זה השער לידוד צדיקים יבאו בו

טור

יורה דעה

הוא

הטור השני מארבעה הטורים

חברו הגאון מורנו ורבינו

יעקב בן רבינו **אשר** זללה״ה הנקרא **בעל הטורים**.

עם

כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם הוספות חדשות
כמבואר בשער השני.

חלק א.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראזנקראנץ ושריפטזעצער".
שנת תרפ״ט לפ״ק

Przedrukowane ze starych własnych wydań.
Drukarnia „Rozenkranc i Szryftzecer"
Wilno 1929.
Printed in Poland.

טור

יורה דעה

הוא

הטור השני מארבעה הטורים

חברו הגאון מורנו ורבינו **יעקב** בן רבינו **אשר** זללה"ה הנקרא **בעל הטורים**

עם פירוש וחידושי הגאון עין העדה החכם השלם ריש מתיבתא בעיר צפת תובב"א מוה"ר **יוסף קאר"ו** זלה"ה. ואופן סדר ביאורו וחידושיו על מה אדניהם הטבעו הכל רשום בהקדמתו וממנה ישמע חכם ויוסף לקח ונקרא שמו בישראל

בית יוסף

ובמהדורא בתרא קם הגאון הנ"ל בכבודו ובעצמו להחזיק בדק ביתו עשה הגהות נכונות וקרא בשם **בדק הבית** ונמצאים כל אחד על מקומם הראוי כפי רצונו ובקשתו של הגאון בהקדמתו.

עם פירוש וחידושי הגאון עין העדה ריש מתיבתא החכם השלם כמוה"ר **יואל סירקש** זלה"ה אשר בזרוע עיזנו ירד לעומק דברי רבינו יעקב בעל הטורים ובדברי הפוסקים שהביא בחיבורו ובדברי הגאון מהרר"י קאר"ו זלה"ה, ונקרא שמו בישראל

בית חדש

ועם ספר **דרכי משה** מהגאון המפורסם רבן של כל בני הגולה מוהר"ר **משה איסרליש** זלה"ה.

ועם פירוש וחידושי הגאון בעל ספר **מאירת עינים** ה"ה הרב הגדול גאון ישראל והדרו מרנא ורבנא **יושע ולק כ"ץ** זלה"ה. ונקרא שמו בישראל

דרישה ופרישה

עם הגהות **דרישה ופרישה** מהמחבר הנ"ל.

ועם **חדושי הגאון מהרל"ח** אשר און וחיקר הגאון המפורסם מוה"ר **ליב חנליש** בספרו **ויגש יהודה**.

וגם נתוספו הגהות בטור וב"י וד"מ שהגיה הרב הגאון המפורסם מהר"ר **יוסף** דק"ק בראניזקע.

ועוד נוספות מהגאונים המפורסמים נ"ע

מהגאון בעל המחבר ספר **תפארת שמואל** על **או"ח ויו"ד וח"מ**, ומהגאון בעל **תוספות יום טוב** על **אה"ע**

☜ ועתה הוספנו על הראשונים הגהות וחידושים על ארבעה חלקי הטור הנקרא בשם ☞

בן אריה

מהגאון המפורסם וכו' כש"ת מו"ה **זאב וואלף** זללה"ה שהיה אב"ד בנאלדינגען ומעלז. (בן הרב הג' ר' אריה ליב זלה"ה הדיין המצויין בזאנר חדש) בעהמ"ח הגהות **בן אריה** על הש"ס ואלפס (שנדפס בש"ס החדשים) ועל הרמב"ם **ובן אריה** על א"ח וחו"מ שנדפס סוף ס' תמים דעים וחיבור על הבה"ג וחיבור על בעל העיטור ועוד חבורים אשר בכתובים (ובתוכם הערות מנכדו הרב הגאון מהר"ר ארי' ליב ליפקן שליט"א אב"ד דקראטינגען).

חלק ראשון (ספר א.)

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראזנקראנץ ושריפטזעצר"
שנת תרפ"ט לפ"ק.

[א] (א) תניא

וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על פה בהלכות שחיטה (א) והנני מסדר הלכותיהן (ב) מי הראוי לשחוט (ג) וכוונת השוחט (ד) ומחשבה הפוסלת השחיטה במה שוחטין (ה) ומתי שוחטין (ו) ובאיזה מקום שוחטין ומי הם הנשחטין ושליל הנמצא בבהמה ואותו ואת בנו ובדיקת הסכין וברכת השחיטה ובדיקת הסימנים (ז) מקום השחיטה בצואר (ח) וכמה שיעור שוחטין (ט) וחמשה הלכות שחיטה והכסוי וברכתו (י) הכל שוחטין לכתחילה נשים [ב] ועבדים משוחררים

וכל

א תניא וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על פה בה' שחיטה רפ"ב דחולין (כח.) : **הכל** שוחטין לכתחלה משנה בריש חולין (ב.) : **ומ"ש** נשים כ"כ התוס' בריש חולין ודלא כהלכות ארץ ישראל שכתבו דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלה שמא יתעלפו והפוסקים הסכימו לדעת התוס' והאגור כתב שאף על פי שדעת הפוסקים כן המנהג בכל גלות ישראל שלא ישחטו ולעולם לא ראיתי נוהג לשחוט ולכן אין להניחן לשחוט כי המנהג מבטל הלכה מנהג אבותינו תורה היא עכ"ל : **ואני** אומר שאם היה אומר שהיו רגילות לשחוט ולא הניחום היה אפשר לומר שהיא ראיה אך ראיית לא ראינו אינה ראיה וכתב הכל בו ה"ר יצחק כתב שהנשים שוחטות לעצמן משמע שאין שוחטות לאחרים עכ"ל ודבר תימה הוא מה חילוק יש בין שוחט לעצמו לשוחט לאחרים דכ"כ הכשר צריך לזה כמו לזה ומ"ש ר"י לעצמן היינו לומר שהן לבדן שוחטות וא"ל שיעמוד אחר על גבן : **ומ"ש** ועבדים משוחררים פשוט הוא דעבד משוחרר הרי הוא כישראל לכל דבריו אלא דקשיא לי מאי איריא משוחרר אפילו אינו משוחרר נמי דהא כיון שמל וטבל לשם עבדות חייב בכל מצות

א תניא (רבי אומר) וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה ע"פ בה"ש ר"פ שני דחולין (דף כח) ופ' כסוי הדם סוף (דף פ"ה) ופרש"י שנצטוה ע"פ שהרי בתורה לא מצינו שלוהו ורוב אחד בעוף וכו' לאו מקרא יליף אלא כלומר על ה"ש נצטוה · אבל התוס' והר"ן כתבו י"מ דכאשר דריש א' אחד ש' שנים ב' בהמה ר' רובו של אחד כמוהו רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה . וכהא"ר למפרע הוי רובו של אחד כמוהו והביא רבינו ברייתא זו ללמד דאף עוף יש לו שחיטה מן התורה וכל ספק בשחיטה פסול אף בעוף דלא כר"א הקפר דאמר אין לעוף שחיט' מד"ת אלא מד"ס ולדידיה יש להקל בדאיכא ספק בשחיטה בעוף דלית הלכת' הכי אלא כהך ברייתא דתני רבי . ואיכא להקשות אמאי לא נפרש האי כאשר צויתיך דגבי זביחה דבמשנה תורה כדמפרשינן כאשר צוך ה' אלהיך דגבי שבת וכבוד אב ואם דבמשנה תורה דפירושו כאשר צוך במרה ה"נ נפרש כאשר צויתיך באהל מועד דכתיב ושחט את בן הבקר וי"ל דאם כן נ"ל דבעינן כונה לשחיטת חולין כמו בשחיטת קדשים כדילפינן בפ"ק דחולין (דף יג) מושחט את בן הבקר עד שתהא שחיטה לשם בן הבקר והא ליתא דסבירא לן לדברי הכל בפרק השוחט סוף (דף לח) דמדגלי רחמנא דמתעסק בקדשים פסול מכלל דבחולין שרי ולא בעי כונה לזביחה ולא פליגי רבי נתן ורבנן אלא דלרבנן בעינן כונה לחתיכה ולר"נ דהילכתא כותיה לא בעינן כונה כלל אף לחתיכה וא"כ בע"כ דהאי כאשר צויתיך ללמד שנצטוה משה ע"פ בהלכות שחיטה וע"ל בסימן ג' ובמ"ש לשם בס"ד : **הכל** שוחטין לכתחלה וכו' משנה רפ"ק דחולין הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מחש"ו שמא יקלקלו את שחיטתן וכולן שחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה : **ומ"ש** ואפי' נשים ועבדים משוחררים וכו' הוא מדברי התוספות לשם וז"ל כתב בהלכות א"י דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות ואין נראה דאפילו במוקדשים שוחטות לכתחלה כדאמר בפרק כל הפסולים (דף לב) כל הפסולים ששחטו ששחיטתן כשרה שהשחיטה כשרה בזרים בנשים ובעבדים ובטמאים ופריך בגמרא ששחטו דיעבד אין לכתחלה לא ורמינהו ושחט מלמד שהשחיטה כשרה בזרים וכו' ומשני הוא הדין דאפי' לכתחלה אלא משום דבעי למתני טמא במוקדשים דלכתחלה לא תנא כמי ששחטו ולא קאמר משום דבעי למיתנא נשים דתנא להו בריש' אלא ודאי משום דנשים שוחטות לכתחלה אפי' במוקדשים וכו' עכ"ל וכן כתב הרא"ש ושאר פוסקים . וקשה אמ"ש רבינו ועבדים משוחררים דמשמע דאינו משוחרר לא ישחוט דהא מכך דיוקא דתוספות לגבי נשים איכא לאוכוחי נמי גבי עבדים דמדלא קאמר משום דבעי למיתנא עבדים דתני להו ברישא אלמא דעבדים שוחטין לכתחלה אפי' במוקדשין וכן כתב הרמב"ם והסמ"ג והרא"ש דנשים ועבדים אם היו מומחים שוחטים וראיתי בספרים הרבה שהעבירו קולמוס על משוחררים וכן בספר הטורים דמהר"ש לוריא ז"ל נמחק . אכן לייטב הספרים חדשים גם ישנים נראה דאין כאן טעות אלא דס"ל לרבינו דאם היה ידוע לנו שהעבדים מומחים פשיטא דכשרים כדפי' אלא כיון דרבינו כותב המסקנא דהכל כשרים לשחוט לכתחלה אפילו אין מכירין אותו שהוא מוחזק וכו' דסומכין על הרוב שמצויין אצל שחיטה מומחין הן לכך כתב ועבדים משוחררים דס"ל דלא אר"ז רוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן אלא בישראל ובכלל ישראל הוי נמי נשים ומשוחררים אבל באינן משוחררין מן הסתם הן בחזקה שיש בהן כל הדיעות הרעות יותר מריקים ופוחזים שבישראל וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מה' מכירה ומפורש כך בפרק אע"פ סוף (דף נז) דקאמר שמפון בעבדים ליכא נמלא גנב או קוביוסטוס הגיעו וכו' ומשום הכי אין ליתן להם לשחוט אם אין מכירין וכו' כ"כ המרדכי פ"ק דחולין ע"ש הר"א ממי"ץ ומביאו בהגהת אשיר"י לשם דהא דעד אחד מהימן על השחיטה היינו דוקא בעד מהימן וכשר שאינו מן הריקים ופוחזים דהוא ודאי נאמן כבי תרי לענין איסורא אפילו לאו בידו כי הא שכבר נשחט והיינו סתם בר ישראל דמהימן וכשר הוא וכן הנשים שהם מן הרוב מדינא סמכינן עלייהו בשחיטה כמו בטבילת הנדה דרובן כשרים אבל עבדים אין לסמוך עליהם מן הסתם אם אין מכירין וכו' וגריעי מישראל אוכל נבלות לתיאבון שהוא בחזקה שיודע הלכות שחיטה לדעת הרשב"א כמו שיתבאר בס"ד בסימן ב' אבל הכי עבדים אין לסמוך עליהם אא"כ בידוע שהן מומחין ולכן כתב רבינו ועבדים משוחררים לומר דמשוחררים שוין לכל אדם מישראל שנותנים להם לשחוט מן הסתם אפי' אין מכירין שהוא מוחזק ומומחה אבל באינן משוחררים אין נותנין אא"כ מכירין והכי נקטינן

דרכי משה

א (א) כתב הרב ר' משה פ"א דהלכות שחיטה מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואח"כ יאכל שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך ונאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל הא למדת שחיה בכלל בהמה לענין שחיטה ובעוף הוא אומר אשר יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת

פרישה

סי' א' (א) תניא וזבחת מבקרך וצאנך וגו' ברייתא בפ"ב דחולין דף כ"ח וז"ל תניא רבי אומר וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב א' בעוף ועל רוב שנים בבהמה ע"כ. פרש"י כאשר צויתיך מלמד שנתפרשה לו מצות שחיטה בע"פ דהיכן צוהו בכתב רוב א' בעוף לא מקרא יליף לה אלא כלו' על ה' שחיטה נצטוה עכ"ל רש"י · והתוס' כתבו וז"ל ועל רוב א' בעוף ועל רוב ב' בבהמה י"מ דדריש בגימטריא דכאש"ר אל"ף אחד בעוף שין שנים בבהמה רי"ש רובו של א' כמוהו רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה ר"ת למפרע של כאשר הוי רובו של אחד כמוהו עכ"ל התוס'. ורבינו שקיצר ל' הברייתא נראה שסובר כרש"י שכל ה"ש בע"פ נצטוה וע' בדרישה . ופסוק זה וזבחת הוא בפרשת ראה ופשוטו של קרא משמע לע"ד שמצוה שכשרוצה לאכול בשר תאוה בריחוק מקום שלא יאכל רק מן הבהמות הטהורות ולא מן הטמאות ולכן פרט בקר וצאן שהן כלל הבהמות הטהורות וע"ז כא' כאשר צויתיך אמנם אף שאין המקרא יוצא מידי פשוטו דרשו רז"ל ג"כ מדרש מיתורא דמלת צויתיך : (ב) מי הראוי לשחוט כו' יתבאר בסי' א"ב : (ג) וכוונת השוחט ר"ל שאין שחיטת חולין צריכה כוונה כו' כמבואר בסי' ג' : (ד) ומחשבה הפוסלת היינו שוחט לשם אלילים : (ה) ומתי שוחטין ר"ל ביום או בלילה לאור האבוקה כמבואר בסי' י"א : (ו) ובאיזה מקום שוחטין לאפוקי שלא ישחוט לתוך גומא. (כדלקמן סי' י"ב) ויש רוצים לפרש באיזה מקום שקאי על מקום השחיטה עצמה שבצואר שוחטין ולא מן העורף ולא מן הצדדין ומקום השחיטה בצואר ר"ל בצואר עצמו יתן מקום מעלה ומטה כמבואר הכל בסי' כ"א וזה אינו ע"פ סדר רבינו דקא מני וחשיב וק"ל : (ז) מקום השחיטה בצואר היינו שיעור השחיטה למעלה לצד הראש ולמטה לצד הגוף : (ח) וכמה שוחטין (ר"ל כמה שיעור צריך לשחוט כמ"ש לקמן סי' כ"א וכנ"ל כמה שיעור שוחטין עכ"ה) היינו רוב א' בעוף ורוב שנים בבהמה : (ט) וחמשה הלכות שחיטה היינו שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור :

(י) הכל שוחטין לכתחלה נשים ועבדים משוחררים וכל אדם . סדרן בזה הסדר ולא תנא איפכא כל אדם אפי' נשים ועבדים ואפילו אין מכירין אותו שמוחזק כו' דאז הוה קאי גם אנשים ועבדים ה"ע משום דרבינו בא להשמיענו בכל אחד רבותא גבי נשים ועבדים ה"א אף אם הם מומחים ובקיאים אפ"ה לא יהיו נאמנים על השחיטה הואיל ודעתן קלות קמ"ל דשוחטין

דרישה

סי' א [א] תניא וזבחת כו' ל' הגמרא בפ"ב דחולין ד' כ"ז א"ר כהנא מנין לשחיטה שהיא מן הצואר שנא' ושחט את בן הבקר (וקרא זה בקדשים כתיב עכ"ה) ממקום ששח חטהו. פרש"י ששח שכופף. חטהו הכשר אכילתו . ל"א חטהו הולא את דמו ונקהו עכ"ל. ומסיק בגמרא ותו שהייה דרסה כו' מנלן אלא גמרא שחיטה מן הצואר נמי גמרא וקרא למאי אתא דלא לשוייה גיסטרא שלא יחתוך כל המפרקת לשנים (ל' גיסי תרי וי"מ דושחט משמע שחיטה אחת ולא שתי שחיטות עכ"ה) דהכי משמע חטהו הולא את דמו ותו לא . ולאידך לישנא הכשר אכילתו דהיינו הסימנים ותו לא . לישנא אחרינא דלא לשויה גיסטרא שלא ידרוס אע"ג דה' שחיטה הלמ"מ הם יש מהם שנכתבו כגון דרסה דמפקינן לקמן מושחט אין ושחט אלא ל' ומשך וכי גמירי הלכתא אשהייה ודרסה קרי גיסטרא כדתנן במתני' היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אלמא דרסה ל' התזת הראש קרי לה דהיינו גיסטרא מפני שהמוליך ומביא אינו מותך אלא לפי דעתו וכשהוא רוצה מושך את ידיו אבל הדורס זה המותך כמו שמותכין מקל דק או דלעת או קפלוט שמותך בכח ומתיז להלן עכ"ל רש"י ולכאורה משמע דלפי פירושו קמא אם חתך המפרקת לשנים אסור אפי' בהולכה והבאה וכן פירשו ראבי"ה וכמ"ש המרדכי בשמו ר"פ השוחט סי' תר"ב גם הביא ראיה מהתוספתא דתניא היה שוחט וחתך את הראש בבת אחת אם נתכוין שחיטתו פסולה ואם לאו שחיטתו כשירה. עכ"ל . ולכאורה אין ראיה מתוספתא זו דאיכא למימר דמשום דרסה פסלה וראש לאו דוקא אלא סימני הראש קאמר וכמ"ש רש"י ורמב"ם על הא דתנן פ' השוחט ד' ל' ע"ב היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת פסולה דראש ר"ל סימני הראש והביאו הב"י ריש דין דרסה ע"ש . אלא ל' אם נתכוון לכן לא אתיא שפיר כולי האי אבל המרדכי בשם מהר"ם כתב שאין דעת רש"י כן אלא דעת רש"י הוא דהקרא אתא לאשמועינן דא"צ לחתוך כל המפרקת. אבל אם חתכו פשיטא דאין לפוסלו בכך וכ"כ מהרא"י בסי' קפ"ז והביא ראיה מן התוספות דר"פ השוחט דהבינו פרש"י כפי' מהר"ם הנ"ל שהריכתבו שם ארש"י בד"ה ותו שהייה כו' עד ועוד אמאי ס"ד שיחתוך המפרקת אחר שחיטת הסימנים כו' ואי ס"ד דדעת רש"י היה לפסול השחיטה בחתיכת המפרקת מאי מקשי התוס' דלפסול השחיטה בהכי ודאי איצטריך קרא ומסיק שם מהרא"י דמן הדין אין לפסול השחיטה בהכי וחומרא יתירא נוהגין לפסלה בשאינו מתכוין לכך ע"ש ודעת הרמב"ן והרשב"א כדעת מהרא"ס להתיר וכן מוכח דברי הרא"ש ורבינו סוף סי' כ"א שכתב שחט מן הצדדין כשירה ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת עכ"ל א"כ משמע להדיא שכשר אם חתך המפרקת אחר חתיכת הסימנים ועוד כתב רבינו שם בזה הסימן השוחט מן העורף פסולה שהרי חתך המפרקת תחילה משמע הא אם חתך הסימנים תחילה אין לחוש אף אם חתך המפרקת לשנים ולדעת ראבי"ה צריכין לתרץ הא דתנן פ"ק דחולין ד' י"ט השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה והשוחט מן העורף שחיטתו פסולה ומוקי לה בגמרא בדלא אסדר הסימנים דמשמע ומיכה מינה דאם שחט הסימנים תחלה תו אין קפידא בחתיכת המפרקת לשנים דשם איירי בדלא כיון ורש"י וראבי"ה הנ"ל אין מטריפין כ"א שכיון לכך וכל' התוספתא הנ"ל וכ"ל דה"ט דהתוספתא דאם כיון לחתוך גם המפרקת מורה שלא היתה כוונתו לשם מצות שחיטה התולה בסימנים ושוה בעיניו חתיכת המפרקת לחתיכת הסימנים ומתניתין אתא לאשמועינן דאפי' שחט מן העורף דמצינו למימר דלמא כיון לשם מצות שחיטה ואפ"ה פסול משום שבירת המפרקת ולא משום גיסטרא : **והאגור** כתב שבאשכנז נוהגין להטריף בכל אם שחט רוב המפרקת אפי' בהולכה והובאה וכ"כ רמ"א בסי' כ"ד שאין לשנות אבל ב"י פסק שם דכשרה ומהר"א בת"ה סל"ו סי' קפ"ז כתב דמן הדין כשר אלא שהאשכנזים החמירו על עצמן וע' בב"י סי' כ"ד בדין דרסה שהביא כל הנ"ל בקצרה :

[ב] ועבדים משוחררים ל' הב"י אלא קשה לי מאי איריא משוחרר אפי' בלא שחרור נמי כיון שמל וטבל לשם עבדות חייב בכל המצות שהאשה חויבת בהן וכיון שהאשה כשירה לשחוט גם הוא כשר עכ"ל ובמיימוני ובאשר"י וסמ"ג. אין כתוב משוחררים . ולסברת הב"י הו"ל להקשות קושיא יותר גדולה והוא דלא הוה ליה לרבינו לכתוב עבדים כלל דהא מנשים משמע ג"כ לעבדים ונראה לי דשפיר גרס משוחררים לפי שעבד שאינו משוחרר אע"פ שמל וטבל אין להאמינו על השחיטה דהואיל ובע"כ נימול ונטבל ולכן נקט רבינו דוקא משוחררים [גם י"ל דמשום הכי נקט משוחררים משום דקתני בתר הכי אפילו אין מכירין אותו כו' וזהו דוקא בעבד משוחרר שמעתי עכ"ה] ויש קצת ראיה לסברא זו ממ"ש רבינו לקמן סימן קכ"ד לענין מגעו ביין שלנו שסובר ר"מ שאע"פ שמל וטבל מנסך יין שלנו במגעו עד שנים עשר חדש מהאי טעמא כיון דבע"כ מתגייר משא"כ בגר שמתגייר מעלמו ואף ע"פ שהרא"ש מתיר שם י"ל דהיינו בדיעבד שכבר נגע אבל ליתן לו לכתחלה ליגע ביין או לשחוט אפשר דמודה לאסור מיהו הלשון לא משמע כן שהרי אמר אין עושין יין נסך משמע אפילו לכתחלה ע"כ נראה דשאני יין נסך דקילא טפי אבל הכא אפשר דמודה הרא"ש דעדיין לא נשתקע שם ע"ז מפיו והוי מחשבה הפוסלת בשחיטה וגם ראיה ממ"ש רבינו סי' ס"ה לפני סדר הניקור וז"ל אפילו עבדים ואמהות ישראל נאמנים בדבר פי' לשלום ע"י בשר מנוקר ולא חיישינן לחילופא בשהייה מועטת ופי' ב"י דאיירי במלו וטבלו לשם עבדות ואפ"ה משמע דוקא בדבר זה נאמנים ולא בע"א מה שאין כן במשוחרר שהוא יהודי ברצונו בלי הכרח ולכן הוא נאמן על השחיטה : הכל שוחטין נשים כתב הב"י שכן כתבו התוס' בריש חולין ודלא כהלכות א"י שכתבו דנשים לא ישחטו משום שדעתן קלות שמא יתעלפו עכ"ל

וכל אדם אפילו אין מכירין אותו (ג)שמוחזק לשחוט שלא יתעלף וגם אין יודעין בו שהוא מומחה ויודע הל' שחיטה שרוב הרגילים לשחוט הם בחזקת מומחין ומוחזקין בד"א שאינו בפנינו אז מותר לאכול משחיטתו וסומכים על החזקה אבל אם הוא לפנינו (יא) צריך לבודקו

קטינן דלא כמשמעות הש"ע לעבדים שאינן משוחררין נמי נותנין מן הסתם אפי' אין מכירין דלית': **כתב** בסמ"ק ריש סימן קצ"ז וכן הש"ו אין אוכלין משחיטתן אם אין אחרים רואין אותם אך נשים שוחטות (לעצמן) אם יודעין ה' שחיטה עכ"ל כך היא הנוסחא בספרי סמ"ק הישנים המובהקים שוחטות לעצמן וכמ"ש בס' האגוד' משמו ריש חולין וכך פירושו דלעצמן יכולות לשחוט אם יודעין הלכות שחיטה אבל אחרים אין נותנין להם לשחוט אם אין מכירין וכו' ונ"ל דבסתם נשים לא אמרו חכמים רוב המצויין א"ש מומחין הם ומתני' דפכ"ה דמיגה מוכח דנשים שוחטות לכתחלה אינו אלא במכירן שהן מוחזקין ומומחין וכמו שמפרש רבינו לגבי עבדים כך מפרש הסמ"ק גם לגבי נשים ואפשר דמ"ש האגור ומביאו ב"י דמעולם לא ראה נשים שוחטות ולכן אין להניחן לשחוט וכו' אינו אלא באין מכירין אותן שהן מוחזקין ומומחין דאינם מן הרוב וזו היא דעת הכל בו שפי' דברי הסמ"ק דלעצמן שוחטות אבל אין שוחטות לאחרים כלו' דבאין מכירין אין ליתן להם לשחוט כדפי' ודלא כמ"ש ב"י דלעצמן היינו לומר שהן לבדן שוחטות וא"נ שיעמוד אחר על גבן וקשה דא"כ היה לו לומר שוחטות בינן לבין עצמן אבל שוחטות לעצמן משמע איפכא אבל לא לאחרים אלא שהב"י נדחק לפרש כך מפני שהיה קשה לו דמאי חלוק יש בין שוחט לעצמו לשוחט לאחרים דכ"כ הכשר צריך לזה כמו לזה ולאו קושיא היא וכדפי': **ולענין** הלכה יראה דאפילו מכירין שמוחזקין ומומחין אין ליתן להם לשחוט ואף לעצמן לא יניחום לשחוט ולאו מדינא אלא לפי שכבר נהגו ע"פ הלכות א"י דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות ועוד שמא יתעלפו דרובן מתעלפות מיהו בדיעבד שחיטתן כשרה בנבדקת והיא מומחה ושואלה אם נתעלפה: **ומ"ש** וכל אדם אפי' אין מכירין וכו' פ"ק דחולין (דף יב) אסיקנא מבתר אוקמתא דרבינא בהך ברייתא' דמלא תרנגולת שחוטה בשוק מדמכשרינן לה אלמא דס"ל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ומינה נמי ודאי שמעינן דלעלפויי לא חיישינן היכא דליתא קמן דאי חיישינן לא הייתו מכשרינן להך תרנגולת והשתא לפי זה הילכתא הכי היא הכל שוחטין לכתחלה אפי' אין יודעין שהן מומחין דרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן ואפילו שאין יודעין שהן מוחזקין נמי שוחטים דלעלפויי לא חיישינן. ופרש"י סוף (דף ג) מומחין הן הלכך לא בעינן למיבדקיה עכ"ל וקרוב לומר שכך דעתו דלא אמרינן דבעינן למבדקיה לאחר שחיטה ואם אינו לפנינו לבדקו אסור לאכול משחיטתו וכן אי אשתלי ואכלוהו איסורא קא עביד כדאמר רבינא דליתא אלא סומכין על הרוב דמומחין הן אבל מודה רש"י דכשהוא לפנינו צריך לבדקו לכתחלה מקמי שיאכלנו דהך רובא אינו בודאי כיון דאיכא חזקה כנגדו דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת הלכך אין סומכין אהך רובא היכא דאפשר לעמוד עליו ועוד דמיעוט המצוי הוא ששוחטין ואינן יודעין הלכות שחיטה לפי שנכחום דאפילו לא היתה חזקה כנגדו אין סומכין על הרוב כמו בטרפות דסירכא וכדאמר בפ"ק דפסחים (דף ד) גבי משכיר בית לחברו בי"ד דלא אזלינן בתר חזקה אי איתיה קמן ואפשר למישייליה הלכך נראה דאף רש"י מודה דאם הוא לפנינו אין לאכול משחיטתו עד שיבדקוהו אבל הב"י כתב דלרש"י אפילו הוא לפניו לא צריך למיבדקיה וכדעת הרז"ה. וכך היא דעת הרא"ה בספר ב"ה דאפי' איתיה קמן לא בעי בדיקה כלל אלא ממדת חסידות ודעת הפוסקים אינו כן אלא אסור לאכול משחיטתו כיון שהוא לפנינו עד שיבדקוהו: **כתב** הרמב"ן סי' ר"ה (דף מ"ו ע"ד) דנ"ל דאף רבינ' לא אמר דאם שחט בודקין אותו אלא כשהוא לפנינו אבל אם אינו לפנינו ולא מצינן למירדף בתריה ולמבדקיה אף רבינא מודה דסמכינן ארוב מצוין אצל שחיטה מומחין וע"ש ולפ"ז לדידן כשאינו לפנינו אוכלין משחיטתו אפי' מצינן למירדף אבתריה דסמכינן על הרוב ולא מטרחינן למרדף אבתריה והכי נקטינן: **כתב** הרא"ש וז"ל רוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן פי' ר"י ושוחט אף לכתחלה וכו' והגאונים מפרשים רוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן ומוסרין להם לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו אחר השחיטה משום דאי ליתיה קמן סמכינן על הרוב וכו' וק"ל להאי פירושא אמאי לא מוקי מתני' כרבינא וכו' עכ"ל משמע דלהאי פירושא דגאונים קשיא ליה הא אבל לפר"י לא קשה א"כ בע"כ דלר"י א"צ לבדקו אפי' הוא לפנינו דאם היה צריך לבדקו אף לפר"י הוה קשיא הך קושיא ועוד דאם היה צריך לבדקו לפר"י למה לו להרא"ש להביא פר"י ופי' הגאונים כיון דליכא נפקות' בינייהו לענין דינא דלתרתי פירושי' שוחטים לכתחלה ואי איתיה קמן צריך למבדקיה ואי ליתיה קמן סומכין על החזקה אלא ודאי דלפר"י אפילו איתיה קמן א"צ למבדקיה וכדעת הרז"ה וכך הבין הר' ירוחם עיין עליו אכן דברי ב"י נכונים בעיני דלא בא ר"י אלא לומר שלא נפרש הא דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין דיעבד דוקא הוא דליתא אלא אף לכתחלה נמי מוסרין לו לשחוט והה"נ דמודה למ"ש הגאונים דבאיתיה קמן שיילינן ליה: **ומ"ש** הרא"ש וק"ל להאי פירושא אפר"י נמי קאי ולא קאמר להאי פירושא אלא לאפוקי מפרש"י ובעל העיטור דלדידהו דלכתחילה אין מוסרין להם לשחוט לא קשיא כלל ומה שהביא פר"י ופירוש הגאונים אף על גב דל"כ לענין דינא ה"ט דבפר"י הוכיח בראיה דאין לפרש דבדיעבד דוקא הוא דכשרה השחיטה וכו' דזה אינו מפורש בפי' הגאונים והביא ג"כ פי' הגאונים לפי דבדבריהם מפורש דאי איתיה קמן צריך למיבדקיה שזה אינו מפורש בפי' ר"י ובזה מתיישב מה שקשה לכאורה למה לא הזכיר רבינו סברת ר"י שהלא לפ"ז סברת ר"י היא עצמה סברת הגאונים ורב אלפס שהסכים עמהם

מלות שהאשה חייבת וכיון דאשה כשרה לשחוט גם הוא כשר (ב): **ומ"ש** אפילו אין מכירין אותו שמוחזק לשחוט שלא יתעלף וגם אין מכירין בו שהוא מומחה וכו' בריש חולין (שם) אהא דתנן הכל שוחטין ושחיטתן כשרה פריך בגמרא הכל (שוחטין) כשרים לכתחלה ושחיטתן כשרה בדיעבד והיכא התם אוקמתי טובי ורבינא (ג:) אוקמא בתרי אוקמתי באוקמתא קמייתא אוקי לכתחלה דמתני' לומר דכל שהם מומחין כלו' שבקיאין אנו בהם שיודעין הלכות שחיטה שוחטין אע"פ שאין מוחזקים לנו שלא יתעלפו בשעת שחיטה מתוך רכות לבם אבל כל שאין אנו בקיאים בו שיודע הלכות שחיטה לא ישחוט ואם שחט בודקים אותו ואם יודע הלכות שחיטה שחיטתו כשרה והיינו דיעבד דמתניתין ובאוקימתא בתרייתא אוקמא איפכא דהכי קתני הכל שהם מוחזקים לנו שאינם מתעלפים בשעת שחיטה שוחטים אע"פ שאין אנו בקיאים בהם אם יודעים הלכות שחיטה והיינו לכתחלה דמתני' אבל כל שאינו מוחזק לנו שאינו מתעלף לא ישחוט ואם שחט ואמר ברי לי שלא נתעלפתי שחיטתו כשרה והיינו דיעבד דמתניתין ואמרי' בגמרא (שם) דהנהו אמוראי דמוקי למתני' באוקמתי אחריני כאדו מהני תרי אוקמתא דרבינא מאוקמתא קמייתא כאדו משום דרוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם ומאוקמתא בתרייתא כאדו משום דלעלפויי לא חיישינן וכתב הרי"ף דאיכא מאן דפסק כרבינא דבתרא הוא ודחה הוא ז"ל סברא זו משום דמסקינן בגמרא מבתר רבינא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם וכן הסכימו הפוסקים *וכתבו התוספות בשם ר"י רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם ושוחטין לכתחלה וכתב הרא"ש והגאונים מפרשים משום דאית להו רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם ומוסרים להם לכתחלה לשחוט אע"פ שאין יודע אם מומחה הוא אם לא על סמך שיבדקנו אחר שחיטה משום דאי ליתיה קמן סמכינן ארוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם ושריא ליה וכן אי אשתלי ואכליה בלא בדיקה לאו איסורא עבד וסמכינן ארובא הילכך לא חיישינן דלמא אשתלי ומיהו אי איתיה קמן לא סמכינן ארובא ואסור לאכול עד שיבדקנו עכ"ל. ורש"י כתב מומחין הן הלכך לא בעיא למבדקיה וכ' הר"ן שכן דעת הרז"ה ושאין דבריו נכונים ואפשר שזהו דעת בעל העטור שכתב רבינו דכי אמרי' רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם לאו למימרא דלכתחלה מוסרין לו לשחוט אלא לומר שאם שחט אין צריך לבדקו וכ"כ במרדכי ובהג"א (ד) ולפ"ז כי אמר דכאדו אמוראי מאוקמתא דרבינא משום דרוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם לא כאדו מתחלת דבריו אלא מסוף דבריו דאמר ואם שחט בודקין אותו הוא דכאדו ולדברי הגאונים הוי אפכא דעיקר פלוגתייהו הוי אתחלת דבריו ומיהו גם אסוף דבריו פליגי במקצת לענין אי ליתיה קמן דנשייליה דלרבינא אסור ולדידן מותר משום דרוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם: **ונ"ר** שלא בא ר"י אלא לומר שלא נפרש הא דרוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם דוקא בדיעבד דליתא אלא אף לכתחלה נמי מוסרים לו לשחוט וה"ה דמודה לסברת הגאונים דאי איתא קמן שיילינן ליה וכ"כ מדברי רבינו שלא כתב סברא שלישי' בזה ודלא כר' ירוחם שכ' דלדעת ר"י א"צ לבדקו כששחט. וכ' הרשב"א שסברתן שלגאונים תורה היא ואין לזוז ממנה. וכן הסכימו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל וכן הלכה: **כתב** באגור דמשום דס"ל דלא סמכינן ארוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם אלא בדליתיה קמן נהגו באשכנז שלא לסמוך על שחיטת אדם אא"כ יש לו רשות לשחוט מחכם שבדקו וחקרו בדיני שחיטות ושחט לפניו שלשה עופות עכ"ל (ה): **ונ"ר** דשחט לפניו שלשה עופות הוא לחוש לשאין מוחזקין וכדעת הרא"ש שיתבאר בסמוך בס"ד א"נ כדי שיראה החכם אם יודע לכוין מקום השחיטה: **ולענין** שאינם מוחזקים שלא יתעלפו כתב הרא"ש שמתוך דברי הרי"ף משמע דדין אחד למומחה ולמוחזק דהיכא דאיתיה קמן צריך לבדקו וגם לשאול לו אם נתעלפה והיכא דליתיה קמן שחיטתו כשרה עכ"ל. וכתב הרמב"ם בפ"ד דלכתחלה חיישינן לעלפויי אלא שאם שחט בינו לבין עצמו לא כתב שצריך לשואלו וטעמו משום דטעמא דעלפויי משום שהייה הוא וכיון שזה יודע הלכות שחיטה ודאי אילו שהה לא היה מאכילה לנו וזהו פי' לעלפויי לא חיישינן ורבינא הוה ס"ל דחיישינן דלמא יתעלף וישהה כשיעור והוא סבור שלא שהה כשיעור ונדחו דבריו דכיון דנתעלף אינו יודע כמה שהה ואם היה מתעלף היה אוסרה מספק ולפ"ז אפילו ידעינן ביה שהוא רגיל להתעלף אפשר שמותר לאכול משחיטתו ומטעם זה לא כתבו הפוסקים דין מי שרגיל להתעלף כמו שכתבו דין מי שאינו יודע הלכות שחיטה. והר"ן כתב שדעת הרי"ף דלעלפויי לא חיישינן כלל לא לכתחלה ולא בדיעבד. וכן דעת הרשב"א בת"ה דלכתחלה מוסרין לו לשחוט ואין צריך אח"כ לשואלו אם נתעלף ואפילו איתיה קמן:

ומ"ש

דרכי משה

כשפיכת דם היה והלכות שחיטה בכולן אחת היא עכ"ל: (ב) ובן הרמב"ם כתב שם דעבדים שוחטים לכתחלה: (ג) נראה דהיינו שאנו סומכין על הרוב ומוסרין לו לשחוט אבל השוחט עצמו לא ישחוט עד שנוטל קבלה לפני חכם וכ"כ הרמב"ן פ"ד דה"ש וז"ל ישראל היודע ה"ש ה"ז לא ישחוט בינו לבין עצמו לכתחלה עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות עד שיהא רגיל וזריז ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו שחיטתו כשרה עכ"ל. והביאו רבינו בעל הטור בסמוך ונראה דמטעם זה נהגו ליטול קבלה לפני חכם: (ד) וכ"כ באגור וכ"מ משאלתות פרשת בהעלותך: (ה) משמע דאינו מחלק בין לסמוך עליו בין שהוא עצמו ישחוט וס"ל דאין לסמוך עליו עד שידעינן שנטל רשות ולזה נשתרבב המנהג שמקצת

דרישה

עכ"ל דע שהתוספות לא כתבו שמא יתעלפו רק כתבו מפני שדעתן קלה גם הרא"ש והר"ן ושלטי הגבורים כולם הביאו לשון הלכות א"י ולא כתבו שמא יתעלפו וגם אין הלשון נופל ע"ז דלבן רכות ה"ל למימר אבל דעתן קלה היינו שאין נזהרין מעבירות ושמא יתעלפו פירושו ל' עייפות וחלישות הלב שאינו יכול לראות מכת חרב וסכין אפי' בבהמה כמו תתעלפנה הבתולות וע' בפרישה וכמ"ש עוד מזה בסמוך בדרישה. שוב מצאתי שהסמ"ג ס"ס ס"ג כתב ז"ל בהלכות א"י כתב דנשים לא ישחטו שמא יתעלפו מפני שדעתן קלות כו' ע"ש ולע"ד דצריך להיות ומפני בי"ו

פרישה

דשוחטין לכתחילה וגבי כל אדם בא להשמיענו דאע"פ שאינו מומחה ומוחזק נותנין לו לכתחילה לשחוט על סמך שיבדקנו לאחר שחיטה כמו שמבאר. ונראה דגם בנשים דינא הכי דמוסרין להן לכתחלה אע"פ שאין אנו יודעין שהן מומחין ומוחזקין אדעתיה שיבדקם אח"כ והן ג"כ בכלל במ"ש וכל אדם כו' דמשמע אפי' נשים ועבדים ולא זו אף זו קאמר לא זו כשהנשים המה מומחות דכשרים לשחוט אלא אפי' כל אדם שאין יודעות אם הם מומחות כשרים וק"ל. ולכאורה דברי רבינו תמוהים דמתחיל בהכל שוחטין כו' וכל אדם אפי' אין מכירין כו' דמיירי בלכתחלה ומסיים בד"א שאינו לפנינו אז מותר לאכול משחיטתו כו' דמיירי מדיעבד וא"ל דמ"ש וכל אדם הוא ענין בפני עצמו ולא אלכתחלה קאי דא"כ עיקר חסר מהספר דלא סיים מהו דינו דוכל אדם. ונראה דהלעת דברי רבינו כך הם וכל אדם כו' ר"ל אע"פ שאין מכירין אותו אם הוא מומחה ומוחזק נותנין לו לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו אחר שחיטה הואיל ורוב הרגילין אצל השחיטה בחזקת מומחין ומוחזקין הן אבל אי לאו חזקה דרוב הרגילין היה אסור ליתן לו לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו אחר השחיטה משום חשש שמא ישכח למבדקיה כמבואר בסימן שני שכתב הרשב"א שאסור ליתן לישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון לשחוט לכתחילה אסמך שיבדוק שהינו בתר הכי דחיישינן שמא ישכח ולא יבדקנו הואיל ואין רוב שכינים בחזקת בדוקים ע"כ צריך להשמיענו כאן שנותנין לכתחילה לשחוט על סמך שיבדקנו הואיל ורוב הרגילין אצל השחיטה מומחין ומוחזקין הן וכדי שלא תטעה לומר שסמכינן אחזקה זו לגמרי וא"צ למבדקיה כלל לכן כתב בד"א שאינו לפנינו אבל אם הוא לפנינו צריך לבדקו כו' עד מיהו לכתחלה ר"ל שלא תקשה אם צריכין עכ"פ למבדקיה א"כ פשיטא דמותר ליתן לו לשחוט לכתחלה על סמך זה ומאי קמ"ל ע"ז כתב ומיהו לכתחלה נותנין לו על סמך כו' ולא חיישינן כו' וע"ד שכתבתי וק"ל: שלא יתעלף עיין פירושו בדרישה: (יא) צריך לבודקו אם הוא מומחה ולא סגי לשאלו אם הוא מומחה דדלמא הוא סובר שהוא מומחה וטועה בעצמו: ושאלו

חידושי הגהות

*בתוספות שלפנינו ליתא בשם ר"י רק התוספות בסתמא כתבו כן טיהו לפמ"ש הרא"ש כן בשם הר"י (וכפי הגהות מעי"ט) מאיליו נתודע שהתוספות שכ"כ הוא הר"י בעצמו ועיין

לבודקו אם הוא מומחה (יב) ולשואלו אם נתעלף (יג) וכתב בסמ"ג בשם ר"ת שא"צ שידע כל הדינין אלא אם אומר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל קרינן ביה שפיר יודע (יד) עד שיאמר על האסור מותר (י) (טו) ומיהו לכתחילה א יכולין ליתן לו לשחוט על סמך שיבדקנו ולא חיישינן שמא יאכלו משחיטתו בלא שיבדקנו וישאלנו (טז) אבל מי שיודעין בו שאינו יודע הלכות שחיטה אפי' שחט לפנינו ד' או ה' פעמים שחיטה הגונה וראויה ושחט אח"כ בינו לבין עצמו שחיטתו (ח) פסולה אפי' שאלו לו עשית כך וכך ומתוך תשובתו נראה ששחט כראוי אין לסמוך עליו ב (יז) ואפי' אמר ברי לי ששחטתי יפה (יח) אבל כל מה ששחט לפנינו כשר ואפי' לכתחילה יכולים ליתן לו לשחוט כיון שאחר עומד על גביו ובלבד שיראה אותו מתחילת השחיטה עד סופה [ג] (יט) ובעל העיטור כתב אי ידעינן ביה דגמר אפי' לא איתחזק מותר לשחוט לכתחילה

ומ"ש רבינו בשם סמ"ג גם המרדכי כתב כן בריש חולין שאם יודע פשוטן של ה' שחיטה אע"פ שאינו יודע דקדוקים שחיטתו כשרה דהא חכמים נמי מספקא להו כמה מילי בה' שחיטה הילכך א"צ לידע כל דקדוקים אך שידע לתת לב. וז"ל הג"מ פ"ד מה"ש בשם סמ"ג א"צ השוחט לידע כל חלוקי שהייה חלדה במיעוט הסימנים וכיוצא בהם וכשיסתפק בהם יחמיר אבל צריך לידע דשהיות מצטרפות שזהו דבר הווה ורגיל הרבה לכן צריך שידע אותו ע"כ. וכ"כ בהג"א פ"ק דחולין וכתבו עוד וצריך שידע בדיקת הסכין אגיסרא ואטופרא (ואתלת רוחתא) שלא ישחוט בסכין פגומה ופשוט הוא וכן נראה מבואר בדברי הרמב"ם בפרק הנזכר (ו) : **ומ"ש** ומיהו לכתחילה יכולין ליתן לו לשחוט וכו' כבר נתבאר בסמוך : **כתוב** בספר מחזיק הבדק בשם רב עמרם גאון שכל טבח שאינו יודע הלכות בדיקה אסור לאכול מבדיקתו וכל שאינו מאכיל לאחרים אינו מותר להאכיל את עצמו ויש לנו להכותם ולהלקותם ולנדותם כל אותם השוחטים או הבודקים לעצמם עד שיקבלו עליהם שלא לעשות עוד עד שיהיו בקיאים בכ"ד (ט) ספרי הקדש ובתלמוד בכמה פרקים ויודעין הל' שחיטה וגם אם בקיאים בסירכות התלויות בריאה בלבד אסור לאכול משחיטתן ובדיקתן עד שיהיו בקיאים בכל הטרפות שמנו חז"ל. וכתוב עוד שם שהבא לבדוק צ"ל בקי בע' טרפיות שאל"כ שמא יבאו לידו והוא לא ידע ואשם ונשא עונו מפני שהוא מאכיל טריפות לישראל עכ"ל :

כתב הרשב"א בתשובה סי' רי"ח שנשאל על ראובן שהיה ממונה על השחיטה והבדיקה ולאחר זמן בדקוהו ונמצא שאינו יודע ויש ביד הקהל בשר מליח משחיטתו והשיב דבר ברור הוא שאין אומרים רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם במי שנבדק ואין יודע וכן אין אומרים העמד דבר על חזקתו אלא במי שהוחזק מתחלתו אבל זה אינו חזקה יש לו כדי שנאמר העמידהו על חזקתו שמא לא למד ולא ידע ולא הוחזק ולפיכך אינו רואה שום הכשר למה ששחט ולא לכלים שנתבשל בהם שאין כאן אלא חדא ספיקא ספק אירע לו אחד מאלו או לא עכ"ל :

ומ"ש עוד רבינו אבל מי שיודעין בו שאינו יודע הל' שחיטה וכו' מימרא דרב יהודה אמר שמואל בריש חולין (ט ·) : ומ"ש אפי' שאלו לו עשית כך וכך וכו' כ"כ הרא"ש והמרדכי על מימרא דרב יהודה שהזכרתי בסמוך וכ"כ הר"ן בשם התוס' וכ"כ בסה"ת וכן הסכים הרשב"א ודחה דברי החולקים על זה וטעמא דמילתא דכיון שלא היה בקי בהלכות שחיטה אפי' היה אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי אין לסמוך עליו דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה (י) : **ומ"ש** אבל כל מה ששחט בפנינו כשר פשוט במתני' ריש חולין דאפי' חש"ו ששחטו ואחרים עומדים על גביהם וראו ששחטו כהוגן שחיטתן כשרה בדיעבד אבל לכתחלה לא ישחטו וסובר רבינו דהיינו דוקא בחש"ו אבל פקח אפילו לכתחלה שוחט באחרים עע"ג : (הג"ה ב"ה) וכן דעת הרשב"א בת"ה והר"ן דס"פ לולב הגזול וכ"כ ג מדקדוק לשון רש"י : אבל בהג"א פ"ק דחולין כתב בשם א"ז שמי שאינו יודע ה' שחיטה אסור לכתחלה לשחוט באעע"ג וכן כתב המרדכי וכתב שיש ר"ל שאפילו חש"ו שוחטין לכתחלה באעע"ג ודחה דבריהם : **ומ"ש** עוד רבינו ובלבד שיראה אותה מתחלת השחיטה ועד סופה בפ' קמא דחולין (יב ·) א"ר נחמן אמר רב ראה אחד ששחט אם ראהו מתחלה ועד סוף מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור ואוקימנא לה בדידע דלא גמיר וכגון ששחט קמן חד סימן שפיר מהו דתימא מדהאי שחט שפיר האי נמי שחט שפיר קמ"ל האי איתרמויי אתרמי ליה אידך שמא שהה שמא דרס . ואמרינן נמי בההוא פירקא (ט) משמיה דרב יהודה דאפי' שחט בפנינו ד' וה' פעמים ושחט שפיר ואח"כ שחט בינו לבין עצמו מהו דתימא מדאידך שחט שפיר האי נמי שחט שפיר קמ"ל : ומ"ש רבינו בשם בעל העיטור כבר נתבאר :

ומ"ש

עמהם הרא"ש ז"ל : **וכתב** בספר המצות וכו' זהו לשון הסמ"ק אלא דלא כתבו על שם ר"ת אבל בסמ"ג כתוב כך ע"ש ר"ת בלשון אחר ושאר פוסקים כתבו כך ע"ש הר"א ממיץ : **ומ"ש** רבינו ומיהו לכתחלה וכו' איכא למידק לאיזה צורך חזר וכתב דלכתחלה נותנין לו לשחוט על סמך שיבדקנו וישאלנו הלא כבר כתב כן בתחלת דבריו וי"ל דלפי שקשה היאך ניתן לו לשחוט ניחוש דלמא יאכלו משחיטתו מקודם שיבדקוהו וכשיבדקוהו אח"כ ונמצאו שאינו יודע הרי אכלו איסורא וכדי ליישב זה אמר דליכא למיחש להא דהלא אם אכלו מקודם שיבדקוהו א"צ לבדקו אפי' הוא לפנינו דסמכינן ארובא והלכך יכולין ליתן לו לשחוט ולא חיישינן שמא יאכלו וכו' וכך מפורש במ"ש הרא"ש לפי' הגאונים דאי אשתלי ואכליה בלא בדיקה לאו איסור קעביד וסמכינן ארובא ולא צריך למיבדקיה והילכך לא חיישינן דלמא משתלי ואכל וה"נ : **אבל** מי שיודעין וכו' מימרא דרב יודא אמר רב פ"ק דחולין (דף ט) : ומ"ש ואפי' שאלו לו וכו' כ"כ הרא"ש לשם : ומ"ש ואפילו אמר ברי לי וכו' כ"כ בספר התרומו ומרדכי ואגודה לשם והרשב"א בתחלת ת"ה הארוך הביא ראיה מדלא אוקי תלמודא למתני' דהכל שוחטין באוקמתא רווחא דלא הוי בה קושיא ולימא הכי הכל שוחטין ואפי' אין יודעין בו שיודע הלכות שחיטה אבל יודעין בו שאינו יודע לא ישחוט ואם שחט בודקין אותו אם אמר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי ולא החלדתי אוכלין משחיטתו ואם לאו אין אוכלין משחיטתו אלא ודאי כל שאינו יודע אע"ג דאמר ברי לי וכו' אין סומכין עליו דכל שאינו יודע עביד ולאו אדעתיה . ואיכא למידק בדברי רבינו דלמה ליה למיכתב תרתי ואפי' שאלו לו וכו' ואפי' אמר ברי לי וכו' דלכאורה היינו הך דאידי ואידי הוי טעמא דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד ולאו אדעתיה תדע דהרא"ש לא כתב אלא הך דאפי' שאלו לו וכו' ולא כתב הא דאפי' אמר ברי לי וכו' ושאר פוסקים כתבו הך דאפי' אמר ברי לי וכו' ולא כתבו הך דאפי' שאלו לו וכו' נראה דרבינו דכתב תרוייהו לא מיבעיא קאמר ל"מ אם שאלו לו וכו' ומתוך תשובתו נראה לנו ששחט כראוי אלא שאינו יכול לומר ברי לי כיון שאינו יודע ה"ש אלא אפי' היכא דאמר ברי לי כגון שיודע עכשיו ה"ש דלאחר ששחט למד ה"ש וידע איזה יפה ואיזה אינה יפה ויכול לומר ברי לי לפי מה שידעתי עכשיו שמה ששחטתי מקודם לא שהיתי ולא דרסתי ולא החלדתי אעפ"כ אין לסמוך עליו דכל שלא ידע בשעה ששחט עביד ולאו אדעתיה וכיוצא בזה כתב הר"ן בשם התוס' . ולפ"ז נראה דאפי' דיעבד שנתערבה באחרות אוסרת הכל וכדין נבלה שנתערבה כיון דשחיטה זו פסולה מדינא אפי' למד אח"כ ה"ש ואומר ברי לי והכי נקטינן : ומ"ש ואפי' לכתחלה יכולין ליתן לשחוט וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל שאין זה דומה לחש"ו שאין מוסרין להן לכתחלה לפי שאלו מועדין הן לקלקל ואין יודעין לאמן את ידיהם אבל הגדולים רוב מעשיהם מתוקנים עכ"ל מיהו בא"ז בשם הרב מרעגנשפורק דקדק מדקאמר תלמודא אלא אשאין מומחין בבודקים אותו סגי דמדלא קאמר לכתחלה נמי ישחוט כיון שאחרים רואין אותו אלמא דאפי' בגדול בן דעת אסור להניחו לכתחלה לשחוט באחד עומד ע"ג וכ"כ במרדכי והכי משמע מדאמר התם ריש (דף יב) אמר רב ראה א' ששחט אם ראהו מתחלה ועד סוף מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור ואוקימנן לה בדידע דלא גמיר וכו' ומשמע לשם דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא ודלא כהסכמת רבינו והש"ע דאפי' לכתחלה נמי שרי והכי נקטינן וכ"כ הרב בהג"ה ש"ע :

ובה"ע כתב אי ידעינן ביה דגמיר וכו' טעמו דמפרש הא דאסיקנא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן פירושו דאם שחט א"צ לבודקו אפי' הוא לפנינו אבל לכתחלה אין לסמוך על הרוב ליתן לו לשחוט על סמך שיבדקנו אח"כ וכך הוא בהגהת אשיר"י בשם הא"ז וזהו שאמרו בגמרא לעלפויי לא חיישינן ובמומחין לא אמרו לשאינן מומחין לא חיישי' אלמא דבעלפויי לא חיישי' כלל ואפי' לכתחלה

נותנים

דרכי משה

שמקצת בני אדם לוקחים כתב מאיזה מומחה שהם מומחים בהלכות שחיטה ואין המנהג כן בזמן הזה אלא כל הבא לשחוט מוסרין לו לכתחלה לשחוט ואין חוששין שמא לא נטל קבלה בפני חכם ואפשר דאנו סומכין ארבינו תם ואשיר"י וטור ור"ן ושאר גאונים שכתבו כולן שסומכין ארובא אפי' לכתחלה ובספר ב"י פסק ג"כ דהכי הלכתא ועוד נ"ל דאפילו לדברי הא"ז בזמן הזה דנוהגין דאין אדם שוחט אא"כ נטל קבלה בודאי סמכינן ארובא אפי' דלא שביח כלל ששום אדם ישחוט בלא קבלה . מצאתי במהרי"ל בשם מהר"ש דקבלה בידו מר' יונה שיש לכל שוחט כשמתחיל לשחוט לחזור השחיטה בכל יום פ"א וכן יעשה ל' יום ואח"כ כל חדש פ"א וכן יעשה שנה תמימה ואחר אותה שנה יחזור פ"א תקופה פ"א וכן יעשה כל ימיו ואם לא עשה כן אסור לאכול משחיטתו עכ"ל ונ"ל דאין להחמיר רק לכתחלה אבל לא בדיעבד : (ו) ועי' ר"ס כ"ג איזה דבר צריך לדעת : (ז) באשר"י דפרק קמא דחולין כתב טעמא דלא חיישינן דאף אם אכלו בלא בדיקה סמכינן ארובא דמצויין אצל שחיטה מומחין הן : (ח) הרמב"ם כתב בפרק רביעי מהלכות שחיטה ושחיטה זו הוי ספק נבילה והאוכל ממנה מכין אותו מכות מרדות : (ט) ולא נראה לי אלא אם בקי בדברים השכיחים די בכך דלא עדיף משחיטה כן נ"ל וכ"ה המנהג גם בה' בדיקות שלנו לא הזכיר אלא טריפות בריאה דשכיחא אבל שאר טריפות אינן תלויין בבודק וא"צ לבדוק אחריהם וע"כ אין הבודק צ"ל בקי בהן ואם ימצא איזה ספק טריפות ילך אצל חכם וישאלנו כנ"ל : (י) כתב הר"ר יוסף דוקא בא"י ה"ש אבל במי שרגיל להתעלף ואינו מוחזק ושחט בינו לבין עצמו מותר לאכול משחיטתו ולדברי הפוסקים דסבירא ליה

דצריכים

פרישה

(יב) **ולשואלו אם נתעלף** פי' אע"פ שהוא מומחה צריך לשואלו אם נתעלף דשמא נתעלף ושהה שיעור שהייה והוא סובר שלא שהה שיעור שהייה. אע"פ שגם זה תלוי בחכמת השחיטה שצריך לידע שאם נתעלף אף שכמדומה לו שלא שהה אפ"ה שחיטתו אסורה. קא מסיים בשם ס"ה דא"צ לידע כל ה"ש ולכן אם יאמר לנו שנתעלף נדע ששחיטתו אסורה ולא נשאלוהו על השהיה : (יג) וכתב בס"ה בשם ר"ת פי' אלא אם אמר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל כו' פי' שא"צ שידע כל דיני שחיטה אלא כששואלין אותו על איזה דין מדיני שחיטה הוא אומר אילו בא דין זה לידי הייתי מסתפק בו ושואל שפיר קרינן ביה יודע דאמרי' אילו בא לידו איזה ספק לאסור היה שואל עליו : (ורמ"א כ' דבודקים אותו בדיני ה"ש שיתבאר ר"ס כ"ג ובדין בדיקת הסכין ובדיקת הסימנים לאחר שחיטה והוא מסג"א והגה"מ עכ"ה) : (יד) עד שיאמר על האסור מותר או מקרי אינו יודע דחיישינן שמא בא לידו איזה איסור והתירו : (טו) ומיהו לכתחילה כו' ביארתי בסמוך : (טז) אבל מי שיודעין כו' אפי' שאלו לו עשית כך וכך כו' אין לסמוך עליו הטעם דכיון שלא היה בקי בה"ש אפילו אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי אין לסמוך עליו דמילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה : (יז) **ואפילו** אמר ברי לי כו' פי' דה"א דבכה"ג לא אמרינן לאו אדעתיה כיון דאמר ברי לי קמ"ל דאפ"ה אין לסמוך עליו הואיל וידוע לן שאינו מומחה : (יח) אבל כל מה כו' כיון שאחר עומד ע"ג הא דלא אמרה אם אחר עומד ע"ג משום דקאי אדלעיל מיניה שאמר אבל כל מה ששחט לפנינו דמיירי בעומד ע"ג והטעם מבואר דתנן ריש חולין וכולן ששחטו ואחרים עומדין ע"ג וראו ששחטו כהוגן שחיטתו כשירה והיינו דיעבד וסובר רבינו דדוקא בחש"ו אבל פקח אפי' לכתחלה שוחט באחרים עומד ע"ג אבל הגהות אשר"י בשם א"ז כתבו שאסור לכתחלה : (יט) ובעל העיטור כתב אי ידעינן ביה דגמיר אפי' לא אתחזיק מותר כו' טעמו משום

דאילו

דרישה

בוי"ו ותרי טעמי קאמר חדא שמא יתעלפו מפני שלבן רכות ועוד מפני שדעתן קלות ואינן מדקדקות : **כתב** הב"י וז"ל כתב הכלבו הר"ר יצחק כת' שהנשים שוחטות לעצמן משמע שאין שוחטין לאחרים עכ"ד ודבר תימה הוא מה חילוק יש בין שוחט לעצמו לשוחט לאחרים דכ"כ צריך הכשר לזה כמו לזה ומ"ש ר"י לעצמן היינו לומר שהן לבדן שוחטות וא"צ שיעמוד אחר ע"ג עכ"ל ב"י והיינו לפי שייתו שכתב דדעתן קלה פי' שמא יתעלפו דלענין שמא יתעלפו ל"ש לעצמן או לאחרים כמ"ש הב"י אבל לפי מה שכתבתי שאין הטעם משום שמא יתעלפו אלא משום שדעתן קלות ואין נזהרין לכך אין להאמינן על השחיטה שפיר יש לחלק דלעצמן שוחטין דאין לחושך שתאכל נבלות אבל לאחרים דשם ליכא איסורא אלא לפני עור לא תתן מכשול בזה אין הנשים נזהרים הואיל ודעתן קלות לפיכך אין שוחטין לאחרים דומה לעכו"ם שכתב רבינו בסי' ב' . ואין להקשות ממה שהביא ב"י בסמוך בשם מחזיק הבדק בשם רב עמרם שכל שאינו מאכיל לאחרים אינו מותר להאכיל את עצמו וא"כ היאך אפשר לחלק גבי אשה שמאכלת את עצמה ולא לאחרים י"ל דהתם הטעם שאינו מאכיל לאחרים משום שאינו מומחה והואיל ואינו מומחה אף לעצמו אינו מאכיל אבל גבי אשה שהטעם משום שדעתן קלה יש לחלק בין איסור קל לאיסור חמור הילכך לעצמה שוה האיסור חמור בעיניה לאכול נבילות נזהרת אבל לאחרים שוה האיסור דלפני עור כו' קל בעיניה אינה נזהרת :

[ג] **ובעל** העיטור כתב כו' כתב הב"י דלדעת רש"י ובעל העיטור כי אמר דנאדו אמוראי מאוקימתא דרבינא משום דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין לא נאדו מתחלת דבריו

שאמר

חדושי הגהות

ועיין במהרש"א מ"ש על רש"י ד' ג' : ד"ה מומחין הן : א אע"ג שכבר כתב בתחלת דבריו שלכתחלה נותנים לו לשחוט חזר וכתב כאן שנותנים לו על סמך שיבדקנו כדי ליישב דלא תקשי היאך נותן לו לשחוט ביחוש שמא יאכלו משחיטתו קודם שיבדקוהו וכשיבדקוהו ימצאוהו אינו יודע הרי אכלו איסורא ע"כ אמר דליכא למיחש להא משום דאם אכלו ממנו קודם בדיקה א"צ לבודקו אח"כ כלל דסמכינן ארובא הלכך יכולים ליתן לו לכתחלה לשחוט ולא חיישינן שמא יאכלו כו' (ב"ח) : ב לשון ואפילו דקאמר נתיישב יפה בדרו"פ וב"ה ומ"ז ס"ק ח' קהנו משם : ג אפשר כוונתו אדברי רש"י שם בסוכה (מב :) דכיון דקאמר אע"פ שאינו בקי מותר לאכול משחיטתו וכו' והך מותר ע"כ היינו דלכתחלה

2 3 *

נותנין

לכתחילה ואי לא ידעינן ביה אי גמיר אי לא לכתחלה לא ישחוט ואם שחט שחיטתו כשרה ואין צריך לבודקו ואפילו הוא לפנינו [ד] והרמב"ם חילק בין מומחה ומוחזק לענין לשואלו שכתב היודע הלכות שחיטה הרי זה לא ישחוט בינו לבין עצמו בתחילה עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות עד שיהיה רגיל וזריז ואם שחט בינו לבין עצמו שהיטתו כשרה ולא כתב שצריך לשואלו אם הוא מוחזק ובמי שאין ידוע אם יודע הלכות שחיטה כתב שאם שחט בינו לבין עצמו ד (כ) שואלין אותו אם יודע הלכות שחיטה שחיטתו כשרה (כא) וא"א הרא"ש ז"ל לא הלק אלא אם הוא לפנינו בודקין אותו (יא) ושואלים אותו אם נתעלף ואם אינו לפנינו סומכין

נותנין לו לשחוט אע"פ דלא ידעינן דאיתחזק אבל לשאינן מומחין חיישינן לכתחלה ואין נותנים לו לשחוט אי לא ידעינן ביה דגמיר אלא דדיעבד סומכין על הרוב ואפילו הוא לפנינו ונראה שזאת היא דעת רש"י וכמו שהבין ב"י כי כן דרכו של הא"ז להורות ע"פ פירש"י ז"ל: ומ"ש והרמב"ם חילק בין מומחה ומוחזק וכו' מלשון רבינו משמע דמפרש להרמב"ם דלא חיישינן כלל לשאינו מומחה ולשאינו מוחזק ואחרים נותנין לו לשחוט אפילו אין מכירין וכו' וז"ש והרמב"ם חילק ביניהם לענין לשואלו כלומר אבל בלכתחלה לא חילק אלא ס"ל כמו שכתבתי דנותנים לשחוט אפי' אין מכירין וכו' ולפ"ז כ"ל דמ"ש הרמב"ם לא ישחוט אלא המוחזק זהו ציווי לשוחט עצמו ולא הוצרך להזהירו שלא ישחוט אא"כ יודע הלכות שחיטה דהא פשיטא היא וכ"כ ב"י מיהו אפשר לומר איפכא דבלכתחלה ס"ל להרמב"ם דאין נותנין לו לשחוט אא"כ יודעין בו שהוא מומחה ומוחזק אלא דבדיעבד חילק ביניהם: ומ"ש לא ישחוט לכתחלה אלא המוחזק הוא אזהרה לאחרים שלא יתנו לו לשחוט וה"ה דצריכין אנחנו לידע שהוא מומחה ויודע וכ"כ הר"ן דהרמב"ם החמיר לחוש לעלפוי לכתחלה אלא דמשמע מדבריו דאף בלכתחלה חילק ביניהם דלשאינו מומחה לא חיישינן ונותנין לו לשחוט על סמך שיבדקנו וטעמא דמסתבר הוא דבעלפויי היכא דכבר שחט לא חיישינן ואין צריך לשואלו הלכך לכתחלה מיהא חוששין לו אבל לענין ידיעה דחיישינן דיעבד וצריך לבודקו אחר ששחט הלכך לכתחלה נותנין לו לשחוט על סמך שיבדקנו אח"כ וכן נראה מלשון הרמב"ם שכתב וכל המומחין שוחטים לכתחלה בינן לבין עצמן וכו' דקשה הא פשיטא היא ולא צריך לכותבו אלא ודאי דה"ק כיון שהן יודעין בעצמן שהן מומחין שוחטין לכתחלה לאחרים בינם לבין עצמן אע"פ שלא נודע לאחרים אם הן מומחין אם לאו וא"צ לעמוד ע"ג אלא שוחטין בינן לבין עצמן ופי' זה נראה עיקר בדברי הרמב"ם דחילק ביניהם אף בלכתחלה דלא כרבינו דלא חילק ביניהם אלא לענין לשואלו:

כתב הר"ן היכא מ"ד דכי היכי דאמרינן רוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן וסמכינן בהמחאה שלו ה"נ סמכינן עליה ששחט רובן של סימנים שרוב המצויין אצל שחיטה חברים הם וחזקה עליהם שאינו יוצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידיהם אבל מדברי בעל הלכות נראה שצריך לבדוק בסימנין עכ"ל פי' היכא ששחט והלך לו דסמכינן ארוב מומחין הן היכא מ"ד דסמכינן נמי עליו שבדק בסימנים ומאלן שחוטות כראוי דאי לא נשחטו כראוי א"כ שהה או דרס שלא במתכוין היה לו להודיע קודם שהלך ומדשתק והלך לו חזקה שאינו יוצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידיהם בשתיקה בלא הודעה ועוד דהיה לו להשליכה באשפה שבשוק ולא להניח בבית ולהכשיל שיאכלו נבלה וז"ש חזקה עליהם שאינם יוצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידיהם אבל דעת הה"ג דאע"ג דסמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואוכלין משחיטתו אע"פ שאין מכירין וכו' הטעם הוא דכיון שהלך לו ואינו לפנינו אי אפשר לעמוד עליו ע"י בדיקה אבל מה שאפשר לבדוק חייבין לעמוד עליו בבדיקה ולפיכך כיון שאפשר לעמוד עליו בבדיקת הסימנים צריך לבודקן וכן עיקר והכי נקטינן: **וא"א** הרא"ש לא חילק וכו' עד וכן הוא סברת רב אלפס מיהו הר"ן חולק ע"ז ופי' דרב אלפס ס"ל דלא חיישינן כלל לעלפויי לא בתחלה ולא בסוף ולשאינו מומחה חיישינן בסוף וצריך למיבדקיה אם הוא לפנינו אבל לכתחלה יכולין ליתן לו לשחוט על סמך שיבדקנו אח"כ וכך היא דעת הרשב"א בת"ה: **ולענין** הלכה נהגינן לחומרא באיסורא דאורייתא כסברת כל הגדולים ופירושיהם והוא דיש לחוש לכתחלה לשאינו מומחה ולשאינו מוחזק ולא יניחו לשחוט על סמך שיבדקנו וישאלנו אח"כ ואם כבר שחט מחמרי' ג"כ דצריך לבודקו אם הוא מומחה ולשואלו אם נתעלף וע"כ נהגו עכשיו שלא יניחו לשחוט אא"כ נודע שהיה אצל חכם שבדקו ושחט לפניו ג' עופות כדי שיהא רגיל וזריז ומוחזק שלא יתעלף גם צריך להשגיח על השוחטים דהרבה פעמים נבדקים ולא ידעו נכונה ואף שנודע שהיו אצל חכם ונטלו קבלה א"כ יש בידם כתב ע"ז הנה פושעים הם שלא חששו לחזור עליהם שלא יהיו נשכחים מהם ואם אירע כך שנבדקו ולא ידעו אין לאסור למפרע וגם א"צ להכשיר הכלים דאדם איתרע בהמה לא איתרע ונשחטה בחזקת היתר עומדת ואוקי שוחט בחזקתו ותלינן דעד השתא ידע ואין איסור אלא מה ששחט עכשיו וכ"פ באגודה אהא דקאמר תלמודא פ"ק דחולין (דף י') סכין איתרע בהמה לא איתרע ובתשובה הארכתי לבאר זה בס"ד מיהו אין זה אלא בנודע שהיה יודע הלכות שחיטה כגון שנטל קבלה פעם אחת אבל אם לא נודע בבירור שהיה יודע ומה שהיו נותנים לו לשחוט הוא לפי שנהגו להאמינם על פיהם בלבד מטעם לא חציף דמשקר במילתא דעבידא לאיגלויי ואח"כ נמצא שאינו יודע אין כאן חזקה והכל אסור למפרע הבשר והכלים וצריכין כליס הכשר וכן פסק הרשב"א בתשובה הביאה ב"י וכתבה הרב בהגהת ש"ע:

כתב בשלטי הגבורים פ"ק דחולין כמה בעלי הוראה מחמירין שלא ליתן קבלה לשחוט עד שימלאו לו י"ח שנה כמ"ש במרדכי דס"א בהלכות א"י ואפשר דבקצה מקום ונדרו בה גדר דכמה דרדקי כשותנים להם קבלה בפחות משנים הללו מקילים הם בשחיטה ולכן החמירו והצריכו דוקא שיהא בן י"ח שנה דאז גברא בר דעת הוא ולא יקלקל שחיטתו עכ"ל גם מהרש"ל כתב שכך קבל הוא ויש סמך מהא דאיתא סוף פרק בהמה גבי יאשיהו שכל דין שהיה דן עד י"ח שנה החזיר והח"מ הביאו סימן א' אכן כשהוא משכיל ולומד תלמודא לא מחמרינן וכדאשכחן בפעוטות דהכל לפום חורפיה:

ומ"ש שהרמב"ם חילק בין מומחה ומוחזק לענין לשואלו וכו' אע"פ שהרמב"ם כתב שלא ישחוט לכתחלה אלא המוחזק זהו ציווי לשוחט עצמו ולא הוצרך להזהיר לשוחט שלא ישחוט אא"כ הוא מומחה דהא פשיטא אבל אחרים נותנים לו לשחוט אע"פ שאין יודעים אם הוא מומחה או מוחזק ה ואין חילוק אלא לענין לשואלו לאחר ששחט:

ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק וכן היא סברת רב אלפס כבר נתבאר בסמוך:

כתב המרדכי בפא"ט בשם ר"ח שצריך שיהא השוחט נאמן דלא חיישינן ביה שמא יאכיל נבלות וטריפות לישראל וכתב שלא ידע מניין לו (יב) כלומר דקי"ל דסתם ישראל בחזקת כשרות הוא. ומדברי הרמב"ם בפ"ח מהמ"א נראה שסובר כדברי ר"ח וכבר הביא המגיד סמך לדבריו:

וכיון

דרכי משה

דצריכים לשאול אם נתעלף גם כאן צ"ל ברי לי שלא נתעלף ולהרמב"ם לקמן אפי' שאלה בזה לא צריך דמאחר דיודע הלכות שחיטה אילו נתעלף היה מגיד לנו: (יא) **ורש"י** פירש בגמרא וכן כתב הר"ן בשם הר"ז כדברי בעל העיטור שכתב הטור דלענין דיעבד אמרינן ר"מ אש"מ וא"צ לבודקן אבל לכתחלה אין נותנין לו על סמך שיבדקם וכן מצאתי בהג"א ומרדכי וכן כתב הסמ"ג וז"ל וכמה בני אדם שאנו אוכלין משחיטתם אע"פ שאינו ידוע לנו אם בקיאים בה' שחיטה משום דסמכינן אר"מ וכו' עכ"ל וכן נוהגין בזמן הזה דאפילו איתא קמן למבדקיה לא בדקינן ליה ולא כסברת הרא"ש דס"ל דלענין לכתחלה אמרינן ר"מ כו' שנותנין לו על סמך שיבדקנו בסוף אבל בדיעבד בדיקה זו מיהא בעי אם איתא לפנינו ואין להקשות ולומר היאך אנו תופסין שתי קולות שמוסרים להם לכתחלה לשחוט ואין בודקין אותו לסוף וזה לכל הדעות שהביא רבי' אסור דלמ"ד ר"מ אש"מ הן קאי אלכתחלה היינו דמוסרין להם לכתחלה על סמך שיבדקוהו בסוף ולמ"ד דא"צ למבדקיה מ"מ ס"ל דאין מוסרין לו לכתחלה מ"מ נ"ל דבזמן הזה דמנהג דכל אחד נוטל קבלה אינו שכיח כלל דלא יטול קבלה וישחוט דהוי כמיעוטא דלא שכיחא דלא חיישינן ליה כלל כנ"ל ועיין לקמן בסימן זה אי שחט אחד דאין מכירין אותו אם אנו צריכין לבדוק בסימנין אם שחט כראוי. כתב מהרי"ו בתשובותיו סימן ג' דשלה פ"א הכם אחד בכל סביבותיו לשמוע ולבדוק בשוחטים ובודקין אם היו בקיאין עכ"ל. ובפסקי מהרא"י סימן קע"ז דפ"א עשו הקהל תקנה לבדוק בכל השוחטים אי היו בקיאין ולא נתקיימה הדבר ונתבטלה התקנה והשיב אע"ג דמאד מכוער הדבר לעשות סייג וגדר למצות הש"י ולבטלן מ"מ לא איתרע חזקת השוחטים ובודקין בהכי ומותרין אותן השוחטים לשחוט לכתחלה אפי' למ"ד דלא אמרינן ר"מ אש"מ הן דהואיל ונטלו רשות פ"א מחכם או טבח מומחה ליכא למיחש דלמא אתרע חזקתייהו אלא מוקמי' ליה אחזקה דעדיין מומחין הן עכ"ל. ואם בדקו השוחטים והבודקים ונמצאו שאינן יודעין כתב חדושי אגודה פ"ק דחולין שאין להטריף למפרע מה ששחטו כבר וגם א"צ להכשיר הכלים דאדם אתרע בהמות שנשחטו לא אתרעו ונשחטו בחזקת היתר ואוקי שוחט בחזקתו ועד עתה היה יודע עכ"ל. אמנם בתשובת הרשב"א סימן ר"ח שהביא ב"י על ראובן שהיה ממונה על שחיטות כו' וכ"כ שם סי' תרי"ט ותר"ך בטבח ממונה על הקהל ונמצא חשוד בבדיקת הסכין כל הבשר ששחט למפרע וכל הכלים אסורים עכ"ל ואפשר דאף דברי אגודה אינו אלא במי שהיה לו הזקה טובה כגון שנטל קבלה מחכם אבל בלא"ה אפשר דמודה להרשב"א וע"ל סי' פ"א: (יב) ובפ"ק דחולין שם ע"ב ריש הפרק משמע דטעמא דר"ה הוא משום דבלא"ה אין עד א' נאמן באיסורין ור"ב מתרץ שאני שחיטה דר"מ אש"מ הן ולכך ע"א מהימן ובס' ב"י כתב דבמיי' פ"ח דהמ"א משמע כדברי ר"ה עכ"ל ואינו דהרמב"ם לא קאמר אלא בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים אבל בשאר שוחט לא קאמר וע"ש דכן הוא אמנם מ"מ נ"ל בזמן הזה דכל אחד בודק הסכין לעצמו

דרישה

שאמר כל שכן מומחין שוחטין לכתחילה אע"פ שאין מוחזקין אלא מסוף דבריו נראה דאמר ואם שחט בודקין אותו עכ"ל וקשה לפי זה למה לא אוקמי מתניתין כרבינא דהכל שוחטין לכתחילה מיירי במומחה אע"פ שאינו מוחזק ובדיעבד אע"פ שאין אנו יודעין אם הוא מומחה גמי כשר וא"כ למבדקיה וי"ל דסיפא דמתני' לא מתוקמא לפי זה דתנא וכולן ששחטו ואחרים עומדים על גביהן שחיטתן כשרה דמשמע דבאינו מומחה דוקא שחיטתן כשרה כשאחר עומד על גביו ולא בע"ש דהרי דייקי התם בגמרא דעל דיעבד קאי ולא על מש"ו וע"ש בגמרא: [ד] והרמב"ם חילק בין מומחה ומוחזק לענין לשואלו. אע"פ שמלשון הרמב"ם משמע שחולק על ב"ה אף בלכתחילה שב"ה כתב אי ידעינן ביה דגמיר אפילו לא אתחזק מותר לשחוט לכתחלה והרמב"ם כתב היודע הל' שחיטה ה"ז לא ישחוט בינו לבין עצמו בתחילה עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות עד שיהיה רגיל וזריז. משמע שהרמב"ם סובר שצריך להיות מומחה ומוחזק לכתחלה. תירץ הב"י וז"ל זהו ציווי לשוחט עצמו ולא הוצרך להזהיר להשוחט שלא ישחוט אא"כ הוא מומחה דהא פשיטא אבל אחרים נותנין לו לשחוט [ועי' מ"ש לפני זה ריש ע"ג בשם הרמב"ם דס"ל דלכתחלה חיישינן לעלפויי ומשמע לכאורה דר"ל דאפי' אחרים לא יתנו לו לשחוט מהאי טעמא י"ל דשם לא כתבה ל' הרמב"ם בעינו אלא תפס כוונת הרמב"ם לפי מה שס"ל לב"י לדעת הרמב"ם וכאן כתב לפי כוונת רבי' בדברי הרמב"ם] אע"פ שאין יודעין אם הוא מומחה או מוחזק ואין חילוק אלא לענין לשואלו לאחר ששחט עכ"ל ב"י ונראה שתירץ בזה למה לא כתב רבי' שהרמב"ם חולק בלכתחלה על דברי ב"ה שהוא סובר שא"כ לשואלו כלל רק נותנים לו לכתחלה אם ידעינן ביה דגמיר והרמב"ם סובר שלכתחלה צריך להיות מומחה ומוחזק לכן כתב ב"י דאפשר שהרמב"ם סובר שלכתחלה נותנים לו אף אם אין יודעין אם הוא מומחה או מוחזק כדעת רבי'. רק שהזהיר על השוחט או איפשר לומר שהוא סובר כדעת ב"ה שלכתחלה אין נותנין לו אא"כ יודעין שהוא מומחה הואיל וכתב היודע שהוא מומחה לא ישחוט כו' משמע מדבריו שמזהיר שלא יתן לו לשחוט אא"כ יודעין בו שהוא מומחה ועל השוחט מזהיר שלא ישחוט עד שיהא מוחזק אבל אחרים נותנין לו ולא חיישי' לעלפויי ואיכא לפרש דברי הרמב"ם הכי והכי סתם רבי' דעת הרמב"ם בזה וכתב הרמב"ם חילק בין מומחה ומוחזק לענין לשואלו

פרישה

דאילו נתעלף כבר לא ישחט עתה ואם ישחט ויתעלף במקרה לא יאכיל לנו כיון דגמיר דכיון דנתעלף לא ידע כמה שהה. וכן הוא טעמא דהרמב"ם בסמוך ובכ"מ כתב טעמו של הרמב"ם דלענין מומחים אמרינן בגמ' רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן ולענין מוחזק אמר בגמרא לעלפויי לא חיישי' הלכך גבי מומחה דאיכא מיעוטא שאינם מומחין צריך לבודקו אבל לעלפויי דאמר לא חיישינן א"צ לשואלו עכ"ל. ולפ"ז אפשר לומר שזהו גם כן טעם בעל העיטור דבסמוך ודוק ומבואר בדברי ב"ה שחולק אמ"ש רבי' לפני זה בתלתא תרי קולות וחד חומרא שס"ל שאף שידעינן שלא שחט עדיין מעולם כמלא דאינו מוחזק כלל אפ"ה נותנין לו לשחוט לכתחלה אם הוא מומחה והשני שאפי' אי לא ידעינן שהוא מומחה אם שחט כבר כשר וא"כ לשואלו אפי' הוא לפנינו הרי תרי קולות. והחמיר במ"ש דלכתחלה אין נותנין לו לשחוט אדעתא לבדוק אותו אח"כ אם הוא מומחה ועד"ר: (כ) שואלין אותו אם יודע הלכות שחיטה שחיטתו כשרה. אינו ר"ל דשואלין אותו מלות הללו אם יודע הלכות שחיטה ואם אומר שיודע מאמינים אותו דז"א אלא ה"פ שואלין אותו ר"ל בודקין אותו בדיני הלכות שחיטה ואם אמר הבדיקה נראה שיודע הל' שחיטה שחיטתו כשירה וכן מוכח ל' הרמב"ם שם בפ"ד דה"ש שכתב ז"ל שואלין אותו אם נמצא יודע עיקרי ה"ש שחיטתו כשירה עכ"ל: (כא) וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק כו' עד ואם אינו לפנינו סומכין על החזקה בשניהם. מדכתב רבי' זה דאם אינו לפנינו משמע לכאורה דהרמב"ם ס"ל דאם אין יודעין בו שהוא מומחה צריך למבדקיה אח"כ ואפי' אינו לפנינו אסור לאכול משחיטתו בלי בדיקה אע"פ שאמרו בגמרא רוב מצוין אצל שחיטה כו' וה"ט דלא כתב רבי' בשם הרמב"ם דאם אינו לפנינו דסומכין על הרוב מיהו ז"א דשם ברמב"ם פ"ד דין ו' בהדיא כתב וז"ל הרי שראינו ישראל מרחוק ששחט והלך לו ולא ידענו אם הוא יודע או אינו יודע ה"ז מותר כו' עד שרוב מצוי' אצל שחיטה מומחין הן עכ"ל. ונראה דכתב רבי' משום דבגמ' ליכא בו תרי לישני אליביה דרבינא המחלקים בין מומחין למוחזקין וגם הב"ה והרמב"ם מחלקין במחלקת ביניהן כמ"ש רבי' בשמם והרא"ש הביא דברי התוס' דלא קי"ל כוותיה דרבינא במומחין וכשתפק במוחזקין אי הלכתא כוותיה ומסיק שם דכ"ל דאין לחלק בין מומחין למוחזקין כלל דבשניהן אין הלכה כרבינא. מ"ש כתב רבינו ג"כ מסקנת הרא"ש ללשונו

חדושי הגהות

נותנין לו דאילו בדיעבד מאי איריא יודע לאמן ידיו אפילו אינו יודע כיון שגדול עע"ג וראה ששחט שפיר אלא ע"ב דמותר אפי' לכתחלה וא"כ כ"ש הגדול שאינו בקי דמותר לכתחלה באעע"ג (דמש"א): ד פי' בודקין אותו אם יודע כו' (פרישה): ה ואע"ג דלעיל כתב בשם הרמב"ם דלעילוף חיישינן לכתחלה היינו לפי שיטתו שפירש דברי הרמב"ם בענין

וכיון שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן המוצא בהמה שחוטה בראוי במקום שרוב ישראל מצויין בשרה ואפי' אם נגנבה ממנו ומצאה שחוטה אע"פ שהוא חשוד על הגנבה אינו חשוד על השחיטה (כג) וכתב הרמב"ם דוקא שמצאה בבית אבל מצאה בשוק או באשפה שבבית אסורה וא"א ז"ל התיר אפי' באשפה שבבית ולא אסר אלא באשפה שבשוק (כד) וכן הרשב"א התיר אא"כ מצאה באשפה שבשוק (כה) חרש שאינו שומע ואינו מדבר (יז) (כו) ושוטה היוצא יחידי בלילה או מקרע כסותו או לן בבית הקברות או מאבד

וכיון שרוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם המוצא בהמה שחוטה וכו' ברייתא פ"ק דחולין (יב:) הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטים ר' יהודה אוסר ר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי מתיר אמר רבי נראין דבריו של ר"י שמצאן באשפה ודברי ר' חנינא שמצאן בבית ואסיקנא בגמרא נראין דברי ר"י לר"ח באשפה שבשוק שאף ר"ח לא נחלק עליו אלא באשפה שבבית וכתבו התוספות והרשב"א הרי שאבדו לו גדייו ה"ה נגנבו דמשום דחשיד אגניבה לא חשיד אנבילה וכן נמי לא חשדינן ליה דאינו מומחה ובתוספתא קתני בהדיא נגנבה לו תרנגולת ומצאה וכו' וכ"כ הרא"ש ז"ל. וכתב בעל העיטור איכא מ"ד דוקא אבדו אבל לא אבדו לא בעל דבבא הוא דאזקיה ולא דייק לן מדקתני הרי שמצאה תרנגולת שחוטה והא דקתני אבדו אורחא דמילתא נקט ע"כ. ובפרק אלו מציאות (דף כ"ד:) מוקי לה ברוב ישראל או ברוב נכרים וטבחי ישראל ומשמע מדברי הרשב"א והר"ן דאפילו רוב העיר נכרים כיון דרוב בני אותו שוק ישראל שרי שכך כתבו ודוקא בשוקי ישראל אבל בשוקי נכרים או שרובן נכרים אסור ואפשר לפרש דבריהם איפכא דאפילו בעיר שרובה ישראל אם רוב בני אותו השוק היו נכרים אסור דתרתי בעינן רוב העיר ורוב השוק ומכל מקום פירוש ראשון נראה יותר (יג) מדלא הזכירו רוב העיר. וכתב הרא"ש בפרק אלו מציאות בשם הראב"ד דלגבי פרגיות וכיוצא בהן הנשחטים בבית לא מהני רוב טבחי ישראל כי אינם שוחטים אלא בשר הנמכר במקולין ולא שרי אלא ברוב ישראל וכתב רבינו ירוחם שאם היו רוב יהודים ישראל שוחטין מיד כשלדין מהני לגבי פרגיות (יד) ונראה מדבריו שהראב"ד חולק ע"ז ואינו כ"ל אלא הראב"ד יודה בזה: וכתב הרא"ש דהא דאבדו לו גדייו וכו' מיירי דרוב גנבי העיר ישראל (טו) ואזדא לטעמיה דהאי דגרסינן בפרק בתרא דע"ז [ע'] הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא אמר רבא חמרא שרי מאי טעמא רוב גנבי ישראל נינהו כתב דברוב גנבי העיר ישראל דוקא הוא דקאמר דשרי: וכתבו התוספות כי פליגי באשפה שבבית ה"ה דפליגי בשוק בלא אשפה כדמוכח בפרק אלו מציאות וכ"כ הר"ן וכתב דתוספתא נמי מוכח הכי וכ"כ הרשב"א והרא"ש ז"ל. ופסק הרא"ש כר"ח מדאמר בפרק אלו מציאות ר"ח מצא גדי שחוט בין טבריא לצפורי והתירו לו משום שחיטה כר"ח בנו של ר"י הגלילי וכן פסקו הרשב"א והר"ן ז"ל ותמהו על הרמב"ם שבפ"ד פסק כר"י ובביאורו להרמב"ם כתבתי טעם לדבריו. ובעל העיטור פסק כר"י: ויש בקצת ספרי רבינו ט"ס וכצ"ל אחר דברי הרא"ש וכן הרשב"א התיר אלא אם כן מצא באשפה שבשוק: ולענין הלכה כיון שהרשב"א והרא"ש והר"ן דבתראי נינהו מסכימין לדעת אחת הכי נקטינן (טז):

וכתב הרשב"א בת"ה ומ"מ בנמצא בשוקי נכרים או שרוב נכרים מצויים שם אסור אע"פ שמצאן שחוטי הסימנים אין אומרים בכיוצא בזה חיתוכא דישראל מידע ידיע אע"פ שהרב בעל העיטור מתיר מן הטעם הזה אינו מחוור בעיני עכ"ל והביא ראיה לדבריו ורבינו כ' דברי הרשב"א בסי' קי"ח:

חרש שאינו שומע כו' משנה ריש חולין (ב:) הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מחרש שוטה וקטן שמא יקלקלו שחיטתן וכולם ששחטו ואחרי' רואי' אותם שחיטתן כשרה ותנן בפ"ק דתרומות (מז') חרש שדברו בו חכמים בכ"מ שאינו לא שומע ולא מדבר וגבי שוטה תניא בפ"ק דחגיגה [ג:] איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרע את כסותו איתמר רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת ר"י אמר אפי' באחת מהן ואוקימנא פלוגתייהו בדעביד דרך שטות אבל אי לא עביד דרך שטות אפי' עביד כולהו לא מחזקינן ליה כשוטה ומשמע דהלכה כר' יוחנן לגבי רב הונא וכ"פ הרא"ש בריש חולין וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ט מהלכות עדות ונראה מדבריו שם דהני ד' דברים לאו דוקא אלא ה"ה לעושה דבר מן הדברים בדרך טירוף ושיבוש דעת בכלל שוטים יחשב וטעמו אכתוב בטוא"ע סימן קכ"א בס"ד: ותניא תו בפ"ק דחגיגה איזהו שוטה זה המאבד מה

וכיון שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן המוצא וכו' ברייתא פ"ק דחולין (ד' יב) ופרק אלו מציאות סוף (דף כ"ד) והוכיח לשם הרא"ש ושאר פוסקים דהלכה כר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי דשרי בכל ענין אא"כ מצאה באשפה שבשוק שדרך הנבלות להשליכם לשם ואיכא למתוה דמוכח לשם דאפילו במקום שרובן נכרים אם רוב הטבחים ישראל בשר הנמצא לשם מותר וכ"כ רבינו בח"מ סימן רנ"ט וכאן כתב בסתם במקום שרוב ישראל מצויים דמשמע דבמקום שרוב נכרים מצויים בכל ענין אסור ואפשר דכיון דרוב טבחים לא מהני אלא בבהמה הנשחטת במקולין אבל לא לגבי עופות ופרגיות הנשחטים בבית והכל שוחטים אותן ולא שרי אלא ברוב ישראל וכדכתב הרא"ש ע"ש הראב"ד א"כ לאו מילתא דפסיקא היא ולכך לא כתב כאן להתיר אלא ברוב ישראל ותו דמה שחסר כאן כתבו אחר כך בחושן משפט: פסק ונראה דאף ברוב ישראל וגם רוב בני אותו השוק ישראל לא התירו רז"ל אלא בנמצא בשוק או באשפה שבבית אבל בנשלח ביד נכרי להוליך לישראל לשחוט לא יועיל רוב ישראל דשמא הנכרי שחטו שהרי הוא בידו ואין לסמוך על דבריו באומר פלוני ישראל שחטו מטעמא דמרתת דלא התירו באומר מישראל פלוני אלא בדמאי או בגבינה דליכא אלא איסור מדבריהם ודוקא בישראל חשוד אבל בחשוד על איסור דאורייתא אין נאמן לומר מישראל פלוני וכ"ש דנכרי אינו נאמן ותו דבשחיטה נמי אינו נאמן לומר מומחה שחט לי אלא במומר לתיאבון כמ"ש בסי' ב' אבל נכרי פשיטא דאינו נאמן וכ"כ רש"י בתשובה לאסור העופות שהובאו שחוטין ביד נכרי בלא סימן כמ"ש במרדכי פ"ק דחולין ויתבאר בסימן ס"ג בס"ד ועכשיו נתפשט מנהג רע בהרבה קהלות ושולחים לשלוח ביד נכרי ונכרית המשרתים בבית ישראל עופות להוליכם לישראל לשוחטם ונכרי לוקח טבלא בידו והישראל ששחט כותב עליה כשר והדבר פשוט דלא מהני סימן אלא כשהסימן בגוף הבשר או שהניחו בשק וחתמו אבל אין הסי' שהוא בטבלא מועיל כלל לבשר ונבולה מזו נראה מדינא דבעינן שיהא השליח גדול ולא קטן והכי משמע פ"ק דחולין דקאמר שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו אמר רבא זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחלה דמדלא קאמר אין מוסרין להם חולין לשחוט אלמא דאפי' למסור להם להוליכם לישראל לשחוט נמי לא דכיון דאין בהם דעת חיישינן שמא הוא בעצמו ישחוט ויניחנו כך ויהיו סומכין על רוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן וכך ראיתי כתוב ע"ש הרב מה' ר"ל בר בצלאל מפראג ועוד נראה דכיון דמהרא"י פסק בתרומת הדשן סי' רנ"ז דאין לשלוח כלי מתכת לטבילה ע"י קטן דאין קטן נאמן באיסור דאורייתא ואע"ג דאין אוסר מה שבא בתוכו מקמי טבילה א"כ כ"ש שחיטה דאין קטן נאמן עליה והדבר ברור ע"פ עיקר ההלכה דאין קטן נאמן באיסור דאורייתא וא"צ"ל נכרי ולכן מחויבין הגדולים לבטל המנהג הרע ושלא יוליכו העופות לשחוט אלא ע"י בני ברית הגדולים הכשרים וע"ל בסי' קי"ח קי"ט: ופירוש אשפה כתב רשב"ם בפ' הספינה (דף עח) וז"ל מכר אשפה מכר זבלה אשפה מקום עמוק ג' או גבוה ג' שרגיל לתת שם זבל בהמותיו עכ"ל ונראה דטעמו דכל פחות מג' דרסי עליה רבים ואפי' לוהא וכדרב אשי פ"ק דשבת (דף ז) כל שכן זבל בהמות וא"כ כאן בדין שחיטה נמי כשהאשפה פחות מג' אפילו מצאו באשפה שבשוק דינו כמצאו בשוק בלא אשפה ושרי להרא"ש והרשב"א דנקטי' כותייהו כנ"ל: חרש שאינו שומע ואינו מדבר וכו' משנה פ"ק דתרומות חרש שדברו בו חכמים בכ"מ שאינו לא שומע ולא מדבר וכ"כ הרא"ש בריש חולין לפרק הכל שוחטין חוץ מחרש ונראה דלאו דוקא חרש מעיקרו אלא אפילו פיקח ונתחרש וכדאסיקנא בפרק מי שאחזו לענין גטין דכל שאינו שומע ואינו מדבר דינן כשוטה וקטן: ומ"ש ושוטה היוצא יחידי בלילה וכו' ברייתא פ"ק דחגיגה (דף ג) איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה ולן בבית הקברות וכו' איתמר

רב

דרכי משה

לעצמו ואינו מראה לחכם שצריך שיהיה אדם כשר כמ"ש הרא"ש לקמן סי' י"ח וע"ל סי' קכ"ז מדין נאמנות ע"א באיסורין: (יג) וכן משמעות לשון הטור: (יד) וע"ל סימן קי"ח דאין להתיר על סימן השחיטה אם אין רוב ישראל מטעם חתיכה דישראל מידע ידיע: (טו) והמ"מ (וי"ג והמה) דברי הרא"ש פ"ק דחולין ע"ג ד' קנ"ב: (טז) וכתב הר"ן רפ"ק י"א היבא דר"מ א"ש מ"ה ה"ה דסמכינן עליו ששחט רובא של סימן דרוב המצויין א"ש חכמים הן ואינם מוציאין דבר שאינו מתוקן מתחת ידיהם אבל מדברי בעל הלכות נראה שצריך לבדוק בסימנין עכ"ל ובתשובת הרא"ש כלל ב' סי' י"ג משמע דא"צ לבדוק אם שחט הרוב דזה נמי מה"ש היא שצריכין לבדוק בסימנים והואיל ורוב המצויים אצל שחיטה מ"ה ודאי בדק עכ"ל הרא"ש ונראה דאף הרא"ש ל"ק אלא דאי לא בדק והתך הצואר או שנחתך ולא יוכל למיבדק אבל אי יכול למיבדק והשוחט ליתא קמן למיבדקיה ודאי צריך למיבדק דלא גרע מאיתא קמן דצריך למיבדקיה לדעת הרא"ש וכן נ"ל: (יז) עי' בח"ה סי' ל"ה שם נתבארו כל דיני שוטה:

בהג"א

פרישה

ללשונו דאין לחלק ביניהן כלל דלכתחלה שוחטין לתרוייהו ובאין לפנינו אין חוששין לשום א' מהן וק"ל: (כב) וכיון דרוב מצוין א"ש מומחין הן המוצא בהמה שחוטה במקום שרוב ישראל מצוין שם כשרה. הטעם שצריך רוב ישראל דהואיל ומכשרינן לבהמה זו משום רוב מצויין כו' והיינו דוקא ברוב ישראל. ועוד אי לא הוה רוב ישראל הוה אסור משום שמא מעכו"ם נפלה ונבילה הוא דכיון דמצאה בשוק מסתמא אמרינן דנפלה מיד א' מבני העיר ותלינן אותו בהרוב אם לא שהוא רוב טבחי ישראל. (וכתב רמ"א וגם רוב גנבי העיר ישראל והוא מדברי הרא"ש הביאו ב"י עכ"ה) ומ"ש כתב רבינו דכשהן רוב ישראל דתלינן בהו ומותר דלא קי"ל כרב דאוסר בשר שנתעלם מן העין אפי' מצאו בביתו ובמקום שרוב ישראל וכמ"ש רבינו לקמן בסי' ס"ג דהרא"ש ורשב"ם פסקו דלא חיישינן לזה אם לא במקום ריעותא דמצאוהו שלא במקומו דאז תלינן אותו בהרוב ולא כתב רבינו כאן שיחזיק בה המוצאה וישאר בידו אלא יש לו דין מציאה דבעי הכרזה אם לא שמצאה מי שמכירה דהוא שלו וסמך רבינו בזה אמ"ש בח"מ בסי' רנ"ט בה' מציאה ועד"ר מ"ש עוד מזה: (כג) וכתב הרמב"ם דוקא שמצאה בבית אבל אם מצאה בשוק או באשפה שבבית אסורה. טעמו דהואיל ונמצא באשפה או בשוק חיישינן דילמא משום שנתנבלה נזרקה שם. ופלוגתת הרמב"ם והרא"ש תלוי בברייתא וגמרא דפ"ק דחולין ד' י"ב דתניא שם הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין ר"י אוסר (דחיישינן שנתנבלו מ"ה נמצאו בחוץ) ר' חנינא בנו של ר"י הגלילי מתיר עכ"ל הברייתא ואסיקנא התם נראין דברי ר' יהודה לר' חנינא באשפה שבשוק ולא נחלקו אלא באשפה שבבית (שם מתיר ר"ח שדרך העולם להשליך שם בהמות שחוטות כדי שלא יתלכלך הבית מהדם) וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן והרשב"א דה"ה דפליגי בשוק בלא אשפה. ופסק הרמב"ם כר"י האוסר והרשב"א והרא"ש כר"א דמתיר אם לא באשפה שבשוק. ומ"ש שאבדו גדייו ל"ד קאמר גדייו שמכירן אלא אפי' מצא גדי אחר או בשר שחוטה וכדמוכח בגמרא דפ' אלו מציאות ד' כ"ד דמייתי דברי ר"ח אסתם גדי הנמצא ע"ש ועד"ר: (כד) והרשב"א התיר אא"כ מצאה באשפה שבשוק וכן א"א ז"ל התיר כו' כצ"ל הגירסא וכן הוא הנוסחא בכל הדפוסים המדויקים ולאפוקי מדפוס תוגרמ' שנדפס בו שהרשב"א התיר אפי' באשפה שבשוק ועליה כ' הב"י שהוא ט"ס אלא צ"ל כמ"ש לפנינו וכנ"ל וטעמו משום דדרך לזרוק בהמות שחוטות לאשפה שבבית שלא ילכלך הבית וגם מצאה בשוק איכא למימר שמא נאבדה ולא חיישינן לנתנבלה אלא באשפה שבשוק שאז דרך לזרוק נבילות: (כה) חרש שאינו שומע ואינו מדבר משנה ריש חולין הכל שוחטין ושחיטתן כשירה חוץ מחש"ו שמא יקלקלו שחיטתן ורבינו ג"כ כללו יחד וכתב בסוף דבריו על כלן אין שוחטין לכתחילה ובספרי דידן כתוב אין שוחט לכתחילה ומשמע לכאורה דאקטן לחוד קאי וז"א אלא דאמה שסיים קאי וה"ה לאינך אלא הלקן תחילת דבריו לבאר פירוש כל אחד מהן: (כו) ושוטה היוצא יחידי בלילה כו' אם עושה אותן דרך שטות לאפוקי אם הולך יחידי משום

איום

דרישה

לשואלו: [ס] וכיון דרוב המצויין א"ש מומחין הן המוצא בהמה שחוטה במקום שרוב ישראל מצויין כו' יש מקשים הלא כתב רבינו לקמן סי' ס"ג דבשר שנתעלם מן העין אסור אפי' הוא בהמה שלימה כו' עד ואפי' רוב המוכרים והטבחים ישראל כו' ואין לומר דאיירי בכאן בבהמה שלימה בעורה ומכירה בסי' או בטביעת עין דא"כ לא ה"ל לסתים אלא לפרש וע"ק דבח"מ סי' רנ"ט סי"א כתב רבינו דבמקום שרובן נכרים ורוב טבחי ישראל בשר הנמצא שם מותר כו' ולמה כתב כאן מקום שרובן ישראל ושם כתב רוב נכרים ורוב טבחי ישראל וגם שם קשה למה מותר ברוב טבחי ישראל ניחוש שמא מעלמא אתא וכדין בשר שנתעלם מן העין. כל זה מקשין הלומדים בלא עיון במקור דברי הגמרא והרא"ש אשר דברי רבינו בנוין עליהן אבל אחר מקלת עיון יראה דלק"מ והוא דבדין בשר שנתעלם מן העין יש פלוגתא רב אוסר ולוי מתיר כדאי' בפ' ג"ה ד' צ"ה והרי"ף והרמב"ם פסקו כרב כמ"ש שם הרא"ש בפ' ג"ה בשם הרי"ף והטור בסי' ס"ג בשם תרווייהו והרא"ש כ' שם שהרשב"ם פסק כלוי והביא ראיה לדבריו ומסיק וכתב שהרשב"ם חילק וכתב דהא דפסקינן דלא כרב היינו דוקא היכא שעלא הבשר במקום שהניחו דאז לא חיישינן שמא עורב החליפו והביאו באותו מקום עצמו אבל היכא שראינו שנטלו העורב והחזירו חיישי' שמא החליפו. והעובדות דפ' אלו מציאות דפריך עלייהו הגמרא והאמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור לא משום דקי"ל כרב בכל מילי אלא י"ל דהוו בעיר שרובן נכרים וכיון שנאבד איכא למיחש טפי עכ"ל בפ' ג"ה ובפ' אלו מציאות ביאר הרא"ש דבריו יותר וכתב ז"ל ואפי' אנו לא פלגינן עליה דרב אלא דלא חיישינן לעורב אבל הכא דחזינן דאייתי ליה [דשם בגמרא מייתי עובדות דאיירי בהכי] חיישינן דהביאו ממקום רחוק היכא דשכיחי איסורא טפי והא דאמרי' בפ' ג"ה רב חנן איקלע לגבי דרב כהנא לפום כנרא ומעלי יומי דכפורא הוה אייתי עורבי כבדי וכוליתא וא"ל זיל שקול ואכול דהאידנא שכיח דהיתרא טפי שמא י"ל שבכל המקומות שסביב אותו מקום שהיו העורבים יכולים להביא משם היו רוב טבחי ישראל כו' וכמעט כל אלו הדברים כתב רבינו בקיצור כאן ובשם הרשב"ם בסי' ס"ג ובח"מ סי' רנ"ט כל א' לפי ענינו ודינו דאיירי ב"י שם והכלל העולה מדברי הרא"ש ורבינו הוא זה דס"ל כרשב"ם ורא"ש דאין הלכה כרב דאוסר הבשר שנתעלם מן העין אפי' מונח במקומו ובביתו ואפי' במקום שרוב ישראל ורוב טבחי ישראל ולא חיישינן לחלופי כ"א במקום דאיכא ריעותא לפנינו דהיינו שאינו הוא במקום שהניחו או שמצאו בשוק דאז ע"כ צריכים לומר שא' מבני העיר אבדו ואז תלינן בדוב דאם רוב העיר ישראל אזי היא מותר ולא חיישינן דמעלמא אתי ע"י עור או ע"י ארמי ופרמי וה"ה אם רוב העיר נכרים ורוב טבחי ישראל דאף

אם

מאבד מה שנותנין לו י אפילו באחת מאלו אם עושה אותו דרך שטות נקרא שוטה [ו] וקטן שאינו יודע לאמן ידיו לשחוט ז אין שוחט לכתחלה אפילו אחרים רואין אותו (כז) ובדיעבד כשרה אם אחרים עומדים על גביו (כח) ואין מוסרין להם לכתחלה לשחוט בשאין אחרים עומדים על גביו אפילו אם רוצה להשליכו לכלבים (כט) והחרש המדבר ואינו שומע אע"פ שמדבר לכתחלה לא ישחוט מפני שאינו שומע הברכה ואם שחט אפי' בינו לבין עצמו שחיטתו כשרה (יח) [ז] (ל) והשומע ואינו מדבר ח אם הוא מומחה (לא) שוחט אפילו

רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת ר"י אמר אפילו באחת מהן ואוקימנא פלוגתייהו בדעביד דרך שטות אבל אי לא עביד דרך שטות אפי' עביד כולם לא מחזקינן ליה בשוטה ופסק רבינו כר' יוחנן וכ"כ הרא"ש ריש חולין והרמב"ם פ"ט דה' עדות ומשמע מדבריו דלאו דוקא הני אלא ה"ה לעושה דבר מן הדברים דרך טרוף ושבוש הדעת בכלל שוטה יחשב וכ"כ מהרש"ל ופשוט הוא ואיכא למידק בל' רבינו דכיון דכתב בפי' או או לאיזה דרך כתב עוד אפילו באחד מאלו הרי מפורש אמר או או ונראה דכתב כך לאורויי דוקא דבדעביד דרך שטות הוא דנקרא שוטה אפי' בא' מאלו אבל אי לא עביד דרך שטות אפילו עביד כולהו לא מחזקינן ליה בשוטה וכדפי' דה"א בגמ': וקטן שאינו יודע לאמן וכו' כ"כ הרא"ש שם וקטן דמתני' שאין שוחט לכתחל' אפי' שגדול עומד ע"ג היינו בקטן שלא הגיע לחנוך וחנוך דשחיט' היינו שיודע לאמן את ידיו וכו' וכך היא דעת הר"ן ס"פ לולב הגזול ע"ש אבל הסמ"ג וסה"ת בסוף ה' שחיטה כתבו דקטן דמתני' איירי נמי ביודע לאמן ידיו ומש"ה שחיטתן כשרים דיעבד באחרים ע"ג דאם אינו יודע לאמן אסור לאכול משחיטתו אפי' הוא מומחה וגם אחרים ע"ג וה"ט דכיון דאינו יודע לאמן חוששין שמא שהא או דרס קלתו ולאו אדעתייהו דהני אחרים שעומדי' ע"ג והכי משמע מפרש"י כמ"ש בס"פ לולב הגזול ובסמוך יתבאר עוד בס"ד וכתב המרדכי פ"ק דחולין והוכיח בראייה מהגמרא דאין חלוק בין אחרים רואין אותו לאחרים ע"ג דלא כי"א שחילקו בזה וכ"כ מדברי הפוסקים: ומ"ש ואין מוסרין להם וכו' אפי' רוצה להשליכו לכלבים אכולהו קאי אחרש ושוטה וקטן והוא מדברי התו' והרא"ש ע"ש ר"ת בהא דקאמר חוץ מחש"ו שמא יקלקלו שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחלה ופרש"י אפי' רואין אותן אחרי' והקשו התו' דהא מכיפא שמעי' לה דתני וכולם ששחטו וכו' דמשמע דיעבד דוקא ופי' ר"ת דאין מוסרין להן חולין לכתחלה אפי' להשליכו לכלבים דילמא אתא למיכל משחיטתן שיטעו להכשיר שחיטתן מתוך שיראו שמוסרין להם לשחוט ע"כ ובעל התו' הוסיף מדעתו על דברי ר"ת וכתב וז"ל וניחא השתא דבאין אחרים רואין אותו עסקינן ברישא עכ"ל אבל ר"ת לא כתבו מדלא כתב הרא"ש בשם ר"ת ג"כ כך אבל רבי' תופס עיקר כדברי בעל התוס' ולכך כתב כשאין אחרים רואין אותם וקשיא לי לפי טעם זה שיטעו להכשיר שחיטתן וכו' א"כ בגדול בן דעת נמי כשאינו יודע הל' שחיטה לא ניתן לו לשחוט אפילו להשליכו לכלבים דשמא יטעו להכשיר שחיטתו וכו' ואמאי תני מתני' חש"ו ד דינא דאסור אפי' כדי להשליכו לכלבים גבי חש"ו טפי מבגדול בן דעת ואפשר לומר דהא"כ דה"ה בגדול בן דעת דאינו יודע אלא דנקט תנא חש"ו דאף ביודעי' ש כמי אין נותנין ואצ"ל בגדול דאינו יודע וכ"כ באגודה דחש"ו אין מוסרין להם אפי' להשליכו לכלבים אפילו הן מומחין. ועי"ל והוא העיקר דהא דחיישינן שמא יטעו וכו' אין פירושו שמא יטעו לאכול משחיטה זו ששוחט עכשיו לכלבים דהא ודאי מידע ידעי דנבילה היא כיון ששוחטה וזורקה מיד לכלבים ולא שחטה אלא להתלמד אלא דחיישינן שמא הרואה שמוסרין להם לשחוט ואזל לעלמא ולא ידע ששוחט לכלבים ויתן להם ג"כ לשחוט ויאכל משחיטתן ותדע דהא באחרים רואין אותו מוסרין להם לכתחלה לשחוט להשליכו לכלבים ולא חיישינן שמא אחרים יאכלו משחיטה זו והיא ודאי נבלה שהרי האחרים לא הקפידו לראות אם שחט כראוי אם לאו כיון שאינו שוחט כי אם לכלבים אלא בעל כרחך דלא חיישינן כלל שמא יאכלו משחיטה זו אלא דחיישינן לשמא יתנו להם פעם אחרת לשחוט ובאחרים רואים אותם לית לן למיחש למידי דמידע ידעי דאינם נאמנים לשחוט בינם לבין עצמם אלא א"כ אחרים רואין אותם והשתא ודאי בגדול בן דעת לא חיישינן להא דאפי' יטעו הרואים ויתנו לו לשחוט הוא עצמו ודאי כיון דבן דעת הוא יאמר לנותנין לו לשחוט שאינו יודע שחיטה ומה ששחט מתחלה לא היה אלא לכלבים כדי להתלמד כצ"ל לפי דעת התוס' ורבינו דגדול בן דעת אפי' אינו יודע ה' שחיטה יכול לשחוט לכתחלה להשליך לכלבים אפי' אין אחרים רואין אותו ולא חיישינן למידי מיהו למאי שכתב ה"ר ירוחם בשם ר"י נט"ו ח"א דלהשליכו לכלבים אסור אפי' אחרים רואין אותו פן יבואו לאכול משחיטה זו שהשליכו לכלבים והבין דברי ר"ת שלא כדברי בעל התוס' במה שהוסיף מדעתו על דברי ר"ת וכן ירא' מבואר ממ"ש התוספות (בדף ג) בד"ה בדוק שכין א"כ לפי זה אף בגדול בן דעת כשאינו יודע ה"ש אסור לו לשחוט אפילו לכלבים ואפי' באחרים רואין אותם וכן נראה מדברי הרא"ש שלא הביא דברי התוס' שכתבו על דברי ר"ת וניחא דבאין אחרים רואין אותם עסקינן דאלמא דס"ל להרא"ש דאף לר"ת איירי באחרים רואין אותם ולא בא ר"ת אלא לתרץ מה שקשה אפרש"י והכי נקטינן לחומרא. ודו"ק:

והחרש המדבר ואינו שומע וכו' פי' מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהן כדתניא פרק מי שאחזו ופ"ק דחגיגה אלא דאפ"ה לכתחלה לא ישחוט אפי' מומחה ומוחזק מטעם הברכה ובאינו שומע ליכא תקנתא שיהא שומע וזה שכתב בהגהת אשיר"י משם הא"ז דלא אכלי משחיטתיה ר"ל דלכתחלה אין לו לשחוט כדי לאכול משחיטתו כיון שאינו שומע הברכה אבל בשומע ואינו מדבר איכא תקנה אם אחר מברך פי' כשאחר ג"כ שוחט ומברך וזה שאינו מדבר שומע ממנו הברכה דיוצא בשמיעה זו ושוחט וכדתניא עשרה שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולם אבל אחר שאינו שוחט אינו יכול לברך על מה שחבירו שוחט ואם בירך ה"ל ברכה לבטלה כדין שאר ברכת הנהנין כדאיתא ס"פ ראוהו ב"ד וכך מבואר באור זרוע ומביאו בהג"א דפ"ק דחולין וזה שאמר רבינו אם אחר מברך ולא כתב ואחר מברך אלא אם אחר מברך בלאו הכי על שחיטתו ופשוט

מה שנותנים לו : וקטן דהכא דאין מוסרין לו לשחוט אפילו אחרים עומדים ע"ג היינו כשאינו יודע לאמן ידיו לשחוט אבל אם יודע לאמן ידיו מוסרים לו לכתחלה לשחיט כמו שיתבאר בסמוך בס"ד: וכתוב באגור וכן נוהגים באשכנז שלא להניח קטן לשחוט אפילו אחרים עומדי' ע"ג אמנם בשאר מקומות ראיתי מקילים בזה ותמהתי עכ"ל: ואני אומר שאין מקום לתמיהתו שמה שנוהגים למסור לקטן לשחוט ואחד עע"ג היינו כשיודע לאמן את ידיו דאז ודאי שרי לדברי הכל: ומ"ש רבינו ואין מוסרין להם לכתחלה לשחוט וכו' אפילו אם רוצה להשליכו לכלבי' בריש חולין אמתני' דקתני חוץ מחש"ו שמא יקלקלו את שחיטתן דייק בגמרא (יג:) שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחלה ופרש"י ואפי' רואין אותם אחרים והקשו התוספות [שם ב' י] דהא מוכלן ששחטו שמעינן דוקא בדיעבד ופר"ת דאין מוסרין להם חולין אפילו להשליכן לכלבים דילמא אתי למיכל משחיטתן שיטעו לומר כשרה היא מתוך שמוסרים להם לשחוט וכ"כ הרא"ש ז"ל: והחרש המדבר ואינו שומע וכו' לכתחלה לא ישחוט וכו' ז"ל הרא"ש בריש חולין כ' הרמב"ם מומחה שנשתתק והוא מבין ושומע שוחט לכתחלה וכן מי שאינו שומע וה"ז שוחט בנשתתק כתב שוחט לכתחלה אבל באינו שומע כתב ה"ז שוחט ולא כתב לכתחלה לפי שאינו שומע הברכה אין לו לשחוט לכתחלה כדתנן בריש תרומות חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה והכי אמרי' בפ"ב דברכות [טו] דבכל המצות חוץ מק"ש אע"פ שלא השמיע לאזנו יצא ודוקא בדיעבד עכ"ל ואע"פ שהרמב"ם השוה נשתתק לאינו שומע שכ"כ וכן מי שאינו שומע וכי היכי דנשתתק שוחט לכתחלה ה"ה לאינו שומע ועוד דה"ז שוחט שכתב באינו שומע לכתחלה משמע י"ל דהיינו מדין תורת שחיטה אבל מטעם הברכה יש חילוק ביניהם ובעל העיטור כ"כ ודחה דברי האומר דמדבר ואינו שומע שוחט לכתחלה: ודע שכתוב בהג"א בשם א"ז דאלם לא ישחוט לכתחלה מפני שאינו יכול לברך כדתנן בפ"ק דתרומות האלם והערום לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה ומפרש בירושלמי משום ברכה ואין אחר העומד ע"ג יכול לברך על שחיטה אבל שנים ששוחטין אחד מברך על

דרכי משה

(ח) בהג"א פ"ק דחולין בשם א"ז דאין אחר יכול לברך לא' ששוחט אלא א"כ גם המברך שוחט מיהו איני יודע אם ה"ה אם אלם יוצא בברכת אחר כששניהם שוחטין הואיל והוא עצמו אינו יכול לברך עכ"ל וזהו שלא כדברי רבינו:

הוא

דרישה

אם נפל מן רוב לוקחין שהן נכרים הא מטבחי ישראל לקחוהו וכל שלא שמעו משום טריפות שהיה היום במקולין לא חיישינן לריעותא גם כי רוב הבהמות כשרים הן. אבל אם בא העורב והפיל הבשר לפנינו אף שלא ידענו מאיזה מקום הביאו אסרינן ליה אפי' רוב העיר כאן הם ישראלים כיון דדרך העורב להביאו ממקומות אחרים אם לא שגם סביב העיר שהשליכו שם העורב בכמה מילין כשיעור שדרך העורב להביא משם בשר הן רוב ישראל או רוב טבחי ישראל דאז הוא מותר ולא חיישי' שמא הביאו העורב עוד מהלך רב יותר ממה שדרכו להביאו ומ"ה שרי רב כהנא לרב חנן כבדי וכוליא שהביאו העורבים וכה"ל. אך צריך שתדע שאם מצא הבשר בשוק במקום שרוב ישראל אף שהוא מותר משום בשר שנתעלם כו' דלא חיישינן שמא אתא מעלמא וגם משום חשש איסור שחיטה משום דרוב מצויין א"ם מומחין מ"מ אסור היא למוצאו להחזיק בבשרו אלא יש לו דין מציאה דיש לומר שאבדו מבירו ולא נתייאש ממנו קודם שמצאו זה כיון דרוב ישראל סבור שהמוצאו יכריז ואתן בו סימן ויחזירנו לי א"ל שרוב העיר נכרים ורוב טבחי ישראל דאז ליכא למיחש למידי לא משום בשר שנתעלם מן העין כב"ל וגם לא משום מציאה דמיד שאבדו נתייאש ממנו בסוברו שנכרי ימצאוהו ולא יחזירוהו לו. ומ"ש רבינו בח"מ סי' רנ"ט הכ"ל דבכה"ג דוקא מותר להחזיק בו. וכאן בי"ד לא איירי מדין מציאה [ולפי מ"ש לעיל דכאן איירי דיש לו טביעות עין בגיד שהיא שלו לק"מ ממציאה גם בש"ע מוכח כן שכתב שם בס"ד ז"ל מי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו כו' ולשון זה מוכח דמיירי שמכירין שהם גדייו ותרנגוליו ודו"ה] אלא בא ללמדנו דליכא למיחש לשמא שמטפוהו מי שאינו בקי ומ"ה לא הזכיר כאן אלא בדאיכא רוב העיר ישראל מותר משום שחיטה ומיירי במקום שכ"א שוחט לעצמו א"כ מסתמא כיון שרוב העיר ישראל איכא נמי רוב טבחי ישראל וגם ליכא משום בשר שנתעלם מן העין ומדין מציאה לא איירי כאן דסמך אדינו שמכריזו כשאר מציאות אם יבא א' ויתן בו סימן יחזירנו לו ויאכלנו והם מצאו מי שמכירו שהוא שלו ה"ז מחזיק בו ואכלו ואם לא יבא שום אדם ליתן בו סימן מתזיק בו המוצאו לנפשו ואוכלו. ובסי' ס"ג דלא איירי אלא מדין בשר שנתעלם כו' כתב רבינו רמב"ם ושהסכים עמו הרא"ש דלא אסרינן ליה משום בשר שנתעלם כו' אלא היכא שלא מצאו במקום שהניחו. ודו"ק שבזה נתיישב הכל ועמ"ש הב"י קרוב לס"ם ס"ג בשם המ"מ:

פרישה

איזה אונס או קורע כסותו בעת שכרות או מאבד שלא מדעת דשוטה קרי שמשליך מידיו ומה שכתב רבינו אפי' באחת מאלו לכאורה הוא מיותר כיון דכבר כתב "או "או וי"ל דהשמיענו דלא תימא דאף דנקרא שוטה בא' מהן מ"מ הו"ל כיון דעדיין לא הוחזק בשטותו ג"כ לא מפסלינן שחיטתו קמ"ל דאפי' בא' מאלו פסול ועי' בח"מ סי' ל"ה שם כתב הב"י דלא מיפסל מכח שטות כזה עד שיעשה כמה פעמים וי"ל דלתיבת טעם כ"כ משום דרבינו הוסיף לכתוב או אי דמסתבר לפרש כן ולא לפרש דר"ל דעשו כולן משום דבוודאי בעושה א' מאלו ג"כ מקרי שוטה וכתב הב"י נראה מדברי הרמב"ם בפ"ט מה' עדות דל"ד הני ד' דברים אלא ה"ה לעושה כל דבר מן הדברים דרך טירוף ושבוש הדעת בכלל שוטים יחשב: (כז) ובדיעבד כשירה אם אחרים עע"ג. ז"ל מ"ו קאי דוקא אקטן שאינו יודע לאמן את ידיו וכן משמע בסמ"ג ולא קאי אחרש ושוטה דהתם אפי' אחרים עע"ג אסור וק' הא בסמוך אמרי' דשיכור דינו כשוטה ומפרשינן דהיינו דלכתחיל' אסור ובדיעבד כשר וכ"כ הב"י בשם הרמב"ם: (כח) ואין מוסרין להם לכתחיל' לשחוט כו' אפי' אם רוצה להאכילו לכלבים הטעם דחיישי' שמא יאכלו משחיטתן הואיל ורואים שמוסרים להם לשחוט ועד"ר: (כט) וחרש המדבר ואינו שומע אע"פ שמדבר פי' ויכול לברך ברכת השחיטה אפ"ה לא ישחוט מפני שאינו שומע הברכה דאמרי' בפ"ב דברכות כל המצות חוץ מק"ש אם לא השמיע לאזנו יצא היינו דוקא דיעבד אשר"י ובירוש' פ"ק דתרומות יהיב טעמא ז"ל שנא' והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו משמע שצריך לשמוע הברכה: (ל) והשומע ואינו מדבר אם הוא מומחה כו' ע' בדרישה: (לא) שוחט אפי' לכתחלה אם

אחר

[ז] וקטן שאינו יודע כו' ואין מוסרין לו לכתחלה לשחוט כשאין אחרים עומדין ע"ג אפילו רוצה להאכילו לכלבים הא דלא כתב רבינו דין זה לעיל גבי מי שיודעין בו שאינו מומחה שאסור ליתן לו לשחוט אפילו להאכילו לכלבים ודוחק לתרץ דדוקא בקטן איכא למטעי משום דמיירי בקטן שיודע הלכות שחיטה כמו שאכתוב לקמן בשם מ"ו דא"כ ה"ל לחלק בין קטן היודע הלכות שחיטה לקטן שאינו יודע. וי"ל משום שזה הדין נלמד בגמרא ברישא מ"ש כתבו רבינו גבי דין זה וה"ה לגדול שאינו יודע ה"ש ודומה לזה תרצתי לקמן בדין חלדה ששם כתב שיעור רוב הקנה ולא כתבו בדין שחיטה ע"ש גם י"ל דדוקא בחש"ו דינא הכי דבחש"ו פסולין לאו משום שאינו מומחה דאפילו מומחין הן פסולין מחמת עצמן וא"כ כשרואה הרואה שזה חש"ו שוחט יסבור שחיטתן כשירה ואתי למטעי בכל חש"ו דעלמא משא"כ בגדול שאינו מומחה ושוחט אטו כולי עלמא ידעי שזה אינו יודע ה' שחיטה אלא יסבור שזה יודע וא"כ ליכא למטעי באחר שאינו יודע וא"ל מ"מ ליחוש שמא הרואים ימסרו לזה עצמו לשחוט דמשום האי גזרה לחוד לא גזרו ומ"ש דייקי התוס' בלישנייהו וכתבו וז"ל דילמא אתי למיכל משחיטתן דמשמע דמשום האי לחוד לא היה לחוש כ"כ וגם שאם יבואו ליתן לו לשחוט אומר לכן איני בקי בהלכות שחיטה ומה ששחטתי לזה הוא מפני שדעתו היה להשליכו לכלבים שהרי גדול ובר דעת הוא ולא ברשיעי עסקינן במש"ו וק"ל: (ז) והשומע ואינו מדבר אם הוא מומחה שוחט אפילו לכתחילה הא דלא כתב רבי' בסמוך גבי חרש המדבר ואינו שומע דין זה

דבעינן

חדושי הגהות

בענין אחר וכמבואר בספרו כ"מ על הרמב"ם אבל מ"ש כאן הוא ליישב דעת הטור לשיטתו כדברי הרמב"ם כ"כ הפוסקים: ו אע"ג דהתחיל באו או אפ"ה צריך לסיים אפילו באחת מאלו כמבואר בט"ז ס"ק י"ב וש"כ ס"ק נ"ד: ז הפרישה הגיה דצ"ל אין שוחטין דהא אכולהו קאי אחש"ו וכנה"ג כתב די"ל דה"ק כאו"א מהם אינו שוחט לכתחלה: ח הך אם הוא מומחה דנקט בשומע ואינו מדבר ולא במדבר ואינו שומע נתבאר היטב בש"כ ס"ק ל':

לא

על שניהם מיהו איני יודע אם ה"ה אלם יוצא בברכת אחר כשנים שוחטים הואיל ואין אלם עצמו יכול לברך עכ"ל . וק"ל על הרא"ש כיון דגמר מתרומה לאינו שומע דלא ישחוט לכתחלה אמאי לא גמר מינה לנשתתק נמי דלא ישחוט לכתחלה וכדמפ' בירוש' טעמא דאלם לא יתרום וי"ל דטעמא דהרא"ש דמתני' דתרומות לא תני תקנתא אבל אה"נ שאם בירך לו אחר כיון שהוא שומע לכתחלה נמי תורם :

אפילו לכתחלה אם אחר מברך [ח] (לב) וקטן מומחה ויודע לאמן את ידיו לשחוט לא ישחוט לכתחלה בינו לבין עצמו ואם שחט שחיטתו כשרה ואם גדול עומד על גביו שוחט אפילו לכתחילה ושיכור

וכתב עוד בהג"א בשם א"ז דחרש המדבר ואינו שומע אע"ג דגמיר הלכות שחיטה ומוחזק דשחיט שפיר לא אכלינן משחיטתיה עכ"ל . ותמיהני דהא תניא בפ"ק דחגיגה דבין מדבר ואינו שומע בין שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהם : **וקטן** מומחה ויודע לאמן ידיו וכו' בס"פ לולב הגזול (מב:) תניא קטן היודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו ופירש"י היודע לשחוט . לאמן ידיו לשחיטה אע"פ שאינו בקי בה' שחיטה מותר לאכול משחיטתו כדמפרש רב הונא והוא שגדול עע"ג ורואה שלא שהה ושלא דרס וכתבו התוס' משמע מפרש"י דאם אינו יודע לאמן ידיו לשחיטה אף ע"פ שראהו גדול מתחלה ועד סוף שלא שהה ושלא דרס אסור לאכול משחיטתו וכ"כ מדברי סמ"ג וסה"ת והר"ן הקשה למה לי יודע לשחוט הא תנן וכולם ששחטו ואחרים רואים אותם שחיטתן כשרה וי"ל דהתם דיעבד ולא לכתחילה והכא כיון שיודע לאמן ידיו לשחוט אפילו לכתחלה . ומשמע דבין מומחה ויודע ה' שחיטה בין אינו יודע לעולם אינו כאמן אא"כ גדול עע"ג דאל"כ ל"ל לר"ה לאוקמא בשגדול עומד על גביו וכ"כ בהג"א בפירוש בריש חולין דאם אין גדול עומד על גביו שחיטתו פסולה אף ע"ג דמומחה ויודע לאמן ידיו וכ"כ ט מדברי הרשב"א בספר (יט) ת"ה (הגה"ה ב"ה) וכ"ד השאלתות פ' בהעלותך סימן קכ"ו והביא א"ז ראיה מפ"ק דפסחים (ד :) ומפ"ב דכתובות (כח •) דלא מהימנינן לקטנים אלא בדרבנן : והרא"ש כתב בריש חולין וקטן דמתני' שאינו שוחט לכתחלה אפילו בשגדול עומד ע"ג היינו בקטן שלא הגיע לחינוך וחינוך דשחיטה היינו שיודע לאמן את ידיו אבל קטן מומחה ויודע לאמן את ידיו שוחט לכתחלה כשגדול עומד על גביו כדאי' בסוכה קטן היודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו ולשון מותר משמע אף לכתחלה עכ"ל ומדברי רבינו נראה שדקדק דברי הרא"ש שכתב דחינוך דשחיטה היינו אימון ידים ומשמע דבהכי סגי לשחוט לכתחלה בגדול עע"ג ואח"כ כתב אבל קטן מומחה ויודע לאמן ידיו וכו' משמע דתרתי בעינן ומיישבו דהא ודאי באימון ידים סגי לשחוט לכתחילה באחד עע"ג והא דנקט בסוף דבריו מומחה לדיוקא נקטיה דכשהוא מומחה בעינן לכתחלה עע"ג י אבל בדיעבד אפי' אין אחר עומד ע"ג שחיטתו כשרה וע"פ דרך זו יש לפרש ההיא דלולב הגזול היודע לשחוט אפי' אינו יודע הלכות שחיטה כפרש"י ומיהו בכלל זה בקי בהלכות שחיטה וכ"ש הוא וכי אמר רב הונא בשגדול עע"ג בין לבקי בין לשאינו בקי קאי ולא בחד גוונא קאי לתרווייהו דלשאינו בקי ודאי אם אינו עומד ע"ג שחיטתו פסולה דלא עדיף מגדול ולבקי דווקא לכתחלה הוא דבעינן גדול עע"ג אבל בדיעבד שחיטתו כשרה ככ"ל לדעת רבינו : כתב בעל העיטור דקטן הוי עד י"ג ויום אחד לזכר וי"ב ויום אחד

ופשוט הוא ולקמן בסי' י"ט כתב דוקא שאותו אחר מכוון להוציא ע"ש וע' עוד בג"אה סי' תקפ"ד ובמ"ש לשם בס"ד ואע"ג דבהג"א משם האור זרוע מספקא בזה שכתב וז"ל מיהו איני יודע אם הוא הדין אלם אם יוצא בברכת האחר כשניהם שוחטין הואיל ואין אלם עצמו יכול לברך עכ"ל לא שבקינן פשיטותא דהרמב"ם ורבינו מקמי ספיקא דאור זרוע שהרי גם הרמב"ם כתב כרבינו בנשתתק והוא שומע דשוחט לכתחלה ומביאו ב"י והיינו אם אחר מברך והכי נקטינן :

וקטן מומחה ויודע לאמן וכו' ז"ל הרא"ש פ"ק דחולין וקטן דמתני' שאין שוחט לכתחלה אפי' בגדול עומד ע"ג היינו בקטן שלא הגיע לחנוך וחנוך דשחיטה היינו שיודע לאמן ידיו אבל קטן מומחה ויודע לאמן את ידיו שוחט לכתחילה כשגדול עומד ע"ג כדאי' בסוכ' היודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו א"ר הונא והוא שגדול עומד ע"ג ולשון מותר משמע אף לכתחלה עכ"ל ונראה דהא דכתב וקטן דמתני' וכו' פי' קטן דמתני' דמיירי אפי' כשהוא מומחה שאין שוחט לכתחלה אפי' בגדול עומד ע"ג היינו בקטן שלא הגיע לחנוך וכו' שהרי פיסולו דקטן דומיא דחרש ושוטה הוא דפסילי משום דלאו בני דיעה נינהו אפי' היו מומחין ומ"ה כתב הרא"ש בסתם וקטן דמתני' וכו' דהיינו אף בקטן מומחה ומ"ש אבל קטן מומחה וכו' ה"ק אבל אם הגיע גם לחנוך שוחט לכתחלה כשגדול עע"ג והיה צריך לפרש כאן ולומר אבל קטן מומחה ואי לא אמ' מומחה היה אפשר להבין מדבריו דבגדול עע"ג סגי אפי' אינו מומחה ויכול לשחוט לכתחלה כשיודע לאמן ידיו לכך אמר אבל קטן מומחה וכו' לאורויי דלא ישחוט לכתחלה אא"כ הוא ג"כ מומחה כך היא דעת הרא"ש ז"ל וכך הם דברי רבינו דתחלה כתב חרש שאינו שומע ואינו מדבר וכו' ושוטה וכו' וקטן שאינו יודע לאמן ידיו לשחוט הכי תלתא אין שוחטין לכתחלה אפי' אחרים רואין אותן ור"ל אפי' הן מומחין דפיסולייהו דחש"ו אינו אלא מטעם דאינם בני דעה ואפי' הן מומחין ואח"כ אמר ובדיעבד כשרים אם אחרי' עומדין על גבן ור"ל אפי' אינן מומחין דמתני' סתמא תנן דלכתחלה לא אפי' מומחין ושחיטתן כשרה דיעבד אפי' אינן מומחין ומש"ה כתב רבינו כאן ג"כ בסתם לאורויי דלכתחלה אפי' מומחין לא ישחטו אבל דיעבד כשרה שחיטתן אפי' אינם מומחין ואם היה רבינו מפ' ברישא דאפי' מומחה לא ישחוט לכתחלה ה"א דבסיפא דכשרה דיעבד אינו אלא במומחה כגוונא דרישא לכך כתב ברישא ובסיפא בסתם לומר דבלכתחלה אפי' במומחין לא ובדיעבד אפי' באינו מומחה כשרה ואח"כ כתב וקטן מומחה ויודע לאמן וכו' פי' דכיון שהוא מומחה ויודע לאמן שוחט לכתחלה אם גדול עומד ע"ג וכדעת הרא"ש ונראה דס"ל דברייתא דסוכה דתני היודע לשחוט בסתמא משמע תרתי משמע דיודע ה"ש ומשמע יודע לאמן ידיו לשחיטה וקאמר רב הונא עלה והוא שגדול עע"ג והתם הוא מותר לאכול משחיטתו ולשון מותר משמע אף לכתחלה הא לאו הכי אסור לכתחלה ודלא כמ"ש ב"י דלהרא"ש ורבינו שרי לכתחלה אפי' אימ מומחה דליתא אלא כדפי' . וכ"כ מהרש"ל פ"ק דחולין בסי' ג' דלא כב"י בזה עוד חלק מהרש"ל על דברי הרא"ש ורבינו ע"ש ואיכא למידק ומנ"ל לרבינו במומחה ויודע לאמן דכשרה דיעבד אפי' אין גדול עע"ג וי"ל דדייק מדתני בסתם היודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו ולא תני בהדיא היודע לשחוט וגדול עומד ע"ג מותר וכו' אלמא דלאו מילתא דפסיקא היא דבעינן דוקא גדול עומד ע"ג דאפי' באין גדול עומד ע"ג נמי מותר והיינו בדיעבד ורב הונא דאמר והוא שגדול עומד ע"ג היינו משום דלשון מותר משמע אף לכתחלה ובלכתחלה בעינן נמי גדול עומד ע"ג ומותר דתני בברייתא לגדדין קתני בגדול עומד ע"ג מותר אפי' לכתחלה ובאין גדול עומד ע"ג מותר דיעבד ומ"ה לא תני בברייתא בפירוש וגדול עומד ע"ג לאורויי לן דאיכא היתירא בדיעבד אפי' אין גדול עומד ע"ג ולשון הרא"ש דייק הכי שכתב ולשון מותר משמע אף לכתחלה אלמא דפשט הלשון משמעו מותר דיעבד אלא דמשמע ג"כ לכתחלה כנ"ל דעת רבינו : **ולענין** הלכה כבר התבאר דנקטינן כהא"ז דאפי' בגדול בן דעת דודאי יודע לאמן ידיו אין לו ליתן לכתחלה לשחוט אם אינו מומחה ואפי' באחד עומד על גביו ואפי' להשליכו לכלבים להר"ר ירוחם בשם ר"י ואל"ל בקטן דבעינן דליהוי נמי מומחה בלכתחלה להרא"ש ורבי' . מיהו נראה להחמיר באיסורא דאורייתא כהסמ"ג וסה"ת דפירשו ברייתא דסוכה דקתני מותר אינו אלא בדיעבד ומתני' דחולין נמי מיירי בקטן היודע לאמן ואע"ג דאיירי נמי במומחה דומיא דחרש ושוטה דפיסולייהו אינו אלא משום דלאו בני דיעה נינהו אפ"ה לכתחלה לא אפי' בגדול עע"ג ולכן תמה בעל האגור על מקצת מקומות שמניחין לקטן לשחוט לכתחלה ומקילין כנגד דעת הסמ"ג והסה"ת אשר האשכנזים נמשכים במנהגם אחריהם על הרוב ונתיישב מעתה מה שהקשה ב"י על בעל האגור ולפי דעת זו אם אין גדול עומד ע"ג אפי' מומחה ויודע לאמן שחיטתו פסולה וכך פסק בהג"א משם הא"ז וה"ה בגדול עומד ע"ג ומומחה אלא דאינו יודע

דרכי משה

(יט) וכ"ה בא"ז ה"ש וכתב שם דיש מתירין בקטן שהולך לשנת י"ג ולא השלימה ור' יואל אמר דאין לחלק בין קטן לקטן וכ"כ ב"י בשם ב"ה. וכתב עוד דביודע לאמן ידיו אע"פ שאינו מומחה שוחט לכתחלה והא דנקט רבינו והרא"ש וקטן מומחה משום דאז בדיעבד נאמן אפילו בלא אחרים עע"ג אבל כשאחרים עומדים ע"ג א"צ מומחה וכ"כ מפרש"י פרק לולב הגזול במרדכי ריש חולין הביא הלכות א"י דקטן לא ישחוט עד שיהא בן י"ח שנה וכתב לבסוף דחומרא בעלמא הוא ולא נהיגי כן. ובהג"ה אלפסי בדפוס חדש וראיתי כמה בעלי הוראה שמחמירים שלא להרשות לשום אדם לשחוט עד שימלאו לו י"ח שנה כבדברי הלכות א"י ואולי משום דבקעה מצאו וגדרו בה גדר דבמה דרדקי יש בשמרשין אותו לשחוט בינו לבין עצמו בפחות משנים הללו שמקילין הם בשחיטות ולכך החמירו שלא להרשות שום אדם עד שיהא בן י"ח שנה גמורים דאז גברא בר דעת הוא ולא מקלקל

פרישה ## דרישה

(לב) וקטן מומחה דבעינן מומחה . י"ל משום דחרש המדבר ואינו שומע דינו לעולם אפי' הוא מומחה לא ישחוט לכתחילה ובדיעבד דינו כאמר שאין אנו יודעין בו אם מומחה דצריך לבדקו אם הוא לפנינו עיין אמר מברך פירוש ומכוון להוציאו והואיל ושומע הברכה יכול לשחוט :

ואם אינו לפנינו הו אמרי' רוב הרגילין אצל שחיטה כו' ושחיטתו כשרה ומ"כ זה החרש שמדבר ואינו שומע כאינו לפנינו דמי שא"א לבדקו והואיל וא"א לבדקו א"כ לידע אם הוא מומחה אם לאו אבל חרש השומע ואינו מדבר שאפשר לו לשחוט לכתחילה אם אחר מברך ומ"ש צריך להיות מומחה דהואיל וא"א למבדקיה אמר השחיטה אינו שייך לומר שישחט לכתחלה על סמך שיבדקנו ועפ"ר : והשומע ואינו מדבר אם הוא מומחה כו' אין להקשות הואיל ואחר עומד ע"ג אף שאינו מומחה נמי יכול לשחוט דדוקא בחרש שאינו שומע ואינו מדבר הוא דאסר לכתחלה אפי' אחר עע"ג משא"כ זה . די"ל דמיירי כשאותו אחר אינו מומחה רק שיודע לברך והא דקי"ל באחר עע"ג שוחט לכתחילה היינו כשאותו אחר הוא מומחה. עי"ל דמיירי שאותו האחר מברך והולך לו ואינו רואה אם שחט כהוגן וא"כ ע"כ צריך להיות זה לכתחלה מומחה . ויש מקשים איך הוא שוחט ואחר מברך הא קי"ל דבברכת הנהנין אין אדם יכול להוציא אחר [ע"ל סי' י"ט] י"ל דאותו שאמר נהנה ג"כ משחיטה זו וכגון שיאכל מן הבהמה . ובלאו ה"כ לק"מ דלא אמרו אלא בברכת הנהנין דהברכה מרומז בה ההנאה כגון המוציא לחם מן הארץ או כגון בפ"ס משא"כ בברכה דעל השחיטה והוה כברכת המצות וברכת ציצית ותפילין וגם השחיטה אינו מעיקר ההנאה :

וכתב בהג"א בשם א"ז דחרש המדבר ואינו שומע אע"ג דגמיר ה' שחיטה ומוחזק דשחיט שפיר לא אכלינן משחיטתו עכ"ל. וכתב עליו הב"י . ותמיהני דהא תניא בפ"ק דחגיגה דבין מדבר ואינו שומע בין שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחים לכל דבריהם עכ"ל הב"י. ובטור ח"מ סי' ל"ס הביא ב"י דברי המגיד שמקשה על הרמב"ם מאות הברייתא דחגיגה קושיא הדומה קצת לזאת ומיישב הב"י התם בשני דרכים האחד הא דתניא הרי הם כפקחים ע"כ לאו כפקחים ממש שהרי פקחים אינם צריכין בדיקה ואלו שומע ואינו מדבר צריך בדיקה אלא לענין זה הרי הן כפקחים שמועלת בהן בדיקה היכא שאפשר לבדקן משא"כ בחרש גמור ובשוטה שאין הבדיקה מועלת בהן . ובזה נתיישב ג"כ תמיהת ב"י דחרש דהכא שמדבר ואינו שומע א"א למבדקיה ואינו כפקח מסתמא ותירוץ שני כתב דאינו שומע דברייתא מיירי בשומע קצת אבל אינו שומע לגמרי דינו כחרש וקראו אינו שומע לפי שאינו שומע כשאר ב"א ובזה נתיישב ג"כ הג"ה אשר"י הכ"ל דאיירי באינו שומע לגמרי . וע' בח"מ מ"ש עוד מזה וע' בפ"ק דתרומות שהביא רבי' ששון תנא שחולק ע"ז הברייתא ואינו סובר שהן כפקחים :

(ח) וקטן מומחה ויודע לאמן ידיו לשחוט לא ישחוט לכתחלה כו' ז"ל המסכה דף' הכל שוחטין און מהמ"ו שמא יקלקלו שחיטתן וכולן ששחטו ואחרים רואים אותם שחיטתן כשירה . ובס"פ לולב הגזול ת"ר קטן היודע לנענע חייב בלולב להתעטף בציצית חייב בציצית כו' עד והיודע לשחוט אוכלין משחיטתו . א"ר הונא והוא שגדול עומד ע"ג . ופרש"י היודע לשחוט שיודע לאמן ידיו לשחיטה ואע"פ שאינו בקי בהל' שחיטה מותר לאכול משחיטתו וכדאמר רב הונא שגדול עע"ג ורואה שלא שהה ולא דרס ולא שהה והר"ן הקשה ז"ל למה לי יודע לשחוט הא תנן וכולן ששחטו ואחרים רואין אותם שחיטתן כשירה וי"ל דהתם דיעבד ולא לכתחלה והכא כיון שיודע לאמן ידיו לשחוט אפי' לכתחלה עכ"ל גם הרא"ש ריש פ"ק דחולין פי' להסיא דלולב הגזול הכ"ל דמותר לאכול משחיטתו מיירי אפי' לכתחלה דכתב שם דף קמ"ט ז"ל וקטן דמתני' שאין שוחט לכתחלה אפי' כשאחרים עומדים ע"ג היינו בקטן שלא הגיע לחינוך וחינוך דשחיטה היינו שיודע לאמן את ידיו אבל קטן מומחה ויודע לאמן ידיו שוחט לכתחלה באחרים עומדים ע"ג כדאי' בסוכה קטן שיודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין היודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו א"ר הונא והוא שגדול עומד ע"ג ולשון מותר משמע אף לכתחילה עכ"ל הרא"ש והנה לכאורה משמע דהרא"ש לא ס"ל כרש"י שכתב אבל קטן מומחה ויודע לאמן ידיו כולי והביא ראיה מהסיא דסוכה הכ"ל משמע דפי' קטן היודע לשחוט שהוא יודע לאמן ידיו וגם הוא מומחה וזהו דלא כרש"י דכתב בהדיא דבאימון ידים סגי אמנם כי דייקינן בדברי הרא"ש נראה שגם הוא סבירא ליה דבאימון ידים לחוד סגי כשאחרים עומדין ע"ג לשחוט לכתחלה דאל"כ קשיא דידיה אדידיה דהא בריש דבריו כתב וקטן דמתניתין שאין שוחט לכתחילה היינו שאין יודע לאמן ידיו כו' משמע הא יודע לאמן ידיו מותר לשחוט לכתחלה אפי' אינו מומחה ועוד יש לדקדק בדברי הרא"ש שהאריך בלשונו וכתב וז"ל וקטן דמתני' היינו כשלא הגיע לחינוך וחינוך דשחיטה היינו שיודע כו' דקשה חינוך מאן דכר שמיה והל"ל בקיצור וקטן דמתני' היינו שאינו יודע לאמן ידיו ועוד קשה שכתב אח"כ וז"ל כדאי' בסוכה קטן היודע לשמור תפילין כו' דח"ל להביאה כאן להסיא בבא וגם אותה בבא דיודע לשמור תפילין אינה ריש אותה ברייתא ולא נשנית שם אבל בבא דהיודע לשחוט והוא סלאי לכאורה שמייתי בבא שאין ענינה כאן ולא מנויים שם באותה ברייתא לא ברישא ולא בסיפא ולא אלא דבר שענינו כאן דהיינו היודע לשחוט אלא נשנית שם באמצע הברייתא ע"ש ונראה דכוונת הרא"ש בכל זה הוא דמשום דס"ל ג"כ דמשמע אם קטן היודע לשמור"ל אע"פ שאינו מומחה אלא שיודע לאמן ידיו מותר לאכול משחיטתו וכדפי' רש"י והר"ן הכ"ל דאפי' לכתחילה משום דמסכין אותו בזה שנותנים לו לשחוט ועומדים ע"ג והאיש בו שפוטם כראוי דומה למ"ש לפני זה קטן היודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין דה"ל לידע כל דיני תפילין אלא כשיודע שלא יפיח בהן ושלא יישן בהן מחנכים אותו בו כן הוא ע"ד זה פי' היודע לשחוט . ומ"ש בזה מה שסתם בברייתא וכתב קטן היודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו ולא כתב בה ג"כ בהדיא והוא שגדול עומד ע"ג וכדמוקי לה רב הונא אלא וודאי תנא דברייתא סמך אשאר בבי דאתניין בהדייהו וכולן איירי שמחנכים הקטן בלולב בציצית ותפילין ולמוד תורה דאתניין התם וכיון שאיירי בחינוך ודאי צריכין אחרים לעע"ג לראות את

חדושי הגהות

ט לא מצאתי כן בת"ה ואדרבה כפי המבואר במשמרת הבית משמע להיפך דמומחה ויודע מותר בלא עע"ג ועי' בכנה"ג : י הדרישה כתב דצ"ל ועוד בדיעבד אפי' אין אחר עע"ג וכו' ע"ש : ר"ל

[ט] (לג) ושיכור שהגיע לשכרותו של לוט דינו כשוטה (לד) ואם לא הגיע לשכרותו של לוט שוחט אפילו לכתחלה . (לה) וסומא לא ישחוט (כ) לכתחלה אא"כ אחר עומד על גביו (לו) וערום לא ישחוט לכתחלה מפני שאינו יכול לברך :

שחיטות

יודע לאמן שחיטתו פסולה כדפי' לעיל אבל ביודע לאמן וגדול עומד ע"ג שחיטתו כשרה דיעבד אפי' אינו מומחה כנ"ל לפי דעת הסמ"ג ובסה"ת המחמירין והכי נקטינן : וכתב מהרש"ל לעולם נקרא קטן עד שיהא בן י"ג שנה ויום אחד עכ"ל ופשוט הוא : **ושיכור** שהגיע לשכרותו של לוט פשוט ר"פ הדר וכן פסק הרמב"ם ובעל העיטור ומביאו הרא"ש רפ"ק דחולין וכתב עוד הרמב"ם כיון דדינו כשוטה אם אחרים רואין אותו שחיטתו כשרה . ובסמ"ג כתב בשם בה"ג שאדם המשתכר לא ישחוט כי רוב דרסות מחמת שכרות הן עכ"ל ונ"ל דאין זה אלא אזהרה דרך עצה טובה קמ"ל אבל מדינא שוחט לכתחלה כל שלא הגיע לשכרותו של לוט דהרי הוא כפקח לכל דבריו כדתניא ר"פ הדר וכך הוא משמעות הפוסקים ומ"ש ב"י ע"ש הגה"מ שהסמ"ג כתב שאדם המשתכר אסור לשחוט הוא שלא בדקדוק דאיסורא ליכא אלא מדת חסידות ועצה טובה כדפי' אי נמי ה"ק שהקהל לא ימנו אדם המשתכר שיהא ממונה לשוחט בקהל אבל באקראי בעלמא יכול לשחוט מדינא מיהו הוא עצמו לא יכניס עצמו בספק אע"פ דליכא אלא חששא בעלמא שמא יבא לידי דרסה והכי נקטינן : **וסומא** לא ישחוט וכו' משנה פ"ק דחולין (דף יג) ומ"ש אא"כ אחר עע"ג הכי משמע בסוגיא דכל שבלילה דומיא דיום שוחט אפי' לכתחלה כגון באבוקה כנגדו שרואה אם שוחט רוב הסימן אם לאו ודכוותא בסומא אם אחר עומד ע"ג דהו"ל דומיא דלילה באבוקה כנגדו וע"ל בסי' י"א בדין השוחט בלילה דשייך לדין סומא ובמ"ש לשם בס"ד : כתוב בספר א"ז סומא שלא ראה מאורות מימיו אפי' בדיעבד אסור לאכול משחיטתו : **וערום** לא ישחוט לכתחלה מפני שאינו יכול לברך כ"פ בהגהות אשיר"י בשם הא"ז רפ"ק דחולין והיינו טעמא דהכא ליכא תקנתא דאחר מברך דאף אחר רשאי לברך כנגד הערוה ועי' בא"ח סי' ר"ו : **כתב** מהרי"ק שורש ל"ג על שוחט שהעיד עליו ע"א ששחט שלא כהוגן והוא מכחישו ע"א בהכחשה לאו כלום הוא והעד עצמו מותר לאכול מכאן ולהבא ומבואר בדבריו לשם דאף מה שהעיד עליה העד ששחט שלא כהוגן מותר ואינו אסור אלא לאותו העד עצמו דשוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא ופסק כך בש"ע מיהו בכ"י ע"ש ר"י בפרק האשה רבה (דף תלג) כתב דכיוצא בזה הו"ל חד לגבי חד ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ע"כ השתא נראה ודאי בפלוגתא דרבוואתא ואיסורא דאורייתא אזלינן לחומרא ובהמה זו שהעיד עליה העד אסורה לכל ישראל וכך פסק בתשובת בן ל"ב וכך פסק מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ט' :

שחיטת

אחד לנקבה ופשוט : **ושיכור** שהגיע לשכרותו של לוט דינו כשוטה הרמב"ם בפ"ד מה' שחיטה כתב שיכור שנתבלבלה דעתו שחיטתו פסולה וכתב הרא"ש בריש חולין ומסתברא דמיירי בשהגיע לשכרותו של לוט וכ"כ בעל העיטור וטעמם מדאמר בריש פרק הדר (ס"ה :) שיכור מקחו מקח וכו' כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבריו ומסיק התם דהיינו דוקא בשלא הגיע לשכרותו של לוט . כתב הרמב"ם בפרק הנזכר דשיכור שהגיע לשכרותו של לוט ששחט בפני יודע וראה ששחט כהוגן שחיטתו כשרה ופשוט הוא דלא גרע משוטה : **ומ"ש** רבינו שאם לא הגיע לשכרותו של לוט שוחט אפי' לכתחלה כ"כ בעל העיטור ויליף לה מהא דתניא הרי הוא כפקח לכל דבריו וכ"כ הרשב"א בספר ת"ה . והכלבו כתב בשם בעל התרומות דשיכור לא ישחוט מפני ששחיטתו דרסה והג"מ כתב בפ"ג בשם סמ"ג שכתב בשם רב יהודאי גאון שאדם המשתכר אסור לשחוט כי רוב דרסות הן מחמת שכרות : **וסומא** לא ישחוט לכתחלה וכו' משנה בריש חולין (יג :) הסומא ששחט שחיטתו כשרה : **וערום** לא ישחוט לכתחלה וכו' נלמד מדין תרומות שנתבאר לעיל . כתב רבי' ירוחם הטילו הקהל חרם שלא ישחט אלא טבח ידוע ושחט אחר י"א ששחיטתו אסורה דדמי לחשוד לאותו דבר כ"כ רבי דוד הכהן בתשובה וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל שביעי : כתב הרשב"א בח"ג סי' רכ"ג שנשאל בטבח ישראל ששחט עשרה בהמות לקצב עכו"ם ובא ישראל לקנות אחת מהן ואמר לו הטבח לא תקנה ממנה כי לא שחטתיה אני והיו שם עדים ואמרו בפנינו שחטת אותה והשיב אמרינן שהוא נאמן במגו דאי בעי אמר טריפה מצאתיה ונחתכה הסירכא או בסכין פגומה שחטתי ומה שאמר לא שחטתי עילה מצא כדי שלא יקניטו העכו"ם שמקצת חכמי ההר אמרו שאינו נאמן במגו דמגו במקום עדים לא אמרינן גם אני דעתי כחכמי ההר ויותר היה ראוי לכם לומר שיהיה נאמן לפי שלא שחטה אלא החליד או דרס או שהה שכל שנפסל בשחיטה אינה קרויה שחיטה ומ"מ כיון שטוען לא שחטתיה ועומד בדבורו שלא שחטה כלל משום מגו אינו נאמן דמגו במקום עדים הוא ומיהו לדידיה אסירא דהא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא עכ"ל : **כתב** הרשב"ץ טבח שעשה סימן ברגל הכבש השחוט שיהיה נראה שהוא טריפה והיה אומר שהוא טריפה ואח"כ אמר שכשר היה ולא עשה כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו כשר כיון שנתן אמתלא לדבריו נאמן כההיא (דכתובות כב :) דאשה שקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים : כתב מהרי"ק בשרש קל"ג סי' ל"ג על שוחט שהעיד עליו עד אחד ששחט שלא כהוגן והוא מכחישו דבר פשוט הוא שאין ע"א נאמן היכא שהלה אינו שותק אלא מכחישו והעד עצמו מותר לאכול משחיטתו מכאן ולהבא שאפי' יהיה יאמת שלא שחט עכשיו יפה כדברי העד מ"מ אין מוחלט לפסול עולמית בשביל כך ומ"מ הכל לפי מה שהוא אדם שאם אותו שוחט כבר נכשל בדבר הבדיקה אי לדידי הוו לייתי הוו מעבירים אותו לגמרי כיון שיש רגלים לדבר עכ"ל :

שחיטת

דרכי משה

קלקל שחיטתו עכ"ל : (כ) כתב בא"ז הא דשחיטת סומא בדיעבד כשר היינו שראה מאורות מימיו אבל אי לא ראה מאורות מימיו אפילו בדיעבד פסול עכ"ל ושאר הפוסקים

לא

דרישה

את מינוכס אם עולה בידו . והשתא נמי א"ש הא דהאריך הרא"ש וכתב וקטן דמתני' היינו בקטן שלא הגיע לחינוך כו' משום דבא לתרץ דלא תקשה מסכתינו דאוסר לקטן לשחוט לכתחילה אפי' אחר עומד ע"ג ובסוכה ת"ר דמותר לאכול משחיטתו ול' מותר משמע אפי' לכתחילה . וניחא ליה דמתני' דידן איירי בקטן שלא הגיע לחינוך והסיא דסוכה מיירי כשהגיע לחינוך ומ"ה נקט ל' חינוך כיון שגם בסוכה פשיטא ליה דאיירי בחינוך כתב דהכא איירי בלא הגיע לחינוך ואח"כ כתב פירושא דחינוך דשחיטה היינו שיודע לאמן ידיו ור"ל לאפוקי אינך חינוך המוזכרים שם בברייתא דחינוכן הוא בע"א כל חד לפי ענינו וממילא משמע ומוכח דס"ל דבאימון ידים סגי אפי' אינו מומחה ומותר לשחוט אפי' לכתחילה דומיא דאינך בבי דמיירי בקטנים שאינן מומחין לענין ואינו יודע לשמור תפילין או להתעטף בציצית וק"ל ומ"ש הרא"ש בסוף דבריו אבל קטן מומחה ויודע לאמן ידיו כו' ע"כ צ"ל דל"ד קאמר אלא משום הכי נקט מומחה לאשמועי' דאפי' במומחה דאימון ידים לא סגי ליה לשחוט לכתחילה בלא אחרים עע"ג והראיה שהביא מסוכה אינה אלא לעיקור דינא דבאימון ידים סגי . גם י"ל דגם אדיוקא שהביא ראי' דודאי ל' קטן שיודע לשחוט דקאמר כולל ג"כ מומחה עם אימון ידים ואפ"ה אצטריך ר"ס לאוקמה בגדול עע"ג ולא מוקי לה אפי' בלא גדול עע"ג וסברייתא מיירי במומחה ויודע לאמן ש"מ דלא סגי ליה בהכי אא"כ גם גדול עע"ג . אבל פשוט ליה להרא"ש ורש"י דבגדול עומד ע"ג סגי באימון ידים ואפי' אין הקטן מומחה וכמ"ש . גם נקט הרא"ש ל' מומחה משום הדיוק דדוקא לכתחילה בעינן שגם הגדול עע"ג אע"פ שהוא מומחה ויודע לאמן הא דיעבד אפילו אין גדול עומד ע"ג שחיטתו כשרה והיינו דוקא כשהוא ג"כ מומחה . וכאשר כתבתי לפרש דברי הרא"ש דמשום שני הדיוקים נקט ל' מומחה כן משמע מדברי רבינו שהלך בעקבות אביו ולא סר ימין ושמאל מדברי פסקי הרא"ש וכאן שינה בדין זה את טעמו ולשונו בשני ענינים דאילו הרא"ש כתב בקיצור כמ"ש לעיל ז"ל אבל קטן מומחה וידע לאמן ידיו שוחט לכתחלה כשגדול עומד ע"ג . ורבינו הוסיף ושינה וכתב וז"ל וקטן מומחה ויודע לאמן ידיו לשחוט לא ישחוט לכתחלה בינו לבין עצמו ואם שחט שחיטתו כשרה הרי שהוסיף לן וכתב בפירוש שני דיוקים הנ"ל ללמדינו שמ"ש הרא"ש קטן מומחה ויודע לאמן כו' לאשמועי' אתא דאפ"ה אין נותנין לשחוט א"ל בשגדול עומד ע"ג וגם לאשמועינן אתא דבדיעבד שחיטתו כשרה הואיל והוא ג"כ מומחה ואח"כ כתב ואם גדול עומד ע"ג שוחט אפי' לכתחלה . וה"ה עצמו שכתב הרא"ש ולא הזכיר רבינו גביה שצריך שיהיה מומחה משמע דאפילו בלא מומחה סגי אעפ"י שלא כתב נמי אע"פ שאינו מומחה י"ל דזה הוי פשיט ליה דאין צריך המומחה לזה וגם סמך אמאי שכתב ברישא דדוקא קטן שאינו יודע לאמן ידיו לא ישחוט לכתחילה דמינה למדין הא יודע לאמן אף על פי שאינו מומחה שוחט לכתחלה וכן צ"ל לפרש דברי הב"י שהוא כתב ופירש דברי הרא"ש דלא נקט מומחה אלא משום הדיוק וכתב כמו שרבינו בא לייסב דברי הרא"ש ע"ש אלא של' הב"י מגומגם בייסובו ונראה שט"ס הוא בב"י וה"ג שם והא דנקט בסוף דבריו מומחה לדיוקא נקטיה דאף כשהוא מומחה בעינן לכתחילה עומד ע"ג ועוד דבדיעבד כו' ור"ל ועוד טעם אחר דנקט הרא"ש מומחה לאשמועינן ג"כ דבדיעבד כו ודו"ק . ודע שהתוספות כתבו שם בס"פ לולב הגזול אמ"ש רש"י דאפי' אינו מומחה מותר כו' ז"ל כך פירש הקונטרס משמע דאם אינו יודע לאמן ידיו בשחיטה אף על פי שראהו גדול מתחלה ועד סוף שלא שהה ולא דרס אסור לאכול משחיטתו עכ"ל התוס' והנה מל' התוס' שכתבו אע"פ שראהו גדול מתחלה שלא שהה אסור לאכול משחיטתו מוכח דלא ס"ל כר"ן הנ"ל והרא"ש ורבי' דמכשירים בדיעבד באחרים עומדים ע"ג לאוד אפי' בלא אימון ידים ובלא המומחה וכמ"ש והוכחתי וכדעת התוס' כתוב ג"כ הסמ"ג עשיים סוף סימן ס"ג דף קמ"א ע"ב ז"ל חש"ו ששחטו שחיטתם כשרה והוא שאחרים רואים אותם ששחטו כהוגן ודוקא בקטן שיודע לאמן ידיו כמ"ש בסוף פ' לולב הגזול עכ"ל הסמ"ג . והנה מבואר מדבריו דאפי' בדיעבד בעי ג"כ אימון ידים דהא אדיעבד קאי ול' כתרומה בסוף הלכות שחיטה שלו הוא בעינו כל' הסמ"ג הנ"ל וכן מוכח מל' הרמב"ם שכתב בפ"ד דהל' שחיטה הות ה' ז"ל חש"ו ושכור שנתבלבלה דעתו ששחטו שחיטתן פסולה מפני שאין בה דעת שמא יקלקלו לפיכך אם שחטו בפני היודע וראה אותן ששחטו כהוגן שחיטתן כשרה עכ"ל . וכתב שם בכ"מ ז"ל ואיכא למידק למה לא כתב רבינו שאם יודע לאמן את ידיו שוחט אפילו לכתחלה כשגדול עומד ע"ג כדמשמע בס"פ לולב הגזול ונראה שרבינו מפרש להאי בדיעבד ולפי זה כי אינו יודע לאמן ידיו אפי' אחרים רואים אותו אסור כמ"ש התוס' עכ"ל הכ"מ הנ"ל גם ל' רש"י הנ"ל אינו מוכרח ונוכל לפרשו כדעת התוס' והסמ"ג וס"ה והרמב"ם הנ"ל דמ"ש שם הברייתא מותר לאכול משחיטתו דוקא אדיעבד קאי שאם שחט מותר לאכול משחיטתו' והכי משמע מל' התוספ' דאל' רש"י הנ"ל כתב משמע "דאם כו' עד אסור לאכול משחיטתו משמע דרש"י ג"כ הכי ס"ל ולא כמ"ש הר"ן והרא"ש הנ"ל דפי' מותר ר"ל לכתחילה . ומה שדייק הרא"ש מל' ומותר ור"ל מדלא קאמר שחיטתו כשרה יש לדקדק נמי איפכא מדלא כתב קטן שיודע לשחוט "נותנים לו "לשחוט כמ"ש לפנו זה אביו קונה לו תפילין משמע דלכתחלה אין נותנים לו אלא שאם שחט שחיטתו כשרה ומותרים לאכול משחיטתו . ובאמת קשה לומר שהרא"ש ורבינו שבקי לכל הני רבוותא דאסרי אפי' בדיעבד אפי' גדול עע"ג כשאינו יודע לאמן ידיו ולקמו שיטה לנפשן להתיר בדיעבד וקשה מזה דלכל הפחות ה"ל לרבינו להביא דעתן ולכתוב עליהן שאין דעת הרא"ש כן כדרכו ובפרט דברי התוס' והרמב"ם שעיקר דברי רבינו בנויין עליהם . ונראה דזהו היה קשה למ"ו ז"ל ומ"ה כתב בהגהותיו לי"ד אדברי רבינו הנ"ל שכתב וקטן שאינו יודע לאמן כו' ז"ל פי' אפי' הוא מומחה וכמ"ש לקמן אבל יודע לאמן לאוד לא מהני אפי' אחרים עומדים ע"ג כדלקמן וכן משמע בהדיא בס"פ לולב הגזול וכן כתב הרא"ש ריש חולין ומהרי"ו קאר"ו לא דקדק כהוגה שרולה לפרש הא יודע לאמן לאוד מותר לכתחילה כשאחרים עומד ע"ג וליתא עכ"ל מ"ו . הנה שמורי ז"ל דקדק לפרש לשון רבינו והרא"ש איפכא ממ"ש לעיל ונקט סוף דבריהן עיקר דדוקא קאמר הרא"ש אבל "מומחה ויודע לאמן כו' דתרתי בעינן עם כשגדול עע"ג לשחוט לכתחילה וגם רבי' שכתב לבסוף ואם גדול עומד ע"ג שוחט לכתחילה דוקא אמ"ש לפני זה קאי דהיינו שהוא מומחה וגם יודע לאמן את ידיו ומ"ש בריש דבריו וקטן שאינו יודע לאמן דמשמע הא יודע לאמן ידיו שוחט וכן משמע מריש דברי הרא"ש צ"ל דס"ל דמיירי בקטן מומחה או לפחות מומחה במקצת וכמ"ש רבי' לעיל בשם הסמ"ג שא"כ לידע כל הדינין כו' [וכן דייק ל' רש"י קצת שכתב בס"פ לולב הגזול אף על פי שאינו בקי בהל' שחיטה משמע שלמדן אלא שאינו בקי בהן] והשתא א"ש דנקט מתני' קטן דומיא דחרש ושוטה דהני אסורין אף שהן מומחין וה"ה קטן נמי . ומ"ש דקדק רבי' וכתב וקטן שאינו יודע לאמן ידיו ולא כתב נמי שאינו מומחה משמע דאפי' במומחה דיכא הכי דאסור לו לשחוט לכתחילה אפי' גדול עע"ג אא"כ שהוא יודע ג"כ לאמן ידיו . ומ"ש הרא"ש דמתני' איירי בקטן שאינו יודע לאמן ידיו ואפ"ה מותר בדיעבד כשאחרים עע"ג וגם רבי' כתב ובדיעבד מותר וזהו דלא כמ"ש התוס' והרמב"ם והסמ"ג וס"ה הנ"ל והדרה קושיא לדוכתא צ"ל לדעת מ"ו ז"ל שהם איירי בקטן שאינו מומחה ובאמת משמע כן קצת דבהכי איירי ההיא דסוכה בקטן שאינו מומחה דומיא דאינך בבי דקתני התם בהדיא דמיירי שאין הקטן מומחה בענינן וכמ"ש לעיל והתוס' אההיא דסוכה קאי אבל קטן דמתניתין נקט דומיא דחרש ושוטה דאתניא בהדיא דמיירי אפי' במומחין כמ"ש . ובההיא אפשר דהתוס' והסמ"ג והרמב"ם וס"ת מודו לסברת הרא"ש ורבי' דבדיעבד שחיטתו כשרה הואיל וגדול עע"ג . ובזה א"ש דלא תקשה דיוקי דהרא"ש אהדדי דמ"ש תחילה קטן דמתני' איירי דאינו יודע לאמן ידיו מיירי אפי' הוא מומחה ולא הוצרך להזכיר מומחה דקטן דמתני בהדי חרש ושוטה מיירי במומחה ואפ"ה אסור לשחוט לכתחילה הואיל ואינו יודע לאמן ידיו וע"ז כתב אבל אם הוא מומחה ויודע לאמן דשוחט לכתחלה וכן יפורש ג"כ דברי רבי' דל"ת דיוקי דבריו אהדדי ואל"ל דהרא"ש משום הדיוק נקט מומחה שוהו דוחק ודו"ק . והא דהאריך הרא"ש בלשונו וכתב קטן דמתני' איירי בלא הגיע לחנוך כו' וגם הביא בבא דתפילין כמו שהקשתי לעיל צ"ל דמשום שבא לחלק בין קטן דהכא לקטן דהתם כתב דקטן דהכא אינו מיירי באופן שמיירי קטן דהתם דמיירי כשהגיע לחינוך דהיינו שיודע ג"כ לאמן ידיו ומומחה קצת דומיא דתפילין שיודע לשמור גופו כן הוא יודע קצת דיני שחיטה וא"כ לידע כלום משא"כ קטן דמתני' שאף שמיירי דומיא דחרש ושוטה שהן מומחין מ"מ לא הגיע לחינוך באימון ידים ודוק כי זה נראה עיקר כדי להשוות דעת הפוסקים . ועל דברי ב"י ק"ק למה הוצרך הטור לאשמעי' לעיל בגדול דאפי' לכתחילה יכולין ליתן לו לשחוט כשאחרים עומדים ע"ג כיון שהדין כן אפי' בקטן . מיהו י"ל דלעיל מיירי אפי' ידעינן דלא גמיר וכאן דוקא בסתמא . והנה הב"י הביא ל' האגור שכתב וכן נוהגין באשכנז שלא להניח קטן לשחוט אפי' עומדים ע"ג אמנם בשאר מקומות ראיתי מקילין בזה ותמהני עכ"ל האגור . וכתב ב"י וז"ל ואני אומר שאין מקום לתמיהתו שמה שנוהגין למסור לקטן לשחוט ואחר עע"ג היינו כשיודע לאמן ידיו דאז ודאי שרי לד"ה עכ"ל ב"י והיינו לפי שיטתו שמבאר דברי רבי' שמה שכתב קטן מומחה ל"ד אלא אפי' אינו מומחה רק שיודע לאמן מוסרין לו לשחוט לכתחלה באחר עע"ג . אבל לפי מ"ש בשם מ"ו דקטן מומחה דוקא קתני דלכתחילה אין נותנין לו לשחוט אפי' אחר עע"ג . אא"כ הוא מומחה ומוחזק יש מקום לתמיהת האגור : [ט] ושיכור שהגיע לשכרותו של לוט דינו כשוטה יש לדקדק ל"ל טעמא דמיחשב כשוטה ת"ל משום דאינו יכול לברך דקי"ל תפלת שכור תועבה שהרי גם החרש שמדבר ואינו שומע אינו ראוי לשחוט מטעם זה שאינו יכול לברך ומ"ל

פרישה

ע"בדרישה : (לג) ושיכור שהגיע לשכרותו של לוט דינו כשוטה כו' ואסור לשחוט שמא יקלקל וע' דרישה : (לד) ואם לא הגיע לשכרותו של לוט שוחט אפי' לכתחילה שטעם דאמרי' בריש פ' הדר שכור מקחו מקח כו' כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבריו ומסיק התם דהיינו דוקא בשלא הגיע לשכרותו של לוט (וכתב רמ"א דשיכור לא ישחוט שרגיל לבא לידי דרישה והוא מכלבו והג"א פ"ג מה"ש עכ"ה): (לה) וסומא לא ישחוט לכתחילה כו' משנה ריש חולין וסומא ששחט שחיטתו כשרה משמע דיעבד : (לו) וערום לא ישחוט לכתחיל' מפני שאינו יכול

היכ:ל

ב (ה) **שחיטת** עכו"ם נבלה אפי' אחרים רואים אותו (ב) וכתב הרמב"ם א אפי' הוא קטן (ג) ואפי' אינו עובד ע"ז (ד) כגון גר ותושב (ה) מומר אוכל נבילות לתיאבון (ו) ישראל בודק סכין ונותן לו ואז מותר לאכול משחיטתו אפילו אם ישחוט בינו לבין עצמו (ז) ואפילו אם לא יאכל הוא ממנה תחילה (ח) וכתב הרשב"א אפילו אם אין (א) יודעים אם יודע הלכות שחיטה (ט) ודוקא שבודק הסכין תחילה אבל אין ליתן לו בלא בדיקה על סמך

ב **שחיטת** עכו"ם נבלה משנה פ"ק דחולין (יג ·): **ומ"ש** אפי' אחרים רואים אותו פשוט הוא ממה שיתבאר בסמוך ואמרי' בגמרא (שם) דשחיטת נכרי או ישראל מומר שריא בהנאה דלא אמרינן סתם מחשבת נכרי הוא לע"ז אא"כ הוא מין כלומר ישראל או עכו"ם האדוק בע"ז וכתב בעל העיטור וה"מ בדלא שמעיניה דחשיב אבל שמעיניה אסור בהנאה והשוחט לנכרי אף ע"ג דשמעינן לנכרי דחשיב מותר בהנאה וכן כתב הרשב"א בתורת הבית וכן פשוט בפרק ב' דחולין וכתבו רבינו בסי' ד': **ומ"ש** בשם הרמב"ם אפילו הוא קטן ואפילו אינו עובד ע"ז שם בפ"ד וכ"כ בספר תורת הבית וז"ל הרמב"ם נכרי ששחט אע"פ ששחט בפני ישראל בסכין יפה ואפילו היה קטן שחיטתו נבילה ולוקה על אכילתו מן התורה שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה וגדר גדול גדרו בדבר שאפילו נכרי שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבילה ור"י פירש משום דכתיב וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו:

מומר אוכל נבילות לתיאבון ישראל בודק סכין ונותן לו וכו' מימרא דרבא בריש חולין (ג ·) וטעמא משום דמאחר דאינו אוכל נבילות אלא לתיאבון כיון שהיה לו סכין בדוק לא שביק התירא ואכל איסורא: **ומ"ש** ואפילו אם לא יאכל הוא ממנו תחלה כ"כ התוספות והרא"ש שם ופשוט הוא דלא אמרי' בגמרא שצריך השוחט לאכול ממנו כדי שנדע שהוא כשר אלא בכותי קודם שגזרו עליהם דלית להו ולפני עור לא תתן מכשול אבל ישראל אף על פי שאוכל נבילות לתיאבון חייש אלפני עור: וכתבו התוספות והרא"ש דבלא בדיקת סכין לא מהני אפילו אם ישראל יוצא ונכנס כדמהני לכותי קודם שגזרו עליהם משום דכותי מירתת לפי שיודע שאין ישראל סומך עליו וירא שמא יבדוק הסכין אחריו הלכך נזהר מלשחוט בסכין פגום אבל ישראל מומר לא מירתת כי הוא סבור שלא יבדקו אחריו לפי שמחזיק עצמו בישראל ודקדקו כן מהגמרא: **וכתב** הרשב"א אפי' אם אין יודעים אם יודע הלכות שחיטה וכולי ז"ל בספר ת"ה הארוך יש לדקדק הואיל וקיי"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן אם נסמוך על חזקה זו אף במומר לתיאבון אם לאו ומסתברא דאפי' במומר לתיאבון סומכים על חזקה זו דכל המצוים אצל שחיטה סתמא אמרו ועוד דהא לא אמר רב אשי וגם אביי ורבא מומחה כלל לא בישראל מומר ולא בכותי וכו' אלא שהרמב"ם כתב ישראל מומר לעבירה מן העבירות שהוא מומחה ה"ז שוחט לכתחלה ונראה מדבריו דדוקא מומחה ובאמת שהדעת נוטה לזה דכל שאוכל לתאבון ואינו טורח יש לחוש שמא אינו מומחה ולתאבה הוא שוחט ואוכל אבל כשאינו מומר לאותו דבר אע"פ שהוא מומר לעבירה אחת מהעבירות אינו נראה כן כלל אלא ודאי הרי הוא גבי שחיטה כשאר ישראל הכשרים וכל ששוחט בחזקת מומחה ואפשר שגם הרב לא נתכוון לומר שיודעים בו שיודע לומר הלכות שחיטה אלא לומר ששוחט כישראל שכל שהוא מומחה בישראל שוחט וגם זה כאחד מהם וזה קרוב יותר דאפילו לגבי נשים ועבדים כ"כ עכ"ל. אבל הר"ן כתב דאע"ג דמכשרינן מומר אוכל נבילות לתיאבון בבודק סכין ונותן לו דוקא דידעינן שיודע ה"ש הא לא"ה אפי' דיעבד שחיטתו פסולה דליכא למימר ביה רוב מצויים אצל שחיטה מומחין וכ"כ המרדכי בשם ר"י:
ומ"ש ודוקא שבודק הסכין תחלה אבל אין ליתן לו לכתחלה על סמך שיבדקנו אח"כ

ב **שחיטת** עכו"ם נבלה וכו' משנה פ"ק דחולין (דף יג) שחיטת עכו"ם נבלה ופרש"י שחיטת עכו"ם אפילו כהלכתה ואחרים רואים אותו עכ"ל נראה דלפי דס"ל דכל שחיטה אפילו דעכו"ם מוציאה מידי נבלה אם נשחטה כהלכתה ואחרים רואין אותו שלא שהה ושלא דרס ומתניתין איירי באין אחרים רואים אותו אלא דנשחטה לפנינו כהלכתא ויודע הלכות שחיטה ואפ"ה הוא נבלה דאין העכו"ם נאמן שלא שהה ולא דרס לכך פרש"י דליתא אלא כל שחיטת העכו"ם חשוב נבלה ודאי כאילו לא נשחטה כלל אלא מתה מאליה ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ד מה"ש ז"ל עכו"ם ששחט אע"פ ששחט בפני ישראל בסכין יפה ואפילו היה קטן שחיטתו נבלה ולוקה על אכילתו מן התורה שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה וגדר גדול גדרו בדבר שאפי' עכו"ם שאינו עע"ז שחיטתו נבלה עכ"ל ודעתו ז"ל כי אין לפרש שהזהירתו התורה שלא יאכל מזבחו ממה שזבח בתוך ביתו דלא אצטריך קרא להכי שכבר הזהירתו התורה שלא יאכל נבלה וטרפה וחלב ודם וגיד דכל הני איתנהו במה שזבח הנכרי בתוך ביתו אלא בע"כ דקרא איירי במה שזבח הנכרי בביתו של ישראל וראה אותו שוחט בסכין יפה שחיטה הגונה וראויה אפ"ה אסורה אבל הרא"ש רפ"ק דחולין הביא דבריו והשיג עליו וז"ל ואינם דברים של טעם שהתורה הזהירה כשיקרא לך שלא תאכל מזבחו ממה שזבח בתוך ביתו אבל ר"י פי' הטעם משום דכתיב וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו עכ"ל והוא מדברי התוס' סוף ד' ג' בד"ה קסבר כותים ונראה דאיכא נפקותא בין הטעמים דלהרמב"ם אינה נבלה אלא בנכרי עע"ז דקרא ה"ק פן תכרות ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו אלמא דקרא לא קאמר אלא בנכרי עע"ז ומ"ה כתב ג"כ דבנכרי שאינו עע"ז אינו אלא גדר אבל לפר"י דמוזבחת ואכלת נפקא אף בעכו"ם שאינו עע"ז הוי נבלה מן התורה כיון שאין העכו"ם בר זביחה ולוקה עליה ד"ת ומה שהשיג הרא"ש ואמר שהתורה הזהירתו כו' נראה דר"ל דהתורה הוהירתו שלא לכרות ברית ליושב הארץ שכשתעבור ותכרות ברית להם אזי תעבור ג"כ ותזנה אחרי אלהיהם ותאכל מזבחו שיזבח העכו"ם בתוך ביתו ותעבור על כל האיסורים כי עבירה גוררת עבירה. ונקטינן כהרא"ש דאפי' בעכו"ם שאינו עע"ז שחיטתו נבלה ודאי ולוקה עליה ד"ת וכפר"י דמקרא וזבחת ואכלת נפקא לן ומיהו אף בעכו"ם עע"ז נמי אינה אלא נבלה ואינה אסורה בהנאה והכי אי' בגמרא דקאמרינן שחיטת עכו"ם נבילה אין איסור הנאה לא ולא אמרי' סתם מחשבת עכו"ם לע"ז: לשון ב"י וכתב בעל העיטור והגהות מיימוני בדלא שמעיניה דחשיב אבל שמעיניה דחשיב אסור בהנאה והשוחט לנכרי אע"ג דשמעי' לנכרי דחשיב מותר בהנאה וכ"כ הרשב"א בת"ה וכן פשוט בפ"ב דחולין וכתבו רבינו בסימן ד' עכ"ל ואיכא לתמוה טובא בהא דכתב דהשוחט לנכרי אע"ג דשמעיניה לנכרי דחשיב מותר בהנאה דאלמא דאסר באכילה והא ליתא דאפי' באכילה שרי כמבואר לשם ואפשר דג' חלוקי דינים הם דכשהשוחט אינו יודע בשעת שחיטה שהנכרי חושב שרי אפי' באכילה ואע"פ שאחרים שומעים מהנכרי שחושב בשעת שחיטה שיזרוק דמה לע"ז אפ"ה שרי לאוכלה כיון שהשוחט לא שמע ולא ידע מחשבתו של נכרי בשעה ששחט ובהא כתב הרשב"א ורבינו סי' ד' כשרה אפי' באכילה וכששחט לנכרי על דעת שיזרוק הנכרי דמה לע"ז ויקטיר חלבה לע"ז אסורה אף בהנאה אבל כשהישראל אינו שוחט ע"ד שהנכרי יזרוק דמה לע"ז אלא דבשעת שחיטה שמע הישראל שהנכרי חושב לזרוק דמה לע"ז אסור באכילה ומותרת בהנאה וכן כתב בעל העיטור דמותרת בהנאה ומשמע אבל לא באכילה. וע' במ"ש בסימן ד':

מומר אוכל נבילות לתיאבון וכו' מימרא דרבא ריש חולין (דף ג) ואע"ג דבגמרא דחו לה לאוקמתא דרב אסי דמוקי מתני' כדרבא אינו אלא משום דליסנא דמתני' לא משמע דמיירי הכי אבל מימרא דרבא לא אידחי' לה: **ומ"ש** אפילו אם ישחוט בינו לבין עצמו וכו' כ"כ התוס' שם בד"ה בודק סכין דלא חיישינן שמא ישהה וידרוס דלא שביק היתירא ואכל איסורא ואפילו לא יאכל ממנה דחייש אלפני עור לא תתן מכשול וכ"כ הרא"ש אלא דאכתי קשה דליחוש דילמא אירע קלקול בשחיטה דאיתרמי ליה דשהה או דרס וישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון לא מהימן על השחיטה כשאומר דלא אתרע קלקול וצ"ל כיון דבדקינן סכין ונותנין לו והוא מתכוין לשחוט חזקה יפה שחט וסמכינן על החזקה כיון דלא אפשר לברורי וכ"כ הר"ן אבל מ"מ צריך לבדוק הסכין גם לבסוף כיון דאפשר לברורי כמ"ש בסמוך בשם הגאונים: ומ"ש וכתב הרשב"א ואפי' אם אין יודעין אם יודע ה"ש בת"ה הארוך כתב טעם לדבריו ומביאו ב"י אבל הר"ן חולק ואמר דאפי' דיעבד שחיטתו פסולה דליכא למימר במומר רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וכ"כ במרדכי ריש חולין בשם הר"א ממיץ דוקא עד מהימן וכשר הוא מן הרוב ולא רקים ופוחזים ומומר ודאי גרע טפי מהם וכן יראה מלשון הרמב"ם שכתב ישראל מומר לעבירה מהעבירות שהוא מומחה ה"ז שוחט לכתחלה דמשמע דאם אינו יודע במומחה אין נותנים לו לשחוט וכ"כ המרדכי שם בשם רבינו ברוך אבל לא בשם ר"י כמו שהבין ב"י כי תיבת פר"י שבמרדכי קאי אדלעיל מינה שכתב בדלא בדק הסכין אפי' עע"ג שחיטתו אסורה ע"ש והכי נקטינן כרוב גאונים דלא כרשב"א דמיקל בהא וכן פסק בש"ע ובסימן ד' יתבאר בס"ד אם נקרא מומר בפעם אחת ע"ש: ומ"ש ודוקא שבודק הסכין תחלה כ"כ התוס' בדבור בודק סכין וכ"כ הרא"ש דאף על גב דבכותי מקמי שגזרו עליהם אפי' בישראל יוצא ונכנס לא בעי בדיקת הסכין כותי שאני דמרתת שמא הישראל יבדוק הסכין אחריו דיודע כותי שהוא נחשד בעיניו אבל ישראל מומר לא מרתת דאין סבור שיבדקו הסכין אחריו לפי שהוא מחזיק עצמו כישראל לכל דבריו:
ומ"ש אבל אין ליתן לו בלא בדיקה וכו' כ"כ התוספות בדבור בודק סכין וכך כתב הרא"ש וכך כתב הרשב"א בת"ה ומביאו ב"י וא"ת לאיזה צורך כתבו דין זה במומר

דרכי משה

לא הלקו : ב (א) אמנם במרדכי ובהר"ן ריש הולין דלא אמרינן רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן גבי מומר ואפי' בדיעבד שחיטתו פסולה : ומטעם

פרישה

יכול לברך כתב לכתחלה לדיוקא דבדיעבד שחיטתו כשרה דכל שאינו רשאי לשחוט מפני שאינו יכול לברך שחיטתו כשרה בדיעבד דברכות אינן מעכבות כמ"ש בדרישה. והא דכתב רבינו גבי שומע ואינו מדבר שיכול לשחוט לכתחילה כשאחר מברך וכאן כתב סתמא אינו רשאי לשחוט דמשמע אפילו אחר רוצה לברך י"ל דגבי חרש שאינו מדבר ושומע שיכול לכוון הברכה יכול לשחוט על סמך הברכה שיברך אחר דקי"ל שומע כעונה אבל הערום שאפילו להרהר בדבר קדושה (דכתיב והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ב"י עכ"ה) אינו רשאי ואף אם יברך אחר אינו רשאי לכוון לברכתו הלכך ליכא למימר שומע כעונה ואינו רשאי לשחוט לכתחילה א"כ דהאי ערום משמע שהוא ערום לגמרי מבלי שום כסות אפי' לכסות ערותו ואם כן אפילו אות האחר אינו רשאי לברך כנגדו כמ"ש בא"ח סימן ע"ד וע"ש ע"ש:

דרישה

שיכול לברך על השחיטה השם שמברך ברכת המזון כדאיתא בא"ח סי' קפ"ה דשאני ברכת המזון דמרבינן מקרא שנאמר ואכלת ושבעת וברכת משא"כ ברכת השחיטה ובהדיא איתא בירושלמי דתרומות פ"א שאין השכור רשאי לברך. וצ"ל דמשום הכי תלי הטעם של איסור שהוא כשוטה לאשמועינן דאפי' בדיעבד שחיטתו אסורה משא"כ במי שאינו יכול לברך דבדיעבד שחיטתו כשרה כמ"ש רבינו גבי חרש המדבר ואינו שומע: דקיימינן

סי' ב (א) **שחיטת** עכו"ם נבלה אפילו אחרים רואים אותו הטעם כתב ר"י דכתב וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה (ר"ל שנצטוה לזבוח עכ"ה) אכול מזבחו. והרמב"ם כתב שהטעם הוא מדכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר לך שמא תאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה וגדר גדול גדרו בדבר שאפי' עכו"ם שאינו עובד אליל שחיטתו נבילה עכ"ל הרמב"ם. והנה יש לדקדק בדברי רבינו שכתב בשם הרמב"ם דאפי' קטן ואפי' גר תושב אסור שלא מטעם ר"י ג"כ יש ללמוד דהא אינו בר זביחה מיקרי. ואפשר משום דהרמב"ם כ"כ בהדיא מ"ה כ"כ בשמו: (ב) וכתב הרמב"ם ואפילו הוא קטן פי' ויודע ה"ש ולאמן ידיו (דאל"כ אפי' בישראל שחיטתו פסולה כמ"ש בסי' א' ואפשר לומר אפילו אינו יכול לאמן ידיו אם אחרים עומדים ע"ג דכשר בדיעבד וק"ל. עכ"ה) ואינו עובד עדיין אליל: (ג) ואפילו אינו עובד אליל פי' שזהו עדיף מקטן דקטן לשיגדיל יעבוד אליל משא"כ בזה שהוא גדול ואינו עובד: (ד) כגון גר תושב פי' בן נח שמקבל על ז' מצות: (ה) מומר אוכל נבילות לתיאבון פי' כשאין לו בשר שחוטה הוא אוכל בשר נבלה כדי למלא תאוותו והוא מל' גרסה נפשי לתאבה ופי' כמו לתאוה: (ו) ישראל בודק לו סכין. דשמא הסכין פגום והוא תאב לאכול בשר וישחוט בסכין פגום. אבל כיון שבדק לו סכין מותר לאכול משחיטתו דלא שביק התירא ואכל איסורא: (ז) ואפילו אם לא יאכל הוא תחלה. דגם זה הוא בכלל עביד איסורא דלפני עור וגו' הוא (וא"ת יהא מותר לאכול משחיטתו כשהוא נותן לנו אף כשלא נותן לו סכין בדוקה י"ל דכל מה שהוא עושה נותן לאחרים לעשות כמותו כדי שיחזיק אותו בכשר כמבואר בגמרא ד"ג ע"ב דלא מהני במומר לתיאבון יוצא ונכנס כמו בכותי משום דישראל מומר לא מרתת דאין סבור שיבדקו הסכין אחריו לפי שהוא מחזיק עצמו כישראל לכל דבריו וכמ"ש התוספות והרא"ש וטו"ק. עכ"ה): (ח) וכתב הרשב"א אפילו אם אין יודעין אם יודע הלכות שחיטה. הטעם דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין ומוחזקין הן מיהו לכתחלה כשהוא לפנינו אחר השחיטה צריך לבודקו אם הוא מומחה ומוחזק כדלעיל גבי ישראל: (ט) ודוקא שבודק הסכין

חדושי הגהות

א ר"ל בקטן שיודע לאמן ידיו ומומחה וקמ"ל דאע"ג דאינו עדיין עובד אלילים אפ"ה אסר והא דקאמר אח"כ אפילו אינו עובד אליל ר"ל שזהו עדיף מקטן דקטן יעבוד אליל משיגדיל

סמך שיבדקנו אחריו [א] דחיישינן שמא ישכח ולא יבדקנו ובלא בדיקה תחילה או בסוף אסור אפי' אם ישראל עומד על גביו כתב הרשב"א שחט בינו לבין עצמו ולא ידענו באיזה סכין שחט ויש עמו סכין יפה ושאינו יפה (י) ואומר שביפה שחט נאמן ואפילו אם נמצאת בשר שחוטה בידו (יא) אם יש טבחים ומקולים ישראל (יב) נאמן לומר מן השחוטה לקחתי ואפי' אם יש בידו עוף שאינו נמכר במקולים (יג) אם יש אנשים מומחים עמו במדינה נאמן לומר ישראל מומחה וכשר שחט לי שאינו מניח ההיתר ואוכל איסור (ב) (יד) ומומר אוכל נבלות להכעים כתב הרשב"א שאין מוסרין לו בתחלה לשחוט אפילו אם ישראל עומד על גביו (טו) ואם שחט בדיעבד כשר ע"י בדיקת סכין תחילה או סוף (טז) וא"א ז"ל כתב שדינו

במומר הלא בישראל כשר נמי אין לו לשחוט בלא בדיקת הסכין בתחלה על סמך שיבדק אחר השחיטה כמ"ש רבינו בסימן י"ח וכן כתב הרשב"א בת"ה וז"ל דבמומר סד"א דשרי טפי משום דאיכא תרתי חדא דבמומר גופיה ודאי יבדקנו דמרתת אא"כ ראינוהו שבדק הסכין קודם שחיטה אידך דישראל נמי לא נתן לו לשחוט אלא ע"ד שיבדקנו לאחר שחיטה וא"כ בזו אפילו ישכח ישראל ולא יבדוק נסמוך על בדיקת המומר ותדע שהרי בישראל כשר צריך לבדוק בתחלה ובסוף כדלקמן בסי' י"ח ובמומר כתב הרשב"א דאם בדק בתחלה את הסכין ונתן לו דא"צ לחזור ולבדקו לסכין אחר השחיטה אלמא דבמומר יש להקל כיון דאיכא למימר המומר בדקו אחר השחיטה וגם הסכין הוא בחזקתו שלא נפגם א"כ אף בבדיקה שבתחלה ה"א דיש להקל טפי במומר קמ"ל דלא דאפי' בדקו המומר לפנינו וגם ישראל עומד על גביו אסור בדיעבד דלא מירתת לתקן הסכין אם מצאו פגום דאין סבור שיבדוק הישראל הסכין אחריו ובלא בדיקה תחילה או בסוף אסור ועוד נראה דבישראל כשר לא הוי טעמא שמא ישכח מלבדוק ונמצא כאוכל נבילה וכמו שפירש הרשב"א בת"ה אלא אפילו לא יאכלנו אפ"ה אין לו לשחוט בלא בדיקה מחששא דמברך ברכה לבטלה ועובר אלאו דלא תשא דלא מיבעי' בשוחט הסימנים בפגימה שבסכין דהוי נבלה אלא אפי' לא עשה בפגימה כ"א נקב בושט והשחיטה היתה במקום היפה שבסכין וקי"ל כר"מ דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אפ"ה לענין ברכה אין לו לברך אא"כ ראויה לאכילה כדאי' בירושלמי פרק הרואה ומביאו בס' הרוקח סי' ש"ן דקאמר ר"י מברכין קודם שחיטה חזקה בני מעיים כשר הם אלמא כל היכא דאיכא חששא דטרפה אין מברכין קודם שחיטה א"כ בשוחט בסכין שאינו בדוק דאיכא נמי חששא דנבלה או טרפה כדפי' פשיטא דאין לו לשוחט לשחוט ולברך על סמך שיבדוק הסכין לבסוף אע"פ שאין דעתו לאכלו אלא ליתנו לנכרי' אבל בנותן סכין למומר דאין שם חששא דברכה כיון שהישראל אינו שוחט סד"א דמותר ליתן לו לשחוט על סמך שיבדוק הסכין לבסוף ולא חיישינן שמא ישכח דאיסורא לא משכח אינש קמ"ל דאסור דחיישי' שמא ישכח וכו' : **כתב** הר"ן ריש חולין דמומר צריך לבדוק הסכין תחלה משום דכל שהשחיטה תלויה בבדיקה שבסוף ואילו לא היינו יכולין לבדוק כגון דליתיה לסכין קמן תהא שחיטתו אסורה אין מוסרין לו לכתחלה לשחוט על סמך אותה בדיקה שמא יחשבו הרואים שאין אנו צריכין לבדיקתו וימסרו לו ולא יבדקו אחריו ונמצאו אוכלין נבלות כיון שבדיקתו מעכבת ע"כ ולפי דעתו ירא' דאפי' בדק הסכין בינו לבין עצמו לא יתננו למומר בפני הרואים לשחוט בו אא"כ יחזור ויבדקנו בפניהם וראוי להחמיר כדבריו בזה : **כתב** הרשב"א בת"ה הא דאין חוששין במומר שמא נפגם הסכין בעור והוא ודאי אינו נאמן לומר שאינו נפגם ה"ט לפי שאנו מעמידין הסכין על חזקתו כל שלא ראינוהו שנפגם וכו' אבל הר"ר ירוחם כתב בשם הגאונים דלכתחלה צריך לבודקו גם לאחר השחיטה וכן עיקר עכ"ל משמע דאף לדברי הגאונים בדיעבד אם שכח ואכלו א"צ לבדוק ואפילו הסכין לפנינו דמעמידים אותו על חזקתו אבל אם לא אכלו והסכין לפנינו נראה להורות כדברי הגאונים שצריך לבודקו גם כן אחר השחיטה ומ"ש רבינו ובלא בדיקה תחלה או בסוף אסור היינו דבדיעבד סגי בבדיקה תחלה בלא סוף אבל לכתחלה אין לסמוך על החזקה היכא דאפשר לברורי ע"י בדיקה כדפי' בסי' א' ס"ב וכ"כ התוס' בדף ג' בד"ה המניח ובד"ה אבל בא ע"ש : כתב הרשב"א בת"ה וכן הדין לבדיקת הסימנים שלאחר השחיטה שכל השוחט כראוי הוא שוחט ובדק בסימנים קודם שיעור שהייה וחזקה על זה שבדק כראוי כשאר שוחטין המומחין שאינו מניח את ההיתר ואוכל את האיסור ע"כ ומביאו ב"י ובזו ודאי אף הגאונים מודים כיון דאי אפשר לברורי ומה"ט נמי לא חיישינן שמא אירע קלקול בשחיטה דשהה או דרס אלא סמכינן על חזקה דיפה שחט כיון דלא אפשר לברורי כדפי' בסמוך : **ומ"ש** שחזקה שבדק קודם שיעור שהייה נראה דה"ק דכל שוחט מומחה בודק הסימנים מיד ולא ישהה שיעור שהייה כדי שאם ימצא שלא שחט שיעור שחיטה יחזור וישחוט וכשר כיון שלא שהה שיעור שהייה אם שהה שיעור שהייה תו לא מהני שחיטה ונראה דחזקה זו אינו אלא בנודע שהוא מומחה אבל באינו נודע אפילו בישראל כשר צריך לבדוק בסימנים ואין סומכין על הרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן כדעת בעל הלכו' שקבעוהו הלכ' כמותו בסי' א' ס"ח כ"ש במומר : **כתב** הרשב"א שחט בינו לבין עצמו וכו' בת"ה כתב כך והדברים ברורים בטעמם דאינו מניח את ההיתר המוכן לפניו בלא טורח ואוכל האיסור שמה שטורח ללכת אצל הבקי לשחוט ההליכה לא חשיבא כלל טורח : **ומומר** אוכל נבלות להכעיס וכו' בריש חולין כ"כ הרא"ש בשם ר"י והוא מדברי התוס' סוף דף ג' בד"ה קסבר כותי דכיון דאינו חושש לזבוח הוי ככרי דאינו בר זביחה ואסור לאכול משחיטתו וכו' משמע ודאי דאסור מדרבנן קאמר אבל לא לקי עליה ד"ת דאינה נבלה כיון דישראל הוא ובר זביחה הוא אלא שהוא

אא"כ וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה ויש לדקדק מפני מה הצריכו לבדוק סכין וליתן לו ישחוט ויבדוק סכין אחריו שהרי לדעת הגאונים ראה אחד ששחט ולא ידעינן אי גמיר אי איתא קמן צריכין למבדקיה ואפ"ה מוסרין לו לכתחלה ובתר הכי בדקינן ליה וי"ל שא"ה דאי עבר ולא בדק הסכין אחריו אסורה והלכך איכא למיחש דלמא משתלי ואכל בלא בדיקה עכ"ל : **ומ"ש** ובלא בדיקה תחילה או סוף אסור אפי' ישראל עומד ע"ג שם בגמרא אמרו אם לא בדק לו ישראל הסכין ואכל ושחט אי דאיתיה' לסכין לבדקיה השתא ואי דליתא לסכין כי אחרים רואין אותו מאי הוי דילמא בסכין פגומה שחט : **כתב** הרשב"א בחידושי חולין היכא דשחט בינו לבין עצמו ולא בדקנו לו סכין אם ישנו לסכין בודקים אותו אם נמצאת סכינו יפה מותר לאכול משחיטתו ואם לאו או שנאבד הסכין אסור לאכול משחיטתו דמיטרח לא טרח ודילמא בסכין פגומה שחט אלא שיש לדקדק בזה היכא דנמצאת סכינו יפה אם צריכין אנו לדעת באמת שבסכין זה שנמצאת בידו עכשיו באותה סכין הוא ששחט אם לאו ובודאי משמע שאם באנו בגמר שחיטה או שהיו לפניו ג' וד' בהמות שחוטות ועדיין הוא שוחט והולך כיון שהוא מתעסק עדיין בשחיטה וסכינו בידו מימר אמרינן דבודאי בסכין זה שבידו שחט האחרות אבל אם כבר יש שעה שגמר לשחוט ואנו שואלים אותו במה שחט והראה לנו סכינו ונמצאת יפה לא נסמוך עליו כי שמא בסכין פגומה שחט דמטרח לא טרח אלא שלאחר השחיטה נזדמן לו זו שהיא בדוקה או דילמא כיון דסכין בדוק יוצאה מתחת ידו חזקה מעיקרא נמי בידו היתה ובה שחט ואולי יש להכריע כלשון זה האחרון מדאמרי' לעיל ה"ד אי דאיתיה לסכין לבדוק וכו' ומיהו דוקא בשעה או בשתים שלא היה לו פנאי ללכת לדרכו ולמצוא אחרת בשוק ליקח אבל כשהיה לו פנאי גדול יום או יומים בזה ודאי לא נסמוך על דבריו כלל כך הדעת נותנת אלא שיש להחמיר בדבר עכ"ל : **כתב** רבי' ירוחם יש מי שכתב שכיון שבדק לו הסכין קודם שחיטה שא"צ לבודקו אחר השחיטה והגאונים כתבו שלכתחלה צריך לבדקו ג"כ אחר שחיטה וכן עיקר עכ"ל ובעל העיטור כתב בדק קודם א"צ לבדוק אחר שחיטה וכ"כ מפשט דברי פוסקים וכן מבואר בדברי הרשב"א שכתב בת"ה וז"ל ישראל מומר לאכול נבלות לתיאבון ששחט בינו לבין עצמו למה אין חוששין שמא נפגם בעור והוא נאמן לומר שלא נפגם לפי שאנו מעמידים אותו בחזקתו שלא נפגם כ"ז שלא ראינוהו נפגם והבהמה שחוטה יפה לפניך שהרי לא ראינו בו שום ריעותא ואפי' שחט ק' בהמות בבדיקה הראשונה די לו שמעמידין לעולם סכין על חזקתו עד שנדע שנפגם עכ"ל וכתב עוד וכן הדין לבדיקת סימנים לאחר שחיטה שכל השוחט כראוי הוא שוחט ובודק בסימנים קודם שיעור שהייה וחזקה על זה שבדק כראוי כשאר השוחטים שאינו מניח ההיתר ואוכל האיסור עכ"ל וכתבו רבי' ירוחם בשמו : **כתוב** בספר אהל מועד מומר לתיאבון ששחט אפי' נשבע ששחט בסכין יפה אינו נאמן שהרי הוא חשוד על השבועה לגבי אותו דבר מפני שהוא מושבע ועומד מהר סיני וכ"כ הרשב"א סימן ס"ד עכ"ל וכ"כ מתשובת הרא"ש שכתבתי בס"ס שקודם זה : **ב'** הרשב"א שחט בינו לבין עצמו ולא ידענו באיזה סכין שחט ויש עמו סכין יפה ושאינה יפה וכו' עד שאינו מניח ההיתר ואוכל איסור הכל בסה"ת וכ' עוד על זה ואע"פ שאינו טורח לתקן הסכין מ"מ טורח הוא לילך אצל הבקי לשחוט למה"ד לאמכן של עוברי עבירה שמותר לאחר פסח מפני שהן מחליפין : (הג"ה ב"ה) וכתב רבינו ירוחם דברים אלו בסוף נתיב ט"ו וכתב בשר הנמצא בידו מותר אם יש בעיר בית המטבחים של ישראל ודוקא שהיה מצוי באותו היום בעיר בשר שחוטה כ"כ בזול כמו בשר נבילה עכ"ל : **ומומר** אוכל נבלות להכעים כתב הרשב"א שאין מוסרין לו בתחלה לשחוט וכו' ז"ל בת"ה מומר אוכל נבלות להכעיס יראה לי שאין מוסרין לו לשחוט לכתחלה ואפילו באחרים רואים אותו ועע"ג מפני שהוא מכוין לקלקלה ולנבל ושמא לא יתנו לב הרואים למה שהוא עושה במה שנתנו בין ידיו דמומר זה כל שהוא מנבל ואוכל להכעים כ"ש שינבל להאכיל לאחרים ויש מורים בדבר זה להקל ואם שחט ואחרים רואים אותו שחיטתו כשרה ואינו כעכו"ם דמותר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה כולה והוא שבדקו סכין ונתנו לו או שבדקו סכין אחריו ונמצא יפה עכ"ל . ובת"ה הארוך הביא ראיה לדבריו . ובקצת ספרי רבינו כתוב כשר ע"י בדיקת הסכין תחלה וסוף וט"ס הוא וצ"ל תחלה או סוף : ומה שכתב רבינו בשם הרא"ש שדינו כעכו"ם כ"כ בריש חולין בשם ר"י דכיון שאינו חושש לזבוח הוי כעכו"ם דאינו בר זביחה ואסור לאכול משחיטתו אפילו בדק סכין ונתן לו ואפילו ישראל עע"ג וכן מסתבר עכ"ל וכן דעת בעל העיטור ומאחר שכלה הטעם באינו חושש לזבוח נראה שהוא סובר שכל שאוכל נבילות שלא לתיאבון מיקרי מומר להכעים · אבל הר"ן כתב שאם אוכל שלא לתיאבון מיהו אינו להכעים בעי בדיקת סכין וג"כ צריך לעמוד עליו מתחלה ועד סוף ואם לא עמד שחיטתו פסולה שמא שהה שמא דרס אבל מומר להכעים אפילו לדבר אחד הרי הוא כעכו"ם :

מומר

דרכי משה

(ב) ומטעם זה א"צ לבדוק אחר הסימנים אי שחט כראוי :

דרישה

סי' ב [א] **דחיישינן** שמא ישכח ולא יבדקנו ובלא בדיקה תחלה או סוף אסור אפי' ישראל עע"ג פי' ול"ד להא דכ' רבי' בסי' א' שמי שאין יודעים בו אם הוא מומחה ומוחזק שנותנים לו לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו אחר השחיטה וגם בדין זה כתב רבינו לפני זה בשם הרשב"א אפילו אם אין יודעין אם יודע הלכות שחיטה והוא מטעם דסמכינן אבדיקה ושאלה שישאלנו אחר השחיטה וכמ"ש בפרישה שאני התם דאמרי' רוב הרגילין לשחוט מומחין ומוחזקין הן ואפי' ישכח ולא יבדקנו מותר לאכול דסמכינן ארובא אבל לגבי סכין ליכא רובא ואם שכח למבדקיה אחר השחיטה אסור לאכול הלכך אסור ליתן לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו לאחר שחיטה . וא"ל א"כ גם בישראל שאין יודעין בו שבקי בה"ש למה מותר ליתן לו לשחוט לכתחילה בלא בדיקת הסכין דשאני ישראל דאף אם לא יהיה לפנינו מוקמינן ליה ארוב שיודעים ה"ש ויודע שסכין פגום פסול משא"כ זה אף שיודע ג"כ מ"מ איכא למיחש שמא כדי לאכול בשר לתיאבון שחט בסכין פגום . עוד יש לדקדק שכתב ובלא בדיקה תחילה "או סוף משמע דבבדיקת תחילה לחוד סגי ואמאי הואיל ואינו נאמן על השחיטה ניחוש שמא נפגם הסכין בעור דהא מזה הטעם אנו בודקין לאחר השחיטה וילפינן מן הכתוב ושחטתם בזה ואכלת כו' דרשב"א סבר הואיל ובדק הסכין תחילה והבהמה לפנינו שחוטה כראוי אחזוקי ריעותא לא מחזקינן

פרישה

הסכין תחילה עי' דרישה : (י) ואומר שביפה שחט קצת קשה אפילו אינו אומר כן למה לא אמרינן לא שבק התירא כו' וכן קשה במה שכתב אחר זה נאמן "לומר מן השחוטה לקחתי ונראה דהיינו טעמא משום דכל היכא דאיכא לעמוד על הדבר ולברר טפי מבררינן וכמ"ש עא"ח סימן תל"ז בהשוכר בית מחבירו בי"ד כו' אם הוא בעיר שואלו כו' דהיינו נמי מטעם הנ"ל : (יא) אם יש טבחים ומקולין ישראל א"ל בלא מקולין נמי כמו בעוף . וא"ל משום דלא נמצא בידו אלא חתיכה א' . מ"מ הא איכא למימר דגם אם של נבילה היא היאך לא נמצא אלא חתיכה א' והל"ל דאם אין מקולין כלל לא של ישראל ולא של עכו"ם כשר . גם א"ל דלא זו אף זו וה"ק ל"מ בשר דאיכא למימר במקולין קנהו אלא אפי' עוף · דא"כ ה"ל לחלק בבשר עצמו ולומר אפילו אין שם מקולין כשר וי"ל דקמ"ל דבכה"ג אפילו אם אין שוחט במדינה דהיינו בעירו כשר משא"כ בעוף כדמסיק : (יב) נאמן לומר מן השחוטה לקחתי וא"ת הא כתב רבינו לקמן ס"ס קי"ט בשם הרשב"א באם שלא מי שחשוד לאכול גבינה של עכו"ם ואמר קנה לי גבינה כשרה כו' דאינו נאמן באיסורים לומר מן הכשרה קניתי . וי"ל דשאני הכא שנמצא בשר השחוטה בידו שהכינו נפשו לאכול משא"כ התם מיירי בהולך לקנות לחבירו ואף דכתב רבינו בסמוך לפני זה דאפילו אם לא יאכל הוא ממנו תחלה מותר משום דאינו עובר אלפני עור כו' שאני התם דנתן בידו סכין בדוק תו לא חיישינן שיקלקל במזיד להעביר לחבירו וק"ל :

(יג) אם יש אנשים מומחים במדינה פי' בעיר וכן במשנה וגמרא ולשון הרמב"ם הרבה פעמים : (יד) ומומר אוכל נבילות כו' אפי' הישראל עע"ג הטעם כתב הרשב"א משום שהוא מכוין לקלקל ולנבל ושמא לא יתנו לב הרואים למה שהוא עושה במה שנתן בין ידיו דמומר זה שהוא מנבל ואוכל להכעים כ"ש שמנבל להאכיל לאחרים : (טו) ואם שחט כו' על ידי בדיקת סכין תחילה או סוף הטעם דמומר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה : (טז) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שדינו כעכו"ם פי' ומ"מ אינה אסורה בהנאה והטעם דכיון שאינו חושש לזבוח דינו כעכו"ם

שאינו

שדינו כעכו"ם (יז) מומר לאחד משאר עבירות שוחט אפילו בינו לבין עצמו וא"צ אפילו בדיקת הסכין תחילה או סוף (יח) והרמב"ם ז"ל הצריך ג"כ בדיקת סכין וה"מ לשאר עבירות (יט) [ג] חוץ מע"ז וחילול שבת בפרהסיא (ג) אבל מומר לאחד מאלו הוי כעכו"ם גמור (כ) וכותי האידנא דינו כעכו"ם וצדוקי וביתוסי כתב הרמב"ם שחיטתו אסורה ואם שוחט בפנינו מותרת שאינם כעכו"ם אלא שאין נאמנין לומר לא קלקלנו (כא) והרשב"א כתב אם שחט בינו לבין עצמו אפילו אם חותך כזית בשר ונותן לו אסורה שכל מצוה שאינה כתובה בתורה אפילו החזיקו בו אין סומכין בה עליהם התחיל אחד מהפסולין לשחוט וגמר ישראל על ידו או ישראל

מומר לאחד משאר עבירות שוחט בינו לבין עצמו וא"צ אפילו בדיקת הסכין בריש חולין (ה·) אסיקנא דמומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה חוץ ממומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא וכתב רבינו ירוחם דה"ה למשמר שבתו ואינו עובד ע"ז והוא מומר לשאר כל התורה שדינו כעכו"ם. וכתב הרא"ש בריש חולין אם אינו מומר לאכול נבילות אלא לדבר אחד לא בעי בדיקת סכין דדוקא מומר לאותו דבר דלש ביה הוא דאמר רבא דבעי בדיקת סכין והרמב"ם כתב דישראל מומר לאחד מן העבירות צריך לבדוק לו סכין ואפשר דסבר כיון דחזינן שלתאותו עובר על אחת מן העבירות שבתורה חיישינן דפקר שלא לטרוח לקיים שום מצוה כהלכתה ונקט רבא מומר לאכול נבילות לאשמועינן דשרי לאכול משחיטתו ע"י בדיקת הסכין ולא אמרינן כיון דלש ביה כהיתירא דמי ליה עכ"ל. ודע דדוקא במומר לעבירה אחת הוא דמצריך הרמב"ם בדיקת סכין אבל מי שהוא פסול לעדות בעבירה מן העבירות של תורה אין צריך לבדוק לו סכין וכ"כ הוא ז"ל בפי'. והחילוק שבין מומר לפסול לעדות דמומר היינו שמועד לעבור על המצוה בכל עת שצריך ופרק עולה מעל צוארו ופסול לעדות הוי אע"פ שאינו מועד לעבור על אותה מצוה אלא שעבר עליה פעם אחת ומיהו נ"ל שאם הוא פסול לעדות מפני שאכל נבילה אע"פ שאינו מועד לכך כיון שחשוד לאותו דבר הוא צריך לבדוק לו סכין וז"ל הרשב"א בת"ה ומסתברא דמומר לדבר אחד כיון שאינו מומר לכל התורה וגם לא לשחיטה אלא לאחד משאר העבירות כישראל גמור חשבינן ליה לכל התורה ומוסרין לו לכתחילה לשחוט בינו לבין עצמו ואפי' בלא בדיקת סכין אבל הרמב"ם כתב שבודקים סכין ונותנין לו ולא ידעתי טעם לדבריו עכ"ל. וכבר נתבאר טעם לדבריו בפסקי הרא"ש שכתבתי בסמוך: בפ"ק דחולין (ד:) משמע דמומר לערלות דינו כמומר לעבירה אחד ואם הוא ערל שמתו אחיו מחמת מילה דינו כישראל גמור וכתבו רבי' ירוחם והיינו בשגם עכשיו שהוא גדול מניח למול מיראתו פן ימות גם הוא כאחיו אבל אם אין שם יראה ואפ"ה אינו מל הו"ל מומר לערלות: **ומ"ש** רבינו וה"מ לשאר עבירות חוץ מע"ז וחילול שבת בפרהסיא אבל מומר לאחד מאלו הוי כעכו"ם גמור מבואר בריש חולין (ה:): תשובת הרשב"א בדיני מומר לענין שחיטה אכתוב בסימן קי"ט ושם אכתוב גם כן תשובת הריב"ש בזה:

וכותי האידנא דינו כעכו"ם הכי אסיקנא בפ"ק דחולין (ו·) לא זזו משם עד שעשאום כעכו"ם גמורים: **וצדוקי** וביתוסי כתב הרמב"ם שחיטתו אסורה ואם שחט בפנינו מותר וכו' בפ"ד כ"כ וז"ל הרשב"א בת"ה לצדוקי וביתוסי אם הוא מומחה שחיטתו כשרה והוא שישראל ע"ג ואפילו יוצא ונכנס עכ"ל ויש לתמוה כיון שישראל עומד ע"ג מה צורך שיהיה מומחה ואפשר דטעמא משום דשרי אפי' בישראל יוצא ונכנס ואם אינו מומחה דילמא שהי ודריס ולא ידע שזו אסורה לישראל דמירתת שיכנס ישראל ויראהו ואפי' בישראל עומד ע"ג איכא למיחש דלמא שהי ודריס ולאו אדעתא דישראל העומד על גביו ואיהו לא ידע שזה אסור לישראל דליזדהר: **ומ"ש** הרשב"א דאפי' ישראל יוצא ונכנס מותר למד כן ממה שאמרו בגמרא בריש חולין (ו·) גבי כותים שגזרו עליהם: **ומ"ש** רבינו בשם הרשב"א שאם שחט בינו לבין עצמו אפי' אם חותך כזית בשר ונותן לו אסורה וכו' בת"ה כ"כ וסיים בה ואע"פ שהחזיקו במצות השחיטה משום דדרסה חלדה הגרמה ועיקור לא כתיבי וכל דלא כתיבא אע"ג דאחזוק לא סמכינן עלייהו דהא לגבי כותים פלוגתא דרשב"ג ורבנן הוא וקי"ל כרבנן דאמרי הכי ע"כ: **התחיל** אחד מהפסולים לשחוט וגמר ישראל על ידו וכו' עד סוף הסימן הכל ל' ת"ה הקצר אלא שסוף הדברים מבוארי' יותר בת"ה וז"ל היו שנים אוחזין בסכין ושוחטים ואחד מהם פסול שחיטתן פסולה שהרי נעשית השחיטה גם ע"י הפסול ואצ"ל בשני בני אדם ושני סכיני' ואחד מהם פסול לשחיטה ואצ"ל כשאין הכשר שחיטה במעשה הכשר לבדו אלא בצירוף הפסול אלא אפי' שחט זה רוב הסימן בפ"ע וזה רוב הסימן בפ"ע עכ"ל: ובארוך למדה מדתנן: בפ"ב דחולין (לט: מ·) השוחט לשם הרים לשם גבעות וכו' שחיטתו פסולה שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה וסכין אחד דנקט משמע דלרבותא נקטיה דל"מ בשני סכינים דכששוחט זה אין בכחו כח ישראל מעורב בו אלא אפי' בסכין אחד דכח ישראל כשר מעורב בו פסולה עכ"ל. והרב מהר"י ן' חביב ז"ל בבאורו השיב דברי רבינו לדעת אחרת ונעלם ממנו מפני שלא ראה דברי הרשב"א: **ותחלת** הדברים שכתב התחיל א' מהפסולים לשחוט וגמר ישראל על ידו וכו' למדה בארוך מדגרסינן בפ"ק דחולין (יט:) יתיב רבי אבא אחורי דרב כהנא וכו' אמר רבא שפיר קרי עליה נכרי נכרי בשלמא התם מדה"ל לישראל למגמר כולה ולא שחיט וכו' אלמא בין ששחט נכרי בקנה חציו וגמרו ישראל ובין ששחט ישראל במקום שלם שבקנה ופגע בחתך שחתך נכרי כשרה ודוקא בקנה אבל בושט כל שהתחיל נכרי או שגמרו פסולה והילכך אם התחיל לשחוט בושט אסורה ואפי' אינה לשחיטה אלא לבסוף דגרסינן בפרק השוחט הכל מודים היכא דשחט בה סימן אחד נכרי וסימן אחד ישראל פסולה שהרי נעשה בה מעשה טריפה ביד נכרי וסימן אחד ביד נכרי דקאמר לאו דוקא אלא אפילו משהו בושט דהא טעמא קאמר מפני שנעשה בה מעשה טריפה ביד נכרי עכ"ל: שחיטת

שהוא חוטא גם נראה דכל שאינו אוכל לתיאבון הוי להכעיס ואע"ג דהר"ן מחלק בין אוכל שלא לתיאבון ובין אוכל להכעיס יש להחמיר כהרא"ש דמשמע מדבריו לאסור בכל מי שאינו אוכל לתיאבון וכ"כ ב"י וכך כתב הרב בהגהת ש"ע:

מומר לאחד משאר עבירות וכו' עד בדיקת הסכין כ"כ הרא"ש פ"ק דחולין וכתב טעם לדברי הרמב"ם ע"ש ונראה מדבריו דהכי נקטינן שהרי כתב כדברי הרמב"ם וטעמו במסקנתו ובדרכו הלך גם לרבינו להורות כדברי הרמב"ם בזה: **וצדוקי** וביתוסי כתב הרמב"ם שחיטתו אסורה בפרק ד' מה' שחיטה וכתב בספר כסף משנה דס"ל להרמב"ם דדין צדוקי וביתוסי כדין כותי מקמי שעשאום ככותים גמורים דשוחטין לכתחילה בישראל עומד ע"ג שאין איסור שחיטתן אלא שמא יקלקלו והם אינן נאמנין לומר לא קלקלנו כך מבואר בת"ה הארוך שזאת היא דעת הרמב"ם וכתב ב"י וז"ל הרשב"א בת"ה לצדוקי וביתוסי אם הוא מומחה שחיטתו כשרה והוא שישראל עומד ע"ג ואפי' יוצא ונכנס עכ"ל ויש לתמוה כיון שישראל עומד ע"ג מה צורך שיהיה מומחה ואפשר דטעמא משום דשרינן אפי' בישראל יוצא ונכנס ואם אינו מומחה דלמא שהה ודרס ולא ידע שזו אסורה לישראל דלירתת שישראל יכנס ויראהו אפי' בישראל עומד ע"ג איכא למיחש דלמא שהה ודרס ולאו אדעתא דישראל העומד ע"ג ואיהו לא ידע שזה אסור לישראל דליזדהר עכ"ל ולפע"ד יראה מלשון הרשב"א הא דנקט מומחה דדוקא נקט הכי לאורויי דבאין ישראל עומד ע"ג שחיטתו פסולה אע"פ שהוא מומחה דאע"ג דבישראל עומד ע"ג לא בעינן שיהא מומחה מ"מ במה שהוא מומחה לא מהני עד שיהא ג"כ ישראל עומד ע"ג מיהו נראה דמ"ש ואפי' נכנס ויוצא ודאי דלא מהני אא"כ שהוא מומחה ומטעמא שכתב ב"י דילמא שהי ודריס ולא ידע וכו' אבל בעומד ע"ג לא בעינן מומחה ודלא כמ"ש ב"י בסוף דבריו דאפי' בישראל עומד ע"ג איכא למיחש דלמא שהי ודריס וכו':

ומ"ש והרשב"א כתב אם שחט וכו' נראה דלפי שכתב הרמב"ם שאינם ככותים אלא שאין נאמנים לומר לא קלקלנו א"כ לפ"ז בחותך כזית בשר ונותן לו כשרה וכדין כותים מקמי שעשאום ככותים גמורים דהותך כזית בשר ונותן לו אכלו מותר לאכול משחיטתו לא אכלו אסור לאכול משחיטתו לזה אמר דהרשב"א חולק וכתב דאפי' בחותך כזית בשר ונותן לו אסור: **התחיל** אחד מהפסולים וכו' וז"ל הרשב"א בת"ה התחיל אחד מהפסולים לשחוט כגון נכרי ומין או כותי וגמר ישראל וכו' שמה שפרט נכרי ומין וכותי ולא כתב בסתם אחד מן הפסולים הוא כדי להוציא מומר אפי' להכעיס דאינו בדין זה כיון דשחיטתו כשרה דיעבד אם אחרים רואין אותו ובדקו לו סכין ונתנו לו לדעת הרשב"א לעיל סי' ב' ס"ה אבל רבי' נמשך לדעת הרא"ש דבלהכעיס דינו כנכרי ולכך כתב בסתם התחיל אחד מן הפסולים וכו' כדי לכלול גם מומר להכעיס בדין זה לדעת הרא"ש ורבי' ודין זה כתב בת"ה הארוך דלמדו מהא דאמר בפ"ק דחולין (דף י"ט) כששחט נכרי חצי קנה וגמר ישראל כשרה דכי נפקא חיותא בידא דישראל נפקא ובפלגא קמייתא לא מיטרפא · פסוקת גרגרת שיעוריה ברובא אבל שחט ישראל חצי קנה וגמר נכרי פסולה דמהדוה ליה לישראל למשחט רובא שהיה הקנה שלם לפניו ולא שחט אלא חציו לאו מידי עבד דחיותא בחצי קנה לא נפקא והו"ל כקנה שלם וכי אתא נכרי בתריה דמי כמאן דעביד כולה דהא חיותא בידיה נפקא ולשון רבינו ה"פ בד"א דאין חלוק בין התחיל ישראל וגמר נכרי ובין התחיל הנכרי וגמר ישראל כגון שהתחיל הפסול בוושט או ברובו של קנה דשחיטת נכרי כמעשה קוף בעלמא הוא הלכך אפי' גמר ישראל פסולה אבל התחיל נכרי בחצי קנה וגמר ישראל כשרה אבל התחיל ישראל וגמר הנכרי לעולם פסולה אפי' התחיל בחצי קנה פגום כדקאמר וכדפירשתי ן ומ"ש

דרכי משה

(ג) בהג"א פ"ק דחולין דבפרהסיא לא קאי אלא אחילול שבת אבל ע"ז אפי' לא עבד רק פעם אחד ע"ז אסור לשחוט וע"ש אמנם במרדכי ריש חולין כתב וז"ל ואף אם עבד ע"ז פעם אחד או חילל שבת אם אינו מפקיר עצמו לפקור לעשות בפרהסיא אין שחיטתו אסורה בדיעבד וכו' וע"ש וכ"ה שם בתוס' וכ"כ בתא"ו נתיב ט"ו ח"ב אות ה' ועי' לקמן ס"ס י"א דיש חולק בזה ועוד כתב ר' ירוחם דאם הוא משמר שבתו ואין עובד ע"ז והוא מומר לשאר כל התורה כולה שדינו כעכו"ם: וכתב

פרישה

שאינו בר זביחה ואסור לאכול משחיטתו אפי' בדק סכין ונתן לו ואפי' ישראל עומד על גביו:

(יז) מומר לאחד משאר עבירות פי' ואינו אוכל נבילות דמומר לדבר אחד לא הוה מומר לכל התורה כולה: (יח) והרמב"ם הצריך גם בזה בדיקת הסכין. ל' הצריך משמע דיש עיכוב בדבר אם לא בדקו. וא"ת א"כ למה סתם רבינו וכתב בסימן א' דאם מלא בהמה שחוטה אפי' כגנבה ממנו לא אמרינן החשוד על הגניבה נחשד על השחיטה ולא אטריפה משום דלא בדקו סכינו. וי"ל דהא כבר כתבתי דלא מקרי מומר אא"כ עשהו בפרהסיא או כמה פעמים משא"כ זה שגנבה בצינעה וגם אינו מוחזק וידוע שגנב כמה פעמים מ"ה כשרה וזהו שדקדק רבינו וכתב "מומר לשאר עבירות כו' וע"ז דוקא מייתי דברי הרמב"ם שהצריך כו' וק"ל:

(יט) חוץ מע"ז וחילול שבת בפרהסיא המרדכי והתוס' פ"ק דחולין דף י"ד כתבו לע"ז בעינן פרהסיא דאם לא הפקיר עצמו אלא עבר פעם אחת שחיטתו כשרה דבצינעה אינו מומר עד שיעבור הרבה פעמים וכ"כ רבי' ירוחם בנט"ו אות ה' ח"ב ועיין דרישה:

(כ) וכותי האידנא. פי' לאחר שגזרו עליהם: (כא) והרשב"א כתב אם שחט כו' הא דכתב רבי' והרשב"א כתב משמע שחולק על דברי הרמב"ם נראה דבזה פליג עליו שהרמב"ם כתב שאין נאמנים לומר לא קלקלנו דמשמע דוקא באמירה בעלמא אין נאמנין הא אם חתך כזית

דרישה

מחזיקין ולעולם הסכין במוחזקת בדוק עד שימצא פגום: [ג] חוץ מע"ז והמחלל שבת בפרהסיא כו' כן הוא פ"ק דחולין ד' ה' ע"א ועיין שם במרדכי ריש פ"ק דחולין דכתב דגם לע"ז בעינן פרהסיא או שיעשנו כמה פעמים וכ"כ התוספות שם ריש ד' י"ד אהא דתנן שם השוחט בשבת כו' שחיטתו כשרה ז"ל ואפי' במזיד בעי לאוקמי תימה אי במזיד אמאי שחיטתו כשרה והא מומר לחלל שבתות אסור לאכול משחיטתו כו' "עד וי"ל דהתם בפרהסיא והכא בצינעה ועי"ל דמשום פעם אחת לא הסיב מומר וכן משמע לקמן בפ"ב דאמר השוחט את הבהמה לזרוק את דמה לע"ז ר"ל אמר מותרת ופירש הקונטרס מותרת באכילה והתם גברא בר קטלא הוא כדאמרינן פ"ד מיתות דמודה ר"ל דבר קטלא הוא מידי דהוי אמשתחוה לבר דהר מותר ועובדו בסייף ועוד אמרינן לקמן בסוף פ"ב אפי' למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"מ עכו"ם אבל ישראל לציעורי בעלמא קמכוין ופריך משנים אוחזין בסכין ושוחטים אחד לשם אחד מכל אלו [פי' לשם ע"ז הנזכר שם במשנה] ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה ומשני הב"ע בישראל מומר והשתא כיון דמומר הוא בלא שום אחד מאלו תיפוק ליה דפסול אבל אי בחדא זימנא לא איתסר שחיטתו ניחא עכ"ל התוס'. וגם המרדכי הביא ראיה ראשונה ורבי' ירוחם בנט"ו אות ה' ח"ב ג"כ כ"כ הביא ראיה אחרונה ע"ש. ורבינו נלע"ד שס"ל שיטה קמא דתוס' עיקר מדכתב כאן מומר לע"ז ולחלל שבת בפרהסיא ולא הזכיר שאפי' בלא פרהסיא נמי מקרי מומר בשעבר כמה פעמים ש"מ דתפס שיטת דפרהסיא לעיקר ועוד ראייה מדכתב בסמוך סימן ד' ז"ל ואם מיסב הישראל שיזרוק העכו"ם דמה לע"ז כתב הרשב"א דפסולה. וכתב הב"י שם ז"ל וטעמו משום דקשה ליה על ר"ל דאמר השוחט על מנת לזרוק דמה לע"ז מותרת ת"ל דשחיטת מומר היא וניחא ליה אינו ר"ל שהיא יזרוק דמה לע"ז אלא שהעכו"ם יזרוק דמה עכ"ל ואי ס"ד דס"ל שיש חילוק בין פעם אחד להרבה פעמים לא הוה יכול לדייק מידי דהא י"ל דזה פעם ראשון שלו אבל לשיטת דפרהסיא ניחא משום דמסתמא כל השוחט לזרוק דמה לע"ז לפני כומרי ע"ז הוא אומר והוא פרהסיא. ועוד ראיה ממ"ש לקמן בסימן ה' שכתב שם רבינו ז"ל היו שנים שוחטין ושחט אחד לשם אחד מכל אלו הדברים האסורים [פירוש לשם נידר ונידב] כו' שחיטתן פסולה וכתבתי שם דנ"ל לדעת הרא"ש דס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו יש לו שותפות בגווה דהכי מיירי שהתנו בו אל תשחט חוץ דומיא דמשנה קמייתא דהיינו שנים שוחטין אחד לשם אחד מכל אלו דע"ז דמוקי לה הגמרא בישראל מומר וצ"ל דפירשו הרא"ש דהיינו שהתנו בו וקיבל השתתפם וכמ"ש ב"י בסימן ד' בסוף ד"ה ישראל ששחט בהמת

הישראל שהתחיל וגמר הפסול על ידו פסולה (כב) בד"א שהתחיל הפסול בדבר שעושה אותה נבילה כגון בושט (כג) או ברובה של קנה אבל התחיל בחצי קנה וגמר הישראל על ידו כשרה היה הישראל והפסול אוחזין בסכין אחד ושוחטין פסולה (כד) ואצ"ל אם כל אחד סכינו בידו לא מיבעיא אם אין שחיטת הישראל אלא (כה) ע"י צירוף הפסול אלא אפי' שחט כל אחד רובו של סימן פסולה:

ג (א) [א] **שחיטת** חולין א"צ כוונה לפיכך אפי' לא כיון לשחוט (ב) אלא מתעסק בעלמא להתוך או שורק סכין לנועצה בכותל (ג) ושחטה א כהלכתו כשרה והוא שראה (ד) שלא החליד הסכין בין סימן לסימן (ה) או תחת העור ואם מצא הנוצה חתוכה ודאי לא החליד ואפילו הפיל הסכין בידו או ברגלו שלא בכוונה כלל והלך ושחט כשרה (ו) אבל נפלה מעצמה פסולה דבעינן שיבא מכח גברא (א) וכן אם היה הסכין מונח בחיקו או בידו ונפלה מידו או מחיקו שלא בכוונה כנפלה מעצמה דמי ופסולה:

השוחט

ומ"ש היה הישראל והפסול אוחזין בסכין אחד וכו' בת"ה הארוך למדו מדתנן בפ' השוחט (ד' מ) השוחט לשם הרים וכו' שנים אוחזין בסכין ושוחטים אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה ותימא דילמא שאני התם דשוחט בפירוש לשם ע"ז או לשם עולה אבל הכא דהפסול אינו אלא מסייעו הא קי"ל בפרק המצניע (דף צג) דמסייע אין בו ממש וכך פסק בה"ג (דף קכו ע"ד) דבזו כשרה השחיטה מה"ט דמסייע אין בו ממש אלא דוקא כשהתחיל הנכרי לחוד בשחיטתו פורתא ורובא דשחיטה גמרה ישראל התם הוא דאסור דקי"ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ומשמע מדבריו דבהא אפילו התחיל בקנה פסולה אבל אוחזין בסכין אחד כשרה. ועוד מצאתי בספר א"ז שכתב וז"ל ישראל ששחט ומירק נכרי שחיטה על ידו שחיטתו פסולה שחט בה שנים או רוב שנים שחיטתו כשרה שחט בה דבר שאינו עושה אותה טריפה וישראל בא וגמרה מותר באכילה דקי"ל אין שחיטה אלא לבסוף. ישראל ונכרי שהיו אוחזין בסכין אחד ושוחטין שחיטתן כשרה בדיעבד דוקא וכגון דקים ליה לישראל דלא אשתלי כלל עד גמר כל השחיטה ובשני בני אדם בב' סכינים אפי' בדיעבד אסור חיישינן דילמא עביד נכרי מעשה טרפה מקמי דשחיט ביה ישראל רובא ע"כ וכן תניא בתוספתא להדיא ומביאו בהג"ה אשיר"י פ"ק דחולין אלמא דבאוחזין בסכין אחד ליכא מאן דפליג דפשיטא דהשחיטה כשרה ודלא כמ"ש הרשב"א ורבינו. ותו דבסמ"ג בהלכות שהייה הביא תוספתא זו והוכיח מינה דשהייה אינה פוסלת במיעוט בתרא דכמאן דמחתך בשר בעלמא הוא וז"ל ותו לא פסלה שהייה וראיתי גם בתוספתא שחט בה רוב שנים ואח"כ גמר הנכרי שחיטתו כשרה ע"כ אלמא דהילכתא כהך תוספתא אכן במרדכי הארוך כתב בשם רבינו משולם דגמרו ביד נכרי פסול אפי' שחט ישראל הרוב אלמא דס"ל דליתא להאי תוספתא וזאת היא דעת הרשב"א דהאה מהלכה וצ"ע למה דהאוה מיהו ודאי באיסורא דאורייתא ופלוגתא דרבוותא תפסינן לחומרא כהרשב"א וכן פסק בש"ע ותו קשיא לי טובא במ"ש הרשב"א לחלק גם בשחיטת מין בין התחיל בדבר שעושה אותה נבלה וכו' הלא בפ"ק דחולין קאמרינן דסתם מחשבת מין היא לע"ז ובמעשה כל דהוא נמי אסרה אפי' בהנאה אפי' התחיל בדבר שאינו עושה אותה נבלה ומה"ט כשכתב הרמב"ם בפ"ב דין שנים אוחזין בסכין אחד ואחד שחט לשם ע"ז או לשם עולה דאסורה לא חילק בין מעשה כל דהוא למעשה רבה כמו שחילק בפ"ד גבי שחיטת כותי וגם נשמר הרב כשכתב דמומר לע"ז או לחלל שבתות או אפיקורס דינייהו ככותי ודאיכא חלוק בין מעשה כל דהו למעשה רבה לא הזכיר מין וה"ט דמין כיון שאדוק בע"ז סתם מחשבתו לע"ז ואסרה אפילו בהנאה במעשה כל דהו. ומיהו בהא איכא ליישב ולומר דהאי מין שכתב הרשב"א לחלק בו בין מעשה כל דהו למעשה רבה היינו מין לע"ז כמו כותי ואינו ר"ל מין האדוק לע"ז כמו כומר דסתם מחשבתו לע"ז וכה"ג כתבו התוס' בפ"ק דחולין (דף ד) בד"ה מומר לע"ז וכ"כ התוס' בפ"ב דע"ז (בדף כו) בד"ה ואיזהו מין זה העובד ע"ז דהא דאמרינן שחיטת מין לע"ג היינו הכומר לע"ז שהוא אדוק ביותר אבל ישראל העובד ע"ז אין שחיטתו כשחיטת מין אלא שנקרא מין משום דדינו כמסורות ומינין כו' מיהו הך דתוספות לא כתבוה אלא לרב ענן דישראל מומר לע"ז לאכול משחיטתו אבל למאי דאיתותב ר"ע כל מין שחיטתו לע"ז אפי' אינו כומר וכ"כ התוס' להדיא בדף י"ג בד"ה שחיטת מין:

ג שחיטת חולין אין צריך כונה וכו' בפ"ק דחולין (דף יב) קאמר רבא דהא דתנן הכל ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה מאן תנא דלא בעינן כונה לשחיטה דהא חש"ו לחתיכה בעלמא מכווני ואין בהם דיעה להתכוון לשחיטת הסימנין רבי נתן היא דמכשיר בזרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה וחכמים פוסלין והלכה כרבי נתן ופי' התוס' זרק סכין הא חשיב מתכוין לחתיכה ונקט לרבותא דרבנן דאפ"ה פסלי עד שיתכוין לחתיכת הסימנין אבל רבי נתן מכשיר אפי' לא מתכוין לחתיכה כגון הפיל את הסכין כדמוכח בפ"ב (דף לא) וכך הם דברי רבינו וז"ש לפיכך אפי' לא כיון לשחוט כלומר לא מיבעיא שלא נתכוון להתירה בזביחה זו כדבעינן בקדשים אלא אפי' לא נתכוון לשחוט הסימנין כלל אלא מתעסק בעלמא לחתוך כגון חש"ו דלא נתכוונו אלא לחתיכה בעלמא או שזרק סכין לנועצה בכותל שא"א לנעוץ הסכין בכותל אלא ע"י חתיכה קצת בכותל דהו"ל חתיכה בעלמא ולא נתכוון לחתיכת הסימנים אפ"ה כשרה: ומ"ש והוא שראה שלא החליד וכו' עובדא בפרק השוחט (סוף דף ל') וה"ט דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה וכיון דאיכא ספק אם החליד אם לאו כל ספק בשחיטה פסול אפי' בעוף: ומ"ש ואפי' הפיל הסכין וכו' משנה בפרק השוחט (דף לא) נפלה סכין ושחט בה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל וקאמר רבא טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מכוין מאן תנא רבי נתן היא דלא בעינן כונה לשחיטה וקאמר בגמרא צריכי דאי אשמועינן בחרש שוטה וקטן משום דקא מכוין לשום חתיכה בעולם אבל הפילה דלא קא מכוין אימא לא ואי אשמועינן הפילה משום דקאתי מכח בן דעת אבל חש"ו דלא אתי מכח בן דעת אימא לא צריכא והאי נפלה סכין ושחט בה דפסולה כתב הרא"ש פי' דנפלה הסכין מידו בלא כונה הוי כמו אם היתה מונחת על הקורה והפילתו הרוח דלא קרינן ביה וזבחת כיון שלא נתכוון לשום דבר וכו' אבל הרשב"א בת"ה הארוך סוף שער א' כתב דלהלכה נראה דמתניתין דנפלה פסולה היינו בהפילו הרוח אבל נפלה מידו או מחיקו דינו כהפילה הוא וכדאמרינן סוף פרק כילד הרגל היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ונפלה לענין נזקין חייב והילכך גבי שחיט נמי אתי מכח בן דעת קרינן ביה וכי היכא דגבי נדה שנפלה מן הגשר מעצמה עלתה לה טבילה לר' נתן דלא בעי כונה לחולין ה"נ גבי שחיטה כל שנפלה מידו כהפילה הוא דמיא אלא דלמעשה שומעין לבעלי התוס' שאמרו נפלה פסולה אפי' נפלה מידו או מחיקו דלא דמי לנזקין דהתם כל היכא דאיהו גרים חייב ואדם מועד לעולם גבי נדה נמי כל שטבלה מהניא דבעלה חולין הוא ולא בעי כונה בחולין אבל בשחיטה אע"ג דלא בעינן כונה כלל כח אדם מיהא בעינן מדכתיב וזבחת ואכלת ונפלה מידו או מחיקו ליכא כח אדם כלל ולא מהניא כלל וכך הם דברי רבינו שכתב: **אבל** נפלה מעצמה פסולה דבעינן שיבא מכח גברא כלומר אם היתה

על

ג שחיטת חולין א"צ כוונה לפיכך אפילו לא כיון לשחוט אלא מתעסק בעלמא לחתוך או זורק סכין לנועצה בכותל ושחטה כהלכתו כשרה בפ"ק דחולין (יב:) אהא דתנן וכולם ששחטו ואחרים רואים אותם שחיטתן כשרה אמרינן בגמרא מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה אמר רבא רבי נתן היא דתני אושעיא זעירא דמן חבריא זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה רבי נתן מכשיר וחכמים פוסלין הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כר' נתן וטעמא דר' נתן מדגלי רחמנא דמתעסק בקדשים פסול דכתיב ושחט את בן הבקר עד שתהא שחיטה לשם בן בקר מכלל דחולין שרי ולא בעי כוונה: **ומ"ש** והוא שראה שלא החליד וכו'. ואם מצא הנוצה חתוכה ודאי לא החליד בפרק השוחט (ל:) רבא הוה בדיק ליה גירא לרבי יונה בר תחליפא ושחט בה עופא בהדי דפרח ודילמא עביד חלדה חזינן גדפי דמיפרמי. וכתב הרשב"א וה"ה כשמוצא שער העור חתוך בבהמה ופשוט הוא:

ומ"ש ואפילו הפיל הסכין בידו או ברגלו שלא בכוונה כלל והלך ושחט כשרה אבל נפלה מעצמה פסולה משנה בפ' השוחט (לא.) נפלה סכין ושחט בה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל ואמרינן בגמרא טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מיכוין מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה אמר רבא רבי נתן היא דתני אושעיא וכו' עד הלכה כרבי נתן. וכתב הרא"ש טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מכוין לשום חתיכה אלא שנתכוון להפילה קרינן ביה וזבחת ואכלת כיון שכיון לנפילה וע"י אותה נפילה שחטה אבל אם נפלה סכין מידו בלא כוונה הוי כמו אם היתה מונחת על הקורה והפילתה הרוח דלא קרינן ביה וזבחת כיון שלא נתכוון לשום דבר דטעמא דרבי נתן דלא בעי כוונה כלל בחולין מדגלי רחמנא דמתעסק פסול בקדשים ואף לחתיכה לא בעי כוונה דהא לא כתיב ותתכת מיהו בלא כוונת שום דבר א"א מדכתב וזבחת דהוי לכל הפחות כמו ועשית וצריך להתכוון לשום דבר מעשה. ובענין אחר לא מיקרי כח גברא:

ומ"ש וכן אם היה הסכין מונח בחיקו או בידו ונפלה מידו או מחיקו שלא בכוונה כנפלה מעצמה דמי ופסולה ז"ל הרשב"א בת"ה היה סכין מונח לו בידו או בחיקו ונפלה מידו הורו הראשונים ז"ל שהרי זה כנפלה מן הגג עצמו והרי זה פסולה ואע"פ שיש לנו לדון ולהקל שומעין להם שאמרו להחמיר בשל תורה עכ"ל וכתה"ד האריך בטעמו של דבר:

השוחט

דרכי משה

ג (א) וכתב בא"ז בה' שחיטה שחטה קוף פסול שנאמר (דברים י"ב) וזבחת ואכלת:

כתב

דרישה

מבירו לע"ז כו' ע"ש ודומיא דהכי מיירי משנה שניה דאחד שחט לשם נידר ונידב דהיינו שסתרו בו אל תשחט מוז וכמ"ש בש"ס ה' ומהאי טעמא לא פריך הגמרא ממשנה דשחט אחד לשם נידר ונידב משום דבמה שתירץ לו כבר הב"ע בישראל מומר דר"ל דנעשה עכשיו ישראל מומר ע"י קבלת ההתראה בכלל זה נשמע לו לתרץ הא דקתני שחט אחד לשם נידר ונידב כו' וא"כ ש"מ דליכא להוכיח מזה מה שהוכיחו התוס' והמרדכי ממתני' דמוקי בישראל מומר לחלק בין פ"א להרבה פעמים דאל"כ תיפוק ליפסל משום שחיטת ישראל מומר דהא צ"ל לדעת הרא"ש ורבינו דמיירי דעכשיו נעשה ישראל מומר ודו"ק:

סי' ג [א] **שחיטת** חולין א"צ כוונה דמדגלי רחמנא כו' יש להקשות למה אסרו בחולין גיסטרא דבלמוד מושמט כמ"ש בר"ס א' מטעם מדגלי כו' וי"ל דלא ממעטינן מדגלי רק ענין אחד דלענין השני נוכל לומר מדאיצטריך לכתבו הודיע לנו חידוש אסרת אגב אורחא. וא"ל מנ"ל לרבות בחולין גיסטרא ולמעט במדגלי כוונה דלמא איפכא י"ל דבלא"ה מוכרחים לומר מדגלי לענין כוונה שמיותר תיבת בן הבקר אף כשנדרוש ושחט לענין גיסטרא וא"ל אם כן השתא כשנדרש ושחט לעניין כוונה אין לנו שום יתור למדרש מיניה גיסטרא ומנ"ל למדרש תרוייהו די"ל דהו"ל וזבח את בן הבקר וכתב ושחט למדרש דלא לשווים גיסטרא וה"ה לחולין ודו"ק עכ"ס]:

אפי'

פרישה

כוית בשר ואכל ממנה נאמן ורשב"א ס"ל דאפי' בזה אינו נאמן: (כב) בד"א שהתחיל כו' פי' בד"א שאפי' בהתחלה לחוד פוסל שאותו התחלה ושחיטתו לא היתה בחצי הקנה הראשון: (כג) או ברובו של קנה פי' שסוף התחלת מקום שחיטת מן חצי קנה ואילך (התחיל בחצי קנה ר"ל שלא שחט רק חצי קנה ראשון דלא גרע ממצלא חצי קנה פגום דהוי כשר עכ"ס): (כד) ואין צ"ל אם כל אחד סכינו בידו פי' דאז אין כח הישראל מעורב בשחיטת הפסולה: (כה) ע"י צירוף הפסול כגון שזה שחט הקנה וזה שחט הושט (לפ"ז צ"ל מ"ש אלא אפי' שחט כל אחד רובו של סימן דר"ל רוב של כל סימן וסי' וק"ל עכ"ס) או שזה שחט למעלה לצד הראש וזה לצד הגוף בסיקף כמ"ש לקמן סי' כ"ב ע"ש (ולפי פי' זה ר"ל אלא אפי' שחט כל א' רובו של סימן היינו בעוף שבחד סימן סגי. עכ"ס):

סי' ג (א) **שחיטת** חולין א"צ כוונה דמדגלי רחמנא דמתעסק בקדשים פסול שנאמר ושחט את בן הבקר עד שיהיה שחיטתו לשם בקר מכלל דחולין שרי ולא בעי כוונה: (ב) אלא מתעסק בעלמא לחתוך פי' עץ או שום דבר הר"ן: (ג) ושחטה כהלכתו פ"ח בהליכתו וכן הוא עיקר דאל"כ קשה מאי איצטריך למכתב תו והוא שראה שלא החליד כו' ועוד ל' "שחטה "כהלכתו אינו מדוקדק דשחטה ל' נקיבה וקאי אבהמה וכהלכתו קאי אדין שחיטה ול' הגמרא ושחטה כדרכו ר"ל ג"כ דרך הליכתו: (ד) שלא החליד הסכין בין סימן לסימן דהוי חלדה: (ה) או תחת העור דבעינן שחיטה מפורעת כדלקמן סימן כ"ד בדין חלדה:

(ו) אבל נפלה מעצמה (ר"ל שהפילה הרוח מהקורה וה"ה כשנפלה מידו ולא נתכוון לשום דבר הוי כהפילו הרוח עכ"ס) פסולה הטעם שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל ולא שנזבח מעצמו בלא כח גברא אבל כיון להפילה אע"פ שלא כיון לשם חתיכה כשרה שמ"מ נחתך ונשחט מכחו ולמדין מקרא לעיל דחולין א"צ כוונה:

השוחט

חדושי הגהות

משיגדיל משא"כ בזה שהוא גדול ואינו עובד אליל (פרישה): :

ג א הפרישה כתב דצ"ל ושחטה בהליכתו דאי ושחטה כהלכתו היאך שייך לומר אח"כ והוא שראה וכו'

בהגה"ה

ד (א) **השוחט** לשם ע"ז הרי זה זבחי מתים ואסורה בהנאה (ב) [א] אפילו לא חישב בשעת השחיטה לע"ז אלא חישב בשעת שחיטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לע"ז ה"ז זבחי מתים (ג) [ב] שחט סתם ואח"כ חישב לזרוק דמה או להקטיר חלבה לע"ז הרי זה ספק זבחי מתים (ד) ישראל ששחט בהמתו של נכרי אפילו חישב הנכרי לע"ז כשרה (ה) ואם חישב הישראל שיזרוק הנכרי דמה לע"ז כתב הרשב"א דפסולה ישראל

ד **השוחט** לשם ע"ז ה"ז זבחי מתים ואסורה בהנאה ואפילו לא חישב בשעת השחיטה לע"ז אלא חישב בשעת שחיטה לזרוק דמה כו' בפ' השוחט (לט) איפליגו ר"י ור"ל בשוחט את הבהמה לזרוק דמה לעבודה זרה ולהקטיר חלבה לע"ז ופירש רש"י אם שחטה לשם ע"ז שהיה בדעתו לעבדה בשחיטה זו ד"ה אסורה דהא זבחי מתים הוא אלא כשלא היה מתכוין להיות שחיטה זו עבודה לע"ז אלא שחטה לעצמו על מנת שיעבוד הע"ז בזריקת דמה או בהקטר חלבה ואיתמר עלה בגמרא (שם) ת"כ דר"י השוחט את הבהמה לזרוק דמה לע"ז ולהקטיר חלבה לע"ז הרי אלו זבחי מתים: **ומ"ש** שחטה סתם ואח"כ חישב לזרוק דמה וכו' הרי זה ספק שם בברייתא שחטה ואח"כ חישב עליה זה היה מעשה בקסרי ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר וטעמא משום דאיכא למימר הוכיח סופו על תחילתו וכי שחט בההוא מחשבה שחט: **וכתב** רבינו ירוחם אם שחטה ואח"כ חישב כלומר שזרק דמה לע"ז דמה אסור והבהמה מותרת בהנאה דלא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו כך פשוט ומוכח בפ"ב דחולין וכן בתוספתא בפי' ואם שחטה ואח"כ זרק דמה עכ"ל. ויש לתמוה עליו דסתם חישב משמע דמחשבה בלבד מיירי אע"פ שלא זרק ומהתוספתא אין כאן הכרע דאיכא למימר דכי היכי דלא אמרו בה לא איסור ולא היתר בחושב אח"כ ה"ה בזורק אח"כ ועוד יש לתמוה עליו למה כתב שהבהמה מותרת בהנאה דפשטא דברייתא וגמרא משמע דאם איתא דהוו אמרי בה איסור הוו אסרי לה בהנאה משום זבחי מתים דהוכיח סופו על תחלתו והשתא דלא אמרי בה לא איסור ולא היתר מידי ספיקא דאיסור הנאה לא נפקא: **ישראל** ששחט בהמתו של נכרי אפילו חישב הנכרי לעבודה זרה כשרה שם (לח) פלוגתא דתנאי במתניתין ואיפסיקא הלכתא בגמרא כר' יוסי דאמר אין המחשבה הולכת אלא אחר השוחט ומשמע בגמרא דאפילו שמענו הנכרי רוצה לזרוק דמה של זו לע"ז או להקטיר חלבה לע"ז ה"ז כשרה וכן פסק הרשב"א בת"ה: **ומ"ש** ואם חישב ישראל שיזרוק הנכרי לע"ז כתב הרשב"א דפסולה כ"פ בת"ה וטעמו משום דקשיא ליה בפלוגתא דר"י ור"ל בשוחט בהמה לזרוק דמה לע"ז תיפוק ליה דשחיטת מומר היא ותירץ דלא לזרוק דמה הוא קאמר אלא ששחט לנכרי על דעת שיזרוק נכרי דמה ויקטיר נכרי חלבה לע"ז ומשמע לי ודאי דפסולה דנקט לאו למימרא דאינה אסורה בהנאה דהא קתני בה בברייתא

על הקורה ונפלה מעצמה על ידי הרוח פסולה ולא מבעיא הך אלא אפילו היה הסכין מונח בחיקו או בידו ונפלה מידו או מחיקו דסד"א דאתי מכח בן דעת קרינן ביה קמ"ל דלא דכנפלה מעצמה מן הקורה ע"י הרוח דמי ופסולה וז"ש רבינו וכן אם היה הסכין מונח בחיקו וכו' דכל וכן הוא רבותא לומר לא זו אלא אף זו ובגמרא פ"ק (דף יב) מקשינן אהא דזרק סכין דכשרה לרבי נתן והא בעינן מוליך ומביא ומשני שהלכה ובאה כדרכה ופי' רש"י שחתכה בהליכתה והכה בכותל וחזר וחתכה והוא הדין נמי דמצי לתרוצי בסכין שיש בו חוץ לצואר כמלא צואר דסגי ליה בהליכתה לחודיה כדלקמן אלא בכל דהו מהדר לאוקומי אפילו באיזמל עכ"ל והפוסקים כתבו בסתם משום דלא אצטריך לאוקומי בדוחקא שהכה הסכין בכותל וחזרה וחתכה אלא שפיר מיתוקמא ברווחא בדאיכא בסכין חוץ לצואר כמלא צואר וכדפרישית:

ד **השוחט** לשם ע"ז ה"ז זבחי מתים בפרק השוחט (דף לט) הכל מודים בחושב בשעת שחיטה לע"ז לעבודה בשחיטה זו דזבחי מתים הוא ולא אפליגו ר"י ור"ל אלא בחושב בשעת שחיטה לזרוק דמה לע"ז והלכה כר"י שאוסר אע"פ שלא שחט את הבהמה לע"ז וטעמו דמחשבין מעבודה לעבודה פי' כשחישב בשעת עבודה השחיטה על עבודה אחרת כגון זריקה והקרבה הוי מחשבה לגבי ע"ז דגמרי' חוץ מפנים פי' חוץ היינו ע"ז גמרינן מדין מחשבת פגול של פנים שהשוחט קדשים ע"מ לזרוק דם למחר או להקטיר אמורי' למחר זהו עיקר פגול ות"כ דר"י: **ומ"ש** שחטה סתם וכו' שם ברייתא שחטה ואח"כ חישב עליה זה היה מעשה בקסרי ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר ופשטא משמע דבחושב ולא זרק נמי מיירי ומשמע דאי הוו אמרו בה איסור הוו אסרי לה בהנאה משום זבחי מתים דאמרינן הוכיח סופו על תחלתו שבתחלת השחיטה נעשה מומר ובמחשבה זו שחט והשתא דלא אמרו בה לא איסור ולא היתר מידי ספיקא דאיסור הנאה לא נפקא והכי משמע בדברי הרמב"ם ריש פ"ב דהלכות שחיטה וכך הם דברי רבינו אבל הר"ר ירוחם בח"ג כתב וז"ל אם שחט ואח"כ חישב כלומר שזרק דמה לעבודה זרה דמה אסור והבהמה מותרת בהנאה דלא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו כו' כך פשוט ומוכח בפ"ב דחולין וכן תני בתוספתא בפירוש ואם שחטה ואח"כ זרק דמה וכ"כ בתוספות עכ"ל וב"י תמה עליו דסתם חישב משמע מחשבה בלבד אע"פ שלא זרק ומהתוספתא אין כאן הכרע דאיכא למימר דכי היכי דלא אמרו בה לא איסור ולא היתר בחושב אח"כ ה"ה בזורק אח"כ ולפעד"נ דברי הר' ירוחם עיקר דבתוספתא תני בהדיא דמעשה דקסרי הוי דמששחטה זרק דמה לע"ז ולהכי לא אמרו בה לא איסור ולא היתר והביאו התוספות תוספתא זו שם (דף לט) בד"ה מקום שאין ובדבור שאחריו המתחיל עד כאן כתבו בפירוש דחישב דקאמר בגמרא היינו שאותו עצמו ששחט זרק אח"כ הדם לע"ז ומ"ש ה"ר ירוחם דמה אסור הוא ג"כ ע"פ דברי התוספות בד"ה מקום שאין דכתבו ליישב פרש"י וז"ל וצ"ל נהי דבהמה לא מיתסרא דם מיהא איתסר עכ"ל דרצונם לומר דבזורק מקצת הדם פוסל אף כל הדם שלא זרקו ובזה חמור זריקה מהקטרה דבהקטיר מקצת חלב לא נאסר אלא אותו מקצת שהקטיר לע"ז ע"ש וז"ש הר"ר ירוחם בסוף דבריו וכ"כ התוספות הורה שע"פ דברי התוספות כתב כך. עוד כתב ב"י דאיכא לתמוה למה כתב שהבהמה מותרת בהנאה דפשטא דברייתא והגמרא משמע דאי הוה אמרי ביה איסור הוו אסרי לה בהנאה וכו' ואפשר ליישב דעת הר"ר ירוחם היא דמדינא שריא אפילו באכילה דקי"ל כרבנן דרשב"ג דכותב נכסיו לאחרים והיו בהן עבדים דפרק יש נוחלין (דף קלח) דהלכה כרבנן דלא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו וכדפסק רשב"ס וכ"י לשם וכ"פ בהגהת אשיר"י לשם מפס הא"ז ובח"מ סוף סימן רמ"ה כתב שזאת היא דעת הרא"ש ודלא כהרמב"ם בפ"ד מהלכות זכייה דפסק דספק הוי ע"ש וא"כ הא דלא אמרו בה היתר משום כבודו של רשב"ג מסתייה דלא התירוהו באכילה דמגונה הוא לאכול דבר שאסור באכילה לרשב"ג ואע"ג דלית הלכתא כותיה אבל לאוסרו אף בהנאה אין לנו להפסיד ממונן של ישראל שלא על פי הדין ואי קשיא איפכא קשיא אמאי כתב רבינו דהוי ספק זבחי מתים והרמב"ם הפך דעת הרא"ש דלהרא"ש ודאי שריא בהנאה כדקי"ל כרשב"ג. וי"ל דס"ל לרבינו דמשום חומרא דע"ז החמירו כאן שלא לומר בה היתר כלל אפילו היתר הנאה נמי לא. מיהו לפעד"נ העיקר כמ"ש הר"ר ירוחם ע"פ דברי התוס' כדפרישי' דו"ק אלא דבש"ע פסק לחומרא כרבינו: כתב הר"ן ס"פ השוחט וז"ל והוי יודע דזריקה והקטרה נמי דאמרי' דפסלי בע"ז דוקא כשחשב עליה בשעת שחיטה לזרוק דמה ולהקטיר חלבה לע"ז אבל נשחט כראוי שוב אין הבהמה נפסלת אע"פ שזרק דמה או הקטיר חלבה לע"ז דאע"ג דבהמת קדשים מפסלי בארבעה עבודות התם היינו לפי שכולם מכשירי קרבן הם אבל חולין שכל היתירן אינו תלוי אלא בשחיטה מכיון שנשחטה כראוי אי אפשר שיפסלו וזה כדברי רש"י ז"ל עכ"ל והוא מדברי התוספות לשם בד"ה מקום שאין דמעשה דקסרי דלא אמרו בה היתר היינו משום דשמא הוכיח סופו על תחלתו אבל בזריקה מיהא לא מתסרי ודלא כדמשמע מפרש"י לשם דזריקה לע"ז אוסרת הבשר אף על פי שלא חישב בשעת שחיטה לע"ז כל עיקר ע"ש ונפקא מינה דלדעת התוספות והר"ן ואם היה ידוע שלא חישב בשעת שחיטה לע"ז כגון שפירש ואמר ששוחט לשם מצות שחיטה שציוה אותנו הוא יתעלה בתורתו ואח"כ זרק דמה לע"ז שאין הבהמה נאסרת בכך ומותרת אפילו באכילה דלא כדמשמע מפרש"י: **ישראל** ששחט בהמתו של נכרי וכו' שם במשנה סוף (דף לח) פליגי בה תנאי ואיפסקא הלכתא בגמרא כרבי יוסי דמכשיר לפי שאין המחשבה הולכת אלא אחר השוחט: **ומ"ש** ואם חישב הישראל שיזרוק הנכרי דמה לע"ז כתב הרשב"א דפסולה כן פסק בת"ה ובחידושיו ובת"ה הארוך כתב שטעמו משום דקשיא ליה בפלוגתא דרבי יוסי ור"ל בשוחט בהמה לזרוק דמה לע"ז דס"ל לר"ל דמותרת באכילה ותיפוק ליה דאסירא משום דשחיטת מומר הוא אלא ע"כ דלא לזרוק דמה הוא קאמר אלא ששחט לנכרי ע"ד שיזרוק הנכרי דמה לעבודה זרה ולא דמי לדיכרא דטייעי דלקמן (סוף דף לט) דשרי דהתם אין הישראל מחשב בשחיטה שיזרוק הנכרי הדם לע"ז אבל הכא דישראל השוחט מחשב כן וז"ל בת"ה הארוך מיהו דוקא בשלא שחטו טבחי ישראל ע"ד שיזרקו הכהנו טייעי דמה לע"ז הא שחטו ע"מ שיזרקו הטייעים הדם לע"ז או שיקטירו החלב ה"ז אסורה באכילה וכו' עכ"ל ומשמע ודאי דלישנא דפסולה דנקט בת"ה הקצר ולישנא דאסורה באכילה בת"ה הארוך לאו דוקא דהא בברייתא דמייתי מינה סייעתא לר' יוחנן קתני הרי אלו זבחי מתים אלא משום דרבי יוחנן נקט לישנא דפסולה איידי דנקט ר"ל מותרת נקט הרשב"א נמי פסולה ואסורה באכילה וא"כ דאסורה אף בהנאה וכדמוכח להדיא מלשונו בחדושיו וכך פי' ב"י מיהו לעיל סימן ב' ס"א כתבתי דאפילו לא חישב הישראל בשעה ששחט ע"ד שיזרוק הנכרי לע"ז אלא ששמע מנכרי ויודע שדעתו לזורקה לע"ז אסורה באכילה ומותרת בהנאה אא"כ דהשוחט לא חישב כלל אע"פ דישראל אחר שאינו שוחט שמע מנכרי דחישב כך התם הוא דמותרת אפילו באכילה ע"ש ודע דהרא"ה בספר בדק הבית חולק ומתיר אפי' שחט ע"ד שיזרוק הנכרי דמה לע"ז ולא קי"ל הכי אלא כהרשב"א שכתב שכן פי' התוספות ע"ש במשמרת הבית וכדפי' דג' חלוקים בדבר מיהו צ"ע במה שפי' הרשב"א דר"י ור"ל לא פליגי אלא בדחישב הישראל ע"ד שיזרוק הנכרי דמה לע"ז דא"כ מאי מייתי סייעתא לר"י מברייתא ודילמא ברייתא לא אי רי אלא בישראל ששחט כדי לזרוק הוא עצמו דמה לע"ז י"ל דתלמודא ס"ל דמדתני סתמא השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעבודה זרה משמע בין שהשוחט עצמו יזרוק הדם לע"ז ובין שהנכרי יזרוק דמה לע"ז בכל ענין ה"ה זבחי מתים. ותו איכא למידק במאי דהוכיח הרשב"א דלא פליגי ר"י ור"ל בשוחט לזרוק הוא עצמו דמה לע"ז דא"כ אמאי קאמר ר"ל דמותרת באכילה ותיפוק ליה דאסורה משום דשחיטת מומר הוא דמשמע דס"ל דבפעם אחת חשוב מומר דהלא התוס'

פרישה

סי' ד (א) **השוחט** לשם ע"ז ה"ז זבחי מתים ואסורה בהנאה. קרי זבחי מתים אסורי הנאה שנא' ותמת שם מרים ותקבר שם וגו' ודרשינן שם מתה שם קבורתה ותקבורת ע"ז קרוי זבחי מתים שנאמר ויצמד לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים: (ב) אפילו לא חשב בשעת שחיטה לע"ז ר"ל שהשחיטה עצמה תהא לשם עבודה זרה וכמו שמתחיל רבינו וכתב השוחט לשם ע"ז דר"ל דהשחיטה עצמה היא לשם ע"ז דזה הוי פשיטא זבחי מתים אלא אפילו שחט לעצמו ולזרוק דמה לע"ז כו' ומהר"ן פי' שחיטה לע"ז וגם לומר שהבשר יהא נקרב לע"ז ואין נראה ועד"ר: (ג) שחט סתם כו' ה"ז ספק זבחי מתים הטעם משום דאיכא למימר הוכיח סופו על תחילתו ונשאר בספק בימי חכמי התלמוד ואסור בהנאה כ"כ ב"י ול"נ דמותר בהנאה ועד"ר: (ד) **ישראל** ששחט בהמתו של נכרי הטעם דאפסיקא בגמרא הלכתא כרבי יוסי דאמר אין המחשבה הולכת אלא אחר השוחט. וכתב הב"י דכן אמר רבי יוסי והלכתא כוותיה ואפילו שמענו מהנכרי בפירוש כשרה כו' ע"ש. וצ"ע אמ"ש לעיל רבינו בשם בעל העיטור כו' "עד והשוחט לנכרי אף על גב דשמעינן לנכרי דחשיב מותר בהנאה כו' "עד וכ"כ רבינו בסימן ד' ומשמע משם דמותר בהנאה דוקא ולא באכילה וכאן כתב רבינו כשרה דמשמע דאפילו באכילה מותר וי"ל בדוחק דמ"ש מותר בהנאה ל"ד קאמר וה"ה שמותר באכילה אלא אגב שכתב לפני זה בישראל מומר דשמעינן' דחשיב דהוה אסור בהנאה כתב נמי איפכא בסיפא מותר בהנאה ודו"ק: (ה) ואם חישב הישראל שיזרוק הנכרי כו' כתב הרשב"א דפסולה והטעם משום דקי"ל בפלוגתא דר"י ור"ל דפליגי בשוחט בהמה לזרוק דמה לע"ז כו' ר"י אומר הרי אלו זבחי מתים ור"ל מתיר ואמאי מתיר ר"ל ת"ל דשחיטת מומר הוא ותירץ דלא לזרוק דמה הוא קאמר אלא ששוחט לנכרי על דעת שיזרוק דמה לע"ז ור"י סובר בזה הרי אלו זבחי מתים והלכה כמותו דאתמר עלה בגמרא תניא כוותיה דר"י ופסולה דקאמר היינו אסורה בהנאה ב"י: ישראל

דרישה

סי' ד [א] **אפי'** לא חישב בשעת השחיטה. פי' מהר"ן בשעת שחיטה לע"ז שהבשר יהיה נקרב לע"ז וליתא דבהדיא פרש"י חישב בשעת שחיטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לע"ז הוי מחשב מעבודה לעבודה ומה לי הקטר חלב או הקרבת בשר אלא נראה כמ"ש בפרישה: [ב] שחט סתם ואח"כ חישב כו' ב"י הביא ל' ירוחם וז"ל כתב ר"י אם שחטה ואח"כ חישב כלומר שזרק דמה לע"ז אסור והבהמה מותרת בהנאה דלא אמרינן סופו מוכיח על תחילתו כך פשוט ומוכח בפ"ב דחולין וכן בתוספתא בפי' ואם שחטה ואח"כ זרק דמה עכ"ל רבי' ירוחם וכתב עליו הב"י וז"ל ויש לתמוה עליו דסתם חישב עליהם משמע דמחשבה בלבד מיירי אע"ג שלא זרק ומהתוספתא אין כאן הכרע דאיכא למימר דכי היכי דלא אמרו בה לא איסור ולא היתר בחישב אח"כ ה"ה בזרק אח"כ [ר"ל דהתוספתא רבותא קמ"ל דאפי' בזורק דמה גם כן היה ספק כי אף שבגמרא היה מעשה בחישב ס"ל דכמו בחישב לא אמרו כו' כן הדין גם כן בזורק] ועוד יש לתמוה עליו למה כתב שהבהמה מותרת בהנאה דפשטא דברייתא וגמרא משמע דאם איתא דהוה אמרו בה איסור הוו אסרי לה בהנאה משום זבחי מתים דהוכיח סופו על תחילתו והשתא דלא אמרו בה לא איסור ולא היתר מידי ספיקא דאיסור הנאה לא נפקא עכ"ל ב"י ואף ע"פ שלשון רש"י משמע קצת כדברי ב"י מ"מ נ"ל שאין מקום לתמיהתו דאי חישב שלא בשעת מעשה מחשבה כזאת איכה פוסלת למפרע שחיטה שאין המחשבה בלא מעשה כלום אלא משום דאיכא למיחש שמא אף בשעת שחיטה חשב ואותה המחשבה היתה בשעת מעשה וזהו דוחק לומר דמחשבה שלא בשעת מעשה כיחוש למחשבה שבשעת מעשה דבשלמא אי עביד מעשה וזרק איכא למיחש דלמא אף בשעת שחיטה חשב הואיל וחזינן ביה שעושה מעשה לשם ע"ז מה שאין כן בחישב לחוד בלא מעשה וכן משמע להדיא לשון רבי יוחנן שאמר מחשבין מעבודה לעבידה ומ"ש ר' ירוחם שהוא מותר בהנאה נראה דדברים של טעם הן דאם היתה שאסור בהנאה למאי כ"מ קרי לה ספק זבחי מתים ולמאי כ"מ ליתא בגמרא לא אמרו בה לא איסור ולא היתר אם לא להתיר בהנאה: וא"ת

התוספות בפ"ק (דף י"ד) בד"ה השוחט בשבת הקשו קושיא זו אמאי קאמר ריש לקיש מותרת באכילה ותירצו דמשום פעם אחת לא חשיב מומר פי' דאינו נעשה מומר אלא לאחר שגמר שחיטתו וכ"כ עוד התוספות בפרק הדר (דף סט) וכ"כ במרדכי בשם דמומר לא שייך אלא ברגיל לחלל שבתות ואע"ג דמפרש"י בשם משמע דבפעם אחת חשיב מומר ר"י הקשה על דבריו וכ"כ במרדכי בשם ר"ב וכ"כ הר"ן פ"ק דחולין וכ"כ בהגהות אשיר"י בשם וז"ל מיהו אותה שחיטה שנעשה בה מומר אינה אסורה וכו' וכ"כ מהרי"ק בשורש ק"ס. מיהו נראה למעש' יש להחמיר בשוחט לע"ז כדברי הרשב"א כאן כפרש"י וכ"כ הרא"ה בספר ב"ה שער רביעי וצ"ע בת"ה הארוך שם דהרשב"א הביא ראיה לדברי התוספות מבפרק אותו ואת בנו ועיין שם במ"ש במשמרת הבית ועיין עוד במה שכתבתי בס"ד בסימן י"א ס"ב בדין השוחט בשבת:

(ו) ישראל ששחט בהמת חבירו לע"ז לא אסרה שודאי לא כיון לאוסרו אלא לצערו אבל אם היא של שניהם כתב הרמב"ם שאוסר גם חלק חבירו (ז) [ג] וא"א ז"ל כתב שאפי' אם הוא שותפו אינו אוסר שאינו מכוין אלא לצער שותפו: [ד] ואם ישראל (א) מומר שוחט בהמה אחרת (ח) או שהתרו בו בישראל וקבל התראה אז ודאי כיון לאסור ואסור: (ט) השוחט לשם הרים (ב) וגבעות לשם חמה ולבנה

ישראל ששחט בהמת חבירו וכו' הכי אסיקנא בפרק השוחט (דף מא) ורב נחמן ורב עמרם ורב יצחק אמרי לך אפילו למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"מ נכרי אבל ישראל לצעוריה לחבריה עביד ואין דעתו לע"ז וכך פסקו הפוסקים דלא כרב הונא ועולא דסברי היכא דעשה מעשה בבהמת חבירו כיון ששחט בה סימן אחד אסרה דלית הלכתא כוותייהו ומ"ש בשם הרמב"ם טעמו דפסק כאוקימתא קמא דבדאית ליה שותפות בגויה אוסר גם חלק חבירו משום דכיון דאוסר חלק שלו והוא מעורב עם חלק חבירו אין ברירה והכל אסור והרא"ש פסק כאוקימתא בתרא דמשמע מינה דאפילו בשותפות אמרינן דלצעוריה קא מכוין ואפי' חלקו נמי שרי דאין דעתו כלל לע"ז וכך פי' התוס' שם בד"ה בישראל מומר וע"ל בסי' קמ"ה ובח"מ סי' שפ"ה כתבתי לייסב דברי רבינו במה שנראה סותר למ"ש כאן . והיכא להקשות לפירש"י והרשב"א דבפעם אחת נקרא מומר א"כ מאי קאמרי הכא לא כיון אלא לצעורי לחבריה תיפוק ליה דאסורה משום דה"ל שחיטת מומר ודוחק לומר דלא תני בברייתא דהשוחט את הבהמה לזרוק דמה לע"ז דאסורה לר"י משום דבפעם אחת חשיב מומר אלא בשוחט בהמתו אבל בשוחט בהמת חברי א"כ בדאית ליה שותפות בגויה לא חשיב מומר אלא תלינן דלצעוריה לחבריה קא מכוין ואין דעתו לע"ז דהא סתמא תני השוחט את הבהמה לזרוק דמה לע"ז ותו דלפירוש הרשב"א מיירי נמי בשוחט בהמת נכרי ע"ד שהנכרי יזרוק דמה לע"ז א"כ מיירי בכל בהמה בין דידיה בין דחבריה בין דנכרי וי"ל דהא דקאמר לא כיון אלא לצעוריה לחבירו לא מהני אלא שלא לאוסרה בהנאה וכן כתב הרב רבינו נסים דהלכתא כרב נחמן וכולי והלכך השוחט בהמת חבירו לע"ז ולא מיתסרא בהנאה ומיהא איכא מ"ד דבאכילה אסורה ואפילו בשוחט בהמת חבירו לשם הרים ונתכוין לרפואה וכיוצא בה אסורה באכילה שכל שיש בה סרך לע"ז מיתסר באכילה וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר וכו' דהכא לאו איהו אסר לה אלא דלא שרי לה והויא לה כאילו לא נשחטה אלא שמתה מאליה עכ"ד ורצונו לומר דה"ל כסתם שחיטת עכו"ם ומומר דהוי נבלה אף על גב דלא היתה כוונתם לע"ז אלא ה"ל כמתה מאליה ונראה מדבריו דגם הוא ז"ל ס"ל דחשיב מומר בפעם אחת וקשיא לי לפי זה דא"כ מאי קא מותיב תלמודא עלה דהך דלא כיון אלא לצעוריה מדתנן שנים אוחזין בסכין ושחטו אחד לשם הרים וכו' ואחד לשם דבר כשר שחיטתן פסולה דאלמא דאוסר דבר שאינו שלו ומאי קושיא הא פסולה תנן אבל זבחי מתים לא כדקאמר התם להדיא ואיכהו נמי לא קאמרי דאין אוסר דבר שאינו שלו אלא לענין הנאה אינו אוסר אבל באכילה ודאי אסורה וי"ל דס"ל לתלמודא דכיון דלשם הרים דלאו ע"ז היא כלל אוסר של חבירו באכילה א"כ בבהמה ששחטה לע"ז ודאי דחמיר טפי לאוסרו אפילו בהנאה כיון דע"ז היא : ואם ישראל מומר שוחט בהמת אחר וכו' שם אהך קושיא דמקשה מדתנן שנים אוחזין בסכין ושוחטין וכו' דאלמא דאוסר אדם דבר שאינו שלו ולא אמרינן דלצעוריה לחבריה קא מכוין משני תלמודא הב"ע בישראל מומר והקשה ב"י למאי דמשני בישראל מומר א"כ מאי איריא דשחט לכל אחד מכל אלו אפילו שחט סתם נמי שחיטתו פסולה וכו' עכ"ל ולפעד"נ דל"ק כלל דלהרא"ש דס"ל כמ"ש התוס' ופסק כאוקימתא בתרא להתיר אפילו בדאית ליה שותפות בגויה יפרש מתני' דשנים אוחזין בסכין וכו' כפר"י שהשוחט לשם הרים אפילו מכוין לעובדם מותרת בהנאה והשתא רבותא אשמעינן דלא מיבעיא במומר דשחט בסתם דמותרת בהנאה דלא אמרינן סתם מחשבתו לע"ז ושחיטתו כשחיטת עכו"ם סתם דנבלה היא ומותרת בהנאה אלא אפילו שחט בפירוש לשם אחד מכל אלו ונתכוין לעבדם בכך נמי שריא בהנאה ולהרמב"ם נמי דמפרש בשוחט לשם אחד מכל אלו ולא נתכוין לעבדם בכך אלא לרפואה איכא נמי רבותא דאע"ג דנראה כשוחט לע"ז אפ"ה שריא בהנאה וכבר כתבתי דהתוספות תופסים דבפעם אחת לא חשיב מומר וכן נראה עיקר אלא דלמעשה יש להחמיר דחשיב מומר בפעם אחת ואסורה באכילה וכמ"ש הר"ן ז"ל מיהו בכ"ז בשוחט לשם הרים התם הוא דמותר בהנאה כיון דלא הוי ע"ז אבל הך דמנסך לע"ז במזיד חייב דמוקמינן ליה נמי בישראל מומר וכן כשלא היה בחזקת מומר ושחט לע"ז וקיבל עליו ההתראה דאסיקנא כיון דהתיר עצמו למיתה אין לך מומר גדול מזה התם קאמר תלמודא דאסורה אף בהנאה דאי משום דהוי מומר לא הוי אסור אלא באכילה אם שחט בסתם אבל כיון ששחט לע"ז וליכא למימר במומר דלצעוריה קא מכוין וכן בהתרו בו וקבל ההתראה ה"ל זבחי מתים וזהו שכתב רבינו כאן ואם ישראל מומר שוחט בהמת אחר פי' דשחטה לע"ז או שהתרו בו בישראל וכו' פי' אסורה אפי' בהנאה : השוחט לשם הרים וכו' בפרק השוחט תנן סוף (דף לט) השוחט לשם הרים לשם גבעות

בברייתא שכתבתי בסמוך הרי אלו זבחי מתים : **ישראל** ששחט בהמת חבירו לע"ז לא אסרה וכו' שם (מ' :) א"ר הונא היתה בהמת חבירו רבוצה לפני ע"ז כיון ששחט בה סימן אחד אסרה. סבר לה כי הא דאמר עולא אמר רבי יוחנן אף על פי שאמרו המשתחוה לבהמת חברו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה רב נחמן ור"ע ורבי יצחק אמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו . ופסקו הפוסקים כוותם משום דסוגיין דגמרא כוותייהו וכתב הר"ן מיהו ר"ח כתב דאפי' לדידהו דוקא במעשה זוטא הוא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל במעשה רבה אוסר אבל רש"י כתב דאפילו במעשה רבה אין אדם אוסר ופשטא דסוגיין רהטא כוותיה עכ"ל וגם הרא"ש כתב דמסתבר כפירש"י . וכ"כ הרשב"א בת"ה . ואיתמר עלה בגמרא ת"ש שנים אוחזים בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו וא' לשם דבר כשר שחיטתו פסולה הב"ע דאית ליה שותפות בגוה ת"ש המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב ה"נ דאית ליה שותפות בגוה כתנאי נכרי שניסך יינו של ישראל שלא בפני ע"ז אסרו ר"י בן בתירא ור"י בן בבא מתירין אותו שיכול לומר לו לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי ור"נ ור"ע ורב יצחק אמרי אפילו למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"מ נכרי אבל ישראל לצעוריה קא מכוון כלומר לצעוריה לחבריה ואין דעתו לע"ז והדר אותביה ממתניתין דשנים אוחזין בסכין ושוחטים וכו' ומתניתין דהמטמא והמדמע והמנסך וכו' ואוקימנא בישראל מומר וכתב הרא"ש וז"ל ומסיק דמילתייהו דרב הונא ועולא כת"ק ולא כר"י בן בתירא ור"י בן בבא אבל מילתייהו דר"נ ור"ע ורב יצחק אתיא אפילו כת"ק ודווקא נכרי הוא דאוסר שאינו שלו אבל ישראל לצעוריה קא מכוין ואין אוסר ואפילו אית ליה שותפות בגוה כיון דאינו מתכוין לאסור אלא לצער חבירו עכ"ל פסק כמסקנא דאוקימנא להנך מתנייתא בישראל מומר דמשמע הא אם אינו מומר אע"ג דאית ליה שותפות בגוה שרי דלא נתכוין אלא לצער את חבירו. אבל הרמב"ם כתב בפ"ב מה"ש ב' אוחזין בסכין ושוחטין א' מתכוין לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה והשני לא היתה לו כוונה כלל ואפי' נתכוון לשם דבר המותר להתכוון לו ה"ז פסולה וכן אם שחט זה אחר זה ונתכוון אחד מהם לשם דבר הפוסל פסול בד"א בשהיה לו בה שותפות אבל אם אין לו בה שותפות אינה אסורה שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו שאין כוונתו אלא לצערו . ויש לתמוה למה פסק כאוקימתא קמייתא ושבק אוקימתא בתרייתא . וי"ל שהוא ז"ל מפרש כמו שפרש"י הא דאוקימנא בישראל מומר וה"ה דמצי לאוקומה בדאית ליה שותפות בגוה כדאוקמוה איכהו לעיל השתא מיהא כיון דאתית להכי דנכרי אסור מוקמי לה בנכרי ואליבא דת"ק ואע"פ שהקשו עליו התוס' א"כ אמאי חזר והקשה קושיות שכבר תירץ ומפני כך כתב דנראה דאף ע"ג דאית ליה שותפות בגוה אכתי איכא למימר לצעוריה קא מכוין י"ל לדעת רש"י והרמב"ם ז"ל דלא חזר והקשה קושיות שכבר הקשה אלא לגלויי דהשתא דאמרי דנכרי אוסר דבר שאין שלו איפשר לתרוצי הנך קושיי בגוונא אחרינא דהיינו דנוקים להו בישראל מומר וזה מבואר בדברי רש"י . ואין להקשות א"כ אמאי אוקי להו בישראל מומר נוקמינהו בנכרי דאיכא למימר דמתניתין דהמטמא והמדמע וכו' שוגג פטור מזיד חייב קשיתיה דאי בנכרי מאי פטור ומאי חייב אטו נכרי מי לייט לדיני ישראל אלא בישראל מומר הוא דאע"ג דמומר הוא איפשר דהדר ביה ובעי למילת דינא וכיון דהאי אוקימתא דישראל מומר איננה מוכרחת לדעתם ז"ל דשפיר הוו מתרלי מתנייתא כתירוצא קמא ולא אתא למימר אלא דהשתא איפשר לתרוצינהו בגוונא אחרינא נקטינן כתירוצא קמא לחומרא ועוד דלתירוצא בתרא קשיא מתניתין דהמטמא והמדמע וכו' דהא סתם ישראל מומר לא לייט דינא. ומתני' דב' אוחזין בסכין וכו' נמי קשיא דקתני ואחד לשם אחד מכל אלו שחיטתו פסולה ואי בישראל מומר מאי איריא דשחט לשם אחד מכל אלו אפילו שחט סתם נמי שחיטתו פסולה ודוחק לומר דמתני' בשלא היה מומר מעיקרא היא אלא דבשעת שחיטה זו נעשה מומר וכגון שהתרו בו וקבל עליו התראה וכדא"ל רב אחא לרב אשי וקמ"ל דהוי מומר כדאהדר ליה רב אשי כיון שהתיר עצמו למיתה אין לך מומר גדול מזה דמשמע ודאי דמילתא דפשיטא היא ולא איכפל תנא לאשמועינן הא ולפיכך פסק הרמב"ם ז"ל כתירוצא קמא : **ומ"ש** ואם ישראל מומר שוחט בהמה אחרת א כלומר בהמה של אחר : **או** שהתרו בו בישראל וקבל התראה וכו' שם בגמרא וכתבתיו בסמוך : **השוחט** לשם הרים וגבעות לשם חמה ולבנה וכו' . בפרק השוחט (לט :) תנן השוחט לשם הרים

דרכי משה

ד (א) כתב הר"ן ס"פ השוחט מיהו איכא למ"ד דבאכילה אסור ואפילו שוחט בהמת חברו לשם הרים ונתכוין לרפואה אסורה באכילה דכל שיש בו סרך לע"ז מתסרא באכילה וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהכא לאו איהו אסר לה אלא דלא שרי לה והוי כאילו לא נשחטה אלא מתה מאליה עכ"ל . ואין סוגיית הגמרא משמע כדבריו דא"כ לא היה פריך כלום סוף השוחט מההיא ברייתא דהשוחט בשבת כו' על רב עמרם ורב יצחק ע"ש וע"ל סימן ה' מדין זה : (ב) בתשובת הרשב"א סי'

דרישה

[ג] **וא"א ז"ל** כתב שאפילו אם הוא שותפו אינו אוסר וקשה דבח"מ סימן שפ"ה כתב רבינו וז"ל המנסך יין חבירו לא נאסר שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואם היה לו בו שותפות או שהוא מומר או שהתרו בו וקבל ההתראה שחשב כמו מומר ואוסר חייב לשלם ולמה סתם שם וכתב דאם הוא שותפו יכול לאסור שוהו כדעת הרמב"ם ולא כדעת הרא"ש אביו שהביא כאן דאפילו אם הוא שותפו אינו אוסר . ולכאורה היה נראה לתרץ דהתם גבי יין נסך גם הרא"ש מודה שאוסר דאם איתא דלצעורי קא מכוון היה לו לחלק היין וליטול ולנסך את"כ חלק חבירו למוד אלא ודאי הואיל ומנסך הכל ביחד דעתו לנסך הכל ביחד משא"כ כאן שא"א לחלק הבהמה קודם שחיטה הלכך סבר כאן דאמרינן לצעורי קא מכוון אבל א"א לתרוצי הכי דא"כ בפרק השוחט דפריך אר"נ ור"ע ורב יצחק דאמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ממתני' דהמנסך והב"י הביא זאת הגמרא ומשני התם כדמשני ולמה לא משני דאיכא חילוק בין מנסך לשוחט כדפרישית אלא ודאי סבירא ליה לתלמודא דאין חילוק בזה והדרא קושיא לדוכתא . וי"ל דהתם לא בא לאשמועינן דין שותף אם אוסר אם לא שאין שם מקומו בדיני ממונות רק שמסב התם דין גורם היזק לחבירו שחייב לשלם וחשיב ותנא כל שיש לו מזיק למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וזהו שכתב שם ואוסר ולא כתב אסור דשם לא בא לאשמועינן דין איסורו : [ד] **ואם ישראל** מומר שוחט בהמה אחרת [כן הוא גירסת ב"י ויותר נ"ל להגיה אחר ואין אנו צריכין לפי' ב"י עכ"ה] או שהתרו כו' אז ודאי כיון לאסור כו' יש לדקדק למה לי טעמא דכיון לאסור הלא בלאו הכי שחיטת מומר אסורה כמבואר בסימן ב' ונ"ל מ"ש או ודאי כיון כו' לא קאי אישראל מומר אלא הוא נתינת טעם למ"ש או שהתרו בו כו' ולא נקט כאן ישראל

פרישה

(ו) **ישראל** ששחט בהמת חברו לע"ז לא אסרה הטעם שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפילו למ"ד אוסר ה"מ נכרי אבל ישראל לצעורי קא מכוין הוא כן ל' הגמרא ור"ל דבישראל לא מייסינן דכוונתו היתה לע"ז כיון דחזקה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא לצעורי קא מכוין אבל נכרי וישראל מומר ודאי כוונתו לע"ז ואי בעו יכולין לאסור הלכך נאסר דחיישינן דכוונו לכך . וזהו שדקדק רבינו וכתב בריש' שודאי לא כיון לאסרו כו' דמשמע הא אם כיון היה יכול לאסרו כמ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו : (ז) וא"א ז"ל כתב שאפי' אם הוא שותפו אינו אוסר פי' ואפי' החלק שלו אינו אוסר. ועיין דרישה : (ח) או שהתרו כו' פי' שלא ישחוט לשם אלילים : (ט) השוחט לשם הרים כו' כל אלו מחוברים ואינן אליל כמ"ש אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם מ"ה מותר תקרובתם בהנאה אבל אסור לאכול משום דמחזי כעובד ע"ז וזהו פרש"י ור"י פי' דמחובר מקרי ע"ז (והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם היינו דאינן

חדושי הגהות

ד א בהג"ה דרישה כתב דיותר נכון להגיה בהמת אחר:

ולבנה כוכבים ומזלות ימים ונהרות אין לו דין תקרובת עבודה זרה לאסור בהנאה אבל שחיטתו פסולה ופר"י אפילו אם מכוון לעובדם (ו) ולהרמב"ם אם מכוון לעובדם הוי תקרובת ע"ז ואם אינו מכוין לעובדם אלא לרפואה וכיוצא בזה בדברי הבאי שחיטתו פסולה ומותרת בהנאה. (יא) שחט לשם שר של הר או לשם שר אחד משאר הדברים בין ששחט לשם מיכאל שר הגדול בין (יב) לשם שר של שלשול קטן שבים ה"ז זבחי מתים ואסורה בהנאה לר"י דוקא בנתכוין לעובדו (יג) ולהרמב"ם אפילו לא נתכוין לעובדו:

ה (א) **השוחט** לשם דבר שבא בנדר או בנדבה כגון (א) עולה ושלמים ואשם תלוי ותודה וקרבן נזיר (ב) שהיטתו [א] פסולה דאיכא [א] למיחש שמא עתה הקדישו והוה ליה שוחט קדשים בחוץ (ג) וכן פסח כיון שיכול להפרישו בכל שעה

הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות שחיטתו פסולה ובגמרא (מ.) פסולה אין זבחי מתים לא ורמינהו השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם נהרות לשם מדברות לשם חמה ולבנה לשם כוכבים ומזלות לשם מיכאל השר הגדול לשם שלשול קטן הרי אלו זבחי מתים אמר אביי ל"ק הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר. ופרש"י מתני'. דאמר להר דמחובר לא מקרי ע"ז ואפ"ה אסור משום דמיחזי כעובד ע"ז. וכתב הרא"ש ור"י פירש דמחובר מיקרי ע"ז אלא דאין תקרובתו אסור. והרמב"ם כתב בפ"ב מה' שחיטה השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות אע"פ שלא נתכוון לעבדן אלא לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים העכו"ם הרי שחיטתו פסולה אבל אם שחט לשם מזל הים או מזל ההר או לכוכבים ומזלות וכיוצא בהם ה"ז אסורה בהנאה ככל תקרובת ע"ז עכ"ל. ומשמע ודאי דהשוחט לשם מזל הים או מזל ההר וכו' אע"פ שלא נתכוון לעבדם קאמר דאסורה בהנאה וכמ"ש רבינו לדעתו דהא סיפא דומיא דרישא איירי מה רישא אע"פ שלא נתכוון לעבדם היא אף סיפא נמי בהכי מיירי אך מ"ש רבינו לדעתו דשוחט לשם הרים לשם גבעות וכו' אם מכוון לעבדם הוי תקרובת ע"ז אינו מוכרח דא"כ הכי הל"ל אם לא נתכוין לעבדם וכו' פסולה דאז הוה משמע שפיר דמשום דלא נתכוון לעבדם הינה אלא פסולה אבל אם נתכוון לעבדם אסורה בהנאה נמי הויא אבל השתא דכתב לישנא דאע"פ משמע דשניהם שוים דבין בזה ובין בזה פסולה הוא דהויא ולא אסורה ורבינו סבר דה"פ אע"ל אם נתכוון לעבדם דאז אסורה בהנאה נמי הויא אלא אע"פ שלא נתכוון לעבדם וכו' פסולה מיהא הויא ודעת הרשב"א כך היא שכתב בת"ה הארוך הא דאמר להר הא דאמר לגדא טעמא לאו משום דהר לאו ע"ז הוא דהא אמרינן בע"ז (טו.) דעובדי הרים בסייף והרמב"ם פירש דטעמא דהכא בשאינו שוחט לשם הר כדי לעבוד אותו ולכוונת ע"ז אלא במתכוין לרפואה בעלמא ולהבאי והילכך כיון שהוא לא נתכוון לע"ז ואף אילו נתכוין לע"ז לא היה ההר בעצמו נאסר בע"ז ואינו נראה לגמרי כשוחט לע"ז והילכך די לנו לפסול שחיטתו מדרבנן ולאסור באכילה אבל בשוחט לגדא דהר כיון דאילו שחט ממש לשמן לכוונת ע"ז הם נעשים ע"ז השתא נמי דשחט לשמן שלא לשם ע"ז אלא לרפואה בעלמא אסורה מדרבנן אפי' בהנאה כזובחי מתים ויפה פירש עכ"ל. וכ"פ בת"ה הקצר וז"ל השוחט לשם הרים וכו' אם שחט לשם אחד מכל אלו ע"ד לעבוד אותם כדרך שעובדין לשם ע"ז ה"ז זבחי מתים ואסורה אע"פ שאין ההרים נאסרים בע"ז הרי הן נעשים ע"ז והשוחט לשמן כשוחט לע"ז והמשתחוה להם כמשתחוה לע"ז שחט לשם אחד מכל אלו שלא לשם עבודה אלא לכוונת רפואה כהללו המתעסקין בדברי הבאי שחיטתו פסולה מדבריהם ומותרת בהנאה עכ"ל:

ומ"ש רבינו דשוחט לשם חמה ולבנה כוכבים ומזלות הוי כשוחט לשם הרים וכו' דשחיטתו פסולה בלחוד הוא דהויא ולא אסורה בהנאה לא משמע הכי בגמרא דבמתניתין דקתני שחיטתו פסולה לא נקט חמה ולבנה כוכבים ומזלות ובברייתא דקתני אסורה בהנאה קתני להו וכ"כ מפשט דברי הרמב"ם ז"ל לכאורה אבל הרשב"א בת"ה כתב כדברי רבינו. וכ"כ מדברי רבינו ירוחם וכ"כ התוס' גבי הא דקקמר הא דאמר להר אע"ג דלא השיב אלוה לאסור התקרובת מ"מ עובדו בסייף דאף על גב דלא מיקרי אלוה שהרי מחובר הוא משום דגלי רחמנא בעובד מזלות דמתחייב כדכתיב וראית את השמש וגומר ואע"פ שמחוברין בגלגל הרקיע והא דקתני לשם חמה ולבנה דהוי זבחי מתים היינו לגדייהו שהם תלושים המנהיגים אותם כדאמרינן במדרש י"ב מלאכים מנהיגים את החמה עכ"ל ולפי זה צ"ל דמתני' דקתני לשם הרים וגבעות שחיטתו פסולה ה"ה לשם חמה ולבנה כוכבים ומזלות ותנא ושייר וברייתא דקתני לשם חמה ולבנה וכו' הרי אלו זבחי מתים היינו דוקא בשוחט לשם גדא דידהו דומיא דהרים וגבעות דקתני בהדייהו ואוקימנא להו בשוחט לשם גדא דידהו: ומ"ש.

כתב הרשב"א בתשובה סימן שמ"ה שנשאל על מקולות ישמעאלים שאינם מניחים לטבח ישראל לשחוט אא"כ יהפוך פניו כנגד המזרח הנקרא בלשונם אל קיבלא כמנהג חקותיהם והשיב שאינו דומה לשוחט לשם הרים דהתם השוחט עצמו מתכוין לכך אבל הכא זה מחשב וזה עובד דלא אמרינן ולשוחט לתוך ימים נמי לא דמיא דשאני התם דכיון דאיכא דשחטי לבבואה איכא משום נראה וה"ה לשוחט לתוך הגומא אבל שוחט ומחזיר פניו לאחת הרוחות מאי קא אמרי דלמא אתרמויי איתרמי ליה הכי ומ"מ מאחר שהישמעאלים מקפידים בשלהם מזהירין בשעת מעשה בפירוש לשחוט כנגד אותו רוח דוקא ראוי הוא לבטל המנהג ולגעור במי שעושה כן עכ"ל:

ה השוחט לשם דבר שבא בנדר או בנדבה כגון עולה ושלמים וכו' משנה בספ"ב דחולין (מא:) השוחט לשם עולה לשם שלמים לשם אשם תלוי לשם פסח לשם תודה שחיטתו פסולה. לשם חטאת לשם אשם לשם בכור לשם מעשר לשם תמורה שחיטתו כשרה זה הכלל כל שהוא נידר ונידב השוחט לשמו פסול

גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות שחיטתו פסולה ובגמרא פסולה אין זבחי מתים לא ורמינהי השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות לשם חמה ולבנה לשם כוכבים ומזלות לשם מיכאל השר הגדול לשם שלשול קטן הרי אלו זבחי מתים אמר אביי ל"ק הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר דיקא נמי דקתני דומיא דמיכאל השר הגדול ש"מ: ומ"ש רבינו אין לו דין תקרובת ע"ז וכו' פי' אע"פ דמחובר מקרי ע"ז מ"מ אין לו דין תקרובת ע"ז ליאסר בהנאה ופר"י אפי' אם מכוון לעובדם ולהרמב"ם לא שרי בהנאה אלא באינו מכוון לעובדם וכו' וכ"כ הרא"ש ומשמע מדבריהם שכתבו תחלה פר"י ואח"כ דברי הרמב"ם דיש להחמיר באיסורא דאורייתא כהרמב"ם וכן היא דעת הרשב"א ומביאו ב"י וכ"כ הר"ן והכי נקטינן. ויש להקשות להרמב"ם לוקמא אידי ואידי בדאמר להר והא דמכוון לעובדם הרי אלו זבחי מתים והא דלא מכוון לעובדם אלא לרפואה פסולה אין זבחי מתים לא וי"ל דקים לה לתלמודא דלגדא דהר ה"ל זבחי מתים אפילו בדלא נתכוין לעובדם השתא ודאי ליכא לאוקומא ברייתא בדאמר להר ונתכוין לעובדם דהא קתני בה נמי לשם מיכאל שר הגדול והתם אפילו בלא נתכוין לעבדו ה"ל זבחי מתים ולא ניחא לה לתלמודא לאוקמא לכדין רישא השוחט לשם הרים וכו' בחד טעמא בנתכוין לעובדם וסיפא לשם מיכאל השר הגדול באידך טעמא בלא נתכוין לעובדם אלא רישא וסיפא תרווייהו בחד טעמא בדלא נתכוין לעובדם ובדאמר לגדא דהר והיינו דקאמר דיקא נמי דקתני דומיא דמיכאל השר הגדול כלומר דמהכא דייקינן לאוקומא בהכא מיהו לפר"י קשיא לוקמא אידי ואידי בדאמר לגדא דהר והא דמכוין לעובדם הרי אלו זבחי מתים והא דלא מכוין לעובדם פסולה אין זבחי מתים לא ואפשר לייתב דברייתא דוקא כיון דתני בה לשום מיכאל שר הגדול איכא לאוקומי איכך כולהו דתני בברייתא דאיירי נמי בדאמר לגדא דהר דומיא דלשום מיכאל אבל מתני' דלא תנן הכי ליכא לאוקומא בדאמר לגדא דהר אלא בדאמר להר:

ה השוחט לשם דבר שבא בנדר או בנדבה וכו' משנה ס"פ השוחט פליגי בה ת"ק ור"ש והלכה כת"ק דשחיטתו פסולה דחיישינן למראית העין שהרואה יאמר שמותר לשחוט קדשים בחוץ לפיכך גזרו רבנן עליה פסול אבל בשאינו נידר ונידב ליכא משום מראית העין דמידע ידעי דאחוכי קא מחייך ולאו קדשים ניהנו שהרי אין בידו להקדישן עכשיו ואי איתא דהוו קדשים מעיקרא קלא אית להו והכי מוכח בגמרא בפלוגתא דר' ינאי ור' יוחנן בבעל מום דלר"י אפילו בעל מום נמי זמנין דרמו לה מידי אמומא ולא ידיע אלמא דמשום מראית העין אתסרי מדרבנן ולהכי תנן פסולה אין אבל איסור הנאה לא ואם היה איסורו דחיישינן שמא הקדישו א"כ אסורה בהנאה מספק אלא בע"כ דליכא הכא אלא משום מראית העין ומסתייע לאסרו באכילה וכן מבואר בפרש"י ותוספות והכ"י הבין מדברי רבינו דמפרש דלאו משום מראית העין בלחוד מתסרי אלא דחיישינן שמא עכשיו הוא מקדישן וה"ל קדשים בחוץ ותימא דא"כ ליתסר נמי בהנאה ותו דלמה לו לרבינו לפרש היפך פרש"י ותוס' וכל הפוסקים ודלא כמשמעות פשט הסוגיא אלא ודאי גם רבינו מפרש דלא אסרו אלא מפני מראית העין ומ"ש דאיכא למיחש שמא עתה הקדישו וכו' לא כתב כן אלא כדי לייתב מ"ש דגבי חטאת היכא שנודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת דאינה פסולה אלא באומר לשם חטאתי ואשמתי אבל באומר לשם חטאת ואשם שחיטתו כשרה ומ"ש עולה דאף באמר לשם עולה ושלמים פסולה ולא בעינן דאמר לשם עולתי לשם תודתי לשם שלמי ומייתב דה"ט דבעולה הרואה יאמר דעכשיו בשעת השחיטה הוא מקדישו להכי אמר לשם עולה אבל לשם עולתי הוא משמע שכבר הקדישה לשם עולה אבל גבי חטאת צ"ל לשם חטאתי שהרי אם שוחט בהמה זו על החטא שנודע א"כ כבר הפרישה ומפרש"י במשנה ובגמרא למד רבינו לפרש כך עיין שם מבואר כך:

דרכי משה

סימן שמ"ה דוקא לשם הדים אסור אבל מותר לשחוט בהר וע"ש:

ה (א) כתב הרמב"ם פ"ב מה"ש דאשה שוחטת לשם עולת יולדת שלה כשר שאיך עולת יולדת באה בנדר ונדבה והרי אינה יולדת שנתחיבה בעולה ואין חוששין שמא הפילה דבל המפיל קול יש לו: ובמרדכי

פרישה

דאינן נאסרים כהרים כ"כ הרשב"א עכ"ס) אלא שאין תקרובתו אסור: (י) ולהרמב"ם אם מכוון לעובדם הוי תקרובת ע"ז כ"כ הרשב"א לפרש דברי הרמב"ם וכתב דאע"ג דאין דבר מחובר נאסר בתורת עבודה זרה מ"מ השוחט להן כשוחט לע"ז אבל אם אין מכוין לעבדם שחיטתו פסולה מדבריהם ומותר בהנאה אבל השוחט לגדא דהר אפי' שלא לעבדם כיון דאילו שחט לעבדן נעשין הן עצמם ע"ז השתא נמי החמירו רבנן לאסרן בהנאה ב"י (ומ"ש בדברי הבאי פי' הר"ן כדי לעשות שום דבר פלא עכ"ה): (יא) שחט לשם שר כו' פי' שהם תלושים: (יב) לשם שר של שלשול קטן שבים פי' הר"ן תולעת קטן: (יג) ולהרמב"ם אפי' לא נתכוון לעובדו פי' אלא לרפואה כדלעיל:

סי' ה (א) **השוחט** לשם דבר כו' ואשם תלוי רבינו פסק כר"א דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום וכן משמע בטור א"ח סימן א' ע"ש ודלא כהרמב"ם שפסק כחכמים: (ב) שחיטתו פסולה דאיכא למיחש שמא עתה הקדישו. נראה מדבריו שטעמו דחיישינן שמא באמת עתה הקדישו אבל רש"י מפרש הטעם משום מראית עין ועד"ר וצ"ל דגם רבינו סובר הטעם משום מראית עין שכתב בסמוך בשם הרשב"א שאפי' היא בעלת מום פסולה ושם ליכא למיחש הטעם שמא עתה הקדישו דהוא"ל ובעלת מום היא הוי קדשים בטעות ואינו קדש כמבואר בי"ד סימן רכ"ם אלא הטעם משום מראית עין והא דלא הזכיר רבינו שם הטעם של מראית עין לפי שהביא דברי הרשב"א כהווייתן וטעם של הרשב"א משום מראית עין לחוד כמ"ש ב"י בשמו ולעיל שכתב רבינו הטעם שמשום דחיישינן שמא עתה הקדישו לרבותא נקטיה דאף אם הוא בחדרי חדרים שאין שייך לאסרו משום מראית עין מ"מ חיישינן שמא באמת עתה הקדישו ועוד יש כ"מ לענין לאסרה בהנאה מה"ט וכמ"ש בסמוך ובטעם של מראית עין יש ג"כ נ"מ לענין בהמה שיש לה מום וכיוצא בו: (ג) וכן פסח כיון שיכול להפרישו בכל שעה שירצה כו' ומנים

דרישה

ישראל מומר אלא להודיענו כל חילוקי הדינים שאינו שאחד אוסר של חבירו ול' הגמרא תפס וסברייתא דקתני שחט אחד לשם אחד מאלו כו' דפסל ומוקי לה הגמרא בישראל מומר צ"ל להרא"ש דלשם א' מאלו ל"ד קאמר אלא כל ישראל מומר ה"ל כאילו ידענו ששחט לשם ע"ז ואסור אפי' בהנאה. ועי"ל משום דאף דשחיטת עכו"ם נבילה היינו שאסור באכילה אבל בהנאה מותר וכן הדין בשחיטת ישראל מומר וכמ"ש בגמרא פ"ק דחולין והביאו ב"י ר"ס ב' ע"ש דשחיטת שניהם מותרת בהנאה אם לא שהוא ידוע שהם אדוקים בע"ז וכאן איירי ג"כ באינו אדוק לע"ז ואפ"ה כיון דבשחיטה זו מיחשב לע"ז אסרה בהנאה. ומיהו גם בלא ידענו שכיון לע"ז מאחר שמומר הוא ואמר ששוחט לשם עבודה זרה או שאינו מומר והתרו בו וקבל ההתראה אמרי' דודאי כיון לאסור בהנאה והגמרא הכ"ל דקאמר דבעכו"ם ובישראל מומר מותר בהנאה מיירי כששחט סתם ולא אמר ששחטה לע"ז:

סי' ה [א] **למיחש** שמא עתה הקדישו משמע שטעמו דחיישינן שמא באמת עתה הקדישו אבל רש"י מפרש הטעם משום מראית עין שהרואה סבור שמא עתה הקדישו אבל כשאינו בא בנדר או בנדבה מפרש רש"י הטעם גבי בכור ומעשר דבהמה שעתא דקא שחיט להו מידע ידעי דלאו בני אפרושי נינהו דנימום שמא עתה הקדישו ואי הוה קדוש לשם מעשר ובכור תחלה קלא הוה ליה וכ"ל למידע ובאשם וחטאת אין צריך להאי טעמא אלא הטעם דאם איתא דהוה קדוש לשם אשם וחטאת מקמי הכי הוו ידעי סבריות מה עבירה עבר שעליה הביא האשם והחטאת דמי שעובר עבירה בשוגג מפרסמים כדי שיתביישו עליה ויתכפר לו ומה"ט אפילו אמר בשעת שחיטה לשם חטאתי ואשמתי אני זובח ידעי דמייך קא מחייך כיון דלא ידעי כלום מעבירה שיתחייב עליה חטאת ואשם כן פרש"י פרק השוחט ד' מ"א ע"ב וז"ל רכ"ם אף על גב דקאמר לפנינו ששחטו לשם עולה או שלמים מ"מ אמרינן שמא כו' דשמא דרך גוזמא

הדרושי הגהות

ח א פי' פסולה שאסור באכילה ולא בהנאה (ב"ח) והדרישה כתב שאין זה אלא אי אמרינן הטעם משום מראית העין אבל לפי הטעם שכ' הטור משום שמא הקדישו עתה אסור אף בהנאה: בס"א

שעה שירצה דומה לנידר ונידב וכתב הרשב"א אפילו היא בעלת מום שאינה ראויה להקרבה (ד) שפעמים שאדם מכסה מומה ואין ניכר (ה) [ב] אבל השוחט לשם דבר שאינו בא בנדר ונדבה כגון חטאת ואשם ודאי בכור מעשר ותמורה שחיטתו כשרה בד"א שלא נודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת ואשם (ו) אבל אם נודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת ואשם ואומר זו לחטאתי ואשמתי (ז) פסולה שחט תרנגולים ואווזים וכיוצא בהן מינים שאין ראוים להקרבה כשרה אבל שחט תורים ובני יונה פסולין והוא שיהו תורים גדולים ובני יונים קטנים אבל אם תורים קטנים ובני יונה גדולים כשרים שהכל יודעין שאינן ראויין להקרבה (ח) היו שנים ששוחטין בין שאוחזין בסכין אחד בין שכל אחד סכינו בידו ושחט אחד לשם אחד מכל הדברים האסורין ואחד שחט לשם דבר ששחיטתו כשרה שחיטתן פסולה [ג] וכתב הרמב"ם וכן אם שחט זה

פסול וכל שאינו לא נידר ולא נידב השוחט לשמו כשר ופרש"י דטעמא דמילתא משום דכיון דבאין בנדר ונדבה הרואה אומר עכשיו הוא מקדישם ושוחטם וקדשים בחוץ שרי ומ"ה גזרו בה רבנן ופסולה וכשאינו נידר ונידב מידע ידיע דאחוכי קא מחייך ולאו קדשים נינהו שהרי אין בידו להקדישן עכשיו ואם איתא דהוו קדשים מעיקרא קלא אית להו וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל אבל מדברי רבינו נראה שהוא מפרש דבנידר ונידב חיישינן שמא עכשיו הוא מקדישן וה"ל קדשים בחוץ ולאו משום מראית העין בלחוד מתסרי · ומדברי הרמב"ם נראה כדברי הראשונים ז"ל וטעמא משום דכיון דלא שמעינן · ליה דמקדיש אותה בהדיא לית לן למיחש שמא הקדישה דהא לשם קדשים הוא דקא שחיט לה ואינו מקדיש אותה ומקשי בגמרא אשם תלוי נידר ונידב הוא א"ר יוחנן הא מני ר"א היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. ומשמע לרבינו דכיון דסתם לן תנא כר"א הכי הלכתא אבל הרמב"ם בפ"ב מה"ש מנה אשם תלוי עם אותם שאינם נדר ונידב משמע דס"ל ז"ל דכיון דבדוכת' אחריתי במס' כריתות (כה:) במחלוקת הוא שנוי נקטינן כחכמים דפליגי עלה התם דהלכה כרבים ולא חיישינן להאי סתמא דדילמא סתם ואח"כ מחלוקת הוא ומקשי תו בגמרא פסח בר נידר ונידב הוא זימנא קביעא ליה א"ר אושעיא שאני פסח הואיל והפרשתו כל השנה כולה כלומר כל ימות השנה ראוי להפרישו ולהניחו עד זמנו הילכך השתא נמי אמרי השתא מפריש ליה וקא שחט פסח בשאר ימות השנה וקי"ל דשלמים הוא ואמרי קא שחיט שלמים בחוץ ואכיל להו : ומ"ש רבינו בשם הרשב"א אפילו היא בעלת מום וכו'. כ"כ בת"ה. וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שסתם ולא חילק בין תמימים לבעלי מומים ופלוגתא דאמוראי הוא דגרסי' בגמרא עלה דמתני' א"ר ינאי ל"ש אלא תמימים אבל בעלי מומים מידע ידעי ור' יוחנן אמר אפי' בעלי מומין זמנין דרמי ליה מידי אמומא ולא ידיע · ויש לתמוה למה פסקו כר"י במקום ינאי רביה ושמא משום דמסתבר טעמיה . ועוד דמתניתין כפשטה כוותיה משמע דלא חילקה בכך : ומ"ש בד"א שלא נודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת ואשם אבל אם נודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת ואשם וכו'. שם בגמרא טעמא משום דאם לא אמר לשם חטאתי אלא לשם חטאת משמע כאילו נדב בהמה זו לחטאת ואין חטאת באה נדבה ופרש"י דכשאינו מחוייב חטאת אפילו אמר לשם חטאתי מידע ידעי דמשקר והא לא חשו רבנן דילמא מאן דחזי סבר מחוייב חטאת הוא דהוא קלא אית ליה דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתבייש ויתכפר לו : גרסינן בגמרא לשם תמורה א"ר אלעזר ל"ש אלא שאין לו זבח אבל אם יש לו זבח בתוך ביתו ואמר לשם תמורת זבחי אימור אמורי אמיר ביה זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי עולת נזיר דמהו דתימא הא לא נדר אימור נדר בנזירות ושאינו נידר ונידב לאיתויי עולת יולדת ועל הא דעולת יולדת כתב רש"י חילוף גירסאות ולפי שהוא דבר שאינו מצוי ראיתי לקצר ומזה הטעם השמיט רבינו דברים אלו : שחט תרנגולים ואווזים וכו' כשרה כ"כ הרשב"א בת"ה וטעמא משום דכיון דכ"ע ידעי דאין מינין אלו קריבים לגבי מזבח מידע ידעי דמשקר וכ"כ הר"ן ז"ל : ומ"ש גבי שחט תורין ובני יונה פסולים והוא שיהו תורין גדולים ובני יונה קטנים וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה : היו שנים שוחטין בין שאוחזין בסכין אחד וכו' שם במשנה ב' אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר פסול : ומ"ש דה"ה כשכל אחד סכינו בידו כ"כ הרשב"א בת"ה ופשוט הוא : ומ"ש בשם הרמב"ם ג"כ פשוט דכל שלא נגמרה השחיטה ע"י מי שאינו שוחט לשם דבר פסול פסולה וכך מבואר בדברי הרשב"א בת"ה : ודע שכתב הרמב"ם על שוחט לשם א' מכל אלו בד"א כשהיה לו בה שותפות אבל אם אין לו בה שותפות אינה אסורה שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו ורבינו לא הזכיר זה איפשר היה לומר שהטעם לפי שסמך על מ"ש בסימן ד' דעת הרמב"ם ושהרא"ש חולק עליו אלא דק"ל שהרא"ש סובר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו יש לו בה שותפות וא"כ מתני' דשנים אוחזין בסכין וכו' תיובתא דאפי' יש לו בה שותפות אמאי פסולה לכך נ"ל דס"ל ז"ל דלא אמרו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא בדבר שאיסורו מן הדין משום דמסתמא לעוורי קא מכוין אבל בשוחט לשם אחד מכל אלו שאין איסורו מן הדין אלא מפני מראית העין כי לא הוי דידיה מאי הוי מאן דחזי סבר דדידיה הוא ואתי לתישרי קדשים בחוץ הלכך אפילו אין לו בה שותפות אסורה והרמב"ם

ומ"ש וכתב הרשב"א אפילו היא בעלת מום וכו' שם א"ר ינאי לא שנו אלא תמימים אבל בעלי מומים מידע ידיע ור' יוחנן אמר אפילו בעלי מומים כמי זמנין דרמי ליה מידי אמומא ולא ידיע ופסק כר' יוחנן ואע"ג דרבי ינאי רביה דר' יוחנן סבירא ליה להרשב"א דר' יוחנן לא אתא לאפלוגי דודאי מדינא דמתני' לא גזרו חכמים אלא בתמימים דראוי לקרבן אלא דקאמר דיש להוסיף איסור אף בבעלי מומין משום דזמנין וכו' וכיון דר' יוחנן הוסיף גדר שלא יבואו לאכול קדשים בחוץ אין לנו להקל זו היא דעת הרשב"א אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם השמיטו דין זה נראה דפסקו כר' ינאי ונסמכו על מה שכתבו סתמא דמתני' דפשטא משמע דאין לחוש אלא היכא דראוי להקרבה מיהו רבי' הביא דעת הרשב"א דפסל לחומרא והכי נקטינן :

בד"א שלא נודע וכו' שם א"ר יוחנן ל"ש אלא שאינו מחוייב חטאת אבל מחוייב חטאת אימא לשם חטאתו הוא עושה והא לא קאמר לשם חטאתי א"ר אבהו באומר לשם חטאתי אלמא דתרתי בעינן חדא דמחוייב חטאת דאם אינו מחוייב חטאת לא חשו רבנן דילמא מאן דחזי סבר דמחוייב חטאת הוא דהוא קלא אית ליה דאינו מחפה עליה כדי שיתבייש ויתכפר לו וכיון דלית ליה קלא מידע ידעי דאחוכי קא מחייך אידך אע"פ שמחוייב חטאת בעינן דאמר לשם חטאתי אבל אי אמר לשם חטאת לא משמע לשם אותה שאני מחוייב אלא לשון נדר הוא ומידע ידעי דאין בדבריו כלום וה"ה בדאינו נודע דמחוייב חטאת ואמר לשם חטאתי אינו כלום דמידע ידעי דמשקר כיון דלית לה קלא דמחוייב חטאת : ומ"ש רבינו אבל אם נודע וכו' ואומר זו לחטאתי ואשמתי פסולה אף על גב דבגמרא קאמר דר' אבהו מוקי לה באומר לשם חטאתי וכתבו התוס' אם לא אמר לשם חטאתי לא אמר כלום ואפילו אמר ה"ז חטאתי כדאמרי' בפ"ק דנדרים עכ"ל נראה דפירוש דבריהם דחטאת ואשם אע"ג דמחוייב הוא להביאן ולא משום נדר אפ"ה איהו מתפיסן בנדר לפי שמחמת נדרו הוא בורר בהמה זו שהוא מביא וצריך הוא להקדישן לחטאת ולאשם ולפיכך כשהוא אומר ה"ז חטאתי אינו כלום דאין לשון זה משמע שהוא מקדישן ומתפיסן בנדר אלא צריך שיאמר ה"ז לחטאתי ולאשמתי בלמ"ד ואין חילוק בין כשאומר לשם חטאתי ולשם אשמתי ובין באומר ה"ז לאשמתי לעולם הוא מתפיסן בנדר ומקדישן לשם חטאת ואשם כיון שאומר בלמ"ד וז"ש רבינו ואומר זו לחטאתי ואשמתי פי' שאומר זו לחטאתי זו לאשמתי בלמ"ד ועיין בפ"ק דנדרים (דף יג) וראיתי שהרב מהרש"ל בספר ים ש"ש כתב וז"ל והוא שיאמר זו לחטאתי זו היא גירסת רש"י וכ"כ הטור בסימן ה' פי' דאילאו הכי לא משמע שיהא זה לחטאת שחייב כבר אלא שעכשיו הוא נודר חטאת והרואה יודע שאין בדבריו כלום שהרי אינו נידר ונידב ובתוספות כתבו שצריך שיאמר לשם חטאת לפי שצריך שיתפיס בנדר אבל אי לא אמר לש"ח אפי' אמר ה"ז לחטאתי לא אמר כלום כדמוכח פ"ק דנדרים וכ"פ הרמב"ם עכ"ל הבין הרב ז"ל שהתוס' מחלקים בין היכא שאמר לשם חטאתי ובין שאמר ה"ז לחטאתי ושארי ליה מאריה אין דעת התוס' אלא לחלק בין אומר בלמ"ד ובין אומר בלא למ"ד ה"ז חטאתי דאין לשון זה שמקדישן ומתפיסן בנדר אבל כשאומר בלמ"ד הכל שוה בין אומר לשם חטאתי ובין אומר לחטאתי ואין כאן שום מחלוקת בין פרש"י ותוס' והרמב"ם והטור גם אין כאן שתי גרסאות כמו שעלה על דעת הרב ודו"ק מצאתי בהגהות מהרש"ל הא דאמרינן דאם לא נודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת שחיטתו כשרה דוקא שאינו לפנינו אבל אם הוא לפנינו ואומר שמחוייב חטאת הוא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ואסורה עד כאן ולא ידעתי לדבריו אלא רמז ראיה אלא נראה דכל שלא נודע וכו' מידע ידעי דאין בדבריו כלום דאי איתא דעבר עבירה דחייב עליה חטאת היה נודע ומפורסם הלכך כל מאי דאמר לפנינו שקורי משקר וכשרה וכך הוא משמעות הפוסקים :

עוד כתב מהרש"ל והא דהכא נודע שעבר עבירה דמחוייב עליה חטאת וגם אמר הרי זו לחטאתי ולאשמתי דפסולה נראה לפרש דהוי פסולה כקדשים ואסורה בהנאה כמו שחוטי חוץ דבשלמא גבי נדר אין בו איסור ודאי אלא למראית העין הלכך אינו חמור כ"כ ואינו אסור אלא באכילה עכ"ל וגם זה דברי נבואה אלא כולה גזירה דרבנן היא משום מראית העין דנראה כשוחט קדשים בחוץ ומסתייה דאסרוה באכילה ולא בהנאה והכי משמע מלישנא דהרמב"ם והרשב"א ורבינו דכתבו דבדאמר לחטאתי שחיטתו פסולה דלישנא דפסולה משמע פסולה אין איסור הנאה לא כדאיתא להדיא בגמרא (ריש דף מ) :

שחט תרנגולים ואווזים וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה ובארוך פי' דכיון דא"ר יוחנן בבעלי מומים זמנין דשדי להו מידי אמומיה ולא ידיע אלמא דכל היכא דידיע דאינו ראוי להקרבה שחיטתו כשרה וא"כ בשוחט אווזין ותרנגולים וכן אפילו תורים קטנים ובני יונה גדולים דמידע ידעי דאין אלו קרבין שחיטתו כשרה :

היו שנים ששוחטין וכו' שם במשנה שנים אוחזים בסכין וכו' וסבירא ליה לרבינו דהוא הדין כשכל אחד סכינו בידו וכן כתב הרשב"א בת"ה :

ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בס"פ שני וטעמו משום דלשם א"ר הונא היתה בהמת חבירו רבוצה לפני ע"ז ושחט בה סימן אחד אסרה ואע"פ שגמר חבירו השחיטה בהכשר ולמד מזה הרמב"ם דה"ה בשוחט לשם קדשים וכיון דר"ע ור"כ ורב יצחק פליגי אדרב הונא וקאמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ופסקו כך כל הפוסקים אא"כ דאית ביה שותפות בגויה לפיכך פסק גם הרמב"ם גבי קדשים בשחט זה אחר זה דאינה פסולה אא"כ בדאית ליה שותפות בגויה אבל רבינו לא הביא דברי הרמב"ם בזה אלא אין חילוק בין אית ליה שותפות ובין לית ליה דבכל ענין אסור משום דסבירא ליה דהא דפליגי ר"כ ור"ע ורב יצחק אדרב הונא אינו אלא בשוחט לעבודה זרה אבל בשוחט לשם קדשים מודים לרב הונא דכיון דאסרו חכמים משום מראית העין דהרואה סבור שמותר לשחוט קדשים בחוץ אין חלוק בכל ענין איכא משום מראית העין אפילו בשוחט בהמת חבירו ולית ביה שותפות ומה"ט לא חילקו הפוסקים כאן בין שהתחיל בדבר שעושה אותה נבלה ובין שהתחיל בדבר שאינו עושה אותה נבלה כמו שחילקו גבי שחיטת נכרי או אחד משאר פסולים כדלעיל בסוף סימן ב' וכמבואר ברמב"ם פ"ב ופ"ד אלא ודאי דהכא דאיסורו משום מראית העין אסור בכל ענין ומשום הכי אפילו שחטה אחד כבר הכשר שחיטה ואחר כך בא אחד ושחט לשם קדשים אסורה משום מראית העין ודלא כמה שראיתי בהג"ה דמהרש"ל שכתב דהרמב"ם לא קאמר דפסולה אלא היכא שאין השחיטה כשירה אלא ע"י צרוף אבל אם שחט כבר הכשר שחיטה ואח"כ בא אחר ושחט לשם קדשים כשר ע"כ דליתא : ומ"ש רבינו בין שאוחזין בסכין אחד וכו' איכא למידק דבסימן ב' כתב רבינו בדין זה ואצ"ל אם כל אחד סכינו בידו ואמאי לא כתב כאן ואצ"ל כדלעיל אלא כתב בלשון בין ובין וי"ל דלעיל דפסולה מן הדין סכין אחד דנקט התנא לרבותא

דרישה

גוזמא קאמר בשחיטה זו יהא לי מכוה כאילו שחטתי לשם עולה כו' :
[ב] אבל השוחט כו' שחיטתו כשירה . ז"ל מיירי ודוקא כשאינו לפנינו דסתמא דמילתא אוקמינן גברא אחזקתיה דאינו חייב חטאת אבל אם הוא לפנינו ואומר לנו בהדיא שהוא חייב חטאת פשיטא דאסור : [ג] וכתב הרמב"ם וכן אם שחט וכו' פסולה ז"ל ב"י ודע שהרמב"ם

פרישה

ומניח אותו עד ערב פסח הילכך השתא כמי יאמרו לשם פסח הפרישו וקא שחטו בשאר ימות השנה וקי"ל שלמים הוא ואמרי קא שחיט דשלמים בחוץ ואכיל להו : (ד) שפעמים שאדם מכסה מומה ואינו ניכר ואסור משום מראית עין כמ"ש בסמוך : (ה) אבל השוחט כו' עיין הטעם בדרישה שמבואר שם שאין שייך לומר שמא עתה הקדישה וגם אין לחוש למראית עין : (שחיטתו כשירה פי' בשוגג עכ"ה) : (ו) אבל אם נודע כו' ואומר זו לחטאתי ולאשמתי דקדק רבי' לומר דוקא כשאומר לשם חטאתי דהיינו לשם חטאת שלי אבל אם אומר לשם "חטאת סתם נראה כאילו נדב ואין חטאת באה בנדבה (דבשלמא דבר הנידר והנידב איכא למימר השתא מקבל עליו בשעת הפרשה ולא הוצרך למימר לשם עולתי אבל חטאת כל כמה דלא אמר לשם אותה שאני מחויב אין לדונו לשם חטאת עכ"ה) וכשאין נודע שמחויב חטאת אפילו אומר לשם "חטאתי מידע ידעי דמשקר רש"י עד"ר : (ז) פסולה כתב מורי וז"ל נ"ל פסולה ואסור בהנאה כמו שחוטי חוץ דבשלמא גבי נדר אין בו איסור ודאי אלא משום מראית עין וכן פי' הר"ן לכן אינו חמור כ"כ אינו אוסר אלא באכילה עכ"ד . וכבר כתבתי בסמוך שרבינו סובר דאמרינן ג"כ שמא בהמת עתה הקדישו וא"כ גם שם בנדר אסור בהנאה : (ח) היו שנים ששוחטין כו' שחיטתן פסולה
מסכה

זה אחר זה וכיון אחד מהם לשם דבר פסול פסולה :

ו בכל דבר התלוש שוחטים בין בסכין בין בצור בין בזכוכית בין (א) בקנה הגדל באגם [א] ובין בצפורן (ב) ובין בשן יחידי (ג) ובלבד שיהיה [ב] פיו חד ובדוק מפגימות כאשר יתבאר בדין פגימות הסכין אין שוחטין בקרומית של קנה [ג] (ד) ולא במגל קציר ולא במגל יד והוא כלי שצדו אחד סכין וצדו אחד מגל ואסור לשחוט אפי' בצד הסכין גזירה שמא ישחוט בצד האחרת (ה) ואם שחט בו שחיטתו כשרה הלכך סכין שיש לו פגימה אסור לשחוט בו אפי' אם מכוין לשחוט שלא מצד הפגימה ובי"ט (א) נוהגין היתר לכרוך מטלית על הפגימה כיון שאינו יכול להשחיזו וסכין שיש לו שתי פיות לא ישחוט בו עד שיבדקנו משני צדדיו (ו) אין שוחטין בכל דבר המחובר ואפילו שחט בו בדיעבד פסולה בד"א במחובר מעיקרו

ב"י

והרמב"ם אע"ג דמשמע דאיהו נמי לא אסר בהכי אלא מפני מראית העין שכתב שזה כשוחט קדשים בחוץ מ"מ סבר דאם אין לו בה שותפות אינו אוסרה דכל שוחט בהמה שאינה שלו לשם דבר פסול קלא אית ליה :

ו בכל דבר התלוש שוחטין בין בסכין בין בצור בין בזכוכית וכו'. ברייתא פ"ק דחולין (טו :) ומפרש בגמרא שם דהא דשוחטין בקנה היינו דוקא בקנה האגם דכשהוא יבש חדוד וחותך ואין קיסמים נבדלים ממנו וכתב רבינו ירוחם שהוא הנקרא איספדניא אבל שאר קנים אין שוחטין בהם לפי שכשדוחקין אותם קיסמין ניתזין ואיכא למיחש דילמא ינקבו הסימנים כך פירש"י וכתב בעל העיטור דלפ"ז בדיעבד נמי פסולה אבל בירושלמי אמרו שהטעם מפני שרוח רעה שורה עליה וכתב בעל העיטור דלפי זה בדיעבד שחיטתו כשרה : ומ"ש רבינו ובין בצפורן בין בשן יחידי וכו' שם מימרא דרבה בר הונא ודוקא שן יחידי שאם הם שנים שחיטתו פסולה מפני שאין חותכין אלא קורעים מחמת הפגם הנעשה בין שניהם ועוד יתבאר דיני הציפורן והשן בסמוך :

ומ"ש אין שוחטין בקרומית של קנה כבר נתבאר בסמוך : ומ"ש ולא במגל קציר ולא במגל יד וכו' משנה שם (טו :) השוחט במגל יד ובצור ובקנה שחיטתו כשרה. בכל שוחטין חוץ ממגל קציר והמגירה והשינים והציפורן מפני שהן חונקין ובגמרא שם השוחט דיעבד אין לכתחלה לא במגל יד משום דילמא אתי למעבד באידך גיסא ופירש"י מגל יד . יש לה שתי פיות הא' חלקה כסכין ואחת יש בה פגימות. דילמא אתי למיעבד באידך גיסא . במקום הפגימות ושמעינן מהא דסכין פגומה ויש בה כדי לשחוט מן הפגם ולהלן אסור לשחוט בה לכתחילה דהא הכא גזרינן משום אידך גיסא וכ"ש הכא דבההיא גיסא גופה פגומה ע"כ . וכ"כ הרא"ש ז"ל שם : ומ"ש ובי"ט נוהגים היתר לכרוך מטלית על הפגימה וכו' כ"כ הרא"ש שם. וכ"כ המרדכי ורבי' ירוחם וכ"כ הכלבו בשם ר"ף וכתב דאפי' בי"ט לא שרי אלא כשיש בסכין מלא צואר חוץ לצואר בלא הפגימה. אבל מדברי הר"ן נראה שאפילו בשאר ימים דלאו י"ט אי עבד ביה היכירא מותר לשחוט לכתחלה וכן כתב הגהות מיימון בשם סמ"ג וכן בספר התרומה וכ"כ מדברי בעל העיטור והרוקח כתב סכין שהוא פגום לא יקשור בגד עד הפגימה וישחוט באותו סכין שמא יתיר הבגד עכ"ל : **ולענין** הלכה הספרים המתירים אפילו בחול כדאי הם לסמוך עליהם בשעת הדחק : ומ"ש וסכין שיש בו שתי פיות לא ישחוט בו עד שיבדקנו משני צדדיו כ"כ הרא"ש שם והוא כלמד מדין מגל יד שנתבאר בסמוך : **אין** שוחטין בכל דבר המחובר ואפי' שחט בו בדיעבד פסולה בד"א במחובר מעיקרו וכו' בפ"ק דחולין (טז .) מנין לשחיטה שהיא בתלוש

ב"ח

לרבותא נקטיה דל"מ בשני סכינין דכששחט זה אין בכחו כח ישראל כשר מעורב בו אלא אפי' בסכין אחד דכח ישראל כשר מעורב בו פסולה כדכתב להדיא בת"ה הארוך א"כ שפיר קאמר והא"ל וכו' וכדכתב הרשב"א בת"ה הקצר אבל הכא דאין איסורו אלא משום מראית העין הכל שוה לאוסרו משום מראית העין לכך כתב בלשון בין ובין :

ו בכל דבר התלוש שוחטין משנה פ"ק דחולין (דף טו) בכל שוחטין חוץ ממגל קציר והמגירה והשינים והצפורן מפני שהן חונקין ואסיק רבא (בדף יז) דהכי קתני בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה והכי תני בברייתא ומ"ש בכל דבר. התלוש שוחטין אתא לאפוקי מהא דתני בכל שוחטין בין בתלוש בין במחובר דההיא רבי חייא היא ולית הלכתא כוותיה אלא כרבי דאין שוחטין לכתחלה אלא בתלוש ומ"ש בין בסכין בין בצור הוא לשון הרמב"ם בפ"א ולאורויי דלכתחלה ישחוט בסכין דהוא כלי מתכות כדכתיב ויקח את המאכלת דמדלא כתיב המחתך דרשינן כלי בקדשים כדכתבו התוס' (דף טז) בד"ה מניין וכיון דכלי מעכב בקדשים א"כ בחולין אע"ג דאינו מעכב מ"מ לכתחלה של מתכת שהוא כלי הוא קודם לדבר אחר ולכן נקט בין בסכין בין בצור לאורויי דסכין קודם לצור וצור לזכוכית וזכוכית לקנה כסדר שנשנו בברייתא : **ומ"ש** בין בקנה הגדל באגם שם (דף טז) מותבינן אהדדי ברייתא דתני בכל שוחטין בין בקרומית של קנה וברייתא דתני ה' דברים נאמרו בקרומית של קנה אין שוחטין בה וכו' וא"ר פפא בסימונא דאגמא ופי' רש"י עשב הגדל באגמי מים וכשהוא יבש חדוד וחותך ואין קסמין נבדלים הימנו אבל שאר קנים כשדוחקין אותם קסמים נתזין ואיכא למיחש דילמא ינקבו הסימנים ע"כ וכתב ב"י בשם ב"ה דלפ"ז בדיעבד נמי פסולה אבל בירושלמי אמרו שהטעם הוא מפני שרוח רעה שורה עליה לפ"ז בדיעבד שחיטתו כשרה עכ"ל ולפע"ד דתלמודא דידן פליג אדירושלמי שהרי אמרו לשם רב פפא מחתך בה קרבי דגים דזיגי פירש"י צלולים ואם יכנס בהם קיסם נראה . רבה בר רב הונא מחתך בה עופא דרכיך פירש"י וא"צ לדקדק בחתיכתו ואין קסמין נבדלין עכ"ל ואם היה בה חששא דרוח רעה היאך התכו בה קרבי דגים ועופות מיהו אפשר לומר דדוקא בשחיטה דבית השחיטה רותח איכא למיחש לרוח רעה ואיכהו קרבי דגים ועופות דצונן התכו בה דליכא רוח רעה בצונן אבל מה שכתב לטעמא דקסמין נבדלין אף בדיעבד אסור לא ידעתי למה שהרי צריך הוא לבדקו אחר השחיטה ואם נמצא יפה א"כ לא היו הקסמין נבדלין ממנו וכך מבואר בדברי ה"ר ירוחם שכתב אבל שאר קנים לא ישחוט בהן לכתחלה כי נבדלין ממנו קסמים עכ"ל אלמא דבדיעבד שרי וכן עיקר : **ומ"ש** ובין בצפורן תלושה ובין בשן יחידי שם (דף יח) אמר רבה בר רב הונא שן תלושה וצפורן תלושה מותר לשחוט בה לכתחלה והאנן תנן חוץ ממגל קציר והמגירה והשינים והציפורן מפני שהן חונקין שן אשן לא קשיא הא בחדא הא בתרתי צפורן אצפורן ל"ק הא בתלוש הא במחובר ופרש"י שן תלושה שנתלש הלחי מן האדם או מן הבהמה לאפוקי מחובר דבעלי חיים ובתרתי אפי' תלושות מן הלחי וקבועות בלחי הוו כסכין פגומה שיש הפרש בין זו לזו אבל בחדא כשרה ואע"ג דאין בה רוחב הא קי"ל היכא דמוליך ומביא אפי' סכין כל שהוא כשרה וז"ש רבינו ובין בצפורן תלושה כלומר דאינו מחובר לבעלי חיים אע"ג דמחובר ליד ובין בשן יחידי כלומר בשן המחובר ללחי והוא יחידי והלחי תלוש מב"ה ואיכא למידק דאע"פ דלצפורן אצפורן ליכא לתרץ הא בחדא הא בתרתי מ"מ שן אשן איכא לתרץ נמי הא בתלושה הא במחוברת כבר פירשו התוס' כיון דבמתניתין תני והשינים משמע תרי משום הכי מוקי לה בתלושין ופסולים מפני שהם חונקים וכתב רש"י במשנה (ד' טו) דהאי חונקין לא קאי אצפורן דטעמא דצפורן משום מחובר אלא קאי אשארא :

ולא במגל קציר וכו' משנה ואוקמתא דגמרא לשם סוף (ד' טו) . ומ"ש הלכך סכין שיש לו פגימה וכו' כך פי' רש"י שם ורצונו לומר אפילו אוחז הפגימה בידו בשעה ששוחט א"כ כרך מטלית אסור דילמא עביד בלא אחיזה ובלא מטלית וכ"כ במרדכי ספ"ק דחולין וכתב עוד ומיהו בדיעבד כשרה ולא דמי למגל קציר דפסול דיעבד אפי' לא שחט רק דרך הליכתה (כדא"ר יוחנן בדף יח) משום גזירה דהולכה אטו הובאה התם שאני דאי אפשר שלא ישחוט על הפגימות אבל היכא דליכא אלא חדא פגימה ליכא למיחש כולי האי עכ"ל ומשמע לי מדבריו דאפי' לא אחז הפגימה בידו שרי דיעבד אם אומר ברי לי שלא נגעתי לפגימה ולא דמי לנעץ סכין בכותל וכו' בהמה למעלה דאפי' אומר ברי לי שלא דרסתי דפסולה דהתם בקושי יכול ליזהר שלא ידרוס הלכך גזרינן שמא ידרוס פעם אחרת אבל הכא שפיר יכול לשחוט חוץ לפגימה לא גזרינן ליאסר דיעבד ושרי אפי' לא אחז הפגימה בידו ודלא כשלטי הגבורים דלא התיר אלא באוחז הפגימה בידו וכן נראה מדברי הרב בהגהות ש"ע שהתיר דיעבד אפי' לא כרך מטלית על הפגימה ור"ל דג"כ לא אחז הפגימה וק"ל : **ומ"ש** ובי"ט נוהגין היתר וכו' פסק ב"י דבחול נמי בשעת הדחק מותר לשחוט לכתחילה אם כורך מטלית מיהו כתב סמ"ק דוקא שנשאר שיעור שחיטה בלא פגימה : וכתב מהרש"ל בספר ים ש"ש פרק השוחט סימן ל"ד סכין שיש לה עוקץ חד בראשה אין שוחטין בה שלא יעבור הסכין ויעשה חלדה ומ"מ בשעת הדחק נוהגים לתחוב ראש העוקץ בקיסם שלא יעשה חלדה ואין זה דומה לקשירת מטלית שאין נוהגין בו היתר כי אם בי"ט ומשום שמחת י"ט דשאני הכא שאין זה מצוי להאריך כל אורך הסכין עד שיעשה חלדה עכ"ל מבואר מדבריו דלא התיר לכרוך מטלית אפי' בשעת הדחק כגון בדרך כשאי אפשר לתקן הפגימה ואין נראה כלל לחלק בין לתחוב ראש העוקץ בקיסם ובין לכרוך מטלית אלא אידי ואידי שרי לכתחילה בשעת הדחק כמו שפסק ב"י וכן פסק הרב בהגהת ש"ע והכי נקטינן ועיין בדין עוקץ במ"ש בסי' ח' בס"ד : וכתב הר"ן דלמגל יד לא מהני היכירא דכיון שצורתו כך אתי למטעי וע"ש וסכין שיש לו ב' פיות וכו' כ"כ הרא"ש לשם ולמדו מדין מגל יד : **אין** שוחטין בכל דבר המחובר וכו' שם (דף טז) יתיב רבי וקאמר מניין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת וע"ש בתוס' בד"ה מניין במ"ש בשם ר"ת : ומ"ש ואפי' בדיעבד פסולה שם (דף טו) אמר רב כהנא השוחט במחובר לקרקע רבי פוסל ורבי חייא מכשיר והלכה כרבי לגבי רבי חייא תלמידו והכי מוכח נמי בגמרא : **ומ"ש** בד"א במחובר מעיקרו וכו' שם מסקנא דגמרא אליבא דרבי דמחובר מעיקרו פסול מדאורייתא כדילפינן מקרא דבעי תלוש אפי' בחולין וכדפי' ר"ת בתוספות ובתלוש ולבסוף חברו אסור לכתחלה דגזרו ביה משום מחובר מעיקרו ובדיעבד

דרכי משה

ו (א) ובמרדכי ספ"ק דחולין ובדיעבד אף בחול כשר רק שעושה היכר במקום הפגימות או אוחז הפגימות בידו או שאומר ברי לי שלא שחטתי במקום הפגימות אבל לכתחלה אסור בחול אפי' ע"י היכר שעשה במקום הפגימות הואיל ויכול להשחיזו משא"כ בי"ט וכ"ה בכלבו ספ"ק דחולין ור"ן וכ"ה דעת הרוקח וכ"פ מהרי"ו בשחיטות שחיבר ודלא כדברי

פרישה

משנה הוא סוף פ"ב דחולין ולכך כתב דברי הרמב"ם שבסמוך כאן ולא לעיל ס"ם ב' ששם הוא דברי הרשב"א ונלמד ממנה זו ולהרא"ש שסובר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו אית ליה שותפות בגווה כמ"ש רבינו בסימן ד' נ"ל שהוא מפרש המשנה כגון ששחטו בו שלא ישחוט קדשים בחוץ וקבל ההתראה דאז לא אמרינן לצעוריה קמכוון .ועד"ר :

סי' ו (א) **בקנה** הגדל באגם ברייתא הוא בפ"ק דחולין דף ט"ו ע"ב ושם לא כתוב בקנה אלא בקרומית של קנה ז"ל שם בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה כו' ושם ד' ט"ז ע"ב מקשה מהאי ברייתא אמאי דאמר רב יצחק אין שוחטין בקרומית של קנה כו' ומשני הא דקתני שוחטין בה מיירי "בסימוני דאגמא ופירש"י עשב הגדל באגמי מים דכשהיא יבישה היא חדודה וחותך ואין קסמים נבדלין ממנו משא"כ שאר קרומים דאסורין משום שכשדוחקין אותן קסמים ניתזין מהן ואיכא למיחש שמא ינקבו הסימנים ורבינו שכתב בין בקנה ר"ל בקרומית של קנה דבקנה א"א לשחוט וכן צריכין לפרש לשון המשנה שם דף ט"ו ע"ב דקתני השוחט במגל יד בצור ובקנה שחיטתו כשירה ופריך שם ע"ז מדקתני "שחיטתו כשירה משמע דיעבד אין לכתחילה לא ורמינהו בכל שוחטין כו' בין בקרומית של קנה (וכצ"ל) לא קשיא כו' ע"ש הרי דפריך אמשנה דקתני ובקנה מברייתא דקתני קרומית של קנה ש"מ דהיא היא . ושם בתוס' כתבו דה"מ לתרץ דברייתא דקתני דשוחטין בקרומית של קנה לכתחילה מיירי בקנה הגדל באגמים כדמשני הגמרא לקמן כו' ע"ש : (ב) ובין בשן יחידי פי' לאפוקי שנים שהם קורעין בפגם שביניהם : (ג) ובלבד שיהא פיו חד ובדוק מפגימות קצת קשה הא בסכין פסק לקמן ס"ם י"ח דא"צ שיהא פיו חד רק שיהא חלק מפגימות מיהו כתבתי שם דהיינו דוקא בעוף או ששחט שני הסימנים בפעם אחת והכא איירי בכל עניין וקמ"ל דדינו כסכין וק"ל :

(ד) **ולא** במגל כו' ה"ג ולא במגל קציר והוא כלי שכל פגימותיו נוטות לצד אחד וכס כפופים ולא במגל יד והוא כלי כו' ולשון רש"י ד' ט"ו ע"ב "נוטים לצד אחד בשיפוע ומ"ש וכס כפופות לכאורה היה נלע"ד דר"ל דהמגל קציר בעצמו הוא כפוף ומ"ש "והם ר"ל כל מגלי קציר דעלמא : (ה) ואם שחט כו' פי' בצד הסכין שחיטתו כשירה : (ו) אין שוחטין בכל דבר המחובר

דרישה

שהרמב"ם כתב על שוחט לשם א' מאלו בד"א כשהיה לו שותפות אבל אם אין לו בה שותפות אינה אסורה שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו ורבינו שלא הזכיר זה אפשר היה לומר הטעם שסמך על מ"ש בסימן ד' דעת הרמב"ם והרא"ש חולק אלא דק"ל שהרא"ש סובר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' יש לו בה שותפות ואם כן מתניתין דשנים אוחזים כו' היא תיובתיה דאפי' יש לו בה שותפות אמאי פסולה לכך נ"ל דס"ל דלא אמרו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא בדבר שאיסורו מן הדין משום דמסתמא לצעוריה קא מכוון אבל בשוחט לשם א'

חדושי הגהות

ו א בס"א איתא וכן בציפורן תלושה : ב אע"ג דלקמן סי' י"ח כתב דלא בעי סכין שפיו חד היינו בעופות או בבהמה כששוחט ב' הסימנים בפ"א והכא איירי בכל ענין וקמ"ל דדינו בסכין (פרישה) : ג ולא במגל קציר והוא כלי שכל פגימותיו נוטות לצד אחד והם כפופים ולא במגל יד כו' כצ"ל (פרישה) :

ר"ל

בדיעבד מורה רבי דשרי אלא דאלפסי מתיר אפי' בטליה ולהרא"ש פסול אפי' דיעבד אם בטליה וכתב מהרש"ל דהכי עיקר ודלא כמו שפסק בש"ע להקל כאלפסי עמ"ש בפרק השוחט סי' ל"ד וכ"כ ה"ר ירוחם שרוב הפוסקים חילקו בין ביטלו ללא ביטלו כהרא"ש ולכן המחמיר תבא עליו ברכה :

בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת לשחוט . והא דתנן השוחט בגור ובקנה שחיטתו כשירה דייק בגמרא דיעבד אין לכתחלה לא ורמינהו בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה לא קשיא כאן בתלוש כאן במחובר דאמר רב כהנא השוחט במחובר לקרקע רבי פוסל ורבי חייא מכשיר ואסיקנא דמתני' דקתני השוחט

מעיקרו כגון צפורן מחוברת (ז) ושן מחוברת בלחי בבעלי חיים וקנה העולה מן הארץ אבל בתלוש ולבסוף חברו לכתחילה לא ישחוט ואם שחט שחיטתו כשירה לרב אלפס אפילו אם בטלו (ח) ובלבד שלא יהא נשרש בארץ אחר שבטלו (ט) כגון קנה שנטעו (י) [א] ולדעת א"א הרא"ש ז"ל כל תלוש ולבסוף חברו שבטלו פסול אפילו בדיעבד (יא) והרמב"ם מתיר בשן קבוע בלחי אפי' לכתחילה (יב) ולא נהירא [ב] (יג) והא דשרי תלוש ולבסוף חברו בדיעבד כגון נעץ סכין בכותל ושחט בה דוקא כשהסכין למעלה וצואר למטה אבל

מ"ש כגון צפורן מחוברת ושן מחוברת בלחי בב"ח האי בבעלי חיים קאי נמי אצפורן דאם אינו מחובר בב"ח אלא קבועה בדבר אחר אינו פסול דיעבד דהוי כמו בית יד שלו מיהו אינו כשר לכתחילה לדעת רבינו כמו שיתבאר בסמוך ויש להקשות מ"ש דין שחיטה מדין גט דפסול ג"כ בכתבו במחובר כדתנן פרק ב' דגיטין וכשר בכתבו על קרן הפרה ונותן לה הפרה וכו' כדאיתא התם וי"ל דהתם ילפינן מדכתיב וכתב ונתן יצא מחובר שהוא מחוסר קציצה וכשנותן לה הפרה איכו מחוסר קציצה אבל הכא כתיב ויקח ללמד שהדבר ששוחט בו יהא תלוש בעינן שיקחנו בידו וישחוט בו ובצפורן שן קבוע בבעלי חיים איננו לוקח בידו כששוחט בו :

ומ"ש והרמב"ם מתיר בשן קבוע בלחי אפי' לכתחלה ולא נהירא איכא לתמוה אהאי ולא נהירא הלא גם רש"י פי' כך כמו שהבאתי לשונו בסמוך סעיף ד' וכ"כ כל המחברים ונראה ודאי דרבינו משמע ליה מלישנא דרבה בר רב הונא דקאמר שן תלושה וצפורן תלושה מותר לשחוט בה לכתחלה דוקא צפורן תלושה מן האצבע ושן תלושה מן הלחי דאל"כ הכי הו"ל למימר לחי תלושה ויד תלושה מותר לשחוט בצפורן ובשן שבהן לכתחלה ומה שפירש"י לאפוקי מחוברת דבעלי חיים איכו אלא לומר דלא פסול אפי' דיעבד מדאורייתא אלא במחובר בב"ח אבל מחובר ביד תלושה או בלחי תלושה כשירה דיעבד מיהו לכתחילה לא ישחוט בה וזו היא דעת רבינו אבל הכל תפסו עליו בזה והלכך נקטינן דשוחטין לכתחלה בשן הקבוע בלחי ובצפורן הקבוע ביד וכן פסק בש"ע :

והא דשרי תלוש וכו' (דף ד' טז) תניא נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה א"ר ענן אמר שמואל ל"ש אלא שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה אבל סכין למטה וצואר בהמה למעלה חיישינן שמא ידרוס והא קתני בין שהסכין למטה וכו' א"ר זביד לצדדין קתני סכין למטה וצואר בהמה

דיעבד אין לכתחלה לא רבי היא וכי תימא קשיא דרבי אדרבי דהא קתני בברייתא רבי פוסל דמשמע דיעבד לא קשיא כאן במחובר מעיקרו כאן בתלוש ולבסוף חיברו ומנא תימרא דשאני לן בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חיברו דתניא השוחט במוכני שחיטתו כשירה במחובר לקרקע שחיטתו כשירה נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשירה היה גור יוצא מן הכותל או קנה עולה מאליו ושחט בו שחיטתו פסולה קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ שאני בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חיברו שמע מינה ובתר הכי בעי רבא תלש ולבסוף חיברו לענין שחיטה מאי ופירש"י ומהיא דלעיל לא משמע ליה כדמפרש ואזיל ת"ש נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשירה שאני סכין דלא מבטל ליה ת"ש במחובר לקרקע שחיטתו כשרה דילמא פרושי קא מפרש לה מאי מחובר לקרקע סכין דלא מבטל ליה . וכתב הרא"ש ירא' דהא דמכשרי' בגור ובקנה תלוש ולבסוף חיברו היינו דלא בטיל אבל אי בטלו כמחובר מעיקרו דמי והיינו בעיא דרבא ולא איפשטא ואזלינן בה לחומרא אבל רב אלפס לא חילק בתלוש ולבסוף חיברו דמשמע ליה דאין שחיטתו פסולה אלא דומיא דקנה עולה מאליו או אפי' נטוע כיון שהשריש אבל כל שאר תלוש ולבסוף חיברו שחיטתו כשירה ומיהו יש לדקדק מרישא איפכא דדוקא דומיא דסכין דלא מבטיל ליה הוא דאמר שחיטתו כשירה לכן נכון להחמיר עכ"ל . והרשב"א כתב בעיא דרבא בתלוש ולבסוף חיברו ובטלו ולענין פסק הלכה כיון דאוקימתא דלעיל הוי ליסנא דגמרא ופשיטא להו דברייתא' דהשוחט במוכני בתלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי וסיפא דקתני היה גור יוצא מן הכותל בכותל מערה לא שבקינן מאי דאיפשטא לגמרא ותפסינן מאי דאיסתפקא ליה לרבא והילכך בין תלוש ולבסוף חיברו ולא בטלו בין בטלו לכתחילה לא ישחוט דנעץ סכין בכותל שחיטתו כשרה קתני הא לכתחילה לא ישחוט אבל אם שחט אפילו בטלו שחיטתו כשירה עכ"ל . וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל . וכן דעת בע"ה וכן נקטינן דהו"ל הרא"ש יחידאה לגבייהו :

ומ"ש רבי' שהרמב"ם מתיר בשן קבוע בלחי אפי' לכתחילה הטעם משום דס"ל דלא מיקרי מחובר אלא כשהוא מחובר לגוף אבל אם אינו מחובר לגוף אע"פ שהוא מחובר ללחי לא מיקרי מחובר דהו"ל לחי כבית יד ונראה דלפ"ז ה"ה לצפורן המחוברת ליד והיד תלושה מן גוף דלא מיקרי מחובר : ומ"ש רבי' ולא נהירא היינו משום דס"ל דכל שהשן מחובר בלחי אע"פ שהלחי אינו מחובר בגוף מיקרי מחובר ואין זה מוכרח ולא היה כדאי לכתוב עליו ול"כ וכבר תמה מהרי"ן הביב ז"ל על רבי' ע"ז : **והא** דשרי בתלוש ולבסוף חיברו בדיעבד כגון נעץ סכין בכותל ושחט בה דוקא כשהסכין למעלה והצואר למטה וכו' בפ"ק דחולין (טז:) אמר מר נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשירה אמר רב ענן ל"ש אלא שהסכין למעלה

דרישה

א' מכל אלו שאין איסורו מן הדין [פי' מן הדין לחוד אלא נאסר גם מטעם מראית עין וכמ"ש וגם הב"י כתב לעיל תיבת לחוד ע"ש] אלא משום מראית עין כי לא הוה דידיה מאי הוה מהן דהוי סבר דדידיה הוא ואתא לשרא קדשים בחוץ הילכך אפילו אין לו בה שותפות אסורה . והרמב"ם אע"ג דמשמע דאיהו נמי לא אסר בהני אלא מפני מראית עין שכתב דין זה בשוחט קדשים בחוץ מ"מ סבר דאם אין לו בה שותפות איכה אסורה דכל ששוחט בבהמה שאינו שלו לשם דבר פסול קלא אית ליה עכ"ל . ונראה דהכי הוא הצעת דברי ב"י דהתחיל וכתב ז"ל ורבי' שלא הזכיר זה "אפשר "היה "לומר כו' דה"ק אם לא היה קשה אלא קושיא זו לחוד היה אפשר לומר תירוץ זה אבל אכתי ק' על הרא"ש הא משנה זו תיובתיה וצ"ל בין אוסר מן הדין ובין מראית עין א"כ בזה מתורץ ג"כ קושיא קמייתא די"ל דמש"ה לא כתב רבי' להרמב"ם מיירי דוקא בשותף משום דרבינו כתב דברי הרמב"ם אליבא סברא דנפשיה דבמקום מראית עין אסור אפי' להרא"ש וכ"ש להרמב"ם ואפי' בלא שותפות . אלא שקשה לו למה לא יהא לעיל ג"כ אסור משום מראית עין . וצ"ל לסברת הב"י הנ"ל דלעיל שמיירי שאומר ששחט לשם ע"א לית ביה חשש מראית עין דסתם ב"א לאו עובדי ע"ז נינהו ומאן דחזי סבר ודאי לצעוריה קא מכוון משא"כ כאן דסבר דלשם מצות שקרבת קרבן קמכוון אבל אין לתרץ דהכא מיירי שאותו ששחט לשם דבר שאסור כל הבהמה שלו לכך אוסר אע"פ שהשני שוחט עמו דז"א דהא סתם קתני ושחט א' לשם כו' דמשמע איזה שיהיה משניהם ועוד דא"כ לא היה יכול להקשות ממתני' דשנים אוחזין כו' בד' מ"א

פרישה

המחובר הטעם הוא משום שנא' ויקח את המאכלת לשחוט (דבר הניקח מיד ליד והיינו תלוש דוקא עכ"ה): (ז) ושן מחוברת בלחי בבעלי חיים . נראה דלהכי כתב בבעלי חיים דבב"ח אסור אפילו בדיעבד (אבל א"ל דנקט ב"ח ר"ל בהמות או חיות לאפוקי לחי בני אדם . שאין שכיח להיות לו לחי בני אדם עכ"ה) משא"כ כשקבוע בלחי והוא תלוש דאז מותר אפילו לדעת הטור בדיעבד ולא פליג על הרמב"ם בסמוך כ"א בלכתחילה ובזה מיושב קצת (ר"ל קושיא שהקשה מהרי"ן על הטור עכ"ה) מ"ש בסמוך ע"ד הרמב"ם ולא נהירא דמאחר שאין מוכרח מהגמרא להתיר מנ"ל להתיר אפי' לכתחלה ועמ"ש בסמוך :

(ח) ובלבד שלא יהא נשרש בארץ אחר שבטלו נראה דאורחא דמילתא נקט דאם לא בטלו שם כבר לא היה נשרש אבל ה"ה אם אירע שנשרש ואחר כך בטלו : (ט) כגון קנה שנטעו פי' שהוא נשרש ב"י : (י) ולדעת א"א הרא"ש כל תלוש ולבסוף חברו שבטלו פסול כו' הטעם דס"ל איבעיא דלא איפשיטא ואזלינן ביה לחומרא ועד"ר : (יא) והרמב"ם מתיר בשן קבוע בלחי טעמו שלא נקרא מחובר הואיל והלחי תלושה וה"ה באצבע המחובר ליד כשהיד תלושה מהגוף דהוי הלחי והיד כבית יד לסכין : (יב) ולא נהירא . מהרי"ן הביב תמה עליו שאינו כדאי לכתוב וצ"ל שאינו מוכרח לומר שזה מקרי מחובר ב"י ולפי מ"ש בסמוך דקאי אדיעבד א"ש : (יג) והא דתלוש ולבסוף חברו כו' עד"ר : ואפי'

מ"ד דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דאיכא לתרוצי דשאני התם דשלו הוא ולכך יכול לאוסרה ויש מחלקים דלעיל ששוחט א' לבדו נוכל לומר דלצעורי קמכוון משא"כ בששוחט גם חבירו עמו ומחשבת חבירו היה טובה אין שייך לומר שדעתו לצעורי שלא יעבר מזה ועוד נ"ל לחלק דדוקא כששוחט לשם אלילים שייך לומר לצעורי קמכוון משא"כ בשוחט לשם קרבן דלא שייך ביה כ"כ לצער האדם אין מוציא דבריו לבטלה לכך איכא משום דמראית עין משא"כ בשוחט לשם אלילים דיאמרו ודאי לצעורי קמכוון כי אין מדרך העולם לאסור דבר שאינו שלו . ולעד"נ כיון דע"כ צריכין לחלק לומר דשאני שוחט לשם קרבן לשוחט לשם ע"א וכמ"ש א"כ י"ל דלק"מ להרא"ש מהמשנה בלא טעמא דמראית עין אלא נאמר שהרא"ש לא פליג לומר שאין אדם יכול לאסור של חבירו ואפי' שותף דבהמת אדם יכול לאסור של חבירו כי מכוון לאסור בישראל מומר או בקיבל התראה כמ"ש רבינו לעיל וכן הוא בגמרא להדיא אלא דאמרינן לצעורי קא מכוון ולא לאסור והיינו דוקא בשוחט לשם אלילים דלא מחזקינן לשום בר ישראל שהוא מכוון לאליל אלא לצעורי קמכוון . משא"כ כשאומר ששוחט לשם נדר ונדבה ששם מודה הרא"ש דאסור משום חשש שמא באמת נתכוון לכך מטעם שכתבתי שהרי בכאן אין שייך לומר לצעורי קמכוון כל זה כתבתי לשיטת הב"י אבל היותר נראה לע"ד דלק"מ שהרי ע"כ צ"ל דהרא"ש מפרש אוקימתא דגמרא דמוקי להמשנה דשנים אוחזין בסכין כו' בישראל מומר או שבזאת השחיטה נעשה מומר ומיירי בשהתרו בו וקבל התראה דאל"כ לא יאסור דדלמא לצעורי קמכוון וא"כ גם מתניתין דשוחט לשם עולה כו' שאמר ב' אוחזין כו' שחיטתו פסולה מפרש נמי הרא"ש דמיירי בהתרו בו אל תשחט קדשים וקבל התראה ושחט הלכך שחיטתו פסולה שהרי כתב רבי' ג"כ דקייםי' שמא עתה הקדישו וכמו שהתחיל הב"י לתרץ דמ"ה לא כתב רבינו דלהרמב"ם מיירי בשותף משום דסמך אמ"ש בסי' ד' ה"ה נאמר דמ"ה לא כתב אליבא דהרא"ש . והרא"ש גופא ג"כ לא כתבו משום דסמך אמ"ש לפני זה הסוגיא דתירץ בענין זה . והשתא א"ש דלא פריך התם ספ"ב דחולין ד' מ"א ממתני' דשוחט לשם עולה אמ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהא לא קיימא לתלמודא שינויא דאית ליה שותפות בגויה דאל"כ יקשה קשה למה חזר והקשה הקושיא שכבר תירץ כמ"ש התוספות שם אלא י"ל שמיירי ג"כ בהתרו בו וקיבל התראה ולכן לא חש התלמוד לחזור ולהקשות מזאת המשנה כי כאשר תירץ לו משנה דלפני זה דמיירי בישראל מומר והתרו וקבל התראה כן יתוקם ג"כ משנה זו השנויה מיד אחריה ובודאי במדא מחתא מחתינהו וק"ל . עוד נראה דלק"מ לשיטת הב"י די"ל בשוחט בצינעה במקום שאין רואה כי אם זה שבבהמה שלו לא שייך מראית עין וכאשר יבא וישאל לחכם יאמר לו מילתא בטעמא שהוא מומר מפני המסתמא לא כיון לאסרה כ"א לצערך משא"כ בשוחט בפני רבים שם שייך לאסרו מפני מראית עין . ובזה מתיישב נמי מה שרבינו סותם וכתב דברי הרמב"ם שאוסר בשוחטו בוא"ז ולא הזכיר שבעינן שיהיו שותפים כי רבינו ס"ל שהרמב"ם לא כתב דבעינן שיהיו שותפין אלא היכא דשחט בצינעה במקום דליכא לאסרו משום מראית עין אבל בסי' זה דמיירי בשוחט ברבים ומשום מראית עין הרמב"ם והרא"ש וכ"ע מודים דאסור בכל ענין . ובזה נמי מתיישב הא דלא מביא דברי הרמב"ם לעיל ס"ס ב' משום דשם ג"כ לא איירי באיסור דמראית עין וזהו דלא כמ"ש הב"י שכתב דלהרמב"ם דאיסורו משום מראית עין בבהמה שאין לו בה שותפות איכו יכול לאסרה משום דקלא לית לה דבהמה זו איכו שלו ע"ש דז"א אלא כמ"ש וע"ש ברמב"ם והוא ברור:

סי' ו [א] ולדעת א"א הרא"ש ז"ל כל תלוש ולבסוף חברו שבטלו פסול אפי' בדיעבד . בפ"ק דחולין דט"ז גרסי' אמר רבא פשיטא לי תלוש ולבסוף חברו לענין ע"ז דהוי כתלוש [פירוש לענין אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם דאמר מר כו' ולענין הכשר זרעים כו' תנאי הוא דתניא כו' עד בעי רבא לענין שחיטה מהו כו' וקאמר שם בגמ' ת"ש כו' ובעי לפשוט מינייהו דתלוש ולבסוף חברו ובטלו דהוי לתלוש ודמי לה שם בגמרא וס"ל לרי"ף והרמב"ם בפשיטות האבעיא דמחשב כתלוש משום דסתמא דגמרא דלפני זה משמע דס"ל כדעת הפשטן . והרא"ש ס"ל כיון דלא איפשיטא האבעיא אזלינן בה לחומרא ואסור לשחוט בה . ודע דלקמן סי' קמ"ה כ' רבי' סתם לענין ע"ז דתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש והיינו כפשיטותו דרבא בגמ' דאמר בהדיא דלא מיבעיא ליה בע"ז וכ"ל הטעם דלא מבעיא ליה בע"ז ולענין שחיטה מבעיא ליה משום דלענין אליל הוי זה שהוא כתלוש חומרא משא"כ לענין שחיטה הוי ליה קולא ומה"ט נמי נראה דסתם רבינו לקמן ר"ס שס"ד וכתב לענין קבר בנין דאסור בהנאה ובקרקע עולם דמותר בהנאה וכתב שהעפר שמכסין בו המת בתוך הקבר אסור בהנאה דתלוש ולסוף חברו הוי כתלוש עכ"ל משום דהוי נמי לחומרא ומה"ט נמי נראה דכתב רבינו בח"מ סימן כ"ה ס"ז בשם העיטור דתלוש ולבסוף חיברו כגון כותל בנין וליגור שקבעו כו' דקי"ל כחכמים דכל המחובר לקרקע לאו כקרקע דמי עכ"ל דשם נמי הוי חומרא דלהוי עליה דין חיוב שומרים לענין שבועה . אע"ג דהיה נ"ל לחלק בטעם אחר בין ע"ז לשחיטה אבל טעם שכתבתי הוא טעם כולל גם לאידך דינים שכתבתי וק"ל . אלא שב"ע דבת"ה סי' פ"ט כתב מהרא"י השאלה אי הוי תלוש ולבסוף חברו כגון קורות הבתים המחוברים במסמרים לכותלי הבית פסולים או לא וכתב ז"ל ירא' דכשר הוא וכן מוכיחים ההלכות פ"ק דסוכה ד' ט"ו גבי מפקפק או נוטל א' מבנתיים דלא פסיל מחובר כה"ג אלא במחובר מעיקרו או נטוע ולבסוף הסרים אע"ג דלענין שחיטה כתב אשר"י דדינו כמחובר משום דאיבעיא הוא בפ"ק דחולין ולא איפשיטא ליה י"ל כיון דלענין אליל הוי כתלוש וכן לענין הכשר זרעים למד תנא לענין סוכה נמי הוי כתלוש עכ"ל ת"ה שם . והשתא מאי מייתי ראיה מע"ז דהוי כתלוש דשאני התם דהוי לחומרא משא"כ לענין סוכה דהוי קולא אי כמשביכהו לתלוש וא"כ יש לדמותו לשחיטה ולכל הכ"ל דאזלינן בהו לחומרא . וכ"ל דעיקר טעמו דת"ה דכ' שיראה לו להכשיר לא מכח ההוא דע"ז אמר כן אלא מכח ההלכות שבפ"ק דסוכה כמ"ש שם בריש דבריו וכנ"ל ור"ל דשם ד' ט"ו אינו מזכיר בפיסולה אלא איסור תקרה ולא הזכיר דהוי איסורו משום מחובר אלא כדי שלא תקשה הא מאיכו דהרא"ש פסלה בשחיטה והחשיבו כמחובר ע"ז כתב הלא מצינו נמי דמחשב כתלוש לענין ע"ז והכשר זרעים למד תנא וכיון דההלכות מוכיחות דגם זה מותר לא נחמיר נגד ההלכות . גם י"ל דס"ל דאף באליל אסור אכן בנדון כזה דקורות המחוברים וביניהם סכך כשר . כשר טפי משום דנתבטלו הקורות גבי סכך הכשר וע"ז היה ג"כ תשובתו דמהרא"י והיותר נראה דהכי הצעת תשובת ת"ה הנ"ל כיון דבהלכות מוכח דדינו כתלוש מ"ה נראה לו דכשר הוא ולא קי"ל כהרא"ש דכתב לענין שחיטה דדינו כמחובר כיון דשם באותו שמעתא קאמר רבא גופא בפשיטות דהוי כתלוש לענין אליל והכשר זרעים מ"ה גם בשחיטה דאיבעיא ליה לרבא ניזל לקולא וכדעת שאר כל הפוסקים דפוסקים גם בשחיטה לקולא כדעת הפשטן וכנ"ל ולפ"ז אפי' אם לא היה יטול הסכך פסול ביניהם אין דין פסול בקורות המחוברים כל דלית בהו משום פסול תקרה וק"ל :

[ב] והא דשרי תלוש ולבסוף חברו כו' דוקא שהצואר למטה והסכין למעלה כו' הל' אינו מדוקדק דלא ה"ל למתלי דין זה בדין תלוש ולבסוף חברו כיון שהטעם הוא משום חשש דרסה א"כ אפילו הסכין נעוץ בקורה התלושה לגמרי או שאוחז אדם סכין בידו והעביר הצואר בהמה עליה ג"כ אסור וכ"כ ב"י בהדיא בשם הרשב"א על ל' הגמרא דפ"ק דחולין וז"ל אמר מר נעץ סכין בכותל ושחט בו שחיטתו כשרה א"ר ענן ל"ש אלא שהסכין למעלה כו' והנה הגמרא שאמרה כותל ל"ד נקט כותל (וכ"כ רמ"א בש"ע וז"ל או בדבר תלוש עכ"ה) אלא תפס מה מדרך נעילת הסכין כשהיא תלויה באויר ורבינו קאי ג"כ אגמרא ובא להשמיענו דבכה"ג כשהיא נעולה בכותל אע"ג דאין בו איסור מחובר מ"מ לפעמים אסור משום דרסה ומ"מ הלשון אינו מדוקדק . ונלע"ד לייסב ולומר דכוונת רבינו להעתיק לשון הגמרא ולפרשה והכי הצעת דבריו הא דמשמע בגמרא דאפילו נעץ סכין בכותל ושחט בו מותר כיון דמ"מ תלוש ולבסוף חיברו הוא כוונת הגמרא דוקא כשהסכין למעלה אבל סכין למטה אסור מטעם דרסה והוצרך לכתוב דינו אלשון הגמרא משום דמכינו תלוש ולבסוף חברו שמותר לעולם כגון קנה הנעוץ בארץ ושוחט:

למעלה ונוחר הבהמה למטה אבל סכין למטה ונוחר הבהמה למעלה חיישינן שמא ידרוס והא קתני בין שהסכין למטה ונוחר בהמה למעלה בין שהסכין למעלה ונוחר בהמה למטה אמר רב זביד לצדדים קתני סכין למטה ונוחר בהמה למעלה בתלושה סכין למעלה ונוחר בהמה למטה במחוברת ר"פ אמר בעופא דקליל ומשמע דהכי תרי אוקמתי לא פליגי אלא ביישוב הברייתא' אבל לא בענין דינא וכן משמע מדברי רש"י. ולפיכך פסקו הרי"ף והרא"ש שני האוקמתות וכ"פ הרמב"ם בפ"ב וכן דעת הרשב"א: ומ"ש ואפי' אם אמר ברי לי שלא דרסתי פסולה. כן דקדקו התוספות והרא"ש והרשב"א ז"ל מדקאמר חיישינן שמא ידרוס והל"ל שמא דרס אלא נקט לישנא דלהבא לאשמועי' דאפי' אמר ברי לי שלא דרסתי שחיטתו פסולה שמא ידרוס פעם אחרת:

ומ"ש רבינו בשם הרשב"א ז"ל בת"ה מסתברא שלא בכל עוף התירו אלא בעוף הקל כתרנגולים ולמטה מהם אבל באווזים ולמעלה מהם חוששין להם שאף הם מכבידים כבהמה: ומ"ש רבינו ונ"ל כיון שאין מחלק בגמרא אלא בין בהמה לעוף דכל עוף שרי וכו' י"ל כיון דטעמא דשרי בעוף מפני שהוא קל ממילא משמע שאם הוא כבד חיישינן שמא ידרוס ולא עוד אלא שאפשר לפרש דהא דקאמר בעופא דקליל פירושו בעוף הקל ולאפוקי עוף הכבד ומ"מ פשט הגמרא כדברי רבינו שלא לחלוק בין עוף לעוף. וכתוב בכלבו דאיכא מ"ד דנוחר טלאים דקלילי כשל עוף דמי ומכשרינן בהו בהאי מילתא ע"כ. וזה דבר שאין לו שחר שאם בעוף הכבד כאווזים רצה הרשב"א לאסור כ"ש בטלאים ולדעת רבינו שבכל מין עוף שוה להתיר ה"ה שבכל מין בהמה שוה לאסור. כתב הרשב"א כיון שהטעם באיסור זה מחשש דרסה לא במחובר לקרקע אמרו בלבד אלא אפי' נעצו בקורה התלושה ה"ה והוא הטעם עכ"ל:

הטבח צריך שיהיה לו סכין מיוחד לשחוט בו כתב מהרי"ן חביב ז"ל הטעם משום דבעינן שלא יחתוך בשר בסכין ששחט בה משום דם שעל פניו עכ"ל. ואינו נראה בעיני דא"כ הכי הל"ל סכין ששחט בה לא יחתוך בה בשר אבל מיוחד למה לי. ונראה שטעמו מדאמר רב יהודה בריש חולין (ח:) הטבח צריך ג' סכינים א' ששוחט בה וא' שמחתך בה בשר וא' שמחתך בה חלבים. ופרש"י א' ששוחט בה ולא יחתוך בה ד"א שלא תפגום ומתקלקל ופעמים שיבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה. וגם התו' כתבו הא דפריך ולתקון ליה חדא ולחתוך בה בשר והדר בה חלבים על הסכין ששחט בה לא פריך שישחוט והדר יחתוך דסכין ששוחטין בה רגילים לשמרה שלא תתקלקל ולענין שבת נמי אמרינן דכיתד של מחרישה דמי וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל תמיהה לי סכין מיוחד לשחיטה למה דהא צריך הוא בדיקה קודם שחיטה ואפי' חתך בו בשר ונפגם בשעה שהוא בא לשחוט הרי הוא בודק ולכשימצא יתקן ומסתברא לי להיכא שבדק לאחר שחיטה והצניעו שא"צ בדיקה כשיחזור וישחוט דסמך על בדיקתו דלאחר שחיטה של אמש ואם שחט ולא בדק ונאבד הסכין שחיטתו כשירה דהעמיד סכין על חזקתו והלכך כל שאינו מיוחד לכך פעמים שיחתוך בה בשר ואישתלי ושחיט וסמך אבדיקה ראשונה ואסור עכ"ל:

ז קבע סכין בגלגל וגלגלה ושחט בה וכו' עד סוף הסימן בפרק קמא דחולין (טו: טז.) תניא השוחט במוכני שחיטתו כשרה והא תניא שחיטתו פסולה לא קשיא הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמיא ואבע"א הא והא בסרנא דמיא ול"ק הא בכח ראשון הא בכח שני. ופרש"י במוכנא. גלגל והשכיב בו הסכין חודו למעלה וגילגל ושחט: בסרנא דפחרא. גלגל של יוצרים של חרס שחיטתו כשרה שאדם מגלגלו: דמיא. שחיטתו פסולה שהמים מגלגלים אותו ואין שחיטה זו מכח אדם בכח ראשון מיד כשנטל הדף המתעכב את המים התחיל לגלגל ובתחלת גלגולו שחט מכח אדם שנטל הדף: בכח שני. לאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה ושניה ולענין דינא פירוקא בתרא נמי קושטא הוא דכח ראשון הוי כח אדם וכ"פ הרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"ב. והרי"ף השמיט כל זה מפני שהם דברים שאינן מצויים: ומ"ש רבינו בשם הרשב"א בת"ה כתב אפירוקא קמא ומיהו לכתחילה לא ישחוט דהשוחט קתני וטעמא דגזרינן דפחרא אטו דמיא אפירוקא בתרא כתב אבל דפחרא כוליה מכח גברא קא אתי ולא גזרינן דהא להאי לישנא בתרא לא איירי מתנייתא בדפחרא כלל ומסתמא כל דאתי מכח גברא אפי' לכתחלה שרי הילכך מסתברא לי לענין הלכתא דבדפחרא אפי' לכתחלה שרי דהא דאורייתא ודאי מישרא שרי ולל"ק כי אסרינן לכתחלה מדרבנן הוא גזירה אטו דמיא והלכך ספיקא דרבנן היא אי כל"ק אי כלישנא בתרא וכל דרבנן ספיקו להקל ובדמיא לכתחילה לא ואפי' בכח ראשון גזירה אטו כח שני דהא השוחט קתני ואם שחט שחיטתו כשרה ובכח שני אפי' בדיעבד שחיטתו פסולה עכ"ל:

סכין

אבל אם הסכין למטה והצואר למעלה פסול אפי' בדיעבד שהצואר מכביד על הסכין ודורס (יד) ואפילו אם אמר ברי לי שלא דרסתי פסולה (טו) והני מילי בבהמה שהיא כבדה אבל בעוף כשר בדיעבד וכתב הרשב"א דוקא בעוף הקל כתרנגולים אבל הכבד כאווזין לא (טז) ונ"ל כיון שאינו מחלק בגמרא בין בהמה לעוף דכל עוף שרי אע"פ שהוא גדול קל הוא בטבע (יז) הטבח צריך שיהיה לו סכין מיוחד לשחוט בו (ב):

ז קבע סכין בגלגל וגלגלה ושחט בה בין גלגלו בידו או ברגלו שחיטתו כשרה (א) [א] והרשב"א כתב ששוחטין בו לכתחלה והכי מסתברא קבעו בגלגל שמתגלגל ע"י מים ושחט בו שחיטתו פסולה (ב) ואם פטר המים עד שבאו וסבבו הגלגל ושחט בסיבובו כשרה שהרי המים באו מכחו ודוקא בסיבוב הראשון (ג) אבל מכאן ואילך פסולה שכבר פסק כח האדם:

סכין

בהמה למעלה בתלושה סכין למעלה ונוחר בהמה למטה במחוברת ר"פ אמר בעופא דקליל ופרש"י והתוספות ובהמה דקתני לאו דוקא:

ומ"ש ואפילו אמר ברי לי וכו' כ"כ שם התוס' בד"ה אמר שמואל ומ"ש בשם הרשב"א דקדק כן מדאמרי' בעופא דקליל משמע דוקא כשהוא קטן כתרנגולים ולמטה מהן שהן קלין ולא גדול שהוא כבד וב"י כתב בשם הכל בו דאיכא מ"ד דנוחר טלאים כשל עוף דמי ונ"ל דטעמא משום דבברייתא נקט בהמה אלמא דמיירי בטלאים קלים דדמיין לעופא דקליל לאפוקי אמרי רברבי ולרוב פוסקים איכא למימר דבהמה לאו דוקא כמו שפי' רש"י והתוס' אי נמי דגרסי סכין למעלה ונוחר למטה ולא גרסי בה בהמה וכמ"ש הר"ן דאיכא נסחי הכי ולא שרי אלא בעופא ואין חלוק בין עוף לעוף אבל בהמה כלל לא אפילו טלאים הרכים והכי נקטינן:

הטבח צריך שיהיה לו סכין מיוחד לשחוט בו בפ"ק דחולין (סוף דף ח) א"ר יהודה אמר רב הטבח צריך ג' סכינין אחת ששוחט בה ואחת שמחתך בה בשר ואחת שמחתך בה חלבים ופרש"י אחת ששוחט בה ולא יחתוך בה דבר אחר שלא תפגום ותתקלקל ופעמים שיבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה עכ"ל וז"ל הרשב"א בת"ה הארוך שער שני תמיהה לי סכין מיוחד לשחיטה למה דהא צריך הוא בדיקה קודם שחיטה ואם ימצאנו פגום לאחר שיחתוך בה דבר אחר יתקן ומסתברא דכ"מ להיכא דבדק לאחר שחיטה והצניעו שא"צ בדיקה כשיחזור וישחוט דסומך על בדיקתו של אמש ואם שחט ונאבד הסכין שחיטתו כשרה דהעמד סכין על חזקתו והלכך כל שאינו מיוחד לכך פעמים שיחתוך בו בשר ואינו חושש לו משום פגימה ופעמים שישבור עצמות שבבשר ולאו אדעתיה ומשתלי ושחיט וסמך אבדיקה ראשונה ואסור עכ"ל אבל הר"ן הקשה קושיא זו דהקשה הרשב"א ונשמע מדבריו שדחה יישובו של הרשב"א והוא דס"ל דאפי' הצניעו לאחר הבדיקה ולא חתך בה כלום צריך לחזור ולבדקו כשיחזור וישחוט שהרי הסכין עשוי לפגום מעצמו ולכך כתב דה"ט דבעינן סכין מיוחד לשחיטה שלא יחתוך בה בשר משום דם שעל פניו ע"כ:

והב"י הקשה על פירוש זה דא"כ הכי הל"ל סכין ששחט בה לא יחתוך בה בשר אבל מיוחד למה לי עכ"ל ולא קשה מידי דאם אמר לא יחתוך בה בשר הוה משמע אבל חלבים שרי לחתוך בה וזה נ"כ אסור כשיחזור וישחוט בה נבלע החלב שע"פ הסכין בדפני בית השחיטה שהוא רותח ולה"ק מיוחד שלא יחתוך בה לא בשר ולא חלבים אלא ישחוט בה לבד ונראה דכ"מ בין הפירושים דלפי' הר"ן אם ידיח הדם שעל פניו מותר לחתוך בה בשר צונן וכך נוטה דעת התוס' שאין האיסור לחתוך בו בשר אלא שרגילין לשומרו שלא יתקלקל ע"ש בד"ה וליתקן חדא אבל לפי' רש"י והרשב"א אסור לחתוך בה בשר אפי' ידיח את הדם. והכי נהוג כפרש"י והרשב"א דאסור לחתוך בה לכתחילה שום דבר מיהו נ"כ אסור לשחוט בה לכתחלה אע"פ שבדקו והצניעו אלא צריך לבדוק קודם שישחוט בה כמו שיתבאר בסימן י"ח בס"ד דחוששין לחומרא שמא נפגם מעצמו וע' במ"ש בסימן עשירי:

ז קבע סכין בגלגל וכו' בפ"ק דחולין (ריש דף יו) תניא השוחט במוכני שחיטתו כשרה והא תניא שחיטתו פסולה ל"ק הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמיא ואיבעית אימא הא והא בסרנא דמיא ול"ק הא בכח ראשון הא בכח שני ודעת הרשב"א דלפירוקא קמא לא שרי בדפחרא אלא דיעבד כדקתני השוחט במוכני שחיטתו כשרה דיעבד אין לכתחלה לא דגזרינן דפחרא אטו דמיא ובדמיא פסולה אפי' בכח ראשון דגזרינן כח ראשון אטו כח שני אבל לפירוקא בתרא בדפחרא שרי אפי' לכתחלה דלא גזרינן דפחרא אטו דמיא ובדמיא נמי לא גזרינן אלא דלכתחלה אסור אפי' בכח ראשון אטו כח שני אבל דיעבד שחיטתו כשרה אבל בכח שני שחיטתו פסולה דבר תורה כיון דפסק כח גברא וכיון דליכא הכא אלא איסורא דרבנן נקטינן לקולא כלישנא בתרא דבדפחרא שרי לכתחלה ובדמיא נמי בכח ראשון שרי דיעבד אבל הרא"ש כתב וז"ל השוחט במוכני של יוצר שחיטתו כשרה ובגלגל של מים בכח ראשון שחיטתו כשרה בכח שני שחיטתו פסולה נראה דס"ל דלישני לא פליגי אלא פירוקא בתרא מוסיף אפירוקא קמא דמוקי הך דתני כשרה בדפחרא והך דתני פסולה בדמיא וקאמר בפירוקא בתרא דהך דתני כשרה איכא נמי לאוקומא בדמיא ובכח ראשון אבל מודה דאיירי נמי בדפחרא ודיעבד אין אבל לכתחלה לא אפילו בדפחרא דגזרינן אטו היכא דלא הוי כח גברא והכי משמע להדיא בדברי הרמב"ם בפ"ב ודברי רבינו כך הם קבע סכין בגלגל וכו' שחיטתו כשרה פירוש בהא ליכא מאן דפליג דבדפחרא שחיטתו כשרה דיעבד אלא דהרשב"א כתב דשוחטים בו לכתחלה והכי מסתבר אבל לפעד"נ דאין להקל דפשט הסוגיא משמע טפי כהרמב"ם והרא"ש דלא שרי לכתחלה וכדפי' והכי נקטינן ודלא כמ"ש בש"ע להקל שוב מצאתי שגם מהרש"ל כתב שכך הוא העיקר ע"ש בפ"ק סי' ל"ה:

ומ"ש רבינו בין גלגלו בידו או ברגלו הוא לפי דבגמרא קאמרינן בסרנא דפחרא שפירושו גלגל של יוצרים של חרס שמגלגלו ברגליו וסד"א דוקא ברגליו דאותן סבובים אינן אלא מכח אדם שדוחה ברגלו כל שעה אבל גלגלו בידו כבר פסק כח אדם מסבוב ראשון ועדיין הוא מגלגל מעצמו ולא מכח אדם קמ"ל דליתא אלא כל הסבובים מכח אדם הן שגלגל בידו בכח וליכא הכא שום גלגול מעצמו כלל ונראה דאף להרשב"א דמתיר לכתחלה אינו אלא בדאינו מחובר בקרקע דאי במחובר לקרקע הלא בתלוש ולבסוף חברו אפי' לא בטלו לא ישחוט לכתחלה לדברי הכל ואפילו בתלוש לגמרי דוקא שהסכין למעלה וכו' כדלעיל בסי' ו' והכא נמי צריך ליזהר כששוחט בגלגל שלא יהא נוחר בהמה למעלה:

סכין

דרכי משה

כדברי הר"ן פ"ק דחולין ע"ב ד' תרע"ז וה"ה דמתירין אף לכתחלה אם כרך הפגימה במטלית: (ב) כ' בכל בו ובאשיר"י דאסור לעשות שום דבר עם סכין של שחיטה שמא יפגמנו וישחוט בו אח"כ בלא בדיקה בחזקת בדוק וכ"כ רש"י בגמרא וכ"ה בהג"א כפ"ק דחולין וכתב הגהת אלפסי פ"ק דחולין דמכאן יש ללמוד דמי שיש לו סכין מיוחד לשחיטה יכול לשחוט עמו בלא בדיקה עכ"ל אמנם לקמן סי' י"ח משמע דאסור לכתחלה וכן נ"ל מדברי רשב"א שכתב ב"י:

וע"ל

פרישה

(יד) ואפי' אם אמר ברי לי שלא דרסתי פסולה הטעם דחיישינן שמא ידרוס פעם אחרת אשיר"י:

(טו) וה"מ בבהמה אבל בעוף דקל כשר כצ"ל וכן הוא ל' הגמרא: (טז) ונ"ל כיון שאינו מחלק בגמרא אלא בין בהמה לעוף כו' ז"ל ב"י י"ל כיון דטעמא בעוף דשרי מפני שהוא קל ממילא שאם הוא כבד חיישינן שמא ידרוס ולא עוד אלא שיכול לפרש הא דקאמר בעופות דקליל פי' עוף הקל ולאפוקי עוף הכבד ומ"מ פשט הגמרא כדברי רבינו שלא לחלוק בין עוף לעוף עד כאן לשונו:

(יז) הטבח צריך שיהיה לו סכין מיוחד לשחוט. פי' שלא יחתוך בו דבר אחר שמא תפגום ותתקלקל ופעמים שיבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה ונאבד הסכין אח"כ והוא יסמוך אדין סכין בדוק ונאבד דמכשרינן לקמן סימן י"ט רש"י בריש חולין אבל אין לפרש הטעם שמא יחתוך בו בשר רותח ויאכל דא"כ למה לו סכין מיוחד יזהירנו שלא יחתוך בו בשר וכן דוחה ב"י האי טעמא:

סי' ז (א) **והרשב"א** כתב ששוחטין בו לכתחילה כו' והא דכתב בברייתא השוחט לשון דיעבד ס"ל לרשב"א דאוקימתא בתרא דאוקי לה דמיירי בקבעה בגלגל של מים ובכח ראשון הוא עיקר ובזה דוקא אינו מותר אלא בדיעבד אבל בכה"ג שמגלגל בידו מותר אפילו לכתחילה: (ב) ואם פטר המים פי' נטל הדף המעכב המים כמו פוטר מים:

(ג) אבל מכאן ואילך פסולה פי' אפילו אם שחט בסיבוב השני פסולה כן משמע בהדיא בגמרא ובש"ע שכתב מסביבה שניה ולאחריה פסולה הוא ל' הרמב"ם פ"ב מהלכות שחיטות וצ"ל שנפסק מסיבוב שני עצמו. [illegible] פ"ק דחולין שכתב לאחר שגלגלו כו' [illegible]

דרישה

וסוחט בו מן הצד דלא שייך ביה נוחר למעלה וק"ל:

סי' ז [א] **והרשב"א** כתב ששוחטין בו לכתחילה אין להקשות מ"ש ממסן המחובר בלמי לבד דפסול לדעת רבינו דלעיל י"ל דשאני למי דלעולם הוא מחובר אפילו מעיקרא משא"כ הכא דהסכין היה תלוש וק"ל עכ"ס:

סכין

ח (א)[א] סכין (ב) אפילו כל שהוא שוחטין בו (ג) ובלבד שלא יהא עוקץ בראשו (ד) ובמחט אפילו הוא רחב קצת כאותו של רצענין שהותכין בה חוט אין שוחטין בו:

ט סכין מלובנת לא ישחוט בה ואם שחט בה כתב הרמב"ם שחיטתו פסולה וכן דעת רב אלפס (א) והראב"ד הכשיר

ח סכין אפילו כל שהוא וכו' משנה פרק השוחט (דף ל) אם הוליך והביא אפי' כל שהוא אפילו באיזמל כשר ופרש"י איזמל תער דק וקטן מאד אפילו לאיזמל דאיכא למגזר אטו יש לו קרנים כדלקמן. ובגמרא (דף לא) אמר רב מנשה באיזמל שאין לו קרנים פרש"י דרגילין היו לעשות כמין קרנים לאיזמלין לנוי על גביהן מטין לצד ראשן ומתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן הצואר וכשהוא מוליך או מביא יש לחוש שמא יחלידו הסימנין או ינקבו אותן הקרנים א"ל רב אחא בריה דרב אויא מחטא מאי א"ל מחטא מבזע בזע פרש"י כשמוליך ומביא מתוך שהוא חד הוא נוקב וקורע ולא חותך מחטא דאושכפי מאי פרש"י מרצע הרצענין ספיותיו הדודין וחותכין חוטי התפר ולא אפשיטא ופסקו הפוסקים בספיקא דאיסורא לחומרא דלא שרי אלא באיזמל שאין לו קרנים אבל מחטא אפי' דאושכפי דרחב קצת לא ונראה מפרש"י דבמחטא שהיא רחבה קצת בראשה ומוליך ומביא בראשה קמיבעיא ליה וקא פשיט לאיסורא דבראשו ודאי מבזע בזע פי' נוקב וקורע ואינו חותך משא"כ באזמל שהוא חותך בפיו לארכו ככל שאר סכינין וקמיבעי' ליה הו מחטא דאושכפי שפיותיו הדודין מוליך ומביא בפיותיו מי דמי לאזמל ושרי או דילמא לא פלוג רבנן בין מחטא למחטא וכיון דמחטא אסור דאושכפי נמי אסור דגזור הא אטו הא ואזלינן לחומרא אבל מדברי הר"ן מבואר דמעיקרא דקמיבעיא לן במחטא משום חששא דדרסה קמיבעיא ליה דשמא במחטא אפילו הוליך והביא חיישינן לדרסה ומהדרינן דבמחטא בלאו חששא דדרסה פסול דמבזע בזע שאינו חותך אלא קורע וקמיבעיא ליה מחטא דאושכפי שהיא רחבה בראשה קצת ויש לה בראשה מקום חתך ורצענין מיסרין בה את העור ובודאי שאינו קורע אלא חותך מי חיישינן לדרסה כיון דקטנה היא מאיזמל או לא ולא אפשיטא וחיישינן לדרסה אפילו הוליך והביא ומסיק הר"ן דהשוחט בסכין קטנה יזהר לשער שלא יבא לדרוס מתוך שהוא קטנה מיהו מדברי הרשב"א בת"ה הקצר נראה כפרש"י דבמחטא דאושכפי נמי לא קמיבעיא ליה משום חששא דדרסה אלא מחששא דקורע שהרי כתב לא ישחוט במחט של רצענין מפני שאינו שוחט אלא קורע ולפ"ז אפי' ישער שלא יגיע לדרסה מ"מ איכא למיחש לקורע דמאחר שהשחיטה היא בראשה של מחט שהוא עגול כשמט מן הצואר וכשמחזר לחזור ולשומו על הצואר לשחוט בה שלא יהא שהייה מתוך מהירותו יגיע לידי קריעה אבל באיזמל שאינו חותך אלא בצדו ולא בראשו אינו נוקב וקורע כלל אלא חותך כשאר כל סכין ולכך כתב ה"ר ירוחם בה' דרסה דטעמא דמחטא דאושכפי שמא יקרע הסימן וכ"כ הרמב"ם סוף פ"א דה"ש וז"ל כמה היא אורך הסכין כל שהוא והוא שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט כמו ראש איזמל הקטן וכיוצא בו וכך הוא בספרים ישנים של רבינו שכתב כאן ובמחט אפילו הוא רחב וכו' אין שוחטין בו מפני שאינו שוחט אלא קורע והכי נקטינן שלא לשחוט בראש האיזמל אפילו נזהר לשער שלא יבא לידי דרסה אפ"ה אסור מחששא דניקב וקורע ודלא כהש"ע שכתב כדברי הר"ן. וצ"ע במ"ש ב"י דנראה דהבין מ"ש רש"י רגילין היו לעשות כמין קרנים לנוי על גביהן מטין לצד ראשן וכו' היינו ע"ג הסכין לצד הקתא עשויין לנוי וכתב על זה דאפשר דמ"ש רבינו שלא יהא עוקץ בראשו כמי לצד הקתא קרי ראשו עכ"ל. ולפע"ד דא"א לפרש כלל כפירושו בדברי רבינו אלא דעתו כפי' הרמב"ם ז"ל וכל שאר מפרשים שלא יהא עוקץ בראשו בחודו קאמר אלא איפכא נראה דאף רש"י כך כונתו דמ"ש על גביהן מטין לצד ראשן היינו לומר שעושין ב' שפועין בחודו שפוע אחד בצד פי האיזמל מוטה לצד ראשו ואחד בצד גב האיזמל מוטה לצד ראשו כמו שעושין עכשיו לרוב הסכינין שני שפועין בראשן בחודן. ונראה מכאן דדוקא באיזמל לא ישחוט אלא כשאין לו עוקץ בראשו דמתוך קטנותו נשמט מן הצואר ויבא לקרוע הסימנים כדפי' אבל בסכין גדול יכול לשחוט אפילו יש לו עוקץ בראשו מיהו נהגו להחמיר שלא ישחוט כלל בסכין שיש לו עוקץ בראשו אם יש לו סכין אחר ובשעת הדחק שאין לו סכין אחר כגון שהוא בדרך תוחבין לפת או לנון בראשו או דבר אחר ושוחט לכתחלה וע"ל ובסי' ו' ס"ה מדין זה:

כתב הרי"ף איכא מ"ד דה"מ דסגי בסכין כל שהוא בעוף שצוארו דק אבל בבהמה לא ע"כ וכתב הר"ן דדברי ר"ח הם אין להם עיקר בגמרא וכ"כ הרשב"א סוף שער שני דאין נראה כן מדין הגמרא שאילו כן לא שתקו בגמרא מדבר זה ומ"מ ראוי לחוש לדבריהם לכתחלה אבל בדיעבד לכ"ע שחיטתו כשרה עכ"ל אבל לפעד"נ דראיות הרי"ף ור"ח מדתנן התיז הראש בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר כשרה היה שוחט והתיז ב' ראשים בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה בד"א בזמן שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך אבל אם הוליך והביא אפילו כל שהוא אפילו באיזמל כשר ואסיקנא דהא דתנן אם יש בסכין מלא צואר כשרה וכו' מלא צואר חוץ לצואר קאמר ועלה קתני בד"א בזמן שהוליך ולא הביא וכו' וה"ק דבהוליך והביא לא בעינן מלא צואר חוץ לצואר אלא אפילו כל שהוא חוץ לצואר סגי וכיון דלבתר הכי בהך סוגיא דקמיבעיא ליה מחטא מאי וכו' דפשיטא היא דליכא בכולה מחטא אלא כל שהוא אלמא דבכל שהוא ממש כשר וזה היפך משנתינו כדפי' לכך פי' ר"ח דמתניתין מיירי בין בבהמה בין בעוף ולצדדין קתני דבעוף לא בעינן אלא כל שהוא ממש ובבהמה בעינן כל שהוא חוץ לצואר והאי דקתני בד"א וכו' דמשמע דבעינן כל שהוא חוץ לצואר מיירי בבהמה ובדרך זה התיישבו דברי הראב"ד שכתב הכלבו משמו דבכל שהוא חוץ לצואר קאמר ומביאו ב"י דהיינו בבהמה אבל בעוף סגי בכל שהוא ממש וכ"פ מהרי"ו בשחיטות שלו וז"ל אם הוליך והביא אפילו כל שהוא חוץ לצואר שחיטתו כשרה והא דאמרינן שצריך שיהא הסכין כל שהוא חוץ לצואר היינו דוקא בבהמה שצוארה רחב אבל בעוף שצוארה דק אפילו בסכין כל שהוא כשר רק שהוליך והביא עכ"ל מיהו בהגהת אשיר"י פ' השוחט כתב ע"ש הרי"ף דוקא בעוף שצוארו דק אבל בהמה בעיא מלא צואר חוץ לצואר נראה דהיה מפרש דברי הרי"ף כמשמען דכל שהוא דתנן אינו אלא בעוף אבל בבהמה בעינן מלא צואר חוץ לצואר אבל העיקר כדפי' והיא דעת הראב"ד ומיהו נכון לכתחלה שיהא הסכין כמלא ב' צוארים בין בבהמה בין בעוף אף אם דעתו להוליך ולהביא דשמא יתיז הסימנים בהולכה בלחוד או בהבאה בלחוד אבל בדיעבד כשר בבהמה בכל שהוא חוץ לצואר ובעוף בכל שהוא ממש אם הוליך והביא וכמ"ש מהרי"ו והיא דעת הרי"ף ור"ח והראב"ד למאי דפרישית ועוד אפשר לומר דהגהת אשיר"י מיירי בלכתחלה ואפ"ה ס"ל דבעוף סגי בכל שהוא לכתחילה אבל דיעבד אפ"ל דגם בבהמה סגי בכל שהוא חוץ לצואר כדבי' והכי משמע בדברי ר"ח שהביא המרדכי רפ"ט ע"ש: מיהו אנן נהגינן דלכתחילה בעינן ב' צוארים אף בעוף עוד כתב במרדכי שם ע"ש ר"ח די"א דצריך להיות אורך הסכין י"ד אצבעות ולא ידעתי מניין לו כל זה וכתב מהרש"ל דהוא מאמר במדבר רבה סדר נשא פרשה י' ושחטתם בזה מלמד שאורך הסכין יהא י"ד אצבעות שנאמר ושחטתם בזה גימטריא בז"ה הוא י"ד מיהו ודאי אין זה אלא להידור מצוה אבל לא לעיכובא אפי' לכתחילה וכדפרישית ועי' במ"ש מהרש"ל פ' השוחט סי' י"א וע"ל בה' דרסה:

ט סכין מלובנת לא ישחוט בה וכו' בפ"ק דחולין (דף ח) אמר רבי זירא אמר שמואל ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשירה חידודה קודם לליבונה ומדקתני ליבן סכין ושחט בה כשירה דיעבד אלמא דלכתחילה אסור. ומ"ש בשם רב אלפס והרמב"ם דשחיטתו פסולה אפי' דיעבד טעמם דדחו לרבי זירא מהילכתא משום

ח סכין אפי' כל שהוא שוחטין בו משנה בפרק השוחט (ל:) אם הוליך והביא אפי' כל שהוא כאזמל כשר וכתב הכלבו בשם הראב"ד דכל שהוא חוץ לצואר קאמר אבל בעל העיטור כתב י"מ כל שהוא חוץ לצואר וליתא אלא כל שהוא ממש קאמר וכ"כ מדברי הפוסקים: ומ"ש ובלבד שלא יהא עוקץ בראשו. שם (לא.) על משנה זו א"ר מנשה באזמל שאין לו קרנים א"ל רב אחא לרב מנשה מחטא מאי א"ל מחטא מיבזע בזע. ופי' רש"י רגילין היו לעשות כמין קרנים לאזמלין לנוי על גביהן מטין לצד ראשן ומתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן הצואר וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יחלידו הסימנין או ינקבו אותם הקרנים אבל מדברי הרמב"ם בפ"א נראה דאין לו קרנים דקאמר היינו לומר שלא יהא עוקץ בראש האזמל שכ' וז"ל כמה הוא אורך הסכין ששוחט כל שהוא והוא שלא יהא דבר דק שנוקב ואינו שוחט כמו ראש האזמל הקטן וכיוצא בו. וכ"כ שהם דברי רבינו שלא הזכיר הא דאזמל שאין לו קרנים. ומיהו אפשר לפרש שמ"ש ובלבד שלא יהא עוקץ בראשו היינו ההוא דאזמל שאין לו קרנים ולצד הקתא קרי ראשו: ומ"ש ובמחט אפילו הוא רחב קצת וכו' אין שוחטין בו שם בעיא דלא איפשיטא וכתב הר"ן דכיון דלא ידעי' שיעורא השוחט בסכין קטנה צריך ליזהר ולשער לפי אומד דעתו שכשיוליך ויביא בה שלא ידרוס אבל בקטנה יותר מדאי לא ישחוט דהא במחטא דאושכפי מספקא לן ואזלינן לחומרא ע"כ: **כתב** הרי"ף איכא מ"ד דה"מ דסגי בסכין כל שהו בעוף שצוארו דק אבל בבהמה לא וכתב העיטור שזה דעתו של הרי"ף וכ"כ בהג"א והר"ן כתב דברים אלו דברי ר"ח הם ואין להם עיקר בגמ' וכ"כ הרשב"א בת"ה ומ"מ כתב שיש לחוש לדבר (א) לכתחלה:

ט סכין מלובנת לא ישחוט בה פ"ק דחולין (ח.) א"ר זירא ליבן סכין באור ושחט בה שחיטתו כשרה מפני שחידודה קודם לליבונה והא איכא צדדין כלו' שנכוין מחום הסכין בית השחיטה מירווח רווח. ופרש"י חידודה קודם לליבונה. מקדים וממהר לחתוך קודם שתכוה הבהמה מן האור: והאיכא צדדין. דסכין כשנכנס לתוך החתך קודם שתשחוט רוב סימנים היא שורפת את הסימנים ונמצאת שהיא נשרפה קודם שחיטה שהרי וושט נקיבתו במשהו ליטרוף ושריפה כנקב הוא: מירווח רווח. מתרחב החתך מצידי הסכין מכאן ומכאן ואין נוגע הסימן אלא חידודו של סכין. והרי"ף השמיט הא דר' זירא וכתב הר"ן דטעם משום דאמרינן בהאי פירקא דסכין צריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא רב יימר אמר תלת רוחתא ל"צ מדר' זירא דבית השחיטה מירווח רווח ומדלא קי"ל כרב יימר כדאסיקנא התם ש"מ דליתא לדר' זירא. והראב"ד תירץ דע"כ לא קאמר ר' זירא אלא בדיעבד אבל לכתחילה לא ומ"ה אסיקנא דלכתחילה צריכה בדיקה אתלת רוחתא ורב יימר הוא שהיה לומד לכתחילה מדיעבד דר' זירא ואנן לא ס"ל כוותיה עכ"ל. ולפ"ז אפי' לא בדק השתי רוחות ונמצאת פגימה בהם כשר בדיעבד. וכ"כ בא"ח ובכל בו בשם הראב"ד וקצת מפרשים וכ"כ סמ"ק והמרדכי בשם רבי' נתנאל. והרא"ש כתב שדעת רבי' יונה לפסוק כרבי זירא דמירווח רווח לינצל מכויית הליבון שאין מתפשט לצדדין אבל מורכה של סכין יוצאה ומתפשטה בצידי בית השחיטה וקורעתן ומה שלא השיבו כן משום שנראה להם דבר פשוט נקל לחלק לא חשו להשיבו ועוד יש לחלק דשא"ה שיודע שהסכין מלובן ומכוין שלא יטנו לצדדין אבל פגימה שבצדדין אם לא יבדוק תחלה פעמים שיש שם פגימה ואין יודע ולא יזהר מלהטות עכ"ל. ולפי תירוץ האחרון הא דרבי זירא דוקא בידע שהיא מלובנת אבל אם לא ידע שחיטתו פסולה וכן הדין לענין פגימה שבצדדין אם היה יודע שאחת מהצדדין פגום וכיון שלא להטות לאותו צד שחיטתו כשרה מיהו לענין מעשה אין להקל וכ"כ מדברי הפוסקים:

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם שאם שחט בסכין מלובנת שחיטתו פסלה כן היה גורס הרא"ש

דרכי משה

ח (א) וע"ל סי' כ"ד כתבתי דינים אלו בדין דריסה

דרישה

ח [א] **סכין** אפי' כל שהוא במשנה פ' השוחט שנינו אם הוליך והביא אפילו כל שהוא באיזמל כשר. ובגמרא א"ר מנשה ובאיזמל שאין לו קרנים א"ל רב אחא מחטא מאי א"ל מחטא מבזע בזעי. ופרש"י רגילין היו לעשות כמין קרנים לאזמלים לנוי על גביהן ונוטין לצד ראש ומתוך שהוא קטן מאוד הוא נשמט מן הצואר וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יחלידו הסימנים או ינקבו אותם הקרניים. וכתב ע"ז הב"י ז"ל אבל דברי הרמב"ם נראה דאין לו קרניים דקאמר היינו לומר שלא יהא עוקץ בראש האזמל וכן נראים שהן דברי

פרישה

סי' ח (א) **סכין** אפילו כל שהוא פי' כל שהוא ממש (ולאפוקי הכלבו דפי' דכל שהוא חוץ לצואר קאמר ועמ"ש הר"ן בסמוך עכ"ה) כששוחט בו דרך הולכה והבאה וכ"כ הטור לקמן סי' כ"ד בדין דרסה ועיין דרישה: (ב) אפילו כל שהוא כו' ובלבד שלא יהא עוקץ בראשו בגמ' איתא איזמל ומשמע לרבינו דה"ה כל סכין קטן: (ג) ובלבד שלא יהא עוקץ דמתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן הצואר וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יחלידו הקרניים או ינקבו כ"כ רש"י והר"ן פ"ב דחולין ד' תר"פ ע"א: וכתב ב"י בין שהעוקץ לצד חוץ בין לצד הקתא ע"כ והיינו עוקץ שהוא בראש או בסוף אבל עוקץ שהוא באמצע סכין שפוגעין בו כששוחטין זה אפילו בסכין גדול כמבואר לקמן סימן י"ח אבל עוקץ שבראש הסכין או בסופו אינו פוסל בסכין גדול דאמרי' לא יגיע לעוקץ משא"כ כאן בסכין קטן דחיישינן שמא יפגע בעוקץ: (ד) ובמחט אפילו כו' ז"ל הר"ן שם איבעיא לן בגמרא מחטא מאן כלומר דמכשרינן במתני' אפילו כל שהוא בזמן שמוליך ומביא אי אפילו מחטא הוי בכלל כ"ש וכשר או לא ומהדרינן דכס"ג דפסול דמחטא מבזע בזע כלומר שמתוך שהוא חד כ"כ מנקב וקורע ואינו חותך. אלא מחטא דאושכפא מאי כלומר שהיא רחבה בראשה קצת וקטנה מן האיזמל ורצענין מיסרין בה את העור ויש לה בראשה מקום חתך מאי עכ"ל ולחומרא אזלינן והא דס"ד דאבעיין מעיקרא אסתם מחט אע"פ שחודו הוא חד יותר מעוקץ דאיזמל הוא סבר הא דאוסרים בעוקץ היינו בעוקץ בסכין שהסכין חותך והעוקץ נוגע ועוקר אבל כששוחט בחודו של מחט ס"ד שדרך שחיטה בכך ושרי משום דמכוון להעביר המחט באופן שיחתוך בחודו ולא יקרע בה. וטעם האיסור במחט דאושכפי משום דמבזע בזע מתוך קטנותה (וי"מ הטעם דגזרינן אטו רוב מחטין שאין להם רחב כלל אבל גבי סכין כשר אפילו בכל שהוא ממש דשם ליכא למיגזר ולדבריהם י"ל דטעמא שמא ידרוס מתוך קטנות עכ"ה):

סי' ט (א) **והראב"ד** הכשיר וכן הר"ר יונה הטעם משום שחידודה הוא קודם לליבונה:

ובלבד

הכשיר וכן ה"ר יונה (ג) ובלבד שידע שהיא מלובנת שאז נזהר [א] שלא יגע בה בצדדי בית השחיטה ולזה היה נוטה דעת א"א ז"ל :

י (א) **סכין** של משמשי ע"א חדש או ישן והכשירו שאין בו משום גיעולי עבו"ם [א] מותר לשחוט בה בהמה בריאה (ב) שהוא מקלקל ואסור לשחוט בה מסוכנת שהוא מתקן ואם שחט בה [ב] כתב הרשב"א יוליך הנאה לים המלח והיא מותרת ובמה היא הנאה כדי שכר סכין לשחוט בה (ג) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין צריך דבהנאה מועטת כזו שרי בדיעבד (ד) שחט א בסכין של נכרים כתב הרשב"א דאפילו יודע שאינו בן יומו צריך לקלוף מקום

שרא"ש בדברי הרמב"ם וכבר ראיתי אני נוסחא אחת מספרי הרמב"ם שכתוב בה טריפה א וגירסא נכונה היא דאתיא כשיטת הרי"ף רביה שהשמיטה לדרבי זירא נוסחא דידן בספר הרמב"ם ליבן סכין באור ושחט בה שחיטתו כשירה וכך היתה נוסחת הר"ן בדברי הרמב"ם ז"ל והרשב"א כתב בת"ה ומסתברא לי כדברי הראשונים דאין הלכה כרבי זירא דסוגייא לכאורה דלא כוותיה והאריך בדבר ולבסוף כתב ומכל מקום בשל תורה הלך אחר המחמיר ואפי' בדיעבד אין עושין בה מעשה להקל :

י סכין של משמשי ע"א חדש או ישן והכשירו וכו' מותר לשחוט בה בהמה בריאה שהוא מקלקל ואסור לשחוט בה מסוכנת שהוא מתקן . פ"ק דחולין (ח ע) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה סכין של ע"א מותר לשחוט בה ואסור לחתוך בה בשר מותר לשחוט בה מקלקל הוא ואסור לחתוך בה בשר מתקן הוא אמר רבה פעמים שהשוחט אסור במסוכנת ומחתך מותר באטמי דקיימי לקורבנא ותיפוק לי משום שמנונית דאיסורא בחדשה ובע"א בישנה שליבנה באור . ופירש"י של ע"א . שמשמשין בה קרבנות של ע"א ואסורה בהנאה : מקלקל הוא . ואין זו הנאה שבחייה היו דמיה מרובים מלאחר שחיטה שבחייה היא עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה : **ומ"ש** רבי' בשם הרשב"א שאם שחט בה יוליך הנאה ליס המלח וכו' ז"ל בת"ה אסור לחתוך בה בשר אפי' בדיעבד נמי אסור ליהנות ממנו עד שיוליך הנאה ליס המלח ומ"מ בהולכת הנאה ליס המלח סגי דהא קי"ל כר"א דאמר אפה בו את הפת יוליך הנאה ליס המלח והולכת הנאה כאן היינו מה ששוה יותר הבשר כשהוא מחותך ממה שהוא שוה קודם לכן והיינו כדי שכר המחתכו : ומ"ש רבי' בשם הרא"ש בפ"ק דחולין על הא דר"נ דבסמוך כתב הא דקאמר אסור לחתוך בה בשר היינו לכתחילה ולא שיאסור הבשר ולא דמי לנטל הימנה עצים והסיק בו תנור חדש שאסור התנור או אפה בו את הפת בתנור ישן שהפת אסורה ונטל הימנה כרכר וארג בו בגד דאסור הבגד והפת והתנור כולו נעשה באיסור אבל הכא בשביל חתיכת הבשר בסכין של ע"א לא נעשה כל הבשר באיסור והביא ראייה לדבר וכתב עוד ומיהו צ"ע במסוכנת אם ראוי לדמותה להיסק תנור חדש ולאפיית הפת ולאריגת הבגד דשמא היתה מתה אם לא שחטה ויש כאן הנאה מרובה א"ד דווקא בתנור ופת ובגד שתיקונן ועשייתן נעשה ונגמר באיסורי הנאה אסרו חכמים אבל במסוכנת שכבר גדלה הבהמה ואינה חסרה כי אם להכשירה לאכילה ע"י שחיטה אע"פ שנהנה הרבה בשחיטה ע"י איסור הנאה לא אסרו חכמים הנאתה בדיעבד וכן מסתבר עכ"ל והביא ראיות לדבר :

שחט בסכין של נכרים כתב הרשב"א דאפי' יודע שאינו בן יומו צריך לקלוף מקום בית השחיטה וכו' בפ"ק דחולין (שם) איתמר השוחט בסכין של נכרים רב אמר קולף ורבה בב"ח אמר מדיח ופסק רש"י כרב וכתב הרא"ש דהכי מסתברא וכן פסק ר"ח ולזה הסכים הרשב"א בת"ה אבל הרי"ף פסק כרבה בב"ח וכן כתב הרמב"ם בפי"ו מהמ"א וכיון ששניהם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (א) וכתב עוד הרמב"ם ואם קלף הרי זה משובח . וכתב הר"ן בפרק כל הבשר על זה

משום דקשיא עליה דאע"ג דחידודה קודם לליבונה מ"מ איכא לדדין דסכין דשורפין הסימנין קודם שנשחטו רובן והוי טריפה ומה שהשיבו על זה בגמרא בית השחיטה מרווח רווח ולצדדי הסכין אינן נוגעין בסימנין לא קי"ל הכי כדמוכח התם (בסוף דף יז) דקי"ל דצריכה בדיקה אתלת רוחי דילמא איכא מורשא בצדדין ולא אמרינן בית השחיטה מרווח רווח ודעת הרא"ש דהתם רב יימר הוה ס"ד דאפילו לכתחלה לא חיישינן לצדדין דבית השחיטה מרווח רווח ולהכי לא צריך למבדק אתלת רוחתא אפי' לכתחלה והא דאסור לשחוט לכתחלה בסכין מלובנת לאו מטעם צדדין אלא דלא סמכינן לכתחלה לומר חידודה קודם לליבונה והא לא קי"ל כרב יימר אלא דחיישינן לצדדין נמי לכתחלה ומ"ה צריך בדיקה אתלת רוחתא אבל דיעבד לא חיישינן לצדדין לא בסכין מלובנת ולא במורשא שבצדדין וה"ר יונה מפרש דבמלובנת כיון דידע נזהר שלא ליגע בצדדי הסכין לסימנין הילכך כשירה דיעבד אבל גבי מורשא אי לא בדק אתלת רוחתא לא ידע דאיכא פגימה בצדדין ולא נזהר הילכך פסולה אפי' דיעבד ולפ"ז בפגימה נמי אי ידע ונזהר שלא יגע בצדדין כשירה דיעבד והרשב"א ז"ל הביא כל זה בת"ה הארוך שער שני וסוף דבריו ומ"מ בשל תורה הלך אחר המחמיר ואפי' בדיעבד אין עושין בה מעשה להקל עכ"ל והכי נקטינן דאפי' דיעבד פסולה וכן פסק מהרש"ל בפ"ק סי' י' ודלא כהש"ע שמשמעותו דיש לו לסמוך אהא מכשירין דליתא :

י סכין של משמשי ע"א וכו' מימרא דרב נחמן ורבא פ"ק דחולין (ד' ח) ומפרש שם דחדשה היינו שלא השתמשו בה איסור שמנונית אבל מ"מ השתמשו בה לע"ז כגון בחתיכת עצים דאילו בחדשה שלא חתכו בה מעולם לא מיתסרא משום ע"ז עד שיעשה בהם שימוש לע"ז כדאיתא בע"ז פ' ר' ישמעאל (ד' נב) ולקמן ריש סי' קל"ט : **ומ"ש** או ישן והכשירו שאין בו משום געולי עכו"ם אע"ג דבגמרא לשם קאמר וא"נ בישנה שליבנה באור לא כתב רבינו בלשון התלמוד משום שנחלקו הפוסקים בדין לבון הסכינים וכמו שכתבו התוס' לשם ולכך כתב והכשירו שאין בו משום געולי עכו"ם למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כמו שיתבאר לקמן בסימן קכ"א ומש"ה כשחזר וכתב דין זה בסימן קמ"ב כתב או ישן וליבנו וכו' בלשון התלמוד דנסמך על מ"ש מקודם בסימן קכ"א דעות הפוסקים בדין לבון הסכינים : **ומ"ש** מותר לשחוט בה בהמה בריאה שהוא מקלקל כתבו התוספות אע"ג דבסוף פרק אלו דברים בפסחים מחייב לענין שבת משום תקון כל דהו להוציא מידי אמ"ה שאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שיש תיקון פורתא חשיב מלאכת מחשבת דלכך נתכוין אע"פ שקלקולו יתר על תקונו אבל לענין הנאה מע"ז לא חשיב הנאה כיון שקלקולו יתר על תקונו עכ"ל וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך שער שני והר"ן פ"ק דחולין : **ואם** שחט בה כתב הרשב"א יוליך הנאה וכו' משמע דאם לא יוליך אסור ליהנות ממנה וקשה דא"כ למה קאמר רבא אסור לשחוט בה מסוכנת דמשמע לכתחילה ולא שיאסור הבשר וי"ל דמשום דבבריאה קאמר ר"נ דמותר לשחוט אפי' לכתחילה נקט נמי רבא לישנא דלכתחילה במסוכנת אבל ודאי דבמסוכנת אפי' דיעבד אסורה עד שיוליך הנאה ליס המלח וביותר בזה כתב הרשב"א בת"ה הארוך והר"ן פ"ק דחולין : **ומ"ש** דהרא"ש כתב שאין צריך כו' בפ"ק דחולין והאריך בראיותיו ע"ש : ולענין הלכה משמע ממ"ש בש"ע בסתם ולא כתב שיוליך הנאה ליס המלח דפוסק כהרא"ש דא"כ שיוליך הנאה ליס המלח אבל מהרש"ל בסי' י"א כתב דכ"ל עיקר דעת הרשב"א עי' שם : **כתב** המרדכי והאגודה בפ"ק דחולין דמדקאמר בישנה שליבנה באור ולא קאמר נמי והטבילה כדאמר ס"פ בתרא דע"ז מגעילן ומטבילן והן טהורין יש להוכיח דסכין של שחיטה לא בעי טבילה ועוד דסכין של שחיטה לאו כלי סעודה הוא וכו' ומיהו בתשב"ץ סי' שכ"ו מצריך טבילה וכתב מהרש"ל דיש להטבילו בלא ברכה וכ"כ הרב בהגהת ש"ע בסי' ק"ב עיין בא"ו הארוך כלל כ"ח : **שחט** בסכין של נכרים וכו' שם איתמר השוחט בסכין של נכרים רב אמר קולף רבה בב"ח אמר מדיח וכתב רש"י וכיון דלא איפסיקא הילכתא ואיסור דאורייתא הוא עבדינן לחומרא דקי"ל בשל תורה הלך אחרי המחמיר ומ"מ לכתחלה לא ישחוט דהא השוחט קאמר עכ"ל כלומר דאינו יכול לשחוט על דעת שיקלוף דשמא ישכח ולא יקלוף כמ"ש רבי' בסמוך וגם בסה"ת וסמ"ג וסמ"ק פסקו כרב וכתב הרא"ש דכן מסתבר ושכן פסק ר"ח עוד כתב הר"י שכך הוא דעת ר"ת ובעלי התוס' ולזה הסכים הרשב"א וכתב שכן עיקר אבל ב"י כתב וז"ל הרי"ף פסק כרבה בב"ח וכ"פ הרמב"ם בפי"ז מהמ"א וכיון ששניהם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן גם בש"ע כתב כלשון הרמב"ם דמדיח בית השחיטה ואם קלף ה"ז משובח ותימה רבה שכתב להקל באיסורא דאורייתא בדוכתא שרוב הגדולים הראשונים והאחרונים חולקים על הרי"ף והרמב"ם ותו שהרי"ף כתב בזה הלשון והילכתא מדיח ולקולא ואיכא מאן דפסק כרב ולחומרא עכ"ל מדכתב ג"כ דאיכא מאן דפסק כרב לחומרא משמע דכך הגון לנהוג לכתחילה גם הרמב"ם כתב ואם קלף ה"ז משובח ועוד שהרי בסמ"ג כתב דטעמו של הרמב"ם שפסק כרבה בב"ח הוא מפני שהיה מפרש לרב דאמר קולף ה"ט משום דסבר כ"ט לפגם אסור במקום שמשביח מעיקרו דלפ"ז ודאי לא יהא הלכה כרב שהרי בכל מקום קי"ל הלכה כ"ט לפגם מותר אבל לפי פירוש האחר דרב מדבר בשאנו יודעים בו שהוא ב"י אי נמי משום שמנונית הנדבק בעין בדופניו שלא נפגם ודאי דהלכה כרב דמחמיר באיסור דאורייתא והלכך נראה עיקר דבעינן קליפה ואפי' בדיעבד אסור התבשיל כדין כל דבר שנתבשל בלא קליפה ולא כהש"ע שוב ראיתי שגם מהרש"ל התמרמר על ב"י שפסק בזה להקל עיין עליו פ"ק דחולין סימן י"ב : **ומ"ש** בשם הרשב"א שאפי' יודע שאינו ב"י וכו' כן כתב בסה"ת וכ"כ הר"ן בפ"ק דחולין ומשמע מדבריו דאפי'

דרכי משה

י (א) ולא נהירא דרבים חולקים עליהם ועוד שהרא"ש והרשב"א בתראי נינהו וכן משמע דברי הטור שפי' בלא מחלוקת דבעי קליפה אמנם בהג"ה אלפסי פ"ק דחולין כתב מה שאנו שוחטין

פרישה

(ג) ובלבד שידע כו' כאז נזהר בה שלא יגע בה בצידי בית השחיטה פי' שלא יגע בצידי הסכין המלובנים בצידי בית השחיטה קודם שנשחטו רובן של סימנים ונמצא שהיא נשרפת קודם שחיטה שסברי וסט נקובתו במקומו ליטרוף וטריפה לנקב הוא רש"י בפ"ק דחולין (אבל אחר שנשחט רוב הסימנים לית לן בה שניקב שאין זה דומה לפגימה שאוסרת אפילו במיעוט בתרא דהיינו דוקא במקום שחיטה ודרך שחיטה) אבל כשיודע שהיא מלובן יכול להזהר דבית השחיטה מרווח רווח ולא יגע בלד בית השחיטה :

סי' י (א) **סכין** של משמשי ע"א פי' שמשמשין בו קרבנות של ע"א רש"י ומ"ש חדש על כרחך ל"ד קאמר אלא י"ל דעדיין לא נשתמש בו בחמין ואין בו משום גיעולי עכו"ם אבל כבר שמשו עמו בחתיכת הקרובותיהן בגונן דאל"כ ק' הא כתב רבינו לקמן ר"ס ק"ס דתשמישי ע"ז בין של נכרים בין של ישראל אינן אסורים עד שישתמשו בו וק"ל . ומ"ש או ישן והכשירו שאין בו משום גיעולי עכו"ם דמשמע דר"ל שהגעילו או לבנו באופן שלא נשאר בו גיעול מוכח מינה ג"כ דלכתחילה אין שוחטין בסכין של עכו"ם בנעילה יפה בקרקע דאל"כ למה ליה להכשירו וק"ל ועמ"ש בסמוך מזה : (ב) שהוא מקלקל פי' שבחייה עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה רש"י : (ג) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שא"צ דבהנאה מועטת כזו שרי בדיעבד לשון רבינו איני מכוון כי ז"ל הרא"ש וב"י הביאו כאן ומיהו צ"ע במסוכנת אם ראוי לדמותו להסיק תנור חדש בעצי ע"א שאסור התנור כו' כמ"ש לקמן סי' קמ"ב דשמא היתה הבהמה מתה אם לא שחטה ויש כאן הנאה מרובה א"ד דוקא בתנור ופת ובגד שעשייתן ותיקונן נעשה ונגמר באסורי הנאה אסרו חכמים אבל במסוכנת שפיר גדלה הבהמה ואינה חסרה כ"א להכשירה לאכילה ע"י השחיטה אע"פ שנהנה הרבה דשחיטתה ע"י איסורי הנאה לא אסרו חכמים הנאתה בדיעבד וכן מסתבר עכ"ל והביא ראיות לדבר ע"ש . הנה לפניך שהרא"ש כתב שנהנה הרבה אלא שטעם התירו משום דאין עיקר תיקונו על ידי איסור הנאה וק"ל וצ"ל דכוונת רבינו שקראו הנאה מועטת נגד עיקר תיקונו דפת : (ד) שחט בסכין של נכרים קולף כנ"ל

דרישה

דברי רבינו כו' ושמעתי דכוונת רש"י בקרניים דהזומל הנ"ל הוא דנעשה כעין זה . השקרניים הם קבועין באיזמל לצד הקתא והעוקצין נוטין מצד הקתא לצד האיזמל שהותכין בו והיינו נוטין לצד ראשון דכתב רש"י וק"ל : **וכתב** הר"ן דקטן יותר מדאי לא ישחוט שהרי במהטא דאושכפי מספקא לן ואזלינן לחומרא הלכך צריך לשער לפי אומד דעתו שכשיוליך ויביא שלא ידרוס אבל בקטנה יותר מדאי לא ישחוט וכו' ומי שלא יוכל לשער כתב הטור לקמן סי' ה"ג בדין דרסה שיהא סכין מלא ב' צווארים וכן כתב כמ"א ויש אומרים לשער בסכין י"ד אצבעות ורמז לזה ושהטתם בזה בגימטריא י"ד :

סי' ט [א] **שלא** יגע בצידי בית השחיטה עפ"ל דבית השחיטה מרווח רווח ולא יגע בצד בית השחיטה וא"ת לפ"ז למה הצריכו לבדוק הסכין אתלת רוחתא הואיל ובית השחיטה מרווח רווח וי"ל דשאני פגימה אם לא יבדוק תחילה אפשר דיש שם פגימה ואינו יודע להזהר מלהטותו אבל הכא שיודע שהסכין מלובנת ומכוון שלא יגע לצדדין . ועוד יש לחלק דבית השחיטה מרווח רווח ליגלג מכווית הליבון שאינו מתפשט לצדדין אבל פגימה של סכין יוצאה ומתפשט בצידי השחיטה וקרעתן הרא"ש עי' בב"י עכ"ה] :

סי' י' [א] **מותר** לשחוט בה בהמה בריאה מפני שהוא מקלקל . א"ל א"כ בשבת נמי לא להייב כששוחט בהמה בריאה דהא קי"ל כל המקלקלים פטורים דשאני הכא דהוי כמקלקל ע"מ לתקן דחייב כיון שהתיקון לא היה יכול להיות אם לא שיקלקל תחילה ה"נ לא תלייר אכילת הבהמה בלא שישחטנו תחילה ועוד דשבת במלאכת מחשבת תלייה רחמנא והרי אף בשחיטת הבריאה נתקיימה מחשבתו בכיון לשוחטה לאכילה . שוב מצאתי שהתוס' פ"ק דחולין ריש דף ח' הקשו ופרקו דומה לזה ע"ש : [ב] כתב הרשב"א יוליך הנאה ליס המלך . א"ל הא פסק ל' בסימן קמ"ב בפת שנאפה בעצים דע"ז דלא אמרינן יוליך הנאת דמי עצים ליס המלח אא"כ נתערב הפת ע"ש דשאני פת ותנור דשבח עצים יש בהן דעיקר תיקונן והווייתן הוא עלי האיסור משא"כ בשחיטה וכמ"ש בשם הרא"ש בסמוך וק"ל :

הידושי הגהות

ט א ר"ל בין הגירסא שגורס פסולה בין הגירסא שגורס טריפה ולאפוקי הגי' דכשירה אבל א"ל שהגירסא טריפה הוא עיקרית ולאפוקי הגירסא דפסולה דא"כ מאי הכרה מביא דאתיא כשיטת רי"ף רביה הא אף הגירסא פסולה אתיא בשיטתיה (בנה"ג) :

א הפרישה כתב דצ"ל בסכין של עכו"ם קולף כי כן הוא בגמרא וע"ז כתב אח"כ כתב הרשב"א ובו' וע"ש ובב"ח שהאריכו לבאר כל דברי הטור בסימן זה הן בסידור לשונו גם כמ"ש

אפי' אינו יודע שהשומן היה דבוק על דופניו בעי קליפה דסכין דרכו להשתמש
בו בלא הדחה וקנוח ומן הסתם השומן שטוח על דופניו וכ"כ ה"ר ירוחם בשם
הרשב"א שאינו דומה לקדרות וקערות וכיוצא בהן שדרכן להדיחן מיד ואין השומן
בעין אבל הסכין השומן בעין עליו :

זה לא ידעתי למה ואפשר דרפויי מרפא בידיה עכ"ל וכתב הרשב"א וא"ת למה
קולף דהא קי"ל דסתם כליהם של נכרים אינן בני יומן וי"ל דמיירי בסכין בן
יומו א"נ י"ל דשאני סכין דאפילו כשאינו בן יומו לא הוי נ"ט לפגם אלא לשבח
דאיסורו טוח על פניו ולא אמרו כשאינו ב"י שהוא לפגם אלא באסור בלוע דדופני
הכלי פוגמו משא"כ באיסור בעין שהוא
לשבח והלכך סכין אף על פי שאינו בן
יומו נ"ט לשבח הוא דמתוך שמחתכין בו
תמיד נשאר שומן על פניו ולא יסור מהנג
אלא אם כן מקנחין אותו יפה יפה :

מקום בית השחיטה [ג] דשומן הנדבק בדופני הסכין אינו נפגם ונבלע בדופני בית השחיטה [ד] וא"א ז"ל כתב דאפילו בסתם שאינו יודע אם הוא בן יומו אם לאו אינו צריך לא קליפה ולא הדחה ואם (ב) יודע שהוא בן יומו קולף בית השחיטה אבל אינו יכול לשחוט בו לכתחלה על דעת שיקלוף בית השחיטה דשמא ישכח ולא יקלוף [ה] כתב הרשב"א ואם שפה או נעצה י' פעמים בקרקע קשה א"צ קליפה (ג) (ו) שאין בית השחיטה כרותח גמור שיפליט מה שבסכין ויבליענו בבשר (ז) סכין ששחט בה כשרה אע"פ שהוא מלוכלך בדם מותר לשחוט בו פעם אחרת אבל אסור לחתוך בו רותח (ד) ומותר להתוך צונן (ח) ע"י הדחה שידיחנו תחלה (ט) וסכין ששחטו בו טרפה אסור לשחוט בו פעם אחרת עד שידיחנו בצונן (י) או יקנחנו בדבר קשה ונוהגין עתה לקנחו יפה בשער הבהמה בין כל שחיטה ושחיטה ושפיר

ומ"ש וא"א הרא"ש כתב דאפילו
בסתם וכו' שם בפסקיו וכ"כ
התוס' וטעמו דאין לחלק בין סכין לשאר
כליס דמחזיקין לכולהו באין שומן דבוק
עליהן דאס היה יודע שהשומן היה דבוק
על דופני הסכין גם הרא"ש מודה דאפילו
אינו ב"י צריך קליפה וע"ל בסימן צ"ד
ובסימן קכ"ב :
ומ"ש אבל אינו יכול לשחוט בו
לכתחלה וכו' ג"ז מדברי הרא"ש
ומפרש"י שהבאתי בסמוך העתיקו. ונראה
דמ"ש הרא"ש דאינו יכול לשחוט בו
לכתחלה וכו' הוא נמשך לפי מ"ש תחלה
דאיירי בידוע שהוא ב"י דהשתא אינו
יכול לשחוט לכתחלה עד שיקלוף דשמא
ישכח ואכיל איסורא כיון שהוא ב"י אבל
אי מיירי בסתם סכין שאינו ידוע אם הוא
ב"י היה צריך לפרש דהשוחט לאו דוקא
פלוגתייהו בשוחט לכתחלה ע"ד להדיחו או לקלפו דאילו בדיעבד שרי לגמרי כיון
דנ"ט לפגם הוא ולא חיישינן בלכתחלה שמא ישכח דאף אם ישכח לא אכיל איסורא
וכ"כ הרא"ש להדיא ס"פ אין מעמידין (דף פח) רמז ע"ב וז"ל והא דאמר פ"ק
דחולין השוחט בסכין של נכרים רב אמר קולף ורבה בב"ח אמר מדיח התם מיירי
בידוע שהוא ב"י א"כ בשוחט לכתחלה ע"מ להדיח או לקלוף דדוקא בדיעבד התירו
נ"ט לפגם עכ"ל וא"כ מ"ש הרא"ש בפ"ק דחולין דבאינו ידוע שהוא ב"י לא בעי לא
קליפה ולא הדחה היינו בשחט כבר אבל בשוחט לכתחלה בעי קליפה לרב דהלכתא
כותיה אפילו ב"י ולא חיישינן שמא ישכח והשתא לדעת הרא"ש בסתם סכין של נכרים
מותר לשחוט לכתחלה אכן בהג"ה אשירי פ"ק דחולין כתב וז"ל ואם שחט בו במזיד
צריך קליפה אע"ג שאינו ב"י וכו' משמע דוקא בשחט במזיד אבל לכתחלה לא ישחוט
אפילו אינו ב"י ומשמע אפילו ידוע שאין שומן על דופניו דאסור להשתמש באיסור בחמין
אפי' נ"ט לפגם ובית השחיטה נמי אפי' למ"ד צונן הוא מ"מ חיימא בגמר שחיטה
דאיתא בסוגיא וכך תפס בסה"ת בפשיטות שכתב דהא דנקט הכא פלוגתייהו היכא
דעבר ושחט בה ולא נקט פלוגתייהו בלכתחלה כמו בסכין ששחט בה טרפה היינו

סכין ששחט בה כשרה אע"פ שהוא
מלוכלך בדם מותר לשחוט בו
פעם אחרת כ"כ התוס' והרא"ש בפ"ק דחולין ונתנו טעם משום דבלאו הכי יש דם
הרבה בבית השחיטה ולא בלע ליה משום דטרידי סימנים לפלוט דם : ומ"ש אבל
אסור לחתוך בו רותח ומותר לחתוך צונן ע"י הדחה וכו' בפרק כל הבשר (קיא :)
אמר רב נחמן אמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח צונן אמרי לה
בעי הדחה ואמרי לה לא בעי הדחה ופסק כמ"ד בעיא הדחה : ומ"ש שידיחנו
תחלה כן פירשו התוס' והרא"ש בפ"ק דחולין דבעיא הדחה אסכין קאי ודלא כדפרש"י
דקאי אבשר : וסכין ששחט בה טרפה אסור לשחוט בה פעם אחרת עד שידיחנו
בצונן או יקנחנו בדבר קשה. הכי מסיק בגמרא פ"ק דחולין (ח :)
וכתב רש"י אע"ג דפסקינן הלכתא דבית השחיטה צונן גבי סכין של היתר הוא
דפסקינן הלכה להתירא דלא מיתסר בבליעה זו דקשה הוא לבלוע אלא ע"י רתיחה
אבל גבי סכין דאיסורא של עכו"ם דלעיל לא פסקינן הכא מפני שהסכין אסורה
והבשר רך לבלוע : ומ"ש ונוהגים עתה לקנחו יפה בשער הבהמה בין כל שחיטה
ושחיטה

ומ"ש רבינו בשם הרא"ש אהא דרב
אמר קולף כתב ומיירי בידוע
שהוא בן יומו אבל אם אינו ידוע לא בעינן
לא קליפה ולא הדחה דסתם כליס של
נכרים אינם בני יומן וכך הם דברי
התוס' : ומ"ש אבל אינו יכול לשחוט בו
לכתחלה ע"ד שיקלוף בית
השחיטה וכו' ג"ז מדברי הרא"ש ז"ל שם :
כתב הרשב"א ואם שפה או נעצה י'
פעמים בקרקע קשה אין צריך
קליפה וכו' בת"ה :

משום דפשיטא להו דצריך הגעלה תחלה אם רוצה לחתוך בה רותח לפי שהסכין בלוע מאיסור וכו' ונראה מדבריו לשם דכי היכי דלחתוך בה רותח בעי הגעלה ה"ה לשחוט
בה הוי נמי כרותח אפילו למ"ד בית השחיטה צונן דמ"מ חיימא בגמר שחיטה ובדבר חם לא ישתמש באיסור בלי הגעלה ומשמע אפילו אינו ב"י ואפילו אין שומן על דפניו
ודין כל כלי איסור אם רוצה להשתמש בדבר חם והכי נהוג דלא כהרא"ש דמתיר לשחוט לכתחלה ומיהו נעיצה בקרקע מהני לשחוט בו לכתחלה באינו ב"י או בסתם
סכין ויתבאר בסמוך בס"ד : כתב הרשב"א ואם שפה או נעצה וכו' מבואר בת"ה הארוך דאם שפה או נעצה וכו' מותר אפילו לכתחלה לשחוט בה דאע"פ שהיא ב"י מ"מ כיון
דקי"ל בית השחיטה צונן אין חום בית השחיטה המועט מפליט בלעו של סכין וכיון ששפה או נעצה וכו' עד שלא ישאר שמנונית ע"ג מותר לשחוט בה אבל אם
לא שפה ונעצה וכו' חזקה על סכין שיש שמנונית על פניו וכל שהוא בעין אין אומרים בו שהוא נפגם באינו ב"י ונבלע הוא בדופני בית השחיטה אגב דוחקא דסכינא עם
חום בית השחיטה ואע"פ שאין אנו מחזיקין אותו כרותח זאת היא דעת הרשב"א אבל בסה"ת ובמרדכי משמע דאסור לשחוט בה לכתחלה בלא הגעלה והיא ב"י אפילו
נעצה דחום בית השחיטה רותח קצת ומפליט בלעו של סכין ונבלע בדופני בית השחיטה ולא מהני נעיצה אלא לשאינו ב"י דמעביר השמנונית שעל דופני הסכין וכן הדין אם
שפה והכי נקטינן מיהו כתב הרב בהגהת ש"ע דבשעת הדחק שאין לו סכין אחר כגון שהוא בדרך מותר לשחוט בה לכתחלה אם שפה או נעצה וכו' ופי' שפה הוא שהשחיזו
בריחיים שלה יפה יפה וע"ל בסי' קכ"א : סכין ששחט בה כשרה וכו' כ"כ התוס' והרא"ש פ"ק דחולין (דף ח) והטעם דאין לחוש דדופני בית השחיטה יבלעו מן הדם
שעל דופני הסכין דבלאו הכי איכא דם הרבה בבית השחיטה ולא בלע ליה משום דטרידי סימנים לפלוט דם אבל סכין ששחט בה טרפה לא מהני טעם זה
דאע"ג דטרידי לפלוט דם אינו מונע שלא לבלוע שמנונית דטרפה שעל הסכין ובעי הדחה בצונן תחלה מיהו בתוס' מבואר דבסכין ששחט בה כשרה לכולי עלמא בעי
הדחה בצונן עי' שם בד"ה סכין טרפה וכ"כ בפסקי תוספות ובאגודה לשם וכך ראוי להחמיר כמו שאבאר בסוף סי' זה בס"ד : ומ"ש אבל אסור לחתוך בה רותח
ומימרא דשמואל בפרק כל הבשר (דף קיא) ומ"ש ומותר לחתוך צונן ע"י הדחה שידיחנו הלשון משמע דמותר לכתחלה לחתוך צונן ע"י שידיחנו לסכין תחלה וכך
פי' התוס' (בדף ח) בד"ה והלכתא וכ"כ הרא"ש שם דלא כפרש"י דבעיא הדחה אבשר קאי ונראה דמה שנדחק רש"י דאבשר קאי נמשך לשיטתו דהא דבעינן סכין מיוחד
לשחיטה טעמו דחיישינן שמא יהא נפגם ע"י תשמיש וישחוט בו אח"כ בלא בדיקה ועביד איסורא כמ"ש בסוף סימן ולפ"ז אי אסכין קאי היה צריך לפרש הא דאמר
מותר לחתוך בה צונן מיירי באינו רוצה לשחוט בה עוד דאם רוצה לשחוט בה עוד אסור לכתחלה לחתוך בה בשר אפי' ידיחנו תחלה ולפי דמשמע ליה לרש"י דסתמא
דתלמודא איירי בסכין מיוחד לשחיטה דהשתא אי אפשר לפרש דאסכין קאי דהא לכתחלה אסור להשתמש בסכין מיוחד לשחיטה ולכך פי' דאבשר קאי דאם עבר וחתך
בה צונן צריך שידיח הבשר אבל התוספות והטורים מימיהם תופסים עיקר דהטעם דבעינן סכין מיוחד לשחיטה משום דם שעל פניו ולפיכך ניחא הא דקאמר דלכתחלה
חותך בה צונן אם ידיחנו תחלה לסכין ואח"כ יחזור וישחוט בה עוד וכך היא דעת רבינו שהרי כאן כתב מותר לכתחלה לחתוך צונן וכו' אלמא דמפרש נ"כ דידיחנו אסכין
קאי : וסכין ששחט בו טרפה וכו' עד בדבר קשה הכי אסיקנא בפ"ק דחולין (ד' ח) : ומ"ש ונוהגים עתה לקנחו יפה בשער הבהמה וכו' כך כתב הרא"ש לשם :
ומ"ש

דרכי משה

והטין במקולין של נכרים והנכרים חותכין מיד אחר השחיטה הקנוקנת מן הצואר בעוד שהדם חם אפשר דסמכינן אמה דסגי בהדחה : (ב) ובהג"א פ"ק דחולין ומיהו אם שחט
ה במזיד אע"פ שאין הסכין ב"י צריך קליפה כמרדכי פ"ק דחולין כתב כדעת הרשב"א דאפי' אם אין הסכין ב"י אם לא נעצה בקרקע תחלה צריך קליפה : (ג) נראה דוקא בדיעבד
אבל לכתחלה אסור לשחוט בסכין של עכו"ם בלא הגעלה או ליבון וכ"ה בהדיא במרדכי פ"ק דחולין ע"ב והרמב"ם פי"ז דהמ"א ועיין למטה ס"ס זה דזהו דעת רש"י אבל התוס' והרא"ש
מקילים : (ד) ובהמ"א בהרמב"ם פ"ו כתב דאסור לאכול בו רותח וכו' היינו דוקא ששחט בו פעמים רבות אבל משום פ"א לא נחוש רק שלא יהא מלוכלך בדם אבי"ה עכ"ל ונ"ל
הוכיח מן התוס' פ"ק דחולין ד' ט' ובאשר"י שם דאין לחלק בזה דהא דאמרינן בגמרא סכין של טריפה פליגי בה י"א בחמין וי"א בצונן וכו' ופירשו שם משמע הא סכין של כשרה
לד"ה

דרישה

[ג] דשומן הנדבק בדופני הסכין כו' א"ל להרשב"א למה לן לקמן סי' צ"ד וצ"ו בקורטא של
חלתית וכגון טעמים דחורפיה מחליא ליה תיפוק לן לאסור משום שמנונית בעין שעליו
ודוחק לומר ששם איירי בסכין מקונח דהא שם כתב בדיעבד שכבר חתכו ואיכא למיחש שמא היה
עליו שומן בעין ולאו אדעתיה ונראה עשום דשם בא לאשמעינן דבעינן ס' נגד כל הסכין מ"ה
כתב דחורפיה מוליאו ומחליא ליה ואי משום השמנונית בעין שעליו לא היו צריכין ס' נגד כל
הסכין א"כ שם איירי בבני אדם שדרכן תמיד לקנח יפה יפה :
[ד] וא"א ז"ל כתב דבסתם כו' א"כ לא קליפה ולא הדחה משמע דלא חייש הרא"ש לשומן
הנדבק בסכין וקשה דלקמן סימן צ"ו כתב לגון שחתכו בסכין של בשר אסור לאכלו
בחלב וטעמו שבלע משומן שעל הסכין כמ"ש ריש סימן צ"ו א"כ משמע להדיא דחייש לשומן הנדבק
בסכין וא"ל דשם איירי בסכין שיודעין בו שאינו נקי דהא סתמא קתני וי"ל דסתם ה"ט דאיכא
תרתי לריעותא דאיכא למיחש לשומן הנדבק ועוד דלגון דבר חריף הוא הלכך אסור לאכלו
בחלב משא"כ הכא שאין כאן אלא חשש דשומן הלכך לא חייש הרא"ש . ועי"ל דהכא מיירי בסכין
של עכו"ם וכשם שאמרינן סתם כלי עכו"ם אינן בני יומן אמרינן נמי סתם כליהם בחזקת שלא
נדבק עליהם כלום דאינהו קפדי אנקיותא אבל התם מיירי בסכין של ישראל וכשם שאמרינן
סתם כלי ישראל בני יומן אמרינן נמי מסתמא שומן נדבק בהן : [ה] וא"א כתב כו' שא"צ
קליפה . כ' מורי מתוך הרא"ש משמע שמותר לשחוט בסתם סכין ע"ג . ולעד"נ דאין מכאן הכרע
דהתיר דכאן מיירי בדיעבד ומ"ש אבל אינו יכול לשחוט לכתחילה ע"ד שיקלוף ר"ל דלרבותא נקטיה
פי' היכא דדעתיה לקלוף אין לעשות לכתחילה אע"פ שאם קולפה אין בו לד קולא בעולם
מ"מ שאין מקילין לשחוט בסכין שאינו ב"י לכתחילה בלא קליפה דנותן טעם לפגם לכתחילה
אסור ועמ"ש בס"ס זה וכן בתשב"ץ אוסר בהדיא לכתחילה וכ"ה בהגהות מהרי"מ באשר"י וכן
נראה לי לדקדק מלשון רבינו כמו שאכתוב בסוף הסימן :
[ו] כתב הרשב"א כו' שאין בית השחיטה כרותח גמור עמ"ש בפרישה . וא"ל דאף על פי שהלכה
אותה קליפה מ"מ הלא הסכין של נכרים כולו בלוע איסור אם כן כשישחוט בו יפליטנו
בית השחיטה מקליפת הסכין הסמוכה לה ודוחק לומר דס"ל דהקליפה החיצונה לא הלכה לה בשיפה ושיוה אלא שנתבלבל טעם האיסור שבה וא"כ הוא לק"מ אלא שאין טעם לדבר וי"ל
דאמרינן

פרישה

כל"ל וכן הוא בגמרא ופליגי שם אמוראי וקי"ל כמ"ד קולף וכליגי בזה הרשב"א והרא"ש שהרשב"א
סובר אפילו אינו ב"י צריך קליפה משום שמנונית שנדבק עליו אבל אם הסכין ב"י פשיטא דצריך
קליפה אפי' אם היה בודאי נקי משומן משום דבית השחיטה מפליט כמ"ש רבינו בשם הרשב"א
בסי' ק"ה והרא"ש ג"כ סובר דבית השחיטה מפליט אלא שבזה חולק על הרשב"א שהוא סובר דלא
חיישי' לשומן הנדבק בסכין משום דעכו"ם נקיי דלאיסורא לא קפידי אנקיותא קפידי הילכך כתב
דכשאינו ב"י דהיינו סתם כלי עכו"ם א"צ קליפה שטעמו פגום ואם הוא ודאי ב"י צריך קליפה והא
דכתב הרשב"א ואם שפה כו' א"צ קליפה לפי שאין בית השחיטה כרותח גמור שיפליט וס"ל
שנעיצת קרקע מועלת ששוב לא יפליט : (ו) שאינו רותח גמור דקדק לכתוב רותח גמור לא
הוי אבל מ"מ רותח הוא לענין זה שאם לא נעצה שפולט וצריך כדי קליפה וכמ"ש לקמן ר"ס ק"ה
אבל כשנעצה סגי דאין בית השחיטה מפליט אלא מה שנבלע בקליפת הסכין וקליפה הוא דק
מאוד ובהשחזו הסכין או נעצו דמהני כמו השחוס הלכה לה אותה קליפה והשתא א"ש שהביא
רבינו דברי הרשב"א שכתב ואם שפה כו' שלפום ריהטא קשה מאחר שהרשב"א סובר שאינו פולט
ואינו אוסר אלא משום שומן הנדבק בסכין א"כ לפי סברתו דוקא מועיל שפה או נעץ בקרקע
אבל לפי סברת הרא"ש שאוסר משום שהוא מפליט מה מועיל ששפה או נעץ בקרקע אבל לפי יומו
שכתבתי שגם הרשב"א סובר שפולט אלא שאינו כרותח גמור מביא שפיר דברי הרשב"א שאע"פ
שהוא מפליט מועיל נעיצת הקרקע או שפה ומדבריו נשמע להרא"ש דמצריך קליפה בסכין ב"י
דאם שפה או נעצה שא"צ קליפה ועי' עוד מזה בדרישה : (ז) סכין ששחט בה כו' מותר לשחוט
בו פעם אחרת הטעם דאגב דטרידי סימנים לפלוט דם לא בלעי דם : (ח) ע"י הדחה שידיחנו
תחילה פי' ידיח הסכין קודם חתיכת הצונן לאפוקי מהאומרים דיחתוך בה ואח"כ ידיח הבשר אחר כך שהצונן
שחתך בה : (ט) וסכין ששחטו בו טריפה אסור לשחוט בו כו' הטעם דלירו ושמנונית של טריפה
נדבק בדופני הסכין ונבלע בבשר הכשרה בשעה שהוא שוחט רך ונסרך בו משא"כ בדם
שהוא מסריך שריק וסואיל ובלאו הכי טרודין לפלוט דם לא בלעי ליה : (י) או יקנחנו בדבר קשה
הטעם

ושחיטה ושפיר דמי כ"כ הרא"ש ז"ל שם: ומ"ש ואם שחט בו בלא הדחה ידיח בית השחיטה פשוט הוא דכיון דסכין גופיה סגי ליה בהדחה השתא נמי דשחט בהדחת בית השחיטה סגי ליה: ומ"ש ואם רגיל לשחוט בו טריפות תדיר צריך נעיצה י' פעמים בקרקע קשה בפ"ק דחולין גבי סכין ששחט בו טריפה שכתבתי בסמוך כתבו התוס' והרא"ש והא דאמרינן בפרק בתרא דעכו"ם דאפי' לחתוך בה צונן צריך נעיצה י' פעמים בקרקע קשה היינו בסכין שחותכין בו איסור תמיד ונדבק בו השמנונית ואין יוצא בלא נעיצה:

יא לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה בד"א כשהאבוקה כנגדו וכו'. בפ"ק דחולין (דף יג:) תנן השוחט בלילה וכן הסומא ששחט שחיטתו כשירה ובגמרא השוחט דיעבד אין לכתחלה לא ורמינהו לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה אמר רב פפא בשאבוקה כנגדו: **ומ"ש** או ביום במקום אפל לא ישחוט וכו'. כ"כ הרשב"א בת"ה ופשוט הוא דמקום אפל ביום הרי הוא כלילה:

השוחט

ושפיר דמי [ו] ואם שחט בו בלא הדחה ידיח בית השחיטה [ז] (יא) ואם רגיל לשחוט בו טריפות תדיר צריך (ה) נעיצה עשר פעמים בקרקע קשה:

יא לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה בד"א כשהאבוקה כנגדו (א) אבל אם אין אבוקה כנגדו או ביום במקום אפל

ומ"ש ואם שחט בו בלא הדחה ידיח בית השחיטה כתב ב"י פשוט הוא דכיון דסכין גופיה סגי ליה בהדחה השתא נמי דשחט בהדחת בית השחיטה סגי ליה עכ"ל וכך פסק בש"ע כדברי רבינו ואיכא לתמוה דאע"ג דלענין הכשרו של סכין איכא לפלוגי בין סכין של נכרים דכיון דבלע שמנונית של איסור ברותחין צריך הגעלה ובין סכין ששחט בה טריפה כיון דלא בלע דקיי"ל בית השחיטה צונן ואין שם אלא שמנונית טריפה הדבוק על פניו אין צריך הגעלה אלא סגי בהדחת צונן או נמי בליתא דפרסי להעביר השמנונית מיהו אם לא הכשיר הסכין ושחט בה אין חלוק דכי היכי דבסכין של נכרים קיי"ל כרב דאמר קולף דחום בית השחיטה אגב דוחקא דסכינא מבליע השמנונית הדבוק על דופני הסכין בדופני בית השחיטה ולפיכך צריך לקלוף ה"נ בסכין ששחט בה טרפה אם חזר ושחט בה בלא הכשר השמנונית שעל פני הסכין ג"כ נבלע בדופני בית השחיטה וצריך לקלוף וכך מפרש במה שפירש"י ז"ל וגבי סכין של היתר הוא דפסק הילכתא להיתירא דלא איתסר בבליעה זו דקשה הוא לבלוע ע"י רתיחה אבל גבי סכין דאיסורא של נכרים לא פסק להיתירא מפני שהסכין אסור והבשר רך לבלוע עכ"ל ומביאו ב"י וכך מבואר בספר התרומה סי' ע' ובת"ה הארוך ז"ל בדף ט"ז ע"ב ועי"ז דקי"ל בסכין טרפה כמאן דאמר בצונן קי"ל כרב דאמר בסכין של נכרים קולף לפי שהאיסור שהוא נדבק ע"פ הסכין והוא עומד בעינו נבלע הוא בבשר עם חום בית השחיטה וה"ה לסכין טרפה אם שחט בה קודם שידיח דבין לרב אחא ובין לרבינא קולף כרב וכן פסק רש"י ז"ל כרב דאמר קולף עכ"ל גם בת"ה הקצר כתב מחלוקת הגדולים בשחט בסכין של נכרים דיש פוסקים כרב דאמר קולף ויש פוסקים דמדיח כרבה ואח"כ בשחט בסכין טרפה חזר וכתב בעבר ושחט דינו כדין שוחט בסכין של נכרים י"א קולף מקום השחיטה וי"א מדיח ומשפשף וכו' עכ"ל אלמא דלרב דאמר קולף אף כאן צריך שיקלוף והוא דבר ברור ופשוט שוב ראיתי שגם מהרש"ל בסי' י"ב תמה עליו בזה וכדי ליישב דברי רבינו נראה שהוא תופס תירוץ ר"ת שכתבו התוס' לשם (דף ח) בד"ה והילכתא דבסכין של נכרים שקיבל האיסור ע"י רתיחה לא סגי ליה בהדחה אפי' לחתוך בה צונן אלא צריך נעיצה וכו' כדאיתא בסוף ע"ז אבל בסכין ששחט בה טרפה דלא קיבל האיסור אלא ע"י חום בית השחיטה דקי"ל דצונן הוא סגי בהדחה וא"כ לפ"ז נמי יש לחלק דאע"ג דבסכין של נכרים ששחט בה קי"ל כרב דאמר קולף הכו דלא לוסיף עלה דדוקא בסכין של נכרים דקיבל האיסור ע"י רתיחה אע"פ שעכשיו לא השתמש בו אלא ע"י בית השחיטה שהוא צונן צריך קליפה אבל בסכין ששחט בה טרפה דלא קיבל האיסור ע"י רתיחה אלא ע"י ב"ה שהוא צונן וגם עתה השתמש בבית השחיטה שהוא צונן סגי בהדחה ואע"פ שהרא"ש בפסקיו לא הביא פי' ר"ת מ"מ סובר רבי' דדברי ר"ת ג"כ הלכה ומצרף רבי' שתי הטעמים יחד דכיון דהסכין של נכרים איכא תרתי איסור רתיחה ואיסור תדיר יש להחמיר טפי דבעי קליפה וכ"כ הסמ"ג לחלק בין סכין של נכרים שחתכו בו איסור רותח ואיסור תדיר משא"כ בסכין ששחט בה טרפה ותופס רבינו בסברא זו לחלק ביניהם גם בדין אם עבר ושחט בלא הכשר דבסכין של נכרים שחתכו בו איסור רותח ואיסור תדיר קי"ל כרב דקולף אבל בסכין ששחט בה טרפה דחתך בה איסור צונן ואיסור אקראי אף רב מודה דסגי בהדחה כנ"ל ליישב דברי רבי' ומיהו העיקר הוא דלא כדעת רבי' בזה אלא אף בשחט טרפה וחזר ושחט בה צריך קליפה למאי דקי"ל כרב וכדפסק רש"י וסה"ת והרשב"א והכי נקטינן ודלא כהש"ע ועי' בסי' ל"ד בס"ד: **ואם** רגיל לשחוט בו טריפות תדיר וכו' כ"כ התוס' בד"ה והלכתא לתרץ דהך דסוף ע"ז דאפי' לחתוך צונן בסכין של נכרים בעיא נעיצה וכו' היינו בסכין שחתכו בו איסור תדיר ונדבק בו השמנונית ואין יוצא בלא נעיצה עכ"ל וכ"כ הרא"ש תירוץ זה ולא הביא תירוץ ר"ת שכתבתי בסמוך ומשמע אם לא נעצה ועבר ושחט בה צריך לקלוף כדין סכין של נכרים דקי"ל כרב דקולף לפי שאיסורו תדיר לפי תירוץ זה ולא דמי לשחט טרפה באקראי דסגי בהדחה אם עבר ושחט בה לפי דעת רבי' ונראה דלמאי דפי' בסעיף ט' דנקטינן בסכין של נכרים בן יומו דלא יועיל נעיצה אלא צריך הגעלה לכתחילה אלא דבאינו ב"י מועיל נעיצה ה"ה נמי בשחט בה טריפות תדיר כך הדין ואע"פ שרבי' נמשך אחר דעת הרשב"א לעיל דלגבי שחיטה מועיל נעיצה אפילו לב"י מיהו אנן לא קי"ל הכי עוד נראה דלא נקרא תדיר אלא כעין סכין של נכרים שחותכין בו איסור תמיד בלא הכשר בנתים דיבש האיסור על הסכין כמ"ש בסה"ת ובמרדכי האי לישנא ממש וכ"כ הרא"ש שחותכין בו איסור תמיד ונדבק בו השמנונית וכו' וא"כ בשחט בו טריפות נמי דוקא כשכולם טריפות שנדבק בו האיסור אבל אם שוחט ג"כ כשירות בינתיים ובכל פעם ופעם לאחר ששחט מקנח הסכין יפה בשער הבהמה אע"פ ששחט ג"כ הרבה טריפות א"צ לא נעיצה ולא אפי' הדחה כיון דאין האיסור של טריפה נדבק על הסכין ולפ"ז דין דטריפות תדיר לא שייך בשוחטים שלנו אע"פ ששוחטין הרבה טריפות בינתיים וכן קבלתי ועי' במ"ש מהרש"ל בזה סוף סי' י"ב: וכתב מהרש"ל שם וז"ל ואני אומר על הטבחים שלא תפסו מנהג אבותיהם בידיהם ומקנחים אותו ערקאי אבל לא יפה כראוי עכ"ל ולכן כל מורה חייב להזהירם ע"ז: כתב הר"ן שהקשו לרבה דאמר מדיח תיפוק ליה דבלאו הכי בעי הדחה כדקי"ל מדיח ומולח ומדיח ותירץ דכ"מ לצלי דלא בעי הדחה וכאן בעי הדחה משום בליעת הסכין ועוד כתב בשם ה"ר יונה דה"ק דאי משום דם בשפשוף במים הוי סגי אבל השתא משום שמנונית סכין של איסור בעינן שפשוף גדול בידים היטב כדי שיסור ממנה שומן הסכין שנדבק בו באומד הדעת וע"ש. וכה"ג כתב ה"ר ירוחם דלא דמי הדחה דדם להדחה דשומן ולפ"ז הא דכתב רבינו בעבר ושחט בסכין ששחט בה טרפה דידיח בית השחיטה דר"ל שפשוף גדול בידים היטב וכו' כמ"ש הר"י ואפי' לצלי נמי מיהו לענין פסק הלכה נראה עיקר שלא כדברי רבינו בזה אלא אף בשחט בה טריפה באקראי ושוב חזר ושחט בה צריך לקלוף בית השחיטה כדפרישית בסמוך גרסינן בגמרא ולמ"ד סכין טרפה הכשרו בחמין (פי' צריך הגעלה) מ"ט משום דקא בלעה איסורא דהיתירא נמי הא בלע אמ"ה ומשני אימת קא חייטא אימת בלעה לכי גמרה שחיטה הא שעתא דהיתירא הוא וקשה דמאי לא פריך נמי למ"ד דהכשרו בצונן מ"ט דאיסורא דהיתירא נמי וכ"ל דס"ל למקשה דלמ"ד בצונן לא קשיא דאיכא למימר דאה"נ דאפי' דהיתירא צריך להדיח הסכין בצונן א"נ בבליתא דפרסא לאחר כל שחיטה ושחיטה והא דנקט טרפה לרבותא נקט הכי דלא מיבעיא היכא דליכא אלא משום אמ"ה דליתיה בגמר שחיטה אלא בתחילת שחיטה דפשיטא דסגי בצונן אלא אפילו דטריפה דאיתיה נמי בגמר שחיטה נמי סגי בצונן אבל למ"ד בחמין קשיא אדרבה הו"ל לאשמועינן רבותא דאפי' בדליכא אלא משום אמ"ה צריך הכשר בחמין וכ"ש בטריפה ומשני דלא חיישינן לאיסורא דאמ"ה להצריכו הכשר בחמין דאימת בלעה לכי חייטא וכו' השתא למאי דאסיקנא דבשוחט טריפה הילכתא כמ"ד בצונן אין חלוק בין דהיתירא לדאיסורא בכל ענין צריך הדחה בצונן א"נ בליתא דפרסא משום אמ"ה ואע"ג דמשני אימת קא חייטא וכו' היינו לומר שאין חמימותו כ"כ להצריכו הכשר בחמין למ"ד בחמין אבל הדחה בצונן או בליתא דפרסא ודאי צריך כסברת המקשה וכן פסק באגודה פ"ק דחולין ע"ש בהג"ה וכ"מ מהוראה זו דאע"ג דצריך לקנח הסכין בין כל שחיטה ושחיטה מחששא דטרפה כמו שנהגו השוחטין וכמ"ש הרא"ש ורבי' מ"מ בעופות דלא שכיחי טרפות אין מנהג לקנח אבל לפי הוראה זו דאיכא איסורא דאמ"ה צריך לקנח בבליתא דפרסי או שאר דבר קשה אף בעופות אבל לא מהני הקינוח בנוצות העופות שהן רכים אלא דוקא דבר קשה כגון חתיכת בגד בלוי או הדחה בצונן בין כל שחיטה ושחיטה וגם בזה צריך המורה להזהיר לשוחטים:

יא לעולם שוחטין וכו' משנה פ"ק דחולין (דף טו) הכל שוחטין ולעולם שוחטין ובכל שוחטין ואסיקנא בגמרא (דף יז) דלעולם שוחטין אתא לאתויי בין ביום ובין בלילה ותו תנן (סוף דף יג) השוחט בלילה וכן הסומא ששחט שחיטתו כשרה ובגמרא השוחט דיעבד אין לכתחילה לא ורמינהו לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה בין בראש הגג בין בראש הספינה א"ר פפא בשאבוקה כנגדו א"ר אשי דיקא נמי דקתני התם דומיא דיום והכא דומיא דסומא ש"מ ואיכא למידק בברייתא דהו"ל למתני שוחטין בין ביום בין בלילה למה ליה למתני לעולם וי"ל דהך ברייתא אתיא לפרושי מתניתין דלעולם שוחטין רצונו לומר בין ביום בין בלילה דהכי אסיק ליה רבא פירושא דמתניתין בדף י"ז ורבינו נמי נקט לישנא דברייתא ופי' רש"י לכתחילה לא ישחוט בלילה שמא לא ישחוט רובא והוא לא ידע עכ"ל

דרכי משה

לד"ה בצונן והיינו דוקא לשחוט בה אבל לחתוך בה רותח אפילו סכין ששחט בה כשרה אסור לאכול בה רותח א"כ אי הוה ס"ל חילוק זה א"כ דילמא לעולם איירי לחתוך בה רותח מ"מ ל"ק מידי מסכין כשרה דהתם מיירי ששחט בו פעמים רבות אבל פ"א מותר לחתוך בה רותח ולכן פליגי דוקא בסכין ששחט בו טריפה דאפי' בפעם אחד אסור דהא בלא"ה צריכים לאוקמי שם ההיא דסכין ששחט בו טריפה דמיירי דרך אקראי בעלמא ואי הוה ס"ל דההיא דסכין ששחט בה כשירה מיירי ששחט בה הרבה פעמים לא מוכח מידי אלא ע"כ לומר דס"ל דאין לחלק בזה כנ"ל מוכח שם וכ"נ מדברי הטור שאינו מחלק בזה: (ה) משמע דאפי' לכתחילה שרי ע"י נעיצה ולא דמי לסכין של עכו"ם דצריך לכתחילה הגעלה דהתם גרע הואיל ובלע ע"י רותח וכן מחלק רש"י פ"ק דחולין וע"ש אמנם התוספות והאשר"י משמע דאינם מחלקים בזה וצ"ע ואפשר לדבריהם דאף בסכין של עכו"ם מותר לכתחילה ע"י נעיצה וכ"מ מדברי האשר"י שכתב דאסור לשחוט בו לכתחילה על דעת שיקלוף בית השחיטה דשמא ישכח ולא יקלוף משמע דבמקום דלא בעי קליפה מותר לכתחילה וכן ראיתי רבים נוהגין לשחוט בסכין של עכו"ם ע"י נעיצה:

יא (א) כתב מהרי"ו בה"ש שחיבור ב' נרות דינן כאבוקה ועיין בא"ח סי' רצ"ח מה נקרא אבוקה:

וע"ל

פרישה

הטעם דמותר משום דכיון שאינו תדיר כסכין של עכו"ם הנ"ל: (יא) ואם רגיל כו' צריך נעילה הטעם שסגי בנעילה כדין סכין של עכו"ם כמ"ש בשם הרשב"א לעיל ועד"ר:

ולוקח

דרישה

דאמרינן כבולעו כך פולטו ומתחילה לא נכנס האיסור בעובי הסכין אלא מכח חום גדול נדחק ונכנס טעם האיסור ואותו טעם כיון שאין בו ממש לא יוכל להפליטו חום בית השחיטה שהיא אינה רותחת כל כך ואין בה כח אלא להפליט מה שנבלע בקליפת הסכין המיוחה דשם נבלע ממשות האיסור ובקלות יצא ממנו משא"כ בנועצה י"פ בקרקע או ספה ודו"ק וכמודומה לי שיש דיעות דאם האיסור שהוא בעין דבר קלוש ודק מאוד שייך בו ג"כ נותן טעם לפגם וא"כ אין אנו צריכין לכל הדוחקים הללו די"ל הרא"ש והרשב"א בזה פליגי דהרא"ש ס"ל שכשהב המעט הנדבק בסכין לפגם א"ל שהוא ב"י או כאסר נוכח השומן שעל הסכין שהוא טעם לשבח ורשב"א ס"ל דאפי' אינן ב"י כשבא לשבח כיון שהוא בעין: [ו] ואם שחט בו בלא הדחה ידיח את בית השחיטה א"ל הא בלאו הכי צריך הדחה קודם מליחה כמ"ש הטור לקמן ר"ס ס"ט די"ל שום צריך הדחה מיד אחר השחיטה משא"כ בשאר בשר א"כ צריך לשפשף היטב בידים מורי ולי נראה עוד דמיירי אפי' אם רוצה לצלותו דלא בעי הדחה כלל מיהו לפי מאי דקי"ל דבשר בית השחיטה שהוא מלוכלך בדם הרבה צריך הדחה אפי' לצלי צריכין לתרץ מ"ו: [ז] ואם רגיל כו' צריך נעילה י"פ כו' כדין סכין ש"כ כמ"ש בשם הרשב"א מיהו נ"ל דבסכין ש"כ אסור לכתחילה לשחוט בה ע"י נעילה וגם הרשב"א לא כתב לעיל אלא שאם נעלה ושחט בה כבר שא"כ קליפה אבל לכתחילה בעינן דוקא לסכין של נכרים הגעלה לשחוט כיון שקיבל האיסור ע"י רתיחה גמורה משא"כ בסכין שרגיל לשחוט בה טריפות וכן מחלק רש"י בפ"ק דחולין והביאו רמ"א בד"מ שלו וכתב אכן התוס' והרא"ש לא מחלקים בהכי ומ"ה בשעת הדחק מותר לשחוט בסכין ש"כ ע"י נעילה בקרקע קשה וכן ראיתי נוהגין הרבה פעמים וכן יש לדקדק מדברי הרא"ש שכתב דאין לשחוט לכתחילה ע"ד שיקלוף א"כ פן ישכח ולא יקלוף משמע דבמקום שא"כ קליפה כמו בנעלה מותר לשחוט לכתחילה עכ"ל וכן פסק בש"ע וכ"כ רמ"י ולע"ד אין ראייתו מהרא"ש ראיה כמ"ש דאף דא"כ קליפה שכבר שחט ע"י נעילה מ"מ לכתחילה אסור לשחוט בה בלא הגעלה וכן נראה לדקדק מלשון רבינו שהביא לשון הרא"ש שאסור לשחוט בה לכתחילה ע"ד שיקלוף כו' ולמה לא כתב שאפשר לשחוט ע"י נעילה שאז יצא זריז ונשכר שלא יצטרך לקלוף ודוחק לומר דאין זה תקנה אלא קלקלה שיקלקל הסכין שעושין בו שיפגמנו אלא ודאי בכל ענין אסור לכתחילה א"ל ע"י הגעלה מיהו אפשר דבשעת הדחק יש להקל כשנעץ כיון שהרא"ש התיר אפי' בלא נעילה וקליפה בשתס סכין ש"כ בדיעבד. ומ"ו שכתב שבתשב"ץ ובהגהות מהרי"ח משמע לאיסור אפשר דמודו בנעילה ואפי' לכתחילה וצ"ע:

השוחט

חדושי הגהות

במ"ש בסמוך בשם הרשב"א ואם שפה או נעצה כו' בסתם וכפי הנראה באמת הרא"ש חולק עליו ע"ש ועי' בט"ז ובב"ה:

במשנה

אבל לא ישחוט ואם שחט שחיטתו כשרה

[א] השוחט בשבת ויוה"כ אע"פ שאילו היה מזיד בשבת מתחייב בנפשו (א) ולוקה ביה"כ שחיטתו כשרה (ב) שוחטין בכ"מ אפילו בראש הגג (ג) ובראש הספינה אבל אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט ולא לתוך הכלים שלא יאמרו מקבל הדם לזרקו לע"ז (ד) ואם יש בכלי מים שאין הדם ראוי לע"ז אם הם צלולים לא ישחוט

עכ"ל וא"ת ישחוט לכתחלה וביום יראה אם נשחטה רובן וי"ל דכל שאינו בודק בסימנים מיד אחר השחיטה אע"פ שמצא לאח"כ שנשחטו רובן אסורה חיישינן שמא ע"י פירכוס נתרחב החתך משהו ונראה דנשחטה רובו כמו שיתבאר בס"ד בריש סימן כ"ה ע"ש הא"ז ע"ש ועי"ל דכל היכא ששחיטתו אסורה בלא בדיקה אסור לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו לאח"כ דשמא ישכח ולא יבדקנו ויאכיל איסורא וכיוצא בזה כתב הר"ן בריש חולין וראשון עיקר דאפילו לא ישכח מלבדוק ומצאו נשחטו רובן אסורים כדפי' והרשב"א כתב בת"ה הארוך לכתחלה לא ישחוט בלילה שמא יחליד ולאו אדעתיה ובקצור כתב שמא ידרוס שמא יחליד ולא ירגיש ונראה שלפי שהיה קשה להרב אפרש"י מה שכתבתי לכך פירש בדרך אחר דלא קשיא אלא מיהו קשה אפירוש הרשב"א דכיון דחיישינן שמא ידרוס שמא יחליד אף דיעבד שחיטתו אסורה מספק אפי' נשחטו כולן דשמא דרס או שמא החליד אבל לפרש"י לא קשיא דאין שחיטתו כשרה דיעבד אלא במצא שנשחטו כל הסימנים דליכא למיחש לפירכוס ולשמא דרס ולשמא החליד נמי לא חיישינן דאף בלילה יכול ליזהר מלדרוס ומלהחליד אבל לפי' הרשב"א קשיא וי"ל דגם הרשב"א ס"ל דיכול ליזהר מלדרוס ומלהחליד ולכך כשרה דיעבד אם אמר ברי לי שלא דרסתי ולא החלדתי אלא לכתחלה מיהא חיישינן שמא ידרוס ויחליד ולא ירגיש ונראה דלפרש"י יכול לשחוט לכתחלה ביום במקום אופל שהרי יכול לבדוק בסימנים מיד כשיצא מאופל לאורה והא דכתב רבינו דאסור ביום במקום אופל הם דברי הרשב"א דלטעמו דאסור שמא ידרוס שמא יחליד ולאו אדעתיה אף ביום במקום אופל אסור לכתחלה מטעם זה והכי נקטינן כהרשב"א ורבינו להחמיר לכתחלה ביום במקום אופל מיהו נקטינן נמי כפרש"י להחמיר היכא דלא בדק בסימנים מיד ולאח"כ מצא שנשחטו רובא דאסורים כדפי':

השוחט בשבת וכו' משנה שם ריש (דף יד) השוחט בשבת וביה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ואסיקנא בגמרא שבת דומיא דיה"כ מה יה"כ ל"ש בשוגג ול"ש במזיד לא אכיל אף שבת ל"ש בשוגג ול"ש במזיד לא אכיל ומתני' ר' יהודה הוא דתנן המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דר"מ ר' יהודה אומר בשוגג יאכל במ"ש במזיד לא יאכל עולמית וכו' ומותבינן ומי מצית מוקמית לה בשוגג ור' יהודה והא אע"פ שמתחייב בנפשו קתני ומהדרינן ה"ק אע"פ דבמזיד מתחייב בנפשו הוא הכא דבשוגג שחיטתו כשרה ומשמע דבמזיד שחיטתו פסולה דה"ל מומר לחלל שבתות בפרהסיא וכדלעיל בסי' ב' והכי משמע מל' הרמב"ם בפ"א מה"ש דדוקא בשוגג שחיטתו כשרה אבל במזיד פסולה וכך מפורש בדבריו בפי' המשניות אבל מל' רבי' משמע דאפילו במזיד שחיטתו כשרה וקשה דפסק היפך משמעות הסוגיא ונראה דרבינו נמשך אחר דברי התוס' שכתבו וז"ל השוחט בשבת וכו' אפילו במזיד בעי לאקומי תימה אי במזיד היאך שחיטתו כשרה והא מומר לחלל שבתות אסור לאכול משחיטתו וי"ל דהתם בפרהסיא והכא בצינעא ועי"ל דמשום פעם אחת לא חשיב מומר וכן משמע בפ"ב דאמר השוחט את הבהמה לזרוק דמה לע"ז ריש לקיש אמר מותרת ותו אמרי' התם שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד שוחט לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה ומוקי לה בישראל מומר אבל ישראל כשר לצעורי בעלמא קא מכוין והשתא כיון דמומר הוא בלא שום אחד מכל אלו תיפוק ליה דפסיל אבל אי בחדא זימנא לא איתסר שחיטתו ניחא עכ"ל וסובר רבינו דאע"ג דהתוס' כתבו זה למאי דס"ד דבעי לאוקומי במזיד מ"מ בע"כ דקושטא הכי הוא כדמוכח מדר"ל דליכא למימר דלא קי"ל כר"ל אלא כר' יוחנן דזבחי מתים היא דאלמא דבחדא זימנא ה"ל מומר הא ליתא דמאי דקי"ל כר"י מטעם אחר הוא דס"ל דמחשבין מעבודה לעבודה וגמרי' חוץ מפנים כדאיתא התם אבל במאי דס"ל לר"ל דבפעם א' לא חשיב מומר לא אשכחן דפליג עליה ר"י גם הראיה השנית אין לדחותה ולומר מטעם מומר לא היה נאסר דלא גרע מנכרי כשאוחז עם הישראל בסכין אחד ושוחט דכשרה השחיטה כמ"ש בסי' ב' ע"ש הא"ז ובה"ג דהא קא חזינן דהתוס' לא ס"ל ותייהו אלא ס"ל כהרשב"א ורבינו והשתא ודאי אף למסקנא שחיטת מזיד נמי כשרה דלא ה"ל מומר בפעם אחת וכ"כ הר"ן בשם התוס' לפסק הלכה וכן כתבו התוס' בפרק הדר לפסק הלכה ע"ש וצ"ל לפי זה דהא דאוקי תלמודא במסקנא דמתני' בשוחט בשוגג לאו למימרא דבמזיד שחיטתו פסולה דהא כשרה היא לאחרים אליבא דר"י דלא חשבינן ליה מומר בפעם אחת אלא דלפי דמתני' תנן בסתמא כשרה דמשמע בין לו בין לאחרים כשרה ולר' יהודה במזיד לא יאכל הוא עולמית להכי אוקמוה בשוגג ה"ק אף ע"פ שאילו היה מזיד מתחייב בנפשו ואצ"ל דהיתה אסורה לו באכילה משום מעשה שבת אפ"ה בשוגג לא קנסינן ליה ושחיטתו כשרה לדידיה במ"ש ולאחרים מיד אה"נ דבמזיד שריא נמי לאחרים דלא חשיב מומר בחדא זימנא ורבינו שלא בא כאן ללמד על הלכות מעשה שבת סתם וכתב אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ונסמך על מ"ש בדינים אלו בא"ח סי' שי"ח אבל ודאי אף במזיד שחיטתו כשרה וכמ"ש התוס' כנ"ל לדעת רבינו אבל בדברי הרשב"א קשה דמשמע מדבריו בת"ה הארוך שער ראשון מ"ש אפלוגתא דר"י ור"ל בשוחט את הבהמה לזרוק דמה לע"ז דס"ל דאף בפעם אחת חשיב מומר כמו שנתבאר בסי' ד' סעיף ד' וכאן כתב בת"ה דהשוחט בשבת וביה"כ במזיד שחיטתו כשרה. ואפשר לומר דבשוחט לע"ז דוקא ס"ל להרשב"א דחשיב מומר מיד כשהתחיל לשחוט ועשה חבורה קלא וכיון דכבר נעשה מומר קודם שגמר שחיטתו לכך אסורה שחיטתו אף בפעם אחת אבל בשבת לא נקרא מחלל שבת אלא במלאכה חשובה ותיקון גמרו שהוציאה מידי אמ"ה בגמר שחיטה דמלאכת מחשבת אסרה תורה לכך אין שחיטתו פסולה בפעם אחת דאין נקרא מחלל שבת אלא לאחר גמר שחיטה כשהוציאה מידי אמ"ה ולפ"ז לא ס"ל להרשב"א הא דכתב הרמב"ם בפי' המשנה דהשוחט בשבת דמשיתחיל לעשות חבורה בצואר הבהמה הוא מחלל שבתות קודם שישחוט וכו' דודאי אילו הפסיק מעשה חבורה קלא היה הדין עמו אבל בשלא הפסיק הכל חשיב מעשה אחד ולא נקרא מחלל שבת אלא לאחר גמר השחיטה ולכ"כ הרשב"א דאפי' במזיד שחיטתו כשרה: ולענין הלכה נראה לפסוק כמ"ש התו' ורבינו והרשב"א דאפי' במזיד שחיטתו כשרה והכי משמע מדכתב בש"ע כל' רבינו ולא כתב כל' הרמב"ם השוחט בשבת בשוגג:

שוחטין בכל מקום וכו' ברייתא פרק קמא (סוף דף י"ג) הבאתיה בתחלת סימן זה ופרש"י ואף על גב דתנן בהשוחט אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות דלא לימרו לשר של ים הוא שוחט ולא לתוך כלים דלא לימרו הואיל ומקבל את הדם לזורקו לע"ז הוא צריך אפ"ה בראש הגג שוחטין ואין חוששין לומר לצבא השמים עלה לשחוט או אם מקבלו בכלי דהכל יודעים שא"א לו לטנף את גגו ואין כאן חשד ובספינה נמי הכל יודעין דכיון דבספינה הוא ע"כ הוא שוחט לתוך הים שאי אפשר לו לטנף את הספינה עכ"ל ונראה דסבירא ליה לרש"י מדתני לעולם שוחטים בין בראש הגג בין בראש הספינה אלמא דאין שום איסור בשוחט בראש הגג ובראש הספינה דבראש הגג יכול לקבלו בכלי ובראש הספינה יכול לשחוט לתוך הים להדיא או לקבלו בכלי והיינו לעולם דאין שם איסור והא דאמר בפרק השוחט דאסור לשחוט לתוך הים אלא מוציא ידו חוץ לספינה והדם שותת ויורד על דופני הספינה היינו בשהוא עומד בתוך הספינה דאין הספינה מתטנפת בכך מבחוץ דמשתטף הדם ממילא בהילוכה במים אבל בראש הספינה דמתטנפת שוחט לתוך הים להדיא דהכל יודעין וכו' או מקבל הדם בכלי ומה"ט נמי שרי לקבל הדם בכלי בשוחט בראש הגג משום דהכל יודעין וכו' וכ"כ רש"י להדיא (בדף יז) דבראש הספינה דשרי משום דמוכחא מילתא דלנקר ספינתו הוא צריך והתוספות הבינו מפרש"י דאף בעומד בתוך הספינה שוחט לתוך הים והקשו עליו ושרי להו מארייהו לא חששו לדקדק בפירושו ובלשונו. וב"י כתב דגם רש"י נתכוון לומר שישחוט והדם יורד על דופני הספינה וכו' ותימה דאם כן מאי קאמר רש"י דהכל יודעין וכו' אבל מה שכתבנו הוא מבואר והכי נקטינן לחלק בין עומד בתוך הספינה ושוחט לשוחט בראש הספינה ולא כדברי התוספות והב"י: **ומ"ש** אבל אין שוחטין לתוך ימים וכו' משנה וגמרא ס"פ השוחט ופרש"י ובספינה יכול לשחוט ע"ג כלים והדם שותת לתוך הים שלא ילכלך את הספינה ולא מחזי כשוחט לתוך הים עכ"ל וכ"כ בש"ע ורבינו נמי כשכתב והדם שותת

השוחט בשבת וביה"כ אע"פ שאילו היה מזיד בשבת מתחייב בנפשו וכו' שחיטתו כשרה. משנה שם (יד.) השוחט בשבת וביה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ומוקי לה בגמ' (טו.) בשוגג ופריך ומי מצית מוקמת לה בשוגג והא אע"פ שמתחייב בנפשו קתני ה"ק אע"ג דבמזיד מתחייב בנפשו הוא הכא דבשוגג שחיטתו כשרה ומשמע דבמזיד שחיטתו פסולה וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"א מה' שחיטה (ב) אבל התוס' כתבו על מאי דבעי לאוקמא בגמרא אפילו במזיד תימא אי במזיד היאך שחיטתו כשרה והא מומר לחלל שבתות אסור לאכול משחיטתו כדמוכח לעיל וי"ל דהתם בפרהסיא והכא בצינעא ועי"ל דמשום פעם אחת לא חשיב מומר וכן משמע בפ"ב: שוחטין בכל מקום אפי' בראש הגג ובראש הספינה. ברייתא פ"ק דחולין (יג:) ופרש"י דבראש הגג אשמועי' דלא חיישי' שמא יאמרו לצבא השמים עלה לשחוט או אם מקבל בכלי הכל יודעין שא"א לו לטנף את גגו ואין כאן חשדא ובספינה נמי הכל יודעין דכיון דבספינה הוא ע"כ הוא שוחט לתוך הים שא"א לטנף את הספינה. וכתבו התוס' על זה וא"א לומר כן דאפי' עומד בספינה אסור לשחוט לתוך הים כדאמרי' בספ"ב אלא מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט ודם שותת ויורד על דפני הספינה עכ"ל ונ"ל שאף רש"י לא נתכוון לומר שישחוט בתוך הים להדיא אלא לדם שותת ויורד על דפני הספינה שוחט לתוך הים קרי ליה דכיון דסוף סוף דם יורד לתוך הים הוה מקום חשדא אלא דמשום דהוא בספינה שרי בההוא גוונא דדם שותת ויורד על דפני הספינה: ומ"ש אבל אין שוחטין לתוך ימים ונהרות וכו' ולא לתוך הכלים וכו' משנה ספ"ב דחולין (מא.): ומ"ש ואם יש בכלי מים שאין הדם ראוי לע"ז אם הם צלולים לא ישחוט בו וכו' ואם הם עכורין מותר שם במשנה אבל שוחט הוא לתוך הגומא של מים ובגמרא מ"ש לתוך ימים דלא דאמרי לשרא דימא קא שחיט לתוך הגומא של מים נמי אמר לבבואה קא שחיט אמר רבא בעכורים שנו ופרש"י לבבואה. פרצוף שלו הנראים במים: עכורים לא מנכר בבואה כך היא גירסת הרשב"א וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מה"ש (ג) ואפי' לרש"י שגורס לתוך העיגול של מים פי' לתוך גומא שיש בה מים משם נלמוד לדין כלי שיש בו מים ולאפוקי מדברי ראב"ן שכתב המרדכי שאין שוחטין לתוך הכלי כלל: ומ"ש רבינו ואם יש בכלי מים שאין הדם ראוי לע"ז מבואר דהיינו לומר דכיון דיש בו מים מידע

דרכי משה

(ב) ועי"ל סי' ב' דיש חולקין בזה וס"ל דאין זה נקרא מומר לחלל שבתות דשחיטתו פסולה מצאתי בהגהות שחיטת ישנים בשם ר' יהודה חסיד שיש שעה אחד בשבט מי ששוחט אווזא אותה שעה ימות באותה שנה ולכך אנו נזהרין שלא לאכול שום אווזא בחדש שבט שמא יבא לשחוט באותה שעה גם היה אומר שלא לאכול אווזא בחדש טבת עכ"ל תשב"ץ ואיתי משוחטים בקיאים ממונים שהיו נוטלים מכל אווז ששחטו בשבט הלב ואמרו שכך קבלו ששוב אין לחוש לסכנה: (ג) לאפוקי ממרדכי דכתב בשם ראב"ן דאין שוחטין לתוך

דרישה

סי' יא [א] השוחט בשבת ויום הכפורים אף על פי שאילו היה מזיד בשבת מתחייב בנפשו ולוקה בי"כ שחיטתו כשרה. כ' ב"י וז"ל ומשמע דבמזיד שחיטתו פסולה וכן נראה מדברי הרמב"ם סוף פ"א מהלכות שחיטה עכ"ל. ונראה שטעמו משום דבמזיד הוה מומר לחלל שבתות. ול"נ דאף במזיד שחיטתו כשרה ולא הוי מומר לחלל שבתות בזאת השחיטה ורבינו סובר כמו שתירצו שם התוספות דדוקא עושה בפרהסיא הוה מומר וכ"כ רבינו בהדיא בסי' ב' ז"ל חוץ ממומר לע"ז ומחלל שבתות בפרהסיא והא דנקט רבינו אע"פ שאילו היה מזיד כו' דמשמע מדבריו דבשוגג דוקא מיירי צ"ל שתפס לשון המשנה וכמו שפרשוה בגמרא וז"ל המשנה בפ"ק דחולין ד' י"ד השוחט בשבת וביה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ומוקי לה בגמרא כר' יהודה דמבשל שסובר ר"י המבשל בשבת בשוגג מותר לו ולאחרים במוצאי שבת ובמזיד הוא לא יאכל עולמית משום קנס ולאחרים מותר במ"ש ומוקי למתניתין דהכא בשוגג. וכר"מ ל"מ לאוקמא דהיא סובר בשוגג מותר בו ביום בין לו בין לאחרים ותנא דמתניתין תנא שבת דומיא די"ה מה י"ה אסור לאכול בו ביום אף שבת אסור לאכול בו ביום וכר"י הסנדלר לא מצי לאוקמא משום שהוא מחלק במ"ש לאחרים מותר ולעצמו אסור ותנא דמתני' תנא כשרה דמשמע בין לו בין לאחרים ופריך בגמרא ומי מצית מוקמת בשוגג והא אף על פי שמתחייב בנפשו קתני ומשני הכי קאמר אף על פי שאילו היה מזיד היה מתחייב בנפשו כמלא שתנא דמתניתין נקט במזיד לרבותא שאף על פי שאיסורו חמור וה"א ליקנסיה דאפילו בשוגג יהא אסור לעצמו אפ"ה שחיטתו כשרה והיינו לעצמו ולאחרים כדדייק בגמרא ממלת "כשרה ורבינו תופס שיטה זו אליבא הלכתא שהרי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והגאונים ס"ל דהלכה כר' יהודה במבשל בשבת וכמ"ש רבינו בא"ח ר"ס ש"ח וכתב ב"י שכן נקטינן ושכן הכריע ג"כ הרמב"ן ולא כתוס' וסמ"ג וס"ה

פרישה

סי' יא (א) ולוקה ביום הכפורים כו' כתב הב"י ומשמע דבמזיד שחיטתו פסולה וכן נראה מדברי הרמב"ם סוף פ"א מהל' שחיטה ע"כ. ול"נ דאפי' במזיד שחיטתו כשרה שהרי סתם וכתב שחיטתו כשרה דמשמע בין שוגג בין מזיד כל חד וחד כדיניה במזיד אסור לו עולמית ולאחרים מותר במוצאי שבת ובשוגג לו ולאחרים מותר במ"ש. וכמ"ש בא"ח סימן ש"ח והא דכתב "שאלו כו' לרבותא נקטיה דלא תימא הואיל והוא איסור חמור שבמזיד חייב מיתה נקנסיה לדידיה בשוגג קמ"ל וכן הוא להדיא בגמרא ועד"ר: (ב) שוחטין בכל מקום ואפי' בראש הגג פי' ולא חיישינן שיאמרו לצבא השמים עלה לשחוט: (ג) ובראש הספינה פי' ולא חיישינן שמא יאמרו לשר של ים הוא שוחט: (ד) ואם יש בכלי מים וה"ה עפר ב"י בשם הרשב"א

ישחוט בו שלא יאמרו לצורה הנראה במים שוחט (ה) ואם הם עכורים מותר היה בספינה ואין לו בה מקום פנוי לשחוט (ו) יכול לשחוט על גבי כלים ובלבד שלא ישחוט לתוכן או מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט על דפנותיה והדם שותת ויורד לתוך המים ואינו חושש:

יב (א) [א] **אין** שוחטין לתוך הגומא אפילו בבית היה רוצה לנקות ביתו כיצד יעשה (ב) עושה מקום חוץ לגומא ושוחט שם והדם שותת ויורד לגומא שאז ניכר לכל שמתכוין לנקות ביתו ובשוק אפי' כה"ג אסור שאינו חושש לנקות וכתב הרמב"ם ואם שחט לתוך הגומא אסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו שמא מין הוא (ג) והרשב"א כתב אע"פ שאסור לעשותו אין שחיטתו פסולה שאין מוציאין את האדם מחזקת כשרות עד שיבדוק ונמצא חשוד:

יג (א) **אחד** בהמה חיה ועוף טעונין שחיטה [א] (ב) דגים וחגבים

בית יוסף

מידע ידעי שאינו מקבלו לזריקה וכתב הרשב"א בת"ה דמטעם זה אם יש בכלי עפר מותר לשחוט בתוכו וכ"כ העיטור והרוקח: ומ"ש היה בספינה ואין לו מקום פנוי לשחוט יכול לשחוט ע"ג כלים שם במשנה: ומ"ש או מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט על דפנותיה וכו' ברייתא (שם:):

יב אין שוחטין לתוך הגומא אפילו בבית היה רוצה לנקות ביתו כיצד יעשה עושה מקום חוץ לגומא ושוחט שם וכו' ובשוק אפי' כה"ג אסור שאינו חושש לנקותו משנה ספ"ב דחולין (מא.) אין שוחטין לתוך הגומא אבל עושה אדם גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה ובשוק לא יעשה כן כדי שלא יחקה את המינים ומסיק בגמרא דה"ק אין שוחטין לגומא כל עיקר והרוצה לנקר חצרו כיצד יעשה עושה מקום חוץ לגומא ושוחט ודם שותת ויורד לגומא ובשוק לא יעשה כן משום שנאמר ובחקותיהם לא תלכו ופירש"י אין שוחטין לגומא כל עיקר ואפי' בבית דמחזי כמינות והא דאמרינן עושה מקום חוץ לגומא מבואר יפה בת"ה שכ' וז"ל עושה מקום מדרון חוץ לגומא. וכתבו התוס' אין שוחטין לתוך הגומא אר"ת דהיינו גומא נקיה דנראה כמקבל דם לע"ז וקשה דא"כ בלא עושה מקום חוץ לגומא איכא תקנה לנקר הצר ולפיכך טוב ליזהר מלשחוט אפי' לתוך גומא שאינה נקיה עכ"ל. וז"ל סמ"ג יש לדקדק מאחר שאינו מוצא היתר בגומא אלא בשחיטה חוץ לגומא והדם שותת ויורד לגומא משמע שאפי' בגומא שאינה מנוקה מעפר צריך ליזהר וכ"כ מורי שר"י היה נזהר מכל גומות עכ"ל. וכ"כ המרדכי וכששוחט הדם היה ועוף הצריכים כסוי יתן עפר תיחוח וימלא הגומא עפר וישחוט אבל לתוך הגומא לא ישחוט כלל עכ"ל: **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם שאם שחט לתוך הגומא אסור לאכול משחיטתו וכו' בפ"ב מה"ש כ"כ וטעמו מדמסיק בברייתא דאין שוחטין לתוך הגומא ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו. וז"ל הרשב"א בת"ה מסתברא מדקאמר שצריך לבדוק אחריו שמא מין הוא אף שחיטתו פסולה מספק וכיון דתניא איכך כולהו במתניתין בהדי הדדי כולהו אסורות מספק אלא שאני תמה כיון דתני לעיל מינה השוחט לנכרי שחיטתו פסולה ותני בסיפא דמתני' השוחט לשם עולה שחיטתו פסולה ותני הא בהמצע אם איתא דשחיטתו פסולה היכי לא תנא בהא כמי השוחט לתוך ימים שחיטתו פסולה ולפיכך אפשר לומר דשחיטתו זו כשרה היא שאף הוא אין מחזיקין אותו המין ואין מוציאין אותו מחזקת כשרותו הראשונה מיד אלא אחר בדיקה וזה נראה לי עיקר ואף מדברי רש"י ז"ל נראה כן שהוא ז"ל פירש צריך בדיקה אחריו שמא מין הוא ויבדלו מפתו ומיינו דאלמא אין הבדיקה כדי להכשירו אלא כדי לפסלו דעד שיבדק ונמצא מין אין פוסלין אותו ואף שחיטתו כן עכ"ל. ומדברי בעל העיטור שכתב בשם בה"ג נראה שסובר כהרמב"ם והמרדכי כתב בשם רא"ש כהרשב"א:

יג אחד בהמה חיה ועוף טעונים שחיטה בהמה מפורש בתורה (דברים י"ב) וזבחת מבקרך ומצאנך וחיה יליף לה בר"פ השוחט (כז.) מדכתיב בפסולי המקדשים אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וכו' מקיש צבי ואיל לפסולי המוקדשים מה פסולי המוקדשים בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה ועוף יליף ליה התם מדכתיב זאת תורת הבהמה והעוף ועוד יליף לה מדכתיב אשר יצוד ציד חיה או עוף ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם חיה:

דגים והגבים אין טעונין שחיטה. פשוט בפרק דם שחיטה (כח.) ובכמה דוכתי דגים יליף להו בר"פ השוחט מדכתיב אם את כל דגי הים יאסף להם באסיפה בעלמא סגי להו ואע"ג דכתיב ויאספו את השליו שאני דגים דכתיבא אסיפה דידהו במקום שחיטה דאחריני. והגבים יליף לה ב"ה והרמב"ם מדכתיב (ישעיה לג) אוסף החסיל דמשמע באסיפה בעלמא. וכתב הרשב"א בת"ה ואינו מחוור דהא אמרינן בהשוחט דלא גמרי אלא מאסיפה דכתיב גבי שחיטה דאחריני ול"נ משום דלא כתיבא שחיטה גבי דידהו וכל דלא אסרה תורה בהדיא בלא שחיטה הרי הוא בכלל היתר והא דשיילינן התם דגים גופייהו מנ"ל היינו משום דכתיבי גבי צאן ובקר. רש"י כתב בס"פ א"מ (סו.) בשם ה"ג דהגבים אינם טעונים שחיטה שהרי אחר דגי הים הזכירם הכתוב שנאמר זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ולכל נפש השורצת על הארץ אלו הגבים. וכתב הרמב"ם כיון דדגים והגבים אינם טעונים שחיטה אם מתו מאליהן בתוך המים

בית חדש

שותת ויורד לתוך המים ואינו חושש אשוחט ע"ג כלים דרישא נמי קאי דהא פשיטא דלא מיירי בשוחט ע"ג כלים והדם יורד לספינה קאמר דאם כן מלכלך הוא את הספינה ולמה לא ישחוט לתוך הכלי שהרי הכל יודעין שא"א לו ללכלך את הספינה ומאי שנא משוחט בראש הגג דשרי לקבל בתוך הכלי אלא בע"כ הא דלא התירו לו אלא על גבי הכלי אינו אלא כשאינו מלכלך את הספינה שהדם שותת ויורד לתוך המים כדפירש' אבל אם אין הדם יורד לתוך המים אם אפשר להוציא ידו חוץ לספינה והדם שותת על דופני הספינה אסור לו לקבל בכלי ואם אי אפשר לו להוציא ידו חוץ לספינה ולשחוט שוחט בתוך הספינה ומקבל את הדם בכלי: כתב בס' א"ז האידנא שלא שכיחי עובדים לשר של מים מותר אפילו בפרהסיא לשחוט לתוך המים ולתוך הכלים ולתוך הגומא אפי' מנוקה מעפר שאין דרך למינין בכך ע"כ ולא נהגינן הכי אלא לכתחלה אסור אפי' בכלי של מים ובעכורין כמ"ש הראב"ן ואפי' בגומא שאינו מנוקה מעפר אסור כמ"ש הסמ"ג בשם ר"י ועיין בסימן י"ב:

יב אין שוחטין לתוך הגומא וכו' משנה וכתבו התוספות אומר ר"ת דהיינו גומא נקייה דנראה כמקבל דם לע"ז וקשה דאם כן בלא עושה לו מקום חוץ לגומא איכא תקנתא לנקר הצרו ולפיכך טוב ליזהר מלשחוט אפילו לתוך גומא שאינה נקייה עכ"ל ולפע"ד אין כאן קושיא דמשכחתינו תנא תקנתא לסתם גומא שהיא נקייה מעפר ולעולם שאינה נקייה שרי לשחוט לתוכה ולא אצטריך תנא לאשמועינן דפשיטא היא כך נראה עיקר להאי טעמא דהשתא דגומא דנראה כמקבל דם לזרקו לע"ז אבל הרשב"א בשער ג' כתב אין שוחטין לגומא לפי שנראה כמאסף בו הדם כדי לאכול עליו שכן דרך המינין לפי זה אפילו אינה נקייה נמי אסור ומשום הכי דקדק הרשב"א וכתב דבשוחט למים צלולים דבשיש בו עפר מותר ואלו גומא לא כתב דבשיש בו עפר מותר אלמא דבגומא אפילו יש בו עפר אסור להאי טעמא שנראה כמאסף הדם לאכול עליו כחוק המינין והכי נקטינן לאסור בכל ענין: וכתב הרמב"ם ואם שחט וכו' ז"ל בפ"ב ולא ישחוט בתוך הכלים ולא בתוך הגומא שכן דרך עע"ז ואם שחט שחיטתו כשרה שוחטין לתוך כלי מים עכורים שאין הצורה נראית בהן וכן שוחט חוץ לגומא והדם שותת ויורד לגומא ובשוק לא יעשה כן שמא יחקה את המינים ואם שחט לגומא בשוק אסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו שמא מין הוא ונראה דמשמע ליה להרמב"ם דהא דתני בברייתא ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו אשוחט בשוק דסמיך ליה קאי ולא גם ארישא בשוחט לגומא בביתו ובחצרו וטעמא דמילתא דאע"פ דלכתחלה אסור לשחוט לגומא בביתו ובחצרו מ"מ אם עבר ושחט שחיטתו כשרה וא"צ בדיקה אחריו דמן הסתם ודאי לא שחט לגומא אלא לנקות ביתו וחצרו אבל בשוק דאין אדם חושש לנקר את השוק צריך בדיקה אחריו וכל זמן שלא נמצא כשר שחיטתו אסורה ואיכא לתמוה אמ"ש רבינו בשמו בסתם דאם שחט לתוך הגומא אסור לאכול משחיטתו וכו' דמשמע דאפילו בשחט לתוך גומא בביתו ובחצרו אסור והא ליתא: **ומ"ש** בשם הרשב"א דאין שחיטתו פסולה וכו' כבר הביא ב"י לשונו וטעמו ושכן נראה מפרש"י ונראה דלהרשב"א לאו דוקא בשוחט לגומא אלא ה"ה בשוחט לתוך ימים ונהרות ולכלי מלא מים צלולין או מקבל הדם בכלי בכולן אין שחיטתו פסולה אלא כיון דהרמב"ם כתב דבשוחט לגומא בשוק דאין אוכלין משחיטתו עד שיבדקו אחריו כתב רבינו דהרשב"א כתב דאף בשוחט לגומא בשוק שחיטתו כשרה וכו' וכבר כתבתי בסוף סי' י"א דהאידנא בדיעבד בכל ענין שחיטתו כשרה וא"צ כלל בדיקה אחריו וכ"כ הרב בהגהות ש"ע:

יג אחד בהמה וכו' בר"פ השוחט יליף לה מקראי והגבים כתב רש"י ס"פ א"מ בשם בה"ג מדהזכירם הכתוב אחר דגי הים משמע דאינם טעונים שחיטה כמו דגים דכתיב זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים אלו הדגים ולכל נפש השורצת על הארץ אלו הגבים וכתבו התוס' לשם בד"ה במאי קמיפלגי (דף סו) לא הוצרך להביא הקונטרס מה"ג אלא לפי דדריש ליה מקרא דבכמה מקומות בתלמוד מוכח דשרי בלא שחיטה וכן פירשו התוספות ס"פ רבי עקיבא וכתבו עוד דאפילו עוף הוה פרכינן ליה בולא כלום אי לאו דהוקש לבהמה עד כאן וכתב הרמב"ם אדגים וז"ל לפיכך אם מתו מאליהן בתוך המים מותרין ומותר

דרכי משה

לתוך הכלי כלל עכ"ל וכתב במרדכי סוף השוחט בשם ראבי"ה דאם שחט לתוך הכלי בדיעבד כשר ונהגו לתת בכלי מעט מים או טיט שבענין זה אין מקבלין דם לע"ז עכ"ל: וכתב בא"ז והאידנא דלא שכיחי עובדים למים ולשר של מים מותר לשחוט אפילו בפרהסיא לתוך המים או לתוך הכלי או לתוך הגומא אע"פ שהיא מנוקה וכ"כ ראבי"ה ומשום הכי טוב להזהר

פרישה

הרשב"א: (ה) ואם הם עכורים מותר. חילוק זה שייך דוקא בשוחט לתוך הכלי דאיסורו משום דצורה הנראית במים אבל בימים ונהרות לי"ש צלולין או עכורים לעולם אסור משום שיאמרו לשר של ים הוא שוחט וכ"כ בכסף משנה ולכן כתב רבינו סתם אבל אין שוחטין לתוך ימים כו' ולא חילק בין צלולים לעכורים: (ו) יכול לשחוט ע"ג כלים. משנה הוא בפרק השוחט דף מ"א סע"א ופרש"י שם ז"ל ע"ג כלים והדם שותת לתוך הים שלא ללכלך הספינה ולא מחזי כשוחט לתוך ימים עכ"ל וכן בפי' רבי' עובדיה וכ"כ בש"ע. ולפי שיטתם נ"ל דנוטל כלי ארוך ומניח מקצתו בספינה ומקצתו חוץ לספינה דרך מדרון לצד חוץ וכששוחט ע"ג חלק הכלי שבספינה יצא משם דרך מדרון חוץ לספינה וירד להים. אבל לכאורה נראה דדעת הטור שקיצר וכתב דשוחטין ע"ג הכלי דע"ג כלים היינו על אוגניו שלו ואע"פ שהדם יורד לתוכו כיון שאינו שוחט לתוכו ממש שפיר דמי ולכן כתב רבינו ובלבד שלא ישחוט לתוכו דמשמע בכל ענין מותר רק שלא ישחוט לתוך הכלי וזהו דומה למ"ש אח"כ בסי' י"ב היה רוצה לנקות ביתו עושה מקום חוץ לגומא והדם שותת לתוך הגומא שאז ניכר כו' דאף ה"נ מיירי בזה הענין שאין לו מקום פנוי בספינה שלא ילכלך ויתלכלך מדם השחיטה הדברים המונחים שם הלכך שוחט ע"ג כלי ומפנה אח"כ הדם מן הספינה וגם שם נשנית במשנה יחד שחיטה ע"ג כלים כשהוא בספינה ושחיטה חוץ לגומא כששוחט בביתו או בחצרו משום דשם בגמרא פירשו להא דנשנה במשנה דשוחטין בתוך הגומא דר"ל חוץ לגומא ומשם ירד לגומא. מש"כ כתבו רבינו בפי' בדין חוץ לגומא ולא כתב בשוחט ע"ג הכלים ועמ"ש בסמ"ע עוד מזה:

סי' יב (א) אין שוחטין לתוך הגומא פי' אפי' אינה נקיה משום שנא' ובחקותיהם לא תלכו דדרך (המינים היה לישב בעיגול גומא מליאה דם עכ"ה) ועד"ר: (ב) עושה מקום חוץ לגומא ושוחט שם ר"ל עושה מקום מדרון חוץ כו': (ג) והרשב"א כתב כו' אין שחיטתו פסולה הטעם שאין מוציאין כו' ול"ד למי שאומר איני יורד לפני התיבה מפני שבגדי צבועים שאף בלבנים לא יעבור כמ"ש רבינו בטור א"ח ס"ס נ"ג דהתם גילה דעתו דקפיד בדבר דאגן לא הוי קפדינן משא"כ הכא דאיכא למימר דלשום צורך דם עשה כן. ועי"ל דהתם לא יעבור לכתחילה אבל הכא דמיירי בדיעבד לא פסלינן לשחיטתו:

סי' יג (א) אחד בהמה חיה ועוף טעונים שחיטה בהמה מפורשת בתורה וזבחת מבקרך ומצאנך. וחיה יליף בריש פ' השוחט מדכתיב בפסולי המוקדשים אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל מקיש צבי ואיל לפסולי המוקדשים מה פסולי המוקדשים בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה ועוף יליף לה בפרק השוחט ד' כ"ז רע"ב מדכתיב זאת תורת הבהמה והעוף מקיש עוף לבהמה. ועוף יליף לה מדכתיב חיה או עוף ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה: (ב) דגים וחגבים אין טעונין שחיטה פשוט בפרק דם שחיטה ובכמה דוכתין דגים יליף לה בר"פ

דרישה

וס"ה דס"ל הלכה כר"מ ואפ"ה כתב הסמ"ג דכיון דרב דרש בפירקיה כר"י משום עם הארץ הלכך כר"י נדרש אגן והטור כתב בא"ח סימן ש"ח דפלוגתייהו דוקא במבושל דקודם בישול הוה ראוי לאכלו חי אבל בשוחט בשבת אפילו ר"מ מודה דאסור בשבת אפילו לאחרים משום מוקצה ע"ש נמצא למדין שרבינו תפס להדיא לשון המשנה כמו שהוא מפורש בגמרא שאע"פ שאילו היה מזיד מתחייב בנפשו כו' וא"כ ה"א אפילו בשוגג לקנסיה קמ"ל דשחיטתו כשרה בין לו בין לאחרים אבל במזיד אסורה לו משום קנס ולאחרים מותר ועד"ז יפרשו נמי דברי הרמב"ם שכתב בסוף פ"א מה"ש השוחט בשבת או ביוה"כ בשוגג שחיטתו כשרה ר"ל בין לעצמו בין לאחרים אבל במזיד אסורה לו עולמית ולאחרים מותר במ"ש ומ"ה נקט הרמב"ם שוגג שהוא לשון הגמרא כדרכו ולאשמעינן דאפילו לשוחט עצמו שרי אבל גם כן מידי דבמזיד אין שחיטתו פסולה אלא שקונסין לשוחט עצמו עולמים אבל לאחרים מותר ודו"ק:

סי' יב [א] אין שוחטין לתוך הגומא. והאידנא דלא שכיח עובדים לשר של ים מותר אפילו בפרהסיא לשחוט לתוך מים ולתוך כלי ולתוך גומא אפילו מנוקה שאין דרך מינות בכך. בא"ז מ"ו [וכ"פ רמ"א]:

סי' יג [א] דגים וחגבים כו' ז"ל כ"מ בפ"א דהלכות שחיטה וא"ת מעיקרא מבעי ליה קרא לשחיטת חיה ועוף ואח"כ הדר מבעי ליה קרא למעוטי דגים וי"ל דמעיקרא הוה ס"ל [דדוקא בקר וצאן דמפורש בהו זביחה בעי שחיטה ובתר דגלי לן קרא דבקר וצאן ל"ד קשה

(ג) וחגבים אין טעונין שחיטה (ד) השוחט בהמה ומצא בה עובר בין אם הוא בן שמונה או בן תשעה (ה) בין חי בין מת מותר (ו) ואין טעון שחיטה (ז) וחלבו מותר (ח) ודמו (ב) אסור. וה"מ דבן ט' חי אי טעון שחיטה שלא הפרים ע"ג קרקע (ט) אבל הפרים ע"ג קרקע טעון שחיטה ראיה וכל שפוסל בשאר שחיטות פוסל בו וחלבו אסור (י) אבל כל שאר טרפות אין אוסרין אותו ואם פרסותיו קלוטות אע"פ שהפרים על גבי קרקע אין טעון שחיטה (ד) וחלבו מותר ואם לא שחט האם כגון שקרעה ומצא בה בן ט' חי צריך שחיטה (יא) [ג] ואפילו שחטה ונתנבלה בידו או שהיתה טרפה

ומותר לאוכלן חיים וכתב בכ"מ וז"ל דדוקא היכא דאמר רחמנא דליפוק היותא בשחיטה התם הוא דאי לא נפקא בשחיטה אלא במיתה הויא נבלה וכן אם אכל ממנה בעודה חיה חייב עליה משום אמ"ה אבל הכי כיון דלא בעי דליפוק היותיה בשחיטה אם מתו מאליהם בתוך המים מותרים ומותר לאוכלם חיים עכ"ל:

ומ"ש אם מתו מאליהן בתוך המים לרבותא נקט הכי דלא מיבעי' אם מתו לאחר שהעלום מן המים דהיינו אסיפה דידהו דמה לי כשאוספם בעודם חיים והמיתום או מתו מאליהן אלא אם מתו מאליהם בתוך המים הוה אמינא דאסורים כיון דלא אספם מחיים קמ"ל דשרי דסתמא כתיב אם את כל דגי הים יאסף להם כל אסיפה במשמע בין בעודם חיים בין בעודם מתים וה"א בתוספתא דתרומה פ' דג טמא אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים בין מתים והיינו הושב ומפרש הרמב"ם בין חיים דקאמר היינו דאוכלם חיים אבל בהגהות מרדכי פא"ט כתב לפרש דמה שכתב בין חיים בין מתים כלומר בין מאלן חיים בין מאלן מתים אבל אסור לאכלן חיים משום בל תשקצו כדאיתא ס"פ ר' עקיבא רב כהנא הוה קאים קמיה דרב והוה מעבר שושיבא אפומיה וא"ל שקליה דלא לימרו מיכל קאכיל ליה וקא עבר משום בל תשקצו ופי' שם רש"י דאין בו משום איסור אמ"ה כיון דאין טעון שחיטה אלא מיהא אית ביה משום בל תשקצו כדאיתא במכות גם בהגהות מרדכי דחולין כתב בשם התוס' דאע"ז דחגב טהור אסור לאוכלו חי משום בל תשקצו מ"מ מותר לחתוך ממנו אבר ולאוכלו משום רפואה דהא אין בו משום אמ"ה עכ"ל וכן כתבו התוס' ס"פ ר' עקיבא ופרק אין מעמידין (דף לה) וכתבו שירחצו היטב לאותו אבר דלא ליהוי תשקצו בהאותו אבר. וכ"כ על שם רבינו סעדיה דאסור לאוכלן חיים והכי נהוג. לשון ב"י ודלא כרבי' סעדיה דאמר מתים אסורים עכ"ל וטעות סופר הוא וצריך להיות מתים מותרים חיים אסורים: **השוחט** בהמה ומצא בה עובר וכו' משנה בפ' בהמה המקשה (דף עד) ופסק כחכמים דלא כר"מ לאסור בן ט' חי אם לא בשחיטת עצמו ואמרינן התם דהכמים ילפי לה מדכתיב כל בהמה מפרסת וגו' בבהמה אותה תאכלו וה"ק קרא כל בהמה שנמצא בבהמה אותה תאכלו ומריבויא דכל מרבינן אף חלבו וגידו ויש חולקין בזה וע"ל בסימן ס"ד ס"ו ומ"ש ודמו אסור פי' לדברי הכל דמו לא הוי בכלל הרבוי לפי שהדם נבלע ומתפשט בכל הגוף והעובר הוא כאבר מאבר אברי הבהמה משא"כ חלבו וגידו שהוא דבר מיוחד ועומד בפני עצמו כ"כ הרא"ש ז"ל: **ומ"ש** וה"מ וכו' שם פליגי בה ר"ש שזורי וחכמים והלכה כחכמים דכיון שהפריס ע"ג קרקע פירוש שעמד על פרסותיו טעון שחיטה מדרבנן דאתא לאחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה וכיון שהצריכוהו שחיטה כל שפוסל בשאר שחיטות פוסל בו דאם אין אתה פוסל בו אתא לאחלופי אבל שאר טריפות לא מיפרסה כולי האי ולא אתי לאחלופי כן כתב התוס' (בדף עה) בד"ה נפל דובא וכ"כ הרא"ש לשם ומ"ש ואם פרסותיו קלוטות וכו' שם כליבנא קמא דאביי דמיקל אפי' בדליכא אלא חד תמיהא דקלוט בן פקועה פי' דפרסותיו קלוטות דמתוך שתמהין על קליטותו זוכרים את כל דבריו ולא אתי לאחלופי וכיון דלא טעון שחיטה חלבו נמי מותר דהא בהא תליא ואע"ג דליבנא בתרא דאביי מחמיר דלא שרינן אלא בקלוט בן קלוטה בן פקועה דאיכא תרי תמיהי כיון דמידי דרבנן הוא נקטינן לקולא: **ואם** לא שחט האם כגון שקרעה וכו' משנה שם (דף עד) קרעה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה לפי' שלא נשחטה אמו ומ"ש ואפי' שחטה ונתנבלה וכו' פי' ל"מ קרעה בלא שחיטה כלל אלא אפי' שחטה ונתנבלה דאיכא שחיטה במקצת או אפי' שהיתה טריפה באחד מי"ט טריפות אבל השחיטה היתה

המים מותרים ומותר לאכלם חיים. (א) כ"כ בעל העיטור ודלא כרבינו סעדיה דאמר חיים אסורות ורבינו נסים מייתי סייעתא דגרים' בתוס' דתרומה אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים בין מתים והינו הושב וגם הרשב"א הביא תוס' זו ול"נ דרבינו סעדיה נמי לא משום אבר מן החי אסר להו אלא משום בל תשקצו כדמוכח בפ' ר"ע (ל:): **השוחט** בהמה ומצא בה עובר בין אם הוא בן ח' או בן ט' בין חי בין מת מותר ואין טעון שחיטה משנה בפ' בהמה המקשה (עד.) השוחט את הבהמה ומצא בה בן ח' חי או מת או בן ט' מת קורעו ומוציא את דמו מצא בה בן ט' חי טעון שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו דברי ר"מ וחכ"א שחיטת אמו מטהרתו וידוע דהלכה כחכמים וכ"פ הפוסקים ודלא כרבינו אפרים שפוסק כר"מ וטעמא דמותר באכילה משום דכתיב בבהמה אותה תאכלו ודרשינן כל שבבהמה תאכלו ומה שדמו אסור לפי שהוא נבלע בכל הגוף והשוב כדם האברים של הבהמה

עלמה עכ"ל הרא"ש אבל הר"ן נתן טעם אחר משום דליכא למיגמר שריותא מכל בבהמה תאכלו אלא במידי דבר אוכלא כגון חלב וגיד הנשה דתאכלו כתיב אבל דמו כיון דמשקה הוא לא נפיק משריותא דכל בבהמה תאכלו דאע"ג דאשכחן אכילה גבי דם כיון דאיכא לאוקמי אמידי דבר אכילה לא מוקמי ליה אדם עכ"ל:

ומ"ש וחלבו מותר זהו דעת הרי"ף והרא"ש וכל הפוסקים חוץ מהרמב"ם והעיטור ורבי' אפרים שסוברים דחלבו וגידו אסור אע"פ שלא הפרים ע"ג קרקע ויש מן הפוסקים להתיר בחלבו שמודים באיסור גידו ולד"ה אם הפרים ע"ג קרקע חלבו וגידו אסור וכמ"ש בדברי רבינו בסמוך ובסי' ס"ד יתבאר סברות אלו ב"ה: **ומ"ש** וה"מ דבן ט' אין טעון שחיטה שלא הפרים ע"ג קרקע אבל הפרים ע"ג קרקע טעון שחיטה ראויה שם במשנה א פלוגתא ומשמע בגמ' דהלכה כחכמים דאמרי הכי: **ומ"ש** וכל שפוסל בשאר שחיטות פוסל בו אבל כל שאר טריפות אין אוסרין אותו שם (עה:) אלא בר הבו הו"ל בר פקוע דנכל עליה דובא אתא לקמיה דרב אשי א"ל זיל שחטיה וכתב הרא"ש על זה ואע"ג דסבר כרבנן לא אסר ליה משום דרוסת הזאב דדוקא בשחיטה גזור דילמא אתי לאיחלופי בשאר הבהמות כשרואין שאוכל אותה בלא שחיטה אבל טריפה דידיה לא מיפרסם כולי האי ויש שדוחין ואומרים דלא מיטרפא בדריסה הזאב בגסה ולא נהירא דלא על הגס נקט ונפל דובא עליה אלא להשמיענו דאין להוש לטריפות וכן משמע מתוך פרש"י שפי' הזאב טריפה ולא היתה יכולה עוד להיות וכ"כ התוס' והרשב"א והר"ן ז"ל וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה וכתב עוד הרא"ש ז"ל ומיהו נראה אם לא שחטה כראוי כגון ששהה או דרס או החליד או הגרים או שחט בסכין פגומה כאילו לא שחט דמי כיון שהצריכוהו שחיטה שחיטה מעלייתא בעינן ולא דמי לשאר טריפות עכ"ל וה"ה בפ"ה מהמ"א על הא דאין טריפות אוסרתו כתב וכן הסכים הרשב"א וכתב כן הורו מגדולי המורים ומתוך דבריהם נראה שאף אם נמצאת סכין פגומה אין בכך כלום עכ"ל (ג) וז"ל הר"ן כתב הרשב"א דבשחיטה נמי איפשר שאפי' החליד או דרס מותר שאין הרואה יודע שדרס או החליד והבא לימלך מלמדין אותו סדרך שאמרו בטריפה והאחרים אומרים דכיון דהצריכה שחיטה כל הלכות שחיטה פוסלות בו וככ"ל עכ"ל: **ומ"ש** ואם פרסותיו קלוטות אע"פ שהפרים ע"ג קרקע אין טעון שחיטה. שם אמר אביי הכל מודים בקלוט בן פקועה שמותר מ"ט כל מילתא דתמיהא מידכר דכירי לה אינשי איכא דאמרי אמר אביי הכל מודים קלוטה בן קלוטה בן פקועה שמותר מ"ט תרי תמיהי מידכר דכירי אינשי ופרש"י מידכר דכירי. קול יוצא עליו מאין קלוט זה בן פקועה הוא ומתוך שתמהין על קליטתו זוכרים את כל דבריו. הכל מודים בקלוט בן קלוטה. ואותה קלוטה פקועה היתה וזה הקלוט נמצא בה ע"כ

כלומר דמשום דאיכא הרי תמיהי שהוא קלוט ואמו קלוטה אבל בחד תמיהא לחוד לא מודו וכתב הרא"ש ונראה דמלתא דרבנן היא והלכה אף כל"ק וכן נראה מדברי הרשב"א וכ"כ הר"ן אלא שהה"כ כתב ולדברי הגאונים שפוסקים בכל מקום כליבנא בתרא כל שהפרים ע"ג קרקע לא שרינן ליה עד דאיכא תרי תמיהי והרי"ף השמיט זה לפי שהוא דבר שאינו מצוי וגם הרמב"ם ז"ל השמיטו ועליו יש לתמוה שהרי אינו רגיל להשמיט שום דבר מהכתוב בתלמוד ואע"פ שאינו מצוי: ומ"ש וחלבו מותר כן כתב הרשב"א בת"ה בשם הרמב"ן ז"ל וטעמא משום דס"ל דטעונה שחיטה ואיסור הלב הא בהא תליא וכ"כ בסימן זה שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל:

ואם לא שחט האם כגון שקרעה ומצא בה בן תשעה חי צריך שחיטה משנה שם (עד:): **ומ"ש** ואפילו שחטה ונתנבלה בידו או שהיתה טריפה ושחטה אין שחיטתה

דרכי משה

להזהר לכתחילה עכ"ל הר"ר משה ממודלינג בשחיטות שחיבר וכן ראיתי בא"ז הלכות שחיטה:

יג (א) וכתב בה"ג נאכלין חיין לאו דוקא דהרי יש בו משום בל תשקצו אלא כלומר אם אכלן בחיין אין בהן משום אבר מן החי עכ"ל וכ"ה במרדכי בהגהות דחולין דף תשמ"א ע"ב חגב טהור אסור לאכול חי משום בל תשקצו אבל מותר לחתוך ממנו אבר משום רפואה ואין בו משום אבר מן החי עכ"ל וכן כתב התוספות פ' א"ט דף ס"ו ע"א וכן הוא בתוספות פרק רבי עקיבא סוף הפרק במסכת שבת (צ:): (ב) וע"ל סימן ס"ד יתבאר דיש חולקים ואוסרים חלבו: (ג) והרא"ש כתב דכל דבר הפוסל בשאר שחיטות פוסל בשחיטה זו דמאחר דהצריכו שחיטה בעינן שחיטה מעלייתא וכ"כ הר"ן·אמנם כתב דיש חולקים ועיין בסימן ט"ז לקמן אי נוהג בו איסור אותו ואת בנו: (ד) והטעם משום דהואיל ותמיה ביה פינשי

פרישה

קשה לן דנימא ה"ס לכל ב"ח ואיצטריך קרא למעוטי דגים וחגבים עכ"ל. וקשה דאלתי לא לכתוב מעוטא דדגים וחגבים דהא בהמה ועוף שני כתובים הבאים כאחד הן ואין מלמדין דא"כ לא לכתוב רחמנא בעוף ונלמד ג"כ מבהמה אם לא שנאמר דאינו לא נכתב עוף לא היינו למדין מין עוף ממין בהמה ומ"ה הוצרך רחמנא לכתוב גם בעוף והשתא דגילה לן רחמנא דלא קפיד דוקא אבהמה אלא ה"ה עוף ה"א דה"ה ג"כ דגים וחגבים קמ"ל וב"י הביא כאן דברי הרשב"א שכתב דהגבים א"ל קראי להתיר בלא שחיטה דמסיכא תיתי ודוקא בדגים בעי הגמרא מנ"ל משום דחשיבי גבי צאן ובקר ע"ש: השוחט בהמה ומצא בה עובר חלבו מותר יש לדקדק למה כתב כאן סתמא חלבו מותר כאילו ד"ה ובסי' ס"ד הביא דעת הרמב"ם שחלבו אסור וי"ל דכאן לא בא להשמיענו דין חלב אלא דין עובר שבבהמה ע"כ כתב בכאן בקיצור דין הלב אליבא דהלכתא אבל לקמן דמיירי מדין חלב הביא ג"כ דעת הרמב"ם:

[ג] ואפילו שחטה ונתנבלה בידו כתב הב"י וז"ל ונכון אפילו נקצר עם סוף הל' שאמר וניתר בשחיטת עצמו עכ"ל והמכריחו לפרש כן ולא פי' שאפילו קאי אהסמיך ליה דאפילו שחטה ונתנבלה אין בשחיטתה מתרת את העובר משום דק' ליה פשיטא מסיכא תיתי דיהא ניתר בשחיטת אמו דאם נתירהו בשחיטת אמו א"כ יהא אסור לגמרי כשם שאמו אסורה ולפ"ז הו"ל להב"י לכתוב זה ג"כ אמ"ש רבינו לפני זה בנקרעת האם דצריך שחיטה דזהו פשיטא ונ"ל קאי גם כן אלמטה והגעת דברי רבינו כך הן ואם לא שחט את האם כגון שקרעה ומצא בה בן ט' חי שאז הוא צריך שחיטה שאין לנו במה להתירו ובזה וודאי ניתר בשחיטת עצמו הואיל ולא נשחטו עדיין בום סימנים אלא אפילו שחטה ונתנבלה כו' דאז אין בשחיטתה מחמת עובר הואיל ונתנבלה וס"ד [אמינא] דאף בשחיטת עצמו לא תועיל לו הואיל ובשחיטת אמו מתירתו ועתה נתנבלה קמ"ל דניתר בשחיטת עצמו [אלא שה' הלא זהו משנה בפרק בהמה המקשה דף ע"ד ...] [illegible] ... וכב"י שכתב זה אלמון אפילו דשיפא ולא כתבו אמ"ש רבי' צריך שחיטה דשיפא אפשר דהוה ק"ל שהל' מגומגם שאמר ואפילו שחט ונתנבלה דמשמע ל"מ שבזה דלעיל אינו ניתר אלא באפי' כשחטה ונתנבלה אינו ניתר וז"א דלעיל

דרישה

בד"ה השוחט מדכתיב אם את כל דגי הים יאסף להם באסיפה בעלמא סגי להו ואף על גב דכתיב ויאספו את השליו שאני דגים דכתיב אסיפה דידהו במקום שחיטה שנאמר הצאן ובקר ישחט להם אם את כל דגי הים יאסף להם: (ג) וחגבים לכתב רש"י בש"פ אלו טריפות בשם ה"ג החגבים אינה טעונין שחיטה [illegible] ... על המשנה פשיטא ודוחק לומר דמשום טומאה ונקט' בס מ"ש] ... ע"ש ד"מ וכ"ש סא"ז והביאו רש"ל על"ה): (י) אבל כל שאר טרפות אין אוסרין אותו דלא מפורסם כולי האי אבל שחיטה הואיל והצריכוהו שחיטה בעינן שחיטה כראוי אשר"י: (יא) ואפי' שחטה ונתנבלה

מיניה איירי באם לא שחט האם כגון שקרעה ואיך יעלה ע"ד להתירו בקריעת אמו אלא קאי אסוף הל' אבל מה שכתבתי הוא הנראה יותר נכון ודו"ק: ואפילו שחטה ונתנבלה בידו או שהיתה טריפה

חידושי הגהות

יג (א) במשנה לא נתבאר דיש חילוק בין הפרים ע"ג קרקע או לא אך מדאקשיה בגמרא ר"ש שזורי היינו ת"ק ומשני הפרים ע"ג קרקע איכא בינייהו מוכח דלא שרו רבנן אלא בלא הפרים כו' (כנה"ג): הרב"י

טרפה ושחטה אין שחיטתה מתרת העובר (ה) (יב) וניתר בשחיטת עצמו אם הוא בן ט' חי אבל אם הוא בן ט' מת או בן ח' אפילו חי הרי זה אסור [ג] בן ט' שנמצא במעי שחוטה וגדל ובא על הבהמה והוליד (יג) אותו הולד אין לו תקנה בשחיטה (יד) [ד] השוחט הבהמה ומצא בה עובר שפרסותיו קלוטות כשל חמור מותר ולא מבעיא אם מצאו בתוכה אלא אפילו נולד ממנו מותר (טו) דגמל בן פרה מותר: [ה] השוחט בהמה ומצא בה (טז) דמות יונה אסור (ז) אבל אם מצא בה בהמה שרגליה כרגלי יונה או שאין לה רגלים כלל מותר [ו] המפלת בריה שיש לה ב' גבין (יז) וב' שדראות אסור:

המקשה

שחיטה מותרת העובר שם ובפ' כיסוי הדם (פה.) ולשון אפילו הוא נקשר עם סוף הלשון שאמר וניתר בשחיטת עצמו: ומ"ש וניתר בשחיטת עצמו אם הוא בן ט' חי פלוגתא דאמוראי בפ' בהמה המקשה (עה.) ופסקו הפוסקים כרבא דשרי: ומ"ש אבל אם הוא בן ט' מת או בן ח' אפי' חי אסור פשוט הוא דהא א"א לו בשחיטת עצמו ושחיטת אמו שהיא טרפה אינה מתירתו באכילה: **בן** ט' שנמצא במעי שחוטה וגדל ובא על הבהמה והוליד אותו הולד אין לו תקנה בשחיטה (שם:) אמר רב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה ופרש"י אין לו תקנה. שהרי הוא כמי שאין לו אלא סימן א' מלך אמו שהסימן הב' שחוט ועומד הוא שאין שחיטה נוהג בו ובהמה בחד סימן לא מתכשרא והאי סימנא בתרא לא מצטרף לקמא שאין לך שהייה גדולה מזו שהראשון שחוט משנולד ולית ליה לרב משרשיא הא דאמרן לעיל ד' סימנין אכשר ביה רחמנא וכתב הר"ן ולא נהירא דא"ה קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל דד' סימנין אכשר ביה רחמנא והא דרב משרשיא נמי משמע דהלכתא היא דליכא מאן דפליג עלה ולעיל בר"פ נמי מקשינן מינה בגמרא בהדיא לפיכך נראה דכי אמרי' ד' סימנין אכשר ביה רחמנא ה"מ כשאמו טרפה דכיון דלא הועילו לו סימני אמו אלא לטהר מידי נבלה אית לה סימנין דידיה אבל כל שהועילו סימני אמו להתיר באכילה סימני עצמו כשחוטין הן וכ"כ הרשב"א דראוי לחוש לדברי האומר חוששין לזרע האב וגם הרמב"ם כתב בסוף ה"ש דמספקא לן אי חוששין לזרע האב ולא ידעתי למה השמיט הא דרב משרשיא: **וכתב** הר"ן (ו) ובא על בת פקועה כיוצא בו הרי בנו ובן בנו עד סוף כל הדורות כמוהו וכולן צריכין שחיטה מדבריהם ואין הטרפות פוסל בהם: **השוחט** הבהמה ומצא בה עובר שפרסותיו קלוטות כשל חמור מותר בר"פ בהמה המקשה (סט:) אמרינן דלכ"ע שרי: **ומ"ש** דאפילו נולד ממנו מותר דגמל בן פרה מותר בהא דנולד ויצא לאויר העולם פליגי ר"ש ורבנן בפ"ק דבכורות (ו:) והלכה כרבנן דשרו: **השוחט** בהמה ומצא בה דמות יונה אסור מימרא דרבי יוחנן בר"פ בהמה המקשה (שם) ויהיב טעמא משום דבעינן פרסות וליכא כלו' דכתיב כל מפרסת פרסה בבהמה תאכלו ודריש הכי כל אשר תמצא בבהמה אכול והוא שיהא לו פרסה ומקשי לה בגמרא אלא מעתה קלוט במעי פרה ליתסר ומשני הא תנא דבי ר' ישמעאל בשם רשב"י פרסה בבהמה תאכלו ופרש"י קרא כתיב פרסה וכתיב פרסות איזה שתמצא או פרסה בבהמה או פרסות אבל יונה אינה לא פרסה ולא פרסות: ומ"ש אבל אם מצא בה בהמה שרגליה כרגלי יונה או שאין לה רגלים כלל מותר כ"כ שם הרא"ש ז"ל ודוקא דמות יונה שהיא אסורה אף כשיצא לאויר העולם לפי שאינו מתקיים אבל מצא בה בהמה גמורה שרגליה כרגלי יונה או שאין לה רגלים כלל מותרת דכיון דכשיצא לאויר חשיב מפרים פרסה להיותו ניתר בשחיטת עצמו כ"ש דחשיב פרסה להיותו ניתר בשחיטת אמו דלא על חנם נקט ר"י דמות יונה ולא נקט עובר שרגליו דומין לרגלי יונה או שאין לו רגלים אלא ודאי כל דבר שראוי להיות מותר לכשיצא לאויר העולם לא אימעוט מפרסה והא דפריך א"ה קלוט ליתסר אליבא דר"ש דאסר ליה פריך ולא אליבא דרבי יוחנן. והר"ן כתב וז"ל יש מי שכתב דכולה מלתא בפרסות תליא הלכך מצא בה דמות בהמה ורגליה כרגלי יונה או שאין לה רגלים כלל אסורה דפרסות בעינן מיהו מצא בה דמות יונה ויש לה פרסות כבהמה ספיקא הוי אבל בתוס' כתבו דלאו בפרסה ממש תליא מילתא אלא במין שיש לו פרסה הלכך מצא בה דמות בהמה אע"פ שרגליה כיונה דמ"מ מין שיש לו פרסה הוא ודמות יונה אע"פ שרגליה כרגלי בהמה אסורה כיון שאין במינה פרסה ע"כ. והרשב"א פסק ג"כ כדברי התוס' וכתב בלשון הזה יראה לי דכל שמצא בה דמות מין שאינו לא בן פרסה ולא בן פרסות הרי הוא כדמות יונה ואסור וכל שמצא בה דמות מין בהמה שהיא בת פרסה או בת פרסות שרי אבל אם מצא בה מה שאינו דמות בהמה אע"פ שהוא מין שיש לו פרסה כאדם מספקא לן אי אזלינן בתר פרסה או לא והיינו בעיא דרב אדא בר מתנא בפ' המפלת ולא איפשיטא ולחומרא עכ"ל. וז"ל הרמב"ם בתחלת ה' מ"א בהמה שנמצא בה דמות עוף אע"פ שהוא עוף טהור ה"ז אסור באכילה לא הותר מין הנמצא בבהמה אלא מה שיש לו פרסה עכ"ל. ונראה מדבריו דיש לו פרסה ממש בעינן ולא סגי במין שיש לו פרסה והמגיד כתב כדברי התוס' ולא כתב שמדברי הרמב"ם נראה שהוא אוסר: (בהג"ה בדק הבית וז"ל רבינו ירוחם השוחט בהמה ונמצא בה שקץ וכו' כבר כתב בד"מ ע"ש): **המפלת** בריה שיש לה ב' גבין וב' שדראות בפרק המפלת (כד.) אתמר בריה שיש לה ב' גבין וב' שדראות רב אמר באשה אינו ולד בבהמה אסור באכילה ושמואל אמר בבהמה מותרת באכילה ובאשה ולד במאי קא מיפלגי בדרב חנן בר רבא דאמר השסועה היינו בריה שיש לה ב' גבין וב' שדראות וקסבר רב בריה בעלמא ליכא ומחיה לא חיה מכי נפיק לאויר העולם וכי אגמריה רחמנא למשה במעי אמו אגמריה דאסור ואינה בכלל מה שהתירה תורה [illegible] הנמצא במעי בהמה מדרשות בבהמה תאכלו ואסיקנא התם דהלכתא כרב. ודע הג"ה ב"ה. ובספר מוגה מצאתי

מצא

היה' כראוי אין שחיטתה של האם מתרת העובר וניתר בשחיטת עצמו וב"י פי' דל' אפילו נקשר עם סוף הלשון וניתר בשחיטת עצמו ואין צורך דשפיר נקשר על תחלת הלשון כדפי' וכך דהיתה טרפה ברייתא שם (דף ע"ה): **בן** ט' שנמצא במעי שחוטה וגדל וכו' שם (דף סט) מימרא דרב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב וה"ה נמי בבהמה שבא על בן פקועה וכו' דאין לו תקנה בשחיטה וכ"כ בעל המאור ומ"ש והוליד כלומר דוקא הוליד אין לו תקנה משום דאין לו אלא סימן אחד מלך אמו שהסימן השני שחוט ועומד הוא ואין לך שהייה גדולה מזו כמו שפירש רש"י אבל אם אותו הולד לא נולד אלא היה בן פקועה ניתר בשחיטת אמו ונראה דה"ה בהמה שבאה על בת פקועה ונשחטה הפקועה ונמצא בה ולד דאותו ולד נמי ניתר בשחיטת אמו כדמוכח מלישנא בתרא דאביי דמיירי בכה"ג ולא אמרינן כיון דאמה לא בעי שחיטה מה"ת והולד בעי שחיטה ואם חוששין לזרע האב א"כ לא ניתר בשחיטת אמו אלא אמרינן רבוייא דכל בהמה בבהמה מרבה הכל דבכל ענין שניתר האם באכילה ניתר גם הולד באכילה אגב אמו אם נמצא בתוכו: **וכתב** הר"ן בא על בת פקועה כיוצא בו הרי בניו כמוהו ואין צריך שחיטה אלא מדבריהם ואין הטרפות פסול בהם אבל באיסור יוצא לא אמרינן הכי אלא שרי לגמרי וה"א בפרק בהמה המקשה (דף סט) בבעיא דאיסור יוצא מהו לחוש לזרעו דדוקא בבן פקועה שבא על בהמה מעליותא התם הוא דאין תקנה לולד משום דכולה זרעיה דבן פקועה הוה אבל באיסור יוצא בין שבא על בהמה מעלייתא בין שבא על איסור שכיוצא בו אותו הולד שרי לגמרי דכיון דאין כוליה זרעיה אסורה אלא הבא מכח אותו אבר לבד לא אמרינן דליתסרא משום הבא מכח איסור ע"ש: **השוחט** הבהמה וכו' בר"פ בהמה המקשה אמרי דהא לכ"ע שרי: ומ"ש ול"מ וכו' עד בן פרה מותר פלוגתא דר"ש ורבנן פ"ק דבכורות (דף ו) והלכה כרבנן דשרו ויתבאר בס"ד בסי' ע"ט: **השוחט** בהמה ומצא בה דמות יונה וכו' מימרא דרבי יוחנן בפרק המקשה וקיהיב טעמא דכתיב כל בהמה מפרסת פרסה בעינן פרסה ופי' התוס' ורא"ש דר"ל מין פרסה דלא כהרמב"ם דפרסה ממש בעינן ויתבאר בסימן ע"ט: כתב ה"ר ירוחם השוחט בהמה ומצא בה שקץ ירושלמי דתרומות פרק בתרא אסור מה טעם בהמה תאכלו ולא שקץ מצא בה חזיר מותר באכילה יונה אסור באכילה מה טעם בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה עכ"ל בדק הבית להרב ב"י: **המפלת** בריה וכו' בפרק המפלת (דף כד) איתמר המפלת בריה שיש לה ב' גבין ושתי שדראות רב אמר באשה אינו ולד בבהמה אסור באכילה ופרש"י אם נשחטה אמו ונמצא במעיה וכ"ש יצא לאויר העולם דנפל הוא ונבלה

דרכי משה

אינשי קלא אית ליה מותר בלא שחיטה וע"ש בהג"א מעשה שעשה רב האי בזה: (ה) בהג"מ בשם סמ"ג דאין להתיר שום ולד שנמצא בבהמה שחוטה טריפה דחיישינן שמא אינה בן ט': (ו) והר"ן זה שהביא הוא ד' תש"ב ע"א: (ז) וז"ל תא"ו נט"ו אות ה' ח"ה ירושלמי דתרומה שחט בהמה ומצא בה שרץ אסור שנאמר בהמה תאכלו ולא שרץ תאכלו ולא דמי לתולעים שבפירות דהתם בגופייהו השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה דמות יונה אסור באכילה מ"ט בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה תאכלו וכ"כ ר"י בתשובה עכ"ל. וכ"כ ב"י בשם הרשב"א דלכ"ע שרי ויש אוסרין אפי' מצא בה בהמה שפרסותיה קלוטות וכן נראה מדברי הרמב"ם אבל מדברי המ"מ נראה שדעת הרמב"ם דשרי:

ונ"ל

פרישה

וכתנבלה בידו כתב הב"י דאפי' זה קאי אלמטה דאפ"ה ניתר בשחיטת עצמו ועד"ר שכתבתי שגם מ"ש לפני זה בנקרעה "דצריך שחיטה קאי אמ"ש ומסיק וניתר בשחיטת עצמו וק"ל: (יב) וניתר בשחיטת עצמו אם הוא בן ט' חי והאידנא אוסרי' אותו מספק שמא הוא בן ח' רמ"א (והוא הגהות מיימון בשם סמ"ג) ונ"ל דדוקא לאלתר אוסרים אותו לשחוט אבל אם ירצה להמתין עד שיהיה ח' ימים ישחטו ולאו בן ט' וכמ"ש רבינו בסימן ט"ו והא דכתב רבינו סתם אסור משום דכששהה ח' ימים נתברר דלא בן ח' חדשים הוה אלא בן ז' הוה ואשתהה במעי אמו: (יג) אותו הולד אין לו תקנה הטעם דקי"ל דחוששין לזרע האב כדלקמן סי' ע"ז והוה הולד כמו שאין לו אלא סימן א' מלך אמו שהסימן הב' שחוט ועומד הוא שאין שחיטה נוהג בו ובהמה בחד סימן לא מתכשרא והאי סימן בתרא לא מצטרף לקמא דאין לך שהיה גדולה מזו שהוא שחוט משנולד רש"י בפרק בהמה המקשה ועד"ר: (יד) השוחט בהמה ומצא בה עובר שפרסותיו קלוטות כשל חמור מותר כו' "עד אלא אפי' נולד ממנו מותר הלי מותר דסיפא אינו כמותר דרישא דמותר דרישא ר"ל מותר כדין עובר בלא שחיטה והלבה מותר וכמ"ש לעיל דאם פרסותיו קלוטות אע"פ שהפרים ע"ג קרקע מותר ומותר דסיפא דאיירי דלא נמצא במעי אמו אלא נולד ממנה במייה ר"ל שדמו וחלבו אסור כמו שאר בהמה טהורה וקמ"ל דאע"ג דיש לו צורת גמל וחמור אפ"ה מותר באכילה שכל היוצא מן הטהור טהור. והא דקאמר דגמל בן פרה מותר ול"ק חמור בן פרה כמו שהתחיל בחמור משום דל' הגמרא הוא בעלמא גמל בן פרה נקטא: (טו) דגמל בן פרה מותר יתבאר בסמוך ועד"ר: (טז) דמות יונה פי' אע"פ שהוא עוף טהור אסור דכתיב כל מפרסת פרסה בבהמה תאכלו דבעינן פרסות וכתבו התוספות בר"פ בהמה המקשה דלאו בפרסות תליא מילתא אלא במין שיש לו פרסות ולפ"ז אפילו היו לדמות יונה רגלים כרגלי בהמה אסור וה"ה איפכא שרי: (יז) וב' שדראות אסור דהיינו שסועה שנאמרת [illegible]

דרישה

טריפה ושחטה כו' לכאורה נראה דדוקא קאמר שהיתה טריפה ידועה קודם ששחטה נמצא שבשעת שחייה היתה שחיטה שאינה ראויה והוי כמו שחטה ונתנבלה בידו דג"כ הוי שחיטה שאינה ראויה וכאילו לא שחט האם כלל הא אם שחט ואח"כ נמצאת טריפה שם שחיטה עליה והואיל ומפיקתה אותה שחיטה מידי נבילה מתיר ג"כ את הולד לאכילה וע"ל סימן כ"ו וצ"ע שוב ראיתי במיימוני שכתב שחט טריפה גם ל' סימן כ"ח לענין כיסוי דם דבעינן ג"כ שחיטה ראויה כתב רבינו שחט הטריפה א"צ לכסות את דמה ומסיק דשחט חיה דמצויין בה טריפות לא יכסה עד אחר הבדיקה כו' ע"ש ש"מ דגם טריפות הנמצאת בה לאחר שחיטה מוציאה מידי שחיטה ראויה וק"ל. ועי' בפ"ע שכתוב או שנמצאת טריפה: [ג] בן ט' שנמצא במעי שחוטה וגדל וכו' אותו הולד אין לו תקנה הטעם כתבתי בפרישה וכתב הר"ן דקי"ל דד' סימנים אכשר ביה רחמנא בבן פקועה ולפ"ז קשה ליה כשאינו ניתר בשחיטת אמו יהא ניתר בשחיטת עצמו ותירץ דכי אמרינן דד' סימנים אכשר ביה רחמנא ה"מ כשאמו טריפה דכיון דלא הועילו לו סימני אמו אלא לטהרה מידי נבילה אית ליה סימנים דידיה אבל כל שהועילו סימני אמו להתיר באכילה סימני עצמו כשחוטין דמי: [ד] השוחט בהמה ומצא בה עובר כו' דגמל בן פרה מותר עיין הטעם בפרישה ויש לדקדק למה לא אסרוה לגמל בן פרה שנולד משום מראית עין שיבואו לאכול גם שאר גמל כמו בבן פקועה שהפרים ע"ג קרקע וי"ל דמילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן ועוד דג"כ מילתא דתמוה הוא שפרה תלד מין גמל וכ"מ שהוא הולך שמו ומידועו נקרא עליו שאומרים גמל זה בן פרה הוא ולא אתי למטעי: [ה] השוחט בהמה ומצא בה דמות יונה כו' ז"ל ד"מ כתב בתא"ו נט"ו ח"ה ה"ב ירוש' דתרומות שחט בהמה ומצא בה שרץ אסור שנא' בהמה תאכלו ולא שרץ תאכלו ול"ד לתולעים שבפירות דהתם בגופייהו השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה דמות יונה אסור באכילה מ"ט בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה כ"כ ר"י בתשובה [illegible]

[ו] המפלת בריה כו' [illegible]

אגלה ושמואל אמר באשה ולד בבהמה מותר באכילה ופי' רש"י דכתיב כל בבהמה תאכלו כל הנמצא בבהמה תאכלו ובלבד שיהיו לו פרסות או פרסה עכ"ל ומפרש בגמרא דקמפלגי בהשסועה דרחמנא אסרה דכתיב את זה לא תאכלו גו' השסועה רב סבר האי דאסרה רחמנא כשנמצאת במעי אמה אסרה דהא בריה בעלמא כפ"ע ליתא ושמואל אמר בריה בעלמא איתא וכי אגמריה רחמנא בעלמא אגמריה דאותו המין אסור אבל אם נמצאת במעי פרה מותר ואסיקנא דהלכה כרב והא דקאמר המפלת אע"ג דמיירי בנמצא במעיה היינו משום דגבי אשה דלרב אינו ולד לא איירי אלא במפלת דלפי דהוה נפל שאינו מתקיים להכי אינו ולד ליטמא עליו טומאה וטהרה ובבהמה נמי כיון דאם היה יוצא לאויר העולם חי אינו מתקיים דמחיי לא חיי וכנפל בעלמא הוא הלכך לא ניתר בשחיטת אמו דלא ניתר בשחיטת אמו אלא היכא שהיה אפשר להתקיים בעולם אם היה יוצא לאויר העולם חי . מיהו הרב בספר בדק הבית כתב וז"ל ובספר מוגה מצאתי מצא בה במקום המפלת הכתוב בספרינו עכ"ל : כתב בספר א"ז רב שרירא גאון עשה ב' מעשים התיר לכתחלה לבשלן ולשתות עם הנכרים וכן בני פקועה היה לו ולא שחט אחד מהן אלא המיתן בקופץ בין קרניהם והאכילוה בחופה ואין משם ראיה להתיר בלא שחיטה דהאי התם דבחופה הוי מעשה ודמי לתילתא דתמיהה דמידכרי אינשי כההיא דאמר אביי בקלוט בן פקועה דמותר בלא שחיטה דמתוך שתמיהין על קליטתו קול יוצא עליו שהוא בן פקועה ולא אתי לאחלופי עכ"ל ומביאו בהג"ה אשירי פרק המקשה :

יד המקשה לילד וכו' משנה ר"פ המקשה ופירש"י המקשה לילד בשעת שחיטה : **הוציא** ידו והחזירה וכו' שם במשנה ובגמרא אמר רב ואבר עצמו אסור מ"ט אמר קרא ובשר בשדה וגו' כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר ופי' רש"י חוץ למחיצתו לאויר שרחם זה הו"ל מחילה להתירו בשחיטה וכיון שיצא ה"ה כטריפה ואפי' החזירו אסור כטריפה שאין לה תקנה לאחר איסורא : **ומ"ש** אבל מה שנשאר ממנו בפנים וכו' הכי אסיקנא התם דאם לא החזיר קודם שחיטה מקום חתך נמי אסור ופרש"י וצריך להניח ממה שבפנים לצד החיצון ולחתכו שמקום חתך הבדלת החיצון והפנימי אסור מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינן ביה בהמה בבהמה דלאו בתוכה הוא אבל החזירו מכמכם וחותך ומקום חתך מותר דקרינן ביה בהמה בבהמה ומשום בשר בשדה ליכא דהא לא יצא ממחיצתו עכ"ל : **ואם** יצא רוב העובר ה"ה כילוד מבואר הוא מדאבעיא ליה הוציא העובר את ידו והחזירה וחזר והוציא את ידו והחזירה עד שהשלימו לרובו מהו וכו' דבסמוך דאלמא דבהוציא רובו בבת אחת הו"ל כילוד : **ומ"ש** ואם יצא חציו ברוב וכו' שם קמבעיא לן לענין בכור בהמה בכה"ג ולא אפשיטא ואזלינן לחומרא כמ"ש בה' בכור בהמה סימן שי"ט וכתב רבינו דה"ה לענין איסור יוצא אזלינן לחומרא ודינן מיעוט היד שבפנים וכו' ואסור דחשבינן ליה כילוד ואסור אם הוא בן ח' חי או בן ט' מת דהו"ל כנבלה אף מה שנשאר בפנים ואינו ניתר בשחיטת אמו וה"ה כשהוא בן ט' חי אזלינן לחומרא דיוצא אינו ניתר בשחיטת עצמו דשמא לא חשוב כילוד ולא מהני שחיטת עצמו אלא למה שנשאר בפנים אבל מה שנשאר בפנים מהני שחיטת עצמו מה נפשך אי חשוב כילוד הרי הוא ניתר כולו בשחיטת עצמו ואי לא חשיב כילוד אפ"ה הנשאר בפנים ניתר בשחיטת אמו ואפי' היתה אמו טריפה מ"מ ניתר בשחיטת עצמו כמו שנתבאר בסימן י"ג ומצאתי כתוב ע"ש מהרש"ל דהא דאם חציו ברוב אבר וכו' דאסור משום דאזלינן לחומרא נראה שאם היה ג"כ מיעוט אבר באבר אחר מבחוץ והרוב מבפנים דשרי מה נפשך דאם נאמר דבטלי המיעוט שבפנים אחר הרוב שבחוץ א"כ בטלי נמי המיעוט שבחוץ אחר הרוב שבפנים עכ"ל : **ומ"ש** וכן אם יצא רובו במיעוט אבר אסור וכו' כלומר דאע"פ דכאן אם היינו אומרים שדינן מיעוט אבר אחר רוב האבר היה מותר אפ"ה אסור וה"ט דלא שבקינן רובא דעובר ואזלינן בתר רוב אבר וז"ש רבינו ואין אומרים נטיל מיעוט וכו' אלא מטילין אותו אחר רוב עובר שיצא ואסור כלומר אם הוא בן ח' חי או בן ט' מת אסור דכיון דחשבינן ליה כילוד הו"ל כנבלה גמורה אף מה שנשאר בפנים אבל אם היה בן ט' חי ניתר בשחיטת עצמו ומותר אף מה שיצא דהו"ל ילוד בין לקולא בין לחומרא דליכא ספיקא בהא מילתא כדאיתא בגמרא וכ"כ רבי' בסי' שי"ט בדין בכור בהמה וכמו שפסק הרא"ש בפרק המקשה ודלא כבעל המאור שכתב לשם דנקטינן בתרווייהו לחומרא וכתב כן ע"פ גירסתינו בגמרא ולא קי"ל הכי אלא כרבינו :

הוציא אבר אחד והחזירו וכו' ואם חתך כל אבר וכו' שם קמיבעיא ליה בהנך תרתי בעת"ל בהחזירו כיון דהדר הדר הוציא ידו ותתכה וכו' מהו ופסקו הרשב"א והרא"ש בבעיא ראשונה להקל כאת"ל כיון דהדר הדר והמיעוט שלא יצא ניתר בשחיטת אמו אפי' בבן ט' מת או בן ח' חי וה"ה כשהוא בן ט' חי והיתה אמו טריפה ניתר המיעוט בשחיטת עצמו אבל הרוב שיצא נאסר משום בשר בשדה וגו' ואין לו היתר לא בשחיטת עצמו ולא בשחיטת אמו ובבעיא שנייה דלא אפשיטא

יד המקשה לילד (א) והוציא העובר את ראשו אף על פי שהחזירו הרי הוא כילוד ואינו ניתר בשחיטתה אלא בשחיטת עצמו אם הוא בן קיימא (ב) ואם הוא בן ח' או בן ט' מת אסור : (ג) הוציא ידו והחזירה מה שיצא מן האבר לחוץ אסור אבל מה שנשאר ממנו בפנים ומקום החתך מותר לא החזירה קודם שחיטה גם מקום החתך אסור (ד) אבל מה שבפנים מותר אפי' הוא מיעוטו ואם יצא רוב העובר הרי הוא כילוד [א] (ה) ואם יצא חציו ברוב אבר כגון שיצא רוב ידו וכשנשאר מה שיצא מהעובר אינו אלא חציו ואם נטיל מיעוט היד שנשאר בפנים אחר רוב היד שיצא הוי רוב שדינן מיעוט היד שבפנים אחר רוב היד שיצא להשלים לרוב העובר ואסור וכן אם יצא רובו במיעוט אבר אסור ואין אומרי' נטיל מיעוט אבר שיצא אחר רוב האבר שבפנים אלא מטילין אותו אחר רוב העובר שיצא ואסור : (ו) הוציא אבר א' והחזירו וחזר והוציא אבר אחר והחזירו עד שהשלים לרוב המיעוט שלא יצא מותר ואם חתך כל אבר ואבר בשעה שהוציא אותו גם

מצא בה במקום מפלת הכתוב בספרינו : דהמפלת לאו דוקא דה"ה מאי איריא שם לה ב' גבין וכו' אפי' היא כשאר בהמות אסורה דהא נפל שהפילה בהמה מת הוא והו"ל נבלה ואסור אלא בששחט בהמה ומצא בה בריה זו קאמר דאסור מדכתיב בשסועה כדקאמר כי אגמריה רחמנא למשה במעי אמו אגמריה והא דנקט מפלת משום דאיפליגו בה כמי לענין טומאת אשה :

יד המקשה לילד והוציא העובר את ראשו אע"פ שהחזירו הרי הוא כילוד ואינו ניתר בשחיטת' כו' משנה ר"פ בהמה המקשה (סח') : **הוציא** ידו והחזירה מה שיצא מן האבר לחוץ אסור כו' שם במשנה בהמה שהיא מקשה לילד הוציא העובר את ידו והחזירה מותר באכילה ובגמרא אמר רב יהודה אמר רב ואבר עצמו אסור מ"ט א"ק ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר עולא א"ר יוחנן אבר עצמו מותר ואותיבנא עליה דר"י וסלקא בתיובתא הלכך הלכתא כרב במערבא מתנו הכי רב אמר יש לידה לאברים ורבי יוחנן אמר אין לידה לאברים מאי בינייהו למיסר מיעוט אבר שבפנים וכתב הרי"ף פי' רב סבר יש לידה לאברים כגון שיצא רוב האבר רואין אותו כאילו יצא כולו והאבר כולו אסור בין היוצא לחוץ ובין הנשאר בפנים ור' יוחנן סבר אין לידה לאברים אלא היוצא בלבד הוא שאסור ושבפנים מותר והא מלתיה לא איתותב בה רבי יוחנן הלכך הלכתא כוותיה ואקשינן עליה דרב ללישנא קמא מדתנן הוציא העובר את ידו והחזירה מותר מאי לאו אאבר ודחינן לא אעובר ואקשינא אי אעובר מאי איריא החזיר אפי' לא החזיר נמי ואמרינן לא נצרכה אלא למקום חתך דכשהחזיר עובר ידו קודם שחיטת אמו מקום חתך מותר ואבר עצמו אסור אבל לא החזיר קודם שחיטת אמו אבר ומקום חתך אסור ופירש"י מקום חתך אסור . להניח ממה שבפנים לצד החיצון ולחתכו שמקום החתך הבדלת החיצון והפנימי אסור מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינן ביה בהמה בבהמה דלאו בתוכה הוא אבל החזירו א"כ לחתוך לצד פנים אלא מכמכם וחותך ומקום חתך מותר דקרינן ביה בהמה בבהמה ומשום בשר בשדה ליכא דהא לא יצא ממחיצתו ודינים אלו מבוארים בדברי הרמב"ם בפ"ה מהמ"א : ומ"ש רבינו ואם יצא רוב העובר הרי הוא כילוד מבואר שם בגמרא : ומ"ש ואם יצא חציו ברוב אבר וכו' שם בעיא דלא איפשיטא ופסקו הפוסקים לחומרא : ומ"ש וכן אם יצא רובו במיעוט אבר אסור וכו' פשוט הוא שם : **הוציא** אבר אחד והחזירו וחזר והוציא אבר אחר והחזירו עד שהשלים לרוב וכו' ואם חתך כל אבר ואבר בשעה שהוציא אותו וכו' שם (סח :) איבעיא להו לדברי האומר אין לידה לאברים הוציא העובר את ידו והחזירה וחזר והוציא ידו והחזירה עד שהשלימו לרובו מהו מי אמרינן הא נפק ליה רובא או דילמא כיון דהדר הדר את"ל כיון דהדר הדר הוציא העובר ידו וחתכה וחזר והוציא ידו וחתכה עד שהשלימו לרובו מהו מי אמרינן הוא נפק ליה רובא או דלמא רובא בבת אחת בעינן ולא איפשיטא ופסקו הרשב"א והרא"ש לבעיא ראשונה להקל מאת"ל ובשניה להחמיר והרי"ף השמיט בעיות אילו ואפשר שלפי שהם דברים שאינם מצויים השמיטם . אבל על הרמב"ם יש לתמוה למה לא הזכירם בפ"ה מהמ"א וכתב ה"ה שאולי היה גורס למ"ד יש לידה לאברים ואתיא דלא כהלכתא דאי למ"ד אין לידה שיטה דכולם שאין רוב אבר אוסר מיעוט הנשאר בפנים כך אין רוב אברים אוסרים מה שנשאר בפנים אא"כ יצא הרוב בבת אחת שהוא כילוד אבל בכל הספרים יש לדברי האומר אין לידה לאברים א וצ"ע עכ"ל :

ולבאורה נראה אין זה כולל לכל עובר שהוציא ידו גם למי שלא נשחטה אמו קודם לידתו וכן נראה לכאורה מל' הרמב"ם אבל לפי האמת זה טעות שא"כ ברוב הבהמות ימצא איסור בהרבה אברים שהם יוצאים קודם הלידה ולכן נ"ל שלא אמרו דברים הללו אלא בעובר הניתר בשחיטת אמו וקודם שחיטת האם הוציא האבר וכ"מ מדברי סמ"ג ומדברי הרשב"א בת"ה ואף על פי שהכלבו כתב ויש חולקין על הרמב"ם ואומרים שאם נולד קודם שנשחטה אמו שנמצא שהוא טעון שחיטה בשביל עצמו שחיטת עצמו מהני להתיר הכל אפי' אותו אבר עכ"ל שנראה מזה שהבין בדברי הרמב"ם דאף בנולד קודם שנשחטה אמו מיירי האמת יורה דרכו כי מ"ש הרמב"ם בפ"ה מהמ"א עובר שהוציא ידו או רגלו נאסר אותו אבר לעולם בין שחתכו קודם שנשחטה אמו בין שחתכו אחר שנשחטה אמו ואפילו החזיר אותו אבר למעי אמו ואח"כ נשחטה או נולד וחיה כמה שנים הרי אותו האבר אסור משום טריפה תיבת או נולד לא קאי לתיבות נשחטה אמו דסמיך ליה לומר או לא נשחטה אמו אלא נולד וחיה כמה שנים דליתא אלא האי סיפא כמי בשנשחטה אמו קודם לידתו אלא דרישא מיירי שאחר שחיטת אמו לא הוציאוהו חי לאויר העולם וסיפא מיירי שאחר שחיטת אמו הוציאוהו חי לאויר העולם כ"כ הרב מהר"י ן' חביב ז"ל והכריח הדבר בראיות מהגמרא ומסברא דכל שנולד קודם שחיטת אמו לא שייך לאסור האבר משום בשר שיצא חוץ למחיצתו (א) :

עובר

פסקו לחומרא וכך הם דברי רבינו דבדין הוציא אבר אחד והחזירו וכו' כתב דהמיעוט

שלא

דרכי משה

יד (א) ונ"ל לפ"ז צ"ל דמ"ש המור אח"כ עובר שהוציא ידו ואח"כ נולד כו' חלבו אסור דאינו ר"ל שנולד קודם שנשחטה האם דא"כ אף האבר שרי וכ"ש חלבו אלא ר"ל שנמצא במעי

דרישה

אומרים בשם מהר"ר שכנא ז"ל שכ"ל בפרק המפלת בריה כו' [ר"ל בפ"ק המפלת אמרינן בריה כו' עכ"ה) אלא שאין דרך רבינו להזכיר הפרק :

סי' יד [א] **ואם** יצא חציו ברוב אבר כגון שיצא רוב ידו כו' שדינן מיעוט היד כו' לרוב העובר ואם ר וכן אם יצא רובו במיעוט אבר אסור . בפרק בהמה המקשה ד"ע ע"א אבעיא רבא לענין בכור בבהמה שדינו שמותר להטיל בה מום קודם שיצא רובו או שיצא בראשו המילה יצא חציו ברוב אבר מהו . ואותה אבעיא לא נפשטא ולמומרא אבל יצא רובו במיעוט אבר פשיטא ליה שם דהוי כילוד דלא שבקינן רוב עובר ואזלינן בתר רובא דאבר כ"כ שם הרא"ש לבדיא דף קס"ג ע"ב וכ"כ רבינו לקמן סי' שי"ט ומשם נלמד גם דין זה לענין אם ניתר בשחיטת אמו וכ"כ שם הר"ן דה"ה לדין זה . ונ"ל שמ"ש רבי' גבי יצא חציו ברוב אבר ואסור וכן בסיפא אם יצא רובו במיעוט אבר אסור הייכו בגוונא שא"א להתירו בשחיטת עצמו כגון שהוא בן ח' חי או בן ט' מת דבסיפא ודאי הוה כילוד דלא שבקינן רוב עובר ואזלינן בתר רוב אבר ואסור וברישא כמי אזלינן לחומרא לומר שהוא כילוד ואסור אבל אם הוא בן ט' חי שאפשר להתירו בשחיטת עצמו יש חילוק בין רישא לסיפא דבסיפא גבי יצא רובו במיעוט אבר דהוי ודאי כילוד כדאמרינן מתר בשחיטת עצמו אבל ברישא שאינו ודאי כילוד אלא אזלינן לחומרא הלכך להתירו בשחיטת עצמו

פרישה

סי' יד (א) **והוציא** העובר את ראשו א"כ כל הראש אלא עד רוב פדחתו וכמ"ש רבי' לקמן בי"ד ובח"מ סימן רע"ז : (ב) ואם הוא בן ח' חי או בן ט' מת כו' אע"ג דכבר כתבו רבינו בסימן שלפני זה דכה"ג שחיטת עצמו אינו מועיל אור וכתבו כאן משום דה"א דכאן יתיר שחיטת אמו בבן ח' משום דראשו לא יחשב כרובו כיון שאינו בר קיימא אין ראשו חשיב וכן במת ה"א דיחשב ראשו כשאר אברים ויותר בשחיטת אמו : (ג) הוציא ידו והחזירה כו' מה שיצא כו' הטעם שכתב' ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו אסור פירש"י אבל מקום החתך כשהחזיר קרינן ביה בבהמה ומותר אבל כשלא החזיר הא לאו בבהמה הוא אלא בעובי שפת הרחם וכל דין זה שנאסר האבר היוצא לחוץ דוקא שהוציא קודם שחיטת אמו וניתר אחר כך בשחיטת אמו אבל אם נולד ונשחט גם האבר מותר ב"י בשם מהרי"ן חביב ז"ל והוכיח כן בראיות ברורות : (ד) אבל מה שבפנים מותר מפני שהרחם נעשה לו מחיצה להתירו בשחיטת אמו והא דלא שדינן מיעוט האבר בתר רוב האבר משום דלא שבקינן רוב העובר שבפנים ואזלינן בתר רוב האבר שבחוץ וזה פשוט בגמרא וכמ"ש בסמוך בשם הרא"ש דלא אבעיא בגמרא אלא אי נולד הכיו ברוב אבר : (ה) ואם יצא חציו ברוב אבר כו' להשלים לרוב עובר ואסור כו' עד"ר : (ו) הוציא אבר א' והחזירו וחזר והוציא כו' מותר פי' שניתר בשחיטת

אמו

חדושי הגהות

יד (א) הרב"י ישב קושיא זו בספרו כ"מ להרמב"ם פ"ה הלכה י' ע"ש :

(ז) גם המיעוט שנשאר בפנים אסור [ג] (ח) עובר שהוציא ידו והחזירה ואח״כ נולד וגדלה וילדה חלבו אסור (ט) נחתך מהעובר שבמעי בהמה (י) ונמצא בתוכה (יא) מותר באכילה (יב) [ג] נחתך מגופה ונמצא בתוכה לאחר שחיטה (יג) אסור באכילה (ב) הושיט ידו למעי בהמה (יד) ותלש חלב מבן תשעה חי שבתוכה חייבין עליה משום חלב [ד] (טו) כעל חלב בהמה גמורה:

טו אפרוח כל זמן שלא יצא לאויר העולם אסור משום שרץ השורץ על הארץ ולאחר שיצא לאויר העולם מותר מיד

עובר שהוציא ידו והחזירה ואח״כ נולד וגדל וילד חלבו אסור שם (סט ע׳) מהו לגמוע חלבו כלומר דכיון דיש בו אבר אחד אסור והחלב מתגדל מכל איברי הבהמה הרי אותו חלב נתערב בו חלב אותו האבר ומהו לגמעי חלב דעלמא לאו כאבר מן החי דמי ושרי ה״נ ל״ש או דלמא התם אית תקנתא לאיסוריה בשחיטה הכא לית תקנתא לאיסוריה בשחיטה תיקו. ופסקוה הרשב״א והר״ן לחומרא וכן פסק הרמב״ם ז״ל בפ״ה מהמ״א: ומ״ש רבינו ואח״כ נולד לאו דוקא דה״ה אם נשחטה אמו והוציאוהו חי וכן פירש״י ורבינו חדא מנייהו נקט: ומ״ש וגדל וילד אינו מדוקדק וצריך להגיה וגדלה וילדה:

ודע שתחלת בעיא זו הכי איתא בגמרא בעי רבי ירמיה מהו לחוש לזרעו כ״ד אילימא דאזיל אבהמה מעלייתא מאי איריא האי דאית ביה איסור יוצא אפי׳ בן פקועה דעלמא נמי דאמר רב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה לא צריכא דאזל אבן פקועה דכוותיה מאי אבר מוליד אבר ותתיך ליה ושרי או דלמא מכלכל זרעיה הדר אמר פשיטא דמכלכל זרעיה דא״כ סומא יוליד סומא וקטע יוליד קטע אלא פשיטא דמכלכל זרעיה והכי קא מיבעיא ליה בהמה בעלמא לאו מכח חלב ודם קאתי ושרי ה״נ ל״ש או דלמא תרי איסורי אמרינן תלתא לא אמרינן ולמאן אי לר״מ איסור יוצא ליכא אי לר״י איסור חלב ליכא אלא כל מכח לא אמרינן דשרי והכי קא מיבעיא לן מהו לגמוע חלבו וכו׳ ופירש״י אלא הא לא קא מיבעיא ליה דכל מכח לא אמרינן ליתסר משום הבא מכח איסור ולא חשו הפוסקים לכתוב זה לפי שהוא דבר שאינו מצוי ועוד שכיון שיצא הדבר בהיתר לא הוצרכו לכתבו:

נחתך מהעובר שבמעי בהמה ונמצא בתוכה מותר באכילה נחתך מגופה ונמצא בתוכה לאחר שחיטה אסור באכילה משנה שם (סח ע׳) וילפינן לה בגמרא מקראי ולשון רבינו אינו מדוקדק שלא כתב ברישא לאחר שחיטה ובסיפא כתבו והא פשיטא דבין רישא בין סיפא בנמצא בתוכה לאחר שחיטה מיירי:

הושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב מבן תשעה חי שבתוכה חייבי׳ עליו משום חלב וכו׳ שם (עה ע׳) פלוגתא דר״י ורשב״ל והלכה כר״י דאמר הכי:

טו אפרוח כל זמן שלא יצא לאויר העולם אסור וכו׳ ולאחר שיצא מותר מיד ורשב״י אוסר עד שיתפתחו עיניו בס״פ א״ט (סד ע׳) ופ״ק די״ט ומ״ש לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה

עובר שהוציא ידו והחזירה וכו׳ כתב שגם המיעוט הנשאר בפנים אסור לגמרי ולא תועיל לו שחיטת אמו: שלא יצא מותר בכל ענין כדפי׳ והחתך כל אבר וכו׳: **עובר** שהוציא ידו והחזירה ואח״כ נולד וכו׳ שם (דף סט) מהו לגמוע חלבו חלב דעלמא לא כאמ״ה דמי ושרי האי נמי לא שנא או דילמא התם אית ליה תקנתא לאיסורא בשחיטה הכא לית ליה תקנתא לאיסורא בשחיטה תיקו ופסקו הפוסקים לחומרא. ויש מקשים א״כ בן פקועה שבא על הבהמה והוליד שאותו ולד אין לו תקנה בשחיטה למה לא שאלו עליו בגמרא מהו לגמוע חלבו ונראה דדוקא באיסור יוצא דאיסורו משום בשר בשדה טריפה קמיבעיא להו דדילמא דינו כטריפה וחלב הבא מן הטריפה אסור וכדתניא כשרה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה וה״נ הו״ל כטריפה שהרי אין לזו תקנה בשחיטה כשאר טריפה או דילמא לא קראו הכתוב טריפה אלא לענין דאין לו תקנה ואפי׳ חזר והכניסו לפנים אבל אינו טריפה ממש אלא אסור משום אמ״ה וחלבו מותר אבל בן פקועה שבא על הבהמה וכו׳ דאע״ג דאין תקנה לולד בשחיטה מטעם שהייה אינו אלא שאין השחיטה מתירתו דשהייה מה״ש היא אבל בחייה אין בה איסור דאין בה סרך טריפה ופשיטא לן דחלבה מותר וכ״כ ב״י בהלכות עיקור בשם הרשב״א דשמוטה מה״ש היא ואינה טריפה וחלבה בחייה מותר אע״ג דאין לה היתר בשחיטה והכי נמי דכוותא ולפע״ד הוא דבר ברור ופשוט:

ומ״ש רבינו ואח״כ נולד וכו׳ כתב ב״י לאו דוקא דה״ה אם נשחטה אמו והוציאוהו חי וכן פירש״י ורבינו חדא מינייהו נקט עכ״ל פי׳ לפירושו הלשון נולד משמעו דאחר שחיטת אמו נולד ויצא דרך בית הרחם ככל סתם לשון לידה ולאו דוקא קאמר נולד דה״ה אם הוציאוהו חי מבטן אמו לאחר שחיטת האם ולפ״ז אין ספק דאף מ״ש הרמב״ם בפ״ה מהמ״א עובר שהוציא ידו או רגלו נאסר אותו אבר לעולם וכו׳ ואפי׳ החזיר אותו אבר למעי אמו ואח״כ נשחטה או נולד והיה כמה שנים הרי אותו אבר אסור משום טריפה היבת או נולד אין פירושו או נולד קודם שחיטה אמו דהא פשיטא דאיסור יוצא אינו אלא לומר שלא ניתר היוצא בשחיטת אמו אבל אם נולד קודם שחיטת אמו אין שם איסור יוצא והכי מוכחא הסוגיא להדיא בפרק המקשה אלא הכי קאמר הרמב״ם ואפי׳ החזיר אותו אבר למעי אמו ואח״כ נשחטה או נולד דבין שהוציאוהו ממעי אמו או נולד דרך בית הרחם ומ״ש והיה כמה שנים אתרוייהו קאי בין שהוציאוהו חי ובין נולד דרך בית הרחם והיה כמה שנים בכל ענין אסור אותו האבר וב״י פי׳ דה״ק בין שאחר שחיטת אמו לא הוציאוהו חי לאויר העולם ובין שאחר שחיטת אמו הוציאוהו חי לאויר העולם ולפ״ז הא דכתב והיה כמה שנים לא קאי ארישא אלא אסיפא דקאמר או נולד קאי ולא משמע הכי אלא אתרווייהו קאי ועוד דלישנא דאו נולד לא משמע דאיירי בהוציאוהו חי אלא נולד ממילא ולמאי דפי׳ ניחא דמ״ש והיה כמה שנים אתרווייהו קאי כדפי׳ גם או נולד משמעו דנולד ממילא וכמו שפי׳ ב״י לדברי רבי׳ כך הוא פי׳ דברי הרמב״ם ואיך שיהיה פי׳ ל׳ הרמב״ם מ״מ לית דין ולית דיין דאיבדר שהוציא ידו ואח״כ נולד קודם שנשחטה אמו דאין בו משום איסור יוצא וכמו שהוא מפורש בפרק המקשה בפשט דסוגיא וכפירש״י לשם ובכל הפוסקים וכ״כ רש״י בביאור ס״פ שני דקידושין ודלא כמה שהבין הכל בו בדברי הרמב״ם ומביאו ב״י ע״ש מהר״י אב״ן חביב ע״ש:

כתב ב״י ומ״ש וגדל וילד אינו מדוקדק וצריך להגיה וגדלה וילדה עכ״ל ואין צורך להגיה דכיון דעובר ל׳ זכר הוא שפיר קאמר דהעובר נולד אחר שחיטת אמו וגדל וילד: לשון הרמב״ם החלב אסור הואיל והוא בא מכלל האברים ויש בה אבר אחד אסור וה״ז כחלב טריפה שנתערב בחלב טהורה עכ״ל נראה מדבריו דאם היה ס׳ בבהמה בבשר ובעצמות וגידים כנגד האבר האסור כל החלב מותר מטעם תערובת שבטל בס׳:

נחתך מהעובר וכו׳ משנה ר״פ המקשה וילפינן לה בגמרא מקראי ור״ל דאם נשחטה אמו ונמצאת כשירה מותר אותו הנחתך מהעובר באכילה ולאו דוקא נחתך מבשר העובר אלא אפי׳ חלב נמי אם חלבו מהעובר והניחו בתוכו דשרי לאחר שנשחטה אמו:

הושיט ידו וכו׳ שם (דף עה) פליגי בה ר״י ור״ל לקיש והלכה כר״י דאמר הכי: ומ״ש כעל חלב בהמה גמורה פי׳ ל״ת דחייב עליה משום נבילה כיון דהוציאו לחוץ קודם שניתר בשחיטת אמו אלא אף חייב עליו כרת לאפוקי מדר״ל שאינו אלא כחלב חיה שאינו חייב אלא משום נבילה וכן פרש״י לשם:

ומ״ש שתלש חלב מבן ט׳ חי טעמו דאי לא כלו חדשיו דנפל הוא לכ״ע לאו חלב הוא דחדשים הוא דגרמו כמ״ש בסי׳ ס״ד וכתב הרא״ש ואל תתמה לר״י כיון דנקרא חלב בגמר חדשים למה ניתר החלב בשחיטת אמו דיו לולד שיהא כאמו דאין שחיטה מתרת חלבו י״ל דגזירת הכתוב הוא שהרי למדנו מכל בהמה תאכלו שאם הותך מהעובר מותר ואילו נחתך מן הבהמה אסור באכילה ועוד כתב שם דאין נפקותא במחלוקת ר״י ור״ל לענין איסור והיתר דאף לר״ל אם אינו אסור משום חלב אסור הוא משום בשר מן החי אלא שכתב מחלוקתם להוציא מדברי הרמב״ם ע״ש ורבינו נמשך אחריו ועוד י״ל דאיכא נפקותא במחלוקתם דלר״י דחלב גמור הוא מותר לעשות בו סחורה כדכתיב יעשה לכל מלאכה אבל אם לא היה בו איסור חלב אלא של נבילה היה אסור לעשות בו סחורה וכמו שיתבאר בסי׳ קי״ז ס״ד וכמ״ש לשם בס״ד ועוד איכא נפקותא להיכא דאיכא כ״ט זיתים של היתר וב׳ זיתים אחד של נבילה ואחד של חלב וכמ״ש בסוף סימן נ״ח:

טו אפרוח וכו׳ סוף פרק א״ט ומשמע לשם דאיסור זה לרהב״י אינו אלא דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא והרשב״א בית שני ברים שער רביעי כתב דלרבנן נמי דאינו אסור אלא כשלא יצא לאויר העולם ג״כ אין איסור ד״ת אלא מדרבנן ותימא דהלא כשלא יצא לאויר העולם הוה ליה נבילה גמורה ונבלה דאורייתא היא דכי היכי דגבי בהמה לא מהני שחיטה לנפל דידיה לטהרו מידי נבלה כדתנן בפרק המקשה (דף עב) בן שמנה חי אין שחיטתו מטהרתו לפי שאין במינו שחיטה ה״ה גבי עוף אם נשברה קליפתו ויצא קודם זמנו בכדי שאינו ראוי להתקיים נפל הוא ולא מהני ליה שחיטה לטהרו מידי נבלה וא״כ אסור מדאורייתא הוא ותירץ בספר התרומה סימן ל״ג דה״כ דאסור מן התורה משום נבלה אלא דאיסור דהשרץ השורץ על הארץ לית בה מן התורה אלא אסמכתא בעלמא מיהו קשה

כיון

דרכי משה

במעי אמו לאחר שנשחטה דאז האבר אסור וכן חלבו ותימא על הר״ר יוסף שמשמע מדבריו שר״ל נולד ממש וזהו תימא לפי מה שפי׳ וצ״ע: (ב) בתר״ן פרק בהמה המקשה דף תש״א ע״ב אם שחט עובר במעי אמו אינו שחיטה והוא בעיא בגמרא ולא נפשטה ונקטינן לחומרא:

בפ״פ

פרישה

אמו דכיון דהול הדר: (ז) גם המיעוט שנשאר בפנים אסור דהוי כילוד: (ח) **עובר** שהוציא **ידו** והחזירה כו׳ (וגדל וילד ז״ל ב״י אינו מדוקדק וצריך להגיה וגדלה וילדה ע״כ ואפשר לומר דקאי אעובר דבו שייך לומר לשון זכר כמו שהתחיל שהוציא ידו והחזירה. והא דכתב וילדה דקודם לידה אין לבהמה שום חלב כלל וק״ל עכ״ה) חלבו אסור פי׳ החלב שמחלבין ושותין משאר בהמות ואינה נאסרת משום אבר מן החי אבל בזו אסור דכיון שיש בה אבר אסור והחלב מתגדל מכל אברי הבהמה והרי אותה חלב נתערב בה חלב אותו האבר ואותו האבר אין לו תקנה בשחיטה. ואיירי בעובר שנשחטה אמו והוציאו הולד חי ונתגדלה אבל נולד בחיי אמו כבר נתבאר דאין שם טריפות עליו והולד דכתב רבינו ל״ד אלא ר״ל נעשה הולד ונתגדל ועד״ר: (ט) נחתך מהעובר שבמעי בהמה פי׳ אפי׳ חלב: (י) ונמצא בתוכה פי׳ לאחר שחיטת אמו: (יא) מותר בטעם דקרינן ביה בבהמה: (יב) נחתך מגופה פי׳ דבר שאין בבהמה נטרפה בו כגון טחול וכליות וכן הוא במשנה שם בהדיא: (יג) אסור באכילה משום דכתיב אותה תאכלו ודרשינן אותה כשהיא שלימה ולא כשהיא חסרה: (יד) ותלש חלב מבן ט׳ חי פי׳ והוציאו (קודם שחיטה מבהמה וע״ל סי׳ ס״ד בטור ובב״י. עכ״ה): (טו) כעל חלב גמור ז״ל רש״י ל״מ דחייב עליה משום נבילה: (וז״ל רש״ל לא ידעתי למה קרא אותו נבילה ולא קרא אותו אבר מן החי ודו״ק וי״ל שכ״כ אגב דפליגי לפני זה בגמרא דחולין בחלב של כליל וסובר אחד דאין עובר עליו אלא משום נבילה. עכ״ה) אלא אפי׳ כרת חייב עליו לאפוקי ממ״ד שאינו אלא כחלב חיה ואין בו אלא איסור נבילה ועבד״ר:

תנו

דרישה

עצמו אמרינן דלמא לאו כילוד דמי והוי בשר שיצא חוץ למחיצתו ואסור עכ״פ אותו שיצא אבל הנשאר בפנים אפשר להתירו בשחיטת עצמו דממה נפשך אם נחשבו כילוד כולו ניתר בשחיטת עצמו ואי לאו כילוד דמי אותו הנשאר שלא יצא לחוץ ניתר בשחיטת אמו כמ״ש רבינו בסמוך גבי הוציא ידו והחזירו עד שהוציא רובו שהמיעוט הנשאר שלא יצא לחוץ ניתר בשחיטת אמו ודוקא כשהחזיר מה שהוציא נראה להתיר הנשאר שלא הוציא לחוץ אבל אי לא החזיר מה שהוציא נראה שגם הנשאר בפנים אסור ודימה למ״ש רבי׳ בסמוך הוציא עובר ידו והחזירה עד שהוציא רובו המיעוט הנשאר אסור (ומיהו יש לחלק דשאני התם דאין לו שחיטת עצמו מאחר שנשתך רובו משא״כ הכא דאם נחשבהו לרוב כילוד הרי ניתר גם הפנימי בשחיטת עצמו ממ״נ ואף א״נ שהוא כמהלך על מהלך ואין לו היתר בשחיטת עצמו וגם הוי כנחתך מ״מ כיון שלא הוי הרוב לא אסרינן הפנימי אלא מותר המיעוט הפנימי עכ״פ כששחטו גם עצמו) ומ״ה כתב רבי׳ ברישא ואוסר בוי״ו ר״ל דהא דחשבינן ליה כילוד היינו דוקא לחומרא לאסור אבל להתירו מטעם זה לא חשבינן ליה כילוד דאיבעיא דלא איפשיטא היא ולחומרא אזלינן וב״י שכתב בש״ע בפנים דהוי כילוד צ״ל נמי דהיינו דוקא לחומרא והא דכתב סתמא תפס לשון הגמרא והתם קאי אבכור דחומרא הוא לגביה מה דחשבינן ליה כילוד ודו״ק:

[ב] **עובר** שהוציא ידו והחזירה כו׳ חלבו אסור עפ״ר הטעם וכתב ב״י ח״ל ל״ד נולד דה״ה אם נשחטה אמו והוציאוהו חי אלא חדא מתרוייהו נקט עכ״ל ב״י ול״ע דהא מסיק ב״י וכתב דהנולד בחיי אמו שניתר האבר בשחיטת עצמו ועיין בד״מ שמתמה ג״כ ע״ז (ואפשר לומר לפי׳ ב״י דה״ק ל״ד נולד ר״ל לישנא דהנולד לא שייך שפיר לאחר שחיטת אמו אלא שהוציאוהו לאחר **שחיטת אמו** ודו״ק. עכ״ה) ולכן נראה כמ״ש בפרישה **דדוקא** בנשחטה **אמו** מיירי **והא דנקט** נולד ל״ד אלא ר״ל שהוגדל ונעשה ולד וכן פי׳ ב״י דברי הרמב״ם לפני זה בפסקא המתחיל ולכאורה נראה וכו׳ וכ״כ בכ״מ. ובש״ע מסיים בדין זה שהוא כחלב טריפה שנתערב בכשרה ויש להקשות למה לא יהא חלב אותו אבר בטל בס׳ דקי״ל יש ס׳ בבהמה נגד הזרוע בזרוע בשילה ואפשר לפרש דמיירי שהוציא כל היד עד שלא נשאר ס׳ נגד מה שיצא לחוץ כי זרוע לא הוי כל היד אלא שני פרקים וכמ״ש רש״י בפ׳ שופטים ונראה שמזה הטעם כתב בש״ע שהוא כחלב טריפה שנתערבה כדי להשוות דינו לענין שיבטל בששים ומשערים אבר שיצא אם יש ס׳ במה שנשאר (ועיין בתשובתי שהארכתי בזה) עוד י״ל שמאבר אחד יוצא חלב יותר מאבר אחר וא״א לבטלה ויש לדקדק מאי שנא הא ממ״ש רבינו לקמן בדין עיקור שנעקרו סימנים שלה שאין לה היתר בשחיטה ואפ״ה חלבה מותר וי״ל דהתם אין שם טריפה עליה שיכולה לחיות אלא שהל״מ שאין לה היתר בשחיטה משא״כ באבר זה שהוא טריפה ממ״ש ובשר בשדה טריפה כו׳ אלא שקשה דבגמרא פ׳ בהמה המקשה ד׳ ס״ט ע״א מבעיא להו בלשון זה חלב דעלמא לאו כאבר מן החי דמי ושרי ה״נ לא שנא או דהתם אית ליה תקנתא לאיסורא בשחיטה הכא לית תקנתא לאיסוריה בשחיטה תיקו ופסקו לחומרא ומדתלהו בשחיטה ולא בטריפתו קשה הלא בשמוטה ג״כ אין לה היתר בשחיטה וי״ל דשמוטה היה לה שעת הכושר בשחיטה וגם עתה אין שם טריפה עליה משא״כ אבר זה שמתחילה לא היה שעת הכושר בשחיטה וגם שם טריפה עליה:

[ג] **נחתך** מגופה ונמצא בתוכה לאחר שחיטה כו׳ כתב ב״י ולשון רבינו אינו מדוקדק שלא כתב ברישא לאחר שחיטה ובסיפא כתבו וכו׳: [ד] כחלב בהמה גמורה פי׳ רש״י דחדשיו **גרמו ליה כיון שכלו לו חדשיו חלבו אסור ומיהו כי שחטו לאמו שרי ואל תתמה כיון דנקרא חלב גמור בגמר חדשים למה נתיר החלב בשחיטת אמו דיו לולד שיהא כאמו שאין שחיטתה**

מתרת

מיד (א) ור"א בן יעקב אוסר עד שיפתחו עיניו ופסק רי"ף כת"ק דשרי וא"א ז"ל פסק כר"א ולד בהמה תוך ח' ימים אסור משום ספק נפל ומיהו אין צריך ח' ימים שלימים אלא מיד בתחילת ליל שמיני מותר וה"מ בשאין ידוע שכלו לו חדשיו (ב) אבל אם ידוע שכלו לו(א) חדשיו מותר מיד אפי' ביום שנולד [א] (ג) ולא חיישינן שמא נתרסקו אבריו מחבלי הלידה :

טז [א] **אסור** לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד ל"ש האם ואח"כ הבן או הבת ל"ש הבן או הבת ואח"כ האם (א) בין בנקבות כגון האם והבת בין בזכרים כגון האב והבן (ב) בין באדם אחד בין בב' (ג) [ב] ואם עבר ושחטם ביום א' כתב הרמב"ם שמותר לאכלן (ד) ובה"ג אוסר לאוכלו בו ביום(א) (ה) ויום האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה שאם שחט בלילה אסור ביום שלאחריו ואם שחט ביום מותר בלילה שלאחריו והא דאסור לשחוט דוקא בידוע

כיון דאיכא איסורא דאורייתא עליה למה אסמכוה אקרא דכל השרץ השורץ ושמא משום דאיתיה באפרוח טמא מן התורה אסמכוה גם בטהור עכ"ל והרשב"א השיג עליו ואמר דבילת עוף טמא שריקמה אינה אסורה משום השרץ השורץ על הארץ דאם באת לאוסרה א"א לך לאוסרה אלא משום שרץ העוף כמ"ש הרמב"ם דלוקה עליה משום שרץ העוף אבל דעת הרשב"א אינו כן אלא אינו לוקה עליה לא משום שרץ העוף ולא משום השרץ השורץ על הארץ דאין לוקין משום שרץ העוף ואף על פי שעתידין לפרוח אלא כשיצא לאויר העולם בעוף המעופף על הארץ ומשום שרץ השורץ ע"ה נמי לא לקי אלא בבילת השרץ שריקמה והביא ראייה מפרק א"ט ע"ש בת"ה הארוך ועי' במ"ש בס"ס פ"ו בס"ד :

כתב בהגהת אשיר"י פ"ק די"ט וכגון שנולד עם הכנפים דהיינו נולה גדולה שעל גופו שיש לו קנים דכל עופות שלא גדלו כנפיים אסר רבינו יואל משום שקץ מא"ז ונראה דר"ל דאסור משום בל תשקצו שהרי אין העולם אוכלין אותו משום מיאוס כ"ז שלא גדלו כנפים שלהם וה"כ :

ולד בהמה וכו' בפר"א דמילה (ד' קלו) מפורש בעובדא דעביד להו עיגלא

(ו :) : **ומ"ש** והרא"ש פסק כראב"י הוא בפ"ק די"ט : ומ"ש שהרי"ף פסק כת"ק הוא בפ' א"ט . וכתב הרשב"א בת"ה שכ"פ הרב בעל העיטור והרב בעה"ת ז"ל כת"ק ונראה מדבריו שלזה דעתו נוטה וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהמ"א והכי נקטינן : **ולד** בהמה תוך ח' ימים אסור משום ספק נפל ומיהו א"צ ח' ימים שלימים וכו' וה"מ בשאין ידוע שכלו לו חדשיו וכו' הכל בפ' ר"א דמילה (קלו :) וכלו לו חדשיו מפורש בפ"ק דבכורות (ו :) דהיינו ט' חדשים לגסה וה' לדקה . וכתב הרשב"א בתשובה סימן רמ"ג שאין סומכין על העכו"ם בגדיים קטנים הנלקחים ממנו כשאומר שהם בני ח' ימים וכתוב בא"ח בשם קצת גאונים שלא אמרו ח' ימים אלא לקרבן אבל לאכילה אפילו בן יומו מותר ואין כן א דעת הפוסקים : ומ"ש ולא חיישינן שמא נתרסקו איבריו מחבלי הלידה בפרק א"ט (נא :) א"ר נחמן בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים וכתבו התוס' משום דאיכא ריעותא דאינו הולך איצטריך לאשמועינן דאי לאו הכי פשיטא דאזלינן בתר רוב ולדות וכתב הר"ן כתבו הראשוני' דאפילו במקשה לילד קאמר דאי בשאינה מקשה פשיטא ואין זה עולה לי לפי סוגיית

תילתא ביומא דשבעה וכו' דיום ח' כלאחר ח' ושרי בתחילת ליל שמנה דמקצת היום ככולו כדכתיב והיה שבעת ימים תחת אמו הא לילה חזי ומיהו לקרבן דוקא בעינן יום ח' דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן דאורתא לאו בת הקרבה היא כדכתיב ביום צוותו להקריב אבל מכלל נפל נפיק ליה וחזי לאקדושי כדאמר בזבחים לילה לקדושה יום להרצאה והילכך לענין חולין חזו מאורתא למישחטיה ומיכל כן פירש"י ותוס' לשם ותלמוד ערוך הוא בפ' או"ב ריש (דף פא) ומה שקשה ממ"ש רבי' כאן וכן בסי' כ"ח דלא חיישינן שמא נתרסקו אבריו ואפי' לא הפריס על גבי קרקע ובא"ח הל' י"ט כתב דדוקא בהפריס ע"ג קרקע בארתיו בא"ח סימן תצ"ח בס"ד . ופי' כלו חדשיו היינו ט' חדשים לגסה וה' לדקה כדאיתא פ"ק דבכורות :

טז אסור לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד ל"ש האם וכו' משנה בפרק או"ב ובגמרא יליף לה מקרא מדכתיב לא תשחטו ל' רבים אלמא דהזהיר לשנים לאחד הזהיר שלא ישחוט הבן אחר האם ולאחד הזהיר שלא ישחוט האם אחר הבן וכגון שאחד שוחט פרה והשני אמה והשלישי בנה וב' האחרונים חייבים ופריך הא איצטריך לא תשחטו דלא תימא דאינו חייב אא"כ שאחד לבדו שחט האם והבן כתב רחמנא לא תשחטו דאפי' תרי האחרון חייב ופריק אם כן ליכתב לא ישחטו דמשמע לא על ידי אחד ולא ע"י שנים מדכתיב לא תשחטו משמע דתרווייהו עבדי איסורא ותו איתא התם לחנניה דחוששין לזרע האב כתיב אותו דמשמע זכר וכתיב בנו מי שכרוך אחריו דהיינו נקבה הילכך נוהג בין בזכרים בין בנקיבות וא"ת אכתי מנ"ל דחייב על הבת דלא תשחטו איכא לאוקמי בפרה וב' בניה ואחד שחט הבן והשני האם והשלישי הבן השני וי"ל דמפי השמועה למדנו שזה שכתוב בתורה בנו לאו דוקא בנו זכר אלא ה"ה בנו נקיבה וכ"כ הסמ"ג : **ומ"ש** בין בנקיבות בין בזכרים היינו כחנניה וכך פסק הרא"ש דקי"ל כחנניה לאיסורא ולא למלקות דמספקא לן אי חוששין לזרע האב כמ"ש בסוף סימן זה גבי כוי וכן בסי' ס"א בדין מתנות כהונה וכ"פ בסה"ת והיא דעת בעל המאור ור"ת והרשב"א והרמב"ם ולא

הגמרא ולפיכך נ"ל דאפי' בשאינה מקשה איצטריך לאשמועינן דאין חוששין לריסוק איברים עכ"ל ומ"מ נראה מדבריו דלענין הדין אפי' במקשה אין חוששין לריסוק איברים :

טז אסור לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד ל"ש האם ואחר כך הבן או הבת ל"ש הבן או הבת ואח"כ האם משנה בפרק אותו ואת בנו (פג :) ובברייתא בגמרא יליף לה מקרא : ומ"ש בין בנקיבות בין בזכרים שם פלוגתא דתנאי והעלה הרא"ש דהלכה כחנניה דאמר נוהג בין בזכרים בין בנקיבות דאשכחן סתם משנה בבכורות (מה :) כותיה ושמואל פסק כותיה ורבא משמע דהכי ס"ל מיהו אפי' אם הלכה כר"י כדפסקינן בכתובות (קיא :) הא מסקינן דלר"י מספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא הילכך אם ברור לו שהוא אביו ודאי אין שוחטין אותו ואת בנו ביום אחד וכתב הרשב"א בת"ה שכן דעת הרז"ה ור"ת שחוששין לזרע האב ולזה הסכים הוא ז"ל לחוש לדבריהם בשל תורה וכ"פ הרמב"ם ז"ל בסוף הל' שחיטה ואע"ג דבה"ג ושאלתות פרשת קדושים סי' צ"ט והרי"ף פסקו דליתא לחנניה כתב הרא"ש, דמסתברא כדפרי' דחוששין לזרע האב באותו ואת בנו והכי נקטינן : ומ"ש בין באדם אחד בין בב' שם בברייתא בגמרא יליף לה מקרא : **ואם** עבר ושחטן כתב הרמב"ם שמותר לאכלם טעמו מדתנן (עח :) השוחט אותו ואת בנו חולין בחוץ שניהם כשרים ואע"ג דכתיב לא תאכל כל תועבה ודרשינן כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל הא אמרינן בפרק כל הבשר (קטו :) דמדאסרו רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי : ומ"ש דבה"ג אוסר לאוכלו בו ביום . כ"כ הרא"ש בפרק אותו ואת בנו בשמו וכתב שדקדק כן מדברי רב יוסף דאיתא התם והר"ת כתב קנס הוא שלמד הרב ממעשה שבת : **ויום** האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה שאם שחט בלילה אסור ביום שלאחריו וכו' משנה שם (פג :) : **והא** דאסור לשחוט דוקא בידוע שהוא אביו וכן בידוע שהיא אמו

כה"ג והרי"ף והשאלתות דפסקו דלא כחנניה ואפי' איסורא ליכא בזכרים אבל הסמ"ג כתב ה"ג ורי"ף פסקו דלא כחנניה אמנם נראה דהיינו דוקא דלא לקי אבל איסורא מיהא איכא מספק וכו' עכ"ל משמע דס"ל דה"ג ורי"ף נמי מחלקים בין איסורא למלקות ולפעד"נ דאע"ג דדברי ה"ג אפשר לפרשם דלענין מלקות דוקא קאמרי דלית הלכתא כחנניה אבל מודה דאיסורא איכא אבן דברי הרי"ף לא משמע הכי כלל שהרי דחה לחנניה לגמרי באותו ואת בנו ע"ש : **ואם** עבר ושחטם כתב הרמב"ם שמותר לאוכלם בפי"ב מה' שחיטה והוא משנה לשם השוחט או"ב חולין בחוץ שניהם כשרים ופי' התוס' דראשון פשיטא דשרי ולא איצטריכא אלא לשני דסד"א דמפסיל משום דדרשינן בפכ"ה (דף קטו) לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך ה"ה בבל תאכל קמ"ל דלא כדמפרש התם דמדאיצטריך רחמנא למיסר מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי והרמב"ם ג"כ שכתב מותר לאכלם כתב כל' המשנה ולא איצטריך אלא לשני : ומ"ש דבה"ג אוסר לאוכלו בו ביום לשני לבד קאמר דאסור לאוכלו וכתב הר"ן דקנס הוא שלמד הרב ממעשה שבת ולפע"ד יראה דבה"ג מפרש הא דקאמר בפכ"ה אותו ואת בנו ליתסר דהכי פריך דליתסר השני לעולם משום דנעבדה בו עבירה וה"כ פריך גבי שלוח הקן כדפירש"י לשם ומשני מדאסר רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי והילכך לא נאסר לעולם מיהו בו ביום ודאי אסור מטעם דכל שתעבתי לך ה"ה בבל תאכל וכיון דמתועב הוא שלא לשחטו ביום אחד אסור לאוכלו ביומו והרא"ש כתב שכך יש לדקדק מדתניא זריז ונשכר וכו' ויתבאר בסמוך סעיף י"א בס"ד ויראה דהכי ס"ל להרא"ש והכי נקטינן : **והא** דאסור לשחוט דוקא בידוע שהוא אביו וכו' אבל על המוכר להזהיר וכו' כ"כ הרמב"ם בפי"ב וכ"כ הרא"ש ודקדק כך מדתנן

דרכי משה

טו (א) בפ"ק דבכורות (ח :) מפורש דהיינו ט' חדשים לגסה וה' לדקה : טז (א) וכתב באשר"י ובר"ן ריש אותו ואת בנו דדוקא האחרון אסור אבל הראשון שרי :

דרישה

מתרת אלבה וי"ל דגזירת הכתוב הוא שהרי למדנו מכל אשר בבהמה תאכלו שאם מותך מן העובר מותר ואילו מותך מן הבהמה אסור דכתיב אותה שלימה ולא אותה מסרה אשר"י שם . (והביאו הב"י בסימן ס"ד עכ"ה) :

סי' טו [א] **ולא** חיישינן שמא נתרסקו אבריו מחבלי הלידה כתב הב"י בשם הר"ן אפי' במקשה לילד וקשה דלקמן בסימן נ"ח כתב הב"י (שם לא כתב כלום רק בהל' י"ט סי' תצ"ח ושם כתב הטור בהדיא דבמקשה לילד חוששין ועי' מ"ש א"א ז"ל שם עכ"ה) דבמקשה לילד חוששין ואפשר דלא ס"ל כהר"ן או י"ל דס"פ אם לא בדקוה אם יכול לעמוד ושהטוה כיון דלא הזינן בו ריעותא מותר אפי' במקשה ועי' מה שאכתוב עוד בסי' נ"ח בס"ד :

סי' טז [א] **אסור** לשחוט כו' בין בזוכרים כגון האב והבן פלוגתא דחנניא ורבי יהודה בפ' אותו ואת בנו ד' ע"ט ומשמע התם דחנניא סבר דודאי חוששין לזרע האב ופסק כן אפי' לקולא גבי שתי פרידות א' בא מסוס וממורתא והשני בא מחמור וסוסיא דמותר לזווגם ואין בהם משום כלאים כיון שיש בכל אחד לד סוס וחמור וכתב הרא"ש וז"ל כחנניא דאמר נוהג בין בזכרים בין בנקיבות דאשכחן סתם משנה בבכורות כותיה ושמואל פסק כותיה ורבא משמע ליה דהכי ס"ל מיהו אפילו הלכה כר"י כדפסקינן בכתובות הא מסקינן דלר"י מספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא הלכך אם ברור לו שהוא אביו ודאי אין שוחטין אותו ואת בנו ביום א' עכ"ד ולפ"ז מ"ש רבי' נוהג בזוכרים היינו כדעת הרא"ש ז"ל שפסק הלכה כחנניא וקשה דבסמוך כ' רבינו תיים הבא על הצבייה וילדה בת ולוקח בת ילדה בת ושחט בתה ובת בתה פטור אבל אסור והיינו אליבא דחכמים דסברי שה אפי' מקצת שה ואפ"ה פטור משום דמספקא להו אי חוששין לזרע האב וכמ"ש שם וכאן פסק כחנניא דודאי חוששין לזרע האב וי"ל דלענין דינא שנוהג האיסור אף בזוכרים פסק כחנניא הואיל והרא"ש פסק כוותיה אבל לענין מעשה דמלקות לא פסק כוותיה הואיל והרא"ש בעצמו כתב אפי' אם הלכה כר"י כדפסקינן בכתובות משמע דהרא"ש מסופק לעניין מעשה הלכה כדברי מי . ובש"ע ס"ס מ' כתב בעז הבא על הצבייה וילדה בת והבת בן ושחט הבת והבן לוקה וכן הוא במיימוני וע"כ צ"ל דט"ס הוא דאל"כ סתרי דבריו אהדדי וע"ש שהארכתי (ועי' בתשובת ר"ש כהן דף פ"ג ע"ד שהקשה ג"כ דברי הרמב"ם אהדדי ע"ש עכ"ה) : [ב] **ואם** עבר ושחט כו' כתב הרמב"ם שמותר לאכול וכן הוא בגמרא פ' כל

פרישה

סי' טו (א) **ורבי** אליעזר בן יעקב אוסר אבל אין לוקה ע"ל סי' פ"ו . ורבינו יואל אוסר כל העופות משום שרץ כל זמן שלא גדלה הנוצה שעל כל גופה מא"ז עכ"ל מהרש"ל (אלא מיד בתחילת ליל ח' ואף שלענין קרבן אינו כן רש"ל . עכ"ה) : (ב) אבל אם ידוע שכלו לו חדשיו כו' דהיינו ט' חדשים לגסה וה' לדקה : (ג) ולא חיישינן שמא נתרסקו אבריו מחבלי הלידה . כתב ב"י בשם הר"ן דאפי' במקשה לילד ועד"ר :

סי' טז (א) **בין** בנקיבות בין בזוכרים עד"ר : בין בנקיבות כגון האם והבת אע"ג דבקרא כתיב "אותו ואת "בנו כבר תרגמו אונקלוס תורתא ושיתא ע"ש ועי' ברא"ש פ' אמור : (ב) בין באדם א' בין בשנים הטעם שנא' לא תשחטו משמע שנים : (ג) ואם עבר ושחט כו' עד"ר טעם הרמב"ם : (ד) ובה"ג אוסר לאוכלו פי' האחרון וטעם ה"ג שאוסר בו ביום לאוו כלמד מדיני שבת כדי שלא יהנה מאיסור ר"ן ולפי ה"ע אסור אפי' לאחרים וכמ"ש בא"ח ר"ס שי"ח ע"ש בדין איסור בישול בשבת מיהו י"ל דגם בה"ג ס"ל האי לימוד דמדאסר רחמנא לגבוה ש"מ דלהדיוט שרי כמלא דמשום האי מעשה דשחיטה אין ראוי לאסרו ולא אסרו אלא על השוחט עצמו משום קנס ואינו מן הסברא לקנוס אחרים בשביל ששחט זה כיון דמכח המעשה עצמו אין הדין נותן שיאסר ואינו דומה למבשל בשבת דשם שורת הדין נותן דאפי' בשוגג לא יהנה לא הוא ולא אחרים ממלאכת שבת וע"כ צריך לחלק ביניהן דהא במבשל בשבת במזיד אסרו למבשל עולמית וכאן לא אסרו אלא בו ביום אפי' אם שחט במזיד דהא אם עבר ושחט קאי אלא ה"ט דמבשל בשבת כיון דבשבת אסור מן הדין וחכמים ראו לקנוס אותו תו אין טעם לומר שיקנסו שלא יאכל בו ביום וביום ב' יאכלה ומ"ה אסרוהו משום קנס עולמית אבל כאן מסתבר לומר מאמר דבשחיטה עצמה ליכא עבירה אלא במה ששחטה היום ע"כ ראו לקונסו שלא יאכלה באותו יום שרצה ליהנות ממנה : (ה) ויום האמור באותו ואת בנו כו' אע"ג דלענין קרבן אינו כן דכשאמרו שנאכל ליום ולילה ר"ל לילה שאחר היום הטעם לגבי אותו ואת בנו דילפינן יום יום ממעשה בראשית דגבי מעשה בראשית נאמר יום א' וגבי אותו ואת בנו גם כן נאמר יום

חדושי הגהות

טו א ר"ל רש"י והתוספות והר"ן בפ' ר"א דמילה (שם) דמדאמרינן לאחר ז' ימים באורתא חזי לאכילה ולא להקרבה עד יום השמיני מוכח דס"ל עד גמר ז' ימים אסור אף באכילה אך קשה מאי איריא הפוסקים הא תלמוד ערוך הוא בשבת שם דאמרינן רב פפא ור"ה בריה דרב יהושע אקלעו כו' עבד להו עגלא תילתא ביומא דשביעאה וא"ל אי איתרחיתו עד לאורתא הוי אכלינן מיניה השתא לא אכלינן מיניה וכמו שהקשה בעל שא"י וראיתי לרש"י שם וז"ל ה"ג ועבדו ליה וכו' מדכתב ה"ג מכלל דאיכא גירסא אחריתי ואולי הגירסא אחרת היתה

בידוע שהוא אביו וכן בידוע שהיא אמו (ו) כגון שכרוך אחריה אבל מן הספק אין חוששין הלכך הלוקח בהמה בכ"מ (ז) ובכל זמן אינו חושש שמא נשחטה האם או הבן היום (ח) אבל על המוכר לחזהיר על הלוקח [ג] שאם שחט האם או הבן היום או מכרה לאחר לשוחטה היום א אם הוא באחד מד' הזמנים שדרך שכל מי שקונה בהמה ששוחטה מיד והם ערב הפסח וערב עצרת וערב ראש השנה (ט) וערב יו"ט האחרון של חג שודאי קונה אותה לשוחטה מיד צריך להודיעו שמכר היום האם (י) ואם לא הודיעו שוחט ואינו חושש ל"ש קנה מישראל או מעכו"ם ואם נודע לו אח"כ שנשחטה אמה היום הוי מקח טעות ודוקא שמוכר שניהם ביום אחד אבל אם מכר האם ביום שלפניו א"צ להודיעו ואם מכר האחד לחתן ומכר הב' לכלה

אמו וכו' כ"מ ממה שיתבאר בסמוך : ומ"ש דידוע שהיא אמו הוי ע"י שהוא כרוך אחריה כ"כ הרשב"א בת"ה והכי משמע בגמרא : ומ"ש שעל המוכר להזהיר הלוקח שאם שחט האם או הבן היום או מכרה לאחר לשוחטה היום אם הוא באחד מד' הזמנים וכו' משנה בפרק אותו ואת בנו (פג א) בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן עי"ט האחרון של חג ועי"ט ראשון של פסח וערב העצרת וער"ה : ומ"ש ואם לא הודיעו שוחט ואינו חושש ברייתא שם : ומ"ש ל"ש קנה מישראל לא שנא קנה מעכו"ם כן כתב שם הרא"ש ולאפוקי ממה שראה כתוב בשם רב אחאי דאם תגר עכו"ם הוא צריך למיחש למלתא והוא ז"ל הכריע דא"צ וכן הסכים הרשב"א בחידושיו והר"ן כתב בשם הרמב"ן דמאי דאמרינן דבד' פרקים הללו המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו היינו לומר שאם לא הודיעו הוי כמקח טעות אבל בשאר הימים המוכר א"צ להודיע מיהו צריך לשאול אבל אחרים כתבו שא"צ לשאול משום דאיכא ספיקי טובא שמא אין אם לזה ואת"ל יש לה ומכרה שמא לא לקחה לשחיטה ואת"ל לשחיטה שמא מכאן ועד י' ימים ולזה הדעת אפשר שהמוכר שיודע שמכר צריך להודיעו אף בשאר ימות השנה כדי שלא יכשל הלוקח על ידו אלא שאם לא הודיעו לא הוי מקח טעות עכ"ל : ואם נודע לו אח"כ שנשחטה אמה היום הוי מקח טעות ז"ל הרא"ש כ' הרמב"ן שאם לא הודיעו בד' פרקים הללו דהוי מקח טעות דאנן ידעי' דלשוחטה היום קנאה ולכך צריך להודיעו משא"כ בכל השנה ומסתבר כן עכ"ל וגם הרשב"א הביא דברי הרמב"ן ז"ל וכתב עליהן ונכון הוא וכבר כתבתי בסמוך שגם הר"ן כתב דברי הרמב"ן ז"ל : ומ"ש ודוקא שמוכר שניהם ביום אחד אבל אם מכר האם ביום שלפניו א"צ להודיעו ואם מכר הא' לחתן והב' לכלה אפי' מוכר בב' ימים צריך להודיעו שם במשנה אמתני' דד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו א"ר יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח אבל אם יש לו ריוח א"צ להודיעו מודה ר"י במוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה שהוא צריך להודיעו שהדבר ידוע ששניהם שוחטין ביום אחד ופי' רש"י בזמן שאין לו ריוח שמכר האם היום אבל בזמן שיש ריוח כגון שמכר הראשונה אתמול והשנייה היום אני אומר שמא אתמול שחט את הראשונה אבל מדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרש בע"א שכתב בפי"ב מה"ש על דין המוכר בהמה לחבירו בד' פרקי השנה צריך להודיעו בד"א כשראה זה שלקח באחרונה נחפז לקנות והיה בסוף היום שחזקתו שהוא שוחט עתה אבל אם היה ריוח ביום א"צ להודיעו שמא לא ישחוט אלא למחר וכתב הרא"ש דלא מסתבר ליה פי' זה ולפיכך לא כתבו רבינו : כתב הר"ן ז"ל מדברי רש"י נראה דר"י אכולהו ד' פרקים קאי אבל בתוספת' משמע דלא קאי ר"י אלא אעי"ה בלחוד דאמרינן התם אר"י בד"א בזמן שחל יה"כ להיות בשני בשבת אבל אם חל להיות באחד מכל ימות השבוע א"צ להודיעו מפני שזה יכול לשחוט היום וזה למחר כלומר דכשחל יה"כ להיות בשני בשבת אפי' לקח הא' בע"ש והשני באחד בשבת בידוע ששניהם שוחטין באחד בשבת שאין אדם מקדים לשחוט מע"ש אבל כשחל יה"כ להיות בשאר ימות השבוע כל שיש ריוח א"צ להודיעו דתלינן שלא ישחטו שניהם ביום אחד שעשוי הוא לשהות ב' ימים קודם ומדמפליג בי"ה ש"מ דבי"ט ליכא לפלוגי שכל הלוקח לצורך י"ט אינו שוחט עד י"ט עצמו לכבוד י"ט ומיהו אי אקלע י"ט בשבת איכא לאיפלוגי בי"ט עכ"ל . והרשב"א כתב בחידושיו בשם הרמב"ן דלא אר"י דא"צ להודיעו כשיש ריוח אלא בעי"ה דוקא וכדמפרש בתוספתא אבל בשאר הפרקים צריך להודיעו שהכל שוחטין בי"ט ע"כ . והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל שלא כתבו כן נראה שטעמם מדלא מייתי האי תוספתא בתלמוד משמע דלאו דסמכא היא אלא אכולי ד' פרקים קאי כדמשמע פשטא דמתני' א"כ אפשר דתוספת' חדא מד' זימני נקט וה"ה לאינך דבי"ט נמי דרך לשחוט מעי"ט כדי להכין לסעודת הלילה

מדתנן בד' פרקים המוכר צריך להודיע ומדלא הזהיר על הלוקח שישאל אם מכר אמה אלמא דאין לו ללוקח לחוש לזה מספק אלא על המוכר שיודע הודאות הזהירוהו שלא יכשיל את הקונה וכ"כ הר"ן די"א שאין הלוקח צריך לחוש לזה מספק משום דאיכא ספיקי טובא וכו' מיהו להלכה למעשה נראה כדעת הרמב"ן שהביא הר"ן דהלוקח צריך לישאל ומה שהקשה הרא"ש דלמה לא שנה התנא בד' פרקים דצריך הלוקח לישאל אפשר לתרץ דכיון דבכל שאר ימות השנה נמי צריך הלוקח לישאל דאין סומכין על מאי דאיכא ספיקא טובא היכא דאפשר למשייליה למוכר א"כ לא צריך למתני בד' פרקים אלא הא איצטריך ליה למתני דהמוכר צריך להודיע בד' פרקים שאם לא הודיע הו"ל מקח טעות שהרי הדבר ידוע דלשוחטה לי"ט הוא לוקחה דאילו בשאר ימות השנה אין צריך להודיע אבל הלוקח צריך לישאל בכל ימות השנה מיהו אם אי אפשר לו לישאל כגון שהלך לו הישראל א"כ בקונה מעכו"ם שוחט ואינו חושש ואפי' בד' פרקים ואפי' בקונה מתגר עכו"ם ועי"ל דאף להרמב"ן אין הלוקח צריך לישאל אלא בשאר ימות השנה דכיון דאין המוכר צריך להודיע הלכך צריך הלוקח לשאול אבל בד' פרקים שהמוכר צריך להודיע אין הלוקח צריך לישאל דמן המוכר נמשך חיוב השאלה ללוקח וזה נראה עיקר כמו שיתבאר בסמוך ומה שקשה מכאן לדין מוכר בגדים בקרעים שאין מתאחין דהמוכר צריך להודיעו ללוקח ואם לא הודיעו אסור ללוקח לאחויי מן הסתם כתבתי בה' קריעה סי' ש"מ סעיף י"ח : **הלכך** הלוקח בהמה בכל מקום ובכל זמן אינו חושש וכו' פי' בכל מקום בין בארץ בין בח"ל ובכל זמן בפני הבית ושלא בפני הבית והכי תנן ריש פ' או"ב ואע"ג דפי' רש"י דלא איצטריך למתנייה דהא חובת הגוף היא אלא דתנא ליה איידי דתנא בחולין ובמוקדשין מ"מ כיון דתנא להו במשנה כתבה גם רבינו וכ"כ הרמב"ם ריש פי"ב מה"ש וכ"כ הרשב"א בית שני שער רביעי : **ומ"ש** או מכרה לאחר לשוחטה היום אם הוא באחד מד' זמנים וכו' תימה דבאחד מד' זמנים אפי' לא מכרה לשוחטה היום אלא מכרה סתם הו"ל כאילו מכרה לשוחטה היום וכן פירש"י להדיא במשנה בד' פרקים בשנה (ד' פג) וכך מבואר במ"ש הרא"ש אדברי רבי יהודה שאמר אימתי בזמן שאין שם ריוח וכו' והוא מ"ש רבינו בסמוך ודוקא שמוכר שניהם ביום אחד וכו' ובש"ע כתוב בזה הלשון אבל על המוכר להזהיר על הלוקח אם שחט האם או הבן היום או מכרה לאחר לשוחטה היום ואם הוא בא' מד' זמנים וכו' ולפי לשון זה ניחא דל"ק ולא מידי והכי משמע בת"ה הקצר אבל לפי לשון הכתוב בכל ספרי רבינו קשה וי"ל דמ"ש או מכרה לאחר לשוחטה היום היינו לומר שהמוכר יודע שהוא שוחטה היום אבל כשמוכרה בסתם מכרה ועי"ל דאתא לאשמועינן דאפילו מכרה אתמול לשוחטה היום לא תלינן להקל דמאתמול שחטה אלא צריך להודיע ללוקח שני אם הוא בא' מד' זמנים וה"ה במוכר שניהם ביום א' בסתם באחד מד' זמנים נמי צריך להודיע כמבואר בסוף דבריו : **ומ"ש** והם ע"פ וכו' כתבו התוס' הא דלא חשיב עי"ט הראשון של חג אר"ת משום דטרידי בסוכה ולולב ואין להם פנאי להרבות בשחיטה כ"כ ועי"כ נמי לא היו אוכלין כי אם בשר עוף ודגים כדאיתא בב"ר גבי ההוא דזבין נונא וכו' עכ"ל ותימה דהלא בפרק הזרוע (דף קל"ג) קאמר אביי גבי מתנות דמשקל לא שקילנא לבד ממעלי יומא דכפורי לאחזוקי נפשאי בכהני וכתבו התוס' לבד ממעלי יומא דכפורי שי"ט הוא כדאמר בפ' או"ב ומתנות מרובות וכהנים מתאספים ואילו לא היה נוטל היו אומרים שאינו כהן עכ"ל אלמא דבעי"כ היו שוחטין בהמות הרבה וצ"ל דבאתריה דאביי היו נוהגין כדברי ר' יוסי בגליל שהיו שוחטין בעי"כ בהמות הרבה אבל בשאר מקומות לא היו אוכלין כ"א בשר עוף ודגים כמ"ש התוס' : **ומ"ש** ואם לא הודיעו שוחט ואינו חושש שם תנא אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו כמגע ומברייתא זו לא קשה למ"ש הרמב"ן שהלוקח צריך לשאול די"ל דהכא איירי דאין המוכר בעיר וכיוצא בזה דלא אפשר למשייליה א"כ הרמב"ן לא אמר דהלוקח צריך לשאול אלא בשאר ימות השנה דאין המוכר צריך להודיע כדפי' לעיל וכן מצאתי ברבינו ירוחם וכך נראה עיקר ומיהו המחמיר לשואלו אף בארבע פרקים תע"ב : **ומ"ש** ודוקא שמוכר שניהם ביום א' שם במשנה א"ר יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח אבל יש לו ריוח א"צ להודיעו ופי' רש"י שאין לו ריוח הפסק שמכר האם היום אבל יש לו ריוח שמכר את הראשונה אתמול והשנייה היום א"צ להודיע שאני אומר אתמול שחטה הראשון והרא"ש הסכים לפרש"י ודלא כפי' הרמב"ם

פרישה

יום א' כן כתב הרא"ש ס"פ אותו ואת בנו . ואע"ג דאותו ואת בנו כתיב בפ' אמור לגבי קדשים בר"פ או"ב יליף מקראי בגמרא דנוהג אף בחולין ובכלאים : (ו) כגון שכרוך אחריה לכאורה נראה שקאי דוקא אאם שכרוך אחריה ביניקה ולא אאב ובאב צריך שיהיה ידוע כגון שהיה אביו ואמו ע' מדשים בחדר א' ומ"ש א"ש דקאמר כרוך "אחריה ל' נקיבה גם א"ש דכתב רבי' אביו ואמו בתרתי בבי שכתב צריך שיהיה ידוע שהוא אביו וכן בידוע שהוא אמו ולא קיצר לכתוב שהוא ידוע שהוא אביו או אמו אבל בגמ' כמדומה שמשמע שקאי ג"כ אאב אם כרוך אחריו בהליכתו . והא דסגי הכא כשכרוך אחריה ולקמן ס"ס ע"ט כתב ז"ל ודוקא שילדתו בפנינו פי' בבהמה טהורה למין טמאה אבל אם הניחה מעוברת ומצא מין טמא הולך אחריה אע"פ שכרוך אחריה ויונק אותה אסור שמא לא ילדתו וזה היינו יכולין לתרץ ולומר דספק הוא ואזלינן הכא וכתם לחומרא אבל לקמן בס"ס ש"ו מסיק וכתב בדין מי שהיה לו בעדרו מבכירה כתב דאזלינן בתר הכריכה אפילו לקולא לכן צ"ל דשאני בסימן ע"ט דאיכא ריעותא לפנינו שההולך אחריה הוא טמא ולא ממינה והא דכתב לקמן בסי' ש"ו לענין בכור דסמכינן אחזקה אפי' במקום ריעותא שכתב שם ז"ל ואם ראינוה שהיא חולבת אע"פ שאינה יולדת ואח"כ ראינוה מניקה ולד פטורה מהבכורה שלא היתה מרחמת עליו להניקו אא"כ ילדתו ואפי' אם הוא מין אחר כגון רחל שמניקה חזיר . הא כתבתי שם דתיבת ילדתו הוא ט"ס וצ"ל אא"כ ילדה ור"ל דהניקה הוא סימן שכבר ילדה ואשר תלד מהיום ודאי אינה בכור אבל אין כוונתו שם לומר שזה שינקה ילדה ממנו אותו ודאי וכן הוא בגמרא שם . וע"ל מ"ש עוד בסי' ע"ט ישוב אחר ע"ז בס"ד : (ז) ובכל זמן פי' אפי' הוא בא' מד' זמנים אפ"ה כל שלא הודיעו המוכר אין הלוקח חושש משום דאיכא ספיקי טובא שמא אין לה אם ואת"ל יש לה אם ומכרה שמא לא לקחה לשחיטה ואת"ל לשחיטה שמא מכאן ועד י' ימים : (ח) אבל על המוכר להזהיר הלוקח כו' נראה דה"ג אבל על המוכר להזהיר הלוקח "אם שחט כו' עד "ואם הוא בא' מד' זמנים כו' ותרתי קאמר מתחילה אשמעינן בכל שאר הזמנים שמוטל על המוכר באם שיודע שלקחו ממנו תחילה האם כדי לשוחטו היום להודיע זה ללוקח שני ואח"כ אשמעינן שאם לקחה ממנו לוקח ראשון בא' מהד' זמנים אפי' סתמא שלא גילה דעתו שרצונו לשוחטו באותו היום סתמו כאילו פירש וצריך להודיע זה ללוקח שני ואם לא הודיעו הוי מקח טעות שהרי גם לוקח שני מסתמא לקחה לשחוט אותה היום משא"כ בשאר זמנים שאף שמוטל על המוכר להודיעו אם קנהו ממנו הראשון לשוחטה היום מ"מ אם עבר ולא הודיעו לא הוי מקח טעות וכמ"ש ב"י בשם הר"ן והרמב"ן וכאשר הגהתי כן הוא בש"ע בהדיא אלא שאין ראיה מוכרחת מהש"ע דס"ל לרבינו הכי דדלמא הש"ע פסק כן לדעת הר"ן והרמב"ן ועיין דרישה : (ט) וערב י"ט האחרון של חג כו' משום דמחשב רגל בפני עצמו וחביב עליהן והיו מרבין בשמחת י"ט רש"י והא דלא חשיב עי"ט ראשון של חג אומר ר"ת משום דטרידי במצות סוכה ולולב ועי"כ משום דרגילי למיכל עופות ודגים תוס' : (י) ואם לא הודיעו כו' לא שנא קנה מישראל או מנכרי

דרישה

כל הבשר בהדיא וז"ל הגמרא ד' קט"ו ע"א אמר רב אפי מנין לבשר בחלב שאסור באכילה שנא' לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל כו' עד אותו ואת בנו ליתסר מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי ופרש"י אותו ואת בנו אינו אלא מחוסר זמן שהיום אסור ומחר מותר וכתבו התוס' שם וז"ל מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה דאמרינן לעיל בפרק או"ב נתקו הכתוב ללאו דאותו ואת בנו לעשה : [ג] שאם שחט האם או הבן היום או מכרה לאחר לשוחטו היום "אם הוא באחד כו' כן הגירסא בכל הספרים שראיתי ולפי גירסא זו צ"ל דמ"ש או שמכרה לאחר לשוחטה היום אינו כפשוטו דכיון דאותו היום הוא אחד מד' זמנים כדמסיק א"כ אפי' לא גילה לו לוקח ראשון שדעתו לשוחטה היום כמוזיקו במוזקה דודאי לשחטו היום קנהו אלא ר"ל אפי' מכרה לאחר וזמן מרובה קודם הד' זמנים רק שהלוקח גילה דעתו להמוכר שקנהו כדי להשהותו עד אחד מד' זמנים ולשוחטו באותו זמן מוסמין לדבריו וצריך המוכר לגלות ללוקח שני שלקח מידו בא' מאותן ד' זמנים שכבר מכר האם ולפי גירסא זו משמע דוקא באחד מהד' זמנים אמנו והצריכו למוכר להודיע ללוקח שני אבל לא בשאר זמנים וכן משמע מלשון ב"י שהביא כל' גירסא "הכ"ל והביא עליה המשנה שבא' מד' זמנים על המוכר להודיע ומשמע שס"ל דרבינו לא דיבר בכאן שעל המוכר להודיע כ"א בא' מהד' זמנים אלא שאח"כ כתב הב"י דשם הר"ן והרמב"ן שגם בשאר זמנים י"א שאם המוכר יודע שלוקח ראשון קנהו לשחוט היום צריך להודיע ולהזהיר את הלוקח שני אלא שאם לא הודיע לא הוי מקח טעות עיין שם . אבל כשנעיין בדברי רבינו נ"ל מכמה טעמים דתרתי קאמר וכמ"ש בפרישה חדא דאם כן היה כפל בלשונו דמתחילה קאמר אלא על המוכר להזהיר על הלוקח כו' וחזר וכתב צריך להודיעו שמכר היום האם ועוד של' "שאם שחט כו' "אם הוא בא' מהזמנים כו' לא א"ש דהכי הול"ל שאם שחט כו' "והוא בא' מד' זמנים ועוד דאם כן צריכין לפרש מ"ש או שמכרה לאחר לשוחטה היום דר"ל שמכרה לו קודם לכן אדעתא לשוחטה היום בא' מד' זמנים וכמ"ש לעיל וא"כ לא א"ש מה שמסיק וכתב שודאי קונה אותה לשוחטה מיד צריך להודיע שמכר היום האם של' מיד ולשון היום סתרי מ"ש דר"ל שמוכרן קודם לכן (אין זה קושיא די"ל אלוקח שני קאמר כן דאף דקנהו סתם מ"מ מסתמא קנהו לשחטו מיד היום ומ"ש שמכר היום היום ר"ל לצורך היום או דהו"ל כאילו מכרו לו היום) וגם מדסיים וכתב ודוקא שמכר שניהם ביום אחד אבל אם מכר האם ביום שלפניו אין צריך להודיעו (דהו"ל שמכר

חדושי הגהות

היתה עבד להו עגלא תילתא ביום קמא ואולי זאת היתה גירסת הגאונים הללו ולא קשה להו מדברי הגמ' (כנה"ג) : טז א כתב הדרישה שצ"ל ואם הוא באחד מד' וכו' ועיין כנה"ג ר"ל :

לכלה אפילו אם מוכר בב' ימים צריך להודיעו שודאי שניהם שוחטין ביום אחד שנים שלקחו אותו ואת בנו ביום אחד הלוקח תחלה ישחוט ולא השני בד"א כשלקחום שניהם מאדם אחד שמיד כשמכר לראשון לא היה יכול לשחוט את שנשאר בידו שהלוקח לקח ע"מ לשוחטו מיד וכיון שהוא לא היה יכול לשוחטו גם הלוקח ממנו אינו יכול לשוחטו שאינו יכול למכור אלא זכות שיש לו בו אבל אם לקחו מב' שניהם שוין (יא) וכל מי שישחוט תחלה זריז ונשכר. (יב) אותו ואת בנו נוהג בבהמה (ב) אבל לא בחיה ועוף ונוהג בכלאים הבא מן העז ורחל (יג) צבי הבא על התיישה וילדה צבי ושוחט התייש ובנה ביום אחד לוקה צבי הבא על התיישה וילדה בת ואותה בת ילדה בת ושחט בתה ובת בתה חייב (יד) תייש הבא על הצבייה וילדה

הרמב"ם והסמ"ג ומביאו ב"י: **כתב** ב"י ע"ש הרשב"א בחידושיו והר"ן ז"ל שהרמב"ן כתב דמשמע בתוספתא דרבי יודא לא קאמר דבמוכר בשני ימים א"צ להודיע אלא בעיה"כ ואליבא דרבי יוסי הגלילי אבל בד' פרקים כל הלוקח לצורך י"ט אינו שוחט עד י"ט עצמו לכבוד י"ט והלכך אין חלוק דאפי' במוכר בב' ימים צריך להודיע וכתב ע"ז ב"י וז"ל זהרי"ף והרא"ש שלא כתבו כן נראה שטעמם מדלא מייתי האי תוספתא בתלמוד משמע דלאו דסמכא היא אלא אכולהו ד' פרקים קאי כדמשמע פשטא דמתני' עכ"ל ולפעד"נ דלדידהו נמי דסמכא היא אלא דלא גרסי בה בד"א שחל יה"כ להיות בשני בשבת וכו' אלא ה"ג בד"א שחל י"ט בשני בשבת וכו' ואכולהו ד' פרקים קאי לכך הביאה הרא"ש בפרק או"ב ומיהו לדברי כולם כשחל י"ט בשני בשבת שהכל שוחטין בערב י"ט שאין לשחוט בע"ש לצורך יום ראשון צריך להודיע אפי' במוכר בשני ימים: עוד כתב ב"י וז"ל א"נ אפשר דתוספתא הא מד' זימני נקט וה"ה לאינך דבי"ט נמי דרך לשחוט מעי"ט כדי להכין לסעודת לילה וגם כדי שיהא הבשר מוכן לסעודת הבוקר עכ"ל נראה מבואר שהבין מ"ש הרשב"א דבשאר פרקים צריך להודיע שהכל שוחטין בי"ט היינו לומר שהכל שוחטי בי"ט עצמו ולפעד"נ דאינו כן שהרי עינינו רואות דהכל שוחטין מעי"ט אם לא לצורך חולה ואסטנים אלא פירוש מ"ש דהכל שוחטין בי"ט היינו לומר בסמוך לי"ט שוחטין דהיינו בעי"ט ולא מקודם עי"ט יום ויומים שאין זה כבוד י"ט להקדים לשחוט כל כך משא"כ בעיה"כ דעיקר הסעודה היא בעיה"כ עצמו כמאכים הרבה ששוחטין קודם עיה"כ כדי שיהא מוכן בבקר בעיה"כ ומקצתן שוחטין בעיה"כ עצמו וכן מ"ש הר"ן דכל הלוקח לצורך י"ט אינו שוחט עד י"ט עצמו לכבוד י"ט היינו לומר שאינו מקדים לשחוט קודם עי"ט שאין זה כבוד י"ט אלא ממתין מלשחוט עד יו"ט עצמו כלומר עד עי"ט עצמו ומכין הכל בעי"ט כדי שיבשל ממנו בבקר בי"ט והוא דבר פשוט לפע"ד דלא כמו שהבין ב"י: **ואם** מכר האחד לחתן וכו' משנה שם ומשמע דאם לא הודיע הוי מקח טעות והלוקח שוחט ואינו נמנע כמו בד' פרקים ומיהו ודאי דבזמנינו זה שעיקר השמחה לצורך י"ט הוא קודם עי"ט וכן בחתן וכלה שוחטין יום ויומים מקודם א"צ להודיע במוכר בשני ימים והכי משמע בתורת הבית: **שנים** שלקחו אותו ואת בנו ביום א' הלוקח תחלה ישחוט וכו' משנה שם (דף פ"ב) ובגמרא א"ר יוסף ולענין דינא תנן פי' אם באו לב"ד והשני אומר אני צריך יותר ממך אנו אומרים להם הלוקח ראשון ישחוט שע"מ כך לקח אבל אם רצה הראשון להמתין עד מחר אין כאן איסור לשני כששוחט היום: **ומ"ש** וכל מי שישחוט תחלה ה"ז זריז ונשכר שם תנא אם קדם השני ה"ז זריז ונשכר זריז דלא עבד איסורא נשכר דקאכיל בישרא דמפשטא משמע דאף בלקחו מאדם א' קאמר וכדתנן שנים שלקחו פרה ובנה איזה שלקח ראשון ישחוט ראשון ואם קדם השני זכה וק' דמדברי רבינו משמע דלא קאמר זריז ונשכר אלא בלקחום משנים אבל לקחום מא' הפסיד לפי שעשה שלא כדין ולכן נראה דמ"ש רבי' וכל מי שישחוט תחלה ה"ז זריז ונשכר קאי גם ארישא היכא שלקחום מאדם א' ולכן אמר וכל מי שישחוט לרבות אף בלקחום מאדם א' ומיהו ודאי אף בלקחום משנים אין ראוי לעשות כן לכתחלה אלא יטילו גורל מי ישחוט תחלה ולא ליתו לאינצויי והא דכתב הרא"ש אבל לקחו משנים האחרון יכול לשחוט תחלה לא כתב כן אלא לפי שאינו עושה שלא כדין לאפוקי בלקחום מאדם א' דאינו יכול לשחוט דהוי שלא כדין אבל מ"מ אינו הגון לעשות כך לכתחלה כיון דשניהם שוין אלא יטילו גורל ולכן דקדק רבינו ולא כתב כלשון הרא"ש האחרון יכול לשחוט תחלה אלא כתב שניהם שוין כלומר וע"כ לא יקדים אחד לחבירו בלא הטלת גורל: **או"ב** נוהג בבהמה וכו' ברייתא בת"כ פ' אמור שור ולא חיה שה ולא עופות הביאה האלפסי בפרק או"ב והתוס' ריש פ' או"ב בד"ה ועוד שה כתבו הא דלא ילפינן שור שור משבת לרבות את הכל היינו משום דא"כ שה למה לי וכ"כ סמ"ג לאוין קמ"ט עוד כתבו תירוצים אחרים ע"ש: **ונוהג** בכלאים וכו' ברייתא שם הכל מודים בכלאים שהוא לוקה: **צבי** הבא על התיישה וכו' לוקה מימרא דרב חסדא שם דהכל מודי' גם בזה דלוקה שה אמר רחמנא ובנו כל דהוא פי' על הבן לא הקפיד ואפילו הוא חיה וכ"ש אם הבן הוא תיים: **צבי** הבא על התיישה וילדה בת וכו' שם מסקנא דרב פפא דבהא פליגי ר"א ורבנן והלכה כרבנן דשה ואפי' מקצת שה אמרינן ומלקא נמי לקי ומ"ש ואותה בת ילדה בת לאו דוקא ילדה בת דה"ה נמי ילדה בן וה"א להדיא בגמרא (דף עט): **תייש** הבא על הצבייה כו' שם מסקנא דרב פפא דבהא נמי פליגי ר"א ורבנן והלכה כרבנן דפטור

הלילה וגם כדי שיהיה הבשר מוכן לסעודת הבקר: **שנים** שלקחו אותו ואת בנו ביום אחד הלוקח תחלה ישחוט ולא השני בד"א כשלקחו שניהם מאדם אחד וכו' שם במשנה ב' שלקחו פרה ובנה זה שלקח ראשון ישחוט ראשון ואם קדם השני זכה וכתבו הרי"ף והרא"ש תוספתא הלוקח מב"ה הוא קודם לב"ה שמתחלה לא לקחו אלא ע"מ כן וכתב הרא"ש עליה הלכך כשמכר ב"ה לשני מכר לו כל זכות שהיה לו בו אבל לקחו משנים האחרון יכול לשחוט תחלה: **אותו** ואת בנו נוהג בבהמה אבל לא בחיה ובעוף ברייתא היא בת"כ פרשת אמור והביאו הרי"ף שם בפרק אותו ואת בנו שור ולא חיה שה ולא עופות והלא דין הוא ומה אם בהמה שאינה במצות כיסוי הדם הרי היא במצות אותו ואת בנו חיה שהיא במצות כיסוי הדם אינו דין שתהא במצות אותו ואת בנו ת"ל שור ולא חיה שה ולא עופות והלא דין הוא ומה אם בהמה שאינה באה על הכנים הרי היא במצות אותו ואת בנו עוף שהיא באה על הכנים אינו דין שהיא במצות אותו ואת בנו ת"ל שה ולא עופות: **ומ"ש** ונוהג בכלאים הבא מן העז ומן הרחל צבי הבא על התיישה וילדה צבי וכו' צבי הבא על התיישה וילדה בת וכו' תיש הבא על הצבייה וילדה בת וכו' שם ת"ר אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי ר"א אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל אותו ואת בנו נוהג בו כוי אין אותו ואת בנו נוהג בו אמר רב חסדא איזהו כוי שנחלקו בו ר"א וחכמים זה הבא מן התיש ומן הצביה (ה"ד אילימא בתיש הבא על הצביה) וילדה וקא שחיט לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בחיה צביה ובנה תיש שפטור שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו אלא בצבי הבא על התיישה וילדה וקא שחיט לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בחיה תיישה ובנה צבי שחייב שה אמר רחמנא ובנו דכל דהו לעולם בתיש שבא על הצביה וילדה בת ובת ילדה בן וקא שחיט לה ולברה רבנן סברי חוששין לזרע האב ושה ואפי' מקצת שה ור"א סבר אין חוששין לזרע האב ושה ואפי' מקצת שה לא אמרינן והא דתנן כו' אין שוחטין אותו בי"ט וכו' במאי עסקי' אילימא בתיש הבא על הצביה וילדה וכו' לעולם בצבי הבא על התיישה ורבנן ספוקי מספקא להו אי חוששין לזרע האב והא דתנא הזרוע והלחיים והקיבה נוהג בכוי ובכלאים ר"א אומר כוי פטור במאי עסקינן אילימא בתיש הבא על הצביה וילדה וכו' לעולם בצבי הבא על התיישה וילדה ור"א נמי ספוקי מספקא ליה אי חוששין לזרע האב וכיון דלרבנן מספקא להו ור"א מספקא ליה במאי פליגי בשה ואפי' מקצת שה רבנן סברי שה ואפי' מקצת שה ור"א סבר שה ולא מקצת שה אמר רב פפא הלכך לענין אותו ואת בנו משכחת לה בין בתיש הבא על הצביה ובין בצבי הבא על התיישה בתיש הבא על הצביה ולאיסורא דרבנן סברי דלמא חוששין לזרע האב שה ואפי' מקצת שה אמרינן ואסור ור"א סבר נהי נמי דחוששין לזרע האב שה אפי' מקצת שה לא אמרינן בצבי הבא על התיישה ולמלקות רבנן סברי נהי נמי דחוששין לזרע האב שה ואפילו מקצת שה אמרינן ומלקינן ליה ור"א סבר איסורא איכא מלקות ליכא איסורא איכא דלמא אין חוששין לזרע האב והאי שה מעליא הוא מלקות ליכא דילמא חוששין לזרע האב ושה ואפי' מקצת שה לא אמרינן וכתב הרשב"א בחידושיו בתיש הבא על הצביה לאיסורא רבנן סברי כיון דאיכא למימר דחוששין לזרע האב שה ואפילו מקצת שה אמרינן וכו' ע"כ צריכין אנן לפרש בתיש הבא על הצביה וילדה בת ובת ילדה בן כדאוקימנא ברישא דשמעתין דאי בתיש הבא על הצביה וילדה בן ושחט לה ולברה אפי' איסורא ליכא וכדאמר רב חסדא הכל מודים בצביה ובנה תיש שהוא פטור מ"ט שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו וצבי הבא על התיישה למלקות בכה"ג ומיירי בצבי הבא על התיישה וילדה בת והבת ילדה בן ושחיט לה ולברה ובכה"ג קאמר ר"א דלא לקי דדלמא חוששין לזרע האב ושה ואפי' מקצת שה לא אמרינן והו"ל צבי ובנו אבל בצבי הבא על התיישה וילדה בן ושחיט לה ולברה בהא ליכא מאן דפליג וכ"ע מילקא לקי וכדאמר רב חסדא הכל מודים בתיישה ובנה צבי שחייב מ"ט שה אמר רחמנא ובנה כל דהו ואע"ג דאמרינן סתמא בתייש הבא על הצביה ובצבי הבא על התיישה ול"ק וילדה בת ובת ילדה בן משום דסמיך ליה אשקלא וטריא דשקלינן וטרינן עלה ברישא שמעתין ופרקינן ומוקמינן לה הכי ותמיהא לי מה שנראה מדברי הרמב"ם שמפרש לה כצורתה בתייש הבא על הצביה ושחיט לה ולברה לאיסורא שכ"כ ונוהג בכלאים כיצד צבי שבא על העז ושחט את העז ובנה לוקה אבל עז שבא על הצביה אסור לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינו לוקה פרה ובנה אסרה תורה ולא צביה ובנה ובמה הוא ז"ל מפרש דהא דמותבינן לעיל במ"ע אילימא בתייש הבא על הצביה וילדה בן ושחיט לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בצביה ובנה תיש שהוא פטור משום דהוה ס"ד דמחלוקתן דרבנן ור"א לענין מלקות הוא דפליגי הוא דמותבינן הכי והיינו דפריך מדרב חסדא דאמר הכל מודים שהוא פטור דמשמע פטור ממלקות אבל השתא דמוקמינן פלוגתייהו באיסורא אפילו בצביה ובנה תיים אסרי רבנן ואינו מחוור דכיון דאמרינן דשה אמר רחמנא ולא צבי והכא ליכא לא שה ולא מקצת שה מ"ט מפלגינן בין איסורא למלקות אי שה ואפי' צבי אמר רחמנא מילקא נמי ללקי ואי שה אמר רחמנא ולא צבי איסורא מנ"ל וצ"ע עכ"ל בחידושיו ובת"ה וכתב עוד בת"ה אותו ואת בנו נוהג בכלאים הבא מן העז ומן הרחל והבא מן התיש ומן הצביה כגון תיש הבא על הצביה וילדה בת ואותה בת ילדה בן לדברי הפוסקים דחוששין לזרע האב באותו ואת בנו ה"ז אסור לשחוט לכתחלה וכדברי חכמים דר"א דאמרי שה ואפי' מקצת שה אמר רחמנא וצבי הבא על התיישה וילדה בן לכולי עלמא יש משום אותו ואת בנו משום דשה אמר רחמנא ובנו כל דהו אבל אם הבת ילדה בן אינו אסור לשחוט אותה הבת והבן אלא לחכמים דר"א לדברי הפוסקים דחוששין לזרע האב וכבר כתבנו דחוששין מספק. ופירש"י כדברי הרשב"א וכן פירש ופסק גם הרא"ש ז"ל וכך הם דברי רבינו. וז"ל הרי"ן חביב ז"ל ואותה בת ילדה בת לאו דוקא ילדה בת דהה"נ ילדה בן אלא אמר בת בעבור שבאם הוכרח לומר וילדה בת וטעם החיוב בזה משום דאמרינן שה ואפילו מקצת שה אבל התיש הבא על הצביה פטור אבל אסור משום דמספקא לן אי חוששין לזרע האב ובזה יובן מה שכתב בעל הספר ונראה שמותר לכתחלה שהטעם כיון שהאחת היא צביה גמורה ואפשר

דרכי משה

(ב) וכ"ב הכלבו:

בכלבו

פרישה

מנכרי פי' אין צריך למיחש בנכרי יותר הואיל ולאו בר אודועי הוא: (שהלוקח לקח ע"מ לשוחטו מיד ל"ל דאיירי שהוא א' מד' זמנים עכ"ה): (יא) וכל מי שישחוט תחילה זריז ונשכר ל' הגמרא דפרק או"ב זריז דלא עביד עבירה ונשכר דאכל בשר וכתב הרא"ש דמזה יליף ה"ג שאם שחט השני שאסור לאכלו בו ביום מדאמר שנשכר בזה שאוכל בשר: (יב) אותו ואת בנו נוהג בבהמה אבל לא בחיה ועוף שטעם שנאמר שור ושה אותו ואת בנו לא תשחטו ודרשינן שור ולא חיה שה ולא עוף ואיצטריך ב' מיעוטין דאי לא הוה כתוב אלא חד מיעוטא הוה ממעטינן חיה אבל עוף הוה מרבינן בק"ו הואיל ונתרבה במצות שלוח הקן ובמצות כיסוי דם לכך צריך שם למעוטי עוף: (יג) צבי הבא על התיישה וילדה צבי פי' וכ"ש תיים: ושחט התיישה ובנה ביום אחד לוקה פי' לוקה לכ"ע אפי' למ"ד דלא אמרינן שה אפילו מקצת שה שזהו שה ובנו אפילו כל דהו אבל כששחט בת ובת בתה (מ"ה כתב רבינו הדין הראשון אע"ג דאתיא במכ"ש מדין השני גם לא כתב בבבא אחד. עכ"ה) אינו לוקה לרבי אליעזר דפליג עם רבנן בפרק אותו ואת בנו וגם מסקינן דתרווייהו מספקא להו אי חוששין לזרע האב אי לא אלא דפליגי דר' אליעזר ס"ל דלא אמרינן שה ואפי' מקצת שה אבל רבנן סברי דאמרינן שה ואפי' מקצת שה ולוקה ובעבור זה כתב רבינו חייב ר"ל מלקות והא דנקט ואותה בת ילדה בת ל"ד אלא ה"ה אם ילדה בן ושחט לבתה עם בנה דלוקה לרבנן אלא נקט וילדה בת אגב בת ראשונה שהוצרך לומר בגמרא כדי להשמיענו שאותה בת שילדה נולד לה ולד אחר דאילו ילדה תחלה בן ואותו בן ילד בן או בת תו לא מני למדינו החידוש דאע"ג דהראשון הוא מקצת שה חייב כגון ששחט אותו ואת בן ראשון שהוא מקצת שה דבכה"ג תרווייהו מודו דאינו לוקה מספק דשמא אין חוששין לזרע האב: (יד) ותייש הבא על הצבייה וילדה בת (ובשחט התייש עם הבת פשיטא אין לוקין דהא אין לוקין על הזכרים. עכ"ה) ואותה בת ילדה ושחט בתה ובת בתה דפטור אבל אסור נמי כרבנן דהתם דחוששין לזרע האב שהוא תיש (ר"ל שמא חוששין ולכן אין לוקין עכ"ה) ואם כן גבי הולד ראשון אמרינן שה ואפילו מקצת שה ולכך פטור אבל אסור ולא מלקינן ליה דהא גם לרבנן

וילדה בת ואותה בת ילדה בת ושחט בתה ובת בתה פטור אבל אסור (טז) כתב הרמב"ם תייש הבא על הצביה וילדה תייש אסור לשחוט הצבייה ובנה אבל אין לוקין עליהן עד כאן ונראה שמותר לכתחלה לא אסרה תורה אלא כששוחט אבל נוחר ומעקר האם מותר לשחוט הבן לפיכך חש"ו ששחטו האב (ס"א האם) בינן לבין עצמן מותר לאחר לשחוט אח"כ הבן לפי [ג] שרוב מעשיהן מקולקלים ואם אחרים רואים ששוחטין כראוי אסור לשחוט אחריהן. בהמה שנשחטה אמה היום ונתערבה באחרות וצריך לשחוט מהם היום כיצד תקנתו [ס] (יז) נכבשינהו דניידי ממקום קביעותן ויקח מהם אחד אחד וישחוט דכל דפריש מרובא פריש ושנים האחרונים אסורין היום:

יז מסוכנת

יז מסוכנת אינה ניתרת בשחיטה (א) וכיצד מסוכנת (ב) שאינה יכולה לעמוד (א) כשמעמידין אותה אפילו אכלה בקעיות וקורות כיון שאינה יכולה לעמוד בחזקת מסוכנת היא ואינה ניתרת בשחיטה אלא אם כן רואין בה סימן שלא יצא היותה קודם נמר שחיטה ומה היא סימנה אם היא דקה צריך שתפשוט ידה ותחזירנה אצלה וכן אם היתה פשוטה והחזירתו אצלה הוי סימן אבל פשטה ולא כפפה לא מהני שאין זה אלא הוצאת הנפש והני מילי ביד אבל ברגל בין שפשטה ולא כפפה או כפפה ולא פשטה כשרה והא שיש הילוק בין יד לרגל דוקא בדקה אבל בגסה אין הילוק בין יד לרגל איזה מהם שתכוף או שתפשוט כשרה וחיה נפה דינה כבהמה דקה (ג) וכשכש בזנבה כשרה

ואפשר שהרמב"ם חשש למראית העין ולכן אסר לכתחלה והרי"ף השמיט כל זה וכתב הרא"ש שטעמו משום דאמרינן בפ"ק. דבכורות (ז.) אמר ריב"ל לעולם אינה מתעברת טמאה מטהורה ולא טהורה מטמאה ולא גסה מדקה ולא דקה מגסה ולא בהמה מחיה ולא חיה מבהמה חוץ מר"א ומחלוקתו והלכה כריב"ל דלא אשכחן אמורא דפליג עליה ועוד דפריך התם ממילתיה דריב"ל אהא דקאמר ואיזה זה טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ומי מיעבורא והאמר ריב"ל וכו' אינה ראיה דבטמאה וטהורה הלכה כמותו אבל לא בבהמה וחיה אלא כדתניא התם כל שתשמישו ועיבורו שוין יולדין ומגדלין זה מזה וכחיה ובהמה אפשר דהלכה כר"א ומחלוקתו עכ"ל: **לא** אסרה תורה אלא כששוחט אבל נוחר ומעקר האם מותר לשחוט הבן משנה שם (פא:) ואיפליגו תנאי התם בשוחט את הטריפה והלכה כחכמים דמחייבי ומשו"ה שתק מינה רבינו ולא הוצרך להזכירה: **ומ"ש** לפיכך חש"ו ששחטו האם בינן לבין עצמן וכו' ואם אחרים רואים ששוחטים כראוי אסור לשחוט אחריהם משנה פרק כיסוי הדם (פו.) חש"ו ששחטו ואחרים רואים אותם אסור לשחוט אחריהם בינם לבין עצמם ר"מ מתיר לשחוט אחריהם וחכמים אוסרים ומסיק בגמרא הלכה כר"מ ומפרש בגמרא טעמא דר"מ הואיל ורוב מעשיהם מקולקלים: בהמה שנשחטה אמה היום וכו' כיצד תקנתו נכבשינהו דניידי ממקום קביעותן וכולי כן כתב הרא"ש בפרק אותו ואת בנו בשם בה"ג: ב"ה ועיין בסימן ק"י בא"ח צ"ל הרמב"ם כתוב בתורתו חיים יצא העובר חי אחר שחיטה והפרים ע"ג קרקע אין שוחטין אותו ואת בנו ביום אחד ושחט אינו לוקה כתב הרשב"א שנשאל על עכו"ם שמכר שתי בהמות לישראל ואח"כ אמר מסיח לפי תומו שהן אותו ואת בנו והשיב מסתברא שאינו נאמן במה שאמר לאחר שמכרה ולא מתחת ידו אלא מיהו פי מהימן ליה אסור וכדאמרן בההיא סמיא (קדושין סו.) עכ"ל:

יז מסוכנת אינה ניתרת בשחיטה וכיצד מסוכנת כלומר איזו היא מסוכנת לענין זה שאינה יכולה לעמוד וכו' כיון שאינה יכולה לעמוד בחזקת מסוכנת היא ואינה ניתרת בשחיטה אא"כ רואין בה סימן שלא יצא היותה קודם גמר שחיטה פשוט בפרק השוחט (לז.): **ומה** היא סימנה אם היא דקה צריך שתפשוט ידה ותחזירנה אצלה וכן אם היתה פשוטה וכו' שם (לח.) אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל היתה ידה כפופה ופשטה דברים שהמיתה עושה כלומר ואסורה פשוטה וכפפה דברים שאין המיתה עושה כלומר ושריא מאי קמ"ל תנינא בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה פסולה שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד הא החזירה כשרה אי ממתני' ה"א דוקא דכייפה ופשטה והדר כייפה אבל פשוטה וכפפתה לא קמ"ל ופסק הרשב"א כשמואל וכך הם דברי רבינו אבל הרי"ף והרא"ש השמיטו הא דשמואל וגם הרמב"ם בפ"ד מהמ"א לא כתב הא דהיתה ידה פשוטה וכפפה שריא אדרבה משמע מדבריו שם דאסור וכתב ה"ה א ואפשר שהם סבורים דרב פליג עליה ע"כ ואני אומר דפשטא דגמרא לא משמע דפליג עליה רב ויותר נראה לומר דדחו לה מדאיתא התם בגמרא אמר רבא הלכתא כי הא מתניתא בהמה דקה שפשטה ידה וכו' ומשמע להו ז"ל דרבא לאפוקי ההיא דשמואל מהלכתא אתא כיון דלא אידכר בההיא מתני' בהדיא להתירא: ומ"ש וה"מ ביד אבל ברגל בין שפשטה ולא כפפה וכו' עד אי זה מהן שתכוף או שתפשוט כשרה ברייתא שם: ומ"ש וחיה גסה דינה כבהמה דקה מימרא פ"ק דעכו"ם (טז.): ומ"ש וכשכשה בזנבה כשרה בין בגסה בין בדקה משנה בפרק השוחט (לז.) ופסק הרא"ש כן. וכ"כ ה"ה בפ"ד מהמ"א בשם הרמב"ן והרשב"א דהלכה כהתם משנה ואע"ג דמתני' דאמר רבא הלכתא כוותה לא קתני כשכוש זנב אלא בעוף לאו למימרא דוקא עוף אלא אפי' בהמה כן ולרבותא נקט עוף שהייתי סבור דכשכוש זנב בעוף דבר קל הוא ולא הוי פירכוס קמ"ל וכ"ש בבהמה עכ"ל אבל הרמב"ם השמיט כשכוש זנב בבהמה ונראה שטעמו משום דמדאמר רבא הלכתא כי הא מתני' משמע דאתי לאפוקי כל

דפטור אבל אסור ונראה דה"ה בשחט התייש ובנו נמי פטור אבל אסור משום טעמא דילמא אין חוששין לזרע האב ובצבייה עם בנה פטור לכ"ע דשה ובנו כתיב ולא צבי עם בנו וה"א בגמרא וצ"ל דהרמב"ם מפרש הסוגיא בדרך אחר וכמו שכתב הרשב"א בחידושיו ובת"ה הארוך ומביאו ב"י ע"ש ובש"ע כתב להחמיר כדברי הרמב"ם וקשיא לי בדברי הרמב"ם דתחלה כתב עז שבא על הצבייה וילדה בת ואותה בת ילדה בן ושחט את הנקבה בת הצבייה ואת בנה לוקה אלמא דפשיטא ליה דחוששין לזרע האב ואח"כ כתב דאם נודע ודאי שתייש זה אביו לכתחלה אין שוחטין האב ובנו ואם שחט אינו לוקה אלמא דס"ל דקי"ל דספק הוא אם חוששין לזרע האב גם בש"ע כתובים כל דברי הרמב"ם האלה בשני סעיפים סעיף ב' וסעיף ח' ולכאורה נראה שהדברים סותרין זה את זה וי"ל דס"ל להרמב"ם דבפלוגתא דחנניא ורבנן אי חוששין לזרע האב ואו"ב נוהג בזכרים כמו בנקבות או אינו נוהג בזכרים דאותו א' ולא שנים משמע בהא הלכה כר' יהודא דספוקי מספקא ליה אבל בהא לא מטפקא לן דפשיטא דהולכין אחר זרע האב לענין זה דהיכא דתייש בא על הצבייה וילדה בת דכיון דנקבה זו יש בה מקצת זה מזרע האב חשוב כאילו היה כולה שה ואם נקבה זו ילדה בת או בן ושחט הנקבה ואת ולדה לוקה על או"ב ודו"ק:

לא אסרה תורה אלא כששוחט וכו' משנה שם (פ"א) ונראה ודאי דה"ה כששחט האם מותר למסור הבן לחש"ו לשוחטו בינו לבין עצמו ואצ"ל שמותר למוכרו לעכו"ם אע"פ שהעכו"ם ינחרנו היום מיהו אם נהנבל בידו באחד מן הדברים שאנו מחמירין בו כגון שהייה במיעוט בתרא וכיוצא בזה בפלוגתא דרבוותא אין לשחוט אחריו האם או הבן נראה לי:

ומ"ש לפיכך חש"ו וכו' פלוגתא דתנאי במשנה פ' כיסוי הדם (דף פ"ו) ואסיקנא דהלכה כר"מ דמתיר דכיון שרוב מעשיהם מקולקלים חשובה כנבלה וכתב ב"י ואיפליגו תנאי התם בשוחט הטרפה והלכה כחכמים דמחייבי ומשום הכי שתק מינה רבינו ולא הוצרך להזכירה עכ"ל:

בהמה שנשחטה אמה היום וכו' כ"כ הרא"ש בפרק או"ב בשם בה"ג וכ"כ בסי' כ"ז ומה שקשה על פסק זה יתבאר באורך בסי' ק"י בס"ד. ופי' דנכבשינהו וכו' היינו כתב הרא"ש שיכוף אותם שינודו ע"י הכאת מקל דלא ליהוי קבוע דאי משך אותם חד חד כי לא ניידי הו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי עד כאן לשונו:

יז מסוכנת אינה ניתרת בשחיטה משנה פ' השוחט (ריש דף ל"ז) ולשון אינה ניתרת בשחיטה פירושו כאילו יצאת נשמתה בלא שחיטה והיא נבלה ולא טרפה ולפי שבגמרא נשאו ונתנו במסוכנת אם היא נבלה או טרפה על כן בא רבינו לבאר דמסקנת התלמוד שהיא נבלה וה"א התם (דף ל"ה) דקאמר רבא שאני אומר כל שאינה עושה כן בסוף שחיטה בידוע שנשמתה נטולה קודם לכן אלמא דנבלה היא וכן כתב הרמב"ם פ"ד דהמ"א וז"ל אם שחטה ולא פרכסה כלל ה"ז נבלה ולוקה עליה, וספקא מינה דיכול לשחוט אחריה אמה או בנה ביום אחד דאם לא היתה נבלה אלא טרפה היה זה אסור כמ"ש בסוף סימן הקודם:

ומ"ש שאינה יכולה לעמוד כשמעמידין אותה כתב בכל בו ע"ש הראב"ד פי' כשמעמידים אותה ע"י הכאה במקל או בגערה אבל כשמעמידין אותה בידים אין זה מוציאה מחזקת מסוכנת וכ"כ בש"ע:

ומ"ש וכן אם היתה פשוטה והחזירתו אצלה וכו' מימרא דשמואל ריש (דף ל"ח) ופסק הרשב"א כמותו וכ"כ הר"ר ירוחם והרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא כתבוהו וכתב ה' המגיד שם ואפשר שהם סוברים דרב פליג עליה וכתב ב"י ואני אומר דפשט דתלמודא לא משמע דפליג עליה רב עכ"ל ולפעד"נ דצריך להגיה בדברי ה"ה דרבא פליג עליה דכך נראה מדבריו דהביא תחלה דברי רבא ואח"כ דברי שמואל וכתב עלייהו ואפשר דרבא פליג עליה והיינו כמ"ש ב"י גופיה דמדקאמר רבא הלכתא כי הא מתניתא בהמה דקה שפשטה ידה וכו' משמע דרבא

דרכי משה

יז (א) בכלבו כתב הראב"ד ז"ל לא שמעמידים אותה בידים דהא אפילו עומדת לאו כלום היא עמידתה דמעשה עץ בעלמא הוא דקעבדי אלא שמעמידים אותה בגערה או במקל ואם עומדת מותרת עד כאן לשונו: ספ"ק

פרישה

ורבנן אין חוששין ודאי אלא מספקי' אי חוששין לזרע האב ואמו שהיא הצבייה עיקר אבל לשחוט הצבייה עם בנה אפי' לכתחלה מותר משום דשה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו ורמב"ם דאסר לכתחלה אינו אלא משום מרחית עין כן הוא לשון פי' דרישה כללו ומבואר כן בדברי הרשב"א ומהרי"ן חביב וב"י וכתבתיהו בקיצור: (טז) כתב הרמב"ם כו' אסור לשחוט את הצבייה ובנה כו' אבל בתייש עם בנו כו' חייב לכ"ע מהרש"ל. וצ"ע דהא לא משמע כן שם בגמ' דהא מספקי' דר"א ורבנן תרוייהו מספקי להו אי חוששין לזרע האב אי לא וצ"ל דל"ד קאמר חייב אלא ר"ל אסור: (יז) נכבשינהו דניידי כו' והא דלא חיישינן שמא יקח מן הקבוע דאיסורו אינו אלא יום א' כ"כ ר"פ (רבי פישל מבריסק וע"ל סימן נו מ"ש שם עכ"ס) וכן חילק מהרש"י בת"ה בספק פריסה: נכבשינהו פי' רש"י יכוף אותן שינודו דלא להוו קבוע וכתבו התוס' ודוקא שלא פירשו בפנינו דאילו היתה הפרישה בפנינו הו"ל כאילו לוקח ממקום קבוע ב"י בסי' כ"ז ולכאורה היה נראה לפ"ז דזה נרמז במילת נכבשינהו דר"ל יחברם יחד במקום צר וכשיפתחם לפניהם הדלת כל א' יברח למקום שירצה עיניו אבל הרא"ש כתב בס"פ אותו ואת בנו ז"ל מכה אותן עד דניידי וק"ק א"כ ינוחו ויפרשו לפנינו וה"ל כאילו לקח ממקום קבוע לפי מ"ש התוס':

סי' יז (א) וכיצד מסוכנת פי' לענין זה שאינה ניתרת בשחיטה: (ב) שאינה יכולה לעמוד כשמעמידים אותה. פי' בגערה או במקל אבל כשמעמידים אותה בידים ועומדת לא הוי סימן שהיא בריאה דהא עץ בעלמא עומד כשמעמידים אותו בידים וכ"כ הכלבו בשם הראב"ד והביאו בד"מ ובש"ע: (ג) וכשכש בזנבה כשרה בין בגסה כו' פי' בבהמה גסה: אפילו

דרישה

שמכר שניהם לשוחטה ביום אחד דהא המכירה לא הוה ביום אחד) משמע במדבר מכל כזמנים לכן נראה שצריך להגיה ולפרש כמ"ש בפרישה: בש"ע סעיף ט' כתב לפיכך חש"ו ששחטו אם הראשון כו' וכתב שם בהגה"ה ז"ל ואם אחרים רואים ששוחטים כראוי אסור לשחוט אחריהם כן נ"ל עכ"ל. הגה"ה דע שטעות נפל בדפוס וגליון היה שהגיה אחד מן התלמידים ור"ל שהמחבר ש"ע קיצר בלשונו והיה לו לכתוב ולסיים גם בהאי דינא דאם אחרים רואים כו' כי דין זה עם הראשון שניהם משנה בפרק כיסוי הדם שם וכתב המגיה כן נ"ל ולא מל' רמ"א הוא כי אין דרכו לכתוב כן אמה שהוא פשוט במשנה גם ראיתי ש"ע כתיבת יד רמ"א ולא כתב שם הג"ה ויש משבשין ואומרים מ"ש כן נ"ל ר"ל כן נזכר לעיל ור"ל בסימן א' כתב רבינו גם כן ששחיטת חש"ו מקולקל הוא ואם אחרים עומדים ע"ג בדיעבד כשרה וז"א דכיון דמשנה בפני עצמן היא א"צ לתלות במ"ש לעיל וכמ"ש הוא עיקר:

[ס] נכבשינהו דניידי ב"י הקשה בסימן כ"ז שכתב שם כמו כאן שוכו דלא כמ"ש בסי' ק"י דשם פסק היכא דאין ניכר האיסור לא אמרינן כל דפריש מרובא קא פריש דחיישינן שמא יקח מן הקביע וגם שם איירי דלא פריש לפנינו דאל"כ אפי' ניכר האיסור במקום קביעתו נמי לא אמרינן כל דפריש מרובה קפריש כמ"ש שם רבינו בהדיא ובתירוץ שתירץ שם הב"י לא נתיישב

הדרושי הגהות

ב ד"ל דאפוקי מר"א ומחלוקתו: ג הוצרך לומר כן שלא תאמר אע"פ ששחיטת חש"ו פסולה משום ספק שמא לא נשחטה כראוי עכ"ז ראוי להחמיר ולומר שמא שחטו כראוי לבטל את אמר שרוב מעשיהם מקולקלים. מהריב"ח בביאור (כנה"ג):

יז א הב"ח כתב דבאמת צ"ל כדברי ה"ה דרבא פליג עליה מעתה דברי ה"ה מכוונים כדברי הב"י (כנה"ג):

כשרה בין בגסה בין בדקה ועוף (ד) ואפילו לא רפרף אלא בעינו (ה) או כשכש בזנבו כשרה [א] ואם בגמר שחיטה יצא ממנה דם בקילוח כשרה ואם שחט בלילה ולא יכול לראות ולמחר מצא כותלי בית השחיטה מלוכלכין בדם (ו) בידוע שיצא בגמר שחיטה דרך קילוח וכשרה ואכתי איכא תרי סימני בגמרא שאם הטילה רעי מתרזת כשרה ואם שותתת פסולה ובצועקת וקולה הזק כשרה ואם קולה חלוש ונמוך פסולה וא"א הרא"ש ז"ל לא הביאה בפסקיו וגם הרמב"ם לא כתבה ובעל העיטור כתב שהם הלכה (ז) וכל אלו הסימנים צריך שתעשם בסוף השחיטה אבל אם עשאם בתחילת השחיטה או באמצעיתה לא מהני והא דבעינן הנך סימנין דוקא כשהיתה בחזקת מסוכנת אבל אם היא בריאה אפילו אין בה אחת מכל אלו הסימנים כשרה (ח) יש מן הגאונים שכתבו שלא התירו מסוכנת על ידי סימנין אלא בבהמת ישראל משום הפסד ממונו אבל לא בבהמת נכרי ובתשובה אחרת לגאון מסוכנת והיא של נכרי (ט) מותר לישראל לשוחטה וליקח ממנה בשר ומותר לישראל לקנותה מן הנכרי:

יח (א) השוחט בסכין בדוקה ונמצאת פגומה (ב) ה"ז נבלה אפי' נגע בעצם המפרקת אין תולין שנפגם בו אחר שחיטה

ב"ח

דרבא לאפוקי ההיא דשמואל מהלכתא אתא ומהרש"ל בפרק השוחט סי' י"ט כתב דגם הרי"ף והרא"ש שהשמיטו הא דשמואל סמכו אהא דתנן פשטה ידה ולא החזירה אינה אלא הוצאת נפש דמשמע הא החזירה כשרה אפילו היתה כבר פשוטה משום הכי מקשינן אדשמואל מאי קמ"ל תנינא ומתרץ דאי ממתניתין ה"א דוקא דכייפה ופשטה והדר כייפה אבל פשוטה וכפפתה לא קמ"ל שמואל דמתני' אפילו פשוטה וכפפתה נמי קאמר דכשרה אלמא דפשטא דמתני' כוותיה דשמואל משמע ע"כ והכי נראה עיקר ודלא כש"ע שכתב כלשון הרמב"ם והשמיט הא דשמואל דהיתה פשוטה וכפפה דכשרה ס"ל דאסורה דלא שבקינן פסק מפורש דהרשב"א ורבינו והר' ירוחם והר"ן דמכשירין מקמי השמטה שהשמיטו הרמב"ם ולא פירש לא איסור ולא היתר וממה שלא הביאו הרי"ף והרא"ש להך דשמואל אין להכריע דבר דאיכא לפרש כמ"ש מהרש"ל ככ"ל גם מה שפסק רבינו דכשכש בזנבה כשרה אף בבהמה גסה דכך היא דעת כל פוסקים כסתם מתני' שהביאו הרי"ף וכך כתבו הרמב"ן והרשב"א והרא"ש כ' מהרש"ל דכך הוא העיקר דלא כהרמב"ם דלא הכשיר בשכוש דזנב אלא בעוף דאלמא דבבהמה לא מהני כשכוש דזנב וכ"כ בש"ע דלא': **מיהו** מ"ש רבינו דבעוף אפילו לא רפרף אלא בעינו וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והר"ר ירוחם אין להקל שהרי בספרינו כתב אפי' לא רפרף אלא בגפו וכך הוא באשיר"י ועוד דבספרי רבינו נמצאים נוסחאות שכתוב בהן גפו הלכך אזלינן לחומרא ולא מכשרינן ברפרף בעינו אלא דוקא ברפרף בגפו וכך פסק מהרש"ל גם מ"ש רבינו להקל בשחט בלילה ולמחר מצא כותלי בית שחיטת הצואר מלאות דם דכשרה השיג עליו ב"י דדברי יחידים הן במשנה וחכמים פליגי עליה וכך השיג עליו מהרש"ל והכי נקטינן לאיסורא:

ומ"ש רבינו ואכתי איכא תרי סימני בגמרא וכו' עד שהם הלכה כתב ב"י שטעם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שהשמיטוה הוא לפי שהם מפרשים דרבא דקאמר הלכה כי הא מתניתא אתא לאפוקי כל הני סימנים דלא מיתנו בההיא מתני' עכ"ל ומהרש"ל לשם השיג ע"ז ומסיק דהני תרי סימני הלכה הם עי' שם וכן פסק הרשב"א והכי עיקר:

ומ"ש וכל אלו הסימנים וכו' כתב ב"י על שם הר"ר ירוחם דלפרש"י צריך שתפשוט ידה ותחזירנה לאחר השחיטה וכו' ואע"ג דמפרש"י שלנו לא משמע כן וגם התוס' פי' דלא צריך אלא שתפרכס עם גמר שחיטה אעפ"י שלא פירכסה אחר השחיטה יש להחמיר במ"ש ה"ר ירוחם לפי' רש"י וכ"כ הרב בהגהת ש"ע ודלא כמהרש"ל דמיקל בזו: **ויש** גאונים שכתבו וכו' פירש ב"י שזו מדת חסידות לגאונים וכו' כלו' הוראתם זו אינו לכל אדם אלא לצנועים ונוהגים במדת חסידות והתשובה אחרת לגאון היא לכל אדם על פי הלכה וז"ל ספר א"ז וה"מ בבהמת ישראל אבל מסוכנת דעכו"ם אפילו אית בה כל הסימנים הללו לא מיתכשרא עד דקיימא בכרעה ממילא ואזלא ארבעה גרמידי בדקה ומלוא קומת' בגסה עד כאן לשונו:

יח השוחט בסכין בדוקה וכו' בפ"ק (דף י') איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה אמר רב הונא אפילו שיבר בה עצמות כל היום פסולה חיישינן שמא בעור נפגמה ורב חסדא אמר כשרה שמא בעצם נפגמה ואסיקנא הלכתא כותיה דרב הונא בשלא שיבר בה עצמות ומוכח בסוגיא דאיירי בסכין בדוקה דאינה בדוקה אפילו שיבר בה עצמות בסוף ומצא בה פגימה כולן אסורות דברי הכל והרא"ש גרס השוחט בסכין בדוקה:

ומ"ש ה"ז נבלה לאו דוקא דספק נבילה היא וכ"כ הרמב"ם בפ"א אלא דרבינו אתא לאורויי דמחזקינן לה בנבלה גמורה ופטור מלכסות לגמרי דילמא אתא למיכל מינה ולא דמי להיא היכא דאשתכח סירכא דמכסה בלא ברכה דשאני התם דלא איתרע ריעותא בשחיטה וכך נראה ממ"ש רבינו בסימן כ"ח דצריך לבדוק הסכין והסימנים קודם הכיסוי דמשמע דבשניהם פטור מלכסות וזהו שלא כתב לשם דבנמצא הסכין פגום דמכסה בלא ברכה אלמא דכי היכי דכשלא נשחטו הסימנים כראוי אינו מכסה כלל ה"כ כשנמצא הסכין פגום אינו מכסה כלל ומ"ה כתב כאן ה"ז נבלה ודלא כמהרא"י בת"ה סי' קפ"ז ועמ"ש בסימן כ"ח סעיף ט"ו: ומ"ש אפי' נגע בעצם המפרקת כן כתב בעל המאור והכי משמע מדברי הרא"ש שכתב ולא תלינן במפרקת כי אינו חותך בכח במפרקת אלא לפעמים אחר
שחיטת

ב"י

כל סימן שלא נזכר בההיא מתניתא דלא מהני: ומ"ש ועוף אפילו לא רפרף אלא בעינו או כשכש בזנבו כשר ברייתא שם (לח:) אלא דבנוסחא דידן בגמרא ובפסקי הרא"ש כתוב גפו במקום בעינו אבל בספרי הרי"ף והרמב"ם כתוב בעינו כמ"ש רבינו וכבר הזכיר הרשב"א חילוף נוסחאות אלו ומ"מ בת"ה הקצר לא כתב אלא נוסחת רבינו ור' ירוחם כתב והעוף אפי' לא רפרף אלא בעינו ולא כשכש אלא בזנבו או בגפו ה"ז פרכוס: ומ"ש ואם בגמר שחיטה יצא ממנה דם בקילוח כשרה ואם שחט בלילה וכו' בידוע שיצא בגמר שחיטה בקילוח וכשרה שם במשנה (לז.) אליבא דר"א ור"ש ומשמע ודאי דלית הלכתא כוותייהו דהא חכמים פליגי עליה התם במתניתין וזה דעת הרי"ף והרא"ש והרשב"א בת"ה הארוך שהביאו המשנה כצורתה' ולא פסקו בה דבר וממ לא משמע דלית הלכתא כר"א ור"ש לגבי חכמים וזהו שלא הזכיר הרשב"א סימן זה בת"ה הקצר והרמב"ם ג"כ לא הזכיר סימן זה בפ"ד מהמ"א ואיני רואה שום טעם לרבינו שפסק כר"א ור"ש דאי משום דרב נחמן דסבר פירכוס שאמרו בתחלת שחיטה אמר מנא אמינא לה דתנן השוחט בלילה ובשחר עמד ומצא כתלים מלאים דם כשרה שזינקה וכמידת ר"א ואמר שמואל כתלי בית השחיטה שנינו אין משם ראיה דאע"ג דלית הלכתא כר"א ור"ש מייתי שפיר ראיה מינייהו לענין פירכוס אי הוי בתחלה או בסוף דבהא ליכא פלוגתא בינייהו ועוד דהא ר"כ דמייתי ראיה מר"א לית הלכתא כוותיה כמ"ש בסמוך: **ומ"ש** ואכתי איכא תרי סימני בגמרא שאם הפילה רעי ומתרזת כשרה ואם שותת פסולה בצועקת וקולה חזק כשרה וכו' שם מימרא דרב (לח.) ופי' כן הרשב"א בת"ה אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל השמיטוה ונראה דלטעמייהו שכתבתי לעיל אזלי דכיון דאמר רבא (שם) הלכתא כי הא מתניתא אתא לאפוקי כל הנך סימנין דלא מיתנו בההיא מתניתא:

וכל אלו הסימנים צריך שתעשם בסוף שחיטה וכו' שם פלוגתא דאמוראי ופסקו הפוסקים הלכה כרבא דאמר פירכוס שאמרו בסוף שחיטה משום דכל שאינה עושה כן בסוף שחיטה בידוע שנשמתה נטולה ממנה קודם לכן:

וכתב רבינו ירוחם (נט"ו ח"ג אות ה') לפרש"י צריך שתפשוט ידה ותחזירנה לאחר שחיטה ואם לא עשתה הפירכוס לאחר השחיטה אף על פי שעשאתו בשעת השחיטה ונמשך עד גמר השחיטה פסולה כי רש"י פי' פירכוס שאמרו בסוף שחיטה פי' שיתחיל בסוף שחיטה וימשך עד לאחר שחיטה אבל אם התחיל באמצע השחיטה ונגמר בסוף השחיטה פסולה ולפי פי' התוס' כל שעשתה הפירכוס עם גמר השחיטה כשרה אפי' שלא פירכסה אחר שחיטה וכ"כ דעת הרשב"א בת"ה והראשון נראה עיקר עכ"ל: **והא** דבעינן הנך סימנים דוקא כשהיתה בחזקת מסוכנת אבל אם היא בחזקת בריאה אפי' אין בה אחד מכל אלו הסימנים כשרה פשוט שם במשנה (לז.): **ויש** מן הגאונים שכתבו שלא התירו מסוכנת ע"י סימנין אלא בבהמת ישראל וכתב ה"ה בפרק ד' מהמ"א בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שזה שאמרו הגאונים אינו אלא מדת חסידות כלומר ולא לכל אדם אמרו אלא לרוצה לנהוג במדת חסידות ובהכי ניחא לו דבתשובה אחרת שכתב רבינו בשם גאון לא סתרה למ"ש תחלה בשם הגאונים דההיא למדת חסידות ואידך לכל אדם: **כתב** הרמב"ם בפ"ד מהמ"א על המסוכנת אע"פ שהי' מותרת גדולי החכמים לא היו אוכלים מבהמה שממהרים ושוחטים אותה כדי שלא תמות ואע"פ שפירכסה בסוף שחיטה ודבר זה אין בו איסור אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה ה"ז משובח עכ"ל והוא מבואר בגמרא פרק השוחט (לז:) דהא דאמר יחזקאל נבילה וטריפה לא אכלתי היינו שלא אכל מבשר כוס כוס פירוש כוס כוס שאומרים שחוט שחוט שלא תמות לפי שמסוכנת היא וכתבו רבינו בסוף סימן קי"ו:

יח השוחט בסכין בדוקה ונמצאת פגומה ה"ז נבילה אפי' נגע בעצם המפרקת אין תולין שנפגם בו אחר שחיטה אלא חיישינן שמא
בעור

דרישה

(ד) נתיישב כאן וצריכין אנו לתירוץ ר"פ כמ"ש בפרישה דכאן אין האיסור אלא ליום א' אבל במ"ש שם שיטב רמ"א בהס' שכנה ז"ל נתיישב בתירוץ אחר וכמ"ש בסי' כ"ז:

סי' יז [א] ואם בגמר שחיטה יצא ממנה דם בקילוח כשרה כן איתא בפרק השוחט ד' ל"ו במשנה אליבא דר"א ור"ש וכתב ב"י וז"ל ואינו רואה שום טעם לרבינו שפסק כר"א ור"ש דהא חכמים פליגי עליה התם במתניתין ומסתמא הלכה כחכמים וזהו דעת הרי"ף והרא"ש והרשב"א בת"ה שהביאו המשנה כצורתה ולא פסקו בה דבר וממילא משמע דלית הלכתא כר"א ור"ש לגבי חכמים ואי משום דר"כ דסבר פרכוס שאמרו בתחילת שחיטה כו' ע"י שם דף ל"ח מייתי ראייה מר"א ור"ש אין משם ראיה דאע"ג דלית הילכתא כר"א ור"ש מייתי שפיר ראיה מינייהו לענין פרכוס אי הוי בתחילה או בסוף דבהא ליכא פלוגתא בינייהו ועוד דהא ר"כ זה דמייתי ראיה לית הילכתא כוותיה ע"ד. והנה האמת שבפסקי הרא"ש לא הביאו דין זה ומ"מ נ"ל לייטב דברי רבינו ולומר דהא דכתב אליבא דר"א ור"ש ה"ט משום דס"ל שאף חכמים מודים לו בזה אלא שסוברים דאפילו פרכוס שהוא סי' קל יותר מקילוח דם מועיל שהרי ר"ן כתב בפירושו ע"ז המשנה ואם שחט בלילה ולא ראה אם פרכסה ולמחר מצא כתלים מלאים דם כשרה דודאי פרכסה וכ"כ רש"י שם בדברי ר"כ ע"ש בד"ה שפיר ואם איתא דזינוק קל מפרכוס מנ"ל להביא ראיה מזינוק לפרכוס דלמא זינוק שהוא דבר קל עבדה אבל פרכוס שהוא חמור יותר לא עבדה וא"ל אם איתא דזינוק מועיל ל"ל להביא ראיה מזינוק לפרכוס ת"ל דבזינוק כשרה די"ל דרוצה לאשמעינן דאפילו פרכוס מועיל לכתחלה והא דאמרי חכמים עד שיפרכס דמשמע שפרכוס חמור יותר ל"ד אמרו עד אלא הואיל ורשב"ג אמר עד שתפרכס ביד וברגל אמרי איכהו נמי עד ומ"ש שסר' אליעזר דיה אם זינקה קאי נמי אמ"ש רשב"ג לפני זה דבעי פרכוס יד ורגל וקאמר ר' אליעזר דדיה אם זינקה ולא בעינן פרכוס שניהם דיד ורגל אבל לפרכוס דחד מינייהו ס"ל דלא סגי ועליו קאי חכמים ואמרי דאפילו בפרכוס דחד מנייהו סגי וק"ל. ובלאו הכי צ"ל כן דלשון עד ל"ד שהרי אמרו או שתכשכש בזנבה וזה קאי אפי' אעוף דבגמרא מייתי ברייתא דכשכש בזנבו סגי בעוף ובעוף דבר קל לכשכש בזנבו ומאי ל' עד אלא ודאי ל' עד ל"ד כמ"ש וגם רש"י כתב דהא חזינן למחר ע"י זינוק דפרכוס באורתא משמע דזינוק חמור מפרכוס כמ"ש והא דפריך בגמרא דף ל"ח ע"א אליבא דר"כ מאי עד ולא משני כמ"ש י"ל שהמקשן היה מפרש המשנה כפשיטה שאם הכתלים מלאים דם זה סימן לזינוק ולא לפרכוס אבל רבינו סובר פירוש המשנה כמו שמפרש הר"ן וא"כ

(ב) אפי' מן הצד רמ"א וכמ"ש רבינו לקמן סימן י"ט ז"ל הלכתא אתלת רוותא:

פרישה

(ד) ואפי' לא רפרף אלא בגפו ס"א בעינו וגירסות הן כמ"ש ב"י ע"ש: (ה) או כשכש בזנבו א"ל שלא כ"ש אם רפרף בעינו אי בגפו שהוא במקום יד בבהמה סגי כ"ש כשכש בזנבו דשאני עוף דכשכש זנבו דבר קל הוא וה"א דלא הוי פרכוס קמ"ל: (ו) בידוע שילא בגמר שחיטה דרך קילוח וכשרה וכתבו התוס' והרא"ש והא דלא חיישינן דלמא בתחילת שחיטה זינק משום דלא שכיח זינוק אלא בסוף. פי' זינוק קלוח כדרך שהבהמה נופחת בגרונה והדם מקלח ומזנק בכח ועיין דרישה: (ז) וכל אלו הסימנים צריך שתעשם בסוף השחיטה וימשוך עד לאחר השחיטה אבל אם התחיל באמצע השחיטה ונגמר בסוף השחיטה פסולה כ"כ ר' ירוחם בשם רש"י וכתב מדעת התו' והרשב"א נראה דא"צ למשוך עד לאחר שחיטה והראשון נראה עיקר עכ"ל (וכן פסק רמ"א) ומדברי רבינו שכתב אבל אם עשאה בתחילת שחיטה או באמצעיתה לא מהני משמע דס"ל כדעת התוס' דאי ס"ל דבעינן שימשך מסוף השחיטה עד לאחר שחיטה לא הו"ל לסתום ולכתוב אבל אם עשאם בתחילת שחיטה או באמצעיתה דאם ר"ל שממשיך ג"כ עד לאחר שחיטה קשה למה לא מהני הלא בכלל זה יש נמי סוף שחיטה ואחר שחיטה ואי ר"ל דאינו ממשיך עד לאחר שחיטה קשה דהל"ל נמי או בסוף שחיטה אלא שלא נמשך עד לאחר שחיטה וק"ל: (ח) יש מן הגאונים שכתבו שלא התירו מסוכנת כו' ז"ל ב"י כתב המ"מ בפ"ד מהמ"א בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שזה שאמרו אינו אלא לחסידות ולא לכל אדם עכ"ל המ"מ ובהכי ניחא שתשובה אחרת שכתב רבינו בשם גאון אינה סותרת למ"ש בתחילה בשם גאונים דההיא למידת חסידות ואידך לכל אדם עכ"ל ב"י. ול"נ דא"כ העיקר חסר מן הספר ועוד דמידת חסידות זה כתבו הטור לקמן סימן קי"ו בשם הרמב"ם ואפי' בבהמת ישראל: לכן נראה דתשובה שנייה אינה מתרת אלא לצורך ישראל דהיינו שצריך לקנות ממנו בשר לאכול או שקנהו מן עכו"ם להרויח או כיוצא בו לצרכו בכה"ג מותר ותשובה ראשונה דמיירי בשאינו בא לשוחטה לשום צורך ישראל כ"א להנאת עכו"ם וזהו אסור וק"ל: (ט) מותר לשוחטה וליקח ממנו בשר ולקמן סימן קי"ו כתב שהמדקדקים מחמירים על עצמן שלא לאכלן עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' מ"א אעפ"י שמותרת גדולי החכמים לא היו אוכלין מבהמה שממהרין ושוחטים אותה כדי שלא תמות אעפ"י שפרכסה בסוף שחיטה ודבר זה אין בו איסור אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח וגם ע"ז קאמר בגמרא פרק השוחט דהא דאמר יחזקאל נבילה וטריפה לא אכלתי היינו שלא אכל בשר כוס כוס פי' שחוט מהר שלא תמות:

סי' יח (א) השוחט בסכין פי' בדוקה וי"ס שכתוב בהן בהדיא "בדוקה: ונמצאת פגומה (ב) ה"ז נבילה משום שכל שנפסלה בשחיטה ה"ז נבילה וכמש"ר בסימן כ"ו:

אלא

שחיטה (ג) אלא חיישינן שמא בעור נפגם ונמצא ששחט בסכין פגומה (ד) ואפילו בעוף (ה) וכתב הרמב"ם אפילו היא קטנה ביותר ולא הזכיר חגירת צפורן וכ"כ הרשב"א שיעור הפגימה כל שהוא ובלבד שתחגור בה כל שהוא אפי' כחוט השערה (ו) [א] וא"א ז"ל פסק כדי שתחגור בה הצפורן א (ז) וכיון שפגימה פוסלת צריך (ח) לבדוק הסכין תחלה (ט) ואין לסמוך על מה שירצה לבדוק אחר השחיטה (י) ואם עבר ולא בדקו תחילה ואח"כ בדקו ומצאו יפה שחיטתו כשרה וכיצד יהיה הפגימה כי הא דאמר רבא שלש מדות בסכין

בית יוסף

בעור נפגם כו' בפ"ק דחולין (י:) אסיקנא דלית הילכתא כרב חסדא דאמר אימור בעצם המפרקת נפגמה אלא כרב הונא דאמר חיישינן שמא בעור נפגמה משום דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה: ומ"ש ואפי' בעוף דבר פשוט הוא שהרי לא חילקו שם בין בהמה לעוף: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם אפי' היא קטנה ביותר כ"כ בפ"א וטעמו מדאמרינן בפ"ק דחולין (יז:) אמר ר"ל ג' פגימות הן פגימת עצם בפסח פגימת אזן בבכור פגימת מום בקדשים ורב חסדא אמר אף פגימת סכין ואידך בחולין לא קא מיירי וכולן פגימתן כפגימת המזבח וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בה צפורן ולעיל מהא אמרינן במערבא בדקי לה בשמשא בנהרדעא בדקי לה במיא רב ששת בדיק ליה בלישניה רב אחא בר יעקב בדיק לה בשערא בסוריא אמרי בישרא אכלה בישר' בדיק לה א"ר פפא צריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא ומשמע ליה להרמב"ם דכיון דכל הני אמוראי מר בדיק לה בשמשא ומר במיא ומר בלישניה ומר בשערא ומר בבישרא אלמא לית להו דשיעורא בחגירת הצפורן דאל"כ למה להו למבדק בהנך מילי שהם פחותים מחגירת הצפורן והרשב"א כתב בת"ה יש מי שאומר דהלכה כרב חסדא דמני סכין בהדי פגימות דפגימתן כפגימת המזבח מדקא מתמה תלמודא אר"ל מ"ט לא מני איהו נמי פגימת סכין בהדי הנך דפגימתן כפגימת המזבח ואין זה מחוור דהא בעי מיניה רב אחא בריה דרב אויא מרב אשי דמיא לסאסאה מאי ודמיא לסאסאה אינה חוגרת צפורן ואפי' חוט השערה אינה חוגרת ועוד דהא אמרינן במערבא בדקי לה בשמשא וכו' וכל הני לכאורה לית להו דרב חסדא והילכך קי"ל דפגימת סכין בכל שהו וכן נראה דעת הרב אלפסי. ומיהו לאו דוקא כל שהוא דהא אוגרת קרי לה ואוגרת כשמה שאוגרת שום דבר ואפילו חוט השערה אבל כשאינה אוגרת שום דבר כשרה והיינו דמיא לסאסאה עכ"ל. וכיוצא בזה כתב הר"ן וז"ל איכא מאן דאמר דהלכתא כרב חסדא מיהו איכא למידק א"כ הני אמוראי דלעיל למה להו למיבדק בשמשא ומיא וכו' ליבדקו בצפורן ואפשר שכל אחד היה נוהג לפי מה שהיה סבור שהיא בדיקה יותר יפה אבל אה"נ דשיעור פגימת סכין כדי שתחגור בה צפורן הא לאו הכי כשרה. אבל הרמב"ן פי' דאמוראי ניכהו דהנך אמוראי דלעיל סברו דפגימת סכין בכל שהוא ונראה שזה היה דעתו של הרי"ף שלא הזכיר חגירת צפורן בהלכה משמע דס"ל דפגימת סכין בכל שהו ומיהו לאו דוקא כל שהו דהא אוגרת קרי לה דמשמע שאוגרת שום דבר ואפי' חוט השערה אבל אינה אוגרת שום דבר כשרה והיינו דמיא לסאסאה עכ"ל. והרא"ש כתב וז"ל רב אלפס לא הביא הך דרב חסדא יש מפרשים דעתו שהוא סובר דהנך דבדקי בשמשא ובמיא וכו' פליגי אדרב חסדא וסברי דפגימת כל דהו טרפי ואפי' אין הצפורן חוגרת בו ולי נראה כיון דפסק דבעי לבדוק אבישרא ואטופרא היינו כדי שתחגור בה צפורן וכל פגימה שהוא מרגיש בצפורן היינו שתחגור בה הצפורן הלכך לא הוצרך להזכיר ההיא דרב חסדא עכ"ל: **ומתוך** דברים אלו שכתבתי יתבאר לך שאע"פ שהרמב"ם פסל בפגימה קטנה ביותר מ"מ צריך שתהא אוגרת כל שהו וכמ"ש הרמב"ן והרשב"א לדעת הרי"ף ז"ל וא"כ מ"ש רבינו בשם הרשב"א ובלבד שתחגור בה כל שהו אפי' כחוט השערה לדעת הרמב"ם נמי איתיה: ובא"ח כתוב מעשה בא לפני רש"י באחד שבדק לאחר שחיטה ונראה לו שם פגימה קטנה ובא לפני רש"י ולא רצה לאוסרה מפני שאין צפרנו חוגרת בה: **ולענין** הלכה נהגו העולם לפסול בפגימה קטנה כל שהו וכדברי הרמב"ם וכן בדין להחמיר באיסורי תורה וכ"ש דהרי"ף הכי ס"ל לפי דברי הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

וכיון דפגימה פוסלת צריך לבדוק הסכין תחלה ואין לסמוך על מה שירצה לבדוק אחר השחיטה בפ"ק דחולין (יז:) אמר רב חסדא מנין לבדיקת סכין מן התורה שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם פשיטא כיון דכי נקב טריפה בעיא בדיקה לאכס קאמרינן ופרש"י כיון דכי נקב לושט מיטרפה פשיטא דבעיא בדיקה דהא איכא פגם ניקב. וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל הטבח צריך שיבדוק הסכין קודם שחיטה ואם לא בדק לא ישחוט שסתם סכינים אינם בדוקין לשחיטה שמא ישכח מלבדוק אחר שחיטה והרי הוא כאוכל נבלה: ומ"ש ואם עבר ולא בדקו תחלה ואח"כ בדקו ומצאו יפה שחיטתו כשרה הכי משמע בגמרא פ"ק דחולין (יח.) גבי ההוא טבחא דלא סר סכינא קמיה דרבא בר חיננא וכ"כ הרשב"א ז"ל בת"ה: **וכיצד** היא הפגימה כי הא דאמר רבא ג' מדות בסכין וכו' שם ופרש"י אוגרת לשון אגרה בקציר לשון אסיפה שאוגרת הצפורן לתוכה בין שני עוקציה. ובעה"ע כ' אוגרת ב מלשון כדי שתחגור בה את הצפורן. מסוככת אין לפגימה אלא עוקץ א' והשני הולך במשחזת ואינה אוגרת אלא מסוככת הסכין והבשר ולשון סכסוך כמו וסכסכתי מצרים במצרים: וגרסינן תו התם מקמי הא דרבא ת"ר סכין שיש בה פגימות הרבה תדון כמגירה ושאין בה אלא

בית חדש

שחיטת הסימנים והוורידין נוגע בסכין במפרקת עד כאן לשונו אלמא דבנגיעה במפרקת נמי אסור אא"כ דחתך בכח במפרקת דהוה ליה כאילו שיבר עצמות ופרי ויתבאר עוד בסוף סימן זה בס"ד:

ומ"ש ואפי' בעוף כ"כ רש"י לשם וע"י היה מעשה והורה לי רבי יעקב בר יקר בעוף לאיסור עכ"ל ולפי דבנבלה לאו מפלגינן בין עוף לבהמה כיון דעור של עוף אינה קשה וסד"א דה"ה לגבי פגימה לכך כתב רש"י דאף בעוף הורה רבו לאיסור ונראה שזה היה דעת הרא"ש שכתב אלא לפעמים אחר שחיטת הסימנים והוורידין וכו' דלכאורה אריכות דברים שלא לצורך הן אבל דעתו להורות דאף בעוף דבעי שחיטת וורידין דעורו רך וגם נגע במפרקת דאיכא תרתי להיתירא אפ"ה תלינן להחמיר דבעור נפגם ואסור וכך היה דעת רבינו שכתב תחילה ואפילו נגע בעצם המפרקת ואחר כך ואפילו בעוף לומר דאפילו איכא תרתי להיתירא והכי נקטינן:

וכתב הרמב"ם אפילו היא קטנה ביותר וכו' בפ"ק דחולין (דף י"ז) קאמר רב חסדא דפגימת הסכין כדי שתחגור בה צפורן ואמר עוד שם דאמוראי בדקי לה בשימשא במיא בלישנא בשער בסוריא אמרי בישרא אכלה (פי' היא באה לחתוך בשר) בישרא בדיק לה א"ר פפא צריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא והרי"ף הביא הך דאמוראי דבדקי בשימשא ובמיא וכו' והביא נמי הך דרב פפא ולא הביא הך דרב חסדא וכתב הרשב"א דנראה דעת רב אלפסי דליתא לדרב חסדא מקמי הנך אמוראי וכך פסק הוא דבכל שהוא הוי פגימה אפי' כחוט השערה אעפ"י שאין בה חגירת ציפורן וכן פסק הרמב"ם והרמב"ן ולפ"ז הא דהביא הרי"ף מימרא דרב פפא אינה אלא לאורויי דבדיקה דאבישרא פירושו דהבשר מרגיש בו כל שהוא או בבשר אצבעו או בריש לישנא כמו שפירש רש"י דחשיב פגימה ואטופרא נמי אפילו ליכא חגירה אלא הציפורן מרגיש בו כל שהוא נמי חשיב פגימה אבל הרא"ש כתב דכיון דרב אלפס פסק דבעינן לבדוק אבישרא ואטופרא היינו כדי שתחגור בה צפורן וכל פגימה שהוא מרגיש בציפורן היינו שתחגור בה הצפורן הלכך לא הוצרך להזכיר ההוא דרב חסדא עכ"ל וצ"ל דהא דהביא הרי"ף נמי להני אמוראי דבדקו בשימשא ובמיא וכו' לאו דדינא הכי הוא דבשמשא ובמיא ובשערי חשוב נמי פגימה דמדינא ודאי אינה פגימה לפסול השחיטה אלא אם כן שתחגור בה צפורן וכדאמר רב פפא צריכה בדיקה וכולי דמשמע מלישנא דצריכה בדיקה דבך הוא מדינא והני דבדקי בשימשא וכו' הם החמירו על עצמם לפסול השחיטה אפילו ליכא אלא פגימה דמתחזי אשמשי ובמיא וכו' אעפ"י דליכא חגירה בצפורן ולאו מדינא והכי משמע לישנא דקאמר בדקי לה במיא בדקי לה בשימשא וכו' דחומרא החמירו ולאו מדינא ודלא כמ"ש מהרש"ל דמן הסתם בבדיקה דבישרא וטופרא סגי אבל אי אשתכח אי פגימה בכל שהוא בשימשא ובמיא אסור אפילו בדיעבד כהרמב"ן והרשב"א עכ"ל דאין לנו בזה אלא מנהגינו ועל פי קדמונינו בעלי התוספות דכתבו וז"ל אבישרא ואטופרא אבישרא משום וושט ואטופרא משום קנה עכ"ל ור"ל דכל שהוא מרגיש פגימה בבשר יהא קורע בוושט וכשהוא מרגיש בטופרא יהא קורע בקנה וכל שאינו מרגיש לא בבישרא ולא בטופרא שוב לא יהא קורע לא בוושט ולא בקנה ואעפ"י שנראה בשמש פגימה קטנה אין חוששין לה כיון שלא יהא קורע לא בוושט ולא בקנה וכן עשה רש"י מעשה ומביאו ב"י ע"ש ספר א"ח וזו היא ג"כ דעת הרא"ש ודלא כמ"ש בש"ע שיעור הפגימה כל שהוא ובלבד שתחגור בה כל שהוא אפילו חוט השערה עכ"ל וכיון דאפילו אינה אוגרת אלא כל שהוא כחוט השערה פסלה ה"ה נמי אפילו מתחזי בשימשא ובמיא נמי פסלה ולא קי"ל הכי וז"ל ב"י מספר אורחות חיים מעשה בא לפני רש"י דנראה בסכין פגימה קטנה לאחר השחיטה ולא רצה לאוסרה מפני שאין צפורן חוגרת בה והכי נקטי':

וכיון שפגימה פוסלת וכו' מימרא דרב חסדא שם (דף י"ז) ומ"ש ואין לסמוך וכו' כן כתב הרשב"א בת"ה והטעם דשמא ישכח מלבדוק אחר השחיטה והוה ליה כאוכל נבלה:

וכיצד היא הפגימה כי הא דאמר רבא וכו' בפ"ק דחולין (דף י"ז) והפירוש שכתב רבינו הוא פי' רש"י וטעם הדבר מפורש שם דבאוגרת אפילו קיימא אריסא דסכינא תלינן דהעוקץ הראשון חתך העור והבשר והעוקץ השני פגע בסימן וקורע והשחיטה פסולה דיעבד וה"ה במסוכסכת באמצע הסכין דתלינן דחריפות הסכין יחתוך העור והבשר טרם יגיע אל הפגימה והפגימה פגע בסי' וקורע אבל מסוכסכת ברישא דסכינא והוליך ולא הביא ליכא ספיקא דלא היה כח לסכין לחתוך העור והבשר עד שעבר הפגם וכן בקיימא אקתא דסכינא בהובאה ומיהו אם חוד העוקץ נהפך כלפי הראש אפילו עומדת ברישא דסכינא תקרע העור עם הסימנים אם יוליך הסכין בכח וכן אם העוקץ נהפך כלפי הקתא

פרישה

(ג) אלא חיישינן שמא בעור נפגם כו' שטעם משום דבהמה בחייה בחזקת איסורה עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה: (ד) ואפי' בעוף פשוט הוא שהרי לא חלקו בגמ' בין בהמה לעוף: (ה) וכתב הרמב"ם כו' ולא הזכיר חגירת הציפורן טעמו משום דרב חסדא הוא דאמר הכי וסובר הרמב"ם דהנך אמוראי דהתם פליגי עליה וכמ"ש בדרישה ולית הלכתא כרב חסדא אבל מ"מ הרמב"ם סובר שצריך שתחגור בה כ"ש דהא בגמרא קרי לה אוגרת ולכן כתב רבינו וכ"כ הרשב"א שקאי גם אסוף דבריו שכתב ובלבד שתחגור בה כל שהוא ואין רצונו לומר כ"ש מן הצפורן אלא שתחגור בה כל מה שהיא הואיל ובגמרא קרי לה אוגרת ולכן כתב הרשב"א ובלבד כו' אפי' חוט השערה ר"ל חוט השערה ממש והוא מדויק יותר ממ"ש רבינו בשמו כחוט השערה בכ"ף דמשמע מיניה דהציפורן קאי שסוגר בה כחוט השערה וז"א דמגורה לא שייך אלא בדבר שנסגר ונאסף בתוך הפגימה ולכן ס"ל להרשב"א דאפי' אין הפגימה כ"כ גדולה שיאסף לתוכה הציפורן אלא שאסף לתוכה חוט השערה וק"ל ועד"ר: (ו) וא"א הרא"ש ז"ל פסק כדי שתחגור בו צפורן ז"ל הרא"ש וכל פגימה שמרגיש בו צפורן הרי הוא כדי שתחגור בו הציפורן ועד"ר שכתבתי. דמדברי רבינו משמע שמפרש דברי הרא"ש שאין הציפורן מרגיש אלא פגימה גדולה: (ז) וכיון שפגימה פוסלת צריך לבדוק הסכין תחלה כו' הל' אינו מדוקדק דהא עד הנה לא השמיענו דפגימה פוסלת דזהו פשיטא אלא קמ"ל דאם הסכין נמצאת פגומה אי תולים בעור או במפרקת ושיעור פגימה וצ"ל דה"ק וכיון דקי"ל שפגימה אפי' כל דהוא פוסלת א"כ צריך לבדוק קודם שחיטה וקמ"ל דאין לסמוך אמה שירצה לבדקו אח"כ כמו בשאלה אם הוא מומחה או מוחזק בסימן א' דשאני התם דרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן משא"כ בסכין דסתם סכין יש לו פגימה כל דהו וק"ל: (ח) צריך לבדוק הסכין תחלה שנא' ושחטתם בזה ואכלתם: (ט) ואין לסמוך כו'. דחיישינן שמא ישכח לבדקו אחר שחיטה: (י) ואם עבר כו' שחיטתו כשרה

דרישה

וא"כ לכ"ז אף חכמים מודים שזינוק הוי סימן אלא שמוסיפין לומר שאף פרכוס הוי סימן ולכן הביאו הפוסקים המשנה ולא פסקו הלכה בזינוק דפשיטא דהלכה הוא הואיל וגם חכמים מודים בזה וגם מדברי הרא"ש בפסקיו משמע להדיא שסובר דזינוק הוי סימן שכתב בפ' השוחט וז"ל והא דמשני אם השכים ומצא כתלים מלאים דם משום דאין דרך בהמה לזנק כ"א בגמר שחיטה עכ"ל א"כ משמע להדיא שסובר שזינוק מועיל וא"ל דקאי אליבא דר"מ ור"ש שהרי לא הביא דברי ר"מ ור"ש דנימא דקאי אליבייהו אלא כתב סתמא דין זה דמשמע שהוא אליבא דהלכתא כנ"ל ליישב דברי רבינו:

סי' יח [א] **וא"א** ז"ל כתב כדי שתחגור בה הצפורן מתוך לשון רבינו משמע שהוא סובר שהרא"ש חולק על הרמב"ם והרשב"א ולי נראה שאין שום פלוגתא ביניהם כי ז"ל הגמרא בפ"ק דחולין אמר ר"ל שלש פגימות הן פגימת עצם בפסח פגימת אוזן בבכור פגימת מום בקדשים ורב חסדא אמר אף פגימת סכין ואידך בחולין לא קא מיירי וכולן פגימתן כפגימת המזבח וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בה הצפורן ולעיל מהא אמרי' במערבא בדקי לה בשמשא בנהרדעי בדקי לה במיא רב ששת בדקה לה בלישניה רב אחא בר יעקב בדק לה בשערא בסוריא אמרינן בישרא אכיל בישרא בדיק לה (פי' סכין שבא לחתוך ולשחוט בשר יבדקנו ג"כ ע"י בשר) אמר רב פפא צריך בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא עכ"ל הגמרא וכתב הר"ן ד' תרע"ו ע"ב וז"ל איכא מ"ד דהלכתא כרב חסדא ומיהו איכא למידק א"כ הני אמוראי דלעיל למה להו למבדק בשער' ובשמשא ובמיא לבדקו בצפורן ואפשר שכל אח' היה נוהג לפי מה שהיה סבור שהוא בדיקה המעולה ויותר יפה אבל אה"נ ששיעור פגימת הסכין כדי שתחגור בה הציפורן אבל הרמב"ן פי' דאמוראי ניכנהו דהנך אמוראי דלעיל סברי דפגימת סכין בכל שהוא. ונראה שזה היה דעתו של הרי"ף שלא הזכיר חגירת צפורן בהלכותיו משמע דס"ל דפגימת סכין בכל שהוא ומיהו ל"ד כ"ש דהא אוגרת קרי לה דמשמע שאוגרת שום דבר אפילו חוט השערה אבל בשאינה אוגרת שום דבר כשרה והיינו דמיא לסאסאה (פ' סכין שאין פיה חלק אבל פגם אין לה עכ"ס) עכ"ל הר"ן וכ"כ הרשב"א כדברי הר"ן. וז"ל הרא"ש רב אלפס לא הביא הך דרב חסדא י"מ דעתו שהוא

חדושי הגהות

יח א וכיון ר"ל שפגימה פוסלת בכל שהוא צריך וכו' (פרישה): ב אוגרות מלשון כדי שתחגור שהא' והחי"ת מתחלפים ששניהם ממוצא הגרון:

סכין (יא) אוגרת לא ישחוט ואם שחט שחיטתו פסולה (יב) מסוכסכת לא ישחוט ואם שחט שחיטתו כשרה עולה ויורד שוחט לכתחילה פירוש אוגרת שיש לה ב' עוקצים ובין הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך פסול מסוכסכת שאין לה אלא עוקץ א' וצד השני הוחלק במשחזת (יג) וכגון דקיימא ארישא דסכינא והוליך ולא הביא בענין שלא התך אפילו העור עד שעבר כל הפגימה ואם היא עומדת אצל הקתא צריך שיביא ולא יוליך אבל אם היא באמצע הסכין בכל ענין פסולה [ב] ורב אלפס פסק אפילו באמצע הסכין (יד) אם העוקץ כלפי ראש הסכין כשר אם הוליך ולא הביא שאין עוקץ הפגימה קורע אלא בפוגעו בסימן ולא כשירד ממנה ואם העוקץ כלפי הזנב אז כשר אם הביא ולא הוליך וכ"כ הרמב"ם ורש"י כתב כסברא הראשונה ולזה הסכים א"א ז"ל עולה ויורד שאין לה שום עוקץ שהושחזו שני עוקציה (טו) סכין שיש לה פגימות הרבה נידון במגירה

הקתא ויניח הסכין בכה : **ומ"ש** בשם רב אלפס אם העוקץ כלפי הראש כשר אם הוליך ולא הביא וכו' אין פירושו שחוד העוקץ נהפך כלפי הראש דאם כן היאך מכשיר בהולכה ופוסל בהבאה איפכא מיבעי ליה למיפסל בהולכה ולהכשיר בהובאה גם לא כמ"ש ב"י דה"פ שאחורי העוקץ כלפי הראש דאין הלשון משמע הכי כלל אלא כיון דכל אוגרת שיש לה שני עוקצין האחד הוא קרוב לצד הראש והשני הוא קרוב לצד הקתא אם כן אם הוחלק במשחזת העוקץ השני לצד כשאר העוקץ הראשון שהוא לצד הראש והשחיטה כשרה בהולכה ואם הושחז העוקץ הראשון ונשאר השני שהוא לצד הקתא השחיטה כשרה בהובאה ולשון כלפי הראש פירושו לצד הראש וה"ק אם העוקץ הוא לצד ראש הסכין דהיינו שהשני הוא שהושחז והעוקץ שהוא קרוב יותר לראש הסכין לא הושחז ונשאר העוקץ כבראשונה אז כשר בהולכה שהרי החוד מן העוקץ נהפך כנגד הקתא ובהולכה יורד מן הסימן ואינו פוגע בסימן וכן מבואר בדברי הרא"ש דפעם כתב כלפי הראש ופעם כתב לצד הראש דחד לשון הוא וכן מ"ש ואם העוקץ כלפי הזנב כו' פירושו המקום שבו נשאר העוקץ הוא קרוב לצד הקתא וחודו נהפך לצד הראש כיון שהושחז העוקץ שהיה לצד הראש וא"כ בהובאה הוא יורד מן הסימן והוא דבר פשוט והכי הוה לישנא דתלמודא פ"ק דעירובין (דף ה') איתמר מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו וכו' ופירש רש"י כלפי ראשו סמוך לקורה היוצא ולפנים עכ"ל :

ומ"ש וכ"כ הרמב"ם ורש"י כתב כסברא הראשונה ולזה הסכים א"א ז"ל נראה דלפי משמעות לשון הרמב"ם שכתב סכין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם וכו' לא יחלוק עליו הרא"ש ז"ל בדין דגם הרא"ש מודה דאף באמצע הסכין אם העוקץ שלא הושחז אינו גבוה וכשירד ממנו האצבע לא ירגישנו דפשיטא דכשרה דיעבד דכמו שלא הרגיש בפגימה באצבעו ככה לא תקרע בסימן אלא ירד ממנה אלא שחולק עליו במציאות דס"ל דכיון דהמסוכסכת זקופה אי אפשר שלא ירגישנה אף בירידה . מיהו ה"ר ירוחם ע"ש הרשב"א פי' מסוכסכת מרוח אחת ר"ל שהעוקץ שלה נמוך כעין פגימות של מגל קציר והוא עשוי בשפוע ושוכב ולפיכך ירידתו קטנה ועל כן אין מזיק שום דבר בירידת הסכין ממנו ואולי כי זו היתה כוונת הגאונים עכ"ל נמצא לפי זה דאין כאן מחלוקת דאף הרא"ש מודה דאפילו באמצע הסכין כשרה מסוכסכת בהולכה או בהובאה כשאינה נרגשת בירידה דאסורה וקרוב לומר דגם הגאונים מודים דברישא דסכינא כשר דיעבד אפי' היא נרגשת דאין ספק דעבר כל הפגימה קודם שחתך העור והבשר :

ומ"ש עולה ויורד שאין לה שום עוקץ שהושחזו שני עוקצים משמע דלא מיירי אלא בנמוך פעם אחת וכן משמע מפרש"י שכתב כגון שנפגמה פגם גדול והוחלקו העוקצים במשחזת והוי הסכין נמוך שם עכ"ל אבל נמוך שני פעמים וכ"ש יותר לא ישחוט בה לכתחלה אבל מלשון הרמב"ם שכתב עולה ויורדת כנחש וכו' משמע שאפילו עולה ויורדת כמה פעמים כנחש שוחט בה לכתחלה מיהו בכסף משנה פי' שר"ל כנחש שדרתו הוא עקומה כשמגביה ראשו וזנבו וביניהם כמו גומא משמע דוקא בנמוך פעם אחת והיינו כפרש"י ולכן ראוי להחמיר שלא ישחוט לכתחלה בסכין שהוא נמוך בב' מקומות וכ"ש יותר :

סכין שיש לה פגימות הרבה נידון כמגירה בריתא שם ומ"ש בשם רש"י דאפילו כולם מסוכסכת מבואר מפירושו דמיירי דפגימות הרבה קיימין ברישא דסכינא

אלא פגימה א' אוגרת פסולה מסוכסכת כשרה ה"ד אוגרת ה"ד מסוכסכת אר"א אוגרת משתי רוחות מסוכסכת מרוח אחת מ"ש מב' רוחות דמורשא קמא מחליש ומורשא בתרא בזע מרוח א' נמי חורפא דסכינא מחליש מורשא בזע דקאי ארישא דסכינא סוף סוף כי אולא מחלשא כי אתא בזע כגון שהוליך ולא הביא ופרש"י סכין שיש בה פגימות הרבה תדון כמגירה . ואין בה חלוק בין אוגרת למסוכסכת שאפי' כולן מסוכסכות פסולה : מורשא קמא מחליש . עור הבשר לפני השני והשני בא ופוגע בסימן וקורעו : חורפא דסכינא . קודם שיגיע לפגם מחליש וכל עוקצי הפגם קורעים הם ואין חותכין בין בפוגעו בו בין כשהוא יורד ממנו כך שמעתי וכן הוא שהרי שנינו סכין שיש בה פגימות הרבה תדון כמגירה ואפילו מסוכסכת קאמרת מדמפליג בהדא בין אוגרת למסוכסכת ובטובא לא מפליג ומשמע אפי' כל עוקציה לצד א' לצד ראש הסכין והוליך ולא הביא. אלמא בירידתו נמי קורע : דקיימא ארישא דסכינא . שכשהתחיל להוליך לא היה לסכין כח להחליש עד שעבר הפגם ואין כאן ספק נגע העוקץ בסימן : וגרסינן תו בגמרא א"ל רב הונא בריה דרב נחמיה לרב אשי אמרת לן משמיה דרבא מסוכסכת פסולה והאמר רבה מסוכסכת כשרה ל"ק כאן שהוליך והביא כאן שהוליך ולא הביא . פרש"י שחיטתו כשרה . וכדאוקימנא ברישא דסכינא וכשהוליך ולא הביא ואפ"ה ולא ישחוט לכתחלה שמא יוליך ויביא עכ"ל כלומר וכדאוקימנא בדקיימא ברישא דסכינא והוליך ולא הביא . והרא"ש כתב כפרש"י ואח"כ כתב וז"ל ורי"ף כתב מסוכסכת דקאמר רבא שחיטתו כשרה כשהוליך ולא הביא אבל אם הוליך והביא שחיטתו פסולה ולא כתב דקיימא ארישא דסכינא ומשמע שאין ר"ל שהעוקץ קורע כשהוא יורד ממנו וכך הוא מפרש מרוח אחת נמי חורפא דסכינא מחליש ומורשא בזע דקאי ארישא דסכינא כלומר שהעוקץ עומד כלפי הראש וחז אינו קורע בירידתו לתוכו סוף סוף כי אולת מחלשא וכי אתיא בזע כגון שהוליך ולא הביא ואפילו עמדה באמצע כגון שהעוקץ לצד הרא"ש והוליך ולא הביא כשר וכן אם העוקץ לצד הקתא והביא ולא הוליך כשרה ומיהו אף לפ"ז היה צריך שיבא בהלכותיו דקיימא ארישא דסכינא כיון שאם היה העוקץ לצד הקתא צריך שיביא ולא יוליך ופרש"י עיקר דמוכרח סוגיא דשמעתין שהעוקץ קורע אף דרך ירידתו עכ"ל ומ"ש על דברי רי"ף דקאי ארישא דסכינא כלומר שהעוקץ עומד כלפי הראש א"א לפרש דאחודו של עוקץ קאמר דא"כ היכי מכשיר בהולכה ופסל בהובאה איפכא מיבעי ליה למיפסל בהולכה ולאכשורי בהובאה אלא ה"פ שאחורי העוקץ כלפי הרא"ש וע"ד זה צריך לפרש מ"ש וכן אם העוקץ לצד הקתא לא אחודו של עוקץ אלא אחורי העוקץ לצד הקתא קאמר ומ"ה מכשיר בהביא ולא הוליך דאל"כ איפכא מיבעי ליה . וכן יש לפרש מ"ש רבינו בסברת רב אלפס אם העוקץ כלפי ראש הסכין וכו' ואם העוקץ כלפי הזנב וכו' דאחורי העוקץ קאמר שאם הם כלפי ראש הסכין או קלפי הזנב וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל נ"ל דהאי קיימא ברישא דסכינא דקאמר לא ברישא דסכינא ממש קאמר כלומר קרוב לראש הסכין אלא כלפי ראשה קאמר שעוקץ הפגימה נוטה כלפי בית יד של סכין והלכך כשהוליך ולא הביא לעולם לא תפגע בסימנים וה"ה בדקיימא בסיפא דסכינא והביא ולא הוליך ע"כ וזה מבואר כמ"ש . ואיכא למידק לדעת הרי"ף דמסוכסכת היינו שהיא כפופה הרבה ואינה נרגשת כלל אלא ברוח א' סכין שיש בה פגימות הרבה אמאי תידון כמגירה דע"כ במסוכסכת היא דאי אוגרת מאי איריא הרבה אפילו א' נמי כבר תירצו הרשב"א והר"ן דמתוך שפגימותיה מרובות חיישינן שמא השיב ידו מעט ולא הרגיש והרשב"א בת"ה הסכים לדעת הרי"ף : **וכתב** עוד הרא"ש וז"ל והרמב"ם כתב סכין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם וכשתחזור ותבדוק אותה בהובאה תרגיש שיש שם פגם אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא שחיטתו כשרה ואם הביא שחיטתו פסולה ודבריו נכוחים שאם עוקץ פגימה היה לצד הראש וכשהוליך אצבעו עליה לא הרגיש בה באצבעו כך לא תקרע בסימן אבל דעת רחוקה היא כיון שזקופה היא מצד א' היאך לא ירגיש באצבעו כשהוא יורד לתוכה דמסוכסכת הוא לצד א' כמו אוגרת מב' רוחות ואוגרת אמרינן דמורשא קמא מחליש ומורשא בתרא בזע אלמא באוגרת בין בירידתה בין בעלייתה לעולם הוא מרגיש בשני חודי הפגימה וכן במסוכסכת נמי הוא מרגיש בחודה של הפגימה בין בירידתה בין בעלייתה עכ"ל : **נמצינו** למדים דבפגימה מסוכסכת אם היא נרגשת קצת כשיורד אצבעו לתוכה להרי"ף והרמב"ם נמי פסולה ולא עוד אלא דמחמרי בה טפי מהרא"ש דלדידיה אי קיימא ארישא דסכינא והוליך ולא הביא כשרה ולדידהו דינה כאוגרת ופסולה ואם היא כפופה כ"כ שאינה נרגשת כלל אלא מרוח א' מודה בה הרא"ש דכשירה אם הוליך ולא הביא אע"ג דלא קיימא ארישא דסכינא : **כתב** המרדכי (א) בשם הרי"ף דכי מכשרינן במסוכסכת דוקא כשהשוחט הרגיש בה קודם שחיטה ואומר שנזהר בה והוליך ולא הביא אבל אם מצא סכינו יפה קודם שחיטה ואחר שחיטה מצא בה פגימה מסוכסכת ואמר ברי לי שלא עשיתי אלא הולכה לבד שחיטתו פסולה דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה . וכ"כ הגה"מ בפ"א בשם סמ"ק וכ"כ הכלבו : ומ"ש רבינו עולה ויורדת שאין לה שום עוקץ וכו' ז"ל רש"י עולה ויורד כגון שנפגמה פגם גדול והוחלקו העוקצים במשחזת והוי הסכין נמוך שם :

סכין שיש בה פגימות הרבה תדון כמגירה וכו' ופרש"י אפי' כולה מסוכסכת כבר נתבאר בסמוך שכן דעת הרי"ף והרשב"א והר"ן ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל : ומ"ש

דרכי משה

יח (א) ספ"ק דחולין ע"א וסיי' אפי' מצא שקיימא הפגימה ארישא דסכינא דכיון דלא נזהר בה בשחיטה ודאי עשה הולכה והובאה ואע"ג דאמר ברי לי שלא עשיתי כ"א הולכה או הובאה לא מהימן דכל מילתא וכו' וע"כ נראה לפסול כל פגימה שנמצאת לאחר שחיטה כדפרישית ועוד שאין רגילות שתמצא ברישא דסכינא ממש מדברי מורי נ"ע עכ"ל . וכ"פ הרי"ף בהלכות

דרישה

שהוא סובר דהך דבדקי בסמטא ובמוא וכו' פליגי אדרב חסדא וסברי דפגימה כל דהו טרפה ואפילו אין הצפורן חוגרת בו ולי נראה דכיון דפסק דבעינן לבדוק אבישרא ואטופרא היינו כדי לחגור בה צפורן וכל פגימה שהוא מרגיש בצפורן היינו שתחגור בה צפורן הלכך לא הוצרך להזכיר הסיא דרב חסדא עכ"ל הרא"ש ומשמע לרבינו מדכתב הרשב"א והר"ן דהלכה דלא כר"ח הרא"ש מיישב שהרי"ף פסק הלכה כרב חסדא מ"ה כתב דפליג הרא"ש על הרשב"א ולי נראה דלא פליגי בגוף הדין אלא דפליגי בפירוש חגירת הציפורן דהא קי"ל בדיקת הסכין אבישרא ואטופרא והר"ן והרשב"א כתבו ומיהו ל"ד כל שהוא דהא אוגרת קרי לה ימשמע שאוגרת שום דבר ואפי' מוט השערה וא"כ לפי דבריהם צ"ל הא דבדקינן אטופרא משום דמרגיש בה כ"ש ולא פסק כרב חסדא משום דס"ל חגירת צפורן הוא פגימה גדולה שתחגור בה הצפורן והרא"ש סובר ג"כ להדיא שאפי' פגימה כל שהוא פוסלת ובלבד שאוגרת שום דבר אפילו מוט השערה שהרי כתב בהדיא וז"ל וכל פגימה שהוא מרגיש בצפורן היינו שתחגור בה הצפורן משמע שהוא סובר שכל פגימה אפי' כל שהוא פוסלת אלא שהוא סובר שאף הרי"ף סבר דהלכה כרב חסדא שצריך כדי חגירת צפורן ומפרש חגירת צפורן כ"ש מרגיש בצפורן הלכך לא הביאו הרי"ף שסמך אמ"ש דבעי לבדוק אבשרא ואטופרא כמלא למדין דלא בגוף הדין פליגי רק פליגי בפירוש חגירת הציפורן שהרשב"א מפרש חגירת הצפורן פגימה גדולה שתחגור ותאסוף הציפורן לתוכה הלכך כתב דלית הלכתא כוותיה דאף פגימה קטנה פוסלת ובלבד שתחגור שום דבר דאוגרת קרו לה והרא"ש מפרש חגירת הציפורן היינו כל דבר שמרגיש בציפורן והיינו פגימה קטנה ולכן כתב שהרי"ף סובר הלכתא כרב חסדא וא"כ אין שום חילוק ביניהן בגוף הדין . וא"ל שבציפורן אין מרגישין אלא דוקא פגימה גדולה שתחגור בה הציפורן ולכן כתב הרא"ש וכל פגימה שהוא מרגיש בצפורן היינו שתחגור בה הצפורן דהיינו פגימה גדולה דא"כ שאין מרגישין בצפורן אלא פגימה גדולה יקשה קשה להרשב"א והר"ן דס"ל דפגימה כ"ש פוסלת למה לן למיבדקיה אבישרא ואטופרא ואין סברא לומר שהם סוברים דאפילו פגימה קטנה מרגישין בצפורן דאין זה סברא שיחלוקו בזה איזה פגימה מרגישין בציפורן דנייתי סכין ונחזי אלא ודאי כ"ע ס"ל דאפילו פגימה קטנה מרגישין בצפרן ופליגא בפירוש חגירת הצפורן וכמ"ש ומיהו הואיל ורבינו שהביא דברי הרא"ש כתב שתמלא כדי שתחגור בה הציפורן ולא הזכיר כ"ש נראה שהוא מפרש דברי הרא"ש שאין מרגישין בצפורן אלא פגימה גדולה שתחגור בה הצפורן דוקא ולא פגימה קטנה ובזה פליגי לפי סברתו שהרשב"א והר"ן סוברים דאפי' פגימה קטנה מרגישין בצפורן וזהו דוחק כמ"ש ודו"ק : [ב] ורב אלפס פסק אפי' באמצע הסכין כו' וכ"כ הרמב"ם ורש"י כתב כסברא ראשונה

פרישה

כשרה פי' ולא אמרי' דלקנסיה הואיל ועבר על תקנת חכמים : (יא) אוגרת פי' לשון מאסף כמו אגרה בקיץ כו' : (יב) מסוכסכת פי' מסכסך הסכין והבשר ל' וסכסכתי מצרים במצרים וכתב מהרי"ו מסוכסכת לכתחילה לא ישחוט בה אפי' קיימא ארישא דסכינא ורוצה להוליך ולא להביא דגזרינן הולכה אטו הובאה או איפכא (וכתב רמ"א ולפי שאין אנו בקיאין היכא מקרי רישא דסכינא יש להטריף הכל והכי נהוג עכ"ל עכ"ה). ודוקא שיודע שיש בה מסוכסכת או הוא בדיעבד כשר דהיינו בדיעבד שלא היה יודע שאסור לשחוט בה אבל אם לא היה יודע שיש בה מסוכסכת אפי' אמר ברי לי שהולכתי ולא הבאתי שחיטתו פסולה דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה עכ"ל (וכ"כ הג"מ וכלבו והמרדכי הביאם הב"י עכ"ה) : (יג) וכגון דקיימא ארישא דסכינא הפוכה פניה מ"מ אם היה העוקץ לצד הראש אפי' ברישא תקרע אם יוליך בכח הסכין וכן להיפך מורי ועד"ר שהבאתי ל' הגמרא והפוסקים ומשם מוכח דאין פירושו הכי שרבינו שכתב כגון דקיימא ארישא דסכינא היינו לפי שיטת הרא"ש ולפי שיטתו כשמסוכסכת עומדת בראש הסכין והוליך לעולם אינו פוסל דהעוקץ מחלוש העור ולא מבוע הסימן דס"ל כרש"י דאחורי העוקץ קורע כמו פני העוקץ . אמת שמהרי"ו בשחיטות שלו כתב כמ"ש מ"ו ושם כתבתי דכתב ותפס מומרות כל הפירושים לא ע"פ תלמוד ע"ש וכן רשמתיהו בסמוך ועיין דרישה : (יד) אם העוקץ כלפי ראש הסכין פי' אחורי העוקץ הוא כלפי ראש הסכין ואם העוקץ כלפי הזנב פי' אחורי העוקץ כנגד הקתא : (טו) סכין שיש לה פגימות הרבה

כמגירה ואפי' בדיעבד פסולה ופרש"י אפי' כולם מסוכסכות [ג] ובעל העיטור כתב אם הם מסוכסכות כשרה בדיעבד אם שחט בענין שלא נגע בעוקץ הפגימה אלא מיירי שהן אוגרת וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לפירש"י (טז) סכין שאין בו פגימה אלא שהצפורן מסכסך בו מרוב חדודו בראש השבולת כשר. סכין שפיו חלק אלא שאינו חד שוחטין בו אע"פ ששהה בשחיטה (יז) רק שיוליך ויביא ולא ישהה בשהייה [ד] (יח) ובענין בדיקת הסכין אסיקנא והלכתא אבשרא ואטופרא

ומ"ש רבינו בשם בעל העיטור שאם הם מסוכסכות כשרה וכו' אלא מיירי שהן אוגרות איכא למידק א"כ ג מאי איריא הרבה אפי' אחד נמי וכ"ל דלדעתו ה"פ דברייתא סכין שיש בה פגימות הרבה תדון כמגירה דהא אפי' אין לה אלא אחת אוגרת פסולה אבל אם היא מסוכסכת כשרה וה"ה להרבה מסוכסכות מהרי"ן חביב ז"ל כתב דלבעל העיטור ברייתא לא זו אף זו קתני לא מגירה בלבד אלא אפילו סכין שיש בה פגימות הרבה אוגרת תדון כמגירה ולא שיש בה פגימות הרבה בלבד אלא אפי' אין בה אלא פגימה אחת אם היא אוגרת פסולה:

סכין שאין בו פגימה אלא שהצפורן מסכסך בו וכו' בפ"ק דחולין (טס) א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי דמיא לשאשה מאי א"ל מאן יהיב לן מבישריה ואכלינן: **וכתב** האגור שאנשנו נוהגים שלא לשחוט בסכין דומה לשאשה מפני שאין בקיאים בדבר עכ"ל: **סכין** שפיו חלק אלא שאינו חד שוחטין בו וכו' בפ' השוחט (לב:) אמר רבא השוחט בסכין רעה אפי' כל היום כולו כשרה ופרש"י דסכין רעה שאין חידודה חותך יפה אפי' כל היום כולו מאריך ושוהה בשחיטה אחת כשרה הואיל וכל שעה הוא מוליך ומביא ולא הפסיק בשחיטתו עכ"ל. ובסימן כ"ג יתבאר שדין זה בעוף דוקא: **ובענין** בדיקת סכין אסיקנא והלכתא אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא אין ל' רבינו מכוון שנראה מדבריו דהכי היא מסקנא דגמרא ואינו כן דליכא מסקנא בגמרא בהאי מילתא ולא עוד אלא שיש פוסקים שפסקו

דסכינא דאי באמצע מאי איריא פגימות הרבה אפי' פגימה אחת באמצע פסולה השחיטה ומ"ש דב"ה כתב דאם הם מסוכסכות כשרה דיעבד וכו' קשה דאי באוגרת אפילו באחת פסולה וי"ל דס"ל לב"ה דאיכא פסולה אוגרת באחת אלא בדקיימא באמצע הסכין אבל מסוכסכת כשרה אפילו באמצע והא דאוקימנא הך כשרה דמסוכסכת דקיימא ברישא דסכינא מפרש בעל העיטור דהיינו לומר דהעוקץ עומד לצד הראש שהוחלק העוקץ השני שלצד הקתא וכשרה אפילו עומדת באמצע כמו שפי' האלפסי וה"ה אפי' טובא מסוכסכת נמי כשרה דיעבד אפילו עומדת באמצע שאין העוקץ קורע בירידה אלא בפוגעו בסימן והא דתני בברייתא שאין בה אלא פגימה אחת משום אוגרת נקט הכי דאפי' באחת פסולה כשעומדת באמצע הסכין והשתא הא דתני סכין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה איירי בכולן אוגרת ובעומדין בראש הסכין ופסולה השחיטה משום דדמיא למגירה ומיחלף במגירה והיינו דקאמר תידון כמגירה דאילו לפירש"י קשה הלא מסוכסכת לא דמיא למגירה שהיא כולה אוגרת ולבעל העיטור לא קשה מאי קאמר תידון כמגירה הלא סכין שיש בה פגימות הרבה היא ממש מגירה דהא למאי שכתבתי דמיירי בדקיימא ברישא דסכינא ניחא דמגירה היא כולה פגימות מראשה לסופה וקאמר דסכין אע"פ שהפגימות אינן בה אלא ברישא דסכינא תדו כמגירה אך קשה לפי פי' ב"ה דאמאי מכשרינן במסוכסכות טובא טפי מבמגל קציר דאסור אפילו דיעבד גזירה הולכה אטו הובאה והכא לא גזרינן וי"ל דבמגל קציר דפגימותיה תכופים ונעשים ע"י אומן למלאכתן גזרו בה יותר וכיוצא בזה כתב הר"ן דמגל קציר שהוא כלי שצורתו כך יש לחוש אם היו מתירין אותה שמא ירגיל עצמו לשחוט בו לפי שהוא קרוב לאסור אילו טעה והחזיר ידו מעט לאחוריו אבל בסכין שאין צורתו כך כו' אם שחט בהולכה לבד שחיטתו כשרה עכ"ל. ככ"ל ליישב דעת ב"ה והב"י כתב ישוב אחר לדברי ב"ה גם כתב עוד ייסוב בשם מהר"י חביב וראיתי עוד פי' אחר למהרש"ל ולפי שלא ישרו לפע"ד לא כתבתים ומה שכתבנו בס"ד נראה נכון: **סכין** שפיו חלק וכו' מימרא דרבא בפ' השוחט (דף לב) ולקמן בסי' כ"ג כתב רבי' לחד פירושא שאינו מותר אלא בעוף ואיכא לתמוה למה כתב כאן בסתם שוחטין בו ועוד דכאן כתב דשוחטין בו לכתחלה ולקמן כתב השוחט בסכין שאינו חד וכו' דמשמע דוקא דיעבד ונראה דכאן לא אתא רבי' ללמד אלא על הסכין דה"א דחשבינן ליה כאילו היתה בו פגימה דכיון שאין פיה חד אינו חותך בסימנים אלא קורען קמ"ל דלא אלא אפי' לכתחלה שוחטין בו דאין זה כפגימה ואין בסכין מצד עצמו שום ריעותא אבל בדין שהייה כתב לחלק בין עוף לבהמה ודוקא דיעבד אבל לכתחלה אפי' עוף אסור דהא לכתחלה צריך שישחוט שנים גם בעוף כדלקמן ריש סימן כ"א ולפ"ז נראה דרבינו תופס פי' זה להחמיר בבהמה מדהביאו ולא חלק עליו אבל מהרש"ל כתב דמדלא כתב רבינו כאן לחלק בין עוף לבהמה משמע דכך עיקר דלעולם יכול לשחוט בסכין רעה אפי' בהמה ולקמן לא הביאו לפסק הלכה אלא כתבו בין שאר פירושיו בבעיא דשהה במיעוט הסימנים. ולפעד"כ דאין ראוי להקל בבהמה וע"ל בסי' כ"ג במה שכתבתי לשם בס"ד: **ובענין** בדיקת הסכין אסיקנא והלכתא וכו' כ"כ הרא"ש והלכתא אבישרא וכו' ובספרי התלמוד שבידינו לא נמצא לשון זה אבל מל' הרא"ש ורבינו נראה שכך היתה גירסתם בתלמוד ומל' הסמ"ק יראה שלא

פרישה

הרבה כו' ז"ל הברייתא ת"ר סכין שיש לה פגימות הרבה נדון כמגירה ושאין לה אלא פגימה א' אוגרת פסולה מסוכסכת כשירה וא"כ גרסינן התם אמר רבא ג' מדות כו' והנה פרש"י מוכרח אפי' כולה מסוכסכת דאל"כ מאי איריא שיש בה הרבה פגימות אפי' פגימה א' וגרת נמי וא"ת למה לן שיהא בה הרבה מסוכסכת הא רש"י והרא"ש ס"ל דאפילו בחדא כשהיא עומדת באמצע טריפה וי"מ דמיירי שכולן עומדים לצד הראש ולא באמצע הסכין ותירץ זה ליתא דהא כתבתי בדרישה לשון רש"י דס"ל דמסוכסכת אפי' דרך ירידתה בעוקץ קורעת וא"כ בשיש שני מסוכסכת בראש הסכין ה"ל דינו כאוגרת בראש הסכין וא"כ מה איריא פגימות הרבה הא אפי' בשני פגימות מסוכסכת נמי טריפה ודוחק לומר דהרבה ל"ד קאמרי אלא גם לרש"י י"ל דלא זו אף זו קתני כמ"ש ב"י בסמוך ביישוב דבע"ה וה"ק ל"מ מגירה אלא אפי' סכין שיש בה הרבה מסוכסכת ול"מ זה דיש בה הרבה אלא אפי' באוגרת א' פסולה ולטעמיה אזיל דמסוכסכת הרבה כיון שקורעין הם גרועין מחד אוגרת א"כ י"ל דכשיש בה הרבה מסוכסכת או ה"א דנזהר בה טפי שלא פגע בעוקץ בסימנים ולהוי כשר קמ"ל וע"ד שכתבה בשם מ"ו בסמוך שתירץ כן אליבא דבע"ה אפי' בכולן אוגרת גם לעיל סימן ח' כתבתי כיוצא בזה בעוקץ דממט דה"א דמותר מה"ט וכ"ל לשרי"ף דמכשיר במסוכסכת אפי' באמצע הסכין דמ"ה אסור כשיש בסכין הרבה מסוכסכת דה"א שלא הטיב ידו מעט הואיל ופגימות מרובות וכן תירץ הרשב"א והר"ן, ובע"ה שפי' הברייתא באוגרת צ"ל דברייתא לא זו אף זו קתני לא זו מגירה דאסור אלא אפי' סכין שיש בו פגימות הרבה אוגרת דינו כמגירה ולא זו הרבה אלא פגימה א' אוגרת פסולה כן תירץ מהרי"ן חביב וב"י פי' הברייתא אליבא דבע"ה בע"א ע"ש ועד"ר. ומורי תירץ אליבא דבע"ה דמפרש הברייתא באוגרת דהא קמ"ל דלא תימא חד אוגרת שהוא פגימה אבל הרבה פגימות אימא דרך מיתוכה בכך קמ"ל (ובזה מיושב הברייתא לדברי ב"ה שלא תהיה זו ואצ"ל זו עכ"ה): (טז) סכין שאין בה פגימה אלא שהציפורן מסכסך בה מרוב חידודו כשר באגור ובש"ע פוסל בזמנינו מלשחוט בו (לפי שא"א בקיאין בדבר וכ"כ רמ"א עכ"ה) גם בימיהם דוקא נקט מסכסך אבל אוגרת נתבאר שלדעת הרא"ש כל שהצפורן מוגר בו ואפי' כל שהוא פוסל: (יז) רק שיוליך ויביא ולא שהה בשהייה ובסי' כ"ג יתבאר שדין זה בעוף דוקא ע"ש בב"י ובסי' כ"ב הוכחתי דאיירי אפי' בבהמה ע"ש: (יח) ובענין בדיקת הסכין אסיקנא הלכתא אבשרא ואטופרא

דרישה

ראשונה ז"ל הגמרא פ"ק דחולין דף י"ז (גם הב"י הביא כל זה) ת"ר סכין שיש בה פגימות הרבה תדון כמגירה שאין בה אלא פגימה א' אוגרת פסולה מסוכסכת כשרה ה"ד אוגרת וה"ד מסוכסכת א"ר אליעזר אוגרת משתי רוחות מסוכסכת מרוח א' מ"ש מב' רוחות דמורשא קמא מחליסה ומורשא בתרא בזע מרוח א' נמי חורפא דסכינא מחליס מורשא בזע דקאי ארישא דסכינא סוף סוף כי אזלא מחליסה כי אתא בזע. כגון שהוליך ולא הביא. ופרש"י סכין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה ואין בה חילוק בין אוגרת למסוכסכת שאפי' כולה מסוכסכת פסולה. מורשא קמא מחליס עור ובשר לפני מורשא השני והשני בא ופוגע בסימן וקורעו. חורפא דסכינא קודם שיגיע לפגם מחליס וכל עוקצי הפגם קורעים הם ואינן חותכין בין בפוגעו בו בין כשהוא יורד ממנו כך שמעתי וכן הוא שהרי שנינו סכין שיש בה פגימות הרבה תדון כמגירה ואפי' מסוכסכת קאמר מדקא מפליג בחדא בין אוגרת למסוכסכת ובטובא לא מפליג. ומשמע אפי' כל עוקציה לצד א' לצד ראש הסכין והוליך ולא הביא אלמא בירידתו נמי קורע. דקיימא ארישא דסכינא כשהתחיל להוליך לא היה להסכין כח להחליס עד שעבר הפגם ואין כאן ספק שמא נגע העוקץ בסימן. וגרסינן תו התם בגמרא א"ל רב הונא בריה דרב נחמיה לרב אשי אמרת לן משמיה דרבא מסוכסכת פסולה והאמר רבא מסוכסכת כשרה ל"ק כאן שהוליך ולא הביא כאן שהוליך והביא. ופירש"י מסוכסכת שחיטתו כשירה "וכדאוקימנא "ברישא וכשהוליך ולא הביא ואפ"ה לא ישמוע לכתחלה שמא יוליך ויביא עכ"ל. וכתב ב"י פירש"י וכדאוקימנא בדקיימא "ברישא דסכינא והוליך ולא הביא והרא"ש כתב כפרש"י וא"כ כ' וז"ל ורב אלפס כתב מסוכסכת דקאמר רבא שחיטתו כשירה כשהוליך ולא הביא אבל אם הוליך והביא שחיטתו פסולה ולא כתב והוא דקיימא ארישא ומשמע שר"ל שאין העוקץ קורע כשהוא יורד ממנו וכך הוא מפרש מרוח א' נמי חורפא דסכינא מחליס ומורשא בזע דקאי ארישא דסכינא כלומר שהעוקץ עומד כלפי הראש ואז אינו קורע בירידתו לתוכו סוף סוף כי אזלא מחלסה וכי אתא בזע כגון שהוליך ולא הביא ואפי' עומדת באמצע הסכין כיון שהעוקץ לצד הראש והוליך ולא הביא כשר וכן אם העוקץ לצד הקתא והביא ולא הוליך כשרה ומיהו אף לפי זה היה צריך שיביא בהלכותיו דקיימא ארישא דסכינא כיון שאם היה העוקץ לצד הקתא צריך שיביא ולא יוליך (וטעמו דהרמב"ם שהשמיטו משום דס"ל דהתרצן שהשיב לו דקאי ארישא דסכינא כוונתו היה דתו ליכא למיחש לחורפא דסכינא דלפני הפגימה ולזה ודאי ל"צ להרי"ף לפי מאי דמשני דמיירי בהוליך ולא הביא וק"ל) ופירש"י עיקר דמוכחא סוגיא דשמעתין שהעוקץ קורע אף דרך ירידתו עכ"ל. וכתב עוד הרא"ש וז"ל והרמב"ם כתב סכין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם וכשתחזור ותבדוק אותה בהבאה תרגיש שיש בה פגם אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא שחיטתו כשירה ואם הביא שחיטתו פסולה ופשוט בעיני הרא"ש שהרמב"ם ס"ל כהרי"ף רבו. ומ"ש שתבדק בהולכה ר"ל שבדק הסכין כדי לשחוט בו דרך הולכת הסכין וממילא בדק בסכין דרך הבאתו אליו והיותר נראה דה"ק שתבדק בהולכה ר"ל שמוליך הסכין על האצבע דרך הולכה והיינו כמו ששוחט וכן בהבאה ולא איפכא האצבע על הסכין שאין זה דרך שחיטה וק"ל ועיין בל' הש"ע ומ"ש שלא תרגיש ר"ל שאינו קורע דרך הליכתו וק"ל. ומה שהקשה הרא"ש על הרי"ף שהבאתי הקשה ג"כ על הרמב"ם ככל הדברים האלה שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש כולן שוים בזה שמסוכסכת היא שהיה לו שני עוקצין כמין אוגרת ונשמט העוקץ הא' עד שאין מרגישין בו והעוקץ השני נשאר במקומו וסוברים הרי"ף והרמב"ם שאין מרגישין בהעוקץ אלא בפוגעו בו ר"ל שאינו קורע בסימן אלא בפוגעו בו והרא"ש סבר כרש"י הנ"ל שאף כשיורדין לתוכו מרגישין בו וקורע הסימן ולכן כתבו מה שכתבו כל א' לפי סברתו ומ"ש מתמה הרא"ש על הרמב"ם (אבל לפי מ"ש הר"ן פירושו דהרי"ף דמיירי דעוקץ דהמסוכסכת היא כפופה כ"כ עד שאינה נרגשת נתיישב תמיהת הרא"ש מהרמב"ם) וכתב אבל דעת רחוקה היא כיון "שזקופה היא מצד א' היאך לא ירגיש באצבעו כשהוא יורד לתוכה דמסוכסכת היא לצד א' כמו אוגרת מב' רוחות כו' עכ"ל הרא"ש ומהתימא על הב"י שהביא דברי רש"י והרי"ף והרא"ש וכתב בסוף ז"ל ואיכא למידק לדעת הרי"ף דמסוכסכת היינו שהוא כפופה הרבה ואינה נרגשת כלל אלא ברוח א' כו' ור"ל שהיא כזה. וכן היא מצויירת בדפוס שיטות המדפיס שבשמור הוא באופן זה ונמשך להלכה למעלה מהבגומא שביני ביני דוקא אינו נרגשת דרך הולכתו. ופגימה כזו לא נזכרת בתלמוד ובפוסקים זולת הר"ן שכתב בפ"א דחולין דף תרע"ז ע"ב וז"ל אוגרת משתי רוחות שהפגימה נרגשת בין בהולכה בין בהבאה מסוכסכת מרוח א' שהיא כפופה הרבה ואינה נרגשת אלא ברוח א' (ואינו ר"ל שהעוקץ הוא כפוף אלא כוונתו מצד השני שהשומו שם כ"כ בכפיפות עד שאין נרגש שהיה שם עוקץ כלל ואין בו עיכוב כלל) והרי"ף ז"ל סובר דכי פריך בגמרא סוף סוף כי אזלא מחלסה כי אתא בזע ומשני דפריותא דמסוכסכת כשהוליך ולא הביא תו לא צריכין למאי דאוקימנא מעיקרא דבקיימא ארישא דסכינא אלא אפי' באמצע הסכין כשירה ואיכא הכא הוויא אמרינא לרבנן קמאי ז"ל דס"ל דכי אמרינן מסוכסכת כשירה דוקא בדקיימא ארישא דסכינא דהכי אוקימנא לה בגמרא פריותא דמסוכסכת ארישא דסכינא והם מפרשים פגימת מסוכסכת בענין אחר עכ"ד נראה שמ"ש לרבנן קמאי ר"ל רש"י שהוא מפרש כן וגם הרא"ש ורבי' שנמשכים אחריו ומלכתב והם מפרשים פגימות המסוכסכת בענין אחר נראה דר"ל שאינן מפרשים שהן כפופות וכפי' הרא"ש הנ"ל. נמצא מבואר שהר"ן והרא"ש מחולקין בדעת הרי"ף שהר"ן מבאר דברי הרי"ף שהוא סובר דמסוכסכת עוקצו כפוף ומדברי הרא"ש שמבאר דברי הרי"ף ולא נזכר בו שום עוקץ כפוף נראה שהוא מבאר דבריו שמסוכסכת זו היו לה שני עוקצין בעלמא כאוגרת והוחלק עוקץ א' במשמוש וס"ל שהרי"ף סבר שאין נרגשין בו אלא בפוגעו בעוקץ כמ"ש בסמוך נמצא לפ"ז י"ל שהב"י אזיל בשיטת הר"ן. אלא דלפ"ז קשה דהו"ל להב"י להביא דעת הר"ן או לכתוב שהרי"ף והרמב"ם פירשו מסוכסכת בע"א ממה שהבינם הרא"ש גם בכ"מ לא הביא דעת הר"ן. ועיין בשיטות מהרי"ו שכתב ז"ל מסוכסכת קיימא ארישא דסכינא ממש והעוקץ הופכת פניה נגד הקתא כו' ואם עומדת לצד הקתא והעוקץ נגד ראש הסכין או אם הביא כשר ואם עומדת באמצע הסכין פסול בין בהולכה בין בהובאה ומצויירת שם דהעוקץ עלמה היא כפופה וקשה דהרכבים אתרי ריכבי דמה שפירש בעומדת באמצע הסכין פסול בהולכה ובהובאה וזהו דוקא לשיטת פירש"י והרא"ש ולדידהו בעומדת בראש הסכין כשר בכל ענין אפי' העוקץ לנוכח הסימנים ולשיטת הרי"ף דמחלק במקום שהעוקץ הוא שם לנוכח אין חילוק בין העוקץ ברישא דסכינא בין באמצעו גם ואפי' לשיטת הרי"ף נראה דמודה דאם עומדת ברישא דסכינא ממש דאין חילוק בין כנגד העוקץ דהא ודאי אין מ"ד דפליג. הסברת הגמרא הכ"ל דס"ל דאין המורשא בזע הסימנים אא"כ קדמתו חורפיה דסכין דמחליס לעור ובשר שעל הסימנים. וצ"ל דמהרי"ו תפס מומרת כל הפירושים אבל א"ל משום דלא ידעינן מה שנקרא ברישא דסכינא מ"ה כתב לשמור דהא ודאי בדקאי ברישא דסכינא ממש תו אין לחוש לרש"י וק"ל: [ג] ובעל העיטור כתב כו' אלא מיירי שהן אוגרת ושמעתי בשם מהר"ר שמשון ז"ל שתירץ הברייתא אליבא דבע"ה בענין זה דתנן בפ"ק דחולין דף ט"ו ע"ב בכל שוחטין חוץ ממגל קציר והמגירה והשניים והציפורן מפני שהן חונקין ע"כ ומדקאמרה חונקין ש"מ דאינה שחיטה כלל וכ"מ דאפי' ר"ע דפליג עם רבי ישבב דכלל ואמר כל פסול שנעשה בשחיטה נבילה ור"ע אומר טריפה מודה בכה"ג דאין זה שחיטה כלל אלא חניקה דנעשה נבילה ואע"ג דשם במשנה בפ"ב דף ל"ב ע"א מסיק דהודה ר"ע לרבי ישבב מ"מ מסיק שם ג"כ בגמרא בפ"ב דמתני' דאילו טריפות נשנית קודם שהודה ר"ע לרבי ישבב ולפי זה י"ל דבע"ה ס"ל דגם זאת הברייתא דקתני סכין שיש בה פגימות הרבה נידון כמגירה ר"ל להיות דינו כמגירה שהבהמה נעשה נבילה על ידו לכ"ע ולא טריפה ע"כ. וקשה לי על פי' דהא רש"י פי' במשנה על מ"ש מפני שהן חונקין שר"ל שאין חותכין אלא קורעין מחמת הפגימה ודוגמא זה פירש אפסול פגימה אחת וכן מוכח שם במשנה שהרי כלל פסול דמגירה עם פסול שניים ובשניים פסול אפי' בתרי ואע"ג דליכא אלא פגימה א' ביניהן וכתב עליה מפני שחונק וגם שם בגמרא ד' י"ז ע"א איתא ז"ל אבוה דשמואל פגם ושדר פגם ושדר שלחו ליה כמגירה שנינו ופרש"י עשה בסכין כמה פגימות ושדר לא"י לידע איזה אסורה ואיזה כשירה שלחו ליה סימן זה יהא לך בפגימות כמגירה שנינו שיהא עוקצי הפגימות מכוונת זו כנגד זו כמגירה כו' משמע דאפי' בחד פגימה דינו כמגירה: [ד] ובענין בדיקת הסכין אסיקנא והלכתא אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא. כתב ב"י ל' רבינו אינו מכוון שאין בגמרא מסקנא בזה ולא עוד אלא שיש

חידושי הגהות

ב ר"ל מאי איריא דנקט התם סכין שיש בה פגימות הרבה אפי' אחד נמי:

שלא היה גורם כך שהרי כתב וז"ל אבל אם נמצא יפה בחודו של סכין אפי' נמצא פגום מן הצדדין מותר כדברי רבינו נתגלה אלמא דהיה פוסק כרב יימר דקאמר אתלת רוחתא לא צריך משום דקי"ל כרבי זירא דשחט בסכין מלובנת שחיטתו כשרה משום דבית השחיטה מרווח רווח א"כ מה"ט נמי אפי' איכא פגימה מן הצדדין אינה קורעת כיון דמרווח רווח ע"ל בסימן ט'.
ומיהו בהגהת סמ"ק כתב שנהגו העולם לפסול כשנמצא פגימה מן הצדדין דבעינן בדיקה אתלת רוחתא עד כאן וה"כ וע"ל סעיף ד': **ומ"ש** בלאט ובכוונת הלב שלא יפנה לבו לדברים אחרים כ"כ הרשב"א בת"ה ור"ל שאע"פ שיפנה מחשבתו לדין בדיקת הסכין לא ירגיש בפגימה אם לא יכוון לבו בבדיקתו וכמ"ש הר"ר יונה כי בחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב: **השוחט** בהמות הרבה וכו' כך פסקו רוב הפוסקים כלישנא בתרא דפ"ק (דף י') דטריף רב יוסף עד תליסר חיותא ואפי' בקמייתא ודלא כהרבינו ירוחם בשם קצת מפרשים שכולן אסורות חוץ מן הראשונה: **אע"פ** שבדק הסכין וכו' כך פסק רש"י לשם וז"ל והשוחט אפילו בהמה אחת צריך לבדוק הסכין אחר

ואטופרא ואתלת רוחתא פירוש (יט) שצריך שיעבור עליו צפרנו לראות אם יחגור בו ובבשר אצבעו בתלת רוחתא פירוש על פיה ובשני צדדים הלכך בודק בהולכה ובהובאה על חודה בבשר לאט ובכוונת הלב שלא יפנה לבו לדברים בטלים ואח"כ בהולכה ובהובאה בצפורן שאינו יכול להרגיש יפה (ג) אם יבדוק בבשר ובצפורן ביחד וכן יעשה בשני הצדדין (כ) והם י"ב ואסמכתא ושחטתם בז"ה (שמואל א' י"ד) השוחט בהמות הרבה זאח"ז צריך לבדוק הסכין בין כל אחת ואחת ואם לא בדק ונמצאת פגומה (כא) כולן אסורות אפילו ראשונה אע"פ שבדק הסכין לפני השחיטה (ה) צריך לבודקו גם לאחריה וה"מ לכתחילה שהסכין לפנינו אבל אם נאבד שחיטתו כשרה ואפי' שחט בו הרבה זה אחר זה (כב) וי"א שאם נגע במפרקת הראשונה ושחט בו אח"כ אחרות ונאבד הסכין כל ששחט בה אח"כ אסור דשמא נפגם במפרקת הראשונה (ו) וא"א ז"ל מכשיר גם בזה אבל אם לא בדקו קודם השחיטה ונאבד אח"כ שחיטתו פסולה
ומיהו

שפסקו כרב יימר דאמר אתלת רוחתא לא צריכה בדיעבד מהא מרבי זירא דליכא סכין באור וכמ"ש בסימן ט' אלא לפי שראה רבינו בגמרא כמה אמוראי בתראי דסברי צריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא כתב דאסיקנא הלכתא הכי וכן פסקו כל הפוסקים המפורסמים. וטעמא דצריכה בדיקה אבישרא משום דושט הוא רך ואטופרא משום דקנה הוא קשה: **ומ"ש** רבינו שאינו יכול להרגיש יפה אם יבדוק בבשר ובצפורן ביחד וכו' עד ושחטתם בזה וכו' כ"כ הרא"ש שם ב"ה וביוצא בזה כתב הר"ר יונה ואכתוב לשונו בסוף סימן זה: **וכתב** הכלבו בשם הראב"ד שצריך לשנו' הצפורן אחר קצת הבדיקו' שמא נפגם הצפורן בחודו של סכין ואולי יש פגימה בצדדין שלא ירגיש בה לפי שעוברת בתוך פגימת הצפורן (ג): **השוחט** בהמות הרבה זו אחר זו צריך לבדוק הסכין בין כל אחת וא' ואם לא בדק ונמצאת פגומה כולן אסורות אפי' ראשונה וכו' פ"ק דחולין (ט') איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה א"ר הונא אפי' שיבר בה עצמות כל היום פסולה חיישינן שמא בעור נפגמה ורב חסדא אמר כשרה אימור שמא בעצם דמפרקת נפגמה והלכתא כוותיה דרב הונא בשלא שיבר בה עצמות והלכתא כוותיה דרב חסדא בששיבר בה עצמות. ופרש"י השוחט בסכין ואח"כ נמצאת פגומה. וידע הוא שכששחט בדק קודם שחיטה והיה יפה אבל לא בדק אחר שחיטה מיד: שמא בעור השחיטה נפגמה. ונמצא שלא נשחטו הסימנים אלא נקרעו שהפגם קורע וקרא וזבחת כתיב: הלכתא כרב הונא. דחיישינן לעור וע"י היה מעשה והורה לי ר"י בר יקר בעוף לאיסור עכ"ל: וגרסינן תו בגמרא (שם:) הוה עובדא וטרף רב יוסף עד תליסר חיותא כמאן כרב הונא ואפי' בקמייתא לא כרב חסדא ולבר מקמייתא ואי בעית אימא לעולם כרב הונא דאי כרב חסדא מכדי מתלא תלינן ממאי דבעצם דמפרקת דקמייתא איפגום דילמא בעצם דמפרקת דבתרייתא איפגום ופסקו הרי"ף והרא"ש כלישנא בתרא לחומרא שכתבו הילכך צריך בדיקה בין כל חדא וחדא ואי לא בדיק הסכין בין כל חדא וחדא ונמצאת הסכין פגומה כל מאי דשחיט בה אסור כדאמרינן הוה עובדא וטרף רב יוסף תליסר חיותא ואפי' קמייתא כרב הונא. וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' שחיטה והרשב"א בת"ה וכן דעת בעל העיטור ודלא כדכתב ר' ירוחם בשם קצת פוסקים שכולן אסורות חוץ מן הראשונה: **ואם** רוצה לשחוט עופות רבים ואומר בטוח אני שלא אמצא סכיני פגום לא אבדוק בין כל אחת ואחת אם אחר שחיטת כולן ימצא הסכין פגום יטרפו הכל לדעת בעל המאור ד שאכתוב בסמוך שפיר דמי וכ"כ מדברי הרשב"א בת"ה הארוך. ובעל תה"ד בסימן קפ"ד כתב דלדעת הרי"ף והרמב"ם משמע דשרי ולידד בדבר הרבה (ד) ור' ירוחם כתב אסור לו לכתחלה לשחוט אחרת עד שיבדוק הסכין: **וכתב** בסה"ת ואם לא בדק הסכין קודם ששחט אפילו שיבר בה עצמות בסוף ומצא בה פגימה כולן אסורות ופשוט הוא: ומ"ש רבינו אע"פ שבדק הסכין לפני השחיטה צריך לבודקו גם לאחריה וה"מ לכתחילה שהסכין לפנינו אבל אם נאבד שחיטתו כשרה ואפילו שחט בו הרבה זה אחר זה וי"א שאם נגע במפרקת הראשונה ושחט בו אח"כ אחרות ונאבד הסכין וכו' וכן כתב שם הרא"ש וז"ל יש מהגדולים שהחמירו ואמרו שאם נגע במפרקת הראשונה ולא בדק הסכין ונאבד אחר שחיטה השנייה אסורה דחיישינן שמא בעצם המפרקת איפגים ולא מסתבר דבנגיעה כל שהוא לא שכיח דפגים ולא מחזקינן ריעותא ואע"ג דרש"י כתב השוחט אפי' בהמה אחת צריך לבדוק אחר השחיטה היינו לכתחלה אי איתיה קמן דליבדקיה אבל אם נאבד לא תלינן ריעותא ובעל המאור כתב אע"ג דמצריך רב כהנא בדיקותא בין כל חדא וחדא זהירות יתירתא היא מפני שחיטת רוב בהמות שלא יפול בהם ספק דילמא אגב דנגע סכינא בכל עצם ועצם דמפרקת איפגמה אבל לאחר שחיטת בהמה אחת אין לנו ראיה להצריך לבדוק הסכין ואפילו בשחיטות הרבה בהמות אם לא נזהר ולא בדק בין כל אחד ואחד ולא אחר שחיטה אין פוסלין שחיטתו בכך מאחר שבדק בתחלת השחיטה וכ"כ בעל העיטור עכ"ל. ה וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל בדק סכין ושחט בה צריך לבדוק אחר שחיטה אע"פ שסכין עומד בחזקתו אין סומכין על חזקה זו כל שהוא לפנינו פעמים שהוא נפגם בעור ולא ידע וכן פסק הרמב"ם בפ"א אע"פ שהראב"ד חלק עליו: ומ"ש אבל אם לא בדקו קודם השחיטה ונאבד אח"כ שחיטתו פסולה כ"כ שם הרא"ש והרשב"א בת"ה ופשוט הוא מאחר שלא היה לו חזקת כשרות ובהמה בחייה בחזקת איסור
עומדת

השחיטה וכו' וכ"כ הרמב"ם בפ"א וצריך לבדוק כן אחר השחיטה שאם מצא בה פגם אחר שחיטה ה"ז ספק נבילה וכו' והראב"ד השיג ואמר כבר הסכימו חכמים שא"צ אא"כ רוצה לשחוט אחריה שלא אמרו בגמרא צריך לבדוק אלא השוחט ונמצאת פגומה ואילו היה צריך היו אומרים כן כמ"ש השוחט צריך שיבדוק בסימנים אחר ששחט עכ"ל וכ"כ בעל המאור וז"ל אבל לאחר שחיטת בהמה אחת אין לנו ראייה להצריך בדיקת הסכין ע"כ ולפעד"נ דדבר פשוט הוא דאין לסמוך על חזקת הסכין שבדקוה לפני שחיטה כיון שהסכין לפנינו דאין סומכין על החזקה או על הרוב אלא בחזקה ורוב הקבוע מצד טבע העולם אבל חזקה ורוב שהוא מצד מנהג והמנהג עשוי להשתנות אין סומכין עליו כיון שאפשר לעמוד עליו בבדיקה כשהוא לפנינו שמא נשתנה ממנהגו ולפיכך בסכין נמי דאפשר דבעור נפגם צריך לבדוק אחר השחיטה אם הוא לפנינו ומה"ט לא צריך להזהיר עליו ולומר דצריך דפשוט הוא דצריך ומה שהקשה הראב"ד ממה שאמרו צריך שיבדוק בסימנים יש ליישב דודאי לא היו צריכין לומר דצריך שיבדוק בסימנים דפשיטא הוא דצריך חדא דאין כאן חזקה כלל דשמא לא שחט רוב הסימנים א"נ שמא שחט שלא במקום שחיטה ואפי' את"ל דאיכא חזקה משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושרי מדאורייתא כמ"ש התוס' (בדף ט') בד"ה ואסורה באכילה אפ"ה כיון דחזקה זו דהשוחט כראוי הוא מצד מנהג העולם אין סומכין עליה וצריך לבדוק כדפי' אלא באו ללמד דאם לא בדק בסימנים ונתתך הראש דשוב א"א לבדוק בסימנים פסולה השחיטה אף דיעבד והא דשאלו בגמרא לא בדק בסימנים מאי לא היתה השאלה אם היא כשרה דפשיטא היא דאסורה אפילו דיעבד אלא שאלו אם היא טרפה או אם היא נבלה והשיבו על זה דפליגי בה תנאי ע"ש (בדף ט') אבל בבדיקת הסכין לאחר השחיטה אף על פי דצריך לבדוק אם הוא לפנינו מ"מ אם נאבד הסכין דאי אפשר לבדקו כשרה השחיטה דהסכין הוא בחזקת בדוק שבדקוה קודם השחיטה מה שאין כן בבדיקת הסימנים שאין שם דין חזקה מדרבנן כדמוכח ממ"ש התוס' שהבאתי ולפיכך אין כאן קושיא מבדיקת הסימנים וכך נראה מדברי הרא"ש מדכתב דאם נאבד הסכין אחר שחיטה דכשירה מכלל דכשלא נאבד צריך לבדקו ומה שהביא הרא"ש דברי בעל המאור ובעל העיטור שכתבו דא"צ לבדוק אחר השחיטה לא מפני שהרא"ש פוסק כמותם בדין זה דהא ודאי ליתא וכדמוכח מתחלת דבריו אלא הביא דבריהם כדי לסתור דברי הגדולים שאוסרים בנגע במפרקת ונאבד וכדי לחזק דבריו שהיא כשרה הביא ראיה מדברי בעל המאור וב"ה דכתבו שאם שחט הרבה בהמות ולא בדק כלל אחר השחיטה שאין פוסלין שחיטתו אבל במ"ש בעל המאור דאין ראיה להצריך לבדוק הסכין אחר השחיטה בבהמה אחת לא ס"ל להרא"ש כוותיה אלא שהביא לשונו כמו שהוא ולא רצה להביא תחלת דבריו וסופן ולהשמיט מה שכתב באמצע: **ומ"ש** והני מילי לכתחלה וכו' כ"כ הרא"ש לשם. ומ"ש ויש אומרים שאם נגע במפרקת וכו' כ"כ הרא"ש בשם מקצת גדולים נראה דטעמם דהראשונה ודאי כשרה כיון שבדק הסכין תחלה וליכא ריעותא לפנינו אלא שנאבד הסכין אוקמוה אחזקתו בדוק ושלא נפגם בעור אבל האחרים דאיכא ריעותא לפנינו כיון שנגע במפרקת הראשונה והיה צריך לבדוק הסכין שמא נפגם במפרקת הו"ל כאילו שחט בלא בדיקת הסכין ונאבד הסכין דהשחיטה פסולה אבל הרא"ש חלק עליהם והסכים לדברי בעל המאור והעיטור המכשירים עיין שם ומיהו ודאי דוקא בנגיעה מכשיר הרא"ש אבל בחתך במפרקת בכה"ג תלינן לקולא בבהמה אחת דנפגם בעצם המפרקת ולא בעור וכל שכן דתלינן לחומרא בשוחט בהמות הרבה אפילו בנאבד הסכין וכולן אסורים חוץ מהראשונה ועיין לעיל בתחלת סימן זה. ולענין הלכה נקטינן כהרא"ש דמכשיר בנאבד וכן כתב מהרש"ל בפ"ק סימן י"ח וז"ל ואיני יודע על מה נתחבטו הגדולים בזה להביא ראיה לכשרות דהא אפילו רב הונא
דמטריף

דרכי משה

בהלכות שחיטה שחיבר דהא דמסוכסכת כשירה בדיעבד היינו דידע הפגימה קודם ששחט אלא שהיה סבר דמותר לשחוט בה בהולכה או בהובאה אבל לא ידע בה טרפה עוד שם בהג"ה דאנו נוהגין להטריף כל מסוכסכת אפי' בדיעבד דאנו לא בקיאין ברישא דסכינא עכ"ל. וכ"מ דיש להחמיר ממרדכי דלעיל שפסק שאינו רגילות שתמצא ברישא דסכינא לגמרי וכן ראיתי כתוב בה' שחיטות ישנים מסוכסכת אינה כשירה אלא דקיימא ארישא דסכינא לגמרי שאין שום חוד למעלה ממנו וא"כ בזמה"ז דאין אנו בקיאים לידע שעורו כל מסכסכת אפי' בדיעבד פסולה. מצאתי בשחיטות ישנים סכין שאין הברזל דבוק לקתא ויש בין סכין לקתא כמין פגימה אסור לשחוט בו: (ב) וע"ל ס"ס ו' דאינו יכול לשחוט בלא בדיקה וע"ל סימן ט' מדין סכין שנמצאת פגומה בצדדין לאחר שחיטה: (ג) ובהלכות שחיטה שחיבר מהרי"ו שאנו נוהגין אחריהן כתב שלא יבדוק ב' צידי הסכין בפעם אחת שלא יוכל לבדוק יפה בענין זה: (ד) ולבסוף פסק להתיר ובמהרי"ל כתב לאסור דלמא יטלו משם מקצתן קודם שיבדוק הסכין וב"י כתב דרבינו ירוחם כתב לכתחלה אסור לשחוט אחרת עד שיבדוק הסכין. אמנם מדברי בעל המאור והרשב"א נראה כדברי ת"ה עכ"ל מהרי"ל (וי"ג עוד כתב מהרי"ל) כשבודק בין בהמה לבהמה צריך לבדוק אג' רוחתא אבשרא לחוד ואטופרא לחוד עכ"ל אבל בשחיטת ישנים מצאתי וז"ל א"צ לבדוק בי"ב בדיקות בין שחיטה לשחיטה כי אין רוח חכמים נוחה הימנו להפסיק כ"כ בין ברכה לשחיטה שנייה: (ה) ובכלבו דאף בדיעבד אם נמצא פגימה מצדדי הסכין טריפה ולכך צריך גם בסוף השחיטה לבדוק אתלת רוחתא בבשרא וטופרא עכ"ל וכן נתבאר לעיל ס"ס ט': (ו) וב"י פסק דנקטינן לחומרא וכ"כ

פרישה

ואטופרא ואתלת רוחתא עד"ר: (יט) שצריך שיעביר עליו צפרנו לראות אם יחגור בבשר אצבעו פי' בצפרנו משום הקנה שהוא קשה ובבשר משום הושט שהוא רך: (כ) והם י"ב כו' כתב הכלבו בשם הראב"ד שצריך לשנות הצפורן אחר קצת הבדיקה שמא נפגם הצפורן בחודו של סכין ואולי יש פגימה בצדדין שלא ירגיש בה לפי שעוברת בתוך פגימת הצפורן (ובמהרי"ו בשחיטתו שלא יבדוק ב' צדדי הסכין ביחד אלא כל אחד בפני עצמו עכ"ה): (כא) כולן אסורות אפי' הראשונה הטעם משום דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך שנשחטה בהכשר ואימא שמא נפגם בעור של ראשונה וקרע: (כב) וי"א שאם נגע במפרקת הראשונה ושחט בה אחר כך אחרות ונאבד הסכין כל ששחט בה אח"כ אסור יש לדקדק לפי סברת הי"א שאוסרים האחרות דהואיל
ונגע

חידושי הגהות

ד ר"ל דהבעל המאור ס"ל בסמוך דא"צ בדיקה אחר שחיטה כלל רק בבהמות הרבה משום זהירות יתירה ולכן יכול לשחוט לכתחילה על סמך שיבדקנו שאף אם ישכח לית לן בה ומ"ש על זה וכ"כ מדברי הרשב"א אע"ג דהרשב"א ס"ל דצריך בדיקה אחר השחיטה מבואר באריכות בכנה"ג אות ל"א: ה ז"ל הכנה"ג כתב הב"ח דמ"ש הרא"ש ובעל המאור כתב כו' לא שהוא סובר כן אלא כתב כן לאפוקי דעת יש מהגדולים אבל הוא סובר כהרשב"א דלכתחלה כדאיתא סכין קמן צריך לבודקו אחר שחיטה מן הדין ולא מזהירות
יתירתא

ומיהו כתב א"א ז"ל טבח שיש לו סכין מיוחד לשחיטה ומקום מיוחד שמצניעו שם תמיד בחזקת בדוק הוא (יג) ואם שחט בו בלא בדיקה ונאבד שחיטתו כשרה השוחט בסכין בדוק ואחר השחיטה (ח) שבר בה עצמות ומצאו פגום כשרה שאנו תולין שבעצמות נפגם וכל כיוצא בזה כגון שנפלה על גבי קרקע קשה ודוקא שראינוהו שנפלה על חודה אבל מספיקא אין תולין לומר שנפלה על חודה כתב בעל העיטור (ט) אם נמצא עצם המפרקת פגום והסכין פגום ע"י היה מעשה ונשאלתי [ס] (כד) והשבתי כיון שדרך שחיטה נפגם לא דמי לשבר עצמות ופסולה ורבותינו נחלקו עלי ושאלתי את

עומדת עד שיודע במה נשחטה : **והיכא** ששחט בסכין בדוק ונאבד קודם שיבדקנו אחר שחיטה ואח"כ נמצא והוא פגום כתוב בתשובת הרא"ש (ז) בשם הראב"ן דשחיטה כשרה הואיל ויצא בהיתר והאי דנמצאת פגומה איימור שיבר בה עצמות ולאו אדעתיה דאוקי סכין אחזקתיה ואימור לא איפגים : ומ"ש ומיהו כתב א"א ז"ל טבח שיש לו סכין מיוחד לשחיטה וכולי עד שחיטתו כשרה שם כ"כ הרשב"א בת"ה וסיים בה שאין חוששין שמא עם עמידתו נפגם מעצמו : ובדין נגע בבירור בעצם דמפרקת דראשונה ושחט בו אח"כ אחרות כתב הרשב"א בת"ה שהורו רבותיו שחוששין לכל אותן שנשחטו אח"כ עד כאן ולענין הלכה למעשה נראה דהכי נקטינן : ומ"ש רבינו השוחט בסכין בדוק ואחר השחיטה שבר בה עצמות ונמצא פגום בשרה וכו' כבר נתבאר בסמוך דאסיקנא הלכתא כרב חסדא בששיבר עצמות : ומ"ש וכל כיוצא בזה כגון שנפלה ע"ג קרקע קשה ודוקא שראינוהו שנפלה על חודה כ"כ שם הרא"ש והלכתא כרב חסדא בששיבר בה עצמות וכן אם נפלה הסכין בחודה ע"ג קרקע קשה וכ"כ הרשב"א בת"ה : ומ"ש אבל מספיקא אין תולין לומר שנפלה על חודה כ"כ הרשב"א בת"ה ופשוט הוא דכיון דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך שנשחטה בהכשר כל שאין ידוע לך בודאי שנפלה על חודה לא נודע לך שנשחטה בהכשר : ומ"ש בשם בעל העיטור שאם נמצא עצם המפרקת פגום והסכין פגום פסולה נראה לומר שאיפשר שאין זה חולק על מ"ש המרדכי שאירע במגנצ"א ששחטו פר ונמצאת הסכין פגומה והורה ריב"ק להדיח הדם מן המפרקת ונמצא חתך בעצם המפרקת שהסכין נכנס לשם והתיר וכן העידו על רבינו שמריה שהתיר דכיון שנמצא חתך בעצם הוי כשיבר בה עצמות עכ"ל . דההיא חתך ממש הוה אבל הא דבעל העיטור פגום בעלמא הוה עצם דמפרקת ולא היה בו חתך . אבל הר"ן כתב איכא מ"ד דכיון דפסקינן הלכתא כרב חסדא בששיבר בה עצמות ה"ה כשנגע ודאי בעצם המפרקת דכששיבר בה עצמות דמי ואיכא בהא מילתא קולא וחומרא קולא אם לא שחט אלא בהמה אחת דתלינן בעצם המפרקת ואמרינן דבתר שחיטה איפגים חומרא אם שחט בהמות הרבה ונגע בעצם המפרקת דקמייתא ואח"כ נאבד הסכין או שיבר בה עצמות כולן אסורות חוץ מן הראשונה ומסתברא דליכא למיסמך בהא מילתא לקולא דכיון דלא נפסקה הלכה כרב חסדא אלא כששיבר אין להקל בכך אא"כ שיבר העצם לגמרי אבל נגיעה לא וכן דעת הרמב"ן ואחרים מחמירין לו לומר דאפי' שיבר עצם דמפרקת ממש שחיטתו פסולה דעצם דמפרקת רך הוא ועוד דאפי' שאר עצמות אם שיבר אותם כעין עצם דמפרקת לא תלינן בהו דדוקא שיבר אמרינן אבל חתך דרך הולכה והובאה כדרך שהוא עושה בעצם דמפרקת לא וכ"כ הרשב"א ז"ל עכ"ל . וכ"כ שהיא דעת בעל העיטור שכתב כיון שדרך שחיטה נפגם לא דמי לשיבר עצמות ופסולה וכ"כ ר"י דדוקא שיבר דרך הכאה שאם הוליך והביא בעצם לא שאין דרך לפגוע בענין זה וכן יש לדקדק קצת מדברי הרשב"א בת"ה גבי סכין שנפלה ואין ידוע שנפלה על חודה :

ולענין הלכה למעשה הכי נקטינן להחמיר באיסורא דאורייתא : כתב הרשב"א בת"ה שכל שנמצאת פגומה אפי' שיבר בה עצמות שחיטתו פסולה אא"כ יש בסכין כדי שיעור שני צוארים דאפשר שאפי' נפגם בעור שמא לא נגעו סימנים בפגימה אבל אם אין בסכין כשיעור הזה אין תולין להקל וי"א שאם נאבד הסכין או שיבר בה עצמות ונמצאת פגומה כולן אסורות חוץ מראשונה דחוששין להחמיר שמא נגע בעצם דמפרקת דראשונה ונפגם וכתב ששתי סברות אלו לא נראו בעיניו והיינו דוקא כשאין ידוע אבל אם ידוע שנגע בעצם המפרקת כבר כתבתי שדעתו לחוש לדברי המחמירין : **כתב** המרדכי בפ"ק דחולין שאם בדק הסכין אחר שחיטה והצניעו ואח"כ נמצא פגום לית לן בה דאימור בדבר אחר נפגם מעצמו או שיבר בה עצמות ולאו אדעתיה . ושמעתי שריב"ק היה רגיל להכות סכין בעץ קודם שהצניעו ולא זכיתי לשאול את פיו איך היה עושה מעשה עכ"ל . ואפשר דס"ל לריב"ק שאם בדק הסכין אחר שחיטה והצניעו ואח"כ נמצא פגום אסור לפיכך היה מכה בעץ כדי שיהא לו במה לתלות או שהיה חושש שמא יפגום בשום דבר ולאו אדעתיה ויבא אדם אחר ויבדקו לשחוט בו וימצאנה פגום ויוציא לעז

דמטריף בשיבר בה עצמות היינו משום דאיכא ריעותא שהרי הסכין פגום לפניך אבל בלא ריעותא ובתחלה נבדקה כדינה לכ"ע כשר עכ"ל וכן פסק בש"ע : **ומ"ש** ומיהו כתב א"א ז"ל טבח כו' נראה דהיינו דוקא כשבדקו לסכין אחר ששחט בה ומצאו יפה והצניעו התם הוא דבחזקת בדוק הוא ולא חיישי' שמא עם עמידתו נפגם מעצמו אבל אם הצניעו לאחר ששחט בה בלא בדיקה אחר השחיט' וחזר ושחט בה בלא בדיקה ונאבד שחיטתו פסולה שהרי בשעה שהצניעו לא היה בחזקת בדוק דשמא נפגם על ידי שחיטה הראשונה בעור או בעצם המפרקת והיכא דנגע בבירור בעצם המפרקת דראשונה ושחט בו אח"כ אחרות פשיטא דחוששין לכל אותן שנשחטו אח"כ אע"פ שנאבד הסכין וכך כתב הרשב"א בת"ה שכך הורו רבותיו ומביאו ב"י ופסק כך בש"ע : השוחט בסכין בדוק וכו' עד אבל מספיקא אין תולין לומר שנפלה על חודה כ"כ הרא"ש בפסקיו והרשב"א בת"ה וקשיא לי דבתשובת הרא"ש כלל עשרים סי' י"ד כתוב ע"ש ראב"ן דבנאבד הסכין אחר השחיטה קודם הבדיקה ואח"כ נמצא והוא פגום דכשרה הואיל ויצא הדבר להיתר יצא אבל רבינו סב"ע ז"ל כתב לאיסור והשיב הרא"ש דהא דקי"ל כרב הונא בשלא שיבר בה עצמות דפסולה חומרא יתירה היא לתלות דבעור איפגים דטפי הו"ל למימר דבעצם המפרקת איפגים הילכך היכא דנאבד הסכין ומספקא לן אם שיבר בה עצמות דניתוסף עוד ספיקא אחרת שרינן לה וזה היה טעמו של הראב"ן ואם עשה שום תשמיש בסכין שראוי ליפגם בו מה"ט שרינן ליה דחומרא יתירה היא לתלות בעור יותר מבעצם המפרקת הלכך בקל תלינן בדבר אחר עכ"ל והשתא כיון דאפילו בנאבד הסכין ונמצא והוא פגום שהרי פגום לפניך תלינן לקולא דשמא שיבר בה עצמות ואע"ג דאיכא ספיקי טובא לאיסורא חדא שמא לא השתמשו בה כלל ואפילו נשתמשו בה שמא לא השתמשו בה בדבר שראוי ליפגם ואפילו נשתמשו בה בשבירת עצמות שמא לא נפגם על ידי כך אלא כבר נפגם אפ"ה תלינן לקולא כיון דחששא דשמא בעור נפגם חומרא יתירה היא א"כ לפי זה כ"ש כשראינו שנפלה על דבר קשה דפשיטא דתלינן דעל חודה נפלה כיון דניתוסף בה עוד ספיקא אחרת דאינן לה לחששא דשמא בעור נפגמה דבקל תלינן בדבר אחר ופשיטא דמ"ש ראב"ן הואיל ויצא הדבר בהיתר יצא אין זה טעמו של היתר דאם היה אסור מעיקר הדין לא מהני כלל מה שיצא להיתר אלא עיקר טעמו כיון שניתוסף עוד ספיקא וכדכתב הרא"ש להדיא דזה היה טעמו של ראב"ן וא"כ כשנתוסף עוד ספיקא כשנפל על דבר קשה אמאי תלינן לחומרא ונראה דודאי לפי מה שכתב הרא"ש בתשובה לפסוק כראב"ן אף בנפל על דבר קשה ולא ראינו שנפל על חודה יש להתיר אבל למאי שכתב בפסקיו וכן אם נפלה הסכין בחודה על גבי קרקע קשה משמע להדיא דמספיקא לא תלינן לומר שנפלה על חודה אלמא דבפסקיו חזר בו ממ"ש בתשובה להורות לקולא כראב"ן אלא תופס סברת רבינו סב"ע שחלק על ראב"ן והורה לאיסור וגם אפשר שראה הרא"ש להרשב"א בת"ה שהורה לאיסור הסכים עמו לאיסור וא"כ לא קי"ל כתשובת הרא"ש שפסק כראב"ן להקל אלא כפסקיו שפסק לחומרא כרשב"ע דפסקיו הם אחרוני' ככ"ל ברור ופשוט אבל בש"ע פסק כתשובת הרא"ש בסעיף י"ג וגם פסק כהרא"ש בפסקיו בסעיף ט"ו וכ"כ מהרש"ל לשתיהם פ"ק דחולין בסי' י"ח ובסימן י"ט ולפעד"כ דשגגה היא שיצאה לפני השליטים . ונקטינן דהיכא דנאבד ואח"כ נמצא והוא פגום דאסורה ואין להקל כלל בשביל שיצא הדבר להיתר ודו"ק :

כתב בעל העיטור אם נמצא עצם המפרקת פגום וכו' אע"ג דבתחילת סי' זה פסק רבינו בסתם דאפילו נגע בעצם המפרקת ה"ז נבלה נראה דלשם מיירי בנגע לחוד ולא נמצא עצם המפרקת פגום דבהא מודים רבותיו של ב"ה דה"ז נבלה וכאן דנמצא עצם המפרקת פגומה נחלקו בה :

ומ"ש כיון דדרך שחיטה נפגם לא דמי לשיבר עצמות ופסולה נראה דלפי זה אפי' בחתך בכח ממש פסולה כיון דדרך שחיטה בהולכה ובהובאה נפגם לא דמי לשיבר עצמות וכן נראה ממ"ש הר"ן ע"ש הרשב"א ומביאו ב"י וחולקים אמעשה דריב"ק שכתב המרדכי להכשיר בנמצא חתך וכ"כ ב"י בסוף דבריו וחזר בו ממ"ש בתחלת דבריו דאפשר שאין ב"ה חולק אמ"ש המרדכי אלא ודאי חולק הוא ומיהו הרא"ש ודאי מחלק בין חתך בכח במפרקת לאינו חותך בכח דבחותך בכח תלינן במפרקת בין לקולא בין לחומרא כמ"ש בתחלת סי' זה ואיכא לתמוה שלא כתב כך רבינו בשם הרא"ש פדרכו : **ולענין** הלכה באיסורא דאורייתא נקטינן לחומרא הכא והכא דבהמה אחת אפילו חתך בכח במפרקת פסולה דדילמא לא דמי לשיבר עצמות ואם שחט בהמות הרבה ונגע בבירור בעצם המפרקת דקמייתא אפילו לא נמצא עצם המפרקת פגום ונאבד הסכין כולן אסורות חוץ מהראשונה דכשרה דדילמא אפי' נגיעה דעצם המפרקת הוא פוגם וכן פסק בש"ע והוסיף להחמיר דבבהמה אחת אפי' שיבר בה עצם המפרקת אפי' דרך שבירה אין תולין בו מפני שהוא רך וכמ"ש הר"ן די"א להחמיר בכך :

כתב מהרש"ל בהגהותיו האידנא נוהגין ללמוד לשוחטין בסתם שלא יהא הסכין פגום ולא לחלק בין אוגרת למסוכסכת שלא יבא להקל בפגימה אלא סתמא שלא יהא שום פגימה אפילו כחוט השערה וכן קבלתי ולא מיבעיא בחודה אלא אפילו מן הצדדין כי מסקנת הרא"ש היא דאפילו פגימה מן הצד פסלה ומ"ה בעינן לבדוק גם משני צדדין אבל אותן רשומין שהן מן הצדדין בסכינין נ"ל דמותר כיון דבית השחיטה מרווח רווח דהא סכין מלוכנת כשרה למסקנת הרא"ש וחולק בין מן הצדדין ללבון אבל רושם שהוא רחוק מן החוד פשיטא דמרווח רווח ותדע דבמרדכי כתב די"א דאפילו פגימה מן הצד כשרה מטעם דמרווח רווח אלא שהביא ראייה לאיסור מדמצרכינן בדיקה אתלת רוחתא אבל בנדון דידן ליכא מאן דפליג שהרי לא הוזכר בכל הצד בדיקה עכ"ל : **כתב** מהרא"י בת"ה סימן קפ"ד דיכול השוחט לשחוט הרבה על סמך שיבדוק הסכין לבסוף ושאם ימצא פגום יטריף הכל והאריך בדבר ועיקר דקדוקו מלשון הרי"ף והרא"ש שכתבו לפיכך

דרכי משה

וכ"כ הר"ן ד' תרע"ו ע"א ונ"ל דאף לדברי הרא"ש לא מכשיר אלא בנגע אבל מצא פגימה בעצם המפרקת ראשונה האחרונות טריפה דהואיל ונמצא פגימה חיישינן דלמא בראשונה נפגם אע"ג דלקמן לא תלינן בפגימת המפרקת היינו לקולא אבל לחומרא תלינן כנ"ל וכ"מ בהר"ן דלעיל ובאשר"י ריש השוחט משמע בהדיא דמ"ש שחיטתו כשירה ר"ל מותר בדיעבד ע"ל סס"ו : (ז) כלל כ' סימן י"ד דאם נאבד הסכין ואח"כ נמצא פגום ראב"ן מתירן ור' שבט אומר ודעת הרא"ש כדעת ראב"ן : (ח) ובמרדכי פ"ק דחולין ע"ג סכין שהיה קודם בדיקה בחזקת בדוק (יום) או יומים ושחט בה ק' בהמות ושבר בה עצמות ונמצאת בה פגימה נראה דכולן מותרות דתלינן בעצמות עכ"ל ונראה מזה אפילו לא בדקה קודם שהיטה רק שהיה בחזקת בדוק תלינן בעצמות ובב"י וז"ל אם לא בדק הסכין קודם ששחט אפי' שיבר בה עצמות בסוף ומצא בה פגימות כולן אסורות ופשוט הוא וצריכין למימר דמיירי שלא היה בחזקת בדוק מעיקרא בהר"ן פ"ק דף תרע": ע"א יש מחמירין דדוקא שיבר בו עצמות אבל אם חתך בו עצמות דרך הולכה והובאה טריפה וכ"ה בתא"ו נט"ו א"ה ה"ב : (ט) אבל במרדכי כתב להתיר ונראה מדברי ב"י דאנן נקטינן לחומרא ואין חילוק בין פגימה בעלמא לחתוך גמור שנמצא במפרקת בכל ענין טריפה :

בהגהות

פרישה

ונגע במפרקת הראשונה אמרינן שנפגם שם לפי סברתם אף הראשונה תאסר דאמרינן לעיל בדק הסכין תחלה ושחט בה ולאחר השחיטה נמצא הסכין פגום אפי' נגע בעצם המפרקת אסור דתלינן שמא בעור נפגם וי"ל דהתם הואיל ואיכא ריעותא תלינן לחומרא לומר שמא בעור נפגם אע"פ שנגע בעצם המפרקת אבל הכא שאין הסכין פגום לפנינו לא אמרינן נפגם בעור ואפי' נגע בעצם המפרקת לא אמרינן דודאי נפגם והא דאסרינן האחרים משום דאמרינן הואיל ואיכא ריעותא שנגע בעצם המפרקת אף אם לא נפגם מ"מ התחיל להתקלקל הואיל ונגע במפרקת והיה צריך לתקנו קודם שחיטת האחרים והואיל ולא תקנו ושחט בו אחר כך מצרפים חיתוך העור של שחיטה שישחט אח"כ לנגיעת המפרקת ואמרינן ודאי בעור השנייה נפגם ולכן כל האחרות אסורות : (כג) ואם שחט בו בלא בדיקה ונאבד שחיטתו כשרה (אבל פשיטא דאם נגע במפרקת דטריפה דאיכא תרתי לריעותא וק"ל רש"ל עכ"ה) על ס"ם ו' מ"ש בדרישה : (כד) והשבתי כיון שדרך שחיטה נפגם לא דמי לשיבר עצמות פי' כמו שחיטה בהולכה

דרישה

שיש פוסקים שפסקו כרב יימר דאמר אתלת רוחתא לא צריכה בדיעבד מדר' זירא דליבן סכין באור כמ"ש בסי' ט' עכ"ל . ונ"ל שרבינו תפס לשון הרא"ש שכתב בפ"ק דחולין סוף דף קכ"ב והלכתא אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא ומ"ש ואסיקנא ללמדינו דלא קי"ל כרב יימר וכ"כ הר"ן בזה הל' עצמו ואסיקנא כו' הביאו הב"י בסימן ט' והא דכתב רבינו "הלכתא אבשרא ואטופרא לאפוקי מהא דאמר התם במערבא בדקו במיא בנהרדעי בדקו בשמשא בסורא אמרי בשרא אכיל בשרא בדיק ולפי דברי כל אחד מהם בחד בדיקה סגי קמ"ל דצריך בשרא וטופרי וכן איתמר בהרא"ש בהדיא שאחר שכתב דעת אלו הסוברים דבחד סגי כתב והלכתא שצריך לבדוק אבשרא ואטופרא : [ס] והשבתי כיון שדרך שחיטה נפגם ל"ד לשיבר עצמות שמעתי שיש מפרשים כיון שבשעה שעוסק בשחיטה נפגם טריפה דוגמת שהיה במיעוט סימן בתרא ופירוש משובש הוא לענ"ד חדא דאין הנדון דומה לראיה דהא כבר נגמרה השחיטה לגמרי ועוד א"כ מה לו לומר ול"ד למשבר עצמות פשיטא שאין לו שום צד דמיון ודוחק לומר דה"ק דאינו דומה לשיבר

[ז] טבה שלא הראה סכינו לחכם אלא בדקה לעצמו ושחט בה ונמצאת יפה מנדין אותו (י) ואם נמצאת פגומה (כה) מנדין אותו (יא) ומעבירין אותו ומכריזין (כו) על כל בשר שיצא מתחת ידו שהוא טרפה כתב א"א הרא"ש ז"ל והאידנא נוהגים בכל גלות ישראל שאין מאמינים לקצבים וממנים אנשים ידועים על השחיטה ועל הבדיקה (כז) ולהם מחלו חכמים את כבודם כי הם זריזים וזהירים מתוך כך נתבטל בדיקת החכם לגמרי (כח) גם למי ששוחט לביתו אף כי אינו נכון כי הרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין :

יט השוחט צריך שיברך קודם (א) בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו

לפיכך השוחט בהמות הרבה צריך בדיקה בין כל אחת ואחת שאם לא בדק וכו' לעז על השוחט הראשון : דמלתא קאמרי ואם לא בדק וקאמרי שאם לא בדק משמע דהבדיקה אינה אלא משום שילאו הראשונים מידי ספק וכו' וכך פסק בהגהות ש"ע גם מהרש"ל הביאו ופסק כך ולפעד"נ דאין להקל כלל חדא דאף לפי דקדוקו הרי הרא"ש ורבינו כתבו ואם לא בדק וכו' ולדקדק מדבריהם איפכא ויש לסמוך אדבריהם שהם אחרונים והיא כלשון הרי"ף והרמב"ם ולא ישר בעיניה' ועוד דבכ"מ דאיכא לחוש לתקלה דילמא משתלי ואכיל צריכין אנו ליזהר לכתחילה וכ"ש היכא לחוש שמא יאכלו מן הראשונים שנשחטו קודם שיבדוק בסוף כמ"ש הוא ז"ל בעצמו וכך הורה מהרי"ל שהשוחטים עושין בזה שלא כדין וכך נלפע"ד :

טבה שלא הראה סכינו לחכם וכו' פ"ק דחולין (דף י"ח) אמר רב הונא האי טבחא דלא סר סכינא קמי חכם משמתינן ליה ורבא אמר מעברינן ליה ומכרזינן אבישרא דטרפה היא ולא פליגי כאן שנמצאת סכינו יפה כאן שלא נמצאת סכינו יפה וכך כתב הרי"ף והקשה הרא"ש ואמר ותמהני למה לא הביא רב אלפס ז"ל הך דרבינא דהוא בתרא דקאמר היכא דלא נמצאת סכינו יפה ממסמס ליה בפרתא דאפילו לעכו"ם לא מזבין ליה עכ"ל ולפעד"נ דלא קשיא כלל דבתר הכי קאמרינן ההוא טבחא דלא סר סכינא קמיה דרבא בר חיננא שמתיה ועבריה אכריז אבשריה דטרפה הוא ופרש"י דקסבר כי אמר רבא מעברינן ליה אפילו נמצאת סכינו יפה קאמר. אקלעו מר זוטרא ורב אשי לגביה אמר ליה ליעיינו רבנן במילתיה דתלו ביה טפלי בדקה רב אשי לסכיניה ונמצאת יפה ואכשריה ופרש"י דקסבר הא דקאמר רבא מעברינן ליה בשלא נמצאת סכינו יפה קאמר וכיון דחזינן דמר זוטרא ורב אשי עבדי עובדא דלא כרבינא וגם רבא בר חיננא ניחא להם למצות לו זכות להכשירו אם נמצאת יפה הכי נקטינן דלא מעברינן ליה אלא בלא נמצאת יפה אבל מותר לזבוני לעכו"ם דלית הלכתא כרבינא וכך היא דעת רבינו דלא חש לקושיית הרא"ש אביו וכתב כרב אלפס ועוד דאף הרא"ש (לא בא) לחלק על פסק רב אלפס אלא תמה עליו בלחוד ועיין בב"י כתב יישוב אחר :

יט השוחט צריך שיברך קודם וכו' נראה דכיון דבהמה בחייה בחזקת איסור קיימא וה"א שלא יברך עד אחר השחיטה דשמא תתנבל

טבה שלא הראה סכינו לחכם וכו' עד שהוא טריפה פ"ק דחולין (יח.) אמר רב הונא האי טבחא דלא סר סכינא קמיה חכם משמתינן ליה ורבא אמר מעברינן ליה ומכרזינן אבישריה דטריפה היא ולא פליגי כאן שנמצאת סכינו יפה כאן שלא נמצאת סכינו יפה. ודע דאיתא תו בגמרא רבינא אמר היכא שלא נמצאת סכינו יפה ממסמס ליה בפרתא פי' בפרש דאפילו לעכו"ם לא מזדבן. וכתב הרא"ש תמהני למה לא הביא הרי"ף הך דרבינא דהוא בתרא עכ"ל. ונ"ל שטעמו של הרי"ף מפני שהוא מפרש כמ"ש בעל העיטור דרבינא ס"ל דבנמצאת סכינו יפה פליגי דהיכא דלא נמצאת יפה לא קאמר רבא דמכריזין דטריפה היא דהא אפילו לעכו"ם לא מזדבן אלא אפינו בנמצאת סכינו יפה קאמר דמעברינן ליה וכיון דהפסד ממון טבח הוא פסק להקל כל"ק. וגם הרמב"ם בפ"א השמיט הא דרבינא ועל רבינו יש לתמוה מאחר שראה תמיהת הרא"ש למה השמיטה ואיפשר דכיון דבזמן הזה אין נוהגים להראות סכין לחכם לא רצה להזכיר פרטי הדין ומסתייה שהזכירו דרך כלל : **כתב** א"א הרא"ש ז"ל והאידנא נוהגים בכל גלות ישראל שאין מאמינים לקצבים וממנים אנשים ידועים על השחיטה ועל הבדיקה ולהם מחלו חכמים את כבודם וכו' עד סוף הסימן בפ"ק דחולין :

כתב ה"ר יונה בספר שערי תשובה ולמוכיחים ינעם והעד בעם ויזהרו בתורת השחיטה בדקדוקיה ויבחרו להם שוחט ירא חטא כי עם רב מישראל תלוים עליו במצות השחיטה והבדיקה וגם אמנם אמרו חז"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם יש מקומות מבלי אשם ואין תוכחת מצויים שם רבים מן העם הנמצאין אצל שחיטה בלתי מומחים ועוד ראינו במקצתם שערוריה כי רבים מן המומחים רחקו לבם מיראת חטא. ואשר איננו ירא לבו לא יבין לדקדק לבדיקת הסכין וכי צריך לכוין את לבו במאד מאד בבדיקתו הלא תראה כי יבדוק אדם פעמים ושלש ולא ירגיש בפגימה דקה ולאח"כ ימצאנה כי הכין לבו באחרונה ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב מלבד כי יפשע גבר מבלי יראה בבדיקת הסימנים ויתר דרכים ולדדים עכ"ל : הג"ה בדק הבית אם מותר לשחוט בסכין שיש בו פגם ע"י בריכת משלית עיין בסימן ו' : כתב הריב"ש בתשובה סימן ת"ק שנשאלה אם עשו המוקדמים כהוגן במה שהכריזו בקהל שלא ישחוט ויבדוק שום אדם במקולין זולת שני הבודקים המיוחדים והממונים מטעם הקהל והשיב שעשו כהוגן ומן הפלא הוא איך עד עתה הניחו לשחוט ולבדוק לשום אדם זולתי הבודקים הממונים ובכל קהלות ישראל יש בודקים שכורין מהקהל לא ירים איש את ידו לשחוט ולבדוק במקומים מבלעדיהם אין צ"ל קונה העזר עלמו כדי להרחיק מן הכיעור ואפילו יהיה מומחה כאילא דיבנה מאחר שמן הכשרות הוא נוטל ולא מן הטריפות וכמו ששנינו בבכורות פרק עד כמה (כט.) שהתירו לאילא שיטול שכרו לראות בכורות ארבע איסרות בדקה וששה בגסה בין תמים בין בעל מום ומפרש בגמרא טעמא דשקיל מתם משום דאל"כ אתו למחשדיה ומ"ה כתבו קצת מחברים שראוי לבודקים שלא יטלו הכרכשות בשכרם פן יחשדום מאחר שנוטלים מן הכשרות ולא מן הטריפות והרמב"ם בפירוש המשנה הנזכר קרא תגר על מה שנהגו ליטול הטבחים שכר מן הכשרות ולא מן הטריפות ואע"ג דנדון זה דקונה העזר לא דמי לגמרי להכוא דהתם משום דזה אינו נוטל שכר ואע"פ שמפסיד כשהוא טריפה הוה ליה כטבח ששוחט ובודק ומוכר לאחרים אם הוא מומחה ומוחזק בכשרות ונראה שזה היה דעת הרמב"ד שהיה מתנה עם הטבחים לתת להם שכר קצוב לשנה ואחר כך היה עושה שיקבלו הכרכשות מן הכשרות בעד השכר ההוא ונראה שהיתה כוונתו שאם היו נוטלין הכרכשות בשכר טרחם איכא למיחש לחשדא כיון שאין נוטלין אלא מן הכשרות אבל כשהוא מתנה עמהם לדבר קצוב בכל שנה הרי יש להם שכר בהבלעה בין כשרות בין טריפות וכשנוטלים אח"כ הכרכשות מהכשרות אין בזה בשכר השחיטה אלא שקנו אותם בדמים ובהא ליכא חשדא כיון שכבר קנו אותם בדמים והר היא כמי ששוחט את שלו ומוכר מ"מ דומה לכיעור הוא ובעל נפש ראוי להתרחק מזהעכ"ל :

כתב הרשב"א סימן תקל"ד שנשאל על ראובן ושמעון שהיו טבחים ממונים לשחוט ואמר ראובן לשמעון בדוק סכין זה ובדקו שמעון שני פעמים ואח"כ שכריך ונתנו לראובן וראובן היה הולך לשחוט ולקחו לוי מידו ובדקו ומצא בו פגימות ומוגעים הברורים מלשחוט וראובן מתנצל ואומר שאע"פ שהיה הולך לשחוט דעתו היה לבדקו קודם שישחוט והשיב באמת כך נראים הדברים שזה מיקל בבדיקת הסכין כי בודאי כשנתנו לשמעון לא לבדקו לחלאין נתנו לו וכשראה שלא בדקו כדינו קבלו מידו והלך לשחוט מעשיו מוכיחים עליו שהיה די לו באותה בדיקה ולפיכך מעבירין אותו ומיהו אם נראה בעיניכם שהיה כעין שגגה ושהוא אדם כשר מחזירין אותו ובלבד שיקבל עליו דברי חבירות דהיינו שיקבל עליו לפני ג' חכמים והכשרים שבעיר שלא ישוב עוד לדברים אלו אלא שיבדוק בדיקה יפה אבל אם יראה בעיניהם כמיקל ופושע ראוי שלא להחזירו אפי' בקבלת דברי חבירות עכ"ל : ומ"ש עוד סימן תר"כ על טבח שנמצאת פגימה גדולה בראש הסכין ושאלוהו מה זאת והשיב זאת הפגימה מפני שאני מכסה דם העופות בראש הסכין. וכשאני שוחט אני נזהר שאיני נוגע בפגימה והשיב זה נראה כחשוד ופושע וכי מי שנעשה טבח לרבים יכסה בסכינו שהוא שוחט בו ויזוז עפר או צרורות ודרכן של בני אדם שלא להשאילו ולא להשכירו וכדאמרי' בפרק המקבל (קטז.) גבי ההוא דחבל סכילא דאשכבתא כ"ש שזה הוא טבח לרבים ואמר שמזיז בו עפר שמעיד על עצמו שאין מקפיד בין סכין פגום לשאינו פגום ועוד שהוא שוחט בסכין פגום לכתחלה ונזהר מן הפגימה וזה ודאי אסור שאפי' בסגל יד גזרו לכתחלה לדו האחד משום לדו הב' (כדאיתא חולין ע':) ומי שנוהג כראובן זה מעבירין אותו וקרוב בעיני לומר בטבח הממונה על הקהל שנוהג כן שיהו הכלים אסורים עכ"ל :

יט השוחט צריך שיברך קודם וכו' שחט ולא בירך שחיטתו כשרה כן כתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות שחיטה והרא"ש והמרדכי בריש חולין ודלא בהלכות

דרכי משה

(י) בהגהות אלפסי פ"ק דחולין ומיהו נראה דאם נמצא סכינו יפה ורצה החכם למחול על כבודו כבודו מחול ולא מנדין ליה עכ"ל : (יא) בשחיטת ישנים ואפילו האידנא דינא הכי עכ"ל מהרא"ק :

יט (א) בא"ז הלכות כיסוי וה"מ דלא איתליד ריעותא אבל אתיליד ריעותא שוחט בלא ברכה ובודק אחר הריעותא ואם נמצא כשר מברך דלא כרש"י שכתב בתשובה שעכ"פ מברך קודם

דרישה

לשבר עצמות שהוא לאחר שחיטה וזהו בשעת שחיטה ועוד דלדבריהן קשה הא רבינו כתב לעיל ר"ס י"ח אפי' נגע בעצם המפרקת אין תולין לומר שנפגם לאחר שחיטה משמע דאם נפגם בו לאחר שחיטה כשרה : [ז] טבח שלא הראה סכינו לחכם אלא בדקה לעצמה ושחט בה ונמצא יפה מנדין אותו כו' (בהגהות אלפסי פ"ק דחולין כתב דבנמצא יפה החכם יכול למחול על כבודו ולא מנדין לו עכ"ל ד"מ וכ"כ הס"מ ספ"א הלכות שחיטה בשם הס"ת אבל המיימוני שם והסמ"ג בד' ק"מ ע"א כתבו דמנדין אותו לפי שיסמוך על שחיטתו פעם אחרת ותהיה פגומה וישחט בה עכ"ה) ואם נמצאת פגומה. ז"ל הגמרא בפ"ק דחולין ריש ד' י"ח אמר רב הונא האי טבחא דלא סר סכינו קמי חכם משמתינן ליה (משום אפקירותא דמנדין על כבוד הרב) ורבא אמר מעבירין ליה ומכריזין אבישרא דטריפה הוא ול"פ כאן כשנמצא סכינו יפה כאן כשלא נמצאת סכינו יפה רבינא אמר היכא דלא נמצא סכינו יפה ממסמס ליה בפרתא (פרתא תרגום של פרש) דאפילו לעכו"ם לא מזדבן (והיכא דנמצאת סכינו יפה מניחין אותו למכרו לעכו"ם ולא לישראל משום קנסא) ההוא טבחא דלא סר סכינא קמיה דרבא בר חיננא שמתיה ועבריה ואכריז אבשריה דטריפה הוא (דקסבר דאפי' נמצאת סכינו יפה אמר רבא דמעבירין אותו) איקלעו מר זוטרא ורב אשי לגביה (פי' לגביה דרבא בר חיננא) אמר להו לעייני רבנן במילתא דתלו ביה טפלי (פי' קטנים תלוים עליו וצריך להשתכר) בדק רב אשי לסכינו ונמצאת יפה ואכשריה (דקסבר הא דאמר רבא מעבירין ליה כשלא נמצא סכינו יפה קאמר) א"ל מר זוטרא ולא ליחוש מר לסבא (לרבא בר חיננא שהעבירו ואתה מכשירו) א"ל שליחותיה קעבדינן (שהרי כוונו למצא לו זכות ועכשיו שמצינו לו זכות אין אנו צריכין להמלך בו עכ"ל הגמרא עם פרש"י והרי"ף לא הביא בהלכותיו הא דרבינא הנ"ל והרא"ש כתב בפסקיו ז"ל תמהני למה לא הביא הך דרבינא דהוא בתרא עכ"ל. והב"י כתב על תמיהת הרא"ש ז"ל ונראה דטעמו של הרי"ף שהוא מפרש כמ"ש בעל העיטור דרבינא ס"ל דבנמצאת סכינו יפה פליגי דהיכא דלא נמצאת יפה ל"ק רבא דמכריזין עליה דטריפה דבהא אפי' לעכו"ם לא מזדבן וכיון דפליגי בנמצאת סכינו יפה פסק הרי"ף כלישנא קמא דאמר דלא פליגי להקל על הטבח שלא להוציא ולהפסיד ממונו ואפי' נמצאת סכינו שאינו יפה הכל מודים דאין מקלקלין אותו כפרשא דמוסיפין לפסידת הטבח ומניחין אותו למכרו לעכו"ם עכ"ל ב"י. ור"ל דאם היינו אומרים דרבינא ג"כ ס"ל כלישנא קמא ל"פ ורב הונא ורבא מודים בנמצאת סכינו שאינו יפה דמניחין אותו למכרו לעכו"ם נמצא רבינא פליג אתרווייהו והיינו אומרים דהלכה כמותו כיון דהוא בתרא משא"כ עתה דרבינא מחולק עם לישנא קמא דלישנא קמא ס"ל דל"פ ורבינא ס"ל דפליגי בנמצאת יפה וכשנמצא שאינו יפה ס"ל לרבינא דרבא ג"כ ס"ל דממסמין ליה בפרתא ומ"ה עבד כרבא בכה"ג. אמרינן דאין הלכה כרבינא אלא כלישנא קמא דהוא סתמא דתלמודא דאמר ל"פ ובנמצאת סכינו שאינו יפה כ"ע מודים דמוכרין לעכו"ם. והנה יש לתמוה לכאורה על תמיהת הרא"ש ועל ישובו דהב"י

פרישה

והובאה ולא שהכה הסכין בעצם כמו שכר עצמות ב"י ומ"ש רבינו ר"ס י"ח ס"ז נבילה אפילו נגע בעצם המפרקת הוא לסברת בעל העיטור ועד"ר : (כה) מנדין אותו ומעבירין אותו כו' פי' לעולם עד שיקבל עליו תשובה : (כו) על כל בשר שילא צ"ל שילא בקמץ לשון עבר (פי' שאם כבר מכר הבשר ששחט בסכין זה מכריזין עליו שהוא טריפה אבל מה ששחט מקדמת דלא אין לחוש להכשיר הכלים דאם סכינא איתרע גברא לא איתרע כולי האי ואמרינן השתא הוא דאיתרע ועי' בתשובתי) וכן הוא בסמ"ג ששחט אבל לא שילא בלירי דהא מעבירין אותו ועיין בס"מ ס"ס ל"ד שם כתבתי די"א דמעבירין אותו מלמכור לאחרים אבל אין אוסרין עליו שחיטת עצמו דאף שחשוד לעבור על לפני עור כו' אינו נחשד לאכול בעצמו דבר איסור ומ"מ אין כוונתו כאן לזה ודוחק לומר שמכריזין על הבשר שישחט לעצמו שלא יקנו ממנו אף שהוא כשר משום קנס דא"כ ה"ל למימר שמכריזין על הבשר שימלא תחת ידו לא שילא מידו דמשמע שמכור לאחרים ועוד דמה"ט לא ה"ל לאסור מלאכול עמו הבשר שהכין לנפשו להכלו : (כז) ולהם מחלו חכמים את כבודם אבל מתחלה הולרך הקצב להראות את סכינו לחכם אם הוא בדוק כראוי משום כבודו של חכם אף שלא היה חשודים שיקלקלו וכן הוא בגמרא ומוכרח לומר כן דאם לא כן אף שהראו את הסכין למה לא חששו שיעשה שהייה דרסה ואיך ענייכן הפוסלים בשחיטה וק"ל והאידנא שאין מאמינים לקצבים בזה וממנים אנשים מיוחדים וידועים ומכח זה גם להראות סכינו לחכם לא הצריכוהו : (כח) גם למי ששוחט לביתו ר"ל שנהגו שמי ששוחט לעצמו לבותו לא היה נוהג הממונה על השחיטה לשחוט. גם לו לא הוקיקו להראות אף שאינו מוחזק בכשרות וע"ז סיים וכתב אף כי אינו נכון :

במצותיו וצונו על השחיטה (א) שחט ולא בירך (ב) שחיטתו כשירה ואם שחט ק' בהמות מברך ברכה אחת לכולם שנים שוחטין שתי בהמות אחד יכול לברך ויוצא בו חבירו [א] (ג) אם חבירו מכוין להוציאו צריך שלא ידבר בין ברכה לשחיטה ואם דבר בין ברכה לשחיטה צריך לברך פעם אחרת וכן אם רוצה לשחוט הרבה (ג) לא ידבר בין שחיטה לשחיטה (ד) ואם דבר בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה ראשונה (ה) ולברך פעם אחרת על השחיטה (ו) אבל על כיסוי השניה לא יברך

וכן

בהלכות אלדד הדני שכתב אם שחט ולא בירך פגול היא וגם לא כדכתב המרדכי בפרק כיסוי הדם שמצא ראבי"ה בתשובות הגאונים דמי ששחט והזיד ולא בירך אסור לו לאכול ממנו . אבל לאחר מותר והוא חייב מלקות עכ"ל :

ואם שחט ק' בהמות מברך ברכה אחת לכולן בפרק כיסוי הדם (פו:) אמרינן דאפי' ר"י דס"ל שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט את העוף מודה דלענין ברכה אינו מברך אלא ברכה אחת ופירש"י לענין ברכה על השחיטה א"צ לברך לאחר כיסוי . והמרדכי כתב בפרק הנזכר בשם תשובת הגאונים שצריך לברך על כל שחיטה ושחיטה וכ"כ ר"ש בן חפני ורבינו קלונימוס מרומ"י. וכתב ראבי"ה דטעמא משום דגופים מחולקים. וכתב בא"ז נ"ל לקיים דברי שניהם בב' מינים כגון חיה ועוף שאז צריך לברך על כל אחד מיהו נראה בפירוש דלפי האמת אפי' חיה ועוף ובהמה א"צ כי אם ברכה אחת לכלם הואיל וברכות שוות והביא ראיה לדבר וכן נהגו העולם : **שנים** שוחטים שתי בהמות אחד יכול לברך ויוצא בו חבירו וכו' היינו מדתניא בתוספתא י' בני אדם שעושים מצוה אחת א' מברך לכולם והביאה הרא"ש בפרק כיסוי הדם גבי דיני ברכת השחיטה : **צריך** שלא ידבר בין ברכה לשחיטה ואם דבר צריך לברך פעם אחרת זה פשוט שכן הדין בשאר ברכות שאם דבר בין הברכה והדבר שמברכין עליו צריך לחזור ולברך וכדאמרי' בפרק כיצד מברכין (מ.) גביל לתורי לא הוי הפסק הא מילתא אחריתי שאינה מענין הסעודה הוי הפסק וצריך לברך פעם אחרת וכן היא הסכמת הפוסקים שכל שסח בין ברכה לדבר שמברך עליו צריך לחזור ולברך : **ומ"ש** וכן אם רוצה לשחוט הרבה לא ידבר בין שחיטה לשחיטה ואם דבר צריך לכסות וכו' ולברך פעם אחרת על השחיטה בפרק כיסוי הדם (פז) כתבו התוס' שיש להסתפק היכא דסח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך כמו גבי תפילין או שמא א"צ לחזור ולברך כמו באמצע הסעודה שיכול לדבר וא"צ לחזור ולברך המוציא וכ"כ סמ"ג בשם ספר התרומה והיינו כשמתחלה היה בדעתו לשחוט כל אותם עופות דאילו לא היה מתחלה בדעתו לשחוט אלא אחד פשיטא דצריך לחזור ולברך דהיינו כמלך והר"ן כתב היכא שסח בין עוף לעוף איכא מ"ד שצריך לחזור ולברך וגמר לה מדאמרינן בתפילין (מנחות לו.) סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך . וכ"כ ממ"ש הרי"ף בסוף מסכת ר"ה והרמב"ן וה"ר יונה אמרו דלא דמי דהתם שתי מצות של חובה הן . וכיון שהתחיל בהן אינו בדין שיפסיק ויתעסק בשיחה . אבל הכא דאי בעי שחיט ואי בעי לא שחט לא מיחייב למהדר וברוכי מידי דהוה אקביעות סעודה וברכותיה דאם סח באמצע סעודה אינו חוזר ומברך אבל בה"ג סובר כדברי הראשונים שהשיחה מפסקת וצריך לחזור ולברך שכך כתב והיכא דבעי למשחט עשר זוג אתא ושחט חדא מינייהו ואישתעי ליכסייה והדר ליבריך ולישחט הנך אחרנייתא . וכ"כ הראב"ד ז"ל מכסה ומברך ושוחט ומכסה עכ"ל . וכל זה כתב הרשב"א בת"ה . וכתב שהרמב"ן כתב שא"צ לחזור ולברך אלא שחשש לדברי בה"ג . והרא"ש נסתפק כמו שנסתפקו התוס' ואח"כ הביא דברי בה"ג והראב"ד . וכתב אח"כ וכן מצאתי בשם ר"ת דצריך לחזור ולברך כההוא דסח בין תפלה לתפלה דחוזר ומברך לפי שכשהפסיק וסח בינתיים גמר מצוה שבירך עליה וצריך לברך שנית . וכן אם היה לו לשחוט שני עופות וסח ביניהם כיון דאי בעי שחיט ואי בעי לא שחט הוי גמר מצוה כיון שהפסיק בשיחה צריך לברך אבל המברך על המצוה והתחיל לעשותה וסח קודם שגמרה אינו חוזר ומברך כגון תקיעת שופר וקריאת הלל ומגילה וכיוצא בהן כיון דלא סגי ליה דלא גמיר אע"ג דסח קודם שגמר המצוה א"צ לחזור ולברך . לכן טוב ליזהר שלא ידבר בין שחיטה לשחיטה עכ"ל (ג) ואע"פ שמדברי הרא"ש שהעלה לכך טוב ליזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה נראה דהכי ספוקי מספקא ליה פסק רבינו שצריך לחזור ולברך מאחר שכמה גדולים סוברים כן . וכתב הרשב"א בת"ה שכן ראוי להורות . וכ"כ סמ"ג שאין לנטות מקבלת בה"ג כל זמן שאין ראיה ברורה לסתור דבריו עכ"ל . ומ"מ צריך ליזהר מלהביא עצמו לברך ברכה אחרת כיון שיכול לפטור עצמו בברכה ראשונה . וכ"כ התוס' והרשב"א והרא"ש והר"ן בפרק הנזכר : **ומ"ש** רבינו צריך לכסות דם שחיטה הראשונה כ"כ שם התוספות וכ"כ הרשב"א והרא"ש והר"ן בשם בה"ג והראב"ד וכתבתיו בסמוך . ולמדו כן מדאמר רבי יהודה שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט את העוף ובברכה אחת על השחיטה סגי וכ"ש שטעון כיסוי למה ששחט היכא שצריך לברך על השחיטה ואע"ג דאין הלכה כר"י גמרינן מיניה לרבנן דסח צריך לברך כחיה ועוף לר"י דכיון שהפסיקן בשיחה הו"ל ב' מצות ולפיכך יכסה ואח"כ ישחוט וכתב הרא"ש ולכך הביא הרי"ף ומודה ר"י לענין ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת אע"פ שאין הלכה כר"י כדי שנלמד ממנו לדידן לענין פסק הלכה כמ"ש וכתב עוד ולא דמי לאדם שיושב ואוכל ואמר הב לן ונברך ואם אח"כ רוצה לאכול מברך המוציא וא"צ לברך ברכת המזון תחלה על מה שאכל התם בהמ"ז אינו גמר מעשה אלא שנותן הודאה ושבח להקב"ה על הנאתו וסגי בהודאה אחת על שתי אכילות אבל מעשה הכיסוי הוא גמר מעשה השחיטה וכיון שנסתלקה שחיטה ראשונה צריך לגמרה קודם שיתחיל שחיטה אחרת עכ"ל : **ומ"ש** רבינו אבל על כיסוי השניה לא יברך כ"כ שם הרא"ש בשם ר"ת על מאי דאמר ר"י שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט את העוף והטעם משום דכי היכי דמסקינן בגמרא דכיסוי וברכת הכיסוי לא הוי הפסק בין שני שחיטות להזקיקו לברך על השחיטה ה"נ

לא

תתגלגל בידו ויברך ברכה לבטלה קמ"ל דלא אלא בהמה בחייה בחזקת שאינה טריפה היא והלכך שפיר מברך קודם שחיטה וכ"כ הר"ן פ"ק דחולין בשם ה"ר יונה והמרדכי פא"ט בשם ריב"ק דבהמה בחייה בחזקת שאינה טריפה היא וז"ל הרוקח בסימן ש"כ מברכים על השחיטה קודם שחיטה וה"א בירושלמי פרק הרואה שחיטה מאימתי מברך ר' יוחנן אומר עובר לעשייתן חזקה בני מעיים כשר הם ע"כ וכ"כ בהגהות אשיר"י ריש חולין ונראה לפי זה דבשוחט את הטריפה כגון שנחתכו רגליה אינו מברך על השחיטה ואע"פ דלענין או"ב שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה דקיי"ל כר"מ והתוס' פרק כיסוי הדם (דף פ"ה) בד"ה אימא תהני כתבו נמי דבכל מילי קי"ל כר"מ דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ולא כר"ש דלא שמה שחיטה הלא לגבי כסוי הדם דאשר יאכל כתיב וטריפה לאו בר אכילה היא מ"מ לענין ברכת השחיטה ודאי כיון דכתיב ואמרת אוכלה בשר וגומר וזבחת ואכלת וגומר משמע נ"כ דמצות שחיטה שאנו מברכין עליה אינו אלא בזובח כדי שיאכל ובשוחט טרפה דלאו בר אכילה אינו מברך וכדין כסוי ועי' במ"ש בסוף סימן זה :

שחט ולא בירך וכו' פי' בין בשוגג בין במזיד וכ"כ הרמב"ם בפ"א וכן כתב סמ"ג דלא כהלכות אלדד הדני שכתב דשחיטתו פסולה מיהו אפשר דר"ל דלאחרים שריין לאכלו אבל הוא עצמו אסור לו לאכלו אם הזיד ולא בירך כמ"ש המרדכי פרק כיסוי הדם ע"ש ראבי"ה בשם הגאונים דקנסינן ליה שלא יאכל הוא ממנה וגם מלקין אותו מכת מרדות אבל בשוגג שרי אף לדידיה וגם אין מלקין אותו והאגור הביא דברי ראבי"ה לפסק הלכה וגם הביא מ"ש המחברים להלוק אהלכות אלדד הדני אלמא דתרווייהו הילכתא נינהו ומחלקים בין לדידיה ובין לאחריני כדפי' ולא כמ"ש ב"י דפליגי הרמב"ם ושאר פוסקים אהך דראבי"ה וכך פסק בש"ע אבל לפע"ד נראה עיקר כראבי"ה :

שנים שוחטין שתי בהמות וכו' אע"ג דבכל המצות תניא עשרה שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולם אשמועינן הכא דלא חיישינן שמא מברך זה לא ישחוט כראוי ותהיה נבלה והברכה לבטלה היתה והאחר שוחט בלא ברכה קמ"ל דלא חיישינן להא אי נמי אפילו יארע כך לא הויא ברכה לבטלה כיון שהשני יוצא בברכתו כדפי' ר"י גבי שופר ומביאו רבינו בא"ח סימן תקפ"ה ועי"ל דאשמועינן הכא אפי' זה שוחט חיה וזה שוחט בהמה אחד מברך ויוצא בו חבירו :

וכן אם רוצה לשחוט הרבה וכו' עד ולא על הכסוי פי' כיון דסח בדברים אחרים שלא מענין השחיטה וצריך לחזור ולברך על השחיטה שנייה צריך לגמור מצות שחיטה הראשונה תחלה דמעשה הכסוי הוי גמר מעשה השחיטה וזה היא דעת רוב פוסקים והרא"ש מכללם והביאו ב"י ומ"ש הרא"ש בסוף דבריו לכך טוב ליזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה ה"ק דכיון דצריך לחזור ולברך אם יפסיק בדברים אחרים הלכך טוב ליזהר וכו' לפי שאין נכון להרבות בברכות כל שאפשר לפטור עצמו בברכה אחת אבל אם היה הדין נותן שא"צ לחזור ולברך אז לא היה צריך ליזהר שלא לדבר וכו' כי היכי דאין אדם נזהר מלדבר בתוך סעודתו עיין באשיר"י פרק כיסוי הדם מבואר שכך כוונתו דלא כמו שהבין ב"י :

ומ"ש אבל על כסוי השני לא יברך פירוש דלא הוי שחיטה שנייה הפסק בין הכסויים כיון דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסה בחדא ידא וברכת שחיטה שנייה נמי לא הוי הפסק כיון שלא סח שיחת חולין כדאשכחן ביקה"ז אבל אי סח שיחת חולין בין הכסוי' צריך לחזור ולברך אכסוי שני כי היכי דשיחת חולין הוי הפסק בין השחיטות וצריך לחזור ולברך על השחיטה ה"נ בכסויים :

ומ"ש

דרכי משה

קודם הואיל ומטהרתה מידי נבילה . עכ"ל ועיין לעיל לענין כיסוי הדם סימן כ"ח : (ב) ובהג"א פ"ק דחולין אם שכח ולא בירך קודם שחיטה יברך אחר שחיטה ובהגהת שחיטות ישנים דהיינו דוקא כשנזכר לאלתר עוד כתוב שם בהגהות משם אגודה אם השחיטה במקום מטונף כגון בית המטבחיים יברך חוץ למטבחים ברחוק ד"א במקום נקי ולא ידבר עד אחר השחיטה עכ"ל : (ג) ובמרדכי פרק כיסוי הדם בסופו דאסור לדבר בין שחיטה לכסוי ובס"ה מתיר ובאשר"י שם משמע כדברי ס"ה וכ"ה בתא"ו נט"ו אות ה' דמותר לדבר ומ"מ יזהר לכתחלה

פרישה

סי' יט (א) שחט ולא בירך שחיטתו כשירה פי' אפי' במזיד : (ב) אם חבירו מכוון להוציאו וגם היוצא צריך לכוון לצאת בברכת חבירו ובש"ע כתב ז"ל שנים שוחטין שני בהמות יכול לברך אחד להוציא חבירו והוא שיתכוון לצאת עכ"ל הרי שכתב בהדיא והוא שיתכוון לצאת והיינו השוחט צריך לכוון לצאת בברכת חבירו ומה שחבירו צריך לכוון להוציאו קאמר בהדיא ברישא "להוציא "חבירו ועד"ר. ועיין בא"ח ס"ס ס' דפסק הרא"ש ורבינו דמצות צריכות כוונה ואפי' למ"ד מצות א"צ כוונה היינו לכוון לשם מצוה מ"מ צריך לכוון לשמוע הברכה עד גמירא בכוונת הלב ולהבינה : (ג) לא ידבר בין שחיטה לשחיטה אבל בין שחיטה לכיסוי מותר לדבר : (ד) ואם דבר בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה ראשונה פי' ומברך עליה : (ה) ולברך פעם אחרת על השחיטה ז"ל הרא"ש צריך לחזור ולברך כההיא דסח בין תפילין לתפילין דחוזר ומברך לפי כשהפסיק וסח בנתיים הוי גמר מצוה שמברך עליה וצריך לברך שנית כן אם היה לו לשחוט ב' עופות וסח בנתיים כיון דאי בעי לא שחיט הוי גמר מצוה וכיון שהפסיק בשיחה צריך לברך אבל המברך על המצוה והתחיל לעשותה וסח קודם שגמרה אינו חוזר ומברך כגון תקיעת שופר וקריאת הלל ומגילה וכיוצא בהן כיון דלא סגי ליה דלא גמיר אף על גב דסח קודם שגמר המצוה א"צ לחזור ולברך ולכך טוב ליזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה עכ"ל והא דקי"ל דשיחה בסעודה לא הוי הפסק וא"צ לחזור ולברך כמו גבי שחיטה הוא כמי קרוב לזה הטעם דכל הסעודה עד גמירא ענין אחד וסעודה אחת היא הלכך לא הויא שיחה הפסק משא"כ בשחיטה שבכל שחיטה נגמרת המצוה כמו גבי תפילין שלכך מיד שסח הוי גמר מצוה ראשונה והוי הפסק ולכן צריך לחזור ולברך . ועל מה שצריך לכסות דם שחיטה ראשונה כתב הרא"ש וז"ל ול"ד לאדם שיושב ואוכל ואומר הב לן ונברך ואם אח"כ רוצה לאכול מברך המוציא וא"צ לברך ברכת המזון תחלה על מה שאכל התם בברכת המזון אינו גמר המעשה אלא שנותן הודאה לשבח הקב"ה על הנאתו וסגי בהודאה א' על שתי אכילות אבל מעשה כיסוי הוא גמר מעשה השחיטה וכיון שנסתלק שחיטה ראשונה צריך לגומרה קודם שיתחיל שחיטה אחרונה עכ"ל : (ו) אבל על כסוי השני לא יברך הטעם כיון שבשעת כסוי הראשון דעתו

לשחוט

דרישה

דרש"י דכתב ז"ל משום דסבר דרבא לא אמר מעבירין אותו כו' לא משום דס"ל לרש"י כרבא נקטי אלא מדא מכייהו נקט וכאילו כתב "דרבא לא אמר "מעבירין אותו כו' "ורבינא לא הוה "ממסמס ליה בפרתא אלא באינו כמלאכת יפה ועובדא דרב אשי היה בכמלאכת יפה אבל בכמלאכת שאינו יפה יכול לומר דרב אשי מודה לדרבינא דממסמסין ליה בפרתא וא"כ מקשי שפיר ודו"ק :

סי' יט [א] אם חבירו מכוין להוציאו שמעתי אומרים דרבינו לטעמיה אזיל שפסק בטור או"ח סי' רי"ג שהדין כן בכל הברכות חוץ מפת ויין אם האוכלין שנים אחד פוטר את חבירו אבל לדעת הסמ"ג והתוס' והרשב"א שהביאום ב"י שם וקי"ל כוותייהו דס"ל דאין אחד פוטר חבירו כי אם בפת ויין כל שכן בשחיטה דאין קבע לשחיטה כמו לאכילה כמ"ש בסמוך דאין א' מוציא את חבירו . ולפע"ד נראה דאין ענין זה לזה כלל דשאני התם בברכת הנהנין דמצוה רמיא על האוכל לשבח ולהודות לש"י על שנהנה מטובה א"כ כל אחד צריך לברך משא"כ במצות שחיטה שאינה ברכת הנהנין אלא מצוין אנו מהש"י לקיים מצותו לשחוט את הבהמה ועל כל מצוה אנו מברכין וכיון שכל א' היה יכול לשחוט שניהן והיה יוצא בברכה אחת א"כ גם כשמחולקים המצוה לשנים אחד מברך לחבירו וכדתניא י' שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולן

חדושי הגהות

*תירתא והכריח הדבר ז"ל ונימוקו עמו וכן הבין רבינו הב"י מדכתב ע"ד הרא"ש וכ"כ הרשב"א ואי סובר הרב דהרא"ש ס"ל כבע"ל המאור איך כתב וכ"כ הרשב"א הא דברי הרשב"א הם היפך דברי הרא"ש אלא ודאי הבין הרב שהרא"ש סובר כרש"י שסובר כדעת הרשב"א וע"ז כתב וכ"כ הרשב"א :

(ז) [ג] וכן המברך על דעת לשחוט חיה אחת ואח"כ הביאו לו יותר יכסה דם הראשון ויברך עליו ויברך על שחיטת השנייה (ח) ולא על הכיסוי ובעל העיטור כתב דוקא כשאינה ממין הראשונה כגון ששחט חיה והביאו לו עוף אבל אם היא ממין הראשונה א"צ לברך (ט) וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק (ד) ואם מתחילה כשבירך היו לפניו הרבה לשחוט ואח"כ הביאו לפניו אחרות (י) כתב בספר המצות אם כשמביאים לפניו האחרות יש עוד לפניו מאותם שהיו לפניו כשבירך (יא) א"צ לברך על אותם שמביאים לו (יב) אך אם גמר כל אשר לפניו לשחוט צריך לברך על האחרות ואין נראה לחלק אלא כל מה שלא היה לפניו כשבירך צריך לברך עליו אא"כ היה דעתו על כל מה שיביאו לו היה שוחט חיה או עוף ודעתו לשחוט עוד ושכח וכסה ובירך כשחוזר ושוחט א"צ לברך על השחיטה שאין הכסוי הפסק (ה) הא דשיחה הוי הפסק דוקא בשח בדברים שאינן בצרכי שחיטה אבל אם דבר מצרכי השחיטה (יג) כגון הביאו לשחוט וכיוצא בו לא הוי הפסק :

כ (א) מקום השחיטה בצואר [א] בקנה לצד הראש (ב) משפוי כובע (א) ולמטה והוא קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות

לא הוי שחיטה הפסק בין שני הכיסויים להזקיקו לברך על הכיסוי השני אע"פ שיש קצת לחלק מ"מ נראה דכיון דבשעת כיסוי הראשון דעתו לשחוט ולכסות מברך על דעת שני הכיסויים כדתניא בתוספתא י' בני אדם שעושים מצוה אחת אחד מברך לכולם כ"ש יחיד העושה מצוה אחת שתי פעמים בלא היסח דעת שאינו מברך אלא פעם א' ואפי' במקום שמברך על השחיטה ברכות לא הוי הפסק כל שלא שח שיחת חולין כדאשכחן (פסחים קיב:) ביקנה"ז דלא הוה הנך ברכות הפסק אחר בפה"ג עכ"ל. והר"ן כתב דמדברי רש"י נראה שצריך לברך על כיסוי שני אבל ר"ת אומר דכיון דאיפשר דשחיט בחד ידא ומכסה בחד ידא אף השחיטה אינה מפסקת בזה :

ומ"ש וכן המברך ע"ד לשחוט חיה א' ואח"כ הביאו לו יותר יכסה דם הראשון ויברך עליו וכו' כ"כ שם הר"ן בשם ה"ר משולם והראב"ד והרמב"ן דנמלך לשחוט צריך לחזור ולברך כמו נמלך לשתות שצריך לברך על כל כוס וכוס והביא ראיה לדבר וכ"כ הרא"ש שם :

ומ"ש שלא יברך על כיסוי שני היינו דוקא כשהביאו לו יותר קודם שיברך על הכיסוי שאז דעתו בשעת ברכה על שני הכיסויים אבל אם בירך ואח"כ הביאו לו יותר ודאי צריך לברך על כיסוי שני דהא נמלך הוא וכ"כ מדברי סמ"ג והרא"ש : **ואם** מתחילה כשבירך היה לפניו הרבה לשחוט ואח"כ הביאו לפניו אחרות כתב בספר המצות אם כשמביאים לפניו האחרות יש עוד לפניו מאותם שהיו לפניו כשבירך א"צ לברך וכו' אך אם גמר כל אשר לפניו צריך לברך על האחרות טעמו משום דכל שיש לפניו עדיין מאותם שהיו לפניו כשבירך נראה שעדיין הוא קבוע לשחוט וכשגומר כל מה שלפניו הוי סילוק ודמי למאי דאמרינן (ברכות מב.) גמר מלאכול אסור לאכול עד שיברך ואע"ג דלא קי"ל התם הכי סעודה שאני דיש קבע לסעודה של פעמים אדם יושב בסעודה קטנה ונמשך לסעודה גדולה אבל לענין ברכות שחיטה גמר הוי סילוק וכ"כ קצת מדברי הרא"ש שכתב בפרק כיסוי הדם והיכא שלא היה בדעתו לשחוט אלא עוף אחד ואחר שנשחט הביאו לו עוף אחר צריך לברך על השחיטה כדאמרינן (חולין קז.) גבי שמש שמברך על כל פרוסה משמע הא אם הביאוהו לו קודם שנשחט אע"פ שכבר בירך א"צ לחזור ולברך על שחיטת השני : **ומ"ש** רבינו ואין נראה לחלק אלא כל מה שלא היה לפניו כשבירך צריך לברך עליו וכו' טעמו משום דאין קבע לשחיטה : ולענין הלכה טעם סמ"ג נכון הוא וכ"ש שכבר הוכחתי שהרא"ש מסכים עמו ועוד דכל בברכות להקל ולכתחלה טוב ליזהר ולהיות דעתו בשעת ברכה על כל מה שיביאו לו : **היה** שוחט חיה או עוף ודעתו לשחוט עוד ושכח וכיסה ובירך כשחוזר ושוחט א"צ לברך על השחיטה שאין הכיסוי הפסק נלמד מדאמרינן בפרק כיסוי הדם (פז:) אהא דתנן ר"י אומר שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט את העוף מודה ר"י לענין ברכה שאינו מברך אע"פ שצריך להפסיק לכסות דם החיה א"צ לברך על שחיטת העוף דכיסוי לא הוי הפסק משום דאיפשר דשחיט בחד ידא ומכסה בחד ידא ואע"ג דלא קי"ל כר"י מ"מ מדר"י נשמע לרבנן להיכא דשכח : **הא** דשיחה הוי הפסק דוקא בשח בדברים שאינם מצרכי שחיטה אבל דבר מצרכי שחיטה וכו' לא הוי הפסק זה נלמד מההיא דטול כרוך וגביל לתורי לא הוי הפסק וכ"כ התוס' והרא"ש והר"ן והמרדכי בפרק כיסוי הדם והרשב"א בת"ה :

כ מקום השחיטה בצואר בקנה לצד הראש משיפוי כובע וכו' בפ"ק דחולין (יט.) אסיקנא והלכתא משפוי כובע ולמטה כשרה והיינו שייר בחיטי ופרש"י כמין

ומ"ש וכן המברך ע"ד לשחוט חיה אחת ואח"כ הביאו לו יותר פי' אחר שבירך הביאו לו יותר קודם כסוי בין שהביאו יותר קודם ששחט ובין שהביאו לאחר ששחט מ"מ כיון שהביאו קודם כסוי יכסה דם הראשון ויהא דעתו בשעת ברכה על שני הכסויים : ומ"ש ובה"ע כתב דוקא כשאינה ממין הראשונה וכו' נראה שדעתו דכי היכי דאוכל פירות והביאו לו יותר מאותו המין א"צ לחזור ולברך אע"פ שלא היו לפניו כשבירך וכמ"ש רבינו בא"ח סי' ר"ו ה"נ בשחיטה וס"ל לבה"ע דבפירות אע"פ דשני המינין ברכותיהן שוות צריך לחזור ולברך וה"נ הכא בשחיטת חיה ועוף דברכותיהן שוות וצריך לחזור ולברך כיון דב' מינין הן וטעמא דמילתא כשהן מין אחד קבע קביעותיה על אותו מין והוי קבע הילכך א"צ לחזור ולברך משא"כ בב' מינין דלא קבעו ליה קביעותיה על מין אחד ואע"פ שברכותיהן שוות לא שייך לומר דקבע ליה קביעותיה על אותה הברכה שהיא שוה בשני המינין ודלא כמ"ש בית יוסף דבברכותיהן שוות נמי א"צ לחזור ולברך עי' בא"ח סי' קע"ז : ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק נראה דס"ל דלא דמי שחיטה לאכילת פירות דאדם קובע עליהם לצורך אכילתו הלכך כיון שקבע על מין אחד שוב א"צ לחזור ולברך על אותו מין אע"פ שלא היו לפניו כשבירך אבל שחיטה דאין אדם קובע עצמו לשחיטה דאינה לצרכו הלכך מיד שגמר הוי סלוק ואפילו הביאו לו ממין הראשון צריך לחזור ולברך :

ואם מתחילה כשבירך היו לפניו כתב בס"מ וכו' כ"כ הסמ"ק סי' קנ"ו וטעמו דכל שיש לפניו מאותם שהיו לפניו כשבירך נראה שעדיין הוא קבוע לשחוט וכשגמר כל מה שלפניו הוי סילוק ומ"ש ואין נראה לחלק וכו' טעמו לדוקא בסעודה או באכילת פירות איכא למימר מסתמא דעתו של אדם בברכתו על כל מה שיביאו לפניו לאכול בעודו אוכל בסעודתו שכן דרך הוא להביא מאכלים ופירות בשעה שסועד ואוכל משא"כ בשחיטה דמן הסתם אין דעתו אלא על אותן שהיו לפניו בשעה שבירך שהרי אין מקפידין להביא לשוחט לשחוט בשעה שכבר שוחט אלא כל אחד מביא לשחוט כשהוא צריך לשחוט וא"כ הו"ל היסח הדעת אף אם יביאו עוד לפניו בשעה שהוא שוחט : ולענין מעשה נכון להיות דעתו מתחלה על כל מה שיביאו לו דהא אף בפירות כתב הכל בו משם מהר"ם דאם אין כולם לפניו צריך לברך על כל או"א לבדו ברכה ראשונה מפני היסח הדעת ומביאו ב"י בא"ח ס"ס קע"ט וא"כ כל שכן בשחיטה שאין כל כך קבע לשחיטה כמו לאכילה הלכך לכתחילה יזהר שיהא דעתו על כל מה שיביאו לו ובדיעבד אם לא היה דעתו על כל מה שיביאו לו אם הביאו לפניו ממין הראשון לא יחזור ויברך אפילו גמר כבר כל אשר לפניו לשחוט דשמא יש קבע לשחיטה כמו לאכילה וכמ"ש בעל העיטור :

כתב מהר"ש לוריא ז"ל ובשוחט של עיר לעולם חשוב שדעתו על האחרים וכל זמן שמביאין לפניו ולא סח בינתיים א"צ לחזור ולברך עכ"ל ומשמע דאף בשני מינים דמן הסתם ודאי דעתו על כל מה שיביאו לפניו א"כ אין חלוק : כתב המרדכי בשם סה"ת ומותר לדבר אחר שחיטה קודם הכסוי עכ"ל ונראה שאינו מותר אלא למ"ד דכסוי מצוה בפני עצמה היא אבל לבה"ג דכסוי סיום מצוה היא כמו שיתבאר בסי' כ"ח בס"ד אין להפסיק בדברים בטלים באמצע מצוה וזהו דעת ראבי"ה שכתב המרדכי משמו ס"פ כסוי הדם דאסור לספר בין שחיטה לכסוי וכ"כ הר' ירוחם נראה שמותר לדבר וטוב ליזהר שלא לדבר והכי נהוג : מעשה בא לפני רש"י ביונה אחת שנשמט אגף שלה והורה לשוחטה ולבודקה מפני שאינו יכול לבודקה מחיים וענהו השואל היאך יברך ברכה לבטלה ואמר כיון שמוציאה מידי נבלה אין זה ברכה לבטלה עכ"ל וכתב מהרש"ל ומיהו נראה שיש לשחוט בלא ברכה ואח"כ אם נמצא כשירה יברך ע"כ וכ"כ הרב בהגהת ש"ע וכתב וכשימצא כשר מברך על השחיטה ובלבד שיהא סמוך לשחיטה וכתב שכך הוא בא"ז הלכות כסוי והכי משמע לן מהירושלמי שהבאתי בתחלת סימן זה דמברך קודם שחיטה משום דחזקה דבני מעיים כשר הם אלמא היכא דאיכא ריעותא דאיתרע חזקתה כגון הכא דנשבר או נשמט אגף שלה אין לברך קודם שחיטה עד שיהא נודע דכשרה היא וטוב לישחט תחלה עוף או בהמה אחרת ואח"כ ישחוט לזו דאיתרע חזקתה ויברך על הראשון ויהא דעתו גם לזו :

כ מקום השחיטה בצואר בקנה כו' פ"ק דחולין (ריש דף יט) אסיקנא והילכתא משפוי כובע ולמטה כשרה והיינו דשייר בחטי ופירש"י קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות

דרכי משה

לכתחלה עכ"ל : (ד) ובא"ח סימן ר"י כתב סתם כדברי ב"ה שלא כדברי הרא"ש : (ה) ובכל בו אם שחט חיה ודעתו אח"כ לשחוט בהמה יכסה ואח"כ ישחוט הבהמה בלא ברכה דכיסוי לא הוה הפסק עכ"ל :

כ (א) במרדכי פ' א"ט ע"ד דלכתחלה יש לשחוט למטה מטבעת הגדולה כדי להסתלק מן הספק כו' וכן פסק מהרי"ו בהלכות שחיטה שחיבר דלכתחלה יש לשחוט למטה מטבעת הגדולה בהג"ה שם בשם מהר"י מולין מצוה שלא להכשיר כלל למעלה מטבעת הגדולה עכ"ל וכן פסק האגור בשם אביו שנהג להטריף אם לא שייר כמלא חוט הטבעת הגדולה

דרישה

לכולן : [ג] וכן המברך על דעת לשחוט חיה אחת כו' ז"ל רמ"א בש"ע וי"א דאם הביאו לו ממין הראשון ששחט א"צ לכסות הראשונה ולברך על שחיטה שניה וכן עיקר ועי' בא"ח סי' ר"ו עכ"ל וכ"כ בד"מ וז"ל ובא"ח סי' ר"ו כתב סתמא כבעל העיטור ושלא כדברי הרא"ש וכ"כ רמ"י בט"ז שלו ותימה לפי מה שדימו דין ברכת שחיטה לברכת פירות א"כ אפי' הביאו לו ממין אחר נמי כמ"ש ב"י בסי' ר"ו דנראה לו אם הוא מברכת אותו מין אע"פ שהוא פרי אחר א"צ לחזור ולברך וכ"פ שם בש"ע. ועוד לפ"ז קשה דברי רבינו שכתב בסמוך שאפי' עדיין מאותו מין שבירך עליהן לפניו והביאו לו עוד מאותו המין אפ"ה צריך לחזור ולברך על המובאים וזהו כלפי מ"ש בסי' ר"ו אלא ע"כ צ"ל כמ"ש ב"י דיש חילוק בין אכילה דיש לו קבע לשחיטה דאין לו קבע ומ"ה יכול להיות דגם הרא"ש ס"ל בדין פירות בסימן ר"ו דא"צ לברך אפי' אין לפניו מאותן שבירך עליהן כיון שהמובאים הן ממין ברכת הראשונה א"צ לחזור ולברך כיון דיש קבע לאכילה ואע"ג דגם אפירות קאי דג"כ אין להם קבע מ"מ כ"ל דשם אכילה עליהן ושייך בהן יותר קבע ממה שייך גבי שחיטה כן הוא דעת הטור ולענין הלכה הסכים הב"י לדעת הסמ"ג והרא"ש דאם אין לפניו עוד מאותן שבירך עליהן צריך לחזור ולברך אף שגבי סעודה ופירות אינו כן והיינו משום דאין קבע לשחיטה ומ"מ אם יש מאותן שבירך עליהן א"צ לברך על המובאין מחדש :

סי' כ [א] בקנה לצד הראש משיפוי כובע ולמטה ז"ל ב"י מ"כ בעוף למעלה בקנה עד שיפוי כובע כו' עד וביונה למעלה בוושט עד מבלעתא וכתב עליו ב"י מ"ס

פרישה

לשחוט ולכסות כשמברך מברך ע"ד ב' כסויים (וברכת השחיטה אינו מפסיק כדאשכחן ביקנה"ז הרא"ש עכ"ה) ועוד ט"א כיון דאפשר דשחיט בחד ידא ומכסה בחד ידא מ"ה השחיטה אינה מפסקת בזה : (ז) וכן המברך על דעת לשחוט חיה אחת הל' משמע דר"ל שכבר שחט ואח"כ כו' אבל לפי מ"ש בסמוך על דברי הסמ"ג דאין נראה לחלק וס"ל דאפי' הביאו לפניו קודם שגמר מלשחוט צריך לחזור ולברך ה"ה נמי בכה"ג אם הביאו לפניו קודם שהתחיל לשחוט הראשונה כיון שכבר בירך ולא היה דעתו לשחוט אלא אחד צריך לכסות ראשונה ואח"כ שחיטה שניה שהביאו לפניו וכ"כ ב"י ורשמתיהו בסמוך דהיה דעתו לשחוט א' והביאו לפניו עוד קודם ששחטו דומה לדין היו לפניו הרבה לשחוט כו' וק"ל : (ח) ולא על הכסוי מיירי שהביאו לפניו יותר קודם שבירך על כסוי הראשון ב"י : (ט) וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק היינו דוקא בשחיטה שאין לה קבע אבל בפירות שיש להם יותר קבע מלשחיטה מודה הרא"ש ורבי' שא"צ לברך כמ"ש ב"י בש"ע בא"ח סי' ר"ו ועד"ר : (י) כתב בספר המצות כו' יש עוד לפניו כו' כתב ב"י מדברי הרא"ש נראה דה"ה אם אין דעתו אלא לשחוט אחד וכבר בירך והביאו לו עוד קודם שחיטה עוף אחר דא"צ לברך עליו ופסק כסמ"ג : (יא) אין צריך לברך על אותן שמביאין לו משום שעדיין הוא קבוע לשחוט מברכה הראשונה אבל אם גמר לשחוט דמי למאי דאמרינן גמר מלאכול אסור לאכול עד שיברך ואע"ג דלא קי"ל התם הכי (פי' שא"צ לברך אא"כ אומר הב לן ונברך) גבי סעודה שאני דיש קבע לסעודה דפעמים אדם יושב בסעודה קטנה ונמשך לסעודה גדולה אבל לענין ברכת שחיטה גמר הוי סילוק : (יב) אך אם גמר כו' צריך לברך והשוחט של עיר חשיב כמי דעתו אל האחרות וכל זמן שמביאין לפניו ולא סח בינתיים א"צ לברך. מלאתי (כ"כ המרדכי ר"פ כיסוי הדם רש"ל עכ"ה) כתוב בס"ה מותר לדבר בין שחיטה לכסוי שאין הכסוי הפסק והטעם דאפשר דשחיט בחד ידא ומכסי בחד ידא : (יג) כגון הביאו לשחוט וכיוצא בו לא הוי הפסק נלמד מההיא דאמרינן טול כרוך וגביל לתורא לא הוי הפסק בין ברכת המוציא לאכילה :

סי' כ (א) מקום השחיטה בצואר כו' ז"ל הגמרא והלכתא משפוי כובע ולמטה כשרה ונראה דאף להגמרא משמע דוקא בדיעבד אבל לכתחלה שוחטין באמצע הצואר ולכל הפחות שוה לושט שהוא כדי תפיסה ד' אצבעות לרש"י כדי שלא יהא הסמתך מעוקם : (ב) משיפוי כובע ולמטה ז"ל הכלבו בשם הרב ברצלוני פי' ענין שיפוי כובע הוא

ולעלות ולמטה (ג) עד מקום שתגיע אונה העליונה אילו היו תולין הבהמה ברגליה כשיתלו אותה ברגליה יתפשטו האונות למטה ועד מקום שתגיע אונה העליונה הוא מקום השחיטה והוא כל אורך הצואר כשתמשוך הבהמה צוארה לרעות כדרכה ובלבד שלא תאנוס היא את עצמה לפשוט צוארה יותר ממה שרגילה לעשות כשהיא רועה ובושט מניח לצד הראש כדי תפיסה וממנה למטה הוא מקום השחיטה

כמין כובע יש למעלה מן הקנה ככובע על הראש ואין זה אותו בשר קטן שנופל ע"פ הקנה לעכב הקול אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצעיתו ולמעלה הולכת ונעשה חדוד ואותו שיפוי נקרא שיפוי כובע. והלכתא משיפוי כובע ולמטה כשירה קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות כשרה משם ולהלן טריפה חיטי גלנ"ך דומים לחוטים ומונחים על הקנה אצל הכובע. שייר בחיטי הניח מקצתן לצד הראש ומקצתן לצד הקנה כגון שחתכן וז"ל בעל העיטור משיפוי כובע ולמטה כשירה והיינו שייר בחיטי ששייר מקצתן לצד הראש דהוה ליה מטבעת הגדולה ושיפוי כובע הוא למעלה מטבעת הגדולה ככיסוי א' שמונח על פי טבעת הגדולה ויש בה מיעוט בשר מצד זו ומצד זו ונקראים חיטי ותחלתן למעלה משיפוי כובע וסופן למטה בתוך שיפוי כובע סמוך לטבעת הגדולה ה"מ בדיעבד אבל לכתחילה בעי למשבקינהו לכולהו חיטי בתר רישא עכ"ל. וז"ל הכלבו בשם הרב ברצלוני פי' ענין השיפוי כובע הוא שע"פ הטבעת הגדולה יש שם בשר ופי הבשר עשוי חטים ועל אותם חטים כסוי שדומה לעלה הדס ועליה עצם אחד מטבעת הגדולה ומכסה סביב זה הבשר כמו כובע ובאמצע זה העצם יש שיפוי אחת מגוף העצם ונקרא שיפוי כובע ואמרו רבנן דמשיפוי כובע ולמטה כשירה שהוא כמו אצבע למעלה מטבעת הגדולה עכ"ל: וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה פ"ק דחולין בתוך הטבעת הגדולה יש כמו שני גרגרים מגוף שמושי וקורים אותם חכמים חיטי עכ"ל. והסכמת כל הפוסקים שאם שייר מהחטים כל שהוא לצד הראש כשירה ולא כדכתב בהגהות אשיר"י בשם ראבי"ה שאם נגע בחיטי טריפה. ונ"ל שטעמו מפני שהוא מפרש הא דאמרינן שייר בחיטי כשירה דהיינו ששיירם לצד הראש ולא נגע בהם אבל אם נגע בהם טריפה וכבר כתבתי שאין כן דעת כל הפוסקים: **ומ"ש** רבינו עד מקום שתגיע אונה העליונה וכו' בפרק א"ט (מה.) תני רבי חייא בר יוסף קמיה דר"י כל הצואר כשר לשחיטה מטבעת הגדולה עד כנפי ריאה התחתונה אמר רבא תחתונה שהיא עליונה שאני אומר כל שפושט' צוארה לרעות ובלבד שלא תאנס. ופירש"י מטבעת הגדולה. כר' יוסי בר' יהודה ומחלוקת בפ"ק נקט להו מיהו אנן קי"ל דמשיפוי כובע ולמטה כשירה דהיינו למעלה מן הטבעת: כנפי ריאה. אונה ריאה התחתונה כדמפרש רבא תחתונה כשהבהמה תלויה דהיינו אונות קטנות שהיא עליונה כשאוחזין בקנה והריאה תלויה למטה. כנפי כמה שהן נמתחין ופורשות כנפים למעלה אע"פ שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורן. וז"ל רבינו ירוחם עד מקום שמגעת ועולה כנף הריאה הנקרא אונה כשנופחין אותה ועולה למעלה. עד מקום שמגיע ראשה בקנה כשנופחים אותה הוא מקום בעצמו שהיתה מגעת כשהיתה חיה בהמה והיתה רועה כדרכה בלי אונס עכ"ל (ג). וכתוב בהג"מ האחרונות עד ראש כנף הריאה פי' אונה תחתונה שהיא בצד שמאל היא חדה וכשהבהמה רועה יוצאה מן הגוף יותר משל צד ימין שהיא עבה עכ"ל. ואיבעיא לן בגמרא אנסה עצמה מהו ואסיקנא בתיקו ולחומרא ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אנס בסימנים ושחט פסולה כלומר שאע"פ ששחט במקום שחיטה בצואר כיון שהסימנים אינם חתוכים במקום שחיטה פסולה: **ומ"ש** ובושט מניח לצד הראש כדי תפיסה וממנה ולמטה הוא מקום שחיטה עד מקום שיעור מימרא דרב נחמן פ' א"ט (מד) ועד מקום שיעור פירש"י שיש שם שער שגוררין בסכין מכרס הפנימי והרי"ף והרא"ש כתבו פי' ישעיר דקאי פרצי פרצי דדמיא לכריסא וכ"כ הרמב"ם בפ"א מה"ש וכתב סמ"ק ולפי שאין אנו בקיאין בזה נכון לשחוט באמצע הצואר. וכדי תפיסת יד פי' רש"י צריך להניח לצד הראש כג' אצבעות וד' לשון מורי הזקן ואני שמעתי אחיזת הודי לפרנים והראשון נראה בעיני ותוס' כתבו פירש"י ד' אצבעות תימא דבעוף מאי ופי' ריב"ם ד' אצבעות ברחבים גדולים מכאן ואילך כל חד וחד לפי מה שהוא גדול ובה"ג מפרש כדי תפיסת היד כדנקיט איניש בשתי אצבעותיו ודבריהם דברי קבלה ויש לסמוך עליהם והא דקרי לקמן גבי חלחולת כתפיסת יד כמלא בטלא בתורא התם נקט כדי תפיסה סתם אבל הכא כדי תפיסת יד קאמר משמע כדי שיוכל לתפוס בשתי אצבעות ואפי' כל שהוא עכ"ל. והרי"ף כתב ופרשי לה רבנן כדי שיתפס בב' אצבעותיו וכ"כ הרמב"ם בפ"א וכתב הרשב"א ע"ז הרב בה"ג כן כתב ופירשו התוס' כדי שיוכל לקרוץ בב' אצבעותיו ואפי' כל שהו ואני שמעתי שיתפוס אצבעותיו משני צידי הצואר וזהו רוחב אצבע עכ"ל. ורבינו סתם דבריו כשמועת הרשב"א. וכתב הרשב"א ונכון לחוש ולהחמיר ככל הפרושים וכשישחוט יניח למעלה כלפי הראש השיעור הגדול שבכולם וישחוט למטה הימנו עכ"ל. ומצאתי כתוב יש שכופין

ולעלות כשירה משם ולהלן טריפה חטי דומים לחטים ומונחים על הקנה אצל הכובע שייר בחטי הניח מקצתן לצד הראש ומקצתן לצד הקנה כגון שחתכן עכ"ל וכן פירשו כל המחברים זולתי בא"ז משם ראבי"ה ורבינו שמואל שפסקו שאם נגע בחטי משהו פסולה כמ"ש בהגה"ה אשיר"י ונראה דטעמייהו משום דהוו גרסי לשם (סוף ד' יח) אמר רב פפי משמיה דרבא פגע בחטי טריפה איבעיא להו פגע ונגע א"ד פגע ולא נגע איתמר אמר רב פפי משמיה דרבא שיירי בחטי כשרה כו' מר בר רב אשי אמר פגע בחיטי טריפה שייר בחיטי כשרה והלכתא משפוי כובע ולמטה כשירה והיינו שייר בחטי ומפרש רש"י פגע ולא נגע היינו דשחט למטה מן החטים ולא נגע בהן ופסק מדר"פ דאמר שייר בחטי כשירה דהיינו דשייר ולא נגע בהם אפילו משהו והיינו דמר בר רב אשי דאמר פגע בחטי טריפה שייר בחטי כשרה כלומר דבפגע ונגע בהם טריפה אבל שייר בחטי דהיינו פגע ולא נגע כשר ואסיקנא דמשפוי כובע ולמטה כשר והיינו שייר בחטי שלא נגע בהן כל עיקר דשיירן לצד הראש לגמרי ולפי גירסא זו ופירושה יתיישבו כל הקושיות שהקשו התוס' על פירש"י וגירסתו ואע"פ שגם לפי' התוס' יתישבו הקושיות מ"מ הם פירשו פגע ולא נגע היינו שחט למעלה מן החיטין הפך שאר מפרשים והוא דוחק שוב מצאתי ברבינו ירוחם שכתב כך בשם הגאונים וז"ל והגאונים פירשו שייר בחטי שנשארו כולן כלפי הראש שלא שחט בהן כלל אפי' שחט סמוך להם כשירה ע"כ וכך מטין דברי רבינו ז"ל שלא פי' בשייר חטי כלום אלא סתם וכתב משפוי כובע ולמטה כו' משמע שאין דעתו להקל עליו כפירש"י אע"פ שהביאו הרא"ש בפסקיו ועוד דהרי"ף לא פי' בו כלום משמע שגם הוא סובר כסברת הגאונים והכי נקטינן להחמיר באיסור דאורייתא ובבדיקת מהרי"ו כתב להחמיר עוד דאין להכשיר א"כ שיור מלא חוט מן הטבעת הגדולה ע"פ כולה כנגד הראש והיינו כת"ק דמתני' לשם (ד' יח) וכן נמצא מדרשות מהרי"ל שנוה לשוחטים שלא להכשיר שום הגרמה למעלה מטבעת הגדולה וכ"כ האגור שכ"כ בשחיטות האשכנזים וכן ראה נוהג אביו ותימה שהרי מבואר בגמ' דלא קי"ל כתנאי דמתני' אלא כשמעתא דאמוראי דמכשרי בלמעלה מטבעת הגדולה ובלבד שיהא משפוי כובע ולמטה ואפשר דס"ל דכיון דחזינן בפ' א"ט (דף מה) דתני רב חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן כל הצואר כולו כשר לשחיטה מטבעת הגדולה עד כנפי ריאה התחתונה משמע דהילכתא הכי דכי היכי דהילכתא כוותיה במאי דתנא עד כנפי ריאה התחתונה ה"נ הלכתא כוותיה במאי דתנא מטבעת הגדולה תדע דהא ר' יוחנן קיבלה מיניה ולא קאמר ליה פוק תני לברא אלמא דהילכתא הכי וא"כ לפי זה הא דפ"ק (דף י"ט) דקאמר רב נחמן אנא שמעתא דאמוראי ידענא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן וא"ל א"ר אבא כו' אמר ריב"ל כו' משפוי כובע ולמטה כשירה פליג אהך ברייתא דתני ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן וללישנא קמא תרי אמוראי אליבא דר' יוחנן ולאומרא ולאמרי לה פליגי ריב"ל ור' יוחנן במילתא והילכתא כר' יוחנן לגבי ריב"ל והילכך קיי"ל דלמטה מטבעת הגדולה לא הוי מקום שחיטה עוד אפשר לומר דאיכהו לאו דינא קאמרי אלא חומרא לפי שהשחיטה מסורה ביד הכל ושמא יפשעו להקל בפגע ונגע בחטי דאין הכל בקיאין על כן נתנו להם גבול ידוע שאין לטעות בו וכן יראה מדברי המרדכי שהעתיק האגור וז"ל ובהלכות שחיטה שסידר הרב יחיאל ראיתי שכתב ראוי לשוחט שיתרחק מטבעת הגדולה ולשחוט למטה דקי"ל כל הצואר כשר לשחיטה כדי להסתלק מן הספק עכ"ל ר"ב. הנה עיניך רואות שהוראה זו אינה כי אם להסתלק מן הספק אבל מדינא ודאי אין להחמיר א"כ שחט בתוך שפוי כובע דהיינו בתוך החיטין כדפריסית דלמעשה אין להקל בשחט בתוך החיטין אפילו כל שהו ולכך בהפסד מרובה יש להקל בשייר בחטי כולן לצד הראש ולמעלה והיינו יש מכשירין שהביא מהרי"ו וכה"ג מצאתי למהר"ש לוריא שכתב בהגהות השחיטות דמהרי"ו וז"ל אין להקל להכשיר למעלה מטבעת הגדולה וח"ו כמה תקלות יצא מזה ההיתר כי הרבה אומרות עשינו מחמת חשש תקלה כגון גבי שהיות שמטריפין כל השהיות וכן אין אנו בודקין הושט כו' ובהפסד מרובה יש להקל שהרי אף מהרי"ו לא החמיר כל כך בבירור דלא כיש מכשירין ודו"ק עכ"ל וכ"פ בש"ע ועיין במ"ש הכל בו בשם הרב ברצלוני בפי' החיטין והשפוי כובע ומביאו ב"י כי דברים ברורים הם ונראה לעין הרואה: **ומ"ש** ולמטה עד מקום שתגיע אונה העליונה אילו היו תולין הבהמה ברגלי' כו' לשון זה כתוב גם בסה"ת ובפרק א"ט תני רבי חייא בר יוסף כו' אמר רבא תחתונה שהיא העליונה שאני אומר כל שפוסטת צוארה ורועה ובלבד שלא תיאנס ונראה בעיני שהסה"ת ורבינו באו לבאר בלשונם שמה ששנה בברייתא התחתונה ואע"פ שהיא העליונה אתא לאורויי לן חומרא דאינו מקום שחיטה אלא עד מקום שתגיע אונה העליונה כשיתלו אותה ברגלים שאז יתפשטו האונות למטה: **ומ"ש** והוא כל אורך הצואר כשתמשוך הבהמה צוארה לרעות כדרכה כלומר אבל שאר אורך הצואר כשהיא פושטת צוארה באונס יותר מכדרכה כגון שאנסה עצמה ליפשוט ראשה יותר מדאי ליטול ירק בבור אין זה מקום שחיטה וכ"כ התוס' על הא דקמיבעיא לן אנסה עצמה מהו תיקו וז"ל אנסה עצמה שפושטה צוארה יותר מדאי ליטול ירק בב' עכ"ל וכיון דלא אפשיטא אזלינן לחומרא באיסור דאורייתא ואפשר נמי לומר דהא דאמר רבא כל שפושטת צוארה ורועה ובלבד שלא תיאנס היינו לומר אורך הצואר שפושטת ורועה כדרכה באפר בלא אונס כל עיקר שם הוא מקום שחיטה אבל אם אנס בסימנים והוציאן לחוץ ושחט במקום שהיא פושטת צוארה יותר מדאי ליטול ירק בבור שחיטתו פסולה וכן פרש"י שלא תיאנס למשוך הסימנים חוץ לחזה בידי אדם וא"כ האי שלא תיאנס דקאמר רבא תרתי במשמע משמע דוקא ברועה כדרכה בלי אונס ומשמע נמי שלא יאנוס בסימנים וישחוט במקום שהיא רועה באונס שלא כדרכה וכ"כ מדברי הרי"ף והרא"ש וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל והוא כל המקום שהיא פושטת מן הצואר בשעה שהיא רועה כדרכה בלא אונס עכ"ל ומ"ש עוד ובלבד שלא תאנוס היא עצמה כו' שם בעי ר' חנינא אנסה עצמה מהו תיקו יתיב ר"י ור"ל נפק מילתא מבינייהו אנס בסימנים ושחט פסולה ופירש"י אנסה עצמה לפשוט מאוד צוארה בשעת שחיטה מהו וזהו שכתב רבינו ובלבד שלא תאנוס היא עצמה לפשוט צוארה כו' כלומר שאם אנסה עצמה בשעת שחיטה לפשוט צוארה מאוד יותר ממה שרגילה לעשות כשהיא רועה ושחט שם שחיטתו פסולה ואע"פ שלא אנס בסימנין דכיון דאסיקנא בתיקו אזלינן לחומרא כמ"ש רש"י ושאר כל המחברים אך קשה למה לא הביא רבינו ההיא דאנס בסימנים דנפק מבינייהו דפסולה ואפשר לומר דכונת רבינו היא דכיון דכתב דאפי' באנסה עצמה פסולה כ"ש באנס בסימנים ור"י ור"ל לא היו צריכין לומר דאנס בסימנין פסולה אלא באת"ל דאנסה עצמה כשירה דאפ"ה באנס בסימנין פסולה ועוד נראה לומר דכיון שכתב בתחלה דמקום שחיטה הוא כל אורך הצואר כשתמשוך הבהמה צוארה לרעות כדרכה דנלמד ממנו דביותר מכדרכה לא הוי מקום שחיטה בכלל זה אם אנס בסימנים ושחט שלא במקום שחיטה בסימנים דהיינו בביותר מכדרכה אע"פ ששחט במקום שחיטה בצואר פסולה כדפי' בסמוך והיינו דר"י ור"ל ואח"כ כתב דאף באנסה עצמה בשעת שחיטה ג"כ פסולה דלא תימא באנסה עצמה בשעת שחיטה שרי טפי קמ"ל דהא נמי פסולה כדאסיקנא בתיקו וז"ש ובלבד כו'. ולפי המסקנא דאזלינן לחומרא באנסה עצמה כו' א"כ הא מילתא הוי נמי בכלל ובלבד שלא תיאנס כלומר שלא תאנוס את עצמה בשעת שחיטה לפשוט צוארה: ומ"ש ובוושט מניח לצד הראש כדי תפיסה כו' מימרא דרב נחמן בפרק א"ט (דף מ"ד): ומ"ש

דרכי משה

הגדולה בצד הראש על פני כולה וכן בהג"א בשם ראבי"ה אמנם מסקנת ב"י אינו כן דהסכמת כל הפוסקים להכשיר משיפוי כובע ולמטה וכבר כתבתי דאנו נוהגין כהלכות שחיטה שחיבר מהרי"ו: (ב) וכ"ה בהלכות שחיטה מהרי"ו: ואני

פרישה

שעל פי הטבעת הגדולה יש שם בשר ופי הבשר עשוי חטים ועל אותן חטים כיסוי שדומה לעלה של הדס ועליה עצם אחד מטבעת הגדולה ומכסה סביב זה הבשר כמו הכובע ובאמצע זה העצם יש שיפוי אחד מגוף העצם ונקרא שיפוי כובע ואמרו רבנן דמשיפוי כובע ולמטה כשירה שהוא כמו אצבע למעלה וטבעת הגדולה עכ"ל ועד"ז פירש"י בקיצור וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה בפ"ק דחולין בתוך טבעת הגדולה יש כמו שני גרגרים מגוף שמושי וקורין אותן חכמים חיטי ומש"ר והוא קודם שיתחיל לשפע ולעלות ר"ל לעלות בשיפוע שמשפע והולך משם יותר בשיפוע (ובמהרי"ו לכתחילה יש לשחוט למטה מטבעת הגדולה עכ"ה): (ג) עד מקום שתגיע אונה העליונה. כתב רבינו ירוחם וז"ל עד מקום שמגעת ועולה כנף הריאה הנקראת אונה כשנופחים אותה ועולה

השחיטה (ד) עד מקום שישעיר פירוש עד מקום שיש בו כמין שער כמו שיש בכרס (ה) ובעוף עד הזפק [ג] וכדי תפיסה פי' רש"י ד' אצבעות ובה"ג פי' כדי שיאחז בשתי אצבעותיו והיינו רוחב אצבע ושיעור זה בשור הגדול ושאר בהמה היה ועוף כפי גודלו למדת זה השיעור בתחילה שוחטין כנגד הגרון שחט (ה) מן הצדדין שחיטתו כשרה (ו) ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת כי הסימנים

ומ"ש אדברי בה"ג והיינו רוחב אצבע כן פי' הרשב"א דברי בה"ג וכן פי' ה"ר ירוחם מיהו מדברי התוס' יראה שמפרשין דבריו משהו לצד בכדי שיוכל לתפוס ולקרוץ מעט בב' אצבעותיו וי"מ דברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שכתבו בסתם כדי שיתפוס בב' אצבעותיו משמע שהם סוברים דצריך להניח רוחב ב' אצבעות סמוך לראש מכל צדדיו ולהלכה כתב הרשב"א שיניח השעור הגדול שבכלם דהיינו ד' אצבעות וכבר נהגו לשער בכפיית אוזן : **ומ"ש** ובעוף עד הזפק כו' כ"כ הרמב"ם בפ"א ורצונו לומר עד גגו ולא גג בכלל דאין לגגו דין ושט לענין הכשר שחיטה דגג הזפק מקרי ושט לא מקרי ואע"ג דדינו כושט לענין זה דפוסל בנקב משהו מ"מ אין שם מקום שחיטה וכן הוא בבדיקות מהרי"ו ועי' בדברי ב"י שנתן סימן להבחין אם שחט גגו של זפק כו' : **ומ"ש** ושיעור זה בשור הגדול כו' פי' שיעור כדי תפיסה שאמרו בגמרא למר כדאית לי' ולמר כדאית ליה אינו אלא בשור הגדול כו' וכ"כ הרשב"א בת"ה אחר שכתב פירש"י ופי' בה"ג כתב וזו בבהמה וחיה אבל בעוף כו' וכן כתב הרמב"ם בפ"א ולא ידעתי למה לא נתכונו דברי רבינו להב"י דודאי לאותן שפירש דברי בה"ג דרצונו לומר משהו אין חלוק בין שור הגדול לעוף אבל מאותן שפירש דבריו דר"ל ב' אצבעות כהרי"ף ורמב"ם או אצבע כהרשב"א אם כן בעוף קטן דכל הושט אינו יותר מאצבע או אצבעיים צריך לפרש דשיעור דכדי תפיסה אינו כי אם בבהמה וכו' גרסינן בגמרא פ' א"ט הי ניהו תורבץ הושט אמר רב ביבי בר אביי כל שחותכו ועומד במקומו וזהו תורבץ הושט אלא איזהו ושט עצמו כל שחותכו וכווץ יונה א"ר זירא מבלעתה וכמה אמר רב אויא פחות משעורה ועדיף מחטתא פי' יונה שם חכם הוא וכן מצינו בפרק הניזקין גבי פעוטות וטעותן עד כמה יונה א"ר זירא עד שתות בגדול כו' ובא להורות לנו מקום התורבץ דמקום בית הבליעה קרוי תורבץ סמוך לראש הנקב אחד וכן יראה מפירש"י גם מדברי הרי"ף והרא"ש מבואר כך שכתבו תחלה דברי רב ביבי כו' יונה כו' ואח"כ כתבו ואסיקנא למעלה דלא חזי לשחיטה בושט עד כמה אמר ר"כ עד כדי תפיסת יד כו' משמע להו דיונה א"ר זירא בא להורות לנו שיעור מקום שחיטה אלא דלית הלכתא כותיה ולא כרב ביבי כו' וכ"כ דעת שאר כל המחברים שלא חילקו בין יונה לשאר עופות זולתי בשחיטות האשכנזים שכתוב בהן וז"ל וביונה שאין לה תורבץ עד מבלעתא ועדיף מחטתא ופחות משעורה ע"כ והרב מהר"ש לוריא כתב בהגהותיו שכ"כ הסמ"ק דקאי על יונה ממש ולא נהירא גם בערוך הביא א"ר ירמיה מבלעתא ולא הזכיר יונה וכן ודאי עיקר שאין חלוק בין יונה לשאר עופות : כתוב בהגהות סמ"ק מאחר שאין אנו בקיאין בשיעורין אלו נכון לשחוט באמצע צואר ובבהמה גסה אם מרחיק ד' אצבעות מן הראש די בזה עכ"ל :

בתחילה שוחטין כנגד הגרון כו' משנה ספ"ק דחולין השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה ופירש"י דאפי' לכתחילה נמי וכ"כ הר' ירוחם משמו ולא כתב שום חולק על זה אבל בשאר כל המפרשים כתוב שחולקים עליו וסברי דוקא דיעבד אבל לכתחלה צריך לשחוט כנגד הגרון וכך הם דברי רבינו :

שכופין אוזן הבהמה ובמקום שיכלה האוזן שם שוחטים (ג) : **ומ"ש** רבינו ושיעור זה הוא בשור הגדול ושאר בהמה חיה ועוף כפי גדלו וכו' נראה שכתב כן מפני מ"ש התוספות והרא"ש פי' ריב"ם ד' אצבעות ברחמים הגדולים מכאן ואילך כל חד וחד לפי מה שהוא גדול ומ"מ אין דברי רבינו מכוונים שכתב כן אחר שיעורו של בה"ג והתוס' והרא"ש לא כתבו כן אלא אחר שיעורו של רש"י שהוא שיעור גדול ביותר לא אחר שיעורו של בה"ג שאינו גדול כ"כ והרמב"ם בפ"א כתב כפי' בה"ג וכתב שזה השיעור הוא בבהמה וחיה אבל בעוף הכל לפי גודלו וקטנו. כתב הר"ן בשם הרא"ה שקבלה בידו מאחיו דשיעור ושט למעלה כנגדו בקנה משיפוי כובע ולמטה : **ומ"ש** רבינו ובעוף עד הזפק כן כתבו הרמב"ם בפ"א : ומצאתי כתוב בעוף למעלה בקנה עד שיפוי כובע כמו בבהמה ולמטה עד כנגד גגו של זפק דהיינו עד הגוף וביונה למעלה בושט עד מבלעתא עדיף מחטה ופחות משעורה ואח"כ כל או"א לפי קטנו ובושט למטה עד גגו של זפק ובעוף שאין לו זפק עד בין אגפיים דהיינו עד הגוף. וכתוב עוד שם סימן להבחין אם שחט גגו של זפק אם לאו אם נראה עור לבן בידוע שנגע בו לפי שלעולם האדום מצוי יותר מן הלבן מבחוץ (ואם הלבן נראה מבחוץ) יותר ארוך מן האדום או ודאי נגע בגגו של זפק וגם בגגו של זפק אין בו ב' עורות כמו בושט כי אם א' עכ"ל : (ד) ומ"ש ביונה למעלה בושט עד מבלעתא דהוא עדיף מחטה ופחות משעורה הם דברי הגמרא בר"פ א"ט (מג:) לפרש מקום תורבץ הושט שהוא המקום שאינו ראוי לשחיטה והפוסקים השמיטוהו משום דמשמע להו דלמסקנא אין שיעור זה מכוון וכ"כ מדברי הרא"ש שאמר הא דביונה עד מבלעתא וכו' כתב ואסיקנא למעלה דלא חזי לשחוט בושט אר"כ עד כדי תפיסת יד :

בתחילה שוחטין כנגד הגרון שחט מן הצדדין שחיטתו כשירה ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת וכו' בפ"ק דחולין (יט:) תנן השוחט מן הצדדין שחיטתו כשירה וכתב רש"י ואע"פ שלא החזיר הסימנים דהא מישחטי סימנים שפיר קודם חתיכת מפרקת ואפי' לכתחילה נמי ואיידי דבעי למיתני המולק תני השוחט וכתב הר"ן ולא ידעתי מי הזקיקו לכך דודאי משמע דמצות שחיטה לכתחילה באמצע צואר היא דמן הצדדין איכא למיחש שמא תשבר מפרקת קודם שחיטת הסימנים לפיכך נראה דדיעבד שחיטתו כשירה אבל לכתחלה מצוה לשחוט מן הצואר וכן כתב הרמב"ם בפ"א וכ"כ התוספות דדוקא דיעבד אלא שנראה מדבריהם שאם לא החזיר הסימנים פסולה שכך כתבו השוחט מן הצדדין מצינו למימר דוקא דיעבד ואפילו החזיר הסימנים גזירה אטו לא החזיר והרא"ש כתב ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת כי הסימנים הם רכים ונדחים מן הסכין. ונראה מדבריו דאפילו החזיר צריך שידע שחתך הסימנים קודם המפרקת ואפי' לא החזיר כל שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת כשירה. וכתוב בכל בו ומכל מקום טוב ליזהר למשמש הסימנים ולתפסן קודם

ומ"ש ובלבד שידע שחתך הסימנים כו' כן כתב הרא"ש ומשמע להדיא מדבריו דמתניתין איירי אף בלא החזיר הסימנים ואפי' הכי אם ידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת כשירה וכן מוכח מדקתני בסיפא השוחט מן העורף שחיטתו פסולה ומוקמינן לה בגמרא בשלא החזיר הסימנים לאחורי העורף אלמא דרישא דבשוחט מן הצדדין דכשירה איירי נמי אפילו לא החזיר דומיא דסיפא דאי בהחזיר מאי איריא במן הצדדין אפילו במן העורף נמי וא"כ מה שכתבו התוספות והמרדכי בשם ר"י דבמן הצדדין דכשירה היינו דוקא דיעבד ואפילו החזיר הסימנין גזירה אטו לא החזיר אין כונתם לומר דבהחזיר כשירה דיעבד ובלא החזיר אפילו דיעבד פסולה כמו שהבין הב"י ז"ל דהא ודאי ליתא אלא בין בהחזיר בין בלא החזיר כשר דיעבד ולכתחלה לא ועיקר כונת התוס' והמרדכי היא להורות לנו דמתני' דיעבד איירי ואף בהחזיר דסתמא תנן ולאפוקי שלא נפרש דבהחזיר לכתחלה נמי אבל שנפרש דבלא החזיר אפילו דיעבד נמי פסולה הא ודאי ליתא דפשיטא דמתניתין איירי נמי בלא בחזיר דכשירה דיעבד כדפירש רש"י ובתנאי שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת כמ"ש הרא"ש מיהו באגודה כתב וז"ל השוחט מן הצדדין כשירה דוקא דיעבד ושיחזור סימנים ע"כ מלשון זה משמע לכאורה דאפילו דיעבד לא מכשירין אלא בהחזיר ומ"מ נראה לי ליישב לשונו דס"ק דוקא דיעבד ושיחזור הסימנים התם הוא דכשר מן הסתם דמסתמא חתך הסימנים קודם שחתך המפרקת מה שאין כן בלא החזיר דאפילו דיעבד פסולה מן הסתם אם לא ידע בודאי שחתך הסימנים קודם כו' : ולענין הלכה כתב הב"י בש"ע השוחט מן הצדדין כשירה והוא שהחזיר הסימנים וידע כו' החמיר בשני דברים האחד דבלא החזיר משמע אפילו דיעבד פסולה ואפילו ידע שחתך הסימנים קודם וכו' והב' דאף בהחזיר צריך שידע כו' ואפשר דהא דצריך שידע בהחזיר ולא דמי לשוחט מן הגרון דלא צריך שידע אלא מן הסתם אמרינן ששחט הסימנים קודם כו' גרון שאני שהסימנים נמצאין מונחין לפניו תחלה כדרכן משא"כ בצדדין שע"י חזרה הם מונחין לשם הילכך צריך שידע בודאי שחתך הסימנים קודם כו' כי הסימנים רכים ונדחים מן הצדדין מפני הסכין אם לא שידע בודאי וטעמא דמסתבר הוא ואף על גב דמדברי הרא"ש כפי פשטן נראה דלא בעינן דצריך שידע כו' אלא בלא החזיר אבל בהחזיר מחזקינן ליה דחתך הסימנים קודם כו' אף מן הסתם מכל מקום כיון שאינו מפורש כן בדבריו להדיא וכבר אפשר לפרש לחומרא כמו שהבינם הב"י נכון להחמיר מעט דפרישית ולא כסברת האגודה דבהחזיר לא בעי' דידע כו' כמו שיישבתי דבריו

דרכי משה

(ג) ואני מצאתי בא"ז שכתב כן וצ"ע וז"ל קצת פירושים הוא כן בשם רב ששון ז"ל ויש פירושים שאין כתוב בהם דברי רב ששון עכ"ל : (ד) עוד כתב בהגהת בשחיטת מהרי"ו הרמב"ם והמרדכי פסקו דשיעורו כדי תפיסה בבהמה ב' אצבעות ובעוף הגס ירחיק אצבע או ישחוט לעולם באמצע הגרון עכ"ל ונ"ל דלפי ערך שיעור זה לפי מ"ש מהרי"ו דכדי תפיסה הוי ד' אצבעות אם כן בעוף הגס הוא ב' אצבעות וטוב לשחוט באמצע הגרון בין בבהמה בין בעוף כדברי הסמ"ק דלעיל ראיתי בב"י תמוה מאד היא שכתב דביונה שיעור תורבץ הושט מבלעתה נראה שהבין מה שאמרו בגמרא יונה א"ר זירא דא מבלעתה שיונה הוא שם עוף וטעות הוא בידו ששם יונה הוא שם חכם שאמר השמועה מפי רבי זירא ופליג על שאר אמוראי דמפרשי התם פרק א"ט בענין אחר מהו תורבץ הושט ופ"ו משקלים מוזכר שם אמורא זה ע"ש וכן כתב הגאון מוהר"י אברהם מפראג ז"ל בהגהת בהלכות שחיטה יונה אמר משום רבי זירא מבלעתה והמדקדק שם בפירש"י ימצא כדברי ועוד ראיה דכל הפוסקים לא חלקו בין יונה לשאר עוף ולא אשתמיט שום אחד מהם לחלק בזו ואע"פ שהרב בעל המחבר ב"י יישב זו בדוחק מ"מ האמת יורה דרכו וכ"מ בפירוש בערוך ערך תרבץ : (ה) ובמרדכי פ"ק דחולין ע"ד דאפילו החזיר סימנים לשם לא ישחוט לכתחילה מן הצדדים

דרישה

מ"ש וביונה עד מבלעתא כו' הם דברי הגמרא ריש פרק א"ט כו' והפוסקים השמיטוה משום דמשמע להו דלמסקנא אין שיעור זה מכוון וז"ל מו"ר רש"ל ז"ל בחכמת שלמה שם ד' מ"ג ע"ב א"מ שם יונה אמר רבי זירא עד מבלעתא יונה הוא שם חכם וכן איתא בערוך וזהו דעת רוב הפוסקים שהשמיטו דין זה וכן יראה מפירש"י למי שמעיין בו ומדקדק בפירושו אלא שהסמ"ק כתב שקאי על יונה ממש וכן הוא בשחיטת אשכנזית ולא נהירא וגם ד"מ תמה כאן וכתב וז"ל וראיתי בב"י דבר תמוה מאוד והוא שכתב דביונה שיער תורבץ הושט עד מבלעתא נראה שהבין ב"י יונה כו' עד ובפ"ו דשקלים מוזכר שם אמורא זה כו' עד ואף שהב"י יישב זה בדוחק מ"מ שאמת יורה וכן משמע בערוך ערך תרבץ וכתב שכ"כ מהרר"א מפראג בהדיא עכ"ל ול"ע שמדברי ב"י גם כן משמע ומוכח שפירשו הכי שהרי כתב אמ"ש מ"כ עד וביונה למעלה בושט עד מבלעתא כו' וכתב ב"י דזהו דברי הגמרא לפרש מקום תורבץ הושט כו' מוכח מדבריו שגם הוא דקדק כפירש"י דאלעיל מיניה קאי ולא לפרש דין יונה בפני עצמו אלא שמהרמא"י דקדק ממ"ש בריש א וז"ל ומ"ש וביונה למעלה כו'. גם בסוף דבריו כתב הב"י וז"ל וכן נראה מדברי הרא"ש שאמר הא דביונה עד מבלעתא כו' כתב ואסיקנא כו' ש"מ דפי' הא דאמר בגמרא יונה אמר רבי זירא עד מבלעתא כאילו אמר וביונה עד מבלעתא ואפ"ה כתב ב"י שהם דברי הגמ' לפרש מקום תורבץ הושט והיינו דלפני זה כתב שם ד' מ"ג ע"ב ה"ד תורבץ הושט וקאמר כל שחתכו שם ואינו כווץ וס"ל לב"י דהאי שיעורא הוא בבהמה וביונה יש שיעור אחר שתורבץ הושט שלו עד מבלעתא וס"ל דע"ז מסיק הרא"ש דאין הלכה כן כיון דאסיקנא דשיעור למעלה בושט הוא כדי תפיסת יד והיינו בשור הגדול ובשאר בהמה חיה ועוף כל א' לפי גדלו וקטנו ש"מ ממילא ביונה דאין שיעורה עד מבלעתא אלא לפי ערך כדי תפיסה דשור הגדול כנ"ל לפרש דעת הב"י ואפשר שגם הב"י לא פירש כן אלא מה שמלא כתוב וביונה שיעור למעלה בושט עד מבלעתא ואם כן לא על הב"י תלונתו דרמ"א כ"א על אותו הכותב וגם הסמ"ק פי' הכי וכמ"ש מורי בשמו : [ב] וכדי תפיסה פירש"י ד' אצבעות כו' ושיעור זה בשור הגדול כו' ז"ל התוס' שם פרק א"ט תימא דבעוף מאי ומפרש ריב"ם ד' אצבעות ברחמים גדולים מכאן ואילך כל חד וחד לפי מה שהוא גדול. ובה"ג מפרש כדי תפיסת יד כדנקטי אינשי בשתי אצבעותיו

פרישה

ועולה למעלה עד מקום שמגיע ראשה בקנה כשכופפים אותה היא מקום בעצמו שהיתה מגעת כשהיתה חיה הבהמה והיתה רועה בלי אונס עכ"ל ובהגהת מיי' האחרונות (וב"י וד"מ הביאום) פי' עד ראש האוזן ר"ל האוזן התחתונה שבכל שמאל היא חדה וכשהבהמה רועה היא יוצאת מן הגוף יותר משל ימין : (ד) עד מקום שיש בו כמין שער כמו שיש בכרס פי' עד מקום שיש בו פרצי פרצי דדומה לכריסה אשר"י ולפ"ז פי' שער שאינו חלק מל' ועשו איש שעיר וכ"כ בכ"מ דהיינו טפח סמוך לגוף : (ה) ובעוף עד הזפק פי' עד גגו של זפק ויש סימן להבחין אם שחט גגו של זפק אם לאו אם נראה עור לבן בידוע שנגע בו לפי שלעולם האדום מצוי יותר בושט מבחוץ מן הלבן והלבן יותר ארוך מן האדום גם בגגו של זפק אין בו שני עורות כמו בושט כ"א א' ושני הסימנים א' כן שהאדמימות העליון הוא מכח העור העליונה ובמקום שכלה העליונה נשאר התחתונה לבדו שם והיא לבנה. ובעוף שאין לו זפק עד האגפיים דהיינו עד הגוף למידת זה השיעור ובקנה של עוף עד כנגד גגו של זפק ב"י דהיינו עד הגוף. וכתב סמ"ק ולפי שאין אנו בקיאין בזה לכן נכון לשחוט באמצע הצואר : (ו) ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת. הטעם דנעשה נבילה מיד בחתיכת מפרקת קודם חתיכת הסימנים ולכך צריך שידע בודאי שחתך הסימנים קודם ולשון רבינו כל' הרא"ש וכתב ב"י על הרא"ש וז"ל לפי' אפי' החזיר הסימנים לצדדין צריך שידע שחתך הסימנים קודם דאפי' לא החזיר כל שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת שחיטתו כשרה עכ"ל וכן נראה לדקדק מל' רבינו מדכתב בסיפא ז"ל "ואם "החזיר ולעיל לא הזכיר לשון ואם החזיר משמע דל"ש וכ"ל דהיינו דוקא כששחט מן

ודבויסס

קודם שחיטה כדי שיזדמנו קודם בשר הצואר וביוגים נמלא הסימנים בצדדים וצריך אימון ידים וזהירות גדולה שאם ימשמש בהם ויזמינם לפניו קודם שחיטה קרוב הדבר מאד לפשוע ולחתוך המפרקת קודם הסימנים: ומ"ש רבינו השוחט מן העורף שחיטתו פסולה וכו' עד סוף הסימן משנה וגמרא שם:

דבריו. אכן במה שפסק הב"י לפסול בלא החזיר אפילו ידע כו' ומשמע נמי אפילו לא חתך כלל בשר שבצדדים קודם שחתך הסימנים לא נ"ל להחמיר כולי האי דהא מדינא אפילו חתך בשר הצואר שבצדדין ואחר כך חתך הסימנים קודם שחתך המפרקת היא כשרה מאחר שידע שחתך הסימנים קודם המפרקת ולא

הסימנים רכים ונדחים מפני הסכין אם לא שידע בודאי. השוחט מן העורף פסולה שהרי הותך המפרקת תחילה ואם החזיר הסימנים אחורי העורף כשרה:

כא כמה שיעור שחיטה בבהמה לכתחלה צריך לשחוט שני הסימנים ובעוף לדעת רב אלפס אפי' לכתהילה די בסימן אחד בין בקנה בין בושט [א] והרמב"ם כתב שגם בעוף צריך לכתחילה שנים ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל שחט רוב של כל אחד וא' בבהמה ורוב אחד בעוף אחד קנה וא' ושט שחיטתו כשרה ובלבד שיהא (א) רוב הנראה לעינים בשיעור ולא ברוב שאינו משוער אלא במחשבת הלב דמחצה על מחצה אינו כרוב אבל כשהוא רוב הנראה לעינים אפי' כחוט השערה כשרה ואם שחט בבהמה האחד כולו והשני חציו או בעוף כל אחד חציו פסול. לא שחט רובו של הסימן במקום אחד כגון שהתחיל לשחוט (ב) ונתהפך הסימן וגמרה שם ובין שניהם רוב כשרה בין בקנה בין בושט לא מיבעיא

כא כמה שיעור שחיטה בבהמה לכתחלה צריך לשחוט ב' הסימנים וכו' בר"פ דחולין (כז.) תנן השוחט אחד בעוף וב' בבהמה שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו ובגמרא השוחט דיעבד אין לכתחלה לא עד כמה לשחוט וליזיל אבע"א אאחד בעוף ואב"א ארובו של אחד כמוהו וכתב הרא"ש מסתברא כיון דאיכא תרי שינויי עבדינן לחומרא דלכתחלה צריך לשחוט ב' סימנים אף בעוף והרי"ף כתב ורובו של אחד כמוהו דווקא בדיעבד אבל לכתחלה מיבעי ליה למישחטיה כוליה סימן משמע דס"ל כלישנא בתרא ולקולא משום דהני תרי לישני פליגי במדרבנן דמדאורייתא בסימן א' סגי ואזלינן לקולא בשל סופרים עכ"ל. ובנוסחת הרי"ף שבידינו כתוב אבל לכתחלה מיבעי ליה למישחט כולי סימנים ואין דיקדוקו של הרא"ש בדברי הרי"ף ממה שהיה כתוב בנוסחתו מיבעיא ליה למישחטיה כוליה סימן בלשון יחיד דהא איכא למימר משום דמתניתין נקט לשון יחיד ורובו של אחד כמוהו נקט כמי הרי"ף לשון יחיד אבל דקדוקו הוא ממה שלא כתב א' בעוף דוקא בדיעבד אבל לכתחלה מיבעי ליה למישחט תרי סימנים וכתב שינויא בתרא. ודעת בעל העיטור כדעת הרי"ף. ובפ"ק דחולין (כח:) גבי אי מה להלן מולק ואין מבדיל בסימן א' כתב רש"י וכל הסימן הוי מלות שחיטה בעוף לכתחלה אבל אסימן ב' אפי' מלוה לכתחילה ליכא וכתב המרדכי שכן דעת רבי ברוך ודעת הרשב"א בת"ה כדעת הרמב"ם והרא"ש והוא הנכון: **שחט** רובו של כל א' וא' בבהמה ורוב א' בעוף וכו' שחיטתו כשרה שם במשנה: **ומ"ש** א' קנה וא' ושט מסקנת הגמר' שם (כח.) ומ"ש בכלבו שיש פוסקים דדוקא ושט ולא קנה תמהני היאך אפשר שנעלם מי שפסק כן דהא בגמרא אותיבנא למ"ד הכי ואסיקנא כמ"ד א' קנה וא' ושט: ומ"ש רבינו ובלבד שיהא רוב הנראה לעינים ברפ"ב דחולין (כח:) איתמר מחצה על מחצה כרוב דכי אגמריה רחמנא למשה הכי אגמריה לא תשייר רובא ורב כהנא אמר מחצה על מחצה אינו כרוב דכי אגמריה רחמנא למשה הכי אגמריה שחוט רובא ואקשינן עליה דרב ואסיקנא דכ"ע לגבי שחיטה מחצה על מחצה אינו כרוב ואינו כשרה עד דאיכא רוב הנראה לעינים וכתב הרשב"א בת"ה פי' המשוער ונמצא יותר החלק הנשחט על המשויר אפילו כחוט השערה ולא רוב הניכר קאמר וכאותה שאמרו בברכות (מח:) רובא דמינכרא בעינן דהתם אמרו רובא דמינכר והכא אמרו רוב הנראה לעינים ולפי שאמרו מחצה על מחצה כרוב שאע"פ שאין נראה לעינים אלא רואין אותו במראית הלב כאילו הוא רוב אמרו כאן לא רוב הנראה ללב כאילו הוא אלא רוב ממש המשוער הנראה לעינים והכי תניא בת"כ להבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור אצ"ל בין פרה לחמור והלא מפורשים הם אלא בין טמאה לך לטהורה לך בין שנשחט רובו של קנה לנשחט חציו כמה בין רובו לחציו כמלא השערה עכ"ל וז"ל בת"ה הקצר באי זה רוב אמרו ברוב שנראה לעינים בשיעור ולא רוב שאינו משוער אלא במחשבת הלב שאין מחצה על מחצה כרוב אבל אם היה שחוט יותר מחציו ואפי' כחוט השערה שחיטתו כשירה וכ"כ הר"ן בר"פ השוחט וכן יש לדקדק מדברי רש"י וכך הם דברי רבינו:

ואם שחט בבהמה הא' כולו והשני חציו או בעוף כל אחד חציו פסול ר"פ השוחט (כ"ז.) תנן חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה ובברייתא (כח.) בגמרא שחט שני חצאי סימנין בעוף פסולה וא"צ לומר בבהמה ופרש"י שני חצאי סימנין פסול דכמו דלא עביד מידי דמי דזיל הכא ליכא שיעור וזיל הכא ליכא שיעורא: **לא** שחט רובו של הסימן במקום אחד שהתחיל לשחוט ונתהפך הסימן וגמרה שם כו' שם (ל.) א"ר יהודה אמר רב השוחט בשנים ושלשה מקומות כשרה ושמואל אמר בעינן שחיטה מפורעת וליכא וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן פירש רב אחאי ב' וג' מקומות כגון שכל אותן מקומות בהיקף של סימן כגון שחתך סביב סביב כאן מעט וכאן מעט בטבעת אחת בקנה וכיוצא בו בושט ובין הכל יש רוב ועוד פירש רב אחאי שאפי' חתך מיעוט הקנה למעלה לצד העור וחזר ושחט מיעוטו לצד אחר זה שלא כנגד זה כשרה כיון דבין הכל יש רוב וכתב הרא"ש דכן מסתבר דהוית הסימן יוצא בחתיכת רובו ויש כאן רוב בצירוף

ברפ"ב דחולין (דף כ"ט). ומ"ש בשיעור כו' כלומר לא תימא דבעינן רוב הניכר רוב וכדלקמן גבי מומי בכור בסי' ש"ט זה אינו אלא פי' רוב נראה לעינים הנאמר בגמרא בשחיטה פירושו היא רוב גמור שהוא ניכר לאפוקי מחצה על מחצה שאינו רב גמור שאינו משוער אלא במחשבת הלב אבל כשהוא רוב הניכר לעינים בשיעור במדידה אפילו כחוט השערה כשרה וכן הן דברי הרשב"א והר"ן ז"ל:

ואם שחט בבהמה האחד כולו כו' משנה ר"פ השוחט: **לא** שחט רובו של הסימן במקום אחד כו' שם (דף ל) פלוגתא דרב ושמואל ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש

חיישינן שמא בטעה שחתך בבשר הצואר נגע בסכין לושט וניקב ואח"כ הטה הסכין וחזר וחתך בשר הצואר קודם שחתך הסימן ושהה שיעור שהייה כמבואר בדברי רש"י והרא"ש והר"ן ושאר מפרשים דלא חיישינן להא מאחר שנודע לו בודאי שלא חתך המפרקת קודם שחתך הסימנים אלא שמ"מ לענין מעשה ראוי להחמיר בזה מטעם חששא זו כנראה מדקדוק דברי הרשב"א בת"ה שכתב וז"ל השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה לפי שהסימנים נשחטין עד שלא חתך המפרקת והבשר שעליה עד כאן משמע קצת. שאם חתך הבשר קודם ששחט הסימנים יש לאסור אע"פ שלא חתך המפרקת קודם הסימנים והיינו מטעם חששא הנזכרת ומכ"ש לדידן דמחמירין אף במלא חצי קנה פגום אז אפילו רק חתך העור והגביה ידו מטעם שהייה שמא ניקב הושט ופסול כמו שיתבאר לקמן בדיני הלכות אם כן כל שכן דיש לנו לחוש שמא ניקב הושט בשעה שחתך בבשר כדפירש"י והיינו דוקא שנודע לו בודאי שחתך הבשר קודם שחתך הסימנים אז יש להחמיר מטעם שנתבאר אבל מן הסתם אין לאסור מאחר שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת אין להחמיר ולאסור אפילו בלא החזיר ודלא כהב"י דמחמיר אף בזה: כתוב בכל בו טוב ליזהר למשמש בסימני' ולתפסן קודם שחיטה כדי שיזדמנו קודם בשר הצואר כו' ירלה דאף בשוחטו מן הגרון שהסימנים לפניו או בשוחט מן הצדדין והחזיר הסימנים הזהיר נמי למשמש בהם ולתפסן פן לא יזדמנו קודם בשר הצואר ועל כן טוב לתפסן ובאם לא תפסן ונזדמן שחתך בשר הצואר קודם הסימנים לא אמר בו הרב לא איסור ולא היתר וכבר כתבתי דלמעשה ראוי להחמיר בנודע בודאי שחתך בשר הצואר קודם שחתך הסימנים ואע"פ שלא חתך המפרקת קודם שחתך הסימנים:

השוחט מן העורף כו' משנה וגמרא שם ולמאי שנתבאר דאף בשוחט מן הצדדין והחזיר הסימנין צריך שידע שחתך הסימנין קודם שחתך המפרקת א"כ כ"ש בשוחט מן העורף דצריך שידע כו' וק"ל:

כא כמה שיעור שחיטה בבהמה כו' משנה ר"פ השוחט אחד בעוף וב' בבהמה שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו ובגמרא אמר בשינויא קמא דאחד בעוף דיעבד אבל לכתחילה בעי שנים אף בעוף וכך פסקו הרמב"ם והרא"ש והסמ"ג והרשב"א בת"ה וה"ט דחוששין שמא יפחות מן השיעור ולא ישחוט רובן ומדרבנן בעלמא הוא דמדאורייתא בכל מקום רובו ככולו ולא שאני לן בין תחלה לדיעבד וכ"כ הר"ן. ולשינויא בתרא בעוף די בסי' אחד אבל אסימן ב' אפילו מלוה לכתחלה ליכא והיא דעת רש"י ורב אלפס ובעל העיטור וכ"כ המרדכי בשם ר"ב והביא ראיה מהאי דאמר בההיא דממסמס קועיה דמא לידבקיה לקנה ולישחטיה כו' וכבר דחאה הרא"ש ואמר דהתם כדיעבד דמי כיון דאין לו היתר אלא בשחיטת סימן אחד אבל לכתחלה בעי שנים אף בעוף והכי נקטינן ומ"מ ודאי אע"ג דהא דקתני השוחט דיעבד אין לכתחלה לא קאי אאחד בעוף לא תימא דבעוף לא מכשרינן דיעבד אלא בסי' אחד שלם והא דתנן ורובו של אחד כמוהו לא קאי אלא אבהמה אבל בעוף אסור ברוב אפילו דיעבד הא ודאי ליתא דפשיטא דרובו של אחד כמוהו קאי נמי אאחד בעוף כמו שכתב רבינו בסמוך ופשוט הוא:

ומ"ש אחד קנה אחד ושט שם פלוגתא דר"כ ורב אדא בר אהבה ואסיקנא כר"כ דאחד בעוף או האי או האי כדאמר בההיא דממסמס קועיה דמא לידבקיה לקנה ולישחטיה וכו' ובכל בו כתוב דיש פוסקים דוקא ושט ולא קנה ותמה עליהם הב"י ואפשר ליישב דס"ל כרב אלפס ודעימיה שלכתחלה די בסימן אחד וס"ל נמי דע"כ לא איתותב רב אדא אלא לענין מה שאמר דבקנה שחיטתו פסולה אבל לכתחלה ודאי צריך לדקדק לשחוט הושט תחלה כי הקנה מונח לפניו תחלה וצריך הוא להחזיר הושט לפניו לשחטו כיון שאינו רוצה לשחוט לכתחלה רק סי' אחד אבל פשיטא דדיעבד כשרה אפי' בקנה לבדו כדמוכח מההיא דממסמס קועיה דמא דפשט מינה דדי בקנה לבדו והיא עובדא כדיעבד דמי כמ"ש הרא"ש והילכך בדיעבד דוקא די בקנה לבדו כנ"ל דעת אותן פוסקים ולענין הלכה נקטינן דלכתחלה בעינן שנים אף בעוף ודיעבד סגי ברוב אחד ואפילו בקנה:

שחט רוב של כ"א ואחד וכו' עד ובלבד שיהא רוב הנראה לעינים הכי אסיקנא ברפ"ב דחולין (דף כ"ט). ומ"ש בשיעור כו' כלומר לא תימא דבעינן רוב הניכר למראית העין בלא מדידה ואם אינו ניכר עד שימדדו אותו לא הוי רוב וכדלקמן גבי מומי בכור בסי' ש"ט זה אינו אלא פי' רוב נראה לעינים הנאמר בגמרא בשחיטה פירושו היא רוב גמור שהוא ניכר לאפוקי מחצה על מחצה שאינו רב גמור שאינו משוער אלא במחשבת הלב אבל כשהוא רוב הניכר לעינים בשיעור במדידה אפילו כחוט השערה כשרה וכן הן דברי הרשב"א והר"ן ז"ל:

פרישה

מן הצד והחזיר שם הסימנים אבל אם שחט כנגד הגרון א"צ שידע דמסתמא חתך הסימנים שמונחים שם קודם דדוקא נדמו "למקומן חיישינן ולא נדמו ממקומן ועמ"ש לעיל ר"ס א' בדרישה דמכאן מוכרח דהרא"ש ורבינו מכשירין בחתיכת המפרקת בשעת שחיטה:

סי' כא (א) **רוב** הנראה לעינים בשיעור (בש"ע פי' שמודדין אם הוא רוב ע"ש עכ"ה) פירוש בצימצום כשתשער ותדקדק היטב בעינים ואפי' אינו אלא כחוט השערה יותר מהחצי הנשאר ולא בעינן רוב הנראה לכל אבל מחצה על מחצה לא שזהו אינו רוב הנראה לעינים אלא רואין במחשבת הלב כאילו הוא רוב ואינו רוב וכ"כ הרשב"א: (ב) ונתהפך הסי' כו' בין בקנה בין בושט ר"ל ל"מ בקנה דלא גרע מחצי קנה פגום ואחר כך הוסיף עליו כל שהוא דכשר

דרישה

ודבריהם דברי קבלה ויש לסמוך עליהם והא דקרי לקמן גבי אלמולת כתפיסת יד כמלא בטלא בתורת התם נקט כדי תפיסה סתם אבל הכא כדי תפיסת יד קאמר דמשמע כדי שיוכל לתפוס בשתי אצבעות ואפי' כל שהוא עכ"ל. והרי"ף כתב ופרשי לה רבנן כדי שיתפוס בשתי אצבעותיו וכ"כ הרמב"ם בפ"א וכתב הרשב"א ע"ז הרב בה"ג כ"כ ופירשו התוס' כדי שיוכל לקרוץ בשתי אצבעותיו ואפי' כל שהוא ואני שמעתי שיתפוס אצבעותיו מב' צידי הצואר וזהו רוחב אצבע עכ"ל וכתב ב"י וז"ל ומ"ש רבינו ושיעור זה הוא בשור הגדול ושאר בהמה חיה ועוף כפי גדלו כו' נראה שכ"כ מפני מה שכתבו התוס' ומ"מ אין דברי רבינו מכוונים שכ"כ אמר שיעורו של בה"ג והתוס' והרא"ש לא כ"כ אלא אמר שיעורו של רש"י שהוא שיעור גדול יותר לא אמר שיעורו של בה"ג שאינו גדול כ"כ ע"כ. ותמיה לי על תמיהתו דמנ"ל לפרש דרבינו כ"כ ע"פ דעת התוס' דלמא רבינו ס"ל כדעת הרמב"ם שכתב בפ"א כפי' בה"ג וכתב שזה השיעור הוא בבהמה וחיה אבל בעוף הכל לפי גדלו וקטנו כמלא להדיא שהרמב"ם סבר כבה"ג נמפרש לפ"ז השיעור גדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו וא"ל שהרמב"ם כ"כ דוקא בעופות אבל בהמה וחיה כולן שיעור אחד שוה להן ורבינו כתב ושאר בהמה חיה ועוף כפי גדלו למידת זה השיעור לכן דקדק ב"י שקאי אדברי רש"י ולדעת התוס' דע"כ צ"ל דהא דכתב הרמב"ם עוף צ"ד דמדכתב לפי קטנו וגדלו דמשמע דמחלק בעוף (פי' בכל עוף כל חד וחד לפי מה שהוא גדול או קטן עכ"ה) לפי קטנו וגדלו ואי לאו דמחלק גם כן בבהמה בין קטנה לגדולה יקשה עליו מ"ש דבעוף דמחלק ובבהמה לא מחלק אלא ודאי עוף דנקט צ"ד וה"ה בבהמה דגדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו וא"כ רבינו בשיטת הרמב"ם קאי מאי קא מתמה ב"י ומיהו י"ל דהרמב"ם דוקא אעוף (פי' אמין עוף) כתב הכל לפי גדלו וקטנו דהא מתחיל וכתב שיעורה ב' אצבעות אהתם בהמה וחיה דמשמע דכל בהמה וחיה מבוה להו בשיעור אחד זולת עוף דבכלל העוף ג"כ אווזות והרנגולים ועופות קטנים ועמ"ש בסמ"ע:

סי' כא [א] **והרמב"ם** כתב שגם בעוף צריך לכתחלה שנים וצ"ע לפ"ז הואיל וצריך לכתחלה ב' סימנים בעוף למה נתיר לכתחילה לשחוט העוף בסכין שאינו חד שאמר ס"ס י"ה ובפי' כ"ד שלפי רבי אושעיא לכל הפחות בעוף מותר והרא"ש הסכים לפי רבי אושעיא כמ"ש ב"י ואמת שבגמרא לא משמע שלכתחילה מותר (גם ניסכת דרבים

והרא"ש כתב דהלכתא כותיה באיסורי ועיין בדברי הרא"ש.

שחיטה העשויה באלכסון כקולמוס שם אוקימתא דגמרא: או כשיני המסרק מימרא דר' אלעזר בר מנוימי פ"ק דחולין (דף י"ט) היה חצי קנה חתוך כו' מסקנא דגמרא פ"ק דחולין וע"ל בסי' ל"ג וסי' ל"ד:

מצאתי נשחט הקנה כולו והושט נשחט עור החיצון כולו והפנימי לא נשחט רובו נראה לאוסרו מהרר"מ בסימן כ"ז ע"ז ע"כ:

כב רוב דמים שבבהמה נגררין אחר הורידין שבצואר כו' הקדים כל זה כדי לייסב למה לא נכשיר עוף שלם בצלייה בלא שחיטת ורידין וקאמר דכולא משחיט שחיט לכולא דמא א"כ אפי' לא שחיט לכולא דמא מ"מ הוי דם האיברים שלא פירש ומותר. וע"ז כתב רוב דמים כו' כלומר דבשעת שחיטה רוב דמים נעקרו ונזדעזע ממקומו כל דם הנפש ונגרר אחר הורידין לצאת והו"ל דם האיברים שפירש וכשלא נחתכו הורידין נשאר הדם בהם ושוב אינו יוצא לא ע"י מליחה לבדה ולא ע"י צלייה שאף האור אינו מספיק לשואבו ולהוציאו כולו מחמת רבוי דם שבו והלכך עוף שדרך לצלות שלם צריך לשחוט הורידין כדי שיצא הדם וכ"ש באם רוצה לבשלו שלם שהרי מליחה לא עדיף מצלייה וכל זה כתב הרא"ש בר"פ השוחט אהא דתנן ר' יהודה אומר עד שישחוט הורידין ואמר רב חסדא לא אמר ר"י אלא בעוף הואיל וצולהו כולו כא' אבל בהמה כיון דמנתחא אבר אבר לא צריך ופסקו הרי"ף והתו' והגמשכים אחריהם כר"י דלא כהרמב"ם ומקצת פוסקים וכתב ה"ר ירוחם צריך לשחוט ב' ורידין לפחות ע"כ וכן הוא בתוספתא:

ומ"ש ולא שהורידין הם בתורת שחיטה כו' כלומר לא תימא מדאר"י עד שישחוט הורידין ולא קאמר עד שיחתוך דאלמא דבתורת שחיטה הם דליתא דלא קאמר ר"י עד שישחוט אלא לאורויי לן דצריך לנקבם בשעת שחיטה בעוד שהדם חם לאפוקי לאחר שכבר נתקרר הדם דאז לא יועיל כלום וכל זה מבואר בגמרא לשם. וכתב הרשב"א בתורת הבית שכל שהוא מפרכס עדיין חמין הן ומנקבן ודיו:

ומ"ש רבינו שהרי אם שהה וכו' דמשמע דפשיטא היא ק' דבפ' השוחט (דף כ"ח) קמיבעיא ליה לר' ירמיה ורידין לר' יהודה שהה בהן דרס בהן מהו וי"ל דרבינו לא קאמר אלא דמדאורייתא פשיטא היא דכשרה ולא קא מיבעיא ליה אלא אליבא דר' יהודה דקאמר עד שישחוט הורידין דשמא החמיר ר"י לפסול מדרבנן בשהה ודרס ואסיקנא דכשרה:

לא חתכן כו' הרא"ש שם הביא תחלה דברי התוס' בשם ר"י שהוכיח דרבי יהודה דוקא לכתחלה קאמר והלכך אם צלאו בדיעבד ולא נשחטו הורידין שרי וה"ה לדעתו אם מלחו ובשלו דשרי לגמרי ואח"כ הקשה עליו ממ"כ אם אין כל הדם כפלט ונחשב דם האיברים שלא פירש אף לכתחלה יהא מותר בלי שחיטת ורידין ואם חשוב כדם האיברים שפירש לפי שנעקר ונזדעזע ממקומו כו' א"כ בדיעבד נמי יהא אסור הלכך נראה לפרש דר' יהודה לכתחלה קאמר כמו שפי' ר"י ואפ"ה אם צלאו שלם אסור וה"פ ר"י אומר בעוף עד שישחוט הורידין לכתחלה אפילו אם רוצה לנתחו אבר אבר ולבשלו הואיל ודרך לצלותו כולו כאחד ואז יאסור אם לא שחט את הורידין ולישנא דגמרא מוכח כך דקאמר לא אמר ר"י אלא בעוף הואיל וצולהו כו' ולא אמר שצולהו כולו כאחד ועוד אדמפליג בין עוף לבהמה לפלוג בעוף גופיה בין צולהו כולו כאחד ובין מנתחו אבר אבר אלא ודאי ה"ק לא אמר ר"י אלא בעוף ואפילו מנתחו אבר אבר הואיל ורגילות הוא לצלותו כולו כאחד אבל בהמה הואיל ודרך לנתחה אבר אבר לא הוצרך לשחוט את הורידין עד כאן לשונו ואחר כך כתב דברי ה"ר אפרים והשיג עליהם וחזר וכתב הדברים שכתב תחלה וסיים בסוף דבריו אבל גדיים וטלאים אם צלה אותן שלמים צריך שחיטת ורידין כו' והדבר ברור שלא היה צריך לכתוב דגדיים וטלאים צריך שחיטת ורידין בצלאן שלמים דהא פשיטא דלא עדיפי מעופות לגויים שלמים אלא ודאי דלדיוקא כתב הכי לאפוקי מדברי הר"א שכתב דבבהמה בעינן שחיטת ורידין אפילו מנתח אבר אבר כדי לבשלן ועל כן כתב דאין דבריו מחוורין דודאי לא בעי שחיטת ורידין בבהמה מן הסתם כיון שדרך לנתחה א"א אפילו רוצה לבשל זולתי ברוצה לצלותם שלמים דלא עדיפי מעופות הא לאו הכי א"צ ואין חלוק לדעתו בין גדיים וטלאים לשור הגדול והא דנקט גדיים וטלאים היינו לפי שרגילין לפעמים לצלותן כולהו כא' מה שאין כן אימרי ררבי דבשום פעם אין צולין אותו כאחד אבל לענין הדין אין חילוק א"ל ומעתה נתבארו דברי רבינו ויפה כיון הב"י שהשיג על מהר"י אבן חביב שפי' דדין גדיים וטלאים שוה לעופות לגמרי דהא ודאי ליתא אלא בעופות אפילו רוצה לנתחם

מיבעיא אם ב' החתכים שוים בהיקף אחד אלא אפי' אם האחד לצד הראש והשני לצד מטה כשר בין אם אדם אחד שחט כך בב' או בג' מקומות בין ששחטו ב' בשני סכינים אבל אם הכל בצד אחד כגון שלאחר שהתחיל לשחוט מעט הניח זה המקום ושחט למטה או למעלה ממנו באותו צד (ג) צריך שיהא הרוב במקום אחד ומיהו כשיש רוב אפילו במקום השני כשר (ד) אף על פי שאין השחיטה מפורעת. שחיטה העשוי' באלכסון (ה) כקולמוס או כשיני המסרק כשרה (ו) היה חצי הקנה החתוך ושחט בו והשלימו לרוב כשר ואין חילוק אם חצי החתוך למעלה ושחט בו והשלימו לרוב (ז) בין אם היה נקוב באמצעיתו ושחט למעלה כנגד הנקב ופגע בנקב והנקב משלימו לרוב:

כב רוב (א) דמים שבבהמה ובעוף נגררין אחר הורידין שבצואר ואין המלח ולא האור שואב כל הדם שבהם הלכך עוף שדרך לצלותו שלם צריך לשחוט הורידין כדי שיצא הדם (ב) ולא שהורידין הם בתורת שחיטה שהרי אם שהה או דרס בהן כשרה אלא שצריך לנקבם בשעת שחיטה (ג) בעוד שהדם חם שלא יתקרר בתוכו ואז לא יוכל לצאת לא חתכן בשעת שחיטה ומנתח העוף

בצירוף: **ומ"ש** בין אם אדם אחד שחט כך בשנים או בג' מקומות בין ששחטו שנים בשני סכינים שם הובא תורה דאשתחיט בב' וג' מקומות על רבי יצחק שקל מתופרי סופרי א"ל רבי אבא למדתני רבינו משנתינו בב' סכינים וב' בני אדם ופרש"י למדתני רבינו. בלקיחה זו משנתינו דקתני ב' אוחזים בסכין אפילו בשני סכינים קא מכשר:

ומ"ש אבל אם הכל במקום אחד כגון שלאחר שהתחיל לשחוט מעט הניח זה המקום ושחט למטה למעלה ממנו באותו צד צריך שיהא הרוב במקום א' אהא דהשוחט ב' ושלשה מקומות פרש"י חתך כאן וחזר והתחיל לחתוך למעלה או למטה והקשו עליו התוס' דאם אין רוב במקום אחד היאך שחיטתו כשרה ואם יש רוב במקום אחד א"כ שחיטה מפורעת היא ותירצו אע"ג דיש רוב במקום אחד כשנחתך למעלה או למטה לא מירווח רווח ואינה מפורעת וכתוב בהגהות אשר"י שיש פוסקים דליתא לדרב ויש פוסקים כדרב וכ"פ הרי"ף והרמב"ם ובעל העיטור והרא"ש ז"ל:

שחיטה העשויה באלכסון כקולמוס פשוט שם דאפי' לשמואל כשרה דכוליה חד מקום הוא ומפורעת קרינן ביה: **ומ"ש** או כשיני המסרק כשרה בפ"ק דחולין (יט:) בעו מיניה מרב נחמן שחט שליש והגריס שליש ושחט שליש מהו א"ל לאו היינו דרבי אליעזר בר מנויומי דאמר שחיטה העשויה כמסרק כשרה ודילמא במקום שחיטה במקום שחיטה מאי למימרא מהו דתימא בעינן שחיטה מפורעת וליכא קמ"ל וכתב מהר"י בן חביב ז"ל כשיני המסרק שאינו חותך חתוך ישר רק חותך ומעקם וחוזר כנגד המקום שהתחיל וחוזר ומעקם וזה כמו המסרק וגם כן אלכסון כמו הקולמוס ואין חילוק ביניהם רק שבאלכסון ראש השחיטה במקום אחד כמו קולמוס אבל המסרק מעקם וחוזר כנגד המקום שהתחיל עכ"ל:

היה חצי הקנה חתוך ושחט בו והשלימו לרוב כשר וכו' עד סוף הסימן מסקנא דגמרא פ"ק דחולין (שם) והיינו בדברי לן שלא ניקב הושט כגון שכשחתך חצי הקנה הראשון תפס הקנה לבד בידו או שנפגם חצי הקנה מחמת חולי אבל אם אינו יודע אם ניקב הושט אם לאו דינו כדין שחט העוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב הושט אם לאו שיתבאר בסימן כ"ג:

כב רוב דמים שבבהמה ושבעוף נגררין אחר הורידין שבצואר כו' הילכך עוף שדרך לצלותו שלם צריך לשחוט הורידין כדי שיצא הדם בריש פרק ב' דחולין (כז.) תנן השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו רבי יהודה אומר עד שישחוט את הורידין ואמרינן בגמרא (כח:) לא אמר ר"י אלא בעוף הואיל וצולהו כולו כאחד אבל בהמה כיון דמנתחא אבר אבר לא צריך. וכתבו התוספות והרשב"א והרא"ש והר"ן דכר"י קי"ל כדאמרינן בפ"ק דברכות (דף ח:) הז הרו בורידין כר"י וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שכתב מאי דאיתמר בגמרא אר"י דמתני' וכתב הרא"ש דטעמא משום דאם לא שחט הורידין היה דם נשאר ומחמת רבוי הדם שבתוכן אין האור מספיק לשואבו ולהוציאו כולו ולא הוי כדם האברים שלא פירש לפי שבשעת השחיטה הדם מקלח ומזנק דרך מקום השחיטה ועוקר ונזדעזע ממקומו כל דם הנפש לצאת וכשלא נחתכו הורידין נשאר הדם בהם. וגם מתפשט לבשר שסביב לורידין ואינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צלי כל זמן שהעוף שלם אבל ע"י חתיכה ומליחה יוצא הדם ואפילו לקדרה שפיר דמי: **ומ"ש** ולא שהורידין הן בתורת שחיטה שהרי אם שהה או דרס בהם כשרה אלא שצריך לנקבם בשעת שחיטה בעוד שהדם חם וכו' הכל מבואר שם בגמרא וכתב הרשב"א בת"ה הילכך כל שהוא מפרכס עדיין חמין הן ומנקבן ודיו:

ומ"ש לא חתכן בשעת שחיטה ומנתח העוף לאיברים שרי אבל לא יאמר לכתחילה לא אחתכם בשעת שחיטה ואנתחהו לאיברים דחיישינן שמא לא ינתחנו כיון שדרך לצלותו כא' וכן גדיים וטלאים שרוצה לצלותן כאחד צריך לחתוך ורידיהן כל אלה דברי הרשב"א בת"ה ודברי הרא"ש בר"פ השוחט: וכתב מהרי"ן חביב ז"ל וכן גדיים וטלאים וכו' כוונתו בזה הוא להשוותם למה שאמר למעלה אבל לא אמר לכתחלה לא אחתכם וכו' דחיישינן שמא לא ינתחנו ואת החששא

אין חילוק דאף בשורהגדול אם רצה לצלותו שלמים צריך לשחוט הורידין ומן הסתם דדין גדיים וטלאים שוה לעופות לגמרי דהא ודאי ליתא אלא בעופות אפילו רוצה לנתחם

דרכי משה

הצדדים וכ"כ ב"י בשם התוספות וכתב ונראה מדבריהם שאם לא החזיר אפי' בדיעבד פסולין והרא"ש כתב כדברי רבינו ולפי דבריהם נראה דאין להלק בין החזיר ללא החזיר דכל שידע שחתך הסימנים קודם המפרקת כשר ואם לאו פסול עכ"ל: וראיה

פרישה

דכשר אלא אפי' בושט דנקב כל שהוא פוסל בו אפ"ה כשרה כיון דדרך שחיטה נעשית ול"ד לשחט בסכין מלובנת לעיל בסימן ט' כשלא ידע בה שחיישינן דנקב בלדדין ונטרף היינו מטעם דאותו נקב לא היה בדרך שחיטה: (ג) צריך שיהא הרוב במקום א'. ק"ק דפשיטא הוא וזה כיון שהן מכל אחד וצריכין לדחוק ולפרש דקמ"ל דל"ת כמו שמצרפין כששוא מב' צדדין וחותך אחד לצד הראש והשני לצד הגוף אף על פי שסימן הרוב הוא בשלימותו בנתיים ה"כ לצרף בכה"ג כיון שמכאיב להבהמה בשתוכים. וי"ל ג"כ דמשום שיפא נקט גם הרישא דבא ללמדינו שאם תתך א"כ רוב במקום אחר כשר אע"ג דאינו מפורעת וכדמסיק (ומש"כ רבי' אפי' במקום השני כשר ולא נטרף במה שחתך בושט בפעם הראשון ושחט א"כ במקום אחר כיון שהיה דרך שחיטה ולא שהה בנתיים עכ"ה): (ד) אעפ"י שאין השחיטה מפורעת פי' מגולה וניכרת וז"ל תוס' אע"ג דנחתך רוב במקום אחד כשנחתך למטה או למעלה אז בית השחיטה אינו מרווח רווח ואינו מפורעת והא דלא כתב רבינו זה אמ"ש לפני זה אם שני החתכים שוין בהיקף אחד למעלה וא' למטה. משום דשם השחיטה מפורעת דבכל א' מהשני' אין כאן אלא חתך אחד ואע"ג דבגמרא משמע דגם שם לא מקרי שחיטה מפורעת מ"מ מפורעת טפי מזה: (ה) בקולמוס או כשיני המסרק פי' מהרי"ן חביב שאינו חותך חתך ישר רק חותך ומעקם (ר"ל בתוך עובי הסי' חותך ומעקם לצד הרא"ש ואח"כ לצד הגוף כמסרק עכ"ה) וחוזר כנגד מקום שהתחיל וזהו כמו המסרק וג"כ באלכסון כמו הקולמוס ואין חילוק ביניהם רק שבאלכסון ראש השחיטה במקום אחד כמו קולמוס אבל המסרק מעוקם וחוזר למקום שהתחיל עכ"ל ופי' זה הוא. דחוק קצת שכשמעקם הסכין בתוך הסימן לכאן ולכאן א"א שלא יעשה עיקור שמעקר הסימנים בעקימת הסכין ולמה שחיטתו כשירה ונ"ל כשיני המסרק ר"ל שמבחוץ הוא חותך הסימנים סביבם ומעקם באותו חיתוך כמסרק (ר"ל על גב הצואר והסימנים חותך ומעקם כמסיק עכ"ה)

ואפשר שגם דעת מהרי"ן היה כן: (ו) היה חצי קנה חתוך כו' והשלימו לרוב כשר היינו כשברי לו שלא ניקב הושט מתחילה שנפגם חצי הקנה מחמת חולי (אבל אם אינו יודע דינו כדין העוף שנתבאר בסימן כ"ד בסוף דין שהייה עכ"ה) ודו"ק ב"י: (ז) בין אם נקוב באמצעיתו דה"א דבו יאסר טפי דאינו מתרפא כ"כ כמו כשניקב בכל העליון וכמ"ש לקמן בדין עיקור. ובלאו ה"כ קמ"ל דאף דסוף הרוב דבו תלוי שחיטת כבר נפגם ואינו יוצא בשחיטה אפי' הכי כשר בשחיטתו מיעוט העליון לחוד ומכ"ש כשהנקב למטה ושוחט הרוב מלמעלה עד שמגיע לאותו נקב וק"ל:

סי' כב (א) **רוב** דמים כו' ואין המלח ולא האור שואב כל הדם שבהם ול"ד לדם האברים שלא פירש דמותר לפי שבשעת שחיטה הדם מקלח ומזנק דרך מקום השחיטה ונזדעזע ממקומו כל דם הנפש לצאת וכשלא נחתכו הורידין נשאר הדם בהן אשר"י: (ב) ולא שהורידין הם בתורת שחיטה ר"ל אף על פי שאמר רבי יודא עד שישחט את הורידין. ומ"ש רבינו שהרי אם שהה או דרס בהן כשרה ק"ק על מ"ש שהרי כו' ועדיין לא אשמעינן דין זה בשום מקום ויש לומר דכ"כ משום שרבי יודא שמצריך לשחוט את הורידין מפרש רב חסדא בגמרא דהיינו בעוף דוקא משום שדרך לצלותו כא' וכמ"ש רבינו גם כן אבל בבהמה שדרך לנתחה א"כ מפני שבכתום אבר אבר מחתך כל הורידין אף על פי שאז שהה ודרס וק"ל וע"ש בגמרא דקמיבעיא להו לרבי יודא שהה הורידין ושחט או דרס בהו מאי וקאמר ר' יוחנן אמר דאין צריך אלא לנקבן ולפ"ז לא הל"ל ל' שהרי ויש לומר דהגמרא מיבעיא לה אליבא דרבי יודא דלא הזכיר שום חילוק בדבריו בין עוף לבהמה אבל לרב חסדא הכ"ל מוכח לומר דפשיטא ליה דשהייה אינה פוסלת וק"ל מ"ה קאמר ל' שהרי: (ג) בעוד שהדם חם. כל זמן שהוא מפרכס עדיין חמים הם ומנקבן ודיו רשב"א:

אבל

ההשתא בעלמא ראוי להוש בגדיים וטלאים שדרכם לצלותם שלימים ולכך יזהר לכתחלה לשחוט הורידין בשעת שחיטה אבל אם בא לומר שאינו יכול לצלות גדי שלם בלא חתיכת ורידין פשיטא ע"כ פירשתי כוונתו שנקשר עם מאמר דסמיך ליה עכ"ל. ואין דבריו נכונים דא"כ וכן גדיים וטלאים שדרכן לצלותם באחד מיבעיא ליה מאי שרוצה לצלותן כאחד דמשמע רוצה אין אבל אינו רוצה לא וכן מבואר בדברי הרשב"א והרא"ש ז"ל ומשום דבגמרא אמרו לא אמר ר"י אלא עוף אבל בהמה לא צריך הוצרכנו לומר שאם רוצה לצלות כולו כאחד אפילו בהמה כמו כגון גדיים וטלאים צריך לחתוך הורידין ואם לא חתך הורידין לא יצלה אותם כולם כאחד ואין חילוק בין עוף לבהמה אלא ברוצה לנתח איברים איברים דאפי' הכי בעוף צריך לחתוך הורידין משום דהואיל ודרכו תדיר לצלותו כאחד חיישינן שמא לא ינתחנו משא"כ בבהמה ואפילו גדיים וטלאים דרכן לנתחם אע"פ שלפעמים צולין אותם שלימים מן הסתם א"צ לחתוך הורידין אא"כ רוצה לצלותם שלימים (ח): **ומ"ש** רבינו לא חתכן וצלאן כאחד כתב ר"י שהוא מותר כך דקדקו התוספות בר"פ השוחט מסוגיית הגמרא:

ומ"ש וא"א הרא"ש כתב שהוא אסור ומיהו אינו מפעפע בכולו אלא ישליך הורידין ויחתוך סביבם כדי נטילה שהוא כעובי אצבע בפרק הנזכר כ"כ ודעת הר"ן דאינו אוסר אלא כדי קליפה ודעת הרשב"א בת"ה כדעת הרא"ש וכן הלכה: **ומ"ש** רבינו ואם בישלו בקדירה מחטט ומנקר החוטים והשאר אם יש בו כדי לבטל כל החוטים בס' מותר כ"כ הרשב"א בת"ה. וא"ת למה צריך ס' כנגד כל החוטים בס' כנגד דם שבהם ליסגי כבר נתן הוא ז"ל טעם לדבר וכתב דבהו משערינן דמאי דנפק מינייהו מנא ידעי' אבל הר"ן כתב אם יש בקדרה כדי לבטל הדם שבכל החוטים שרי עכ"ל ונראין דבריו (ג): **ומ"ש** רבינו ובהמה כיון שדרך לנתחה א"צ לחתוך הורידין ומותר בין לבשלה בין לצלותה כבר נתבאר דהיינו במנתח דאילו ברוצה לצלותה שלימה אסור אא"כ חתך הורידין ומיהו מן הסתם אין השוחט צריך לחתוך ורידי בהמה משא"כ בעוף כמו שנתבאר:

וה"ר אפרים כתב שאין לבשל עוף שלם אעפ"י שחתך הורידין וכו' וכן בהמה שרוצה לבשלה אע"פ שמנתחה צריך לשחוט הורידין בר"פ השוחט אהא דאמר רב חסדא לא אר"י אלא בעוף הואיל וצולהו כוליה כאחד כתב הרא"ש וז"ל רבינו אפרים כתב ש"מ דלא שרו רבנן למעבדיה לעוף כוליה בלא ניתוח אלא צלי כדאמרינן הואיל וצולהו כוליה כאחד אבל לבשל בעי ניתוח ואעדויי מוזרקי דדמא א"כ לחתכינהו ספיר וש"מ דכי לא בעינן בבהמה חתיכת וורידין משום דמנתח לה אבר אבר ה"מ לצלי אבל לבשל לא סגי עד דמנקב להו לורידין בשעת שחיטה ואין

לנתחם אבר אבר צריך לשחוט ורידין ובגדיים וטלאים לעולם אא"כ ברוצה לצלותם שלמים עוד נראה דנקט גדיים וטלאים בדוקא לאפוקי אימרי רברבי דא"צ לשחוט הורידין אפילו רוצה לצלותם שלמים דהואיל שאין דרכן בשום פעם לצלותן אלא אבר אבר אמרי' דודאי מימלך ומנתחה אבר אבר וכי היכי דבעוף אפי' רוצה לנתחו אבר אבר צריך לשחוט הורידין מטע' דהואיל ודרך לצלותו כולו כא' אמרי' דמימלך ה"נ דכות' באימרי רברבי לעולם אין צריך לשחוט הורידין אבל בגדיים וטלאים כיון שלפעמים צולין אותו כאחד לא אמרינן דמימלך בודאי ובזה נ"כ מיושב מה שהיה קשה דמאי צ"ל בגדיים וטלאים דצריך לשחוט הורידין הא פשיטא דלא עדיפא מעופות: **ומ"ש** לא חתכם וצלאם כא' כתב ר"י שהוא מותר כבר נתבאר טעמו וטעם הרא"ש שחלק עליו: **ומ"ש** ומיהו אין מפעפע כו' כ"כ שם הרא"ש: **ומ"ש** שהוא כעובי אצבע ע"ל בסי' ק"ה כתב שהוא כעובי רוחב אצבעו וצ"ע לקמן בסימן ס"ה שכתב בחוטין האסורים משום דם דמסקנת הרא"ש שמותר לצלות הבשר אפי' בלא חתיכה ומליחה ואפי' למי שמצריך חתיכה גם לצלי אם צלאו בלא חתיכה הם אסורין והבשר מותר ואפילו קליפה לא בעיא וכה"ג כתב בסימן ס"ז וז"ל וכן כל הורידין והקרומים כו' מותר לצלותן בלא חתיכה ומליחה וכאן כתב דבעי כדי נטילה וצ"ל דבסימן ס"ה איירי בחוטין ולא בורידין שבצואר ובחוטין ודאי אפילו קליפה לא צריך וה"ט לפי שהקרום של החוטין מפסיק בין הדם שבתוכו לבשר ואין הדם נפלט לחוץ ואפילו אם קצת מן הדם נפלט ונכנס לתוך הבשר בטל בס' ככ"פ כמ"ש הרא"ש בפ' ג"ה אבל אם לא נשחטו הורידין שבצואר וצלאו שלם שרוב דמים שנעקרו ונזדעזע ממקומו כל דם הנפש נשאר בורידין וגם מתפשט לבשר שסביב הורידין מפעפע בכדי נטילה ואסור כמו שכתב הרא"ש בפ' השוחט ע"ש ובסי' ס"ז מיירי נמי בורידין שבצואר אלא דמיירי בשהוציאן מן הבשר וצלאן בפני עצמן כמו שיתבאר לשם בס"ד. ועי"ל אעפ"י דבסי' ס"ז איירי נמי בורידין שבצואר ולא נשחטו הורידין ולא הוציאן מן הבשר מכל מקום איכא למימר דמיירי במנתחה אבר אבר ומ"ה מותר בצלייה אפי' בלא חתיכה כמו שכתב הרא"ש להדיא בפרק השוחט דלא בעינן חתיכה אלא בחוטין דיד ולחי אבל בורידין שבצואר אם מנתחה אבר אבר לא בעי מידי טפי משאר בשר ומכל מקום על כל פנים צריכין אני לחלק בין חוטין שלא נחתכו דלא בעיא אפילו קליפה אם צלאו ובין ורידין שבצואר אם לא נחתכו וצלאו שלם דבעי כדי נטילה כדי שיתיישב מה שכתב לקמן בסימן ס"ה כדפרישית ודלא כמו שכתב הרב מהר"ר משה איסרלש בתורת חטאת שחיבר שאין חילוק ביניהם לענין אם צלאו בלא נטילתן משום דהא ודאי ליתא עיין עליו בכלל וסימן ל"ד בסופו:

העוף לאברים שרי [א] (ד) אבל לא יאמר לכתחילה לא אחתכם בשעת שחיטה ואנתחנו לאברים דחיישינן שמא לא ינתחנו כיון שדרך לצלותו כאחד (ה) וכן גדיים וטלאים שרוצה לצלותן כאחד צריך להתוך ורידיהן לא חתכן וצלאו כאחד כתב ר"י שהוא מותר וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהוא אסור (ו) ומיהו אינו מפעפע בכולו אלא ישליך הורידין (ז) ויחתוך סביבם כדי נטילה שהוא כעובי אצבע [ב] אם בשלו בקדרה מחטט ומנקר החוטין (ח) והשאר אם יש בו כדי לבטל כל החוטין בס' מותר (ט) ובהמה (ג) ביון שדרך לנתחה א"צ להתוך הורידין ומותר בין לבשל בין לצלות [ג] (י) וה"ר אפרים כתב שאין לבשל עוף שלם אע"פ שחתך הורידין עד שינתחו אבר אבר ויסיר כל הגידין שיש בהן דם וכן בהמה שרוצה לבשלה אע"פ שמנתחה

ומ"ש ואם בשלו בקדרה מחטט וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה ודלא כהר"ן שכתב דסגי בס' נגד הדם שבחוטים דהא ודאי לא ידעינן כמה נפק מיניה וכן הכלל ברוב הדינין לענין איסור והיתר. ואיכא למידק הלא נמלח תחלה ואוסר סביב כדי נטילה וא"כ בעינא ס' כנגד הורידין והנטילה שנאסרה במליחה וי"ל דרבינו נמשך לסברתו דס"ל כרבי אפרים דלא אמרי' חנ"נ אלא בבשר בחלב ולפיכך א"כ ס' בביטול רק נגד החוטין לבדן אבל קודם שנתבשל ודאי מודה רבינו דצריך להסיר משם כדי נטילה כמו בצלייה דמליח כרותח דצלי וכן נראה מתשובת מהרי"ל בסי' כ"ז אכן באגור בסימן אלף קע"ח כתב משמו דבצלייה אוסר כדי נטילה ובמליחה כדי קליפה ואם נתבשלה בהן צריך ס' כנגד הורידין והקליפה שנאסרה במליחה וזה עולה כפי דעת הרשב"א דבצלייה אוסר כדי נטילה ומליחה כדי קליפה ע"ל בסימן ק"ה וסי' צ"ב וא"כ למנהגינו כר"ת דחנ"נ אף בשאר איסורין צריך ס' גם נגד הקליפה כמ"ש באגור. מ"מ לענין מעשה ראוי להחמיר גם במליחה לאסור בכדי נטילה כדמשמע מתשובת מהרי"ל ואע"ג דמהרא"י בהג"ה ש"ד כתב דבקליפה סגי היינו דוקא בשאר חוטין תדע שהרי כתב וז"ל ובדיעבד אם לא נטלו או לא נחתכו בצלייה או במליחה נוטל הגידין אח"כ וקולפים מעט וכו' אלמא דאף בצלייה התיר בקליפה ובורידין שבצואר אם לא נשחטו כל הגאונים תופסים עיקר דבעי כדי נטילה זולתי הר"ן שכתב דסגי בקליפה אלא ודאי דבשאר חוטין קאמר מהרא"י ופסק כן ע"פ ההג"ה באשיר"י פרק ג"ה דף קס"ח דבחוטין אפילו קליפה א"צ בצלייה לפי שהדם אינו מתלחלח אלא מתייבש מיהו המחמיר לקלוף תע"ב כו' ע"כ אבל בורידין שבצואר צריך ס' נגד הורידין והנטילה שנאסרה בין בצלייה בין במליחה: **ומ"ש** ובהמה כיון שדרך לנתחה שאינו דרך לצלותה כולה שלם א"צ לחתוך הורידין ומותר בין לצלותה בין לבשלה כבר נתבאר שזהו דעת הרא"ש שמותר אף לבשל בלא שחיטת ורידין במנתח אבר אבר והאריך רבינו בלשונו זה לבאר דבבהמה גדולה דלאו גדיים וטלאים אפי' רוצה לצלותה או לבשלה שלם א"צ דודאי מימלך ומנתחה כדרכה שהרי אינו דרך כל עיקר לצלותה שלם וכמ"ש למעלה. אכן בס"א לא כתוב בכן אלא כיון שדרך לנתחה א"צ כו': ומ"ש והר"א כתב כו' שם הביא הרא"ש דבריו וכתב שטעמו מדאמר הואיל וצולהו כולו משמע דלבשל לא סגי בשחיטת ורידין אלא בעי נמי ניתוח ויסיר כל הגידים או יחתכם ובהמה נמי דאמר לא צריך כיון דמנתחה אבר אבר היינו דוקא בצלי

דרכי משה

כב (א) וראיה לדבריו ממה שכ' הר"ן פ' השוחט ע"א ד' תר"פ דעוף מותר לצלות וא"צ לשאול אם נשחטו הורידין דהואיל וצריך לשחוט בעוף חזקתן שחוט אבל גדיים וטלאים אסור לצלות שלם עד שישאל אם נשחטו הורידין עכ"ל: (ב) ולא ידעתי מאי קאמר דפשיטא דגם דעת הרא"ש שאין לשער רק נגד הדם דהא החוטין אינן אסורין רק צריך לשער נגד החוטין משום דלא ידענו שיעור דמא דנפק מיניה וא"כ גם הר"ן מודה בזה ודם החוטין דנקט לאו דוקא אלא דעיקר האיסור משום הדם ואם אפשר לשער הדם שבתוך החוטין גם הרא"ש מודה דא"צ לשער גם נגד החוטין והא דנקט החוטין משום דלא ידעינן לשער בלא החוטין כנ"ל. וז"ל האגור נשאל מהר"ר יעקב מולין על עוף שנמלח בלא חתיכה וניקוב ורידין ולא הוסר הראש מן העוף והשיב שיטלם ויקלוף הבשר סביב ובצלי בעו נטילה ואם נתבשל בהן שצריך ס' נגד הורידין והקליפה שנאסרה במליחה עכ"ל ונ"ל מה שהצריך לקלוף הבשר במליחה ולא אמרינן ביה כבולעו כך פולטו משום שבחוטים הוה דם כנוס בעין ולא מקרי פליטה ולא אמרינן כבולעו כך פולטו ולקמן בדיני מליחה יתבארו דינים אלו אי"ה וע"ל סימן ע"ב מדין זה: (ג) בהר"ן פרק השוחט ד' תרפ"א אם שחט ולא יצא מבהמה דם ולא שחט ורידין א"צ לנתחם אבר דהא דבעי לנתחה דוקא כשיצא מבהמה דם שהרי

פרישה

(ד) **אבל** לא יאמר לכתחילה עיין דרישה: (ה) וכן גדיים וטלאים שרוצה לצלותן כאחד פי' אבל מן הסתם לא וזהו החילוק שבין עוף לגדיים:

(ו) ומיהו אינו מפעפע בכולו פירוש ואפילו אין ס' נגד השומן אינו אוסר כולו:

(ז) ויחתוך סביבם כדי נטילה כו' ובשאר גידין האסורים משום דם כתוב לקמן סימן ס"ה שהרא"ש ס"ל דמותר לצלות לכתחילה בלא שום תיקון ושאף לדעת האוסרין מ"מ הבשר מותר בלא קליפה מורי. וכ"כ ב"י ריש דיני ניקור והב"י כתב לקמן סימן ס"ה דף כ"ו רע"ג ששם מיירי שנשחטו הגידין תחילה ושכן משמע בר"ן והרא"ש אבל לא נתיישב מידי דהרי כתב שם אף שיחתכו ורידין מוטא דידא ושבלאו אין שופכין דרך הורידין ואם כן הדרי קושיא לדוכתיה וצ"ל ולחלק בין ורידין לשאר חוטים וכמ"ש שם ר"ס ס"ה שכתבתי טעם דהורידין דהכא דומיא לסימנים וקשים הם ואין הדם זב מהן כ"כ דרך צלייתן משא"כ בחוטין דהתם ואף על פי ששם מונה עמהם חוטים שבצואר ופרש"י עליהן שהם ורידין ב' מיני ורידין הם וכמ"ש בס"ם ס"ו בדברי רשב"א ע"ש ובסוף הלכות ניקור משמע נמי הכי שכתב שם וז"ל והגידין שתחת הכתף והיד אם צולה אותם כשרה לאכילה שהם צומקים באור עכ"ל ור"ל שהם נצלין והדם זב מהן דרך צלייתן: (ח) והשאר אם יש בו כדי לבטל כל השומן הטעם דלא ידעינן כמה דמא נפיק מהכון. ומש"ר והשאר אם יש בו כדי לבטל ר"ל יש בכל הנשאר בקדירה דבכולו משערינן דהא רבינו כתב לקמן בסי' ע"ב דלא אמרינן אם האיסור דבוק שיהא צריך להיות באותו דבר שנדבק בו ס' נגד כולו ע"ש: (ט) ובהמה כיון שדרך לנתחה א"צ לחתך הורידין צ"ל דנקט דין בהמה כו' לאשמעינן רבותא דאפי' לבשלה א"צ לחתוך הורידין (וכ"ש דא"צ לחתוך לצלותה ודוקא במנתח דאילו רוצה לצלותה שלימה אסור אא"כ חתך הורידין כמ"ש ב"י ע"ש עכ"ה) אף שהוא בהמה גסה שבשרה עב וקשה. גם נראה דבשם בהמה נכלל בין גסה בין דקה ואשמעינן דאף בבהמה דקה מסתמא א"צ לחתוך הורידין שהרי לעיל לא אשמועינן דין בהמה דקה אלא מכח דיוקא שמעינן לה מדכתב וכן בגדיים וטלאים אם רוצה לצלותן כאחד שם אין מקומו אלא אגב עוף נקטי' וק"ל: (י) והר"ר אפרים כתב שאין לבשל עוף שלם כו' וכן בהמה שרוצה לבשלה כו' יש לדקדק מאי ל' וכן דקאמר דכ"ש הוא וצ"ל לפרש דברי רבי אפרים

דרישה

דרבינו שכתב בסי' כ"ד השוחט בסכין כו' משמע בדיעבד מותר. עכ"ה) אבל ל' הטור שכתב ש"ס י"מ שוחטין בו משמע אפי' לכתחילה וי"ל שמיירי ששוחט שני סימנים כאחד דאז שרי אפילו לכתחילה ולפ"ז מיירי אפי' בבהמה ולא כמ"ש (הב"י) שם דס"ל דמיירי דוקא בעוף ודו"ק. ומ"ש רבינו לקמן בסי' כ"ד בדין שהייה וה"מ בעוף כו' אבל בבהמה כו' שם מיירי בזה אחר זה ומיירי בשכבר שחט ובדיעבד וק"ל:

סי' כב [א] **אבל** לא יאמר לכתחלה כו' דחיישינן שמא לא ינתחנו כיון שדרך לצלות כאחד והוא דברי הרא"ש והרשב"א וכמ"ש ב"י ולכאורה היה נראה שרבינו כתב דין זה לטעם הרא"ש דס"ל דבדיעבד אם לא חתכן וצלאן כאחד אסור וכמ"ש רבינו בסמוך מ"ה החמיר לחשש שמא לא ינתחנו אבל לדעת ר"י דמתיר בדיעבד אם לא חתכן וצלאן שלם כדאיתא בסמוך אם כן לכתחלה יאמר לא אחתכם ואנתחנו לאברים וכמ"ש לעיל סימן א' וסימן ב' שמותר ליתן לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו לאחר שחיטה מזה הטעם דהואיל ובדיעבד מותר אף אם לא בדקו ומיהו נראה לומר דלא דמי דהתם רוב מצוין אצל שחיטה מומחין. הן הלכך אזלי' בתר רובא ונותנין לכתחלה על סמך שיבדקנו לאחר שחיטה ואמרינן דלא נעשה איסור בזה אבל הכא שרוב רגילין לצלותו כאחד הלכך לא סמכינן ע"ז שינתחנו בשר שחיטה דבתר רובא אזלינן ואם יצלנו אף שבדיעבד מותר מ"מ לא שפיר עבד לכתחלה מפני הדם שיבלע וגם שמא יאכלנו בלא ניקור הגידין כלל ולכן דקדק רבינו בלשונו וכתב כיון שדרך לצלותו כאחד דאילו לטעמיה דהרא"ש לחוד אזיל היה לו לכתוב הטעם כיון שבדיעבד אסור אף על גב שצ"ל כיון שדרך לצלותן כאחד לבאר הטעם שבעופות לעולם צריך לנקב הורידין בשעת שחיטה משא"כ בגדיים וטלאים וכמ"ש בפרישה מ"מ אדלעיל מיניה נמי קאי דאל"כ יהיה הלכתא בלא טעמא הא דקאמר אבל לא יאמר לכתחילה: [ב] ואם בשלו בקדירה מחטט ומנקר אחריה מיהו תימא שאנו מבשלים בכל יום וצולין עופות בלא ניתוח ואף על פי שלא שחטו ולא נקבו הורידין ע"כ נראה כדברי ר"ת שאמר הא דאמר הואיל וצולהו כולו כא' עם הראש קאמר אבל אנו שחותכין ומסירין הראש אין אנו צריכין והא דקאמר מנתח אבר אבר ל"ד א"כ משום דצואר בהמה גדול לפיכך צריך לחתכו לב' חתיכות אבל צואר עוף דק וקטן די בהסרת הראש עכ"ל מרדכי (ורש"ל הביא הגהותיו וכתב שכ"כ בה"ג עכ"ה) ומכאן תשובה לנוהגין לבשל עוף שלם עם הראש במה שנוהגין בסעודות גדולות אלא שרמ"א כתב ש"ס זה שסתם עוף נחתכו הורידין שלו בשחיטה וסתם בהמה לא נשחטו: [ג] והר"ר אפרים כתב שאין לבשל עוף שלם כו' עד ולא נהגו

ז ז נמ"פ

צלי אבל לבשל בעי שחיטת ורידין אפילו במנתחה אבר אבר והשיג עליו דא"כ גם בבהמה צריך שחיטת ורידין ואמאי קאמר לא אר"י אלא בעוף כו' גם השיג עליו במ"ש דבהמה במנתחה אבר אבר בעי שחיטת ורידין דהא ליתא דודאי כיון דמנתחה לא בעי מידי טפי מבאר בשר :

ומ"ש וכ"כ בה"ג כו' כלומר דכשם שמצריך הר"א שיחתוך הורידין בבהמה כן מצריך גם בה"ג ומיהו אינם שוים כו' כמו שפי' הב"י ואפשר ג"כ לומר דרבי' ס"ל דשוים הם בדינא ודקדק בדברי ה"ג מדקאמר אע"ג דאמר רב חסדא לא אר"י אלא בעוף הואיל וצולהו כולו כאחד זימנין דבהמה נמי צולהו כולו כאחד אלמא מדלא הזכיר אלא צלייה דצלייה דווקא בשוחט הורידין שרי כולה כאחד אבל לבשלה כולה כאחד אסור אף ע"פ שחתך הורידין אסור בין בעוף בין בבהמה והיינו כדברי ה"ר אפרים ממש. עוד כתב הב"י ויש לתמוה על בה"ג כיון דאמר רב חסדא לא אמר ר"י אלא בעוף אבל בהמה ל"ל היאך היה אפשר לו לרבות גם בהמה ותירץ מה שתירץ. ולי יראה דדעת בה"ג דאף בבהמה צריך לשחוט הורידין מן הסתם שמא יצלנו שלם שהרי לפעמים אף בהמה צולין כאחד כמו גדיים וטלאים ושמא ימלך לצלותו ג"כ שלם ואין חילוק בין עוף לבהמה אלא ברוצה לנתחו אבר אבר דבעוף דוקא קאמר ר"י דצריך לשחוט הורידין אפילו רוצה לנתחה אבר אבר דהואיל כו' שמא ימלך ויצלנו כא' ואז יאסור אם לא שחט הורידין אבל בהמה כיון שדעתו לנתחה לא חיישינן למימלך הואיל ואין דרכו לצלותו כאחד אבל מן הסתם אף בהמה צריך לשחוט הורידין וז"ש בה"ג והני מוזרקי דבהמה צריך למיחתכינהו כו' כלומר כל שוחט מן הסתם צריך שישחטם דאע"ג דאמר ר"ח כו' זימנין דבהמה נמי צולהו כאחד שהרי לא גילה דעתו בשעת שחיטה שרוצה לנתחה אבר אבר ובזה מיושבים דברי בה"ג בטוב טעם : ומ"ש ול"נ לא"א הרא"ש שם השיג על הר"א והיא השגה גם על בה"ג : כתב מהר"ש לוריא ואומר אני כהי דלא נהגינן כהר"א מ"מ שמעינן מיניה דצריך אף בעוף להסיר הגידין מלאים דם בפרט בירך העוף וכן נראה עיקר ע"כ ועיין בתשובת ר"י שבמרדכי פ' ג"ה דמשמע מינה שלא היה מצריך לנוקרה קודם בישול אלא שהיה זורקן בשעת אכילה כתוב במרדכי פ' ג"ה אנו שחותכין ומסירין הראש א"צ לנתח אבר אבר וע"ש. הר"ן בפרק השוחט בשם הראב"ד ורבינו משולם הכהן כתבו שאם לא שחט כל הסימנים צריך לחתכן בשעה שהדם חם כדאמר בורידין ואם לא עשה כן צריך לנתחה אבר אבר ואע"פ שהמחברים לא הזכירו מזה כלום מ"מ דברים נכונים הם. יראה מדקדוק דברי הרשב"א כפי מה שהעתיקם רבינו לקמן בסימן ע"ו וז"ל יש מגדולי המורים שהחמירו שלא לאוכלו כולו שלם אעפ"י שנקרו אלא אחר חתיכת הורידין ושחיטת ב' הסימנים ע"כ שלשון ושחיטת ב' הסימנים אך למותר אם לא שבא להורות שאעפ"י דשחיטה כשרה ברוב מ"מ לאוכלו כולו שלם צריך שחיטת כל ב' הסימנים בשעה שהדם חם כמו בורידין ואע"ג דבנוסחות שלנו בת"ה הקצר לא כתוב כן נאמן עלינו רבי' שכך כתב הרב ז"ל ונוסחתינו נדפסים בטעות ותדע דלפי נוסחתינו קשיא מה ענין שחיטת הסימנים לענין לאוכלו שלם על כן נ"ל הלכה למעשה שאם לא שחט כל הסימנים בשעה שהדם חם שצריך לנתחה אבר אבר ואעפ"י ששחט הורידין ולא כב"י שדחה דברים אלו באמת הבנין : עוד כתב הר"ן והיכא שנסתפק לו אם נשחטו ורידיו אם לאו בעוף צולהו ומבשלו כולו כאחד דהואיל והוא צריך לשוחטן חזקה נשחטו אבל בבהמה שא"צ לשחוט את הורידין לפי שדרכה לנתחה אבר אבר אסור לצלותה או לבשלה שלימה עד שיודע לו שנשחטו עד כאן לשונו :

כג אמר רב יהודה אמר רב כל טבח שאינו יודע כו' בפ"ק דחולין (דף ט') וכבר נתבאר כל הלכותיו דטבח שאינו יודע ושחט לעיל בסימן א' : **שהייה** כיצד הרי שהתחיל לשחוט והגביה ידו קודם כו' משנה פרק השוחט

שמנתחה צריך לשחוט הורידין (יא) א וכ"כ בעל ה"ג והני מוזרקי דבהמה צריך לחתכינהו בהדי סימנים אע"ג דאמר רב חסדא לא א"ר יהודה אלא בעוף הואיל וצולהו כולו כאחד זימנין דבהמה נמי צולהו כולו כאחד וצריכי ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל :

כג (א) [א] **אמר** רב יהודה אמר רב כל טבח שאינו יודע (א) הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור שהייה כיצד הרי שהתחיל לשחוט והגביה ידו קודם שגמר השחיטה ושהה

בין

ואין דבריו מחוורין דא"כ גם בבהמה צריך שחיטת ורידין אלא לא מצריך ר"י שחיטת ורידין אלא בעוף אפילו אם רוצה לחתכו אבר אבר ולבשלו הואיל ודרך לצלותו כולו כאחד אבל בבהמה שאין דרך לצלותה כאחד לא בעי חתיכת ורידין כלל אבל גדיים וטלאים אם צלו אותם שלימים צריך שחיטת ורידין עכ"ל :

ומ"ש רבינו וכ"כ בה"ג והני מוורקי דבהמה צריך לחתכינהו בהדי סימנים וכו' היינו לומר דכשם שמצריך ה"ר אפרים שיחתוך הורידין בבהמה כן מצריך גם בה"ג ומיהו אינם שוים בטעם לדינא נמי איכא בינייהו דלה"ר אפרים אע"פ שמנתחה אסור לבשלה אם לא חתך הורידין ולבה"ג מותר אלא שמצריך לכתחלה לשוחט שישחוט הורידין משום דחיישינן דלמא אתי לצלותה כולה כאחד : ומ"ש ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל לומר דפליג נמי אבה"ג הוא ממה שנתבאר לדעתו דבהמה א"צ לחתוך הורידין אפילו בגדיים וטלאים אא"כ רוצה לאוכלם שלימים : ויש לתמוה על בה"ג כיון דא"ר חסדא לא אמר רב יהודה אלא בעוף אבל בבהמה לא צריך היאך היה אפשר לו לרבות גם בהמה וצ"ל שהוא מפרש דה"ק עיקר טעמא דר"י לא הוי אלא משום עוף הואיל וצולהו כולו כאחד שכך דרכו תדיר ומשום הכי הצריך גם בבהמה לשחוט הורידין משום דזימנין צולהו כוליה כאחד ואילו לא הוה עוף לא היה מצריך שחיטת ורידין לבהמה כיון שדרכה לנתח אבל השתא שהצריכו לעוף הוא הדין לבהמה ומתניתין קשיתיה לפרושי הכי מדקתני רבי יהודה אומר עד שישחוט את הורידין ולא תנא בעוף עד שישחוט את הורידין ומשום הכי פירש מלתיה דרב חסדא דלא למעט בהמה משחיטת ורידין אתא וכדפי' ועי"ל דבה"ג מיירי בגדיים וטלאים ומפרש דעוף דנקט רב חסדא לאו דוקא אלא נקט עוף לדוגמא שדרך לצלותו כולו כאחד וה"ה לגדיים וטלאים כיון דזימנין צולה אותם שלמים ומאי דאמר רב חסדא דבהמה כיון דמנתחה לא צריך היינו באמרי רברבי ודכוותייהו שאין צולין אותם לעולם אלא מנותחין :

ודע שהרשב"א בת"ה והר"ן בריש פרק השוחט כתבו סברת רבינו אפרים בשם הראב"ד ודחו דבריו והעלו דבין עוף בין בהמה כל ששחט הורידין מותר לבשלו שלם כמות שהוא וכתב עוד וכן נהגו לבשל עוף שלם ולא ראינו לאחד מהגדולים שנהגו להפך מזה ומנהגן של ישראל תורה היא עכ"ל וגם רבינו אפרים והראב"ד עצמם ביטלו דבריהם מפני המנהג שהרי כתב הכלבו בשם רבי' אפרים דהאידנא נהוג עלמא לבשולי עוף שלם אפי' לקדירה וטעמא משום דמלחי ליה שפיר מבפנים ומבחוץ ומשהי ליה שיעור מליחה והא דקאמר הואיל וצולהו כולו כאחד ה"ק הואיל וצולהו כולו כאחד ואין דרך למולחו אלא מעט בלא שהייה ולא נפיק כוליה דמא אם לא ניקבו הורידין אבל לקדירה דמלחי ליה שפיר ומשהי ליה לא אמר ומ"מ בשחיטת ורידין מותר בין לצלי בין לקדירה והראב"ד כתב אחר שאנו רואים שפשט המנהג שמולחים וצולין העופות ואע"פ שלא ניקבו הורידין בשעת שחיטה נתברר שלא הסכימה דעת קדמונינו עם שאר הגאונים דסברי דהלכתא כרבנן ולא חיישינן לורידין לנקבן בשעת שחיטה אבל צריך לנקבן שלא בשעת שחיטה בין בעוף בין בבהמה אי בעי לבשולינהו ולא סגי במליחה בלא חתיכה עכ"ל והמרדכי כתב סברת רבינו אפרים והראב"ד בשם חכמי נרבונ"א ודחה דבריהם ואח"כ כתב מיהו תימה שאנו מבשלים בכל יום וצולים עופות בלא ניתוח ואע"פ שלא נשחטו ולא ניקבו הורידין ע"כ נראה כדברי ר"ת שאמר הא דאמר הואיל וצולהו כולו כאחד עם הראש קאמר אבל אנו שחותכים ומסירים הראש אין אנו צריכים והא דקאמר מנתח אבר אבר לאו דוקא א"כ משום דצואר הבהמה גדולה צריך שיחתוך הצואר לשני חתיכות אבל עוף דצוארו דק וקטן די בהסרת הראש עכ"ל (ז) : **והרמב"ם** בפ"ז מהמ"א לא חילק בין נשחטו ורידיו ללא נשחטו וכתב הרב המגיד שפסק כסתם משנה והא דאמרינן הזכרו בורידין ברבי יהודה מדת חסידות היא ולא מדינא וגם העיטור

כתב בשם תשובת הגאונים דהלכה כת"ק ולא כר"י : ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן והתוספות וכמה רבוותא סברי דהלכה כרבי יהודה הכי נקטינן : כתב הר"ן בר"פ השוחט בשם הראב"ד ורבינו משולם הכהן שאם לא שחט כל הסימנים צריך לחתכם בשעה שהדם חם כדאמרינן בורידים ואם לא עשה כן אפילו בעוף צריך חתיכת אבר אבר והביא ראיה לדבריהם ואינה מכרעת עכ"ל (ה) ולא ראיתי לשום אחד מהפוסקים שהזכיר דבר זה :

כג אמר רב יהודה אמר רב כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה כו' פ"ק דחולין [ט.] וכבר נתבאר בסימן ראשון מה שצריך לידע באלו הדברים : **שהייה** כיצד הרי שהתחיל לשחוט והגביה ידו כו' מבואר במשנה פרק השוחט [לב.] שאם שהה כדי שחיטה אחרת שחיטתו פסולה ובגמרא מאי כדי שחיטה רב אמר כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף ושמואל אמר אפי' בהמה לעוף וכן אמר ר' יוחנן ורבי חנינא אמר כדי שיביא בהמה אחרת וישחוט יביא אפילו מעלמא נתת דבריך לשיעורים אמר רב פפא עומדת להטיל איכא בינייהו ה"ג רש"י וה"פ עומדת כאן ומחוסרת הטלה לארץ איכא בין ר"ח לרבי יוחנן ר"י משער בשחיטה לחודה ור"ח בעי הטלה ושחיטה אמרי במערבא משמיה דר"י ב"ח כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט דקה לדקה וגסה לגסה וכתב רש"י כיון דקס ליה ר"י ב"ח בשיטתיה דרב דאמר דקה לדקה וגסה לגסה ממילא שמעינן דעוף לעוף ועבדינן להומרא וכתב הרא"ש אפשר שלא פסק רש"י כר"י בר חנינא אלא במה שנחלקו רב ורבי יוחנן והכריע הוא בינייהו אבל במה שהושוו רב ור"י ושמואל דלא בעינן שיעור בהגבהה והרבצה הלכה כמותן ולא כר"י בר חנינא אבל יש גירסא אחרת והיא עיקר אמר רב פפא בעומדת להטיל כלומר הא דא"ר

חנינא

דרכי משה

שהרי פירש הדם ואינו מוצא מקום לצאת והו"ל כפורש ממקום למקום ואסור אבל כשלא יצא ממנו דם הרבה מוכח שלא פירש ממקום למקום עכ"ל : (ד) ובכל בו כתב דאולי אנו נוהגין משום דס"ל דלא קי"ל כר' יודא דצריך שחיטת ורידין והוא דעת הרבה פוסקים והרמב"ם מכלל ואע"ג דהרי"ף והרא"ש פסקו כר"י והוא דעת רוב הפוסקים ופסק ב"י דהכי קי"ל מ"מ אפשר נתפשט המנהג ע"פ המקילין וטוב להחמיר שלא לצלות או לבשל עוף שלם אם לא נקבו הורידין בשעת שחיטה או שהוסר הראש שאז מותר לכ"ע כדברי המרדכי והגה"א דלעיל : (ה) נ"ל דהואיל דקי"ל לאסור שהייה אפילו במיעוט בתרא כדלקמן סימן כ"ג אסור להתוך מיעוט הנשאר דלא ליהוי כשהייה ואף לנקבן בקוץ דלית ליה למיחש משום שהייה לא ראיתי לשום אדם להוש לזה ואפשר משום דשאר פוסקים לא הזכירו דין זה או משום דגם בורידין לא נהיגין כן כמש"ל :

כג (א) ע"ל ר"ס א' אי' דברים צריך לידע

דרישה

לא"א הרא"ש ז"ל זה ל' מורי ואומר אני אף ע"ג דלא קי"ל כרבי' אפרים מ"מ שמעינן מיניה דצריך להסיר אף בעוף הגידין שמלאים דם בירך העוף וכן נראה עיקר עכ"ל :

סי' כג [א] **אמר** רב יהודה אמר רב כל טבח כו' בגמרא פ"ק דף ט' מקשה מאי קמ"ל תנינא כו' ומשני ששמע לפניכו ג' פעמים שפיר מהו דתימא הא אתמוק קמ"ל כיון דלא גמיר זימנין דשהה או דרס ולא ידע (פי' ואינו מרגיש דכיון שאינו בקי בהלכותיה אינו יודע אם נזדמן לידו עכ"ס) ע"כ וקמ"ל נמי דאף ע"ג דשאלינן אותו אי עביד כך וכך ומתוך תשובתו

פרישה

אפרים שהוא מבאר הגמרא בהא דתנן ר"פ ב' דחולין דף כ"ח ע"ב ר' יהודה אומר עד שישחוט את הורידין ואמר רב חסדא לא אמר רבי יהודה אלא בעוף אבל בבהמה כיון דמנתחה אבר אבר ל"צ מפרש הר"ר אפרים דכל זה קאי אצלי דלצלי צריך בעוף לשחוט הורידין ובבהמה א"צ כיון דדרכו לנתחו אבר אבר אבל לבישול לא סגי חיתוך הורידין הנזכר בגמרא בעוף אלא בעינן ג"כ שינתחנו אבר אבר ובבהמה לא סגי ניתוח הנזכר גבה בגמרא אלא צריכין ג"כ שיחתוך מתחילה הורידין וכלל הדברים דס"ל לרבי' אפרים דבין בעוף בין בבהמה בעינן לבישול חיתוך הורידין וניתוח אברים : (יא) וכן כתב בה"ג הא דקאמר וכן היינו שהצריך לכתחילה חתיכת הורידין אף בסתם דחיישינן שמא יבא לצלותה כולה כאחד אבל דינא איכא בינייהו חומרא וקולא הקולא דלר' אפרים אע"פ שנתחה אבר אבר אסור לבשלה אם לא חתך הורידין ולבה"ג מותר גם כ"ל דנ"מ דלבה"ג משמע דסגי בשחיטת הורידין אפי' לבהמה ולבישול ולרבי' אפרים בעינן שחיטת הורידין וגם ניתוח אבר אבר לבישול ואפילו לעוף והחומרא דלר' אפרים לצלי פשט דלא בעינן שחיטת הורידין לבהמה ולבה"ג מצריך אפילו לצלי. ואע"ג דאמר רב חסדא לא אמר רבי יהודה אלא בעוף אבל בבהמה לא צריך. בה"ג מפרש דה"ג עיקר טעמא דר"י לא הוי אלא משום עוף הואיל וצולהו כולו כאחד שכך דרכו תדיר ומ"ה הצריכו גם בבהמה לחתוך הורידין דזימנין דצולהו כולו כאחד אבל אי לא הוה עוף לא הוה נתקן חיתוך הורידין לבהמה כיון שאין דרכה לצלות כאחד אבל השתא דהצריכו לעוף ה"ה לבהמה ומה שהצריכו לבעל ה"ג לבאר כן מבואר בב"י משום דסתמא קאמר רבי יודא במתניתין דצריך לשחוט את הורידין משמע אפילו בבהמה עוד כתב ב"י ישוב אחר לה"ג ע"ש : סי' כג (א) **אמר** רב יהודה אמר רב אסור לאכול משחיטתו עד"ר :

בין

חידושי הגהות

כב א הא דקאמר וכן וכו' היינו שהצריך לכתחילה התיכת הורידין אף בסתם דחיישינן שמא יבוא לצלותו כולו כאחד אבל לדינא איכא בינייהו חומרא וקולא קולא דלרבינו אפרים אע"פ שנתחה אבר אבר אסור לבשל אם לא חתך הורידין ולבה"ג מותר והחומרא דלרבינו אפרים לצלי פשיטא דלא בעינן שחיטת הורידין לבהמה ולבה"ג מצריך אפילו לצלי (פרישה) :

הואיל

(ב) בין במזיד בין בשוגג בין באונס בין ברצון וחזר הוא או אחר וגמר שחיטתו (ג) השחיטה פסולה אם שהה שיעור שהייה וכמה שיעור שהייה כדי שחיטה אחרת ופסק רש"י כדי שחיטת בהמה גסה לשהיית גסה וכדי שחיטת בהמה דקה לשהיית דקה וכדי עוף לעוף והך שחיטה דמשערינן בה י"א דהיינו ברבוצה ועומדת לשחוט שאין משערין אלא (ב) בכדי חתיכת הסימנים לבד וי"א שמשערין בכדי שיגביהנה וירביצנה וישחטנה וכן עיקר ומיהו אין משערין בכדי שחיטת כל הסימנים אלא לכדי שחיטת רוב שהוא הכשר שחיטה (ד) וכ"כ הרמב"ם אלא שחילק בעוף שכתב בדקה כדי הגבהה והרבצה ושחיטת דקה ובגסה כדי הגבהה והרבצה ושחיטת גסה (ה) ובעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט [ב] ולרב אלפס אפילו לדקה ולעוף משערינן כדי שחיטת גסה והגבהתה והרבצתה

ב"י

חנינא יביא בהמה אחרת היינו בעומדת כאן ואינה מחוסרת אלא הטלה ולפי גירסא זו נראה דרב ורבי יוחנן ושמואל לא דברו כלום בשיעור הגבהה והרבצה ולא באו לפרש אלא שחיטה דמתני' אי משערינן בשחיטת בהמה לעוף או נאמר בהמה לבהמה ועוף לעוף אבל כדי שחיטה לא באו לפרש אם נאמר שיעור שהיית שחיטה לבדה או שמא הגבהה והרבצה הוי בכלל כדי שחיטה. ומה שלא פירשו הם בא רבי חנינא ופירש ואמתניתין קאי ולא על דברי רב ור' יוחנן ואין שום אמורא חולק על רבי חנינא וכ"מ מתוך דברי הרי"ף שפסק כרבי יוחנן ושמואל והביא דברי ר"י בר חנינא ומאחר שפסק כרבי יוחנן ושמואל דאפילו בהמה לעוף כ"ש דמשערינן בשהיית גסה לדקה אלא לא הביא דברי ר"י בר חנינא אלא לפסק הלכה דהגבהה והרבצה להשמיענו דעל זה לא נחלקו רב ורבי יוחנן ושמואל עכ"ל. ומשמע מדבריו א שכתב שם על דברי הרמב"ם דלעוף נמי משערי' בבהמה גסה לדעת הרי"ף והרא"ש וכתב עוד דכי משערינן בהמה לעוף בשחיטת בהמה לחודה משערינן ולא מקילינן כולי האי לשער בהגבהה והרבצה דבהמה לעוף אבל הר"ן סובר שהרי"ף לגמרי פסק כר"י בר חנינא דלא פליג אדרבי יוחנן ושמואל דאינהו נמי כי אמר אפילו בהמה לעוף בהמה דקה לעוף אמרו אבל בבהמה לא דברו ובא ר"י בר חנינא ואמר דבעוף הקילו לשער בו כדי שחיטת בהמה דקה אבל בהמה דקה לא הקילו בה לשער ביותר מביוצא בה ומדלא אדכיר ר"י בר חנינא עוף משמע דליכא אלא הני תרי שיעורי דקה וגסה ובכלל דקה הוה שיעור עוף וכן דעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות שחיטה. והרא"ש תמה על דברי הרמב"ם וכתב שהוא כמו פשרה ושאין דבריו נראין ועכשיו נתברר שאינו פשרה אלא שורת הדין ובשיטת הרי"ף רביה אמרה והכי מסתבר שדוחק גדול הוא לפרש כמו שפי' הרא"ש שהביא הרי"ף דברי ר"י בר חנינא כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט לפסוק כמותו בהגבהה והרבצה ולא בשחיטה ומה שהקשה הרא"ש למה הקילו בעוף יותר ממה שהקילו בבהמה דקה אילו היינו אומרים כן סברא ודאי שהיה קשה אבל מאחר שכך פירש דברי חכמי התלמוד לדעת הרמב"ם אנו אומרים הכי הוה קים להו דעוף חיותו רב משל בהמה דקה א"נ דהכי גמירי הל"מ וכמ"ש הרשב"א ועוד כתב הרא"ש כתב הרמב"ם שאם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וכדי שישחוט שחיטה גמורה ה"ז ספק נבלה והקשה ע"ז כמה קושיות וגירסא משובשת נזדמנה להרא"ש בדברי הרמב"ם אבל הגירסא הנכונה הוא אם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנים בלבד לא כדי שישחוט שחיטה גמורה ה"ז ספק נבלה ואף גם זאת הגירסא צריכה ייסוב שמאחר שלא שהה כדי שחיטת רוב הסימנים שהוא הכשר שחיטה כשרה היא דאין כאן שיעור שהייה ולמה כתב שהוא ספק ורבינו ירוחם כתב שהרמב"ם מפרש בעיא דשהה במיעוט הסימנים מהו בענין זה ועלתה בתיקו וכן כתב הרשב"א שדעת הרמב"ם לפרש הבעיא בענין זה וקשה לי על דבריהם שהרמב"ם עצמו כתב בראש הפרק שהייה כיצד וכו' אם שהה כדי שיגביה הבהמה וירבילנה וישחוט ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשרה וישחוט משמע רוב הסימנים שזהו סתם שחיטה וא"כ שהה פחות מכדי זה היינו ששהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט מיעוט הסימנים שחיטתו כשרה והיאך כתב בסמוך ה"ז ספק נבלה ואפשר לייסב דאם שהה פחות מכדי זה היינו ששהה כדי שיגביהנה וירבילנה ולא שהה כדי שישחוט שחיטתו כשרה אבל אם שהה כדי שישחוט כמו מיעוט הסימנים כיון שהדבר משוער באומד הדעת אפשר שיסבור שלא שהה אלא כדי שישחוט מיעוט הסימנים ואולי שהה כדי שחיטת רוב והיינו בעיא דשהה במיעוט הסימנים מהו וגורס כמיעוט הסימנים בכ"ק ועלתה בתיקו וה"ל ספק נבילה :

והשתא מ"ש רבינו והך שחיטה דמשערינן בה י"א דהיינו ברבוצה ועומדת לשחוט וכו' היינו לפי מה דגרים רש"י אמר רב פפא בעומדת להטיל היכא ביניהו וע"פ מ"ש הרא"ש דאפשר שלא פסק רש"י כר"י בר חנינא אלא במה שנחלקו רב ור"י והכריע הוא ביניהם אבל במה שהושוו רב ור"י ושמואל דלא בעינן שיעור הגבהה והרבצה הלכה כמותו : **ומ"ש** וי"א שמשערים בכדי שיגביהנה וירבילנה וישחטנה וכן עיקר הוא כפי הגירסא האחרת דגרים אמר רב פפא בעומדת להטיל : ומ"ש ומיהו אין משערין בכדי שחיטת כל הסימנין כן דעת הרא"ש וכן כתב הרשב"א בת"ה דבכדי שישחוט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה הוי שהייה והר"ן כתב סברא זו וכתב דבעור נמי משערין ודאי ואע"פ שכתב שי"א שבכדי כל הסימנים משערים סברת יחיד היא לגבי כל הני רבוותא : **ומ"ש** רבינו כ"כ הרמב"ם קאי למ"ש שמשערין בכדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט וגם למה שכתב אין משערין בכדי שחיטת כל הסימנים וכו' וכפי גירסת הרא"ש בדבריו וכדי שישחוט שחיטה גמורה דסתם שחיטה גמורה היינו רוב הסימנים . וכבר כתבתי בסמוך גירסת הרמב"ם ופירשתי דבריו : **ומ"ש** אלא שחילק בעוף כלומר שינה בעוף מבבהמה דבבהמה שיער גסה לגסה ודקה לדקה וכפי זה הו"ל לשער עוף לעוף והוא שיער בהמה דקה לעוף : **ומ"ש** ולרב אלפס אפי' לדקה ולעוף משערין כדי שחיטת גסה והגבהתה וכו' ולזה הסכים א"א ז"ל אלא שכתב כו'. כבר נתבאר שזהו מה שפירש הרא"ש בדברי הרי"ף אבל הר"ן פירש דבריו בענין שעולים כדברי הרמב"ם והוא הנכון . וסמ"ג פסק כרש"י דעוף לעוף כשיעור שחיטה בלבד בלי הגבהה והרבצה . וכתב שכן נתפרש בה"ג הלכה למעשה וכ"פ כמ"ק וכ"פ המרדכי וכתב על זה ויש ליזהר כשהתחיל בעוף לשחוט וחתך מעט עד שהדם יוצא והגביה סכינו מן הצואר יש לו ליזהר שלא יגמור שחיטה לפי שיש לחוש שמא שחט משהו מן הוושט קודם שיגביה סכינו ושהייה פוסלת במיעוט קמא דוושט [לד"ה] ואפילו לא הגביה כי אם מעט יש לחוש משום דשהיית העוף מועטת היא מאד דכדי שחיטת רוב סימן אחד בעוף הוא נעשה מהרה ואפילו אמר השוחט ברי לי שלא חתכתי כי אם העור אין סומכין עליו כיון שיצא הדם ואם בא לשאול אחר שיגביה סכינו כיצד יעשה אומרים לו שחוט הקנה לבדו ולאחר שחיטה יהפכו הושט ויבדקו אותו

ב"ח

השוחט (דף לב) : **ומ"ש** בין במזיד כו' הוא מלשון הרמב"ם בפ"ג וכתב כן מפני שבמשנה שנינו נפלה סכין והגביהה וזהו בשוגג נפלו כליו פירש בגדיו והגביהן זהו במזיד דלמה לו להשהות באמצע שחיטה בשביל להגביה בגדיו יגביה אחר שחיטה השחיז את הסכין ועף פי' קודם השחיטה השחיזה ונתייגע וכשהתחיל לשחוט לא היה בו כח ופסק שחיטתו ובא חברו וגמרה וזהו באונס בכל אלו הג' חלקי' שחיטתו פסולה ולא הזכיר הרמב"ם בין ברצון לפי שלא נזכרה במשנה ורבינו איידי דכתב בין בשוגג בין במזיד כתב ג"כ בין באונס בין ברצון : **ופסק** רש"י כדי שחיטת בהמה גסה כו' שם פסק כרב דאמר וכדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף ולא כשמואל ור' יוחנן שאמרו דמשערינן אף לעוף בכדי שחיטת בהמה וכתב רש"י טעם לזה דהא ר"י בר חנינא דאמר כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט דקה לדקה וגסה לגסה וממילא ודאי ה"ה עוף לעוף קם ליה בשיטתיה דרב ועבדינן לחומרא עכ"ל ור"ל שאם היה סובר ר"י בר חנינא דאף בהמה לעוף דהיינו גסה א"כ בדקה נמי נשער בגסה דלא גרע מעוף אלא ודאי דלא משערינן אלא בגסה לגסה ודקה לדקה ועוף לעוף :

ומ"ש והך שחיטה דמשערינן בה י"א דהיינו ברבוצה כו' כן כתב הרא"ש לפי גירסת רש"י ופסק שלו דלא פסקינן כר"י בר חנינא אלא במה שנחלקו ר' ור' יוחנן ושמואל בשיעור שהייה לעוף ועבדינן לחומרא דעוף לעוף אבל במה שהושוו רב ור"י ושמואל דלא בעינן שיעור הגבהה והרבצה הלכה כמותו ולא כר"י בר חנינא : ומ"ש וי"א דמשערינן בכדי שיגביהנה וירבילנה וישחטנה וכן עקר כן כתב הרא"ש ע"פ גירסא אחרת שלא כגירסת רש"י והיא שנראים עיקר דהלכה כר"י בר חנינא אף במ"ש לשער ברבוצה דלא נחלקו רב ושמואל ור' יוחנן על זה כל עיקר : **ומ"ש** ומיהו אין משערים כו' כ"כ הרא"ש לשם וכ"כ שאר מפרשים ומלשון ומיהו שכתב רבינו וגם ממה שכתבו אחר סברת זו ולא אחר סברא הראשונה משמע דרבותא קאמר דאפילו לסברא שנייה אין משערין רק ברוב ולא תימא כיון דמקילין לשער ברבוצה א"כ נקל נמי לשער בכדי שחיטת כל הסימנים לכך קאמר ומיהו אע"ג דמקילין לשער בהרבצה היינו לפי שההרבצה היא בכלל כדי שחיטה לפי שא"א לו לשוחטה עד שירבילנה אבל מכי שחט רוב סימני' אזלא לה הכשר שחיטה והכי משמע מדברי הרא"ש : **ומ"ש** וכ"כ הרמב"ם כו' כלומר שגם הוא תופס סברא זו ופסק כר"י בר חנינא בכל דבריו אלא שחילק בעוף שכתב בדקה כו' ונ"ל דטעמו מפני שהוא פוסק כשמואל ור"י דאף בהמה לעוף דה"ל תרי לגבי רב ואין דבריו של א' במקו' ב' כמ"ש הרי"ף ופסק נמי כר"י בר חנינא בדין גסה ודקה ותופס ג"כ עיקר גירסא השנייה כהרא"ש וס"ל דל"פ ר"י בר חנינא ושמואל ור"י אהדדי דמר מודה למר ומר מודה למר וס"ל נמי מדלא פירשו שמואל ור"י דאף בהמה גסה לעוף נקטינן לפרושי דבריהם לחומרא דמשערין בדקה לעוף והיינו ברבוצה כר' יוסי בר חנינא ואין לנו לומר דמאחר דגסה לגסה ודקה לדקה א"כ נמי נימא דעוף לעוף כרש"י דהלכות שחיטה הל"מ הן ואין לנו בהן נדמות וכן הסכים בעל המאור : **ומ"ש** ולרב אלפס אפילו לדקה ולעוף משערין כדי שחיטת גסה כו' כך הבין הרא"ש בדברי הרי"ף ואינו מוכרח ואדרבה קרוב יותר לומר שהרי"ף סובר כמ"ש הרמב"ם ובדקה לדקה וגסה לגסה וברבוצה אלא דבעוף סתם וכתב

דרכי משה

(ב) והר"ן פרק השוחט ד' תרפ"א ע"א ומיהו בעור משערין דשיעור שחיטה כדרכה גמירי שהוא שוחט העור לכתחלה עכ"ל. ובתשובת הרשב"א קי"ו דלא משערין בכדי מריטת נוצה

פרישה

(ב) בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון גבי אדם מועד לעולם אמרינן נמי הכי ופירשו התוס' דר"ל בין שיהא אותו שוגג ומזיד באונס או ברצון והביא ב"י בא"ע סימן קס"ו ובח"מ סימן שע"מ ע"ש : (ג) השחיטה פסולה אם שהה שיעור שהייה והטעם דשהייה פסולה משום דכתיב ושחט משמע שחיטה א' ולא ב' שחיטות ועוד לפי שהבהמה נירתעת והדם נבלע באברים ואינו יוצא שוב אפי' ע"י מליחה : (ד) וכ"כ הרמב"ם פי' כרש"י גסה לגסה דקה לדקה חוץ מבעוף שחילק וכתב כדרך שחיטת דקה לעוף וגם קאי האי וכן שצריך כדי הגבהה והרבצה ושחיטה ועיין בב"י שכתב די"ל נמי דהאי וכן קאי אדסמיך ליה שא"צ שהייה כדי שחיטת כל הסימנים מדכתב הרמב"ם סתם כדי שחיטה ומסיק וכתב ולהרא"ש שהיה בידו גירסת הרמב"ם כתוב בו שחיטה גמורה ודאי לא קאי האי וכן אדסמיך ליה דסגי ליה בשהיית שחיטת רוב אבל מ"מ אין להוכיח מזה שהרמב"ם ס"ל דבעינן שהייה כדי שחיטת כל הסימנים די"ל דגם כדי שחיטת רוב הסימנים מקרי שחיטה גמורה : (ה) ובעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירבילנה. הרא"ש

דרישה

תשובתו נראה דשחט כראוי אפ"ה אסור כמ"ש לעיל סי' א' : [ב] ולרב אלפס אפי' לדקה ולעוף משערינן כדי שחיטת גסה והגבהתה והרבלתה ולזה הסכים א"א הרא"ש אלא שכתב אף ע"ג דמשערינן כדי שחיטת גסה והגבהתה והרבלתה היינו דוקא לבהמה אבל לעוף לא משערינן אלא כדי שחיטת בהמה לחוד דלא מסתבר להקל כולי האי לשער בהגבהת והרבלת בהמה לעוף עכ"ל הטור. רבינו קיצר כאן במקום שהיה לו להאריך ולבאר דבריו כי לכאורה משמע מדבריו דס"ל לדעת הרי"ף דמשערינן גם לדקה ולעוף בכדי שחיטה והגבהה והרבלה דגסה ושכן נמי דעת הרא"ש בדקה ושגם לעוף ס"ל כוותיה דמשערינן ביה בכדי שחיטת גסה רק בכדי הגבהה והרבלה בעוף לא ס"ל כוותיה דהרי"ף. וכל זה אינו להמעיין בדברי הרא"ש בפסקיו פ"ב דחולין והנה אעתיק ל' הגמרא ול' הרא"ש ומתוכן יתבארו דברי רבינו על נכון. ז"ל הגמרא ד' ל"ב אתמר מאי כדי שחיטה רב אמר כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף. ושמואל אמר אפי' בהמה לעוף כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אפי' בהמה לעוף רבי חנינא אמר כדי שיביאו בהמה אחרת וישחוט ופירשו בגמ' דר"ל כדי שיביאנה ויטלנה וישחטנה והיינו כדי הגבהתה והרבלתה ושחיטתה ומסיק שם בגמרא ז"ל ואמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר חנינא כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט גסה לגסה ודקה לדקה. וכתב הרא"ש שם ד' קכ"ד ע"ג ז"ל ופסק רש"י הלכה כרב משום דקים

חדושי הגהות

כג א הואיל וראיתי כי גם בסמוך קיצר הב"י דברי הרא"ש שעל הרמב"ם ע"כ אמרתי להציגם פה למען הבין דברי הרמב"ם על נכון אחר שהאריך שם הרא"ש בדברי הרי"ף כתב וז"ל והרמב"ם כתב ובעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט ע"כ ונראין דבריו כמו פשרה ואין נראין דבריו דכיון דמקילינן לפי דבריו לשער בהרבצת בהמה לעוף למה לא נשער בהרבצת בהמה גסה לעוף ועוד שכתב דמשערינן בהרבצת דקה לדקה ולא בהרבצת גסה לדקה וא"כ למה נקל בעוף לשער בהרבצת בהמה וגם כתב אם שהה

והרבצתה [ג] ולזה הסכים א"א ז"ל (ו) אלא שכתב אע"ג דמשערינן כדי שחיטת גסה והגבהתה והרבצתה היינו דוקא לבהמה אבל לעוף לא משערינן אלא כדי שחיטת בהמה לחודה דלא מסתבר להקל כולי האי לשער בהגבהת והרבצת בהמה לעוף שחט מעט ושהה מעט וחזר ושחט מעט ושהה מעט אם יש בין הכל שיעור שהייה מצטרפות השוחט בסכין שאינו חד והוליך והביא כל היום כולה רק שלא שהה כשרה וה"מ בעוף שהכשרו בסימן א' אבל בבהמה אם עיכב בשיעור שהייה בשחיטת מיעוט האחרון של סימן ראשון אע"פ שהוליך והביא דרך שחיטה פסול כיון ששחט רוב הסימן

מיעוט

ב"ח

כתב דאף בהמה לעוף ולא פירש אם משערינן בגסה או בדקה ומסתמא שדעתו כמי דמשערינן בדקה לחומרא : ומ"ש ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל אלא שכתב וכו' שם האריך בטעמו של דבר . (הג"ה) אלא שקשה בדבריו דבתחילה הביא דברי רב אלפס ופי' דלדידיה משערין בשהיית גסה לדקה ולא בדקה לדקה ובסוף כתב ובהכי ניחא מה שהביא דרבי יוסי ב"ח וכו' וכן משמע מתוך דברי ר' חנינא וכו' דמשמע לכאורה דמפרש לדברי רב אלפס דמשערין בדקה לדקה ולא בגסה לדקה וזה סותר מ"ש תחלה וכן אח"כ בהשגתו על הרמב"ם נראה מדבריו בפירוש דס"ל דמשערין בגסה לדקה . ונרא' דאין ספק דודאי ס"ל להרא"ש כמ"ש בתחלה בפירוש דמשערין בגסה לדקה וכך הוא דעתו בסוף דבריו ולא כתב ובהכי ניחא וכו' אלא הביא ראיה למ"ש דבעוף משערינן בשחיטת בהמה לחודה ולא מקילינן כולי האי לשער בהגבהה והרבצה דבהמה לעוף דבהכי ניחא מה שהביא רב אלפס דר"י בר חנינא לפי שפירש בדבריו הגבהה והרבצת דקה לדקה וגסה לגסה ולא אמר ג"כ ועוף לעוף וכך צריך להגיה ולא אמר ג"כ ועוף לעוף אלמא דבעוף לא מקילינן לשער בהגבהה והרבצה דבהמה אלא דבשחיטת בהמה לחודה משערינן והא דמשערינן בבהמה בהגבהה והרבצה ובעוף לא משערינן בהגבהה והרבצה הלכה כמותו ואע"פ דאין הלכה כמותו בשהיית דקה לדקה אלא משערינן בגסה לדקה מ"מ בדין הגבהה והרבצה הלכה כמותו והא דכתב הרא"ש בהגבהה והרבצה דקה לדקה הלכה כמותו לא נקט דקה לדקה אלא משום דהכי הוא לישנא דר"י ב"ח ואין כונתו אלא לומר דבהגבהה והרבצה הלכה כמותו אבל ודאי דמשערינן בגסה לדקה כדכתב תחלה ולא בדקה לדקה כדקאמר ר"י בר חנינא ומ"ש הרא"ש עוד וכן משמע מתוך דברי ר' חנינא וכו' הוא להביא עוד ראיה לפירושו דבעוף לא משערינן אלא בשחיטת בהמה לחודה דאי איתא דמשערינן גם בהגבהה והרבצת בהמה לעוף א"כ רבי חנינא דאמר כדי שיביא בהמה אחרת וישחוט שגם הוא אית ליה שיעור דהגבהה והרבצה כדפי' הרא"ש לשם א"כ הו"ל למימר כדי שיביא בהמה וישחוט דלשון זה הוה משמע דאף בעוף משערינן כדי שיביא בהמה דהיינו הגבהה והרבצה דבהמה וישחוט ופשיטא דהוא קאי גם אעוף מדהוה קאמר בסתם כדי שיביא בהמה וישחוט אבל השתא משמע דלא מיירי בעוף אלא בשוחט בהמה וקאמר דמשערינן בכדי שיביא בהמה אחרת כיוצא בזו ששוחט לאפוקי בשוחט עוף דלא משערינן בכדי שיביא בהמה דהיינו בהגבהה והרבצת בהמה אלא משערינן בשחיטת בהמה בלחוד אבל ודאי דמשערינן בגסה בין לדקה בין לעוף אלא דלדקה משערינן בשחיטת גסה והגבהתה והרבצתה ולעוף לא משערינן אלא משחיטת גסה לחודה וכך הם דברי רבינו . (וראיתי למהרו"ך שהבין מסוף דברי הרא"ש שפוסק דלא משערינן בהרבצה אלא בדקה לדקה ובשחיטתה לגסה והאריך בדברים לא ניתנו ליכתב ושרא ליה מאריה כי הפשט באשיר"י הוא מבואר כדפי' ואין בו ספק עכ"ה) ולענין הלכה כבר כתב בסמ"ג בשם בה"ג הלכה למעשה כרש"י דלא משערינן אלא בכדי שחיטת הסימנים לבד בלי הגבהה והרבצה וכ"כ שאר בעלי התוס' . ולפי דעת הרא"ש ושאר מפרשים דמשערינן בשחיטת הרוב בלבד א"כ שיעור מועט הוא אפי' בגסה ודקה וא"ל בעוף ע"כ נתפשט המנהג בפסול כל שהייה מועטת בין בעוף בין בבהמה ואף בהפסד מרובה דאין אנו בקיאין לכוין השיעור בצמצום : **שחט** מעט כו' שם (דף ל"ב) בעיא דרבא ולא איפשיטא ולחומרא : השוחט בסכין שאינו חד כו' שם מימרא דרבא ומ"ש וה"מ בעוף כו' עד והיינו בעיא דרבא שהם במיעוט הסימנים מהו לחד פירוש' כלומר דכיון דהיינו בעיא דרבא ולא איפשיטא אזלינן לחומרא וכתב הרא"ש

ב"י

אותו עכ"ל : **וכתב** מהרי"ק בסימן ל"ד שאע"פ שנחתך אינו אוסר עד שיצא הדם ודקדק כן מדקאמר עד שהדם יוצא ואינו נ"ל שכל שנחתך אע"פ שלא יצא דם חיישינן שמא נגע בושט . ומ"ש עד שהדם יוצא אורחא דמילתא נקט שכשנתחך דרך הדם לצאת . ומיהו היכא שאמר השוחט ברי לי שלא חתכתי כי אם העור דקאמר דלא סמכינן עליה היינו דוקא ביצא הדם וכדדייק לישניה אין סומכין עליו כיון שיצא הדם : **ובענין** חילוקי הסברות שנתבארו בדין השהייה נראה דלענין מעשה יש להחמיר כמו שהחמיר רש"י ובה"ג וסמ"ג וסמ"ק ומרדכי ומיהו במקום הפסד מרובה יש לסמוך על דברי הרמב"ם שהם כדברי הרי"ף לפירושו של הר"ן (ג) : **שחט** מעט ושהה מעט וחזר ושחט מעט ושהה מעט אם יש בין הכל שיעור שהייה מצטרפות בפרק השוחט (לב.) בעיא דרבא ולא איפשיטא ולחומרא :

השוחט בסכין שאינו חד והוליך והביא כל היום כולו וכו' כשרה בפרק הנזכר אמר רבא השוחט בסכין רעה אפילו כל היום כולו כשרה ופרש"י בסכין רעה שאין חידודה חותך יפה כשרה הואיל וכל שעה הוא מוליך ומביא ולא הפסיק בשחיטתו : **ומ"ש** וה"מ בעוף שהכשרו בסימן אחד אבל בבהמה אם עיכב כשיעור שהייה וכו' פסול והיינו בעיא דרבא שהם במיעוט

דרכי משה

נוצה מן העוף או מריטת שער בבהמה אלא כדי שחיטה לבד : (ג) ומהרי"ו פסק בהלכות שחיטה דאנן נוהגין להטריף כל שהייה דאין אנו בקיאין בשיעור שהיות עכ"ל וכ"ה המנהג

דרישה

דקים ליה ר"י בר חנינא כוותיה ואמר דקה לדקה וממילא שמעינן דה"ה עוף לעוף וכו' עד נראה דרב ור' יוחנן ושמואל לא דברו כלום בשיעור הגבהה והרבצה ולא באו אלא לפרש שחיטה דמתניתין אי משערינן בשחיטת בהמה לעוף או נאמר בהמה לבהמה ועוף לעוף . אבל כדי שחיטה לא באו לפרש אם נאמר שיעור שהיות שחיטה לבד או שמא הגבהה והרבצה הוי בכלל כדי שחיטה ומה שלא פירשו הם בא רבי חנינא ופי' ומתניתין קאי ולא לחלק על רב ורבי יוחנן אתא ואין שום אמורא חולק על רבי חנינא וכן משמע מתוך דברי הרי"ף ז"ל שהרי הביא כל דברי רב ור' יוחנן ושמואל ופסק הלכה כרבי יוחנן ושמואל והביא דברי ר"י בר חנינא כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט דקה לדקה וגסה לגסה ומאחר שפסק הלכה כר"י ושמואל דאפילו בהמה לעוף כ"ש דמשערינן בשהיית גסה לדקה אלא לא הביא לדר"י בר חנינא אלא לפסק הלכה דהגבהה והרבצה ולהשמיענו דע"ז לא נחלקו רב ושמואל ור"י ומה שלא הביא דברי ר' חנינא שגם הוא אית ליה שיעור דהרבצה ובהכי הוה ניחא טפי כי אין הלכה כר' יוסי בר חנינא בכל דבריו . לפי שר"י בר חנינא פי' טפי שעור דהגבהה והרבצה "אלא "שיש (כן מוכרח להגיה כמו שהגהתי תיבת "אלא "שיש וכן מצאתי מוגה בספרים המדויקים וגם באשר"י של קלף מ"כ ז"ל אמנם יש לדקדק והיא היא) לדקדק מאחר שפסק הרי"ף הלכה כרבי יוחנן דאמר בהמה לעוף ופסק אמי דבעינן שהייה כדי הרבצה כי משערינן בהמה לעוף אי משערינן בשיעור הגבהה והרבצת בהמה לעוף אי משערינן כשיעור שחיטת בהמה לחוד . ומסתבר דבשחיטת בהמה לחוד משערינן ולא מקילינן כולי האי לשער בהגבהה והרבצת דבהמה לעוף ובהכי ניחא מה שהביא דר"י ב"מ לפי שפי' בדבריו הגבהה והרבצת דקה לדקה וגסה לגסה ועוף לעוף ואע"ג דאין הלכה כמותו בשחיטת דקה לדקה . בהגבהה והרבצה דקה לדקה הלכה כמותו וכן משמע מתוך דברי רבי חנינא מדקאמר כדי שיביא בהמה 'אחרת משמע בהמה אחרת כיוצא בו מדלא קאמר כדי שיביא בהמה וישחוט . והרמב"ם ז"ל כתב ובעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירבילנה וישחוט ונראין דבריו זו כמו שפרש ואין נראין דבריו דכיון דמקילין לפי דבריו לשער בהרבצת בהמה לעוף למה לא נשער בהרבצת בהמה גסה לעוף ועוד דכתב דמשערינן בהרבצת דקה לדקה ולא בהרבצת גסה לדקה וא"כ למה נקל בעוף לשער בהרבצת בהמה כו' ע"ש . הרי לפניכו דהרא"ש ס"ל כהרי"ף ולא חולק עליו בשום דבר ובהכניסה ס"ל דלא משערינן בכדי הגבהה והרבצה דגסה "לדקה ולעוף אלא של עצמן . לכן נ"ל שגם כוונת רבינו במ"ש בשם הרי"ף והרא"ש אינו כפי משמעות פשיטות לשונו וכמ"ש לעיל אלא כמ"ש אחר שנדקדק בדברי הרא"ש והוא שמדקדק בדברי הרא"ש הללו יראה לעיניים דהכי המה הלעות דבריו מתחילה כתב דנלמד מדברי הרי"ף דלא פליגי שמואל ור"י דאמרי אפי' בהמה לעוף אדברי ר"י בר חנינא דאמר דבכלל שהיות שחיטה דאיתא במשנה הוא נמי הגבהה והרבצה מדהביא לדברי שמואל ור"י וגם לדברי ר"י בר חנינא . ואח"כ כתב "אלא שיש לדקדק בכוונת שמואל ור"י דאמרי אפי' "בהמה לעוף (וי"ל בהמה גסה דסתם בהמה איירי גסה וכ"ש שיעור שהיות שחיטת בהמה בגסה לבהמה דקה דמיתתה הוא גדול משל עוף) אי במ"ש בהמה לעוף ר"ל דבכלל גדול שיעור שהיות בהמה גסה דהיינו שחיטה והגבהתה והרבצתה משערינן הוא ג"כ בעוף . וזהו כנגד הסברא להקל כולי האי . או נאמר דאף דסתמי וקאמרי בהמה לעוף לא איירי אלא בכדי שחיטת גסה לעוף דשחיטה קאי (וכ"ש לדקה) אבל מהגבהה והרבצתה לא איירי שמואל ורבי יוחנן שם וממילא לא נלמד מדשמואל ורבי יוחנן אלא דשיעור שחיטת גסה לעוף . ומסיק וכתב שגם מדברי רבי חנינא מוכח דאין כוונת שמואל ור' יוחנן הוא ליתן שיעור שחיטה והגבהה והרבצה דגסה לעוף דא"כ הוה דינא כן מכ"ש לבהמה דקה והרי רבי חנינא לא אמר אלא כדי שיביא בהמה אחרת ויגביהנה וירבילנה דמשמע בהמה דכוותיה ולא כדי גסה לדקה וכ"ש גסה לעוף דלא . וכתב עוד הוכחה לזה מדסתם הרי"ף וכתב אחר דברי שמואל ור"י לדברי ר"י ב"מ ודוחק לומר דכדי ללמד ממנו דמשערינן נמי בהגבהה והרבצה הביאו ובשאר כל דבריו יחלוק עליו אלא ניחא טפי לומר דהביאו כדי ללמד ג"כ מדבריו דלדקה אף דמשערינן נמי בכדי הגבהה והרבצה היינו דוקא של דקה לדקה וניכל לומר נמי דה"ה של עוף לעוף ואף דלא נקט ר"י ב"מ בלשונו לומר של עוף לעוף אטו כי רוכלא לחני וליזיל אבל עכ"פ נלמד מיניה דהגבהה והרבצה "גסה לדקה לא בעינן וכ"ש בעוף כן נ"ל ברור שלעת דברי הרא"ש . והנה רבינו דקדק עוד מדברי הרא"ש הנ"ל דהתחיל וכתב אלא שיש לדקדק כו' "עד דמסתבר לומר דבשחיטת בהמה "לחוד משערינן לעוף ולא מקילינן כו' משמע דבשחיטת גסה לחוד משערינן לעוף ולא בשום הגבהה והרבצה אפי' דעוף עצמו . וכתב מיד עליו ז"ל ובהכי ניחא מה שהביא לדר"י ב"מ כו' עד "ועוף לעוף . דמוכח מיניה דס"ל דגם לעוף בעי כדי הגבהה והרבצה דעצמה עם כדי שחיטת בהמה גסה וכדי שלא יהיו דברי הרא"ש סותרין זא"ו ס"ל דס"פ דהרא"ש כתב דמסתבר לו לאמר דכוונת שמואל ור"י דאמר בהמה לעוף דאיירי בשחיטה לחוד ולא מצריכינן שום דבר יותר לעוף אלא שמסתימת דברי הרי"ף שהביא לדר"י ב"מ אדברי שמואל ור"י ולא הזכיר בדבריו כלל שלא להקל בעוף דמיתתא זוטרא משמע משתימת דבריו דמשום עוף לדקה וכמו שלדקה משערינן בשחיטת גסה והגבהתה והרבצתה דדקה כן נשער ג"כ לעוף בכדי שחיטת גסה והגבהתה והרבצתה של עוף . ובזה נתיישבו דברי הרא"ש דמ"ש תחילה דמסתבר דלא מקילינן בעוף ומשערינן בכדי שחיטת גסה לחוד הוא שכתב לסברא דנפשו ומ"ש אח"כ דקה לדקה ועוף לעוף כ"כ לפי סתימת דברי הרי"ף וכנ"ל . ובהיות כן נראה פשוט דגם כוונת רבינו הוא כן בהכבלת דעת הרי"ף והרא"ש והוא דמ"ש ולהרי"ף אפי' לדקה ולעוף משערינן כדי שחיטת גסה והגבהתה והרבצתה ר"ל בהגבהתה והרבצתה של עצמה של דקה לדקה ושל עוף לעוף ודוקא בשחיטת "גסה משערינן לכולהו ומ"ה סמך תיבת "גסה לתיבת שחיטת ולא כתבה לבסוף וגם למה הקדים שחיטה להגבהה והרבצה אלא כדי ללמדנו דהגבהתה והרבצתה שכתב לא "אגסה קאי אלא אשל עצמן וה"ק הרי"ף חולק על דעת רש"י הנ"ל דס"ל דאפי' בהשחיטה משערינן לדקה בשל דקה ושל עוף לעוף והוא ס"ל דלפלגתן משערינן בשחיטת גסה דע"ז אמר שמואל ור"י דשל בהמה לעוף . אכן בהגבהה והרבצתה ס"ל כדעת רש"י דמשערינן לכל אחד בשל עצמה וכדברי ר"י ב"מ דמייתי הרי"ף דאמר דקה לדקה ומינה דה"ה עוף לעוף דאל"כ הו"ל להרי"ף לפרש דין עוף ולכתוב דלא מקילינן בעוף לשער בו ג"כ בהגבהה והרבצה וכנ"ל ומסיק וכתב דכ"כ ג"כ אביו הרא"ש דהוא הביא לדברי הרי"ף ופרש"י כנ"ל אכן בעוף גילה דעתו שלא להקל בו ולא משערינן בו בשום הגבהה והרבצה כ"א בשחיטת גסה לחוד . ומה שסיים וכתב ז"ל ולא מסתבר להקל בו כולי האי לשער בו בכדי הגבהה והרבצה דבהמה לעוף עכ"ל . לא תדקדק לומר דכוונתו הוא דדוקא של בהמה לעוף לא בעינן הא הגבהה והרבצה דעצמה בעינן דא"כ יסתרו דבריו זא"ו דהא התחיל וכתב דמסתבר לומר דבשחיטה "לחוד משערינן ועוד דא"כ היה ס"ל כדברי הרי"ף וכמ"ש . אלא ה"ק מסתבר לומר דל"ג משערינן בעוף כו' אם לא שתאמר דמה שאמר שמואל ור"י בהמה לעוף ר"ל "בהמה דכדי שחיטתה והגבהה והרבצה הכל נותנין ג"כ לעוף זה ודאי לא מסתבר להקל כולי האי וצריכין לומר שהם לא איירי אלא משחיטה לחוד וממילא נשאר עוף על הסברא דלא משערינן בה אלא בכדי שחיטת גסה לחוד "ודוק כי זה נ"ל ברור . ולהרמב"ם ס"ל שיטה אחרת בפי' פלוגתתן והוא דס"ל דברי הרא"ש לדוחק גדול שהרי"ף הביא לדר"י ב"מ דאמר כדי שחיטה והגבהה והרבצה גסה לגסה ושל דקה לדקה ולא יסבור כוותיה כ"א בהגבהה והרבצה ולא בשחיטה . אלא ס"ל דמ"ש שמואל ורבי יוחנן אף כדי בהמה לעוף ר"ל בשחיטה והגבהה והרבצה דבהמה דקה נותנין ג"כ לעוף ולא כרב דס"ל של עוף לעוף ובזה מיושבין דברי הרי"ף טפי שפסק כשמואל ור"י וגם הביא לדר"י ב"מ משום דס"ל מדלא נקט ר"י ב"מ בלשונו אלא גסה לגסה ודקה לדקה ולא עוף לעוף ש"מ דס"ל דאין לעוף שיעור מדם אלא נותנין ג"כ של בהמה דקה לעוף והיינו כדברי שמואל ור"י וכן מפרש הר"ן דברי הרי"ף והם המה כדעת הרמב"ם נמצא דהרי"ף והרמב"ם תלמידו הולכים בשיטה אחד . ואשר תמה הרא"ש על הרמב"ם למה הקילו בעוף יותר משל בהמה דקה אפשר דהכי קים להו דמיתתה דעוף הוא כמיתתה דבהמה דקה וכ"כ ב"י . ואין לתמוה על פי' הרא"ש הנ"ל להרי"ף דא"כ למה כתב הרי"ף דהלכה כשמואל ור"י משום דהו"ל תרי נגד רב שהוא יחיד לגבייהו הא גם ר"י ב"מ אמר כוותיה דרב וה"ל ג"כ תרי ומש"ה פסק רש"י כוותיה משום דהו"ל תרי ותרי ואיכא קמאי לחומרא . י"ל דס"ל דמדברי ר"י ב"מ אינו מוכרח דס"ל כרב די"ל דהוא קאי לפרש דברי פלוגתתן דמ"ש רב של גסה לגסה ושל דקה לדקה לא בשחיטה לחוד איירי אלא גם בהגבהה והרבצה ממילא לדברי שמואל ור"י ג"כ לגסה נותנין כדי שחיטה והגבהה והרבצה ולדקה ג"כ כדי הגבהה והרבצה לדקה וכדי שחיטת גסה כנרמז בדברי שמואל ורבי יוחנן ור"י ב"מ לא נקט בלשונו בפירוש "שחיטת דקה לדקה משום דלא הכריע בזה אי כרב אי כשמואל "ודוק וכל זה כלע"ד ברור . אלא שלע"ע בקיצור פסקי הרא"ש שכתב שם ז"ל ולהרי"ף כדי שיגביה וירבץ וישחט אפילו גסה לדקה וכדי שישחט בהמה בלא הרבצה לעוף עכ"ל . הרי דמשמע מלשונו דס"ל להרי"ף דגם כדי הגבהה והרבצה דגסה נותנין לדקה וה"א . וגם מה שסיים וכתב וכדי שחיטת בהמה בלא הרבצה לעוף דמשמע בלא הרבצה כלל ורבינו כ"כ דוקא בשם הרא"ש אבל הרי"ף ס"ל דנותנין גם לעוף הגבהת והרבצת דנפשה וכנ"ל . ובזה י"ל דלא אם לדקדק דמאחר שמלא בהרא"ש שמפרש דברי הרי"ף שכתב במשמעות דבריו דמסתבר לומר דמשערינן בעוף כדי שחיטת בהמה לעוף לחוד כתבם בשם הרי"ף ולייטב תמיה הראשונה במ"ש כדי שיגביה וירבץ וישחט אפי' גסה לדקה נ"ל דתיבת גסה לא קאי אלא אשחיטה דסמיך ליה . אבל הוא דוחק מדלא כתב כדי "הגבהתה והרבצתה כמ"ש רבינו ואפשר דט"ס הוא "ודוק : [ג] ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל אלא כו' . ואנו נוהגין באשכנז להטריף כל שהיות אפי' בכל שהוא בין בעוף בין בבהמה וטבח אומן שהוא בוסט בשכר וקלקל השחיטה בדבר שאין אנו מטריפין אלא מכח חומרא יתירא כגון שהייה כל דהו בבהמה וכמו שאנו נוהגין כמה וכמה חומרות דמאורייתא היתר גמור הן ירא"ה דכל

פרישה

הרא"ש תמה על הרמב"ם למה הקילו בעוף יותר ממה שהקילו בבהמה דקה ותירץ הב"י ודאי אילו כתב הרמב"ם כן מסברא היה קשה אבל מאחר שכך פי' דברי חכמי התלמוד לדעת הרמב"ם אלו אומרים הכי הוה קים להו דעוף מיותו רב כשל בהמה דקה א"כ דהכי גמירי הל"מ וכמ"ש הרמב"ם : (ו) אלא שכתב כו' היינו דוקא לבהמה אבל לעוף כו' לכאורה נראה דר"ל אפילו לבהמה דקה אבל אין דעת הרא"ש כן והארכתי בדרישה ע"ש ומ"ש אבל לעוף ה"ק הרי"ף בא להשוות כל השהיות וה"א דהא בעוף ודאי אינו מן הסברא וכיון שע"כ צריכין לחלק בין שהייה דעוף

מיעוט הנשאר חשוב כשחוט ומה שנתעכב אינו נחשב מן השחיטה והוי כחותך בידה או ברגלה ב (ז) והיינו בעיא דרבא שהה במיעוט הסימנים מהו להד פירושא (ח) [ד] ורש"י פי' בעיא דרבא בששהה במיעוט בתרא ולכ"ב דאפילו במיעוט בתרא של קנה או של ושט פוסלת שהייה לפיכך שחט רוב א' בעוף או רוב שנים בבהמה ושהה למות (ט) [ה] מוטב שיכנה על ראשה ממה שיחזור וישחוט וכ"כ בה"ג שהה במיעוט הסימנים בין בתחילה בין בסוף אסור (י) [ו] והרמב"ם פירש במיעוט קמא אבל אם שחט רוב אחד בעוף או רוב שנים בבהמה אפילו שהה הרבה כשרה ע"כ כתב דבעוף לא שייך שהייה בקנה שאם שחט רובו ושהה בו כבר נגמרה השחיטה וכשרה ואם שחט מיעוטו חוזר ושוחט כל זמן שירצה אלא בושט לבד שייך שהייה במיעוט קמא ובבהמה אף בקנה כגון ששהה לאחר ששחט רובו (יא) ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב (ד) ובאשכנז ובצרפת נוהגין להחמיר

מיעוט הסימנים מהו להד פירושא בפרק השוחט בעי רב הונא בר נתן שהה במיעוט הסימנים מהו ופירש"י שחט הרוב ושהה במיעוט אחרון וגמר שחיטתו מהו מי אמרי' כיון דעבד ליה רובא אתכשר או דילמא כיון דהדר גמרה כולה חדא שחיטה היא ולא איפשיטא ולחומרא והתוספות והרא"ש כתבו שר"ת מפרש לה במיעוט קמא דושט מיבעיא ליה אע"ג דמיטרפה בנקיבת ושט דילמא לא גמירי שהייה אלא במידי דמכגלה ביה כגון רוב סי' א' א"ד ל"ש. ולפר"ת א"ל דכשר אף במיעוט קמא לא פסלה שהייה בעוף מן התורה דהכשרו ברוב אחד והא דאמרינן גבי שהייה כדי בהמה לבהמה ועוף לעוף היינו מדרבנן וכתב הרא"ש ודוחק הוא והרמב"ם בפ"ג נראה מדבריו שהוא מפרש שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט מיעוט הסימנים מי אמרינן כיון ששהה כדי שישחוט קצת הסימנים וישחוט קרינן ביה שהייה או דילמא כל שלא שהה כדי שישחוט רוב הסימנים לא מיקריא שהייה וסלקא בתיקו וה"ל ספק נבילה וצ"ל שהיה גורס שהה כמיעוט הסימנים בכ"ף וכתבו המפרשים שאין דבריו מחוורים דהא ודאי פשיטא שכל שלא חתך רוב הסימנים לא מיקריא שחיטה ולעיל בסימן זה כתתי טעם לדבריו וכתבו התוס' שה"ר אושעיא פי' דקאי אשוחט בסכין רעה ומיבעיא ליה אם שחט רוב אחד בבהמה והוליך והביא כל היום במיעוט הנשאר מהו דילמא הא דמכשרינן בהוליך והביא כל היום היינו במתעסק לחתוך הסימנים אבל כשנחתך רוב הסימן הוי כאילו נחתך כולו ומוליך ומביא במיעוט הנשאר הוי כאילו מוליך ומביא בידה או ברגלה והוי שהייה. וכתבו הרשב"א והרא"ש והר"ן שפירוש הרב רבי אושעיא הוא הנכון: **ומעתה** הפירוש האחד שכתב רבינו הוא פי' ה"ר אושעיא ומ"ש שרש"י פי' הבעיא בשהה במיעוט בתרא כבר כתבתי לשונו בסמוך: ומ"ש רש"י שאם שחט רוב אחד בעוף או רוב ב' בבהמה ושהה למות מוטב שיכנה על ראשה ממה שיחזור וישחוט ז"ל בפרק השוחט איבעיא דשהה במיעוט הסימנים מהו נראה דהשוחט רוב סימנים והשליך מידו והעוף שוהה למות אסור לחזור ולחתוך המיעוט בתורת שחיטה דמוטב שיכנה על הצואר בסכין או ימתין עד שימות. וכתבו התוספות והרא"ש שרבינו תם הקשה עליו ופירש הבעיא כמ"ש בשמו בסמוך והרמב"ם בפ"ג מה"ש כתב שאחר ששחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה הו"ל כשחיטה גמורה ותו לא פסיל בה לא שהייה ולא דרסה ולא שום דבר מהדברים הפוסלים דהו"ל כחותך ידה או רגלה וע"כ כתב שאין שהייה בעוף בקנה כלל שאם שחט רוב הקנה ושהה כבר נגמרה שחיטתו כשחזר וגמרה מחתך בשר הוא ואם שחט מיעוט הקנה ושהה ה"ז חוזר ושוחט כל זמן שירצה שאינה נאסרת משום נבילה עד שיפסק רוב הקנה וכן דעת הרשב"א וסמ"ג: והא דאין שהייה בעוף בקנה דוקא כשיודע בודאי שלא נגע בושט כגון שתפס הקנה לבדו בידו ושחט דאל"כ ליחוש שמא נגע בושט ויצטרך לשחוט הקנה לבדו במקום אחר וכולי כדבסמוך. והרא"ש כתב בפ"ק דחולין שריב"ם כתב לאסור במיעוט בתרא בשהייה וחלדה ודרסה אבל לא בהגרמה ועיקור דכיון דהגרמה לאו במקום שחיטה היא ועיקור לאו דרך שחיטה הוא כשר וכן מסתבר עכ"ל: **ומ"ש** רבינו והרמב"ם פירש במיעוט קמא כבר נתבאר שזה פי' ר"ת ומאחר שהרמב"ם סובר שאחר שנשחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה תו לא פסלה שהייה ולא שום דבר מהדברים הפוסלים א"כ ע"כ לומר שאינו מפרש הבעיא במיעוט בתרא וסובר רבינו דמפרש לה במיעוט קמא וכפר"ת ומ"מ איני רואה בדברי הרמב"ם שום גילוי דעת לפירוש הזה וכבר כתבתי מה שנ"ל בדעת הרמב"ם בפירוש בעיא זו: **ומ"ש** רבינו בשם הרא"ש שבאשכנז וצרפת נוהגים להחמיר כרש"י בפרק השוחט כ"כ. וכ"כ הג"מ בפ"ב בשם סמ"ג שנהגו העולם כרש"י וגם סמ"ק בסי' קל"ז כתב שנוהגים כרש"י ולכך כששחט סימן אחד בעוף ושוהה למות לא יחתוך הסימן השני בסכין או בקרדום לפי ששהה אלא ימיתנו במקל או ברגל ואפי' כששחט שני הסימנים יש ליזהר שלא לחתוך ראשו לפי שפעמים שמשייר מעט ולאו אדעתיה ובספר התרומה כתב דלדעת רש"י אם שוהה למות יכנה על ראשה ובלבד שלא ישבור מפרקתה. וז"ל המרדכי לפי שלא נתברר דבר זה ונחלקו הקדמונים בפירוש בעיא זו יש לאסור כל שהייה וחלדה במיעוט

דרך זה כתבו התוס' בשם ר"ת דפי' בעיא זו במיעוט קמא היא ופי' ג"כ דמיבעיא ליה ששהה שיעור שחיטה מיהו על פירוש זה ודאי קשה דע"כ בעוף במיעוט קמא דקנה לא

הרא"ש והרשב"א והר"ן שפירוש זה הוא הנכון וכ"כ בעל המאור משם החכם רבי יהונתן בר אשר גם בהג"ה מיימוני פ"ג כתב שנראה לר"י פי' הר"א גם מדברי כל שאר המחברים נראה שתופסים פירוש זה עיקר וכ"כ מהרא"י בת"ה סי' קפ"ה שרבו פתרונים אהך בעיא והפי' שהוא עיקר הוא פי' הרבי אושעיא. ואם כן מה שנמצא בכל השחיטות דין זה דרבא דהשוחט בסכין רעה כו' צריך להזהיר לשוחטים שזה אינו נוהג אלא בעוף ולא בבהמה ומהר"ש לוריא כתב אפשר מאחר שנהגו העם כרש"י להחמיר ולפסול כל שהיות אפילו בשהייה מיעוט בתרא א"כ נוהגים כמותו בכולו ולא תפסו לפי' הר"א להחמיר בענין זה שהרי פירושו להקל בשהיות וכן יראה לכאורה מלישנא דרבינו שהביא מתחלה פי' הר"א ואח"כ פירש"י וסא"א כתב שנוהגין להחמיר כרש"י ומדלא כתב כמי אפילו ראשון שנוהגין להחמיר לענין סכין רע משמע דלא נהגינן כותיה כלל ותדע שהרי בסי' י"ח כתב דין זה בסתמא ולא חילק בין עוף לבהמה אלמא דהכי ס"ל ומ"מ המחמיר לעצמו תע"ב עכ"ל. ולא נהירא אלא אדרבא משמע דלרש"י כמי אף זה הוה שהייה וכ"ש הוא ומלשון רבינו כאן משמע כמי דהכי הלכתא שהרי כתב תחלה הדין בסתם דבסכין רע בבהמה פסולה השחיטה אם שהה שיעור שהייה פסק לשונו מבואר שכתב כן דרך פסק דין ואח"כ גילה מקורו ואמר והיינו בעיא דרבא כלומר דפסולה מספק כיון דלא איפשיטא ואח"כ כתב שרש"י פי' בע"א ומחמיר יותר ושהרמב"ם חולק עליו ומכשיר במיעוט בתרא ומ"מ באשכנז וצרפת נוהגין להחמיר כרש"י כלומר אע"ג שלא נראה להם שפירש"י עיקר אלא כפי' הר"ר אושעיא והרמב"ם שמתירין במיעוט בתרא מ"מ נהגו מלך חומרא [...] עי' הר"א שהוא העיקר מדינא כמי פסולה ולא מלך חומרא ומ"ש בסימן י"ח בסתם טעמו לומר דהסכין כשר הוא ואינו חשוב כפגום כאשר כתבתי לשם והילכך צריך להורות אף לאחרים דבשוחט בסכין רעה אסור בבהמה מדינא ולפי מנהגינו דפסלינן בשהייה מועטת אף בבהמה אין שיעור לדבר כל השוחט בהמה בסכין רע פסולה השחיטה בכל ענין אף בעור אין לשחוט בו לכתחילה כמ"ש בסימן י"ח סעיף י"ב ונראה שאף בנמלא בושט גמי רך ועגול יש לפסול אף בבהמה ואע"ג דמהרא"י לא כתב לפסול אלא בעוף אפשר משום דנשאל על עוף אי גמי מדינא אין לפסול אלא בעוף אבל אה"נ דה"ה בבהמה לפי מנהגינו ומ"מ יראה לי דדוקא בקנה של גמי ורך ועגול וכיוצא בו אבל נמצא עשב ארוך ודק מונח אורכו לאורך הושט אין לפסול אף בעוף שהרי עשב אינו רך כמו הסימן וא"כ לפי דברי מהרא"י נחתך הושט עם העשב בבת אחת ולא פסק חתיכת הסכין אפי' רגע אחד מן הסימן וכשר עי' בת"ה סי' קפ"ה: **ומ"ש** ורש"י פי' בעיא דרבא כו' שם: ומ"ש וכ"כ בה"ג כו' כ"כ רש"י ז"ל משמו פ"ק דחולין בבעיא דהחליד במיעוט הסימנים (ד' ל'): ומ"ש והרמב"ם פי' במיעוט קמא כו' אע"ג דבפ"ג מה"ש משמע דהך בעיא דשהה במיעוט הסימנים מהו פירושו ששהה שיעור כדי לשחוט מיעוט הסימנים כמ"ש הרשב"א וה"ר ירוחם והר"ן והאגודה פרק השוחט משמו של הרמב"ם מ"מ ע"כ צריכין אנו לפרש לדעתו דלא מיבעיא ליה היכא דשחט כבר רוב א' בעוף ורוב ב' בבהמה ואח"כ שהה כפרש"י שהרי מבואר בדבריו דבכה"ג אפי' שהה אח"כ חצי היום וחזר וגמר חתיכת הסימנים דה"ז מותרת אלא ודאי דע"כ לא מיבעיא ליה אלא בשהה במיעוט קמא כלומר קודם ששחט רוב הסימנים ששהה שעור כדי לשחוט מיעוט הסימנים ולאפוקי מפי' רש"י דמיבעיא ליה במיעוט בתרא וז"ש רבינו והרמב"ם פי' במיעוט קמא אבל אם שחט רוב א' בעוף כו' ע"כ כתב דבעוף לא שייך שהייה בקנה כו'. ומיהו איכא לתמוה למה שפי' הרמב"ם דקמיבעיא לי' בשהה כשיעור שחיטת מיעוט הסימנין הא פשיטא דכיון דשנינו אם שהה כדי שחיטה פסולה כל ששהה פחות מכדי שחיטה דהיינו שהה כשיעור שחיטת מיעוט הסימנין כשירה היא כיון שלא שהה כדי שחיטה ולכן נראה גירסת הרא"ש בדברי הרמב"ם עיקר דבשהה כדי שישחוט שחיטה גמורה קמיבעיא ליה דהיינו כששהה כדי שישחוט רוב הסימנים דדילמא הל"מ דאין שהייה פוסלת אלא בשהה כדי שישחוט כל ב' סימנין ומיהו ודאי בשהה במיעוט קמא קמיבעיא ליה כדפרישית וכן פי' מהרש"ל לדברי הרמב"ם פ' השוחט סי' ט"ו וכן עיקר גם קצת על

דרכי משה

המנהג הפשוט: (ד) וז"ל מהרי"ו בה"ש ואנו נוהגין להטריף כל שהייה אפי' במיעוט קמא דקנה אנו מטריפין לפי שדווקא בימיהם בימי חכמי התלמוד היתה שהייה כשירה במיעוט קמא דקנה מפני שהיו בקיאין בבדיקת הושט והיו בודקין הושט לאחר שחיטת הקנה אבל אנו אינם בקיאים בבדיקת הושט חיישינן שמא כששחט הקנה ניקב הושט ושהייה פסולה בין בקנה בין בושט בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא עכ"ל וכן פסק המרדכי פרק השוחט ובב"י ובמקום שאין מנהג פשוט סמכינן אדברי הרמב"ם כו' ואין צורך לנו בפסק הזה כי כבר פשט המנהג בכל מדינות אלו שהם בני אשכנז וצרפת כדברי רש"י והמרדכי ומהרי"ו: במרדכי

פרישה

דעוף לשהייה דבהמה א"כ ג"כ נחלק בשהייה דבהמה דקס וק"ל ועד"ר: (ז) והיינו בעיא דרב הונא בר נתן כו' כצ"ל. להד פירושא היינו פירוש רבי אושעיא וכתב עליו הרא"ש שהוא הנכון: (ח) ורש"י פי' כו' דאפי' במיעוט בתרא של קנה או של ושט פוסלת אע"ג דאילו לא שחט כלל הוה כשר והא שחט רוב הסימנים מ"מ כיון דחזר ושחט כולה חדא שחיטה היא ועד"ר: (ט) מוטב שיכנה על ראשה אבל צריך להזהר שלא ישבור המפרקת ועד"ר: (י) והרמב"ם פי' במיעוט קמא של ושט (מיבעיא ליה) אע"ג דמטרפא בנקיבת הושט (ואם כן מאי איבעיא ליה עכ"ה) דלמא לא גמירי שהייה אלא במידי דמכגלה ביה כגון רוב סימן אחד וכשלא נטרף משום שהייה משום נקב לא נאסר כיון שהיה דרך שחיטה שהיטה מקרי ולא נקב כמ"ש לעיל סימן כ"ב אבל אם שייך במיעוט קמא שהייה אז אותו מיעוט ששחט מקרי נקב ולא שחיטה ודו"ק. והא דקאמר דמיבעיא ליה במיעוט קמא ל"ד מיעוט אלא ה"ה במחצית הסימנים דהא גם במחצה לא נתנבלה כ"א ברוב אלא משום דא"א לצמצם במחצה וכל שאינו רוב שם מחצה עליו. ומ"ה כתבו התוס' דלפ"ז הא דאמרינן שהיות עוף לעוף הוא מדרבנן כמ"ש אחר זה ולא כתבו דאיירי במחצה ודו"ק. וכאשר כתב רבינו בשם הרמב"ם בפירש האיבעיא כ"כ התוס' והרא"ש בשם ר"ת שפירש האיבעיא כן וכתב

דרישה

מומרא דכה"ג שהיא מפורסמת בהדיא בהלכות שחיטות שביד הטבחים שלומדים מהם הלכות שחיטה אם קלקל בהן חייב לשלם עכ"ל תרומת הדשן סימן קפ"ו: [ד] ורש"י פירש כו' ולכך כתב דאפילו במיעוט בתרא של קנה או של ושט פוסלת שהייה. וק"ע דלעיל ס"ס ב' גבי שנים ששוחטין ישראל ופסול כתב שאין הפסול אוסר במיעוט בתרא וי"ל משום דהכא הואיל וזה שהתחיל לשחוט הוא הגומר השחיטה נעשה הכל שחיטה אחת והלכך השחיטה אוסרת אבל לעיל כששחטה ישראל הרוב או הוי שחיטה גמורה ומה ששחט הפסול אח"כ כאילו חתך ברגל שאין זה מצטרף לשחיטה הואיל ולא הוא שחטה: [ה] מוטב שיכנה על ראשה ז"ל ב"י ובס"ה כתב דלדעת רש"י אם שוהה למות יכנה על ראשה ובלבד שלא ישבור מפרקת ונראה שכן צ"ל כמו לדעת רבי' דאל"כ קשה דהא לקמן סימן ס"ז כתב רבינו בשם בעל העיטור דהשובר מפרקת אסור לאכול מבשרה אפי' ע"י מליחה וכתב ב"י שם דב"ה כתב כן לדעת רש"י ע"ש וא"כ קשה רש"י דידיה אדידיה. אלא שקשה לפי הטעם שכתב רש"י לפי שמקרב מיתתה ולא יהא בה כח להתאכם להוציא דמה אין טעם נכון לחלק בין שבירת מפרקת לשאר קירוב מיתה וע"ל סימן ס"ז מ"ש ביישוב זה: [ו] והרמב"ם פי' במיעוט קמא כו' עיין בב"י שכתב דלא משמע ליה הכי פי'

עוד דלפי פירש זה צ"ל שאין שהייה לעוף מן התורה דאל"כ קשה איך איבעיא ליה אם יש שהייה במיעוט קמא אי לא הא א"ל דאין שהייה היאך מלינו שהייה בעוף דהכשירו ברוב סימן א' והא דאמרינן גבי שהייה כדי בהמה לבהמה כדי עוף לעוף היינו מדרבנן. והאי מדרבנן דוחק לומר מכח האיבעיא דרב הונא בר נתן החמירו להטריף מספק בהשהייה במיעוט קמא דהא רב ושמואל ור"י מיירי שם בשיעור שהיות עוף ודוחק לומר דלכולהו מסתפק באבעיא זו ולכן נאמר "דמדרבנן" ר"ל שהצריכו בעוף ג"כ לכתחילה לשחוט שני סימנים וזהו קצת דוחק דא"כ לא הוי זה לשיטת ר"ף דאינו מצריך לכתחילה אלא סימן א' כמ"ש בריש סימן כ"ב אלא להרמב"ם והרא"ש א"ש ואפי' לדידהו בדיעבד כשר בעוף בסימן א' ובשהה במיעוט הסימנים בדיעבד איירי. ונראה דר"ל דרבנן תיקנו שיאסר במיעוט קמא אף שלא נעשה בזה המיעוט נבילה אלא טריפה ורב ושמואל ור"י דאיירי בשהיית עוף יש להסתפק בהו אי ר"ל שהוא שהייה דאורייתא או דרבנן וכתב הרא"ש ודוחק הוא (ר"ל פי' ר"ת הנ"ל עכ"ה) ב"י: (יא) וא"א הרא"ש כתב ובאשכנז ובצרפת נוהגין להחמיר כרש"י פי' לאסור גם במיעוט קמא "דקנה וז"ל מורי ואין תופסין דברי ר' אושעיא שפי'

חדושי הגהות

8 ב הך בעיא דרב הונא בר נתן: 3 שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחוט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבילה ולא ידעתי למה הכניס ספק בדבר דודאי נבילה היא וכו' עכ"ל

היא

לא פסלה שהייה מידי דהוה אחי קנה פגום ובמיעוט בתרא נמי לא פסלה שהייה אפילו בושט א"כ שהייה עוף לעוף בע"כ דלא משכחת לה אלא א"כ דשהה במיעוט קמא דושט דפסלה שהייה וא"כ מאי קמיבעיא שהה במיעוט סימנים מהו הא ודאי דליכא למימר דכשירה במיעוט קמא דאי כשירה במיעוט קמא ליכא שהייה בעוף דפסלה והיה נלפע"ד ליישב דקא מיבעיא ליה משום דאיכא למימר דלא פסלה שהייה בעוף אלא היכא דשחט מחצה בושט ואח"כ שהה אבל בדלא שחט אלא מיעוט כשירה אלא שלא ראיתי לראשונים שכתבו יישוב זה שוב מצאתי שכך כתב מהרש"ל בפרק השוחט סי' ט' ואין לפרש דלא מיבעיא ליה בעוף אלא בבהמה דשמא לא פסלה שהייה במיעוט קמא דושט בבהמה דפשיטא דבמיעוט ראשון של קנה ושל ושט משפט אחד לעוף ולבהמה כמ"ש בסמ"ג בעשה ס"ג ובסה"ת סי' ה' אבל התוס' תירצו בד"ה החליד (דף ל') דהאי דקאמר שהיית עוף לעוף אינו אלא מדרבנן אבל מן התורה לא פסלה שהייה בעוף כיון דהכשירה בסימן אחד והרא"ש כתב דדוחק הוא זה. אכן לפי דעת הרמב"ם לאחי דפרישית ל"ק מידי דהיא דשהיית עוף לעוף היינו בשהה במיעוט קמא בכדי שחיטת שני הסימנים כולם ולא קמיבעיא ליה אלא בשהה שיעור כדי לשחוט רוב הסימנים בלבד והב"י הקשה אדברי הרמב"ם מדברי עצמו שכתב תחלה שיעור שהייה בכדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשירה ולמ"ש ל"ק מידי דלא אמר כשירה אלא בשהה בפחות משחיטת רוב של כל אחד ואחד מב' הסימנין דהיינו פחות מכדי שחיטה גמורה ואפי' לפי דרכם שמפרשים דקמיבעיא ליה בשהה כדי שחיטת מיעוט הסימנים יש ליישב דהרמב"ם ז"ל מפרש דהכי מיבעיא ליה דשמא שיעור השהייה שאמרו בכדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט היינו דוקא וישחוט הרוב או שמא אפי' רק שישחוט גם המיעוט נמי הוי שהייה דכך הל"מ שיעורא דשהייה ואסיקנא בתיקו והילכך הו"ל ספק נבילה. ומ"ש ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשירה כונתו בזה שלא שהה רק בכדי שחיטה לבד בלא שיגביהנה וירבילנה דאז שחיטתו כשירה והוצרך לבאר זה לאפוקי מסברת מקצת גאונים כמו רש"י ובה"ג שפסקו דבשיעור שחיטה לחוד הוי שהייה אבל בשהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט לפחות מיעוט הסימנין לא אמר בו הרמב"ם דכשירה דודאי ספק נבילה היא כמו שביאר אח"כ להדיא וזה נ"ל ליישב בדעת הרמב"ם לפי הנכתם בדבריו : **שחט** העוף שהה בו ואינו יודע כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ג והסמ"ג בעשה ולמדו כן מעובדא דממסמס קועיה דמא בפרק השוחט דף כ"ח לפי פי' לשם ומעובדא דאווזא שנכנס לבין הקנים בבית רב אשי דפ' א"ט (דף נ"ג) ועי' במ"ש הב"י וכתב מהר"ש לוריא אע"פ שכתב רבינו וכן שאר פוסקים חוזר ושוחט הקנה לבדו במקום אחר וכו' ובודק הושט היינו לדידהו שבקיאין לבדוק כו' אבל אנו אין לנו לסמוך ע"ז אבל בשור שעורו עב שמעתי להקל וכן נמצא בתשובת ר"י קולין ז"ל עכ"ל וצ"ל דלא התיר בשור אלא בלא יצא דם ונקט שור דלפי שעורו עב יכול לחתוך בעורו במקצת בעוד שלא יצא הדם משא"כ בעגל וכבש דרגילות הוא דתכף שיחתוך מקצת העור יצא הדם וכל שיצא הדם אפילו בשור יש לחוש לנקובת הושט וכתב בסמ"ק אפילו אמר השוחט ברי לי וידעתי כי לא חתכתי כי אם מן העור אין סומכין עליו כיון שיצא קצת הדם ואע"ג דקנה סמוך לעור הוא כו' מ"מ פעמים שגם הושט סמוך לעור ע"י אחיזת הסימנים שתופס בהן כשבא לשחוט כו' וכ"כ המרדכי פרק השוחט. ואיכא למידק דמלשון הרמב"ם וסמ"ג ורבי' שכתבו שחט העוף ושהה בו ואינו יודע כו' משמע דאם אמר יודע אני שלא נגעתי בושט א"צ לבדוק הושט ואפשר דהסמ"ק החמיר יותר מהם מצד חומרא ולא מדינא אי נמי נראה דדוקא באומר ברי לי וידעתי בלא טעם התם הוא דאין סומכין עליו מטעם שכתב דפעמים שגם הושט סמוך לעור אבל אם יאמר שתפס הקנה בידו סמוך לעור ולא הושט וכה"ג שנותן אמתלא וטעם לדבריו שאומר לא חתכתי ולא נגעתי בושט אה"נ דסומכין עליו וכן יראה לי להקל בכה"ג ודו"ק : ואם תלש נוצות ויצאו טיפת דם אע"ג דא"ח ע"ש הרשב"א מכשיר כמ"ש הב"י בשמו בכל השחיטות דאשכנזים כתב לאיסור ובתשובת מהר"ם מפדוא"ה האריך בזה והחזיק המנהג ושאין לחלק בין יונה לשאר עופות ע"ש בסימן פ"ג וכ"כ הרב בהג"ה ש"ע אבל מהרש"ל דחה החומרא בשתי ידים ואמר אל תשגיח בזה כי חומרא שאין לה טעם כלל עיין עליו בפרק השוחט סימן י"ד ונראה דבהפסד מרובה יש להקל וכן לכבוד שבת אי נמי לעני :

להחמיר כרש"י (ה) ג (יב) שחט העוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב הושט אם לאו (יג) הוזר (יד) ושוחט הקנה לבדו במקום אחר ומניח עד שימות ובודק הושט מבפנים אם אינו מוצא בו טיפת דם בידוע שלא ניקב וכשירה :

כד דרסה

כיצד השוחט צריך שיוליך ויביא ואם לא עשה כן אלא התיז הסימנים בבת אחת כמו שחותך

במיעוט קמא ובתרא בקנה ובושט וגם יש ליזהר בסכין רעה שלא לשהות ולהאריך במיעוט בתרא עכ"ל. ובמקום שאין מנהג פשוט נראה דשפיר סמכינן אהרמב"ם שסבר שאחר שחיטת רוב הרי היא כשחיטה גמורה ותו לא פסיל בה שהייה ולא שום דבר מהדברים הפוסלים דטעמא דמסתבר הוא ועוד שדבריו מפורשים בתוספתא וכמו שאכתוב אצל דיני חלדה : ואם אחר ששחט העוף מצא קנה של גמי רך ועגול תחוב לארכו לאורך הושט ונחתך הקנה ההוא עם הושט כתוב בתה"ד (ו) דיש לדמות דין זה לבעיא דשהה במיעוט הסימנים לפי' ה"ר אושעיא. וכיון דלמיעוט בתרא דסימן עלתה בתיקו כ"ש בגמי שאינו בתורת שחיטה כלל דהוי שהייה והכא אי אפשר בלא שהייה בשעת שחיטת הגמי ושהיית העוף במשהו :

שחט העוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב הושט אם לאו חוזר ושוחט הקנה לבדו במקום אחר וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ג מה' שחיטה ונראה שלמד כן מדאמרינן בר"פ השוחט (כח.) בעובדא דההוא אווזא דהוה ממסמס קועיה דמא נבדקיה לקנה ונשמטה והדר נהפכיה לושט ונבדקיה דושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים. ומפרש הרמב"ם כפירש"י דבדיקה זו משום דילמא נפסק הקנה או ניקב הושט היתה ולא משום ספק דרסה דתליא בקניא או בכלבא ומה שהצריך הרמב"ם לשחוט במקום אחר משום דאיכא למיחש שמא מתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום יהיה יותר נקל לפגוע בושט ויבא לומר עתה הוא שנשחט ומקודם לא נגעתי בו ושמא מקודם נגע בו ונמצא מכשירו שלא כדין א"נ שמא מקודם לא נגע בו ועתה מתוך שקל לפגוע בו יפגע בו ונמצא פוסלו שלא כדין ועלה טובה קמ"ל. ונראה מדברי הרמב"ם דדוקא בעוף שהכשרו בסימן אחד אית ליה האי תקנתא אבל בבהמה שאין הכשרה אלא בב' סימנים אין לה תקנה והטעם משום דכשישחוט הושט במקום אחר מתוך דושט גמיד ופשיט חיישינן שמא כשישחוט הושט למעלה או למטה יפגע במקום הנקב וכיוצא בזה אמרו בר"פ א"ט (מג.) גבי ניקבו עורות הושט זה שלא כנגד זה ותדע דהא בעובדא דההוא בר אווזא אמרינן נשחטיה והדר נבדקיה דלמא במקום נקב קא שחיט ואם איתא ישחוט למעלה או למטה אלא ודאי כדאמרן. ורבינו ירוחם כתב אבל לדברי הרז"ה נראה דאפילו בבהמה כמ"ש גבי חלדה כתב הרז"ה החליד הסכין בין סימן לסימן מאי תקנתיה ישלוף הסכין על נקלה וישחוט למעלה ממקום חלדה או למטה הימנה ואח"כ יבדוק הקנה והושט במקום שהחליד אם נפסק רוב הקנה או ניקב הושט הופכו ובודקו עכ"ל: ולדברי מי שסובר דבנקב יש בדיקה לושט מבחוץ וכן לדברי הסוברים שאם הנקב במקום ידוע יש בדיקה לושט מבחוץ וכמ"ש רבינו בסימן ל"ג ה"נ ס"ל כדברי הרז"ה דאף בבהמה יש תקנה ע"י שיבדוק הושט מבחוץ אבל דברי הר"ן בפא"ט בשם הרא"ה גבי ספק קניא ספק שוגרא אימור קניא כדברי הרמב"ם ז"ל :

כתב המרדכי בפ"ב דחולין בשם מהר"ף שאם אין בקיאין בבדיקה לא יגמור שחיטה כלל אלא ימכרנו לעכו"ם רק שימות העוף לפניו דאיכא למיחש דילמא אתי לזבוני לישראל לאחר שיתרפא ומה"ט אסור להשהותו בביתו דילמא אתי לידי תקלה כיון שאין הטריפות ידוע עכ"ל וכ"כ סמ"ק והכלבו :

כתב מהרי"ק בשורש ל"ד על דבר שהתחילו לשחוט שור וחתכו מקצת עובי העור ואח"כ נשמט מיד האוחז בו פשיטא שאין כאן בית מיחוש כלל אם ישחטוהו למעלה או למטה ויבדקוהו ולא ימצא בו שום נקב ולא טיפת דם כנגד אותו חתך שהתחיל לחתוך כמו שנמצא בהגהה בקיצור סמ"ק כשהתחיל לשחוט ולא ידע השוחט אם נגע בסימן אין לו תקנה לשוחטו כי אם למעלה או למטה והדר נהפכיה לושט ונבדקיה וכו' וכ"ש בנדון זה דלא קרינן ביה התחיל לשחוט כיון שלא חתך רק קצת מיעוט העור : **כתוב** בא"ח בשם הרשב"א כשהשוחט תולש נוצה מצואר העוף פעמים מתבוסס בדם או נקרע העור אין לחוש לנקיבת (ז) הושט :

כד דרסה כיצד השוחט צריך שיוליך ויביא ואם לא עשה כן אלא התיז הסימנים בבת אחת כמו שחותך הלנון פסולה בפרק השוחט (ל:) תנן התיז את הראש בבת אחת פסולה ופירש"י התיז את הראש בבת אחת כאדם המתיז קנה או דלעת דוחק הסכין בכח ופוסק והיא דרסה וז"ל הרמב"ם בפ"ג דרסה כיצד כגון שהכה בסכין על הצואר כדרך שמכין בסייף וחתך הסימנין בבת

בבת

כד דרסה כיצד השוחט שיוליך ויביא כו' משנה פרק השוחט (ד' ל') והרמב"ם בפ"ג והסמ"ג כתב דבהתזת הסימנין בלחוד בלא הגוזר הו"ל דרסה וכן פי' הר"ן לשם והרשב"א בתשובה ובת"ה וכך הם דברי רבינו ושלא כדברי הרמב"ן עיין בהר"ן לשם :

היה

דרכי משה

(ה) במרדכי פ"ג דחולין ובהג"מ פ"ג וכן הגהת סמ"ק אם שחט ושהה מעט בעוף אל יחזור וישחוט אפי' אם לא הגביה ידו רק מעט יש לחוש דהא שהיית עוף הוא זמן מועט מיד ואפי אמר ברי לי שלא חתכתי כ"א מעט מן העור ולא נגעתי בושט אין סומכין עליו דכיון שיצא הדם מעט אלא כיצד יעשה ישחוט הקנה ויהפוך הושט ויבדקנו מבפנים דושט אין לו בדיקה אלא מבפנים ואם אינו בקי וכו' ועיין בב"י שסיים המרדכי : (ו) סי' קפ"ח וכו' דא"ל דלמא חתך הושט עם הגמי בבת אחת ושוה בשוה ממש וא"כ לא פסק חתיכת הסכין אפי' רגע אחד מן הסימן נראה דאין לומר הכי דהואיל שהסימן מתוח בשעת השחיטה והגמי אינו מתוח כי אינו מחובר על הלחי והגוף ודבר ידוע שכל דבר רך מתוח נחתך מהר יותר משאם לא היה מתוח ע"כ הואיל והגמי רך ואינו מתוח שהה בו לחתכה יותר משחיטת הסימן ונמצא שלא נהתכו שוה בשוה והוי שהייה עכ"ל : (ז) ואין נוהגין כן וכ"כ מהרי"ו השוחט יונה ותלש הנוצה ויצא דם לא יגמור שחיטתו אלא ימיתנו וימכרנו לעכו"ם עכ"ל וכתב מהר"ם פדוה סימן פ"ג בתשובה דה"ה שאר עופות ולא נקט יונה אלא שדבר בהוה והטעם בכל משום דגזרינן שמא ישחוט העור ויצא מהם דם וישחוט דאז הוי טריפה וע"ש בתשובת מהר"ם שהאריך בזה פי' דבריו דגזרינן שמא יהא עור נשמט מן הצואר ואז צריך בדיקה שלא יהא נקב בושט שיתבאר לקמן סימן נ"ז ומאחר שאין אנו בקיאין בבדיקה דיש שהטריפו בזמן הזה ולכן אנו מחמירים אפי' במריטת הנוצה אע"פ שידוע שע"י מריטת הנוצה לא ניקב הושט מ"מ אנו מטריפים משום גזירה ולפ"ז הטעם אין חילוק בין נמרטו הנוצות בשעת שחיטה או קודם לכן לעולם אם יצא מהם דם יש להטריפו מטעם גזירה זו והוא חומרא גדולה בעיני ועיין לקמן סימן ל"ג ובתשובת מהרי"ק שהביא הב"י באחד שהביא לשחוט שור וכו' וסיים שם בתשובה ואפי' חתך כל העור אם לא יצא הדם ליכא למיחש דלמא ניקב הושט הואיל ולא יצא דם עכ"ל ובב"י החמיר אם חתך כל העור אע"ג דלא יצא הדם אבל מהרי"ו כתב בה' שחיטה כדברי מהרי"ק ונ"ל לומר דאע"ג דאנן לא בקיאין בבדיקה הושט מ"מ יש לעשות כדברי מהרי"ק כי מ"ש דיש לבדוק נגד החתך חומרא בעלמא הוא דהואיל ולא חתך כל העור ליכא למיחש אבל לפי מ"ש לעיל דיש להטריף בדם היוצא ע"י מריטת הנוצות אע"פ שג"כ אינו אלא חומרא בעלמא ואפ"ה לא סמכינן אבדיקתינו משום גזירה ה"ה כאן כנ"ל ומ"מ לענין הלכה נראה דכל זמן שלא חתך כל העור כל זמן שלא יצא הדם כשר אבל אם יצא או שחתך כל העור אפי' לא יצא הדם יש לנו להטריף עוד נ"ל דיש ללמוד מדברי מהרי"ק דאפי' בבהמה נמי דינו כמו בעוף ואם יצא מקצת הדם טריפה ואע"ג דדברי מהרי"ק הם בששהה שהייה גמורה מ"מ לדידן דנוהגין להטריף כל שהייה אפי' בבהמה אין לחלק בין בהמה לעוף וכן משמע מדברי מהרי"ו בה' שחיטה שלא חילק בזה בין בהמה לעוף. כתב בא"ז בהלכות שחיטה השוחט העוף אפי' בחול לא ימרוט הנוצות מן הצוואר אם אפשר לו לשחוט בלא מריטה משום צער ב"ח עכ"ל וע"ל בדיני חלדה :

במרדכי

פרישה

ספי' בסכין רע ולפיכך אין נוסרין בדבר וכן נ"ל עיקר וכן לעיל סימן י"ח כתב שתמא דלא כרבי אושעיא עכ"ל (שהרי כתב סכין שפי' חלק כו' שמטין בו משמע בין עוף בין בהמה מותר לשחוט עכ"ה) ועיין מ"ש שם ובסימן כ"ב : (יב) שחט העוף ושהה כו' פירוש קודם ששחט רוב הקנה דאל"כ הרי אין השהייה מזקת לאחר ששחט הקנה בעוף והאי שחט העוף כו' ג"כ מדברי הרמב"ם הוא כמ"ש ב"י והוא ס"ל דיש שהייה במיעוט סימנים קמאי ככ"ל וק"ל : (יג) חוזר ושוחט דוקא בעוף שהכשירו בסימן אחד אית ליה האי תקנתא אבל בבהמה שאין הכשירה אלא בב' סימנים אין לה תקנה והטעם דכשישחוט הושט במקום אחר מתוך שהושט גמיד ופשיט חיישינן שמא כשישחוט הושט למעלה או למטה יפגע במקום הנקב אבל לדברי רבינו לקמן סימן ל"ג שכתב שיש בדיקה לושט מבחוץ כשהנקב במקום ידוע אף בבהמה יש תקנה על ידי שיבדוק הושט מבחוץ ב"י : (יד) ושוחט הקנה לבדו במקום אחר הטעם שהצריך לשחוט במקום אחר משום דאיכא למיחש שמא מתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום יהיה יותר נקל לפגוע בושט ויבא לומר עתה הוא שנשחט ומקודם לא נגעתי בו ושמא מקודם נגע בו ונמצא מכשירו שלא כדין אי נמי שמא מקודם לא נגע בו ועתה מתוך שקל לפגוע בו יפגע בו ונמצא שפוסלו שלא כדין ועלה טובה קמ"ל ומ"ש ובודק הושט מבפנים ואף דכתב רבינו בשם הרא"ש בסימן ל"ג דיש בדיקה לנקב מבחוץ י"ל דבא ללמדינו דאף אם יראה מבחוץ הנקב בעור החיצון דושט יבדקנו גם מבפנים דאם לא ניקב גם הפנימי כשר :

דין

חדושי הגהות

היא (א"מ) : ג הך שחט העוף ושהה בו פירש קודם ששחט רוב הקנה דאל"כ הרי אין שהייה מזקת לאחר ששחט הקנה בעוף (כנה"ג) :

תליון

שחותך (א) הצנון פסולה היה שוחט בהולכה או בהובאה לבד אם יש בסכין כמלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר כשרה שאז אפשר לו לשחוט בלא דרסה על ידי הולכה או הובאה לבד ואם הוליך והביא אפילו שחט באיזמל כל שהוא כשר (א) כתב אדוני אבי הרא"ש זכרונו לברכה לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב דאין אדם יכול ליזהר בזה דפעמים הסכין חד וחריף וחותך רוב הסימנים קודם שיוליך או יביא כשיעור הזה אלא לא אמרו חכמים שיעור זה אלא דקים להו שאז יכול לשחוט בריוח בלא דרסה והשחיטה כשרה בהולכה או בהובאה כשיש בסכין מלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר לא באיזמל כל שהוא והוליך והביא [א] ואף אם שחט הרוב קודם שהוליך כל אורך הצואר (ב"ס נ"א הסכין) (ב) ובלבד שלא יתפוש (ג) הסכין במזיד במקום אחד וישחוט בדרסה קודם שישחוט הרוב ע"כ. שוחט אדם שני ראשים כאחד ובלבד שיהא הסכין כדי (ד) ג' ראשים לא היה בו אלא כדי שנים (ג) הביא ולא הוליך החיצונה (ה) כשרה והפנימית פסולה הוליך ולא הביא הפנימית

בבת אחת בלא הולכה ולא הובאה או שהניח הסכין על הצואר ודחק וחתך למטה כחותך צנון או כיסות עד שחתך הסימנים ה"ז פסולה וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן ע"ו דלחתוך הסימנים בלבד בלא הולכה והובאה קרי התיז הרא"ש :

היה שוחט בהולכה או בהובאה לבד אם יש בסכין כמלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר כשרה משנה שם (ל.) היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר כשרה ומפרש בגמרא דהיינו כמלא צואר חוץ לצואר : **ומ"ש** ואם הוליך והביא אפי' כל שהוא כאיזמל כשר ג"ז משנה שם וכתב הרי"ף איכא מ"ד ה"מ בעוף שצוארו דק אבל בבהמה לא וכתב הר"ן דברי ר"ח הם ואין להם עיקר בגמרא ובהגה"א כתוב שהם דברי בה"ג והמרדכי כתב בפרק א"ט סברא זו דלכתחילה צריך שיהא הסכין כאורך שני צוארים ויש משערין בי"ד אצבעות ולא ידעתי מנין לו זה עכ"ל וכל הפוסקים לא חילקו בדבר זה בין עוף לבהמה (ב) : **כתב** א"א הרא"ש ז"ל לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב וכו' שם וכ"כ התוספות וסמ"ג וכתב רבינו ירוחם שכן עיקר ולא כדברי החולקים בזה . וכתב מהר"י ן' חביב ז"ל עיין מה שאמר בסוף דבריו או באיזמל כל שהוא וכו' וכיון בזה להודיענו חידוש גדול דאפילו באיזמל שצריך להוליך ולהביא א"צ להוליך ולהביא קודם שיסיים השחיטה כי לפעמים ימצא צפור קטן שישחט רוב הסימן אפילו באיזמל קודם שיוליך ויביא והוא כשר בתנאי שלא יתפוס הסכין במזיד במקום אחד עכ"ל :

ומדברי הרא"ש ורבינו נראה דס"ל כהר"ן וסמ"ג והרשב"א דהאי התזת ראש היינו חתיכת הסימנין ושלא כדברי הרמב"ן שכתב דבהתזת הראש לגמרי עסקינן ומ"ה בעינן כמלא צואר חוץ לצואר הא לאו הכי לא בעינן כולי האי : **שוחט** אדם שני ראשים כאחד ובלבד שיהא הסכין כדי ג' ראשים משנה (שם) וגמרא שם (ל.) : **לא** היה בו אלא כדי ב' הביא ולא הוליך החיצונה כשרה והפנימית פסולה הוליך ולא הביא הפנימית כשרה והחיצונה פסולה כן כתב הרא"ש שם וז"ל ואם אין בסכין מלא צואר חוץ לשני צוארים אם ברי לו שהוליך ולא הביא הפנימית כשרה דבהולכת שחיטה היו מלא שני צוארים וכאילו לבדה היתה וכשרה ולא נפסלה בשחיטת אותו ואת חברתה ואם בהובאה שחט החיצונה כשרה עכ"ל ונ"ל פירוש דבריו דכשהוליך ולא הביא הרי הוא מתחיל לשחוט בראש הסכין וכשגומר נמצא שעבר עליה כל הסכין אבל כשהביא ולא הוליך הרי הוא מתחיל לשחוט בקצה הסכין שאצל הקתא ומביא עד שמעביר כל הסכין על החיצונה וכיון שעבר חצי הסכין על הפנימית פוסק נמצא שעל החיצונה עבר כל הסכין ועל הפנימית לא עבר אלא חצי הסכין ולא תיקשי לך א"כ אם הוליך כל הסכין על כל אחד משני הצוארים וכן אם הביא הסכין לגמרי חוץ לפנימית בענין שגם עליה עבר כל הסכין שתיהן כשרות די"ל דאה"נ אלא אורחא דמילתא נקט הרא"ש . אבל הר"ן כתב שאיפשר ששתיהן אסורות הואיל ושחיטתן כאחד ואם בשניה דרס אף בראשונה נמי דרס שהרי בב"א ובענין אחד העביר הסכין על שתיהן וכן דעת הרשב"א בת"ה וכן דעת הרמב"ן וכתב רבינו ירוחם שנכון להחמיר :

שנים

היה שוחט בהולכה כו' משנה וגמ' שם . ועי' במ"ש למעלה בסי' ח' בדין איזמל כל שהוא : **ומ"ש** בשם הרא"ש לא שיצטרך להוליך כו' שם וכ"כ המפרשים בעלי התוס' ור"ל לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין על כל פנים קודם שנודע לו שנשחט הרוב ושוב פסק מלשחוט וכן מ"ש דהשחיטה כשרה אף אם שחט הרוב קודם שיוליך בסכין כל אורך הצואר כו' אינו ר"ל דכיון ששחט הרוב כשר אפילו דרס אח"כ דהא פשיטא דפסלה דרסה אף אחר שישחוט הרוב כמ"ש הרא"ש דמסתבר כריב"ם דפסלה דרסה במיעוט בתרא וכמו שיתבאר בסימן זה בס"ד אלא הכונה לומר דכיון ששחט הרוב כשרה אף אם פוסק שוב מלשחוט ולא נאמר כיון ששחט הרוב קודם שהוליך הסכין כו' בודאי דדרס דזה אינו וק"ל : **שוחט** אדם שני ראשים כאחד ובלבד שיהא הסכין כדי ג' ראשים . משנה וגמרא לשם . ופירושו שאז כשר בכל ענין דל"מ אם הניח הסכין בתחילת השחיטה על רוחב ב' הצוארים ומניח מלא צואר חוץ לצואר החיצונה והביא אי נמי שהניח מלא צואר חוץ לצואר הפנימית והוליך שאז ודאי ליכא חששא דדרסה כל עיקר אלא אפילו בהביא והתחיל לשחוט בקצה הסכין שאצל הקתא נמי כשר שהרי כששחט בחיצונה במלא צואר עדיין נשאר הסכין חוץ לב' ראשי' מלא ב' צוארין וכשהביא עוד על הפנימית במלא צואר שוחט הפנימית לבדה בלא דרסה ושוב כשהשני ראשים שחוטים כל אחד במלא צואר עדיין נשאר עוד מלא צואר חוץ לב' ראשים ומביא עוד בלי דרסה על ב' הראשים כאחד בשוה שהרי כבר שניהם שחוטים בשוה וכן להיפך בהוליך ולא הביא ומתחיל לשחוט בראש הסכין וק"ל :

ומ"ש לא היה בו אלא כדי שנים כו' כ"כ הרא"ש ז"ל שם ופירושו דוקא בהביא והתחיל לשחוט בקצה הסכין שאצל הקתא דאז כששחט בחיצונה כמלא צואר והתחיל להביא הסכין על הפנימית בהכרח שיביא הסכין גם בחיצונה לשוחטה עוד שהרי בעוד שלא עבר הסכין על הפנימית לא שחט בחיצונה רק כמלא צואר ולא נשאר חוץ לצואר החיצונה רק כמלא צואר אחד וא"כ ודאי יש לחוש לדרסה דפנימית מאחר שצואר החיצונה נשחט במקצת והפנימית לא נשחט עדיין כל עיקר והוא מעביר הסכין על שתיהן יחד ומכוין לשחוט שניהם בשוה וכן בהתחיל לשחוט בראש הסכין והוליך דפנימית כשרה וחיצונה פסולה מטעם זה ולא היה צריך להודיענו דבלא היה בו אלא כדי שנים והניח הסכין בתחילת השחיטה על רוחב ב' צוארין דשניהם פסולין דהא פשיטא היא כיון דלא נשאר חוץ לצואר כמלא צואר א"כ אם הביא ודרס לחיצונה בהכרח שדרס גם לפנימית שהרי בבת אחת ובענין אחד העביר הסכין על שתיהן בשוה : וכן בהוליך ולא הביא . ואולי שבזה דוקא כתב הר"ן ששתיהן אסורות וחלק על דברי התוס' לפי מה שהבין מדבריהם שאף בזה הכשירו האחד כיון שיש לה מלא צואר חוץ לצואר אבל דברי הרא"ש שהם מדברי התוספות אי אפשר לומר דמיירי במניח הסכין בתחילת השחיטה על רוחב ב' הצוארין דא"כ איפכא מיבעיא ליה למימר דבהביא ולא הוליך הפנימית כשרה והחיצונה פסולה ובהוליך ולא הביא החיצונה כשרה והפנימית פסולה אלא הדבר ברור דהרא"ש לא קאמר אלא בהתחיל לשחוט בראש הסכין או בקצה שאצל הקתא וכדפרישית והתם הוא דאחד כשרה אבל בהמניח הסכין בתחלת השחיטה על רוחב ב' הצוארין שניהם פסולים מטעמא דפרי' שאילו היה סובר הרא"ש דגם לשם כשרה האחת הו"ל לפרש כן בדבריו . גם הרשב"א שכ' בת"ה שני סברות בזה די"א שהראשונה פסולה והאחרות כולן כשרות שהרי יש באחרות מלא צואר חוץ לצוארן ויש אוסר את כולן ושכן עיקר היינו דוקא במניח הסכין בתחלת השחיטה על רוחב שני הצוארין . ונמצא לפי זה שאין מי שחולק על הרא"ש ורבינו במ"ש שהאחת כשרה אם התחיל בראש הסכין או בקצה שאצל הקתא וסברא נכונה היא להכשיר האחת בזה שהרי לא העביר הסכין בענין אחת בשוה על שתיהן מאחר שהאחת כבר נשחטה במלא הצואר והאחרת עדיין לא נשחטה אם כן לא דרס רק אותה שלא נשחטה עדיין ומ"מ ודאי לפי טעם זה דהפנימית פסולה אפילו הביא כל הסכין על כל אחד מב' הצוארין וכן בהוליך פסולה החיצונה אפילו הוליך כל הסכין על כל אחד מב' הצוארין דלא כמה שהבין הב"י שהרא"ש מכשיר בזה שניהם וכן מצאתי למהר"ש לוריא שפי' דברי הרא"ש דמיירי שלא הוציא הסכין חוץ לצואר החיצונה בהולכה וכן להיפך בהובאה אבל אם הוציא הסכין לחוץ מעניהם שניהם כשרים דליתא אלא בכל ענין האחת פסולה והאחרת כשרה וזהו שסתם הרא"ש דבריו ולא חילק כל עיקר ודו"ק : ולענין הלכה אעפ"י שאנו מדמין לומר שאין מי שחולק אדברי הרא"ש ורבינו בזה כדפרישית מכל מקום לא נעשה מעשה להקל ועוד שהרי גם הר"ר ירוחם הבין שהרמב"ן ז"ל שכתב דשתיהן פסולות משום דכיון דרוצה לשחוט שתיהן יחד אתי לידי דרסה חולק אדברי הרא"ש וא"כ נכון להחמיר בזה ומכל מקום

דרכי משה

כד (א) במרדכי פרק השוחט כתב וז"ל מה שפירש"י שלא יחתוך כל המפרקת לשנים לא נראה דכיון ששחט הסימנים אפי' שוחט אח"כ המפרקת מאי איכפת לן מיהו בתוספתא תניא היה שוחט וחתך כל הראש בבת אחת אם נתכוין לכך שחיטתו פסולה אם לאו שחיטתו כשירה ואמר לנו הר"מ שמעשה היה שארד שחט כל הראש ואסר ראבי"ה ול"נ לר"ם כו' וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהלכות שחיטה שהוא כשר וכ"כ ב"י בשם הרמב"ן והרשב"א והר"ן ובעל העיטור דכשר אמנם מהרי"ו כתב בהלכות שחיטה לאסור דזה נקרא נמי דרסה בפרש"י בגמרא פ"ק דחולין (ט.) וכן משמע בת"ה סימן קפ"ז דאע"ג דמדינא נראה דכשר נוהגין להטריף וכן הוא באגור ז"ל ובאשכנז נוהגין לאסור אם שחט רוב המפרקת ויש להחמיר כרש"י אבל רוב הפוסקים מתירין עכ"ל : (ב) וכ"כ בתא"ו נט"ו ח"ב א"ה שאין לחלק בין בהמה לעוף וע"ל סימן ח' וראיתי בשחיטת ישנים בזה בגימטריא י"ד אצבעות של אורך הסכין והוא בתו' דחולין ובשחיטת מהרי"ו פסק דבבהמה אפי' אם הוליך והביא בעינן שיהא אורך הסכין כמלא צוואר וחוץ לצוואר משהו אבל אם הביא ולא הוליך או איפכא בעינן שיהא אורך הסכין כמלא ב' צווארים עם העור והמפרקת ובעוף אם הוליך והביא לא צריך אלא סכין משהו ואם הוליך ולא הביא או איפכא בעינן כב' צווארין ע"כ . וכתב עוד זו דרסה פסולה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בוושט עכ"ל : (ג) ושמעתי משוחטים שנזהרים שלא להניח האצבע על הסכין בשעה ששוחט כדי להחזיקו שלא יבוא לידי דרסה אלא צריך שיאחז הסכין בקתא ולא יניח האצבע על הסכין : (ד) ובהר"ן פ' השוחט דף תר"פ ע"ב דה"ה לד' או ה' בהמות די אם צוואר אחד יוצא חוץ לצווארין : (ה) בתא"ו נט"ו א"ח ח"ב ואם שחט ב' בהמות ואין הסכין ג' צווארין נכון להחמיר לפסול שתיהן אע"ג שאין כן סברת הרא"ש עכ"ל :

וכתב

פרישה

דין דרסה סי' כד (א) **כתב** א"א הרא"ש ז"ל לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב כל' רבינו בשם הרא"ש כן הוא בעינו בפסקיו ד' קכ"ד ע"ש וצ"ע דל' קודם אינו מדויק דמשיכא תיתי לן שיוליך כל הסכין קודם שישחוט הרוב די לנו בזה שיוליך כל הסכין וישחוט הרוב . ואפשר ליישב דהכי קאמר לא שיצטרך להוליך כל הסכין קודם לאורך שחיטת הרוב ר"ל שמילת קודם על הליכת הסכין ומ"ש שישחוט הרוב ה"ל כאילו אמר לשחיטת הרוב אלא שיש לדקדק עוד במ"ש אחר זה מיד וזה לשונו "ואף אם שחט הרוב קודם שהוליך הסכין כל אורך "הצואר גם כאן ל' הרא"ש אינו מדויק דהוה ליה למימר קודם שהוליך "כל הסכין או הל"ל כל אורך הסכין במקום כל אורך הצואר . ונראה ליישב קושיא ראשונה בקושיא אחרונה דלומר דודאי מ"ש הרא"ש קודם שהוליך הסכין כל אורך הצואר בדיוק קאמר והיא ע"ד שכתב רבינו אחר זה בשחט שני ראשים כאחד כו' וכאשר פירשו הב"י שם והוא דשיעור אורך שני צוארים דסכין היינו שמניחין הסכין על צואר הבהמה וברוצה לשחוט בהולכה מניח מלא צואר דלד הסוד על הבהמה ומוליך הסכין בעל הבהמה עם מלא צואר שכנגד הקנה על הסימנים ובזה ישחטו הסימנים ובהובאה הוא איפכא וה"א דנצטרך שלא והיו הסימנים נחתכין רובן עד שיעבור מע"ג הצואר כל אורך הסכין קמ"ל הרא"ש דאף אם שחט הרוב קודם שהוליך כל הסכין כל אורך הצואר אלא חצי הסכין לבד מזה עבר כל אורך הצואר וכאי שלבד הקתא עדיין מונח על צואר הבהמה סגי בהכי וז"ש כמו בראשונה לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב דבאם שנצטרך שיעבור כל אורך הסכין על כל הצואר אזי הוה בעינן שיעבור כל אורכו מהצואר קודם שנשחט הרוב קא משמע לן דסגי אף שמונח האי ע"ג הצואר . והיותר נראה משום דה"א דלמאי שיכלה הסכין בשחיטת הרוב אלא מעט קודם לכן או אחר כך ואם היה הדין כן דבעינן שלא יהיו רוב הסימנים נשחטים אלא כשיעבור עליהן כל הסכין הוה בעינן שיעבור כל הסכין קודם שחיטת רובן ואחר כך יגמור השחיטה בהולכה אחרת וק"ל : (ב) ובלבד שלא יתפוס הסכין כו' קודם שישחוט הרוב וא"ת מאי איריא קודם שישחוט הרוב אלא גם אחר שישחוט הרוב אסור לדרוס מיעוט הנשאר כמו בשהייה וחלדה ונראה לי דאדלעיל מיניה קאי דקאמר שתקנו שיהא אורך הסכין כשיעור שני צוארים שבזה יוכל לשחוט רוב הסימנים ברווחא ומיירי שאינו שוחט אלא הרוב על זה מסיק וקאמר לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב רק שישחוט אותו הרוב כדינו וה"ה במיעוט הנשאר ג"כ אלא לא איירי כאן ברוצה לשחוט יותר מהרוב וק"ל : (ג) הביא ולא הוליך החיצונה כשרה הטעם דעליה עבר בשחיטה כל אורך הסכין דהיינו שני צוארים דמן הקלה שאצל הקתא התחיל לשחוט ומעביר

עליה

דרישה

פי' דברי הרמב"ם אלא ה"פ ששהה באמצע הסימנים כשיעור שחיטת מקצת סימנים וגרס (האבעיא שהה במיעוט סימנים עכ"ה) שהה כמיעוט בכ"ף וע"ד זה כמו שפירש בחלדה וכתבתיהו שם ע"ש ולקמן בסמוך . וק' לפי' הב"י ולגרסתו זו הא איתא בגמרא וברמב"ם דשיעור שהייה הוא כדי שיגביהנה וירביצנה וישחטנה והיינו שחיטה גמורה ולכל הפחות הרוב וכמ"ש הרא"ש בשם הרמב"ם שחיטה גמורה וכל"ל ובפחות מזה אין בו שיעור שהייה וכשר וב"י הקשה ג"כ זה וכתב דהאבעיא הוא במיעוט הסימנים ר"ל דלאומד דעת השוחט הו"ל ימעוט אבל יכול להיות ששהה כשיעור שהייה מ"ה קמיבעיא ליה והוא דוחק גדול :

דין דרסה סי' כד [א] **ואף** אם שחט הרוב קודם שהוליך הסכין כל אורך הצואר . כתב ב"י בשם מהרי"ן חביב דגם באזמל דיכא הכי דאין צריך להוליך כל הסכין קודם שיסיים השחיטה כי לפעמים ימצא צפור קטן שיחתוך רוב הסימן אפילו באיזמל קודם שיוליך ויביא והוא כשר בתנאי שלא יתפוס הסכין במזיד במקום אחד עכ"ל :

דין

הפנימית כשרה והחיצונה פסולה ב' אוחזין בסכין ושוחטין אפילו זה למעלה לצד הראש וזה למטה מצד החזה שאוחזין אותו באלכסון ולא חיישינן שמא ידרוס זה על זה :

(א) **חלדה** כיצד שמכנים הסכין בין סימן לסימן ל"ש שחט התחתון כהלכתו ממעלה למטה וחזר והוציאו ושחט העליון ל"ש שחט העליון ממטה למעלה שלא כהלכתו והוציאו ושחט התחתון החליד הסכין תחת העור או תחת צמר מסובך בצואר הבהמה או תחת מטלית הקשור בצוארה או שהמטלית מהודק בה בשעוה ושחט שחיטתו פסולה (ב) אבל אם המטלית פרוש על צוארה ושחט תחתיו שחיטתו כשרה והרמב"ם פסל גם בזה ולא נהירא (ג) כתב בסה"מ א צריך ליזהר כשאדם שוחט וחס על העור שלא יעשה בו קרע גדול ושוחט (ס"א ישחט) בראש הסכין ומתכסה מהעור אמנם אם שוחט באמצע הסכין אין לחוש אם ראשו מתכסה בעור כיון שהסכין במקום ששוחט בו כנגד הסימנין אינו מכוסה (ד) וה"ר אליעזר ממיץ היה מחמיר גם בזה והחליד במיעוט הסימנים מיבעיא ולא איפשיטא ולחומרא וגם בזה (ה) פרש"י במיעוט בתרא ולאחר ששחט הרוב החליד תחת המיעוט ושחטו ממטה למעלה והרמב"ם

מקום ירחה דג"כ אין להקל להכשיר שניהם בהעביר הסכין חוץ לשתיהם כמו שהכשירו הב"י ומהרש"ל דמדינא נראה לי עיקר כמו שכתבתי לפרש דברי הרא"ש ורבינו ושאין חולק עליו הלכך אין להקל גם בזה כ"ל ודו"ק. וע"ל בסי' ח' דין סכין קטן דאיכא לחלק בין בהמה לעוף : שנים אוחזין בסכין וכו' משנה שם. גרסינן בגמרא ר"פ השוחט וקרא למאי אתא דלא לשוויה גיסטרא ופירש רש"י בלשון ראשון שלא יחתוך כל המפרקת לב' דהכי משמע חטהו הוציא את דמו ותו לא עד כאן וכתב במרדכי ע"ז ול"נ דכיון ששחט הסימן אם יחתוך אחר כך גם המפרקת מאי איכפת לן ומיהו בתוספתא תניא היה שוחט וחתך את הראש בבת אחת אם נתכוון לכך שחיטתו פסולה ואם לאו שחיטתו כשרה. ר"ב. ואמר לנא ר"מ שמעשה היה שאחד שחט וחתך כל המפרקת ודקדק ראבי"ה מפרש"י ואסר ול"נ לר"מ ומפרש כך פרש"י חטהו הוציא את דמו ותו לא אין צריך יותר ע"כ גם התוס' הבינו כך דברי רש"י שהרי הקשו עליו וכתבו זה לשונם ועוד אמאי ס"ד ייחתוך המפרקת אחר שחיטת הסימנים כו' ולי ירא' דזה דקדוקו של ראבי"ה בפי' רש"י דמכח קושיא זו צ"ל שכוונת רש"י היא לפרש חטהו הוציא את דמו ותו לא יחתוך המפרקת שאם יחתוך יותר תהי' שחיטתו פסולה וגזירת הכתוב היא דפסולה מאחר שחותך המפרקת בשעת שחיטה ודומה זה לשהייה במיעוט בתרא שהכל תמהו למה לא יהא כמחתך בשר בעלמא מה שחותך אח"כ שהרי כבר נשחט הרוב וצ"ל דהל"מ כך היא כדפרישית לעיל וה"נ דכוותא וכך נוהגים בני אשכנז לחומרא אע"ג דרוב המחברים חולקים על פרש"י ובאגור אלף ל"א כתב דנוהגים להטריף גם בשחט רוב המפרקת אפילו הוליך והביא ואין לשנות כל עיקר ואף בלא מתכוין פסולה דיעבד וכשחתך עד החוט ועד בכלל ודאי כבר שחט רוב המפרקת ופסולה ולקמן בסי' כ"ח יתבאר בס"ד אם צריך כסוי ע"ש :

מצאתי בתשובה למהר"ם מ"ץ וז"ל אם שחט רוב אחד בעוף ורוב ב' בבהמה והשליכה מידו ואח"כ חזר ושחט אותו מיעוט הסימנים בעודה היה וגם שבר מפרקת בעודה חיה אם היא כשרה דיעבד אודיע כי רש"י אסר הכל אבל שאר רבותינו אינן מודים לו וכן התיר ר"ת אך בסמ"ק כתב ר' פרץ דנהגו כפרש"י ושגגה לאנשים בלי האי כמ"ש רבותינו דטבח א"צ לידע כל הדינין הנוגעין להלכות שחיטה וכמה פירושים פי' רבותינו שאין הכל בקיאין בהן עכ"ל. ובמרדכי הארוך כתב שאלה ששאל רבינו ברוך לרבינו יקר על שתוחבין הסכין במפרקת קודם שתצא נפשה וקורין לו ערופה או מכין בקופיץ על הצואר הבהמה מאחוריו ואמר שאין בו איסור שאינו דומה לשובר מפרקתה של בהמה כו' והביא שם תשובת ר"ג מ"ה דאף בשובר מפרקתה אין איסור כי אם שלא לאוכלו באומצ' חי בלא מליחה דלא כפרש"י וכן השיב רבינו משולם דאפי' נעשה ע"י נכרי אין זה גומרו ביד נכרי לאסור וכה"ג כתב בא"ז בשם כמה גאונים וכתב שם דאף לרש"י דוקא שובר אבל חותך בסכין שרי. וצריך לומר דמאי שהכשירו בחותך היינו דוקא שלא בדרך שחיטה אבל בדרך שחיטה היינו גיסטרא דלרש"י נמי אסור דה"ל מעשה פסול בשחיטה ולקמן בסי' ס"ז יתבאר בס"ד טעם מחלוקת רש"י ושאר גאונים בדין השובר מפרקת כו' :

חלדה כיצד שמכנים הסכין בין סי' לסי' ל"ש כו' משנה פרק השוחט (דף ל"ב וגמרא (דף ל') ופי' החליד כסה כמו חולדה המתכסה בעיקרי הבתים פ"ק דף כ'. החליד הסכין תחת העור כו' שם (דף ל') כל זה בעיא דלא איפשיטא ואזלינן לחומרא ופי' הרא"ש ורוב מפרשים דתחת המטלית הקשורה סביב הצואר קאמר דומיא דצמר מסובך שבצואר הבהמה ודלא כהרמב"ם שמפרשה כפשטה ומ"ה כתב עליו רבינו ולא נהירא :

כתב בספר המצות כו'. בסמ"ג בעשה וכן הוא בסה"ת. ובתוס' פ"ק (דף כ') בד"ה מפני שהוא מחליד הביאו להדיא פי' הקונטרס דפ' חטאת העוף שכשמתכסה ראשו של סכין הויא חלדה וכך הוא בהגהת אשירי לשם והכי נקטינן דאפילו דיעבד פסולה ודלא כמה שפסק בש"ע דאין לחוש לזה אלא לכתחלה אבל דיעבד כשרה דליתא כנ"ל :

והחליד במיעוט הסימנין מבעיא ולא אפשיטא ולחומרא שם ופרש"י שם : ומ"ש

שנים אוחזין בסכין ושוחטין אפילו זה למעלה לצד הרא"ש וכו' ברייתא שם (ל.) ואיצטריך משום דסד"א דמתוך שזה מושך לכאן וזה מושך לכאן ושניהם דוחקים סכין על הצואר יש לחוש שלא יתיזו הראש בבת אחת קמ"ל דלא חיישינן להכי :

כתוב בשחיטות אשכנזיות אפילו למ"ד דשהייה כשרה במיעוט קמא דקנה אפ"ה דרסה אסורה לפי שנעשה הפיסול בשעת שחיטה ובמעשה שחיטה אבל שהייה כיון ששהה אזל ליה מעשה קמא והוי כמו מלא חצי קנה פגום :

כתב המרדכי בפרק השוחט מעשה בא' ששחט וחתך כל המפרקת ודקדק ראבי"ה מפרש"י ואסר ולא נראה למהר"ם ומתוך דברי הרמב"ן שכתבתי בסמוך נלמוד דס"ל דכשר וכ"כ שהוא דעת הר"ן שהביא דבריו ולא נחלק עליהם וכ"כ שהוא דעת הרשב"א שפירש הא דאמרינן דלא לשוויה גיסטרא לענין הבלעת דם באיברים וכ"כ בעל העיטור דכשירה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב ואע"פ שכתב האגור שבאשכנז נוהגים להטריף אם שחט רוב המפרקת אפילו בהולכה והובאה כבר כתב בעל תה"ד בסי' קפ"ז דמן הדין כשרה אלא שהחמירו על עצמם :

כתב הכלבו בשם הר"ף יש ליזהר כשאדם שוחט עוף ואוחז בסימנים בשתי אצבעותיו שצריך שיאחז אותם יפה יפה שאם אינו אוחז אותם בטוב פעמים שיהיו נשמטים לכאן ולכאן ולא יוכל לשוחטן על ידי הולכה ויבא לידי דרסה ואפילו לא עשה דרסה אלא במשהו מן השוחט פסולה וכן כתב הגהות מיימון פ"ג מה"ש בשם סמ"ק :

חלדה כיצד שמכנים הסכין בין סימן לסימן ל"ש שחט התחתון כהלכתו מלמעלה למטה וכו' בפ' השוחט (ל.) אר"י א"ר החליד הסכין בין סי' לסי' ופסקו פסול מאי קמ"ל תנינא או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו ר' ישבב אומר נבילה אי ממתני' ה"א ה"מ מלמט' למעלה דלא עביד כדרך שחיט' אבל מלמעלה למטה דקא עביד כדרך שחיט' אימא שפיר דמי קמ"ל:

החליד הסכין תחת העור או תחת צמר מסובך בצואר הבהמ' וכו' (שם) תחת העור כשירה בי רב אמרי תחת העור איני יודע איבעיא להו לבי רב אמרי תחת העור איני יודע תקח מטלית מהו תחת צמר מסובך מהו תיקו וכתב הר"ן אמרי רבוותא דוקא כשכרוך על צואר הבהמ' אבל מטלית וצמר בעלמא לא וכ"כ הרא"ש תחת המטלית הקשורה סביב הצואר מהו תיקו ועבדינן לחומרא אבל אם נפל עליהו על מקום שחיט' פשיטא דלא הויא חלדה דלא בעיא אלא בנגד הקשור תמיד בצואר הבהמה דומיא דצמר וכ"כ בה"ג דמיירי שיש מכה בצואר הבהמ' ודבק עליה מטלית בשעוה ודלא כמ"ש הרמב"ם אם פירס מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית הואיל ואין הסכין גלויה ה"ז ספק נבילה ודעת הרשב"א בת"ה כדעת הרא"ש וכ"כ מדברי רש"י וכ"נ שהוא דעת סמ"ג וכן הלכה דהא קמאי ובתראי כולהו פליגי אהרמב"ם ומיהו לכתחילה נכון לחוש לדבריו :

כתב המרדכי תחת צמר מסובך מהו וצריך ליזהר בצמר דכבשים ולכך נהגו העם למרוט הצואר בעופות שלא יחלידו תחת הנוצה ואע"פ דאיכא צער בעלי חיים :

כתוב בספר המצות צריך ליזהר כשאדם שוחט וחס על העור וכו' עד והרא"ש היה מחמיר גם בזה הכל בסמ"ג וכתבו בגמ"יי בפ"ג דלא הכשיר סמ"ג בשוחט באמצע הסכין וראשו מתכסה בעור אלא בדיעבד דוקא ואף על פי שמפשט דברי סמ"ג משמע דלכתחילה נמי קאמר דאין לחוש כיון שהרא"ש אוסר נכון לחוש בדבר לכתחיל' :

והחליד במיעוט הסימנים מיבעיא ולא איפשיטא ולחומרא בפרק השוחט (שם) ופרש"י לאחר ששחט רוב הסימנים בהכשר החלידה תחת מיעוט הנשאר משניהם או מאחד מהם מי אמרינן הא אישתחיט רוב הסימנים שפיר או דילמא כולה חדא שחיטה היא ואית ביה חלדה ור"ת מפרש החליד במיעוט הסימנים היינו במיעוט קמא וקא בעי לרב יהודה דמכשר תחת העור כדאיתא בגמרא דילמא אם תחב הסכין תחת מיעוט הסימנים וחתך הרוב הויא חלדה טפי א"ד אפילו אמרי בי רב דאמרי תחת העור איני יודע היינו משום דשחיטה לא שייכא בעור והויא חלדה לפי שהוא שלם אבל סימנין דשייכא בהו שחיטה ואפ"ה א"צ לשחוט אלא הרוב האי מיעוט שעל הסכין הוה כאילו כבר נחתך דלא הוי חלדה וצ"ל שקודם שהחליד חתך העור והחליד אח"כ תחת המיעוט הראשון של הסימן דאל"כ ה"ל תחת העור וכבר איפליגו בי רב יהודה ואמרי בי רב ומאי קא מיבעיא ליה וה"ר אושעיא מפרש החליד במיעוט הסימנים היינו שאחר ששחט רוב סימן אחד בבהמה החליד הסכין תחת אותו מיעוט הנשאר ושחט סימן השני אף את"ל תחת העור וצמר מסובך ומטלית לא הויא חלדה היינו משום דלא חשיבי כבהמ' או דילמא אף את"ל דתחב הוי חלדה הכא שאני כיון שנשחט הרוב המיעוט הנשאר כחתוך דמי ולא שייכא בעיא זו לפי' ה"ר אושעיא אלא בבהמה דאילו בעוף כיון שנשחט רוב סימן אחד הוכשר ותו לא פסיל ביה חלדה וכתב הרא"ש ותמהני על הרי"ף שלא הביא בעיא דהחליד במיעוט הסימנים והביא בעיא דשהה במיעוט הסימנים והר"ן כתב שסובר הרי"ף דלרב יהודה דמכשר תחת העור מיבעיא אי מיעוט בתרא דסימן קמא דמי לעור כיון דלא מעכב כעור א"ד לא דמי לעור דמיעוט סימנים איתנהו בשחיטה א"כ דאפילו לבי רב מיבעיא מי אמרי' כי דמספקא להו בתחת העור במיעוט הסימנים פשיטא להו

פרישה

עליה כל הסכין עד ראשו אבל על הפנימית לא עבר רק חצי הסכין שאצל הקתא ופוסק כשמגיע ראש הסכין למילונה וה"ה דאם לא פסק והביא גם על הפנימית כל אורך הסכין שהוא כשרה אלא אורחא דמילתא נקט (ויש להקשות לפי דברי ב"י הלא כבר כתב הרא"ש דא"כ להאריך כדי אורך כל הסכין וא"כ גם כאן הו"ל להכשיר להסניה מאחר שהיה בידו להעביר עליו כל הסכין. ולדברי רכ"ש א"ש דחשיב לאותו בהמה שאנו פוסלין אותה כמו קתא של סכין ודו"ק עכ"ה) וכן איפכא הוליך ולא הביא שאז על הפנימי עבר כל אורך הסכין שהתחיל מראש הסכין ופוסק אצל הקתא הלכך הפנימית כשרה אבל על החיצונה לא עבר אלא חצי הסכין מראשו ועד חציו הלכך פסולה ב"י. ופשט זה הוא דחוק דמאן יימר דאורחא דמילתא שאין מוליך כל אורך ושמעתי בשם רכ"ש שפירש שפנימית קאי אאשפה או אדופן וכותל של בית שהוא שוחט בצידו ומילונה ר"ל אותה שהיא סמוכה אליו והשוחט כשהוא שוחט מניח אורך הסכין על רוחב הצואר של בהמה הלכך בשוחט שני בהמות והביא ולא הוליך אז עבר כל הסכין על אותה בהמה שהיא אצלו הנקראת המילונה וכשרה ואם הוליך ולא הביא אז עבר כל הסכין על אותה שסמוכה לדופן הבית וכשרה והיינו הפנימית :

דין חלדה (א) חלדה בלשון אשכנז "פר "בארגין מולדה נקראת ע"ש שמטמנת עצמה בארץ רכ"ש וחלדה איסורו הלכה למשה מסיני גם יש לה אסמכתא משום שנאמר מן שמע לשונם מה מן במשיכה אף שחיטה צריך להיות במשיכה. וכל שהסכין מכוסה תחת העור או צמר או מטלית דשחיטה אינה גלויה אסרינן מטעם חלדה : (ב) אבל אם המטלית פרוש כו' והרמב"ם פוסל גם בזה. טעמו דבגמרא אבעיי' פרוש על הצואר מטלית מאי ולא אפשיטא ולחומרא ורבינו מפרש האבעיא במהודק בשעוה והרמב"ם מפרשה אף בלא מהודק וכתב ב"י שיש לחוש לדבריו לכתחילה : (ג) כתב בס"ה צריך ליזהר כשאדם שוחט כו' ושוחט בראש הסכין ומתכסה מהעור הלשון אינו מדוקדק שאמר ושוחט ומתכסה משמע שכך רגילין לעשות ששוחטין ואף על פי שהיא ודאי מתכסה ומאי אמר צריך ליזהר במאי יהא נזהר. ונראה דכשהוא שוחט בראש הסכין עצמו ר"ל בשליש ראשונה של סכין לצד החודה רוב פעמים הוא מתכסה לגמרי ואסור משום חלדה לכך אמר דצריך ליזהר הנוהגין לשחוט בראש הסכין שיכוונו שבמקום הסכין ששוחטין בו יהא מגולה וזה מותר אף שבראשו ועוקצו של סכין הוא מכוסה וכזה נוהגין לעשות אלא שצריכין ליזהר שלא יבא מכשול לידי בקלות כיון שגם מקום השחיטה הוא בחלק ראש הסכין אבל כששוחט באמצע הסכין א"צ ליזהר דודאי מקום השחיטה מגולה : (ד) והר"ר אליעזר ממיץ החמיר גם בזה וכן הלכה לכתחילה ב"י : (ה) פירש רש"י במיעוט בתרא

הדרושי הגהות

כד א הלשון אינו מדוקדק שאמר ושוחט ומתכסה משמע שכך רגילין לעשות ששוחטין ואע"פ שוודאי היא מתכסה ומאי אמר צריך ליזהר במאי יהא נזהר ונראה דכשהוא שוחט בראש הסכין עצמו ר"ל בשליש ראשונה של הסכין לצד החודה רוב פעמים הוא מתכסה לגמרי ואסור משום חלדה לכך אמר דצריך ליזהר הנוהגין לשחוט בראש הסכין שיכוונו

[א] (ו) והרמב"ם פירש במיעוט קמא שהחליד תחת מיעוט הראשון ושחטו ממטה למעלה ואח"כ גמר השחיטה כדרכה (ז) [ב] וכן אם שחט רוב סימן אחד בבהמה והחליד הסכין תחת מיעוט הנשאר ושחט סימן השני אבל הֶחליד במיעוט בתרא כשרה (ה) וא"א ז"ל כתב (ו) כרש"י :

(א) **הגרמה** כיצד ששחט שלא במקום שחיטה וכבר כתבתי לעיל מקום השחיטה בקנה משפוי כובע ולמטה (ב) ואם שחט למעלה ממקום שחיטה או שהתחיל לשחוט במקום שחיטה ושחט מעט והטה הסכין חוץ למקום שחיטה וגמרה שם שחיטתו פסולה (ג) אבל אם שחט הרוב במקומה והטה כלפי מעלה וגמרה

לכו דחלדה גמורה היא הואיל ואיתנהו בשחיטה או דילמא אף במיעוט סימנים מספקא להו ועלתה בתיקו ולחומרא ולפי שיטה זו לא הוצרך הרי"ף לכתוב בעיא זו דכיון דתחת העור אסורה מספיקא כ"ש תחת מיעוט הסימנים והרמב"ם כתב בפ"ג וכן אם שחט מיעוט הסימנים בהחלדה וגמר השחיטה שלא בהחלדה ה"ז ספק נבילה כראה מדבריו שהוא מפרש בעיא זו שחט מיעוט הסימנים בחלדה וגמר שחיטתו שלא בהחלדה מהו מי אמרינן שיעור הכשר שחיטה דהיינו רוב סימנים בעינן בהחלדה א"ד אפילו מיעוט בהחלדה פסל תיקו ולחומרא: **ומ"ש** רבינו שהרמב"ם פי' שהחליד הסכין תחת מיעוט הראשון וכו' וכן אם שחט רוב סימן אחד בבהמה והחליד הסכין תחת מיעוט הנשאר וכו' איני רואה מהיכן למד רבינו לומר שהרמב"ם מפרש הבעיא כן ומה שכתבתי הוא הנכון ומבואר בדבריו ומיהו לענין הדין נראה דכל הני גווני אסור דלא גרעי מתחת העור : ומ"ש אבל החליד במיעוט בתרא כשרה כ"כ מדבריו בפ"ג וכ"כ הרא"ש בשמו בפרק השוחט וכתב שסמך על התוספתא שמכשרת שהייה במיעוט בתרא וה"ה לאידך : **ומ"ש** וא"א ז"ל כתב כרש"י בפרק הנזכר כתב דיש להחמיר כדברי רש"י ונתן טעם לדחות דברי התוספתא מהלכה מדלא מייתי לה תלמודא למיפשט מינה דשהייה וחלדה כשירה במיעוט בתרא אלמא קים ליה דלאו דסמכא היא משום דלא מיתניא בי רב חייא ור' אושעיא וכ"ל דלא אמר הרב ז"ל דברים הללו אלא לפי שיטת רש"י ופירושו דאילו לדברי שאר מפרשים אין לדחות התוספתא מהלכה מדלא מייתי לה תלמודא למיפשט מינה בעיית רב פפא דהא איכא ענין לבעיית רב פפא והרב עצמו ז"ל כתב אח"כ שהפירוש הנכון הוא פי' ה"ר אושעיא ומפני כך לא כתב רבינו וא"א ז"ל הסכים לדברי רש"י דהא לעיקר הדין לא הסכים עם פירושו אלא עם פי' ה"ר אושעיא ומשום חומרא בעלמא הוא דכתב דיש לנו להחמיר כדברי רש"י ולא נסמוך על התוספתא ואע"פ שבפ"ק דחולין כתב דמסתבר כדברי ריב"ס דפסל במיעוט בתרא בשהייה וחלדה ודרסה ומכשר בהגרמה ועיקור אין כח בסברא בעלמא לדחות תוספתא אחת מהלכה ואע"פ שגם המרדכי כתב להחמיר מ"מ לענין הדין כ"ל דשפיר סמכינן על התוספתא כיון דלא חזינא בהדיא דדחי לה תלמודא וכ"ש שהרמב"ם ז"ל כתבה לפסק הלכה ומיהו במקום שפשט המנהג כדברי רש"י כמו באשכנז ובצרפת אין לפרוץ גדרם :

הגרמה כיצד ששחט שלא במקום שחיטה וכבר כתבתי לעיל מקום השחיטה בקנה כו' ואם שחט למעלה ממקום שחיטה או שהתחיל לשחוט במקום שחיטה ושחט מעט והטה הסכין חוץ למקום שחיטה וגמרה שם שחיטתו פסולה בפ"ק דחולין (ט ·) פי' רש"י לשון הגרמה שמכריע ידו לצאת חוץ ממקום הכשר השחיטה כמו היה שוקל לו עין בעין נותן לו את גירומיו ואהא דתנן בההוא פירקא (יח ·) השוחט מתוך הטבעת ושייר בה מלא החוט על פני כולה שחיטתו כשרה ר"י ב"ר יהודה אומר מלא החוט על פני רובה ובגמרא (יט ·) אריב"ל מוגרמת דרבנן כשירה לר"י בר יהודה מוגרמת דר"י בר יהודה כשרה לרבי חנינא בן אנטיגנוס ואסיקנא והלכתא כר' חנינא בן אנטיגנוס דקאי רב נחמן כוותיה דאכשר משפוי כובע ולמטה : ומ"ש אבל שחט הרוב במקומה והטה כלפי מעלה וגמרה שם כשירה אפי' למי שפוסל שהייה וחלדה במיעוט בתרא כבר כתבתי אצל דיני שהייה ואצל דיני חלדה שכתב הרא"ש דמסתבר כדברי ריב"ס דפסל שהייה חלדה ודרסה במיעוט בתרא ומכשר ביה הגרמה ועיקור ונתן טעם להגרמה משום דלאו מקום שחיטה הוא הוי כאילו חתך ברגל אחר שחיטה (ז) : ומ"ש דבזה הכל מודים דהא ליכא רובא בשחיטה וחיותא נמי כי נפקא בהגרמה קא נפקא ופשוט הוא שם בגמרא : ומ"ש אבל אם שחט הרוב במקומה והטה כלפי מעלה וגמרה שם כשרה אפי' למי שפוסל שהייה וחלדה במיעוט בתרא אינו ר"ל דרש"י גופיה מכשיר בזה שהרי בסמוך כתב להדיא דאף בזו פוסל רש"י אלא ר"ל אף הרא"ש שכתב להחמיר כרש"י ולפסול במיעוט בתרא בשהייה וחלדה מ"מ בהגרמה ס"ל דאין לפסול כמו שהוכיח הרא"ש מסוגיא דפ"ק דחולין והקשה על רש"י דפוסל אף בזה גם כתב שם בשם ריב"ס דהא דעלתה בתיקו במיעוט בתרא דשהייה וחלדה ופשיטא לן בהגרמה דאזלינן בתר רובא ה"ט משום דהגרמה לאו מקום שחיטה הוא והו"ל כאילו הוליך ברגל אחר שחיטה אבל שחט בשהייה ודרסה וחלדה במיעוט בתרא כיון דבמקום שחיטה הוא אזלינן בה לחומרא וכן נמי אם אחר שחיטת הרוב עקר המיעוט כיון דלא הוי דרך שחיטה כשר וכן מסתבר ע"כ ומצאתי למהרש"ל שכתב וז"ל ולפ"ז מ"ש רבינו בסמוך שיש אוסרין אפי' הגרים שליש ושחט שני שלישים מכ"ש שיש לאסור שהה או החליד במיעוט קמא אפי' בקנה ולא אמרינן דמ"ש מחצי קנה פגום דא"כ הגרים שליש ושחט ב' שלישים כ"ש דניחא הכי . ואדרבא אמינא אפילו מאן דפליג אהגרים (שליש) ושחט ב' שלישים משום שאינו מקום שחיטה אבל בשהה והחליד מודה גם מסתבר לומר הכי דמאי שנא מיעוט בתרא שכבר הכל שחוט כראוי ואפי' הכי אסרינן מאחר דנעשה כעין פסול בענין שחיטה כ"ש במיעוט קמא עכ"ל ודברים ברורים הם : (הגהה ולא כמ"ש מהרו"ך בסוף דין חלדה דבמיעוט קמא של קנה לא נאסר משום חלדה מידי דהוה אמלא חצי קנה פגום ושרא ליה מאריה עכ"ה) : ומ"ש

ומ"ש והרמב"ם פי' במיעוט קמא שהחליד תחת המיעוט הראשון צריך לפרש לפ"ז שקודם שהחליד חתך העור והחליד אח"כ תחת מיעוט הראשון של הסימן דאל"כ הו"ל תחת העור ובלאו הכי פסולה וכ"כ התוס' והרא"ש לדעת ר"ת שגם הוא פי' החליד תחת מיעוט קמא : **ומ"ש** וכן אם שחט רוב סימן אחד בבהמה כו' נראה מדברי רבינו שהוא סובר לפרש גם בכך דברי הרב רבינו משה בר מיימוני ושעל זה נמי כתב הרמב"ם דהוי חלדה ומפני שהרמב"ם סתם דבריו וכתב שחט מיעוט סימנין בחלדה וגמר השחיטה שלא בהחלדה הרי זה ספק נבילה ע"כ ואח"כ כתב דכשרה אם דרס במיעוט בתרא שהרי נשחט שיעור כראוי אם כן בהכרח צריך לפרש דבריו שאמר שחט מיעוט סימנין בחלדה דר"ל דמיעוט קמא שחטו בהחלדה ממטה למעלה ואח"כ גמר השחיטה שלא בהחלדה א"נ ששחט רוב סימן אחד בבהמה ואחר כך שחט מיעוט אחרון של סימן ראשון בחלדה ממטה למעל' ואח"כ גמר לשחוט סימן השני שלא בהחלדה אבל החליד במיעוט בתרא כשר גם הר"י בר ששת פי' דברי הרמב"ם על שני דרכים אלו ע"ש בסי' קפ"ז אכן דברי הב"י נראין נכונים שפי' דברי הרמב"ם כפשטן שהחליד תחת העור או צמר מסובך ושחט כדרכו מלמעלה למטה מיעוט הסימנים ואח"כ הוציא הסכן וגמר שחיטתו בהכשר שלא בהחלדה דע"ז קא מיבעיא ליה החליד במיעוט הסימנים כו' לדעתו וה"ה בחתך העור תחלה ואח"כ תחב הסכין בין סימן לסימן ושחט המיעוט מלמעלה למטה בהחלדה ואח"כ הוציא הסכין וגמר שחיטתו שלא בהחלדה גם כן מלמעלה למטה והתוס' פי' עוד בשם ר"ת דמיבעיא ליה בתחב הסכין תחת מיעוט הראשון ושחט ברוב שלמטה ממנו כדרכו מלמעלה למטה ולא שחט המיעוט שעל הסכין כל עיקר : וכתבו עוד שהר"א פי' שהחליד הסכין תחת מיעוט אחרון הנשאר של סימן ראשון בבהמה ושחט סימן השני בהחלדה ואפשר דמ"ש רבינו וכן אם שחט רוב סימן אחד בבהמה והחליד הסכין תחת מיעוט הנשאר וכו' רצונו לומר דבשעה שהחליד תחת מיעוט הנשאר שחט סימן ב' כדרכו מלמעלה למטה ולא שחט המיעוט הנשאר מסימן הראשון כלל והיינו פי' דר' אושעיא . ולענין מעשה ראוי לחוש לכל הפירושים דבכל ענין דאיכא חלדה במקצת פסולה: **ומ"ש** וא"א כתב כרש"י שם כתב דיש להחמיר כרש"י ואע"ג שכתב דהפי' הנכון הוא פי' הר"א מ"מ ס"ל דאין נכון להקל נגד רש"י וכן פי' הב"י וע"ד זה כתבתי גם למעלה בה' שהייה גבי סכין רעה ע"ש . ואיכא למידק אמאי איבעיא לן בשהייה וחלדה במיעוט ולא מיבעיא לן הכי בכל הה' הלכות באירע פסול במיעוט ואפשר דכששאלו בשהייה ה"ה והוא הטעם בדרסה דשניהם אינן פוסלין אלא בסימן ולא בעור אלא דבחלדה כיון דדינו לפסול בתחת העור וצמר מסובך מיבעיא לן באם תמצא לומר דשהייה ודרסה פוסלין במיעוט חלדה לא פסלה אלא בתחת העור וצמר אבל תחת המיעוט לא הו"ל חלדה או דילמא דכ"ש דפסלה חלדה בסימנים גופייהו ועיין בתשובת הרשב"א סימן שס"ז בשאלה ששאל הרא"ש בענין זה . כתב במרדכי תחת צמר מסובך מהו תיקו ולחומרא וצריך ליזהר בצמר דכבשים ולכך נהגו העם למלוג הצואר בעופות שלא יחלידו תחת הנוצה ואע"פ דאיכא צער ב"ח עכ"ל : **הגרמה** כיצד ששחט שלא במקום הכשר שחיטה וכו' משנה וגמרא פ"ק דחולין (י"ח) ופי' רש"י שהוא מלשון הכרעה כמו הי' שוקל לו עין בעין נותן לו גירומיו : ומ"ש וכבר כתבתי לעיל כו' בסימן כ' ושם נתבאר הלכה למעשה ע"ש : ומ"ש ואם שחט למעלה ממקום שחיטה כלומר שכל השחיטה היא למעלה : ומ"ש או שהתחיל כו' כלומר או ששחט מיעוט הראשון לבד במקום שחיטה ואח"כ גמר הרוב חוץ למקום שחיטתו פסולה

דרכי משה

(ו) וכתב מהרי"ו וחלדה פסולה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט עכ"ל : (ז) אמנם מהרי"ו פסק דאפי' במיעוט בתרא פסול וכדעת רש"י בסמוך : ואנן

פרישה

בתרא דלאחר ששחט הרוב היינו רוב שניהם : (ו) והרמב"ם פי' במיעוט קמא כו' ושחטו ממטה למעלה אע"פ שהרמב"ם סובר אפי' תחת מטלית שחיטתו פסולה וכ"ש דין זה . היינו כשהחליד תחת מטלית ושוחט מלמעלה למטה דאז אין השחיטה מגולה אבל כאן שחתך זה המיעוט מלמטה למעלה ואח"כ שוחט כדרכו וה"א זה המיעוט שחתך מלמטה למעלה נחשב לאין הואיל ושחט הנשאר שחיטה ראויה קמ"ל ועיין בב"י : (ז) וכן אם שחט כו' והחליד תחת מיעוט הנשאר ושחט סימן השני פי' שלא חתך במיעוט הנשאר מסימן ראשון אלא שחט סימן השני לחוד אבל אם שחט מיעוט הנשאר ממטה למעלה ואח"כ שחט סימן השני ס"ל דשחיטתו כשרה דמה ששחט המיעוט הנשאר ממטה למעלה בזה לא נפסלה השחיטה הואיל ורוב הסימן נשחט כראוי וגם הסימן השני נשחט כראוי אלא דמיירי שהחליד תחת מיעוט הנשאר ושחט מלמעלה למטה הסימן השני נמצא ששוחטו בחלדה שאין הסכין מגולה וה"א הואיל ורוב סימן הראשון נשחט הוי כאילו גם זה המיעוט נשחט הוא ולא דמי להחליד תחת העור דשם לא התחיל בו שום סיתוך למימר עליו כחתוך דמי קמ"ל דלא ועד"ר : (ח) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כרש"י כתב ב"י דלא פסק הלכה כרש"י מכח דינא אלא מכח חומרא בעלמא דיש לנו להחמיר כמותו במקום שנהגו כרש"י כמו באשכנז ובצרפת ולא לפרוץ גדרם ולכך כתב רבי' דכתב כרש"י ולא כ' דהסכים לפירש"י ועוד דבהדיא כתב הרא"ש דפי' הנכון הוא פי' רבי אושעיא שמפרש האבעיא לאחר ששחט רובו של סימן א' בבהמה החליד הסכין תחת מיעוט הנשאר ושחט הסימן השני ע"ש וכן לעיל בשהייה סבר כרבי אושעיא אלא שהחמיר כרש"י :

דין הגרמה (א) **הגרמה** פ"ק דחולין פי' רש"י ל' הגרמה שמכריע ידו לצאת חוץ ממקום הכשר שחיטה כמו היה שוקל לו עין בעין נותן לו את גירומיו :

(ב) ואם שחט למעלה ממקום שחיטה כו' דקדק רבינו לומר בקנה למעלה דדוקא למעלה שייך דין זה דאם הגרים במיעוט כשר אבל בקנה למטה דינו כושט שנקובתו במשהו וכתב רבינו בסמוך דאין בושט דין הגרמה וכן כתב ב"י ע"ש : (ג) אבל אם שחט הרוב וכו' והטה

דרישה

דין חלדה [א] **והרמב"ם** פי' במיעוט קמא כו' ז"ל הרמב"ם פ"ג מה"ש וכן אם שחט מיעוט סימנים בהחלדה וגמר השחיטה שלא בהחלדה ה"ז ספק נבילה עכ"ל ורבי' שפי' דברי הרמב"ם שהחליד במיעוט קמא קאי כפי שיטתו דלעיל גבי שהייה פי' ג"כ דברי הרמב"ם ששהה במיעוט קמא ר"ל ששהה בשחיטת מיעוט סימן הראשון וכן מפרשו כאן שהחליד במיעוט סימן הראשון אבל הב"י תמה על רבינו מהיכן למד לפרש דברי הרמב"ם כן ומפרשו בע"א גם בדין שהייה פירשו בע"א וכמ"ש פירושו בסמוך : [ב] ומ"ש רבי' וכן אם שחט כו' הוא דעת רבי אושעיא שכתב התוס' והרא"ש כן בשמו ומה שהביא ב"י לשונו וכתב בשמו ושחט מיעוט השני כראה ע"ש שהרי בתוס' והרא"ש איתא להדיא ושחט "סימן השני אבל א"ל דדעת רבי' הוא בהאי "וכן "אם "שחט כו' שכתב לפרש כן דעת הרמב"ם דהא רבי' מפרש דברי הרמב"ם דאיירי במיעוט קמא כדעת ר"ת ואין זה נכלל בשם מיעוט קמא . גם התוספות שכ"כ בשם ר"ת שפי' במיעוט קמא לא פירשו במיעוט בתרא דקמא ואף שרבי' כתב לעיל בדין שהייה על דברי הרמב"ם שפי' ששה במיעוט סימנים דר"ל במיעוט קמא מסיק וכתב ז"ל ובבהמה אף בקנה כגון ששהה לאחר ששחט רובו אינו ר"ל שמפרש כן האבעיא דששה במיעוט דזה ודאי אינו דלכ"ע ודאי זה ששהה בין סימן לסימן הוא שהייה גמורה דמה לי ששהה בין סימן לסימן או מעט קודם שגמר סימן הראשון הא עכ"פ שהה בין סימן לסימן אלא בא לומר דלהרמב"ם דלא ס"ל כרש"י לפסול במיעוט בתרא לא מצינו שום צד שהייה בקנה בעוף אבל בבהמה מצינו ודאי שהייה בקנה במיעוט בתרא אבל ספק שהייה דאבעיא דרב הונא בר נתן לא מצינו לדעת הרמב"ם כ"א בושט ובמיעוט קמא אלא ודאי שמ"ש "וכן כו' הוא דעת רבי אושעיא ובזה יתישב נמי דלא תקשה למה לא כתב כן רבי' בשם ר' אושעיא . ונמצא ג' חילוקים בדין זה "דעת הרמב"ם שהוא דעת ר"ת שמפרש במיעוט קמא ואע"פ שפירשו התוס' שם עוד מיעוט אחר דר"ת בע"א לא הביאו רבי' שאין ל' האבעיא משמע כן כי צריכין לדחוק בפירוש האבעיא להסיא פי' ע"ש וב"י הביאו . "ודעת רבי אושעיא שמפרש במיעוט בתרא דקמא . "ודעת רש"י שמפרש במיעוט בתרא . וב"י שכתב

ומ"ש ודוקא ששחט רוב חלל הקנה מימרא דרב ושמואל שם : ומ"ש ורש"י פוסל גם בזה כו' לא קאי למאי דסמיך ליה אלא ארישא דמילתא קאי שכתב אבל שחט הרוב במקומו והטה כלפי מעלה כו' ודברי רש"י הם בפ' השוחט (דף ל') בבעיא דהחליד בסימנים כו' : ומ"ש וא"א לא פסק כמותו במה שפוסל שחט ב' שלישים והגרים שליש בפ"ק דחולין כתב להקשות על רש"י בזה ובסמוך כתבתי דבריו : ומ"ש ובענין שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש או איפכא יש אוסרין הכל ואפי' הגרים שליש ושחט ב' שלישים כ"פ הרשב"א בת"ה וטעמו דפסק כלישנא קמא דרב הונא דאמר מחלוקת דר"י בר יהודה ורבנן בששחט ב' שלישים והגרים שליש אבל הגרים שליש ושחט שני שלישים ד"ה פסולה דכי נפקא חיותא בעינן רובא בשחיטה וליכא ומטעם זה נמי פסולה בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש דאע"ג דשחט רובא מ"מ כי נפקא חיותא בהגרמה נפקא ובהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש אע"ג דנפקא חיותא בשחיטה מ"מ ליכא רובא בשחיטה : ומ"ש והרמב"ם מכשיר הכל חוץ מהגרים כו' בפ"ג כתב כן וטעמו דפסק כרב יהודה דאמר דרובא בשחיטה בעיא ואע"ג דנפקא חיותא בהגרמה לית לן בה : ומ"ש ולזה היה נוטה דעת א"א ז"ל כן יראה מדבריו פ"ק דחולין אבל לא פסק כן בפירוש ע"ש : ומ"ש וכל זה בקנה כו' ור"ל אף למאן דפליג ארש"י ומכשיר בזה בקנה מ"מ בושט פסול לכולי עלמא וכן כתב הרא"ש בפרק אלו טריפות (דף קנה ע"ד) ומבואר לשם דבבהמה אפי' שחט רוב הושט תחלה ואח"כ הגרים בתורבץ ואח"כ שחט כל הקנה כהלכתו פסולה השחיטה וזהו שהאריך גם רבינו וכתב שאם שחט בו כל שהוא קודם גמר הכשר השחיטה פסולה כו' לאורויי לן דאף על פי שכבר שחט רוב הושט הוי הגרמה ולא אמרינן דמה שהגרים בתורבץ הו"ל כחותך ברגל ואין בו דין הגרמה דכששחט רוב הושט הוי כאילו שחטו כולו אלא הוי הגרמה ופסלה וכתב ה"ר ירוחם דה"ה בקנה לצד כנפי ריאה שייך הגרמה ופשוט הוא ולפי זה לא הוי כשר שום הגרמה בושט או בקנה לצד כנפי הריאה אלא בשחט ב' שלישים והגרים שליש . כתב מהרי"ו והגרמה אסורה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט ע"כ וכ"כ שאר האחרונים וז"ל מהרש"ל לוריא ויש שכתבו ואנו נוהגים להחמיר כרש"י לאסור כל הגרמה וליתא דלא נהגו בצרפת ואשכנז כרש"י אלא בשהייה וחלדה ולא בהגרמה וכמו שחילק ריב"ש עיין באשיר"י עכ"ל ואני אומר אולי דבזמן האשיר"י כך היו נוהגים אבל עכשיו נתפשט המנהג לאסור הכל ואין לשנות ולהקל נגד רש"י ז"ל כנראה לי : **עיקור** פירש"י ששחט בסכין פגומה ונעקרו הסימנין פירוש שכיון שהסכין פגום אינו שוחט כי אם קורע ועוקר בסימנין

וגמרה שם כשרה (ד) אפילו למי שפוסל שהייה וחלדה במיעוט בתרא (ה) [א] ודוקא ששחט רוב חלל הקנה אבל ברוב הטבעת לא סגי לפי שאינן מקיפות את כל הקנה ואע"פ ששחט רובן עדיין לא שחט רוב הקנה חוץ מטבעת העליונה שהיא מקפת כל הקנה (ו) ורש"י פוסל גם בזה שכתב (ז) בין שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש בין הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש ואפילו שחט שני שלישים והגרים שליש (ח) הכל פסול וא"א הרא"ש ז"ל לא פסק כמותו במה שפוסל שחט שני שלישים והגרים שליש ובענין שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש או איפכא יש (ט) אוסרין הכל ואפי' (י) הגרים שליש ושחט שני שלישים (יא) והרמב"ם הכשיר הכל חוץ מהגרים. שליש ושחט שליש והגרים שליש (יב) אבל שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש או הגרים שליש ושחט שני שלישים כשירה (יג) ולזה היה נוטה דעת א"א ז"ל וכל זה בקנה (יד) אבל בושט אפילו אם שחט בו כל שהוא חוץ למקום שחיטה קודם גמר הכשר השחיטה פסולה אע"פ שנגמר כל השחיטה (ס"א בהכשר) לפי שנקובתו במשהו :

עיקור (א) פירש רש"י ששחט בסכין פגומה ונעקרו הסימנין (ב) [א] ובה"ג כתב שנעקר הסימן ב (ג) או נשמט ממקומו ואח"כ

ומ"ש ודוקא ששחט רוב חלל הקנה אבל ברוב הטבעת לא סגי וכו' חוץ מטבעת העליונה בפ"ק דחולין (יח:) רב ושמואל דאמרי תרווייהו הלכה כר"י בר' יהודה בטבעת הגדולה הואיל ומקפת את כל הקנה ואין הלכה כמותו בשאר טבעות ופירש"י כר"י בר' יהודה דרובה ככולה : ומ"ש ורש"י פוסל גם בזה לא קאי למאי דסמיך ליה אלא ארישא דמלתא קאי שכתב אבל שחט הרוב במקומה והטה כלפי מעלה וכו' : ומ"ש בין שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש וכו' ואפי' שחט שני שלישים והגרים שליש הכל פסול בפרק השוחט גבי בעיא דהחליד במיעוט הסימנים כתב כן ונתן טעם משום דמספקא לן דילמא סבירא לן כרבנן טרופאי דמטרפא בכל חדא מינייהו ועבדינן לחומרא : ומ"ש וא"א ז"ל לא פסק כמותו במה שפוסל שחט שני שלישים והגרים שליש כבר כתבתי טעמו אבל דיני שהייה וחלדה : ומ"ש ובענין שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש או איפכא יש אוסרים הכל וכו' בפ"ק דחולין (כט) הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש רב הונא אמר כשירה משום דכי נפקא חיותא בשחיטה נפקא ורב יהודה אמר טריפה משום דבעינן רובא בשחיטה וליכא שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש ר"י אמר כשרה רב הונא אמר טריפה ופסק הרמב"ם בפ"ג כרב יהודה וכתב הר"ן שהרז"ה והרמב"ן אמרו דלא מכרעא מילתא הילכך נקטינן כחומרי תרוייהו ולעולם לא מכשרינן עד דאיכא רוב שחוט בבת אחת בין בתחילה בין בסוף דכה"ג בין לרב הונא בין לרב יהודה כשירה דהא איכא רובא בשחיטה וכי נפקא חיותא בשחיטה נפקא והרשב"א החמיר עוד ואמר דכחד לישנא דאמר התם רב הונא א"ר אסי קי"ל ולא מכשרינן אלא בשחט שני שלישים והגרים שליש אבל הגרים שליש ושחט שני שלישים פסולה דכי נפקא חיותא בעינן רובא בשחיטה וליכא וטעמו מדנקט סתמא דתלמודא כי האי לישנא לאיסורא וכן דעת התוספות : ומ"ש רבינו על דברי הרמב"ם ולזה היה נוטה דעת א"א ז"ל הוא ממ"ש בפסקיו ורוב הפוסקים פסקו כרב יהודה וכן רב נחמן סבר כרב יהודה עכ"ל ולפי שהרא"ש לא ביאר דעתו בפירוש לא כתב רבינו וכ"פ א"א ז"ל ומפני שכתב שרוב הפוסקים פסקו כן ולא חלק עליהם כתב שלזה היה נוטה דעתו ובעל העיטור כתב ג"כ דהלכתא כר"י ורבינו ירוחם כתב דבשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש הסכימו רוב הפוסקים לפסול ואין לדבריו עיקר שהרי הרא"ש העיד בהיפך וכדבסמוך : ולענין הלכה כיון שהרמב"ם ועיטור ורוב הפוסקים פסקו כרב יהודה והרא"ש נראה שסובר כן מדלא נחלק עליהם הכי נקיטינן (ח) : ומ"ש רבינו וכל זה בקנה אבל בושט אפילו אם שחט בו כל שהוא חוץ למקום שחיטה קודם גמר הכשר שחיטה פסולה וכו' כ"כ הרא"ש בפרק א"ע והרשב"א בת"ה ופשוט הוא וכן נמי אפי' בקנה דוקא למעלה לצד הראש שייך הגרמה משום דאינו נפסל שם אלא בפסיקת הרוב דאילו למטה כיון דקיי"ל בין כנפי הריאה

דרכי משה

(ח) ואנן לא נוהגין כן אלא כדברי מהרי"ו :

ועיין

דרישה

שכתב איני רואה מהיכן למד רבינו לומר שהרמב"ם מפרש הבעיא כן גם כן כיון למ"ש שמתמה מנה לן לפרושי דברי הרמב"ם שפירש "במיעוט "קמא ואף שמציין הב"י גם האי וכן אם שחט כו' לרווחא דמילתא נייהו לומר אף אם תאמר שכוונת רבינו היה על וכן כו' ג"כ קשה מהיכן למד כו'. ונראה שגם הב"י קאי כפי שיטתו שמפרש לעיל דברי הרמב"ם בשהה במיעוט סימנים דר"ל ששהה בשחיטתו כשיעור שחיטת מיעוט הסימנים שעיקר שהייה בשהה כשיעור שחיטה ומיבעיא שהה במיעוט גרס "כמיעוט "בכף וגם גבי חלדה מפרש דבריו כן שעיקר דין חלדה ששחט כל הסימן בהחלדה וקא מיבעיא אם שחט מיעוט סימנים בהחלדה מאי ולפ"ז לא יצטרך לפרש דברי הרמב"ם שהחליד תחת מיעוט הסימן אלא איכא למימר החליד בין סימן לסימן ושחט מיעוט סימן בהחלדה ואח"כ שחט הנשאר כראוי. והא דאסרינן חלדה במיעוט קמא מבואר דהיינו דוקא במיעוט קמא של ושט אבל במיעוט קמא של קנה לא נאסר משום חלדה מידי דהוי אמכה אהי קנה פגום שלא נאסר בכך וה"ה בהחליד במיעוט הקנה שלא נאסר בכך אלא קאי אמיעוט קמא דושט . ועיין בש"ע שכתב כדעת רש"י ואח"כ דעת רבינו שכתב בשם הרמב"ם ואח"כ כתב וכן כו' שהוא דעת רבי הושעיא ואח"כ כתב דעת הרמב"ם כמו שהבין הב"י כי כולם אליבא דהילכתא :

דין הגרמה [א] **ודוקא** ששחט רוב חלל הקנה כו' הא דלא כתב רבי' דין זה לעיל בסימן כ"ב בדין שחיטה משום דדין זה הוא בפ"ק דחולין ושם אמרו כן בגמרא ודין שחיטה בפ"ב דחולין . (והש"ע לא כתב דין זה כאן ולא למעלה בסימן כ"ב ואפשר דרבינו בא להשמיענו כאן רבותא דאף אם שחט רוב הטבעת והגרים אח"כ אפ"ה חשיב הגרמה ולא אמרינן שיהיה נחשב כאן כרוב הנראה לעינים ולא יחשב הגרמה אמר כך אבל לענין שחיטה פשיטא דאינו נחשב כרוב. עכ"ה) :

דין עיקור [א] ובה"ג כתב שנעקר הסימן או נשמט בפ"ק דחולין ד' ט' ע"א הקשו התוס' על בה"ג וז"ל ותימא דמה ענין זה להלכות שחיטה והלא לא עשה כלום אלא

פרישה

כלפי מעלה וגמרה שם כשרה הטעם כיון דלא במקום שחיטה הוא הוי כאילו חתך ברגל אחר שחיטה וכן כתב הרא"ש ז"ל : (ד) אפילו למי שפוסל שהייה כו' פי' היינו ריב"ש שפוסל שהייה וחלדה במיעוט בתרא ומכשיר כאן מטעם שכתבתי אבל רש"י פוסל גם בכאן במיעוט בתרא כמש"ר בסמוך ואפשר לומר שגם רש"י סובר חילוק זה דבמקום שחיטה שאני אלא שמספקא ליה דלמא הלכה כרבנן טרופאי דמטרפי בכל חדא מינייהו וכמ"ש בסמוך בדעת רש"י ומכח חומרא או מכח גזירה שאם נתיר בזה נתיר איפכא נמי ולא מדין הגרמה. ומ"ש אפילו למאן דפוסל כו' מדיכא קאמר ועבדינן לחומרא : (ה) ודוקא ששחט רוב חלל הקנה פי' הקרום שבתוך הטבעת שמחבר הטבעת יחד נקרא קנה ועד"ר : (ו) ורש"י פוסל גם בזה פי' אפי' הגרים אחר ששחט הרוב במקומו ב"י : (ז) בין שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש ואז יצאה הנשמה בהגרמה שהנשמה יוצאת בשליש השני שהוא משלים רוב הסימן בין הגרים שליש ושחט שליש כו' שאז הנשמה יוצאה בשחיטה ולפ"ז לא הוה זו ואצ"ל זו (וכבר כתב א"א ז"ל דכ"מ שאמרו בין בין אין שייך לומר זו ואצ"ל זו עכ"ה) : (ח) הכל פסול כרבנן טרופאי דמטרפי בכולהו וזהו ל' רש"י פ"ב דחולין דף ל' ע"ב ור"ל דבפ"ק דף י"ט פליגי אמוראי בהגרמות הללו יש מכשירין ויש מטריפין ופסק רש"י לחומרא ככל אמוראי דמטריפין : (ט) יש אוסרים "הכל דבעינן רוב שחיטה בבת אחת והא דאלקינהו רבינו דהתחיל בפרטית בשחט שליש כו' וסיים בו אפי' הגרים שליש כו' אפשר דמילתא בטעמא קאמר דמכח דאסורים שני פרטים הללו אוסרים גם בהשליפי דהיינו אפי' הגרים שליש ושחט שני שלישים . גם בלשון הרמב"ם האריך רבינו דלא הו"ל אלא והרמב"ם הכשיר "הכל "חוץ כו' : (י) ואפילו הגרים שליש ושחט שני שלישים הטעם דבעינן רוב הקנה בהכשר שחיטה כשילא נשמת הבהמה וכאן הנשמה יוצאת בשליש השני ואז לא נשחט בהכשר אלא שליש א' ואם תאמר מ"ש ממאי אהי קנה פגום ומוסיף עליו כל שהוא עד שהשלימו לרוב אפי' במקום אחר רק שהוא בהיקף דכשר וכמ"ש בסימן כ"ב וי"ל דהתם הפגם במקום הראוי לשחוט דס"ס יצא נשמתו ממקום הראוי לשחוט אבל כאן חתך השליש חוץ למקום שחיטה וכן הוא בגמרא דף י"ט : (יא) והרמב"ם הכשיר הכל חוץ מהגרים כו' הטעם דבעינן רוב בשחיטה : (יב) אבל שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש הטעם שהיה תחילת יציאת הנשמה וסופה בשחיטה : (יג) ולזה היה נוטה כו' ז"ל ב"י הוא ממ"ש בפסקיו ורוב הפוסקים פסקו כרב יהודה כו' ולפי שהרא"ש לא ביאר דעתו בפירוש לא כתב רבינו וכן פסק א"א הרא"ש ז"ל ומפני שכתב שרוב פוסקים פסקו כן ולא חלק עליהן כתב שלזה היה דעתו נוטה עכ"ל ב"י אבל בשחט שני שלישים והגרים שליש דגילה הרא"ש דעתו דכשר לכן כ"ר לעיל וא"א ז"ל לא פסק כמותו כו' : (יד) אבל בושט אפי' אם שחט בו כ"ש חוץ למקום שחיטה קודם גמר הכשר שחיטה פסולה . כ"ע הא גם אחר גמר הכשר שחיטה דהיינו הרוב פסל רש"י לעיל בסמוך בשחט ב' שלישים והגרים שליש האחרון וא"כ הכא נמי וי"ל דמ"ש כאן קודם גמר הכשר שחיטה ר"ל לכל חד כדאית ליה דהיינו לרש"י אחר כל גמר השחיטה ולאינך רבוותא אחר שחיטת הרוב אלא שב"ע מאי איריא ושט אפי' קנה נמי דהא ודאי מ"ש רש"י אפי' שחט ב' שלישים והגרים שליש ל"ד קאמר שהגרים שליש אלא אפי' הגרים פחות משליש נמי פסול ואפשר דכולי האי לא אסר גם לרש"י כיון דאינו אוסר הגרמה במיעוט בתרא כ"א מכח חומרא וכמ"ש :

דין עיקור (א) **פירש"י** ששחט בסכין פגומה שהפגימה קורעת ונעקר הסימן במקום ששוחט וטעם האיסור שנאמר ושחט ולא עוקר. ולפ"ז צ"ל מ"ש לעיל סימן י"ח בדין פסול דפגימת הסכין הכל מטעם עיקור הוא ולא דפגימה הנא טריפות בפני עצמו אלא שלעיל כתב דין סכין של שחיטה וכאן כתב דין סימנים : (ב) ובה"ג כתב שנעקר הסימן או נשמט כו' בתוספות דף ט' לא נכתב "או נשמט אלא ונשמט ומשמע שהכל א' הוא דנעקר מהלחי ונשמט משם וכ"כ בש"ע וכן ברא"ש ור"ן אינו ולהגורסים "או נשמט י"ל דה"פ דנדלדל הקנה מושט ונתפצלו זה מזה וכן מביא ב"י דיעות דיש פירשו כן עיקור . אבל רבינו שכתב זה לטריפות בפני עצמו לקמן סימן ל"ג משמע דלא פירש עיקור כן לכן צ"ל דלגירסת "או הכי קאמר ר"ל נעקר משמע שנעקר בידים על ידי מעשה השחיטה ונשמט משמע שנשמט מעצמו בלא התעסקות השחיטה והיינו דקתני אחר כך ואפילו בעוף אם נשמט כו' ושחט השני או שנעקר "בתוך "השחיטה דשני בליסניה וכתב גבי נשמט ושחט השני דר"ל דהשמוט נעשה קודם השחיטה וגבי נעקר כתב או שנעקר בתוך השחיטה דמשמע שעקירה נעשית בשעת שחיטה מכח שחיטה : (ג) או נשמט ממקומו ואחר כך שחטו ואם תאמר פשיטא דלא מהני שחיטה כיון דנשמט ונעשה טריפה וי"ל דס"ל לבה"ג דשמוטה לאו טריפה היא אלא שכך הלכה למשה מסיני דאין שחיטה מועלת כשנשמט הסימן במקום חיבורו בלחי וא"ת כיון דלאו טריפה ממש היא אלא איסורא משום דאין שחיטה בסימנים עקורים כשנעקר סימן אחד בעוף ושחט השני אמאי לא יהא כשר דאי משום עקירת הסימן הא לא נטרפה בכך ואי משום שחיטה הרי הסימן השני נשחט כראוי שלא נעקר וי"ל אף על פי שהכשירו של עוף בסימן א' מכל מקום צריך שיהו שני סימנים ראוים

חדושי הגהות

שיכוונו שבמקום הסכין ששוחטין בו יהא מגולה וזה מותר אף שבראשו ועוקצו של סכין הוא מכוסה ובזה נוהגים לעשות אלא שצריכים ליזהר שלא יבוא לידי מכשול בקלות כיון שגם מקום השחיטה הו׳ בחלק ראש הסכין אבל כששוחט באמצע הסכין א"צ ליזהר דודאי מקום השחיטה מגולה (פרישה) : ב בתוס' (דף ט') הביאו דעת בה"ג כתבו שנעקר הסימן ונשמט ימשמע שהכל אחד הוא דנעקר הלחי ונשמט משם וכ"כ בש"ע ולהגורסים או נשמט י"ל דה"פ שנדלדל הקנה מהושט ונתפצלו זה מזה (פרישה) :

ואח"כ שחטו ואפילו בעוף אם נשמט סימן אחד ושחט השני פסול או שנעקר בתוך השחיטה קודם שנגמרה (כח) אבל אם נעקר לאחר ששחט רובו כשרה ודוקא שנעקר כל הסימן או רובו מן הלחי אז אין מועיל השחיטה אבל אם נשאר בו רובו מחובר בלחי כשרה והא דפסול בנעקר דוקא כשנעקר בכה מכאן ומכאן שמיעוט הנשאר אינו במקום אחד הילכך אינו חשוב חיבור (כט) אבל אם נשאר המיעוט

הריאה נדון כריאה דנקובתה במשהו לא שייך למיתני ביה דיני הגרמה וכן כתב רבינו ירוחם: **כתב** הכלבו בשם הרב אלברצלוני דבעופות ליכא פיסול בהגרמה כלל וראיה מוכחת שאין בקנה שיפוי כובע והיינו שלא הזכירו חכמי התלמוד שיעור סימנים דעוף וטעם הדבר לפי שפיקה של גרגרת ותחלת הושט נכנסים הרבה תוך פירקי הלחיים ולא יכול אינש למשחט אפי' בתחילת הסימנים ולא ליטעו ולימא שאותה פיקה של גרגרת קרויה שיפוי כובע אלא כדפרישית לעיל ובהאי ענייני לא תשכח אלא בבהמה ומביא כמה ראיות מהגמרא הלכך כל צואר העוף כשר לשחיטה עכ"ל והיא דשיפוי כובע שפירש כתבתי לעיל סימן כ'. ומדברי הרמב"ם והר"ן שם יתבאר לך דס"ל דאף בעוף שייך הגרמה (ט). והר"ש ב"ל תמה על דברי הרב אלברצלוני שכתב דאין הגרמה בעוף והביא ראיה מהגמרא שיש הגרמה בעוף וכתב שדעת הרב לומר שיעור שיפוי כובע בעוף כ"כ קטן שא"א לבא לידי הגרמה כי אם בדוחק גדול אבל נזדמנה לו הגרמה פסולה בעוף כבהמה. עיקור פירש"י ששחט בסכין פגומה ונעקרו הסימנים בפ"ק דחולין (ט') גבי הא דאמר רב יהודה כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן ה"ש שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור פירש"י עיקור היינו פסוקת הגרגרת ופירשו התוספות דבריו דהיינו כגון ששחט בסכין פגומה שהפגימה קורעת והוי כמו פסוקה ובה"ג פירש דהיינו שנעקר הסימן או נשמט ממקומו וא"ת פשיטא דלא מהניא שחיטה כיון דנשמט ונעשה טריפה וי"ל דשחיטה לאו טריפה היא אלא שכך הל"מ דאין שחיטה מועלת כשנשמט סימן אחד ממקום חיבורו ואפי' עוף אם נשמט האחד אין השחיטה מועלת לשני וכ"כ הרא"ש שם וכ"כ הרשב"א בת"ה. וכתב עוד וא"ת כיון דלאו טריפה ממש היא אלא אסורה ומשום דאין שחיטה בסימנים עקורים כשנעקר סימן אחד בעוף ושחט את השני אף הוא יהא כשר דאילו משום עקירת הסימנים אינה טריפה כדאמרן ואילו משום שחיטה הא נשחט בסי' הב' שאינו עקור וכ"ת א"כ הא תניא נשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הושט שחיטתו פסולה יש לומר אע"ג דהכשרו של עוף בסימן אחד בעינן שיהיו שני הסימנים ראויים לשחיטה עכ"ל. ומשמע דכיון דשמוטה זו אינה טריפה אלבה בחייה מותר וכ"כ מדברי הרשב"א בתשוב' ר"ג סימן שס"ג. והר"ן כתב בשם הרמב"ן דעיקור היינו סימנים שנעקרו כלם או רובם בדבר שאין עושה אותה טריפה והל"מ שאם אירע לו כן בשעת שחיטה משהתחיל בסימנים שתהא נבילה לפי שכיון שנשמטה באותה שעה א"א שתשחט בהכשר שמחמת העיקור מתנדנדים הסימנים ע"כ ואיכא בינייהו דלדברי התוספות אם נעקרו הסימנים ואח"כ נשחטו הויא נבילה ולדעת הרמב"ן הויא טריפה אא"כ נעקרו בשעת שחיטה דאז הויא נבילה. ודעת הרמב"ם בפ"ג כדברי בה"ג:

ומ"ש רבינו אבל אם נעקר לאחר ששחט רובו כשרה כ"כ הרמב"ם בפ"ו וכבר כתבתי אבל דיני שהייה וחלדה שהתוספות כתבו בפ' השוחט בשם ריב"ס דאף על גב דשהייה ודרסה וחלדה פסלי אפילו במיעוט בתרא לדעתו מודה בעיקור דלא פסל במיעוט בתרא כיון דלא הוי כדרך שחיטה. וכתב הרא"ש בפ"ק דחולין דהכי מסתבר (י): ומ"ש ודוקא שנעקר כל הסימן או רובו מן הלחי כו'. בר"פ אלו טריפות (מד ע') אמר רב נחמן אמר שמואל תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר תנא תונא ניטל לחי התחתון כשר מתקיף לה רב פפא והא היכא עיקור סימנין ולרב פפא קשיא מתניתין ניטל לחי התחתון כשר בשלמא מתני' לרב פפא ל"ק הא דאיעקרא איעקורי הא דאיגום איגומי מעילוי סימנין אלא לשמואל קשיא ופי' רש"י דאיעקר איעקורי. עיקור סימנין כשנעקר הושט מן הלחי ומן הבשר. הא דאיגום איגומי. מעילוי סימנים שנגמם הלחי (מן הבשר שמוטל על הסימנים בין הלחי) והסימן דלאו עיקור הוא שהסימנין מעורין בבשר. אלא לשמואל קשיא הא דרב פפא דלדידיה היכא עיקור סימנים דקאמר תורבץ הושט שניטל דמשמע שהושט לבדו ניתק ונתלש מן הבשר. ומשני לא תימא כולו אלא רובו והאמר רבה בב"ח אמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה א"ר שישא בריה דרב אידי הא דאיקפל איקפולי הא דאיפרק איפרוקי כך היא גירסת רש"י ופי' רש"י דאיקפל איקפולי. שנקלף מעל הבשר איקפל כמו נקלף: דאיפרק איפרוקי. כדבר שנעקר בכה שנעקר מכאן מעט וכאן מעט עד רובו דאותו מיעוט המחובר אינו מחובר ביחד הילכך לאו חיבור הוא דלא הדרא בריא עכ"ל. וכתב הרשב"א ויש לדקדק קצת כיון דאפילו נקלף רובו שרי אע"פ שלא נשתייר אלא מיעוטו ומיעוט זה לא אמרו בו שיעור היאך אפשר שתפסל יותר כשנשתייר בו במיעוט כאן ומיעוט כאן מכשנשתייר מיעוט אחד במקום אחד ונ"ל דכשהוא מתפרק במקומות רבים הדבר ניכר שנתפרק בכה מה שנשאר מחובר חיבור מדולדל הוא אבל כשנתפרק במקום אחד אותו המיעוט נשאר בחיבורו בחוזק כשהיה הילכך הוי חיבור והדרא בריא. וכ"כ הר"ן וכ"מ מלשון הרא"ש: **והרי"ף** כתב תורבץ הושט שניטל רובו מלחי כשר. ודוקא דאיפרק איפרוקי אבל אידלדל אידלדולי או איקפל איקפולי לא דאמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה וכתב הר"ן שדבריו סתומים הרבה והרא"ש פירש דבריו שאם נתפרקו מן הלחי בנחת הרוב במקום אחד כשר אבל אידלדל אידלדולי הושט מן הקנה ברובו או איקפל איקפולי הושט מן הלחי הנה והנה

בסימנין ולא שרש"י פי' כך להדיא אלא שהתוס' והנמשכין אחריהם פירשו כן דבריו בפ"ק דחולין (דף ט') אהא דאמר רב יהודה אמר רב כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן כו' דפרכינן עלה מאי קמ"ל כולהו תנינהי ופירש"י עיקור תנן בפ' השוחט שחט הושט ופסק הגרגרת. ה"ז עיקור ומפרשים הם דעתו שלא היתה כוונתו לומר דהפסוקה דאיירי בה ר"י שהוא העיקור היא ביד בלא סכין דא"כ לא שייך למיחשביה בה' שחיטה שזה פסול מפני שלא שחטו אלא שכוונת רש"י היא דפסוקה שהוא העיקור מהלכות שחיטה זו היא ע"י ששחט בסכין פגומה או במגל קציר דהפגימה קורעה ואפי' במשהו בגרגרת לבד פסולה השחיטה והוי כמו פסוקה כדתנן פ"ק דחולין חוץ ממגל קציר והמגירה והשיניים מפני שהן חונקות וא"כ לפי' רש"י העיקור שבה' שחיטה הוא במשהו ובאמצע סימנים במקום שחיטה ואע"ג דפסוקת הגרגרת באמצע סימנים אינו כי אם ברובה והוי טריפה כדתנן ר"פ א"ט היינו דוקא פסוקה שביד בלא סכין וקודם שחיטה אבל פסוקה שבסכין פגומה בשעת שחיטה שהוא העיקור אינו טריפה אלא שאין שחיטה זו מועיל בה והו"ל נבילה במשהו כנ"ל לפירש"י ועוד יש עיקור אחר לרש"י והוא בכלל טריפה והיינו למעלה במקום שהסימנים מחוברים ללחי והיינו דקאמר בפרק א"ט מתקיף לה רב פפא והאיכא עיקור סימנים כו' כמו שיתבאר בסמוך ואינו מה' שחיטה לפי דעת רש"י כיון שנעקרו קודם שחיטה והוא מן הטריפות ולכך אין טרפותו אלא בכולו או ברובו ולא נשאר המיעוט במקום אחד ואפי' בושט ובזה מתיישבים הקושיות שהקשו התוס' וסה"ת וסמ"ג על פירש"י ע"ש כ"ל אבל בעלי התוס' מכח קושייתם על רש"י כתבו בשם ה"ג ושכן פר"י שעיקור מה"ש הוא שנעקרו הסימנים ממקום חבורן בלחי שלא במקום שחיטה דבשביל כך אינה טריפה ואח"כ שחטו דהל"מ היא שאין שחיטה מועלת בהן: ומ"ש ואפילו בעוף כו' כ"כ הרא"ש שם: ומ"ש או שנעקר בתוך השחיטה כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ג. ודע שהתוס' והנמשכין אחריהם פירשו שלדעת רש"י עיקור דה"ג הויא טריפה וכמ"ש בסמוך ויתבאר עוד בס"ד ולדעת הרמב"ן כמו שהביאו הר"ן פ"ק דחולין עיקור דה"ג הויא טרפה אלא דהל"מ הוא שאם יארע לו כן בשעת שחיטה משהתחיל בסימנין שתהא נבלה אבל בשחט בסכין פגומה הכל מודים דנבלה היא ולא טרפה ונראה דדוקא עיקור דה"ג כשר אם נעקר לאחר ששחט רובו כיון דלא הוי דרך שחיטה ואף רש"י מודה בזה וכמ"ש הרא"ש בשם ריב"ס אבל בשחט בסכין פגומה אפי' לאחר שכבר שחט רובו בסכין כשר הו"ל נבלה כיון דהוי דרך שחיטה ואף ה"ג מודין בזה כ"ל:

ודוקא שנעקר כל הסימן או רובו כו' עד במקום אחד שרי כ"כ המפרשים לפי גירסת רש"י ופירושו בפ' א"ט (דף מ"ד) והסכימו עמו שהוא הנכון אבל בדעת הרי"ף והרמב"ם נבוכו הרבה כאשר עיניך רואות בדברי הב"י ובמ"ש ה"ר ירוחם גם בתשובות מהר"ר לוי אבן חביב ז"ל ואענה אני חלקי ואומר שהרי"ף היה גורס כפי הגירסא שהיא בידינו בספרנו והיא זאת אמר שמואל תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר ותנא תונא ניטל לחי התחתון כשר מתקיף לה רב פפא והאיכא עיקור סימנים ולרב פפא קשיא מתניתין ניטל לחי התחתון כשר בשלמא מתניתין לרב פפא לא קשיא הא דאיעקור איעקורי הא דאיגום איגומי מעילוי סימנים אלא לשמואל קשיא. לא תימא כולו אלא רובו והאמר שמואל תורבץ הושט ברובו. הא דאקפל אקפולי הא דאינקב אנקובי והאמר רבה בב"ח אמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה אמר רב שישא בריה דרב אידי התם דאיפרוק איפרוקי ע"כ ופירושו הא דאמר שמואל ברובו כשר דאיקפל אקפולי כלומר דליכא נקב ולא חסרון אלא דנקלף מן הבשר שבלחי והא דאמר שמואל דתורבץ הושט ברובו טריפה היינו דאינקוב אינקובי דהיכא נקב מפולש בתורבץ ברובו ושמואל לטעמיה דפליג התם אה"ר דלא מיפסל תורבץ בנקב משהו אלא בנקב ברובו ומקשה עלה מסימנים שנדלדלו ברובן טריפה דהיינו שנדלדל הושט מן הקנה ואע"פ דליכא לא נקב ולא חסרון ואפ"ה טריפה וא"כ ה"ה ודאי בנקפלו הסימנים מן הלחי והבשר דאינה כשירה דמאי שנא ומשני התם דאיפרוק אפרוקי כלומר ודאי אם נקפלו הסימנים הנה והנה אינה כשירה דהו"ל כמו סימנים שנדלדלו אבל אם נפרקו בנחת ונשאר המיעוט במקום אחד התם הוא דכשרה ואינו חוזר ממה שתירץ תחלה דודאי שמואל דמכשר ברובו איירי באקפל אקפולי אלא שחוזר ומפרש דמיירי בכה"ג דאפרק אפרוקי בנחת אבל כל אקפל אקפולי מן הלחי והבשר דלאו בנחת אלא בכה א"כ אידלדל אידלדולי הושט מן הקנה ברובו טריפה. ויותר נראה לומר דחוזר בו ממה שתירץ תחלה וקאמר השתא אלא ודאי איקפל אקפולי נמי טרפה כמו סימנים שנדלדלו ומה שמכשיר שמואל היינו דוקא באיפרק אפרוקי ואע"ג דלא קאמר אלא הוי כמו אלא וכמו שפי' התוס' בפרק א"ט בד"ה התם להוכחה (בדף נ"ה) ע"ש ובזה עלו דברי הרי"ף כהוגן דאידלדל אידלדולי ואיקפל איקפולי כל אחד ענין טריפות מיוחד בפני עצמו אלא שבעל התלמוד השוה אותם יחד בדין דס"ל דכך לי אם נדלדל הושט מן הקנה וכך לי אם נקלפו הסימנים מן הבשר שבלחי דבשניהם אין נקב ולא חסרון בסימנים וכיון שהם שני עניינים נפרדים עשה הרי"ף מזה שני חלקים אבל אם היה גירסת הרי"ף כגי' רש"י כפי מה שנראה מדברי הרא"ש ומדברי הב"י ז"ל דלפי גירסתו מוקי הא דסימנים שנדלדלו כו' פירושו דאיקפל איקפולי וא"כ הכל ענין אחד הוא אי אפשר ליישב מפני מה עשה ממנו הרי"ף שני עניינים ולמאי שכתבנו אתי שפיר והיינו ממש כפי מה שפי' הרא"ש לדברי הרי"ף אלא שלא פירש דבריו ע"פ גירסא זו שכתבנו ודו"ק. גם דברי הרמב"ם מכוונים מאד לזה הפירוש שגם הוא ז"ל תופס גירסא זו. ומ"ש בפ"ג עיקור כגון שנעקרה הגרגרת כו' היינו שנעקרה הסימנים כולם או אחד מהם לגמרי ממקום הבורן בבשר שבלחי והיינו דאמר בגמרא הא דאעקור איעקורי דטריפה. ומ"ש בפ"ח ניטל לחי התחתון כגון שנגמם עד מקום הסימנים ולא נעקרו הרי זה מותרת היינו דאמר דאיגום איגומי מעילוי סימנים דכשרה: ומ"ש בפ"ט סימנים שנדלדלו רובן טריפה כו' היינו שנדלדל הושט מן הקנה: ומ"ש עוד וכן אם נתקפלו כו' כלומר דכשנתקפלו ברובן דינן לאיסור כמו נדלדלו ברובן והיינו דקאמר דאקפל אקפולי הסימן ברובו מן בשר שבלחי ולא נשאר המיעוט

דרכי משה

(ט) ועי' לעיל בסי"ב כיצד נוהגין בשחיטות מהרי"ו כל הגרמה פסולה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט עכ"ל: (י) ובתשובת הרשב"א סימן שס"ו דאפי' למ"ד דשהייה וחלדה פסולה אפי' במיעוט בתרא מ"מ מודה בהגרמה ועיקור לפי הגמרא אמנם מהרי"ו כתב דבין לדברי בה"ג בין לדברי דש"י פסול בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא

פרישה

ראויים לשחיטה דרשב"א וכתב ב"י ע"ז כיון דשמוטה זו אינה טריפה הלבה בחייה מותר (וכן הביצים מהעוף הם כשרים עכ"ה) ועיין עוד דריבה: (כה) אבל אם נעקר אחר ששחט רובו כשרה הטעם כיון דלאו במקום שחיטה הוא וגם אינה נעשית דרך שחיטה אלא נשמט א' נעקר ודין זה כתב התוס' בשם ריב"ס דאע"ג דשהייה דרסה וחלדה פסלינן אפי' במיעוט בתרא לדעתן מודה בעיקור דלא פוסל במיעוט בתרא כיון דלאו דרך שחיטה ע"ש אבל לרש"י אפשר לומר שגם בזה פסול כמו בהגרמה הנ"ל ולפי מ"ש לעיל דגם רש"י אינו פוסל בהגרמה מן הסברא אלא משום דס"ל כרבנן טרופאי אפשר דגם הכא מודה דכשר דהא שמוטה גמורה אינה טריפה וכמ"ש לעיל ומ"ה לא רצו להחמיר בה חומרא שאינה מן הדין: (כח) אבל אם נשאר המיעוט מחובר במקום אחד שרי ויש לדקדק קצת כיון דאפילו נעקר רובו שרי אף על פי שלא נשתייר אלא מיעוטו ומיעוטו זה לא אמרו בו שיעור היאך אפשר שתפסל יותר כשנשתייר בו מיעוט כאן ומיעוט כאן מכשנשתייר מיעוט אחד במקום אחד ונ"ל דכשהוא מתפרק במקומות רבים הדבר ניכר שנתפרק בכה ומה שנשאר מחובר הוא חיבור מדולדל אבל כשנתפרק במקום אחד אותו מיעוט נשאר בקיומו

דרישה

אלא שהסימן נשמט מאליו ואפי' שמטו בסכין תיפוק ליה משום הגרמה וי"ל דאיירי כשנשמט הסימן ואח"כ שחטו וכתב עוד שם ומיהו לא הוי השתא עיקור לפי ה"ג מעין שאר הל' שחיטה שהן בגוף השחיטה ועיקור אינו בגוף השחיטה אלא שהשוחט סימן שנעקר ע"כ: (שחט א' ונמצא השני שמוט הרי זה פסולה. כתב מהרי"ק שורש נ"ה אפי' זרקו מידו אחר השחיטה בחזקת כשרות ונמצא אח"כ שמוט טריפה ולא אמרינן דמחמת זריקה או פרכוס נשמט ובפסקי הרא"י סימן ר"ה שהשוחט

המיעוט מחובר במקום אחד שרי (ג) שחט סימן אחד בעוף ואח"כ נשמט השני בשר נשמט אחד ואח"כ שחט השני פסולה שחט אחד ונמצא השני שמוט ואינו יודע אם נשמט קודם השחיטה אם לאו פסולה ואם נמצא השחוט שמוט כתב הרמב"ם אם לא תפס בסימנים כשרה

המיעוט במקום אחד ונתן טעם בזה שהרי אינם ראויים לשחיטה כלומר אף על פי שאינה טריפה מ"מ אין שחיטה מועלת בו ודינו שוה לאיסור ברובו כמו נדלדלו ברובו שהשוה אותם בתלמוד אע"פ שאינו דומה לגמרי שזה טריפה וזה אינה טריפה אא"כ אמר אבל אם נתפרק כו' דהיינו דאפרק אפרוקי בנחת ה"ז מותרת דהדרא בריא ואינה טריפה אלא כשרה בשחיטה והרבינו ירוחם כתב י"מ דברי הרי"ף בע"א דאפרוק אפרוקי היינו שנפרק בנחת ואידלדל אידלדולי היינו שנעקר בכח והמיעוט מפוזר ומפורד ואיקפל אקפולי שניקלף רוב עובי התורבן סביבו דלא בריא כלל וצריך ליישב סוגית הגמרא לפי דעת זו ונראה שהם היו גורסים בגמרא אלא לשמואל קשיא לא תימא כולו אלא רובו והאמר שמואל תורבן הושט ברובו הא דאיקפל אקפולי הא דאדלדל אידלדולי והאמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה אמר רב שישא בריה דרב אידי התם דאיפרק איפרוקי ופירושא הא דאמר תורבן הושט ברובו טרפה היינו דאיקפל שנקלף רוב עובי התורבן סביבו שנתקלקל גוף הסימן ולא הדר בריא והא דאמר כשר ברובו דאידלדל אידלדולי מן הלחי ולא נתקלקל הסימן . ומקשה עלה מסימנים שנדלדלו ברובן טריפה אפילו לא נתקלקל הסימן ומשני התם דאיפרוק כלומר הא דמכשר שמואל באידלדולי היינו שנתפרק הרוב בנחת ונשאר המיעוט במקום אחד והא דמטריף באדלדולי היינו שנדלדל בכח הנה והנה ולא נשאר המיעוט במקום אחד ועל פי זה יבואו דברי הרי"ף על נכון גם דברי הרמב"ם אפשר לפרשם ע"ד זה וק"ל גם בתוספות מבואר שיש גורסים מעיקרא הא דאיקפל אקפולי הא דאידלדל אידלדולי ואע"פ דר"ל דבתחלת הסוגיא דקאמר בשלמא לרב פפא כו' היו גורסים כן ע"ש מ"מ לאותן י"מ שהביא הר' ירוחם נ"ל דס"ל דהרי"ף גרס כן בתר קושיא דוהאמר שמואל תורבן הושט ברובו כדפירש' והוא יותר נכון מכל הפירושים שנאמרו בשיטה זו דוק היטב : ולענין מעשה הנה ראוי להחמיר ככל הפירושים דאין להכשיר בנעקר התורבן והקנה מבשר שבלחי אלא בנשאר המיעוט במקום אחד אבל בנעקר כולו או רובו ולא נשאר במקום אחד הוי עיקור ופסולה כגירסת רש"י ופירושו . גם בנקלף רוב עובי התורבן סביבו במקום חבורו דטריפה כ"מ לדעת הרי"ף . גם בנדלדל הושט מן הקנה ברובו דטרפה כהרא"ש לדעת הרי"ף . ולדעת הב"י אף בנפרדו הסימנים ממקום חבורן באורך הצואר טריפה להרי"ף ורמב"ם ולדעת מהר' לוי אב"ן חביב בושט עצמו בסוף המקום הראוי לשחיטה סמוך לתורבן אם נעקר הרוב משם אע"פ שלא הגיע הנקב לחלל בין שהוסר הרוב סמוך במקום אחד וזהו פירוש אקפולי בין שהרוב שהוסר לא היה מחובר במקום אחד אלא מעט כאן ומעט כאן ובין הכל הרוב וזהו פירוש אידלדולי בשניהם אלו היא טריפה לדעת הרי"ף והרמב"ם כי אין כמוה חיה . ולפי פי' זה צריך לדקדק באותן אווזות שמלעיטין אותן כי לפעמים נקלף הרבה על ידי הלעטה בעור הפנימי וטריפה כ"ל , ולקמן בראש סימן ל"ג כתבתי עוד שראוי להחמיר אף באיגוס איגומי מעילוי סימנים אא"כ שנשאר המיעוט במקום אחד :

שחט סימן אחד בעוף כו' ברייתא ריש פרק השוחט שחט את הושט ואחר כן נשמטה הגרגרת כשרה נשמטה הגרגרת ואחר כך שחט את הושט פסולה ספק אם קודם שחיטה נשמטה כו' זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה ומוכח שם בגמרא דה"ה כמי שחט הגרגרת ואחר כך נשמט הושט דכשרה אלא נקט איפכא משום דגרגרת עבידא לאישתמוטי וכן פי' רש"י פ"ק דחולין דף י' וכן פסקו הפוסקים : **ומ"ש** ואם נמצא השחוט שמוט כתב הרמב"ם כו' בפרק א"ט אמר רב שמוטה ושחוטה כשירה שאי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה

והנה טריפה עכ"ל . ולפי שיטה זו אין חילוק בין רש"י והרי"ף לענין דינא אלא שהרי"ף חידש טריפות דנתפרקו סימנים זה מזה שלדברי רש"י לא הוזכר בגמרא . והר"ן כתב הטריפות הנזכר בשם ר"ח דהיינו סימנים שנדלדלו ברובן שאמרו בגמרא ורבינו בסימן ל"ג ג"כ כתבו בשם ר"ח . והרשב"א כתב בחידושיו שנראה שהרי"ף מפרש סימנים שנדלדלו ברובן מן הלחי ותורבן הושט שניטל מעל קנה קאמר כלומר שנפרקו זה מזה ולפי דבריו נראה דגרסינן אלא אמר רב שישא בריה דרב אידי התם דאיפרק איפרוקי וכאן ביטל כל הני פירוקי דפרקי ואוקי מלתי' דשמואל דתורבן שניטל מן הלחי באיפרק איפרוקי ולא נמצא כן בנוסחאות ועוד דתמיה דא"כ מאי קאמר שמואל תורבן הושט שניטל מלחי הא לאו מלחי ניטל אלא מעל הקנה ומאי תנא תונא דאמרינן וכתב עוד נמצא לפי פי' רש"י דעיקור סימנים לא הויא אלא כשנעקרו מן הלחי ומן הבשר כולן או רובן בהרבה מקומות שהמיעוט הנשאר נדלדל ואינו חיבור יפה אבל נקלף רובו של סימן במקום אחד כשרה דעדיין הסימן נמתח וחוזר ומבריא וכן כל שהוא מחובר עדיין הבשר שעל הלחי כשרה וכדאמרינן מתני' לרב פפא ל"ק הא דאיעקר איעקורי הא דאיגוס איגומי מעילוי סימנים אבל לפי פירושו של הרי"ף אפילו ברובן מטרפא ואע"פ שמקצתו נשאר מחובר חיבור יפה במקום אחד אבל במיעוטן כשר . וסימנים שנפרקו זה מזה לדברי רש"י אפילו כולן כשרה שטריפות זה לא נזכר בגמרא כלל לפי דבריו . אבל לדברי הרי"ף אפשר דכולן טריפה דהא מוקמינן הא דשמואל דתורבן הושט שניטל מלחי . כשנפרקו זה מזה וכבר פריקנא לא תימא כולו אלא רובו והשתא כמי דפריקנא לה בשנפרקו זה מזה אפשר דההיא פירוקא דלא תימא כולו אלא אימא רובו כדקאי קאי . ואיכא למימר כמי דכולהו פירוקי איבטילו להו והשתא דפריק רב שישא בריה דרב אידי פירוקא אחרינא אימא דלעולם ככולו קאמר ובשנתפרקו זה מזה עכ"ל . ובת"ה כתב גירסת רש"י ופירושו וכתב אח"כ הרבה לשונות נאמרו בהלכה זו וזה הברור שבלשונו נמצא עקרו של דבר אם ניטל הלחי כולו מעל הסימנים והבשר והסימנים מעורים עם בשר שבלחי כשרה וזו היא ששנינו ניטל הלחי התחתון כשר ופירשה רב פפא דאיגוס איגומי מעילוי סימנים ולא עוד אלא אפילו ניטל רובו של סימן מעל הלחי ומעל הבשר עדיין משהו מתנו מחובר אל בשר הלחי דעדיין הסימן נמתח עם הבשר שהוא מחובר לו וזו הוא שאמר שמואל תורבן הושט שניטל כולו מלחי כשר והוקימנא בשניטל רובו ועדיין משהו ממנו מחובר ומשהו זה לא נתנו בו שיעור אלא אפי' משהו ממש אבל נעקרו סימנים לגמרי אפי' נדלדלו רובן והוא שעקרו כאן וכאן סביבות הלחי אע"פ שמיעוטן מחוברים כיון שנעקרו בכח עד שניטלו כאן וכאן הרי חיבור זה מדולדל ואינו חיבור והרי הוא כאילו עקור לגמרי וטריפה וזו היא שאמרו סימנים שנדלדלו ברובן טריפה ופירשה רב שישא בדאיפרק איפרוקי אלא שעדיין אני תמה עיקור סימנים שמנו בהלכות שחיטה היכי משכחת לה דהא בשנעקרו רובן לגמרי במקום אחד ומחובר אפילו כל שהוא במקום אחד כשירה היא לגמרי והיינו דשמואל ואם נעקרו כולם או אפי' רובם בכמה מקומות טריפה היא כדאמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה וכבר כתבנו דא"א דעיקור המנוי בה"ש שיהא עושה אותה טריפה וא"כ היכי משכחת לה . ומסתברא דעיקור שאמרו הוא שנעקרו לגמרי מן הבשר ותדע לך דהא כי הוה ס"ד דשמואל שניטל כולו מלחי קאמר אתקיף עלה רב פפא והא איכא עיקור סימנים כלומר אע"ג דלאו טריפה היא כשירה מיהא לא הויא דהאיכא עיקור סימנים וא"א להעשות שחוטה דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תשחוט בסימנים עקורים . והא דאמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה לאו טריפה ממש קאמר אלא אסורה קאמר דכל שהיא אסורה טריפה קרי לה וכדקתני אלו טריפות בבהמה נקובת הושט וכו' ואסיק רבא אלו אסורות קתני ויש מהן טריפות והכי נמי אסורה קתני ולא טריפה ממש ונפקא מינה שאם שחטה נבילה הויא ולא כטריפה שחוטה דאין שחיטה בסימנים עקורים עכ"ל ורבינו ירוחם כתב סי"ת דברי הרי"ף בע"א דאיפרק איפרוקי היינו שהמיעוט מחובר במקום אחד ואידלדל אידלדולי שהמיעוט המחובר מפוזר ומפורד ואינו מחובר במקום א' אלא כאן מעט וכאן מעט ואיקפל איקפולי שנקלף רוב עובי תורבן הושט סביבו דלא הדרא בריא כלל ולפי שיטה זו לא הוזכר הרי"ף דין נפרד הושט מן הקנה . והרמב"ם (בפ"ג) כתב עיקור כיצד כגון שנעקרה הגרגרת והוא הקנה או הושט ונשמט א' מהם או שניהם קודם גמר שחיטה עכ"ל . ובספ"ט כתב סימנים שנדלדלו רובן טריפה ואפי' שלא מחמת נפילה וכן אם נתקפלו שהרי אינם ראוים לשחיטה אבל אם נתפרק רוב תורבן הושט מן הלחי ה"ז מותרת שאין התורבן ראוי בשחיטה כמו שביארנו עכ"ל . ובפ"ח כתב לחי העליון שניטל טריפה אבל אם ניטל התחתון כגון שנגמר עד מקום הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותרת עכ"ל ודבריו סתומים כדברי רבו הרי"ף . והרשב"א כתב בת"ה אהא דקאמר בגמרא לא קשיא הא דאיעקר איעקורי הא דאיגוס איגומי מעילוי סימנים פי' עיקור סימנים הוי כשנעקר הושט מן הלחי ומן הבשר ומתני' דקתני כשר דאיגוס איגומי הלחי מן הסימן ומן הבשר המוטל על הסימנים דאין עיקור כל זמן שהסימנים מעורים בבשר כן פירש"י אבל הרמב"ם נראה שהוא מפרש שנגמס הלחי עד מקום הסימנים אבל כנגד מקום חיבורן נשאר מן הלחי ולא נעקרו הסימנים ממנו שכ"כ הרב ז"ל ניטל הלחי התחתון כל שנגמס עד מקום הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותרת . ואינו מחוור חדא דהא מתני' ניטל לחי התחתון כשר דמשמע כל הלחי ועוד דאיגוס מעילוי סימנים שנגמס מעליהם ממש משמע עכ"ל ול"נ לפרש דברי הרמב"ם דסימנים שנדלדלו היינו שנפרדו זה מזה וכפי' ר"ח שכתב הר"ן וקאמר דטריפה ממש היא . וכן אם נתקפלו כלומר שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם ממקום חיבורו באורך הצואר והיינו עיקור הסימנים שכתב בפ"ג ואינה טריפה ממש אלא שמתוך שאינה ראויה לשחוטה נאסרה וכדברי בה"ג אבל אם נתפרק רוב תורבן הושט מן הלחי אבל הסימנים מחוברים באורך הצואר וגם מחוברים הם זה לזה יפה כשירה שכיון שאין התורבן ראוי לשחיטה אין כאן עיקור סימנים ומיהו בנתפרק כולו היינו עיקור דכיון דתורבן כולו נעקר מן הלחי א"א שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורן באורך הצואר . והיינו דוקא כשאחז הסימנים ועקרן מהלחי אבל אחז בלחי ועקרו מהסימנים אפילו כולו כשירה וזהו שכתב בפ"ח ניטל הלחי התחתון כגון שנגמס עד מקום הסימנים ולא נעקרו כלומר שניטל הלחי מהסימנים לא שנעקרו הסימנים מהלחי כשירה ויש ידים מוכיחות לזה שכשמנה הע' טריפות מנה נדלדלו הסימנים ולא מנה נתקפלו משמע דנתקפלו אינה טריפה אלא שאינה ראויה לשחיטה כמ"ש וכ"כ ממ"ש שהרי אינם ראויים לשחיטה ונתקפלו קאי ולא אנדלדלו דאי אנדלדלו מאי איריא מפני שאינה ראויה לשחיטה תיפוק לי היא טריפה אלא ודאי אינה טריפה בנתקפלו ואין בה אלא שאינה ראויה לשחיטה ולפי שיטה זו סוגיא דגמרא ה"פ מתקיף לה רב פפא והא איכא עיקור סימנים כלומר דליכא דשמואל קשיתיה דאמר תורבן הושט שניטל כולו מהלחי דהיינו שאחז בתורבן ועקרו מהלחי וכל כה"ג א"א שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורן בצואר והיינו עיקור סימנים בשלמא מתני' לרב פפא ל"ק הא דאיעקר איעקורי הא דאיגוס איגומי מעילוי סימנים כלומר מתני' דוקא בניטל הלחי מהסימנים הוא דמכשר דכיון דאינו אוחז בסימנים אי אפשר לנטלו מהם ולא יעקרו הסימנים ממקום חיבורן בצואר והיינו איגוס איגומי מעילוי סימנים אלא לשמואל קשיא דא"א לאחוז בתורבן ולעקרו כולו מהלחי אא"כ יעקרו הם ממקום חיבורן ומשנינן לא תימא כולו אלא רובו כלומר אע"פ שהוא אוחז בתורבן לעקרו מהלחי כיון שלא עקרו כולו אפשר שלא יעקרו הסימנים ממקום חיבורן והאמר רבה בב"ח סימנים שנדלדלו ברובן טריפה וקס"ד דנדלדלו היינו שנעקרו ממקום חיבורן בלחי ומשני הא דאיקפל איקפולי הא דאיפרק איפרוקי כלומר ההיא דרבב"ח בדאיקפל איקפולי דהיינו שנתקפלו ונפרדו הסימנים ממקום חיבורן באורך הצואר והא דשמואל בדאיפרק איפרוקי כלומר שנפרקו ממקום חיבורן בלחי ובכלל מה שאמר דאיקפל איקפולי הוא שנפרדו ונתקפלו הסימנים ממקום חיבורן באורך הצואר זה מזה אלא שזו אינה טריפה אלא שאינה ראויה לשחיטה וזהו עיקור סימנים המנוי בהלכות שחיטה . ונמצאו דברי הרמב"ם ז"ל עולים כהוגן בסוגיא דגמרא וע"פ הדברים האלה דברי הרי"ף אשר לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם היו מבוארים לפניך דהרמב"ם בשיטת הרי"ף רביה אמרה ויש לבעלי התוספות דרך אחר בשמועה זו ולא כתבתיו שלא להאריך . ורבינו סתם דבריו כדעת רש"י והוא הנכון שהסכימו בו הרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל וכן יש לאסור בנפרדו סימנים זה מזה כדי לחוש לדברי ר"ח : **ומ"ש** רבינו שחט סימן אחד בעוף ואח"כ נשמט השני כשר שמט אחד וכו' שחט אחד ונמצא השני שמוט וכו' פסולה ברייתא בר"פ השוחט (כח ·) : **ומ"ש** ואם נמצא השחוט שמוט כתב הרמב"ם אם לא תפס סימנים כשירה כו' בפ"ג וטעמו מדאיתא בפ' א"ט (כד ·) אמר ר"ל עליה דרב ברם זכור אותו האיש לטוב שאמרו שמועה מפיו שמוטה ושחוטה כשירה שא"א לשמוטה שתעשה שחוטה ור' יוחנן אמר יבוא ויקיף אמר רב נחמן ל"ש אלא שלא תפס בסימנים אבל תפס בסימנים ושחט אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה ופירש"י שמוטה שחוטה . נמצאת גרגרת שמוטה ושחוטה ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמטה כשירה שאם נשמטה תחלה היתה יורדת למטה ושוב אינה נשחטת : ויקיף . יתחככה במקום אחר

פרישה

חיבורו בחוזק כשהיה כבר שלכך הוי חיבור והדרא בריא עכ"ל רשב"א וכ"כ הר"ן והרא"ש : (ג) שחט סימן אחד ואחר כך נשמט כו' אף על גב שדין זה פשוט הוא וכתבו רבינו כבר שזר ונקט לשון הברייתא משום סיפא דאין ידוע וגם יש לומר משום דבא לכתוב בסיפא שחט האחד ונמצא השני שמוט ואין ידוע אם נשמט קודם השחיטה אם לאו מ"ה הוצרך לכתוב תחלה

בשרה שאי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה ובודאי אחר שחיטה נשמט (לא) ואם תפס בסימנים הרי זו ספק נבילה ולא הזכיר שום בדיקה וי"א שאפילו אם תפס בסימנים מותר ע"י בדיקה שבודקו אם נעשה קודם השחיטה אם לאו (לב) כיצד יעשה (לג) יביא בהמה אחרת וישחוט הסימן ואח"כ יעקרנה ממקומו אם שתי השחיטות שוות כשרה שבשם שזו נשחטה קודם כך הראשונה נשחטה קודם ואם השניה מאדמת יותר פסולה שזהו סימן שהראשונה נשמטה קודם שחיטה (לד) [ו] וא"א הרא"ש ז"ל כתב (לה) דלא מהניא בדיקה אלא

אחר הם דומים מראיהם של חתכים טריפה דהואיל ודומים י"ל שאף חתך הראשון לאחר עיקור נעשה. וסובר הרמב"ם דרב נחמן אדרב קאי דאילו לרבי יוחנן אע"ג דתפס בסימנים הא איפשר להקיף והילכך הו"ל רב ורב נחמן לגביה דרבי יוחנן וקי"ל כוותייהו דרבים נינהו וכתב הרשב"א שכן דעת הרז"ה ושאר מחברי הלכות שפסקו דברי רב נחמן כצורתן שהכל הולך אחר תפיסה אם תפס בסימנים טריפה לעולם ואם לא תפס כשירה לעולם ואפילו בלא הקפה וכתב עוד רבי יוחנן אמר יביא בהמה אחרת ויקיף זו היא גירסת הגאונים ול"ג יביא ויקיף דמשמע אותו קנה בעצמו ופירושו יביא בהמה וישחטנה ואח"כ יעקור הסימן ויקיף העיקור אם דומה כשירה דודאי לאחר שחיטה נשמט כזה ואם לאו טריפה ר"כ אמר לא אמרן אלא דלא תפס בסימנים וכו'. כך היא גי' הספרים ול"ג א"ר נחמן ולפי גירסא זו רב נחמן חולק הוא ולומר שאפי' הקיף ונדמו כל היכא דתפס בסימנים אסורה ואין סומכים על ההקפה וכיון דלא איפסיקא הלכתא כחד מינייהו ואיסורא דאורייתא נקיטינן לחומרא ובעינן הקפה והוא שלא תפס בסימנים ואפילו למקצת ספרים דגרסי אמר רב נחמן יש לפרש ג"כ דרב נחמן לא פסק כחד מינייהו ולא בא אלא לפרש ולומר דלעולם בעינן דלא תפס בסימנים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והילכך הלכה כרבי יוחנן לגבי רב והילכך בעינן הקפה והוא שלא תפס בסימנים וכן פסק בה"ג עכ"ל. וז"ל הר"ן בפרק השוחט שמוטה ושחוטה כשירה כו' רבי יוחנן לא סמיך אהא אלא יביא בהמה אחרת וישחוט אותה ויקיף אם דומים החתכים זה לזה לפי שאין חתך הסימן השמוט ע"י שנשמט לכאן ולכאן ישר רב נחמן אמר לא אמרן וכו' היכא מ"ד דרב נחמן אדרבי יוחנן קאי וה"ק אפי' בשלא תפס בסימנים צריכה הקפה לר' יוחנן וקי"ל כוותיה לגבי רב וכ"ד בה"ג והרמב"ן ז"ל עכ"ל והרא"ש בפרק השוחט הסכים לגירסת יביא בהמה אחרת ויקיף והקשה גבי שחט את הושט ונמצאת הגרגרת שמוטה יביא עוף אחר ויקיף אלא ודאי מוכח דאין הקפה מבהמה לבהמה וי"ל דגם רבי יוחנן מודה דברוב פעמים א"א לשמוטה שתעשה שחוטה כיון שלא תפס בסימנים ומן הדין היה להתיר בלא הקפה אלא דרבי יוחנן מחמיר להקיף בבהמה אחרת ויעקרנה לאחר שחיטה אם השניה אדומה יותר פסולה דרגלים לדבר דקודם שחיטה נשמטה אבל להקל אין מקיפין מבהמה לבהמה רב נחמן אמר לא אמרן אלא שלא תפס בסימנים וכו' משמע דר"כ פליג אדר' יוחנן וסבר דהקפה איכה מוציאה מידי ספק אלא בשלא תפס בסימנים אז בדקינן בהקפה כדי לאסור אבל אם תפס בסימנים איפשר לשמוטה שתשחט ולא סמכינן אבדיקת הקפה ומשמע מתוך דברי רב אלפס שפוסק הלכה כרב נחמן לחומרא וי"ס דגרסי אמר רב נחמן ולא בא רב נחמן לחלוק אלא לפרש דבריהם הא דאמר רב כשירה ור' יוחנן מכשיר לה בבדיקת הקפה בשלא תפס בסימנים אבל אם תפס בסימנים פסולה לרב וגם לרבי יוחנן לא מהניא הקפה הילכך בשלא תפס מהניא בדיקה כר' יוחנן וכשתפס לא מהניא בדיקה עכ"ל. וסברת י"א כתב רבינו נראה שהם סוברים דרב נחמן פליג אדרב ואדרבי יוחנן וסבר דהקפה איכה מוציאה מידי ספק אלא דוקא בשלא תפס ורב מכשר בכל גווני אפי' בתפס ואפי' בלא הקפה ור' יוחנן סבר דהקפה בעינן והיא מוציאה מידי ספק ואפי' תפס וקי"ל כר' יוחנן לגבי רב לאצרוכי הקפה ולגבי רב נחמן לאכשורי אפילו בתפס ע"י הקפה: **ומ"ש** רבינו בשם הרא"ש מבואר בדבריו שכתבתי בסמוך: כתב הכלבו דאפס הסימנים היינו שנטלם בחזקה ודחקם בין אצבעותיו וי"מ כגון אלו שמושכין עור בית השחיטה מאחוריו ונדחק הסימן תחת העור עכ"ל: כתבו הגה"מ בפ"ג בשם סמ"ק דלדידן דלא בקיאינן בהקפה פסלינן כל שמוט בין תפס בסימנים בין לא תפס וגם הכלבו כ"כ בשם הרי"ף:

ולענין הלכה כיון דרוב הפוסקים מצריכים הקפה ואנן השתא ודאי לא בקיאינן בהאי הקפה פסלינן כל שמוט כדברי סמ"ק: כתב מהרי"ק בסי' ל"ה על השוחט ונמצא הוושט שחוט ולא ראה אחר הקנה וזרקו מידו בחזקת כשרות ואח"כ מצא הגרגרת שמוטה טריפה ולא אמרינן אחר שנחבטה על הקרקע ופרכסה נעשית שמוטה: כתב בכתבי מה"ר ישראל סימן ר"ה שהשוחט נאמן על שמוטת הגרגרת לומר שבשעת שחיטה לא היתה שמוטה: השוחט

שחוטה ורבי יוחנן אמר יביא ויקיף וגירסת הגאונים יביא בהמה אחרת ויקיף ולזה הסכים הרא"ש ע"ש אמר ר"כ לא שנו אלא שלא תפס בסימנים אבל תפס בסימנים ושחט אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה וסובר הרמב"ם דר"כ אדרב קאי לומר דדוקא בלא תפס בסימנים כשירה אפילו בלא הקפה אבל בתפס פסולה מספק דאפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה והקפה אינו מועיל דלית ליה לרב הקפה כל עיקר כך מפרש הרמב"ם ז"ל ולפ"ז ודאי כיון דר"כ אתי לפרושי מילתא דרב הילכתא כוותיה: **וסברת** י"א היא דר"כ אתי לפרושי מילתא דרב ולומר דדוקא בלא תפס בסימנים שרי בלא הקפה משום דאי אפשר כו' אבל בתפס כיון שאפשר לשמוטה שתעשה שחוטה לא שרינן ליה בלא הקפה אבל ע"י הקפה ודאי שרי דלמה לא יועיל הקפה דהכל מודים בזה שמועיל הקפה אלא דרב ס"ל דבלא תפס שרי בלא הקפה והילכך קיי"ל כר"כ דאתי לפרושי מילתיה דרב ובלא תפס לא בעינן הקפה ושרי ובתפס נמי מכשרינן ע"י הקפה זו היא סברת י"א דלא כמו שנדחק הב"י והבין דלסברת י"א בעינן הקפה אף בלא תפס ולשון רבינו לא משמע הכי כלל אלא אף לי"א בלא תפס לא בעינן הקפה וכהרמב"ם ולא נחלקו אלא בתפס שכתב הרמב"ם דה"ז ספק נבילה ולא הזכיר שום בדיקה לא באותה בהמה ולא בבהמה אחרת ולי"א אומרים אפי' אם תפס מותר ע"י בדיקה כו' דלא כהרמב"ם ובזה לבד נחלקו על הרמב"ם ז"ל: **ומ"ש** ויקיף בבהמה אחרת ולא באותה בהמה כו' הטעם הוא מפני שהם מפרשים העיקור כמו שפירש ה"ג דנעקר הסימן מהבשר שבלחי ואין בעיקור משום טריפה דהסימן חשוב כחי וא"כ היאך יעשה הקפה באותה בהמה שיחתוך עוד הסימן השחוט במקום אחר ואם החתכין דומין זה לזה שניהם נעשו לאחר שחיטה והיאך אפשר שידמה החתך שנעשה לאחר מיתה לחתך שנעשה מחיים שהרי אע"פ שנעקר קודם שחיטה הסימן חשוב כחי כיון שאין עיקור שם טריפות אלא צ"ל שיעשה הקפה בבהמה אחרת שיעשנה שמוטה ושחוטה ויראה אם דומין יחד יתבאר ויתברר ששניהם נעקרו אחר השחיטה אבל לרש"י שפירש שעיקור בסימנים מהבשר שבלחי הוא שם טריפות והסימן חשוב כמת שפיר הוי הקפה באותה בהמה עיין בסמ"ג ובאשיר"י: ומ"ש וא"א כתב דלא מהני בדיקה אלא בשלא תפס כו' טעמו שהוא מפרש דר"כ לפרושי דברי רב ורבי יוחנן קאתי למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהיינו דוקא בלא תפס אבל בתפס פסולה לרב וגם לר' יוחנן לא מהניא הקפה וקיי"ל כר' יוחנן לגבי רב דבלא תפס בעינן הקפה ובתפס לא מהניא ליה הקפה וכ"פ הסמ"ג והסמ"ק וכ"כ הרשב"א והר"ן בשם בעל ה"ג והרמב"ן ולענין הלכה ודאי דנקטינן לחומרא איסורא דאורייתא והילכך כיון דאנן לא בקיאין בהקפה פסלינן כל שחוט שנעשה שמוט אפילו לא תפס וכ"כ ר"פ בהגה"ה סמ"ק ובכל בו. ודלא כהאגור שכתב והלכה שפוסלין הכל מאחר שאנו תופסין בסימנים דלדידיה אם אירע שלא תפס מכשירין אע"ג דלא בקיאין בהקפה משום דאזלינן לקולא כהרמב"ם דבלא תפס לא בעינן הקפה וחלילה להקל כמותו נגד רוב גאוני עולם דפסלי בלא תפס בלא הקפה וא"כ לדידן שאין בקיאין אין היתר אף לשחוט שנמצא שמוט וק"ל:

השוחט תרנגול כו' מימרא דאביי פרק מפנין: פסק עיקור שמהלכות שחיטה היינו ששחט בסכין פגומה באמצע הסימנים לרש"י או כמו שנעקרו הסימנים ממקום חבורן בלחי בשעת שחיטה או שנפרק הסימן באמצע בשעת שחיטה כל זה חשיב עיקור והוי נבילה כיון שנפסל בשעת שחיטה וכדמוכח מההיא דהשוחט תרנגול כו' ומשמע לי דעיקור דבשעת שחיטה אין לה שיעור ואפי' בכל שהוא הוי עיקור וכן מצאתי וכן משמע בסמ"ק דבכל הני תלתא נקרא עיקור ולא כתב שום שיעור וכן במהרי"ו. ואף דברי רבינו שכתב בשם בה"ג אפשר לפרש כן דמה שכתב דדוקא שנעקר כל הסימן או רובו כו' היינו דוקא בנעקר קודם שחיטה שאז אינו ניתר בשחיטה כשנעקר כולו או רובו כו' אבל מיעוטו ובמקום אחד לית לן בה כיון שלא נעקר בשעת שחיטה אבל נעקר בתוך השחיטה קודם שנגמרה פוסל אפי' בכל שהוא וכן משמע בשאר כל המחברים ז"ל ובעיקור אין חילוק בין קנה לושט דבכל ענין פוסל עיקור זה בכל שהו כיון שנעשה בשעת שחיטה: והעיקור שאינו מהלכות שחיטה לרש"י היינו שנעקר הסימן מהלחי קודם שחיטה ושמו המיוחד אליו היא שמוטה והכל מודים בזה שאינו פסול אלא בנעקר רובו או כולו כו' כמו שנתבאר ובזה ג"כ אין חילוק בין קנה לושט דלעולם אינו פסול אלא ברובו: עוד יש עיקור באמצע סימנים שלא בשעת שחיטה וזה נקרא פסוקה ולא מיטרפא אלא ברובא ולא שייך אלא בקנה אבל בושט מיטרפא בנקב משהו בין באמצע שחיטה הכל שוה דטריפה במשהו כיון שנעקר ופסוקה ושמוטה אינו פוסל במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט וה"ה בעוף אם נשמט סימן אחד ואח"כ נשחט השני כשר כיון שלא נעשה הפסול מדרך שחיטה כמ"ש הרא"ש בשם ריב"ש פ"ק דחולין אבל העיקור שהוא מה"ש שמונה אותו בה' הלכות שנעשה הפיסול בשעת שחיטה פוסל דבכל הני תלתא גווני שהזכרתי למעלה בכל שהוא בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט ובנמצא השחוט שמוט פסול בכל ענין ולא תועיל הקפה דאין אנו בקיאין ובעוף אם נמצא השני שמוט ולא ידע אם נשמט קודם שחיטה אם לאו ג"כ פסול דכל ספק בשחיטה פסול ולא מועיל כאן הקפה אף לבקיאים כחכמי התלמוד כמו שביאר ה"ר ירוחם בה' עיקור: עד כאן הפסק

כתב האגור בשם מהר"י מולין על אחד ששחט עוף כדרכו בהכשר ואחד גמר השחיטה מלא הגרגרת שלם על הסכין והשיב דכשר שע"י גלגול הגרגרת נעשה זה ע"כ גם בהגהות הארוכות לשחיטות כתוב מעשה כיוצא בזה להתיר ע"ש מהר"א כ"ץ בארפור"ט אכן מהר"ם איסרלש כתב על דברי האגור וז"ל יש מטריפין

ובזה

פרישה

תחלה הב' חילוקים וכאילו אמר כבר ידוע דאם נשמט לאחר השחיטה דסימן א' כשרה ואם נשמט קודם שחיטה טריפה ואם אין ידוע בזה יש פלוגתא וכדמסיק: (לא) ואם תפס בסימנים כתב הכל בו דתפס היינו שנוטלן בחזקה ודוחקן בין האצבעות וי"א כגון אלו שמושכין עור בית השחיטה מאחוריו ונדחק הסימן תחת העור עכ"ל: (לב) כיצד יעשה יביא כו' כתוב בסמ"ק דלדידן דלא בקיאינן בהקפה פסלינן כל שמוט בין תפס בסימנים בין לא תפס וכן פסק ב"י:

(לג) יביא בהמה אחרת הא דכתב "בהמה אחרת אע"ג דלעיל מיירי בעוף י"ל דדוקא בראשונה דמיירי בשחט אחד והשני נמצא שמוט הוצרך לומר עוף אבל כאן מיירי שהשמוטה היא השחוטה מיירי אפילו בבהמה ולרבותא כתב בהמה דאפי' שניהן הן שמוטין ושחוטין מהני בדיקה. ועיין בתוס' פרק א"ט דף כ"ד דדוקא אחרת אבל לא די שיחתוך באותו סימן עצמו הנשחט במקום אחר ויראה אם הם שוים באדמימות טריפה ואם הראשון אדום יותר כשירה וכמ"ש הטור לקמן בסימן ל"ד בדין גרגרת שנפסקה ע"ש. דלא דמי דהתם נמצא נקב שנפסק הגרגרת ולא ידעינן אם נפסק קודם השחיטה וטריפה או אם נפסק לאחר השחיטה וכשירה הילכך אפשר למבדקיה בכה"ג שחותך בזה הסימן עצמו במקום אחר אם שני החיתוכין דומין זה לזה או ודאי נעשה לאחר שחיטה וכשירה ואם הראשון אדום יותר אז ניכר שקודם שחיטה נעשה וטריפה. אבל כאן שהסימן שחוט ושמוט ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמט או לאחר שחיטה זה א"א לבדוק בזה הסימן עצמו דהיאך נאמר אם ב' החיתוכים שוים טריפה דודאי קודם שחיטה נשמטה דכשם שזה החיתוך נעשה אחר שמוטה ה"ה חיתוך דשמוטה נעשה ג"כ אחר שמוטה ואם אין שני החיתוכים שוים שהחיתוך דשחיטה אדום יותר נאמר דכשרה דו"א דאכתי איכא למימר דגם חיתוך דשחיטה נעשה אחר שנשמטה והא דאדום יותר משום דנעשה בחיי הבהמה ע"כ צריך לבדוק בבהמה אחרת וכן משמע מדברי הרא"ש בפ' השוחט ע"ש וכתב שגירסת ויביא בהמה אחרת היא עיקר ולא כתוס' פרק א"ט שכתבו גירסא אחרת וס"ל שמקיפין:

(לד) וא"א הרא"ש ז"ל כתב דלא מהני בדיקה אלא בשלא תפס ז"ל הרא"ש ואין להקשות א"כ גבי שחט את הושט ונמצאת הגרגרת שמוטה נמי יביא עוף אחר ויקיף וי"ל דהאי הקפה לא עבדינן אלא לחומרא דמן הדין היה מותר כאן בלא הקפה דאין שמוטה נעשה שחוטה אלא שהחמיר רבי יוחנן שאם הבהמה שניה יותר אדומה פסולה דרגלים לדבר שקודם שחיטה נשמטה אבל לקולא אין מקיפין מבהמה לבהמה ע"כ וא"ל לפי הי"א שכתב רבינו דס"ל דאפילו אם תפס מהני בדיקה א"כ בדקינן לקולא והדרא קושיא לדוכתא דגם בעוף להני בדיקה ובריית' סתמא קתני בשחט סימן אחד ונמצא השני שמוט דפסול די"ל דגם זאת הבדיקה היא לחומרא דס"ל לה"א דאם תפס ודאי לא נשמטה דאם איתא דנשמטה היה מרגיש כשתפס ועיין דרישה:

(לה) דלא מהני בדיקה אלא בשלא תפס. לשון ט"ו ולפי' אפילו לא תפס לא שרי אלא ע"י בדיקה וא"כ השידנא דלא בקיאינן בבדיקה לעולם אסור ע"כ וכ"כ סמ"ק כדכתבתי לעיל:

שלא

דרישה

שהשוחט נאמן לומר שלא הוה שמוט בשעת שחיטה. וכ"כ בד"מ סכ"ה) : [ו] וא"א הרא"ש ז"ל כתב דלא מהני בדיקה אלא בלא תפס כו' עמ"ש בפרישה וז"ל הרא"ש בפרק השוחט והביאו ב"י בעניין זה דגם רבי יוחנן מודה דברוב פעמים א"א לשמוטה שתעשה שחוטה כיון דלא תפס ע"כ משמע שהוא מבואר דברי רבי יוחנן מיירי בלא תפס ויש לדקדק שהוא בעצמו הביאו שם

סיד

אלא כשלא תפש אבל תפש לא מהניא בדיקה ופסולה. השוחט תרנגול צריך ליזהר שידרק רגלו בקרקע או יגביהנה (לו) שלא ינעוץ רגלו בקרקע כדי שלא יעקור הסימנין:

כה השוחט צריך שיבדוק בסימנין אחר השחיטה אם נשחטו רובן (א) שכל זמן שאין ידוע שנשחטה (ב) הבהמה כראוי היא בחזקת איסור ומשיודע שנשחטה כראוי היא (ג) בחזקת היתר אפי' נולד בה ריעותא [א] כגון שבא זאב (ד) ונטל בני מעיה והחזירם נקובים כשירה שאנו תולין לומר הוא נקבם ולא אמרינן במקום נקב נקב ואין צריך לבדוק אם נעקרו הסימנים או נקבו דבהא סמכינן ארובא כמו בשמונה עשר טריפות ובבדיקת הסימנים נמי אם בשעת שחיטה רואה אותן שחוטין לפניו [ב] אין צריך יותר:

כו (א) [א] ניקב הושט בשעת שחיטה כנגד המקום ששחט כבר

בזה וכן עיקר עכ"ל ובעיני יפלא ג"כ איך ככביר בכיוצא בזה הלא עכ"פ מידי ספק עיקור כל שהוא דבשעת שחיטה לא נפקא וראיה ברורה מהא דקאמר בפ' השוחט סוף (דף ל') בהאי דשחט בה עופא בהדי דפרה ודילמא עביד הלדה אלמא דכל היכא דאיכא למיחש דאירע לו פיסול בשעת שחיטה אסורה מספק עד דידעינן בודאי דלא הוה בה פיסול זה וכדמשני התם הזינן גדפי דמיפרמי וכמ"ש רבינו לעיל סי' כ' ודכוותא הכא במצא גרגרת שלם דאיכא למיחש לעיקור ואסורה מספק והילכך יראה לי לפסול בין הגרגרת שלם לגמרי או נחתך מצד אחד בין נמצא על הארץ בין נמצא על הסכין דבכל ענין הוי ספק בשחיטה דשמא בא לידי עיקור כל שהוא גם שאלתי מהר"ר יוסף כ"ץ מקראקא התשובה בתשובתו בענין זה ולבסוף כתב שראה מעשה בבית זקני הגאון מהר"ר משה יפה ז"ל שאסר בכיוצא בזה ע"ש וכן פסק מהרש"ל ז"ל בספרו פ"ק דחולין סימן י"ה:

כה השוחט צריך שיבדוק בסימנים כו' מימרא דשמואל בריש חולין. וכתוב בשחיטות דמה"ו בשם הא"ז אם שחט העוף וזרקו מידו קודם שבדק הסימנים טריפה מספק שמא עקר הסימנים בפרכוסו והוא לא שחט הרוב א"ז א"כ ומהרי"ק בשורש ל"ה השב לספוק סוללה על סברא זו מדאמר פרק השוחט רבא בדק ליה גירא לר' יונה בר תחליפא ושחט בה עופא בהדי דפרה כו' הרי לך שאע"פ שהיה רואה העוף ברחוק ממנו והיה מפרכס זמן רב קודס שיגיע אליו לבודקו ואפ"ה לא חיים לה ואפי' לכתחילה והאריך בזה ואני אומר כדי ליישב הדברים הנכתבים בשם הא"ז דאין משם ראיה להקל דשמא בנמצא הסימן שחוט כולו לא חיישינן כל עיקר שמא לא שחט רובו ועל ידי הפרכוס נפסק לגמרי דהא ודאי השתא רחוקה היא ולא חיישינן לה ובכה"ג בדק ליה רבי יונה גירא כו' כדי להוכלו אם ימצא הסימן שחוט כולו וגדפי דמיפרמו אבל בלא נמצא רק רובו שחוט א"כ דלא היה אוכלו פן לא שחט רובו ונתרחב קצת ע"י פרכוס דבדבר מועט שנתרחב ע"י פרכוס נעשה רוב עד שהוא נראה לעינים בשיעור אפילו כל שהו ובכה"ג דוקא כתב הא"ז דטריפה מספק כנראה מסוף לשונו אבל בנמצא הסימן שחוט כולו גם הא"ז מודה דלא חיישינן דלא שחט רובו ונפסק לגמרי ע"י פרכוס והילכך אין להקל נגד הא"ז והכי משמע מפירש"י כמ"ש בריש סימן י"א בס"ד ע"ש כ"ל: ומ"ש כגון שבא זאב כו' יתבאר לקמן בסימן ל"ז ובסי' כ' בס"ד: ומ"ש וא"צ לבדוק אם נעקרו כ"כ הרא"ש בפ"ק דחולין וכתב הר"ן לשם שבעל הלכות פסק דצריך לבדוק ג"כ אם שחט בסימנים עקורות אלא שלא הודו לו ונראה בעיני דטעמו של בעל הלכות מאחר דעיקור הסימנים מהלכי הוא מהלכות שחיטה לפי דעתו כמו שנתבאר בה' עיקור פשיטא דחייב לבדוק דאל"כ למה אמרו דכל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ולמה צריך לידע הלכות עיקור יותר משאר הלוקי דיני שחיטה גם בשאלה שבאלו מהרא"ש כלל כ' סימן י"ב כתוב ע"ש אב"י העזרי דצריך שיבדוק בסימנים ובלא תהא מוגרמת ועקורה ואם לא בדק אסורה באכילה וכן הדעת נוטה שצריך לבדוק אחר העיקור שפירוש לדעתו המוטה כיון שהיא מהלכות שחיטה כדפי' ועוד שהרי הדבר ידוע שעל הרוב בעופות רגילין הסימנים להשמט ע"י משיכתן לכאן ולכאן או ע"י נטילת רגלי התרנגולים וכיוצא בזה ומה שהשיב הרא"ש ע"ז דבהמה בחייה בחזקת שאינה זבוחה היא והילכך צריך בדיקה בסימנים שנחתכו רובן להוציאה מחזקת שאינה זבוחה וכל שאר טריפות סמכינן ארובא וכן עיקור סימנים סמכינן ארובא דלא בעינן לידע רק שנזבחה כראוי במקום שחיטה בלא הגרמה שזולת זה היא אינה זבוחה הנה דבריו אלה ילדקו לפי פירש"י דהעיקור שהוא מהלכות שחיטה הוא השוחט בסכין פגומה אבל עיקור סימנים מהלכי שהוא המוטה הוא מכלל טריפות ודינו כשאר י"ח טריפות אבל לבה"ג שהמוטה הוא ג"כ מהלכות שחיטה ואינה טריפה אם כן עדיין היא בחזקת שאינה זבוחה כ"ז שלא נודע לנו שהשחט בסימנין שאינן עקורין דאין לסמוך בזה ארובא כשאר טריפות דאין זה מכלל הטריפות ועוד אף לפירש"י כבר התבאר שאם נעקרו הסימנים מהשבר שבלחי בשעת שחיטה או נפסקו הסימנים בשעת שחיטה הוי בכלל העיקור שהוא מה' שחיטה ואפי' בכל שהוא ממנו הוי נבילה והלכך נראה לע"ד דלמעשה צריך בדיקה גם אחר ההגרמה והעיקור שהוא מהלכות שחיטה אלא שלא נהגו לבדוק אחר העיקור כי אם בעופות אבל אחר ההגרמה פשיטא דצריך לבדוק אף לדעת הרא"ש כמבואר בתשובתו שהבאתי וס"ל דאינו דומה לעיקור וכ"ל דטעמו בזה דהעיקור שהיא המוטה שבאה מאליה על ידי שבה מבחוץ סומכין על הרוב כמו בשאר טריפות אבל ההגרמה שהיא באה ע"י השוחט עצמו כשמכריע ידיו צריך לבדוק אם לא הגרים והמחמיר לבדוק גם אחר העיקור תע"ב:

כו ניקב הושט בשעת שחיטה כנגד המקום ששחט כבר טריפה כן הוכיחו התוספות והרא"ש והר"ן פ"ק דחולין מהא דאמר רבי זירא ליבן סכין באור ומקלא וטריא דעלה וכו' ומשמע לי דדוקא בשלא גמר שחיטת הושט וכן משמע מלשון הרא"ש ורבינו דמיירי בהכי אבל אם כבר נשחט הושט כולו והתהיל

השוחט תרנגול צריך ליזהר שידחוק רגליו בקרקע או יגביהנו שלא ינעוץ רגלו בקרקע כדי שלא יעקור הסימנים מימרא דאביי בפרק מכניסין (קכה.): כתב האגור בשם מהר"י מולין על אחד ששחט העוף כדרכו בהכשר ואחר גמר שחיטה מצא טבעת מהגרגרת שלם על הסכין והשיב דכשר שע"י גלגול הגרגרת נעשה זה (יא):

כה השוחט צריך שיבדוק בסימנים אחר השחיטה אם נשחטו רובן שכל זמן שאין ידוע שנשחטה הבהמה כראוי הרי היא בחזקת איסור בריש חולין (ט.) אמר רב יהודה אמר שמואל הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה כדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה פי' שכל זמן שהיא בחייה הרי היא אסורה משום אבר מן החי ומשום שאינה זבוחה ואינה ניתרת אלא בשחיטה כשירה הילכך אם לא נתברר לנו שנשחטה שחיטה כשירה הרי היא בחזקת איסור שאינה זבוחה וכמתה מאליה וצריך לבדוק. ומהרי"ל כתב בשם מהר"ש שמה שנמצא בשחיטת האשכנזים שהשוחט עוף צריך לבדוק בסימנים מיד קודם שיוליאו מידו וגם נהגו לאסור בדיעבד אין שיטת ההלכות מוכיחות כן שהצריך לבדוק קודם שילא מתחת ידו וכ"ש שאין לאסור בדיעבד וכל הפוסקים כתבו סתם שצריך לבדוק בסימנים אחר שחיטה ואם לא בדק אסורה דמשמע הא אם בדק כשירה בין בסמוך בין ברחוק עכ"ל: כתב המרדכי בריש חולין אותם בני אדם שבודקים הסימנים בנולה ותוחבים בסימנים דרך הפה נראה דטעות הוא בידם כי אין זה בדיקה דשמא לא נשחט הרוב ואנן בעינן רוב הנראה לעינים. וכתב בהג"א שכ"כ בא"ז דהבודק בנולה תיפח רוחו ונשמתו מפני שמאכיל טרפות לישראל שאפי' שחט מיעוט הנולה קורעת ואסור לעסוק בקבורתן של אוכלי טריפות וכ"כ הרוקח (א): ומ"ש רבינו ומשיודע שנשחטה כראוי היא בחזקת היתר אפי' נולד בה ריעותא וכו' בסוף מימרא דרב הונא שכתבתי בסמוך נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לה במה נטרפה ופריך עליה ולימא נשחטה הותרה הא קמ"ל דאע"ג דאיתיליד בה ריעותא כדבעא מיניה רבי אבא מרב הונא בא זאב ונטל בני מעים והחזירם כשהן נקובים מהו מי חיישינן שמא במקום נקב ניקב או לא א"ל אין חוששין שמא במקום נקב ניקב: ומ"ש ואין צריך לבדוק אם נעקרו הסימנים או ניקבו וכו' עד סוף הסימן כ"כ הרא"ש והר"ן שם והרשב"א בת"ה ולאפוקי מבה"ג שהצריך לבדוק אם שחט בסימנים עקורים וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ' סי' י"ב דאינו צריך לבדוק אלא שנשחטו רוב הסימנים במקום שחיטה בלא הגרמה וכן כתב בת"ה דלא שני בראיית הסימנים נחתכים בשעת שחיטה דשמא למעלה משיפוי כובע או בתורבץ הושט הם נחתכים עכ"ל ולא ראיתי שום אדם שבודק כן ולכן נראה לומר שכל שנראה בעיניו מאומד דעתו שהוא במקום שחיטה מפיק מידי הגרמה:

כו ניקב הושט בשעת שחיטה כנגד המקום ששחט כבר טריפה בריש חולין (ח.) ההא דאמר ר' זירא ליבן סכין באור ושחט בה כשירה משום דהידודה קודם לליבונה ומקשה והא איכא לדדין. ומתרץ בית השחיטה מירווח רווח

דרכי משה

בתרא בין בקנה בין בושט עכ"ל: (יא) פי' ששחט בב' מקומות ע"י גלגול ודרך נפרד וכשר ומצאתי הגהת בשם מהרא"ק וז"ל אני שאלתי פי מהר"י מולין זצ"ל סג"ל על טבעות הנמצאים גדורות פעמים רובן ופעמים מקצתן אחר השחיטה ממקום חיבורן בגרגרת והשיב לי דעיקור גמור הוא בשעת שחיטה ואפי' את"ל שנעקר אחד שנשחטה רוב הגרגרת פסק הטבעת ממחברתה וכבר היתה אותה המקצת שחוטה אפ"ה הוי עיקר ופסול מידי דהוי אניקב הושט במקום ששחט כבר דטריפה וה"ה לזה וכ"ש אם נעקר בהתחלת שחיטה עכ"ל. הגהת בשחיטות ישנים ושאלתי אח"כ זקן מומחה בשחיטה איך נוהגין בזה וא"ל שנוהגין להטריף ושמעתי מפי מהר"י כ"ץ גיסי שכן נהג הרב הר"ר משה יפה להורות ולהטריפה וכן אני נוהג:

כה (א) בהגהת בשחיטת ישנים מצאתי אי בדקינן אי הוי שמוטה תוקף באגודל על שיפוי כובע ויפלוט הסימנים מבחוץ ויסיר האגודל אם נשארו הסימנים בחוץ ודאי נשמט ואם יהזרו לאחוריהן לא נשמט ובעין זה יראה אם שחט הרוב עכ"ל ובבדיקה זו נוהגין כל השוחטים שראיתי: (ב) וז"ל מהרי"ו בהלכות שחיטה שלו כל ספק בשחיטה פסול כו' ומהרי"ל כתב בשם מהר"ש כל חלוקים הנמצאים בשחיטה ובדיקה שאינו יודע המנהג ילך אחר המחמיר ואם שעה דחוקה כגון בע"ש וכה"ג אז יש להקל ולפי שקול הדעת עכ"ל בהלכות שחיטה שלו: (ג) על סימן ל"א ובסימן מ"א באיזה ריעותא לא תלינן להקל אף בידוע שנשחטה:

ובהגהת

דרישה

מיד מ"ו דברי כ"ל שפליג ארבי יוחנן וז"ל רב נחמן אמר לא אמרן אלא בלא תפס ומפרש שר' יוחנן מיירי אפילו תפס וי"ל שמ"ש הרא"ש בדברי רבי יוחנן ולא תפס היינו לפי המסקנא דהתם שהביא גירסא אחרת בכתוב בה אמר רב נחמן ולא בא רב נחמן לחלוק על ר' יוחנן אלא נבאר דבריו:

סי' כה [א] כגון שבא זאב כו' והחזירם נקובים. ז"ל הגמרא בפ"ק דחולין ד' ט' בעא מיניה רבי אבא מרב הונא בא זאב ונטל בני מעיים והחזירם כשהן נקובים מהו מי חיישינן שמא במקום נקב ניקב או לא א"ל אין חוששין שמא במקום נקב ניקב ופרש"י מי חיישינן שמא במקום נקב שהיה בו תחילה אתרמי ליה השתא שהכניס בו שיניו וטריפה דנקיבת הדקין א' מי"ח טריפות הוא. ולתבו התוס' שם וז"ל א"ל אין חוששין שמא במקום נקב ניקב ואפי' יש שם נקבים הרבה שלא במקום שיניו מסתברא דתלינן כולן בזאב כי היכי דמכשירין היכא דמשמשא ידא דטבחא עכ"ל התוס' ונראה ודאי שגם רבי' סובר כדעת התוס'. אבל יש רוצים להוכיח ברבינו סובר כן מדאמר והחזירם נקובים דמשמע אפי' הרבה והא דמסיים ולא אמרינן במקום נקב נקב היינו לרבותא דס"ל אפי' בנקב אחד לאסור כדסלקא דעתו של רבי אבא וז"א דא"כ למה כתבו התוס' דין מסברא שכתבו מסתברא ולא הוכיחו כן מל' הגמרא שכתוב בה גם כן נקובים וגם היה להם לכתוב זה לעיל במאי באמר בגמרא והחזירם נקובים והא דקאמר ל' נקובים פירשתי בפרישה ע"ש ועוד דלקמן בסימן ל"ו כתב רבינו בריאה בלקטה זאב והחזירה נקובה ולא כתב הרבותא דהחזירה בנקבים הרבה אלא ש"מ דדוקא בבני מעיים שהם ל' רבים כתב החזירם נקובים משא"כ בריאה שהוא ל' יחיד: [ב] א"צ יותר. דס"ל מדקאמר רב יהודה שם בגמרא ז"ל הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה א"כ לא נסמוך על מה שרואה אותן בשעת שחיטה אלא יעכב לבדקן קמ"ל דלא ומתחילה בא רבינו לבאר דהא דקאמר בגמרא בדיקת הסימנים לא תימא דהיינו שצריך לבודקה אם לא נוקבו הסימנים או לא נעקרו דבזה סמכינן ארובא אלא צריך לבדוק הסימנים היינו לראות אם נשחטו יפה ולזה סגי אם בשעת שחיטה רואה. ובקיצור פסקי הרא"ש משמע להדיא כן ז"ל הטבח צריך לבדוק הסימנים לאחר שחיטה אם נשחטו רובן ואם יראה אותן לפניו שחוטין א"צ לבדוק עוד. וי"מ דמ"ש רבינו א"צ יותר ר"ל שא"צ לבדוק אם לא שחט בהגרמה ואין זה במשמעות ל' רבינו דהגרמה מאן דכר שמיה ועוד דא"כ היה פוסק רבינו נגד אביו הרא"ש ז"ל שכתב בתשובה והביאו ב"י שצריך לבדוק אם נשחטו רובן בלא הגרמה ואף שהב"י לא פסק כן שס"ל דא"צ לבדוק אחר זה מ"מ אם לזה נתכוון רבינו הו"ל להזכיר דברי הרא"ש אביו ולכתוב הכרעתו:

סי' כו [א] ניקב הושט בשעת שחיטה נראה דאיירי שניקב הושט קודם שנשחט רובו דאי איירי אפילו לאחר שנשחט רובו רק שלא נשחט הקנה עדיין אם כן כיון דאשמעינן דאפילו בהא טריפה אע"פ שהושט כבר נשחט כיון שעדיין לא נשחט הקנה מכ"ש דנשמע מזה דאם נקבו הבני מעים לאחר שנשחט הושט קודם שנשחט הקנה שהיא טריפה שהרי יש לה טריפות

פרישה

(לו) שלא ינעוץ רגלו בקרקע. נראה דה"ס בכותל:

סי' כה (א) שכל זמן כו' היא בחזקת איסור. שבחייה היא אסורה ועומדת משום אבר מן החי ומשום איסור שאינה זבוחה: (ב) נטל זאב בני מעיים והחזירם נקובים פי' שמיד כשנטלם בפיו עושה נקבים הרבה שבכל שן עושה נקב ומש"ה ולא אמרי' במקום נקב ניקב אלא נקב וניקב א"כ נקט ל' נקובים משום דבני מעיים הוא ל' רבים ועד"ר:

סי' כו (א) ניקב הושט בשעת שחיטה פי' קודם ששחט רוב הושט או כולו לרש"י אבל אם לאחר ששחט רוב הושט או כולו לרש"י ניקב הושט קודם שחתך הקנה כשירה

כבר טריפה שחט הקנה וניקבה הריאה קודם ששחט הוושט או ששחט הוושט וניקבו בני מעים קודם ששחט הקנה טריפה אע"פ שחיי הריאה תלויין בקנה והיי המעיים תלויין בושט אפילו הכי שייך בהן טריפות (ג) עד שישחוט שניהם קנה וושט ויש מכשירין בנקיבת ריאה אחר שחיטת הקנה ונקבו מעים אחר שחיטת הושט ואין דעת א"א הרא"ש ז"ל כן:

כז התך מהבהמה לאחר שנשחטה כראוי ועודנה מפרכסת (א) אסור לאוכלה בעודנה חיה (ב) [א] אבל לאחר שמתה מותר לאוכלה ולהאכילה לנכרי ומותר להאכיל בני מעיה לנכרי (ג) [ב] כל שנפסלה בשחיטה הרי זה נבלה וכל שנשחטה כראוי ודבר אחר גורם לה ליפסל ה"ז טרפה נשברה מפרקת (ד) ורוב בשר עמה נבלה:

הלכות כיסוי הדם

כח (א) השוחט חיה ועוף צריך לכסות דמו לא שנא צדן עתה ל"ש היו מזומנין בידו. ומברך בא"י אקב"ו

דווח כתבו התוס' והרא"ש והר"ן דמהא שמעינן שאם נכוה הושט או ניקב כנגד מה שנשחט ממנו קודם גמר שחיטה שנאסרת בכך שאל"כ מאי קא מקשינן והא איכא לדדין והרי אינן נכוין אלא כנגד מה שנשחט אלא שמע מינה כדכתיבנא:

שחט הקנה וניקבה הריאה קודם ששחט הושט או ששחט הושט וניקבו בני מעים אע"פ שחיי הריאה תלוי' בקנה וכו' בפ' השוחט (לב:) אמר ר"ל שחט את הקנה ואח"כ נקבה הריאה כשרה אמר רבא לא אמר ר"ל אלא בריאה הואיל וחיי ריאה תלוים בקנה אבל בבני מעים לא ופרש"י אבל בבני מעים לא אם ניקבו בני מעים בין קנה לושט אחר שחיטת הקנה טריפה דחיותא דבני מעים לאו בקנה תליא אלא בושט וכ"כ הרשב"א אבל בשאר בני מעיים לא פי' כששחט את הקנה אבל שחט את הושט הוי איפכא דהתם לימא ר"ל דניקבו שאר בני מעיט כשרה הואיל וחיי בני מעים תלוים בושט אבל ריאה לא עכ"ל מתקיף לה רבי זירא מאחר שנולדו בה סימני טרפות התרתה מה לי בריאה מה לי בבני מעים והדר ביה רבי זירא דבעי רבי זירא ניקבו בני מעים בין סימן לסימן מהו לטהרה מידי נבילה ע"כ לא איבעיא ליה אלא לטהרה מידי נבילה אבל באכילה אסורה א"ל רב אחא בר רבא לרבינא דלמא לעולם לא הדר ביה ורבי זירא לדבריו דרבא קאמר וליה לא ס"ל. ופרש"י התרתה. דס"ל כיון דמקצת אישתחיט תו לא מיטרפא דאין טריפה לחצי חיות דלא ס"ל לר' זירא דטעמא משום דכיון דאשתחיט קנה ריאה כמאן דמנחא בדיקולא דמיא: והדר ביה ר' זירא. מהאי טעמא ואודי דטעמא משום דכמנחא בדיקולא דמיא וא"כ בבני מעים מיטרפא שהרי הושט עדיין קיים ומנ"ל דהדר מדבעי רבי זירא ניקבו בני מעים בין סימן לסימן לאחר שחיטת הקנה דהוא לעולם ראשון מהו לטהרה מידי נבילה ומדבעי מהו לטהרה מידי נבילה מכלל דפשיטא ליה דאיטרפא בנקיבה דבני ביני: דילמא לעולם לא הדר ביה. ופשיטא ליה לר' זירא דבאכילה שריא דאין טריפה לחצי חיות והא דבעי ר' זירא לענין טומאה לדבריו דרבא דאמר לא א"ר אלא בבני מעים עכ"ל. ולפי סטה זו אליבא דרב אחא בר רבא דאמר ודלמא לעולם לא הדר ביה אפילו ניקבו בני מעים כשרה וכ"ש ניקבה הריאה ואליבא דמ"ד הדר ביה הא מיהא כי אינקוב ריאה מכשר וכיון דליכא מאן דפליג אר"ל בשחט הקנה וניקבה הריאה פסקינן הלכתא כותיה וה"ה דהלכה כותיה בשחט הושט וניקבו בני מעים דכשרה וכן דעת בעל העיטור וכתב דהכי סדרו ממתיבתא אבל התוס' גורסים והדר ביה רבי זירא מדבעי כלומר חזר ביה מהבעיא וה"פ מדפריך לרבא מה לי בריאה מה לי בבני מעים שבכל מקום יש להתיר ס"מ דסבר דאין טריפות לחצי חיות ולא שייך למיבעי ניקבו בני מעים בין סימן לסימן ומתחלה מיבעיא ליה ניקבו אפילו נשחט הושט תחלה דהוי פשיטא דיש טריפות לחצי חיות ומשני לעולם לא חזר ביה מן הבעיא ואליבא דרבא שהתיר בריאה פריך כיון דשרי בניקבה הריאה אחר שחיטת הקנה זה א"א אלא מטעם שאין טריפות לחצי חיות א"כ גם בבני מעים תתיר וליה לא ס"ל לא בבני מעים ולא בריאה דלית ליה דר"ל ולפי סטה זו כיון דלרב אחא בר רבא רבי זירא פליג אר"ל ורבא כמי אפשר דמפרש דברי ר"ל הוא וליה לא ס"ל לא קי"ל כר"ל כ"פ הרא"ש. וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מה"ש. וכן דעת הרי"ף שהשמיטה להא דר"ל. והרשב"א בת"ה פסקה לדר"ל וכדברי סטה ראשונה שכתבתי ואחר כך כתב ויש מגדולי המורים שהורו דכל שנטרפה הריאה או בני מעים בין סימן לסימן טריפה ואפי' שחט את הקנה ונטרפה הריאה או ששחט את הושט וניקבו בני מעים טריפה וראוי לחוש לדבריהם עכ"ל: ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקיטינן וכל שכן שגם הרשב"א כתב שראוי לחוש לדבריהם:

כז התך מהבהמה לאחר שנשחטה כראוי ועודנה מפרכסת אסורה לאכלה בעודנה חיה אבל לאחר שמתה מותר לאכלה ולהאכילה לנכרי ומותר להאכיל בני מעים לנכרי בפרק השוחט (לג.) אהא דאמר ר"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה משום דכמאן דמנחא בדיקולא דמיא אמר רב אחא בר יעקב שמעת מינה מדר"ל מזמנין ישראל על בני מעים ואין מזמנין נכרי על בני מעים מ"ט ישראל דבשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אשתרי להו נכרי דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא הני כאבר מן החי דמו ופירוש רש"י שמע מיניה מדר"ל אין מזמנין נכרי על בני מעים משום ריאה דהוי כמו שהוציאה מן הבהמה בעודה מפרכסת ונכרי לאו בשחיטה תלי' היתר אכילה דידיה שלא הוזכרה שחיטה אללו ואבר מן החי נאסר להם ואין יוצאה להם מידי אבר מן החי עד שתמות אבל לישראל יצאתה מידי אבר מן החי ע"י שחיטתה עכ"ל תניא דלא כרב אחא בר יעקב הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתין לה עד שתצא נפשה ואוכלו אחד נכרי ואחד ישראל מותרים בו. ופירש"י מבית השחיטה שאינו מחוסר הפשט ויכול לחתכו מיד קודם יציאת נפש וממתין לה עד שתצא נפשה דאמרינן בפ"ד מיתות מנין שאסור לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה ת"ל לא תאכלו על הדם: **כל** שנפסלה בשחיטתה ה"ז נבילה וכל שנשחטה כראוי וד"א גרם לה ליפסל ה"ז טריפה משנה שם (לב.):

ומ"ש נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבילה מימרא דזעירי בפ"ק דחולין (כ:) ותמיהא לי למה הוצרך לכתוב אי זו היא נבלה ואי זו היא טריפה כיון ששתיהן אסורות ואין ביניהם אלא שזו מטמאה וזו אינה מטמאה ורבינו לא בא לכתוב דיני טומאה וטהרה אלא דיני איסור והיתר ועוד יש לתמוה דהא דנשברה מפרקת ורוב בשר עמה היא אחת משמנה נבילות מחיים דמייתי בפ"ק דחולין וכיון שכתבה לזו כאן למה לא כתבו כולם ג"כ כאן:

כח השוחט חיה ועוף צריך לכסות דמו לא שנא לדן עתה לא שנא היו מזומנין בידו ריש פ' כיסוי הדם (פג:) נוהג בארץ ובחוצה לארץ כו' במזומן ובשאינו מזומן. ובגמרא [פד.] ת"ר אשר יצוד אין לי אלא אשר יצוד נצודין ועומדין מאליהן כגון אווזים ותרנגולים מנין ת"ל ציד מכל מקום א"כ מה ת"ל אשר יצוד למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה זו ופרש"י אלא בהזמנה הזאת. כאילו הוא צד שאינה מזומנת לו כלומר לא יאכל בשר תדיר: ומברך

והתחיל לשחוט הקנה וניקב הושט עד שלא גמר שחיטת הקנה כשרה דאין בו איסור אלא היכא דלא גמר שחיטת הושט ומתעסק בשחיטתו דעדיין חיותו בתוכו וכאילו ניקב מתחלה בעוד שלא נשחט כל עיקר דמי אבל אם כבר נשחט לית לן בה ותדע שהרי לדעת המחמיר בניקבו בני מעיים אחר ששחט הושט לא קאמר דטרפה אלא בטרפות אחר שנולד בין סימן לסימן אבל לגבי סימן גופיה כיון דנשחט כולו לא ניפסל בניקב בו וסברא זו כתבה הרשב"א בתשו' סימן שס"ז ומכל מקום למעשה עדיין צ"ע והא דקרי לנקיבת הושט טרפ' אף על גב דנבלה היא ע"ל בסימן ל"ג לשם התבאר: **שחט** הקנה וניקבה הריאה כו' זו היא דעת התוס' בפרק השוחט (דף ל"ב) וכן הסכימו רוב גדולים ודעת היש מכשירין היא דעת רש"י לשם והרשב"א בת"ה ולענין הילכתא נקטינן לחומרא כרוב הגדולים:

כז התך מהבהמה כו' ברייתא פרק השוחט דלא כרב אחא בר יעקב והא דאסור לאוכלה בעודנה חיה אע"ג דכבר נשחטה היינו משום דכתיב לא תאכלו על הדם דמשמעו קודם שתצא נפשה כדאמר פרק ד' מיתות אבל לאחר שמתה מותרת אפילו לנכרי ואע"ג דהשחיטה לנכרי אינה מוציאה מידי אמ"ה שלא הוזכרה שחיטה אללו וזה נחתך מן החי מכל מקום ליכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור: **כל** שנפסל בשחיטה כו' משנה שם ונפקא מינה לדידן לענין אותו ואת בנו דאין איסור לשחוט אם נתנבלה אחד מהם אבל אם נטרפה אסור כדלעיל בסי' ט"ז אי נמי לענין ב' זיתים דלקמן בסוף סימן כ"ח: נשברה מפרקת וכו' מימרא דזעירי פרק קמא דחולין:

כח השוחט חיה ועוף צריך לכסות דמו ל"ש כו' משנה ר"פ כסוי הדם נוהג במזומן ובאינו מזומן ובברייתא שם אשר יצוד ציד מכל מקום אם כן מת"ל אשר יצוד למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת:

ומ"ש ומברך ברוך אתה ה' וכו' כן מוכח בברייתות לשם דצריך לברך על הכיסוי

פרישה

בשרה ואפילו מאן דמטריף בסמוך בנקיבת הבני מעיים לאחר ששחט הושט קודם שנשחט הקנה מודה כאן משום דבני מעיים יש לה טריפות בפני עצמן אבל הושט הואיל וכבר נשחט לא נטרף שוב בנקב ועד"ר: (ב) עד שישחוט שניהם כו' הטעם דיש טריפות אפי' בחצי חיות ולא אמרי' כמאן דמנחא בדיקולא דמיא (פי' כאילו מונחת בסל דמי):

סי' כז (א) **אסור** לאוכלה בעודנה חיה. הטעם שנא' לא תאכלו על הדם: (ב) אבל לאחר שמתה כו' ולהאכילה לנכרי מה שכתוב ולהאכילה הא קמ"ל דאף על גב דלעכו"ם בנחירה סגי (ל' הגמרא ישראל בשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אשתרי להו נכרי בנחירה תליא מילתא הני כאבר מן החי דמי) וכשמות דווקא יצא מידי אבר מן החי והאי נחתך קודם שיצא נשמתו וכן בני מעים שתלוים בושט כשנשחטה הבהמה הוה כמו שהוציאם מן הבהמה בעודה מפרכסת וה"א דאסור ליתן לנכרי שזה אסור לו משום אבר מן החי קמ"לן דשרי משום דמי איכא דלנכרי אסור ולישראל שרי ועד"ר: (ג) כל שנפסלה כו' ה"ז נבילה נ"מ לעניין טומאה דנבילה מטמאה וטריפה לא מטמאה ועד"ר. ומש"ר וכל שנשחטה כראוי ודבר אחר גורם לה כו' דוקא קאמר שנשחטה כראוי דאז השחיטה מטהרתו מידי נבילה אבל ניקב הושט או נפסק רוב הקנה דלא נשחטה כראוי הרי זה נבילה וכ"כ הרמב"ם בהדיא פ"ג דשחיטה וכתבתיו לקמן ר"ס ל"ג אמש"ר ושט שניקב כו' ע"ש: (ד) ורוב בשר עמה רוב בשר שעל המפרקת מאחורי הצואר נפסק עמה זו היא נבילה מחיים עיי' מ"ש ב"י ע"ז עכ"ם):

סי' כח (א) **השוחט** כו' ל"ש היו מזומנים בידו פי' כגון אווזים ותרנגולים והטעם שנאמר אשר יצוד ציד. ציד מ"מ משמע א"כ למה נאמר אשר יצוד למדה תורה

דרישה

טריפות בפני עצמו אף שכל אחד ממימרא אחרת בגמרא מ"מ לא הו"ל לרבינו להאריך הואיל וכוא במכ"ש או הו"ל לרבינו לכללינהו בבבא אחת ועוד מדמסיק בסוף וכתב ויש מכשירין בנקיבת ריאה כו' משמע דוקא בהא פליגי אבל בדין קמא דניקב הושט בשעת שחיטה מודה והיינו דוקא בשלא גמר שחיטת הושט עדיין דאל"כ קשה מ"ש הא מהא דדוקא לומר כיון שניקב במקום שחיטה גרע טפי כמו שהייה דרסה במקום שחיטה דאדרבה איפכא מסתברא אפי' מאן דמחמיר בריאה ובני מעים היינו דווקא משום שיש לכן טריפות בפני עצמן משא"כ בושט שכבר נשחט ונחתך תו לא מסתבר שיטרוף בנקב וק"ל:

סי' כז [א] **אבל** לאחר שמתה מותר לאוכלה כו' בפ' השוחט תניא הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתין לה עד שתצא נפשה אחד ישראל ואחד עכו"ם מותרין בזה. ופרש"י מבית השחיטה שאינו מחוסר הפשט ויכול לחתכו מיד קודם יציאת הנפש וב"י בכ"מ פ"א מה"ש דקדק במ"ש מולחו יפה ה"ד אי לבישול מאי קאמר וממתין עד שתצא נפשה בלאו הכי צריך להמתין שיעור מליחה אי לצלי למה לי' למולחו ומשני דמיירי לצלי והואיל ובית השחיטה בלוע מדם צריך למולחו אף לצלי עכ"ל וכן איתא לקמן בסי' ס"ז גבי חתיכת בשר שנצרר דם בתוכה מחמת מכה דאף לצלי צריך למולחה: [ב] כל שנפסלה בשחיטה כו' כתב ב"י וז"ל ותמיה לי למה ליה לכתוב איזו היא נבילה ואיזו היא טריפה כיון ששתיהן אסורות ואין ביניהן אלא שזו מטמאה וזו אינה מטמאה ורבינו לא בא לכתוב בדיני טומאה וטהרה אלא דיני איסור והיתר ועוד יש לתמוה הא דנשברה מפרקת ורוב בשר עמה היא אחת משמנה נבילות מחיים דמייתי בפ"ק דחולין וכיון שכתבה לזו כאן למה לא כתבן כולם ג"כ עכ"ל. ושמעתי שמשום כיסוי הדם הסמוך ליה כתבה דבסמוך יתבאר השוחט ונתנבלה בידו פטור מלכסות. ואף על פי שכתב שם שגם הטריפה פטור מלכסות היינו שהיתה טריפה קודם שחיטה אבל כשבשעת שחיטה לא היה בו שום טרפות ושחטה כראוי חייב לכסות הדם אע"פ שנטרפה אח"כ מחמת דבר אחר הגורם לה. וטעות בידם הוא זה דהא לא מכסין דם השיה על שבודקין הריאה כמש"ר שם בסי' כ"ח ואם נמצאת טריפה אין מכסין נמצא להדיא דאע"פ שבשעת שחיטה לא ידעינן משום ריעותא אפ"ה כיון דאיכא למיחש שמא תהא טריפה בריאה אין מכסין על שבודקין ואם נמצאת טריפה אין מכסין א"כ נלמד דאפי' דבר אחר הגורם טריפות לאחר שחיטה נמי אין צריך לכסות. וי"א דנ"מ לענין ביטול בס' כגון דנפל כזית אחד מבשר זה דנעשה נבילה וכזית מבשר זה דנעשה טריפה בתוך נ"ט של היתר כל א' מועיל לבטל השני בס' דומה למש"ר לקמן סי' צ"ח ז"ל קדירה שיש בה נ"ט זיתים של היתר ונפלו בה ב' זיתים א' של דם וא' של חלב כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חבירו כו' ואומרים דל"ד ב' מינים כמו דם וחלב אלא אפילו ה"ה מין א' הכל מין בשר אלא שיש לו ב' שמות כגון נותר ופיגול וטמא דמכאן נלמד דין הראשון וכמ"ש שם וא"כ ה"ה כיון שיש לכל א' שם איסור בפני עצמו כל א' מועיל לבטל השני. וי"א דלא נלמדו זה מזה אלא כיון דבנותר ופיגול וטמא אין לוקין עליהן ה"ה בדם וחלב דמותר לגמרי דשם נתבטל טעמו אבל כשהכל מין בשר דלא נתבטל טעם האיסור פשיטא דאסור לאכלו ומש"ט גם א"ל הנ"מ לענין ביטול ברוב יבש ביבש שכל אחד איסור בפני עצמו ואם נתערב נבילה וטריפה ועוד דבר אסור או היתר עמהם דהוו להו ג' מינים ואם אכלם יחד אינו חייב מלקות דכל א' וא' נתבטל ברוב השנים ופטור ממלקות כמבואר שם ס"ם נ"מ דמ"מ הקושיא במקומה עומדת דהא איסורא

מיהא

אקב"ו על כסוי דם בעפר וכתב בה"ג שמכסה ואח"כ מברך ואע"ג דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ה"מ בתחילת המצוה אבל זו סיום מצוה הוא ובאמצע מצוה אין ראוי לברך הילכך מברך על השחיטה קודם התחלת המצוה (ב) ועל הכיסוי אחר גמר המצוה וכתב א"א הרא"ש ז"ל ולא נהגו כן (ג) [א] וכוי שהוא ספק חיה וכלאים הבא מבהמה וחיה צריך לכסות דמן אבל אין לברך עליהם מפני שהוא כספק (ד) ובעל העיטור כתב שמברכין עליהם ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל (ה) [ב] ואין שוחטין כוי בי"ט מפני שהוא ספק ואם שחטו אין מכסין את דמו ובלילה אם רישומו ניכר יכסנו ואין יכולים לקבל הדם בכלי לכסותו בלילה (ו) שאין שוחטין לתוך הכלים
כיצד

הכסוי וברמב"ם פרק י"ד דהלכות שחיטה כתוב נוסחא על כיסוי הדם ותו לא וכן כתב הרשב"א וכן מסתבר דכל הברכות ניתקנו על כלל המצוה על נטילת ידים על השחיטה ולא על השחיטה בצואר ובתלום וכן הוא בתוספתא דברכות בפ"ו (דף כ"ז ע"ב) וכן משמע גם בסמ"ג אבל דעת רבינו דבאבי כסוי מאחר שמפורש בכתוב וכסהו בעפר צריך לברך על כיסוי דם בעפר ככתוב ואולי מלא כן הנוסחא בספרים ולקמן בדין אין לו עפר סעיף י"ה יתבאר דהעיקר שלא כדברי רבינו :

וכתב בה"ג שמכסה ואחר כך מברך כו' עד הילכך מברך על השחיטה קודם התחלת המצוה ועל הכיסוי אחר גמר המצוה לא בא לתת טעם למה מברכין על השחיטה קודם השחיטה ולא חיישינן לספק לא תשא שמא תתנבל בידו שזה כבר התבאר בירושלמי דהזקה בני מעיים כשר הם כמו שכתבתי למעלה בתחלת סימן י"ט ועוד שאין טעמו שכתב דמברך על השחיטה קודם התחלת המצוה מספיק לדחות ספק דלא תשא אלא כל דבריו בזה אינן כי אם לתת טעם על הכסוי שבשחטה מאחר כל המצות ואף ממצות שחיטה שעוסק בה שמברכין עליה קודם השחיטה ואמר דבאבי התם שמברכין קודם התחלת המצוה וכן שאר כל המצות אבל על הכסוי מברך אחר גמר המצוה : ומ"ש וכתב א"א ז"ל ולא נהגו כן בפרק כסוי הדם כתב כן מטעם דהשבינן כסוי מצוה בפני עצמה ובספר בדק הבית להרב בית יוסף ז"ל כתב דהכי נקטינן ודלא כה"ר ירוחם שהסכים לדברי בה"ג : **וכוי** שהו ספק כו' בפרק כסוי הדם תנן נוהג בכוי מפני שהוא ספק ובפרק אותו ואת בנו אפליגו תנאי בכוי דתנן גבי כסוי הדם אם הוא בריה בפני עצמה או כלאים הבא מן תיש וצבייה ולכך פסק רבינו דבין בזה בין בזה חייב לכסות ושיעור לשונו שכת' וכוי כאילו אמר וכוי שהוא בריה בפני עצמה וספק אם מין חיה הוא או מין בהמה הוא וכן הכוי שהוא כלאים הבא מבהמה והיה צריך לכסות דמן דתרווייהו בכלל ספק הם. ותימא דלפי המסקנא דרב פפא בפ' אותו ואת בנו מבואר דבכסוי הדם לרבנן דסברי דמספקא לן אי חוששין לזרע האב וסברי כמי צבי ואפילו מקצת צבי הבא על התיישה אין שוחטין בי"ט דספק הוא שמא חוששין וחייב בכסוי דאית להו צבי ואפי' מקצת צבי או שמא אין חוששין ופטור מן הכסוי דאפי' מקצת צבי ליכא אבל בתיש הבא על הצבייה הא ודאי דאיכא מקצת צבי ואף בי"ט יכול לשחוט לכתחלה ולכסות לרבנן. ולר"א דפליג עלייהו אמר דאע"פ דמספקא לן אם חוששין לזרע האב מ"מ לא אמר צבי ואפי' מקצת צבי הלכך בתיש הבא על הצבייה הוי ספק דשמא חוששין וליכא אלא מקצת צבי והא לית ליה צבי ואפי' מקצת צבי או שמא אין חוששין וכו' צבי הוא ובעי כסוי אבל בצבי הבא על התיישה א"צ לכסות דמו אפילו בחול דאפילו חוששין מ"מ מקצת צבי הוא ומקצת לית ליה וא"כ בי"ט יכול לשחטו לכתחלה וא"כ הא דכתב רבינו בסתם דכלאים הבא מבהמה והיה צריך לכסות דמן אבל אין לברך עליהם דמשמע בין בצבי הבא על התיישה בין בתיש הבא על הצבייה הוי דלא כחד דלרבנן בתיש הבא על הצבייה מכסה ומברך ולר"א בצבי הבא על התיישה אפילו לכסות א"צ. ועוד דלענין אותו ואת בנו פסק רבינו כמסקנא דרב פפא וכרבנן דשה ואפי' מקצת שה כמו שנתבאר לשם בס"ד וממילא בכסוי הדם הו"ל לפסוק כמסקנא דרב פפא וכרבנן דלבי ואפי' מקצת צבי. ודוחק לומר דפי' כלאים הבא מבהמה והיה דקאמר היינו דוקא היה שבא על בהמה וכרבנן דהלשון לא משמע הכי כלל וברמב"ם קשה טפי דאיהו פסק גבי אותו ואת בנו דחוששין לזרע האב ושה אפי' מקצת שה וכמ"ש למעלה בסי' י"ו וממילא גבי כסוי הדם בכל ענין צריך לכסות ולברך דצבי ואפי' מקצת צבי אינו רק מקצת צבי מזרע האב ובפי"ד מהל' שחיטה פסק בסתם בכלאים הבא מבהמה והיה דמכסה ואינו מברך. וצ"ל שיש ליישב דס"ל להרמב"ם ורבינו דמאחר דבברייתא אפליגו תנאי בכוי דתנן גבי כסוי הדם ולר"א זה הבא מן התיש ומן הצבייה אלמא דלית להו להני תנאי דאמרינן צבי ואפילו מקצת צבי בודאי וא"כ צ"ל דס"ל לר"א דאפילו את"ל דאמרינן שה ואפילו מקצת שה גבי אותו ואת בנו שאני התם דכתיב בקרא שה שה כל דהו משמע אבל בכסוי הדם דכתיב חיה מספקא לן אם מקצת צבי נמי חיה קרי ליה או שמא לא קרי ליה חיה אלא צבי גמור והלכך אפי' בכלאים הבא מן תיש וצבייה הוי בכלל ספק כ"ש בכלאים הבא מן צבי הבא על התיישה ובשניהם מכסה ואינו מברך : ומ"ש וב"ה כתב שמברך עליהם כו' טעם מחליקת זה נתבאר בב"י ע"ש : ומ"ש ואין שוחטין כוי ביום טוב וכו' משנה פרק כסוי הדם וכבר נתבאר שפי' כוי או בריה בפני עצמה או כלאים כו' שניהם בכלל כוי :

ומ"ש ובלילה אם רשומו ניכר יכסנו כ"כ הרשב"א בת"ה והב"י הביא ראיה לזה מהשוחט ונבלע דם בקרקע דלקמן בסי' זה : **ומ"ש** ואין יכולין לקבל הדם בכלי כו' כ"כ הרא"ש שם וצ"ל דבזמן הזה שאפילו לכתחילה היה יכול לשחוט לתוך הכלים כהא"ז אלא שאנו נזהרים כמבואר למעלה בסימן י"א אם כן בדיעבד אם שחטו בי"ט יכול לקבל הדם בכלי אפי' לכתחילה דכדי לקיים מצות כסוי כדינו לא שייך ליזהר מלקבלו בכלי כיון שאין בו איסור מן הדין ומכל מקום יותר טוב ליתן עפר ונרורות בכלי קודם קבלה : **הפופל"א** כתב בתוס' פרק בתרא דזבחים בדף קי"ג דהלבו אסור שאינו מין ראם והביא ראיות ברורות וכ"כ בסמ"ג בעשה במצות כ"מ דהלבם אסור ודמם אין טעון כסוי ובאגור בשם רבי ישעיה אחרון נמי כתב דהפופל"א הוא מרי"א ולפי פירושו אין לספקו בחיה וכן מנהג שלא לכסות דמו אכן במרדכי כתב פר"ה שור הבר שקורין פופל"א רבותינו הגאונים נמנו עליו שמכסין דמו ולא איפשיטא אי בהמה אי חיה וחלבו אסור מספק וכן הלכה ע"כ והיינו משום דאיכא פלוגתא בפ"ה דכלאים אם שור הבר מין חיה הוא או מין בהמה הוא ולא אפסיקא הילכתא בהדיא ואף על גב דהרמב"ם בפ"א מה' מ"א פסק דמין בהמה הוא כבר נתהבט ע"ז הרב המגיד ע"ש והילכך אזלינן לחומרא ועוד דלא ברירא לן אם הפופל"א הוא שור הבר ודוק : וכן עשה מהרי"ל הלכה למעשה לכסות דמו כמו שכתב בדרשותיו עוד שם שצוה לשחוט תחלה עוף על דם הפופל"א ולכסותם יחד להוציא נפשו מפלוגתא ע"כ
וכסמוך

ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על כסוי דם א בעפר : **וכתב** בהלכות גדולות שמכסה ואח"כ מברך אף על גב דכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן וכו' דברים אלו כתבם הרשב"א בת"ה. וכתב שכן מצא להרמב"ן והרא"ש כתבם בפרק כיסוי הדם וכתב עליהם ותמולם לא נהגו כך. משום דהשבי כיסוי מצוה בפני עצמה וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ד חייב אדם לברך קודם שיכסה : בדק הבית והכי נקטינן דלא כרבי' ירוחם שהסכים לדברי בה"ג :

וכוי שהוא ספק חיה וכלאים הבא מהבהמה והיה צריך לכסות דמן בפרק כיסוי הדם (שם) תנן נוהג בכוי מפני שהוא ספק. ובפרק אותו ואת בנו (פ.) תניא כוי זה הבא מן התיש ומן הצביה רבי יוסי אומר כוי בריה בפ"ע ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה. ורבינו כתב דבין בזה ובין בזה חייב לכסות. וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות שחיטה והטעם מבואר דתרווייהו בכלל מפני שהוא ספק הם :

ומ"ש אבל אין לברך עליהם וכו'. ז"ל הרא"ש בריש פרק הנזכר מצאתי כתוב בשם הר"י שצריך לברך על כסוי הדם בכוי. וראיתו מדאמרינן בפרק במה מדליקין (כג.) דאין מברכין על הדמאי מפני שהוא ספק דדבריהם משמע הא ספיקא דאורייתא מברכין עליו וכוי ספיקא דאורייתא הוא דשמא הוא חיה ואינה ראיה דה"פ מצוה שתקנו חכמים לעשות מספק כגון דמאי שהזקיקו חכמים לקונה מע"ה לעשר מספק א"צ לברך עליו ואע"פ שאנו מברכין על שאר תקנות חכמים וצונו מדכתיב לא תסור הכא לא תקנו אלא מספק ואין מברכין עליו. ולא שייך לדקדק משם הא ספיקא דאורייתא מברכין עליה כי לא בא להוציא אלא שאר תקנות חכמים שמברכין עליהם אבל מצוה שאדם מצווה לעשות מספק כיון דברכות אינם מעכבות טוב שיעשה המצוה ולא יברך שלא יעבור על לא תשא. וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ד מה"ש ע"כ. והרמב"ם האריך בזה בתשובתו שכתב לחכמי לוני"ל. וכתבה בעל מגדול עוז בסוף הלכות מילה. והראב"ד בהשגות שם סובר כדעת ה"ר יונה והר"ן בפרק במה מדליקין כתב טעם לשני הסברות ודעת רבי' האי כדעת הרמב"ם והרא"ש וכן דעת הרי"ף שהביא דבריו בפרק ר"א דמילה וכיון דרבינו האי והרי"ף והרמב"ם והרא"ש הסכימו שלא לברך הכי נקיטינן :

ומ"ש ואין שוחטין כוי בי"ט מפני שהוא ספק ואם שחטו אין מכסין את דמו משנה בפרק כיסוי הדם (פג:) **ומ"ש** ובלילה אם רישומו ניכר יכסנה ז"ל הרא"ש שם ואם נשאר מן הדם עד הלילה יכסה ומפרש רבינו דהיינו דווקא בשרישומו ניכר מדתניא בברייתא השוחט ונבלע דם בקרקע חייב לכסות והוקימנא בשרישומו ניכר וכ"כ הרשב"א בת"ה ופשוט הוא :

ומ"ש ואין יכולים לקבל הדם בכלי לכסותו בלילה שאין שוחטין לתוך הכלי כ"כ הרא"ש שם ופשוט הוא : **כתב** האגור שור הבר שקורין בופיל"ז רבותינו הגאונים נמנו עליו שמכסין דמו ולא איפשיטא אם חיה הוא אם בהמה עכ"ל ובהגהות כ' אמת הוא כי הערוך פי' כן בערך שר אבל ר' ישעיה האחרון כ' הבופ"ילו הוא מריא ולפי פירושו אין לספוקי בחיה וכן המנהג שלא לכסות דמו (א) עכ"ל :
כילד

דרכי משה

כח (א) ובהגהת שחיטת מהרי"ו השוחט כוי שקורין בופיל בל"א יפזר עפר הרבה קודם השחיטה כי ספק חיה הוא וצריך לכסות דמו מספק וכדי להוציא נפשו מן הפלוגתא ישחוט עוף

דרישה

מיהא איכא אלא שפטור ממלקות למש"כ ורבינו לא בא לאשמועינן דין חייבי מלקות או פטורין רק דיני איסור והיתר ורבינו שכתב שם סי' נ"ה דין כס"ג תמה ג"כ ב"י עליו וכתב דמשום דדין שכתב רבינו לפני זה נלמד מהאי דינא כתבה וזה הישוב אין שייך כאן : (וי"א דיש כ"מ ביכהן לענין אותו ואת בנו דאם נתנבלה האחת רשאי לשחוט השנייה ואם הראשונה נעשית טריפה אינו רשאי לשחוט השנייה באותו היום ושכן הדין הוא בגמרא. גם י"ל כ"מ באם השחיטה היא תרנגולת ונמצא שם ביצה בקליפתה אם היתה התרנגולת נבילה ויש לנו ספק אם זהו של טריפה או של שחוטה הביצה אסורה ואם הספק הוא אם זהו של נבילה או של שחוטה הביצה מותרת ודין זה מבואר בסימן פ"ו ע"ב על"ה) :

סי' כח [א] **וכוי** שהוא ספק חיה וכלאים הבא מבהמה והיה כו' בפרק כסוי הדם תנן נוהג בכוי מפני שהוא ספק ובפ' אותו ואת בנו תניא כוי זה הבא מן התיש ומן הצבייה רבי יוסי אומר כו' בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה היא אם מין בהמה ע"כ ורבינו כתב דבין בזה בין בזה חייב לכסות ותרווייהו קאי אכוי. וצ"ע למה לא הזכיר רבינו לעיל סי' י"ו בדין אותו ואת בנו דין כוי שהוא בריה בפני עצמו אם נוהג בו אם לאו וי"ל דנלמד במכ"ש מדין כלאים הנכתב שם דהא זה שהוא בריה בפני עצמו מספקין בו שהוא כולו בהמה ופשיטא דאסור לכתחילה לשחוט בנו ביום א' והכא קמ"ל דמכסין ואין מברכין. ומש"כ וכלאים הבא מבהמה והיה ר"ל אפי' האם חיה כדעת ת"ק דר"י ואין להקשות הואיל ובא מן הצבייה א"כ ודאי יצטרך לכסות דמו דומיא דאותו ואת בנו דאם אמו בהמה ודאי חייב א"כ יברך ג"כ על הכסוי וי"ל דגבי אותו ואת בנו גילה לנו הכתוב שה ואפילו מקצת שה אבל כאן לא גילה לנו הכתוב אלא לספוקי דלמא דווקא בחיה גמורה צריך כסוי. דכיון דלחכמים ודאי חייבין לזרע האב ולרבנן ורבי אליעזר ורבי יודא ספוקי מספקא להו מ"ה מכסה בלא ברכה : [ב] ואין שוחטין כוי בי"ט כו' שוחטין לתוך הכלים ואף על גב דאפשר ליתן לתוך הכלי מעט מים עכורים דהא מותר לשחוט כמ"ש לעיל סימן י"א אפשר דכולי האי לא אטרחוהו כיון דצריך למצוא גדול שאם יקח מים הרבה לא יהיה נ מראה דם . מיהא
נ"ע

פרישה

תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה זו פירש"י כאילו הוא לד שאינה מזומנת לו כלומר שלא יאכל בשר תדיר : (ב) ועל הכיסוי אחר גמר המצוה וכתב א"א ז"ל ולא נהגו כן. הטעם משום דכסוי מצוה בפני עצמה חשיבא אשר"י ואינו ר"ל דהוא באמת מצוה בפני עצמה שהרי הרא"ש כתב דמה"ט המפסיק בשיחה בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דמו קודם משום דמצות כסוי הוא גמר מצוה דשחיטה ואינו דומה להמפסיק בשיחה בסעודה דא"צ לברך ברכת המזון וכמ"ש לעיל סי' כ' בשמו ע"ש אלא דהעולם חשבו למצוה בפני עצמו וק"ל :

(ג) וכוי שהוא ספק חיה כו' פי' ספק חיה וכלאים הבא מבהמה וחיה שניהם פירושו דכוי ועד"ר : (ד) ובעל העיטור כתב שמברכין ול"נ להרא"ש ז"ל הטעם כיון דברכות אינן מעכבות טוב שיעשה המצוה ולא יברך שלא יעבור על לא תשא : (ה) ואין שוחטין כוי כו' אם שחט אין מכסין את דמו רבינו בא"ח סי' תצ"ח כתב הדין בטעמו ז"ל כוי אין שוחטין אותו בי"ט דכיון שהוא בהמה אסור לכסותו מספק הלכך אסור לשוחטו ואם שחטו אין מכסין את דמו אפילו יש לו עפר מוכן שהרואה שמכסין אותו יאמר ודאי חיה הוא ויבא להתיר חלבו אבל כששוחט בחול ומכסיהו ליכא למיחש לזה שהרואה יאמר לנקות חצירו הוא צריך משא"כ בי"ט דאין עושה דבר כ"א ע"פ שאילת חכם ויאמר החכם שא"צ לכסות משום שהוא חיה : (ו) שאין שוחטין
לתוך

חדושי הגהות

כח א נוסח ברכה זו כתבוה ה"ג ורמב"ם סמ"ג וש"פ אך תיבת בעפר לא נזכר בפי כולם וכבר האריכו בזה הב"ח והט"ז ס"ק ג' ע"ש :

(ז) ביצד מכסין נותן עפר תיחוח למטה ועפר תיחוח למעלה וכתב בעל העיטור שצריך להזמינו למטה לשם כיסוי וא"א הרא"ש ז"ל כתב אין צריך ליתננו לשם כיסוי אלא אם מצא עפר תיחוח ושחט לתוכו שפיר דמי (ח) ומכסה בידו (ב) או בסכין או בכלי אחר אבל לא ברגלו שהוא דרך בזיון ומראה שהמצות בזויות עליו שחט ולא היה עפר למטה צריך לגרור הדם וליתנו בעפר תיחוח ולכסות עפר תיחוח עליו (ט) שחט ולא כיסה וראהו אחר חייב לכסות שמצות כיסוי היא כשאר מצות עשה שכל ישראל חייבין בהם אלא שהשוחט קודם לכל אדם הילכך אם קדמו אחר וכיסה חייב ליתן לו י' זהובים שכר ברכה שביטל ממנו (י) אלא שאין גובין אותו בזמן (ג) הזה. שחט ק' חיות או ק' עופות או ששחט חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד לכולם. כבר כתבתי למעלה שאם סח בנתים שמכסה ומברך עליהם על דם שחיטה ששחט ויברך ברכת השחיטה על מה שישחוט ולא יברך על כיסוי דמה השוחט ונבלע דם בקרקע אם רישומו ניכר חייב לכסות ואם לאו פטור מלכסות כסהו הרוח פטור מלכסות חזר ונתגלה חייב לכסות (יא) כסהו עצמו וחזר ונתגלה אח"כ פטור מלכסות (יב) דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם חייב לכסות אין בו מראית דם פטור מלכסות ואין חילוק בין אם נפל דם בתוך מים (יג) או מים לתוך דם לעולם כשיש בו מראית דם חייב לכסות אע"פ שנדחה מכיסוי כשלא היה בו מראית דם כשחזר למראה דם חייב לכסות נתערב ביין אדום או בדם בהמה רואין היין ודם הבהמה כאילו הוא מים ואילו נתערב במים

בית יוסף

ביצד מכסין נותן עפר תיחוח למטה ועפר תיחוח למעלה בריש פרק כסוי הדם (שם) אמר רבי זירא השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר וכסהו בעפר עפר לא נאמר אלא בעפר ופירש"י עפר למטה. עפר תיחוח ולא ע"ג קרקע קשה: וכסהו עפר. משמע דלא בעינן עפר אלא בכיסוי בעפר משמע כולו עטוף בעפר תיחוח וכתבו התוס' עפר שלמעלה מצוה שיתן הוא אבל עפר שלמטה א"צ שיתן הוא אם יש עפר הרי הוא כאילו נתן הוא את העפר והא דאמרינן בפ"ב שהיה מזמן כל הבקעה לשחוט בה היינו במקום שהיה קרקע קשה היה חופר משם דבעינן עפר תיחוח ומיהו לעיל פירש בקונטרס שהיה מזמינו בפה לכך עכ"ל והרא"ש שם בסוף הפרק כתב כדברי התוס' וסברת בעל העיטור היא כפירש"י : ומ"ש ומכסה בידו או בסכין או בכלי אחר אבל לא ברגלו שהוא דרך בזיון וכו' ברייתא שם (פז.) : שחט ולא היה עפר למטה צריך לגרור הדם וליתנו בעפר תיחוח ולכסות עפר תיחוח עליו נראה שלמד כן מדאמרינן בר"פ כיסוי הדם (פג:) אהא דתנן דאין כיסוי הדם נוהג במוקדשי' דטעמא משום דלמטה לא איפשר לתת עפר משום דאי מבטל ליה הו"ל מוסיף אבנין ואי לא מבטל ליה הוי חציצה ופריך ולגרריה ולכסוייה מי לא תנן דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות אלמא דגריר ומכסה לי' ה"נ נגרור ונכסי ליה ומשני אי בקדשי מזבח ה"נ וכו'. אח"כ מצאתי להרשב"א בת"ה שכתב דין זה ולמדו ממקום זה שכתבתי ויש לתמוה על הכלבו שכתב בשם ר"מ בר נתן דכי אמרינן דדם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות א"צ לגררו משם אלא מכסהו במקומו ושמא טעמו משום דאמרי' בגמרא דמוקדשין פטירי מכיסוי משום דכתיב ושפך וכיסה שאינו מחוסר אלא שפיכה וכיסוי יצא זה שמחוסר שפיכה גרירה וכיסוי ומשמע ליה דבהכי אידחי ליה ההיא דאמרינן דדם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות ואי מהא לא איריא שכבר כתבו התוס' והרשב"א דמוקדשים שאני שלעולם הוא מחוסר גרירה : שחט ולא כיסה וראהו אחר חייב לכסות וכו' משנה שם (פז.) ומייתי לה בברייתא בגמרא מדכתיב בכיסוי ואומר לבני ישראל אזהרה לכל בני ישראל :

ומ"ש אלא שהשוחט קודם לכל אדם הילכך אם קדמו אחר וכיסה חייב ליתן לו י' זהובים שכר ברכה שביטל ממנו שם תניא אידך ושפך וכיסה מי ששפך יכסה מעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחייבו ר"ג ליתן לו י' זהובים איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה ואסיקנא שכר ברכה הם וזהו שכתב רבי' שכר ברכה שביטל ממנו וז"ל הרמב"ם בפ"ז מהלכות חובל מי ששחט חיה או עוף ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט חייב ליתן כמו שיראו הדיינים ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב והוא י' זהובים וכתב ה"ה דעות אלו שכתב הרב אם הוא דבר קצוב או למראית העין סברות הם כתובות בהלכות והרי"ף הכריע שהוא דבר קצוב ועכ"ל וכן דעת הרא"ש בפרק כיסוי הדם בפרק החובל שהוא דבר קצוב : ומ"ש אלא שאין גובין אותו בזמן הזה כ"כ ה"ה ובפרק הנזכר בשם הרשב"א וז"ל ומ"מ לא מגבינן בה בבבל דהא אמרינן לעיל דלא עבדינן שליחותייהו בכל מידי דלא חסריה ממונא אבל אי תפס לא מפקינן מיניה וכבר ביאר רבינו דינים אלו פ"ה מהלכות סנהדרין עכ"ל וכ"כ הר"ן בפרק כיסוי הדם ז"ל מיהו עכשיו אין דנין דין זה דלית ביה חסרון כיס ולא מגבינן להו בבבל וזה שכתב הרי"ף לומר דאי תפס לא מפקינן מיניה שכך הדין בכל דיני הקנסות כדאיתא בס"פ אלו נערות (מא:) ובסוף פ"ק דב"ק (טו:) עכ"ל : שחט ק' חיות או עופות או שחט חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד לכולם משנה בפרק כיסוי הדם (פו:) ואע"ג דפליג רבי יהודה ואמר שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט את העוף לית הלכתא אלא כת"ק : ומ"ש כבר כתבתי למעלה שאם סח בנתיים שמכסה ומברך וכו' ויברך ברכת שחיטה על מה שישחוט וכו' בסימן י"ט וכבר ביארתי זה שם בארוכה : כתב המרדכי סכ' בס' ראבי"ה שאסור לספר בין ברכת שחיט' לברכת כיסוי ובספר התרומה התיר וכתב עוד שמצא ראבי"ה בתשובת הגאונים דמי שכיסה והזיד ולא בירך אסור לו לאכול משחיטתו אבל לאחרים מותר והוא חייב מלקות עכ"ל ואין לדברים אלו עיקר בגמרא. ובספר א"ח הביא ראיה מהגמ' שאין כיסוי הדם מעכב את הבשר מלאכול : השוחט ונבלע דם בקרקע אם רישומו ניכר חייב לכסות כו' בפ' כיסוי הדם (פז.) תניא השוחט ונבלע דם בקרקע חייב לכסות ואוקימנא בשרישומו ניכר : כסהו הרוח פטור מלכסות חזר ונתגלה חייב לכסות משנה (שם) כסהו הרוח חייב לכסות ובגמרא אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות : ומ"ש כסהו עצמו וחזר ונתגלה אחר כך פטור מלכסות שם במשנה :

דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם חייב לכסות וכו' משנה שם : ומ"ש ואין חילוק בין אם נפל דם בתוך מים או מים לתוך דם לעולם כשיש מראית דם חייב לכסות אף על פי שנדחה מכיסוי וכו' שם מייתי מתני' דמיתניא גבי קדשים דם שנתערב במים אם יש מראית דם כשר אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ל"ש אלא שנפלו מים לתוך דם אבל נפל לתוך מים ראשון ראשון בטל אמר רב פפא ולענין כיסוי אינו כן אין דיחוי אלא מצות ופרש"י אינו כן שאפילו נפל דם לתוך מים חייב לכסות שאע"פ שבטל ונדחה ראשון ראשון אפ"ה כשהלך ורבה עד שנהפכה מראית המים לדם חזר דם הבטל וניעור וחשוב דם ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה שאין תורת דיחוי אלא מצות : ומ"ש נתערב ביין אדום או בהמה רואים היין ודם הבהמה כאילו הוא מים וכו' משנה

ב"ח

ובסמוך אבל דברי ב"ה יתבאר דלא מועיל לפור למעלה דנתערב ודם הפופל"א רבה עליו ונף מלמעלה ויברך ברכה לבטלה אלא אבל דם הפופל"א ישחוט העוף : ביצד מכסין נותן עפר כו' שם מימרא דרבי זירא ולמדו מדכתיב בעפר משמע כולו עטוף בעפר תיחוח : ומ"ש בשם ב"ה כן פרש"י בפ' השוחט בעובדא דרבא דבדק גירא לרבי יונה כו' דצריך לכתוש העפר להזמינו למטה לשם כסוי או אם יש שם עפר תיחוח מזמנו לכך : ומ"ש בשם הרא"ש כ"כ בס"פ כסוי הדם וכ"כ התוספות בתחלת הפרק ודלא כרש"י והאגור בסי' אל"ף ק' כתב שכן המנהג כהרא"ש ובאגודה כתב דטוב להחמיר כרש"י ליתן עפר או להזמינו בפה : ומכסה בידו כו' ברייתא שם ושפך וכסה במה ששפך דהיינו בידו יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו המצות בזויות עליו משמע דעיקר הקפיד' היא דוקא שלא יכסנו ברגל שהוא דרך בזיון אבל כל שאינו דרך בזיון כגון בסכין או בכלי אחר או בקיסם ש"ד מאחר שעושה כן בידו ועי' בא"ח סי' כ"א ועכשיו נוהגין לכסות ביד הסכין וכן משמע בסמ"ג דעיקר המצוה לכסות בסכין ששפך ע"ש : שחט ולא היה עפר למטה צריך לגרור כו' כ"כ הרשב"א ולמד כן מדפריך ר"פ כסוי הדם וליגרריה וליכסייה כו' : שחט ולא כיסה וראהו אחר כו' משנה שם ובברייתא למדוה מדכתיב גבי מצות כסוי ואומר לבני ישראל אזהרה לכל בני ישראל ורבינו כתב בקצור הטעם שהוא פשוט כיון דמצות כסוי היא כשאר מ"ע וסבירא ליה ואומר לבני ישראל לא איצטריך אלא דלא תימא מדכתיב ושפך וכסה אלמא דוקא מי ששפך יכסה אבל אחר אינו חייב לכסות דלא כשאר מ"ע להכי כתב ואומר לבני ישראל לגלויי אקרא דושפך וכסה דלא נכתב אלא ללמד שהשוחט קודם לכל אדם : ומ"ש אלא שהשוחט קודם כו' שם בברייתא אזהרה ושפך וכסה מי ששפך יכסה : ומ"ש הילכך אם קדמו אחר כו' שם מעשה דר"ג דחייב לאחר ליתן י' זהובים ואסיקנא דשכר ברכה הם ולא שכר מצוה ונפקא מינה לברכת המזון דד' ברכות הם וחדא מצוה וחייב ליתן לו ארבעים זהובים : ומ"ש אלא שאין גובין אותו בזמן הזה כ"כ הסמ"ג גם הסמ"ק כתב כן והוסיף וז"ל ומ"מ אנו למדין כי לא טוב עשה וצריך לפייס חבירו עכ"ל : שחט ק' חיות כו' שם אפליגו תנאי במשנה ופסקו הפוסקים כת"ק שאין חלוק בין חיה לעוף ומ"ש וכבר כתבתי כו' בסי' י"ט וע"ש : ומ"ש ומברך על דם שחיטה ששחט כלומר שיברך על כסוי הדם ששחט כבר : כתב במרדכי בשם ראבי"ה דמי שהזיד וכסה בלא ברכה חייב מלקות והוא עצמו אסור לאכול משחיטתו ולאחרים שרי וכך העתיקו האחרונים וכך ראוי לנהוג כאשר בארתי למעלה בסי' י"ט בס"ד ודלא כמ"ש ב"י והרב בהגהת ש"ע : השוחט ונבלע דם כו' ברייתא ואוקימתא דגמרא שם : כסהו הרוח כו' עד מראית דם חייב לכסות משנה וגמ' שם וכתב בהגהת מיימוני בשם מהר"ם דלמד מההיא דנתערב ביין אדו' או בדם בהמה דרואין היין כו' דאם שחט התרנגולת כשרה ושוב שחט אחרת ונתנבלה דכבר אפשר שאלו נתערב במים כשיעור דם הנבלה היה בו מראית דם דחייב לכסות מיהו ודאי מודה מהר"ם דאם היה ידוע שדם הנבלה כסה דם הכשרה דפטור הוא מלכסות ובזה נתיישב מה שהיה קשה

דרכי משה

עוף על גבי דם הכופ"ל כדי שיוכל לעשות ברכה על הכסוי עכ"ל : (ב) בתשובת הרשב"א סימן תר"ך דאסור לכסות בסכין ששחט בו שמא יפגמו דאסור לעשות בסכין של שחיטה שום דבר ונ"ל דמיירי כאן בסכין אחד שאינו שוחט בו או בקתא של סכין ששוחט בי וכן נוהגין כל השוחטים שראיתי שמכסין בקתא מסכין ששוחטים : (ג) ובהג"מ פי"ד דהלכות שחיטה

פרישה

לתוך הכלים הטעם מבואר בסימן י"א ועיין דרישה : (ז) ביצד מכסין נותן עפר תיחוח למטה כו' הטעם שנאמר וכסהו בעפר עפר לא נאמר דמשמע דלא בעינן אלא לכסות אלא בעפר דמשמע שיהא כולו מעוטף בעפר תיחוח (וצריך להזמינו לשם כיסוי מדכתיב בעפר בסגול דהוא גירי פתח קטן ור"ל דהוא עפר ידוע עכ"ה) : (ח) ומכסה בידו או בסכין נ"ל בסכין אחר או בקתא של אותו סכין אבל בחודו של אותו סכין כתב הרא"ש בתשובה דאסור דחיישינן שמא יפגם הסכין בעפר : (ט) שחט ולא כיסה וראהו אחר חייב לכסות הטעם יליף בגמרא מדכתיב גבי מצות כסוי ואומר לבני ישראל אזהרה לכל בני ישראל ורבינו שכתב טעם שהוא כשאר מצות עשה שכל ישראל חייבים משמע דלא ס"ל ה"ט דא"כ ל"ל למתני בשאר מצות עשה וקשה איך נקט רבינו טעם לנפשו ללא צורך מאחר שהגמרא ד' פ"ו דרשו בהדיא מהאי קרא דואומר לבני ישראל כו' והיה נראה לע"ד לומר דרבינו ס"ל דלולי שמצינו כן ג"כ בשאר מצות עשה לא היינו מוכרחים ללמוד ממ"ש ואומר לבני ישראל שיהא המצוה מוטלת על כל ישראל דאדרבא ה"א כיון שנאמר איש כי יצוד ציד וגומר וכסה את דמו ש"מ דהקפידה תורה דוקא אמי ששפך הוא יכסה דמו כמו שדרשו נמי מזה במה ששפך הוא יכסה כ"ש דאיכא למשמע מיניה האי דמי ששפך הוא יכסה ומ"ש לבני ישראל ה"א דאבני ישראל דעלמא קאי אבל שוהט ושוחט. אבל השתא דמצינו שהדין כן בכל מצות עשה א"כ מסתבר למימר דאתא קרא דואומר לבני ישראל לגלוי לן דושפך וכסה לא אתא ללמדינו דמי ששפך דוקא הוא יכסה אלא שהוא מוקדם ואולי הפסוק דואומר לבני ישראל ה"א דאע"ג דבשאר מצות כל ישראל מחויבין הכא שאני דגלי קרא במ"ש ושפך וכסה דמאן דשפך יכסה מ"ה בעינן גם הקרא ללמדינו שהוא מצוה לכל ישראל וק"ל : (י) אלא שאין גובין אותו בזמן הזה פי' בבבל משום דבדבר דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו אבל אי תפס לא מפקינן מיניה כ"כ ב"י בשם הרשב"א והרמב"ם והרי"ף והר"ן ועיין מ"ש בשם רבי חזקיה בסמוך ושם פי' דגם רבי חזקיה לא קאי אלא אמי שהקדים ומל אבל בכסוי מודה : (יא) כסהו עצמו ל"ד עצמו אלא ה"ה כסהו אחר ולא בא אלא למעט כסהו הרוח וק"ל : (יב) דם שנתערב כו' ואין חילוק בין אם נפל דם לתוך מים כו' ולא אמרינן קמא קמא בטל (והואיל ונדחה ידחה) דאין דיחוי למצות ואפי' לא היה בו בתחילה מראית דם אפ"ה כשנתרבה אח"כ וניתוסף הדם על המים דם הראשון חוזר וניעור וחייב לכסות רש"י : (יג) או מים לתוך דם פי' וה"ה אפי' אין עלתה לפנינו מראית דם חייב לכסות כיון שהמים בשעת נפילה קמא קמא בטל מיהו אין זה סברא כלל גם מדסיים רבינו (נראה דל"ל רש"י במקום רבינו וקאי על ולא אמרינן דנזכר בסעי' שקודם זה וק"ל) וכתב ולא אמרינן כו' שקאי אריפא ולא נקט ולא אמרינן אסיפא דסיים מינה ש"מ דבסיפא פשוט ליה דא"ל לכסות ולא נקטא אלא אגב רישא ולהכי ליתנא דבין בין דנקט התידוש

במים כשיעור יין הזה והיה בו מראית דם חייב לכסות (יד) [ג] **כתב** בעל העיטור מאן דשחט ציפרא או חיותא ושחט בהמה עלה פטור מלכסות בהמה ואח"כ היה חייב לכסות דם הניתז ושעל הסכין (טו) אם אין שם דם אחר חייב לכסותו (טז) אבל אם יש שם דם אחר א"צ לכסותו שאין צריך לכסות כל הדם (יז) לפיכך א"צ למצות (ס"א להמתין) עד (ה) שיצא כל הדם **השוחט** לחולה בשבת לא יכסה (יח) [ד] אפילו אם יש לו דקר נעוץ ובלילה אם רישומו ניכר יכסנו [ה] כל השוחט אפילו אינו צריך לו לאוכלו ואינו שוחט אלא מפני הדם שצריך לו חיב לכסותו [ו] כיצד יעשה נוחר או מעקר שלא חייבה תורה בכיסוי אלא בשוחט שחיטה הראויה הילכך השוחט הטרפה או השוחט ונתנבלה בידו פטור מלכסות לפיכך (יט) צריך לברוק הסימנים והסכין קודם הכיסוי [ז] וכתב ב"ה השוחט חיה לא יכסה

קשה להב"י : **כתב** ב"ה מאן דשחט ציפרא כו' שם בברייתא שחט חיה ואח"כ בהמה פטור מלכסות בהמה ואח"כ היה חייב לכסות והרב ז"ל הורה בלשונו דבריתא כתיב מאן דשחט ציפרא או חייתא כו' ובסיפא לא הזכיר ציפרא כי אם חיה לאורויי לן דבשחט בהמה באחרונה אין חלוק בין צפור לחיה דל"מ צפור דפשיטא דדם בהמה כסהו ופטור אלא אפי' חיה נמי פטור אבל בשחט בהמה תחלה ואח"כ חיה התם הוא דחייב לכסות דדם החיה כסהו לבהמה ונשאר למעלה אבל אם שחט צפור עליו מאחר שמועט הוא דם הבהמה רבה עליו ולכך תלמעלה ופטור מלכסות ומ"ה הביא הטור דברי ב"ה שמדבריו למדין חידוש בדין לחלק בין עוף לחיה כששחטן על הבהמה ובזה ג"כ נתיישב מה שהיה קשה להב"י ועיין במ"ש בסוף סעיף ט"ז : שוב ראיתי שכ"כ מהרש"ל בפרק כסוי הדם סי' י"ד : **דם** הניתז ושעל הסכין כו' משנה שם דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ושאר פוסקים דהלכה כר"י דקי"ל כרבי יוחנן וריב"ל שאומרים בפ' חלין דבכל מקום ששנה ר"י במשנתינו אימתי בא לפרש דברי תנא קמא וכן פסקו בתוספות ודלא כהראב"ד בהשגות והרז"ה בספרו שכתבו דצריך לכסות כל הדם. וכתב הר"ן דכי מכסה לדם הניתז ושעל הסכין גריר ליה ומכסה ליה כדי שיתן עפר תיחוח למטה והכי אמרינן ר"פ כסוי הדם ומה שאמר רבינו בלשונו ואמר שאין צריך לכסות כל הדם לפיכך כו' כלומר שאין צריך לכסות כל הדם אף שעל הסכין ושניתז ולפיכך אין צריך להמתין נמי עד שיצא כל הדם כלומר אפי' לכתחלה בלא ניתז על הסכין נמי אין צריך להמתין אלא יכול לכסות מיד שיצא מקצת דם הנפש דהיינו שמתחיל לירד טיפין ואעפ"י שלא יצא כל דם הנפש יזרוק העוף מידו ולא תימא דוקא לטרוח ולגרור שעל הסכין ושניתז הוא דאין צריך אבל מיהא צריך להמתין לכתחלה עד שיצא כל הדם מעצמו ולכסותו קמ"ל דלא (ובס"א כתוב א"צ למצות כו' :) **השוחט** לחולה בשבת כו' שם כרבא ודלא כדדרש רב עוקא : ומ"ש ואפילו יש לו דקר נעוץ כ"כ הרשב"א בת"ה : ומ"ש ובלילה אם רשומו ניכר כו' כ"פ הרא"ש ושאר מפרשים : כל השוחט כו' ברייתא שם כלומר דלא תימא דוקא בצריך לאוכלו כדכתיב אשר יאכל דליתא דאשר יאכל להוציא עוף טמא וטרפה או נוחר ומעקר ונתנבלה בידו אתי : **כל** השוחט וכו' עד לפיכך צריך לבדוק הסימנים והסכין קודם הכסוי דברי טעם הם ומשמע דבנמצא פגומה אין צריך לכסות כלל כמו בבדק בסימנים ונמצאו שאין נשחטין כראוי וזהו שסתם דבריו ולא כתב דבסכין ונמצא פגום מכסה בלא ברכה והטעם הוא דכיון דאירע ספק בשחיטה עצמה ובהמה בחייה בחזקת שאינה זבוחה היא לא יצאה מחזקתה וגם זה הוי בכלל אשר יאכל פרט לנתנבלה בידו שהרי לאו בר אכילה היא מאחר שאירע ספק בשחיטה ולפיכך אין צריך כסוי כלל. ולא דמי למשתכח סירכא כו' דהתם נשחטה כראוי ויצאה מחזקת איסור שאינה זבוחה אלא שאירע ספק בבדיקה הלכך מכסה מספק בלא ברכה וכבר כתבתי מזה למעלה בתחילת סימן י"ח דהכי סבירא ליה לרבינו ולא כמהרא"י בת"ה אבל בשחט וחתך גם המפרקת יכסה בלא ברכה כמהר"אי ודלא כמה שפסק ס"ע : **כתב** ב"ה השוחט החיה לא יכסה עד שיבדוק את הריאה ומסתברא אם

משנה היא שם : **כתב** בעל העיטור מאן דשחט ציפרא או חיותא ושחט בהמה עלה פטור מלכסות בהמה ואח"כ חיה חייב לכסות אין ספק שרבינו לא עיין לבקש דין זה בגמרא דאם כן לא היה כותבו בשם ב"ה דהא ברייתא שלימה היא ר"פ כיסוי הדם ופירש"י שחט ואח"כ בהמה פטור מלכסות שהרי דם בהמה למעלה ומה יכסה ויש לתמוה עמ"ש הגמי' בפ"ב מהלכות שחיטה בשם מהר"ם שאם שחט תרנגולת כשרה ושוב שחט ונתנבלה בידו חייב לכסות עכ"ל. ואיפשר דדם תרנגולת קליל ואינו מכסה כל דם שלמטה ואע"ג דדם שלמטה נמי (ד) קליל : **דם** הניתז ושעל הסכין אם אין שם דם אחר חייב לכסותו וכולי משנה (שם :) דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל אם יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות ובגמרא (פח.) ת"ר דמו וכסהו מלמד שדם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל אם יש דם שלא הוא פטור מלכסות תניא אידך דם הניתז ושעל אגפיו' כלומר של כותלי בית השחיטה חייב לכסות רשב"א כד"א בזמן שלא כסה דם הנפש אבל אם כסה דם הנפש פטור מלכסות במאי קמיפלגי רבנן סברי דמו כל דמו ור"י סבר דמו ואפי' מקצת דמו ורשב"ג סבר דמו המיוחד ופירש רש"י ג' מחלוקת הן רבנן סברי כוליה בעי כיסוי ולר"י אפילו דם הנפש לא בעי כיסוי אלא מקצתו כדקתני דדם הניתז פטור מלכסות ואפילו הוא דם הנפש ובלבד שיהא שם דם אחר ולר"ש בן גמליאל דם הנפש כוליה בעי כיסוי עכ"ל. וכתבו התוספות והרא"ש דלפי גירסא זו ר"י בין במתניתין בין בברייתא לפרש דברי תנא קמא אתא וכדקי"ל כל מקום שאמר רבי יהודה אימתי אינו אלא לפרש והא דאמרי' רבנן סברי כל דמו היינו ת"ק דרשב"ג ויש נוסחאות שכתוב בהם ת"ר וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות אמר ר"י אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא וכולי לפי גירסא זו ת"ק דרבי יהודה סבר דמו כל דמו משמע ורבי יהודה לא בא לפרש אלא לחלוק. וכתב הר"ן בשם הרז"ה דכיון דרבי יהודה דברייתא לחלוק הוא מסתברא אימתי דמתניתין נמי לחלוק ואע"ג דקיימא לן אימתי לפרש הני מילי היכא דלא מוכח דהוי לחלוק אבל הכא מוכחא מילתא ולפ"ז הלכה כת"ק דרבי יהודה ואפילו לפי נוסחא זו הלכה כר"י כדכתבו התוס' והר"ן דמהא לא איריא דע"כ לא אמרינן דאימתי לפרש אלא במשנה אבל לא בברייתא הילכך לענין הלכה לא שבקי' ת"ק דמתני' משום ת"ק דברייתא אלא קי"ל כת"ק דמתני' וכדפריש רבי יהודה אליביה וכן דעת הרי"ף וכ"פ הרמב"ם בפי"ד מה"ש וכ"פ סמ"ג וסמ"ק ולזה הסכים הרשב"א בת"ה . וכך הם דברי רבי' : **ומ"ש** לפיכך אין צריך למצות עד שיצא כל הדם כ"כ בכלבו בשם בעל העיטור ופשוט הוא : **וכתב** הר"ן דכי מכסי לדם הניתז ושעל הסכין דהיינו כגון שאין שם דם אלא הוא גריר ליה ומכסי ליה כדי שיתן עפר למטה והכי אמרינן בר"פ כיסוי הדם (ו) וכ"כ הרשב"א בת"ה וכבר כתבתי בסימן זה דברים אלו ודברי מי שכתב בהפך ודחיתי דבריו : **השוחט** לחולה בשבת לא יכסה אפי' יש לו דקר נעוץ. בפרק כיסוי הדם (פד:) דרש רב עוקא השוחט לחולה בשבת חייב לכסות. אמר להו רבא לית דחש לה לשמעתא לאמוריה מיניה וקי"ל כרבא וכ"פ כל הפוסקים. וכתב הרשב"א בת"ה ובדקר נעוץ הוא ומשום הכי הוה ס"ל לרב עוקא דכיון דשוחט ברשות מותר לכסות וה"ל כשוחט בי"ט שחופר בדקר ומכסה דאילו בשאין לו דקר נעוץ בכי הא לא הוה אמר רב עוקא דמכסה דהוה ליה שבת עשה ולא תעשה וחיוב סקילה כמי איכא ולא אתי עשה דכיסוי ודחי ליה ואפ"ה קאמר רבא דליתיה מדתניא בברייתא דכיסוי אינו דוחה שבת והיכי דמי כגון דשחיט לחולה עכ"ל וכ"כ הר"ן וכתב דאע"ג דלא מיתסר אלא מדרבנן אינו מכסה לפי שרצו חכמים לעשות היכר שיום הוא שאסור בשחיטה ולפיכך לא רצו להתיר אלא מה שהוא צרכו של חולה בלבד דהיינו שחיטה וכתב הכלבו שכתב הר"ם בספר המאורות שאם היה לו אפר מוכן לכסות בו נוהה יש לכסות אותו הדם אפילו בשבת עכ"ל. ואיפשר דבהא מודו הרשב"א והר"ן כיון שאין אפר זה אסור בטלטול : **ומ"ש** רבינו ובלילה אם רשומו ניכר יכסנו כ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ופשוט הוא : **כל** השוחט אפילו א"צ לו לאכלו ואינו שוחט אלא מפני הדם שצריך לו חייב לכסותו כיצד יעשה נוחר או מעקר ברייתא שם : **ומ"ש** שלא חייבה תורה בכיסוי אלא השוחט שחיטה הראויה הילכך השוחט הטריפה או השוחט ונתנבלה בידו פטור מלכסות משנה שם (פה.) השוחט ונמצאת טריפה ר"מ מחייב וחכמים פוטרים ובגמרא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראה רבי דבריו של ר"מ דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים ושנינו עוד שם השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור מלכסות : **ומ"ש** רבינו לפיכך צריך לבדוק הסימנים והסכין קודם הכיסוי דברי טעם הם שלא יבא לידי ברכה לבטלה : **וכתב** בעל העיטור השוחט חיה לא יכסה עד שיבדוק את הריאה כ"כ ג"כ המרדכי בשם גדולי נרבונ"א : ומ"ש

דרכי משה

שחיטה מ"מ אנו רואין שלא טוב עשה וצריך לפייסו עכ"ל : (ד) ואפשר דבהגהת מיי' לא מיירי ששחט הנבילה על הדם הכשירה ממש ולכך חייב לכסות הדם הראשון וקמ"ל אע"ג דשחט הנבילה באחרונה אפ"ה חייב לכסות ולא אמרינן דדם הנבילה כסה דם הכשירה מסתמא : (ה) ובמהרי"ל יש שוחטים ממהרים לכסות הדם ולא שפיר עושים טרם שיצא דם הנפש ומצאתי בשחוטות ישנים בשם מהרי"ש ומהר"א קלויזנר שצריך להמתין עד שיכלה כל דם הקלוח דהיינו עד שירדו טיפין טיפין עכ"ל : (ו) וכן פסק בשיטות ישנים שחיבר ה"ר משה ממידלינג

דרישה

נ"ע דיתן מעט עפר בכלי דאז מותר לשחוט בכלי וכמ"ש בסימן י"א ואפשר שגם בזה יש חשש מפני הרואה שיאמר שלוקח עפר לכסות שם הכלי בגיוי הכל שהורה לו כן ויבא להתיר אלבו. ולפי מ"ש לעיל ס"ס י"א באם היה בספינה ולא היה לו מקום פנוי לשחוט שוחט ע"ג כלים. דר"ל ע"ג אוגנו והדם יורד לתוכו אם כן בכה"ג נמי היה יכול לעשות כן בי"ט ואפשר לומר דלא התירו לעשות כן אלא היכא דנראה לעינים דמשום דוחק שאין לו מקום פנוי עושה כן ולא בי"ט כה"ג ודו"ק : [ג] כתב בעל העיטור מאן דשחיט ציפורא או חייתא כו'. כתב ב"י וז"ל אין ספק שרבינו לא ביקש לעיין דין זה בגמרא דא"כ לא היה כתבו בשם בע"ה דהא ברייתא שלימה היא ר"פ כיסוי הדם עכ"ל ונ"ל דרבינו עיין דין זה בגמרא וידע זאת הברייתא וכתב דין זה בשם בע"ה לדייק מדבריו שאם שחט בהמה ואחר כך שחט עוף שא"צ לכסות דם העוף משום דבברייתא לא נזכר צפור ברישא וה"א כמו ברישא דנקט חיה וה"ה לצפור כן נפרש בסיפא נקט חיה וה"ה לצפור אבל בע"ה המזכיר ברישא צפור ובסיפא לא כתב אלא חיה למידק מיניה דלענין שחט תחילה חיה ואח"כ בהמה בדין זה צפור וחיה שוין שא"צ לכסות אבל בהמה תחילה ואחר כך חיה אז דוקא דם חיה צריך לכסות שדמו רב ולא נתבטל בדם בהמה אבל שחט תחילה בהמה ואח"כ שחט צפור א"צ לכסות דם הצפור שבטל הוא בדם בהמה אלא שלפ"ז ק"ק למה נקט ברישא צפור שהוא מילתא דפשיטא טפי ה"ל למיכתב בסיפא ודוקא חיה וצ"ל בדוחק דרצה לקצר בלשונו עוד י"ל דרבינו הביא לשון בעל העיטור לגורהו ובע"ה גופי' כוונתו להעתיק בספרו לשון הברייתא ולהוסיף בלשון הברייתא צפור כדי ללמדנו דקדוק הנ"ל וק"ל כתב מ"ו הג"ה בשם רבי ישעיה האחרון דשור הבר שקורין בופ"ל אוק"ס היא מרי"א ולפי פירושו אין להסתפק שהוא חיה וכן המנהג שלא לכסות את דמו עכ"ל. כתב הגהות מיימון בשם מהר"ם שאם שחט תרנגולת כשרה ושוב שחט עליה אחרת ונתנבלה בידו חייב לכסות עכ"ל. וכתב ב"י ואפשר משום דדם הרנגול קליל ואינו מכסה כל דם שלמטה ואע"ג דדם שלמטה נמי קליל עכ"ל פי' ואינו דומה לשחט עליה בהמה דפטור מלכסות ודו"ק : [ד] אפי' יש לו דקר נעוץ כתב הכלבו שאם יש לו עפר מוכן לכסות הנוהה יש לכסות ג"כ הדם אפי' בשבת ועיין הטור בהלכות י"ט סימן תצ"ח : (ה) כל השוחט כו' חייב לכסותו כו' כתוב בתשובת הגאונים שחט או כיסה והזיד ולא בירך חייב מלקות ואסור לאכול מן השחיטה הוא דוקא אבל אחרים מותרים מ"ק מ"ו. גם הב"י הביאו וכתב עליו שאין לדברים אלו עיקר בגמרא : [ו] כיצד יעשה נוחר או מעקר מכאן יש לדקדק קצת שמותר להמית הבהמה שלא ע"י שחיטה שלא לצורך אכילה כדי שלא יקלקל העור כמו שמותר לנחור או לעקר בשביל הדם ודוחק לומר דכאן מיירי שהצריך הדם בשביל רפואה דוקא שמותר דאם כן הו"ל לפרש דלרפואה מיירי וכן יש להוכיח קצת מסימן א' שכתב שאסור ליתן לקטן לשחוט אפי' לאכילה לכלבים משום מראית עין שמא יאכלו משחיטתו משמע דמשום שוחט נבלה לכתחילה לא נאסר וק"ק מהא דאמרו ע"כ אסור לאכול בשר וה"ט דמאי אולמא האי מהאי משמע דלא ניתן להמית הבהמה כ"א לצורך קיום המין האנושי לעבודת רצון קונם וי"ל דכל שהוא עושה כדי להרויח בו הוא כמו אכילה וכמו שהתירה התורה נמי שאינו ע"כ לשחוט הב"ח כן התירה להמיתה כדי להרווית ולסחור בו לצורך מחייתו : [ז] וכתב בעל העיטור השוחט חיה לא יכסה עד שיבדוק את הריאה כתב מור"ם ז"ל אבל אברכת

פרישה

החידוש ברישא : (יד) כתב בעל העיטור מאן דשחט ציפרא או חייתא כו' לא זו אף זו קתני לא זו ציפור שאין לו דם הרבה אפי' חיה שדמיה מרובים א"צ לכסות ובסיפא נקט בהמה ואח"כ חיה צריך לכסות נקט דוקא חיה אבל עוף דמו בטל בדם בהמה וא"צ לכסות ועד"ר : (טו) אם אין שם דם אחר חייב לכסותו פי' גוררו משם ומכסהו כדי לתת למטה עפר תיחוח : (טז) אבל אם יש כו' א"צ לכסותו הטעם שנאמר דמו ומשמע אפי' מקצת דמו : (יז) לפיכך א"צ להמתין ס"א א"צ למצות (ובמהרי"ל שצריך להמתין עד שיכלה כל הדם הקלוח דהיינו עד שירדו טיפין טיפין עכ"ל עכ"ה) : (יח) אפי' אם יש לו דקר נעוץ. אע"ג דלא מיתסר אלא מדרבנן לא אמרינן כיון דשחט ברשות יכסה כמו בי"ט דלפי שרצו חכמים לעשות היכר שהוא יום שאסור בשחיטה לפיכך לא רצו להתיר אלא מה שהוא צורכי חולה : (יט) צריך לבדוק הסימנים והסכין קודם כיסוי הטעם שאם ימצא הסכין פגום לא יברך על

חידושי הגהות

בלפנינו בגמרא א"ל רבה אשתומם קאמר לשמטוה לאמוריה מיניה פירש"י אשתומם (דבר תימה הוא אומר) לשמטוה לאמורי' (יחתכו את לשונו) :

לפי

ומ"ש כגון סכינא דחליש פומיה א"כ כגון אומא לדופן יש לדקדק דמשמע דתרי מילי ניהו ואינם אלא אחד דהא סכינא דחליש פומיה לא מדבר אלא בריאה הסמוכה לדופן ונראה דה"ק כגון ריאה הסמוכה לדופן בגוונא דאית לה תקנתא בסכינא דחליש פומיה דהוה אפשר למיקם עלה דמלתא אם כשירה היא כיון דלא בדקינן השתא א"כ ריאה הסמוכה לדופן בגוונא דפסלינן לה דלית לה תקנתא כיון דמספיקא הוא דפסלינן לה מכסה בלא ברכה (ב"ה) ואפשר דהך א"ב הוא ר"ת אם נסרכה :

וכתוב בתה"ד דה"ה לכל פיסול שהוא מחמת ספק כגון הוא דחיישי' שמא בעור נפגמה וכיוצא בזה חייב בכסוי :

הש"ן ששחטו בינם לבין עצמם אין אחרים חייבים לכסות ראו אחרים ששחטו כראוי חייבים לכסות משנה בפרק כיסוי הדם [פו.] והטעם משום דרוב מעשיהם מקולקלים הוו כודאי נבילה:

ומי שאין לו עפר לכסות לא ישחוט עד שיהיה לו עפר לכסות כ"כ הרשב"א בת"ה :

יכסה עד שיבדוק את הריאה שדינה כבהמה (כ) [ז] ומסתברא אם ישתכח סירכא רתליא בבדיקה כגון סכינא דחליש פומיה דלא בדקינן השתא אי נמי (ז) אומא לדופן מכסה בלא ברכה (כא) חש"ו ששחטו בינן לבין עצמם אין אחרים חייבין לכסותו ראו אחרים ששחטו כראוי חייבין לכסותו ומי שאין לו עפר לכסות לא ישחוט עד שיהיה לו עפר לכסות השוחט חיה ועוף ולא יצא מהן דם מותרין (כב) ואין מכסין אלא בעפר (כג) וכל הדברים שהזרעים הנזרעים בהם מצמיחין הם בכלל עפר ואם אינן מצמיחים אם נקראי' עפר מכסין בהם ואם לאו אין מכסין בהם לפיכך מכסין בזבל הדק וחול הדק מאד עד שאין היוצר צריך לכותשם כלל ובסיד (כד) ובחרסית ולבינה (כה) ומגופה של חרש שכתשן ובשחיקת אבנים ובשחיקת

אם משתכח סירכא כו' אי נמי אומא לדופן מכסה בלא ברכה וז"ל רש"י פ' א"ט (דף מ"ח) פיו חדוד ודק וחותך יפה שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן עכ"ל וכבר פירש הב"י מה שפירש ולמהרש"ל לוריא בזה פ' כסוי הדם סימן ששי פירוש אחר שכתב וז"ל יש מקשים והלא הכל חדא כדמשמע בגמרא דסכין חריפא נמי קאי אנסרכה לדופן וליתא דנסרכה לדופן הוי נסמכה כולה ועל זה קאי דמפרקי בסכין לראות אם יש ריעותא בדופן ונסרכה לדופן לא מהניא בדיקה ומטרפין מכח חומרא והוא סברת הרא"ש שמחלק הכי בפרק א"ט וכן לקמן בסימן ל"ט : ומ"ש א"נ אומא לדופן פירוש שאינה סמוכה לדופן כולה אלא דסריך קצת וצריך בדיקה במיא דלא בדקינן השתא דלא סמכינן אבדיקה עכ"ל אכן קרוב לומר דמ"ש אי משתכח סירכא כו' היינו היכא דמשתכח דסריכן שתי אונות מעיקרן ועד סופן דמייתינן סכינא חריפא כו' כדלקמן בסי' ל"ה א"נ דסריכה אומא לדופן כמשמעו עוד קבלתי דהאי א"נ הוא ראשי תיבות אם נסרכה לא אי נמי אלא הכל חדא ול"ק

השוחט חיה ועוף ולא יצא מהם דם מותרים משנה בפרק השוחט [לג.] :

אין מכסין אלא בעפר מקרא מפורש הוא וכסהו בעפר ולא הוצרך לכתבו אלא מפני שהיה צריך לכתוב שמכסין בשחיקת זהב וכן בשאר דברים שנראה שאינם עפר לכך הקדים שאין מכסין אלא בעפר וכל הנך דמכסין בהו או מפני שהם עפר או מפני שנקראו עפר . א"כ איצטריך משום דסד"א דעפר דקרא אורחא דמילתא נקט ולאו דוקא אלא ה"ה לכסהו בכלי או באבנים או בחול הגס וכולי קמ"ל . א"כ משום דבעי לפלוגי בין דברים המגדלים צמחים לשאינם מגדלים ומשמע דליכא לפלוגי בינייהו דהא בקרא לא אידכר מגדל צמחים לכך הקדים שאין מכסין אלא בעפר וכל המגדל צמחים נקרא עפר ושאינו מגדל צמחים אינו נקרא עפר : ומ"ש וכל הדברים שהזרעים הנזרעים בהם מצמיחים הם בכלל עפר וכו' בפ' כסוי הדם [פח.] תנן במה מכסין בזבל דק ובחול הדק וכו' כלל ארשב"ג דבר שמגדל צמחים מכסין בו ודבר שאינו מגדל צמחים אין מכסים בו ובגמרא דריש רב נחמן בר רב חסדא אין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח ופרש"י למעוטי ארץ מליחה אמר רבא האי בורכא כלומר אינו עיקר א"ל רנב"י לרבא מאי בורכתיה אנא אמריתה ניהליה ומהא מתניתא אמריתיה ניהליה היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב ומכסה היה מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה . ופרש"י מדבר . ארץ ציה שאינה מצמחת וכתבו הרי"ף והרא"ש מתני' כצורתה ואח"כ כתבו הא דדריש ר"נ בר רב חסדא אין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח וכתב הר"ן ומקשו הכא וכיון דמסקינן דאין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח היאך מכסין בשחיקת דינרי זהב דהא שחיקת כלי מתכות אינו מצמיח וכדמוכח ברייתא דלעיל וכ"ת כי בעינן שיהא מגדל צמחים דוקא במידי דלא איקרי עפר אבל מידי דאיקרי עפר אע"ג דאינו מגדל צמחים כשר וזהו הא איקרי עפר א"כ היה מהלך במדבר יכסה בעפר המדבר' דעפר המדבר ודאי איקרי עפר ודוחק לומר דעפר ארץ מליחה לא איקרי עפר ומדברי רב אחא בשאלתות נראה דה"ג אמר רבא האי בורכא דתניא כלומר דר' נחמן ב"ר חסדא הוה סבירא ליה דלא פליגי רבנן עליה דרשב"ג דאינהו נמי מודו דכל שאינו מגדל צמחים אין מכסין בו ואמר ליה רבא דהא בורכא דודאי פליגי ביה דהא תניא שוחק דינר זהב אע"פ שאין שחיקת דינר זהב מגדלת צמחים ולפי זה מאי דאמרינן היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות מיירי במדבר שעפרו חול הגס ואין לו במה ישחוק ולפי שטה זו לא קי"ל כרשב"ג דאמר דבר שאינו מגדל צמחים אין מכסין בו דפליגי רבנן עליה וכ"כ מדברי הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר מגדל צמחים עכ"ל הר"ן : וכן דעת הרשב"א שלא הזכיר בת"ה הקצר מגדל צמחים . אבל הרא"ש כתב דרשב"ג מפרש דברי ת"ק ולא פליג וכ"כ התוספות . והכי מוכח בגמרא דכל הני דקא חשיב במתני' השיבי מגדל צמחים . ולענין מה שהקשה הר"ן על שטה זו י"ל דדבר שאינו עפר כשחשיבו הכתוב וקראו עפר כמו הזהב עדיף ממידי דהוי עפר והוא גרוע משאר עפר כמו עפר שאינו מצמיח מעיקרו אע"פ שמגדל צמחים כגון ארץ מליחה כיון שהוא עפר והוא גרוע כ"כ אין מכסין בו וכן גפרית ומלח ומתוך דברי הרשב"א בת"ה ומדברי הרא"ש ורבינו ירוחם יש ללמוד כן ולפי זה ר"נ בר רב חסדא בא לפרש דברי רשב"ג דבר שהוא מגדל צמחים מכסין בו דהיינו דוקא בזורעין בו ומצמיח שלזה קורא מגדל צמחים אבל אם זורעים בו ואינו מצמיח אף על פי דכשמשימים בו צמחים הוא מגדלם אין מכסין בו ולזה קורא אינו מגדל צמחים כך הם דברי רבינו : ומ"ש לפיכך מכסין בזבל דק ובחול דק וכו' שם במשנה מכסין בזבל דק ובחול הדק אבל אין מכסין בזבל גס ולא בחול הגס ובגמרא ת"ר חול הדק אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן כל שאין היוצר צריך לכתשו ואיכא דמתני לה אסיפא אבל אין מכסין בזבל הגס ולא בחול הגס ת"ר חול הגס אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן כל שהיוצר צריך לכתשו מאי בינייהו איכא בינייהו דצריך ולא צריך דמיפרך איפרוכי ופרש"י לל"ק אין היוצר צריך לכתשו כיון דנפרך ביד ללישנא בתרא דאמר כל שהיוצר צריך לכתשו משמע אפילו כתישה כל דהו וכתב הרא"ש ע"ז ולפירושו הלכה כלישנא בתרא לחומרא ורב אלפס לא הביא כי אם ל"ק משמע דמפרש איפכא עכ"ל : ומ"ש רבינו ובסיד ובחרסית ובלבינה ובמגופה של חרש כו'

מידי וכ"כ בספר בדק הבית להרב ב"י ומדברי ב"ה הללו נמי משמע שאין מועיל שחיטת עוף על דם החיה שספך תחלה לברך עליו דאם יועיל למה לן לאמתוני עד שיבדקנה ישחוט עוף עליו ויברך אלא ודאי דדם עוף המועט נתבטל ברוב דם של חיה ושמא יברך ברכה לבטלה כדפרישית : חש"ו כו' משנה שם ואפי' לא יברך אסור לכסות שם והטעם משום דרוב מעשיהם מקולקלים ואם אתה בא לכסות יבא למיכל מיניה : ומי שאין לו עפר לכסות לא ישחוט עד שיהא לו עפר לכסות כ"כ הרשב"א בת"ה ובספר א"ז וכ"כ במרדכי כתבו בשם הגאונים שאדם שאין לו במה לכסות ואינו רוצה לשרוף טליתו ולא לשחוק דינר זהב ישחוט ויבליע הדם בבגד או בסנדלו ויברך על כסוי הדם וכשיגיע למקום העפר יכבס בגדיו או הסנדל במים שילא מהן דם הבלוע בתוכו לכסותו עכ"ל וכך העתיקו מהר"ש לוריא בהגהותיו לפסק הלכה וכך פסק מהר"ם איסרליס וכתב דהכי נהוג אבל הב"י ז"ל השיג ע"ז ואמר דדברי תימה הם דא"כ עדיף ה"ל למתני האי תקנתא מלמתני שורף טליתו דאיכא משום בל תשחית ואין זה תימה דודאי לכתחלה עדיף עפר ממש כדכתיב וכסהו בעפר ומ"ש ועוד יש לתמוה דכיון שאינו מכסהו בעפר היאך יברך עליו גם זה אינו תימה דודאי אע"ג דעיקר המלוה בעפר מ"מ הברכה לא ניתקנה רק על הכיסוי לבד לא על הכסוי בעפר וכדאיתא בתוספתא דלא כרבינו שכתב לברך על כסוי דם בעפר דא"כ ואולי אף רבינו לא כתב כן לעכוב אלא דאם מכסה בעפר יברך על כסוי דם בעפר ואם אין הכסוי בעפר יברך על כסוי הדם לבד ואם כן שפיר יכול לברך על כסוי הדם מאחר שלסוף יקיים המלוה כתקונה כשיגיע למקום העפר ועכשיו יקיים הכסוי בלא עפר ויברך על כסוי הדם :

השוחט חיה ועוף ולא יצא מהם דם מותרין משנה שם והטעם שאין היתר אכילתן תלוי בכסוי הדם אלא כל שנשחט כראוי מותר באכילה כ"כ הרשב"א בת"ה : אין מכסין אלא בעפר כו' למעלה כתב כילד מכסין נותן עפר תיחוח כו' כדכתיב וכסהו בעפר וכאן ביאר דלא תימא עפר לאו דוקא אלא אין מכסין אלא בעפר דעפר דוקא וק"ל : ומ"ש וכל הדברים שהזרעים הנזרעים בהם מצמיחים הם בכלל עפר משנה שם כלל אמר רשב"ג דבר שמגדל צמחין מכסין בו כו' ורשב"ג לפרש ת"ק אתא ולא פליג ור"נ בר רב חסדא נמי לפרש דברי רשב"ג אתי לומר שפירוש דבריו שאמר דבר שמגדל צמחין היינו דוקא שזורעין בו ומצמיח שלזה קורא מגדל צמחים אבל אם זורעין בו ואינו מצמיח אע"פ שכשמשימי' בו צמחים הוא מגדלם אין מכסין בו שלא כדברי השאלתות עי' בר"ן ורשב"א בת"ה : ומ"ש לפיכך מכסין בזבל הדק משנה שם : ומ"ש וחול הדק מאוד עד שאין היוצר צריך לכתשן כלל אוקמתא דגמרא שם דכל שצריך ואינו צריך דמיפרך איפרוכי בכלל שצריך לכותשו הוא וחול הגס שמו ואסור : ומ"ש ובסיד ובחרסית משנה שם ופרש"י חרסית שחיקת חרסית וא"כ רבינו שמונה ג"כ שחיקת חרסית צריך לומר על פי פרש"י דחרסית דהכא היינו חרסית לבנה שפירש לבנה כתושה וכן פרש"י להדיא בפרק מרובה חרסית לבנה כתושה ואע"פ דמונה ג"כ לבינה ומגופה של חרס שכתשן היינו לבינה עצמה הכתושה אבל חרסית לבנה הוא שחיקת לבנה ועניין אחר הוא אכן לפי פי' הערוך שפי' חרסית הוא מין סיד ל"ק מידי :

ומ"ש ולבינה ומגופה כו' כל הדברים הם מפורשים במשנה וברייתא לשם :

ובשיחור

דרכי משה

ממידלינג וכתב מיהו אם יש טפח אחת בגומא של עפר א"צ לגרר השאר אלא מכסה מה שבגומא ודיו עכ"ל וכן משמע בב"י : (ז) וי"א שהגירסא בספרי רבינו הוא אם נכרך ולא א"נ והכל

פרישה

על הכסוי משום ספק ברכה לבטלה אבל מ"מ צריך לכסות בלא ברכה משא"כ באם נטרפה מכח הסימנים שא"צ לכסות כלל וכן בחיה אם נטרפה מכח טריפות שבריאה א"צ לכסות : (כ) ומסתברא כו' כגון סכינא דחליש פומיה דלא בדקינן השתא א"נ אומא לדופן כן הוא גירסת כל הספרים ור"ל דבבדיקה זו אנו רואים אם מכה בדופן או נקרא נדבק אומא לדופן ואם יש מכה בתומא או נקרא נדבק דופן לאומא לעולם במקום שיש בו המכה שמשם יולא הליחה הוא העיקר והשני שבלידה טפילה לו ולכן כתב רבינו אמר כגון סכינא דחלש פומיה אם נדבק כו' כלומר דע"י בדיקה זו נדע אם נדבק דאם המכה בדופן ונדבק אומא לדופן או כשירה . ופי' סכין דחליש פומיה פרש"י בפ' אלו טרפות דף מ"ח ז"ל פיו חדוד ודק וחותך יפה שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן ועד"ר : (כא) חש"ו ששחטו אין אחרים חייבין לכסותו הטעם משום דרוב מעשיהם מקולקלים : (כב) ואין מכסין אלא בעפר ואע"ג שנאמר בחיה וכסהו בעפר נקט לה להשמיענו שדברים שאינן מצמיחין אינן בכלל עפר דקרא ב"י : (כג) וכל הדברים שהזרעים הנזרעים בהו כו' פי' דוקא צריך עפר שמצמיח זרעים ולא עפר שמצמיח עשבים וצמחים שגדלו כבר : (כד) ובחרסית פי' בערוך מין סיד ואין צריך כתישה ב"י : (כה) ומגופה של חרס שכתשן האי כתישה קאי גם אלבינה וכן מוכח

סוף

דרישה

אברכת שחיטה לא קפדינן אפילו אשתכח שהיא טריפה דסוף סוף מטהרין לה מתורת נבילה עכ"ל (עיין מ"ש בסמ"ע לעיל בסי') ויש לדקדק שאם נמצא הסכין פגום לאחר שחיטה הוי ספק נבילה כמ"ש רבינו לעיל סי' כ"ו שכל שנפסלה בשחיטה הוי נבילה וא"כ בשם שאסור לכסות משום ספק ברכה לבטלה עד שיבדוק הסכין לאחר שחיטה כך היה לאסור ברכת שחיטה עד שיבדוק הסכין לאחר שחיטה וא"ל דהא דקפדינן אברכת כסוי ולא אברכת שחיטה משום דבכסוי אפשר לכסות אחר הבדיקה אבל בשחיטה א"א לבדוק קודם השחיטה דמ"מ קשה יברך ברכת שחיטה אחר הבדיקה כמו שמברכים ברכת על נטילת ידים וברכת טבילה אחר מעשה מיהו י"ל דא"כ יפסיק בין השחיטה לברכה בעוד שבודק הסכין ובסימנים משא"כ בכסוי שממתין בהכסוי עד שיבדוק תחלה ונראה לי דגבי שחיטה שאני הואיל ובדק הסכין תחלה קודם שחיטה ואילו נאבד סמכינן אחזקה לכן מברך תחילה ברכת השחיטה משא"כ בריאה שהסירכות מצויות ואם נאבדה הריאה אסורה שבהמה או החיה וכמ"ש ר"ם ל"ט כי שם נתבאר דגם לחיה צריכין בדיקת הריאה כמו לבהמה וכמש"ר גם כן כאן : [ז] ומסתברא כו' כגון סכינא דחליש פומיה דלא בדקינן השתא א"כ אומא לדופן עפ"ר . ובב"י כתוב הכי כגון סכינא דחלש פומיה אי נמי "כגון אומא לדופן משמע שבספר י"ד שלו היה כתוב תיבת כגון ומ"ה כתב ע"ז וז"ל יש לדקדק דמשמע דתרי מילי ניהו ואינם אלא א' דהא סכינא דחליש פומיה לא מדבר אלא בריאה הסמוכה לדופן (דהא א"א לומר דהוא ר"ת "אם נסרכה כיון שכתב אחר זה תיבת כגון) ונראה דהכי קאמר כגון ריאה הסמוכה לדופן בגוונא דאית ליה תקנתא בסכינא דחליש פומיה דהוה אפשר למיקם עלה דמילתא אם כשרה היא כיון דלא בדקינן השתא אי נמי ריאה הסמוכה לדופן בגוונא דפסלינן לה דלית לה תקנתא כיון דמספיקא הוא דפסלינן לה מכסה בלא ברכה עכ"ל ב"י . וכ"כ מ"ו אלא שביאר יותר דכשהיא סמוכה כולה אית לה תקנתא בסכין אלא שאנן לא בקיאין אבל נסרכה לדופן לא מהני בדיקה ומטריפין מספיקא והוא סברת הרא"ש שמחלק

בוס

ובשחיקת הרשים ובזהב שחוק (כו) ובנעורת של פשתן דקה (כז) ובנסורת של חרשים ובאוכלים או בגדים שרופים עד שנעשו עפר (כח) ובשיחור ובכחול (כט) ובנקרת הפסולים אבל אם כפה עליו כלי או כסהו באבנים אין זה כסוי (ל) לפיכך אין מכסין בזבל הגס (לא) ובחול הגס שהיוצר צריך לכותשן ולא בקמח וסובין (לב) ובמורסן ולא בשחיקת מתכות (לג) חוץ מבזהב שחוק וכ' הרשב"א בד"א שלא נשרפו (לד) אבל נשרפו חוזרין לעפר ומכסין בעפרן [ה] (לה) אין מכסין בעפר המדבר כתב בעל העיטור אין מכסין בכל דבר שיש בו ליחלוחית מים (לו) כגון מתונתא (לז) כתב בספרי ה"ר חזקיה ז"ל מי ששפך יכסה ואם ראהו אחר שלא כסה חייב לכסות ובמה ששפך יכסה שלא יכסה ברגלו שלא יהא המצות בזויות עליו ואם זה רצה לכסות

ב"ח

ובשיחור פי' פחמים כתושים : כחול הוא צבע שנותנין בעינים והוא ידוע נקרת הפסולים עפר שמנקרים מן הרחיים : ומ"ש אבל אם כפה עליו כלי כו' ברייתא שם מדכתיב בעפר וז"ש רבינו לפיכך אין מכסין בזבל הגס כו' דמאחר דבעפר דוקא גם אלו לא נקראו עפר : ומ"ש בשם הרשב"א בד"א שלא נשרפו בת"ה כתב כן אמתכות ורבינו סובר דה"ה לשאר דברים אם נשרפו חוזרין לעפר ומאי דנקט הרשב"א מתכות לרבותא נקט הכי דאפי' מתכות שלא נקראו עפר בלא נשרפו אפי' נשחקו דק דק אפ"ה בנשרפו חוזרין לעפר וה"ה לשאר דברים כמו חול הגס דאפי' בנכתשו נקראו עפר א"כ כ"ש בנשרפו : אין מכסין בעפר המדבר פי' אפי' כתשו דק דק דארץ מליחה היא ואינה מצמחת ודלא כהרשב"א בת"ה שפסק בשחקו עד אשר דק לעפר מכסין בו ועי' במ"ש ב"י : **כתב** ב"ה וכו' בפרק אלו עוברין אמרינן שקרקע להה שקורין מתוכתא אינו ראוי לכסוי וכן פסק סמ"ג וסמ"ק : וסובר ב"ה דהוא הדין כמו עפר תיחוח או כל דבר שכשר לכסות בו אם באו עליו מים אינו ראוי לכסות אע"פ דלא הוי מתוכתא מ"מ דינו כמתוכתא וטעמו לפי שמתוכתא שאינו ראוי לכסות למדנו אותו מדכתיב אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ וכדכתיב מי מנה עפר יעקב אלמא דבר דק ונפרד שראוי למנותו קרוי עפר וראוי לכסוי וא"כ כל דבר שיש בו לחלוחית דינו כמתוכתא ואינו ראוי לכסוי ,ובזה יתיישב שכתב רבינו דין זה על שם ב"ה והוא תלמוד ערוך בפרק אלו עוברין : **כתוב** בפסקי הר"ח כו' והא דקאמר וקדשתו כו' אסמכתא בעלמא הוא כ"כ התוספות בשם ריב"א ולפ"ז אפילו אם תפס מפקינן מיניה וכ"כ בהגודה מסא"כ בכסוי דאי תפס לא מפקינן מיניה ואיכא למידק אמ"ש דאסמכתא בעלמא הוא הלא בפ' הנזקין אמרו בהדיא דדאורייתא הוא דאמתניתין דאלו אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון פריך אביי מפני דרכי שלום דאורייתא היא ומסיק דאורייתא רשאי לחלוק כבוד לרבו ולמי שגדול הימנו ומפני דרכי שלום אמרו כהן קורא ראשון כו' ואינו רשאי לחלוק כבוד בדבר גם הסמ"ג בעשה קע"א מנעיה למ"ע וז"ל מ"ע לקדש זרע אהרן ולהקדימן לכל דבר שבקדושה לפתוח בתורה ראשון כו' ואפשר דה"ר חזקיה ס"ל דלא כהסמ"ג אלא כהרמב"ם בפ"ד מה' כלי המקדש והעובדים בו שסובר דעיקר המקרא אינו בא אלא למ"ע להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב אלמא דעיקר המקרא נאמר להקדישו להכינו לקרבן ומה שאמרו בגמרא דאורייתא הוא היינו לומר שיש בו דררא דאורייתא דכיון דחזינן דמ"ע הוא לקדשם ולהכינם לקרבן מסתמא דה"ה נמי דצריך לקדשו לנהוג בו כבוד להקדימו לכל דבר שבקדושה ומטעם אסמכתא לבד ולא ממשמעות הכתוב על פי הדין ומ"מ פריך אמתני' דתנן מפני דרכי שלום דמשמע דליכא ביה דררא דאורייתא כמו שאר מילי דתנן התם שאמרו מפני דרכי שלום וליכא בהו דררא דאורייתא ככ"ל ליישב דברי

ב"י

כו' כל הדברים שכתב רבינו כאן הם במשנה ובברייתא ומפרש בגמרא דזהב איקרי עפר דכתיב ועפרות זהב לו ואפר איקרי עפר דכתיב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת . וחרסית פי' בערוך מין סיד ומגופה היינו מגופת חבית ונעורת של פשתן היינו אריסטא שמנערין מן הפשתן והרי הוא כעפר ונסורת של חרשים שמגררים החרשים במגירה וקוצצים בה עצים והוא משרה נסורת דקה כעפר . ושיחור פרש"י פחמים כתושים והרמב"ם פי' דהיינו פיח הכבשן ונקרת הפסולים פרש"י עפר שמנקרים מן הריחים וכתבו התוס' ואין זה שחיקת אבנים דהא בברייתא לעיל חשיב לה וסובין הוא מה שהנפ' קולטת ומורסן הוא קליפה הנקלפת מעל החטים כשכותשים אותה במכתשת : ומ"ש אבל אם כפה עליו כלי או כסהו באבנים אין זה כיסוי שם בברייתא ויליף מדכתיב בעפר : ומ"ש בשם הרשב"א בשלא נשרפו וכו' ז"ל בת"ה הארוך וא"ת שחיקת כלי מתכות אמאי לא דהא מגדל לאחים כדתנן בפ"ג דעכו"ס (מג :) שוחק וזורה לרוח וכו' אמרו לו אף היא נעשה זבל ובשל מתכות מיירי מדמייתי עלה קרא דעגל תירץ ר"ת דההיא ע"י שריפה דומיא דעגל ושחיקה אחר שריפה מגדל לאחים עכ"ל והוא מדברי התוס' בפרק כסוי הדם וז"ל בת"ה הקצר בד"א בכלי מתכות שלא נשרפו אבל אם נשרפו חוזרין הן לעפרן ומכסין בעפרן עכ"ל ובנוסחת רבינו בדברי הרשב"א לא היה כתוב בכלי מתכות וא"ל שהיה כתוב אפשר שהשמיטו בכוונה כדי לכלול בכלל זה קמח וסובין ומורסן שאם נשרפו מכסין בהן : ומ"ש רבינו אין מכסין בעפר המדבר כו' כבר כתבתי בסימן זה דאיתא בפרק כיסוי הדם דרש ר"כ בר"ח אין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח ומסיק ר"כ ב"י הנא אמריתיה נהליה ומהא מתני' היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב ומכסה ופירש"י אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח לאפוקי ארץ מליחה : במדבר . ארץ ציה שאינה מצמחת ורבינו סתם דבריו כשיטת הרי"ף והרא"ש שפוסקים כהא דרב נחמן אבל לפי דברי השאלתות והעומדים בשטתן שסוברים דלית הלכתא כרב נחמן מכסין בעפר המדבר אם שחקו עד אשר דק לעפר והא דתניא היה מהלך במדבר ואין לו במה לכסות היינו משום דסתם עפר המדבר הוא חול הגס ואין לו במה לשחקו וכבר נתבאר זה בסימן בארוכה בסימן זה : **כתב** ב"ה אין מכסין בכל דבר שיש לו לחלוחית מים כגון מתוכתא כ"כ בסמ"ק ובסמ"ג יליף לה מדפריך בס"פ אלו עוברין (מז .) למ"ד אמרינן הואיל מדתנן דחייב על החרישה בי"ט ואמאי לא אמרינן הואיל וחזיא לכיסוי דם צפור ומוקי למתניתין בטינא דלא חזי לכסוי ופריך וטינא בר זריעה הוא במתוכתא ופרש"י ארץ ליחה וראויה לזריעה ואינה נעשית עפר אם בא לכתשה היא מדבקת ונגבלת עכ"ל וכתב סמ"ג דטעמא דטינא לא חזי לכיסוי משום דלא מיקרי עפר אלא עפר דק ונפרד שראוי לימנות כדכתיב (בראשית יג) אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ : כתב המרדכי בשם גאון מכסין בשלג שנא' (איוב לז) כי לשלג יאמר הוי ארץ גם מכסין בשחיקת ברזל שנא' (שם כח) ברזל מעפר יקח עכ"ל ודברי תימא (ח) הם דהא לא כתיב כי לשלג יאמר הוי עפר ואנן עפר בעינן כדכתיב בקרא ועוד דלא קאמר קרא שהשלג הוא נקרא ארץ אלא שהשי"ת מצוה ואומר לשלג שירד ויהיה בארץ וכן ההיא דברזל לאו ראיה הוא כלל דלא קאמר קרא דברזל איקרי עפר אלא שהוא נקח מן העפר וכל המתכות מן העפר הם נקחים ואין מכסין בהם חוץ מזהב משום דאיקרי עפר וכן נראה מדברי הפוסקים שסתמו וכתבו דאין מכסין בשחיקת מתכות חוץ משל זהב וגם לא כתבו דמכסין בשלג לכן אני אומר דדברי אלו דברי יחיד הם ואין סומכין עליהם : **כתב** עוד המרדכי בשם הגאונים מהא דתניא היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב ומכסה היה מהלך בספינה ואין לו עפר שורף טליתו ומכסה אי איכא גברא דחביב עליה טליתו מעוף או חיותא א"כ דלא שוי דינר ההוא עוף או חיותא היכי לעביד ממצא דמא בבגדא א"נ בסנדלא ומברך על כיסוי הדם וכי מטי לדוכתא דעפרא ישחי ההוא בגדא או ההוא סנדלא דממצי ביה דמא ומכסה בלא ברכה והכי תקינו רבנן לענין כיסוי הדם בין במדבר בין בים עכ"ל וגם אלו דברי (ט) תימה דא"כ עדיף ה"ל למתני האי תקנתא מלמיתני שורף טליתו דאיכא משום בעל תשחית ועוד יש לתמוה (י) עליו שכתב דכי ממצי לדמא בבגדא או בסנדלא מברך על כיסוי הדם וכיון שאינו מכסהו בעפר היאך יברך עליו הילכך נראה דאין לדבריו אלו עיקר ומפני כך השמיטוה הפוסקים ז"ל : **כתב** בספרי ה"ר חזקיה וז"ל מי ששפך יכסה כו' עד סוף הסימן מלאתי כתוב בס' מוגה דאינו מן הטורים אלא הגהה היתה כתוב בגליון מבחוץ וחשב המעתיק שהוא מהספר וכתבו בפנים . והדברים מוכיחים כן שהרי תחלת דברי ה"ר חזקיהו עד שלא יהא המצות בזויות עליו תלמוד ערוך הוא וכבר כתבו רבינו לעיל : ומ"ש ואם זה רצה לכסות וקדם אדם אחר וכיסה חייב ליתן לו י' זהובים בעיא דאיפשיטא היא בגמרא וכבר כתב רבינו

דרכי משה

והכל הוא ענין אחד דמפרש והולך כיצד בדקינן בסכינא דחליש פומא וקאמר אם נסרך אומא בדופן וצריך דקדוק בספרים ישנים ואין נפקותא לענין הדין ובת"ה סימן קפ"ו השוחט וחתך כל המפרקת אע"ג דאנו נוהגין להטריף ולההמיר מ"מ הואיל ומדינא כשר חייב בכסוי : ומ"ש עוד שם הובא בב"י: (ח) וכ"כ בא"ז בשם גאון אחד דטעות הוא לכסות בשלג דלמחר יתחמם השלג ויהיה מים וא"כ כסה במים ע"כ ראוי שאין לכסות בשלג עכ"ל עוד שם בשם גא"ז א' שהוא טעות דלא מכסין בברזל שחוק ואם הולך בדרך שאין לו עפר לכסות רק שלג או ברזל שחוק אין לכסות בהם .אלא ממציא דם בבלי וכשיגיע למקום עפר יכסה עכ"ל: (ט) ולא ידעתי מה קאמר מר דהא הגאונים לא כתבו אלא אם לא שוויא ההיא עופא זה הזהב דאז ודאי היא משום בל תשחית ולכך תקינו ליה שיכסה בכה"ג הואיל וא"א בענין אחר אבל אי ההוא עופא עדיף טפי מזהב ששוחק או טלית ששורף ליכא בזה בל תשחית כדאיתא בפרק החובל (צ"א :) גבי אילן מאכל שדמיו יקרים לבנין דמותר לקצצו כך פי' הרמב"ם בהלכות מלכים ולכך אסור לכסות בכה"ג דהא אפשר ליה לכסות בזהב ששוחק או בטליתו ששורף הואיל ולית ביה משום בל תשחית ולכן לא תני התם האי תקנתא משום דהאי תקנתא אסור במקום דאפשר בענין אחר: (י) גם בזה אין דבריו נכונים דהואיל ומי ממצי מעשה

דרישה

בוס בפ' אלו טרפות וכן לקמן בסי' ל"ט . גם נראה לפרש דספיר גרסי' א"כ אומא לדופן דתרי מילי ניכהו שמ"ש משכחת סרכא דתליא בבדיקה כגון סכינא דחלש פומיה ר"ל אי סריכן הסוגות מעיקרן ועד סופן כמש"ר ס"ס ל"ה בשם יש מי שכתב כו' אי סריכן כו' מייתינן סכינא חריפא כו' וכתב הר"ן שם להדיא כל' רבינו כאן וז"ל רש"י שמכשיר בניכר בהם כמין ספרש וסדק משום דהכי ניכהו אוני דידן אלא דסריכן בכסדרן ויש מי שכתב דמייתי סכיניה דחלש פומיה כו' ע"כ לפ"ז מ"ש רבינו א"כ אומא לדופן קאי כפשוטו דמיירי מתרי עניינים דמתפלס מיירי בסוגות הדבוקים יחד בלי שום פילוש והיכר דגם זה אין אנו בודקין בזמנינו ואפ"כ מדבר ... מאונא לדוכן (מ"ש בעל העיטור כאן מכסה בלא ברכה יש להקשות מ"ש מכוי שכתב ב"ה לעיל שמברכים על כיסוי וי"ל דסבב ב"ה הכא כיון דאיכא ריעותא לפנינו יותר קרובה לומר שאלה לכך מכסין בלא ברכה אבל בספק היה או בהמה ספק ממש הואיל חכמים ועמ"ש בכוי ודוק . עכ"ה) וכתב בתרומת הדשן דכ"ה לכל פיסול שהוא מחמת ספק כגון השוחט ...סמא בעור כפגם וכיוצא בזה חייב בכסוי עכ"ל : [ה] אין מכסין בעפר המדבר הטעם ...ה דמכסין בזהב שחוק אע"פ שג"כ אינו מצמיח כבר הקשה הר"ן והירץ ב"י דדבר שאינו חשיבו הכתוב והראו עפר כמו זהב עדיף ממידי דהוא עפר והוא גרוע משאר עפר : ...רדכי בשם גאון מכסין בשלג שנאמר כי לשלג יאמר הוי הארץ גם מכסין בשחיקת ברזל ...רזל מעפר יקח עכ"ל ודחה ב"י זה בכמה דחיות ע"ש עוד כתב בשם מרדכי כשהולך ...יכול לשחוט על בגד וממצי דמא בבגדו או בסנדלא ומברך על כסוי וכי מטי לדוכתא ...חט הכוה בגד או הכוה סנדלא דמצי ביה דמא ויכסה בלא ברכה ג"כ דחה ב"י בדחיות ... ד"מ כתב וז"ל ובמרדכי פרק כסוי הדם כתב בהלכות גאונים אי לא שוה השוה עוף ...ה הזהב שמכסה בו ואין לו עפר לכסות תקינו ליה רבנן למשחט והיכי ליעביד ממצי דמא בבגדא או בסנדלא ומברך על כסוי הדם וכי מטי דוכתא דעפרא שחוט השוה גברא ...בגדא או סנדלא הדם ומכסה בלא ברכה והכי תקינו רבנן לענין כסוי הדם בין במדבר בין בים עכ"ל וב"י כתב ודברי תימה הם דא"כ עדיף ה"ל למיתני האי תקנתא מלמיתני ...תו דאיכא משום בל תשחית עכ"ל ולא ידעתי מאי קאמר דהא הגאונים לא כתבו אלא אם לא שוה השוה עוף זה הזהב דאז ודאי איכא משום בל תשחית ולכן תקינו ליה ...כה"ג הואיל וא"א בע"א אבל אי הוה שוה עופר עדיף ליה טפי מזהב ששוחק או טלית ששורף ליכא בזה משום בל תשחית וכדאיתא בפרק החובל גבי אילן מאכל שדמיו יקרים לבניין ...דלכן וכ"פ הרמב"ם ולכך אסור לכפות בכה"ג ולכן לא תנא התנא האי תקנתא דהאי תקנתא אסורה במקום שאפשר בע"א . ועוד כתוב בב"י ויש לתמוה דכתב וכי ממצי לדמא ...כסוי דכיון שאינו מכסהו בעפר היאך יברך עליו הלכך אין לדברים עיקר ולכן השמיטוהו הפוסקים עכ"ל . גם בזו כתב בד"מ די"ל דהואיל וכי ממצי ליה בבגדא הוי תחלת כסוי ויכול ...פ שאינו גומר הכסוי עד לאחר זמן מידי דהוה אבדיקת חמץ דמברכין על ביעור חמץ אף על גב דלא מבערו עד למחר משום דהבדיקה היא תחלת הביעור ה"נ בנדון זה ולכן ...ן לדחות דברי הגאונים שכתב המרדכי בלא מחלוקת ויש לסמוך עליהם בשעת הדחק היכא דלא אפשר בע"א ומ"ש שהפוסקים השמיטוהו אומר אני בזה לא ראיתי הינה ראיה כן נ"ל ומ"כ

פרישה

סוף פרק כסוי הדם : (כו) ובנעורת של פשתן שמנערין מן הפשתן : (כז) ובנסורת של חרשים פי' חרש עץ שמגררים הנגרים במגירה והוא נקרא נסרים : (כח) ובשיחור פי' כתישת הפחמים והרמב"ם פי' פיח הכבשן: (כט) ובנקרות הפסולים פרש"י עפר שמנקרים מן הרחיים ואין זה שחיקת אבנים דהא בברייתא חשיב לה תו' : (ל) לפיכך אין מכסין כו' פי' הואיל ואם כיסה באבנים אינו כסוי (לא) ובחול הגס אין להקשות מאי קמ"ל רבינו שאין מכסין בחול הגס הלא אף בעפר הגס אין מכסין שהרי צריך עפר תיחוח וגם צריך שיוכל למנות כמ"ש אם יוכל למנות עפר הארץ כו' י"ל דחול צריך שיהא דק מאוד עד שאין היוצר צריך לכתשו כמבואר אבל בעפר א"צ שיהא דק כ"כ רק שיהא דק שיהא הדם מעורב בו משום שנאמר וכסהו בעפר כמ"ש בסמוך וגם אין צריך שיוכל למנות רק שיהא ראוי למנות : (לב) ובמורסן היא הקליפה שנקלפת מעל החטים : (לג) חוץ מבזהב שחוק שנאמר ועפרות זהב לו : (לד) אבל נשרפו חוזרים לעפר פי' שחוקות המתכת (וחול הגס וקמח וסובין ומורסן עכ"ה) מכסין בהן שאפר נקרא עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת : (לה) אין מכסין בעפר המדבר הטעם שארץ מליחה וליה היא שאינה מצמחת הזרעים שנזרעו בתוכה אעפ"י שמגדלת לאחים כשמשימים בתוכה אין מכסין בה כמ"ש בסמוך ועד"ר : (לו) כגון מתוכתא פי' ארץ לחה וראויה לזריעה (כצ"ל וראויה לזריעה וכ"כ רש"י בהדיא בפסחים פ' אלו עוברין) ואין נעשית עפר ואם בא לכותשה היא מדבקת ונגבלת ולא נקרא עפר אלא דבר שראוי למנות שנא' אם יוכל למנות עפר הארץ : (לז) כתוב בספרי הר"ר יחזקי' כו' ז"ל ב"י מלאתי כתוב בספר מוגה שכתוב בו מן כתוב בספר הר"ר חזקיה יעד ס"ס אינו מן הטורים אלא הג"ה היתה כתובה ומשב המעתיק שהיא מן הספר וכתבו בפנים והדברים

דין זה למעלה ולמה לו לחזור ולכתבו בשם ה"ר חזקיהו וכן מ"ש דלא גבינא להו בב"ד בזמן הזה כבר כתבו לעיל בסימן זה ולמה לו לחזור ולכתבו ושאר דברים שכתב אינם ענין לסימן זה ולא לטור זה אלא בטור חה"מ הוא מקומם הילכך נראה דודאי אין דברים אלו מספר הטורים :

דברי הר' חזקיה והתוספות והיא דעת הרמב"ם לפי ע"ד דלא כסמ"ג ודו"ק : **ומ"ש** אבל אין לפוטרו מטעם שיתן לו תרנגולת כו' כלומר דלפי טעם זה פטור הוא אפי' דחפו בענין שלא שמע הברכה אי נמי אם היה בענין שלא היה יכול לשמוע הברכה אפ"ה פטור מטעם שיתן לו תרנגולת. ותדע דמעשה דר"ג דחייבו ליתן י' זהובים ואמאי לא פטרו מטעם שענה אחריו אמן אלא ודאי איירי שלא היה יכול לענות אחריו אמן אבל מ"מ ודאי היה יכול ליתן לו תרנגולת ואפ"ה חייבו ר"ג יש ללמוד משם דאין לפוטרו בתרנגולת וכ"כ במרדכי דרבינו תם הוכיח ממעשה דר"ג דאין לפוטרו בתרנגולת ובתוס' ס"פ החובל כתב ע"ש ר"ת דפוטרו בתרנגולת ור"י השיג עליו ע"ש סוף דף צ"א : במרדכי כתב דמכסין בשלג ובספר א"ז כתב אין מכסין בשלג וכן עיקר : וכ"כ בשחיטת מהרי"ל דלא נהגינן לכסות בשלג דארץ אקרי עפר לא אקרי ע"כ וכן פסק ב"י ומהרש"ל ומהר"ס איסרלש ז"ל : עוד כתב במרדכי דמכסין בשחיקת ברזל שנאמר ברזל מעפר יוקח ולפ"ז נ"ל מ"ש בגמרא דאין מכסין בשחיקת אחכות כו' היינו שאר אחכות חוץ מברזל ובשעת הדחק יכול לסמוך ע"ז במרדכי הארוך מי שלא שחט מעולם ושחט חיה או עוף מברך שהחיינו על הכסוי ולא על השחיטה דהויא מצוה דרמיא עליה כדאמר בפ' כיסוי הדם בזכות שאמר אברהם אנכי עפר ואפר זכו בניו לאפר סוטה ואפר פרה וליחשב נמי עפר כסוי התם מצוה איכא הנאה ליכא וכיון דקרי ליה מצוה הוה כמו ציצית וסוכה דמברך שהחיינו כך מפורש בה' שחיטה של רבינו ידידיה משפירא דמברך על הכסוי משום דהשוחט מקלקל הוא בריה אבל מכסה מתקן הוא שמכסיהו ואין לקלקולו נראה ע"כ וכן פסק מהר"ס איסרל"ש ז"ל :

לכסות וקדם אדם אחר וכסה חייב ליתן לו י' זהובים (לח) ומיהו אם עמד אחד לקרות בתורה ועומד אחר תחתיו (לט) אין להייבו הי' זהובים דבקריאה כולם חייבים זה (יא) כמו זה ואפי' כהן ועמד ישראל תחתיו אין לחייבו בי' זהובים [ע] והא דאמרינן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון אסמכתא בעלמא היא ולא גבינן מיניה בבי דינא ואפי' על הכיסוי לא גבינן מיניה בבי דינא בזמן הזה דבמילתא דלית בה חסרון כים לא עבדינן שליהותייהו ואם נתנו לו בן למול וקדם אחר ומל אותו [י] כמו כן אין מחייבין אותו דלא עבדינן שליהותייהו ג (מ) ועוד דהכא אפילו תפש (יב) מפקינן מיניה דכיון דענה אמן הא אמרינן (ברכות נג:) (מא) גדול העונה אמן יותר מן המברך ואם שמע ולא ענה איהו דאפסיד אנפשיה (מב) אבל ד אין לפוטרו מטעם שיתן לו תרנגולת לשחוט דזו היא מצוה אחרת ומצוה ראשונה הלכה לה [יא] ומעוות לא יוכל לתקן :

הלכות בדיקת הריאה ושאר הטריפות

כט (א) [א] **כתיב** ובשר בשדה טריפה לא תאכלו מכאן אזהרה לטריפה וסתם טריפה היינו שטרפה ארי וכיוצא בו ובעוף שדורס אותו עוף הדורס כגון הנץ וכיוצא בו ועל כרחך לא איירי בנטרפה ומתה (ב) דא"כ הוה ליה נבלה דמה לי נבלה שהומתה על ידי אחרים או שמתה מעצמה אלא מיירי שנטרפה ועדיין לא מתה ואי אפשר לומר דבטרפה בעלמא שהוכתה מכה כל שהוא תהיה אסורה [ב] דהא כתיב לכלב תשליכון אותו (ג) אלמא מיירי בענין שאינה יכולה לחיות ואינה ראויה אלא לכלב

הלכות בדיקות הריאה ושאר הטרפות

כט כתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו מכאן אזהרה לטריפה וסתם טריפה היינו שטרפה ארי וכיוצא בו וכו' עד ושאר ז' מיני טריפות יש בהם ספק שמותרים הכל מדברי הרמב"ם בפ"ד מהמ"א ופ"ה מה"ש וכתב ה"ה פ"ד מהל' מ"א שמה שאמרו בכמה מקומות שהטריפות הל"מ בענין כך הוא שמן התורה למדנו שהטריפה אינה חיה לפי שענין הכתוב הוא בשר שנטרף ועדיין הוא חי אלא שסופו למות מחמת טריפותו ולהיות נשלך לכלב וכמו שהוכיח רבינו אבל לא נתבארו בכתוב דברים הטורפים ומביאים לידי מיתה ונאמרו למשה מסיני ומקובלות בידינו נמצא שעיקר הדבר מפורש בתורה ופירוש פרטיות הל"מ וזה ברור ופשוט וכבר יצא לרבינו מזה דבר חדש כתבו פ"ה מהלכות שחיטה והדבר החדש הוא מ"ש אע"פ שכולם הל"מ הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר ז' מיני הטרפיות יש בהם ספיקות מותרים כמו שיתבאר עכ"ל ואני לא מצאתי שום ספק טריפה שיהיה מותר אלא גלודה לדעת הרמב"ם בפ"ט מהלכות שחיטה . ובסימן נ"ט אכתוב בס"ד דלא מכשר לה אלא משום ספק ספיקא וכיון שכן צ"ע היכן מצינו ספק טריפה

כט כתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו מכאן אזהרה לטרפה וסתם טריפה כו' כל זה הוא מדברי הרמב"ם בפ"ד מה' מ"א וכ"כ הסמ"ג לאוין קל"ד ואיכא לתידק אמה שכתבו דמלכלב תשליכון למדנו שאינה טריפה אלא עד שיעשה אותה בשר הראוי לכלב דאינה יכולה לחיות הלא ר"פ א"ט לא למדנו אותו מהאי קרא גופיה אלא מזאת החיה והכי איתא התם רמז לטרפה מן התורה מנין ומתמה מניין ובשר בשדה טריפה כתיב אלא רמז לטריפה שאינה חיה מן התורה מנין דכתיב זאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תיכול מכלל דטריפה לא חיה ותו קשיא דקרא דלכלב וגו' ילפינן מיניה במכילתא לכלב וככלב ללמדך שאין המקום מקפח שכר כל בריה שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו אמר הקב"ה תנו לו שכרו והרי הדברים ק"ו ומה אם שכר חיה לא קפח המקום ק"ו שכר אדם וי"ל דהרמב"ם והנמשכים אחריו כתבו דבריהם לפי פשט המקרא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ופשט המקרא ודאי משמע כמו שכתבו הם ז"ל אבל מה שאמר בפרק א"ט ובמכילתא אינו כי אם לפי מדרשו . אכן הר"א ממיץ בספר יראים סי' קמ"ג כתב
כלשון

דרכי משה

ליה בבגדא הוא תחילת כסוי יכול לברך אע"פ שאינו גומר הכסוי עד לאחר זמן מידי דהוי אבדיקת המץ דמברכין על ביעור חמץ אע"פ דלא מבערין עד למחר הואיל והבדיקה תחילת הביעור וה"ה בנ"ד ולכ"נ דאין לדחות דברי הגאונים שכתב המרדכי בלא מחלוקת ויש לסמוך עליהם בשעת הדחק היכא דלא אפשר בענין אחר ומ"ש שהפוסקים השמיטו בזה אומר אני לא ראינו אינו ראייה כנ"ל ואח"כ מצאתי בא"ז הל' כסוי הדם שהביא דבריהם והאריך בטעמים וכתב דיש לסמוך על דברי רבותינו הגאונים עכ"ל : (יא) וכ"כ ר"ת וריב"א ואפי' קרא החזן לאחד והקדימו שני אין לראשון עליו כלום דלא אבד השני זכותו משום קריאת החזן עכ"ל ומ"כ במנהגים ישנים מי שלא ישחט חיה ועוף מעולם ושחט אותו מברך שהחיינו על הכסוי ולא על השחיטה דכסוי הוי מצוה כדאמרינן (סוטה יז·) בזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכה לב' מצות כו' והוי כמו ציצית וסוכה דמברך שהחיינו כך מפרש מהל' שחיטה ר' ידידיה משפירא עכ"ל והטעם שמברכין על הכסוי ולא על השחיטה משום שבשעת שחיטה מקלקל בריה אחת אבל בכסוי הוי מתקן ע"כ מצאתי : (יב) אבל בשחיטה לא מפקינן מיניה אי תפס וכ"ה בהר"ן פרק כסוי הדם דף תש"י וכן משמע במרדכי שם :
ואין

דרישה

והדברים מוכיחים כן שהרי כפל והאריך ע"ש : (לח) ומיהו אם עמד אחד לקרות בתורה ל"ד עמד אלא שקראהו דהא אמרינן לעיל בח"מ סימן קל"ט דאסור לקרות בתורה עד שיאמרו לו קרא אפי' הכי כיון דכולן חייבים פטור ומיהו נראה דבזמנינו שקונין הסגן בממון אם מכבד א' לחבירו לקרותו בתורה הו"ל כנותן לו תינוק למולו וחייב לו הי' זהובים וזה שמקדים נפשו לעלות במקומו : (לט) אין לחייבו הי' זהובים ר"ל הי' זהובים הידועים מכל ברכה וכאן דאיכא ב' ברכות נוטל עשרים זהובים אבל אין לפרש י' זהובים בין הכל שהרי ר"ג חייב מ' זהובים על בהמ"ז : (מ) ועוד דהכא אפי' תפס מפקינן מיניה כיון דענה אמן פי' הכא בברכת המילה שמברכין בקול רם אבל ברכת השחיטה והכסוי שמברך בלחש בינו לבין עצמו אין לפוטרו מטעם עניית אמן דלא יוכל לענות אמן כשלא שמע הברכה וכן הוא ברא"ש להדיא ד' קס"ד ובתוס' ד' פ"ז דאברכת המילה כ"כ גם א"ל דגם על ברכת כסוי קאי שפטר משום שענה אמן דא"כ למה כתב רבינו לעיל שאין גובין אותו בזמנינו שלא גם בזמניהם לא היו גובין אותו הואיל וענה אמן : (מא) גדול העונה אמן כו' ע"ל בטור א"ח סי' קכ"ד מ"ש ע"ז : (מב) אבל אין לפטרו מטעם שיתן לו תרנגולת לשחוט כו' נראה דקאי אברכת כסוי כפשוטו וקאי ג"כ אברכת מילה שבעד הב' ברכות שלקח ממנו נותן לו ב' ברכות אחרות אבל אין להקשות דאי אכסוי קאי ל"ל למימר שיתן לו תרנגולת לשחוט ישחוט הוא בעצמו ויתן לו לכסות דהא לא לקח ממנו אלא הכסוי די"ל דצריך ליתן ברכה דומיא דברכה שלקח ממנו שאותו ברכה שלקח ממנו הוא היה מצוה עליה קודם לכל אדם כמש"ר כ"ם זה שהשוחט קודם לכל אדם ואם ישחוט הוא בעצמו ויתן לו הכסוי לא יהיה הוא מצווה על אותו הכסוי קודם לכל אדם ואמרינן גדול מצווה ועושה משאינו מצווה ועושה ועד"ר :

סי' כט (א) כתיב ובשר בשדה טריפה כו' וסתם טריפה היינו שטרפה ארי כו' ר"ל שדרסה והטיל בה ארס כמבואר לקמן בסימן נ"ז ונקט ל' טריפה ארי משום שכתיב בקרא טריפה שהוא הלשון השייך לגבי ארי . ועיין בח"מ סימן ספ"ט שלא כתב אלא ארי דורס ואוכל דאז אינו משיב מפני כל ודורס ברגלו ואוכל ממנו בחייתו ושורף כשאינו רוצה לאוכלו אלא להניח וזאב ושאר חיות לעולם טורפים וממיתים ואוכלים ולא דורסים לאכול מחיים מפני מורך לבבם . והא דאמר דבשר בשדה טריפה סתם שנכתב בתורה מיירי בארי טורף שהוא אינו אלא שהוא תאב לאכול מיד ולא אמרו דטריפה שבפסוק איירי מזאב וכיוצא בו הטורפים ואינן דורסים לעולם י"ל משום דניחא להו לפרש סתם טריפה הנאמר בתורה דמיירי שבכחו לטרוף ולאסור את כל מיני בהמות והיינו דוקא בארי שארי יש לו דרוסה אפי' בשור הגדול אבל ה"ה לכל חיה כל אחד לפי מה שיש לה דרוסה וזה שכתב רבי' וכיוצא בו ר"ל כל חיה לפימה שיש לה דריסה : (ב) דא"כ הו"ל נבילה אין להקשות דהו"ל דמדאצטריך רחמנא לכלב תשליכון אותו דאמרינן בסמוך דהתורה כתבו ללמד מינה דאיירי באינה ראוי לחיות מזה אתמעט ג"כ דלא איירי מנבילה די"ל אי ליכא לן אלא הוכחה זו הייתי אומר אדרבא דלמא כתב לכלב תשליכון ללמדינו דאיירי בנבילה דנבילה מסתמא אינו ראויה אפי' לעכו"ם משום מיאום כ"א לכלב מ"ה הקדים רבינו וכתב דמנבילה לא איירי דהא כבר כתובה וק"ל : (ג) אלמא מיירי בענין שאינה יכולה לחיות כו' וזהו שסיימו כל שאין כמוה חיה טריפה דברי רבינו והרמב"ם הם אליבא דמ"ד טריפה אינה חיה ומ"ש שאין כמוה חיה ר"ל אם נמצא בשחיטה זו מכה או חולי שאילו נמצא
דומה

פרישה

ואח"כ מצאתי בא"ז הל' כסוי הדם שהביא דבריהם והאריך בטעמם וכתב דיש לסמוך על דברי רבותינו הגאונים עכ"ל ד"מ. והנה מ"ש רמ"א והגאונים לא קאמרי אלא אם לא שוה כו'. לכאורה קשה שלא הביא הב"י שביא דברי המרדכי דכתב נמי דמי שמסביב לו טליתו מהעוף כו' י"ל דס"ל להרמ"א דהיינו הך דאם אינו חביב בעיניו השחיטה לשרוף עבורו הטלית עד אשר עבור זה יניח השחיטה כי אין השחיטה לו כ"כ צורך ויוכל להיות זולתה ממילא מחשב בל תשחית ואסור לשרוף עבורו ודו"ק : [ט] והא דאמרינן וקדשתו כו' בגמרא יליף לה מוקדשתו וקשה על רש"י בפרשת אמור דיליף מקדוש יהיה לך ועיין במזרחי מה שנדחק שם בפ' אמור ליישב זה ולעד"נ דלק"מ דרש"י בעצמו ישב זה שם בפרק הנזקין ד' נ"ט אהא דתניא וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון כו' כתב רש"י ז"ל וקדשתו כי את לחם וגו' עכ"ל וקשה לי מאי בא רש"י ללמדינו בהוספה זו אלא שקשה לרש"י ג"כ הא לימוד זה נדרש מקדוש יהיה לך כדאי' בברייתא דת"כ ומיישב דתנא דברייתא נקט בלשונו התחלת הקרא וכוונתו על סוף אותו מקרא כי פסוק זה דוקדשתו מסיים כי את לחם אלהיו וגו' עד קדוש יהיה לך וק"ל והנה הפוסקים תופסין בכל מקום לשון הגמרא דהנזקין ור"ל ג"כ סוף המקרא דקדוש יהיה לך וק"ל ודומה לזה הוא מה שדרשו ואם מך הוא מערכך המייתו מערכך וכמ"ש בח"מ סימן נ"ז ע"ש :

[י] כמו כן אין מחייבין אותו כתוב בסמ"ק ואע"פ שאין אנו דנין דיני קנסות מ"מ אנו למידין כי לא טוב עשה בעמו וצריך לפייסו : (מג) ומעוות לא יכול לתקן כתב מורי וכ"מ דאם דחפו מן הברכות או באיזה ענין שלא יוכל לענות אמן והוא בארץ ישראל שחייב דאל"כ למה חייבו ר"ג (ליתן לו י' זהובים) או אי תפס לא מפקינן מיניה :

סי' כט [א] כתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כו' דא"כ הו"ל נבילה ר"ל וא"כ לשתוק קרא מיניה דהא הו"ל בכלל כל נבילה וטריפה לא תאכלו וא"ל דהו"ל דא"כ היה בכלל איסור שאינה זבוחה דזה לאו קושיא דא"כ גם אמ"ש נבילה לא תאכלו תקשה הכי א"כ ה"ק א"כ הו"ל נבילה ולמה קראה הכתוב טריפה : [ב] דהא כתיב לכלב תשליכון אותו א"ל דלמא גם זה שיוכל לחיות אסרה עלינו רחמנא מ"ה צוה עלינו להשליכו לכלב ושלא לאכלו דא"כ לא הצריכה התורה לכתוב לכלב תשליכון אותו אלא הו"ל בשר בשדה טריפה לא תאכלו ולשתוק אלא ודאי אתא ללמדינו דלא איירי אלא בנטרפה עד שאינה ראויה אלא לכלב מפני שאינה יכולה לחיות , אבל אין הקושיא (ר"ל מה שדייק רבינו וכתב דהא כתיב לכלב תשליכון אותו ולא אמר שימכרנה לנכרי כו' עכ"ס) למה כתב רחמנא לכלב תשליכון ולא קאמר שימכרנה לנכרי דא"כ לא מתורץ במ"ש דאינה ראויה לחיות אכתי קשה הא בנבילה כתיב או ימכרנה לנכרי וק"ל . וכ"ז הוא מדברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות מ"א ואע"פ שבגמרא לא נלמד מלכלב תשליכון אותו אלא נלמד מזאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תאכל כבר כתב הרב המגיד וז"ל דברי רבינו כו' הם דברי אמתיים בנוים על המדרש האמור במכילתא ע"כ וכתב עוד שם ה"ה ומ"ש בגמרא טריפות הלכה למשה מסיני הענין כך הוא שמן התורה למדנו שהטריפה אינה חיה לפי שהענין הכתוב הוא בשר שנטרף ועדיין הוא חי אלא שסופו למות מחמת טריפותו אבל לא נתבארו בכתובים הדברים הטורפים ומביאים לידי מיתה ונאמרו הלכה למשה מסיני נמצא שעיקר הדבר מפורש בתורה ופי' פרטיו הל"מ עכ"ל ולכן כתב רבינו ויש מיני אלאים שהל"מ דייק לומר מיני אלאים כו' שאין הטריפות הל"מ אלא מיני אלאים . ורבינו
והרמב"ם

חידושי הגהות

ג לפי טעם זה אף בזמניהם לא היה גובין אותו וא"כ למה כתב הטור למעלה שאין גובין אותו בזמנינו לכן כתב הפרישה דבאמת הך טעמא לא קאי רק אמילה ולא אכיסוי ועיין בכנה"ג שיישב שם דיכולים לפרשו אף אכיסוי : ד הא דקאמר שיתן לו תרנגולת לשחוט ולא סגי בשישחוט הוא בעצמו ויתן לו לכסות שהרי אינו חייב לו אלא הכיסוי משום דצריך ליתן לו ברכה דומיא דברכה שלקחו ממנו שהיה הוא מצווה עליה קודם לכל אדם ואם ישחוט הוא בעצמו ויתן לו הכיסוי לא יהיה הוא המצווה על אותו כיסוי קודם לכל אדם ואמרינן (קדושין לא) גדול המצווה ועושה כו' וקאי נמי אברכת מילה שבעד שתי ברכות שלקח ממנו נותן לו שתי ברכות אחרות (פרישה) :

לאפוקי

לכלב (ד) ובא להשמיענו כיון שנטרפה בענין שאינה יכולה לחיות אפילו אם קדם ושחטה אסורה כיון שידענו דבנטרפה עד שאינה יכולה לחיות אסורה א"כ (ה) הוא הדין אם אירע לה מעצמה חולי א שאינה יכולה להיות ממנו שהיא אסורה (ו) ב [ג] וכי היכי דגבי נבלה אין חילוק בין מתה מעצמה או מתה ע"י אחר כך אין חילוק בטריפה בין נטרפה ע"י אחרים או נטרפה מעצמה ע"י חולי שבכל ענין היא טרפה (ז) וזהו ששנינו כל שאין כמוה חיה טריפה ויש מיני חולאים שהלכה למשה מסיני שהיא נטרפה בהן לפי שאינה יכולה לחיות מהם [ד] והן שמנה דרוסה נקובה חסרה נטולה ופסוקה קרועה נפולה שבורה [ה] וכל הטרפיות נכללין באלו הח' (ח) [ו]. כתב הרמב"ם אע"פ שכולם הל"מ אין לך בפירוש מן התורה אלא דרוסה ולכך החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור (ט) ושאר מיני ז' טרפיות יש בהן ספק שמותרין והנני מפרש אותם על סדר הילוך

ב"ח

כלשון התלמוד פרק א"ט על פי מדרשו : **ומ"ש** וכיון שידענו דבנטרפה עד שאינה יכולה לחיות אסורה א"כ ה"ה אם אירע לה מעצמה חולי וכו' עד שאין כמוה חיה טריפה כלומר וכיון שהיא טריפה אסורה בין בחייה כגון חלבה שנחלבה ממנו דכל היוצא מן הטמא טמא כדלקמן בסי' פ"א ובין לאחר שנשחטה כראוי כמי אסורה אלא שאינו מטמא כנבלה מאחר שנשחטה כראוי בחייה: **ומ"ש** ויש מיני חלאים כו' גם זה מלשון הרמב"ם בפ"ה מה' שחיטה והסמ"ג בעשה ס"ג : **ומ"ש** והוא שמנה כו' מימרא דעולא ריש פ' א"ט והסמ"ג נתן סימן בהם ד"ן נפש חנ"ק והקשה הב"י דהא אמר בגמרא דעולא מפיק לקותא דכוליא שאינה בכלל שום אחד מח' מינים הללו ולדידיה כשרה היא ובגמר' אסיקנא דלקתה הכוליא טריפה אם הגיע למקום החריץ ופסקו כן הפוסקים והרמב"ם בפ"ח פסק כן וא"כ היאך כתב דח' מיני טריפות הן הא ט' הוו והרשב"א נזהר מזה וכתב בת"ה דט' מיני טריפות הם וכו' ולהרמב"ם אפשר דלקתה הכוליא או הקטינה בכלל חסרה או נטולה הם כו' עכ"ל . ונ"ל שא"א לפרש כן דא"כ מנ"ל לתלמודא דעולא אתי לאפוקי לקותא דרכיש בר פפא ודילמא בכלל חסרה או נטולה היא גם רש"י ז"ל הקשה כיוצא בזה דמנ"ל דעולא אתי לאפוקי ליקותא דרכיש בר פפא דילמא ישנה בכלל נקובה כי היכי דאמר בלקותא דריאה ותירץ דא"כ הו"ל ניקבה הכוליא והא ליכא למ"ד דאפי' רכיש מודה דנקובת הכוליא כשרה ובלקותא הוא דטריף עכ"ל ואם היה אפשר לומר דהו"ל בכלל נטולה או חסרה לא היה אפשר לתרץ כמו שתירץ אנקובה. והתוס' ג"כ כתבו אמתני' דאלו כשרות בבהמה וז"ל וא"ת דהכא משמע בין לר"י בין לר"ל דלא מרבינן בזה הכלל אלא א"כ דמיא להנך דמתני' וא"כ הסיא דרכיש דלקתה בכוליא אחת היכי אתיא הא אמר בריש פירקין דלעילא דאמר ח' טריפות מנו חכמים דאתי למעוטי דרכיש דלא דמי ולדברי הב"י מאי קושיא הא ודאי דלרכיש הוי בכלל נטולה או חסרה וכמו שפי' לדעת הרמב"ם אלא ודאי אי אפשר כלל לומר שיהיה הלקותא בכלל אלו לדעת התוס' וא"כ מי מכניס אותנו לומר שהרמב"ם ורבינו יחלוקו עליהם בזה ולקושיית הב"י יראה פשוט דאע"פ דלא קי"ל כעולא במאי דממעט לקותא אפי' הכי נקטו דבריו בפסק לפי שלא נמצא לזולתו שאומר שהם הל"מ אלא בדברי עולא ולכך הוצאו דבריו בפוסקים ואע"ג דאין לקותא בכלל אלו אין בזה חשש דלא נפקא מינה מורבא דאין יכולין לטעות ולומר דלקותא כשרה מאחר שהם עצמם כתבו כן בפירוש דלקותא טרפה וא"כ בע"כ שלא תפס דברי עולא כדי למעט לקותא דכשרה אלא באו לבאר לנו דח' טריפות אלו הל"מ הן ולא מסברא ולקותא מרבינן לה בזה הכלל א"כ כריש לקיש דואלו כשרות דוקא לאפוקי לקותא דטריפה כמ"ש התוס' כ"ל : **כתב** הרמב"ם אע"פ שכולם הל"מ אין לך בפירוש אלא דרוסה וכו' בפ"ה מהלכות שחיטה וקשיא לי דבפרק א"ט קאמר אמר עולא ישב לו קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא ולעולא מ"ש מספק דרוסה קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה ולהרמב"ם מאי קושיא מספק דרוסה אקוץ הלא החמירו בספק דרוסה יותר מבשאר טריפות ואין לומר דתלמודא לא חש להאריך ולחלק זה וכמ"ש הרא"ש לשם דרמב"ן פסק כעולא בישב לו קוץ ולא דמי לספק דרוסה משום דיש רגלים לדבר כו' ותלמודא דקאמר קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה לא חש להאריך דהא הרמב"ם בפ"ג פסק דלא כעולא ובישב לו קוץ כו' הוי ספק נבילה אלמא דס"ל דמאי דקאמר תלמודא קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה בדוקא הוא וכ"ל דלא קאמר הרמב"ם דהחמירו בספק דרוסה כו' אלא בספק דשוה לאיסור כמו להיתר אבל היכא דאיכא יותר סברא לאיסור אפי' בשאר טריפות נמי מחמרינן וכן היכא דאיכא סברא יותר להיתר אפי' בדרוסה נמי אזלינן לקולא וכמו שיתבאר בסמוך והשתא פריך ולעולא מ"ש מספק דרוסה ולא נעמידנה בחזקת היתר בע"כ דה"ט משום דשאני דרוסה דשכיח וכמו שפי' התוס' בההוא דעולא גופיה א"כ ה"ה גבי ישב לו קוץ כו' דשכיח טובא שהקוץ התחוב בושט יעשה בו נקב ואע"פ שאינו נראה נקב מפולש אין זה אלא כיון דגמדא ביה ופעיא ביה חוזר הקוץ לאחוריו וכמ"ש הרא"ש דמה"ט חיישינן יותר לגבי ושט שהבריא מלגבי מחט שנמצא בהמסס ע"ש בפרק א"ט גבי מחט שנמצא בעובי בית הכוסות ופריך כיון דשכיח הוא נמי ניחוש ולא נעמידנה על חזקת כשרות ומשני קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה דאפי' שכיח נעמידנה על חזקת כשרות עוד כתב הב"י על דברי הרמב"ם שאמר ולכך החמירו בה כו' וז"ל ואני לא מצאתי שום ספק טריפה שהוא מותר אלא גלודה לדעת הרמב"ם בפרק ט' מה"ש ובסי' נ"ט אכתוב בס"ד דלא מכשר לה אלא משום ס"ס וכיון שכן צ"ע היכן מצינו ספק טריפה מותרת עכ"ל . ולי יראה מבואר מלשון הרמב"ם דלענין זה דוקא קאמר שהחמירו בספק דרוסה היכא שהספק שוה לאיסור ולהיתר משא"כ בשאר טריפות שהרי בפ"ה כתב ספק דרוסה אסורה עד שתיבדק כדרוסה ודאית כיצד ארי שנכנס לבין השורים כו' חוששין שמא ארי דרסו ואין אומרים שמא בכותל נתחכך כו' אבל אם היה הוא נוהם והם מקרקרין הרי שבחלק האיסור כתב כיון שיש פנים לומר שדרס חוששין ואף על פי דאיכא למתלי נמי להקל אבל בחלק ההיתר כתב שטעמו כיון שיש הוכחה לומר שלא דרס שאילו הזיק היו מקרקרים אלמא שטעמו של היתר אינו אלא מפני שיש יותר סברא להיתר מלאיסור ואחר כך כתב ספק שנכנס לכאן טורף כו' אין חוששין וכן עוף שנכנס לבין העגלים וכו' אין חוששין לו שמא נטרף באלו אע"ג דליכא הוכחה אלא ההיתר תלינן לקולא מאחר דלא איתחזק ריעותא אחזוקי ריעותא לא מחזקינן דאין לך סברא גדולה יותר מזו להיתרא כיון דלא אתחזק ריעותא כל עיקר ואפילו שמואל מודה דאין חוששין לספק דרוסה בזו ועוד דהכי איכא ספק ספיקא כמו שיתבאר לקמן בסי' נ"ז בס"ד אבל בשאר טריפות כתב הרב בפרק ו' לפיכך מחט שנמצא בחיתוך הכבד אם היתה מחט גדולה והיתה הקלה החד שלה לפנים בידוע שנקבה כשנכנסה ואם היה הראש העגול לפנים אימא דרך הסימפונות הלכה ומותרת כו' מחט שנמצא בעובי ב"ה כו' שודאי קודם שחיטה ניקב אבל אם אין דם במקום הרי זו מותרת שמא אחר שחיטה דחקה המחט ונקבה בהמה שהלעיטה כו' טריפה שודאי ניקב ואם היה תוך ג' ימים ספק ניקב וכו' הרי דבחלק האיסור כתב בטעמו דבידוע שניקב ובחלק ההיתר כתב דמותרת שמא אחר שחיטה ניקוב ואף על פי דליכא ס"ס אפ"ה תלינן לקולא כיון דליכא סברא יותר לאיסור מלהיתר . וכן בפ"ז אם נמצאת נקובה ונמצא בדופן מכה במקום הנקב תולין במכה כו' ואם אין מכה בדופן בידוע שנקב זה בריאה היה קודם השחיטה וטריפה ועוד שם שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן כו' וכן ריאה שנמצאת נקובה במקום שיד הטבח ממשמשות מותרות ותולין בידו כו' וכן תולעת כו' דתלינן דלאחר שחיטה פירש אלמא דלעולם תלינן להקל בשאר טריפות אם לא בידוע או קרוב הדבר לתלות לחומרא וק"ל . ואם כן מה שכתב הרמב"ם וכל ספק שיסתפק בדרוסה כו' כתב זה כדמות הקדמה ונתינת טעם למה שיבא אח"כ בדבריו להקל בשאר טריפות אם לא בידוע

ב"י

טריפה מותרת : **ומ"ש** דח' מיני טריפות הם הל"מ מימרא דעולא בר"פ אלו טריפות (ד' מג:) וכשנזכיר פרטי הטריפות תמצא איש איש על דגלו לבית אב של אחת מח' מיני טריפות הללו ודע שבמשנה ר"פ א"ט (מב) שנויים י"ח מיני טריפות ואפ"ה לא חששו הרמב"ם ורבינו לומר י"ח טריפות הן משום דאמרינן בגמרא דתנא ושייר ואע"ג דתנא דבי רבי ישמעאל י"ח טריפות הן ולא שייך למימר בהו תנא ושייר דהא תני מניינא מ"מ מנין דח' עדיף ליה שהם סוגים יותר כוללים ועוד דעולא דהוא אמורא אמר דח' ניניהו ועוד אמר דהל"מ הם ומ"מ יש לדקדק דא"כ דבשיטת עולא אמרינן הא אמרינן בגמרא דעולא מפיק לקתה הכוליא שאינו בכלל שום אחד מח' מינים הללו ולדידיה כשרה היא ובגמרא אסיקנא דלקתה הכוליא טריפה אם הגיע לקותא למקום חריץ ופסקו כן הפוסקים והרמב"ם בפ"ח מה"ש כן פסק ואם כן היאך כתב דח' מיני טרפיות הא ט' הוו . והרשב"א נזהר מזה וכתב בת"ה דט' מיני טריפות הם ואין לומר דגם להרשב"א קשה מכוליא שהקטינה

דרישה

והרמב"ם קאי אליבא דמ"ד דטריפה אינה חיה דבהכי קי"ל אמנם מ"ד טריפה חיה יליף מקרא דזאת החיה כו' ודייק ממילת זאת ר"ל סתם בהמות שכן חיות אכול מכלל דאיכא חיה שאינה נאכלת וסובר שמיני הטריפות הם הל"מ אע"פ שיכולה לחיות וכן איתא בהדיא ר"פ א"ט ע"ש : [ג] דכי היכי דגבי נבילה אין חלוק ר"ל בטריפה איכא למימר שיש חילוק משום דפירוש טריפה מורה על הטריפה ע"י אחר משא"כ בשם נבילה שפיכן שוים בשם פי' נבילה ומדכתב רחמנא נבילה וטריפה לא תאכלו והקדים נבילה לטריפה ש"מ שדומה טריפה לנבילה להיות גם בטריפה שוים וק"ל : [ד] והם שמנה עי' בב"י שכתב ומתמה על רבינו שהרי זה מימרא דעולא הוא בפ' א"ט דף מ"ג ואמרינן בגמרא דעולא בא למעט לקות הכוליא שאינה מכלל אלו הח' ולדידיה כשירה היא וא"כ אנן דקי"ל לקות הכוליא טריפה כמש"ר לקמן סימן מ"ו וא"כ ט' מיני טריפות הן ולמאי קאמר ח' והרשב"א מנה ט' עם לקות הכוליא וי"ל דס"ל לרבינו דלקות הכוליא הם בכלל חסירה או נטולה ואע"ג דעולא מפיק לה שאינה בכלל אלו אנן כיון דקי"ל דטריפה הוא בכלל ג"כ בכלל נטולה או חסירה . וד"מ ישבו בע"א רחוק ודחוק ע"ש שהקשה הלא דרוסה דאורייתא היא ולמה מנאה בכלל הח' שהם הל"מ אלא ודאי אינו ר"ל דרוסה ממש אלא רמז אלקות הכוליא כו' ע"ש והוא דחוק (ונראה דקשיא לפי הד"מ הלא כתב רבינו בשם הרמב"ם דבדרוסה החמירו שהוא בפירוש בתורה ושאר מיני ז' טריפות כו' ולפי הד"מ הם ח' מיני טריפות וק"ל עכ"ה) ועיקר קושייתו שהקשה הלא דרוסה דאורייתא היא נראה דאם אין הל"מ ה"א דבשר בשדה טריפה ר"ל שנטרפה ונתלש בשר מהבהמה שע"י אינה יכולה לחיות וכמו שתרגם אונקלוס ובשר דתליש מן חיותא ולא הוה מוקמינן לה אדריסה שהוא משום הטלת ארס אבל השתא דנלמד מהל"מ דבהמה נטרפת מהטלת ארס מוקמינן לקרא דבשר בשדה ג"כ אזה : [ה] וכל הטריפות נכללין באלו הח' הרמב"ם בפ"י מה' שחיטה מנה ע' טריפות בפרטן וכלן נכללין בהני ח' ואפילו לקות הכוליא או הקטינה הם בכלל חסורה ונטולה . והא לך ע' טריפות שמנה הרמב"ם . א' דרוסה . ב' ניקב תורבץ הושט . ג' ניקב קרום של מוח . ד' נשמשם המוח עצמו . ה' ניקב הלב עצמו לבית חללו . ו' ניקב קנה הלב . ז' ניקב המרה . ח' ניקבו קנה הכבד (ובזה לא קי"ל כותיה כמ"ש בסימן מ"א כ"א דקנה שהכבד תלוי בו כמ"ש בס"ס ל"ג) . ט' ניקבה הקיבה . י' ניקב הכרס . י"א ניקב המסס . י"ב ניקב בית הכוסות . י"ג נקבו מעים . י"ד יצאו המעים לחוץ ונהפכו . ט"ו ניקב הטחול בעביו . ט"ז חסרה המרה . י"ז נמצאו ב' מרות . י"ח חסרה הקיבה . י"ט נמצאו שני קיבות . כ' חסר הכרס . כ"א נמצאו ב' כרסים . כ"ב חסר המסס . כ"ג נמצאו ב' המססים . כ"ד חסר בית הכוסות . כ"ה נמצאו ב' בית הכוסות . כ"ו חסר אחת מן המעים . כ"ז נמצאו ב' מעים . כ"ח נקבה הריאה . כ"ט ניקב הקנה למטה במקום שאינו ראוי לשחיטה . ל' ניקב סימפון מסימפוני הריאה אפילו לחבירו (עיין פי' מ"ו ע"ז סימן ל"ו) . ל"א נחסר מקום מן הריאה . ל"ב נימוק סימפון מסימפוני הריאה . ל"ג נמצא ליחה סרוחה בריאה . ל"ד נמצאו בה מים סרוחים . ל"ה נמצאו בה מים עכורים . בג' דינים הללו ליחה סרוחה ומים סרוחים ומים עכורים פליגי עליה הרז"ה והרשב"א והר"ן ופסק רמ"א בסימן ל"ו ול"ז דקי"ל כותייהו במקום הפסד מרובה) , ל"ו נתמסמסה הריאה . ל"ז נשתנו מראיה . ל"ח נכפף הושט במראיו . ל"ט חסרה הריאה ממניין האונות . מ' נתחלפו האונות . מ"א הותירו האונות מגבה . מ"ב נסמכה אונא לאונא שלא כסדרן . מ"ג נמצאת הריאה בלא חיתוך אונים . מ"ד חסר מקצת הריאה (ע"ז פליג העיטור ורבינו ואנן מחלקינן בין כ"ף פשוטה דכשירה לכ"ף כפופה ויכול להניח בתוכו אגודל לאחר הכפיפה דטריפה סימן ל"ו ע"ש בס"ע) . מ"ה יבש מקצת הריאה . מ"ו נמצאת הריאה נפוחה ועומדת . מ"ז נמקה הריאה מפחד אדם . מ"ח חסר הרגל בין מתחילת ברייתו בין שנחתך . מ"ט או שהיתה יתירה רגל . נ' נטלה צומת הגידין . נ"א נטלה הכבד . נ"ב ניטל לחי העליון (עמ"ש הטור ר"ס ל"ג ע"ש) . נ"ג כוליא שהקטינה ביותר עד כפול . נ"ד כוליא שלקתה . נ"ה כוליא שנמצאת בה ליחה . נ"ו שנמצאת בה מים עכורין אף על פי שאינם סרוחין . נ"ז כוליא שנמצאת בה מים סרוחים . נ"ח נפסק חוט השדרה . נ"ט נמרך מוח חוט השדרה ונתמסמס . ס' נקרע רוב הבשר החופה את הכרס . ס"א נגלד העור שעליה . ס"ב נתרסקו אברים מנפילה . ס"ג נדלדלו הסימנים . ס"ד נשתברו רוב צלעותיה . ס"ה נעקרו רוב צלעותיה . ס"ו נעקרה צלע א' במלייתה . ס"ז נעקרה מוליא אחת . ס"ח נשמט הירך מעיקרו . ס"ט חסרה הגלגולת כסלע . ע' נשבם רוב הגלגולת ונתרוצץ : [ו] כתב הרמב"ם אע"פ שכולם כו' יש בהן ספק שמותרין ז"ל ב"י ואני לא מצאתי שום ספק טריפה שיהא מותר אלא גלודה לדעת הרמב"ם בפ"ט מה"ש ובסי' נ"ט אכתוב בס"ד דלא מכשר לה אלא מכח ספק ספיקא וכיון שכן צ"ע היכן מצינו ספק טריפה מותרת עכ"ל (ול"ע דהא כתב הב"י בסימן ל"ב על הרמב"ם שמיקל גבי פרסה שליסית לפי שאזיל לטעמיה דאזלינן בז' מיני טריפות להקל עכ"ה) . וא"ל ע"ז הרי בסימן ל"ו כתב דאם נמצא נקב בריאה ויש לתלות שתלשה הטבח בכח או שהעביר ידו בכח במילוי הסוה או שנמצא עליו תולעים או שנטלם זאב והמזירם

פרישה

(ד) ובא להשמיענו כו' פי' לכך כתב ציור דומה לזה בבהמה חיה אינה יכולת לחיות : (ה) ה"ה אם אירע לה מעצמה חולי שאינה יכולה לחיות פי' לאפוקי מסוכנת דאפשר לטריפה : (ו) ה"ג דכי היכי דגבי נבילה כו' : (ז) וזהו ששנינו כל שאין כמוה חיה . ר"ל שיכולה לחיות : מ"ש דטריפה דקרא ר"ל שאינה יכולה לחיות והן ששנינו במשנה ולאפוקי ממ"ד טריפה חיה וק"ל : (ח) כתב הרמב"ם אע"פ שכולו הל"מ אין לך בפירוש מן התורה אלא דרוסה פירוש שבתורה כתיב טריפה והיינו דרוסה ועד"ר : (ט) ושאר מיני ז' טריפות יש בהן כו' לכאורה היה נראה

חדושי הגהות

כט א לאפוקי מסוכנת שיכולה לחיות (פרישה) : ב דכי היכי דגבי נבילה כצ"ל (פרישה) :

הילוך הבהמה ואתחיל מן הראש. גלגלת שנחבסה וניקב קרום של מוח וחוט השדרה שנפסק כי הוא נמשך מן חוט המוח ואחזור לראש כגון ניטל הלחי וטריפת הושט וזפק בעוף והקנה וכל אברים הפנימים כגון ריאה לב כבד ומרה וטחול וכוליא והאם והדקין והקיבה והכרס הפנימי והחיצון והמסס ובית הכוסות וקורקבן בעוף וניקב בקוץ לחלל והלעיטה הלתית ונפלה לאור ואחר כך איברים החיצונים כגון הידים והצלעות והרגלים ואח"כ טרפות שישנן בכל הגוף כגון דרוסה נפולה וגלודה ושאכלה סם המות והכישה נחש או נשכה כלב שוטה:

ל (א) [א] **בהמה** או חיה שנחבסה עצם גלגלתה פי' שנתרוצץ ברובו טרפה בין ברוב היקיפה דהיינו מאמצעיתו ולמעלה שהוא למטה מהעינים בין ברוב גבהן דהיינו ממקום שהתחיל כבר לשפע הוא למעלה מהעינים אע"פ שהקרום קיים טריפה ואם נפחתה וחסר ממנה כסלע כתב רש"י שהיא טריפה וב"ב

שהקטינה דטריפה וא"כ הל"ל י' מיני טרפות הן דאיכא למימר דבכלל לקתה הכוליא היא וכן משמע מדבריו. ולהרמב"ם אפשר לומר דלקתה הכוליא או הקטינה בכלל חסרה או נטולה הם ואע"פ שחסרה או ניטלה הכוליא כשרה איכא למימר לא מיפסלא אלא בשניטלה או חסרה בהאי גווני כדאשכחן בטחול דניטל או ניקב כשר אלא כשניקב בסומכיה ולא נשאר תחתיו עובי דינר זהב ואע"ג דעולא מפיק מכלל שמנה מיני טריפות הנזכר לקתה הכוליא אכן כיון דקי"ל דטריפה היא ויכולים אנו להכניס טריפות זה וטריפות דהקטינה הכוליא בחשבון זה דח' מיני טריפות נקיטינן כעולא (א) לענין שח' מיני טריפות הם ומכניסים בכללם טריפות אלו והרשב"א לא נראה לו להכניסם בכלל חסרה וניטלה ותפס מימרא דעולא דח' טריפות הן ולדידן דקי"ל לקתה הכוליא טריפה ה"ל ט' מיני טריפות. והרמב"ם בפ"י מהלכות שחיטה מנה ע' טריפות בפרטן:

ל **בהמה** או חיה שנחבסה עצם גלגלתה וכו' בפרק אלו טריפות (נב.) גמרא נשתברו רוב צלעותיה אמר רבה בר רב שילא א"ר מתנא אמר שמואל נעקרה צלע מעיקרה וגלגלת שנחבסה ברובה בעי ר' ירמיה רוב גובהה או רוב היקיפה תיקו. וכתבו הרי"ף והרא"ש והרשב"א דכיון דאסיקנא בתיקו בין ברוב גובהה בין ברוב היקיפה טריפה. והרמב"ם כתב בפ"י מה"ש ה"ז ספק טריפה ונראה לי א שאוסרין אותה. ע"כ ופרש"י רוב גובהה מן העינים ולמעלה: רוב היקיפה. גדול מרוב גובהה עכ"ל. ומשמע דה"ק הגלגלת הפוסלת כשנחבסה היא מן העינים למעלה ואם נחבסה רוב מה שמן העינים ולמעלה טריפה אבל אם נחבסה כל מה שמן העינים ולמטה אין בכך כלום דלאו גלגלת מיקרי. וכ"כ בכלבו ורוב היקיפה פשוט דהיינו שנחבסה רוב עיגולה של גלגלת ודברי רבינו תמוהים ונראה שאין להם הבנה והר"ר יעקב ן' חביב ז"ל כתב וז"ל רבינו ירוחם פי' בין ברוב גובהה כלומר מן העינים ולמעלה בין ברוב היקיפה וז"ל הר"ן ברוב גובהה של גלגלת דהיינו כלפי העינים או ברוב היקיפה של כל הראש והוא שיעור גדול מרוב גובהה עכ"ל. ומכח שתי הלשונות אני אומר שלא כיון בעל הספר באומרו למטה מן העינים על המרחק ההולך באורך הראש ר"ל לצד החוטם ולמעלה מהעינים כנגד זה רק שיעור למטה ולמעלה כנגד מרחב הראש ולמטה מהעינים רוצה לומר לפנים מהעינים ובזה הצד הוא היקף הגלגולת ואמנם למעלה מהעינים ר"ל מצד חוץ משם נשער הגובה עד מקום הנחת תפילין בגובה הראש ובכלל הדברים פירוש גובה הוא חוט הולך ממטה למעלה בגובה הפדחת שהוא למעלה מהעינים ופי' היקף במרחב המנגד לזה שמקיף כל הגולגולת בכל צד של פנים ולמטה מהעינים ר"ל לפנים מהעינים עכ"ל: ומ"ש רבינו ואם נפחתה וחסר ממנה כסלע כתב רש"י שהוא טריפה כו' בפרק אלו טריפות (נד:) גמרא ואלו כשירות אמר רב נחמן כסלע כיתר מסלע ופרש"י היכא דשיערו רבנן כסלע

בידוע או טעם וסברא לאיסורא יותר מלהיתר ובספק דרוסה להחמיר אם לא שיש יותר טעם וסברא להיתר מלאיסור או ס"ס או לא איתחזק ריעותא ודלא כמה שהבין הב"י דכוונת הרמב"ם לומר דבדרוסה כל היכא דמספקא ליה לתלמודא וקאי בתיקו אזלינן לקולא ולזה השיג במה שהשיג דליתא אלא כדפרי' ועי"ל בסימן מ"א וכמ"ש לשם בדין מתלקט וברצועה כו' ובזה יתיישב לי ג"כ דברי רבינו שכתב בסימן נ"א במחט שנמצא בבשר וקופה לצד פנים דכשרה ולא אמרינן דודאי מן הדקין בא שאילו בא מן החוץ לא היה יכול ליכנס בצד העב אלא תולין לומר שבא מן החוץ לפי שדרך הבהמה להתחכך ובהמה אף בצד העבה ואפילו כולו טמון בבשר תלינן לומר שבא מן החוץ ואע"ג דאיכא למימר נמי כל המתחכך אין מחט יושבת לו בגבו והוא מבפנים קא אתי אפ"ה כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי תלינן לקולא ולגבי ארי שנכנס לבין השוורים ונמצא צפורן יושבת בגבו של אחד מהם אמרינן רוב שוורים מתחככין וכל המתחכך אין ציפורן יושבת לו בגבו והאי ודאי ארי דרסו ואע"ג דאיכא למימר נמי כל הדורס אין צפרנו נשמטת אפ"ה כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי חוששין לדריסה. ומ"ש אלא בעל כרחך דבדריסה החמירו בספיקו יותר מבשאר טרפות ועוד גבי קוץ המונח בושט לארכו אין חוששין שמא הבריא לדברי הכל ובנמצא ארי בין השוורים ויצא לחוץ חוששין אע"ג דליכא מקום לצפורן וא"ת דרוסה שכיח הא נמי שכיח דהקוץ נוקב בושט ואפ"ה לא חיישינן אלא ודאי דרוסה שאני ואפשר שלזה נתכוין אמימר במ"ש הילכתא חוששין לספק דרוסה ואיכא למידק למה לא אמר בסתם הילכתא כשמואל וכה"ג דקדקו התוס' גבי והלכתא היכא דנפלה מן הגג בדלא ידעה כו' בפ' א"ט וכן דקדקו בפרק כל שעה גבי הלכתא חמץ בזמנו בין במינו כו' לפי פירוש ר"ת אלא ודאי דאמימר אתי לאשמועי' דלאו דוקא בהא מילתא לחוד דאמר שמואל חוששין דהיינו באיהו שתיק ואינהו מקרקרין אלא כל ספק שיארע בדריסה דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי חוששין לו כיון שהוא כתוב בפי' הארכתי בכל זה מפני שהיא כלל גדול בכל ספק שיארע בטרפות בדרוסה או בשאר טריפות אע"פ שאינן מבוארין בתלמוד ובפוסקים נ"ל מיהו בדברי הר"ן ע"ש הר' יונה בפ"ק דחולין נראה שחולק על זה וצ"ע:

ל **בהמה** או חיה שנחבסה וכו' מימרא דשמואל ריש פרק א"ט (סוף דף מ"ב ודף נ"ב) ומ"ש בין ברוב היקיפה וכו' שם (בדף נ"ב) בעיא דר' ירמיה דלא איפשיטא וכתבו הרי"ף והרא"ש והילכך בתרווייהו טרפה ופרש"י רוב גובהה מן העינים למעלה רוב הקיפו גדול מרוב גובהו עכ"ל ומדברי רבינו נראה דס"ל דרוב גובהה ורוב היקיפה תרווייהו בחלק העליון של הגלגולת מקום הרחב אצל הקרנים שאין הגלגולת מכוסה לשם בשום בשר כ"א בעור בלבד אבל בחלק התחתון עד הפולין דיש עליו כסוי בשר ועצמות מכל צד אפי' נחבסה ברוב אותה חלק אינה טרפה דהדרא בריא וז"ש בין ברוב היקיפה דהיינו מאמצעיתו ולמעלה וכו' כלומר דוקא באותו חלק שמאמצעיתו ולמעלה הוא דטרפה ולא בחלק שמאמצעיתו ולמטה ואח"כ מפרש התחלת אמצעית הגלגולת ואמר שהוא למטה מהעינים דלמראית העין נראה שהעינים קבועים בגלגולת למעלה מאמצעיתו וא"כ התחלת האמצע הוא למטה מהעינים וברוב היקיפו של אותו חלק העליון שנחבסה טרפה כלומר ההיקף שהוא מתחיל מאמצע הגלגולת שבצד אחד עד הצד השני כנגדו ג"כ באמצע הגלגולת והוא כל העיגול אצל הקרנים אם נחבס רוב אותו היקף טרפה וכתב רבי' דרוב גובהו היינו ממקום שמתחיל לשפע והוא למעלה מהעינים ביאור דבריו דרוב גובהו הוי נמי בחלק העליון אלא שהתחלת הגובה היא למעלה מאמצעיתו ממקום שמתחיל לשפע שזהו למעלה מן העינים וכשנחבסה באותו רוב בלבד טריפה אע"פ דלא הוי רוב היקיפו ורבינו לא זו אף זו נקט וחלק מועט יש ביניהם ולכן הוצרך רש"י לפרש דרוב היקיפו גדול מרוב גובהו: וצ"ע בלשון הר"ן וספר כל בו שכתבו ברוב היקיפו של כל הראש אם רצונם לומר דרוב היקיפו זה שמאמצע הגלגולת עד הצד שכנגדו ג"כ באמצעיתו הוא קורא אותו כל הראש וא"כ מפרשים כפירש"י ורבי' או ר"ל רוב היקף כל הגולגולת עד הפולין דוקא דלפ"ז הוי קולא גדולה וטובא איכא בין רוב גובהו לרוב היקיפו ולא היה לו לרש"י לפרש דרוב היקיפו גדול מרוב גובהו אלא פליגי אפרש"י לפי זה ובהגהת אשיר"י פא"ט (בדף קכ"ט ע"ב) פירש ע"ש הא"ז וז"ל רוב הגובה מכנגד המצח ולמעלה עד יותר מאמצע גלגלת הראש עכ"ל וכ"כ בא"ו הארוך שער כ"ד נראה שר"ל דגבהו אינו אלא מכנגד המצח ומעלה מכל צד מסביב והתחלת מקום זה הוא למעלה מהעינים קצת והר"ן כתב שהוא כלפי העינים ממש אם נחבס לשם הרוב לצד מעלה דהיינו עד יותר מאמצע טריפה והיינו ע"ד מ"ש רבינו כי ברוב גבהו אין שום מחלוקת בין הפירושים כי הכל עולה לסגנון אחד אבל בהקיפו קאמר הא"ז דהתחלתו הוא מן העורף אצל הפולין סוף הגלגולת ממש אם נחבס לשם עד יותר מאמצע גלגולת הראש זהו רוב הקיפו והוא רוב היקף כל הראש וכעין שכתב הר"ן והכל בו וברוב הקיפו חולקין אמה שפירש רבינו: ומ"ש ב"י ע"ש מהר"י חביב דלמעלה מן העינים שכתב רש"י ושאר מחברים היינו כלומר גובה הפדחת שהוא למעלה מן העינים ולשם טרפה בנחבס רוב גובה הפדחת בלבד לא נהירא שהרי הכל בו כתב וז"ל אם נחבסה רוב גבהה כלומר רוב מה שיש מן הגלגולת מן העינים ולמעלה אלמא דברוב אותו חלק מן הגלגולת מכל צד מסביב הוא דטרפה לא ברוב גובהי הפדחת בלבד וכ"כ הר"ן שנתרוצצה ברוב גובהה של גלגולת דהיינו כלפי העינים עד כאן לשונו עוד כתב מהר"י חביב לפרש למטה מן העינים וגם זה לא נהירא אלא למטה מן העינים ממש קאמר וכדפרישית: **ואם** נפחתה וחסר ממנה כסלע כתב רש"י שהיא טריפה בפרק א"ט (דף נ"ד) אמר רב נחמן כסלע כיתר מסלע ופירש רש"י דקאי אגולגולת שחסר ממנה כסלע דטרפה כאילו היה חסר יתר מסלע וכתב רבינו שתי לשונות נפחתה פירושו נחסרה והכל אחד וכתב
כן

דרכי משה

כט (א) ואין צריך להשיב עליו בדבר זה כי הוא נדחק מעצמו כ"א היה נכנס בכלל הסורה או נטולה מנ"ל לבעל המסדר התלמוד לדקדק מדברי עולא שבא למעוטי דדלמא גם עולא הכניסו בכללן וס"ל נמי דלקותא טריפה ונ"ל לומר בישובו של דבר דדרוסה דחשיב באלו השמנה אינה עיקר דרוסה דהא דרוסה אינו הלכה למשה מסיני אלא היא מפורשת במקרא ואם הל"מ האי קרא למאי אתא אלא ודאי דרוסה זו דחשיב בשמנה אלו היא מלבד דרוסה הנאמרת בקרא והוא לקותא וקרי ליה דרוסה משום דאפשר דלקותא בכוליא באה מדרוסה ולכן אע"ג דלא ידעינן דרוסה (י"ג שנדרסה) אם לקתה בכוליא טריפה אז בוודאי נדרסה או אפשר דקרי לה דרוסה משום דדמיא לדרוסה שנתמסמס בשר הכוליא
כאילו

פרישה

נראה לדקדק מדאמר יש בהן (ספק שמותרין) משמע דר"ל דבמקצת מהו' טריפות לא נמצא ספק שאזלינן בו לחומרא אלא כל ספקות הנמצאים בהן מותרים מזה הטעם שאין בפירוש בתורה אלא דרוסה אבל הרשב"א כתב בת"ה וז"ל והרמב"ם פסק עד בין אגפיים ולא ידעתי טעם לדבריו גם בהרבה מספק הטריפות פסק לקולא ובמקצתן לחומרא ודרכו נסתרה מעיני עכ"ל (ועיין מ"ש הב"י בסימן ל"ב ליישב הרמב"ם ע"ש עכ"ה) נמצא שהוא מפרש מ"ש הרמב"ם יש בהן ר"ל שיש בהן ספיקות לקולא ויש בהן ספיקות לחומרא וב"י הביא דברי רשב"א אלו סימן ל"ב ועד"ר:

סי' ל (א) **בהמה** או חיה כו' בין ברוב הקיפה דהיינו מאמצעיתו ולמעלה שהוא למטה מהעינים נ"ל דה"פ ידוע שעצם הגלגולת שהמוח מונח בה היא. הגלגלת העצם מקיף המוח מכל צד מעלה ומטה ומהצדדין. וחציה התחתונה היא תקוע וקבוע בראש. ועצמות ובשר מקיפין אותה תחתיה וסביבה והעינים קבועים בראש בצד עצם הגלגלת (אמר כלית אותה חצי התחתונה כו' עכ"ה) בחצי התחתונה הקבוע בראש. וחצי השני של עצם הגלגלת לצד עליונותו הוא בולט למעלה. ואין עליו אלא עור לבד שמכסה אותה ובאותה החצי דוקא שייך הטריפות אם נחבסה. אבל בחצי התחתונה אף אם נחבסה שם בהקיפה אינה נטרף בכך כיון שהיא תקוע וקבוע היטב בראש וה"ש רבינו בין ברוב הקיפו דהיינו מאמצעיתו ולמעלה שהוא למטה מהעינים. ולמטה מעינים ר"ל לפנים מהעינים (לצד
הכותר

דרישה

והסחורס נקובים דכל אלו מכשירין מספיקא דשאני התם כיון שיש לנו במה לתלות ולהכשירה אין זה מקרי ספק דלא מקרי ספק אלא כשאין שום צד להיתר יותר מלאיסור ועמ"ש ב"י ס"ס נ"ה דומה לזה והשתא א"ש דלא תקשה הלא גם בדרוסה מצינו ספק לקולא כמו הסוא עופא דהוה צוחרו מלוכלך בדם דאין חוששין לדרוסה וכמש"ר בסימן נ"ג אלא ודאי כה"ג לא מקרי ספק וק"ל ועי' מ"ש בפרישה לשון רשב"א שכתב על הרמב"ם איך שמתיר קצת ספק טריפות ומטריף קצתם:

סי' ל [א] **בהמה** או חיה שנחבסה כו' בין ברוב הקיפה דהיינו באמצעיתו ולמעלה שהוא למטה מהעינים בגמרא פרק א"ט ד"נ"ב ע"ב גרסינן וגלגולת שנחבסה ברובה בעי רבי ירמיה רוב גובהה או רוב הקיפה תיקו ופסקו הפוסקים לחומרא. ופירש"י רוב גובהה מן העינים ולמעלה רוב הקיפה גדול מרוב גובהה וכתב ב"י ומשמע דה"ק הגלגולת הפוסלת כשנחבסה היא מן העינים ולמעלה ואם נחבסה רוב מה שמן העינים ולמעלה טריפה אבל אם נחבס כל מה שמן העינים ולמטה אין בכך כלום דלאו גלגולת מקרי וכ"כ בכלבו סוף ד' קי"ז ורוב הקיפה פשוט דהיינו שנחבס רוב עיגולה של גלגלת ודברי רבינו תמוהין ונראה שאין להן הבנה והרי"ן חביב ז"ל כתב וז"ל רבינו ירוחם פי' בין ברוב גובהה כלומר מן העינים ולמעלה בין ברוב הקיפה וז"ל הר"ן ברוב גובהה של גלגלת דהיינו כלפי העינים או ברוב הקיפה של כל הראש והוא שיעור גדול מרוב גובהה עכ"ל הר"ן ומכח שתי הלשונות אני אומר שלא
כיון

הדושי הגהות

ל א עיין לקמן בב"י בסימן מ"א על מ"ש הטור לא היו כשני זתים שלמים וכו' וז"ל הכ"מ בפ"י מה"ש הלכה י' ויש לתמוה על רבינו שכתב ויראה לי שאוסרין אותה דהא קיימא לן ספיקא דאיסורא לחומרא ולמה תלה הדבר ביראה לי ונ"ל שזה ע"פ מה שהקדים בפ"ה אע"פ שכל ח' מיני טריפות הל"מ הואיל ואין לך בפירוש אלא דריסה החמירו בה
וכל

וכ"כ הרמב"ם שאם חסרה כסלע טרפה (ג) ואם ניקבה נקבים שיש בהן חסרון אם יש בכולם כסלע טרפה ולפי זה צ"ל מתני' דקתני ואלו כשרות וקא חשיב נפחת הגלגלת מיירי כשאין בו כסלע ובעל העיטור כתב שהיא כשרה [ג] וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל שהביא המשנה ואלו כשרות גלגלת שנפחתה כפשטה ולא חילק (ג) ובעוף של מים כגון אווזות וכיוצא בהן (ד) אפילו לא ניקב העצם אלא כל שהוא טרפה (ה) ועוף של (ג) יבשה אם הכתה חולדה על ראשה או כנפה ויש לחוש שמא ניקב הקרום (ו) מניח ידו בצד הנקב ונועץ או מכנים ידו לתוך פיו ובודק (נ"א ודוחק) כלפי מעלה אם יוצא המוח דרך הנקב בידוע שניקב הקרום וטרפה ואם לאו כשרה:

המוח

כן משום דר"כ קאי אמתניתין דכמה חסרון בגולגלת ובפרק א"ט תנן ואלו כשרות גלגולת שנפחתה וס"ל לרש"י דנפחתה היינו נחסרה אלא דמתני' דא"ט מיירי כשאין בו כסלע וכמ"ש רבינו בסמוך:

ומ"ש ואם ניקבה נקבים שיש בהם חסרון וכו' ברייתא בפ' א"ט ריש (מה) ובגלגולת שיש בה נקב אחד ארוך אפי' יש בה נקבים הרבה מצטרפין למלא מקדח פי' לב"ש וה"ה לב"ה מצטרפין לכסלע ומסיק התם דהיינו בנקבים שיש בהם חסרון:

ומ"ש וב"ה כתב שהיא כשרה טעמו דס"ל לר"כ דאמר כסלע כיתר מסלע לא קאי אגלגולת שחסר ממנה כסלע דהסיא כשירה היא וכמ"ש התוס' בשם ר"ת ר"פ א"ט אלא קאי אכרם החיצונה היכא דנקדרה כסלע טריפה (סוף דף כ') כמו שפירשו התוס' (דף כ"ד) בד"ה כסלע:

ומ"ש וכן יראה מדברי א"א הרא"ש כו' נראה שדעת רבינו דאי איתא דס"ל דטריפה היא ה"ל לפרש להך מתני' דנפחתה כשרה דאינו אלא בנפחתה בפחות מסלע ומה שהשיג ב"י ואמר מדכתב להא דאמר רב נחמן כסלע כיתר מכסלע מסתמא הוא תופס פרש"י דקאי אגלגלת שחסרה דטרפה בכסלע אין זו השגה דהלא התוס' הקשו אפרש"י והעלו דלא קאי ר"כ אגלגולת אלא אנקדרה כסלע דכרם החיצונה וא"כ לא היה להרא"ש לסתום דבריו דנפחתה הגלגולת כשרה אלא לפרש טרפות זה בפסקיו וכיון שלא פירש יראה דלא ס"ל טרפות זה ומיהו לענין הלכה קי"ל כרש"י והרמב"ם דטרפה וכתב ב"י דכך היא דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן: **ובעוף** של מים וכו' ברייתא פא"ט (דף נ"ו) ועוף של יבשה אם הכתה חולדה על ראשה משנה שם ורבינו כתב או כנפה לאורויי דלאו דוקא הכתה חולדה על ראשה בשיניה אלא ה"ה כנפה כל שיש לחוש שמא ניקב הקרום צריך לבדוק ולא נקט הכתה אלא לאשמועי' דאפילו הכתה בשיניה מהני בדיקה וכתב רש"י נשכתה בשיניה דאילו ביד הא אמרן יש דרוסה לחולדה בעופות וכל כנגד החלל מיטרפא ביה עכ"ל:

המוח

כסלע כגון גבי פלוגתא דשדרה וגולגולת כדתנן כמה חסרון בשדרה וכו' ובגלגלת ב"ש אומרים כמלא מקדח וב"ה אומרים כדי שיטל מן החי וימות ואמר רב יהודה אמר שמואל בריש פרקין וכן לטרפה ואמרינן בבכורות (לז:) כמה כדי שיטול מן החי וימות כסלע ואשמועינן רב נחמן הכא דכי שיערו רבנן כסלע סלע מצומצם קאמר דכי הוא סלע מצומצם דינו כיתר מכסלע וטריפה וכ"פ הרמב"ם בפ"י מהל' שחיטה וכן הסכימו הרשב"א והר"ן וכתב הרשב"א שכן דעת הרמב"ן: ומ"ש רבינו ואם ניקבה נקבים שיש בהם חסרון וכו' בפרק א"ט (מה.) גמרא ופסוקה הגרגרת תניא דאפי' נקבים הרבה מצטרפים למלא מקדח. והיינו לב"ש ומדב"ש נשמע לב"ה דכי היכי דלב"ש נקבים הרבה מצטרפים לשיעורא דידהו דהיינו כמלא מקדח ה"כ לב"ה נקבים הרבה מצטרפים לשיעורא דידהו כסלע ומה שהתנה רבינו שיהא בנקבים חסרון היינו מדמדמי בגמרא צירוף נקבים דגרגרת לשיעורא דידיה דהיינו כאיסר לנקבים דגלגלת שיעורא דידהו דהיינו כמלא מקדח לב"ש וכסלע לב"ה. ובגרגרת אמרינן דנקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהם חסרון מצטרפין לרובה א"כ בגולגולת נמי כי מצטרפין לשיעורא דידיה דוקא נקבים שיש בהם חסרון הוא דמצטרפין וא"ת א"כ נימא נמי בגולגלת דנקבים שאין בהם חסרון מצטרפין לרובה דומיא דגרגרת י"ל דכיון שלא הוזכר פסול זה בשום מקום יש לנו לומר דקים להו לרבנן שאין להשוות גולגלת לגרגרת לענין זה. ומיהו היכא דאית בהו חסרון נראה דכי היכי דבגרגרת כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב השלם שביניהם נידון כנקוב כמ"ש בסי' ל"ד ה"ה נמי בגולגלת: **ומ"ש** רבי' בשם בעה"ט שהיא כשרה. כ"כ התוס' בר"פ א"ט (מב.) בשם רבינו תם דכי אמר רבי יהודה אמר שמואל וכן לטריפה לא קאי אלא אשדרה ולא אגולגולת וכתב הר"ן שזהו דעת ה"ר יונה: ומ"ש רבינו וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל שהביא המשנה ואלו כשרות גלגלת שנחבסה כפשטה ולא חילק אין דברי רבינו נראין בזה שהרי כתב הרא"ש ההיא דאמר רב נחמן כסלע כיתר מסלע ומסתמא הוא תופס פירש"י ואילו היה סובר כבעל העיטור וכמ"ש רבינו היה לו להשמיט ההיא דר"כ

(א) וכ"כ שהוא ג"כ דעת הרי"ף שכתבה להיא דר"כ ומ"מ יש בדברי רבינו ט"ס שכתב שהביא המשנה ואלו כשרות גלגלת שנחבסה וצריך להגיה שנפחתה במקום שנחבסה וכתב הרשב"א בחידושיו שאף לדעת ר"ת אפשר דבנפחתה רוב הגולגולת טריפה מק"ו דנחבסה ואפשר דנחבסה כאיב לה מנפחתה (ב): ודע שהתוס' בר"פ א"ט פרשו דחסרון הגולגולת הוי עם נקיבת קרום העליון דסוף תתאה ליפסק וכדברי מי שפסק שצריך שינקבו שני הקרומים אבל בלא חסרון עלם אם ניקב קרום העליון אין סוף תתאה ליפסק ופי' זה כתבו רבי' ירוחם בשם ר"ת ולא דק שא"א לומר שר"ת מפרש כן שהרי הוא סובר דבאינקוב קרמא עילאה לחודיה טריפה אפי' ליכא חסרון בעלם: ולענין הלכה כיון שרוב הפוסקים סוברים כדעת רש"י הכי נקטינן. ובסי' מ"ח יתבאר דרוחב סלע הוי שליש טפח: **ובעוף** של מים כגון אווזות וכיוצא בהן אפי' לא ניקב העלם אלא כל שהוא טריפה בפא"ט (נו.) גמ' וא"ט בעוף תניא עוף נשבר העלם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ומוקי לה בעוף של מים דוקא הואיל וקרומו רך ומדקתני סתם נשבר העלם משמע דבנקב כל שהוא אסור ותו מדתני ליה בקרומו רך לומר דנשבר העלם הרי הוא כניקב הקרום דהוי בכל שהו. א"ר זוזי הני אווזי דידן כעוף של מים דמיין. ופרש"י אווזי דידן. והואיל ותמיד הם במים וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ' שאווזים שלנו דינם כאווזי דרב זוזי וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"י מה"ש עוף של מים כגון אווזים כו' וכך הם דברי רבינו ומשמע דכל אווזים בכלל זה בין מין גדול בין מין קטן שכולם הם תמיד במים וכן מפורש בדברי הרשב"א שכתב הני אווזי דידן וכן האווזים הקטנות שקורין אנ"ר: ועוף של יבשה אם הכתה חולדה על ראשה או כנפה וכו' משנה שם א"ט בעוף וכו' הכתה חולדה על ראשה במקום שעושה אותה טריפה ופרש"י הכתה חולדה על ראשה. חיישינן לנקיבת קרום. הכתה נשכתה בשיניה דאילו ביד יש דרוסה לחולדה בעופות. ובגמרא רב ושמואל ולוי דאמרי מכנים ידו לפנים ובודק אם מבצבץ ועולה טריפה ואם לאו כשרה ופי' הרי"ף שמניח אצבעו שם אם ניקב קרום של מוח המוח עולה ומבצבץ מן הנקב ואם לא בצבץ המוח ולא יצא מן הנקב בידוע שלא ניקב קרום של מוח פ"א מכנים ידו לתוך פיה ובודק אי מבצבץ ועולה טריפה וכתב רבינו כדברי שני הפירושים שאיזה מאיזות מהם הוא נכון לבדוק וכך הם דברי הרמב"ם פ"י מה"ש: ודע דאמרינן בגמרא שם דרב זוזי בדיק בשמשא כלומר מסתכל נגד השמש אם יראה נקב ורב יימר בדיק במיא שהיה שופך המוח דרך החוט השדרה וממלא הקרום מים אם אין יוצאים מים מהקרום כשרה ואם

דרכי משה

כאילו נדרסה וא"כ הכל בכלל אבל עולא דחשיב הכל ח' ולא תי' (י"ג תנא) תחלה שדרסה עצמה מדאורייתא ואי (וי"ג ודאי) על עיקר דרוסה קאמר וא"כ נתמעט לקתה ואף ישוב זה דחוק וצ"ע:

ל (א) וא"ל דמאי דבעי לאתויי הא דרב נחמן להיכא דנפחתה במקום אחד כסלע דמודה הרא"ש דטריפה ומ"ש הטור בשם הרא"ש דמכשיר היינו כשאין כסלע במקום אחד רק הם נקבים נקבים ובעי לצרופי לסלע דאין לחלק בזה דמאן דמכשיר לגמרי מכשיר מדלא חילק הרא"ש לפי דברי רבינו משמע דבכל ענין מכשיר ומאן דמטריף מטריף בכל ענין כנ"ל וכן דעת הר"ן פ' א"ט ע"א דף רצ"ב ע"י צירוף טריפה: (ב) בהג"ה ש"ד סי' צ"א פעם אחד בא לפנינו ראש מן הצאן והיה ליחה יוצאה מן הראש אצל הקרן משורש של הקרן והנה חלקנו וחתכנו הראש לשנים והוסרנו המוח מן הראש והיה העצם מן השרש שלם והכשרנוהו כי הליחה לא היה בא ויוצא רק מן השורש (ועצם הראש) היה שלם עכ"ל: (ג) ובשערים שחיבר מהו"ר איסרל שער ל"א וז"ל ושאר עופות אם נשבר העצם צריכין בדיקה ולפי שא"א בקיאין בבדיקה עכשיו לא חששתי לפרש כ"כ בא"ז עכ"ל וכ"ה בא"ה כלל

דרישה

כיון בעל הספר באמרו ולמטה מן העיניים על המרחק ההולך באורך כראש ר"ל לצד המוטס ולמעלה מהעיניים כנגד זה רק שיעור למטה ולמעלה כנגד מרחב הראש ולמטה מהעיניים ר"ל לפנים מהעיניים ובזה הצד הוא היקף הגלגלת ואמנם למעלה מן העיניים ר"ל מצד מוץ משם בשער הגובה עד מקום הנחת תפילין בגובה הראש וכלל הדברים פי' גובה הוא חוט הולך ממטה למעלה בגובה הפדחת שהוא למעלה מהעיניים ופי' היקף במרחב המנגד לזה שמקיף כל הגלגלת בכל צד שלפניו ולמטה מהעיניים ר"ל לפנים מהעיניים עכ"ל. ונ"ל פמ"ש הב"י על דברי רבינו שאין לשם הבנה משום דקשה ליה ל' מאמצעיתו ולמעלה ולפי מ"ש בפרישה א"ש ונראה שלפי' הראשון שכתבתי שם ג"כ כיון הרי"ן מביא וב"י. ור"פ פירש מאמצעיתו דהיינו מאמצע הגלגלת והוא מה שמונח בראש דאז הוא מתחיל רוב הקיפו עד למטה מהעיניים ממש ולא יותר שהם הוא היקף הגלגלת ולא למעלה מאמצעיתו כנגד הראש דאז הגלגלת הולך וקוצר ולא שייך למימר רוב הקיפו ומש"ר מאמצעיתו ולמעלה ר"ל כמו מאמצעיתו והלאה ע"כ ור"ל להיפך ממ"ש בפרישה בפי' הראשון שדוקא אלך אלי. שהתחתון הקבוע בראש קאמר דנטרף ברוב הקיפו משום דשם שיעור רוב הקיפו גדול יותר ממה שהוא באלי הגלגלת העליונה דמאז הוא הולך ומקצר ההיקף משיפוע הגלגלת לצדדין ולמעלה. אבל קשה לפ"ז כיון שפסקו הפוסקים סתמא בין ברוב גובהה בין ברוב הקיפה מה"ל לפרש שר"ל במקום שהוא שם ההיקף ביותר דהא סתמא קאמרי רוב דמשמע בכל מקום שנחבס בהיקף משערינן ברוב הקיפו ועוד בר מן דין אין ל' רבינו משמע כן ועוד דא"כ קשה על רבינו שלקח בפירוש זה שוטה בפני עצמה שלא הוזכרה בשום פוסק ומפרש אבל לפי מ"ש א"ש: [ב] וכן יראה מדברי הרא"ש כו' שהביא המשנה כו' ולא חילק כתב ב"י וז"ל ואין דברי רבינו נראים בזה שהרי כתב הרא"ש ההיא דאמר רב נחמן כסלע כיתר מסלע ומסתמא הוא תופס פרש"י ואילו היה סובר כבע"ה וכמש"ר היה לו להשמיט ההוא דרב נחמן ע"כ: ור"א

פרישה

הכוונה לאפוקי לצד המוטס עכ"ס) דהיינו שמתחיל הספק מצד זהם העין והולך הספק דרך מעלה לצד קרניו ומקרן לקרן עד עין השני או רובא ממנו דרך היקף זה באותו לד נקרא היקף וה"ה משם ולמעלה בכ"מ שנחבס שם בהיקף ע"ד זה משערינן ברוב היקיפה. אבל אם נחבסה נגד העיניים מלמעלה דהיינו בצד מצח שבאדם וזהו נקרא גובה. ומשערינן בו ברובה אם נספק מצד מצח שלפניו והולך הספק בגובה הראש עד לד השני למקום קביעת הקרניים שמשם מתחיל להיות תקוע בראש ומשם והלאה אין ספק מזיק כמ"ש. ולע"ד שלזה הפירוש כיון מהרי"ן מביא שהביא ב"י וכתבתיו בדרישה. והכי הלעת דברי רבי' בין ברוב הקיפה מסתמא קאי על כו' ר"ל שמה שאמרו בגמרא סתם עלם גלגלתה שנחבסה בין ברוב הקיפה דהיינו מאמצעיתו כו' אותו העלם שהוא לצד מוץ שהוא נקרא עלם גלגולת סתם. ואמר רבי' לסימן דהיינו מאמצעיתו ולמעלה לפי שעלם הגלגולת קבוע בראש אליו. ואומר שאין פי' רוב הקיפה מאמצעיתו ולמטה דוס יהיה במקום שהוא קבוע בראש משם לא נחסר שעלם ובשר מגין עליו. אלא מאמצעיתו ולמעלה לצד מוץ. ומ"ש שהוא למטה מן העיניים ר"ל דהיינו לפנים מן העיניים שסמוך לעיניים שם מתחיל השטח והולך לפנים מן העיניים. או ר"ל למטה מן העיניים לאפוקי מבין העיניים ולמעלה שהוא רוב גובה. גם י"ל מ"ש בין ברוב הקיפו דהיינו מאמצעיתו ולמעלה דר"ל באלי שטח העליון שהוא לפנים מן העיניים ולמעלה "לצד הקרנים בו תמלא רוב היקף הגלגולת מפני שידוע שאותו שטח העליון הוא יותר רחב מאלי שטח התחתון שבו העיניים קבועים והשתא א"ש ל' דהיינו דר"ל דמאמצע שטח העליון תמלא רוב היקף וק"ל גם י"ל דה"ק מקום הטריפות הוא מאמצעיתו דעלם המוח ולמעלה ומטעם הנ"ל שכתבתי וחוזר ומפרש דבריו דאותו אמצעיתו מתחיל למטה מהעיניים והיינו שהעיניים קבועין במלייה העליונה של הגלגלת כמלא שלמטה "במקום "שקבועין העיניים בהגלגלת שם מתחיל אמצעית הגלגלת ומשם ולמעלה הוא מקום הטרפות. ויותר נראה לפרש לפי מ"ש שמש"ר מאמצעיתו ולמעלה קאי על עלם הגלגלת הסיכון שמה שאמר ברוב הקיפה ר"ל שנחבסה חוט משוך על העיניים לרוחב הגלגלת

ומתחיל למטה מהעיניים ממש ר"ל למטה "מכלות "גובה העיניים שמתחיל באמצע גובה העין ומשוך על עלם הגלגלת עד אלי העין השני וזהו רוב הקיפו והיינו מאמצעיתו ולמעלה ר"ל לצד עלם הסיכון כמ"ש והוא למטה מעיניים ר"ל שמתחיל למטה מהעיניים ודוק וע"ע עוד בדרישה: (ג) ואם נקבה נקבים שיש בהם חסרון כלמד מדין גרגרת דבסי' ל"ד שכתב שבגרגרת שיש בהם חסרון מצטרפין לשיעור וא"ת א"כ נימא נמי בגלגלת דנקבים שאין בהם חסרון מצטרפין לרובא דומיא דגרגרת י"ל דכיון שלא הוזכר פיסול זה בשום מקום יש לנו לומר דקים להו לרבנן שאין להשוות גלגולת לגרגרת לענין זה ומיהו היכא דאית בהו חסרון נראה דכי היכי דבגרגרת כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב השלם שביניהם נידון כנקוב כמ"ש לקמן ה"ה נמי בגלגולת ב"י. (נפחת כסלע כו' הוא שליש טפח וע"ל סי' מ"ח וכ' רמ"א אבל בפחות מזה יש להכשיר אפי' בזמן הזה דלא חיישי' בבהמה לנקיבת קרום של מוח עכ"ל עכ"ה): (ג) ובעוף של מים כגון אווזות פי' אפי' מין גדול כגון אווזות ולא תאמר דוקא מין שקורין ענט רשב"א: (ד) אפי' לא ניקב העלם אלא כל שהוא טריפה הטעם משום דקרומו רך: (ה) ועוף של יבשה אם הכתה חולדה על ראשה פי' נשכתה בשיניה דאילו ביד יש דריסה לחולדה בעופות רש"י: (ו) מניח ידו בצד הנקב כו' ז"ל הגמרא פא"ט ד' נ"ו ע"א רב ושמואל ולוי דאמרי מכנים ידו לפנים ובודק (עמ"ש בריש סי' ל"א בפרישה) ול' רבי' הוא כל' הרמב"ם בפ"י מה"ש אבל זה ל' הרי"ף אתמר רב ושמואל ולוי דאמרי מכנים ידו לתוך מוח אי מבצבץ ועולה טריפה ואם לאו כשרה ופי' שמניח אצבעו בצד הנקב ונועץ שם אצבעו שם אם נקב קרום של מוח המוח עולה ומבצבץ מן הנקב ואם לא בצבץ המוח ולא יצא מן הנקב בידוע שלא ניקב קרום של מוח פירוש אחר מכנים ידו לתוך פיה ובודק אי מבצבץ ועולה טריפה עכ"ל ויש לדקדק מדברי הרי"ף מדמתחיל וכתב הגמרא מכנים ידו "לתוך מוח וגם בגמרא שבידינו איתא מכנים ידו לפנים דגם מ"ש בפירוש הראשון שמניח אצבעו בצד הנקב ר"ל ספיחת עלם הגלגלת בצד הנקב ושם הוא נועץ אצבעו דאם לא יפתח לא יוכל לנעוץ אצבעו מפני גלגלת המוח שהוא קשה ולכן אמר בגמרא "מכנים לפ"ז ספי' שמכנים למקום ספיחת וגם שם באלפס כתוב בשם רש"י ז"ל ונועץ אצבעו דוחק באצבעו על

הקרום

לא המוח יש לו שני קרומים זה על זה ואם ניקב זה בלא זה בהא איכא פלוגתא (א) ר"ת (ב) אוסר בניקב העליון ומתיר בניקב התחתון רב אלפס אוסר בתחתון ומתיר בעליון [ב] ור"א כתב שמותר עד שינקבו שניהם וכן יראה מדברי הרמב"ם וכן

אם לאו טריפה וי"מ שמכנים מים דרך המכה והולך בכל הגלגולת סביב המוח מוציאים המים אם יוצאת לבנה ודאי ניקב קרום של מוח וזה הלובן הוא המוח שיצא וטריפה ואם לאו כשרה רב אחא בר יעקב בדק בגילא דחטתא כלומר שמכניסו מלמעלה ומעבירו על הנקב לראות אם יתגור בקרום ואלו הבדיקות היה בודק כל אחד כפי מה שנראה לו שהיה מרגיש יותר והרמב"ם ורבינו לא חשבו לכתוב אלא הבדיקה שהסכימו בה כמה מוראים דהיינו בדיקה ביד:

לא המוח יש לו ב' קרומים זה על זה ואם ניקב זה בלא זה איכא פלוגתא וכו' בפרק א"ט (מה.) אהא דתנן ניקב קרום של מוח רב ושמואל דאמרי תרווייהו קרמא עילאה אע"ג דלא נקיב תתאה ואמרי לה קרמא תתאה כך היא גירסא שלנו והרא"ש גורס רב ושמואל דאמרי קרמא עילאה ואמרי לה קרמא תתאה וכתב על זה פרש"י קרמא עילאה. ואע"ג דלא איניקיב תתאה ועל דאמרי לה קרמא תתאה לא פי' כלום וי"ס שכתוב בהם ואמרי לה עד דאינקיב תתאה ונראה שכך היתה גי' רש"י ולכך לא הוצרך לפרש דממילא משמע דבעינן דאינקיב תרווייהו ורבינו שמשון פי' שאם ניקב העליון בלא התחתון טריפה דהתחתון רך ועתיד לינקב ומשמע מלשונו שאם ניקב התחתון בלא העליון כשר שהעליון חזק ומתקיים וכן משמע לאותה גירסא דעד דאינקיב תתאה דמילתא דפשיטא היא דלא מיטרפא בנקיבת התחתון ור"ת פסק כל"ק לחומרא. ורב אלפס כתב ניקב קרום של מוח קרמא תתאה טריפה בקרמא עילאה כשירה וסימניך הייתא דמתנח ביה מוחא נראה שהוא מפרש דהני תרי לישני פליגי דל"ק סבר שהטרפות תלוי בעילאה ולא בתתאה ולישנא בתרא סבר דתליא בתתאה ולא בעילאה ופוסק כלשון שני לפי שר"ש בר נחמני ורבי"ל מהדרי למיתב סימנא בקרום התחתון משמע שצריך להכירו לפי שבו תלוי הטריפות וזקני הרא"ן פסק דבעינן תרווייהו דבכי האי פלוגתא דקרום הוי נמי פלוגתא בריאה וכי היכי דבריאה מסיק דבעינן תרווייהו ה"ה נמי בקרום של מוח ועוד הביא ראיה מעוף של מים וכו' ולאו ראיה היא עכ"ל. ואע"פ שכתב דראיה שהביא הרא"ן לאו ראיה היא אינו קשה למה שכתב רבינו שמסקנת הרא"ש כרא"ן דאיכא למימר שלא בא אלא לדחות הראיה ולא לדחות הדין. ומ"מ יש לתמוה על רבינו מנ"ל שזו הוא מסקנת הרא"ש ז"ל שהרי הוא ז"ל הביא ג' הסברות ולא הכריע ואפשר דמשמע לרבי' שמאחר שהביא סברת הרא"ן באחרונה משמע דהכי ס"ל: ומ"ש רבינו שכן יראה מדברי הרמב"ם שאינה נטרפה עד שינקבו שניהם ז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכות שחיטה אם ניקב הקרום העליון בלבד הרי זו מותרת ואם ניקב התחתון הסמוך למוח טריפה עכ"ל ואע"פ של' הרי"ף והרמב"ם כמעט שוים חילק רבינו ביניהם לפי שהרי"ף כתב ניקב קרמא תתאה טריפה קודם שכתב קרמא עילאה כשירה ומשמע דבקרמא תתאה לחוד טריפה אבל הרמב"ם כתב ניקב התחתון טריפה אחר שכתב ניקב העליון ומשמע דכי קתני ניקב התחתון אניקב העליון שכתב בתחלה סמיך כלומר ניקב גם התחתון ועוד דמדכתב בניקב העליון בלבד ובניקב התחתון לא כתב בלבד משמע דבניקב אף התחתון קאמר דטריפה וכתב בא"ח ואם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כיון דמינח נייחי אפשר שדינו כדין הקרקבן וכשירה. והר"ן כתב מדברי הרי"ף נראה דאע"ג דלא איניקיב אלא תתאה בלחוד טריפה וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מה"ש אבל בחידושי הרמב"ן כתוב שלדברי הרי"ף לא מיטרפא עד דמינקבי תרווייהו ואינו נראה כן מיהו יש נוסחאות בגמרא דגרסי עד דמינקב קרמא תתאה ולפי גירסא זו הדבר ברור דלא מיטרפא עד דמינקבי תרווייהו עכ"ל וטעמא דמשמע להר"ן דלהרמב"ם באינקיב תתאה בלחוד טריפה משום דאם איתא שסובר דלא מיטרפא עד דאינקבי תרווייהו הוה ליה למיכתב הכי בהדיא ורבינו סובר דבדין הוא דאיבעי ליה להרמב"ם למיכתב הכי אלא שרצה לתפוס לישנא דגמרא כמנהגו ובהגה"ת אשיר"י כתב בשם ה"ג דבניקב א' מהקרומים או העליון או התחתון טריפה ויש לתמוה שאין זה כשום אחד מהלשונות וצ"ל דבה"ג מפרש דלל"ק דוקא דאינקב קרמא עילאה טריפה אבל אי לא אינקב אלא תתאה כשרה ואמרי לה תתאה כלומר אפי' לא אינקיב אלא תתאה לחוד טריפה וכתב בתה"ד סימן קס"ו שכתב בא"ו שטוב להחמיר כפי' ה"ג וחומרא יתירה היא. והרשב"א בת"ה כתב אינה טריפה עד דאינקב עילאה ותתאה כן אני רואה הסכמת כל המפרשים אבל מלשון הרי"ף נראה שהוא סובר דתתאה אע"ג דלא אינקיב עילאה ויש לחוש לדבריו עכ"ל ובקצר כתב כלשון הזה ניקב זה בלא זה כשרה ויש מגדולי המורים שאם ניקב התחתון לבדו טריפה אבל אם ניקב העליון לבדו כשירה עכ"ל: ולענין הלכה כיון דהרי"ף סבר דבניקב התחתון טריפה ובניקב העליון לבדו כשירה והרמב"ם כיון דאפשר לפרש דבריו כן טפי עדיף משום דמסתמא בשיטת הרי"ף רביה אמרה וגם הרשב"א כתב שיש לחוש לדברי הרי"ף הכי נקטינן: וכתב הר"ן במסכת א"ט דלא מטריף אא"כ ניקב הקרום נקב מפולש למי שפוסק אחד אחד ולמי שפוסק דבעינן שינקבו שניהם צריך שינקבו שניהם נקב מפולש וכ"כ הרשב"א בחידושיו:

ואם

לא המוח יש לו ב' קרומים וכו' בפא"ט (דף מ"ה) תנן ניקב קרום של מוח רב ושמואל דאמרי תרווייהו קרמא עילאה אע"ג דלא אינקב תתאה ואמרי לה עד דאינקב תתאה כך הוא גירסת ספרים שלנו וכתב הרא"ש דר"מ פסק כלישנא קמא לחומרא דמיטרפא בניקב קרום העליון בלחוד ואע"ג דהרא"ש כתב ג"כ כך ע"ש הר' שמשון מפ' רבי' שלא הביא הרא"ש דברי הר"ש אלא להוכיח ממ"ש הר"ש ללישנא קמא דטרפה בניקב העליון בלא התחתון משום דהתחתון רע ועתיד ליניקב אלמא שאם ניקב התחתון בלא העליון כשר שהעליון חזק ומתקיים והכי משמע לישנא דקאמר עד דאיניקיב תתאה דמילתא דפשיטא היא דלא מיטרפא בניקב התחתון לבד דלא כדעת הרי"ף דבקרמא תתאה בלחוד טרפה אבל לא משמע מדברי הרא"ש דהר"ש פסק כלום ולכך לא הביא רבינו אלא דברי ר"ת לענין הפסק אבל הר' ירוחם כתב פסקו של ר"ת גם בשם הר"ש וכ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד סי' פ"ז ודברי רבינו עיקר: ומ"ש ורב אלפס אוסר בניקב התחתון ומתיר בניקב העליון כתב הרא"ש דרב אלפס גרס הכי קרמא עילאה ואמרי לה קרמא תתאה ומפרש דללישנא קמא הטרפות תלוי בעילאה ולא בתתאה וללישנא בתרא תלוי בתתאה ולא בעילאה ופוסק כלשון שני וכו' עכ"ל אבל לפע"ד נראה הא דפוסק כלשון שני טעמו לפי שהוא מפרש דהני לישני פליגי אליבא דרב ושמואל ולוי דהכי משמע גבי עוף (ד' כ"ז) דפריך אדרב ושמואל ולוי דקאמרי מכנים ידו לפנים ובודק וכו' הניחא למ"ד עד דאינקב תתאה וכו' דמאי קאמר הניחא למ"ד וכו' ה"ל להקשות מדידהו אדידהו אלא בע"כ דהני לישני פליגי אליבייהו ולכך קאמר הניחא למ"ד וכו' ולפ"ז כיון דאיכא תרי לישני דפליגי אליבייהו הלכתא כלישנא בתרא דהוא עיקר דכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם כרבינו האי גאון ולהרי"ף ודאי דלא גרסי' גבי עוף הניחא למ"ד עד דאינקב תתאה אלא ה"ג הניחא למ"ד קרמא תתאה אלא למ"ד קרמא עילאה וכו': **ודעת** הרא"ש כתב הרא"ש משום דבכי האי פלוגתא דקרום של מוח הוי נמי פלוגתא בריאה וכי היכא דבריאה מסיק דבעי תרווייהו ה"נ בקרום של מוח וקשה וכי טרפות מדמינן להו להדדי וכו' ובגמ' נמי הא חזינן דלא מדמי להו דבריאה (ד' מ"ו) קמיבעיא ליה באינקב תתאה ולא אנקיב עילאה מגין או לא מגין ובקרום של מוח פשיטא לן דמגין משום שהוא עב וחזק וכ"כ התוס' (ד' כ"ו) בד"ה אינקיב ויש ליישב דלא מייתי ראי' מריאה אלא כדי לפרש משמעות הלשון וה"ק דכי היכא דבריאה פליגי בהאי לישנא ומסיק דבעינן תרווייהו אלמא דפי' ואמרי לה קרמא תתאה כלומר עם עילאה דאי תתאה בלחוד קאמר ה"ל מסקנא דלא כמאן וכ"כ התו' לשם להדיא א"כ ה"ה גבי קרום של מוח משמעות הלשון וא"ל קרמא תתאה כלו' ועם קרמא עילאה וכלישנא בתרא נקטינן. עוד כתב הרא"ש דהר"א הביא ראיה מדקאמר גבי עוף הניחא למ"ד קרמא תתאה וכו' אלמא דלמ"ד תתאה איניקב היינו שניהם מדלא חיישינן דילמא תתאה איניקב עילאה לא איניקב ולאו ראיה היא דכיון דהכתה על ראשה לא ינקוב התחתון בלא העליון עכ"ל ולפע"ד דדחייה זו לא נעלמה מעיני הר"א אלא הר"א ה"ק מדלא חיישינן דלמא ע"י הכאת החולדה דכאיב לה לעופא אתילידא ריעותא בקרום תתאה עד דאיפסיק דאע"ג דלא איניקב עילאה שהוא חזק ומתקיים מ"מ תתאה כיון שהוא רך איניקב טפי: כתב ב"י ואע"פ שכתב הרא"ש דראיה שהביא הרא"ן לאו ראיה היא אינו קשה למ"ש רבינו שמסקנת הרא"ש כרא"ן דאיכא למימר שלא בא אלא לדחות הראיה ולא לדחות הדין עכ"ל ויותר נראה דאע"פ דאחרונה לאו ראיה היא מ"מ מסקנתו כרא"ן מכח ראייה הראשונה שלא נדחית: **ומ"ש** וכן יראה מדברי הרמב"ם הכי משמע מלשון ספריו שבידינו שכתב אם ניקב העליון הסמוך לעצם בלבד ה"ז מותרת ואם ניקב גם התחתון הסמוך למוח טרפה עכ"ל יראה להדיא מלשונו שהיה גורס וא"ל עד דאינקב תתאה ופסק ככך לישנא בתרא דעד שינקבו שניהם מיהו מדברי הר"ן יראה דלא היה גורס בדברי הרמב"ם מלת גם אלא ה"ג ואם ניקב התחתון הסמוך למוח טרפה ור"ל דבתחתון לחוד טרפה וכדעת הרי"ף וכ"כ בפי' המשניות ונראה שגם רבינו היה גורס בחיבורו כגירסת הר"ן ולכך כתב וכן יראה מדברי הרמב"ם והיינו מדלא כתב בפי' ואם ניקב התחתון בלבד טרפה כמ"ש בתחלה אם ניקב העליון בלבד כשרה אלמא משמע דאם ניקב גם התחתון קאמר אלא שכתב כלשון הגמרא ולפי שלא ראה רבינו דבריו בפירוש המשניות כתב כך דאין לומר דרבינו היה גורס מלת גם בדברי הרמב"ם דא"כ מאי וכן יראה הלא כתב כך בפירוש:

וכתב בא"ח ואם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כיון דמינח נייחי אפשר שדינו כדין הקרקבן וכשרה עכ"ל וצריך לומר דס"ל כרא"ן ורוב פוסקים דאינו טריפה עד שינקבו שניהם וכ"כ בחדושי הרמב"ן בשם הרי"ף וכן כתב הרשב"א בשם הסכמת כל המפרשים וה"ר ירוחם כתב שכך הסכימו התוספות ומיהו אף לדידהו בניקבו זה שלא כנגד זה מסתברא דיש להטריף כי היכא דמטרפינן בריאה אע"ג דריאה נמי מינח נייחא כמו שיתבאר בסי' ל"ז בס"ד:

כתב בהגהת אשיר"י משם בה"ג דבניקב אחד מהקרומים או העליון או התחתון

ובאו"ה

דרכי משה

כלל נ"ד וז"ל א"ו בזמן הזה כל עוף שהכתה חולדה על ראשו ושבר עצם הגולגולה טריפה דהא צריך בדיקה בקרום ואנו לא בקיאין בבדיקה עב"ל ומשמע דוקא עוף אבל בבהמה בה"ג נוהגין להכשיר אף בזמן הזה כי לא נצטרך בדיקת הקרום עכ"ל ושם בהג"ה ומסתמא גם בעוף מיירי דוקא שנודע לנו הבאת חולדה כגון שניכר הכאתו או המית אחד מהן אבל בנפוח סתם לא מחמרינן כולי האי עכ"ל:

פרישה

הקרום אצל הנקב אבל הרמב"ם ורבינו שלא דקדקו כן בלשונם וסתמו וכתבו גם בפירוש ראשון מניח משמע שהם סוברים שא"צ לפתוח עצם הגלגלת וקצת דוחק דאיך אפשר לבדוק הלא העצם קשה מפסיק. ואפשר לומר דס"ל דהואיל וניקב אף אם הוא דוחק באצבעו מצד הנקב על העצם הוא מבצבץ אם נוקב הקרום: ואפי' להרי"ף ור"ת שאסרו אפילו בניקב קרום אחד כמ"ש בסימן ל"א אע"פ כן כשאינו יוצא למעלה כשר דאי הוה קרום א' ניקב הוה נקרע גם השני מתוך הדק עמ"ש בסי' ל"א בס"ק א' עכ"ה) ומה שפי' כן משום דלדברי הרי"ף צ"ל ולאחר מיתה בודק דמחיים אם יפתח הגלגלת האסר משום זה הפחת וניחא לרבינו ולהרמב"ם שגם מחיים אפשר לבדוק אבל הוא דוחק שהם יפרשו שלא כלשון הגמרא והרי"ף לכן נראה דגם כוונתם כן שפותח העצם ומכניס ידו בפנים נגד הנקב ועמ"ש בסמ"ע:

סי' לא (א) **ר"ת** אוסר בניקב העליון ז"ל הגמרא פרק א"ט נ"ו ע"א אהא דאמרי רב ושמואל ולוי דאם הכה חולדה לעוף היבשה הנ"ל דמכנים ידו בפנים ובודק אם מבצבץ ועולה טריפה ואם לאו כשרה הניחא למ"ד עד דמנקב קרמא תתאה אלא למ"ד אינקב עילאה אע"ג דלא אינקיב תתאה ניחוש דילמא עילאה אינקב תתאה לא אינקב אי איתא דאינקב עילאה תתאה אגב רוככיה מפקע פקע עכ"ל ופרש"י אגב רכיכותו הוה מפקע בדחיפתו באצבע למעלה עכ"ל: (ב) ר"ת אוסר בניקב העליון פירוש אפי' בלא תחתון וטעמו מפני שהתחתון רך ועתיד ליגקב (וכתב רמ"א והכי נהוג כר"ת וכ"כ הג"א בשם בה"ג ומ"ה סי' קס"ו והג"ה סי' ת"ה אם לא בהפסד מרובה דמכשיר. והרי"ף דאוסר בתחתון כו' לפי שהוא דבוק לבשר ואפ"ה ניקב וכ"ש שינקב עליון דאין לו על מה להשען עכ"ל):

עד

דרישה

סי' לא [א] ור"א כתב שמותר עד שינקבו שניהן וכן יראה מדברי הרמב"ם כתב רבינו וכן יראה כו' לפי' שלא כתב הרמב"ם כן להדיא והר"ן מפרש דברי הרמב"ם דבניקב התחתון לחוד טריפה ועיין בב"י שנותן טעם לשני הפירושים. וכן היא מסקנת א"ח הרא"ש ב"י הביא ל' הרא"ש וז"ל וזקני הרא"ן פסק דבעינן תרווייהו דבכי האי פלוגתא דקרום הוי נמי פלוגתא בריאה וכי היכי דבריאה מסיק דבעינן תרווייהו ה"ה נמי בקרום של מוח ועוד הביא ראיה מעוף של מים וכו' ולאו ראיה היא עכ"ל הרא"ש וכתב עליו ב"י וז"ל ואף על פי שכתב דראיה שהביא הרא"ן לאו ראיה אינו קשה למ"ר במסקנת הרא"ש כרא"ן דאיכא למימר שלא בא אלא לדחות הראיה ולא לדחות הדין עכ"ל ב"י ואני אומר שאף הראיה לא נדחית שלא דחה אלא ראיה שניה שהביא מעוף אבל ראיה ראשונה שהביא מריאה במקומה עומדת ועיין באשיר"י ד' קנ"ו ע"ב והמגה כן: כתב בהג"א בפרק א"ט בשם ר"ת אם נמצא תולעת בקרום של מוח והמוח קיים ובקרום התחתון אין רושם ולא קורט דם כשרה משמע שסובר כמ"ד קרמא תתאה עכ"ל וגם המרדכי כ"כ בשם ר"ח והביא ראיה מפ' הניזקין גבי טיטוס שנכנס יתוש בחוטמו ואעפ"כ חי שם שנה עכ"ל וכ"כ הרוקח וכתב ב"י ולי היה נראה דאפילו נקבו הקרום ויצאו כשרה כל שאין קורט דם על הקרום דאמרינן גבי ריאה וגם גבי קרקבן כמ"ש בסי' נ' עכ"ל ולי נראה שמה שהביא ראיה מן ריאה אין ראייתו ראיה לפי שהבהמה בחייה א"א לתולעים שינקבו מתוך עדות הריאה שמרחפת וכמ"ש בסי' ל"ו בשם הכלבו אף שכתב שם. ג"כ טעם אחר משום דלאחר שחיטה שמרגישים התולעים שחום הטבעי אפס דוחקין לצאת לבקש המימות וזה הטעם שייך גם כן במוח מ"מ אפשר דלא מיה"ע לחוד הכשיר

ב"ח

וכן היא מסקנת א"א ז"ל ואם חסר מן המוח מעט כגון שנרקב או נתמעך והקרום קיים כשרה אבל אם נימוח ונשפך כמים בתוך הקרום או שנתרכך (ג) א שכיוצא בזה בחוט השדרה אם מעמידין אותו אינו עומד (ד) טריפה וכתב ה"ר אליעזר ב"ר נתן שמעשה בא לידו שנמצא בתוך הקרום מים ונחסר המוח כשיעור מקום המים והיה המוח מקיף המים סביב שלא היו מגולין כלל והתירו וכ"כ בה"ג כיון שהמוח מקיף המים הדרא בריא אבל אם אין המוח מקיף המים סביב סביב טריפה עצם שהמוח מונח בתוכו יש בו חלל גדול כמו קדרה ויש על פיה כלפי הצואר כמו שני פולין וכל מה שיש מהמוח בתוך הקדרה עד הפולין (ה) ופולין בכלל נדון כמוח ונקיבתו כמשהו ומכאן ואילך נדון כחוט השדרה :

חוט

התחתון טריפה וכתב ב"י ויש לתמוה שאין זה כשום אחד מהלשונות ונ"ל דבה"ג מפרש דללישנא קמא דוקא דאינקב עילאה טריפה אבל אי לא אינקב אלא תתאה כשירה וה"ל תתאה כלומר אפי' אי לא אינקב אלא תתאה לחוד טריפה עכ"ל ב"י וא"א לפרש כך דא"כ מאי קאמר גבי עוף הניחא למ"ד קרמא תתאה וכו' הא אף לדידיה טריפה בקרמא עילאה לחוד אלא נראה דבה"ג ס"ל כיון דללישנא קמא קא מיטרפא בניקב העליון בלחוד וללישנא בתרא קא מיטרפא בניקב התחתון בלחוד וכגירסת הרי"ף ופירושו לדעת הרא"ש ולא אפסיקא הילכתא בהדיא כמאן הילכך נקטינן בתרוייהו לחומרא ולענין הלכה כבר פסק ב"י כהרי"ף דמטריף בתחתון ומכשיר בעליון וכ"פ בש"ע אכן מדכתב בהג"א משם א"ז דטוב להחמיר כבה"ג הכי נקטינן וכ"כ מהרא"י בת"ה סימן קס"ו משום הא"ז ומשמע דהכי ס"ל וכך פסק מהרא"י להדיא בהגהות ש"ד סי' פ"ז דהכי נהוג לחומרא וכן פסק באו"ה שער כ"ז כבה"ג והא"ז ודלא כהרמב"ם וז"ל הרב בהגהות ש"ע ויש מטריפין גם כן בניקב העליון לבד והכי נהוג אם לא בהפסד מרובה עכ"ל ואין דבריו נראין להקל במקום הפסד היכא דלא ברירא לן הילכתא באיסורא דאורייתא דמטעם זה כתב בה"ג לחומרא בשניהם כדפי' ועוד דדבריו דברי קבלה ועוד דאיכא נמי ספק מצד חלוף הגרסאות בין בתלמוד בין בפסקי המחברים ועוד דכל האחרונים אסרוהו בסתם הלכך נקטינן דבין בניקב העליון בלחוד בין בניקב התחתון בלחוד טריפה מדינא אפי' במקום הפסד מרובה : **ואם** חסר מן המוח מעט וכו' שם (בדף מה) גבי חוט השדרה אריב"ל נתמרך פסול נתמסמס פסול איזה הוא המרכה כל שנשפך כקיתון מסמסה כל שאינו יכול לעמוד והושוו כל המפרשים בפירוש הומרך דהיינו שנימוח ונשפך כמים בתוך הקרום אבל בפירוש נתמסמס כתב רש"י ז"ל שנעשה צלול אבל לא כ"כ שיהא נשפך כקיתון של מים אבל כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונופל והרי"ף והרמב"ם והסמ"ג והכל בו כתבו נתמסמס שנמס כדונג מפני האש ואפשר דלא פליגי דהכל ענין אחד . ותו אמר התם נתמזמז כשר ופרש"י נתרוקן מהמוח מקצתו מאליו עכ"ל וכ"כ הרא"ש אבל הרי"ף כתב נתמזמז שהוא מתנדנד כשר וכ"כ הרשב"א בת"ה . וז"ל הרמב"ם המוח עצמו שניקב או נתמעך והקרום קיים כשירה וכו' וכ"כ בסמ"ג ובכל בו שניקב וכו' וב"י כתב שצריך להגיה שנרקב במקום שניקב ומשמע לפי זה דאיירי שלא נחסר כלום אלא שנרקב או נתמעך ואע"פ דבגמרא לא אמרו אלא חדא נתמזמז והם כתבו תרתי נרקב או נתמעך ס"ל דכל שאינו נתמסמס עד שאינו יכול לעמוד הכל כשר בין נרקב בין נתמעך : ומ"ש הרי"ף והרשב"א מתנדנד כשר ר"ל ג"כ שנרקב או נתמעך וע"י כך הוא מתנדנד ולא פליגי ואיכא לתמוה במ"ש רבינו ואם חסר מן המוח מעט כגון שנרקב או נתמעך דהא בנרקב או נתמעך צריך לפרש דלא חסר כלום כדפי' ונראה דרבינו דקדק בלשון הרמב"ם שכתב שנרקב או שנתמעך הא ודאי כל היכא שנתמעך ע"י רקבון נתמעך וא"כ מאי או שנתמעך דקאמר אלא בע"כ האי בנרקב של פירושו שנחסר מעט ע"י שנרקב ואתא לאורויי דאע"פ שהחסרון הגיע ע"י רקבון אפ"ה כשר כיון שבנשאר אין שום ריעותא . ומ"ש או שנתמעך ר"ל או שלא נחסר כלום אלא שנתמעך ונתנדנד וכשמעמידין אותו יכול לעמוד ובשניהם כשרה . וז"ש ואם חסר מן המוח כגון שנרקב או לא חסר אלא שנתמעך וכו' ולפ"ז אפשר לומר דאף להרמב"ם נתמזמז פירושו נתרוקן כפרש"י אלא דס"ל דמשמע נמי שנתמעך ונתנדנד כפי' הרי"ף דהכי משמע מדתני נתמסמס פסול אלמא דכל היכא דלא נתמסמס דהיינו שיכול לעמוד שאינו נמס כדונג מפני האש כשר מיהו באו"ה שער כ"ז כתב בשם הרמב"ם אבל אם רק נתמעך כשר ולא כתב מדמשמע ג"כ נרקב כשר נראה דס"ל דהרמב"ם אינו מכשיר אלא בנתמעך שאינו חסר כלום וכהרי"ף שלא הזכיר אלא מתנדנד דהיינו נתמעך דעלמא דבנתרוקן ונחסר מעט טריפה לדידהו כמו בנשפכה כקיתון אבל דעת רבינו היא כיון דרש"י והרא"ש מפרשים בנחסר מעט כשר ודברי הרמב"ם ג"כ נוטין לזה כדפי' הכי נקטינן ולפיכך כתב סתם דבחסר ונרקב או לא חסר ונתמעך בשניהם כשרה כאילו היתה הלכה פסוקה וליכא דפליג עליה מיהו ה"ר ירוחם כתב וז"ל ונתמזמז פי' נתרוקן ולא כ"כ כמו נתמסמס כשירה וגבי חוט השדרה כתב נתמזמז פי' נתנדנד כשירה כלומר נתרוקן מעט עכ"ל נראה מדבריו דנתרוקן אין פירושו שחסר מעט אלא בנתמעך ונתנדנד בלחוד קרי ליה נתרוקן וז"ש ולא כ"כ כמו נתמסמס וכך הוא מפרש לשון רש"י שכתב נתמזמז נתרוקן דהיינו לומר שלא נחסר כלום אלא נתמעך קצת והיינו כפי' הרי"ף והרמב"ם וא"כ חולק הוא אדברי רבינו שכתב ואם חסר ממנו מעט וכו' :

ולענין הלכה נראה דאין להקל בחסר ממנו מעט הדא דאין אנו בקיאין בשעור החסרון מועט כמה הוא ואולי דלשון הספרים שכתוב בהן שניקב במקום שנרקב הכי פירושו דהחסרון הוא בכל שהוא כנקב שיש בו חסרון והתם הוא דכשר אבל ביותר משיעור נקב טריפה ועוד דלהרי"ף והרשב"א לא נזכר היתר זה דחסר ונתרוקן בתלמוד ולהר"ר ירוחם אף לפירש"י לא הוזכר חסר להתיר ואף בנתמעך צריך שידע להבחין בין נמס לגמרי ללא נמס לגמרי ואין אנו בקיאין ולכן נלפע"ד לאסור בכל ענין ואין להקל כלל באיסור דאורייתא אף במקום הפסד מרובה ודלא כש"ע שכתב בסתם להכשיר בנרקב מעט ממנה או נתמעך ואין איסור בכל זה אלא בסמוך לקרום כמו שיתבאר בסמוך בס"ד : **ומ"ש** וכתב הראב"ן וכו' הרא"ש כתב כך בשם רבינו אליעזר הלוי והוא ראבי"ה וכ"כ ה"ר ירוחם והגהות אשיר"י משם ראבי"ה אבל מדברי רבינו נראה שהיה גורס ראב"ן וטעם דין זה דכשאין המוח מקיף המים עתיד הקרום להנקב מחמת המים וכשהמוח מקיף המים מכל סביביו הדר בריא : וכתב באו"ה אם פתחו המוח קודם שידעו הריעותא ראוי להטריפו דליכא למיקם עלה דמילתא ואין אנו בקיאין לידע שלא היו מגולין אפי' מקצתם עכ"ל ומשמע מדבריו דאם היה חושש מריעותא זו ונזהר לפתחו בדרך שיוכל לראות אם המוח מקיף אם ימצא שם מים אם לאו שפיר דמי וכ"כ הרב בהגהת ש"ע וכתב עוד דיכול להשליך הראש או למוכרו לנכרי בלא פתיחה עכ"ל ומיהו היכא דיודע דבהמה זו יש לה ריעותא במוח כגון שראו שהיא מסבבת את ראשה שזה רגילות הוא בבהמה כשיש לה מים במוח אם השליך הראש או מכרו לנכרי הבהמה אסורה באכילה כיון דאיכא ריעותא אסורה עד שתיבדק ופשוט הוא : כתב בהגהת אשיר"י בשם ר"ח דאם נמצא תולעת בקרום של מוח והמוח קיים ובקרום התחתון אין רושם ולא קורט דם כשירה וכ"כ המרדכי וכ"כ במהרי"ל בה' תולעים וכתב ב"י וז"ל וכיוצא בזה כתב הרוקח ולי היה נראה לומר דאפי' נקבו הקרום ויצאו כשירה כל שאין קורט דם על הקרום כדאמרינן גבי ריאה וגם גבי קרקבן כמ"ש בסי' נ' אבל אין בי כח לחלוק על גדולי עולם עכ"ל . ולפעד"נ דלא דמי לתולעים שבריאה דבריאה לאו מעלמא אתו אלא מיניה קא גבלי כדאיתא סוף פא"ט ובחיי הבהמה ודאי לא יצאו מן הריאה דחיותייהו וריביתייהו דהני תולעים בריאה דוקא הוא הוויין הלכך תלינן דלאחר שחיטה פריש דכיון שאז אפס חום הטבעי דחקה לצאת ונקבה לבקש חמימות כדכתב הכל בו וה"ה למאן דמכשיר בתולעים היוצאים מן הקרקבן לא הכשיר אלא בעוף פלומי"ל שנודע בקבלה שרגילין התולעים להיות גדלים בו בקרקבן והיינו רביתייהו תלינן נמי דלאחר שחיטה פריש והכי משמע להדיא בהגהת אשיר"י פ' א"ט אבל תולעים היוצאים

ואם חסר מן המוח מעט וכו' (שם :) גבי חוט השדרה נתמרך או נתמסמס פסול נתמזמז כשירה אי זו היא המרכה כל שנשפך כקיתון מסמסה כל שאינו יכול לעמוד . ופי' רש"י המרכה לשון מורך שנתרכך ונעשה המוח בתוך הקרום כמים ונשפך מראשו לסופו ומסופו לראשו ואם היו נוקבים אותו היה יוצא דרך הנקב . מסמסה אינו יכול לעמוד מפני שנעשה צלול אבל לא כ"כ שיהא נשפך כקיתון של מים אבל כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונופל ולשון נתמסמס פי' הרי"ף שנמס כדונג מפני אש ואמרינן תו בגמרא בי רב אמרי נתמזמז כשר ופירש"י נתרוקן מהמוח מקצתו מאליו וכתב רבי' ירוחם ונתמזמז פי' נתרוקן ולא כ"כ כמו נתמסמס כשר ומשמע בגמרא דדינים אלו איתנהו נמי במוח הראש מדפריך מדתניא בהמה שנתמזמז מוחה טריפה ומשני ההיא נתמסמס איתמר וכ"כ הרא"ש והר"ן ורבינו ירוחם וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל הרמב"ם בפ"ו מה"ש המוח עצמו שנרקב או נתמעך והקרום קיים כשירה ואם נשפך כמים או כדונג טריפה עכ"ל . והיא הגירסא הנכונה ולא כספרים דידן שכתוב שניקב במקום שנרקב . וכתב הרשב"א בת"ה דטעמא דנתמסמס טריפה מפני שכל שהגיע להפסד זה עתיד הקרום להנקב וכ"כ מדברי רש"י : **וכתב** הראב"ן שמעשה בא לידו שנמצא בתוך הקרום מים וכו' כ"כ הרא"ש שם בשם ראבי"ה וכתב עוד ושוב בא מעשה לידו שהיו המים מונחים בתוך שלחופית קטנה והיתה השלחופית מונח במוח והיה המוח מקיפה ולא היתה מגולה כלל אלא הגולגולת ואלא הקרום של מוח והכשיר וכן ראה בה"ג שהכשיר בענין זה אבל כשאין המוח מקיפו סביב שמגולה השלחופית אלא הקרום והגולגולת אפי' מקצת או שהיתה מונחת בין הקרום והגולגולת טריפה (ה) עכ"ל . וכתוב עוד בהגהת הנזכר ור"ת כתב אם נמצא תולעת בקרום של מוח והמוח קיים ובקרום התחתון אין רושם ולא קורט דם כשירה משמע שסובר כמ"ד קרמא תתאה עכ"ל . וגם המרדכי כתב בשם ר"ח שאם נמצאו תולעים ולא חזינן קורט דם ולא רושם כשירה כדאמרינן בפ' הניזקין (נו :) גבי טיטוס שנכנס יתוש בחוטמו ואעפ"כ חי ז' שנה עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרוקח ולי היה נראה לומר דאפי' ניקבו הקרום ויצאו כשירה כל שאין קורט דם על הקרום כדאמרינן גבי ריאה וגם גבי קרקבן כמ"ש בסי' (ב) ל"ו אבל אין בי כח לחלוק על גדולי עולם וכתוב בת"ה סי' קס"ו על דברי ר"ח דאנן לא בקיאינן בבדיקת רושם וריעותא נהגינן להטריף והיינו בנמצא בקדירת המוח אבל היכא דנמצא חוץ לקדירה כגון בחוטם תלינן שלא הגיע למוח מעולם ואע"ג שקבלתי דגדול אחד היה מחמיר כשנמצא פני התולעת כלפי חוץ משום דמוכחא מילתא שהיה כבר על המוח ובקש לצאת וקבלתי ג"כ דגדול אחד לא רצה להחמיר מטעם זה ואמר דלא מוכחא מילתא דאימור נתהפך התולעת וכבר כתבתי דתלינן לקולא כה"ג דהוי ס"ס שמא נתהפך ולא הגיע לעולם על המוח ואת"ל הגיע למוח שמא לא ניקב הקרום ע"כ : **עצם** שהמוח מונח בתוכו יש בו חלל גדול וכו' וכל מה שיש מהמוח בתוך הקדירה עד הפולין ופולין בכלל נידון כמוח וכו' שם מימרא דר' יצחק בר נחמני בשם ריב"ל מן הפולין ולפנים כלפנים מן הפולין ולחוץ כלחוץ ופולין עצמן איני יודע ומסתברא כלפנים ופירש"י ופולין עצמן מוח כנגד הפולין ואמרינן בגמרא שגם בעוף יש שני פולין הללו :

חוט

דרכי משה

לא (א) ובאו"ה כלל נ"ד נראה דיש להטריף בכל ענין לפי שאין אנו בקיאין לראות אם מקצתו מגולה ומאחר שפתחו המוח קודם שידעו הריעותא ראוי לטרפו עכ"ל ואין נוהגין כדבריו אלא אם גלוי וניכר שהמוח מקיפו מכשירין ומעשה בא לידינו פה קראקא בראש בהמה שהיה בו מים וקודם שידעו הדבר התכו הגלגולת לשנים ומקצתו מן המוח עם הגלגולת ולא היה נודע אם המוח הקיפן או לא ואסרנוהו ויש שהיו רוצים להכשיר מהא דתניא נשחטה הותרה עד שיודע לך במה נטרפה ולא דמי דהואיל והיה כאן ריעותא ברורה מחיים אין להכשיר משום זה וכן משמע בתוספות פ' ד' אחין דף ל' ע"ב וכן הסכימו כל חכמי העיר ונשאר טריפה ודבר זה יתבאר לקמן סי' מ"ח :

(ב) ב ולא דמי להתם דהתם אינו טריפה עד שינקבו שני הקרומים ולכן אי הוי ניקב מחיים היה שם קורט דם אבל ר"ח דסובר כדעת הרי"ף דבניקב התחתון טריפה וכמו שמסיק בהג"א שם

דרישה

כ"א בצירוף תרווייהו יחד ומ"ש ראיה מקורקבן כו' נראה דר"ל מ"ש בהג"א ד' קנ"א ע"ג והביאו ב"י בסימן ל"ו וז"ל כתב מורי ראבי"ה מעשה בא לפני רבי שמואל בר יודא שהביאו לפניו עוף שיש בו סימני טהרה והיו סבורים אוסרים אותו מפני התולעים היוצאים מן הקירקבן דלמא קודם

פרישה

(ג) עד שכיוצא בזה אם מעמידים אותו אינו עומד פי' שמעט שיוצא חוץ לידו הוא שוחה וכמ"ש בסי' ל"ב : (ד) טריפה הטעם דכל שהגיע להפסד זה עתיד הקרום להנקב רשב"א : (ה) ופולין בכלל פי' מוח שכנגד הפולין רש"י . (והפולין הם כמו עצם המוח עכ"ה) : שם

חדושי הגהות

וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר שבעה מיני טריפות יש בהם ספקים מותרים וכו' ע"ש :

לא א פי' המעט שחוץ לידו היה שוחה כמ"ש רבינו בסימן י"ב (פרישה) : ב יש נוסחאות כתוב בהן וז"ל ואני אומר שיישר כוחו שאינו הגלך דאינה מרינא כי גבי קורקבן וריאה [illegible]

לב חוט השדרה יוצא מן המוח ונמשך על פני כל השדרה עד סוף הזנב (א) ואם נפסק עורו של החוט שהמוח בתוכו כולו או רובו טרפה אע"פ שכל המוח קיים אבל (ב) אם נפסק לארכו או נפסק לרחבו בפחות מרוב כשר אע"פ שנפסק כל המוח אבל אם נתקלקל המוח בתוך החוט עד שנימוח ונשפך כמים ואילו היה החוט נקוב היה יוצא או נומס ונתרכך עד שאילו היה מעמידו בידו (ג) היה המעט שממנו חוץ לידו שוחה ולא היה יכול לעמוד טריפה וכן אם החוט עב וכבד ואם מעמידין אותו אינו יכול לעמוד מחמת כבדו טרפה אבל אם נחסר קצת מן המוח ונתרוקן כשר וטרפות זה של החוט הוא עד פרשה השלישית פירוש כשמגיע החוט עד הירכים מתפצל פיצול אחד לצד ימין ואחד לצד שמאל ואמצעיתו יורד

ב"י

לב חוט השדרה יוצא מן המוח וכו' ואם נפסק עורו של החוט שהמוח בתוכו כולו או רובו טריפה וכו' בפא"ט (מה:) ת"ר חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ואסיקנא דהלכתא כותיה ואסיקנא דרובו שאמרו רוב עורו אבל מוח זה לא מעלה ולא מוריד כלומר שאע"פ שנפסק המוח שבפנים כיון שלא נפסק רוב עורו כשירה: ומ"ש רבינו דאם נסדק לאורכו כשירה ע"ש הרשב"א בת"ה והרמב"ם בפ"ט ה"ש והיה נ"ל דילפי לה מגרגרת דמיטרפא בפסיקת רוב ונסדקה לארכה כשירה. וא"כ בחוט השדרה נמי בעינן שישתייר משהו למעלה ומשהו למטה כמו גבי גרגרת ומדלא כתבו כן משמע דאפילו לא נשתייר כלום כשר דמשמע להו דקיל חוט השדרה מגרגרת שהחיות תלוי בו:

ומ"ש או נפסק לרחבו בפחות מרוב כשר אף על פי שנפסק כל המוח כבר נתבאר בסמוך: **ומ"ש** אבל אם נתקלקל המוח בתוך החוט עד שנימוח ונשפך כמים ואילו היה החוט נקוב היה יוצא או נימס ונתרכך עד ואילו היה מעמידו בידו היה המעט שממנו חוץ לידו שוחה ולא היה יכול לעמוד טרפה נתבאר בסימן שקודם זה: **ומ"ש** וכן אם החוט עב וכבד ואם מעמידים אותו אינו יכול לעמוד מפני כבדו טריפה בפ' אלו טריפות בעי ר' ירמיה אינו יכול לעמוד מפני כבדו מאי תיקו ופרש"י מפני כבדו שהוא עב וכבד אבל לא נתרכך מבפנים: מהו. הולי הוא שמכבידו או לא וכל תיקו דאיסורא לחומרא עכ"ל. וכ"כ הרשב"א והרא"ש וגם הרמב"ם כתב בפ"ט מה"ש הרי זו ספק והרי"ף השמיט בעיא זו וצריך טעם למה: **ומ"ש** אבל אם נחסר קצת מן סמוח ונתרוקן כשר כבר כתבתי בסימן שקודם זה שזהו שאמרו שם נתמזמז כשר: **ומ"ש** וטרפות זה של החוט הוא עד פרשה השלישית בפ' א"ט (שם) עד היכן הוא חוט השדרה אמר רב יהודה אמר שמואל עד בין הפרשות כלומר ומשם ואילך בין נפסק בין הומרך כשירה לפי שמשם ואילך כבר תשש כח חוט השדרה והירכים מעמידים שדרתו ואינו מתה בכך ובתר הכי אמרי' בגמרא דא"ל רב יהודה לרב דימי תא אגמרך הכי אמר שמואל עד אחת טריפה שלישית כשירה שניה איני יודע בעי רב הונא בריה דרב יהושע עד ועד בכלל א"ד עד ולא עד בכלל בעי רב פפא את"ל עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו בעי רבי ירמיה את"ל עד ועד בכלל פרשה מהו ת"ש הפרשה תידון כבשר מאי לאו פרשה ראשונה ושניה לא שלישית וכתב רבינו ירוחם שהחוט היושר בשדרה שבין פיצול לפיצול נקרא בין הפרשות והחוט שבין שני הפיצולים בהתחלתן כשמושכים אילך ואילך נקרא פי פרשה והוטין שבפיצולים עצמן נקראו פרשות וכן פרש"י וכ"כ הרשב"א בת"ה וכתב הרא"ש וכיון דלא איפשיטו הני בעיות כתב הרי"ף דכולהו טריפות אבל פרשה שלישית כשרה וכ"כ הר"ן וז"ל מוכח בגמרא דהוטין שבפרשות הללו עצמן של ראשונה ושנייה מספקא לן ומספיקא נידון כחוט השדרה וכן פי פרשה של שלישית וכן כתב הרשב"א בת"ה הארוך דמדאמרי' דפרשה עצמה תידון כבשר מאי לאו ראשונה ושניה ודהינן לא שלישית מדאוקימנא בשלישית ש"מ דאפילו בשלישית הפרשה עצמה תידון כבשר אבל פי הפרשה אפי' של שלישית באיני יודע ואסורה אבל הרמב"ם לא אסר אלא עד סוף השניה והילכך כל שנפסק החוט היושר עד הפרשה שלישית ואפילו כנגד פי הפרשה השלישית אסורה ואפי' נפסק חוט הפיצול הראשון והשני אבל אם נפסק חוט הפיצול השלישית כשרה שאינו אלא כבשר בעלמא וכן החוט היושר בעצמו למטה מן השלישית כשדה עכ"ל. וז"ל הרמב"ם בפ"ט מהלכות שחיטה עד היכן הוא חוט השדרה תחלתו מבחוץ לפולין שבתחלת העורף עד סוף פרשה שניה שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית הסמוכה לתחילת האליה וג' פרשות הן ואלו הן ג' עצמות דבוקין זה בזה למטה מחוליות של שדרה עכ"ל. ובאמת שצריך לתת טעם לדבריו למה פסק להקל ואפשר לומר דלטעמיה אזיל שכתב בפ"ה מה"ש דשאר מיני טריפות חוץ מן הדרוסה יש בהם ספיקות מותרים אבל קשה דא"כ לא היה לו לאיסור אלא ראשונה לבד דהא אמרינן שניה איני יודע וכיון דספיקא היא הוה ליה למיפסק בה לקולא. ואיפשר דכיון דשמואל דהוא מרא דשמעתא דעד בין הפרשות קאמר שלישית כשרה שניה איני יודע אמרי' ודאי הלכה למעשה אתא לאשמועינן שלא להקל בשניה וא"ת כיון דאיבעיא לן אי עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל הו"ל למיפסק להקל דעד ולא עד בכלל וי"ל דס"ל דהנך בעיי ליתנהו אלא על מאי דאמר רב יהודה אמר שמואל עד בין הפרשות אבל בתר דא"ר לרב דימי תא אגמרך הכי אמר שמואל עד אחת טריפה שלישית כשרה שניה איני יודע תו ליכא למיבעי' מידי דהא אמר שניה איני יודע ומשמע דבפרשה שניה קאמר איני יודע מדלא קאמר עד שניה איני יודע כל זה נראה לדחוק כדי ליישב דברי הרמב"ם אבל לענין הלכה למעשה כיון שכל הפוסקים זולתו מסכימים לאסור נקיטינן כותייהו.

ומ"ש

ב"ח

היוצאים מן המוח או משאר אברים שנקיבתן במשהו כגון כרס וזקין דידוע דמעלמא אתו ולאו היינו רביתייהו פשיטא דאסור מספק דילמא קודם שחיטה נקבו בכניסתן ויציאתן והלכך דוקא בדלא חזינן לא קורט דם ולא רושם דמוכחא מילתא דלא נקבה התם הוא דכשרה הא לאו הכי טרפה וע"ל בסימן ל"ו וסימן מ"ח ונמ"ב לשם בס"ד ולענין הלכה כתב מהרא"י בת"ה סי' קס"ז דאין אנו בקיאין בבדיקת רושם וריעותא ולכן טרפה כשנמצא תולעת על המוח וכ"כ עוד בהגהת ש"ד סימן פ"ז וכ"כ באו"ה שער כ"ד אבל כשנמצא התולע חוץ לקדרה בהוטים מכשרינן לה אפילו בנמצא פני התולעת לחוץ וכתב באו"ה דאין חלוק בדין זה בין בהמה לעוף:

לב חוט השדרה וכו' בפ' א"ט (דף מ"ה) אסיקנא דחוט השדרה שנפסק ברובו דלא כרבי יעקב דאמר אפילו ניקב ותו אסיקנא דרובו שאמרו כשנפסק רוב עורו מוח זה לא מעלה ולא מוריד ותו איתא התם אם רוב עורו קיים מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד שאעפ"י שנפסק כל המוח כשהן וז"ש רבינו ב' החלוקים דהמוח אינו גורם לא איסור ולא היתר אלא הכל תלוי בעור וז"ל רש"י אם נחתך רוב היקף עורו סביב אע"פ שהמוח לא נפרד כלום טרפה וכו' וכ"כ סה"ת סימן ט"ז וכ"כ הרמב"ם בפ"ט ואיכא לתמוה דבפירוש המשניות כתב וכשיפסק רוב גבהו של קרום זה לרחבו טרפה ע"כ ואפשר דרוב גבהו לרחבו היינו שיעורא דרוב היקף עורו וצ"ל דבפי' המשניות אשמועינן דמשערי' ברוב הללו דהוא רוב גבהו בלא צירוף העור כשים קלת עובי העור בצד אחד אבל רוב היקיפו הוה משמע דאינו אלא הרוב בהצטרף העור מבחוץ גם לגבי פסוקת הגרגרת כתב בפי' המשניות דבעינן רוב גבהה ובחבירו כתב שם רוב חללה:

ומ"ש רבינו כולו או רובו טרפה קשיא דאם רובו טרפה כ"ש כולו ולא זו אף זו קתני לא שייך הכא דבכלל מאתים מנה ונראה דאתא לאורויי דלא מטרפינן בנקבים סמוכים זה לזה בהיקף ובצירוף רובו כמו בגרגרת אלא דוקא בנפסק רובו במקום אחד דכיון דלא קי"ל כר' יעקב דמטריף בניקב אפילו בנקבים הרבה מלטרפין לרובו נמי כשרה ומ"ה קאמר כולו או רובו כלומר ברוב במקום אחד דומיא דכולו והכי משמע מדתנן נשברה השדרה ונפסק החוט שלה דלא איצטריך ליה למיתני נשברה השדרה אלא אתא לאורויי אורחא דמלתא דכשנשברה השדרה נפסק החוט במקום אחד ביחד לא בנקבים:

ומ"ש דאם נסדק לארכו כשרה כ"כ הרמב"ם בפ"ט והרשב"א בת"ה וכתב ב"י דילפינן לה מגרגרת דמיטרפא בפסיקת רובה ונסדקה לארכה כשרה וכו' עכ"ל ולא נהירא דהא"ג דקא חזינן דמדמי להו בגמרא נקיבת הגרגרת לנקובת הגלגולת לענין צירוף השלש שבין הנקבים כל חד וחד לפום שיעורא דידיה היינו דוקא להחמיר אבל אין לנו ללמוד זה מזה להקל אם לא היה מפורש בתלמוד אלא כלפע"ד דמהא דא"ר יהודה אמר רב הכה לה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה וכו' שמעינן דבנסדקה לארכה כשרה ואפילו בלא שיור דאל"כ אמאי לא חיישינן בהלכה על פני כל השדרה כולה לפסיקת החוט לארכו בלא שיור לא למעלה ולא למטה: **ומ"ש** וכן אם החוט עב וכבד וכו' שם בעיא דר' ירמיה ולא אפשיטא וכתב רש"י וכל תיקו דאיסורא לחומרא וכ"פ כל הפוסקים והרי"ף השמיטה וכתב ב"י וצריך טעם למה עכ"ל ואפשר מדקאמר בתר הך בעיא בי רב אמרי נתמסמס פסול נתמזמז כשר משמע דבי רב אמרי לפלוגי אהך בעיא קאתו למימר דלא פסלינן אלא בנתמסמס דהיינו דנמס כדונג מפני האש אבל נתמזמז דהיינו מתנדנד לפי' הרי"ף ובכלל זה נ"כ כשאינו יכול לעמוד מפני כבדו אלא מתנדנד תמיד כשרה ופי' זה מבואר למי שמדייק בלשון הרי"ף שכתב בזה ע"ש: **ומ"ש** אבל אם נחסר קצת וכו' שם נתמזמז כשר וע"פ פרש"י כמו שנתבאר בסי' הקודם ואיכא למידק אמאי לא כתב כאן כגון שנרקב וי"ל דקיצר כאן לפי שנסמך על מ"ש בסי' הקודם ואם חסר מן המוח מעט כגון שנרקב דכאן ודאי נמי מיירי בנחסר ע"י רקבון אבל בנתמעך דלא כתבו כלל כאן קשה ואפשר דנסמך על מ"ש גבי מוח דממילא ה"ה בחוט השדרה וכך צריך לפרש ברמב"ם דבפ"ו גבי מוח כתב כגון שנרקב או נתמעך ובפ"ט גבי חוט השדרה לא כתב שנרקב אלא שנתמעך דנסמך על מ"ש גבי מוח בתחילה מיהו בדברי רשב"א צ"ע דבתחלה במוח כתב במתנדנד כשרה ולא כתב דבנתרוקן כשרה ואח"כ בחוט הוסיף וכתב נתנדנד או שנתרוקן קצתו מאליו כשרה וצ"ע:

וטרפות זה של החוט וכו' שם עד היכן חוט השדרה אמר שמואל עד בין הפרשות ותו אמרינן אמר שמואל עד אחת טרפה שלישית כשרה שנייה איני יודע בעי רב הונא בריה דר"י הא דאמר עד אחת ודאי טרפה עד ועד בכלל דכל חוט היושר שבין שני הפצולים הראשונים טרפה ודאי א"ד עד ולא עד בכלל ואינו עומד אלא בספק כמו שניה איני יודע בעי רב פפא את"ל עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו פי' החוט שבין ב' הפצולים הראשונים בהתחלתן כשמושכין אילך ואילך מהו מי נימא טרפה ודאי או אינו עומד נמי אלא בספק בעי רב ירמיה את"ל עד ועד בכלל וחוט היושר שבין ב' הפצולים הראשונים טרפה ודאי פרשה עצמה מהו פי' החוטין שבפצולים עצמן שנקראו פרשות מהו. ת"ש הפרשה תידון כבשר מאי לאו פרשה ראשונה ושנייה ודחינן לא שלישית וז"ל הרי"ף אמר רב יהודה אמר רב עד בין הפרשות עד פרשה שנייה אבל שלישית כשרה עד כאן נראה מדבריו דהחוט היושר בעצמו בכל מקום שנפסק עד סוף פרשה שנייה טרפה מספק אבל בפרשות עצמן של ראשונה ושנייה וכן פי פרשה השלישית לא אמר בו הרי"ף לא איסור ולא היתר וכן נראה מדברי הר"ן שתחלה כתב לפרש דברי הרי"ף דס"ל כל מקום שיפסק עד סוף פרשה שנייה טרפה ואחר כך כתב ומוכח בגמרא דפרשות עצמן של ראשונה ושנייה ופי פרשה שלישית נמי טרפה מספק אלא דנ"ל דיש לדייק מדכתב הרי"ף עד בין הפרשות עד פרשה שנייה וכו' ולא כתב עד בין פרשה שנייה דלדעתו דכל מקום שיפסק עד סוף פרשה שנייה ל"ש שנפסק בין הפרשה ול"ש שנפסק הפרשה עצמה בכל ענין טרפה וכן הא דכתב

אבל

דרכי משה

שם דסובר קרמא תתאה א"כ אם ניקב טריפה בלא קורט דם דלא צריך קורט דם במקום דטריפה בניקב קרום אחד דחוט כנ"ל טעם האוסרין אך לקמן סי' מ"ח משמע דאין לחלק יע"ש מ"מ לענין דינא כתוב באו"ה כלל נ"ד דאם נמצאו תולעים במוח טריפה והג"ה ש"ד סימן מ"ז דיש מהמירים וטורפים אם נמצא תולעים במוח עכ"ל:

וכ"כ

פרישה

סי' לב (א) **ואם** נפסק עורו כו'. פי' לרחבו: (ב) אם נסדק לאורכו כשרה. כ"כ הרשב"א בת"ה והרמב"ם בפ"ט מה"ש והיה נ"ל דילפינן לה מגרגרת דמטרפא בפסוקת רוב ונסדקה לארכה כשרה וא"כ בחוט השדרה נמי בעינן שישתייר משהו למעלה ומשהו למטה כמו גבי גרגרת ומדלא כ"כ משמע דאפילו לא נשתייר כלום כשר דמשמע להו דקיל חוט השדרה מגרגרת שהחיות תלוי בו ב"י: (ג) היה המעט שממנו חוץ לידו כו' פירוש למעלה מידו

דרישה

קודם שחיטה פרים ור"ש התירו והעיד על אביו שאכלו וגם רבי אליעזר הגדול ורבי קלונימוס אכלוהו משום דלאחר שחיטה פרים עכ"ל הג"א וק"ל דלפי סברת הב"י קשה הג"א דידהו אדידהו דבהג"א הנ"ל במוח אסר אם ניקב גם קרום התחתון וחיישינן דמחיים פרים ובהגה זו אחרונה לא חיישינן דמחיים פרשו וע"כ צ"ל ולומר דדוקא במוח שקרומיו רכים ודקים חששו שמחיים נקבו משא"כ בקורקבן ודו"ק:

והרשב"א

חדושי הגהות

הוא כשר מטעמא דאלו יצא מהיום היה נמצא בה קורט דם אלא ודאי לאחר מיתה פירשוהו כמו שיתבאר שם בעז"ה וא"כ לא דמי להתם כו' (א"מ):

רש"י

יורד עד למטה כנגד הזנב (ד) ולאחר שיורד א כג' אצבעות מתפצל עוד לב' פיצולין אחד לימין ואחד לשמאל וכן בהרבה מקומות עד שיבלה וכ"מ שיפסק עד פיצול הג' טריפה ומשם ואילך כשרה (ה) ואם נפסק ב כנגד עובי הפיצול של פרשה הג' כתב הרשב"א יראה שהוא טריפה ויש שמתירו ואם נפסקו אחד מב' חוטי הפיצולים הראשונים ושניים טרפה (ו) אבל אם נפסקו חוטי פיצול הג' כשרה ובעוף הוא טרפות החוט עד בין האגפיים התחלת המקום שהן מחוברין בו בגוף [א] והרשב"א כתב עד מקום כלות חיבורן בגוף ולא (א) נהירא ואם

אבל שלישית כשרה בשתם משמע הפרשה ובין הפרשה של שלישית כשרה אבל פי פרשה שלישית טרפה מספק וכן נראה מדברי הרא"ש שמפרש כך בדברי הרי"ף שכתב וכיון דלא אפשיטו הני בעיות כתב רי"ף דכולהו טרפות אבל פרשה שלישית כשרה עכ"ל אלא דמ"מ אף בדברי הרא"ש אינו מפורש דפי פרשה שלישית טרפה דלא כתב אלא דבהני דקמיבעיא ליה בגמ' ולא אפשיטו אזלינן לחומרא אבל פי פרשה שלישית שלא הוזכרה בגמרא אפשר דכשרה והרמב"ם כתב כמעט כלשון הרי"ף ומשמעות דבריו הם יותר לאיסור מלהיתר עיין שם ואיכא לתמוה אמ"ש הרשב"א דלהרמב"ם אינה טרפה אלא עד סוף השנייה אבל פי פרשה השלישית כשרה דהלא הרמב"ם העתיק לשון הגמרא כמנהגו ומה שיש לפרש בגמרא יש לפרש בדבריו ועוד למה לא דקדק גם אדברי הרי"ף שהם כמעט כדברי הרמב"ם ומשמעות דברי הרי"ף הם יותר להיתר מלאיסור והב"י תפס דברי הרשב"א עיקר דהרמב"ם מיקל בפי פרשה השלישית וכתב וז"ל ובאמת שצריך לתת טעם לדבריו למה פסק להקל ואיפשר לומר דלטעמיה אזיל שכתב דכל שאר מיני ספיקות אזלינן בהו לקולא חוץ מן הדרוסה אלא שקשה דגם בשנייה דקאמר איני יודע הוה ליה למיפסק לקולא ואפשר כיון דשמואל גופיה קאמר איני יודע ודאי הלכה למעשה אתא לאשמועינן שלא להקל בשניה וא"ת מ"מ הו"ל ליפסק להקל דעד ולא עד בכלל וי"ל דס"ל דהכך בעיי ליתנהו אלא על מאי דאמר שמואל עד בין הפרשות אבל בתר דקאמר שמואל איני יודע תו ליכא למיבעי מידי ע"כ וכל דבריו תמוהין מאד לע"ד שמ"ש דהכך בעיי ליתנהו אלא על מאי דאמר שמואל עד בין הפרשות וכו' הא ודאי ליתא דמדקאמר מאי לאו פרשה ראשונה ושנייה אלמא דהכך בעיי לא קאי אלא אהך מימרא דאמר שמואל עד אחת טרפה וכו' שהזכיר בה ראשונה ושנייה וכמו שהן סדורות בגמרא וכך מבואר בפרש"י ותוס' וקושייתו בזה נמי לאו קושיא היא שהרי אפילו את"ל דעד ולא עד בכלל ולקולא מ"מ בכלל איני יודע הוא עד סוף שנייה והוא ז"ל עצמו כתב דשמואל שאמר איני יודע הלכה למעשה אתא לאשמועינן ובלאו הכי ל"ק דהא הרמב"ם דרכו דרך הגאונים דכל את"ל הלכה היא וא"כ ה"נ הא דקאמר ר"י בסוף את"ל עד ועד בכלל הלכה היא ועוד דהכי מסתברא טפי שלא לחלק בין משנה וגמרא ומימרא דלעולם אזלינן לחומרא בין כשעד ועד בכלל הוי חומרא ובין כשעד ולא עד בכלל הוי חומרא וכדמסיקנא

ומ"ש רבינו ובעוף הוא טרפות החוט עד בין האגפיים וכו' שם (מ"ו:) בעופא רבי ינאי אמר בין אגפיים ור"ל אמר למטה מאגפיים וכתב הרשב"א ולא איפסיקא הלכתא כמאן והוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא. והרמב"ם פסק עד בין אגפיים ולא ידעתי טעם לדבריו גם בהרבה מספק הטריפות פסק לקולא ובמקלתן לחומרא ודרכו נסתרו מעיני עכ"ל. ואיני יודע ממה תמה על הרמב"ם בזו דהא נימוקו עמו דר' ינאי רביה דר' יוחנן הוא דהוא רביה דר"ל וקי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב וכ"כ שהוא דעת הרי"ף והרא"ש שכתבו המחלוקת סתם ולא הכריעו משום דמסתמא אין הלכה כתלמיד במקום הרב. ורש"י מחליף הגירסא ומהפך דרבי ינאי לדר"ל ודר"ל לדרבי ינאי ועל פי גירסא זו פסקו סמ"ק והתרומה כר' ינאי שמחמיר ועוד שהיה רבו: וכתב הרשב"א בת"ה ובפי' דלמטה מאגפים כתבו בתוספות רבותינו הצרפתים יש להסתפק אם למטה ממקום חיבורן בגוף קאמר או למטה ממקום ששוכבות עלה עוף דהיינו למטה מסוף העצם של כנף המחובר לגוף וכל כי הא אזלינן לחומרא עכ"ל. והרא"ש כתב בפסקיו דברי התוספות בשם רש"י וכתב עליהם והיאך ספיקא איכא נמי לספוקי עד (בעד) בין אגפיים אי בעי למימר בין חבור אגפיים לגוף או בעי למימר בין שכיבת אגפיים על הגוף דהא בין (אבין) אגפיים דרבי ינאי קאי אר"ל (ר"ל) ואמר למטה מן אגפיים ול"כ דתרוייהו אחיבור אגפיים קיימי משום דקשיא ליה מאי אירייא (איכא) בין אגפיים ובין למטה מאגפיים וכי כחוט השערה למטה מאגפיים נחלקו אלא אמקום חיבור אגפיים לגוף קיימי ואמר רבי ינאי עד בין אגפיים ולא עד בכלל ור"ל אמר עד למטה מחיבור אגפיים ואין לפרש עד בין שכיבת אגפיים על הגוף דעל שיעור ארוך כזה לא מתפרש שפיר עד ולא עד בכלל ועוד דהפליג מחלוקתן עד כאן לשונו. וכך הם דברי רבינו לפסוק כרבי ינאי דאמר עד בין אגפיים ואמקום חיבורן לגוף קאי ועד ולא עד בכלל והיינו התחלת מקום חיבורן בגוף. וסג"א הפליגו להחמיר יותר מהרשב"א שכתבו דאותם עצמות קטנים המחוברים לכנפים הם בחלל הכנפיים ולמטה מהם זהו למטה מאגפיים: ולענין הלכה כיון דהרמב"ם פסק כמ"ד בין אגפיים וכן משמע מדברי הרי"ף והרא"ש וכיון שהרא"ש הכריע דעד ולא עד בכלל קאמר

גבי כשלע כיתר מסלע ומאן דבעי הכי בעיי לא אסיק אדעתיה המסקנא דבתר הכי ולפי זה לא איצטריך כפרושי כמ"ש התוספות לחלק בין משנה למימרא ותדע שהרי לא פשטינן הני בעיי קמייתא אלא בתרייתא וקאמר מאי לאו פרשה א' וב' אלמא דעד סוף ב' פשיטא ליה דטרפה דעד ועד בכלל כאת"ל דר' ירמיה וכמסקנא דתלמודא דאזלינן לחומרא אלא דבעי למיפשט דפרשה עצמה דראשונה וב' כשרה ודחינן לה ומה שהקשה אהרמב"ם למה פסק להקל בפי פרשה ג' נראה דאינו קושיא לפי דרכו שהבין כך מדברי הרמב"ם די"ל דס"ל כיון דלא קאמר אלא ב' איני יודע אלמא דבגמרא לא קא קמיבעיא להו ופשיטא להו דאפילו פי פרשה ג' כשרה והכי מוכח מדברי תוס' מדכתבו הא דלא מיבעיא ליה נמי את"ל עד ועד בכלל איני יודע כמו בין הפרשות ג' דהא עד בין הפרשות קאמר דטרפה ותו לא ואי איתא דפי פרשה אינה קרוי בין הפרשות הרי לא אמר שיהא טרפה אלא עד בין הפרשות ואין זה בין הפרשות ואם הוא קרוי בין הפרשות הא אמרו שנייה איני יודע ובכלל שנייה יש לו להיות ע"כ וא"כ מה"ט נמי הוי פי פרשה ג' בכלל ג' וכשרה מ"מ דאי קרוי בין הפרשות בכלל ג' יש לו להיות ואם אינו קרוי בין הפרשות הרי לא אמרו בשנייה איני יודע אלא לבין הפרשות של ב' דאבין הפרשות דקאמר שמואל קאי והאי לאו בין הפרשות הוא ואיכא למימר דהרמב"ם נמי תופס דעת התוס' ומה שכתב הרשב"א והוכיח דמדאוקימתא בג"ש"ת דאפי' בג' הפרשה עצמה תידון כבשר אבל פי פרשה אפי' של ג' בא"י ואסורה לפע"ד אינה הוכחה די"ל הא דנקט פרשה עצמה אינו לאפוקי פי פרשה ג' דהתם פשיטא דכשרה אלא אתא לאפוקי פרשה ראשונה ושנייה עצמה דטרפה ותדע שהרי לפי הוכחתו נידוק נמי דוקא פרשה הג' עצמה תידון כבשר אבל בין הפרשות דהיינו חוט הישר אפילו של ג' טרפה מדלא קתני אלא הפרשה עצמה תידון כבשר אלא בע"כ שאין זה דיוק דאיכא למימר דאף בין הפרשות של ג' כשרה ולא אתא אלא לאפוקי פרשה א' ושנייה עצמה א"כ כך י"ל ג"כ בפי פרשה שלישית וכדפי': ולענין הלכה כתב בית יוסף כיון שכל הפוסקים זולתו מסכימים לאסור נקטינן כוותייהו עכ"ל ולאו דוקא כל הפוסקים קאמר שאין מסכימים בפי' לאסור זולתי הרשב"א והר"ן אבל מדברי הרי"ף והרא"ש לא משמע לא איסור ולא היתר ובתוס' משמע היתר ברור כדפי' ולכן לא כתב רבינו דעת הרי"ף והרא"ש בזה אלא העתיק דברי הרשב"א שכתב היכא שנפסק כנגד עובי הפיצול של פרשה הג' דהיינו פי פרשה ג' יראה שהוא טרפה ויש שמתירו שכל זה הוא מדברי הרשב"א ומיהו כבר התבאר לפע"ד דמשמע דברי הרמב"ם הם גם כן לאיסור וכך איפשר לפרש דברי הרי"ף ופשיטא דנקטינן לאיסור: ומ"ש ולאחר שיורד כג' אצבעות וכו' אע"ג דפרש"י והר"ן כג' אצבעות היינו משום דבגמרא קאמר אייתי לי גדי ובגדי הוה כג' אצבעות ורבינו מיירי בגסה דשיעורו כג' אצבעות: ובעוף וכו' שם (דמ"ו) בעופא רבי ינאי אמר עד בין האגפיים ור"ל אמר למטה מן האגפיים כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש וכתבו מחלוקתם בסתם ולא הכריעו ופי' ב"י דמסתמא כיון דר' ינאי רביה דר' יוחנן דהוא רביה דר"ל קי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב וזו היא דעת הרמב"ם שפסק עד בין האגפיים אבל רש"י מחליף הגירסא ומהפך דר' ינאי לדר"ל ודר"ל לדרבי ינאי וכן נראה מ"ש בהג"ה מיימוני אדברי הרמב"ם וז"ל והנה פסק כר"ל דאמר הכי אבל סה"ת והמצות פסקו כר' ינאי דאמר למטה מן האגפיים חדא שמחמיר ועוד שהיה רבו של ר"ל עכ"ל חשבו שהרמב"ם גורס כגירסתם גם ממ"ש התוס' והמרדכי שהם דברי הרא"ש שהביא הרא"ש נראה שהיה גורס כגירסת רש"י שהרי כתב יש להסתפק אם למטה מחבורו בגוף וכו' והך ספיקא איכא נמי בבין אגפיים כמ"ש הרא"ש ומדכתבו הספק על למטה מן האגפיים בע"כ דנקט במילתיה דברי רבי ינאי שהוזכרו דבריו קודם ריש לקיש ורבי ינאי הוא דקאמר למטה מן האגפיים ורבינו נמשך אחר גירסת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ופסק כרבי ינאי עד בין האגפיים דרביה דר"ל הוא: ומ"ש והרשב"א כתב עד מקום כלות חבורן בגוף בת"ה הארוך כתב גירסת הרי"ף וכתב עלה והוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא והרמב"ם פסק עד בין האגפיים ולא ידעתי טעם לדבריו עכ"ל ובית יוסף תמה עליו דהלא נמוקו עמו דקי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב ולפעד"נ דעת הרשב"א כיון דר"ל לא היה תלמידו של רבי יוחנן אע"ג דר"י היה תלמידו של רבי ינאי אין כאן דין תלמיד כנגד רבו וכיון דאיסורא דאורייתא היא נקטינן לחומרא כריש לקיש: ומ"ש רבינו ולא נהירא הוא לפי שלדעת רבינו כ"ש שאין הלכה כתלמיד במקום רבו דרבו ומ"ש רבינו דלהרשב"א עד מקום כלות חבורן בגוף איכא למידק שהרי בקצר כתב ג' סברות ושיש מחמירין יותר עד למטה ממקום שאין שוכבות על הגוף וי"ל דרבינו ה"ק דהרשב"א כתב דלדעת ריותר מיקל הוי טרפה עד מקום כלות חבורן בגוף ואף זה לא נהירא הוא אלא עד התחלת מקום הבורן ולענין הלכה פסק ב"י להקל כהרמב"ם וכפירוש הרא"ש דעד ולא עד בכלל גם בסמ"ק משמע דפסק כמאן דאמר עד בין האגפיים מיהו אנו אין לנו אלא דברי סה"ת וסמ"ג והרשב"א המחמירים והיא דעת התוספות והמרדכי וה"ר ירוחם וכן פסק בא"ז ובכלבו מסיק גם כן כך בשם הר"ר יונתן והר"ז ז"ל וכן פסק בא"ה. והרשב"א כתב עוד דאזלינן לחומרא להטריף עוד עד למטה ממקום שהן שוכבות על הגוף וכן כתב הר"ר ירוחם דנכון להחמיר וכן כתב בהגהת סמ"ק ובהגהת אשיר"י החמיר יותר וז"ל ובא"ז פסק עד למטה מכנפיו אפילו במקום שאינו מחובר לגוף העוף אלא בכפל ווושב שם והיינו עד למטה מעצמות הקטנים המחוברים לכנפיים וכן כתב בא"ה דבא"ז ובסמ"ג מסתפק לאסור עד מקום שהכנפיים שוכבות על הגוף של העוף בסופה עד כאן. ונראה מדבריו שיש להחמיר כדברי הא"ז ובודאי שכך יש לנהוג הלכה למעשה במקום דליכא הפסד מרובה אבל במקום דאיכא הפסד מרובה נקטינן להטריף עד סוף העצם של כנף המחובר לגוף ולא יותר וכהרשב"א והרב בהגהת שלחן ערוך כתב אמ"ש בשלחן ערוך כהרמב"ם כתב הוא וז"ל ויש מטריפין בעוף עד מקום כלות שכיבת העצם המחובר לגוף והכי נהוג אם לא בהפסד מרובה עכ"ל אם כן דעתו לפסוק כהרמב"ם ודעימיה להקל בהפסד מרובה דעד בין אגפיים ותו לא מטריפין והלילה להקל באיסורא דאורייתא בדוכתא דכל בתראי אסרי עד למטה מן האגפיים והיינו לפחות עד מקום כלות שכיבת העצם המחובר לגוף ודו"ק:

ואם

דרכי משה

כד (א) וכ"כ האשר"י אבל בהגהות שם פא"ש ח"ל ובא"ז פסק עד למטה מכנפיו אפי' במקום שאינו מחובר לגוף העוף אלא במקום שנכפל ושוכב שם דהיינו למטה מסוף העצם של כנף המחובר לגוף עכ"ל והמה דברי התוספות וכ"פ המרדכי וכן משמע מדברי הרשב"א שהביא ב"י שדעתו להטריף עד למטה במקום ששוכבות על הגוף ויש לתמוה ארבינו שכתב בשם הרשב"א עד כלות מקום חבורן בגוף ובאו"ה פסק כלל כ"ה סי' ב' דיש להחמיר כדברי א"ז וכ"פ בתא"ו נט"ו אות ד' דיש להחמיר ובב"י פסק הלכתא כדברי הטור

דרישה

תוי' לב [א] והרשב"א כתב עד מקום כלות חיבורן בגוף יש לדקדק שרבינו כתב בשם הרשב"א שהוא סובר עד מקום כלות חבורן בגוף דהיינו עד סוף המקום

פרישה

מיהו אע"פ שאינו גלול כ"כ שהיה יוצא בנקב רש"י: (ד) ולאחר שיורד כשלשה אצבעות פי' מהירכיים: (ה) ואם נפסק כנגד הפיצול של פרשה שלישית כו' פי' פי פרשה שלישית וכן הרשב"א כתב עובי פי פרשה וכן משמע להדיא בתוס' שפי פרשה זהו נקרא כנגד עובי פיצול מורו:

ו) אבל אם נפסקו חוטי הפיצול השלישי כשרה היינו אפילו למאן דמטריף בפי הפיצול השלישי מודה בחוטי פיצול השלישי דכשרה:

ואם

חדושי הגהות

לב א רש"י בגמרא וכן הר"ן כתבו שהוא כב' אצבעות וליישב דעת הטור כתב הפרישה דא"ל דרש"י והר"ן חשבו ממקום הפיצול והטור חשב ממקום חירכים שמשם הוא ג' אצבעות לפנינו ר פי' הדרישה דהיינו פי הפרשה הג':

(ז) ואם נעקרה חוליא אחת (ב) מהחוט אפילו למטה מהכסלים שאין שם צלעות טרפה בהמה שהכו אותה על השדרה במקל והלך המקל על פני כל אורך השדרה כשרה ולא חיישינן שמא נפסק החוט (ג) ואם לא הגיע המקל על פני כל השדרה [ב] או שיש במקל קשרים חוששין שראש המקל במקום שהוא כלה [ג] מכה בכח וכן במקום הקשרים וכן אם הכה לרוחב השדרה חוששין שמא נפסק החוט בהמה שגוררת רגליה אין חוששין שמא נפסק חוט השדרה שלה שאנו (ה) תולין אותה בשגרונא (ד) פירוש כאב הירכים וכתב הרשב"א בד"א שלא נודע שנפלה אבל אם נודע שנפלה חוששים שמא עם נפילתה נפסק חוט השדרה ולכך גוררת רגליה שפסיקת חוט השדרה מצוי עם נפילתה:

לג ניטל לחי התחתון כשר וכתבו הגאונים (א) [א] והוא שיכולה להחיות ע"י המראה והלעטה הא לאו הכי טרפה

כתב

ב"י

קאמר הכי נקטינן וכדברי רבינו: **ואם** נעקרה חוליא אחת מהחוט אפילו למטה מהכסלים וכו' שם (נב:) גמרא כשתברו רוב צלעותיה כמה חסרון בשדרה בש"א שתי חוליות וב"ה אומרים אחת אמר רב יהודה אמר שמואל וכן לטריפה ומפרש בגמרא דהיינו חוליא בלא צלע ומשכחת לה בשילהי כפלי ורבינו כתב דין זה פעם שנית בסימן נ"ד:

בהמה שהכו אותה על השדרה במקל והלך המקל על פני כל אורך השדרה כשרה וכו' שם (נא.) גמר' נפלה מן הגג אמר רב יהודה אמר רב הכה על ראשה והלכה כלפי זנבה על זנבה והלכה לה כלפי ראשה כנגד כל השדרה כולה אין חוששין משום ריסוק איברים ואי שלים חוטרא אפלגיה דגבא חיישינן ואי אית בה קיטרי חיישינן ואי מחייה אפיסקיה חיישינן ופירשוה הרשב"א והר"ן כמו שכתב רבינו וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ט מה"ש והא דקאמר ואי מחייה אפיסקיה פרש"י בהפסק כלומר לרוחב הגב חיישינן לחוט השדרה וכך הם דברי רבינו והמפרשים הנזכר. וכתב הכלבו יש שכתבו שאם הכה אותה ונפסק המקל בהכאה חוששין לפי שבמקום שנפסק המקל עושה חבורה או מכה רבה כמו בראש השרביט וכתב הר"ן דכי חיישינן היינו בשלא הלכה אבל אם הלכה אח"כ תו לא חיישינן ואיכא מ"ד דאפילו הלכה בכהאי גוונא בעיא בדיקה בחוט השדרה: וכתב עוד ג שדעת הרמב"ן דכי אמרי' חוששין לה לאו למימרא דיהבינן לה דיני נפולה ודאית ולבעי שהייה ובדיקה אלא בודקין אותה בלא עמידה ושהייה כלל ולא מחוור אלא דינה כנפולה גמורה לשהייה ולבדיקה ע"כ ודברי הרמב"ם בפ' ט' מהלכות שחיטה נראה שהם כדברי הרמב"ן ז"ל "הג"ה ב"ה צריך להעביר הקולמוס על והכי נקטינן ולכתוב במקומם עיין במה שאכתוב בסוף סי' ר"ח" והכי נקטינן:

ומשמע מדברי הרמב"ם בפרק הנזכר ומדברי רבינו ירוחם דבעיא בדיקת כל החלל כדין הנפולה ומדברי רבינו נראה דלא בעיא בדיקה אלא בחוט השדרה ואפשר דהרמב"ם ורבינו ירוחם סמכו על המבין ולא הוצרכו לפרש דבהכאה על גבה ליכא למיחש אלא לחוט השדרה בלבד:

בהמה שגוררת רגליה אין חוששין שמא נפסק חוט השדרה שלה וכו' שם הסיא אימרתא דהוה בי רב חביבא דהוו שדרן כרעא בתרייתא אמר רב יימר האי שיגרונא נקטה ואסיקנא דהכי הלכתא ולא חיישינן דילמא איפסוק חוט השדרה משום דשיגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח: ומ"ש בשם הרשב"א בד"א שלא נודע שנפלה וכו' בת"ה ובחידושיו כ"כ ודחה דברי בה"ג שגורס דנפלה מאיגרא וגם התוס' כתבו דהוו שדרן כרעא לא בנפילה מיירי וכ"כ הר"ן אהא דאמר רב פשטה ידה לעמוד אע"פ שלא עמדה:

לג ניטל לחי התחתון כשר משנה בפרק אלו טרפות (נד.) ופירש"י ניטל לחי התחתון מעל הבשר והסימנים מחוברין בבשר ובריש פא"ט (מד.) גבי תורבץ הושט שניטל רובו מלחי כתב הר"ן דמשמע בגמרא שאם נעקרו הסימנים

ב"ח

ואם נעקרה חוליא אחת וכו' בפא"ט (דף נ"ב) מייתי הא דתנן גבי טומאה דלב"ש חסרון שני חוליות בשדרה אינה מטמאה באהל ולב"ה חוליא אחת ואמר רב יהודה אמר שמואל וכן לטרפה ומוקמינן לה בחוליא בלא צלע ובשלהי כפלי וכך פסקו הרמב"ם והרא"ש והרשב"א ואיכא לתמוה מפני מה השמיטו הרי"ף ואיפשר משום דבגמרא מתקיף לה רב אושעיא וליתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הילל א"ל רבא כי אתשיל לענין טומאה אתשיל דהוה ליה בית שמאי לחומרא וס"ל לרי"ף דמדאתקפיה רב אושעיא אלמא דלא ס"ל הא דשמואל ואע"ג דדחי ליה רבא אדיחויא לא סמכינן ומיהו כיון דהפוסקים פסקו כפירוש כשמואל לחומרא הכי נקטינן:

בהמה שהכו אותה בפא"ט (דף נ"א) אמר רב יהודה אמר רב הכה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה או ע"ג זנבה והלכה לה כלפי ראשה ואפילו כנגד כל השדרה כולה אין חוששין משום ריסוק אברי' כך היא גי' הרי"ף והרמב"ם בפ"ט וכ"כ בסמ"ג עשה בהגה"ה והכי פירושו ל"מ אם הכה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה שהכה על מתניה או הכה על זנבה והלכה לה כלפי ראשה והכה על צוארה ולא נגע לא בשדרה ולא בצלעות וכגון שכפף המקל אלא אפילו כנגד כל השדרה כולה שהכה בכל השדרה כגון שלא כפף המקל נמי אין חוששין וכן פי' הר"ן והכל בו וכן נראה מדברי רבינו דהשמיט בבא הראשונה הכה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה וכו' דמכלל הלך המקל ע"פ כל השדרה נשמע ההוא דהכה על ראשה במכל שכן אבל רש"י כתב ואפילו לא גרסינן דדוקא כפף המטה והכה על כל הצלעות כנגד כל השדרה קאמר עכ"ל נראה דס"ל דכולה מימרא חדא בבא היא והא דקאמר כנגד כל השדרה פרושי קא מפרש הכה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה וכו' היינו שכפף המקל והכה על כל הצלעות כנגד כל השדרה ולא נגע לא בשדרה ולא בצלעות דהשתא ודאי מהניא לה כפיפת המקל שלא יגע בהן אבל אם הכה על השדרה ממש אפי' כפף חיישינן דאי אפשר שלא יגע המקל בחוליות השדרה שהן בולטין ואפילו כפפו למקל וכך נראה מדברי הרא"ש דלא גרס אפילו ועוד נראה דאף לרש"י היכא דכפף לא חיישינן אפילו הכה על השדרה ועל הצלעות ממש בכל אורך השדרה דכיון דכפף אינו מכה בכח אלא במקום שסוף כלה והרי הכה על מתניה או על צוארה אבל בלא כפף והכה על השדרה כולה חוששין וכתב דל"ג ואפילו דאי גרסי' ואפילו הוה משמע דבהכאה על כל השדרה כולה לא חיישינן ואפילו לא כפף והא ליתא והכי מסתברא אלא דכל הפוסקים לא כתבו כפירושו ואיכא קצת תימה מפני מה סתם רבינו דבריו דלא כהרא"ש ואפשר דס"ל לרבינו דאף למאי דל"ג אפילו הוה נמי פירושו שהכה בכל השדרה גופה ע"פ כל ארכה ואפ"ה לא חיישינן וכן נראה להדיא מדברי הרשב"א בת"ה ולענין הלכה נקטינן לקולא ככל הגאונים ולא כרש"י שהוא יחיד כנגדם ועוד דמהרש"ל בהגהותיו כתב דבס"א כתב כך בפרש"י הכה על ראשה אדם שהיה אוחז בידו שבט אחד והכה על ראשה של בהמה והלכה לה השבט עד (כלפי) זנבה או שהכה כלפי זנבה והגיע השבט עד כלפי ראשה ולא תימא שהכה על ראשה וזנבה שלא יגע בשדרה כלל דליכא למיחש משום ריסוק אברים אלא אפילו הכה על השדרה באורך אפ"ה לא חיישינן עד כאן זה מצאתי בשני פירושים מדוייקים עכ"ל מהרש"ל השתא לפ"ז אין כאן מחלוקת מיהו לכתחלה ודאי יש לחוש לפרש"י שבידינו שלא יקנה ישראל בהמה זו שהכו אותה על השדרה והצלעות בלא כפף אבל דיעבד אם קנאה מנכרי לא חיישינן למידי:

ומ"ש ואם לא הגיע המקל וכו' שם סיפא דמימרא דרב יהודה אמר רב וכתב הר"ן דכי חיישינן היינו דלא הלכה ואיכא מ"ד דאפילו הלכה בכהאי גוונא בעי בדיקה בחוט השדרה עכ"ל וטעם האוסרין דס"ל דבנפולה דוקא מותרת בהלכה דקים להו לרז"ל דאילו נתרסקו אבריה לא היתה יכולה לילך ד' אמות אבל הכה דלא חיישינן אלא לאבר אחד לפסיקת החוט אפילו הלכה חיישינן ומזה הטעם כתב רבינו בסי' נ"ח בדין נפולה או שהכה באבן בכל גופה וכו' דהתם הוא דיש לה דין נפולה אבל בהוכתה באבר א' אין חוששין אלא לאותו אבר דצריך בדיקה באותו אבר לעולם דאפילו הלכה לא מהני דחיישינן לניקב או נפסק או נשבר האבר וא"כ כאן נמי אפילו הלכה חיישינן כשהכה לרוחב השדרה וצריך לבדוק וממילא לדידן דלא בקיאין בבדיקה הוי טרפה מספק והכי נקטינן:

כתב הכלבו י"א שאם נפסק המקל בהכאה חוששין ומביאו ב"י ונראה לפע"ד שהם מפרשים ואי שלים חוטרא אפלגא דגבא חיישינן פירוש שנפסק בהכאה דאל"כ אלא כפרש"י שלא היה המקל ארוך מתחלה ככל השדרה מאי אתא לאשמועינן הא אפילו באית ביה קטרי חיישינן כל שכן כשלא היה ארוך אלא אתא לאשמועינן אפילו היה ארוך אלא שנפסק בהכאה דאף במקום שנפסק הוא מכה מכח: **בהמה** שגוררת רגליה וכו' מסקנא דגמרא פא"ט לשם והילכתא כרב יימר דשיגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח ומ"ש על שם הרשב"א בד"א שלא נודע שנפלה וכו' הם דברי התוספות ז"ל לא בנפילה מיירי וכ"כ הר"ן וע"ש האריך ע"ז וכ"כ בא"ה וכתב בהגהות מרדכי דחולין כן השיב ה"ר טוביה על הקונה תרנגולים ויונים מן השוק ואין יכולין לעמוד על רגליהם דכשרה דכיון שלא ראינו שנפלה אין לאסור מספק ע"כ ומביאו בא"ה וכתב עוד שם ומשמע מדברי הרמב"ם וסמ"ג שמותר לשוחטם אפילו עתה קודם שנתרפאו אע"פ שאין אנו בקיאין עתה בבדיקה דא"ל בדיקה כלל אבל כשיש ריעותא ברורה לפנינו כגון שיש בו לקותא כגון מכות אש או מכת חרב או הדקרת חץ והוא המגיע למקום שאוסר בו כתב בא"ז אסור לשוחטו עד שתבריא ואם מגיע הדקר לג"ה טרפה גם כן ומעשה בשור שנפל ע"ג קרקע מפני מכאוב רגליו ולא הלך מחמת נפילתו והורה ר"י הזקן שאין לחוש לריסוק אברים עכ"ל א"ה והדבר פשוט שאין חבט בפחות מעשרה טפחים כל שנפל מעצמו ויתבאר בסימן נ"ח בס"ד:

לג ניטל לחי התחתון כשר משנה פא"ט (דף נ"ד) ופירש רש"י ניטל לחי התחתון מעל הבשר והסימנים מחוברים עכ"ל: וכתבו הגאונים וכו' כן כתב הרא"ש

דרכי משה

הטור וטוב להחמיר בדברי דאורייתא: (ב) נראה מלשון הטור דקאמר דנעקרה חוליא מן החוט דאין איסור עקירת החוליא אלא עד מקום שכלה הטריפות דחוט וטעמא משום דכשנעקרה שם חוליא שוב החוט לא יוכל להתקיים כ"כ מלשון הטור דקאמר נעקרה מן החוט וכן נמי נראה מדהביא דין זה כאן גבי פסיקת החוט דאל"כ לא היה לו להביאו רק בדיני שבורה לקמן סי' נ"ד וצ"ע דהא הביאו ג"כ לקמן בדין שבורה וכן בגמרא סדרו דין זה בדיני שבורה אבל אפשר דאע"ג דאסור משום פסיקת החוט מ"מ בדין שבורה נמי איתא ולכן כתבו גם שם וצ"ע אמנם תוספות פ"ק דעירובין (ז.) כתבו דעקירה טריפה אפי' למטה ממקום טריפות החוט: (ג) צ"ע דבגמרא אמרינן שהחששא משום ריסוק איברים ואפשר דדעת הטור הוא מ"ש הר"ן דף תרפ"ט ע"ב וז"ל ואי אית ביה קשרים חיישינן לריסוק אברים והוא שלא הלכה וי"א דאפילו הלכה בכה"ג צריכה בדיקה בחוט השדרה עכ"ל. וכן פרש"י בגמרא חיישינן משום חוט השדרה וא"כ אפשר הא דכתב הטור היינו אף שהלכה צריכה לבדיקה בחוט: (ד) ובהגהת מרדכי בחולין דף תשמ"א ע"ב נשאל הר"ר טוביה מוינא על אחד שקנה אווזא ותרנגול מן העכו"ם ולא יכלו לעמוד והשיב דנ"ל היתר כיון שלא ראינוה שנפלה אין לאסרה מספק אימור שגרונא נקטה עד כאן לשונו וכן פסק בא"ו כלל נ"ה: וצ"ע

פרישה

(ז) ואם נעקרה חוליא אחת אפילו למטה מהכסלים דין זה איתא נמי לקמן בסימן נ"ד:

(ח) תולין אותה בשגרונא הטעם דשגרונא שכיח פסיקת חוט השדרה לא שכיח גמרא. (והגהות מרדכי כתב דבעוף נמי דינא הכי עכ"ה):

סי' לג (א) **והוא** שיכולה לחיות על ידי המראה והלעטה בא"ח סימן שכ"ג כתב רבינו ז"ל לא מאמרין העגל בשבת פירוש לתחוב לו המאכל עד מקום שאינו יכול

דרישה

המקום שהם מחוברין ומדברי הרשב"א משמע להדיא שהוא אוסר עד למטה משכיבת סוף העלם של כנף המחובר לגוף (וכ"כ התוס' וא"ו ומרדכי וא"ז הארוך ות"ה נט"ו וכתב רמ"א והכי נהוג אם לא בהפסד מרובה. עכ"ה) שכתב וב"י הביאו וז"ל בעופא ר' ינאי אומר בין האגפיים ור"ל אמר למטה מאגפיים ולא אפסיקא הלכתא כמאן וה"ל ספיקא דאורייתא ונקוטא כו' עד ובפירוש דלמטה מהאגפיים כתבו בתוס' רבותינו הצרפתים יש להסתפק אם למטה מקום חבורן בגוף קאמר או למטה ממקום ששוכבות על העוף דהיינו למטה מסוף העלם של כנף המחובר לגוף וכל כי הא אזלינן לחומרא עכ"ל א"כ משמע להדיא שאוסר עד למטה משכיבת העצם של כנף המחובר לגוף ונראה לי שדברי הרשב"א אלו הם מספר ת"ה הארוך ורבינו לא היה בידו אלא ת"ה הקצר וכן הוכיח הב"י כמה פעמים וז"ל רשב"א בת"ה הקצר וחוט השדרה לעוף שאמר מתחיל מן הפולין עד למטה מן האגפיים ולמטה מאגפיים שאמר י"א למטה מן המקום שהאגפיים מחוברים לגוף וי"א למטה ממקום שהן שוכבות על הגוף עכ"ל בבית שני שער שלישי ד' י"ח ע"א ולא הכריע שם בפירוש דלמטה רק גילה דעתו דס"ל הלכה כר"ל דאמר למטה מאגפיים לחומרא והרא"ש כתב והאיך ספיקא איכא נמי לספוקי בעד בין האגפיים אי בעי למימר עד בין חיבור אגפיים לגוף אי בעי למימר בין שכיבת אגפיים לגוף והכריע הרא"ש דאמקום חיבור אגפיים לגוף קיימי ואמר רבי ינאי עד בין אגפיים ולא עד בכלל ור"ל אמר עד למטה מחיבור האגפיים ע"ש וגם פסק כרבי ינאי לקולא משום שהיה רבו דרבי יוחנן רבו דר"ל ורבינו מפרש דברי רשב"א כפי שהכריע הרא"ש שמה שאמר ר"ל עד למטה מהאגפיים ר"ל עד למטה ממקום חיבורן וק"ל. עיי' בב"י שהביא דברי הרא"ש והכרעותיו: [ב] או שיש במקל קשרים חוששין וכתב הרמב"ם דכי אמרינן חוששין לאו למימרא דיהבינן לה דיני נפולה ודאית וליבעי שהייה ובדיקה אלא בודקין אותו בלא עמידה ושהייה כלל והכי נקטינן: [ג] מכה בכח כו' וכתב הכלבו יש שכתבו שאם הכה אותה ונפסק המקל בהכאה חוששין לפי שבמקום שנפסק המקל עושה חבורה או מכה רבה כמו בראש השרביט:

סי' לג [א] **והוא** שיכולה לחיות על ידי הלעטה כו' כתב הרוקח שאם נחתך לעוף הסרטום ויכול להלעיטו ולהאכילו כשרה:

וגם

חדושי הגהות

ג לפנינו בהר"ן איתא שדעת הרמב"ם אך מסיום דברי רבינו המחבר משמע שהיה לפניו הגי' הרמב"ן ועיין בכה"ג אות ב' שהאריך בזה:

(ב) כתב הרמב"ם ניטל לחי העליון טרפה אבל ניטל התחתון כגון שנגמם עד הסימנים ולא נעקרו הרי זה מותר (ג) ואני כתבתי למעלה בהלכות שחיטה שאפילו נעקרו רוב מהלחי אם המיעוט נשאר מחובר במקום אחד כשר עד שנעקרה כולה או שלא ישאר המיעוט במקום אחד [ב] וגם אני תמה על מה שאסר ניטל לחי העליון כיון שאינו מפורש וכי להוסיף על הטרפות יש ואין לדקדק מדהכשיר בתחתון מכלל דבעליון טרפה דלגופיה איצטריך לאשמועינן אע"פ דסימנין מחוברין בו וכ"ש בעליון [ג] ושט שניקב בכל שהוא טרפה ואפילו

הרא"ש בשם הגאונים ובפרק מי שהחשיך מפרש המראה למקום שאינה יכולה לחזור שתוחבו לה לפנים מבית הבליעה הלעטה למקום שיכולה לחזור. כתב בית יוסף דבנוסחא דידן איתיה בגמרא בשם ר' זירא וט"ס הוא דא"כ לא היה כותבו הרא"ש בשם הגאונים ע"כ ולפע"ד דמ"ש דין זה בשם הגאונים הוא לפי שנמצא כך בספרי התלמוד שלהם וספרים שלנו לא היה נמצא ע"כ. כתבוה בשם הגאונים אבל אין ספק שכך היא הגירסת בתלמוד דאל"כ לא היה להם לגאונים כח להוסיף טרפות כשלא אפשר לחיות ע"י המראה והלעטה אם לא היה נזכר כלל בתלמוד ועי' במ"ש הרמב"ם בספ"י מה"ש: וכתב הרוקח אם נחתך לעוף החרטום ויכול להלעיטו ולהאכילו כשר ע"כ ונראה דלהאכילו לאו דוקא דלהשקותו נמי בעינן דא"א שישתה לבדו כשניטל חרטומו וכן בבהמה אם ניטל לחי התחתון בענין שאינו יכול לא לאכול ולא לשתות צריך שיוכל לחיות ע"י שמאכילין ומשקין אותן בהלעטה ובהמראה וכתב עוד הרוקח נימוק הלשון עד הטולטלת היא ערלת הגרון כשר ע"כ:

כתב הרמב"ם ניטל לחי העליון טרפה וכו' כ"כ בפ"ח ונראה שדעתו מדלא תנן בסתמא ניטל הלחי כשר אלא ניטל לחי התחתון משמע דוקא תחתון כשר אבל ניטל העליון טרפה וא"ת אמאי לא תני ליה בהדיא באלו טרפות ניטל העליון י"ל דהו"ל בכלל מה ששנינו במשנת אלו טרפות זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה. ובתשובה שהשיב לחכמי לוני"ל ומביאו ב"י ביאר יותר דליכא למימר דלגופיה איצטריך למיתני דניטל תחתון כשר אף על פי שהסימנים מחוברים בו וכ"ש עליון דמי תלה הסימנים בלחי התחתון עד שתחוש לעיקור דהסימנים תלויים הם בין עיקר החיך ובין הלשון וכו' כלומר ולא יעלה על הדעת שיהא טרפה בניטל התחתון ולא תני לה אלא לפי שבלחי העליון פשיטא היא דטרפה דמיד תכנס בה הרוח בכל נשימה ונשימה (ביומה) וביומה תקרר הריאה ותמות הבהמה והיא בכלל זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה לפיכך תנא נמי בסיפא באלו כשרות ניטל התחתון כלומר דוקא ניטל תחתון כשר אבל ניטל העליון טרפה כדתניא רישא זה הכלל ואיידי דרישא תנא סיפא כנ"ל דעת הרב בתשובתו: ומה שהשיג עליו רבינו עוד וכתב ואני כתבתי למעלה שאפילו נעקרו רובו מהלחי וכו' פירוש מדכתב הרמב"ם שנגמס עד הסימנים אלמא דמצריך שישאר הלחי התחתון מחובר כנגד כל מקום חבור הסימנים בלחי דבעינן שלא יהיו נעקרו הסימנים מן הלחי כל עיקר והא ליתא דאפילו נעקרו הסימנים רובן מהלחי כשר אם המיעוט נשאר במקום אחד וכך השיג עליו הרשב"א בת"ה הארוך ומביאו ב"י ואין לפרש דברי הרמב"ם דמ"ש כגון שנגמס עד הסימנים עד ועד בכלל קאמר שנגמס גם כנגד מקום חבור הסימנים בבשר שבלחי ולא נעקרו כולן דאם נעקרו כולן הו"ל עיקור ואפילו מחוברים בבשר דא"כ הו"ל עד ועד בכלל לקולא ואנן מסקינן בפא"ט דלא אמר לקולא אלא לחומרא וא"ת דמשמע מדברי רבינו דבניטל תחתון דכשר אינו אא"כ דנשארו מיעוט הסימנים מחוברים בלחי ובפא"ט מוקי לה תלמודא דאיגוס איגומי מעלוי סימנים פירוש שנגמס הלחי מהבשר שמוטל על הסימנים בין הלחי והסימן ומשמע התם דאפילו נגמס הלחי כולו וניטל לגמרי כשר וכ"כ הרשב"א להדיא ומביאו ב"י וכ"כ הר"ן גבי תורבץ הושט שניטל רובו מהלחי וכ"כ ה"ר ירוחם להדיא דאיגוס איגומי דהיינו שניטל התחתון לגמרי והסימנים מעורים ומחוברים בבשר שבלחי כשרה לד"ה שאין בזה מחלוקת כלל וי"ל דרבינו ה"ק דלהרמב"ם כשנעקרו הסימנים מן הלחי אע"פ שהסימנים נשארו מחוברים בבשר טרפה ואני כתבתי למעלה היכא דנעקרו ואינן מחוברין אפילו בבשר שבלחי נמי כשר אם נשאר המיעוט במקום אחד אבל ודאי ס"ל לרבינו היכא דמחוברים בבשר כשרה אפי' ניטל הלחי לגמרי ועוד יש לפרש וכן הוא עיקר דדעת רבינו דלמסקנא אפילו באיגוס איגומי נמי בעינן שישאר מיעוט שלא נעקר ודוקא שנשאר במקום אחד דה"א התם אמר רב נחמן אמר שמואל תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר ותנא תונא ניטל לחי התחתון כשר מתקיף לה רב פפא והאיכא עיקור סימנים ולרב פפא קשיא מתני' ניטל לחי התחתון כשר בשלמא מתני' לרב פפא לא קשיא הא דאיעקר אעקורי הא דאיגוס איגומי מעלוי סימנים אלא לשמואל קשיא לא תימא כולו אלא רובו השתא למאי דמוקמינן לדשמואל דה"ק תורבץ הושט שניטל רובו מהלחי כשר לא מפלגינן בין אעקורי ובין אאיגומי אלא בין כך ובין כך עיקור סימנים לא פסלי אלא בכולו אבל ברובו לא חשיב עיקור וכשר והא דקאמר ותנא תונא ניטל לחי התחתון כשר היינו נמי ברובו דאי בכולו ה"ל עיקור סימנים ופסולה וברובו נמי דוקא כשנשאר במקום אחד כדאיתא התם והכי מוכח ממ"ש הרא"ש דהשמיט הך אוקימתא הא דאיעקר איעקורי הא דאיגוס איגומי אלא כך כתב אמר רב נחמן אמר שמואל תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר מתקיף לה רב פפא והאיכא עיקור סימנים לא תימא שניטל כולו אלא שניטל רובו הרי דלא חילק בין כשהסימנים מחוברים בבשר ואיגוס איגומי מן הלחי ובין אין מחוברין בבשר אלא נעקרו בכל ענין לא מתכשרי אלא בנשאר המיעוט דאז אין לו דין עיקור סימנים ולענין הלכה נקטינן דבעליון נמי טרפה כהרמב"ם וכן כתב הרשב"א דראוי לחוש לדבריו ובאיגוס איגומי הלחי מעילוי סימנים והסימנים מחוברים בבשר נמי אינו כשר אא"כ שלא נגמס כולו ונשאר המיעוט במקום אחד כרבינו וכפירוש השני שכתבתי שהוא העיקר ואף בנעקרו הסימנים מן הבשר ולא נשאר אלא מיעוט שלא נעקר אם הוא במקום אחד נמי כשר דלא כהרמב"ם דמשמע מדבריו דאוסר דיחיד הוא כנגד כל המחברים: **ושט** שניקב בכל שהוא טרפה משנה רפ"ט בבהמה נקובת הושט ובגמרא שם ריש (דף כ"ד) ושט נקובתו במשהו דרוסתו במשהו והב"י דקדק מדאסיקנא בפרק השוחט (ד' לב) דלבתר חזרה שהודה לו ר"ע לר' ישבב נקובת הושט נבילה היא ולא טרפה וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מה' שחיטה וקושיא זו קשה גם על הסמ"ג והסמ"ק והרשב"א וה"ר ירוחם וסה"ת שכולם כתבו נקובת הושט שהיא טרפה כפשוטה של משנתינו דתנן א"ט בבהמה נקובת הוושט וי"ל דס"ל כמ"ש התוס' לשם בד"ה ורמינהו דאפי' היכא דאיכא נבלה לא פקע מיניה איסור טרפות ולקי אף משום טרפה ומתני' דא"ט דמיירי אחר שחיטה מדקתני סיפא כל שאין כמוה חיה צ"ל דהא דחשיב נקובת הושט בטריפות ולא קתני אלו נבילות שהוא עיקר האיסור לאחר שחיטה היא מיתניא קודם חזרה אבל קודם שחיטה אפילו נקובת הושט עיקר איסורו מחיים אינו אלא משום טרפה אבל לא משום נבלה דליכא נבלה דמטמאה מחיים אלא בעשאה גיסטרא או ניטל ירך וחלל שלה כדאיתא התם בהך שמעתתא והשתא ניחא דכתבו המחברים בנקובת הוושט שהיא טרפה דמיירי בקודם שחיטה ונפקא מינה לחלבה ולידתה שהיא אסורה כיון שהיא טרפה א"כ לענין שאם חתך כזית בשר מחיים דלקי אף משום טרפה כדכתבו התוס' לשם אבל לאחר

הסימנים עם הבשר שבלחי היינו מתני' ניטל לחי התחתון כשר וז"ל הרשב"א בת"ה בית שני שער א' גבי הא דאמרי' בפרק אלו טריפות תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר והאיכא עיקור סימנים לא קשיא הא דאיעקר איעקורי הא דאיגוס איגומי מתני' דקתני כשר דאיגוס איגומי הלחי מסימנים והבשר המוטל על הסימנים דאין עיקור כל זמן שהסימנים מעורים בבשר כך פירש רש"י אבל הרמב"ם נראה שהוא מפרש שנגמס הלחי עד מקום הסימנים אבל כנגד מקום חיבורן נשאר מן הלחי ולא נעקרו הסימנים ממנו שכ"כ ניטל לחי התחתון כגון שנגמס עד מקום הסימנים ולא נעקרו הרי זו מותרת ואינו מחוור עכ"ל:

ומ"ש רבי' בשם הגאונים והוא שיכול לחיות על ידי המראה והלעטה וכו' כ"כ הרא"ש בפרק הנזכר בשם הגאוני' ובנוסחאות דידן איתיה בגמרא בשם רבי זירא ודבר פשוט היא דהגהה היתה בגליון וטעה הסופר וכתבה בפנים וקרא לה בשם רבי זירא דא"כ לא היה כותבו הרא"ש בשם הגאונים ובדברי הרי"ף והרמב"ם נמי ליתא: כתב הרמב"ם ניטל לחי העליון טריפה אבל ניטל התחתון וכו' ה"ז מותר בפ"ח מה"ש: **ומ"ש** ואני כתבתי למעלה בהלכות שחיטה שאפילו נעקרו רובו מהלחי וכו'. הוא בסימן כ"ד: ומ"ש ואני תמה על מה שאסר לחי העליון כיון שאינו מפורש וכו' גם חכמי לוני"ל הוקשה להם כן ושאלו להרמב"ם בתשובת פאר הדור סימן כ"ט וז"ל בהמה שניטל לחי העליון טריפה בעניותינו לא שמענו עד היום הזה והיה נראה בעינינו כשאומר ניטל לחי תחתון כשרה רבותא אשמעינן אע"פ שנראה כעיקור וכ"ש לחי העליון. והשיב להם מי תלה הסימנים בלחי התחתון עד שתחוש לעיקור דע שהסימנים תלויים הם בין עיקר החיך והלשון אבל המתפלל של לחי התחתון רחוק הרבה מתוך הצואר שבתוכו הסימנים וזה הלחי התחתון הוא המנדנד ברוב בעלי חיים בשעת אכילה ולפיכך המפלל של לחי התחתון רפה הרבה כדי שיהא נע במהרה בשעת אכילה ומפני זה נשמט פעמים רבות מרוב ב"א לא בשעת אכילה בלבד אלא בשעת הפיהוק ואם החזירוהו במהרה יחזור ואם לאו לא יחזור ואפילו ניטל המפלל ולא ימות החי אבל לחי העליון קבוע הוא והחוטם הקבוע בו הוא נשמת רוח החיים הנכנסת ללב דרך הריאה עם הנשימה שתכנס מן הפה ואותו הלחי העליון כמו גג הוא לכסות הקנה עד שלא תכנס נשמת הרוח והיא קרה לריאה וימות החי גם שני לחיים שהם כמו שני ענבים אדומים תלויים בסוף החיך מלמעלה כנגד פי הקנה מפני זה נבראו כדי שתהיה הרוח שתכנס מן הפה בעת הכנסת הרוח לריאה תפגע בבשר זה תחילה ואע"פ שנשתנית בתוך הפה ואח"כ תכנס לריאה ואם ינטל לחי העליון יאבד הכל ונמצא פי הקנה מגולה לאויר ומיד תכנס הרוח בכל נשימה ונשימה כמו שתכנס לתוך פי האשישה והחלון וביומה תקרר הריאה והלב ותמות הבהמה ואין לך מי שאין כמוה חיה יותר מזו ומפני זה מנו נטילת לחי התחתון דוקא בכשרות ולא העליון עכ"ל וכתב הרשב"א בת"ה שדברי הרמב"ם נראים אלא שיש להתיישב בדבר מפני שאם כן מפני מה לא נשנית טרפותו במשנתינו ולא נזכר בגמרא גם כן ובת"ה הקצר כתב שראוי לחוש לדברי הרמב"ם: **כתב** הרוקח אם נחתך לעוף החרטום ויכול להלעיטה ולהאכילה כשרה: **ושט** שניקב בכל שהו טריפה ואפי' בתורבץ הושט וכו' משנה ר"פ אלו טריפות (מג.) בבהמה נקובת הושט ובגמרא (מג:) איפליגו רב ושמואל בתורבץ הושט אי הוי נקובתו במשהו והלכה כרב דאמר נקובתו במשהו ושם משמע דלכ"ע ושט נקובתו במשהו:

ודע

דרישה

[ב] וגם אני תמה על מה שאסר ניטל לחי העליון. כתב ב"י גם חכמי לוני"ל הוקשה להם כן יששאלו להרמב"ם והשיב להם מי תלה הסימנים בלחי התחתון עד שתחוש לעיקור. דע שהסימנים תלוין הם בין עיקר החיך והלשון אבל המתפלל של לחי התחתון רחוק הרבה מתוך הצואר שבתוכו הסימנים וזה הלחי התחתון הוא המנדנד ברוב בעלי חיים בשעת אכילה ולפיכך המתפלל של לחי התחתון רפה הרבה כדי שיהא נע במהרה בשעת אכילה ומפני זה נשמט פעמים מרוב בני אדם לא בשעת אכילה לבד אלא בשעת הפיהוק ואם החזירוהו במהרה יחזור ואם לאו לא יחזור אפילו ניטל המתפלל ולא ימות החי אבל לחי העליון קבוע הוא והחוטם הקבוע בו הוא נשמת רוח החיים הנכנס ללב דרך הריאה עם הנשימה שתכנס מן הפה ואותו הלחי העליון כמו גג הוא לכסות הקנה עד שלא תכנס נשמת הרוח והיא קרה לריאה וימות החי גם שני לחיים שהם כמו שני ענבים אדומים תלויין בסוף החיך מלמעלה כנגד פי הקנה מפני זה נבראו כדי שתהיה הרוח שתכנס מן הפה בעת הכנסת הרוח לריאה תפגע בבשר זה תחילה ואף על כי שנשתנית בתוך הפה ואחר כך תכנס לריאה ואם ינטל לחי העליון יאבד הכל ונמצא פי הקנה מגולה לאויר ומיד תכנס הרוח בכל נשימה ונשימה כמו שתכנס לתוך פי האשישה והחלון וביומה תקרר הריאה והלב ותמות הבהמה ואין לך מי שאין כמוה חיה יותר מזו ומפני זה מנו נטילת לחי התחתון דוקא בכשרות ולא העליון עכ"ל: [ג] ושט שניקב בכל שהוא טריפה ז"ל ב"י ודע שאסיקנא בפרק השוחט דנקובת הושט נבילה ולא טריפה וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מה"ש ורבינו לא חשש לדקדק כאן כיון דטומאה לא נהיגא האידנא עכ"ל. והא דכתב רבינו לעיל סימן כ"ו דכל שנשחטה כראוי ודבר אחר גרם לה לפסול ה"ז טריפה היינו בשאר טרפות דכיון שהשחיטה היתה כראוי מטהרתו מידי נבילה משא"כ בניקב הושט דאין כאן שחיטה כראוי וכן אם נפסק הקנה קודם שחיטה דתו אין לו שחיטה כראוי ה"ז נבילה וכ"כ הרמב"ם בהדיא פ"ג דשחיטה ובזה נתיישב דלא תקשה אמאי ממ"ש לעיל בסימן כ"ד בדין שהייה והרמב"ם פי' במיעוט קמא דושט ושכ"כ

סתום'

פרישה

יכול להחזירו אבל מלעיטין פי' שאינו תוחב לו המאכל כ"כ בעומק בגרון אלא עד מקום שיכול להחזיר: (והוא גמרא בשבת ד' קנ"ה ע"ב ומסיים ורב חסדא אמר אידי ואידי למקום שאינו יכול להחזיר כו' והמראה בכלי והלעטה ביד עכ"ל וי"מ שמראה פותחין את פיה ומאכילין מים וכרשינה בבת אחת. הלעטה כ"א בפני עצמה עכ"ה) עד"ז נ"ל לפרש כאן: (ב) כתב הרמב"ם אבל ניטל לחי התחתון כגון שנגמס כו' כתב הרשב"א בת"ה בית שני שער א' מדברי הרמב"ם פ"ח דה"ש נראה שהוא מפרש שנגמס הלחי עד מקום הסימנים אבל כנגד מקום חיבורן נשאר מן הלחי ולא נעקרו הסימנים ממנו שכך כתוב ניטל לחי התחתון כגון שנגמס עד מקום הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותרת ולא מחוור אבל רש"י פי' (בגמרא פ' א"ט ד' מ"ד על הא דאמר ל"ק הא דאיגוס איגומי כו' עכ"ה) באיגוס איגומי הלחי מהסימנים והבשר המוטל על הסימנים דאין עיקור כל זמן שהסימנים מעורים בבשר ע"כ דברי רשב"א ואומר אני דלפי מה שהשיב הרמב"ם לחכמי לוני"ל כמ"ש בדרישה משמע להדיא שדעת הרמב"ם כדעת רש"י שכתב הסימנים תלוין בין עיקר החיך והלשון אבל המתפלל של לחי התחתון וכתב אח"כ אפי' ניטל המתפלל ע"כ ומתפלל הוא קנה התחתון של הלחי מקום מחברת וכתב שאפילו ניטל המתפלל ולא ימות משמע שדעתו שלא נשאר מהלחי כלום רק שעדיין הסימנים מעורין ותלויין בבשר כפרש"י: (ג) ואני כתבתי למעלה כו' שאפילו נעקרו כו' ר"ל שחולק עליו בתרתי דמ"ש הרמב"ם גבי לחי התחתון ולא נעקרו כו' דמשמע שאינו מתיר אלא בלא נעקרו כתב עליו רבינו ואני כתבתי למעלה והיינו בסי' כ"ד שאפי' נעקרו רובו מהלחי אם המיעוט נשאר במקום אחד מחובר כשר ועל מ"ש ניטל לחי העליון טריפה כתב עליו גם אני תמה כו' ועד"ר. ולפי מ"ש הרמב"ם לחכמי לוני"ל שאין הסימנים תלוין בלחי אלא רחוק מהן צ"ל דמ"ש הרמב"ם כגון שנגמס עד הסימנים ר"ל הלחי עם הבשר שלמטה ממנו עד הסימנים ולפ"ז גם קושיא הראשונה שהקשה רבינו על הרמב"ם לק"מ די"ל דמ"ש ולא נעקרו הסימנים ר"ל שלא נעקרו כולם אלא מקצת אכן מעורה עדיין במקום חיבור. ודוקא לסברת הטור והרשב"א שהרמב"ם מצריך שיהיה

קנה

ואפילו בתורבץ הושט שאינה מקום שחיטה דינו כושט לעניין ניקב ושני עורות יש לושט זה על זה ואם ניקב זה בלא זה כשר (ד) ניקבו שניהם אפילו זה שלא כנגד זה טריפה הילכך בכל מקום שניקב טריפה אם נקבו ועלה בו קרום ונסתם טריפה דלא חשיב סתימה וקרומין אלו החיצון אדום ופנימי לבן (ה) ואם נתחלפו שהחיצון לבן ופנימי אדום טריפה ואם שניהם אדומים או לבנים כתב בעל העיטור דכשרה שאחד מהן לקה והבירו מגין עליו והוי ליה כניקב זה בלא זה ואיכא מ"ד טריפה (ו) וכתב א"א הרא"ש ז"ל וכן נ"ל דלא דמי לנקב קטן דחבריה מגין עליו אבל הכא שכולו לקוי אינו מתקיים ע"י השני [ד] וכיון שעור החיצון אדום והפנימי לבן (סא"א) (ז) אין לו בדיקה בהוץ אצל דרוסה שצריך בדיקה כדאיתא לקמן

ודע דבפרק השוחט (לב:) אסיקנא דנקובת הושט נבילה היא ולא טריפה וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מה"ש ורבינו לא חשש לדקדק בכך משום דתרווייהו אסירי באכילה וטומאה לא נהגא האידנא: **וכתבו** התוס' והרשב"א והר"ן במשנה אלו טריפות שכל הפסולים בנקובה ויש להם חלל לא מיפסלי עד שינקב לחלל ואם אין להם חלל צריך נקב מפולש: **ושני** עורות יש לושט זה ע"ז ואם ניקב זה בלא זה כשר ניקבו שניהם אפילו זה שלא כנגד זה טריפה מתבאר בגמר' ר"פ א"ט (מג.) ומפרש התם טעמא דניקבו זה שלא כנגד זה פסולה משום דכיון דאכלה ביה ופעיא ביה רווח גמדא ליה ופשטא ליה זמנין דמתרמי שהנקבים מתכוונים ומ"כ בשם הריטב"א נראין הדברים דוקא כשניקבו שניהם מרוה אחת דאיפשר דמתרמו אבל כשהן מב' רוחות א"א בשום פנים דאתרמו אהדדי וכשירה ואין להסתפק בזה כלל עכ"ל: **ומ"ש** רבינו הילכך כ"מ שניקב טריפה אין לו טעם דהיינו מ"ש בסמוך ניקב זה שלא כנגד זה טריפה ומאי הילכך: הג"ה ב"ה ויש נוסחא שכתב בה זה הילכך לעיל סמוך לדיני הושט לענין נקב: וכתבו התוספות בר"פ השוחט (דף כ:) דלדברי רש"י דושט אין לו בדיקה מבחוץ לענין נקב לא משכחת לה ניקב פנימי ולא חיצון אלא בניכר שהוא ע"י חולי ובחיצון אין ניכר שום חולי הא לאו הכי חיישינן שמא ניקב אף חיצון ואין לו בדיקה וכ"כ הרא"ש בכ' א"ט: **ומ"ש** רבינו ואם ניקבו ועלה בו קרום ונסתם טריפה וכו' מימרא דרבה ר"פ א"ט (שם): ומ"ש וקרומין אלו החיצון אדום ופנימי לבן ואם נתחלפו וכו' טריפה שם אמר רבה שני עורות יש לושט החיצון אדום ופנימי לבן ניקב זה בלא זה כשר למה לי' למימר חיצון אדום ופנימי לבן דאי חליף טריפה. וכתב הר"ן פרש"י דאי חליף הפנימי באדמימות טריפה דאמרינן דרוסה היא וליכא למימר דאי חליף זה לאודם וזה ללובן שא"א שהאדום יהיה לבן ואחרים כתבו דדוקא חליף לגמרי שהפנימי אדום והחיצון לבן אבל שניהם אדומים או שניהם לבנים חד מינייהו הוא דלקי והו"ל כניקב זה בלא זה וכשרה. ובהג"א כתב פרש"י דאי חליף טריפה דהוי כל חד כנטול ממקומו. ויש פירושים שכתוב בהם עוד פי' אחר שאם נתחלף הפנימי לאדמימות אבל אם שניהם לבנים כשרה כ"מ בתוס' רבינו יהודה שירליאון שפירש לפני ר"י עכ"ל. וז"ל הרשב"א בת"ה דאי חליף טריפה כלומר כיון שנתחלפו בודאי הוא מחמת קלקול שנתקלקלו ועתידים הם לינקב ומסתברא דדוקא שנתחלפו שניהם אבל נתחלף אחד מהם כגון שנעשו שניהם אדומים או לבנים כשרה שהרי לא נתחלף אלא האחד ואפילו אתה רואה אותו כנקוב ניקב זה בלא זה כשר וכ"כ מדברי רש"י שכתב חליף דשני קרומים דושט שניהם נטולים ממקום שראויין להיות שם ואין לך נקובה גדולה מזו אבל ראיתי לרבותינו בעלי התוספות שנסתפקו בדבר זה וראוי לחוש לדבריהם עכ"ל: **ומ"ש** רבינו בשם בעל העיטור ושכתב עליו הרא"ש וכן נ"ל דלא דמי לנקב קטן וכו' בפסקי הרא"ש ר"פ א"ט. ולענין הלכה כיון שהרשב"א והרא"ש חוששין לה לאיסור הכי נקטינן: **וכיון** שעור החיצון אדום והפנימי לבן אין לו בדיקה בחוץ אלל דרוסה וכו' שם אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים למאי נ"מ לספק דרוסה וכתב הרא"ש תמיהא לי כיון דאין לו בדיקה מבחוץ היאך מכשירין ליה על ידי בדיקה מבפנים דילמא אי הוה מלי למבדקיה היו מוצאים האדם וסופו להאהל לפנים. ונ"ל דהקלו בספק דרוסה הואיל וא"א בע"א וגם י"ל דרוב פעמים איפשר שיהא

שיהא

לאחר שחיטה לדעת כל הפוסקים עיקר איסורו משום נבילה הוא ובכך מתיישבים גם דברי רבינו ודו"ק: **ומ"ש** ואפילו בתורבץ הושט וכו' בפרק א"ט (דף מ"ג) איתמר תורבץ הושט רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו (ואסיקנא בדף מ"ד) דלרב נמי תורבץ לאו מקום שחיטה הוא ואפ"ה אמר רב במשהו ופי' תורבץ מקום שחותכין בו מחיים ואינו כווץ אלא מרחיב דפי הנקב נפתח דהיינו לצד הראש מקום דבוקו בלחי והוא מקום תפיסתו שהוזכר בסימן כ' דעוגל פי הנקב לשם מתקשה ואיננו כווץ אבל ושט רך הוא כשחותכין אותו נכפל פי הנקב לצד הללו ונסתם עוגל פי החלל. והגוסחא בספרי רבינו כך הוא ואפילו בתורבץ הושט שאינו מקום שחיטה דינו כושט לענין ניקב הילכך בכל מקום שניקב טריפה ושני עורות וכו' ובדפוס הל' מהופך ולכך הקשה עליו ב"י: **ושני** עורות יש לושט וכו' עד דלא הטיב סתימה מימרות דרבה ורב אשי שם (דף מ"ג) וכתב רש"י דאפילו עלתה בו סתימה עבה אינה מתקיימת והביא ראיה לדבר וז"ש רבינו ועלה בו קרום ונסתם כלומר ונסתם בסתימה עבה. והא דניקבו אפי' זה שלא כנגד זה טריפה מפרש לשם דה"ט כיון דושט האוכל בו תמיד מתרחב וכווץ וע"י כך פעמים שהנקבים מכוונים זה כנגד זה וכ"כ הסמ"ג וכתב ב"י ע"ש הריטב"א דבניקבו שניהם מב' רוחות א"א בשום פנים דליתרמו הנקבים אהדדי וכשירה ע"כ ולפ"ז ודאי כל שכן כשנקב אחד למעלה ממש ואחד למטה ממש אפילו ברוח אחת דכשרה ולפע"ד דאין להקל דכיון דבתלמודא אמרו בסתם לאיסור השוו חכמים מדותיהם שלא לחלק דא"כ נתת דבריך לשיעורין אלא כל שניקבו שניהם אפילו זה שלא כנגד זה בדרך שא"א דליתרמו אהדדי נמי טריפה וכך הוא משמעות הפוסקים ודלא כש"ע שכתב להתיר בניקבו מב' רוחות כ"ל: **וקרומים** אלו החיצון אדום וכו' מימרא דרבה שם וז"ל רש"י דים (דף מ"ג) והליף דשני קרומים דושט שניהם נטולים ממקום שהן ראויים להיות ואין לך נקובה גדולה מזו עכ"ל: **ומ"ש** ואם שניהם אדומים וכו' עד ע"י השני הכל מלשון הרא"ש לשם ולפע"ד דהא דקאמר תלמודא למה לי למימר חיצון אדום ופנימי לבן דאי חליף טריפה לאו למימרא דנתחלפו שניהם אלא דאי חליף החיצון ונמצא לבן א"נ הפנימי אליף ונמצא אדום וכן מ"ש הרמב"ם ס"פ ז' וז"ל וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לבן והפנימי אדום וכו' נמי רצונו לומר שנמצא העור החיצון שלו לבן או הפנימי אדום דוי"ו והפנימי הוא במקום או מיהו ל' רש"י שהבאתי לא משמע הכי אכן לענין הלכה נקטינן להחמיר אפילו היכא דאיכא הפסד מרובה וכן פסק ברוקח ובאו"ה שער נ"א וכ' מהרש"ל בהגהותיו הא דהרא"ש אוסר בשניהם אדומים או שניהם לבנים פי' בכולו אדום או בכולו לבן אבל במקצת לית לן בה ואם נתחלפה ברובה צ"ע עכ"ל ולשון הרא"ש שכתב אבל כאן דכולו לקוי אין מתקיים ע"י השני ודאי משמע דוקא כולו אבל לא מקצתו מיהו ברובו הו"ל ככולו כמו בכל התורה. וצריך עיון במ"ש הר"ן ע"ש פרש"י דהא דקאמר דאי חליף טריפה היינו שנחלף הפנימי באדמימות וטריפה דאמרינן דרוסה היא כדאמר לקמן הככה ביה. תרי קורטי דדמא וטריפה וכ"כ בהגהת אשיר"י שיש פירושים אחרים שכתב בהן עוד פי' אחר שאם נתחלף הפנימי באדמימות טריפה וכן משמע בתוס' ר"י שירליא"ן שפירש לפני ר"י מה"ז א"כ אין להכשיר אפילו נתחלף במקצת אלא בנתחלף החיצון בלובן במקצת אבל בנתחלף הפנימי באדמימות במקצת ואפילו בקורט אחד טריפה דחיישינן לדרוסה ומשמע דאפילו לא איתחזת דהוה שום דורס ביניהו אלא הך ריעותא חזינן לפנינו דנתחלף הפנימי באדמימות חיישינן דנדרסה מהדורס דתלינן במצוי בין להקל בין להחמיר וכמו שיתבאר בסימן כ"ז בס"ד: והכי נקטינן להחמיר באיסורא דאורייתא אלא דלפ"ז צ"ע אם נמצא שהאדים הבשר כנגד בני מעיים דודאי חיישינן נמי לדרוסה דתלינן ריעותא זו ג"כ במצוי דלא שכיח כלל שיתאדם הבשר אלא ע"י דרוסה וכיון שהוא כנגד בני מעיים טריפה:

ה"ג וכיון שעור החיצון אדום אין לו בדיקה מבחוץ וכו' שם אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים למאי נ"מ לספק דרוסה. ההיא ספק דרוסה דאתאי לקמיה דרבה הוה קא בדיק לה רבה לושט מאבראי א"ל אביי והא מר הוא דקאמר ושט אין לו בדיקה אלא מבפנים אפכיה רבא ובדקיה ואשכח עליה תרי קורטי דדמא וטרפה ורבה נמי להודי לאביי הוא דבעי ופירש"י וכ"כ הרי"ף והרא"ש דספק דרוסה אין לו בדיקה מבחוץ לפי שהאדם אדום הוא ושט מבחוץ נמי אדום הוא ולא מינכר הילכך בעי בדיקה מבפנים שהוא לבן. וכתב עוד הרא"ש תימה היאך אנו סומכין להכשיר ע"י בדיקה מבפנים דילמא האדם הוא מבחוץ אלא שאינו ניכר וסופו להחלל מבפנים ואין לומר דלא מיטרפא באדמימות שבחוץ עד שיאדימו גם מבפנים דלשון התלמוד דקאמר עד שיאדימו הסימנים עצמן משמע אפילו האדים מבחוץ להוד טריפה ועוד אי לא מטרפינן באדמימות מבחוץ א"כ מאי קאמר ושט אין לו בדיקה מבחוץ הא פשיטא דכל מי שבא לבדוק יבדוק מיד מבפנים אפילו הו"ל בדיקה מבחוץ דלמה לו להטריח עצמו לבדוק מבחוץ מאחר שאפי' אם ימצא טפת דם מבחוץ אינו טריפה עד שיבדוק גם מבפנים ואם לא ימצא מבפנים טפת דם כשר אפי' אם ימצא בחוץ אלא ודאי דבטפה דם מבחוץ להוד מיטרפא ולכך אשמעינן דאין לו בדיקה מבחוץ ואין לסמוך על בדיקת חוץ להכשיר אם לא ימצא שם טפת דם וצ"ל דבספק דרוסה הקילו להכשיר כשלא נמצא טפת דם מבפנים ולא חיישינן שמא יש טפה דם מבחוץ ואינו ניכר ועי"ל דברוב פעמים ניכר גם מבחוץ אלא שאין סומכין על בדיקת חוץ להכשיר משום דלפעמים מתחלחל האדם לפנים ואינו ניכר מבחוץ לפי שהוא אדום ולפיכך צריך לבדוק גם מבפנים שמא נתחלחל ולפ"ז אין סומכין על בדיקת פנים להוד להכשיר משום דחיישינן שמא לא נתחלחל וניכר מבחוץ וצריך לבדוק מבפנים ומבחוץ לפי תירוץ זה ומה שקשה לפ"ז א"כ ההיא ספק דרוסה דאתאי לקמיה דרבה מאי להודי לאביי הוא דבעא כיון דבעינן לבדוק מבפניה ומבחוץ י"ל דרבה היה בודק מבחוץ ועשה כאלו לא היה רוצה לבדוק יותר להודי לאביי כך הם דברי הרא"ש למעיין בו אע"פ שאין זה לשונו וכ"כ ה"ר ירוחם שלפי תירוץ השני של הרא"ש צריך לבדוק מבפנים ומבחוץ אבל הר"ן ז"ל הלק ע"ז וס"ל הא דסומכין על בדיקת פנים להכשיר ה"ט משום דאפי' היה טיפת דם מבחוץ אינו טריפה עד שיאדים גם הפנימית ולא חיישינן שמא האדים גם הפנימי באותו לד שהוא דבוק להיצון שמתוך שהקרום זך ולבן אם האדים כלל היה ניכר בלד פנימי שלו וצ"ל דמאי דקאמר אין לו בדיקה מבחוץ היינו לומר שלא נסמוך על בדיקת חוץ להכשיר כשלא נמצא בו טיפת דם דאפשר שיש בו טיפת דם ונתחלחל לפנים אלא שאינו ניכר מבחוץ מחמת אדמימותו הילכך צריך לבדוק גם מבפנים ואין ה"כ דבבדיקת פנים להוד סגי לפי דעת הר"ן

ואפי'

פרישה

"קלה "בעלם דהלחי קיים כדי שיחיה קיום ג"כ לסימנים המעורין בהן דקדק שפיר רבי' שהרמב"ם מלריך שלא יהיו הסימנים נעקרים כלל דהא ודאי אין כל הסימנים סביב מחוברים בלחי דא"כ איך נכנס המאכל והמשקה לבטן אלא קאמר מעורין בהלחי ואפ"ה לפי שבנתם הלריך שישאר קנה הלחי וזהו ודאי מטעם שהוא מלריך שישארו הסימנים כולם מחוברים וק"ל:

(ד) נקבו שניהם אפילו זה שלא כנגד זה טריפה (הילכך בכל מקום שניקב טריפה ואם נקבו כו' כל"ל וכן הוא בת"ה בהדיא דף י"ד ע"א וכן הגיה הב"י בטורים שלו. וקאי אדלעיל דבכל מקום שניקב בין למעלה בין למטה טריפה במשהו. עכ"ה) הטעם כיון דאכלה ביה ופעיה (פי' מכשמת ביה) כווץ וגמד לה ופשטא לה זימנין דמתרמי שהנקבים מתכוונים. וכתב הרשב"א נראין הדברים כשנקבו שניהן מרוח א' דאפשר דמתרמי אבל כשהן בב' רוחות א"א בשום פנים דמתרמי אהדדי וכשרה ואין להסתפק בזה כלל עכ"ל ב"י: (ה) ואם נתחלפו פי' בכולם אבל במקלת ליכא קפידא וברובה צ"ע מ"ו (ואע"ג דשניהן נשתנו מ"מ לא מחשב כאילו נקבו שניהן אם לא נתחלפו בכולן או ברובן לפחות ודוק. עכ"ה): (ו) וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' ולא דמי לנקב קטן יש לדקדק נקב הקטן מאן דכר שמיה שלא שתם נקב אמר לעיל. וכ"ל דה"ק ולא דמי לנקב מטום דכל נקב קטן מקרי נגד כולו כזה שכל עור הושט נלקה ומ"ה אמר קטן מפני שהוא נתינת טעם למה לא דמי לנקב: (ז) אין לו בדיקה בחוץ אלל דרוסה פי' אלל ספק דרוסה וכן איתא להדיא בגמרא ומ"ש רבינו סתם אלל דרוסה ר"ל אלל דין דרוסה או י"ל שר"ל אפי' אלל דרוסה ודאי אין לו בדיקה ורבי' לטעמיה אזיל דכתב לקמן סימן

עלמן לא סגי בהאדים בשר כנגדם כדסגי בבני מעים ה"נ לא סגי בהאדים עורם חילון כיון שהפנימי לא

דרישה

התוס' בשם ר"ת דהע"ג דמטרפא במיעוט קמא בנקב דלמא לא גמירי שחייש אלא במידי דמנבלא ביה כו' דמשמע דבנקב לא נעשה נבילה די"ל דלעיל קאמר דלא מנבלה ביה למות מיד דלא גמירי שחייה אלא במידי דמנבלא ומתה מיד אבל מ"מ אפילו בנקב קטן אינה יכולה להחיות י"ב חדשים והיא טריפה וכל טריפה אם נשחטה כראוי מוליאתה מידי נבילה וכשאין שם שחייה במיעוט קמא הרי נשחטה כראוי ומותרת שם אפי' לאכול דהא לא מחשב כניקב הושט דדלך שחיטה הוה וע"פ מ"ש נראה דרבינו שפיר דייק וכתב דניקב הושט הרי זה טריפה דבעודה בחיותה קאמר דהז ודאי אינה נטמאה כנבילה והרמב"ם לא כתב דהרי היא נבילה אלא ללמדינו דאם נשחטה והיא מתה לפנינו אז מטמאה כנבילה וק"ל. וכתב עוד ב"י וכל הפסולים משום נקב לא מפסלו עד שינקבו לחלל ואם אין להם חלל לריך נקב מפולש ע"כ.

[ד] וכיון שעור החיצון אדום אין לו בדיקה מבחוץ כתב הרא"ש תמיה לי כיון דאין לו בדיקה מבחוץ היאך מכשירין ע"י בדיקה מבפנים דילמא אי הוה מלי למבדקיה היו מוצאין האדם וסופו לחלחל לפנים וכ"ל דהקילו בספק דרוסה הואיל וא"א בע"א וגם י"ל דרוב פעמים אפשר שיהא ניכר טיפת דם האדם אף על הושט מבחוץ אלא להחמיר קאמרי דאין לסמוך על בדיקת חוץ לפי שהחילון אדום ופעמים שאין ניכר ולריך לבדוק אף מבפנים כי האדם נתחלחל לפנים ולא נשאר מבחוץ אלא רושם אדמומית של האדם ואותו אינו ניכר מחמת אדמימות הושט אבל בעוד שלא נתחלחל האדם ועבר לפנים טיפת האדם ניכרת יפה בעודה מונחת על הושט עכ"ל והר"ן כתב ליישב תמיה זו דכיון דשני עורות הן אפי' האדים החילון אין סופו ליכד לעור פנימי דסימנים קשים הם אלל דרוסה וכי היכי דבסימנים בעינן שיאדימו סימנים עלמן לא סגי בהאדים בשר כנגדם כדסגי בבני מעים ה"נ לא סגי בהאדים עורם חילון כיון שהפנימי לא האדים וכ"ת ניחוש שמא אף עור הפנימי האדים מן הלד שהוא דבוק להחילון ליכא למיחש

למכו

לקמן דכיון שהוא אדום אין אודם הארם ניכר בו אלא מבפנים (ח) וכיצד יעשה אם עוף הוא (ט) בודק הקנה בחוץ ושוחטו ואח"כ מהפך הושט ובודקו מבפנים ובעל העיטור כתב שגם אם בהמה היא שוחטה ובודקה בפנים אם יש בה קורט דם פסול ואם לאו כשירה ולא חיישינן שמא במקום דם שחט דמינכרא מילתא ע"כ [ה] ודבר קשה הוא להתיר בבהמה שהוא מתלכלך בדם השחיטה ואין קורט של הארם ניכר בו [ו] ופירש רש"י דה"ה נמי לענין נקב אין בדיקה מבחוץ וא"א הרא"ש ז"ל כתב שנקב ניכר בו מבחוץ אע"פ שהוא אדום ויש מחלקין כשהנקב במקום ידוע יכול לבודקו אבל כשאינו במקום ידוע אינו יכול לבודקו (י) וכיון שאינו יכול לבודקו אם הוא בהמה אין לו תקנה שאי אפשר לשוחטה ולהופכו אח"כ ולבודקו דשמא שחט במקום נקב ואם עוף הוא שוחט הקנה ויהפך הושט ויבדקנו

ואפי' היה ניכר מבחוץ טיפת דם אינו טריפה כשלא ניכר האדמומית מבפנים : **וקשיא** לי דממ"ש רבינו וכילד יעשה וכו' ואח"כ מהפך הושט ובודקו מבפנים משמע דס"ל עיקר כתירוץ הראשון דהרא"ש דא"צ לבודקו מבחוץ דלמה לו להקל שהרי הרא"ש עצמו מספק וכתב שני התירוצים וקרוב לומר דתירוץ שני עיקר מדכתבו באחרונה משמע דכך היא מסקנתו ונראה דרבינו ראה בלישנא דתלמודא פרק השוחט (דף כ"ח) בעובדא דההוא בר אווזא וכו' דקאמרינן נבדקיה לקנה ולישחטיה לקנה והדר לפכוה לושט ולבדקיה דמדלא הזכיר בדיקת חוץ אלמא דא"צ אלא לבדוק בפנים ומה"ט קא תפיס הרא"ש בקושיא בפשיטות דסומכין על בדיקת פנים בלחוד וכתב תמיה לי כיון דאין לו בדיקה מבחוץ היאך מכשרינן ליה על ידי בדיקה מבפנים וכו' וכתב וצריך לומר דהקילו בספק דרוסה וכו' ומ"ש וגם י"ל דרוב פעמים אפשר שיהא ניכר טיפת אדמומית האדם מבחוץ וכו' דמשמע דלפי י"ל זה השני דבעינן בדיקה מבפנים ומבחוץ צ"ל דלפי שיטת רש"י דפירש בהך עובדא דהבדיקה היתה משום נקב ולא משום ספק דרוסה ומ"ה א"צ לבדוק מבחוץ כיון דאין נקב ניכר מבחוץ אלא בפנים בלחוד צריך בדיקה וכשאין ניכר שם נקב שוב אין לחוש כלל אם כן לפ"ז בספק דרוסה צריך בדיקה מבפנים ומבחוץ לפי י"ל זה השני מטעם שכתב שמא אין האדם נתחלחל לפנים אבל לפי' ריב"א שם בתוספות דהך עובדא דפרק השוחט מיירי בספק דרוסה ואפי' הכי לא הצריכוה בדיקה מבחוץ אלא מבפנים בע"כ צריך לפרש דבספק דרוסה הקילו וכתירוץ הראשון וכיון דהרא"ש הסכים לפי' ריב"א כמו שיתבאר בסמוך בס"ד א"כ צ"ל דס"ל דתירוץ הראשון עיקר והכי משמע בשאר מחברים שלא הזכירו אלא בדיקת פנים וניחא השתא דרבינו גם כן כתב בסתם שיבדוק בפנים ולא הזכיר בדיקת חוץ : **ומ"ש** רבינו אין לו בדיקה בחוץ אבל דרוסה ולא כתב אבל ספק דרוסה כלשון התלמוד משום דס"ל כמסקנת הרא"ש דבודאי דרוסה נמי מהניא בדיקה כמ"ש בסימן נ"ז ולפ"ז הא דנקט תלמודא נ"מ לספק דרוסה לאו דוקא ספק דנ"מ נמי לודאי דרוסה אלא דאתא לאשמועינן דחוששין לספק דרוסה וכ"כ הר"ן : **וכיצד** יעשה וכו' בפרק השוחט (דף כ"ח) וכפירוש ריב"א שכתבו התוס' שם כתבתיו בסמוך : ומ"ש ובעל העיטור כתב שגם אם בהמה היא וכו' כ"כ רש"י ז"ל ריש פא"ט (דף מ"ג) בעובדא דההוא ספק דרוסה דאתאי לקמיה דרבה וכ"כ הר"ן לשם כלשון רש"י וכ"כ עוד הר"ן ע"ש הרא"ה גבי ספק קניא ספק שורקא. ומה שהשיג רבינו ואמר ודבר קשה הוא וכו' גם התוס' חלקו אפירוש רש"י וכתבו דלפי' ריב"א בפרק השוחט כדלעיל א"א לבדוק הושט בספק דרוסה אף לאחר השחיטה ולפ"ז גם הרא"ש שהסכים לפי' ריב"א חולק ארש"י וב"ה בזה וכ"כ הר"י בשם הרשב"א גם ב"י כתב שכ"כ הרשב"א בת"ה והכי נקטינן ומיהו לדידן דאין אנו בקיאין בבדיקה כדלקמן בסי' נ"ז אף עוף אין לו תקנה : **ומ"ש** ופי' רש"י דה"ה נמי לענין נקב וכו' כ"כ בפרק השוחט בעובדא דההוא בר אווזא (דף כ"ח) וכ"כ בריש פא"ט (דף מ"ג) אהא דאמר עולא ישב לו קוץ בושט וז"ל והכא לא איפשר למיבדקיה דנקב במשהו בעור חיצון של ושט לא מינכר עכ"ל ומשמע לי מפירושו זה דאפי' הנקב למקום ידוע וגם אינו מלוכלך בדם וכי הא דישב לו קוץ בושט אפי' הכי אין לו בדיקה מבחוץ והא דקשה אמאי קאמר בפא"ט כ"מ לספק דרוסה ולא כ"מ לספק נקובה יש לומר רבותא קמ"ל דאפי' ארס של דריסה שהוא מתפשט הרבה אינו ניכר מבחוץ וכל שכן נקב שאינו ניכר דכיון שהוא אדום א"א לבודקו למראית העין וכ"כ הר"ן פ' א"ט לפי פירש"י : **ומ"ש** וא"א הרא"ש כתב שנקב ניכר בו מבחוץ וכו' כן נראה מדבריו בפרק השוחט שכתב פי' רש"י ופי' ריב"א וכתב על פי' ריב"א והשתא ניחא דקאמר עלה וכו' וכן משמע בפא"ט וכו' ולא כתב היאך יתיישב כל זה לפרש"י אלמא דס"ל דהלכה כריב"א וכ"כ בפא"ט להדיא גבי ישב לו קוץ בושט וז"ל ולמאי דפירש דוקא אדמוניות האדם אינו ניכר עליו אבל נקב ניכר בו וכו' וכ"כ התוס' והסה"ת והסמ"ג והמרדכי והג"מ ספ"ה דה"ש דנקב ניכר אף בדבר אדום : **ומ"ש** ויש מחלקים וכו' נראה דטעמייהו דמפרשים הך עובדא דפרק השוחט כפי' רש"י וקשיא להו אמאי לא קאמר כ"מ לספק נקובה ומתרצים דה"ט דאם הנקב במקום ידוע יש לו בדיקה מבחוץ אבל משום ספק דרוסה אין לו בדיקה מבחוץ אפילו במקום ידוע וכ"כ הר"ן בפ' השוחט וכתב עוד תירוץ אחר דכיון שצוארו מלא דם אין לו בדיקה אפי' לענין נקב מיהו מפרש"י משמע להדיא דאפי' במקום ידוע ואפי' אין שם דם נמי לא מהני בדיקה מבחוץ אפי' לענין נקב וכמ"ש בסמוך. ולענין הלכה יראה מדברי רבינו דמסקנתו כיש מחלקים ומה"ט כתב בסי' כ"ג בשחט העוף ושהה בו וכו' דשוחט הקנה לבדו והם דברי הרמב"ם בפ"ג מה"ש דמפרש הך עובדא דפרק השוחט כפירש"י דמיירי בספק ניקב דאין נקב ניכר מבחוץ ולכן אין היתר אלא בעוף דאלו להרא"ש אף בבהמה יש היתר לבדוק הושט מבחוץ וס"ל לרבינו דבכה"ג דהתחיל לשחוט ושהה הו"ל מקום שאינו ידוע כיון דושט גמיד ופשיט ואינו ידוע באיזה מקום בושט התחיל ושמא עשה נקב ולפיכך בבהמה אין לה תקנה ודוקא בישב לו קוץ בושט הוי הנקב במקום ידוע אבל לא בענין אחר וסברא זו דיש מחלקין לא אשכחן מאן דפליג עליה אלא רש"י והסכים עמו הרשב"א בחדושיו והביאו ב"י אבל ממ"ש הרמב"ם בפ"ג מה"ש וכן הר"ר ירוחם שהגאונים כתבו כרש"י ושכן עיקר אין ראיה שהסכימו עם רש"י לכל דבריו שהרי בדבריהם מבואר דלא קאמרי אלא בצוארו מלוכלך אי נמי שחט ושהה שאין הספק במקום ידוע התם הוא דהסכימו לומר שאין לו בדיקה והכי ודאי נקטינן אבל במקום ידוע לא נתבאר בדבריהם ומסתברא דיש לו בדיקה והרוקח בסי' ספ"א כתב כן לענין דרוסה וז"ל ספק דרוסה בבהמה אין לה תקנה ואם נודע דריסתה ישחוט למעלה או למטה ואח"כ יבדוק מקום דריסתה עכ"ל ומ"מ נראה דאין להקל כנגד רש"י והרשב"א להתיר בבדיקה במקום ידוע וכבר התבאר דאין אנו בודקין אפי' בדוכתא דמהני בדיקה לכ"ע דאין אנו בקיאין בבדיקה. וז"ל מהרש"ל ומ"ש ויש מחלקים כשהנקב במקום ידוע וכו' פי' כפשוטו דמאחר שידוע המקום א"כ יעיינו היטב באותו המקום ויכולין להכיר הנקב אף מבחוץ וע"ז יש שחולקים בדבר ואומרים שלעולם אין לו בדיקה מבחוץ אבל היכא שידוע הנקב במקום אחד ורוצה לשחוט למעלה או למטה מאותו המקום ולהפוך אח"כ הושט ולבדוק דשפיר דמי וכן פסק בסמ"ק בהגה"ה ועיין בתשובת מהרי"ק שורש ל"ד אכן בענין דרוסה אין נראה לחלק כלל חדא מאחר שבית השחיטה מלוכלך בדם קשה לבדוק אחר קורט של ארס אפילו למעלה או למטה מבית השחיטה ועוד דאי אפשר לצמצם כל כך ולומר שלא דרס אלא במקום אחד יודע בושט דשמא ברגל השני או בצפורן אחר דרס אף למעלה או למטה אם כן אין לו בדיקה כלל לאותם מפרשים דס"ל דאין לו בדיקה לושט מבחוץ
לענין

שהיא ניכר טיפת דם האדם אף על הושט מבחוץ אלא להחמיר קאמרינן דאין לסמוך על בדיקת חוץ לפי שהחיצון אדום ופעמים שאין ניכר וצריך לבודקו אף מבפנים כי האדם נתחלחל לפנים ולא נשאר מבחוץ אלא רושם אדמומית של האדם ואותו אינו ניכר מחמת אדמומית הושט אבל בעוד שלא נתחלחל האדם ועבר לפנים טיפת האדם ניכרת יפה בעודה מונחת על הושט עכ"ל. והר"ן כתב ליישב תמיהא זו דכיון דשני עורות הם אפי' האדים החיצון אין סופו לירד לעור הפנימי דסימנים קשים הם אצל דרוסה. וכי היכי דבסימני' בעינן שיאדימו סימנים עצמם ולא סגי בהאדים בשר כנגד כדסגי בבני מעים ה"נ לא סגי בהאדים עורם חיצון כיון שהפנימי לא האדים וכ"ת ניחוש שמא אף עור הפנימי האדים מן הצד שהוא דבוק לחיצון ליכא למיחש להכי שמתוך שהקרום לבן וזך הוא אם האדים כלל ניכר הוא בצד הפנימי שלו עכ"ל : **ומ"ש** רבינו וכילד יעשה אם עוף הוא בודק הקנה בחוץ ושוחטו כו' הכי אמרינן בר"פ השוחט (כח') בעובדא דההוא בר אווזא דאתא כי ממסמס קועיה דמא אמר רבא היכי נעביד נשחטיה והדר נבדקיה דילמא במקום נקב קא שחיט נבדקיה והדר נשחטיה הא אמר רבא ושט אין לו בדיקה מבחוץ א"ל רב יוסף בריה נבדקיה לקנה ונשחטיה לקנה ונכשריה והדר לפכוה לושט ולבדקיה : ומ"ש רבינו בשם בעל העיטור שגם אם בהמה היא שוחטה ובודקה בפנים וכו' וכך הוא דעת רש"י שכתב בר"פ א"ט גבי ההוא ספק דרוסה דאתאי לקמיה דרבה דאף לבהמה אית תקנתא לספק דרוסה דבשלמא גבי נקב איכא למימר דילמא במקום נקב קא שחיט אבל גבי דרוסה כיון דמקומה מאדים אפי' שחט בו יש היכר במשהו וכן כתב הר"ן בפרק הנזכר בשם הרא"ה גבי ספק קניא ספק שורקא אימור קניא : **ומ"ש** רבינו דדבר קשה הוא להתירו בבהמה שהיא מתלכלך בדם השחיטה ואין קורט של האדם ניכר בו אינו כלום דדם השחיטה יכול להעבירו ע"י הדחה ואז יהיה ניכר קורט האדם שאינו עובר ע"י הדחה (א) והתוס' כתבו על דברי רש"י ולפי מה שפירשתי בפ"ב גבי בר אווזא דקאמר נשחטיה לושט דילמא במקום נקב שחיט דבספק דרוסה איירי לא יתכן לומר כן. והרשב"א כתב בת"ה י"א דאפילו בבהמה יש לו בדיקה. וי"א דבהמה אין לה בדיקה וכן עיקר עכ"ל וכ"כ שהוא דעת הרא"ש שהרי דעתו בפירוש ההוא בר אווזא נוטה לפי' התוס' כמו שיתבאר בסמוך : **ומ"ש** רבינו ופי' רש"י דה"ה לענין נקב אין בדיקה מבחוץ בר"פ השוחט גבי עובדא דההוא בר אווזא שכתבתי בסמוך פי' רש"י שהיה צריך לבודקו שמא ניקב הושט אבל לא משום ספק דרוסה דתלינן לקולא הרי מבואר דנקב נמי אין לו בדיקה מבחוץ והתוספות כתבו בשם ריב"א דההוא עובדא משום ספק דרוסה הוצרכו לבודקו כגון שראו חתול רודף אחריו ואין שם כלב ולפיכך לא היה לו בדיקה מבחוץ אבל אילו היה ספק נקובה יש לושט בדיקה אף מבחוץ וכן דעת סמ"ג וכ"כ הגה"מ בפ"ד מה"ש : ומ"ש רבינו שהרא"ש כתב דנקב ניכר בו מבחוץ אע"פ שהרא"ש לא הכריע בין שתי הסברות משמע לרבינו דמדהביא סברת ריב"א לבסוף דהכי ס"ל ועוד שכתב בר"פ א"ט גבי ישב לו קוץ בושט וכו' ולמאי דפרישית דדוקא אדמומית האדם אינו ניכר עליו אבל נקב מינכר ביה : **ומ"ש** רבינו ויש מחלקים כשהנקב במקום ידוע יכול וכו' הרשב"א הביא סברא זו וסברת רש"י ולא הכריע ובפרק א"ט גבי ספק קניא ספק שורקא תלינן בקניא כתב בחידושיו שדברי רש"י הם עיקר דאפי' במקום נקב אין לו בדיקה מבחוץ והר"ן גם כן הזכיר סברא זו דיש מחלקים כשהנקב במקום ידוע וכו' בר"פ השוחט ובפרק א"ט הסכים לדברי רש"י וכתב רבינו ירוחם שהגאונים מסכימים לדברי רש"י וכן עיקר עכ"ל. וכ"פ הרמב"ן בפ"ג מה"ש : ולענין

דרכי משה

לג (א) וצ"ע מנלן דגם קורט הארם אינו עובר מחמת הדחה אם קבלה היא נקבל אמנם לעיקר דינא כתב הוא בעצמו והרשב"א והרא"ש מסכימים לדברי הטור : ולעיל

דרישה

להכי שמתוך שהקרום לבן וזך הוא אם האדים כלל ניכר הוא בצד פנימי שלו עכ"ל ב"י : [ה] ודבר קשה הוא להתיר בבהמה כו' כתב ב"י ואינו כלום דדם שחיטה יכול להעבירו ע"י הדחה ואז יהא ניכר קורט הארס שאינו עובר ע"י הדחה (ועיין מ"ש רש"י והביאו מ"א ו"ל בס"ק י' משמע דבדרוסה סובר רש"י כב"ה שגם בבהמה יכול לבדוק אחר השחיטה וכ"כ ב"י ע"ש ועפ"ר ס"ק י"א עכ"ה): [ו] ופרש"י דה"ה נמי לענין נקב כו' כתב ב"י בשם הריטב"א שכתב בשם התוס' דלדברי רש"י דאין בדיקה לושט מבחוץ אף גבי נקב לא משכחת לה ניקב פנימי ולא חיצון דכשר אלא בניכר שהוא על ידי חולי הוא הא לאו הכי חיישינן שמא ניקב אף החיצון ואין לו בדיקה עכ"ל וכ"כ הרא"ש בפ' א"ט עכ"ל ב"י. עוד יש נ"מ במציאות הקוץ תחוב בפנים או בבלעית האווזים ואין קורט דם ניכר לפי מ"ש רמ"א דנוהגין להתיר עיין בסימן זה סעיף ע' : ומ"א הרא"ש ז"ל כתב שניקב ניכר בו מבחוץ אף על פי שהוא אדום. והא דכתב רבינו
נעיל

פרישה

סימן ל"ז לענין בדיקה ל"ש ספק דרוסה ל"ש ודאי דרוסה ועד"ר : (ח) וכיצד יעשה אם עוף הוא כו' הלשון אינו מדוקדק קלת שכתב וכילד יעשה אם כו' משמע שרוצה ללמדינו דין הבהמה ועוף ואחר כך לא אמר אלא אם עוף הוא ובבהמה לא אשמועינן מה לעבות ואי שסמך אדברי בע"ס שכתב שגם בבהמה יש בדיקה דא"כ הו"ל למימר בעוף יש בדיקה אליבא דכ"ע ובבהמה יש פלוגתא וכ"ל דה"ק אין לו בדיקה הואיל והוא אדום נמלא דבבהמה שצריך לבחוש ב' סימנים אין לו תקנה וכילד יעשה בעוף וה"ק וכילד יעשה אם הוא עוף בודק כו' : (ט) בודק הקנה פי' קורע העור מבחוץ וטלק משם את הקנה : (י) וכיון שאינו יכול לבודקו דשמא שחט במקום נקב ול"ד לבדיקות דרוסה דכיון דמקומו מאדים אפי' שחט בו יש היכר במשהו משא"כ בנקב דפ"י (בפרק השוחט דף כ"ה רע"ב מבואר טעם רש"י דאין בדיקה נקב בחוץ משום דטריפת נקב במשהו ואינו ניכר ויציאת דם נכנסת לו בפנים בנקב ואינו ניכר אלא
קרום

ויבדקנו (ב) (יא) עוף הבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם פי' רש"י (יב) שאין חוששין לספק דרוסה לבדוק כל הצואר [נ"א החלל] אבל חוששין לספק נקובה לבדוק מקום המלוכלך (יג) וריב"א פי' שא"צ בדיקה כלל (יד) אמר עולא ישב לה קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא

ולענין הלכה מאחר דכל הני רבוותא מסכימים לדעת רש"י הכי נקטינן: עוף הבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם פי' רש"י שאין חוששין לספק דרוסה וכו' וריב"א פי' שא"צ בדיקה כלל. בר"פ השוחט אעובדא דההוא בר אווזא דאתא כי מתמסמס קועיה דמא שכתבתי בסמוך פי' רש"י מתמסמס קועיה מלוכלך צוארו שנקרע צוארו וצריך לבדוק בסימנים שמא נפסק הקנה או ניקב הושט. ומשום ספק דרוסה לא בעי לאבדקיה דתלינן בכלבא או בקניא דאמרינן התם ספק כלבא ספק שונרא איסור כלבא. וכתבו התוס' והרא"ש וא"ת למאי נ"מ אי תלינן בכלבא או בקניא כיון דאפילו קניא בעי בדיקה וי"ל דנ"מ דלא בעיא בדיקה אלא היכא דמתמסמס דמא ואי הוה תלינן בשונרא הוה צריך בדיקה כנגד כל החלל אע"ג דליכא ריעותא אלא בסימנים וריב"א פי' היכא דתלינן בכלבא או בקניא לא בעיא בדיקה כלל דלא חיישינן לנקובה ובשמעתין איירי בספק דרוסה כגון שראה חתול רודף אחריו [ה] וכתוב בהג"א בר"פ א"ט דאין אנו בקיאים בבדיקת הושט וכל עוף דאתי לקמן ומתמסמס קועיה דמא אני אוסרו (ג) עכ"ל. וצ"ל דהיינו לדעת בה"ג אבל לדעת רש"י שיתבאר בסימן נ"ז האידנא נמי אית ליה בדיקה: אמר עולא ישב לה קוץ בושט אין חוששין שמא הבריאה בר"פ א"ט (מג.) ופירש"י ישב לה קוץ כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הושט ואין נראה נקיבתו מבחוץ וקורט דם אין בה מבפנים אין חוששין שמא נקוב היה והבריאה והוה קרום שעלה מחמת מכה בושט ואינו קרום ואני שמעתי והבריאה לשון נקב מלשון וברא אותם בחרבותם: ומ"ש רבינו ורוב הפוסקים פסקו דלא כוותיה ט"א מדמקשי בגמרא ולעולא מ"ש מספק דרוסה ומשני קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה ומדאיצטריכינן למימר קסבר עולא אין חוששין ואנן קי"ל דחוששין לספק דרוסה ש"מ דליתא לדעולא. וכתב הר"ן ומיהו דוקא ע"י קוץ הוא דחיישינן שמא הבריאה אבל ניקב פנימי ע"י חולי לא חיישינן שמא ניקב חיצון דא"כ ניקב זה בלא זה דאמרינן לעיל דמשמע אפילו פנימי בלא חיצון היכי משכחת לה וכתב רבינו ירוחם דלמפרשים הבריאה שמא ניקב ונתרפא אין לו תקנה בבדיקה ולפירש"י וכן להרי"ף שפירשו דהבריאה מלשון ברא כלומר יצא לחוץ אע"ג

לענין דרוסה וכ"ש לפי מה שכתב בסימן נ"ז דאין אנו בקיאין בבדיקה גבי דרוסה עכ"ל. ולפעד"נ דאף בנקב אין להקל לשחוט למעלה או למטה כדמוכח ממה שכתב הרמב"ם בפ"ג שכתב שחט העוף ושהה בו וכו' והביאו רבינו בסימן כ"ג ואפי' ליש מחלקים היכא שהנקב במקום ידוע וכו' מודו דבכה"ג מקרי מקום שאינו ידוע דמתוך שהושט גמיד ופשיט חיישינן שמא כשישחוט למעלה או למטה יפגע במקום הנקב ולא נקרא מקום ידוע אלא כשיש לו קוץ וכבר כתבתי דאין להקל אפי' במקום ידוע כגון שיש לו קוץ ודברי מהרי"ק והגה"ת אשיר"י יתבאר בסמוך בס"ד: עוף הבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם וכו' עובדא דההוא בר אווזא בפרק השוחט (דף כ"ח) הבאתיו בסמוך: ומ"ש פי' רבינו שלמה שאין חוששין לספק דרוסה לבדוק כל הצואר וכו' קשה דמלשון זה שאמר לבדוק כל הצואר משמע דבבדיקת הצואר בלחוד הוי סגי לספק דרוסה כגון שראו חתול רודף אחריו והרי התוס' והרא"ש בפרק השוחט כתבו להדיא דבעי בדיקה כנגד כל החלל (ויש מגיהין לבדוק כל החלל) ולי נראה דא"צ להגיה דאף על פי דגם רבינו ס"ל דבעי בדיקה כנגד כל החלל מה שלא הזכיר כי אם הצואר הכי קאמר דלא חיישינן לספק דרוסה ולומר כיון דצריך בדיקה כנגד כל החלל אם כן בע"כ צריך לבדוק בצואר כנגד כל הצואר אלא אפי' כנגד כל הצואר בלחוד א"צ בדיקה אלא כנגד מקום המלוכלך לבד ע"י שישחוט הקנה לבדו בעוף ואח"כ יהפוך הושט ויבדוק כנגד מקום המלוכלך בלבד. ועוד נראה והוא העיקר דרבינו כאן נמשך אחר דברי התוס' והרא"ש בפא"ט דכתבו דאף לפירש"י היכא שניכר מקום הדריסה א"צ לבדוק אלא מקום הדריסה בלבד ומ"ה כתב כאן בדברי רש"י דמשום דריסה לא בעי בדיקה אלא כנגד הצואר ומה שקשה ממ"ש התוס' והרא"ש בפרק השוחט דבעיא בדיקה כנגד כל החלל יתבאר בסימן נ"ז בס"ד: ומ"ש רבינו וריב"א פי' שא"צ בדיקה כלל משמע דה"ק דאף משום ספק נקובה א"צ בדיקה כלל דאע"פ שהוכה בקנה לא חיישינן שמא ניקב הושט ומכ"ש דא"צ בדיקה משום ספק דרוסה דתלינן לקולא דבקנה ועץ הוכה והא דקאמר בגמרא בההיא עובדא דבעי בדיקה אינו אלא משום ספק דרוסה ומיירי כגון שראו חתול רודף אחריו כדכתב הרא"ש לפי' ריב"א אבל רבינו לא מיירי בחתול רודף אחריו ומ"ה כתב עוף הבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם כלומר ולא ידענו מה היה לו בכי הא לא צריך בדיקה כלל לפי' ריב"א וכ"כ ה"ר ירוחם והמרדכי בשם התוס' דלריב"א לא חיישינן לשמא ניקב ואין חילוק בין עוף לבהמה. מיהו בתוס' שלנו וכן בהג"ה מבואר דאף לפי' ריב"א צריך בדיקה משום נקב אלא שיש לו בדיקה אף מבחוץ קאמר דאין נכון לפרש איסור קניא וא"צ בדיקה כלל כי מה טעם יהיה זה שלא נחוש שמא נקב הקוץ הסימנים כך פי' ר"י בר שמואל ז"ל ועוד האריך וכ"כ בסמ"ג ובהג"מ ספ"ה דה"ש. ואפשר לייסב דהרא"ש ודעימיה לא פליגי אהא דכתבו הני רבוותא אלא ס"ל לפי' ריב"א דלא צריכה בדיקה משום נקב אלא היכא דחזינן לקוץ שניקב לחלל מבפנים וכדאיתא בפרק א"ט בקוץ עד שתינקב לחלל אלמא להדיא דכל היכא שלא ניקב עד לחלל מבפנים אלא שצוארו מלוכלך לא חיישינן שמא ניקב לחלל ושמא ניקב אבר שנקובתו במשהו דהו"ל ס"ס ודבר זה יתבאר בסימן נ"ז בס"ד: ולענין הלכה נקטינן כהני רברבתא דס"ל דאף בצוארו מלוכלך חיישינן לנקב לדברי הכל וצריך בדיקה משום נקב ונקטינן נמי דנקב אין לו בדיקה מבחוץ וכפרש"י ולכן אין היתר לבהמה כשצוארה מלוכלך בדם אבל בעוף יש היתר לבדוק הקנה כו' וכל זה מדינא אבל בהגהת אשיר"י מסה"ז כתב דכל עוף דמתמסמס קועיה דמא אני אוסרו דאין אנו בקיאין בבדיקת הושט והכי נהוג והא דכתב ב"י דהיינו דוקא לבה"ג אבל לדעת רש"י שיתבאר בסי' נ"ז האידנא נמי אית ליה בדיקה עכ"ל לפעד"נ דלא כתב כך רש"י אלא בנפולה ושבורה ודרוסה שבדיקתה אינו אחר נקב משהו אלא אחר ריסוק אברים או נסתנו אי נמי ימלא קורט דם אבל אחר נקב דק וכל שהוא מודה רש"י דאין לו בדיקה בדורות הללו ומ"ש רש"י גבי ישב לקוץ דנקב משהו לא מינכר בעור חיצון של ושט דמשמע דבפנים מינכר אפי' נקב משהו היינו דוקא כשהנקב במקום ידוע כמו ישב לו קוץ אבל כשצוארו מלוכלך בדם דבעי בדיקה בכל אורך הושט ורחבו אין לנו לסמוך על בדיקתינו וכ"כ הרא"ש בפא"ט בקוץ עד שתינקב לחלל פרש"י ואין לו בדיקה כי הנקב דק וספק קניא דלעיל דאית ליה בדיקת קנה הוא גדול מקוץ ועוד למעלה א"צ לבדוק אלא הושט אבל הכא צריך לבדוק הכרס וכו' משמע דלפירושא קמא אין חילוק אלא בין קנה לקוץ ובקוץ אפי' כשא"צ לבדוק אלא הושט בלחוד אין לו בדיקה אפילו בפנים אא"כ כשיש לו קוץ דהנקב במקום ידוע ודלא כמהרש"ל שכתב להקל לשחוט למעלה או למטה כמ"ש לשונו בסמוך וכתב עוד על מ"ש א"ז שאין בדיקה לושט כלל לא נהירא כי אף בה"ג לא אמר שאין לו בדיקה אלא גבי דרוסה אבל לא לגבי נקב בפרט כשהוא במקום ידוע כדפי' עכ"ל ולפעד"נ דצואר מלוכלך הוי מקום שאינו ידוע איידי דגמיד ופשיט וכו' כדפי' וכ"כ ב"י לעיל בסימן כ"ג ועוד דיותר קשה הוא לבדוק אחר נקב דק וכל שהו מלבדוק אחר קורט דם שהוא מתפשט והרב ז"ל מהפך הסברא ומי ישמע לו להקל ע"כ אין לשנות המנהג ולהקל חלילה ואף הרב ז"ל חזר בו בהגהותיו לשחיטות מהרי"ו שכתב וז"ל אע"פ שבי"ד וכן שאר פוסקים כתוב שאם הי' עוף יחזור וישחוט הקנה וכו' היינו לדידהו שהיו בקיאין וכו' אבל אנו אין לנו לסמוך ע"ז אבל בשור שעורו עב שמעתי להקל וכן נמצא בתשובת ר"י קולון עכ"ל והיתירא דשור כתבתי בסוף סימן כ"ג דהיינו אלא בשלא יצא דם וכ"כ בהגה"ת סמ"ק שבי"ונו הביום בסימן קנ"ז שכך הורה רבי' פרץ בב"ה בקורביי"ל וכ"כ בכל בו פ"ג מה"ש ע"ש ודלא כמ"ש מהרי"ק בשם הגהת סמ"ק להתיר לשחוט למעלה או למטה אלא אין היתר אלא בשור שעורו עב ולא חתך אלא מקצת עובי העור וגם לא יצא דם דאיכא תרתי לטיבותא אבל חתך כל עובי העור אפי' לא יצא דם או יצא דם אפי' לא חתך אלא מקצת עובי העור אסור וכמ"ש לעיל ס"ס כ"ג גם שם קבעתי הלכה בתליסת נוצות ולא דם דיש להקל בהפסד מרובה או לעני או לכבוד שבת וזה כשהתרנגולים נושכים זה את זה ולא טיפת דם כנגד מקום הושט יש להורות כדין תליסת הנוצות ולא דם וכ"ש שדין זה נוהג כשנראה ריעותא כנגד מקום הסימנים כגון שנקרע העור ולא דם ונעשה עליו גלד שאין דאיכא לחוש לקוץ או דקירת חץ ושאר כלי ברזל וניקב הושט אבל אם אינו אלא נפוח סביב הסימנים לא חיישינן לנקובת הושט אלא תולין דמחמת חולי הוא ואפי' נצרר שם דם לית לן בה: כתב הרב בהגהת ש"ע הא דניקב א' משני עורות של ושט כשר היינו דוקא בניכר שהנקב בא מחמת חולי אבל אם יש לחוש שניקב ע"י קוץ אפי' לא ניקב רק הפנימי טריפה דחיישינן שמא ניקב גם החיצון ושט אין לו בדיקה מבחוץ עכ"ל וכס דברי הרא"ש גבי ישב לו קוץ בושט שכך נ"ל לפי דעת רש"י וכ"כ התוספות והר"ן ושאר מחברים אלא שמדבריהם משמע דבניקב החיצון אפילו יש לחוש שניקב על ידי קוץ כשר דלא חיישינן שמא ניקב גם הפנימי דכיון שהפנימי הוא לבן יש לו בדיקה בין לענין נקב בין לענין דריסה וזה הפך מ"ש בהגה"ה זו ואפי' לא ניקב רק הפנימי טריפה וכו' דמשמע וה"ה אם לא ניקב רק החיצון דטריפה. ונראה לייש' שלמד כך ממ"ש א"ו ה"ה כלל נ"א סי' כ"ד שכתב בניקב החיצון על ידי קוץ טריפה ממה נפשך מהיכא אתי הקוץ דאי מגד פנים א"כ כבר ניקבו שני העורות ועלה קרום על המכה בפנים ואינו ניכר ואם בא דרך חוץ חיישינן שמא כבר ניקבו הדקין או הכרס וכו' ושוב חזר ונכנס בושט מבחוץ ולא תלינן לומר שנכנסה דרך הגרגרת כשלא נראה בה ריעותא דרוב בליעות דרך הושט ולפעד"נ דחששא רחוקה היא דהקוץ ניקב הכרס וכו' ולא דמי למחט שנמצא בחלל הגוף דחיישינן להא דהתם כך היא מהלכה מלמעלה למטה אבל כאן ודאי מסתברא דהקוץ נכנס מבחוץ ולא נקב רק עור החיצון לבדו שהרי בפנים לא נראה ריעותא מיהו למאי שקבענו הלכה דאין אנו בקיאין לבדוק אף מבפנים א"כ אין חילוק דאפי' היכא שניכר מבחוץ שהי' ניקב ע"י קוץ כמי חיישינן שמא ניקב גם הפנימי וטרפה מספק: אמר עולא וכו' רפא"ט דף מ"ג ואמרינן בגמרא ולעולא מ"ש מספק דרוסה קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה פי' ולהכי אין חוששין לשמא הבריאה וכתב הרא"ש דרב אלפס פסק דלא כעולא דכיון דקי"ל חוששין לספק דרוסה חוששין נמי לשמא הבריאה וכתב רבי'

שזו

דרכי משה

(ב) ולעיל סימן כ"ג כתבתי דאין אנו בקיאין בבדיקה זו: (ג) וכבר כתבתי לעיל דאין אנו סומכים על דעתינו ולכך נקטינן לחומרא ודבר זה יתבאר עוד לקמן סי' נ"ז ונתבאר לעיל סי' כ"ג

פרישה

קרום הפנימי לבן טופח דם ניכרת בו ע"כ עכ"ה): (יא) עוף הבא לפנינו כו' בגמרא איתא דמעשה היה בעוף ורבי' נקט עוף ה"ה לבהמה אלא שהביא פירש"י שכתב חוששין לספק נקובה לבדוק במקום הנקב ובבהמה לא שייך דין זה דאין לושט בדיקה מבחוץ ובפנים א"א לבדקה מנקב דדילמא במקום נקב שחט ועד"ר: (יב) שאין חוששין לספק דרוסה לבדוק כל החלל כן צ"ל (ועיין בחכמת שלמה שהאריך בזה ע"ש עכ"ה) וכ"כ ב"י. ומ"ש אבל חוששין לספק נקובה וכאן דבעוף מיירי יש תקנה בבדיקה אפי' לרש"י והיינו שיבדוק הגרגרת מבחוץ וישחוט ואח"כ יהפוך הושט ויבדקנו מבפנים שהוא עור לבן: (יג) וריב"א פי' שא"צ בדיקה כלל וצ"ל לדעת ריב"א דתלינן דם זה שבא מחמת העור שנקרע והא דאמרינן לקמן ריש סי' נ"ו דאם נמצא מחט או קוץ בחלל חיישינן שמא ניקב יתבאר שם דלא דמי דשם ריעותא דקוץ לפנינו ואנן מטריפין בין בעוף בין בבהמה (דצוארו מלוכלך מדם דקיישינן לנקובת הושט וא"א בקיאין הג"א פא"ט עכ"ה) רמ"א: (יד) אמר עולא ישב לה קוץ בושט פרש"י כגון שאכלה קוצים ונתחב לתוך הושט בפנים

דרישה

לעיל סוף דין שהייה בסימן כ"ג שחט העוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב הושט חוזר ושוחט הקנה במקום אחר כו' אף על גב דלפי דעת הרא"ש גם בבהמה יש לה תקנה שיבדוק הושט מבחוץ וגם מ"ש שישחוט במקום אחר אפשר שבזה המקום היה יכול לשחוט ולבדוק תחלה הושט מבחוץ וצ"ל דרבינו כתב שם לדעת הרמב"ם (וכ"כ ב"י שם בהדיא שאותו דין דברי הרמב"ם הוא והזכירו רבינו לפני אותו דין) שקאי בשיטת רש"י דושט אין לו בדיקה מבחוץ לענין נקב ובעיקר הדין סמך שיתבאר כאן ולכן סתם לעיל וכתב דבעוף יש לו תקנה ולא כתב דבבהמה אין לה תקנה משום דלדעת הרא"ש אף בבהמה יש לה תקנה ע"י שיבדוק הסימנים מבחוץ. גם אפשר לומר דעלה טובה קמשמע לן דלא יצטרך לקלקל העור דאם רוצה לבדוק מבחוץ צריך לקרוע העור לאורך הסימנים. ועמ"ש בגליון תירוץ יותר נכון דשם מיירי אם נמצא נקב בעור החיצון דושט דבעוף יש לו בדיקה בפנים דאם אינו ניקב גם השני כשר משא"כ בבהמה דחיישינן דבמקום ששחט היה נקוב גם בעור השני אף ששוחטים במקום אחר הא קי"ל דבנקבו שניהן אפי' זה שלא כנגד זה טריפה כמו שכתב רבי' בסימן זה וכאן איירי כשבא לבדוק אם ניקב החיצון וק"ל. ויש מחלקין כשהנקב במקום ידוע כו' אדל לענין דרוסה אין נראה לחלק כלל דא"א לצמצם כ"כ לומר שלא דרס אלא במקום אחד ידוע בושט דדילמא ברגל שני או בציפורן דרס גם כן למטה או למעלה מ"ו אבל אין לייסב ולומר דבדרוסה אף שיש מקום ידוע יש לחוש שהאדם נכל משם גם למקום אחר למקום שהבהמה נטרפת שמה דז"א דהא מוכח לקמן סימן נ"ז וכ"כ ב"י שם ומהרי"ן סביב בהדיא דבודאי דרוסה במקום ידוע א"צ לבדוק אלא אותו מקום והא דכתב רש"י והביאו ב"י בסמוך דצריך לבדוק כל החלל התם מיירי שבא העוף לפנינו מלוכלך בדם ולא ידעינן בהיזה מקום הוכה ואלו היה חיישינן לספק דרוסה היה צריך לבדוק כל החלל דחיישינן שמא נדרסה נגד החלל ע"ל סימן נ"ו בב"י בד"ה בהמה שנדרסה גם שם בדרישה האהכתי ע"ש: [ה] בב"י בד"ה עוף הבא לפנינו כו' עד וכתב בהג"א ר"פ א"ט דאין אנו בקיאין בבדיקת הושט כו' עד וצ"ל דהיינו לדעת בה"ג אבל לדעת רש"י שיתבאר בסימן נ"ז האידנא נמי אית ליה בדיקה עכ"ל ויש מקשים הא ס"ל לרש"י דלית ליה לושט בדיקה לא לענין דרוסה ולא לענין נקב וכמש"ר בשמו ולק"מ דהב"י לא כ"כ אלא אמ"ש בהג"א דאנו אין

בקיאין

הבריא [ז] ורוב הפוסקים פסקו דלא כותיה אלא חוששין שמא הבריא ופירש רש"י הבריא ניקב מלשון וברא אתהן בחרבותיהן [ח] (טו) וצריך בדיקה למ"ד ושט יש לו בדיקה אצל נקב [ט] ויש מפרשים הבריא מלשון בריא שמא ניקב ונתרפא והוה ליה קרום שעלה מחמת מכה בושט ואינו קרום וכ"כ הרמב"ם (טז) הרי זו ספק נבילה דשמא ניקב הושט ועלה קרום במקום הנקב ואינו נראה ודוקא שנמצא הקוץ תחוב בושט אבל אם נמצא לארכו או לרוחבו ואינו תחוב כשרה (יז) כתב הרשב"א בד"א שיש קורט דם בושט (יח) או סביב הקוץ אבל לא נמצא עליו קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה וכשרה (יט) ומקצת המורים אסרו בין כך ובין כך ולזה דעתי נוטה ע"כ (כ) והראב"ן פסק כעולא דאין חוששין אפי' בקוץ התחוב ובכל ענין כשר [י] ולזה הסכים אדני אבי הרא"ש ז"ל (כא) ואפי' לדבריו אם

אע"ג דפסקו דחוששין אם עוף הוא יש לו תקנה שקורע העור שלמעלה ושוחט הקנה לבדו והופך הושט ובודק אם נמצא בו קורט דם וי"מ דבבהמה נמי סגי בבדיקה שיכול לבודקו מבחוץ כיון שהספק במקום ידוע ויש מפרשים דדוקא בעוף די בבדיקה אבל בבהמה שאין יכול לבודקו מבחוץ אין לו בדיקה וטריפה וכ"נ עיקר שכאן אין הספק במקום ידוע שמא הקוץ נקוב למעלה והאוכלים והמשקים הורידוהו למטה והנה לך דשמא הנקב אינו במקום שהקוץ עתה עומד שם עכ"ל: **וכתב** הר"ן כתב רש"י דעולא בשאין לו קורט דם קאמר ובכי הא הוא דשרינן הילכך לדידן דלא קי"ל כעולא אפי' בשאין בו קורט דם אסור וכן דעת הרשב"א והביא ראיה לדבר ואע"ג דבמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לא אסרינן עד דאיכא קורט דם ושט שאני שמתוך שאוכלים ומשקים שוטפים שם תדיר הם העבירו את הדם אבל בבית הכוסות דאוכלים ומשקים מינח נייחי התם אם איתא דמחיים הוה קורט דם הוה משתכחת ביה אבל בתוס' כתבו דכי חיישי' בישב דוקא כגון שנמצא בו קורט דם דומיא דמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות ולא נהירא עכ"ל: **ומ"ש** רבי' ודוקא שנמצא הקוץ תחוב בושט אבל אם נמצא לארכו או לרחבו ואינו תחוב כשירה שם אהא דעולא יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר נמצאת איתמר אבל ישב חיישינן אמר להו רב כהנא לא תליתו ליה ישב איתמר אבל נמצאת לא איצטריך ליה לעולא דכולהו עיזי ברייתא קולי אכלן: **ומ"ש** רבינו בשם הרשב"א בד"א שיש קורט דם בושט או סביב הקוץ וכו' ומקצת המורים אסרו בין כך ובין כך ולזה דעתי נוטה אריסא דמילתא קאי דאמר דלית הלכתא כעולא אלא דישב לה קוץ בושט חוששין לה והאי קאמר הרשב"א בד"א דחוששין לה בשיש שם קורט דם וכו' וכבר נתבאר שזהו דעת התוס' ושדעת מקצת המורים הוא דעת רש"י ושהר"ן ג"כ הסכים לסברא זו: **ומ"ש** רבינו והראב"ן פסק כעולא וכו' ולזה הסכים א"א ז"ל שם כתב הרא"ש ז"ל וראב"ן זקני פסק כעולא והביא ראיה ממחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד א' כשירה ולא חיישינן שמא הבריא והא דחיישינן לספק דרוסה משום שיש רגלים לדבר וגם שכיח ותלמודא דקאמר דקסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה משום שיש רגלים לדבר וגם שכיח ותלמודא דקאמר דקסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה לא חש להאריך ולחלק כמו שחלקתי אבל לענין פסק הלכה יש לנו לחלק דלא תיקשה לן ממחט שנמצא בבית הכוסות ואפשר שהרי"ף היה מחלק משום דעובי בית הכוסות הוא עב לא חיישינן שמא הבריא ומסתברא כדברי ה"ר אליעזר דמשום עובי כל דהו אין לחלק עכ"ל. וכתוב בהגה"ה דבסה"ת נמי פסק כעולא ושכן משמע מהתוס': **ומ"ש** רבינו ואפילו לדבריו אם יש עליו קורט דם בחוץ בודאי טריפה וכו'. היינו לדברי התוס' שחלקו על רש"י וכתבו דאין לחוש אם יש קורט דם מבפנים אם אין מבחוץ אבל רש"י כתב דכי מכשר עולא דוקא באין קורט דם מבפנים אבל יש עליו קורט דם אפילו מבפנים מודה עולא דפסול: **ולענין** הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרשב"א מסכימים לומר דלית הלכתא כעולא הכי נקיטינן (ז):

שזו היא דעת רוב פוסקים הרי"ף והרמב"ם וסמ"ג וסמ"ק והרשב"א ותוס' שאכן כולם פסקו דלא כעולא וכן הוא בתוס' שלנו זולתי ראב"ן וסה"ת וכך הסכים הרא"ש דהלכה כעולא וראיה ממחט שנמצא בעובי ב"ה דמצד אחד כשירה ולא חיישינן שמא הבריא ולא דמי לדרוסה ותלמודא לא חש לחלק וכו' ע"כ:

ומ"ש ופירש"י הבריא נקב וכו' נראה דנ"מ בין הפירושים דאם פירש הבריא ניקב א"כ אף למאן דפסק חוששין שמא ניקב מתכשר בבדיקה למאן דס"ל דנקב יש לו בדיקה אף מבחוץ ואף לפירש"י דאין לו בדיקה מבחוץ ואף כישב לו קוץ דהנקב במקום ידוע נמי אין לו בדיקה מבחוץ אפי' הכי היכא דישב לו קוץ מבחוץ קודם שחיטה אם הוא עוף קורע העור ולוקח הקנה ושוחטו לבדו ואח"כ הופכו לושט ובודקו מבפנים ואם אינו מוצא נקב כשר אבל לי"מ דהבריא מלשון בריא ונתרפא אם כן למאן דפסק חוששין לא מתכשר בשום בדיקה בין ישב לו מבפנים בין ישב לו מבחוץ. מיהו למאן דפסק כעולא ליכא נפקותא בין הפירושים דכיון דאין חוששין אף בדיקה א"צ כי היכי דלא צ"ל בדיקה למאן דאמר אין חוששין לספק דרוסה וכך מבואר מדברי הרא"ש דמפרש דפריך ומ"ש מספק דרוסה דמצרכינן בדיקה והכא קאמר עולא אין חוששין ואפילו בדיקה א"צ ומשני קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה וא"צ בדיקה אף ספק דרוסה ועוד דמדמי ליה למחט שנמצא בעובי ב"ה מצד אחד דכשרה בלא בדיקה ואיכא לתמוה בדברי ה"ר ירוחם שכתב דלי"מ שמא ניקב ועלה בו קרום אף מי שפסק כעולא אין חוששין וסגי בבדיקה דאלמא דבדיקה מיהא צריך והא ליתא וצ"ע: **ומ"ש** וכ"כ הרב רבינו משה בר מיימוני ה"ז ספק נבלה בפ"ג מה"ש כבר כתבתי בתחלת סימן זה דנקובת הושט אם נשחטה ה"ז נבילה וכאן מיירי בנשחטה אלא דכספק אם ניקב הילכך הוי ספק נבילה: **ומ"ש** ודוקא שנמצא הקוץ תחוב בושט כו' ג"ז מדברי הרב רבינו משה בר מיי' והוא מימרא דרב כהנא לשם וכתב הסמ"ק דוקא שאינה תחובה כלל אבל אם נתחב בתוכו אפי' במקצת טריפה: והראב"ן פסק כעולא וכו' פי' ובכל ענין אפי' נמצא קורט דם סביב הקוץ כי היכי דאמרינן במחט שנמצא בעובי ב"ה מצד אחד דכשר אפי' איכא קורט דם מבפנים כדלקמן בסוף סימן מ"ח: **ומ"ש** ואפילו לדבריו וכו' טעמו דהכי אמרינן גבי מחט שנמצא בעובי ב"ה וכדלקמן בס"ס מ"ח ומיהו בנמצא לארכו של וושט או לרחבו ואינו תחוב כלל משמע דכשירה אפי' איכא קורט דם מבחוץ אבל בהג"מ פ"ג בשם ר"י כתב דבדאיכא קורט דם בחוץ ודאי ניקב החיצון ואפשר דר"י נמשך לדעתו דאין הלכה כעולא וחוששין לשמא הבריא כשתחוב בו ואיכא קורט דם מבפנים לפ"ז באינו תחוב ואיכא קורט דם מבחוץ נמי חוששין אבל להראב"ן דמיקל ומכשיר בתחוב בו היכא דאיכא קורט דם מבפנים הכי נמי דמכשיר באינו תחוב בו ואיכא קורט דם מבחוץ ולא מטרפינן לה אלא בדאיכא תרתי לריעותא תחוב בו וקורט דם מבחוץ ואין להקשות הלא אין קורט דם ניכר בושט מבחוץ כיון שהוא אדום דאע"פ שאין סומכין להכשיר בבדיקת חוץ אם לא נמצא שם קורט דם מ"מ אם נמצא שם קורט דם ונראה ניכר שאין זה אדמומית של עור הושט בע"כ דטריפה הוא דקורט דם מעיד עליה בנקב. ואיכא למידק אפירש"י שכתב ז"ל ישב לו קוץ כגון שאכלו קוץ ונתחב לתוך הושט ואינו נראה נקובתו מבחוץ וקורט דם אין בה בפנים עכ"ל דאמאי לא פי' דמיירי כמי שישב לו מבחוץ דאין לפרש דאפי' בפנים דאיכא למימר מבחוץ אתאי ונקב אין חוששין אבל שכן מבחוץ דאין חוששין לשון רש"י שכתב כגון שאכלה וכו' משמע ודאי דוקא בכה"ג ונראה דפירש כן משום דאסיקנא ישב איתמר אבל נמצאת לא איצטריך ליה לעולא דכולהו חיוי ברייתא קולי אכלן אלמא דמיירי בישב לו קוץ מבפנים והתם הוא דאין חוששין דלא הו"ל ריעותא כיון דדרך אכילה ישב לו הקוץ ולא נתחב בכח אבל מבחוץ שנתחב בכח מודה עולא דחוששין. מיהו קשה אמאי שפירש"י קורט דם אין בה בפנים דמשמע דאם יש בה קורט דם בפנים מודה עולא דחוששין וכ"כ המרדכי בשמו קשה מנ"ל לרש"י שלא לפרש דאפי' אית בה קורט דם מבפנים אין חוששין וכמו שכתבו התוספות ועוד דמ"ש ממחט שנמצא בעובי ב"ה דלאי משום דאינו עב כעובי ב"ה חוששין טפי א"כ אפי' כי ליכא קורט דם נמי ליחוש שמא הבריא כיון דאינו עב. ולפע"ד דרש"י נמי ס"ל דמדינא לעולא אין חוששין אפילו אית בה קורט דם בפנים דאינו מעלה ולא מוריד כיון דלית בה קורט דם מבחוץ דאין חוששין שמא הבריא אלא לפי דלעולא דקאמר אין חוששין שמא הבריא אלמא דבהבריא דהיינו דניקב מעבר לעבר טריפה ולהס ודאי טריפה אפי' ליכא קורט דם כלל דלא תלינן לקולא דלאחר שחיטה ניקב כמו גבי המסס ובית הכוסות דשאני וסט דתלינן דאוכלין ומשקין שטפוהו לדם בפנים שהרי ניקב לפניך משני לדדין ולכך פי' רש"י דהא דקאמר עולא אין חוששין שמא הבריא מיירי באין בה קורט דם מבפנים לאורויי דבהבריא טריפה אפי' אין בה קורט דם כלל ועוד דהסוגיא דקאמר אבל נמצאת לא איצטריך ליה לעולא מוכחת דעולא מיירי בדלית בה קורט דם בפנים דאי אית בה קורט דם אפילו נמצאת איצטריכא ליה וכן כתב הרשב"א והר"ן ולפעד"נ דאף התוס' לא באו לחלוק אפרש"י אלא שבאו לפרש דאע"ג דרש"י פי' כך לפי משמעות הסוגיא דמיירי באין בה קורט דם בפנים מכל מקום נראה דמדינא אין לחוש אפי' אם יש מבפנים אם אין קורט דם מבחוץ וגם רש"י מודה בכך ודלא כהמרדכי והר"ן דכתבו מחלוקת בין רש"י ותוספות בדבר זה כנ"ל. ועי"ל דרש"י מפרש דוקא דאין בו קורט דם בפנים אבל אית בה קורט דם בפנים מודה עולא דחוששין שמא הבריא וכמו שהביאו המרדכי והרשב"א והר"ן מפירושו ומה שקשה מאי שנא מבית הכוסות יש לחלק דדוקא ב"ה דמינח נייחא לא חיישינן בדאיכא טיפת דם מבפנים דילמא מחיים נקבה מב' לדדים והמחט חזרה לאחור דלמה תחזור לאחור אדרבה האוכלין ומשקין דוחקין המחט לחוץ אבל וסט שאני דנמלא ופשטא פירש מתוך שמותחת צוארה אילך ואילך בכל שעה חזרה המחט לאחור חיישינן דמחיים נקבה שני הלדדין וחזרה לאחור אבל בדליכא טיפת דם אפילו בפנים דאיכא למימר דלא ניקבה מחיים אלא לאחר שחיטה ניקב הוה ליה ס"ס ואמרינן אפי' אם תמצא לומר דניקבה מחיים אפי' הכי לא ניקבה לחוץ. והשתא לפרש"י אף להראב"ן דפסק כעולא אי איכא קורט דם מבפנים נמי טריפה אבל רבינו נמשך אחר דעת התוס' והרא"ש שמדמין קוץ שישב לו בושט למחט שנמצא בעובי ב"ה דאם לא נמצא קורט דם בחוץ אף על פי שנמצא בפנים כשרה מיהו בניקב מעבר לעבר ודאי דטרפה אליבא דכ"ע אפילו כי ליכא קורט דם אף מבפנים דלא דמי לב"ה דתלינן דלאחר שחיטה עבר המחט וניקב דהתם ה"ט

דרכי משה

ב"ג : (ד) ודע דבעירנו התקינו לבדוק בושט שמלעיטין וממרין אותן לעשות מהן שומן ותקנה טובה היא כי הטריפות שביהא והמנהג להכשיר בישב לו קוץ בושט אם לא ניקבו שניהם וגם

דרישה

בקיאין בבדיקת הושט ור"ל אף שמן הדין יש בדיקה לושט בנקב או בדרוסה מ"מ אין אנו בקיאין ע"ז כתב דלקמן סימן נ"ו יתבאר דלרש"י אין חילוק בין לדידן לזמניהם ורש"י קאי שם גם אנפולה ושבורה ור"ל כל מה שהיה לו בדיקה בזמניהם יש לו בדיקה גם בזמנינו וק"ל:
[ז] ורוב הפוסקים פסקו דלא כותיה שם בפרק א"ט הקשו התוס' מ"ש הא מבא ואב ונטל בני מעים דתלינן לקולא ולא אמרינן שמא במקום נקב ניקב והוכיחו שם דליכא לחלק ולומר שספק זה נולד מחיים ותירצו דנקב לא שכיח אבל נקיבת הקוץ שכיח:
[ח] וצריך בדיקה למ"ד ושט יש לו בדיקה אבל נקב יש לדקדק הלא זה קאי אליבא דרש"י שהוא מפרש הבריא ניקב ואם כן מאי כתב רבינו למ"ד ושט יש לו בדיקה הא רש"י סובר דאף לענין נקב אין לו בדיקה מבחוץ והו"ל למינקט רבותא דאפי' בדיקה אין מועלת וגם לומר שרבינו כתב אפי' למ"ד כו' ולומר מאי נ"מ בין פי' הבריא ניקב לפי' שהבריא מל' בריאה דלמ"ד אין לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב ליכא נפקותא אלא למ"ד יש לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב איכא נפקותא דאי מפרש הבריא ניקב אפשר לבדוק שנקב מבחוץ ואי מפרש הבריא מלשון בריא א"א לבדוק והרי הוא ספק נבילה וכא דאמר וצריך בדיקה לבתר מלת חוששין לומר שחוששין ומצריכין בדיקה: [ט] וי"מ הבריא מל' בריא דחיישינן שמא ניקב ונתרפא כו' ואף על גב דמחט שנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה ולא חיישינן שמא הבריא היינו משום דעובי בית הכוסות הוא עב לא חיישינן שמא הבריא משא"כ בושט אבל ראב"ן והרא"ש שמתירין בסמוך ס"ל דאין לחלק בין עובי כל דהוא: [י] ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל אבל הרי"ף והרמב"ם

פרישה

בפנים ואין נראה נקיבתו מבחוץ: (טו) וצריך בדיקה למ"ד ושט יש לו בדיקה אבל למ"ד דאין בנקב בדיקה מבחוץ אע"כ הנקב במקום ידוע גם כאן אין לו בדיקה דשמא נקב למעלה ואוכלין ומשקין הורידוהו למטה ואין הנקב במקום ידוע רבי' ירוחם וע"ד ר': (טז) ה"ז ספק נבילה משום דאין הלכה כעולא דאמר אין חוששין: (יז) כתב הרשב"א בד"א שיש קורט דם כו' ומקצת המורים כו' ולזה דעתי נוטה אריסא דמילתא קאי דאמר דלית הילכתא כעולא אלא דישב לה קוץ בושט חוששין לה ואהא קאמר רשב"א בד"א דחוששין לה כשיש שם קורט דם כו' ב"י:

(יח) סביב הקוץ ר"ל אפילו בפנים ובסמוך כתב דאפילו לדברי ראב"ן דפסק כעולא דלא חיישינן שניקב אם ניקב כנגדו בחוץ טריפה. וע"ל סימן מ"ח בנמצא מחט בהמסס ויש עליו קורט דם: (יט) ומקצת המורים אסרו ואע"ג דמחט שנמצא בעובי בית הכוסות אינו אוסר עד דאיכא קורט דם. ושט שאני שמתוך שאוכלים ומשקים שוטפים שם תדיר הם העבירו את הדם ר"ן: (כ) והראב"ן פסק כעולא כו' ובכל ענין כשר נ"ל שה"ר אליעזר סובר פי' הבריא כפרש"י שמפרש נוקב ואמר דאין חוששין לניקב וכשרה אבל אין לפרש שהוא סובר פי' הבריא לשון בריא דא"כ קאמר להבריא לא חיישינן אבל לניקב חיישינן וצריך בדיקה לנקב ומאי קאמר סתמא אין חוששין וכשרה דמשמע אפילו בדיקה א"צ ועוד דא"כ לא יהיה נ"מ בין פסקת דראב"ן לפסקא דרוב הפוסקים לפי פירש"י דפי' הבריא ל' נקב אלא ודאי הוא מפרש דברי עולא כרש"י ופסק כעולא:

(כא) ואפילו לדבריו אם יש עליו קורט דם מבחוץ עי' מבחוץ לושט לצד הצואר כן כתב התוס' להדיא אע"ג דהושט אדום מבחוץ הלא כתב האשר"י דרוב פעמים ניכר דם האדם אף בחוץ:

(ה) אם יש עליו קורט דם בחוץ בודאי טריפה דודאי ניקב כולו כתב ר"ת נפרד הושט מהקנה ונתדלדלו זה מזה ברוב שיעור ארכו טריפה בעוף מחובר הזפק בושט שלאחר שכלה הושט מתחיל הזפק והוא בכים תלוי למטה ואם ניקב כשר וגגו דינו כושט ליאסר בנקב כל שהוא ואיזהו גגו כל שנמתח עמו פי' ממקום שמתחיל לשפע כלפי הושט ונעשה על הזפק ככסוי על פי הקדרה (כב) ר' אומר אפי' ניטל כולו כשר וכתב בעה"ט דקי"ל כרבי (כג) [יב] אבל כתוב בתשובת הגאונים מדקאמר. גגו של זפק נידון כושט ש"מ לא קי"ל כרבי דאמר אפילו ניטל (כד) דהא איכא מקום דאפילו בניקב לבד טריפה עד כאן: גרגרת

כתב ר"ת נפרד הושט מהקנה וכו' טריפה טעמו מפני שהוא מפרש הא דאמרינן בפרק א"ט סימנים שנדלדלו ברובן טריפה היינו שנפרדו הסימנים זה מזה וכן כתב שם הר"ן בשמו וכבר כתבתי בסימן כ"ד שלדעת הרא"ש גם הרי"ף מפרש כן: **בעוף** מחובר הזפק בושט וכו' ואם ניקב כשר משנה שם (נו.) אלו כשרות בעוף וכו' ניקב הזפק רבי אומר אפילו ניטל וכתב הר"ן פירושו דלאו ניטל לגמרי קאמר שא"כ המאכל יורד לחלל הגוף ואין לו תקנה אלא משום דת"ק תני ניקב קאמר איהו אפילו ניטל מיהו בעינן שישתייר בו כדי שיוכל המאכל לעבור מהושט לקרקבן דרך הזפק (ו) ואמרינן בגמרא (שם) הורה רבי סימון ורבי צדוק בטרפחת כרבי בזפק איבעיא להו הורו בטרפחת לאיסורא וכרבי בזפק להיתירא או דילמא בטרפחת כרבי בזפק ויש חלופי גירסאות בבעיא זו ולדברי כולהם עולה דהלכה כרבי וזהו טעמו של בעל העיטור. והרי"ף הביא המשנה כצורתה משמע דס"ל דהלכה כת"ק וכ"נ שהוא דעת הרא"ש שהוא גורס בבעיא דמספקא לן אי הורו בזפק להיתירא כר' וכיון דמספקא לן הדרינן לכללין דהלכה כת"ק וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מה"ש וכ"פ הרשב"א בת"ה וכתב שהראיה שכתובה בתשובת הגאונים דלא קי"ל כר' מדקאמר גגו של זפק נידון כושט אינה נכונה בעיניו דדילמא רבי דוקא בשניטל למטה מן הגג והגג קיים ול"נ דטעמן של גאונים דכיון דאיכא מקום דאפילו ניקב טריפה סברא רחוקה היא לומר דבמקום אחר כשרה אפי' ניטל. וכתב עוד הרשב"א מ"מ מדבריהם של גאונים אנו למדים דלית הלכתא כרבי וגם המרדכי ורבינו ירוחם והרוקח והכלבו פסקו כת"ק: **ומ"ש** רבינו וגגו דינו כושט ליאסר בנקב כל שהו ואיזהו גגו כל שנמתח עמו שם בגמרא: ומ"ש פירוש ממקום שמתחיל לשפע כלפי הושט וכו' זה לשון הרשב"א בת"ה איזהו גג הזפק מקום שנמתח עם הושט ויראה שהוא מתחיל לשפע כלפי הושט ונעשה על הזפק ככיסוי על הקדירה וכ"נ מדברי רש"י שפירש כל שנמתח עמו ממקום שהוא נמשך לצד הושט להיות מיצר והולך וכ"נ מדברי הפוסקים והמרדכי פירש בשם ריב"א דהיינו כשמושך ביד אחת הושט ובידו השנייה את המעי היוצא לצד הקרקבן כל שנמתח מן הזפק עמו של הושט וכן הדקים נידונים כושט וכמעים ליטרף במשהו

ה"ט דלאי איתא דמהיים עבר קורט דם הוה משתכח ביה אבל בושט אימא אוכלין ומשקין שטפוהו לדם והעבירוהו ולענין הלכה פסק ב"י כדברי כולם להחמיר באיסורא דאורייתא דהיינו דחוששין שמא הבריא דלא כעולא וכהך פירושא דמפרש שמא ניקב מעבר לעבר וחזר ונתרפא שעלה עליו קרום ולפיכך לא מהני ליה בדיקה וטרפה אפילו כי ליכא קורט דם אפילו מבפנים כפרש"י וההולכים בשיטתו אבל הרב בהגהת ש"ע כתב וז"ל ויש מכשירין אם אין קורט מבחוץ דלא חיישינן שמא הבריא וכן נוהגים להקל בעירנו באותן אווזות שמלעיטין לעשות אותן שומן שיש תקנה בעיר לבדוק אחר נקיבת הוושט משום דשכיח יותר מסרכות הריאה ונהגו להקל כשיש לו קוץ בוושט אם אינו נקוב מב' לצדדין או שאין קורט דם מבחוץ ויש לדקדק בזה הרבה כי הוא איסור דאורייתא ויותר היה טוב שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא מלבדוק ולהקל במקום דאיכא ריעותא עכ"ל ותחלה איכא להקשות מדידיה אדידיה דכאן כתב ונהגו להקל כשיש לו קוץ בוושט אם אינו נקוב מב' לצדדין וכו' וקודם לזה כתב דאין אנו בקיאין לבדוק בנקב כל שהוא שע"י קוץ ולכן אם יש לחוש שניקב ע"י קוץ טריפה אפילו לא ניקב רק עור אחד החיצון או פנימי. ויש ליישב דמ"ש תחלה הוא לפי דעת רוב פוסקים דחוששין שמא הבריא וכאן כתב לפי מנהג עירו שנהגו להקל כהרמב"ן והרא"ש דאין חוששין לשמא הבריא וא"צ בדיקה כלל דלפי זה אם אינו ניקב לפנינו משני לצדדין וגם אין בו טיפת דם מבחוץ מכשירינן לה בלא בדיקה ואין ספק דמ"ש ונהגו להקל וכו' אם אינו נקוב מב' לצדדין או שאין קורט דם מבחוץ ט"ס הוא וצ"ל אם אינו נקוב מב' לצדדין וגם אין קורט דם מבחוץ דתרתי בעינן כדי להקל וכך ראיתי שכתב בספר דרכי משה שלו עוד נראה לומר והוא העיקר דאף למאן דפסק כעולא להקל כשיש לו קוץ הכי דלא להוסיף עלה דדוקא כשיש לו קוץ דאיכא למימר אי איתא דניקב מעבר לעבר היה ניכר הילכך אין חוששין וכדאמרינן גבי המסס וב"ה בלא ישב לו קוץ אלא מצא נקב בפנים ויש לחוש שניקב ע"י קוץ תלינן דאי הוה הקוץ תחוב לפנינו היה ניקב לחוץ וחילוק זה כתב הרא"ש גופיה גבי הא דעולא והשתא ההג"ה שכתב בתחילה לאיסור אתי שפיר אף למאן דפסק כעולא ומכשיר כשיש לו קוץ דכאן מדבר בדלא ישב לו קוץ ומשום הכי נקטינן לאיסור ואע"ג דהרא"ש פוסק כרמב"ן וס"ל דנקב יש לו בדיקה אפילו מבחוץ וכ"ש בפנים מ"מ שאר גדולים דפוסקים כעולא לא ס"ל בהא כהרא"ש אלא ס"ל כהגהת אשיר"י בשם א"ו דאין אנו בקיאין בבדיקה והכי נהוג ולפיכך אף על פי שנהגו להקל כשיש לו קוץ כיון דאין חוששין וא"צ בדיקה מ"מ כשמולאין נקב בלא קוץ יש לחוש שמא ניקב מעבר לעבר וצריך בדיקה וכיון דאין לו בדיקה בדורות הללו אסורה אבל עוד קשיא לי טובא במ"ש הרב שנהגו להקל בעירו באותן אווזות שמלעיטין דשכיח בהו נקובת קוץ יותר מסרכת הריאה וכאשר הוא האמת דצריך לבדוק בוושט אם יש שם ריעותא דנקובת הקוץ וכתב שנהגו להקל כהרמב"ן אם אינו נקוב מב' לצדדין וגם אין קורט דם מבחוץ וקשה א"כ היאך כתב אח"כ ויותר היה טוב שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא וכו' דכיון דשכיחא הך ריעותא יותר מסרכות הריאה א"כ אין לסמוך ארובא ואסורה לאכול בלא בדיקה כי היכי דבהמה אסורה לאכול אם לא בדקו הריאה ולא סמכינן ארובא וכדעת בה"ג ורא"ה ור"י הלוי ואם באנו להקל כהרמב"ן להכשיר כשיש לו קוץ ולהקל גם כן לסמוך ארובא שלא להצריך בדיקה כגדולים שנחלקו על הרמב"ן היכא דלא בדקו הריאה וכדלקמן בתחלת סי' ל"ט הו"ל תרי קולי דקא סתרן אהדדי ועוד נראה לפע"ד דאף הרמב"ן ודעימיה דפסקו כעולא אינו אלא כשיש לו קוץ בוושט דרך אכילתה דלא נתחב בכח וכדמוכח מפי' רש"י אבל הני אווזות דמלעיטין אותן בשבולת שועל או בקיטנית כגון היר"ז קודם שהסירו הקליפה וטטרק"א דנוקב ונתחב בוושט בפנים בכח פשיטא דאפי' לעולא חוששין שמא הבריא ולא מהני ליה בדיקה לדידן דלא בקיאין בבדיקה ותו דאף מדברי הרב נראה דלא ישר בעיניו המנהג להקל בזה שהרי כתב ויש לדקדק בזה הרבה כי הוא איסור דאורייתא ע"כ נראה דאין להקל כלל ואף בקראקא נהגו עכשיו לפסוק דחוששין שמא הבריא כשיש לו שבולת שועל וכיוצא בו מה שנוקב דטרפה וכל שכן לאותן שמלעיטין האווזות בלחם שעורים יבש בתנור ועגולות כעכה דשכיח הוא שער הפנימי של וושט נתקלקל ונעשה בו כמין הטטין ע"י שדוחקין הלחמין העגולים היבשים זה אחר זה ונוקב דאיכא למימר אילו היו הלחמין הללו תחובים לפנינו בוושט היה ניכר שניקב משני לצדדין כי היכי דאמרי' בניכר שהנקב בא ע"י קוץ ולא ישב לו קוץ בפנינו דאפי' לעולא חוששין שמא הבריא וטרפה כדפי' והמורה כדייסר הוליה לבטל הלעטה זו מקרב בני ישראל ולהחרים על זה שלא ילעטו האווזות ולא יבאו להקל באיסור דאורייתא תע"ב כי רבים מקילין עצמן ולא יבואו להראות הריעותא לפני המורה. ונכשלים באיסור תורה וחללים רבים יפילו הבורה:

כתב ר"ה נפרד הושט מהקנה וכו' כ"כ התוס' בפא"ט (ד' מ"ד) אהא דאמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טרפה דר"ה מפרש שנפרד הוושט מהקנה וכו' וכן כתבו הסמ"ג והר"ן וכך פי' הרא"ש דברי הרי"ף וע"ל בסי' כ"ה בהלכות עיקור: **בעוף** מחובר הזפק וכו' משנה פא"ט (דף נ"ו) ואלו כשרות ניקב הזפק רבי אומר אפילו ניטל ובגמרא איבעיא לן בטרפחת ובזפק ונחלקו בגירסא דהך איבעיא דלגירסת רש"י וכן לגירסת הרא"ש והתוס' איבעיא לן אם הלכה כר' בזפק אם לאו ולא איפשיטא והדרינן לכללין דהלכה כת"ק וכן נראה מדברי הרי"ף שהביא המשנה כצורתה אלמא דליתא לדרבי וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מה"ש וכ"כ הסמ"ג והסמ"ק וה"ר ירוחם והכלבו והרוקח וכך הסכים הרשב"א ז"ל וכ"כ או"ה ושכן כתב הא"ז וכ"כ המרדכי דניטל הזפק טרפה מדנשאר בתיקו והכי קי"ל עכ"ל אבל הר"ן ז"ל כתב גירסא אחרת דבזפק לא קא מיבעיא לן דודאי הורו בה להיתירא כרבי ונראה שזהו דעת בעל העיטור:

ואיזהו גגו כל שנמתח עמו וכו' זהו לשון הרשב"א בת"ה ובגמרא אריב"ל גגו של זפק נידון כוושט היכא א"ר ביבי בר אביי כל שנמתח עמו ומשמע מפי' רש"י דה"ק ממקום שהוא נמשך בלא משיכת היד אלא הולך ומתקצר מן הזפק לצד הוושט זהו גגו והקשה במרדכי דא"כ הוה ליה למימר הנמתח מעמו דהא הזפק קאי מה שנמתח מן הזפק והולך ומיצר ולכן פירש ריב"א דאמתיחת הוושט קאי כלומר כשמושך הושט בידו האחד ובידו השני את המעיים היוצא לצד הקרקבן כל מה שימתח מן הזפק עמו של הוושט וכן לדקין נידונין כוושט וכמעי ליטרף במשהו וכו' וכתב בספר א"ז שזה הפי' קיבל אביו מראבי"ה שקיבל מרבי יואל אביו שקיבל מריב"ס שקיבל מריב"א וכתב ראבי"ה באביאסף ולהאי פירושא הוי חומרא טפי עד כאן לשונו מיהו ברמב"ם ובסמ"ג התיישב הקושיא שהקשו על פרש"י שכתבו וז"ל ואיזהו גגו של זפק זה שימתח עם הוושט כשיאריך העוף צוארו וכו' עכ"ל דלפ"ז לא יהא פי' כל שנמתח מעצמו מן הזפק בלחוד אלא אף במה שיהא נמתח עם הוושט כשיאריך העוף צוארו דאז נמתח יותר וכל מה שנמתח עם הוושט הוי גגו של זפק וכן נראה מדברי הרי"ף גם מהרש"ל השיג על פי' ריב"א ואמר דבטלה קבלתו נגד כל אלו הגאונים הרי"ף והרמב"ם ורש"י ורבינו ומכל מקום מי שנזהר בשאר חומרות ראוי שיחמיר על עצמו אבל חלילה שיטריף להחריס עכ"ד: **ומ"ש** אבל כתוב בתשובת הגאונים וכו' כתב הרשב"א שראייתם אינה נכונה בעיניו דדילמא רבי דוקא בשניטל למטה מן הגג והגג קיים עכ"ל וכתב ב"י ולי נראה דטעמן של גאונים דכיון דאיכא מקום דאפילו ניקב טרפה סברא רחוקה היא לומר דבמקום אחר כשרה אפילו ניטל עכ"ל

דרכי משה

וגם אין קורט דם מבחוץ וסומכים אדברי הפוסקים בעולא וצריך להתיישב ולדקדק בדבר הרבה כי הוא איסור דאורייתא וע"ל סי' מ"ח בדין נמצא קורט דם מבחוץ: (ח) וכ"ה בהגה"מ פ"ג ח"ש ומשמע שם דאף אם הקוץ מונח לארכו אם יש קורט דם מבחוץ טריפה: (ו) וא"כ למ"ד דטריפה בניטל אפי' כה"ג טריפה ובב"י פסק דיש להטריף בניטל דכן הסכימו הפוסקים. וכתב בסוף ש"ד אם ניקב המעי היוצא מן הזפק אל הקרקבן טריפה. כתב הרא"ש בתשובה כלל כ' סי' ט' אם נמצא ב' וושטים או ב' גרגרות טריפה דכל יתר בניטל דמי ופי' אף אותו שדרכו בכך וא"כ הוי כמו שאין לו ושט או קנה וטריפה עכ"ל:

ואין

פרישה

בחוץ אלא להחמיר הצריכו בדיקת פנים ואם ניכר דם מבחוץ בע"כ טריפה מ"ו: (כב) רבי אומר אפי' ניטל כו' פי' הזפק ולא ניטל לגמרי קאמר שא"כ המאכל יורד לחלל הגוף ואין לו תקנה אלא משום דת"ק תני ניקב תנא איהו אפילו ניטל מיהו בעינן שישתייר בו כדי שיוכל המאכל לעבור מהושט לקרקבן דרך הזפק ר"ן ולי נראה דמ"ה קאמר אפילו ניטל כולו כשר היינו מצד עצמו אין בו טריפות אפילו ניטל כולו אלא מצד שאר הגוף שיצטרך לעבור המזון דרך שם (ודומה לזה כתב ב"י בסימן מ"א גבי אצל הכבד שנקבה טריפה ובסימן נ"ט כתב ריאה שנסרכה למקום שאין הנקב פוסל כגון לטרפשא כו' ע"ש שכ"כ בשם הג"ה) ואמר לחכמים שהם סוברים הידוע שניקב כשר דאין זה חידוש דמצד הזפק עצמו אפילו ניטל כולו כשר ומ"ה א"צ להשתייר ממנו אלא מעט משום קיום הגוף שיעבור המאכל דרך שם לקרקבן: (כג) אבל כתוב בתשובת הגאונים מדקאמר גגו של זפק כו' פי' בגמרא קאמרי הכי והביאה הב"י: (כד) דהא איכא מקום דאפי' בניקב לבד טריפה כתב ב"י וז"ל ונראה דטעמם של גאונים דכיון דאיכא מקום דאפילו ניקב טריפה סברא רחוקה לומר דבמקום אחר כשר אפילו ניטל ועד"ר. ולעד"נ דר"ל שכל שנוטלים כל הזפק מגגה א"א שלא [illegible]

דרישה

הרמב"ם והרשב"א הסכימו דאין הלכה כעולא והכי נקטינן ב"י: [יב] אבל כתב בתשובת הגאונים מדקאמר כו' ש"מ דלא קי"ל כרבי כו' דהא איכא מקום דאפי' ניקב לבד טריפה עיין פרישה וב"י כתב ע"ז והרשב"א בת"ה כתב שהראיה שכתובה בתשובת הגאונים דלא קי"ל כרבי מדקאמר [illegible]

עכ"ל יש להקשות מדאשכחן בטחול דטרפה בדניקב בסומכיה וכשרה בניטל וי"ל דשאני טחול כשניטל כולו לא כאיב לה וכניקב כאיב לה אבל זפק דאף בניטל כאיב לה ואפילו לא ניטל אלא מקצתו כ"ש בניטל כולו בהא ודאי אמרינן כיון דטרפה בניקב כ"ש בניטל דכאיב לה טפי ויש ראיה לזה מבשר החופה את רוב הכרס ע"ל בסימן מ"ח אבל אין לפרש דראייתם כיון דבע"כ לאו בניטל למטה מן הגג והגג קיים קאמר דא"כ המאכל יורד לחלל הגוף ואין לו תקנה אלא בשניטל למעלה בסמוך לגג והו"ל כאילו ניקב הגג דבין הגג ובין הזפק אינו כלום אפילו כחוט השערה הא ודאי לאו ראיה היא דאיכא למימר דרבי איירי בניטל מן הצדדין בענין שאין המאכל יורד לחלל הגוף וג"כ לא נגע כלל בגג הלכך צריך לפרש ראיית הגאונים כמו שפי' ב"י וכדאמרן. כתוב בסוף ס"ד דאותו בשר שלמעלה מן הקרקבן עומד בספק אם הוא מן הזפק או מן הקרקבן ומהרש"ל כתב בא"ו שלו דדינו כקרקבן ע"ש וכן פסק הרב בהגהת ש"ע: כתב ה"ר ירוחם די"מ שם ניטל הוושט טרפה דכל אבר שאם ניקב טריפה ה"ה אם ניטל חוץ מן הטחול עכ"ל. והם דברי התוספות רפא"ט וכ"כ הר"ן לשם דכל הנקובים דקאמר התם דטריפה כ"ש ניטל ומטעם זה נמי מטרפים לה כשיש לו ג' וושטים או ג' קנים דכל יתר כנטול דמי וכן פסק הרא"ש בתשובה כלל עשרים סימן תשיעי:

במשהו והיינו מה שכנגדו למעלה אבל מה שתולה למטה אינו נמתח עמו והוא כעין כיס שיש לו שנים שפותח וסוגר בהם שהעליון נמתח ולא התחתון ולהאי פירושא הוי חומרא טפי עכ"ל: **ולענין** הלכה נראה שפירוש זה דריב"א דברי יחיד הוא ולא קי"ל כוותיה:

לד (א) [א] גרגרת

לד (א) [א] **גרגרת** שנפסק רוב חללה במקום הראוי לישחט טריפה אבל אם לא נפסק רוב חללה (ב) אף על פי שהוא רוב הקיפה [ב] אם תצרף עמו עובי העור כשרה ואם ניקבה אפילו יש בה הסרון כל זמן שאין בנקב כאיסר כשרה ואם הסרה כאיסר טריפה ואם נסדקה לארכה [ג] ויש בה חסרון מצטרף לבאיסר ואם ניקב סביב הקיפה נקבים דקים זה אצל זה כנקבי הנפה

לד גרגרת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לישחט טריפה אבל אם לא נפסק רוב חללה וכו' כשירה ר"פ א"ט בבהמה (מג.) נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת ובגמ' (מד:) תנא פסוקת הגרגרת ברובא וכמה רובא רב אמר רוב עוביה ואמרי לה רוב חללה ופרש"י שדופן הקנה עב מלמעלה ולצד הצואר אינו אלא קרום דק וסתמא כשנפסק הקנה מלמעלה למטה הוא נפסק ולמאן דאמר רוב עובי מהני עובי התנוך לאשלומי לרובא אע"פ שיש במיעוט התחתון חצי חלל או רובו ולמ"ד רוב חלל: אינה טריפה עד שיפסק רוב החלל ועובי התנוך אינו משלים לרוב ע"כ וכך הם דברי רבינו ואמרינן בגמרא ההוא פסוקת הגרגרת דאתא לקמיה דרב ובעא למבדקה ברוב עוביה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי למדתנו רבינו ברוב חללה שדרה לקמיה דרבה בב"ח בדקה ברוב חללה ואכשרה. וכ"פ הפוסקים דברוב חללה משערינן:

ומ"ש רבינו במקום הראוי לישחט היינו לאפוקי שלא במקום שחיטה לצד מטה דשם נקובתו במשהו וכמו שיתבאר אבל שלא במקום שחיטה לצד מעלה שיעור פסיקתו ברוב כמו במקום שחיטה:

ומ"ש ואם ניקב אפילו יש בה חסרון כל זמן שאין בנקב כאיסר כשרה ואם חסרה כאיסר טרפה משנה בפרק א"ט (נד.) אלו כשרות בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה עד כמה תחסר רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי:

ומ"ש אם נסדקה לארכה ויש בה חסרון מצטרף לכאיסר בריש פרק א"ט (מה. ושם כל דברי הטור עד ואם מולא הגרגרת וכו') אמר רבה בב"ח אמר ריב"ל ניטלה הימנה רצועה מצטרפת לכאיסר ופרש"י ניטלה הימנו רצועה. לארכה דאיכא חסרון מצטרפת לכאיסר אי כד מעגלת ליה הויא איסר טריפה וכתב הרשב"א בחדושיו כתב בעל העיטור ואנן דלא מתחזי לן שיעורא אזלינן לחומרא ונראה דמ"מ אם אין שיעור הקדירה יותר מחצי רוחב עיגול פי הקנה כשרה וכדאמרי' גבי עוף מקפלו ומניחו ע"פ קנה אם חופה רוב קנה טריפה ואם לאו כשרה אלמא אפילו בעוף דחיותו מועט אזלינן לרוב פי קנה כ"ש בבהמה דחיותה גדול וצ"ע (א) עכ"ל: **ומ"ש** רבינו ואם ניקב סביב הקיפה נקבים דקים וכו' שם אמר רב יהודה אמר רב ניקב גרגרת כנפה מצטרפת לרובא ופרש"י כנפה סביב להקיפה נקבים כנפה מצטרפים הנקבים לרובא א"ר חלבו אמר רב חמא בר גוריא א"ר נקבים שיש בהם חסרון מצטרפים לכאיסר ושאין בהם חסרון מצטרפים לרובא ופי' רש"י מצטרפים לרובא. דהוו כפסיקה בעלמא דלא מיחסרה וניקבה כנפה נמי בדליכא חסרון:

ומ"ש

לד גרגרת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לשחיטה טריפה משנה רפא"ט נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת ואע"ג דבפ' השוחט (דף לב) אסיקנא דפסוקת הגרגרת נבלה היא ולא טריפה וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מה"ש היינו דוקא בנשחטה שאז עיקר איסורו משום טריפה וכדכתבו התוס' לשם ורבינו איירי כאן בקודם שחיטה דהויא טריפה ולאסור חלבה וביצתה אי נמי לבשר הפורש ממנה בעודה חיה דלוקה משום טריפה ועיין בריש סימן ל"ג מה שכתבתי בזה:

ומ"ש רוב חללה שם (דף מ"ד) פליגי בה אמוראי וקאמר דרבה בב"ח עבד עובדא בדקה ברוב חללה ואכשרה וזבין מיניה בישרא וכו'. ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והרשב"א והר"ר ירוחם דהכי הילכתא ודלא כדמשמע מדברי סה"ת והסמ"ג שכתבו פסוקת הגרגרת נחלקו האמוראים אם צריך רוב חללה או די ברוב עביה עם חללה דנראה שדעתם לומר דכיון דלא איפסיקא בהדיא דבעינן רוב חללה וחזינן נמי דרב גופיה דאמר ברוב חללה לענין מעשה לא אמר בה לא איסור ולא היתר הלכך ספיקא הוי ואזלינן לחומרא באיסורא דאורייתא להטריף ברוב עוביה כך נראה מדבריהם ולא קי"ל כוותייהו אלא כרוב פוסקים דלא מיטרפא פסוקת הגרגרת אלא בדנפסקה ברוב חללה:

ומ"ש במקום הראוי לישחט כתב ב"י היינו לאפוקי שלא במקום שחיטה לצד מטה דשם נקובתו במשהו אבל שלא במקום שחיטה לצד מעלה שיעור פסיקתו ברוב כמו במקום שחיטה עכ"ל והכי משמע ודאי מדסתמו בברייתא ואמרי פסוקת הגרגרת ברובא דמשמע דכל מה שנקרא גרגרת פסוקתה ברובא והכי משמע בפ"ק בפלוגתא דהגרים שליש וכו' דלא אשתמיט להכשיר בהגרים שני שליסים ואח"כ שחט הכשר שזיעה במקום הראוי לשחוט והיינו משום דלא עדיף מפסוקת הגרגרת דטריפה וכ"כ רש"י בהדיא רפא"ט (דף מ"ד) בהא דקאמר לא תניתו וז"ל מידי דהוה אגרגרת דבין במקום שחיטה בין שלא במקום שחיטה שוה שיעוריה והכי משמע בתוס' לשם בד"ה כשמואל דאמר ע"ש סוף (דף מ"ג) וכ"כ הר"ן לשם והא דמכשר התם באקפל אקפולי אפילו נעקר רובו כשנשאר המיעוט במקום אחד שאני התם שנקלף הסימן ממקום חבורו בלבד ולא נתקלקל גוף הסימן ותדע שהרי אף בוושט דנקובתו במשהו אף בתורבץ הוושט מכשרינן לה באקפל אקפולי אלא בע"כ ה"ט כיון דלא נתקלקל גוף הסימן אבל בדהגיע קלקול בגוף הסימן מטרפינן לה בוושט בנקובת משהו ובגרגרת ברובא בין במקום שחיטה בין שלא במקום שחיטה לצד מעלה ועיין במ"ש בסמוך אבל נסדקה לארכה:

ומ"ש אבל אם לא נפסק רוב חללה אעפ"י שהוא רוב היקיפה וכו' איכא למידק דבדין הגרמה כתב רבינו ודוקא ששחט רוב חלל הקנה אבל ברוב הטבעת לא סגי וכו' ולא נקט התם רוב היקיפה כי הכא והכא לא נקט רוב הטבעת כי התם ויש לומר דבהגרמה קא מכשר ר"י ברבי יהודה ברוב הטבעת כדאיתא פ"ק (דף י"ח) ואנן לא קי"ל כוותיה בשאר טבעות הלכך נקט גבי הגרמה דברוב הטבעת לא סגי כר"י בר יהודה אבל הכא גבי פסוקת הגרגרת דלא הזכירו רוב הטבעת אלא רוב עוביה ורוב חללה וקי"ל לא מיטרפינן אלא ברוב חללה ולא ברוב עוביה דהיינו רוב הקיפה מבחוץ אם תצרף עמו עובי התנוך נקט נמי בהך לישנא דאיתמר בגמרא אבל מדברי הר"ר ירוחם מבואר דמפרש דרוב עביה דפא"ט היינו רוב הטבעת דפ"ק דחולין וה"פ רוב עובי הטבעת בלא צירוף הבשר שמחבר ומשלים חסרון היקף הטבעת ואינו נראה אלא כפרש"י דרוב עוביה אינו רוב הטבעת אלא הוא רוב הקנה דהיינו אף עם הבשר המחבר הטבעת אלא שמצרפין עם כל זה עובי התנוך ומבחוץ הוי רוב אבל בפנים לא הוי רוב החלל וכן פי' הרשב"א והר"ן והוא ודאי עיקר:

ואם ניקבה וכו' שיעורא דאיסר ביש בו חסרון מפורש במשנה פא"ט (דף נ"ד) וכתב רבינו דאינה כשרה אלא כשאין בה כאיסר אבל אם חסרה כאיסר פירוש כאיסר מצמצם טריפה וה"א לשם בסוף הדף אמר רב נחמן כאיסר כיתר מכאיסר והכי מוכח בדין נפחתה כמו דלת דבסמוך:

ומ"ש ואם נסדקה לארכה וכו' שם מימרא דרבה בב"ח ריש (דף מ"ה) ופירש"י מצטרפת לכאיסר אי כד מעגלת לה הויא איסר טריפה:

ומ"ש ואם ניקבה סביב היקיפה וכו' שם מימרא דרבי חלבו בשם רב ומימרא דר"י ב"ל דניקבה כנפה דהיינו סביב סביב להיקיפה נקבים דקים זה אצל זה ושיעור סמיכתם כנקבי הנפה וכו' ומשמע מדברי הרא"ש דביש בהם חסרון אף בבהמה דחיותה מרובה מצטרף השלם לכאיסר כשהן מקורבין כנקבי הנפה וא"ל בעוף דחיותו מועט דכשיש בהם חסרון דשיעוריה במקפלו וכו' ובאם חופה וכו' דפשיטא דמצטרף השלם וכו' אבל אם אין חסרון אין השלם מצטרף אלא הנקבים עצמן מצטרפין לרובא בין בבהמה בין בעוף ומבואר מדברי הרא"ש שמפרש כך על פי פירוש רש"י וכך הם דברי רבינו שלא כתב צירוף השלם אלא ביש בהם חסרון בבהמה בכאיסר ובעוף במקפלו אבל באין בהם חסרון דשיעורו ברובא כתב בסתם דמשמע הנקבים עצמן שיעורם ברובא בלא צירוף השלם והכי משמע מדברי ה"ר ירוחם ע"ש אכן מפרש"י לא משמע הכי אלא משמע דבבהמה אף ביש בהן חסרון אין השלם מצטרף לשיעורא דכאיסר דלא אמרו דהשלם מצטרף

דרכי משה

לד (א) ואין זה נכון דהא שיעור איסר הוא פחות משיעור רוב הקנה דהא נקבים שיש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהן חסרון מצטרפין לרובא וא"כ אפי' בפחות מרובא טריפה דשמא הוא כאיסר ואין ראי' מעוף לבהמה דרוב קנה בעוף הוא פחות מכאיסר ובבהמה יותר מכאיסר וע"כ למי שאינו בקי יטריף בבהמה אא"כ יודע שהוא פחות מרובו של קנה עוף

דרישה

מדקאמר גגו של זפק נידון כוושט אינה נכונה בעיני דדילמא ר' דוקא כשניטל למטה מן הגג והגג קיים עכ"ד. וקשה לפי מה שהבין הוא דעתם שפירשו דברי ר' שאמר ניטל כשר בגגו של זפק א"כ לפ"ז גם דברי חכמים שאמרו ניקב כשר מיירי ג"כ בגגו של זפק דעלייהו קאי ולמה הוקשה להם על רבי בניטל ולא הוקשה להם ג"כ על חכמים בניקב. דלמה יהא ניקב מותר בגגו של זפק. וא"ל שרשב"א הבין דברי הגאונים דקא מפרשי דברי ר' אזפק בלא גג והוקשה להם דבניטל כל הזפק בקל יבא ליקב גגו שהוא דבוק בו וע"כ לא הוקשה להם על חכמים שהם הכשירו ניקב בזפק ולא בגגו דא"כ מאי הקשה להם רשב"א דלמא רבי כשניטל למטה מן הסגג הלא גם הם פירשו דברי רבי כך וצ"ע. וי"ל בדוחק דודאי הבינו דברי חכמים דאיירי בזפק לחוד אבל ר' דאמר אפי' ניטל כולו ל' זה משמע להו דר"ל "כולו עם גגו אפ"ה ס"ל דכשר דכן משמע ל' "כולו וגם מכח קושיא הנ"ל דהא א"א לחיות בנטילת כל הזפק ומ"ה הי' מבינים דר"ל כולו הזפק וגם גגו מכל אחד מקצתו או רובו וק"ל:

פרישה

ובגגו פסול בין בניטל בין בניקב:

סי' לד (א) **גרגרת** שנפסקה כו' במקום הראוי לישחט פי' לאפוקי במקום שאינה ראויה לישחט לצד מטה שם נקיבתו במשהו אבל לצד מעלה שלא במקום שחיטה שיעור פסיקתו ברוב כמו במקום שחיטה ועד"ר: (ב) אעפ"י שהוא רוב הקיפה פרש"י שדופן הקנה עב מלמעלה ולצד הצואר אינו אלא קרום דק ע"כ פרש"י נמצא שלפעמים הוה רוב הקיפה כגון

סי' לד [א] **גרגרת** שנפסקה כו' במקום הראוי לישחט כתבתי פירושו בפרישה אבל א"ל דנקט במקום הראוי לישחט לאפוקי גם לצד מעלה וס"ל שאין דינו ליפסל ברוב אלא אפילו לא נשאר אלא מיעוט כשר כדין עיקור ואף על פי שעיקור בסוף הסימן וכאן נפסק הסימן מ"מ דינן שוה שאף במיעוט הנשאר במקום אחד כשר ז"א דמסקינן פרק א"ט ד' מ"ד בין בוושט בין בגרגרת לצד מעלה בין שלא במקום שחיטה דינם שוה זה במשהו וזה ברוב וכן פרש"י שם ע"ש: [ב] אם תצרף עמו עובי העור כשירה ב"י הביא לשם פרש"י שכתב וסתמא כשנפסק הקנה מלמעלה למטה הוא נפסק ולמ"ד רוב עוביה מהני עובי התנוך (פי' דופן הקנה שהוא עב מלמעלה עכ"ה) לאשלומי לרובא אעפ"י שיש במיעוט התחתון חצי החלל או רובו ע"כ. וצ"ל שלא לצורך הביא ב"י לכאן מה שפירש רש"י וסתמא כשנפסק הקנה מלמעלה למטה הוא נפסק דרש"י הוכרח לפרש כן אפלוגתא דאמוראי משום דמתני' קתני סתמא גרגרת שנפסקה. גרגרת שנפסק ברובו. רב אמר רוב עוביה. ואמרי לה רוב חללה. וקשה לרב דאמר רוב עוביה הלא מתני' קתני סתמא דמשמע שצריך רוב עיביה וחללה לכן פרש"י וסתמא כשנפסק הגרגרת מלמעלה למטה הוא נפסק ממילא הא דקתני במתניתין סתמא ר"ל רוב עוביה וקאי אסתם גרגרת אבל רבינו שכתב הדין דבעינן רוב חללה א"צ לפרשו שסובר דסתם כשנפסק כו' אלא כתב הדין באם יודמן כן אף אם אינו על הרוב. וכל דינים אלו דוקא בידוע בודאי שנעשה באופן שלא נגע בוושט אבל אם אינו ידוע בודאי דינו כתבאר בסימן כ"ג ב"י ובא"ו כלל כ"א כתב וכל דיני דגרגרת פריקה או נקדרה או נסדקה וכדומה היינו דוקא כשנעשו מחמת חולי או שתפס הקנה בידו ועשה בו נקבים הללו באופן שיודע בודאי שלא נגע בוושט אבל אם נעשה ע"י מחט לא גרע מעוף שנאמרו מלוכלך בדם לדידן דס"ל דטריפה כמ"ש ר"י א"ו וכ"כ ב"י וכ"כ בש"ע: [ג] ויש בה חסרון מצטרף לכאיסר כתב הרשב"א בחידושיו כתב בעל העיטור ואנן דלא מתחזי לן שיעורא אזלינן לחומרא. ונראה דמ"מ אם אין שיעור הקדירה יותר מחצי רוחב עיגול פי הקנה כשרה כדאמרינן גבי עוף מקפלו ומניחו על פי קנה אם חופה רוב קנה טריפה ואם לאו כשירה אלמא אפילו בעוף דחיותו מועט אזלינן לרוב פי קנה כל שכן בבהמה דחיותה גדול וצ"ע עכ"ל. ובש"ע פסק ב"י ז"ל ויש מי שאומר שאין אנו בקיאין בשיעור כאיסר הלכך משערינן אותו ברוב רוחב חלל הקנה ע"כ. וכתב רמ"א וז"ל ולפי מה שיתבאר בסמוך דשיעור איסר הוא פחות מרוב א"כ מי שאינו בקי יבא להקל. ע"כ נראה דר"ל רוחב רוב חלל קנה של עוף דהוא פחות מכאיסר ומי שאינו בקי יטריף בכל ענין עכ"ל. ומ"ש ולפי מה שיתבאר בסמוך ר"ל דבסמוך כתוב ניקב סביב הקיפה נקבים דקים כנפה משערין ברוב אם אין בהן חסרון ואם יש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר וע"כ יש בהן חסרון המירי מאין בהן חסרון ואמר יש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר נמצא בשיעור

הנפה אם יש בהן חסרון מצטרפין לבאיסר (ג) שאם יש באיסר בנקבים עם השלם שביניהם טריפה ואם אין בהן חסרון שיעורן ברובא (ד) ובעוף שיש בו נקבים בנפה אין שיעורו כפי שיעור איסר לבהמה אלא הותך המקום המנוקב בנפה ומשימה על פי חלל הקנה אם יש באותה חתיכה לכסות רובו של חלל הקנה הנקוב ממנה עם השלם שבין הנקבים טרפה ואם לאו כשירה נפחתה כמו דלת שלא ניטל הפחת אלא תלוי ועומד וזקוף שם כדלת על פי הארובה (ה) אם הפחת גדול כדי שיכנס ויצא בו איסר טריפה (ו) וזהו יתר מבאיסר ואם לאו שאינו אלא כאיסר מצומצם כשירה כיון שהדלת

ומ"ש שאם יש כאיסר בנקבים עם השלם שביניהם טריפה וכו' כ"כ שם הרא"ש והר"ן והוא נלמד מדין העוף שיבא בסמוך וזה שלא כדברי סמ"ק שכתב גבי דין שמוטת הירך דכי אמרי' בניקבה כנפה נקבים שאין בהם חסרון מצטרפים לרובא היינו הנקבים עצמם ואין השלם שבין נקב לנקב נחשב בכלל הנקב (כ) : וכתב עוד הר"ן ומיהו כי אמרינן דמה שבין הנקבים הוי כאילו אינו דוקא בשהנקבים סמוכים כ"כ שאין בין נקב לנקב כמלא נקב אבל כל שיש ביניהם יותר מכשיעור הזה אין מה שביניהם מצטרף אלא הנקבים בלבד הוא שמצטרפים לכשיעור וכן משמע מפי' רש"י :

ומ"ש רבינו ובעוף שיש בו נקבים כנפה אין שיעורו כפי שיעור איסר לבהמה אלא חותך המקום כנפה וכו' שם בעופא מאי א"ר יצחק בר נחמני מקפלו ומניחו ע"פ קנה אם חופה רובו טריפה ואם לאו כשירה ופירש"י בעופא . נקבים דחסרון בעוף דליכא למימר בגרגרת דידיה כאיסר לכמה הוי שיעוריה : מקפלו . חותך למטה מהנקבים ובצידיהן עד שיוכלו לקבל הרצועה שהן בה כלפי פי קנה : אם חופה . בין הנקבים והשלם שבין נקב לנקב את רוב הקנה אע"ג דבנקבים גרידי ליכא רובא : טריפה . הואיל ויש בהם חסרון ושיעור סמיכת הנקבים זה לזה כנפה דהא אנפה קיימין עכ"ל . ופי' הרא"ש דבריו דכל היכא דמשערינן בבהמה ברובא ה"ה דבעופא משערינן ברובא וכן כל היכא דמשערינן בבהמה כאיסר לא איצטריך ליה למיבעי' בעופא מאי דפשיטא דמשערינן לפי קטנו אבל בניקבה כנפה דמשערינן השלם עם הנקבים לכאיסר כשהם מקורבים כנקבי הנפה שסופן ליחסר הוא דמיבעי' ליה בעוף דכי משערינן שיעור חסרון שלו כנגד איסר מבהמה גדולה קטן מאד שיעור חסרונו אי מחמרינן בשיעור קטן כזה לצרף השלם עם החסרון ומשני דלא אלא שיעור אחר נתנו חכמים מקפלו ומניחו ע"פ קנה עכ"ל וכתב רבי' ירוחם (נט"ו אות ה' ח"ג) דברים אלו עם הרחבת הביאור קצת ז"ל אם ניקב הקנה בעוף כנפה נקבים שיש בהם חסרון דבבהמה שיעורו כאיסר ואם תאמר כך בעוף לא תמצא בו איסר כי אין בכל קנה העוף כאיסר וא"ת הכל לפי גדלו וקטנו היה שיעור חסרונו קטן הרבה וא"ת שכשער האיסר לפי גדלו וקטנו ונחשוב בזה השלם שיש בין נקב לנקב עם חסרון הנקבים היה בזה חומרא גדולה אלא משערים בע"א חותך למטה מהנקבים ובצידיהן עד שיוכל לקפל הרצועה שהנקבים בה ומניחה ע"פ הקנה אם חופה בין הנקבים ובין השלם שבין נקב לנקב רוב חלל הקנה טריפה עכ"ל וכתב הרא"ש דמתוך דברי הרי"ף משמע דהא דקאמר בעופא מאי לא קאי אניקבה כנפה לחוד אלא אשיעור חסרון גרגרת מיבעיא ליה בעופא שאין הגרגרת שלו כאיסר מה שיעור חסרונו ומפרש דשיעור חסרונו כחפוית רוב פי הקנה שהרי כתב אותו בתר אם ניטלה ממנה רצועה מצטרפת לכאיסר והקשה עליו והסכים לפרש"י . וכך הם דברי רבינו אע"פ שהם סתומים קצת שהרי ממה שכתב גבי עוף שיש בו נקבים כנפה אין שיעורו כפי שיעור איסר לבהמה משמע דכל היכא דאיכא כנפה אם הוא בגוונא דמשערים בבהמה כאיסר משערים בעוף לפי גדלו וקטנו וכתב רבינו ירוחם יש מי שכתב שאם הוא עוף גס ויש בקנה כאיסר משערים בו כאיסר כמו בבהמה וי"מ דעוף דאין חיותו כ"כ כבהמה לא שיעורו בו כאיסר אפילו יש ברחבו כאיסר וראשון נראה עיקר עכ"ל . ודברי הרמב"ם בפ"ג מה"ש כדמשמע מדברי הרי"ף דהא דקאמר בעופא מאי לא קאי אניקבה כנפה לחוד אלא אשיעור חסרון גרגרת מיבעיא ליה בעופא שאין גרגרת שלו כאיסר מה שיעור חסרונו ומפרש דשיעור חסרונו כחפוית רוב פי הקנה :

נפחתה כמו דלת וכו' . שם נפחתה כדלת אמר רב נחמן כדי שיכנס איסר לרחבו ופירש רש"י לא ניטל הפחת אלא תלוי ועומד וכו' והרי"ף כתב ואם נפחתה הגרגרת כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חסרון אמר ר"נ אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו . ופי' הרא"ש דבריו דלפי שהנקב מפולש מב' עברי הגרגרת מטריף בשיעור קטן עד כאן . ומשמע מדברי הרי"ף דבעוף מיירי דהא שיעורא דאם חופה בעוף הוא דאתמר . וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שבפ"ג מה"ש כתב דין זה אחר מ"ש ובעוף כל שאילו מקפלו וכו' :

ומ"ש

מצטרף אלא בעוף והכי משמע במ"ש הרשב"א בת"ה . והר"ן ז"ל כתב דרך שלישי דאף באין בהם חסרון מצטרף השלם לרובו בין בעוף בין בבהמה ואין חילוק בין עוף לבהמה אלא ביש בהם חסרון דבעוף שיעורו במקפלו וכו' ובבהמה שיעורו בכאיסר ובכל השיעורים מצטרף השלם . ומדברי הר"פ בהגהת סמ"ק סי' ר"א ומביאו במרדכי פא"ט ואיכא חסרון בפנים ונדפס בהגהות מה שחסר בפנים מבואר לשם דתופס דרך רביעי והוא דאין חלוק בין יש בהם חסרון לאין בהם חסרון לענין צרוף השלם אלא החלוק הוא בין בהמה לעוף דבבהמ' לעולם אין מצטרף השלם אלא בעינן בכאיסר בנקבים עצמם כשיש בהם חסרון וכן באין בהם חסרון בעינן ברובו בנקבים עצמם אבל בעוף בין ביש בהם חסרון בין באין בהם חסרון שיעורו במקפלו וכו' כ"כ או"ה בשם סמ"ק ע"ש בשער כ"א . ומדברי הרמב"ם מבואר שהוא תופס דרך החמישי דלעולם אין השלם מצטרף אלא בעו' שיעורא בנקבים עצמן בין ביש בהם חסרון בין באין בהם חסרון בין בבהמה בין בעוף אלא דבאין בהם חסרון אין חלוק בין בהמה לעוף בשניהם מצטרפין הנקבים עצמן לשיעורא דרובא אבל ביש בהם חסרון בבהמה מצטרפין הנקבים לכאיסר אבל בעוף מצטרפין הנקבים עצמן לשיעורא דמקפלו וכו' ע"ש וכן נראה מדברי הרי"ף שלא כתב כלל שהשלם מצטרף עם הנקבים :

ומ"ש ובעוף שיש בו נקבים כנפה וכו' שם בעופא מאי א"ר יצחק בר נחמני מקפלו וכו' והסכים הרא"ש לפרש"י דמיבעיא ליה בנקבה כנפה ויש בהם חסרון דבאין בהם חסרון שיעורא ברובא כמו בבהמה ואם יש חסרון בנקב א' דבבהמה בכאיסר בעוף הכל לפי גדלו וקטנו אבל בנקבים הרבה שיש בהם חסרון וסמוכים כנקבי נפה וכו' וקאמר דמקפלו וכו' וה"ר ירוחם ביארו ומביאו ב"י אבל מדברי הרמב"ם מבואר דאף בנקב אחד שיש בו חסרון כמו רצועה קאמר דבעוף מקפלו ע"ש וכך הבין הרא"ש מדברי הרי"ף אלא שמה שכתב דהכי משמע ממ"ש בעופא מאי בתר אם נטלה רצועה אינה הוכחה שהרי כך הוא מסודר בגמרא ואע"ג דבינתים איתמר הא דבעא ר"י בר נחמני מריב"ל ניקבה כנפה מהו וכו' והשמיטו הרי"ף זהו לפי שלא היה צריך לכותבו שכבר כתב דברי רב שאמר כריב"ל מיהו איכא להוכיח ממקום אחר שכך הוא דעת הרי"ף מדכתב גבי נפחתה כמו דלת אין אומרים אם חופה וכו' ושיעורא דחופה בעוף איתמר אלמא דס"ל דכל היכא דאיכא חסרון בעוף דלא נפחתה כמו דלת משני עברי הגרגרת שעורו בחופה אף בנקב א' כרצועה ואם אין בהם חסרון ודאי שיעורו ברובא לדברי הכל והיינו כדברי הרמב"ם אלא שה"ר ירוחם כתב דלדברי הרי"ף אפי' בנקבים שאין בהם חסרון בין שהנקבים סמוכים כנקבי הנפה בין שהם רחוקים לעולם משערין בעוף בחופה רוב הקנה עכ"ל וטעמו מדכתב הרי"ף בעוף בסתם כלישנא דתלמודא דשיעורו באם חופה אלמא דבכל ענין שיעורו בחופה ולהכי כתב גבי נפחתה כמו דלת דאין שיעורו באם חופה וכו' דמשמע דבכל שאינו כמו דלת לעולם שיעורו באם חופה ואפי' באין בהן חסרון :

נפחתה כמו דלת וכו' שם נפחתה כמו דלת א"ר נחמן כדי שיכנס איסר לרחבו ופרש"י שלא ניטל הפחת וכו' ופי' רחבו לפרש"י לרחבו של איסר לאפוקי דרך עוביו וכמ"ש התוס' וכ"כ הרא"ש לפי פרש"י שזהו שיעור גדול מאיסר אבל לרב אלפס והרמב"ם הוי שיעור מועט מאיסר ולרחבה של גרגרת קאמר ופירושו כעובי דינר וכמ"ש רבינו לדעתם וכך פי' ה"ר ירוחם ולכאורה נראה דלהרי"ף והרמב"ם נפחתה כמו דלת איירי דוקא בעוף שהרי כתב דאם נפחתה אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו וכיון דהך דאם חופה בעוף איתמר א"כ הא דנפחתה נמי בעוף היא וקאמר דמיטרפא בעובי דינר וכ"כ ב"י וכתב עוד שכן נראה דעת הרמב"ם מדכתב דין זה דנפחתה כמו דלת אחר מה שכתב ובעוף כל שאילו מקפלו וכו' עכ"ל מיהו אפשר דהא דנפחתה להרי"ף מיירי נמי בבהמה אלא שבא לאשמועינן דלא נימא דוקא בבהמה אבל בעוף שיעורו באם חופה אלא אף בעוף אין אומרים אם חופה והכי משמע ממ"ש הרא"ש וה"ר ירוחם דלהרי"ף בנפחתה אין חלוק בין בהמה לעוף ומסתמא כך הוא דעת הרמב"ם ומ"ש דין נפחתה אחר מ"ש ובעוף כל שאילו מקפלו וכו' נמשך אחר התלמוד שכך הם מסודרים זה אחר זה וכך משמע מדברי רבינו שכתב דברי הרי"ף והרמב"ם בנפחתה נקב מפולש בסתם שמחמירין להטריף בשיעור מועט כעובי דינר ולא חילק בין עוף לבהמה מיהו לפרש"י והוא מ"ש רבינו תחלה שלא ניטל הפחת אלא תלוי ועומד וכו' לא מיירי אלא בבהמה דבעוף אפילו ניטל הפחת כיון דבכל קנה שלו אין בו כאיסר אין משערין בכאיסר אלא הכל לפי גדלו וקטנו כ"ש בלא ניטל הפחת דשיעורו ביתר מכאיסר דפשיטא דבעוף הכל לפי גדלו וקטנו ודלא כה"ר ירוחם שכתב לפי דרכו של רש"י דבנפחתה כמו דלת בעוף שיעורו באם חופה דלא משמע הכי בפרש"י אלא דוקא בניקבה כנפה הוא דשיעורו בעוף באם חופה אבל בנקב אחד שיש בו חסרון בעוף הכל לפי גדלו וקטנו וכך השיג עליו ב"י ולענין הלכה נקטינן להומרא באיסורא דאורייתא. כתב הר"ר ירוחם דנראה עיקר דבעוף הגס שיש ברחב קנה שלו כאיסר דינו כבהמה ודלא כיש חולקין ע"ש :

גרסינן בגמ' (דף נ"ד) אמר זעירי אתון דלא מתחמי לכון שיעורא שיעורי' בדינרא קורדינאה השיעור דלדידן דלא מתחמי לן אזלינן לחומרא וה"ר ירוחם כתב דאיסר דבר קטן והוי כפשיטא זוטרתי דמשתכח בידי פשיטי דפומבדיתא וכתב הר"ן בשם בעל הוא וב"י הביא דברי הרשב"א בחידושיו וז"ל כתב ב"ה ואכן דלא מתחזי לן שיעורא אזלינן לחומרא ונראה דמכל מקום אם אין שיעור הקדירה יותר מאלו רוחב עגול פי הקנה כשירה וכדאמרינן גבי עוף מקפלו ומניחו על פי הקנה אם חופה רוב קנה טריפה ואם לאו כשירה דאפי' בעוף דחיותו מועט אזלינן לרוב פי הקנה כל שכן בבהמה דחיותה גדול וצריך עיון עד כאן לשונו ופסק כך בשלחן ערוך וכתב ויש מי שאומר שאין אנו בקיאין בשיעור כאיסר הלכך משערין אותו ברוב רוחב חלל הקנה עד כאן לשונו וקשה דהלא ודאי דשיעורא דכאיסר בנקב שיש בו חסרון הוא מועט מרוב הקנה דמשערינן בנקבים שאין בהם חסרון ואם כן היאך כתב הרב להכשיר ביש בו חסרון בבהמה בשאינו חופה רוב הקנה דילמא בכאיסר הוא דאף על גב דבעוף רוב קנה שלו הוא פחות מכאיסר בבהמה הוא יותר מכאיסר ואין להביא ראייה מעוף לבהמה וכך הקשה הרב בהגהת שלחן ערוך וכתב על כן נראה דרלה לומר רוחב חלל קנה של עוף דהוא פחות מכאיסר ומי שאינו בקי יטריף בכל ענין עכ"ל ולפי עניות דעתי אין פירושו בדברי הרשב"א נכון דלשונו לא משמע הכי אלא ודאי רלה לומר דמשערינן ברוחב רוב חלל הקנה של בהמה והקושיא יש ליישב ברווחא דהבדל גדול יש בין רוב חלל הקנה בהיקף ובין רוב חלל הקנה ברוחב והא ודאי דשיעור האיסר הוא פחות מרוב היקף של חלל הקנה אבל הוא יותר מאלו רוחב חלל הקנה דרך משל רוחב הקנה הוא טפח ובהקיפו שלשה טפחים כדאיתא פרק קמא דסוכה ופרק קמא דעירובין ואם כן רוב חלל הקנה בהיקף הוי יותר מטפח ומחצה והאיסר דרך משל רחבו שני שלישי טפח ובהקיפו שני טפחים ואם כן כל נקב בעוגל שיש בקדירה שלו כרוחב איסר אם תמתחהו לכאן ולכאן בעינן שיכנס העוגל לאורך או לרוחב העמידהו על טפח הרי לך שרוב היקפו של חלל הקנה שהוא יותר מטפח ומחצה הוא יותר מאיסר שאינו עומד על מיתוחו כי אם על טפח אבל במקפלו ומניחו למקום הנקבים על פי הקנה אם אינו חופה רוב רוחב חלל הקנה אינו אלא חצי טפח שהרי רוחב הקנה אינו אלא טפח ואם כן אין בנקבים אלו בכאיסר שרחבו שני שלישי טפח והוא אינו חופה אלא חצי טפח ומיהו נראה דלא אמר הרשב"א אלא בניקבה כנפה בבהמה שהרי הך דמקפלו בעוף אינו אלא בניקבה כנפה ועם השלם שביניהם

דרכי משה

עוף דאז בודאי הוה פחות מבאיסר: (כ) מרדכי פ' א"ט בהגהות דף תשמ"א ע"א כתב בדברי הסמ"ק: וכ"כ

פרישה

כגון שנפסק לד העובי ולא הוה רוב חללה: (ג) שאם יש כאיסר בנקבים עם השלם שביניהם ורבינו דוקא כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב והיינו כנפה אבל אם יש ביניהם יותר שלם אין מצטרף לכאיסר אלא הנקבים עצמן ר"ן ועמ"ש בסמ"ע והארכתי בביאור דברי הטור והש"ע והסכים על מ"ש מור"ם: (ד) ובעוף שיש בו נקבים כנפה כו' דוקא בנקבים כנפה דמשערין בנקב עם השלם בבהמה כאיסר ובעוף משערין אם חופה רוב הקנה כמבואר והוכך אבל אם יש חסרון במקום א' בלא צלימות בנקבים או בגרגרת דעוף משערין לפי ערך דבהמה ששיערו כאיסר משערינן בעוף לפי קטנו כ"כ הרא"ש ורבי' ירוחם וכן דעת רבינו ב"י: (ה) אם הפחת גדול כדי שיכנס ויצא בו איסר כו' ז"ל הגמרא אמר רב נחמן כדי שיכנס איסר לרחבו וכתבו התוס' פירוש לרחבו של איסר שיעיילוהו בה רחבו ויכנס לאפוקי דרך עביו: (ו) וזהו יותר מכאיסר לפי שבחסרון משערינן כאיסר וכאן שלא נחסר רק נפחת כדלת משערינן ליותר מכאיסר והרמב"ם

שהדלת סותם הנקב (ז) [ד] והרמב"ם כתב נפחתה נקב מפולש משני צדדים (ח) כדי שיכנס איסר לרחבה טריפה וכן כתב רב אלפס כיון שניקבה משני צדדים נטרף בשיעור קטן פירוש כעובי דינר נסדקה לארכה אע"פ שלא חסר ממנה כלום טריפה בד"א שלא נשאר ממנה כלום (ט) אבל נשאר ממנה כל שהוא למעלה ולמטה כשרה (י) והוא שישאר המשהו ממקום הראוי לשחיטה שממקום שאינו ראוי לשחיטה ואילך נידון כריאה ליאסר בנקיבת משהו ואם מוצא הגרגרת שנפסקה או הסרה ואינו יודע אם נעשה מהיים אם לאו (יא) פוסקה במקום אחר ורואה אם הם שוים כשרה ואם לאו טריפה (יב) [ה] אין מדמין אלא (ד) מחוליא לחוליא ומבר חוליא לבר חוליא [ו] אבל לא מחוליא לבר חוליא ולא מבר חוליא לחוליא (יג) ובר חוליא הוי מהציו של טבעת כלפי מטה ממקום שמתחילין להיות דקין ויש מפרשין חוליא היינו טבעת בר חוליא היינו עור שבין הטבעות וטוב להוש לדברי שניהם הקנה בסופו משנכנס תחת החזה מתפצל (יד) ומשם יפרד

שביניהם מקפלו וכו' כמו שפירש רש"י להדיא והסכים עמו הרשב"א כדפירש' לעיל אבל בקדירה לבדה בלא צירוף שלם אין להתיר בבהמה אף על פי שאין בקדירה שלו לחפות רוב רוחב פי הקנה שהרי אף בעוף לא מקילינן בכך ועיין שם בחידושי הרשב"א (דף כ"ד) בגמרא משמע כך להדיא כדפי' :

כתב בא"ה בשם סמ"ק דבנקב שיש בו חסרון דמשערין בכאיסר אין חילוק בין במקום הכשר שחיטה בין למעלה ממנו וככר כתבתי בתחילת סימן זה עיין שם פירש רש"י דהוא הדין בנקב שאין בו חסרון דשיעורו ברובו אף בלמעלה מהכשר שחיטה שוה שיעוריה :

נסדקה לארכה וכו' שם (דף מ"ה) נסדקה רב אמר אפילו לא נשתייר בה אלא חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה כשירה אמרוה קמיה דרבי יוחנן אמר מה חוליא ומה חוליא דקאמר רב אלא אימא אפילו לא נשתייר בה אלא משהו וכו'. אמרוה קמי' דר' יוחנן משמיה דרבי יוחנן הכי אמר להו ידעין חבראי בבלאי לפרושי כי האי טעמא כך גורס רש"י ופירש דקאמרי קמיה דרבי יוחנן משמיה דר' יוחנן דבמשהו סגי כדקאמר רבי יוחנן ולשבח קאמר ידעין חבראי וכו' ולפי גירסא זו הלכה דבמשהו סגי דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ועוד דרבי יוחנן נמי ס"ל הכי וכך פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרשב"א ורבינו והר"ר ירוחם והכל בו. אבל יש גורסים א"ד אמרוה קמיה דר' יוחנן משמי' דר' יוחנן הכי וכו'. ופי' גירסא זו דלישנא בתרא פליגא אלישנא קמא וקאמר דרבי יוחנן מעולם לא אמר דבמשהו סגי אלא אדרבה הך מילתא דרב דקאמר דבעינן חוליא אמרוה קמיה דרבי יוחנן משמיה דרבי יוחנן ושבחה רבי יוחנן ואמר ידעין וכו' דלפי גירסא זו הוי הילכתא דלא סגי במשהו אלא בעינן חוליא כלישנא בתרא דמחמיר בדאורייתא וכך פסקו בסה"ת ובסמ"ג כתבו עוד וכמה חוליא ג' טבעות וכך הסכים רש"י בפירושו דחוליא ג' טבעות אלא שכתב דלא גרסינן איכא דאמרי אבל בהגהת מיימוני בפ"ג הביאו דברי הסמ"ג וסה"ת לפסק הלכה וכן פסק הסמ"ק והביאו א"ו הארוך וב"י פסק כהרי"ף ודעימיה ואין נראה כלל להקל במקום שהדין משתנה לפי חלוף הגירסא ועוד דהאחרונים החמירו בדבר והכי נקטינן דלא כמו שכתב בש"ע : ומ"ש והוא שישאר המשהו וכו' כתב בית יוסף דשיור דלצד מעלה אפילו במקום שאינו ראוי לשחיטה מהני דהא במקום ההוא לא מפסיל אלא ברוב עד כאן לשונו אבל ברמב"ם ספ"ג כתב נסדקה לארכה אפילו לא נשתייר מן המקום הראוי בה לשחיטה אלא משהו למעלה ומשהו למטה כשר אלמא להדיא דאף למעלה צריך שישתייר במקום שחיטה וכן כתב בכל בו כלשון הרמב"ם וה"ט דכיון שהשיור גורם שעל ידו יתרפא שיהא הסדק הולך וסוגר צריך שיהא התקון מענין הקלקול במקום הראוי לשחיטה וכן קבלתי גם בש"ע חזר בו וכתב כלשון הרמב"ם : כתב בא"ה דכל הדינים הללו דוקא כשניכר שבא מחמת חולי אבל אם יש לחוש לקוץ טרפה וכמו שנתבאר בסימן הקודם דנהגינן כמו שכתב הא"ז דאנן אין בקיאין בבדיקה וכו' :

ואם מוצא הגרגרת שנפסקה או חסרה וכו' שם אביי ורבא דאמרי תרווייהו מקיפין בקנה ופירש רש"י אם נמצאת פסוקה לאחר זמן או קדורה כאיסר עד כאן לשונו וז"ש רבינו שנפסקה או חסרה כלומר חסרה וקדורה כאיסר ואסיקנא דמקיפין מחוליא לחוליא ומבר חוליא לבר חוליא ופי' רש"י חוליא. שלשה טבעות ומשום קדורה כאיסר נקט לה דטבעת אחת אין עוגל כאיסר וע"ל בסימן כ' דכל הנקובים אם יש במה לתלות תלינן וה"ה בפסוקה ושאר כל הטרפיות וכן כתב הרשב"א בחדושיו גבי פסוקה ומביאו ב"י :

הקנה בסופו וכו' שם מימרא דאמימר והסכמת רוב פוסקים הרי"ף והרמב"ם והתוספות והרא"ש בשם ר"ח והסה"ת והסמ"ג והרשב"א דהלכה כלישנא בתרא דאוסר אף בכבד והרמב"ם הוסיף עוד לאסור אף בניקבו המזרקים הס

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם נפחתה נקב מפולש אינו מכוון שלא כ"כ אלא ז"ל ניקבה נקב מפולש אלא מפני שזהו פירושו של נפחתה כתב רבינו נפחתה וכן מ"ש טריפה אינו מדוקדק שהרמב"ם לא כתב אלא נבילה ומשום דלדידן הא לא נפקא לן מידי בין נבילה לטריפה כתב רבינו טריפה ולא דק :

והרשב"א בת"ה כתב כפירש"י וכתב רבי' ירוחם שכן הסכימו הפוסקים וכתב עוד דנפחתה הקנה דמשערים כדי שיכנס איסר לרחבו היינו בבהמה אבל בעוף מקפלו ומניחו ע"פ קנה אם חופה רובו טריפה. ואיני יודע מנין לו זה שהרי הוא סובר כשיטת רש"י והרא"ש דלא בעי בעופא מאי אלא בניקבה כנפה נקבים שיש בהם חסרון אבל בשאר פיסולים אם בבהמה שיעורו ברוב גם בעוף שיעורו ברוב ואם בבהמה שיעורו כאיסר בעוף הכל לפי גדלו וקטנו ולא במקפלו ומניחו ע"פ הקנה : **נסדקה** לארכה אף ע"פ שלא חסר ממנה כלום טריפה בד"א שלא נשאר ממנה כלום וכו' שם נסדקה אמר רב אפי' לא נשתייר בה אלא חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה כשרה ורבי יוחנן אמר אפילו לא נשתייר בה אלא משהו למעלה ומשהו למטה כשרה וכתב רש"י דטעמא משום דכל מה שהצוואר נמשך הסדק סוגר והולך הילכך הדר חלים. ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דהלכה כר' יוחנן ודלא כסה"ת שפסק דבעינן שישתייר חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה :

ומ"ש רבינו והוא שישאר המשהו ממקום הראוי לשחיטה שממקום שאינו ראוי לשחיטה ואילך נידון כריאה וכו' שם יתיב ר"י ור"ל נפיק מילתא בינייהו וכולי ניקב הקנה למטה מן החזה נידון כריאה ופרש"י למטה מן החזה. במקום שאינו ראוי לשחיטה נידון כריאה בנקב משהו ודבר פשוט הוא שזה שכתב רבינו והוא שישאר המשהו ממקום הראוי לשחיטה וכו' אינו אלא לאפוקי מקום שאינו ראוי לשחיטה למטה אבל שיור לצד מעלה אפי' במקום שאינו ראוי לשחיטה מהני דהא במקום ההוא לא מיפסל אלא ברוב. וכל דינים הללו דניקבה כנפה וניטלה רצועה ונסדקה לארכה ונפחתה כדלת כולם כשנעשו מחמת חולי או כשתפס הקנה בידו ועשה בו נקבים הללו באופן שיודע ודאי שלא נגע בושט אבל אם אינו יודע אם נגע בושט אם לאו נתבאר דינו בסימן כ"ג (ג) :

ואם מוצא הגרגרת שנפסקה או חסרה ואינו יודע אם נעשה מחיים אם לאו וכו' שם (נ.) אביי ורבא דאמרי תרווייהו מקיפין בקנה ופירש"י מקיפין בקנה. אם נמצאת פסוקה לאחר זמן או קדורה כאיסר ואסיקנא דמקיפין מחוליא לחוליא ומבר חוליא לבר חוליא אבל לא מחוליא לבר חוליא ולא מבר חוליא לחוליא ופרש"י חוליא. ג' טבעות. וכ' הרא"ש כדאמרי' (מנחות לט.) גבי ציצית דקרי חוליא לשלש כריכות. ובר חוליא פירש"י הוא קליפות הקנה מן הלדדין ומתחתיה שרצועות הבשר מחברת ראשי הטבעות ואף התנוך הולך ודק מעביו ומאמצעיתו וללדדין לכאן ולכאן על פני כל הקנה וזהו הפירוש הראשון שכתב רבינו והרמב"ם מפרש בענין אחר שכתב בפ"ג מה"ש וז"ל אין מדמין אלא מחוליא גדולה לחוליא גדולה או מקטנה לקטנה. אבל לא מקטנה לגדולה שכל הקנה חוליות חוליות הוא ובין כל חוליא וחוליא חוליא אחת קטנה משתיהן ורכה וכתב הרשב"א בחידושיו הא דאמרינן מקיפין בקנה נראה שהוא במקום שא"א שנגע בו סכין בשעת שחיטה שאפילו מוהחין את הקנה לא מתרמי כנגד החך העור א"כ שיש היכר בדבר שלא נעשה בסכין אלא בחתך עץ או קנה שאל"כ הא תלינן בסכין דדילמא בב' וג' מקומות אשתחיט דכשירה בלא הקפה כלל. א"כ בנקדרה הקנה עכ"ל :

הקנה בסופו משנכנס תחת החזה מתפצל ומשם יפרד והיה לג' ראשים וכו' ופרש"י דשל לב וריאה נקובתן במשהו וכו' שם (מה.) מימרא דאמימר ואיכא תרי לישני בגמרא לל"ק דריאה כריאה בנקב משהו דכבדא ככבדא ועד שיטול כולה דליבא פליגי לרב במשהו ולשמואל ברובו. וללישנא בתרא דריאה ככבדא דכבדא כריאה דליבא פליגי. ופסק רש"י כל"ק דקס ליה רבי יוחנן כוותיה דאמר ניקב למטה מן החזה נידון כריאה והתוספות כתבו נראה דאזלינן בכולהו לחומרא מדלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וגם ר"י דאמר ניקב למטה מן החזה משמע דבין דריאה בין דכבדא נידון כריאה וכן ר"ח פסק לחומרא דשלשתן נקובתן במשהו בין דכבדא בין דליבא בין דריאה. וכ"פ הרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מה"ש ודעתו דקנה הכבד כולל גם לסימפוני הכבד והשיגו הראב"ד והרשב"א בחידושיו ובת"ה הקשה על דברי הרמב"ם והעלה בסוף דבריו ובלי ספק סמפון הכבד שניקב כשרה ואפילו ניקב לחבירו אין בזה בית מיחוש. וגם הריב"ש כתב בתשובה סי' קפ"ט שאין דינו של הרמב"ם בזה אמת שלא אמרו סימפונא דאינקיב לחבריה טריפה אלא בריאה ולא בכבד אלא אפילו ניטל כל הכבד ולא נשתייר בה אלא כזית כשירה ומה שאמרו בגמרא ג' קנים הוו וכו' ואיכא מ"ד התם דכבדא כריאה היינו קודם שיכנס בבשר הכבד דהוי בכלל ניקב הקנה למטה מן החזה אבל משנכנס בכבד לכ"ע הוי כבד וכבר השיגו הראב"ד עכ"ל. ודע דבגמרא בעי הי ניהו קנה הלב אמר רבה בר רב יצחק אמר רב חלב שע"ג דפנות ע"ג דפנות סלקא דעתך אלא אימא חלב שע"ג דפנות הריאה ופירש"י ע"ג דפנות. דיורד על הצלעות מן השדרה : ע"ג דפנות ס"ד. מאי חוותא תליא ביה : שעל גבי דופני ריאה. קנה שומן שיורד בין שתי ערוגות הריאה ודבוק בשדרה ומחובר לחלל הלב ובתר הכי אמרינן אמימר אמר ג' קני הוי

דרכי משה

(ג) וכ"כ באו"ה כלל כ"א : (ד) לעיל כתבתי בסימן כ"ג שאין אנו בקיאים בהקפה ולכן בכל ענין טריפה :

מצאתי

דרישה

משיעור איסור פחות מרוב וכמ"ש רמ"א על ב"י כן נ"ל לדעת הרשב"א הנ"ל ודבריו דהרשב"א קצת לא משמעין כן ודו"ק : [ד] והרמב"ם כתב כו' יש לדקדק דל' והרמב"ם כתב משמע שחולק אדלעיל ואין כאן שום פלוגתא שהרי הרמב"ם קאי בשיטת הרי"ף והוכיח ב"י שהרי"ף מיירי בעוף (עיין בסמ"ע) שהרי"ף הביא ל' הגמרא הכי אמר רב נחמן אין אומר חופה אלא בכדי שיכנס איסר לרחבה ומדקאמר אין אומר חופה ש"מ דבעוף קאי דשייך ביה חופה ודלמא לגבי בהמה שנפחתה כדלת מודה שהשיעור בכדי שילא איסר "לרחבו ואף אם נאמר שמיירי בבהמה מ"מ לא נשמע מדבריו שחולק על דברי רבינו שהוא מיירי בניקב נקב מפולש או שיעורו בכדי שילא איסר "לרחבה אבל דילמא בנפחתה כדלת מודה שפיעורו בכדי שילא איסר "לרחבו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ואין שום פלוגתא ביניהם אלא בפירוש ל' הגמרא אבל בדין לא משמע שום פלוגתא : ב"י הביא בשם רבי' ירוחם שכתב הא דמשערינן בנפחתה כדלת כאיסר היינו בבהמה אבל בעוף משערין אם חופה רוב הקנה כו' ע"כ וכתב עליו ב"י ואינו [illegible]

פרישה

(ז) והרמב"ם כתב נפחתה נקב מפולש פירוש ויש בו חסרון : (ח) כדי שיכנס איסר לרחבה ופירש הרא"ש דבריו (הרא"ש קאי על דברי הרי"ף אבל כבר כתב רבינו שהרמב"ם כתב כהרי"ף עכ"ה) דכיון שהנקב מפולש מב' עברי הגרגרת מטריף בשיעור קטן פחות מאיסר ע"כ ול"נ דהוא פי' "לרחבו של נקב המפולש מכנים עובי האיסר וז"ש "לרחבה ל' נקיבה אבל רש"י היה גורס לרחבו ל' זכר וקאי לרחבו של איסר ועד"ר : (ט) אבל נשאר ממנה כל שהוא כו' הטעם דכל מה שהצוואר נמשך הסדק סוגר והולך הלכך הדר חלים רש"י : (י) והוא שישאר המשהו במקום הראוי לשחיטה כו' פי' לאפוקי למטה לצד הריאה אבל לצד מעלה ברוב ב"י :
(יא) פוסקה במקום אחר ורואה כו' עמ"ש לעיל בסימן כ"ד בדין בדיקת שמוטה :
(יב) ואין מדמין אלא מחוליא לחוליא פירוש חוליא ג' טבעות כדאמרינן גבי ציצית דקרי לג' כריכות חוליא ובר חוליא הוא קליפת הקנה מן הלדדין ומתחתיה כן פרש"י והוא כפירוש ראשון שכתב רבינו ב"י וא"כ בא ליא ובבר חוליא דוקא בדקינן בג' טבעות הסמוכה לו וק"ל : (יג) ובר חוליא הוי מהציו [illegible]

[illegible]

עלמא

ריזס

יפרד והיה לג' ראשים והאחד נוטה לצד הלב והאחד לכבד והאחד לריאה ופירש"י דשל לב וריאה נקובתן במשהו ושל כבד דינו ככבד ור"ח פוסק דשלשתן נקובתן במשהו:

לה [א] ריאה (א) שניקבה טריפה ותחלה אפרש צורתה ואח"כ טריפות שלה אמר רבא ה' אוני אית לריאה (א) ג' מימינא וב' משמאלא פירוש לימין הבהמה והוא לימין הטבח כשתולה ברגליה ובני מעיה כלפי הטבח ואם יתלה אותה האדם בידיה ופני הריאה כנגד פניו יהיו לשמאל האדם ג' ולימינו ב' ויש לה עוד בצד ימין אונא אחת קטנה (ב) [ב] ונקראת עינוניתא דוורדא ואינה עומדת בסדר האונות אלא מרוחקת מהם לצד פנים ואם הסר אחד מהימין או מהשמאל או שהיו שנים מימין ושלשה משמאל טריפה [ב] (ג) ואם הסרה הוורדא פירש"י דכשרה ואם יש לה שנים טריפה ורבינו אפרים אוסר כשהיא חסרה ומכשיר בב' [ג] והגאונים מכשירים.

ב"י

הוי חד פריש לליבא וחד פריש לריאה וחד פריש לכבדא· ופירש"י חד פריש לריאה· ומתחלק בתוכה והן הן סמפונות· וכתב הר"ן משמע דאמימר פליג אדרב יצחק דמפרש קנה הלב דפליגי ביה רב ושמואל היינו הלב שע"ג דפנות הריאה ואיהו ס"ל דקנה הוא דנפיק מגרגרת ופריש לליבא עכ"ל· ואינו נראה כן מדברי הרשב"א שכתב וז"ל הקנה מתפצל לשלש קנים למטה מן החזה אחד פורש לריאה ואחד פורש לכבד ואחד פורש ללב ואיזהו פורש ללב הלב שעל דפני הריאה וכל אחד מג' אלו דינו כריאה ונקובתו במשהו ע"כ· וז"ל הרמב"ם בפ"ו מה"ש קנה הלב הוא המזרק הגדול שיוצא ממנו לריאה הרי הוא כלב ואם ניקב להללו במשהו טריפה:

וכתוב בהג"א קנה שומן שיורד בין שתי ערוגות הריאה ודבוק בשדרה ומחובר להלל הלב בדק רבינו שמשון בקנה הלב ומצא בו נקבים קטנים ודנתי לפניו דקי"ל כרב באיסורי וקאמר רב במשהו וחזר ובדק בשאר ריאות ומצאן נקובות ושאל לטבחים ואמרו לו דהיינו רביתייהו והללו נקבים דרכן להיות בכל הריאות שבעולם ואמר לנו מה טעם הואיל והלב טהור הופהו וכי קאמר רב במשהו שלא במקום הלב כשר קאמר עכ"ל· וכיוצא בזה כתוב ברוקח ואני שמעתי טעם אחר שאותם נקבים הנמצאים שם הם פיות הסמפונות ולא נקבים נינהו:

לה ריאה שניקבה טריפה במשנה מ"ט (מב): **אמר** רבא ה' אוני אית לריאה תלתא מימינא ותרתי משמאלא שם (מז.):

ומ"ש ויש לה עוד בצד ימין אונא אחת קטנה וכו' ואם הסר אחד מהימין או מהשמאל וכו' שם בסוף מימרא דרבא אי הסר או יתיר או חליף טריפה ואסיקנא דלית הלכתא כרבא ביתרת וה"מ דקיימא בדרא דאוני אבל ביני ביני טריפה ההוא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי סבר למיטרפה אמר ליה רב הונא מר בר אויא כל הני היוי ברייתא הכי אית להו וקרו לה טבחי עיוניתא דוורדא וה"מ מגואי אבל אגבה אפי' כטרפא דאסא טריפה· ופירש"י ביני ביני· מלמטה לערוגה: ברייתא· רועים באפר ואמרי לה בריאות ושמנות: עיוניתא· כמו איגוניתא אונא קטנה: דוורדא· ע"ש קליסתא ואדומה: **ומ"ש** ואם הסרה הוורדא פרש"י דכשירה ואם יש לה ב' טריפה ז"ל שם מדסבר רב אשי למטרפה ש"מ לאו אורחא ובהני דידן איתא ברובא דידהו אי משכחין ריאה דלית בה עיוניתא כשירה וכדאשכחן תרתי עיוניתא שמעתי מפי מורי הזקן שנחלקו בה גדולי הדור וכ"ל שהיא טריפה דהא יתרת דביני ביני היא ולאו אורחא דהדא גופא לא אשכחן אלא משום דכל הני ברייתא הכי אית להו עכ"ל· וכתוב בהגהת אשיר"י שאם נחלקה העיוניתא לב' ומחובר למטה כעובי אצבע כשרה (ג) ע"כ והתוס' כתבו שרבינו אפרים אומר דעל אחד לא הוה סבר רב אשי למטרפה דהא כולהו אית להו אלא ודאי אפילו על שנים קאמר דכשירה משום דהני עיזי ברייתא הכי אית להו ולפיכך אם אין לה אפילו אחת טריפה וכתב הר"ן שכן דעת הרב אלברצלוני"י והרא"ש אחר שהביא סברות אלו כתב וז"ל ובשם הגאונים מצאתי כתוב דכיון דיש בהמות

ב"ח

הם הסמפונים שבתוך הכבד וחלקו עליו ויתבאר בסימן מ"א בס"ד:

לה ריאה שניקבה טריפה· משנה רפ"א ע"ט · אמר רבא חמש אוני וכו' שם (דף מ"ז) אמר רבא ה' אוני אית לה לריאה אפה כלפי גברא תלתא מימינא ותרתי משמאלא וכו' ופי' רש"י תלתא מימינא דבהמה והוא לימין הטבח כשהיא תלויה ברגליה ובני מעיה כלפי הטבח עכ"ל והוא הפירוש שכתב רבינו בתחלה אלא כיון דלפי זה קשה הא דקאמר רבא אפה כלפי גברא לכך כתב רבינו עוד ואם לא יתלה אותה האדם בידים ופני הריאה כנגד פניו וכו' דעתו דרש"י לא פירש אלא לפי מה שנוהגים לתלות אותה ברגליה אבל רבא גופיה לא קאמר אלא כשיתלה אותה בידיה וז"ש אפה כלפי גברא פי' פני הריאה כנגד פניו דאז יהיו תלתא מימינה ובה"ג גרסינן כלומר מימין שלה של הבהמה ולא מימין הטבח אלא משמאל הטבח ותרתי משמאלה כלומר משמאל שלה של בהמה ולא משמאל הטבח אלא מימינו של טבח וז"ל הרי"ף ה' אוני אית לה לריאה כדנפח לה ואפה כלפי גברא תלתא מימינא וכו' פירוש כשמוציא הריאה ואוחזה בידו ומנפח לה ופני הריאה כנגד פניו של אדם אז יהיו שלשה מימין הנופח וב' משמאל הנופח וכ"כ הרשב"א ג' מימין הנופח וכו' ולפ"ז תלתא מימינא בהל"ף גרסינן שהרי פירושו לימין הנופח וכן משמאלה בהל"ף גרסינן וברמב"ם משמע שמפרש אפה כלפי גברא בדרך אחר דהיינו כשאוחז האדם בגרגרת בידו ותולה אותה נגד פניו ופני הריאה נגד פניו אז יהיו שלשה מן הימין של הבהמה שהוא נגד שמאל האדם ושנים מן השמאל של הבהמה שהוא נגד ימין האדם עיין שם רפ"ח דה"ש · והסמ"ג כתב וז"ל כשיתלה הבהמה ברגליה ופניו כנגד פניה שלש מן הימין ושתים מן השמאל עכ"ל נראה דמפרש דאע"ג דכשתולה אותה ברגליה יהיו בני מעיה כלפי הטבח כמ"ש בפירש"י אפ"ה שפיר קאמר רבא אפה כלפי גברא להוציא גב הבהמה שאם יהיה גב הבהמה כנגד פניו אז יהיו שנים לימין האדם ולענין הדין ליכא נפקותא אלא שנחלקו בפירוש אפה כלפי גברא: **ויש** לה עוד בצד ימין וכו' שם במימרא דרבא ה' אוני אית לה לריאה תלתא מימינא ותרתי משמאלא חסיר או יתיר או חליף טריפה ואסיקנא לית הלכתא כרבא ביתרת וה"מ דקיימא בדרא דאוני אבל ביני וביני טריפה ההוא ביני וביני דאתא לקמיה דרב אשי סבר רב אשי למיטרפה אמר ליה רב הונא מר בר אויא כל הני היוי ברייתא הכי אית להו וקרו לה טבחא עיוניתא דוורדא וה"מ מגואי אבל אגבה אפילו כטרפא דאסא טריפה ופי' רש"י ומדסבר רב אשי למיטרפה ש"מ דלאו אורחא ובהני דידן דאיתא ברובא דידהו אי משכחין ריאה דלית בה עיוניתא כשירה עכ"ל וכתב עוד וכדמשתכחן תרתי עיוניתא שמעתי מפי מורי הזקן שנחלקו בה גדולי הדור רבינו יהודה בר ברוך וחביריו ולא פירש לי דעתו ונראה לי שהוא טריפה דהא יתרת דביני וביני היא ולאו אורחא דהדא גופא לא אשכחן אלא משום דכל הנך ברייתא הכי אית להו עכ"ד ונראה דהדא ועוד קאמר הדא דביני וביני היא דמאן יימר לן דהרתי עיוניתא נינהו דילמא חדא הוי עיוניתא ואידך הוי ביני וביני וטריפה ועוד אפילו את"ל דבתר נזרהא אזלינן וכיון דאית להו נזרהא דעיוניתא אמרינן דתרתי עיוניתא הויין אפילו הכי כיון דלאו אורחא הוא טריפה דהדא גופה לא אשכחן אלא משום דאורחא הוא דכל הנך היוי ברייתא הכי אית להו אורחא נמי דלית להו אורחא כגון כל הני היוי גוויתא אבל תרתי דלאו אורחא לא בברייתא ולא בגוויתא טריפה והתוספות בשם רבינו אפרים כתבו איפכא דעל אחת לא היה מסתפק רב אשי שהרי כל הבהמות יש להן אחת אלא המעשה היה שהיה לה שנים ואעפ"כ הכשירו רב הונא משום דכל הני היוי ברייתא הכי אית להו ולפי זה כשאין לה אפילו אחת טריפה דלאו אורחא וכתב הר"ן ע"ש הרב אלברגלוני"י דעכשיו שיש לכל הבהמות עיוניתא דוורדא אי משכחת דלית לה טריפה עכ"ל אבל בנמצא לה שנים לא אמר בה כלום ולפענ"ד דס"ל כפי' רש"י ובשנים פשיטא דטריפה דלאו אורחא אלא כיון דלפי' רש"י בלא נמצא לה אפילו אחת כשירה לדין התלמוד קאמר הרב דעכשיו שנשתנו הבהמות שיש לכולן עיוניתא דוורדא אי משתכחא דלית לה טריפה והה"ל דטריפה כשמשתכחן דאית לה תרתי ודלא כמו שהבין ב"י דהרב אלברגלוני"י ס"ל כרבינו אפרים דליתא והרי"ף כתב כלשון הגמרא ומה שיש לפרש בגמרא או כפי' רש"י או כפי' רבינו אפרים יש לפרש בדבריו ומזה הטעם לא כתבו הפוסקים דעת הרי"ף בזה ואיכא לתמוה אמה שכתב הר"ן דהגאונים התירו תרתי עיוניתא דוורדא וכן נראה מדברי הרי"ף שכתב סתם והני מילי מקמא שהרי כתב כלשון הגמרא ואין להוכיח ממה שלא פירש וחילק בין יתרת מקמא לעיוניתא שהרי אין דרכו של הרי"ף אלא לכתוב כלשון הגמרא בסתם בלא פירוש אבל הרא"ש לאחר שהביא פירש"י והתוספות בשם ר"א כתב ובשם הגאונים מצאתי שאין להטריף בשום שינוי וכ"כ הרשב"א שלהן בזמנינו שדבריהם דברי קבלה הם ע"כ ולכן כתב רבינו שכן עיקר ולפע"ד נראה מפשטא דמימרא דרבא דאמר חמשה אוני אית לה לריאה וכו' ולא הזכיר הוורדא אלמא דבוורדא כשירה בכל גווני הן הסיר הן יתיר הן חליף לפי שאין בריאתה דבר קבוע לפעמים אין לה כלל לפעמים יש לה שנים לפעמים נמצא שינוי בגופה או בצורתה או בשיעורה לפעמים יש לה כיס לפיכך אין משגיחין בה ואין הבהמה נטרפת בכך ומיהו אין מכאן קושיא וסתירה לפי' רש"י דאיכא למימר לפי' רש"י הא דלא הזכיר רבא הוורדא משום דלא מיטרפא בה אלא ביתיר דהיינו כדיש לה שתים אבל לא בחסר כשאין לה אפילו אחת משא"כ בחמשה אוני דמיטרפא בין בהסר בין ביתיר בין בחילוף ולהר"א איכא למימר איפכא דהכי קאמר בחמשה אוני מיטרפא בין בהסיר בין ביתיר בין בהליף אבל בוורדא לא מיטרפא אלא בחסר דאין לה אפילו אחד אבל ביחיד דיש לה שתים כשירה:

וצ"ע במה שכתב הרמב"ם רפ"ח אם לא נמצאת הוורדא מותרת שכך היא דרכה יש בהמות תמצא בהם ויש בהמות לא תמצא בהם וכו' משמע שמפרש כפי' רש"י דמעשה דרב אשי בשלא הוה לה אלא אחת הוה ומשום שכך הוא דרכה לפעמים אין לה לפעמים יש לה מכשרינן ואם כן בשנים דלאו אורחא כלל שיהיו

דרכי משה

לה (א) מצאתי כתוב בשם הר"ר יודא חסיד שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג בהמה בעודה חי אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה ואם לאו טריפה ונתתי בו סימן לב נשבר ונדכה וכו' עד ושפל רוח להחיות עכ"ל תשב"ץ ע"כ מצאתי עוד מצאתי על זה סימנים אחרים ולא רציתי להאריך וכתב דאין לסמוך על זה לענין בדיקות טריפות הריאה וע"ל סי"א בדין בודק שבדק ולא היה בקי בהלכות בדיקה ואיזה דברים צריך הבודק לדעת קודם שיבדוק: (ב) ובהלכות בדיקה של מהרי"ו עוד יש חילוק צורות דאונות של ימין אינן דומות לשל שמאל אם נתחלפו זה נקרא חליף וטריפה עוד יש חילוק אחר כשאונא אמצעית של ימין גדולה מהאונא התחתונה ויש מכשירים עכ"ל ובהלכות בדיקות של מוה' אברהם מפראג שזהו נ"כ טריפה ע"ש בהגהה אם יש פיצול בחוד אונא העליונה בצד שמאל וכשנופחין הריאה אפילו נוטה הפיצול לצד קמא של הריאה ואינו ארוכה ועבה יותר מן האונא העליונה של ימין כשר אבל אם היתה ארוכה ועבה יותר מן האונא של ימין נקרא חליף וטריפה עכ"ל· מצאתי כתוב ואם האומא שבצד ימין גדולה משל שמאל חילוף הוא וטריפה עכ"ל: (ג) וכ"כ מהרי"ו וכ"כ בא"ז בשם ראבי"ה שקבל כך· עוד כתב מהרי"ו ויש כתבו בבהמה דקה כעובי אצבע אחד ובגסה כעובי ב' אצבעות עכ"ל· ובהגה"א פרק א"ט כתב סתם כעובי אצבע ובבדיקות ישנים מצאתי כתוב ואם נמצאו ב' אונות דוורדות בשורש אחד אחת הפוכה ואחת אינה הפוכה אם ההפוכה יותר גדולה משאינה הפוכה טריפה ואם לאו כשירא וי"א שאינה כשירה עד שההפוכה תהיה קטנה משאינה הפוכה ויש אוסרין אפי' בכה"ג עכ"ל וכבר בא מעשה לידי בזה והכשרתיה לפי שהקטנה היתה הפוכה· עוד מצאתי שם עינוניתא דוורדא המתחלקת בראשה ויש להן שורש אחד אע"פ שנראה בשורש סדק כשר דאין להקפיד בסדק להטריף עכ"ל עוד כתב מהרי"ו עינוניתא דרכה לעמוד למטה מן האונות ויש לה חריץ וכשנופחין הריאה החריץ מכוון כנגד החיתוך שבין אונא לאומא וגבה כנגד הלב ופניה נגד הכליות אם נהפכה כגון שהחריץ נגד הלב וגבה נגד החיתוך טריפה אבל אם החריץ הפוך

פרישה

סי' לה (א) **תלתא** מימינא ותרתי משמאלא ולמטה יש בני אומות גדולות אחד לימין ואחד לשמאל. ופירוש אוני אוזן כי תרגום של אוזן אוני ואומה נקראת כגדולה מלשון אם שהאונות נפרדות ממנה והיא עיקר הריאה אשר"י. ואונות ואומה בכלל בשם ריאה וי"מ שנקראת ריאה ע"ש שרואין ומעיינים בבדיקתה: (ב) עינוניתא דוורדא פירוש כמו איגוניתא אונה קטנה. דוורדא על שם קליסותא ואדומה רש"י: (ג) ואם חסרה הוורדא פירש"י דכשירה בגמרא פמ"ט ההוא ביני ביני (פי' יתרת דהוה עומד בין שתי הערוגות עכ"ה) דאתא לקמיה דרב אשי סבר למיטרפה א"ל רב הונא מר בר אויא כל הני היוי ברייתא (פירש"י רועות באפר ואמרי לה בריאות ושמנות עכ"ה) הכי אית להו וקרי לה טבחא עיוניתא דוורדא ומפרש רש"י דבאותו מעשה לא היה לבהמה אלא חדא וסבר רב אשי למיטרפה כו'. נמצא דבאין לה עיוניתא כלל כשירה ואם יש לה שנים טריפה אבל רבי' אפרים מפרש דבאותו מעשה היו לה שנים ורצה רב אשי למיטרפה א"ל כל הני כו' נמצא דבשנים כשירה אבל אחת צריכה להיות לעולם ולכן אם אין לה עיוניתא טריפה וטעם הגאונים דכיון דיש בהמות שאין להם ויש במקצתן אין להטריף בשום שינוי שימצא בה בין שאין לה כלום בין שיש לה שתים ושלש

דרישה

סי' לה [א] ריאה שנקבה טריפה ותחלה אפרש צורתה ואח"כ טריפות שלה יש לדקדק קצת שאמר תחלה אפרש צורתה ואחר כך טריפות שלה וכבר פי' טריפות שלה באומרו ריאה שנקבה טריפה ונראה ליישב לפי שכלל כל הטריפות שבריאה כולן משום נקב כגון יתרת אמרינן יתר כנטול דמי והוי נקב והיינו לפי' רשב"א דוקא שהביאו ב"י בסימן מ"ח ע"ש) חסרה נמי ניקב במקום החסרון סרכא אוסרת משום ניקב בועא אוסרת משום נקב וכן כל טריפות הריאה ולכן אמר ריאה שנקבה טריפה שהוא כלל כל טרפותיה ותחלה אפרש צורתה והדר כך פרטי הטריפות: [ב] ונקראת עינוניתא דוורדא כתוב באגודה שאם היתה גדולה כשאר אונות פסקו התוספות דטריפה וב"י הביא עוד כמה אומרות הפייכים בעינוניתא דוורדא וכתב וז"ל וכ"ל שכל אלו הדברים אין אלא לדעת הפוסלים יתרת שאינה בדרא דאונא או לדברי הפוסלים בשני וורדות או אם אין לה וורדא אבל לדברי המתירין יתרת בכל מקום שתמצא חוץ מעל גבה וכן לדברי המכשירין בשני וורדות או שאין לה כלל אין שום שינוי פוסל בוורדא: [ג] והגאונים מכשירין כו' בין אם יש לה שנים ולפ"ז ה"ה דאין שינוי פוסל בה אפי' אם היא פתוחה מטרפא דאסא או ב"ש לה חסרון כיש הכל כשר והכי נקטינן ב"י ואנן מטריפין

מכשירים בין אם אין לה כלל בין אם יש לה ב' וכן עיקר **נתוספו** האונות במנינן שהיו ד' מימין [ד] או ג' משמאל אם התוספת עומד בסדר שאר אונות כשירה ואם לאו טריפה (ד) [ה] וכתב בעל העיטור דלא מכשרינן אלא כשעומד ממש בסדר האונות אבל אם היא ביני וביני שלא כסדר כדרך הוודדא טריפה בין בימין בין בשמאל אבל הרמב"ם כתב כל מקום שהוא כלפי פנים הריאה אין התוספת אוסר

שיהיו לה שתים טריפה וכן הבין המרדכי שכתב וז"ל והמיימוני' פסק כרש"י וכן כתב בהגהת מיימוני' ע"ש מיהו קשה טובא לפירוש זה אמאי כתב הרמב"ם באותו פרק להכשיר יתרת מקמא בכל ענין כיון דמטריף בתרתי וורדות ואפשר דלא דמי וורדא ליתרת דעלמא דגידולה דבהמה אורחא להיות לה יתרת מקמא משא"כ צורת וורדא דלאו אורחא כלל שיהא לה תרתי וורדא. וסוגיית הגמרא לפי פירוש זה יתבאר בסמוך בס"ד. מיהו בית יוסף חולק אמה שכתב המרדכי וכתב דדעת הרמב"ם כדעת הגאונים ס"ל לב"י דכיון דמכשיר הרב כל יתרת מקמא אם כן אי אית לה תרי עינוניתא או תלת נמי כשרה וכך מפרש רבינו בסמוך לדברי הרב ואין דבריהם מוכרחים ולענין הלכה בספיקא דאורייתא כי הא מילתא אי כפירוש רש"י אי כהר"ר אפרים יש להטריף בין בלא נמצא אפילו אחת בין בנמצא שתים ועוד כיון דחזינן דבזמן התלמוד לא היה גידול הבהמות ובריאתן בשוה אלא היה שינוי בבריאתן בין בריאתא לגוויתא בין לפי' הר"ר אפרים ועכשיו אנו רואין שיש לכל הבהמות עינוניתא אחת ואין שום שינוי בין גוויתא לברייתא נראה דרש"י והר"ר אפרים והגאונים כולם מודו דעכשיו יש להטריף כשלא נמצא בהן אפילו אחת או נמצא בהם שתים כיון דלאו אורחא הוא עכשיו וכן נראה דעת הרב אלברגלוני שהביאו הר"ן כדפירש בסמוך וכך הוא מנהג אשכנז להטריף בין אין לה אפי' אחת בין יש לה שנים ובין שיש בה שינוי שהיא גדולה מאוד או שינתה מקומה או שינתה צורתה או אין לה כיס או יש לה שני כיסים וכמו שכתוב בספרי האחרונים ויתבאר עוד בס"ד : **נתוספו** האונות במנינן וכו' שם מסקנא דגמרא כתבתי בסמוך : וכתב ב"ה דלא מכשרינן אלא כשעומד ממש כסדר האונות אבל אם היא ביני וביני שלא כסדר כדרך הוורדא טריפה בין בימין בין בשמאל כך היא הנוסחא הנכונה ולא כמו שהגיה הר"י חביב מביאו בית יוסף . ופירוש דברי ב"ה הוא שהביני ביני גדולה הרבה ואינו דומה לוורדא ואינה עומדת כסדר שאר האונות אלא עומדת מקמה לעומת הלב כדרך הוורדא טריפה ל"מ בשמאל דאפי' היתה כצורת הוורדא טריפה דלאו אורחא דוורדא להיות בשמאל אלא אפילו בימין דאם היתה כצורת הוורדא כשירה אפילו היו שנים כדעת הגאונים דמכשרי בשנים בימין דכך הוא דרך רוב החיות שיש להם שתים כמו שכתב ריצב"א כדאיתא בסמ"ג ובהג"ה מיימונית ואפ"ה בביני וביני שהיא גדולה הרבה ואינה דומה לוורדא טריפה אפילו בימין וטעמו של ב"ה מבואר ממה שכתב וז"ל אבל ביני וביני טריפה ומסתברא לן מדלא קאמר ולא היא דההיא ביני וביני וכו' ש"מ דבוורדא לחוד הוא דמכשרינן משום דכל הני חיוי ברייתא הכי אית להו אבל ביני וביני אחריתא טריפה כדאמר לעיל וההיא עובדא דרב אשי לא פליג כלל עכ"ל והביאו ב"י וכן כתבו התוס' וכ"כ המרדכי בשמם וכן מבואר בפירש"י דביני וביני טריפה ולא מכשרינן אלא בוורדא לחוד :

ומ"ש אבל הרמב"ם כתב כל מקום וכו' כ"כ רפ"ח מה"ש וטעמו כתב ב"י משום דבתר דאמר ביני וביני טריפה אמרינן ההיא ביני וביני דאתא לקמיה דרב אשי וכו' ומדלא מפליג אלא בין מגואי למגבה ש"מ דמאי דאמר מעיקרא דביני וביני טריפה אידחית לה ולא מטרפינן אלא מגבה דוקא עכ"ל ולא נהירא דא"כ הו"ל לתלמודא לומר ולא היא דההיא ביני וביני וכו' וכמ"ש ב"ה אלא נראה דעת הרמב"ם דלמסקנא הא דקאמר מעיקרא דביני וביני טריפה אינו אלא ביתרת ע"ג שלא כסדר חיתוכא דאוני דהך נמי ביני וביני מיקריא כדכתב רש"י וז"ל אבל ביני וביני כגון מלמטה לערוגה כעינוניתא דוורדא או שהיא בין ב' הערוגות מלמטה או שיש אחת באמצע האומא ע"ג שלא כסדר חיתוכי דאוני טריפה עכ"ל וכ"כ בהגהת אשיר"י משם הא"ז אלמא דעל גבה נמי ביני וביני קרינן לה אלא דלמאי דקס"ד דרב אשי דביני וביני טריפה אפי' מגוואי וא"ל רב הונא דכשירה היא דכל הני חיוי ברייתא הכי אית להו איפשר שיהיו טועים לומר דרב הונא קאמר דהכי חיוי ברייתא דרכן בכך אף בגבה להכי קאמר תלמודא וה"מ מגואי אבל אגבה אפי' כטרפא דאסא טריפה דלאו אורחא וא"כ צ"ל הא דקאמר מעיקרא אבל ביני וביני טריפה דוקא ביתרת בגבה דההיא נמי ביני וביני מיקריא אבל כל מקמא כשר דהיינו דרא דאונא ולפי זה מתיישבת הסוגיא לפי שיטת הרמב"ם בלי דוחק

בהמות שאין להם וישנה במקצתן אין להטריף בשום שינוי שימצא בה בין שאין לה כלום ובין שימצאו ב' וג' עכ"ל . וכתב הר"ן נראה שהוא דעת הרי"ף וכן דעת הרמב"ם בפ"ח מה"ש ומ"ש המרדכי שהמיימוני פסק כרש"י דתרי עינוניתא טריפה הוא שלא בדקדוק וגם הרשב"א בת"ה פסק כדברי הגאונים להתיר בתרי עינוניתא וכתב שכן נהגו ומאחר שכל הני רבוותא מסכימים להכשיר בכל גווני הכי נקיטינן (ד) ודע דגבי הא דאמרינן כל הני עיזי ברייתא הכי אית להו כתבו התוספות והא דאמרינן דביני ביני טריפה היינו היכא דגדולה הרבה ואינה דומה לעינוניתא דוורדא כן כתב המרדכי וגם הר"ן הזכיר סברא זו וכתב האגור וז"ל נשאל א"א מהר"ר יהודה לנד"א על עינוניתא דוורדא שנמצאת חדודה בראשה ולא עגולה כמנהגה אם נקרא שינוי וטריפה או לא והשיב הנני כותב לך לשון הבדיקות שלי אם אין לה חריץ באותו עינוניתא דוורדא טריפה ואם היא גדולה יותר מדאי כאונא הסמוכה לאומא או שינתה תואר שיש לכל וורדא או ספחותה מעלה הדם בנפיחה הרי היא כאונא וטריפה עכ"ל הבדיקות . לשון תואר ר"ל צורתה הרגילה בה וא"כ כשהיא משוכה כאונה ולא עגולה יש להטריפה והא דאמרינן למ"ד אם נמצאו שתים שהאחת עולה למנין אונה שחסרה ל"ק דודאי באונא אין קפידא אם אין משוכה וחדוד דדוקא בעינוניתא אמרינן שינתה תוארה טריפה ולא באונות דדיני הטריפות תלויות בדרכי גידול הריאה וקים להו לרבנן דאונא פעמים עגולה ופעמים חדודה אבל עינוניתא דינה עגולה עכ"ל וכתב הכלבו עינוניתא דוורדא שאין לה כיס כתב ה"ר משה בר יהודה שאוסרין אותה ור' מרדכי מאוויניו"ן כתב דכשירה דהא לא אידכר כיס כלל בגמרא עכ"ל (ה) וכן מצאתי בדברי חכמי אשכנז כמה דברים פוסלים בוורדא שלא נזכרו בתלמוד ולא בדברי הפוסקים . ונ"ל שכל אלו הדברים אינם אלא לדעת הפוסלים יתרת שאינה בדרא דאוני א"נ לדברי הפוסלים בשני וורדות או אם אין לה וורדא אבל לדברי המכשירים יתרת בכל מקום שתמצא חוץ מעל גבה וכן לדברי המכשירים בשתי וורדות או באין לה כלל אין שום שינוי פוסל בוורדא בין שינוי שבגופה בין שהיא פחותה מטרפא דאסא בין חסרון כיס הכל כשר והכי נקיטינן (ו) : **וכתב** הכלבו שאם נמצאת עינוניתא דוורדא מחיתוכא דאוני ולמטה אסורה שאין מכשירין אותה אלא כי איתא מחיתוכא דאוני ולמעלה ע"כ וכבר נזכר זה בדברי התוספות ומכל מקום לפי דעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א שנתבאר בסמוך בכל מקום שתמצא כשירה חוץ מעל גבה והכי נקיטינן : **נתוספו** האונות במנינן שהיו ד' מימין או ג' משמאל אם התוספת עומד בסדר שאר האונות כשירה ואם לאו טריפה כבר כתבתי בסמוך דרבא אמרה או חסיר או יתיר או חליף טריפה ואסיקנא דלית הלכתא כרבא ביתרת וה"מ דקיימא בדרא דאוני אבל ביני ביני טריפה ההיא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי סבר למטרפה א"ל רב הונא מר בר אויא כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו וה"מ מגוואי אבל אגבה אפי' כטרפא דאסא טריפה ופרש"י וה"מ דיתרת כשירה דקיימא בדרא דאוני אבל ביני ביני כגון מלמטה לערוגה כעינוניתא דוורדא שהיא בין שתי הערוגות מלמטה או שיש אחת באמצע האומא על גבה שלא כסדר חיתוכא דאוני טריפה : **ומ"ש** רבינו בשם בעל העיטור דלא מכשרינן אלא כשעומד ממש בסדר האונות אבל אם היא ביני וביני שלא כסדר כדרך הוורדא טריפה בין בימין בין בשמאל ז"ל בעל העיטור וה"מ דקיימא בדרא דאוני אבל ביני ביני טריפה ומסתברא לן מדלא קאמר ולא היא דההוא ביני ביני וכו' ש"מ עינוניתא לחוד הוא דמכשרינן דכל הני עיזי ברייתא הכי אית להו אבל ביני ביני אחריתא טריפה כדאמרינן לעיל וההוא עובדא דרב אשי לא פליג כלל . וכן הלכתא בין בימין בין בשמאל. ומ"ש המחבר עינוניתא בשמאל כשירה לא נהירא לן ע"כ וז"ל מהרי"ן חביב ז"ל וכתב בעל העיטור וכו' הנסחא האמיתית אבל אם היא ביני וביני שלא כדרך הוורדא בין בימין בין בשמאל טריפה וכוונתו הוא שלא תכשיר אונה נוספת רק אם תהיה כסדר האונות ממש בלי שום נטיה לא לצד חוץ ולא לצד פנים נמשך מזה קצת חילוף בין בימין לשמאל דלצד שמאל כל נטיה אסורה אבל לצד ימין לא תאסר אלא אם תהיה ביני וביני שלא כדרך הוורדא פירוש שיהא בין האומות ובין הורדא וזה פירוש ביני וביני ואם היא כסדר האונות ודאי שהיא כשירה ואם היא כסדר שוה עם הוורדא לא נאמר שהיא אונה נוספת אלא וורדא נוספת יקרא לה וכבר נתבאר משפטה בסמוך שהיא כשירה וכפי דרך זה נעמוד על כוונת בעל הספר באמרו וה"ה ז"ל הסכים לסברת בעל העיטור שכתב אם נמצאת הוורדא לצד שמאל טריפה ומן הנמנע לפסוק דין זה לדעת הרמב"ם כי מה טעם לאיסור זה אם נאמר שהוא מפני שאין הוורדא במקומה המיוחד שהוא לצד ימין כבר הסכימו הגאונים להכשיר בין יש לה שנים בין אין לה כלל וא"ת שהיא אונה נוספת הרי הוא פסק שכ"מ שהוא כלפי פנים אין התוספת אוסר אלא ודאי זה כסברת בע"ה כמ"ש כי כל נטיה שהיא לצד פנים בצד שמאל היא אסורה ומטעם אונה נוספת לכן נאסור הוורדא שהיא בצד שמאל עכ"ל :

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם שכל מקום שהוא כלפי פנים הריאה אין תוספת אוסר אלא א"כ יהא בגבה בפ"ח מה"ש וטעמו משום דבתר מאי דאמרינן אבל ביני ביני טריפה אמרינן ההיא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי וכו' והני מילי מגואי אבל מגבה אפי' כטרפא דאסא טריפה ומדלא מפליג אלא בין מגואי למגבה

דרכי משה

הפוך מעט נגד האונות או למטה לאומא כשירה ואם העינוניתא שינתה מקומה אפי' פורתא טריפה ושיעור' כחלמון ביצה בבהמה דקה ובגדול לפי גדלו ויש שכתבו שאם היא גדולה מעלה של הדם אז היא כשירה ואם היא גדולה יותר מאונא שאצלה דהיינו אונא התחתונה הסמוכה לאומה טריפה עכ"ל: (ד) ובהלכות בדיקות שחיבר מהרי"ו שכל בני אשכנז וכל המדינות הללו נוהגין אחריהן כתב אם נמצאו ב' עינוניתא דוורדא או שלא נמצאת שום עינוניתא כלל בשתיהן אנו נוהגין להטריף : (ה) ובהגהת ה"ש שחיבר מהרי"ו פסק דטריפה אבל אם יש לה כיס ולא נמצאת בתוכה ינפח הבודק את הריאה ויניחה תוך כיסה אם תשאר בתוך כיסה ע"י נפיחה כשירה אבל אם לא תשאר בתוך כיסה ע"י נפיחה הוה כשינתה מקומה וטריפה עכ"ל ואם נמצאו ב' כיסין נראה דטריפה דכל יתר כנטול דמי וכן נמצאת בבדיקות ישנים וכן העיד בודק מומחה שכך עשו מעשה בק"ק ווירמשא משמע שם שכך פסק הגאון מוהר"ר שמואל מזייא ז"ל : (ו) וכבר כתבתי שאנו נוהגין להטריף בב' וורדות או שאין לה כלל גם אנו נוהגין להטריף כל יתרת שלא בדרא דאונא ואם כן יש לנהוג ככל הדברים שכתבתי וכן המנהג בכל הגדילות לנהוג אחר בתראי חכמי אשכנז בכל דבריהם מיהו יש מקילין אם נמצא הוורדא בתוארה למטה בשורש שלה כעובי אצבע אע"פ שבראשה שינתה צורתה מעט יש להקל מאחר

דרישה

מוטריפין הכל מ"ו : [ד] או שלשה משמאל כו' מכאן משמע להדיא שאם שוות האונות של ימין ושמאל שכשירה (ולא כיש בדיקות שכתבו דלעולם צריכין ימין יתירה על שמאל אלא לעולם לא ההא שמאל יתירה על ימין וכן קבלתי מזקן אחד וכן משמע בהג"ה שבג' אונות על צד שמאל כשירה עכ"ל רפ"ל עכ"ה) שהרי כתב או שלשה משמאל משמע או שאין יתירות בשל ימין אלא בשל שמאל ניתוספה חדא ונמצא שהן שוות וכשירה : [ה] וכתב בעל העיטור כו' עפ"ר כתבתי ל' מהרי"ן חביב שמחק בדברי בעל העיטור מלת כסדר ואין להקשות מנ"ל להגיה דברי בע"ה דלמא שפיר גורס מלת כסדר משום שהוא סובר תרי עינוניתא דוורדא טריפה כדעת רש"י ומ"ה וכתב רבינו בשם בע"ה דלא מכשרינן אלא כשעומד ממש כסדר האונות אבל אם ביני ביני שלא כסדר כדרך הוורדא טריפה בין בימין בין בשמאל לרבותא דאפילו כדרך הוורדא דאיכא למימר תרי עינוניתא דוורדא נינהו אפ"ה טריפה שסובר כרש"י. די"ל שמהרי"ן חביב דקדק כן מלשון בע"ה שכתב הוא בעצמו וז"ל וה"מ דקיימי בדרא דאוני אבל ביני ביני טריפה ומסתברא לן מדלא קאמר ולא היא דההיא ביני ביני וכו' ש"מ עינוניתא לחוד הוא דמכשרינן דכל הני דברייתא הכי איתא להו אבל ביני ביני אחריתא טריפה ע"כ ומדקאמר עינוניתא לחוד הוא דמכשרינן אבל ביני ביני אחריתא טריפה ול"ק רבותא דאפילו עינוניתא אחריתי טריפה ש"מ דקסבר תרי עינוניתא כשירה ועוד יש לדייק כן כי מ"ש רבינו בשמו אין זה לשונו כמבואר ואם איתא דגרסינן כסדר כמו שכתבתי יהא קשה על רבינו מנא לן לבאר דברי בע"ה כן דלמא בע"ה סובר תרי עינוניתא כשירה וכסברת הגאונים דבכל ענין כשר וכמו שס"ל לרבינו אלא ודאי ל"ג כסדר וא"ש וק"ל. גם א"א לומר שרבינו פירש דברי בע"ה כן מדסיים וכתב שהרא"ש הסכים לדברי בע"ה וכדברי בע"ה וכבר כתב רבינו לדברי הגאונים שכן עיקר שמכשירין בכל ענין בעינוניתא דוורדא:

פרישה

ושלש עכ"ל הרא"ש ועד"ר : (ד) וכתב בעל העיטור אבל אם היא ביני וביני שלא כסדר כדרך הוורדא טריפה כתב מהרי"ן חביב הנוסחא האמיתית אבל אם היא ביני ביני שלא כדרך הוורדא בין בימין בין בשמאל טריפה וכתב רק שיש קצת חילוף בין ימין לשמאל דלצד שמאל כל נטיה אסור אבל לצד ימין לא תאסר אלא אם תהיה ביני ביני שלא כדרך הוורדא פירש שדרכה הוא לעמוד בין האומות ובין האונות וזהו פירש ביני ביני דאם היא כסדר האונות ודאי שהיא כשירה ואם היא כסדר שוה עם הוורדא לא נאמר שהיא אונה נוספת אלא וורדא נוספת יקרא וכבר נתבאר משפטה בסמוך שהיא כשירה וא"ל דס"ל דאם אין לה צורת וורדא אלא צורת אונה אז לא מכשרינן מכח תרי וורדות ובהכי איירי בע"ה הכא וא"כ שפיר גרסינן שלא כסדר דהיינו ביני ביני ולא כסדר האונות רק כדרך הוורדא שעומדת ביני ביני ומ"ה טריפה אפי' לצד ימין דהלכתי קשה למה לו אריכות הלשון דלא הול"ל אלא אם עומדת ביני ביני בין בצד שמאל בין בימין

אוסר אא"כ יהיה בגבה וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת בעל העיטור שכתב שאם נמצאת הוורדא בצד שמאל טריפה (ס) [ו] היה היתרון על גבה בכל מקום אפי' קטן כטרפא דאסא טריפה אבל פחות מטרפא

לאגבה משמע דמאי דאמרינן אבל ביני ביני טריפה אידחי ליה ולא מיטרפא אלא מגבה דוקא. וכתב הר"ן שכדברי הרמב"ם נראה מדברי הרי"ף שכתב וה"מ מקמא אלמא כל מקמא כשר וכ"פ הרשב"א בת"ה:

ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל בפסקיו יראה שאם נמצאת העינוניתא מצד שמאל טריפה כיון שאין זה מקומה והא דמטריף מגבה ולא מטריף מגוה ומשמאל לאשמועינן דמגבה אפילו מימין טריפה עכ"ל וכך הם דברי התוספות ומרדכי והג"א וסמ"ק והגהות מיימון פ"ח מה"ש כתבו שכך השיבו ר"ת ור"י ומיהו כתבו הגהות מיימון סה"ג ובשערים ובפסקי ראב"ן פסקו להכשיר כדברי הרי"ף והרמב"ם וגם הגהות אשיר"י כתבו שיש מרבותינו מכשירים בשמאל וכבר היה מעשה והכשיר רבינו שב"ט ור"י הלבן וכתבו עוד התוספות ואם שינתה העינוניתא מקומה היה נראה להכשיר מדנקט גבה דוקא אך מורי הרב דודי היה מקובל לאסור ואפשר דטעמא משום דלאו אורחא בהכי עכ"ל:

ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרשב"א מסכימים לדעת אח' הכי נקטינן וכ"ש דקלא מאיך רבוותא מסכימים עמהם (ז): מעשה בא לידי שהביאו לפני ריאה שהיתה בה יתרת בסוף שיפולי האומא והיו רוצים להטריפה מפני שהיו אומרים שלא היתה בדרא דאוני וגם אינה מקמא ואני הכשרתיה משום דכל שאינה על גבה ממש לא מיקרי יתרת לדברי המכשירים כל מקמא כדדייק לישנא דהרמב"ם ואפילו לדברי האוסרים בקיימא ביני ביני מכשר בהאי משום דהאי קיימא בדרא דאוני היא דאומא נמי אונא מיקרי כדכתב רש"י באונא הסרוכה לאונא שאצלה ואח"כ מצאתי בתשובת הרשב"א סימן ת"כ שאלת אומא שבריאה שיש בלידה אזן ובדרא דאומא בשיפולה מי מכשירי לה כדרא דאוני או לא תשובה לא קבלתי אבל שמעתי מקילים בה ואני איני מורה בה להקל ולא להחמיר עכ"ל. (ח) ויש לתמוה למה לא פסק בה בהדיא להקל מהטעם שכתבתי אפילו לדברי האוסרים בקיימא ביני ביני ועוד שהוא פסק בת"ה להכשיר בכל יתרת מבפנים ואפשר שהיה מנהגו שלא להורות למעשה בדבר שלא קבל מרבותיו ומ"מ כיון שכתב ששמע שיש מקילים בה ויש טעם נכון בדבר נראה שהמיקל לא הפסיד ואם לכך נוקפך איפשר לומר על תשובה זו לאו מר בריה דרבינא חתים עלה כמ"ש הוא עצמו ז"ל בתשובה לדחות תשובת גאון אחר:

היה היתרון על גבה בכ"מ אפילו קטן כט"ד טריפה אבל פחות מט"ד אחר שתנפח הריאה לאו יתרון הוא כבר כתבתי בסמוך שאמרו בגמרא אבל מגבה אפילו כט"ד טריפה וכתבו התוס' דאפילו לא הויא כטרפא דאסא אלא ע"י נפיחה טריפה ואי לא הויא בתר נפיחה כט"ד נראה לאבי העזרי שהיא כשירה וכ"כ המרדכי בשמו וכ"פ הרא"ש וכן דעת הרמב"ם בפ"ט מה"ש דפחותה מט"ד כשירה וכתב הר"ן שכן דעת הרמב"ן ויש מי שפי' דאפילו פחותה מט"ד טריפה דט"ד לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך להיות פחותה מט"ד עכ"ל:

ולענין הלכה כיון דכל הנך רבוותא מכשרי בפחותה מט"ד אחר נפיחה הכי נקיטינן: **וכתב** המרדכי וז"ל כתב ראבי"ה שמעתי מאבא מורי שכל מה שהטריפו מגבה ל"ש באומות ול"ש באונות מלבד האונא של ימין סמוכה לגרגרת במקר החזה אבל הצואר ממש התחתונה שהיא עליונה הסמוכה לצואר שאם ימצא ע"ג כט"ד נמי כשר מפני שכן דרכה ליפצל וכן הורה רבינו זקני הלכה למעשה אבל בשאר אונות טריפה וכ"כ בהגהת אשיר"י בשם א"ז וכ"כ בתוס' וכ"כ הגהות מיימון בפ"ח מה"ש מ"כ שהטעם מפני שדרכה ליפצל מפני דוחק החזה וכתב בא"ז דוקא ימנית ולא שמאלית וכ"כ עוד דוקא למעלה מחליה אבל למטה מחליה טריפה כי אין שם שום דוחק (ט): מ"כ אם נמצא בליטה על הריאה כמין הר רחב למטה ולמעלה עד קרוי גבשושית וכשרה ואם למעלה או למטה חד כבועא הוי יתיר וטריפה (י): **ומ"כ** עוד אם נראה מעט מהריאה כאונא קטנה ויוצא מחיתוכי דרא דאוני ואין ידוע אי מקמה אי מגבה נפחינן לריאה אי פונה לפנים הוי מקמה וכשירה ואי פונה לחוץ הוי מגבה וטריפה ודוקא בליטה יתירה אבל נתעקמה והולכת למעלה אין כאן בית מיחוש וכיון שעומדת ומשורשת במקום הכשר בשביל שבולטת לחוץ לא מיטריף: ומ"כ עוד אם יש אונא ע"ג ריאה וגומא תחתיה וכשנופחים הריאה נופלת האונה לתוך הגומא ושוה לשאר הריאה ואינה בולטת למעלה כלל (יא) כשירה:

כתב

דוחק ואין חילוק לפי"ז להרמב"ם בין יתרת דעלמא שהיא גדולה שלא כדרך הוורדא ובין יתרת שהיא כדרך הוורדא:

ומ"ש וא"א הרא"ש הסכים לסברת ב"ה שכתב שאם נמצאת הורדא בצד שמאל טרפה עכ"ל פי' שאם היה דעת הרא"ש כהרמב"ם דכל יתרת מקמא כשר א"כ לא היה מטריף בנמצאת הוורדא בצד שמאל דלא יהא אלא יתרת מקמא דמשום דצורתה כצורתא דוורדא לא גרע ואי משום דאין לה וורדא בצד הימין הלא מסקנת הרא"ש כגאונים דמכשירין אפילו אין לה וורדא כלל אלא בע"כ דהרא"ש תופס כב"ה דיתרת מקמא טרפה וס"ל דלא מכשרי הגאונים אלא ביש לה שתים ושלש עינוניתי דורדא מצד ימין דאורחא הוא אבל בורדא מצד שמאל דלאו אורחא או שאר יתרת גדולה שאינו דומה לוורדא בין בשמאל בין בימין היא טריפה מיהו למאי שמפרש המרדכי והגהות מיימוני בדברי הרמב"ם דיותר יש להקל ביתרת דעלמא מביתרת דוורדא נ"ל דהא דקאמר בגמרא מעיקרא דביני וביני טריפה אינו אלא ביתרת דמגבה דהוא נמי ביני וביני מקרי אבל כל שאר יתרת מקמא כשירה דלית הלכתא כרבא ביתרת אלא שבורדא סבר רב אשי מעיקרא להטריף אפילו אין לה אלא אחת דלאו אורחא וקא"ל רב הונא דכשירה דכל הני חיוי ברייתא הכי אית להו וממילא בשתים דלאו אורחא טריפה ובאחת נמי דאורחא דוקא מגואי אבל בגבה טריפה אפי' באחת אבל בשאר יתרת דמקמא כשירה דהו"ל בדרא דאונא ואינה טריפה אלא במגבה דהו"ל ביני וביני כך נראה דבר ברור לפי דעת המרדכי והגהת מיימוני בדברי הרמב"ם ואם היה רבינו מפרש כדבריהם לא היה מוכיח דבר מדמטריף הרא"ש בנמצא הוורדא בצד שמאל דס"ל כב"ה דאימא לך דס"ל כהרמב"ם דמכשיר בכל יתרת דמקמא אלא דבוורדא ס"ל להחמיר יותר כיון דלאו אורחא הוא למיקם בצד שמאל שהרי הרמב"ם גופיה מחמיר יותר בוורדא להטריף בנמצאו שתים אפילו בצד ימין וא"כ אף אנו נאמר להרא"ש דמחמיר יותר בוורדא בצד שמאל אלא בע"כ דלדעת רבינו נ"ל דאין חילוק בין יתרת דעלמא ליתרת דורדא לפי סברת הרמב"ם ופירוש זה נראה יותר מחוור בדברי הרמב"ם והכי מוכח מלשון רש"י שכתב בשתי וורדות דטריפה משום דיתרת דביני ביני הוא וכו' אלמא דאי הוה מכשרינן ביתרת דביני וביני גם בשתי וורדות הוה כשר וברור הוא. ולענין הלכה נקטינן כהרא"ש וכסברת ב"ה והוא סברת רש"י והתוס' והמרדכי דיתרת מקמא טריפה וז"ל מהרי"ו והיתרת בעומדת שלא בדר' דאוני טרפה ויש מרבותינו שמטריפין יתרת אפי' עומדת בדר' דאוני אלא שעומדת מקמא ויש מכשירין ואפי' לפי דעת המכשירין דוקא שעומדת מקמא לאונות אבל מקמא לאומות טריפה ויתרת העומדת בדרא דאוני ממש וכשנופחין הריאה אז היתרת נוטה לצד גבה של הריאה אז היא טריפה אבל כשנופחין הריאה ונוטה לצד קמא של הריאה אז היא כשרה עכ"ל וכתב עליו מהרש"ל וז"ל הא דכתב ויש מכשירין וכו' פי' דוקא בעומדת בדרא דאוני הוא דמכשירין אבל העומדת שלא בדרא דאוני לעולם טריפה וכן הוא מסקנת הרא"ש ובמהרי"ו כתב עוד חומרא יתירא דדוקא בדרא דאוני שאינו נוטה לגבה ולקמא אז היא דוקא כשרה ושמעינן מינה דעומדת בקמא שלא בדרא דאוני ליכא מאן דפליג דפשיטא שאין להכשיר כלל ועוד ראייה ממה שאנו מטריפין בב' וורדות ודבר תימה פסק מהרי"ו לאסור הנוטה לקמא היכא שעומדת בדרא דאוני ואף בנוטה לגבה לא מלאני לבי לאסור ולהשחית ממון של ישראל בכח וחומרא יתירא ובבדיקות ישנים מצאתי וז"ל כל היכא דקיימא בדרא דאוני ואפילו נוטה לצד חוץ בין לקמא בין לגבה כשירה דבשביל בליטת חוץ לא מטרפינן הואיל ועומדת בשוה משורשת עם חברתה ע"כ ועיקר ובספרי חזרתי וכתבתי שיש להחמיר אם נוטה מעט לצד חוץ עכ"ל והרב בהגהת ש"ע כתב ובמדינות אלו המנהג להכשיר יתרת מקמא ואין לשנות המנהג ואיכא לתמוה דאם כן למה נהגו להטריף בשתי וורדות כמו שכתב הוא עצמו שכך נהגו ושאין לשנות המנהג ואפשר לומר דהמנהג נשתרבב ע"פ המרדכי והגהת מיימוני שכתבו דהרמב"ם פסק כרש"י ומפרשים דיותר יש להקל ביתרת דעלמא העומדת מקמא מביתרת דוורדא אכן כבר כתבתי דהמחוור הוא כמו שמפרש רבי' ולזה כיון שנהגו להטריף בב' וורדות יש להטריף נמי ביתרת מקמא אם לא במקום שנהגו להקל ע"פ חכמי העיר מימים קדמונים כגון בקראקא אבל אלו הבודקים שמקילין מעצמן בכל המקומות איסורא קעבדי ואין לשמוע להם אף על פי שכך קבלו המה מבודק אחר או מבודקים רבים דזו צריכה הוראת חכם והלא בבריסק דליטא נהגו לאסור יתרת מקמא על פי חכם אב"ד שהעמיד מנהג זה בקהל ומיהו בעומדת בדרא דאוני אלא שנוטה לצד קמא כשירה אבל בנוטה לגבה טריפה והכי משמע מלישנא דתלמודא דביתרת מקמא קאמר דביני וביני טריפה משמע דוקא ביני וביני ממש אבל עומדת בדרא דאוני ונוטה לצד קמא לאו ביני ביני הוא ולגבי יתרת מגבה אמרו אבל מגבה אפי' כטרפא דאסא טריפה לפיכך אפי' עומדת בדרא דאוני אלא שנוטה לצד חוץ כשיעור טרפא דאסא טריפה דכל מגבה כטרפא דאסא טריפה אבל כשהנטייה לצד חוץ הוא פחות מטרפא דאסא פשיטא דכשירה דלא גרע מיתרת גופא כשעומדת בגבה דכשירה בפחות מטרפא דאסא:

היה היתרון על גבה בכל מקום אפילו קטן כטרפא דאסא טריפה שם אבל מגבה אפילו כטרפא דאסא טריפה: **ומ"ש** רבינו בכל מקום נראה דר"ל בין באוני בין באומא אם היתה בגבה טריפה וכך כתב המרדכי ע"ש ראבי"ה אלא שהוא כתב דבאונא העליונה של ימין כשירה אפילו נמצא על גבה יתרת כטרפא דאסא דדרכה להתפצל וכן כתבו התוספות והמרדכי והגהת מיימונית משמו אבל דעת רבינו מדלא כתב כך הרא"ש בפסקיו אלמא דלא סבירא ליה להקל בכך אלא כמשמעות סתמא דתלמודא דכל מגבה כטרפא דאסא בכל מקום טריפה. מיהו כבר נהגו להקל כראבי"ה שכך קבל מרבותיו כמו שיתבאר בס"ד: **ומ"ש** אבל פחות מטרפא דאסא וכו' כן כתבו הפוסקים דלא כיש אומרים שכתב הר"ן דט"ד לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך להיות פחות מט"ד וכן כתוב ברוקח סי' ספ"א ובמרדכי פא"ט בשם רבינו יהודה משפירא וגם זה כתוב ברוקח סי' ת"ה דליתא לחומרא זו אלא דוקא נקט ט"ד

דרכי משה

מאחר שרבים מכשירין בכל ענין: (ז) ואני אומר שכבר כתבתי שאין לסמוך על דבריו בזו אלא שיש לפסוק בכ"מ כפוסקים אחרונים כ"ש במקום שכולם מסכימים יחד שהמרדכי והאשר"י וסמ"ק והגה"מ שחיבר תלמיד מוהר"ם והגה"א כולן בתראי נינהו ומסכימים כולן לדעת אחת ומכ"ש דרבים נינהו וכ"ש שהתוספות מסכימים עמהם דפסק מוהר"ם בכ"מ יש לפסוק כהרי"ף חוץ ממקום שהתוספות חולקים עליו ולכן אין לסמוך על הרב ב"י בזו וכיוצא בזה כלל. וכתב מהרי"ו בה"ב שחיבר וז"ל ויתרת העומד שלא בדרא דאוני טריפה יש מרבותינו שמטריפים יתרת אפילו עומדת מקמא ויש מכשירין ויתרת העומדת בדרא דאוני וכשנופחין אותה אז היתרת נוטה לצד גבה של ריאה אז היא טריפה אבל כשנופחין הריאה ונוטה לצד קמא של ריאה כשירה עכ"ל ומשמע מדבריו אפילו לדברי רבותינו האוסרים יתרת מקמא בכה"ג יש להכשיר או אפשר דאנו סומכין בזו על דברי המכשירים מיהו שמעתי מהרבה בודקים מומחים שאומרים שבמדינות אלו המנהג להכשיר כל יתרת מקמא ויש לילך בו אחר המנהג שהוא מנהג ותיקין: (ח) כתב מהרי"ו אם במצאו ד' אונות בצד שמאל וג' מימין טריפה אע"פ שעומדים ממש בסדר האונות דלעולם צריך להיות יותר בצד ימין מבצד שמאל עכ"ל ובמקצת נסחאות כתב שלעולם צריך שלא יהא יותר בצד שמאל מבצד ימין לפי גירסא זו משמע באם הם שוה בשוה כשר וכ"ה שם בהדיא בהג"ה. מצאתי בשם מהר"י מולין אם נתפצלת האונא לב' ויש לה שורש אחד כעובי אצבע כשירה עוד מ"כ אם נמצאו ג' מימין וג' משמאל אע"פ שיש באחד סדק ניכר מעבר לעבר אין להטריף דאין חוששין בסדקים להטריף עכ"ל: (ט) וכ"כ מהרי"ו וי"א דאם במצאת היתר באונא המתפצלת מן החריץ שיש באותה אונא ולצד עיקרה אז היא טריפה ואינה כשר אלא כשנמצא היתרת מן החריץ ולצד ראשה מהרי"ו עכ"ל: (י) וכ"כ מהרי"ו: (יא) כ"ה בה"ב שחיבר מהרי"ו וכתב שצריך שתתמלא הגומא ולא יהא רחב יותר עכ"ל מעשה בא לידי בזו וכשהיו נופחין הריאה היה עולה בריאה הפיצול במקצת וכשהיו מניחין היד עליו היה יורד לתוך הגומא והיה שוה לשאר הריאה והכשרתי וכן הסכימו עמי רוב בקיאים שבעיר דטעמא מאי כשר בדאיכא שם גומא משום דיש לו מקום לנוח שם ואינו חוכך עצמו בדופני הבהמה ואין סופו להתפרק או לנקוב וכן ג"כ כאן דהואיל כשמניחין עליו ידו בנחת יורד לגומא ה"ה כשיגיע בדופני הבהמה ירד לגומא וא"צ להתחכך והנה אחד מן הבקיאים עשה לפני באותה ריאה עוד פיצול אחר שהיה כמו הראשון והיה גומא תחתיו וכשנפחו הריאה עלה ג"כ קצת מחמת הנפיחה וירד כשנגע בו בנחת ביד ולכן הסכמנו

פרישה

בימין טריפה ועוד דמדינא אינה נפסלת בשינוי צורה כ"א מומרא שאנו מחמירין. וזהו שכתב וא"א הסכים לסברת בע"ה מדטרף כשעמדה בצד שמאל דלהרמב"ם לצד פנים בכל מקום שרי א"כ (אם היה פסק הרא"ש כדעת הרמב"ם אין לאסור כו' עכ"ה) אין לאסור מכח אונא נוספת וגם אין לאסור מכח שאין הוורדא עומדת בצד ימין במקום המיוחד לה שכבר הסכימו הגאונים להכשיר בין יש לה שנים בין אין לה כלל ואם כן נאמר שגם לבהמה זו אין לה כלל וזה אונא אלא ודאי סבר כסברת בע"ה שאם עומדת שלא כדרך הוורדא טריפה והיינו לצד שמאל שהוורדא מקומה בצד ימין ואסור משום אונא נוספת ע"כ ע"ש בב"י ומ"ו לא הגיה כלום ונראה שהוא מפרש שלא כסדר כדרך הוורדא שהיא ג"כ שלא כסדר האונות (מ"מ היא שלא כסדר הוורדא אבל אם יהיה כסדר עם הוורדא לא נאמר שהיא אונא רק וורדא והיא כשרה בשנים עכ"ה). ועד"ר: (ס) היה היתרון על גבה פירוש על האונא או האומה עצמה:

דרישה

[ו] היה היתרון על גבה כתב המרדכי חוץ מאונא העליונה של ימין הסמוכה לצואר שאפילו נמצא עליה כטרפא דאסא נמי כשר מפני שדרכה להתפצל מפני דוחק החזה ודוקא למעלה מסכיה אבל למטה מסכיה טריפה: ואפי'

שמעינן

(יב) מטרפא דאסא אחר שתנפחה הריאה לאו יתרון הוא וכתב בעל העיטור (ו) שמעינן מהא דשיעור דאונא כטרפא דאסא ואם חסר אחת מהאונות (ז) ואין בה אלא כטרפא דאסא כשירה היתה חסירה מאונות הימין (ח) כתב הרמב"ם שהוורדא משלמת אותה ורש"י כתב שאינה משלמת וטוב להחמיר היתה הריאה כולה שתי ערוגות ואין לה חיתוכי דאוני טריפה פירש"י היכא דלא מיחתכה באוני חיתוך גמור אלא כמין מראה הפרש ניכר בו כשירה לשון א"א הרא"ש ז"ל כתב הרמב"ם נמצאו שתי אונות כאונא אחת ואינן נראות כשתים דבוקות אם היה ביניהם כמו עלה של הדס בין בעיקרן בין באמצעיתן בין בסופן כדי שיוכר בהן שהן ב' דבוקות מותרות ואם לאו טריפה ויש שכתבו אי סריכין מעיקרן ועד סופן מייתינן

ב"ח

ט"ד דפחות מט"ד כשירה וכ"כ במרדכי ע"ש ראבי"ה והכי נהוג והא דט"ד הוי לאחר נפוחה כתבו התוס' וכל המחברים והטעם הוא דהריאה בחיי הבהמה נפוחה היא הילכך אזלינן בכולה מילתא בתר נפיחה וכן בדין מראות הפוסלים הוי דוקא בתר נפיחה:

היתה חסירה מאונות הימין כו' נראה דאזיל לטעמיה דכל מקמא כשר דהו"ל בדרא דאוני וכיון דהוורדא לפעמים היא חסירה ולפעמים אינה חסירה אבל ה' אונות לעולם אינן חסרים מסתברא לומר דזו האונה העומדת מקמא היא ממנין ה' אונות והו"ל שפיר בדרא דאוני והוורדא חסירה היא והא דכתב דין זה בחסר מימין רבותא היא דל"מ כשנמצא הוורדא בצד שמאל וחסר אונה בצד שמאל דכיון דלאו אורחא דוורדא בשמאל פשיטא דהשלמת האונה החסרה בשמאל הוא אלא אפילו בימין נמי משלמת ולא אמר דהוורדא עומדת היא במקום גדולה והאונה חסרה וכ"כ ממ"ש הר"ר ירוחם דאם האונה חסרה מצד שמאל אין הוורדא שבצד ימין משלימה אלמא דאם היא עומדת בשמאל משלמת אלא כי היכי דלא תימא כיון דכל מקמא בדרא דאוני הוא א"כ אפילו הוורדא בימין משלמת החסר שבשמאל מטעם הנזכר דהוורדא לפעמים חסרה ולפעמים אינה חסרה וכל ה' אונות לעולם אינן חסרין א"כ זו השלמה הוא וכי היכי דגבי וורדא חסרה מקצתה נמצא לפעמים החסרון בצד שמאל וכשירה ה"נ באונא שחסירה בשמאל יהא משלים אותה הוורדא שבימין קמ"ל דלא כנלפע"ד ודלא כפי' ב"י ואע"ג דהר"ן ז"ל כתב שאף לדעת הרמב"ם אין הוורדא משלמת החסרון שבצד השמאל כיון שאין דרכה לעמוד בשמאל לא הבנתי טעם זה אדרבה היא הנותנת כיון שאין דרכה לעמוד בשמאל ועכשיו עומדת בשמאל בודאי השלמת האונה החסירה בשמאל היא ולכן נראה ברור דהר"ן דעתו לומר שאין הוורדא שבימין משלמת חסרון האונה שבשמאל כיון שאין דרכה לעמוד בשמאל ורצונו לומר דכל השלמה צ"ל דרואין כאילו הוורדא עומד במקום שחסירה האונה וזה לא שייך לומר בוורדא שבימין שחשוב כאילו היא עומדת בשמאל כיון שאין דרכה לעמוד בשמאל אבל בוורדא העומדת בשמאל פשיטא דמשלמת חסרון האונה שבשמאל ואפי' חסירה האונה בימין נראה שהוורדא שבשמאל משלמת חסרונה לפי טעם זה דכיון דאין דרכה לעמוד בשמאל חשבינן לה כאילו היא עומדת בימין במקום שדרכה לעמוד ומשלמת חסרון שבימין כנ"ל ברור ופשוט ודלא כמו שהבין ב"י מדברי הר"ן:

ומ"ש ורש"י כתב שאינה משלמת וכו' כן פי' בגמרא לשם וכתב שטעמו דכל מקמא לאו בדרא דאוני הוא וא"כ זו יתרת היא ואותן הראויין להיות הן חסירות והו"ל כחליף וטריפה ואזיל לטעמיה דכל יתרת מקמא טריפה דלא כהרמב"ם: **ומ"ש** וטוב להחמיר נראה שתופס עיקר כהרמב"ם לפי שהר"ן כתב כך בשם הגאונים א"כ הרמב"ם פסק כך על פי קבלת הגאונים אבל רש"י כתב על זה לא שמעתי ומסברא דנפשיה כתב לאיסור ולקבלת הגאונים ראוי לשמוע אלא שטוב להחמיר:

היתה הריאה כולה ב' ערוגות וכו' שם אמר רפרס האי ריאה דדמיא לאופתא טריפה ומ"ש בשם רש"י כ"כ התוספות וטעמם דכל היכא שאינה חלקה לגמרי לאו דמיא לאופתא הוא: לשון הרא"ש וכו' שם בפסקיו ופירוש האחרון שכתב ב"י הוא העיקר דאף להרמב"ם לא בעינן פירוד והפרש גמור אלא שניכר כמין הפרש וסדק כשיעור עלה של הדס ולהרא"ש סגי בהיכר כל שהוא. כתב מהרי"ו חליף טריפה פי' שיש ג' בצד שמאל וב' בצד ימין או ד' לצד שמאל וג' בצד ימין דלעולם בעינן שלא להיות יותר בצד שמאל מבצד ימין כך הוא הנוסחא הנכונה בדבריו דשוה בשוה כאן וכאן ג' או ד' כשר וכך מוכח בהגהת אשיר"י יתבאר בסמוך והכי משמע ממ"ש רבינו ניתוספו האונות במניינם שהיו ד' מימין או ג' משמאל כשירה אלמא דאף בשיש ג' בשמאל כמו בימין כשירה וכ"כ מהרש"ל והרב בהגהת ש"ע וז"ל הגהת אשיר"י מעשה בריאה שהי"ל בצד ימין ב' אונות גדולות והשלישית ניכר בה חיתוך גמור שהוא כדי להכשיר על ידו והיה בו עוד סימני אחר ג' אונות מצד שמאל ואסר רב אחאי והשיב ר"י לא ידעתי מה ראה לאסור אם לא קיבל מרבותיו בקבלה כי נ"ל היתר גמור עכ"ל ואיפשר לומר דהיינו טעמא דאסרו דכיון דאיכא חמשה אונות שלימות ואיכא נמי חליף ועל ידי הדחק באת להוסיף עוד אונות בצד ימין על ידי סדק לא מקילינן בולי האי וכן כתב מהרש"ל מצאתי כתוב סדק מועיל להשלים ה' אונות מכל מקום אם היו בימין ב' אונות ובג' ניכר סדק ובשמאל נמצאו ג' אונות טריפה כיון שיש יותר בשמאל מבימין אותו סדק אינו מועיל ואינו חשוב להכשיר ונראה לי הוא הדין נמי להקל היכא שיש ג' בימין וג' בשמאל ועוד סדק בשמאל נראה ברביעית שאין לומר דחשיב חליף וטריפה דסדק אינו מועיל אלא להשלים מנין האונות חמשה ותו לא וכן מצאתי כתוב שהסדק אינו מועיל לעשות אונה יתירה על המנין מאחר שהאונות כולן כתקונן וכך נראה עיקר ודלא כמ"ש ב"י להקל לגמרי כסברת ר"י שבהגהת אשיר"י ונראה שגם הרב בהגהת ש"ע הסכים לזה שכתב בסתם שהסדק מצטרף להכשיר ולא להטריף ומשמע דאף בכה"ג שיש ג' משמאל וב' מימין מצטרף הסדק שבימין להכשיר כסברת ר"י שבהגהת אשיר"י גם דלא כמהרש"ל שכתב להחמיר לגמרי דסדק כל שהוא אינו מועיל אפילו להשלים כשאונה אחת דבוקה לשנים אלא בהפרש כטרפא דאסא אם לא שכל הריאה דבוקה ודמיא לאופתא אז מכשרינן בהיכר סדק כל שהוא אלא נקטינן כמ"ש במרדכי פא"ט וז"ל פי' בה"ג ור"ח והשערים דשיעא כעין קיר שהוטח בלי קמט אבל בקמט מעט כשר וכן פסק ראבי"ה ואם חסרו מן האומות רואין אם ניכר סדק מעט בשוליהן נחשוב אחת כשתים עכ"ל והוא דעת רש"י ובעל השיעור ובה"ג והסכים עמהם הרא"ש והכי נקטינן ואין חילוק בין כולה דבוקה ובין ב' אונות דבוקות והכי נהוג. הא דנמצא כתוב בבדיקה שאין להכשיר אלא עד י' אונות בב' לדדין דהיינו ה' בכל צד אבל יותר טריפה כיון שיש יותר מחשבון האונות בכל צד נראה שטעמו דאע"ג דאסיקנא לית הילכתא ביתרת וכשרה אין לשון יתרת אלא יתרון והוספה קצת על העיקר והתם הוא דמסתברא דלא משגיחין ביתרת אלא בתר העיקר אזלינן ואף ב' אונות דיתרון הוי כשיעור העיקר נמי יתרת קרינן לה אבל כשהיתרון הוא מרובה ועודף על העיקר אינו בכלל יתרת סתמא דקא מכשר תלמודא מיהו הרב בהגהות ש"ע לא הביאו גם מהרש"ל כתב שדעת מבהיל הוא ואם יבא לידי אקנה משופרי שופרי: כתב מהרי"ו אונה העליונה לצד ימין דרכה להתפצל אם נמצא בה יתרת אפילו יותר טרפא דאסא כשר פי' אפי' בעל גבה דע"י שעומדת במיצר החזה מתפצלת ומשמע דביתרת מקמא נמי כשירה אף למאן דאוסר יתרת מקמא באונה זו מכשיר כיון דעל ידי שכיבתה סביב הגרגרת רגילה להתפצל בין מגבה בין מקמא. וכתב עוד מהרי"ו והיינו דוקא כשנמצא היתרת מחציו ולמעלה לצד חוד של האונה אבל אם נמצא היתרת מחציו לצד שורש של האונה אז היא טריפה דאין דרכה להתפצל שם וי"א דאם נמצא יתרת באונה המתפצלת מן החריץ שיש באותה אונה ולצד עיקרה אז היא טריפה ואינו כשר אלא כשנמצא יתרת מן החריץ ולצד ראשה וכתב מהרש"ל דהאי י"א דעת הראשון הוא אלא שהוסיף שאף לצד ראשה אין להכשיר אלא מן החריץ ולצד הקנה ולא למטה מן החריץ ולצד הריאה וה"ט לפי שמן החריץ ולמעלה יש שם דוחק מיצר החזה משא"כ מן החריץ ולמטה מ"ה נמי ראוי להלק שלא נכשיר שום פיצול אלא למעלה באונה אבל למטה באונה העליונה סמוך להיתוך האונות לא לפי שהוא ברוחב וגם אין דרכה להתפצל שם

ובאונה

ב"י

כתב בעל העיטור שמעינן מהא דשיעור דאונא כטרפא דאסא ואם חסר אחת מהאונות ואין בה אלא כטרפא דאסא כשירה טעמא דמסתבר הוא ודומה לזה יתבאר בס"ס זה: **היתה** חסירה מאונות הימין כתב הרמב"ם שהוורדא משלמת אותה ז"ל בפ"ח מה"ש אם נמצאו שתים בימין וזאת הוורדא ה"ז מותרת ונ"ל דלטעמיה אזיל שהכשיר ביתרת מצד פנים אלמא מצד פנים וורדא ואונא חדא מילתא היא. ורש"י כתב י"א שאם חסרו אונות הימין מצרפינן לוורדא בהדייהו הואיל ויתרת היא ובתשובות הבבליים מצאתי כן אבל לא שמעתי ואין הדבר נראה בעיני הואיל ולא קיימא בדרא דידהו יתרת היא ואותן הראויות להיות חסרות והו"ל כחליף וטריפ' ודעת התוס' כרש"י וכ"כ שהוא דעת הרא"ש שכתב וז"ל והיכא דחסרה אונות הימין יש רוצים לומר דעינוניתא מצטרפת בהדיה להשלימו ואין נראה לרש"י כיון דלא קיימא בדרא דאוני ויתרת היא וכו' ומפני כך כתב רבינו וטוב להחמיר אבל הרשב"א כתב בת"ה ולענין אשלומי אמרו משמן של גאונים שמשלמת לאונות שמימין וכ"כ הרמב"ם וכ"כ רש"י שכן מצא בתשובת הגאונים ואף על פי שרש"י עצמו אוסר על קבלת הגאונים אנו סומכים עכ"ל: **ולענין** הלכה כיון שהגאונים והרמב"ם והרשב"א מסכימים להכשיר הכי נקטינן (יג): **ודע** דלכאורה נראה דה"ה אם נמצאת וורדא בשמאל וחסירה אונה מצד שמאל שהיא משלמת והא דנקטו הרמב"ם והרשב"א צד ימין אורחא דמילתא נקטו ולאו דוקא אלא שמצאתי להר"ן שכתב שדעת הגאונים והרמב"ם דאי חסיר אונה מימין וורדא משלימתה אבל לא בשמאל שאין דרכה לעמוד בשמאל ע"כ. ור"י כתב אפילו לדברי הגאונים אם חסר אחת מצד שמאל אין האונה שמצד ימין מצטרפת עכ"ל ונ"ל שאם היתה הוורדא עומדת בצד ימין לא איצטריך לרבינו ירוחם לאשמועינן דאינה מצטרפת לאונות של צד שמאל אלא כדקיימי לצד שמאל עסקינן וה"ק אין הוורדא שדרכה לעמוד בצד ימין מצטרפת עמהן שאין דרכה לעמוד בשמאל וכמ"ש הר"ן ז"ל: **היתה** הריאה כולה ב' ערוגות ואין לה חיתוכי דאוני טריפה בפרק א"ע (מז:) אמר רפרס האי ריאה דדמיא לאופתא כלומר בקעת עץ טריפה ומפרש בגמרא דהיינו דשיעא דלית לה חיתוכא דאוני ופרש"י דהיכא דלא מחתכא בחיתוך גמור אלא כמין הפרש ניכר בו כשירה דלא שיעא כאופתא היא וכ"כ התוספות וכ"כ המרדכי בשם הגאונים דבקמט מעט כשר מכאן פסק ראבי"ה דאם חסרו מן האונות רואין אם ניכר סדק מעט בשולייהו נחשוב אותם כשתים עכ"ל: וכתב הר"ן שטעם רש"י דמכשר בניכר בהם כמין הפרש וסדק משום דהני ניהו אוני דידה אלא דסריכן בכסדרן ויש מי שכתב דמייתי סכינא דחליש פומיה ומפרקינן לה אי מתחזיין כתרתי כשירה וכתב הרמב"ם בפ"ח מה"ש שאם הן דבוקות כולן אלא שיש ביניהן הפרש כטרפא דאסא בלחוד כשירה ויפה אמר דכיון דמיפסלא כה"ג ביתרת ש"מ כל כי האי שיעורא אונא הוי עכ"ל.

ולשון

דרכי משה

הסכמנו להכשיר שזו בריתו ומצאתי בבדיקת ישנים דאין להכשיר באונא העליונה פיצול שגומא תחתיו דזו הגומא לא הוי משום פיצול אלא גומא בפני עצמה והקנה קשה ונופל תוך הגומא וסוף הפיצול להתפרק וכך אם היה הפיצול באומא של שמאל גם כן טריפא דאותה גומא נמי לאו משום פיצול אלא מן הלב ששוכב שם וסופו של הפיצול להתפרק ויש מכשירין וטוב לשאול לחכם עכ"ל ודעת מהרי"ו וב"י משמע דאין לחלק בזו שכתבתי שכתבו סתמא להכשיר עוד מ"כ וז"ל קבלה מקמא אפילו ממלא הגומא טריפה כי אין הפיצול עומד כי נופל משם עכ"ל וטעמא דמסתבר הוא עוד מצאתי בשם מהר"י מולין וז"ל מעשה בא ליד ר' משה שחטן זצ"ל שנמצא יתרת תחת העינוניתא והיו מכשירין אותה הריאה כמה מומחין וגדולי ישראל וכך היו אומרים שהחריץ הזה הוא מגין על היותרת כמו גומא שאם היה נופל תוך הגומא היו מכשירין וגם כאן כשר עכ"ל ואף שאיני כדאי לחלוק על גדולי ישראל נראה לי דלא דמי טעמא דגומא לאו משום הגנה לבד אלא משום שאותו פיצול הוי מן הגומא ולא הוה יתרת כלל אלא נתפצל מן הריאה ולכן בשאר גומא תחתיו כמ"ש שעשה אחד פיצול וגומא תחתיו לפניו לכן כשר אבל בשאר יתרת מה מהני הגנת החריץ אי אמרינן כל יתר כנטול דמי ולכן נ"ל דאין לסמוך על טעם זה ומ"מ המיקל לא הפסיד שהרי כמה גדולים מכשירין כל יתרת מקמא כמו שכתבתי לעיל בכלבו אם נמצאת הריאה נפוחה תוספת משונה הוא ואסרינן מספק עכ"ל והמה דברי הרמב"ם פ"ח מה"ש וכן הביאו בב"י: (יב) בהל' בדיקות של מהרי"ו ושיעור כט"ד י"א שהוא כצפורן אגודל אדם בינוני וי"א שהוא כפרק אמצעי של אגודל עכ"ל ואני מצאתי קבלתי שאנו נוהגין להטריף הכל דאין אנו בקיאים בשיעורא ט"ד עכ"ל מהרא"ק: (יג) וככר כתבתי דעתי בזה דהלכתא כבתראי וכ"ש במקום שהתוספות מסכימין ואין לך בתרא

כדעת

פרישה

(ו) שמעינן מהא דשיעורא דאונא כטרפא דאסא דאל"כ למה נקטו שיעור היתרון מגבה כטרפא דאסא אלא ודאי משום דאז נקרא אונא יתירה בלא בדרא דאונא ועליה קאי גם בגמרא דקאמר וה"מ מגואי (פי' שם יש אונא יתירה דכשירה כגון עינוניתא דוורדא) אבל מאבראי אפילו כטרפא דאסא טריפה עכ"ל ש"מ דאאונא יתירה קאי: (ז) ואין בה אלא כטרפא דאסא כו' פי' אפילו לאחר הנפיחה ב"י: (ח) כתב הרמב"ם שהוורדא משלמת אותה לטעמיה אזיל דס"ל שמכשירה כשעומדת בצד פנים אלמא ס"ל דלצד פנים וורדא ואונא חדא מילתא היא ב"י. ודוקא אם נמצא הוורדא בצד ימין משלמת האונה החסירה אבל אם נמצא הוורדא בצד שמאל אונא משלים לאונה שחסירה בצד שמאל אפילו להרמב"ם ר"ן ב"י:

וליכא

מייתינן סכינא חריפא ומפרקינן להו אי מפקא זיקא בינייהו חדא היא וטריפה ואם לאו כשר (ט) ולישנא דתלמודא משמע כפירש"י דאי איכא היכרא כל שהוא כשירה וכן עיקר ע"כ :

לו הריאה יש לה שני קרומים ניקב זה בלא זה כשירה עד שינקבו שניהם (א) [א] ואפילו נגלד קרום העליון כולו כשירה (ב) ומיהו צריכה בדיקה וכתב הרשב"א שאם ניקבו שניהם

ולשון הרא"ש שכתב רבינו אחר שכתב בפסקיו פי' רש"י כתב כן : **ומ"ש** דלישנא דתלמודא משמע כפירש"י נתבאר בדבריו דהיינו משום דאי ניכר הפרש כל שהו לא שייא כאופתא הוא א ונראה מדברי הרא"ש שהרמב"ם חולק על רש"י דלרש"י סגי בכמין הפרש ניכר בו אע"פ שאין בהם שום פירוד ואילו הרמב"ם בעי שיהא ביניהם פירוד כטרפא דאסא והסכים הוא לדעת רש"י משום דכיון דכמין הפרש ניכר בו לאו שייא כאופתא הוא ול"נ דאיפשר לומר דהרמב"ם נמי אינו מצריך שיהא ביניהם שום פירוד אם כמין הפרש ניכר בכל האונה מלמעלה למטה או ברוב שהרי כתב ואינה נראית כשתים דבוקות דמשמע הא אם היו נראות כשתים דבוקות לא היינו צריכים שיהא ביניהם כמו עלה ההדס אבל לפי שאין הפרש וסדק ניכר בהם אז צריך שיהא ביניהם פירוד כמו עלה ההדס ועוד איפשר לומר דהרמב"ם נמי לא בעי פירוד כלל . ומ"ש אם היה ביניהם היינו לומר שהיה ביניהם היכר כמין הפרש וסדק וסופא דלישניה מוכח שכתב כדי שיוכר שהן ב' דבוקות וכיון שיש בהן כמין הפרש וסדק הרי הוא ניכר שהם שתים דבוקות אלא שהצריך שיהא שיעור כמין הפרש זה כעלה של הדס ואילו רש"י לא נתן שיעור לכמין הפרש ניכר בו וכתב הרא"ש דלישנא דתלמודא משמע הכי דאי ניכר בו הפרש אפילו בשיעור פחות מטרפא דאסא לאו שייא כאופתא הוא ויש הוכחה לפירוש זה האחרון שפירשתי בדברי הרמב"ם מדברי הרשב"א שהביא בת"ה הארוך דברי רש"י וכן כתב בעל העיטור ואח"כ הביא דברי הרמב"ם ואח"כ כתב דברי האומר אי סריכו מעיקרייהו ועד סופייהו מייתינן סכינא ומפרקינן להו וכו' וכתב דדבר תימה הן ובת"ה הקצר כתב י"א שאם סדק כמראה הפרש ביניהם כמו עלה של הדס בין באמצען בין בסופן כשירה ע"כ והרי לא הזכיר בענין זה שיעור כעלה של הדס וגם לא דבין באמצען אלא הרמב"ם ואפ"ה כתב דביש סדק כמראה הפרש ביניהם מכשר : **מצאתי** כתוב ריאה דלית לה חיתוכי דאוני אי כד נפח לה מיכרן חיתוכי הראוים לה כשירה וטעמא דמסתבר הוא דכל מילי דריאה בשעת נפוחה משערינן להו משום דבחיי הבהמה הריאה היא נפוחה (יד) :

כתוב בהגהות אשיר"י מעשה בריאה שהיה בצד ימין שתי (אומות) [אונות] גדולות והשלישית ניכר חיתוך גמור שהוא כדי להכשיר על ידו והיה בה עוד שינוי אחר ג' אונות מצד שמאל ואסר רב אחאי והשיב ר"י לא ידעתי מה ראה לאסור אם לא קיבל מרבותיו בקבלה כי נ"ל היתר גמור עכ"ל ודבר פשוט הוא שאין בזה שום צד איסור : מעשה בא לפני שהיה בצד אחד של הריאה חסרה אונה אחת אלא שבסוף האומה שבאותו הצד היתה בליטה גדולה כמו אונה ונ"ל להתיר דאותה בליטה חשיבא אונה ואע"פ שדרך האונות להיות סמוכות זו לזו וכאן האומה מפסקת ביניהם אין לפסלה בכך :

כתב הרמב"ם בפ"י מה' שחיטה כל טריפות שאיפשר שימצא בעוף באיברים המצויים לעוף כבהמה דינו בבהמה ובעוף אחד הוא חוץ מטריפות שבכוליא ושבטחול ושבאונות הריאה מפני שהעוף אין לו חיתוך אונות כבהמה ואם ימצא אין לו מנין ידוע עכ"ל :

לו הריאה יש לה שני קרומים ניקב זה בלא זה כשירה עד שינקבו שניהם מסקנא דגמרא פרק אלו טריפות (מו) : **ומ"ש** ואפילו נגלד קרום העליון כולו כשירה (שם ') אמר רבה האי ריאה דאגליד כאהינא סומקא כשירה : **ומ"ש** ומיהו צריכה בדיקה שם אהא דריאה דאגליד כאהינא סומקא כתב הרא"ש וז"ל כתב בה"ג וכו' דלא מפקא זיקא מתוך לשונו משמע דבעיא בדיקה אע"פ שאין לשון התלמוד משמע כדבריו דלשון כשר משתמע אף בלא בדיקה ומיהו מסתבר כדבריו כיון שנשתנית מברייתה וקרום התחתון דק צריך נפיחה שמא ניקב וכ"כ הרשב"א והר"ן בשם בה"ג ופסק הרשב"א דיש לחוש לדבריו : **ומ"ש** רבינו בשם הרשב"א שאם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשירה בת"ה כתב דמסתבר דכשירה וכענין שאמרו בקרקבן

ובאונה העליונה של שמאל ג"כ ראוי להטריף הפילול לפי שאין דרכה שם להתפלל וגם הוא ברוחב וכן נמצא בשחיטות ובדיקות ישנות להטריף הפילול בשמאל וכן עיקר וכ"כ הא"ז עכ"ל . וכתב עוד מהרי"ו ויש עוד חלוף כשהאונה האמצעית של ימין גדולה מאונה התחתונה ויש מכשירין ואנו נוהגין להטריף וכ"כ בהגהות ש"ע לאיסור אבל מהרש"ל כתב כל הני חלופים אומרות הן ואין בהן הכרע מן התלמוד כל עיקר כי להדיא משמע בסוגיא דחליף אמנין האונות קאי דקאמר תלתא מימינא ותרתי משמאלא ואי חליף טריפה וכל חלופים באונות שינויין הן ואין לנו להוסיף על הטריפות ולכן אני אומר כל היכא דמשתכח חליף כה"ג וליכא שום ריעותא בריאה אלא האי חליף אין לאסור כלל עכ"ל והכי משמע ממה שכתב הגאונים והרמב"ם דהוורדא משלמת למנין האונות שחסרו ואף רש"י ודעימיה לא אמרו דאיכא משלמת אלא מטעם דלא קיימא בדרא דידהו ואותן שראויין להיות חסרות והויא לה כחליף וטריפה אבל משום צורתה ושיעורה לא הוי חליף וכ"כ האגור כמו שהביאו ב"י אלא דמ"מ נראה היכא דליכא הפסד מרובה אין להורות יותר במה שנהגו לאסור אע"ג דמדינא ליכא איסורא :

כתב עוד מהרי"ו דמיא לאופתא אם יש שם היכר שלדו אחד ארוך וכו' ועוד יש היכר וכו' והביאם הרב בהגהות ש"ע וכתב עוד ואפילו יש היכר ע"י סמפון וכו' ומהרש"ל כתב שמעתי מחמי מהר"ק אונות הדבוקות להדדי ואין להם סדק יש לבדוק אחר הסמפונות אם יש שם ב' סמפונות אז ודאי ב' נינהו וכשירה כי כל אונות כה"ג בדקינן בסמפונות שלא תחשוב אותו חסר וכן אם אותה השמאל סמוכה וכו' כי יש היכר כה"ג וכ"ש לבדוק באונה האמצעית אם היא ארוכה ועבה אבל היכא שנדבקה כולה אין להכשיר בזה דס"ס היא כאופתא כי כך קבלתי שאין להקל ולהכשיר היכא שכולה דבוקה אא"כ בסדקים ובהיכרים גמורים ולא בשאר סימנים כלל אבל היכא שאונה אחת דבוקה ראוי להכשיר כדברי מהרי"ו עכ"ל. עוד כתב מהרי"ו שיעורא דוורדא כחלמון ביצה בבהמה דקה ובגדול לפי גדלו וכו' וכתב מהרש"ל וקבלה שאם נמצאת עגולה לגמרי בלי חריץ או משוכה כאונה ואינה עגולה שיש להטריף עוד מ"כ וז"ל ושיעור גודל הוורדא לפחות בבהמה דקה כחלמון ביצה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וי"א שאם היא גדולה כטרפא דאסא כשירה אך שיהא לה תואר וורד ואם היא גדולה מהאונה שאצלה דהיינו אונה השלישית של ימין הסמוכה לאומא כשתולין הריאה בקנה ונופחים אותה אז טריפה וי"א שאם היא גדולה יותר מהאונה העליונה של ימין שדרכה להתפלל אז טריפה ובספר האגודה כתב שאם היא גדולה כשאר אונות פסקו התוס' דטריפה ואני מצאתי בספר איש זקן מיודע שאם היא גדולה כמו האונה האמצעי של ימין אז טריפה פוק חזי מאי עמא דבר ושאל אחר המנהג עכ"ל ואני אומר לא מצאנו טריפות בגדלות דמה בכך שהיא גדולה ויש לה תואר הראוי לה ולא שינתה מקומה ואולי בעל הגה"ה זו ס"ל להקל שלא להטריף בשינתה תואר הוורדא במקצת אלא בבירוץ שהגדילה כאונה העליונה או האמצעי למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ומ"מ קבלה בידינו להטריף אותה בשינתה לחוד בלא הגדילה שהרי אפילו באחת לא רצה רב אשי להכשיר לפי פירש"י אלא משום דכל הני חיוו ברייתא הכי אית להו א"כ אין להתיר אלא כמה שנמצא בחיוי ברייתא בלא שינוי כלל עכ"ל מהרש"ל בהגה"ה לשחיטות אבל בספרו פא"ט סימן ל"ב כתב על מה שמטריפין כשהוורדא גדולה יותר מאונה התחתונה שאצלה הסמוכה לאומה כן נראה עיקר שהרי עינוניתא דוורדא מיקריא כשמה כן היא ואם היא גדולה כ"כ אם כן שם אונה ממש עליה וה' אוני אית לה לריאה ולא שם וחיוו ברייתא לאו הכי אית להו עכ"ל ולפע"ד נראה להכריח מדברי התוספות והמרדכי להטריף כשהוורדא גדולה מאונה שהרי הקשו דבגמרא קאמר מעיקרא דיתרת דביני וביני טריפה ובתר הכי גבי עינוניתא דוורדא דקרי לה נמי ביני וביני וקאמר דכשירה ותירצו התוס' והמרדכי דהא דביני וביני טריפה היינו היכא דגדולה הרבה ואין דומה לעינוניתא דוורדא והשתא אי איתא דוורדא דרכה להיות גדולה הרבה אכתי קשה אמאי מטריפין בגדולה הרבה נחשוב אותה כוורדא דאין לומר דטריפה לפי שאין צורתה כצורת וורדא דא"כ לא צריכין לחלק בין גדולה לאינה גדולה אלא בין יש לה צורת וורדא לאין בה צורת וורדא אלא צורת אונה אלא בע"כ דשינוי צורה לא מעלה ולא מוריד דדרכה להשתנות מצורה לצורה וכמ"ש בסמוך גבי חלופים אלא עיקר האיסור הוא בגדלות אלמא דאין דרכה של וורדא להיות גדולה כמו אונה ולפיכך אם היתה גדולה כמו אונה שאצלה טריפה דזו אונה יתירה היא ולא וורדא וטריפה מחמת חסרון וורדא אי נמי מחמת יתרת מקמא למאן דמטריף ביתרת מקמא ומיהו כבר נהגו להטריף בין בגדלות הוורדא בין שינתה תוארה בין שאין לה חריץ וכ"כ האגור ומביאו ב"י והכי נקטינן . כתב ב"י מעשה בא לפניו שהיה בצד אחד של הריאה חסירה אונה אחד ובסוף האומה באותה צד היתה בליטה גדולה כמו אונה והכשירה וכ"כ בש"ע ס"ט והרב בהגהת ש"ע כתב שם שאין המנהג כן דכל שהוא למטה מן הוורדא קי"ל דלא הוי בדרא דאוני ולא דמי למ"ש קודם זה בסעיף ד' כמלא אונה יתירה בסוף שפולי האומה כשירה וכתב בהגה"ה דזה מקרי בדרא דאוני דשאני התם דהאונות הן כתיקנן ובמניינן וא"כ בליטה זו לא גרע מאשר יתרת העומדת בדרא דאוני אבל בחסר אונה אחת אין בליטה זו משלמת החסרון וכך כתב מהרש"ל בספרו פא"ט סימן ל"ד ופשוט הוא . מעשה בא לפני כמה פעמים בריאה שלא הי' לה שום ריעותא אלא שבצד שמאל יצאה בליטה מן האומה בחיתוך שבין אונה לאומה ממש במקום שדרך הוורדא להיות עומדת כנגדו בצד ימין ואותה בליטה היה לה כיס גמור ומונחת בכיסה ולא הו"ל צורת וורד כלל וגם היתה שוה לאומה מצד קמא כאילו היה חתיכה ממנה והכשרתיה משום דאותה בליטה לא היתה לא יתרת מקמא ולא וורדא יתירא ואין כאן ריעותא אלא לפי שהיה לה כיס דלאו אורחא ואין סברא לאוסרו מכח זה דאף למאן דמטריף בב' כיסין היינו דוקא כשעומדים שניהם בצד ימין מטעם דכל יתר כנטול דמי וכמו שלא היה לה כיס כלל בצד ימין והתם הוא דטריפה דכיון דהוורדא דרכה להיות לה כיס וזו חשובה כאילו אין לה כיס ודאי סופה לינקב אבל בכיס שבצד שמאל והבליטה מונחת בתוכו לא שייך טעם זה כל עיקר ועוד דכיס לא הוזכר בתלמוד הילכך אין לאסור כלל מטעם כיס בצד שמאל :

לו הריאה וכו' מסקנא דגמרא פרק א"ט (דף מ"ו) ומ"ש ומיהו צריך בדיקה כ"כ הרא"ש והרשב"א בשם בה"ג ור"ל דאע"פ שהכניס ידו לפנים ובדק בריאה ומצאה נקייה בלא שום חסרון אלא שהרגיש דאגליד כאהינא דבעלמא א"צ להוציאה ולבדקה בנפיחה מ"מ כאן דאגליד כאהינא צריך לבדקה עי' לעיל סימן ל"ט ס"ג . ומ"ש ע"ש הרשב"א בניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשירה טעמו דמדמי ליה לקרקבן דהעורות מינה נייחי אבל בהגהת אשיר"י אוסר דמדמי

דרכי משה

כדעת הטור שכתב דטוב להחמיר וכבר כתב מהרר"י מינץ בתשובה בשם תלמיד מוהר"ם דיש לפסוק כפוסקים אחרונים א"כ ראוי לפסוק כדעת הטור עכ"ל וכ"כ מהר"י קולון הרבה פעמים בתשובותיו ושאר אחרונים בתשובותיהם ויש לפסוק תמיד כבתראי ואין לנטות מזו : (יד) ומהרי"ו כתב וז"ל ריאה דדמיא לאופתא פי' כבקעת טריפה פי' שאין לה היתוך אונות פירוש שלגמרי אין נראה בה היתוך אונות אבל אם יש שם היכר שצד אחד ארוך יותר מחבירו כגון האונא הסמוכה לאומא דרכה להיות ארוכה ועבה מאונא האמצעית ואם היא דבוקה לאומא ואין בה שום סדק אם נמצאת ארוכה ועבה מאונא האמצעית אז הוא כשר ועוד האונא שבצד שמאל נמוכה מזו שבצד ימין זה הוי היכר כשדבוקה האונא בצד ימין לאומא ואם יש סדק בין מלמעלה בין מלמטה כשירה ודוקא שהסדק עומד במקום הראוי להיות אונא אבל שאר הסדקים אינן מועילין . בדגהות שם האומא דרכה להיות למעלה חדודה ולא רחבה ואין לה למעלה רק חוד אחד והאונא שוכבת עליה ויש לה למעלה ב' חודים ורחבה בין ב' החודים בכבש בינוני כב' אצבעות אם היתה רחבה לשם זה מיקרי

פרישה

(ט) ולישנא דתלמודא משמע פי' רש"י כו' פירוש ולא בעינן שיכר ביניהם כעלה של הדס כהרמב"ם ועי' ב"י מ"ש על זה דנראה לו לייסב שהרמב"ם לא פליג על רש"י : **סי' לו (א) ואפילו** נגלד עיין בדרישה : (ב) ומיהו צריך בדיקה פי' בנפיחה שמא ניקב קרום התחתון שהוא דק : אי כאן : שאם נקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשירה ובאו"ס מטריף וכ"פ רמ"א :

דרישה

סי' לו [א] ואפילו נגלד קרום העליון כולו כשירה וא"ת מ"ש מקרומים של ושט דכתב לעיל בסימן ל"ג דאם שניהם אדומים ס"ל להרא"ש דטריפה כיון דכולו לקוי אין חבירו מגין עליו ואין דומה לנקב קטן אם כן הכא נמי נימא הכי וי"ל דשאני קרומים של ושט דאכלא ושתי בהו ומתכלכלים תמיד איכא יכולין לעמוד בקרום אחד משא"כ כאן

חדושי הגהות

לה א אע"ג דגם מדברי הרשב"א בת"ה והר"ן דלעיל משמע כן שהרי אחר פי' רש"י כתבו וכתב הרמב"ם וכו' . מ"מ י"ל דס"ל דל"פ אלא דרש"י לא נתן שיעור לדבריו והרמב"ם נתן

דמדמי ליה לוושט דגמדא ליה ופשטא ליה וכ"כ באו"ה שער כ"א סי' ד' דטריפה
ואינו דומה לקרקבן דהתם הקרומין שניהם דבוקין זה בזה וחשיב כקרוס עב אחד
שלא ניקב לחוץ עכ"ל וכ"כ ה"ר ירוחם י"א דטריפה שהרוח נכנס בזה ויוצא בזה
והכי נקטינן ולא כב"י שפסק בש"ע להקל . ואע"ג דבריאה קאמר בגמרא דבנגלד
קרוס העליון כולו כשירה בבדיקה ובוושט בשניהם אדומים או לבנים כתב הרא"ש דטריפה דכיון דכולו לקוי אין חבירו מגין עליו כדלעיל בסימן ל"ג ולא מדמינן לה לריאה אפ"ה בניקבו שניהם זה שלא כנגד זה מדמינן להו וטרפינן לה בריאה כמו בוושט להומרא שבסברא מועטת איכא לחלק ביניהם : **ניקבו** ועלה בו קרוס ונסתם טריפה שם מימרא דרב יוסף (דף מ"ז) ודיוקא דברייתא (דף מ"ח) ורש"י כתב שם גבי וושט (דף מ"ג) וז"ל דאפילו עלה בו סתימה עבה אינה מתקיימת וכדאמר בריאה דכל נקובי דטריפות לא מהני סתימה דסלקא בהו לאחר זמן ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתה ולסתימת הכבד במרה ולסתימת הירכים בחלחולת דהויא כתימה מעיקרא היא עכ"ל וב"י כתב שמלא כך כתוב ותימא הלא פירש"י כך להדיא הו"ל להביאו ע"ש רש"י : **ומ"ש** רבינו ועלה בו קרוס ונסתם האי לישנא יתירה לאורויי אפי' נסתם סתימה עבה נמי לא מהני כדפירש"י וע"ל סימן ל"ג ס"ז : **ריאה** שמוציאה קול וכו' שם מימרא דרב יוסף (דף מ"ז) ולפי פירש"י דבמים קרים לא משום שהמים מקשים העור ונסתם ומטריף שלא כדין א"כ בדיעבד אם בדק במים קרים ולא היה מבצבץ כשרה אבל כתב עוד דאחרים פירשו שהמים קרים מקשים וסותמים הנקב כמו במים חמין הילכך אפי' בדיעבד מטרפינן לה בין בדק במים חמין בין בדק במים קרים והכי נקטינן לחומרא וכן כתב הרב בהגה"ה לשם :

ואם נמלא הנקב במקום שיש לתלות וכו' שם (דף מ"ט) אסיקנא אינקיבא ריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא תלינן דהא תלינן בזאב ונראה דדוקא היכא דיודע דהיה ממשמש במקום הנקב התם הוא דתלינן אבל אם אינו יודע אם היה ממשמש שם אע"פ שהיה ממשמש אלא שספק לו אם בזה המקום ממש היה ממשמש אם לאו לא תלינן לומר שהיה ממשמש בהרבה מקומות וגם שם היה ממשמש וגם עשה נקב והכי משמע מלשון רש"י שכתב בכל מקום שהוא יודע שיכול לתלות כגון נקב העשוי בסכין או שתלשה מלמעלה בחזקה ואח"כ נמלא שם נקב וכך מבואר מדברי רבינו שכתב כגון במקום שהעביר הטבח ידו במקום הזה בסכין וכמ"ש רש"י או שתלשה בכח וכו' ואע"ג דבזאב תלינן להקל אפילו יש שם נקבים הרבה שלא במקום שיניו כמ"ש התוס' בפ"ק (דף ט') דתלינן דנשך וחזר ונשך בהרבה מקומות שאני התם כיון דבמקום שנשך ודאי נקב ע"כ לא תלינן אלא בחדא לקולא דנשך וחזר ונשך אבל בטבח אפי' את"ל שהעביר שם ידו בסכין אכתי איכא ספק שמא לא ניקב לא תלינן בתרתי לקולא לומר שימשמש לשם וגם עשה נקב אלא היכא שיודע שמשמש לשם אז תלינן בחדא לקולא לומר שעשה נקב בסכין וכו' ולפ"ז ודאי אין חילוק בין בני מעים לריאה דאף בריאה תלינן בזאב או בכלב כי היכי דתלינן במשמוש ידא דטבחא ולא אמרינן בריאה דשכיחי נקבים שמא במקום נקב נקב אבל בנטלה נכרי והחזירה נקובה לא ידעתי למה לנו להקל ולומר שהנכרי ניקבה ודאי אם לא היה הנכרי מחזירה כלל תלינן דלא היה שם נקב כמו שיתבאר בתחילת סי' ל"ט לדעת מקצת גדולים דאזלינן בתר רובא אבל בהחזירה והיא נקובה לפנינו לא דמי לזאב וכלב שרגילות הוא שעושים נקבים בשיניהם דתלינן לקולא כי היכי דתלינן במשמוש ידא דטבחא לקולא בחדא אבל בנכרי צריכין אנו לתלות לקולא בתרתי חדא שמשמש לשם בסכין אידך שגם עשה נקב וכולי האי לא תלינן להקל כדפי' ואין לומר דתלינן דבכוונה עשה נקב דלמה לו לעשות נקב שלא לצורך הילכך נראה דאין להקל בנכרי ולא כמ"ש הר"ר ירוחם להקל אף בנכרי ומביאו ב"י ומיהו אפשר לומר דמ"ש ה"ר ירוחם אם נטלה כלב או נכרי קודם בדיקה ולא החזירה או החזירה נקובה וכו' דלדדין קאמר נכרי בדלא החזירה וכלב אף בהחזירה נקובה אבל בנכרי שהחזירה נקובה לא תלינן והכי נקטינן :

וכן אם נמלא עליה תולעים וכו' שם מורנא פליגי בה אבא יוסי בר ביסנא ורבנן חד אמר קודם שחיטה פריש וחד אמר לאחר שחיטה פריש והלכתא לאחר שחיטה פריש ואיכא למידק למה לא אמר גבי מורנא ליסנא דתלינן ולא תלינן כי היכי דקאמר גבי אינקיבא ריאה היכא דמשמש ידא דטבחא ונראה דגבי מורנא אין ספק אלא אי ודאי קודם שחיטה פריש או ודאי לאחר שחיטה פריש מאותן טעמים שכתב הכל בו ומביאו ב"י וכך מבואר מלשון הרמב"ם שכתב בפ"ו

שניהם זה שלא כנגד זה כשירה [ב] ניקבו ועלה בו קרום ונסתם טריפה [ג] ריאה שמוציאה קול כשנופחים אותו אם יודעים היכן הקול יוצא מניחין על אותו מקום קש או נוצה ונופחים אותה (ג) אי מבצבצת טריפה (ד) וא"ל כשרה ואם אין יודעין מהיכן יוצא הקול משימין כולה בכלי שיש בו מים ונופחים אותה אם המים מבצבצין טריפה וא"ל כשירה (ה) ולא יהיו המים לא קרים ולא חמים אלא פושרין כהפשרת המים של ימות הקיץ שעמדו בבית קצת לאחר שנשאבו ונתחממו קצת מחום האויר ואם נמצא הנקב במקום שיש לתלות שנעשה אחר השחיטה (ו) כגון במקום שהעביר הטבח ידו (ז) או שתלשה בכח [ד] או שלקח זאב והחזירה נקובה תלינן להקל וכשרה (ח) וכן אם נמצא עליה תולעים שנקבוה ואין ידוע אם נקבוה

בקרקבן וכיסו שאם ניקבו זה בלא זה כשר ובהגהות אשיר"י כתבו לאסור משום
דריאה שואבת כל מיני משקה ומשמעת קול גמדא ליה ופשטא ליה ע"כ . ואין
דבריהם נראין בעיני דריאה אינה משמעת קול שהקנה הוא המשמיע קול ולא
הריאה ושאיבתה כל מיני משקה אינו ענין לאסור ומה שכתבו דגמדא ליה ופשטא
ליה אנו רואים בחוש שאינו כן ורבי' ירוחם כתב י"מ דטריפה שהרוח נכנס בזה ויוצא בזה ע"כ וגם זה אינו טעם הגון שהרי ב' העורות דבוקים הם זה עם זה ורוח לא יבא ביניהם על הרוב ואפילו את"ל שיכנס הרוח בזה ויוצא בזה כיון שאינם מכוונים זה כנגד זה לית לן בה הילכך כדברי הרשב"א עיקר (א) : **ניקבו** ועלה בו קרום ונסתם טריפה שם(מז:) מימרא דרב יוסף ודיוקא דברייתא (מח .) והטעם לפי שסוף הקרום ליסתם וישאר הנקב כשהיה ומלאתי כתוב קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום ואף על גב דריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה וכן מרה שניקבה וכבד סותמתה שאני התם דהוא סתימה דמעיקרא אבל הכא סתימה דסלקא בה לאחר זמן : **ריאה** שמוציאה קול כשנופחים אותה אם יודעים היכן הקול יוצא וכו' עד אם המים מבצבצים טריפה ואם לאו כשירה גז"ש מימרא דרב יוסף והטעם פשוט דכשהמים מבצבצים מחמת הרוח היוצא מנקב שבריאה הוא ואם אינם מבצבצים כשירה מפני שהקול שנשמע בה הוא שניקב קרום התחתון ולא העליון והרוח נכנס בין שני הקרומות : **ומ"ש** ולא יהו המים לא קרים ולא חמין אלא פושרין שם בחמימי לא דכוולי בקרירי לא דמטרשי ופירש"י דכוולי לה . והנקב נסתם ואין זו בדיקה יפה : דמטרשי לה . מקשים אותה כאבן ואם אין נקב בקרום העליון ויש נקב בתחתון מתקרע העליון מחמת שהוא קלוש ומים הקרים מותחים אותה כשמתקשה והר"ן כתב שאחרים פירשו דמטרשי לה וסותמים הנקב : **ומ"ש** רבינו כהפשרת המים של ימות הקיץ שעמדו בבית קלת וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה וכ"כ העיטור בשם בה"ג : ונראה שאם שמו הריאה לתוך מים חמים לבדקה שוב אין לה בדיקה שהרי נתכווצה מחמת המים חמים ונסתמו הנקבים ולפי' שכתב הר"ן בשם אחרים ה"ה אם נתנו אותה לתוך מים קרים שוב אין לה בדיקה : **כתב** ר"י שהכלי שמושיבים הריאה בתוכה יהיה מקוניא כלומר מחופה באבר ונראה שלמד כן מדין למקה הריאה שיתבאר בסוף סימן זה : **ואם** נמלא הנקב במקום שיש לתלות שנעשה אחר השחיטה וכו' שם (מט .) והילכתא אי אינקיבא ריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא תלינן דהא תלינן בזאב . ופירש"י היכא דממשמשא ידא דטבחא אני שמעתי במלר החזה שמתוך הדחק היד קורע בלפרניו וכמדומה אני בכל מקום שהוא יודע שיכול לתלות כגון נקב העשוי בסכין או שתלשה מלמעלה בחזקה ואח"כ נמלא שם נקב עכ"ל : **ומ"ש** רבינו כגון במקום שהעביר הטבח ידו או שתלשה בכח תיבת בכח קאי נמי להעביר הטבח ידו שאם לא העבירה בכח או שלא היה המקום דחוק ודאי לא תלינן : **וע"ל** הא דאמרינן דהא תלינן בזאב פי' רש"י דאמרינן בפ"ק בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהם נקובים אין אומרים במקום נקב נקב . וכתבו שם התוס' שאפילו יש שם נקבים הרבה שלא במקום שיניו מסתבר דתלינן כולה בזאב כי היכי דמכשרינן היכא דממשמשא ידא דטבחא וכ"כ הרא"ש וכתב רבינו ירוחם שאע"פ שי"א דדוקא במעים לא אמרינן שמא במקום נקב נקבה הא בריאה דשכיחי טרפיות לא תלינן לקולא אם נטלה כלב או עכו"ם קודם בדיקה ולא החזירה או החזירה נקובה רוב הפוסקים הסכימו דריאה שוה לבני מעים וכן דעת רש"י והר"ן גבי הא דאמר אמימר אין מקיפין בבועי הרשב"א השיב על המחלקים בין מעים לריאה מהך דאמרינן הכא דתלינן בריאה היכא דממשמש ידא דטבחא דהא תלינן בזאב דאלמא פשיטא להו דבזאב תלינן אפילו בריאה וזה מבואר : מצאתי כתוב בבדיקות אשכנזית אם היה הנקב אדום סביביו אז ודאי קודם שחיטה ניקבה וטריפה ע"כ ודברי טעם הם :

ומצאתי כתוב עוד בודקין בבלעות כמו גבי האדימה אם יש בהם אדום בדופן אז ודאי קודם שחיטה ניקב וטריפה וגם לזה הדעת נוטה

(ב) : **וכן** אם נמלאו עליה תולעים ואין ידוע אם נקבו קודם שחיטה כו' מסקנא דגמרא שם . וכתב הכלבו טעמא דתלינן בתר שחיטה לפי שאנו אומרים שכשהרגישה שחוש הטבעי אפס במות הבהמה דחקה ללאת ונקבה לבקש חמימות או אפשר לומר שבעוד הבהמה חיה א"א לתולעת לנקוב מתוך טרדת הריאה שמרחפת תמיד בלי הפסק עכ"ל וכתב בהגה"א שהביאו לפני ר"ש בן יהודה עוף שהיו חביריו אוסרין אותו מפני תולעין היוצאין מן הקרקבן והוא התירו והעיד על אביו שאכלו

דרכי משה

מיקרי היכר עכ"ל . מ"כ בהלכות בדיקות ישנים ור' שמואל מכשיר בגדיים וטלאים אע"ג דלית להו חיתוכי דאוני דכשהם גדולים מתגדלים עמהם ואין להטריף אם אין להם חיתוכי דאוני דהכי ארחייהו דבקטנותם לית להו עכ"ל מ"כ וז"ל שמעתי מהרר"ק אונות הדבוקים להדדי ואין להם שום סדק יש לבדוק אחר הסמפון אם יש לו ב' סמפונות אז ודאי ב' נינהו וכשירה כי כל אונא יש לה סימפון בפני עצמה עוד מצאתי עינוניתא דוורדא החסירה ואינה שלימה כדרכה להיות אז תחפוש באונא או באומא מצד שמאל אם תמצא החתיכה שחסירה בה כשר כך מצאתי בגדיים וטלאים עכ"ל שמצאתי ובאמת שזו דין האחרון תמוה ואם קבלה היא נקבל :

לו (א) ובאו"ה כתב שהיא טריפה וכן מצאתי בשם מהרא"ק מצאת בהל"ב ישנים ואם בועה על הריאה ונקלף העור העליון טריפה לפי שנעשה קרום התחתון מחמת המכה וקרום שעלה מחמת המכה טריפה עכ"ל : (ב) ואני מצאתי בהל"ב הישינים בשם מהר"י מולין וז"ל קבלתי מתי שהנקב עגול ודאי נקב ישן הוי ולא תלינן ביד הטבח ואם הוא ארוך תלינן עוד יש קבלה מתי שיוצא מן הנקב דבר אדום כמעט כדם ולאו דוקא כדם גמור ודאי לאחר שחיטה נעשה אבל אם יוצא מן הנקב דבר לבן ולאו דוקא לבן אלא אפי' כמו מוגלא או כמו מים ודאי קודם שחיטה וטריפה עכ"ל וצ"ע בדין זה האחרון כי נראה שהוא בהיפך ממ"ש בב"י באם הנקב אדום שהוא טריפה ולכן צ"ע בדבר אם יש לסמוך ע"ז למעשה במרדכי פ"ק דחולין הגהות משמע

דרישה

[ב] נקבו ועלה בו קרום ונסתם טריפה כתב ב"י ואע"ג דריאה שנקבה ודופן סותמה כשירה וכן מרה שניקבה וכבד סותמתה שאני התם דהוא סתימה דמעיקרא אבל הכא סתימה דסלקא בה לאחר זמן עכ"ל. י"מ דר"ל דהתם מיד שבא הנקב הוא נסתם בדופן או בכבד ונמלא שמעולם לא היה נקב פתוח בלי סתימה אבל עלה בו קרום שהוא לאחר זמן ונמלא קודם שעלה בו הקרום היה הנקב עומד פתוח אמרו שסוף הקרום ליפתח ול"נ כפשוטו דדוקא סתימה דמעיקרא דאין לומר בה דיזוז מבם אותה סתימה דהרי ברייתא היא כך מ"ה מועיל מבא"ל סתימה דלאחר זמן דיחזור ויפתח :

[ג] ריאה שמוליאה קול כו' אי מבלבלא טריפה הא דלא בדקינן ליה בנקב אחד אי לאחר שחיטה ניקב או קודם שחיטה כמש"ר בסמוך ואם אין לתלות עושין נקב אחר י"ל דהכא מיירי בנקב קטן שאינו ניכר אלא מתוך שהוא מבלבן וא"א לבדוק ע"י נקב אחר אבל לקמן מיירי בנקב גדול ובזה יתורץ גם כן הא דמטריף ליה כתם באם מבלבן ואמאי לא כתב לבדקו דלמא זה שלא כנגד זה נקבו דכשר בריאה אלא הואיל והנקב קטן א"א לידע אם זה כנגד זה נקבו או שלא כנגד זה ובלה"ג י"ל דהכא מיירי במקום שידוע שלא משמש שם בידו ואין להצוב שנעשה לאחר שחיטה : [ד] או שלקחה זאב והחזירה אע"פ שכתב רבינו דין זה לעיל גבי בני מעיים חזר

פרישה

(ג) או מבלבלא טריפה עד"כ : (ד) ואם לאו כשירה פי' והקול שנשמע הוא מחמת שניקב קרום התחתון והקול נכנס בין שני הקרומים : (ה) ולא יהיו המים כו' לשון הגמרא בחמימי לא דכוולי בקרירי לא דמטרשי פירוש וסותמין הנקב ר"ן ורש"י פירש שמתקשה ונקרע במים קרים : (ו) כגון במקום שהעביר הטבח ידו פי' דהיינו במלר החזה שמתוך הדחק היו קורעת בלפרניו רש"י : (ז) או שתלשה בכח כתב ב"י שתיבת בכח קאי נמי אהעביר הטבח ידו ועומד במקום שניס (ובבדיקות ישינים דאם הנקב משוך דרכו להיות מכה הטבח ואם הוא עגול לא תלינן בטבח . ובב"י מ"כ בבדיקת האשכנזית דאם הושחר או אדום סביב הנקב ואפי' הוא רק אדום סביב הבלעות נגד הנקב ודאי קודם השחיטה נקב וטריפה ובהג"א פ"ק דחולין דאם הנקב פתוח ודאי קודם השחיטה נעשית ד"מ עכ"ס) :

(ח) וכן אם נמלאו תולעים כו' כשירה וכתב הכלבו הטעם דתלינן שבתר שחיטה נקבה לפי שבעוד הבהמה בחייה א"א לתולעים לנקוב מתוך טרדת הריאה שמרחפת תמיד בלי

חידושי הגהות

גרע שיעור אבל הרא"ש דכתב ולישנא דתלמודא משמע כפירש"י ע"כ דס"ל דפליגי רש"י והרמב"ם בשיעורא כנה"ג :

הגיונתג

נקובה לפני שחיטה או לאחר שחיטה נקבוה כשרה ואם אין מקום לתלות והדבר ספק אם נקבה מחיים אם לאו עושין נקב אחר אצלו אם הם דומין כשרה שכמו שזה נעשה אחר שחיטה כך נעשה הראשון ואם אינן דומין טריפה שודאי הראשון נעשה לפני השחיטה ומדמין מגנה לגנה ומדקה לדקה אבל לא מדקה לגסה ומגסה לדקה (ט) ופירש רב אלפס שמדמין מריאה לריאה אחרת רק שתהיה מבהמה כמותה אם גסה גסה אם דקה דקה ורש"י פירש שאין מדמין מבהמה לבהמה אחרת ואפילו באותה בהמה דוקא מאונא לאונא ואומא לאומא אבל לא מאומא לאונא ומאונא לאומא (י) וכך הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (יא) ניקב אחד מהסמפונות שבפנים לחבירו כגון במקום שמתפצלים זה מזה ואין בשר ביניהם טריפה שחבירו קשה ואין מגין עליו אבל ניקב לבשר הבשר מגין עליו וכשרה [כ] לשון הרמב"ם אחד מסמפוני הריאה שניקב אפי' לחבירו טריפה ויראה מלשונו וכל שכן אם ניקב לבשרו ולא נהירא.

חסר

שאכלו וגם ר"א הגדול ורבינו קלונימוס היו אוכלין אותו משום דלאחר שחיטה פירש עכ"ל (ג) : **ואם** אין מקום לתלות והדבר. ספק אם ניקב מחיים אם לאו עושין נקב אחר אצלו אם הם דומים כשרה וכו' ומדמין מגנה לגנה ומדקה לדקה וכו' שם (כ') ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו מקיפין בריאה ואסיקנא והלכתא אפילו מערוגה לערוגה מדקה לדקה ומגסה לגסה. והרשב"א בת"ה ובחידושיו הסכים לפי' רב אלפס וכתב שכן פי' ר"ח וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ז מה' שחיטה. והרא"ש כתב שרש"י הביא ראיה לדבריו מדברי בה"ג. וליסנא דמדקה לדקה משמע כפי' הרי"ף דלפירוש רש"י הו"ל מקטנה לגדולה ומיהו לקמן גבי שמוטה ושחוטה הוכיח ר"י דאין מקיפין מבהמה לבהמה עכ"ל. ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרשב"א מסכימין לדעת אחת הכי נקטינן: כתב הכלבו שהסכימו כל הגאונים דאנן השתא לא בקיאינן בהכך הקפות עכ"ל. ונ"ל דהיינו לדעת בה"ג אבל לדעת רש"י שיתבאר בסי' נ"ז השתא נמי מקיפין : **ניקב** אחד מהסמפונות שבפנים לחברו וכו' שם (מח :) ההוא מחטא דאשתכח בחיתוכא דריאה אייתוה לקמיה דרבי אמי סבר לאכשורה וכו' עד אנן מאיזה טעם נכשיר דלמא אי הוה ריאה קמן מינקבה טעמא דליתא הא איתא ולא מינקבה כשר והא אמר רב נחמן האי סמפונא דריאה דאינקיב טריפה ההוא לחבירו אתמר פרש"י לחבירו אתמר. אבל פילולו כשמתפצל מחבירו ניקב אבל דופן של חבירו דכיון דדופן חבירו קשה הוא עומד כנגדו ואינו סותם הנקב ולא מגין עליה אבל ניקב לאחר פילולו ברחוק בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו וכן פירשו הרשב"א והר"ן ז"ל: **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם אחד מסימפוני הריאה שניקב אפילו לחבירו טריפה בפ"ז מה"ש: ומ"ש עליו ויראה מלשונו כ"ש אם ניקב לבשרו ולא נהירא דבר פשוט שדברי הרמב"ם כפשטן אין להם מציאות כפי סוגיית הגמרא דמשני ההוא לחבירו איתמר דמשמע בהדיא דלחבירו הוא דטריפה אבל לבשר הריאה כשר וכמו שיתבאר וכבר השיגו הרשב"א בת"ה וכתב עליו ונראה לדבריו שהוא סבר כי מה שאמרו תלתא קני הוו דריאה כריאה היינו סמפוני הריאה ותפסול הדרך הזה גם בסמפונות שבתוך הכבד מפני שאמרו דכבדא כריאה וזו ביד הרב בעיני כשגגה היוצאת מלפני השליט דתלתא קני שאמרו אינם אלא שמתפצלין קודם שיכנסו בכבד ובריאה בלבד ותדע לך שהרי גבי מחט שנמצאת בחיתוך הריאה אקשינן טעמא דליתא קמן הא איתא קמן הוה מכשרנן והאמר רב נחמן האי סימפונא דאינקיב טריפה ופרקינן ההוא ניקב לחבירו איתמר אבל זה שאינו ניקב לחבירו אע"פ שניקב לבשר הריאה כשירה דבשר הריאה רך וסותם וזה מבואר עכ"ל. והריב"ש ז"ל כתב בתשובה סימן קפ"ט ליישב דברי הרמב"ם נראה שהוא (אינו) מדבר בסמפונות שבתוך הריאה אלא שמדבר בשאין בשר מגין כגון ריאה שנשפכה כקיתון דבעינן דקיימי סמפונות. וכן כשנמצאה בה אבעבוע מלא ליחה שכתב הוא ז"ל בפ"ח ובפי"א חוששין שמא ניקב הסמפון שתחתיו וצריך בדיקה וזהו לפי שאין בשר מגין או אינו ראוי להגין ולזה כתב אפילו לחבירו כלומר אצ"ל כשניקב ואין שום דבר מגין אלא אפי' ניקב לחבירו אין חבירו מגין וזהו מה שאפשר לדחוק לדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל. ולי נראה ליישב דבריו בע"א ע"פ דברי בה"ג שכתב ההוא מחטא דאשתכח בחיתוכא דסמפונא דריאה וכו' והא אמר רב נחמן האי סימפונא דאינקיב טריפה דר"נ ניקב סמפון לחבירו איתמר אבל דילא בסמפון ולא ניקב לחבירו לא עכ"ל. דלפ"ז כי אמרינן ההוא לחבירו איתמר לא באו למעט אלא כשלא ניקב כלל אבל ניקב אפי' לחבירו דסד"א תרווייהו כחד דמי והוה ליה כאילו לא ניקב קמ"ל דלא אלא טריפה

בפ"ז תולעת שהיתה בריאה ונקבה ויצאה והרי הריאה נקובה בתולעת ה"ז מותר חזקה שאחר שחיטה תינקוב ותצא עכ"ל אלמא שהיתר זה מטעם חזקה היא שחזקה שלאחר שחיטה פריש ולא משום דתלינן אבל מלשון רבינו נראה דאף בתולעים הוי טעמא דהיתירא משום דתלינן ולכן כתב ג"כ אם נמצאו עליה תולעים שנקבוה וכו' דכיון דטעמא משום דתלינן א"כ אפי' לא נמצא התולע בנקב אלא שנמצא על הריאה ואפילו רחוק מן הנקב תלינן לקולא ולא נהירא דלא שרינן אא"כ כשנמצא התולע מקצתה בנקב ומקצתה חוץ לנקב דנראה לעינים דהנקב בא מן התולע אבל בנמצא התולע על הריאה מי הוא הנביא שהגיד לנו שהנקב בא מן התולע והכי משמע מלשון הרמב"ם שהבאתי שאמר ונקבה ויצאה והרי הריאה נקובה בתולעת דאלמא דוקא בכה"ג דחזינן שהנקב בא מן התולע וכן הסמ"ג והסמ"ק והסה"ת והכל בו וה"ר ירוחם כולם כתבו תולעים נמצאים שיצאו מן הריאה וכ"כ רש"י ומשמע דלשון יוצאה מן הריאה משמעו כלשון פסל היוצא מן הסוכה דדוקא כשמקצתה בנקב ומקצתה חוץ לנקב ואין אחד מן המחברים שכתב תולעים שנמצאים על הריאה כמ"ש רבינו הלכך אין נראה להקל אלא בנמצא קצתה בנקב וקצתה חוץ לנקב ואפילו אם נמצא כן בנקב אחר אפשר דאין להתיר אם יש עוד נקבים בלא תולע דאין תולע אחד מוציא אותנו מידי ספק שאר נקבים שאין בהן תולע וכן כתב מהרש"ל בספרו פרק א"ט סי' כ"א וע"ש ובתשובה הארכתי ע"ז בס"ד. כתוב ברוקח בהלכות טריפות של ר"ג מ"ה ריאה שיש בה תולעים מניחין אותה הריאה בשמש אם מתחממין ויוצאין לחוץ כשירה ואם לאו טריפה וכתב בהגה"ה שער כ"א סי' ב' דהיינו כשחותכין הריאה אח"כ ומוצאין בה יותר תולעים שלא יצאו דהתם ודאי אם אינן יוצאין לחוץ כשמתחממם בשמש גם הראשונות לא יצאו לחוץ לאחר שחיטה לבקש חמימות אלא קודם שחיטה פירשו וטריפה ולפעד"נ דמיירי בריאה שנמצאו בה תולעים ואין התולע מקצתה בנקב ומקצתה חוץ לנקב אלא כולה בפנימי הנקב או אין שם תולע בנקב כלל אלא נמצאים תולעים על הריאה ולא ידעינן אם הני נקבים שבריאה באו מן התולע אם לאו וקאמר דבודקין ומניחין הריאה בשמש עד שמתחמם אם יוצאים תולעים יותר ודאי הני נקבים ג"כ ע"י תולעים הם ולאחר שחיטה פריש ואם לאו טריפה מספק דשמא הני נקבים לאו ע"י תולעים נעשו וז"ל שלטי הגבורים בשם רבינו ישעיה אחרון ונראה בעיני שאם נמצא תולעת תוך הנקב טריפה שהרי לא פירש תולעת מן הנקב ולא נעשה הנקב ע"י התולעת עכ"ל ומיהו נראה דלא קאמר דטריפה אלא בלא בדיקה אבל ע"י בדיקה שכתב הרוקח כשירה אם יוצאין ממנו תולעים לאחר שמתחממין בשמש ותלינן בחדא לקולא דמתחלה יצאה תולעת אחרת ונקבה הריאה ויצאה לאשר יצאה וזו שנמצאת בפנים תוך הנקב תולעת אחרת היא וכשירה וכתב בהגהת ש"ד סימן מ"ז פעם אחת נמצאו תולעים בכרס של בהמה והסכימו להתיר הבהמה משום דאמרינן מהפרש נתגדלו או אכלה אותם עם מאכלי העשבים עכ"ל ונראה דמיירי שלא היתה הכרס נקובה לפנינו בתולעת והיו חוששין שמא התולעים באו מן החוץ ונקבו הכרס ונכנסו לתוכו ולא ניכר הנקב והסכימו להתיר דתלינן דמהפרש נתגדלו או בלעה אותה בשעה שאכלה העשבים דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן דילמא אתאי מבחוץ אתאי מחיים ואינקב כיון שאין שום נקב לפנינו והא דכתב בהגהת אשיר"י פרק א"ט בסוף הנקרא פלומו"ל שבקורקבן היה נקוב לפנינו והכשירוהו התם ידעינן דהתולעים גדלים בקורקבן ולאו מעלמא אתו ואמרינן דלאחר שחיטה פריש כי היכי דאמרינן במורנא שבריאה דידעינן נמי שגדלו בריאה ולאו מעלמא אתו אבל הני תולעים שבכרס דידעינן דלא גדלו בתוכה אלא מעלמא אתו אילו היה נקוב הכרס לפנינו טריפה מספק דילמא מבחוץ אתאי מחיים אבל כשאין נראה נקב לפנינו אחזוקי ריעותא לא מחזקינן וכשרה ועיין לעיל ס"ס ל"א ולקמן סי' מ"ח מ"ש מדין זה בס"ד : **ואם** אין מקום לתלות וכו' שם (דף כ') ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו מקיפין בריאה ומסקנא דגמרא דמדמין מגנה לגנה וכו' ומשמע מדכתב רבינו ואם אין מקום לתלות מדמין אלמא היכא דאיכא מקום לתלות כשירה ואין צריך לדמות ובמרדכי פ"ק דחולין כתב עוד דהיכא דתלינן במשמוש ידא דטבחא לא בעינן הקפה ואפילו אקיפו ולא אידמו כשירה זימנין דדמו וזימנין דלא דמו ע"ש ומה שקשה ע"ז מדברי הרא"ש כתבתי בסימן קפ"ז וכתב הכל בו הסכימו כל הגאונים דאנן השתא לא בקיאין בהכך הקפות ואין מקיפין כלל לא בריאה ולא בבני מעיים ולא בקנה ומביאו ב"י וכתב עלה ונ"ל דהיינו לדעת בה"ג אבל לדעת רש"י שיתבאר בסימן נ"ז השתא נמי מקיפין עכ"ל ולפע"ד דאף רש"י לא אמר אלא לענין בדיקת ריסוק אברים דנפולה ושבורה אי נמי לענין בדיקת הרס דדרוסה אבל לא לענין נקב קטן וכמ"ש בסימן ל"ג סעיף ט"ז ועוד דאפי' את"ל דאף השתא נמי בקיאין לבדוק אחר נקב אי ניקב אי לא ניקב מ"מ להבחין בין שני נקבים אי אידמו או לא אידמו מודה רש"י דאין אנו בקיאין זימנין דאידמו זימנין דלא אידמו דשמא הא דלא אידמו היינו לפי דבזה הנקב משמשו כמה ידי ובאידך נקב לא משמשו כדאיתא בפא"ט (דף כ') : **ניקב** אחד מהסמפונות לחבירו וכו' שם (דף מ"ח) בעובדא דההוא מחטא דאשתכח בריאה וא"א בלא חסרון מבפנים שהברזל אוכל הבשר שסביבותיו כששוהה שם ומחסרו קאמרינן דאי איתא ריאה שלימתא קמן ולא קא חזינן בה ריעותא מבחוץ דקא מינקבה כשרה ופריך והא"ר נחמן סימפונא דריאה דאינקיב טריפה

דרכי משה

משמע דכל נקב שהוא פתוח ודאי קודם שחיטה נעשה : (ג) וכ"פ באו"ה כלל נ"א סימן ב' וכתב דה"ה לכל מקום חוץ מן המוח שאם נמצאו שם תולעים הבהמה טריפה עכ"ל ובהגהות שם אמנם רגמ"ה הצריך להניח הריאה בשמש עד שתתחמם אם יוצאין יותר כשר ואם לאו טריפה והיינו כשחותכין הריאה ומוצאים בה יותר תולעים שלא יצאו עכ"ל הגהות ונראה שאין לאסור מספק א שמא עדיין שם דכיון דנשחטה הותרה ובחזקת היתר עומדת ואין להחזיק איסור ותלינן דלאחר מיתה פירשו כנ"ל לדעת הרגמ"ה אבל לדעת הפוסקים

פרישה

בלי הפסק עוד ט"א שאנו תולין לומר בתר שחיטה נקבו לפי שכשהרגישו שמוש הטבעי אפס במות הבהמה דחקו לצאת ונקבוה ומבקשים חמימות וכתב עוד הכלבו דאנן השתא לא בקיאינן בהכך הקפות דבסמוך עיין בב"י : (ט) ופירש רב אלפס כו' ז"ל הגמרא פרק א"ט רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרווייהו מקיפין בריאה ואסיקנא והלכתא אפילו מערוגה לערוגה מדקה לדקה ומגסה לגסה ע"כ ופי' הרי"ף מדקה לדקה היינו מבהמה דקה לבהמה דקה וכן מגסה לגסה אבל רש"י פירש מדקה לדקה היינו מאונא לאונא ומגסה פי' מאומא לאומא אבל לא מאומא לאונא ולא מאונא לאומא אבל מבהמה לבהמה פשיטא דלא : (י) וכך הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וז"ל הרא"ש בדף קכ"ח ע"ד וליסנא דמדקה לדקה משמע כפי' הרי"ף דלפירש"י הו"ל למימר מקטנה לקטנה כדקאמר רבי יהודא בכרם ומיהו לקמן גבי שמוטה ושמוטה הוכיח ר"י מההוא דשמט הושט ונמצא הגרגרת שמוטה דאין מקיפין מבהמה לבהמה ע"כ והא דכתב רבינו בשם הרא"ש בסימן כ"ד בדין עיקור גבי עוף שנשמט הושט ונמצא שמוט שמקיפין מעוף לעוף כבר כתבתי שם דהיינו למומרא ע"ש וכ"כ הרא"ש בהדיא בדף קכ"ד ע"ד ועל דברי הרי"ף יש לדקדק שסובר מקיפין מבהמה לבהמה אחרת הא אמרינן גבי שמט סימן א' והשני נמצא שמוט שאין מקיפין בעוף אחר לראות אם נעשה לאחר השחיטה ונראה לומר שהרי"ף סובר כדעת הרמב"ם שסובר כרב דלא אמרינן בושט מקיפין שאפשר שמשתנה ואף אם נאמר שהרי"ף מודה בסימן א' שמוט ונמצא שמוט שמקיפין היינו נמי למומרא כמ"ש לדעת הרא"ש : (יא) ניקב אחד מהסמפונות שבפנים לחבירו כו' אבל אם ניקב לבשר הבשר מגין עליו בפרק א"ט אפליגו אמוראי במחט שנמצאת בריאה ובתר הכי אמרינן ההוא מחטא דאשתכח במיתוכא דריאה ופירש"י לאחר שחתכוה

דרישה

מזר ושנאו כאן דלא תימא דוקא בבני מעיים תלינן בזאב שהם בחזקת כשרות אבל גבי ריאה דשכיחי ריעותא אימא לא תלינן בזאב כמ"ש רבינו ירוחם קמ"ל רבינו דל"ש ועיין בב"י שהביא דברי הרשב"א שהוכיח בראיה דל"ש : [כ] לשון הרמב"ם אחד מהסמפונות ולא נהירא טעם רבינו כתבתי בפרישה וז"ל ר"י בר ששת שכתב ליישב דברי הרמב"ם נראה שהוא מדבר בסמפונות שבתוך הריאה אלא שמדבר בשאין בשר מגין כגון ריאה שנשפכה כקיתון דבעינן דקיימי סימפונהא וכן כשנמצא בה אבעבוע מלא ליחה שכתב הוא ז"ל בפ"ח ופי"א חוששין שמא ניקב הסמפון שתחתיו וצריך בדיקה וזהו לפי שאין בשר מגין עליו או אינו ראוי להגין ולזה כתב אפילו לחבירו כלומר אצ"ל כשניקב ואין שם דבר מגין אלא אפילו ניקב לחבירו אין חבירו מגין וזהו מה שאפשר לדחוק לדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל. ולפי דבריו גם הרמב"ם מודה בניקב לבשר דכשר. וז"ל ב"י ולי נראה ליישבו בענין אחר ע"פ דברי בה"ג שכתב ההוא מחטא דאשתכח בסמפונא דריאה כו' עד והאמר רב נחמן האי סמפונא דאינקיב טריפה דרב נחמן ניקב סמפון לחבירו אתמר

חידושי הגהות

לו א וכוונתו שאם לא התכוה אין לאסור מספק שמא עדיין שם תולעים שלא יצאו עיין ש"ך ס"ק י"ח

חסר מבשרה מבפנים והקרום קיים כשרה לפיכך ב נימוק מבשרה מבפנים והחסר (יב) אפילו אם המקום שנתרוקן גדול עד שמחזיק רביעית כשרה (יג) נימוק בשרה בפנים כמים כשרה ובלבד שיהו כל הסמפונות קיימין ופירש רב אלפס דוקא שיהו מיהוי המים זך אבל

טריפה פירוש וריאה שלימתא נמי אמאי כשירה הרי ע"כ ניקב הסמפון ויצאה לבשר הריאה וטרפה במה שנקב הסמפון ופרקינן ההוא לחבירו איתמר ופי' רש"י לא מיטרפא בנקיבת הסמפון אלא כשניקב אבל פיצול שמתפצל מחבירו דדופן חבירו קשה הוא עומד כנגדו ואינו סותם הנקב ולא מגין עליה אבל ניקב לאחר פיצולו ברחוק בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו ופריך והאמר רב נחמן הדורא דכנתא דאינקיב להדי חבריה מגין עליה א"ר אשי טריפות קא מדמית להדדי וכו' ודברי רבינו מבוארים כהך סוגיא לפירש"י וכן פירשו הרשב"א והר"ן והשיג הרשב"א על דברי הרמב"ם כמו שהשיג רבינו גם הראב"ד לפי מ"ש בהשגות פי"א ס"ל כפרש"י דלא מיטרפא אלא בסמפון שניקב לחבירו אבל כשניקב סמפון לבשר כשר והריב"ש בתשובה סי' קפ"ט כתב דה"ר משה הכהן ג"כ השיגו ויישב הוא ז"ל דהרמב"ם מדבר בנימוק בשר הריאה ולזה כתב אפילו לחבירו כלומר אצ"ל כשאין שם דבר מגין אלא אפילו לחבירו אין חבירו מגין עליו ומהרש"ל פא"ט סימן מ"ו כתב וז"ל ואני אומר דאף הרמב"ם לא בא להטריף בניקב לבשר דהא להדיא מסקינן הכא דכשר אלא ה"ק אפילו ניקב לחבירו ר"ל דאינקבו תרווייהו להדדי כחדא דלא תימא כחד סמפון הוא והוי כאילו לא אינקב כלל קמ"ל דאף בכה"ג טריפה עכ"ל ואין לזה טעם כלל דמהי תיתי להכשיר בניקבו שניהם יותר מאילו לא ניקב אלא אחד והשני לא ניקב וצ"ל דה"ק דאפילו אינקבו תרווייהו במקום שהם מחוברים ודבוקים יחד דמבפנים ניקב כל אחד מקלתו ולא כולו ואפ"ה טריפה ואצ"ל דטריפה היכא דניקב סמפון אח' כולו וחבירו לא ניקב ודוחק אלא אי איכא ליישב קצת בדרך זה צ"ל דה"ק אפילו ניקב לחבירו דקס"ד דחבירו שלא ניקב מגין טריפה דכיון דקשה הוא אינו מגין ואצ"ל היכא דגם חבירו ניקב דאין כאן הגנה כלל כיון דשניהם ניקבו דפשיטא דטריפה אבל בניקב לבשר מודה הרמב"ם דכשר אבל קשיא לי על מה שבאו ליישב דמודה הרמב"ם בניקב לבשר דכשר דא"כ למה השמיט ולא כתב בחבורו בפירוש דאם ניקב לבשר דכשר כדאיתא להדיא בגמרא לפי פרש"י אלא ודאי דברי הרמב"ם הם כמשמען דאפילו לחבירו דמסתברא דחבירו מגין כי היכי דאמרינן בהדורא דכנתא אפי' הכי כאן אינו מגין ומכ"ש בניקב לבשר דאינו חבירו דאינו מגין וטריפה ופירוש הסוגיא כך היא דמאן דפריך מעיקרא הכי פריך אמאי מכשרינן במחטא שלימתא הא א"א בלא חסרון מבפנים ואפילו את"ל דנמצאת בסמפון אפ"ה כבר אכלה מקלת דופנו של הסמפון ואע"פ שהוא קשה ולא מינקב מעבר לעבר מ"מ בניקב מקלתו נמי טריפה כדאמר ר"נ סומפונא דאינקיב טריפה קס"ד דה"ק כל שניקב אפי' מקלתו ואינו מעבר לעבר נמי טריפה ומשני ההוא לחבירו איתמר פירוש דאבל פיצולו ודאי אע"ג דשתי הדפנות משני הסמפונות דבוקין יחד והו"ל כדופן אחד עב אשמעינן רב נחמן דטריפה אם ניקב דופן האחד לגמרי אע"ג דאינו מעבר אל עבר אבל בשאר דופני הסמפונות אינו טריפה בניקב מקלתו כל זמן שלא ניקב כל הדופן מעבר אל עבר אבל בניקב כל הדופן לבשר פשיטא דטריפה דליכא למימר בשר מגין עלה כיון דאינו חבירו ואין חלוק בין רך לקשה ותדע שהרי בגמרא פריך מהדורא דכנתא וכו' ומשני טריפות קא מדמית להדדי וכו' ומה צריך לזה הא אפילו את"ל דטריפות דמיין להדדי אפ"ה הדורא דכנתא לא דמיא לסמפון דהדורא דכנתא שניקב לחבירו ודאי כיון דהוא רך הוא מגין אבל סמפון לחבריה דהוא קשה אינו מגין אלא בע"כ דס"ל לתלמודא כל שהוא חבירו מגין יותר דתרווייהו חשיבי כחד וכאילו לא ניקב אלא מקלתו דמי ואין חילוק בין רך לקשה אלא בין שהוא חבירו לאינו חבירו ולפיכך צ"ל טריפות קא מדמית להדדי וכו' והכי משמע להדיא מלישנא דבה"ג דגרס הכי דרב נחמן בניקב סמפון לחבירו איתמר אבל דילא בסמפון ולא ניקב לחבירו לא ומביאו ב"י אחר זה ראיתי שהרא"ה בבדק הבית כתב ג"כ ליישב מ"ש הרמב"ם בזה וכבר השיג עליו השומר משמרת הבית ע"ש ומה שכתבתי הוא הנכון ומתיישב ולפיכך נראה דלמעשה אין להכשיר בניקב הסמפון בין בניקב לבשר בין בניקב לחבירו וכדעת בה"ג והרמב"ם שדבריהם דברי קבלה ולא כמה שפסק בש"ע להקל בזה : **כתב** הש"ד כשנופחין הריאה תחלה אפי' נמצא בה אח"כ מחט בסמפון הקטן או מסמפון לחבירו כשרה דאמרינן דרך הסמפונות נקט ועייל ומהרא"י בכתביו סימן רט"ו כתב עליו שכתב בדין זה כנגד הגמרא נראה שהבין מדבריו דמכשיר בניקב סמפון לחבירו ותימה הלא לא אמר הש"ד אלא אפי' נמצא בה המחט בסמפון וכו' ולא אמר ניקב ונראה דהכי קאמר הש"ד ל"מ אם נמצא המחט בסמפון הקטן דכשרה שהרי אפילו ניקב לשם כשר דהבשר רך מגין ואין צ"ל דלא חיישינן שמא כשעברה המחט אבל הפיצול נכנס לחבירו דלחזוקי איסורא לא מחזקינן ממקום למקום שהרי נמצאת בסמפון הקטן אלא אפי' נמצאת בסמפון הגדול דהיינו במקום רוחב הסמפונות שהוא אבל פיצול כשמתפצל דאילו היה נ"קב לשם לחבירו טריפה דחבירו קשה ואינו מגין אפ"ה כיון שאינו ניקב אלא שנמצאת כך מונחת בתוכו לא מחזקינן ריעותא ולומר דשמא אינקב לחבירו במקום שנמצאת וטריפה אלא כשרה היא וכ"פ רש"י להדיא וז"ל והא לא אמרי' דילמא אינקב לחבריה דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן וכו' ולפי שהיה אפשר לפרש דבריו דלא אמר אלא בנמצאת בסימפון הקטן ומשום דלא מחזקינן איסורא ממקום למקום על כן בא הש"ד לבאר דאף בנמצאת מסמפון לחבירו דהיינו במקום הרחב אבל הפיצול שמתפצל דהיינו הסמפונות הגדולים נמי לא מחזקינן ריעותא דניקב שם לחבירו במקום שנמצאת וכשרה וסברא ישרה היא ולא אשכחן מאן דפליג אהא והכי נקטינן : **חסר** מבשרה בפנים והקרום קיים כשרה הכי אסיקנא בפא"ט (דף מ"ח) דכ"ע חסרון מבפנים לאו שמיה חסרון ומשמע דאין חילוק בין שנבראת כך חסרה מבפנים ובין נחסרה ע"י חולי וז"ש רבינו לפיכך נימוק וכו' כלומר אע"פ שמתחלת ברייתה היתה שלמה ואח"כ ע"י חולי נתרוקנה מאליה מקלתה וחסר לגמרי שלא נשאר כלום במקלתה אפילו מחזקת רביעית כשרה וה"א התם סוף (דף מ"ז) מימרא דרב נחמן ותנ"ה : כתב ב"י בשם ספר אהל מועד דיותר מרביעית טריפה דהכי דייקינן גבי אפי' מיל אינו חוזר עכ"ל והכי איתא להדיא בפרק מי שמת גבי השולח סבלונות לבית חמיו אפי' אכל שם דינר אינן נגבין וקאמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא ומכאן הוכיח הרמב"ן דהא דקאמר אפי' כטרפא דאסא אבל פחות מטרפא דאסא לא הוי יתרת כמ"ש הר"ן פא"ט משמו וכ"כ עוד בפרק אלמנה ניזונית בהא דאמר אפילו שוה ק' במאתים דדוקא שוה ק' בר' וכ"כ הריב"ש בסי' ל' בהא דאמר בדלא עפיצן אפי' ג' יתפור דוקא ג' ודלא כהשר מסכ"ן בהגהת מרדכי דגיטין :

נימוק בשרה וכו' מימרא דעולא אמר רבי יוחנן (סוף דף מ"ז) וכך הורה רבי חנניא להיתר לכל גדולי הדור ששאלו ממנו הוראה זו וקשה דמשמע דבנשפכה כקיתון אפילו כולה כשרה ובנתרוקנה אינה כשרה אלא עד רביעית ומאי שנא וי"ל דבנשפכה כקיתון כיון דיש לו דרך בדיקה אם נימוחו הסמפונות מכשרינן לה אפילו ביותר מרביעית אבל בנימוקה שאין לה דרך בדיקה לפיכך לא התירו אלא ברביעית דקים להו לרבנן דעד רביעית לא מיקלקלי הסמפונות אבל ביותר מרביעית אפשר שנתקלקלו הסמפונות וכיון שאין להם דרך בדיקה טריפה מספק : **ופירש** רב אלפס וכו' טעמו דבגמרא (דף כ"ה) גבי כוליא גרס במסקנא הכי אלא אי איתמר הכי איתמר יש כשר בריאה ופסול בכוליא פסול בריאה וכשר בכוליא פסול בזה ובזה כשר בזה ובזה כשר בריאה ופסול בכוליא מוגלא פסול בריאה וכשר בכוליא נקב פסול בזה ובזה לקותא כשר בזה ובזה מים זכים ולא אמרן אלא דצילי אבל דעכירי טריפה ודצילי נמי לא אמרן
אלא

טריפה הוא : **חסר** מבשרה מבפנים והקרום קיים כשרה לפיכך נמוק מבשרה מבפנים וחסר וכו' כשרה שם (מז :) אר"נ ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים כשרה . תניא נמי הכי ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים אפי' מחזקת רביעית כשירה ופי' רש"י נימוקה . נתרוקנה מאליה מקלתה ואינה נשפכת כקיתון אך במקלת לא נשאר כלום : אפילו מחזקת רביעית . הלל החסרון מחזיק רביעית הלוג : **וכתוב** באהל מועד כלע"ד דיותר מרביעית טרפה דהכי דייקינן (ברכות טו .) גבי אפילו מיל אינו חוזר : **נימוק** בשרה מבפנים כמים כשירה ובלבד שיהיו כל הסמפונות קיימים שם אמר עולא א"ר יוחנן ריאה שנשפכה כקיתון כשירה אמר רבא והוא דקיימי סימפונהא ולקמן בההוא פירקא (נה :) גבי ניטלו הכליות אמרינן מוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא ומים זכים כשרים הכא והכא ומים זכים כשרים לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי טריפה וכי צילי נמי לא אמרן אלא דלא סריח אבל סריח טריפה וכתב שם הרא"ש וז"ל רב אלפס כתב לעיל דבריאה נמי טריפה אי סריחי או עכירי וסבר דקאי גם אריאה הא דפסיל הכא סריחי ועכירי ואין נראה כלל דסתם מוגלא היא ליחה סרוחה או עכורה ולא עדיפא ממים זכים סריחי ועכירי וריאה הנשפכת כקיתון מסתמא המחוי הוא עכור וכשרה והני רברבי דאיתא בגמרא (מח :) דחזינהו להנך ריאות דקיימי כנדי וטיכרי ולא חשו לבדקן אם היו המים סרוחים או עכורים וכן עמא דבר והכא ודאי אכוליא קאי . ואפי' לספרים דגרסינן ומים זכים כשרים כאן וכאן לא אמרן וכו' לישנא דגמרא דלעיל נקט ומ"מ לא קאי כי אם אכוליא עכ"ל . וכדברי הרא"ש כתב הרשב"א בשם הרז"ה והסכים לדבריו . וכן דעת הר"ן ובעל התרומה אבל הרמב"ם בפ"ז מה"ש כתב כדברי הרי"ף וכתב הרשב"א שהם סוברים דטפי גרע עכירי וסריחי ממליא מוגלא דמליא מוגלא שכיח כל יומא דהדר בריא ומוגלא נמי צילא בעינס אבל מים עכורים מראין במראיתן שבאים מחולי המפסיד ועתידה היא לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי :
ולענין

דרישה

איתמר אבל "דילא בסמפון ולא ניקב לחבירו לא עכ"ל (פי' דילא נעוץ בתוכו ולא ניקב כלל) דלפ"ז כי אמרינן ההיא לחבירו איתמר לא בא למעט אלא כשלא ניקב כלל אבל ניקב אפי' לחבירו דסל"א תרוייהו כחד דמי והו"ל כאילו לא ניקב קמ"ל דלא אלא טריפה עכ"ל ב"י ביאור דבריו שהשיב לו מה דהטריף רב נחמן אף על גב דריאה היתה שלימה לפניו ונפחה ולא יצא ממנה הרוח משום דהתם איירי דהסמפון היה נקוב ובנקיבת הסימפון לחוד טריפה ל"מ בנקוב לבשרו אלא אפילו נקוב לחבירו דס"א יגין עליו סמפון חבירו שבצידו ועיקר תירוצו דב"י הוא דהקושיא שהקשו על הרמב"ם מדאמר הגמרא ההיא לחבירו אתמר דמשמע דוקא ניקב לחבירו טריפה הא ניקב לבשר כשר ליתא דהגמרא ר"ל אפילו ניקב לחבירו וכל שכן אי ניקב לבשר דטריפה ולא בא למעט אלא כשנעוץ בסמפון ועדיין לא נקב כלל . ומה שהשיב תחלה הם ידעו למה הכשירו ר"ל כיון שהריאה היתה שלימה לפניהן ראו שלא ניקב אפילו הסמפון אבל בחתיכה דריאה אין ניכר אי נקוב הסמפון אי לא אלא שהמקשן שהקשה לו מדרב נחמן לא הבינו כן אלא סבר שהשיב לו שבא שלימה לפניהן ולא היתה הריאה נקובה מוכח לה ומעשה זה דרבי אמי נמי איירי שהמחט היתה נמצאת בסמפון ולא בבשר דאל"כ מאי איריא חתיכה דריאה דאפי' ריאה שלימה נמי הוה טריפה כיון דנקב הסמפון ומ"ה גרס הה"ג ההוא מחטא דאשתכח בחתיכה דסמפונא וק"ל . ובפרישה כתבתי מה שהקשה מ"ו דקשה על פי' זה דב"י נמי . וראיתי בה"ג שבידי שכתב האי מחטא דאשתכח במיתוכא דריאה ולא כתב בסמפונא אבל בסוף דבריו בדברי התרצן כתב שם סמפון ואפשר לומר שבספרו של ב"י היה כתוב בסמפון או אפשר לומר שב"י מבאר דבריו כן הואיל ושיים בה"ג בסוף דבריו אבל דילא בסמפון דאנקב
טריפה

פרישה

שמחטא נמצאת באחת החתיכות שדרוה לקמיה דרבי אמי וטרפה אמרו ליה והא רבנן מכשר, כלומר רבי יוחנן ורבי חנינא ורבי אליעזר מכשירין א"ל הם הכשירו שידעו מאיזה טעם הכשיר אנו מאיזה טעם נכשיר דילמא אי הוי ריאה קמן מינקבא ופרש"י שיודעין מאיזה טעם הכשירו שבאת כל הריאה לפניהם וראוה שלימה הלכך ע"כ דרך הקנה נכנסת ופריך התם טעמא דליתא קמן הא איתא קמן ולא מנקבא כשר והא אמר רב נחמן האי סמפונא דריאה דאינקב טריפה ההוא לחבירו אתמר ופירש"י לחבירו אתמר אבל פיצולו כשמתפצל מחבירו ניקב אבל דופן של חבירו דכיון דדופן חבירו קשה הוא עומד כנגדו ואינו סותם הנקב ולא מגין עליו (וז"ש רבינו במקום שמתפצלין ר"ל מיד שמתחלקין עכ"ה) אבל ניקב לאחר פיצולו ברחוק בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו ע"כ נמצא טעמו של רבינו מבואר ולכך כתב על דברי הרמב"ם ולא נכירא שהרי איתא להדיא ניקב לבשר כשר שהבשר מגין עליו . וז"ל מורי בא"ו שלו דף ל"ה ותימה איך נשוה להרמב"ם טועה בדבר פשוט דהא בגמרא דף מ"ח איתא להדיא דטריפה ועוד הלא הוא עצמו כתב דילא דגמרא מחט דאשתכח במיתוכא דריאה דדייק מיניה תלמודא דאם נקב סמפון כשר וצ"ל דבודאי ה"ק ניקב אפילו לחבירו טריפה דלא תימא מאי איכפת לן מאחר שניהן נקובים וכל אחד יש לו צד מילון אפ"ה טריפה (ר"ל שאם ניקב בצד חבירו ונקבו שניהם זה לזה וכל אחד יש לו צד החילון וליחה היוצאת מזה הנקב נכנסת לסמפון אחר ואין הריאה מתקלקלת מיניה ואפ"ה טריפה) וכל שכן אם ניקב אחד נגד חבירו וחבירו לא ניקב ובזה דייקא התלמודא דטריפה לפי שעור הסמפון קשה ואינו מגין עליו וכן פרש"י לשם דמיירי בכה"ג (אבל ניקב לבשר סובר דכשר) וכן ישב מ"ו שם מה שפסקו השערים או מסמפון לחבירו דכשר (שכתב עליו מהרא"י גם זו אחת מן התימות דבהדיא איתא בגמרא דטריפה) דמחלקינן נמי כה"ג דתלמודא לא אסר אלא ניקב להדי חבירו אבל נקובים שני הסמפונות מזה לזה כשר והש"ד מיירי שנקבו להדדי ועד"ר : (יב) אפילו אם המקום נתרוקן גדול עד שמחזיק רביעית כו' פי' דוקא עד רביעית כשירה אבל טפי מרביעית טריפה דהכי דייקינן גבי אפילו מיל אינו חוזר כ"כ בספר אוהל מועד ע"כ ור"ל לענין תפלה וז"ל הגמרא דחולין פרק העור והרוטב דף קכ"ב סוף ע"ב אמר ר"ל לתפלה ארבעה מילין א"ר יוסי בר חנינא לא שנו אלא לפניו אבל לאחריו אפילו מיל אחד אינו חוזר רב חנינא בר יעקב אמר ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר וכתב רבינו בטור א"ח סימן צ' : (יג) נימוק בשרה מבפנים כמים כשרה ובלבד שיהיו כל הסמפונות קיימין בפרק א"ט אמר עולא א"ר יוחנן ריאה שנשפכה כקיתון כשרה אמר רבא והוא דקיימי סמפונהא ולקמן בההוא פירקא גבי נטלו הכליות אמרינן מוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא ומים זכים כשרים הכא והכא ומים זכים כשרים לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי טריפה וכי צילי נמי לא אמרן אלא דלא סריח אבל סריח טריפה וכתב שם הרא"ש וז"ל רב אלפס כתב לעיל דבריאה נמי טריפה אי סריחי או עכירי וסבר דקאי
גם

חדושי הגהות

ב לכאורה זהו שפת יתר דהא נימוק היינו חסרה מבפנים ואולי חסרה הוא מתחלת ברייתה ונימוק אינו אלא ע"י חולי (ב"ח כנה"ג) :

משמע

אבל אם הם עבורים או סרוחים טריפה. וכן כתב הרמב"ם וא"א הרא"ש ז"ל מכשיר אף בעבורין וסרוחין וכיצד בודקים אם כל סמפונותיה קיימין (יד) מביאים קערה מחופה באבר שהוא לבנה ונוקבין אותה ושופכין לתוכה (טו) אם רואים בה כמין וורידין לבנים בידוע שמן הסמפונות הן וטריפה ואם לאו כשירה כתב הרמב"ם (טז) חסר מגוף הריאה אע"פ שלא ניקבה הרי היא כמו שחסר מנין האונות ובעל העיטור כתב שהיא כשירה כיון שהעור קיים ואע"פ שנפגמה והכי מסתבר (ה) (יז) ריאה שאירע בה מקרה שנפחוה ונשאר בה

ב"י

ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם הסכימו לאסור להם שומעין אם לא במקום שנהגו כדברי המתירין (ד): **ומ"ש** וכיצד בודקין אם כל סמפונותיה קיימים מביאים קערה מחופה באבר שהיא לבנה ונוקבין אותה ושופכין לתוכה כו' שם (מז:) אהא דאמר רבא והוא דקיימא סימפוניה מנא ידעינן מייתינן נעא דקוניא ושפכינן לה בגוה אי אית בה שורייקי חיורי טריפה ואי לאו כשירה ופירש"י נעא דקוניא. קערה של חרס המחופה באבר דשיעא היא ונראה יפה: ושפכינן לה בגוה. קורעין הקרום והכל נשפך: שורייקי חיורי טריפה. דאז ודאי נראה שמיחוי הסמפונות הוא. ומ"ש רבינו גבי קערה המחופה באבר שהיא לבנה אפשר שטעמו מפני שהלבן בהיר וניכרים בו שורייקי חיורי: **וכתב** הר"ן שהקשה הרשב"א דאפילו ליכא שורייקי חיוורי ליחוש שמא ניקבו הסמפונות חד לחבריה וטריפה ועוד דהכא אפילו ניקב שלא לחבירו הוה לן למיסר דמוגלא לא סתמה ותירץ דלהא ליכא למיחש דכיון שהריאה נתקלקלה כ"כ עד שנשפכה כקיתון אם איתא שנתקלקלו הסמפונות שבה כולה אמחויי הוה מיתמחו ומינכר במכא מדלא מיתמחו ודאי לא איתנקיבו: **כתב** הרמב"ם חסר מגוף הריאה אע"פ שלא ניקבה הרי היא כמו שחסר מנין האונות בפ"ח מה"ש ביאור דבריו היינו שמתחילת ברייתה נבראה חסרה קצת ממנה והקרום קיים אלא שנראה בה כמין פגם וחסרון וטעמו מדתנן במתני' דא"ט (מב.) הריאה שניקבה או שחסרה ואע"ג דבגמרא (מז:) אותיבנא מינה לרבי יוחנן דאמר חסרון מבפנים לא שמיה חסרון דהאי חסרה היכי דמי אילימא מבחוץ היינו ניקבה אלא לאו מבפנים ושני לעולם מבחוץ ודקא אמרת היינו ניקבה לא צריכא לרבי שמעון דאמר עד שתנקב לבית הסמפונות ה"מ נקב דלית ביה חסרון אבל נקב דאית ביה חסרון אפי' ר"ש מודה וכתבו התוספות יש שרצו לאסור כשנראית הריאה חסרה שיש קמט וסדק וחסרון על הריאה אפילו עולה בנפיחה והעור והבשר קיים והשיב להם ריב"א דטעות הוא בידם דאם כן הו"ל לשנויי הכא הכי וכדברי הכל ולא הו"ל לאוקמי כר"ש אלא ודאי כיון דעולה בנפיחה כשר וכ"פ רבינו קלונימוס הזקן. וכ"כ במרדכי והג"א איפשר לומר לדעת הרמב"ם דאה"נ דה"מ לשנויי הכי אלא דלפום מאי דס"ד דמקשה דחסרון מבחוץ לא הוי אלא ע"י נקב אהדר ליה דאיכא לאוקמא כר"ש אבל לפום קושטא אית לן לאוקומי ככ"ע והיינו כמין פגם וחסרון נראה בה מבחוץ ואין בה נקב ויש הוכחה לדברי הרמב"ם מדאמרינן בר"פ א"ט דבמתניתין חשיב י"ח טריפות ומשמע דהכי הלכתא ואי מדלית ריאה שחסרה משום דלא איצטריך אלא לר"ש דלית הלכתא כוותיה לא פשו להו אלא י"ז ורש"י כתב שם שהאונות שנתחלפו בכלל שחסרה היא שחסרו ממקום שראויות להיות שם ויש להקשות עליו דא"כ אמאי דחק תלמודא לאוקומה כר"ש לוקמה באונות שנתחלפו וד"ה והתוספות כתבו שם דלמ"ד חסרון מבפנים לא שמיה חסרון וחסרון דמתניתין לר"ש דלרבנן הוי בכלל נקובה צ"ל דהך סוגיא כר"ש דלרבנן ליכא אלא י"ז והרמב"ם נ"ל ליישב שאותה סוגיא תהא אליבא דהלכתא ומיישב בענין שכתבתי. ויש לתמוה על הרמב"ם היאך פסל בחסרה אע"פ שלא ניקבה והא בנימוקה מכשרינן אפילו החסרון מחזיק רביעית י"ל דנימוקה שאני והכא בשלא נימוקה דכיון דלא נימוקה ואפי' הכי יש בו סדק וקמט וחסרון קים להו לרבנן דסופה לינקב אבל בנימוקה כיון שנתפשט בה ההפסק כ"כ אם איתא דסופה לינקב כבר היתה נקובה וכעין זה תירץ הרשב"א גבי ריאה שנשפכה כקיתון דבדקינן אי קיימא סמפונהא: מ"ב ריאה שיש בה גומא אם עולה בנפיחה כשירה ואם לאו טריפה (ו): **ומ"ש** רבינו בשם בעל העיטור דכשירה טעמו כטעם התוספות: ולענין הלכה כיון דכל הני רבוותא חולקים על הרמב"ם ונראין הדברים שכן דעת שאר הפוסקים שהשמיטו דין זה ולא הזכירוהו אלמא דס"ל להכשיר הכי נקיטינן: **ריאה** שאירע בה מקרה שנפחוה ונשאר בה מקום אטום שאינו עולה

ב"ח

אלא דלא אסרוה אבל אסרוה טריפה והדבר ברור לפי גירסא זו דאף בריאה טריפה במים עכורים או סרוחים וכ"כ הרמב"ם ומה שקשה הלא מוגלא נמי ליהוי סרוחה או עכורה היא תירץ הרשב"א שהם סבורים דטפי גרע מים עכורים וסרוחים ממליא מוגלא דמליא מוגלא שכיח כל יומא דהדר בריא ומוגלא נמי צילא בעינה אבל מים עכורים מראין במראיתן שבאים מחולי המפסיד ועתידה היא לנקוב וכל העומד לנקוב כנקוב דמי אבל אין נראה כן מדברי הרמב"ם בפ"ז שהרי כתב דבליחה דהיינו מוגלא לא מכשרינן אלא בשקשה כעץ או נמסכת כדבש אבל בליחה סרוחה טריפה כמו במים סרוחים או עכורים ומה שהקשה הרא"ש מריאה הנשפכת כקיתון מסתמא המיחוי הוא עכור וכשירה י"ל דנשפכה כקיתון ודאי אפילו עכירי כשירה לפי שהעכירות ממחוי הבשר הוא אבל בצמחים אין העכירות ממחוי הבשר אלא מצד החולי הם גדלים בין עור לבשר לפיכך היא טריפה בעכירי או סריחי ואין אומר בטריפות זו דומה לזו. ומה שהקשה עוד מהני אמוראים דחזינהו להני דקיימי כנדי וטינרי ולא א"ל ולא מידי ולא חשו לבודקן אם היו המים סרוחים או עכורים הא לא הוי קשיא כלל דמאי דקאמר ולא אמרו להם ולא מידי אינו אלא לאפוקי מהנהו תלמידים דהוו מהנדזין בדבר וקאמרי דהא דקאמר רב מתנא מליא מוגלא טריפה בריאה איתמר שאין לה דרך בדיקה דבכל ענין טריפה וכן ר' יצחק בר יוסף ורבי יוחנן דלא הוה ס"ל לאכשורי אהך מילתא מייתי בגמרא מהנהו אמוראי רבוותא דקא חזינהו כנדי וטינרי ולא א"ל ולא מידי דס"ל לאכשורי אבל לעולם פשיטא דצריך לבדוק אי הוו עכירי או סריחי: ומ"ש וא"א הרא"ש מכשיר אף בעכורים וסרוחים כ"כ בפסקיו וטעמו דגרס כגירסת ספרים הישנים דלא קאמר במסקנא אלא יש כשר בריאה ופסול בכוליא פסול בריאה וכשר בכוליא ולא גרסינן פסול בזה ובזה כשר בזה ובזה דלפי גירסא זו הא דקאמר ומים זכים לא אמרן אלא דציילי וכו' קאי אהא דקאמר רב מתנא מליא מוגלא טריפה מים זכים כשירה ואוקימנא לה דבכוליא איתמר אבל לא קאי אריישא דקאמר בריאה כשר אפילו עכירי וסריחי וכך הוא דעת הרז"ה והרשב"א והר"ן והסמ"ג וכך נראה מדברי סה"ת והסמ"ק וכ"כ בהג"ה מיימוני' פ"ז משמם ולענין הלכה נראה דדין זה דתלוי בחילוף גרסאות שבגמרא פוק חזי מאי עמא דבר וכבר כתב הרא"ש דעמא דבר להקל וכך נוהגים במדינות אלו והמחמיר לעצמו תע"ב: **וכיצד** בודקין וכו' שם בגמרא סוף (ד' מ"ז) ומפרש רבינו דהך קוני"א שקורין פלומי"ר מיירי בלבנה דאוכמי וירוקי לא מינכר בהו שפיר הוורידין הלבנים: **כתב** הרמב"ם חסר מגוף הריאה וכו' בפ"ח מה"ש פירש שכך נבראת חסרה קצת והקרום קיים וקאמר דה"ז כמי שחסר מנין האונות וקשה דא"כ למה הוצרכו לומר בחסר מנין האונות טריפה כיון דאפילו אין המנין חסר אלא חסר גוף הריאה קצת נמי טריפה ועוד הלא באונא קטנה כטרפא דאסא נמי כשר ואעפ"י שחסר מגוף הריאה וי"ל דהאי חסר מגוף הריאה שכתב הרב דטריפה איננה אלא היכא שנראה מבחוץ סדק וקמט כמין פגם וחסרון דלאו אורחא בהכי אבל אונא קטנה כט"ד ליכא חסרון מבחוץ וכשירה כיון דאורחא בהכי וכן חסר אונא ליכא חסרון מבחוץ ואינה טריפה אלא מטעם שחסר המנין ותדע שהרי בנימוקה כשירה אפי' מחזיק רביעית א"כ חסר מגוף הריאה וכן נשפכה כקיתון מראשה לסופה וא"כ חסרה הריאה וכמ"ש הר"ן וכשירה אלא צ"ל התם חסרון מבפנים הוא ולא שמיה חסרון דהדרא בריא אבל חסר מבחוץ כמו פגם וסדק בהא קאמר הרמב"ם דטריפה וא"ת ומנ"ל להרמב"ם לחלק בהכי וי"ל דמדתנן הריאה שניקבה או שחסרה בסתם הלכה כסתם משנה והאי שחסרה בע"כ דחסרה מבפנים והקרום קיים דאי מבחוץ היינו ניקבה כדקאמר תלמודא סוף (דף מ"ז) דאין לפרש דמיירי דוקא בחסרה אונא אי נמי חליף דא"כ לא הו"ל למיתני חסרה בסתם אלא הו"ל לפרש או שחסרה אונא כי היכי דקמפרש המסס וב"ה שניקבו לחוץ ולא תנן בסתם שניקבו אלמא דהאי או שחסרה כל היכא דחסרה אפילו קצתה בין באונא בין באומא והיינו כשנראה מבחוץ כמין פגם וסדק ואף על גב דתלמודא מוקי לה להאי או שחסרה בניקבה מבחוץ ולא צריכא אלא לר' שמעון ס"ל להרמב"ם דאסיקנא לא סמכינן דלא משני ליה אלא לפי סברת המקשה דקאמר אילימא מבחוץ היינו ניקבה קא משני ליה לעולם מבחוץ ולא צריכא אלא לר"ש אבל לקושטא דמילתא לא קשיא כלל דלרבנן נמי ניחא וכגון שחסרה כמין פגם וסדק וכיוצא בזה כתב ב"י וכתב עוד ב"י דאיכא הוכחה לדברי הרמב"ם דבמתניתין קא חשיב י"ח טריפות ואי מדלית ריאה שחסרה משום דלא איצטריך אלא לר"ש דלית הלכתא כוותיה לא פשו אלא י"ז ולפע"ד דאין מכאן הוכחה כלל דהא אף לבעל העיטור ודעימיה שחולקים וס"ל דחסר מגוף הריאה כשר אם הקרום קיים מודים הם די"ח טריפות הל"מ כדתנא דר"י וריאה שחסרה אונא הוי ממנין י"ח אלא דמתניתין ליכא לאוקומי בהכי מדקתני בסתם או שחסרה דמשמע כל שחסרה ולפיכך אוקמוה כר"ש דלדידיה איצטריך דחסרה מבחוץ אפילו כל שהו טריפה אבל ודאי אף לרבנן משכחת י"ח דחסרה אונא אחת הוי במנין י"ח ודלא כמ"ש התוספות ר"פ א"ט דלרבנן ליכא אלא י"ז דא"כ לדחוק בכך ואין ספק בזה דלדברי הכל הו"ל י"ח טריפות אך קשה למה לא כתב הרמב"ם בחבורו הדין דריאה שנימוקה דאפילו מחזקת רביעית כשירה ונראה לפע"ד דס"ל להרמב"ם דריאה שנימוקה אפי' נימוקה כולה כשר והא דתני אפילו מחזקת רביעית לאו דוקא דאף ביותר מרביעית נמי כשר וכשכתב דכשנשפכה כקיתון כשר כל שכן בנימוקה ולפיכך לא כתב דין נימוקה מיהו אין כך דעת הפוסקים אלא נימוקה ביותר מרביעית טריפה וה"כ גם במה שמטריף בחסר ממנו בחוץ כמין פגם וקמט אין המנהג כן אלא כדברי הגדולים המכשירין התוס' בשם ריב"א ורבינו קלונימוס הזקן והמרדכי והגהת אשיר"י ע"ש ראבי"ה מיהו פגם וקמט ריעותא מיהא הוי ואם בועא עומדת על הקמט הו"ל לקותא בתר לקותא וטריפה וכמ"ש בריש סימן ל"ז בס"ד וכן אם אינה עולה בנפיחה במקום שיש קמט טריפה וכן אם החסרון הוא בשפולי כמו ב כפופה טריפה אם יכול להניח בגומא כאצבע אגודל דתלינן דהגיע החסרון עד מקום הסמפונות אבל בחסרון כמו ך פשוטה חשבינן לה לאותה בליטה יתרת בדרא דאוני ואין כאן חסרון באומא וכשר: **ריאה** שאירע בה מקרה שנפחוה וכו' שם (דף מ"ז) מימרא

דרכי משה

הפוסקים משמע להכשיר בכל ענין ולכן כתבו סתמא דכשר ואפילו בדיקת השמש לא הצריכו: (ד) ואני אומר אף כי ראוי להחמיר כדברי הרי"ף והרמב"ם מ"מ לענין הלכתא יש לסמוך אבתראי ורבינו: (ה) אבל מהרי"ו כתב בהל"ב וז"ל ריאה שחסרה ולאחר שנופחין אותה נראית חסירה כמין כף כפופה כזה (ב) טריפה אבל אם היא חסירה כזה (ך) כשירה עכ"ל ובבדיקות ישנים דיש לשער אם יוכל להכנים אצבע אגודל בתוך הפגם מקרי חסירה ואם לאו לא מיקרי חסירה וכן ראיתי מעשה בזה ושיערו אם לא היה החסרון שיעור אגודל ולא מצאו שיעור זה והכשירוהו וכתב הגה"א פא"ט דאין לחלק בזו בין אונא לאומא בין שיפולי לגגה: (ו) ונ"ל שזו היא דוקא לסברת הרמב"ם דפוסל בפגם בריאה אבל

פרישה

גם מריאה הא דפסל הכא סריחי ועכרי ואין נראה כלל דסתם מוגלא היא ליחה סרוחה או עכורה ולא עדיפא ממים זכים סריחי או עכירי וריאה הנשפכת כקיתון מסתמא המיחוי הוי עכור וכשירה והני רברבי דאיתא בגמרא דחזינהו להנך ריאות דקיימי כנדי וטינרי (כנדי מוגלא גדולים וכבדים בריאה טינרי מוגלא גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע ואין מראיהן דומה לריאה אלא דומין למראה מוגלא כן פרש"י שם דף מ"ח עכ"ה) ולא חשו לבדקן אם היו המים סרוחים או עכורים וכן עמא דבר והכא ודאי אכוליא קאי ואפילו לספרים דגרסי ומים זכים כשירים כאן וכאן לא אמרן כו' ליסכא דגמרא דלעיל נקט ומ"מ לא קאי כ"א אכוליא עכ"ל וכדברי הרא"ש כתב הרשב"א בשם הרז"ה והסכים לדבריו וכן דעת הר"ן ובעל התרומה אבל הרמב"ם בפ"ו מה"ש כתב כדברי הרי"ף וכתב הרשב"א שהם סבורים דטפי גרע עכירי ואסרוה ממליא מוגלא דמליא מוגלא שכיח כל יומא דהדר בריא ומוגלא נמי צילא בעינה אבל מים עכורין מראין במראיתן שבאים מחולי המפסיד ועתידה לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי עכ"ל. ובזה דברי רבינו מבוארים שהביא דעת הרא"ש לפי סברתו ודעת הרי"ף והרמב"ם לפי סברתם (ועיין בר"ס ל"ו בדין אבעבועות עכ"ה) ובדברי הרשב"א מתירץ מה שהקשה הרא"ש אלא שאין נראה לומר שפליג בהא שהרי"ף והרמב"ם סוברין צלולין בעינם הם והרא"ש כתב שהם עכורין דהרי הוא נראה לעינים ונראה שגם כ"ע מודו שהם עכורין אלא הואיל והם צלולין בעינם ומראיתם שכל מוגלא דרכה להיות כן הוי עדיפי ממים עכורין שאינם צלולים בעינם ומראיתם:

(יד) מביאין קערה מחופה באבר שהיא לבנה ז"ל ב"י איפשר משום שהלבן בהיר וניכרים בו שורייקי חיורי עכ"ל ושמעתי בשם רש"ל שמפרש מ"ש שהיא לבנה שקאי אקערה וכמש"ר בסמוך נוקבין כלי חרס לבן ואין נראה דהתם שייך לחלק בין לבן לשאר כלי דיש סילוק לענין קרירת ושמימת המים וכמ"ש שם אבל כאן לא שייך לחלק כן דא"כ הו"ל לרבינו לחלק גם בכאן בין קיץ לחורף כמו שמחלק בסמוך: (טו) ואם רואין כמין וורידין לבנים כו' הקשה הרשב"א דניחוש שמא נקבו הסמפונות חד לחבריה וטריפה ועוד דהא אפי' לא נקבו חד לחבריה הוי לן למיסר דמוגלא לא סתמה ותירץ דלהא ליכא למיחש דכיון שהריאה נתקלקלה כ"כ אם איתא שנתקלקלו הסמפונות שבה כולה אמחויי הוו ממסו ומינכר במכא ומדלא מימחי ודאי לא איניקבו עכ"ל וכתב נמ"א ונראה דאין לנו לסמוך על בדיקה זו שאין אנו בקיאין בכל דבר שצריך בדיקה: (טז) חסר מגוף הריאה כו' ביאור דבריו היינו שמתחילת ברייתה נבראת חסירה קצת ממנה והקרום קיים ועולה בנפיחה אלא שנראה בה כמין פגם חסרון וא"ל מ"ש חסירה מנימוקה דמכשרינן אם החסרון מחזיק רביעית דשאני נימוק כיון שנתפשט בה ההפסד כ"כ אם איתא דסופה ליקב כבר היתה נקובה אבל הכא דלא נימוק ואפ"ה יש חסרון וסדק וקמט קים להו לרבנן דסופו ליקב ב"י. ומהרי"ו כתב דוקא שחסר כעין "כף כפופה ע"ש: (יז) ריאה שאירע בה מקרה כו' הא דאמר שאירע בה מקרה דלא תידוק מהכא שכל ריאה צריכה נפיחה לכן כתב רבינו שאירע כו' שנפחוה דאל"כ היאך ירגישו בה שיש בה מקום אטום

בה מקום אטום שאינו עולה בנפיחה [ו] קורעין המקום האטום (יח) אם נמצא בו ליחה כשירה שמחמת הליחה נאטם ואם לא נמצא בו ליחה מניחין עליו קש או נוצה ונופחין אותה אי מבצבצת כשירה שהרי הרוח בא שם (יט) וא"ל טריפה אבל א"צ לחוש על זה כל זמן שלא נפחוה ריאה שנתמסמסה טריפה כיצד כגון שנמצאה שלמה (כ) וכשתולין אותה תחתך ותפול חתיכות חתיכות ריאה שקשה כעץ (ט) במישמושה טריפה יבשה אפילו מקצתה טריפה [ז] (כא) וכגון שהיא נפרכת בציפורן (י) אבל לא נפרכת בצפורן כשירה (כב) צמקה כולה אפי' אינה יבשה אם מחמת בני אדם שהפחידוה כגון ששחטו אחרת לפניה וכיוצא בזה טריפה ואם בידי שמים כגון שפחדה מקול הרעם או מפחד שאר הבריות כגון מקול שאגת אריה וכיוצא בזה כשירה וכיצד נדע אם הוא בידי אדם אם לאו משימין אותה

מימרא דרבינא ולפי שאין דרך הריאה לימצא בה מקום אטום וא"צ לבדוק אחר האטום וכמו שא"צ לבדוק אחר שאר כל י"ח טריפות לכך אמר שאירע בה מקרה וכו' גם הרמב"ם פי"א מה"ש כתב שא"צ לנפח הריאה לבדוק אחר הנקב אם לא שנולד דבר שגורם לחשש. מיהו הב"י כתב ע"ש בעל העיטור דמצריך לכל ריאה להוציאה ולנפחה ופשיטא דלאו משום אטום בלבד אלא משום דאית בה כמה מיני טריפות ובפרט נקבים דשכיחי בה והו"ל מיעוטא דשכיח דחיישינן ליה וכ"כ במרדכי פ"ק דחולין בשם בה"ג דצריך לאפוקי לריאה ולמיבדקיה בנפיחה ואי לא עביד הכי ספק טריפה הוא ופוק חזי מאי עמא דבר וע"ל ריש סי' ל"ט. וטעם פיסול האטום כתב הרמב"ם בפ"ז דהו"ל כנקובה ומ"ה אפילו בכל שהוא טריפה ורש"י ז"ל כתב דלקותא היא והרשב"א כתב לפי שאינה יכולה להכניס הרוח ולהניף ומסתברא כדברי הרמב"ם: **ריאה** שנתמסמסה טריפה וכו' שם (סוף ד' נ"ג) עובדא דאתא לקמיה דרב אשי בי רב כהנא: **ריאה** שקשה כעץ במישושה טריפה שם (דף מ"ז) אמר רפרם האי ריאה דדמיא לאופתא (בקעת עץ) טריפה איכא דאמרי בגישתא (פירוש שקשה מישושה כעץ) והרמב"ם כתב בזה שהוא ספק טריפה והב"י ביאר טעמו כי טוב הוא ע"ש:

יבשה אפי' מקצתה טריפה שם (דף מ"ו) מימרא דרבא ומ"ש וכגון שנפרכה בצפורן שם וקיהיב טעמא דאף למ"ד באוזן בכור הוי יבש בכדי שתנקב ולא תוציא דם אפ"ה בריאה לא פסל בהכי דכיון דלא שליט בה אוירא הדרא בריא אם אינה נפרכת בצפורן מיהו רבינו בסימן ש"ט פסק דאף באוזן בכור לא פסל יבש אלא עד שתהא נפרכת בצפורן ולשם כתבתי טעמו בס"ד ומה שהאריך רבינו לבאר אבל לא נפרכת בצפורן כשירה יתבאר בס"ד בסמוך בדין צמקה כולה: **צמקה** כולה וכו' שם משנה וברייתא (דף נ"ה) חרותא בידי שמים כשירה בידי אדם טריפה ות"ר איזו היא חרותא כל שצמקה ריאה שלה וכו' ואע"ג דלא נמצא בגמרא שאמרו צמקה כולה מ"מ מדכתב הרא"ש בשם ר"י גבי ריאה דקיימא חזותא דכל המראות הפוסלות בריאה ל"ש כולה לא שנא מקצתה דכיון דלקותא היא אם כן חשוב כאילו ניקבה והא דאמר רבא ריאה שיבשה במקצתה משום דבכולה קודם שיבשה היא פסולה כגון בצימוק דהיינו חרותא עכ"ל אלמא דבצימוק במקצתה כשירה בלא בדיקה דהא בכולה דפסולה אינה פסולה לגמרי דבבדיקה אם היא בידי שמים מיתכשרא א"כ במקצתה אפי' בדיקה לא צריך וז"ש הרי"ף והרא"ש ביבשה במקצתה טריפה ועד כמה עד שתהא נפרכת בצפורן אבל אם אינה נפרכת בצפורן כשירה דהדרא בריא הוצרכו לבאר דבאינה נפרכת בצפורן כשירה דלא תימא דבנפרכת בצפורן טריפה ודאי ובאינה נפרכת בצפורן אינה טריפה ודאי אלא מיהו בדיקה בעינן דהא צמקה ריאה שלה קמ"ל דכשירה בלא בדיקה ואחריהם נמשך רבינו שכתב לבאר אבל לא נפרכת בצפורן כשירה כלומר כשירה לגמרי דאפילו בדיקה לא צריך · מיהו בהגהת אשיר"י בשם בה"ג כתב דאף במקצתה אם אינה יבשה כל כך שנפרכת בצפורן אלא שצמקה בלבד צריכה בדיקה שמניחין אותה במים וכו' ולדידיה אין חילוק בין צמקה מקצתה לצמקה כולה כי היכי דביבשה אין חילוק והא דקאמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טריפה היינו משום דבהאדימה קאמר רבא דבמקצתה כשירה בכולה טריפה להכי קאמר איהו גופיה דביבשה דהיינו שנפרכת בצפורן אינו כן אלא אפילו במקצתה טריפה אבל באינו נפרך בצפורן אלא צמקה בלבד אינו טריפה אלא צריך בדיקה ואפי' צמקה במקצתה צריך בדיקה וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב תחילה דביבשה עד שנפרכת בצפורן טריפה אפילו בכל שהוא ואח"כ כתב צמקה הריאה וקרובה להיות יבשה אם פחדה בידי שמים וכו' הרי שלא כתב בפירוש דכשאינו נפרך בצפורן כשירה גם לא כתב צמקה כולה אלא סתם צמקה הריאה משמע דאין חילוק בין כולה למקצתה וכדעת בה"ג וכן נראה עיקר ודלא כמ"ש בש"ע צמקה כולה וכו' דלא מצריך בדיקה אלא בצמקה כולה דאין לנו להקל באיסור דאורייתא במקום שבה"ג והרמב"ם שכל דבריהם בקבלה תופסים לאיסור וא"כ בזמן הזה דאין אנו בקיאין בבדיקה אפי' לא נפרכת בצפורן ואפילו במקצתה טריפה והכי נקיטינן: **ומ"ש** או מפחד שאר הבריות וכו' שם כת"ק דפליג ארשב"א: ומ"ש וכיצד נדע

עולה בנפיחה קורעין המקום האטום אם נמצא בו ליחה כשירה וכו' ואם לא נמצא בו ליחה מניחין עליו קש או נוצה ונופחין אותה אי מבצבצא כשירה וכו' שם (מז:) אמר רבינא האי אטום בריאה מייתינן סכינא וקרעינן לה וכו' וכי היכי דלא תידוק מהכא שכל ריאה צריכה נפיחה שאל"כ היאך הרגישו שיש בה מקום אטום לכך כתב רבי' שאירע בה מקרה שנפחוה אבל משום חששא שמא תהיה אטומה או כיוצא בזה א"צ לנפחה וכ"כ הרמב"ם בפי"א וכ"כ מדברי הפוסקים (ז) ודלא כבעל העיטור שמצריך לכל ריאה להוציאה ולנפחה והא דאמרינן מייתינן סכינא וקרעינן לה כתב הרשב"א בת"ה מביאין סכין וחותכין סמוך ממש למקום הטמטום: **וכתב** סמ"ג ואטום בריאה פירש רבינו שמשון שמשמושו קשה ומראית אותו אטום כמראית הריאה ומה שאמרו דריאה דקיימא טינרי טינרי פי' טינרי קשה כסלע שם מדבר שמראיתו כמראית מוגלא וכן פרש"י גבי ריאה דקיימי טינרי טינרי: וטעם פיסול מקום אטום בריאה כתב הרשב"א בת"ה שהוא לפי שהריאה רוחפת ומניפה על הלב ואם היא אטומה אינה יכולה להכניס רוח ולהניף: **כתב** בהג"א כו' הריאה שנתקררה ואינה עולה בנפיחה מחמת כן יתננה במים פושרין עד שתתחמם ואם תעלה בנפיחה מחמת כן כשירה וכן פעמים שהליחה סותמתו עד שאינו עולה בנפיחה אז יהפכו כל הערוגות והקנה למטה וינענע כדי שיצא הליחה שבקנה ושבסמפון ואם אז תעלה בנפיחה כשירה מא"ז עכ"ל: וז"ל הרוקח וכשבא אטום יש למשמש שם באותו מקום הרבה עד שתתרכך לראות אם תעלה בנפיחה וגבי אית בה ליחה כתב דה"ה לדם עכור או בשר נרקב: **כתוב** בבדיקות אשכנזים אטום בריאה מייתי' סילוא ומברזינן לה בנחת שלא ינקוב רק הקרומים ולא הבשר: וכתב עוד שם טוב ליתן מים חמין בימות הגשמים ומים קרים בימות החמה לתוך הקנה וינענע קלת את הריאה וישפוך חוץ אולי יעלה בנפיחה ומעשה בריאה שלא עלתה בנפיחה וכבר היתה חתוכה ולקח ר"א בעל הרוקח שפופרת של נוצה ונפחה ולא עלתה החתיכה בנפיחה מפני אוטם שבה ומשמש בה עד שנתרככה החתיכה ועלתה בנפיחה והכשירה וה"ה בבדיקה זו יש לבדוק אם חסר אחת מהאונות (ח) עכ"ל: **ריאה** שנתמסמסה טריפה· כיצד כגון שנמצאת שלימה וכשתולין אותה תחתך ותפול חתיכות שם (נג:) מימרא דרב אשי: **ריאה** שקשה כעץ במישמושה טריפה שם (מז:) אמר רפרם ריאה דדמיא לאופתא כלומר דומה לבקעת עץ טריפה א"ד בגישתא וא"ד דנפיחה וא"ד דפחיזא וא"ד דשיעא דלית לה איתוכא דאוני וא"ד כחזותא ופי' רש"י בגישתא שקשה מישושה כעץ: דפחיזא. דקשה והיינו כמי כגישתא: דנפיחה. נעשית לבנה כבקעת והיינו כמי כחזותא. אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מה"ש ריאה שנמצאת נפוחה כמו עיקר חריות של דקל אוסרים אותה מספק שזו תוספת משונה בגופה ושמא התוספות בגוף כחסרון כמו שאמרנו במנין עכ"ל נראה מדבריו דנפיחה וכגישתא ודפחיזא אחת הן וכתב שהיא ספק לפי שאיפשר שרפרס לא כיון בדבריו לדברי א"ד כגישתא אלא לא"ד כחזותא או דשיעא וכגישתא אפשר דס"ל שהיא כשירה ומזה הטעם כתב בפ"ז מה"ש דכחזותא אסורה מספק משום דדילמא כחזותא מכשר רפרם ולא בא לאסור אלא בשיעא או בגישתא אבל בשיעא דלית לה איתוכא דאוני כתב בפ"ח מה"ש שהיא ודאי טריפה משום דאף אם דברי רפרם יתפרשו בגישתא או כחזותא אפ"ה שיעא פסולה מדאמר רבא ה' אוני אית לה לריאה אי חסיר טריפה: **יבשה** אפילו מקצתה טריפה מימרא דרבא שם (מו:): ומ"ש וכגון שהיא נפרכת בצפורן וכו' גם זה מימרא שם: **וכתוב** בהג"א בשם בה"ג אונא דריאה שיבשה קלת ואינה נפרכת בצפורן מניחין אותה במים וממשמש בה אי הדרא בריא כשירה או יתן מים לתוך הקנה אולי תחזור לקדמותה וכשירה כשתחזור עכ"ל. ויש לתמוה למה צריכה בדיקה ואף אם בדקוה ולא חזרה כשירה היא כיון שאינה נפרכת בצפורן ואע"ג דבצמקה צריכה בדיקה כדבסמוך כבר כתבו הפוסקים דה"מ בצמקה כולה כמו שאכתוב שם בס"ד: **צמקה** כולה אפילו אינה יבשה אם מחמת בני אדם שהפחידוה וכו' טריפה ואם בידי שמים כגון שפחדה מקול הרעם וכו' כשירה משנה שם (כד) חרותא בידי שמים כשירה ובגמרא ת"ר אי זו היא חרותא כל שצמקה ריאה שלה בידי שמים כשירה בידי אדם טריפה רשב"א אומר אף בידי כל הבריות ומפרש בגמרא דה"ק אף בידי כל הבריות דינה כבידי אדם וכתב הרשב"א דמכלל דת"ק ס"ל שדינה כבידי שמים והכי קי"ל וכך הם דברי רבינו וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ח מה"ש שסתם דבריו כדברי ת"ק וכ"כ מדברי הרי"ף והרא"ש שגם הם סתמו דבריהם כדברי ת"ק ופירש"י בידי שמים. כגון שנבעתה מקול רעם וברקים: בידי אדם. שהבעיתה אדם לא הדרא בריא: בידי כל הבריות. שאגת אריה וקול שחל: ומ"ש רבי' צמקה כולה משום דאילו לא היה אלא מקצתה אפילו יבשה אם אינה נפרכת בצפורן כשירה בלא בדיקה וכן כתב הרשב"א בת"ה ריאה שצמקה כולה וכן כתב הרא"ש בשם ר"י גבי ריאה דקיימא חזותא חזותא וכן כתב הר"ן אע"פ שמדברי הגה"א שכתבתי בסמוך אין נראה כן כהני רבוותא נקטינן: וכתב הרשב"א דאע"ג דקי"ל כת"ק דאמר צמקה בידי הבריות כשירה היכא שנמצאת שצמקה הריאה חוששין לה שמא בידי אדם וצריכה בדיקה כדאמרינן (שם נה:) בעובדא דרבה בב"ח ואלא מיהו היכא דרדף אחריה ארי לפנינו או ששמעה שאגת אריה וקול שחל או רעמים וזועות ושחטוה ונמצא שצמקה הריאה שלה צ"ע כיון דאיכא קמן מידי למיתלי תלינן או לא תלינן והאריך בצדדי הספק ואח"כ כתב ומיהו ודאי משמע דהיכא דשמעה שאגת אריה ושחטוה מיד לשעתה ונמצא שצמקה שאין תולין בזה דהיאך אפשר דלשעה קלה כל כך צמקה הריאה הא ודאי למפרע נפסלה עכ"ל אבל הר"ן כתב משמע דבדיקה זו היכא דלא ידעינן אי בידי שמים או בידי אדם אבל כל היכא דידעינן דבידי שמים א"צ בדיקה והיכא דידעינן דבידי אדם אין בדיקה מועלת לה. ואחרים לא כתבוה כן עכ"ל: **ומ"ש** וכיצד נדע אם הוא בידי אדם אם לאו משימין אותה במים מעת לעת וכו' ובאיזה מים בודקין אותה בימות החורף לוקחין כלי חרס שאינו לבן וכו' שם רבה בר בר חנה הוה אזיל במדברא אשכח הנהו דיכרי דצמיק ריאה דידהו אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה בקיעתא אייתי משיכלי חיוורי ומלינהו מיא קרירי ואנחינהו מעת לעת אי הדרן בריין בידי שמים היא וכשירה ואי לא טריפה,

הג"ה

דרכי משה

אבל למאן דמכשיר מכשיר נמי בהאי: (ז) מ"כ בבדיקות ישנים אם הוא במקום אטום חוט אדום שהוא נמשך מעט במקום האטום אז ודאי אטום בריאה ואין מועיל לו בדיקה וטריפת עכ"ל: (ח) ולא ידעתי איך יש לבדוק בבדיקה זו חסירת האונות ואפשר דר"ל דנופחין אותה ואם רואין סדק או שאר היכר ע"י הנפיחה כשר וכמ"ש לעיל ס"ס ל"ה: (ט) וכתב מהרי"ו ה"ת אם קלה כעץ טריפה: (י) מצאתי אם משרטט בציפורן על בשר הריאה והיה נראה השרטוט בתוכו אז נקרא יבש וטריפה עכ"ל:

וכ"ה

דרישה

טריפה משמע שהוא סובר שאותו מעשה אשתכח ממעט בסמפון: [ו] קורעין המקום האטום כתב הרשב"א בת"ה מביאין סכין וחותכין סמוך ממש למקום האטום. כתוב בבדיקות אשכנזים אטום בריאה מייתינן סילוא ומברזינן לה בנחת שלא ינקוב רק הקרומים ולא הבשר ב"י. וכ"פ אלו שני הדינים בש"ע: [ז] וכגון שהיא נפרכת בצפורן כתוב בהג"א בשם בה"ג אונא דריאה שיבשה

פרישה

אטום ב"י וכן יש לפרש ריש הסימן שכתב רבינו ריאה שמוציאה קול "כשנופחין אותו דהיינו כמי אם אירע שנפחוה: (יח) אם נמצאת בו ליחה כו' ה"ה לדם עכור או בשר נרקב רוקח ועד"ר: (יט) ואם לאו טריפה לפי שהריאה מרחפת ומניפה על הלב ואם היא אטומה אינה יכולה להכניס רוח ולהניף רשב"א כתב סמ"ג ואטום בריאה פירש רבינו שמשון שמשמושו קשה ומראית אותו אטום כמראית הריאה ומה שאמרו דריאה דקיימא טינרי טינרי פי' טינרי קשה

כסלע שם מדבר שמראיתו כמראית מוגלא וכן פי' רש"י גבי ריאה דקיימי טינרי טינרי ב"י: (כ) וכשתולין אותה תחתך צ"ל תפתך מ"ו: (כא) וכגון שהיא נפרכת בצפורן אינו ר"ל שהיא נפרך כמשמעו דאין זה שייך בריאה ועוד דאם כן אפי' לא נפרכת ממש מ"מ לא עדיפא מאם יש בה מקום אטום שאין עולה בנפיחה שהיא טריפה אלא ר"ל שאם יחקוק עליה בצפורן יהא הרושם קיים וזהו נקראת נפרכת בצפורן דבריאה בריאה כשחוקקין בה בציפורן כאשר תסיר הצפורן תחזור לקדמותה וכן כתב בש"ע סי"ג וכ"כ בהגהות בדיקות החדשות ועד"ר. (כב) צמקה כולה כתב בית יוסף דוקא כולה דאילו לא היה אלא מקצתה אפי' יבשה אם אינה נפרכת בצפורן כשירה בלא בדיקה וכן כתב הרשב"א בת"ה ריאה שצמקה כולה וכ"כ

הרא"ש

אותה במים מעט לעת (כג) אם חזרה ללחותה בידוע שהוא בידי שמים וכשירה ואם לאו בידי אדם הוא וטריפה ובאיזה מים בודקין אותה בימות החורף לוקחין כלי חרס (כד) שאינו לבן ג ומחופה אבר (כה) מפני שאין המים שבו ממהרין להתקרר וממלאים אותו מי פושרין שיהו חמין כמו צוננין בימות הקיץ שעומדים מעט בבית (כו) [ח] בין של נהר בין של מעיין ומניחים אותה בו והוא שיהיה המים פושרין כל מעת לעת ובקיץ בודקין אותה בכלי חרס לבן מחופה באבר שהוא ממהר להתקרר ונותנין בו מים קרים שיעמדו מעט בבית אחר שנשאבו ומניחין אותו בו כל המעת לעת (כז) מחט שנמצאת בריאה [ט] אם שלימה היא נופחין אותה (כח) אם עולה בנפיחה כשירה בין אם היא דקה או עבה (כט) בין אם היא נכנסת דרך חודה או דרך קופא ואם היא חתוכה או אפי' שלימה ויש עליה קורט דם כנגד המחט בחוץ טריפה:

לז (א) ריאה
שיש בה אבעבועות אפילו הם גדולות הרבה ומלאות

הג"ה ב"ה בסיתוא איתי משיכלי שחימי ומלינהו ,מיא פשורי ואנחינהו מע"ל אי הדרא בריא כשירה ואי לא טריפה. ופרש"י משיכלי חיוורי. כלי חרס לבן: שחימי. שחורות ואינם מלבנות כל כך כלבנות ובלשון מורי שחימי של נחשת חיוורי של חרס עכ"ל. והרשב"א כתב בת"ה משיכלי חיוורי מזרק של חרס שחיפו אותו באבר לבן ושחימי פרש"י כלי חרס שלא חיפה אותו באבר וי"א כלי נחושת עכ"ל. ודברי רבינו הם כלשון ראשון דרש"י אלא דמשמע ליה דשחורות לאו דוקא אלא כל שאינן לבנות שחורות קרי להו: ומ"ש מחופה באבר למדו מדברי הרשב"א וז"ל הרמב"ם בפ"א מה"ש אם היה זמן הקור מושיבין אותה במים פושרין ובכלי שאין המים מתחממין מגבו ונוזלים כדי שלא יצננו במהרה ואם היה זמן החום מושיבין אותה במים צונן בכלי שהמים מתחממין מגבו כדי שישארו קרים עכ"ל משמע שהוא מפרש דמשיכלי חיוורי היינו שהם עשוים טיט לבן שעושים ממנו במצרים קיתונות ששותין בהם בימות הקיץ שהמים מתחממין מגבן וע"י כן הם קרים ודברי טעם הם: ובתב הרשב"א הא דקאמר פשורי ואנחינהו מעת לעת כ"ל שצריך להיותם פושרין מעת לעת קאמר והביא ראיה ממסכת נדה (כב:) ומהא דאמרו לרבה בב"ח דבקייטא נייתי מיא קרירי ובסיתוא מיא פשורי הביא הרב בעה"ע ראיה דשיעור פשורי דומיא דקרירי בקייטא וכ"כ בשם ר"ת שהשיב אליו דתלמוד ערוך בידינו (פסחים לד:) בקייטא אע"פ שהמעיינות נובעים מי נהרות רותחים שרואים פני החמה אבל מעיינות הם בתחתיות הארץ ומי נהרות המושכים חמין כמו פושרין ופוק חזי והילכך פסק רב יהודאי גאון ז"ל בחכמתו דפושרין דימות החורף אינם חמין יותר מצונן שבימות הקיץ שעמדו בבית בין של נהר בין של מעיינות שחום הבתים מחממתן כמו פושרין דימות החורף ונראה לעיקר עכ"ל:

מחט שנמצאת בריאה אם שלימה היא נופחין אותה וכו' אם חתוכה היא או אפילו שלימה ויש עליה קורט דם וכו' שם (מח.) איפליגו אמוראי במחט שנמצאת בריאה ובתר הכי אמרינן הוא מחטא דאשתכח בחיתוכא דריאה פרש"י לאחר שחתכוהו נמצאת באחת החתיכות שדרוה לקמיה דרבי אמי וטרפה אמרו ליה והא רבנן מכשרו כלומר רבי יוחנן ורבי חנינא ורבי אלעזר מכשרי אמר להם הן הכשירו אנו מאיזה טעם הכשירו שיודעים מאי זה טעם נכשר דילמא אי הוי ריאה קמן מינקבא ופרש"י שיודעים מאי זה טעם הכשירו. שבאת כל הריאה לפניהם וראוה שלימה הילכך ע"כ דרך הקנה נכנסת וכתבו הרי"ף והרא"ש כרבנן דמכשרי כשהיא שלימה וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מהלכות שחיטה: וכתב הרא"ש ולא מפלגינן השתא בין קופא לבר קופא לגיו כדמפלגינן גבי כבד לפי שהריאה קרובה לקנה וסימפוני הריאה רחבים ואפילו קופא לבר נכנסת לתוך הסימפון ומשם דוחקת ונכנסת לתוך הבשר הריאה שהוא דק וכי ליתא לריאה שלימתא קמן טריפה ולא מפלגינן בין קופא לבר לקופא לגיו משום דחיישינן שמא ניקבה הריאה לחוץ וחזרה לאחוריה וכ"כ הרשב"א והר"ן והמרדכי וסמ"ק שלא כדברי הכלבו שכתב בשם הרז"ה דבריאה שלימה נמי אי קופא לבר טריפה ואע"פ שכתב האגור בשם התוס' לחלק בריאה נ"כ בין לגיו ללבר במחט שיש בה ראש מצד אחד כמו מסמר כבר כתב בשערי דורא אינם מחלקים ושכך קיבל הוא: **אע"פ** שמדברי בעל התרומה נראה שאם הריאה שלימה לפנינו ואין אנו רואים בה שום נקב מבחוץ כשירה בלא נפיחה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרשב"א והר"ן לא הכשירוה אלא בנפיחה וכדברי רבינו וא"ת היאך ידוע שיש בה מחט בעודה שלימה כבר כתב הכלבו כגון שהרגיש בה במשמוש היד שהמחט בתוכה וסמ"ק כתב כגון שבדקוה בנפיחה ואח"כ נמצאת בתוך הריאה: ומ"ש או אפי' שלימה ויש עליה קורט דם כנגד המחט בחוץ טריפה נלמד מדין מחט שנמצא בעובי בית הכוסות שיתבאר בסימן מ"ח: וכתב בעל העיטור סי"מ מחט שנמצאה בריאה בסמפון דריאה אבל אשתכח בגופה טריפה דחסרון מבפנים שמיה חסרון וגרים בגמרא דכ"ע חסרון מבפנים שמיה חסרון ודחה בעל העיטור דבריו וכן דעת כל הפוסקים: כתב הר"ן אם הריאה שלימה ועלתה בנפיחה כשירה ולא חיישינן דילמא המחט נקב סמפונא לחבריה דלחזוקי ריעותא לא מחזקינן. בסמ"ק כתב דאין אנו בקיאים בנפיחת הריאה הילכך לא דיינינן עכשיו בשום ריאה דין שלמה אלא דין חתוכה (יא) ומצאתי כתוב על זה בשם מהרא"י אין למחות ביד הנוהגים דין שלימה ע"י נפיחה הואיל ורש"י וס"ה לא מצרכי רק שלימות בכה"ג שאין נראית ריעותא עכ"ל וכ"כ שכיון שכל הפוסקים סתמו דבריהם להכשירה בנפיחה הלכה למעשה אתי לאשמועינן: **ואם** נמצא המחט בסימפונא רבה דריאה אמרי' בגמרא דכשירה וכתב הר"ן דאפילו איתא לריאה קמן אין צריך בדיקה ופשוט הוא (יב) דאין כאן מקום לבדיקה והכלבו שכתב ודוקא כי ליתא לריאה קמן אין טעם לדבריו:

לז ריאה שיש בה אבעבועות אפי' הם גדולות הרבה ומליאות מים כשירה בפרק א"ט (מח.) בעא מיניה רבה בב"ח משמואל העלתה למחים מהו א"ל כשירה א"ל אף אני אומר כן אלא שהתלמידים מהגדזין בדבר דאמר רב מתנא מליא מוגלא טריפה מים זכים כשירה א"ל ההוא בכוליא אתמר

אמר

נדע וכו' שם בעובדא דרבה בב"ח דאזיל בי מדרשא וא"ל כך: ומ"ש רבינו בימות החורף לוקחין כלי חרס שאינו לבן ומחופה אבר האי שאינו קאי נמי אמחופה אבר שאחריו כאילו אמר שאינו לבן ושאינה מחופה אבר וכ"כ הרשב"א והטעם לפי שחפוי האבר מקרר ובחורף צריך שלא יהיו המים קרים: **ומ"ש** בין של נהר בין של מעיין קשה ע"ז וביארתיו בסימן קפ"ח סעיף ו' בס"ד ע"ש: מחט שנמצאת בריאה וכו' הכי אסיקנא בפרק א"ט (דף מ"ח) דאי איתא ריאה שלימתא קמן ולא מינקבא כשירה אבל אי ליתא שלימתא קמן חיישינן דילמא אי הוה קמן מינקבא וכתב הרי"ף והרא"ש דבשלימתא דכשירה דוקא דנפחינן לה ולא חזינן בה ריעותא וכ"כ הרמב"ם והרשב"א והר"ן אבל רש"י ז"ל לא הזכיר נפיחה אלא דמדכתב וז"ל מחט שנמצאת בריאה ואין הריאה נקובה מבחוץ ואין הרוח יוצא ממנה עכ"ל משמע דאיירי בדנפחינן לה דאי לאו דנפחינן לה מהיכא ידעינן דאין הרוח יוצא ממנה אבל בשערי דורא כתב שיש מכשירין בשלימתא אפילו בדלא נפחה לריאה וכן נראה מדברי סה"ת: ומ"ש בין אם היא דקה וכו' כ"כ התוספות והרא"ש דבשלימתא אפילו קופא לבר כשירה ובחתוכה אפילו קופה לגאו טריפה ודלא כהחולקים על זה: **ומ"ש** להטריף ביש עליה קורט דם מבחוץ יתבאר בסי' מ"ח ומשמע דאם אין שם קורט דם אפי' ניקב לחוץ כשירה דודאי אחר השחיטה דחק ועבר וע"ל בסימן מ"ח. מיהו כתב בסמ"ק דבזמן הזה אפילו היא שלימתא דיינינן לה דינא דחתוכה אבל בהגהת ש"ד סימן כ"ב ובמהרי"ל ה' נבלה כתבו דאין למחות ביד הנוהגים היתר דין שלימתא ע"י נפיחה ואו"ה כתב לאיסור בשער כ"א סימן א' וסי"ז ויש להקל במקום הפסד מרובה וכן דעת הרב בהגהת ש"ע:

לז ריאה שיש בה אבעבועות וכו' פא"ט (דף מ"ח) אסיקנא העלתה למחים כשירה ופרש"י למחים היינו מוגלא ומייתי התם תרתי עובדי חדא דרב נחמן דחזי הנך דקיימי כנדי כנדי ולא א"ל ולא מידי אידך עובדא דרב אמי ורב אסי דחזו הנך דקיימי טנרי טנרי ולא א"ל ולא מידי ופרש"י כנדי היינו למחים גדולים ככדים בריאה. טינרי למחים גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע וכו' עכ"ל נראה מפירושו דתלמודא אשמועינן בשני מעשים אלו שלא נחלק ולאמר דדוקא בכנדי שהם בערך הנודות הוא דכשר אבל בטנרי שהם גדולים

מכנדי

דרכי משה

(יא) וכ"ה בהג"מ פ"י וכ"ה באו"ה דעכשיו אנו מטריפין כל מחט שנמצא בריאה ואפילו היתה שלימה לפנינו ונפחוה כמו שהוא מנהג בכל קהלת קודש לנפוח כל ריאה אע"ג דלית בה ריעותא מ"מ אם נמצא אח"כ מחט טריפה דאין אנו בקיאין בזמן הזה בנפיחה ולא סמכינן אבדיקתינו בכל מקום דאיכא ריעותא ואין חילוק בין מחט קטנה לגסה שראשה עב ביותר הכל טריפה ואפי' קופא לצד סמפון דחיישינן שמא ניקב הריאה ועלה בה קרום מחמת מכה שאינו קרום עכ"ל: (יב) וכ"ה בש"ד ובשערים דמהרא"י שער ל' לאפוקי מדברי או"ה דמטריף בחתוכה אפי' בכה"ג:

ואני

פרישה

הרא"ש בשם ר"י ועד"ר: (כג) אם חזרה ללחותה בידוע שהוא בידי שמים וכשירה יש לדקדק בלשון רבינו ל"ל למימר אם הוא בידי שמים כו' יספיק לו בזה שיתן סימן בבדיקת המים ובכן נדע אם היא כשירה או לאו וי"ל דאמר אם הוא בידי שמים כו' דבמקום שנדע שהוא בידי שמים או שנדע שהוא בידי אדם לא נצטרך לבדיקה וכן כתב גם הר"ן בהדיא שבמקום שידוע א"צ בדיקה אבל הרשב"א כתב שבדומה לזה צ"ע והאריך בלדוי הספק ואמר כך כתב ומיהו ודאי היכא דשמעה שאגת אריה ושחטוה מיד ונמצאת למוקה שאין לתלות שבשעת קטנה בואת נצטמקה משאגת האריה וצריך בדיקה: (כד) שאינו לבן ומחופה אבר פירוש וגם אינו מחופה באבר וכן כתב הרשב"א בהדיא והביא ב"י וכתב שכן דעת רבינו: (כה) מפני שאין המים שבו ממהרין כו' שאין כלי חרס שחור מלננת כמו לבנה רש"י: (כו) בין של נהר בין של מעיין עד"ר: (כז) מחט שנמצאת בריאה וא"ת היכי ידעינן שיש בה מחט בעודה שלימה י"ל כגון שהרגיש בה במשמוש ובסמ"ק כתב כגון שבדקוה בנפיחה ואחר כך נמצאת בתוך הריאה וכתב עוד הסמ"ק ובזמן הזה מטריפין הכל ואין סומכין על בדיקת הריאה בנפיחה וכ"פ רמ"א ז"ל ומסיק וז"ל אם לא הפסד מרובה וכן בכל דבר שצריך בדיקה אין סומכין בזמן הזה להכשיר עכ"ל רמ"א ולא כב"י שהביא לדברי הסמ"ק בס"ס זה וכתב עליו דנראה לו לפסוק כמהרא"י דכתב דאין למחות ביד הנוהגים דין שלימה ע"י נפיחה כו' ע"ש: (כח) אם עולה בנפיחה כלמד מדיוקים דאם אינו עולה בנפיחה טריפה דודאי ניקב משני צדדים ואף על גב דאמרינן לקמן גבי קורקבן שניקב משני צדדים דאם לא נמצא קורט דם כשר הא כתבתי שם דאפי' בנמצא מבפנים טריפה ובריאה אין שייך למבדק קורט דם מבפנים מפני שהסמפונין מפספסין תמיד כל מה שבתוכה כמ"ש לקמן והלכך טריפה (וזה שדקדק רבינו במ"ש בסוף ז"ל או אפילו שלימה ויש עליה קורט דם מבחוץ דבכה"ג דשלימה הוא ורואין דלא נקבה משני הצדדין בעינן דיהא קורט דם ניכר מבחוץ משא"כ בריאה כשאינה שלימה דלא בעינן קורט דם ניכר מבחוץ אלא מבפנים וכאן בריאה אינו ניכר מ"ש טריפה וק"ל) ולא אמרינן שמא לאחר שחיטה נעשה הואיל וא"א לבדוק בפנים כמ"ש והא שכתב רבינו בסמוך אם יש עליה קורט דם מיירי אפילו אם עולה בנפיחה דאמרינן הואיל ויש קורט דם ודאי ניקב ונסתם: (כט) בין אם היא נכנסת דרך חודה או דרך קופא הטעם לפי שהריאה קרובה לקנה וסמפוני הריאה רחבים ואפילו קופא לבר נכנסת לתוך סמפון ומשם דוחקת ונכנסת לתוך בשר הריאה שהוא דק ועיין מ"ש לקמן עוד מזה בסימן מ' ומ"א:

סי' לז (א) **ריאה** שיש בה אבעבועות פרק א"ט דף מ"ח:

ומיהו

דרישה

שיבשה קצת ואינה נפרכת בציפורן מניחין אותה במים וממשמש בה אי הדרא בריא כשירה או יתן מים לתוך הקנה אולי תחזור לקדמותה וכשירה כשתחזור עכ"ל ויש לתמוה למה צריכה בדיקה ואף אם בדקוה ולא חזרה כשירה הוא כיון שאינה נפרכת בצפורן ואע"ג דבצמקה צריכה בדיקה כדבסמוך כבר כתבו הפוסקים דה"מ בצמקה כולה ב"י: [ח] בין של נהר בין של מעיין כתב הרשב"א הא דצריכין לטיות פושרין מעת לעת דאייתו ממסכת נדה והביא לשון בעל העיטור שכתב בשם ר"ת שהשיב אליו דתלמוד ערוך בידינו בקייטא אף על פי שמעיינות נובעים מי נהרות רותחים שרואים פני החמה אבל מעיינות הם בתחתיות הארץ ומי נהרות המושכין חמין כמו פושרין ופוק חזי והלכך כתב רב יהודא גאון ז"ל בחכמתו דפושרין דימות החורף אינם חמין יותר מצונן שבימות הקיץ שעמדו בבית בין של נהר בין של מעיין שחום הבתים מחממתן כמו פושרין דימות החורף ונראה לעיקר עכ"ל משמע מזה שמי הנהר בקיץ חמין הם כאילו עמדו בבית וכן פירש ב"י לקמן דברי רבינו בסימן קפ"ח שכתב רבינו שם ושיעור החימום כמו מים שנשאבו בקיץ מן הנהר או מן המעיין ועמדו מעט בבית שחום הבית מחממתן עכ"ל וכתב ב"י עליו מ"ש ועמדו מעט בבית היינו דוקא מי מעיין אבל מי נהרות א"צ לעמוד בבית ואפשר לומר בדוחק שמ"ש רבינו כאן בין שעמדו מעט בבית בין של נהר בין של מעיין ר"ל שאומר דרך כלל שא"צ יותר חמין בחורף אלא כמו אלו כשעמדו בבית בימות הקיץ אבל באמת מי נהר אף בלי עמידה בבית הם חמים ואין עמידת הבית מוסיף להם חום והיותר נראה דמש"ר בין של נהר כו' קאי אמ"ש וממלאין אותו במים פושרין דוקא "פושרין ולא "חמין מכח ע"ז קאמר דמ"מ אף אם הן חמין כמו מי נהר של קיץ שעומד בבית שהוא חם קצת יותר משל מעין שעמד בבית מ"מ דין פושרין עליו וכשירה לבודקן בו וק"ל: [ט] אם שלימה היא נופחין אותה כתב הר"ן אם הריאה שלימה ועולה בנפיחה כשירה ולא חיישינן דלמא נקב המחט סמפונות לחבריה דלחזוקי ריעותא לא מחזקינן:

שתי

חדושי הגהות

ג משמע דבעינן שיהא מחופה באבר ותימה דהוא נגד דעת הרשב"א שכתב היפך מזה וכמ"ש הב"י בשמו וז"ל שחימי (דהיינו הכלי שלוקחין בימות החורף) פי' רש"י כלי חרס שאינו מחופה באבר ואם נאמר דהטור חולק ע"ז וכמ"ש הל"ח סי' ר"ן קשיא מנ"ל להטור לחלוק על רש"י והרשב"א בזה והנכון בזה לומר דהך שאינו דקאמר קאי אתרוויהו וכאילו אמר שאינו לבן ושאינו מחופה באבר (כנה"ג):

לפמ"ש

ומלאות מים כשירה (ב) ומיהו לרב אלפס צריך שלא יהו עכורים ולא סרוחין וכן כתב הרמב"ם ריאה שיש בה אבעבועות אם הם מלאים רוח או מים זכים או ליחה הנמשכת או ליחה קשה אפי' כעץ מותרת ואם יש בה ליחה סרוחה או עכורה אסורה וכתב עוד וכשמוציא הליחה ובודק אותה (ג) צריך לבדוק הסמפון שתחתיה אם נמצא נקוב טריפה (ד) וא"א הרא"ש ז"ל מתיר אפילו בעכורין וסרוחין (ה) וגם לא הזכיר בדיקת הסמפון (ו) ואם יש בה [א] שתי אבעבועות (ז) סמוכות אסורה אפילו מלאות מים זכים
ואם

מכדי שהם בערך הר כסלע לא אי נמי איפכא דוקא בטיגרי שהם קשים כסלע כשירה אבל בכנדי שהם רכים לא קמ"ל תרתי דאפי' גדולים וגם רכים נמי כשירה . ומדברי רבינו משמע שהוא מפרש כנדי אבעבועות מלאות מים כמו נוד מלא מים ולכן כתב אפי' גדולות הרבה ומלאות מים כשירה דאעפ"י שיש בהם תרתי לריעותא שגדולות הרבה כטיגרי ומלאות מים ככנדי נמי כשירה וה"ה דמלאות מוגלא וגדולים הרבה נמי ס"ל לרבינו דכשירה כמו שיתבאר בסמוך בס"ד אלא שכתב מלאות מים לפי שזה הוא פי' כנדי לדעתו כדפי' : ומ"ש ומיהו לרב אלפס וכו' כ"כ בפא"ט וריאה שהעלתה למחין כשירה ואע"ג דמלאין מוגלא או מים זכים וה"מ דלא אסרוח אבל אסרוח טריפה וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מה"ש וכבר נתבאר טעמו וטעם המכשירין בסימן הקודם סעיף י"א : **ומ"ש** בשם הרמב"ם אם הם מלאים רוח וכו' נראה שהוא ז"ל מפרש כנדי כנודות מלאות רוח ובועות הם מלאים מים זכים מלשון מבועי מים ולמחים מוגלא והיינו ליחה הנמשכת כדבש וכיוצא בו וטיגרי היינו ליחה יבשה וקשה כעץ וסלע דאל"כ למה קורא אותם התלמוד בשמות משתנות אלא בא להודיע על כל מיני בועות שכולם שוים להיתר : ומ"ש שצריך לבדוק הסמפון וכו' למדה מדין ריאה שנשפכה כקיתון ומ"ש בשם הרא"ש דמתיר אפי' בעכורין וסרוחין וגם לא הזכיר בדיקת הסמפון שם בפסקיו וכך הוא דעת רוב הפוסקים וכך נהגו :

כתב ב"י ע"ש הרא"ד שאם סירכא תלויה יוצאה מן הבועא אסורה ואפילו באונא לא אמרינן דדופן מגין עליה עכ"ל ונ"ל דטעמו משום דהו"ל לקותא בתר לקותא ומעיד עליה בנקב וכריש כדה אמרינן כיון דאיכא תרתי לריעותא כודאי טומאה דמי והתם מדמי איסור לטומאה בענין זה ע"ש . ומכאן למדו להטריף כל היכא דאיכא תרתי לריעותא כגון בועא העומדת על הגבשושית וכיוצא בזה ומביאו הרב בהגהת ש"ע . ומ"ש אם נמצא נקב בבועא ואיכא למתלי במשמוש ידא דטבחא וכיוצא בו הא לא הוה תרתי לריעותא כיון דאיכא למימר דהנקב לא בא מחמת חולי וליכא ריעותא אלא בועא לחודא וכך פירש רש"י והתוספות פא"ט סוף (דף מ"ו) וכ"כ הר"ן ויתבאר בסמוך מיהו בסירכא שלא כסדרן דטריפה מדין התלמוד אלא דאנן נהגינן להקל במשמוש היד כדלקמן בסימן ל"ט אם נמצא נקב במקום הסירכא או בסמוך לסירכא לא תלינן לה במשמוש ידא דטבחא דדוקא בבועא שאין הבהמה בחזקת טריפה ע"י הבועא תלינן הנקב במשמוש ידא דטבחא משא"כ בסירכא שלא כסדרן דאין להוציאה מחזקת טריפה אלא בידוע שלא היה שם נקב אבל בסירכא כסדרן אי נמי סירכא תלויה תלינן כמו בבועא . ובסירכא תלויה יוצאת מבועא כשהוא מים זכים נראה דכשירה לאותן גדולים דמכשרי בתרתי בועי דסמיכי כשהם מים זכים דכיון דאפילו בהך טריפות דהוזכר בתלמוד מכשרי דס"ל דמים זכים לאו כל כך ריעותא היא א"כ כ"ש סירכא תלויה שלא הוזכרה בתלמוד וכן נמצא בבדיקות ע"ש הא"ז שכן המנהג מיהו אם הסירכא נסרכת שלא כסדרן ויוצאה מתוך הבועא אף על פי דאיכא מים זכים טריפה מטעם דכתבתי בסמוך דסירכא שלא כסדרן היא בחזקת טריפה כשהיא יוצאה מתוך הבועא איכה יוצאת מחזקת טריפה במשמוש היד אפי' אין שם אלא מים זכים ומ"ש הרוקח כל מקום שיש סריכת חוט בבועא טורפין מביאו ב"י ומשמע אפילו בסירכא תלויה היינו דוקא בבועא מליאה מוגלא דאילו במים זכים כשירה בסירכא תלויה כדפרישית . והקשה ב"י אמ"ש הרא"ד דאפילו באונא לא אמרינן דדופן מגין עליה דלא יהא אלא ניקבה הא אמרינן ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה עכ"ל ואפשר לייסב דס"ל להרא"ד כמקצת גאונים דריאה שניקבה אין הדופן סותמתה אלא בדסריך אבל בדלא סריך אין הדופן סותמתה אפילו במקום רביתא דהיינו חיתוכא דאוני ולהכי בסירכא תלויה אין הדופן סותמתה כיון דלא סריך וטריפה ולפ"ז אף בחתוך האונות אי איכא נקב ממש באונא בחתוך אין אונא שאצלה סותם הנקב לדברי הכל וכמו שיתבאר בס"ד בסימן ל"ט וע"ל בסימן ל"ט חזר ב"י והביא דברי הרא"ד בארוכות מבואר בדבריו כדפרישית וכתב מהרי"ל ומהרי"ו סירכא תלויה היוצאת מתוך הטיגרי כשירה :

ואם יש בה ב' אבעבועות סמוכות אסורה שם (ריש דף מ"ז) מימרא דרבא ופרש"י הטעם דגמירי דמחמת הנקב שהיה בריאה עלו סמוכים זה לזה וכן פירש הרא"ש וכתב עוד והוא שאין ביניהם היכר בשר וכתב עוד אהני עובדי דכנדי כנדי דהא מטרפינן בתרי בועי דסמיכי להדדי היינו אפילו מליאה מים זכים וכן הסכים מהר"ס ודלא כרשב"ס וריב"ן וכך הם דברי רבינו שכתב בסתם ב' אבעבועות סמוכות אסורה דמשמע שסמוכות ממש שאין ביניהם היכר בשר כלל אבל יש ביניהם אפילו כחוט השערה כשר וכתב ב"י שכ"כ בעל העיטור וכן ה"ר ירוחם לפי פירוש הרשב"א והגהת אשיר"י לפי פר"י אבל התוס' והגהת אשיר"י בשם בה"ג כתב דאפילו יש ביניהם כחוט השערה טריפה משמע אבל כשני חוטין לא חשיב סמיכי ויתכן לפרש כן לפי פרש"י והכי נקיטינן להורא מיהו במים זכים יש מקומות שנוהגים להקל כדעת רשב"ס וריב"ן והמחמיר לעצמו תע"ב שכך הוא דעת רוב פוסקים ומ"מ אף לדידהו בלמחים קשים כתבו התוס' ומרדכי
והגהת

אמר רבא כי הוה מסגינן בתריה דרב נחמן בשוקא' דגילדאי חזי הנך דקיימא כנדי כנדי ולא אמר להו ולא מידי רבי אמי ורבי אסי הוו הלפי בשוקא דטבריא חזו הנך טיגרי טיגרי ולא אמרו להו ולא מידי ופירש"י למחים היינו מוגלא : כנדי כנדי . היינו למחים גדולים ככדים בריאה : טיגרי . למחים גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע ואלו הן אותם המצויים בבהמה שלנו בריאה ואין מראיהן דומה לריאה אלא דומין למראה מוגלא ולאו היינו אטום בריאה דאטום אין שם למח ואינו משתנה מן הריאה אלא שאין עולה בנפיחה עכ"ל : **ומ"ש** רבינו ומיהו לרב אלפס צריך שלא יהיו עכורים ולא סרוחים ז"ל הרי"ף ריאה שהעלתה למחים כשירה ואע"ג דמליין מוגלא או מים זכים וה"מ דלא אסרוח אבל אסרוח טריפה וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מה' שחיטה וכבר נתבאר טעם בסימן שקודם זה גבי נימוק בשרה מבפנים והרא"ש והרשב"א והר"ן כתבו שאין סוגיית הגמרא מוכחת כן מדאמרינן בגמ' דרבנן הוו אזלי בשוקא וחזו דהוו קיימי למחי למחי כנדי כנדי טיגרי טיגרי ולא אמרו להו מידי אלמא לא צריכי בדיקה כלל :

וכבר כתבתי בסימן שקודם זה שכיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לאסור לכן שומעין אם לא במקום שנהגו כדברי המתירים וכתב בספר א"ח בשם ה"ר יונתן דכל היכא דלא אסרוח מחוץ לא חיישינן אי מסריח מבפנים ואין נראה כן מדברי הגמרא והפוסקים שכתבתי בסימן שקודם זה : ומ"ש רבינו בשם רמב"ם כשמוציא הליחה ובודק אותה צריך לבדוק הסמפון שתחתיה אם נמצא נקוב טריפה בפרק הנזכר כ"כ והר"ן כתב ע"ז למדה הרב מריאה שנשפכה כקיתון ואינו מחוור דהתם כיון שנימוק בשרה מבפנים ונתקלקל כל כך חוששין אף לקלקול הסמפונות אבל בלמחים לא אתרעאי ריאה כל כך עכ"ל . וכ"כ הרשב"א בת"ה על דברי הרמב"ם וז"ל גם זה אינו מחוור כלל ומן הטעם שאמרן דהא לא אמר להו ולא מידי ואע"ג דגבי ריאה שנשפכה כקיתון חיישינן וצריכה בדיקה שמא ניטלו הסמפונות התם הוא לפי שנמס בשרה מבפנים אבל באבעבועות הגדילות בין עור לבשר אין חוששין לנקיבת סמפונות כלל עכ"ל וכ"כ שהוא דעת הרי"ף והרא"ש שלא הזכירו בדיקת הסמפון : ולענין הלכה כיון דהרמב"ם יחיד הוא בדבר זה סומכים על דברי המתירים (א) ; מצאתי כתוב בשם הרא"ד שאם סירכא תלויה יוצאה מן הבועא אסורה ואפילו באונא לא אמרינן דדופן מגין עליה ואיני יודע ("הג"ה ב"ה) צריך להעביר הקולמוס על ואיני יודע טעם לדבר דלא יהא אלא ניקבה שהרי אמרו ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה הא אמרינן והוא דסביך בבישרא והאי לא סביך ולא סריך הילכך איכא למיחש לה שהבועא מעיד עליה בנקב עכ"ל טעם לדבר דלא יהא אלא ניקבה הא אמרינן ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה והרוקח כתב כל מקום שיש סריכות חוט בבועא טורפין ואיפשר דשלא במקום רביתא קאמר : ואם יש בה שתי אבעבועות סמוכות אסורה מימרא דרבא שם (מז .) ופרש"י דקים ליה לרבא שאינם סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה והעלה את הבועות האלו סביביו וכתב הרמב"ם בפ"ו מה"ש שהטעם מפני שהדבר קרוב הרבה שיש נקבים ביניהם ואין להם דרך בדיקה והר"ן כתב שאינו מחוורת ושנראה לו כדברי מי שפירש דכיון דסמוכות זו לזו מתוך שכל אחד דוחקת את חבירתה סופו של עור לינקב והרי הוא כאילו ניקב מעכשיו וכן פירש הרשב"א וכתבו התוספות בשם ה"ג דאפילו יש הפסק ביניהם כחוט השערה טריפה משמע דאי איכא בינייהו כשני חוטין לא חשיב סמיכי אהדדי וכתוב בהג"א ויתכן לפרש"י אבל לפר"י איירי שאין ביניהם כלל מן הריאה אלא הכל לקוי מפני הבועא וכ"כ רבינו ירוחם דלפירוש הרשב"א אם יש מעט בשר אפילו כחוט מפסיק בין ב' הבועות כשירה והוא שלא יהא שוכבות זו על זו והעיטור כתב שאם יש היקף בשר אפילו כחוט השערה כשירה והסכים דאפילו מלאה מוגלא כשירה אבל בדיקה בעי ואי אית בה נקב טריפה :

ולענין הלכה נראה דיש לחוש לדברי ה"ג שלא להכשיר כחוט השערה הפסק ביניהם אם לא במקום שנהגו כדברי המכשירים בהפסק כל שהו (ב) :

ומ"ש רבינו אפילו מליאות מים זכים כ"כ הרא"ש גבי ריאה שהעלתה למחים לא מטרפינן אלא תרי בועי דסמיכי להדדי ואפילו אם מליאות מים זכים ודלא כרשב"ס וריב"ן שכתבו דלא מטרפינן בתרי בועי אלא מליין מוגלא ודקדקו מדנקט בועי משמע מוגלא מלשון (שמות ט) פרח אבעבועות והקשה רבינו מאיר על דבריהם מדקאמר הכיא בכוליא איתמר ואמאי לא מוקי לה אף בריאה לענין תרי בועי דסמיכי להדדי אלא ודאי אין חילוק בריאה אף לענין תרי בועי בין מים זכים ובין מוגלא ואף במים זכים שייך לישנא דבועי כדכתיב [ישעיה סד] מים תבעה אש ומלשון [ישעיה מט] מבועי מים ואף בלשון משנה במסכת מקוואות (פ"י מ"ד) תשיגוחו מבעבוען עכ"ל והמרדכי כתב היכא דתרי בועי סמיכי ויש בה מים זכים רפיא בידי ויותר נראה להתיר מלאסור אבל א מצאתי כתוב בשם רשב"ט בועא כמו פרח אבעבועות עכ"ל : ולענין הלכה נקיטינן כדברי הר"מ והרא"ש דבתראי ניהו וכ"ש שהם מחמירים ומסתבר טעמייהו וכתב רי"ו שכן הסכימו רוב הפוסקים (ג) :
ומשמע

דרכי משה

לז (א) ואני אומר דאף לענין עכורים וסרוחים יש לסמוך אהרא"ש ורשב"א ור"ן להכשיר דרבים ובתראי אינון וכ"ה במהרי"ל דכשר וז"ל דין פשוט להתיר בועא הנמצאת שלא מעבר לעבר אפילו במים עכורים עכ"ל ומצאתי כתוב בועא שמראיה כמראה קריטין שטיי"ן או כעין עין טריפה עכ"ל וטעם הדבר לא נתפרש ואפשר הטעם משום דאז ודאי הוי ביה מים עכורין וסרוחין ואנן לא נהיגין כן : (ב) וז"ל מהרי"ו ב' בועות דסמיכי להדדי אם יש ביניהם הפרש כקש אז הוא כשר דלא מיקרי סמיכי : (ג) ומהרי"ו כתב בהלכות בדיקות שלו וז"ל במים זכים יש מכשירין במקום שמכשירין מים זכים היינו דוקא כשאינן סרוחים ואנן לא מכשרינן במים זכים אלא בשאלת חכם והוא כשיהיו המים צלולין ומתוקין אבל אם עכורין או מלוחים טריפה עכ"ל ובמהרי"ל כתב באוס"טרייך ומגנצא יש להכשיר מים זכים בשיפולי הריאה ולא בשאר מקומות עכ"ל ונ"ל דה"ה בסמיכי דחד טעמא הוא כדלקמן עוד נ"ל דאם היה ביניהם הפרש ע"י נפיחה כשירה כמו בשיפולי ריאה לקמן וכן מצאתי בבדיקות ישנים בשם מהרא"ק

דרישה

סי' לז (א) **שתי** אבעבועות הסמוכות אסורה הטעמים כתבתי בפרישה **ולכל** הטעמים כשאין בהם מים ולא מוגלא אלא הם למחים קשים אע"ג דסמיכי אהדדי כשירה דכיון דקשות הן אין סופו של עור לינקב וזהו לטעם ר"ן ולפרש"י דרכן לעלות שלא מחמת נקב ולטעם הרמב"ם יש דרך בדיקה ביניהם ב"י : כתוב בא"ח מעשה אירע "במונפליר שנמצאת בועא בקנה וסתירוה מטעם דאין לך בטריפות אלא מה שמנו חכמים ולא אשכחן בועא

פרישה

(ב) ומיהו לרי"ף כו' ואם יש בה ליחה סרוחה או עכורה אסור עי' בסי' ל"ו אצל ריאה שנשפכה כקיתון כתבתי במאי פליגי : (ג) צריך לבדוק הסמפון שתחתיה הטעם שהרי שליחה אינה סותמת הנקב אלא דוקא בשר הריאה סותם : (ד) וא"א הרא"ש מתיר בעכורין וסרוחין וכ"פ רמ"א : (ה) וגם לא הזכיר בדיקת הסמפון ואע"ג דגבי ריאה שנשפכה כקיתון חיישינן וצריך בדיקה התם הוא שנמס בשרה מבפנים אבל גבי אבעבועות הגדילין בין עור לבשר אין חוששין לנקיבת הסמפונות רשב"א וכן המנהג באשכנז מ"ו : (ו) ואם יש בה שתי אבעבועות סמוכות פי' אם יש ביניהם כקש או כשתי שערות לא מקרי סמוכות וכשירה וי"א (העיטור) אפי' כשערה אמתוהראשון עיקר מ"ו וסימן יאכלם כקש וכן הוא בתוס' דף מ"ז ע"א בשם ר"ג : (ז) סמוכות אסורה כו' הטעם לפי שאינם סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בהאה והעלו את הבועות אלו סביביו רש"י והר"ן פירש כיון דסמוכות זו לזו מתוך שכל אחת דוחקת חברתה

חדושי הגהות

לז א לפמ"ש הרא"ש למעלה בשם רשב"ם וריב"ן שמכשירין במים זכים משום דמפרשים בועי מלשון פרח אבעבועות א"כ אף הרשב"ט דקאמר בועי כמו פרח אבעבועות הכי ס"ל ויהיה מחוסר הבנה תיבת אבל דכתב המרדכי דהא אדרבה גם הרשב"ט מתיר במים זכים אבל המעיין שם במרדכי יראה דמשולל האמת הוא לפ' כן שסיים שם וז"ל אבל מצאתי כתוב בשם רשב"ט בועא כמו פרח אבעבועות אבל צמחים דשכיחי שקורין בועות ניהו לאו בועות ניהו אלא צמחים ואין לחוש אי סמיכי להדדי ע"כ הרי להדיא מוכח דמ"ש בתחלה

ואם היא אחת ונראת כב' נוקבים אותה באחת מצידיה אם שופכות למקום אחד אחת היא וכשרה ואם לאו ב' הם וטריפה · אבעבוע שנמצא (ה) בשיפולי הריאה כתב בה"ג (ט) אם הבשר מקיף בכל צד אפילו בכל שהוא כשרה (י) [ב] ואם לאו הרי הוא כיתרת (יא) וכל יתור כנטול דמי וטריפה אבעבוע שנמצא בו נקב ואינו יודע אם ניקב מחיים או לאחר שחיטה אין אומרים ניקב לאחר לדמות בו [ג] שאין מדמין באבעבועות :

הריאה

ומשמע לדברי הכל כשאין בהם לא מים ולא מוגלא אלא הם כמחים קשים אף ע"ג דסמיכי אהדדי כשירה דכיון דקשות הן אין סופן ליבקב ולהרמב"ם יש דרך בדיקה ביניהם ולפירש"י דרכן לעלות שלא מחמת נקב ככ"ל ואחר כך מצאתי שכתבו התוספות בשם רבינו יהודה דדוקא בועות שיש בהם מוגלא אבל כמחים קשים אפילו סמיכי כשירה עכ"ל ואף על פי שנראה מדבריהם דדוקא בדאית להו מוגלא הוא דפסלי וכבר נתבאר דהרא"ש פסל אפילו במים זכים מ"מ בכמחים קשים לא נחלק הרא"ש עליהם וכ"כ בהגהות אשיר"י בשם רבינו יעב"ז דבמחים קשים אפילו סמוכים כשירה וגם המרדכי כ"כ בשמו :

ומ"ש רבינו ואם היא אחת ונראת כב' נוקבין אותה באחת מצידיה וכו' סוף מימרא דרבא שכתבתי בסמוך : אבעבוע שנמצא בשיפולי הריאה כתוב בה"ג אם הבשר מקיף מכל צד אפילו בכל שהוא כשרה ואם לאו הרי הוא כיתרת וכו' כ"כ התוספות בפרק א"ט גבי הא דתרי בועי דסמיכי להדדי כתב בה"ג דבועא בשיפולי ריאה דהיינו בשיפולי אונה או אומות טריפה ופי' הטעם משום דכל יתר כנטול דמי ותימה דמה ענין זה אצל זה ואי חשיבי ליה יתר בסוף הריאה ה"כ באמצע ושמא הטעם דכשעומד בסוף סופו ליפסק ולינקב וטוב ליזהר שכל דבריהם דברי קבלה וכ"פ ר"ג וכתב דאי מהדר לה הודרא כשירה ואם לאו טריפה וכתב הרשב"א בחידושיו שמה שאמר כל יתר כנטול דמי כלומר הרי היא כאילו ניטלה הבועא וחסירה היא וטריפה וכתב עוד שאף על פי שאין דברי בה"ג מתקבלים אל הדעת ראוי לחוש לדבריו שדברי הגאונים דברי קבלה הם והעיטור כתב זה המנהג בכל ארץ אשכנז ואין לנו להוסיף על הטריפות עכ"ל וז"ל סמ"ג והתרומה בה"ג כתב בועא בשיפולי ריאה טריפה פי' בחודה של ריאה ושמא הטעם מאחר שניכרת מכני לדדין דומה לשתי בועות ויש לחוש למראית העין עכ"ל · וגם המרדכי כתב בהגהות שהטעם משום דכיון דמתחזיא בתרי עברי הוו כתרי בועי דסמיכי להדדי דלית להו בדיקותא ושל עבר זה חשיב כבועא אחת ושל עבר זה חשיב כבועא אחרת (ד) וכתוב בהגהת אשיר"י וכבר היה מעשה וטרפו ר' מאיר ורבינו תם ויש מקומות שאוכלים בועא בשיפולי ריאה מיהו רוב המקומות נוהגים לאיסור וכן הלכה עכ"ל · והמרדכי כתב סברת התוספות וכתב שר"ש בן חפני מכשיר בשיפולי אונה אפילו בלא היקף וטעמא לפי שהוא במאמר החזה והוא רביתי וקי"ל ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה ודוקא בנפיחה עכ"ל · והרוקח כתב בשיפולי ריאה בין באונות בין באומות ואין היקף בשר מקיפן למטה טורפין במגנצ"א · וכן הורה ר"ת וה"ג אבל בוורמיי"ש אין טורפין כי אם באומות ולא באונות עכ"ל · וכתבו סמ"ק והכלבו דשיפולי ריאה ר"ל כל חודי התוכי האונות והאומות בין מלמעלה בין מן הצדדין נקרא שיפולי ריאה : **וכתב** מהרי"ן חביב ז"ל שמאחר שהמפרשים לא ראו שורש לאסור בועא בשיפולי ריאה אלא דברי ה"ג נשמע לכל מי שיפרש דבריו להקל דר"ש בן חפני מכשיר בשיפולי אונה ואפי' בלא היקף (ה) וטעמא לפי שהוא במאמר החזה והוא רביתיה גם בספר ליוה לדרך כתב בשם חכמי קולוניו"ש כי שיפולי הוא על תחתית האונה או האומה ולא על החיתוכי שבין אונה לאונה כמו בתחתית ההר תרגומו בשיפולי טורא וכפי היכות שורש דין זה אין כאן בגות אם נשמע להקל וזכורני כי ראיתי דומה לזה בקונדרסים שחיבר ה"ר מתתיה ז"ל על הטרפיות וכתב שכן המנהג עכ"ל : כתב רבינו ירוחם ובנפיחה תוכל להכיר היטב אם בשר מקיף לאותה בועא אם לאו עכ"ל ופשוט הוא ושמעתי שאם נפחוה ואין בשר מקיף לבועא ממשמשין בה מצד פנים לצד הבועא וע"י כך לפעמים נמצא בשר מקיף אותה ומכשירים אותה (ו) :

כתב המרדכי כשהבועא בריאה וניכרת בעבר אחר נראה להכשיר אי לא שפכי אהדדי וכן עשה מעשה ר' שמואל הלוי ובה"ג כתב מ"ש בתשובת הגאונים בועא דמתחזיא בשני צידי הריאה טריפה אף על פי שאינה עומדת בשיפולי ריאה ואיכא לאקשויי טעמא מאי ומנ"ל להוסיף על טריפות שבתלמוד וכ"ל דדוקא מיירי בי קיימי כנגד הסימפונות וטעמא כדאמרינן לקמן והוא דקיימי סימכוכתא והעם נהגו עתה להכשיר בין לא שפכי אהדדי בין לא שפכי בבועא הניכרת מעבר אחר דלא מתחזיא כתרתי דסמיכי להדדי · מהרי"ק בשורש ל"ו האריך בדין זה :

ונראה לי לענין הלכה דכיון דבפר פוסקים לא הזכירו דין זה כשירה מיהו היכא דקיימי כנגד הסמפונות נראה דבכי הא חיישינן לדברי הרמב"ם ובודקין הסמפון שביניהם : אבעבוע שנמצא בו נקב וכו' אין אומרים ניקב נקב אחר לדמות בו שאין מדמין באבעבועות שם (מו :) אמר אמימר אין מקיפין בבועא ופרש"י כדברי רבינו וטעמא דאף ע"ג דריאה שנמצאת לקויה נוקבין נקב אחר ומדמין כמו שנתבאר בסימן ל"ו ה"מ ריאה אבל כיון שנעשית בה בועא אין מראה ניכר בה שעשויה להשתנות כל שעה ושמא מראה אחר היה לה ונשתנה · וכתב עוד רש"י דהא דאין מדמין ואוסרים אותה ה"מ בדאיכא היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא וכתב הר"ן ומכלל דהיכא דממשמשא ידא דטבחא תלינן בטבחא ולאחר (ז) שחיטה כתוב בא"ח מעשה אירע במונפלייר נמצאת בועא בקנה והתירוה מטעם

הגהת אשיר"י דאפילו בסמיכי כשר ולפע"ד דה"ה במלאות רוח דכשר : ומ"ש ואם היא אחת ונראית כשתים וכו' שם סוף מימרא דרבא · כתב מהרי"ו מורסא שבריאה דהיינו שקרום הריאה מכסה אותה ואינה גבוה מבשר הריאה אינה בועא לאסור בסמיכי ע"כ :

אבעבוע שנמצא בשיפולי הריאה כתב בה"ג אם הבשר מקיף וכו' כן כתבו התוס' והרא"ש משמו וכתבו עוד ותימה מה ענין זה אצל זה וכו' ולפי לשון ה"ג שבידינו היום שכתב וז"ל האי בועתא דקיימא בשיפולתא דריאה אי על אודנא אי מהדר לה בישרא הדר הודרא דבועתא ואפי' משהו בעלמא כשרה אי לא חסרה היא וטריפה עכ"ל נראה דסברתו וטעמו דדיינינן ליה כאילו ניטלה הבועא וחסירה היא הריאה ואע"פ שכבר נתבאר בסימן הקודם שרוב הגאונים מכשירין בחסרון מבחוץ כמו קמט מ"מ בחסרון כמו כ' כפושה בסוף האומה הכל מודים דטריפה כשהגיע החסרון למקום הסמפונות ולכן בבועא בשיפולי כמי דיינינן לה כאילו חסר הריאה כמו כ' דהמוגלא שבבועא הויא כמאן דליתא אבל בחוט בשר מקיף דומה לבועא שבאמצע הריאה דאפילו דיינינן לה כמאן דליתא אכתי לא הוי אלא כמו קמט שבאמצע הריאה דכשרה וגם הך ליטנא שכתבו התוספות והרא"ש ורבינו דכל יתר כנטול דאי כך פי' שוב ראיתי בת"ה האריך שהביא ב' לשונות הללו מבה"ג וכתב כפירושי בקוצר ולפי זה ודאי אם הבועא בשיפולי היא קטנה שאפילו אם אתה מחשיב אותה כמאן דליתא אינו מגיע למקום הסמפונות דהיינו שאיננה גדולה כאצבע אגודל מן השיפולי כשירה וכבר כתב מהר"י חביב שנשמע לכל מי שיפרש דבריו להקל הביאו ב"י ומטעם זה נראה להקל בבועא בשיפולי כשיש בה מים זכים אף למאן דאוסר בסמיכי במים זכים כאן יש להקל ומהרי"ל כתב דיש בזה מנהג מקומות אבל מהרש"ל כתב לאסור אף במים זכים ולי נראה שיש להקל היכא דאיכא הפסד מרובה אף במקומות דאוסרין בסמיכי במים זכים אף בדאיכא הפסד מרובה מ"מ בבועא בשיפולי יש להקל אבל במקומות שנהגו להתיר בסמיכי במים זכים כ"ש דיש להתיר בשיפולי ואפי' היכא דליכא הפסד מרובה · השיב הר"ר יודא בן הרא"ש על מעשה שהיה שנים בדקו ריאה וראו בועא בשיפולי והסכימו שלא היה חוט בשר מקיף לאחר הנפיחה ואחר כך באו הבודקים ונפחוה והכשירוה וקרעו הבועא ואמרו שמי שנפחה לפניהם היה כחו יפה יותר מן הראשון ולכן הקיפה בשר אוקי תרי לבהדי תרי ובהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת ויש לסמוך עליהם דבשר היה מקיפה והכשירה באכילה אלא שהוא ז"ל היה מחמיר על עצמו שלא לאכלה אבל לא היה מחמיר לשבר הכלים וכתב עוד אותם שקרעו הבועא אם במתכוון עשו שלא כדין עשו כך הביא בית יוסף בסימן ל"ט אבל דין נעוצ הריאה והסכים עמו בית יוסף ומיהו לדידן דמחמירין להטריף הבהמה כשלא נבדקה הריאה אם כן הבהמה בחזקת איסור עומדת ואסורה וכמו שכתבתי לעיל בסוף סי' ראשון וכן פסק מהרש"ל פרק קמא דחולין סימן כ"א ועיין במ"ש ריש סימן ל"ט וסוף סעיף י"ג :

אבעבוע שנמצא בו נקב וכו' שם סוף (דף מ"ו) אמר אמימר מטמיה דרבא אין מקיפין בבועא ופירש"י דהטעם דאין מראה ניכר בבועא

דרכי משה ·

מהרא"ק ובלבד שיהא בזו שמפריש מראה ריאה עכ"ל ע"כ מהרי"ל כשהבהם טועם המים לא יטעום באצבעו כי האצבע ממרר אלא ישפכם לתוך הכלי וילחך שם בלשונו וכן היה מקובל מרבו מהר"ם עכ"ל ע"כ מהרי"ו ומירסא של ריאה וקרום הריאה מכסה עליה ואינה גבוה מבשר הריאה אינה בועא לאסור בסמיכות עכ"ל ומצאתי בבדיקות ישנים בשם ראבי"ה בועא שנמצא בה נקב אם יוכל לתלות ביד הטבח תלינן כמו בריאה עצמה וכשירה וכ"כ ראבי"ה ובלבד שיעיין בצלעות נגד הבועא שלא ימצא ריעותא בצלעות עכ"ל עוד מצאתי בועא באונא העליונה של ימין במקום הריץ סביביו טריפה וכן כל בועא העומדת על הקמט טריפה משום דהוי כתרי בועי דסמיכי להדדי · בועא שמשמעת קול טריפה · בועא בגבשושית טריפה אבל משתנה למראה הריאה כשירה · בועא המתדלדלת טריפה בועא וטינרא דסמיכי להדדי טריפה משום דהדא מקלקל חבירתה וטריפה ובועא העומדת על מקום דאוושא או על קמטיה או על ריעותא טריפה משום דהוי תרתי לריעותא וה"ה כל דבר שבשר במקום אחר אם עומד על הקמט טריפה עכ"ל וכ"ל דמ"ש בועא וטינרא דסמיכי טריפה ר"ל בענין שמצאתי אח"כ וז"ל אם היו בועות זה כנגד זה בין ב' אונות בלא סירכא כשרה אבל אם היה בצד א' בועא ובצד הב' טינרא טרפה לפי שהטינרא קשה ויפצע הבועא כשמסללת זו בזו ויניקב אותה עכ"ל וסברא נכונה היא : (ד) וכן משמע בבדיקות מהרי"ו דמשוה להו בדיניהו וא"כ נראה דטינרא הנמצא בשיפולי ריאה כשירה כמו בסמיכי להדדי אמנם לדברי הטור אפשר דג"כ טריפה וכ"פ מהרי"ו בהדיא בהל"ב שהיבר שהוא כשר : (ה) וז"ל בדיקות שלנו אין חילוק בין שיפולי אונא לשיפולי אומא בכ"מ שיש שם חידוד הכל נקרא שפול אם יש שם בועא ואין חוט בשר מקיף טרפה ולמעלה במקום שהריאה דבוקה לשדרה נגד האונות אם נמצא שם בועא הוי זה בשיפולי וטריפה אבל נגד האומות אם נמצא שם בועא כשר דלא הוי שם שיפולי דבאותו מקום הוא רוחב עכ"ל : (ו) ומצאתי בבדיקות ישנים בשם מהרא"ק בועא בשיפולי ריאה או מעבר לעבר אם ע"י נפיחה עולה קרום של ריאה ומכסה הבועא שאין ניכרת כשירה ובלבד שיהא במכסה מראה ריאה עכ"ל · וכתב מהרי"ו בועא הניכרת מעבר לעבר למעלה במקום הסמפונות שהוא אצבע מן שפולי בבהמה דקה וב' אצבעות בבהמה גסה וי"א ב' בדקה וד' בגסה נוקבים אותה במקום אחר אם כל המוגלא יוצא ממקום אחד אז אחת היא וטריפה דחיישינן אימא נימוקו הסמפונות ואם לאו אז שתים הם וכשירה עכ"ל ומלשון מוגלא דנקט משמע דבמים זכים אין לחוש בבועא הנמצאת מעבר לעבר וכ"כ מהרי"ל דאם הם מים זכים אין להוש לסמפונות אמנם בתשובת מהר"י קולון שורש ל"ו כתב דאפי' במים זכים טריפה וכן נראה מלשון ב"י דלא חילק בזו וכן נ"ל ג"כ דהא לעיל גבי ריאה שצמקה חיישינן לסמפונות אפי' במים זכים עוד כתב מהרי"ו עינוניתא דוורדא אצל החריץ במקום הדק יש לה סמפונות אם נמצא שם בועא מטריפין אפי' בשר מקיף דניכרת היא מעבר לעבר עכ"ל מ"כ בועא בצד עינוניתא דוורדא אצל אומא במקום שיורד הסמפון תוך עינוניתא טריפה וה"ה אם הגגב עומד על הבועא טריפה דהוי כמו מעבר לעבר עכ"ל מצאתי בבדיקות ישנים טינרא הניכר מעבר לעבר דינו כבועא עכ"ל וע"ל סימן מ"ב מדין ב' מרות דסמיכי להדדי ומשם נלמד לבועי סמוכות : (ז) וכן מ"כ בבדיקות ישנים בשם ראב"י וכתב בסוף ובלבד

פרישה

הניכרת סופו של עור ליבקב והרמב"ם בפ"ו מש"ש כתב הטעם לפי שסדבר קרוב שרבה שיש נקבים ביניהם ואין לשם דרך בדיקה ועד"ר : (ח) בשיפולי הריאה ר"ל כל חודי מתוכי האונות והאומות בין מלמעלה בין מן הצדדין נקרא שיפולי ריאה כ"כ סמ"ק והכלבו ופי' רמ"א בש"ע רמ"ש בין למעלה היינו דוקא מסיתוכי האונות ולמעלה שעדיין שריאה שם חדה ונקראת שיפולי אבל למעלה באומות ששם הריאה רחבה לא מקרי שיפולי וכשר : (ט) אם הבשר מקיף כתב רבינו ירוחם דע"י נפיחה יוכל להכיר אם הבשר מקיף לאותה בועא : (י) ואם לאו הרי היא כיתרת עד"ר : (יא) וכל יתר כנטול דמי (כתב הרשב"א כאילו ניטל הבועא וחסירה היא עכ"ל) וטריפה אף במים זכים מ"ו :

כ"ל

דרישה ·

בועא וסירכא אלא בריאה וה"ה אם יוצאה סירכא מקנה הלב כשרה עכ"ל : [ב] ואם לאו הרי היא כיתרת כו' ז"ל התוספות כתיב בה"ג בועא בשיפולי אומא או אונא טריפה משום יתר ותימא לפי טעם זה מ"ש סוף הריאה מאמצע הריאה ושמא הטעם דכשעומד בסוף סופו ליפסק ולינקב וכתב ב"י ובסמ"ק וש"ס כתבו בשיפולי הריאה היינו בחודה של ריאה ושמא הטעם מאחר שניכרת משני לדדין דומה לב' בועות ויש לחוש למראית העין עכ"ל : [ג] שאין מדמין באבעבועות ולא דמי לריאה שמדמין מאונא לאונא דשאני בועות דנשתנין ממראיתן בכל שעה ודוקא כשניקבה היכא דלאו ידא דטבחא ממשמש שם אבל היכא דממשמש תלינן בטבח ולאחר שחיטה (רש"י) :

אפי'

חדושי הגהות

בתחלה בועא כמו פורה כו' לא ס"ל כרשב"ם וריב"ן דלמדו מהך לישנא להכשיר אלא אדרבה הך לישנא סודה ענין טריפות דבכ"מ שהיא כפורחת עלתה בין מליא מוגלא בין מים זבים טריפה ולא נחלקו אלא דהרשב"ם וריב"ן דייקו תיבת אבעבועות לדמותו בזה והרשב"ם דייק לרמותו לענין פורח שתהא מליאה ואז היא כפורחת לאפוקי צמחים קשים מעתה תיבת אבל אתי שפיר כ"ז למרתי מספר כנה"ג וע"ש שהאריך מאוד בענין זה בטוב טעם :

שבדברי

לח הריאה

לח הריאה נפסלת בשינוי מראה (א) כיצד היתה שחורה כדיו (ב) או ירוקה (ג) כמראה החלמון (א) של ביצה או כמראה הכשות או כמראה הכרכום (ד) או כמראה הבקעת או כמראה הבשר (ב) טריפה אפילו בכ"ש ממנה (ה) וכל אלו המראות אין פסולין אלא לאחר נפיחה שנופחין אותה ואינה משתנית (ו) אבל אם ע"י ע"י נפיחה חוזרת למראה הריאה כשירה (ז) ואם אינה שחורה כדיו אלא כמראה (ג) הכחול או ירוקה ככרתי או שהיא כמראה (ד) הכבד או אדומה אפילו בתכלית האודם כשירה [א] (ח) אפי' היא כולה

בבועא כיון שעבוי להשתנות כל שעה ושמא מראה אחר היה לו ונשתנה וכתב עוד היינו שניקבה היכא דלא משמשא ידא דטבחא דליכא למיתלי בטבחא עכ"ל וכ"כ התוספות אלמא דס"ל דהיכא דאיכא למיתלי בטבחא תלינן וכדפי' בסמוך וכן דקדק הר"ן מפירש"י ומביאו ב"י וכ"כ במהרי"ל ע"ש ראבי"ה וה"כ:

לח הריאה נפסלת בשינוי מראה וכו' מימרא דרבא פא"ט (דף מ"ז) ככוחלא כשירה (שקורין בל"א בלא"ה ודומה לרקיע מהרי"ו) כדיותא טריפה ומ"ש או ירוקה וכו' שם מימרא דרב כמא בריה דרבא ככבותא כמוריקא כיעתא טריפה ופי' רש"י בין שהוא ירוק כמראה ביצה כלומר כחלמון שהוא גע"ל בל"א בין שהוא ירוק ככשותא שהוא האפ"ן בל"א בין שהוא ירוק ככרכום והוא זפרי"ן בל"א: **ומ"ש** או כמראה הבקעת שם אמר רפרם דמיא להופתא טריפה וא"ד כחזותא ופרש"י דהיינו שהיא לבנה כבקעת וכן כתב בה"ו: **ומ"ש** או כמראה הבשר שם מימרא דרב כהנא כבדא כשרה כבישרא טריפה: **ומ"ש** אפי' בכל שהוא ממנה כ"כ הרא"ש והוא דעת התוס' ורוב פוסקים דלא כר"ת והראב"ד שהביא ב"י דלא מטרפינן אלא בכולה או ברובה כך ולא מקצתה והכי נקטינן לחומרא ועיין במ"ש בס"ס זה בדין זה: **ומ"ש** דאם ע"י נפיחה חוזרת למראה הבשר כשירה כ"כ הרא"ש ורוב פוסקים והכי נקטינן דלא כמה שנראה מדברי התוספות: **ומ"ש** בירוקה ככרתי כשירה שם ירוקה כשירה מדר' נתן והסיקנא דהיינו ירוקה ככרתי: **ומ"ש** או אדומה וכו' שם אדומה כשירה מדר' נתן ומ"ש היה האודם מחמת מכה וכו' שם הסיקנא בהאדימה לא שנא והסכים הרא"ש לפי' הר"ר אפרים דאדומה דהיינו בתולדתה שלא נבלע בה דמה כשירה אבל האדימה ע"י דבר אחר שלא בתולדתה היינו מחמת מכה שבדופן ל"ש בין כולה בין מקצתה טריפה וכך הם דברי רבינו ולפי שהרא"ש דהא סברת המפרשים דהאדימה דטריפה היינו האדימה ביותר לכך כתב רבינו באדומה אפילו בתכלית האודם כשירה אפילו הוא כולה כך היה האודם מחמת מכה וכו' כלומר דלא שאני לן אלא בין מחמת מכה להינו מחמת מכה אבל לא שאני לן בין כולה למקצתה ובין אדומה ביותר להינו ביותר וטעמא דמכה דתלינן דמחמת המכה ניקבה גם הריאה ולפי זה ודאי אפילו תתלבן לאחר נפיחה הוצרין לנקב מפני שהוכתה בדופן כנגד האדמומית וכ"כ בהגהות הארוכות על שם מהר"ר טעבלי ומהרא"ק ז"ל והכי נקטינן וכתב הרב בהגהת ש"ע דאם הריאה אדומה צריך לבדוק אם יש מכה בדופן כנגד האדמומית דאז היא טריפה: **כתב** הרז"ה דפירוש ככבדא כביסרא היינו בגישתא דאי גישתא ככבדא כשרה ואי גישתא כביסרא טריפה ובת"ה הארוך כתב דמספקא לן מילתא אי בחזותא אי בגישתא הלכך בין הכי ובין הכי טרפה עכ"ל והכי נקטינן דלא כהר"ן דמתיר בגישתא דביסרא וכש"ע הסכים עמו שהרי כתב או שהיא דומה למראה הבשר דליתא אלא אף בגישתא דביסרא נמי טריפה: **כתב** מהרי"ו לובן ביצה נמי מראה פסול הוא והוא שקורין קלא"ר בל"א וכ"כ מהרי"ל ונראה דפסול זה הוא לפי שיש לפרש כביעתא על לובן ביצה כמו על חלמון ביצה הלכך יש להחמיר בתרוייהו שוב ראיתי בה"ג שכתב וז"ל כגוונא דביעתא דחיורא כביעתא ע"כ משמע דעל לבנות קליפה החיצונה הקשה קאמר שאם היא לבנה כל כך טריפה ונזכר פירוש זה בערוך ערך כחל ע"ש: עוד כתב מהרי"ו דמיא להופתא טריפה פי' קשה במשמושה כעץ א"נ שהיא לבנה כעץ א"נ שהיא קלה כעץ א"נ שהיא חלקה כעץ שאין לה היתוך אוגות וכו' ומה שכתב שקשה במשמושה כעץ כן הוא בגמרא א"ד בגישתא ופרש"י שקשה משושה כעץ ונתבאר בדברי רבינו בסימן ל"ו סעיף מ"ו:

ומ"ש שהיא לבנה כעץ גם זה שם א"ד כחזותא נעשית לבנה כבקעת והוא מ"ש רבינו כאן כמראה הבקעת: **ומ"ש** א"נ שהוא קלה כעץ נראה שהוא פי' למ"ש שם א"ד דפהיזא לבון פוהזים וקלים והוא לומר שהוא קלה כעץ וכן פירש בערוך ערך אפיו ומ"ש קלה כעץ נראה דהיינו שהוא קלה על פני המים כעץ שהוא שט על פני המים: **ומ"ש** שהיא חלקה כעץ וכו' הוא מ"ש לשם א"ד דשיעא וכו' הוא מ"ש רבינו בסימן ל"ה סעיף י"ב ותו איתא התם א"ד דנפיחה ונראה מדברי הרמב"ם בפ"ה מה"ש שהוא מפרש שמאליה נפוחה כמו עיקר הריות של דקל שזו תוספת משונה בגופה ושמא התוספת בגוף כחסרון כמו שאמרו במכין עד כאן לשונו וכן פירש בערוך נפוחה מהולי ונראה דנקטינן להטריף ולחוש לכל הפירושים ועוד דלפי זה ניחא טפי דלא צריכין לפרש בדוחק כפירוש רש"י דפהיזא היינו בגישתא ודנפיחה היינו בחזותא אלא כל אחד ואחד טריפות בפני עצמו כתב מהרש"ל וה"ה הריאה של עוף כל המראות הפוסלות פוסלות בו והטעם מפני שסופה לירקב ולינקב עד כאן לשונו ופשוט הוא וז"ל הרמב"ם בפי"א מה"ש על בדיקת הריאה ומעולם לא שמענו במי שבדק עוף אלא אם נולד לו השש עכ"ל: **כתב** הר"ן בשם הרא"ה על מימרא דרבא האי ריאה דקיימא גלדי גלדי שאין מראות אלו פוסלות אלא כשהשינוי הוא בעור מהמתו ולא מחמת המוגלא שבתוכו עכ"ל וכך ראיתי בספר בדק הבית שהזכיר הרא"ה וז"ל שאין מראות פוסלין בריאה אלא כשהן בבשר הריאה אבל בלמהים

מטעם דאין לך בטריפות אלא מה שמנו חכמים ולא אשכחן בועא וסירכא אלא בריאה (ח) וה"ה אם יוצאה סירכא מקנה הלב כשירה עכ"ל:

לח הריאה נפסלת בשינוי מראה כילד היתה שחורה כדיו בפרק א"ט (מז) ובס כל דברי הטור עד היה האודם כו') אמר רבא ככוחלא כשירה כדיותא טריפה דא"ר הגיגא שחור אדוס הוא אלא שלקה. ופירש"י אלא שלקה. אלמא לקותא היא וסופו לירקב ולינקב: **ומ"ש** או ירוקה כמראה החלמון של ביצה או כמראה הכשות או כמראה הכרכום שם א"ר כמא בריה דרבא האי ריאה דדמי' ככשותא וכמוריק' וכגון ביעתא טריפה ופירש"י כל אלה מין ירוק הן אלא שזה משונה מזה וכל מראה קרו"ג נקרא ירוק: **ומ"ש** אי כמראה הבקעת היינו מדרפרס שכתבתי בסי' ל"ו דאמר האי ריאה דדמיא להופתא טריפה ואיכא דאמרי בחזותא ופרש"י דהיינו שהיא לבנה כבקעת. והרמב"ם כתב בפ"ז מה"ש נמצאת כעין הריות של דקל אוסרים אותה מספק שזה קרוב למראה האסור והאי המוה שכעין הריות של דקל הוא וירדי בלע"ז והיינו ככרתי דמכשרי בגמרא וצ"ל דכעין הריות אינו כל כך וירדי כמו הכרתי אלא הוא נוטה קצת להמארילייו וזהו שכתב שזה קרוב למראה אסור: **ומ"ש** אוסרין אותה מספק כתבתי טעמו סימן ל"ז: **ומ"ש** או כמראה הבשר שם א"ר כהנא כביסרא טריפה. פירש"י ריאה שמראה שלה דומה לבשר טריפה הכי קים להו דבהכי הוי לקותא ובהכי לא הוי לקותא. וכתב הר"ן אבל הרז"ה כתב דהכא לאו במראה עסקינן דאי הכי לימא כעין כדאמרינן בסמוך כעין כשותא ואין בזה הכרע דהא אמרינן לעיל ככוחלא וכדיותא אלא פירש"י עיקר וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מה"ש עכ"ל והרשב"א כתב בת"ה והכן מספקא לן אי בחזותא או בגישתא הילכך בין הכי ובין הכי טריפה ע"כ: **ולענין** הלכה כיון דהרמב"ם ורש"י והר"ן מסכימים לדעת אחת כדאי הם לסמוך עליהם. וסימן מראות הפוסלות בכי"ש. בשר. בקעת. ירוק כל מין המארילייו שחור כדיו:

ומ"ש אפילו בכל שהו ממנה התוס' והרא"ש כתבו בשם ר"ת דמראות הפוסלות לא פסלי אלא בברובה כך ודחו דבריו והראב"ד כתב בהשגות שאין מראה פוסל בה אלא בכולה ולא במקנתה והביא ראיה לדבריו ודחו הרא"ש והר"ן ראייתו דכיון דאמרינן שחור אדום הוא אלא שלקה מה לי הרבה מה לי מעט כיון דלקוי הוי דכל לקותא חשיב כאילו ניקבה הילכך מראות הפוסלים אפילו בכל שהו פסלו וכן דעת הרי"ף ורש"י ובה"ג ובעל העיטור והרשב"א וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מה"ש. והר"ן כתב בשם הרא"ה שאין מראות אלו פוסלות אלא כשהשינוי הוא בעור מהמתו ולא מחמת המוגלא שבתוכו:

ומ"ש רבינו וכל אלו המראות אין פוסלין אלא לאחר נפיחה וכו' מדברי התוס' גבי ריאה שהאדימה נראה שאף אם ע"י נפיחה חוזרת הריאה למראה הבשר טריפה חוץ מהאדימה. וכתב הרא"ש ולא נ"ל דמסתבר למימר דכל מראות הפוסלות בריאה אי מתלבנים ע"י נפיחה כשרים כי כשהבהמה חיה הבהמה (נ"א הריאה) מלאה רוח ונפוחה תמיד הילכך אין שינוי אלא בריאה נפוחה וכן מ"כ בשם הגאונים ע"כ וכ"כ הר"ן בשם רבינו האי ז"ל. וכ"כ העיטור והרשב"א בשם הגאונים וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מה"ש וכל המראות האלו אין איסורין בהם שנופחים אותה וממרס בה בידו אם נשתנית למראה המותר מותרת ואם עמדה בעינה אסורה: **ומ"ש** וממרס בה בידו. נראה שטעמו משום דשמע שום ליחה היא על הריאה שמכסה מראיתה וכשימרס בידו עליה תעבור ותבאר הריאה בגוונה הטבעי: **ומ"ש** רבינו ואם אינה שחורה כדיו אלא כמראה הכחול שם אמר רבא ככוחלא כשירה. ופירש"י ככוחלא. צבע כחול שהוא כמראה לזו"ר לא ירוק ולא שחור: **ומ"ש** או ירוקה שם ירוקה כשירה מדר' נתן והסיקנא דהיינו דוקא בירוקה ככרתי: **ומ"ש** או כמראה הכבד מימרא דרב כהנא שם: **ומ"ש** או אדומה אפילו בתכלית האודם כשירה אפילו היא כולה כך. היה האודם מחמת מכה שיש לה בדופן טריפה אפילו בכל שהו שם (מו: עד סוף הסימן) אמר רבא ריאה שהאדימה מקצתה כשירה כולה טריפה והקשינן עליה והסיקנא אלא לא שנא. וכתבו התוספות פר"ח לא שנא וטריפה ולפירושו הא דאמרינן אדומה כשירה מדר' נתן נ"ל היינו כשמתלבנת על ידי נפיחה וכבר כתבתי בסמוך שנדחו דברי התוספת בזה דשום מראה אינו פוסל אלא כשנראה בה אחר נפיחה המראה הפוסל· וכתב הרא"ש ויש מחלקין דשאני אדומה מהאדימה דהאדימה משמע אדומה ביותר והוא בא מחמת לקותא והאדומה משמע מתולדתה שלא נבלע בה דמה ולא נ"ל דאם כן דאיכא הפרש בין אדמומית להאדמומית ה"ל למיבעיא אדומה דכשירה היכי משכחת לה כדבעי ירוקה היכי משכחת לה ורבינו אפרים פירש דהאדימה דהכא מיירי שהאדימה מחמת מכה שנמצאת לה בדופן ולא דמי להאדמומית דממילא דלקמן וכן עיקר עכ"ל וכן דעת בעל העיטור ולפ"ז ה"פ אלא לא שנא בין האדימה כולה להאדימה מקצתה בכל גווני טריפה כיון דהאדימה מחמת מכה שנמצאת לה בדופן והאדומה ממילא אפילו אדומה בתכלית כשירה וכך הם דברי רבינו אבל רש"י פי' אלא לא שנא דבין האדימה כולה בין האדימה מקצתה כשירה כדאמרינן לקמן אדומה כשירה מדר' נתן וכן פירשו הרי"ף

דרכי משה

ובלבד שעיין בצדעות נגד הבועות שלא נמצא ריעותא בצלעות עכ"ל וכבר כתבתי לעיל וע"ל בסימן שאח"ז בדין בועא שניקבה: (ח) אבל אני מצאתי בבדיקות ישנים בועא אחת על הסמפון שאצל הגרגרת טריפה עכ"ל וע"ל סימן מ' לענין סירכא וה"ה לענין בועא וע"ל ס"ס מ"ם:

לח (א) כתב מהרי"ו אף אם מראיה דומה ללובן ביצה טריפה עכ"ל ומ"כ בשם מהר"י מולין קבלה דמיירי בלובן ביצה או חלמון לאחר שנתבשלה ובב"י כתב לקמן סימן מ"ד בריאה לבינה כשירה דאין לובן שינוי מראה בריאה וכ"כ בעל העיטור עכ"ל אמנם לפירש"י דמפרש בגמרא דדמיא לבקעת דהיינו שהיא לבינה בבקעת עץ ש"מ דלובן פוסל ודלא כבעל העיטור: (ב) מ"כ בשם מהר"י מולין דלפעמים יבש (י"ג שחור) כדיו כשר כגון שבלעה הבהמה שער ואותה שער נכנס בריאה דרך הסמפון ומזה בא אותו המראה ותבדק אם תמצא שער באותו מקום או דם נצרר אותו מראה דיו כשירה עכ"ל ונ"ל מה דמכשיר בדם נצרר דהוא כסברת הרא"ה שכתב הר"ן וכמ"ש בב"י מ"כ שמעתי ממהר"ר אנשיל מראה פסול חעומדת על הבועא כשר לפי שיש לה כים לבד אפי' אם תנקב הבועא עדיין הקרום קיים מתחתיו עכ"ל ולא נהירא דהא בועא שנקב מחיים טריפה אך איפשר דמיירי בענין שמצאתי בשם מהרא"ק וז"ל כמדומה לי ששמעתי דדוקא בועא שיש לו מים זכים יש לה קרום בפ"ע ואין הרוח יוצא אפי' כשמנקבים אותה וקבלה איתא דוקא שהקרום לבן מבפנים כשירה אם ניקבה אם לאו טריפה עכ"ל וצ"ע אם יש לסמוך להכשיר אפי' בכה"ג מאחר שלא מצינו חלוק זה בשום פוסק מפורסם ועוד דהרי מצאתי ג"כ בסתמא גרב על הבועא טריפה אבל על טינרא מספקא ליה עכ"ל ואם כן נראה דכ"ש שינוי מראה הפוסל בריאה דפוסל בבועא ואפשר לדחות זה דמיירי ג"כ בבועא דאין לה קרום בפ"ע: (ג וכתב מהרי"ו שהוא מראה שקורין בל"א בלא"ה דומה לרקיע: (ד) מ"כ בשם מהרא"ק דאין מכשירין במראה הכבד רק בהמת ישראל ושם דכמראה הטחול כשר

דרישה

סי' לח [א] **אפי'** הוא כולה כך כו' זהו דעת רב"י וס"ג ורי"ף ורמב"ם אבל ר"ת פירש דטריפה אם אינה מתלבנת ע"י נפיחה וכס"ג כתוב בהלכות טריפות ר"ג סס"ז מ"ו: כל

פרישה

סי' לח (א) **ביצד** היתה שחורה הטעם שמתחלה אדום היה אלא שלקה וסופו לירקב וה"ה בריאה של עוף פוסלת כל המראות הללו מ"ו: (ב) או ירוקה כו' כל אלו מין ירוק הן אלא שכאחד משונה מחבירו ורמ"א כתוב ירוק בל"א גע"ל:

(ג) כמראה החלמון כו' פי' ביצה אחר שנגלה כ"כ קבלה בשם מהר"י מולין ד"מ: (ד) או כמראה הבקעת פי' לבנה סמ"ז סימן המראות הפוסלות "ביכש ר"ת בשר ירוק בקעת שחור כדיו:

(ה) וכל אלו המראות כו' ואינן פוסלות אלא כשהשינוי הוא בעור מהמתן ולא מחמת המוגלא שבתוכו ר"ן: (ו) אבל אם ע"י נפיחה כו' הטעם דכשהבהמה כשהיא חיה הריאה נפוחה ומליאה רוח:

(ז) ואם אינה כו' אלא כמראה הכחול בל"א קורין בלא"ה (והוא שקורין לאזיר בל"א עכ"ה) מהרי"ו ודומה לרקיע: (ח) אפי' היא כולה כך עד"ר:

בולת כך היה האודם מחמת מכה שיש לה בדופן כנגדו טריפה אפילו בכל שהו ואם יש בה הרבה גוונים מאלו המראות הכשרים כשירה ולא אמרינן כיון שנהפכה להרבה גוונים נתקלקלה ועתידה לינקב יש בה גילדי גילדי פירוש קליפות כמו נתק והיא שלימה כשירה:

לט [א] (א) **כל** טריפות שמנו חכמים בבהמה ובעוף א"צ לבדוק אחריהם דחזקת בהמה חיה ועוף כשרים הם שרוב ב"ח בריאים וכשרים הם אלא שהצריכו לבדוק הריאה כשהיא לפנינו לפי שהסירכות מצויות בה ובעל התרומה כתב דאפילו אם אינה לפנינו יש לחוש כיון שהסירכות מצויות בה

הרי"ף והר"ן ובה"ג וכן דעת הרמב"ם בפ"ז מריים וכן דעת הרשב"א מה"ש וכתב שכן דעת הרז"ה והרמב"ן ז"ל והכי נקיטינן ונראה דאפילו נמצאת מכה בדופן והאדימה הריאה כנגדה כשירה כיון שלא הוזכר פיסול זה בתלמוד לדעתם (ה) ומ"מ שמעתי מפי טבח בקי שפעם אחת ראה מכה בדופן ובדק בריאה כנגדה ומצאה אדומה וממשמש בה ונתתכה וכל כה"ג פשיטא דטריפה ולא מחמת המראה אלא משום דה"ל בשר מעופש כבשר שהרופא גוררו וכי הויא ריאה דנפל תילחי תילחי: **ומ"ש** ואם יש בה הרבה גוונים מאלו המראות הכשרים וכו' שם אמר רבא האי ריאה דקיימא גילדי גילדי אוכמי אוכמי הוותא הוותא כשירה וכתבו התוס' אוכמי פירש"י שיש בה מראות שחורות והא דאמרינן בסמוך שחורה כדיו טריפה י"ל דהיינו בשרובה כך והרא"ד כתב שמראות הפוסלות אינם פוסלות אלא בכולה וככר כתבתי בסימן זה בנדהו דבריהם והעיקר כמו שפירש"י דדוקא הנך גוונין דלא מיטרפא בהו כגון אדומה וירוקה והנך לקמן וכן דעת בה"ג והרי"ף והרא"ש והרשב"א והתוספות וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מה"ש ואע"ג דמראות כשירות הן אצטריך לאשמועינן דלא תימא כיון דאית בה חזותי טובא מחמת ליקוי הוא קמ"ל וככר כתבתי בסמוך דעת הרא"ה דבמראות הפוסלות עסקינן אפ"ה כשירה לפי שאינן פוסלות אלא כשהשינוי הוא בעור מחמתו ולא מחמת המוגלא שבתוכה אבל הכא האי שינוי מראה לא מחמת העור הוא אלא מחמת המוגלא שיש בהני גילדי דהיינו במחים משתנה העור מלמעלה ומ"ה כשירה ואף על פי שהר"ן כתב דברים אלו ולא חלק עליהם לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהזכיר חילוק זה: ומ"ש רבינו יש בה גילדי גילדי וכו' כשירה מימרא דרבא שם הזכרתיה בסמוך וכתב הרוקח ואם על הריאה כמו חלב כיסוי והוא כבשר בלוי קולפין אותו ואם הריאה תחתיו יפה ושלימה כשירה:

לט כל טריפות שמנו חכמים בבהמה ובעוף א"צ לבדוק אחריהם דחזקת בהמה חיה ועוף כשרים הם וכו' אלא שהצריכו לבדוק הריאה כשהיא לפנינו לפי שהסירכות מצויות בה ובע"ה כתב דאפילו אינה לפנינו יש לחוש וכו' ולא התירו אלא בגדיים וטלאים וכו' בפ"ק דחולין (יא ·) גבי מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא כתב רש"י והא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טריפות ונקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא בדקינן והיכא דאיתרמי דאיפרק ריאה ולא בדק מתאכלא דסמכינן אהא ואדרב הונא דאמר בשחטה בחזקת היתר עומדת ואין מפרסמין הדבר עכ"ל · וכתב המרדכי שנחלק עליו ר"י הלוי וכתב דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר כתיקון חכמים לא אזלינן בתר רובא ודרב הונא איכא לתרוצי דלא איקל אלא באחר טריפות שלא הצריכו לבדוק אבל ריאה שיש בה כמה מיני טריפות לא עלתה על לבו · ובה"ג כתב שצריך לאפוקי לריאה ולמיבדקה בנפיחה ואי לא עביד ספק טריפה הוא וגם רמב"ן כתב כיון דנהגו לבדוק הריאה אי איתרמי דמתפרק בלא בדיקה טריפה דלא סמכינן ארובא ומעשה היה בקולוג"יא ואסרו כל חכמי הדור (א) ואומר ר"ב בעל התרומות היכא דלא שכיח טריפות כולי האי כגון גדיים וטלאים הסומך על רש"י לא הפסיד והביא ראיות עכ"ל · וכ"כ בסמ"ק והרא"ש הסכים לדברי רש"י וכן דעת בעל העיטור ודעת הרשב"א בת"ה וכן דעת הר"ן בפרק הנזכר וכתב שכן משמע בירושלמי וכתב עוד ומעשה בא לפני רש"י והתיר והשיב לפני רבותיו שהיו מחמירין בדבר אתמול אכלנו מחלבה ועכשיו נחזיקנה בטריפה וכתב עוד מיהו היכא דאיתא לריאה קמן ואיפשר למיבדקה אסור לאכול מן הבהמה עד שתבדק והביא ראיה לדבר מגמרא דידן ומהירושלמי וממדרש ילמדנו וכתב עוד ובדיקה זו מדבריהם ולא מדאורייתא והביא ראיה לדבר · וכ"כ הרשב"א בת"ה וסיים בה וכן המנהג בכל מקומות ישראל לבדוק בסירכות שבריאה וכן הפורץ ואוכל בלא בדיקה פורץ גדר ישכנו נחש מדבריהם עכ"ל · וכדברי רש"י כתב הרמב"ם בפי"א מה"ש וז"ל מי ששחט הבהמה וקרע הבטן וקודם שיבדוק הריאה בא כלב או עכו"ם ונטל הריאה והלך לו ה"ז מותרת ואין אומרים שמא נקובה היתה או שמא דבוקה היתה שם שאין מחזיקין איסור אלא הרי זו בחזקת היתר עד שיודע במה נטרפה בא העכו"ם או ישראל והוציא הריאה קודם שתבדק והרי היא קיימת נופחין אותה ואף על פי שאין אנו יודעין אם היו שם נמחים או לא היו מפני פישוט המנהג וכתב עוד יש מקומות שנופחין הריאה שמא יש בה נקב ורוב המקומות אין נופחין שהרי לא נולד דבר שגורם לחשש ומעולם לא נפחנו ריאה בספרד ובמערב אא"כ נולד לנו דבר שחוששין לו עכ"ל:

ולענין הלכה כיון שהרמב"ם מסכים עם רש"י ובעל העיטור והרשב"א והר"ן להתיר בלא בדיקה כי ליתא לריאה לקמן הכי נקטינן (ג) כתב הרשב"א בתה"ק רנ"ח שנשאל על השוחט בהמות של עכו"ם ק"ב ומניח הבהמות בידו בין שחיטה לבדיקה והעכו"ם יכול להכניס ידו דרך בית השחיטה ולמשמש בכל חלקי הריאה אם מותרת והשיב במקום שראינו הטבחים מורגלים ובקיאים בכך מסתברא שאסור ומעשה היה במקומינו אפי' בטבחים ישראל והעברנום אבל מן הסתם יראה שמותר בדיעבד דלא גרע מנטל זאב מני מעיה והחזירן כשהן נקובים וכ"ש הכא דאיכא תרי ספיקי ספק הכניס ידו ספק לא הכניס ואת"ל הכניס שמא לא מצא סירכא עכ"ל · דין קל"ב שהכניס ידו דרך הושט קודם שיבדוק בבודק אכתוב בסימן קי"ט · וגם כתבתי דיני טבח שיצתה טריפה מתחת ידו: כתב

בלמחים ובועות שבה אין מראה פוסל בהן והשומר משמרת הבית הלע"ג עליו שאין שום מראה פוסל בבשר הריאה אלא אם כן כשאותן מראות הן בעור הריאה ופי' ולפעד"כ שאין זו השגה שגם דעת הרא"ה ·כך כוונתו בלשונו דר"ל שאין המראות פוסלין בריאה אלא כשהן בבשר הריאה פי' שאין שם אלא בשר בלא שום בועא ולמחים ומוגלא ואפילו הכי איכא מראה הפוסל בע"כ שהעור נלקה ונפסד ועתיד לינקב וזה דבר פשוט שאין שום מראה פוסל בבשר הריאה כשלא הגיע ההפסד לעור כגון דמליא מוגלא או נשפכה כקיתון בדקיימא שמפונקא ואפילו בר בי רב דחד יומא לא טעי בהא אלא כוונתו כדפי' דאין המראה פוסל אלא כשאין שם אלא בשר הריאה אבל בלמחים ובועות שבה אין מראה פוסל בהן כיון שאין המראה אלא מחמת הבועא והמוגלא וכ"כ הרב בהגהת ש"ע שאם בא השינוי מראה מכה שער שחור או דם נגרר המונח בריאה כשר והוא מדברי מהר"י מולי"ן ז"ל:

ואם יש בה הרבה גוונים וכו' שם (סוף דף מ"ו) האי ריאה דקיימי גילדי גילדי אוכמי אוכמי הוותא הוותא כשירה ובפירש"י שלפנינו כתוב דדוקא בהנך גוונים דלא מיטרפא בהון וכ"כ הרא"ש בשמו ולזה הסכימו רוב המחברים ואיצטריך דלא תימא כיון דהוי בה כמה גוונין כבר נתקלקלה זו הרבה ועתיד לינקב קמ"ל ודלא כהרא"ד ור"ת דמכשירין אף במראות הפוסלות כיון שלא נתפשטו מראות אלו בכל הריאה או ברובה דליתא אלא בכל שהוא פוסל מראה הפוסל והכא מיירי במראות הכשרות · ומיהו לא איירי הכא אלא בדליכא מוגלא אבל בדאיכא מוגלא אע"פ שנשתנה להרבה מראות הפוסלות כשירה כיון שאין השינוי בעור מחמתו כמ"ש בסמוך והכי נקטינן דלא כב"י דמגמגם בהיתר זה:

לט כל טריפות שמנו חכמים בבהמה ובעוף מה שלא הזכיר חיה הוא לפי שמנו חכמים בפא"ט א"ט בבהמה וא"ט בעוף ולא מנו בחיה משום דהיה בכלל בהמה ומ"ש רבינו בסמוך דסתם בהמה חיה ועוף כשרים הם הזכיר חיה משום דכתב אח"כ אלא שהצריכו לבדוק הריאה וכו' להורות דאף בחיה צריך לבדוק הריאה דלא כיש טועים כמו שיתבאר בסמוך: ומ"ש א"צ לבדוק וכו' בפ"ק דחולין (דף י"ב) אסיקנא דאזלינן בתר רובא הל"מ אפילו היכא דאפשר וכתב רש"י והא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טריפות ונקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא בדקינן והיכא דאתרמי דאיפרק ריאה ולא בדק מתאכלא דסמכינן אהא ואדרב הונא דאמר נשחטה בחזקת היתר עומדת ואין מפרסמין הדבר עד כאן לשונו כוונתו מדין תורה יכול לסמוך ארובא ולאכול לכתחלה בלא בדיקת הריאה כי היכי שאוכלין החלב בחייה ואין חוששין שמא טריפה היא בסירכא דריאה דסמכינן ארובא אלא דחכמים הצריכו לכתחלה לבדוק הריאה היכא דאיתא ריאה קמן דכיון דשכיחי בה ריעותא סירכות ובועות והוה ליה מיעוט המצוי אין לסמוך על הרוב לכתחלה כיון דאפשר בבדיקה מיהו בדיעבד היכא דאתרמי דמפרק הריאה ולא בדק מתאכלא דסמכינן ארוב בהמות כשרות הן ואמר שאין מפרסמין הדבר דאם יצא הכרס למידרשיה בפירקיה ויהא פרסום בדבר דשרי דיעבד איכא למיחש שבכוונה יוציאו הריאה וישליכוה לכלבים כדי להתירה לכן לא יפרסמו אלא מורין היתר לכל יחיד בשעת מעשה אם אירע כך דמיתפרקא בלא בדיקה וכך הוא דעת רוב גאונים דלא כרבותיו של רש"י ור"י הלוי ותביריו ובה"ג ורמב"ן דמחמירין בדבר וטעמם דכיון דהצריכו חכמים לבדוק הריאה לאחר שחיטה הלכך אפילו דיעבד כמי דאיתפריקא בלא בדיקה אסור לאכלה דאי שרינן לאכלה פעם אחת דיעבד שוב לא מתקיימא תקנת חכמים דכל א' יוציא הריאה וישליכנה ויאכל הבהמה ומחלב בחייה ליכא ראיה דמדאורייתא ודאי אזלינן בתר רובא אלא דבבדיקת הריאה איכא תקנת חכמים והרא"ש והרמב"ם הסכימו להוראת רש"י וכך הם דברי רבינו אלא דלמעשה נראה לו להחמיר כבעל התרומות ובסמוך יתבאר דב"ה גופיה כתב כך על שם רש"י הלכה למעשה:

ומ"ש רבינו דחזקת בהמה חיה ועוף כשרים הם דרוב ב"ח בריאים וכשרים הם קשיא לכאורה לאיזה צורך הרכביה אתרי ריכשי אחזקה וארוב ב"ח ונראה דס"ל דחזקת ב"ח כשרים הם גרידא אינה חזקה אפילו היא בת שתי שנים ויותר דכל חזקה שלא נתבררה ולא נודעה אפילו שעה אחת לא אזלינן בתרה כגון חזקה דב"ה הכא שלא עמדה הבהמה שום זמן שהיו יודעין בבירור באותו זמן שלא היתה טריפה אלא שעכשיו מעוברו עליה י"ב חודש אנחנו יודעין שלא היתה טריפה למפרע וכל כה"ג לאו חזקה היא וכמ"ש התוספות בפ"ק (דף יא) בד"ה אתיא מפרה אדומה וכ"כ התוספות ריש נדה בד"ה דאיכא ריעותא אלא דמ"מ איכא חזקה מעלייתא דאתיא מכח הרוב דרוב ב"ח בריאים וכשרים הם וכו' וכך הוא שיטת התוספות והר"ן לשם: **ומ"ש** בשם בעל התרומות כך הוא בסה"ת סימן י"ט וכך נראה מסקנת המרדכי והסמ"ג והסמ"ק בסוף דין נפולה והרוקח כולם כתבו כך ע"ש רש"י הלכה למעשה וכן נראה דעת רבינו כדפרישית וכך הוא העיקר והכי נקטינן פוסקים האחרונים ונראה דה"ה בחיות דלא שכיחי סירכות דין החיות כדין גדיים וטלאים דלכתחילה צריך לבדוק החיות דהבדיקה מדבריהם שתקנו חכמים הוא כוללת בין בהמה גסה בין גדיים וטלאים בין חיות דלא כמו שטעו מקצת שא"צ לבדוק החיה אבל בדיעבד אי איתפרקא ריאה דחיה ולא בדקוה כשרה · וכתב הרמב"ם שאם בא נכרי או ישראל והוציא הריאה קודם שתיבדק והרי היא קיימת נופחין אותה ואף על פי שאין אנו יודעין אם היו שם נמחים או לא היו מפני פישוט המנהג עכ"ל כלומר דמפני שנתפשט המנהג

דרכי משה

כשר: (ה) אמנם מהרי"ו פסק בדברי ר"ח דאפי' אדומה במקצת טריפה אף כי ליכא מכה בדופן אבל כשחוזרת ומתלבנת ע"י נפיחה אפי' ר"ח מודה עכ"ל ומצאתי בהג' י"א שצריך להתלבן לגמרי וי"א שצריכה להתלבן רק קצת עכ"ל וג"ל דבאין לה מכה בדופן יש להקל ולהכשיר בדברי הטור וביש מכה יש להחמיר וכן כתב הרא"ש בשם ר"א והסכים לדבריו וכ"כ ב"י בשם העיטור והטור והואיל והטור והרא"ש בתראי ניגהו יש לסמוך עלייהו להקל ולהחמיר גם כי המה כמכריעים בין למאן דמכשיר לגמרי ובין הפוסל לגמרי ובמקום שיש מנהג יש לילך אחר המנהג:

לט (א) ובאשר"י פרק א"צ דאין להטריף הבהמה בכך וכ"מ בא"ח סימן תצ"ח: (ב) ובהגהת ש"ד סימן צ"ב אע"ג דנהגו לנפוחי הריאה בכל מקום אפי' ליתא ריעותא אי באבידה הריאה בלא נפיחה כשר הואיל וכבר בדק בפנים עכ"ל משמע הא לא בדק] בפנים טריפה וכ"מ בהל' בדיקות ישנים דכתב אי הוציאו הריאה מן הבהמה והריאה עדיין בפנינו

פרישה

סי' לט (א) **כל** טריפות שמנו חכמים בבהמה ועוף כו' רבינו דקדק בלשונו לאמר בהמה ועוף ולא הזכיר חיה ומיד אחר זה אמר בהמה חיה ועוף בבריים דבריו תופס ל' המשנה דתנן א"ט בבהמה וכמשנה שנייה מתחיל אלו טריפות בעוף (והו שדקדק רבינו

דרישה

סי' לט (א) **כל** טריפות שמנו חכמים בבהמה · ר"פ אלו טריפות בבהמה כו' כתב ב"ז ז"ל וכה"ג כתב שצריך לאפוקי לריאה ולמבדקה בנפיחה ואי לא עביד ספק טריפה הוא וגם רמב"ן כתב כיון שנהגו לבדוק הריאה אי אתרמי דמתפרק בלא בדיקה טריפה דלא סמכינן ארובא כו' עכ"ל. לכאורה נראה דמ"ש בה"ג דצריך לאפוקי לריאה ולמבדקה כו' מכת תומרא כ"כ ולא מכת דינא דגמרא דאל"כ ק' דברי ה"ג דידיה אדידיה דהא כתב בה"ג בה"טלדף קכ"ם ריש ע"ב והביאו ב"י לעיל ר"ס ל"ו ז"ל ריאה דאגליד כהסינא סומקא כשירה והוא דלא מפקא זיקא וכתב עליה הרא"ש דר"ל דאינו כשירה כיון דאגליד עד שיבדקנו בנפיחה אי לא מפקא זיקא וקשה מאי איריא דאגליד ממנו קרום העליון דצריך נפיחה הא בכל ריאה

בה ולא התירו כשאינה לפנינו [ב] אלא בגדיים או טלאים שאין הטרפות מצוי בהם כ"כ לכך נוהגין בכל המקומות לבדוק (ד) הריאה (ב) [ג] ואם יש בה סירכא פי' חוט של ריר שיוצא ממנה ונסרך אל מקום אחר טריפה אפילו אם אין רואין בה נקב דודאי ניקב אלא שנסתם וקרום שעלה מחמת מכה בריאה לא חשיב סתימה וה"מ כשאין הסירכא כסדרן אבל אם הוא מאונא לאונא כסדרן כשרה (ג) [ד] וי"א דאפי' כסדרן צריכה בדיקה לראות אם עולה בנפיחה אבל רב האי כתב שאפילו בדיקה אינה צריכה ולזה הסכים א"א הרא"ש

[illegible] לבדוק הריאה אם יש בה סירכא הלכך גם עכשיו שבודקין בנפיחה כיון שהריאה לפנינו ואף על פי שמן הדין לא היה צריך כיון שכבר הוציאוה אפילו הכי לא ישנו המנהג ואף על פי שדבריו אלה אינן אלא לפי שיטתו כרש"י מכל מקום יש ללמוד דגם לדידן בגדיים וטלאים והיה כשהוציאו ריאה ידיהו בלא בדיקה והריאה לפנינו דצריך לנופחה ולבדקה וכו' הרב בהגהת שלחן ערוך דגם בבהמה גדולה יש להתיר דיעבד היכא דאיכא הפסד גדול וטעמו כיון דמדינא שרי דהלכה כרש"י והרמב"ם ורוב גאונים אלא שאנו מחמירין בבהמה גדולה והיכא דאיכא הפסד מרובה יש להורות כהלכה · וז"ל מהרש"ל בפ"ק דחולין סימן כ"א אף בגדיים וטלאים ראוי להחמיר על עצמו שהרי ר"ב בסה"ת כתב הסומך על רש"י לא הפסיד משמע דלכתחילה כל בעל נפש ירחיק ממנו כי ראיתי גם בהם סירכות ושאר טריפות ופעם אחת הביאו לי איל מן היער ומצאו בו סירכות שנטרפה בו מיהו אם בדקו אותו בפנים ומצאו שהוא נקייה מכל חסרון אף על פי שצריך ג"כ להוציא הריאה לחוץ ולנופחה אם לא נעשה בדיעבד אין בית מיחוש עכ"ל נראה מדבריו דבבהמה גדולה אפילו אם מצאוה נקייה מכל חסרון ולא הוציאוה לחוץ לנופחה דאסורה דיעבד וחומרא גדולה הוא דכיון דמצאוה נקייה מכל חסרון שוב א"צ להוציאה לנופחה לדברי הכל אלא שמקצת מקומות נהגו כך וחומרא בעלמא היא כמ"ש הרמב"ם בפי"א מה"ש ומביאו ב"י ואין לנו לאוסרה דיעבד בשביל שינה מן המנהג וכ"כ להדיא בהגהת ש"ד סימן נ"ב ואפשר דמהרש"ל לא כתב כך אלא לבעל נפש עצמו כמ"ש בתחלת דבריו אבל לא להורות לאחרים איסור דאין זה אלא משיחות חמון ישראל ופשוט הוא לפע"ד ולפי זה הא דכתב בה"ג דצריך לאפוקי לריאה ולמיבדקה בנפיחה ואי לא עביד ספק טריפה היא ומביאו ב"י ר"ל דצריך להכניס ידו לפנים ולבדוק בריאה ואם ימצא איזה חסרון סירכא או בועות צריך לאפוקי לריאה ולמיבדקה בנפיחה ואי לא עביד הכי אלא אפקה נכרי והשליכה ספק טריפה היא והא דכתב בה"ג בריאה דאגליד כאסינא דצריך לבדקה היינו לומר דאפילו הכניס ידו לפנים ומצאה נקייה מכל חסרון דבעלמא א"צ להוציאה ולנפחה אפ"ה הכא כיון דאגליד כאסינא צריך לבדקה ודלא כמהרו"ך וע"ל ריש סימן ל"ו : עוד ראיתי שכתב מהרש"ל בהגהותיו והיה שאין הטריפות מצוי בהן נראה דיש לדמותו לגדיים וטלאים אכן האילות המצויין בבית נמצא ברוב פעמים שהן סרוכות לדופן ואם לקח הריאה לחוץ ולא בדק אם היתה סרוכה לדופן צריך לבדוק בצלעות שאם לא ימצא בהן שום ריעותא כלל נוכל להתיר ולא בשום ענין אחר כלל עכ"ל זה כתב להורות לאחרים ובספרו כתב לבעל נפש עצמו כדפירשתי וכדמוכח מתוך דבריו להדיא : **ומ"ש** לכך נוהגים וכו' אדלעיל קאי שכתב שהצריכו לבדוק הריאה כשהיא לפנינו ב"י : **ואם** יש בה סירכא וכו' בפא"ט (סוף דף מ"ו) אמר רבא תרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקותא ולא אמרן אלא שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו וכתב רבינו פי' חוט של ריר שיוצא ממנה ונסרך אל מקום אחר טריפה לומר דאם היא סירכא תלויה כשירה דאינה אלא המפשט לחות הריאה ויתבאר בסמוך · ומ"ש ואפילו אין רואין בה נקב דודאי ניקב וכו' כך פירוש רש"י והביא הרא"ש פי' זה בפסקיו בסתם ולא כתב פי' אחר ואחריו נמשך רבינו : **ומ"ש** וי"א דאפילו כסדרן צריכה בדיקה ורב האי כתב שאפילו בדיקה אינה צריכה כ"כ הרא"ש ומבואר לשם מדבריו דתרווייהו ס"ל דאין סירכא בלא נקב וכפירוש רש"י אלא דלי"א כיון דאין סירכא בלא נקב ולא מכשרינן בכסדרן אלא לפי שהקרום שעלה על הנקב הולך וחזק ואינו מתפרק כל עיקר שהרי הסירכא הוא במקום רביתייהו והנקב נסתם לגמרי הלכך צריך לבדוק בנפיחה לדעת אם עדיין נסתם הנקב היטב כולו מן הסירכא אם לאו שאם איני נסתם היטב כולו טריפה ורבינו האי ס"ל דאין להוש לזה שאין להחזיק ריעותא שמא לא נסתם הנקב כולו ולפיכך אפילו בדיקה א"צ וטעם מחלוקתם בזה נראה די"א מפרשים הא דקאמרינן בגמרא בשלא כסדרן לית להו בדיקותא משמע דבכסדרן מתכשרא בבדיקה ורב האי ס"ל דמדקאמר בכסדרן היינו רביתייהו משמע דאפילו בדיקה א"צ והא דקאמר לית להו בדיקותא מפרשו הרמב"ן דדרך פי' הוא וטעמא יהיב למילתא וכו' וכדכתב הרא"ש כך נראה מדברי הרא"ש ורבינו אבל בסמ"ג וסה"ת מפורש דלאותן דמפרשים כפירש"י דאין סירכא בלא נקב אין היתר אפילו בכסדרן אלא בבדיקה אלא דלאותן דמפרשים כפי' התוספות דיש סירכא בלא נקב ובכסדרן דכשרה משום דתלינן דאין
בה

כתב מהרי"ן הביא ז"ל שמעתי אומרים כי בארץ לא היו בודקים חיה דדוקא בבהמה שנינו אלו י"ח טריפות ואמרתי להם כי זה טעות דלענין טריפות בהמה וחיה שוים הן וגדולה מזו בהרמב"ן פרק בהמה המקשה גמרא בהמה שמת כוורה בתוך מעיה על הא דתניא א"ר יוחנן נומתי לו לבן עזאי וכו' כי עיקר טריפות מוזכר בכתוב על חיה ומפני שבהמה בכלל חיה נלמוד ג"כ לבהמה ע"כ (ג) · והריב"ש נשאל על זה והשיב שדבר פשוט שחיה צריכה בדיקה וכן מבואר בדברי רבינו סימן כ"ח בשם העיטור · וכן מבואר בדברי הרמב"ם פרק י"א מה"ש : **לכך** נוהגים בכל המקומות לבדוק הריאה לעיל קאי שכתב שהצריכו לבדוק הריאה כשהיא לפנינו לפי שהסירכות מצויות בה : ומ"ש ואם יש בה סירכא וכו' והני מילי בשאין הסירכא כסדרן אבל אם היא מאונא לאונא כסדרן כשירה בפרק א"ט (מו) אמר רבא הני תרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקה ולא אמרן אלא שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו ופירש"י שטעם איסור הסירכא לפי שאין סירכא בלא נקב שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה ויוצא מעט מעט דרך הנקב נקפה ונעשה קרום ואף ע"פ שהוא סותם הנקב ואינו מוציא רוח הא אמרן קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום שסופו ליסתר וכתב שכך מצא בתשובת הגאונים וכתבו התוספות דלפירש"י משום הכי בכסדרן כשירות דאע"ג דודאי ניקבה הריאה וקרום העולה מחמת מכה בריאה אינו קרום היינו כשאינה סרוך בכסדרן אבל כשהיא סרוכה בכסדרן חבירתה סותמת ומגינה על הנקב והקרום הולך וחזק · והתו' פירשו דרגילה הסירכא לבא בכל מקום בריאה בלא נקב מתוך שהיא שואבת כל מיני משקה והא דטריפה שלא כסדרן היינו משום שסופה להתפרק והוובה כנקובה כיון שסופו לינקב · ונראה שכן דעת הרמב"ם בפרק י"א מה"ש וכתב הר"ן שהראב"ד סובר דכשנסרכה שלא במקום רביתא ודאי מחמת נקב היא ואע"פ שעולה בנפיחה אומרים קרום עלה על אותו נקב וכדברי רש"י אבל במקום רביתא לא הויא סירכא מחמת נקב אלא מפני דוחק רבילתא יחד נעשית הסירכא ולא מחמת נקב וגם בדברי התוס' נרמזה שיטה זו והרא"ש תפס שיטת רש"י :
ומ"ש רבינו וי"א דאפילו כסדרן צריכה בדיקה וכו' · כ"כ התוספות בשם ר"ג ותשובת הגאונים · וכתבו הרא"ש והר"ן דטעמם מדאמר רבא שלא כסדרן לית להו בדיקותא משמע הא כסדרן אית בדיקותא אבל בדיקה מיהא בעיא אבל רבינו האי גאון כתב דלא בעיא בדיקה כלל והא דדייקי מדאמר רבא לית להו בדיקותא יישבו הרמב"ן וכתב סמ"ג דפלוגתא זו תליא באי יש סירכא בלא נקב דלדברי האומרים אין סירכא בלא נקב בעי בדיקה · ולדברי האומרים יש סירכא בלא נקב לא בעי בדיקה ומשמע מדבריו דאפילו לדברי האומרים דלא בעי בדיקה אם יש שם נקב בפועל טריפה · והעיטור כתב מסתברא לן דאע"ג דמפקא זיקא כשירה דסתימה מעליא היא כחלב טהור שסותם והסכימו הרא"ש והר"ן לדעת רבינו האי וכ"פ הרשב"א וכתב שכן נהגו · וכ"כ סמ"ג שר"ת היה מכשיר כסדרן בלא בדיקה אף בבהמת עכו"ם והכי נקטינן ומיהו אם אירע שנפחוה ומפקא זיקא נ"ל דטריפה וכמו שכתבתי בשם סמ"ג (ה) : **וכתב** בהגהות מיימון פרק י"א מה"ש בשם סמ"ג שכדברי רבינו האי נראה עיקר לריב"א רק שלא היה רוצה להורות להקל בלא בדיקה מפני שהדבר יצא מפי גדולים מיהו במקום שהיה רואה שקרום אחד שקורין טיל"א יש בין אונא לאונא מעיקרה עד אמצעיתה אמר שאין לחוש שכן רגילות לימצא בהרבה ריאות עכ"ל (ו) · וכתבו סמ"ק והכלבו בשם ר"י דה"מ היכא דליכא חלון והוא דאית ליה איתוכא דאוני וכתב האגור ששמע בשם חכמי הדור הא דשרינן קרום שקורין טיל"א זהו קרום דק אבל כשהוא עב נחשב לסירכא עכ"ל ואף ע"פ שמנהגינו להכשיר כסדרן בלא בדיקה כתבתי דין זה דכ"מ לדידן אם ימצא טיל"א מסיפולי לשיפולי או מחידוד לחידוד אף ע"פ ששני ראשיה מגולין מכשרינן לה דאין זה סירכא ואע"ג דלסמ"ק כי איכא חלון טריפה נ"ל דהיינו משום דס"ל כר"ח דלא מכשר אלא בלא פילוש אבל לדידן דלא קי"ל כר"ח אפילו איכא חלון כמי מכשרינן ומיהו יש לדחות שאין דרכו של קרום להוציא אלא מעיקרה אבל להניח עיקר ולהתחיל באמצע לאו אורחא הוא וסירכא היא ופסולה · ומ"מ מ"ש באגור לחלק בין קרום עב לדק אינו נראה בעיני כיון שהפוסקים סתמו דבריהם לכתוב קרום סתם ולא כתבו קרום דק ועוד דא"כ נפל פותא בבירא [ע' שבת סו :] דמי מפיס לשער שיעור העובי ושיעור הדקות : והא ודאי פשיטא שלא הכשיר ר"י
אלא

דרכי משה

בפנינו נופחין אותה אם עולה בנפיחה ואין נראה שום סירכא ולא שום חוטין המנותקין ולא שום בועא המטרפת כשירה עכ"ל משמע גם כן הא אילו נאבדה הריאה לגמרי טריפה מ"מ בגדיים וטלאים יש להכשיר דהא אפי' בעל התרומה מודה בהו דכשר : (ג) וכן כתב בתשובת בר ששת סימן ע"ז דהיה אינה נקייה מן סירכות יותר מגדיים וטלאים ולכתחילה צריך בדיקה במו גדיים וטלאים אבל אם אין הריאה לפנינו משמע דיש להכשיר : (ד) לעיל סימן ל"ו כתבתי דהמנהג לנפוח כל ריאה אף על פי שאין בה ריעותא וכ"מ בהג"ה ש"ד שכתבתי בסימן זה מיהו אינו מעכב כמו שכתבתי בסימן זה לעיל סימן ל"ו דמדינא א"צ וכ"ה במרדכי דף תשל"א ע"ב דא"צ לנפחה אבל המנהג שנופחין אותה וע"ש : כתב בבדיקות ישנים ריאה שנופחין אותה ונשבר הקרום מחמת הנפיחה טריפה בין שנשבר במקום בועא בין בשאר ריאה עכ"ל : (ה) וכ"פ מהרי"ו בכסדרן כשירה אבל כתב דלא מקרי כסדרן רק כשנסרך מחציין ולמטה לצד עיקרן שעומדים באומא והמנהג במדינות אלו כדברי מהרי"ו : (ו) עוד כתב שם הגה"מ פי"א מה"ש ולפי זה פסק הרבינו שמשון בשם הר"י דבכ"מ שצריך בדיקה אין אנו בקיאין בבדיקה לפיכך אף כסדרן לא נכשיר לפי שצריך לבודקה בנפיחה עכ"ל · וכ"כ בכלבו דלדידן דלא בקיאין בנפיחה כל סירכא טריפה וכתב עוד בהג"מ פ"ג וכן סמוכה לדופן במיצר החזה וסרוך בבשרה מטריפין הואיל וצריך בדיקה עכ"ל · וכ"מ לקמן ס"ס זה דהמנהג להטריף אפי' סירכא בכסדרן וכמ"ש לקמן ובתשובת מהרי"ק שורש ל"ז פסק דיש להטריף כל סירכא אפי' בכסדרן אמנם אין למחות ביד עיר הנוהגים היתר כי למ"ד א"צ בדיקה אפי' לדידן כשירה אבל כל בעל נפש יחוש לעצמו שלא לאכול מזה וכן אני נוהג שלא לאכול משום בהמה גסה שהסרכות מצויין בה אם לא ע"פ בקי שאני יודע בו שמטריף כל סירכא אפי' בלא הלון וכ"ש אונא הסרוכה

דרישה

[כמי] מצריך להוציאה ולנפחה (ואין לומר דבה"ג איירי היכא דאתפרק ולא איבדק הריאה מבפנים דלשונו לא משמע הכי) אלא ודאי מ"ש דבאגליד הוא אפי' לדינא דגמרא אבל הל' לא משמע דמשום חומרא כ"כ וכן נראה דמ"ש בה"ג כאן דכל ריאה דלא איבדקא טריפה כ"כ לפי האמת ומ"ש הרא"ש על בה"ג אריאה דאגליד דמשום דאגליד הוא טריפה לא כ"כ אלא כדי לצ"ת דמדסתם הגמרא וקאמר ריאה דאגליד כשירה ומשמעותו הוא אפי' בלא בדיקה ואם כן נלמד משם דמק"ו בריאה דעלמא דאין צריך בדיקה לכך כתב הרא"ש שם דהא ודאי שם דמיירי באגליד מסתבר לומר דבדיקה צריך וכיון דודאי שם צריך בדיקה ואמר בגמ' סתם כשירה ולא כתב דכשירה בבדיקה נלמד משם דסברי ליה דלא הוצרך לפרש משום דגם בלא אגליד אלא גם סתם ריאה צריך בדיקה ומ"ה כתב כאן דאם לא נבדקת היא טריפה ודו"ק · [כי] כמי קמשמע לן שם באגליד דאפי' בגדיים וטלאים דלא מצויין סירכות אפ"ה משום דאגליד [צר]יך נפיחה : [ב] אלא בגדיים או טלאים וה"ה חיה שאין הטריפות מצוי בה דיש לדמותה [ל]גדיים חוץ מאילות שהן ברוב פעמים סרוכין לדופן אם לקחו לריאה לחוץ בלא בדיקה צריך [ל]בדוק בצלעות שאם לא נמצא שם ריעותא יש להתירו ולא בע"א מ"ו : [ג] ואם יש בה סירכא כו' דודאי ניקב אלא שנסתם טעם רבינו כתבתי בפרישה · והר"ן כתב כשהיא כסדרה או הסירכא אינה באה מחמת נקב אלא מפני דוחק רבילתא יחד . והתוספות כתבו שהסירכא

פרישה

רבינו ואמר כל טריפות שמנו חכמים לומר שחכמים לא מנו אלא טריפות שבבהמה ועוף ולא מנו חיה והטעם משום דחיה בכלל בהמה וק"ל עכ"ה) ומ"ש אמר כך בהמה חיה ועוף הוא כמ"ש מהרי"ן הביב דעיקר הטריפות מוזכר בחיה בכתוב ומפני שבהמה בכלל חיה נלמד גם כן לבהמה וכ"כ הרמב"ן בהדיא בפרק בהמה המקשה על הא דתניא אמר רבי יונתן נומיתי לו לבן עזאי כו' וכן מבואר בדברי רבינו בסימן כ"ח דכתב שם בשם בע"ה דאין לכסות דם חיה עד שיבדוק הריאה שלא תסילה וק"ל : (ב) ואם יש בה סירכא כו' דודאי ניקב אלא שנסתם כו' הטעם שריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה ויוצא מעט דרך הנקב ונקפה ונעשה קרום וסופו להתפרק כיון שאינו כסדרן אבל כשהיא כסדרן חבירתה סותמת ומגינה על הנקב והקרום הולך וחזק רש"י והוא גם כן הטעם לדעת רבינו שכתב דודאי ניקב ועד"ר : (ג) וי"א דאפילו כסדרן צריכה בדיקה פי' דנפחינן הריאה ונלפע"ד דצריך לבודקו בפושרין לדידהו כבדיקת סיכא דנסרך האומא לדופן דלקמן בסימן זה וכן מוכרח בגמ' פא"ט דף מ"ח ע"א וכתבתיהו בדרישה ע"ש · וטעם הי"א מדאמר רבא שלא כסדרן לית להו בדיקותא משמע הא כסדרן אית להו בדיקותא אבל בדיקה מיהת בעיא כ"כ הרא"ש ולדברי האומרים אין צריך בדיקה ק' לכן הא דדייקי מדאמר רבא לית להו בדיקותא ישבו הרמב"ן

רגילה לבא אפילו בלא נקב בכל מקום בריאה אלא כשהוא שלא כסדרן סופה להתפרק ומסובה כנקב כיון שסופו לנקוב : [ד] וי"א דאפילו כסדרן כו' אבל רב האי כתב שאפילו בדיקה א"צ ולזה הסכים הרא"ש ז"ל · וכתב סמ"ג דפלוגתתם תלוי באי יש סירכא בלא נקב דלדברי האומרים שאין סירכא בלא נקב בעי בדיקה ולדברי האומרים סירכא בלא נקב לא בעי בדיקה עכ"ל . ומשמע מדבריו שהרא"ש ז"ל שהסכים לסברת רב האי גאון סובר גם כן יש סירכא בלא נקב וקשה שהרי הרא"ש תפס שיטת רש"י שכתב שטעם איסור הסירכא משום דאי סירכא
בלא

אלא דוקא בקרום שבין אונא לאונא או לאומא שכן רגילות לימצא אבל בין ריאה לוורדא או לסמפון או למקום אחר לאו אורחא בהכי וסירכא ודאי היא ואסורה (ז):
ומ"ש רבינו ופרש"י דלא מיקרי שלא כסדרן אלא כשנסרכו שתים החיצונות ממעל וכו' אבל כל שנסרכה לאונא שאצלה וכו' או אפילו מגב לגב כשירה לא כ"כ רש"י בהדיא אלא כך כתב שלא כסדרן כגון שתים האונות נדבקות בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתית וכבר נסתפק הר"ן בדבריו אם דוקא נקט שתים החיצונות אבל מזו לזו שאצלה הוי כסדרן או לאו דוקא אלא חדא מינייהו נקט לדוגמא והוא הדין לאידך. והרא"ש נמי משמע דספוקי מספקא ליה מההיא סברת רש"י שהרי בתשובה כלל כ' כתב אע"פ שפירש"י וה"מ שלא כסדרן כגון שתים החיצונות ממעל לאמצעית מילתא דפסיקא נקט וה"ה לאידך ובפסקיו כתב משמע מדברי רש"י שאם נסרכה מן האיתוך לגב חבירתה שאצלה או מגב לגב לא מיטרפא ולא גזירה עכ"ל. ורבינו תפס בפשיטות כדברי רש"י כמ"ש הרא"ש בפסקיו ולא כיון רבינו יפה בזה שלא ה"ל לכתוב כן בפשיטות אלא כך

כה נקב ולא יבא לידי נקב אבל שלא כסדרן אין ואדאי שסופה ליקב שסירכא לה כנקובה לפי זה שכסדרן לא בעי בדיקה דתלינן לקולא דאין בה נקב ולכל הדיעות אם בדקוה ומצא נקב טריפה אפילו בכסדרן ודלא כבעל העיטור שכתב ב"י דאין לחלק להכשיר בכסדרן אפי' היכא נקב דיחיד הוא כנגד כל הגאונים דאוסרין וכן פסק ב"י והרב בהגהת ש"ע והכי נקטינן לאסור היכא דבדק ומצא נקב בכסדרן אבל א"צ לבדוק לכתחילה בכסדרן אחר נקב וכך העידו לפני ר"י בר שמואל שר"ת היה מכשיר בלא בדיקה אף בבהמה של נכרי וכתב הרשב"א שכן נהגו וכ"פ ב"י והכי נקטינן. ומנהג אשכנז שאין להכשיר בכסדרן בלא בדיקה אלא היכא שהסירכא היא מעיקר האונות עד הגיין ואז כשירה אפי' בדאיכא חלון בלא בדיקה כמ"ש מהרי"ו ומהרי"ל ויתבאר בסמוך: והך בדיקה בכסדרן משמע בגמרא (דף מ"ח) דבדקינן לה בפשורי והכי משמע מדברי רבינו שכתב בסוף סימן זה וכל בדיקה דהכא דנפחינן במיא דפושרין וכו' ורצה לומר דכל בדיקה דכתב בסי' זה דבכלל זה גם כן מה שכתב כאן די"א בכסדרן צריך בדיקה דהיינו נמי דנפחינן במיא דפושרין וכדאיתא בגמרא ולא סגי בגילא או גדפא או רוקא כדסגי בריאה

הרא"ש ז"ל [ד] ופרש"י דלא מקרי שלא כסדרן אלא כשנסרכו שתים החיצונות ממעל פי' כגון שנסרכו השתים החיצונות אחת לחבירתה כגון שהסירכא עולה מחיצונה לחיצונה ועוברת על האמצעית או מתחתיה פי' כגון שהולכת הסירכא מחיצונה לחיצונה ועוברת מתחת האמצעית זהו מתחתיה אבל כל שנסרך לאונא שאצלה בין

דאוושא אי נמי אטום בריאה דלעיל בסימן ל"ו דהתם ידעינן היכן הקול יוצא וידעינן המקום האטום הלכך סגי בגילא ובגדפא וברוקא אבל בתרתי אוני דסריכי להדדי אף בסירכא רחבה אי נמי ריאה הסמוכה לדופן וסביך או סריך בדופן דלא ידעינן מקום נקב הדק לית לה בדיקותא אלא במיא דפושרין שהרי בריאה דאוושא נמי אי לא ידעינן היכא אוושא מותבינן לה במיא דפושרין ומנהגינו עכשיו להטריף כל הסירכות כשאינה ניתקת במשמוש היד אפי' בכסדרן ולא בדקינן להו כלל אפילו במיא דפשורי וכן בסמוכה לדופן כמו שכתבו התוספות והרא"ש לשם ויתבאר בסוף סימן זה מיהו בנתמעכה במשמוש היד כשירה מדינא בלא בדיקה דלאו סירכא היא כלל אלא דמחמרינן לבודקה בנפיחה וברוקא דאי מבצבצא טריפה ואמרינן דלאו ריר הוה אלא סירכא וניתקה בכח במשמוש ולהכי לא מחמרינן כל כך לבודקה במיא דפושרין ועוד יתבאר בסמוך סוף סעיף ט"ו ומהרו"ך האריך בכאן וסוף דבריו דשלא כדין נוהגין עכשיו לבדוק ברוק אלא צריך לבדוק במיא דפושרין ושרא ליה מאריה דפשוט הוא דאין אנו בודקין עכשיו שום סירכא אא"כ נתמעכה במשמוש היד דמחזקינן לה בריר בעלמא ואפי' היתה שלא כסדרן דאמרינן בגמרא דלית להו בדיקותא בדקינן השתא בנפיחה וברוקא כשנתמעכה במשמוש היד משום דמחזקינן לה בריר בעלמא וליכא הכא הסירכא כלל והבדיקה איננה אלא חומרא בעלמא ומ"ה סגי בנפיחה וברוקא ולא מטרחינן ליה לאותובי לריאה כולה במיא דפושרין. האורכתי בדבר פשוט כדי להוציא מלב הרואה והקורא דברי הרב מהרו"ך ז"ל:

כתב בסמ"ג ע"ש ריב"א על הקרום שקורין טיל"א בלע"ז שבין אונא לאונא מעיקרה עד אמצעה אין לחוש שאין זו סירכא שכך רגילות למצוא בהרבה ריאות ע"כ וכתב ב"י דאף אם ימצא קרום זה משיפולי לשיפולי או מחידוד לחידוד נמי מכשרינן לה אע"פ ששני ראשיה מגולים דאין זו סירכא ואע"ג דלסמ"ק כי איכא חלון טריפה נ"ל דהיינו משום דס"ל כר"ח דלא מכשיר אלא בלא פילוש אבל לדידן דלא קי"ל כר"ח אפילו אי איכא חלון נמי מכשרינן לה ומיהו יש לדחוק שאין דרכו של קרום להמצא אלא מעיקרה אבל להניח עיקרה ולהתחיל באמצעה לאו אורחא הוא וסירכא הוא ופסולה עכ"ל וכדבריו בדחייה זו הוא העיקר גם מה שמשמע מדבריו דאף כשהקרום יוצא מעיקרו עד ראשו נמי מכשרינן לה בדליכא חלון הכי נקטינן אבל בדאיכא חלון לאו אורחא הוא ולמנהגנו נמי טריפה בדאיכא חלון אפילו בלמעלה מחציה אבל בדליכא חלון מכשרינן לה אפילו נדבקה כולה ביחד מעיקרו עד ראשו דזה הוי כסדרן וכשירה וכן כתב מהרש"ל בחידושי בדיקות שלו והכי משמע בסמ"ק שלא הזכיר עד אמצעה ולפ"ז הא דכתב בסמ"ג עד אמצעיתו לאו דוקא אלא לפי דעל הרוב רגילות הוא עד אמצעיתו אי נמי מילתא דפסיקא נקט דעד אמצעיתו כשירה בכל גווני אפילו איכא חלון כדפירש'. וכתב במהרי"ל דדין זה גם בקרום שבין אונא לאומה וע"ש והכי משמע במ"ש ב"י וז"ל והא ודאי שלא הכשיר ריב"א אלא דוקא בקרום שבין אונא לאונא או לאומה שכן רגילות להימצא אבל בין ריאה לוורדא או לסמפון או למקום אחר לאו אורחא בהכי וסירכא ודאי היא ואסורה וכ"כ הרב בהגהת ש"ע והכי נקטינן:

כתב האגור שמשמע בשם חכמי הדור הא דמכשרינן קרום שקורין טיל"א זהו קרום דק אבל כשהוא עב נחשב לסירכא עכ"ל וב"י השיג וכתב דכיון שהפוסקים סתמו דבריהם לכתוב קרום סתם משמע אפילו עב ועוד דמי מפיס לשער שיעור העובי וכו' ואין זה טענה כלל דהפוסקים נקטו בדבריהם קרום שקורין טיל"א הוא ניכר לבקיאים בדקותו ובלשון אשכנז קורין אותו שליימ"ל ולכן כתב הרב בהגהת ש"ע בסתם דאם יש כמין קרום בין אונא לאונא וכו' אין להטריף ונסמוך על הבקיאין שיודעין ומכירין אותו והכי נקטינן:

ופרש"י דלא מקרי שלא כסדרן אלא כשנסרכו שתים החיצונות ממעל לאמצעית או מתחתיה פירוש כגון שנסרכו החיצונות אחת לחבירתה ועוברת על האמצעית או מתחתיה אבל כל שנסרכה לאונא שאצלה וכו' כך הוא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו ובמקצת ספרים הכניסו הגהות בפנים:

ומ"ש רבינו אבל כל שנסרכה לאונא שאצלה בין מחיתוך לגב או אפילו מגב לגב כשירה לא כתב כן רש"י בהדיא אלא שכך מוכח מדבריו חדא מדכתב כגון שתים החיצונות. כו' משמע שאם נסרכה מן החיתוך לגב חבירתה שאצלה או מגב לגב לא מיטרפא וכך כתב הרא"ש משמעות זה:

ועוד נ"ל מדכתב רש"י עוד היינו רביתייהו וזו מגינה על זו והדרא בריא שמתוך שסוכבות זו על זו אין מתפרקות והקרום הולך וחזק אבל כשהן שלא כסדרן זו הולכת לכאן וזו הולכת לכאן והקרום מתפרק ונסתר אלמא דכל שהסירכא מאונא לאונא שאצלה אפילו מגב לגב כמו לא מיטרפא שמתוך שסוכבות זו על זו אין מתפרקות כו' ועוד מבואר בדבריו כשכתב המחלוקת שבין רבותיו המתירין אונא הסרוכה לאומא לשאר גדולים האוסרין כתב וז"ל ורבא פי' טעמו משום דהיינו רביתייהו כלומר כך הן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו הילכך ל"ש אונא ול"ש אומא ורבא דנקט אוני משום דעיקר מילתא דאורי לן דשלא כסדרן טריפה ואף על גב דאי הוו סריכי אוני בדופן הויא כשירה אשמועינן רבא דהתם ה"ט דכיון שהחלל צר הן סוכבות תמיד אצל הדופן ואינן מתפרקות ממנו אבל בשלא כסדרן מתפרקות הן זו מזו שהרי אמצעית מפרקתן ולא תימא דוחק האופן מעמידם שלא יתפרקו זו מזו כו' הנה מבואר מדבריו דכל טעמו של איסור אינו אלא

דרכי משה

הסרוכה לאומא עכ"ד: (ז) ונ"ל דאין להכשיר קרום אלא בין אונא לאונא כסדרן ובלא חלון אבל שלא כסדרן אין חילוק בין קרום לשאר סירכא וטריפה וכ"מ בתשובת הרשב"א סי"ב מ"כ בועא העומדת בין אונא לאונא כסדרן וסירכא יוצא משם כשירה דהיינו רביתייהו אבל ב' בועות העומדות שם וסירכא יוצאת מזו לזו טריפה עכ"ל ונראה דכל סירכא דלדידן

דרישה

בלא נקב ובכסדרן אפי' ודאי ניקב וקרום שעלה מחמת נקב לאו כלום אפ"ה כשירה דהואיל והוא כסדרן חבירתה סותמת ומגינה על הנקב כמ"ש התוס' לפרש"י והביאו ב"י וגם רבינו שקאי בשיטת אביו הרא"ש כתב אפי' אם אין רואין בה נקב דודאי ניקב משמע שסובר דאין סירכא בלא נקב וא"ל דהיינו דוקא בשלא כסדרן אבל בכסדרן יש סירכא בלא נקב וכמ"ש בסמוך זה החילוק בשם הר"ן דא"כ לא ה"ל לרבינו לסתום דבריו לומר דודאי ניקב אלא ה"ל לפרש דהיינו דוקא בשלא כסדרן אלא ודאי רבינו סובר דלעולם אין סירכא בלא נקב וכפי שיטתו הביא זאת הפלוגתא באם צריך בדיקה או לא משמע דאף הסוברין אין סירכא בלא נקב פליגי אי צריך בדיקה אי לאו. ע"כ נ"ל לפרש דתרווייהו ס"ל אין סירכא בלא נקב ואפ"ה פליגי באם צריך בדיקה דהי"א סוברים שצריך בדיקה אע"פ שחבירתה סותמת ומגינה עליה דומה לנקב שבריאה נגד האונות שהדופן סותם שסובר רב שר שלום ור"ג דצריך בדיקה כמש"ר בסימן זה בשם. ורב האי ס"ל דא"צ בדיקה שחבירתה מגינה עליה וסותמת הנקב וכמ"ש התוס' לדעת רש"י כתבתי בסמוך ולזה הסכים הרא"ש שהוא סובר כדעת רש"י וכן לקמן גבי דופן סותם סובר ג"כ שא"צ בדיקה ואף ע"ג דהרא"ש לא התיר שם בדופן אלא בדסביך שאני הכא בנסרך כסדרן שהריאה סותמת טפי. א"כ גם סריך לכסדרן הוא סביך וכן משמע מדברי התוס' פא"ט ד' מ"ו ע"א וז"ל ומתוך הלכות טריפות של רבינו גרשון ותשובת הגאונים שכתב הר"ר יוסף ט"ע משמע נמי שהסירכא מחמת נקב היא באה שמצריכין נפיחה כשהאונות סרוכין זו לזו כסדרן או סבוכות וסרוכות בגלעות או בבשר שבין הגלעות והשתא אם הסירכות באית בלא נקב א"כ בכסדרן למה צריך נפיחה כיון דלא תתפרק וכן בריאה הסמוכה לדופן במקום רביתא דאוני אי לאו דאמרינן דאין סירכא אלא מחמת נקב ואז א"ש דבדקי ליה בנפיחה שמא עדיין לא נסתם הנקב עכ"ל תוס' הרי לך בהדיא דהשוו סירכות אונות להדדי בכסדרן לסירכות אונות לדופן וממילא להרא"ש וסיעותיו שלא הצריך שם באונות בדיקה אע"ג דשם בנקב ודאי איירי ה"ה ה"נ באונות כסדרן וק"ל: ומ"ש רבינו וי"א דאפילו בכסדרן צריכה בדיקה לראות אם עולה בנפיחה אע"ג שכתב סתם בדיקה בנפיחה וגם שאר הפוסקים כתבו בדקינן להו בנפיחה מ"מ נלע"ד דהאי בדיקה בנפיחה ר"ל בפושרין כי שם דף מ"ח בסוגיא הגמרא אמרינן בריאה הסמוכה לדופן רב נחמיה בדק לה בפשורי אמר ליה מר זוטרא כו' הא דרב נחמיה אתון אהא מתניתו לה אנן אדרבא מתנינן לה דאמר רבא הני תרתי אוני דריאה דסריכן להדדי לית להו בדיקותא לאכשורי רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי מתקיף לה רב אשי האי מאי בשלמא הכא תלינן בדופן וכשירה אבל התם אי האי ניקב טריפה ואי האי ניקב טריפה ופירש"י אלא הכא תרתי אוני מכדי סירכא זו מחמת מכה היתה הי מינייהו דאנקוב טריפה. והאי דלא מפקא זיקא קרום עלה ונסתם עכ"ל רש"י. והנה הי"א דבכסדרן צריך בדיקה ילפינן לה מהכא מדאמר רבא דשלא כסדרן לית להו בדיקותא מכלל דבכסדרן אית להו בדיקותא אבל בדיקה מיהא צריך כמ"ש התוס' בדף מ"ו ע"א ע"ש ולפי מאי דהוי ס"ד דמר זוטרא דאף בשלא כסדרן היו בודקין זאת הבדיקה בפושרין כמבואר רק שנדחה הא דמר זוטרא מכח קושייתו האי מאי כו' אבל הדיוק במקומו עומד דבכסדרן צריך בדיקה ונילף עכ"פ מהם שאותה הבדיקה היתה בפושרין. ונלע"ד שמה שאנו נוהגין לרוק על המקום הסירכא לבדוק ע"י הרוק אם הוא מבצבץ אם לאו דרוק זה הוא במקום פושרין שהרי כתב רבינו בסימן ל"ו דפושרין היינו כמים שעמדו בבית בקיץ ומסתמא הרוק דומה לאלו המים וגם לפי הטעמים שכתב הרא"ש וז"ל רב נחמיה בדק בפשורי ונפח כדי שירגיש בנקב כל דהוא א"כ מתוך שהריאה סמוכה לדופן נסרך קרום שלא מליאת הדופן אם יכפשנו בלא פשורי יבקע הקרום עכ"ל נמצא לפי טעם הראשון שירגיש בנקב כל דהוא גם ע"י רוק ירגיש בנקב כל דהוא ולפי הטעם דבלא פשורי יבקע נמצא דאין הכרח בפושרין כי אם להכלל מהפסד ולהטריף שלא כדין אבל מחמירין בזה שבדקינן ע"י רוק שאם יבקע יהא אסור אבל הר"ן כתב וז"ל ואם תשאל ותאמר לכולהו פירושים מאי האי בדיקה אי למ"ד אין סירכא בלא נקב אלא שקרום דסירכא עלה בו אפי' סירכא זו מחמת ריאה לא תפיק זיקא שהרי סירכא זו סותמתה ולמאן דאמר נמי שאיסור הסירכא מפני שהיא עתידה להתפרק בדיקה זו מאי מהניא בהם והרי ע"ש העתיד אנו אוסרין אותה ולא מחמת שיש בה נקב וי"ל דכי איתא ודאי סירכא מחמת ריאה אין הכי נמי דלא מהניא וכדאמרינן אי ניקב האי טריפה כו' אבל הכא בדופן הוא דתלינן מיהו כל היכא דאיכא למבדק בדקינן שאפשר שמתוך בדיקתינו יתברר שמחמת ריאה היא דלמאן דמפרש שהסירכא נקב יש במקומה אלא שהסירכא סותמתו שמא על ידי שרייתה בפושרין תיקרע ויראה הנקב ואם לא נראה כן נתלה בדופן וכשירה ולמאן דאמר נמי מפני שהיא עתידה להתפרק בודקין לראות אם נתפרקה כבר מצד הריאה ונקבה ואם לא נקבה לשמא תתפרק לא חיישינן דכיון דתלינן בדופן אין הסירכא נדבקת כ"כ בריאה שתנקב הריאה כשתתפרק ממנה וכמ"ש למעלה עכ"ל נמצא לפ"ז משמע דצריך לשרותה כולה במים פושרין כדי לבודקה ושלא כדין אנו עושין לבודקה בנפיחה לחוד וצ"ע: [ד] ופרש"י דלא מקרי כסדרן כו' ב"י תמה על רבינו שכתב ופרש"י כו' שלא פירש כן בהדיא אלא שאפשר לפרש דברי רש"י כן והכ"ל משמע מדברי רש"י וז"ל רש"י שלא כסדרן כגון שתים חיצונות נדבקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתית ע"כ וכבר נסתפק הר"ן בדבריו אם בדוקא נקט שתים חיצונות או לאו דוקא נקט והרא"ש בפסקיו כתב דמשמע ליה דרש"י בדוקא נקט שתים וקאי רבינו בשיטתו ובדברי הרא"ש בתשובה כלל עשרים משמע דמספקא ליה. ולי נראה ליישב תמיהת ב"י גם מה שיש לדקדק לדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב למה כשר בכסדרן אפילו מגב לגב הלא יש שם נקב וקרום שעלה מחמת מכה לאו כלום הוא. נראה ליישב מתוך ל' רש"י עצמו כי זה ל' הגמרא בפא"ט סוף דף מ"ו ואמר רבא הני תרתי אוני דסריכין להדדי לית להו בדיקה ולא אמרן אלא שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו ע"כ ופרש"י לית להו בדיקותא שסירכא זו מחמת נקב היא באה שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה כמין גליירא ויוצא מעט מעט דרך הנקב נקפה ונעשה קרום כך מצאתי בתשובת הגאונים ואף ע"פ שהוא סותם הנקב ואינו מוציא רוח הא אמרן קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום שסופו ליסתר. שלא כסדרן כגון שתים החיצונות נדבקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה. היינו רביתייהו וזו מגינה על זו והדרא בריא שמתוך שסוכבות זו על זו אין מתפרקות והקרום הולך וחזק אבל כשהן שלא כסדרן זו הולכת לכאן וזו הולכת לכאן והקרום מתפרק ונסתר וכן הלכה דליכא מאן דפליג עליה. ואונא הסרוכה לאומא והיא אצלה מעשה בא לידי ושאלתי את פי רבינו יעקב בר ר' יקר והתיר לי לאכול ויש אוסרין והוא אמר לי טעמו וטעם האוסרין. האוסרים אומרים הרי נקב יש ולא מצאתי שהותר
אלא

בין מהיתוך לגב או אפילו מגב לגב כשירה אבל כל שאר הפוסקים פסקו דלא מקרי כסדרן אלא בשתים זו אצל זו מהיתוך להיתוך מהיתוך של זה להיתוך של זה אבל מגבה של זו לגבה של זו או אפילו מהיתוך לגב או מחודה של זו לחודה של זו שאצלה אסורה ור"ה כתב דאפילו מהיתוך להיתוך אין מתירים אא"כ נסרכה כולה מראשה לסופה שכל שיש פיסול ביניהם בראשן או באמצעיתן או בסופן מתנועעות ומתפרקות זו מזו ולא הורו כן הגאונים אלא כל שהוא מהיתוך להיתוך שאצלה כשירה [ס] אפי' נסרכת באלכסון מראשה של זו לסופה של זו וכן נוהגים בכל המקומות (א) (ט) ואומא שנסרכה

אלא דהאמצעית מפרקתן ומה שכתב כר"י לפי פירוש רש"י דלאו דוקא בנסרכו שתים החיצונות אלא ה"ה בנסרכה לאונא שאצלה מהיתוך לגב או מגב לגב נמי הוה שלא כסדרן וטריפה לא נהירא גם מה שכתב הרא"ש בתשובה כלל עשרים דין שלשים דאף על פי שפרש"י פירש כגון שתים החיצונות וכו' מילתא דפסיקא נקט ואלא הדין לאיכך כו' אין זה אלא כדי להשיב לשואל שלא יתלה עצמו בפירוש רש"י להתיר האיסור שהרי יש לדחות ולומר דרש"י מילתא דפסיקא נקט אבל לפי האמת ודאי דדעתו של רש"י אינה כן דלא אסר אלא בשתים החיצונות כו' וכמ"ש בפסקיו בשם העיקר ומה שקשה על זה דכיון דאין סירכא בלא נקב אמאי בכסדרן כשירה אפילו מגב לגב נהי דאינה נמשכת לכאן ולכאן לא יהא אלא קרום שעלה מחמת מכה בריאה שאינו קרום אף ע"פ שאין הקרום דבוק למקום אחר הניחא אי אמרת דהאי בכסדרן כשירה אינו אלא במקום שסמוכות ושוכבות זו על זו בין תוך לתוך אתי שפיר דיש לומר דחבירתה מגינה על הנקב והוה סתימה מעלייתא אבל השתא דפירש רש"י דאפילו מגב לגב כשירה קשיא יש לומר דאף על גב דקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום היינו כשאינו סרוך בשום מקום אבל כשהיא סרוכה במקום שאינה עומדת להתפרק סותמתה ומגינה יותר שהקרום הולך וחזק וכן כתבו התוספות ליישב פירוש רש"י וכן כתב הרא"ה בספר בדק הבית דלאו קושיא היא כלל דלא איתמר אלא קרום אבל סירכא ודאי מגינה ומגינה. גם הרא"ש כתב כיוצא בזה וז"ל ויש לפרש דהא דאמרינן דאינו קרום היינו בנקב שאין רגילות להעלות קרום כגון בשלא כסדרן ואם לפעמים יעלה קרום סופו ליפסק אבל כסדרן רגילות להעלות קרום לפי ששוכבות זו אצל זו וגם אינו נפסק עד כאן לשונו ובזה נתיישבו דברי רבינו ודלא כבית יוסף שכתב דלא כיון רבינו יפה ע"ש:

ומ"ש אבל כל שאר הפוסקים פסקו דלא מקרי כסדרן אלא בשתים זו אצל זו כו' הב"י השיג ואמר הלא הרמב"ם בפ"ח כתב ג"כ כדברי רש"י וז"ל שם אוזן שנמצאת דבוקה בחבירתה הסמוכה לה מותרת ואם נסמכו שלא על הסדר כגון שנסמכה ראשונה לשלישית טריפה ע"כ ואפשר לומר שדעת רבינו הוא מדשינה הרמב"ם הלשון וכתב שנמצאת דבוקה בחבירתה כו' ואם נסמכו כו' ולא כתב כלשון הגמרא שנמצאת סרוכה בחברתה אלמא דאתי לאורויי לן דאף בדבוקה וסמוכה ממש חיתוך בחיתוך לא מכשרינן לה אלא בדבוקה בחברתה הסמוכה לה אבל אם נסמכו שלא על הסדר אף ע"פ שדבוקה מחתוך של זו לחתוך של זו ונסמכו ביחד מ"מ מאחר שאינו מחתוך לחתוך שאצלה כגון שנסמכו מחתוך ראשונה לחתוך שלישית ונדבקו ביחד אפ"ה טריפה אבל בנסרכה בלחוד אפי' מגב לגב שאצלה נמי טריפה ולא היה צריך לבאר דבר זה בפירוש וכ"כ הר"ן דאיכא מ"ד דמפרש כך ומביאו ב"י וכך מפרש רבינו דברי הרמב"ם ולכך כתב דכל שאר הפוסקים חולקים אפרש"י ומשמע דגם הרמב"ם בכללם אלא דקשיא לי הלא כתב ב"י דהעיטור כתב בשם הרי"ף בתשובה דאין בנו כח להחמיר בזה והמחמיר צריך להביא ראיה וגם ה"ר ירוחם כתב בשם הרמב"ם דלפי דברי הרי"ף אפילו היכא דסריכא בשפולי אונא כסדרן כשירה ודוחק לומר דלא אמר רבינו אלא למאי שכתוב בחבור שחברו הפוסקים ולא בתשובה ואפשר לומר דדוקא בנסרך מן הגב קאמר רבינו דכל שאר הפוסקים מטריפים ואילו דברי הרי"ף בתשובה אינן אלא בנסרך משפולי לשפולי או בנסרך מחתוכי לשפולי והתם ודאי יש סברא להכשיר דהיינו רביתייהו ולכן הפסיק רבינו בדין עינוניתא בין נסרך מן הגב לגב ובין נסרך משפולי להורות דבנסרך מן הגב כל שאר הפוסקים מטריפים ובשיפולי אף ע"פ שיש מכשירין מ"מ נקטינן לחומרא כרוב פוסקים וק"ל: ומ"ש בשם ר"ח ושהגאונים חולקין עליו כ"כ הרא"ש שם ומ"ש וכן נוהגין בכל המקומות כ"כ הרשב"א בת"ה ומנהג שלנו כמהרי"ו דדוקא כשנסרכה זו לזו לנוטה מחציו אבל בלמעלה מחציו זהו שלא כסדרן וטריפה וכתב מהרש"ל דאף אם ראשו האחד למעלה מחציו וראשה השני למטה מחציו באלכסון נראה דטריפה עכ"ל וכבר כתבתי למעלה בסי' זה דכשהסירכא היא מעיקר האונות עד חציין כשירה אפילו בדאיכא חלון וא"צ בדיקה ואע"פ דאין סירכא בלא נקב מ"מ כיון שהנקב נסתם היטב והולך וחזק דהא לא מיפרקן חדא מחברתה תו לא חיישינן שמא לא נסתם הנקב כולו ולפ"ז אפילו היכא דהסירכא נמי יוצאה מתוך הבועא מ"מ כיון דהאונות מסרכי אהדדי בכסדרן והולך וחזק תו לא חיישינן ואפי' בדיקה אינו צריך אבל בסירכא תלויה יוצאה מתוך הבועא טריפה אפילו בין חתוך לחתוך שאצלה דמעיד עליה בנקב והיכא דאיכא ודאי נקב טריפה אפילו בכסדרן ולא זו בלבד אלא אפילו היכא דאיכא בועא כנגד טינרא בין ב' אונות כסדרן נמי טריפה דהטינרא קשה ומנקבת הבועא שכנגדה ואעפ"י דבדקוה ולא נמצא בו נקב אפ"ה חיישינן שמא עלה בה קרום כו': **ומ"ש** ואומא שנסרכה לאונא כו' עד בשם הגאונים כל זה בהרא"ש שם. ובאגור סימן אלף קכ"א כתב דבאיטליי"א

כך ה"ל לכתוב משמע מדברי רש"י: גם מ"ש רבינו אבל כל שאר הפוסקים פסקו דלא מקרי כסדרן אלא בשתים זו אצל זו מהיתוך להיתוך כו' אין דבריו מדוקדקים שהרי דברי הרמב"ם הם כדברי רש"י שהרי כתב בפ"ח וז"ל אוזן שנמצאת דבוקה בחבירתה הסמוכה לה מותרת ואם נסמכו שלא על הסדר כגון שנסמכה ראשונה לשלישית טריפה ומאחר א שבדברי רש"י כתוב בפשיטות דכל שנסרכה לאונא שאצלה אפילו מגב לגב כשירה כך ה"ל לומר לדעת הרמב"ם ולהוציאו מכלל שאר הפוסקים וכך הם דברי רבינו ירוחם להשוות דעת הרמב"ם לדעת רש"י להכשיר מאונא לאונא שאצלה אפילו מגב לגב וכ"כ מדברי הגה"מ פ"ג מה"ש. ומדברי הכלבו משמע שהוא מפרש דהרמב"ם סבר דאף מאונא לאונא שאצלה טריפה כל שאינה מהיתוך לחיתוך וכיוצא בזה כתב המרדכי בשם הרמב"ם ולפי האמת נ"ל דיש להסתפק בדברי הרמב"ם כשם שנסתפק הר"ן והרא"ש בדברי רש"י: ולענין דעת שאר הפוסקים כתב הרא"ש על מאי דמשמע מדברי רש"י שאם נסרכה מאונא לאונא שאצלה אפילו מגב לגב כשירה ולא נהירא דמשמע דלא מכשר אלא כסדרן ממש במקום ששוכבות זו אצל זו דהיינו רביתייהו אבל מחיתוך על גבי חבירתה או מגב לגב או מחוד של אונא לחוד אונא שאצלה טריפה דלאו רביתייהו הוא ונמשך זה מזה ומתפרק וכתב עוד אבל מגב לגב או מחיתוך לגב או מחודה של אונא לחודה של אונא שאצלה מחוץ להיתוך טריפה דאין כשר אלא מהיתוך לחיתוך בכסדרן עכ"ל והר"ן כתב דלפי שיטת רש"י שהוא סובר דאין סירכא בלא נקב ראוי לאסור אפי' בכסדרן כל שהסירכא הולכת מגב לגב או מחיתוך לגב ואפילו מחיתוך לחיתוך אם הסירכא יוצאת בשיפולי אונא ונסרכה במקום מגולה ממנה טריפה לפי שאפשר שבאותו מקום מגולה הוא הנקב ואין האונא סותמת שם וסירכא לא סתמה דהו"ל קרום שעלה מחמת מכה בריאה ולשיטת האומרים שטעם איסור הסירכות מפני שסופן עתידות להתפרק ולינקב עור הריאה וכל העתיד לינקב כנקוב דמי היה אפשר להתיר סירכא בכסדרן אפילו מחיתוך לגב א"כ מחיתוך לשיפולי וכתב עוד בשם הרב הנשיא אלברצלוני דאפי' בתרתי דסמיכי להדדי משכחת לה שלא כסדרן כגון שהסירכא מגב לגב או מחיתוך לגב וכסדרן מקרי כגון שאין הסירכא אלא במקום חיבור שתי האונות דהיינו מחיתוך לחיתוך וכ"כ הגאונים ז"ל עכ"ל וכתב עוד בסוף דבריו מגב לגב וכן מחיתוך לגב ומשיפולי האונות לשיפולי וכן מחיתוך לשיפולי ראוי לאסור וכמו שכתבנו טעמו של דבר למעלה לפי שיטת רש"י עכ"ל וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל הרב אלברצלוני כתב דכל מגב לגב ואפילו מחיתוך לגב שלא כסדרן היא זו וטריפה וכן המנהג הפשוט עכ"ל ואף על פי שכתב העיטור שהרי"ף כתב בתשובה אין בנו כח להחמיר בזה והמחמיר צריך להביא ראיה וגם רבינו ירוחם כתב בשם הרמב"ן דלפי דברי הרי"ף אפילו היכא דסריכי בשיפולי אונא כסדרן כשירה כתב רבינו ירוחם שהרשב"א מחמיר בה שהשיפולים מתפרקים זה מזה בשעה שהריאה נופחת ובסמוך נזכרו בדברי רבינו דינים אלו לאיסור כדעת הרשב"א שלא להכשיר בכסדרן אלא מחיתוך לחיתוך שאצלה בלבד וכתב הרשב"א בסי' קע"ד שנשאל על סירכא היוצאה מאונא לאונא כסדרן והיא נסרכת בשפת האונא ונסתפק אם היא בגב או בחיתוך וכשנופחים הריאה הרבה נראית שהיא בחיתוך וכשאין נופחים אותה כ"כ לא היתה הסירכא נכנסת בפנים מי נחוש ונאמר בעודה בחייה לא היתה נפוחה כ"כ ונדון אותה כמגב לגב או לא והשיב רוב הבהמות כשירות ורובא דאורייתא וכיון שכן כל שנסתפק אם היא נפוחה כ"כ במעי הבהמה אם לאו ואפשר שהוא כן העמידנה על חזקת היתר עכ"ל (ח): **ומ"ש** רבינו בשם ר"ת דאפי' מחיתוך לחיתוך אין מתירין אא"כ נסרכת כולה מראשה עד סופה וכו' כתבוהו התוס' ותמהו עליו וכתבו הרא"ש והרשב"א והעיטור שרבינו האי הכשיר וכ"כ הרי"ף בתשובה וכתב הרשב"א ועל פיהם נהגו היתר בכל המקומות ומנהגן של ישראל תורה היא: **ומ"ש** רבינו שכל שהוא מחיתוך לחיתוך שאצלה כשירה אפילו נסרכת באלכסון וכו' ז"ל הר"ן י"א דלא מיקרי כסדרן אלא בסירכא ישרה אבל אם הולכת באלכסון מראשה של אונא לסופה של אחרת אפילו מחיתוך לחיתוך דסמוכה לה טריפה דכל שהיא כן סופה להתפרק וזו היא חומרא יתירה והמנהג בזה להתיר עכ"ל וכ"כ רבינו ירוחם: **וכתב** הר"ן איכא מ"ד דכי אמר רבא דבשלא כסדרן לית להו בדיקותא דוקא שאינם כרוכות אלא בסירכא אבל סמוכות לגמרי אפילו שלא כסדרן כשירה דתו לא מיפרקי ויש מי שכתב בהפך שלא הכשירו בכסדרן אלא בסמוכות לגמרי אבל בסרוכות אפילו כסדרן איפרקי וטריפה ולא כדברי זה ולא כדברי זה אלא בין סמוכה מעט בין סרוכה כולה כסדרן כשירה שלא כסדרן טריפה: **ומ"ש** רבינו ואומא שנסרכה לאונא שאצלה מחיתוך לחיתוך היה ר"ת אוסר וכו' אמימרא דרבא שכתבתי בסמוך כתב רש"י שמעשה בא לידו והתירה ר"י בר יקר ויש אוסרין מפני שלא הוזכר הכשר כסדרן אלא באונות אבל הכשר אומא לא הוזכר והמתירים אומרים

דרכי משה

דלדידן דנוהגין להטריף אפילו כסדרן בכל ענין טריפה: (ח) ואע"ג דאנו מטריפין אפילו בכסדרן מ"מ יש ללמוד ממנו לענין קרום שמכשירין בכסדרן או לענין אם נסרך לצד עיקר האונות לפי מה שנוהגין: (ט) וכתב מהרי"ו בבדיקות שחיבור ודוקא שנסרכו להדדי למטה מחציין לצד עיקרה של אונא אבל אם נסרכו למעלה מחציין לצד ראשם שלא כסדרן מקרי

דרישה פרישה

אלא באוני כדאמר רבא אבל בכסדרן היינו רביתייהו אבל אומא לא קאמר (ועיין מ"ש ס"ח סרמב"ן ב"י: (ד) ואונא שנסרכה לאומא כו' היה ר"ת אוסר טעמו דהא דאמר רבא שלא כסדרן ז"ל בסוף הדיבור מ"ש התוס' בשם ר"ת. עכ"ה) וטעמא דאוני משום שעומדים במצר הושט ומתחממות והדרא בריא ותדע שהרי בריאה הסמוכה לדופן באונא כשירה ובאומא טריפה כדלקמן. ועפ"ה מורי לא מצינו אומא בתלמוד ורבא לא אמר טעמו משום חוס דהא בכל הריאה אמרו לעיל דלא שליט בה אוירא ורבא פי' טעמו משום דהיינו רביתייהו כלומר כך הם גדילות זו עם זו ואין מתפרקות הלכך לא שנא אונא ולא שנא אומא ורבא דנקט אוני משום דעיקר מילתיה דאורי לן דשלא כסדרן טריפה אע"ג דאי הוו סריכי אוני בדופן הוי כשירה כדאמרינן לקמן אשמעינן רבא דהתם ה"ט דכיון שהחלל צר הן שוכבות תמיד אצל הדופן ואינן מתפרקות ממנו אבל זו מזו דשלא כסדרן מתפרקות הן שהרי האמצעית מתפרקת ולא תימא דוחק הדופן מעמידה שלא יתפרקו זו מזו אבל באונא ואומא שלא כסדרן לא אצטריכא לן לאורויי דכיון דברוחב החלל הן עומדות מי יחזיק בה שלא יתפרקו וסיוע מצאתי לדברי בתשובת הגאונים וניכרים דברי אמת עכ"ל רש"י. והנה מה שיש לדקדק על רש"י למה בכסדרן מגב לגב כשירה ואפ"י שרש"י בעצמו כתב היינו רביתייהו שמתוך ששוכבות זו על זו אין מתפרקות כו' משמע דוקא בנסרכו מחיתוך לחיתוך ולא מגב לגב הנה תשובתו בצידו שהרי כתב דבשלא כסדרן מפרקות שהרי האמצעית מתפרקת משמע דוקא דיש אמצעית ביניהם או האמצעית מתפרקת אותן ולא יתקיים הקרום אבל בסרוכין כסדרן שאין אמצעית ביניהן המתפרקת אותן אפי' מגב לגב נמי הקרום הולך וחזק מדוחק הדופן שמעמידם שלא יתפרקו זה מזה. ומ"ש ב"י על רבינו שלא כיון כו' נ"ל שיפה כיון דכן משמע להדיא מתוך דברי רש"י כמ"ש דמשום הכי שלא כסדרן טריפה שהאמצעית שבתוכן מתפרקת אבל בכסדרן דוחק הדופן מעמידן בכל ענין ורבינו תפס ל' הרא"ש שכ"כ בפסקיו שהוא עיקר. וז"ל התוס' שם בשם ר"ת אומא אין שם אונא עליה אלא שם ריאה כדאמר רבא ה' אונות יש לה לריאה ואם איתא ז' מיבעי ליה כו' עד ובתוספות רבי' יודא כתב להתיר דאי לא הוה אומא בכלל אונא לא תמצא שלא כסדרן בשמאל (גם מכאן מוכח דמגב לגב מקשב כסדרן דאל"כ מצינו סירכא שלא כסדרן גם בשמאל והיו שכתבו התוס' בשיטת רש"י כתבוהו) ורבא אמר סתם בין בימין בין בשמאל והא דלא נקט ז' אוני משום חסר ויתיר נקט חמשה דאומא אין דרכו להיות חסר ויתיר אלא לחמשה אוני כו' ע"ש: [ס] אפילו נסרכת באלכסון כו' וכן נוהגין בכל המקומות. ובבדיקות האשכנזית כל שמחציו ולמטה לצד העיקר כשירה אבל כל שמחציו ולמעלה לצד חוד האונא טריפה שזה נקרא חלון וחלון נהגו להטריף מ"ו ודין חלון כתבו ג"כ הסמ"ק והביאו ב"י סוף דף כ"ז. וז"ל ומ"מ ולדידן אין נפקותא בחילוקים אלו גם בכל החילוקים אשר יתבארו עד סוף הסימן כי כבר נהגו באלו המדינות להטריף הכל ואין לשנות כי מנהג קדמונים הוא באשכנז וצרפת שאנו מבני בניהם ולכן אין להכשיר

דרושי הגהות

לט א שבדברי רש"י כתב בצ"ל ור"ל שהחבור כ"ב בדברי רש"י:

שנסרכה לאונא שבצדה מהיתוך להיתוך היה ר"ת אוסר (ס) וא"א הרא"ש ז"ל כתב ונהגו העם להתיר וכ"כ ה"ר יהודה מברצלוני בשם הגאונים (ו) [ו] ועינוניתא דוורדא לכל מקום שתסרך טרפה אפילו לכים שלה ואפילו כולה נדבקת בו (ז) וסירכא היוצאת משיפולי הריאה הויא כאילו נסרכת מן הגב וטרפה בין שתהיה נסרכת משיפולי לשיפולי בין שתהיה נסרכת משיפולי להיתוך האונא (ח) לכל מקום שתסרך הריאה בין לגרגרת או לחזה או לשמנונית

האומרים שפעם אחד להם זהומה בכלל אונא שלא מצינו שם אומה בתלמוד והאריכו התוספות והמרדכי והעיטור בטענות האוסרים והמתירים בחילופי מנהגי המקומות והרשב"א והר"ן כתבו בשם הר"ר אלברצלוני שהגאונים התירו דבר זה בכנופיא וגם הרא"ש כתב ונהגו העולם להתיר וכ"כ הרב אלברצלוני בשם הגאון ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"א מה"ש שמנהג פשוט להתיר וכתב רבינו ירוחם שכן נוהגים בכל המקומות עכ"ל והכי נקיטינן (י) :

כתוב במנהגי אנשי קנדיא"ה שכתב המרדכי בסוף חולין שאם נסרך מגג ערוגה זו לגג ערוגה אחרת טרפה עכ"ל והדבר פשוט הוא :

הועתק בספר רבינו ירוחם מספר האשכול אם האונא והאומא נדבקות זו בזו בלי שום פילוש וכנגד הדיבוק עולה סירכא אחת היא שקורין אותה סירכא כפולה עכ"ל ולא פסק בה לא להכשיר ולא לפסול גם לא נתבאר בדבריו אותה סירכא שעולה כנגד הדיבוק היכן נסרך ראשה השני גם מדבריו שכתב נדבקות בלי שום פילוש נראה שסובר כבעל העיטור דלא מכשר אונא הסרוכה לאומה אלא בלא פילוש ולענין הדין סירכא כפולה זו אם היא תלויה פשיטא דכשרה ואם נסרכה באונא אחרת פשיטא דטרפה ואפילו נסרכה באונא או באומא עצמה שכתבנו דדין סירכא תלויה יש לה הכא איכא למיחש דפסולה דדילמא סירכא זו באה מהאומא וראשה השני שנסרך באונא וה"ל שלא כסדרן ואיכא למימר דכשירה היא משום דדילמא לא מהאונא ולא מהאומא באה אלא מהליחות שביניהם וה"ל ספק ספיקא ספק מחמת הריאה ספק מחמת הליחות ואת"ל מחמת ריאה שמא בא ראשה האחד ממקום שנסרכה אליו ראשה השני ולזה דעתי נוטה . ואם ראשה השני סרוך לדופן שכנגד האומא להרא"ש פשיטא דטרפה ובמ"ש רבינו בסימן זה שנקב באונא וסירכא עולה מן האונא ולדופן שבצד האומא טרפה להרא"ש וכן דעת רוב הפוסקים ואם סרוכה לדופן שכנגד האונות נראה שאם ראשה שיוצא מהריאה נוטה לאונא יותר כשרה ואם נוטה לאומא יותר טרפה דומה זו לשלשה דינים שכתב רבינו בס"ס זה בשם בעל העיטור (יא) אחר זמן בא לידי ספר ליקוטים וכתוב בו דברים אלו שכתבתי בשם רבינו ירוחם ומסיים בה כשרה דדוקא אומא לדופן טרפה וזו אינה מגעת באומא כ"כ ה"ר דוראן עכ"ל כתוב בא"ח בשם הרמב"ם תרתי אוני דסריכן מגבה לדופן וראשי הסירכות דבוקים זה בזה בדופן ואין ניכר שם ראשי סירכות טרפה דאמרינן סירכא היא שעלתה מגב האונא לגב האונא ואח"כ נדבקה לדופן וטרפה עכ"ל (יב) :

ועינוניתא דוורדא לכל מקום שתסרך טרפה וכו' גבי מימרא דרבא (מז') דתרי אוני דסריכי להדדי כתבו רש"י והתוספות והרא"ש דכל היכא דסריכי טרפה דכולהו לגבה שלא כסדרן נינהו וכתב הר"ן שכן דעת כל הגאונים דכולהו לגבי דידה לאו היינו מקום רביתא שאפילו כים שמונחת בה פעמים הרבה יוצאת ממנה וכ"כ הרשב"א בת"ה שכן הסכימו וכן נהגו וכתב הכלבו אך אם היא דבוקה בכים שלה מכשירין אותה והוא שתהיה שם בלא פילוש עכ"ל ובמנהג אנשי קנדיא"ה כתוב שאם נדבקה בכיסה או נסרכה כשירה (יג) ובעל העיטור כתב עינוניתא כל היכא דסריכא בין לטרפשא דידה בין לאונין כולהו לגבי דידה שלא כסדרן נינהו וטרפה והיכא דדבוקה בטרפשא דידה בין בכולה בין במקצתה מסתברא לן דטרפה דכולהו לגבה שלא כסדרן ולאו מקום רביתא הוא ואע"ג דדבוקה טובא איכא למיחש דילמא מיפרקא ואיכא דמכשרי להו והרב א"א ז"ל הורה לי לאסור בעינוניתא בין בדבק בין בסירכא טרפה וכן הלכתא עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בפרק י"א מה"ש שמנהג פשוט שאם נמצאת וורדא דבוקה בכיסה או חוט יוצא ממנה לכיסה אוסרים וכתב רבינו ירוחם שכ"כ הרא"ש :

ולענין הלכה כיון דכל הנך רבוותא אוסרים בין בסרוכה בין בדבוקה הכי נקיטינן :

כתוב בא"ח ה"ה לכל יתרת שנמצאת מקמא דכל היכא דסרוכה טרפה וכתב עוד בשם הרמב"ן שנמצא בגדיים וטלאים שלפעמים העינוניתא ע"ג גידים ויש בה קרום למטה כלפי האומא אין לאותו קרום דין סירכא דהכי אית להו אבל אם היה אותו קרום לצד הראש יש לו דין סירכא ולפעמים היא מחוברת באותם גידים ואינה בכים ונראה שצריך שיהא מקום חיבורן שהוא אצל האונא שתהא מחוברת באותן גידים ושיהא אותו חיבור מקום גידולה ואינה דבוקה שאם היתה דבוקה טרפה וזה תלוי במראית העין אם היא דבוקה או מקום גידולה עכ"ל :

וכתב מהר"י ן' חביב ז"ל מה שכתב הטור ועינוניתא דוורדא לכל מקום שתסרך טרפה אפילו לכים שלה גם מ"ש לכל מקום שתסרך הריאה בין לגרגרת בין לחזה וכו' אסורה היינו לדברי המחמירים באומא הסרוכה לדופן אבל לדברי הי"א דמהניא לה בדיקה וכו' סרוכה לאלו המקומות נמי מהניא לה בדיקה ול"ש לן בין אונא או וורדא הסרוכה לגרגרת או לחזה וכו' לעינוניתא הסרוכה לכיסה הכל כשר בבדיקה וכתב שכן השיב הר"ר יוסף בן ישועה ז"ל דריאה הסרוכה לגרגרת או לשמנונית או לטרפשות הלב והכבד וכיוצא בהם כיון שאין הנקב פוסל בהם אם עולה בנפיחה כשירה והוא הדין והוא הטעם לוורדא הסמוכה לכיסה שאם עולה בנפיחה כשירה והעולה שלכל מקום שתסרך הריאה נוהגים להכשיר ע"י בדיקה ה"ה לוורדא שנסרכה לאחד מאותם המקומות או לכיסה שמכשירין אותה ע"י בדיקה וכ"כ מהר"ר יחייא והפריז על מדותיו מהר"י ן' חביב כנגד המכשירין בבדיקת ריאה הסרוכה לשומן הלב וכיוצא בו ופוסל בוורדא הסרוכה לאותם המקומות עצמם וכתב שעליו נאמר והכסיל בחשך הולך כדאיתא בפא"ט (מד .) על העושה כחומרי שניהם וכל זה לפי מנהג שלוניקי"י שמכשירים אומא הסרוכה לדופן בבדיקה אבל לפי מנהג רוב ישראל שאוסרים אותה לגמרי כמו שאכתוב בסימן זה דברי רבינו הם כפשטן (יד) : **וסירכא** היוצאת משיפולי הריאה הויא כאילו נסרכת מן הגב וטריפה בין שתהיה נסרכת משיפולי לשיפולי בין שתהיה נסרכת משיפולי לחיתוך האונא כבר נתבאר בסימן זה דכל הני בכלל שלא כסדרן הן : **לכל** מקום שתסרך הריאה בין לגרגרת או לחזה או לשמנונית הלב או לטרפשא אסורה בין אם הסירכא מן האונא או מן האומא כן כתב הרשב"א בת"ה וגם הרמב"ם בפי"א מה"ש כתב אם היה מן הריאה חוט משוך ללב או לטרפש הכבד או לכים הלב אוסרים אותה ודבר פשוט הוא דכשאין מכה באותם מקומות טרפה כדין אומא הסרוכה לדופן דאסור ואם יש מכה באותם מקומות כתב רבינו בסוף סימן זה שנחלקו הפוסקים בדבר וכתבו העיטור ורבינו ירוחם דה"ה בסרוכה להרת והיא רחם של בהמה ורבינו ירוחם פי' שהיא
אל

דבאיטליי"א נהגו היתר אבל באשכנז נהגו איסור. ומהרי"ו כתב דיש לשאול אחר המנהג ומהרי"ק החמיר לעצמו עיין בשורש ל"ז כי האריך על זה ובמלכותינו נוהגים היתר וכ"כ מהר"ש לורייא ז"ל ורבו המתירין וכן המנהג : **כתב** ב"י אם האונא והאומא נדבקות בסירכא כסדרן וכנגד הדבוק עולה סירכא אחת היא שקורין אותה סירכא כפולה אם היא תלויה פשיטא דכשרה ואם נסרכה באונא אחרת פשיטא דטרפה ואם נסרכה באונה או באומא עצמה דעתי נוטה דכשרה כיון דאיכא ס"ס . ואם נסרכה לדופן שכנגד האומא טרפה לדעת רוב הפוסקים כמו שיתבאר בסוף סימן זה ואם סרוכה לדופן שכנגד האונות כשרה וע"ש · עוד כתב ב"י תרי אוני דסריכן מגבן לדופן טרפה דאמרינן סירכא היא שעלתה מגב לגב ואח"כ נדבקה לדופן וכך הוא בא"ח בשם הרמב"ן : ועינוניתא דוורדא לכל מקום שתסרך טרפה כ"כ רש"י סוף דף מ"ו וכ"כ התוספות והרא"ש ומה שהוסיף רבינו אפילו לכים שלה ואפי' כולה נדבקת בו הם דברי הרמב"ם בפי"א מה' שחיטה והכי נקיטינן ודלא כמקצת המקילין בדבר עיין בב"י : **ומ"ש** וסירכא היוצאת משפולי כו' לשון זה לא נמצא בדברי הרא"ש אלא בדברי הרשב"א בת"ה הארוך והקצר ונראה בעיני דלפי שהיה עולה על הדעת דמשפולי לשפולי א"כ משפולי להתוך הויא בכסדרן דבדידהו נמי קאמרינן דהיינו רביתייהו ולא מקרי שלא כסדרן אלא בגב לכך הודיענו רבינו דליתא אלא דינא דהך כאילו נסרכה מן הגב והטעם הכיון דבעינוניתא טרפה אפי' כולה נדבקת בכיסה ולא אמרינן היינו רביתייהו כ"ש בשפולי כו' ואפשר שלכך קבע רבינו לדין זה כאן בתר דין עינוניתא דמדין עינוניתא נלמדנו ובסמוך כתבתי טעם אחר למה כתבו בתר דין עינוניתא :

ומ"ש לכל מקום שתסרך הריאה כו' גם לשון זה הוא כתוב בת"ה אלא דלשם כתב בין לטרפשות להורות דבין בטרפשא דליבא ובין בטרפשא דכבדא ובין בטרפשא דעינוניתא הכל אסור ורבינו ה"ק אם נסרכת לחדא מהנך דמקרו טרפשא אסורה דהא לא בעינן דמיסרך לכולהו אלא בחדא ולכך נקט לשון יחיד וק"ל · ומה שקשה בנסרכת לשמנונית הלב אמאי לא אמרינן חלב טהור סותם מפורש פא"ט (דף מ"ט) בסופו דסתימה זו אינה כלום ע"ש בפירוש רש"י ותוספות :

כתב רבינו בסוף סימן זה בשם הרמב"ן דאפי' יש מכה באלו המקומות לא תלינן במכה וטרפה והכי נקטינן : **כתב** הרמב"ם דאם נסרכה לכים הלב נמי טרפה והעיטור וה"ר ירוחם כתבו דה"ה בסרוכה להרת והיא רחם של בהמה וכן ה"ה בסרוכה לשמנונית דגרגרת והיא שמפון שמכוסה כולו בשומן ויורד בין ב' הערוגות הריאה ודבוק בשדרה ומחובר לחלל הלב וכן ה"ה בסרוכה לקנה הלב ולשמנונית הסמפונות עוד כתוב בתשובה להרמב"ן סימן קס"ב ה"ה אם סרוכה לכבד לדרך נקב שהיה בטרפש דטרפה וכתב ב"י דאין חילוק בין נסרכה לדבוקה דאפילו היא דבוקה לאחת ממקומות הללו בלי פילוש נמי טרפה שכ"כ הר"ר יחייא באומא הדבוקה לטרפשא בלי פילוש וכ"כ הר"ש בר צמח ודלא כמו שנמצא בדברי הר"ר ירוחם גם הר"י חביב הפליג לדחות הדברים שכתוב בחיבור ה"ר ירוחם להקל בזה וכ"כ הריב"ש בסימן פ"ה לטריף באומא הדבוקה לטרפש וללב בלי פילוש וב"י האריך בדברים אלו וסוף דבריו דהכי נקטינן לחומרא זולת גג האומא הדבוק לשדרה כמו שיתבאר בסמוך אכן במרדכי בשם ראבי"ה ובה"ג מתיר באונות העליונות הסמוכים לגרגרת ודבוקה לגמרי וכן בסמוכים ודבוקים בשומן היורד בין שתי הערוגות כי כל זה היינו רביתייהו וכ"כ מהרי"ו וכך המנהג וגג האומא שהיא אחורי האומא היושב על השדרה אם נסרכה לשדרה ואינה דבוקה כולה טרפה אבל כשכל הגג דבוק בשדרה כתב רבינו בסמוך סעיף י"ח ע"ש הרשב"א דכשרה ופי' ב"י דדוקא כשכולו דבוק לארכו אף ע"פ שקצת רחבו של צד פנים דבוק וקצת רחבו של צד חוץ אינו דבוק כשרה דכיון שכל ארכו דבוק תו לא מפרק אבל אם קצת רחבו של צד חוץ דבוק ושל צד פנים נפרד לאו היינו רביתייהו וכן משמע מדברי הר"י חביב שכתב שאין להתיר שום דבוק זולת גג האומא הדבוק בשדרה בלי פילוש כמ"ש הרשב"א וכבר נודע פי' מלת גג כי יש הבדל בין גג לגב כי גג אינו אלא אחורי האומא היושב על השדרה :
וסירכא

דרכי משה

מקרי וטרפה עכ"ל ואין דברי הטור מסכים לדבריו דהרי כתב אפי' מראשה של זו לסופה של זו וכו' אך אפשר דמהרי"ו כתב כיצד אנו נוהגין להטריף ובאגור כתב דבקצת מקומות נוהגין להטריף הלון כדברי ר"ח וכבר כתבתי כי אנו נוהגין להטריף כל סירכא כדברי מהרי"ק דלעיל ויש מקומות שנוהגין בהן להקל כדברי מהרי"ו : (י) מהרי"ו כתב שיש לשאול אחר המנהג וכ"ה באגור באשכנז אוסרין ובאיטלי"א מתירין עכ"ל וג"ל לפי מה שכתבתי לעיל דיש מחמירין בזמן הזה אפי' בתרי אוני דסריכי כסדרן כ"ש דיש להטריף אונא הסרוכה לאומא דלא עדיף מאונא לאונא וכן פשוט : (יא) ולדידן אין נפקותא בזו דאנן מטריפין כל סירכא הדבוקה לדופן כדלקמן : (יב) גם בזו אין נפקותא לדידן דאפי' באונא אחת הנסרכת לדופן מטריפין מ"מ כתב דינים אלו למקום שנוהגין היתר בסירכא הסרוכה לדופן : (יג) וכ"כ מהרי"ו במענץ נוהגין להכשיר ואנו נוהגין להטריף עכ"ל : (יד) טעם דברי אלו החכמים כדברי ר"י בן חביב להכשיר בעינוניתא הסרוכה למקום שאינו נטרף בנקב אף ע"ג דכל לגבי דידה לאו כסדרן כמ"ש בב"י עצמו בשם התוספות ורש"י וכל הפוסקים

פרישה

שסדרן לית להו בדיקותא ודייקינן מיניה הא כסדרן מותר היינו דוקא באונא דבאונא קאי אבל אומא לא נזכר שם ולכן היה רבינו תם אוסר : (ה) והרא"ש כתב ונהגו העם להתיר טעמו משום דלא נזכר אומא בגמרא ובכלל אונא היא וכשילפינן היתר לכסדרן באונא ה"ה לאומא וכן המנהג להתיר מ"ו : (ו) ועינוניתא דוורדא לכל מקום שתסרך טריפה וכו' הטעם כתבו רש"י והתוס' והרא"ש גבי מימרא דרבא דתרי אוני דסריכי להדדי דכל היכא דסריכא טריפה דכולהו לגבה שלא כסדרן ניכהו וכתב הר"ן שכן דעת כל הגאונים דכולהו לגבי דידה לאו היינו מקום רביתא שאפי' כים שמונחת בה פעמים הרבה יוצאת ממנה וכ"כ הרשב"א בת"ה שכן הסכימו וכן נהגו : (ז) וסירכא היוצאת משיפולי הריאה כו' הטעם שהשיפולים מתפרקים זה מזה בשעה שהבהמה נופחת : (ח) לכל מקום שתסרך כו' בין לגרגרת כו' או לטרפשא כתב ב"י בשם רבינו ירוחם וכן ה"ה בסרוכה לשמנונית דגרגרת והוא שמפון שמכוסה כולו בשומן ויורד בין שתי ערוגות הריאה. ומ"ש רבינו לטרפשא סתם כתב עליו ב"י דכתבו העיטור ורבינו ירוחם דבין לטרפשא דליבא בין לטרפשא דכבדא בין לטרפשא דעינוניתא כו' הכל אסור ורבינו כתב קצת מקומות ומהם נלמד לכל השאר וכתב עוד ב"י וכבר פשוט הוא דכשאין מכה באותם מקומות

דרישה

להכשיר שום סירכא בריאה אם לא ב' אונות הסרוכות בכסדרן למטה מחלייו לצד עיקרן וה"ה אונא באומא בכסדרא כה"ג וכבר נתבאר שנהגו להקל בסירכא המנתקת ע"י מיעוך ומשמוש ע"כ. ולזה כיון גם רבינו מ"ש בסמוך בזה הסימן ז"ל וכתב הרא"ש ז"ל דבאשכנז ובצרפת נוהגין להטריף הכל : [ו] ועינוניתא דוורדא כו' אפי' לכים שלה הטעם כתבתי בפרישה ובאגודה כתוב שרלה

אל מע"ד מולייג"א בלע"ז וכן ה"ה בסרוכה לשמנונית דגרגרת והוא כמפון שמכוסה כולו בשומן ויורד בין שתי ערוגות הריאה ודבוק בשדרה ומחובר אלל הלב וכן ה"ה בסרוכה לקנה הלב ולשמנונית בשמפונות ורבינו כתב לטרפשא סתם וכתבו העיטור ורבינו ירוחם דבין לטרפשא דליבא בין לטרפשא דכבדא בין לטרפשא דעינוניתא שהוא סוף טרפשא דליבא הכל אסור ודבר פשוט הוא דהא לא מכשרינן אלא כי סריכא במקום רביתא דוקא כמו שיתבאר וכל הני מקומות לאו רביתא נינהו ורבינו כתב קלת מקומות ומשם נלמד לכל השאר ומזה הטעם אם היא סרוכה לכבד דרך נקב שהיה בטרפשא טריפה כמ"ש בתשובות להרמב"ן סימן קס"ב ומדברי הרשב"א

וסירכא היוצאת מן האונה או מן האומה או מן הגב והיא תלויה כו' גם לשון זה העתיקו מת"ה וגם שמה שהכריע לשם דלא בעיא בדיקה פסק .

לשמנונית הלב או לטרפשא אסורה בין אם הסירכא מן האונא או מן האומא, (ע) [ז] וסירכא היוצאת מן האונא או מן האומא או מן הגב והיא תלויה פי' שאינה נאחזת בראשה השני לשום מקום אלא.

בשם הגאונים שכ' רבינו בסמוך נראה שהשדרה שכנגד האומות דינו שוה לאלו המקומות גרגרת והזה וכו' בהרי כתב לאסור כשגג האומא דבוק בשדרה ויש שם פילול וכ"כ ה"ר דוד יחייא ז"ל ואף ע"פ שגג הריאה סמוכה ביותר לשדרה כיון שהאומות בחלל הגוף אינו סמוך כ"כ שיהא

בפרק א"ט (מ"ט:) אהא דא"ר נחמן הלב העשוי ככובע אינו סותם היכא אמרי לה קוטי דכרכשא ואמרי לה טרפשא דליבא פירש"י דינו כמו היתוכא דאוני : בשומן הלב דאף ע"ג דהיינו רביתא והאלו הוא גדל ולמטה מהיתוכא דאוני הוא טריפה דע"כ הריאה ניקבה דאין סירכא בלא והיינו טעמא דריאה הסרוכה נקב וסתימה זו אינה כלום וכ"כ הר"ן והתוספות כתבו דלא אמרינן הלב טהור סותם אלא בכגון דקין שניקבו ושומן הדבוק שכן סותמו שהוא אדוק בהם מאד אבל ריאה שניקבה פשיטא דאין סתימה זו כלום שאין שומן לריאה ואין זה שומן שלה : **כתב** המרדכי וז"ל כתב ראבי"ה האונות העליונות הסמוכות לגרגרת ודרכן להפרד מן הגרגרת אם נסרכו לגרגרת טריפה וכ"פ בה"ג לפי שהגרגרת קשה והיא סותמת אך אם דבוקים לגרגרת ומהודקים מלמעלה ומלמטה כשר כ"פ בה"ג ואני שמעתי שאם אינו יכול להכניס אצבעו ביניהם ונפרד למעלה מעט מן הגרגרת שניכר בהיתוך כשר שכן גידולן ואם יכול להכניס אצבעו ביניהם זהו ענין סירכא וטריפה כך שמעתי מפי מורי אבי עכ"ל (טו). וכתב עוד המרדכי בשם ראבי"ה אם האונות או האומות סרוכות בשומן הלב היורד בין ב' הערוגות ויכול להכניס אצבע קטנה טריפה וכ"כ רב נחשון גאון ואם דבוקה בלי הפרד כשירה שכן גידולה ומעשה בא לידינו באומא שאלל השומן הלבי שהיתה דבוקה מלמטה אלל שומן הלב דרך גידולה ולא היה יכול להכניס אפילו מחט ומ"מ היתה דבוקה יותר מכדרכה והכשרנוה מזה הטעם וכ"כ ר"ב בשם ר"ת עכ"ל. וכתב מהרי"ן הכיב ז"ל על כל הדברים האלה שכתב המרדכי להכשיר דלא נקיטינן כוותיה דלפי שנהגו להטריף הכל באשכנז הולרך לבקש אלו הסברות כדי שלא להטריף הכל וגם מי יודע אם היה מלריך נפיחה לאלה הדבקים שהכשיר עכ"ל ודבריו האחרונים הם לפי מנהג מקומות שמכשירין אומא הדבוקה לדופן בלא מכה ע"י נפיחה אבל לפי מנהג רוב מקומות ישראל שלא נהגו בכך כמו שיתבאר גם הדבוקים האלה אין להם תקנה : ובעל העיטור כתב וז"ל שתי ערוגות של ריאה וביניהם שמפון ושמנונית שהוא דבוק בשדרה ונמלא סירכא בריאה באותו שמפון אם דבוק בעיקר הלב ובא לו עד למטה כך נבראת וכשירה ואם מפוללות זו מזו אפילו מעט והוזר ודובק סירכא היא ואין לה בדיקה וטריפה עכ"ל וז"ל הרוקח ובשתי ערוגות וביניהם סימפון ושמנונית שהוא דבוק בשדרה ונמלא סירכא באותו סימפון טריפה אבל אם דבוק בלא אויר איאמור הכי נבראת וכשירה עד כאן לשונו : וכתב הכלבו בשם תשובת הגאונים שדפני הריאה הסרוכים בקנה הלב או דבוקה מעיקר הלב ובא לו עד למטה כשירה ואם מפלגת קימעא ודאי סירכות הן וטריפה עכ"ל. ודרך כלל הוזכרו כל הפוסקים האלה להתיר דבוקות ואין בה פילום ונראים כנוטים אחר סברת מתירי הדבק שהם הכמי לוני"ל כמו שיתבאר בעזרת השם ודברי רבינו ירוחם מוכיחים קלת כן שהמתירים דבוקה גמורה נוטים לסברת מתירי הדבק שכתב סוף האומא הסמוכה לטרפש אם נדבקת שם בדיבוק לטרפש בלא סירכא הכמי לוני"ל מתירין אותה דבמקום רבילתה הוא ומתחילה בבריאתה כך הוא וגם הם היו מתירים כל דבק בלא סירכא וכן הכמי נרבונא והיו משערין שיעור הדבק לכל הפחות כמלא רוחב גודל ואפי' נדבקת אומא בדיבוק ללב עכ"ל. משמע דלפי שהיו מתירין הדבק היו מתירין אם נדבקה האומא בדיבוק לטרפשא ואם כן לדידן דלא קי"ל כמתירי הדבק כמו שיתבאר גם בכל הדינים האלו יש לנו להטריף אבל ראיתי להרשב"א שכתב בשם הגאונים שאם כל גג האומא מהשלמת האונין ולמטה דבוק בשדרה כשרה שכך מראין הדברים שזו כך בריתה בד"א בשכל הגג כולו דבוק אל השדרה אבל אם היה שם פילול שאין הגג כולו דבוק אל השדרה טריפה עכ"ל. וכתבו רבינו ירוחם בסמוך והרי הרשב"א אינו ממתירי הדבק ועכ"ז הכשיר בדיבוק כולו אל השדרה וגם הפוסקים שכתבתי לא מלינו להם שיתירו הדבק ועם כל זה הכשירו במקומות הנזכר כשדבוקים בלא פילום ומלשון רבינו ירוחם יש לדקדק הפך מה שדקדקתי לעיל דאם איתא דטעמא דבריאתה דריאה הסמוכה לטרפש הוי מטעמא דבעלמא מתירין הדבק למה לא לכתוב דין זה בפני עלמו ה"ל לכתוב סתם הכמי לוני"ל מתירין הדבק בכל מקום שימלא והוי ריאה הדבוקה לטרפש בכלל ומדכתב דין זה בפני עלמו משמע דאפילו לדידן דלא שריא בעלמא דבק הכא שרי ועוד שרבינו ירוחם כתב עוד שמפון שבין שתי האומות ודבוק לשדרה אם נסרכה שם אחת מן האומות טריפה ודוקא בפילום אבל בלא פילום כשרה כ"כ הכמי לוני"ל וכ"כ הרב אלברללוני עד כאן לשונו והרי הרב אלברללוני לא מלענו שהיה ממתירי הדבק ואף על פי כן הכשיר בדיבוק זה ומכל מקום לריך ליתן טעם לשבח בדבר ונראה דנהי דלא שאני לן בין סירכא לדבק דבין כך ובין כך טריפה מיהו היינו דוקא במקום דלאו רבותא דריאה כגון בדופן שכנגד האומות שהוא מקום רחב שבגוף ולא הוי שם מקום רביתא דריאה כלל ומשום הכי אף על פי שדבוקה בלא פילום סופה להתפרק אבל כשדבוקה למקום רביתא קלת קים להו לגאונים דכיון דאין בה פילום אין סופה להתפרק ובריא ולדברי האומרים אין סירכא בלא נקב כיון דהיגא עשויה להתפרק הקרום הולך וחזק וכן כתב העיטור בסימן טרפש במקום רביתא דלא מיטרפא אלא בטעמא דילמא מיפרקא כי ליכא פילום כשירה אבל במקום דלאו רביתא ל"ש וטריפה ועוד י"ל שמתירי הדבק אפילו כשיש פילום היו מתירים וכמו שכתב הכלבו והדבק שהיו אוכלין אותו מקלת הכמי נרבונא הוא סירכא קלרה שאין ארכה כמלא רוחב גודל או סירכא רחבה כרוחב גודל פירוש היתה מהסרכות האסורות בהיתה דעתם לומר שאינה מתפרקת עכ"ל הרי דאף כשיש פילום היו מתירין והוא שהיתה הסירכא קלרה או רחבה אבל הפוסקים שהזכרתי דוקא בלא פילום התירו ומהטעם שכתבתי ואם כן לכ"ע שרי ומ"ש במנהגי אנשי קנדיא"ה שאם נסרך הגג לקנה שבין הערוגות מגביהן בין של האונות ובין של האומות טריפה לכ"ע התם בנסרך אבל אם היה דבוק עד למטה כשירה לדברי הכל ומ"מ מה שכתב ראבי"ה ששיעור הדיבוק הוא כל שאינו יכול להכניס אצבע קטנה ביניהם לא משמע הכי מלשון שאר הפוסקים ולפ"ז לריך שלא יוכל להכניס אפילו מחט כההוא מעשה דראבי"ה כנ"ל ומשמע מלשון הפוסקים שא"ל שכל האבר מראשו ועד סופו יהא דבוק אלא כל שממקום שהתחיל לידבק שוב לא נפלל ונעשה הלון כשירה ואף על פי שכתב בעל העיטור אם דבק בעיקר הלב ובא לו עד למטה כך נבראת וכשירה כ"ל דלאו למימרא שלריך שיהא דבוק בעיקר הלב אלא לומר שממקום שהתחיל לידבק שוב לא נפלל וסוף לשונו יוכיח שכתב ואם מפוללות זו מזו אפילו מעט וכו' דמשמע דוקא בהא שנעשה כמין הלון טריפה גם מה שכתב ראבי"ה בשם הלכות גדולות אך אם דבוקות לגרגרת ומהודקים מלמעלה ומלמטה כשר מלמעלה היינו מתחילת המקום שהתחיל לידבק ותדע דהא כתב ראבי"ה שאם נפרד למעלה מעט שניכר כהיתוך כשר ומעשה שבא לידי ראבי"ה יוכיח שקלת האומא היתה דבוקה והכשירה והא ודאי לא להלוק על ה"ג הכשיר אך מלשון הרשב"א משמע דדוקא בשכל הגג כולו דבוק כשירה אבל אם אין כולו דבוק אף על פי שממקום שהתחיל לידבק לא נפלל טריפה ואף על פי שכבר איפשר לפרש לשונו כמו שפירשתי לשון שאר פוסקים אין פשט לשונו מוכיח כן אבל איפשר שיש להלק בין דבוק לשדרה לדבוק לשאר מקומות ומכל מקום לענין מעשה יש להוש לדברי הרשב"א ושלא להתיר אלא אם כן כל האבר כולו דבוק לארכו אך אם דבוק קלת רחבו של לד פנים וקלת רחבו של לד חוץ אינו דבוק משמע דכשירה ואיפשר דאפילו הרשב"א נמי מודה בהכי שכיון שכל ארכו דבוק אף על פי שאין כל רחבו דבוק תו לא מיפרק אבל אם קלת רחבו של לד חוץ דבוק ושל לד פנים נפרד נראה לי דלכולי עלמא לאו היינו רביתיה : **ודין** אומא הסמוכה לטרפש שכתבתי בשם רבינו ירוחם כתבו גם הכלבו וז"ל ושיפולי ריאה חוץ לגבול שלה שנסרכה לטרפש הכבד בפילום טריפה בלא פילום כשירה עד כאן לשונו אבל הר"ר דוד יחייא ז"ל כתב מעשה בא לידי שהאומא דבוקה לטרפשא וסרוכה בלי פילום וטרפתיה דדוקא גבי דופן מכשרינן משום דאיכא למימר שהדופן בחזקתו לקח הריאה והחזיק בה לעלמו דמאן דאליס גבר אבל הטרפשא אין בו חוזק לקחת הריאה לעלמו ולכך דייניגן ליה שמחמת הריאה בא זה החולי וראוי לטרפה עד כאן לשונו. משמע דס"ל דלכל היכא דסריך אסור לא שאני לן בין איכא פילום לליכא פילום וזה נראה דעת הרא"ש שכתב גבי ריאה הסרוכה לאחד מהמקומות שאין הנקב פוסל בהם דדוקא בדופן שהוא רחב ולאותו מרובה נקלטת הריאה אליו אבל לא לשאר האיברים ולא הילק בין איכא פילום לליכא פילום וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן פ"ה שאלה על סירכא שבאומא והאונות דבוקות ללעות ולשדרה ולטרפש וללב בלי פילום כלל והיא הנקראת פלמונ"אדה ורלית להתירה מפני שמלאת בה"ע שהיבר הר"ר מנוח שהיו אוכלים אותה בנרבונ"א תשובה אין לנו בזה אלא מ"ש הרשב"א משמן של גאונים שאם כל גג האומא מהשלמת האונות ולמטה דבוק בשדרה וכו' הרי שלא התיר אלא באומא דבוקה כולה לשדרה שנראה הדברים שכך הוא בריתה אבל כשדבוקה לטרפש וללב מנין לנו וכל הבא להקל קולא גדולה כזו בשל תורה עליו להביא ראיה עכ"ל : **וכן** דעת מהרי"ן הכיב ז"ל עמ"ש רבינו ירוחם בשם הכמי לוני"ל להתיר הדבק שאינו מדברי רבינו ירוחם אלא היה כתוב כן בגליון שכתבו שום אדם וטעו וכתבוהו בפנים והכריח כן מהמקומות שכתובים שם שאינו מקומם והעיד שראה ספר אחד כי בדין טבח שילתה טריפה מתחת ידו נשלמו כל טרפיות הריאה ומיד מתחיל לבאר אות הזי"ן ולא היו כתובים בו דינים אלו כלל וזה מוכיח שדינים אלו אינם מהספר כלל ועוד שדברי רבינו ירוחם הראשונים סותרים פעמים ושלש לאלה האחרונים שהוא כתב לעיל בוורדא ונכון להחמיר ולפי הדברים האחרונים ראוי להכשירה במכ"ש דדבק רחב גודל דהא כשנדבקת כל הוורדא יש יותר משני גודלין ועוד שהיא דבוקה לכיסה שהוא מקום רבילתה ועוד שלעיל כתב ואם כל הריאה דבוקה יש מתירים אם עולה בנפיחה ויש אוסרין וכן עיקר ולפי הדברים האחרונים אפילו בלי נפיחה כשירה ועוד שהוא כתב לעיל והעיקר כי אין הפרש בין סרוכה לסמוכה והיאך יכשיר הדבר בסוף דבריו עכ"ל. וכתב עוד סוף דבר שאין להתיר שום דבק בלי נפיחה זולת גג האומא הדבוק בשדרה בלא שום פילום כמו שכתב הרשב"א (טז) וכבר נודע פי' מלת גג כי יש הבדל בין גג לגב כי גג אינו אלא אחורי האומא היושב על השדרה והפליג מאד להביא ראיות לסתור ולבטל מלעלות על הדעת להכשיר ריאה דבוקה בלא נפיחה ואפילו אם דבוקה כולה. וכ"כ הר"ם ב"ן וז"ל מה שכתב רבינו ירוחם משם הכמי לוני"ל להתיר באומא הסמוכה לטרפש היינו בדבוקה בסמיכות בלי שום סירכא. לפי שהם הולכים לטעמם שמחלקים בין דבוקה לסרוכה וכבר דחו דבריהם כל הגדולים גם מ"ש בא"ה בשם הכמי נרבונא סירכא רחבה כבר פשט המנהג להחמיר אפילו ברחבה טפח ורבינו ירוחם עלמו כתב גבי עינוניתא דוורדא וגבי ריאה הסמוכה לדופן שסמוכה וסרוכה דינם שוה והרמב"ם כתב גבי וורדא או שהיה הוט יולא ממנה לכיס וכ"ש בדבוק אומא שלא נחלוק בין דבוקה לסרוכה. ודעת הכמי לוני"ל בטלה אלל כל אדם עכ"ל והכי נקיטינן :

סירכא היוצאת מן האונה או מן האומא והיא תלויה וכו' כשרה ואפילו בדיקה לא בעיא דין זה לא נתבאר בתלמוד והפוסקים נחלקו בו שהעיטור כתב סירכא תלויה טריפה דקרום הוא שעלה בריאה ואינו קרום עכ"ל והרמב"ם כתב בפי"א מה"ש שיש מקומות שאם נמלאו סירכות מדולדלות מן הריאה אע"פ שאינם

דרכי משה

הפוסקים מ"מ מכשר ע"י בדיקה אף ע"ג דלא מהני בסירכא שלא כסדר שום בדיקה כדאיתא בהדיא בגמרא פא"ט ה"מ אם נסרכה למקום שנטרף בנקב אבל אם נסרך למקום שאינו נטרף בנקב דומיא דריאה שנסרכה לדופן יש מכשירין וכמו שיתבאר לקמן ומ"מ לענין דינא אין נפקותא ברבר שכבר נהגו להטריף בסרוכה ריאה לדופן כדברי ב"י וכמש"ל. (טו) וכ"כ מהרי"ו בה"ב שלו וכתב עוד מהרי"ו אימא הדבוקה מעיקרה לסופה לסימפון שומן הדבוקה בשדרה כשירה דהיינו רביתייהו אבל איגה דבוקה עד לסופה אז היא טריפה עכ"ל יפי' הדא"מ מ"ש מהרי"ו מעיקרה עד סופה דהיינו מהשלמת האונות ולמעלה עד סוף האומא עכ"ל : (טז) דבריו צ"ע שמותרין זו את זו דמתחילה משמע מדבריו להכשיר במקום שאין

דרישה

שראה מעשה בסתירה מ"ו : [ז] וסירכא היוצאת כו' אלא כחוט יוצא ותלוי בה כשרה ומ"ו דייק בהגהתו נהלכות בדיקות מלשון הטור שכתב כאן בסירכא התלויה שאינה נאחזת לשום מקום

פרישה

מקומות טריפה כדין אומא הסרוכה לדופן דאסורה ואם יש מכה באותן מקומות כתב רבינו בש"ס זה שנחלקו הפוסקים בדבר : (ע) וסירכא היוצאת מן האונה כו' אלא כחוט יוצא ותלוי כשירה

אלא כחוט יוצא ותלוי בה כשירה ואפי' בדיקה לא בעיא [ח] (י) מר יעקב גאון הורה לאחוז בקנה ולנענע הריאה ג' וד' פעמים יפה יפה וכל

שאינם דבוקות לא לדופן ולא למקום אחר אוסרין אותה ודבר זה הפסד גדול הוא ואיבוד ממון לישראל ומעולם לא נהגו זה לא בצרפת ולא בספרד ולא נשמע זה במערב עכ"ל. ומשמע דלדברי האומרים יש סירכא בלא נקב דוקא הוא דשרי לה דהא אין סופה להתפרק וכן נראה מדברי הר"ן והרא"ש כתב דאפי' לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב שריא לפי שהסירכא הבאה מחמת נקב היא נסרכה למקום הסמוך לה לפי שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה חוט עב וחזק ונסרך אל מקום אשר יפגע בו אבל סירכא תלויה אינה אלא הפשטת לחות הריאה ולא בא ממקום נקב עכ"ל וכ"כ רבינו ירוחם ומיהו כתב הרמב"ם בפרק הנזכר נופחין אותה ואם נמצאת שלימה מן הנקב מותרת וכ"כ העיטור שהוא דעת חכמי לוני"ל דשרי לה בנפיחה דוקא אבל הרשב"א כתב יש מתירין אותה בלא בדיקה ולזה דעתי נוטה וגם הר"ן כתב שמנהג הפשוט להתירה בלא בדיקה וא"ת לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב אמאי שריא סירכא תלויה אפילו בבדיקה ניחוש דילמא סרוכה היתה למקום אחר ונתפרק וי"ל דאם איתא דנפרקה באותה שעה היתה ניקבת:

כתב הכלבו סירכא שהיא ממקום למקום באונא או באומא עצמה מנהג נרבונא להתירה כדין סירכא תלויה עכ"ל וכן מ"כ בשם בעל המכתם (יז). ונראה דהיינו כדברי האומרים יש סירכא בלא נקב אלא דחיישינן שמא תתפרק ובהא ליכא למיחש שכיון שבני ראשיה במקום אחד אינה עשויה להתפרק אבל לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב כיון שנסרכה אינה הפשטת לחות הריאה אלא סירכא ממש היא והיכא נקב ואין לו מגין דקרום שעלה מחמת מכה בריאה אינה קרום ואיפשר שאפילו לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב כשירה שאילו היתה סירכא חזקה היתה נדבקת באונא אחרת וכיון שנדבקה באונא עצמה הא ודאי אינה סירכא אלא הפשטת לחות הריאה ולא בא מחמת נקב. מ"כ בשם הראב"ד שאם סירכא תלויה יוצאה מן הבועה אסורה ואפילו באונא לא אמרינן שהדופן מגין עליה שהרי אמרו (מח.) ריאה שניקבה ודופן סותמתה אמרינן והוא דסביך בבישרא והאי לא סביך ולא צריך הילכך איכא למיחש לה שהבועה מעידה עליה שנקב תדע שריאה הסמוכה לדופן רב יוסף בר מניומי אמר אין חוששין לה ובשעלתה למאים דהיינו בועה חוששין לה א"כ ל"ש עכ"ל וז"ל הרוקח כל מקום שיש סירכות חוט בבועה טורפים וכבר (יח) כתבתי בזה בסימן ל"ז:

מר יעקב גאון הורה לאחוז בקנה ולנענע הריאה ג' וד' פעמים יפה יפה וכו' עד היא הולכת ומתחזקת. הכל לשון הרא"ש בפא"ט וכתבו רבינו ירוחם וכ' ה"ר דוד כ' יחייא ז"ל שהניענוע תכליתו לפי שיש בסירכא דעות מהם סובר שהסירכא חוט חזק שלא תתפרק אפילו שימעכו אותה כל היום בין האצבעות ולכך נהגו במקומות הרבה למעוך ולמשמש הסירכא בין האצבעות דקים להו שלא תתפרק אם היא סירכא אמיתית וכבר הביא הרשב"א המנהג הזה והכה אותם על קדקדם אבל גדר הסירכא ל"ש עבה וחזקה ול"ש דקה שבדקות הכל יכנס בגדר סירכא כמו שכתב הרמב"ם פי"א מה"ש שהמנהג בישראל שאם נמצא חוט יוצא מהאומא של ריאה לאיזה מקום שיהיה ואפי' החוט כחוט השערה אוסרים אותה ולפי שבני אלו המנהגים מקבילים הראשון מכביר החוטים שמיד יתפרכו בין האצבעות והבני מטריף באי זה חוט שיהא הורה מר יעקב גאון כדמות פשרה ביניהם שאין ראוי למעך בין האצבעות שכל סירכא תתמעך וג"כ אין ראוי לאסור מפני החוטין הדקים ולכן נוכל לאחוז הריאה ולנענע הריאה בכללה ג' או ד' פעמים יפה יפה וכל סירכא הנתקת ע"י נענוע זה כשירה עכ"ל. וז"ל הכלבו כתב ה"ר יצחק הלבן בתחלת בדיקתי הטרפתי כמה בהמות שמצאתי בהם סירכות דקים מספיקא וטעיתי וטועה כל מי שמטריף סירכא בת יומא כי נמצא בה"ג ובתוספות קדמונינו כי סירכא בת יומא לאו סירכא היא ובמה נודע אם היא בת יומא אם לאו מכניס אצבעו מתחתיה ומגביה קלת אם נפסקה מאליה מחמת הגבהה כל שהוא היא בת יומא ואם לאו נטרפה הבהמה וקבלה בידי מרבותי ומאת זוכהי הזכה הבקיאים בהמה שלא הושקתה מים סמוך לשחיטה כולה מלאה סירכות דקות וקשות והשוחט צריך שיכנים ידו בבהמה בזריזות בלא רפיון ידים וימשמש בבהמה בכל צדדיה בין לגבי דפנות בין לגבי שומן אז מחמת המימות הבהמה מנתקות כל הסירכות הבאות מחמת ריר (ב"ה נמא) בעלמא וכל הסירכות הבאות מחמת טריפות מתקיימות ולאחר שיוציאו הריאה להוץ אם יראה אח"כ טריפות אחר אין לבדוק כ"א כמו שהעידותי מפי הגאונים ולא יותר עכ"ל וז"ל העיטור הני ורידין דריאה מתפקין כשהטבח מכניס ידו ובודק מהאי טעמא שרינן להו דאמרינן קרמא עילאה אינקיב תתאה לא אינקיב עכ"ל. וכתב עוד בכלבו כתב ה"ר שמחה מויטר"י כך ראיתי בתשובת הגאונים כשהטבח מכניס ידו אם פירשה שום סירכות ואינו יודע אם היתה סירכא או רירא ומוציא הריאה לחוץ ובודקה אם היתה סירכא ימצא ראשה בריאה או בדופן ואם

פסק רבינו כמותו ונראה שטעמו דמאחר שהסכים הרא"ש לדברי רב האי דבכשדרן לא בעיא בדיקה אף ע"פ דאין סירכא בלא נקב א"כ כ"ש בסירכא תלויה שאינה אלא הפשטת הליחות ולא בא ממקום נקב דלא בעיא בדיקה וזה היה טעמו של הרא"ש שכתב בסתם דסירכא תלויה כשירה ולא הזכיר בדיקה. כתב הרב בהגהת ש"ע ע"ש בדיקות ישנים וכל סירכא תלויה שעולה ג"כ עם נפיחת הריאה או שיש מכה בדופן כנגדה טריפה עכ"ל:

כתב מהרי"ו אם הסירכא יוצאה מבשר האונא ונסרכה לאותה אונא עצמה במקום אחר כשר וה"ה באומא נראה דס"ל דזו הוי נמי בכלל מ"ש בגמ' אבל כשדרן היינו רביתיהו דבאונא עצמה שכיח טובא דנסרכה טפי מאלל אונא דסמיכי לה וכשר וכ"כ הכל בו שדינה כדין סירכא תלויה וכן פסק בש"ע והוסיף הרב בהגה"ה ע"ש מהר"א מפראג דדוקא שאין הסירכא קצרה מבשר הריאה אבל אם קצרה עד שמכה הסירכא הבשר שתחתיה מקמיט ואינו עולה בנפיחה היטב כשאר הריאה טריפה אבל מהר"ש לוריא בחידושי בדיקות שלו כתב וז"ל דמ"ש הכל בו להקל בנסרכה באותה אונא עצמה היינו דוקא לדברי האומר יש סירכא בלא נקב אלא דחיישינן בשלא כשדרן שמא תתפרק ובהא ליכא למיחש להכי אבל לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב והכי קי"ל אם כן כיון בנסרכה לאונא אין זה הפשטת ליחות הריאה אלא סירכא ממש היא והיכא נקב וטריפה דקרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום וב"י דחה וכתב דאפשר שאף לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב כשירה שאילו היתה סירכא חזקה היתה נדבקת באונא אחרת כו' וסברא מבוששת היא דבאיזה מקום שפגע ראשון בדבוקו נסרך דאל"כ אין לדבר סוף וגם בדברי רבינו משמע להדיא דטריפה שהרי כתב על סירכא תלויה פי' שאינה נאחזת בראשה השני לשום מקום דטרפה עכ"ל. מיהו נלפע"ד דאפי' את"ל דבנסרכה באונא עצמה נמי כשרה דהשיב כשדרן המועינן בסירכא תלויה שאינה נאחזת בשום מקום דכשרה לגמרי דאפי' בדיקה לא בעיא אפי' לי"א דבכשדרן צריך בדיקה מ"מ בסירכא תלויה מודים דא"צ בדיקה:

כתב ב"י ע"ש הר"ש בר צמח אחד אומר כשדרן היתה ואחד מכחישו ואמר שלא כשדרן היתה כשרה דבהמה בחזקת היתר עומדת משנשחטה וכתב עוד הלוקח אומר הסירכא היתה מן הגב והמוכר אמר מהיתוך לחיתוך היתה כיון שבאו שניהם בבת אחת לב"ד אין כאן עדות והרי זה כבהמה שנאבדה ריאה שלא קודם שנבדקה וכשירה ע"כ ופסק כך בש"ע ותימה שלא כתב הרב בהגהת ש"ע דלדידן דמחמירין בנאבדה הריאה גם בזו יש להחמיר והכי נקטינן בהנך תרי עובדי דטריפה אם לא בהפסד מרובה או בגדיים וטלאים וחיות וכך פסק מהרש"ל פ"ק דחולין סימן כ"ה הבאתיו לעיל סוף סימן ל"ז עוד הביא ב"י המעשה מבואר בפיכולי שהיה לפני ה"ר יהודה בן הרא"ש דתרי הוו מכחשי לתרי והכשירה וגם בזו נקטינן לאיסורא וכמ"ש לעיל סוף סימן ל"ו עי' שם:

מר יעקב גאון כו' כ"כ הרא"ש בפא"ט ומבואר לשם דאף הגאון לא התיר אלא לנענע אבל לא לפרק ביד ואע"פ כן סובר רבינו דהרשב"א חלק גם על הנענוע דמאחר שכתב בטעם איסור המיעוך לפי שאין הפרש בסירכא אפי' בדקה שבדקות א"כ מינה שמעינן לאסור גם הנענוע שהרי הדבר ידוע שבנענוע ניתקו הסירכות הדקות וא"ת א"כ למה התיר הגאון הנענוע ולא התיר גם המיעוך ביד בסרכות הדקות יש לומר דכיון שהדבר מסור ביד הכל השש פן יבואו למעך גם הסירכות החזקות ע"כ לא התיר אלא נענוע בלבד אבל להרשב"א שכתב על הממעכים אפי' דקה שבדקות כאילו מאכילין טריפות לישראל אם כן לדידיה אף הנענוע אסור ולכך כתב רבינו על דברי הגאון והרשב"א כתב כו' להורות שהוא ז"ל חולק על הגאון ולכן לא הביא הרשב"א דברי הגאון בחיבורו:

כתב מהרי"ו אונא הסרוכה לשומן הלב טריפה ויש מקומות שנהגו לנענע הריאה שלשה פעמים אם מתנתקת הסירכא מחמת הנענוע אז מכשירין ודוקא בבהמת ישראל נהגו כך ולא בבהמת נכרי אבל אם נסרך האונא לשומן הגרגרת טריפה ואין בו מנהג לנענע עכ"ל ובחידושי בדיקות דמהרש"ל כתוב וז"ל כך המנהג לנענע אם נסרכה לשומן הלב ודוקא בהמה גסה ובהמה של ישראל ולנפחה אח"כ ולאו דוקא שלש פעמים אלא ה"ה ד' פעמים ויותר דאי הוה סירכא גמורה לא הוה מתנתקת אפילו ביותר מג' פעמים וכך א"ל מומחה הלכה למעשה בימי מהרי"ל שהיה הטבח מנענע בכח יותר מד' פעמים והגידו לו והשיב עשיתה יפה ומ"כ בשם מהרי"ל מתי שמנענעים ונשאר הסירכא בבשר הריאה טריפה משום דאין סירכא בלא נקב אבל אם נשאר בשומן הלב כשירה ודנין אותה כרירין בעלמא ע"כ ודוקא בבהמות ישראל נהגו כך ולא בבהמות של נכרי ודוקא בנפיחה ולבדוק אחר הנענוע אם יוצא הרוח טריפה ונוהגין להתוך קודם הנענוע הכבד וקבלתי בשם מה"ר יעקב פולק שאין לנענע רק הגסה ולא בדקה וכן אנו נוהגין עכ"ל מהרש"ל

דרכי משה

שאין פילוש אם לא שצריכין לחלק דמ"ש ראשונה היא היינו לענין שמנונית הערוגה שבין האומות ששם הוא יותר מקום רביתייהו משאם דבוקה לטרפשא ומ"מ צ"ע דמשמע מדבריו לבסוף דאין להכשיר זולת מ"ש הרשב"א דהיינו אם האומא דבוקה לשדרה והיה לו להתנות ג"כ אם הערוגות דבוקות לשומן שביניהם וכמעשה דראבי"ה דהא משמע שם בתחלת דבריו דיש להכשירו והסומך על דברי מרדכי שהתיר בדבוקה שבין האומות וגם שמנונית שבין הערוגות וכ"פ כמה גאונים והסכים לזו מהרי"ו בה"ב שלו לא הפסיד כי כדאי הם לסמוך עליהם אך לא נלמוד ממנו לשאר דבוקות הואיל וכתב ב"י בשם הרבה אחרונים להחמיר בדבוק האומות לטרפשא א"כ ה"ה בשאר מקום אבל בשמנונית הערוגה יש להכשיר דאפשר דקים להו לגאונים זה הוא רביתייהו וכנ"ל שזו דעת הגאונים ולא כמו שהאריך בב"י לפרשה בדרך אחרת ואני תמה למה יש להתיר יותר הדבוק שכתב הרשב"א ז"ל בשם הגאונים שבזו חסכימו אחרונים ז"ל מהדבוק שכתב דאבי"ה ושאר הרבה פוסקים משום הגאונים דהיינו אם האומות דבוקות לשמנונית שביניהם אלו ואלו דברי קבלה מהם ויש לסמוך עליהם בשניהם כמו שפסק מהרי"ו שהיה ג"כ בתרא מאד והרוצה להחמיר יחמיר ותע"ב וכתב בא"ז בשם תשובת הגאונים היכא דדבוקה לדופן בלא סירכא וקורין לה פלמטרא והוא כעין עור ורקבובית המכסה את הריאה מוציאין הריאה ומפרידין אותה מן אותה הרקבובית ואם עולה הריאה ע"י נפיחה יש להכשיר וכ"פ ראבי"ה ורשב"ט עכ"ל וכבר כתבתי לעיל סי' ל"ז: (יז) וכ"כ מהרי"ו בבדיקות דמותרת וכתב מהרא"מ וה"מ כשסירכא אינה קצרה מבשר האונא או האומא שמתחלת הסירכא עד סופה לאחר שנופחין אותה אבל אם הסירכא קצרה יותר מן הבשר עד שאם נופחין אותה אז הסירכא מכח קצוותיה מקמץ הבשר שבינתיים שלא יכול לעלות בנפיחה אז הסירכא סופה לנתק שהבהמה בחייה ריאה שלה נפוחה וטריפה כך שמעתי עכ"ל וצ"ע דמה בכך שסופה להנתק דטעמא מאי סירכא תלויה כשירה דאמרינן לאו סירכא גמורה היא וכן כשהיא נסרכה לבשר אותה האונא עצמה גם מכשירין דלא סירכא היא אלא דלדול וא"כ אף שסופה לנתק מה בכך מ"מ אינן אלא דלדול ומ"מ נ"ל כדברי הרב אבל לא מטעמיה אלא והואיל והסירכא מקמץ הבשר א"כ אין הריאה יכולה לעלות בנפיחה ולכן טריפה שאין הבהמה יכולה להתנשם כדרכה והוי כאטום בריאה וטריפה כנ"ל: (יח) וכ"כ מהרי"ו סירכא תלויה ועולה מתוך הבועה טריפה מתוך הטנרי כשירה עכ"ל מצאתי בבדיקה ישנים כל סירכא תלויה שעולה ג"כ כשנופחין הריאה טריפה דאז ודאי נקבה הריאה ולכן נכנס הרוח אל תוך הסירכא ועולה. עוד שם סירכא תלויה צריכה בדיקה נגד הצלעות אם יש שם ריעותא טריפה דודאי נתקה משם ע"ש דלדול היוצא מתוך הבועא בשנופחין הריאה עולה בשר הריאה עד שהבועא מתלבנת תחת הדלדול כשירה מהר"י וצ"ל עכ"ל כתב מהרי"ל לפעמים נמצאים בסוף הריאה בשיפולי דלדולין כעין סרכות גם זו כשר ונקראים דלדולי ריאה עכ"ל

פרישה

כשירה ז"ל הרא"ש אפי' לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב שריא לפי שסירכא הבאה מחמת נקב היא נסרכת למקום הסמוך לה לפי שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה חוט עב וחזק ונסרך אל מקום אשר יפגע בו אבל סירכא תלויה אינה אלא התפשטות ליחות הריאה ולא בא ממקום הנקב עכ"ל וא"ת מ"מ ניחוש דילמא סרוכה היתה למקום אחר ונתפרק וי"ל דאם איתא דנתפרקה באותה שעה היתה ניקבת ב"י ועיין בדרישה: (י) מר יעקב גאון הורה כו' וכל סירכא שתנתק ע"י זה ניענוע כשרה נראה שרבינו מבאר דברי מר יעקב שמיירי בכל סירכא בין בריאה עצמה

דרישה

מקום משמע שאם נסרכת בשום מקום אפי' באותה אונא עצמה טריפה (ונראה דאין זה דיוק די"ל דקמ"ל כאן רבותא דלא חיישינן דלמא היתה סרוכה בשלא כסדרן ונתפרקה וכמ"ש הרא"ש ודוק. עכ"ה) והיינו משום דקי"ל אין סירכא דבוקה בלא נקב ודלא כב"י שכתב שאם אירע שהיתה באה מחמת נקב היה נסרה לאונא אחרת דז"א שכל מקום שפגע בו ראשון נסרך בו דאל"כ אין לדבר סוף ע"כ גם ב"י בעצמו כתב התלה כן אלא בלידד אח"כ נהתיר וכ"פ בש"ע ע"ש. אלא כיש לדקדק דאם כן למה כתב רבינו לעיל דשלא כסדרן טריפה לאשמועינן רבותא דאפי' באותה אונא עצמה אם סירכא יוצאת ממקום זה ונסרכת למקום אחר שטריפה:

[ח] מר יעקב גאון הורה כו' וכל סירכא כו' כתב ב"י ומילתא דפשיטא הוא שהוראת מר יעקב לא איירי בשהסירכא בריאה מינה ובה אלא כשהסירכא ממנה למקום אחר וכך כתוב בפסקי הרא"ש שאמרו הגאונים למר כו' ע"ש בב"י נראה שאין רצונו לומר דמר יעקב לא מיירי דסירכא שבריאה עצמה מאונא לאונא או לאומא (אלא מיירי כשהסירכא ממנה למקום אחר עכ"ה)

וכל סירכא שתינתק על ידי נענוע זה כשרה (יח) ועל זה נוהגין במקצת מקומות להכשיר כל סירכא שתינתק כשהטבח מכניס ידו בנחת לבדוק שאומרין שאינו סירכא אלא ריר בעלמא שנתפשט מליחות הריאה שהסירכא אפילו אם יפרוך אדם אותה כל היום בין אצבעותיו היא הולכת ומתחזקת [ט] והרשב"א כתב כל סירכא שאמרנו אין הפרש בין אם תהיה עבה וחזקה בין שתהיה דקה שבדקות

מהרש"ל בחידושיו . ומכל זה משמע שאין להתיר הנענוע אלא דוקא בנסרכה בשומן הלב ולא בסרוכה לשאר מקומות ואפי' נסרכה בשומן הגרגרת טריפה ודלא כדמשמע מדברי רבינו שלא הזכיר בדברי הגאון שומן הלב גם לא כשאר גדולים שהביא הב"י דמוכח מדבריהם דה"ה בנסרכה לשאר מקומות יש לנענע דליתא ובמנהג אנשי קנדיאה שבסוף חולין בהגהות מרדכי כתוב גם כן שומן הלב וכתב עוד ושומן הלב יקרא כל מה שמכסה הלב וכן קנה הלב וכן סימפונות שאללו והשאר נקרא שומן הגרגרת עכ"ל ואפשר לומר שרבינו דקדק בדברי הגאון שכתב בתשובתו לא כך אני מתיר אלא פעמים שמתוך רוב שומן הלב ושומן הבהמה נסרך לאומות ולאונות כו' דמדאריך וכתב רוב שומן הלב ושומן הבהמה משמע אף בנסרך לשאר מקומות מרוב שומן הבהמה . ומכל מקום לא הוה לו לרבינו להשמיט מדברי הגאון הא דמיירי בנסרך מרוב שומן דמיניה הוה שמעינן דבנסרך שלא מרוב שומן אין לנענע כל עיקר והכי נקטינן דאין לנענע אלא בנסרך מרוב שומן ודוקא בשומן הלב ולא בשאר מקומות ודוקא בגסה ובבהמת ישראל ולאחתוך ממנה הכבד קודם הנענוע ואז שרי אפי' ד' פעמים ויותר בכח גברא אנה ואנה ודלא כמ"ש במהרי"ל מנהג מגנצא ג' פעמים ולא יותר דהא קמן דהרא"ש ורבינו כתבו בשם הגאון שלשה וארבעה פעמים ומשמע ג' וד' ואפי' טובא כדאמרי אינשי דאל"כ לימא ד' וכ"ש שלשה ואחר הנענוע ג"כ צריך לבדוק אם נשאר הסירכא בבשר הריאה אם לאו גם לבדוק בנפיחה כדלעיל ואף ע"פ שהב"י השמיט דין נענוע בש"ע מפני שמ"כ אין אנו רגילין לנענע כי אין אנו בקיאין לנענע . מ"מ יש לנו לסמוך על הזקנים שהיו מלפנינו שנהגו בנענוע זה אלא שאין לבודק לנענע אלא א"כ ע"פ שאילת חכם המורה הוראות כי יש מקומות שנהגו להחמיר שלא לנענע כל עיקר . מיהו אין להקל אלא בנסרך בשומן הלב וכדפרישית וכ"כ ב"י בשם ה"ר דוד ן' יחייא שכך הוא מנהג ליסבונ"א עיין בב"י בד"ה ומילתא דפשיטא . ומ"ש ב"י בד"ה מר יעקב גאון ע"ש ה"ר דוד ן' יחייא דלפי שמקצת גדולים מקילים למעך הסירכות והרשב"א אוסר לפיכך הורה מר יעקב גאון דרך מיצוע לנענע היינו נמי דוקא בנסרכה לשומן הלב דהרשב"א אוסר למעך אף בזה ומר יעקב גאון מתיר לנענע בזה אבל בסירכות בריאה עצמה מאונא לאונא או לאומא דבר פשוט הוא שאסור לנענע לדברי הכל אלא אפילו בסירכות הריאה אל שאר שומן בהמה או למקום אחר נמי נקטינן לאיסורא כדפרישית ודלא כמהרו"ך שהבין מדברי ה"ר דוד ן' יחייא שאף בריאה עצמה בסירכות מאונא לאונא או לאומא שרי לנענע אלא דלא שייך נענוע דלא יתפרק בנענוע ושרי ליה מאריה :

ומ"ש רבינו וע"ז נוהגים במקצת מקומות להכשיר כל סירכא שנתקת כשהטבח מכניס ידו בנחת כו' שם כתב הרא"ש שכן נוהגין בארץ אשכנז ומה שכתב בכל בו והשוחט צריך שיכניס ידו בבהמה בזריזות בלא רפיון ידים וימשמש בבהמה בכל לדדיה בין לגבי דפנות בין לגבי שומן או מחמת חמימות הבהמה מתנתקות כל הסירכות הבאות מחמת ריר בעלמא כו' אין זה סותר לדברי הרא"ש ורבינו שכתבו כשהיה טבח מכניס ידו בנחת דהרא"ש ורבינו לא באו להוציא כי אם שלא יכניס בכח גדול וביד חזקה אבל בזריזות בלא רפיון ידים שרי ומ"מ צריך להוציא הריאה לחוץ ולבודקה אם הוא סירכא ימלא ראשה בריאה או בדופן ואם לאו רירא הוא וכשרה כמ"ש בכל בו וכתב ב"י בש"ע ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא את ה' מרבים ובדין המיעוך פסק כהרשב"א דכל הנוהג למעך אפילו דקה שבדקות כאילו מאכיל טריפות לישראל אכן מנהגינו למעך כמ"ש מהרי"ו וכל בו וכתב הרב בהגה"ה וצריך הבודק להיות ירא שמים שיודע ליזהר למעך בנחת שלא ינתק בכח ויש מקומות שאין נוהגים למעך ולמשמש בסירכות הורדא אם נסרכת למקום אחר וכל מקום שתסרך טריפה וכן נראה מלשון הר"ד יחייא שהביא ב"י בדין נענוע בנסרכה לשומן הלב שבליסבונ"א היו מנענעים אבל בורדא לא נענעו כלל הרי שהחמיר בסרכות הורדא ונראה בעיני הטעם דלפי שהוא שלא כסדרן כל עיקר לכך החמירו בו משא"כ בשאר מקומות שאינן כ"כ שלא כסדרן כמו הורדא ועכשיו נהגו בכל המקומות במדינות אלו למעך ולמשמש בורדא ובכל הסירכות שהם שלא כסדרן ואין חילוק בין סירכא לסירכא ואפילו שלא במקום הפסד מרובה והנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין כו' ומכל מקום נראה לי דבבהמת עכו"ם צריך להזהר שלא למעך בשום סירכא שהיא שלא כסדרן דהא אפי' נענוע דקילא לא התירו בבהמת נכרי כל שכן המיעוך :

כתב

ואם לאו רירא הוא וכשירה עכ"ל וכ"כ הרוקח וז"ל וכשהטבח מכניס ידו לבדוק ומלא הוטין הסרוכין בין בחזה בין בצלעות והיו מתפרקין מאליהן ואין מקומן ניכר לאו סירכא ממש הוא אלא רירות הן ע"כ . ומלשון רבינו ירוחם (נט"ו אות ו) איכא למשמע ב הפך זה שכתב טבח שהוציא ידו ואמר טריפה ואח"כ הקצב או בודק אחר הכניס ידו ולא מצא טריפות הראשון נאמן שאולי הבודק השני הכניס ידו בחוזק והעביר הסירכא או העבירה הראשון בהוצאת ידו ועד אחד נאמן לאסור בדבר המסור בידו כ"כ הגאונים בתשובה עכ"ל . וכן תמצא בתשו' הרא"ש כלל כ' סימן כ' (יט) וכתב הריב"ש סימן תנ"ג שנשאל על טבח שהכניס ידו ואמר טריפה ואח"כ נתברר שלא נפתח הטרפש ונמצא שהטבח לא נגע בריאה ופתחו הטרפש ובדקו ואין בה טריפות והשיב שמכשירין אותן וכתב הר"ש בר צמח אם אמר הבודק שלא כסדרן היתה ואחר מכחישו ואמר כסדרן היתה מעמידין הבהמה בחזקת היתר שכל שנשחטה בחזקת היתר עומדת :

וכתב עוד הקונה ריאה ואמר שמצא בה סירכא מגב האונא למקום שעושה אותה טריפה והמוכר אומר שהסירכא היתה מחיתוך לחיתוך כיון שבאו שניס בבת אחת לב"ד אין כאן עדות וה"ז כבהמה שנאבדה ריאה שלא קודם שנבדקה :

כתב ה"ר יהודה בן הרא"ש בתשובה על ב' שראו בועא בשיפולי ריאה וצוו לנופחה והסכימו שלא היה בשר מקיף אותה ואח"כ באו הבודקים ונפחו והכשירוה וקרעו הבועא ואמרו שמי שנפחה לפניהם היה כחו יפה ממי שנפח לפני הראשונים ולכן הקיפה בשר והשיב אם הייתי שם לא הייתי אוכלה מפני דברי הראשונים והבודקים שקרעו הבועא אם במתכוון שלא כדין עשו והכלים לא הייתי משברם כיון שאין האיסור בעין וגם כי בועא בשיפולי ריאה לא הוזכרה רק מפי הגאון לא בתלמוד ועוד דאוקי תרי בהדי תרי דשרו ובהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת כיון ששנים אומרים שבשר מקיפה הייתי סומך עליהם שלא לשבר הכלים עכ"ל ול"נ דלהתירה נמי יש לסמוך על זה ואיפשר שכוונתו לומר שאע"פ שמן הדין מותרת הוא היה מחמיר על עצמו . ולישניה הכי דייק :

ודע שהרשב"א לא הזכיר סברת מר יעקב ואיפשר לומר שלא בא לחלוק אלא על הממעכין אבל על המנענעים או על המכשירים בסירכא הנתקת על ידי הכנסת יד הטבח לא חלק והכי משמע מדברי רבינו ירוחם שכתב וסירכא אין לה שיעור אפילו כחוט השערה וכ"כ הרמב"ם וכל ממעך סירכא ביד כאילו מאכיל טריפות לישראל וכ"כ ר"ת וכן הסכימו גדולי האחרונים עכ"ל הרי שהוא מסכים לסברת הרשב"א . וג"כ מסכים לסברת מר יעקב שכתבה ולא נחלק עליה וכתב שכמו כן המתפרקים בהכנסת יד הטבח אינם סירכות אלא מליחות הריאה וכן נהגו באשכנז וברוב מקומות עכ"ל וכ"כ מדברי הכלבו שכתב ורשאי הבודק למשמש בסירכא הרבה שמא ריר בעלמא הוא ונימוח במשמושו ובלבד שיזהר לעשות בנחת שלא יעקור אותה והרשב"א כתב כל הנוהג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל ואח"כ כתב סברת מר יעקב וכתב דברי ר"י הלבן ודברי רבינו שמחה מויטר"י שכתבתי בסמוך משמע דס"ל דלא פליגי אהדדי אבל מדברי מה"ר דוד בן יחייא ז"ל שכתבתי בסמוך נראה שהרשב"א לא ס"ל לדמר יעקב שהרי כתב שדברי מר יעקב הם פשרה שלא להתיר לגמרי כדברי הממעכים ושלא לאסור לגמרי כדברי הרשב"א וכ"כ מדברי רבינו שהרשב"א חולק אדמר יעקב וכ"כ מדקדוק דברי הרשב"א שאסר המיעוך מפני שזה לא שמענו מחכמים בשום מקום והאי טעמא שייך בנענוע ומיהו יש לדחוק דכיון דשמיע לן מהגאונים שכל דבריהם דברי קבלה ה"ל כאילו כתוב בגמ' וכתב הרשב"א בתשובה סימן ד"ש על המיעוך זה א' מהדברים שצריכין אתם להתרחק ממנו הרבה ואנו גערנו הרבה במי שעושה כן ואם יעשה אחד בינינו כזה אחר התראה נסלק אותו עכ"ל :

ומילתא דפשיטא הוא שהוראת מר יעקב לא שייכא כשהסירכא בריאה מינה ובה אלא כשהסירכא ממנה למקום אחר היא וכ"כ בפסקי הרא"ש שאמרו הגאונים למר יעקב שמענו עליך שאתה מתיר הסרוך לשומן הלב לפרק ולנפח ואמר חס ושלום לא כך אני מתיר אלא פעמים שמתוך רוב שומן הלב ושומן הבהמה נסרך לאונות ולאומות ולעינוניתא דורדא והתרתי לאחוז הקנה ולנענע הריאה ב' או ג' פעמים יפה יפה אם תינתק הסירכא מאליה אני מכשירה אבל לפרק ביד לא התרתי והסכימו כל בני הישיבה והורו כן לכל ישראל עכ"ל הרי בהדיא בסרוכה ממנה ולמקום אחר הוא ומדברי רבינו שלא הזכיר גבי הוראת מר יעקב שומן הלב משמע דהוא הדין לסרוכה למקומות אחרים אבל לא משמע הכי מדברי מהר"ר דוד ן' יחייא ז"ל בסוף הלכות טריפות שעל ריאה הסרוכה להנה וטרפש וחזה ולב וכו' כתב שמנהג ליסבונ"ה לנענע כשהסירכא מהאונא לשומן הלב לפי שהרבה פעמים מצד שומן הלב ומצד קורבת האונות לה יתפשטו חוטין כדמות סירכא ואינם סירכא ונראה מדבריו דדוקא בסרוכה לשומן הלב הוא שמנענע אבל לא בסרוכה לשאר מקומות ואף גם זאת דוקא בליסבונ"ה היו מנענעים אבל בשאר מקומות משמע דאפי' בסרוכה לשומן הלב לא היו מנענעים וכתב עוד שגם בליסבונ"ה בוורדא לא נענעו כלל . ומיהו ה"ר דוד הנזכר כתב שנראה לו דאונות הסרוכות לחזה לקנה לשומן הלב לטרפשא המנהג הנאותה לנענע אותה ובבדיקה כשירה עכ"ל הרי דבסרוכה להנך מקומות נמי סבר דמנענעים וכדמשמע מדברי רבינו אלא שלא הכשיר אלא בבדיקה דוקא וגם לא הכשיר אלא בסירכא דקה כחוט ונראה מדבריו דבסרוכה לדופן לא התיר לנענע ואפשר דטעמא דכיון דתלמודא איירי בסרוכה לדופן ולא הזכיר תיקון דנענוע משמע דלית ליה תיקון זה לענין דופן אבל בשאר מקומות שלא הוזכרו בתלמוד כיון שהגאונים התירו ע"י תיקון זה היו נוהגים כן ומאחתי כתוב אין אנו רגילין לנענע כי אין אנו בקיאין עכ"ל ולענין הלכה אין דברים הללו נראין כי בלי ספק אין אנו בקיאים לנענע :

ובמנהג אנשי קנדיאה שהביא המרדכי בסוף חולין כתב נסרכה בשומן הלב נופחים אותה אם מתפרק בניפוח בלי נענוע כשירה וא"ל טריפה ובשומן הגרגרת מטריפין כל הסרוך ושומן הלב נקרא כל מה שמכסה הלב וכן קנה הלב וכן סימפונות שאללו והשאר נקרא שומן הגרגרת עכ"ל (כ) : ובא"ת כתב

דרכי משה

עכ"ל . וכתב מהרי"ל שאין להתיר סירכא תלויה רק אחד ולא יותר ובבדיקות מהר"ש ז"ל כתב היאך הדין כשיהיו יותר מאחת והאריכו שם דברי האוסרים ודברי המתירין עכ"ל . וכבר כתבתי לעיל אב סירכא תלויה יוצאת מסירכא אחרת אף ע"פ שהסירכא כפולה כשירה : (יט) ונ"ל דאפילו לדידן דמתירין כל הסירכות הנימוחים ע"י משמוש מ"מ כה"ג טריפה דדילמא העבירה בחוזק : (כ) ומהרי"ו כתב וז"ל אונא הסרוכה לשומן הלב טריפה ויש מקומות שנוהגין לנענע הריאה ג"פ אם מנתק הסירכא מחמת הנענוע אז מכשירין ודוקא בבהמות

דרישה

עכ"ס) שהרי ב"י הביא רבינו ירוחם שכתב בשם ר' דוד ן' יחייא שמה שהורה מר יעקב גאון הוא כדמות פשרה בין שני מנהגי ישראל המקבילין כו' ולפ"ז מיירי מר יעקב גאון בכל סירכא וגם מתחלת דבריו וסוף דבריו של ב"י מוכח שלא רצה לחלוק בדברי מר יעקב אלא שמיירי גם בנסרך למולך הסוס ולטרפש ולגרגרת לא למעט סירכות האונות עצמו מזה לזה וכ"ל שהלכעת דברי ב"י כך הם ומילתא דפשיטא ר"ל שלא תבין דברי מר יעקב שמיירי דוקא בסרכות שבאונא עצמה מינה ובה לכן כתב דז"א דבזה לא שייך ניענוע כואיל ושוכבות על הסדר זו אצל זו לא יתפרק כלום בניענוע אלא מיירי בשאר סירכות וכמ"ש בפרישה . וז"ל מור"י ואנן לא נהגינן כמר יעקב אלא בנסרך לשומן הלב וי"א אף בזה דוקא בגסה ולא בדקה ויש מחמירין אפילו בגסה : [ט] והרשב"א כתב כל סירכא שאמרנו כו' ב"י כתב סברות שיש לומר שהרשב"א פליג אמר יעקב דאף לנענע אסור ושוב הביא סברות שאפשר לומר שלא פליג וסובר שמותר לנענע ולא הכריע וכתב דמ"א ויש מתירין למשמש בסירכות ולמעך בהם ואומרים שסירכא אם ימעך אדם

פרישה

עצמה בין לשומן הלב בין למולך הסוס בין לגרגרת בין לטרפשות ועד"ר : (יח) וע"ז נוהגין במקצת מקומות כו' נראה דרבינו לא ס"ל כסברת ר"ד ן' יחייא שהביא ב"י שכתב שמר יעקב הוא כעין פשרה בין שני הדיעות בין דעת הרשב"א שאוסר הפירוק מכל וכל ובין המכשירין לפרוק כל סיוס וכתב דניענוע הריאה הוא דבר אמצעי וא"כ היה דעת רבינו לא היה כותב אדעת מר יעקב וע"ז נוהגין כו' עד שסירכא אפי' אם יפרוך אדם אותה כל היום כו' דמשמע דבכל סירכא מתירין ועוד דמסיק והרשב"א כתב דמשמע דפליג אדעת מר יעקב הכ"ל ולפ"ד י"ל שהרשב"א מודה לניענוע דמר יעקב אלא כ"ל שדעת רבינו הוא דמאן דמתיר לנענע מתיר נמי הפירוך בידים ואפשר דמתירו מכ"ש דבניענוע הוא יותר חשש לאיסור ממשמושו בו ביד וכ"כ

חדושי הגהות

ב' עיין בל"ח וגדמש"א שתמהו על זה דודאי יש להשוות הדיעות יחד דהא רבינו ירוחם נקט בלשונו שמכניס ידו בהוזק והפוסקים דלעיל מיניה מיירי במכניס בנחת עיין שם בדבריהם

שבדקות ולא כהללו שממעכין ביד ואם נתמעכה תולין להקל וכל הנוהגין כן כאילו מאכילין טריפות לישראל שזה לא שמענו מחכמים בשום מקום ע"כ : (יב) ריאה שנקבה במקום חיתוך האונות בגב האונא כנגד הדופן כשירה וכן הדין בכל השלם שכנגד האונות למעלה עד הערוגה [כשירה (יג) מפני שהמקום צר ונדחקת לדופן והוא סותמו [י] ונקרא דופן עד החוט שמנקרין מן החזה (יד) ומשם ואילך

כתב דברי מר יעקב בסגנון שכתבה הרא"ש ואח"כ כתב מצאתי בשם הרב ברצלוני ששלחו הגאונים למר יהודאי שמענו עליך שאתה מתיר אונא למרפשא דליבא והשיב ה"ו. אך כמה ריאות יש שהאונות דבוקות בהלב שבטרפשא ואנו מפרקין אותו מן האונא ולא מצינו שום סירכא ובזה אני מתיר ומכשיר והודו לו הגאונים ואומר אני שלא לכל אדם אמרו כי מאן הכים למעבד כי הכי אלא מר יהודאי דגברא רבא הוא ונזהר לדקדק ולראות שלא יהא באותו דביקות סירכא והבא להורו' כן יתכן לעשות בה נפיחה אחר כן עכ"ל :

ודע שיש מתירין הדבק שכתב רבינו ירוחם שחכמי לוני"ל היו מתירין כל דבק בלא סירכא והיו משערים שיעור הדבק לכל הפחות רוחב גודל ואפי' נדבק אומא בדיבוק ללב וכן דעת חכמי נרבונ"א עכ"ל. והועתק בספר רבינו ירוחם מספר האשכול שמנהג נרבונ"א לאכול דבק גמור אפי' שלא דרך רבילתה והיו קורין עליו אומר לדבק טוב הוא (ישעיה מ"א) ועל דבק תלוי דהיינו בסירכא רחבה היו קורים כי קללת אלהים תלוי (דברים כ"א). והכלבו כתב והדבק שהיו אוכלין אותו קצת חכמי נרבונא הוא סירכא קצרה שאין ארכה כמלא רוחב גודל. או סירכא רחבה כרוחב גודל פירוש היתה מהסירכות האסורות שהיתה דעתם לומר שאינה מתפרקת וכבר פשטו להחמיר עכ"ל. ומה"ר דוד ן' יחייא ז"ל כתב שנמצא בשם חכמי לוני"ל שהכשירו כשהסירכא עבה וחזקה מפני שאין סופה להתפרק ושאמרו ששיעור עובי זה הוא רוחב ארבע אצבעות בשור הגדול וכפי זה הערך לשאר בהמות ונתנו סימן אומר לדבק טוב הוא וכתב שאין לסמוך על סברא זו והרשב"א הולך בהדיא על סברות אלו שכתב וכ"מ שאסרו כאן ריאה מחמת סירכתה אין הפרש בין שהסירכא דקה כחוט השערה בין שתהא עבה ורחבה כגודל וכן משמע מדברי ר"ח דסירכא דבוקה ורחבה אינה מותרת וכן ראוי להורות וכן נהגו ברוב מקומות ישראל עכ"ל : ובת"ה הארוך כתב שלמד מדברי הרמב"ן דכל שלא כסדרן אפי' היו סמוכות בסירכא חזקה מראשה ועד סופה טריפה והדין נותן שלא מצינו שיעור בעוביין של סירכות ודקותן עכ"ל. והפשתי לדעת מאין מצאו סמך מתירי הדבק ומצאתי שכתב בעל העיטור אהא דא"ר נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה למהים חוששין לה שי"מ ריאה הסמוכה בדבק אין חוששין לה וכשירה העלתה למהים שהם סירכות ולא בדבק חוששין לה ומר יהודה אומר בין בדבק בין בסירכא חוששין לה ודבק לר"נ כשירה למר יהודה טריפה והמתיר דבק ס"ל כר"נ והאוסר אומר כ"מ שהסירכא פוסלת דבק פוסל עכ"ל. וכבר כתבתי בסימן זה תשובת הריב"ש לאסור ושכן דעת מהר"י ן' חביב ז"ל וכ"כ הר"ש בר צמח בתשובה ה"ג סימן מ"ה נהגו בכל המקומות כמפרשים הראשונים והאחרונים לאיסור בין בדבק בין בסירכא בפילוש ובלא פילוש וכ"כ הרמב"ן ז"ל בחידושיו ונכנס זה הכלים אסורים ומי שאכל מבשרם צריך כפרה והמתיר בר נידוי הוא עכ"ל :

ולענין הלכה מאחר שכל הפוסקים פסקו דלא כר"נ כמו שיתבאר בסמוך ועוד שמדברי כולם נדחה פירוש זה וגם בעל העיטור דחאו בשתי ידים דבק אסור וקרינן ביה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג) ועוד שבני נרבונ"א עצמם חזרו בהם כמו שכתב הכלבו וכבר פשטו להחמיר :

ריאה שנקבה במקום חיתוך האונות בגב האונא כנגד הדופן כשירה בפרק אלו טריפות (מה.) א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן ריאה שניקב ודופן סותמתה כשירה ואוקימנא במקום רביתא דוקא והיכא מקום רביתא מקום חיתוכא דאוני ופירש"י מקום חיתוכא דאוני. שהן סמוך לצואר במילר ההלל כלומר דכיון שהריאה והדופן גדולים כאחד וסמוכין תמיד שהמקום צר ונדחק בין האונות ולדופן והואיל וכן אף על פי שיש נקב תחת הסירכא הדופן סותמו וענין סתימה זו מתבאר בדברי רבינו בסמוך : ומ"ש רבינו וכן הדין בכל השלם שכנגד האונות למעלה עד הערוגה כשירה שם כתב הרא"ש וכל מה שהוא כנגד האונא אפי' השלם שלמעלה מן האונא אם ניקב כשירה שבכל מקום הדופן סותמו ובשערי רב שמואל בן חפני כתן גבול וכתב דשתי אצבעות אצל חיתוכא דאונא דינו כחיתוכא דאונא ומשתי אצבעות ולמעלה דינו כשאר ריאה ולא נהגו כן אלא כדפרישית עכ"ל : ורבינו ירוחם כתב י"א שהשלם שהוא למעלה מן האונא אפילו כנגד החיתוך אין לו דין אונא אלא דין אומא ויש מפרשים שדינו כאונות וכן ראיתי לחכמי פרובינצי"א וכ"כ מורי ה"ר אברהם בן אסמעאל ז"ל וחיתוכא דאונא אפילו השלם שכנגד החיתוך שרואין כאילו הוא מתוח חוט של חיתוך האונא עד הגובה שכנגד השדרה ע"כ ונכון להחמיר וכ"כ הרא"ש עכ"ל ד ומ"ש בשם הרא"ש לא קאי לנכון להחמיר אלא למה שכתב שדינה כאונות וכ"כ המרדכי בשם אביו של ראבי"ה ובשם ה"ג ובשם ר"ג וכ"כ העיטור וכ"כ סמ"ג והרוקח וכ"כ הגהות מיימון פ"ז מהלכות שחיטה בשם ה"ג וסמ"ג וכ"כ הרשב"א בת"ה גג האונין שהוא סמוך אל השדרה כשירה שכל מה שהוא למעלה מחיתוך האונין יש לו דין חיתוך האונין ויש מי שאוסר בזה עכ"ל. ונקטינן כדברי המתירין : ומ"ש רבינו ונקרא דופן עד החוט שמנקרין מן החזה וכו'. כ"כ הרא"ש שם. ובעל העיטור כתב איכא דאמרי שיעור חזה שתי צלעות כחזה הניתן לכהנים ואית דאמרי חוט אחד אדום

יש

כתב עוד הרב בהגהת ש"ע להטריף כל סירכות גדיים וטלאים ועגלים הרכים ולא למעך בהם כלל כי יש קבלה בזה להטריף כי הסירכא עדיין רכה ומתנתקת על ידי מיעוך עכ"ל ונראה בעיני שדקדק הרב בלשונו לחלק בין עגל לעגל דדוקא בעגלים הרכים דהיינו שיהא בן שנתו והוא שיונק וכר' יוחנן דפליג אעולא בפרק העור והרוטב דאמר עגל רך בן שנתו אע"פ שאינו יונק דלית' ע"ש (בדף קכ"ב) אבל גדיים וטלאים אף ע"פ שאינו יונק כל שהוא נקרא בשם גדי וטלה בלשון בני אדם דינו שלא למעך בהם כלל וזכר לדבר מדכתיב טלה חלב אחד שפירושו שהיה יונק חלב ולא אכל עשב עדיין והוא המשובח שמעינן מיניה דטלה סתם משמעו אף על פי שאינו יונק חלב כמו זאב וטלה בזרועו יקבץ טלאים ויפקדם בטלאים :

ומ"ש הרב הרכים איננו חוזר כי אם על העגלים בלבד לא גם על גדיים וטלאים נראה לי ומה שנהגו לבדוק בנפיחה אחר שנתקה במשמוש היד ואם מכלכך מטרפינן אותה איכא לתמוה הלא כיון דתלינן דאין זה סירכא אלא ריר כיון שניתקת במשמוש היד א"כ למה צריך בדיקה ותו אפילו איסתכה דמכלכלא איכא למיתלי במשמוש ידא דטבחא וי"ל דודאי כך הוא דתלינן דהנקב הגיע ע"י משמש ביד בחזקה אלא דעדיין לא יצאנו מספק סירכא דדילמא לאו ריר היה אלא סירכא ומה שניתקת ע"י משמוש זהו לפי שלא היה ממשמש בנחת אלא נתקה בחזקה ולכך היא מכלכלת דאין סירכא בלא נקב ועכ"ל דלעולם תלינן שהוא ריר כיון שניתקת על ידי משמוש אלא דחוששין שמא הוא סירכא בת יומא דניתקת ג"כ במשמוש ולכן בודקין אותה בנפיחה דאם סירכא בת יומא היתה בודאי תכלכך כדקי"ל כרש"י דאין סירכא בלא נקב והא דכתב ב"י בשם הכל בו דסירכא בת יומא לאו סירכא היא ובזה נדע כשתכניס אצבע תחתיה ותגביה קצת נפסקה וכשרה ומביאו בש"ע התם רצה לומר כיון שנפסקה ע"י הגבהה קצת אין ספק שהוא ריר אבל מ"מ מה שהוא סירכא גמורה ע"י נקב והיום נעשה נקב אף ע"פ שלא נפסקה ע"י הגבהה מ"מ נתמעך ע"י משמוש ודו"ק. וע"ל סעיף ה' מ"ש בזה בס"ד : כתב בס' דרכי משה בשם בדיקות ישנים ריאה שנופחים אותה ונשברה הקרום מחמת הנפיחה טריפה בין שנשבר במקום בועא בין בשאר ריאה עכ"ל ולא נהגו כן ומעשים בכל יום שנשבר מחמת חוזק הנפיחה ומכשרינן לה ולכן לא הביאו הרב בהגהות ש"ע :

ריאה שנקבה במקום חיתוך האונות כו' כשרה מימרא דר"נ ואוקימתא דגמ' פא"ט (דף מ"ה) ואיתא התם אמר רבינא והוא דסביך בבישרא ובסמוך יתבאר:

ומ"ש וכן הדין בכל השלם כו' כ"כ הרא"ש שם והוא דעת רוב הגאונים והכי נקטינן : ומ"ש ונקרא דופן עד החוט שמנקרין כו' פי' מכאן ואילך נקרא חזה ואינו סותם וטריפה דלא כיש מפרשים בענין אחר. וכ"כ הרא"ש שם וכתב ב"י ע"ש ב"ה שכך המנהג והכי נקטינן ולאחר שהביא ב"י דעות הפוסקים בשיעור מקום רביתא דאונא ברוחב ופסק כדברי רבינו דלמעלה בכל השלם וכו' ולמטה עד החוט שמנקרים וכו' ובנסרכה ע"ג החוט שבחזה דינו כאילו נסרכה בחזה כתב עוד ב"י וז"ל הנה נתבאר שיעור רביתא דאוני ברוחב אבל לאורך הבהמה לא נתבאר שיעורו ונראה שכל שכנגד האונות דוקא הוי רביתייהו וכו' עכ"ל ונראה דר"ל דמאחר דהחתוך שבין אונא לאומא הוא באלכסון לא נתבאר שיעורו אי אזלי' בתר התחלת החתוך למעלה והוי חומרא או אזלינן בתר סוף החתוך למטה דהוי קולא או שיעורו ג"כ באלכסון דלא מקילינן אלא דוקא בנסרכה כנגד האונות ג"כ באלכסון הכריע דכל שכנגד האונות דוקא הוי רביתייהו ושלא כנגד האונות לא הוי רביתייהו וכן מוכיח לשון העיטור וכו' פירוש דמדכתב אם נקב באונא וסירכה עולה מן האונא לדופן שבצד האומא דכשרה דמכשיר בכל ענין ועלה קאמר רבינו דהרא"ש הולך ומטריף אלמא דלהרא"ש טריפה בכל ענין שנסרך בדופן נגד האומא ולא כשר אלא בנסרך כנגד האונא דוקא באלכסון

דרכי משה

בבהמות ישראל נהגו כך ולא בבהמות עכו"ם אבל אם נסרך האונא לשומן הגרגרת טריפה ואין בו מנהג לנענע והאריך עוד בדיני שאר סירכות וכתב לבסוף הסירכות שהם טריפה היינו שהם קשים אבל אם הם נימוחים במשמוש היד אז הם נקראים רירין וכשירה עכ"ל וכן המנהג במדינתינו שנהגו בהן למעך כל סירכא ואם נמוחים מכשירין ובאמת הוא תמוה באלו המיעוכים והמשמושים שנהגו בהן כי לא מצינו שום פוסק שמתיר למעך ולמשמש בכה"ג שנהגו למשמש לפעמים סירכות זמן רב ואם ניתק מכשירין רק מנהג אבותינו תורה הוא ולדעתי הומרותינו שנהגו להטריף כל סירכא אף במקום שהוא כשר מדינא כמו שיתבאר גרמה קולא זו שנהגו למשמש ולמעך ולכן נראה דאם נסרכו האונות שלא כסדרן שמוזכר במרא שהוא טריפה אין להקל בו ולמעך אבל בשאר סירכות שיש בהן סברות רבות להקל יש לסמוך על המנהג כנ"ל וצריך עיון בסירכות שומן הלב דמלשון מהרי"ו משמע דממעכין גם בהם ואם אינם נימוחים ע"י מעוך אז יש לנענע בה דכן משמעות לשונו שכתב לבסוף כל סירכא דמטריפין וכו' א"כ ג"כ במה שמטריפין בשומן הלב או שומן הגרגרת אינה אלא אם לא נימוח במשמוש היד וא"כ הא דמנענעין בשומן הוא לאחר שראינו שאינה נמחית ע"י מיעוך ומשמוש אבל מלשון ב"י דלעיל לא משמע כן דהרי כתב דמיעוך הוא יותר קולא מנענוע ולא נהגו כן בנענוע אלא שלא למעך כמ"ש הר"ר דוד יחייא ואולי דמהרי"ו חולק עליו בסברא זו וס"ל דענין הנענוע הוא קולא ואין מתירין אותו אלא בסירכא שומן הלב והטעם כי לפעמים מחמת רוב השומן נדבק שם ולא סירכא כמבואר בהרא"ש או אפשר הא דכתב לנענע בשומן הלב דמיירי במקום שדבוק לגמרי לשומן שא"א למשמש ולכן צריכין לנענע וכ"מ בב"י ומדברי רבינו ירוחם שהביא שזה שצוה מר יעקב לנענע הוא בענין ששאר גאונים התירו להפריד בידים דהיינו כשדבוק לגמרי לשומן מחמת רוב שומן וכן מצאתי בשם ספר א"ז וכן עשה ר"י הלוי מעשה שהפריד בידים בלא היה סירכא והכשירה וכמש"ל בענין מתירים. דבק לגמרי ומ"מ נראה דלפי מנהגינו שאנו נוהגין למשמש בכל סירכא גם יש למשמש בסירכא שומן הלב אם יוכל דלא גריעי משאר סירכות כנ"ל ושמעתי דיש מחמירין שלא למעך בסירכא עינוניתא דורדא ויש ממשמשים גם בה וכדברי המחמירין נראה מלשון הר"ר דוד יחייא דלעיל שכתב שאין נוהגין בנענוע כורדא אף לאותן שנוהגין לנענע בשאר מקומות וה"ה דיש להחמיר מלמעך שם ואף שנוהגים למעך בשאר מקומות אמנם מל' מהרי"ו משמע דאין להלק דהרי כתב סתמא כל סירכא שהוא טריפה היינו שהם קשים כו' לכן נ"ל דאף מקומות שמחמירין אינו אלא ענין נענוע וס"ל דנענוע דהיינו במקום שא"א למשמש שדבוק לגמרי וס"ל שהוא יותר קולא מענין המשמוש אבל במקום ששייך משמוש אין חילוק בין ורדא לשאר אונות הואיל דאנן תלינן דאינה סירכא הואיל ונימוח במשמוש וכ"כ הר"ר דוד יחייא סוף הסימן בהדיא דכל מקום שנוהגין להקל בסירכות ע"י מיעוך או שאר דברים אין חילוק בין ורדא לשאר אונות וכתבתי לקמן דבריו ס"ס זה מיהו לפמ"ש דיש להחמיר שלא למשמש אם נסרכו האונות שלא כסדרן א"כ גם בורדא יש להחמיר דהרי מוסכם מדברי הפוסקים דכל לגבי דידה שלא כסדרן הוא ומ"ש מהרי"ו הנוהגין לנענע ג"פ מצאתי דה"ה דמותר לנענע יותר מג"פ דאי הוה סירכא לא היה מנתק אפי' כמה פעמים וכן עשה טבח א' מעשה בימי מהרי"ב ואמר שיפה עשה עכ"ל וזהו מה שמצאתי אבל במקום אחר מצאתי וז"ל כשתרצה לנענע תנפח הריאה תחלה כמו שהיתה בחיי הבהמה וקשור הגרגרת היטב שלא תצא הרוח ומנענע ג"פ ולא יותר עכ"ל עוד מ"כ הא דמנענעין דוקא שסרוכה לשומן הלב אבל כשנסרך למקום אחר לקרום המכסה הלב כלל לא עכ"ל : ג וכ"מ מדברי הטור דיכול לנענע יותר מג"פ ועוד מ"כ ולא נהוג לנענע בעינוניתא דורדא הסרוכה לשומן הלב וכבר הזכרתי סברא זאת דיש מקומות שנוהגין כך אך

מדברי

פרישה

וכ"כ מור"ס בד"מ בשם מהרי"ו ועיין בסמ"ע : (יב) ריאה שנקבה כו' הכל ביחד נקרא ריאה וכלל הדברים משתמלת אונות העליונות עד שאינה הדופן סותם שנקב בין במקום שנמתך לאונות בין השלם שלמעלה משמתך ולפי זה יתבארו דברי רבינו מ"ש במקום חיתוך האונות לאפוקי נגד האומות ומ"ש וכן הדין בכל השלם כו' למעלה פי' למעלה משמתוכין : (יג) מפני שהמקום צר כו' והוא סותמו היינו דוקא כשהוא סביך בדופן כמ"ש בסמוך : (יד) ומשם ואילך נקרא חזה ואינו סותם וטריפה וכן איתא בה"ו :

דרישה

אדם כל סיוס לא ינתק וכן נוהגין עיין בד"מ ובס"ע שם : [י] ונקרא דופן כו' וכתוב בשמות אשכנזים

אבל

חדושי הגהות

בדבריהם הביאם הרב כנה"ג : ג דברים אלו אין להם שייכות להכא רק אדלעיל מיניה אחר שכתב למעלה וזהו מה שמצאתי כו' שם שייך שפיר וכ"מ מדברי הטור ו' : ד הך ומ"ש

וכו'

ואילך נקרא חזה ודוקא שהנקב כנגד הדופן (טו) אבל אם נקבה מבפנים וסירכא יוצאה משם לדופן טריפה ע"כ כתב הרשב"א ניקב בשיפולי אונא וסירכא יוצאה אל הדופן טריפה הוששין שמא מבפנים היא באה (טז) [יא] כתב בעל העיטור אם ניקב באונא וסירכא עולה מן האונא לדופן שבצד האומא כשרה (יז) אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב אם הסירכא יוצאת מבין היתוך שבין אונא לאונא ונסרכת לדופן או מגב אונות נסרכו לדופן חוץ למיצר החזה טריפה שאין הדופן סותמתה (יח) כתב הרשב"א בשם הגאונים שאם כל הגב של האומא מהשלמת האונין ולמעלה דבוק (כב) בשדרה כשרה שכך מראים הדברים שזו היא ברייתה בד"א בשכל הגב דבוק אל השדרה אבל אם יש פיצול שאין כל הגב דבוק אל השדרה טריפה והא דדופן סותם דוקא כשהוא כנגד הבשר שבין הצלעות (יט) והוא מסובך

באלכסון . ומהרו"ד פי' בדרך רחוק והוליא דין חדש להעיטור דלא מכשיר אלא בחורך בסירכא העולה מן גב האונא לדופן שבצד האומא אבל לא ברוחב בסירכא שיולאה מגב האונא ונסרכה בחזה או בחוט שבחזה ולא נהירא דאין ספק דהעיטור מתיר ברוחב כמו בחורך מטעמא דפי' דאפי' בניקב בגב האונא כנגד הדופן מכשיר כ"ש בנסרכה לחזה דלא גרע נסרכה מלא נסרכה והא דכתב רבינו בשם העיטור בסוף סימן זה וכן ריאה הסרוכה לחזה וכו' דטריפה היינו בנסרכת האונא מקמה לחזה אי נמי נסרכה האומא לחזה אבל בנסרך מן גב האונא לחזה כשירה לדעת העיטור . מיהו להלכה נקטינן כהרא"ש דבין בחורך ובין ברוחב לא מכשרינן אלא בנסרכה לדופן שכנגד גב האונא ומסובך בבשר : ומ"ש ודוקא שהנקב כנגד הדופן כו' אבל אם נקבה מבפנים פי' מבפנים לאונות ולא מגב האונות טריפה וגם זה בהרא"ש שם : ומ"ש ע"כ כתב הרשב"א כו' בת"ה : כתב ב"ה אם נקב באונא וסירכא עולה מן האונא לדופן שבצד האומא כשירה נראה דטעמו שהוא מפרש דאפילו בנקב בלא סירכא אמרינן דדופן סותמתו כמו שיתבאר בסמוך שיש מי שפירש כן וא"כ לפי פירוש זה ודאי לא גרע היכא דנסרכה לדופן שבצד האומא מהיכא דלא נסרכה כלל : ומ"ש אבל א"א הרא"ש כו' טעמו דס"ל דאין הדופן סותם הנקב אא"כ בכנגדו והוא דסביך בבישרא בצד האונות אבל אין הדופן סותם הנקב שבתוך היתוכי דאונא וכן אינו סותם הנקב שבגב האונא אם אינו בצד האונות : כתב הרשב"א בשם הגאונים כו' בת"ה וגג גרסינן בלשונו ולא גב וכבר נתבארו דינים אלו בר"ס זה סוף סעיף י"ב וכתב מהרש"ל וז"ל ונראה דאף ע"פ שדין זה מיירי באומא מ"מ כתבם כאן ולא לקמן גבי אומא כדי להשמיענו שאם נסרך כל גג של האונות אפי' יש פיצול כשרה דלא מחלקינן בהאי דינא דפיצול אלא באומא ולא באונא עכ"ל וב"י כתב ונראה שכתבו כאן לצרף כל המקומות הכשרים בלא בדיקה עכ"ל : והא דדופן סותם דוקא כשהוא כנגד הבשר כו' שם אמאי דקאמר ר"כ ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה אמר רבינא והוא דסביך בבישרא ופי' רש"י דוקא בבישרא לאפוקי גרמא והתוספות פירש דוקא דסביך לאפוקי סריך והרא"ש כתב כדברי שניהם להחמיר דס"ל דלענין דינא לא פליגי

יש בחזה מן החוט ולמטה דינו כחזה מן החוט ולמעלה דינו כדופן וכן המנהג כידינו עכ"ל . וכ"כ רבינו ירוחם כך הוא מנהג פשוט וכתוב בבדיקות אשכנזית שאם נסרכה על גבי חוט שבחזה דינו כאילו נסרכה בחזה דטריפה · הנה נתבאר שיעור מקום רביתא דאונא ברוחב אבל לאורך הבהמה לא נתבאר שיעורו ונראה דכל שכנגד האונות דוקא הוי רביתייהו ושלא כנגד האונות לא הוי רביתייהו (כא) וכן מוכיח לשון העיטור שכתב רבינו בסמוך אם נקב באונא וסירכא עולה מן האונא לדופן שבצד האומא : ואם נסרכה אונא לדופן הכר באלכסון משמע דכשירה כי היכי דמכשרינן בכסדרן וכן משמע מדברי בעל העיטור שהכשיר נקב באונא וסרוכה בדופן שכנגד האומא ומסתמא הסירכא היא באלכסון ואף הרא"ש לא פליג עליה אלא לפי שהוא בדופן שכנגד האומא אבל אם היתה במצר החלל מודה דכשירה אע"פ שהיא באלכסון וכ"כ רבינו ירוחם בשם ספר האשכול : כתב בעל העיטור פעמים שהבהמה שמינה ושמנונית החזה בא עד למטה וכתב הרב שמנונית החזה התולה על החזה נידון כצלעות ולדבריו אותה היריעה שבין שתי הדפנות נידון כצלעות וכשירה עכ"ל . ונ"ל שצריך להגיה התולה על הצלעות מן החזה . וכ"כ רבינו ירוחם שמנונית התולה על הצלעות מן החזה נידון כצלעות ואם נסרכה שם אונא כשרה כ"כ חכמי לוני"ל בשם הגאונים עכ"ל : ומ"ש רבינו ודוקא שהנקב כנגד הדופן אבל אם ניקבה מבפנים וסירכא יוצאה משם לדופן טריפה כ"כ הרא"ש בפא"ע אם הסירכא יוצאה מן היתוך שבין אונא לאונא ונסרכה לדופן או מגב האונות ונסרכה בדופן חוץ למצר החזה אין הדופן סותמה וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל אם ניקבה האונא מבפנים אע"ג דסביך בבישרא טריפה שלא אמרו אלא כשהנקב כלפי הדופן והדופן סותמו אבל נקב שבפנים ואין הדופן שוכב על הנקב לא אמרו וכ"כ הר"ן בשם הנסיא אלברצלוני : ומ"ש רבינו על כן כתב הרשב"א נקב בשיפולי אונא וסירכא יוצאת אל הדופן טריפה וכו' בת"ה ובחידושיו וכ"כ הר"ן בשם הנסיא אלברצלוני והכי נקטינן ולא כדברי הכלבו שכתב להכשיר וכתב הרשב"א סימן קי"ב בתשובה אם סירכא יוצאת בשיפולי אונא אף ע"פ שמתפשטת מן השיפולי ע"ג האונא ונסרכה לדופן יש לחוש לה ע"כ . ולפי מ"ש רבינו בס"ס זה בשם בעל העיטור דאותם ג' דינים שכתב שב אזלינן בתר רובא נראה דהא נמי אזלינן בתר רובא : כתב בעל העיטור אם נקב באונא וסירכא עולה מן האונא לדופן שבצד האומא כשירה אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב אם הסירכא יוצאת מבין היתוך שבין אונא לאונא וכו' או מגב או זת נסרכו לדופן חוץ למצר החזה טריפה כבר כתבתי בסמוך שבפרק א"ע כ"כ ודברים נכונים הם מהטעם שנתבאר דכיון שהקלה האחר הוא במקום הרחבו לאו מקום רביתא דאונא הוא :

ואם סירכא עולה מן האונא לדופן הכר והרחב נראה דאזלינן בתר רובא דומיא דהנך תלת שכתב רבינו בסוף סימן זה בשם בעל העיטור : כתב הרשב"א בשם הגאונים שאם כל גג האומא מהשלמת האונין ולמעלה דבוק בשדרה כשירה שכך מראות הדברים שזו היא ברייתה בד"א בשכל הגג דבוק אל השדרה אבל אם יש פיצול שאין כל הגג דבוק אל השדרה טריפה בת"ה כך הוא הנוסחא האמיתית ולא כמ"ש בנסחאותינו גב במקום גג ודין זה אינו ענין לכאן דהכא באוני עסקינן והכי לא שליס דינייהו לקמן בדין האומא ה"ל לכתבו ונראה שכתבו כאן לצרף כל מקומות הכשרים בלא בדיקה ודברים אלו של הרשב"א נתבאר לעיל גבי דבק בלא פילוש : והכלבו כתב סברת הרשב"א ואח"כ כתב שי"א שצריך שיהו האונין והאומות דבוקות בשדרה בלא שום פילוש ואם אין האונות דבוקות גם כן אוסרים אותה וכן מנהג נרבונ"א עכ"ל : ולענין הלכה נקטינן כדברי הרשב"א :

והא דדופן סותם דוקא כשהוא כנגד הבשר שבין הצלעות והוא מסובך ונאחז היטב לבשר וכו' על מימרא דר"כ שכתבתי בסמוך ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה (מח.) אמר רבינא והוא דסביך בבישרא ופירש"י שנסבכה ונאחזה הריאה בבשר שבין הצלעות דהויא סתימה שרירא דלא מיפרקא אבל בצלעות עצמן אין זו סירכא קיימת עכ"ל כי הוא ז"ל מדייק תיבת בישרא לאפוקי גרמא והתוס' דייקי תיבת סביך שכתבו והוא דסביך פי' נאחז ומסובך היטב בבשר כמו למר מסובך ולהכי נקט סביך ולא נקט סריך וכתב מה"ר דוד ן' יחייא ז"ל שהחילוק שבין סביך לסריך הוא שהסיבוך הוא בחוטים קלרים שבאמצעיתם תדבק הריאה לדופן לשון נאחז בסבך בקרניו (בראשית)

דרכי משה

מדברי האחרונים נראה דאין לחלק בין ורדא לשאר האונות ונראה לי כדברי המחמירין וז"ל הגהה בבדיקות שלנו כשבא לחתוך חצר הכבד ולבדוק הבהמה יזהר שלא יחתוך שום סירכא אם ישנה שם וכיצד יעשה יחתוך נקב קטן סמוך לצלעות ויכנים אצבעו ויבדוק סביב הנקב באצבעו ואז ירחיב החתוך ויכנים ידו ויבדוק בנחת שלא במהירות אחר כל דבר עכ"ל ובכלבו טבח הממשמש בסירכות ממשמש מבפנים כי אז הבהמה חם ומה שהוא ריר נימוח אבל סירכא מתקיימת אבל כשנטל בחוץ אף ריר מתקיים ולא יוכל למשמש בטוב כמו בפנים עכ"ל מ"כ לא ימשמש ע"י עפר וחול אלא בידו לבד והעושה כן מאכיל טריפות לישראל עכ"ל . עוד מ"כ בשם מהר"ש ודוקא בהמות ישראל נהגו למשמש ולא בבהמות עכו"ם עכ"ל אבל מלשון הרי"ו משמע דאין לחלק בזו כמו שחילק גבי נענוע של שומן הלב עוד מ"כ ודוקא בבהמה גדולים נוהגין למשמש אבל לא בגדיים וטלאים עכ"ל וכן שמעתי מבקיאי עירינו שנוהגין כך והטעם דבגדיים וטלאים הסירכא עדיין רך ונמוחה ע"י משמוש ואמרו לי שמטעם זה נוהגין שלא למשמש בעגלים כך אמרו לי וכך עשו מעשה לפני שהטריפו סירכת עגל ולא רצו למשמש : (כא) ומהרי"ו כתב ריאה הסרוכה בב' צלעות הקטנות הסמוכות לצואר טריפה אבל אם אינה סרוכה מאותן ב' צלעות עד צלע חמישית וצלע חמישית בכלל יש מקומות שנהגו להכשיר אפי' בלא גרירה ויש מקומות שנהגו להכשיר דוקא בגרירה ובאלו הארצות נהגו להטריף הכל לכן לא הארכתי בו עכ"ל . במרדכי דף תשל"א ע"ד מעשה בריאה שלא היה לה חיתוכי דאונא רק הפרש מעט ושם היתה סרוכה לדופן והכשירו עכ"ל : (כב) ומהרי"ו כתב שבמקום נגד הכליות סמוך לחצר הכבד צריכה שתהא נפרדת לשם כעובי האצבע גודל ויש מכשירין בכל שהוא עכ"ל :

ולא

דרישה

אשכנזית שאם נסרכה ע"ג חוט שבחזה דינו כאילו נסרכה בחזה וטריפה והנה נתבאר שיעור מקום רביתא דאונא ברוחב אבל באורך הבהמה לא נתפרש שיעורו ונראה דכל שכנגד האונות דוקא הוי רבותייהו וכן מוכח לשון העיטור שכתב רבינו בסמוך אם נקב באונא וסירכא עולה מן האונא לדופן שבצד האומא עכ"ל ב"י ועמ"ש אחר זה מיד ביאור דברי ב"י במ"ש דבאורך הבהמה לא נתפרש שיעורו : [יח] כתב בעל העיטור אם נקב באונא וסירכא עולה כו' ר"ל באלכסון כמ"ש ב"י בד"ה ואם נסרכה אונא כו' ואין לתמוה מ"ע דבע"ה הואיל והסירכא יוצאת חוץ למיצר החזה למה כשרה י"ל דהואיל ומקום הסירכא בריאה הוא במיצר החזה אין להוש בין למ"ד אין סירכא בלא נקב לא חיישינן שסברי רש"י כוצר אין סירכא בלא נקב ואפ"ה מתיר בסירכא היוצאת מגג לגג בלסדרן ואע"פ בלא כריך וכביך גם בדופן כי אם האונות כרוכין יחד וה"ט משום דהואיל והוא במקום דהוק לא חיישינן במא יתפרק דהואיל והוא במקום רבותייהו אמרינן הדופן גורם דהקרום מתחזק תמיד וה"ה נמי הכא הדופן בכנגד הסירכא יעמיד אותו בהזקתו ולמ"ד יש סירכא בלא נקב וטעם הסירכא משום דעתיד להתפרק אבל כאן הואיל והתחלת הסירכא הוא ממקום נר והוא כגוף נמעלה בדופן ואין גם דבר כמבדיל שיגרום שיתפרק מחמתו לא אמרינן עתיד להתפרק הקרום ולהנקב . ונראה מדכתב בעל העיטור דין זה גבי סירכא היוצאת מאונא ונכרכה בדופן שכנגד האומא ולא כתב דין זה ג"כ באם יוצאת סירכא מהאונא במיצר החזה ונכרכת לחזה וגם כתם וכתב (בסוף הסימן כתב בעל העיטור כן עכ"ה) רואה הסרוכה לחזה ולדופן אזלינן בתר רובא כו' משמע דאם נסרך לחזה אע"פ שהתחלת הסירכא באונא הוא במקום נר אפ"ה טריפה וה"ט דהואיל ונסרך לחזה יש לחוש שע"י הלב במקומו גם ומתנענע תמיד וגם ע"י הליכת הבהמה והאונות מתנענעים דרך הליכתה עתיד להתפרק מה"כ בדבוק באלכסון מאונא לדופן נגד האומא שאין שם שום דבר הגורם לו להתפרק ותמיד הוא מתחזק וכשר . וכן משמע מב"י שעל מ"ש רבינו ונקרא דופן עד החוט שמנקרין מן החזה כתב ב"י ז"ל הנה נתבאר שיעור מקום רביתא דאונא ברוחב אבל לאורך הבהמה לא נתבאר שיעורו ונראה דכל שכנגד האונות דוקא הוי רבותייהו ושלא כנגד האונות לא הוי רבותייהו וכן מוכיח לשון העיטור שכתב רבינו בסמוך אם נקב וסירכא עולה מן האונא לדופן שבצד האומא עכ"ל ב"י ויש לדקדק בלשונו דעל מה כ' לאורך הבהמה לא נתבאר שיעורו אי קאי על האונות הלא נתבאר שיעורן עד תיתוכי דאונות ואי קאי אגוף הבהמה פיש שיעור ברוחב עד החוט שמנקרין מן החזה אבל באורך לא נתבאר א"כ גם הוא לא הוסיף ביאור במה שכתב כל שכנגד האונות עדיין לא נתבאר השיעור בגוף הבהמה וגם מ"ש וכן מוכח מלשון העיטור בסמוך כו' הלא בל' העיטור לא נתבאר כלום ע"כ נ"ל שר"ל דברוחב נתבאר עד החוט שמנקרין מן החזה אבל אם סירכא יוצאת מן האונא באלכסון חוץ לאותו חוט שמנקרין אע"פ שהמקום שהסירכא באונא הוא במיצר החזה זה נתבאר טרפה הואיל ונתן שיעור עד החוט אבל לאורך הבהמה אם סירכא יוצאת באלכסון מן האונא ונסרכה לנגד האומא זה לא נתבאר וע"ז כתב בהוא נתבאר בדברי העיטור ר"ל שפליגי בזה העיטור והרא"ש ור"ל במ"ש ונראה דכל שכנגד האונות כו' היינו לפי סברת הרא"ש דס"ל שבאלכסון אסור : וכתב ב"י בשם בעל העיטור היכא דאמרי שיעור חזה שבי צלעות כחזה הניתן לכהן . ור"ל דבפרק אלו טריפות דף מ"ה גרסינן ז"ל ת"ר איזהו חזה זהו הרואה את הקרקע למטה עד הנואר ומעלה עד הכרס חותך שני צלעות משתי דפנות אילך ואילך וזהו החזה הנותן לכהנים עכ"ל ופירש"י ז"ל איזהו חזה לגבי חזה ושוק של שלמים הנותן לכהנים . הרואה את הקרקע אינו מחבר מן הצלעות בגובה הצדדין כלום אלא השומן שתחתון כמות שהוא במקום שבראשי הצלעות . למעלה עד הכרס כו' כשהבהמה תלויה להפשיט היו נוטלין אותו ותותך ב' צלעות הקטנות העליונות עמו מפני דפנות אחד מכאן ואחד מכאן והן

מסביב

פרישה

(טו) אבל אם נקבה מבפנים פי' מבפנים לאונות ולא מגבן של אונות : (טז) כתב ב"ה אם נקב באונא כו' כשירה אפשר לומר טעמו משום דס"ל דכל היכא שהאונא נסרכת לדופן אפילו נגד האומא הדופן סותמה הואיל ורבילת הריאה בצד הדופן והיא קלה לא תפרד מן הדופן מאח"כ באומא שהיא כבידה מכביד למטה למקום הרחב ומפרק מן הדופן . ונראה דגם בעל העיטור מודה דאם נסרכה האונא לחזה דלא מקרי סתימה וטריפה וה"ט משום דאין רבילתה גם אצל החזה אבל אין לומר דטעמו דבע"ה הוא דאף אם ינתק הסירכא ויהיה נקב בריאה אפ"ה הדופן שכנגדו סותמתו דהא כתב רבינו בסמוך דבעינן שיהא סביך בדופן ועמ"ש בדרישה : (יז) אבל א"א הרא"ש כו' ונסרכה לדופן כו' פי' אפילו במיצר החזה הואיל ויוצא מחיתוכא שאין הדופן סותם אלא סירכא מגבה שהוא נגד הדופן : (יח) כתב הרשב"א בשם הגאונים (בתשובת בן לב חלק ג' ובאלה כ"ו דף נ"ו האריך לפרש דבריו ע"ש עכ"ה) שאם כל הגג כו' כך היא הנוסחא האמיתית בת"ה ולא כמו שנכתב בנסחאותינו גב במקום גג ויש חילוק בין גב לגג כי גג אינו אלא אחורי האומא היושב על השדרה (לאפוקי גב הוא שטח כל הריאה ואם נסרך כל הגב כתב רבינו בסמוך דאסור) ואף על פי שעדיין לא שלם דינייהו דאונא ודין זה ראוי לכתבו לקמן בדין אומא אלא שכתבו כאן לצרף כל המקומות הכשרים בלא בדיקה ב"י ונ"ע הא מיד בסמוך כתב רבינו דיש פלוגתא באומא דסביך בדופן אי צריך בדיקה או לא ואיך אפשר לומר דכתבא להאי דין דאומא משום דגם הוא א"צ בדיקה אלא תלא תניא בדלא תניא ומ"ו כתב דהכי כתבו כאן להשמיענו שאם נסרך כל גג האונות אפילו אם יש פיצול ביניהם אפ"ה כשר דלא מחלקינן בהאי דינא דפיצול אלא באומא ולא באוונות וק"ל : (יט) והוא מסובך החילוק שבין סריך לסביך כתב מהר"ד ן' יחייא שהסיבוך הוא בחוטים קלרים שבאמצעיתם תדבק הריאה לדופן ל' נאחז בסבך בקרניו אבל אם החוטים

דקים

מסובך ונאחז היטיב לבשר אבל כנגד הצלעות אינו סותם ואם הוא כנגד הבשר וגם כנגד הצלעות בזה כתב הרמב"ם אבא מורי מן האוסרין ואני מן המתירין (כ) [יג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב ורואה אני דברי האוסרין כיון דבגרמא להודיה לא השיב כתימה הוא הדין נמי בגרמא ובבשרא דנהי שהבשר סותם כנגדו לא מהניא אותה הסתימה כיון שכנגד העצם אינו סותם ורב שר שלום ה התיר אפי' אינו מסובך הרבה בבשר אלא סריך בו מעט י וכ"כ רבינו גרשום והוסיף להתיר אפי' סריך בצלעות אלא שהחמיר להצריך בדיקה ולא משום ריעותא דצלעות שאף בסריך בבשר היה מצריך בדיקה ולא היה מחלק בין עצם לבשר דבשניהם היה מתיר בסריך ועל ידי בדיקה (כא) [יג] והעיקר כמו שכתבתי דלעצם אפילו בדיקה לא מהני

בראשית כ"ב) אבל אם החוטים דקים מאד או ארוכים טפחיים גם כי עבים לא מועיל סתימה וזהו סריך וכתב רבינו ירוחם שפירש"י הפכו עיקר גדולי האחרונים וכתב בעיטור שדעת רבינו האי כפירש"י והיכא מ"ד דלא אתי למעוטי אלא נקב מפולש אבל סירכא בין בגרמא בין בבישרא כשירה עכ"ל: **ומ"ש** רבינו ואם הוא כנגד הבשר וגם כנגד הצלעות בזה כתב הרמב"ם א"מ מן האוסרין ואני מן המתירין בפי"א מה"ש: **ומ"ש** בשם הרא"ש רואה אני דברי האוסרין כיון דבגרמא לחודיה לא חשיב סתימה ה"ה בגרמא וכו' בפרק א"ט והרשב"א כתב בת"ה דבכמה מקומות עושי' מעשה להקל עכ"ל:

ולענין הלכה כיון דהרמב"ם מתיר והרשב"א נראה שנוטה לדבריו הכי נקיטינן ולענין מה שטען הרא"ש על המתירים וי"ל דהכי כבין בעצם לבד איפשר שיתפרק דעצם קשה הוא אין הריאה כאחוזת בו יפה בענין שלא תתפרק ממנו לעולם אבל בנסרכה גם בבשר הינה עתידה להתפרק והכילו מה שכנגד העצם סופו להעלות ארוכה ומשמע דמהאי טעמא אפי' בסרוב הסירכא בעצם כשירה (כג) ומהר"י ן' חביב ז"ל כתב כתימת הדופן הכל שכנגדה היא סתימה חזקה מהודקת וגדול כחה כי אפי' אם ניקבה ודאי ר"ל שראינו בעינינו נקב באונא ודופן כותמתה היא כשירה שהרי יש על הנקב התבוסת חזק שיגין על הנקב והדרא בריאה ויש חילוק גדול בין ניקבה ודופן כותמתה לנסרכה בלבד כי בניקבה ר"ל שנראה הנקב בעין צריך שתהיה הסירכא באיזה מסתבכת לבשר ואם נסרכה לעצם ולבשר יש מתירים ויש אוסרים אמנם בנסרכה לבד לפי דעתי כשירה אפי' לדעת הרא"ש כיון שאין הנקב נראה לעין ובתנאי שתהיה רוב הסירכא כנגד הבשר ומיעוט כנגד העצם עכ"ל: **ומ"ש** רבינו שרב שר שלום התיר אפי' אינו מסובך הרבה בבשר אלא סריך בו מעט כ"כ הרא"ש וז"ל ורב שר שלום גאון כתב דבין סביך ובין סריך כשירה דלית הלכתא כרבינא אלא כר"כ דאמר ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה ומשמע מתוך דבריו דרבינא לא בא לפרש דברי ר"כ אלא סברא דנפשיה קאמר וכ"כ מדפריך לעיל וכו' אבל קשה מנ"ל לגאון דלית הלכתא כרבינא שהוא בתראה וי"ל משום דלאו היינו רבינא חבירו של רב אשי אלא קדמון היה מדהשיב רב יוסף על דבריו: **ומ"ש** רבינו בשם ר"ג ג"ז כתב הרא"ש בפסקיו:

ומ"ש רבינו והעיקר כמו שכתבתי דלעצם אפי' בדיקה לא מהני ולבשר אפי' בלא בדיקה שרי כ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ז ובפי"א מה"ש וכ"כ שהוא דעת הרשב"א והכי הלכתא וכן נהגו (כד): **כתב** המרדכי בשם ר"ח דהא דאמרי' במקום רביתא כשירה ובלבד שלא יהא שחין אבעבועות במקום סריכת האונות שאם יש שם טריפה וכן הורו הגאונים עכ"ל וק"ל על זה דהא ר"כ בריאה שניקבה מכשיר ואיפשר שהוא מפרש וה"ק ריאה שניקבה בזמן עבר ודופן סותמתה עכשיו בענין דלא מפקא זיקא כשירה דאותו קרום אינו עשוי ליסתר אבל בנקובה עכשיו לא הכשיר וכתב המרדכי דאביו של ראבי"ה ורשב"ם חולקים על דברי ר"ת וכן דעת כל הפוסקים להכשיר אפי' בנקב ממש כפשט מימרא דר"כ:

כתב מה"ר דוד ן' יחייא ז"ל דאי בדיקת פשורי מהניא לאומא כ"ש דמהניא לאונא עכ"ל ולפי מה שכתוב לקמן שמנהג רוב העולם שלא לבדוק בפושרים אומא הסמוכה לדופן לא נפקא לן מידי בהא:

וכתב עוד מה"ר דוד ן' יחייא שאם האונא סרוכה לעצם ויש מכה בדופן שהיא כשירה כדין אומא בכה"ג ושחלקו עליו ולי נראין דברי מה"ר דוד פשוטין

פליגי ואחריו נמשך רבינו: **ומ"ש** ואם הוא כנגד הבשר וגם כנגד הצלעות בזה כתב הרמב"ם וכו' בפי"א מה' שחיטה ומה שכתב בשם הרא"ש הוא בפא"ט:

ומ"ש בשם רב שר שלום גאון הוא בתוספות שם וז"ל ובתשובת רב שר שלום גאון כתב דבין סריך וסביך ובין לא סריך וסביך כשירה ולית הלכתא כרבינא אלא כר"כ דאמר ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה וכו' וכיוצא בזה כתב גם הרא"ש משמו ומשמע דלגאון לא בעינן לא סירוך ולא סיבוך וכ"כ התוס' והרא"ש לדידיה בפי' וז"ל אבל לר"כ בלא רבינא לא פריך דלא בעי סירוך ולא סיבוך במקום רביתא ואין נקב פוסל שם בריאה לפי שהדופן סותמו כו' וא"כ יש לתמוה על מ"ש רבינו בדברי הגאון דהתיר באינו מסובך בו הרבה אלא סריך בו מעט דמשמע דסריך מעט מיהא בעינן והא ליתא לכאורה ונראה כשיטת דרבינו דקדק דבע"כ צריך לומר למסקנא אף לגאון דסריך מעט בעינן דאל"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהא קי"ל כרבא דתרי אוני דסריכי בהדדי שלא כסדרן מגב לגב לפחות ממעל לאמצעית טריפה ולא אמרינן דהדופן סותמתו ואילו הכא פסק כר"כ דריאה שניקבה אפי' לא סריך כל עיקר כשירה דהדופן סותמתו הלכך בעל כרחך צ"ל דגאון נמי לא אמר דכשירה אלא דלא בעינן סריך וסביך היטב כרבינא דאפילו בסריך מעט נמי כשירה ומיהא גם ר"כ מודה דסריך מעט בעינן דאין סברא להפליג כל כך מחלוקתם דלרבינא בעינן סריך וסביך ולרב נחמן לא בעינן כל עיקר סריך ומלשון הגאון שהעתיק הרא"ש משמע להדיא דס"ל דבעינן סריך קצת ע"ש ומאי שכתבו התוס' והרא"ש להזק דעת הגאון וז"ל ועוד מדפריך רב יוסף לרבינא ולא לר"כ משמע לר"כ לא בעי לא סביך ולא סריך ואין נקב פוסל שם שדופן סותמתו היינו לומר דבלא רבינא ודאי כך הוינו מפרשים אליבא דר"כ דלא בעינן כל עיקר סריך אבל מדאתא רבינא לאפלוגי עליה דר"כ שמעינן דלא פליג עליה דר"כ אלא בסביך דלר"כ בסריך מעט סגי ורבינא פליג וקאמר והוא דסביך דאל"כ אתה מפליג מחלוקתם ומ"מ אף לפי זה אין להקשות א"כ מדאתא רבינא ה"ל לרב יוסף לאקשויי אדר"כ די"ל דכיון דלא מצי להקשות אדר"כ אלא מדרבינא ניחא ליה טפי להקשות ארבינא גופיה וק"ל:

ומ"ש וכ"כ ר"ג וכו' פי' גם הוא פסק דלא בעינן סביך היטב אלא בסירכא בעלמא סגי שהרי לא הזכיר בדבריו כמו שהעתיק הרא"ש כי אם לשון סירכא ואף ע"פ שבלשון ר"ג שהועתק בתוס' כתוב בתחלת דבריו וסרוכה וסבוכה בבשר וכו' צריך לפרש לדעת רבינו סרוכה או סבוכה קאמר כדמשמע מסוף לשונו שכתב וגוררין הבשר עם הסירכא וכו' דכיון שהסירכא קיימת כו' הנה שלא הזכיר לשון סביכה כי אם לשון סירכא ובהשיר"י בהעתקתו ל' ר"ג כתב גם בתחלת דבריו וסרוכה בבשר כו' וקרוב לומר שמלת וסבוכה שכתוב בתוס' הוא ט"ס לדעת רבינו אכן בה"ר ירוחם כתב וז"ל י"מ דוקא דסביך בבשרא שצריך שיהיה נאחז ומסובך בבשר יפה וכ"כ ר"ג דגורר הבשר עם הסירכא ומנפחה אם עולה בנפיחה כשירה והויא סתימה מעליא ואם לאו טריפה ומר שר שלום כתב דבין סביך ובין סריך כשרה עכ"ל משמע דס"ל דמה שהעתיקו התוס' בתחלת דברי רבינו גרשום הוא בדקדוק דבעינן סריך וסביך ושוב לא דקדק להאריך בסוף לשונו לפי שנסמך על מה שכתב בתחלת לשונו דמשמע מיניה דבעינן שיהא כאחוז ומסובך היטב כך הוא דעת הר"ר ירוחם אבל רבינו נמשך ע"פ הלשון שהעתיק הרא"ש. ובסמ"ג כתב דלרב שר שלום גאון כשר אפי' לא יהיה שם סירכא כל עיקר דהלכה כר"כ דאמר ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה משמעו כפשוטו דאפי' לא סריך כל עיקר: **ומ"ש** והוסיף להתיר אפי' סריך בצלעות אלא שהחמיר להצריך בדיקה וכו' ג"ז בתוס' ובהרא"ש בדברי ר"ג: **ומ"ש** והעיקר כמו שכתבתי וכו' עד ובדסביך טעמו דמדקאמר רבינא והוא דסביך בבישרא משמע פשט הלשון דבעינן שיהא נסרך בבשר ולא בעצם ודוקא בדסריך וסביך ולא בדסריך מעט ופשט השמועה משמע כמי דרבינא בא לפרש דברי ר"כ ולא לאפלוגי עליה ודלא כרב שר שלום. גם פשט הסוגיא מוכח דלא בעינן בדיקה אלא בריאה הסמוכה לדופן שלא במקום רביתא. אבל במקום רביתא לא בעינן בדיקה כל עיקר דהא ר"כ קאמר בהדיא ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה ומוקי לה בגמרא במקום רביתא אלמא דאפילו ניקבה בודאי כשירה במקום רביתא וכדמפרש רבינא והוא דסביך בבישרא ובאמת שיש לתמוה על ר"ג למה החמיר להצריכה בדיקה כיון שבגמרא לא הצריכו בדיקה להיכא דניקבה הריאה במקום רביתא ודוחק לומר סר"ג מפרש הא דאר"כ ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה דלא איירי בנקב ממש אלא בספק נקב והילכך צריך בדיקה דליסנא דריאה שניקבה משמע דאפילו בנקב ממש מכשיר לפי שהדופן סותמו ושוב לא שייך בדיקה ואפשר דס"ל דמדקאמר רבינא והוא דסביך בבישרא ש"מ דלא מכשרינן בניקבה הריאה במקום רביתא אלא היכא דברירא לן שחזר ונסתם הנקב בגוונא דלא מפקא זיקא אבל בלא נסתם לא מכשרינן לה ולפיכך מצריך בדיקה ואפילו לפי פי' רבינו דר"ג ס"ל כפי' מר שר שלום דרבינא פליג אר"כ ופסק כר"כ מ"מ סריך מעט בעינן כי היכי דליהוי סתימה לנקב ולפיכך מצרכינן בדיקה כי היכי דלהוי ברירא לן שנסתם הנקב ואף על פי דמפשטא דסוגיא משמע דבמקום רביתא לא חיישינן להכי דאי חיישינן שמא לא נסתם הנקב הוה לן לפרושי דבעינן בדיקה

דרכי משה

(כג) ולא נראה דבריו לסמוך על דברי רשב"א בהא משום דנראין דבריו כדברי הרמב"ם ולדחות דברי הרא"ש שפסק בהדיא לאסור ואדרבא יש ליישב דברי הרשב"א כדי להשוותו לדברי הרא"ש לאסור. ולמימר דמ"ש דבכמה מקומות נהג להכשיר היינו שלא למחות ביד הנוהגים היתר אבל לא שיסבור דדינא הכי וב"נ שהוא דעת ר"י בן חביב שכתב בב"י משמו שכתב הא דמחמיר הרא"ש וכו' וא"כ נראה מדמדקדק דעת הרא"ש כיצד הוא מכלל דס"ל דנקטינן הכי: (כד) וכבר כתבתי לעיל בשם מהרי"ו דבאלו הארצות מטריפין הכל וכ"ש שיש להטריף אם נמצא

פרישה

דקים מאוד או ארוכים טפח וטפחיים גם כי עבים לא יועיל סתימה: (כ) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' עד"ר ויש ליישב דברי המתירין דכי סביך בעצם לבד אפשר שיתפרק דעצם קשה הוא ואין הריאה נאחזת בו יפה בענין שלא תתפרק ממנו לעולם אבל כשנסרכה גם בבשר אינה עתידה להתפרק ואפי' מה שכנגד העצם סופו להעלות ארוכה ב"י: (כא) ה"ג והעיקר כמו שכתבתי כו' אפילו בלא בדיקה שרי ובדסביך ר"ל דהא דמתיר אפי' בלא בדיקה היינו דוקא בדסביך אבל בסריך לא התיר רבינו ועד"ר ולא כמ"ש וכדסביך (בכ"ף) ריאה הנקובה כו' ולעיל כתב נמי ומש"ר והעיקר כו' אפילו בלא בדיקה שרי ע"כ. משמע שהוא גורס וכדסביך ריאה

דרישה

שסביב הקנה ונקראים פורצילא עכ"ל רש"י: [יג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב ורואה אני כו' כיון שכנגד העצם אינו סותם כתב מהר"ר דוד ן' יחייא בשם העיטור היכא מ"ד דלא אתא למעוטי אלא נקב מפולש אבל סירכא בין בגרמא בין בבשרא כשרה עכ"ל וכ"כ מהרי"ן חביב וז"ל ויש חילוק גדול בין נקובה ודופן סותמתה לנסרכה בלבד כי בנקובה ר"ל שנראה הנקב בעין צריך שתהיה הסירכא ואחוזה מסתבכת לבשר ואם נסרכה לעצם ולבשר יש מתירין ויש אוסרין אמנם בנסרכה לבד לפי דעתי כשירה אפילו לדעת הרא"ש כיון שאין הנקב נראה לעין ובתנאי שתהיה רוב הסירכא כנגד הבשר ומיעוט כנגד העצם עכ"ל גם מ"ו כתב דמיירי כאן דוקא בניקב ממש ע"כ וכ"ל שטעמם לייסב דברי הרא"ש אלו שסותרים מ"ש לקמן בסוף הסימן דאזלינן בתר הרוב כמו שהקשה ב"י וגם צריכין לפי זה לדחוק ולומר דהרא"ש סבר יש סירכא בלא נקב ועיין במה שכתוב בס"ס ליישב דברי הרא"ש דלא סתרי אהדדי ואז לא נצטרך לכל אלו הדוחקים ונוכל לומר דמיירי כאן בין בנקב בין בסירכא ואין סירכא בלא נקב: [יג] והעיקר כמו שכתבתי כו' אבל במה שהתיר רב שר שלום ור"ג אפילו סריך בזה לא כתב הטור כנגדם ומכל מקום באשכנז נהגו להטריף בכל מ"ו ונראה שהיה גורס וכדסביך ריאה הנקובה כו' ולכן מפרש דברי רבינו שמיירי אף בסריך ולי נראה הגירסא הנכונה ובדסביך וקאי אמ"ש ולבשר אפילו בלא בדיקה היינו דוקא בדסביך וכמ"ש לעיל ואחר זה גרסינן ריאה הסמוכה במקום כו' ול"ג ריאה הנקובה שהרי הרא"ש בדף קנ"ז ע"ג דייק מתלמודא אי מיירי בדסריך או סביך ולא הזכיר נקובה וכמ"ש גם רבינו בשם הרא"ש בסמוך גבי מש"ר י"א אין חילוק כו' עד אבל הרא"ש ז"ל כתב דוקא סמוכה אבל סרוכה לא אם כן משמע דל"ג נקובה דע"כ

חדושי הגהות

וכו' קאי על ה"ר ירוחם: ה רבים תמהו על הטור בזה שכתב לדעת רב שר שלום דבעי סריך מעט וכמו שהביאו התוס' והרא"ש דברי רב שר שלום וסיימו עליו ומשמע מתוך דבריו וכו' דלר"נ לא בעי לא סביך ולא סריך וכו' הרי דלא בעי סריך כלל. והאריכו בדבריהם ליישבו והרב בכנה"ג העתיק דברי כולם ובסוף דבריו העלה שדעתו לומר כיון דבאמת בדברי רב שר שלום שהביאו תוס' והרא"ש משמע דבעינן לפחות שיהא סריך כפי המבואר להמעיין שם אלא שממה שפלפלו הם בדבריו משמע דלא בעינן כלל מעתה מוכרחים אני לומר שמה שסיימו שם דלר"נ לא בעי לא סביך ולא סריך לא כתבו כן אלא לפי דברי רב יוסף דמוכחא מילתא הוא דהכי ס"ל דאי ס"ד דס"ל דלר"נ סריך מיהא בעינן אם כן הך קושיא דאקשינן עלה דרבינא מברייתא דזהו פסול שחוזר להכשירו כו' קשיא נמי עליה דידיה דכיון דאי לא סריך טריפה כי סריך מאי הוי והתניא וכו' אע"כ דס"ל לרב יוסף דלר"נ אפילו סריך לא בעינן ולהכי לא קשיא ליה מברייתא אבל לבתר דמסיק דזהו אתא למעוטי קרום שעלה מחמת מכה ול"ק לרבינא דאמר והוא דסביך אף לרב יוסף לא קשיא אף על גב דבעי סריך וכיון שכבר הוכחנו מכמה הוכחות משיטת התלמוד דעכ"פ סריך בעינן נפרש מעתה דברי רב שר שלום כפשטיה דסריך מיהא בעינן וע"ש כי בחרתי רק במיעוטא דמיעוטא מעוצם האריכות אשר הראה שם בענינים שונים ליישב דעת התוס' והרא"ש והטור על נכון: ו ומ"ש התוס' בשם ר"ג ריאה הסמוכה לדופן וכו' וסרוכה וסבוכה

מהני ולבשר אפילו בלא בדיקה שרי . ובדסביך (כב) [יד] ריאה הנקובה במקום שאין הדופן סותמה דהיינו כל האומא חוץ ממקום תיתורכי דאוני (כג) כתב הרמב"ם דמפרקינן לה אם נמצאת מכה בדופן אפי' יש ריעותא בריאה (כד) כגון שהעלתה צמחים (כה) כשרה אפי'

פשוטין בטעמא : **ובדסביך** ריאה הנקובה במקום שאין הדופן סותמתה דהיינו כל האומא וכו' כתב הרמב"ם דמפרקינן לה וכו' בפרק א"ט (מה.) א"ר יוסף בר מניומי אר"נ ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה למהים חוששין לה מר יהודה מטמיה דאבימי אמר אחד זה ואחד זה חוששין לה היכי עבדינן אמר רבא רבין בר שבא אסברה לי מייתינן סכינא דחליש פומיה ומפרקינן לה אי איכא ריעותא דדופן תלינן בדופן ואי לא מחמת ריאה הוא וטריפה רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי ומי אר"נ הכי והאמר ר"נ ריאה שניקבה ודופן סותמתיה כשירה ל"ק התם במקום רביתא הכא שלא במקום רביתא והיכא במקום רביתא היתוכא דאונא עכ"ל הגמ' וז"ל הרמב"ס בפ"ז מה"ש האונא של ריאה שנמצאת סמוכה לדופן בין שהעלתה למהים בין שלא העלתה חוששין לה שמא ניקבה וכיצד עושין מפרקין אותה מן הדופן ונזהרין בה שלא תנקב אם נמצאת נקובה ונמצא בדופן מכה במקום הנקב תולין במכה ואומרים אחר שחיטה ניקב כשנפרקה מן המכה ואם אין מכה בדופן בידוע שנקב זה בריאה היה קודם שחיטה וכתב מה"ר דוד ן' יחייא ז"ל שנראה מדבריו שהוא מפרש כדברי הרבה מפרשים שפירשו הא דא"ר נחמן ריאה הסמוכה לדופן והעלתה למהים חוששין לה היינו שחוששין לראות אם יש בריאה נקב בפועל להיות טריפה ובא אבימי ואמר שכיון שהיא סמוכה לדופן לא"ש העלתה למהים ול"ש לא העלתה ראוי לחוש ולבדוק אם יש נקב טריפה ואם לא יהיה נקב כשירה ובא רבין והודיענו דמייתינא סכינא דחליש פומיה ואי היכא מכה בדופן אפי' שימצא נקב בריאה כשירה דתלינן שלאחר שחיטה כשנעקרה מהדופן נעשה הנקב ואם ליכא מכה בדופן תלינן שזה הנקב קודם שחיטה נעשה וטריפה ובא ר' נחמיה ואמר שכאשר לא יהיה מכה והיכא למהים בריאה כשירה ע"י בדיקה ולא כמאמר רבין שכאשר לא יהיה מכה והיכא למהים טריפה עכ"ל ולפי זה נ"ל שכשכתוב בדברי רבין ואי ליכא מכה בדופן תלינן שזה הנקב קודם שחיטה נעשה וטריפה דלאו דוקא נקב דה"ה לאיכא למהים וכתב עוד מה"ר דוד ן' יחייא ז"ל ולפי דעת אלו כשיהיה מכה בדופן ואפי' איכא למהים ונקב בפועל בריאה כשירה שתלינן הנקב לאחר שחיטה וכאשר אין מכה והיכא למהים כשירה ע"י בדיקה ובזה הדעת נאספו רבינו והרמב"ס כפי פסקיו דרך בו שכתב בפ"ז האוס של ריאה שנמצאת סמוכה לדופן וכו' נראה מדבריו שחוששין להזור לראות אם יש נקב לא ליטרפוה בהחלט וכאשם יהיה שם מכה בדופן ונקב בריאה כשירה נקב ולא מכה טריפה וכאשר לא יהיה שם נקב בפועל ולא מכה בדופן ואיכא סירכא ולמהים בריאה מה הוא לדעת הרב שלא הזכירו תעיין בפי"א שכתב ריאה שהעלתה למהים או שנמצא סירכות כמו חוטין תלויין ממנה ולדופן ולטרפשא חוששין לה שמא ניקבה וצריכה בדיקה ומן הדין היה על דרך הזה שאם נמצאת הריאה תלויה בסירכות כמו חוטים אם היו מן האוס של ריאה לדופן או לטרפשא או ללב שחותכין את הסירכא ומוציאין אותה ונופחין אם נמצאת נקובה טריפה ואם לא תבעבע הרי היא שלימה מכל נקב ומותרת ח נראה מדברי הרב שכאשר יהיה מכה בכל החלוקות כשירה וכאשר אין מכה ואיכא נקב טריפה אבל לא מכה ולא נקב אפילו דאיכא למהים בריאה כשירה וכ"כ רבינו יונה דעת רוב המפרשים דרב נחמיה קאי אליבא מכה בדופן ואיכא למהים בריאה והרמב"ס נוטה אחר רוב המפרשים ולכן כתב מן הדין. היה כפי זה הפירוש אבל המנהג שכתב שהוא פשט בישראל והוא שאם נמצא חוט יוצא מן האוס של ריאה לאיזה מקום שימשך ואפי' היה כחוט השערה אוסרים אותה נקט דרך המחמירים דכי ליכא מכה אע"ג דלא מפקא זיקא טריפה והמנהג בנוי ע"פ ההלכה ולא כמו שחוששין ההמון שהוא מנהג בעלמא בלא טעמא בתלמוד עכ"ל וק"ל על שיטה זו דכיון דרב נחמיה פליג אדרבין היאך פסק הרמב"ס כדברי שניהם ואפשר לומר שהוא מפרש דרב נחמיה מודה במה שמיקל רבין ולא נחלק עליו אלא במה שמחמיר ול"נ לפרש עוד דהרמב"ס מפרש דרב נחמיה בדיק לה בפשורי קאי אמר יהודה דאמר בין העלתה למהים בין לא העלתה חוששין לה ורבין פי' דהאי השש היינו לפורקה מהדופן לראות אם יש נקב בריאה ומכה בדופן ואם אין נקב בריאה אע"פ שיש בה למהים כשירה בלא בדיקה ורב נחמיה מפרש דהוששין היינו לבודקה בפושרין מיהו משמע דהא דבעי בדיקה דוקא בדליכא מכה בדופן אבל אי איכא מכה בדופן לא בעי בדיקה דתלינן בדופן ומשמע לי דלא פליגי רב נחמיה ורבין אלא בפי' דברי מר יהודה אבל לענין הדין מודים זה לזה ולפיכך פסק כדברי שניהם וכתב דברי רבין בפ"ז ודברי רב נחמיה בפי"א שאותה בדיקה שכתב שם היינו בדיקה דפשורי : **ויש** לתמוה על רבינו שכתב בסברת הרמב"ס אי איכא מכה בדופן אפי' יש ריעותא בריאה כגון שהעלתה למהים כשירה דמשמע דוקא בהעלתה למהים אבל אם יש בה ריעותא טפי מהעלתה למהים טריפה והא ליתא דאפילו שיש בה נקב ממש מכשיר :

"(הגה"ה ב"ח) ומיהו הראב"ד כתב עליו שהוא טעות גדול שאם היא נקובה אין להכשיר במכה הדופן באומא עכ"ל . ולענין מעשה יש לאסור כדברי הראב"ד כי גם מדברי שאר סברות שכתב רבינו נראה בהדיא לאסור ונראה שאף הרמב"ם לא התיר אלא בנקב דק שאפשר שנעשה כשנפרקה מהמכה ולא הרגיש אבל בנקב גדול קצת לא ואם יש שבר בצלע אפי' דק אין תולין כשנפרקה נעשה דיותר מצוי לעשות מחמת הצלע הנשבר וכדאמרינן (נז.) בנשמט גף העוף ובהאי גוונא מורה הרמב"ם :

ויש

בדיקה מ"מ החמיר ר"ג להצריכה בדיקה וז"ש רבינו אלא שהחמיר להצריך בדיקה דמשמע דמצד חומרא הצריכה בדיקה ולא מדינא דגמרא . ועוד נראה לומר לפי הלשון שכתבו התוס' והרא"ש בשם ר"ג שהצריך לבדוק בנפיחה עם הצלעות או עם הבשר שגוררין עם הסירכא ומנפחינן לה כו' דטעמו משום דיש לחוש שמא ניקב הדופן להדי נקב הריאה ואין כאן סתימה לנקב הריאה וכן משמע במרדכי דמה"ט מצרכינן לבדוק בנפיחה כשהאונות נסרכו אפילו במקום רביתא ועל יד גרירה ע"ש ולא האריך רבינו לבאר ענין הבדיקה שכתב ר"ג דהיינו ע"י גרירה לפי שסובר העיקר כמ"ש תחלה דלבשר אפי' בדיקה לא צריך כמבואר בדבריו :

עוד כתב במרדכי בשם רבינו קלונימוס בר שבתי דהא דאמר במקום רביתא כשירה ובלבד שלא יהא שחין אבעבועות במקום סירכת האונות שאם יש שחין טריפה וכן מצאתי בשם ר"ה וכן הורו הגאונים ואבא מורי תמיה דהא פריך תלמודא מי אר"נ הכי דהעלתה למהים חוששין לה והא"ר נחמן ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה ומשני ל"ק התם שלא במקום רביתא הכא במקום רביתא אלמא אהעלתה למהים קאמר מדלא משני התם בהעלתה למהים הכא בלא העלתה למהים וכן פירש"ס עכ"ל ונ"ל ליישב דברי הגאונים דודאי פשטא דסוגיא איירי אפי' בניקבה ממש כשרה וכ"ש בהעלתה למהים אלא דס"ל לגאונים דהיינו דוקא היכא דברירא לן דנסתם הנקב לגמרי היטב ואין זה אלא ע"י נפיחה ובגרירה וכמו שכתב רבינו גרשום אבל בלא ניקבה ולא העלתה למהים כל עיקר אפילו היא סרוכה לדופן כשירה וא"צ אפי' בדיקה ולשון הגאונים שהעתיק המרדכי כך פירושו דהא דאמרינן במקום רביתא כשרה כלומר כשרה לגמרי שא"צ אפילו בדיקה היינו דוקא ובלבד שלא יהא שחין אבעבועות במקום סירכת האונות שאם יש שחין טרפה ולאו טרפה ממש קאמר אלא כשירה בבדיקה וכ"כ הרשב"א ע"ש הרז"ה שהוא מפרש מ"ש בגמרא ואי ליכא מכה בדופן מחמת ריאה הוא וטרפה משמע דבריו טריפה עד שתיבדק ודכוותה יש לפרש לשון הגאונים דטרפה דקאמרי היינו עד שתבדק . כתב ב"י ע"ש הר"י חביב דמ"ש הרא"ש ורבינו ודוקא כשהוא מסובך ונאחז היטב כו' היינו כשנראה הנקב אבל אם אין הנקב נראה לעין כשרה אפילו בסריך מעט ע"כ ואין דבריו נראין לע"ד דאף ע"פ דר"נ אמר ריאה שניקבה לאו דוקא אלא רבותא נקט דאפי' ניקבה נמי כשרה במקום רביתא דהדופן סותמתה וה"ה בספק ניקבה ועלה קא מפרש רבינא והוא בדסביך אבל בסריך מעט טריפה אפילו בספק ניקבה והכי משמע בסוגיא דפריך אדר"נ דאמר העלתה למהים חוששין לה מדר"נ דאמר ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה ופריקו התם שלא במקום רביתא הכא במקום רביתא משמע דכל שהוא במקום רביתא כשירה בין ניקבה בין העלתה למהים והוא בדסביך כדמפרש רבינא וכל שהוא שלא במקום רביתא טריפה אפילו בדסביך וק"ל :

ריאה הנקובה כו' כתב הרמב"ס דמפרקינן וכו' רבינו ז"ל קיצר לשונו של הרמב"ס וגם שינה לשונו שהרי בפרק שביעי כתב וז"ל האוס של הריאה שנמצאת סמוכה לדופן בין שהעלתה למהים בין שלא העלתה חוששין לה שמא ניקבה וכיצד עושין בה מפרקין אותה מן הדופן ונזהרין בה שלא תינקב אם נמצאת נקובה ונמצא בדופן מכה במקום הנקוב תולין במכה ואומרים אחר שחיטה ניקבה כשנפרק מן המכה ואם אין מכה בדופן בידוע שנקב זה בריאה הוא קודם השחיטה וטריפה עכ"ל . ובגמ' פא"ט הכי איתא א"ר נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה למהים חוששין לה מר יהודה מטמיה דאבימי אמר א' זה וא' זה חוששין לה היכי עבדינן אמר רבא רבין בר שבא אסברא לי מייתינן סכינא דחליש פומיה ומפרקינן לה אי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן ואי לא מחמת ריאה הוא וטריפה רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי ומי אר"נ הכי והאר"נ ריאה שניקבה ודופן סותמה כשרה ל"ק התם במקום רביתא הכא שלא במקום רביתא והיכא מקום רביתא היתוכא דאונא ונראה מבואר שהרמב"ס ז"ל מפרש כשיטת הר"ן דלר"נ בלא העלתה למהים אין חוששין לה כל עיקר דאפילו בדיקה א"צ אבל בהעלתה למהים לר"נ אי נמי לאבימי אף בלא העלתה למהים חוששין לה וצריך בדיקה ועלה קאי היכי עבדינן בהך בדיקה וקאמר דמייתי סכינא כו' וקא מפרש הרמב"ס דה"ק דכל היכא דאיכא ריעותא בדופן אפי' נמצאת הריאה נקובה בנקב ממש תלינן לקולא במכה ואומרים אחר שחיטה ניקבה וכו' וליכא דתלינן בדופן משמע כפירושי דבדאיכא נקב ותלינן לקולא כמו כל הנך תלינן דבגמ' היכא דמשמשא ידא דטבחא דתלינן בטבח ותלינן דמורנא ודזאב כולהו מיירי בדאיכא נקב ותלינן לקולא והלכה כאבימי דאין חילוק בין העלתה למהים ללא העלתה למהים ומשמע לפי שיטה זו דלרבין נמי אם אין שם נקב אע"פ דליכא מכה בדופן כשרה ואפי' העלתה למהים דריעותא דלמהים לאו כלום הוא לגבי ריאה דשכיחי בה למהים ולפי זה רב נחמיה דבדק לה בפשורי לאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי להא דרבין דקאמר דהיכא דלא הוה מכה בדופן דטריפה דלאו לגמרי טריפה אלא ספק טריפה ומהניא לה בדיקה והכי הוה קא עביד מעשה והוה קא בדיק לה בפשורי כדי שירגיש בנקב כל שהוא וכמ"ש הרא"ש אי נמי רבין ה"ק ואי לא מחמת ריאה הוא וטריפה ואפילו ליכא נקב חיישינן

שמא

דרישה

דע"כ ל"ל ט"ס הוא מ"ש בפנינו הנקובה דהא לא מכשרינן כשנמצא מכה מדופן אלא מטעם דאמרינן ריאה שלימה היתה וכ"כ בש"ע בסעיף כ"ב ע"ש : [יד] ריאה הנקובה במקום שאין הדופן סותמה דהיינו כל האומא חוץ ממקום היתוכא דאונא כתב הרמב"ס כו' ז"ל הגמרא פא"ט דף מ"ח ע"א אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה למהים חוששין לה מר יהודה מטמיה דאבימי אמר אחד זה ואחד זה חוששין לה היכי עבדינן אמר רבא רבין בר שבא אסברא לי מייתינן סכינא דחליש פומיה ומפרקינן לה אלא איכא ריעותא בדופן תלינן בתר דופן ואי לא מחמת ריאה הוא וטריפה . (י"ג ואף על גב דלא קא מפקא זיקא) רב נחמיה בריה דרב יוסף בדק לה בפשורי אמר ליה מר זוטרא כו' הא דרב נחמיה אתון אהא מתניתו לה אנן אדרבא מתנינן לה כו' עכ"ל הגמרא וז"ל הרא"ש דף קנ"ו ע"ד אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה זהות הדין סרוכה (וכ"כ הרשב"א בחידושיו והביא ראיה מדאמר רבא הני תרי אוני דסמיכי להדדי לית להו בדיקותא ור"ל סריכי כו' ע"ש מיהו ז"ל דאין משם ראיה די"ל דרבא נקט לרבותא דאפילו סמיכי לית להו בדיקותא וטריפה) דתלינן ריעותא בדופן כל כמה דלא חזינן ריעותא בריאה ואפילו בדיקותא לא בעינן מדאמר מר יהודה מטמיה דאבימי בין כך ובין כך חוששין לה ועלה קאמר היכי עבדינן ופרש"י דקאי אלא העלתה למהין מכלל דלרב נחמן דאמר אין

חוששין

פרישה

ריאה כו' : (כב) ריאה הסמוכה במקום שאין הדופן כו' כצ"ל דמיירי בריאה סמוכה ולא בריאה שיש בה נקב בודאי ועד"ר : (כג) כתב הרמב"ם דמפרקינן לה פי' מן הדופן (בסכין דחליש פומיה ע"ל סימן כ"ח פירושו עכ"ה) : (כד) כגון שהעלתה למהים פירש"י סביבות סמיכתה לדופן וז"ל ב"י ל"ד למהים אלא אפילו ניקב הריאה נמי מכשיר להרמב"ם דאמרינן לאחר השחיטה כשנתפרקה מהדופן נקבה עכ"ל ונ"ל דלרבותא נקט למהים דאע"פ שאנו רואין ריעותא דלמהים לפנינו שעלה סביב הסירכא אפילו קודם שנפרקה משא"כ בנקב דאין אנו רואין עד אחר שנפרקה וכשר מטעם דתולין אותו שנעשה בשעת פריקה וק"ל : (כה) כשירה אפי בלא בדיקה הא דלא כתב רבינו דעת הרמב"ס באם אין מכה בדופן דמותר בבדיקה נ"ל משום דדין זה יש מכה בדופן כתב הרמב"ס בפ"ז מהל' שחיטה להלכה פסוקה לכן הביאו רבינו אבל דין אין מכה בדופן כתב הרמב"ס בפי"א מה"ש וכתב שם דלפי הדין יש להתיר ולפי המנהג יש לאסור והואיל ולא סתם שם דבריו להלכה פסוקה לכן לא הביאו רבינו . גם י"ל דמש"ר אחר הכא דברי הרי"ף ז"ל "ואם אין מכה בדופן אפילו "גם אין ריעותא בריאה אסורה ואפילו בדיקה לא מהני כתב גם לדעת הרמב"ס וע"פ מנהג הטעם לאסור הנ"ל שכתבתי שהוא מכח דינא והמנהג שכתב אינו כמו שנוהגין כן העולם אלא לחומרא בעלמא שנהגו כן ע"פ פירושם לסוגיות הגמרא וכמ"ש כ"ד ן' יחייא והביאו ב"י ושיטת שני הפי' כתבתי בדרישה בס"ד ע"ש :

כ"ג

חדושי הגהות

וסבוכה לבשר צא"ל דס"ל להטור דסרוכה או סבוכה קאמר וכ"נ להדיא מתוספות שם (מז .) שהעתיקו ג"כ דברי ר"נ ושם כתבו או סרוכות או סבוכות (כגה"ג) : ז הדרישה בתב דהך ובדסביך שייך אדלעיל אפי' בלא בדיקה שרי ובדסביך וכתב דהך ריאה הנקובה ט"ס הוא וצ"ל ריאה הסמוכה והכריח כן מפני שהרא"ש סובר דוקא בסמוכה ולא בסרוכה ועוד דלא מכשרינן כשנמצא מכה בדופן אלא משום דאמרינן ריאה שלימה היא והכנה"ג כתב דהגירסא הנכונה היא ובדסביך ריאה הנקובה דנהי להרא"ש וש"פ בניקבה ממש לא מהני מכה בדופו להרמב"ם דרבינו בעל הטורים עסיק בדידיה אפילו בנקובה מהני ולכן נקיט רבינו בלשונו ריאה הנקובה דבעי למימר עלה כתב הרמב"ם וכו' : ח ע"ב הוא ל' הרמב"ם

אפי' בלא בדיקה (כו) ולדעת רב אלפס אם יש מכה בדופן אפי' אין ריעותא בריאה צריכה בדיקה ואם אין מכה בדופן ואפי' אין ריעותא גם כן בריאה אסורה ואפי' בדיקה לא מהניא (כז) וי"א דמהני לה בדיקה ומתירין כשיש מכה בדופן ט ואין ריעותא בריאה

ויש לדקדק בדברי הרמב"ם שכתב בפ"א מה"ש ריאה שהעלתה צמחים או שנמצאו סירכות תלויות ממנה ולדופן או ללב או לטרפש הכבד חוששין לה שמא ניקבה וצריכה בדיקה דמשמע לכאורה שהעלתה צמחים אע"פ שאינה סמוכה לדופן חוששין לה וצריכה בדיקה כאילו נמצא סרוכה לדופן וא"א לומר כן שהרי בעיא דאיפשיטא היא העלתה צמחים כשירה ומשמע דכולהו הכי ס"ל דאפילו ר' יוחנן דאמרינן התם דלא ס"ל הכי אמרינן התם דכי אתו קמיה מסדר להו קמיה מאן דמורי בה להיתירא וכ"פ כל הפוסקים בלא הצריכו שום בדיקה וגם הרמב"ם כ"כ בפ"ז מה"ש ונראה לפרש שממנה קאי נמי אהעלתה צמחים וה"ל כאילו אמר ריאה שהעלתה צמחים ממנה ולדופן או ללב או לטרפשא או שנמצאו סירכות ממנה ולמקומות הנזכר חוששין לה כלומר שאם היתה סמוכה לדופן ע"י צמחים או בלי צמחים חוששין לה וצריכה בדיקת פשורי וכן מ"ש בפ"א בא העכו"ם או הישראל והוציא הריאה קודם שתבדק נופחין אותה אע"פ שאין אנו יודעים אם היו בה צמחים או לא היינו לומר שאין ידוע אם היו בה צמחים ממנה ולדופן והריב"ש בתשובה סימן קפ"ח תפס דברי הרמב"ם כפשוטו דריאה שהעלתה צמחים אפי' היא נפרדת מהדופן חוששין לה וכתב עליו נראה שהוא מפרש העלתה צמחים האמור בהלכה זו בלא קאי אריאה הסמוכה לדופן לבד אלא הוא דבר בפני עצמו לומר דריאה שיש בה צמחים חוששין לה לנקב אבל אם אינה סמוכה לדופן צריכה בדיקה ואין הפי' הזה מתיישב כלל בסוגיית הגמרא אלא העלתה צמחים קאי אריאה הסמוכה לדופן עכ"ל ואני אומר דחס ליה להרמב"ם מלפרש כן בהעלתה צמחים האמור אבל ריאה הסמוכה לדופן. ולפי שיטת הריב"ש בהרמב"ם מוטב הי"ל לומר דהרמב"ם פסק כר' יוחנן דסבר דריאה שהעלתה צמחים אסורה ומפרש דאסורה עד שתבדק אבל א"א לומר כן מפני מה שכתב בפ"ז. ומה שפירשתי בדברי הרמב"ם הוא הנכון:

והרי"ף כתב לדרב יוסף בר מניומי א"ר נחמן ולדמר יהודה משמיה דאבימי ואח"כ כתב היכי עבדינן מייתי סכינא חריפא דהליש פומיה ומפרקינן לה מדופן אי איכא מכה בדופן תלינן בדופן וכשירה ואי ליכא מכה בדופן מחמת ריאה הוא ואף ע"ג דלא מפקא זיקא טריפה ולא כתב הא דרב נחמיה בדיק לה בפשורי. וכתבו הרא"ש והרשב"א נראה שהוא רוצה לפרש דאיכא מכה בדופן מכשרי' לה בנפיחה מדמייתי סכינא דהליש פומיה ואי ליכא מכה בדופן אף ע"ג דלא מפקא זיקא טריפה דודאי מחמת ריאה הוא וקרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום ורב נחמיה פליג אדרבא ומיקל לבדוק בפשורי אף כי ליכא מכה בדופן והלכה כרבא עכ"ל. וזהו שכתב רבינו ולדעת רב אלפס אם יש מכה בדופן אפי' אין ריעותא בריאה צריכה בדיקה ואם אין מכה בדופן ואפי' אין ריעותא ג"כ בריאה אסורה ואפי' בדיקה לא מהניא זו היא הנוסחא האמיתית בדברי רבינו לדעת הרי"ף אבל הר"ן כתב ודאמרינן אי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן וכשירה אפי' העלתה ריאה צמחים ואפי' אבימי מודה בהכי וליכא דגמרא הכי דייק דודאי כי אמרינן היכי עבדינן אכל מה דאיתמר חוששין לה קאי ואי איכא מכה בדופן משמע לכאורה דלא צריכה בדיקה כלל מדפסק רבא ואמר תלינן בדופן וכשרה וכ"ת אם כן סכינא דהליש פומיה למה דהא אי איכא מכה לא צריכה בדיקה ואי ליכא מכה לא מהניא ליה בדיקה י"ל דאילו היתה סכין רעה איפשר שתנקב הריאה מחמתו ויראה כאילו היתה נקובה קודם לכן זה נראה לפי פשטא של שמועה אבל קצת הגאונים כתבו דאפי' איכא מכה בדופן לא מכשרינן לה בלא בדיקה ולדבריהם מ"ה בעינן סכינא דהליש פומיה לפי שאי אפשר בלא בדיקה וראוי לחוש לדבריהם עכ"ל. הרי שמה שכתב רבינו לדעת הרי"ף הוא מ"ש הר"ן לדעת קצת גאונים אבל מאי דמשמע מפשטא של שמועה הוא דאי איכא מכה בדופן לא צריכה בדיקה ואי ליכא מכה לא מהניא לה בדיקה וכתוב בכלבו שזה נראה שהוא דעת הרי"ף: ומ"ש רבינו וי"א דמהניא לה בדיקה ומתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה ואפילו בלא בדיקה כ"כ שם הרא"ש וז"ל ויש מפרשים דהא דקאמר היכי עבדינן קאי אמר יהודה דאמר אחד זה ואחד זה חוששין ולרב נחמן בהעלתה צמחים דאמר חוששין וקאמר דאי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן אף ע"ג דאיכא גם ריעותא בריאה דהעלתה צמחים משום דריעותא דדופן אלים טפי דמחמת לחות המכה נקלטה הריאה אל הדופן אבל ריעותא דריאה לא אלים כולי האי אף ע"ג דהעלתה צמחים סביב הדבק אין כ"כ הוכחה לריעותא דריאה דהא אמרינן בשמעתין דריאה דקיימא צימחי אין חוששין לה אבל כי ליכא ריעותא בדופן וגם לא בריאה תלינן טפי בריאה לפי שהסירכות מצויים בה ועוד מקילין קולא אחריתי ומפרשינן הא דבדיק רב נחמיה בפשורי קאי אליכא ריעותא בדופן אבל אי איכא ריעותא בדופן כשירה ולא בעיא בדיקה ומביאין סעד לדבריהם מדקאמר אתון אהא מתניתו לה אנן אהא מתנינן לה ולפירוש רש"י הל"ל אתון מתניתו לה לחומרא אנן אהא מתנינן לה לקולא עכ"ל ושיטה זו כתבו הרשב"א והר"ן בשם ר"ת דרב נחמיה דבדיק לה בפשורי להקל בה ואפילו הכי הלכתא כוותיה מדקאמר בדיק לה בפשורי משמע שהיה עושה מעשה ועוד מדשקלא וטריא בגמרא אהייא איתמר משמע דהילכתא כוותיה וכן השיב הוא ז"ל לחכמי מרשיליי' שאין לחוש בדבר דהלכתא כרב נחמיה וכ"כ המרדכי בשם ר"ת דהלכתא כרב נחמיה דבדיק לה בפשורי ואף ע"ג דלא מלא ריעותא בדופן אפ"ה היה בודקה ואי לא מפקא זיקא כשירה אע"פ שהעלתה צמחים דכל שעה תלינן בדופן לקולא אף ע"ג דליכא ריעותא בדופן השתא אמרינן מכה היתה בדופן אלא שנתרפאה יפה ואין ניכר עכשיו וכתב הרשב"א שהרז"ה סובר ג"כ כשיטת ר"ת אלא שפי' דרב נחמיה לא פליג ארבא דכי אמר רבא טריפה לא לגמרי קאמר אלא ספק טריפה ופי' רב נחמיה דבבדיקת פשורי סגי לה וכתב ג"כ דכי איכא מכה בדופן אפילו העלתה ריאה צמחים כשירה בלא בדיקה וכי ליכא מכה בדופן כשירה בבדיקת פשורי ומדברי הרמב"ם בפ"א מה"ש שסברתו

שמא נסתם ופליג עלה רב נחמיה וקאמר דסמכינן אבדיקה וכי ליכא נקב כשרה אף ע"פ דליכא מכה בדופן ואיכא ריעותא בריאה אפ"ה לא חיישינן שמא ניקבה הריאה ועלה בו קרום וזה נראה יותר עיקר והרמב"ם ז"ל בפ"א פסק כרב נחמיה ולקולא ומה שקשה על לשונו שם כבר יישבו ב"י והפרישה על נכון ודלא כמ"ש הריב"ש בתשובה סימן קפ"ח · ומעתה נבא לבאר דברי רבינו שבשם הרמב"ם שמ"ש ריאה הנקובה מיירי בכל גווני בין שיש בה נקב ידוע בין שאין שם נקב ידוע אלא חוששין שמא נקובה היא ומיירי בריאה שהיתה סמוכה אל הדופן במקום שאין הדופן סותמת שעל זה כתב הרמב"ם דתפרקינן לה אם נמצאת מכה בדופן אפי' יש ריעותא בריאה כגון שהעלתה צמחים כשירה אפי' בלא בדיקה כלומר לא אמרינן מאחר שהעלתה צמחים א"כ יש הוכחה דניקבה הריאה קודם שחיטה דהא חזינן בה ריעותא דהעלתה צמחים אלא תלינן לקולא ואמרינן אפילו את"ל דניקבה לא ניקבה אלא לאחר שחיטה ולפיכך כשירה אפילו בלא בדיקה שהרי אפילו תיבדק ונמצאת נקובה כשרה דתלינן לקולא והב"י תמה על רבינו למה כתב דדוקא בהעלתה צמחים כשירה בלא אפילו ביש בה נקב ממש מכשיר עלה בדעת הרב ז"ל שמ"ש רבינו ריאה הנקובה לאו דוקא אלא כלומר שיש לחוש שהיתה כבר נקובה ועלה סירכא עד דסביך וכך תפס בדברי רבינו ודסביך ריאה הנקובה כו' וזלא דק דמלת ודסביך קאי אדלעיל מיניה שכתב רבינו ולבשר אפילו בלא בדיקה שרו ודסביך ותחילת הדין שלאחריו הוא מתחיל ריאה הנקובה כו' ואם כן מ"ש רבינו שהעלתה צמחים חוזר אתחלת הדין שכתב הריאה הנקובה דמיירי נמי ביש בה נקב ממש ואפילו הכי אשמועינן רבותא דאע"פ שג"כ העלתה צמחים ואיכא למימר דקודם שחיטה ניקבה דהא איכא ריעותא בריאה אפ"ה תלינן לקולא דניקב לאחר שחיטה ועיין במ"ש בסוף סעיף י"א כתבתי דרך אחר לרבינו ברמב"ם:

ומ"ש בשם רב אלפס וכו' שם בפסקיו וטעמו שהוא מפרש מימרא דר"כ ריאה הסמוכה לדופן דלא מיירי ביש בו נקב ממש דא"כ היה להם לומר ריאה שניקבה אלא ודאי ביש בה נקב ממש פשיטא דטריפה ולא תלינן דלאחר שהיטה ניקב ולא מכשרינן בגמרא בריאה שניקבה ממש אלא במקום רביתא לפי שהדופן סותמתו ממש אבל שלא במקום רביתא שאין הדופן סותמתו טריפה בניקב ממש ולא תלינן בלאחר שחיטה ור"כ לא מיירי אלא בריאה הסמוכה ולא ידעינן אם ניקבה אם לאו וקאמר אבימי דחוששין לה אפי' לא העלתה צמחים ופסק הלכה כאבימי דאין חילוק בין העלתה צמחים ללא העלתה צמחים וקא מפרש רבין דמייתי סכינא ואם יש מכה בדופן תלינן בדופן ומכשרינן לה בנפיחה ואי מפקא זיקא טריפה דליכא למימר דלא בדקינן בנפיחה משום דאפילו מפקא זיקא נמי כשירה דתלינן דלאחר שחיטה ניקבה דא"כ סכינא דהליש פומיה למה לי אלא ודאי דבדקינן בנפיחה וכ"כ במקצת ספרי הרי"ף בפירוש אי איכא מכה בדופן תלינן בדופן ונפחינן לה כו' אבל בליכא מכה בדופן אפילו לא מפקא זיקא טריפה דחיישינן שמא ניקבה הריאה ועלה עליה קרום ולית הלכתא כרב נחמיה דמיקל ומכשיר בנפיחה אף בדליכא מכה בדופן ומ"ה לא הביא הרי"ף להכוא דרב נחמיה בפסקיו אלא דברי רבין לבדו לאורויי דהלכתא כרבין וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך על שם הרי"ף ובמקצת ספרי רבינו כתוב בסברת רב אלפס אם יש מכה בדופן וריעותא בריאה צריכה בדיקה וט"ס הוא אלא כצ"ל אם יש מכה בדופן ואפי' אין ריעותא בריאה כו' וכדפרישית והר"ן ז"ל כתב שיטה זו ע"ש מקצת גאונים אלא שכתב עוד דלפי פשטא של שמועה משמע דבדאיכא מכה בדופן ל"צ בדיקה ואי ליכא מכה לא מהניא ליה בדיקה ולא קשה סכינא דהליש פומיה למה י"ל דאילו היתה סכין רעה כו' כמ"ש הר"ן ולפ"ז גם דברי הרי"ף כפי הנוסחא שהעתיק הרא"ש אפשר לפרש כן דבדאיכא מכה ל"צ בדיקה ואפ"ה מייתינן סכינא דהליש פומיה מטעם שכתב הר"ן ז"ל וע"פ נוסחא זו בדברי הרי"ף כתב הכל בו ע"ש הרי"ף שדעתו כמ"ש הר"ן לפי פשטא של שמועה:

ומ"ש רבינו וי"א דמהניא לה בדיקה ומתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה ואפילו בלא בדיקה כ"כ הרא"ש בפא"ט די"מ כך אלא שצריך לי עיון על מ"ש רבינו ומתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה ואפי' בלא בדיקה הלא לפי שיטה זו אף בדאיכא ריעותא בריאה מתירין בלא בדיקה כיון דאיכא מכה בדופן דהנך מפרשים קא סברי דהא דקאמר היכי עבדינן קאי אאבימי דאמר אחד זה ואחד זה חוששין וקאמר דאי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן ואע"ג דאיכא גם ריעותא בריאה דהעלתה צמחים כשירה בלא בדיקה דההיא דרב נחמיה דמצריך בדיקה לא קאי אלא אליכא מכה בדופן כל זה נראה מבואר בדברי הרא"ש וכ"כ ה"ר ירוחם לפי שיטת הי"מ בהדיא ע"ש: גם בדברי הרשב"א בת"ה הארוך כשכתב סברא זו ע"ש ר"ת והרז"ה מפורש בדבריו כך דבליכא מכה בדופן מכשרינן לה בבדיקה ואפי' איכא ריעותא בריאה ובדאיכא מכה בדופן כשירה בלא בדיקה אפי' איכא ריעותא בריאה ג"כ דאין חילוק כל עיקר בין העלתה צמחים ללא העלתה צמחים. וכדי ליישב דברי רבינו נראה לומר שהוא ז"ל דקדק בלשון הרא"ש שכתב כך ע"ש י"מ ולא הזכיר שמו של ר"ת משמע ליה שאין זו סברת ר"ת גם נראה לומר שרבינו ז"ל היתה לו נוסחא אחרת בדברי הרמב"ם והיה מפרש דבריו דלא מכשרינן באיכא מכה בדופן כשיש בריאה נקב ממש אלא בהעלתה צמחים מכשרינן לה בלא בדיקה כפשט דברי רבינו ולא כמו שנדחקנו למעלה לפרש דבריו על פי ספרי הרמב"ם שבידינו אלא כמו שהבינם הרב ב"י ולפי זה דקדק רבינו שאם היתה דעת י"מ דבדאיכא מכה בדופן לא בעי בדיקה אפילו העלתה צמחים ובליכא מכה בדופן מכשרינן לה בבדיקה אפי' בהעלתה צמחים א"כ זו היא סברת הרמב"ם ממש ולמה לא הזכיר הרא"ש סברא זו על שם הרמב"ם או על שם ר"ת ולכן ס"ל לרבי' שכשכתב הרא"ש בסוף סימן זה אבל כי ליכא ריעותא בדופן וגם לא בריאה תלינן טפי בריאה לפי שהסירכות מצויין בה ועוד מקילין קולא אחריתי ומפרשים דהא דבדיק

פרישה

(כו) ה"ג ולדעת הרי"ף אם יש מכה בדופן אפי' אין ריעותא בריאה כו' וכ"כ ב"י אבל ה"ה אם יש ריעותא בריאה סגי בבדיקה והא דנקט זה משום להגדיל המחלוקת בינו להרמב"ם שהרמב"ם סובר כשירה בלא בדיקה אפי' ביש ריעותא בריאה והרי"ף סובר דאפי' אין ריעותא בריאה אפ"ה צריכה הריאה בדיקה: (כז) וי"א דמהני לה בדיקה כו' פי' כשאין ריעותא לא לדופן ולא לריאה ודלא כהרי"ף דס"ל דבכה"ג לא מהני ליה בדיקה. גם פליגי עליה במה שמתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה אפי' בלא בדיקה · ואם יש ריעותא גם בריאה ס"ל דלא מהני בדיקה ולא כהרמב"ם שסובר כי יש מכה בדופן אפילו יש בריאה ריעותא שרי אפילו בלא בדיקה ורבינו לא קאי בזה בשיטת הרא"ש אבין שהרא"ש מפרש דברי י"מ שכשיש מכה בדופן אפילו יש ריעותא בריאה אין צריך בדיקה ואין חילוק ביניהן לדברי

דרישה

חוששין אפי' בדיקה לא בעיא משום דשכיח טפי מכת הדופן להיות הריאה נסרכת כי היא עם ליסרך והכי אמרינן לקמן כיון דשגרונא שכיח טפי מפסיקת חוט השדרה אפי' בדיקה לא בעיא. העלתה צמחין חוששין לה דכיון דהעלתה סמוך לסמיכות או לסירכא איתרע חזקת הריאה ואע"ג דאם העלתה צמחין בעלמא אין חוששין לה שאני הכא דאיכא סירכא הלכך תלינן דמחמת הריאה [נסרכה] באוכא ואפילו אי איכא ריעותא נמי בדופן כיון דאיכא נמי ריעותא בריאה טפי תלינן בריאה שהרכה ליקב ולהוציא משקה הנקרא בתוכה ומן הראוי היה אף כי ליכא ריעותא לא בדופן ולא בריאה למיתלי הסירכא בריאה לפי שהרכה בכך אלא דרב נחמן סבר דרוב בהמות כשרות הן וכן מצוי שמכין הבהמה על גבה מעלה ליחה הלכך מיקל לתלות הסירכא בדופן כל כמה דלא חזינן ריעותא בריאה ויותר נראה לפרש דרב נחמן לא סבר אלא בריאה

חדושי הגהות

הרמב"ם והך נראה שיבוש הוא כל הן דברי הר"ד בן יחייא ז"ל : ט הך י"א הם הי"מ שהביא הרא"ש וכמ"ש הרב"י ולדידהו אפי' איכא ריעותא בריאה מותר וצריך הגהה ס"ט הטור

בריאה ואפי' בלא בדיקה ולדעת רש"י ור"י לעולם אינה ניתרת אפי' בבדיקה אא"כ יש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה אבל אם שניהם שוין בין יש ריעותא בשניהם או שאין ריעותא בשניהם לא מהניא לה בדיקה וכ"ש בשיש ריעותא בריאה ולא בדופן וא"א

דבדיק רב נחמיה בפשורי קאי אליכא מכה בדופן אבל אי איכא ריעותא בדופן כשירה ולא בעי בדיקה כו' הכי הוה פירושו דהך קולא לא קאי אלא אמאי שכתב קודם זה וגם לא בריאה דהיינו כי ליכא ריעותא בריאה ועלה קאי ואמר דמקילים בליכא ריעותא בריאה דמהניא בדיקה בליכא מכה בדופן והיכא דאיכא מכה בדופן נמי מקילי דכשירה ולא בעיא בדיקה כיון דליכא ריעותא בריאה ויש קצת ידי' לפרש כן לפי דעת הי"מ דמאחר דמה שהם סוברים דהכיא דרב נחמיה לקולא אינו אלא מדלא קאמר אתון מתניתו לה לחומרא כו' דאלמא דרב נחמיה נמי לקולא א"כ לית לן למימר דמיקל טובא אף בהעלתה למחים אלא הדא לקולא קאמר לא תרתי לקולא. זה נראה לומר בדעת רבינו וזה שכשכתב רבינו סברת רב אלפס כתב אפי' אין ריעותא בריאה ועלה קאמר וי"א דמהניא לה בדיקה כלומר באין ריעותא בריאה וליכא מכה בדופן דס"ל לרב אלפס דלא מהניא בדיקה אבל לי"א מהני בדיקה ומתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה ואפילו בלא בדיקה ודלא כסברת רב אלפס. גם לא כסברת הרמב"ם שהזכיר ראשונה דמתיר ביש מכה בדופן אפילו איכא ריעותא בריאה ואפי' בלא בדיקה וממילא בליכא מכה בדופן מכשרינן לה בבדיקה אפי' איכא ריעותא בריאה דליתא לפום הך י"מ: ומ"ש ולדעת רש"י ור"י לעולם אינה ניתרת אפי' בבדיקה א"א"כ יש מכה בדופן כו' כן כתב הרא"ש בשמם וטעמיה משום דהם פירשו דהיכי עבדינן לה קאי אאביי כמאי דקאמר דהיכא דלא העלתה למחים חוששין לה דהיינו חוששין לבדוק אותה ומייתינן סכינא חריפא כו' ואי איכא מכה בדופן כשירה כיון דליכא ריעותא בריאה וקא"ר נחמיה דאפ"ה בעיא בדיקה בפשורי ומינה שמעינן דבהעלתה למחים אפילו איכא נמי מכה בדופן לא מהניא בדיקה והיכא דליכא מכה בדופן אפילו ליכא ריעותא בריאה נמי לא מהניא בדיקה. אבל הרשב"א בת"ה הארוך כתב לפי פירש"י האי דקאמר היכי עבדינן אכולה מילתא קאי דאף בהעלתה למחים כשרה אי איכא מכה בדופן ורב נחמיה מחמיר דאפילו איכא מכה בדופן אינו כשרה בלא בדיקה אבל בבדיקה מתכשרא אפי' העלתה למחים ואפי' אי ליכא מכה בדופן נמצא פסק הלכה לפי פירוש רש"י דכל ריאה הסמוכה לדופן מתכשרא בבדיקה ובלא בדיקה היא טריפה עיין שם. עוד נראה בעיני לפרש שיטה שלישית בדברי רש"י לחומרא שמה שפירש רש"י תחלה בדברי ר"כ ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה שמא ניקבה היינו לומר אין חוששין לה לומר שמא ניקבה ועלה בו קרום וטריפה אלא צריך לבודקה ועלה קאי היכי עבדינן פי' לר"כ בלא העלתה למחים אבל בהעלתה למחים לר"כ דחוששין לה וכן לאביי אפי' לא עלתה למחים כיון דחוששין לה לא מהניא בדיקה ואפי' מפרקינן לה ואיכא נמי מכה בדופן ובדקינן לה בפשורי ולא תבצבצא טריפה דחוששין לשמא עלה בה קרום ונסתם ומ"ה כתב רש"י ז"ל בסוף פירושו בהא כאביי ס"ל דחוששין לה ולחומרא אזלינן בדאורייתא דמשמע דכל היכא דאמרינן חוששין לה שוב אין לה היתר וזו היא דעת התוספות שכתבו מייתינן סכינא כו' דהיינו כשלא העלתה למחים פירוש לר"כ דקאמר בלא העלתה למחים אין חוששין לה לומר שאין לה בדיקה אבל העלתה למחים לר"כ לא יועיל לה בדיקה דאפי' איכא ריעותא בדופן לא תלינן בדופן וממילא לאביי אפילו בלא העלתה למחים

ששברתו כשיטה זו אלא שלא ראה מי שהורה כן ומנהג שלוניקי' כסברא זו חפני שהעכו"ם הדרים בה רובם אינם אוכלים משחיטת ישראל ואם לא היו סומכים על סברא זו להקל היה הפסד גדול בממונם של ישראל אבל בשאר מקומות שהעכו"ם קונין הטריפות אע"פ שהם שחיטת ישראל כיון שאין הפסד גדול בדבר אינם סומכים על סברא זו:

ומ"ש רבינו ולדעת רש"י ור"י לעולם אינה ניתרת אפי' בבדיקה אא"כ יש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה וכו' הא דאמרינן מייתינן סכינא דחליש פומיה כתבו התוס' היינו בשלא העלתה למחים אבל העלתה למחים אפי' איכא ריעותא בדופן לא תלינן בדופן והא דרב נחמיה בדיק לה בפשורי פירש"י לאחר שפירקוה ומצאו מכה בדופן מנפח בה אי מיבצבצא טריפה שהרי ניקבה ואח"כ כתב כאביי ס"ל דחוששין לה ולחומרא אזלינן בדאורייתא וז"ל התוס' רב נחמיה בדיק לה בפשורי אאיכא ריעותא בדופן קאי כדפי' בקונטרס ועתה נוהגים להטריף כל הסירכות ואין בודקין אותם לא בדופן ולא בפשורי וז"ל הרא"ש היכי עבדי' הא דפליג מר יהודה אדרב כהנא ואמר חוששין אף בלא העלתה למחים קאי אבל אם העלתה למחים דאיכא ריעותא בריאה גם כי איכא ריעותא בדופן תלינן ריעותא בריאה לפי שהסירכות מצויות בה אמר רבין בר שבא מייתינן סכינא דחליש פומיה וכו' וא"ת אמאי קאמר מייתינן סכינא דחליש פומיה כדי שלא ינקב הריאה ומה אנו חוששין אף אם ינתקנה בכח מן הדופן ותינקב הריאה אי איכא מכה בדופן כשירה ואם לאו טריפה הילכך נראה דאף כי יש מכה בדופן לא מכשרינן אלא בנפיחה והא דקאמר רב נחמיה בדיק לה בפשורי ונופח כדי שירגיש בנקב כל דהו והלכה כמר יהודה משמיה דאביי דאם לא העלתה למחים מפרקינן ואי איכא ריעותא בדופן בדקינן לה בפשורי אם עולה בנפיחה כשירה ואי ליכא ריעותא בדופן טריפה אבל אם העלתה למחים אף כי איכא ריעותא בדופן טריפה כיון דאיכא נמי ריעותא בריאה תלינן בריאה וטריפה זו היא שיטת רש"י והתוס' ועוד החמירו התוס' וכתבו דעתה נהגו להטריף כל הסירכות דאין בודקין אותם לא להפרידה מן הדופן לראות אם יש מכה בדופן ולא בפשורי עכ"ל נמצא לפי שיטה זו דלעולם לא מכשרינן ריאה הסמוכה לדופן אלא בג' תנאים. האחד שלא יהא ריעותא בריאה. השני שיהא ריעותא בדופן. השלישי שבדקוה בפושרים ועלתה בנפיחה ולפי זה כי אמר מר יהודה אחד זה ואחד זה חוששין לה חששא זו איכא בזה דכי העלתה למחים חוששין לה לטריפה לגמרי וכי לא העלתה חוששין לה להצריכה בדיקה:

ולענין הלכה כתב הרשב"א בת"ה וז"ל נסמכה האומא אל הדופן בסירכא מביאין סכין שתהא פיה יפה ומפרידין אותה מן הדופן ואם יש מכה בדופן אף ע"פ שיש למחים בריאה תולין זו בדופן וכשירה ויש מי שאומרים שכשירה לגמרי ואפי' בלא בדיקה וכזה הורו רוב המורים ואם אין מכה בדופן תלינן בריאה וטריפה עד שתיבדק. ויש מן הגאונים שהחמירו ואמרו שאם אין מכה בדופן טריפה ואין לה בדיקה ואפי' לא העלתה הריאה למחים ואם יש מכה בדופן כשירה וצריכה בדיקה וכן נוהגים ברוב המקומות וכן ראוי להורות עכ"ל. והוראה הוא כשיטת הרי"ף לדעת הרשב"א והרא"ש ז"ל. ומנהג העולם בזמן הזה כמו שכתבתי בשם הר"ן דמשמע מפשט השמועה דאי איכא מכה בדופן כשירה

דרישה

בריאה הסמוכה לדופן ולא בסרוכה דאז נגיש לדבר דמחמת מכה שהיתה בדופן קלטה הריאה אלא דאילו מחמת הריאה היתה נסרכה לדופן ולא נסמכה וכן משמע דקאמר מייתינן סכינא ומפרקינן לה אלמא שהיתה כולה דבוקה לדופן. מר יהודה משמיה דאביי אמר בין כך ובין כך חוששין היכי עבדינן לה כו' אהא דפליג רב יהודה אדרב נחמן דאמר אין חוששין בלא העלתה למחין קאי אבל אם העלתה למחין דאיכא ריעותא בריאה גם כי איכא ריעותא בדופן תלינן ריעותא בריאה לפי שהסירכות מצויות בה. אמר רבא רבין בר שבא אסברא לי מייתינן סכינא דחליש פומיה ומפרקינן לה אי איכא ריעותא בדופן תלינן ריעותא בדופן וכשרה ואי לא מחמת ריאה היא וטריפה וא"ת אמאי קאמר מייתינן סכינא דחליש פומיה כדי שלא ינקב הריאה ומה אנו חוששין אף אם ינתקה בכח מן הדופן ותינקב הריאה אי איכא מכה בדופן תלינן בדופן וכשירה ואם לאו טריפה הלכך נראה דאף כי יש מכה בדופן לא מכשרינן אלא בנפיחה (ולפי זה לא פליג רב נחמיה אדרבא לפי שרבא אמר כשירה והיינו ע"י בדיקה כדמוכח מדקאמר מייתינן סכינא דחליש פומיה ואתא רב נחמיה לבאר מה היא הבדיקה) והיינו דקא"ר נחמיה בריה דרב יוסף בדק בפשורי ונופח כדי שירגיש בנקב כל דהוא אי נמי מתוך שהריאה סמוכה לדופן נסרך קרום שלה מליחות הדופן אם ינפחנה בלא פושרי ינקב הקרום. והלכה כמר יהודה משמיה דאביי דאם לא העלתה למחין מפרקינן לה ואי איכא ריעותא בדופן בדקינן ליה בפשורי אם עולה בנפיחה כשירה ואי ליכא ריעותא בדופן טריפה אבל אם העלתה למחים אף כי איכא ריעותא בדופן טריפה כיון דאיכא נמי ריעותא בריאה תלינן בריאה וטריפה זו היא שיטת רש"י ותוס'. ויש מפרשים דה"ק היכי עבדינן קאי אמר יהודה דאמר אחד זה ואחד זה חוששין ולרב נחמן בהעלתה למחין דאמר חוששין וקאמר דאי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן אע"ג דאיכא ריעותא בריאה דהעלתה למחים משום דריעותא דדופן אלים טפי דמחמת ליחות המכה נקלטה הריאה אל הדופן אבל ריעותא דריאה לא אלים כולי האי אע"ג דהעלתה למחים סביב הדבק אין כ"כ הוכחה לריעותא דריאה דהא אמרינן במתניתין דריאה דקיימי למחי למחי אין חוששין לה אבל כי ליכא ריעותא בדופן וגם לא בריאה תלינן טפי בריאה לפי שהסירכות מצויין בה ועוד מקילי קולא אחריתי (ר"ל שלפרש"י ותוס' בהעלתה למחים אף אם יש מכה בדופן טריפה ולפי דעת י"מ כשירה דהא גם עלה קאי רבא דאמר מייתינן סכינא כו' זו היא קולא ראשונה) ומפרשי דהא דבדיק רב נחמיה בפשורי קאי אליכא ריעותא בדופן אבל אי איכא ריעותא בדופן כשירה ולא בעי בדיקה (וזהו ביאור א"א ז"ל בתוך דבריו לשון הרא"ש עכ"ה) ואף כי אפשר לפרש דרב נחמיה פליג אדרבא דרבא אמר בדליכא מכה בדופן טריפה ולא מהני בדיקה ורב נחמיה סומר דמהני בדיקה והא דאמר רבא מייתינן סכינא דחליש פומיה דוומשמע מזה דמהני בדיקה כמו שהוכיח הרא"ש בסמוך היינו באיכא מכה בדופן דכשרה סובר דהוא ע"י בדיקה כשרה אבל באיכא מכה בדופן לא גילה רב נחמיה דעתו ואפשר לומר דמודה לרבא שצריך בדיקה ומנ"ל להרא"ש באיכא ריעותא בדופן דכשירה בלא בדיקה. ונראה דדייק מלישניה דרב נחמיה מדקאמר בדק לה משמע מדיוקא דלא דווקא בלית מכה בדופן בדק לה אבל איכא מכה בדופן לא בעי בדיקה והואיל ולאו בפי' אתמר מדברי רב נחמיה דלא בעי בדיקה אלא מדיוקא נראה דלא נילף מדיוקא אלא דוקא באיכא מכה בדופן וליכא ריעותא בריאה דעליה קאי מ"ש רבא אי ליכא מכה טריפה אבל אי גם בריאה איכא ריעותא אפשר דמודה רב נחמיה לרבא דבעי בדיקה וזהו דעת הטור שכתב וי"א דמהני לה בדיקה ומתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה ואפי' בלא בדיקה דמ"ש י"א דמהני בדיקה קאי אדברי הרי"ף שהביא לפני זה שכתב בשמו דבליכא מכה בדופן אפי' אין ריעותא בריאה אסורה ובדיקה לא מהני ומדדייק הטור וכתב ואי איכא מכה בדופן ואין ריעותא בריאה אפי' בדיקה לא בעיא משמע דבדאיכא מכה בדופן ואיכא ריעותא בריאה שצריך בדיקה. אבל הרו"ה כתב שדעת ר' נחמיה דכי איכא מכה בדופן לא בעי בדיקה אפי' איכא ריעותא בריאה וכתב דלא פליג רב נחמיה אדרבא והא דאמר רבא טריפה ר"ל שצריך בדיקה ועד שיבדוק היא טריפה וכ"כ בשם ר"ת שהשיב כן בתשובה הלכה למעשה וכ"כ רבינו בהדיא בשם הרמב"ם דבדאיכא מכה בדופן אפי' איכא ריעותא בריאה כשר וא"צ בדיקה וגדולה מזו כתב הרמב"ם בפ"ז מה"ש ואפי' איכא נקב בריאה תלינן בתר שמיטה ניקב הואיל ואיכא מכה בדופן וכן נראה לפרש דברי הרא"ש מדסתם וכתב בדברי ר' נחמיה אבל אי איכא ריעותא בדופן כשרה ולא בעי בדיקה משמע דבין ליכא ריעותא בריאה בין איכא ריעותא בריאה לא בעי בדיקה דהא כתב הרא"ש דלי"מ רבין קאי אכל דברי אביי אפי' יש לו למחין ולכן א"ש דלא הביא הרא"ש דברי הרמב"ם לפי שדעת הרמב"ם כדעת הי"א וכן כתב ב"י שנראה לו שדעת הרמב"ם כדעת הרז"ה כדעת ר"ת וכ"כ בכסף משנה פ"ז מה"ש וכן נראה לסוכים שדעת הרא"ש לפי דברי הי"מ דלא

פליגי דהא בדברי רש"י ותו' מבואר ומוכח דלא פליג רב נחמיה אדרבא וכמ"ש לעיל ובדברי הי"מ סתם ולא ביאר אי פליג אי לא משמע ודאי דלא פליג ועוד דבדברי הרי"ף שהביא הרא"ש בסמוך ביאר דפליג רב נחמיה אדרבא וכאן סתם משמע ודאי דלא פליג ע"כ נראה לומר דגם הרא"ש ס"ל דלשיטת הים מפרשים לא פליג עליה דרבא אלא בא לבאר דברי רבא דהא דאמר טריפה כי ליכא מכה בדופן היינו ר"ל שצריך בדיקה ומבאר רב נחמיה שהבדיקה היא בפשורי אבל איכא ריעותא בדופן לא בעי בדיקה והא דאמר רבא מייתינן סכינא דחליש פומיה היינו כדי למבדקיה בליכא ריעותא בדופן והא דאמר רבא טריפה ר"ל כמו שפי' רבי זרמי' שכל כמה שלא בדק הוא טריפה עד שיבדוק ולפ"ז בהיכא מכה בדופן לא שנא איכא ריעותא בריאה או ליכא ריעותא בריאה א"צ בדיקה ואי לית מכה בדופן לעולם מהני בדיקה דהא רב נחמיה מבאר דברי רבא ורבא קאי אחוששין דר"כ ודמר יהודה ובתרווייהו אמר איכא מכה בדופן כשירה ליכא מכה בדופן טריפה והיינו עד שיבדוק (מכאן ואילך מוזר לדברי הרא"ש עכ"ה) ומביאין סעד לדבריהם מדקאמר אתון הכא מתני' לה ואנן הכא מתנינן לה ולפירש"י ה"ל למימר אתון מתניתו לה לחומרא ואנן הכא מתנינן לה לקולא ועוד שהחמירו התוס' וכתבו דעתה נהגו לטרוף כל הסירכות דאין בודקים אותם לא להפרידה מן הדופן לראות אם יש מכה בדופן ולא בפשורי. ורב אלפס ז"ל כתב מייתינן סכינא דחריף פומיה ומפרקינן לה אי איכא מכה בדופן תלינן בדופן וכשירה ואי ליכא מכה בדופן מחמת ריאה היא ואע"ג דלא מפקא זיקא טריפה ונראה שהוא רוצה לבאר דבדאיכא מכה בדופן מכשרינן לה בנפיחה מדמייתינן סכינא דחליש פומיה כדפרי' לעיל. ואי ליכא מכה בדופן אע"ג דלא מפקא זיקא טריפה דודאי מחמת ריאה הוא וקרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום ורב נחמיה פליג אדרבא ומיקל לבודקו בפשורי אף בדליכא מכה בדופן והלכה כרבא וזו היא דעת הרי"ף ובאשכנז ובצרפת נהגו להטריף הכל עכ"ל הרא"ש. א"כ משמע להדיא מדכתב בדברי הרי"ף דרב נחמיה פליג אדרבא ודברי הים מפרשים כתב סתם משמע דס"ל דלדעת י"מ לא פליג וכמ"ש בסמוך. ומ"ש הרא"ש ונראה שהוא רוצה לבאר דבדאיכא מכה בדופן מכשרינן לה בנפיחה בספרים שלנו כתוב כן להדיא בדברי הרי"ף ומכשרינן בנפיחה ואפשר לומר דבספר שהיה ביד הרא"ש לא היה כתוב או אפשר לומר שהרא"ש רוצה לבאר וליתן טעם מנ"ל להרי"ף לפרש דכשר דוקא בנפיחה. ומדסתם הרא"ש ולא ביאר בדברי הרי"ף אלא הא דרב נחמיה פליג אדרבא ולא ביאר בדבריו במ"ש הרי"ף בדאיכא מכה בדופן דכשר ע"י בדיקה אם רוצה לומר דהיינו דוקא בליכא ריעותא בריאה או אפי' בדאיכא ריעותא בריאה וכן בסוף דברי הרי"ף בדליכא מכה בדופן טריפה לא ביאר אי מיירי דוקא בדאיכא ריעותא בריאה אי אפי' בדליכא ריעותא בריאה נראה לי שהוא סובר דלדעת הרי"ף ל"ש בין איכא ריעותא בריאה או ליכא ריעותא בריאה לעולם אי איכא מכה בדופן כשירה ע"י בדיקה ואי ליכא מכה בדופן לא מהניא בדיקה משום דהרי"ף סתם דבריו ולא הזכיר ריעות הריאה אלא מכת הדופן משמע דהכל תלוי במכת הדופן ולפי שהביא הרא"ש דבריו אחרי דברי הי"מ סמך על זה דכמו שהי"מ לא מחלקי בין ריעותא בריאה כו' ה"ה נמי לדעת הרי"ף כן. ומעתה יהיו דברי רבינו מבוארים שמ"ש בשם הרמב"ם הוא כמ"ש בסמוך שדעת הרמב"ם כדעת ר"ת וכדעת הרז"ה ומ"ש בשם הרי"ף נראה שהוא מפרש דברי הרי"ף כמ"ש בסמוך דלא תנינן כלום בריעות הריאה אלא במכה בדופן ולכן כתב בשם הרי"ף אם יש מכה בדופן אפילו אין ריעותא בריאה צריכה בדיקה ומשמע מדקאמר אפילו דה"ה אם יש ריעותא בריאה מהני בדיקה. ומ"ש בשמו ואם אין מכה בדופן אפילו אין ריעותא ג"כ בריאה אסורה וכ"ש בדאיכא ריעותא בריאה וכמ"ש דלא תלינן בריעות הריאה אלא במכת הדופן. ומ"ש רבינו בשם י"א כו' ומתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה אפי' בלא בדיקה משמע מדבריו דבדאיכא מכה בדופן וגם ריעותא בריאה שצריך בדיקה הייני כמ"ש בסמוך שהוא מפרש הרא"ש דלדעת הי"א פליג רב נחמיה אדרבא כמ"ש בסמוך אלא שנראה שזה הפירוש דחוק לפרש דברי הרא"ש כן כמ"ש בסמוך. ואפשר לומר שהוא תפס שיטה לעצמה בפי' דברי הי"מ והיה השיטה שכתבתי בסמוך. ומש"ר בשם רש"י ור"י כו' הוא כמ"ש דעתם בסמוך דמפרשי דרבא לא קאי אלא אחוששין דמר יהודה בלא העלתה למחין ועלה קאי רב נחמיה ומצריך בדיקה בפשורי גם בזה. גם י"ל שהטור סבר שהי"מ פירשו דרבין קאי דוקא אליכא ריעותא בריאה כמו שפירש"י ותוס' אלא שקשה לכו לשיטת רש"י ותוס' שהם פי' דרב נחמיה קאי אאיכא מכה בדופן וא"כ אתא רב נחמיה להחמיר והל"ל אתון מתניתו לחומרא כו' וכמ"ש הרא"ש לעיל שזה היה קשה לי"מ על שיטת רש"י ותוס' ומ"ש פירש"י דרב נחמיה קאי אליתא לה מכה בדופן שקאמר רבין טריפה ורב נחמיה אמר שיש לה תקנה בבדיקת פשורי. והשתא א"ש דלא כתב הטור אלא הני תרתי בהו בשם י"מ דכיון אם ליכא מכה בדופן וליכא ריעותא בריאה ומהניא בדיקה דהיינו דברי

(כח) וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה דלא שרינן אלא ע"י מכה ממש שבדופן אבל אם יש בו בהרות שחורות אינו סימן מכה ממש כי אפשר שבאו מחמת הכאות שהכו הבהמה על גבה שכן דרך מקום המכה להשחיר אבל נשבר הצלע אע"פ שחזר ונקשר קרינן ביה שפיר מכה (כט) י"א כל היכא דתלינן בדופן אין חילוק בין אם סמוכה כולה לדופן או סרוכה לו (ל) אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב דוקא סמוכה כולה לדופן אבל סרוכה לא תלינן ריעותא בדופן אלא בריאה (לא) ואם כל הריאה דבוקה לדופן בלא שום פילוש ובלא שום פירוד (לב) יש מתירין על ידי שמפרידין אותו מן הדופן בנחת ואם עולה בנפיחה כשירה (לג) ויש אוסרין וכן עיקר וכל בדיקה דהכא דנפחינן (לד) במיא דפושרין אי מבצבצא טריפה [טו] (לה) וכתב א"א הרא"ש ז"ל דבאשכנז ובצרפת נוהגין להטריף הכל (לו) ריאה שנסרכה לאחד מהמקומות שאין הנקב פוסל בהם כמו לחזה ולגרגרת

כשירה בלא בדיקה ואי ליכא מכה בדופן טריפה ולא מהניא לה בדיקה:

וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה דלא שרינן אלא ע"י מכה ממש וכו' בכלל כ' סימן י"ז כתב דלא שרינן אלא ע"י מכה כלומר כשיש בדופן כעין נגע תלינן שמחמת המכה וגליד שעליה נדבקת הריאה בדופן אבל בהרות שחורות אינו סימן מכה שחייתה כי איפשר שבאו מחמת ההכאות שהכו הבהמות על גבה ומעולם לא היתה בפנים מכה כלומר כעין נגע לשנתלה שמצד זה נדבקה אליו הלכך לא תלינן להקל ומטרפינן לה ומדברי מנהג אנשי קנדיא"ה שבסוף מרדכי דחולין משמע דלא מיקרי מכה אלא בנשבר הצלע ולא משמע כן מדברי הרא"ש: **ומ"ש** אבל נשבר הצלע אע"פ שחזר ונקשר קרינן ביה שפיר מכה כך השיב בכלל הנזכר סימן כ"ח. דכיון שיש שבר אע"פ שנקשר תלינן שכשהיתה המכה לחה ירדה הליחה מהמכה ונעשית סירכא דבוקה מן המכה לריאה ועודה קיימת אף על פי שחייתה המכה. וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן שי"ט שכל שנראה להדיא שהיתה בו מכה אף על פי שנחלמה תולין שבהיות שם המכה נסרכה ואח"כ נחלמה ומדברי רש"י נראה שכשמתחיל לחיות המכה אז היא קולטת הריאה אלה והתשובה שנמצאת להרשב"א בתשובה סימן ר"ב לאיסור לאו הרשב"א חתים עלה וידעתי שאף אם יבא אליהו ויאסור אין העם שומעין לו שכבר נהגו הכל להקל ומי יתן ולא יאמרו שהיתה מכה במקום דליכא מכה עכ"ל:

ומ"ש רבינו אינו מכוון שכתב וא"א ז"ל כתב בתשובה דמשמע דאתא לאיפלוגי על מ"ש קודם אינו כן אלא לפרש מה נקרא מכה בא וכך הו"ל לכתוב כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה דלא שרינן אלא ע"י מכה ממש שבדופן:

י"א אומרים כל היכא דתלינן בדופן אין חילוק בין אם סמוכה כולה לדופן או סרוכה לו אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב דוקא סמוכה כולה לדופן אבל סרוכה לא תלינן ריעותא בדופן אלא בריאה אהא דאמר רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה וכו' כתב הרא"ש וה"ה סרוכה תלינן ריעותא בדופן ויותר נראה לפרש דר"נ לא סבר אלא בריאה הסמוכה לדופן ולא בסרוכה דאז רגילים לדבר דמחמת מכה שהיתה בדופן קלטה הריאה אלה דאילו מחמת הריאה היתה נסרכת לדופן ולא נסמכה וכ"מ דקאמר מייתינן סכינא דחריף פומיה ומפרקינן לה אלמא שהיתה כולה דבוקה לדופן עכ"ל. אבל הר"ן כתב דל"ש בין סמוכה לסרוכה וכ"כ הרשב"א דסמוכה אפילו סרוכה במשמע כדאמרינן הני תרתי אוני דסמיכי להדדי דודאי בין סרוכין בין סמוכין. וכתב רבינו ירוחם שכן עיקר וכן הסכימו גדולי האחרונים. וכתב הרשב"א סימן קע"ח שנשאל אם יש חילוק בין דבוקה לסרוכה לפי שמדברי הרמב"ם נראה שיש חילוק ביניהם שבסרוכה כתב אם נמצא חוט יוצא מן האום של ריאה לאיזה מקום שימשך אפי' כחוט השערה אוסרים אותה ובדבוקה כתב האום של ריאה שנמצאת סמוכה לדופן חוששין לה שמא ניקבה וכו' אם נמצאת נקובה ונמצא בדופן מכה במקום הנקב תולין במכה וכו' והשיב שנראה שאין הפרש בין סרוכה לדבוקה ואנו אין אנו נוהגים להתיר אלא הדבוקה עכ"ל. והמנהג הוא לא פשט בינינו וכדברי הר"ן ורבינו ירוחם נקיטינן: **ואם** כל הריאה דבוקה לדופן בלא שום פילוש ובלא שום פירוד יש מתירים ע"י שמפרידין אותה מן הדופן בנחת וכו' ז"ל הרוקח אם כל הריאה דבוקה לדופן בלא סירכא הוי סתימה מעליא וכשירה עכ"ל. ומשמע מפשט דבריו שא"צ בדיקה אבל רבינו כתב שלא התירו המתירים אלא בבדיקה ונראה שטעם המתירים האלו משום דס"ל שדיבוק זה איפשר שהוא מחמת נקב ואיפשר שהוא מחמת מכה בדופן וקלטה הריאה אלה שאילו נדבקת מחמת ריעותא דריאה כיון שהדופן קשה לא היה מסתבך כ"כ בחוזק ובדיבוק עם הריאה מחמת מכה שבה ולכן בודקין אותה בפושרין שאם הוא מחמת ריאה מתוך בדיקה זו תגלה ריעותא דריאה ואם לא תגלה בה ריעותא מחמת דופן הוא וכשירה ולא חיישינן שמא היתה עתידה להתפרק שכיון שדבוקה כ"כ בחוזק תו לא מיפרקא וטעם האוסרים משום דאיפשר דמחמת ריעותא דריאה הוא ולא תגלה ריעותא בבדיקה א"כ שאע"פ שהוא מדובקת בחוזק סופה להתפרק ותקרע הריאה בפריקתה ולעיל בסימן זה אבל הוראת מר יעקב גאון כתבתי מה סמך מצאו לדבריהם מתירי הדבק והוכחתי שאין בדברי אותו סמך ממש והילכך דברי האוסרים עיקר: ומ"ש רבינו וכל בדיקה דהכא דנפחינן במיא דפושרין וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה והוא מדאמרינן בגמרא רב נחמיה בדיק לה בפשורי: **ומ"ש** בשם הרא"ש דבאשכנז וצרפת נוהגים להטריף הכל בפרק אלו טריפות כתב כן וטעם משום דסבירא להו כפרש"י בריאה הסמוכה לדופן דבדיק לה רב נחמיה בפשורי דאפי' כי איכא מכה בדופן לא שרי לה אלא ע"י בדיקת פשורי וכן כי סריך ריאה במקום רביתא חיישינן לפירוש ר"ג דמצריך בדיקותא וכן בתרי אוני דסמיכי להדדי כסדרן חיישינן לדברי האומרים דבדיקה בעי ואינהו סברי דלא בקיאינן בבדיקת פשורי ולפיכך מטריפין הכל. ואנו בזמן הזה לא נהגו כן ומנהג אבותינו תורה היא וכבר כתבתי פסק הלכה לענין מעשה בכל דין ודין (כה):

ריאה שנסרכה לאחד מהמקומות שאין הנקב פוסל בהם כמו לחזה ולגרגרת וכו' כתב הראב"ד שדינן כסרוכה לדופן שאם יש בה מכה תלינן להקל וכו' והרמב"ן כתב שאין תולין אלא במכה שבדופן ולא במקום אחר הר"ן כתב בפרק הנזכר סברות אלו ולא הכריע בהם כלום והרא"ש כתבם והכריע דמסתברא כהרמב"ן. והרשב"א כתב תחלה כדברי הראב"ד ואח"כ כתב ויש מגדולי האחרונים שהורו דדוקא בדופן ולא בשאר מקומות וכן נהגו במקומותינו ומעולם לא שמענו במקומינו מי שנהג היתר בריאה הסמוכה לשאר מקומות אפילו כשיש מכה באחד מהם ואפי' בבדיקה וכ"כ רבינו ירוחם דסברת הרמב"ן עיקר. וכתב ה"ר דוד יחייא ז"ל שכן מנהג ליסבו"נא. וכתב עוד שבהרבה מקומות ממלכות קסטיליי"א נוהגים אונא או וורדא הסרוכה לאלו המקומות בדקי לה בפשורי ומכשרי לה ומה רחוק המנהג הזה שאם הרא"ש אשר הוראתו נתפשטה בכל המלכות הוא אוסר אפילו ע"י בדיקה היאך התירו הם. ובשאמור"ה עיר ואם בדעת ובחכמה החמירו שאם הסירכא עבה וחזקה

צמחים כמי לא יועיל לה בדיקה וזהו שכתבו התוספות דעתה נוהגין להטריף כל הסירכות ואין בודקין אותן לא בדופן ולא בפושרין משום דעבדינן לחומרא כאבימי דאעפ"י דלפי שיטה זו הלכה כר"נ דהא רבא ורבין בר שבא ורב נחמיה כולהו קיימי אליבא דר"נ מ"מ הם תופסים לחומרא וכ"כ המרדכי שכך פר"י עי' שם והכי נקטינן:

ומ"ש וכתב הרא"ש בתשובה דלא שרינן אלא על ידי מכה ממש כו' בכלל עשרים סימן ז': ומ"ש אבל נשבר הצלע כו' שם סימן כ"ח וכ"כ הריב"ש בסימן שי"ט:

ומ"ש י"א כל היכא דתלינן כו' אבל א"א הרא"ש כתב דוקא סמוכה כו' כל זה בפסקי הרא"ש וז"ל ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה וה"ה סרוכה דתלינן ריעותא בדופן כו' העלתה צמחין חוששין לה דכיון דהעלתה סמוך לסמיכות או לסירכא איתרע חזקת הריאה ואע"ג דאם העלתה צמחי' בעלמא אין חוששין לה שאני הכא דאיכא סירכא כו' ויותר נראה לפרש דר"נ לא סבר אלא בריאה הסמוכה לדופן ולא בסרוכה כו' ודקדק הרב שכתב בהעלתה צמחי' סמוך לסמיכות או לסירכא כלומר שאין הבועא עומדת בתוך הסמיכות והסירכות דאם כן אף סירכא תלויה היוצאה מתוך הבועא טריפה כדלעיל בסימן ל"ז וצריך לבאר דמה שכתב רבינו סמוכה כולה לדופן לאו למימרא דכל הריאה סמוכה אלא כלומר דאיננו בסירכא כל עיקר אלא הריאה בעצמה סמוכה וכל מה שהוא נדבק בדופן הכל הוא בסמיכות לא בסריכות כל עיקר וק"ל:

ומ"ש ואם כל הריאה דבוקה לדופן כו' עד ויש אוסרין וכן עיקר כן כתב גם הר"ר ירוחם: **וכל** בדיקה דהכא דנפחינן במיא דפושרין כו' שם מימרא דרב נחמיה דלעיל: ופירוש דברי רבינו במ"ש וכל בדיקה דהכא וכו' ע"ל בסי' זה סעיף ה': **ומ"ש** וכתב א"א הרא"ש ז"ל דבאשכנז ובצרפת נוהגין להטריף הכל שם כתב כך בסוף דין ריאה הסמוכה לדופן ומשמע דדוקא בסמוכה שלא במקום רביתא קאמר הרא"ש דבאשכנז וצרפת מטריפין הכל וכבר כתבתי דטעמם משום דנמשכין על פי פירוש רש"י ופר"י כפי מה שהבינום אנחנו וכאשר כתב גם המרדכי ע"ש ר"י אבל במקום רביתא לא כתב הרא"ש דנהגו להטריף הכל אלא משמע שנוהגין בו דין התלמוד שהרי אחר שכתב דבאשכנז וצרפת נוהגין להטריף הכל כתב דין מקום רביתא על פי הגמרא ולא כתב שום מנהג וכך מפורש בדברי הר"ר ירוחם וכך משמע בתוס' דלא קאי אלא אשלא מקום רביתא ע"ש ודלא כמו שהבין ב"י מכל מקום במהרי"ו מפורש דבאלו הארצות נהגו להטריף הכל אף במקום רביתא:

ריאה שנסרכה כו' עד אבל לא לשאר האיברים כל זה שם בפסקי הרא"ש וכבר נתבאר שבדין זה אין חילוק בין אונא לאומא שאף באונא לא מכשרינן אלא בדאיכא מכה לדעת הראב"ד שאין שמנונית החזה כו' סותם הנקב שבאונא

דרכי משה

נמצא נקב ודופן סותמה: (כה) וכבר כתבתי לעיל בשם מהרי"ו דאנו נוהגין באלו הארצות להטריף הכל ואפילו אם ניקב או נסמך במיצר החזה כ"ש שמחמירין כמ"ש במרדכי דף תשל"א ע"ד דעכשיו מחמירין ואוסרים כ"מ שנסרכו האומות וסימניך אומ"ה הרשעה עכ"ל. וא"כ גם אני אומר שמנהג אבותינו תורה היא ואין לזוז ממנהג וא"כ כל סירכא לדידן טריפה אם לא במקום שכתבתי לעיל בשם מהרי"ו שהכשיר דאחריו נוהגין באלו הארצות או במקום שמוסכם מדברי הכל שהיא כשר ואין מחלוקת בדבר והכלל דיש לילך אחר המנהג כתב הרשב"א בתשובותיו סימן ר"ב כל מקום שהבודקים רגילין להחמיר אפילו שלא כהלכה אני אומר כך הנהיגו חכמי המקומות ואסור לעבור על דבריהם עד שנודע שטעו

פרישה

לדברי הרמב"ם ומ"ה לא הזכיר שם דברי הרמב"ם ועד"ר: (כח) וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כו' כתב ב"י הלשון אינו מכוון שהרי לא בא לפלוג אלא לפרש מהו הנקרא מכה וכך ה"ל לכתוב כתב א"א בתשובה כו': (כט) י"א כו' אין חילוק בין סרוכה לסמוכה אף ע"ג שכבר הביא רבינו לעיל חילוקי דינים אלו שבין סרוכה לסמוכה התם קאי אאונות ומיירי בודאי נקבו אלא שהדופן סותם ומגין על הנקב אבל כאן מיירי באומות ואי הוי ידעינן שיש נקב באומא פשיטא דטריפה דלא אמרינן שם דופן סותם אלא שמתירין מטעם דאמרינן מחמת מכה שבדופן נסרך לדופן ולא מחמת נקב: (ל) וא"א הרא"ש ז"ל כתב דוקא סמוכה כו' ז"ל הרא"ש בד' קכ"ז ע"ד ויותר נראה לפרש דרב נחמן לא סבר אלא בריאה הסמוכה לדופן ולא בסרוכה דאז רגילים לדבר דמחמת מכה שהיתה בדופן קלטה הריאה אלה דאילו מחמת הריאה היתה נסרכת לדופן ולא נסמכה וכן משמע דקאמר מייתינן סכינא ומפרקינן לה אלמא שהיתה כולה דבוקה לדופן: (לא) ואם כל הריאה פי' גם האונות (ומיירי שאין ריעותא לא בריאה ולא בדופן וק"ל עכ"ה): (לב) יש מתירין ויש אוסרין טעם המתירין משום דס"ל שדיבוק זה אפשר שהוא מחמת נקב ואפשר שהוא מחמת מכה בדופן וקלטה הריאה אלה שאילו נדבקת מחמת ריעותא דריאה כיון שהדופן קשה לא היה מסתבך כ"כ בחוזק ובדיבוק עם הריאה מחמת נקב שבה ולכן בודקין אותה בפושרין שאם הוא מחמת הריאה מתוך בדיקה זו תגלה ריעותא דריאה ואם לא תגלה בה ריעותא מחמת דופן הוא וכשירה ולא חיישינן שמא היתה עתידה להתפרק שכיון שדבוקה כ"כ בחוזק תו לא מיפרקא וטעם האוסרין משום דאפשר דמחמת ריעותא דריאה הוא ולא תגלה ריעותא בבדיקה א"כ שאע"פ שהיא מדובקת בחוזק סופה להתפרק ותקרע הריאה בפריקתה ב"י: (לג) ויש אוסרין כו' אף על גב דכתב רבינו לעיל בשם הרשב"א דכשר היינו כשאין דבוק רק גגה ולא כולה וכמ"ש לעיל: (לד) במיא דפושרין כן הוא בגמרא דף מ"ח רב נחמיה דבדק בפשורי וכתב הרא"ש הטעם כדי שירגיש בנקב כל שהוא אי נמי מתוך שהריאה סמוכה לדופן נסרך קרום שלה מליחות הדופן אם יכפפנה בלא פושרי ינקב הקרום עד כאן לשון הרא"ש ופירוש מים פושרין נראה לי שהוא כמו מים שעמדו בבית מעט בימות הקיץ כמבואר לעיל בסימן ל"ו: (לה) וכתב א"א הרא"ש ז"ל דבאשכנז ובצרפת נוהגין להטריף הכל פי' כל סריך וסביך ולא מכשרינן אלא בכסדרם מאונא לאונא וכן היא בש"ע וכ"כ לעיל ועיין דרישה: (לו) ריאה שנסרכה לאחד מהמקומות "שאין הנקב פוסל בהם כך היא גירסת ב"י (ור"ל באותן מקומות שהיא נסרכת וק"ל עכ"ה) ולפי גירסא זו נ"ל ולטרפשא היינו טרפש הלב דאילו טרפש הכבד כטרף בניקב כמ"ש לקמן סי' מ"א. ומ"ו כתב ז"ל שהנקב פוסל בהן דלא אמרינן שם שהנקב סותמו כדלעיל עכ"ל. נראה שפי' שהנקב

דרישה

דברי רב נחמיה ממש לקולא אתא. ושבאם איכא מכה בדופן וליכא ריעותא בריאה דא"צ בדיקה והיינו ג"כ מוכח מדקאמר אליכא מכה בדופן דבדק לה בפשורי משמע ומוכח דבאיכא מכה לא היה מצריך בדיקה אבל אי איכא מכה בדופן וריעותא בריאה בזה לא איירי דיכול להיות דג"כ צריך בדיקה או לא צריך וכן אי ליכא מכה בדופן ואיכא ריעותא בריאה יכול להיות דמהני בדיקה או לא מהניא ודו"ק: [טו] וכתב הרא"ש ז"ל דבאשכנז וצרפת נוהגין להטריף הכל וטעמם משום דס"ל כפרש"י בריאה הסמוכה לדופן דבדק לה רב נחמיה בפשורי דאפילו כי איכא מכה בדופן לא שרי לה אלא ע"י בדיקת פשורי וכן כי סריך ריאה במקום רביתא חיישינן לפירוש ר"ג דמצריך בדיקותא וכן בתרי אוני דסמיכי להדדי כסדרן חיישינן לדברי האומרים דבדיקה בעי ואינהו סברי דלא בקיאינן בבדיקת פשורי ולפיכך מטריפין הכל ב"י ועמ"ש בפרישה דכסדרן לא מטריפין באשכנז כ"א בעשוי כמלון ומטעם אחר שהוא עתיד להתפרק

ולגרגת ולשמנונית הלב ולטרפשא בזה כתב הראב"ד שדינן כסרוכה לדופן שאם יש בה מכה תלינן להקל כמו שתולין להקל לדופן והרמב"ן כתב שאין תולין אלא במכה שבדופן ולא במקום אחר וכן כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל דדוקא בדופן שהוא רחב ולחותו מרובה נקלטת הריאה אליו אבל לא לשאר האיברים (לז) [טז] וכתב בעל העיטור שאם האונא והאומא נסרכו יחד בסירכא אחת אל הדופן אם רוב סירכא מן האונא ומיעוט מן האומא תלינן דעיקר הנקב היה באונא וסרוכי סריך באומא וכשירה ואם רובה מן האומא טריפה וכן ריאה הסרוכה לחזה ולדופן שדינן בתר רובא וכן נמי אם יש מכה בדופן והסירכא במקום המכה והוצה לה בכולהו אזלינן בתר רובא ויש אומרים דלא אזלינן בתר רובא דמאי נפקא מיניה ברוב שכנגד הדופן שחשוב כסתום אכתי איכא מיעוטא שלא כנגדו שאינו סתום [יז] (לח) וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת בעל העיטור :

חלב

שבהונה וק"ל : **וכתב** ב"ה וכו' הרא"ש בפסקיו הביא דברי ב"ה ושעשה מעשה והלך אחר הרוב והכשיר ולא הביא דעת החולקים עליו ולכך כתב רבי' שהרא"ש הסכים לסברת ב"ה שלולא שהסכים לדעתו היה מביא גם דעת החולקים עליו ומ"ש רבינו ויש אומרים דלא אזלינן בתר רובא כו' הרשב"א בת"ה הארוך כתב ע"ש רבינו האי גאון והרמב"ן דאפי' סרוכה במקום מכה אי סרוכה נמי שלא במקום מכה אסורה ומשמע דעיקר הסירכא במקום מכה ואפילו הכי כיון דמיעוטא שלא במקום מכה אסורה וכן כתב הר"ן בפירוש משמו של רב האי גאון והכי נקטינן להומרא . והקשה ב"י על מ"ש רבינו שהרא"ש הסכים לסברת ב"ה הלא כתב הרא"ש להדיא דהיכא דסביך בבישרא ובגרמא דלא מהני אותה סתימה כיון שכנגד העצם אינו סותם ותירץ דהתם מיירי בדאיכא נקב ממש הלכך בעינן דליהוי סתימה מעלייתא אבל בהני דכתב ב"ה כיון שאין שם נקב אלא סירכא אזלינן בתר רובא וכיוצא בזה תירץ מהרש"ל ולא נהירא דכבר נתבאר למעלה דמפשטא של שמועה משמע דאין לחלק בין נקב לסירכא ודלא כפירוש מהר"י הביב ועוד דב"ה נמי שכתב וכן ריאה הסרוכה לחזה ולדופן שדינן ליה בתר רובא האי דינא מיירי נמי בריאה הנקובה בנקב ממש במקום רביתא כדאיתא בגמרא ולכם פסקו הגאונים דאין סותם הנקב אלא הדופן ולא לחזה ועלה קאי ב"ה וכתב דאזלינן בתר רובא דדופן ולא בתר מיעוטא דחזה עוד כתב ב"י דאה"נ שהרא"ש לא הסכים לסברת ב"ה אלא שהביא בפסקיו מ"ש ב"ה ולא ס"ל כוותיה וזה דבר שאין לו' זר דלמה הביא דבריו בסתם בלא שום חולק אם לא שהסכים עמו ועוד דתירוץ זה אינו עולה כלל לפי דעת רבינו שכתב להדיא דהרא"ש בגרמא ובישרא וכתב כאן ג"כ שהרא"ש הסכים לסברת ב"ה ומה שנ"ל ברור הוא דלא אמר הרא"ש להחמיר בגרמא ובבישרא אלא בשוין אבל בדאיכא רובא בבישרא אה"נ דאזלינן בתר רובא אלא שתחלה לא האריך הרא"ש לבאר זה כי לא היתה כוונתו כי אם להליך אסברת הרמב"ם דמתיר בכל גווני ואח"כ הביא סברת ב"ה דנילף מיניה דאזלינן בהני בתר רובא וה"ה בגרמא ובישרא וכל כיוצא בזה ובדרך זה הם דברי רבינו . כתב בס' בדק הבית להר"י קאר"ו וז"ל נראה דכיון דרבו האוסרין החולקים על בעל העיטור אעפ"י שנהגו העולם כמותו דיינו שנתיר כשהוא

והזקה לאלו המקומות מטריפין אותה בהלט ואם הסירכא קלה ודקה מתירין אותה בנחת באופן שלא תנקב הריאה ואז בודקין אותה בנפיחה ואין חילוק אלא בזה לוורדא או לאונא ונותנים הראשונים טעם לדבריהם שר"ת והרז"ה פסקו כרב נחמיה דבדיק לה בפשורי ומפרשים דרב נחמיה אליבא מכה בדופן קאי וא"כ כשנסרכה אומא לדופן אי איכא מכה כשירה בלא בדיקה ואי ליכא מכה כשירה ע"י בדיקה ואמרו שהדופן באלו המקומות שוים וכמ"ש הרשב"א והר"ן בשמם א"כ כשיש מכה באלה המקומות כשירה בלא בדיקה ושאין מכה כשירה ע"י בדיקה וזהו דעת הרמב"ם שכתב בפי"א מן הדין היה שאם הריאה נמצאת בסירכות ללב או לשאר המקומות שבודקים אותה בפושרים ואם לא נמצא בה נקב כשירה אבל גם שהדין נראה לו כך נשא הרב פניו למנהג לאסור אותו. ולמנהג שאמור"ה שהותכין הסירכא כשאינה עבה ובודקים אותה הם מחמירים יותר ממנהג הראשונים לפי שאמרו שבסירכות יש שתי סברות האחד חושבים שהוט הדק אינו סירכא אבל העב הוא סירכא ומזה דברו האמוראים ולכן נהגו בסריכות החזקות שהם סירכות באמת כדעת המחמירים שאוסרים אותה בהלט ואפילו כשיש מכה ובסירכות שאינם מוחזקות ויש דעת שאינם סירכות נוהגים כדעת המקילין ומתירין אותה בבדיקה וכתב עוד ואין חילוף מאונא לוורדא כשיסרכו לאלו המקומות אבל החילוף בסוג מינה ובה או בסוג הדופן שבזה אין תיקון לורדא כי אין לה כסדרן ואין הדופן מגין ג"כ בעדה אבל לאלו המקומות שכל התכלית הוא לדעת אם היא סירכא או לדעת מקום התחלה אין חילוק בין וורדא לאונות (כו) :

ודע שמ"ש שהיו מקילין חכמי קשטי"לייא באלו הסירכות היה מפני שהנכרים בארצותם ברוב הזמנים היו מחמירים על עצמם ולא היו אוכלים שחיטת ישראל והבהמות הטריפות היו מפסידים דמיהם ואלו היו נוהגים כדעת המחמירין היה הפסד גדול בממונן של ישראל אבל במקומות שהנכרים אוכלים משחיטת ישראל יש להחמיר כדעת הרמב"ן והרא"ש ומנהג מקומות הרמב"ם והרשב"א ז"ל וכן מנהג העולם זולת שאלו"ניקי שנוהגים כאותם מקומות של קשטי"לייא מפני שגם שם רוב הנכרים אינם אוכלים משחיטת ישראל כמ"ש לעיל :

וכתב בעל העיטור שאם האונא והאומא נסרכו יחד בסירכא אחת אל הדופן וכו' הר"ן כתב והיכא דאיכא מכה בדופן דתלינן בדופן וכשירה כתב רבינו האי גאון ז"ל דה"מ כשהסירכא כנגד המכה ממש אבל חוץ למכה אף ע"פ שיש מכה בדופן תולין בריאה ואפילו כשהסירכא במקום המכה עצמה ויוצא ממנה קצת חוץ למכה אסורה ולא הזכיר סברת בעל העיטור וכן הרשב"א בת"ה כתב סברא זו בשם גדולי המורים וכן הורו גם מגדולי האחרונים ולא הזכיר סברת בעל העיטור וגם בתשובה סימן קס"ב כתב מה שאמרת בסירכא היוצאת מן האונא והאומא ונסרכה בדופן שיש שם מתירים ותולין ברבינו הרב ז"ל אומר אני להם בבקשה מכם לא תתלו בוקי סריקי ברבינו דלכל מקום שהסירכא יוצא מן אומא יש לחוש שמא תתפרק משם . וכ"כ עוד בתשובה אחרת סימן ש"ג על המתיר סירכא זו אם רובה באונא שאינו אלא טועה ושאין ממש בדבריו וכתב רבינו ירוחם שכן דעת הרמב"ן לאסור וכן פסק הרוקח וזו היא סברת י"א שכתב רבינו אבל הרא"ש בפרק א"ט כתב סברת בעל העיטור דאזלינן בכל הני בתר רובא כי היכי דאזלינן בכל איסורין בתר רובא ואע"ג דלא דמי כולי האי דבכל מקום הרוב והמיעוט מכחישין זה את זה הילכך שבקינן מיעוטא ואזלינן בתר רובא אבל הכא אפשר להיות שניהם מן האונא והאומא דהמשקה שולא מכניסם נסתבך יחד ונעשה סירכא אחת וכן ריאה הסרוכה לחזה ולדופן אף אם יועיל הדופן לסתום הרוב הסרוך לו מ"מ כל זמן שלא נסתם המיעוט הסרוך מחזה טריפה מ"מ כתב שעשה מעשה והכשיר עכ"ל : ובתשובות כלל ד' סימן כ"ט כתב שאלוהו אם הסירכא יצאת ומתפשט קצת חוץ לשבר אם כשירה או לא והשיב דלא מסתבר דברי האוסרים דבסירכא אחת אין לומר תליא בזה מן המכה ותליא מן הריאה אלא ודאי ממקום אחד באה דאיך תבא משני מקומות ותתחבר יחד לעשות סירכא אחת וכיון דאיכא ריעותא בדופן ובריאה ליכא ריעותא ודאי תלינן דמדופן אתא והליחה נתפשטה גם לחוץ למכה ומשם נתחברה לריאה עכ"ל . ואע"ג דהאי טעמא דכיון דאיכא ריעותא בדופן וכו' לא שייך באומא ואונא שנסרכו בסירכא אחת אל הדופן ובריאה הסרוכה בסירכא אחת לחזה ולדופן מ"מ משמע לרבינו שכיון שכתב בפסקיו מ"מ כתב שעשה מעשה והכשיר דהכי ס"ל וגם רבינו ירוחם כתב סברת בעל העיטור וכתב שכ"כ הראב"ד ודע שבעל העיטור כתב עוד חלוקה רביעית והוא שאם האומא נסרכה לטרפש ולדופן אם רוב הסירכא לדופן צריך מכה ואם הרוב הסירכא לטרפש טריפה וכתבו רבינו ירוחם וכתב מה"ר דוד יחייא בא מעשה לידו והסכים מה"ר יוסף ן' חיון ז"ל עמו להתיר אם הרוב בדופן ויש בו מכה וכן הסכמנו לדון לעולם וכתב שאח"כ מצאו הדין מפורש בשם בעל העיטור (כז) : **ויש** לדקדק על מ"ש רבינו וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת בעל העיטור שמאחר שכשנסרכה אונא לעצם ולבשר הסכים לדעת האוסרים שחוששין למיעוטא שעל העצם ולמה לא חשש גם כן למיעוט בדינים אלו שהביא בעל העיטור ותירץ מה"ר דוד יחייא דבאונות חשש הרב למיעוטא מפני ששם נקב בפועל באונות ולא ידעינן אי נוכח הבשר או נוכח הצלעות אבל באלו הסירכות אין שם נקב בפועל ויש שם קולא דלא חיישינן למיעוטא עכ"ל וכיוצא בזה כתב מה"ר יעקב ן' חביב ז"ל והביא ראיה לדבר שיש לחלק בין נקב לסירכא ממ"ש הר"ן ויש דרך אחרת לראב"ד ז"ל דסירכא שלא במקום רביתא ודאי משום נקב הוא וכו' עד ולפי שיטה זו אונא הסרוכה לדופן אפילו לגרמא כשירה וכולי עד אבל זו לא ניקבה וק"ל על זה שהרי הוכחנו למעלה דלדעת הפוסקים דסמכינן עלייהו לא שאני לן באונות בין נקב בפועל לסירכא ויש לומר דכשכתב הרא"ש על סרוכה לעצם ולבשר ורואה אני את דברי האוסרים וכולי אליבא דגמרא קאי דאמר ריאה שניקבה ומ"ה כתב שכיון שהעצם אינו סותם מה שכנגדו טריפה אבל בהני כיון שאין שם נקב בפועל אלא

דרכי משה

שטעו ממש בהוראת שאם נשאר להם מתירין להם עכ"ל : (כד) וכבר כתבתי לעיל שאנו נוהגין למשמש א"ב אם נמוחים ע"י משמוש יש להכשיר בין וורדא או בשאר אונות כי כל נמוח במשמוש אנו אומרים שאינו סירכא וזהו הנ"ל ע"פ דעת הר"ר דוד יחייא וכ"מ מדברי מהרי"ו כמש"ל וכבר כתבתי ג"ב דעתי שאין למשמש אף בסרכות האונות שלא כסדרן וה"ה בוורדא אבל במקומות שנוהגין למשמש אף בנסרך שלא כסדרן נ"ל דכ"ש בוורדא והמחמירין למישמש ומקילין למשמש כשלא כסדרן עליהן נאמר הכסיל בחושך הולך נ"ל ודין אם נמצא סירכא בלב או בשאר איברים שנקובתן במשהו ע"ל סימן מ"א ומ"ב : (כז) ולדידן אין נפקותא בדינים אלו לפי מ"ש לעיל בשם מהרי"ו דאנו מטריפין הכל : אבל

דרישה

להתפרק אבל בלא חלון נוהגין היתר : [טז] וכתב בעל העיטור שאם האונא כו' כתב ב"י וז"ל ודע שבעל העיטור כתב עוד חלוקה רביעית והיא שאם האומא נסרכה לטרפש ולדופן אם רוב הסירכא לדופן צריך מכה ואם רוב הסירכא לטרפש טריפה : [יז] וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת בע"ה ל' ב"י ויש לדקדק על מ"ר וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת בעל העיטור שמאחר שכנסרכה אונא לעצם ולבשר הסכים לדעת האוסרים שחוששין למיעוטא שעל העצם ולמה לא חשש ג"כ למיעוט בדינים אלו שהביא בע"ה (ואפשר ליישב דלעיל איירי כשהסירכא לעצם ולבשר שוה אבל אם נכרך ברובו לבשר י"ל דמותר כמ"ש בע"ה כאן דנאמר דעיקר הנקב הוא כנגד הבשר וכריכי סריך ודו"ק עכ"ה) ותירץ מהר"ד ן' יחייא דבאונות חשש הרב למיעוטא מפני ששם נקב בפועל באונות ולא ידעי' אי נוכח הבשר או נוכח הצלעות אבל באלו הסרכות אין שם נקב בפועל גם קולא דלא חיישינן למיעוטא עכ"ל וכיוצא בזה כתב מהרי"ן חביב ז"ל והביא ראיה לדבר שיש לחלק בין נקב לסירכא ממ"ש הר"ן ויש דרך אחרת לראב"ד ז"ל דסירכא שלא במקום רביתא ודאי משום נקב הוא וכו' עד ולפי שיטה זו אונא הסרוכה לדופן אפילו לגרמא כשירה וכו' עד אבל זו לא ניקבה . וק"ל ע"ז שהרי הוכחנו למעלה דלדעת הפוסקים דסמכינן עלייהו לא שאני לן באונות בין נקב בפועל לסירכא וי"ל דכשכתב הרא"ש על סרוכה לעצם ולבשר ורואה אני את דברי האוסרים וכו' אליבא דגמרא קאי דאמר ריאה שנקבה ומ"ה כתב שכיון שהעצם אינו סותם מה שכנגדו טריפה אבל בהני כיון שאין שם נקב בפועל

פרישה

שהנקב פוסל בריאה אף על פי שנסרכה לאחד מהמקומות הללו ולפי גירסא זו יהיה פי' ולטרפשא כל הטרפשות בכלל וכמ"ש רבינו לעיל כל מקום שתכרך הריאה כו' או לטרפשא אכורה דמיירי בכל הטרפשות . ואין להקשות אי מיירי בטרפש הכבד אם כן איך כתב הראב"ד באם יש שם מכה תלינן להקל הלא הטרפשא מנוקב וטריפה די"ל דמיירי שיש שם במקום מכה נקב שאינו מפולש שלא נקיב מחמת המכה אלא מצד אחר דכבר וכמ"ש לקמן סימן מ"א ע"ש. אבל לפי גרסת ב"י שגורס מקום שאין נקב פוסל משמע אפילו נקב מפולש אינו פוסל וזה אי אפשר לפרש בטרפש הכבד ששם פוסל נקב מפולש וע"ל סימן מ"א מ"ש ב"י בזה :

(לז) וכתב בעל העיטור כו' ואם רובא מן האומא טריפה פי' כשאין מכה בדופן וכן אפי' בסמוך גבי מש"ר וכן ריאה הסרוכה לדופן ולחזה שדינן בתר רובא ומ"ו כתב שם דמיירי לאותן דלא מכשירין בסריכא לחזה (נראה דקשיא ליה דהא כבר כתב לעיל בשם בע"ה דאם נסרכה מהאונא לדופן שע"ג האומא דכשירה ופליג עם הרא"ש דסבר דאם היא סרוכה חוץ למילר החזה דטריפה ממלא משמע דבע"ה סובר דכשרה אף אם הוא חוץ למילר החזה ע"כ כתב רש"ל שהכא קרי לסברת הטור שסובר דטריפה רק שהקשה הלא הוא הכא דברי בע"ה בעצמו וכן הוא בהדיא בר' ירוחם ד' קכ"ד ע"ג וכן כתב א"א ז"ל אבל נ"ל כמ"ש . עכ"ה) והוא סברת הטור אבל נ"ל כמה שכתבת (לח) . וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת בעל העיטור ועד"ר :

ס"ג

חידושי הגהות

הטור ואין ריעותא בריאה ועי' דרישה וב"ח שהאריכו בזה וכנה"ג כתב בשם הרשב"ם דצ"ל בטור ואית ריעותא בריאה : י ויש לתמוה על הרב בעל העיטור דהכא משמע דרובא מיהא בעינן ולעיל כתב הטור בשם בעל העיטור דאם ניקב באונא וסירכא עולה מהאונא לדופן שבצד האומא כשירה הרי מוכח דאפילו סירכא כולה לדופן הרחב כשירה והשתא אי סריכא כולה להוץ כשירה מקצתה מיבעיא ולפמ"ש הדרישה ניחא דטפי עדיף כשהסירכא יוצא כולה מהאונא אף ע"פ שנסרכת לדופן הרחב מכשעולה ג"כ לאומא אע"פ שנסרכת ב"כ לדופן צר (כנה"ג) ועי' בדרישה אות ט"ז וב"ה : יא פי' דבשלמא התם בעצם ובשר דיש נקב אך לא ידעינן אי נוכח הבשר או נוכח הצלעות פסק הרא"ש דאזלינן לחומרא אחר דאין אנו רואין כפירוש שאין הנקב נגד עצם אחר דיש נקב בפועל ואנו מסופקים אי הוה נוכח הצלעות או לא משא"כ בהני שהם סירכות ואין נקב בפועל אף שהאמת הוא שאינו

אלא סירכא יב אפשר דס"ל להרא"ש דיש סירכא בלא נקב ולכן אזלינן בהו בתר רובא ולי נראה דאין הכי נמי שהרא"ש אינו מסכים לסברת בעל העיטור אלא דוקא בסירכא תוך המכה ותולה לה ומטעם שביאר בתשובה דכיון דאיכא ריעותא בדופן תלינן בדופן אבל בשאר החלוקות נראה דלא ס"ל כבעל העיטור. ולשונו בפסקיו הכי מוכיח דלא ס"ל כוותיה אלא שכתב בעל העיטור שעשה מעשה והכשיר ומ"מ נראה מדברי ה"ר דוד יחייא שפשט המנהג כדברי בעל העיטור וכן המנהג הפשוט היום כדברי בעל העיטור:

ואם סירכות אלו היו מחלה על מחלה ואין ניכר בהם רוב לשום צד:

הג"ה ב"ה דרבו האוסרים החולקים על בעל העיטור אע"פ שנהגו העולם כמותו דיינו שנתיר כשהוא ברור שהרוב במקום ההיתר אבל כשהוא מחצה על מחצה נראה דאף כו'.

נראה דאף לדברי האומרים יש סירכא בלא נקב כיון דסתם סירכא כזו עשויה להתפרק וכל העומד לינקב כנקוב דמי ספיקא דאורייתא היא ולחומרא:

כשהוא ברור שהרוב במקום ההיתר אבל כשהוא מחצה על מחצה נראה דאף לדברי האומרים יש סירכא בלא נקב כיון דסתם סירכא זו עשויה להתפרק וכל העומד לינקב כנקוב דמי ספיקא דאורייתא היא ולחומרא וכבר התבאר דלא נהגינן כבעל העיטור אלא בכל גוונא טריפה:

מ הלב יש לו ג' חללים אחד גדול באמצע ואחד קטן בימינו ואחד קטן בשמאלו ניקב עד לאחד מן החללים טריפה (א) ואפילו חלב הטרפשא של הלב סותם הנקב לא הוי סתימה וטריפה ואם לא הגיע הנקב לחלל כשירה בד"א שניקב מחמת חולי (ב) אבל אם ניקב בקוץ או במחט (ג) אפילו מבחוץ טריפה דאפילו מחט שנמצא בחלל הבהמה טריפה כמו שיתבאר לקמן בע"ה (ד) ואם מחט נמצא בו אף ע"פ שאינו ניכר בחוץ טריפה (ה) [א] לשון ה"ג מחט דמשתכחא בליבא אע"ג דלא ניקב טריפה וה"מ כי משתכחא בסמפונא

מ הלב יש לו ג' חללים וכו' ניקב עד לאחד מן החללים טריפה ר"פ א"ט (מב.) ניקב הלב לבית חללו ומפ' בגמרא (מה:) דלא שנא לחלל גדול ל"ש לחלל קטן טריפה: ומ"ש ואפילו חלב הטרפשא של הלב סותם הנקב לא הוי סתימה וטריפה שם (מט:) גמרא ניקבה הקיבה אמר רב נחמן חלב העשוי הכובע אינו סותם א תרגומא ר"כ בכרכשא ודטרפשא דליבא ופרש"י טרפשא דליבא שומן הלב עשוי ככובע והלב נחבא בו אינו סותם אם ניקב הלב והוא סותמו וכתב הר"ן דכיון דעשוי ככובע לא מהדק: **ומשמע** לי דלב שניקב ושומן שעל גביו סותמו כשר דלא ממעטינן אלא דטרפשא דליבא שהוא עשוי ככובע וכן משמע בסמ"ק (א): ומ"ש רבינו אם לא הגיע הנקב לחלל כשירה שם במשנה (נד.): **בד"א** שניקב מחמת חולי אבל אם ניקב בקוץ או במחט אפילו מבחוץ טריפה כ"כ הרשב"א בת"ה: ומ"ש דאפילו מחט שנמצא בחלל הבהמה טריפה כמו שיתבאר לקמן הוא בסי' נ"א: **ואם** מחט נמצא בו אע"פ שאינו ניכר בחוץ טריפה לשון ה"ג מחט דמשתכחא בליבא אע"ג דלא

מ הלב יש לו ג' חללים וכו' זהו לשון הרשב"א בת"ה והוא משנה רפא"ט ומסקנא דגמרא שם (דף כ"ה): **ומ"ש** ואפילו חלב הטרפשא וכו' שם (דף מ"ט) מימרא דרב נחמן דאע"פ דחלב טהור סותם האי חלב הטרפשא לא מיהדק ומשמע דהשומן הגדל בלב עצמו ברחבו למעלה דמיהדק הוי סתימה וז"ש רבינו ואפילו חלב הטרפשא ולא כתב סתם ואפילו חלב הלב ועל אותו שומן שסותם בלב עצמו כתבו התוס' והמרדכי והרא"ש פא"ט וסק"ת סי' י"ז דאינו סותם בריאה דאלמא דבלב עצמו סותם שפיר דאילו בשומן דטרפשא דליבא אף בלב עצמו לא הויא סתימה ועיין בסמ"ק נראה כך להדיא וכ"כ ב"י ופסק כך בש"ע ודלא כמ"ש הרב בהג"ה ס"ע וז"ל וי"א דלא מהני סתימת שומן הלב וכדאיתא בסמוך סוף סימן זה ויש לחוש לדבריהם עכ"ל ורומז על מ"ש יש מי שאומר שאם שומן הלב דבוק בלב ואדוק אחד מפרידין אותה בסכין ואם נמצא שם או בעובי הלב קורט דם אסור עכ"ל אלמא דאין שומן שבלב עצמו חשוב סתימה וכ"ל דלא דק דאין ספק דלשם נמי לא מיירי אלא בטרפשא דליבא דאותו שומן נמי שומן הלב קרינן ליה וכך פרש"י להדיא דף מ"ט וז"ל טרפשא דליבא שומן הלב עשוי ככובע והלב נחבא בו וכו' ופירש כך משום דהקרום בלא שומן לא איצטריך לאשמועינן דפשיטא דאינו סותם אלא דבשומן שבו איצטריך דאינו סותם משום דלא מיהדק והך עובדא דמפרידין אותו בסכין וכו' דבמרדכי והגה"א ומביאו ב"י בסוף סימן זה דהביאו לפני ראבי"ה שהיה שומן הלב דבוק בלב אחד וכו' איירי נמי בשומן הלב דטרפשא דאי בשומן הלב עצמו לא היה צריך לבודקו בסכין דהא גידול שלו כך הוא דדבוק בלב ואדוק בו מאוד טוב ראיתי דבא"ו הארוך שער כ"ב החמיר אף באותו שומן הלב שמהודק עליו ממש ולא נהירא אלא כמה שפסק ב"י הוא העיקר והכי נקטינן וע"ל סימן מ"ו ס"ב:

ומ"ש ואם לא הגיע הנקב לחלל כשירה שם במשנה (דף נ"ד) ואיצטריך סיפא דלא תימא בלב כיון שהוא עב אם ניקב נקב מפולש מצד לצד אפילו לא ניקב לחללו טריפה קמ"ל דכשירה כיון דלא הגיע הנקב לחלל והכי משמע מדברי הרמב"ם פ"ו דשחיטה שכך הוא מפרש ע"ש והתוס' בדבור ראשון דפרק א"ט כתבו בשאר נקובי לא איצטריך למיתני לבית חללו שהן דקין ופשיטא שאין נקב חשוב בהם כלל אם לא ניקב לבית חללו אבל לב שהוא עב ס"ד שאם ניקב בעומק שהוא חשוב נקב עכ"ל נראה דר"ל דאי לאו סיפא ה"א דרישא אפילו לא ניקב ממש לחללו טריפה משום דחשיב נקב כשניקב בעומק סמוך לבית חללו דסופו לינקב עד בית החלל קמ"ל סיפא דכשר בלא ניקב לחללו ממש: **בד"א** שניקב מחמת חולי וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה: **ומ"ש** אפילו מבחוץ טריפה וכו' קשה מאי אפילו מבחוץ אדרבה דוקא מבחוץ טריפה כדקאמר דאפילו נמצא בחלל הבהמה טריפה אבל בניקב בפנים איכא גוונא דכשרה כדכתב בה"ג ונראה דה"פ דדוקא בניכר שניקב מחמת חולי כשר היכא דלא הגיע הנקב לחלל בין ניקב מבפנים בין ניקב מבחוץ אבל בניכר שניקב במחט אפילו לא ניקב אלא מבחוץ בלבד ולא הגיע לחלל נמי טריפה דהא אפילו מחט שנמצא בחלל הבהמה ולא ניקב כלל טריפה: **ומ"ש** ואם מחט נמצא בו אעפ"י שאינו ניכר בחוץ טריפה כ"כ הרשב"א בקצר וז"ל מחט שנמצאת בטרפשא טריפה וכן אם נמצאת בלב עכ"ל ותימה מניין לו להרשב"א ולרבינו דטריפה בנמצא בלב דבגמרא לא נזכר מזה כלום והכי משמע ממה שכתב הר"ן וז"ל דאי לאו בה"ג הוה משמע דמחט שנמצא בלב כשר אם לא נתחב בו כדאמרינן לגבי ושט דדוקא בישב לו קוץ חיישינן הא בנמצא לא עכ"ל ואם נפרש דמבה"ג דכל דבריו דברי קבלה למדו להורות כך א"כ קשה למה פסקו בסתם טריפה ולא חילקו וכך הקשה ב"י וז"ל ותמהני על הרשב"א שכתב בספרו הקצר מחט שנמצאת בלב טריפה ולא חילק בין קופא לגאו או לתתאי ומאחר שהביא דברי בה"ג בספרו הארוך למה לא פסק כמותו עכ"ל ונראה דעל רבינו לא קשה כלל דאיכא למימר דיה שכתב תחלה דטריפה אינו אלא בסתם מחט שהיא דקה דראוי לנקוב בלב העב שלה והא דהביא לשון ה"ג דמחלק בין קופא לתתאי לרישא לתתאי אין זה אלא בגסה אבל ברשב"א בקצר שלא חילק כלל ודאי קשה ובסוף דיבור זה אכתוב ייטב לזה בס"ד: **לשון** הלכות גדולות מחט דמשתכחא בליבא וכו' בהדי דסעלא פלטה לה פירוש על ידי כיחה וניעה ובס"א בהדי דשיע פלטה לה ובס"א בהדי דם שלה פלטה לה וכתב בית יוסף פי' שכשנמצאת בסמפון בפנים וראש המחט כלפי פנים טריפה

דרכי משה

מ (א) אבל מדברי ראב"י שכתוב בסמוך לא משמע כן:

אך

פרישה

סי' מ (א) ה"ג ואפילו חלב הטרפשא של הלב סותם הנקב (והוא כיס שהלב מונח בתוכו עכ"ה) לא הוי סתימה וטריפה והוא חלב טהור ואפ"ה אינו סותם דכיון שעשוי ככובע לא מהדק ר"ן אבל שומן שעל גבו סותמו דלא ממעטינן אלא טרפשא דעשוי ככובע וכן משמע בסמ"ק ב"י: (ב) אבל אם ניקב בקוץ או במחט פי' אע"פ שעדיין תחוב בו רק שלא ניקב לפנינו וע"ל סימן כ"א מ"ו: (ג) אפילו מבחוץ טריפה ר"ל בניקב חולי אינו טריפה כשניקב עד החוץ לחוד עד שיקב לחלל משא"כ בשאינו ברור שהנקב הוא מחמת חולי אלא יש לתלות הנקב שנעשה בקוץ או מחט כה"ג מטריפין אותו אפי' לא ניקב לחלל אלא בצד חוץ ומיירי דאין לפנינו הקוץ או המחט דאילו היו לפנינו נמצאו בגוף הבהמה אפילו לא ניקב אפילו מבחוץ ג"כ טריפה כדין קוץ ומחט שנמצאין בחלל הגוף וכדמסיק אלא שמסיק בטעמו דמ"ה טריפה אפי' לא ניקב לחלל כיון דיש לתלותו בקוץ או מחט ודין קוץ או מחט הוא דטריפה בכל ענין: (ד) ומ"ש ואם מחט נמצא בו טריפה פי' על הכה איירי בניקב מבחוץ והשתא קאמר דאם נמצא המחט תוך הלב טריפה ואע"ג דבה"ג דמייתי מחלק בזה י"ל דרבינו איירי במחטין שלנו וכמש"ר בשם הרשב"א בסי' מ"א דשלנו בכל ענין טריפה: (ה) לשון הלכות גדולות כו' נלע"ד דהכי פירוש דלעולם לא חיישינן דלמא נכנס דרך הושט ונקבה ונפלה על הלב דכיון שהלב סמוך לקנה שהגרגרת לא חיישינן לה רק בהכי סילק

דרישה

בפועל אלא סירכא איפשר דס"ל להרא"ש דיש סירכא בלא נקב ולכן אזלינן בהו בתר רובא עכ"ל ב"י. וקשה לי שהרי ריש הסימן כתב רבינו ואם יש סירכא אפי' אין רואין בה נקב טריפה דודאי ניקב א"כ משמע להדיא מלשון רבינו שקאי בשיטת אביו הרא"ש וסובר שבודאי אין סירכא בלא נקב וגם רש"י פירש טעם איסור הסירכות משום דאין סירכא בלא נקב והרא"ש תפס שיטת רש"י בזה כמ"ש ב"י בריש סימן ומה שהביא ראיה מדברי הר"ן בשם הראב"ד אינה ראיה שהוא ג"כ כתב בשם הראב"ד שסובר יש סירכא בלא נקב. ע"כ נראה לישבו בענין אחר ולא ק"מ ותחילה אעתיק ל' הרא"ש ואכתוב עליו ישובו והוא דהרא"ש בפא"ט כתב סברת בעל העיטור דאזלינן בכל הני בתר רובא כי היכי דאזלינן בכל איסורי בתר רובא ואע"ג דלא דמי כולי האי דבכל מקום הרוב והמיעוט מכחישין זה את זה הלכך שבקינן מיעוטא ואזלינן בתר רובא אבל הכא אפשר להיות שנקבו שניהם האונא והאומא והמשקה שילא משניהם נסתבך יחד ונעשה סירכא אחת וכן ריאה הסרוכה לחזה ולדופן אף אם יועיל הדופן לסתום הרוב הסרוך לו מכל מקום כל זמן שלא נסתם המיעוט הסרוך מחזה טריפה מכל מקום כתב שעשה מעשה והכשיר עכ"ל. ונראה לע"ד פשוט דדוקא כאן הסכים הרא"ש דאזלינן בתר רובא אבל לעיל גבי סירכא היוצאת מן האונא נגד הבשר והצלעות שכתב רבינו בשם הרא"ש וז"ל ורואה אני את דברי האוסרין משמע אפילו אם הרוב נסרך לבשר לא אזלינן בתר רובא שאני התם כיון דהסירכא הכל באונא ואין סירכא בלא נקב אלא שתאמר הנקב הוא ברוב הסירכא שכנגד הבשר וזה ודאי לא אמרינן דאין טעם לדבר דמה ראית להתחיל הרוב מצד הבשר ותאמר שם הנקב ונסתם בסירכא שכנגד הבשר דלמא רוב הסירכא שבו הנקב הוא נגד הצלעות ונמצא שהנקב לא נסתם ובפרט שהרא"ש בעצמו כתב שאין טעם לדבר דאזלינן בזה בתר הרוב ע"כ איכא למימר דוקא בסירכא היוצאת מאונא ואומא שהם שני שמות איכא למימר אזלינן בתר רובא דיש לומר שהאחר לא ניקב אבל כאן כל הסירכא יוצאת מן האונא והיא מצד עצמה אין לחלק בה בין נקבה הכא או הכא אין טעם להתיר משום הרוב שנסרך שכנגד לבשר. וריאה הסרוכה לדופן ולחזה שדינן בתר רובא התם היינו טעמא דע"כ צ"ל שכשנסרך לדופן ולחזה מיירי שהסירכא באלכסון שמקום הסירכא באונא הוא נגד הדופן רק שבמקום שנסרכה נתפשטה חוץ להיפך דאם איתא שגם מקום הסירכא באונא הוא נגד הדופן והחזה יהיה קשה למה ליה לחלק ולתלות דינו במקום דביקתו לדופן ולחזה שכתב וכן סירכא הסרוכה לחזה ולדופן ה"ל לחלק במקום יציאתה מן האונא והכ"ל סירכא היוצאת מהאונא שכנגד הדופן והחזה ונסרכת לדופן כמו שמחלק גבי סירכא היוצאת מן האונא ואומא אלא ודאי מיירי בסירכא שיוצאת הסירכא מן האונא היא כנגד הדופן רק שהלכה באלכסון ונסרכה לחזה לכן א"ש דאזלינן בתר רובא דאי רוב הסירכא בדופן אמרינן דנסתם כל הנקב בדופן שכנגדו ומה שנסרך לחזה הוא התפשטות הסירכא ואם רוב הסירכא נסרכה לחזה הרי המיעוט סירכא שבדופן כנגדו לא מהני סתימה שבטל ברוב סירכות שבחזה ואותו שבחזה לא מהני סתימה ואסור אף על גב דבעל העיטור כתב לעיל דסירכא שיוצאה מן האונא ונסרכה נגד האומא באלכסון שהיא כשר כבר כתבתי לעיל דלא דמי ע"ש ודוחק לומר שמיירי שמקום הסירכא באונא הוא נגד הדופן וחזה והא דלא חילק רבינו במקום יציאת הסירכא כמ"ש משום שאין שיעור באונא שלצד החזה לכן כתב סתמא שודאי הוא נסרך לשכנגדו וזהו דחוק ולכאורה נראה לומר שאין האונא מגיע כנגד החזה לפי שהריאה נתלית למעלה לשדרה בקנה הלב ההולך בין הערוגות ורבילתה שם ומגיע עד סוף שמנקרין מן החזה ולא עד תחתית רחבית החזה וכן משמע ועל כרחך אנו צריכין לומר דמה שנסרך לחזה באלכסון נסרך כמ"ש ודו"ק. ואם הסירכא במכה ותולה לה פשוט הוא שאם הרוב כנגד המכה אמרינן שאין שם נקב אלא מחמת המכה נסרך ואם אין הרוב נגד המכה חיישינן דלמא נקב הריאה: וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת בעל העיטור כתב ב"י ולי נראה שהרא"ש אינו מסכים לסברת בעל העיטור אלא דוקא בסירכא תוך המכה ותולה לה ומטעם שביאר בתשובה דכיון דאיכא ריעותא בדופן תלינן בדופן אבל בשאר החלוקות נראה דלא ס"ל כבעל העיטור ולשונו בפסקיו הכי מוכיח דלא ס"ל כוותיה אלא שכתב בע"ה שעשה מעשה והכשיר. ומ"מ נראה מדברי מהר"ד יחייא שפשט המנהג כדברי בעל העיטור וכן המנהג הפשוט היום כדברי בעל העיטור ואם סרכות אלו היו מחלה על מחלה ואין ניכר בהם רוב לשום צד נראה דאף לדברי האומרים יש סירכא בלא נקב כיון דסתם סרכות כזו עשויה להתפרק וכל העומד לינקב כנקוב דמי ספיקא דאורייתא היא ולחומרא עכ"ל:

סי' מ [א] **לשון** הלכות גדולות כו' ז"ל ב"י מחט כו' (כמ"ש בספרים דידן) עד כך הוא הנוסחא האמיתית. וכתב ב"י ע"ז ביאור דבריו שכשנמצאת מחט בסמפון הלב בפנים וראש המחט כלפי פנים אף על פי שאין נראה שום נקב בלב טריפה לפי שכיון שהיא בפנימי הסמפון שהוא מקום דחוק ואינה יכולה לצאת משם וחודה לצד מטה ודאי ניקבה בכניסתה אבל אם חודה לצד מעלה קופא ודאי לא יכול ליכנס בפנים הסמפון אלא במקום הרחב מהסמפון וכיון דקופא לתתאי לא ניקבה בכניסתה וכ"ת נאסרנה משום שסופו ליכנס

חדושי הגהות

שאין סירכא בלא נקב עכ"ל אפשר דאם היה הנקב הזה בפועל דהיה נראה בעין שאין נקב באומא כנה"ג בשם פליטת ב"י: יב רבים תמהו ע"ז שהרי לעיל בריש הסימן כתב הרב"י בשם הרא"ש שתפס שיטת רש"י דאין סירכא בלא נקב והכנה"ג בשם ספר פליטת ב"י ליישב דבאמת ס"ל להרא"ש דאין סירכא בלא נקב והך דקאמר הכא דס"ל יש סירכא בלא נקב ר"ל הך סירכא שבאומא היא בלא נקב שלא ניקבה רק אונא ומשם יצא הסירכא ונסרכת גם לאומא מבלעדי נקב:

מ א תרגומא בכרכשא וטרפשא דליבא וכ"ה בהרא"ש ור"ל שבגמרא תירגמוהו כן:

בסמפונא דליבא לגואי דלית ליה דוכתא למיפק וכי רישא לתתאי דכמה דאתא נקובי מנקבא וטריפה אבל קופא לתתאי דלא עייל אלא בסמפונא רבא תלינן דילמא בהדי דשעלא פלטה לה ואחזוקי איסורא לאו מילתא היא דנפקא מהתם ונקב דוכתא אחריתי ע"כ

קנה

טריפה דודאי כבר ניקבה הלב בכניסתה אלא שאין הנקב ניכר מבחוץ והטעם הוא כיון שהמחט במקום דחוק ואינה יכולה לצאת משם ודאי נקבה כבר וסוף הלשון יתפרש כאילו כתוב אבל קופא לתתאי או לא עייל אלא בסמפונא רבא כשר דבקופא לתתאי אף עפ"י שנכנסה בפנימי הסמפון ליכא למימר בכניסתה נקובי נקיב ואי לא עייל אלא בסמפונא רבא נמי כשר אפילו רישא לתתאי דלא חיישינן דילמא נפקא מהתם וכו' אך מ"מ תלינן דילמא בהדי דשעלא פלטה לה היינו שסופה לפלוט המחט ולא תנקוב יותר דמשמע דאי לאו הך טעמא דבהדי דשעלא פלטה לה הוה טריפה מפני שסופו לינקב קשה ודאי דלמה לנו להטריף מפני שסוף המחט לנקוב עכ"ל ותו קשה לפי זה דמי הגיד לנו שסופו לינקב ודאי דליכא למימר דמטעם חששא שמא היה סופו לינקב מטרפינן לה דא"כ מחט שנמצא בב"ה מצד אחד דכשירה כמבואר בסימן מ"ה אמאי לא מטרפינן לה מחששא זו שמא סופה לינקב אלא בע"כ דלא דמי לנפלה לאור ודרוסה ומראה בריאה וכיוצא בהם דטריפה משום דסופו לינקב דדוקא היכא דסופה ודאי היא שתמות מאותה חולשא התם הוא דאמרינן דכיון שסופו לינקב ודאי ולא מהני לה רפואה אפילו בדרי לה סמא כנקוב השתא דמי אבל בדליכא ודאי דתמות אע"ג דאית בה ריעותא דמחט תחוב בה בפנים כיון דלא ניקבה לחוץ כשירה ויתבאר זה עוד בסימן נ"א בדין חלחית בס"ד מיהו יש לקיים פי' זה דב"י ולומר דהא דקאמר תלינן דילמא בהדי דשעלא פלטה לה אין פירושו דמטעם זה לא חיישינן שסופו לינקב אלא דכדי שלא יהא קשה היכא דרישא לתתאי אפילו אשתכח בסמפונא רבא ניחוש דילמא כבר היתה המחט בפנימי הסמפון לתתאי וחזרה לאחוריה עד סמפונא רבא ונקבה מתחלה בהליכתה לתתאי ע"כ להרץ זה אמר תלינן דילמא בהדי דשעלא פלטה לה תדיר לצד מעלה ואינה מניחה לירד למטה כלל וז"ש ואחזוקי איסורא לאו מילתא היא וכו' כלומר לא מחזקינן איסורא לומר דכבר היתה בפנימי הסמפון דנפקא מהתם מסמפונא רבא דמישתכח בה פירוש דנפקא מהתם כבר ונקבה בהליכתה בדוכתא אחריתא אלא תלינן דילמא בהדי דשעלא פלטה לה תדיר ולא יצאת מסמפונא רבא כלל וכשירה ולפ"ז ה"ה במחט קטנה דאשתכח בסימפונא רבא נמי כשירה והא דכתב רבינו ואם מחט נמצא בו אעפ"י שאינו ניכר מבחוץ טריפה והיינו במחט קטנה היינו דוקא בנמצא בלב בסימפונא דליבא לגואי:

עוד כתב ב"י לפרש סוף הלשון דה"ק אבל קופא לתתאי קופא ודאי לא יכול ליכנס בפנימי הסמפון אלא במקום הרחב מהסמפון ולא ניקבה בכניסתה וכ"ת נאסרנה משום שסופו לינקב להכי לא חיישינן דתלינן דילמא

דלא ניקב טריפה כו' ז"ל הרשב"א בת"ה והיכא דמשתכחא בליבא לא אתפריש בגמרא אבל הרב בעל הלכות כתב ומחטא דאשתכח בליבא אע"ג דלא ניקב טריפה וה"מ כי משתכח בסימפונא דליבא לגואי דלא אית לה דוכתא למיפק וכי רישי לתתאי דכמה דאתי נקובי נקיב וטריפה אבל קופא לתתאי דלא עאל אלא בסימפונא רבא תלינן דילמא בהדי דשעלא פלטא לה ואחזוקי באיסורא לאו מילתא היא דנפקא מהתם ונקבה בדוכתא אחריתי עכ"ל. כך הוא הנוסחא האמיתית בדברי בה"ג ובקצת ספרי רבינו יש ט"ס וצ"ל כמ"ש וביאור דבריו כשנמצאת מחט בסמפון הלב בפנים וראש המחט כלפי פנים אע"פ שאין נראה שום נקב בלב טריפה לפי שכיון שהיא בפנימי הסמפון שהוא מקום דחוק ואינה יכולה לצאת משם וחודה לצד מטה ודאי ניקבה בכניסתה אבל אם חודה לצד מעלה קופא ודאי לא יכול ליכנס בפנים הסמפון אלא במקום הרחב מהסמפון וכיון דקופא לתתאי לא ניקבה בכניסתה וכ"ת נאסרנה משום שסופו ליכנס יותר ולנקוב להכי לא חיישינן דתלינן דילמא כשתשעול תפלוט אותו וכן לא חיישינן דילמא נפקא מהתם ונקבה דוכתא אחריתי דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ולפי שיטה זו אפשר לפרש רישא דמילתא דאע"ג דלית ביה נקב השתא טריפה מפני שסופו לינקב אבל קשה בעיני לאסור מפני שסוף המחט לנקוב וע"כ אני מפרש רישא דמילתא כמו שפירשתי בתחלה וסוף הלשון יתפרש כאילו כתוב אבל קופא לתתאי או לא עייל אלא בסימפונא רבא וה"פ אבל קופא לתתאי אע"פ שנכנסת בפנימי הסמפון כשירה דליכא למימר בכניסתה נקובי נקיב וכן אם עדיין הוא בסמפון הגדול כשר ולא חיישינן דילמא נפקא מהתם ונקבה דוכתא אחריתי דאחזוקי איסורא לאו מילתא היא אך מ"ש דילמא בהדי דשעלא פלטא לה היינו שסופה לפלוט המחט ולא תנקוב יותר כמ"ש למעלה וע"כ נראה כפירוש הראשון:

ולענין כמה יהיה עב המחט דמפלגינן ביה בין קופא לגיו או לבר כלומד מדין הכבד ותמהני על הרשב"א שכתב בספרו הקצר מחט שנמצאת בלב טריפה ולא חילק בין קופא לגיו או לתתאי ומאחר שהביא דברי בה"ג בספרו הארוך למה לא פסק כמותו: ודע שבחידושי הרשב"א כתוב לשון זה דבה"ג סיים בו ומחטא דאשתכח בטרפשא דליבא ספק טריפה וכל ספק טריפה לאיסורא עכ"ל וק"ל למה קרא אותה ספק טריפה דודאי טריפה היא ממ"נ אי מהלב יצאת לטרפש הרי ניקב הלב וטריפה ואי מחוץ אתאי מחט שנמצאת בחלל הבהמה טריפה היא ונראה דמ"ה קרי לה ספק משום דמחט שנמצאת בחלל הבהמה משום ספק הוא דמטרפינן לה שמא ניקב אחד מהאיברים הפנימיים ורבינו נראה שלא היה גורס

דרכי משה

(ב) אך יש לדקדק לפ"ז מ"ש דגבי כבדא טריפה אי קופא לבר דחיישינן שמא דרך ושט כו' כמ"ש לקמן סימן מ"א וא"כ ה"ה הכא גבי לב הוי לן למיטרף לכן נ"ל דגרסינן אי לא עיילא רק לסימפון רבא כו' ובוודאי דגם בלב אינו כשר רק בקופא לבר וגם נמצא בסימפונא רבא דכה"ג גבי כבד נמי כשר כמ"ש לקמן דמאחר שנמצא בסימפונא רבא תלינן דדרך סימפון אתי אבל בקופא לגיו אע"פ דנמצא בסימפון רבא טריפה דכל כמה דאתי נקיב וסוף הלב לינקב וה"ל כנקוב מהשתא משא"כ גבי כבד בכה"ג כשר דאין נקב מזיק בכבד כן נ"ל פי' בה"ג וטעם דמסתברא הוא והכי הילכתא ועיין סימן מ"א דבמחטים שלנו אין חילוק בין קופא לגיו או לבר קנה הלב ע"ל סי' ל"ד אם נמצא נקבים קטנים בזה

דרישה

ליכנס יותר ולינקב להכי לא חיישינן דתלינן דילמא כשתשעול תפלוט אותו וכן לא חיישינן דלמא נפקא מהתם ונקבה דוכתא אחריתי דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ולפי שיטה זו אפשר לפרש רישא דמילתא דאף על גב דלית ביה נקב השתא טריפה מפני שסופו לינקב אבל קשה בעיני לאסור מפני שסוף המחט לינקב וע"כ אני מפרש רישא דמילתא כמ"ש בתחילה וסוף הלשון יתפרש כאילו כתוב אבל קופא לתתאי או לא עייל אלא בסמפונא רבא וה"פ אבל קופא לתתאי אע"פ שנכנסה בפנימי הסמפון כשירה דליכא למימר בכניסתה נקובי נקוב וכן אם עדיין היא בסמפון הגדול כשר ולא חיישינן דלמא נפקא מהתם ונקבה דוכתא אחריתי דאחזוקי איסורא לאו מילתא היא אך מ"ש דלמא בהדי דשעלא פלטה לה היינו שסופו לפלוט המחט ולא תנקוב יותר כמ"ש למעלה וע"כ נראה כפירוש הראשון עכ"ל. ונראה שהב"י כיון לשני הפירושים שכתבתי בפרישה כאשר אבאר דבריו שמ"ש אעפ"י שאין נראה שום נקב בלב טריפה לפי שכיון שהיא בפנימי הסמפון שהוא מקום דחוק כו' וחודה לצד מטה ודאי נקבה בכניסתה. כיון בזה לפירוש השני שכתבתי בפרישה דהואיל וחודה לצד מטה והוא נכנס במוקה למקום צר כזה ודאי נקב כל הלב וחזרה לאחורה וזהו שכתב ב"י שכיון שהוא בפנימי והוא מקום דחוק ודאי נקבה בכניסתה. ומ"ש אחר כך וכ"ת נאסרנה משום שסופה כו' אע"פ שקופא לגאיו וא"א לינקב ביאור דבריו דניחוש שמא מתוך שהקופא מונח בעומק הלב ירקב הבשר שתחת הקופא וע"ז כתב לא חיישינן דתלינן דלמא כשתשעול תפלוט ולא ירקב הבשר ומ"ש וכן לא חיישינן דלמא נפקא כו' ר"ל מאחר דאמרינן כשתשעול תפלוט לה ניחוש דבחזרתה תנקוב בפגעה בסמפון קנה הלב וע"ז אמר דאחזוקי איסורא כו' ר"ל דאפשר בהדי דשעלה פלטה ולא תנקב כלום ומ"ש ולפי שיטה זו אפשר לפרש רישא דמילתא כו' ר"ל מאחר דאמרינן דמ"ה לא אמרינן דלמא תנקוב עוד ביציאתה דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ואפשר לצאת בשלא תנקב כלום משמע דאי לאו האי טעמא הוי אסרינן מטעם דלמא תנקב ביציאתה ולפ"ז אפשר לפרש האיסור ברישא מזה הטעם דאע"ג דלית נקב חיישינן דלמא סופה לינקב הואיל וחודה לצד פנים ונכנסת כ"כ בדוחק ור"ל כפי' הראשון שכתבתי בפרישה אלא שנראה לו קצת דוחק כמ"ש ומ"ש וע"כ אני מפרש רישא דמילתא כו' ר"ל כמו הפירוש השני שכתבתי בפרישה וכמ"ש לעיל אלא שסוף דבריו של בה"ג מפרש הוא בע"א משום דק"ל מאחר דלא חיישינן אלא לדלמא נקבה כבר אבל לדלמא תנקב עוד לא חיישינן למה ליה למימר ולא חיישינן דלמא נפקא כו' שמתרץ למה לא חיישינן דלמא תנקב עוד משום אחזוקי איסורא כו' הלא בלאו הכי לא חיישינן וע"ז כתב דרישא דמילתא לא נאסר אלא משום דאיכא תרתי לריעותא שהמחט נמצא במקום צר וחודה לתתא אבל אם קופא לתתאי אעפ"י שהיא במקום צר לא חיישינן שנקבה שא"א לנקוב בקופא או אם היא בסמפונא רבא אעפ"י שחודה לתתאי ולא חיישינן הואיל והוא בסמפון הגדול שהוא מקום רחב ולא ניחוש דלמא היתה במקום צר ונקבה וחזרה לכאן אחזוקי איסורא לא מחזקינן כך הוא הפירוש סיפא דמילתא של בה"ג אליבא דב"י ומ"ש מסיק וכתב אך מ"ש דלמא בהדי דשעלא פלטה לה משמע כפירוש הראשון דחיישינן דלמא סופו לינקב ומסיק ע"כ נראה כפירוש הראשון ר"ל ע"ד שכתב ומסיק כפירוש הראשון דכתב ז"ל ולפי שיטה זו אפשר לפרש רישא אע"ג דלית בה נקב כו' והוא הפירוש הראשון שכתבתי בפרישה ודוק שכן נלע"ד כוונת ב"י (ולפי מה שכתבתי בפרישה לפירוש השני לא יצטרך לכל זה כי מ"ש דלמא בהדי דשעלא פלטה לה קאי אאם קופא

פרישה

חילק שאם המחט נמצא שם וחודה למטה ועיילה ומשתכחא בסמפונא דליבא לגואי דלית ליה דוכתא למיפק ר"ל שנועץ שם במוקה וא"א לצאת משם ע"י שעולה וכיון דא"א למיפק ודאי יכנוס עוד שם בעובי הלב וסופו לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי וז"ש דכמה דאתיא נקובי מינקב ר"ל דיום יום יכנים טפי ולבסוף ינקב אבל קופא לתתאי דלא עייל אלא בסמפונא רבא ר"ל כיון שהקופא לתתאי כיון שהוא עבה א"א לומר דנכנס שם בעובי הבשר במקום צר שא"א לצאת משם דודאי בקופא לא יכול לכנוס שם ולא עייל ללב כ"א במקום רוחב בסמפונא רבא דהא בהא תליא וכיון שכן תלינן לקולא ואמרינן דסופו יצא המחט משם דרך שעילתה ולא אמרינן דביציאתה משום דרך שעילתה והסוד למעלה אזי ינקב ביציאתה בדוכתא אחריתי דאחזוקי איסורא לא מחזקינן אלא שפי' זה דחוק קצת דאסרינן לה משום דעתידא לינקב וכמ"ש ב"י ועוד דחוק דתחילת דבריו מחט דאשתכח בליבא כו' משמע דבכל דבריו במחט שנמצא בלב במקום צר בלב עצמו וא"כ צריכין לחלק ולומר דרישא מיירי בנמצא בלב וסיפא מיירי בנמצא בסמפונא רבה. ע"כ נראה לפרש דגם סיפא מיירי במחט שנמצא בלב עצמו וה"פ מחט שנמצא כו' אם רישא לתתאי אמרינן בהדי דאתי איניקב ר"ל הואיל וחודה לצד מטה והוא נכנס במוקה למקום צר כזה ודאי ניקב כל הלב וחזר לאחוריו כדחיישינן במחט שנמצא במיתוכא דריאה אף דריאה שלימה לא חיישינן ליה ה"ט דאפשר לבדקה ע"י נפיחה מה שאין כן בלב שאינו עולה בנפיחה אבל שינקוב דרך כניסתה בסמפון הלב לא חיישינן הואיל והוא מקום רחב וקרוב ללב כמ"ש הרשב"א גבי ריאה והביאו ב"י בסימן מ"ה אבל אי קופה לתתאי ליכא למיחש שנקבה הלב הואיל וקופא לתתאי א"א לינקב בקופא ומה שנמצא עתה בפנים זהו בא מתוך שעילתה שבאותו שעה שעלה ונוחר את עצמה ונכנס שם במוזק וכמ"ש ה"ס מ"ב גבי גרעין שנמצא במרה אם היא גדולה שאינה יכולה לינקב כשירה דאמרינן דרך סמפון נכנס אף על פי שאינה יכולה לצאת מהסמפון דרך שם אמרינן ע"י נענוע נכנס שם אבל להחזיק באיסור לומר מתוך שעילתה ג"כ יצא משם וניקב וחזר למקומו לא מחזקינן איסורא והכי פירוש דבריו מחט דמשתכחא בליבא אע"ג דלא ניקב ר"ל שאינו אנו רואין להדיא שניקב טריפה וה"מ כי משתכח בסמפונא דליבא לגואי ר"ל שנמצא במקום צר. דלית ליה דוכתא למיפק ר"ל שאין לו מקום ליכנס אם לא שניקב וכי רישא לתתאי דכמה דאתא נקובי מנקבא וטריפה ר"ל הואיל וחודה לתתאי ובכניסתו ללב במקום צר כזה ודאי ניקב אמרינן נמי שבכניסתו נקב כל הלב וטריפה אבל קופא לתתאי לא עייל אלא בסמפונא רבא ר"ל דהואיל והקופא לצד פנים א"א לינקב בכניסתו ודרך סמפונא רבא ודאי נכנס תלינן דלמא בהדי דשעלא פלטה לה ר"ל דלא תתמה הואיל וא"א לינקב א"כ איך נכנס למקום צר כזה וע"ז אמר בהדי דשעלא ונוחר את עצמה נכנס שם בדוחק ומ"ש פלטה לה ר"ל נפלט ממקומו דהוא סמפונא רבא ונכנס משם למקום הצר שנמצאת בו עתה ואחזוקי באיסורא לא מחזקינן שמא נפקא ג"כ מאותו צד ונכנסה עוד לפנים ממנה ונקבה כל הלב וחזר לאחוריו בכוח לא מחזקינן. ואחזוקי איסורא לאו מילתא היא כו' ר"ל שלא תימא הואיל וצריכין לומר שנכנסה בדוחק על ידי שעילתה א"כ נימא נמי שנכנסה בדוחק ונקבה הלב וחזרה לאחורה וע"ז קאמר אחזוקי איסורא לא מחזקינן לומר שע"י שעילתה הלכה למקום אחר ונקבה שם וחזרה לכאן לא חיישינן הואיל ואין דרך לינקב בקופא ומה שאמרינן שנכנסה לכאן בשעילתה הוכרחנו לומר הואיל וא"א

לתתאי והיא נמצאת לפנים של"ת איך נכנסת לפנים ומדנכנסה ניחוש נמי דלמא נקבה כולו ע"ז כתב דלמא הא דנמצאת בפנים משום בהדי דשעלא פלטה בהא מסמפונא רבא ונכנסת לפנים אבל אין מחזיקין ריעותא לומר שג"כ מחמת השעלה כבר נקבה כולו וחזרה למאי דרואין רואין ולמאי דאין רואין אין מחזיקין ריעותא בדבר שאינו שכיח גם לפירוש הראשון יש לפרש הכי מ"ש בהכי דשעלא פלטה לה) שמ"ש וודאי נקבה בכניסתה ר"ל נקבה כל הלב הואיל והכניסה במוקה למקום צר כזה וחודה לתתאי ודאי נקבה כל הלב וחזרה לאחורה אבל אין נ"ל דברי ב"י שמ"ש ודאי נקבה בכניסתה ר"ל נקבה בכניסתה קנה הלב או דרך ושט נכנסה באכילה ונקבה הושט ומשם נכנסה ללב כדאמרינן גבי מחט שנמצא בכבדא דאמרינן בפרק א"ט אמר רב אסי סוגין אי קופא לבר נקובי ניקב ואתאי ואי קופא לגיו סמפונא נקט כו' וכן כתב רבינו בסימן מ"א ז"א הדא דלא חיישינן לזה אלא דוקא במחט שנמצא בכבד שהיא רחוקה מן הקנה אבל גבי לב שהוא קרוב לקנה ורחב הקנה לא חיישינן לזה כמ"ש הרשב"א דגבי ריאה לא חיישינן לניקב הקנה מזה הטעם והביאו ב"י בסימן מ"א בד"ה מחט שנמצא כו' וגבי כבד כתב לשם דחיישינן והוא מזה הטעם שכתבתי דהואיל והוא רחוק וכר חיישינן משא"כ בלב וריאה וכמ"ש גם כן המחליק בין ריאה לכבד ס"ס ל"ו וע"ק לפירושם אלו שבה"ג כתב דלית ליה דוכתא למיפק וזה לא שייך לומר לא גבי קנה ולא גבי ושט שהם רחבים ויש מקום לצאת דבשלמא לפי מה שכתב שקאי אלב א"ש דהואיל ונכנס כ"כ למקום צר לית ליה דוכתא למיפק אמרינן ודאי נקב כל הלב משא"כ לפירושים אלו שהחששא שמא ניקב סמפון הלב או הקנה או הושט דהתם אין שייך לומר דלית ליה דוכתא למיפק עוד יש שני קושיות על פירושים אלו ויש להקשות גם כן דפי' פי' השני שכתבתי בפרישה ולפי' פי' הראשון שכתבתי בפרישה א"ש מדא שבה"ג כתב אע"ג דלא ניקב טריפה משמע מלשונו שאין האיסור מחמת שניקב כבר שהרי כתב אע"ג דלא ניקב משמע אף ע"ג דידעינן בודאי שלא ניקב טריפה ועוד דרבינו כתב בסימן נ"א בשם בה"ג דנקיבת קוץ או מחט יש לו בדיקה שיבדוק כל המקומות ואם אין מוצא נקב כשירה ואם כן למה כתב כאן בשם בה"ג דטריפה משום חשש דדרך כניסתה ניקב הל"ל צריך בדיקה בכל המקומות לא לסתום ולומר דסתם טריפה כו' וצריכין לתקן ולומר דסתם מיירי בשניקב עתה לפנינו מחדש יש לו בדיקה אבל כאן חיישינן דלמא כבר ניקב ונסתם הנקב ולית ליה בדיקה וזהו דוחק דהא סתמא קתני לקמן דאית ליה בדיקה ולפי הפירוש הראשון שכתבתי בפרישה א"ש. גם מ"ו פי' דחיישינן שמא ניקב הושט וז"ל דלית ליה דוכתא למיפק כו' כלומר שהוא צר וא"א שילא ויכנס דרך הסמפונות וכי רישא לתתא פי' לצד הגוף למטה כמו שהיה תלוי או סוד הלב במקום שהוא סתום קרוי מעלה ומקום הפתוח קרוי למטה והיינו קופא לבר הנזכר בגמרא במיתוכא דכבדא רצונו לומר כמו גבי כבד שקופא לבר טריפה קופא לגיו כשירה (דמחט הנמצאת בכבד ולצד העב שלה כלפי הזנב דהולא לצד חוץ בחלל הבהמה טריפה לפי שחוששין שמא נכנס דרך הושט ונקבה להדקין ונכנס לכבד ואם לצד העב כלפי הראש ולצד הדק של המחט כלפי הזנב כשר דא"א לומר דנכנס דרך הושט להדקין ונקבה לכבד דבצד העב שלו א"א לינקב בכבד ולכן אנו תולין דרך הסמפון בא שם. עד"ז יש לפרש גם כן גבי לב רק צריך שתדע דהלב באותו צד שהוא כלפי הראש הוא רחב ושם הוא פתוח ובאותו צד שהוא כלפי הזנב הוא קצר וחד וכל דבר שהוא רחב מצד אחד וקצר מצד אחד קרוי צד הרחב למטה וצד הקצר למעלה כי כן מעמד שלו ועוד כמו שהוא

[ג] **קנה** הלב דינו כלב ליאסר במשהו והוא החלב שעל דופני הערוגה והרמב"ם (ג) פירש קנה הלב הוא המזרק הגדול היוצא ממנו לריאה. ניטל הלב בין ביד בין מחמת חולי טריפה:

מא ניטל הכבד טריפה בד"א שלא נשאר ממנו כזית במקום

צורם בטרפשא דליבא אלא בטרפשא לבד וכ"כ בת"ה הארוך ורבינו מפרש דבטרפשא דכבדא קאמר וכתבו רבינו בסימן שאחר זה: **קנה** הלב דינו כלב ליאסר במשהו וכו' כבר נתבאר בסימן ל"ד: ניטל הלב וכו' במשנת א"ט כתבו התוספות דכל היכא דניקב טריפה כ"ש אם ניטל חוץ מטחול וכ"כ הר"ן וגם הרא"ש כ' דכל הנך אם ניקבו טריפה ה"ה אם ניטלו בין מעלמן בין ביד טריפה וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה"ש: כתוב בהגהת אשר"י ובמרדכי ראיתי שהביאו לפני מורינו אבי"ה שהיה שומן הלב דבוק בלב מאד ואלוק הרבה בכח וחתך בסכין השומן מן הלב במקום שהיה דבוק ולא ראה מבחוץ על הלב שום ריעותא במקום שהיה דבוק ואח"כ חתך במקום שהיה דבוק עד החלל וראה בעובי הלב ולא בחללו קורט דם ואסר ושאלתי את פיו אם לא היה מוצא קורט דם מה היה עושה ואמר שאז היה כשר (ז) עכ"ל:

מא ניטל הכבד טריפה במשנה ר"פ א"ט (מב.) שניטלה הכבד ולא נשתייר ממנה כלום ובגמרא (מו.) הא נשתייר הימנה כלום

דילמא כשתשעול תפלוט אותו אבל בנמלא רישא לתתאי בפנימי הסימפון טריפה מפני שסופו לינקב ותפס ב"י פי' זה עיקר ואיכא לתמוה דא"כ למה כתב ה"ב דבעינן נמי דמשתכחא בסמפונא דליבא לגואי הלא אפילו משתכחא בסמפונא רבא נמי טריפה כי רישא לתתאי דסופו לינקב דלא מכשרינן אלא כי משתכח בסמפונא רבא וקופא לתתאי מיהו יש לקיים פי' זה ולומר דתחילת הלשון יתפרש כאילו אמר או רישא לתתאי דבנמלא לגואי טריפה אפילו קופא לתתאי דכיון דהמקום דחוק וא"א לקופא למיפק כלומר א"א לה לילך במקום דחוק תלינן דנקובי נקבא דרך הוושט ואתאי וכי רישא לתתאי נמי טריפה אפילו נמלאת בסמפונא רבא כיון דסופו לינקב בהליכתה למטה ולפ"ז הא דקאמר דכמה דאתא נקובי מינקבא הוה טעם להרוייהו דבין כך ובין כך חיישינן לנקובת הלב וטריפה אך קשה דא"כ לא היה צריך לומר תלינן דבהדי דסעלא פלטה לה תיפוק ליה דליכא למיחש לסופו לינקב כיון דקופא לתתאי מיהו אפשר ליישב ולומר דכי משתכחא לגואי דטריפה אפילו קופא לתתאי לא הוי טעמא דחיישינן שמא נכנסה דרך הוושט אלא היינו טעמא דכיון דלא מצי פלטה לה חיישינן שתפנה לה המחט לצדדין וסופו לינקב דוכתא אחריתי אבל כי משתכחא בסמפונא רבא תלינן דבהדי דסעלא פלטה לה ולא חיישינן דנפקא מהתם ונקבה בדוכתא אחריתי לצדדין אף על גב דכי רישא לתתאי מחזקינן איסורא דסופו לינקב התם שאני דמחזקינן לה דודאי דסופו לינקב בהליכתה כיון דרישא לתתאי ודמיא לדרוסה ונפלה לאור אבל בקופא לתתאי ואשתכח בסמפונא רבא לא מחזקינן איסור מספק: **גם** מדברי הרב בהגהת שלחן ערוך מבואר דתופס פירוש זה דלא מכשרינן אלא בדאישתכח בסמפונא רבא וקופא לתתאי דהשתא לא חיישינן דסופו לינקב אלא תלינן דעל ידי כיחה וניעה תפלוט אותו אבל בדאשתכח לגואי אפילו קופא לתתאי או נמי רישא לתתאי ולא עייל אלא בסמפונא רבא טריפה:

עוד נלפע"ד לקיים פירוש זה דתחלת הלשון יתפרש דאו או קאמר ולא הוי טעמא משום דסופו לינקב אלא היינו טעמא דכי משתכחא לגואי אפילו קופא לתתאי טריפה דחיישינן נקבה עד לחוץ וחזרה מעט לאחוריה ואין הנקב ניכר מבחוץ דליכא למימר הכא בהדי דסעלא פלטה לה תדיר לצד מעלה ואינה מניחה למחט שתרד למטה דכיון דלית לה דוכתא למיפק ולצאת למעלה על ידי שעלא ממקום שהיא שם לגוואי אם כן בע"כ חיישינן דירדה לה כבר למטה ונקבה וחזרה מעט וטריפה וכי רישא לתתאי אפילו כי משתכחא בסמפונא רבא נמי טריפה דחיישינן דילמא בכניסתה נקבה קנה הלב וז"ש דכמה דאתא נקובי מינקבא ואתאי. אבל בקופא לתתאי היכא דלא עייל אלא בסמפונא רבא לא חיישינן דילמא כבר היתה למטה ונקבה הלב וחזרה לאחוריה ואתאי לסמפונא רבא אלא תלינן דבהדי דסעלא פלטה לה תדיר למעלה ולא ירדה לה למטה כלל והיינו דקאמר ואחזוקי איסורא לאו מילתא היא וכו' פירוש לא מחזקינן איסורא ולומר דנפקא מהתם ונקבה בדוכתא אחריתא וחזרה לכאן אלא אדרבא תלינן דבהדי דסעלא על ידי כיחה וניעה פלטה לה למחט תדיר לצד מעלה ואינה מניחה לה לירד למטה כלל:

עוד נראה לפרש דעת הלכות גדולות על שני דרכים. הדרך האחד הוא באם תופס שיטת רש"י ותוספות לגבי כבד בסימן מ' והוא שיטת הרא"ש ורבינו והכי קאמר והני מילי כי משתכחא בסמפונא דליבא לגואי וגם כן רישא לתתאי פירוש היכא דחוד המחט הוא לצד ראש הבהמה דהיינו מקום הרחב שבלב קורא אותה תתאי והלב במקום שהוא סתום וקצר קורא אותו למעלה אם כן כשהבהמה תלויה ברגליה הוי מקום הרחב שבלב למטה וכן פי' מהרש"ל פא"ט סימן י"ב וקאמר כיון דרישא לתתאי והקופא לצד הסתום לחלל הבהמה דהשתא ליכא למימר דדרך הקנה נכנסה דלית לה דוכתא למיפק כלומר לא אפשר לה שתלך בראש העב שלה בפנימי הסמפון תלינן דדרך הוושט נכנסה וכמה דאתא נקובי נקבה לוושט ואתאי ונכנסה בלב וטריפה אבל אי קופא לתתאי לצד הרחב דהיינו לצד ראש הבהמה דהשתא בע"כ דלא עייל אלא בסמפונא רבא דרך הקנה דאי דרך הוושט לא היה אפשר דנכנסה בלב מבחוץ בקופא אלא דרך הקנה נכנסה בחודה ונדחקה עד סמפונא דליבא לגואי וכיון דליכא למיחש אלא דשמא נקבה בהליכתה בחוד המחט וחזרה מעט ואינו ניכר וקאמר דלא חיישינן להא דכיון דהלב שיע אף מבפנים תלינן דמחמת שעיעתא פלטה המחט מתוכה ולא נקבה: ומה שכתב ואחזוקי איסורא וכו' כלומר לא חיישינן לא לנקובת הוושט ולא לשמא נקבה כבר הלב וחזרה לאחוריה וכו' דלא מחזקינן איסורא כיון שאין שם קורט דם מבחוץ ולא שום ריעותא אלא דקצת קשה הלשון דה"ל למימר וה"מ כי משתכחא בסמפונא דליבא לגואי וכי רישא לתתאי דלית לה דוכתא למיפק לפי פי' זה לא קאמר דלית לה דוכתא למיפק אלא משום דמישתכחא רישא לתתאי ואינה יכולה לנקוב בצד העב. ומ"מ נראה כיון דרבינו מפרש כפי' רש"י גבי כבד בסי' מ"א ומביא כאן דברי ה"ג בסתם משמע שכך היה מפרש דברי ה"ג כפרש"י:

הדרך השני הוא באם תופס ה"ג שיטת האלפסי והרמב"ם גבי כבד דלא חיישינן כלל שנכנסה המחט דרך הוושט וקופא לבר בכבדא דטריפה ה"פ דכשהקופא לצד ראש הבהמה חיישינן שמא עם כניסתה ניקבה וכשהקופא לגאיו דהיינו לצד חלל הבהמה כשירה דלא אפשר לה לנקוב בכניסתה בקופא שהוא עב והשתא הא דקאמר ה"ג וה"מ וכו' ה"פ התם כי רישא לתתאי ובסמפונא לגוואי חיישינן דילמא נקבה בכניסתה כיון דלית לה דוכתא למיפק ולילך דהמקום דחוק ומכללא שמעינן דאי משתכחא בסמפונא רבא כשירה אפילו כי רישא לתתאי דלא חיישינן שמא נקבה כיון שהמחט מונחת במקום רחב דיש לה מקום לילך ולא תהא נוקבת וסוף הלשון ה"פ אבל אי קופא לתתאי אע"פ דמשתכחא בסמפונא רבא ואפשר לומר דכבר היתה לגוואי וחזרה ובחזרתה נקבה לא חיישינן להכי אלא תלינן דבשעילתא וכיחה וניעה פלטה לה וז"ש ואחזוקי וכו' הכי קאמר אפילו אי איכא קצת הוכחה שהיתה כבר בפנימי הסימפון וחזרה לא חיישינן לומר דנקובה נקבה בחזירתה דאחזוקי איסורא לא מחזקינן כיון דאיכא למתלי בשעילתא משא"כ ברישא לתתאי דודאי חיישינן שמא נקבה בכניסתה בפנימי הסמפון ולפי זה הא דקאמר דלא עייל אלא בסמפונא רבא לרבותא נקט הכי ואצ"ל אי משתכחא בסמפונא לגוואי וקופא לתתאי דפשיטא דכשירה כיון דליכא למיחש שתנקוב בראש העב בכניסתה למטה אי נמי הא דקאמר ואחזוקי איסורא וכו' הכי קאמר דליכא למיחש נמי בקופא לתתאי דילמא באת דרך וושט וכו' דאחזוקי איסורא לא מחזקינן וכיון דלא ניכר שום ריעותא מבחוץ לא חיישינן שמא ניקב והבריא והשתא לפ"ז תופס ה"ג שיטת האלפסי והרמב"ם לגבי כבד ודינא דלב כדינא דכבד ולפ"ז בכבד נמי אי משתכחא מחטא בסמפונא רבא ואיכא הוכחה שהיתה כבר בפנימי הסמפון אפילו קופא לגאיו נמי טריפה דחיישינן לנקובי נקב כשחזרה לסמפונא רבא דהא ליכא למימר בכבדא בהדי דסעלא פלטה לה:

ולענין הלכה חיישינן לכל הפירושים וכשנמצאת בלב לגוואי טריפה בין בקופא לצד ראש הבהמה בין בקופא לצד חלל הבהמה ובנמצאת בסמפונא רבא והקופא לצד ראש הבהמה נמי טריפה ואינה כשירה אלא היכא דנמצאת בסמפונא רבא והקופא לצד חלל הבהמה ודוקא דליכא הוכחה דכבר היתה לגוואי וחזרה לאחוריה אבל אי איכא הוכחה דחזרה לאחוריה חיישינן דילמא בחזרתה נקבה קנה הלב או קנה הלב ואינו ניכר וקרוב בעיני דלפי דהרשב"א ראה שדברי בה"ג סתומים ואפשר לפרשם על כמה דרכים כמו שנתבאר תפס לחומרא בקצר וכתב בסתם דמחט שנמצאת בלב טריפה ולא חילק מיהו בנמצאת בסמפונא רבא וקופא לצד חלל הבהמה וליכא הוכחה דהיתה כבר לגוואי וחזרה משמע דלדברי הכל כשירה והכי נקטינן: ואם נמצא עלם בתוך הלב קבלתי שמעשה היה באשכנז בשור והכשירוהו חכמי הדור וטעמם לפי שכך נמצא בלב הלבי כשנתקשר הדם נעשה עלם ואפשר שיהא נמצא כך לפעמים גם בבהמה: **ניטל** הלב וכו' אע"ג דלא תנן ניטל טריפה הכריחו התוס' ר"פ א"ט דכיון דתנן ניקב טריפה כ"ש ניטל והכי משמע מדתנן גבי טחול דניטל כשר וניקב בסומכיה דטרפה לא תנן אי איתא דניטל הלב נמי כשר הו"ל לאשמועינן דניטל הלב כשר כי היכי דאשמועינן בניטל הטחול אלא ודאי דכיון דניקב הלב תנן דטריפה כ"ש ניטל הלב ולהכי בטחול צריך הוא לאשמועינן דאע"ג דניקב טריפה ניטל כשר דלא תיסק אדעתא דכ"ש דניטל הטחול טריפה וא"ת השתא דלא תנן במשנה ניקב הטחול טריפה איכא למטעי ולומר כיון דניטל כשר כ"ש ניקב דאל"כ אמאי לא תנן דניקב טריפה וי"ל כיון דאיכא חילוק דניקב בסומכיה טריפה בקולסיה כשירה א"כ לאו מילתא דפסיקא הוא להכי לא תני לה אבל ניטל מילתא דפסיקא היא דכשירה בכל גווני:

מא ניטל הכבד וכו' עד בטרפשא של הכבד כשירה הוא לשון הרשב"א בת"ה הקצר והוא משנה ומסקנא דגמרא פא"ט (דף מ"ו):

ומ"ש

דרכי משה

בזה הקנה אם טריפה או כשר: (ג) וכ"ב מדברי הר"ן והרשב"א כתב כפי' הראשון וכבר נתבאר לעיל סימן ל"ד: (ד) ובאו"ה כלל ב"א מוסיף בשם ראבי"ה דאם נצרר הדם בעובי הבשר הלב טריפה דיש לחוש לנקוב הלב עכ"ל. ונ"ל לדקדק ממעשה דראבי"ה דאמר דאם היה ק"ד כשר דאם נסרך הלב למקום אחר כשר דהא כאן היה סרוך ורצה להכשירו אם לא היה מצא ק"ד וכ"כ ב"י ס"ס ל"ח דלא אשכחן בועא וסירכא אלא בריאה ולכן אם נמצא סירכא בלב כשירה עכ"ל ב"י וע"ל סי' מ"א וסי' מ"ב:

ואין

פרישה

וא"א ליכנס בע"א ולפי מקצת ספרים דגרסי במקום "שעילתא. "דם "שלא כו' יש לפרש ג"כ ע"ד זה שכתבנו לפי שהדם רותח תמיד ואינו סובל שום דבר בלב ופלט לה מולא בכח ונכנסת בעובי הלב אבל מעילאה מוץ ללב שוב לא דמקה הדם יותר ולכך ליכא למיחש שנקבה הלב וכן מלאתי בשם רכ"ש שפי' כן לפי גרסת הספרים שגורסים דם שלא שלפי זה הפירוש דחוק קלת לשון פלטה לה והקורא יבחר הטוב מהם ונלע"ד שלשני דרכים אלו כיון ב"י כמ"ש בדרישה ע"ש:

במקום

דרישה

שהיא תלויה או חוד הלב כו'. וע"פ זה מ"ש הטור וכי רישא לתתאי כלומר שראש המחט דהוא לצד החד שלו לצד מטה שבלב דהיינו לצד הראש של הבהמה שהמחט בחודה לצד הראש וקרוי זה לתתאי כי שם הוא רחב וכמ"ש כן הוא ביאור דברי רש"ל עכ"ה) כמ"ש בסמוך סי' מ"א. דכמה דאתא כו' כלומר דרך הושט וכן משמע בהדיא הלשון פא"ט. (דמאחר שהיא בצד העב כלפי הזנב מושטין שנכנס דרך הושט להדקין ונקבה להדקין ונכנסה להלב כמו שמושטין גבי כבד וכמ"ש. ומסיק אבל קופא לתתאי ר"ל כשהיא בצד העב שלו כלפי צד הרחב של הלב שהוא קרוי למטה דהיינו שהיא בצד העב כלפי הראש של הבהמה ובצד החד של המחט כלפי הזנב דאז א"א לומר שנכנסה דרך ושט להדקין ונקבה להדקין ונכנסה להלב דא"א לינקוב בצד העב שלו דהא צד העב כלפי מעלה ולכן מוכרחין לומר דלא נכנסה אלא דרך סמפון הריאה וה"ש לא עייל אלא בסמפונא רבא כן הוא ביאור דברי רש"ל) דלמא בהדי דשעלא כו' ר"ל אין מושטין לומר מאחר שבסרן דק דלמא נקיב וחזר מעט ואין ניכר כמו שמושטין לקמן גבי טרפשא מ"מ הכא גבי לב ליכא למיחש מאחר שהלב שיעא אף מבפנים תלינן להקל ואמרינן פלטה בשעייתא שהמחט ממנה ודו"ק וכן משמע בסר"ן שאיכא למיחש גבי ליבא כה"ג דלמא בהדי דשעלא פי' דשעלא מלשון הלב שיעא עכ"ל מ"ו. ומה שדקדקו לפרש רישא לתתאי היינו לצד הגוף למטה לפי שרוצה לפרשו דומיא דכבד ועוד דאי רישא לתתאי יהיה פירושו כפשוטו לצד מטה של לב יהא קשה למה לנו לתלות בושט נכנס יותר מסתבר לומר שדרך הקנה נכנס ללב אבל לפי פירושו שמפרש רישא לתתא היינו לצד הגוף למטה וקופא הוא לצד מטה של לב יש סברא יותר לומר דרך ושט נכנס אמנם הקושיות שהקשיתי על המפרשים דלעיל גם לפירושו במקומו עומדת ע"כ נראה כמ"ש בפרישה. וז"ל רמ"א בהגהות ש"ע שלו מיהו אם לא נמצא רק בסמפון הגדול שבלב וקופא לבר והיינו לצד חלל הלב אם ראש המחט כגרעין של תמרה כשר דתלינן דנכנס דרך גרגרת לסמפון שבלב ומאחר שראשה למטה אין סופו לינקב והבהמה תפלוט אותו ע"י כיחה וניעה עכ"ל ונראה פשוט דכוונת רמ"א בפירוש בה"ג כמ"ש ראשונה בפרישה ומ"ה כתב דמאחר שראשה למטה אין סופו לינקב דמשמע הא אי מודא לצד חלל הלב הוה טריפה משום דעתיד לינקוב ומה שעתיד ודאי לנקוב אע"ג דעדיין לא נקוב טריפה ומ"ש קופא לבר רימז בזה דאע"ג דבכה"ג בנמלא בכבד מטרפינן כי נמלא קופא לתתאי לצד חוץ למלל הגוף וכמש"ר לקמן סימן מ"א שאני התם דהכבד הוא למטה ואינה יכולה לכנוס שם בקלות ואמרינן דדרך הושט נקוב ואתאי דרך הסוף בכבד ומש"ה סמוך למעלה משא"כ בלב שהוא תלוי למעלה בגרגרת לא אמרינן דנקובי נקוב אלא דרך הגרגרת אתאי ומסיק ואם באת לטרוף משום דעתיד לנקוב למטה ע"י שירקוב סביבות המחט ויעשה נקב על זה כתב דלא חיישינן להא אלא אמרינן אם היה הבהמה חיים היתה פולטת את המחט ע"י כיחה וניעה וזהו ממש כאשר פירשתי ודו"ק: [ב] קנה הלב כו' והוא החלב שעל דופני הערוגה כתוב בהגהת רוקח ומהרא"י בשערים סימן ל"ח דרגילין להיות בו נקבים קטנים והיינו רביתייהו והוא השומן שיורד בין שתי ערוגות הריאה ועיין בדרישה ס"ס ל"ד:

וזהו

מבזית במקום מרה וכזית במקום חיותא. (י) מחט שנמצא בכבד בין אם בא לפנינו שלם או חתוך אם צד העב שלו לצד חלל הבהמה לחוץ טריפה אפילו כולו טמון בבשר הכבד שאנו חוששין שמא נכנס דרך הוושט להדקין ויצא מהדקין לחלל הבהמה ונקבו ומשם נכנס לכבד שאילו נכנס דרך סמפון לא היה יכול לינקב בצד העב שלו [א] ואם הצד הדק שלו כלפי חוץ כשירה (יא) שאנו תולין לומר דרך סמפון בא שם בד"א במחט גסה אבל בדקה אין חילוק וטריפה בכל

כתב רבינו ירוחם בשם בה"ג והיכא דעבידא ליה כבדא חזינן לריאה דידה אי חיוורא כעמר גופנא טריפה ואי סומקא הדרא בריא וכשירה וזה הטרפות לא נמצא לשום אחד מהגדולים והוא מחודש וגם לא מנו אותו חכמים כלל עכ"ל. וגם הר"ן הביא דברי בה"ג וכתב עליהן ואין לדברים הללו עיקר בגמרא: מחט שנמצא בכבד בין אם בא לפנינו שלם או חתוך אם לד העב שלו לצד חלל הבהמה לחוץ טריפה וכו' בפרק א"ט (דף מח:) ההוא מחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא אמר רב אשי חזינן אי קופא לבר נקובי נקיב ואתאי אי קופא לגיו סמפונא נקט ואתאי וה"מ באלימתא אבל קטינתא לא שנא קופא לגיו ל"ש קופא לבר נקובי נקיב ואתאי ופרש"י אי קופא לגיו. אם ראשה העב שהיא נקובה בו נחבא בתוך הכבד וחודה יוצא לתוך חלל הבהמה ודאי סימפונא נקט ואח"כ נקב חודה את הסמפון ויצא לכבדא וממנו לחוץ: ואי קופא לבר. לחלל הבהמה ופיה לתוך הכבד ודאי דרך הושט נכנסה תחלה וניקבה הדקין ויצאתה ונכנס פיה לכבד: באלימתא. מחט עבה שאינה יכולה לנקוב דרך קופא שלה: אבל בקטינתא. כגון מחטין שלנו שמנקבים בשר אפילו דרך קופא שלהן והתוספות הקשו על פרש"י וכתבו אין לפרש כשהמחט מקצתה חוץ לכבד ומקצתה בתוכו אבל כולו בתוך הכבד כשירה בכל ענין דסימפונא נקט ואתא דא"כ מאי פריך ממחט שנמצא בעובי בית הכוסות דע"כ התם כשהוא בתוך בית הכוסות איירי דאי בחלל הגוף היכי קאמר מצד אחד שלא ניקבה אלא עור אחד כשירה הא ודאי דרך וושט נקיב ואתא אלא אי קופא לבר היינו שקופא לצד חוץ ואפילו כולה בתוך הכבד טריפה דנקובי נקיב ועייל וקופא לגיו היינו שהקופא לצד סמפון הכבד וכ"כ הרא"ש והר"ן והמרדכי וסמ"ג ורבינו ירוחם וכך הם דברי רבינו. ולפי פי' זה כשהקופא פונה לצד חלל הבהמה קורא אותו לבר לפי שפונה לצאת מהכבד וכשהקופא פונה לצד הקנה קורא אותו לגיו לפי שפונה לצד פנימי של כבד והרשב"א בחידושיו כתב ליישב דברי רש"י דכי אמרינן דחיישינן שמא ניקב אחד מאיברים היינו דוקא בקוץ שנוקב בכח מבחוץ ונכנס מדוחק אבל במחט שנכנס בנחת אין חוששין לכך וכתב סמ"ק דבקטינתא בכבד יש לחלק בין שלימה לחתוכה דבשלימה כשירה משום דלא חיישינן לוושט אפילו בריאה משום דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן ומיהו בקופא לבר באלימתא בכבד טריפה אפילו בשלם ובריאה שלימה כשירה ואף ע"ג דבתלמודא קאמר סתמא גבי כבד אבל בקטינתא ל"ש קופא לגיו וכ"ש קופא לבר מ"מ לאו אשלימה קאי כי אם אחיתוכא דוקא דהא קאי אההיא עובדא דמחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא ומשמע מתוך דבריו דכי מכשיר בכבד שלם היינו בנפיחה. וכתב עוד דלמי שאינו סומך על שום בדיקה בנפיחה כל מחט הנמצא בריאה או בכבד לא דייני ליה דין שלימה אלא דין חתוכה עכ"ל. ואין דעת הפוסקים מסכמת עמו כלל אלא בריאה דוקא הוא דמפלגינן בין שלימה לחתוכה אבל הכבד דין החתוך כדין השלם. וכתב הרשב"א בתשובותיו סימן רנ"ה שנשאל למה חילקו בין מחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא לאשתכח בחיתוכא דריאה והשיב הריאה סמוכה לקנה מיד והכבד הוא בשיפולי ולפיכך כשהצד הדק נכנס והוא כלפי הכבד צריכה לעבור עד למטה עד הכבד ובמקום צר וחוששין אולי דרך כניסתה נטתה כאן או כאן וניקב אחד מהסמפונות שנקובתן במשהו כסימפוני הלב והכבד לפי שעוברת במקום צר ומהלך רב אבל כשהוא נכנס דרך הצד העבה אינו עשוי לנקוב מחמת שהוא עבה ולפיכך אין חוששין לו ואילו מחמת נקיבת הכבד אין חשש דבשר בעלמא הוא ואין הנקב פוסל ולפיכך אין חשש כלל ואין הפרש בין בא לפנינו שלם לבא חתוך ולא בכל מחטין עבים אמרו שהרי מחטין עבים המצויים אצלנו ואפילו אותם שעשוים לתפור בהם השקים הם נוקבין אפילו בצד העבה שלהם אבל בריאה אין חשש בכל זה לפי שכשהיה נכנס דרך הקנה מיד היא פוגעת בריאה ולפיכך אין חוששין לו בין קופא לגיו לקופא לבר אלא שחוששין לריאה ממש שמא אחר שנכנסה דחקה ונקבה את הריאה עכ"ל. והרמב"ם כתב בפ"ו מה"ש קני הכבד והם המזרקות שבהם הדם מתבשל אם ניקב אחד מהם במשהו טריפה לפיכך מחט שנמצאת בחיתוך הכבד אם היתה מחט גדולה והיה הקצה החד שלה לפנים בידוע שניקב כשנכנסה ואם היה הראש העגול לפנים אומרים דרך סמפונות הלכה ומותר וכתב הרשב"א בחידושיו שנ"ל שהרמב"ם מפרש בקופא לבר וקופא לגיו הפך ממה שפירש"י דקופא לגיו היינו שהקופא הוא כנגד חלל הבהמה וקופא לבר כשהוא כנגד פי הקנה וע"כ אין חוששין שמא דרך הושט נבלע אלא דרך הקנה נכנס ודחק ובא והילך כשנמצאת בחיתוכא דכבדא ועדיין לא יצא לחוץ אי קופא לגיו כשירה דאין יכולה לנקוב דרך קופא שלה ואף על פי שנכנסה ע"כ בדוחק אבל קופא לבר וחודה כלפי פנים חוששין שמא ניקבה דרך כניסתה כיון שנכנסה בדוחק כל כך עד שהגיע עד הכבד ואף על פי שלא נמצא עליו נקב א"א שלא ניקב וקרום הוא שעלה ובחלישתא בין קופא לבר ובין קופא לגיו טריפה דאימור אינקובי נקוב בכאן או בכאן ואעיל וה"מ כשנמצא מחוץ לסמפון גדול אבל בסמפון גדול שהוא רחב בין חלישתא בין אלימתא ואפילו קופא לבר כשירה דאימור סמפונא נקט ואתאי עכ"ל. וכתב שנ"ל שזה ג"כ דעת הרי"ף והוא ז"ל מסכים לדבריהם שכ"כ בת"ה מחט שנמצאת בכבד בין שהוא שלם בין שהוא חתוך רואים אם דרך קופא נכנס כשירה נכנס דרך חודה ר"ל שחודו של מחט למטה כלפי חלל הבהמה טריפה וחוששין כל שהוא נכנס עד מקום הכבד וחודו למטה ועובר דרך צר שמא עם כניסתו ניקב והרי זה כספק טריפה ואסורה ואע"פ שהרשב"א מסכים עם הרמב"ם נ"ל דלאו לגמרי מסכים עמו דלדידיה חששא דידן שמא ניקב קנה הכבד במקום שהוא מיצר והולך אבל לקני הכבד לא הוה חיישינן להו דאף אם ניקבו כשרים וכמו שנתבאר וצ"ל דבהא נמי פליגי דלהרמב"ם אע"ג דקופא לבר אם עדיין לא נכנסה בקני הכבד כשירה דכיון שהקנה שם רחב קצת לא חיישינן שניקבה אבל נכנסה בקני הכבד טריפה דחיישינן שמא ניקבו ולהרשב"א אפילו נמצאת קודם קני הכבד כיון דקופא לבר טריפה דחיישינן שמא ניקב הקנה כיון שבמקום ההוא אינו רחב כ"כ כמו בסמפונא רבא דכבדא וכן אם נמצאת בתוך קני הכבד טריפה ולא מטעם קני הכבד אלא מטעם קנה הכבד: ומשמע לי דבין לשיטת רש"י בין לשיטת הרמב"ם
אם

אלמא דמיטרפא בניקבו סמפוני הכבד. ומה שהשיג עליו רבינו מדמכשרינן בניטלה הכבד כן השיג עליו גם הרשב"א בת"ה הארוך דף מ' ואינה השגה כלל דהלא התוס' כתבו במשנה ר"פ א"ט בד"ה ניקב הלב דהא דתנן ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום דהיינו שניטל כל בשר הכבד ונשארה המרה דבוקה בגידי הכבד והסמפונות דאל"כ טריפה מטעם דניטלה המרה והשתא שפיר אפשר לומר דלא מכשרינן בניטל הכבד אלא בדלא ניטל אלא בשר הכבד אבל הגידין והסמפונות קיימין וכענין שאמרו בריאה שנימוקה וסמפונותיה קיימים דכשירה:

מחט שנמצא בכבד וכו' בפא"ט סוף (ד' מ"ח) ההוא מחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא ואסיק רב אשי חזינן אי קופא לבר נקובי נקיב ואתאי ואי קופא לגאיו סימפונא נקט ואתאי ולכאורה משמע מפירוש רש"י דכשהמחט מקצתה בכבד ומקצתה בולטת חוץ לכבד תוך חלל הבהמה קא מפלגינן בין קופא לבר ובין קופא לגאיו אבל כשהיא טמונה כולה בתוך הכבד כשירה בכל ענין אבל התוס' כתבו דאין לפרש כך דא"כ מאי פריך ממחט שנמצא בעובי בית הכוסות וכו' וכ"כ הרא"ש ולפעד"נ מדלא הביאו לשון פרש"י ושהקשו על פירושו אלמא שדעתם הוא במ"ש אין לפרש וכו' היינו לומר דאף דעת רש"י אין לפרש כך דא"כ מאי פריך ממחט וכו' ופשיטא דרש"י מודה בקופא לבר דאפילו כולה טמונה בכבד טריפה אלא דרש"י בא לבאר דבקופא לגאיו כשירה אפילו חודה יוצא לתוך חלל הבהמה דהכי משמע מלישנא דקאמר ואי קופא לגאיו סימפונא נקט ואתאי דמשמע דעכשיו אינה נמצאת בסמפון אלא כבר יצאה מן הסמפון ותחובה בכבד וחודה תוך חלל הבהמה ואפ"ה כשירה ולא חיישינן שמא ניקבה אחד מהאיברים הפנימיים לפי שהמחט נכנס בנחת משא"כ בקוץ שנוקב בכח מבחוץ ונכנס מדוחק וכמ"ש הרשב"א בחדושיו וכ"כ בעל המאור להדיא ע"פ פרש"י שאין חילוק בין טמונה כולה בכבד למקצתה בכבד ומקצתה חוץ לכבד לעולם בקופא לבר טריפה ובקופא לגאיו כשירה מיהו הר"ן כתב להדיא דכשחודה יוצא לחוץ טריפה אפילו דרך קנה אתאי ורב אשי בכולה טמונה בכבד קאמר ומפליג בין קופא לצד חלל הבהמה ובין חודה לצד חלל הבהמה והכי משמע ממ"ש שאר פוסקים ובסמוך אכתוב המסקנא בפסק הלכה בס"ד:

בד"א במחט גסה וכו' שם וה"מ באלימתא אבל קטינתא ל"ש קופא לגאיו ל"ש קופא לבר נקובי נקיב ואתאי ומשמע להדיא דר"ל ל"ש וטריפה כדאמר לעיל מינה נקובי נקיב ואתאי וטריפה אבל בעל המאור כתב ע"ד פרש"י דר"ל ל"ש וכשירה דתלינן לקולא דנקובי נקיב דרך קופא ועייל וכרבנן דמכשרי שמחט שנמצאת בריאה וכן פרש"י בקשייתא דזיתא בסמוך דתלינן נמי לקולא לרבנן דמכשרי בריאה מיהו קשה לישנא דבכולה שמעתתא נקובי נקיב הוי פירושו לחומרא וכאן הוי פירושו לקולא והרשב"א בת"ה הארוך דף ל"ו כתב דלפרש"י לא גרסינן אבל קטינתא נקובי נקיב ואתאי אלא שהקשה לפירושו דברוב הספרים גרסינן אבל קטינתא נקובי נקיב ואתאי ועוד הקשה על פירושו כמה קושיות והסכים לדברי הרמב"ם פ"ו משחיטה דבקטינתא ל"ש וטריפה ובפי' קופא לבר וקופא לגאיו כתב הפך מדברי רש"י ז"ל ויתבאר בסמוך בס"ד אבל הרא"ש כתב בפי' קופא לבר וקופא לגאו כפרש"י ובקטינתא כתב דל"ש קופא לגאו ל"ש קופא לבר נקובי נקיב ואתאי אלמא דמפרש ל"ש וטריפה ובקשייתא דזיתא כתב דטריפה דחיישינן שמא ניקב הוושט וחזר ונכנס בכבד והוא שיטת התוס' עיין עליהם וכך הם דברי רבינו כאן ובסימן מ"ב בדין קשייתא דזיתא ואיכא להקשות לפי שיטה זו כיון דבקטינתא טריפה בכל ענין אלמא אע"ג דאיכא למימר דבאת דרך קנה אפ"ה כיון דאיכא למימר נמי דבאת דרך וושט אזלינן לחומרא ותו דדרך וושט לבלוע א"כ לאיזה צורך כתב רבינו באלימתא וקופא לבר טריפה שאילו נכנס דרך סמפון לא היה יכול לנקוב בצד העב שלו בלאו הכי נמי טריפה אפילו היה יכול לנקוב בסמפון בצד העב שלו דתלינן בוושט לחומרא אי נמי משום דדרך וושט לבלוע ולפענ"ד דלפי דפסק בשלימתא וכולה טמונה בבשר הכבד ואין ניכר בה ריעותא מבחוץ נמי טריפה וקשה על זה ומ"ש מריאה דמכשרינן בשלימתא אפילו בקופא לבר ולפיכך כתב לחלק דבריאה שסמפונותיה רחבים ויכולה לנקוב בצד העב שלו תלינן לקולא כיון שאין ניכר בה ריעותא מבחוץ אבל בכבד דלא היה יכול לנקוב בצד העב שלו בסמפון דסמפונות הכבד קצרים הלכך אפילו בשלימתא ואין ניכר בה ריעותא מבחוץ נמי טריפה דתלינן דנכנסה דרך וושט וכ"כ בש"ד להדיא והכי משמע מלשון פרש"י שכתב בקופא לבר דטריפה דודאי דרך וושט נכנסה וכו' וה"ט דס"ל לרש"י דאפילו בשלימתא וכולה טמונה בבשר הכבד נמי טריפה בקופא לבר כדפרישית ולא קשה לפי זה א"כ בקטינתא דיכול לנקוב בסמפון נכשיר בכבד בשלימתא כמו בריאה שלימתא אפילו באלימתא דיש לחלק דדוקא בריאה באלימתא שאם היתה נכנסה דרך וושט ונקבה וחזרה ונכנסת בריאה דרך חודה עד שכולה טמונה בבשר הריאה בודאי היה ניכר ונראה קצת ריעותא בריאה מבחוץ במקום שנדחקה גם הקופא שהוא כמו ראש המסמר שהרי הוא עושה נקב גדול בריאה בקופא שהיא גסה כגרעין של תמרה וכיון דלא ניכר בה שום ריעותא מבחוץ ודאי דלא נכנסה המחט דרך וושט אלא דרך הקנה נכנסה אבל בכבד בקטינתא דאפילו היתה נכנסה דרך וושט ונקבה ונכנסה לתוך הכבד לא ניכר בה שום ריעותא מבחוץ כיון דליכא הכא נקב גדול בקופא הילכך אפילו בשלימתא נמי טריפה ודו"ק מיהו קשה כיון דבגמרא לא קאמרינן דטריפה בכבד בקופא לבר אלא עובדא דמחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא מנ"ל למימר דאפילו בשלימתא נמי טריפה דילמא אין לחלק בשלימתא בין ריאה לכבד דאע"פ דסימפונות דכבד קצרים תלינן דע"י ניענוע שנענעה ימים רבים בהליכתה נכנסה תמיד מעט מעט במקום דחוק ותלינן לקולא כיון שאין ניכר בשלימתא שום ריעותא מבחוץ וכדאמר בקשייתא דדיקלא דאע"ג דלא נפקא (פרש"י דעכשיו אינה יכולה לצאת דרך סמפון כשרוצין להוציאה לפי שהסמפון דחוק) מירבל הוא דרביל ליה פי' רש"י על ידי ניענוע וכו' וי"ל דא"כ מאי פריך ממחט שנמצא בעובי ב"ה דמצד אחד כשירה ולא אמרינן ליחזי אי קופא לבר אי קופא לגאיו הא התם שלימתא היא דלא ניכר שום ריעותא בב"ה מבחוץ אלא בע"כ דס"ל דתלמודא אפילו בכבדא דאיכא
סימפונות

פרישה

עוד ישוב לזה: (י) מחט שנמצא בכבד בין אם בא כו' עיין בתשובת רשב"א סימן רנ"ה וב"י הביאו לתשובת הרשב"א בזה הסימן בד"ה מחט שנמצא בכבד כו' ותמצא למה חלקו בין מחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא לאשתכחא בחיתוכא דריאה וגם מזה תמצא ראיה למ"ש בסמוך סי' מ' בענין מחט שנמצא בלב: (יא) שאנו תולין לומר דרך סמפון בא שם אין לפרש שמ"ש רבינו שאנו תולין ר"ל שאנו תולין לקולא משום דאחזוקי איסורא לא מחזקינן שהרי בסמוך
כתב

דרישה

סי' מא [א] ואם לד הדק שלו כלפי חוץ כשירה כתב ב"י אם המחט תחובה בעובי הכבד ביושר בין קופא לגאיו בין קופא לבר טריפה דודאי דרך ושט נכנסה ונפלה על דופן הכבד שאילו נכנסה דרך סמפון לא הוה אפשר להתעקם לגמרי וליתחב בעובי הכבד ע"כ וכתב רמ"ה ולא ידעתי מנ"ל דאדרבה אילו נכנסה דרך הושט אי אפשר ליכקב בקופא תוך הכבד וכן משמע מלשון הטור דלעולם בקופא לגאיו כשירה דא"א ליכנס תוך הכבד דרך
גבה

בכל ענין שהרי הוא ראוי לנקוב בצד העב שלו וכתב הרשב"א ואין אנו בקיאין איזו גסה ואיזו דקה הלכך בין בזו בין בזו אסורה ויראה שאם היא גסה (יב) כגרעין של תמרה שאינה ראויה לנקוב ע"כ: [ב] כתוב בה"ג דאי אינקיב טרפשא דכבדא טריפה (יג) ומחטא דמשתכחא בטרפשא ספק טריפה הוא וכל ספק טריפה לאיסור ואם נמצאת בסמפונא רבא דכבדא כשירה בכל ענין (יד) נפלה לאור והוריקה כבד (טו) כנגד מרה בעוף טריפה ובטריפות נפלה לאור יתבאר זה לקמן בע"ה ואם נמצאו שני כבדים בבהמה או בעוף טריפה דכל

ב"ח

סימפונות ואפילו בשלימתא דלא ניכר ריעותא מבחוץ נמי טריפה בקופא לבר כיון דסימפונותיה קלישי דלא דמי לריאה דמכשרינן בשלימתא אפילו קופא לבר דשאני ריאה דסימפונותיה רחבים ולהכי קשיא מב"ה דליכא סמפונות כלל ואפ"ה מכשרינן בשלימתא אפילו קופא לבר ומשני דודאי בכבד אפילו שלימה טריפה בקופא לבר ושאני ב"ה דאמרינן אוכלין ומשקין דחקוה ולא דמיא כבד שלימתא לקשייתא דדיקלא דאינה ראויה לנקוב כלום הלכך ודאי הוא דלא נכנסה דרך וושט אלא דרך סמפון ומירדל הוא דרדיל ליה וכדאמר להדיא בגמרא הא ודאי סימפונא נקט ואתאי וכדפרש"י לשם עיין עליו (בד' מ"ט) כ"ל וכך הוא דעת כל הפוסקים דבכבד דינא דשלימתא ודתחובה אחת היא לבד הסמ"ק שמחלק בקטינתא לגבי כבד בין תחובה לשלימתא ויחיד הוא לגבי כל הפוסקים: פסק ב"י דלד"ה אם המחט בעובי הכבד ביושר טריפה בכל ענין דודאי דרך וושט נכנסה דאילו נכנסה דרך סמפון לא היה אפשר להתעקם לגמרי וליכנס בעובי הכבד וכן פסק הרב בהגהת ש"ע וה"נ:

כתוב בה"ג דאי אינקיב טרפשא דכבדא טריפה פי' ודוקא בדאיכא נקב מפולש וה"א במרדכי ובתרומת הדשן בסימן קס"ג וכתב בא"ו הארוך דאפילו בנקב משהו מיטרפא והקשה ב"י הלא לעיל בסימן ל"ט כתב שאין הנקב פוסל לטרפשא ואפשר דהתם בטרפשא דליבא עכ"ל ואין תירוץ זה אמת שהרי הר"ן כתב גבי ריאה הסמוכה לדופן וז"ל ולפ"ז כל היכא דסמיכא ריאה למקום שאין הנקב פוסל כגון שהיא סמוכה לגרגרת או לשמוניתא דידיה או לטרפשא דליבא או לטרפשא דכבדא או בשמונית הסמפון וכו' עכ"ל אלמא להדיא דבטרפשא דליבא נמי אין הנקב פוסל בו אבל האמת הוא דה"ק שאין הנקב פוסל בו מצד עצמו שאין בו פיסול אלא מטעם שאין הפסק בין איברי הנשימה לאיברי המזון ולפיכך כל שנסתם הנקב אף ע"ג דכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ולא חשיב סתימה אין זה אלא היכא שהנקב פוסל באבר מחמת עצמו התם הוא דאף ע"ג דחזר ונסתם בסירכא אינו סתימה אבל הכא אין הנקב פוסל בטרפשא דליבא בדאיכא סירכא דאע"ג דאין סירכא בלא נקב וכבר היה נקב בפועל אפ"ה השתא כיון שחזר ונסתם בסירכא ואיכא הפסקה בין איברי הנשימה לאיברי המזון אין נקב זה פוסל וכ"כ ב"י במסקנתו והוא האמת והכי נקטינן:

כתוב בספרי המרדכי שבדפוס דטרפשא דכבדא שניקבה נקב מפולש מצד הכבד טריפה וכך פסק בש"ע ומשמע דבניקב שלא מצד הכבד אינה טריפה וקשה דשאר פוסקים כתבו בשם ע"ש בה"ג דאי אינקב טרפשא דכבדא טריפה ותו דמהרא"י בת"ה סימן קס"ג הביא דין זה מלשון המרדכי ולא הזכיר מצד הכבד וכן בא"ו הארוך שער כ"א סימן ל"א ובשער כ"ד ונראה דהאי מצד הכבד שנמצא בספרי הדפוס ט"ס הוא וכך ראיתי במרדכי ישן מדוייק כתיבת יד שלא כתוב בו מצד הכבד אלא כך כתוב שם דטרפשא דכבדא שנקבה נקב מפולש שהוא חצר הכבד טריפה והמדפיסים טעו והכניסו מצד הכבד במקום חצר הכבד והכי נקטינן דבכל מקום שניקב חצר הכבד טריפה בדאיכא נקב מפולש:

ומ"ש ומחטא דמשתכחא בטרפשא ספק טריפה הוא וכו' נראה דר"ל דאפילו בקופא לגאו נמי ספק טריפה דלא דמי לנמצאת טמונה בכבד דמכשרינן בקופא לגאו דשאני התם דליכא למימר דדרך וושט נכנסה וניקבה וכו' דא"כ לא היה לה לנקוב בצד העב שלו בכבד מבחוץ אבל בטרפשא שפיר איכא למימר דדרך וושט אתאי וניקבה ונכנסה לטרפשא בחוד המחט והלכך ספק טריפה הוא:

כתב בת"ה הארוך (דף ל"ו) הך דקופא לבר וקופא לגאו דנראין דברי הרי"ף והרמב"ם דמפרשים בהפך מדברי רש"י ז"ל ולגאו היינו כנגד חלל הבהמה ולבר היינו כנגד חוץ לחלל הבהמה כלומר כנגד הראש וס"ל דכל מחט שנמצא בריאה או באחד מן האיברים התלויין בה לא חיישינן דילמא נכנסה דרך וושט אלא תלינן דדרך סמפונא נקט ואתאי וקופא לגאו דכשירה דדרך סימפונא נקט ואתאי ואין חוששין שנטה אילך ואילך ונקבה וקופא לבר בכבד דטריפה חוששין שמא נטתה בחודה אילך ואילך דרך ירידתה ונקב קנה הכבד שנקובתו במשהו הואיל ועבר וירד עד שם במקר משא"כ בנמצאת בריאה דכיון שעד הריאה המקום רחב וקרוב הוא אין חוששין לכלום ואפילו לבר ע"כ ושיטה זו מחוורת ולא קשיא עלה כדקשיא לשיטת רש"י ובחידושי האורכתי בזה בס"ד גם בעל המאור כתב פירוש הסוגיא בדרך זה על שם הגאונים ולענין הלכה נראה בפלוגתא דרבוותא דבכבד נמי אזלינן לחומרא ובין כשחודה לצד חלל הבהמה ובין קופא לצד חלל הבהמה ובין בשלימתא ובין בתחובה בין באלימתא ובין בקטינתא בכל ענין טריפה וכדנהגינן אף בריאה במחט שנמצא בה דטריפה בכל ענין כדלעיל סוף סימן ל"ו ודלא כש"ע דמתיר בכבד בקופא לגאו:

כתב ב"י להרשב"א דס"ל דסמפוני הכבד שניקבו כשירה דלא כהרמב"ם צריך לפרש דמאי דמטריף בכבד בקופא לבר ה"ט דחיישינן שמא ניקב קנה הכבד במקום שהוא מיצר והולך קודם שנכנס בסמפונות שהם קני הכבד וה"ה בנמצאת בסמפונא רבא קודם קני הכבד טריפה בקופא לבר עכ"ד ואיכא לתמוה הלא בגמרא אמרו בסתמא מחטא דאשתכחא בסמפונא רבא דכבדא כשירה ולא חילקו בין מקום הצר שבו למקום הרחב שבו ועוד הלא הב"י עצמו הביא מ"ש הרשב"א בתשובה דחיישינן אולי נטתה לכאן ולכאן דרך כניסתה וניקבה אחד מהסמפונות שנקובתן במשהו כסמפוני הלב והכבד ודוחק לומר שמ"ש והכבד הוא להרמב"ם שלא לדעתו דלדעתו לא חיישינן אלא לשמא נקבה בסמפוני הלב וכדכתב בת"ה בסתם שמא עם כניסתו ניקב ונראה לפע"ד דהעיקר הוא דס"ל להרשב"א לחלק דדוקא כשנמצאת בסמפונא רבא דכיון דלא חזינן שום ריעותא בדוכתא דמשתכחא בסמפונא רבא לא חיישינן דנקבה ביה דאי נקבה ביה היתה תחובה בו וכדאמר גבי ישב לו קוץ בוושט דוקא ישב אבל נמצא בו ולא ישב כשירה ודכוותה בכבד אבל אי משתכחא בכבד עצמה שכבר עברה הסמפונא רבא חיישינן שמא כבר נקבה בה בשעה שעברה שם בכניסתה לכאן או לכאן ואינו ניכר וכ"כ בת"ה הארוך להדיא וז"ל בקופא לבר וראשה החד נכנס לפנים חוששין שמא נטה אילך ואילך דרך ירידתו ונקב קנה הכבד שנקובתו במשהו וכו' ואע"ג דבנמצא תחוב בכרס וקורקבן כשירה ולא חיישינן שמא בשעה שעברה דרך הוושט נקבה בו בכניסתה לכאן ולכאן התם ה"ט דבכרס והקורקבן קרובים לוושט אבל כבד שרחוק מהקנה חיישינן טפי וכדכתבו התוס' ושאר מחברים:

כתב בה"ג והיכא דעביא לה כבדא חזינן לריאה דידה אי חוורא כעמר גופנא טריפה ואי סומקא הדרא בריא וכשירה והר"ן ורבינו ירוחם הביאוהו ונראה מדבריהם שאין לחוש לטריפות זה מאחר שלא נמצא לו עיקר בגמרא ולא נמצא כן לשום אחד מהגדולים וכמ"ש ב"י בשמם אבל הא"ו הארוך כתב כן בשם ספר הפרנס וכתב פירושו דהיינו לומר שהכבד היא נפוחה ועבה ונרקב דיש לעיין בריאה אם לבנה היא כצמר גפן טריפה ואם אדומה היא כשירה והדרא בריא ונראה לפע"ד שיש ליזהר בדין זה דכל דברי בה"ג הם דברי קבלה ולא עדיף מבועא בשיפולי ריאה דכתב הר"ן גופיה בשם התוספות דאעפ"י דדבר תימה הוא מ"מ טוב ליזהר לפי שכל דבריהם דברי קבלה וכך נהגו עכשיו להחמיר בבועא בשיפולא והכי נמי דכוותה:

נפלה לאור וכו' פי' משום דסוף המרה לינקב וכאילו כבר ניקבה המרה ולקמן בסימן נ"ב הביא דברי הרשב"א דה"ה כנגד חיותא וע"ש:

ואם נמצאו ב' כבדים וכו' כ"כ הרא"ש בשם בה"ג פא"ט ומשמע דבכל גווני טריפה בין דבוקים זה בזה בין אינן דבוקים אלא כ"א תלוי בפני עצמו דומיא דבעלת ה' רגלים דלא מפלגינן בין דבוקים לאינן דבוקין והכי משמע מהפסק הלכה שפסק רש"י פא"ט (דף נ"ח ע"ב) וכ"כ ה"ר ירוחם להדיא:

ב"י

אם המחט תחובה בעובי הכבד ביושר בין קופא לגיו בין קופא לבר טריפה דודאי דרך וושט נכנסה ונפלה על דופן הכבד שאילו נכנסה דרך הסמפון לא היה אפשר להתעקם לגמרי וליתחב בעובי הכבד (ג): **וכתב** הרשב"א בחידושיו שמדברי הרמב"ן נראה שהוא מפרש בחיתוכא דכבדא שהיא בסמפונות הדקים של הכבד ומ"מ עדיין לא ניקב אחד מהסמפונות או הוא בענין שתוכל המחט לצאת לבשר הכבד בלא נקיבת אחד מהסמפונות אבל אם א"א בלא נקיבת אחד מהסמפונות טריפה: ומ"ש רבינו בשם הרשב"א ואין אנו בקיאין אי זו דקה ואי זו גסה וכו' עד שאינה ראויה לנקוב בת"ה וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמב"ן ולמדו כן מדאמרינן בגמרא (מט.) דקשייתא דדיקלא הא ודאי סימפונא נקט ואתאי: **מחטא** דמשתכחא בסימפונא רבא דכבדא משמע בגמרא דכשר אפילו קופא לבר וכ"כ רבינו ירוחם: (ב"ה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו) וכתב הר"ן סימפונא דכבדא סימפון גדול שבכבד והוא סמפון הקנה שנכנס בתוכו כשירה דכיון דלא ניקבה מידי אמרינן דסימפונא נקט ואתאי וה"נ אי אישתכח בסמפונא רבא דריאה כשירה והכי איתא בגמרא ואפילו איתא לריאה קמן א"נ בדיקה עכ"ל: **כתוב** בה"ג דאי אינקיב טרפשא דכבדא טריפה וא"ת הרי רבינו כתב בסי' ל"ט ריאה שנסרכה לאחד מהמקומות שאין הנקב פוסל בהם כמו לחזה וכו' ולטרפשא ואפשר דהתם בטרפשא דליבא א"כ התם בטרפשא המבדלת בין איברי הנשימה לאיברי המזון והכא בטרפשא דכבדא שהיא יותרת הכבד הנקרא איבר"ש וגבי כבד שהוריקה כנגד בני מעים כתוב בהגהות אשיר"י מכאן יש סמך לדברי הגאונים דמטריפין כשניקב חצר הכבד דחיישינן שסופו ליניטל כל הכבד מדמטרפינן כשהוריקה הכבד כשיעור נקב משהו דאסרו תחלתו משום סופו עכ"ל ולפי זה אפשר לומר דאף ע"ג דניקב הטרפש טריפה שייך שפיר למימני טרפש עם מקומות שאין הנקב פוסל בהם לענין ריאה שנסרכה להם דכיון דאין פיסול הנקב מצד עצמו אלא מפני שסוף הכבד ליניטל כל שנסתם ועלה הארוכה ליכא למיחש תו שניטל הכבד ע"י כך. וכתב המרדכי בשם הגאונים דטרפשא דכבדא ב שניקבה נקב מפולש מצד הכבד טריפה אבל אם נסרכה בסירכא בגלע לא היו מטריפים וכתבו בעל תרומות הדשן בסימן קס"ג:

ואם נמצאו שני כבדים בבהמה או בעוף טריפה דכל יתר כנטול דמי בפרק א"ט (נח:) גרסינן תנן התם בעלת ה' רגלים או שאין לה אלא ג' ה"ז בעלת מום אמר רב הונא ל"ש אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טריפה נמי הויא מ"ט כל יתר כנטול דמי. ופרש"י ל"ש. דקתני ה"ז מום לגבוה הא להדיוט שרי אלא שחיסור זה דבעלת ג' או יתור זה דבעלת ה' ביד שאין לה אלא יד אחת או

ומ"ש

דרכי משה

מרה וכזית במקום חיותא: (ג) ואין להקשות דאדרבא אילו נכנס דרך הוושט א"א לכנס בקופא לגאו לתוך הכבד די"ל דכה"ג אמרינן שנפלה על דופן הכבד באלכסון ונכנסה ראש המחט תחילה ואח"כ נכנס הקופא ולכן קופא לגאו: ותמיה

דרישה

גבה ע"כ: [ב] כתוב בה"ג דאי אינקב טרפשא דכבדא טריפה וא"ת הא כתב רבינו לעיל סימן ל"ט ריאה שנסרכה לאחד מהמקומות שאין הנקב פוסל בהם כמו לטרפשא כו' ואפשר דהתם בטרפשא דליבא א"כ התם בטרפשא המבדלת בין אברי הנשימה לאברי המזון והכא בטרפשא דכבדא שהיא יותרת הכבד א"כ אף על גב דניקב הטרפשא טריפה שייך שפיר למימני טרפש עם המקומות שאין הנקב פוסל בהם לענין ריאה שנסרכה להם כיון שאין פיסול הנקב מצד עצמו אלא משום שסוף הכבד ליניטל דהאי טעמא כתבו הג"א בהדיא גבי כבד שהוריקה כנגד בני מעיים ע"ש א"כ כל שנסתם ועלה ארוכה ליכא למיחש תו שיניטל הכבד ע"י כך ב"י וכתב מ"ו עליו וקשה על דבריו (ר"ל על מ"ש דלעיל איירי בטרפשא דליבא עכ"ה) שהרי הר"ן כתב להדיא לטרפשא דליבא ולטרפשא דכבדא וכ"כ הוא גופא לעיל סימן ל"ט בשם הר"ר יוסף בר ישעיה ע"ש אלא בודאי הנקב אינו פוסל בו מצד הסירכא (ר"ל מ"ש לעיל אין הנקב פוסל בהן אף שיש לומר אין סירכא בלא נקב ונטריף אותו המקום הסרוך מ"מ לא נחוש לזה דמאחר דליכא שם אלא סירכא בעלמא מסתמא לא ניקב שני הקרומים עכ"ה) לומר שאין סירכא בלא נקב דאפי' יש שם נקב ואינקב קרום העליון לגמרי אינו טריפה ולא מטרפינן הכא אלא בנקב מפולש משני צדדין וכ"פ המרדכי וכ"פ מהרא"י וכמו שהביא הוא בעצמו עכ"ל. נקבה

פרישה

כתב אבל בדקה אין חילוק וטריפה בכל ענין אלמא דמחזקינן איסורא אלא הטעם דאי מצד חוץ בא לכאן לא היה יכול ליקוב בצד העב שלו תוך הבשר שהרי המחט תחובה שם ברחבה של כבד העב נגד הסמפון וז"ש ודוקא במחט גסה אבל במחט דקה אזלינן לחומרא וחיישינן שמא בקופא ניקב מחוץ ונכנס לפנים וק"ל: (יב) בגרעין של תמרה כו' וכ"כ רבינו בסמוך סי' מ"ב גבי מרה: (יג) ומחטא דמשתכחא בטרפשא ספק כו' הטעם דשמא ניקב וחזר לאחוריו רכ"ש ונראה דמיירי שנמצא בתוך עובי הבשר הטרפשא (ר"ל שהמחט כולה נמצא בהבשר של הטרפשא ודוק עכ"ה) דאל"כ לא יהא אלא כמחט שנמצא בתוך חלל הגוף ומ"ש דנקט טרפשא ועמ"ש ב"י בשם מ' בד"ס ודע שבחידושי הרשב"א: (יד) נפלה לאור והוריקה פי' אפילו משהו עיי' בסימן נ"ב בהרשב"א: (טו) כנגד מרה כו' הטעם משום דעתידה מרה ליקב אבל במקום חיותא צריך להיות הכל ירוק. (ובזה מתורץ קושית רכ"ש שכתב ז"ל לא ידענא למה לא נקט נמי אם הוריקה נגד מקום חיותא או כנגד המעיים דשם היא ג"כ טריפה כדלקמן סימן נ"ב עכ"ה)

חדושי הגהות

ב דטרפשא דכבדא שניקבה נקב מפולש שהוא חצר הכבד כצ"ל (ב"ח) והט"ז ס"ק ח' יישב הנוסחא שלפנינו •

[ג] (טו) דכל יתר כנטול דמי והוה ליה ניטל הכבד וי"א דלא אמרי' כאילו ניטל כולו אלא כאילו ניטל עם המקום שהוא דבוק שם הלכך אם הם דבוקים בכזית של מקום מרה או בכזית של מקום היותא טריפה ואם לאו כשירה [ד] וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברא הראשונה:

מב [א] **מרה** שניקבה טריפה ואם ניקבה כנגד הכבד (א) והכבד סותמו כשירה (ב) ניטלה ביד או הסרה טריפה אבל יש מיני עופות שאין להם מרה כמו תורים ובני יונה ואין לאוסרם כיון שכל המין הוא כך ומ"מ אין ללמוד מהם להכשיר מינים אחרים שאין להם מרה שחלוקין הן במינים ואין ללמוד מין משאינו מינו כתוב בה"ג ניטל המרה טעמינן לה בדוכתה (ג) אם יש בה טעם מרה כשירה בידוע שנבלעה במקומה וכתב הראב"ן ואי לא טעם בה מררה

או שיש לה ג ידים: כנטול דמי. יתר אחד כחסר אחד והוי כבעלת רגל אחת וטריפה דהויא כשמוטת ירך בבהמה וכן הלכה דליכא מאן דפליג ואע"ג דאמרן באוני בריאה דלית הלכתא כרבא ביתרת הא אוקימנא ההיא דקיימא בדרא דאוני דקי"ל לרבנן דאורחייהו בהכי אבל ביני וביני טריפה וכתב הרא"ש כל זה והייס בה וכ"כ בה"ג אם נמצאו ב' כבדים טריפה שני טחולין כשירה עכ"ל והא דמכשר בשני טחולין היינו אפילו דבוקים זה לזה בסומכייהו דכיון דקי"ל כל אבר יתר כאילו ניטל אבר חבירו דמי הרי אמרו ניטל הטחול כשירה כ"כ הרשב"א בת"ה לדעת רש"י וכתב הר"ן שהרמב"ן פירש דכניטל ממקומו המחובר לו ומקומו עמו קאמר ולפיכך כשהיא מחוברת במקום בוקא דאטמא רואין כאילו ניטל הוא ובוקא דאטמא חבירו וכן כשהיא סמוכה במקום צומת הגידים רואים כאילו ניטל צומת הגידים של שניהם אבל רגל יתר המחובר למטה מבוקא דאטמא ומצומת הגידים כשירה ולפ"ז אם היו לה שני טחולין הסמוכים זה לזה בסומכייהו רואין כאילו ניטל היתר ממקומו ומקומו עמו וישאר השני נקוב בסומכיה וטריפה אבל הרשב"א כתב בת"ה דכנטול בלחוד קאמרינן כלומר כאילו ניטל הוא לבדו וכ"ת א"כ יתר ברגל למה היא טריפה משכחת לה כגון שהיה מחובר במקום בוקא דאטמא בענין שאם תעקור את זה ישמט בוקא דאטמא של חבירו וכן אם הוא מחובר במקום צומת הגידים בענין שאם ינטל יחתוך צומת הגידים של חבירו הא יכול ליטלו בלא קלקול אפי' ברגל כשירה ולפ"ז נמצאו לה שני טחולים סמוכים אפילו בסומכייהו כשירה שהרי יכול לינטל אחד מהם וישאר חבירו קיים אא"כ היה אחד מהם נכנס בחבירו בענין שאם ינטל אחד מהם לא ישאר בחבירו כעובי דינר זהב עכ"ל הר"ן וכן לפ"ז יתרת הכבד לעולם כשירה דכשאתה נוטל את היתר אין עושה אותה טריפה מיהו אף הרב לא אמרה אלא להלכה אבל לא למעשה וז"ל בת"ה הקצר שני טחולים שנמצאו לבהמה בין שהם יוצאים משני מקומות בין שהאחד יוצא מן השני לעולם כשירה וכשאתה אומר כל יתר כנטול דמי הרי אמרו ניטל הטחול כשירה ויש מרבותינו שאסרו אם הם מחוברים בראש העב שלו דכל יתר כנטול דמי ואם ניטל מקום העב של טחול טריפה ויראה לי שהיא כשירה דלא אמרו כנטול עם מקומו אלא כנטול דמי כלומר כנטול מן המקום אשר נתחבר שם וכשאתה נוטל את היתר עדיין כל עובי עיקר הטחול קיים ואפילו לא נשתייר בעביו אלא כעובי דינר כשירה ויש לחוש למעשה לדברי רבותינו ז"ל עכ"ל וכתב עוד בהמה או עוף שנמצא לו שני כבדים יש אוסרין לפי דכל יתר כנטול דמי שהיתר כחסר ויש מי שאומר שלא אמרו כחסר אלא כנטול כלומר עם מקומו שהוא דבוק בו ולפיכך אם הם מחוברים במקום כזית של מקום היותו או בכזית שבמקום מרה טריפה ואם לאו כשירה ויראה לי שלא אמרו כנטול עם מקומו אלא כנטול כלומר כאילו היתה ניטל מן המקום שהוא בו והילכך כל אבר יתר שאם ינטל ממקומו עושה אותה טריפה אסורה ואם לאו כשירה ולפיכך יתרת הכבד לעולם כשירה דכשאתה נוטל את היתר אין עושה אותה טריפה ומ"מ לראשונים שומעים להחמיר בשל תורה עכ"ל וכתב עוד כבר אמרנו שכל מקום שחסר טריפה היתר טריפה שהיתר כנטול דמי לפיכך אם היתה יתרת רגל טריפה בד"א כשהיתה בעלת שלש רגלים לפי שכשאנו רואים היתר כנטול ממקומו הרי הוא כחסרה רגל ונמצאו לה ב' רגלים דבוקים זה בזה יש מרבותינו שאמרו שאם נדבקו במקום שאם תחתך היתר עם מקומו עושה אותה טריפה הרי אנו רואים כנטולים וטריפה ולא יראה לי כן שלא אמרו כל היתר כנטול עם מקומו אלא כנטול דמי ר"ל ביתר ולפיכך כל שינטל מקומו ועושה אותה טריפה הרי זה טריפה ואם לאו כשירה וראוי לחוש לדברי רבותינו שאמרו להחמיר בשל תורה עכ"ל. וכתב הר"ן במסכת אלו כשירות בבהמה דמסתברא דנטולה וחסרה בידי שמים דינן שוה וכל מקום שהנטולה טריפה אם חסרה טריפה הלכך חסרה כבד טריפה כאילו ניטלה אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מה"ש כל אבר שנאמר בו שאם היה חסר טריפה כך אם ניטל טריפה אבל אבר שנאמר בו אם ניטל טריפה אינו נאסר אלא אם נחתך אותו אבר אבל אם נבראת חסרת אותו אבר הרי זו מותרת שאם לא תאמר כן נמצאת החסירה והנטולה אחת וכל אבר שנאמר בו שאם ניטל מותרת ק"ו אם חסר מתחילת ברייתה ולא נבראת שהיא מותרת עכ"ל ולפ"ז לדעת הרמב"ם נמצאו לה שני כבדים כשירה ואע"ג דכניטל דמי אין בכך כלום דכנטול דמי היינו לומר דכחסר מתחילת ברייתו דמי וחסר הכבד כשירה דלא אמרו דטריפה אלא בניטל כולו כל"ל ויש לדחות דדילמא א"א ליבראות חסרת הכבד והרשב"א הביא בת"ה לשון הרמב"ם וכתב עליו ולא יראה לי כן שהרי הכבד אחד מהמנויים בניטלים וכל עצמינו לא אסרנו נטילת הכבד אלא מפני המרה ואם נבראת בלא כבד טריפה שגם היא חסרת המרה היא ולא מנו כטויה וחסורה אלא ללמדך שאחד ניטל ביד ואחד שחסר מן התולדה טריפה שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק ולומר דוקא שחסרה מתולדתה אבל היה לה וניטל כשירה או בהפך עכ"ל. ובפי' כל יתר כנטול דמי דברי הרמב"ם בפ"ו מה"ש כפירוש רש"י וכתב רבינו ירוחם שכן עיקר:

מב מרה שניקבה טריפה משנה ר"פ א"ט (מג.) וכתב הרשב"א בת"ה ניקבה המרה ואפשר לתלות בסכין או ביד הטבח כשירה ופשוט הוא: **ומ"ש** ואם ניקבה כנגד הכבד והכבד סותמו כשירה מימרא שם בראש הפרק (מג.) ופרש"י שניקובה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם את הנקב וכתב הרשב"א בחידושיו גבי הא (מה:) דאמר אמימר ג' קני הוו שמרה שניקבה וכבד סותמתה אם ניקב הכבד כנגדו טריפה וכ"כ סמ"ג וסה"ת ופשוט הוא והכי אמרינן בהדיא בגמרא (מח.) גבי ריאה שניקבה ודופן סותמתה: **וכתב** המרדכי מעשה היה שהמרה נדבקה ללאעות מצד הכבד כדינה והכשירוה: ניטלה ביד או חסרה טריפה במשנת א"ט כתב הרא"ש דכל הכך דאם ניקבו טריפה ה"ה אם ניטלו בין מעלמן בין ביד טריפה וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה"ש וכ"כ התוספות והר"ן וכתב הר"ן ולפי זה ניטלה המרה בין בעוף בין בבהמה טריפה ואע"פ שיש מינים בעופות שאין להם מרה כלל כגון תורים ובני יונה אין למדים ממין על שאינו מינו וכ"כ הרא"ש והרשב"א וכן דעת הרמב"ם שכתב בפרק ו' מה"ש אבר שאמרו חכמים בו שאם ניקב במשהו טריפה כך אם ניטל כולו טריפה בין שניטל בחולי או ביד בין שנבראת חסר וכן אם נבראו בשני איברים מאותו אבר טריפה שכל היתר כנטול הוא חוץ כיצד ניטל אחד מן המעים או המרה וכיוצא בהן בין בעוף בין בבהמה טריפה וכן אם נמצא מהם שתי מררות או שתי מעים טריפה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל: וכתב הכלבו שהלכך אין לו מרה בכבד אבל יש לו למטה סמוך לזנבו והגהות מיימון כתבו שכתב סמ"ק בשם רש"י והרי"ף דהיכא דלא משתכח שום מרה וכן אם נמצאו שתי מררות כשירה וכ"כ הרוקח וכ"כ המרדכי בשם הרי"ף וכתב בשם ראבי"ה שלולי שקשה לו להכניס ראשו בין הגדולים היה מכשיר באין לה מרה וביש לה שתי מררות וכתב הרא"ש בתשובה כלל ב' סימן כ"ו שאין לסמוך על דברי המכשירין ניטלה המרה או יש לה שתי מררות דבין זו ובין זו טריפה היא וכן הסכים מהר"ר ישראל בכתביו סימן ל' וסימן רט"ו וכן עיקר: ומ"ש רבינו אבל יש מיני עופות שאין להם מרה וכו' עד ואין ללמוד ממין על שאינו מינו כבר נתבאר: כתוב בה"ג אם ניטלה המרה טעמינן לה בדוכתה וכו' דברי בה"ג כתבום הרא"ש והרשב"א והר"ן בפא"ט וגם המרדכי כתב בשם ראבי"ה פעם אחת בא לידי מעשה שניטלה המרה ואמרתי לקרוע הכבד שתי וערב ולטועמו כמו שכתב בה"ג שאם יטעום בלשונו טעם מר הרי נבלע בכבד וכשירה מפני שאמרו חכמים כבד כועס ומרה זורקת בו טיפה וכשטעמוהו לא הרגישו במרירות כלל ואמרתי שוב לצלותה ע"ג גחלים והיתה מרה עד מאד והכשרתיה עכ"ל וכ"כ הגהות מיימוני בפ"ו מה"ש בשם סמ"ק וכתב מהר"ר ישראל בכתביו סימן ל' דאפילו לדידן יש לסמוך על ככה: **ומ"ש** רבינו בשם ה"ר אליעזר בר נתן כתבו הרא"ש שם וגם רבינו ירוחם כתבו

ומ"ש וי"א דלא אמרי' כאילו ניטל כולו וכו' כלומר אפי' דבוקים שלא במקום מרה כשירה וכל שכן באינן דבוקים והוא דעת הרמב"ן הביאו הרשב"א בת"ה הארוך דף ל"ט והרא"ש והר"ן פא"ט והסכים הרא"ש לשם לסברא הראשונה שהיא דעת רש"י ובה"ג ואף על פי שהרשב"א מיקל עוד מהרמב"ן ומביאו ב"י לא הביא רבינו דעתו מאחר שהוא גופיה לא כתבה אלא להלכה ולא למעשה וע"ל בסימן כ"ד כארכתי ע"ז בס"ד ומה שהוצרך רבינו לפרש כאן בדין זה דאין חילוק בין בהמה לעוף נראה דלפי דבמרה כתב בסימן שאחר זה דאיכא לחלק בין בהמה לעוף לכך כתב דבכבד אין חילוק וכ"כ הרשב"א בת"ה:

מב מרה שניקבה וכו' עד סותמו כשירה משנה וגמרא רפא"ט: **ניטלה** ביד וכו' עד שתים הם וטריפה כל זה כתב הרא"ש רפא"ט. ובמהרי"ל בדין נבלה וטריפה כתב להקל בין בחסר בין בשתים ובס' האגודה כתב תחילה ע"ש ראבי"ה דוקא ניקבה המרה טריפה אבל ניטלה כשירה כמו טחול. וכו' ומ"מ פעם אחד לא מצאו מרה ואמר לטועמה וכו' וכי משתכחי תרתי מררתא כשירה ואין לאסור מטעם כל יתר כנטול דמי וכן בספר הרוקח ובשערי' דר"י מדורא עכ"ל והוא מהמרדכי והגהת אשיר"י רפא"ט וז"ל דהא דמכשיר טפי ביתר מבחסר ה"ט דבמרה אפילו את"ל דכנטול דמי לא גרע מאילו ניטלה המרה וטעמו בו טעם מרירותא דהא איכא קמן מרירותא דמרה וכ"כ מהרש"ל בהגהותיו וז"ל ב' כבדות שנמצאו בתרנגולת אחת ולכל כבד יש מרה לעצמה טריפה וכי איכא ב' מרות בכבד אחת כשירה עד כאן מרבינו מנחם מירזבורק וכן עיקר ולא כמו שפסק ביורה דעה ודעתו של הגדול מאחר דכשירה אפילו ניטל המרה אלא שיש קצת מרירותא בכבד א"כ אפילו תאמר כל יתר כנטול דמי והוי כמו שניטלו שתיהן מ"מ לא גרע מאילו נשאר בו טעם מרירות שוב מצאתי בתשובת מיימוני' המ"א שרוב הגאונים מכשירים ור"ת כתב בספרו בהמה שיש לה ב' מרות שמותרת לכל ישראל ואפילו בזמן הבית ראויה ליקרב ע"ג המזבח ע"ש עכ"ל מהרש"ל מיהו בסוף ימיו חזר בו שהרי בא"ו דמהרש"ל הביא דברי מהרא"י לפסק הלכה דבין באין לו מרה ובין ביש לו ב' מרות טריפה ע"כ וכ"כ בפרק אלו טריפות סי' א' ולפעד"נ שאין לסמוך כלל אדברי המכשירין אפילו בהפסד מרובה מאחר דאיכא פלוגתא דרבוותא גאיסורא דאורייתא והטעם שכתב להכשיר בב' מרות משום דלא גרע מטעימת ומררותא אין נראה כלל דכי אמרינן כל יתר כנטול דמי נטולה לגמרי הוית ולא נשאר בה שום מרירות כל עיקר וטריפה וכן פסק בש"ע והכי נהוג:

כתב בש"ע ס"ז היו ב' מרות בכבד אחד הנה ואחד הנה וסמפון אחד וכו' עד יש להכשיר בבהמת ישראל ע"כ. נראה דלפי שהרשב"א בתשובה כתב על מעשה זה אפשר להתיר אך טוב ליזהר בכל כיוצא בזה לכך הכריע הרב ב"י שלא להכשיר אלא בבהמת ישראל ומהרש"ל בפא"ט סימן ב' חלק על הרשב"א דמתיר במעשה זה בסתם אבל לפעד"נ דהלשון משמע אף בבהמת ישראל טוב ליזהר שלא להתיר לכתחילה אלא דאין לאסור דיעבד אם נתערב בחתיכות אחרות והכי

פרישה

עכ"ס: (טו) דכל יתר כנטול דמי וכו'ל כאילו ניטל הכבד פירוש כאילו ניטלו כל ב' כבדות דחסר ויתר שוין הן רש"י וכ"כ רבינו לקמן סימן נ"ס:

סי' מב (א) **והכבד** סותמו כשירה פי' שניקבה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם הנקב רש"י ואם ניקב הכבד כנגדה טריפה רשב"א: (ב) ניטלה ביד או: חסרה פי' שכך נולדה: (ג) אם יש בה טעם מרה כשירה הטעם שאמרו חכמים כבד כועס והמרה זורקת בו טפה וכתב מהרא"י בכתביו דאפילו לדידן יש לסמוך ע"ז:

אם

דרישה

נקבה הטרפשא נקב מפולש ומורה ונסתמה בטחול שנסרכה ונסבכה בה לפי' מ"ו טריפה ולפירוש ב"י נראה דכשר שהואיל ומחמת עצמה אין הנקב מפולש פוסלה ומיהו אם נסרכה בה שלא כדרך הנסתם עליה דרך גידולה דהיה עתיד ליפרק ממנה גם לב"י ודאי טריפה ודו"ק: [ג] דכל יתר כנטול דמי ואע"ג דגבי אוני לא אמרינן יתר כנטול ומכשירין בארבע במין ושלשה בשמאל הא אוקימנא והוא דקיימי בדרי דאונא דקים להו לרבנן דאורחייהו בהכי אבל ביני ביני טריפה רש"י: [ד] וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברא הראשונה סברא שהוא למוטרא כאן ולקמן סימן מ"ג בדין טחול הוי קולא סברא זאת דאמרינן כאילו ניטל כולה וכשירה ולכי הי"א הוי כאילו ניטל המקום הדבוק ויכול להיות טריפה ונראה דלפי הי"א אם לא נדבק כלל שהוא כשר ולסברא ראשונה אסור וכתב ב"י בשם הרשב"א שנראה לו לפי דעת י"א שבמקום הדבוק לא משבינן כנטול אלא המקום הדבוק בו כדי קליפה ואם יתקלקל הנשאר מחמת נטילת קליפה זו אסרינן ואי לא שרי אלא שנראה להחמיר בכל זה ע"כ:

סי' מב [א] **מרה** שניקבה טריפה כתב הרשב"א ואם יכול לתלות שניקבה בסכין או ביד הטבח כשירה וכ"כ רבינו בסימן נ':

דכי נקטין: **גרעין** שנמצא בה כו' בפרק א"ט (דף מ"ט) ההוא קשייתא דאישתכח במרה הא ודאי סימפונא נקט ואתאי וה"מ דדיקלא אבל דזיתא מבזע בזע (ופרש"י סימפונא דכבד נקט ועל דאי דרך הוושט נכנסה אינה ראויה לינקוב ולצאת משם ולחזור וליכנס כאן דרך נקב. מבזע בזע כמחט ומאן דטריף במחט בריאה טריף נמי בהא) והתוספות הקשו על פירושו דא"כ הוה דלא כהלכתא דקי"ל הלכתא כר' יוחנן דמכשיר לעיל אבל נראה דאפי' ר"י במחט הוא דתלינן שבאת דרך הסמפונות אבל קשייתא דזיתא שהם גסין ואינן יכולין לבא בריוח דרך הסמפונות חיישינן שמא ניקב הוושט וחזר ונכנס בכבד עכ"ל וכן כתב הרא"ש והמרדכי ומשמע דאין חילוק בין פרש"י ובין פי' התוס' אלא לענין פסק הלכה דלפי' רש"י דין קשייתא דזיתא במרה כדין מחט בריאה ולפי' התוס' איכא לחלק דאף מאן דמכשיר במחט בריאה אפ"ה בקשייתא דזיתא במרה מודה דטריפה כיון שהן גסין ואינן יכולין לבא בריוח דרך הסמפונות חיישי' שמא ניקב הוושט וחזר ונכנס בכבד אבל בהא מילתא דמחלק תלמודא בין קשייתא דדיקלא לדזיתא דדיקלא אינה ראויה לנקוב כיון שהוא גדול בראשו כמו ראש של מסמר ושל זית קטן ממנו בראשו וראוי לנקוב אין חילוק בין הפירושים ורבינו סתם הדברים בפסק הלכה כדעת התוספות והרא"ש ואיני מבין דברי ב"י שכתב וז"ל ורבינו שכתב אם הוא גדול כשל תמרה כשירה וכו' הוא כשיטת התוס' והרא"ש אבל לפירוש רש"י לא הו"ל לכתוב אלא אם היה כשל תמרה שאין ראשה חד וכו' עכ"ל דהלא מה שכתב רבינו אם הוא גדול כשל תמרה היינו לומר שאין ראשה חד וכפירוש רש"י והרמב"ם והיא דעת התוס' והרא"ש כדפרי' שלא נחלקו אפי' רש"י אלא אפסק הלכה ופשוט הוא. ואיכא לתמוה דמדברי התוספות והרא"ש משמע דבמחט שנמצאת במרה כיון שאינה גסה כקשייתא דזיתא כשירה כדין מחט בריאה שלימתא ואמאי לא חיישינן לחומרא דדרך וושט נקבה וכדחיישינן בקטינתא דאישתכח בכבדא שלימתא ואין לפרש דבקטינתא א"כ דבמרה נמי טריפה ולא קאמרי התוס' דמחט במרה כשירה אלא באלימתא ומטעם דכיון דסמפונות הכבד קצרים אין המחט יכולה ליכנס בקופא שלה שהיא בכה דא"כ אף במחט שנמצאת במרה הו"ל לחלק בין קופא לבר ובין קופא לגאיו כדמחלק תלמודא במחטא דאישתכח בכבדא שלימתא ומדברי התוס' והרא"ש משמע דדין מחט דאשתכח במרה כשירה בין בקופא לבר בין בקופא לגאיו כדין מחט דאשתכח בריאה שלימתא וי"ל דבמחט דאשתכח במרה דיינינן לה כאילו משתכח בסימפונא רבא דתלינן דסמפונא נקט ואתאי דאי דרך וושט נכנסה מי מכוונה למרה הלכך ע"כ דסימפונא נקט ואתאי וכי היכי דתלינן לקולא במחטא דאישתכח בסמפונא רבה ולא דמי לקשייתא דזיתא דאישתכח במרה שהן גסין דבקשייתא אפילו אישתכח בסימפונא רבא נמי תלינן לחומרא דדרך וושט נכנסה דלא דמי קשייתא דזיתא למחט גסה כ"ל ודו"ק. מיהו כל זה לשיטת רש"י והתוספות דחיישינן דדרך הוושט נכנסה המחט וניקבה אבל לשיטת הרי"ף והרמב"ם דלא חיישינן דנכנסה דרך וושט אלא חיישינן שמא המחט ניקבה בכניסתה א"כ מחט דמשתכחת במרה פשיטא דטריפה והכי נקטינן דבין קשייתא דזיתא בין מחט או שאר דבר חד שנמצאת במרה טריפה מלבד קשייתא דתמרה שאינה ראויה לינקב כלל כשירה לד"ה. והר"ן כתב טעם אחר דמתוך שעור המרה רך ודק חיישינן שמא לאחר שנכנסה במרה ניקבה אותה ולפ"ז נמי כ"ש במחט דחיישינן שמא ניקבה וטריפה וה"ה שאר דבר חד כקוץ וכן פסק בא"ו הארוך וכן פסק הרב בהגהת הש"ע:

מג ניטל הטחול כשר משנה פא"ט (דף נד) ובניקב יש חילוק וכו' מסקנא דגמרא

מרה כשהיא חיה יצלנה ואי בלע בגויה יהיב בה טעמא ואם נמצאו שתים טריפה דכנטול דמי ואם היא אחת ונראה כשתים נוקבין אותה ואם שופכות זו לזו [נ] אחת היא וכשירה ואם לאו ב' הם וטריפה גרעין שנמצא בה (ד) אם הוא גדול כשל תמרה כשירה שאינו יכול לנקוב ובודאי נכנס דרך הסמפון [ג] ואם הוא דק כשל זית טריפה שהרי הוא עשוי לנקוב:

מג [א] **ניטל** הטחול כשר ובניקב יש חילוק בין ראשו האחד לחבירו (א) שהטחול בראשו האחד עב ובראשו השני

כתבו וכבר כתבתי בסמוך סברא זו בשם ראבי"ה: **ואם** נמצאו שתים טריפה דכנטול דמי כנתבאר בסמוך: ומ"ש ואם היא אחת ונראה כשתים נוקבין אותה וכו' כן כתבו הרא"ש והרשב"א ורבינו ירוחם ונראה מדבריהם דלשון בה"ג הוא וכתב הכלבו שהוא נלמד מתרי סניא דיבי שיתבאר בסימן מ"ז ולי נראה שהוא נלמד מדין תרי בועי דסמיכי אהדדי שנתבאר בסימן ל"ז:

וכתוב בכתבי מהר"ר ישראל סימן רט"ו שאף על פי שהם שתי מרות גמורות רק שבמקום דיבוקם בכבד כמו רוחב אצבע היו כאחד כשירה אפילו אי לא שפכי אהדדי וכתב שלמד כן (א) מדין הדקין שיתבאר בסימן מ"ז ונראה מדבריו דהכי קאמר אם מתחילתן הם שתים ובסוף הם מתערבות ונעשות א' שהן כשירות: שמעתי שאירע מעשה שנמצאו שתי מרות סמוכות זו לזו וניקבו האחת ויצא כל הליחה שבה ונשארה השנייה מליאה וניקבה גם השנייה ויצא ממנה כל הליחה שבה והיה דעת הבודקין להטריפה משום דלא הוו שפכי אהדדי נמצא שם פקח אחד ונקב אחת מהן ונפח בה ועלתה גם השנייה בנפיחת הראשונה ועוד נסה והטיל מים באחת מהן ונתמלאת גם השנייה וע"י כן נתברר להם דשפכי אהדדי ומה שלא נשפכה דרך חבירתה כשניקבה בתחילה היה מחמת עובי הליחה וכיון שע"י הרוח והמים נתברר דשפכי אהדדי הכשירוה (ב):

כתוב בתשובת הרשב"א סימן ג' על שתי מרות בכבד אחת הנה ואחת הנה וסימפון אחד שופך מרה לשתיהן וכשאדם זוקף האחת חוזרת ליחה למקום שהסמפון מחלק מרה ושופך לשתיהן ועל דרך זה היו השתי מרות שופכות זו לזו אבל כשהן שוכבות כדרך שהן עומדות בחיי הבהמה אין שופכות זו לזו והשיב דנראה דלא מיקרי שפכי אהדדי אלא בדשפכי אהדדי מעצמן כשהן עומדות בכבד בחיי הבהמה דומיא דשפכי אהדדי דאיתמר בתרי סניא דיבי ושני בני מעים דהנך ודאי כשחוזרין ומתערבין שופכין למקום אחד ומ"מ אפשר להתיר משום דכל שסמפון אחד שופך במקום אחד לפיהן של שתי המרות הרי הן כאחת שאין אלו אלא כמרה אחת גדולה והסמפון שופך באמצע והאמצעה מתרחב והולך ושולים זה נוטה לכאן וזה נוטה לכאן אך טוב ליזהר בכל כיוצא בזה לחוש למה שאמרנו תחילה: גרעין שנמצא בה אם הוא גדול כשל תמרה כשירה וכו' בפרק א"ט (מט.) ההוא קשייתא דאישתכח במרה א"ר אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרינן הא ודאי סימפונא נקט ואתאי אע"ג דלא קא נפקא מירבל הוא דרביל ליה וה"מ דדיקלא אבל דזיתא מיבזע בזע. ופרש"י סימפונא דכבד נקט ועל דרך הקנה נכנסה דאי דרך הוושט נכנסה אינה ראויה לנקוב ולצאת משם ולחזור וליכנס כאן דרך נקב: ואע"ג דלא נפקא. שאינה יכולה לצאת דרך הסימפון כשרוצין להוציאה לפי שהסמפון דחוק: מירבל הוא דרביל. ע"י נענוע שנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה תמיד מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת: מיבזע בזע. כמחט ומאן דטריף במחט טריף נמי בהא וכתבו התוס' וא"כ הוי דלא כהלכתא דקי"ל הלכתא כר"י דמכשיר לעיל אבל נראה דאפילו ר"י במחט הוא דתלינן שבאה דרך הסמפונות אבל קשייתא דזיתא שהם גסים ואינם יכולים לבא בריוח דרך הסימפונות חיישינן שמא ניקב הוושט וחזר ונכנס בכבד וכ"כ הרא"ש והמרדכי והר"ן כתב ומקשו הכא אפילו דזיתא אמאי אמרינן דמיבזע בזע והא מרה הרי היא כסמפונא רבא והו"ל למימר דסמפונא נקט ואתאי כיון דלא חזינן נקב כלל כדלא חזינן בסמפונא י"ל דאה"נ ואין טריפותה משום דחיישינן שמא דרך הוושט באה אלא אפי' ת"ל דרך הקנה נכנסה מתוך שעור המרה רך ודק חיישינן שמא לאחר שנכנסה במרה ניקבה אותה ומ"ה אפילו רבנן דמכשרי בריאה מודו בקשייתא דזיתא במרה דטריפה ומהטעם שכתבנו וזה שלא כדברי רש"י שכתב גבי קשייתא דזיתא דמאן דטריף במחט טריף נמי בהא מכלל דמאן דמכשר במחט מכשר בהאי ולא מחוור דהא הנן קי"ל כרבנן דמכשרי במחט ובקשייתא דזיתא מסקנא דגמרא דטריפה אלא ודאי היינו טעמא מתוך שעור המרה דק חיישינן שמא ניקב והרשב"א כתב דלדעת הרי"ף והרמב"ם קשייתא דזיתא כיון דשני ראשיה חדים והיא נכנסת במקום דחוק ביותר חוששין שמא ניקבה דרך כניסתה ע"כ. וכ"כ בפי' הרמב"ם בפ"ו מה"ש ורבינו שכתב אם הוא גדול כשל תמרה כשירה ואם הוא כשל זית טריפה הוא כשיטת התוספות (ג) והרא"ש אבל לפירוש רש"י לא הו"ל לכתוב אלא אם היה כמו של תמרה שאין ראשה חד מותרת ואם הוא כמו של זית שראשה חד אסורה וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מה"ש: וכתב הכלבו בשם בעל העיטור דאפילו בגרעין זית מסתברא דדוקא כי ליתא למרה קמן אבל איתא קמן והיא שלימתא כשירה כדאמרינן גבי מחט שנמצאת בריאה וכן דעת הר"ש ז"ל. ורבינו ירוחם כתב סברא זו לדעת רש"י. וכתב עוד לדעתו דמפלגינן בין קופא לגיו או קופא לבר (ד) (ב"ה) (וכ"ז שלא כדעת הרמב"ם):

מג ניטל הטחול כשר משנה פרק אלו טריפות [נד:] ומ"ש ובניקב יש חילוק בין ראש האחד לחבירו וכו' שם [נה.] אמר רב עוירא משמיה דרבא לא שנו אלא ניטל אבל ניקב טריפה ואותיבנא עליה מדתנן חתך מן העובר שבמעיה מותר באכילה כלומר משום דהתיכת העובר נתרת בשחיטת אמו מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה ודייקינן טחול וכליות אסור הא בהמה גופה שריא ופרקינן בדין הוא דליתני אסורה ואיידי דתנא רישא מותר תנא סיפא נמי אסור באכילה והב"ע שניקב לחוד ונחתך לחוד כ"כ במקצת נוסחאות כלומר נקב הוא מכאיבה יותר וטוב אינה חיה אבל נחתך אינו מכאיבה כ"כ וכשירה ואמרינן בתר הכי דלית הלכתא כרב עוירא אלא כשניקב בסומכיה אבל בקולשיה כשירה ובסומכיה נמי אי נשתייר ביה כעובי דינר זהב כשירה. וכתב בהג"א שכל מה שדבוק לכרס קרי סומכיה ולא יותר וכן כתב רבינו ירוחם ואפילו נשתייר בו כעובי דינר זהב כתב הרמב"ם בפ"ו מה"ש דהיינו אם ניקב נקב שאינו מפולש אם נשאר תחתון כעובי דינר זהב מותר פחות מכאן הרי הוא כמפולש וטריפה: וכתב הרשב"א בחידושיו ולענין נחתך אי הוי כניקב או לא כתב הרב בעל העיטור דאיכא מ"ד דנחתך כשירה כלישנא בתרא ואיני יודע טעם לדבר זה דכיון דאיכא תרי לישני ואיסורא דאורייתא נקטינן לחומרא ואפילו נחתך נמי אסור כלישנא קמא והילכך אם נחתך בסומכיה ספק טריפה היא ואסורה מספק עכ"ל. וכ"פ בת"ה וכתבו רבינו בסמוך. וגם הר"ן כתב דכיון דאתינן לאיפלוגי בטחול בין סומכיה לקולשיה לא צריכינן לאיפלוגי בין ניקב לנחתך אלא מתניתין דהתם דמשמע דנחתך כשירה בקולשיה וכי פסלינן הכא בניקב היינו בסומכיה וכ"כ

דרכי משה

מב (א) ותמיה לי מילתא שכתב ונ"ל שלמד כן ומהרא"י כתב הראיה בפי' גם כתב שם הטור למד כן דין תרי מרות, דשפכי אהדדי מדין ב' בועות דשפכי אהדדי וכתב ג"כ ב"י ונ"ל ומהרא"י כתב ג"כ באותה תשובה וא"כ היה לו לומר הדבר בשם אומרו: (ב) ואפשר דגם בבועות נוהגין כן כמו דין זה באו"ה כלל ס"ב סימן ט' במרדכי מרה הניכרת מעל"ע של כבד כשר עכ"ל ואינו במרדכי שלי ונ"ל לפרש דבריו דהיינו דכי שפכי להדדי דהו"ל מרה אחת ומ"ש שהוא במרדכי ר"ל שנלמד מדברי המרדכי הוא ממ"ש בבועה הניכרת מעל"ע וע"ל סימן ל"ז דאע"ג דהתם הוא טריפה מטעם הסמפונות שאני גבי כבד דליכא למיטרף משום סימפון ולכך יש להכשיר כאן כמו בבועה שלא במקום הסמפונות אבל אי לא שפכי להדדי טריפה דהוי כמו ב' מרות כן נ"ל: (ג) ובאו"ה כתב דיש להטריף במחט או שאר דבר חד במקום דחוק: (ד) ותמהני על ב"י שכתב דבר זה בלא מחלוקת והוא נגד דעת כל הפוסקים בין לאותן דמחלקין בין מחט שנמצא במרה למחט שנמצא בריאה או בין אותן דמחלקין בין גרעין למחט כמו שנתבאר ולכן כתב רבינו ירוחם שזאת לדעת רש"י דמשוה אותן בגמרא פא"ט בשמעתא דגרעין שנמצא במרה וכבר דחו שם הרא"ש והתוס' והמרדכי והר"ן ושאר מפרשים דבריו ולכן אין לסמוך על זה וע"ל גבי ריאה סימן ל"ז דהשתא נוהגין אף בריאה להטריף א"כ כ"ש במרה:

אמנם

דרישה

[ג] אחת היא וכשירה כתב מהרא"י סימן רט"ו שאעפ"י שהן שתי מרות גמורות רק שבמקום דיבוקם בכבד כמו רוחב אצבע היו כאחת כשירה אפי' אי לא שפכי להדדי ע"כ וכתב ב"י שלמד דין זה מדין הדקין שיתבאר בסימן מ"ז (גם בעל ת"ה בעצמו כ"כ בסוף התשובה עכ"ה) ונראה מדבריו דה"ה אם מתחילתן הם שנים ובסוף הם מתערבות ונעשית אחת כשירה וכתב עוד שאירע מעשה ונקבו אחד ולא שפכו אהדדי והיה שם פקח ונפח באחד מהן ועלה מרה השנייה בנפיחת הראשונה והכשירוה ומה שלא שפכו אהדדי זה היה מחמת עובי הליחה: [ג] ואם הוא דק כשל זית טריפה ואע"ג דגבי מחט קי"ל דכשירה שאני גרעין זית שהיא גסה ואינה יכולה לבא בריוח דרך הסמפון חיישינן שמא ניקב וחזר וניקב המרה תוס' וכ"כ הרא"ש והמרדכי והר"ן כתב דאפילו את"ל דרך המעי אתא מתוך שעור המרה דק ורך חיישינן שמא ניקבה לאחר שנכנסה במרה ב"י (ובס"ד כתב וכ"ש אם נמצא מחט או קוץ במרה דטריפה וכ"כ רמ"א עכ"ה) וכתב עוד הר"ן דמחט שנמצא בדקין חיישינן כמו כדחיישינן במרה מתוך שהולכין בסיקף וקרומן רך שיש לחוש שמא אוכלין ומשקין שהולכין בהם דקקום וקבה נקב משהו ואין בהן בדיקה ע"כ. (והביאו ב"י בסימן מ"ו ע"ש עכ"ה) וכתב הכלבו דאפי' בגרעין זית מסתברא דדוקא כי ליתא למרה קמן אבל איתא קמן והיא שלימתא כשירה כדאמרינן גבי מחט שנמצא בריאה וכן דעת הרא"ש ז"ל:

סי' מג הג"ה [א] (ניטל הטחול כשר ובניקב יש חילוק כו' והא דכתב רבינו לעיל בכבד סימן מ"א ולא נהירא דאם ניטל כשר מכ"ש ניקב. היינו משום דמ"מ צ"ל שנשתייר כזית במקום מרה ובמקום מיתא ולכן מקשה רבינו שפיר. אבל ניטל כולו עדיף מניקב. גם אין ראיה מטחול דמבואר בש"ס זה דטריפה ניקב הטחול מידוס הוא כיון

דבניטל

פרישה

(ד) אם הוא גדול כשל תמרה כו' ואע"ג דאינה יכולה לצאת דרך הסמפון אמרי' ע"י נענוע נכנס ועיין ברש"י ותוס' פא"ט דף מ"ט ושם מעשה היה בגרעין של תמרה והכשירוה:

סי' מג (א) שהטחול בראשו האחד עב כתוב בהג"א שכל מה שהוא דבוק לכרס נקרא עב

מד **ניטלו** הכליות כשירה (א) הלכך אם נמצאו ג' כשירה וכן אם ניקבו או חסרו (ב) אפי' אם הגיע החסרון והנקב עד הלובן כשירה (ג) ואם הם מלאים מים זכים כשירה [א] אבל אם הם עכורים או אפילו זכים וסרוחים טריפה (ד) לקתה אפילו באחד מהן טריפה ואיזהו לקוי כל שנתמסמס הבשר עד שאם יאחז אדם במקצתו מתמסמס ונופל והוא שיגיע הליקוי ומים העכורין על הלובן

כמי כשר ומ"ו הארוך לאו דוקא במוגלא קאמר דטריפה אלא רצונו לומר כשהבשר נרקב ורע סביביו כמו מוגלא וכדכתב בהג"א. ולענין מעשה נראה דאין להכשיר לא בנוגע מלאה מוגלא ולא במים עכורים כשלא נשתייר כעובי דינר זהב שלא נרקב דלא הכשיר ראבי"ה אלא במים זכים וסרוחים והכו דלא להוסיף עלה אאיסורא דאורייתא ולהתיר אף בעכורים כיון שאינו מפורש היתר זה במעשה דראבי"ה: **כתב** במרדכי פא"ט דאין אנו בקיאין בנתמסמס ולקמן בסימן מ"ח סוף ס"ג יתבאר זה בס"ד: **וכתב** מהרש"ל פרק א"ט סימן פ"ה וז"ל ואיני יודע ממה לקח דשינוי מראה פוסל בטחול אם אין הבשר נתמסמס ורע אין לך להוסיף על הטריפות אלא מה שמנו חכמים דלא אסרו שינוי מראה אלא בריאה ואף בריאה לא אסרו כל המראות ועוד אפילו פסול ירוקית ואדומית אינו אלא בנפלה לאור אבל בדלא נפלה לאור אין שינוי מראה פוסל עכ"ל ולפעד"נ דפי' שינוי מראה היינו דלקתה בשינוי בשר וכן כתב הרב בהגהת ש"ע דמפרש לקתה בשינוי מראה דקאמר ר"ל לקתה בשינוי בשר דנשתנה מראית הבשר דחשבינן ליה כאילו נתמסמס כיון דאין אנו בקיאין בגרידה שהרופאין גורדין הבשר וכמ"ש בסימן מ"ח סוף סעיף ג' בשם כמה גדולים אבל שינוי מראה גרידא כשר והכי נקטינן:

מד ניטלו הכליות כשירה משנה פא"ט (דף כ"ד) ומ"ש הלכך אם נמצאו שלשה כשירה כ"כ הרי"ף והרא"ש ונראה דאף למאי דנקטינן להחמיר בשני טחולין כשהן דבוקים בסומכיה בכליות כשירה אפילו דבוקים בחריץ שבכוליא דהא בניקבו כשר אפילו הגיע הנקב במקום החריץ:

וכן אם ניקבו וכו' שם (דף כ"ה) אמר רחיש בר פפא משמיה דרב לקתה בכוליא אחת טריפה פירוש אפילו באחת. אמרי במערבא והוא דמטא לקותא במקום חריץ. ופרש"י לקתה בכוליא כגון מליא מוגלא. ואסיקנא פסול בריאה כגון נקב כשר בכוליא כשר בריאה מוגלא פסול בכוליא ומים זכים כשרים הכא והכא ולא אמרן אלא דצילי ולא סריחי אבל עכירי או סריחי אפילו צילי טריפה ולא גרים רש"י יותר ומשמע להדיא דלקותא דהיינו מוגלא לא פסול בכוליא אלא כשהגיע עד הלובן וממילא בנקב אף נמי במים זכים ולא סריח כשר אפילו הגיע עד הלובן. וגריס פרק אלו טריפות (דף מ"ג) קאמרינן אין מזכירין מעשה נסים דאם לא כן יפלה כליותי ולא יחמול מי קא חיי פירש רש"י יפלה כליותי היינו לקותא וטריפה נראה דס"ל לרש"י דמכת חרב דינו כמוגלא ולא מיטרפא עד דמטי לקותא למקום חריץ דהא סתם פילוח הוא ביקוע ע"י חרב וכן פירש בהגהת אשיר"י לדעת רש"י ומכל מקום נראה דס"ל לרש"י דוקא פילוח גמור דהיינו שנבקע לשנים התם הוא דטריפה אבל בניקב בחרב או בחן כשירה דהא לשם (בדף כ"ד) קאמרינן דבי רב פפא בר אבא מחו בכולייתא וקטלי וקאמר דלא הוי טריפה ופרש"י מחו בכולייתא. מכין בחן החיה בכולייתא מלמעלה וכו' ולא דקדק אם הגיע המכה למקום החריץ והכי משמע בהג"א שכתב וז"ל וכן נראה לראבי"ה ואמר שאם נבקעת לשנים דטריפה מדאמר לעיל יפלה כליותי מי קא חיי משמע להדיא דדוקא בנבקעת לשתים הוא דטריפה. וכל זה לגירסת רש"י אבל האלפסי גורס עוד פסול בזה ובזה לקותא ופירש האשיר"י דלגירסא זו לקותא ומוגלא ב' ענינים הן ולקותא היינו שמחמת חולי לקה הבשר ונתמסמס ובריאה נמי כה"ג פסול כדאמר התם בגמרא ריאה דנפלה תילחי תילחי וכדלעיל בסי' ל"ו סט"ו ריאה שנתמסמסה טריפה ומשמע באשיר"י דאין חילוק בין פרש"י להאלפסי אלא היכא דנתמסמס הבשר דלפרש"י אין לקותא פוסל בכוליא אלא מוגלא ולגירסת אלפסי בשר שנתמסמס נמי לקותא היא מיהו נראה אף להאלפסי אין שום פיסול בכוליא אלא בהגיע עד הלובן וכן מיא עכירי וסריחי לא פסלי אלא כשהגיעו עד הלובן ומים זכים כשרים אפי' הגיעו עד הלובן וכ"כ הרשב"א בתה"א דף כ' וכ"פ בקצר וכך הם דברי רבי' והא דלא הזכיר רבי' מוגלא היינו דכלמדנו במכ"ש ממים עכורים דטריפה מוגלא גרע טפי ממים עכורים. אכן כבר אפשר לפרש לגירסת האלפסי דדוקא בנתמסמס אינו טריפה אלא עד שיגיע עד הלובן אבל מוגלא אפי' לא הגיע עד הלובן טריפה וכן מים עכורים או סרוחים או מכת חרב לשנים נמי טריפה אפי' לא הגיע עד הלובן טריפה דהא לפי גירסא זו לא הוזכר עד הלובן אלא לגבי לקותא שהוא בשר שנתמסמס אבל במוגלא ומכת חרב ומיא סריחי ועכירי קאמרי' בסתמא טריפה ומשמע אפי' לא הגיע עד הלובן ומים זכים דכשר היכא דלא סריחי ועכירי דוקא דלא הגיעו עד הלובן דכי היכי דעכירי וסריכי דטריפה איירי בלא הגיעו עד הלובן דומיא דהכי קאמר דבמים זכים כשירה וכך נראה מדברי הרמב"ם ספ"ח מה' שחיטה וכך פירש בכ"מ לשם וז"ל ומשמע מדברי רבינו דבמוגלא לא בעינן שיגיע למקום חריץ עכ"ל ודלא כמ"ש ב"י כאן דדברי רבינו כדברי הרמב"ם דליתא והכי משמע להדיא בהגהת אשיר"י שכתב וז"ל ובשערים דר"ש בן חפני הכהן כתוב לקתה בכוליא אחת בלא מוגלא ולא הגיע למקום חריץ כשירה משמע אבל במוגלא אפי' לא הגיע למקום חריץ טריפה וכו' וכתב עוד וכוליא של איל נמצא בספיר"א ולא היה לה בשר כלום אלא היתה מלאה מים צלולין רק שבמקום הלובן היתה שלימה והכשיר ובכוליא של פרה היתה שלפוחית וניכרת מקום החריץ והכשירוה רבותינו שבמגנצ"א עכ"ל אלמא דלא הכשיר במים צלולין אלא לפי שבמקום הלובן היתה שלימה וכן בשלפוחית לא הכשיר אלא לפי שניכרת מקום החריץ ובמוגלא הטריף בשערים אפי' לא הגיע למקום החריץ וה"ה עכירי וסריחי ונ"ל דס"ל עיקר כגירסת האלפסי וכדפרישית וז"ל המרדכי לקתה בכוליא טריפה פרש"י כגון ע"י מוגלא ומדקדק בשערים משמע דמפרש לה במכת חרב בלא מוגלא אבל ע"י מוגלא משמע אפילו לא בא לקותא למקום חריץ טריפה ולפי' רש"י ה"ה ע"י מכת חרב דינו

כשירה וכבר כתבתי בסימן מ"א שכן דעת רש"י והרא"ש ז"ל ושלא כדעת הרמב"ן ז"ל שחילק בכך כמו שנתבאר שם (א):

מד ניטלו הכליות כשירה משנה פא"ט (נד.): ומ"ש הילכך אם נמצאו ג' כשירה ז"ל הרי"ף והרא"ש שם והיכא דמשתכחין תלת כולייתא כשירה דאמרינן כל יתר כנטול דמו ותניא נמי הכי ואת שתי הכליות ולא בעלת כוליא אחת ולא בעלת ג' ומדפסל רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי:

ומ"ש וכן אם ניקבו או חסרו אפילו אם הגיע החסרון והנקב עד הלובן כשירה ואם הם מלאים מים זכים כשירה וכו' עד והוא שיגיע הליקוי ומים העכורים עד הלובן שבה שם (נה.) אמר רחיש בר פפא משמיה דרב לקתה בכוליא אחת טריפה אמרי במערבא והוא דמטא לקותא למקום חריץ ומקום חריץ היכא חיורתא דתותי מתני ופרש"י למקום חריץ. שהגידים מעורים שם הוא אמצעית הכוליא ובדברי הרשב"א בת"ה מפורש יותר שכתב ומקום חריץ היכן לובן שתחת המתניים שנכנס בתוך הכוליא עכ"ל וכתוב בא"ח מעשה היה בנרבונא בבהמה שלקתה בכוליא אחת שהיה מקלחה כבשר המת והיה מגיע הלקות עד מקום חריץ מיהו לא הגיע אל הלובן שהוא מקום חריץ עצמו דהיינו לובן שבתוך הכוליא והסכימו חכמי העיר והתירוה משום דכל היכא דלא מטי ללובן גופיה כשירה עכ"ל ולקתה בכוליא אחת פרש"י כגון מליא מוגלא ובתר הכי איתא בגמרא יש כשר בריאה ופסול בכוליא ויש פסול בריאה וכשר בכוליא. כשר בריאה ופסול בכוליא מוגלא. פסול בריאה וכשר בכוליא נקב ורש"י אינו גורס יותר אבל הרי"ף גורס עוד פסול בזה ובזה וכשר בזה ובזה פסול בזה ובזה לקותא כשר בזה ובזה מים זכים דציילי ולא אסרוה לפי גירסא זו מוגלא ולקותא שני ענינים הם. וכתבו הרא"ש והרשב"א והר"ן דלפי זה לקותא היינו שמחמת חולי לקה הבשר ונתמסמס עד שנעשה כבשר שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי ואע"פ שאם ניטלו הכליות כשירה גמירי דע"י המסמסה טריפה וגם בריאה פסול כדאמרי' לעיל בריאה דנפלה תילחי ודברי הרמב"ם בפ"ח מה"ש כדברי הרי"ף וכן דעת הרשב"א בת"ה וכן דעת סה"ת וכך הם דברי רבינו והכי נקטינן. וכתבו עוד הרא"ש והר"ן דדוקא לקותא הוא דפסול אבל ניקב או נחתך אפילו עד מקום החריץ לא מיטרפא בה כי יותר מזיק לה כאב הלקותא מכאב החתך והנקב וה"א לעיל (נד.) דהוו מחו בכולייתא וקטלו וקאמר דלא הויא טריפה ולא דקדק אם הגיע המכה למקום חריץ וכן אמרינן בשמעתין דנקב כשר בכוליא ולא מפליג בין הגיע למקום חריץ ובין לא הגיע עכ"ל. וגם הרמב"ם כתב בפרק הנזכר שאם ניקבה הכוליא כשירה ולא חילק: וכתב הרשב"א בתשובה ח"ג סימן רנ"ח על כוליא שנמצאת מליאה מים שמראיהן רע אבל לא היו עבים ועכורים אלא מראיהן כרכומי כמראה הדבש זה לא שמעתי דאיפשר שכל מראיו כרכומי נראה שמימי בשר הכוליא הוא שנתערב בהם וזהו שקראו עכורים דמים עכורים היינו כשנתערבה עפרורית המים בהם כמעין נרפש וכאן אם לא שנתערבה בו מיחוי הכוליא לא נעכרו ומים זכים היינו ליחה לבנה ומים ואע"פ שיש לדון בדבר להקל בשל תורה הלך לחומרא וראוי לחוש לאסור עד כאן לשונו. ומדברי הגהת אשיר"י שאכתוב בסמוך על כוליא של איל שלא היה לה בשר כלום והכשירו נראה שאין לפסול משום מיחוי הכוליא ועוד מדהכשיר בהיה בה דם מדלא חשיב דם בהדי סרוחים ועכורים משמע דמים זכים לאו דוקא ליחה לבנה אלא כל שאינם עכורים ממש מיקרו כמים זכים מאיזה מראה שיהיה (א): וכתב בהגהת אשיר"י נראה לפרש"י ה"ה ע"י מכת חרב דינו כמוגלא ולא מיטרפא עד דמטי לקותא במקום חריץ ובשערים דר"ש בן חפני כתב לקתה בכוליא אחת בלא מוגלא ולא הגיע למקום חריץ כשירה משמע אבל במוגלא אפילו לא הגיע למקום חריץ טריפה מדאמרינן לעיל יפלה כליותי מי קא חיי עכ"ל וגם זה כתוב במרדכי ומסיים בה ומים זכים ראיתי בתשובה שבאת לפני רבותינו שבמגנצא והתירו ואפי' הגיעו למקום חריץ והמתע"ב אבי"ה עכ"ל ומדברי הרמב"ם בפ"ח מה"ש משמע הכי כמו בשערים דבמוגלא לא בעינן שיגיע למקום חריץ אבל רבינו משמע ליה דלא חמיר מוגלא מלקתה ובתרווייהו בעינן שיגיע למקום חריץ דמים עכורים היינו מוגלא וכתב והוא שיגיע הליקוי ומים העכורים עד הלובן שבה וכן דעת הרשב"א בת"ה שאין שום דבר פוסל בכוליא אלא א"כ הגיע למקום חריץ:

ולענין הלכה כיון שאין דברי הרמב"ם מבוארים בהדיא נקטינן כדברי הרשב"א, וכמו שכתב רבינו: ואם לא לקתה כי אם במקום חריץ לבד משמע דטריפה דשם הוא עיקר חיותא כדין הוריקה כבד בכזית במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה שיתבאר בסימן נ"ב: כתב בהגהות אשיר"י בשם בה"ג שאם היה דם בכוליא כשירה דהא לא חשיב הכא דם בהדי סרוחים ועכורים וכוליא של איל נמצא בספיר"א ולא היה לה בשר כלום אלא היתה מליאה מים צלולין רק שבמקום הלובן היה שלם (ב) והכשיר ובכוליא של פרה היתה שלפוחית וניכרת מקום חריץ והכשירוה רבותינו שבמגנצא ואם היתה מכה על הכוליא מגבה מחתכין הכוליא לשנים אם אין מכה מבפנים כשירה עכ"ל:

כתב הרוקח נמצאת אבן בכוליא כשירה כי משם יורדת לגיד הערוה וז"ל א"ח מעשה היה בעיר מונפישלי"ר שנמצאת כוליא מליאה אבנים קטנים מבית

דרכי משה

מג (א) אמנם מ"כ בשם מהר"י מולין מעשה שנמצא ע"ג הטחול כמין חתיכת בשר כמו יד ובא לפני מהר"ר אליעזר מברי"ן והטריף עכ"ל וכ"ה בהגהת ש"ד סי' פ"ט ואפשר דהוא החמיר משום דיש מחמירין ואוסרין אם יש ב' טחולין דבוקים בסומכיהם וסוברים דכל יתר כנטול דמי היתר לבד וא"כ הוי כניקב הטחול בסומכיה וכ"כ הרשב"א בתשובה ס"ג ותא"ו נט"ו אות ז' בשם הרמב"ן אמנם לעיל כתבתי דאין זה הפי' עיקר ואף לפ"ז היה נראה להכשיר במעשה זו אפי' לדעת הרשב"א דהרי לא אמרינן יתר כניטל דמי אלא ביתר שהוא כיוצא בו בעומד אבל כה"ג לא מקרי יתר וע"ל בזו סי' נ"ה ואפשר דזו היד היה דומה במקצת לטחול ולכך היה מחשיב וכיתר ולסברת הרשב"א הטריפו אמנם באו"ה כלל נ"ב הביא מעשה זו וכתב דאף הרא"ש מודה כשדבוק בסומכיה דטריפה וכבר כתב ב"י דלאותן הסוברים כל יתר כנטול דמי לגמרי אפילו דבוק שם בסומכיה כשר וכ"מ בתשובת הרשב"א דלעיל ובתא"ו בהדיא:

מד (א) ולא נ"ל דטעמא דרב הוא כמ"ש באו"ה שאין זו לקותא הואיל וכולה דם אבל בלא"ה לא ולכן יש להחמיר כדברי הרשב"א בתשובה: (ב) ונ"ל לסברת הטור דמכשיר במים

דרישה

בניטל הכר ומחודום לא ילפינן ועיין מ"ש עוד מזה לקמן בסימן מ"ס וק"ל עכ"ס):

סי' מד [א] **אבל** אם הם עכורים כו' ובזה אפי' הרא"ש מודה אע"ג דפליג בריאה שנמס ובבועא

פרישה

בלד זה בעובדין דהרי ניטל מעובי למטה דהוי טריפה לפ"ז:

סי' מד (א) **הילכך** אם נמצאו שלשה כשירה הטעם דכל יתר כנטול דמי ועוד איכא טעמא אמרינא בגמרא מדכתיב גבי קדשים ואת שתי הכליות ודרשינן ולא בעלת ג' ולא בעלת כוליא א' מכלל דלהדיוט שרי (ולפי טעם זה לא היה לרבינו לכתוב לשון הלכך דנלמד מקדשים עכ"ס): (ב) אפי' אם הגיע החסרון והנקב עד הלובן כו' האי לובן היינו לובן שתחת המתניים שנכנס בתוך הכוליא שהגידין מעורין שם והוא אמצעית הכוליא ונקרא חריץ רש"י ור"ן: (ג) ואם הן מלאים מים זכים כשירה כתב ב"י האי מים זכים לאו דוקא ליחה לבינה אלא כל שאינם עכורים ממש נקראו מים זכים מאיזה מראה שיהיה ומוכחא כן מהג"א דמכשיר אם היה דם מדלא חשיב אותו בהדי מים סרוחים ועכורין ב"י: (ד) לקתה אפי' באחת מהן טריפה הטעם דגמירי שאלו גרע מאילו כ"טל (ומ"ש רבינו והוא שיגיע הליקוי ומים עכורים על הלובן שבה לשון זה משמע שיהיה הליקוי על הלובן ממש שגם הלובן יהא לקוי וכן הוא בא"ח והביאו ב"י ברמ"ם זה וגם אמ"כ וכתב שגורס בגמרא במקום חריץ ולא עד מקום חריץ אך בס"א שודפס כאן עד הלובן ובש"ע כתב בפשיטות עד הלובן

הלובן שבה **כוליא** שהקטינה טריפה וכמה תקטין ותטרף בבהמה דקה עד כפול [ג] ופול בכלל טריפה יתר מכאן כשרה (ה) ובגסה עד כענבה בינונית ודוקא כשהקטינה מחמת חולי אבל אם קטנה בתולדתה כשרה (ו) ומראיתה מוכחת עליה כתב בעל העיטור מסתברא דלובן בכוליא לקותא הוא וכל שינוי מראה פוסל בה ואם

מבית ומחוץ והם לבנים ובמקום חריץ היה בריא והאבנים עד מקום חריץ והכשירוה משום דגרסינן במקום חריץ ופירוש במקום חריץ דוקא ולא אמרינן עד מקום חריץ עכ"ל: **כוליא** שהקטינה טריפה וכמה תקטין ותטרף וכו' בפרק א"ט כוליא שהקטינה בדקה עד כפול בגסה עד כענבה בינונית וכתב הר"ן כתוב בה"ג דכפול וכענבה כשר פחות מכאן טריפה והוא תימא דבגמרא אמרינן (נה:) שכל שיעורי חכמים להחמיר כלומר דכי הוי חומרא עד ועד בכלל אמרינן ליה וכי הוי חומרא כי אמרינן עד ולא עד בכלל אמרינן ליה בכל דהוי מדאורייתא הילכך הכא אית לן למיזל לחומרא ולדון בטריפה כפול וכענבה וכן כתב הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל:

כתב מהר"י חביב ז"ל כענבה בינונית שמעתי אומרים כי כוליות בהמה גסה עשויה חתיכות חתיכות נפרדות קצת זו מזו ואחת מהן נקראת ענבה וזכורני כי ראיתי בפירוש חולין לתלמידי ה"ר יונה פירוש ענבה פיגון בלע"ז והם עגולים קצת וארוכים ודומין לצורת כוליא ולפי' זה שראיתי נאמר שענבה היתה גדולה בזמנם יותר מפול מה שאין כן עתה ויש קצת ראיה לפי' זה מה שכתב בדין הטחול וטחול של עוף עגול כענבה עכ"ל: **ומ"ש** רבינו ודוקא כשהקטינה מחמת חולי אבל אם קטנה בתולדתה כשירה כ"כ הרשב"א והרא"ש. וכ"כ הר"ן בשם הראב"ד וכ"מ מדברי רש"י וכתב הכלבו דלפי דעת הראב"ד הוצרכנו לבאר ניטלו הכליות דכשירה ר"ל שנבראת כך חסרת הכליות שאם ניטלה ע"י חולי כיון שהקטינה לפחות מכשיעור כבר נאסרה ואיך תחזור להכשירה כשנגמרו לכלות ולהמק ולפ"ז צריך לבדוק מקומן ולבדוק אם הכיס שלהם מלא חלב ואין שם כי אם החוטים בלבד אז ניכר שזה תחלת ברייתה וכשירה ואם נמצא שם חלל ומקום ריק ניכר שהיו לה כליות אלא שנימוחו וטריפה עכ"ל: ומ"ש רבינו ומראיתה מוכחת עליה אלו דברי הרשב"א בת"ה והוא מבואר בדברי הר"ן שכתב והיכי ידעינן אי הוי מחמת חולי או לא כי חזינן שהקרום שלה כווץ בידוע שמחמת חולי הוא ואם אינו כווץ אלא שהוא עשוי כמדת כוליא מוכחת מילתא שתחלת ברייתה היתה כך וכשירה עכ"ל: כתוב בהגהת אשיר"י אם היו שלשה כוליות או יותר והקטינו היתירות ונשארו שתים כהלכתן שלא הקטינו כשירה עכ"ל ודבר פשוט הוא:

כתב בעל העיטור מסתברא דלובן בכוליא לקותא הוא וכל שינוי מראה פוסל בה ואם היא ירוקה כשירה ז"ל בעל העיטור אבל דין הכליות כל שינוי מראה הוי לקותא ולא גמרינן מריאה שאין מראיתן שוה שהריאה מושכת ללובן והכוליא לאדמומית ואם נמצא כוליא בלובן טריפה אבל ריאה מדלא חשיב לה גבי כשירה כגון ירוקה ואדומה ושחורה איכא למימר האי דלא חשבה בהדייהו משום דלא איצטריך וירוקה איצטריך ככרתי כשירה למוריקא או לכישותא או לביעתא טריפה אדומה איצטריך לאשמועינן ככבדא כשירה כבישרא טריפה שחורה איצטריך לאשמועינן ככוחלא כשירה כדיו טריפה אבל לובן לא איצטריך וכשירה עכ"ל ואח"כ הביא הא דאיתמר בגמרא כל הפסול בריאה כשר בכוליא מתקיף לה רב תנחומא וכללא הוא והרי מוגלא דכשר בריאה ופסול בכוליא וכתב על זה קשיא לי אמאי לא אותיב מלקותא ולמאי דפסקינן נמי לעיל דלובן כוליא קשיא אמאי לא מותיב והרי לובן דכשר בריאה ופסול בכוליא וצריכה עיונא ודקדוקא עכ"ל והשתא מ"ש בשמו דלובן לקותא הוא שפיר דאע"ג דכתב בתר הכי דק"ל א"כ אמאי לא מותיב הרי לובן הכשר בריאה ופסול בכוליא אין זה כדאי להוציא מאי דפסק ברישא דלובן בכוליא הוי לקותא אבל מ"ש ואם היא ירוקה כשירה איני יודע מנין לו שהרי סתם וכתב כל שינוי מראה הוי לקותא ולא הזכיר ירוקה לענין כוליא אלא לענין ריאה (ג): כתב

דינו כמוגלא ובמים זכים ראיתי בתשובה שבאת לפני רבותינו שבמגנצ"א והתירו אפילו הגיעו למקום חריץ והמחמיר תע"ב אבי"ה עכ"ל משמע דהמחמיר אף במים זכים כשהגיעו למקום החריץ קאמר דתע"ב והיינו כדפרי' דלגירסת האלפסי לא הוזכר בגמרא מקום חריץ אלא בלקותא דהוא בשר שנתמסמס לפי פירוש האשיר"י או מכת חרב כפירוש השערים אבל במוגלא ומים עכורים וסרוחים קאמרינן טריפה בסתמא אפילו לא הגיעו עד הלובן ודכוותה במים זכים דכשר אינו אלא בדלא הגיעו עד הלובן וכן כתב א"ז הארוך להר"ש בר חפני במים עכורים או סרוחים או מוגלא או בשר שנתמסמס טריפה אפי' לא הגיע למקום החריץ דלא הוזכר מקום חריץ אלא בלקותא דהיינו מכת חרב וממילא למאן דמפרש לקותא בשר שנתמסמס א"כ באיכך כולהו טריפה אפילו לא הגיע למקום החריץ דלא הוזכר מקום חריץ אלא בלקותא דהוא בשר שנתמסמס. ולענין הלכה נראה לפע"ד דאזלינן באיסורא דאורייתא לחומרא בפלוגתא דרבוותא והילכך כל היכא דנתמסמס הבשר או אית ביה מוגלא או מכת חרב שנבקעת הכוליא לשנים או מיא עכירי או סריחי בכולהו טריפה אפי' לא הגיע למקום הלובן ובמים זכים ולא עכירי ולא סריחי נמי לא מכשרינן אלא בשלא הגיע למקום הלובן ודלא כמה שפסק בש"ע להקל כדברי הרשב"א ורבינו אבל בנקב בחץ או נחתך מקצתו ואינה נבקעת לשנים כשר אפי' הגיע למקום הלובן כדפרי' דהא לא פליגי דתלמוד ערוך הוא דכשר. ובניקב או חסר מחמת חולי צ"ע דלכאורה משמע דהבשר שחסר לא עדיף מבשר כשהוא לפנינו ונתמסמס דטריפה אפילו לא הגיע למקום החריץ וכ"כ א"ז הארוך להדיא דניקב ונחתך דכשר בכוליא דוקא שלא ע"י חולי מיהו משמעות שאר פוסקים שכתבו סתם דבניקב או חסר כשירה משמע אפי' ע"י חולי כשר ולמעשה צריך להתיישב בדבר: **וכתב** מהרש"ל בסי' פ"ז בשם הא"ז לאותן דמטריפי' במוגלא בכוליא אפי' לא הגיע למקום חריץ דהא דקאמר בפרק א"ט מליאה מוגלא טריפה מים זכים כשרה אלמא דמליאה בעינן ואינו טריפה עד שיגיע למקום חריץ דיש לחלק דאם לא היתה הבועא מבחוץ אלא מבפנים צריך שתגיע הליחה למקום חריץ ומ"ה קאמר מליאה אבל היכא שהיתה הבועא בולטת מבחוץ ויש בה מוגלא טריפה אפילו לא הגיע למקום חריץ ובזו קאמר כשר בריאה פסול בכוליא מוגלא וז"ש בא"ז אם היתה מכה על כוליא מגבה מחתכין הכוליא לשנים אם אין מכה בפנים כשירה ע"כ והיינו כדפרי' דהמכה ר"ל בועא ולא הכשירו אלא כשלא הגיע המכה כלל בפנים אלא מבחוץ דאם נכנס לתוך הכוליא טריפה אפי' לא הגיע למקום חריץ עכ"ל:

כתב ב"י בשם הרוקח דאם נמצאו אבנים בכוליא כשרה אם היה בריאה במקום חריץ דגרסינן והוא דמטאי לקותא במקום חריץ פירוש במקום חריץ דוקא ולא אמרינן עד מקום חריץ והכי משמע בעובדא דכוליא של איל דנמצא בשפיר"א שהבאתי לעיל דכתב דבמקום הלובן היתה שלימה וכו' דאלמא דאינו טריפה אלא כשיגיע הקלקול במקום החריץ ממש ואף לגירסתינו למקום חריץ הוי פי' כאלו אמר במקום חריץ מדלא קאמר עד מקום חריץ דהוי משמע אפילו לא הגיע הלקותא בגוף הלובן עצמו דהיכא דעד ולא עד בכלל הוי חומרא אמרינן ולא עד בכלל וכ"כ ב"י עוד בשם ספר א"ח מעשה היה בנרבונא וכו' ולפ"ז נראה דלא דק רבינו במ"ש תחלה בניקב או חסר עד הלובן כשירה דהלא אפילו הגיע בגוף הלובן כשרה וכן מ"ש כשהגיע הלקוי ומים העכורים עד הלובן טרפה לא דק דלשון שהרי אינה טריפה אלא כשהגיע בגוף הלובן עצמו גם בש"ע לא דק וכתב כלשון רבינו ע"ש. ויש להקשות אמ"ש רבינו וכן אם ניקבו או חסרו דלמה לא כתב אם נקבו או נחתכו כמ"ש הרא"ש וז"ל ודוקא לקותא הוא דפסול אבל ניקב או נחתך עד מקום החריץ לא מיטרפא בה וכו' ומשמע מהרא"ה שהביא הרא"ש מהך דמחו בכוליתא וכו' דרצונו לומר ניקב ע"י חולי או נחתך בחרב מקצתו ולא נחתך לשנים דאי נחתך לשנים ודאי טריפה כמו שנתבאר לעיל והרשב"א בת"ה הארוך דף כ' גם הוא מפרש דנחתך ביד קאמר דכשירה והוסיף לבאר דהא דפריקנא בפרק א"ט דמתניתין דפרק בהמה המקשה חותך מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה ה"ה דאפילו בהמה נמי אסירא וכו' אטחול בלחוד קאי וה"ק בדין הוא דליתני בטחול בהמה אסירא אבל בכליות לכ"ע כשירה וא"כ קשה על מ"ש רבינו או חסרו ולא כתב או נחתכו ואפשר לומר דכיון דבסימן הקודם בדין טחול גילה דעתו דאין חילוק בין ניקב לנחתך א"כ מסתמא ה"ה בכליות אין לחלק ביניהם ולכן לא היה צריך לפרש כאן או נחתכו וכתב במקומו או חסרו לאורויי דאין חילוק בין ניקבו בלחוד ואין בהם חסרון או חסרו בכל ענין כשר וס"ל לרבינו דנחתך שכתב הרא"ש היינו בשיש בו חסרון דומיא דחותך מן הטחול ומן הכליות דמיירי בדיש בו חסרון כדקתני שאסורה באכילה אותה חתיכה שחתך ממנה: **כוליא** שהקטינה וכו' בפא"ט (דף נ"ה) הכוליא שהקטינה בדקה עד כפול ובגסה עד כענבה בינונית ופי' הרא"ש דפול וענבה בכלל טריפה וטעמו מדאמרינן לשם (דף נ"ה) א"ר אבהו א"ר יוחנן כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגרים של כתמים להקל ותניא למדין דכל היכא דעד ועד בכלל חומרא הוא אמרינן עד ועד בכלל קולא הוא אמרינן עד ולא עד בכלל וכדפי' רש"י להדיא לשם וכ"כ הר"ן דמה"ט אמרינן פול בכלל וענבה בכלל טריפה דלא כבה"ג דכפול וכענבה כשירה פחות מכאן טריפה ומביאו ב"י מיהו נ"ל לייסב דעת בה"ג דס"ל דהך דר' יוחנן לא איתמר אלא אשיעורי חכמים דמשנה וברייתא וכ"כ התוס' בפא"ט תחלת (דף מ"ו) בד"ה עד ועד בכלל מיהו להלכה יש לנו להחמיר כהרא"ש ורבינו והר"ן וכ"כ הרשב"א בחידושיו ע"ש הרמב"ן והביא נ"כ דעת בה"ג ואע"פ שנראה מדברי הרשב"א לשם דלא הכריע לא לאיסור ולא להיתר וכך נראה מפסקיו בת"ה הארוך והקצר שכתב סתם ולא פי' דין פול וענבה עצמה מ"מ אנן נקטינן לחומרא וכ"פ בש"ע: כתב הכל בו ומביאו ב"י דהא דתנן ניטלו הכליות כשרה ר"ל שנבראת כך חסרה הכליות שאם ניטלה על ידי חולי כיון שהקטינה לפחות מכשיעור כבר נאסרה ואיך תחזור להכשירה כשנגמרה לכלות ולהמק ולפ"ז אם נמצא חלל ומקום ריק ניכר שהיו לה כליות אלא שנימוחו וטריפה ע"כ וכן פסק בש"ע והשיג עליו מהרש"ל דכל ניטל אינו אלא ע"י אדם או ע"י חולי כדכתב הרמב"ם דכל שנאמר בו ניטל טריפה אם נבראת כך חסר אבר כשרה דלשון ניטל לא משמע אלא שנבראת אותו אבר ואח"כ ניטל ע"י אדם או ע"י חולי ומה שהקשה היאך תחזור להכשירה לאו קושיא הוא מידי דהוה אריאה דאינקבה דמכשרינן דספיך בבישרא אע"פ שקודם הסיכוך היתה טריפה והא דאמרינן לקמן גבי צומת הגידין דאינו חוזר להכשירו היינו דוקא על ידי מעשה בני אדם כמו שיתבאר בס"ד בסוף סימן נ"ו וא"כ פוסק דאפילו ניטלו על ידי חולי נמי כשירה דלא כמ"ש הכל בו ולהלכה למעשה צ"ע: **כתב** הר"י אבן חביב שמעתי כי כוליות הבהמה עשויה חתיכות חתיכות ואחת מהן נקראת ענבה והר"ר יונה פי' ענבה פיגו"ן בלע"ז והם עגולים קצת וארוכים ודומים לצורת כוליא ולפ"ז ענבה היתה גדולה בזמנם יותר מפול מה שאין כן עתה וקצת ראיה לפי' זה מ"ש בטחול של עוף איננה עגולה כענבה עכ"ל פי' כיון דטחול של עוף עגול כענבה שבגפן אלא עגולה קצת וארוכה א"כ הך ענבה ר"ל פיגו"ן בלע"ז א"כ בכוליא נמי ר"ל פיגו"ן שהוא דומה לצורת חתיכה שבכוליא עגולה קצת וארוכה וכיון שענבה זו עתה שוה לפול או קטנה ממנה בע"כ צ"ל דבזמנם היתה גדולה מפול ולפ"ז ניחא דהרב היה גורס ענבא בא' דענבה בה"א משמע פשוטו ענבה שבגפן אבל בכל הספרים כתוב ענבה בה"א אלמא משמע דהוא כפשוטו וכ"כ דעת כל המחברים וכ"כ מהרש"ל ואע"פ שעתה אין ענבה שבגפן גדולה מפול מ"מ בזמנם היתה גדולה מפול וכמ"ש הרב לפי פירושו שרצה לומר פיגו"ן בלע"ז ותדע שהרי התוספות כתבו דשיעור כזית הוא חצי ביצת תרנגולת ואין זה עתה אלא צ"ל שנשתנו: **כתב** בהגהת אשיר"י אם היו שלשה כוליות או יותר והקטינו היתירות ונשארו שתים כהלכתן שלא הקטינו כשרה עכ"ל הלשון משמע שהשלישית איננה עומדת בשורה אחת עם השתים אלא נמצאת במקום אחר אבל אם עומדות זו אצל זו ואיכא לקותא בחדא או הוא טריפה דמאן לימא לן דהיתירה לקויה דילמא הכוליא שאינה יתירה היא לקויה והויא לקותא בכוליא אחת וטריפה: **כתב** בעל העיטור מסתברא דלובן בכוליא לקותא הוא וכו' כבר הביא ב"י לשונו ונראה מתוכו מדאמרינן פסול בזה ובזה לקותא ובריאה פסול שינוי מראה הוא מטעם דהוי לקותא כדאיתא בפרק א"ט להדיא (דף מ"ז) הכי נמי בכוליא פסול שינוי מראה דהוי לקותא וכיון דכוליא נוטה לאדמומית א"כ

דרכי משה

במים זכים אפי' הגיע למקום חריץ וכ"מ בב"י וכן עיקר דיש להכשיר נ"כ במעשה הנזכר אפי' הגיע למקום חריץ: (ג) ואיפשר דזו היא סברת הטור דס"ל דירוקה לאו שינוי מראה הוא אלא נוטה לאדמומות וכשירה: משמע

פרישה

(ה) ובגסה עד כענבה בינונית כתב מהרי"ן חביב וזכורני כי ראיתי בפירוש חולין להתלמידי רבי' יונה פי' ענבה פיגו"ן בלע"ז והם עגולין קצת וארוכים ודומים לצורת כוליא ולפ"ז שראיתי נאמר שענבה היתה גדולה בימיהם יותר מפול משא"כ עתה ויש קצת ראיה לפירוש זה מ"ש בדין הטחול וטחול של עוף עגול כענבה עכ"ל ב"י עוד פירש שם פי' אחר ע"ש: (ו) ומראיתה מוכחת עליה פי' היכא שהקרום שלה כווץ בידוע שמחמת חולי

דרישה

הלובן ולא הזכיר דעת א"ח עכ"ה) וכבועא וכמ"ש לעיל סימן נ"ו ונ"ז: [ג] ופול בכלל טריפה ולפ"ז צריכין למימר הא דכתב לעיל ניטלו הכליות כשרה ר"ל שנבראת כך חסרת הכליות שאם ניטלו ע"י חולי כיון שהקטינה לפחות

(ז) ואם היא ירוקה כשירה. כתב הרשב"א יש מגדולי המורים שהורו שאין טריפות בבוליא של עוף אע"פ שיש לדון ולאסור (ח) כבר הורה זקן ע"כ:

מה (א) [א] **ניטלה** האם (א) שהולד מונח בה כשירה (ב) ניטלה שלפוחית שמימי הרגלים נקוין לתוכה טריפה לר"ה והראב"ן מכשיר ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל:

ניקבו

ב"ח

א"כ לובן בכוליא לקותא הוא והוא הדין כל שינוי מראה פוסל בה דכיון דנשתנה מאדמומית למראה אחר הוי לקותא ומה שהכשיר בכוליא ירוקה אע"ג דהוי נמי שינוי מראה נראה שטעמו דכיון דחזינן דאפי' בריאה דהנקב פוסל בו אפילו הכי ירוקה ככרתי דהיינו כעשבים כשירה אע"ג דהוי שינוי מראה והיינו טעמא דלא תלינן לה בלקותא אלא תלינן ירקותא דידיה במאי דלא נפל בה דמא וכדאיתא להדיא לשם בגמרא ירוקה כשירה מדרבי נתן במעשה שבא לפניו בתינוק דאמר ראיתיו שהיה ירוק הצצתי בו ולא היה בו דם ברית א"ל בתי המתיני לו עד שיפול בו דמו וכו' אם כן כ"ש כוליא דאין נקב פוסל בו דפשיטא דבירוקה ככרתי תלינן דלא נפל בה דמא ולא תלינן בלקותא וכשירה והשתא הך ירוקה דכתב רבינו דכשירה היינו אלא בירוקה ככרתי וז"ל א"ו הארוך כליות שנשתנו מראיתן מלבד ירוק טריפה דוקא שנשתנו כולן ולא מקצתן עכ"ל ונראה נמי דלא הכשיר אלא בירוק ככרתי ומטעמא דאמרן ומה שהכשיר בשאר מראות כשנשתנו מקצתן נראה דטעמו דלא גרע מנחתך מקצתו ויש בו חסרון דכשירה כמה שנתבאר למעלה ואפי' הוי לקותא נמי כשירה במקצתו כיון שלא הגיע השינוי עד הלובן והכי נקטינן דלא כב"י שהקשה על מאי דכתב רבינו דאם היא ירוקה כשירה דאיני יודע מניין לו ולכן כתב בש"ע דלובן בכוליא לקותא היא וכל שינוי מראה פסול בה עד כאן לשונו דאלמא דאפילו ירוקה ככרתי נמי פסול בה דליתא אלא ירוקה כשירה לגמרי אפי' הגיע במקום החריץ מדרבי נתן כמו בריאה ושאר שינוי מראות אין פוסלין אלא בהגיע במקום החריץ אבל במקצתן ולא הגיעו במקום החריץ כשירה וכן פסק מהרש"ל וכתב עוד דהא דכתב העיטור לתרץ אמאי לא קאמר תלמודא דלובן בריאה כשירה והאריך בזה אין זה אלא לסברתו דלובן כשר בריאה אבל לדידן דלובן בריאה נמי טריפה כמה שכתבתי לעיל בסימן ל"ח ליכא קושיא דהלא אמרו דמיא לאופתא טריפה ואיכא דאמרי בחזותא ופירוש לבנה כבקעת וכתב עוד דאיכא ראיה להכשיר ירוקה בכוליא מדלא פליגן בבני מעיים אדומים בהוריקו אלא אם כן בנפלה לאור אלמא דאין זה לקותא וכיון שירוקת כשר בכוליא כל שכן אדומה דהא אפילו ריאה שנוטה ללובן כשירה בירוקה ואדומה אם כן כל שכן כוליא שנוטה לאדמומית דכשירה בירוקה ואדומה וכן כתב בש"ע על פי דברי הרוקח דכוליא שהאדימה כשירה וכתב עוד דהא דלובן פסול בכוליא אף על גב דאינו פסול עד שיגיע ללובן שבכוליא שהוא מקום חריץ ובמה ניכר דלקוי הוא אלא החריץ כבר הוא לבן י"ל כיון דאי אפשר למיקם עלה טריפה דספק דאורייתא הוא עכ"ד הוא הארוך ואני קצרתי ע"ש: **כתב** בהגהת אשיר"י בשם בה"ג דאם נמצא דם בכוליא כשירה דהא לא חשיב ליה הכא דם בהדי סרוחין ועכורין עכ"ל ובא"ו הארוך כתב וז"ל דם שבכוליא כשירה דהא כולו דם ע"כ וצריך לומר דלא חשיב ליה לקותא מטעם שינוי מראה כיון דדם אדום הוא וכוליא נמי אדום הוא כדכתב בעל העיטור וראיתי למהרש"ל שכתב דיש לפקפק על היתר דם בכוליא עכ"ל וכ"כ בפרק א"ט סימן פ"ז לאיסור והנכון שלא להחמיר בזה כלל כיון שמפורש היתרו בדברי האחרונים: **כתב** הרשב"א יש מגדולי המורים שהורו שאין טריפות בכוליא של עוף וכו' וכתב מהרש"ל אע"ג דגבי טחול של עוף כתבתי דלא משגחינן בהוראת זקן להתירו מ"מ כליות שאני דמהר"י מולין פסק להקל מטעם אחר לפי שכליות העוף הם סגורים בעצם ואין מגיע שם בבני מעיים לפיכך אין שום טריפות נוהג בהם ואין להחמיר בו יותר מאילו ניקב ונחתך עכ"ל:

מה ניטלה האם וכו' בפרק א"ט תנן ניטלה האם כשירה ופי' רש"י האם שהולד מונח בה ובגמרא תניא היא האם היא טרפחת היא שלפוחית ופירש הרא"ש שלשתן אחד הם והיא האם שהולד מונח בה וחלוק בשמות לפי המקומות: **וכתב** עוד דאם ניטלה השלפוחית שמי רגלים נקוין לתוכה פסק בשערים דטריפה וכן פסק ר"ח וזקני ראב"ן כתב דכשרה לפי שלא מצינו טריפות זה בתלמוד וכו' עכ"ל ולפע"ד נראה דטעמו של רבינו חננאל וההולכים לשיטתו הוא מדתניא היא האם היא הטרפחת היא השלפוחית דלכאורה לא היה צריך להורות דבר זה אלא ודאי שבא להורות שלא נטעה לומר דהשלפוחית דכשירה היא שלפוחית שמי רגלים נקוין לתוכה דליתא דזו טריפה היא ותו דלמאי דגרסינן בגמרא איבעיא להו הורו בטרפחת לאיסורא וכרבי בזפק להיתירא או דילמא הורו בטרפחת להיתירא וכרבי בזפק להיתירא תיקו וכתב רבינו חננאל כיון דסלקא הכא בתיקו לחומרא עבדינן כן כתב התוס' בשמו וכן כתב בת"ה הארוך ותמהו עליו דהא סתם משנה היא דניטלה האם כשירה ותירצו דשמא רבינו חננאל בעוף קאמר דמיערף טפי דחיותה מועט ולפע"ד נראה דר"ח קמפרש הך בעיא הורו בטרפחת לאיסורא וכו' בשלפוחית של מי רגלים היא ובההיא דוקא אסיקנא בתיקו ולחומרא עבדינן ומשום הכי תלי ליה בזפק דזפק נמי שלפוחית קרינן ליה כדכתב הערוך ערך שלפוחית וכך פסק בהג"מ בשם התוספות פ"ח ועיין במ"ש התוס' פרק א"ט (דף מ"ח) בד"ה שלפוחית וכך פסק הרוקח דאפי' ניקב כיס השתן טריפה וכ"פ א"ו הארוך דבניקבה השלפוחית שמי רגלים נקוין לתוכה טריפה בין בזכר בין בנקבה והכי נקטינן באיסורא דאורייתא בפלוגתא דרבוותא ואין ראיה מבני אדם שמי רגלים יוצאין תמיד ותו כמה שנים והרופאים אומרים שניטל השלפוחית שלהן או ניקב וכדכתב הרא"ש דשאני אדם דיש לו מזל כדכתבו התוס' ריש פרק א"ט (דף מ"ב) בד"ה ואמר רב יהודה וכ"כ בא"ו דמהרש"ל שכן כתב בספר א"ז שכתוב בספר הזקן דניקב בית מי רגלים או שניטל היינו שלפוחית שמי רגלים מונחים בו בין בזכר בין בנקבה טריפה: **כתב** הרוקח שאם נימוק האם טריפה וכך כתב בא"ו דמהרש"ל שכ"כ בספר הזקן מא"ז וכן אם ניקב האם טריפה וב"י כתב ע"ז ואיני יודע מניין לו דסברא הוא דלא המיר נימוק מניטל והרב בהגהת ש"ע כתב דיש להחמיר בניקב או נימוק האם אם לא בהפסד מרובה ולפי עניית דעתי נראה מסוגיית ההלכה פ"א ד"מ ופרק א"ט דמדינא אסור בנימוק או בניקב האם ולפיכך אפי' היכא הפסד מרובה מדינא בניקב או בנימוק אסור מיהו בנחתך מקצתה כשירה ובתשובה בארתי כל הצורך בס"ד: **כתב** עוד בא"ו דמהרש"ל בשם ספר הזקן מא"ז נימוק הולד במעיה אף הבהמה עצמה טריפה ואם עצמה כשירה וכ"כ א"ו הארוך כלל נ"ה: **כתבו** התוס' (דף נ"ו) בד"ה איבעיא להו דלפר"ח דפסק בטרפחת לחומרא שמא מיירי בטרפחת של עוף והוא המעיים שהשלל של ביצים בתוכו לפי זה משמע דכשנתמסמס או נרקב המעיים שהשלל בתוכו או ניקב וניטל טריפה לר"ח ובא"ו דמהרש"ל כתב ע"ש א"ו וראבי"ה שכתב ע"ש ר"ח ור"י שאם ניטל בעוף המעיים וזהו שהביצים מונחים בו טריפה ובסמוך כתבתי דבנימוק או ניקב טריפה אפי' בבהמה כ"ש בעוף ובניטל נמי יש להחמיר בשל עוף היכא דליכא הפסד מרובה דלא כמ"ש בש"ע להכשיר בניטל בין בבהמה בין בעוף: **כתב** מהרש"ל בהגהותיו לי"ד וז"ל מצאתי כתוב מעשה שנמצא מחט תחוב תוך שלל של ביצים והטריפה מטעם שהיה בחלל הגוף ויש לחוש לנקיבת הדקין עכ"ל משמע אבל ניקב ע"י חולי כשר ואפשר דבטרפחת עצמה שהוא המעיים שהביצים מונחים בו מודה דטריפה אפילו בניקב ע"י חולי וכדפרישית ולא שרי ע"י חולי אלא בניקב השלל של ביצים:

ניקבו

ב"י

כתב הרוקח כוליא שהאדימה כולה או מקצתה ואין בה ליחה ולא דבר רע כשירה עכ"ל ובכלל דברי בעל העיטור הוא שכתב שהכוליא נוטה לאדמומית: **כתב** הרשב"א יש מגדולי המורים שהורה שאין טריפות בכוליא של עוף וכו' בת"ה והמורה הזה הוא הרמב"ם שכתב בפרק י' מה"ש טריפות שבכוליא ושבטחול לא מנו אותם בבהמה כדי שיהיה כנגדן בעוף ולפיכך לא נתנו לכוליא שהקטינה שיעור בעוף וכתב האגור שכן הסכים מהר"י מולין ופירש שהטעם לפי שכוליות העוף הם סגורים בעצם ואין מגיעים שם בבני מעים ואין שום טריפות נוהג בהם ולכן אין להחמיר בו יותר מאילו ניטל ונחתך: **כתוב** בא"ז ומטעם זה התיר ה"ר שמואל תרנגולת שלקתה כוליא שלה שהיתה נפוחה כבילת תרנגולת ושחורה כדיותא והתיר עם בני חבורתו:

מה ניטלה האם שהולד מונח בה כשירה ניטלה שלפוחית שמימי הרגלים נקוין לתוכה טריפה וכו' בפרק א"ט (נ"ד.) תנן דניטלה האם כשירה ובגמרא (נה.) תנא היא האם היא טרפחת והיא שלפוחית וכתב הרא"ש שלשתן אחד והיא האם שהולד מונח בו ונחלקו בשמות לפי המקומות אבל אם ניטלה השלפוחית שמי רגליה נקוים בתוכו פסק בשערים דטריפה וכן פסק ר"ח וזקני ראב"ן כתב דכשירה לפי שלא מצינו טריפות זה בתלמוד ואין להוסיף על הטריפות ומקום חיבור השלפוחית הוא בין דבק הירכים אצל החלחולת ומתמצין לתוכה מי המשקים פסולת הגוף ואף אם ניטל מי השתן מתמצין למקומן ואין להם כח לחזור לגוף אלא יוצאים לחוץ כמו חלחולת שניקבה וירכים מעמידים אותה וכן שמעתי שיש בני אדם שמי רגליהם שלהם יוצאים תמיד ואומרים הרופאים שהשלפוחית שלהם ניקבה או ניטלה והמים המתמצין מן הגוף יוצאים מיד בהגיעה למקום השלפוחית ואותם בני אדם חיו כמה שנים עכ"ל והגהות מיימון כתבו בפ"ח מה"ש בשם התוספות בניקב כיס השתן טריפה (ב) וכ"כ הרוקח וכתב עוד הרוקח שאם נימוק האם טריפה ואיני יודע מנין לו דסברא הוא דלא המיר נימוק מניטל: **ודע** דבגמרא על מתני' דאלו כשירות בעוף (נו:) תניא ר' סימאי ור' צדוק הורו בטרפחת כרבי בזפק ואיבעיא לן הורו בטרפחת לאיסורא וכרבי בזפק להיתירא או דילמא הורו בטרפחת להיתירא כרבי בזפק כך הוא גירסת רש"י וכתבו התוס' שהוא גר"ח ופסק בטרפחת לחומרא כיון דסלקא הכא בתיקו ותמהו עליו דהא בסנהדרין חשיב לר' טרפון דהורה בה לאיסור טועה בדבר משנה ורבי טרפון נמי חזר בו ושמא ר"ח בעוף קאמר שחיותו מועט דכשהורו ר' סימאי ורבי צדוק בעוף הורו דהא אמתניתין דכשרות בעוף קיימינן ומיהו כתבו דנראה להם כגירסת הספרים דלא מספקא להו בטרפחת דפשיטא להו להיתירא הורו אלא בזפק הוא דמיבעיא להו וכ"ד הרא"ש והרשב"א והר"ן הילכך אפילו בשל עוף נמי כשירה וכ"נ שהוא דעת הרי"ף שלא כתב הוראה דר' סימאי אלא מתני' דניטל האם כשירה וכן הוא דעת הרמב"ם (ג) ז"ל:

ניקבו

דרכי משה

מה (א) משמע דה"ה ניקב דהא לקמן כתב הטור סימן נ' כל אבר שניקב טריפה ה"ה ניטל וא"כ אם היה ניקב טריפה גם ניטל היה טריפה אמנם בהגהת שערי דורא סימן פ"ח ובאו"ה כתב בשם א"ז ניקב טריפה נימוק טריפה נחתך כשר נימוק הולד במעיה טריפה ואם נעשית עצמות כשרה עכ"ל: (ב) וכן פסק בשערים דמהרא"י ובאו"ה פסק ג"כ כר"ח לאסור וכך הוא בשערי דורא בהגהת סי' פ"ח בשם א"ז: (ג) אמנם בשערי דורא בהגהה ובאו"ה כתב ג"כ בשם א"ז לאסור וכן ראיתי בא"ז כדבריהם:

כתב

דרישה

לפתות מכשיעור כבר נאסרה ואיך תחזור להכשירה כשגמרה לכלות ולהסמך ולפ"ז צריך לבדוק מקומן אם הכיס שלהן מלא חלב ואין שם כ"א החוטין בלבד אז ניכר שזהו תחילת ברייתא וכשירה ואם נמצא שם חלל ומקום ריק ניכר שהיו לה כליות אלא שנימוקו וטריפה עכ"ל כלבו וב"י כתב דס"ס ניטלו כיד כשר:

סי' מה [א] **ניטלה** האם כשירה וכתב רש"ל כ"ש ניקב וכ"כ רמ"א והתוס' כתבו להדיא וז"ל כל היכא דניקב טריפה כ"ש אם ניטל והביאו ב"י בס"ס מ' והיינו דוקא שאינו מפורש בהדיא ובטחול שטריפה בניקב ובניטל כשר דבם אמרו בפי' והם כתבו היכא דנקט ניקב טריפה לבד אז הוא מכ"ש ניטל וכבר מבואר בס"ס מ"ג דטריפת ניקב הטחול חידוש הוא ע"ש. א"כ ממילא כשניטל כשר מכ"ש ניקב. וכן משמע מדכתב הטור סי' נ' ע"ש ודוק עכ"ה:

ואם

פרישה

חולי הוא כ"ן: (ז) ואם היא ירוקה כשירה כתב ב"י שאין זה ל' בעל העיטור ותמה על רבינו מנ"ל לרבינו לומר שבעל העיטור סובר כן מאחר שאף מלתא הכשר בריאה פוסל בע"ס בכוליא שכתב לובן בכוליא לקותא הוא וגם כתב וכל שינוי מראה פוסל בה ומנ"ל לרבינו לפרש דבריו שמכשיר ירוקה עכ"ד ול"נ שהוא דברי רבינו כתבם בשמו לא בשם בע"ס וז"ל דירוק ככרתי דגם בריאה כשר כמ"ש בסימן ל"ה: (ח) כבר הורה זקן פי' הרמב"ם (וכתב שם ברמב"ם ולפיכך לא נתנו לכוליא שהקטינה שיעור בעוף עכ"ה) וכ"כ האגור שכן הסכים מהר"י מולין ופי' הטעם לפי שכליות העוף הם סגורין בעצם ואין מגיעין שם בני מעים ואין שום טריפות נוהג בה. לכך אין להחמיר בהם יותר מאלו ניטל וניקב עכ"ל ב"י:

סי' מה [א] **ניטלה** האם שהולד מונח בה כשירה ואפילו בעוף מקום שהביצים מונחים ב"י וש"ע וכתב מ"ו וז"ל ולכאורה כ"ש ניקבו עכ"ל: (ב) ניטלה שלפוחית כו' והראב"ן מכשיר וטעמו משום דלא מצינו טריפות זה בתלמוד ואין להוסיף על הטריפות ב"י ע"ש שהאריך איך שמעשים בכל אם שיש בני אדם שמי רגלים שלהן יוצאים תמיד ואומרים הרופאים שהשלפוחית שלהן ניקבה או ניטלה וחיו כמה שנים:

מו (א) ניקבו הדקין טריפה ואפילו ליחה שבהן סותמתן אינה סתימה ואפילו היא דבוקה בהן הרבה עד שאין יכולין להוציאה אלא ע"י הדחק [א] ואם חלב טהור סותמתן כשירה שכל חלב טהור סותם טמא אינו סותם חוץ מקרום שעל הלב וחלב שעל כרכשתא שאע"פ שהן טהורין אינן סותמין [ב] וחלב חיה שכנגדו טמא בבהמה אינו סותם יצאו הדקין לחוץ (ב) והיפך בהן והחזירן טריפה אפילו הן שלימים אבל אם החזירן ולא היפך בהן כשירה כתב הרשב"א אפילו לא יצאו ונמצאו מהופכין טריפה דכל שנהפכו בני מעיה אינה יכולה לחיות (ג) הדרא דכנתא שניקב אחד לחבירו כשירה שחבירו מגין עליו ואצ"ל אם ניקב לכנתא שהכנתא חלב טהור הוא וכותם חלחולת והוא מעי האחרון שהוא שוה בלא עיקום

מו ניקבו הדקין טריפה ואפילו ליחה שבהן סותמתן וכו' בפרק אלו טריפות (נ:) תניא רשב"ג אומר בני מעים שניקבו וליחה סותמתן כשירה ופירשו בגמרא דליחה סותמתן היינו שירקא דמעייא שדחוקה בהם מצפנים ומוציאים אותה מהם בדוחק ופירש רבינו ירוחם ליחה הגלד העשוי כלמר מצפנים וגוררים בחוזק מהם ואסיקנא דלית הלכתא כוותיה: **ומ"ש** ואם חלב טהור סותמתן כשירה שם (מ"ט:) אמר רב חלב טהור סותם טמא אינו סותם ופי' רש"י חלב טהור. כגון דקין שניקבו וחלב הכנתא סותם את הנקב כשירה דחלב טהור אדוק הוא מאוד והוי סתימה מעלייתא ואע"ג דרב ששת פליג התם ואמר דחלב טמא סותם הא משמע התם בגמרא דלא קי"ל כוותי' וכתב הרמב"ם בפ"ו מה"ש דבשר נמי סותם הנקב ולפי זה חלב דנקט לא למיעוט בשר אלא לחלק בין חלב טהור לטמא וכן משמע ודאי מדאמרינן הדרא דכנתא חד לחבריה כשירה ושמעינן דריאה שניקב שלא במקום פיצול כשירה: **ומ"ש** חוץ מקרום שעל הלב והלב שעל הכרכשתא שאע"פ שהם טהורים אינם סותמים שם אמר רב נחמן חלב העשוי ככובע אינו סותם היכא אמרי לה הוטי דכרכשתא ואמרי לה טרפשא דליבא. ופירש"י הוטי דכרכשתא. חלב שעל החלחולת המוציא רעי שקורין טבחי"י עשוי קרטים קרטים כעין המים ואם ניקבה ואותו חלב סותמה לא מהני וטריפה וקרטים עגולים הם כמו כובע: טרפשא דליבא. שומן הלב עשוי ככובע והלב נחבא בו אינו סותם אם ניקב הלב או הריאה בסמוך לו והוא סותמו והיינו טעמא דריאה הסרוכה בשומן הלב דאע"ג דהיינו רביתא והללו הוא גדל ולמטה מהיתוכן דהוי הוא טריפה וכ"כ הר"ן והתוס' כתבו דלא אמרינן חלב טהור סותם אלא בכגון דקין שניקבו ושומן סותמן שהוא חלב שלהם ואדוק בו מאד אבל אבר שניקב אין שומן של אבר אחר סותמו שהרי אינו אדוק בו כ"כ וכ"כ בסה"ת וכן הסכים הרשב"א וכ"כ הרא"ש והמרדכי (א) ומיהו מדברי הרמב"ם בפ"ו מה"ש משמע שהוא מפרש כפי' רש"י: **ומ"ש** רבינו והלב חיה שכנגדו טמא בבהמה אינו סותם שם בעיא דאיפשיטא וכתבו התוס' שהשיב ר"י דשומן קורקבן דעוף סתים דלא איבעיא לן אלא חלב חיה שכנגדו בבהמה טמא אבל בחלב טהור דעוף שלא מצינו כנגדו טמא פשיטא דסותם דמיהדק שפיר וכ"כ הרשב"א והרא"ש והמרדכי ז"ל וכ"כ רבינו ירוחם כל שומן העוף סותם (ב):

כתב הרשב"א בתשובה סימן שפ"ג שנשאל על נקב שנמצא בדקין סמוך לקיבה והולך בשיפוע ומתחיל מצד הללו והולך ושופע בעביו כלפי מטה ויוצא לחוץ והשיפוע כמו אצבע ונראה מענייננו שנברא כן בשעת יצירת הבהמה ואומרים קצת אנשים שכן דרכן של רוב בהמות והשיב שהיא טריפה ואין חוששין לאותם האנשים שאמרו שכן דרכן של רוב בהמות שאין בדבריהם ממש:

יצאו הדקין לחוץ והיפך בהם והחזירן טריפה אפילו הן שלימים כו' שם במשנה (נו:) דאילו כשירות בעוף יצאה בני מעים לחוץ ולא ניקבו ובגמרא א"ר שמואל בר יצחק ל"ש אלא שלא היפך בהם אבל היפך בהם טריפה ופירש"י היפך בהם. כשהכניסן היפך עליונו לתחתיתו או עגולה זו למעלה מכמות שהיה זו למעלה וזו למטה ומשמע התם בגמרא שכל שנכנסו מאליהן הזקה שנכנסו כסדרן בלא היפוך והרמב"ם כתב בפ"ו מה"ש כלשון הזה בני מעים שיצאו לחוץ ולא ניקבו מותרת ואם נתהפכו אע"פ שלא ניקבו טריפה שא"א שיחזרו כמות שהיו אחר שנהפכו ואינה חיה: **ובהמה** ועוף שוין בדין זה (ג) אלא שבנאו התנא בעוף לפי שמצוי יותר לצאת בני מעיו: **כתב** הרשב"א אפי' לא יצאו ונמצאו מהופכים טריפה וכו' בת"ה ופשוט הוא: **הדרא** דכנתא שניקב אחד לחבירו כשירה וכו' שם מימרא דרב נחמן (מה:) ופירש"י כנתא. אטרי"ל בלע"ז חלב טהור: הדרא דכנתא. דקים הסובבים אותו סביב כעגולה: דאינקיב להבריה. שניקב באותו צד שבינו לחבירו שלא ניקב הילון שבכולם עכ"ל ודבר פשוט הוא דבניקב הילון שבכולן נמי אינו אסור אלא כשניקב שלא כנגד חלב הכנתא אבל אם חלב הכנתא סותם הנקב כשירה וכמו שנתבאר: **וכתב** הר"ן בפרק הנזכר (דף תרפ"ד ע"ב) גבי ההוא קשייתא דאשתכח במררתא דמהט הנמצא בדקין חיישינן כדחיישינן במרה מתוך שהולכים בהיקף וקרומן רך יש לחוש שמא אוכלים ומשקים שהולכים בהם דקקוה וניקבם ובנקב משהו אין להם בדיקה (ד): **חלחולת** והוא מעי האחרון וכו' כד"א כשניקב לחלל אם ניקבה במשהו טריפה כמו שאר המעים הבטן וכו' שם (נ.) אמר זעירי החלחולת שניקבה כשירה הואיל וירכים מעמידות אותה וכמה אמר ר' אלעא אמר ר' יוחנן מקום הדבק ברובו שלא במקום הדבק במשהו אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דרב נחמן אמר לא אמינא לכו לא תתלו ביה בוקי סריקי הכי אמר רב נחמן מקום הדבק אפי' ניטל כולו כשר והוא שנשתייר.

בו

מו ניקבו הדקין טריפה וכו' עד על ידי הדחק הכי אסיקנא בפרק אלו טריפות (דף נ) דלית הילכתא כרשב"ג דאמר ליחה סותמתן כשירה: **ואם** חלב טהור סותמתן וכו' שם (דף מ"ט) אסיקנא דלא כרב ששת אלא כרב דחלב טמא אינו סותם: **ומ"ש** חוץ מקרום שעל הלב וכו' שם מימרא דר"נ ופירש"י טרפשא דליבא שומן הלב העשוי ככובע והלב נחבא בו אינו סותם אם ניקב הלב או הריאה בסמוך לו והוא סותמו וה"ט דריאה הסרוכה בשומן הלב דאע"ג דהיינו רבותא ואללו הוא גדל ולמטה מהתוכה דהוי הוא טריפה וכו' עכ"ל משמע מפירושו דשאר שומן סותם אפילו לריאה וכ"כ הר"ן כפי' רש"י והכי משמע מדברי הרמב"ם פ"ו מה"ש ומדברי הרשב"א בת"ה הארוך (דף ל"ז) והקצר וה"ט דכל חלב טהור מיהדק אבל חלב חיה שכנגדו בבהמה טמא לא מיהדק וכן טרפשא דליבא והוטי דכרכשתא לא מיהדק דקרום יש לו מלמטה ואינו סותם והכי משמע פשטא דתלמודא כפי' רש"י ודעימיה אבל התוספות לשם וכן הרא"ש והמרדכי לשם וסה"ת סימן י"ז כתבו דאקשאר שומן דמיהדק אינו סותם לאבר אחר אלא באותו אבר שהוא חלב שלו שגדל עליו ואדוק בו כל שעה וכ"כ סמ"ג וסמ"ק ודברי רבינו אין להם הכרע וכך העתיק בש"ע כלשון רבינו ומיהו אנן נהגינן להחמיר כדעת התוספות וההולכים לשיטתם וכך הוא דעת הרב בהגהת ש"ע וע"ל סי' מ' ס"ב: **יצאו** הדקין לחוץ וכו' שם במשנה סוף (דף נ"ו) ואלו כשירות בעוף יצאו בני מעיה ולא ניקבו ובגמרא ל"ש אלא שלא היפך בהן אבל היפך בהן טריפה וכו': **כתב** הרשב"א אפי' לא יצאו וכו' כ"כ בת"ה הארוך (דף ל"ז) וז"ל ולאו דוקא יצאו והיפך בהן אלא אורחא דמילתא נקט וכו' וענ"ל דמתניתין היתרא אתא לאשמועינן דיצאו ולא היפך בהן כשירה: ובהגהת ש"ד סי' פ"ה כתב ע"ש ראבי"ה וז"ל וגם הורה ל"ש אתהפך בין שהיה מתהפך ע"י עצמו בין שהיה מתהפך ע"י אחרים להיתרא עכ"ל וכתב כך על בני מעיים שנמצאו בין עור לבשר כל שאינו ניכר שנקרע הבטן ויצאו לחוץ אע"פ שהיו מהופכין כשר דמאי שאמרו בגמרא אבל היפך בהן טריפה איצאו דמתני' קאי דדוקא כשיצאו ונתהפכו אבל ביצאו לבד או נהפכו לבד כשירה ודלא כהרשב"א ומכל מקום נקטינן כהרשב"א ורבינו שהביא דבריו לפסק הלכה מיהו לא נקראו מהופכים אלא כשנהפך עליון לתחתון כפירש"י והר"ן ומ"ה בנמצאו בין עור לבשר קי"ל דכשר אם לא נהפכו כיון שלא ניכר שום ריעותא כגון תפירה שמראה אותנו שיצאו לחוץ וכן פסק בא"ו הארוך שער כ"ה ומביאו הרב בהגהת ש"ע: **הדרא** דכנתא וכו' שם סוף (דף מ"ה) מימרא דרב נחמן: ומ"ש ואצ"ל אם ניקב לכנתא וכו' כלומר כיון דחבירו מגין עליו אע"ג דאינו אלא בשר א"כ אצ"ל דכנתא שהוא שומן ומיהדק שהוא סותם ואע"ג שאיננו אדוק בו בתולדתו נמי מגין לדקין שניקבו כנגד הכנתא והיינו לפירש"י דלעיל ס"ב דאילו לפי' התוס' אין הכנתא סותם לדקין אלא במקום שהוא שומן שלו ותמיד שוכב בו ואדוק הוא שם מאוד כמ"ש להדיא (בדף מ"ט) בד"ה חלב טהור: **כתב** הר"ן בפרק אלו טריפות גבי ההיא קשייתא דאשתכח במררתא דמהט הנמצא בדקין חיישינן כדחיישינן במרה מתוך שהולכין בהיקף וקרומן רך יש לחוש שמא אוכלים ומשקים שהולכים בהם דקקוה וניקבם ובנקב משהו אין להם בדיקה עכ"ל ופסק כך לפי שיטתו בהך קשייתא דזיתא דטרפותא לאו משום דשמא דרך הוושט באת אלא אפי' את"ל דרך הקנה נכנסה מתוך שעור המרה רך ודק חיישינן שמא לאחר שנכנסה במרה נקבה אותה וכו' וכן פי' הרמב"ם ספ"ו דה"ש בהך קשייתא דזיתא במרה דטריפה מה"ט אבל כל שאר הפוסקים והמפרשים לא פירשו כך במרה כמ"ש לעיל בסי' מ"ב דודאי לא חיישינן לנקובת המרה כיון דלא ניכר במרה שום ריעותא מבחוץ ואחזוקי איסורא לא מחזקינן וכיון דלא חיישינן לנקובת המרה כל שכן דלא חיישינן לנקובת הדקין ואף להרב רבינו משה בר מיי' דחיישינן בדאישתכח במרה שמא ניקבה שאני מרה כיון דלית לה דוכתא למיפק אלא מונחת במרה כל שעה חיישינן שמא נקבה אותה והוגלד פי המכה אבל בדקין תלינן דע"י אוכלין ומשקין נכנסת והולכת דרך הילוכה ולא נגעה ולא פגעה בדקין כי לא נחה אלא הולכת תמיד ע"י אוכלין ומשקין וה"א בהגהת ש"ד סי' ל"ג שכתב ע"ש א"ז מעשה היה ונמצא מחט בדופני הדקין ולא ניקבו אלא באורך הדופן היתה והכשירו זקני הדור דאורחיה הוא ליכנס דרך חלל הושט וכו' ומהרש"ל הביאה בא"ו שלו וכ"פ בא"ה שער נ"א סי' כ"ב וע"ש והכי משמע להדיא בסמ"ק שכתב ואם נתחב המחט בפנים בדקין או בכרס או בקורקבן בודק אם נמצא עליה קורט דם מבחוץ וכו' אלמא דבאינו נתחב לא חיישינן למידי ופשיטא דכשר וזה לשון הרוקח ס"ס ת"ו או אם נמצא מחט בחלל הגוף ובני מעיים לא ניקבו כשרה עכ"ל ומשמע דהכי קאמר בכ"מ שנמצא מחט בתוך החלל מצפנים בין בכרס בין במעיים ובני מעיים לא ניקבו כשירה דאחזוקי איסורא לא מחזקינן וכההיא דא"ז והכי נקטינן למעשה רב מזקני הדור והר"ן אפשר דלא אמרה אלא להלכה ובית יוסף שכתב בש"ע מחט שנמצאת בדקין טריפה דחיישינן שמא ניקב עכ"ל פסק כדעת הר"ן ואין ספק שלא ראה דברי הא"ז והרוקח שהרי לא הביאם בספרו הארוך ומכל מקום ודאי בדליכא הפסד מרובה ראוי לחוש לדברי הר"ן אבל בדאיכא הפסד מרובה יש להורות כהלכה וכשירה: **מיהו** כל זה דוקא בנמצא כך המחט בדקין ואינה תחובה בהם אבל בתחובה בהם מצד אחד יש להחמיר ולחוש שמא ניקבה מעבר לעבר ואינו ניכר כדחיישינן לרש"י ור"י וא"ז בהמסס כיון שעורו דק דאיכא למימר דה"ה בני מעיים ובאר איברים דעורן דק ולאו דוקא המסס ואע"ג דבהך מעשה שנמצא מחט בדופני הדקין לא חששו והכשירו אע"ג דתחובה בהן אפשר דס"ל כר"ת דאינו מחלק בין המסס לבית הכוסות ודלא כרש"י אבל לדידן דנוהגין להחמיר בהמסס כרש"י אין להכשיר בבני מעיים כשעורן דק אלא בנמצא כך מונח בתוכה ואינה תחובה בתוכה ועיין לקמן סימן מ"ה סעי' ו': **חלחולת** וכו' בפרק א"ט (ד' נ') אמר זעירי החלחולת שניקבה כשירה הואיל וירכיה מעמידין אותה וכמה א"ר אילעא א"ר יוחנן מקום הדבק ברובו שלא במקום הדבק במשהו אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דרב נחמן אמר לאו אמינא לכו לא תתלו

ביה

דרכי משה

מו (א) כתב באו"ה כלל נ"ב דוקא בדבר שנקובתו במשהו אבל בדבר שיש בו שיעור לנקובתו ולחסרונו אינו סותם כמו בטחול אינו סותם אם ניקב בסימניה דהא גם לנקובתו שיעור שצריך להיות מפולש עכ"ל ולא ידעתי מה החילוק בין נקיבת הטחול לשאר נקבים דכולם צריכין להיות מפולשים או ניקב לחלל אם יש לו חלל דהוא כמו מפולש כמו שמשמע בתוספות והר"ן והרא"ש ריש פרק אלו טריפות: (ב) וכ"מ לקמן סימן מ"ט גבי קורקבן שניקב ושומן סותמו: (ג) וז"ל האו"ה כלל סימן נ"ח מעשה בא לפני ראבי"ה אווזא שקרעוה ומצאו מעיה שלה מונחים בין עור לבשר ושאל אם הלכה בטוב סמוך לשחיטה דליכא למיחש לנפולה ולרסוקת איברים וגם שלא היה תפור מקום הקריעה והכשיר משמע דאילו נתפר מקום הקריעה היו חוששין שמא יצא לחוץ ונהפכו עכ"ל: (ד) ונראה דלמאן דמכשיר במרה כמו שכתבתי לעיל סימן מ"ב מכשיר גם כאן וזהו שכתב

פרישה

סי' מו (א) ניקבו הדקין טריפה ואפי' ליחה שבהן סותמתן פי' הגלד שעשוי כלומר מצפנים וגורדין בחוזק מהם רבינו ירוחם: (ב) והיפך בהן והחזירן פי' עליונו לתחתיתו או עגולה זו למעלה מכמות שהיה רש"י וגם בעוף הדין כן ב"י: (ג) הדרא דכנתא פי' הדקין הסובבים לדכנתא שהוא חלב טהור רש"י:

כד"א

דרישה

סי' מו [א] ואם חלב טהור סותמתן כשרה וה"ה בשר דסותם הנקב ולא בא למעוטי אלא חלב טמא וכדמשמע בסמיך מהדרא דכנתא שניקב בחד לחבריה: [ב] וחלב חיה שכנגדו טמא כו' ושומן קורקבן של עוף סותם דלא מצינו כנגדו טמא וכן פסקו כל הפוסקים דכל שומן עוף סותם ב"י: (וכתב רמ"א דאינו סותם אלא באותו אבר

שהשומן

ביה בוקי סריקי הכי אמר רב נחמן מקום הדבוק אפי' ניטל כולו כשר והוא שנשתייר בו כדי תפיסה וכמה אמר אביי כמלא בטדא בתורא. ופירש רש"י ברובו אפילו נקדר וניטל דופנו העליון או התחתון ברובו כשירה וכו' נדחק רש"י לפרש ברובו כשירה ובמשהו טריפה משום דלישנא דוכמה משמעו וכמה כשירה וקאמר דבמקום הדבק ברובו כשירה שלא במקום הדבק אינה כשירה כלל אלא אפילו במשהו טריפה דליכא לפרש כמי במשהו כשירה שהרי פרשו יוצא ושותת דרך אותו נקב לחלל הגוף הילכך במשהו טריפה וכ"פ הרשב"א בחדושיו. ותו מדקאמר רבא דלא אמר ר"כ ברובו אלא אפילו ניטל כולו משמע דה"ק דלא אמר ר"כ ברובו דוקא כשירה אלא אפילו ניטל כולו כשירה אבל מדברי הרא"ש במה שכתב אדברי הר"ר יונה מבואר דמפרש האי ברובו דטריפה ברובו קאמר וכ"כ הר"ן וז"ל מקום הדבק ברובו לא מיתסר אא"כ ניקב רובו ושלא במקום הדבק אסורה משהו והילכתא כר"כ דמקום הדבק אפי' ניטל כולו כל שנשתייר בו כדי תפיסה כשר הילכך הויא דזעירי למעלה ממקום הדבק מיתוקמא ובמשהו כשירה עד דאיכא רובו עכ"ל: **ומ"ש** הילכך הויא דזעירי וכו' נראה דהוה קשיא ליה הא ודאי דר"י ור"כ לא פליגי אדזעירי אלא פרושי הוא דקא מפרשי ליה מדקאמרינן עלה וכמה א"ר אילעא א"ר יוחנן וכו' ואם כן קשיא לרב נחמן דמפרש לדזעירי דבמקום הדבק אפי' ניטל כולו כשר היכי נקט זעירי אלחולת שניקבה כשירה דלנטולה לגמרי לא משכחן דקרי ליה נקב אלא חסרון או נטולה וקושיא זו הקשה הרשב"א בחדושיו והניחה בצ"ע אבל הר"ן פירשה ואמר דלר"כ מיתוקמא הויא דזעירי דאלחולת שניקבה כשירה למעלה ממקום הדבק כלומר למעלה מאותו מקום הדבק שנטולה שם כולה דהיינו במה שנשאר למעלה כדי תפיסה לצד הגוף לשם כשירה בניקב משהו עד דאיכא רובו והכ"י הבין דלמעלה ממקום הדבק דקאמר הר"ן ר"ל שלא במקום הדבק ותמה עליו ושרי ליה מאריה היאך אפשר לפרש שלא במקום הדבק כשירה עד דאיכא רובו דא"כ פרשו שותת לחלל הגוף אלא הדבר ברור כדפרישית דלא קאמר הר"ן אלא בלמעלה מאותו מקום הדבק שנטולה שם כולו שהזכיר קודם זה בדבריו דהיינו במקום תפיסה שנשאר למעלה במקום הדבק וקרוב לומר דמ"ס ממקום ט"ס הוא וצ"ל במקום דבי"ת וקאמר דההיא דזעירי מתוקמא למעלה במקום הדבק דהיינו במקום שנשאר כדי תפיסה וכדפירש ה"ר יונה וכן פירש הרא"ה בספר בדק הבית דשלשה מקומות הם שלא במקום הדבק אפילו במשהו אסורה במקום הדבק אפילו ניטל כולו כשר והוא שנשתייר בו כדי תפיסת יד ואותו תפיסת יד ברובו אבל דעת הרשב"א בספר משמרת הבית דלא אמרו בגמרא אלא שתי מדות מקום הדבק אפילו ניטל כולו כשר ושלא במקום הדבק אפילו במשהו טריפה וההיא דזעירי על כרחינו דלניטל כולו קרי ליה ניקבה עד כאן לשונו ונראה דלפי פירושו היכא דניקב במה דנשאר כדי תפיסה דלא אמרו בה בגמרא שיעורא אזלינן לחומרא דאפי' ניקב משהו אוסרה בה וזהו מה שכתב הרא"ש ורבינו דיש אומרים דבנקב משהו באותו שנשאר טריפה והוא דעת הרשב"א ולפי זה ודאי לרב נחמן זעירי הכי קאמר אלחולת שניקבה דהיינו דניטלה כולה במקום הדבק ונשאר כדי תפיסה כשירה הואיל וזיריכים מעמידין אותה אבל כל שניקבה למעלה מזה בין במקום תפיסה בין שלא

עיקום והרעי יוצא ממנו אם ניקב במשהו טריפה כמו שאר המעיים (ד) בד"א שניקב לחלל הבטן אבל אם ניקב במקום שהוא דבוק (ס) בין הירכים כשר ואפי' ניטל כל מקום הדבוק בין הירכים כשר רק שישאר ממנו כמלא ד' אצבעות בשור הגדול ובדקה לפי שיעור זה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ואם באותן ד' אצבעות ניקב י"א דאפילו במשהו טריפה (ו) והרב רבינו יונה הכשיר עד שינטל הרוב של הד' אצבעות ולזה הסכים א"א ז"ל:

מז [א] הדקין של הבהמה שיוצאין מהן מעי קטן (א) כענף היוצא מן הכבד אם בראש הקבה שמקום שהדקין יוצאין משם יש שלם ברוחב אצבע קודם שיתחיל זה המעי ליפרד וגם

בו כדי תפיסה וכמה אמר אביי כמלא בטדא בתורא. ופי' רש"י כדי תפיסה. אחיזת יד: בטדא. אגבע והר"ן כתב שי"מ דהיינו ב' אצבעות והרי"ף כתב איכא מ"ד ד' אצבעות וכן פירשו התוס' בפרק הנזכר [מד.] גבי שיעור תורבץ הושט וכ"כ הרשב"א בת"ה וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה"ש וכך הם דברי רבינו והכי נקטינן. ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כרב נחמן דהא רבא ואביי קיימי כוותיה וכתב הר"ן הילכך הויא דזעירי למעלה ממקום הדבק מיתוקמא ובמשהו כשירה עד דאיכא רובא א ודברי תימה הן דהא משמע דלא פליג רב נחמן אדר' יוחנן אלא במקום הדבק אבל שלא במקום הדבק מודה ליה דבמשהו טריפה וכ"כ מדברי הרשב"א בת"ה ומדברי הרמב"ם בפ"ו מה"ש וכ"כ רבינו ירוחם והם הם דברי רבינו וכן משמע מדברי הרא"ש שכתב ומקום כדי תפיסה י"א במשהו וה"ר יונה כתב דברובו דרב נחמן אמילתיה דרבי יוחנן קאי דאמר מקום הדבק ברובו ובא רב נחמן להקל דיש ממקום הדבק שאם ניטל כולו כשר ויש ממנו ברובו כדאמר ר"י והיינו כדי תפיסה עכ"ל. נראה מדבריו דבמקום הדבק כשנשתייר כדי תפיסה בלחוד הוא דפליג ר"כ אדר"י אבל בכל שאר דבריו לא פליג עליה ודוחק לומר שהר"ן מפרש דכי אמר ר"י שלא במקום הדבק במשהו היינו לומר דכי אמר זעירי חלחולת שניקבה כשירה שלא במקום הדבק קאמר והיא כשירה בכל נקב עד שיהא בו רוב. ופי' שלא במקום הדבק כתב הרמב"ם בפרק הנזכר דהיינו לחלל הבטן וכך הם דברי רבינו ומשמע מסוף לשונם דאפילו שלא לצד חלל הבטן כל שאינו דבוק בירכים מיקרי שלא במקום הדבק וכ"כ מדברי רבינו ירוחם: והא דפסלינן נקב שלא במקום דבק אע"פ שחלב טהור סותמו כבר נתבאר בסימן זה דסתימת חלב זה לאו סתימה הוא: **ועל** מ"ש רבינו וה"ר יונה הכשיר עד שניטל הרוב של הד' אצבעות כתב מהר"י ן' חביב ז"ל אל תטעה במ"ש ב שכשר עד שניטל הרוב של הד' אצבעות ותחשוב שר"ל רוב האורך אלא האמת שבכל הד' אצבעות שהיא פירוש כדי תפיסה ניקבו במשהו כשר ניקב ברוב רחבו טריפה ור"ל עד שינטל הרוב במקום הנקרא תפיסה שהוא ד' אצבעות וכ"כ ספר אדם וחוה עכ"ל כתב בת"ה דסירכא היוצאת מהדקין ונסרכה לדופן או למקום אחר ובדקו המעים מבפנים ולא מצאו שום ריעותא הדבר נוטה לאיסור וה"ה אם סירכא כמשכה מאבר שנקובתו במשהו אבל בא"ח כתב דאין לך בטריפות אלא מה שמנו חכמים ולא משכחן בועא וסירכא אלא בריאה בלבד (ה):

מז הדקין של הבהמה שיוצאין מהן מעי קטן כענף היוצא מן הכבד וכו' עד ובעוף כיוצא בזה כשר בפרק א"ט (נח: וסם עד סוף הסימן) אמתניתין דאלו כשרות בעוף העיד נתן בר שילא ריש טבחייא דצפורי לפני רבי על שני בני מעיים היוצאים מן הבהמה כאחד שהיא טריפה וכנגדן בעוף כשירה בד"א שיוצאין בשני מקומות אבל יוצאין במקום אחד וכלין עד כאצבע כשירה פליגי בה רב אמי ורב אסי חד אמר והוא דהדרי ערבי וחד אמר אע"ג דלא הדרי ערבי בשלמא למאן דאמר והוא דהדרי ערבי היינו דקתני עד כאצבע אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי מאי עד כאצבע עד כאצבע מלמטה כך הגירסא בקצת הנוסחאות וכתבו הרשב"א והר"ן שנראה שזו היא גירסת רש"י וה"פ דמ"ד והוא דהדרי ערבי קסבר

במקום הדבק כלל טריפה בנקב משהו והכי נקטינן לחומרא בפלוגתא דרבוותא באיסורא דאורייתא גם בש"ע הביא דברי שניהם ולא הכריע אלמא משמע דנקטינן לחומרא: **כתב** ב"י ע"ש הר"י חביב דמה שכתב הר"ר יונה דבאותן ד' אצבעות כשר בניקב עד שניטל הרוב רצונו לומר אפי' רוב רחבו ולא בעינן רוב ארכו וכ"כ מהרש"ל וכן כתב בש"ע מיהו להלכה נקטינן דאפילו במשהו טריפה כמ"ש בסמוך: **כתב** הרוקח בסימן שפ"ד בני מעיים שניקבו וסתמו בקרום נראה דאינו קרום וטריפה דבכל נקובים אין הקרום סותם והא דקאמר בריאה ובוושט הודיעונו אע"ג דיש לריאה ולוושט שני קרומין ואם ניקב זה בלא זה כשר הייתי סבור שסתומו מועיל קמ"ל וה"ה בכל נקובים עכ"ל ונראה דלפי דבגמרא קאמר דלית הילכתא כרשב"ג דליחה סותמתן כשר ואיכא למימר דוקא ליחה לא הויא סתימה אבל קרום הויא שפיר סתימה לכ"ע לכך הוצרך לפרש דאין זה אמת אלא אפילו קרום לא הוי סתימה ולא הוזכר בגמרא קרום בריאה ובוושט אלא לרבותא דאע"ג דיש להם שני קרומין וכו' וע"ד זה ביאר הא"ו הארוך דברי הרמב"ם במ"ש היכא דליחה סותמתן טריפה שאין זו סתימה דמשמע לכאורה דזו דוקא אינה סתימה אבל אם עלה על הנקב סירכא חזקה או נסרכה באיזה דבר הוי סתימה אע"פ שיש שם נקב בידוע וקאמר או"ה דאין זה אמת מיהו ודאי כשאין שם נקב בידוע אלא סירכא יוצאת מבני מעיים או נסרכה לדופן קי"ל כמ"ש אורחות חיים הביאו ב"י דלא משכחן סירכא ובועא אלא בריאה בלבד וכ"כ עוד ב"י משמו סוף סימן ל"ו הלכה למעשה וכ"כ במרדכי פרק א"ט ואו"ה מביאו ע"ש ראבי"ה הלכה למעשה במרה שנדבקה מצד אחד לכבד כשירה ולא כמהרא"י בת"ה סימן קס"ג דנוטה לאוסרה דאין ספק דלא ראה הרב מ"ש המרדכי וראבי"ה בזה מדלא הביא דבריהם ואילו ראה לא היה נוטה לאיסור וכן פסק בש"ע להיתר והכי נקטינן ובתשובה הארכתי בזה בס"ד:

מז הדקין של הבהמה שיוצאין מהן מעי קטן וכו' בפרק א"ט (דף נ"ח) העיד רב נתן בר שילא רב טבחיא דציפורי לפני רבי על שני בני מעיים היוצאין מן הבהמה כאחד שהיא טריפה וכנגדן בעוף כשירה בד"א שיוצאין בב' מקומות אבל יוצאין במקום אחד וכלין עד כאצבע כשירה פליגי בה רב אמי ורב

דרכי משה

שכתב בש"ד סימן צ"ב ובאו"ה כלל מ"ב מעשה היה ונמצא המחט בדופן הדקים לארכן ולא ניקב לחוץ והכשירוהו זקני הדור דאורחיה הוא לכנס דרך חלל הוושט וכו' עד ונראה דאם נמצא באופן זו בדופן בית הכוסות באורך שאין יכולין להבין לאיזה צד פונה הקופה טריפה כיון דהחללה רחב אי דרך הוושט עייל על הפרש מיבעיא ליה לאשתכוחי אלא ניקבן עכ"ל ובהגהת שם ובאו"ה וז"ל אמנם בתשובת הגאונים אינו אלא אם נמצא שם המחט לארכה אבל אינו תחובה בדופן הדקים עכ"ל וכל זה שלא כדברי הר"ן אמנם דעת או"ה צ"ע דלגבי מרה כתב שנוהגים להטריף במחט כמש"ל וכאן מכשיר : (ה) וע"ל סימן מ"ב שכתבתי דעתי בזה. כתוב באו"ה כלל נ"ח מעים או קורקבן התרגולת לפעמים יש בהן בועות כשר רק שלא ניקב הקורקבן ולא הדקים אבל אם הבועות כ"כ הרבה עד שנסתמו המעיים טריפה ויש לנכות ע"י קש או נוצה וגם עתה נוכל לבדוק זה מאחר שלא ניכר בו נקב מידי דהוה אבל בועא דריאה אע"ג דאינו מצוי כל כך כמו בועות הריאה עכ"ל · ובהגהות שם יש לתתוך הבועות ולראות אם יש בהן לחות אז הוה לקותה וטריפה והתרנגולים

דרישה

(ד) שהשומן דבוק בו בתולדתו אבל אם סותם נקב של אבר אחר לא מקרי סתימה וטריפה כ"כ התוס' וק"ס וכ"כ הרשב"א והרא"ש והמרדכי עכ"ל ד"מ וכ"כ ב"י עכ"ה):

סי' מז [א] הדקין של הבהמה שיוצאין מהן מעי קטן כו' ז"ל פא"ט דף נ"ח ע"ב גרסי' העיד נתן בר שילא ריש טבחייא דצפורי לפני ר' על שני מעיים היוצאין מן הבהמה כאחד שהיא טריפה בד"א שיוצאין בשני מקומות אבל יוצאין במקום אחד וכלין עד כאצבע כשירה. פליגי בה רב אמי ורב אסי חד אמר אע"ג דלא הדרי ערבי וחד אמר והוא דהדרי ערבי בשלמא למ"ד והוא דהדרי ערבי היינו דקתני עד כאצבע אלא למ"ד אף על גב דלא הדרי ערבי מאי עד כאצבע מלמטה לך הוא הגירסא בקצת הנוסחאות והוא גירסת רש"י. אבל לבה"ג ולהרא"ש ולבעל העיטור היה להן גירסא אחרת וע"פ נוסחת הרא"ש ופירושו הם דברי רבינו ולמ"ש ב"י כל השיטות ע"ש ובסוף הביא ב"י דברי הר"ן שכתב ז"ל וכ"ל דגרסינן כגירסת רש"י ומיהו ה"פ דבמעי היוצא מן הבני מעיים כענף מן הכבד ואינו חוזר ומתערב ואין לו אלא פה אחד פליגי דלמ"ד והוא דהדרי ערבי כל כה"ג טריפה כיון דאין אותו מעי חוזר ומתערב. ומ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי ס"ל שאע"פ שאין פיצול זה חוזר ומתערב כיון שאין לו אלא פה אחד, ולבני מעיים הוא נחשב כשירה דמאי כלין עד כאצבע לא שיהו מתערבין

פרישה

(ד) בד"א שניקב לחלל הבטן טעם שאין חלב טהור שעליו סותמו כמ"ש לעיל שזהו לרבותא שכתב לעיל: (ה) בין הירכים כשר שהרי אין הרעי יכול לכנוס לגוף: (ו) והה"ר יונה הכשיר עד שינטל הרוב של הד' אצבעות וכתב מהרי"ן חביב אל תטעה ותחשוב שר"ל רוב האורך אלא האמת שבכל ד' אצבעות שהוא פירוש כדי תפיסה ניקב במשהו כשר ניקב ברוב רחבו טריפה ור"ל עד שינטל הרוב במקום שנקרא תפיסה שהוא ד' אצבעות וכן הוא לתוב בספר אדם וחוה עכ"ל ור"ל דאפילו ינטל כל עליונותו של הד' אצבעות המחוברים בירכים בעיגול כשר דעדיין הוא מחובר בצד התחתון עד שינטל הרוב ומ"ש אל תטעה ותחשוב שר"ל רוב האורך ביאור דבריו שלא תאמר שאם ינטל מן הארבע אצבעות הנשארים שני אצבעות כולן בסיבוב ועדיין נשאר עוד בירכיים ב' אצבעות בסיבוב שהוא כשר עד שינטל הרוב של ד' אצבעות וקראו אורך מפני בשעור ד' אצבעות נתנו לאורך הירכיים דזה אינו דא"כ למה אמרינן עד שישאר ד' אצבעות בשני אצבעות סגי אלא עכ"פ צריך שישתייר ד' אצבעות אורך בין הירכיים רק בזה התיר ר' יונה אם ניטל מצד אחד למטה או למעלה ברחבו עד רובו שהוא כשר:

סי' מז (א) בענף היוצא מן הכבד מלמטן כדי ערבה (ומיירי שהוא מחובר לצד האחר במעיים ואינו תלוי בסוף הסימן יתבאר דין מעי התלוי עכ"ה): ובעוף

חדושי הגהות

בו א הב"ח וכן הש"ך בספרו האריכו ענפיהם ליישב תמיהה זו ולענ"ד נראה פשוט דהך תיבת למעלה שכתב הר"ן לא קאי אדלקמיה אלא אדלעיל מיניה וה"ק הך דזעירי למעלה מיתוקמא במקום הדבק ובמשהו כשירה עד דאיכא רובא וא"ת דבמקום הדבק הא נקטינן כרב נחמן דאפילו ניטל כולי כשר ולמה כתב עד דאיכא רובא וי"ל כמ"ש בצידו של הר"ן בהג"ה מ"ל ג"ל דלרבי יוחנן נקט רובא ומיהו לרב נחמן דהלכתא כוותיה מקילינן עד כדי תפיסה ע"ב: ב פירוש דברים אלו עיין בש"ך א"ק ט"ז:

הר"ן

וגם למטה לאחר שנתחבר עם שאר הדקין יש כרוחב אצבע שלם כשירה ואם לאו שאין כאצבע שלם למעלה ולמטה טריפה ויש אומרים שאינו כשר אלא אם כן יהא באורך הפיצול פחות מרוחב אצבע

קסבר דה"ק אבל יוצאים ממקום אחד ומתפצלין וכלין הפיצולין בתוך כדי אצבע שחזרו ונתערבו כשירה אבל אם אורך הפיצול יותר מכאצבע טריפה אע"פ שיוצאים ממקום אחד וחוזרים ומתערבים למטה מכאצבע ומ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי הוה ס"ל מעיקרא דאע"ג דלא הדרי ערבי לעולם קאמר ומ"ה מקשינן כיון דלא הדרי ערבי כלל היאך כלים עד כאצבע ומשני מאי כלין עד כאצבע מלמטה כלומר דאפילו מ"ד אף ע"ג דלא הדרי ערבי מודה הוא שצריך שיהו חוזרין ומתערבין מלמטה כשיעור אצבע למעלה מבית הרעי אלא דכלפי מאי דאמר חבריה והוא דהדרי ערבי כלומר תוך רוחב אצבע ממקום פיצולן מהדר ליה אע"ג דלא הדרי ערבי בתוך שיעור זה שאתה אומר אלא כיון שחוזרים ומתערבים בכאצבע למטה שרי ולפי גירסא זו כיון דלא איפסיקא הילכתא כמאן כל פיצול שהוא יתר בבני מעים טריפה אא"כ חוזר ומתערב תוך רוחב אצבע לפיצולו אבל בה"ג גורס מאי כלין עד כאצבע כלין מלמעלה ופי' בעל העיטור לפי גירסא זו דבין למ"ד והוא דהדרי ערבי בין למ"ד דאע"ג דלא הדרי ערבי לא בעינן שיהא הפיצול חוזר ומתערב בתוך רוחב אצבע א אלא כל שהוא חוזר ומתערב למטה כאצבע סמוך לבית הרעי מותר ובהא פליגי דמ"ד והוא דהדרי ערבי ס"ל דבעינן שיהו מתערבים כאחד למטה כשיעור אצבע אבל למעלה כיון שיוצאין ממקום אחד אע"פ שתכף שיוצאים מתפצלים מותר ומ"ד אע"פ דלא הדרי ערבי ס"ל איפכא דלמעלה בעינן שיהא המעי אחד קודם הפיצול כשיעור אצבע אבל למטה אע"ג דלא הדרי ערבי כלל שרי ומשום דהוה משמע מדקאמר אע"ג דלא הדרי ערבי דלא בעינן שיהו מתערבים כלל לא למעלה ולא למטה מקשינן עליה מאי כלין עד כאצבע ומשני כלין מלמעלה כלומר שימשך המעי אחד קודם הפיצול כשיעור אצבע והרא"ש כתב ב דגירסת בה"ג היה בשלמא למ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי היינו דקתני וכלין עד כאצבע מלמעלה אלא למ"ד והוא דהדרי ערבי מאי כלין עד כאצבע מאי כלין מלמטה וה"פ יוצאין ממקום אחד ביציאתו מן הקיבה הן מעי אחד וכלין עד כאצבע פירוש כלה חיבורם עד סוף אצבע ר"ל שהם מעי אחד ברוחב אצבע והוה ליה למימר כלה עד כאצבע אלא משום דנקט יוצאים בלשון רבים נקט נמי כלין בשלמא למ"ד דלא הדרי ערבי היינו דקתני וכלין עד כאצבע כדפרישי' שהם מחוברים ברוחב אצבע מכאן ואילך הם מפורדים והן לגמרי ב' בני מעים שאינם מחוברים כלל. אלא למ"ד והוא דהדרי ערבי מאי וכלין עד כאצבע והלא צריכים להתחבר יחד ומשני מאי כלים כלים מלמטה פי' דהדרי ערבי כרוחב אצבע סמוך לבית הרעי ולמעלה אפילו אין ברוחב חיבורן אלא משהו כשירה והשתא לא ידענא כמאן הלכה מהנך תרי אמוראי הילכך תפס רב אלפס חומרת שניהם דבעינן שיהא רחב חיבורו למעלה במקום יציאתו מן הקיבה אצבע וגם למטה סמוך לבית הרעי אצבע עכ"ל ואע"פ שיש קצת חילוק בין גירסת רבינו אשיר"י לגירסת הרשב"א והר"ן לענין הדין אין ביניהם חילוק דכולם כתבו לדעת בה"ג כיון דלא ידענא כמאן הילכתא מהנך תרי אמוראי נקיטינן כחומרי שניהם דבעינן שיהו מתערבים במקום יציאתן מן הקיבה אצבע וגם למטה סמוך לבית הרעי אצבע וכתב עוד הר"ן ואם באנו עוד לחוש לפירש"י צריך ג"כ שיהא הפיצול חוזר ומתערב בתוך רוחב אצבע וכן פסק הרשב"א בת"ה שאם נתחברו ג' תנאים אחד שקודם שמתחילים להתפצל יש ברוחב המעי כרוחב אצבע ב' שאין באורך הענף היוצא יתר מכאצבע ג' שחוזר ומתערב בתוך המעי אז כשירה ואם חסר אחד משלשה תנאים אלו טריפה וזה לחוש לפי' רש"י ולפי' בה"ג והרא"ש דחה פירש"י והסכים לפי' בה"ג. וכך הם דברי רבינו שכ' שפירוש ראשון שהם דברי ה"ג עיקר וכתבו הרשב"א והרא"ש שסברת הרי"ף כסברת בה"ג וז"ל הרי"ף העיד יונתן בן שילה וכו' עד כנגדן בעוף כשר פי' כל בהמה הדקין שלה חוט אחד הוא ומשוך עכשיו אם יצא ממנו מעי אחד כמו שיצא הענף בתוך הבד של עץ טריפה בד"א כשיוצאה בשני מקומות אבל יוצאים במקום אחד וכלים עד כאצבע כשירה והוא דהדרי ערבי ונעשו שניהם חוט אחד אבל לא הדרי ערבי הרי יתר בבהמה וכל יתר כנטול דמי עכ"ל. ולפי דבריהם נ"ל שכשכתב והוא דהדרי ערבי ונעשו שניהם חוט אחד אע"פ שלא הזכיר שיעור העירוב דעתו דכאצבע בעינן ואיפשר דהכאצבע שהזכיר לעיל קאי. וכתב הר"ן שאין נראה בעיניו לא שיטת רש"י ולא שיטת בה"ג אלא נראה לו דגרסי' כגירסת רש"י ומיהו ה"פ דבמעי היוצא מן הבני מעים כענף מן הכבד ואינו חוזר ומתערב ואין לו אלא פה אחד פליגי דלמ"ד והוא דהדרי ערבי כל כה"ג טריפה כיון דאין אותו מעי חוזר ומתערב ומ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי ס"ל שאע"פ שאין פיצול זה חוזר ומתערב כיון שאין לו אלא פה אחד ולבני מעים הוא נשפך כשירה דמאי כלין עד כאצבע לא שיהו מתערבים דוקא אלא שתהא שפיכתן כאחד וכל כה"ג הוי שפיכתן כאחד ונקטינן להאי פירושא דכיון דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר כל שהוא כענף היוצא מן הכבד אע"פ שהן נשפכין כאחד טריפה אבל כל שהמעי אחד משני ראשיו כלומר שמתפצל וחוזר ומתערב אע"פ שהוא נבדל באמצע ואפילו כמה כשירה ומדברי הרמב"ם בפ"ו מה"ש למדתיו ואף דברי הרי"ף מוכיחים כן ונראה ג עוד מדברי הרי"ף ומדברי הרמב"ם בפרק הנזכר דעד כאצבע לאו דוקא אלא כל שחזר ונתערב עם המעי ונעשה אחד כשירה עכ"ל. ובאמת כי דברי הר"ן נכונים מאד בעיני ליישב לשון הרי"ף והרמב"ם אלא שלא יישב מה שאמרו בגמרא בשלמא למ"ד והוא דהדרי ערבי וכו' אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי מאי עד כאצבע עד כאצבע מלמטה ונ"ל דה"פ בשלמא למאן דאמר והוא דהדרי ערבי היינו דקתני עד כאצבע כלומר שיחזרו ויתערבו ויהיו שניהם כאצבע אחד ולא לענין שיעור העירוב תני כאצבע דאפילו במשהו סגי אלא לענין שיתייחדו שני המעיים ויהיו כאצבע אחד אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי מאי ועד כאצבע ומשני עד כאצבע מלמטה כלומר שיהיו שניהם כאילו מעורבות והם אצבע אחד והיינו שלא תשפוך כל אחד לעצמה ואולי כיון שפתיהן שופכות למקום אחד הרי למטה במקום יציאת הרעי הם כאילו היו אצבע אחד וכיון דמספקא לן כמאן מהני אמוראי הוא הילכתא בעי דהדרי ערבי מיהו בכל דהו סגי כנ"ל. וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר המעי היתר שתטרף בו הבהמה הוא היתר מתחילתו ועד סופו עד שנמצאו ב' מעים זה בצד זה מתחילה ועד סוף כמעי העוף או שהיה המעי יוצא כענף מן הכבד והרי הוא מובדל בין בעוף בין בבהמה אבל אם חזר ונתערבו עם המעי ונעשה אחד משני ראשיו והרי שניהם מובדלים באמצע הרי זו מותרת ואין כאן יתר עכ"ל: כתב המרדכי בפי' האלפס פר"ח ור"ג פירש בני מעים כרכשות וראב"ן כתב שאירע במגנצ"א שבא מעי של כבש יוצא מן הדקין באורך אצבע והיה סתום בסופו (א) והרעי נכנס לתוכו ויוצא מתוכו אל הדקין והסכמנו להתיר שלא מצינו שהטריפו חכמים אלא

ורב אסי חד אמר והוא דהדרי וערבי וחד אמר אע"ג דלא הדרי וערבי בשלמא למ"ד והוא דהדרי וערבי היינו דקתני עד כאצבע אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי מאי עד כאצבע. עד כאצבע מלמטה. כך הוא גירסת רש"י ופירושו דמ"ד והוא דהדרי וערבי לא מכשרינן לה אלא א"כ שהמעי היתר כלה עד כאצבע וחוזר ונתערב וכיון דאיתא התם (בדף כ"ה) דהיכא דעד ולא עד בכלל הוי חומרא אמרינן עד ולא עד בכלל א"כ הכא לא מכשרינן אלא א"כ יהא באורך היתר פחות מרוחב אצבע דהיינו דחוזרין ומתחברין בתוך רוחב אצבע אבל כאצבע מצומצם טריפה ולמ"ד אף ע"ג דלא הדרי וערבי מכשרינן לה אפילו יהיה באורך היתר כמה ובלבד שיהיו חוזרין ומתערבים מלמטה כשיעור אצבע למעלה מבית הרעי כדי שיהא הרעי יוצא ממקום אחד ולדידיה הוי עד ועד בכלל חומרא ולפיכך בעינן שיהיו מתערבים מלמטה כשיעור רוחב אצבע שלם ולפי גירסא זו ופירושה כיון דלא איפסיקא הילכתא כמאן כל יתר בבני מעיים טריפה אלא א"כ חוזר ומתערב תוך רוחב אצבע לפיצולו וגם לאחר שנתחבר עם שאר הדקין יש כרוחב אצבע שלם למעלה מנקב הרעי אבל למעלה במקום שיוצאין מן הקיבה א"צ שיהא שם שלם שאפילו הן שני בני מעיים ממש אלא שיוצאין ממקום אחד סמוכין זה לזה כשירה ואינה טריפה אלא כשיוצאין מב' מקומות מן הקיבה זה בראשה וזה באמצעה כי אז טריפה בבהמה בכל ענין כמו שפירש רש"י להדיא אבל מלשון הרי"ף משמע שחולק אפירוש רש"י אלא מפרש יוצאין ממקום אחד היינו שביציאתן מן הקיבה הן מעי אחד ואח"כ יוצא ממנו מעי אחר כענף מן הכבד אם היו שני מעיים בתחילת יציאתן מן הקיבה אפילו היו סמוכים זה לזה טריפה וכך מבואר באשיר"י שמפרש כך דברי הרי"ף וגם כתב שגירסת הרי"ף כגירסת הר"ש מקיי"רא שחיבר ה"ג ופסק הלכה לפי אותה גירסא שאין משגיחין באורך הפיצול כל עיקר אלא כל שיש שלם כרוחב אצבע קודם שיתחיל זה המעי ליפרד וגם למטה יש שלם כרוחב אצבע למעלה מנקב הרעי מכשרי' לה אפי' יש באורך הפיצול הרבה: ומעתה נבא לבאר דברי רבינו דמ"ש הדקין וכו' כענף היוצא מן הכבד וכו' זהו כפי' הרי"ף ע"פ דעת הרא"ש ולא כתב רבינו כאן דביוצאין מב' מקומות טריפה לפי שממילא מובן ממ"ש ואם לאו שאין כרוחב אצבע שלם למעלה ולמטה טריפה א"כ אצ"ל ביוצאין משני מקומות דפשיטא דטריפה ועוד המעיין בדברי הרא"ש יראה דלפי שיטה זו כל שלא כשאר כרוחב אצבע שלם למעלה קרינן ליה יוצאין מב' מקומות וטריפה: **ומ"ש** וי"א שאינו כשר וכו' זהו על פי פירש"י דאפילו כשאר שלם למעלה ולמטה ברוחב אצבע אם יש באורך הפיצול כרוחב אצבע שלם

דרכי משה

והתרנגולים שיושבים על הביצים להוציא אפרוחים יש להחמיר בהן יותר מבשאר עופות מכח חלישותן עכ"ל הגהה ע"ל ס"ס צ"ז :

מז (א) ומ"ש שם ואפשר דאם לא היה סותם בסופו והרעי נופל לגוף שהוא טריפה והכי מסתברא חדא דהואי כנקובת המעי ועוד מאחר דהריעי נופל משם לבטן ג"א לחיות. וכ"ב

דרישה

מתערבין דוקא אלא שיהו שפיכתן כאחד וכל כי ה"ג הוי שפיכתן כאחד ונקטינן להאי פירושא כיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל שהוא כענף היוצא מן הכבד אף על פי שהן נשפכין כאחד טריפה. אבל כל שהמעי אחד משני ראשין כלומר שמתפלל וחוזר ומתערב אע"פ שהוא נבדל באמצע ואפי' כמה כשירה. ומדברי הרמב"ם בפ"ו מה"ש ואף דברי הרי"ף מוכיחין כן ונראה עוד מדברי הרי"ף והרמב"ם בפרק הנזכר דעד כאצבע ל"ד אלא כל שחזר ונתערב עם המעיים ונעשה אחד כשירה עכ"ל הר"ן. והנה נלע"ד לפרש דברי הר"ן דה"ק מעי שיוצא מן הבני מעיים כענף מן הכבד ר"ל שיוצא מעי קטן מבני המעיים יתרת באורך אצבע ואין לו אלא אותו פה אחד לקבל מה שנשפך מבני המעיים לתוכה ואין לו פה שני למטה לחזור להתערב ולשפוך במקום אחר אלא חוזר ושופך לתוך אותו בני מעיים במקום שקיבל. שבכה"ג מתיר הרא"ש בתשובה בשם ראב"ן והביאו רבינו וגם המרדכי כתב כן בשם ראב"ן להתיר והביאו הב"י ומסיק שם המרדכי ז"ל ונלע"ד דפירוש האלפס ופר"ת חלוקים על הוראה זו (פי' הרי"ף ור"ת חלוקים על הוראת ראב"ן עכ"ה) עכ"ל. ור"ל דשם במרדכי כתב דר"ת פירש ג"כ כפירוש הרי"ף דמיירי במעי היוצא כענף היוצא מהכבד. וכל זה הביא הב"י והרי מוכחא לפניך בהדיא שהמרדכי פירש דברי הרי"ף שכענף היוצא מן הכבד דקאמר ר"ל מעי קטן כיתרת אצבע יוצא מבני המעיים וכאשר פירשו הר"ן הנ"ל. ומ"ה כתב מעשה דראב"ן שהכשיר כה"ג דהרי"ף ור"ת חלוקים על הוראה זו. ומ"כ גם להרמב"ם נטרף הבהמה ביתרת כזה. ואם כן יש לתמוה אב"י שהסכים לפירוש הר"ן וכתב שלפי פירושו מבוארים היטב דברי הרי"ף והרמב"ם.

ובש"ע פסק ביתרת מעי קטן הנ"ל להתיר כפסקי הרא"ש והמרדכי בשם ראב"ן הנ"ל. וגם לפני זה כתב שם בש"ע דברי הרמב"ם ככתבו וכלשונו ז"ל בהמה שנמצאו בה שתי מעיים טריפה כגון שיש לה מעי יתר מתחלתו ועד סופו עד שנמצאו שני מעיים זה בצד זה מתחילה ועד סוף כמעי העוף או שהיה המעי יוצא כענף מן הכבד והרי הוא מובדל בין בעוף ובין בבהמה כו' ור"ל שמעי היתרת היוצא מבני המעיים כענף מן הכבד והוא מובדל לא חזר ונתחבר לבני מעיים והיא טריפה אפילו בעוף וכ"ש בבהמה וזהו ודאי לפירוש הר"ן היתרת כאצבע ואם כן כיון שכתב תחילה לפסק הלכה דברי הרמב"ם איך חזר וכתב מיד בסעי' ה' כהוראת הרא"ש להתיר בכה"ג. גם יש לתמוה אמ"ש שם סעיף ב' ז"ל בד"א בבהמה אבל בעוף כיוצא בזה כשר עכ"ל. ומשמע לכאורה דאכל הנ"ל קאי ו"א דכבר כתב דבמעי היוצא כענף מן הכבד שהוא טריפה בין בעוף בין בבהמה. ודוחק לומר שקאי האי בד"א כו' להרא"ש שהזכיר בסעיף א' לפני זה דאם כן הו"ל לערבינהו וליתנינהו הכל בסעיף א' לא לעשות מזה סעיף מדש בפני עצמו. מיהו ביישוב קושיא שנייה נ"ל לומר דהאי בד"א כו' אלפני פניו קאי אמ"ש בר"ס א' בהמה שנמצאו בה שתי מעיים מתחילתו ועד סופו כו' ע"ז מסיק וכתב בסעיף ב' בד"א בבהמה אבל בעוף כו' וביישוב קושיא ראשונה נ"ל דהב"י לא פי' הר"ן הנ"ל ע"ד שכתבתי דמיירי ביתרת כעין מעשה דהרא"ש אלא ס"ל דגם הרי"ף והרמב"ם יכול להיות שמודים בזה. אלא ה"פ דהר"ן מעי היוצא מן הבני מעיים כענף מן הכבד ואינו חוזר ומתערב ואין לו אלא פה אחד ר"ל שמעי היוצא הוא ארוך ואינו חוזר ומתערב עם הבני מעיים אלא יורד למטה עד יציאת הנקבים ומשם מוציא הרעי

הידושי הגהות

מז א ז"ל הבנה"ג תימה דלמ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי ס"ל דלא בעינן שיהו מתערבים למטה כלל רק למעלה בעינן שיהא המעי אחד קודם הפיצול כשיעור אצבע וכמ"ש אחר כך ואומר אני דט"ס יש כאן וכצ"ל ופירש בעל העיטור דבהא פליגי דמ"ד דהדרי וערבי ס"ל וכו' ולייצב הגירסא שלפנינו ושלא למחוק הספרים אומר אני דפירוש דברי בעל העיטור כך הם לפי גירסא זו בין למ"ד והוא דהדרי ערבי בין למ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי לא בעינן שיהא הפיצול חוזר ומתערב כו' אלא דוקא למ"ד דלא הדרי וערבי הוא דבעינן שיהא הפיצול חוזר ומתערב בתוך רוחב אצבע וכאילו אמר ופירוש בעה"ע לפי גירסא זו דלא בעינן שיהא הפיצול חוזר ומתערב לכולהו לישני אלא דוקא ללישנא דלא הדרי וערבי אח"כ ראיתי בהגהת הרי"ף כתב דיש שהעבירו קולמוס על דברים אלו וכמ"ש והוא ז"ל קיים הגירסא על הדרך שכתבתי ועוד כתב לשון אחר עכ"ל ב"ה : ב אף על גב שבהרא"ש לא נזכר ספר בה"ג ס"ל להטור שהר"ש קיר"א שהביא הרא"ש הוא הבה"ג וכפי שמקובל בספר הקבלה לראב"ד ודלא כמ"ש הסמ"ג שבה"ג הוא רב יהודאי גאון (כנה"ג) : ג ונראה עוד מדברי הרמב"ם ז"ל כ"ה הגי' בהר"ן אבל הרש"ל הביא ג"כ הגי' כמ"ש לפנינו

אצבע וראשון עיקר (ב) ובעוף כיוצא בזה כשר (ג) מעי היוצא מבית הכוסות להמסס כשירה והיוצא מבית הכוסות לכרס טריפה ואי אית לה תרתי (ד) סניא דיבי טריפה ואי שפכי להדדי כשירה (ה) כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה הדרא דכנתא שיוצא מאמצעיתה יתרת שתלוי בדקין כמו מעי קטן באורך אצבע [ג] כשירה:

מח קיבה שנקבה טריפה (א) [א] ואם החלב שעל היתר כותם הנקב כשירה אבל שעל הקשת אינו סותם

כרס

כלם טריפה ואף על גב דלרש"י אין פירוש יוצאין ממקום אחד דוקא ביוצא כענף היוצא מן הכבד אלא אפילו יוצאין סמוכין זה לזה נמי כשר כשאין באורך הפיצול אלא פחות מרוחב אצבע אפילו הכי לא חש רבינו וכתב פירוש רש"י איוצא כענף מן הכבד שכתב בתחילת דבריו משום דאינו תופס פירוש רש"י עיקר אלא קי"ל לחומרא כפירוש הרי"ף דלא מכשרינן לה אלא דוקא ביוצא כענף מן הכבד ולא הביא פירש"י אלא להורות שהבא להחמיר יחמיר לעצמו דבעינן נמי שלא יהא באורך הפיצול אלא פחות מרוחב אצבע כפירוש רש"י. וכה"ג כתב הר"ן וכן כתב הרשב"א בת"ה כפירוש שצריך ג' תנאים כדי לחוש לפירש"י ולפירוש ה"ג:

מיהו קשה במה שכתב רבינו אחר זה ובעוף כיוצא בזה כשר דמשמע דוקא כיוצא בזה ביוצא כענף מן הכבד שכתב בתחילת דבריו והלא בגמרא מפורש דבעוף אפילו ביוצאין משני מקומות לגמרי כשר ונראה דרבינו נמשך לשיטת הרא"ש שפירש דברי הרי"ף והסכים עמו ומשמע דמפרש יוצאין משני מקומות דאמרו בגמרא דטריפה וכנגדן בעוף כשר היינו דיוצאין כאחד ממקום אחד אלא שלא נשאר שלם כרוחב אצבע למעלה וכזו דוקא קאמר דבעוף כשר דקים להו דהכי משתכח בעופות שעושים ענפים כענף היוצא מן הכבד אבל לא מכשרינן בעוף כשנמצאו שני מעיים לגמרי והיינו כפירוש ראשון של רש"י וכ"כ בפי' הרשב"א בת"ה והר"ר ירוחם והביאו בית יוסף מיהו ברמב"ם ספ"ו משחיטה מפורש להיפך דבעוף לא מכשרינן אלא בנמצאו שני מעיים ממש אבל ביוצא ממנו כענף מן הכבד דין העוף כדין הבהמה וכפירוש שני של רש"י ולענין הלכה נראה דנקטינן לחומרא ככל הפירושים ולא מכשרינן בעוף אלא ביוצא ממנו כענף מן הכבד וחוזר ונתערב מיהו א"צ שישאר שלם למעלה ולמטה כרוחב אצבע שהרי להרמב"ם אף בבהמה א"צ שלם ברוחב אצבע לא למעלה ולא למטה שהרי כתב בהדיא דבחוזר ונתערב כשר דאין כאן יתר ולהרא"ש ע"פ דברי הרי"ף לא בעינן ברוחב אצבע אלא בבהמה וא"כ לד"ה בעוף כשר בחוזר ונתערב אפילו לא נשאר שלם כי אם משהו למעלה ולמטה אבל בשלא חזר ונתערב כל עיקר אי נמי בשני מעיים ממש מתחילה ועד סוף אף בעוף טריפה כנ"ל כתב הר"ן דאין מתיישב לא כפי' הרי"ף ולא כפרש"י אלא כ"ל כגירסת רש"י ובמעי היוצא מן בני המעיים כענף מן הכבד ואינו חוזר ומתערב שאין לו אלא פה אחד פליגי ולמ"ד והוא דהדרי וערבי כל כה"ג טריפה וכו' והכי נקטינן דטריפה ע"ש כי האריך וכתב ב"י דלא נתיישב לפ"ז מ"ש בגמרא בשלמא למ"ד והוא דהדרי וערבי וכו' וג"ל דה"פ בשלמא למ"ד והוא דהדרי וערבי היינו דקתני עד כאצבע כלומר שיחזרו ויתערבו שניהם כאצבע אחד ולא לענין שיעור העירוב הני כאצבע דאפי' במשהו סגי אלא לענין שיתיחדו השני מעיים ויהיו כאצבע אחד אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי מאי עד כאצבע ומשני עד כאצבע מלמטה כלומר שיהיו שניהם כאילו מעורבות והם אצבע אחד והיינו שלא תשפוך כל אחת לעצמה ואלו כיון ששתיהם שופכות למקום אחד הרי למטה במקום יציאת הרעי הם כאילו הן אצבע אחד עכ"ל ב"י וקשיא לי על מ"ש למ"ד הדרי וערבי הא דנקט כאצבע לא לענין שיעור העירוב אלא שיתיחדו וכו' וכך היה יכול לומר כיד אחד והא דהר"ן כתב להדיא להרי"ף והרמב"ם עד כאצבע לאו דוקא אלא שחזר ונתערב עם המעי ונעשה אחד מב' ראשיו כשירה עכ"ל אלמא דס"ל להר"ן דלמ"ד והוא דהדרי וערבי עד כאצבע לענין שיעור העירוב קאמר אלא דלאו דוקא עד כאצבע דאפילו במשהו סגי ולכן נראה ודאי דלענין שיעור העירוב קאמר אלא דלאו דוקא עד כאצבע ובגמרא ה"פ בשלמא למ"ד והוא דהדרי וערבי ניחא לישנא דקתני עד כאצבע שהרי המעי היתר שחוזר ונתערב ניתן לו שיעור שכלה המעי השני והאצבע לאו דוקא אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי מאי עד כאצבע דמשמע שכלה קודם שכלה המעי השני והא ליתא להאי מ"ד דלא ניתן שום גבול למעי היתר אף אם ארוך מאד ומשני עד כאצבע מלמטה דלישנא דעד אינו אלא להורות שמלמטה הוא סתום והוא יוצא מן המעי כאצבע היוצא מן היד דהיינו לומר שאין לו אלא פה אחד ולפע"ד שדבר פשוט הוא שכך הוא דעת הר"ן בפירושו. ולענין הלכה נראה דדברי הר"ן נכונים ובלא הדרי וערבי דהיינו שאין לו אלא פה אחד טריפה וכדמשמע מלשון הרי"ף והרמב"ם:

והא דכתב רבינו בשם הרא"ש בתשובה בסוף סימן זה דכשירה בכה"ג נמשך לשיטתו בפסקיו שמפרש דברי הרי"ף שכתב ביוצא כענף מן הכבד דטריפה בדלא הדרי וערבי היינו שיש שם ב' מעיים ממש ולא נתערבו בענין שישאר שלם כרוחב אצבע מלמטה אבל כה"ג שאין לו אלא פה אחד כשירה ולאו דוקא באורך אצבע קאמר הרא"ש אלא אפי' יותר מאצבע כמפורש להדיא בתשובתו אבל להר"ן אפילו אין לו אלא פה אחד נמי טריפה להרי"ף והרמב"ם והכי נקטינן לחומרא גם הב"י הביא לשון המרדכי שכתב ע"ש רמב"ן להכשיר באין לו אלא פה אחד ורשב"ט נחלק בדבר ונראה דפי' האלפס ופר"ח חלוקים על הוראה זו עכ"ל מבואר מזה שהמרדכי היה מפרש דברי הרי"ף במ"ש כענף היוצא מן הכבד דטריפה היינו שאין לו אלא פה אחד וכמו שפי' הר"ן ואיכא לתמוה טובא על מ"ש בש"ע בסעיף א' לשון הרמב"ם דהיכא דלא נתערבו כל עיקר טריפה והיינו כשאין לו אלא פה אחד ואח"כ פסק כתשובת הרא"ש דבאין לו אלא פה אחד כשירה והפסקים סותרים זה את זה ואילו היה מחלק דדוקא כשיוצא היותר מן הקיבה התם הוא דטריפה אפילו אם אין לו אלא פה אחד דזה הוי כשני מעיים ממש אבל כשיוצא מאמצעיתה אין זה יתר ולא נהירא אלא לדעת הרמב"ם כל היכא דאין לו אלא פה אחד הוי יתר וטריפה אפי' יוצא מאמצעיתה והכי נקטינן:

מח קיבה שניקבה טריפה במשנת אלו טריפות: ומ"ש ואם הלב שעל היותר וכו' שם סוף (דף מ"ט) איכא תרי לישני וכתב רבינו לקמן בסימן ס"ד דרש"י והרא"ש פסקו הלכה כלישנא קמא דשניהם אסורים לדידן בני בבל ואפ"ה שעל היותר סותם כדאמר ר"כ אינהו בני א"י מיכל אכלי ליה ליתר

דקסברי

אלא שני מעיים יוצאים משני מקומות כעין בעוף שיוצאת מן הקרקבן שני דקים אחד הולך לזפק והשני הן הדקין אבל הכא דק היוצא משאר הדקין הוא ואין זה כנגדו בעוף ורשב"ט נחלק בדבר ונראה לע"ד דפירוש האלפס ופר"ח חלוקים על הוראה זו עכ"ל. ובסוף סימן זה כתב רבינו בשם תשובת הרא"ש להכשיר:

כתב הכלבו מצאתי כתוב שבא מעשה בעיר בדר"ש ונמצא יתר במעי היוצא מן הקיבה לאחר שנמשך מעי היוצא מן הקיבה זרת או זרתים והתירוהו ע"פ חכמים ואמרו שכל הבהמות יש שם וריד אחד מחובר בכבד ראשו א' והוא מחובר בדקין וכל מעי היוצא מן הקיבה לאחר שנמשך מן הקיבה זרת או זרתים והוא הוריד הוא חלול ונכנס לתוך המעי היוצא מן הקיבה ופעמים שנשאר כל הוריד בכבד כשחותכים הכבד מן הגוף ונמצא המעי היוצא מן הקיבה חלק שלא ניכר בו כלל אלא נשאר כאילו לא היה מחובר שם כלל ופעמים שאין מצמצמין לחתכו שישאר כל הוריד עם הכבד אלא שנשאר ראש הוריד במעי שהוא מחובר ופעמים שנשאר שם באורך ברוחב שלשה אצבעות או יותר ונראה שהוא יתר ואינו כן וזה הוריד פעמים שמקום חיבורו במעי כרוחב אצבע או יותר ונראה ופעמים שהוא דק עד מאד וכל זה העידו שהתירו ג"כ חכמי לוני"ל עכ"ל:

וכתב רבינו ובעוף כיוצא בזה כשר כבר כתבתי בסמוך לשון הברייתא דקתני וכנגדו בעוף כשר ופרש"י דעוף זימנין דהוי הכי ואע"ג דלא משתכח בהו הכי קים להו וי"מ שכל עוף דרכו כן משום דמן הזפק ועד הקרקבן קנה של מעים אחד והוא קרי בני מעים ובראש הקרקבן יוצאים בני מעים גמורים עכ"ל. והרשב"א בת"ה כתב כפירוש הראשון וכ"כ רבינו ירוחם שאם נמצא בעוף שיוצאים הדקין מן הקרקבן מכמה מקומות ועושים כמה ענפים כשירה. ומדברי הרמב"ם נראה שסובר כפירוש שני שהרי כתב עד שנמצא ב' מעים זה בצד זה מתחילה ועד סוף כמעי העוף ולפי זה אם נמצא בעוף מעי יתר מהרגיל להמצא בו טריפה כמו הבהמה וכ"כ בפי' או שהיה המעי יוצא כענף מן הכבד והרי הוא מובדל בין בעוף בין בבהמה:

מעי היוצא מבית הכוסות להמסס כשירה מעשה והכשירוה משום דכל הני חיוי ברייתא הכי אית להו: ומ"ש והיוצא מבית הכוסות לכרס טריפה פשוט שם: **ומ"ש** ואי אית לה תרתי סניא דיבי טריפה ואי שפכי להדדי כשירה מעשה שם ובגמרא דכרס הפנימי שניקב' אמרי' אי זו היא כרס הפנימית סניא דיבי ופרש"י הוא עשוי ככיס וסתום בראשו ולשון סניא דיבי לפי שהוא מקום מאוס וכאוס ואפילו לזאבים ל"א מן הפנלא עצמה הוא מקום שמנקבים שם הטבחים הכרס ומוציאים הפרש מקום שהשנאוי זב והראשון נראה עיקר עכ"ל. ומדברי רבינו ירוחם נראה כפירוש הראשון. שכתב דסניא דיבי הוא המעי הרחב הנקרא סיינו והוא מחובר לדקין וזורקין אותו:

כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה הדרא דכנתא שיוצא מאמצעיתה יתרת וכו' ז"ל בכלל כ' ששאלת על הדרא דכנתא שנמצא באמצעיתה יתרת שתלוי בדקין כמו מעי קטן ארכו אצבע או פחות או יותר ויש להסתפק אי אמרינן כל יתר כנטול דמי והו"ל כניקבו הדקין או לא דע כי מעשה כזה בא לפני זקני הרמב"ן ז"ל והכשירו מטעם שלא מצינו שהטריפו חז"ל בתלמוד אלא מעים היוצאים בב' מקומות כגון שיוצאים מהקרקבן ב' דקין שאחד הולך אל הזפק והשני הם הדקים אבל הכא דק היוצא מן הדקין ואין כנגד זה בעוף והקשה לו אחינו ר' שמואל כיון שמטריפים שני בני מעים היוצאים מן הקיבה כמו בעוף מן הקרקבן משום דהשני הוי יתר כיון שאין דרכו להיות כך והואיל ונשתנה טריפה ה"נ כיון שאין דרך לצאת מן הדקין יתרת כזה כיון דנשתנה הו"ל יתרת וטריפה ונשאו ונתנו בדבר ומצאו שעד בה"ג ועמדו למנין והכשירוהו עכ"ל וכבר כתבתי בסמוך דברי המרדכי בזה:

מח קיבה שניקבה טריפה במשנת א"ט (מג.): ומ"ש ואם החלב שעל היותר סותם הנקב כשירה אבל שעל הקשת אינו סותם. פירוש הקיבה

דרישה

הרעי ואפילו על הארץ במקום שנופל שם הרעי מעיקר הבני מעיים כי זה כענף היוצא מכן מונח פה שנשכבו לגון בצד פה עיקר הבני מעיים ומשם שופכים כל אחד ואחד בפה שלו למקום א' על הארץ. וז"ש אין לו אלא פה אחד וכאצבע מלמטה כתב ב"י עליו (פי' על דברי הר"ן עכ"ל) ז"ל כלומר שיהיו שניהן כאילו מעורבות והם אצבע א' והיינו שלא תשפוך כל אחד לעצמה ואלו כיון שפתיהן שופכות למקום א' הרי למטה במקום יציאת הרעי הם כאילו הם אצבע אחד עכ"ל ב"י. הרי שדקדק בלשונו לכתוב כיון שפתיהן "למקום א' הן שופכות ור"ל אע"פ שיוצא הרעי מכל א' מפיו שיש לכל אחד בפני עצמו כיון שמ"מ זה בצד זה מונחים ונופל הרעי למקום אחד הרי הן כאצבע א' נחשבין. וקשה לפי פירושו דא"כ למה מסיק המרדכי דהרי"ף ור"ח חלוקים על הוראת הרמב"ן ואף כי באמת שבמרדכי שלנו ליתא להא סיומא דר"מ והרי"ף פליג על "הוראה "זו וגם במרדכי של קלף אחד לא מצאתיה. אבל במרדכי של קלף אחד מצאתיהו וב"י בעצמו הביאוהו בסמוך. ואף אם תאמר שס"ל להב"י שהמרדכי לא פי' דברי הרי"ף והרמב"ם כפי' הר"ן אלא כפי' הרא"ש מ"מ לא הו"ל להב"י לסתום אלא לפרש וע"ק דל' כענף היוצא מן הכבד וגם מ"ש ואין לו פה אחד גם מ"ש ולבני מעיים הוא כספק הכל משמע שאין ליתר יציאה בפני עצמו למטה אלא כמ"ש. גם מ"ש ואין לו אלא פה אחד קשה דהל"ל שאין ועוד דהוא יתור בלשון הר"ן דהא המקשה הקשה למ"ד שאין צריך לחזור ולהתערב מאי כאצבע ומשני כאצבע מלמטה בשלמא לדידי צריך הר"ן להקדים זה שלא תקשה לשיטת פירושו כיון דהוא כענף ואינו חוזר ומתערב איך יכולה הבהמה לחיות ר"ל כענף מן הכבד משמע דאינו מעיים גמור אלא יתרת בעלמא וכיון שהינו חוזר ומתערב ודאי ישפוך הרעי לבית חלל הבהמה ומ"ש יפה וכתב דאין לו אלא פה אחד ר"ל שאין מוציא רעי אלא חוזר ושופך לתוך המעיים במקום שנכנס לתוכו. וע"ק דלפי' ב"י דכאצבע יקרא אע"פ שהינן מחוברין יחד ולא סמוכין זה לזה א"כ קשה מנ"ל להרי"ף והרמב"ם שצריכין שיהיו מסובבין למעלה דלמא ביוצאים זה בצד זה סגי בשלמא לדידי משמע להו מדאמר יוצאים במקום אחד אבל לפי' ב"י דס"ל דבסמוכין לבדדי קרי אפי' אצבע אמאי לחד מ"ד כ"ש דיקרא יוצאים ממקום אחד לכ"ע ודו"ק: [ב] כשירה דלא אסרו חכמים ז"ל בתלמוד אלא מעיים היוצאין מב' מקומות שכנגד זה בעוף כשר שיוצאין מהקורקבן ב' דקים אחד לזפק והשני הם הדקין אבל הכא דק היוצא מן הדקין הוא ולא אסרו כאן משום כל יתר כנטול דמי והטעם מבואר בתשובת הרא"ש וכוונו לבכה דר"ש ב"ע הקשה להרמב"ן על מעשה שהכשירו הא כיון שאנו מטריפין שני מעיים היוצאים מן הקיבה משום דהשני הוי כמו יתר כיון שאין דרכו להיות כך ה"נ הל"ל דיתרת הוא וטריפה ונשאו ונתנו בדבר ומצאו שעד בה"ג ועמדו למנין והכשירוהו עכ"ל ונלע"ד דהיינו טעמא דהכשירוהו משום דיש לחלק דדוקא התם כל שאינו שלם רוחב אצבע למעלה או למטה נראה כשני דקים כיון שנראה שהרעי נכנס לתוכו מהקיבה או יוצא מתוכו במקום חיבורו עם שאר הדקים משא"כ כזה שהוא סתום בסופו וחוזר הרעי ויוצא במקום שנכנס וגם הוא באמצע לא במקום התחלת יציאת הדקין מהקיבה ולא בסופה לא נקרי יתרת וכשר וכדאיתא שם ג"כ במרדכי והביאו ב"י:

סי' מח (א) **ואם** הלב בעל היותר סותם הנקב כשירה אף על גב דלקמן סימן ס"ד כתב רבינו דהלב בעל היותר אסור וקיימא לן חלב טעמא אינו סותם היינו טעמא דסותם דלא חלב טעמא

פרישה

(ב) **ובעוף** כיוצא בזה כשר הטעם דעוף זמנין דהכי הוי ואף על גב דלא נשתכח בהו הכי קים להו וי"מ דכל עוף דרכו כן משום דמן הזפק עד הקורקבן קנה של מעים אחד והשאר קרוי בני מעים ובראש הקורקבן יוצאין הדקין גמורין עכ"ל רש"י וכ"מ לדעת י"מ אם הן ג' טריפה אבל אנן קי"ל כלישנא קמא ואפילו הרבה כשירה וכ"כ ר' ירוחם וכ"פ רמ"א:

(ג) מעי היוצא מבית הכוסות להמסס כשירה הטעם דכל הני מיתא ברייתא הכי אית להו:

(ד) סניא דיבי פרש"י שהוא כרס הפנימי ועשוי ככיס וסתום בראשו ולשון סניא דיבי לפי שהוא מקום מאוס וכאוס אפי' לזאבים עוד פי' שם בש"ס וזהו עיקר:

(ה) כתב הרא"ש ז"ל בתשובה כו' כמו מעי קטן כאורך אצבע כשירה ל"ד אלא אפילו יותר מאצבע עיין בתשובת הרא"ש מ"ו וער"ר:

סי' מח (א) **ואם** חלב שעל היותר סותם הנקב כשירה פי' הקיבה עשויה כמין קשת כוס והלב שעליה מבחוץ נקרא דאקשתא והלב שבפנים לעיגול נקרא דאייתרא כלומר

כרם הפנימי שניקב כל שהוא טריפה (ב) ואיזהו כרם הפנימי י"א היכא דפרעי טבחי פירוש כל מה שנראה מהכרם כשהטבח פורע ופותח מהירכים עד ההזה ושמחצד מזה ומזה הנתון תחת הצלעות הוא (ג) כרם החיצונה ואינו נאסר בנקיבת משהו * וי"א דכל הכרם הוא כרם הפנימי ליאסר בנקיבת משהו וכן עיקר (ד) וכרם החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרם פי' קרום עב העיבר על כל החלל משכו מן החזה עד הירכים (ה) והקרב שקורין פנצ"א נחבא בצלעות החזה ורובו תחת אותו הקרום (ו) ולהכי קאמר החופה רוב הכרם (ז) שרואין כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרם וזה דיני (ח) אם נקרע בו קרע באורך טפח או ניטל

הג"ה
אמר המגיה שמעה אזני מפי מגידי אמת שבארצו' המערב ביומי אדר שהעשבים גדולים והשור לוחך את ירק השדה ברבוי ממלא כריסו הרבה וכדי שלא ימות קורעין אותו על גבו בין צלעותיו וקורעין הכרם ומוציאין ממנו פרש הרבה וחוזר ומתרפא ובזה נצול מן המיתה וכן עושין לגמלים בזמן הזה והחוש והנסיון לא יכזיבנו אדם ולדקו דברי הפי' הראשון:

הקיבה עשויה כמין קשת וחלב שעליה מבחוץ נקרא דאקשתא וחלב שמבפנים לעוגל נקרא דאייתרא כלומר חלב שבמקום יתר שעל קשת ושני חלבים הללו אחד מהם נקרא חמאה והאחד נקרא בר חמאה ואמרי' בפרק הזכר (מט: נ.) אמר רבא משמיה דרב נחמן דחד מינייהו שתים וחד לא שתים ואיפליגו ר"ע ור' ישמעאל אם חלב שעל הקיבה מותר או אסור ובני ארץ ישראל נהגו כדברי המתיר ובני בבל נהגו כדברי האוסר ואמרינן בגמרא בדאקשתא כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי דאייתרא ואיכא דאמרי בדאייתרא כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי בדאקשתא ואמר רב נחמן על חלב שנהגו בו היתר בני א"י אינהו מיכל אכלי ולדידן מיסתם נמי לא סתים ופירש"י מיכל אכלי ליה דקסברי חלב טהור כו' ולדידן אפילו מיסתם נמי לא סתים בתמיה לדידן בני בבל נהי דלא אכלי ליה להכי מיהא מחזקינן ליה בחלב טהור להיות סותם לפיכך פי' דר"נ כלישנא קמא דאילו ללישנא בתרא כיון דבאקשתא דפליגי ביה אמר רב נחמן דסתים כ"ש דאייתרא דלכולהו שרי וא"כ הי ניהו לא סתים ופסק כל"ק הילכך דאייתרא סתים אע"ג דלא אכלינן ליה דאקשתא לא סתים ואפילו לדברי הרמב"ם שפסק כלישנא בתרא וכבני בבל משמע דלדידיה נמי דאקשתא לא סתים שהרי כתב הרמב"ם בפ"ו מה"ש קיבה שניקבה וחלב טהור סותם את הנקב מותרת משמע מדבריו דאתא למעוטי דאקשתא דאסור לדידן דלא סתים והטעם נראה שהוא מפני שמפרש כמו שפירשו התוס' דללישנא בתרא מילתא דרב נחמן בניחותא. אינהו מיכל אכלי ליה השתא לדידן דלא אכלינן אפילו סותם אינו וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שכתב לאסור בדאקשתא וסתם וכתב חלב טהור סותם וטמא אינו סותם:

כרם הפנימי שניקב כל שהו טריפה ואי זהו כרם הפנימי י"א היכא דפרעי טבחי וכו' וכרם החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרם וכו' במשנת אלו טריפות (מב.) שנינו הכרם הפנימי שניקבה או שנקרע רוב החיצונה וכתב הרמב"ם בפ"ו מה"ש כרם שניקב טריפה ואין לו דבר שיסתום אותו שהרי החלב שעליו אסור (א) ובגמרא (נ:) אמרי' במערבא משמיה דר"י בר חנינא כל הכרם כולו זו היא כרם הפנימית ואי זהו כרם החיצון בשר החופה את רוב הכרם רבה בר רב הונא אמר מפרעתא מאי מפרעתא היכא דפרעי טבחי ופירש"י בשר החופה את רוב הכרם קרום עב העובר על כל החלל ושנו מן החזה ועד היריכים והכרם הקרוי פנצ"א מיעוטו נחבא בצלעות החזה ורובו תחת אותו קרום ורוב החיצונה דקאמר מתני' רואים כמה יש מן הקרום כנגד הכרם אם נקרע בו כאורך טפח ובקטנה אם נקרע רובו טריפה ואם ממקום שהכרם כלה ולמטה נקרע אותו קרום כשירה וכן כתבו התוס' והרשב"א בר"פ א"ט [מג.] דבשר החופה את רוב הכרם אינו רוב הבשר אלא רוב ממה שכנגד הכרם ועל מפרעתא פירש"י הכרם הרואה את הקרקע הנראה מיד כשפותחין הבהמה להוציא המעים והיינו דמפרש היכי דפרעי טבחי וכתב הר"ן בשם הרשב"א דלפי זה אותו חלק מן הכרם הרואה את הקרקע דהיינו מפרעתא הוי נקובתו במשהו אבל שאר הכרם שהוא כנגד הצלעות והסדרה ברובו דהיינו כרם החיצונה וכתב הרי"ף איכא מ"ד הלכה כרבה בר רב הונא ואיכא מ"ד הלכה כר"י בר חנינא ברוב קרוע אבל לא ברוב נטול עכ"ל ואיני מבין את דבריו דהא ר"י בר חנינא מחמיר טפי וכיון דהלכתא כוותיה ברוב קרוע כ"ש ברוב נטול (ב"ה) ומ"כ בנוסחאות ישנות א אינו והרשב"א כתב שבעל העיטור פסק כרבה בר רב הונא אבל רש"י פסק כר"י בר חנינא וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה"ש שכתב קרוע כיצד בשר החופה את רוב הכרם והוא המקום מן הבטן שאם יקרע יצא הכרם אם נקרע בשר זה טריפה וכן דעת הרשב"א בת"ה וכתב המרדכי שכן פסק ר"ח ובתשובת הגאון וכתב הרא"ש דכן עמא דבר וכך הם דברי רבינו שכתב וי"א דכל הכרם הוא כרם הפנימי ליאסר בנקיבת משהו וכן עיקר:

ומ"ש רבינו וזה דינו אם נקרע בו קרע באורך טפח או ניטל בו טריפה שם במשנה אילו טריפות הכרם הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה רבי יהודה אומר בגדולה טפח ובקטנה רובה ובגמרא אמר רבי בנימין בר יפת א"ר אלעזר כל שנקרע בה טפח ולא הוי ברובא זו היא ששנינו בגדולה טפח רובא ולא הוי טפח זו היא ששנינו ובקטנה רובא וכתב הר"ן דכל היכא דמשכחינן או טפח או רובא טריפה וקי"ל הכי דכיון דשקלינן וטרינן אמילתיה דרבי יהודה הלכתא כוותיה ועוד שאיפשר שלא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם בפרק ט' מהלכות שחיטה. וכתב רבינו ירוחם ונראה שזה הקרע שאמרנו שנקרע אותו בשר עד שנגלה הכרם שבפנים ר"ל שנתקרע הבשר משני עבריו אבל הרמב"ם כתב בפ"ט מה"ש אם נקרע בשר זה טריפה אע"פ שלא הגיע הקרע לכרם עד שנראית אלא כיון שנקרע רוב עובי הבשר הזה או ניטל טריפה ולא ירדתי לסוף דעתו אם נקרע אותו בשר עד שיראה הכרם כמה היה שיעורו לפי סברתו עכ"ל. ול"נ דמשום דסתמא תנן או שנקרע רוב החיצונה ולא חילק בין נקרע בסכין לנקרע מחמת חולי וכשנקרע בסכין אם נקרע לגמרי אפילו בכל שהו טריפה דחיישינן דילמא ניקב כרם הפנימי ואינו ניכר וא"כ צ"ל על כרחינו דכי תנן שנקרע רוב החצונה ה"ה אפילו (לא) נקרע משני עבריו ובין נקרע משני עבריו בין לא נקרע אלא מעבר אחד שיעור אחד להם כנ"ל ליישב דברי הרמב"ם ז"ל והרשב"א בת"ה כתב שנ"ל שהזקיקו להרמב"ם לפרש כן

דקסברי חלב טהור הוא ולדידן אפי' מיסתם נמי לא סתים בתמיה ואף להרי"ף והרמב"ם בפ"ז מה' מ"א דפסקו כלישנא בתרא לקולא ומתירין שעל היתר באכילה לדידן אפ"ה שעל הקשת אינו סותם לדידן אף על גב דאכלי להו בני א"י ומפרשים לדר"נ בניחותא דה"ק אינהו בני א"י מיכל קא אכלי לקשת השתא לדידן דלא אכלינן אפילו סותם אינו וכן פירשו התוס' (דף נ') וכן פי' ב"י כאן אבל בסימן ס"ד כתב ב"י דרך אחר דס"ל להרי"ף והרמב"ם כרש"י אלא דאין אנו נגררין אחר בני בבל כמנהגם ע"ש ודעת רבי' דלענין סתימה לא פליגי ולכן כתב כאן בסתם דעל היתר סותם דעל הקשת אינו סותם דכ"ע ס"ל הכי בסתימה אבל בסימן ס"ד כתב מחלוקתם לענין איסור אכילה ע"ש: **כרם** הפנימי וכו' שם במשנה הכרם הפנימי שניקבה (פירש"י במשהו) או שנקרע רוב החיצונה ונראה דלפי שאמר או שנקרע רוב החצונה הוצרך לפרש דכרם הפנימי שניקבה במשהו דלא תימא דבפנימי נמי לא מיטרפא אלא בניקבה כולו' כדאשכחן האי לישנא גבי חלחולת שניקבה דפירוש שניקבה כולה כדלעיל בסימן מ"ו וכ"כ רבי' כרם הפנימי שניקב כל שהוא טריפה כלומר אבל בחיצונה לא מיטרפא בכל שהוא אלא ברובו. ואיזהו כרם הפנימי וכו' שם (דף נ') פליגי בה ר"י בר חנינא אמר כל הכרם כולו זו היא הפנימית ואיזהו כרם החיצונה בשר החופה את רוב הכרם רבה בר רב הונא אמר מפרעתא ומ"ש רבינו שהעיקר כפוסקים דהלכה כר"י בר חנינא הוא לפי שכך הוא דעת רוב הגדולים וכתב הרא"ש שכן עמא דבר וכן פסק בש"ע והא דכתבה הגהת במקצת דפוסים חדשים דוויניציא"ה ראיה מן החוש שכששור ממלא כריסו מן הירקות קורעין אותו על גבו בין צלעותיו ומוציאין ממנו פרש הרבה וחוזר ומתרפא ובזה ניצול מן המיתה וכן עושין לגמלים בזמן הזה ומזה ראיה דהלכה כרבה בר רב הונא עכ"ה אין זה כדאי לסתור דברי ר"י בר חנינא דכבר כתב הרשב"א בתשובה בסימן צ"ח דכל טריפות שמנו חכמים אפילו הן מתקיימות הרבה טריפה היא ע"ש כי האריך והכי נקטינן דבכל הכרם הפנימי בניקב משהו טריפה ושארי להו מארייהו למדפיסים שהכניסו הגה"ה זו בספר דלא כהילכתא לשון ב"י ופרש"י בשר החופה את רוב הכרם קרום עב וכו' עד כשרה עכ"ל דע לך שמ"ש אם נקרע בו כאורך טפח ובקטנה אם נקרע בו רובו טריפה אין זה מפרש"י בדיבור זה אלא דהב"י הכניס לשון זה בפירוש רש"י ע"פ המסקנא: **ומ"ש** וזה דינו אם נקרע בו קרע באורך טפח או ניטל טריפה שם (דף נ"ב) קאמר שמואל בשר החופה רוב הכרם ברובו טריפה בעי ר"א ברוב קרוע או ברוב נטול ולא איפשיטא ופרש"י ברוב קרוע וכ"ש ברוב נטול או ברוב נטול שניטל רובה אבל ברוב קרוע לא מיטרפא עכ"ל וכן פי' הר"ן וז"ל ב"י וכתב הרי"ף איכא מ"ד הלכה כרבה בר רב הונא ואיכא מ"ד הלכה כר"י ב"ח ברוב קרוע אבל לא ברוב נטול עכ"ל ואיני מבין את דבריו דהא ר"י בר חנינא מחמיר טפי וכיון דהלכתא כוותיה ברוב קרוע כ"ש ברוב נטול עכ"ל ולא אבין הא דתלי קושייתו במאי דמחמיר טפי דאפי' מיקל טפי נמי כיון דברוב קרוע טריפה כ"ש ברוב נטול ותו דהא ליכא פלוגתא ברוב קרוע וברוב נטול אלא דרב אשי קמיבעיא ליה אליבא דשמואל ולא אפשיטא ולחומרא ותו דמאי מביא ב"י ראייה ממ"ש הרמב"ם בבשר החופה רוב הכרם דטריפה דס"ל כר"י בר חנינא הלא אף לרבה בר רב הונא טריפה בנקרע בשר החופה כדשמואל והדבר פשוט דהרי"ף פסק כאן תרתי פסקי הלכות חדא דלגבי כרם הפנימי איכא מ"ד הלכה כרבה בר רב הונא לקולא ואיכא מ"ד הלכה כר"י בר חנינא לחומרא דכל הכרם כולו מיטרפא במשהו ובדין בשר החופה את רוב הכרם דאף לרבה בר רב הונא טריפה ברובו כדאמר שמואל דאיהו מוסיף האי טריפות אמתניתין דגמרא גמירי לה ורב אשי קמיבעיא ליה ברוב קרוע או ברוב נטול וכיון דלא אפשיטא אזלינן לחומרא וברוב קרוע נמי טריפה אבל לא בעינן רוב נטול בדוקא כן נראה לפרש אי תופס הרי"ף פירש"י ברוב נטול. אבל לפע"ד נראה קרוב דהרי"ף אינו מפרש כפרש"י אלא ר"ל רוב קרוע לגמרי עד שהכרם נראה ורוב נטול היינו שניטל רוב עובי הבשר ואין הכרם נראה וקמיבעיא ליה אי לא מיטרפא אלא ברוב קרוע לגמרי או אפי' ברוב נטול ופסק לקולא דלא מיטרפא אלא ברוב קרוע לגמרי אבל לא מיטרפא ברוב נטול אלא שהוא דוחק לומר דפסק לקולא בספק איסור דאורייתא ומדברי הרמב"ם פ"ט דשחיטה נראה להדיא שמפרש כן אלא

שספק

דרכי משה

מח (א) וב"כ באו"ה כלל כ"ב בשם א"ז דאע"ג דבמקצת מקומות נהגו היתר בחלב שעל הכרם מ"מ אותן שנהגו בו איסור יש להחמיר דאפי' סותם אינו עכ"ל וכתב בש"ד סכ"ז

פעם

פרישה

כלומר הלב שבמקום יתר של קשת ועיין דרישה: (ב) ואיזהו כרם הפנימי י"א היכא דפרעי טבחי פלוגתא דאמוראי הוא: (ג) כרם החיצונה נקרא חיצונה לפי שהוא לצד חוץ לר"ה ובאותו צד מבעריס אם ישנו יותר משני טפחים דינו לאסור בטפח ואם אינו שני טפחים דינו ברוב ובמקום דפרעי הוא לצד פנים לארץ: (ד) וכרם החיצונה כו' פי' קרום עב כו' ר"ל הבשר דק וקלים נקרא קרום: (ה) והקרב שקורין פנצ"א נ"ל לגרוס והכרם וכן הוא ברש"י: (ו) ולהכי קאמר החופה את רוב הכרם פי' ולא קאמר החופה את הכרם: (ז) שרואין כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרם י"ל שדיני הקרע במבהר והולך אין נוהגין בכל אותו הקרום רק בזה הקרום שחופה רובו של כרם רואין אם הוא יותר משני טפחים דינו לאסור בקרע בטפח ואם הוא פחות משני טפחים דינו ברוב: (ח) אם נקרע בו קרע באורך טפח או ניטל טריפה אבל אין שיעורם שוה דבנקרע שיעורו באורך טפח אבל בניטל מצערינן הוא המקיף העיגול של מקום הניטל לטפח וכמו שיתבאר בסמוך ולכן לא כללם רבינו לומר אם נקרע בו קרע או ניטל באורך טפח טריפה אלא בנקרע ביאר בשיעורו עד טפח ובניטל הוא נ"כ שיעורו טפח אבל בע"ה וקיצר כאן וסמך על מה שיתבאר לקמן:

דרישה

טמא לגמרי הוא דבגמרא פליגי רבי עקיבא ורבי ישמעאל בחלב שעל הקיבה אם הוא מותר או אסור ובני ארץ ישראל נהגו כדברי המתיר ובני בבל נהגו כדברי האוסר ואמרינן בגמרא בדאקשתא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגו בדאייתרא וא"ד בדאייתרא כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי בדאקשתא ואמר רב נחמן על חלב שנהגו היתר למיכל אינהו מיכל אכלי ולדידן מסתם לא סתים ופי' רבינו כרש"י שפירשו בתמיה נהי דמחמירין לענין אכילה מ"מ לא מחזקינן ליה כחלב גמור. ופסק כלישנא קמא והרי"ף והרמב"ם פסקו כלישנא בתרא ומפרשי מלתא דרב נחמן בניחותא אינהו מיכל אכלי דאקשתא ולדידן דלא אכלינן ליה אפילו סותם נ"כ אינו סותם פי' חלב דאקשתא דעלה קאי אליבא דלישנא בתרא ומ"ה כתב רבינו חלב דאקשתא אליבא דכ"ע אינו סותם. עיין בב"י שכתב שהרמב"ם פסק כלישנא בתרא וכבני בבל כו' עד וכן נראה שהוא דעת הרי"ף כו' ל"ע דהא הרי"ף והרמב"ם ס"ל כלישנא קמא אלא שס"ל כבני ארץ ישראל בדאייתרא וכמ"ש הר"ן וגם בכסף משנה פ"ז מה"מ וכ"כ ב"י לקמן

בסימן

ואם

חדושי הגהות

מח א ר"ל הך סיומא דהרי"ף דלעיל שסיים ברוב קרוע אבל לא ברוב נטול אינו בנוסחאות ישנות והנראה לעינינו דאדרבה בנוסחאות שלפנינו ליתא כלל (וגם הכנה"ג כתב שבנוסחאות הרי"ף שלפניו לא נמצא כן רק בבה"ג איתא להך נוסחא וכיון דהך ואיכא מ"ד שבהרי"ף היא הבה"ג לכן צרפו שם סיומא דבה"ג) ע"כ גלע"ד דתיבת אינו ט"ס הוא (כי גם הבה"ג העתיק דברי הבה"ג ולא העתיק תיבת אינו) והך ומ"ב בנוסחאות ישנות אין כאן מקומו אלא לעיל מגיה בתוך דברי הרי"ף אחר הלכה כרבי יוסי בר חנינא

שם

ניטל בו טריפה (ט) ואם נתמסמס הבשר עד שהרופא גוררו חשוב כניטל ואם הבהמה קטנה שבכל בשר החופה רוב הכרס אין בו שני טפחים (י) נאסר ברובו אע"פ שאין בו טפח [ב] (יא) נקדר הבשר בעיגול או באורך [ג] אם אין בחסרון אלא כסלע כשרה ואם יש בו יותר מכסלע שיעורו כדי שיכניסו בו ג' גרעיני תמרה זה אצל זה

שפסק לחומרא דאף ברוב נטול טריפה שהרי כתב וז"ל קרועה כיצד בשר החופה את רוב הכרס והוא המקום מן הבטן שאם יקרע יצא הכרס אם נקרע בשר זה טריפה אעפ"י שלא הגיע לכרס עד שנראית אלא כיון שנקרע רוב עובי הבשר הזה או ניטל טריפה עכ"ל ס"ל דרוב נטול היינו שלא הגיע לכרס עד שנראית ולאו דוקא נטול מסס הבשר אלא ה"ה דבלא נטול כלום אלא שנקרע רוב עובי הבשר נמי טריפה ויותר נכון לפרש דהרמב"ם היה מפרש רוב קרוע ורוב נטול תרווייהו בשלא נפסק לגמרי בפילוש מעבר לעבר עד שנראית הכרס דא"כ מה בין קרועים לפסוקים כמו שפירש הרשב"א לדעת הרמב"ם אלא ודאי בדלא נראית הכרס קאמר וקמיבעיא ליה מי בעינן רוב נטול עובי הבשר דיש שם חסרון או אפי' לא נטול כלום אלא דקרוע רוב עובי הבשר ואין שם חסרון נמי טריפה אע"ג דאינו קרוע מעבר לעבר ואין הכרס נראית וכיון דלא איפשיטא פסק לחומרא באיסורא דאורייתא דטריפה אף ברוב קרוע וכ"ש ברוב נטול ובמרדכי כתב וז"ל ובה"ג פסק כרבי יוסי בר חנינא ברוב קרוע אבל לא ברוב נטול אבי"ה עכ"ל ופירושו כדפי' לשון הרי"ף שהביא ב"י אכן במרדכי משמע לשם דאין זו דעת האלפסי אלא אדרבה האלפסי פסק בשתם ולחומרא ובספרי אלפסי שבידינו ג"כ לא כתוב שם אלא ז"ל איכא מ"ד הלכה כרבה בר רב הונא ואיכא מ"ד הלכה כר"י בר חנינא עכ"ל ותו לא וכך העתיק בת"ה הארוך דף ל"ח וגירסא זו נראה עיקר דלגירסת ב"י באלפסי קשיא באלפסי דידיה אדידיה שהרי אח"כ כתב האלפסי ובשר החופה את רוב הכרס ברובו בין ברוב קרוע בין ברוב נטול עכ"ל הרי שפסק לחומרא דבכל ענין טריפה מיהו לפי' הראשון שכתבתי לגירסא זו דהרי"ף תופס כפירש"י ופירש אבל לא ברוב נטול רצונו לומר אבל לא בעינן רוב נטול בדוקא לא קשיא דידיה אדידיה ולפי דרך זה איכא לפרש דהרי"ף תופס דרוב קרוע ורוב נטול תרווייהו בדלא נראית הכרס אלא דרוב נטול אית ביה חסרון ורוב קרוע לית ביה חסרון ופסק לחומרא דאף ברוב קרוע אבל לא בעינן רוב נטול בדוקא וכך הוא העיקר דלפ"ז תופסים הרי"ף והרמב"ם שיטה אחת ול"ק מידי באלפסי דידיה אדידיה: **ולענין** הלכה נקטינן להחמיר באיסורא דאורייתא וכהרמב"ם דאפילו לא ניטל כלום אלא נקרע רוב עובי הבשר ולא נראית הכרס נמי טריפה ברובו ובין בקרוע ובין בנטול שיעורן שוה ודלא כמה שהבין הר"ר ירוחם מדברי הרמב"ם דבנראה הכרס מיטרפא בשיעורא זוטא וע"כ כתב דלא ירד לסוף דעתו אלא הרמב"ם מפרש הך בעיא דרב אשי דרוב נטול ר"ל דנטול רוב עובי הבשר ואית ביה חסרון אלא דלא נראית הכרס ורוב קרוע נמי פירושו דאינו קרוע לגמרי ולא נראית הכרס ולית ביה נמי חסרון וכדפרי' וכך הוא לגירסת ב"י בהרי"ף ולפ"ז אין אנו צריכים לדוחקים שנכנס בהן ב"י ליישב דברי הרמב"ם עיין עליו גם ההשגה שהשיג הרשב"א אדברי הרמב"ם איננה השגה למאי דפרי' בס"ד ומיהו נראה דטריפות זה דבשר החופה את רוב הכרס איננה אלא מטעם דסופו של כרס הפנימי לינקב וזהו שדקדק הרמב"ם ותלאו בנראית הכרס ותלמודא סבירא ליה דלא מיבעיא היכא דהגיע הקרע עד שנראית הכרס דסופו ודאי לינקב דכנקוב הכרס עכשיו דמי אלא אפילו בדלא נקרע אלא רוב עובי הבשר נמי טריפה כאילו נקרע כולו ונראית הכרס וסופו לינקב דרובו שנקרע ככולו ולפ"ז היכא דנמצא נקב בבשר החופה רוב הכרס

כן לפי שזה מן הקרועים ואם נקרע עד שנפסק ועבר מעבר אל עבר מה בין קורעים לפסוקים ומכל מקום כתב שלא נראו בעיניו דברי הרמב"ם אלא לא מיטרפא עד שיקרע קרע מפולש. ודע שכ' הרמב"ם בפ' הנזכר אם היתה בהמה קטנה ונקרע רוב אורך הבשר החופה את הכרס אע"פ שאין באורך הקרע טפח טריפה הואיל ונקרע רובה עכ"ל. וכ"ל דה"ה לרוב רחבו דהא סתמא תנן ובקטנה רובה לא שנא בין רוב ארכה לרוב רחבה: ומ"ש אם נתמסמס הבשר עד שהרופא גוררו חשוב כניטל בפ' א"ט (נג:) גמרא ודרוסת הזאב א"ר יהודה אמר רב בדרוסה עד שיאדים בשר כנגד בני מעים נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו וכתב הרשב"א והרא"ש שרבינו אפרים פירש דלענין בשר החופה את רוב הכרס קאמר שאם נתמסמס רואין אותו כאילו ניטל וטריפה ומפרש בגמרא (שם) דנתמסמס היינו כל שהבשר רע שאילו בא רופא לרפאה היה גוררו עד שמגיע לבשר חי ויש פירושים אחרים בדברי רב יהודה ואיש על מקומו יבא מ"מ דין זה שכתב רבינו נראה שהוא מוסכם לדעת הרבה פוסקים וכמו שכתבתי בסימן מ"ג בשם ר"ת דכל היכא שנתמסמס חשיב כנטול:

וכתבו המרדכי והג"מ ב בפ"ק מה"ש דלא בקיאינן בשיעור נתמסמס (ג): ומ"ש רבי' ואם הבהמה קטנה שבכל בשר החופה רוב הכרס אין בו ב' טפחים נאסר ברובו אע"פ שאין בו טפח כבר נתבאר: ומ"ש נקדר הבשר בעיגול או באורך אם אין בחסרון אלא כסלע כשירה ואם יש בו יותר מכסלע שיעורו כדי שיכניסו בו ג' גרעיני תמרה וכו' שם (נ:) אמר גניבא א"ר אסי נקדרה כסלע טריפ' ואם תמתח תעמוד על טפח א"ר חייא בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דגניבא כסלע כשירה יתר מכסלע טריפה וכמה יתר מכסלע א"ר יוסף כגון דעיילן תלת קשייתא בציפא בדוחקא בלא ציפא ברווחא ופרש"י נקדרה. כמין ארובה עגולה ורוחב הקדירה כסלע: שאם תמתח. אי הוה מושכו לכאן ולכאן שיכנס העוגל לאורך או לרוחב תמצא בו טפח באותה קדירה: תלת קשייתא. גרעיני תמרה: בציפא. עם אוכל הנשאר סביבותיה כשחולצים אותה יכנסו ג' בנקב בדוחק או בלא ציפא בהרווחה ויש לתמוה על הרמב"ם ועל רבינו למה כתבו סתם כדי שיכנסו בו גרעיני תמרה זה אצל זה בדוחק ולא חילקו בין בציפא לבלא ציפא אפשר דמשום דחילוק מועט יש ביניהם סתמו הדבר להחמיר והא דאמרינן שאם תמתח תעמוד על טפח כתב הרא"ש חוט ג המקיף את הקדירה לכשימתח יהיה טפח נמצא רוחב הסלע שליש טפח: ועל מ"ש רבינו נקדר הבשר בעיגול או באורך כתב מהר"י בן חביב ז"ל לא ידעתי כוונתו כי אם הוא באורך אין זה קדירה ושיעורו טפח אבל כשהוא בעיגול או כשתפס חוט סביב הקדירה יהיה בחוט אורך טפח ואולי הוא טעות בספרים גם כן איפשר לפרשו על צד הדוחק עכ"ל (ג): (הגהות ב"ה) ולשון זה שכתב רבינו הוא לשון הרמב"ם בפ"ט והוא פשוט שכשאמרו ששיעורו טפח היינו כשנקרע ולא חסר ונקדר היינו שחסר ולפיכך שיעורו כסלע:

כתב הר"ן גבי מחט שנמצאת בכבד דמחט הנמצא בחלל הקיבה או בחלל הכרס ואינו תחוב בה יש להתיר ול"נ דאפילו תחוב בו אם אין עליה קורט דם מהצד האחר וכמו שאמרן במחט שנמצא בבית הכוסות שיתבאר בסימן זה וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן כ"ג:

המסס

זה והעור קיים לגמרי וידוע שזה הגיע מנגיחות הבהמות בקרניהם דאין להחמיר דדוקא כשבא הקרע מבחוץ שנקרע העור ורוב עובי הבשר דודאי הוא שסוף הבשר ליקרע כולו והכרס לינקב התם הוא דמטרפינן לה אבל לא כשהעור קיים אלא שהבשר נקרע תחת העור ע"י נגיחה דהדרא בריא וכשירה: ומ"ש אם נקרע בו קרע באורך טפח וכו' עד אעפ"י שאין בו טפח שם במשנה אליבא דר' יהודה ומשמע בגמרא דהלכה כר' יהודה אי נמי ר"י לא בא לחלוק אלא לפרש מאי דקאמר ת"ק דכל היכא דמשתכחא דנקרע או טפח או רובה טריפה וכן כתב הר"ן ולא הו"ל לרבינו לבאר או ניטל דכיון דאפילו בקרע דלית ביה חסרון טריפה כ"ש ניטל דאיכא חסרון אלא כיון דרב אשי קמיבעיא ליה ברוב קרוע או ברוב נטול ולא איפשיטא קאמר רבינו הלכך תרווייהו טריפה וכ"כ הרא"ש להדיא ונמשך רבינו אחר דבריו ותו י"ל דעיקר דבריו להורות דבנתמסמס דינו כניטל וטריפה ועוד נראה לומר דרבינו דקאמר או ניטל היינו שניטל רוב עובי הבשר ואין הכרס נראה וכדכתב הרמב"ם ועיין במ"ש בסמוך סעיף ד' דמפרש כפרש"י: **ומ"ש** ואם נתמסמס שם מימרא דרב יהודה סוף (דף נ"ג) וכפי' ה"ר אפרים שהביאו הרא"ש דלענין בשר החופה את רוב הכרס קאמר שאם נתמסמס רואין אותו כאילו ניטל וטריפה וכתב המרדכי ע"ש ראבי"ה דאין אנו בקיאין בגרידה שהרופאים גורדין ולפיכך ראוי להחמיר בשנשתנה מראית הבשר הכל לפי הענין וכך שמעתי ממורינו ממי"ץ שא"ל ר"ת פה אל פה עכ"ל: **נקדר** הבשר בעיגול או באורך וכו' שם סוף (דף נ') אמר רב אסי נקדרה כסלע טריפה שאם תמתח תעמוד על הטפח ופרש"י נקדרה כמין ארובה עגולה ורוחב הקדירה כסלע שאם תמתח ותמשך לכאן ולכאן שיכנס העוגל לאורך או לרוחב תמצא בו טפח באותה קדירה עכ"ל משמע דר"ל כשניח ספתו אל ספתו בו אורך טפח א"כ אורך החוט המקיף הקדירה הוי ג' טפחים ולפ"ז רוחב הסלע הוי ב' שלישי טפח דכל שיש בו ברחבו טפח יש בהקיפו ג' טפחים כדאיתא פ"ק דסוכה ופ"ק דעירובין אבל התוס' כתבו וז"ל כשתמתחנה תעמוד על טפח כשתקיף הסלע בחוט וימתח החוט יהיה בארכו טפח עכ"ל וכ"כ הרא"ש דלפי זה אין ברוחב הסלע אלא שליש טפח ומדברי רבינו נראה שתופס פירש"י עיקר ולכך כתב או באורך לאורויי דכיון דבקרע שאין בו חסרון משערינן בטפח אם כן כשיש שם חסרון שיעורו בכסלע שאם תמשוך אותו לכאן ולכאן ותניח ספתו אל ספתו והו"ל כמו קרע שאין בו חסרון אז יהא בארכו טפח דלפ"ז אין חילוק בין נקדרה בעיגול או באורך אבל לפי' התוס' והרא"ש דכשתקיף הסלע בחוט וימתח החוט יהא בארכו טפח לפ"ז לא משערינן בכסלע אלא בנקדרה בעיגול כל"ל ליישב לשון רבינו וכ"כ הרמב"ם

דרכי משה

פעם אחת נמצא תולעת בכרס של בהמה והסכמנו להתיר בהמה משום דאמרינן מן הפרש הוא גדל או בהמה אכלה אותם עם מאכלי עשבים עכ"ל: (ב) לכך ראוי להחמיר כשנשתנה הבשר ממראיתו והכל לפי הענין וכן שמעתי ממורי ממי"ץ ששמע מר"ת עכ"ל: (ג) ולי נראה כוונת רבינו דאם נקרע באורך בלא חסרון שיעורו טפח ואם נקדרה בחסרון

דרישה

בסימן ס"ד ע"ש ד' כ"ב ע"ב: [ב] נקדר הבשר בעיגול או באורך כתב מהרי"ן חביב לא ידעתי כוונתו כי אם הוא באורך אין זה קדירה ושיעורו טפח אבל כשהוא בעיגול אז כשתפס חוט סביב הקדירה יהיה בחוט אורך טפח (כי הסלע הוא שליש טפח וכמ"ש לעיל סימן ל' וקי"ל דכל דבר עגול חוט המקיף אותו לדבר הניקב הוא שליש ממנו וק"ל עכ"ה) ואולי טעות הוא בספרים ג"כ אפשר לפרשו על צד הדוחק עכ"ל. שוב ראיתי שכתב רל"ש ג"כ אהאי או באורך וז"ל בגמרא אינו וע"כ ט"ס הוא ולעיל הקרע מיירי כמי שהוא מפולש וכן פי' הרשב"א דומיא דנקדר. ומ"ו חילק דלעיל מיירי שלא הגיע הקרע עד הכרס עד שנראה אלא שנקרע רוב עובי (וכן יש לפרש מ"ש או שניטל כו' דר"ל שניטל רוב עובי הבשר באורך טפח וק"ל עכ"ה) ולהכי בעינן טפח וכן איתא להדיא במיימוני דנקרע מיירי שלא הגיע על הכרס ובס"ע כתב לשונו אבל אם נראה הכרס לא בעינן אלא שיעור ג' תמרים עכ"ל. ול"נ ליישב כמ"ש בפרישה דנקרע היינו באין חסרון ושיעורו טפח באורך ובנקדר שהוא בחסרון שיעורו סלע כמ"ש בפרישה ודין ניטל לא ביאר ברא"ש דבריו וסמך על מה שיתבאר בנקדר. וכן מצאתי שכ"כ הכ"מ בהדיא בפ"ט מה"ש בדין ו' אחר שהביא שם גם כן קושיית מהרי"ן חביב כתב ז"ל ול"נ שהדבר פשוט שכשאמרו ששיעורו טפח הוא כשנקרע ולא חסר ונקדר היינו שחסר ולפיכך שיעורו בכסלע שהוא שליש טפח עכ"ל. ומ"ש רבינו או ניטל גם הרמב"ם שם כ"כ אלא שכתבו בסגנון אחר ולשונו עולה יפה ול"ק מידי וז"ל הרמב"ם בשר החופה רוב הכרס אם נקרע טריפה אף על פי שלא הגיע הקרע לכרס עד שנראה אלא כיון שנקרע רוב עובי הבשר או ניטל טריפה וכמה שיעור הקרע בארכו אורך טפח ואם היתה בהמה קטנה ברובו כו' נקדר הבשר הזה בעיגול או באורך אם היה יותר מכסלע ה"ז טריפה שאם ימתח הקרע הזה יעמוד על טפח עכ"ל וכלשון זה כתוב ג"כ בס"ע בעינו וע"ז כיון מ"ו דכתב דכן הוא במיימוני ובס"ע דאין הקרע מפולש אבל אינו מוכרע אלא נראה לרבותא כתב הכי אבל במפולש נמי מיירי ונלע"ד דהכי הלעת דברי הרמב"ם דמתחילה כתב שיש טריפות בקריעת בשר ובנטילתו אבל לא פירש שיעור הקריעה או הנטילה וקריעה ר"ל כמשמעו קרע בלא חסרון ונטילה ר"ל שיש בו חסרון וכמ"ש אחר זה בפירוש וקמ"ל לעיל דיש טריפות בקריעה זו ובנטילה ואפילו אין נקרע או ניטל כל עובי הבשר אלא רובו בעובי נמי טריפה כל אחד ואחד לפי מה שיתבאר שיעורו אחר כך וחזר ומפרש אח"כ שיעור כל אחד מהן וזהו שכתב שיעור הקריעה טפח בארכו ולא הזכיר שם ניטל אלא שסומך על מ"ש אח"כ נקדר הבשר שהוא פי' נטילה דלעיל והא דנקט לעיל לשון נטילה הוא לשונו ואחר כך אמר נקדר הוא לשון הגמרא או י"ל דבחסרון מעבר לעבר שייך לשון נקדר ומפרש שיעור הקדירה הוא יותר מכסלע ונראה דלאו דוקא מיירי בקדירה שהוא חסר מעבר לעבר אלא אפי' נחסר יותר מסלע ברוב עובי נמי טריפה כמ"ש לעיל מינה גבי ניטל ועד"ז מתיישב נמי לשון רבינו כמ"ש בפרישה: [ג] אם אין בחסרון כו' ואם יש בו יותר מכסלע כו' טריפה כן הוא בהדיא בגמרא וז"ל בפא"ט אמר גניבא אמר רב אסי נקדרה כסלע טריפה שאם

פרישה

(ט) ואם נתמסמס כו' והאידנא לא בקיאינן בזה מרדכי: (י) נאסר ברובו פי' בין ברוב ארכו או רחבו ב"י: (יא) נקדר הבשר בעיגול או באורך ר"ל או שנקדר ונחסר באורך דבין אם נקדר ונחסר בעיגול ובין אם נקדר ונחסר באורך משערינן אם יש בחסרון סלע משום דבקרע שלא נחסר כלום דינו בטפח אם יש בקרע אורך טפח שהוא אינו אלא סדק ארוך טפח ושיערו חכמים דבחסרון כסלע בעיגול או באורך אם נמתח העיגול או האורך יהיה ארוך טפח ולכן אסור והא ששינה בלשונו דלעיל אמר ניטל וכאן אמר נקדר אפשר לפרש שמ"ש נקדר ל' הגמרא ולעיל אמר ניטל שהוא לשונו או אפשר לומר דלעיל שאמר ניטל ר"ל אע"פ שלא ניטל כל עובי הקרום ולא נעשה הנקב מפולש שיעורו בטפח לאסור וכאן נקדר היינו נקב מפולש לאשמועינן דאפילו בנקב מפולש לא נאסר עד שיהיה כשיעור טפח אם ימתח הקרע

חדושי הגהות

שם ציין הרב"י דברים אלו לומר שמצא כן בנוסחת ישנות הך סיומא ברוב קרוע כו' כנלענ"ד והמעיין בבה"ג יראה בעליל כי כנים דברי: ב עס"י ג' א"ק א': ג יש לתמוה שוה

זה בדוחק טריפה (יב) [ד] המסם ובית הכוסות דבוקים זה בזה ואם ניקבו במקום חיבורן אפילו הנקב מפולש מזה לזה כשירה ואם הנקב בשאר הצדדין שאינן דבוקין יחד אם הנקב מפולש מעבר אל עבר טריפה ואם לאו כשירה בין בהמסם בין בבית הכוסות (יג) ורש"י אסר בהמסם אפילו אין הנקב מפולש ולא נהירא (יד) [ה] נמצא באחד מהם מחט תחוב בו ולא נקב מעבר אל עבר הופכין

המסם ובית הכוסות דבוקים זה בזה ואם ניקבו במקום חיבורן אפילו הנקב מפולש מזה לזה כשירה ואם הנקב בשאר הצדדין שאינם דבוקים יחד אם הנקב מפולש מעבר אל עבר טריפה וכו' במשנה א"ט (מב.) המסם ובית הכוסות שניקבו לחוץ ופרש"י המסם. ליניפוי"ל ובית הכוסות סוף הכרס שקורין פאנצ"ן עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות והמסם מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הם שופכים זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסם ומהמסם לקיבה ומהקיבה לדקין : שניקבו לחוץ. שהנקב נראה מבחוץ וכגון שניקבו זה או זה שלא במקום חיבורן לאפוקי ניקבו במקום חיבורן בב' דפנותיהם והנקב הולך מחללו של זה לחללו של זה ובהדיא שנינו שם (לד ·) במשנה אלו כשירות המסם ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה :

ומ"ש רבינו אם הנקב מפולש מעבר אל עבר טריפה ואם לאו כשירה בין בהמסם בין בבית הכוסות ורש"י אסר בהמסם אפילו אין הנקב מפולש שם (נ :) ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה משני לצדדין טריפה ופירש"י בסוף פרק המדיר (עו :) בעובי בית הכוסות מקום בראש הכרס סמוך להמסם קורין בית הכוסות שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי ב' כפלים כפולים ודבוקים ובסוף פרק במה מדליקין (לו ·) כתב מצד אחד שלא ניקב אלא אחד מן הכפלים כשירה שחבירו סותמו : משני לצדדין. שניקבו שניהם ובבית הכוסות הוא דאיכא לפלוגי בין צד אחד לשני לצדדין אבל בהמסם אפילו מצד אחד שלא נראה הנקב לחוץ אין זו סתימה לפי שהדופן דק מאוד והתוספות כתבו שם ובפרק א"ט ובפרק לולב הגזול (לד ·) דלפי שיטת רש"י אפילו נימא דאין סברא שיהא טריפה הואיל ולא ניקב אלא חצי העור מצינו לומר דכוליה ניקב וחיישינן שמא הבריא ומ"מ כתבו דאין נראה לר"ת דלא חיישי' שמא הבריא אלא בושט דפעיא ביה וגמדא ליה ופעמים שחוזר המחט לתוך הושט אבל בהמסם אם הבריא לא היה המחט חוזר לתוכו ונראה לו דהמסם מצד אחד כשירה והא דנקט בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה רבותא קמ"ל לפי שיש לו שני עורות וקמ"ל שאע"פ שניקב עור אחד אפ"ה כשירה עד שינקבו שניהם ולדעת ר"ת הסכימו הרשב"א והר"ן ז"ל וגם המרדכי כתב שראבי"ה כתב בשם אביו כדברי ר"ת ובתה"ד כתב דיש להחמיר כרש"י (ד) :

ומ"ש רבינו נמצא באחד מהם מחט תחוב בו ולא נקב מעבר אל עבר הופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ וכו' שם ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה משני לצדדים טריפה נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה ופשטא דברייתא לכאורה משמע דמצד אחד כשירה בלא בדיקה ומשני לצדדין טריפה ולא בהחלט אלא דבעיא בדיקה אם נמצא עליה קורט דם טריפה ואם לאו כשירה אלא דאמרינן בגמרא מעשה בא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד והפכה ומצא עליה קורט דם ואמר אם אין שם מכה קורט דם מנין מהאי עובדא משמע דמצד אחד נמי אינו כשר בלא בדיקה וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל . ומעתה קשה כיון דבין מצד אחד בין משני לצדדין בעי בדיקה למה אמרו במצד אחד כשירה ומשני לצדדין טריפה דמאי פסקא הא אי נמצא קורט דם אפי' מצד א' טריפה ואי לא נמצא קורט דם אפילו משני לצדדין כשירה ואיפשר לומר דסתמא דמילתא דמצד אחד לא ימצא קורט דם ובמשני לצדדין ימצא על הרוב ועוד איפשר לומר דמצד אחד כשירה לעולם אפילו נמצא קורט דם מבחוץ סביבות הנקב עד שימצא קורט דם כנגד פי המחט שנראה שעבר לשני לצדדין וחזר לפנים ומתוך כך הוא נגד

הרמב"ם בפ"ט מהלכות שחיטה וכ"כ בש"ע אבל מהרי"ן הביא לא נתקבל לדעתו לשון או באורך וגם מהרש"ל כתב דט"ס הוא ועוד יש לפרש דמ"ש הרמב"ם ורבינו בעגול או באורך וכו' מיירי בניטל הבשר עד שהכרס נראה ולפיכך מיטרפא בשיעורא זוטא בכסלע דהוי שליש טפח כמו שפי' התוס' והרא"ש ובאורך נמי משערינן כאילו היה נקדרה בעיגול והא דכתב רבינו לעיל דבנקרע באורך טפח או ניטל טריפה היינו דוקא כשאין הכרס נראה ולפיכך לא מיטרפא אף בניטל אלא בטפח כדפי' לשם : כתב בהגהת ש"ד סימן מ"ז ומביאו מהרש"ל בא"ו סימן ל"ו תולעים נמצאו בכרס והסכמנו להתיר הבהמה משום דאמרינן מן הפרש נתגדלו או בהמה אכלה אותן עם מאכלי העשבים עכ"ל ולכאורה נראה דהמעשה היה שהתולעים היו יוצאים מן הכרס ויש לחוש שמא הכרס נרקב והבאים והתליע תולעים וניקב הכרס מחיים ואפ"ה הסכימו להתיר משום דתלינן במאוי להקל ואמרינן דלאחר שחיטה פריש וכדתלינן לקולא במורנא היוצאת מן הריאה דפשיטא דלאו דוקא ריאה דה"ה שאר בני מעיים וכן הוא בהגהת אשיר"י פא"ט בתולעים היוצאין מן הקורקבן אבל לעיל סוף סימן ל"א וסי' ל"ו כתב לחלק בין תולעים בכרס לתולעים בקורקבן וע"ש : **המסם** וב"ה וכו' במשנת א"ט המסם וב"ה שניקבו לחוץ ופירש"י לאפוקי אם ניקבו במקום חיבורן בשתי דופנותיהם והנקב הולך מחללו של זה לחללו של זה עכ"ל. לכאורה משמע דכשניקבו זה לזה במקום שהשומן מחבר שתי דופנותיהם כשירה אבל בתוס' (דף כ') בד"ה מחט כתבו בשם ר"ת דהא דתניא במחט שנמצא בעובי ב"ה מב' צדדין טריפה נמי חידוש הוא כגון שניקבו שני העורות במקום ששוכב ע"ג המסם ומדובק שם בשומן וה"א שאותו דביקות מגין שלא יצא הרעי מידי דהוה אחלחולת שניקבה וירכים מעמידין אותה דכשירה קמ"ל הכא דטריפה עכ"ל הרי לך דאף במקום דיבוקן אינה כשירה אא"כ במקום שהן מדובקין יחד ממש שאין להם אלא עור אחד אבל במקום שיש לכ"א עור בפני עצמו ומחוברים יחד ע"י שומן אם ניקבו לשם מב' צדדין טריפה עכ"ל וכך נראה עיקר כר"ת דאע"ג דנקט בלשונו שומן אינו שומן של היתר דחלב הוא כדלקמן בסימן ס"ד וחלב טמא אינו סותם וטריפה בנקובה מב' צדדים : **ומ"ש** ורש"י אסר בהמסם אפי' אין הנקב מפולש כ"כ ס"פ במה מדליקין והתוס' לשם ובפ' א"ט (דף כ') הקשו על פירושו מדתנן המסם וב"ה שנקבו לחוץ דמשמע דבעינן נקב מפולש ותירץ ר"י דהאי לחוץ לא לגמרי לחוץ קאמר אלא כלומר לצד חוץ לאפוקי נקבו זה לתוך זה דכשר פי' לחוץ לצדדין קתני גבי ב"ה ממש לחוץ וגבי המסם כלפי חוץ אע"ג דלא הוי ממש לחוץ וזה דוחק : **ומ"ש** רבינו ולא נהירא הוא משום דר"ת השיג עליו כמבואר לשם והסכימו עמו רוב המחברים מיהו בת"ה בסי' קס"ה כתב דיש להחמיר בהמסם כרש"י דבהגהת אשיר"י פרק המדיר איתא דר"י סובר כרש"י ולא כר"ת וכן בא"ז לא אייתי אלא פי' רש"י ותו דבשל תורה הלך אחר המחמיר וכ"ש טריפות דמחמרינן בהו טובא עכ"ל וכ"כ או"ה כלל כ"א סימן י"א דר"י פסק כרש"י והכי נהגינן ולא כר"ת דמיקל ומשמע דלדידהו אפי' בהפסד מרובה טריפה כיון דאיכא ספיקא דדינא באיסורא דאורייתא ודלא כהרב בהגהת ש"ע דכתב להקל בהפסד מרובה מיהו משמע דלא חיישינן אף לרש"י דשמא ניקב כל המסם והבריא ואינו ניכר כיון שעורו דק אלא דוקא במחט התחובה בו אי נמי ניכר שהנקב הגיע ע"י מחט או קוץ אבל אם אין שם מחט ואפשר שהגיע ע"י חולי כשר אף בהמסם והכי משמע ממ"ש התוס' אליבא דרש"י ואע"ג דלפ"ז קשה דהו"ל לתרץ דמתניתין דתני המסם וב"ה שניקבו לחוץ דמשמע דבעינן נקב מפולש אף בהמסם מיירי בנקב דאפשר דהגיע ע"י חולי דמודה בה רש"י וכ"כ בהגהת ש"ד בסוף הספר ע"ש הא"ז וכן פי' הר"ן בחד שינוייא ולא היה לו לר"י לדחוק ולפרש לרש"י לחוץ כלפי חוץ ולצדדין קתני איכא למימר דר"י בא ליישב דמתני' דתנא סתמא מיירי בין בניקב ע"י חולי בין בניקב ע"י מחט אינו טריפה עד שניקבו לחוץ ולפיכך צ"ל דלרש"י ר"ל כלפי חוץ ותו דר"י מתרץ האמת דכיון דתנן בסיפא אלו כשירות המסם וב"ה שניקבו זה לתוך זה אלמא דרישא דא"ט דתנן שניקבו לחוץ לאו דוקא לחוץ אלא כלומר כלפי חוץ וכמבואר בדברי ר"י להדיא לשם בתוס' . אלא דקשה הא דכתב רבינו כאן בסתם דרש"י אסר בהמסם ומדלא כתב רבינו דין מחט עד לסוף אלמא דהשתא מיירי בסתם נקב דע"י חולי דאוסר רש"י בהמסם אפי' אין הנקב מפולש ולכן נראה דאין טעמו של רש"י דאיסור המסם שמא כבר ניקב לחוץ והבריא ואינו ניכר אלא כיון שעורו דק מאד אפי' לא ניקב עדיין לחוץ כיון שסופו ודאי ליניקב כנקוב דמי והכי כתב רש"י להדיא בס"פ ב"מ ולכן כתב רבינו אליבא דרש"י בסתם נקב לאורויי דאפי' בנקב שע"י חולי אוסר רש"י בהמסם אפי' אינו מפולש דאין זו סתימה ודלא כפי' התוס' ואפשר דע"ז דוקא קאמר רבינו דלא נהירא להוסרו בנקב ע"י חולי כרש"י דיחיד הוא בדבר זה והכי ודאי נראה דבזו לא נהגינן כרש"י דבת"ה ואו"ה לא כתבו דנהגינן כרש"י אלא במחט תחוב בו מצד אחד ומטעם דשמא הבריא כיון שעורו דק דבזה הסכים עמו ר"י וא"ז לאסרו ולא מטעמיה דרש"י דלא חשיב סתימה אף בנקב ע"י חולי דלית לן הך סברא ולפ"ז באין שם מחט הו"ל רש"י יחיד כנגד כל הגאונים ואין לאסרו כלל היכא דאיכא הפסד מרובה כיון דמדינא כשר הוא ככל הגאונים אלא היכא דליכא הפסד מרובה ראוי לאסרו משום חומרא אף בנקב ע"י חולי ולפ"ז ה"ה בשאר נקובין אף בבית הכוסות וקורקבן אפי' נקב ע"י חולי אם לא נשאר רק מעט מעור החיצון שלא ניקב דומיא דהמסם יש לאסרו מטעם דאינו חשוב סתימה לרש"י היכא דליכא הפסד מרובה והיכא דאיכא מחט אסור מדינא אפי' היכא הפסד מרובה ולא כתה"ד בסי' קס"ה והרב בהגהת ש"ע דמקילין בזה ע"ש ודו"ק :

נמצא באחד מהם מחט וכו' בפרק א"ט שם ת"ר מחט שנמצאת בעובי ב"ה מצד אחד כשרה מב' צדדין טריפה נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה ופריך ומ"ש מכל נקובי דעלמא דאע"ג דליכא דם טריף מר ופריק התם ליכא מידי למיסרך הכא כיון דאיכא מחט אי איתא דקודם שחיטה הוא מיסרך הוה סריך ובתר הכי קאמר מעשה ובא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד והפכה ומצא עליה קורט דם וטרפה ואמר אם אין שם מכה קורט דם מנין ומשמע מדהפכה רבי אלמא דאף בניקבה מצד אחד צריך לבדוק מצד האחר אם יש שם טיפת דם או שאר

דרכי משה

בהסרון משערינן כמו בעיגול וסברא נכונה היא : (ד) וכ"פ באו"ה דאנו נוהגים כרש"י : באו"ה

פרישה

הקרע יהיה ארכו טפח והוא שיעור סלע ועד"ר : (יב) המסם ובית הכוסות כו' פירש"י בית הכוסות סוף הכרס שקורין פנצ"א עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות והמסם מחובר בו וסביב סביב לחיבורן כשאתה מבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצעי הם שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסם ומהמסם לקיבה ומהקיבה לדקין : (יג) ורש"י אסר בהמסם אפי' אין הנקב מפולש הטעם משום שעורו דק חיישינן שכולו ניקב אלא שהבריא תוס' ובתרומת הדשן כתב דיש להחמיר כרש"י : (יד) מחט שנמצא כו' הופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ לפי מ"ש בדרישה שנראה ליישב קושיית ב"י דאינו נאסר בניקב מצד אחד אא"כ נמצא עליו קורט דם מבחוץ

דרישה

שאם תמתח תעמוד על טפח אמר רבי חייא בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דגניבא כסלע כשירה יתר מכסלע טריפה עכ"ל הגמרא וכ"כ הרמב"ם . והרא"ש כתב על הא דאמר שאם תמתח תעמוד על טפח ז"ל חוט המקיף את הקדירה לכשימתח יהיה טפח נמצא רוחב הסלע שליש טפח עכ"ל . וקשה דהא לפי המסקנא דגמרא היינו דוקא ביתר מסלע יהיה טפח לכשימתח ואפשר לומר שהרא"ש קאי על דברי גניבא שאמר סלע ור"ל ל"ד סלע אלא יתר מכסלע אותה סלע נקט הרא"ש בלשניה שהרי דבריו של גניבא הוא מבאר שסיום דבריו שאם תמתח כו' : [ד] המסם ובית הכוסות כו' עד אם הנקב מפולש מעבר לעבר טריפה ז"ל הגמרא פ' המדיר דף ע"ו ע"ב מחט שנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה מב' צדדים טריפה

ופירש"י שם והביאו ב"י וז"ל בעובי בית הכוסות מקום בראש הכרס סמוך להמסם קרוי בית הכוסות שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים ודבוקין ונמצאת מחט תחובה בתוכו עובי ומתוך עביו אפשר לה שלא נקבה כולם עכ"ל רש"י אין לפרש שמה שכתב רש"י ויש בו סביב שפתו עובי כו' שזה קאי על בית הכוסות דבשפתו יש בו עובי שני כפלים אבל לא בשאר בית הכוסות דא"כ רש"י דמחלק בפרק א"ט ובפרק במה מדליקין בין נקב שנמצא בבית הכוסות ובין נמצא בהמסם ליפלוג וליתני בדידיה דבבית הכוסות גופא יש לחלק בין שפתו שהוא עב יותר משאר מקומות שבו אלא נ"ל שכל בית הכוסות כולו כפול ועב ומ"ש רש"י ויש בו סביב שפתו עובי כו' זה קאי על הכרס שרוצה לבאר מקום של בית הכוסות ואיך הוא ומפרש שבראש הכרס סמוך להמסם קרוי בית הכוסות ויש בו ר"ל בכרס סביב שכתו של כרס דהיינו מקום ששם בית הכוסות עובי שני כפלים והוא בית הכוסות עצמו שהוא עובי שני כפלים ולכן כתב רבינו סתם ואם הנקב בשאר הצדדין כו' ולא פי' אם הוא בעביו משום שבית הכוסות כולו עב וכפול כמ"ש וכן משמע לשון רש"י דפרק במה מדליקין וז"ל שם בדף ל"ו ע"א בית הכוסות סוף הכרס שקורין פנצ"א ויש בו עובי שקורין אכלו"ן ותוכו עשוי כמין כוס עובי בית הכוסות דופן כפולה ודבוקין הכפלים זה בזה בשומן עכ"ל משמע דקאי על בית הכוסות שהוא כולו עב וכפול : [ה] נמצא באחד מהם מחט תחוב בו כתבו התוספות דה"ה קוץ וכל דבר דינו כמחט דהא אית ליה מידי למסרך ול"ד קורט דם אלא ה"ה בנמצא עליה סלודם רש"י

חדושי הגהות

אך מסקנת הש"ס דיותר מכסלע הוי טפח ואם בן קדירת הסלע הוא פחות מטפח ורחבו פחות משליש ודוחק לומר דהרא"ש כ"כ רק לפרש לישנא דגמרא דכיון דכבר כתב שם מסקנא דגמרא היאך יחזור לפרש מה שלא קיים לפי המסקנא לכן כתב המעי"ט שנ"ל למחוק תיבת הקדירה וצריך להיות חוט המקיף את הסלע שזהו יתר מכסלע וכמ"ש לעיל התוספתא שם בד"ה לכשימתח וכו' ע"ש :

הופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ (טו) [ו] אם נמצא עליו קורט דם בידוע שניקב כולו וטריפה ואם לאו כשירה ואפילו ראש העב שלו לצד חוץ [ז] ואם עבר המחט מעבר אל עבר ועודנו תחוב בו בודקין אותו (טז) אם נמצא קורט דם סביב המחט בידוע שקודם השחיטה ניקב כולו וטריפה ואם לאו אחר השחיטה דחק ועבר וכשרה דכיון שהמחט עודנו שם אילו עבר מחיים היה הדם סביבו אבל כשאין המחט לפנינו אסור בשניקב כולו אפילו אין בו קורט

ב"ח

שאר ריעותא מבחוץ וכ"כ הרשב"א והר"ן ורבינו ויש להקשות דמפריך תלמודא ומ"ש מכל נקובי דעלמא וכו' אלמא דס"ל דהא דתני נמצא עליה קורט דם וכו' קאי אמב' צדדין טריפה דסמיך ליה וקאמר דלא מיטרפא אא"כ דנמצא עליה קורט דם ואם כן מאי איכא בין מצד אחד לב' צדדין דאי איכא עליה קורט דם אידי ואידי טריפה ואי ליכא עליה קורט דם אידי ואידי כשירה וי"ל דבמצד א' אינו טריפה אא"כ דאיכא קורט דם כנגד פי המחט ממש אבל במשני צדדין טריפה אפילו לא נמצא דם עליה כנגד פיה ממש אלא נמצא עליה סביבות הנקב בלבד נמי טריפה וכ"כ במרדכי ע"ש ראבי"ה ואבי ר' יואל הלוי ודהכי משמע מפירש"י ובדברי ר"ת וכן בתוספות ריב"א ועיקר עכ"ל ולפ"ז משמע דאם לא נמצא עליה קורט דם מבחוץ אף סביבות הנקב אלא דמבפנים סביב המחט בלבד נמצא קורט דם אזלינן לקולא אפילו ניקב משני צדדין דתלינן דמחיים לא ניקבה אלא בפנים ומ"ה נמצא קורט דם בפנים ולאחר שחיטה נקבה עד לחוץ וכשירה וכתב ב"י שלפ"ז צריך לפרש נמצא עליה דברייתא האי עליה היינו אפי' על סביבותיה ועליה דעובדא דרבי הוי דוקא עליה ממש . ולפעד"נ דכיון דקאמר רבי אם אין שם מכה קורט דם מניין אפילו לא נמצא כנגד פי המחט ממש נמי טריפה דכיון דסוף סוף נמצא דם מבחוץ סביבות הנקב אם אין שם מכה קורט דם מנין ורישא דברייתא דמחלק בין מצד אחד לשני צדדין מיירי דאין שם קורט דם וגם המחט שהיתה נמצאת בה נאבדה משם הילכך במצד אחד כשירה כיון דבדק ולא נמצא עליה קורט דם מבחוץ ומשני צדדין טריפה דחיישינן דילמא אי הוה המחט קמן מיסרך הוה סריך הדם במחט וכל שצריך בדיקה הרי הוא באיסורו עד שתבדקנו כמ"ש הרשב"א בתשובה הביאו ב"י וסיפא דברייתא דתני נמצא עליה קורט דם וכו' מיירי כשהמחט לפנינו הילכך אף בניקבה משני צדדין כשרה לא נמצא עליה קורט דם דאי איתא דקודם שחיטה עברה המחט לחוץ מיסרך הוה סריך קורט דם במחט ועוד נ"ל דכל שניקב משני צדדין וסריך הדם במחט אפילו אינו רק סביב המחט מבפנים ואין שם קורט דם מבחוץ כלל נמי טרפה והא דקתני נמצא עליה קורט דם לאו דוקא עליה מבחוץ כדכתב ראבי"ה אלא עליה על המחט קאמר אפילו סביב המחט מבפנים נמי טריפה ולא תלינן לקולא דמחיים נקבה בפנים ולאחר שחיטה עברה לחוץ אלא כיון דניקב משני צדדין תלינן דמחיים עברה המחט לחוץ ונסרך הדם סביב למחט מבפנים וטריפה אבל במצד א' כשרה אפילו נסרך הדם מבפנים כיון דליכא קורט דם מבחוץ אף סביבות הנקב ולא שום ריעותא א"כ לא ניקבה כלל לחוץ והכי משמע להדיא מדברי רבינו דבמצד אחד כתב דטריפה אם נמצא עליו קורט דם מבחוץ ולא פי' דוקא כנגד פי המחט אלמא דאפי' אינו רק סביבות הנקב ולא כנגד פי המחט ממש נמי טריפה ובמב' צדדין כתב לחלק דכשהמחט לפנינו והדם מיסרך סריך סביב המחט טריפה ומשמע אפי' לא נמצא מבחוץ קורט דם כלל נמי טריפה ואם אין שם קורט דם אפילו סביב המחט כשירה דכיון דלא סריך דם במחט כלל ודאי דלאחר שחיטה ניקב ואם אין המחט לפנינו אסור בניקב משני צדדין אפילו אין שם קורט דם כל עיקר דדילמא אי הוה מחט לפנינו היה הדם נסרך סביב המחט וה"ה בחזקת איסור כיון שניקב כולו עד שתיבדק אבל בלא ניקב אלא מצד אחד כשירה אם אין עליה קורט דם מבחוץ אפי' אין המחט לפנינו שהרי יש לנו בדיקה וכ"כ בהגהת מיי' משם סה"ת והמצות ע"ש בפ"ו מה"ש וכ"כ מדברי הרמב"ם ויתבאר בסמוך והכי נקטינן :

לשון הרמב"ם בפ"ו מה"ש מחט שנמצאת בעובי ב"ה מצד אחד כשירה ואם נקבה נקב מפולש לתוך חלל ב"ה ונמצאת טיפת הדם במקום הנקב טריפה שודאי קודם שחיטה ניקב אבל אם אין דם במקום הנקב ה"ז מותר שמא אחר שחיטה דחקה המחט וניקבה עכ"ל והראב"ד השיג על מ"ש ואם נקבה נקב מפולש לתוך חלל ב"ה ואמר אין זה מיושר ועל מ"ש ונמצאת טיפת דם בנקב השיג ואמר הטיפה צריך שתהיה מבחוץ עכ"ל וטעם השגתו שאמר שאין זה מיושר הוא לפי דלשון זה משמעו שהמחט נמצאת בחלל הגוף ונקבה נקב מפולש לתוך חלל ב"ה ואם כן קשה הלא כל מחט שנמצא בחלל הגוף טריפה אפילו לא נמצאת תחובה בשום אבר דשמא נקבה אחד מהאיברים הפנימים ואינו ניכר אם לא ע"י בדיקה כנגד כל החלל כמ"ש הרמב"ם בפי"א מה"ש ולאיזה צורך כתב כך היה לו לומר ואם נקבה נקב מפולש לתוך חלל הגוף ולכן כתב על הלשון דאינו מיושר עוד השיג על מ"ש טיפת דם במקום הנקב דכיון דברייתא תני נמצא עליה קורט דם משמע עליה מבחוץ דוקא וכדס"ל לראבי"ה במרדכי כדלעיל וזו ודאי אינה השגה דהרמב"ם מפרש עליה על המחט ואפילו מבפנים סביב המחט ומבחוץ אין נראה קורט דם כלל נמי טריפה בניקב משני צדדין וכדכתב רבינו והגהת מיי' בשם סה"ת והמצות כדפי' ואפשר דכדי לבאר זה דמיירי בדנמצא טיפת דם מבפנים בלבד במקום הנקב לכך כתב הרמב"ם בזה הלשון ואם נקב נקב מפולש לתוך חלל בית הכוסות כדי להורות דמ"ש אחר זה ונמצאת טיפת דם במקום הנקב היינו דבפנים נמצא הנקב בתוך חלל ב"ה וטריפה אע"פ שלא נמצא טיפת דם בחוץ

ב"י

כנגד המחט ממש אבל משני צדדין בכל גווני שימצא קורט דם בין כנגד פי המחט בין בסביבות הנקב טריפה וכמ"ש המרדכי בשם ראבי"ה שראה אביו מורה הלכה למעשה וכ"כ דעת סמ"ג וכ"מ מלשון סה"ת ולישנא דרש"י הכי דייק קצת שפירש בעובדא דרבי מצא על המחט מבחוץ כנגד פיה קורט דם אלמא דמצד אחד בעינן שימצא הדם כנגד פי המחט וכתב עוד המרדכי דהכי משמע בדברי ר"ת וכן בתוס' ריב"א ועיקר וכן אפשר לדקדק מדברי רבי' ולפ"ז נמצא עליה קורט דם דברייתא אמשני צדדין קאי ועליה היינו סביבותיה ועליה דעובדא דרבי הוי עליה ממש ובתשובת הרשב"א סי' רס"ו כתוב ממאי דכתב מר ניכר דס"ל למר דכל נקב שנעשה על ידי מחט אע"פ שאין המחט בפנינו בודקים כנגד המחט מבחוץ ואם אין שם קורט דם כשירה וליתא דודאי כל שניקב בחוץ טריפה ולא אמרו קורט דם אלא כשהמחט עוד שם מבחוץ דהשתא אמרינן דאי ליתא על המחט קורט דם כשירה ונמצא עליה קורט דם על המחט קאמר שהוא לשון נקיבה ועובדא דרבי בשלא ניכר הנקב מבחוץ ובדקו רבי והפכו לראות אם יצא לחוץ ולא מצא נקב אלא שמצא שם דם וממנו ידע שניקב ואע"ג דאכתי תחובה שם כל שנמצא או הודח קודם טריפה דכל שהוא בספק איסור הרי היא באיסורו עד שתבדק עכ"ל . וכתב עוד בתשובה כל שנמצא המחט תחובה מצד אחד הולכים לצד אחר ובודקין אם ניקבו לחוץ טריפה ומיהו אם עוד המחט שם מצד החוץ אם אין שם קורט דם כשירה דאם איתא כיון דאיכא מחט למיסרך ולא סירך לאחר שחיטה הוה זו היא בדיקתו להכשירה הא ניטלה המחט או אפילו ישנו והודח הלכה לה בדיקה וטרפינן לה מספק דבדיקה שהיתה צריכה אין לה עכ"ל : **וכתב** עוד סי' ר"ג שנשאל על מחט שנמצאת תחובה בכרס וקודם שנבדקה אם ניקבה משני צדדין אם לאו ניטלה ממנו ומפני שהמחט דקה מאד לא ניכר מקום נקיבתה והשיב ודאי צריכה היא בדיקה ומה שאמרו מצד אחד כשרה בבדיקה קאמר דחיישינן שמא הבריא כלומר שמא ניקב עד החוץ וכן מוכח בהדיא בשמעתא עכ"ל : **וכתבו** התוס' והר"ן והמרדכי דכי אמרינן מצד אחד כשרה היינו מבפנים כלפי הרעי דאי צד שמבחוץ כלפי חלל הגוף אפי' לא ניקב כלל אלא שנמצא מחט בחלל הגוף טריפה דאי מגואי עייל ודאי הפנימי נקוב אלא שעלה בו קרום ואי מבראי אתא הא ודאי טריפה דחיישינן שמא ניקב אחד מהאיברים הפנימים שנקובתן במשהו וא"א לעמוד על ספיקן בבדיקה וכ"כ סמ"ג וסה"ת וכ"כ רבינו ירוחם בשם המפרשים ז"ל . והרמב"ם כתב בפ"ו מה"ש מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כשירה ואם ניקבה נקב מפולש לתוך חלל בית הכוסות ונמצאת טיפת דם במקום הנקב טריפה שודאי קודם שחיטה ניקב אבל אם אין דם במקום הנקב ה"ז מותר שמא אחר שחיטה דחקה המחט וניקבה עכ"ל הרי למדנו מתוך לשונו דמצד אחד כשירה בלא שום בדיקה וקשה ע"ז מההיא עובדא דרבי שהפכה ובדקה ואיפשר ליישב ולומר דכשהפכה רבי לאו משום דצריך לבדקה כך אלא שקרה שהפכה ומצא עליה קורט דם ופסלה וכ"כ שהיא סברת הרא"ש שכתב הא דאמרינן מצד אחד כשירה אם הפכה ומצא קורט דם מצד אחד טריפה ומשמע עוד מלשון הרמב"ם דמצד אחד היינו מצד חוץ שהרי במשני צדדין כתב ואם ניקבה נקב מפולש לתוך חלל בית הכוסות ואילו לדברי המפרשים שכתבתי לעיל הכי הול"ל ואם ניקבה נקב מפולש לתוך חלל הבהמה ונראה שלזה נתכוון הראב"ד שכתב אין זה מיושר וטעמא דהרמב"ם איפשר דהיינו משום דס"ל דמחט הנמצאת בחלל הגוף כשר על ידי בדיקת החלל לראות אם ניקב אחד מהאיברים שנקובתן במשהו כמ"ש בפי"א מה"ש ואם כן ה"נ בעי בדיקה כנגד כל החלל ולא כתב כאן כן לפי שסמך על מ"ש בפי"א : **כתב** רבינו ירוחם דכי מטרפינן בנמצא עליה קורט דם ה"ה בנמצאת עליה חלודה עכ"ד וכשנמצאת מצד אחד ודאי הוכחה יש שנקב המחט נקב מפולש וחזר לאחוריו שאל"כ חלודה זו על צד חיצון דבית הכוסות מנין וכן כשניקבה שני צדדין כיון שהעלתה חלודה יש הוכחה דזה ימים עברה שני הצדדין הילכך טריפה ואע"ג דאיכא למתלי דשמא המחט היה מלא חלודה קודם שנכנס ואחר שחיטה הוא שגמר לנקוב שני הצדדין מ"מ כיון שאנו רואים שני הצדדין נקובה לפנינו בקצת הוכחה סגי לומר דמחיים ניקבה א"כ האי חלודה היינו אם נמצאת סביבות פי הנקב ואילו לא באה החלודה מחמת מכה מחיים לא היתה חלודה מתרחבת כ"כ (ה) : **ומ"ש** רבינו ואם לאו כשירה ואפי' ראש העב שלו לצד חוץ בפא"ט (מח: מט.) גבי מחטא דאשתכח בכבדא דמפלגינן בה בין קופא לבר לקופא לגאיו אמרו ומאי שנא ממחטא שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה ולא אמרינן לחזי אי קופא לבר אי קופא לגיו אמרי התם כיון דאיכא אוכלין ומשקין אימור אוכלין ומשקין דחקוה . ופירש"י אוכלין ומשקין דחקוה . ומתוך הדחק נכנסה קופא שלה בבשר הילכך אע"ג דקופא לבר הואיל ולא חזינן נקב יוצא לחוץ כשירה : ומ"ש רבינו אבל כשאין המחט לפנינו אסור כשניקב כולו אפי' אין בו קורט דם כבר נתבאר כן בתשובת הרשב"א שכתבתי בסמוך :

ומ"ש

דרכי משה

(ה) באו"ה כלל נ"א אם נקבה המחט מב' צדדים כתב בא"ז דהאידנא טרפינן אפי' היתה המחט יפה ולא העלתה חלודה וגם אין קורט דם סביבות המחט ואפי' לא נמלח ולא הודח דאין אנו בקיאים עכ"ל וכתב שם בהגהה דאנו נוהגין להחמיר כא"ז עכ"ל ונ"ל דדוקא אם נקבה מב' צדדים אבל מצד אחד יש לבדוק אפי' בזמן הזה דאין זו בקיאות גדול לראות אם יש קורט דם נגד המחט לאפוקי אם נקוב מב' צדדים שצריך לבדוק כל אורך המחט אם נמצא סביבות קורט דם טריפה דאין אנו בקיאין ותו דהרי הרמב"ם והרא"ש ס"ל

דמצד

דרישה

דס"י ע"ש בב"י : [ו] אם נמצא עליו קורט דם כו' דין זה שייך נמי בקיבה ובכרס וכן הוא בתשובת הרשב"א ב"י : [ז] ואם עבר המחט מעבר אל עבר ועודנו תחוב בו בודקין אותו כו' כתב ב"י וז"ל ומעתה כיון דבין מצד אחד בין מב' צדדין בעי בדיקה למה אמרו בגמרא מצד אחד כשרה מב' צדדים טריפה דמאי פסקא הא אם נמצא קורט דם אפי' מצד א' טריפה ואם לא נמצא קורט דם אפילו משני צדדין כשירה ואפשר לומר דסתמא דמילתא דמצד אחד לא ימצא קורט דם ובשני צדדים ימצא על הרוב ועוד אפשר לומר דמצד אחד כשרה לעולם אפילו נמצא קורט דם מבחוץ סביבות הנקב עד שימצא קורט דם כנגד פי המחט שנראה שעבר לב' צדדים וחזר לפנים ומתוך זה שיש נגד המחט ממש אבל מב' צדדים בכל גווני שימצא עליה קורט דם בין כנגד פי המחט בין בסביבות הנקב טריפה וכמ"ש המרדכי בשם ראבי"ה שראה אביו מורה הלכה למעשה . ומ"ו חילק דכשלא ניקב אלא מצד אחד או אם אין המחט לפנינו א"כ בדיקה ומותר אבל בניקב משני צדדים ואין המחט לפנינו טריפה כמש"ר להדיא כשאין המחט לפנינו אסור אם ניקב כולו וכן דינא דהר"ר פרץ אם מלחו או הדיחו אפי' אין עליו קורט דם אסור היינו דוקא בניקב משני צדדים וכן ראיתי בהדיא בהגהת סמ"ק עכ"ל מ"ו . באמת שרשב"א אוסר בדינים אלו אפילו כשאין ניקב אלא מצד אחד אבל הטור כתב בהדיא כשניקב כולו . ול"נ לחלק דבניקב מצד אחד אף על פי שיש דם סביב הנקב מבפנים לא נאסר אלא אם כן רואין דם מבחוץ כנגד פי המחט וז"ש רבינו הופכין אותו ובודקין אותו "מבחוץ דמשמע אף אם נמצא דם בפנים לא נאסר אא"כ נמצא דם מבחוץ אבל ניקב משני צדדים בכל מקום שימצא דם אסור . ויותר נראה לומר דלק"מ שהב"י הקשה לפי מה שהבין הוא פירוש הגמרא ואם נפרש הגמרא לפי שנראה לא קשה מידי וז"ל הגמרא ת"ר מחט "שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה ומשני צדדים טריפה נמצא עליה קורט דם כו' והנה ב"י הבין לשון הגמרא דמ"ש מצד אחד כשירה כו' אדין מחט "שנמצאת כו' קאי ולכן הקשה מה שהקשה אבל לי נראה דאין רצון התלמוד לבאר בזה דין מחט "שנמצאת דבתר הכי מבאר דין מחט שנמצאת שצריך בדיקה כמו שמפרש והולך ואמר ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות ודין בית הכוסות הוא דאם ניקב מצד אחד הוא כשר ואם ניקב משני צדדים טריפה והיינו בידוע בודאי שניקב מחיים אבל כאן בנמצאת בין נמצאת מצד אחד ואיכא לספוקי דלמא ניקב גם הצד השני והבריא בין נמצאת משני צדדים ואיכא לספוקי דלמא לאחר שחיטה ניקב הלכך צריך בדיקה והנה לפ"ז מ"ש מצד אחד כשירה לא קאי אמחט שנמצאת ולא קשה מידי . דלפירושי הראשונים קשה למה כתב הברייתא

פרישה

מבחוץ א"ש מש"ר ובודקין אותו מבחוץ דאף אם נמצא דם מבפנים לא יזיק : (טו) ומ"ש רבינו אם נמצא עליו קורט דם לפי מ"ש ב"י יצוב לקושייתו שמחלק דבניקב מצד אחד לא נאסר אלא אם כן נמצא עליו קורט דם ולא סביבו א"ש מש"ר ונמצא עליו ועיין כל זה בדרישה (ומ"ש ואפילו ראש העב שלו לצד חוץ ר"ל לצד חלל הבהמה והו"ל שמא נכנסה לחלל הגוף ונקבה להמסס או לבית הכוסות . ומפרש בגמרא הטעם דאימור אוכלין ומשקין דחקוהו ופרש"י ומתוך הדחק נכנס הקופא בבשר הילכך אע"ג דקופא לבר כשירה עכ"ה) : (טז) אם נמצא קורט דם סביב המחט וה"ה חלודה (ודוקא במודה של מחט אבל באמצע המחט כשירה כ"כ רש"ל בשם מהר"ם מ"ל עכ"ה) :

כל

סתמא

ומ"ש בשם הר"פ אם מלחו או הדיחו אפילו אין עליו קורט דם אסור וכו' כ"כ בסמ"ק וכן נתבאר בתשובת הרשב"א שכתבתי בסמוך .

כתבו התוס' דאם נמצא נקוב בקוץ וכל דבר דינו כנקוב במחט דהא אית ליה מידי לאיסרך וכ"כ הגהות מיי' בפ"ו מה"ש בשם סמ"ג :

כתב הרשב"א בתשובה סי' שע"ד מחט שנמצא בקרקבן וכולה נבלעת בעובי בשרו ונשאר כחצי אצבע מצד הכיס גם מצד החוץ שלא היתה המחט יוצאת ולא היה ניכר שום נקב לא לצד פנים ולא לצד החוץ תולין להקל לפי שדרך הוושט לבלוע ודרך שם נכנס עם האוכלים אלא שנסתם הנקב שע"כ אחד מהנקבים נסתם וא"כ תולין במה שדרכו ועוד העמידנו על חזקתו דעוף זה בחזקת כשירות לגבי נקבים אלו עומד (ז) : וכתב עוד סימן ר"ד שאלת קטן שמצא מחט תחוב בכרס אם אוסרין אותה על פיו . תשובה יש להחמיר ולאסור על פי קטן אם הוא חריף לידע ולכוין בדברים אלו משום דכל שנמצא המחט רגלים לדבר וכעין גילוי מילתא בעלמא הוא ואפי' להוציא ממון האמינהו בגילוי מילתא כדתנן (כתובות כח ·) ואלו נאמנין להעיד בגדלן וכו' : כל

קורט דם כתב ה"ר פרץ אם מלחו או הדיחו אפילו (ו) אין עליו קורט דם אסור דחיישינן שמא עבר על ידי מליחה או הדחה : כל

בחוץ כלל ולא תלינן לקולא דלאחר שחיטה ניקבה לחוץ אבל ודאי דהרמב"ם איננו מדבר אלא במחט שנמצא בחלל בית הכוסות וניקבה מבפנים לחוץ וכדאיתא להדיא בפרק א"ט תחלת דף מ"ט דפריך תלמודא אמחטא דאשתכח בכבדא דמפלגינן בה בין קופא לבר לקופא לגאיו . ומאי שנא ממחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה משני לדדין טריפה ולא אמרינן ליחזי אי קופא לבר אי קופא לגאיו אמרי התם כיון דאיכא אוכלין ומשקין אימא אוכלין ומשקין דחקוהו אלמא דמיירי במחט שנמצאת בב"ה בפנים ונקבה מבפנים לחוץ ואמרינן אוכלין ומשקין דחקוה וכזו מדבר גם הרמב"ם והתם הוא דכשירה אם לא ניקבה אלא מצד אחד בפנים אע"ג דנמצא קורט דם מבפנים כיון דלא נמצא דם מבחוץ וכן אם לא נמצא שום דם לא מבפנים ולא מבחוץ כשירה אפילו ניקב נקב מפולש וז"ש אבל אם אין דם במקום הנקב ה"ז מותר אלא דמ"ש שמא אחר שחיטה דחקה וכו' צ"ע דאי איתא דאיכא לספוקי אי דחקה לאחר שחיטה או קודם שחיטה לא היה לנו להתירה בספק דאורייתא כיון דאיכא נקב מפולש ואין ספק דט"ס הוא וצ"ל שודאי אחר שחיטה דחקה וכו' וכן הוא בדפוס שעם כסף משנה וה"א להדיא בגמרא דקאמר הכא כיון דאיכא מחט אי איתא דקודם שחיטה הוא מיסרך הוה סריך אלמא דודאי לן דאחר שחיטה דחקה :

כתב הר"ר פרץ וכו' וכ"כ בהגהת סמ"ק והביא ראיה מפרק שני דע"ז (דף ל"ג) דת"ר עורות לבובין אסורין בהנאה כשקרוע בו קרע עגול כנגד הלב ויש עליו קורט דם דבידוע דמחיים נקרע לשם ע"ז אבל אין עליו קורט דם מותר דאחר שהפשיטו אירע בו כך ולא לשם ע"ז וקאמר רב הונא לא שנו אלא שלא מלחו אבל מלחו אסור אימא מלחו העבירתו דלפ"ז אם נמצאת המחט מב' לדדים לאחר מליחה מיתסר אפי' בלא קורט דם דאין סברא לחלק בין עור לדבר אחר ושמא ה"ה בהדיחו והא דלא נקט גבי עור והדיחו היינו משום דדרך למלוח העור בלא הדחה עכ"ל ומשמע דלא אמר הר"פ דאסור אם מלחו או הדיחו אלא במב' לדדין אבל במצד אחד מותר דאע"פ דלכתחלה כיון דנמצא בו מחט תחובה דאיכא ריעותא ודאי דצריך בדיקה שמא ניקבה גם לחוץ וכדמוכח כמו מדאפכה רבי אפ"ה ודאי אם מלחו או הדיחו דלא אפשר בבדיקה אין לאסרו דלא דמי לנמצא מב' לדדין דהתם היכא שאין המחט לפנינו דטריפה היא אף בדליכא קורט דם כלל לא בפנים ולא בחוץ א"כ בדאיכא מחט לפנינו הבדיקה היא באה לראות במחט אם לא נסרך בה דם כדי להוציאו מידי איסור וכיון שמלחו או הדיחו אין לנו דרך בדיקה וליכא הוכחה להיתירא הו"ל כאילו אין המחט לפנינו וטריפה ודמיא להך דעורות לבובין דבעינן נמי הוכחה להיתירא דהיינו שאין עליו קורט דם דבע"כ דלאחר כשהפשיטו נעשה כך דאי מחיים ולשם ע"ז א"א בלא קורט דם א"כ כשמלחו או הדיחו דליכא הוכחה להיתירא באיסורו הוא עומד אבל בנמצא מצד אחד דהבדיקה אינה באה אלא כיון דנמצא ריעותא צריך לבדקו כדי להוכיח על איסורו אי משתכח קורט דם מבחוץ והיכא דאין שם דרך בדיקה דמלחו או הדיחו אין כאן הוכחה לאיסורא ובהיתירו הוא עומד כיון דלא ניקב אלא מצד אחד ולא מחזקינן איסורא לומר דילמא הוה עליה קורט דם מבחוץ ומיהו היכא דמחט תחובה בכרס וקודם שנבדקה אם נקבה משני לדדין אם לאו ניטלה ממנו ולא ניכר מקום נקיבתה וגם א"א לבדוק בקורט דם כגון שנמצא אחר רחיצת הכרס פסק הרשב"א בתשובה סימן ר"ג לחומרא וה"ט דכיון דאיתרע לה חזקת היתר שלה דהיתה בה מחט תחובה איכא ספיקא מעיקרא באיסור דאורייתא שמא היה בה נקב מפולש ואסורה אבל בדידעינן דלא ניקב אלא מצד אחד אלא דהיה צריך בדיקה מבחוץ כדי לאסרו אם היה נמצא קורט דם מבחוץ נראה דאף הרשב"א מודה. בזו דהיכא דהודח מקמי בדיקה דהשתא אי אפשר לבדוק אם נמצא שם קורט דם אם לאו אין מוציאין אותה מחזקת כשרותה . מיהו המעיין באותה תשובה יראה דס"ל להרשב"א דאף בניקב מצד אחד בודאי אם הודח או נמלח אסורה משום שהיה צריך בדיקה וכיון שלא אפשר בבדיקה אסורה וכן הוא בא"ו הארוך שער כ"א סימן י"א וכן פסק ב"י בש"ע מיהו מדינא נראה לפע"ד דליתא להך חומרא כיון דליכא ראיה מעורות לבובין אלא בנמצא משני לדדין וכ"כ מהרש"ל דאין להחמיר במלחו או הדיחו אא"כ בניקב משני לדדין וכן פסק בתשובת ב"ן ל"ב הלכה למעשה להתיר בניקב מצד אחד ומלחו או הדיחו ע"ש בכלל תשיעי תשובה כ"ג ויש להורות היתר כהלכה היכא דאיכא הפסד מרובה וכן פסק הרב בהגהת ש"ע והכי נקטינן :

כתב ב"י פשטא דברייתא משמע דמצד אחד כשירה בלא בדיקה וכך הוא משמעות דברי הרמב"ם והרא"ש וקשה על זה מההוא עובדא דרבי שהפכה ובדקה ואפשר ליישב ולומר דכשהפכה רבי לאו משום דצריך לבדקה אלא שקרה כך שהפכה ומצא עליה קורט דם ואסרה עכ"ד ותמה אני היאך יעלה על הדעת דבנמצא מחט תחוב באחד מהאיברים שלא יהא צריך בדיקה אם ניקב נקב מפולש דלא דמי לי"ח טריפות דלא בדקינן להו משום דסמכינן על הרוב והחזקה דרוב בהמות בחזקת כשירות הן אבל היכא דאיתרע רובא וחזקה כגון שנמצא מחט תחוב באבר פשיטא דכיון דאיכא ריעותא לפנינו דלכתחלה צריך בדיקה לדברי הכל אא"כ דא"א לבדוק כגון שהודח או מלחו התם הוא דכשרה כדפרישית והדע דהא במחט שנמצא בריאה שלימתא אסיקנא דאי איתא ולא מינקבא כשירה פי' דבודקין אותה ע"י נפיחה וכדכתב הרמב"ם בפ"ז מה"ש אלמא דאע"ג דחזינן דהמחט לא נקבה לחוץ אפ"ה צריך בדיקה כיון דחזינן ריעותא לפנינו אע"ג דאין ספק לנו דפשיטא דנכנסה דרך הקנה אפ"ה חוששין שמא נקבה הריאה וכמו שנתבאר בסימן מ' מ"א לשיטת הרי"ף והרמב"ם ולא קשה הלא בריאה מחמרינן היכא דאשתכח בחתיכה דריאה דלא אפשר לבדוק וכאן בבית הכוסות היכא דהודח תלינן לקולא אע"ג דלא אפשר לבדוק דשאני ריאה כשנמצאת בחתיכה דאיכא ספיקא דילמא היתה נקובה לחוץ וכדכתב הרשב"א במחט שהיתה בכרס ולא נבדקה אם נקבה משני לדדין וכו' דאיכא ספיקא מעיקרא באיסורא דאורייתא אבל הכא דחזינן דלא נקבה אלא מצד אחד דכשירה ולא צריך בדיקה אלא להוציאה מהיתירא אם לא אפשר לבדוק עומדת היא בהיתירא כדפרישית לעיל גם מדברי הרמב"ם ליכא הוכחה מדלא כתב דבנמצא מצד אחד דצריך לבדוק מבחוץ דכבר ידוע דרכו בספרו להעתיק לשון המשנה וברייתא והתלמוד ומה שאינו מפורש אלא מדיוקא איננו כותבו וא"כ דכוותא בדין זה דאיכא לדקדק מדהפכה ר' אלמא דצריך בדיקה דכיון דלא אמר התלמוד בפירוש צריך לבדוק מבחוץ לא כתבו גם ממ"ש הרא"ש וז"ל הא דאמרי' מצד אחד כשירה אם הפכה ומצא קורט דם מצד א' טריפה דאי אין שם מכה קורט דם מניין וכו' עכ"ל העתיק לשון התלמוד אבל פשיטא דצריך הוא לבדוק מבחוץ ולשון אם שכתב בתחלת דבריו הוא חוזר על ומצא קורט דם דבתריה כאילו אמר הפכה אם מצא קורט דם וכו' אבל ודאי חייב הוא להפכה ולבדוק מבחוץ והדבר פשוט ודלא כב"י דהשב על הרמב"ם והרא"ש דין שאי' אמת גם הרב בהגהת ש"ע נמשך אחריו שכתב וז"ל ויש מקילין דאפי' בניקבה המחט מצד אחד א"ל לבדוק מבחוץ אם יש עליו קורט דם ויש לסמוך עליהו אם הוא הפסד מרובה וא"א לבדוק כגון שנמלה או הודח או נאבד עכ"ל הנה כתב ויש מקילין כו' ע"פ מה שפי' ב"י דברי הרמב"ם והרא"ש וכבר התבאר דליכא מאן דמיקל בהא דמילתא דפשיטא היא דהיכא דחזינן ריעותא דמחט תחוב לפנינו מצד אחד דצריך לבדוק מבחוץ והדין שכתב אחר זה דנמשך ממנו והוא דיש לסמוך עלייהו וכו' דמשמע דלמאן דמצריך בדיקה בניקב מצד אחד אין להתיר אם נמלה או הודח או נאבד ליתיה לדבריו דכבר נתבאר דאע"פ דצריך לבדוק לכתחילה אף בניקב מצד אחד מ"מ היכא דא"א לבדוק כגון שהודח או נמלח או נאבד כשר מדינא אלא דמ"מ באין שם הפסד מרובה יש להחמיר כדפרישית בסמוך והרב עצמו כתב כך למעלה בהגה"ה בתחילת סעיף זה וכאן חזר וסתר את דברי עצמו ודבריו הראשונים עיקר :

כתב בש"ד דאם העלתה המחט חלודה בידוע שניקבו ב' הלדדין קודם שחיטה וטריפה כאילו היה שם קורט דם ולא מכשרינן בניקב משני לדדין אלא א"כ שהמחט יפה ולא העלתה חלודה וגם אין שם דם כל עיקר ע"כ וכתב מהרש"ל ע"ז בהגהתו וז"ל דיש לחלק בין העלתה חלודה בראש המחט ובין העלתה חלודה באמצע המחט דבאמצע המחט כשירה דדוקא בהעלתה חלודה בחודה של מחט אמרי' טריפה עכ"ל הר"ס מעיל לדק ונראה דטעמו דבאמצע המחט תלינן דהיתה חלודה זו במחט קודם שבלעה אותה הבהמה כי כך הרגילות שהמחט יעלה בה חלודה כשאין עושין בה מלאכה תדיר אבל אין הרגילות שתעלה החלודה בראש המחט בלבד אלא ודאי ע"י שנקבה מחיים ונתקבץ הדם סביב פי המחט לכך נעשה הדם חלודה במחט ולפי זה כשכולה העלתה חלודה נמי כשירה אא"כ דלא העלה חלודה אלא בראש פי המחט בלבד התם הוא דטריפה כנ"ל לפי דעתו אבל למעשה אין נ"ל להקל כלל אלא כל שהעלתה המחט חלודה טריפה ולא מכשרינן לה אלא כשהמחט יפה לגמרי כמשמעות הש"ד והכי משמע לישנא דתלמודא דקאמר כיון דאיכא מחט אי איתא דקודם שחיטה הוא מיסרך הוה סריך אלמא משמע דכל היכא דסריך במחט בין בכולה בין במקצתה טריפה גם ה"ר ירוחם באות יו"ד כתב בסתם דבנמצא על המחט קורט דם או חלודה טרפה דבידוע שהנקב קודם שחיטה הי' ולא חילק בין ראש המחט לאמצע המחט ודלא כמו שהבין ב"י מ"כ דה"ר ירוחם מדבר בחלודה שנמצאת. על בית הכוסות גופיה מבחוץ ולא ידעתי למה לא פירש כמשמעו דבחלודה המחט קאמר כמפורש בסוף דברי הר"ר ירוחם . ומיהו לענין דינא נראה דבחלודה שעל ב"ה גופיה סביבות הנקב אי נמי בנקב גופיה נמי חשיב ריעותא כאילו נמצא קורט דם :

כתב בא"ו"ה שער כ"א סי' כ"א ע"ש הא"ז דהאידנא טריפה אפי' אם המחט יפה שלא העלתה חלודה ואפילו א"א עליה קורט דם אפילו סביבות הנקב ואפילו לא נמלח הבשר ולא הודח דאין אנו בקיאין עכ"ל . וכתב לשם בהגהות ונהגינן להחמיר כא"ז ומיהו קשה לפע"ד שהרי רבינו והמרדכי והאגודה שהיו אחר הא"ז לא כתבו חומרא זו אלמא דס"ל דלא נהגינן בחומרא זו ולפיכך נראה דאין להחמיר כלל בהפסד מרובה ודלא כהרב בהגהת ש"ע שכתב על חומרא זו והכי נהוג ולא כתב להקל בהפסד מרובה :

כתב עוד בהגהות או"ה דהא דטריפה בניקב משני לדדין אפי' נמצא סביבות הנקב מסתמא אם הדם רחוק קצת מן הנקב כרוחב קש וכה"ג נמי טריפה דאי סביבות הנקב ממש קאמר קשה מאחר שניקבו שני הלדדין פשיטא דאפילו סביבות הנקב טריפה דהא יתכן למצוא נגד פי המחט ממש ומאי אתא לאשמועינן עכ"ל:

כתב הרשב"א בתשובה סי' שע"ד מחט שנמצא בבשר הקורקבן ולא ניכר נקב לא לצד פנים ולא לצד חוץ תלינן להקל דדרך וושט באת עכ"ל מ"ש וכך פסק בש"ע ואף ע"ג דבהגהת ש"ד סימן נ"ד

כתב

דרכי משה

דמצד אחד לא בעי בדיקה כלל: (ו) נראה לדקדק מלשונו מדקאמר אפילו אין עליו קורט דם ולא קאמר אין סביביו ק"ד דקאי אניקב מצד אחד ואפ"ה יש לאסרו אם מלחו והדיחו מיהו בהגהת סמ"ק משמע קצת דקאי אנקובה מב' הצדדים ויש לדחות דהגהת סמ"ק נקט משני צדדים משום דס"ל דמצד אחד לא צריכה לבדוק אם יש קורט דם עליה ולא מטריפה אלא בנראה עליו קורט דם אבל לסברת רבינו דמצריך בדיקה אם הדיחו או מלחו טרפה כמו בב' צדדין וכתב הרשב"א בתשובה סימן תש"ם דאם לקחו המחט משם בלא בדיקה טריפה דהוי כאילו הדיחו או מלחו דטריפה דכל שהיה בספק איסור הרי הוא באיסורו עד שתבדק עכ"ל: (ז) ובהגהות ש"ד סימן צ"ב כתב דמהרי"ו אוסר בכה"ג וכ"א באו"ה בשמו ונ"ל דהמיקל לא הפסיד דהרי תשובת הרשב"א טעמו ונימוקו עמו אך טוב להחמיר אם לא במקום הפסד מרובה ומ"מ בעי בדיקה מבחוץ אם אין לו על המחט קורט דם לדברי המצריך בדיקה בנקבה מצד אחר :

אף

דרישה

בתמא ותנא מצד אחד כשירה משני לדדים טריפה ולא הזכיר שום חילוק דהרי לכל הפירושים נמצא לפעמים שאף מצד אחד טריפה ע"כ נ"ל מ"מ עיקר. והא דתלקינהו רבינו לשני בבות לא כללינהו נמצא בצד אחד ונמצא משני לדדים י"ל דברישא בניקב מצד אחד קמ"ל הרבותא אם נמצא עליו קורט דם טריפה ובסיפא קמ"ל דאם לא נמצא עליה קורט דם אפילו ניקב משני לדדין כשירה ודו"ק: ומ"ש רבינו מצד אחד כשירה כתבו התוס' והר"ן והמרדכי דכי אמרינן דמצד אחד כשירה היינו כשניקב הצד שבפנים כנגד הרעי אבל הצד שבחוץ כנגד חלל הגוף אפילו לא ניקב אלא שנמצא מחט בחלל הגוף טריפה דחיישינן שמא ניקבו אחד מהאיברים הפנימים שנקובתן במשהו. כד"מ כתב דנ"ל לדקדק מדקאמר הר"ר פרץ אם מלחו או הדיחו

אפי'

מט (א) כל אלו הטרפיות הטריפות בבהמה טריפות גם בעוף באברים הנמצאים בו אלא שאין לעוף (א) לא כרס ולא המסס ובית הכוסות ויש כנגדו זפק וקורקבן ולמעלה פירשתי דין הזפק וקורקבן יש לו ב' עורות ואם ניקב זה בלא זה כשר עד שינקבו שניהם זה כנגד זה (ב) אבל אם נקבו זה שלא כנגד זה כשר [א] ואם ניקב ושומן שעליו סותמו כשר (ג) ואם נמצא מחט תחוב בו (ג) בפנים ולא ניקב כולו דינו כדין מחט שנמצא בהמסס ובית הכוסות :

נ כל אלו הנקובין אם יש במה לתלות כמו בטבח או בזאב שנטלן תולין בהם ואם אין דבר לתלות בו (א) וספיקא אם ניקב מחיים אם לאו נוקבין נקב אצלו ומדמין זה לזה כדפרישית לעיל (ב) ואפילו אם אין דומין אם ממשמשו בידים בנקב הספק ימשמשו גם בנקב שעושין לדמותו בו אם דומין לאחר המשמוש כשירה (ג) ומיהו פירש רבי יונה שאין מדמין אלא בכרס ובדקים אבל

כתב להחמיר בזה בשם מהר"ם וכתב מהרש"ל טעם לדבריו משום דמבחוץ הבשר רך וראוי להתרפא ואין ניכר שהיה שם נקב אבל מבפנים הוא קלת קשה ורחוק הוא שיתרפא ואם היה מתרפא היה ניכר הנקב לפי שהוא לבן וחלק וקלת קשה מ"מ דברי הרשב"א נראין עיקר לפי שיטת ההלכה וכן לקמן בסימן נ"א במחט שהוא טמון בבשר תלינן לקולא והכא נמי דכוותא מיהו באין שם הפסד מרובה אין להקל וכך פסק הרב בהגהת ש"ע :

מט כל אלו הטריפות וכו' בפ' א"ט (דף נ"ו) תני לוי טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן עוף נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ואסיקנא דבעוף של מים קאמר הואיל וקרומו רך וכמ"ש רבינו לעיל סימן ל' ולכך קיצר כאן שלא אמר יתר עליהן עוף וכו' כדתני לוי ופי' רש"י כנגדן בעוף במידי דאית ביה בעוף המסס וב"ה ליתנהו בעוף עכ"ל משמע דוקא המסס וב"ה דלית ליה כלל ולאו דוקא המסס וב"ה דלית ליה כלל דה"ה כרס דלית ליה כלל וכדכתב רבינו אבל טחול וכוליא דאית ליה לעוף אע"ג דאינו דומה לשל בהמה טריפות פוסל בהו וכ"כ הרא"ה בספר בדק הבית דף כ' וז"ל לענין טחול שבו אפשר שכיון שנקב פוסל בשל בהמה בסומכיה והכא ליכא קולשא וסומכא אפשר שהנקב פוסל בו ואם נקב פוסל בו ה"ה ללקותא אבל בכוליא נראה יותר דבשל עוף אין שום דבר פוסל בה וראוי להחמיר עכ"ל וכך נוטה דעת הרשב"א והר"ן אלא שהרמב"ם כתב שאין טריפות פוסל בטחול ובכוליא וכתב הרשב"א ע"ז כבר הורה זקן וכדכתב רבינו לעיל סימן מ"ג מ"ד וטעמו של הרמב"ם הוא מדתני לוי טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף דלא הו"ל לומר אלא טריפות שישנן בבהמה כנגדן בעוף וכו' אלא דבא להוציא אותן טריפות שלא מנו בבהמה כשמנו חכמים אלו טריפות בבהמה שהרי לא מנו טריפות בטחול ובכוליא הילכך אין כנגדן בעוף אע"ג דנמצאו בעוף כמו בבהמה כיון שאינו דומה של עוף לשל בהמה אין טריפות פוסל בו עוד כתב הרמב"ם דכיון דהעוף אין לו חתוך אונות כבהמה אם ימלא אין לו מנין ידוע אין חסר ויתר וחליף דאונות פוסל בו וע"ש בפ"י מה"ש :

ומ"ש והקורקבן יש לו ב' עורות וכו' מסקנא דגמרא פא"ט (דף מ"ג) :

ומ"ש ניקב ושומן שעליו סותמו כשר כ"כ התוס' (דף מ"ט) בד"ה חלב חיה שכך השיב ר"י להתיר אף במחט שנמצא בקורקבן ושומן שעליו סותמו דמידבק שפיר ומיהו כתבתי למעלה דאם הסתימה היא דק כסתימת המסס כשמחט תחובה בו מבפנים דיש לאסור מספיקא דדיקא ועיין במ"ש בסימן הקודם סוף סעיף ו' :

כתב ב"י ע"ש ספר אהל מועד דאם ניקב הקורקבן נקב שאינו מפולש ואינו מכיר אם הוא מחמת קוץ או מחמת חולי יש מתירין מחמת ס"ס וכו' ויש מחמירים וכו' ולא כתב טעם המחמירים ונראה דטעמם דאם היה ע"י קוץ הוי כמו ודאי ניקב באיברים הפנימיים דכיון שהקוץ היה בחלל הגוף ופגע ונגע בהם לא מחזקינן ליה בספק נקב דא"א שלא ינקוב וב"י הכריע וכתב דכדברי המתירין נראה עיקר וכך פסק בש"ע וע"ל בסי' כ"ט כתבתי דבשאר טרפיות מלבד דרוסה כל היכא דליכא סברא לאיסור יותר מלהיתר תלינן לקולא : **ומ"ש** ואם נמצא מחט תחוב בו וכו' פי' שאין דינו כמחט שנמצא בכבד דמפלגינן ביה בין קופא לגאיו ובין קופא לבר אלא דינו כמחט שנמצא בהמסס וב"ה דאמרינן אוכלין משקין דחקוה וכ"כ התוס' סוף (דף מ"ח) בד"ה אי קופא אלא דתוס' כתבו דכי היכי דבריאה כשירה בכל ענין ה"נ בקורקבן מיהו משמע מסוף דבריהם דריאה טעמו בפני עצמו וקורקבן טעמו בפני עצמו דבריאה הוי טעמא משום דקרובה לקנה וסמפוניה רחבים ובקורקבן טעמו שדרך ושט בא עם המאכל ואוכלין ומשקין דחקוהו כדאמרינן בבית הכוסות וכ"כ הרא"ש להדיא דף קנ"ה ע"ב ורבינו נמשך אחריהם ולכך כתב דינו כדין מחט הנמצא בהמסס וב"ה ומשמע דלכל דיניהם הם שוין גם לדין קורט דם ותלודה שנתבאר בסימן הקודם ופשוט הוא :

נ כל אלו הנקובים וכו' ע"ל בסימן ל"ו התבאר בס"ד : **ומיהו** פי' ה"ר יונה וכו' כיוצא בזה כתבו התוספות פא"ט (דף כ"ד) בד"ה

אילימא

מט כל אלו הטרפיות הטריפות בבהמה טריפות גם בעוף באברים הנמצאים בו בפרק אלו טריפות (נו ׳) תני לוי כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף ; ומ"ש ולמעלה פירשתי דין הזפק בסימן ל"ג :

ומ"ש והקורקבן יש לו שני עורות ואם ניקב זה בלא זה כשר וכו' אבל אם ניקבו זה שלא כנגד זה כשר פשוט בר"פ א"ט (מג ׳) וכתב הר"ן גמרא א"ט בעוף דכי ניקב עור חיצון ולא פנימי דכשר היינו דוקא בניקב מעצמו מחמת חולי דאי מחמת קוץ וכיוצא בו ודאי טריפה הויא דהאי קוץ מהיכא אתא אי דרך חוץ הרי נקבה לחלל וטריפה וחיישינן שמא ניקב אחד מהאיברים הפנימים שנקובתם במשהו וכדאמרינן בחוץ עד שתנקב לחלל ואי דרך ושט אתאי ע"כ כיון דעור דחוץ איתקיב הים פנימי נמי איתקיב אלא דלא מינכר אי קרום עלה בו ואינו קרום שכל הנקובים קרום שעלה בהם מחמת מכה אינו קרום אלא ודאי ע"י חולי קאמר וכ"כ הרשב"א בר"פ א"ט וכ"כ בהגהת אשיר"י שם וכ"כ סמ"ק וספר התרומה :

וכתב באהל מועד לא היה מכיר אם הנקב מחמת קוץ או אם הוא מחמת חולי יש מתירין מחמת ס"ס ספק מחמת מכה (חולי) וא"ת מחמת קוץ שמא לא ניקבה מהאיברים הפנימים ויש מחמירים גם בזה אא"כ ניכר שאין הנקב מחמת קוץ עכ"ל וסברא ראשונה נראה עיקר (ב) : **ומ"ש** רבינו ואם ניקב ושומן שעליו סותמו כשר כ"כ שם התוס' (מט:) גמרא ניקבה הקיבה גבי חלב טהור סותם וכ"כ הרא"ש וסמ"ג. והוכיח מכאן בתרומת הדשן שאם נמצא מחט תחוב בקרקבן מבפנים וניקב הכיס וגם הבשר עברה כולה כמעט רק מיעוט בשר נשאר כנגד המחט אינו עב כל כך ושום ריעותא אינו נראה בבשר הקרקבן מבחוץ דלא חיישינן שמא הבריא וכשירה אפילו לרש"י דחייש בהמסס. גדולה מזו כתבתי בס"ס מ"ח בשם הרשב"א להתיר

ומ"ש רבינו ואם נמצא מחט תחוב בו בפנים ולא ניקב כולו דינו כדין מחט שנמצא בהמסס ובית הכוסות כ"כ התוספות בפרק אלו טריפות גבי מחט שנמצא בכבד וכ"כ בהגמ"ר והג"א וספר התרומה :

אם תולעים יוצאים מהקרקבן כתוב בהגהת אשיר"י פא"ט דכשר דלאחר שחיטה פריש כדאמרינן גבי ריאה כמו שנתבאר בסימן ל"ו :

נ כל אלו הנקובים אם יש במה לתלות כמו בטבח או בזאב שנטלן תולין בהם כבר נתבאר בסי' ל"ז דאיתא בפרק א"ט (מט ׳) איתקיבא ריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא תלינן דהא תלינן בזאב ובפ"ק דחולין (ט ׳) אמרינן בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובים כשירה :

ומ"ש ואם אין דבר לתלות בו וספק אם ניקב מחיים אם לאו נוקבין נקב אצלו ומדמין זה לזה בפרק א"ט [נ ׳] אמר רב שימי בר חייא מקיפין בבני מעים ופי' רש"י אם נמצאו נקובים ואין אנו יודעים אם קודם שחיטה ואם לאחר שחיטה נוקבין נקב אחד בצידו ורואים אם מראיהם שוים כשירה דבידוע שלאחר שחיטה היא והרוקח פי' שנקב שקודם שחיטה פתוח ושלאחר שחיטה אינו פתוח : **ומ"ש** ואפילו אם אין דומין אם משמשו בידים בנקב הספק ימשמשו גם בנקב שעושים לדמותו בו וכו' שם הנהו בני מעים דאתו לקמיה דרבא אתא רב משרשיא בריה משמש בהו ואידמו א"ל מנא לך הא א"ל כמה ידי משמשו בהו מקמי דליתי לקמיה דמר אמר חכים ברי בטריפות כרבי יוחנן ומדקדוק לשון רבינו שכתב אם משמשו בידים בנקב הספק משמע דאי ברי לן שלא משמשו בידים בנקב הספק אין ממשמשים בנקב השני :

ומ"ש רבינו ומיהו פירש רבינו יונה שאין מדמים אלא בכרס ובדקין וכו' ובעל העיטור שכתב שמדמין בכל כ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן שבעל העיטור כתב דה"ה דמקיפין בלב וקרקבן וכבד דאינהו נמי בני מעים איקרי כדאמרינן גבי נחמרו בני מעיה ל"ש אלא לב וקרקבן וכבד אבל רבינו יונה כתב שאע"פ שבלשון התנאים הכל בכלל בני מעיים בלשון האמוראים אין בכלל בני מעיים אלא כרס ודקין אבל לב וקרקבן וכבד לא והביא ראיה מלשונות הגמרא וכתב

הרשב"א

דרכי משה

מט (א) אע"ג דלעיל סימן מ"ג ומ"ד כתב דאין לעוף טחול וכליות מ"מ לא נקיט הכא אלא כרס והמסס ובית הכוסות לומר שיש לו נגדו זפק וקרקבן : (ב) ואני אומר ודאי אם הספק הוא מחמת שאינו אפשר להתברר אם ע"י קוץ או מחמת עצמו אז יש להכשירו אבל אם הספק אפשר להתברר אלא שאין החכם שבא לפניו בקי לראות אם הוא ע"י קוץ או ע"י חולי זה לא מקרי ספק כלל כמו שיתבאר אי"ה סי' נ"ז א"כ אין כאן אלא ספק א' וטריפה וע"ל ס"ס נ"ז בדיני ס"ס: (ג) נראה מלשון הטור דדוקא לענין ניקב בפנים ולא ניקב כולו דינו כהמסס וב"ה אבל אם ניקב כולו אין דינו כהמסס וב"ה דאפי' לא נמצא קורט דם סביב טריפה וטעמא דהמסס וב"ה שעורן דק אפשר למתלי דילמא ניקב דבר מועט כזו בתר שחיטה אבל בשר קרקבן הוא עב אין אומרים שמא ניקב בשעה מועטת כזו ולא תלינן דלמא ניקב בחיים כל בשר חוץ ממעט ואותו המועט נקב בתר שחיטה דזה אין אומרים דהואיל על כרחינו צ"ל שניקב רובו מחיים תלינן גם המיעוט אחר רוב ואמרינן דהכל נעשה מחיים וכ"מ בת"ה בתשובה סימן קס"ה דלעיל דלא כתב שהיה ק"ד סביב המחט אפ"ה משמע דאילו היה זה הבשר המעט לא נחשב סתימה דהוה טריפה :

ואפשר

דרישה

אפילו אין עליו קורט דם ולא קאמר אפי' אין סביבו קורט דם ש"מ דאפילו בנקב מצד אחד דבעינן עליו אפ"ה במלאו וכדיהו אסור עכ"ל וכ"פ ב"י בש"ע והיינו לסברתו דמחלק בין עליו לסביבו אבל לפי מ"ש א"צ לחלק בהכי :

סי' מט [א] ואם ניקב ושומן שעליו סותמו כשר בת"ה סימן קס"ה כתב בשם התוס' דמיירי אפילו ניקב על ידי מחט ועדיין תחובה בו והוכיח מכאן מדלא חילק בין חלב עב או דק שעליו דכשר בכל ענין ולא חיישינן שמא הבריא בבשר קורקבן כיון שהוא עב מצד עצמו ע"ש . גם ד"מ דייק מזה דאם ניקב כולו אין דינו כהמסס ובית הכוסות דאפי' לא נמצא קורט דם סביבו טריפה ונתן טעם לדבריו ע"ש . (דהאכי המסס ובית הכוסות שעורן דק איפשר למתלי דלמא ניקב דבר מועט כזו בתר שחיטה משא"כ בשר הקורקבן הוא עב . דא"א שמא ניקב בחיים כל הבשר חוץ מעט ואותו מעט ניקב בתר שחיטה זה לא אמרינן הואיל וע"כ צ"ל שניקב רובו מחיים תלינן גם המיעוט אחר הרוב כ"כ הד"מ עכ"ס) :

כל

פרישה

סי' מט (א) כל אלו הטרפיות כו' טריפות גם בעוף באיברים הנמצאים בו יש לדקדק הרי טחול וכליות נמצאו בעוף ואין הטרפיות נוהגת בהן וא"ל דטחול וכליות לא חשיבי נמצאו הואיל ואין נמצאים דומה בעוף כמו בבהמה דא"כ מאי קאמר רבינו בסמוך אלא שאין לעוף לא כרס ולא המסס וב"ה שלא גם טחול וכליות אין לעוף וד"מ תירץ דבאמת טחול וכליות חשיב לא נמצאו בעוף והא דלא חשיב אלא כרס והמסס ובית הכוסות לפי שרוצה לומר שיש כנגדן זפק וקורקבן ודוקא הוא . ול"נ דמ"ש כל אלו הטרפיות ר"ל כגון טריפות שבאבר שמחמת עצמו הוא נטרף כגון ניקב הושט או הריאה שנקבה וזהו הכלל גם בעוף אבל טריפות של טחול וכליות לא נטרפו מחמת עצמן דהא אם נטלו כשר אלא שנטרפו משום שהם שוכבים על בני מעים ועתיד שיתקלקלו הבני מעים ואותן לא כללו בכלל זה שכתב כל אלו הטרפיות ולכן אף אם הוא טריפה בבהמה כשר בעוף ודומה לזה כתבתי ס"ס כ"ב ליישב למה מנו חכמים יתר הטריפות שבבהמה מבעוף ולמה לא מנו ג"כ יתר הטריפות שבעוף מבבהמה כגון נפלה לאור ע"ש . גם י"ל דבפלוגתא לא קמיירי דהרי כתב לעיל בשם הרשב"א יש סברא לאסור טחול וכליות של עוף : (ב) אבל נקבו זה שלא כנגד זה כשר והיינו דוקא כשניקב מחמת חולי דאי איתקב בקוץ וכיולא בו טריפה ס"א דהאי קוץ מהיכא אתי אי דרך חוץ חיישינן שמא נקבו אחד מאלו איברים שנקובתן במשהו ואי דרך ושט נכנס כיון דעור החיצון ניקב עור הפנימי הלא כמי ניקב אלא שבבריא ואין הנקב ניכר אבל אם הוא ספק אם הוא מחמת חולי אם לאו מכשרינן מכח ספק ספיקא ספק אם הוא מחמת חולי או מחמת קוץ את"ל מחמת קוץ דלמא לא ניקב אלא מבפנים ועיין בב"י : (ג) ואם נמצא מחט תחוב בו ולא ניקב כולו הא דלא קאמר או נקב כולו דג"כ כשר כשאין דם סביבו (תירץ הד"מ עד"ר עכ"ס) :

סי' נ (א) וספיקא אם ניקב מחיים אם לא כתב הרוקח נקב שקודם שחיטה פתוח ושלאחר שחיטה אינו פתוח ב"י בד"ה ומ"ש ואם אין דבר לתלות : (ב) ואפי' אם אין דומין אם ממשמשו כתב ב"י שם וז"ל ומדקדוק לשון רבינו שכתב אם ממשמשו בידים בנקב הספק משמע דאי ברי לן שלא ממשמשו בידים בנקב הספק אין ממשמשין הנקב השני (אבל מסתמא תלינן לומר שודאי ממשמשו בידים וכן משמעו בהדיא בגמרא וב"י הביאו עכ"ס) והא דלא מדמין בנקב שנעשה מחמת מחט דממ"כ אין לדמות אם נמצא קורט דם ודאי טריפה ואם לא נמצא קורט דם מכשרינן בלאו הכי דלא מחזקינן איסורא הואיל ולא נמצא קורט דם דבהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת אלא שקשה המ"ש בס"ס מ"מ דאם אין המחט לפנינו ונקבה משני צדדים דאסרינן אף אם לא נמצא עליו קורט דם וי"ל דכל שראינו שניקב המחט או בקוץ אמרינן מסתמא ניקב מחיים מעבר לעבר אם לא שאנו רואין סימן המורה שא"א להיות מחיים והיינו כשהיה לפנינו ואין בה קורט דם ומ"ה כשאינה לפנינו מעמידין אותה על חזקת טריפה משא"כ כאן דלא איירי בנקבים הנעשים במחט דאיכא למימר שנעשה לאחר שחיטה כמו לפני שחיטה מ"מ מדמין : (ג) ומיהו פירש הר"ר יונה שאין מדמין אלא בכרס ובדקין יש לדקדק דהא אמרינן לעיל דגם בריאה ובקנה מדמין וע"ק דמדיוקא דאמר אין מדמין אלא בכרס ובדקין משמע אבל לא בריאה וקנה ומדיוקא דאמר אבל בלב וכבד וטחול וקורקבן משמע דוקא באלו אין מדמין אבל בריאה וקנה מדמין ונמצא הדיוקים סתרי אהדדי ונראה

ליישב

אבל לא בכבד ולב וטחול וקורקבן ובעל העיטור כתב שמדמין בכל (ד) וא"א כתב כסברת רבינו יונה [א] כל אבר שאמרו בו אם ניקב במשהו טריפה הוא הדין נמי אם ניטל חוץ מטחול כדפירשנו לעיל (ה) וכל שאמרו בו אם חסר טריפה כל שכן אם נחתך וניטל אבל כל שאמרו בו אם ניטל טריפה [ג] כתב הרמב"ם שאם נבראת חסרת אותו האבר כשירה והרשב"א כתב שגם בזה נמי טריפה:

נא קוץ או מחט שניקב להלל הבהמה או עוף חיישינן שמא ניקב באחד מהמקומות שנקובתן במשהו אבל אם לא ניקב להלל אפילו כולו טמון בבשר כגון בירך שהוא עבה וצד העבה של המחט כלפי פנים כשירה ולא אמרינן ודאי מן הדקין בא ונכנס לירך דרך הודו שאילו בא מן החוץ לא היה יכול לנקוב בצד העבה של כל עובי הירך עד סמוך להלל אלא אנו תולין לומר שבא מן החוץ לפי שדרך הבהמה להתחכך בכותלים נקב בצד העבה ודחק ונכנס כל עובי הירך (א) כתב בה"ג דנקיבת קוץ ומחט יש לו היתר ע"י בדיקה שיבדוק כל המקומות ואם אינו מוצא נקב כשירה (ג) אבל רבינו שלמה פירש שאין לו היתר בבדיקה (ג) לפי שהמקומו' רבים

בית יוסף

הרשב"א שדעת התוס' כדעת ה"ר יונה ולדעה זו הסכים הוא ז"ל וכן הסכים רבינו ירוחם: ומ"ש רבינו וא"א כתב כסברת רבינו יונה איני מבין דבריו שאם נתכוין לומר שלא כתב אלא סברת ה"ר יונה אינו כן שהרי גם סברת בעל העיטור כתב ואם נתכוין לומר שהסכים לסברת ה"ר יונה גם זה אינו שהרי לא הכריע בין שתי הסברות. ואיפשר משפני שהביא סברת ה"ר יונה לבסוף נראה לו שסובר כמותו. ויש לתמוה עמ"ש אבל לא בכבד דמשמע דכבד מיפסל כלב ואינו כן כמו שנתבאר בסימן מ"א דאפילו ניטל כשר אם נשתייר בו כזית במקום מרה וכזית במקום חויתא ונ"ל דאשגרת לישן הוא ולאו דוקא א"כ בקנה הכבד קאמר דלדידן מיפסל בנקב כמו שנתבאר בסי' ל"ד (א):

כל אבר שאמרו בו אם ניקב במשהו טריפה ה"ה נמי אם ניטל וכו' כ"כ התוס' והרשב"א והרא"ש והר"ן בר"פ א"ט וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה"ש וז"ל כל אבר שאמרו חכמים בו שאם ניקב במשהו טריפה כך אם ניטל כולו טריפה בין שניטל בחולי או ביד בין שנברא חסר וכן אם נברא בשני איברים מאותו אבר טריפה שכל היתר כנטול חשוב עכ"ל. וכתב בהגהות אשיר"י בשם ר"ת דכל מקום שטריפה ע"י נקב אפילו לא ניקב והבשר רע סביביו כמו מוגלא טריפה וכן כתב הרשב"א בחלק הלקויין שכל אבר שנקיבתו או חסרונו או נטילתו פוסל בו כשנתמסמס פסול. וכתבו הגהות מיימון א בפ"ק מה"ש דאנן לא בקיאינן בשיעור נתמסמס הילכך בכל שהוא שיהא הבשר רע מטריפין לה וגם המרדכי כתב שאין אנו בקיאין בברירה שהרופאים גוררים לכך ראוי להחמיר כשנשתנה מראית הבשר הכל לפי הענין וכך שמעתי ממורינו ממה"ר שא"ל ר"ת מפה אל פה עכ"ל וכתב הר"ן גבי הא דאמר רבא קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום דלאו דוקא אלא הוא הדין בכל הנקובים וכ"כ רש"י והכי מוכח בגמרא: **ומ"ש** רבינו וכל שאמרו בו אם חסר טריפה כ"ש אם נחתך וניטל כלומר אם אמרו שכשנברא חסר טריפה כ"ש אם ניטל ביד ומ"ש כ"ש אם נחתך וניטל כ"ל דהיינו לומר שע"י החתך ניטל כולו אבל אם נחתך מקצתו לא אתי במכ"ש מחסר כולו: ומ"ש אבל כל שאמרו בו אם ניטל טריפה כתב הרמב"ם בפ"ח מה"ש שאם נבראת חסרה אותו האבר כשירה והרשב"א כתב בת"ה שגם בזה נמי טריפה וכבר כתבתי לשון הרמב"ם ולשון הרשב"א בסימן מ"ה: ולענין מעשה כיון דפלוגתא דתרי רברבי הוא ואין מכריע בינייהו נקיטינן לחומרא (ג):

נא קוץ או מחט שניקב להלל הבהמה או העוף חיישינן שמא ניקב באחד מהמקומות שנקיבתה במשהו בפרק א"ט (נג.) אמר ר"כ בקוץ עד שהינקב להלל בדרוסה עד שיאדים בשר כנגד בני מעים ופירש"י בקוץ עד שתינקב להלל אבל הגיע להלל יש לחוש שמא ניקבו הדקין ובבדיקה א"א מפני שאין נקב דק ניכר בהם וכתב הרא"ש על זה וספק קיא דלעיל דאית ליה בדיקה קנה הוא גדול מקוץ ועוד לעיל אין צריך לבדוק אלא הוושט אבל הכא צריך לבדוק הכרס והדקין ונקב קטן א"א ליבדק בכולן ויש לו קוץ בוושט אית ליה בדיקה מהאי טעמא וכתבו הרא"ש והרשב"א שבה"ג כתב בקוץ עד שתינקב להלל ותיטרף בו כלומר שבודקים אם ניקב אחד מהדברים שנקובתן במשהו וכתב רבינו בסמוך שתי הסברות ודעת הרמב"ם בפי"א מה"ש כדעת בה"ג ודעת הרשב"א בת"ה כדעת רש"י וכ"כ שהוא דעת הראב"ד ז"ל והכי נקיטינן דרבים נינהו ולחומרא: ומ"ש רבינו אבל אם לא ניקב להלל אפילו כולו טמון בבשר וכו' כשירה ולא אמרינן ודאי מן הדקין בא וכו' שם (מה:) ההוא מחט דאשתכח בהיתוכא דכבדא סבר מר בריה דרב יוסף למטרפיה א"ל רב אשי אילו אישתכח בבישרא כה"ג נמי הוה טריף מר אלא אמר רב אשי הזינן אי קופא לבר נקובי נקיב ואתאי אי קופא לגיו סימפונא נקט ואתא וכתב הרא"ש לכאורה משמע דאף בבישרא אי משתכח כה"ג מחט בירך הבהמה וקופא לצד הלל הבהמה טריפה דאמרי' מן הדקין באת ודרך הודה נכנס בירך דאי מן החוץ באת היאך נקבה בקופא כל עובי הירך ועברה עד סמוך להלל הגוף והא דאמרינן בקוץ עד שתינקב להלל מיירי בידוע שבא מן החוץ ומיהו הוראה גדולה היא זו אע"ג דמסתבר ומיהו אין ראיה להסור מסוגיא דשמעתין דאיכא לפרושי הכי אלא אמר רב אשי האי כבד לא לריאה מדמינן לה ולא לבשר מדמינן לה דבריאה בין קופא לגיו בין קופא לבר טריפה ובבישרא בין קופא לגיו ובין קופא לבר כשירה וכן נהוג עלמא לפי שהבהמה מתחככת בכתלים ואפילו נכנס דרך קופא דוחק ועובר בעומק הירך עכ"ל: **כתב** בה"ג דנקיבת קוץ ומחט יש לו היתר ע"י בדיקה שיבדוק כל המקומות וכו' אבל רש"י פי' שאין לו היתר בבדיקה וכו' כבר כתבתי בסמוך שתי סברות אלו ומ"ש ודוקא קוץ או מחט

שהן

בית חדש

אלימא והרא"ש הביא דבריהם בדף קנ"ח ע"ד וז"ל כתב בעל העיטור דה"ה בלב וכו' ורבינו יצחק פי' לקמן דנקי דבלשון משנה וברייתא הוי בכלל בני מעיים וכו' הלכך בני מעיים דהכא היינו כרס ודקין עכ"ל הרא"ש ורצונו לומר דכיון דר"י פי' באותו דבור גבי דרוסה דבלשון האמוראים לא הוי לב וכבד בכלל בני מעיים א"כ לפי פי' זה נמשך דהא דאמר רב שימי בר חייא דהוא אמורא מקיפין בבני מעיים אין בכלל זה לב וכבד. ולשון הלכך בני מעיים דהכא היינו כרס ודקין הן דברי הרא"ש שפסק כך וז"ש רבינו וא"א כתב כסברת הר"ר יונה דכיון שכתב פי' רבינו יצחק וכתב הלכך וכו' א"כ הסכים לסברת ה"ר יונה ואעפ"י שרבינו יצחק לא כתב דבריו אדין הקפת בני מעיים אלא אדין בדיקת דרוסה כנגד בני מעיים מ"מ כיון דלפי פירושו גם בדין הקפה אינו אלא בכרס א"כ רבינו יצחק וה"ר יונה מסכימים לסברא אחת ורבינו לא הביא רק דברי ה"ר יונה ושהרא"ש הסכים לסברתו ולא הביא דברי רבינו יצחק מפני שרבינו יצחק לא כתב כך בפירוש גבי דין הקפה והב"י הבין דמ"ש הרא"ש ע"ש ר"י הוא רבינו יונה וכתב ע"ז איני מבין וכו' ולא דק דהדבר ברור דמ"ש הרא"ש ע"ש ר"י הן דברי התו' בד"ה אלימא ולשון הלכך הם דברי הרא"ש עצמן שפסק כך וע"כ כתב רבינו לשון זה והרא"ש כתב כסברת ה"ר יונה כיון שהרא"ש לא הביא דברי ה"ר יונה גבי דין הקפה אלא כתב כסברת ה"ר יונה גבי דין דרוסה: כתב ב"י ויש לתמוה על מ"ש אבל לא בכבד דמשמע דכבד מיפסל בניקב כלב ואינו כן וכו' וצ"ל דאשגרת לישן הוא ולאו דוקא א"כ בקנה הכבד קאמר דלדידן מיפסל בנקב כמ"ש בסימן ל"ד עכ"ל וכן פי' מהרש"ל דבקנה הכבד קאמר ואפשר לייעב כפשוטו בכבד עצמה ואשכחן דבניקב הכבד טריפה כגון דניקבה המרה כנגד הכבד והכבד סותמו דכשירה כדלעיל בסימן מ"ב ואם שוב ניקבה הכבד כנגד נקב המרה דטריפה וקאמר דאין מדמין בנקב זה בכבד אם נעשה קודם שחיטה אם לאו. ועי"ל דמיירי דניכר שאין הנקב בא בכבד מחמת חולי אלא או מחמת קוץ או מחט או בידא דטבחא וקאמר דאין מדמין וטריפה ולא מכשרינן לה מטעם ס"ס אלא כיש מחמירים בספר אהל מועד בסימן הקודם ואף לדעת המכשירים דנקטינן כוותייהו איכא לפרש דה"ק אין מדמין לומר דאם איננו דומה לנקב שעושין בידא או ודאי ע"י קוץ או מחט נעשה מחיים וליכא אלא חדא ספיקא שמא ניקב אחד מהאברים שנקובתן במשהו וטריפה וכדין מחט שנמצא בחלל הגוף אלא אין מדמין והו"ל בכלל ס"ס וכשר:

כל אבר שאמרו בו אם ניקב כו' כ"כ התוס' רפא"ט וכ"כ הפוסקים. ומ"ש כ"ש אם נחתך וניטל נראה דה"ק דכיון דבנחסר טריפה בין נחסר כולו בין נחסר מקצתו כ"ש דטריפה בניטל בין ניטל כולו בין נחתך מקצתו ודלא כמה שפירש בית יוסף: **ומ"ש** אבל כל ש אמרו בו אם ניטל טריפה וכו' טעם מחלוקת זה כבר האריך בו ב"י סוף סימן מ"א וע"ל בסימן נ"ד במה שנוגע בדין זה ובמ"ש לשם בס"ד:

נא קוץ או מחט וכו' פא"ט סוף (דף נ"ג) ר"כ אמר בקוץ עד שתינקב להלל ופרש"י אבל הגיע להלל יש לחוש שמא ניקבו הדקין ובבדיקה אי אפשר מפני שאין נקב דק ניכר בהן עכ"ל. ולא היה לו לרבינו לבאר כאן ולומר להלל הבהמה או עוף דכבר כתב בסימן מ"ט דכל טריפות שבבהמה טריפות גם בעוף וכו' אלא לאורויי דוקא דבניקב להלל הוא דבהמה ועוף שוין בדין אבל בכולו טמון בירך וקופא לגאיו אינו כשר אלא בבהמה שדרכה להתחכך וכו' בעוף שאין דרכו להתחכך טריפה וז"ש רבינו ולפי שדרך הבהמה להתחכך וכו' כלומר דמש"ה דוקא בבהמה כשירה הכא אבל לא בעוף והכי דייק לשון הרא"ש שלא הזכיר בדין זה אלא בהמה פעמיים ושלם לאורויי דדוקא בהמה אבל לא עוף (ע"ש בדף קנ"ח ע"ב): **כתב** בה"ג דניקבה קוץ וכו' כ"כ הרא"ש ושאר מפרשים ע"ש בה"ג ונראה ודאי דאף בה"ג לא קאמר אלא בנודע שהקוץ ניקב להלל סמוך לשחיטה דלא עלה עליו קרום אבל היכא דלא נודע ושמא כבר ניקב ועלה קרום על המכה ואינו ניכר אף בה"ג מודה דאין לו היתר בבדיקה והכי משמע מלשון הרמב"ם שפסק כבה"ג בפי"א מה"ש וכתב בזה הלשון הכה אותה קוץ או נזרק בה חץ או רומח וכיוצא בהן ונכנס להללה חוששין לה וצריכה בדיקה כנגד כל החלל וכו' עכ"ל אלמא דמיירי בניקב להלל בפנינו דחוששין לה להצריכה בדיקה מיד ופשוט הוא: **ומ"ש** אבל רש"י פירש שאין לו היתר בבדיקה כו' בספרים שלנו כתב וז"ל אבל הגיע להלל יש לחוש שמא ניקבו הדקין ובבדיקה אי אפשר מפני שאין נקב דק ניכר בהן עכ"ל ותימה הלא רש"י גופיה פי' ר"פ השוחט דדוקא בוושט מבחוץ שהיא אדום אין נקב דק ניכר בו בטיפת דם אבל

בפנים

דרכי משה

נ (א) ואיפשר דמיירי נמי בטרפשא דכבדא דנטרף בנקיבת משהו ומ"מ לדידן אין נפקותא בדבר **זה** דאין **אנו** בקיאין בהקפה כמ"ש לעיל סימן ר"ו וכ"פ בכלבו: (ב) וכ"נ דעת הר"ן פא"ט במשנה דאלו כשירות ובאו"ה כלל נ' דקי"ל כרמב"ם וכ"מ בת"ה סימן קע"ז:

ולפי

פרישה

לייטב שמ"ש אלא בכרס והקין וה"ה לכל האיברים שנקב שלהם דק ולא בא להוציא אלא נקבים שבאיברים עבים כלב וכבד שא"א לבדוק ולדמות בהן הואיל והן עבים: (ד) וא"א הרא"ש כתב כסברת רבי' והאי דקאמר אבל לא בכבד אע"ג דכבד אפילו ניטל כשר כ"ל דר"ל קנה הכבד דלדידן מיפסל בנקב כמ"ש בס"ס ל"ד ב"י: (ה) וכל שאמרו בו אם חסר טריפה כ"ש אם נחתך וניטל כתב ב"י דר"ל אם נחתך כולו דאל"כ לא היה כ"ש דהא חסר עכ"ל ול"נ דאינו מוכרח די"ל דאף חסר מיירי בחוסר מקצת דהדלעיל מיניה קאי שאמר כל שאמרו בו אם ניקב כו' וניקב הוא מקצת אף מה שאמר וכל שאמרו בו אם חסר כו' ר"ל שחיסר מקצת וא"ש במכ"ש אם נחתך מקצת דהיתוך לעולם גרע מחיסור:

סי' נא (א) **כתב** בה"ג דנקיבת קוץ כו' שיבדוק כל המקומות כ"ל דמיירי שידוע שניקב השתא דאל"כ איכא למיחש שמא הבריא וא"א לבדוק דקרום שעלה מחמת מכה לאו קרום הוא: (ב) אבל רש"י פי' כו' לפי שהמקומות רבים ואע"ג דרש"י כתב לעיל סימן נ"ג דאפילו בוושט לחוד אין לו בדיקה אף לענין נקב וא"כ מאי צריך כאן ליתן טעם שהמקומות רבים י"ל שאני וושט כיון שהוא אדום אין הנקב ניכר בו אבל בשאר איברים ניכר ומיירי כאן אפילו כשאין להסתפק בניקב הוושט דמיירי שהקוץ והמחט תחוב מחוץ לגוף ולא בא דרך הוושט: (ג) לפי שהמקומות רבים והנקב דק פי' שצריך לבדוק כל איברים פנימיים שניקב בהן במשהו כשנמצא הקוץ בחלל הבהמה לאפוקי ישב לו קוץ בוושט אית ליה בדיקה

כיון

דרישה

סי' נ [א] כל אבר שאמרו בו אם ניקב במשהו טריפה ה"ה נמי אם ניטל וכתב ע"ז מ"ו וז"ל הא לך כלל בטריפות כל מקום שאמרו חכמים נקוב טריפה אם יש שם אבעבועות צריך לפתוח אותו אם נשאר העור שלימה תהתיו כשר בין מים זכים בין מים סרוחין וליתה אבל אם הבשר רע הוה כנקב וזו היא סברת ר"ת ועיקר וע"ז תסמוך עיין בפא"ט אבל בריאה רגילין להכשיר ולא בדקין במידי נ"ל עכ"ל: [ג] כתב הרמב"ם שאם נבראת כו' בסימן מ"א הביא ב"י דעת הרמב"ם והרשב"א בארוכות ע"ש (בס"ם ע"ש דלדעת הרמב"ם כשיש לו ב' כבדים כשירה עכ"ה) ועמ"ש בסימן נ"ה בשם מ"ו:

כתב

חדושי הגהות

נ א לעיל בסי' מ"ח הביא ג"כ דברים אלו וציין שם מקומו בפ"ק מה' שחיטה ולקמן סי' נ"ה הביאו האגור בשם הגמיי' וגם הרב"י מביאו שם עוד ב"פ אבל חפשתי ולא מצאתי בכל הגמיי' מהלבות שחיטה: **נא** א הרב"י בספרו בדק הבית כתב ע"ז וז"ל ועמ"ש בר"ס נ"ד בשם הרשב"א (כנה"ג):

מן

כשירה (ה) [א] כתב הרמב"ם הלעיטה קורט של חלתית תוך ג' ימים ספק ניקב ספק לא ניקב ותבדק [ב] ולא נהירא מדקאמר שמואל הלעיטה חלתית טריפה אלמא אין לה בדיקה :

נב (א) **נפלה** לאור ונחמרו בני מעיה ונשתנו (ב) כגון לב וקורקבן וכבד שדרכן להיות אדומין ונשתנו והוריקו או המעיים שדרכן להיות ירוקין נשתנו והאדימו טריפה אפילו במשהו מהם שנשתנו אפילו לא הגיע להלל שכיון שלקו מחמת מכות אש סופן לינקב . ואין הכבד דומה ללב וקורקבן שהלב והקורקבן בכ"מ שישתנו אפילו במשהו טריפה וכבד אין השינוי אוסר בו אא"כ נשתנה כנגד המעיים (ג) ואין איסורו מחמת עצמו (ד) שהרי אפילו ניטל כולו כשר אלא שאנו אומרים כיון שלקה כנגד המעיים אפילו בכל שהוא (ה) ודאי לקו גם הבני מעיים אפילו הן לפנינו ואין רואין בהם שום ריעותא אסורה וכנגד המעיים הוא ראש התחתון שלה וכלפי פנים (ו) דצד החיצון שלה הוא כנגד הצלעות כתב הרשב"א הוא הדין נמי אם הוריק כנגד המרה (ז) או כנגד מקום חיותא שהיא אסורה דכ"מ ירקותא כאילו נשרף וניטל

בעלה ודשמואל בקרטין : ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם איתו בספרים שבידינו וכך הוא נוסחת ספרים דידן בפ"ו מה"ש בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעיה כגון קורט של חלתית וכיוצא בו טריפה שודאי נקב ואם היה ספק ניקב ספק אינו ניקב תיבדק : ומ"ש רבינו ול"נ מדקאמר שמואל הלעיטה חלתית טריפה אלמא אין לה בדיקה לפי נוסחא דידן נמצא דהרמב"ם נמי בקורט של חלתית אמר דטריפה משום דודאי ניקב ולא אמר תבדק אלא בדבר שהוא ספק ניקב ובלאו הכי אותה נוסחא משמע דמשובשת היא שהרי לא הוזכר בגמרא חילוק בין תוך ג' לאחר ג' ועוד שאין דברי אותה נוסחא מובנים דקאמר תוך ג' ימים ספק ניקב ותיבדק משמע דאחר ג' משפט אחר יש לה ואין לומר דכשירה בלא בדיקה משום דאם היה נוקב בני מעיים לא היתה מתקיימת ג' ימים וכיון שנתקיימה ג' ימים ודאי לא ניקבה דזו מנין לנו ועוד דא"כ לא הו"ל למישתק מלומר כן בפירוש ואין לומר דאחר ג' ימים היא טריפה ולא מהני בה בדיקה שאם בדקנוה ולא מצינו נקב למה נטריפנה ואין לומר דה"ק אחר ג' ימים אי אפשר שלא ניקבה ומ"ה מחזקינן לה בטריפה דגם לזה יקשה דלא הו"ל לשתוק מלומר כן בפירוש הילכך כרא' דליתא להאי נסחא : ומ"ש הרמב"ם דדבר שהוא ספק אם ניקב תיבדק לטעמיה אזיל שסובר כבה"ג דיש בדיקה לבני מעים כמו שנתבאר אבל לדעת רש"י אין להם בדיקה וכ"כ שהוא דעת הראב"ד שכתב קשה היא בדיקת הדקין :

נב נפלה לאור ונחמרו בני מעיה ונשתנו כגון לב וקורקבן וכבד שדרכן להיות אדומים ונשתנו והוריקו או המעיים שדרכן להיות ירוקים נשתנו והאדימו טריפה משנה בפרק א"ט (נו.) נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקים פסולה אם אדומים כשירה ומפרש בגמ' דכי תנן אי ירוקים פסול' ואם אדומים כשירה מיירי במעים שדרכן להיות אדומים דהיינו קורקבן ולב וכבד אבל במעים שדרכן להיות ירוקים כגון דקים וכיוצא בהם הוי איפכא דירוקים כשירה ואדומים טריפה וכתב הר"ן דכי תנן בלב וקורקבן וכבד אם אדומים כשירה היינו לומר שאע"פ שהוסיפו באדמימות כשירה וכן כי אמרינן דירוקים שהוריקו כשרה היינו לומר שאע"פ שהוסיפו ירקות כשירה לפי שבמשמע חום הם מוסיפים במראה שלהם : ומ"ש רבינו טריפה אפילו במשהו מהם שנשתנו (שם :) בגמרא אהא דתנן אם ירוקים פסולה א"ר יוחנן משום רבי יוסי בן יהושע שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן מה נקובתן במשהו אף ירוקתן במשהו . וכתב הר"ן יש מי שכתב דכיון דשיעור ירוקתן כשיעור נקובתן אין ירקות פוסל בלב עד שיהא מוריק עד חללו ובקורקבן עד שיהא מוריק הוא וכיסו אבל הוריק למעלה בלבד כשר כשם שהוא כשר בנקב ואחרים אמרו דכל שהוריק משהו למעלה טריפה דודאי יעבור לבית חללו כדאשכחן באדם ולזה הסכימו הרשב"א והרא"ש ז"ל וכך הם דברי רבינו שכתב אפילו לא מגיע לחלל וכו' וכתב הר"ן מיהו לא דמיא לגמרי לאדם שהרי בדרוסה אמרו שאפילו באברים שאין נפסלין אלא בכולן או ברובן דריסתן במשהו כדאמרי' לעיל גבי קנה לפי שהארס מתפשט בכל וגבי אור ליכא למימר הכי דהא אמרינן בסמוך גבי הוריקה כבד ולא יהא אלא ניטלה ואם איתא שהוא מתפשט בכל הו"ל נטלה הכבד ולא נשתייר ממנה כלום דטריפה אלא ודאי אין כחו גדול כל כך מיהו איפשר לומר בו שאם הוריק מלמעלה הרי הוא כאילו הוריק מעבר אל עבר עד כאן לשונו וכיוצא בזה הם דברי הרא"ש ולאפוקי מהמרדכי והגהות אשיר"י שסוברים שדין נפולה שוה לדין הדרוסה שכתבו דכשהוריק הכבד כנגד בני מעים יש לחוש שמא סופו ליגטל כולו : ומ"ש רבינו ואין הכבד דומה ללב והקורקבן וכו' וכבד אין השינוי אוסר בו אלא א"כ נשתנה כנגד המעים ואין איסור מחמת עצמו וכו' שם בעא מיניה רב יוסף בריה דריב"ל מריב"ל הוריקה כבד כנגד בני מעים מהו א"ל טריפה ולא יהא אלא ניטלה אמר רבא כיון דהוריקה כבד כנגד בני מעים בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה וטריפה : ומ"ש אפילו הן לפנינו ואין רואין בהם שום ריעותא אסורה כ"כ שם הרא"ש והר"ן וכ"כ הרשב"א בת"ה וטעמא משום דכל שהוריקה כבד כנגד בני מעים בידוע ששלט האור בהם אלא שאין ירוקתן ניכר בהן :

ומ"ש וכנגד המעים הוא ראש התחתון שלה וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה איזהו כנגד בני מעים ראשה של כבד התלוי כנגד בני מעיים הוא הראש הדק שבה וראשה האחד למעלה שלא כנגד המעים והוא הראש הגס שבה מקום שהיא תלויה בו וכן הצד החיצון החלק שהוא כלפי הצלעות הוא שלא כנגד בני מעים ואפילו נמצא ירוקה באותו צד בראשה הדק כשירה עכ"ל :

כתב הרשב"א הה"כ אם הוריק כנגד המרה או כנגד מקום היותא שהיא אסורה וכו' ז"ל בת"ה הוריקה שלא כנגד בני מעים שהוא הראש העב שהוא מקום מרה ומקום חיותא אני מסתפק אם טריפה אם לאו לפי שיש לי לדון שאינה טריפה שאע"פ שנשתנה מחמת האור אינו כנטול שהכבד קשה הוא אל חום כאש

ומ"ש ע"ש ה"ר משה ב"מ דתוך שלשה ימים מהניא לה בדיקה כן הוא בנוסחי דידן ברמב"ם ואין ספק דכך היתה גירסתו בבבלי או בירושלמי או אלא כך בתוספתא ולפ"ז צריך לפרש דלאחר שלשה דטריפה משום דאין שם ספק דודאי ניקב וז"ש הרמב"ם וז"ל בהמה שהלעיטה קורט של חלתית טריפה שודאי ניקב ואם היה תוך שלשה ימים וכו' אלמא דמ"ש מתחילה טריפה שודאי ניקב מיירי בלאחר שלשה ימים ואין להקשות א"כ אף תוך ג' ימים ליהוי טריפה כיון שסופו לינקב ודאי וכמו נפלה לאור ונחמרו בני מעיה דטריפה משום שסופו לינקב וכן בדרוסה כשהאדים הבשר כנגד הבני מעים וכן במראה בריאה וכיוצא באילו י"ל דכל היכא דלית לה רפואה טריפה מטעם שסופו לינקב ודאי אבל הכא תוך ג' קים להו לרב ז"ל דאי בדרי לה סמא מחייא חיי וכדאמרינן גבי הסיא דמחו בכוליתא (בד' כ"ד) וע"ש ומהאי טעמא אכלה סם המות וכל הני דקא מנה להו רבינו בסימן ס' דכשירה משום דחשיב לה כמסוכנת ואיפשר למסוכנת שתהא היה על ידי רפואות שעושין לה משא"כ כל אינך דמטרפינן לה משום דסופו לינקב דלא מהני להו שום רפואה ודכוותא בנקב בטרפשא דכבדא לבה"ג דטריפה ונתיישב בזה מה שהיה קשה לב"י ע"ש . מיהו בכל שאר המחברים לא נמצא דין זה לחלק בין תוך שלשה לאחר שלשה ומשמע דבקורט של חלתית טריפה אפילו תוך שלשה ואין מועיל לה בדיקה ואף בספרי הרמב"ם איכא נוסחא אחרת והיא מסכמת עם דעת שאר מחברים לחומרא וכדכתב בית יוסף והכי נקטינן :

נב נפלה לאור ונחמרו בני מעיה ונשתנו וכו' משנה פא"ט (דף נ"ו) נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקים פסולה אם אדומים כשירה ומפרש בגמרא דמתניתין במעים שדרכן להיות אדומים כגון קורקבן ולב וכבד אבל במעיים שדרכן להיות ירוקין הוי איפכא דירוקין כשירה אדומים טריפה :

ומ"ש אפילו במשהו וכו' שם מימרא דר' יוחנן . ומ"ש אפילו לא הגיע לחלל וכו' כ"כ בשם הרא"ש ואיכא למידק אמאי תנן נחמרו דמשמע בדוקא נחמרו הלא אפילו לא נחמרו אלא שנשתנו במשהו נמי טריפה ודוחק לפרש דלשינוי משהו קורא נחמרו ותו דא"כ למה כתב רבינו תרווייהו ונחמרו ונשתנו כיון דחדא לחוד מיטרפא והמרדכי כתב וז"ל נחמרו מעי' וי"מ לשון חמימות עכ"ל ונראה ודאי דמשנתינו אתא לאורויי דדוקא בדנפלה לאור בענין שאפשר שנכוו או שנתחממו בני מעים התם הוא דכי נשתנו טריפה אבל היכא דלא אפשר שנתחממו או שנכוו בנפילה זו לאש כזה אפילו נשתנו כשירה וכמו שיתבאר בסוף הסימן לדעת הרא"ש וזהו שכתב רבינו תרווייהו כלומר אם נפלה לאור בענין שאפשר שנחמרו בני מעיה דהיינו דאפשר שנתחממו או נכוו באש זה התם הוא דכי נשתנו טריפה הא לאו הכי אפילו נשתנו כשירה ופי' הר"ן דאין השינוי פוסל אלא מירוק לאדום או איפכא אבל ירוק שנשתנה והוסיף בירקות ואדום שהוסיף באדמימות כשירה ודהכי משמע לשון מתניתין : **ומ"ש** ואין הכבד דומה וכו' שם אמר רבא כיון שהוריקה כבד כנגד בני מעיים בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה וטריפה . ומ"ש אפי' הן לפנינו כו' כ"כ בשם הרא"ש והוכיח כך מדנקט סתמא ולא פירש :

כתב הרשב"א ה"ה נמי וכו' צריך לפרש הלשון לצדדים כנגד המרה במשהו וכנגד מקום חיותא שלא נשאר כזית וכבר הביא ב"י דברי הרשב"א וכתב שצריך להגיה בלשון הרשב"א שהביא רבינו כנגד כל מקום חיותא וכן כתב מהרש"ל פא"ט סי' כ"ד וכן פסק בש"ע : וז"ל המרדכי ושיעור ירוקתו במשהו ואע"ג דניקב הכבד כשר מ"מ כיון שהוריקה הכבד איגלי בהתחיה וחיישינן אף ללב ולמעיים אף על פי שעדיין אין ניכר בהם ועוד ש לחוש שמא סופו ליגטל כולו ומכאן יש סמך לדברי הגאונים המטריפים כשנקב חצר הכבד דחיישינן שסופו ליגטל כל הכבד עכ"ל ומביאו בהגהת אשיר"י מא"ז וכתב ב"י וק"ל א"כ מאי איריא כנגד בני מעים

דרכי משה

ומה שדקדק הב"י מלשון שכתב הרשב"א שניקב לפנינו ונתחב בלב אינו דקדוק דאין ונתקע בלב קאי אלפנינו אלא קאמר נתחב בלב על שם סופו לאחר שחיטה רואין שנתחב בלב ודקדוק לשונו כך הוא דאל"כ היה לו לומר ניקב ונתחב בלב לפנינו ותו דאם לא דכשיר הרשב"א אלא כדרך שהבינו ב"י א"כ מאי למימרא דודאי אם מוצאין לאחר שחיטה כמו שראינו שניקבה ודאי כשר דמה היה לנו לחוש עוד דפשיטא שאין לחוש שמא ניקבה בלב ויצא להוץ וחזרה וניקבה בלב במקום הראשון לכך נראה מה שכתבתי דכן משמעות לשון הטור והוא יכריע :

ולא

פרישה

[illegible] כתוב אלא אם ניקב עד החלל מוספין לדריסתו עכ"ל מ"ו ועמ"ש לקמן ר"ס כ"ז ע"ז :

(ה) כתב הרמב"ם הלעיטה קורט של חלתית כו' ותבדק נראה דלאחר ג' ימים ודאי טריפה ומ"ל דלאחר ג' ימים ודאי כשירה דאם איתא דניקב כבר מתה דהא קי"ל טריפה חיה עד י"ב חודש אלא ודאי לאחר ג' ימים ודאי טריפה . ויש לדקדק לפ"ז למה תיבדק תוך ג' ימים הא קיי"ל כל העומד ליקב כנקוב דמי (ע"ל סימן מ' שכתבתי שהב"י כ"כ בפי' הראשון אבל מסיק שם דל"כ ליה להטריף ע"ש סופו ע"ש) וי"ל דתוך ג' אפשר לעשות לה רפואה להשקותה משקים שמקררים החלתית הלכך לא אמרינן כנקוב דמי משא"כ מכה בלב הכ"ל דודאי ינקוב ועד"ר :

סי' נב (א) **נפלה** לאור ונחמרו פירש"י ונחמרו כוולו מחמת האור ושפכו מראיתן לשון ממרמרו : (ב) כגון לב וקורקבן נקט קורקבן שסייך בעוף וכדמסיק דנפלה לאור שייך דווקא בעוף ומ"כ הל"ל נפל לאור לשון זכר לא נפלה ל' נקיבה י"ל כי [illegible]

דרישה

סי' נא [א] **כתב** הרמב"ם הלעיטה קורט של חלתית כו' ספק ניקב ספק לא ניקב תיבדק כתב ב"י שם וז"ל ומ"ש הרמב"ם ספק אם ניקב תיבדק לטעמיה אזיל שסובר כבה"ג דיש בדיקה לבני מעים כמו שנתבאר אבל לדעת רש"י אין להם בדיקה עכ"ל ול"נ דאף לדעת רש"י יש שם בדיקה דע"כ לא קאמר רש"י דאין בדיקה לבני מעים אלא בניקב מחמת קוץ או מסמר דהנקב הוא דק מאוד גם איכא למיחש שמא נסתם אבל נקב שמחמת חלתית הוא ניכר שמקום הנקב נשרף ונשאר מחמימות החלתית ונקב כזה יש לו בדיקה אליבא דכ"ע :

[ב] ולא נהירא מדקאמר שמואל כו' רבינו כ"כ לפי גרסתו שהיה גורס בספרי הרמב"ם הלעיטה חלתית תוך ג' ימים ספק כו' אבל לפי גירסת ספרים דידן לא קשה מידי מה"ש שמואל על דברי הרמב"ם וזה נוסחו בפ"ו מה"ש בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעים כגון קורט של חלתית וכיוצא בו טריפה שודאי ניקב ואם היה ספק ניקב ספק אינו ניקב תיבדק ע"כ נמצא שגם הרמב"ם סובר בחלתית שהיא טריפה מיד :

וקאמר [illegible]

וניטל (ח) [א] וקאמר בגמרא דבריאה אין לחוש בנפילת האור מפני שהצלעות מגינות עליה ופירש הרשב"א דלא קאמר אלא לענין שאין צריך לבדוק אחריה אפילו אם נפלה לאור לפנינו (ט) אבל [ב] אם ראינו שהאדימה טריפה שהרי לא הגינו עליה צלעותיה וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו רואין אותה אדומה כשירה דכיון שצלעותיה מגינין עליה אנו תולין השינוי בדבר אחר ולא בנפילת האור אפי' אם נפלה לאור בפנינו והא דשינוי פוסל דוקא כשעמדה בשינוי אחר

מעיים שלא כנגד בני מעיים נמי איכא למיחש דסופו לינטל כולו ואפשר דס"ל דקים להו שאין סופו לינטל כולו אלא בהוריק כנגד בני מעיים דוקא עכ"ל וכתב מהרש"ל פא"ט סי' כ"ד וז"ל ואני אומר שאין טעם זה נכון ונראה בעיני לפרש שכך דעתו דממ"נ הירקות שלו כשהתחיל להוריק אפילו במשהו הולך וגובר אלא דלא ידעינן לאיזה צד יתפשט ירקותו אם דרך עביו מעבר לעבר ואז יתפשט ג"כ לבני מעיים ואם נאמר שלא יתפשט הירקות מעבר לעבר דרך עביו אם כן מסתמא יתפשט לצדדין בכל הכבד כולו ויהיה כאילו ניטל כולו עכ"ל וגם זה לא נהיר אלא ברור הוא דמ"ש המרדכי שמא סופו לינטל כולו לאו דוקא כולו ושיהא פיסולו מצד הכבד עצמו דא"כ מאי קאמר רבא כיון שהוריקה וכו' דאלמא דטריפותה משום דנאמרו בני מעיה ולא משום נטילת כבד אלא בע"כ דהמרדכי ה"ק סופו שיתפשט הירקות יותר ממשהו ויגיע גם לבני המעיים ולטעם הראשון לא קאמר דסופו יתפשט יותר אלא שהירקות הו"ל כאילו ניקב משהו כבר וכיון שניקב הכבד כנגד בני המעיים חיישינן אף ללב ומעיים שמא נשתנו כבר אע"ג שאין ניכר בהם ולטעם השני לא ס"ל לומר שנשתנו כבר אלא חיישינן שלסוף יתפשט הירקות ויגיע גם לבני המעיים והא ודאי פשיטא דטריפותו אינו אלא משום בני המעיים ולא משום נטילת הכבד בעצמו כדפרי' ודעת המרדכי כדעת כל הגאונים במה שנוגע בעיקר הדין ודלא כמו שהבין ב"י וכתב ולאפוקי מדעת המרדכי וכו' דאין ספק שלא בא המרדכי אלא לתת שני טעמים בדבר וליכא נפקותא אלא דלטעם השני איכא סמך למה שהטריפו הגאונים כשניקב חסר הכבד אבל ודאי בע"כ אף לטעם השני אין טריפותה משום נטילת הכבד בעצמו ותדע שהרי בגמרא פריך אהוריקה הכבד דטריפה ולא יהא אלא ניטלה ואי איתא שהוא מתפשט בכולו לא הוה פריך מידי דהלא הו"ל ניטלה הכבד ולא נשתייר ממנו כלום דטריפה אלא ודאי אין כחו גדול כ"כ וכ"כ הר"ן אלא מיהא כיון שהירקות בכבד כנגד בני מעיים חיישינן שיתפשט יותר בכבד ויגיע הלקות גם בבני מעיים וטריפותה משום נקובת בני מעיים כדפרישית ודו"ק :

וקאמר בגמרא וכו' (בדף נ"ז) אמר חזקיה אין ריאה לעוף ואסיקנא דיש לו אלא שאין לו לא ליכפל ולא ליחמר ופי' רש"י ליכפל אם נפלה מן הגג דאמרן צריכה בדיקה א"צ לבדוק בריאה ולא ליחמר בנפלה לאור שבודקים המעיים שמא הוריקו א"צ לבדוק הריאה הואיל דהצלעות מגינין עליה שאינן שוכבין על רחבן אלא על חודן וכולן רחבן לפנים והריאה נחבאת ביניהם עכ"ל אבל במרדכי כתב וז"ל בתלמודא יש נקטינן אין ריאה לעוף וכו' אפילו נשתנית לא חיישינן לה וכל זה מיירי דליכא למיחש לריסוק אברים אלא לאור וליחמר אבל אם נפלה ממקום גבוה לארץ בלא ידיעה דאיכא למיחש לריסוק אברים דינו שוה לבהמה אביאסף עכ"ל נראה דקשיא ליה לפירש"י הא דאמרו בגמ' לא אמרו ירוקין אלא בקורקבן ולב וכבד ולא מנו ריאה בהדייהו אלמא דריאה אפילו הוריקה כשירה והשתא אי איתא דלא ליכפל בנפלה מן הגג כדפי' רש"י נ"ל נמי דכוותה דאפילו נתרסקה כשירה והא ודאי ליתא דתינח בנפלה לאור תלינן הירקות בקוטרא דעייל בה אבל בנפלה מן הגג ונתרסקה הריאה אמאי כשירה הא ליכא למתלי הריסוק אלא בנפילה שנפלה לפנינו והלכך צריך לפרש לא ליכפל ולא ליחמר כולה בנפלה לאור קאמר דלא כפירש"י וה"ק אין חוששין היכא דנפלה לאור וא"צ לבדוק בריאה וגם אין חוששין ליחמר היכא דנחמרה הריאה ונשתנית דתלינן בקוטרא בעלמא דעייל בה ולא זו אף זו קאמר והגהת אשיר"י הביא דברי המרדכי לפסק הלכה והוא דעת הרא"ש כמ"ש רבינו בשמו וכתב ב"י שכך הוא דעת הרמב"ם בפ"ז מה' שחיטה ובש"ע נראה דפסק כמותו ומ"מ נראה כיון דהרשב"א והר"ן מחמירים דאם ראינו שנשתנית הריאה טריפה יש להחמיר אפילו היכא דאיכא הפסד מרובה . וע"ל בסי' נ"ח סעיף ח' :

ומ"ש ופירש הרשב"א וכו' אבל אם ראינו שהוריקה טריפה וכו' וא"א הרא"ש כתב אפילו רואין אותה שנשתנית כשירה וכו' כך צריך להגיה בספרי רבינו ונראה דהרשב"א שכתב דאם ראינו שהוריקה טריפה נקט שהוריקה בסתמא לאורויי אפילו הוריקה ככרתי דבלא נפלה לאור כשירה כדלעיל סימן ל"ח אבל בנפלה לאור טריפה דתלינן השינוי באור ולא בתולדתה אבל הרא"ש כתב אפילו רואין אותה שנשתנית כשירה דקדק בלשונו שלא אמר אפילו רואין אותה שהוריקה כשירה דהוה משמע מדכתב בסתמא שהוריקה כשירה דכל מראה ירוק כשירה והא ליתא דירוק שאינו ככרתי טריפה בריאה אפילו לא נפלה לאור ואין צ"ל דטריפה בנפלה לאור ולכך כתב שנשתנית כלומר אם אין שם אלא שינוי בעלמא דלא חיישי' ליה א"כ דנפלה לאור ובריאה אפילו נפלה לאור לא חיישינן ליה : **והא** דשינוי פוסל וכו' שם (דף נ"ו) מימרא דרבי מני בירוקים שהאדימו וכו' ומפר' הרא"ש דה"ה באדומים שהוריקו וכו' אלא דמילתא דשכיחא נקט והרשב"א חולק גם ר דאין מכשירין בטריפות אלא מה שהכשירו חכמים וכיון דר' מני לא קאמר אלא בירוקים שהאדימו וכו' אין לנו כח להכשיר באדומים שהוריקו וחזרו על ידי שסלקן ודעת רוב פוסקים להקל כהרא"ש וכן פסק בש"ע וכן פסק מהרש"ל בסימן נ"ו : איתא בגמרא דהא דכשירה כשחזרו למראה הכשר טעמא דמילתא דתלינן השינוי דמעיקרא בקוטרא דעייל בהו וכתב בהגהת אשיר"י מספקא ליה לראבי"ה אי מיירי בעשן הנכנס לגוף ע"י שנפלה לאור וא"כ העוף והבהמה שוין או דילמא בעשן הנכנס בעוף בכל יום מיירי שדרכן בלילה לשכון במקום עשן א"כ דין זה אינו נוהג בבהמות ורצוי להחמיר בבהמה מספק היכא שנודע שנפלה לאור עכ"ל מיהו ממ"ע

האם והראיה מדבעי הוריקה כנגד בני מעים אלמא מיפסט פסיטא ליה דכל שלא כנגד בני מעים כשירה ואפילו כנגד מקום מרה ומקום שהיא חיה ומ"מ מסתברא הרי הוא כנטול או נקוב מדאמרינן לא אמרו ירוקין פסולים אלא בלב וקורקבן וכבד אלמא כולהו שהוריקו הרי הן כנטולין או כנקובין דכבד דומיא דקורקבן והוא מחמת נקיבת עצמו הוא וכן הלב ואף הכבד נמי מחמת עצמה היא כלומר שהיא עצמה והמרה הדבוקה בה עתידים לינקב וכשהוריקה כנגד המרה או חוצים שכת האש שלט והוריק כאילו נקב מרה שכנגדו כעין שאמרו בדרוסה והא דבעא רב יוסף כנגד בני מעים דוקא הוא דבעי דאילו שלא כנגד בני מעיים פסיטא ליה דטריפה דכנטול או כנקוב דמי והאיכא מקום מרה ואיכא מקום חיותא וכ"כ מדברי הרמב"ם ז"ל שכ"כ בפ"ז עוף שנפל לאור והוריק לבו או כבדו או קרקבנו או שהאדים בני מעים שלו אפי' בכל שהוא טריפה שכל הירוקים שהאדימו והאדומים שהוריקו מחמת האור בעוף הרי הם כמו שניטלו וטריפה מ"מ מה שאמר אפי' במשהו אינו מחוור בעיני שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו וכמו שאמרו שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן אבל כבד שאין הנקב פוסל בה אין ירוקתה במשהו אא"כ הוריקה דוקא כנגד מרה אבל שלא כנגד מרה ושלא כנגד בני מעיה אלא כנגד מקום חיותא לא עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותא שאם ינטל כל מקום ירקותה תהא תלושה ממקומה ואיפשר שלזה נתכוון הרב ז"ל אלא שהו"ל לפרש עכ"ל : וז"ל בת"ה הקצר . נפלה לאור והוריקה הכבד בראש העבה שאינו כנגד בני מעים אם ירקות זה כנגד המרה או כנגד כל מקום חיותא יראה שהיא טריפה שכל שהוריק מחמת מכוה הרי הוא כנטול דחום המכוה נוקב ויורד כנגדו והרי הוא כנטול וכן נראה שהורו מקצת המורים ויש להתיישב בדבר עד כאן לשונו ומתוך דברים אלו יתבאר לך שצריך להגיה בדברי הרשב"א שכתב רבינו ולהוסיף תיבת כל ולכתוב או כנגד כל מקום חיותא ונראה שאם הוריק סמוך למקום חיותא בכדי שאם ינטל מקום הירקות לא ישאר במקום חיותא כזית טריפה ובכלל כנגד כל מקום חיותא הוא וכן כתב הר"ן ז"ל :

והמרדכי כתב הוריק כבד כנגד בני מעים טריפה ושיעור ירוקתו במשהו ואע"ג דניקב הכבד כשר מ"מ הואיל שהוריק הכבד איגלאי מילתא וחיישינן אף ללב ולמעיים אע"פ שעדיין אינו ניכר בהם ועוד יש לחוש שמא סופו לינטל כולו וק"ל א"כ מאי איריא כנגד בני מעיים שלא כנגד בני מעיים נמי איכא למיחש דסופו לינטל כולו ואפשר דסבירא ליה דקים להו דאין סופו לינטל כולו אלא בהוריק כנגד בני מעים דוקא : ולענין הלכה נראה דנקטינן כדעת הרשב"א ודברים של טעם הם :

כתב עוד הרשב"א בת"ה דה"ה לטחול שהוריק בסומכיה בבהמה טריפה עכ"ל והיה נראה דהיינו דווקא כשהוריק בעומק עד שלא נשתייר כעובי דינר זהב בלי ירקות אלא דמדסתם לה סתומי משמע דכיון שהוריק חשבינן ליה כאילו ניקב בעומק וכן יש ללמוד ממ"ש בהוריק כבד כנגד מרה : **וקאמר** בגמרא (נז.) דבריאה אין לחוש בנפילת האור מפני שהצלעות מגינות עליה שם אמר חזקיה אין ריאה לעוף ואסיקנא דיש לו אלא דאינו לא ליכפל ולא ליחמר באור כלומר לא לענין נפלה מן הגג ולא לענין נפלה לאור מ"ט א"ר חנא הואיל ורוב צלעות מגינות עליה כלומר שרוב רוחב הצלעות מגינות עליה שצלעות העוף אינם שוכבים על רחבה אלא על חודן ובולט רחבן לפנים והריאה נחבאת ביניהם וכתב הר"ן דאיכא מ"ד דכיון דבתר הכי אסיקנא אין ריאה לעוף כלל קאמר האי לישנא אידחי לגמרי ולא מפלגינן כלל בין ריאה לשאר אברים אלא אף היא צריכה בדיקה אבל התוספות כתבו דכיון דרב חנא מפרש טעמא הואיל וצלעות מגינות עליה איתא להאי לישנא וכן דעת הפוסקים : וכתבו הרשב"א והר"ן ש"מ דהא דאמרי' דאין ריאה לעוף ליחמר לומר שאפילו נפלה לאור ונחמרה ריאה שלה כשירה וראיה מדאמרינן לא אמרו ירוקין פסולה אלא בלב וקורקבן וכבד ולא מנו ריאה בהדייהו אלמא דדוקא אלו שהוריקו טריפה אבל ריאה אפילו כשהוריקה כשירה ולא מחוור דכיון שנחמרה הא חזינן שלא הגינו צלעות עליה אלא ודאי כי אמרינן אין ריאה לעוף ליחמר בהא היינו לומר העוף שנפל לאור אין הריאה שלו צריכה בדיקה אבל נחמר ודאי טריפה וכן פירש"י לא ליחמר בנפלה לאור שבודקים המעים שמא הוריקו א"צ לבדוק הריאה עכ"ל ומה שלא מנו ריאה בהדי ירוקים דפסולה לפי שלא דבר כאן אלא בדבר ההווה ומצוי להיות ניזוק מחמת האור ולכן לא מנה ריאה לפי שאינה עשויה ליחמר אבל נחמרה ודאי טריפה היא ודעת הרא"ש כדעת י"מ דאפילו נפלה לאור ונשתנית הריאה כשירה משום דתלינן השינוי בדבר אחר ולא בנפילת האור וכן נראה שהוא דעת המרדכי והרמב"ם בפ"ז מהלכות שחיטה לא הזכיר דין הריאה לענין נפילת האור ומשמע דמדשתיק מינה דאינה נפסל מחמת האור דקי"ל כחזקיה וס"ל להרמב"ם כהרא"ש דאפילו נפלה לאור ונשתנית הריאה תלינן השינוי בדבר אחר . ודע שבספרי רבי' כתוב שהאדימה וט"ס הוא וצריך לגרוס שהוריקה וכן מ"ש אפילו רואין אותה אדומה ט"ס הוא וצריך לגרוס ירוקה : והא דשינוי פוסל דוקא בשעמדו בשינוי אחר שסלקן אבל אם סלקן וחזרו למראיתן לא שנא ירוקין שהאדימו וסלקן וחזרו והוריקו וכו' עד וא"א הרא"ש ז"ל הכשיר בשניהם שם (נו:) אמר רב שמואל בר חייא אמר רב מני ירוקין שהאדימו וסלקן והוריקו כשירה מ"ט קוטרא עייל בהו ופירש"י קוטרא עייל בהו . מעיקרא ועכשיו הלך מחמת המים והוריקו אמר רנב"י אף אנו נאמר אדומים שלא הוריקו וסלקן והוריקו טריפה מ"ט איגלי בהתתייהו כך היא גירסת הרי"ף

דרישה

סי' נב [א] וקאמר בגמרא דבריאה אין לחוש בנפילת האור כו' ז"ל הגמרא שם פא"ט ד' נ"ז ע"א אמר חזקיה אין ריאה לעוף ורבי יוחנן אמר יש לו ויסנה כעלה של וורד בין האגפיים מאי אין ריאה לעוף אלימא דלית ליה כלל והא דקחזינן דאית ליה אלא דלא מטרף ביה והא תני לוי טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן כו' אלא אין לו לא ליכפל ולא ליחמר (פירש"י ליכפל אם נפלה מן הגג דבעלמא צריך בדיקה (כדלקמן סימן נ"ח) ולא ליחמר בנפלה לאור שבודקין המעים שמא הוריקו) מ"ט אמר רב חנא הואיל ורוב צלעותיה מגינות עליה וסא מדאר"י יש לה ויסנה כעלה של וורד בין האגפיים מכלל דחזקיה סבר דלית ליה אלא אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי מדבריו של ברבי (חזקיה שהיה גדול בדורו) ניכר שאינו בקי בתרנגולין (אינו רגיל לאכול תרנגולין לפיכך לא ידע אם יש לו ריאה ול' בדיחותא הוא עכ"ל) הגמרא עם פירש"י הנה אף דמסוגיא לכאורה נראה דאדמי דברי חזקיה דאמר אין לעוף ריאה לענין ליכפל וליחמר ס"ל להפוסקים דודאי טעותו של חזקיה לא לגמרי היה כי איך יאמר דבר הלכה לרבים בלי עיון ושאלה אם כן הוא והוא היפך המורגש והידוע לרבים אלא מכח שקיבל מרביתיו דאין טריפות בעוף בריאה ולא ידע טעמו של דבר לכן עלתה על דעתו שאין לעוף ריאה ולפ"ז אין שייך בה ג"כ טריפות דנקובה ונטולה ושמוטת הגף וכל הטריפות השייכים לריאה ומסיק הגמרא דחזקיה לא היה בקי בתרנגולים וטעה בטעמו של דברי רבותיו ובודאי טעמייהו משום דרוב צלעותיה מגינות עליה ולפי זה שאר טריפות שייכין בה זולת ליכפל וליחמר וכן משמעות לשון הגמרא הנ"ל דחזקיה אמר אין ריאה לעוף דמשמע שום טריפות ורב חנא אמר דליכפל וליחמר דוקא קאמר וק"ל וע"ל סימן נ"ח בטריפות כפולה שתמה הב"י שם למה לא כתב רבינו שם דאין טריפות ריאה בעוף לענין כפולה וע"ש מ"ש ביסודו . גם כאן לא ביאר ב"י כל הצורך ודו"ק : [ב] אם ראינו שהאדימה טריפה ב"י כתב שצריך לגרוס שהוריקה ולא כתב טעם לדבר ונראה שטעמו שכן מצא ברש"י וברשב"א ואינו מוכרח דאי משום דאמרינן לעיל (ר"ל בסימן ל"ח עכ"ה) האדימה כשירה הלא גם ירוקה (אם הוא ככרתי עכ"ה) אמרינן לעיל דכשירה ובשם מ"ו כתבתי שם בסימן ל"ח דבהמה ועוף דומין בטריפותן בשינוי מראה בריאה . וא"ל דמיירי בירוקה כקלמון בזה דאמרינן לעיל שהוא טריפה דאם כן מה לו לתלות הטריפות בנפילת האור אף בלא נפלה לאור טריפה בירוק כקלמון אלא לאו דמיירי בירוק ככרתי ואפי הכא דאיכא ריעותא דנפילה לאור א"כ כה"ג

פרישה

חיותא טריפה ובכלל כל מקום חיותא הוא וכן כתב הר"ן : (ח) **וקאמר** בגמרא כו' מפני שהצלעות מגינות עליה . בעוף מדבר בגמרא שצלעותיו אינן שוכבים לרחבן אלא על חודם ורחבם בולט לפנים והריאה נחבאת ביניהם שרוב רוחב צלעות מגינות עליה והא דסתם רבינו דבריו (ולא כתב שדין זה שייך בעוף דוקא עכ"ה) ה"ט משום דכתב בסמוך בשם הרא"ש דלא שייך כלל בבהמה דין נפילת אור ע"ש : (ט) אבל אם ראינו (שהאדימה טריפה כך הוא הנוסחא

משתנין [ג] וכתב עוד א"א הרא"ש ז"ל י"א דטריפות שנפלה לאור לא שייך בבהמה לפי שעורה קשה וגם עובי הצלעות מגינין עליה וגם בני מעיה קשין ליחמר (יז) כי בטרם יחמרו מנפילת האש ישרף עורה ובשרה וכ"כ הרמב"ם ובעל העיטור כתב דרך פשרה שהעוף מכיון שנפל לאור צריך לבדוק לפי שאין לו עור וקרוב הדבר שנחמרו מעיה אבל בבהמה אין חוששין אבל ודאי אם נחמרו גם היא נטרפת בכך ואין אלו אלא דברי נביאות (יח) אלא ודאי לא שייך בבהמה כלל ע"כ :

נג [א] **נשתברו** ידי הבהמה או אפילו נחתכו לגמרי או שנשמטו מעיקרן (א) או שיש לה ג' ידים כשר [ב] והעצם עצמו אסור כשנשבר אם אין עור ובשר חופין את רובו כאשר יתבאר בע"ה וכן בעוף שנחתכו או נשברו אגפיו (ג) אבל אם נשמט מעיקרו אפילו אחד מהן חוששין שמא ניקבה הריאה

לסמוך על המכשיר דליתא כ"ל : **וכתב** עוד א"א הרא"ש וכו' עד סוף הסימן הכל בפסקיו שם ואיכא להקשות דבריאה של עוף דקאמר בגמרא דאין לחוש לנפילת האור מהלך הרשב"א דאין חוששין לה להצריכה בדיקה כדלעיל בס"ד ולא קרי לה פשרה והכא דבעל העיטור מהלך דבעוף צריך בדיקה בשאר איברים ובבהמה לא צריך בדיקה קרי ליה הרשב"א פשרה בת"ה הארוך דף כ"א ומאי שנא וי"ל דבריאה של עוף כיון דקא יהבי טעמא בגמרא הואיל וצלעות מגינות עליה משמע ודאי דמן הסתם קאמר דתלינן דצלעות מגינות עליה וא"צ בדיקה אבל אם ראינו שנתרסקה ונחמרה הא קא חזינן דלא הגינו צלעותיה עליה אבל בבהמה דלא אשכחן דאיירי בה תלמודא מה נפסק אם בהמה למידה מעוף ומתני' לא נקט עוף אלא דשכיח נפילתו לאור טפי מבהמה ע"י שהוא פורח ונופל א"כ בהמה נמי צריך בדיקה כעוף ואם אינה למידה מעוף אף בנחמרו מעיה נמי כשירה דאין לך בטריפות אלא מה שמנו חכמים והילכך קרי לה לסברת ב"ה דמפליג בין בהמה לעוף לענין בדיקה פשרה וכיוצא בזה כתב בת"ה הארוך שם. ואכתי איכא להקשות דאכל ירוקין שהאדימו וסלקן וכו' כתב הרא"ש דמתניתין נקט מילתא דשכיחא ואין חילוק בין ירוקין שהאדימו ובין אדומים שהוריקו והכא ס"ל להרא"ש דדוקא נקט עוף ולא בהמה ולא אמרינן דמילתא דשכיחא נקט וי"ל דהרא"ש הכריע דהכא ליכא למימר מילתא דשכיחא נקט דא"כ הו"ל לשנות טרפות זה בבהמה כי שם שנה עיקר הטריפות וכו' עיין עליו. א"כ ס"ל דנפילת עוף לאור נמי לא שכיחא היא כמו בהמה ולא כהמרדכי והגהת אשיר"י דכתבו בפא"ט דנפילת העוף לאור שכיחא דליתא. ולענין הלכה בפלוגתא דרבוותא באיסורא דאורייתא נקטינן לחומרא וכ"פ באו"ה שער כ"ד מיהו נ"ל דמסתברא דאין לאסור בבהמה אלא היכא דידוע דנפלה לאור ואז צריך בדיקה כמו בעוף אבל באינו ידוע שנפלה לא תלינן השינוי בחולי או בד"א משא"כ בעוף דאפילו באינו ידוע תלינן השינוי באור וטריפה כדקבעינן הילכתא בסמוך וכן פסק הרב בהגהת ש"ע בבהמה וכתב דהכי נהוג ודלא כמהרש"ל סי' נ"ה דכתב דלא שייך בבהמה כלל כדעת הרמב"ם והרא"ש ולפעד"נ דלא אמרה אלא להלכה אבל למעשה מודה דצריך בדיקה בבהמה היכא דידוע דנפלה לאור. כתב הר"ן היכא דנפלה לאור ולא ידעינן אם נחמרו צריכה בדיקה ואי ליתא קמן למיבדקה מסתמא אסורה והביא ראיה מדאמרינן אין ריאה לעוף וכו' ומביאו ב"י בסוף סימן זה וכתב דלע"ג דלהרא"ש אין ראייתו ראיה מ"מ לענין מעשה יש להחמיר כדברי הר"ן וכן פסק בש"ע אבל מהרש"ל ז"ל בסימן צ"ד השיג על זה ואמר מדתנן נפלה לאור ונחמרו בני מעיה ולא הו"ל למיתני אלא נפלה לאור לחוד אלמא דאין בה טריפות מספק א"כ שראינו שנחמרו בבני מעיה ואין זה ראיה כלל דודאי כל שנפלה לאור בענין שאפשר שנחמרו אסורה עד שתיבדק כדכתב הר"ן ומ"ה תנן ונחמרו לאורויי דאם נפלה לאור בענין שאין לחוש שנחמרו אין חוששין לה כלל וכמ"ש בתחילת סימן זה הילכך אין שומעין לו להקל למעשה אלא כדברי הר"ן עיקר והכי נקטינן :

נג נשתברו ידי הבהמה וכו' בפא"ט (ריש דף כ"ז) אר"י א"ר שמוטת יד בבהמה כשירה וכתבו התוס' וה"ה נחתכו פי' דבריהם דמדתנן בפ' המקשה (ריש דף ע"ו) בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה פסולה וקאמר עולא בגמרא דכנגדו בגמל ניכר אלמא דוקא ברגליה האחרונים שנחתכו טריפה אבל בנחתכו ידיה כשירה וכן פירש"י בפרק בהמה המקשה רגליה האחרונים ועוד מדאמר בפרק א"ט (דף כ"ח) תנן התם בהמה בעלת ה' רגלים או שאין לה אלא ג' ה"ז מום א"ר הונא ל"ש אלא שחסר ויתר ביד אבל חסר ויתר ברגל טריפה כמי הוי מ"ט כל יתר כנטול דמי ולא קא מפליג ביד גופיה בין חסר ויתר דכשר ובין נחתך דטריפה אלמא דביד כשר אפי' נחתך לגמרי וע"פ דברי התוס' וכדפרי' כתב רבינו נשברו ידי הבהמה או אפי' נחתכו לגמרי וכו' דכי היכי דבחסר לגמרי כשר ה"ה בנחתכו לגמרי מעיקרן כמי כשר וז"ש רבינו או שנשמטו מעיקרן או שיש לה ג' ידים דכל הני שקולין הן להכשיר ולא היה צריך לפרש נשתברו ידי הבהמה אלא להוציא מסברת ראבי"ה שכתוב בהגהת אשיר"י פרק המקשה דמחמיר טפי בנשברו או נחתכו מבנשמטו דבנשמטו כתב בסתם דכשירה אבל בנשבר או נחתך כתב כשירה ובלבד שלא תעבור המכה מעבר לצלעות שאז יש לחוש לריאה שלא תינקב ולכך כתב רבינו נשברו ידי הבהמה וכו' או נשמטו מעיקרן וכו' לאורויי דבכולן הבהמה כשירה וא"צ בדיקה בבהמה וכ"כ בסמ"ג להדיא דכשרה בנחתכו הידים וכ"כ בהגהת אשיר"י פרק המקשה ע"ש המרדכי : **ומ"ש** רבינו או שנשמטו מעיקרן כ"כ הרמב"ם בפ"י מה"ש ובאו להוציא ממי שפירש הא דקאמר רב שמוטת ירך בבהמה טריפה היינו שנשמט בראשו התחתון ודכוותא שמוטת יד בבהמה דכשירה אינה אלא בנשמט בראשו התחתון אבל בנשמט ממקום חיבורו בגוף טריפה והוא דעת הסמ"ק והש"ד שזה אינו אמת לדעת הרמב"ם ורבינו ויתבאר בסמוך בס"ד :

ומ"ש והעצם עצמו אסור וכו' כ"פ רש"י בפרק המקשה במשנה הנזכר וז"ל ואפילו במקום שהבהמה מותרת האבר אסור וכו' ויתבאר בסי' נ"ה בס"ד : ומ"ש וכן בעוף שנחתכו או נשברו אגפיו משנה פא"ט (דף כ"ו) ואלו כשרות בעוף נשתברו גפיה. ומשמע לרבינו דה"ה נחתכו כמו בבהמה דמ"ש והכי משמע ברמב"ם בפ"א דה' שחיטה : ומ"ש אבל אם נשמט מעיקרו אפי' אחד מהן חוששין וכו' שם אמר רב יהודה אמר רב שמוטת גף בעוף טריפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר תיבדק וכן א"ר יוחנן תיבדק ופסקו בה"ג והרי"ף והרא"ש והרמב"ם פ"י מה"ש הלכה כשמואל ור"י והא דכתב רבינו אפי' אחד מהן חוששין נראה דלפי שהמסקנא פרק אלו טריפות (דף כ"ב) גבי דבוק דבחד גפא שרי וכדלקמן בסוף סימן כ"ח וסד"א דכי היכי דלא חיישינן לריסוק איברים בחד גפא ה"ה דלא חיישינן בנשמט חד גפא לנקיבת הריאה קמ"ל דבנקיבת הריאה ודאי חיישינן אפי' בחד גפא והכי משמע ליסנא דמשנה תנן נשתברו ידי הבהמה כשירה אשמועינן דאפילו נשברו שניהם כשירה והכא קאמר שמוטת גף בעוף למימרא דאפילו באחת חיישינן

ומ"ש

נקטינן (א) : **וכתב** א"א הרא"ש ז"ל י"א דטריפות שנפלה לאור לא שייך בבהמה וכו' עד סוף הסימן הכל בפסקיו פא"ט : **ומ"ש** בשם הרמב"ם הוא בפ"ז ובפי"א מה"ש ומשמע מדבריו דאפילו נפלה לאור ונשתנו בני מעיה אין חוששין לה ונראה שהטעם כמ"ש הרא"ש כי בטרם נאמרו בני מעיה מנפילת האש ישרף בשרה ועורה והר"ן כתב שדעת הרמב"ם ג"כ לומר שאין דין זה נוהג אלא בעוף ולא מחוור דא"כ כי היכי דאמרינן (נ"ו י') כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהם העוף כשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ה"נ הו"ל נפלה לאור ונחמרו בני מעיה עכ"ל ונראה שאין זו קושיא דכיון דבמתני' לא הוזכר טריפות זה אלא בעוף לא איצטריכא ליה. ועוד שאין זה טריפות נוסף בעוף מבבהמה שאם היה אפשר לבהמה ליחמר בני מעיה גם כן היתה נטרפה בכך ואין חילוק בין בהמה לעוף אלא שזו יש לה מגינים שלא תבא לידי טריפות זה וזה אין לו מגינים : וכתב עוד הר"ן שסברת בעל העיטור אינה מחוורת דכיון דבהמה מעוף ילפא כשם שחוששין בעוף משעה שנפל לאור כך חוששים בבהמה ושניהם צריכים בדיקה חוץ מריאה של עוף לדברי מי שאומר דהכוא ליטנא קאי אמסקנא עכ"ל וכן דעת הרשב"א וכ"כ המרדכי והג"א בשם כמה גדולים וכן דעת הראב"ד : ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן וכ"ש שהרמב"ן ז"ל סובר כמותם (ב) : כתב הר"ן היכא דנפלה לאור ולא ידעינן אם נחמרו בני מעיה אם לאו צריכה בדיקה ואי ליתא קמן למיבדקה מסתמא אסורה והביא ראיה מדאמרינן בגמרא אין ריאה לעוף ליחמר והיינו ודאי בסתמא קאמר דאילו היכא דנחמרה הא קמן שלא הגינו צלעות עליה אלא אם נפלה לאור ולא ידעינן אם נחמרו דמסתמא אינה צריכה בדיקה ודוקא ריאה דעוף שצלעותיה מגינות עליה הא שאר בני מעים דעוף דליכא מאן דמגין עלייהו צריכי בדיקה עכ"ל ולהרא"ש דסבר דאין ריאה לעוף אפילו נפלה ונשתנית אין ראיה מכאן. ומ"מ לענין מעשה יש להחמיר כדברי הר"ן :

נג נשתברו ידי הבהמה או אפילו נחתכו לגמרי וכו' תנן בבכורות פ"ו (מו י') ומייתי לה בסוף פרק א"ט (נח י') בעלת ה' רגלים או שאין לה אלא ג' ה"ז מום אמר רב הונא ל"ש הא דקתני דחסר ויתר הוי מום במוקדשים אבל להדיוט שרי אלא ביד אבל ברגל טריפה הרי מבואר שאין חסרון ויתרון פוסלים ביד כלל ובפרק א"ט (נז י') גמרא אלו כשירות בעוף אמר רב יהודה אמר רב שמוטת יד בבהמה כשירה וכתב הרמב"ם בפ"י מה"ש שאפי' נשמט היד מעיקרו אין חוששין לה וכתב המרדכי שמתוך עובי הכתף ורחבו ליכא למיחש לנקיבת הריאה ובהג"א פרק בהמה המקשה כתב דהא דמכשרינן בנשתברו ידי הבהמה היינו דוקא כשלא עברה המכה מעבר לצלעות שאם עברה אז יש לחוש לריאה שלא תנקב ובהג"מ פ"י מה"ש כתוב בהמה שנשמטה ידה מעיקרה מותרת מיהו כתב סמ"ג דאם נשמט היד אבל היבור בגוף טריפה עכ"ל (א) :

ומ"ש והעצם עצמו אסור כשנשבר אם אין עור ובשר חופין את רובו כאשר יתבאר בסי' נ"ה : ומ"ש וכן בעוף שנחתכו או נשברו אגפיו משנה בפ' א"ט (נו :) ויתבאר בסמוך : ומ"ש אבל אם נשמט מעיקרו אפי' אחד מהם חוששין שמא ניקב הריאה וכו' שם (נז) אמר רב יהודה אמר רב שמוטת גף בעוף טריפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר תיבדק. וכן א"ר יוחנן תיבדק ופי' רש"י חיישינן שמא ניקבה הריאה לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרוס הבשר רך ודק

בין

דרכי משה

נב (א) ולא נהירא הדא דהרי כל בתראי הרא"ש והמרדכי והר"ן הסכימו להתיר ופירשו דעת הרי"ף לדעתן ותו דמעשה רב שעשו אלו הגאונים שכתב המרדכי בשמו להכשיר וכן פסקו מהרא"י בשעריו שער ל"ה וא"צ להדר לשאול אם נפלו לאור אלא דמחזקינן להיתר כנ"ל : (ב) ולא אוכל להבין דעתו למה הניח כל הני רבוותא קמאי ובתראי דמחמירין ונלך אחר מקצת המקילין ע"כ נראה דאין להקל ולחלק בין בהמה לעוף וכ"פ בא"ו הארוך כלל נ"ו דלא כרמב"ם והרא"ש :

נג (א) ובא"ו הארוך כלל ב' דאין להטריף בשמוטה רק בשעברה המכה מעבר לצלעות ונצרר הדם בצלעות עכ"ל א"כ אין חילוק בין נשבר לנשמט ולפי מה דפסק ב"י לקמן לענין שבירת הגף שבעוף (נראה דגם) כאן אין לחוש לצרירת דם אמנם לכמה שנהגו אנו להטריף בעוף נראה דגם בבהמה יש להחמיר אם נצרר הדם וע"ל בסימן זה :

וכ"ג

דרישה

הס"כ בהאדימה דטריפה הואיל ואיכא ריעותא ודוקא לחלק. ולומר דמיירי בירוק שהוא גרוע מכרתי ואינו דומה לבילה : [ג] וכתב עוד הרא"ש ז"ל י"א וכו' וכ"כ הרמב"ם כתב ב"י וז"ל והר"ן כתב שדעת הרמב"ן ג"כ לומר שאין דין זה נוהג אלא בעוף ולא מחוור דא"כ כי היכי דאמרינן כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהם העוף כשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח הכי נמי הו"ל נפלה לאור ונחמרו בני מעיה עכ"ל ונראה שאין זו קושיא דכיון דבמתני' לא הוזכר טריפות זה אלא בעוף לא איצטריכא ליה ועוד שאין זה טריפות נוסף בעוף מבבהמה שאם היה אפשר לבהמה ליחמר בני מעיה ג"כ היתה נטרפת בכך ואין חילוק בין בהמה לעוף אלא שזו יש לה מגינים שלא תבא לידי טריפות זה וזה אין לו מגינים עכ"ל ב"י :

סי' נג [א] **נשתברו** ידי הבהמה כו' כשירה כתוב בהגהות אשיר"י דהא דמכשרינן כשנשתברו ידי הבהמה היינו דוקא כשלא עברה המכה לצלעות שאם עברה (דהיינו שנצרר הדם מעבר לצלעות כדבסמוך וכן הדין בנשמט כ"כ הג"א בפרק בהמה המקשה ד"מ עכ"ה) אז יש לחוש לריאה שלא תינקב : [ב] והאבר עצמו אסור כשנשבר וצריך לשייר

מעט

פרישה

נשרפו כנפיה שלא תוכל לפרוח תטרף במקומה : (יז) כי בטרם יחמרו מנפילת האש ישרף עורה כך היא הגירסא הנכונה ובי"ס גורסין ישרף עורה ובשרה וצ"ל לפי גירסתם דאף אם נשרף עורה לא חיישינן שיחמרו בני מעים עד שישרף גם בשרה ודוקא הוא דאי חזינן ריעותא דנשרף העור ודאי חיישינן שנחמרו בני מעים : (יח) אלא ודאי לא שייך בבהמה כלל יש לדקדק מנ"ל לומר דודאי לא שייך בבהמה כלל וגם הלשון אינו מכוון דמיותר הוא מ"ש אלא ודאי כו' ונראה דה"ק ואין אלו אלא דברי נביאה ר"ל מה שמחלק בעל העיטור בין סתמא לודאי מנ"ל לחלק דלמא ל"ש אלא משום דקשה ליה דתנא דמתני' נקט אלו טריפות בעוף נפלה לאור וגם בגמרא חשיב קורקבן ולא חשיב המסס ובית הכוסות וריאה מכל זה מוכח דתנא דמתני' מיירי דוקא בעוף ולא בבהמה ע"כ נראה לו לחלק וחילוקו דוחק דמנ"ל לחלק בהכי דאין זה אלא דברי נבואה אלא ודאי הואיל ותנא דמתניתין נקט נפילה לגבי עוף ולא גבי בהמה ודאי לא שייך גבי בהמה כלל :

סי' נג (א) **או** שיש לה שלשה ידים כשירה יש לדקדק ל"ל למימר או שיש כו' דפשיטא דמאיזה טעם נאסר משום יתר כנטול הלא אף ניטל כשר ונראה לי דנקטיה לאשמועינן דבעוף שטריפה נשמטה הגף אפ"ה יתרת כשירה ורבינו קאי לפי שיטתו שכתב בסימן מ"א כל יתר כנטול דמי וכאילו בלא זה האבר כלל ע"כ ליכא למיחש לשמא ניקבה הריאה בנטילתו עתה אבל כשנשמט הגף בעוף איכא למיחש שמא נקבה הריאה אבל לסברת הרשב"א שכתבתי שם שסובר כל יתר כנטול דמי כאילו ניטל עכשיו איכא למימר דגם יתר אסור בעוף : (ב) אבל אם נשמט מעיקרו כו' חוששין הטעם לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרוס הבשר רך ודק בין

צלע

הריאה (ג) וצריך לנפחה ולבודקה אם היא שלימה כשירה ואם לאו טריפה ובעל העיטור כתב שהיא טריפה דלא מהניא לה בדיקה (ד) וכ"כ בעל התרומות א דבודאי איעכול ניביה וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה [ג] וי"א שאם נשבר עצם השלישי המחוברת לגוף [ד] חוששין שמא ניקבה הריאה וצריכה בדיקה ולא נהירא:
נשתברו

בין גלע לגלע וכשמושמת גפה מתנתקת הריאה עם הגף: תיבדק. הריאה מכניס קנה דק בגרגרת ונופח בריאה ואם הרוח יוצא טריפה וא"ל כשירה. וכתב המרדכי וכילד בדיקתה יש לנתח העוף מלפניו ומניח הריאה דבוקה בצלעותיה כתולדותיה ומביא שפופרת ומכניס בקנה ונופח ונותן על הריאה גילא או גדנפא או רוקא אם עולה בנפיחה כשירה ואם לאו טריפה ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כשמואל ור"י וכ"פ הרמב"ם בפ"י מה"ש. וכתבו הרשב"א והר"ן שיש מקלת נוסחאות דל"ג וכן אר"י והו"ל רב ושמואל וקי"ל כרב באיסורי וכ"כ בעל העיטור אבל על דברי הרי"ף והרמב"ם ראוי לסמוך עכ"ל וכ"כ בת"ה: ומ"ש רבינו בשם בע"ה לאסור משום דודאי איעכול ניביה לא ידעתי מה ענין איעכול ניביה לכאן דכי איעכול ניביה דיד לא מיטרפא בהכי והכי הל"ל דבודאי ניקבה הריאה ובדקתי בספר התרומה ומצאתי שכתב כדברי ולא הזכיר איעכול ניביה: ב"ה ובספר מונה מצאתי אי ניקבה ריאה במקום איעכול ניביה: ומ"ש וי"א שאם נשבר עלם הג' המחובר לגוף חוששין שמא ניקבה הריאה וכו' וז"ל המרדכי י"א שאפי' סמוך לגוף אין לחוש לריאה אם נשבר וי"ל שיש לחוש ולבדוק כמוך לגוף בחיבורו שם אם נשבר ובהגהת אשיר"י בפרק בהמה המקשה כל פירקי כנף העוף דינם שוה דאם נשתברו מותר ומ"מ צריך לעיין בצלעות אם נגרר הדם יש לחוש לנקיבת הריאה וצריך לבדוק הריאה וכ"כ הגהות מיימון מה"ש וכתב האגור בשם המרדכי אם הפרק הג' סמוך לגוף נשבר או נחתך אם רחוק מעט מחיבורו בדופן שהוא כבוכנא באסיתא אין לחוש לריאה וכ"מ מתשובת רש"י ורא"בן כתב שצריך לעיין בצלעות אם נגרר הדם אז יש לחוש לנקיבת הריאה וצריך לבודקה וכן אפילו (אם) לא נשבר רק נשמט דהיינו שמוטת גף בעוף צריך לבדוק בריאה ואני המחבר ראיתי נוהג מורי אבי ז"ל להטריף כשנשבר הגף הסמוך לגוף בקרוב פחות מרוחב גודל כמ"ש בעל ספר אגודה ולא בדק בריאה כי אנן לא בקיאינן בבדיקה (ב) עכ"ל ובתה"ד סימן ק"פ כתב אם רחוק הבשר [השבר] מהגוף כרוחב גודל בגמלוס כשר וכן קבלתי שיעור זה מהד מרבוותא ונראה דאין להקפיד אם השיעור בגמלוס כיון דיש גאונים מתירים לגמרי בנשבר ולא אסרו אלא בנשמט ובין כך ובין כך צריך לעיין בצלעות בפנים אם נגרר הדם שם אם לאו כדאיתא בהגה"ה במיימון עכ"ל. וז"ל מהרי"ק בשורש ל"ח ואשר כתבתי בענין שבירת הגף בעוף בפרק הסמוך לגוף שנאמר לך שהוא קבלה דברוחב הגודל אין נקרא סמוך לגוף וכשירה הנה אמת כך שמעתי משערים אמנם עיינתי בספר אגודה ומצאתי שמשערים ביותר מאצבע כל שהוא וכתב עוד שלא נמצא טריפות זה דשבירת גף אלא במרדכי בשם ראב"ן וראבי"ה וכן בספר אגודה שכתב והא דאמרינן שנשתברו אגפיה כשירה מיירי רחוק מן הפרק יותר מאצבע אבל בתוך אצבע מן הפרק נשבר חיישינן שמא ניקבה הריאה עכ"ל אגודה והנה רבו החולקים עליהם וכמעט אומר שכולם חולקים עליהם ומ"מ אחר שנהגו איסור הלילה לפרוץ גדר ולהתיר ולא יהא אלא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור ומ"מ פשיטא דראוי לסמוך לכל הפחות על דברי ספר אגודה המסכים לקבלתכם וכאצבע כל שהוא כשירה עכ"ל. ובשורש ל"ה כתב שאם נמצא הגף שבור ואינה ידוע אם קודם שחיטה או אח"כ טריפה עכ"ל. והרא"ש כתב בתשובה כלל כ' סימן ע"ז אם נשבר הגף אפילו סמוך לחיבורו אני מכשיר. וכתב עוד בתשובה נשבר גף העוף ונשאר הגף במקום חיבורו ליכא למיחש לריאה אלא שפעם אחת בא לידי שנשבר הגף סמוך למקום חיבורו והיה שבר העלם העליון חד כמחט ונכנס לבין הצלעות ובדקתי הריאה ועלתה בנפיחה והכשרתיו וכתוב שם שהרשב"א כתב להרא"ש דגם לא נראה להתיר בנשבר הגף
אלא

ומ"ש וב"ה כתב שהוא טריפה וכו' טעמו כתב הרשב"א והר"ן ומביאו ב"י דלא גרס וכן א"ר יוחנן והו"ל רב ושמואל והלכה כרב באיסורי: ומ"ש וכ"כ בעל התרומות דבודאי איעכול ניביה הקשה ב"י מה ענין איעכול ניביה לכאן ובדקתי בסה"ת ומצאתי שכתב דטריפה משום שמא ניקבה הריאה ולא הזכיר איעכול ניביה עכ"ל ולפעד"נ דטעות נפל בספרי רבינו שהיה כתוב בהן נוטריקון וכ"כ ב"ה והשבו שהוא בעל התרומות ואינו כן אלא רצה לומר בספר המצות והוא הסמ"ק שכתב להחמיר אף בשמוטת היד בבהמה וכדכתב הש"ד להדיא וז"ל סמ"ק כתיבת יד שמוטת יד בבהמה דהיינו רגל שלפנים כשירה נשמט ממקום חיבורו בכתף טריפה שמא איעכול ניביה נשמט גף בעוף טריפה שמא ניקבה הריאה וכו' עכ"ל וכך הם פירוש דברי רבינו כלומר ובעל העיטור כתב שהיא טריפה בעוף דלא מהני ליה בדיקה וכ"כ בס"ה דטריפה אפילו בבהמה משום דחיישינן לאיעכול ניביה מיהו הא דכתוב בספרי רבינו דבודאי איעכול ניביה ט"ס הוא וצ"ל חיישינן דאיעכול ניביה ובמקצת ספרי רבינו כתוב וז"ל ובדאיעכול ניביה. מיהו אף לפי נוסחא זו כיון דאין אנו בקיאין טריפה מספק דשמא איעכול ניביה ושוב ראיתי בספר י"ד ישן כתיבת יד דלא היה כתוב בו כלל האי וכ"כ ב"ה דבודאי איעכיל ניביה. מיהו חובה עלינו לבאר דעת הסמ"ק והש"ד דכתבו כך מאין הוציאו להורות כך ונראה שהוא ז"ל מפרש מימרא דרב פא"ט שמוטת יד בבהמה כשירה וכו' דה"פ שמוטת יד בבהמה בראשו התחתון כשירה שמוטת ירך בבהמה בראשו התחתון טריפה שמוטת ירך בעוף בראשו התחתון טריפה שמוטת הגף בעוף ממקום חיבורו בגוף טריפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר תיבדק אבל בשמוטת יד בבהמה בראשו העליון המחובר לגוף לא קאמר בה רב מידי ולא נקט שמוטת גף בעוף אלא משום דפליגי בה רב ושמואל אבל בבהמה ליכא פלוגתא דלד"ה טריפה ולא משום שמא ניקבה הריאה אלא מצד עצמו טריפה היכא דאיעכול ניביה ולדידן דאין אנו בקיאין טריפה מספק דילמא איעכול ניביה והיינו אותו הגיד המחבר היד לגוף הבהמה וס"ל לסמ"ק דהא דקאמר רב מתנה האי בוקא דאטמא דסף מדוכתיה טריפה בדאיעכול ניביה לאו דוקא דאטמא דה"ה ידי הבהמה טריפה נמי בנשמטו ואיעכול ניביה ולא נקט בוקא דאטמא אלא כדי לאורויי דאי לא סף מדוכתיה כשירה אפילו איתבר לך דאיעכול ניביה משא"כ בידי בהמה דטריפה באיעכול ניביה בלאו דליכא מידי דמגין עליה ודוקא בבהמה אבל בעוף אין הטריפות מצד עצמו אלא משום נקובת הריאה זאת היא דעת הסמ"ק והש"ד נמשך אחריו ואעפ"י שבספרי סמ"ק שבדפוס לא משמע כך הלא נודע דט"ס הוא כדמוכח מתוך מה שנמצא בכל ספרי סמ"ק כ"י ותו דהלשון מיניה וביה מוכח דטעות הוא דהיאך כתב על שמוטת גף בעוף ממקום חיבורו בכתף טריפה דאין כתף לעוף אלא לבהמה אלא הסופר השמיט כמה מלות והלשון המתוקן הוא כאשר כתבתי בתחלת דבור זה גם הב"י הביא משם הגהת מיימוני"ו לשון זה בהמה שנשמטה ידה מעיקרא ומותרת מיהו כתב סמ"ג דאם נשמט היד אצל חיבורו בגוף טריפה עכ"ל. אלא שמ"ש סמ"ג הוא ט"ס וצ"ל סמ"ק. ומ"ש וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה פי' ס"ל דבין בבהמה בין בעוף כשר אפי' נשמטו מעיקרו אלא דבעוף צריך לבדוק הריאה. ומ"ש וי"א שאם נשבר עלם השלישי וכו' סברא זו כתבה הגהות מיימונית פ"ה דה"ש והמרדכי פא"ט ע"ש ראבי"ה וטעמו דכי היכי דבבהמה אין חילוק בין נשתברו לנשמטו ידיה בכל ענין כשירה ה"נ בעוף בכל ענין חוששין לנקובת הריאה ומתניתין דאילו כשירות בעוף נשתברו אגפיה מיירי ברחוק מן הגוף וע"ש ראב"ן כתבו עוד דאפילו ברחוק מן הגוף אם נגרר הדם בצלעות אינו כשר אלא ע"י בדיקת הריאה ומפרש למתני' דלא מכשיר אלא ע"י בדיקה בצלעות ואם אין הדם נגרר שם כשירה אבל אם נגרר שם הדם צריך לבדוק בריאה וכ"כ בהגהת אשיר"י וז"ל הא דכשר ה"מ כשנשבר רחוק מעט ממקום חיבורו ומ"מ צריך לעיין בצלעות אם נגרר הדם יש לחוש לנקיבת הריאה וצריך לבדוק הריאה ואם נשבר ממש במקום חיבורו או נשמט גפה או מכשר העוף וכו'. ולענין הלכה נראה ראשונה אם נשברו ידי הבהמה במקום חיבורו בגוף יש לנו להחמיר באיסורא דאורייתא כדעת הסמ"ק וש"ד ואעפ"י דבגמרא מכשיר שמוטת יד בבהמה אינו נגד הגמרא כמ"ש מהרא"י בכתביו סימן רס"ו דאיכא למימר דנתחכה או נשתברה ידיה גרע טפי ודלא כדעת התוספות והסמ"ג ותו איכא למימר דבגמרא לא מכשיר אלא שמוטת יד בראשו התחתון אבל בראשו העליון אפי' ביד טריפה וכך פי' מקצת גאונים שמוטת ירך טריפה בבהמה דהיינו בראשו התחתון ואע"ג דהרשב"א שדי בה נרגא כדכתב הר"ן בפ' א"ט הנה הסמ"ק והגהת מיימוני"י והש"ד יש להם לייסד בגוונא דל"ק ולא מידי דשערי תירוצים לא ננעלו וכ"כ מהרש"ל בא"ו שלו וז"ל כ"ל שלא להקל מאחר שהיה בעל הוראה ורואה מעשה וקיצר וקיבץ כל הדינים המקובלים ואף שלא האריך בראיות עכ"ל ודלא כהרב בהגהת ש"ע דמתיר כל זמן שלא נגרר הדם מעבר לצלעות וגם א"ל להוש ולבדוק שמא נגרר דם וכו' נמשך אחר דעת או"ה שכתב דאין טריפות ביד אלא מפני חשש נקובת הריאה וליתא אלא טריפות שמוטת יד בבהמה הוא מצד עצמו דשמא איעכול ניביה כדפרישית וכיון דאין אנו בקיאין להבין אי איעכול אי לא איעכול טריפה מספק בין בנשמט בין בנחתך בין בנשבר במקום חיבורו בגוף: שנייה בעוף נמי אם נשמטו אגפיו טריפה כדעת בעל העיטור ולא מהניא לה בדיקה וכן פסק בסה"ת ובסמ"ג ובסמ"ק וה"ה בנשבר ממש במקום חיבורו דלא גרע מנשמט וכן בנשבר סמוך להיבורו בגוף נמי נהגינן להחמיר כדעת י"א שכתב רבינו והמסקנא בין האחרונים דמשערינן ברוחב אגודל מחיבורו בגוף דזה אינו נקרא סמוך והפסד דכיון דהשכחן בריוח שנתנו חכמים בחומשים בין דף לדף דהוי כמלא רוחב אגודל לאו סמוך מקרי משם מצאו סמך לנהוג דברוחב אגודל לאו סמוך לגוף קרינן ליה ואפי' אינו ברוחב אגודל אלא בגמלוס כשר ואע"ג דמהרא"י בת"ה סימן ק"פ מחמיר דצריך לעיין בצלעות מבפנים אם נגרר שם הדם אם לאו הנה הרב בת"ה ובהגהות ש"ע כתב דא"צ להוש ולעיין בצלעות כיון דרוב פוסקים מכשירין בכל ענין מיהו אם רואה שנגרר
הדם

דרכי משה

(ב) וכ"נ ראיתי בהגהת ש"ד סי' פ"ו דיש לנהוג כן וכ"פ בא"ו הארוך כלל ג' וכן ראיתי מורים הלכה למעשה ולא ראיתי שחששו לעיין אם נצרר הדם אע"ג דמהרא"י כתב דיש לעיין אם נצרר הדם אפשר דלא קי"ל כוותיה בהא אלא כשאר אחרונים דכתבו סתמא להכשיר ברוחב אצבע מאחר דלענין הלכה כשר לגמרי מיהו נראה דאם רואה שנצרר הדם דטוב להחמיר ושלא כדברי ב"י דמכשיר אפי' בכה"ג וכתב האו"ה ואפי' נשבר סמוך לגוף אם יודע בוודאי שהעוף הובא לפנינו שלם לשחוט ומרגיש השוחט באצבעותיו שבשעת שחיטה נשבר גפו מחמת הפרכוס הרי שבור וכשר דאין לחוש בו לנקובת הריאת דהא הרגיש ויודע סיבת השבירה ואי משום שמא נשמט קודם גמר השחיטה ששמט גף כשר היכא דליכא למיחש לנקוב הריאה ועוד דהו"ל ס"ס דהיתר שמא נשמט אחר השחיטה ואת"ל קודם השחיטה שמא לא ניקב הריאה עכ"ל. ומהרי"ק כתב בשורש ל"ה אם נמצא שבור הגף ואינו יודע אם נשברה קודם השחיטה אם לאחר השחיטה טריפה ולא תלינן דע"י זריקה נעשה עכ"ל ואני אומר דהמיקל בנמצא הגף שבור ולא ידעינן אי קודם שחיטה או אח"כ לא הפסיד דהא הרבה גאונים מכשירים בנשבר בוודאי קודם השחיטה וכ"פ ב"י הלכתא כמו שכתבתי לעיל ואף כי נוהגין להחמיר היינו בוודאי אבל בספק יש להקל ותו דהואי ס"ס כמ"ש האו"ח וכ"ש היכא דזרקו בכח כשר כמ"ש הטור לקמן סימן נ"ה ועיין עוד בזו סימן נ"ו מיחו בנשמטה ולא ידעינן אי קודם שחיטה או לאחר שחיטה אין להקל הואיל ומהרי"ק לא רצה להקל מטעם ס"ס נראה דס"ל דאין זה ס"ס גמור דהספק הב' שכתב האו"ח דהיינו שמא לא ניקבה הריאה אותו ספק הוא מחמת הסרון ידיעותנו
שאין

פרישה

גלע לגלע וכשמושמת גפה מתנתקת הריאה עם הגוף רש"י: (ג) וצריך לנפחה ולבודקה וכתב המרדכי וכילד היא הבדיקה יש לנתח העוף מלפניו ומניח הריאה דבוקה בצלעותיה כתולדתה ומביא שפופרת ומכניס בקנה ונופח ונותן על הריאה גילא או גדנפא או רוקא אם עולה בנפיחה כשירה ואם לאו טריפה ע"כ: (ד) וכ"ב בס"ת דבודאי איעכול ניביה ז"ל ב"י קשה מאי ענין איעכול ניביה לכאן דכי איעכול ניביה דיד מאי הוה הא לא מיטרפא בהכי והכי הל"ל דבודאי נקבה הריאה ובדקתי בספר התרומות ומצאתי כדברי ולא הזכיר איעכול ניביה:
או

דרישה

מעט מן המותר עם האבר האסור וכן בעוף סא"ז מורי: [ג] וי"א שאם נשבר עלם השלישי חוששין כתב רמ"א (כ"כ או"ה כלל כ' ודלא כמהרי"ק ד"מ עכ"ה) דאם נמצא שבור ואין ידוע אם קודם שחיטה נשבר או לאחר שחיטה יש להכשיר מכח ספק ספיקא אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה דילמא לא נקבה הריאה ובכשמט פסק רמ"א דאסור מספק דילמא קודם שחיטה נשמט ובודאי ניקב (ובד"מ כתב הטעם דספק השני שמא לא נקבה הריאה אותו ספק הוא מחמת הסרון ידיעתינו שא"א בקיאין בבדיקה ע"כ אינו ס"ס גמור ולקמן סימן נ"ז יתבאר שזה לא מקרי ספק. וכתב עליו א"א ז"ל בהגהות לד"מ אמנם ל' סימן נ"ז יתבאר דלענין ס"ס לא בעינן בדיקה א"כ חסרון ידיעתנו אינו מזיק לענין ס"ס וע"ל עוד ע"ש עכ"ה): [ד] חוששין שמא ניקבה הריאה וצריכה בדיקה וכתב האגור דאם נשבר הגף סמוך לגוף פחות מכרוחב גודל שהוא טריפה שאנן לא בקיאינן בבדיקה וכ"כ בתרומות הדשן סימן ק"ע ומהרי"ק בשורש ל"ח ע"ש ובית יוסף התיר יותר והגיהן להטריף כשנשבר סמוך לגוף ברוחב גודל מ"ו. ואין חילוק אם עוקץ בשבירה או לא מאחר ברחוק משום רמ"א. וכתב שאם רואין שנגרר דם מעבר לצלעות טריפה גם בבהמה אבל אין חוששין לזה וא"ל לבדוק ולראות אחר זה ע"כ. ופשוט הוא דאם היה העוקץ נכנס בתוך אגודל סמוך לגוף אע"ג דהשבר יותר מאגודל מגוף דטריפה וק"ל: (הג"ה עיין בהגהות דרכי משה מה שהקשה ומפרק א"א ז"ל בדין שמביא בשם ת"ס והרשב"א אם נחסר א' מהצלעות או אם יתירה הוליא אחת כו' ומביא אותו רמ"א בהגהות לש"ע ג"כ ע"ש עכ"ה):
בפרק

חדושי הגהות

נג א הב"ח כתב דט"ס וצ"ל חיישינן שמא איעכול ניביה וע"ש שהאריך ליישב גם תמיהת הב"י בזה ועי' בט"ז:

נה נחתכו רגליה טריפה ולא בכ"מ שיחתכו אלא מקומות יש כיצד ג' פרקים יש ברגל התחתון והוא מה שחותכין עם הפרסות כשמפשיטין את הבהמה ונקראת ארכובה הנמכרת עם הראש ולמעלה ממנו פרק שני והוא הנקרא שוק וצומת הגידין בתחתיתו סמוך לארכובה הנמכרת עם הראש (א) ולמעלה ממנו פרק שלישי והוא הקולית ומחובר לגוף [א] בפרק התחתון בכ"מ שיחתך בו כשירה למעלה ממנו מיד בכ"מ שיחתוך טריפה (ב) ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק (ג) לדעת רש"י (ד) ועצם הקולית אפילו לא נחתך אלא ניתק ממקומו במקום חיבורו בגוף טריפה בין בבהמה בין בעוף (ה) בד"א שנפסקו הגידין שמחובר בהן לגוף או נתעבלו

ביטל היותר ממקומו אין נקב פוסל בו ואם כן לכ"ע שרי בכל ענין וכ"כ הרשב"א בתשובה הנזכרת בסי' שנ"ו עכ"ל מיהו אף לפי זה אם חסר הוליא אחת מתחילת ברייתא ודאי טריפה אלא דקשה טובא דהרשב"א גופיה לא התיר באותה תשובה ביתר הוליא ולא נסמך על פירושו שהרי לא התיר אלא ביתר גלע בלחוד דשרי אף לפירש"י דיתר כאילו ניטל גלע אחר דמי דכשר עד שינטל ברוב שני לדדין וכיון דרשב"א גופיה לא נסמך על פירושו להקל היאך נבא אנן להקל ולסמוך על פירושו כנגד פירש"י : **כתב** הרשב"א בת"ה הארוך ד"כ ע"ב שמעתי בשם רש"י שאם נשתברו אגפיה בסמוך לגוף ממש חוששין שמא קורטיתא מיניה נכנס ונקב הריאה שסמוכה לו ואין אני רואה כן מן הדין שהרי נשתברו צלעותיה כשירה ואין אנו חוששין שמא ניקבו הדקין או הריאה ואינו דומה לקוץ שאמרו שאם ניקב לחלל טריפה דהתם שאני שנכנס בדוחק אבל אלו שיש להן ריוח ואין דוחקין בחוזק כלפי פנים אין חוששין להן והמחמיר כדברי רש"י תע"ב עכ"ל וכ"כ הר"ן משמו יותר מבואר ומביאו ב"י ונראה דלמה שפסק בש"ע בסימן הקודם דבנשבר גף העוף והיה בו עוקץ תבדק הריאה א"כ כ"ש בנשברו מיעוט צלעותיה ויש שם עוקץ דחיישינן לניקב הריאה או הכרס והדקין שהרי העוקץ הוא בתוך הגף בין האיברים הפנימיים וצריך בדיקה וכיון שאין אנו בקיאין טריפה מספק כדין מחט שנמצא בחלל הבהמה ואיכא לתמוה דכאן פסק בש"ע בסתם בנשתברו צלעותיה כשירה דכיון דהחמיר לבדוק בגף העוף שנשבר ביש בו עוקץ כ"ש בנשברו צלעותיה ויש להם עוקץ וכיון דאין אנו בקיאין לבדוק טריפה ומשמע ודאי דאפי' כשחזר ונקשרו השברים אם רואים שהיה שם עוקץ טריפה אבל אם הוא ספק אם היה שם עוקץ כשירה מטעם ס"ס והכי נקטינן : **כתב** ב"י וז"ל אם נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה פירש"י במשנה קמייתא רפא"ט דכשירה עכ"ל ולא היה צריך לפירש"י דמשנה שלימה היא בסיפא ואלו כשירות בבהמה נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה :

נה נחתכו רגליה טריפה כו' משנה בפ' בהמה המקשה (ריש דף ע"ו) ומ"ש שלשה פרקים יש ברגל כו' מבואר בפירוש רש"י במשנה : ומ"ש בפרק התחתון בכל מקום שיחתך בו כשירה למעלה ממנו מיד בכ"מ שיחתך טריפה כו' שם בגמ' איכא תרי לישני ופסק רש"י כלישנא קמא דבאמצעי טריפה בכל מקום שיחתך בו ורב אלפס פסק כלישנא בתרא דבאמצעי נמי כשירה בנחתך למעלה מצומת הגידין כמו שכתב רבינו בסמוך בשמו : **ומ"ש** ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק לדעת רש"י כלומר לא מיבעיא אם נחתך באמצעי דטריפה אלא אפי' לא נחתך באמצעי אלא בפרק הקטן שבין התחתון לאמצעי שקורין ערקום כמו שיתבאר ברא"ש סימן כ"ו גם לשם טריפה היא וכן כתב הרא"ש דמשום דאיכא לאקשויי דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא אזלינן לחומרא ומשמע מלשון רבינו שכתב ואפי' בתוך הפרק וכו' דאף כשנחתך בערקום עצמו ונשאר ממנו קצת אבל האמצעי נמי טריפה ודלא כמו שכתב הב"י ע"ש הר"י חביב דאינו טריפה עד שיחתך בין הערקום ובין השוק וכן פסק בש"ע דליתא דהא ודאי אי אמרינן דדיוקא דרישא דוקא א"כ בנחתך בארכובה עצמה שהוא הפרק שקורין ערקום טריפה אפי' נשאר ממנו אבל אמצעי והכי נקטינן ובשערי דורא כתב ג"כ דטריפה בכה"ג מטעם אחר וז"ל ובערקום עצמה טריפה שיש לחוש שמא נפסק אחד מן הגידין כי שם היא צומת הגידין ואפי' לא נשבר העצם ויצא לחוץ טריפה דחיישינן לפסיקת אחד מן הגידין עכ"ל החמיר בנחתך בערקום עצמו מחששא דשמא נפסק אחד מהגידין ואעפ"י דבסימן כ"ו יתבאר דהתחלת צומת הגידין הם למעלה מהערקום ואם נפסק כנגד הערקום כשירה אפ"ה החמיר הרב משום דאין אנו בקיאין להבחין שלא נפסק אחד מן הגידין למעלה מן הערקום ומ"ה הטריף גם בלא יצא לחוץ אבל רבינו אינו מטריף אלא מדינא דכל שנחתך בערקום עצמו דינו כנחתך באמצעי למעלה מצומת הגידין והלכך אינו טריפה אא"כ יצא לחוץ וכתב שכך הוא לרש"י דאלו לרב אלפס דמכשיר באמצעי שלא במקום צומת הגידין א"כ בתוך אותו הפרק הקטן שעדיין לא התחילו צומת הגידין פשיטא דכשירה ומהרש"ל בפרק המקשה סימן י"א השיג אמ"ש הרא"ש ודעתו להכשיר בנחתך תוך הערקום עצמו מיהו אין להקל כלל למעשה דהא ש"ד מחמיר מטעם חששא דנחתכו צ"ה כדפרישי' : **ומ"ש** ועצם הקולית אפי' לא נחתך אלא ניתק ממקומו במקום חיבורו בגוף טריפה בין בבהמה בין בעוף בפ' א"ט גמרא ואלו כשירות בעוף (דף כ"ז) אסיקנא דשמוטת ירך טריפה בין בבהמה בין בעוף ודלא כמ"ד דשמוטת ירך בעוף כשירה התוכה טריפה אלא לא שאני לן בין התוכה לשמוטה : ומ"ש בד"א שנפסקו הגידין שמחובר בהן לגוף או נתעבלו אבל לא נפסקו ולא נתעבלו

נה נחתכו רגליה טריפה ולא בכ"מ שיחתכו אלא מקומות יש כיצד ג' פרקים יש ברגל וכו' בפרק בהמה המקשה (עו.) תנן בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשירה מן הארכובה ולמעלה טריפה וכן שניטל צומת הגידים ובגמרא (שם) אמר ר"י אמר רב א"ר חייא למטה למטה מן הארכובה למעלה למעלה מן הארכובה כאי זו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש עולא א"ר אושעיא כנגדו בגמל ניכר ופירש"י למטה . דקתני מתניתין : למטה מן הארכובה . סמוך לה מיד קאמר דלא תימא ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה שבין הקולית ועצם האמצעי ומאי למטה דקתני כשירה למטה הימנה ומכל עצם האמצעי שבו צומת הגידים דלמטה ממש ליכא למימר כשירה דהא אפילו צומת הגידים שהוא בשיפולי של עצם האמצעי קתני מתני' טריפה וכ"ש בגובהו הא לא אמרינן אלא למטה למטה מן הארכובה סמוך לה קאמר כשירה כדמסיים ואזיל דארכובה הנמכרת עם הראש קאמר : למעלה למעלה מן הארכובה . מיד קאמר טריפה דהיינו בצומת הגידים שהוא סמוך לה וכ"ש בגובהו : וכנגדו בגמל ניכר . כנגדו של אותו מקום דמתני' בגמל ניכר דקסבר רבי אושעיא ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה ושם בולט עצם בירך הגמל ומשום דתנא למטה מארכובה העליונה כשירה דהיינו נחתך עצם האמצעי איצטריך לה למיתני וכן שניטל ואע"ג דאם נחתך בגובהו כשירה היכא דנחתך בשיפולו במקום צומת הגידים טריפה וכדמתרץ לקמיה שאין אמרינן בטריפות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן וחיה חותכה מכאן ומתה . ובתר הכי אמרינן רב פפא מתני לדרב יהודה הכי למטה למטה מן הארכובה ומצומת הגידים למעלה למעלה מן הארכובה ומצומת הגידין וכן שניטל צומת הגידים וארכובה גופא כדעולא א"ר אושעיא ופירש"י למטה. דמתני' לאו למטה מיד קאמר דארכובה דמתני' בארכובה עליונה מיירי הילכך למטה דידה דהיינו עצם אמצעי זימנין דטריפה כגון בצומת הגידין אלא ה"ק למטה מאותה ארכובה ומעצם האמצעי כולו דהיינו בעצם התחתון ודאי כשירה : למעלה מן הארכובה . דהיינו בקולית ודאי טריפה כל מקום שיחתך : וכן שניטל צומת הגידין . ובעצם האמצעי יש מקום שהיא טריפה כגון בצומת הגידים ויש מקום שהיא כשירה כגון למעלה מן הצומת וארכובה גופא אי זו היא כדעולא דהיינו עליונה . נמצא השתא דארכובה הנמכרת עם הראש כ"מ שיחתוך כשירה לכ"ע ובעצם הנקרא קולית והוא עצם הסמוך לגוף כ"מ שיחתך טריפה לכ"ע לא נחלקו אלא בעצם האמצעי הנקרא שוק אם נחתך מצומת הגידים ומעלה ללישנא קמא טריפה ללישנא בתרא וכן לעולא כשירה וכ"מ נמי דלל"ק אם נחתך בתוך הפרק שבין ארכובה הנמכרת עם הראש לשוק טריפה וללישנא בתרא כשירה כמו שיתבאר בס"ד ועוד כ"מ אם נשבר הרגל במקום צומת הגידים ואין עור ובשר חופין את רובו ובדק בצומת הגידים ונמצאו קיימים דלל"ק טריפה וללישנא בתרא וכן לעולא כשירה לדעת הרמב"ם והרשב"א דאילו לדעת הראב"ד טריפה היא כמו שיתבאר בס"ד ופסק רש"י כל"ק לחומרא והביא הרשב"א ראיה לדבריו וכתב שגם ה"ר יונה הביא ראיה לדברי רש"י וכ"ד סה"ת וכתב הרשב"א בת"ה שיראה לי שכן עיקר ושכן ראוי להורות . וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ' שראה כל רבותיו מטריפים בעצם האמצעי כדעת רש"י וגם רבי' כתב בס"ס כ"ו שדעת הרא"ש כדעת רש"י וכ"כ מת"ש בשמו לקמן בסמוך . והרי"ף פסק כלישנא בתרא וכ"ד הרמב"ם בפ"ח מה"ש וכתב שכשאנו אוסרים בהמה שנחתך רגליה במקום צומת הגידים לא נאסרה מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה אלא מפני שנחתכו הגידים שחתיכתן מכלל הטריפות כמו שיתבאר . וכתבו הרא"ש וסמ"ג שכן דעת ריב"א וכתב הרשב"א שכן דעת הרמב"ן ושהקשה הוא ז"ל א"כ שנחתך צומת הגידים יחתוך העצם מלמעלה סמוך לארכובה ותכשר ותירץ דאה"כ שאם חתך קודם שחיטה למעלה מצומת הגידים ואח"כ שחטה שכשירה ודחו דבריו הרשב"א והרא"ש והר"ן ובר"פ בהמה המקשה כתב הר"ן שדעת רא"ה ג"כ לדחות דברי הרמב"ן ורבי' בסי' כ"ו כתב סברת הרמב"ן ודחיית הרא"ש : ומ"ש רבינו ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק כ"כ שם הרא"ש וז"ל והיכא דנחתך הרגל בארכובה בין הפרקים ראיתי מפרשים שהתירו ולי נראה לאסור משום דאיכא לאקשויי מדיוקא דרישא לדיוקא דסיפא דברישא קתני מן הארכובה ולמטה כשירה הא בארכובה עצמה טריפה ובסיפא קתני מן הארכובה ולמעלה טריפה הא בארכובה עצמה כשירה חדא מינייהו דווקא ואידך לאו דווקא ואזלינן לחומרא וכן פירש"י לעיל פרק א"ט (כז.) גבי צנא דאנקורי שנשתברו רגליהם בארכובה או למעלה מן הארכובה ואין העצם יוצא לחוץ אלמא בתוך הארכובה ולמעלה מן הארכובה דין אחד להם ועוד מדקאמר ובאיזו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש אלמא עצם התחתון הוא הנקרא ארכובה ולמטה מן הארכובה דקתני היינו מהתחלת הארכובה ולמטה ולמעלה מן הארכובה היינו מסוף הארכובה ולמעלה והשתא לא קשה דיוקא דמתניתין אהדדי וכן לעולא עצם האמצעי נקרא א-כובה עכ"ל וז"ל רבינו ירוחם אם נחתך הרגל.בארכובה תחתונה ממש בין הפרקים התוספות אסרוה ויש מתירים וכתב מהר"י ן' חביב ז"ל על מ"ש רבינו ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק בסוף הערקום ולא בתוכו דאפילו אם יחתך הערקום כשירה עד שיחתוך בין הערקום ובין השוק ולמד כן מדברי רבינו ירוחם : וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ' סימן ט"ז מה ששאלת אם נתפרק עצם האמצעי מן התחתון היינו ספיקא דידי נחתכו רגליה בין הפרקים ולא נתפרק לחוד (ס"א לחוץ) לא גרע מכל עצם האמצעי דאם עור ובשר חופים את רובו דכשר אלא אם נתפרק ויצא לחוץ ואין עור ובשר חופים את רובו טריפה עכ"ל : **ומ"ש** רבינו לדעת רש"י קאי למה שכתב למעלה וכו' בכל מקום שיחתך טריפה דלהרי"ף והרמב"ם לאו כל מקום שיחתך טריפה דהא נחתך למעלה מצומת הגידים כשירה וכן נמי קאי למה שכתב ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק דלהרי"ף והרמב"ם כיון דמן הארכובה ולמטה דמתני' הוי לדידהו ארכובה עליונה ולמטה ממנה כשר זולתי במקום צומת הגידים אם כן בתוך אותו פרק שעדיין לא התחילו צומת הגידים כשירה : ומ"ש רבינו ועצם הקולית אפילו לא נחתך אלא ניתק ממקומו במקום חיבורו בגוף וכו' פרק א"ט (כד.) גמרא אלו כשירות בבהמה אמר רב מתנא האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה אבל אי לא איעכול ניביה כשירה זו היא גירסת הרי"ף וכתב הרשב"א שהיא גירסת הגאונים אבל בנוסחאות שלנו גרסינן אמר רב מתנא בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה ורבא אמר כשירה ואי איפסיק ניביה טריפה והלכתא אפילו איפסיק ניביה כשירה עד דמיעכל איעכולי וכך היא גירסת הרא"ש והמרדכי וכ"כ שהיא גירסת תוספות מנוה שכתבו גבי שמוטת ירך טריפה והכריע הרשב"א כדברי גירסא זו ופירש רש"י בוקא. ראש הקולית התחובה בחור עצם האליה שקורין הנק"א : ניביה. גיד שבראשו שמחובר בחור וקטן הוא מאד : מתעכל. נרקב. משמע מדברי הרשב"א בחידושיו דמימרא דרב מתנא דאיעכול ניביה היינו שנתעפשו ונתעכלו כולן או רובן שהרי הם כנטולין : **ותמה"ר** עמ"ש רבינו דבנפסקו הגידים או נתעכלו טריפה דהא לגי' הרא"ש והרשב"א לא מיטרפא עד שיפסקו הגידים מחמת עיכול אבל נפסקו שלא מחמת עיכול כשירה ואפילו לגי' הרי"ף משמע דלא מיטרפא אלא בשנפסקו דרך עיכול בדווקא וכן

דרישה

סי' נה [א] בפרק התחתון בכל מקום שיחתך בו כשירה לקמן בסימן ס' יתבאר כשנחתכו רגליה שלא בידי אדם אסור לאוכלו כ"א ע"י נלייה דשמא נחש נשכו ודוקא

פרישה

סי' נה (א) ולמעלה ממנו פרק שליני והוא הקולית פי' הוא תחוב בעצם האליה ובעצם שקורין הנק"א : (ב) ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק פירוש דוקא בסוף הערקום דהיינו בין הערקום והשוק והוא שקורין בל"א עטיך המחברן יחד : (ג) לדעת רש"י מ"ש רבינו לדעת רש"י קאי על מ"ש ואפי' בתוך הפרק כו' ואף אדלעיל מיניה קאי שכתב למעלה ממנו מיד בכל מקום שיחתך טריפה היינו נמי דוקא לדעת רש"י אבל לדעת הרי"ף ורמב"ם אפילו למעלה לא נאסר בנחתך אם לא בנחתכו צומת הגידין כמוב"ר בסמיך בשמם : (ד) ועצם הקולית אפילו לא נחתך אלא ניתק הא דקאמר אפילו לא נחתך משמע דנחתך גרוע ואע"ג דבעוף נחתך עדיף מניתק היינו דוקא בגוף העוף שהאיסור משום דחיישינן שמא נקבה הריאה המהודקת שם בין הצלעות וכמ"ש שם בסימן נ"ג משא"כ ברגל דניתק עדיף :

(ס) הכי גרסינן במה דברים אמורים בנפסקו הגידין שמחובר בהן לגוף ונתעבלו אבל נפסקו ולא נתעבלו לא כן צריך להגיה וכן הוא להדיא בגמרא לכל הגירסות וכן הסכימו כל הפוסקים

נתעכלו אבל לא נפסקו ולא נתעכלו כשירה וה"ר אלחנן כתב והני מילי בבהמה אבל בעוף טריפה אפילו לא איעכול וא"א ז"ל לא חילק בזה. (ו) כתב הרשב"א ראשו דתחתון של עצם זה המחובר עם השוק ג שנשל ממקומו (ז) יש אוסרין אע"פ שלא נפסקו ולא נתעכלו גידיו ויש מתירין אפילו נפסקו ונתעכלו ולזה דעתי נוטה ע"ב ורב אלפס מכשיר בנחתך בעצם האמצעי ובלבד שלא יהא במקום צומת הגידין וכ"פ הרמב"ם [ב] וא"א הרא"ש ז"ל כתב ובספר התרומה כתב כרש"י וכן נוהגין באשכנז ובצרפת [ג] וכיון שאם נחתך רגליה טריפה אם יש לה ג' רגלים טריפה דכל יתר כנטול דמי

וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"י מה' שחיטה ולכן נראה לי שיש לגרוס בדברי רבינו בד"א שנפסקו הגידים וכו' ונתעכלו כי הסופר טעה וכתב או המחלקת במקום וא"ו המדבקת אח"כ מצאתי שנשאל א הריב"ש על לשון זה והשיב כן שט"ס הוא וכתב הר"ן מסתברא שאם ניטלה הירך טריפה ואע"ג דלא איעכול ניביה דכי מכשרינן בלא איעכול אע"ג דאיפסיק היינו משום דהדרא בריא והכא לא אפשר כיון דניטלה וכתב המרדכי אם אין בקי אי איעכול ניביה או לא אינה למיטרף מספיקא אמנם אם מצאה שמוטה לאחר שחיטה כשירה דודאי בשעה מועטת לא איעכול ניביה ובלבד שידע שלא היתה שמוטה בשעה שהוצאה לחוץ (א) וכ"כ הגמיי' בפ"י מה"ש וכתב עוד המרדכי בסוף פרק בהמה המקשה שאם נשמט הירך ממקום חיבורו בבוקא דאטמא ולא ידע אי איעכול ניביה או לא כתב בה"ג דיש לאסור (ב): כתב המרדכי לא מיטרפא בעיכול ניביה בלא שמוטת ירך דהכי אמרינן בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה ומפיק והוא דאיעכול ניביה עכ"ל ופשוט הוא מדברי תשובת הרשב"א שאכתוב בסמוך יש ללמוד קצת שאם נתעכלו מיעוט ניביה אע"ג דשף בוקא דאטמא מדוכתיה כשירה דע"י רוב הנשאר הדרא בריא (ג): **ומ"ש** רבינו בשם ה"ר אלחנן כ"כ המרדכי וסמ"ק בשמו והגהות מיימון כתבוה בשם רבינו יחיאל ור"ה ולמדו כן מדגרסינן בפ' א"ט (דף נז.) אמר רב יהודה אמר רב שמוטת ירך טריפה והיכא דאמרי כשירה ואסיקנא דטריפה ומשמע להו דבלא איעכול ניביה עסקינן מ"ה הוה איכא מ"ד כשירה דאילו איעכול ניביה לא הוה אמר חד כשירה ומשמע להו נמי דכי אסיקנא דשמוטת ירך בעוף טריפה היינו דוקא בעוף אבל בבהמה אינה טריפה עד דאיעכול ניביה אבל רש"י והתוספות כתבו דשמוטת ירך דאמרינן טריפה היינו באיעכול ניביה דוקא אבל לא איעכול ניביה כשירה בין בבהמה בין בעוף וכ"כ הרשב"א וסמ"ג וסה"ת ורבינו ירוחם וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"י מה"ש בהמה שנשמט הירך שלה וכו' אם נתעכלו גידיו וכו' טריפה וכן בעוף אם נשמט ירכו טריפה ומאחר שלא כתב אם נשמט ירכו אע"פ שלא נתעכלו גידיו טריפה משמע דבנתעכלו עסקינן דומיא דבהמה ולא תיקשי לך א"כ ליערבינהו וליתנינהו דמשום דנקט תלמודא עוף בפני עצמו נקטיה נמי איהו: **ומ"ש** רבינו כתב הרשב"א ראש התחתון של עצם זה המחובר עם השוק שניטל ממקומו יש אוסרים וכו' עד ולזה דעתי נוטה בת"ה והטעם נתבאר בחידושיו ובת"ה הארוך דהיכא מרבוותא דפירשו דשמוטת ירך טריפה דאמר רב יהודה לאו היינו בוקא דאטמא אלא ראש העצם האמצעי המחובר בין עצם הירך ועצם הרגל וראש העצם ההוא בו נצמתים הגידים וראש השני המחובר עם עצם הירך בו נאמרו דברי רב יהודה וקראו ירך ללמד על הראש המחובר לעצם הירך. והוא ז"ל חלק עליהם ופירש דשמוטת ירך טריפה היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה ומכיון שלא הזכירו חכמים פיסול דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה אלא בבוקא דאטמא אין לנו להוסיף על הטריפות והילכך ראש התחתון של עצם הקולית המחובר עם השוק דשף מדוכתיה כשירה ואפילו איעכול ניביה. והר"ן כתב אם באנו לומר דשמוטת ירך ובוקא דאטמא תרי מילי נינהו יותר נראים דברי הראב"ד שפירש בהשגות דשמוטת ירך היינו שנשמט העצם הג' ממקום חיבורו בגוף דטריפה אע"ג דלא איעכול ניביה ובוקא דאטמא דשף מדוכתיה היינו במקום חיבור השוק והירך והתם לא מיטרפא עד דאיעכול ניביה ומ"מ העלה שעיקרן של דברים כדברי הרשב"א וכן דעת רש"י וכן דעת הרמב"ם בפי' מה"ש וגם רבינו ירוחם כתב שדברי רש"י הפסו עיקר ולפ"ז אם נשמט עצם השוק ממקום חיבורו בירך אע"ג דאיעכול ניביה כשירה וכן ביאר עוד הרשב"א בתשובה סי' רל"ד שהאריך בזה ודחה גם פי' הראב"ד וקיים פירוש רש"י דבראש המחובר אל השוק לא מצינו בו איסור כלל אפי' נשמט ואיפסיק ניביה ואיעכול וכן נראה מדברי הרי"ף שכתב ההיא דרב מתנא ולא ההיא דשמוטת ירך דרב יהודה לומר דלא ולא אתא היא עכ"ל וכ"כ הרא"ש בתשובה (כלל כ' סי' י') וז"ל ואם נשבר הירך בין פרק שני לפרק שלישי אם עור ובשר חופין את רובו אין טריפות אלא בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה עכ"ל: **ואם** נחתך שם בין הפרקים במקום שמחובר עצם הקולית עם השוק לדעת רש"י שאוסר כל שנחתך מארכובה הנמכרת עם הראש ולמעלה הא ודאי טריפה היא דהא ס"ל דכל שנטרפת בחתיכת התחתון מכל שכן שנטרפת בחתיכת מקום שלמעלה ממנו ואפי' לדעת הרי"ף והרמב"ם אפשר דטריפה היא לפי מה שנתבאר לעיל בסמוך בשם הרא"ש דבין הפרקים יש לו דין למעלה מארכובה: **ומ"ש** רבינו ורב אלפס מכשיר בנחתך בעצם האמצעי ובלבד שלא יהא במקום צומת הגידים וכ"כ הרמב"ם כבר נתבאר בסמוך ולקמן בסמוך יתבאר דאם אין עור ובשר חופין את רובו אע"ג דבהמה מותרת אבר עצמו אסור: **ומ"ש** וא"א הרא"ש ז"ל כתב ובסה"ת כתב כרש"י וכן נוהגים באשכנז ובצרפת כבר נתבאר בסמוך: **ולענין** הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת וגם ריב"א והרמב"ן סוברים כמותם הכי נקטינן (ד): **ודע** דכשנחתכו רגליה שלא בידי אדם במקום שאינו מטריף אותה אסור לאוכלה כי אם ע"י צלי משום דחיישינן שמא ע"י נשיכת נחש נחתכו כמו שיתבאר בסימן ס' בס"ד: **וכיון** שאם נחתך רגליה טריפה אם יש לה שלשה רגלים טריפה דכל יתר כנטול דמי וכו' כבר נתבאר בסימן מ"ה:

נתעכלו כשירה בפא"ט גמרא אלו כשירות בבהמה (דף נ"ד) אמר רב מתנא האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה אבל אי לא איעכול ניביה כשירה זו היא גירסת הגאונים והרי"ף ובפירש"י פרק על אלו מומין בדף מ' משמע נמי דהעתיק גירסא זו בפירושו עיין עליו אבל גירסת הספרים אמר רב מתנא האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה ורבא אמר כשירה ואי אפסיק ניביה טריפה והלכתא אפי' אפסיק ניביה כשירה עד דאיעכול איעכולי וכ"כ הרא"ש ולכן תמהו הב"י ומהרש"ל על רבינו דלפי גי' הספרים קשה למה פסק דבנפסקו טריפה והגיהו בלשונו בד"א שנפסקו הגידין שמחובר בהן לגוף ונתעכלו אבל נפסקו ולא נתעכלו כשירה ופ"פ הג"ה זו נדפסו ספרי רבינו בוויניציאה וגם הריב"ש כתב בסי' ש"מ דלפי לשון הגמרא מבואר דט"ס הוא ושרי להו מארייהו דאין כאן ט"ס אלא דרבינו החמיר באיסורא דאורייתא ולכך חשש לגירסת הגאונים והרי"ף ורש"י דס"ל דבאיעכול לחוד הוא דטריפה אע"פ שלא נפסקו לגמרי ומשמע ליה דבנפסקו לגמרי כל שכן דטריפה וכשאמרו בגמרא בגירסא זו אבל אי לא איעכול כשירה היינו לומר שאין בגידין שום ריעותא כל עיקר דאף לא איעכול ואצ"ל שלא נפסקו אלא הם שלמים וחזקים: **ומ"ש** והר"א כתב וה"מ בבהמה אבל בעוף טריפה אפילו לא איעכול טעמו מפורש במרדכי ובסמ"ק ובהגה"ה מיימונית דמדאמרו בגמרא שמוטת ירך בעוף טריפה בסתמא ולא הזכירו באותה סוגיא דבעינן דאיעכול ניביה אלמא דבעוף מחמרינן טפי דאפי' לא איעכול פי' אע"פ שאין בו ריעותא כל עיקר שאף לא איעכול ואצ"ל שלא נפסק אפילו הכי טריפה ע"ש האריכו בזה אבל הרא"ש לא חילק בזה וס"ל כמו שפי' רש"י ותוס' לשם דשמוטת ירך בעוף שאמרו בגמרא דטריפה היינו נמי באיעכול ניביה עיין במ"ש התוספות בדף נ"ז בד"ה שמוטת ירך אלא שבתוס' פרק על אלו מומין מבואר דס"ל דשמוטת ירך טריפה אפילו איעכול ולא אפסיק ואפילו בבהמה וצ"ע. וצ"ל דס"ל לתוספות לשם דמדקאמר באותה סוגיא בסתמא דשמוטת ירך טריפה ולא הזכירו איעכול ניביה לא בבהמה ולא בעוף אלמא דשמוטת ירך טריפה בכל ענין אפי' לא איעכול ולא אפסיק ואפי' בבהמה וההיא דרב מתנא לא מיירי בשמוטת ירך דנשמט לגמרי אלא בבוקא דאטמא דשף מדוכתיה בלחוד אבל הירך לא נשמט א"כ הם מפרשים בההיא דרב מתנא כמו שפי' הראב"ד כמו שיתבאר בסמוך בס"ד. ולענין מעשה ראוי להחמיר בשמוטת ירך דאפילו בבהמה ולא איעכול ולא אפסיק נמי טריפה מדינא וכסברת התוספות בבכורות והראב"ד בהשגות ודלא כמו שפסק בש"ע להתיר בנפסקו שלא מחמת עיכול ועוד כתבו האחרונים דאין אנו בקיאין באיעכול ניביה ולכן נ"ל דיש לאסור אפי' בשף מדוכתיה בלחוד ואפילו לא נפסקו כל עיקר שמא איעכול ניביה ובאיעכול לחוד או נפסק לחוד נמי טריפה כגירסת הגאונים והרי"ף ורש"י דיש לחוש לכל הדיעות באיסורא דאורייתא אבל אי לא נשמט הירך ולא שף מדוכתיה כל עיקר אפילו אתברר לן דאיעכול ניביה כשר אליבא דכ"ע דבהא ליכא ספיקא וכן פסק במרדכי ופסק כך הרב בש"ע: **ומ"ש** כתב הרשב"א ראשו התחתון כו' שנשל ממקומו וכו' מפורש בת"ה הארוך דטעם האוסרין הוא לפי שמפרשים ההיא סוגיא דשמוטת הירך טריפה משמע אפי' לא איעכול ולא נפסק ומיירי בשמוטת ראש התחתון של עצם העליון המחובר עם השוק וההיא דרב מתנא דבעינן איעכול ניביה מיירי בראש העליון התחובה לאליה ומחובר לגוף ודעת המתירין הוא דעת רש"י ורוב פוסקים דההיא דשמוטת הירך מיירי נמי בראש העליון ובדאיעכול ניביה אבל בראשו התחתון אין שם טריפות אפי' נפסקו ונתעכלו: ולענין מעשה ראוי להחמיר גם בזה שהרי גם הראב"ד מטריף בראשו התחתון בדאיעכול ניביה ולדידן שאין אנו בקיאין הויינן במה איעכול ניביה ודלא כמה שפסק בש"ע להקל: **ומ"ש** ורב אלפס מכשיר וכו' נתבאר בסמוך: **וכיון** כו' נתבאר בסימן מ"ה לגבי כבד ויש לדקדק אלא לסברת הרא"ש כ"מ שנדבקה הכבד היתירה טריפה אפי' שלא במקום הויתא כדלעיל בסימן מ"ה ואם כן כאן נמי ברגל אפילו יהיה היתר למטה מראש עצם תחתון הו"ל כאילו ניטל כל העצם וטריפה וי"ל כיון דערקום מפסיק בין עצם התחתון לשוק אם כן אפילו אם אתה אומר דהיתר הוי כאילו ניטל כל העצם התחתון הוה ליה כאילו נחתך בסמוך לערקום והערקום נשאר אצל השוק וכיון שלא נחתך בתוך הערקום כשר ה

לדברי

דרכי משה

נה (א) ומסיים שם וה"ה בעוף למאן דבעי גם בעוף איעכול ניביה עכ"ל: (ב) וכתב א"ו האגור ומטעם זו אנו נוהגים להטריף אם שף מדוכתא דאין אנו בקיאים אם נפסק או נתעכל וכ"ה לקמן סימן נ"ז לכן אפילו נשבר סמוך לגוף ד' אצבעות בגסה וב' בדקה טריפה דחיישינן לעיבול ניביה ולכן אם נשבר שם אע"ג דחזר ונקשר טריפה דחיישינן לעיכול ניביה כמו שהדין אם נשברה ונתקשר במקום צומת הגידין טריפה משום פסוקת הגידין עכ"ל: (ג) ובתשובת הרשב"א סימן קט"ז אי לא ניתק ממקומו אלא שנשבר וניטל מעט מן העצם וגם קצת מן הגיב נתעבלה אפ"ה כשר בעור ובשר חופין את רובו עכ"ל: (ד) ואני אומר שכבר גליתי דעתי שאין לשמוע לו בדברים כאלו לילך אחר המקילין במקום

פרישה

הפוסקים וכן השיב הריב"ש ע"ז שט"ס הוא ב"י והטעם דכשלא נתעכלו הדר בריא אבל ניטל הירך טריפה אע"ג דלא מתעכל ניביה ר"ן. וגם דברי רבינו אלחנן מיושבים טפי לפי גירסא זו שכתב וה"מ בבהמה אבל בעוף אפי' לא איעכול ניביה טריפה ואי גרסינן לעיל נפסקו או נתעכלו מאי אפי' דקאמר שלא גם בבהמה בנפסק אפי' לא נתעכלו טריפה. וכתב מ"ו בשם הספרים דאין אנו בקיאין באיעכול ניביה וכן המנהג אבל היכא דלא איעכול ניביה ולא שף מדוכתיה יראה להתיר וכן מצאתי בסמ"ק ומרדכי ע"כ: (ו) כתב הרשב"א ראשו התחתון של עצם זה פי' דקולית. כתב הרשב"ם ראשו התחתון של עצם זה המחובר עם השוק שנשל כן צריך לגרוס ולא כמו מקצת ספרים דגרסינן שנטל דא"כ אין שייך לומר אע"פ שלא נפסקו דאם נטל ודאי נפסקו ועוד דא"כ גם למעלה בבוקא דאטמא אפי' לא נתעכל טריפה דטעם שמתירין בלא נתעכל משום דהדר בריא ואם ניטל א"א להבריא וכמ"ש ב"י שם וצ"ל לספרים דגרסינן ניטל שר"ל ניטל קצת ופירושו כפי' ונשל: (ז) יש אוסרין אע"פ שלא נפסקו ולא נתעכלו גידיו טעם האוסרין דאמרינן בפרק א"ט אמר רב יהודה אמר רב שמוטת ירך טריפה וכתב הרשב"א בת"ה הארוך דהיכא מרבוותא דפירשו דשמוטת ירך טריפה דאמר רב יהודה לאו היינו בוקא דאטמא אלא ראש העצם האמצעי המחבר בין עצם הירך ועצם הרגל וראש העצם ההוא בו נצמתים צומת הגידין וראש השני המחובר עם עצם הירך בו נאמרו דברי רב יהודה וקראו ירך ללמד על הראש המחובר לעצם הירך עכ"ל ויש לדקדק בדבריו למה אמר לאו היינו בוקא דאטמא אלא ראש העצם האמצעי והוכרח לייסב אחר כך למה קראו ירך לימא בקיצור שקאי על התחתית הירך מקום חבורו בשוק גם למה ליה למימר שבו נצמתו הגידין וכי עד הנה לא היינו יודעים שבעצם האמצעי צומת הגידין אלא נראה שזה הי"א הוא אזיל בשיטת רש"י שסובר

עצם

דרישה

ודוקא בימיהם שבנתחים היו מצוין וכמ"ש שם: [ב] וא"א הרא"ש ז"ל כתב ובספר התרומות כתב כרש"י גם רבינו לקמן סי' נ"ו כתב דלית הלכתא כהרי"ף: [ג] וכיון שאם נחתך רגליה טריפה וז"ל ב"י ואם נבראת חסרת רגל כבר נתבאר בסימן מ"ה ובסימן ג' דלהרמב"ם כשירה ולהרשב"א דינו כאילו ניטל ע"כ וז"ל מ"ו בא"ו שלו דף ל"ג ולא דיבר נכונה שהרי הרמב"ם סבר להדיא בפ"ח מה"ש דטריפה וכתב עוד כל אבר שנאמר בו חסר ולא ניטל אפי' נחסרה מתחילתן טריפה והכי אמרינן בסוגיא לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל חסר ויתר ברגל טריפה וכן הביאו מהרא"י בת"ה סימן קע"ז ובפרק א"ט בספרי האחרונים ע"כ: (גם רמ"א בת"ח כלל פ"ו ס"ה כתב על הב"י שטעות הוא כדברי רש"ל וכ"פ בש"ע דטריפה עכ"ס):

בין

חידושי הגהות

נה א תשובת הריב"ש הוא בסימן ש"מ ועמ"ש הט"ז בזה: ב יש ספרים גורסים שניטל ממקומו ועי' (פרישה כ"ח):

דמי וכאילו חסר רגל אחד (ח) והוא שיהיה זה היתר מראש עצם התחתון ולמעלה ולכ"מ שהוא מחובר שם [ד] בין במקום צומת הגידין או למטה מהן (ט) כל מקום שאם יחתוך שם הרגל והיא טריפה כגון מעצם

לדברי הכל: ומ"ש בין במקום צומת הגידין או למטה מהן פירושו בין במקום צומת הגידין דהיינו מהתחלת ראשו התחתון ולמעלה או למטה מהן בערקום עצמו שהוא הפרק המחבר השוק עם עלם התחתון דלשם לא מיטרפא משום פסוקת הגידין אלא בנחתך לדעת רש"י כמו שנתבאר למעלה וכן פי' הב"י לבסוף אבל לא כמה שפירש תחלה דאין צומת הגידין ברא"ש עלם האמצעי ממש אלא למעלה מראש העלם מעט דליתא וכמו שהוא מבואר בדברי רבינו בסימן נ"ו דמיד למעלה מן הערקום הוי התחלת צומת הגידין וכן משמע להדיא בש"ד: כתב ב"י וז"ל ואם נבראת הסרת רגל להרמב"ם כשירה כו' וזהו ודאי שגגה שהרי ברמב"ם פ"ח מה"ש מפורש דטריפה היא וכך הוא מבואר בפרק א"ט אמר רב הונא ל"ש דחסר ויתר לא הוי טריפה אלא ביד אבל ברגל טריפה מ"ט כל יתר כנטול דמי וכך תפסו עליו מהרש"ל בח"ו שלו ומהר"ש איסר ל"ש ז"ל בת"ה: כל מקום כו' עד השוב כנחתך וטריפה בין בבהמה בין בעוף ט"ס הוא וצ"ל בין בהמה בין אבר וכך הגיה מהרש"ל וה"א בפרק בהמה המקשה (ריש דף ע"ו) במשנה נשבר העלם אם רוב בשר קיים שחיטתו מטהרתו ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו ובגמרא אמר רב למעלה מן הארכובה אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו זה וזה אסור למטה מהארכובה אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו אבר אסור ובהמה מותרת ושמואל אמר בין למעלה בין למטה אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו אבר עצמו אסור ובהמה מותרת והלכתא כוותיה דרב דשמואל נמי הדר ביה לגביה דרב וגרסינן תו בגמרא ת"ר נשבר העלם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם לאו אסור והסיק רב פפא בעינן רוב עביו ובעינן רוב הקיפו ודעת רש"י דרוב בשר קיים דמתני' היינו עור ובשר חופין דברייתא ומתני' נמי בשלא יצא לחוץ היא הא לאו הכי לא בעינן רוב בשר קיים ודלא כמ"ש הרשב"א בשם הר"י דמתני' בשלא יצא העלם לחוץ היא הילכך כל היכא דרוב בשר קיים שלא ניטל אע"ג דאינו חופה רוב עביו של עלם ולא רוב הקיפו כשירה אבל ברייתא בשיצא לחוץ ומ"ה בעינן עור ובשר חופין את רובו דליתא ועל כן סתם רבינו דבריו כדעת רש"י גם הריב"ש בסימן ר"ו כתב שכן עיקר וז"ל הש"ד כל אורך עלם האמצעי נוהג בו דין אחד אם נשבר העלם ולא יצא לחוץ והעור שלם כשר בין בבהמה בין בעוף אבל חותכין ומשליכין אותו אבר קודם מליחה ואסור האבר מדרבנן משום אמ"ה שכל האיברים המדולדלין אסורין מדרבנן ואם נשבר אותו האבר האמצעי ויצא לחוץ טריפה הבהמה או העוף וכבר תפסו עליו כל הבאים אחריו שהרי בגמרא מפורש דבילא לחוץ גם הבהמה אסורה ובלא יצא לחוץ גם האבר מותר וצ"ל ליישב דבריו שהחמיר באיסורא דאורייתא לחוש לפירוש הרשב"א ע"ש הר"ר יונה דמתני' בשלא יצא לחוץ היא. דהשתא לפי פירוש זה ועל פי מה שפסק רב אלפס כלישנא בתרא דבאמצעי נמי כשירה בנחתך למעלה מצומת הגידין א"כ פלוגתייהו דרב ושמואל אמתני' דנשבר העלם אם רוב בשר קיים שחיטתו מטהרתו איירי בשלא יצא לחוץ וקאמר רב למעלה מן הארכובה דהיינו בעלם העליון ולא יצא לחוץ אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו זה וזה אסור למטה מן הארכובה דהיינו בעלם האמצעי א"כ בתחתון אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו אבר אסור ובהמה מותרת אלמא דאף לרב אלפס דמיקל בעלם האמצעי אפי הכי בשאין רוב בשר קיים האבר אסור בלא יצא לחוץ לפי פירוש הרשב"א ע"ש הר"ר יונה ולכך החמיר הרב וכתב בלא יצא לחוץ והעור שלם דהאבר אסור כלומר דמאחר שאין רוב בשר קיים כי אם העור לבד הוא שלם יש להחמיר באבר וכסברת רב אלפס ועל פי פירוש הר"י ואפשר דגם רש"י ז"ל מודה בזה דאף על פי דלפירושו לא הוזכר איסור בלא יצא לחוץ היינו דהבהמה עצמה היא מותרת אבל האבר מיהא אסור משום אבר המדולדל וכבר האריך הר"ר לוי הביב בתשובתו בסימן פ"ג לבאר דעת הרמב"ם שלא כתב היכא דנתמסמס הבשר או מלוקט בלמעלה מן הארכובה דטריפה וכתב דבכיולא בזה בלמטה מן הארכובה האבר אסור ויישבו הרב דהיינו לפי שכל אלו הדברים עתידים להתרפאות ולפיכך הבהמה מותרת אבל מ"מ כל זמן שלא נתרפאת האבר אסור דאע"פ שהוא עתיד להתרפאות מ"מ עכשיו הרי הוא מדולדל והביא ראיה לזה ע"ש. וכיולא בזה נאמר אנהנו בלא יצא לחוץ באמצעי דאע"פ דעתיד להתרפאות ואין הבהמה נטרפת בכך מכל מקום עכשיו נקרא אבר מדולדל ואסור מדרבנן. ואע"פ דלדעת שאר כל הפוסקים כל היכא דבלמטה מן הארכובה האבר אסור אם היה השבר בלמעלה מן הארכובה גם הבהמה טריפה מ"מ לדעת הרמב"ם ובעל שערי דורא אינו כן וראוי להחמיר כמותו באיסור דאורייתא שהיה רב מובהק באחרונים וכתב כל דבריו על פי קבלתו:

כתב סמ"ק בסימן ר"א דלמטה מן הארכובה דהאבר שהוא אסור יש לו דין אמ"ה מדרבנן ואסור למולחו עם הבשר ולהושיטו לבני נח מדרבנן ונפקא מיניה דאם יש ספיקא אזלינן לקולא אבל מן התורה אין לו דין אמ"ה אפי' למעלה מן הארכובה כי אם משום טריפה עכ"ל ובהגהת ש"ד סימן פ"ו כתב גף שנשבר ויצא העלם לחוץ האבר אסור והעוף מותר ומספקא לן אם נתבשלה או נמלחה עם אותה אבר מה היה דינו עכ"ל ולא ידעתי אמאי מספקא ליה דמ"ם איסור

ומ"ש רבינו בין במקום צומת הגידין או למטה מהם דברי תימה הם שהרי כתב בתחילת הסי' ג' פרקים יש ברגל התחתון נקרא ארכובה הנמכרת עם הרא"ש ולמעלה ממנו פרק ב' והוא הנקרא שוק וצומת הגידין בתחתיתו סמוך לארכובה הנמכרת עם הראש וכתב עוד בפרק התחתון בכ"מ שיחתוך בו כשירה ומאחר שצומת הגידין בתחתית השוק סמוך לארכובה הנמכרת עם הראש היאך כתב שאם הרגל היתר מחובר למטה מצומת הגידין טריפה והא למטה מצומת הגידין הוא ארכובה הנמכרת עם הראש ואפילו נחתך שם כשירה. ואפשר לומר שאע"פ שכתב שצומת הגידין בתחתיתו סמוך לארכובה לאו למימרא שצומת הגידין בראש העלם ממש אלא למעלה מראש העלם מעט ועוד יש לומר דאפילו אם תמצא לומר דצומת הגידין בראש העלם ממש כיון שבתוך הפרק שבין שוק לארכובה אם נחתך שם טריפה לדעת רש"י כמו שנתבאר שפיר שייך למימר שאם הרגל היתר מחובר למטה מצומת הגידין טריפה וזהו שבתחלת דבריו כתב שיהיה זה היתר מראש עלם התחתון למעלה כדי לכלול בתוך הפרק ואין לפרש דמראש עלם התחתון דקאמר היינו מסוף הרגל ולמעלה ולכלול כל ארכובה התחתונה דכיון שאם נחתך בארכובה התחתונה כשר אין לפסול ביתר המחובר שם יותר מאילו נחתך שם (ה) ומיהו אם זה היתר מחובר בשוק למעלה מצומת הגידין איפשר דטריפה אפילו לדעת הרי"ף והרמב"ם דמכשרי בנחתך שם משום דכיון דיתר רגל כאילו חסר רגל אחד הוא הוה ליה כאילו ניטל השוק מעיקרו ולפי זה איפשר דגם בשהיתר מחובר בארכובה התחתונה קאמר דפסול משום דהו"ל כאילו ניטלה כל ארכובה התחתונה וכבר כתב בסמוך דנחתך בתוך הפרק שבין ארכובה התחתונה לשוק טריפה ומכל מקום כיון דההוא טריפות לא הוי אלא מספיקא כמו שנתבאר לא הוה ליה לסתום דבריו ולכן הראשון נראה עיקר וכ"כ רבינו ירוחם וכן כתב המרדכי וז"ל כתב ראב"ן אי איכא לאותו היתר היכירא כגון שהאחד עומד במקומו והאחד שלא במקומו כשירה דלאו תורת רגל עליו ואם אינו מגיע לארץ ואינו הולך עליו אינו רגל אלא תלתולי בשר וכשירה ואם למטה מארכובה הנמכרת עם הראש יוצאים רגלים אפילו מגיעים לארץ כשירה דלא מטרפינן לה אם ניטלה וכן מצאתי כתוב בשם א"ז: וכתב עוד המרדכי וכבר היה מעשה תרנגולת אחת היתה יתרת כגון רגל שלישי ממש לצד הזנב לא היה דבוק כלל לאחד מרגליה והתירו ושוב בא מעשה לפני רבותי בתרנגולת שהיה לה מקום צומת הגידין למעלה בירך אצבע אחד יתר והיה בו עלם וציפורן ונחלקו בדבר יש אוסרים מטעם כל יתר כנטול דמי ויש מתירים ואומרים דוקא רגל הוא יתר וטריפה אבל אצבע לא ורבינו יהודה השיב להתיר דלא אמרינן כל יתר כנטול דמי אלא ביתר שהוא כיולא בעומד כגון יתרת רגל אבל לא יתרת דבר אחר שאינו רגל כגון אם עלתה שם יבלת ובה עלם לא מיטרפא בהמה בהכי עכ"ל (ו): ברוקח כתוב מעשה זה וכתב שריב"ק היה אוסרה מטעם שאצבע בארכובה כאילו נחתך שם וכבר כתבתי בדין היתרת בסי' מ"ה: ואם נבראת הסרת רגל כבר נתבאר בסי' מ"ה. ובסי' נ' להרמב"ם כשירה (ו) ולהרשב"א דינה כאילו ניטל וביאר דבריו בת"ה שאם נבראת הסרת עלם העליון או האמצעי טריפה אבל נבראת הסרת רגל הנמכר עם הראש כשירה שאפי' נחתך שם כשירה: כל מקום שאם יחתוך הרגל והיא טריפה כגון מעלם התחתון ולמעלה לרש"י אפי' אם לא נחתך אלא נשבר אם אין עור ובשר חופים את רובו חשובה כנחתך וטריפה וכו'. בפרק בהמה המקשה (עו.) תנן נשבר העלם אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו ובגמרא אמר רב למעלה מן הארכובה אם רוב הבשר קיים זה וזה מותר כלומר בין אבר בין בהמה מותרים ואם לאו זה וזה אסור למטה מן הארכובה אם רוב הבשר קיים זה וזה מותר ואם לאו אבר אסור ובהמה מותרת ופירש"י למעלה מן הארכובה. אם נשבר העלם שם ורוב בשר שעל השבירה קיים עור ובשר חופים רוב העלם: ואם לאו זה וזה אסור. ומתניתין דקתני אם לאו אין שחיטתו מטהרתו דמשמע אבר אסור ובהמה מותרת אלמטה מן הארכובה קאמר וגרסינן תו בגמרא (שם) ת"ר נשבר העלם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופים את רובו מותר אם לאו אסור וכמה רובו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן רוב עביו ואמרי לה רוב הקיפו א"ר פפא הילכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב הקיפו. ופירש"י רוב עביו. שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט הלל העלם נגלה ורובו נכסה: רוב הקיפו. עביו של עלם זה לא מעלה ולא מוריד אם רוב היקף הבשר שסביב העלם על השבר קיים אפילו נהפך הלל העלם ויצא דרך נקב הקטן כשר ואם רוב היקף העלם סביב השבירה מגולה אפילו כיוונה בליטת ראש השבירה לצד בשר הקיים והרי כל הלל העלם נכסה אפ"ה טריפה: בעינן רוב עביו. נכסה שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר ושיהא רוב היקף הבשר שעל השבר קיים וכתב הרא"ש ולדבריו אין הדבר תלוי ברוב בשר כלל כי לפעמים יצא רוב העלם הנשבר דרך נקב קטן ועוד אין אדם יכול לעמוד על טריפות זו כי העלם לפי משמושו יצא ויחזור והטריפות תלוי במה שהוא בחיי הבהמה הילכך נראה שאין הדבר תלוי ביציאת העלם אלא ברוב בשר קיים החופה את רוב העלם אלא

דפליגי

דרכי משה

במקום שרבים ובתראי חולקים עלייהו והסכימו כולן להחמיר כ"ש כאן שדחו דברי המבשירין ולכן אין להקל כלל באיסור דאורייתא וע"ל סימן ס' אם נחתכו רגליה במקום שאין מטריפים אם הוא מקום שנחשים מצויין שם אין לאוכלו כי אם צלי: (ה) אמנם ראיתי מקצת ספרים דגרסי בין במקום צומת הגידין בין למעלה מהן: (ו) וכ"פ בשערים של מהרא"י סי' פ"ט וכא"ו הארוך להתיר כל שאינו נוגע בארץ אפילו במקומו או שלא עומד במקומו דלדול בשר בעלמא הוא וכשר עכ"ל: (ז) ואינו נכון דברגל אמרינן בהדיא פרק א"ט דחסר טריפה

דרישה

[ד] בין במקום צומת הגידין או למטה מהם כתב ב"י דברי תימה הם שהרי כתב בתחילת הסימן שלשה פרקים יש ברגל התחתון נקרא ארכובה הנמכרת עם הראש ולמעלה ממנו פרק שני והוא הנקרא שוק וצומת הגידין בתחתיתו סמוך לארכובה הנמכרת עם הראש וכתב עוד בפרק התחתון בכל מקום שיחתוך בו כשירה ומאחר שצומת הגידין בתחתית השוק סמוך לארכובה הנמכרת עם הראש היאך כתב שאם הרגל היתר מחובר למטה מצומת הגידין טריפה והא למטה מצומת הגידין הוא ארכובה הנמכרת עם הראש ואפילו נחתך שם כשירה ואפשר לומר שאף על פי שכתב שצומת הגידין בתחתיתו סמוך לארכובה לאו למימרא שצומת הגידין בראש העלם ממש אלא למעלה מראש העלם מעט ועי"ל דאפי' את"ל דצומת הגידין בראש העלם ממש כיון שבתוך הפרק שבין שוק לארכובה אם נחתך שם טריפה לדעת רש"י כמ"ש שפיר שייך למימר שאם הרגל היתר מחובר למטה מצומת הגידין טריפה וזהו שבתחילת דבריו כתב שיהיה זה היתר מראש העלם התחתון ולמעלה כדי לכלול בתוך הפרק ואין לפרש דמראש עלם התחתון דקאמר היינו מסוף הרגל ולמעלה ולכלול כל ארכובה התחתונה דכיון שאם נחתך בארכובה התחתונה כשר אין לפסול ביתר המחובר שם יותר מאלו נחתך שם ואפשר דגם כשהיתר מחובר בארכובה התחתונה קאמר דפסול משום דהו"ל כאיל ניטלה כל הארכובה התחתונה וכבר כתב בסמוך דנחתך בתוך הפרק שבין ארכובה התחתונה לשוק טריפה עכ"ל ב"י והנה פי' שני שכתב ב"י ועי"ל כו' אפשר שכיון למ"ש בפרישה שכתב כיון שבתוך הפרק שבין שוק לארכובה אם נחתך שם טריפה לדעת רש"י כמ"ש שייך שפיר למימר שאם הרגל מחובר למטה מצומת הגידין טריפה שר"ל בזה שמחובר בעלם הערקום כמ"ש בפרישה ומה שמבאר בפרק השליש דמראש עלם התחתון דקאמר היינו מסוף הרגל ולמעלה זה דחוק מאוד שאם הוא מחובר ברגל פשיטא דצריך להיות מסוף רגל ולמעלה ואע"פ שב"י בעצמו כתב שאין לפרש כו' סוף דבריו

ייסב

פרישה

עלם האמצעי אם נחתך נאסר מיד בכל מקום והטעם הואיל ובו צומת הגידין וע"ז קאי רב יהודה ואמר במוטת ירך טריפה אפילו לא איעכול ניביה ופירשוה דקאי על מקום חיבור עלם השוק עם עלם הירך דכיון דבאותו עלם צומת הגידין החמירו בו להטריפו אפי' לא נפסקו ולא נתעכלו שם הגידין אבל בוקא דאטמא שניתק ממקומו במקום חיבורו בגוף מודה הי"ה דלא נאסר אלא בדוקא באיפסק ואיעכול ניביה שהוא מימרא דרב מתנא האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה וזהו דעת האוסרן והרשב"א חולק ע"ז ופירש דשמוטת ירך טריפה היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה אלא שלא חש רב יהודה להזכיר איעכול ניביה וס"ל כיון שלא הזכירו חכמים הטריפות דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה אלא בבוקא דאטמא אין לנו להוסיף על הטריפות דאין לנו בטריפות אלא מה שמנו חכמים והילכך ראש התחתון ש' עלם הקולית המחובר עם השוק דשף מדוכתיה אפי' אפילו איעכול ניביה כשירה וזו היא דעת המתירין: (ח) והוא שיהיה זה היתר מראש עלם התחתון ולמעלה נראה דר"ל אפילו הוא באותו עלם קטן הקורין עסיף המונח בין הארכובה לשוק במקום שאין בעלמות דין טריפות צומת הגידין מ"מ הואיל ואם יחתך אבר קטן זה מן השוק אזי הטרף הבהמה וכמש"ר לעיל מזה מטעם דמהתרת אותו עלם קטן ולמעלה שייך טריפות צומת הגידין וכמש"ר ר"ס כ"ו וא"כ אף בזה היתר מחובר למטה ממנו מ"מ אמרינן כאילו ניטל ונתחך כולו כל אותו העלם והרי היא נטרפה ממנו וז"ש רבינו בין במקום צומת הגידין בין למטה מהן והיינו כמ"ש ואין להקשות אפילו אם נתחבר היתר למטה בארכובה התחתונה נימא כל יתר כנטול דמי וכאילו ניטל כל הרגל וכמ"ש סימן מ"ח גבי כבד ובסימן מ"ג גבי טחול דשאני התם דהכל הוא אבר אחד משא"כ ברגל דיש לו ג' פרקים דאין סברא לומר דאם יש יתר בפרק התחתון דנימא כאילו ניטל כל הרגל ועד"ר: (ט) כל שאם יחתוך כו' עד בין בבהמה בין בעוד

ס"ח

דפליגי אי מטעריס ברוב הקיפו לפעמים אין העלם עגול ממש אלא רחב מצד אחד והולך ומצר מצד אחר וכשהוא מצר הרבה אז הוי רוב הקיפו מפי מרוב עביו ואי מטעריס ברוב הקיפו וכשהוא מצר מעט אז הוי רוב עביו טפי מרוב הקיפו ואז מטעריס ברוב עביו וכן פירשו התוספות. וכתב רבינו ירוחם דלפי' זה אין אנו חוששין אם יצא העלם דרך הנקב וכתב עוד דלפירוש זה עביו נקרא עובי העלם והקיפו הוא המקיפו. ודרך רבינו כפירוש זה דתוספות והרא"ש וכך ד ביאור דבריו שהעלם בקצת מקומות אינו שוה בעיגול אלא רחב מצד אחד והולך ומצר לצד שני ואם בשר החופה בצד הרחב אז חופה רוב עביו ואינו חופה רוב הקיפו וז"ש או רוב עביו יותר מרוב הקיפו כלומר אז חופה יותר לרוב עביו ממה שחופה את רוב הקיפו ואם הבשר הוא בצד שמצר אז חופה יותר לרוב הקיפו ממה שחופה לרוב עביו ופסול עד שיחפה גם לרוב עביו, וכתב הרוקח כך בודקין אותו ימתח האבר כמו שהיה ויקרב שבר זה לזה ויראה אם עור ובשר חופין את רובו עכ"ל וכ"כ בשבלי הלקט והיינו כפי' התוס' והרא"ש דאילו לפירש"י הא איכא למיחש שהאבר יצא דרך נקב קטן וכתב הרשב"א בחידושיו דבספר התרומה פסק כרש"י דאם יצא רוב החלל בנקב קטן טריפה וכן פסק סמ"ג וסמ"ק: ולענין הלכה נראה דכיון דהרא"ש דבתרא הוא הסכים לדברי התוספות הכי נקטינן: וכתב הכלבו כתב הרמב"ד בתשובה דדוקא יצא לחוץ ששלט בו האויר אבל נשבר העלם בחלל הגוף לפנים אע"פ שיצא מן הבשר לגמרי כשירה דכיון שאין האויר שולט בו הדרא בריא ע"כ וי"א דיצא לפנים כיצא לחוץ דמי עכ"ל: ולענין הלכה כדאי הוא הרמב"ד לסמוך עליו ועוד דליסנא דברייתא מסייע ליה. וכתב בשבלי הלקט דבכה"ג דנשבר העלם לפנים א"צ לבדוק אחר צומת הגידין לפי דעתו ויש מי שמצריך לבדוק: **וכתב** בהג"א דכי אמרינן אבר אסור והבהמה מותרת צריך לשייר מעט מן המותר כשחותך האבר האסור. וכ"ל שלמדה מדאמרינן בר"פ בהמה המקשה (סח ׳) דמקום חתך אסור ואפשר לחלק דאבר דעובר אסור משום ובשר בשדה טריפה ומקום חתך איכא לספוקי ביוצא אבל הכא לא שייך למימר הכי אחר כך מצאתי שכתב בחידושיו גבי שמועת גף בעוף שאם נשתברו אגפיה ואין עור ובשר חופין אותו האבר אסור ומקום חתך נמי אסור דכל מקום חתך אסור (ע) חוץ מזרוע בשלה ואיל נזיר וכדאיתא בפרק גיד הנשה (דף לט ׳) רבינא אמר לא נצרכא אלא למקום חתך דבעלמא אסור והכא שרי ופי' רש"י בכל היתר ואיסור המחוברים כגון הוציא עובר ידו וכגון אבר מדולדל כולן מקום חתך אסור כדאמרינן בפרק בהמה המקשה וכ"כ הר"ן וכ"כ רבינו ירוחם בדיני העוף: ודעת רש"י והרא"ש דרוב בשר קיים דמתני' היינו עור ובשר חופין דברייתא ומתני' נמי בשיצא לחוץ היא הא לאו הכי לא בעינן רוב בשר קיים אבל הר"ן ורבינו ירוחם כתבו שהרשב"א כתב בשם ה"ר יונה דמתני' בשלא יצא העלם לחוץ היא הילכך כל היכא דרוב בשר קיים שלא ניטל אע"ג דאינו חופה רוב עביו של עלם ולא רוב הקיפו כשירה אבל ברייתא כשיצא לחוץ ומ"ה בעינן עור ובשר חופין את רובו. ובת"ה לא הזכיר הרשב"ד (הרשב"א) דעת ה"ר יונה אלא סתם דבריו כרש"י והרא"ש: וכתב הריב"ש בתשובה סימן רנ"ו שכן נראה לו שהוא עיקר: וביאר דברי רבינו שכתב כל מקום שאם יחתך שם הרגל והיא טריפה כגון מעלם התחתון ולמעלה לרש"י אפילו אם לא נחתך אלא נשבר וכו' היינו לומר מסוף עלם התחתון במקום שמחובר לשוק ולמעלה

דרבנן זה מכל שאר איסורי דרבנן דמה שהטילו רבותינו ז"ל האיסור זה שם פרישה בלבד כדאמר ר' יוחנן בפרק בהמה המקשה (סוף דף ע"ג) אין משמעות זה כדאי להקל באיסורו יותר משאר איסורין שהם מדרבנן אלא אדרבה משמע התם דכדי להוציא מאי דמשמע מברייתא דתניא ובשר בשדה טריפה לא תאכלו להביא אבר ובשר המדולדלין בבהמה ובחיה ובעוף ושהטן שהן אסורין דמשמע לכאורה דאסור מדאורייתא וקאמר ר' יוחנן דליתא דאין כאן אלא מצות פרישה בלבד מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ולכן אם נתבשלה או נצלה עם אותו אבר אוסר עד ששים ולדידן דין מליחה כדין בישול ואוסר עד ששים. ומ"מ היכא דאין ששים בחתיכה עצמה אין להחמיר במליחה לומר החתיכה עצמה נעשה נבלה מיהו אין זה אלא כשאין ספק באבר דיצא לחוץ ודאי אבל היכא דאיכא ספק אע"ג דנהגינן לחתוך האבר ולהשליכו אפי' הכי אם נמלח או נתבשל או נצלה עם אותו אבר אין לאסור אפי' ליכא ששים ואפשר דבכה"ג דאיכא ספק כתב בהגה"ה דמספקא לן אם נתבשל או נצלה עם אותו אבר מה היה דינו ולדידי לא מספקא דפשיטא דאינו אוסר מספק וכדכתב סמ"ק להדיא וכ"מ דאם יש ספיקא אזלינן לקולא ומביאו ג"כ בהגהת ש"ד ריש סי' פ"ו וכ"פ סמ"ג והכי נקטינן: **וכתב** ב"י ע"ש הרשב"א וע"ש כמה גדולים דכשהאבר אסור צריך לשייר מעט מן המותר כשחותך האבר האסור וכ"פ בש"ע ומהרש"ל בפ' המקשה סי' י"ז השיג ע"ז ואמר דדוקא כשהאיסור והסיתר היו מחוברים יחד התם הוא דצריך להניח מקום חתך מטעם שמ"א לגמרא אבל הכא דכשהיו מחוברים לא היה בהם שום איסור ואחר שנשבר האבר ונפרד מהגוף בא לו האיסור אין שום טעם לחומרא זו להניח מקום חתך ע"כ ודבריו נכונים ואפשר דאף הגדולים שאוסרין כאן מקום חתך לא אסרוה אלא כשחזר ונתרפא דה"א לגמרא אבל כשנשבר מקרוב והוא מדולדל לא החמירו כלל לאסור מקום חתך והכי נקטינן: **ובעיקר** פירושו של רש"י שעיקר הטריפות תלוי ביציאת העלם לחוץ נחלק עליו הרא"ש וכתב שאין הדבר תלוי ביציאת העלם אלא ברוב בשר קיים החופה את רוב העלם ולכך סתם רבינו דבריו כדעת הרא"ש ולא הזכיר יצא העלם לחוץ אלא כתב לחלק בין כשהעור ובשר חופין את רובו לאין חופין את רובו. ומ"מ לענין מעשה כיון שבספר התרומה פסק כרש"י דאם יצא רוב חלל השבירה בנקב קטן טריפה וכן פסקו סמ"ג וסמ"ק לכך נתפשט המנהג במדינות אלו להטריף כל שבירה בעלם במקום שאם נחתך לשם היתה טריפה ואע"פ שעור ובשר מקיפין אותו מכל צדדיו ואין שם נקב כלל מכל מקום המנהג להטריף הכל כמ"ש באגור: והטעם כתב הרב בהגהת ש"ע שחילוקים רבים הם בדין חפוי בשר ואין רבים בקיאין ואין לשנות אם לא במקום הפסד מרובה לפי ראות עיני המורה שיש להקל להורות כהלכה ודוקא אם לא חזר ונקשר אבל אם חזר ונקשר נוהגין להכשיר עכ"ל: **ומ"ש** ואפי' אם נפל קלת מן העלם כו' עובדא דרבא בפ' בהמה המקשה וע"פ פירוש הרא"ש: **ומ"ש** ובמקום שאינו נטרף כו' ובאמצעי שלא כנגד צומת הגידין לרב אלפס טעמו דכנגד צומת הגידין אף לרב אלפס טריפה ולא משום חתוכת הרגלים אלא משום דחיישינן לפסוקת הגידין אבל אם נבדקו הגידין ונמצאו שלימים אף בנחתך במקום צומת הגידין נמי כשר לרב אלפס וכמו

מעצם התחתון ולמעלה לרש"י אפילו אם לא נחתך אלא נשבר אם אין עור ובשר חופין את רובו חשוב כנחתך וטריפה (ח) ג בין בבהמה בין בעוף (י) ואם עור ובשר חופין את רובו הכל מותר בין בהמה בין אבר ואפילו אם נפל קצת מן העצם אם יש בעור ובשר לחפות השבר אף אם לא נפל העצם כשר אבל אם אין בו כדי לחפותו אילו לא נפל אף על פי שיש בו כדי לחפותו עתה טריפה ובמקום שאינו נטרף אילו נחתך כמו בעצם התחתון לר"ה ובאמצעי

עד סוף הקולית במקום חיבורו בגוף כל מקום שנשבר ואין עור ובשר חופין את רובו טריפה כאילו נחתך דאילו להרי"ף והרמב"ם בעלם הקולית שהוא העלם השלישי הסמוך לגוף בכל מקום שנשבר ואין עור ובשר חופין את רובו טריפה כאילו נחתך אבל אם עלם האמלעי הנקרא שוק נשבר אע"פ שאין עור ובשר חופין את רובו אם צומת הגידין קיימת כשירה כ"כ הרשב"א בת"ה ובחידושיו ומשמע דאפילו בנשבר במקום צומת הגידין מכשר אע"פ שאין עור ובשר חופין את רובו מאחר שצומת הגידין קיימת וכ"כ בהדיא בתשובה סימן שי"ג וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ח מה"ש וכ"כ בהגה"א פרק בהמה המקשה ולפ"ז כי אמר רב הכא למטה מארכובה היינו מארכובה עליונה ולמטה כלומר מארכובה של סוף עלם הקולית בכל מקום שישבר כשירה הבהמה אפי' אין עור ובשר חופין את רובו. ומ"מ צריך לבדוק אם נפסקו צומת הגידין כמו שיתבאר בסימן שאחר זה וטעמא דמילתא משום דכשאנו אוסרין בהמה שנחתך רגליה במקום צומת הגידין לא נאסרה מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה אלא מפני שנחתכו הגידין. אבל מדברי רבינו נראה שסובר דלשיטת הרי"ף אם נשבר במקום צומת הגידין ואין עור ובשר חופין את רובו טריפה כאילו נחתך שם שכתב ובאמצעי שלא כנגד צומת הגידין לרב אלפס אם אין עור ובשר חופין את רובו הבהמה מותרת משמע אבל במקום צומת הגידין כיון שאין עור ובשר חופין את רובו טריפה וכ"כ הכלבו בשם הרמב"ד וכך הם דברי הרוקח. ומ"מ נראין דברי הרמב"ם והרשב"א דטעמא דמסתבר הוא וכ"כ מדברי רבינו עלמו בסימן נ"ו שכתב שאם נשבר העלם במקום צומת הגידין ונתרפא ונקשר יפה יש אוסרין בלא בדיקה כיון שאילו הובא לפנינו קודם שנתרפא היה צריך בדיקה אלמא דבבדיקה מיהא מתכשרא לפיכך נראה לי שמה שכתב כאן באמצעי שלא כנגד צומת הגידים אלא מילתא פסיקתא קתני דהאז בכל גווני מותרת דאילו נשבר כנגד צומת הגידין אינה מותרת עד שיבדקו הגידים: **כתב** האגור נשאל אבי ז"ל למה המנהג להחמיר ולהטריף עוף שנשבר העלם למעלה מארכובה אפי' שלא יצא העלם לחוץ ואפילו רחוק מצומת הגידין כרחוק גודל וסמא הוא בשביל שכתבו הגהת מיימון שאין אנו בקיאין במשמוש בשר שהרופא גוררו ולא מכשרינן ברוב בשר חופהו והשיב דאמת הוא להטריף ודע לך כי איני מתעסק בספק זה להתירו שהרי הרמב"ם כתב שיעור צומת הגידין בשור י"ו אלבעות למעלה מן הארכובה ולפי דרך זה אולי יגיע בעוף ד' אלבעות וזהו כמעט כל שיעור אורך עלם האמלעי של עוף ולכך אין להטפל בזה עכ"ל וכל אלו חומרות יתירות הן דאפילו לפמ"ש הגהות מיי' דאין אנו בקיאים בבשר שהרופא גוררו ה"מ כשיש בבשר שום ריעותא הא לאו הכי לא וגם מה שחשש שמא יהיה השבר במקום צומת הגידין כבר כתבתי לעיל דנקטינן דאפי' נשבר במקום צומת הגידין ואין עור ובשר חופין את רובו בודקים הגידין ואם הם קיימים כשירה (י): **ומ"ש** רבינו ואפי' אם נפל קלת מן העלם אם יש בעור ובשר לחפות השבר אף אם לא נפל העלם כשר אבל אם אין בו כדי לחפותו אילו לא נפל וכו' טריפה בפרק בהמה המקשה ההוא נשבר העלם ויצא לחוץ דאשתקיל קורטיתא מיניה אמר רבא מכדי נשבר העלם ויצא לחוץ תנן מה לי נפל מה לי איתיה וכתב הרא"ש פי' נפל ממנו קלת מן העלם והוי עור ובשר חופים את כל רוב העלם אם כשהיה שלם ופשט רבא דמה לי איתיה מה לי נפל כיון שעור ובשר חופין את רובו מעלה ארוכה אע"פ שחסרה עלם וכך הם דברי הרשב"א בת"ה ודברי הרמב"ם פ"ח מה"ש: וכתב הרשב"א סי' רכ"ו שנשאל על עלם הירך שנשבר וניטל ממנו קורט מראשו העליון המחובר בשדרה ולא נשמט ממקום חיבורו אבל נתעכלו מיעוט ניביו למעלה והשיב אם עור ובשר חופים את רובו אע"פ שניטל ממנו קורט כשר ואע"ע שנתעכלו מעט מן הניבים אין בכך כלום שע"י השבר שלא נתעכלו הדרי ובריא עכ"ל: **ומ"ש** דבמקום שאינו נטרף אם אין עור ובשר חופין את רובו אבר אסור נתבאר בדברי רב שכתבתי בסמוך: ומ"ש

דרכי משה

טריפה וכן כתב הרמב"ם בהדיא פ"ח מה"ש: (ח) וכ"ה בהג"א ובשערי דורא ובמרדכי ובהגהות דף תשמ"א ע"ב דאם נשבר העצם האמצעי אף בשעור ובשר חופין אותו צריך לחתוך האבר אבל בא"ו הארוך כתוב דנוהגין כמו שכתב הטור: (ט) וכ"ה במרדכי בהגהות שצריך לחותכו קודם מליחה דהאבר אסור משום אבר מן החי עכ"ל: (י) ואני אומר דהמנהג הוא להטריף משום חשש פירש"י דפי' אם יצא מחיים דרך נקב קטן טריפה ולכן אם חזר ונתקשר מכשירין דידוע דמעולם לא יצא לחוץ אך קשה דאף אם אנן חוששים לפי' רש"י מ"מ בשעור ובשר חופין סביב השבר בכל צדדים היה לנו להכשיר דאז אין לחוש שמא יצא העצם דהא אין להחזיק ריעותא דלמא היה נקב וא"כ כשירה אף לפירש"י וא"ב למה נוהגים להטריף בכל ענין ואפשר דנהגו להחמיר כדי שלא יבא להכשיר כשהשבירה קצתה מגולה ואז יש לחוש לדברי רש"י וכמו שנתבאר אי נמי שאין אנו בקיאין בבשר החופה אם נקלף

פרישה

ב"א בין בהמה בין אבר ועיקר מ"ו: (י) ואם עור ובשר חופין את רובו כתב הרוקח כך בודקין אותו ימתח אבר כמו שהיה ויקרב זה לזה ויראה אם עור ובשר חופין את רובו ע"כ: ובאמצעי

דרישה

יושב פירוש זה כמ"ש והוא דחוק ופי' ראשון ג"כ דחוק מאוד לכן נראה דפי' האמצעי עיקר ע"ד שבארתיהו בפרישה וכתב המרדכי בשם ראב"ן דאי איכא לאותו סיתר הכירא כגון שהאחד עומד במקומו והאחד שלא במקומו כשירה דלאו תורת רגל עליו. ואם אינו מגיע לארץ ואינו הולך עליו אינו רגל אלא בלתוני בשר ובשר ואם למטה מן הארכובה הנמכרת עם הראש יואאין רגלים אפי' מגיעים לארץ כשירה דלא מטרפינן לה אם נטלה. וכתוב עוד מעשה היה בתרנגולת שהיה לה במקום צומת הגידין למעלה ביריך אלבע אחד יתר והיה בו עלם וליפורן והתירו רבינו יהודה דלא אמרינן כנטול דמי אלא ביתר שהוא כיולא בו בעומד כגון יתרת רגל אבל

חדושי הגהות

ג בין בהמה בין אבר כ"ה בס"א (רש"ל ודרישה): ד עיין בדרו"פ באריכות ביאור נכון כדברי ב"י.

(יא) ובאמצעי שלא כנגד צומת הגידין לרב אלפס אם אין עור ובשר חופין את רובו הבהמה מותרת (יב) והאבר אסור מדרבנן (יג) ורוב [ס] זה צריך שיהא רוב עוביו ורוב הקיפו פירוש יש עצם שאינו עגול אלא רחב מצד אחד והולך ומצר לצד השני ואם בשר החופה הוא בצדו הרחב אז רוב עוביו יותר מרוב הקיפו ואם הוא במקום שמיצר והולך אז רוב הקיפו יותר מרוב עוביו הילכך בעינן לעולם תרוייהו והא דמכשרינן כשעור ובשר חופין רובו דוקא כשרוב החיפוי מן הבשר ואז המיעוט של העור מצטרף עמו להכשיר אבל אם החצי מן העור והחצי מן הבשר לא וה"מ בבהמה אבל בעוף כיון שעורה רך מצטרף עם הבשר אפילו אם מחצה בשר ומחצה עור כתב הרשב"א יראה שעור לבדו אינו מציל אפילו בעוף ויש מקום שעור לבדו מציל אפי' בבהמה והוא במקום הסמוך ממש לארכובה לפי שאין שם לעולם בשר אלא עור לבד דבוק עם העצם וכיון שכן שהעור מודבק בתולדתו עם העצם מציל הוא במקומו (יד) היו רירין בין העור ובין (ס"א העצם) הבשר י"א שמציל אע"פ שאין שם בשר עד כאן (טו) גידין שסופן להקשות אינן מצילין כבשר

לא

וכמו שיתבאר בסימן נ"ו ודבר פשוט הוא וכך העלה ב"י במסקנתו :

ומ"ש רבינו פירוש יש עצם שאינו עגול ממש אלא רחב כו' אז רוב עביו יותר מרוב הקיפו כ"כ התוס' והרא"ש וכתב ב"י וכך ביאור דבריו שהעצם בקצת מקומות אינו שוה בעיגול אלא רחב מצד אחד והולך ומיצר לצד השני ואם בשר החופה בצד הרחב אז חופה רוב עביו ואינו חופה רוב הקיפו וז"ש אז רוב עביו יותר מרוב הקיפו כלומר או חופה יותר לרוב עביו ממה שחופה את רוב הקיפו ואם הבשר הוא בצד שמיצר אז חופה יותר לרוב הקיפו ממה שחופה לרוב עביו ופסול עד שיחפה גם לרוב עביו עכ"ל ודעתו שהעצם במקום שהוא רחב הוא נקרא עוביו והקיפו הוא חוט המקיף את כל העצם מקום הרחב והקצר ביחד אבל מלשון מהרש"ל נראה שמפרש בהיפך דאם הבשר חופה במקום שהוא מיצר הוא חופה את עביו שכתב לפרש דברי הרא"ש וז"ל שאם חופה הבשר במקום שהוא מיצר הרבה אז לא סגי ברוב עביו עד דהוי כמי רוב הקיפו ואם חופה במקום הרחב שאינו מיצר אלא מעט אז לא סגי ברוב הקיפו ובעינן כמי רוב עוביו וכן משמע בי"ד עכ"ל בא"ו שלו ופי' של הב"י נראה יותר מכוון בדברי רבינו דמה שקורא מהרש"ל עוביו של עצם הוא אינו כן אלא רחבו של עצם הוא אבל מקום שהעצם רחב מצד אחד הוא העוביו אבל לשון הרא"ש אם אינו ט"ס א"א ליישבו בפירוש שכתב הבית יוסף וצריך לתקנו כמו שפירש מהרש"ל וצ"ל דלרחבו של עצם קורא אותו עביו בלשון התלמוד וכך צריך לפרש בדברי רבינו דמ"ש אז רוב עביו יותר מרוב הקיפו פירוש צריך שיהיה חופה גם רוב עוביו שיהיה הבשר קצת יותר מרוב הקיפו שבזה יהיה חופה גם רוב העוביו ואם הוא חופה במקום שמיצר והולך אז צריך שיהיה הבשר קצת יותר חופה עד שיהיה גם כן רוב הקיפו דלא סגי ברוב עוביו : **והא** דמכשרינן כו' שם איכא תרי לישני אליבא דר' יוחנן ופסקו רוב פוסקים להומרא כלישנא בתרא וכמ"ש רבינו ודלא כהרמב"ם דפסק כלישנא קמא : **כתב** הרשב"א יראה שעור לבדו אינו מציל בעוף כו' כל דבריו מוכרחים בסוגיא והביאו הבית יוסף : **גידין** שסופן להקשות אינן מצילין כבשר שם הסיקנא דהדר ביה ר"י לגבי דרשב"ל דמחמיר ומשמע ודאי דכל גידין סופן להקשות הן שהרי בגמרא אמרי הנהו גידין רכין דאתו לקמיה דרבא אמר למאי ניחוש להו חדא דאמר רבי יוחנן גידין שסופן להקשות נמנין עליהן בפסח וכו' מדמייתי עלה מגידין שסופן להקשות אלמא דכל גידין הרכין סופן להקשות ומ"ש בכן שסופן להקשות ולא להבדיל בין גידין לגידין אמרו כן אלא

הלא

ומ"ש שהוא מדרבנן הכי מפרש בגמרא שאין בו איסור לאו דאבר מן החי אלא מכות פרישה בלבד כלומר מכות מרדות בעלמא מדרבנן גזירה משום אבר מן החי כ"כ הרשב"א בחידושיו וכ"כ סה"ת וסמ"ג וסמ"ק וכתב עוד דנ"מ דאם יש ספיקא אזלינן לקולא וכתב סמ"ק שאסור לאכלו עם הבשר ופשוט הוא :

והא דמכשרינן כשעור ובשר חופין את רובו דווקא כשרוב החיפוי מן הבשר וכו' עד אפי' אם מחצה בשר ומחצה עור שם אמר עולא א"ר יוחנן עור הרי הוא כבשר א"ל רב נחמן לעולא ולימא מר עור מצטרף לבשר דהא עור ובשר קתני א"ל אכן עור או בשר תנינן איכא דאמרי א"ר יוחנן עור מצטרף לבשר א"ל רב נחמן לעולא ולימא מר עור משלים לבשר להומרא א"ל אנא עובדא ידענא דהבא בר גוזלא דהוה בי ר' יצחק דעור מצטרף לבשר הוה ואתא לקמיה דרבי יוחנן ואכשריה א"ל בר גוזלא קא אמרת שאני בר גוזלא דרכיך ופי' רש"י עור הרי הוא כבשר. אם ניטל הבשר מתחת העור והעור חופה את עביו והקיפו כשר : ולימא מר עור מצטרף לבשר. להומרא דליבעי חציו בשר וחציו עור : אכן עור או בשר תנן בהך ברייתא דלעיל : ולימא מר עור משלים לבשר. דליבעי רוב הכיסוי בבשר ומיעוטו עור להצטרף בין שניהם לכיסוי רוב העצם והרמב"ם בפ"ח מה"ש ובפ"ה מהמ"א פסק כל"ק דעור או בשר תנינן וטעמו משום דתלמודא מייתי בתר הכי מילתא דעולא עור הרי הוא כבשר למיפשט בעיא א' והרשב"א והרא"ש דחו ראייתו וגם הר"ן כתב שלא נתחוורו בעיניו דברי הרמב"ם והעלו דכלישנא בתרא נקטינן לחומרא וכר"נ דאמר דוקא משלים ולא מצטרף דהא עולא גופיה מכללא דההוא עובדא הוה שמיע ליה ולא שמע מר' יוחנן בפירוש שהיה אומר עור מצטרף לבשר ומההוא עובדא ליכא למשמע דהא דחי ליה שאני בר גוזלא דרכיך וכתבו עוד דבר גוזלא לאו דוקא דה"ה לכל עוף שכ"כ ר"ח שאני בר גוזלא דרכיך וכיון דרכיך הוי כבשר אבל בהמה לא משמע דלא מפיק אלא בהמה וכן דעת סה"ת וסמ"ג וסמ"ק לפסוק כלישנא בתרא והרי"ף כתב הברייתא ולא כתב הני לישני וצ"ל שסמך לו על מה ששנינו בברייתא עור ובשר כלישנא בתרא אבל קשה דא"כ הו"ל לפרש דבעינן רוב בשר ולפיכך יש לומר שפוסק כל"ק : ולענין הלכה כיון שדברי הרי"ף אינם מבוארים הו"ל הרמב"ם יחידאה לגבי כל הנך רבוותא שפסקו כלישנא בתרא להומרא וכיון דרבים נינהו נקטינן כוותייהו : **כתב** הרשב"א יראה דעור לבדו אינו מציל אפי' בעוף ויש מקום שעור לבדו מציל אפילו בבהמה וכו' בת"ה : ומ"ש שעור לבדו אינו מציל אפי' בעוף נתבאר בחידושיו וז"ל וגוזלא נמי משמע דדוקא מצטרף אבל עור לבדו לא דלירוף עצמו אין לנו בבר גוזלא אלא מעדותו של עולא ומעשה שהיה עור מצטרף לבשר היה וכ"כ בתשובת הרא"ש סימן י"ז כלל כ' נשאל הריב"ש סימן רצ"ו על עצם הקוליא שנשבר ונפרש עצם הבשר מעל הבשר אבל לא יצא העצם לחוץ והשיב לפי פירוש רש"י דמתניתין נמי ביצא לחוץ היא ורוב בשר קיים דקתני בה היינו עור ובשר חופין את רובו דקתני בברייתא הדבר ברור דבלא יצא לחוץ כשירה ולא בעינן עור ובשר אלא אפילו עור לבדו מציל דהא לא יצא לחוץ ואפילו בבהמה : ומ"ש הרשב"א דעור לבדו אינו מציל ואפילו בעוף היינו דוקא ביצא לחוץ עכ"ל : **ומ"ש** ויש מקום שעור מציל אפילו בבהמה וכו' הוא מדגרסינן בפרק בהמה המקשה (עז.) איבעיא להו ניטל שליש התחתון מהו ת"ש דאמר עולא א"ר יוחנן עור הרי הוא כבשר דילמא דקנה משכא דידיה ופי' רש"י ניטל שליש התחתון . של עובי הבשר סמוך לעצם והרי שני שלישים עליונים עומדים באויר מהו : דאמר רבי יוחנן עור הרי הוא כבשר . אלמא ניטל שליש התחתון ונשאר העור ושני שלישים עומדים כל שכן דכשר : דילמא התם דקנה משכא דידיה . שהחזיק העור בכולו כלומר התם לאו בניטל הבשר מתחתיו והעור עומד באויר קאמר אלא כגון שנשבר העצם בשיפולי שהוא ערום מבשר סמוך לארכובה שאין שם אלא עור והעור דבוק יפה בעצם ומחזיקו : **ומ"ש** היו רירין בין העור ובין הבשר י"א שמציל וכו' הא דאמרינן שאני התם דקנה משכא דידיה כתבו התוספות שר"ח ור"ת גורסים רירריה ברי"ש פי' רירריה ליחה שלו שאז מדבק בו העור ומעלה בו ארוכה :

ומכל מקום יש לדקדק בדברי הרשב"א דהא האי דיחויא דשאני התם דקנה משכא דידיה אליבא דלישנא קמא דר' יוחנן איתמר והוא פסק דלא כההיא לישנא וכמו שכתבתי בסמוך והיאך פסק הכא כמאי דאיתמר אליבא דלישנא דלית הלכתא כוותיה ואיפשר שהוא ז"ל מפרש דה"ק דילמא ע"כ לא א"ר יוחנן דעור הרי הוא כבשר אלא היכא דקנה משכא דידיה אבל במקום דלא קנה משכא דידיה לא אמר דמצטרף והא דא"ל רב נחמן ולימא מר עור מצטרף לבשר ה"פ לימא מר דדוקא במקום דאיכא בשר הוא דמהני עור ולא שלא במקום בשר ואהדר ליה דעור או בשר תנינן כלומר עור לחודיה כגון במקום ארכובה או בשר עם עור הנזכר במקום דאיכא בשר וכי פליג לישנא בתרא אל"ק היינו היכא דאיכא בשר אם מצטרף או אם משלים אבל היכא דליכא בשר כמו בארכובה לא פליגי דלתרי לישני בארכובה עור הרי הוא כבשר ועי"ל דה"ק שאני התם דקנה גרמא דידיה כגון בארכובה ומ"ה א"ר יוחנן עור הרי הוא כבשר ואילו הוה קים לן שפירש דבריו בארכובה דוקא לא הוה מאן דפליג עליה אבל לישנא בתרא מפרש דברי ר"י כל"ק כדקס"ד דפשיט בעיא אפי' היכא דניטל הבשר מתחת העור קאמר ר"י דעור הרי הוא כבשר ומ"ה פליג ואמר דלא אמר ר"י אלא עור מצטרף לבשר הא קמן דהיכא דקנה גרמא דידיה ליכא מאן דפליג דכשירה ואפילו ללישנא בתרא :

גידין שסופן להקשות אינן מצילים כבשר שם הנהו גידין רכין דאתו לקמיה דרבא אמר למאי ליחוש להו חדא דאמר ר"י גידין שסופן להקשות נמנין עליהם בפסח א"ל רב פפא ר"ל דאמר אין נמנין עליהם ואיסורא דאורייתא ואת אמרת למאי ליחוש להו איסתיק ואסיקנא דטעמא דאיסתיק משום דהדר ביה ר' יוחנן

דרישה

(יא) אבל לא יתרת ד"א שאינו רגל כגון עלתה בה יבלת ובה פגם ע"כ : [ה] ורוב זה צריך שיהא רוב עביו ורוב הקיפו פי' יש עצם שאינו עגול כו' לשון הגמרא כתבתי בפרישה וז"ל הרא"ש נראה שאין הדבר תלוי ביציאת העצם כמו שפירש"י אלא ברוב בשר קיים שחופה את רוב העצם אלא דפליגי הי משערינן ברוב עביו או ברוב הקיפו דלפעמים אין העצם עגול ממש אלא רחב מצד אחד והולך ומיצר מצד אחר וכשהוא מיצר הרבה אז הוי רוב הקיפו טפי מרוב עביו ואז משערינן ברוב הקיפו וכשהוא מיצר מעט אז הוי רוב עביו טפי מרוב הקיפו ואז משערינן ברוב עביו וכתב ב"י ע"ז ז"ל וכן פירשו התוס' (ודלא כפירש"י שהוא דחוק) וכתב רבינו ירוחם דלפירוש זה אין אנו חוששין אם יצא העצם דרך הנקב וכתב עוד דלפי' זה עביו נקרא עובי העצם והקיפו חוט המקיפו . ודרך רבינו כפירוש זה דתוס' והרא"ש וכך ביאור דבריו שהעצם בקצת מקומות אינו שוה בעיגול אלא רחב מצד אחד והולך ומיצר מצד שני ואם בשר החופה בצד הרחב אז חופה רוב עביו ואינו חופה רוב הקיפו וז"ש אז רוב עביו יותר מרוב הקיפו כלומר אז חופה יותר לרוב עביו ממה שחופה את רוב הקיפו ואם הבשר הוא בצד שמיצר אז חופה יותר לרוב הקיפו ממה שחופה לרוב עביו ופסול עד שיחפה גם לרוב עביו עכ"ל. והנה מ"ש ב"י וכך ביאור דבריו נראה דכיון בזה לפרש דברי רבינו כמ"ש בפרישה ומ"ש ב"י שכן הוא פירוש של התוס' והרא"ש והתוספות סתמו דבריהן בזה וז"ל התוספות בפרק בהמה המקשה דף ע"ו ע"ב רוב עביו ואמרי לה רוב הקיפו זמנין דמשכחת לה וה בלא זה שאין העצם עגול לגמרי אלא מרחיב מצד אחד ומיצר מצד אחד ובקונטרס פירש בע"א עכ"ל התוס' וגם דברי הרא"ש סתומים כן וכתבתי בסמוך ונראה לבאר ע"פ הדרך שכתבתי בפרישה מ"ש אלא דפליגי אי משערינן כו' קאי על מ"ש בגמרא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן רוב עביו ואמרי לה רוב הקיפו וקשה להרא"ש במאי פליגי הלא ברוב עביו נכלל רוב הקיפו וכן להיפך ע"ז כתב נראה דפליגי כו' ומ"ש דלפעמים אין העצם עגול ממש כו' ר"ל שהעצם הוא רחב מצד אחד ומצד השני הוא מיצר כמ"ש בפרישה ומ"ש וכשהוא מיצר הרבה אז הוי רוב הקיפו טפי מרוב עביו ר"ל כשמיצר הרבה מגולה לפי שהבשר החופה הוא מונח ברוחב העצם ונוטה מעט מכל צד למיצר נמצא

פרישה

(יא) **ובאמצעי** שלא כנגד צומת הגידין פי' לאו למעוטי אם נשבר כנגד צומת הגידין וצומת הגידין קיימים דהא בסמוך סי' נ"ו כתוב אם נשבר עצם במקום צומת הגידין ונתרפא כו' עד היה צריך בדיקה אלמא דבבדיקה היה סגי אלא מילתא פסיקתא נקט דאילו נחתך כנגד צומת הגידין אינה ניתרת עד שיבדקו הגידין וכ"כ ב"י ע"ש : (יב) והאבר אסור מדרבנן והטעם גזירה משום אבר מן החי וכמ"ש בסימן ס"ב אבל אם יש ספק אזלינן לקולא ומקום החתך נמי אסור רשב"א : (יג) ורוב זה צריך שיהא רוב עביו ורוב הקיפו פי' יש עצם שאינו עגול כו' ז"ל הגמרא בפרק בהמה המקשה דף ע"ו ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם לאו אסור וכמה רובו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן רוב עביו ואמרי לה רוב הקיפו אמר רב פפא הילכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב הקיפו ע"כ והנה קשה לרבינו על לשון הגמ' דלפי המובן רוב הקיפו ורוב עביו הכל אחד הוא ומאי קאמר ואמרי לה רוב הקיפו הילכך פירש דלפעמים רוב הקיפו גדול יותר מרוב עביו וקשה ליה לפ"ז למה אמר רב פפא דבעינן תרווייהו הלא ברוב הקיפו נכלל רוב עביו ע"כ מפרש דלפעמים רוב עביו יותר מרוב הקיפו וביאור דברי רבינו לפי שיש עצם שרחב מצד אחד ומיצר מצד השני ורוב עביו הוא כשנשער שיעור חלל העצם ואם רובו של חלל העצם מכוסה הוא רוב עביו ורוב הקיפו כשנשער במוט היקף כל העצם אם אותו שיעור של אותו מוט המקיף כל העצם מכוסה רובו הוי רוב הקיפו (נקוט כלל זה בידך כשתמדוד מוט המקיף זה המוט המקיף חלק המיצר הוא יותר גדול מהמוט המקיף צד הרחב ואם תמדוד חלל העצם עצמו בקוים תמצא יותר חלל בצד הרחב ממה שיש חלל בצד המיצר) והנה מש"ר ואם בשר החופה בצד הרוחב אז רוב עביו יותר מרוב הקיפו ר"ל שאם הבשר החופה הוא מונח על צד הרחב של העצם ונוטה מעט לצדדים ואם נשער חלל כל העצם נמצא שבאותו שליש מה שהוא בצד הרחב עם מעט מהצדדים יש חלל יותר מבשני שלישי שאר העצם לפי ששם הוא עב ומכאן ואילך הוא מיצר וזהו שאמר רבינו אז רוב עביו הוא יותר ר"ל שרוב עביו מכוסה יותר מאילו רוצה לשער מה שמכוסה מרוב הקיפו לפי שכשנשער במוט המקיף כל העצם עדיין לא נתכסה אפי' חציו של מוט היקף העצם שהרי לא נתכסה עדיין רק צד הרוחב ועוד מעט לצדדין כזה ובזה יתורץ קושיא ראשונה שהיה קשה לרבי'

צ"ל למימר ואמרי לה רוב הקיפו שלפי מה שאמרנו צריך יותר לכסות רוב הקיפו מרוב עביו ואם הוא במקום שמיצר והולך אז רוב הקיפו יותר מרוב עביו ר"ל שאם הבשר החופה הוא מונח על צד המיצר כזה * אז רוב הקיפו יותר מרוב עביו ר"ל שרוב הקיפו מחופה יותר שאם תשער שיעור כל ההיקף במוט המקיף תמצא שנכסה רוב של מוט המקיף אבל רוב עביו והוא החלל לא נתכסה עדיין לפי שיותר יש חלל העצם באותו הקלה הרוחב שלא נתכסה ממה שיש בזה המיצר שנתכסה ועד"ר ושם כתבתי פי' לדברי ב"י שהוא עד"ז שכתבתי ועוד דרך אחרת נ"ש מ"ו ז"ל : (יד) היו רירין כו' פע"פ שאין שם בשר פי' ואע"ג שדרך להיות שם בשר : (טו) גידין שסופן להקשות כו' וכל הגידין איקרי סופן להקשות וכן מוכח מהרמב"ם ב"י וכ"כ רמ"ה :

הלא

לא היה הבשר החופה רובו במקום אחד (טז) [ו] אלא מתלקט מעט כאן ומעט כאן סביבות העצם או שהוא במקום אח' אלא שהוא מרודד או נקלף מעל העצם או שניטל שלישיתו התחתון או ניקב או נסדק בכולן מיבעי' אם חשוב היפוי ולא אפשיטא ולחומרא וכן אם נתמסמס בשר החופה עד שהרופא גוררו חשוב כאילו אינו וטריפה נקדר הבשר בסכין מעל השבר כעין טבעת בעגול ורוב היקיפו מכוסה כשרה בד"א שהבשר דבוק בעצם סביב קדרה שאז מעלה ארוכה אבל אינו דבוק לא (יז) נשבר העצם במקום שעושה טריפה וחזר ונקשר ואין

אחנן לגבי דר"ל ומשמע דדוקא כשסופן להקשות איירי אבל אין סופן להקשות נידונין כבשר והרמב"ם בפ"ח מה"ש כתב גידים הרכין אינם חשובים כבשר ולא חילק בין סופן להקשות לאין סופן להקשות ואיפשר דמשום דפשיטא היא שאם אין סופן להקשות הרי הן כבשר לא חש לפרש א"נ כל גידים סופן להקשות הן ומה שאמרו בהן שסופן להקשות לא להבדיל בין גידים לגידים אמרו כן אלא לר"י לרבותא נקט שאע"פ שסופן להקשות נמנין עליהם ולר"ל טעמא יהיב דמשום דסופן להקשות אין נמנין עליהם: לא היה בבשר החופה רובו במקום אחד אלא מתלקט מעט כאן ומעט כאן וכו' בכולן מיבעיא אם חשוב חיפוי ולא איפשיטא ולחומרא שם (ע"ו.) ומרודד היינו שהבשר החופה את רוב העצם דק וקלוש וניקב פירש"י נקב קטן בלא חסרון: ומ"ש וכן אם נתמסמס בשר החופה עד שהרופא גוררו חשוב כאילו אינו וטריפה שם בעיא דלא איפשיטא ולחומרא ויש לדקדק למה כתב רבינו סתם טריפה דמשמע דפשיטא לן דטריפה היא ולא כללו עם בעיא דלא איפשיטו דבסמוך ואיפשר דס"ל דאע"ג דלא איפשיטא הכא איפשיטא בדוכתא אחרינא דאמרינן (נג:) גבי ריאה נתמסמסה טריפה אבל התוספות והרשב"א והר"ן כתבו דאע"ג דגבי ריאה פשיטא לן דנתמסמס טריפה היינו משום שהאבר עצמו שהבהמה נטרפת בו נתמסמס אבל הכא הבשר הוא נתמסמס וטריפותה אינו אלא משום שבירת העצם ומש"ה מספקא לן וכתבו הגהות מיימוני דהאידנא אין אנו בקיאין במסמס בשר שהרופא גוררו וכבר כתבתי בסימן זה דהיינו דוקא כשאנו רואים בבשר שום ריעותא: ומ"ש רבינו נקדר הבשר בסכין מעל השבר וכו' עד אבל אינו דבוק לו שם בעיא דאיפשיטא:

והרי"ף השמיט כל הני בעיי לפי שהם דברים שאינם מצויים: נשבר העצם במקום שעושה טריפה וחזר ונקשר וכו' כתבו הגאונים דכשירה כיון שנקשר בידוע שלא יצא רובו כלומר שאילו יצא רובו לחוץ לא היה נרפא ונקשר דין זה כתבו שם הרשב"א והר"ן והמרדכי בשם ר"ת והגהות בפ"ח מה' שחיטה בשם סה"ת וסמ"ג וסמ"ק ואע"פ שכתב בהג"א שלפי שלא היתה לר"י קבלה לא רצה להתיר ולא לאסור כיון דכל הני רבוותא מסהדי להתיר שפיר סמכינן עלייהו (יח) ומיהו ה"מ כשנקשר וחזר למקומו הראשון ונתחבר שבר עם שבר יחדיו ידובקו אבל אם לא חזר השבר למקומו הראשון אלא שני שברי העצם שוכבים זה ע"ז זה נמשך למעלה וזה נמשך למטה אע"פ שנתחברו שני העצמות הנשברים וקרם עליהם עור ובשר אסור דאין זה מוציאנו מידי ספק שמא יצא לחוץ כ"כ מהרי"ק בשורש כ"ח ודקדק כן מלשון הפוסקים וכן מתבאר מתוך עובדא דרבינו קלונימוס שכתב

אלא לרבי יוחנן לרבותא נקט הכי שאף על פי שסופן להקשות נותנין עליהם ולר"ל טעמא יהיב דמשום דסופן להקשות אין נמנין עליהם וכן פירש ב"י במסקנא ורבינו נמי הכי קאמר גידין כיון שסופן להקשות אינן מצילין כבשר:

לא היה בבשר החופה וכו' בכולן מיבעיא כו' שם: **ומ"ש** אם נתמסמס כו' אף על גב דבנתמסמס נמי קא מיבעיא לן ולא איפשיטא ס"ל לרבינו דבדוכתא אחרינא איפשיטא לן בפ' א"ט בסוף (דף נ"ג) דאמר רב יהודה אמר רב נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו. אבל התוספות כתבו דאף על גב דפשיטא לן כאבר עצמו שהבהמה נטרפת בו דאם נתמסמס נמי טריפה מכל מקום כאן דטריפותיה אינו אלא משום שבירת העצם והבשר החופה נתמסמס מספקא לן וכן נראה מדברי הרמב"ם בפרק ה' מהמ"א שכתב נמי בנתמסמס הבשר החופה דמורין לאיסור ואם עבר ואכל מכין אותו מכת מרדות השתא דין זה לכל הנך דלא איפשיטא לן לאיסור דאין בהם מלקות אלא מכת מרדות וכן פירש הרשב"א והר"ן: **ומ"ש** רבינו נקדר הבשר כו' שם בעי' דאיפשיטא אבל מדברי הרמב"ם בפ"ה מהמ"א מבואר דגם בהא לא איפשיטא לן. ואולי היתה לו גירסא אחרת: **נשבר** העצם כו' דין זה כתבוהו כל האחרונים מקצתם בשם ר"ת ומקצתם בשם רבינו אפרים ורבינו שמואל ורבינו עזריאל ואף על פי דלפי דעת רבינו על פי דעת הרא"ש אין הדבר תלוי ביציאת העצם אלא ברוב בשר קיים כמו שנתבאר למעלה אפילו הכי לא נמנע רבינו מלהביא לשון הגדולים שהוא ע"פ פירוש רש"י שהדבר תלוי ביציאת העצם לחוץ מאחר שהדין הוא דין אמת אף לפי דעת הרא"ש דלפי שיטתו נמי נאמר דכיון שנקשר בידוע שהיה הבשר החופה את רוב העצם קיים דאם לא היה קיים לא היה נרפא ונקשר. וז"ל ב"י ואף על פי שכתוב בהגהת אשיר"י שלפי שלא היתה לר"י קבלה לא רצה להתיר ולא לאסור כיון דכל הני רבוותא מסהדין להתיר שפיר סמכינן עלייהו. ומיהו ה"מ כשנקשר וחזר למקומו הראשון ונתחבר שבר עם שבר יחדיו ידובקו הא לאו הכי חיישי' שמא יצא לחוץ כ"כ מהרי"ק ודקדק כן מלשון הפוסקים וכן מתבאר מתוך עובדא דרבינו קלונימוס שכתוב בהג"ה אשיר"י עכ"ל ב"י ויש לדקדק על דבריו דלאיזה צורך כתב שהגהות אשיר"י בשם ר"י חולק אכל הני רבוותא שכתבו להתיר הלא לפי דבריו שפוסק כמהרי"ק אפשר לומר דהגהות אשיר"י איירי בשהשברים מונחים זה על גב זה דלמהרי"ק הכל מודים בזה דאינו יוצא מידי ספק שמא יצא לחוץ. אי נמי דברי הגהות אשיר"י איירי בנשבר במקום צומת הגידין דלהם ודאי חיישינן לפסיקת אחד מן הגידין אליבא דכ"ע וכן פירש מהרא"י בת"ה סי' קס"ד גם מ"ש ב"י לחזק דברי מהרי"ק מתוך עובדא דר"ק

שבהגהות אשיר"י נראה בעיני דאין משם חיזוק כלל דבעובדא דר"ק מפורש שהיה העצם יוצא לחוץ בכל היקף שבירתו אלא שהיה נדבק השבר שלמעלה מן הארכובה לצד העצם במקום שלא נשבר והבריא שם כאילו לא נשבר מעולם והלכך אסרו ר"ק דמאחר שהוא ברור שיצא לחוץ השבר השני לא יועיל כלום מה שהבריא השבר האחד ואין להקשות הלא קים לן שאילו יצא לחוץ לא היה מתרפא והכא הא קא חזינן שיצא לחוץ ואפ"ה נדבק השבר דאיכא למימר שיציאת השבר האחר לא היתה אלא לאחר שכבר נדבק השבר השני ונתרפא. ומ"ה אסרו מאחר שברור הוא שהשבר השני היה יוצא בכל היקפו אבל לעולם כל שיצא תחילה קודם שנתרפא אי אפשר שוב להתרפאות כל עיקר ואם נתרפא ולא ידעינן שיצא לחוץ אין לאסור אפילו השברים מונחים זה על זה וכן נראה מדברי מהרא"י בת"ה שלא חילק בזה ומ"מ כבר נהגו כדברי מהרי"ק להחמיר כשהשברים מונחים זה על זה ובמקום הפסד מרובה אנכי מתירו ובתשובה הארכתי ע"ז בס"ד:

נמצא

דרכי משה

נקלף מעל העצם שאז לא מקרי חיפוי ולכך נהגו להטריף בכל ענין אבל טעם אגור שכתב דבעוף הוא כל העצם האמצעי דין צומת הגידין אינו נראה כמו שאכתוב לקמן סי' נ"ו אי"ה: (יא) ואינו נכון כי ראיתי בהג"א ואין בה ספק רק אם נשבר במקום צומת הגידין וכ"כ הרא"ש עצמו והטור לקמן סי' נ"ו ויש לדקדק במה מיירי ענין זה שנקשר בעצם כי נראה לפרש דמיירי באין עור ובשר חופין את רובו ואפ"ה כי לא יצא לחוץ כשר וכ"כ ב"י דזהו דעת רש"י והרא"ש וכן בתשובות בר ששת סי' רצ"ו וכ"כ הר"ן סוף בהמה המקשה אבל אי עור ובשר חופין את רובו א"צ שיהא נקשר דאין אנו חוששין ליציאת העצם לחוץ דרך נקב קטן לפי' הרא"ש והתוספות כמו שכתבתי לעיל ואפילו לרש"י דחייש ליציאת העצם לחוץ דרך הנקב קטן מ"מ אם רוב השבירות מכוסה ורוב הבשר קיים נמי לא חיישינן בשעור ובשר חופין אותן וא"כ לדידיה למה לן שיקשור העצם מיהו אפשר לומר דמיירי כאן אפילו

פרישה

(טז) **אלא מתלקט** כו' רבינו סידר האבעיות באת"ל וכולן להיתר והתחיל במתלקט שיש שם רוב בשר והוא עב אלא שאינו במקום אחד ואת"ל שהוא כשר. מרודד פי' שהוא דק וקלוש והוא גרוע ממתלקט הואיל והוא דק מהו ואת"ל שהוא כשר הואיל והוא מחובר לעצם נקלף מהו שאינו מחובר לעצם ואת"ל נקלף כשר הואיל ולא ניטל כלום סופו להתחבר ניטל שליש התחתון מהו ר"ל שהבשר החופה נקלף מן העצם וניטל ממנו שליש של בשר סמוך לעצם ואם ת"ל כשר הואיל והוא שלם בלא נקב ניקב מהו ר"ל שהבשר החופה ניקב נקב מפולש עור ובשר והוא גרוע קצת ממתלקט שעורו שעל גבולו ניקב ומעלה ארוכה גם הבשר אע"פ שלא נחסר כלום את"ל ניקב כשר הואיל ולא ניטל כלום ואינו אלא נקב כל שהוא הדר בריא נסדק מהו ר"ל שנסדק הבשר והעור סדק בלי חסרון ואפשר שהסדק מתרחב ואינו הדר בריא וזהו טעם רבינו שסדרן בזה הסדר שלא כסדר הגמרא והרא"ש ועד"ר:

(יז) **נשבר** העצם במקום שעושה טריפה כו' פי' שלא במקום צומת הגידין דאילו במקום צומת הגידין יתבאר בסי' נ"ו דיש להחמיר שמא נפסק אחד מן הגידין ולא נתרפא יפה כ"כ ב"י בשם כ"ו בשם ת"ה (וכתב רמ"א ואפי' אם הוא עב עדיין במקום השבר וניכר עדיין שנשבר כשר וכ"כ האו"ה ודוקא כשחזר למקומו הראשון ונתחבר שבר עם שבר יחדיו ידובקו אבל אם שני שברי עצם שוכבים זע"ז זה נמשך למעלה וזה נמשך למטה אסור מהרי"ק ב"י עכ"ה) ואפשר לומר דמיירי אף במקום צומת הגידין והא דסתם רבינו וכתב שהוא כשר בלא חולק אפשר שר"ל שכשר ע"י בדיקה והא דלא הזכיר הבדיקה ה"ט שאין כוונת רבינו לבאר כאן דיני צומת הגידין רק דיני עצם שנשבר ומצד העצם הוא כשר ועל דיני צומת הגידין שסמך שיתבארו לקמן בסימן נ"ו. אלא שנראה לומר דאי מיירי במקום צומת הגידין אין הבדיקה מועלת דחיישינן שמא נפסק ונתרפא ואין ניכר וטריפה דכמו שגבי עצם אמר כיון שנקשר בידוע שלא יצא דיש לדקדק למה ליה למימר בידוע שלא יצא נימא סתמא כיון שנקשר ג"כ לפני זה קאמר ואין ידוע אם יצא רובו אלא לאו ה"ק כיון שנקשר מסתמא לא יצא משמע דאי ידעינן בודאי שיצא (אבל רבינו ירוחם לא ס"ל הכי וכמ"ש לעיל בשמו שכתב אדברי הרא"ש בפי' רוב עביו כו' דלפי פי' אין נ"מ ביציאת העצם ע"ש וע"כ צ"ל דמש"ר כאן ואין ידוע אם יצא רובו ר"ל אין ידוע אם היתה טריפה מתחלתה דהיינו שיצא בלא סביבת רוב עור ובשר כדינו) שלא היה רובו מכוסה אעפ"י שנקשר טריפה ה"ה נמי בצומת הגידין שאין בהן דין וחילוק אם יצא או לא דאם נפסק אע"פ שנתרפא טריפה וא"כ יש לתמוה על דברי ב"י שכתב בשם כ"ו בד"ה ואם נשבר כו' וז"ל וכיון שנפסק שמא לא נתרפא ע"כ ולפי מ"ש אפי' נתרפא אסור. ולשון הגאונים מסייע לב"י שהרי כתב רבינו שם ס"ס נ"ו ז"ל והרא"ש מאיבר"א כתב בשם הרשב"א שאם לא נשתנה מראית בשר או ודאי "נתרפא יפה משמע אף שנקרעו צומת הגידין אם חזרו ונתרפא יפה כשר ודוחק לומר דר"ל או לא נקרעו הכ"ה מעולם דל' נתרפא לא משמע הכי

דרישה

נמצא שהצד השני מהעצם שהוא מיצר הרבה מגולה או הוי רוב הקיפו טפי מרוב עוביו ר"ל שאם באנו לשער עד שיקיפה רוב הקיפו והוא רוב חוט המקיף כל העיגול של העצם צריך לזה טפי ממה שצריך לרוב עביו דהיינו לכסות רוב עביו שהוא רוב חלל העצם עצמו כשנשערנו בקוים הואיל וצד הרוחב מכוס' שאם נכנס הרבה מעובי העצם שמרוב החלל ולכן פליג ואמרי לה כו' ומצריך רוב הקיפו משום דכשהבשר החופה מצד הרוחב כשהוא מכסה רוב הקיפו כ"ש שרוב העובי מכוסה כמ"ש. ומ"ש וכשהוא מיצר מעט או הוי רוב עביו טפי מרוב הקיפו ואז משערינן ברוב עביו ר"ל כשהבשר החופה הוא מצד המיצר הרבה שחופה צד עצם המיצר משני צדדים ובצד הרחב יוצא לחוץ ועוד מעט מכל צד סמוך לרוחב שהוא ג"כ מיצר שלא מכוסה והוא הנקרא מיצר מעט ואז הוי רוב עביו טפי מרוב הקיפו ר"ל שיותר בשר צריך כשרוצה לחפות רוב עביו דהיינו רוב חלל העצם ממה שצריך כשרוצה לכסות רוב הקיפו דהיינו רוב חוט המקיף כל העצם משום דהואיל ובשר החופה הוא מצד המיצר נמצא שרוב חוט המקיף כלה כשמכסה משני צידי המיצר וחלל העצם מכוסה מעט לפי שמעט מן חלל העצם בצד המיצר ולכן אמר רב דימי משערינן ברוב עביו דאם רוב עביו מכוסה כשהבשר החופה מצד המיצר או גם רוב הקיפו מכוסה כמ"ש אבל אם רוב הקיפו מכוסה אפשר שעדיין לא מכוסה רוב עביו וע"ז מסיק ואמר רב פפא הלכך בעינן רוב עביו ורוב הקיפו ר"ל שצריך שיהא בשר חופה רוב הכולל שניהם. ולשון הרא"ש שכתבתי הוא כמו שהביאו ב"י אבל בספרי הרא"ש שבידינו לשון הרא"ש קצת בע"א וז"ל דלפעמים אין העצם עגול ממש אלא רחב מצד אחד והולך ומיצר מצד אחד ורוב הקיפו הוי טפי מרוב עביו ואז בעינן רוב הקיפו כשהוא הולך ומיצר הרבה וכשהוא מיצר מעט אז הוי רוב עביו טפי מרוב הקיפו עכ"ל והכל עולה בסגנון אחד אלא שהוא שינוי בלשון שמלשון הרא"ש משמע דמתחילה לא בא אלא ליישב איך מצינו שרוב הקיפו טפי מרוב עוביו משא"כ לפי מה שהביא ב"י לשון הרא"ש שכתב בו "כשהוא מיצר הרבה "וכשהוא מיצר מעט כו' דלמשמעות לשון זה בא ליישב שניהן בשוה דלפעמים עביו טפי מהיקף ולפעמים איפכא וה"ט שהרא"ש שקאי אגמרא ליישב מאי בא האמרי לה רוב הקיפו להוסיף לכך תפס בלשונו תחילה לרוב הקיפו אבל הב"י שבא כמושלם לפרש דברי רבינו שכתב דבעינן תרווייהו רוב עביו ורוב הקיפו לכך שינה לשון הרא"ש וכתב קצת בסגנון אחר ודוק וכתבתי כל זה לאפוקי ממה שראיתי רבים השובין בעיניהן שולחים יד בל' הרא"ש ומגיהין אותו ע"ד שכתבו והביאו ב"י בסימן זה לכן באתי שאדרבה לשון הרא"ש במקומו מכוונין טפי הכא וקצ"ל גם מ"ש בפרישה דקשה לרבינו מאי בא האמרי לה רוב הקיפו להוסיף כו' ללא צורך כתבתיהו שרבינו בא כמושלם להודיענו שיש חילוק בין צריך תרווייהו לחד מנהון וקמ"ל דבעינן תרווייהו וכמ"ש וכל זה כתבתי לשיטת ב"י. אבל מ"ו פירש דברי הרא"ש בע"א בא"ו שלו וע"ז הדרך יתבארו ג"כ דברי רבינו וז"ל מורי בא"ו שלו על דברי הרא"ש הנ"ל מ"ש ואז בעינן רוב הקיפו כשהוא מיצר הרבה ר"ל שאם חופה הבשר באותו מקום שהוא מיצר הרבה או לא סגי ברוב עביו עד דהוי נמי רוב הקיפו ואם החיפוי בשר באותו מקום שרחב

שאינו מצר אלא מעט או לא סגי ברוב הקיפו ובעי נמי רוב עביו וכן משמע בהדיא בב"י כו' עד וזהו עיקר הפירוש ע"ד הנכון עכ"ל וביאור דבריו שהוא סובר פירוש עוביו היינו גובה העצם כזה * ולפ"ז אם הבשר מקיף מצד הרוחב צריך יותר לכסות רוב הגובה דהיינו העובי ממה שצריך בשר אם באנו להקיף רוב היקף העצם (שהרי אפילו אם לא כיסה אלא הקצה הוא רוב הקיפו ועדיין אינו רוב גובה הוא רוב עביו עכ"ה) ואם בשר החופה מצד המיצר או צריך יותר לכסות רוב ההיקף ממה שצריך להקיף רוב העוביו דהואיל והבשר מקיף מצד המיצר אז יקיף רוב הגובה כאשר יגיע מעט מהליו לצד מעלה לצד הרוחב ועדיין לא הוקף רוב הקיפו לפי שכל צד הרוחב לא הוקף עדיין כן ביאר מ"ו דברי הרא"ש ועד"ז יתבררו ג"כ דברי רבינו שמ"ש ואם הבשר החופה הוא בצידו הרחב או רוב עביו יותר מרוב הקיפו ר"ל שאז רוב שיעור עביו הוא יותר גדול מרוב הקיפו ויותר צריך כשרוצה לכסות רוב עביו דהיינו רוב הגובה ממה שצריך כשרוצה לכסות רוב הקיפו וכמ"ש ומ"ש ואם הוא במקום שמיצר והולך או רוב הקיפו יותר מרוב עביו ר"ל שאם בשר החופה הוא בצד המיצר או שיעור רוב הקיפו גדול ויותר צריך כשרוצה לכסות רוב הקיפו ממה שצריך כשרוצה לכסות רוב עביו וכמ"ש כ"ז בסמוך. ודע שרבי' ירוחם בנת"ו חות י"ט אחר שהביא דברי הרא"ש כתב עליו וז"ל לפי' זה עוביו נקרא גובה העצם והקיפו חוט המקיפו עכ"ל. נראה שהוא מכוון לבאר דברי הרא"ש כמ"ש בשם מ"ו וב"י הביא לשון רבינו ירוחם בסגנון אחר וז"ל לפירוש זה עביו נקרא "עובי העצם במקום מלא "גובה כתב עובי אפשר לומר שהגיה ב"י כן לפי שיטת פירושו הנ"ל או אפשר לומר שכך היתה הגירסא בספרים שלו: וכתב רמ"א ואין אנו מכשירין בבהמה אם נשבר העצם במקום שאם נמשך שם נטרף אפי' אם מוקף בבשר מכל צד משום דאין בכל בקיאין בדין חיפוי אם לא בהפסד מרובה: [ו] אלא מתלקט כו' וז"ל הגמרא בפ' בהמה המקשה דף ע"ו ע"א א"ל רבינא לרבא מתלקט מהו מתרוסס מהו (פי' מרודד) מתמסמס מהו ה"ד מתמסמס א"ר הונא כל שהרופא גוררו אבעיא להו ניקב מהו נקלף מהו נסדק מהו ניטל שליש התחתון מהו ולא

ואין ידוע אם יצא רובו אם לאו כתבו הגאונים דכשירה (יח) כיון שנקשר בידוע שלא יצא רובו נמצא שבור ואין ידוע אם נעשה מחיים או לאחר מיתה אם מקום המכה שחור בידוע שנעשה מחיים (יט) ואם אין יכולין לעמוד עליו אם יש במה לתלות כמו שדרסה לכותל או שרצצה וכיוצא בו תולין להקל (יב) (כ) ואם לאו אסורה מספק:

נו (א) ניטלו צומת הגידין (ג) או שנפסקו טריפה אע"פ שכל העצם קיים וצומת הגידים הם בבהמה בעצם האמצעי כלפי חוץ שהזנב נופל עליו [א] לאפוקי מדברי הראב"ד שכתב

נמצא שבור וכו' גם דין זה כתבוהו כל האחרונים והכי נהוג להחמיר אפילו אתברר לן דלא הושחרו פי המכה אלא אם כן שיש רגלים לדבר שנעשה לאחר שחיטה כגון שידוע שדרסו על העוף או על הבהמה והיכא אומדנא שנשבר מחמת כך וכיוצא בזה תלינן להקל כדתלינן בזאב אבל אם מקום המכה שחור טריפה בכל ענין אפילו דרסו על העוף או על הבהמה ודלא כא"ו הארוך דמיקל בכל זה עיין במ"ש סער כ' סימן ס' וע"ל בסימן נ"ח דגם בבהמה תולין בדרסה כו' לענין ריסוק אברים:

נו ניטלו צומת הגידין או שנפסקו טריפה אף על פי שכל העצם קיים במשנה פרק בהמה המקשה וכן שניטל צומת הגידין ופירש"י וכן שניטל אפילו לא נחתך העצם ומתבאר בגמרא דנחתך צומת הגידין טריפה ולא נתבאר אם פי' ניטל ניטל לגמרי הלכך אפילו לא ניטל לגמרי ולא נחתך אלא שנעקרו מן הארכובה ונקלפו מעל העצם עד למעלה טריפה וכן מפורש בדברי הראב"ד דבהשגות פ"ח מה' שחיטה. והב"י מיקל בדבר ופירש דהראב"ד לאו לקושטא אמרה כו' ואין דבריו נראין בעיני:

ומ"ש וצומת הגידין הם בבהמה בעצם האמצעי כך מתבאר לשם בסוגיא: ומ"ש כלפי חוץ שהזנב נופל עליו כך מוכח בפי' רש"י לשם. וכך הסכים הרא"ש

נמצא שבור ואין ידוע אם נעשה מחיים שחור בידוע שנעשה מחיים כ"כ שכתב בהג"א (פ' בהמה המקשה): או לאחר מיתה אם מקום המכה שם המרדכי בשם סה"ת והגהות בשם סמ"ג פ"ח מה"ש וכ"כ הגה"ה ומשמע שסי' זה מועיל להחמיר ולא להקל שאם מקום המכה שחור ודאי מחיים הוא ואם אינו שחור אפשר שהוא לאחר מיתה ואפשר שהוא מחיים סמוך למיתה:

ומ"ש ואם אין יכולין לעמוד עליו אם יש במה לתלות וכו' תולין להקל ואם לאו אסורה מספק הם דברי הרשב"א בת"ה וכ"כ הר"ן והמרדכי וסמ"ג בשם בה"ג והג"מ בפרק הנזכר בשם סמ"ק וכתבו דאין להתיר מטעם כשהטה בהוקה היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה דהתם דוקא כיון דליכא למיתלי בזאב או במשמש ידא דטבחא אבל הכא ליכא למיתלי מספק אא"כ טרפה לכותל או דלאתה בהמה ברגל דאז תלינן כדתלינן בזאב:

נו ניטלו צומת הגידים או שנפסקו טריפה אע"פ שכל העצם קיים בפרק בהמה המקשה (עו. עד סוף הסימן) בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשירה מן הארכובה ולמעלה פסולה וכן שניטל צומת הגידים ופירש"י וכן שניטל אפילו לא נחתך העצם ומתבאר בגמרא דנחתך צומת הגידין טריפה והאי ניטל צומת הגידין דאמרי' נראה מדברי הפוסקים דהיינו ניטל לגמרי אבל לא ניטל לגמרי ולא נחתך אלא שנעקרו מן הארכובה ונקלפו מעל העצם עד למעלה כיון שעדיין הם יונקים מהגוף כשירה והראב"ד שכתב בפרק י' מה"ש דבנקלפו מעל העצם טריפה לאו לקושטא אמרה אלא שהקשה להרמב"ם שמנה צומת הגידים בדיני נטולה היה לו לפרש דניטל צומת הגידים היינו נקלפו מעל העצם ומאחר שהרמב"ם מפרש ניטל צומת הגידים היינו נחתכו היאך מונה אותו עם דיני נטולה אבל לפי האמת גם הראב"ד מודה דכי נקלפו מעל העצם לא מיטרפא בהכי: ומ"ש וצומת הגידים הם בבהמה בעצם האמצעי כלפי חוץ שהזנב נופל עליו וכו' שם בגמרא ואלו הן צומת הגידים רבה אמר דאגרמא ולבר רבה בר הונא אמר דאגרמא ולגיו רבא בריה דרבה בר"ה א"ר אסי דעילוי ערקומא יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' אבא ויתיב וקאמר דערקומא גופא א"ל ר' אבא לא תליתו ליה הכי אמר ר"י היכא דפרעי טבחי והיינו דרבא בריה דרב הונא א"ר אסי א"ר יהודה אמר שמואל צומת הגידים שאמרו מקום שהגידים צומתין ועד כמה אמר רב יעקב אמר רב יהודה אמר שמואל צומת הגידים שאמרו מקום שגידים צומתין בו וממקום שצומתין עד מקום שמתפשטים וכמה אמר אביי ארבעה בעדי בתורא בדקה מאי אמר אביי בליטי הוו צומת הגידים בליטי לא הוו צומת הגידים אשוני הוו צומת הגידים רכיכי לא הוו צומת הגידים אלימי הוו צומת הגידים קטיני לא הוו צומת הגידים חוורי הוו צומת הגידין לא חוורי לא הוו צומת הגידין מר ב"ר אשי אמר כיון דזוגי אע"ג דלא חוורי. ופירש"י אלו הן צומת הגידים: דאגרמא ולבר. מהיכן מתחיל והיכן כלה כח חוזק הגידין: דאגרמא ולבר. משיוצאים צומת הגידין מן העצם ומהלכין בבשר שהעצם למעלה מן הפרק ערום בלא בשר כב' וג' אצבעות והגידים אדוקים בו וממקום שמתפרשים ממנו ולמעלה מתחיל וכל זמן שהם למוחים וקשורים הג' יחד קרי צומת עד מקום שמתפשטין ומתפללין זה מזה כדמפרש לקמן: דאגרמא ולגיו. אין נקרא צומת אלא מקום אדיקתם בעצם ממקום שנאדקים בו עד הפרק: דעילוי ערקומא. עלם קטן הוא המחבר את הפרקים ומה שיש מן הגידים למעלה ממנו עד מקום שמתפשטים קרי צומת וכל מקום שיחתכו שם טריפה והאי שיעורא כפיש תכולהו שמתחיל מיד מן הערקום ולמעלה והוא למטה מסוף העצם ואם נחתך בין עצם אמצעי לאותו ערקום טריפה: דערקומא גופיה. נחתכו גידים כנגד הערקום עצמו: לא תליתו ליה. דמהמיר טפי: דפרעי טבחי. במקום שפותחין הטבחים להפריש הבשר מן העצם כשמנקרין אותו לינקרוי ורוצין ליטול אותן גידין והיינו מעילוי ערקומא ל"א כשמפשיטין הבהמה משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים: צומתין. מחוברים יחד ונראין כגיד אחד: ועד כמה. ארכו של צומת: ארבע בעדי. ד' אצבעות: בליטי. קודם שיבלעו בתוך הבשר: אשוני. קשים: רכיכי. לאחר שנכנסים לבשר נעשים רכים: דזוגי. צללין קליר"ש לבנים קלת וכתב רש"י לקמן דכיון דלא אתפרש הלכה כמאן נקטינן כדברי המחמיר שבכולן דאמר מעילוי ערקומא וכ"פ הרי"ף וכתב רבינו ירוחם שערקום הוא עלם שטוחקים בו התינוקות כי הוא עשוי בענין שיעמוד על עמדו והרמב"ם כתב בפ"ח מה"ש וז"ל צומת הגידים בבהמה ובחיה למעלה מן העקב במקום שתולים בו הטבחים הבהמה עכ"ל ומשמע לי שהוא כדברי רש"י והרי"ף כי הוא ז"ל מפרש היכא דפרעי טבחי במקום שתולים בו הטבחים הבהמה וער"ב קורא לארכובה הנמכרת עם הראש ושינה לקרותה בשם עקב כדי לכלול מקום עילוי ערקומא לגד צומת הגידים:

וכתבו הרשב"א והר"ן שהראב"ד מוסיף לומר א שרבא ורבה בר ר"ה באו ליתן לנו סימן אם הם הגידים החיצונים שכלפי חוץ מקום שזנב הבהמה נופל עליו או אותם שמצפנים כלפי גוף הבהמה דלרבא הם הגידים החיצונים ולרבה בר"ה הם הפנימיים וקי"ל כרבה ב"ר הונא דקאי שמואל כוותיה דאמר ממקום שהגידים מצומתים זה עם זה הוא צומת הגידים והם הפנימיים שהם שלשה מחוברים זה לזה אבל החיצונים אין שלשתם מחוברים זה עם זה וה"כ מוכח שהפנימים הם צומת הגידים מדאמר אמימר תלתא הוטי הוו צומת הגידים חד אלימא ותרי קטיני איפסיק אלימא אזלא רוב בנין אלמא חד מינייהו אלים ותרי קטיני ולא משכחת האי עובדא אלא בפנימיים כי החיצונים השנים היוצאים מן העצם שניהם שוין ולא תמצא בהם אחד שיהא גדול מן השנים ולא אפילו כשנים מהם ורבא בריה דרבה בר רב הונא לא בא לחלוק עם הראשונים אלא להגיד מקום התחלתן. ומ"ש אביי בליטי הוו צומת הגידים וכו' אע"פ שמהלעת השמועה דומה שלא בא אביי לפרש אלא עד כמה הם המתפשטים אומר אני לפי מה שראיתי ומשמשתי בהם כי גם סימנים אחרים בא לפרש כאן להודיע מה הן צומת הגידים לפי שיש גם בפנימיים חוטים אחרים והם מזורקי דדמא ואינם לבנים כאותם שנקראו צומת הגידים גם אינם חזקים וקשין כמותם עוד ראיתי והנה שני גידים קטנים ולבנים הרבה כעין הגידים עצמם נכנסים בתוך הגיד שהוא אלים מהשנים זולתי השנים הקטנים שהם מחוברים עמו ואותם הגידים הקטנים שאמרת ראיתי אותם נבלעים בגיד האלים כעין זכרות ונקבות ואיפשר שעליהם אמר אביי בליטי לא הוו צומת הגידים כי אותם אינם מן החשבון ואין הבהמה נטרפת בהן ע"כ ופסק הרשב"א בת"ה כדבריו וכתב רבינו ירוחם שכן דעת חכמי פרובינצ"א אבל הרא"ש אחר שכתב פירוש רש"י כתב וז"ל כאשר פירש רש"י שמועה זו כן קבלה רש"י מפי רבותיו גאוני עולם שצומת הגידים הוא מחוץ לארכובה והזנב נופל עליהם וכן בעוף עד שעמד חכם גדול הראב"ד ומתוך פלפולו סמך על מראית עיניו ומשמוש ידיו להכשיר את הטריפות ולהטריף הכשר ואילו היה אומר לנו שהיה מקובל מרבותיו כך היינו אומרים זו וזו קבלה אבל מסברת לבו פירש שרבא ורבה בר רב הונא נחלקו במקום צומת הגידים רבא אמר דאגרמא ולבר כלומר מחוץ לעצם ורבה בר"ה אמר דאגרמא ולגיו מצפנים לעצם לצד חלל הבהמה ורבא בריה דרבה בר רב הונא לא נחלק עליהם אלא דיבר בענין אחר להורות לנו מקום הגידים ופסק כמאן דאמר דאגרמא ולגיו והביא ראיות שאין בהם ממש ואינם כדאי לכותבם כי כל ראיותיו וסברותיו למראה עיניו ישפוט ואנחנו בדקנו ומצאנו הדבר להיפך לכך אין לסמוך על חכמתו ולעקור קבלת חכמי התלמוד שהיו מקובלים רבותינו וגם רב אלפס זכרונם לברכה לא הביא בהלכותיו הביא דאגרמא לבר ודאגרמא לגיו ואם הוה מקובל כסברת הראב"ד ז"ל איך לא היה כותב דבר שהטריפות תלוי בו והיה פוסק הלכה כמאן אלא ודאי דבר פשוט הוא שצומת הגידים מבחוץ וידוע הוא שכח הבהמה וחזקתה וחיותה

דרכי משה

אפילו בעור ובשר חופין את רובו ואפ"ה צריכין לידע דתמיד היה כן ומה שכתב הרא"ש דאין להקפיד ביציאת העצם מהיים היינו דוקא דידעינן שתמיד היה עור ובשר חופין את רובו אז אין לחוש אם יצאה דרך נקב קטן (בנ"א דמעולם לא יצא רובו לחוץ ע"כ) אבל אי לא ידעינן דתמיד היה עור ובשר חופה אותה רוב טריפה ולכן אין להכשיר רק כשנקשר וכ"נ סברת ב"י דלא חילק בזו כלל וכ"פ בא"ו הארוך דבאין עור ובשר חופין את רובו אפילו לא יצא מעולם לחוץ טריפה ואינו נראה רק כמו שכתבתי לעיל דמיירי כאן באין עור ובשר חופין את רובו ואפ"ה כשר בחזר ונקשר יפה ומהרא"י פסק סי' קפ"ב כדעת הטור דאע"ג דאם רואין עדיין שבודאי נשבר הואיל וחזר ונקשר יפה כשר וכתב בא"ו הארוך דאע"ג דעדיין במקום השבירה עב ממקום אחר אפ"ה כשר עכ"ל: (יב) ובא"ו הארוך דוקא בעוף תלינן אבל לא בבהמה שעצם שלה חזק עכ"ל ונראה דהכל לפי ראות העין ואומדנות דמוכח לילך אחריה וכ"כ הר"ן פא"ט וכתב בא"ו הארוך דבזמן הזה לא בקיאין איזה מקרי הושחר פי המכה ולא מכשירין אא"כ רצצה או דרסה בכותל דבזו תלינן לקולא עכ"ל. נראה מדבריו דס"ל דבלאו הושחר פי המכה יש להכשיר בכל ענין ולכן כתב דלדידן דאין אנו בקיאין אין להכשירו אא"כ דרס וב"י לא כ"כ אלא דבשחור פי המכה בכל ענין טריפה ובלא הושחר מהני הא דרסה או רצצה בכותל ול"נ דאף דלדידן דאין אנו בקיאין בהושחר פי המכה אין לחוש אא"כ רואה שהושחר:

בשערי

דרישה

ולא איפשיטא וכסדר הזה כן סדרן הרא"ש ורבינו שהיה כסדר הטעם כתבתי בפרישה: וכן אם נתמסמס בשר המוכה ואע"ג דגם זה אבעיא דלא איפשיטא לא כללה רבינו בהדי איכך משום דס"ל אע"ג דלא אפשיטא הכא אפשיטא בדוכתא אחרינא דאמרינן גבי ריאה נתמסמסה טריפה אבל התוספות והרשב"א כתבו דשאני ריאה שהאבר עצמו שהבהמה נטרפת בו נתמסמס אבל הכא הבשר הוא נתמסמס וטריפות אינו אלא משום שבירת העצם משום הכי מספקא בגמרא ב"י (וכתב רמ"א ואנן לא בקיאין בבשר שהרופא גוררו ולכן כל מקום שנשתנית מראית בשר אינו מציל וכ"פ הג"מ עכ"ה):

סי' נו [א] לאפוקי מדברי הראב"ד שכתב שהם כלפי פנים לצד חלל הגוף טעם הראב"ד וראיותיו הביא ב"י ע"ש והרא"ש כתב וז"ל כאשר פירשנו שמועה זו כן קיבלה רש"י מפי רבותיו גאוני עולם שצומת הגידין הוא מחוץ לארכובה והזנב נופל עליהן וכן בעוף עד שעמד חכם גדול הראב"ד ז"ל ומתוך פלפולו סמך על מראית עיניו ומשמוש ידיו להכשיר את הטריפות ולהטריף הכשר ואילו היה אומר לנו שהיה מקובל מרבותיו כך היינו אומרים זו וזו קבלה אבל מסברת לבו פירש שרבא כו' עד והביא ראיות שאין בהן ממש ואינם כדאי לכותבם כי כל ראיותיו וסברותיו למראה עיניו ישפוט ואנחנו בדקנו ומצאנו הדבר להיפך לכן אין

פרישה

הכי וכ"פ: (יח) כיון שנקשר בידוע שלא יצא רובו לאו דוקא אמר לא יצא דהא לדעת רבינו שקאי בשיטת הרא"ש אין נפקותא בין יצא ללא יצא רק שצריך שיהא רוב הבשר מחופה אלא מ"ם לא יצא ר"ל לא היה מגולה וטעם הדבר שאם היה העצם מגולה לאויר העולם לא היה אפשר להתרפאות. והיותר נראה דמ"ם ויצא רובו רובו קאי אהבשר שנסדק ברובו והיה ראוי לצאת העצם מתוכו ול"ד יצא קאמר להרא"ש ורבינו אלא ל' הברייתא נקט דת"ר עצם שנשבר ויצא דנ"ל להרא"ש ל"ד יצא אלא ראוי לצאת או יצא וניתק ממקום חיבורו קאמר וק"ל: (יט) ואם אין יכולין לעמוד עליו פירוש שאינו שחור שאז יש להסתפק שמא נשבר סמוך לשחיטה שסימן השחרות אינו מועיל אלא לחומרא: (כ) ואם לאו אסורה מספק ואין להתיר מטעם דכל שנשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה דהתם דוקא דיכולים למיתלי בזאב או במשמוש ידא דטבחא ר"ן: (וכתב רש"ל ואני נוהגין שלא להקל א"ל שיש רגלים לדבר שנעשית אחר שחיטה עכ"ה):

סי' נו (א) ניטלו צומת הגידין פירוש נטלו לגמרי ומשמע מדברי כל הפוסקים דאם לא נטלו ולא נחתכו לגמרי אלא שנעקרו מן הארכובה ונקלפו מעל העצם עד למעלה כיון שעדיין יונקים מן הגוף כשירה ב"י ע"ש: (ב) או שנפסקו פירוש שנפסקו זה מזה באמצע

חדושי הגהות

נו א לפנינו בגמרא הגירסא רבה וכן הובא ג"כ בב"י למעלה:

שכתב שהם כלפי פנים לצד חלל הבהמה והתחלתם מהערקום ולמעלה שעצם קטן יש שמחבר השוק לארכובה הנמכרת עם הראש (ג) ושמו ערקום (ד) ולמעלה כמנו מתחברין וצומתין גידין אלו ועולין ומתפשטים בשוק עד שמתרככין וחוזרין כעין בשר (ה) נפסקו או ניטלו (ו) כנגד הערקום כשרה נפסקו או ניטלו למעלה מן הערקום והוא המקום שהטבחים תולין בו הבהמה טרפה [ג] ושיעור ארכו ממקום שמתחילין להיות צומתין עד שמתפשטין בו בבשר בגסה הוא ד' אצבעות לרש"י ולדעת הרמב"ם י"ו אצבעות ובבהמה דקה לא נתנו בהם חכמים שיעור אלא במראיתן ובמישוש דכל זמן שהם לבנים קשין ועבים יש להם דין צומת הגידין אבל משהם מתחילין להתרכך או שהם קטנים ודקין אין להם דין צומת הגידין ובמקום שאין לבנים כ"כ (ז) אלא לבנים קצת ומזהירין כעין זכוכית [ג] לרש"י הוו צומת הגידין ולרב אלפס לא הוו צומת הגידין וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ויש גידין אחרים שנבלעים באלו כזכרות בנקבות ואותן אינן בכלל צומת הגידים (ח) וגידים אלו ג' בבהמה אחד עב ושנים

והיותה תלוי בגידים שבחוץ ועל זה לא נסתפק המורה והכם וכל המורהים לא דברו אלא על מקום התחלתן וסיומן ולכך הביא רב אלפס ההיא דעילוי ערקומא להורות לנו על מקום התחלתן לאפוקי ממ"ד דערקומא גופה ואגרמא ולגיו ואגרמא ולבר לא הביא כי הביא ההיא דמוהל במקום שהגידים צומתים עד מקום שמתפשטין וכל אותם סימנים אחרים במורים לנו על סיומו וההיא דאגרמא ולגיו ואגרמא ולבר בכללן הלכך לא הוצרך להביאן עכ"ל. ורבינו ירוחם כתב ונראה עיקר שהם בפנים כי בדקתי כמה פעמים ולא מצאתים לא צמותים ולא מחוברים יחד אלא אותם שבפנים אע"פ שתמצאם בחוץ כפנים כלומר אותו המנין בעצמו אבל לא צמותים עכ"ל ומהר"י ן' חביב ז"ל כתב וז"ל הר"ן לא הביא אלא פירוש הראב"ד והכריח דבריו מלשון הגמרא וגם הרשב"א כתב בת"ה יש גידים במקום זה כלפי חוץ שהזנב מכה עליהם ויש כלפי פנים כנגד גוף הבהמה ואינו בדין זה אלא הפנימיים ע"כ וחכמי פרובינצ"א כן פסקו אבל בעל הספר והתוספות וגדולי צרפת ואשכנז כתבו שהם בחוץ שהזנב מכה עליהם וכן בעוף וכיון שראינו כמה פוסקים מסכימים לדברי הראב"ד מי יכניס ראשו בין ההרים לכן ראוי ומחויב אנחנו לנהוג איסור בגידים הפנימיים גם בחיצונים עכ"ל ורבי' נמשך אחר דברי הרא"ש לכן כתב צומת הגידים הם בעצם האמצעי כלפי חוץ שהזנב נופל עליו לאפוקי מדברי הראב"ד שכתב שהם כלפי פנים לצד חלל הבהמה:

ולענין הלכה ראוי לחוש לדברי הראב"ד כיון שהרשב"א והר"ן מחזיקים דבריו וכמו שהורה זקן ויושב בישיבה מהר"י ן' חביב ז"ל:

ומ"ש רבינו והתחלתם מהערקום ולמעלה וכו' נפסקו או ניטלו כנגד הערקום כשרה נפסקו או ניטלו למעלה מהערקום שהוא המקום שהטבחים תולין בו טריפה כבר נתבאר דהלכתא כמ"ד דעילוי ערקומא דהיינו היכא דפרעי טבחי: ומ"ש שיעור ארכו ממקום שמתחילין להיות צומתין עד שמתפשטים בבשר בגסה הוא ד' אצבעות לרש"י כבר נתבאר שכ"כ בפי' ד' בטדי בתורא ולטעמיה אזיל שבפרק א"ט [נ:] גבי חלחולת פירש דמלא בטדא היינו אצבע:

ומ"ש ולהרמב"ם י"ו אצבעות כ"כ בפ"ה מה"ש ולטעמיה אזיל שבפ"ו גבי הזיא דחלחולת כתב דשיעורה ד' אצבעות וא"כ ד' בטדיהון י"ו וכן פירשו הרי"ף והרשב"א גבי חלחולת דמלא בטדא הוי ד' אצבעות וכן פירשו התוספות (מד:) גבי שיעור תורבץ הוושט וכתב עוד הרשב"א בתשובה סימן ל"ו שנראין דברי הרמב"ם שאילו היה פירושו כפירש"י הלא נראה לעין שהם מתפשטין אפילו בדקה יותר מד' אצבעות ואע"פ שיעור י"ו אצבעות דשור נראה כשיעור ארוך אינו מוכחש לעין כשיעור ארבעה אצבעות ועוד שקבלת הגאונים תכריע ור"ח כ"כ כי כך קבל מרבותיו דבטדא היא ארבעה אצבעות וראוי לסמוך עליהם עכ"ל (א): ומ"ש ובבהמה דקה לא נתנו בהם חכמים שיעור אלא במראיתן ובמישוש דכל זמן שהם לבנים קשים ועבים יש להם דין צומת הגידים אבל משהם מתחילין להתרכך או שהם קטנים ודקין אין להם דין צומת הגידים מבואר בלשון הגמרא שכתבתי:

ומ"ש במקום שאין לבנים כ"כ אלא לבנים קצת ומזהירין כעין זכוכית לרש"י הוי צומת הגידים היינו מה שכתבתי מר בר אשי אמר כיון דזוגי אע"ג דלא חיורי ופסק רש"י הלכה כמותו והרא"ש אחר שכתב פסק רש"י כתב ור"ח פסק שאין הלכה כמותו וכ"כ הרי"ף וז"ש רבינו ולרב אלפס לא הוי צומת הגידים וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ח: **ומ"ש** רבינו וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל אע"פ שאינו מבואר בהדיא מכיון דהביא סברא זו לבסוף משמע דהכי ס"ל והכי נקיטינן: ומ"ש ויש גידים אחרים שנבלעים באלו כזכרות בנקבות ואותם אינם בכלל צומת הגידים נראה שלמד כן מדברי הראב"ד וכתבו לענין אם ימצאו בצומת הגידים שבכלל המילון: ומ"ש וגידים אלו ג' בבהמה אחד עב וב' דקים שם אמר אמימר משמיה דרב זביד תלתא חוטי הוו חד אלימא ותרי קטיני איפסיק אלימא אזדא רוב בנין איפסקו קטיני אזדא רוב מנין מר בר רב אשי מתני לקולא איפסיק אלימא הא איכא רוב מנין איפסיקו קטיני הא איכא רוב בנין וכתב המרדכי פירש ראבי"ה שהעב מונח על שנים הדקים ממנו והוא אותו שמפרידין כשתולין הבהמה ברגליה והב' הם דבוקים בבשר ובעצם · וכתבו הרי"ף והרא"ש דהלכה כמר ב"ר אשי וכן דעת הרמב"ם בפ"ח מה"ש וכ"כ הרשב"א דהא קי"ל כמר ב"ר אשי בכולי תלמודא בר מהנך תרי: וכתב עוד ותמהני במ"ש בספר התרומה בשם רש"י דנקטינן בהא לחומרא כדברי אמימר ואולי בנסחאות שלהם ל"ג מר ב"ר אשי אלא אמורא אחרינא משמיה דרב זביד · וגרסינן בתר הכי אמר רב יהודה אמר רב צומת הגידים שאמרו ברובו מאי ברובו ברוב אחד מהן ופרש"י אם נפסק רובו של אחד מהם טריפה · וא"ד מאי רובו רוב של כל אחד ואחד כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי מכדי תלתא הוו הא איכא תילתא דכל חד וחד מסייע ליה לרבנאי דאמר רבנאי אמר שמואל צומת הגידים שאמרו אפי' לא נשתייר בהם אלא כחוט הסרבל ופירש הר"ן דאפילו נפסקו שלשתן ולא נשתייר בכל אחד אלא כחוט הסרבל דהיינו מעהו כשרה וכתב הרשב"א שכתוב בספר התרומה בשם רש"י דהשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר הילך אזר המחמיר הילכך אפילו ברוב אחד מהן טריפה וכ"כ שהוא דעת סמ"ג וסמ"ק. וק"ל כיון דנפסק רוב אחד מהם אפילו רוב

חד

הרא"ש והפליג בדבריו לסתור דעת הראב"ד אבל הרשב"א והר"ן וגאונים אחרים פסקו כדברי הראב"ד ולפיכך הסכימו הר"י אבן חביב והב"י והורו לנהוג איסור בגידים הפנימיים גם בחיצוניים והכי נהוג:

ומ"ש והתחלתם מהערקום ולמעלה כו' כך פסק רש"י לחומרא כרבי אבא דהכי אמר רב יהודה היכא דפרעי טבחי והיינו דרבא בריה דרבה בר רב הונא אמר רב הכי דעלוי ערקומא וכך פסקו הרי"ף והרמב"ם וגדולים אחרים וה"ל לרבי' למימר והתחלתם למעלה מהערקום שהרי אין טרפות בצומת הגידין אלא מסוף הערקום אבל השוק ולמעלה כמו שמבואר בסמוך בדברי רבינו עצמו אלא דתחלה כתב מקום צומת הגידין היך הם מתחילין מסוף הערקום אבל ארכובה הנמכרת עם הראש ולמעלה והיינו דקאמר והתחלתם מהערקום ולמעלה כו' עד כעין בשר ואחר כך כתב חלוקי דיניהם וקאמר נפסקו או ניטלו כנגד הערקום כשרה אבל נפסקו או ניטלו למעלה מהערקום וכו' טרפה וכתב ה"ר ירוחם שערקום הוא עצם ששוחקין בו התינוקות כו' והוא שקורין בל"א טשי"ק:

ומ"ש ושיעור ארכן כו' שם וכמה אמר אביי ד' בטדי בתורא ופי' רש"י ד' אצבעות והרמב"ם מפרש בטדא אחד ארבע אצבעות וארבע בטדי י"ו אצבעות וכך פי' הרי"ף והרשב"א גבי חלחולת ע"ל בסימן מ"ו וכן פירשו התוספות בפרק אלו טרפות (דף מ"ד) לגבי חלחולת בד"ה כדי תפיסת יד וז"ש הרא"ש בפרק בהמה המקשה על דברי רמב"ם וכ"פ רש"י לעיל כמלא בטדא ארבע אצבעות הוא ט"ס שהרי רש"י פירש להדיא לגבי חלחולת בטדא אצבע אלא צ"ל ר"י במקום רש"י ורומז על מ"ש התוספות בפרק אלו טרפות שהם דברי ר"י · ואף ע"פ דרבינו כתב לגבי חלחולת בסתם כפירוש התוס' והרמב"ם מכל מקום הביא כאן פירוש רש"י לאורויי דמפרש"י עצמו מוכח דלא קי"ל כוותיה שהרי לפי פרש"י דזוגי הוה צומת הגידים אם כן נראה לעין דאף בדקה הם מתפשטים יותר מארבע אצבעות וכמו שכתב הרשב"א בתשובה הביאו בית יוסף וזה מכריע דקי"ל כהרמב"ם אי נמי יש לומר דכוונת רבינו להורות דיכול אדם להקל בזוגי וכדעת הרמב"ם מאחר דבאורך צומת הגידין רש"י גופיה מיקל דאינו אלא ד' אצבעות בגסה אם כן למאן דמחמיר כרמב"ם דאורך צ"ה י"ו אצבעות אף רש"י מודה דיכול להקל בזוגי וזה נראה עיקר ודו"ק · ומ"ש דבדקה לא נתנו בהם חכמים שיעור כו' מתבאר לשם בגמרא:

ומ"ש דכשמזהירין כעין זכוכית לרש"י הוי צומת הגידין ולרי"ף לא הוי צומת הגידין הטעם דרש"י פסק כמר בר רב אשי דס"ל הכי בגמרא וגורס בפרק הדיינין הלכתא כמר בר רב אשי בכולה תלמודא בר ממיפך שבועה ואודיתא וכתבו התוספ' דכך יש בסדר תנאים ואמוראים אבל הרי"ף גורס בר ממיפך שבועה חיורי וסימן כולו הפך לבן וחיורי היינו הך דצומת הגידין דלית הלכתא כותיה וכ"כ התוס' ע"ש ר"ה ור"ת וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ה וכך פסק ב"י ומכל מקום ראוי לחוש לדברי רש"י באיסורא דאורייתא ולענין מעשה הנה הרוקח בסימן ת"ר כתב דמחצי עצם האמצעי אין לחוש לצומת הגידין וכתב מהר"ם איסרלש בת"ח דעל זה יוכל כל אדם לסמוך עצמו בין בעוף בין בבהמה · ומהרש"ל בא"ו שלו כתב עוד דאנן במדינתינו לא נהגינן אלא כדברי מהרא"י בכתביו סימן קמ"א וכן הוא בש"ד דשיעור הגדול בעוף הוא רוחב אצבע ממקום שמתחילין ועיקר עכ"ל ובש"ע נראה מדברי מהרמ"א שהסכים ג"כ להורות כן אלא שאמר שיוכל לסמוך גם בבהמה שאינן למעלה מחצי העצם כל עיקר אבל מהרש"ל בפרק המקשה סימן י"ב כתב דבודאי לפירוש רש"י שפי' בשור הגדול ארבע אצבעות א"כ בעוף יספיק שיעור אצבע אפילו בעופות גדולים כגון אווזא ודומיהם אבל לפי מאי דקי"ל בשור י"ו אצבעות כהרמב"ם אם כן לא יספיק אצבע ולכל הפחות בעינן בעוף ב' אצבעות עכ"ל ובאגור החמיר טובא אבל הנכון שלא להחמיר יותר מרוחב שני אצבעות: **ומ"ש** וגידים אלו הן שלשה בבהמה אחד עב ושנים דקים ויש גידים אחרים שנבלעים באלו כזכרות בנקבות כו' כך היא הגירסא הנכונה וכל זה שם תלתא חוטי הוו חד אלימא ותרי קטיני ואמרו עוד בליעי לא הוו צומת הגידין ופי' הראב"ד שאפשר שאמר כן על אותן שנבלעים בתוך איתן ג' גידין

דרכי משה

נו (א) בשערי דורא כתב כדברי רש"י וכתב ובבהמה דקה שיעורן ברוחב אצבע: וזהו

פרישה

באמצע ורבינו לא זו אף זו קתני לא זו ניטלו שלא נשתייר מהם כלום שהוא פשיטא אסור אלא נפסקו שהם עדיין מחוברים אלא שנקרעו אפ"ה אסור: (ג) ושמו ערקום פירוש והוא עצם ששוחקין בו התינוקות כבי' ירוחם וקורין בל"א "טשיק: (ד) ולמעלה ממנו מתחברים וצומתים פרש"י שהעצם למעלה מן הפרק ערום בלא בשר בשתים ושלשה אצבעות והגידים אדוקים בו וכל זמן שהם צומתין וקשורין השלשה יחד קרוי צומת עד מקום שמתפשטין ומתפצלין זה מזה וכ' ירוחם פי' צומתין כלומר מחוברין ביחד ולא מתפצלין אילך ואילך כבשר: (ה) נפסקו או נטלו נקט נפסקו קודם נטלו שהוא לא זו אף זו לענין היתר דלא זו נפסקו אלא אפילו נטלו כשרה כנגד הערקום והא דנקט אח"כ נפסקו או נטלו לאיסור לא רצה לשנות הלשון בבבא אחת: (ו) כנגד הערקום כשירה ואף על פי שצומת הגידין מתפשטות עד העקב כבר התחילו להתקשות ונעשות כעצם ואין טרפות צומת הגידין אלא במקום שהם רכים ועומדין לעשות כגידין ולא קשה כעצם כשב"א: (ז) אלא לבנים קצת ומזהירין ס"א ומהוירין מ"ו: (ח) וגידין אלו הן ג' אחד עב ושנים דקים והעב מונח על שני הדקים ממנו והוא אותו שמפרידין כשתולין הבהמה

דרישה

אין לסמוך על חכמתו ולעקור קבלת חכמי התלמוד שהיו מקובלים מרבותינו ע"כ ע"ש ולכן כתב נמי רבינו לאפוקי מדעת הראב"ד ולא כתבו בשם פלוגתא. וז"ל מהרי"ן חביב וכיון שראינו כמה פוסקים מסכימים לדברי הראב"ד מי יכניס ראשו בין ההרים לכן ראוי ומחויב אנחנו לנהוג איסור בגידים הפנימיים גם בחצונים עכ"ל וכ"כ ב"י שראוי לנהוג בשניהם איסור: [ב] ושיעור אורכו כו' לרש"י ארבע אצבעות ולהרמב"ם י"ו אצבעות ז"ל הגמרא בפ' בהמה המקשה ועד כמה ארכו של צומת הגידין ארבע בטדא ופרש"י דהיינו ד' אצבעות והרמב"ם לטעמיה אזיל דגבי הלחולת אמר בפא"ט שיעור דבוק בירכיים בטדא ופי' הרמב"ם שהוא ד' אצבעות נמצא דארבע בטדי הם י"ו אצבעות וכתב הרשב"א בתשובה שנראים דברי הרמב"ם שאילו היה פירושו כפרש"י הלא נראה לעין באפי' בדקה הן מתפשטין יותר מד' אצבעות ואע"פ שיעור י"ו אצבעות דשור נראה כשיעור ארוך אינו מוכחש לעין כשיעור ד' אצבעות ועוד שקבלת הגאונים תכריע ור"ת כ"כ כי כך קיבל מרבותיו דבטדא היא ד' אצבעות וראוי לסמוך עליהן עכ"ד. והוא"ל דמכאן מוכח שהלכה כהרמב"ם בפי' בטדא כמ"ש הרשב"א הנ"ל א"כ כאן הוא כאילו הוא הגוף לכן הביא רבינו כאן דעת רש"י והרמב"ם ולעיל גבי הלחולת סתם וכתב דברי הרמב"ם לחוד שהוא אליבא דהלכתא בזה או י"ל דלעיל בסימן מ"ו גבי הלחולת שהוא מילתא דלא שכיחא שיפסק כולו לא רצה להאריך וצומת הגידין שדינן מילתא דשכיחא לכן האריך וכתב כאן כל הדיעות: [ג] לרש"י הוי צומת הגידין ולהרי"ף לא הוי צומת הגידין דעת הרי"ף הוא כדעת הרמב"ם ולכאורה נראה שסברתם הפוכה דבדקה מבגסה דבגסה לרש"י שיעורה

ארבע

ושנים דקים (ט) [ד] וכתב הרמב"ם נפסק הגדול כולו ושנים הקטנים קיימים או שנפסקו השנים והגדול קיים כשרה. וכן אם נפסק קצת כל אחד מהם כשרה עד שיפסק רוב כל אחד ואחד מהן (י) ורש"י אסר אפילו בנפסק רוב של אחד מהן וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו לא נשאר רוב של כל אחד ואחד מהם כשרה שאינה אסורה אא"כ נפסק כל הגדול ורובו של כל אחד ואחד מהקטנים או שנפסקו כל שנים הקטנים ורובו של הגדול אבל אם נפסק הגדול ונשאר רוב מכל אחד מהקטנים או שנפסקו שנים הקטנים ונשאר בו רובו של

חד דקטיני טריפה היאך פסק לעיל רש"י הלכה כאמימר דאמר איפסיק קטיני אודא רוב מנין טעמא דאיפסיק תרווייהו הא איפסיק חד מקטיני דלא אודא רוב בנין ולא רוב מנין כשרה ואפשר דלא פסק כאמימר אלא לענין איפסיק אלימא טריפה ודוחק דא"כ הכי איבעיא ליה למימר ולית הלכתא לא כאמימר ולא כמר ב"ר אשי אלא כל"ק דרב יהודה דלקמן אח"כ בדקתי בספר התרומה ומצאתי שכתב כלשון הזה אית דאמרי משמיה דרב זביד דבתרי דוקא טריפה ואית דאמרי נמי בחד אלימא ואיפסיק ורב יהודה אמר רב לל"ק רוב אחד מהם שנפסק וללשון שני רוב כל אחד דוקא ופרש"י דהלך אחר המחמיר · הלכך אפי' ברוב אחד טריפה עכ"ל ומעתה לא פסק כאמימר כמ"ש הרשב"א בשמו אלא ג' אמוראי פליגי בהא מלתא ובחד מינייהו איכא תרי לישני וה"ל ד' מחלוקות ופסק כדברי המחמיר והרי"ף לא כתב אלא לישנא בתרא וכתב מאי דאיתמר עליה כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי פשיטא מכדי תלתא הוו וכו' מסייע ליה לרבנאי דאמר משמיה דשמואל צומת הגידים שאמרו אפילו לא נשתייר בהם אלא כחוט הסרבל כשירה וכתב הר"ן דמדבריו משמע דהלכה כשמואל משום דרבנאי אמר הכי משמיה ואינו נראה דכיון דמשמיה דשמואל קאמר לה ה"ל פלוגתא דרב ושמואל וקי"ל כרב באיסורי הלכך כל שנפסק רוב כל אחד ואחד טריפה לפי שלא נשתייר לא רוב בנין ולא רוב מנין וה"ה דאי איפסיק אלימא וחד מן קטיני לגמרי טריפה מהאי טעמא אלא דאי לא איפסיק לגמרי אע"ג דלא אשתייר בהו אלא משהו בעלמא ואזל ליה רוב בנין ורוב מנין כיון דחד מינייהו כולו או רובו קיים ואידך תרווייהו לא איפסיקו לגמרי כשלימין חשיבי ולא אזלינן בתר רוב בנין או רוב מנין אלא היכא דאיפסיק אלימא וחד מן קטיני לגמרי וכן דעת הרמב"ם בפרק הנזכר דהלכתא כלישנא בתרא דרב ואם נחתך רובו של כל אחד מהן טריפה וכ"פ הרשב"א בת"ה · וז"ל הרא"ש הרי"ף לא הביא אלא לישנא בתרא דרב ואע"ג דבשל תורה הוא וראוי להחמיר כל"ק אלא שא"א דקי"ל כמר בר רב אשי דמכשיר ברוב בנין או ברוב מנין וכן צריך ליישב לישנא בתרא דרב כמר בר רב אשי וה"פ מאי רובו רוב כל אחד ואחד מן החוטין שהיא נטרפת בהם כגון אי איפסיק אלימא ונשתיירו קטיני ונפסק רובן טרפה וכן איפסיק קטיני ורוב אלימא טריפה ולאפוקי מדשמואל דאמר אפילו לא נשתייר אלא כחוט הסרבל כשרה אבל אין לפרש כפשטיה ב דרב דבעי רוב כל אחד ואחד דא"כ הוי דלא כמר בר רב אשי אם לא שנאמר דרוב כל או"א גרוע מרוב בנין או מרוב מנין והא לא מסתבר כלל דפשיטא דלמר בר רב אשי אם נשתייר רוב אלימא או רוב תרי קטיני כשר דרובו ככולו וכ"ש רוב כל אחד ואחד עכ"ל: וכתב רבינו ירוחם כדברי הרא"ש · ונראה מדברי הרא"ש שהוא מפרש הא דאמר שמואל אפי' לא נשתייר אלא כחוט הסרבל היינו אפי' נפסקו כל צומת הגידים ונשתייר באחד מהם כחוט הסרבל דהיינו כל שהוא כשרה וקשיא לי היכי קאמר תלמודא דמשום דאמר שמואל מכדי תלתא הוו מסייע לרבנאי דילמא שמואל בעי שישתייר מכל אחד וכדקאמר הא איכא תילתא דכל

חד

גידין : **ומ"ש** בשם הרמב"ס נפסק הגדול מאלו הג' כולו וכו' שם אמר אמימר אפסיק אלימא אודא רוב בנין אפסיק קטיני אודא רוב מנין מר בר רב אשי מתני לקולא אפסיק אלימא הא איכא רוב מנין אפסיקו קטיני הא איכא רוב בנין וגרסינן תו בתר הכי א"ר יהודה א"ר צומת הגידין שאמרו ברובו מאי ברובו ברוב אחד מהם ופרש"י אם נפסק רוב אחד מהם טרפה וא"ד מאי רובו רובו של כ"א ואחד כי אמריתא לקמיה דשמואל א"ל מכדי תלתא הוו הא איכא תילתא דכל חד וחד מסייע ליה לרבנאי דאמר רבנאי אמר שמואל צומת הגידין שאמרו אפי' לא נשתייר בהם אלא כחוט הסרבל ומשמע לפי פשוטו דללישנא בתרא דרב לא מכשרינן אלא בנשתייר רובו של כ"א וא' ולפיכך פליג שמואל עליה ואמר הא איכא תילתא דכל חד וחד והיינו דמסייע ליה לרבנאי דצומת הגידין שאמרו אפי' נפסקו שלשתן ולא נשתייר בכ"א אלא כחוט הסרבל דהיינו משהו כשרה והרמב"ם בפ"ח פסק כמר בר רב אשי דמתני לקולא משום דהלכתא כוותיה בכולי תלמודא בר ממיפך שבועה וחיורי ופסק נמי כלישנא בתרא וס"ל דלא פליגי אהדדי דאעפ"י דמכשרינן בדאפסיק אלימא כולו ואשתיירו קטיני שלמים לגמרי מ"מ לא מכשרינן בדאשתייר רוב של כ"א ואחד מהני דקטיני כיון דאפסיק רובו דאלימא אלא בעינן דאשתייר רובו של כ"א ואחד בכל שלשת הגידין וז"ש רבינו בסברת הרמב"ם וכן אם נפסק קצת כ"א מהם כשרה כו' אעפ"י שאין זה לשונו משום דס"ל דלהרמב"ם בעינן שישתייר הרוב בכ"א משלשת הגידין : ומ"ש עד שיפסוק רוב של כ"א ואחד מהם לאו דוקא רוב של כ"א ואחד דהא ודאי לפי סברתו בנפסק רוב של אלימא בלחוד טרפה אעפ"י דנשאר רובו של כ"א ואחד מהני דקטיני אלא מילתא דפסיקא נקט דעיקר כוונתו אינה אלא לאורויי לאפוקי מדשמואל דאמר דאפילו לא נשתייר בכל אחד אלא משהו כשרה וקאמר דליתא אלא בנפסק רוב של כל אחד ואחד נמי טרפה · אבל הרא"ש כתב וז"ל הרי"ף לא הביא אלא לישנא בתרא דרב ואע"ג דבשל תורה הוא וראוי להחמיר כלישנא קמא אלא שאי אפשר דקי"ל כמר בר רב אשי דמכשר ברוב בנין או ברוב מנין וכן צריך ליישב לישנא בתרא דרב כמר בר רב אשי וה"פ מאי רובו רוב כל אחד ואחד מן החוטין שהיא נטרפת בהן כגון אי אפסיק אלימא ונשתיירו קטיני ונפסק רובן טרפה וכן אי אפסיקו קטיני ורוב אלימא טרפה ולאפוקי מדשמואל דאמר אפי' לא נשתייר אלא כחוט הסרבל כשרה אבל אין לפרש כפשטיה דרב דבעינן רוב כל (אחד) ואחד דא"כ הוי דלא כמר בר רב אשי אם לא שנאמר דרוב כל אחד ואחד גריעי מרוב בנין או מרוב מנין והא לא מסתבר כלל דפשיטא דלמר בר רב אשי אם נשתייר רוב אלימא או רוב תרי קטיני כשר דרובו ככולו וכ"ש רוב כל אחד ואחד עכ"ל ודבריו אלה צריכין פירוש דמ"ש אין לפרש כפשטיה דרב וכו' כוונתו לסתור הפירוש שכתבתי בסמוך שהוא לפי פשוטו דמשמע דבעינן להכשרו דישתייר רוב כל אחד ואחד ואם נפסק רוב אחד מהם אעפ"י דנשתייר רוב של כל אחד ואחד מן השנים הנשארים טרפה דא"כ הוי דלא כמר בר ר"א דמכשיר אפילו נפסק הא' לגמרי כשנשארו שנים האחרים אם לא שנאמר דרוב של כ"א ואחד מהשנים הנשארים גריעי מרוב בנין ורוב מנין והא לא מסתבר כלל דאיך יעלה על הדעת שכשנפסק האחד לגמרי עדיף מלא נפסק לגמרי דאעפ"י דיש לתרץ דכשנשארו שנים שלמים לגמרי ואע"ג דנפסק השלישי לגמרי עדיף טפי מנפסקו שנים מקצתו ונשאר הרוב מכ"א ואחד והשלישי נפסק רובו ונשאר מקצתו מ"מ אין זה אמת דפשיטא דלמר בר רב אשי אם נשתייר רוב אלימא או רוב תרי קטיני כשר דרובו ככולו בכל התורה כולה ואע"ג דנפסק השלישי לגמרי וא"כ כ"ש כשנשארו רוב כל אחד ואחד מהשנים והשלישי לא נפסק לגמרי כי אם רובו ונשאר מקצתו דכ"ש דכשר וז"ש רבינו בסברת הרא"ש דאפילו לא נשאר רוב של כל אחד ואחד מהם כשרה דלא בעינן שישאר הרוב מכל אחד משלשת הגידין שאינה אסורה אלא א"כ נפסק כל הגדול וכו' אבל נפסק הגדול ונשאר רוב מכל אחד מהקטנים או שנפסקו ב' הקטנים ונשאר רובו של הגדול כשר דרובו ככולו וצריך לבאר דמ"ש רבינו תחלה שאינה אסורה אלא א"כ נפסק כל הגדול ורובו של כל אחד ואחד מהקטנים או שנפסקו כל שנים הקטנים ורובו של הגדול לאו דוקא דודאי ה"ה כשלא נפסקו שום אחד מהשלשה גידין לגמרי אלא נשאר מקצתו מכל אחד ואחד נמי טרפה כיון שנפסק הרוב מכל אחד ואחד וכדמשמע להדיא מדפליג עליה שמואל הא איכא תילתא דכל חד וחד דאלמא דלרב אפי' איכא תילתא דכל חד וחד נמי טרפה אלא כתב רבינו כן כדי לבאר בחלוקה האחרת דכנפסק כל הגדול ונשאר רוב מכל אחד מהקטנים או שנפסקו כל השנים הקטנים ונשאר רובו של הגדול כשר ואיידי דאותה החלוקה האחרת נקט נמי ברישא נפסק כל הגדול כו' או שנפסקו כל שנים הקטנים כו' וא"כ דה"ה בלא נפסקו לגמרי נמי טרפה כדפרישית · גם לשון הרא"ש שכתב וה"פ כו' כך היא דעתו דאף על פי דנשאר המקצת מכל אחד מהג' גידין נמי טרפה כיון שנפסק הרוב מכל אחד ואחד ולא בא אלא לפרש לשון מאי רובו רוב של כל אחד ואחד מן החוטין שהיא נטרפת בהן כגון אי אפסיק אלימא כו' והיינו בין דאפסיק לגמרי בין דאפסיק רובו בלבד דרובו ככולו ונשתיירו קטיני ונפסק רובן טרפה וכן אי אפסיקו קטיני כולן או רוב כל אחד ואחד ורוב אלימא טרפה ולאפוקי מדשמואל דאמר אפילו לא נשתייר מכל אחד מהשלשה גידין אלא משהו כחוט הסרבל כשרה והב"י הבין דהרא"ש מפרש בדשמואל דאפילו לא נשאר אלא באחד מהם כחוט הסרבל דהיינו כל שהוא כשרה והקשה עליו דאם כן היכי קאמר תלמודא דמשום דאמר שמואל מכדי תלתא הוו מסייע לרבנאי דילמא שמואל בעי שישתייר מכל אחד וכדקאמר הא איכא תילתא דכל חד וחד ולאו היינו דרבנאי וצ"ע עכ"ל ולמאי שכתבנו ל"ק ולא מידי שוב ראיתי שמהרש"ל כתב לפרש דברי הרא"ש בזה והאריך ולא הבנתי תוכן דבריו לפי שנדפסו בטעות ע"ש בפרק המקשה סימן י"ד · ויש להקשות דמנ"ל לרבינו לפרש סברא אחרת בדברי הרמב"ם דלא מכשרינן אלא בנשתייר רוב של כל אחד מהג' גידין דילמא גם הרמב"ם מפרש כפירוש הרא"ש שהרי דבריו סתומין כלשון הגמ' · ואפשר דדקדק רבינו מדביאר הרב לגבי עוף וכתב אפילו נחתך רובו של אחד מהי"ו טרפה ואף על פי דבגמ' קאמרינן בסתמא בעופות י"ו חוטי אפסיק חד מינייהו טרפה ואם כן לפ"ז היה לו לבאר ג"כ בבהמה דבנחתך העבה מותרת אף על פי שלא נשאר בשנים הקטנים כי אם הרוב אלמא דסבירא ליה דדוקא כשהשנים שלמים לגמרי אז מותרת בנחתך העבה לגמרי אבל בנחתכו גם השנים הקטנים אף על פי שנשאר הרוב מכל אחד ואחד אינה מותרת אלא אם כן שנשאר גם הרוב מן העבה וכפשטיה דרב בלישנא בתרא : **ומ"ש** רבינו דרש"י אסר אפילו בנפסק רוב של אחד מהם · טעמו דפסק כלישנא קמא דרב דקיימא לן כרב באיסורי ולפיכך אידחיא גם לדמר בר רב אשי דמתני לקולא אפסיק אלימא הא איכא רוב מנין כו' אלא נקטינן בהא לחומרא כאמימר דאמר אפסיק אלימא אודא רוב בנין

בסבירא

דרישה

ארבע אצבעות ולהרמב"ם השיעור י"ו ואולי בדקה לרש"י שיעור צומת הגידין גדול יותר מלדברי הרי"ף שקאי בשיטת הרמב"ם: [ד] וכתב הרמב"ם נפסק הגדול כו' ז"ל הגמ' בפרק בהמה המקשה דף ע"ן אמר אמימר משמיה דרב זביד תלתא חוטי הוו חד אלימא ותרי קטיני איפסק אלימא אודא רוב בנין אפסיקו קטיני אודא רוב מנין מר בר רב אשי מתני לקולא איפסק אלימא הא איכא רוב מנין אפסיקו קטיני הא איכא רוב בנין וכתבו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דהלכה כמר בר רב אשי וכ"כ הרשב"א דהא קי"ל כמר בר רב אשי בכולי תלמודא בר מתרי וכתב עוד ותמהני במ"ש בספר התרומות בשם רש"י דנקטינן בהא לחומרא כדברי אמימר ואולי בנוסחאות שלהם ל"ג מר בר רב אשי אלא אמורא אחרינא משמיה דרב זביד · וגרסינן בתר הכי אמר רב יהודה אמר רב צומת הגידין שאמרו ברובו מאי ברובו ברוב אחד מהם ופרש"י אם נפסק רובו של אחד מהם טריפה ואיכא דאמרי מאי רובו רוב של כל אחד ואחד כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי מכדי תלתא הוי הא איכא תילתא דכל חד וחד מסייע לרבנאי דאמר רבנאי אמר שמואל צומת הגידין שאמרו אפי' לא נשתייר בהם אלא כחוט הסרבל ופירש הר"ן דאפילו נפסקו שלשתן ולא נשתייר בכל אחד אלא כחוט הסרבל דהיינו משהו כשרה וכתב הרשב"א שכתוב בספר התרומות בשם רש"י דהשתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר הלך אחר המחמיר הלכך אפי' ברוב אחד מהם טריפה וכן נראה שהוא דעת סמ"ג וסמ"ק · וכתב ב"י ע"ז וק"ל כיון דנפסק רוב אחד מהן אפי' רוב חד דקטיני טריפה היאך פסק לעיל רש"י הלכה כאמימר דאמר איפסיק קטיני אודא רוב מנין טעמא דאפסיקו תרווייהו הא איפסיק חד מקטיני דלא אודא רוב בנין ולא רוב מנין כשרה ואפשר דלא פסק כאמימר אלא לענין איפסיק אלימא טריפה ודוחק דא"כ הכי איבעי ליה למימר ולית הלכתא לא כאמימר ולא כמר בר רב אשי אלא כלישנא קמא דרב יהודה דלקמן אח"כ. בדקתי בספר התרומה ומצאתי שכתב

בלשון

פרישה

הבהמה ברגלים והשנים הם דבוקים בבשר ובעלם ראב"ה : (ט) וכתב הרמב"ם כו' וכן אם נפסק קצת כל אחד מהם כשרה אין לדקדק מדבריו דדוקא אם לא נפסק אלא קצת כל אחד ואחד מהם כשרה דמשמע הא אם נפסק רוב אפילו של אחד מהם טריפה דז"א שהרי כתב רבינו אח"כ מיד עד שיפסוק רוב כל אחד מהם דמשמע דוקא עד שיפסקו רוב של כל השלשה גידים טריפה אבל אם נפסקו אפי' רוב של שנים כשרה אלא ה"פ וכן התחילו לפסוק כל השלשתן כשרה לעולם עד שיפסוק רוב של כולם ולכן דקדק בלשונו ואמר עד כו' וכן הוכחתי בדרישה : (י) ורש"י אסר אפי' בנפסק רוב של אחד מהן כ"צ לגרוס וכן הוא בספרים מדויקים וביאר ב"י דברי רש"י דאפי' בנפסק חוט אחד טריפה אפי' אחד מקטיני ולא נהירא לי לפרש דברי רש"י כן דא"כ קשיין דברי רש"י דידיה אהדדי כמו שכתבתי בדרישה אלא נ"ל לבאר דברי רש"י שהביא רבינו שאפילו בנפסק רוב של אחד מהם טריפה ר"ל רוב של מין אחד רוב בנין או רוב מנין וע"ד זה מבוארים שפיר דברי הרא"ש שכתב עליו רבינו וז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפי' לא נשאר רוב של כל אחד ואחד מהם כשרה שר"ל נמי רוב מין וכמ"ש בסמוך וקאי אדברי רש"י שכתב רבינו לדעת רש"י אפי' נפסק רוב של מין אחד טריפה וכתב עליו דלדעת הרא"ש לא נטרפה בנפסק רוב מין אחד אבל אם נבאר דברי רש"י כמ"ש ב"י דר"ל אפי' בנפסק רוב חוט אחד טריפה והיינו אפי' בחוט אחד מהקטיני יהיה קשה דברי הרא"ש שהביא רבינו שנצרך נמי לפרש שמ"ש אפילו לא נשאר רוב כל אחד ואחד מהם דמשמע רוב כל חוט ונידוק מזה דתרתי חוטין מיהא צריך שישאר רוב מהם ובנפסקו רובו של שני חוטין טריפה אפילו קטיני וז"א שבהדיא כתב הרא"ש שרוב כל אחד ר"ל הוא מין אחד וגם מלשון רבינו מוכח כן מיניה וביה שהרי מבאר אח"כ שלא נטרף אפי' נפסקו תרי קטיני אם נשאר רובו של אלימא קיים ואם כן קשיין דברי הרא"ש אהדדי אלא נראה כמ"ש ועד"ר · ומש"ר בשם הרא"ש דאינו

אסורה

חדושי הגהות

ב להבין דברי הרא"ש וטור בזה הנראים קצת כסותרים בתוך דבריהם ע' במעי"ט ודרישה וב"ח וט"ז :

הב"ח

של הגדול כשר [ה] בעוף הן בעצם האמצעי כמו בבהמה וסימנם בו כסימנם בבהמה והם ט"ז [ו] והמור עוף מבהמה שאפילו אם נפסק

חד וחד ולאו היינו דרבנאי וצ"ע: ומ"ש בעוף הם בעצם האמצעי כמו בבהמה כ"כ הרשב"א בת"ה וכ"כ הר"ן בפרק בהמה המקשה שיעור צומת הגידים בעוף מתחלת עצם השוק המחובר עם הרגל עד שנכנסים בבשר דשוק אין דין צומת הגידים עליהם וכ"כ הרא"ה · ויש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפרק ח' מה"ש מנין גידין אלו בעוף י"ו תחלתן מן העצם שלמטה מאצבע יתירה עד סוף הרגל שהוא קשקשים קשקשים ולא ידענו מנין לו לשנות מקום צומת הגידים בעוף מבהמה וכבר השיג עליה הראב"ד ז"ל · ורבינו ירוחם וא"ח כתבו על לשון זה של הרמב"ם שטעות הוא שנפל בספרים שכל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף וכן שלח הוא בתשובה לחכמי פרובי"נצא מעולם לא כתבתי זה וטעות הוא בספרים אלא כך כתבתי ובעוף הם י"ו גידים וז"ל תשובת הרשב"א סימן כ"ט מדעתי שנסתפקתם בדבר זה ממה שראיתם בדברי הרמב"ם שצומת הגידין בעוף הוא בעצם התחתון העשוי קשקשים ואינו ומן הדומה שגם הוא ז"ל בעצמו חזר בו בתשובת שאלה ואין ספק בדבר זה כלל עכ"ל וכן כתב עוד בתשובה אחרת סי' ק"ם ששמע שהרמב"ם חזר בו וכתב עוד שם שמשמעות הגמרא הוא מבואר שצומת הגידין הוא בעצם האמצעי וכן בעוף בעצם האמצעי ג"כ ולא ברגל העשוי קשקשים ואע"פ שמתפשטים עד העקב כבר התחילו להתקשות ונעשים כעצם ואין טרפות אמור בצומת הגידים אלא במקום שהם רכים ועומדים לעצמם כגידים ולא קשים כעצם אלא כבשר וזה שחילקו בהם בגמרא בין אדומים ללבנים ובין זוגי ללא זוגי עכ"ל · וכן הסכים הריב"ש בתשובה סימן קכ"ד שמקום צומת הגידים בעוף כמו בבהמה: ומ"ש שבעוף הם י"ו ושאם נפסק אחד מהם טריפה פשוט בפ' בהמה המקשה וכתב המרדכי שפי' ברוקח דיכולים לבדקן על ידי מחט וכו' ובו חוט ונוטל החוט וכורך סביב כל אחד ואמרינן בגמרא אמר מר בר רב אשי הוה קאימנא קמיה אבא ואייתו לקמיה עופא ובדק ואשכח ביה ט"ו הוה חד דהוה שני מחבריה ופרש"י שהיה עב מחבירו נפליה ואשכח תרי · ומשם למד רבינו ירוחם וכתב ושבודקין אם לא ימצא המנין ויראה אחד מהם גס יותר מחבירו יכפלנו אולי הם שנים וכתב הרוקח ויראה שלא יפריד

וסבירא ליה לרש"י דאמימר נמי [אית ליה] ללישנא קמא דרב דאפי' איפסק רוב חד דקטיני טרפה והא דקאמר אמימר איפסיק קטיני אזלא רוב מנין כו' והוא הדין אפסיק חד מקטיני דלא אזלא רוב בנין ולא רוב מנין נמי טרפה אלא דהיא גופא איצטריך לאמימר לאשמועינן דאפסיק קטיני אזלא רוב מנין וטרפה לאפוקי ממר בר רב אשי דמכשיר ולאו למידק מינה הא אפסיק חד מקטיני כשרה וסוגיא זו אשכחן טובא בתלמודא וכן פי' רשב"ם בפ' י"כ (דף קכ"ט) אמאי דקאמר תלמודא אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא ע"ש ובזה מתיישב מה שהיה קשה לבית יוסף אמה שכתב בספר התרומה בשם רש"י דקטינן בהא לחומרא כאמימר והלא הוא עצמו כתב דרש"י פסק כלישנא קמא דרב דהלכתא דלא פסק כאמימר דלמאי שכתבתי לא סתרי אהדדי הלכתא אהלכתא דאיכא למימר דאמימר גופא סבירא ליה כלישנא קמא דרב ועוד אפשר לומר דאפילו את"ל דאמימר לא סבירא ליה כלישנא קמא דרב מכל מקום רש"י לא פסק כאמימר אלא כלישנא קמא דרב אלא לפי שהיה קשה לו מדמר בר רב אשי דמכשיר ברוב מנין או ברוב בנין וקי"ל כמר בר רב אשי בכולה תלמודא בר ממיפך שבועה ואודיתא לכך כתב רש"י דל"ק מידי דלא קי"ל כמר בר רב אשי בהא אלא נקטינן בהא לחומרא כדברי אמימר דמאחר דרב מחמיר אפי' בנפסק רוב אחד מהם וקי"ל כרב באיסורי א"כ נקטינן בהא כאמימר ולא כמר בר רב אשי וא"כ לפ"ז כל כוונתו של רש"י לא היתה כי אם להורות דלא קי"ל כמר בר רב אשי אלא נקטינן כאמימר לחומרא אבל לא היתה כוונתו לפסוק כאמימר לגמרי אף במאי דמשמע מדיוק דבריו טעמא דאפסיק תרוייהו הא אפסיק חד מקטיני כשרה דהא ודאי ליתא אלא הילכתא כרב כלישנא בתרא שוב ראיתי בדברי מהרו"ך בכל זה פירושים משונים לא שערום הראשונים: בעוף הן בעצם האמצעי כמו בבהמה כך כתבו כל המחברים זולתי הרמב"ם שכתב שהן גם בעצם התחתון שהוא קשקשים והעידו שגם הוא חזר בו וי"א שטעות נפל בספריו וכבר האריך בזה ב"י: ומ"ש והם י"ו שם בגמ': ומ"ש וחמור עוף מבהמה וכו' שם בגמ' אפסיק חד מינייהו טרפה אלא שלשון וחמור עוף מבהמה הוא לשון רבינו ע"פ
דעת

דרישה

בלשון הוה אית דאמרי משמיה דרב זביד לבתרי דוקא טריפה ואית דאמרי נמי בחד אלימא ואיפסיק ורב יהודה אמר רב ללישנא קמא רוב אחד מהם שנפסק ולשון שני רוב כל אחד דוקא ופרש"י דהלך אחר המחמיר הלכך אפי' ברוב אחד טריפה עכ"ל ומעתה לא פסק כאמימר כמ"ש רשב"א בשמו אלא ג' אמוראי פליגי בהא מילתא ובחד מנייהו איכא תרי לישני וה"ל ד' מחלוקות ופסק כדברי המחמיר עכ"ל ב"י · ודחוק הוא מאוד שהרי הרשב"א כתב בשם רש"י דנקטינן בהא לחומרא דהלכה כאמימר והוא בעצמו כתב בשם ספר התרומה שכתב בשם רש"י דהשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר הלך אחר המחמיר הלכך אפי' ברוב אחד מהם טריפה ואיך אפשר שלא הרגיש בקושיא זאת ע"כ נ"ל לפרש דדברי הרשב"א כולם נכונים למבין שהוא מפרש הא דאמר מאי ברובו ברוב אחד מהם פי' רוב מין אחד מהם דהיינו או רוב בנין או רוב מנין ואיכא דאמרי מאי רובו רוב כל אחד מהם היינו נמי רוב כל מין ומין ובזה פסק רש"י כדברי המחמיר דבנפסק רוב מין אחד טריפה והוא כדעת אמימר משמיה דרב זביד וכן מפרש רבינו ל' רש"י וכמ"ש בפרישה · והרי"ף לא כתב אלא לישנא בתרא וכתב מאי דאיתמר עליה כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי פשיטא מכדי תלתא הוו וכו' מסייע ליה לרבנאי דאמר משמיה דשמואל צומת הגידין שאמרו אפי' לא נשתייר בהם אלא כמוט הסרבל כשירה וכתב הר"ן דמדבריו משמע דהלכה כשמואל משום דרבנאי אמר הכי משמיה ואינו נראה דכיון דמשמיה דשמואל קאמר לה ה"ל פלוגתא דרב ושמואל וקי"ל כרב באיסורי הלכך כל שנפסק רוב כל אחד ואחד טריפה לפי שלא נשתייר לא רוב בנין ולא רוב מנין וה"ה דאי איפסק אלימא וחד מן קטיני לגמרי טריפה מהאי טעמא אלא דאי לא איפסיקא אע"ג דלא אשתייר בהו אלא משהו בעלמא ואזיל ליה רוב בנין ורוב מנין כיון דחד מנייהו כולו או רובו קיים ואידך תרווייהו לא איפסקו לגמרי כשלימין חשיבי ולא אזלינן בתר רוב בנין או רוב מנין אלא היכא דאיפסק אלימא וחד מן קטיני לגמרי וכן דעת הרמב"ם בפרק הנז' דהלכתא כלישנא בתרא דרב דאם נחתך רובו של כל אחד מהם טריפה וכן פסק הרשב"א בת"ה · וכתב עוד שם הר"ן ז"ל ואע"ג דבמשהו בעלמא לא חשיב לן מטעם דרובו ככולו הכא חשיב דהא שמואל אפי' בנפסקו שלשתן נמי מכשר אע"ג דלא אשתייר בכל חד אלא כמוט הסרבל הלכך כיון דאמרינן דכל היכא דחד מינייהו קיים לא מטרפא בפסיקת רוב דאינך חמיצין מינה דכי אמרינן בעופא דאי אפסיק חד מנייהו טריפה איפסיק לגמרי קאמרינן אבל רובא לאו כלום הוא ולא עוד אלא אפי' אפסיקו ממיסר ברובן וחד מנייהו שלם כשרה דהא הכא מסקינן דכל היכא דאית בהו חד כולו שלם או רובו אע"ג דאינך נפסקו ברובן וליכא רוב בנין ורוב מנין כשרה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ה' מה"ש דבעופא ברובן דחד מינייהו טריפה וכדבריו נראה לי דכיון דבעיפא מחמירין ולא מכשירין אפי' ברוב מנין ורוב בנין אלא אפי' בחד טריפה כדרינן לכללין דרובו ככולו · וז"ל הרא"ש הרי"ף לא הביא אלא לישנא בתרא דרב אע"ג דבשל תורה הוא וראוי להחמיר כלישנא קמא אלא שמ"א דקי"ל כמר בר רב אשי דמכשיר ברוב בנין או ברוב מנין וכן צריך לייסב לישנא בתרא דרב כמר בר רב אשי וה"פ מאי רובו רוב כל אחד ואחד מן השוטין שהיא נטרפת בהן כגון אי איפסיק אלימא ונשתיירו קטיני ונפסק רובן טריפה וכן אפסיק קטיני ורוב אלימא טריפה ולאפוקי מדשמואל דאמר אפי' לא נשתייר אלא כמוט הסרבל כשרה אבל אין לפרש כפשטיה דרב דבעי רוב כל אחד ואחד דא"כ הוי דלא כמר בר רב אשי אם לא שנאמר דרוב כל אחד ואחד גריע מרוב בנין או מרוב מנין והא לא מסתבר כלל דפשיטא דלמר בר רב אשי אם נשתייר רוב אלימא או רוב תרי קטיני כשר דרובו ככולו וכ"ש רוב כל אחד ואחד עכ"ל · ודברי הר"ן והרא"ש צריכין ביאור לשולמן דבמה פליגי הרא"ש והר"ן או מה שהכריחו להרא"ש שכתב אבל אין לפרשן כפשטיה או איך יתפרש לישנא קמא לפירוש זה או מה שהוא זה שכתב וכ"ש רוב כל אחד ואחד מה כל שכן איכא ומתוך זה יתבאר ג"כ מאי פליגי הרא"ש והרמב"ם · כי הנה בהיות שקי"ל כמר בר רב אשי דמכשיר ברוב מנין או ברוב בנין על פי זה מוכרחין לפרש מ"ש בגמרא מאי רובו רוב של כל אחד ואחד והביאו הרי"ף להלכה דר"ל לקולא דאינו טריפה עד שיפסק רוב כל אחד ואחד מהן והיינו דלא ישאר אפי' רוב אחד מהן ואיזה רוב שישאר מכל אחד מהן כשר אלא שקשה להרא"ש א"כ משמע אפי' לא ישאר אלא רוב אחד מהקטיני ג"כ כשר וזה לא יתכן דזהו לא כמר בר רב אשי דאינו מכשיר אלא א"כ ישאר רוב בנין או רוב מנין ומכח קושיא זו נדחק הר"ן וקאמר דלא אמר מר בר רב אשי הכי אלא אם כן נפסק לגמרי האלים דאז בעינן שישארו שני הקטיני משא"כ בשלא נפסק לגמרי אפי' לא נשאר אלא מיעוט מהאלימא ומיעוט מחד קטינא הגי כיון שנשאר ג"כ רוב קטיני השני וכמ"ש ב"י בשמו וכמ"ש לעיל וזה נראה דוחק בעיני הרא"ש דס"ל דאמרינן רובו ככולו הן להקל הן להחמיר ומ"ה כתב וכ"כ לייסב לישנא בתרא דמר בר רב אשי דמאי דקאמר רוב כל אחד ואחד אינו ר"ל כל אחד מהג' גידין אלא ר"ל כל אחד ואחד מהמין השוטין שנטרפת בהן כגון איפסק אלימא ונשתיירו קטיני ונפסק רובן טריפה ומינה נשמע הדיוק הא נשתיירו שני הקטיני ולא נפסקו אלא המיעוט מהן כשר אע"פ שנפסק האלים לגמרי והיינו כמר בר אשי דמודה בהא כיון דנשתיירו הקטנים ברובן מקרי רוב מנין אבל השתא דנפסקו רובן ס"ל דטריפה ולאפוקי מדשמואל דאמר אפי' לא נשתייר אלא כמוט הסרבל כשר ומסיק הרא"ש וקאמר אבל אין לפרש כפשטיה דרב דבעי רוב כל אחד ור"ל וא"כ יפה כיון הרי"ף שהביא לישנא בתרא כיון דבשל תורה אזלינן לחומרא כלישנא בתרא דבעי רוב כל אחד ואחד והאי כל אחד ואחד הוא כפשטיה דהיינו אחד מהן הן אלימא הן קטינים דאם יפסק רוב אחד מהן נטרפת הבהמה כיון שגם המין השני נפסק מעט ולאפוקי מלישנא קמא דלפירוש זה (וזה כתבתי לפי מ"ש בגירסת הרי"ף והרא"ש וב"י הביאם ככתבם וכלשונם אבל לפי גירסת הגמרא דף ע"ו ע"ב שהגירסא בלישנא קמא ביותר אריכות א"א לפרשו הכי וז"ל מאי רובו רוב אחד מהן כי אמריתא קמיה דשמואל א"ל מכדי תלתא הוו כי מפסיק חד מנייהו לגמרי הא איכא תרי · טעמא דאיכא תרי הא ליכא תרי לא ופליגי דרבנאי דאמר רבנאי אמר שמואל צ"ה אפי' לא נשתייר בה אלא כמוט הסרבל כשרה ואיכא דאמרי כו' ומ"מ לא ק"מ איך נפרש לישנא בתרא לחומרא דא"כ במאי פליגי דפליגי דללישנא קמא אתמר כי אמריתא קמיה דשמואל בע"א ממה שאיתמר בלישנא בתרא גם ללישנא קמא מצריך רב שלא יפסוק אפי' חד מהקטיני וברוב וכדמסיק שמואל ואמר כי מפסיק חד מאי הוי הא איכא תרי וללישנא בתרא אף לפי פי' זה אינו מצריך אלא שלא יופסק שום רוב מהשוטין שהיא נטרפת מהן וק"ל) ושבור אותו לשון לקולא רוב אחד מהן ר"ל אפי' לא ישאר אלא רוב אחד מהן כשרה ולא הוצרך הרא"ש לפרש לישנא קמא דממילא נתפרש דכיון דללישנא בתרא דאמר רוב כל אחד ואחד פי' דר"ל דבעינן שישאר רוב כל אחד ואחד ממילא פי' דללישנא קמא דאמר רוב אחד דר"ל דלא בעינן אלא רוב אחד ושדא באידך תליא ומסיק דזה אינו דא"כ הוי דלא כמר בר רב אשי דס"ל דא"כ שיהיו שני המינים קיימין אלימי וקטיני · אם לא שנאמר דרוב כל אחד ואחד גרוע כו' ר"ל הך דין דרוב כל אחד ואחד דר"ל לפי פי' זה דבעינן רוב כל אחד ואחד ואי ליכא רוב חד מנהון והשני נפסקו אפי' קצת גרוע לטריף בו מאילו נשאר מין אחד שלם והשני נפסק לגמרי דהתם מין אחד לכל הפחות שלם לגמרי משא"כ בזה שאין שום א' מהן שלם · ומסיק דו"א דמר בר רב אשי דאמר אי שייר רוב אלימא אינו ר"ל שישאר בשלימותו אלא ה"ה אם נפסק קצת ונשתייר רובו והשני נפסק לגמרי כשר משום דאמרינן רובו ככולו וכ"ש רוב כל אחד ואחד ר"ל כנדון דידן דפירשנו דבעינן רוב כל אחד ואחד ואם נפסק רוב אחד והשני נשאר הרוב ס"ל דטריפה הא כ"ש הוא דכשר כיון דשום אחד מהן לא נפסק לגמרי אפי' אם נפרש רוב כל אחד מין אחד ויהיו נפסקין תרי הקטיני הרוב הוו כ"ש · וק"ו אם נפרש כפשטיה רוב כל אחד כל חד וחד דלא יפסק אלא חד מהקטיני הרוב ואידך תרווייהו נשארו הרוב דכשר ואל תרחק נפשך מפירוש זה במ"ש כ"ש רוב כל אחד ואחד · שהרי לפני זה גם כן אמר כן אות באות ז"ל אם לא שנאמר דרוב כל אחד ואחד גרוע כו' ושם ג"כ ר"ל האי דינא דרוב כל אחד ואחד פירוש ונפסק אחד מהן וק"ל · והנה לפי מה שכתבנו מבוארים כל דברי רבינו שמ"ש בשם הרא"ש הוא כמ"ש שהוא סובר כהרי"ף וכמו שבארתי דבריו בפרישה ומ"ש בשם רש"י מבואר שרש"י פוסק כדעת המחמיר וכמ"ש הרשב"א בשמו ור"ל ג"כ מין אחד וכמ"ש בפרישה · ודעת הרמב"ם הוא כדעת הר"ן והשילוק שבין הר"ן והרא"ש מבואר דהרא"ש סובר רובו ככולו בין לקולא בין לחומרא ואינו מכשיר אלא ברוב מנין או ברוב בנין אבל להרמב"ם אפי' לא נשאר לא רוב מנין ולא רוב בנין כשר כגון אם נפסק רוב האלימא וגם נפסק רוב חד מן קטיני ולא נשאר אלא רוב א' מן קטיני אפ"ה כשר וכמ"ש דבריו בפרישה שמ"ש רבינו בשמו עד שיפסק רוב כל אחד ואחד מהם שר"ל אפי' לא נשאר אלא רוב של אחד מהם אפי' של קטיני ומהשנים הנשארים לא נשאר אלא מיעוט כל אחד מהם כשרה ותדע שהרי מ"ש רבינו בשמו וכן אם נפסק קצת כל אחד כו' אין זה לשון הרמב"ם אלא ז"ל בפ"ח מה"ש בדין י"ח אמר שכתב תחילה הדין דמר בר רב אשי נחתך בבהמה עבה ונשאר הקטיני או איפכא כשר כתב נחתך רובו של כל אחד מהם טריפה וא"ל שנחתכו כולן או נטלו כולן עכ"ל · גם מלשון זה האחרון דא"ל שנחתכו כולן וכו' יש לדקדק קצת דס"ל כפירוש הר"ן דאילו לפירוש הרא"ש דמשום רובו ככולו לא ה"ל זה וא"ל כו' דמה לי נטלו כולן או רובן ואף שמכל מקום הוא פשוט טפי מ"מ לא ה"ל למכתבינהו ודו"ק: ותימא על הב"י שכתב שר' ירוחם כתב כדברי הרא"ש וז"א שהרי כתב בנתיב ט"ו אות י"ח בהדיא כדברי הרמב"ם והר"ן שאם נשאר אחד שלימה אפי' חד מהקטיני ושנים האחרונים לא נפסקו לגמרי דכשרה וזהו דלא כדברי הרא"ש אלא כדברי הר"ן והרמב"ם וכמ"ש · ואם מפני שכתב שם רבי' ירוחם דאם נפסק רוב שלשתן אע"פ שמיעוטן קיים טריפה כתב דהיינו כדברי הרא"ש קשה שלא זה הסכמת כל הפוסקים הוא הרי"ף והרמב"ם ורש"י והרשב"א והר"ן ודו"ק · וגם תימה על הב"י שכתב וז"ל ונראה מדברי הרא"ש שהוא מפרש הא דאמר שמואל אפי' לא נשתייר אלא כמוט הסרבל היינו אפי' נפסקו כל צומת הגידין ונשתייר באחד מהם כמוט הסרבל דהיינו כל שהוא כשרה וקשיא לי היכי קאמר תלמודא דמשום דאמר שמואל מכדי תלתא הוו מסייע לרבנאי דלמא שמואל בעי שישתייר מכל אחד וכדקאמר הא איכא תלתא דכל חד וחד ולאו היינו דרבנאי וצ"ע עד כאן לשון ב"י ונלע"ד דלא ק"מ דע"כ גם הרא"ש מפרש לישנא דגמרא דקאמר מאי רובו רוב כל אחד ואחד דר"ל דאינו טריפה עד שיהא נפסק רוב כל אחד ואחד ואם רוב אחד נשאר שלם כשרה ולאפוקי מלישנא קמא דס"ל רוב אחד דר"ל אפי' ברוב אחד תלוי הטריפות שאם נפסק רוב אחד מהן ס"ל דטריפה אע"ג דהשנים קיים קמ"ל הרא"ש דקי"ל כלישנא בתרא דלא מטריף אלא אם כן לא נשאר שום אחד מהשוטין שהיא נטרפת בהן הרוב ואז כיון שלא נשאר בשום אחד מהן הרוב גם הוא מודה דאע"ג דהמיעוט מכל אחד קיים אפ"ה טריפה והיינו לאפוקי מדשמואל דס"ל אם מיעוט מכל אחד קיים כשרה ומ"ש הרא"ש כגון אי איפסק אלימי כו' נקט אפסיק משום הדיוק לאשמעינן הא אם נשאר רוב אחד מהשוטין אף שהשני נפסק לגמרי אפ"ה כשר וכמש"ר בעל הטור בשמו ומ"ה האריך הטור כדי לבאר דברי הרא"ש · א"כ מ"ש נקט אפסק משום דבעי לייסב דס"ל להאי לישנא לקולא כמו בר רב אשי ולא לחומרא ומדמר בר רב אשי מכשיר אפי' באפסק חד מין וגם מיעוט מהמין השני ומזה דייק לבסוף דא"א לפרשו אלא לקולא משום הכי נקט הרא"ש אפסק ברישא וע"כ אתה צריך לפרש דברי הרא"ש כן דג"כ ס"ל דלא איירי הגמרא באפסק אחד מהן לגמרי דהא לא אתפרש ע"ז מאי רובו רוב כל אחד ואחד ועוד דא"כ מאי מסיק הגמרא וקאמר כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל מכדי תלתא הוי הא איכא תלתא דכל חד וחד ואי פירוש רוב כל אחד ואחד ר"ל שנפסק אחד כולו והשני ברובו מאי קאמר הא איכא תילתא דכל חד וחד · וגם ב"י מדלא הקשה זה אפירוש הרא"ש ש"מ דפירש רוב כל אחד ואחד כמ"ש אלא שקשה לב"י אהרא"ש שכתב ולאפוקי מדשמואל דאמר אפי' לא אשתייר כמוט הסרבל אמ"ש אפסיק חד מין ש"מ דס"ל להרא"ש דאפי' בהשתיירות כמוט הסרבל מחד מין כשרה ואינו מוכרח · ועי"ל דס"ל להרא"ש דהא דקאמר מסייעא ליה לרבנאי היינו מדמצינו דשמואל אינו מצריך שום רוב מאחד מהן יש סיוע לרבנאי דג"כ אינו מצריך רוב חד וגם מסתבר להרא"ש דמדאינו מצריך שום רוב דאפי' במיעוט דחד סגי והא דקאמר הא איכא תילתא דכל חד לדבריו דרב קאמר לדידי סגי אפי' בחד מיעוט לדידך אודי לי מיהת בהא כיון דאיכא תילתא דכל חד וחד ודו"ק: [ה] בעוף הן כו' וסימנם בו כסימנם בבהמה ז"ל רמ"א ומי שאינו בקי לשער ישער כרוחב אצבע בעוף ממקום שמתחילין (כ"כ הרוקח) ולעולם אין צומת הגידין למעלה מאמצע עצם האמצעי (כ"כ בשם מהרי"ל וש"ד):

[ו] וחמור עוף כו' שאפי' נפסק אחד מהן טריפה וכו' אליבא דכ"ע כי כן בגמרא ובנפסק הרוב פליגי ואפי' הרא"ש שסובר בעלמא רובו ככולו אפשר שמודה כאן דלא אמרי' רובו ככולו
געמ"ב

נז (א) [א] דרוסה טרפה פירוש הנדרס מחיה ועוף הדורסין ולא כל חיה ועוף שוין בדריסה אלא (ב) מעלות מעלות יש כיצד הארי יש לו דריסה אפילו בשור הגדול ובחיה אפילו גדולה שבחיות (ג) ואצ"ל בעופות [ב] הזאב אין לו דריסה בבהמה גסה ואפילו בקטנה שבגסות כגון בעגלים הרכים אבל יש לו דריסה בדקה ואפילו בגדולה שבדקות כגון כבשים הגדולים ואצ"ל בעופות חתול ונמייה ושועל אין להם דריסה בכבשים הגדולים אבל יש להם דריסה בגדיים וטלאים וכ"ש בכל העופות · חולדה אין לה דריסה בבהמה כלל אפילו בגדיים וטלאים אבל יש לה דריסה בכל העופות (ד) וכלב אין לו דריסה כלל אפילו בעופות אלא כמעשה קוץ בעלמא שאם דרס או נקב בשיניו עד לחלל חוששין לו כדרך שחוששין לקוץ שניקב לחלל (ה) וכל שאר חיות חוץ מאלו כתב א"א הרא"ש ז"ל שאין להם דריסה שאע"פ שהדוב שכול

נז דרוסה טריפה פי' הנדרס מחיה ועוף הדורסים ולא כל חיה ועוף שוים בדריסתן אלא מעלות מעלות יש וכו' ר"פ אלו טריפות (מב ·) תנן ודרוסת הזאב רבי יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה ובגמ' (כב :) אמר רב יהודה אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה ובעי למעוטי מאי ואיכא תרי לישני בגמרא בלישנא קמא אמרינן דרב אתא לאשמעינן דזאב אפי' בגסה נמי דריס וה"ק בבהמה מן הזאב ולמעלה כלומר דזאב כלמעלה ממנו דהיינו ארי ואפי' בגסה דריס ולא בא למעט למטה ממנו אלא לומר שדינו כלמעלה ממנו שלא תאמר דר"י דאמר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת ארי בגסה לא בא אלא לפרש דברי חכמים קמ"ל דליתא דרבי יהודה לחלוק בא וזאב לת"ק אפילו בגסה דריס שדינו כלמעלה ממנו ובלישנא בתרא אמרי ואבע"א למעוטי חתול כלומר דלא אתא רב לאשמועינן דזאב אפי' גסה נמי דריס דליתא דזאב אין לו דריסה אלא בדקה דלא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים וכרבי בנימין בר יפת דאמר הכי בגמרא וכתבו הרשב"א והר"ן שדעת התוס' דכיון דספיקא דאורייתא הוא נקטינן לחומרא כלישנא קמא דזאב בגסה נמי דריס וכן נראה שהוא דעת רש"י וזה ג"כ דעת בעל התרומה אבל הרי"ף פסק כלישנא בתרא דזאב לא דריס בגסה וכתב בתה"ד סימן קע"ח שגם א ר"י סובר כן · וכתב הרא"ש שכן נ"ל דכיון דאיכא תרי שינויי שבקינן האי שינויא דמפלגי אמוראים ותנאים ונקטינן האי שינויא דלא פליגי אמוראי ולא תנאי · וכן דעת הרשב"א והר"ן וכן דעת הרמב"ם בפרק ה' מה"ש והכי נקיטינן : ומ"ש ואפילו בקטנה שבגסות וכו' כ"כ הרשב"א והר"ן שכיון ששנינו דרוסת הזאב בדקה מכלל דגסה כלל כלל לא אע"פ שיש מקצת רבוותא שכתבו כן :

וכתב רבינו ירוחם שדעת הרמב"ם שיש לזאב דריסה בעגלים קטנים ואני בקשתי ולא מצאתי שכתב כן : ובתה"ד סימן קע"ח כתוב שבא"ז פסק דכל חיה שהיא מן הזאב ולמעלה דורסים בהמה גסה והזאב בדקה ולא בגסה עד כאן לשונו · נראה שפוסק כלישנא בתרא ומפרש דברי ר"י דמן הזאב ולמעלה דריס בגסה וה"ק דרוסת זאב בדקה דוקא ולא בגסה אבל כל שאר חיות שלמעלה מן הזאב דינם כארי דדרסי בגסה · וכתב עוד בתה"ד דלא מכרעה מילתא אי ס"ל להרי"ף בשאר חיות כא"ז : חתול ונמיה ושועל אין להם דריסה בכבשים הגדולים וכו' בפרק אלו טריפות (שם) אמר רב עמרם אמר רב חסדא דרוסת חתול ונמיה בגדים וטלאים : וכתב הרשב"א שר"ח גורס דרוסת חתול כן ונמיה בגדיים וטלאים ודחה דבריו והסכים לגירסא ראשונה שכתבתי וכן גירסת הרי"ף והרמב"ם וה"ג ורש"י ועיקר : וגרסינן תו בגמרא (נג ·) אמר רב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי אין דריסה לשועל ואיכא דאמרי אמר רב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי יש דריסה לשועל וכתב הרי"ף דה"ל ספיקא דאיסורא ולחומרא דאית ליה דריסה וכ"כ הרא"ש וכתב עוד ודוקא בטלאים וגדיים דלא עדיף מחתול וגם למטה מן הזאב הוא ואין לו דריסה בדקה וכתב הרשב"א בחידושיו שי"א דאי סבירא לן דשועל יש לו דריסה אף באימרי רברבי יש לו דריסה לפי שהוא גדול מחתול ודחה דבריהם והעלה דאין דריסה לשועל אלא בגדיים וטלאים וכן דעת הר"ן ז"ל : חולדה אין לה דריסה בבהמה כלל וכו' · שם בעיא דאיפשיטא וכתב הרשב"א שיש לה דריסה אפילו בעוף הגס דהא סתמא אמרינן יש דרוסת חולדה בעופות : וכלב אין לו דריסה כלל וכו' שם אמר רב יוסף אין דריסה לכלב · ומ"ש רבינו אלא כמעשה קוץ בעלמא שאם דרס או ניקב וכו' פשוט הוא וכן כתב הרשב"א והר"ן ז"ל דאפילו באותם שאין להם דריסה אי ניקב לפרניו לחלל טריפה ואפילו הנץ בשור הגדול שמא ניקב א' מהאיברים הפנימיים ואין בדיקה לנקב מעהו כל שאין מקומו ידוע וכדאמרינן (נג :) בקוץ עד שתינקב לחלל · ודין קוץ שניקב לחלל נתבאר בסימן כ"א : וכל שאר חיות חוץ מאלו כתב א"א הרא"ש ז"ל שאין

נז דרוסה טרפה פי' הנדרסת מחיה ועוף הדורסין כלומר הדורסין ומטילין ארס בדריסתן לאפוקי אם אינן מטילין ארס ואע"פ שדורסין כההיא דכל עוף הדורס טמא דאינו אלא סימן טומאה וכן כל שאר חיות אפילו הן טמאין ודורסין אינן מטילין ארס ואצ"ל בחיה ועוף הטהורים דפשיטא דאין דריסת ארס לטהורים וכ"כ התוס' (דף כ"ג) בד"ה שאר ואמר רבינו שאף באותן שמטילין ארס בדריסתן אינן שוין אלא מעלות מעלות יש וכו' :

ומ"ש כיצד הארי וכו' ר"פ א"ט ודרוסת הזאב רבי יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת ארי בגסה דרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס ובגמר' (דף כ"ג) אמר רב יהודה אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה ובעופות מן הנץ ולמעלה ואיכא תרתי אוקימתא בגמ' ובין לפרש"י ובין לפי' התוס' והרא"ש והר"ן החולקים אפירש"י לכ"א משני הפירושים לאוקימתא קמא לרב דפליגי ת"ק ור' יהודה ס"ל לרב דהילכתא כחכמים דזאב בגסה נמי דריס ולאוקימתא בתרא לרב לא בא ר"י אלא לפרש וס"ל לרב כר' בנימין בר יפת דזאב בדקה אבל לא בגסה . והסכים הרא"ש לדברי הרי"ף דזאב אין לו דריסה בגסה וכאוקימתא בתרא אבל בספר התרומה פסק כלישנא קמא לחומרא וכדעת רש"י במתני' דא"ט שכתב דת"ק פליג אר"י וסבר דאלים זיהריה דזאב למקליי' נמי לגסה ומסתמא הלכה כת"ק לגבי ר"י דהלכה כרבים והיינו כאוקימתא קמא כדפרישית וכ"כ הר"ן בשם התוס' אלא מיהו כתב שכדברי הרי"ף עיקר ושכן פסק הרמב"ם ובתרומת הדשן כתב נמי שגם בהגהת מיימוני וגם ר"י פסק כן · אבל ט"ס הוא וצ"ל וגם ר"י אלפסי פסק כן אבל ר"י בעל התוס' הוא מכלל רבותינו הצרפתים בעלי התוספות שכתבו כל המפרשים בשמם לחומרא דזאב יש לו דריסה בגסה ודברי רבינו הם כדברי הרא"ש שהסכים לדעת הרי"ף · ולענין הלכה נראה דב איסורא דאורייתא נקטינן לחומרא כהני רבוותא דפסקו דזאב יש לו דריסה בגסה ותו דרבותינו הצרפתים שאנו מבני בניהם ומימיהם אנחנו שותים וכל ניהוגינו אחרי פסקיהם פסקו כולם דזאב יש לו דריסה בגסה וכך תופס רש"י להלכה וכן פסק בסמ"ק וסה"ת להדיא וכן נראה דעת סמ"ג והגהת מיימוני פ"ה הלכך אין לנו להקל כלל בזה ואע"פ דבש"ע פסק לקולא דזאב אין לו דריסה בגסה הנה בהגה"ה כתב הרב וז"ל ויש מחמירין עוד דכל שהוא מזאב ולמעלה יש לה דריסה אפי' בבהמה גסה ויש לחוש לחומרא עכ"ל ומשמע מלשונו דגם הזאב עצמו הוא בכלל חומרא זו דיש לו דריסה בגסה דאל"כ הכי ה"ל למימר ויש מחמירין עוד דכל שהוא למעלה מזאב יש לה דריסה אפילו בגסה דהוה משמע דוקא למעלה מזאב ולא זאב עצמו דהכי משמע מלישנא דהרמב"ם בפ"ה שכתב אין דריסה בגסה אלא לארי בלבד ובבהמה דקה וחיה דקה מן הזאב ולמעלה אלמא דבלישנא מזאב ולמעלה בפוסקים הוה נמי זאב גופיה ועוד אי איתא דס"ל להרב דאין זאב עצמו בכלל ה"ל לפרש ולבאר חלוק זה ליש מחמירים מדלא פירש אלמא דאף זאב עצמו בכלל חומרא זו ואע"ג דבספרו דרכי משה משמע שדעתו דבזאב עצמו פוסק כרב אלפס דאין לו דריסה בגסה ולא כתב דיש להחמיר אלא בלמעלה מן הזאב ולא בזאב עצמו מ"מ בש"ע יחזור בו בהגהתו והחמיר אף בזאב עצמו וכיון שהגהותיו הם אחרונים אזלינן בתרייהו ואפילו אם תפרש לשונו גם בהגהותיו דלא החמיר אלא בזאב ולמעלה ולא בזאב עצמו מ"מ אין דעתינו מסכמת להקל באיסורא דאורייתא כנגד רבותינו הצרפתים אלא נקטינן דיש לו לזאב דרוסה בגסה ואסור לאוכלה מיהו למוכרו לנכרים יש להתיר ולא חיישינן שמא יחזור וימכרנו לישראל כיון דאפי' יחזור וימכרנו ליכא אלא ספיקא דדינא וכך הורתי הלכה למעשה ובתשובה בארתיו כל הצורך בס"ד ועוד נראה בעיני דזאב יש לו דריסה בעגלים אפילו אינן יונקין אלא הוא עגל בן שנה והלכך כל שקפץ עליו או הכהו טרפה ואסור אף למוכרו לנכרי וכ"כ ה"ר ירוחם בשם הרמב"ם שיש לזאב דריסה בעגלים קטנים וב"י השיג ואמר שלא מצא שכתב כן הרמב"ם ע"כ ואינה השגה דשמא בתשובה פסק כן אי נמי ט"ס הוא במ"ש הר"ר ירוחם בשם הרמב"ם וצ"ל הרמב"ן וכ"כ מהרש"ל פא"ט סימן ע' וכתב עוד וסמך לסברא זו מדרוסת הנץ שאין לו דריסה באווזים ותרנגולים הגדולים ויש לו דריסה בקטנים כמ"ש רבינו בסמוך בסעיף עשירי והכי נקטינן דזאב בגסה יש לו דריסה ואסור לאוכלה ומותר למוכרה לנכרי בעודו חי ובעגלים קטנים אסור אף למוכרם לנכרי : **ומ"ש** דהארי יש לו דריסה אפי' בשור הגדול כונתו לומר אע"פ שהוא גדול מן הארי דסתמא תנן ודרוסת ארי בגסה דמשמע אפי' גדול ממנו וממילא ה"ה בחיה אפילו גדולה שבחיות : **ומ"ש** ואצ"ל בעופות ולא אמר ואצ"ל בדקה נראה דכיון דאורחיה לדרוס גסה ודקה א"כ כשכתב דיש לו דריסה בגסה א"צ לפרש דאצ"ל בדקה אבל בעופות דלאו אורחיה הוא לדרוס עופות סד"א אפי' חזינא דרכה על העוף לא הוי דריסה קמ"ל דלא דודאי יש לו דריסה אף בעופות ואע"פ שאינו מפורש בתלמוד היינו מפני דאצ"ל בעופות ומזה הטעם הוצרך לומר ואצ"ל בעופות גבי זאב דכיון דאינו מפורש בתלמוד ולאו אורחיה סד"א דלית ליה דריסה בעופות קמל"ן דלא אלא לא היה צריך התלמוד להשמיענו כיון דאצ"ל בעופות : **ומ"ש** בזאב ואפי' בקטנה שבגסות כ"כ הרשב"א והר"ן דכיון ששנינו דרוסת הזאב בדקה מכלל דבגסה כלל וכלל לא ואפי' בעגלים הרכים פי' בעוד שהוא יונק דלא כיש חולקים דזאב יש לו דריסה בקטנה שבגסות דהיינו עגלים קטנים : ומ"ש ואפי' בגדולה שבדקות הכי משמע באוקימתא בתרא דקאמר דרב למעוטי חתול אתא דאין לו דריסה בדקה ורב גופיה הא קאמר לרב כהנא ריש (דף כ"ג) דחתול יש לו דריסה בגדיים וטלאים אלמא דלמעוטי חתול מאימרי רברבי קאמר רב דזאב יש לו דריסה באימרי רברבי למעוטי חתול ובשועל איכא תרתי לישני ופסקו הפוסקים לחומרא דיש לו דריסה ולא עדיף מחתול : ומ"ש וכ"ש בכל העופות כלומר אפי' בעוף הגדול ממנו ואפי' גדול מגדיים וטלאים והכי מוכח בגמ' דקאמר דחולדה אין לה דריסה בגדיים וטלאים אבל יש לה דריסה בעופות וחתול יש לו דריסה אפי' בגדיים וטלאים משמע דכ"ש דעופות ודלא מחלק בעופות גופייהו בין גדול לקטן אלמא דכל העופות שוין לגבי חתול וחולדה ולפי שאין הדבר פשוט כ"כ לא כתב ואצ"ל בעופות כמ"ש גבי ארי וזאב אלא כתב וכ"ש בכל עופות גם בחולדה כתב אבל יש לה דריסה בכל העופות דהכי משמע בסוגיא כדפרישית : **וכלב** אין לו דריסה וכו' כלומר יד דינו כשן שאין בו ארס אלא כקוץ הוא וה"א לשם מימרא דרב יוסף ועל פי פירוש רש"י (בדף כ"ב) דהוי כקוץ בעלמא ועד שניקבו הדקין עכ"ל כלומר דאין דין הכלב כדין הנץ דחוששין לדריסתו כשנקב לחלל דאז מטיל ארס ובהאדים הבשר כנגד המעיים טרפה אלא אין מטיל ארס כלל ואינו אלא כקוץ בעלמא ועד שניקבו הדקין וא"כ לדידן דקי"ל דאין בדיקה לנקב מעהו כדלעיל בסימן כ"א ה"כ בכלב אם ניקב עד לחלל אין לו בדיקה וטרפה ועיין בסמוך ס"כ אבל מ"ש רבינו וכן אם ניקב אפי' בפנים : **ובכל** שאר חיות חוץ מאלו וכו' כתב בת"ה סימן קע"ח דבא"ז פסק דכל

פרישה

סי' נז (א) דרוסה טריפה [illegible]

דרישה

סי' נז [א] דרוסה [illegible]

חדושי הגהות

בנ א הב"ח כתב דצ"ל שגם ר"י אלפסי סובר כן אבל הר"י הוא בעל תוספות וס"ל כהנך דפסקו לחומרא :

שכול והנמר עז אינן דורסין (ו) והרשב"א כתב כל חיה טמאה שאינה גסה מן הזאב אין לה דריסה בגדולה שבדקה בכבשים ועזים אפילו היא גסה כזאב אבל יש לה דריסה בגדיים וטלאים וכ"ש בעופות ואם היתה גסה מן הזאב דינה כזאב ויש לה דריסה בדקה אבל לא בבהמה גסה אפי' היא גדולה כארי היתה גסה יותר מארי הרי היא כארי ויש לה דריסה בכל [ג] וכן יראה מדברי הרמב"ם. (ז) כל העופות אין להם דריסה בבהמה אפילו בגדיים וטלאים [ד] חוץ מהנץ שיש לו דריסה בגדיים וטלאים ולא כשאר דריסה לחוש כשנתאדם הבשר (ח) [ה] אלא אם ניקב עד לחלל (ט) חוששין לדריסתו

דכל חיה שהוא מן הזאב ולמעלה דורסין בהמה גסה אבל הזאב בדקה ולא בגסה ע"כ ונראה שראייתו מדקאמר בגמ' אהא דקא"ר בבהמה מן הזאב ולמעלה למעוטי מאי אילימא למעוטי חתול תנינא ודרוסת הזאב וכ"ת הא קמ"ל דזאב בגסה נמי דריס ופירושו כמ"ש התוס' והרא"ש והר"ן דה"ק וכ"ת הא קמ"ל דכל מן הזאב ולמעלה שוין מה ארי בגסה אף זאב בגסה והתנן ר"י אומר דרוסת הזאב בדקה וכו' והשתא קשה מאי פריך דילמא הא קמ"ל דכל מן הזאב ולמעלה עד ארי שוין דבדקה ולא בגסה אלא ודאי דפשיטא ליה לתלמודא דכל שלמעלה מן הזאב יש לו דריסה אף בגסה ואי לאו דוקא והכי מוכח נמי מדלא נקט ת"ק אלא ודרוסת הזאב ובא ר"י לפרש דלא תימא זאב אפי' בגסה דאינו אלא בדקה משמע דבכל שאר הדורסים דמן הזאב ולמעלה אף בגסה יש לו דריסה ולהרא"ש אין זו ראייה מוכרחת דאיכא למימר איפכא דפשיטא ליה לתלמודא דכל מן הזאב ולמעלה אין לו דריסה כל עיקר דאע"פ דהדוב שכול כו' דדיקא זאב ואריה תנן ועיין בפסקיו ולהרשב"א נ"ל דס"ל לתלמודא דאי איתא דרב הא קמ"ל דכל למעלה מן הזאב עד ארי כזאב ובדקה ולא בגסה א"כ ה"ל לאשמועי' נמי דכל למעלה מן הארי כארי ואפי' בגסה דמ"ש אלא ודאי אע"ג דלקושטא דמילת' דינא הכי הוה מ"מ רב לא אתא לאשמועי' הא מילתא כנ"ל. ואיכא למידק להרמב"ם דמשמע דס"ל דכל למעלה מן הזאב אפי' גדול מהארי דינן כזאב ובדקה ולא בגסה דדוקא ארי בגסה וכ"כ ב"י לדעת הרמב"ם א"כ אמאי לא קאמר תלמודא דרב הא קמ"ל דכל מן הזאב ולמעלה שוה לזאב דאין להן דריסה אלא בדקה:

כל העופות אין להם דריסה בבהמה וכו' הכי משמע מדתנן דרוסת הנץ הדק ודרוסת הגס בעוף הגס ובגמרא פשטינן דשאר עופות טמאים יש להן דריסה אבל לא כדרוסת הנץ שמעינן דכל העופות אין להם שום דריסה בשום בהמה אלא בעופות:

ומ"ש חוץ מנץ וכו' כ"כ הרא"ש שזו היא דעת הרי"ף והרמב"ם דלא כפרש"י דאין דרוסת הנץ אלא כקוץ בעלמא אבל ארס שלהן אינו מזיק וכתב שמדקדקין מדקתני בברייתא דרוסת נץ עד שתינקב לחלל אלמא כשניקב לחלל מיקרי דרוסה וכו' עכ"ל. וב"י כ' וז"ל ולי נראה שטעמם מדאוקימנא להאי ברייתא בגדיים וטלאים ואי משום קוץ מאי איריא גדיים וטלאים אפי' שור הגדול נמי וכו' עכ"ל ואיכא לתמוה דאם כן היה טועה רש"י בפי' בדבר פשוט אבל המעיין בסוגיא יראה מבואר דלא אוקימנא לה בגדיים וטלאים אלא לומר דבנץ אפי' בגדיים וטלאים אין בו משום דריסה דאין דריסה לנץ אלא בעופות ולא בשום בהמה אפי' בגדיים וטלאים וא"כ אין מזה ראייה לפי' הרי"ף ורמב"ם אלא ראייתם כדכתב הרא"ש וכ"כ הרשב"א והר"ן שזו היא ראייתם אלא דלאו ראייה היא ע"ש בחידושי הרשב"א והקשה ב"י כיון דפסקינן כהך ברייתא דבנץ עד שתנקב לחלל אמאי לא פסקינן כוותה בחתול ונמייה דלא הוי דרוסה עד שתנקב לחלל ותירץ וז"ל ונראה דקי"ל כרב חסדא דלא בעי נקובת חלל וידע דברייתא לאו דסמכא היא מיהו בנץ שלא נחלק בו רב חסדא נקטינן כברייתא עכ"ל ונ"ל להוסיף ולומר דאע"ג דההיא דרב חסדא לא מכרעא כיון דאוקמינא ליה בתנאי בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא מ"מ קי"ל כרב באיסורי דאורי ליה לרב כהנא דחתול יש לו דריסה בגדיים וטלאים וסתמא קאמר אפי' אין לו מגלין ונמייה דינה כחתול אלא דתמיה לי טובא דבלישנא בתרא מוקי להך ברייתא כרבינא ובאין מגלין דוקא קתני דאין לו דריסה וטעמא דחתול אינו משליך ארס באין מגלין כיון דאינו כועס ופריך עלה מההיא תרנגולתא וכו' דאשתכח עלה ה' קורטי דמא דאלמא דמשליך ארס ומשני הללת עצמה כהללת אחרים דמי ומש"ה משליך ארס ולעולם ברייתא באין מגלין קתני דאינו משליך ארס וא"כ קשה לפי' הרי"ף והרמב"ם כיון דאינו משליך ארס אמאי ניחוש לדריסה בניקב עד לחלל הרי אינו מטיל ארס באין מגלין וצ"ע:

וכתב הרשב"א בחידושיו דלפי' הרי"ף והרמב"ם קשיא דמאי נ"מ בנץ דניקב לחלל אם חוששין משום קוץ בלבד או חוששין משום דריסה ותירץ דנ"מ דאילו בקוץ אית ליה בדיקה אבל בנץ כיון שניקב לחלל והאדים הבשר טרפה ולית לה בדיקה ולמאן דמפרש דקוץ נמי לית ליה בדיקה נ"מ דאילו משום קוץ אין לו בדיקה דנקב כל שהו אינו ניכר אבל בנץ בודקין אותו אם ניקב לחלל והאדים הבשר מבפנים טרפה ואי לאו כשרה עכ"ל וצריך לפרש לפי זה דסבירא להו דצפורן נץ אינו דק וחד כמו קוץ או מחט דאל"כ אמאי כשרה בלא האדים הבשר מבפנים תיפוק ליה דטרפה משום קוץ שניקב לחלל דנקב כל שהוא אינו ניכר ואין להקשות להרשב"א דס"ל כרש"י דבקוץ לית ליה בדיקה כמו שנתבאר לעיל סימן נ"א וס"ל נ"כ דארס הנץ אינו אדום כ"כ ואינו ניכר ולפיכך אין לו בדיקה כמ"ש בת"ה וכדלקמן בסימן זה סכ"א אם כן לדידיה מנ"מ דהלא הרשב"א לא ס"ל הכא כפי' הרי"ף והרמב"ם אלא כפי' רש"י דדריסת הנץ אינו דריסה כלל דאינו מטיל ארס אלא כמעשה קוץ דאפי' באימרי רברבי אם ניקב לחלל טרפה דילמא ניקב אחד מהאיברים הפנימים שנקובתן במשהו כמ"ש להדיא בחידושיו שוב ראיתי למהרש"ל שכתב על דברי הרשב"א שאמר למאן דמפרש דקוץ אין לו בדיקה נ"מ וכו' וז"ל ואני אומר שאין הלשון משמע כן לומר דיש בו משום דריסה להקל טפי מבנקיבת הקוץ ע"כ נראה פירושו דאי הוי כקוץ לא צריך בדיקה אלא כנגד מקום הנקב בלחוד דדוקא קוץ תחובה וכו' הוא דחיישינן לכל האברים שהקוץ או המחט מתהפך ואינו ידוע לאיזה צד יתהפך בכניסתו אבל הדורס הוא דורס במקום שמכה לפרניו ואין לנו לבדוק אלא למטה ממקום הדריסה באותו שטח ותו לא וכ"מ שאם הנץ דרס אימרי רברבי אפי' לחלל הוי כשר בבדיקה כנגד החלל עד כאן לשונו וגם בפא"ט סוף סימן ע"ה כתב הרב לחלק בקוץ בין תחוב ללא תחוב ולפעד"נ דליתא שהרי הרשב"א בתשובה סימן רע"ז כתב דהיכא דניכר דהנקב בא מחמת מחט או קוץ אפילו אינו תחוב בו דינו כתחוב וכדין מחט שנמצא בחלל הבהמה ע"ש וגם לפי סברתו דמחלק בין תחוב לאינו תחוב לא ידעתי כלל מנ"מ בנקיבת הקוץ עד לחלל מה נפסק אי אמרינן בשדינו כמו קוץ דא"צ בדיקה אלא באותו שטח ותו לא גם כשדינו משום דרוסה נמי א"צ בדיקה יותר וכמ"ש התוס' להדיא בפא"ט (סוף דף נ"ג) דאם היה ניכר מבחוץ מקום הדריסה לא היה צריך לבדוק אלא כנגד אותו מקום וכ"כ לשם הרא"ש ואפי' להרשב"א דשדי בה נרגא כמו שהביא ב"י משמע אינו אלא להקל על דברי התוס' דמחמירין באינו ניכר ואיהו ס"ל שכל שאינו ניכר מבחוץ בידוע שלא נדרס שם שלא כדברי התוס' אבל בניכר מבחוץ

שאין להם דריסה וכו' בפרק הנזכר כתב כן דדוקא לאלו שהוזכר יש דריסה אבל לשאר חיות אין דריסה אפי' לדוב שכול ולנמר עז והביא ראיות לדבריו:

ומ"ש רבינו בשם הרשב"א בת"ה כן כתב וכך הם דברי הר"ן וכן הסכים רבינו ירוחם: **ומ"ש** רבינו וכן יראה מדברי הרמב"ם הוא בפ"ה מה"ש וז"ל דרוסה הוא שיטרוף הארי וכיוצא בו הבהמה וכו' ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא בארי בלבד ובבהמה דקה וחיה דקה מן הזאב ולמעלה הרי דס"ל בהדיא דאם היתה גסה מן הזאב דינה כזאב ומשמע דס"ל נמי שאם היא גסה מן הארי דינה כארי דכיון דקאמר וכיוצא בו א"כ ארי לאו דוקא ומ"ש אח"כ ואין דריסה בבהמה גסה וחיה גסה אלא לארי בלבד לאו למעוטי מינים שהם כארי אתא אלא למעוטי מינים שהם למטה מהארי אתא ומיהו אפשר לדחות דארי דוקא ומ"ש וכיוצא בו היינו לרבות זאב בדקה אבל בגסה ארי דוקא ולא מין אחר אפי' גדול ממנו ובדקה מן הזאב ולמעלה ואפשר שמפני כך כתב רבינו וכן יראה מדברי הרמב"ם כלומר כך נראה מדבריו גם כי יש לדחות פירוש דבריו דלא כהרשב"א דארי דוקא דריס בגסה אבל לא שאר חיות מ"מ הרמב"ם אתי דלא כהרא"ש דאמר דאין דריסה אלא לארי בגסה ולזאב בדקה בלבד: כל העופות אין להן דריסה בבהמה וכו' זה פשוט מאחר שלא הוזכרו לאיסור בפ' א"ע וגם ממה שאמרו בנץ כמו שיתבאר בסמוך: ומ"ש וחוץ מהנץ שיש לו דריסה בגדיים וטלאים ולא כשאר דריסה וכו' ברייתא שם דרוסת חתול נץ ונמיה עד שתנקב לחלל ואוקימנא בגדיים וטלאים ופרש"י עד שתנקב לחלל דלא גרע מקוץ דאם ניקבה לחלל פסולה דחיישינן שמא ניקבו בני מעים אבל אי לא נקב לחלל כשרה לפי שאין ארס שלו מזיק אפי' לגדיים וטלאים וכן דעת הרשב"א וכתב הרשב"א והרא"ש והר"ן שמדברי הרי"ף והרמב"ם בפ' ה' מה"ש משמע דנקיבת חלל בנץ משום דריסה נגעו בה וכדתני דרוסת חתול נץ ונמיה עד שתנקב לחלל אלמא כשניקב לחלל מיקרי דרוסה ומשמע להו דזיהרא דידיה מיקלא קלי כשהוא מטילו בפנים דוקא ונ"ל שטעמם מדאוקימנא להאי ברייתא דדרוסת נץ עד שתנקב לחלל בגדיים וטלאים ואי משום ניקב לחלל הוא ולא משום דרוסה מאי איריא גדיים וטלאים אפי' שור הגדול נמי אלא ע"כ משום דריסה הוא ומש"ה דוקא גדיים וטלאים. ויש לדקדק כיון דפסקינן הלכתא כהאי ברייתא בנץ אמאי לא פסקינן כוותה בחתול ונמיה דלא מיקריא דרוסה עד שתנקב לחלל ונראה דכיון דרב חסדא אמר דריסת חתול ונמיה בגדיים וטלאים ולא הזכיר נקובת חלל הכי קי"ל ודחינן ברייתא מקמי דברי רב חסדא דהוה קים ליה בברייתא וידע דלאו דסמכא היא מיהו בנץ שלא נחלק בו רב חסדא בהדיא נקטינן כברייתא כנ"ל: וכתב הרשב"א בחידושיו עד שתנקב לחלל ונ"מ דאילו בקוץ אע"ג דניקב לחלל אית ליה בדיקה אבל בנקיבת נץ כיון שניקב לחלל והאדים הבשר טרפה ואין לה בדיקה ומיהו למאן דמפרש דקוץ נמי לית ליה בדיקה אפשר לחלק בהיפך דאילו בקוץ אין לו בדיקה כלל דנקב כל שהו אינו ניכר אבל בנץ בודקין אותו אם ניקב לחלל

דרישה

פיין בתשובת מהרא"י פ"ו: [ג] וכן יראה מדברי הרמב"ם כתב בית יוסף וז"ל דברי הרמב"ם הוא בפ"ה מה"ש וז"ל הדרוסה הוא שיטרוף הארי וכיוצא בו הבהמה וכו' ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד ובבהמה דקה וחיה דקה מן הזאב ולמעלה הרי דס"ל בהדיא דאם היתה גסה מן הזאב דינה כזאב ומשמע דס"ל נמי שאם היתה גסה מארי דינה כארי דכיון דקאמר וכיוצא בו א"כ ארי לאו דוקא ומ"ש אחר כך ואין דריסה לבהמה גסה ולחיה גסה אלא לארי בלבד לאו למעוטי מינים שהם כארי אתא אלא למעוטי מינים שהם למטה מהארי אתא ומיהו אפשר לדחות דארי דוקא ומ"ש וכיוצא בו היינו לרבות זאב בדקה אבל ארי בגסה דוקא ולא מין אחר אפי' גדול ממנו ובדקה מן הזאב ולמעלה ואפשר שמפני כך כתב רבינו וכן יראה מדברי הרמב"ם כלומר כך נראה מדבריו גם כי יש לדחות פירוש דבריו דלא כהרשב"א דארי דוקא דריס בגסה אבל לא שאר חיות מ"מ הרמב"ם אתי דלא כהרא"ש דאמר דאין דריסה אלא לארי בגסה ולזאב בדקה בלבד עכ"ל ב"י ול"נ דדברי הרמב"ם שמ"ש הדרוסה הוא שיטרוף הארי וכיוצא בו ר"ל כל חיה שהיא גסה יותר מארי ונקראת כיוצא בו ר"ל בגבורה דאפשר אף אם היא גסה יותר מארי אין לה כח יותר מארי וא"ש ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד בא לאפוקי חיה שהיא גדולה כארי שאין לה דריסה בבהמה והוא מכוון כדברי הרשב"א שכתב כן רבינו בהדיא בשמו וכמ"ש בפרישה ואפשר לומר שגם כוונת ב"י הוא כמ"ש ומ"ה כתב הב"י בביאור הרמב"ם דמ"ש דאין דריסה בגסה אלא לארי דלא אתא אלא לאפוקי מינים שהן למטה מהארי ולא כתב דאתא לאפוקי מינים שהן גדול כארי דדינם כזאב וכמ"ש הרשב"א אלא וודאי במ"ש למטה מארי ר"ל במדרגת הגבורה הן למטה מהארי ממילא נמי מ"ש הרמב"ם שהן כיוצא כארי ר"ל בגבורה והיינו שהם גדולים מארי וק"ל ומש"ר וכן יראה מדברי הרמב"ם היינו משום שהרמב"ם לא כ"כ בהדיא אלא שכן מוכח מדבריו: [ד] חוץ מהנץ שיש לו דריסה כו' ולא כשאר דריסה שאין לו דין דריסה כ"א בעופות הקטנים והדקים כמש"ר בסמוך. וצריכין ליתן טעם למה לא היה גם לעוף הגס שקורין פלקון צד דריסה כשנקב לחלל דגדיים וטלאים כמו הנץ כיון שהוא חמור יותר מהנץ במה שיש לו דין דרוסה גמורה אפי' בעוף הגס כמ"ש בסמוך משא"כ הנץ: [ה] אלא אם ניקב עד לחלל חוששין לדריסתו כתב ב"י בשם חידושי רשב"א ומיהו למאן דמפרש דקוץ נמי לית ליה בדיקה אפשר לחלק דאילו בקוץ אין לו בדיקה כלל דנקב כל שהוא אינו ניכר מבפנים אבל בנץ בודקין אותו אם ניקב לחלל והאדים הבשר

פרישה

(ו) והרשב"א כתב כל חיה שאינה גסה מזאב כו' וס"ל דלהכי נקט מתני' זאב לאפוקי מה שלמטה ממנו או דומה לו שאין לו דריסה כמותו בגדולה שבדקות אבל יש לה דריסה בגדיים וטלאים והא דנקט חתול בגמרא לרבותא נקטיה דאפילו חתול וכ"ש מה שהוא גדול ממנו וכל שהיא גסה מזאב עד ארי דינה כזאב דנקט זאב לרבותא וכ"ש הגדול ממנו וכן בארי אמרינן נקט ארי לאפוקי מה שלמטה הימנו או דומה לו אין לו דריסה בגסה אבל מה שלמעלה מארי יש לו דריסה בגסה במכ"ש וזהו טעם הרשב"א: (ז) כל העופות אין להן דריסה אפילו בגדיים חוץ מהנץ הנץ יש לו קולא מעוף הגס שקורין אוסטי"ר דבסמוך דאותו גם אפילו ניקב בגדיים לפנים אין חוששין משום ארס והיינו קולא אבל יש לו דריסה בעופות אפילו בגדולים כגון אווזות והיינו חומרא ובנץ הוא להיפך ועמ"ש בסמוך: (ח) אלא אם ניקב עד לחלל פי' לחלל הגוף: (ט) חוששין לדריסתו הטעם דאז מטיל ארס דקים להו לרבנן דזיהרא דידיה מיקלא קלי כשהוא מטיל בפנים דוקא ואע"ג דבלא ארס נמי אם ניקב נקב קטן לחלל הגוף טריפה לפי שאין בדיקה לנקב קטן באברים פנימים בשלמא למ"ד יש בדיקה לנקב קטן בשטח הגוף יש נ"מ בזה שהארס שאף אם נבדק מנקב צריך עדיין לבדוק אם אין שם ארס אלא למ"ד אין בדיקה לנקב קטן באברים פנימים למאי נ"מ אמרינן בגמרא שהנץ יש לו דריסה בגדיים וטלאים כשנקב בחלל הגוף הלא אף בלא ארס טריפה וי"ל דכי אמרינן אין בדיקה לנקב היינו כשהקוץ או המחט תחוב בגוף ואיכא למיחש דילמא הלך לכאן ולכאן וניקב וא"א לבדוק אבל כאן שדרס והוציא מיד לא חיישינן לנקב באברים פנימים אלא כנגד זה הנקב מקום שדרס (וכ"כ רש"ל עכ"ס) דומה למ"ש רשב"א לעיל באם נמצא מחט או קוץ תחוב בלב שיש לו בדיקה הלכך כאן נמי יש לנקב בדיקה ואשמועינן דאף אם בדקנו ולא נמצא נקב צריך ג"כ לבדוק אם אין שם ארס ועמ"ש לקמן שאף בדריסה אם ראו מקום הדריסה א"צ לבדוק אלא אותו מקום שראינו שהכה עליו וע"ר (ואפשר גם כן לייסב דגבי נקובת קוץ או מחט אם רואין שניקב כנגד הלב וא"כ נמצא תחוב בלב כשרה כדלעיל סימן מ"א ואילו גבי חשש דרוסה כשנגע ללב טריפה מאחר שניקב לחלל הגוף חיישינן לדריסתו

לדריסתו שאז מטיל ארס · ועופות בעופות כיצד הגם והוא אישט"ור וי"א שהוא פלקון וכל שלמעלה ממנו יש לו דריסה בכל העופות אפילו בגס שבגסין ושאר עופות שהן למטה מהגם עד הנץ יש להם דריסה בכל העופות שכמותם אבל לא במינים הגדולים מהם הנץ הוא הנקרא אשפר"ויר יש לו דריסה בכל העופות הדקין כגון יונים וכיוצא בהם וכל שכן בצפרים ואפילו הם גדולים ממנו אבל לא בגסין כאווזים ותרנגולים בד"א בתרנגולים הגדולים אבל בקטנים יש לו דריסה כתב א"א הרא"ש ז"ל כל שלמטה מן הנץ אין לו דריסה כלל אפי' במינין שלמטה ממנו · וכל אלו שיש להן דריסה אין חילוק

לחלל והאדים הבשר מבפנים טריפה ואם לאו כשרה : ומ"ש רבינו ועופות בעופות כילד וכו' שם במתני' דא"ט (מב ·) ודרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגם בעוף הגס · ופרש"י הנץ אשפרוי"ר : בעוף הדק · לפרים ויונים : דרוסת הגם · אסטו"ר : בעוף הגס · אווזים ותרנגולים · וכתב הר"ן ואיזהו עוף הדק תורים ובני יונה ותרנגולת ולמעלה הימנה עוף הגס · וגרסינן בגמרא (נג ·) בעי רב אשי שאר עופות טמאים יש להן דריסה א"ל רב הלל כי הוינן בי רב כהנא אמר שאר עופות טמאים יש להן דריסה והא אנן תנן ודרוסת הנץ בעוף הדק ומשני דרוסת הנץ בדכוותיה ואינך בדזוטר מיניה וא"ד דרוסת הנץ בדרבה מיניה ואינך בדכוותייהו וכ' הרשב"א דכיון דאיכא תרי לישני נקטי' להומרא דדרוסת הנץ בדרבה מיניה ואינך בדכותייהו וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ז"ל · ופרש"י אבל שאר עופות טמאים חוץ מן הנץ והגם קא מיבעיא ליה · וכתב הר"ן וכן דעת הרמב"ם בפ"ה מה"ש וכ"כ דעת הרי"ף ואין זה מחוור דהא א"ר יהודה א"ר לעיל בעופות מן הנץ ולמעלה ומשמע שכל העופות שהן למעלה מהנץ דינן כנץ ומינה כמי שכל העופות שהן למעלה מהגם שדינן כגם לפיכך נראה דודאי פשיטא ליה שעופות שמן הנץ ועד הגם דינם כנץ וכן אותם שלמעלה מן הגם דינם כגם אלא דעופות שלמטה מן הנץ קא מיבעיא ליה מי אמרינן כיון דדרוסת הנץ תנן אותן עופות שהן למטה מן הנץ אין להן דריסה כלל או דילמא כי היכי דבבהמה. קתני דרוסת הזאב ואפ"ה אסיקנא דגכי דאותן שהן למטה מן הזאב כחתול ונמיה אין דריסתן שוה עם הזאב מ"מ דריסה אית ליה בגדיים וטלאים בעופות נמי נהי שאותן שהן למטה מן הנץ אין דריסתן שוה עם הנץ דריסה מיהא אית להו ומהדרינן דאין ודאי אלא מש"ה תנן דרוסת נץ וגם משום דאית להו דריסה אפי' ברברבי מינייהו וכן אותן שמהן ולמעלה אבל שאר עופות טמאים שלמטה מהן אין להם דריסה אלא בדכותייהו ובדזוטר מינייהו עכ"ל ודעת הרשב"א שכל שלמעלה מן הגם דינו כגם אבל שלמטה מן הגם יש להן דריסה בדכוותייהו אבל לא ברברבי מינייהו ומשמע מדבריו דשלמטה מן הנץ ושלמטה מן הגם דינם שוה דאית להו דריסה בדכוותייהו אבל לא ברברבי מינייהו ומשמע דהיינו בעוף הדק דוקא שאין להן דריסה בעוף הגם אלא לגם ושלמעלה הימנו וכ"כ בחידושיו דאמתניתין סמכינן דנץ דוקא בעוף הדק יש לו דריסה וכן אית ליה דריסה בעוף הדק אפי' ברברבי מינייהו ורבינו ב סתם דבריו כדעת הרשב"א :

ומ"ש רבינו בד"א בתרנגולים הגדולים וכו' כ"כ הרשב"א ג אבל הרא"ש כתב שיש להסתפק לפי המסקנא דאמר כן וגם ברברבי מיניהו ושאר עופות בדכותייהו אם יש דרוסה מן הנץ ולמטה כי היכי דמן הזאב ולמעלה אתא למעוטי התול באימרי רברבי ואפ"ה דריס באימרי זוטרי ה"נ מן הנץ ולמעלה דהיינו גם דרסי אף ברברבי מינייהו ושאר עופות טמאים בדכותייהו או דילמא אי מפרשינן הכי לא הל"ל מן הנץ ולמעלה כיון דלמעלה ולמטה שוין ולא דמי למן הזאב ולמעלה דאתא למעוטי התול מבהמה וגם למעלה מן הזאב אין דריסה כי אם בארי ומסתבר דאין דריסה מן הנץ ולמטה מטעמא דפריבית עכ"ל ורבינו ירוחם כתב שכן תפסו עיקר: כתב הרשב"א בי"מ גם דמתני' עוף גס כלומר גדול מן הנץ ולפי פירוש זה כל שהוא למעלה מן הנץ יש לו דריסה בכל עוף אפי' ברברבי מינייהו ולפ"ז הא דמיבעיא ליה שאר עופות טמאים שלמטה מן הנץ קא מיבעיא ליה ודהה הוא ז"ל פי' זה והסכים למה שכתבתי במו : וז"ל הרמב"ם בפ"ה הנץ יש לו דריסה ואפי' בעוף גדול ממנו אבל שאר עופות הדורסים יש להם דריסה בעוף שכמותם ואין להם דריסה בעוף שהוא גדול מהם עכ"ל וכן כתב סמ"ג ויש לתמוה למה לא הזכירו דין עוף הגס השנוי במשנתינו איפשר שמפרשים דכי אמרינן והיכא דאמרי דריסת הנץ בדרבה מיניה ואינך בדכותייהו ה"ק דוקא נץ דרס בדרבה מיניה ובלבד שיהא מן הדק אבל כל שאר מינים ל"ש שלמטה מן הנץ ל"ש שלמעלה הימנו ואפי' גם לית להו דרוסה בדרבה מינייהו ולפ"ז מתניתין ה"פ דרוסת הנץ בעוף הדק ואפי' בדרבה מיניה ודרוסת הגם אפי' בעוף הגס ובלבד שיהא דכוותיה : וכל אלו שיש להם דריסה וכו' שם (נג:) א"ר חסדא דרוסת החתול ונמייה בגדיים וטלאים מיתיבי דרוסת החתול נץ ונמיה עד שתנקב לחלל הוא דאמר כי האי תנא דתניא בר' אומר לא אמרו אין דרוסה אלא במקום שאין מצילין אבל במקום שיש מצילין יש דרוסה היכא דאמרי הא ברייתא מני ר' (בריבי) היא דאמר לא אמרו יש דרוסה אלא במקום שיש מצילין אבל במקום שאין מצילין אין דרוסה וכתב הרא"ש לא אמרו יש דרוסה אלא במקום שיש מצילין וכו' פי' הך ברייתא דהתול נץ נמייה אין להם דריסה מיירי במקום שאין מצילין ולהאי שינוייא סברי רבנן דהתול דריס אף במקום שאין מצילין ורב חסדא סבר כרבנן וללישנא קמא סבר רב חסדא כבריבי דהתול אין לו דריסה אלא במקום שיש מצילין ואע"ג דלישנא בתרא להומרא מסתברא דהלכה כלישנא קמא דלישנא בתרא דהיקא הוא ולהאי פסקא ניחא מה שאין העולם נזהרים כשהחתול נכנס ללול של תרנגולים ואיהו שתיק ואינהו מלפלפי וכ"כ בס"ה אבל הרי"ף לא חילק בין מצילין לאין מצילין משמע דסבר כלישנא בתרא להומרא וכן דעת הרמב"ם בפ"ה שלא חילק בין יש מצילין לאין מצילין וכן דעת הרשב"א והר"ן ואף על פי שלכאורה משמע מלשון הרא"ש שהוא פוסק כלישנא קמא משמע לרבינו שכיון שבגמר דבריו כתב אבל הרי"ף לא חילק וכו' ה"ל כאומר מסברא היה נראה לפסוק כלישנא קמא אבל הרי"ף לא חילק וכו' והכי נקטינן ולפ"ז המשך דברי רבינו כך הם ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כסברא ראשונה ד לפי שרי"ף אוסר בכל ענין וכיון שרי"ף אוסר נראה לא"א הרא"ש ז"ל שטוב להחמיר אף על פי שאין הסברא נותנת כן · כנ"ל ליישב דברי רבינו :

ודע

מבחוץ שגי בבדיקה כנגדו בלבד ואם האדים הבשר כנגד מעיים טרפה והשתא גבי נץ שניקב לחלל אפי' את"ל דהאיסור הוא משום דרוסה בודקים ג"כ לשם בלבד כנגד מקום שניקב לחלל · והא דכתבו התוס' והרא"ש בפרק השוחט גבי אתא כי ממסמס קוציה דמא וספק כלבא וספק שונרא דכ"ת דאי הוה תלינן בשונרא היה צריך בדיקה כנגד כל החלל אע"ג דליכא ריעותא אלא כנגד הסימנין התם שאני דבשונר' הוי דריסה בהאדים הבשר בלא נקב א"כ כי איכא ריעותא כנגד סימנין חוששין שמא גם במקומות אחרים דרס והאדים וכו' אלא שאינו ניכר אבל אי תלינן בכלבא או בקניא וליכא ריעותא אלא כנגד הסימנין לא חיישינן למקומות אחרים שאין בהן ריעותא דאם היה ניקב גם במקומות אחרים עד לחלל היינו רואין שהיה מטפטף דם גם במקומות אחרים וא"כ בדרוסת הנץ עד לחלל אפילו אי חיישינן ליה משום דרוסה לא חיישינן למקומות אחרים שאם היה דורס גם במקומו' אחרים עד לחלל היינו רואין ריעותא שהיה מטפטף דם גם במקומות אחרים וא"צ בדיקה אלא כנגד אותו מקום בלבד ולא היה שום חלוק בין אם דינו של כך עד לחלל משום נקובת הקוץ או דינו משום דרוסה דאם בזו חוששין למקומות אחרים גם בזו חוששין ואי אין חוששין בתרוייהו אין חוששין ודלא כמ"ש מהרש"ל ועיין במה שאכתוב בסימן זה סוף סי"ע וסוף סעיף כ"ב על דברי התו' והרא"ש בשני מקומות האלה שהם סותרים ויתבאר העיקר בס"ד :

ועופות בעופות וכו' שם בעי רב אשי שאר עופות טמאים יש להם דריסה או אין להם דריסה ואיכא תרי לישני ופסקו הפוסקים כלישנא דמחמיר דרוסת הנץ בדרבה מיניה ואינך בדכותייהו וכתב הרא"ש דלמסקנא מתני' הכי קתני דרוסת הנץ דוקא בעוף הדק אפי' בדרבה מיניה והגם אפי' בעוף הגם אפי' בדרבה מיניה ושאר עופות שמן הנץ ולמעלה אין להם דריסה אלא בדכותייהו וס"ל לרבינו דסתמא קאמר בדכותייהו אפי' בעוף הגם אבל למטה מן הנץ אין לו דריסה כלל להרא"ש דמדקאמר רב בעופות מן הנץ ולמעלה אלמא דוקא למעלה שא"ת דאף למטה יש דריסה בדכותייהו א"כ לא ה"ל למימר מן הנץ ולמעלה כיון דלמעלה ולמטה שוין וס"ל לרבינו דבלמעלה נמי דוקא למעלה מן הנץ עד הגם אית ליה דריסה בדכותייהו אבל מן הגם ולמעלה יש לו דריסה אפי' בדרבה מיניה שא"ת דאף בלמעלה מן הגם דוקא בדכותייהו א"כ יהיה למעלה ולמטה שוין שהרי גם בלמטה מן הגם וגדול מנץ יש לו דריסה בדכותייהו אפי' בעוף הגס כך נראה דעת רבינו וע"פ דברי הרא"ש ולפ"ז* הולק הוא אדברי הרשב"א בשני דברים דהרשב"א מחמיר בהדא דאף בלמטה מן הנץ יש לו דריסה ומיקל בהדא דבלמעלה מן הנץ עד הגם אין לו דריסה אלא בדכותייהו ובעוף הדק דוקא ויש לתמוה על מ"ש ב"י ורבינו סתם דבריו כדעת הרשב"א עכ"ל וליתא אלא כדפרישית. ועל דברי רבינו קשיא לי דמדהביא הרא"ש ראיה מדקאמר רב מן הנץ ולמעלה אלמא דלמטה מן הנץ אין לו דריסה כלל אם כן בע"כ דס"ל להרא"ש בלמעלה מן הנץ אין לו דריסה בדכותייהו אלא דוקא בעוף הדק שא"ת אפי' בעוף הגס א"כ נוכל לומר דלמטה מן הנץ נמי יש לו דריסה בדכותייהו ובעוף הדק דוקא ולא יהיה למעלה ולמטה שוין וא"כ היאך פסק רבינו בסתם דלמעלה מן הנץ יש לו דריסה בדכותייהו אפי' בעוף הגס הפך דעת הרא"ש. וז"ל הרמב"ם בפ"ה הנץ יש לו דריסה ואפי' בעוף גדול ממנו אבל שאר עופות הדורסים יש להם דריסה בעוף שכמותם ואין להם דריסה בעוף שהוא גדול מהם עכ"ל וכ"כ סמ"ג וכבר פי' ב"י מה שפי' ליישב למה לא הזכירו דין עוף הגס השנוי במשנתינו עיין עליו ולפע"ד נראה דמפרשים גם דמתני' עוף גדול כלומר גדול מן הנץ וקאמר דיש לו דריסה בעוף הגס כלומר בעוף גדול כמותו ובעיא דרב אשי בשאר עופות שלמטה מן הנץ ופשטינן דיש להן דרוסה ופרכינן עלה מדתנן ודרוסת הנץ בעוף הדק דמשמע דלמטה מן הנץ אין לו דריסה אפי' בעוף הדק ופרקינן דרוסת הנץ בדרבה מיניה ואינך בדכותייהו ולפי זה למטה מן הנץ כלמעלה ממנו דוקא בדכותייהו אלא משום דסד"א דכל שלמעלה מן הנץ יש לו דריסה ג"כ בדרבה מיניה להכי תני ודרוסת הגם בעוף הגס דוקא בדכותייהו כלומר גדול כמותו ומ"ה קאמר תלמודא בסתם ואינך בדכותייהו פי' כל שאר עופות דוקא בדכותייהו ולפ"ז הא דתנן דרוסת הנץ בעוף הדק לאו דוקא דק דאפי' באווזים ועופות גסים אפי' גם שבגסים יש לו דריסה לנץ אלא כיון דהורהיה דנץ לדרוס עופות דקים קתני דקין ורצ"ל דיש לו דריסה בכל עוף הדק אפי' גדול ממנו וה"ה בכל שאר עופות אפי' במינים הגדולים. והא דקאמר רב בעופות מן הנץ ולמעלה לא אתא למעוטי מן הנץ ולמטה דאין לו דריסה כלל אלא דלמעלה ולמטה אינן שוין ואיידי דקאמר בבהמה מן הזאב ולמעלה וכו' כדכתב הרא"ש. ולענין הלכה באיסורא דאורייתא יש להחמיר כהרמב"ם והסמ"ג דנץ יש לו דריסה אפי' באווזים ובשאר עופות במינים הגדולים וכדפרישית ולמטה מן הנץ נמי יש לו דריסה בדכותייהו אפי' בתרנגולים ושאר מינים אבל בלמעלה מן הנץ עד עוף הגס שקורין פלקו"ן יש להחמיר דיש לו דריסה בדכותייהו אף באווזין ותרנגולים אבל לא נחמיר כי"מ שהביא הרשב"א דיש לו דריסה אפי' בדרבה מיניה דיחיד הוא כנגד כל הגאונים. ובעוף הגס שקורין פלקו"ן וכל שלמעלה ממנו יש להחמיר דיש לו דריסה בכל העופות אפילו גסין שבגסין וכדברי רבינו :

וכל אלו שיש להן דריסה אין חילוק בין אם באים להציל וכו' זהו כלישנא בתרא דמחמיר ובה"ת פסק כלישנא קמא להקל בחתול באין לו מצילין וכן כשאין הנדרס מציל את עצמו אין החתול כועס ואינו משליך ארס וה"ה בנמייה וחולדה אבל בנץ בכל ענין משליך ארס וה"ה ארי וזאב ושאר דורסים ואפי' בחתול דוקא

בנכנס

דרישה

מבפנים טריפה ואם לאו כשירה עכ"ל וכתב מ"ו ע"ז וז"ל ואני אומר שאין בלשון משמע כן לומר דיש דריסה לשקל מנקובת הקוץ קאמר (מדקאמר חוששין לדריסתו אין ל' משמע היכא דהוי קולא עכ"ס) עכ"ל ועוד קשה לי הא כתב רבי' בס"ס זה וז"ל וגם כתבו שאם הכן אינו אלום כ"כ ואינו ניכר לפיכך אין לו בדיקה ואיך יעלה על דעת לבדוק הנקב ולסמוך על בדיקת

חדושי הגהות

ב פירוש דעופות שהן למעלה מהנץ סתם כדברי הרשב"א דאילו בעופות שהן למטה מן הנץ בפירוש כתב בשם אביו הרא"ש דאין להם דריסה ואפילו באותן עופות שהן למעלה מהנץ לא סתם כהרשב"א אלא שאין להם דריסה בדרברבי מינייהו לאפוקי מדעת הר"ן דס"ל דיש להם דריסה אפילו בדרברבי אבל מ"מ חלוקים הם בעל הטורים עם הרשב"א דלרבינו בעל הטורים כל שהם למעלה מן הנץ נהי דאין להם דריסה ברברבי אלא בדכוותיה מ"מ דריסתם בעוף השוה להם אפילו בעוף הגס משא"כ להרשב"א וכו' (כה"ג) ע"ש שהאריך עוד ועי' ב"ח: ג הך אבל אין לו הבנה דמאי שייכות לזה אדלעיל מיניה עוד יש לדקדק שכתב כן כאילו נתחדש לנו דבר בהבאת דברי הרא"ש והרי הדברים מבוארים המה בטור ואיך לא ציין הרב"י עליו ולא הזכיר דבר ממנו גם דברי הטור בעצמן צריכין הבנה שכתב דברי הרא"ש בפ"ע כאילו אין להם שייכות אדלעיל מיניה ואין זה דרכו בכל מקומות ממשלתו ולולא דמסתפינא הוה אמינא כי מכל אלה הדקדוקים שזכרנו גם ממה שתמהו הפוסקים באו"ק הקודם נראה שלפני הרב"י לא היה נזכרים כלל דברי הרא"ש בטור גם שתי תיבות "עד "הנ"ץ לא היה כתובין לפניו ולפ"ז כל דבריו כדברי הרשב"א ושייך שפיר לומר אבל הרא"ש וכו' וצ"ע: ד בדמש"א כתב שיש גורסים בפי' בטור לפי שהרי"ף אוסר כו' והב"ח כתב דיותר נכון לגרוס הך ורי"ף אוסר בכל ענין אחר מ"ש בשם הרשב"א דחתולים שלנו בני תרבות ניהו ע"ז כתב והרי"ף אומר בכל ענין וטוב להחמיר שבא לומר שהרי"ף אוסר בכל ענין אפי' באין מצילין ואפי' בחתולים שלנו ועי' ל"ח (כנה"ג):

הך

שנכנס לתוך לול של תרנגולים יש להקל דהיינו אין לו מצילין אבל אלו החתולים שמכניסין ידיהם בנקבים שבלול הלול וסגור התם ודאי הוי שפיר הצלת עצמן שהרי העופות שבלול בורחין מפניו תוך הלול עצמו מזוית לזוית וצריך לרדוף אחריו וכועס ודורס ואסור אף לב"ה וכן משמע בדברי הר"ן גבי קטע רישיה דהד מינייהו דנה רוגזיה וכ"כ א"ו הארוך להדיא: ומ"ש ברוב ספרי רבינו ורי"ף אוסר בכל ענין וטוב להחמי' פי' ב"י בדוחק ולפעד"נ דהנוסחא נדפסת בטעות וכצ"ל ומסקנת א"א כסברא הראשונה והרשב"א כ' אפשר וכו' עד וראוי לחוש להם ע"כ ורי"ף אוסר בכל ענין וטוב להחמיר שבא רבינו לומר דרי"ף אוסר בכל ענין ומשמע אפי' שאין לו מצילין ואפי' בחתולין שלנו דלא כהרא"ש והרשב"א וטוב להחמיר. ולענין הלכה כתב בש"ע סעיף ה' וז"ל י"א שעכשיו נוהגין היתר בחתולין הנכנסים בלול של תרנגולין ואע"פ שהיה ראוי לחוש בדבר סומכין על שהחתולים שלנו הם בני תרבות וכל שלא הכהו אין חוששין עכ"ל והוא לשון הר"ן ולשון זה משמע דכל שהכהו חוששין וכך כתב הר"ן להדיא וז"ל אבל הכהו ודאי חיישינן עכ"ל ומיירי כשהוא שותק והם מקרקרים ולכן אפי' לא הכהו היו אוסרין התרנגולים אם לא היו בני תרבות אבל לשון הרשב"א לא משמע הכי שכתב וכ"ז שלא ראינו שרדף אחריהם והכה אין חוששין לו וראוי לחוש להם עכ"ל ומביאו רבינו אלמא להדיא דדוקא ברדף אחריהם והכה דהשתא ההכאה היא מתוך כעסו שכעס עליהם

חילוק בין אם באים להציל הנדרס ממנו ובין אם אין באים להצילו (י) אבל בספר התרומות כתב דחתול אין לו דריסה אפילו בעופות (יא) אא"כ יש לו מצילין ועל כן אנו סומכים להתיר בחתול שנכנס לתוך (א) לול של תרנגולים (יב) ומסקנת א"א ז"ל כסברא ראשונה ורי"ף אוסר בכל ענין וטוב להחמיר והרשב"א כתב אפשר שחתולין שלנו בני התרבות הם עם התרנגולים (יג) וכל שלא ראינו שרדף אחריהם והכה אין חוששין לו (יד) וראוי לחוש להם ע"כ (טו) אין דריסה אלא ביד ובצפורן (טז) אבל דרסה ברגלה ונשכה בשיניה לא הוי אלא כקוץ בעלמא ואין דריסה אלא מדעת הדורס אבל שלא מדעת כגון שנפל הדורס דרך מקרה על הנדרס ונתחב בו צפורנו לא הוי דריסה (יז) ואין דריסה אלא מחיים של דורס ונדרס כיצד הרי שנעץ בצפורנו בגבו של דרוס (יח) ועד שלא הוציא צפורנו הומת הדורס או נשחט הנדרס (יט) הרי זה כשר בד"א כשראינו מתחילה ועד סוף (כ) [ו] אבל אם בא לפנינו ה וצפורן תחובה לו בגבו חוששין שמא דרס וחזר ודרס וכן אלו הצדין בעופות הדורסין אפילו אם שחטוה קודם שהסיר צפורנו אסור שכן דרך שמכה בו כמה פעמים עד שיצודנו: (כא) חוששין לספק דרוסה כגון אם רואים ארי שנכנס לבין השוורים חוששין שמא דרסן בד"א כשהיא שותק והם מקרקרין אבל

ודע דלדברי הפוסקים דדוקא כי יש מצילין הוא דחיישינן לדרוסה אם הנדרס היה בורח מפניו השוב כיש מצילין דהצלת עצמה כהצלת אחרים דמיא והכי אמרי' בגמ': וכתב בסמ"ג בשם ר"י סברא זו שכתב רבינו בשם סה"ת דחתול לא דריס אפי' בעופות אלא כשהנדרס מציל עצמו אבל באחרי וזהב אין חילוק בין מצילין לאין מצילין לעולם חיישינן שמא דרס וכ"כ בסמ"ק: ומ"ש רבינו בשם הרשב"א אפשר שחתולי' שלנו בני תרבות הם עם התרנגולים וכל שלא ראינו שרדף אחריהם והכה אין חוששין לו וראוי לחוש להם בת"ה כ"כ וז"ל מעשים בכל יום שהחתול נכנס למקום שתרנגולים שם ואין חוששין להם ויש נותנין טעם בדבר שאין החתול דורס אלא במקום שיש מצילין אבל במקום שאין מצילין אין לו דריסה ואין ממש לדברים אלו ואיפשר שהחתולים המגודלים אצלנו בני תרבות הן עם התרנגולים וכל שלא ראינו שרדף אחריהם והכה אין חוששין להם וראוי לחוש להם עכ"ל. ומ"ש וראוי לחוש להם הטעם משום דאשכחן בגמ' שהיו חוששין שמא דרס החתול ושונרי דידהו היו רגילין עם התרנגולים כמו שהם רגילים עכשיו והר"ן כתב וז"ל ועכשיו נוהגים היתר באלו החתולים הנכנסים בלול של תרנגולים ואע"פ שהיה ראוי לחוש בדבר והם סומכים בכך מפני שהחתולים שלנו בני תרבות הם וכל שלא הכהו אין חוששין לו אבל הכהו ודאי חיישינן עכ"ל: אין דריסה אלא ביד ובצפורן וכו' ואין דריסה אלא מדעת הדורס וכו' אין דריסה אלא

ורדף אחריהם התם הוא דחוששין ומיירי בהוא והם שותקין הלכך כשלא רדף אחריהם אלא הלך וישב לו ביניהם כיון שהוא והם שותקים ומכה בהם בידו אין חוששין להם כיון דהותה ההכאה לא היתה מתוך כעס וכן מעשים בכל יום שמכים בתרנגולים והוא והן שותקין ואין חוששין ותלינן ההכאה בשחוק בעלמא ולא שיתא דעתו להטיל ארס. מיהו ודאי ראוי לחוש להם כיון שהכה אע"פ שלא רדף אחריהם וה"ה בנכנס בלול של תרנגולים ושוא שותק ואינהו מקרקרים ולא ידענו אם הכה בהם נמי ודאי ראוי לחוש להם כי היכי דחוששין בהוא והם שותקין והכה בהם דהני תרתי שקולין הן והעולם אינן נזהרין ואין חוששין להם כיון דהחתולין שלנו בני תרבות הן אבל ראוי לחוש להם ובהני תרתי מילי דוקא הוא דכתב הרשב"א דראוי לחוש להם אבל בלא ראינו כלל שהכה והוא והם שותקין פשיטא דה"ל להוש דאפי' הרי שנכנס לבין השוורים אין חוששין אם הוא והם שותקין והא דראוי לחוש להם היינו לומר שלא להוכלם אבל שרי למוכרם לנכרי וכמ"ש מהרא"י בת"ה סי' קע"ה גבי דוב שקפץ על השור ואע"ג דכתב לשם דלא תלינן לומר דדרך שחוק ותרבות קפץ עליו שאני דוב דלאו בן תרבות הוא עם הבהמות ואף ע"פ שהיה לו קצת הרבות עם בני אדם מ"מ עם הבהמות לא היה לו תרבות ולכך החמיר שלא להוכלו והתיר למוכרו לנכרי כיון דהיכא מ"ד דדוב אינו מטיל ארס שאינו מן החיות הדורסין אבל החתול שהוא דורס אלא דשלנו הן בני תרבות עם התרנגולים אע"פ שקפץ עליהם או ראינו שהכה אותם כיון בהוא והם שותקין תלינן דכל מה שעשה הוא דרך שחוק ותרבות ושריא באכילה מדינא אלא שראוי לחוש להם ממדת חסידות למכור לנכרי והכי נקטינן ובזה התיישב דלא סתרי אהדדי מ"ש כאן בש"ע עם מ"ש בסעיף י"ה וז"ל אבל היכא דקפץ עלייהו כדרך הדורסין אע"פ שהוא בן תרבות אסור אלא ודאי לשם מדבר דהוא בן תרבות עם בני אדם כגון דוב שמגודל בין בני אדם

מחיים. וכו' שם מימרא דאביי (נג.) וכתוב בסמ"ג שלא מדעת כגון ע"י נפילה או שהיה ישן והכה הבהמה שלא מדעת וכ"כ בסה"ת: כתב הרשב"א בת"ה דרוסה שאמרו אינה אלא ביד אבל ברגל דהיה לא עכ"ל כלומר דעוף דאין לו אלא שתי רגלים לא שייך לפלוגי ביה דברגלים הוא דורס כמו חיה בידים: ומ"ש רבינו ועד שלא הוציא צפרניו הומת הדורס לאו דוקא הומת דה"ה אם התכו ידו והכי איתמר בגמ' בהדיא ומפרש טעמא בגמרא שהארס עם נטילת צפרניו הוא זורקו וכתב הר"ן אפילו האדים בשר כנגד בני מעים לא חיישינן כי היכי דלא חיישינן בעלמא כד לא מספקא לן בדרוסה כלל וכתב עוד ומינה נמי היכא דשחטו לנדרס קודם שיוציא הדורס צפרניו כשרה כיון דאינה לדריסה אלא לבסוף ההיא שעתא ככר נשחטה ואחרים מחמירים לומר שכיון שהיו מצילין אותה ממנו דילמא ההיא שעתא שדי ליה זיהרא דכל היכא שמצילין אותה ממנו הוא כועס יותר וזורק מרה עכ"ל ודעת התוס' והרא"ש והרשב"א כסברא ראשונה וסתם רבינו הדברים לדעתם (ב): ומ"ש רבינו בד"א כשראינו מתחלה ועד סוף אבל אם בא לפנינו וצפורן תחובה לו בגבו חוששין שמא דרס וחזר ודרס כ"כ הרשב"א בת"ה: ומ"ש וכן אלו הצדין בעופות הדורסים אפי' אם שחטוה קודם שהסיר צפרנו אסור כ"כ התוס' והרא"ש והר"ן ז"ל ומשמע מדברי הרא"ש שאפי' ראינו שלא דרס אותו קודם לכן חיישינן ליה לפי שפעמים שכהגן רודף אחר העוף הוא מכהו בצפרניו דרך פריחתו: חוששין לספק דרוסה כגון אם רואין ארי שנכנס לבין השוורים חוששין שמא דרסן בד"א כשהוא שותק והם מקרקרים וכו' שם איתמר רב אמר אין חוששין לספק דרוסה ושמואל אמר חוששין דכ"ע על הדורס ויתיב ביניהו אימא שלמא עביד ופרש"י עשה שלום עמהם כדרך כמה היות

בשלשלת אבל אינו בן תרבות עם הבהמות דבכה"ג מיירי בתרומת הדשן דמשם הועתק דין זה לכאן אבל החתולים הם בני תרבות עם התרנגולים שרינן טפי אפי' הוא שותק והם צווחים ולא הכהו אי נמי הוא והם שותקין והכהו ותלינן דההכאה היתה דרך שחוק בעלמא ולא שנתכוין להטיל ארס וכדפרישית ודו"ק: כתב ב"י ע"ש הרשב"א דר"ה גורס דרוסת התול כן וכמייה בגדיים וטלאים ודהה גירסא זו גם התוס' כתבו דלא גרסינן כן במילתיה דרב הסדא וע"ש. אכן בא"ו הארוך כתב וז"ל ובה"ז אוסר אף בנן בגדיים וטלאים כשיש מצילין וכו' נראה שבה"ז הסכים לגי' ר"ה ופסק כלישנא קמא והילכך כן נמי יש לו דריסה בגדיים וטלאים ביש מצילין ולפע"ד שיש להחמיר בזה דדברי ר"ה דברי קבלה הן גם הה"ז פסק כמותו ומה שהקשו התוס' על גי' ר"ה מדתני במתני' נן ומתני' מיירי אף באין לו מצילין יש לייטב מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא דאע"ג דבבאר דורסין איירי מתניתין בכל ענין מ"מ בנן לא איירי אלא ביש לו מצילין. ונראה עוד דיש להחמיר בנן אף באין לו מצילין שהרי לפי גי' זו אף באין לו מצילין יש דריסה לנן בגדיים וטלאים לליסנא בתרא והרי רוב פוסקים פסקו כלישנא בתרא: אין דריסה אלא ביד ובצפורן וכו' פי' ביד לאפוקי ברגל דהיה ובצפורן לאפוקי שן אבל עוף דריסתו ברגלו הוא וכך הוא בת"ה הארוך ובא"ו הארוך: ומ"ש אבל אם בא לפנינו וצפורן תחובה לו בגבו וכו' פי' שבא לפנינו עם הדורס וצפורן תחובה לו בגבו אבל בצפורן תלושה אין חוששין אא"כ ראינו שנכנס הרי אבל לא ראינו שנכנס הרי הוא ס"ס דשמא לא נכנס ואת"ל נכנס שמא צפורן זה לא מן הארי הוא אלא בכותל נתחכך ויתבאר בסמוך בס"ד וז"ל ה"ר ירוחם על הצדין בעופות יש לנו לחוש אפי' שראינו שלא הכהו עד עתה שאפילו לארץ ועדיין לא הוציא ידו

דרכי משה

נז (א) בא"ו הארוך כלל נ"ו בתם לול סגור ומ"מ שפיר נקרא יש לו מצילין אותו שיכולין לברוח ממנו מעט תוך הלול מזוית זו לזו מדורס ואפילו לספר התרומה יש לחוש בחתול דזו מיקרי יש לו מצילין עכ"ל וכ"כ ב"י בכל מקום דהוא בורח מן הדורס מיקרי יש לו מצילין והכי אמרינן בגמרא ונ"ל לומר אף על גב דמספר התרומה משמע דלול מיקרי מקום אין לו מצילין היינו דוקא אם החתול נכנס לתוכו אבל אם עומד בחוץ ומכנים ידו לתוכו גרע מפי כמ"ש הר"ן שכתבתי למטה ולכן כתב הא"ו הארוך דבלול חשיב יש לו מצילין אף לדברי ס"ה: (ב) ובא"ו הארוך וכ"ש לאחר מיתת הנדרס לגמרי דאין שייך בו דרוסה עכ"ל. ובתשובת הרשב"א סימן קמ"ו אף אם מיהר ושחט העוף או הבהמה מיד

דרישה

בדיקת האדם שאין בדיקה ע"כ נראה כמ"ש בפרישה: [ו] אבל כשבא לפנינו וצפורן תחובה לו בגבו אין לפרש דמיירי כאן שבאת הבהמה לפנינו וצפורן אחד תלוש תחוב לו בגבו שזה הדין כתב רבינו בסמוך הרי שנכנס בין השוורים כו' ונ"ל למיתני דין אחד שני פעמים ועוד מדאמר הטעם דחוששין שמא דרס וחזר ודרס ואי מיירי בצפורן תלושה ת"ל דחוששין משום דאף אם זה הצפורן תלוש שאר הצפרנים הוציא ובוודאי דרס בכולם (ומ"מ קשה למה לא כתב רבינו השתא זה ולמה אמר שמא דרס וחזר ודרס ושמא י"ל דרבינו השתא הדא נקט וה"ה דהיים לאידך השתא וק"ל עכ"ה) ודוחק לומר שמיירי שלא ניכר מקום שאר הצפרנים דא"כ לא ה"ל לרבינו לסתום אלא לפרש דאף אם לא ניכר מקום שאר הצפרנים אסורה דחוששין שמא דרס וחזר וכו' וטעם זה דחיישינן שבשאר צפרנים דרס אנו צריכין למימר לקמן. ועוד מדלתב ב"י בסמך הרי שנכנס כו' ז"ל דוקא שראינוהו כו' ולא כתב כן ג"כ בבבא זו אלא ודאי ש"ל דלאן מיירי שעדיין תחובה כל

פרישה

לדריסתו עכ"ה): (י) אבל בעל התרומות כתב דחתול כו' אבל באחרי וזהב הכל מודים דאין הולך: (יא) אא"כ יש לו מצילין וה"ה אם הנדרס בורח מפניו ב"י: (יב) ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כסברא הראשונה היינו מדמיים שם הרא"ש אבל הרי"ף חילק בין מצילין לאין מצילין כו' ובס"ת גרסינן בהדיא כן וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה שהרי"ף אוסר בכל ענין וטוב להחמיר ב"י: (יג) ובל שלא ראינו שרדף אחריהן והכה אין חוששין מכלן נלמד דאם ראינו שהכה חוששין לו ואפי' בחתולין שלנו שהן בני תרבות והארכתי בתשובה: (יד) וראוי לחוש להם פי' לאסור והטעם כיון דאשכחן שחשו בגמ' שמא דרס החתול ושונרי דידהו היו ג"כ מגודלים עם התרנגולים כמו שלנו אבל הר"ן כתב דעכשיו נוהגין היתר בדבר אם לא שראינו שהכה בהן וכמ"ש ב"י: (טו) אין דריסה אלא ביד ובציפורן פי' לאפוקי אגפיים שבעוף וגם אם נטלו צפרנים דיד אין לה דריסה: (טז) אבל דרסה ברגל פי' חיה שיש לה ב' ידים וב' רגלים אבל עוף יש לו דריסה ברגל: (יז) ואין דריסה אלא מחיים של דורס ונדרס פי' לאפוקי אם נשחט הנדרס קודם שהוציא הציפורן אין הארס מזיק כלום שכבר נשחטה כראוי וכמש"כ בהדיא כיצד כו' ואין לאוסרו מטעם

דכל העומד לנקוב כנקוב דמי ס"ג דלוותיה דשאני הכא דאינו מטיל ארס עד"פ כגון אינו ימות הדורס קודם שיוציא רגלו או יחותך ידו וכמ"ש לעיל ס"ק כ"א בדין חילתית:

(יח) ועד שלא הוציא הציפורן הומת לא"ד הומת אלא שנחתך היד התחוב בו ב"י: (יט) הרי זה כשר הטעם שעם נטילת הציפורן דוקא זורק הארס וכתב הר"ן אפילו האדים בשר נגד בני מעים לא חיישינן כי היכי דלא חיישינן בעלמא כד לא מספקא לן בדרוסה כלל: (כ) אבל כשבא לפנינו וציפורן תחובה לו בגבו חוששין שמא דרס וחזר ודרס מ"ש תחובה לו בגבו נראה דר"ל שכל היד עדיין תחובה לו בגבו כשבא לפנינו שאע"פ שמוזהת הדריסה אינה נדרסת כיון שנשחטה קודם שהוציא הדורס ידו מעל גבה דבנטילת הציפורן מטילת הארס מ"מ חוששין שמא דרס והוציא ידו והטיל ארס באותה דריסה וחזר ודרס ומה שתחוב בגבו הוא דריסה שניה והוא דומה למש"כ בסמוך וכן אלו הצדין כו' שכתב להדיא אפילו אם שחטה קודם שהסיר הציפורן שמיירי שעדיין תחובה הציפורן עם הרגל ה"ה נמי לעיל דמיירי בכה"ג מדכתב וכן ועי' ד"ר: (כא) חוששין לספק דרוסה כגון אם רואין ארי כו' ל"ד ארי אלא כל הדורסין שנכנסו לבין אותן שיש להן דריסה

חדושי הגהות

ח הך צפורן תחובה לו בגבו היינו כל היד עם הצפורן אבל צפורן תלושה לחוד הא נתבאר לקמן דתלינן בכותל (דרי"פ וב"ח):

ההוא

אבל אם הוא שותק והם שותקין (כג) או הוא והם מקרקרין אין חוששין ואם חתך ראשו של אחד מהם אין חוששין לאחרים אפילו הוא שותק והם מקרקרין [ו] דאמרינן כבר נח רוגזיה וכתב הרשב"א דוקא בשהרגה אבל אם פצע אחד מהם ולא הרגה חוששין לכולם דכ"ש שהמתו בערה בו כשהצילה עצמה ולא הרגה והא דחוששין דוקא כשידענו שנכנס הארי (כד) אבל אם הוא ספק אם נכנס אם לאו או שהוא ספק ארי או כלב (כה) או שמא בקנה ניגף אין חוששין ׃ (כו) [ז] ארי שנכנס בין השוורים [ח] ונמצאת צפורן של הארי

חיות שנעשות תרבות וגדלות עם בני אדם ובהמה ואינם מזיקות וכתב הרשב"א שאילו הזיקן היו צווחין הוא צווח ואינהו מקרקרים איסור ביעותי מבעתי אהדדי כלומר דכשם שהם נבעתים ממנו כך הוא נבעת מהם ואין לחוש וכתב הרשב"א שבידוע שהוא ירא מהם כי פליגי דאיהו שתיק ואינהו מקרקרין ומסיקנא בגמרא דחוששין לספק דרוסה ׃ כתב הרשב"א דהיינו דווקא כשנכנס הדורס למקום צר שאינם יכולין לברוח מפניו אבל במקום רחב שיכולין לברוח מפניו אפי' הוא שתיק ואינהו מקרקרין אין חוששין שאני אומר ברחו מפניו ולא השיגם וכתב רבינו דברים אלו בסמוך וגם יתבארו ׃ **כתוב** בתה"ד סימן קע"ה דנ"ל דהאי טעמא דאיסור שלמא עבוד לא אמרינן אלא היכא דלא חזינן דנגע בהן אבל היכא דחזינן דקפץ עליהם כדרך הדורסים אע"פ שהוא בן תרבות לא תלינן דדרך שחוק ותרבות עשה מדשתק השור דאדרבא אמרינן דמרוב ביעתותא שתק׃

כתב הרשב"א בחידושיו דכל היכא דלא ידעינן אי שתיק ואי צווח ואי מקרקרין אינהו ואי שתקו ל"ש בין ארי בין שאר דורסים לא חיישינן לה (ג) ואפי' לשמואל ׃ **ומ"ש** רבינו ואם חתך ראשו של א' מהם אין חוששין לאחרים וכו' פשוט בגמרא שם ׃ **ומ"ש** רבינו בשם הרשב"א דוקא בשהרגה וכו' בת"ה וכ"כ בסמ"ג וכ"כ הר"ן וכתב עוד הר"ן מיהו דוקא כשנכנס לתוכן ועמד עמהן דכיון שהוא יכול לדרוס כרצונו אמרינן דכי קטע רישא דחד מינייהו נח רוגזיה אבל כגון אלו התרנגולים שעולים על כלוב מלא עוף ומכניסים ידיהם מבפנים ודורסים אע"ג דקטעיה לרישיה דחד מינייהו לא נח רוגזיה משום הכי דמתוך שהם בורחים אף הוא כועס עליהם עכ"ל (ד) ׃ והא דחוששין דוקא כשידענו שנכנס הארי אבל אם הוא ספק אם נכנס אם לאו או שהוא ספק ארי או כלב או שמא בקנה ניגף אין חוששין פשוט בגמרא שם וכתב הרשב"א דבספק אם נכנס או לא נכנס לא חיישינן לה משום שאני אומר לא נכנס ואם נכנס שמא לא נגע בא' מהם ועוד שרוב הבהמות והעופות בחזקת שאינם דרוסים שם ׃ ואהא דתלינן בכלב או קנה כתב הרשב"א יראה לי דדוקא כשיש לפנינו כלב וחתול או חתול וקנה שיש בפנינו דבר שאיפשר לתלות בו להקל אבל כשבא לפנינו ולא ידענו במה תולין במאי בין להקל בין להחמיר וסעד מצאתי לדברי בדברי קצת מגדולי המורים הראשונים עכ"ל וכתב רבינו דברים אלו בסמוך וכתב הרשב"א בחידושיו שכ"כ מדברי ר"ת דמספק בתר דשכיח טפי שדינן ליה והילכך דוקא בדעל לבי קני' אבל בתוס' כתבו בהיפך דהכא בשלא היה לנו להסתפק אלא או בקניא או בשונרא וכגון שהיה בבירור חתול בתוך הקנים ולהכי אמר דעל לבי קניא אבל אתו מעלמא ואין אנו יודעים מי עשה אפי' לא על לבי קניא אין לנו לתלות בחתול וצ"ע עכ"ל הרשב"א ׃ ובדברי הרשב"א ור"ת נראה מדברי הרמב"ם בפ"ה ובמדומה לי שהוא הסמ"ע שכתב שמלא וגם סמ"ג כתב כדבריהם ׃

וכתב הרשב"א דכי תלינן בכלבא או בקניא כ"מ דא"צ בדיקה אלא במקום שנדבק הדם או שמבעבע הדם ולא כנגד החלל דומיא דקוץ אבל אי חיישינן לשונרא צריך בדיקה כנגד כל החלל וכ"כ הרא"ש בריש השוחט וכתב עוד שם אהא דאמרינן אי נמי לענין ספק דרוסה האדימה גרגרת משהו טריפה דזיהרא מיקלא קלי וגם הרשב"א כתב כן גבי י הוא שקפא דעופות דאתא לקמיה דרב וכתב עוד א"כ כ"מ לושט דאי משום קניא לא מיטרפא בהאדימה בלבד עד דמנקיב הללו ואי משום שונרא כיון שהאדים מבפנים אע"ג דלא נקב טרפה וזו צריך עיון עכ"ל ונראה שהטעם שנסתפק בה הוא משום דכיון דחזינן שהאדים איכא למימר דשונרא הוא דקניא אין דרכה להאדים ׃ **ולדברי** התוספות דס"ל דנקב ושט יש לו בדיקה מבחוץ שלא אמרינן אין לו בדיקה מבחוץ אלא בדרוסה וכמו שנתבאר בסימן ל"ג כ"מ נמי לבדיקת הושט דאי משום כלבא יש לו בדיקה מבחוץ ואי משום סורכא אין לו בדיקה אלא מבפנים ׃ ולדברי הסוברים דבין בדרוסה בין בנקובה אין בדיקה לושט אלא מבפנים ומיהו בדרוסה הופך הושט ובודקו אחר שחיטה שאע"פ שהיה שוחט במקום דריסה היה אדמימות הארס ניכר בו אבל בנקובה חיישינן שמא במקום נקב שחיט והלכך שוחט בקנה לבדו והופך הושט ובודקו כ"מ בתליית קניא קולא גבי עוף דסגי לו בבדיקת הושט ולא בעינן לבדוק כנגד כל החלל ולבהמה כ"מ חומרא דאילו תלינן בדרוסה היה איפשר למיבדקה אחר שחיטה ואי תלינן בקניא לא איפשר לה בבדיקה דחיישינן דילמא במקום נקב קא שחיט וכתב הר"ן בשם הרא"ה ואפ"ה תלינן בקניא משום דמאי דתלינן בקניא לאו משום קולא הוא אלא משום דדריסה מילתא אחריתי הוא הילכך בין לקולא בין לחומרא תלינן בקניא ׃ **ארי** שנכנס בין השוורים ונמצאת צפורן של הארי תלושה ויושבת בגבו של א' מהם בין אם הצפורן לחה או יבשה חוששין וכו' בפרק א"ט אמר רב ארי שנכנס בין השוורים ונמצאת צפורן בגבו של א' מהם אין חוששין שמא ארי דרסו אלא תולין שמא בכותל נתחכך והיה שם צפורן זה ונתחבה לו בגבו ואסיקנא דרב לטעמיה דאמר אין חוששין לספק דרוסה ׃ וכיון דאסיקנא דחוששין לספק דרוסה בהא נמי חוששין ׃ ומ"ש בין אם צפורן לחה או יבשה כ"כ הרשב"א בת"ה ובחידושיו והכי משמע בגמרא וכתב עוד בחידושיו וכ"ש מקום צפורן או ה' צפרניו במוטות תגבו ׃ **ומשמע** דדוקא ראו שנכנס ארי הוא דחיישינן אבל לא ראוהו שנכנס תולין שבכותל היה צפורן זה ונתחכך בכותל ונתחבה בגבו וכ"כ הרשב"א בחידושיו דהוי ספק ספיקא ספק נכנס או לא נכנס ואת"ל נכנס שמא צפורן זה לא מיד הארי הוא אלא בכותל נתחכך אבל צ"ע בתרי או תלת כיון דאיכא הוכחה שאין המתחככין ב' צפרנים או ג' יושבות להם בגבם לעולם ובדרא דצפרנים ודאי ארי נכנס ודרסה וקרוב הדבר מאד לאסור עכ"ל (ה) ׃ **ואר[י]** לבין השוורים לאו דוקא דהוא הדין לשאר דורסים שנכנסו לבין אותם שיש לה דריסה בהם וכ"כ הרשב"א וס"ה ופשוט

ידו שמא הכהו קודם זה בעודם פורחים עכ"ל ׃ **וכתב** הרשב"א דוקא בשהרגה וכו' ובא"ו הארוך דקדק עוד דוקא בקטע רישיה דחד מינייהו ולא יותר אבל אם המית עוד אחרים אנו רואין שלא נח רוגזיה וחוששין לכולן ולפע"ד דכ"ש אם פצע א' מהם והמית א' מהם דחוששין לכולם דילמא תחלה דרס את אחרים ואח"כ הרגו לזה דדוקא בלא פצע ובלא הרג אחרים כי אם שנמצא א' מהם הרוג התם הוא דאמרי' כיון שהם עומדים במקום שיכול לדרוס איזה מהן שירצה אני אומר את זה דרס ראשונה כמ"ש הר"ן ומה"ט החמיר בכלוב אפי' קטע רישיה דחד מינייהו ע"ש וכן כתב הרא"ה בספר ב"ה תחלת דף מ"ה וז"ל אבל במקום שאינו יכול עליהם כגון כלוב של עופות לא נייח רוגזיה בהכי אדרבה אוספי דקא מוסיף עכ"ל ׃ **והא** דחוששין דוקא כשידענו וכו' נראה דס"ק דבספק אם נכנס אם לא נכנס כלל אע"ג דשמעינן להו דמקרקרין אין חוששין כיון דאיכא ס"ס וכן בודאי נכנס וספק ארי ספק כלב איכא נמי ס"ס א"נ ספק ארי ספק קנה פי' שהלך בין הקנים ואיכא הכשה דארי שהיה רגיל בין הקנים ומיירי באינו מבעבע דם דאיכא נמי ס"ס ספק לא היה שם ארי ואת"ל היה לשם ארי שמא לא נגע בו הארי והא דמקרקרין אינו אלא משום דנגף בקנה דמכאיב לו דאע"פ שאינו מבעבע דם כואב לו המכה שנגף בקנה ושלכך הוא מקרקר ואיפשר לומר דמיירי במבעבע דם ואיכא ספק שמא ארי שהיה בין הקנים דרסו ספק בקנה נגף ואע"ג דליכא אלא חד ספק תלינן נמי לקולא דבקנה נגף ואפי' לשמואל דחוששין לספק דרוסה מודה גם בזה כיון דאיכא נמי קנה לפנינו וטעמא דמילתא כתב הרשב"א בת"ה הארוך משום דרובא דאורייתא ורוב בהמות כשרות הן וה"ט נמי בהוא והם שותקין א"נ בשניהן צווחין אי נמי קטע רישיה דחד מינייהו אע"ג דליכא אלא חד ספק דילמא לא נגע אבל ספק לא נכנס ליכא אלא משום דרוב בהמות כשרות הן ׃ א"נ י"ל כל הני אין חוששין חשבינן להו ודאי גמור וכ"כ הר"ן וז"ל וכל איסור דאיתמר הכא ודאי חשבינן להו כיון דתלינן בהו לקולא וכ"כ הרשב"א בת"ה בידוע שלא נגע בהם והשתא האי עובדא דת"ה סימן קע"ח בדוב שקפץ על השור ושניהם היו שותקים פשיטא דחוששין דלא אמרינן איסור שלמא שוו אלא בדלא ידעינן אי נגע התם הוא דתלינן ואמרינן בידוע דלא נגע אבל היכא דודאי נגע בספק עומד שזה דרס ומה"ט כתב הר"ן היכא דודאי על אלא דלא ידעינן כי הוה בינייהו אי הוה שתיק ואינהו מקרקרין או כולהו שתקי לשמואל ודאי חיישינן שהרי בספק הוא עומד שמא נגע וכל היכא דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן לחומרא ולא שרינן אלא בס"ס א"נ בידוע שלא דרס דתלינן בכלב וקנה ואע"ג דהרשב"א מיקל בזה שכתב בחדושיו גבי ארי שנכנס בין השוורים ונמצא צפורן בגבו של א' מהן וז"ל אבל ודאי היכא דלא ישבה צפורן בגב א' מהן ולא ידעינן אי שתק אי צווח ואי מקרקרין אינהו ואי שתקי הא אמרינן לקמן דלא חיישינן לה ואפי' שמואל לא פליג עליה עכ"ל להר"ן שומעין להחמיר באיסור דאורייתא ועוד שהרי הוא ראה דברי הרשב"א בזו ולא נראו לו דבריו וכך פסק הרב בהגה"ת ש"ע מיהו בחולין שלנו יש להקל וכמו שנתבאר לעיל סוף סעיף י"א ׃ **ארי** שנכנס וכו' ה"ה בפא"ט דלשמואל דחוששין לספק דרוסה חוששין בזו כיון דליכא אלא חד ספק להיתר דילמא נתחכך דאין כאן בידוע שלא דרס כיון דנמצא צפורן בגבו הלכך אפי' בשניהם שותקין נמי חוששין אבל בלא ראינו שנכנס הארי דאיכא ספק ספיקא אפי' שמענו מקרקרין וגם צפורן ישבה לו בגבו תלינן דבכותל נתחכך ואיכא למידק במאי דכתב שמא הארי דרסו והצפורן נשמטה וישבה לו בגבו הלא כיון שנשאר הצפורן בגבו

דרכי משה

מיד שנדרס שהיה לנו לומר שעדיין לא עבר הארס לפנים אפ"ה טריפה עכ"ל ׃ (ג) אמנם בהר"ן פא"ט דבכה"ג טריפה וצ"ע למה לא הביא ב"י דברי הר"ן ׃ (ד) ובא"ו הארוך כלל נ"ז ואפי' קטע ראשו של אחד מהן גמי לא אמרינן שנח רוגזיה אלא כשלא הכה גם כן והמית אבל קטע ראשו של א' מהן או אפי' שאכלו כולו והמית ג"כ קצת בדריסה גילה דעתיה שלא נח רוגזיה וחוששין לכולו ומעשה שהכנים חתול ידה לתוך לול של עופות קטנים שלווים והיו שם י"ט והוציא מהן ז' ואכלה אותן והנשארין מהם בקצת מתו תוך הלול וששה נשארו חיים ואכרו גם הנשארים עכ"ל ׃ (ה) וצ"ע במה שכתב שם הרשב"א דבספק נכנס יש להתיר מכח ספק ספיקא דזו לא הוי אלא ספק שציפורן זה הוא מן ארי או מן הכותל ואפשר דאינו ר"ל דמותר מכח ס"ס כמו בשאר ס"ס איכא תרי צדדי להתיר אלא ר"ל הואיל ואיכא תרי ספיקי בארי ובכותל אינו רק ספק אחד תלינן יותר

פרישה

דריסה בכן אלא מילתא פסיקתא נקט רשב"א ׃ (כג) או הוא והם מקרקרים אין חוששין הטעם דבידוע שהוא ג"כ ירא מהם וכן כשצווחין שותקין אמרינן ודאי שלום עביד עמהן וכתב בתרומת הדשן ואם ראינו דקפץ עליהן אף על פי שצווחין שותקין אמרינן מרוב ביעתותא שתקו וחוששין ׃ (כד) אבל אם הוא בספק אם נכנס כו' הטעם משום שהוא ספק שמא לא נכנס ואם נכנס שמא לא נגע בא' מהן רשב"א ׃ (כה) או שמא בקנה ניגף פי' אם ראינו שמלוכלך בדם תלינן שמא בקנה ניגף ׃ (כו) ארי שנכנס כו' ונמצאת צפורן כו' חוששין הטעם כתב ת"ו וז"ל ואף שהארס אינו בא אלא בהדי דשליף צפורן כדלעיל ל"ד צפורן אלא דשליף ידו לאפוקי כשהדורס עדיין עליו עכ"ל ונראה דכן משמע גם מל' רבינו שכתב שחוששין שארי דרסו והצפורן נשמטה כו' דר"ל שנשמטה מן היד ואז בהוצאת היד מטיל הארס (מיהו ראיה זו

דרישה

כל היד ולא הוליאו ידו ושחטוהו ולמ"ש בפרישה ׃ [ו] דאמרינן כבר נח רוגזיה (אין להקשות דלמא כבר דרס קודם שהרג את זו די"ל דנעולם לא אמרינן שבבהמה יהא לה כח לברוח מן הארי ובודאי זו דרס תחילה עכ"ס) כתב הר"ן ומיהו דוקא כשנכנס לתוכן ועמד עמהן דכיון שהוא יכול לדרוס כרצונו אמרינן נח רוגזיה כי קטע רישא דחד אבל כגון אלו התרנגולים שעולים על כלוב מלא עוף ומכניסין ידיהן מבפנים ודורסים אע"ג דקטעיה לרישא דחד מנייהו לא נח רוגזיה משום הכי דמתוך שהם בורחים אף הוא כועס עליהם עכ"ל ׃ [ז] ארי שנכנס בין השוורים כו' ז"ל ב"י ומשמע דדוקא ראו שנכנס ארי הוא דחיישינן אבל לא ראוהו שנכנס תולין שבכותל היה צפורן זה ונתחכך בכותל ונתחבה בגבו וכ"כ הרשב"א בחידושיו דהוי ספק ספיקא ספק נכנס או לא נכנס ואת"ל נכנס שמא צפורן זה לא מיד הארי היה אלא בכותל נתחכך עכ"ל ב"י וקשה לי דהא אין זה ס"ס דכל הספיקות הם ספק א' היינו דלמא בכותל נתחכך דבספק לא נכנס ג"כ נ"ל דצפורן זה שהוא בגבה היה בכותל דאין אמר שספק ארי נכנס ר"ל שיש להסתפק שאין צפורן זה של ארי אלא של שאר חיה שאין לה דריסה בגסה ואת"כ הוי שפיר ס"ס דספק לא נכנס וצפורן אינו של ארי את"ל נכנס דלמא בכותל נתחכך דז"א דהא בהדיא כתב רבינו ונמצאת צפורן של ארי דמשמע שיודעין בודאי ומכירין שזה הצפורן של ארי וכ"ל שאין ר"ל שהוא ס"ס כדאמרינן במנמא אלא ר"ל מכח תרי ספיקות יש לנו להתיר ולתלות בכותל חדא שמא לא נכנס ונמצא צפורן זה ודאי מן הכותל ואת"ל נכנס אכתי איכא לספוקי ולתלות בכותל ׃ [ח] ונמצאת צפורן כו' חוששין אף ע"ג שאין הארס בא אלא בהוצאת היד אפשר לפרש דחוששין שמא דרס והוציא ידו וחזר ודרס ובדריסה ראשונה הטיל הארס ובדריסה שנייה

חדושי הגהות

ו ההוא שרקפא דעופות פי' סל של עופות ׃

הארי תלושה ויושבת בגבו של א' מהן (כז) בין אם הצפורן לחה או יבשה חוששין אפי' אם הוא שותק והם שותקין שחוששין שמא הארי דרסו והצפורן נשמטה וישבה לו בגבו (כח) וכתב הרשב"א ולא לזה לבד חוששין אלא לכל השוורים שבדיר שכבר ביארנו שאין אומרים נח רוגזו אלא כשהרג אחד מהם אבל דרס ולא הרג אדרבה עולה רוגזו ביותר ומכה ודורס (כט) וכתב עוד הוא בד"א כשנכנס בכלוב מלא עוף או בדיר של בהמה שהוא להם מקום צר שאין דרך לברוח מפניו [ט] אבל ארי שנכנס למקום שהבהמות רועות שם אפי' שמענו צווחות והוא שותק אין חוששין שאנו אומרים ברחו מפניו ולא השיגם ע"כ (ל) בהמה או עוף שבא לפנינו (לא) כשהוא מבעבע דם ולא ידענו מה היה לו ומה אירע לו תולין להקל ואמרינן בקנה הוכה או כלב הכה אותו וא"צ בדיקה אלא במקום שהדם מבעבע (לב) [י] וכן אם ניקב אפי' בפנים

בגבו לא שדי זיהרא בהדי דשליף וי"ל דחיישינן שמא דרס וחזר ודרס ומקמי דנתלש הצפורן שדי זיהרא א"כ ביד האחרת דרס ואפי' באותו יד בצפרנים האחרים ולפ"ז אם אנו רואין מתחלה ועד סוף שלא דרס אלא פעם אחת ביד אחת ונתלשו כל הצפרנים ונתחבו בגבו דאין חוששין לה אבל נראה עיקר דמאי דאמרינן בהדי דשליף שדי זיהרא היינו בהדי דשלף ידיה אפי' נשאר הצפורן בגבו נמי שדי זיהרא דלא אשכחן שיתירא אלא בדפסקוה לידיה אבל לא בשליף ידיה ונשארו הצפרנים בגבו ופשוט הוא :

וכתב הרשב"א ולא לזה לבד חוששין וכו' וטעמו כיון דאיכא צפורן בגבו אין לומר כאן בידוע שלא דרס וחוששין אפי' הוא והם שותקין כדפרישית אך קשה למה לא נתיר האחרים מטעם ס"ס ספק נתחכך בכותל ואת"ל ארי דרסו לזה ספק לא דרס אלא זה בלבד שהרי איכא הוכחה מדהוא והם שותקין וי"ל כיון דאיכא ריעותא דצפורן בגבו אין כאן בידוע שלא דרס וכולן בספק א' הן שמא לכולן דרס אבל הר"י כתב דבהוא והם שותקין אין חוששין אלא לאותו שנמצא בו צפורן בגבו אבל השאר מותרים וכתב עוד ע"ש הרשב"א דבנמצא צפורן בגבו והוא שותק והם מקרקרין כולן אסורים ולא אמרינן חמתו שככה אלא אדרבה הוא יותר כועס על אחרים עכ"ל · ותימא היאך סלקא אדעתין לומר דצפורן בגבו הוי קולא וכיון דאפי' בדליכא צפורן בגבו חוששין לכולם בהוא שותק ואינהו מקרקרין כ"ש בצפורן בגבו ותו דבלאו הכי ה"ל למימר דאין הצפורן ראיה דנח רוגזיה דהא איכא ספק דשמא בכותל נתחכך שהרי בצפורן בגבו לא אמרינן דודאי דרסו אלא ספק הוא וחוששין לחומרא · אלא הדבר ברור דלהרשב"א אפי' בהוא שותק והם שותקין נמי חיישינן לחומרא בנמצא צפורן בגבו והכי נקטינן :

וכתב עוד הוא בד"א שנכנס בכלוב וכו' נראה דדוקא במקום שהבהמות רועות בשדה ובקעה שאין מוקפות גדר ומחיצה אבל בחצר גדול שמוקף מחיצות חוששין והכל נקרא דרי של בהמות אפי' רחב הרבה · ומ"ש סה"ת והסמ"ג דבמקום רחב יש להתיר אינו אלא בעופות דנשמטים מן הדורס אנה ואנה בחצר רחב ולא חיישינן להם אלא בכלוב שהוא להם מקום צר ודלא כמ"ש ב"י דלאו דוקא נקט שהבהמות רועות · וטעם דין זה הוי משום דכל שאפשר לברוח מהדורס ה"ל ספק על ספק לא על דלא אמרינן דהדורס על ביניהם א"כ שאין להם המלט ממנו בשום צד והיינו דקאמר בגמרא על ויתיב ביניהו דאין שם אלא ספק א' שמא לא נגע אבל כשיש דרך לברוח איכא נמי ספק על כו' כלומר שמא לא נכנס ביניהם כלל אלא ברחו וכך מבואר בסה"ת סימן כ"ה למעיין בו ודבר פשוט הוא דבנמצא צפורן בגבו של א' מהם דחוששין לו בלבדו ואפי' ספק א' ליכא כאן באתר שהבהמות רועות דאין שם כותל להתחכך בו ואצ"ל בעוף דאין דרכו להתחכך דפשיטא דחוששין לאותו שנמצא בו צפרן אבל האחרים מותרין כיון דאיכא נמי ספק לא על כדפרישית ותלינן לומר דברחו ולא השיגו ואין בזה מחלוקת דלא כמי שטעה בזה :

ופשוט הוא : **ומ"ש** רבינו אפי' אם הוא שותק והם שותקים וכו' כן כתב הרשב"א בת"ה וטעמא דכיון דאיכא ארי ביניהם וצפורן תחובה בגבו של זה חזקה ארי דרסה : **ודע** שלשון הרשב"א בת"ה כמ"ש רבינו ארי שנכנס לבין השוורים וכו' אפי' הוא שותק והם שותקין וכו' ולא לזה בלבד אנו חוששים אלא לכל השוורים וכו' ומשמע מדבריו דקאי על מ"ש בתחלה הוא והם שותקים וחוששין לכל השוורים ורבינו ירוחם כתב בשם הרשב"א שאם נמצאת צפורן בגבו של א' מהם והוא שותק והם מקרקרים כולם אסורים משמע אבל אם הוא והם שותקים לא חיישינן לכולהו נראה שרבינו ירוחם מפרש שכשכתב הרשב"א ולא לזה בלבד חוששין וכו' לא קאי ארישא הוא שותק והם שותקים אלא סמך על העיקר שבידינו דכל היכא שהוא והם שותקים לא חיישינן ונהי דלההוא שצפורן תחובה בגבו חיישינן משום הוכחה דצפורן אבל השאר מותרים ופשט לשון הרשב"א אינו מוכיח כדבריו : **ומ"ש** רבינו וכתב עוד הוא בד"א כשנכנס בכלוב מלא עוף וכו' אדלעיל קאי שכתב דכשהוא שותק והם צווחים חיישינן שמא דרס א' מהם בד"א כשנכנס בכלוב מלא עוף וכו' ולא קאי אנכנס ארי בין השוורים ונמצא צפורן יושבת בגבו של א' מהם דסמיך ליה דהתם בכל גווני חיישינן לזה שהצפורן בגבו ואפי' הם במקום שיכולות לברוח ממנו (ו) וכך מבואר בדברי הרשב"א בת"ה שכתב הא דבד"א כשנכנס בכלוב מלא עוף וכו' סמוך לדין הוא שותק והם צווחים ואח"כ כתב דין ארי שנכנס בין השוורים ונמצאת צפורן יושבת בגבו של א' מהם והא דמפלגינן בין מקום צר למקום רחב כתבוהו סמ"ג וס"ה ומשמע מדבריהם שכ"מ שאינו צר ביותר אלא שיכולין לברוח קצת מפניו חשיב מקום רחב אבל מדברי הרשב"א שכתב רבינו משמע דמקום רחב היינו בקעה וכיוצא בה אבל בית וחצר גדולים לא ומיהו יש לדחות ולומר דאורחא דמילתא נקט ולאו דוקא (ז) : **בהמה** או עוף שבא לפנינו כשהוא מבעבע דם ולא ידענו מה היה לו ומה אירע לו תולין להקל ואומרים בקנה הכה או כלב הכה אותו וכו' בפ' א"ט וכבר כתב רבינו דין זה לעיל בסמוך ולא חזר לכתבו אלא כדי לכתוב עליו וא"צ בדיקה אלא במקום שהדם מבעבע וכו' כלומר דהיינו מאי דכ"מ בין אי תלינן בקניא או כלבא לא תלינן בשוגרא וכבר כתבתי זה לעיל בסמוך וכתבתי חילוקים אחרים בדבר : **ומ"ש** וכן אם ניקב אפי' בפנים כשרה כך הם דברי הרשב"א בת"ה ונראה דהיינו לומר דאם ניקב קנה אפי' מבפנים ממש כשרה בקניא או כלבא כל שלא נפסק רובו משא"כ בשוגרא דאפי' האדים מבחוץ טריפה ונוסחא אחרת מצאתי בת"ה וז"ל וכן אם לא ניקב מבפנים ממש כשרה והענין לומר דספק נקב בושט אם אנו רואים שלא עבר הנקב לפנים כשירה כיון שאינו מפולש אבל דרוסה כיון שהאדים מצד א' אפי' לא עבר לחלל טריפה

בהמה או עוף שבא לפנינו כשהוא מבעבע דם וכו' עובדא דרב אשי בפא"ט ומשמע דלעיל בסמוך כשכתב רבינו או שמא בקנה נגף מיירי באינו מבעבע דם כדפרישיתו לשם ומטעם ס"ס והכא במבעבע דם קאמר דליכא אלא חדא ספיקא ותלינן נמי לקולא ואפי' את"ל דלעיל נמי מיירי במבעבע דם לא כתבו לשם אלא אגב אינך ובקצרה וכאן בא לבאר דין זה בכל חלקיו : **ומ"ש** וא"צ בדיקה אלא במקום שהדם מבעבע כ"כ התוס' והרשב"א בפרק השוחט דכ"מ להיכא דאין חוששין לדרוסה אלא לנקב דא"צ בדיקה אלא היכא דממכמס דמא ואי הוי תלינן בשוגרא היה צריך בדיקה כנגד כל החלל עכ"ל וקשה דפא"ט כתבו התוס' והרא"ש בהפך וז"ל ונראה שיש בדיקה אף לודאי דרוסה וכו' ונראה שאף רש"י לא נקט ספק אלא משום דאז צריך לבדוק בכ"מ גבה וכריסה ולדה וכל שכנגד החלל אבל אם היה ניכר מקום הדריסה לא היה צריך לבדוק אלא מקום הדריסה בלבד עכ"ל ויש ליישב דבפרק השוחט קאמר דמשום נקב א"צ בדיקה אלא מקום המלוכלך בלבד ואם היינו תולין בדריסה היה צריך לבדוק כנגד כל החלל בכל אותו השטח שניכר בו הדריסה ולא הוה סגי במקום המלוכלך דיש לחוש שמא גם ביד אחר דרס עוד באותו שטח שיש בו הריעותא וכ"כ רבינו למעלה בסי' ל"ג וז"ל לפי' רש"י שאין חוששין לספק דרוסה לבדוק כל הגוף אבל חוששין לספק נקובה לבדוק מקום המלוכלך א"כ הא דכתבו דאי הוה תלינן בשוגרא היה צריך בדיקה כנגד כל החלל לא כתבו כך אלא לפי פשוטה של שמועתינו דמשמע דכל היכא דצריך בדיקה משום דריסה בעינן כנגד כל החלל אבל בפא"ט דקדקו מפירש"י דלא בעינן כנגד כל החלל אלא כשאין ניכר הדריסה אבל היכא דניכר הדריסה לא בעי בדיקה אלא מקום הדריסה בלבד ומ"מ ודאי צריך בדיקה טפי מאילו היו תולין בנקב שלא היה צריך בדיקה אלא כנגד מקום המלוכלך דכל היכא דאינו מלוכלך אין שם ספק נקב דאילו היה שם נקב היה ג"כ מלוכלך משא"כ בדריסה דאע"פ שדרס באותו שטח אינו ניכר וצריך לבדוק בכל אותו שטח וכבר כתבנו לעיל סוף ס"ט מה שנראה מדברי התו' והרא"ש דסתרי אהדדי ובסוף סי' זה יתבאר בס"ד העיקר ע"ש : **ומ"ש** וכן אם ניקב אפי' בפנים כשרה נראה דה"פ תחלה אמר דלא חיישינן לשוגרא אלא תלינן בכלב וא"צ בדיקה אלא במקום שהדם מבעבע ואח"כ אמר דאם ניקב בפנים דאפי' את"ל דתולין בכלב היה דינו כקוץ ולא ה"ל תקנה

דרכי משה

יותר בכותל מבארי דזו מצוי יותר כנ"ל ליישב דברי הרשב"א ז"ל : (ו) ואין דבריו נראין דמשמעות הטור אינו כן אלא נ"ל דאף על גב דבאותו שור שנמצא הציפורן בגבו אין לחלק בו בין מקום רחב למקום צר כמו שכתב ב"י שמשמע כן מת"ה דהא ראינו שהארי השיגו דהרי הציפורן בגבו מכל מקום לשאר שוורים שעמו לא חיישינן אם הוא במקום רחב דהרי אמרינן שהם ברחו דלדידהו אינו מזיק מה שהציפורן נמצא בגבו של אחד מהן אלא שחוששין שמא דרס גם אותן ואם הוא במקום רחב אין לחוש ולכן כתב הטור **דין** זה דארי שנכנס בין השוורים כו' קודם בד"א כדי שבד"א כו' יהא קאי על אותו דין ג"כ כנ"ל : (ז) ובא"ו הארוך כלל נ"ו מסתמא פתח לול סגור מקרי מקום צר שאינן יכולין

דרישה

פניה נשמטה הצפורן מעל ידו אלא נראה שהוא דוחק משום שהיה לו לרבינו לבאר דחיישינן שמא דרס כו' כמ"ש לעיל בסמוך ונראה דחיישינן שדרס בכל צפרניו ובהולאת האחרים הטיל הארס שהרי יותר מצפורן א' יש לו ולא נשמט אלא א' ועמ"ש בשם מ"ו בפרישה ע"ז ומה שהבאתי ראיה לפי' מ"ו ממ"ש רבינו בחוששים שמא ארי דרסו והצפורן ישב לו בגבו דמשמע דחוששין להאי צפורן. אלא שיש לפרש דברי רבינו דה"ק לא אמרינן מדבתקו דודאי עשו שלום ביניהם אלא אמרינן הצפורן מורה שדרס אחריהן ושמטה ע"י הדריסה הצפורן ומדאיכא לפנינו ריעותא חיישינן לשאר צפרנים או לחזור ודרס ודו"ק : [ט] אבל אם נכנס למקום שהבהמות רועות כתב הרשב"א דל"ד בקעה אלא כל מקום שאינו צר ביותר שיכולין לברוח קצת מפניו (ולא השיגם כ"ל אפי' נמצא הא' דרוסה מ"מ אין חוששין לאינך כל היכא דלא חזינן ריעותא ואמרינן לא השיגום רש"ל. ומ"מ כשנמצא שלשה נדרסין יש להחמיר ולאסור את כולם כי כבר הוחזק עדר זה בנדרסין רמ"י על"ה) : [י] וכן אם ניקב אפילו בפנים כתב ב"י וז"ל כך הם דברי רשב"א בת"ה וקאי אקנה דאינו מיפסל בנקיבה (בנ קניא או כלבא על"ה) עד שיפסוק רובו משא"כ בשוגרא דאפילו האדים מבחוץ טריפה ע"כ והנה מ"ש וקאי אקנה דמשמע דוקא ולא אבשר חלל הגוף משום דקשה ליה הלא אין בדיקה לחלל הגוף כמ"ש בפרישה וע"ש שכתבתי דלא ק"מ וקאי שפיר אחלל הגוף. ולפי' דב"י דקאי אמקום סימנים ק"ק מ"ש וכן אפילו אם ניקב לפנים מכלל דלפני זה איירי שלא ניקב לפנים וא"כ אפילו תלינן בדריסה הא בסימנים קשים ואפילו האדים הבשר כנגדה אינו מזיק עד שיאדימו הן עצמן וכמ"ש בסמוך בסימן זה וי"ל דקמ"ל דא"ל לבדוק הסימנים עצמן אם האדימו ואף אם ימצאו שהאדימו לא תלינן בארס וכאילו מצאן הדומין בלא ריעותא וק"ל ועי"ל דאם היו תלינן בדריסה היה צריך לבדוק כל המקומות שנטרפת בהן כדלקמן. וכתב עוד ב"י וז"ל ונוסחא אחרת יש בת"ה וז"ל וכן אם לא נקבה

פרישה

זו אינה מוכרחת כמ"ש בדרישה) וכן משמע מדברי הרשב"א ועד"ר : (כז) בין אם היה לחה או יבשה בחידושי רשב"א מבואר דלא תימא דלא זו אף זו קתני דלא זו לחה פשיטא דחוששין אלא אפי' יבשה. דאדרבא יותר יש לחוש ביבשה מבלחה משום דביבשה אמרינן הואיל וכבר היא יבשה נשמטת בשעת דריסה אבל לחה אין דרכה לשמט בשעת דריסה וכימא ודאי בכותל נגף ונשמט לו ומן הכותל נפל לגב הבהמה קמ"ל דאפ"ה חוששין : (כח) וכתב הרשב"א ולא לזה לבד חוששין אלא כו' קאי אאפילו אם ביניהם שותקין שכתב רבינו באם צפורן נמצאת כו' חוששין וע"ז קאי רשב"א ולא כמ"ש רבינו ירוחם ב"י : (כט) וכתב עוד הוא בד"א כו' כתב ב"י אדלעיל קאי אמ"ש חוששין לספק דרוסה אם הוא שותק והם צווחין בד"א כו' וכ"כ שם הרשב"א דין זה אחאותו בבא ע"ש. אבל אם נמצא צפורן על גב א' מהם כתב הרשב"א בהדיא דאסורה בכל ענין עכ"ל. וכתב ד"מ ע"ז וז"ל ואין דבריו נראין דמשמעות הטור אינו כן אלא נ"ל דאע"ג דבאותו השור שנמצא הצפורן בגבו אין לחלק בו כיון שראינו שהשיגו שהרי הצפורן בגבו מ"מ לשאר שוורים שעמו לא חיישינן אם הוא במקום רחב והרי אמרינן שהם ברחו דלדידהו אינו מזיק מה שהצפורן נמצא בגב של אחד מהם אלא שחוששין שמא דרס גם אותן וכיון בהוא במקום רחב אין לחוש ולכן כתב הטור דין זה ארי נכנס בין השוורים כו' קודם בד"א זו כדי שבד"א כו' יהא קאי על אותו דין ג"כ כ"ל ע"כ. וכ"כ מ"ו רש"ל בהגהותיו דאפילו נדרס הא' לא חיישינן לאינך כשהן במקום מרחב ונלענ"ד דגם הב"י לא היה כוונתו לאסור גם האחרים רק מ"ש אדלעיל קאי לא אתי לאפוקי אלא דל"ת דקאי לכל מאי דסמיך ליה והיינו גם אהשנמצא צפורן אגבו של א' מהן ותאמר דאפילו זה אינו טריפה אלא כשהוא במקום צר דז"א דזה עכ"פ טריפה אלא קאי אלעיל היכא דהוא שותק והם צווחים ושם כולן הן בספק בשוה דליכא ציפורן בשום. אמנם כתב דכשהן במקום רחב "כלן מותרין אבל הב"י מודה דגם אם נמצא צפורן בגב א' מהן דהנשארים מותרים

כשהן במקום רחב ומ"ה שינה רבינו לשון הרשב"א וכתב האי דינא „וכתב "עוד אחר הני בבית שלפניו וברשב"א כתבן מאוחרין כדי ללמד דהנשארים גם בזה מותרין כשהן במקום רחב אלא מדכתב רשב"א סתם דבמקום רחב מותרין משמע כולן מותרין מש"ה כתב דקאי אדלעיל ולא כמ"ש בד"מ על הב"י ועמ"ש בהגהות ד"מ : (ל) בהמה או עוף שבא לפנינו כשהוא מבעבע דם היינו דין שכתב רבינו לעיל או בהוא ספק הרי ספק כלב או במה בקנה ניגף אין חוששין אלא שחזר וכתב דין זה כדי לכתוב עליו ואין צריך בדיקה כו' דהיינו הכ"מ אי תלינן בכלבא או בשוגרא **וב"י** כתב עוד כ"מ אחריני וקצתם אכתבם בסמוך : (לא) כשהוא מבעבע דם כו' ע"ל סימן נ"ג דכתב רבינו בשם ריב"ם דמתיר אפילו בלא בדיקה כלל לעוף הבא לפנינו ונראו מלוכלך בדם **נ"ל בין** מבעבע דם דהכא למלוכלך בדם דהתם : (לב) וכן אם ניקב אפילו בפנים כן הוא נוסחא אחת בת"ה וז"ל דלא קאי אושט דושט שהוא אדום מבחוץ אין לו בדיקה דהא בנקב כל דהוא טרפה

דקאמר אין חוששין לו אבל היכא דקאמר חוששין לו אין לו תקנה בבדיקה וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפילו ודאי דרוסה יש לה היתר בבדיקה. [יח] (לז) וכיצד הוא הבדיקה בודקין מכנגד המוח (לח) עד סוף הירכים מכל י"ח טרפות ואם נמצא שהאדים הבשר כנגד אחד מהאברים שנטרפת בהן אסורה (לט) וכן אם (ט) נתמסמס הבשר כנגדו (מ) או כנגד צומת הגידין עד שהרופא גורדו אסור והסימנים קשים הם אצל דרוסה הילכך אפילו אם האדים בשר כנגדם מותר עד שיאדימו הם בעצמם (מא) ואז אסור אפילו האדים הקנה בכל שהוא

היא ודאי דרוסה והיכא לתמוה טובא דההיא דרב דאורי בה מכפא ועד אטמא וכו' בע"כ דמיירי בניכר הדריסה כנגד מקום שנטרפה דאי בהינו ניכר הויא ספק דרוסה ורש"י נמי מודה בה דיש לה בדיקה אלא ודאי דס"ל לתוספות והרא"ש דמיירי בניכר והכריחו לפרש כך דאי בהינו ניכר ה"ל ספק דרוסה ורב הא ס"ל דאין חוששין לה וכיון דרב אורי בה מכפא ועד אטמא וכו' בע"כ דבניכר בה הדריסה כנגד מקום שהיא נטרפת ולפיכך הויא לה רב והפ"ה יש לה בדיקה כך היא הלעת התוספות והרא"ש בקושייתם לפרש"י והשתא קשיא לי מאי מתרצים ונראה דגם רש"י לא נקט ספק אלא משום דאז צריך לבדוק בכל מקום וכו' דא"כ רב דאורי בה מכפא ועד אטמא וכו' דאיירי בודאי דרוסה וניכר בה כנגד מקום שנטרפה בו למה לא הורה דסגי במקום הדריסה בלבד ואפשר ליישב ולומר דלפי תירוצם הא דקאמר רב מכפא דמוקא וכו' אין פירושו דצריך בדיקה לעולם בכל המקומות דמכפא ועד אטמא וכו' אלא הכי פירושו דבכל המקומות שמכפא ועד אטמא בכל איזה מקום שנדרסה בו וניכר מקום הדריסה צריכה בדיקה במקום הדריסה בלבד ולא אתא אלא להורויי דבכל כנגד החלל ואף כנגד הסימנין צריכה בדיקה במקום שניכרת הדריסה ולאפוקי ממ"ד דאינה צריכה בדיקה אלא כנגד בני מעיים בלבד ולא כנגד הסימנין אפי' ניכר לשם הדריסה דסימנין קשין הן אצל דריסה וקמ"ל רב דליתא אלא אף בניכר כנגד הסימנין צריכה בדיקה אבל לעולם א"צ בדיקה אלא כנגד אותו מקום שנדרסה בלבד ובסמוך כתבתי דהיינו לומר באותה שטה לאפוקי בשטת אחר דא"צ לבדוק. ויש לתמוה בדברי רבינו שלא כתב הא דכתבו התוס' והרא"ש דבנדרסה וניכר מקום הדריסה דא"צ לבדוק אלא כנגד אותו מקום והדרכה מדכתב בסתם וכיצד היא הבדיקה וכו' משמע דלעולם צריך לבדוק מכפא ועד אטמא בין בספק דרוסה בין בודאי דרוסה בין ניכר מקום הדריסה בין אינו ניכר מדלא חילק ונראה לפע"ד דרבינו סובר דמ"ש התוספות והרא"ש בפ' השוחט ואי הוה תלינן בשונרא היה צריך בדיקה כנגד כל החלל כך היה דעתם לפסק הלכה דאפי' ודאי דרוסה וניכר הדריסה צריך בדיקה מכפא ועד אטמא וכן בספק דרוסה למאי דקי"ל כשמואל דחוששין לספק דרוסה צריך לבדוק מכפא ועד אטמא דלדידן דין בדיקה בספק דרוסה כדין בדיקה בודאי דרוסה אליבא דרב דצריך לבדוק בכל המקומות מכל י"ח טרפות אבל מ"ש התוס' והרא"ש בפ' אלו טרפות אינו אלא ליישב פרש"י דלא נקט ספק דרוסה אלא משום דאז צריך לבדוק מכפא ועד אטמא אבל בודאי דרוסה א"צ לבדוק אלא כנגד מקום הדריסה והיתה כוונת התוספות והרא"ש בזה לומר שאין צריך לפרש דס"ל לרש"י כפירוש ריב"ם דודאי דרוסה אינה ניתרת בבדיקה אלא אדרבא ס"ל לרש"י להקל בודאי דרוסה דא"צ לבדוק אלא כנגד מקום הדריסה מיהו התוספות והרא"ש גופייהו ס"ל להלכה דאין להקל אלא אין חלוק בין ספק לודאי בשניהם צריך לבדוק מכפא ועד אטמא כנגד כל החלל וכמ"ש בפרק השוחט שזאת היא דעת עצמם דלא כפרש"י וזאת היא דעת רבינו כפי הנלפע"ד ולמעלה כתבנו בשני מקומות דרכים אחרים על דברי התוס' והרא"ש דקסתרי אהדדי אבל מה שכתבנו כאן הוא העיקר וכמו שנראה כך להדיא מדברי רבינו והכי נקטינן: וז"ל הרשב"א שכתב בת"ה הארוך (דף מ"ה) כתבו רבותינו הצרפתים דבודאי דרוסה וניכר מבחוץ מקום הדריסה לא היה צריך לבדוק אלא כנגד אותו מקום ולא ירדתי לסוף דבריהם שאם אין מקום דריסה ניכר מבחוץ ואפי' אי אתה חושש שמא יהא ניכר מבפנים וכו' כמו שהעתיק ב"י ונראה מדבריו שהבין דברי התוספות דניכר מבחוץ היינו לומר שלאחר בשחטה ונפשטה ניכר מבחוץ על הבשר אודם הדריסה ועל זה התווכח כמו שהוא מפורש בדבריו ואני שמעתי ולא אבין הרי הדברים פשוטים בדברי התוספות שבעוד שהבהמה חיה קאמרי תוס' דכשניכר מבחוץ מקום הדריסה שהדם מטפטף אז אין צריך בדיקה אלא במקום הדריסה לאחר שישחוט אותה יבדקנה כנגד אותו מקום אבל א"צ לבדוק במקומות אחרים שאם היה דורס גם במקומות אחרים היה מטפטף הדם גם כן במקומות אחרים אבל בספק דרוסה או אפילו ודאי דרוסה ואינו ניכר מבחוץ בחייה דהיינו שאין הדם מטפטף ממנה בשום מקום צריך לבדוק מכפא ועד אטמא והשתא ניחא ול"ק ולא מידי וכבר כתבתי בסמוך דדברים אלו שכתבו רבותינו הצרפתים אינן אלא ליישב פרש"י אבל אין זה דעתם אלא כמ"ש בפ' השוחט. שוב ראיתי שמהרו"ך האריך בדינים בד"ה וכיצד היא הבדיקה והוציא דינים וחלוקים מחודשים ונראה לפע"ד דלא דק: **וכיצד** היא הבדיקה וכו' מימרא דרב נחמן שם: **ומ"ש** ואם נמצא שהאדים הבשר כנגד אחד מהאברים שנטרפת בהן אסורה אע"ג דבגמרא לא אמרו אלא האדים בשר כנגד המעים טרפה סבירא ליה לרבינו דמקאמר רב זביד בדרוסה משיאדים בשר כנגד בני מעים בסימנים עד שיאדימו סימנים עצמם שמעינן דדוקא סימנין דקשים הם אבל שאר כל האברים בהאדים בשר כנגד אבר סגי ומאי דנקט בריאה כנגד המעים לאו דוקא והסיפא קא סמיך דנקט סימנים מכלל דדוקא סימנים אבל כל שאר אברים דינו כבני מעים דכולן שוין דאינן קשים: **ומ"ש** וכן אם נתמסמס הבשר כנגדן או כנגד צומת הגידין וכו' נראה שמה שהזכיר כאן צומת הגידין הוא לפי שרש"י פי' בההיא דנתמסמס דבצומת הגידין בנתמסמסו הגידין עצמן הוי ליה כאילו ניטלו וה"ה לכך כתב רבינו דלא כפי' רש"י דאפילו בנתמסמס כנגד נ"ה נמי אסורה וה"ה בהאדים הבשר כנגד צומת הגידין אלא דנקטה בנתמסמס להוציא מפי' רש"י: **ומ"ש** והסימנים קשים הם וכו' כתב רש"י וז"ל כפא דמוקא כף הגולגלת דהיינו כל החלל ואף כנגד הסימנין עכ"ל והדבר פשוט הוא שלא היתה כוונתו דבכנגד סגי ולא בעינן בסימנין עצמן וכמו שהבין בית יוסף אלא ה"פ שבכל המקומות

וכיצד היא הבדיקה בודקין מכנגד המוח עד סוף הירכים מכל י"ח טריפות וכו' שם (נד.) אמר רב נחמן דמודה רב בדרוסה לבדוק מכפא דמוקא ועד אטמא ומשמע דמכפא דמוקא משוף כפא קאמר אבל כנגד המוח אין צריך לבדוק ולא בא אלא להוסיף שצריך לבדוק הסימנים וכ"נ מדברי רש"י והר"ן שכתבו דלאיתויי צוהר אתא משמע אבל לא כנגד המוח והטעם דכיון שהמוח לפנים מהעצם לא חיישינן שעבר הארס לפנים אבל רבינו נראה שמפרש שצריך לבדוק כנגד המוח והם דברי הרשב"א וכ"מ מדברי הרא"ש גבי סימנים קשים הם אצל נפילה והרוקח כתב שצריך לבדוק המוח: **ומ"ש** עד סוף הירכים אצומת הגידים קאי דאילו שאר בשר שבירכים לא איכפת לן ביה מידי אפילו ניטל כולו ופשוט הוא וכ"כ בהג"ה גבי נפילה: **ומ"ש** ואם נמצא שהאדים הבשר כנגד א' מהאיברים שנטרפה בהם אסורה שם רב נחמן אמר בדרוסה משיאדים בשר כנגד בני מעים רב זביד מתני הכי בדרוסה משיאדים בשר כנגד בני מעים בסימנים עד שיאדימו סימנים עצמם ודווקא בסימנים לא סגי בהאדים בשר כנגדן לפי שקשין הן אצל דריסה אבל כל שאר איברים שהבהמה נטרפה בהם בהאדים בשר כנגדן טריפה ואע"ג דלא אמרינן הכא אלא האדים בשר כנגד בני מעים היינו משום דהשתא ס"ל דלא בעינן בדיקה אלא כנגד בני מעים ובסימנים אבל ה"ה דלמאי דמסקינן דבעיא בדיקה מכפא דמוקא ועד אטמא שכל שהאדים בשר כנגד אבר שהבהמה נטרפת בו טריפה דסוף הארס להלל ולנקוב האבר הנטרף וכן משמע מדברי רבינו אבל הרמב"ם בפ"ה כתב לישנא דגמ' עד שיאדים בשר כנגד בני מעים ושמא משום דרוב הטריפות הם בבני מעים נקט האי לישנא אבל ה"ה להאדים בשר כנגד אחד מהאברים שהבהמה נטרפה בהם ומדברי רבינו משמע דאם האדים בשר כנגד צומת הגידים טריפה ועוד אדקדק בזה בסמוך בס"ד: **וכל** הפוסקים שראיתי הסכימו דהלכה כרב זביד דאמר בסימנים עד שיאדימו סימנים עצמם ולפ"ז הא דאמרינן בגמ' יתיב רב יצחק בר שמואל קמיה דר"נ ואמר דרוסה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעים א"ל אלקים מורה בה רב מכפא דמוקא ועד אטמא ה"פ דרב לא פליג ארב זביד אלא מוסיף אדרב יצחק בר שמואל לבדוק הסימנים עצמם או כנגד המוח לדברי הסוברים כן אבל ראיתי לרש"י שפירש כפא דמוקא היינו כל החלל ואף כנגד הסימנים וגם הר"ן כתב לאיתויי צוהר אתא שאם האדים הבשר כנגד הסימנים אסור (ה) וכיון דקי"ל כר"נ דאמר דמורה בה רב מכפא דמוקא ועד אטמא א"כ גם בהאדים כנגד הסימנים אסור ותיקשי להר"ן למה כתב רב אלפס לדרב זביד ולדר"נ דהוי כמזכה שטרא לבי תרי וצ"ע: **כתב** הרשב"א בת"ה דכי פסלינן האדים בשר כנגד בני מעיים היינו בהאדים מבפנים וכתב עוד דכי האדימו סימנים לא טרפינן לה עד שיאדימו מבפנים לצד החלל אבל הרא"ש בר"פ א"ט כתב שאם האדימו סימנים עצמם אפילו עור הילון של ושט לבדו טריפה ולפי תירוץ שני כתב שם הרא"ש צריך לבדוק בדרוסה מבפנים ומבחוץ ואם נמצא טפת הארס אפילו מבחוץ טריפה ודעת הר"ן שם גבי למאי נ"מ לספק דרוסה כדעת הרשב"א: **ומ"ש** רבינו אפי' האדים הקנה בכל שהוא שם בעי' דאיפשיטא וטעמא מפני שהארס שורף ועתיד לשרוף רובו: **ומ"ש** רבינו קודם לכן וכן אם נתמסמס הבשר וכו' שם (נג:) אמר רב יהודה אמר רב נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו ת"ד נתמסמס כל שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי וכתב המרדכי שאין אנו בקיאים בגרידה שהרופאים גורדים לכך ראוי להחמיר כשנשתנית מראית הבשר הכל לפי הענין וכך שמעתי ממורינו ממיץ שא"ל ר"ת מפה אל פה אבי"ה עכ"ל ומדברי הרמב"ם בפ"ה נראה שמפרש בהא נתמסמס הבשר כנגד בני מעים רואין אותו בשר כאילו חסר מצד הארס שטרפו ואסור לפי שסוף לנקוב בני מעים וכ"ד הרשב"א ורש"י פי' רואין אותו כאילו אינו ואם יש בו טרפות בניטל כולו כגון צומת הגידין טריפה דהאי נמי כניטול דמי ורבינו נראה שתפס כשיטת הרמב"ם והרשב"א אבל ק"ל למה כתב או כנגד צומת הגידים הרי צומת הגידים בכלל י"ח טריפות וכיון דבהאדים לא הוצרך לומר או כנגד צומת הגידים למה פירשו גבי נתמסמס ואיפשר דאו כנגד צומת הגידים קאי בין להאדים בין לנתמסמס ואיצטריך משום דסד"א צומת הגידים קשים הם ובהאדים בשר או נתמסמס כנגדם לא מיתסרא עד שיאדימו הם עצמם קמ"ל: **ויש** שפירשו הא דנתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו לענינים אחרים ולא לענין דרוסה וכתבתי

דרכי משה

יכולין לברוה עכ"ל: (ח) יש לתמוה דהא ריש א"ט כתב וב"י הביאו לעיל סימן ל"ג דאם האדים הבשר נגד הסימנים אינו טריפה וצ"ע: (ט) וע"ל סימן מ"ג מה שכתבתי שם דאין

דרישה

נקבה מבפנים ממש כשרה וקאי אושט ודוק ע"כ וכתב מ"ו ע"ו וז"ל וזה לא יתכן בדברי רבינו לשם כן דין זה לא יתכן לרש"י דכתב דושט אין לו בדיקה אפילו בנקב ומשום הכי לא כתב סבור לעיל סימן ל"ג אלא עוף ועוד דסתמא קאמר בהמה או עוף כו' משמע בכל מקום הוא מטעמא דס ורשב"א אפשר לומר דקאי אעוף אבל רבינו נקט בהמה ולפי מ"ש בפרישה א"ש: [יח] וכיצד היא הבדיקה כו' כתב מהרי"ן חביב ז"ל ג' בדיקות הן האחת ספק דרוסה כגון הרי שנכנס כו' ובדיקה זו תועיל אפילו בבהמה כדעת רבינו כמ"ש הר"ן בפ"ט גבי השוא ספק דרוסה דאתא לקמיה דרבא כו' ומ"ש המחבר וכיצד היא הבדיקה בודקין מכנגד המוח כו' עיקר כוונתי בזה על ספק דרוסה וכולל לעוף ולבהמה. החלוקה שנית דרוסה ודאי ומקום הדריסה ניכר צריך בדיקה באותו מקום בלבד וגם זה בין בעוף בין בבהמה כשמקום הדריסה בכל הגוף ולא בושט ומ"ש המחבר בשם הרא"ש דאפילו ודאי דרוסה יש לה היתר בבדיקה עיקר כוונתו בזה על זאת החלוקה שידענו מקום הדריסה וצריך לבדוק אותו מקום בלבד בעוף ובבהמה. ומ"ש וכיצד היא הבדיקה כו' אינו חוזר למאי דסמיך ליה אלא למ"ש התחלה בה דחוששין לדרוסה היינו שלא להתירה בלא בדיקה. החלוקה ג' שראינוהו מרחוק שדרסה ולא ידענו מקום הדריסה בעוף צריך בדיקה אבל בבהמה אין לה תקנה בבדיקה כמ"ש בסמוך ואע"פ שכתבתי בשם הר"ן דבהמה יש לה בדיקה התם בספק דרוסה דאפילו בה וכמ"ש הרא"ש על המחבר ושט אין לו בדיקה מבחוץ וג"כ משום דהוי ס"ס הנה דחקתי עצמי בחילוק זה כדי לתקן כל דברי המחבר איך יבאו לדעת הרא"ש גם מ"ש לסוף בהמה שנדרסה אין לה תקנה בבדיקה ואף כי לבי מפקפק אם המאמר בזה הוא כדעת הרא"ש כי בקשתי בפסקיו ולא מצאתי הדברים האלה ומ"ש בזה הוא ממ"ש על דברי רש"י הא דבדקינן דרוסה היינו בספק דרוסה כו' ושם כתב בפירוש דהא בודאי דרוסה בדה רב ובזה יבאו דברי המחבר כפשטן שכתב בשם הרא"ש דאף בודאי דרוסה יש לה היתר בבדיקה וכולל בזה שתי חלוקות ודאי דרוסה שכתבתי ומצאתי בספר

פרישה

(לז) וכיצד הוא הבדיקה כו' פי' שצריך לבדוק אם יש שם מקום אדמדם מבחוץ על העור וכל מקום שימצא שם צריך בדיקה כנגדו בפנים (ואם האדים הבשר כנגד בני מעים אסורה עכ"ל) רשב"א: (לח) עד סוף הירכיים אצומת הגידין קאי דאילו שאר בשר שבירכיים לא אכפת לן ביה מידי אפילו ניטול כולה ב"י והא דקאמר עד סוף הירכיים ולומת הגידין למטה מן הירכים בשוק נראה דהואיל והשוק והירך מחוברים זה בזה והם בעלם אחד לכן אמר עד הירכים ור"ל צומת הגידין ורמ"ש לעיל בסימן נ"ה גבי מש"כ ראשו התחתון של עלם זה המחובר עם השוק יש אוסרין כו' שכתב הרשב"א טעמא דמפרשי הא דאמר רב יהודה צומת ירך עליפה היינו שוק הנשמט ממקום המחובר בירך וקראו ירך הואיל והוא מחובר כו' ע"ש ואף המתירין שם אינן מחולקין בהאי סברא דלא נקרא ירך אלא משום דנראה ליה דוחק לומר דמטרפו בנשמטה שם ואפי' בלא איטרל ניביה וכמ"ש שם: (לט) וכן אם נתמסמס כו' הטעם שרואין אותו בשר שנתמסמס כאילו חסר מצד הארס שטרפו ואסור לפי שלסוף ינקבוה בני מעים: (מ) ומ"ש או כנגד צומת הגידין קאי ג"כ אהאדים ועא"ג שגם הם בכלל מהאברים שנטרפת בהן פרט אותה דסד"א צומת הגידין קשים הם ובסאדים הבשר או נתמסמס כנגדן לא מתסר עד שיאדימו הן עצמן וכמ"ש בסימנים קמ"ל ב"י: (מא) ואז אסור אפי'

שהוא: (מג) בהמה שנדרסה אין לה תקנה בבדיקה כיון שושט אין לו בדיקה מבחוץ כדפי' לעיל בטריפות הושט: (מג) [יג] כתב הרשב"א בדק ולא האדים הבשר מבחוץ אם סמוך לדריסתו בדק כשירה ואם לא בדק סמוך לדריסתו יראה לי שחוששין לו שהרי חוששין לספק דרוסה וחוששין שמא שינה מראיו מבחוץ והבריא ויורד ונוקב למטה ע"כ ולא ידעתי למה יש לנו לחוש לדבר שלא מצינו שחששו לו

וכתבתי כל א' במקומו: **בהמה** שנדרסה אין לה תקנה בבדיקה כיון שושט אין לו בדיקה מבחוץ וכו' כבר נתבאר בסימן ל"ג ומהר"י ן' חביב ז"ל כתב ג' בדיקות הן הא' ספק דרוסה כגון ארי שנכנס וכו' ובדיקה זו תועיל אפי' בבהמה כדעת רבינו כמ"ש הר"ן בפא"ט גבי ההוא ספק דרוסה דאתא לקמיה דרבא וכו' ומ"ש המחבר וכיצד היא הבדיקה בודקין מכנגד המוח וכו' עיקר כוונתו בזה על ספק דרוסה וכולל לעוף ולבהמה · חלוקה שנית דרוסה ודאי ומקום הדריסה ניכר צריך בדיקה באותו מקום בלבד וג"ז בין בעוף בין בבהמה כשמקום הדריסה בכל הגוף ולא בושט ומ"ש המחבר בשם הרא"ש דאפי' ודאי דרוסה יש לה היתר בבדיקה עיקר כוונתו בזה על זאת החלוקה שידענו מקום הדריסה וצריך לבדוק אותו מקום בלבד בעוף ובבהמה ומ"ש וכיצד הוא הבדיקה וכו' אינו חוזר למאי דסמיך ליה אלא למ"ש תחלה הא דחוששין לדרוסה היינו שלא להתירה בלא בדיקה · חלוקה ג' שראינו מרחוק שדרסה ולא ידענו מקום הדריסה בעוף צריך בדיקה אבל בבהמה אין לה תקנה בבדיקה כמ"ש בסמוך ואף ע"פ שכתבתי בשם הר"ן דבהמה יש לה בדיקה התם בספק דרוסה דהקילו בה וכמ"ש הרא"ש על מאמר ושט אין לו בדיקה מבחוץ וג"כ משום דהוי ס"ס הנה דחקתי עצמי בהילוך זה כדי לתקן כל דברי המחבר איך יבואו לדעת הרא"ש גם מ"ש לבסוף בהמה שנדרסה אין לה תקנה בבדיקה ואף כי לבי מפקפק אם המאמר הזה הוא כדעת הרא"ש כי בקשתי בפסקיו ולא מצאתי הדברים האלה · ומ"ש בזה הוא ממ"ש על דברי רש"י הא דבדקינן דרוסה היינו בספק דרוסה וכו' ושם כתב בפירוש דאף בודאי דרוסה בדיק רב ובזה יבואו דברי המחבר כפשטן שכתב בשם הרא"ש דאף בודאי דרוסה יש לה היתר בבדיקה וכולל בזה שתי חלוקות ודאי דרוסה שכתבתי ומצאתי בספר ת"ה בהמה אין לה בדיקה בדרוסה לפי שהושט אין לו בדיקה מבחוץ וכו' וי"א שיש לה בדיקה שהארס שורף ומאדים ואפילו היה שוחט במקום הארס אדמימותו ניכרת וכו' והראשון עיקר ויראה שבעל הספר העתיק לשון זה סתם ויהיו בעיניו כהלכה פסוקה כיון שכתב הרשב"א שהוא עיקר והאמת שה"ל לכתוב דבר בשם אמרו ויאמר ומ"מ כתב הרשב"א ומזה נמשך לנו הבלבול האמור וכבר כתבתי מה שאיפשר לומר בתיקונו ע"כ וכתב עוד ואל יקשה עליך מ"ש רבינו יעקב בהמה שנדרסה אין לה תקנה בבדיקה וכו' לא יעמוד זה הספק עצמו בספק דרוסה שכבר אמרנו בה שלדברי הכל אפי' בבהמה תועיל בדיקה מכנגד המוח עד סוף הירכים דאיכא למימר בספק דרוסה הקילו ומ"ש הרא"ש על ההיא דושט אין לה בדיקה מבחוץ ועוד דהוי ס"ס ספק נדרסה או לא ואת"ל נדרסה שמא לא היה בושט עכ"ל ודברי אריכות הם אלו וגם אינם נכונים שהרי כבר הוכחתי בסימן ל"ג שדעת הרא"ש כדברי האומרים דבהמה שנדרסה אין לה תקנה בבדיקה ואפי' בספק דרוסה וא"כ מ"ש רבינו וכיצד היא הבדיקה וכו' קאי לספק דרוסה בעוף בלבד ולודאי דרוסה בין בעוף בין בבהמה והוא שידוע שלא דרס בושט דאל"כ לא הוה מהני בדיקה בבהמה: **כתב** הרשב"א בדק ולא האדים הבשר אפי' מבחוץ אם סמוך לדריסתו בדק כשרה וכו' בת"ה כתב וז"ל בדק ולא האדים בשר אפי' מבחוץ אם סמוך לדריסתו בדק כשרה בידוע שלא דרס שאילו דרס היה הבשר מאדים במקום דריסתו עכ"ל משמע דבספק דרוסה מיירי דוקא אבל ודאי דרוסה אפי' לא האדים כלל טריפה וזה סותר מ"ש לעיל שדעת הרשב"א דאף לודאי דרוסה יש בדיקה וצ"ל דאפי' בודאי דרוסה מיירי אלא שאנו אומרים שלא הטיל ארס בדריסתו משום דלא הוה רגיז או לסבה אחרת ועי"ל דלודאי דרוסה יש בדיקה ואם לא האדים מבפנים והאדים מבחוץ כשרה ז אבל אם גם מבחוץ לא האדים כיון שודאי נדרסה ובודאי האדים ואינו ניכר חוששין שמא מבפנים הוא וזה עיקר: **ומ"ש** ואם לא בדק סמוך לדריסתו יראה לי שחוששין לו וכו' כלומר אע"פ שאין ניכר בו אדמימות מבפנים כיון שגם מבחוץ אינו ניכר חוששין לו (י): **ומ"ש** רבינו ולא ידעתי למה יש לנו לחוש לדבר שלא מצינו שחששו לו חכמים אין

המקומות שמכפה ועד אטמא אם ניכר בו הדרוסה מבחוץ צריך לבדוק ואף כנגד הסימני' אם היה ניכר מבחוץ צריך לבדוק שם כ"א ואי' לפי דינו דהיינו בשאר אברים בהאדים בשר כנגדו ובסימנים עד שיאדימו הסימנים עצמן אבל לשון הר"ן קשה דאיהו גופיה כתב אמימרא דרבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ דבדרוסה בעינן שיאדימו הסימנים עצמן ולא סגי בהאדים בשר כנגדן וכו' והביאו ב"י בסי' ל"ג וכאן כתב בלשון דמשמע דבהאדים כנגד הסימנין אסור וצ"ל דלא דק בלשון וכוונתו נמי כפרש"י וכדפרישית: **בהמה** שנדרסה אין לה תקנה וכו' ע"ל בסימן ל"ג הבאתי דברי בעל העיטור דבהמה נמי יכול לשחוט ואח"כ יבדוק אלא שלפי שחלק עליו לשם סתם כאן דבריו כמסקנתו לשם דאין לה תקנה בין בספק דרוסה כגון על ביניהם ואיהו שתיק ואיכא מקרקרין אי נמי ודאי דרוסה ולא נודע מקום הדריסה אבל בידוע שלא דרס בוושט אפי' בבהמה יש לה תקנה ובכה"ג נאמרו הבדיקות בתלמוד אי נמי בעוף נאמרו · ויש להקשות דאף בבהמה נשחטיה ונבדקיה דהא איכא ס"ס ספק שמא לא דרס בסימנין ואת"ל דרס בסימן שמא לא שחט במקום הארס · וי"ל דאין להתיר בס"ס אלא כשנעשה ממילא אבל לא כשעושה מעשה לכתחלה להביאו לידי ס"ס: **כתב** הרשב"א בדק ולא האדים הבשר מבחוץ וכו' אין לפרש דבבדק בחוץ בלבד בסמוך לדריסתו ולא מצא שהאדים כשרה ולא חיישינן שמא נתהלהל הארס וירד לפנים דאם כן הא דקאמר ושט אין לו בדיקה מבחוץ כ"ת לספק דרוסה קשיא נבדקיה סמוך לדריסתו ואם לא נמצא שהאדים הבשר כנגדן נכשריה דאם תתרץ דמיירי דבדקיה ואשכח שהאדים הבשר כנגד הסימנין וקאמר דאין לו בדיקה לוושט עצמו מבחוץ אם כן ודאי דרוסה היא ומאי קאמר כ"ת לספק דרוסה אלא צריך לפרש דה"ק הרשב"א בדק ולא מצא שהאדים הבשר כלל שאף מהחוץ לא האדים כשרה דתלינן להקל שלא נדרסה אבל אם מבחוץ האדים צריך לבדוק גם מבפנים ואם לא האדים בפנים כשרה ולהכי בסימנין הכל תלוי בבדיקת פנים כלומר שיאדימו סימנין עצמן מצד פנימי שבהן אבל מבחוץ אין לו בדיקה לוושט דאם בדק מבחוץ בלבד ולא מצא שהאדים לא מכשרינן לה עד שיבדוק גם מבפנים דשמא נתהלהל הארס וירד לפנים · ומ"ש הרשב"א בדק ולא האדים הבשר מבחוץ היינו לומר שאף מבחוץ לא האדים וכ"כ להדיא בת"ה הארוך ואף ע"ג דלהרשב"א אף בהאדים מבחוץ ולא מבפנים כשרה נקט לא האדים אפילו מבחוץ לאורויי בסיפא דאם לא בדק בסמוך אלא לאחר זמן חוששין לו שמא הבריא ואף ע"פ שלא האדים כלל לא בפנים ולא בחוץ ועיין בת"ה הארוך ובמשמרת הבית תחלת (דף מו) ונראה דהרשב"א מיירי הכא אף בודאי דרוסה ותלינן להקל שלא הטיל ארס כלל בדריסתו וב"י כתב דבודאי דרוסה אם גם מבחוץ לא האדים חוששין לה דכיון שודאי נדרסה תלינן דבודאי נדרסה אלא שאינו ניכר וכן עיקר עכ"ל ולא נהירא שהרי סברא זו כתבוה התוס' והרא"ש ע"ש ריב"ם דלודאי דרוסה אין לה בדיקה משום דאפי' לא נמצא שהאדים לא מבפנים ולא מבחוץ חוששין שמא האדים ואינו יכול לכוון יפה וכבר חלקו עליו הרא"ש והרשב"א גופיה דאף לודאי דרוסה יש לה בדיקה אלא ודאי דאף בודאי דרוסה קאמר הרשב"א דאם לא מצא כלל שהאדים אף מבחוץ כשרה דתלינן דלא הטיל ארס וכ"כ ב"י בתחלה וזה עיקר וה"ה בהאדים בחוץ ולא האדים הבשר בפנים כנגד המעיים נמי כשרה כדפי' והכי נקטינן ודלא כמהרו"ך שכתב דלהרשב"א אם לא האדים מבחוץ לא חיישינן למיבדקא מבפנים דליתא אלא לא מכשרינן לה עד שיבדוק גם מבפנים כדפרישית: **ומ"ש** רבינו ולא ידעתי למה יש לנו לחוש כו' עכ"ל גם הרא"ה השיג על זה וכתב וליתא שהרי לא נתנו חכמים בזה שיעור עכ"ל אבל הרשב"א כתב עליו במשמרת הבית וז"ל דברים של טעם הן ושהשכל מקבלן שהמכות בודאי מעלות ארוכה מלמעלה ולאחר זמן לא נודע מקומה ואחר שהוצרכה בדיקה איך תבדק לאחר זמן והוא אין לה עכשיו בדיקה שמא העלתה ארוכה

דרכי משה

דאין אנו בקיאין איזה קרוי נתמסמס הבשר או שהרופא גורדו ולכן כל שיש בו ריעותא טריפה: (י) וצ"ע דהא כתב לעיל בשם הרשב"א דבשוודאי דרכה אפילו בדק מיד ולא מצא אדמומית לא מבפנים ולא מבחוץ טריפה ואם כן ע"כ מה שכתב כאן הוא בספק דרוסה' ואם כן מאי ראיה היא שלא ניכר מבחוץ דלמא לאו נדרס כלל ותו מאי מייתי ראיה דהא חוששין לספק דרוסה דמכל מקום למה נחוש לתרי ספיקי ספק נדרס ספק לא נדרס ואת"ל נדרס שמא לא ירד וניקב ואם היינו יכולין לפרש דברי הרשב"א בכאן שבוודאי דרוסה

דרישה

אפי' האדים כקנה בכל שהוא הטעם מפני שהארס שורף ועתיד לשרוף רובו: (מב) בהמה שנדרסה כו' עד כדפירשתי לעיל ושם הוכיח ב"י דאפי' ספק דרוסה אין לבהמה תקנה בבדיקה וא"כ מ"ש ר' לעיל וכיצד היא הבדיקה כו' קאי לספק דרוסה בעוף בלבד ולודאי דרוסה בין בעוף בין בבהמה והוא שידוע שלא דרס בושט דאל"כ לא הוי מהניא בדיקה בבהמה ב"י ע"ש אבל לב"ה מהני בדיקה בושט בפנים בבהמה כדלעיל סימן ל"ג (וכ"כ רש"ל שנראה בעיניו לדוחק גדול שלדברי רבינו כל הבדיקות שנאמרים בתלמוד איירי בעוף ע"כ נראה דברי רש"י עיקר שכתב אף לבהמה יש לה בדיקה בפנים וכדברי ב"ה דלעיל ורוב המחברים לא חלקו בין עוף לבהמה עכ"ה): (מג) כתב הרשב"א בדק ולא האדים כו' דע שהרשב"א סובר דיש בדיקה לודאי דרוסה והנה מ"ש אם סמוך לדריסתו בדק כו' נראה דבודאי דרוסה נמי מיירי אפילו לא בדק מבפנים היאיל ולא האדים מבחוץ ומ"ש ואם לא בדק כו' חוששין ר"ל אפילו גם בפנים לא האדים וב"י לא פי' כן ועד"ר וכמ"ש ונוקב ויורד למטה משמע שסובר שאין הבדיקה מועלת ועד"ר

פרישה

בספר ת"ה בהמה אין לה בדיקה בדרוסה שהושט אין לה בדיקה מבחוץ כו' · וי"א שיש לה בדיקה שהארס שורף ומאדים ואילו היה שוחט במקום הארס אדמימותו ניכרת וכו' והראשון עיקר ויראה שבעל הספר העתיק לשון הזה סתם ויהי בעיניו כהלכה פסוקה כיון שכ' הרשב"א שהוא עיקר והאמת שה"ל לכתוב דבר בשם אומרו ויאמר ומ"מ כתב הרשב"א ומזה נמשך לנו הבלבול האמור וכבר כתבתי מה שאפשר לומר בתיקונו ע"כ · וכתב עוד ואל יקשה עליך מ"ש ר' יעקב בהמה שנדרסה אין לה תקנה בבדיקה כו' לא יעמוד זה הספק עצמו בספק דרוסה שכבר אמרנו בה שלדברי הכל אפי' בבהמה תועיל בדיקה מכנגד המוח עד סוף הירכים דאיכא למימר בספק דרוסה הקילו וכמ"ש הרא"ש על ההיא דושט אין לו בדיקה מבחוץ ועוד דהוי ס"ס ספק אם נדרסה אם לא ואת"ל נדרסה שמא לא היה בושט עכ"ל · וכתב עליו ב"י וז"ל ודברי אריכות הם אלו וגם אינם נכונים שהרי כבר הוכחתי בסי' ל"ג שדעת הרא"ש כדברי האומרים דבהמה שנדרסה אין לה תקנה בבדיקה ואפי' בספק דרוסה וא"כ מ"ר וכיצד היא הבדיקה כו' קאי לספק דרוסה בעוף בלבד ולודאי דרוסה בין בעוף בין בבהמה והוא שידוע שלא דרס בושט דאל"כ לא הוי מהניא בדיקה בבהמה עכ"ל ב"י ·

כלל העולה מדברי כולם הוא דבספק דרוסה הוא דצריך לבדוק בכל המקומות שיש שם כנגדם צד טריפות ובודאי דרוסה נמי אם לא שראינו שלא הכה אחרי הבהמה אלא פעם א' ועל אבר מיוחד או א"צ לבדוק אלא אותו מקום כנגדו ולא חיישינן שהארס יורד ונוקב אפי' להרשב"א אא"כ כשבדקנו לאחר זמן הדרוסה ולא מצאנו ארס מבחוץ וכמ"ר בסמוך וע"פ מ"ש שם בדרישה ע"ש · ותחלת הבדיקה הוא מבחוץ על העור שבודקין בכל המקומות או באבר מיוחד למוד כשראינו שלא הכה אלא שם ואם לא מצאנו שום אדמימות מבחוץ על העור הבהמה כשרה וכמ"ש הרשב"א והביאו ב"י לעיל בסמוך בד"ה הא דחוששין לדרוסה כו' ע"ש · ואם מצא שהאדים מבחוץ יבדוק כנגדו על הבשר מבפנים ומשמע לי להאורה מדברי הפוסקים שמבפנים אינו ר"ל ממש מבפנים בחלל הגוף דהיינו שיאדים צד הבשר המונח על הבני מעים או צומת הגידין או המוח וכיוצא בו אלא אפי' מצאו שהאדים הבשר שתחת העור לצד החילון ג"כ טריפה דאמרינן סופו יכנס הארס כנגדו לפנים וינקב הבשר והבני מעים חוץ מבסימנים שהן קנין אבל דרוסה דצריך שיאדימו הן עצמן ואפי' לצד החילון אלא שהרשב"א כתב והביאו ב"י לעיל בסמוך בד"ה כתב הרשב"א כו' וז"ל כתב הרשב"א בת"ה דכי פסלינן האדים בשר כנגד בני מעים היינו בהאדים מבפנים · וכתב עוד דכי האדימו סימנים לא טרפינן לה עד שיאדימו מבפנים לצד חללן וכתב ב"י על זה וז"ל אבל הרא"ש בר"פ א"ט כתב שאם האדימו הסימנים עצמן אפי' עור החילון של ושט לבדו טריפה כו' ע"ש ולפי זה יש להסתפק אם הרא"ש לא פליג עמו אלא בהאדימו סימנים אבל בהאדים הבשר נגד בני מעים מודה להרשב"א דבעינן שיאדים לצד הפנימי א"ד כאמר כיון שהסימנים לא מטרפא בניקב עור א' מהן עד שינקבו שניהן ואפ"ה ס"ל דבהאדים לצד החילון מעור החילון חיישינן שינקב גם עור השני ה"ה אי כ"ש נמי נחשב בהאדים לצד הבשר החילון שכנגד בני מעים והכי מסתבר טפי מלפלגינהו דבריהן והו"ק: [יב] כתב הרשב"א כו' בדק ולא האדים הבשר מבחוץ אם סמוך לדריסתו בדק כשרה כו' כתב ב"י וז"ל בת"ה כתב וז"ל בדק ולא האדים בשר אפי' מבחוץ אם סמוך לדריסתו בדק כשרה בידוע שלא דרס שאילו דרס היה הבשר מאדים במקום דריסתו עכ"ל משמע דבספק דרוסה מיירי דוקא אבל ודאי דרוסה אפי' לא האדים כלל טריפה וזה סותר מ"ש לעיל שדעת הרשב"א דאף לודאי דרוסה יש בדיקה וצ"ל דאפי' בודאי דרוסה מיירי אלא שאנו אומרים שלא הטיל ארס בדריסתו משום דלא הוה רגיז או לסבה אחרת ועי"ל דלודאי דרוסה יש בדיקה ואם לא האדים מבפנים והאדים מבחוץ כשרה אבל אם גם מבחוץ לא האדים כיון שודאי נדרסה ובודאי האדים ואינו ניכר חוששין שמא מבפנים הוא וזה עיקר ע"כ · ולפי זה צ"ל דמ"ש הרשב"א בין בדק מיד לבדק לאחר זמן איירי דוקא בספק דרוסה דאילו ודאי דרוסה אין חילוק דלעולם אם מצא שהאדים מבחוץ ולא מבפנים כשרה אפי' בדק לאחר זמן ואם האדים בחוץ ובפנים או לא האדים לא מבחוץ ולא מבפנים טריפה אפי' בדק מיד · ותו דוחק שהרי הרשב"א כתב דין זה אדין בדיקת דרוסה שכתב שם בבית שני שער ג' דיש דין דרוסה ע"ש ודין בדיקת דרוסה קאי אפי' אודאי דרוסה · לכן נלע"ד דשינויא קמא דב"י עיקר דאפי' בודאי דרוסה ס"ל דאם בדק מיד ולא מצא מבחוץ שום אדמימות לא חיישינן למבדקא מבפנים והרשב"א לטעמיה אזיל שכתב אדברי התוס' שכתבו שאם בדקו ומצאו מבחוץ מקום הדריסה א"צ לבדוק אלא כנגד אותו מקום והוא כתב עליהן דלא נתמוורו דברי התוס' בעיניו ומסיק ז"ל ומסתברא דכל שאינו ניכר מבחוץ בידוע שלא נדרס שם ומ"מ צריכה בדיקה מכפא דמוסא (פי' כף הגלגולת עכ"ה) ועד אטמא לומר שצריך לבדוק אם יש מקום אדמדם מבחוץ וכל מקום שימצא שם צריך בדיקה כנגדו עכ"ל

חידושי הגהות

פי' לפירושו דמ"ש אבל אם מבחוץ לא האדים היינו דוקא כשלא בדק סמוך לדריסתו דאילו אם בדק סמוך לדריסתו הא כתב הרשב"א דאפילו לא [illegible] כשרה [illegible] בנד"ב

ארוכה למעלה ומה שלא נתנו חכמים לזה שיעור מה צריך לחכמים עכ"ל :

כתב בה"ג כל מקום שהוזכר שם בדיקה וכו' נראה דעתו דבנקב משהו אף לדידן איכא בדיקה להכיר אם יש נקב אם לאו אבל אין אנו בקיאין להבין אודם האדם וכן בנפולה ושבורה אבל דעת רש"י היא בהפך דלנקב משהו אין לו בדיקה אבל לדרוסה ונפולה ושבורה יש לה בדיקה אף לדידן וע"ל בסימן כ"א : ומ"ש והנקבה עד שתתעבר ותלד פי' לא בעינן י"ב חדש אלא כשתתעבר ותלד סגי ומכ"ש בי"ב חדש · ואף ע"ג דכשחוזרת ומתעברת לאחר שנדרסה יצאת מידי ספק דרוסה מ"מ כיון שא"א לנו לידע שחוזרת ומתעברת אלא כשתלד לאחר כ"א יום שהפסיקה להוליד לאחר שנדרסה לפיכך אמר רבינו עד שתתעבר ותלד : צפורים הקטנים וכו' כצ"ל ולא כספרים שכתב בהן שלפרים וכו' כי מ"ש תחלה שצריך בדיקה יפה הוא לפי שקשה להכיר קורט האדם אפי' בבהמה דהכי משמע מפרש"י פא"ט אבל מכל מקום יש לסמוך על בדיקה יפה להתיר אם לא מצא שום אדמומית אבל צפרים הקטנים וגם היונים האדמומית נמצא בהן ובדיקתן קשה לפי שקשה להבין איזה אדמומית הוא של עצמן ואיזה הוא של אדם הדורס הלכך אין להם בדיקה וכן אדם הנץ אפי' בגדיים וטלאים כשניקב להלל אין לו בדיקה כיון שאדם שלו אינו אדום כל כך :

כתב הרשב"א שאם רבים הם וכו' ה"א להדיא בגמרא בעובדא דההוא שרקפא דספק דרוסות דאתאי לקמיה דרב דחנקינהו שמואל ושדינהו בנהרא דפריך ולישהינהו י"ב חדש ומשני אתי בהו לידי תקלה ותימה למה כתבה רבינו מ"ש הרשב"א כיון דתלמוד ערוך הוא ונראה דטעמו משום דהתוס' הקשו על זה מדאמרינן התם גבי ביצי ספק טרפה שיחלא קמא משהינן לה אי הדרא טענה שריא ולא חיישינן לתקלה וי"ל דהא אמר בפ"ק דפסחים תקלה עצמה תנאי היא ועוד התם אי סופה לטעון ממהרת לטעון ועוד דלמאי דמסיק הכא דלפרסומי מילתא עביד הכא ניחא עכ"ל תוס' והשתא לפי תירוץ האחרון משמע דלא חיישינן לתקלה ולתירוץ ראשון תקלה עצמה תנאי היא ומשום הכי הביא רבינו דברי הרשב"א שמתוכו יראה דפוסק כתנא דחייש לתקלה וכתירוץ השני דשאני התם דממהרת לטעון ומ"ה לקמן בסימן פ"ז פסק רבינו דמשהין הביצים ולא חיישינן לתקלה וכאן הביא דברי הרשב"א בסתם דחיישינן לתקלה וכ"כ מהרא"י בהגה"ת ש"ד סימן ע"ג וע"ש דכתב דלהך שינוייא נמי תקלה עצמה תנאי היא והכי הילכתא : **אסור** למכור דרוסה או ספק דרוסה לנכרי וכו' ה"א להדיא גבי עובדא דשרקפא דאפי' ספק דרוסה אסור למוכרה לנכרי דילמא הדר ומוכרה לישראל : **כתב** בספר המצות וכו' כ"כ סמ"ג בחלק עשה סימן ס"ג בסופו ובית יוסף העתיק דבריו גם הביא ב"י דברי מהרא"י בהגהת ש"ד סי' פ"ד שכתב וקשה וכי פליג ר"י על התלמוד וכו' ועיין עוד בכתביו סי' קכ"ט וסי'

לו חכמים : [יג] כתב בה"ג בכ"מ שהוזכר שם בדיקה כגון בדרוסה נפולה ושבורה בד"א בדורות הראשונים דרבנן קמאי הוו חכימי ובקיאי בבדיקה אבל השתא ליכא למיקם אבדיקה (יא) שפיר ואמור רבנן לזכר י"ב חדש ולנקבה כל שאינה יולדת (מד) הלכך משהינן הזכר י"ב חדש (מה) והנקבה עד שתתעבר ותלד ויש מהגאונים שכתבו שאנו סומכין על בדיקתינו (מו) [יד] שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות וצריך בדיקה יפה · (מז) ציפורים הקטנים וגם היונים האדמומית נמצא בהן בדיקתן קשה וגם כתבו שארם הנץ אינו אדו' כ"כ ואינו ניכר לפיכך אין לו בדיק' (מח) כתב הרשב"א שאם רבים (יג) הם הנדרסין אסור להשהותן שנים עשר חדש שמתוך שהם רבי' יבא לידי מכשול לאכול א' מהם : [טו] אסור למכור דרוסה או ספק דרוסה לעכו"ם שמא יחזור וימכרנו לישראל והוא לא ידע · כתב בספר המצות דספק דרוסה שנתערבה באחרות יש
בה

אין זה כדאי לדחות דברי הרשב"א שהם דברים של טעם : **כתב** בה"ג בכ"מ שהוזכר שם בדיקה וכו' אבל השתא ליכא למיקם אבדיקה שפיר וכו' רש"י כתב דברים אלו דבה"ג בפא"ט גבי נפולה וכתב עליהם ול"נ שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות ומותר לסמוך עליו דכתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם אבל הוא יזהר יפה להביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאים בדבר כי היכי ח דנמטייה שיבא מכשורא : **ומ"ש** בה"ג ואמור רבנן לזכר י"ב חדש וכו' עד ותלד מסקנא דגמ' בפ' א"ט (נח ·) ונתבאר עוד שם בגמ' דבעוף ממתינים לה עד שתלד כל הביצים של טעינה ראשונה ואם אח"כ חוזרת לטעון והטילה ביצים כשרה שאילו היתה טרפה לא היתה טוענת : ובתב בא"ח בשם ה"ר שם טוב פנכו הא דבטעינה שנית מותר בששהתה בין סוף לידה לתחלת לידה כ"א יום שלמים כי כן זמן עיבורה כדאמרינן בבכורות (ח ·) אבל אם חזרה לילד תוך כ"א יום אמרינן עדיין הם מטעינה ראשונה והכל אסור וה"ה לתרנגולת שלא ילדה מעולם שנולד בה ספק טרפות שאם ילדה אחר כ"א יום מזמן שנולד בה הספק טרפות היא והביצי' מותרים עכ"ל :

כתב הרשב"א סימן ל"ח בתשובה שנשאל על בהמה שנמצאה יתרת אבר מאותם איברים שהיא נטרפת בהם ועברו עליה י"ב חדש אם נכשיר אותה ואע"פ שראיתי מי שמכשיר אני רוצה לעמוד על דעתם והשיב אם ראית מי שמכשיר אל תשמע לו ולא תאבה אליו ולא תהיה כזאת בישראל וכל מי שמכשיר זה נראה בעיני כמוציא לעז על דברי חכמים והאריך הרבה בדבר (יב) : ומ"ש רבינו ציפורים קטנים וגם היונים האדמומית נמצא בהם וכו' הם דברי הרשב"א בת"ה ומדברי רש"י הם נלמדים דהא דאיתא בגמ' פא"ט (נג :) ההוא שרקפא כלומר של אלו עופות ספק דרוסות דאתא לקמיה דרב שדרינהו לקמיה דשמואל חנקינהו ושדינהו בנהרא כתב רש"י שעופות דקים הוו ומרודים ולא היה יכול לבדקן ולהתירן בבדיקה מפני הטורח שמא יטעה בא' מהן אי נמי איידי דקליש זיהריה דנץ לא מאדים בשר ולא מינכר ודבר זה כ"ל עד כאן לשונו · וכתב הרשב"א בת"ה ובחידושיו וז"ל ובתשובות הראשונים משום דהני עופות איידי דקטיני לא מיגכרא אדמומית עלייהו :

כתב הרשב"א שאם רבים הם הנדרסים אסור להשהותם י"ב חדש כו' בת"ה כ"כ והוא מבואר בגמרא (נג :) דעובדא דההוא שרקפא ספק דרוסות דאתא לקמיה דרב שכתבתי בסמוך דחנקינהו שמואל ושדינהו בנהרא פריך ולשהינהו י"ב חדש ומשני אתי בהו לידי תקלה ופרש"י לידי תקלה איידי דהוו טובא לא מצי לאזדהורי בהו ואתי למיכל חד מינייהו :

אסור למכור דרוסה או ספק דרוסה לעכו"ם כו' ג"ז נלמד מעובדא דההוא שרקפא דפריך ולזבנינהו לעכו"ם ומשני אתי לזבונינהו לישראל :

וכתוב בתה"ד סימן קע"ח שדרוסת שאר חיות בר מארי וזאב שאין להם דריסה לדעת הרא"ש כמבואר ברא"ש סימן זה מותר למכרה לעכו"ם דאיכא תרי שמא חד שמא לא ימכרנו לישראל ואת"ל שימכרנו שמא קי"ל כאשר"י שפסק דדוב אין לו דרוסה בבהמה גסה (יד) : **כתב** בס"ה דספק דרוסה שנתערבה באחרות יש בה צד להתיר וכו' ומכל מקום נמגס לאסור וכו' ז"ל סמ"ג ואם נשא הזאב שה מן העדר בפיו והצילו הרועה ככר ביארנו שאין דרוסה בשן ומותר ואם ספק לו אם דרסה ביד אם לאו ואח"כ נתערב עם הרבה בהמות שמא יש להתיר כל אחת מטעם ס"ס שמא אין זאת הבהמה שנגע בה הזאב ואפי' היא זו שמא לא דרסה ביד אפס ר"י פי' דבריה או דבר שבמנין שיש בו ספיקא דאורייתא אין להתיר בתערובות על ידי ס"ס וביארנו דבר זה במצות בשר בחלב עכ"ל ודברי ר"י מבוארים בתוס' ריש ביצה (ג :) גבי הא דתניא נתערבה באחרות כולן אסורות וסמ"ג במצות בשר

דרכי משה

דרוסה מיירי הוי אתי שפיר אבל מדברי תורת הבית שהביא ב"י משמע דדין זה קאי אפי' על ספק דרוסה וצ"ע : (יא) וכבר כתבתי לעיל בשם כל האחרונים דאין אנו סומכים על בדיקותינו בדבר הצריך בדיקה וכ"פ הגה"מ ובמרדכי סוף בהמה המקשה וכתב שם דאי איכא ריעותא בצומת הגידים ולא ידעינן אי אפסיק או לא או נשמט הירך ואינו יודע אי איעכול ניביה או נשבר העצם ואינו יודע אם מחיים או לאחר מיתה או משום שאר ספיקות כתב בהג"ה דאין אנו בקיאין בבדיקה ויש לנו לאסור הכל ואין להתיר מדרב הונא דאמר נשחטה הותרה כו' דהיינו שיש דבר לתלות בו כמו דתלינן בזאב אבל במקום שתלוי בחסרון חכמה שאינו בקי לבדוק ויש ריעותא בדבר שהטריפה תלוי בו יש לאסור הכל כדברי הגאון עכ"ל וז"ל א"ז אומר אני יצחק בר משה הנה הגאונים שכתבו שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות הוא רש"י ז"ל ולדורו הוא דכתב ולכיוצא בדורו שהיתה בהם תורה גדולה וברורה והחכמה יתירה והם ראוים להורות ובני דורם היו יכולים לסמוך עליהם אבל עכשיו בימינו שבעונותינו נתמעט התורה ואבדה החכמה משבח אני את העצלים שלא יסמכו על חכמתן לבדוק ואל יורו לאחרים להקל ויקבלו שכר על הפרישה יותר מעל הדרישה עכ"ל : (יב) וסיים שם כי לא נתנו שיעור של י"ב חודש אלא על ספק טריפה דרוב טריפות אינן חיות י"ב חודש אבל אם רואין ודאי טריפה לא מהני י"ב חודש וע"ש בתשובה סימן צ"ה וכ"כ תא"ו נתיב ט"ו אות כ"א : (יג) ולעיל סימן כ"ג כתבתי בשם המרדכי והג"מ וסמ"ק דאפי' אחד אסור להשהותו דחיישינן לתקלה אלא צריך שימיתנו וימכרנו לעכו"ם וז"ל הג"ה ש"ד בשם מהרא"י ז"ל יראה היכא דאינו רוצה להשהותו זמן מרובה לא חיישינן לתקלה כו' עד ואפשר דגם המרדכי ורש"י לא החמירו אלא בטריפה שצריך להשהות י"ב חודש ובזמן מרובה כזו חיישינן לתקלה עכ"ל : (יד) וסיים שם ולא דמי להא דכתב המרדכי פרק השוחט היכא דשחט מעט והגביה סכינו דאסור למכרו לעכו"ם שמא יחזור וימכרנו לישראל אע"ג דהתם נמי תרי שמא ניהו שמא לא ימכרנו לישראל ואת"ל ימכרנו שמא לא חתך הוושט ולא נשרף העוף מעולם דבדבר דאית בה פלוגתא דאמוראי או דרבותא לעולם אמרינן לענין מכירה לעכו"ם הולך אחר המיקל ולא דמי ספיקא דפלוגתא לספיקא דבגוף המעשה וק"ל וצ"ע בהרבה מקומות בתלמוד בענין זה עכ"ל ובשערים שער ע"ד הא דאסור למכור טריפה לעכו"ם היינו בטריפה שאינו
ידוע

דרישה

עכ"ל · וב"י הביא לעיל בסמוך בד"ה הא דמוספין לדרוסה ע"ש · וז"ש הרשב"א בת"ה לשון אפי' בדק ולא האדים הבשר אפי' מבחוץ משום דלשיטתו תחילת הבדיקה היא מבחוץ ואי לא מצא אפי' שם תו ליכא למימש למידי · ואף שהתוס' כתבו שם אספק דרוסה הרשב"א מסיק דבריו אפי' בודאי דרוסה וק"ל · ומ"ש ואם לא בדק סמוך לדריסתו יראה לי שמוספין לו כו' כלומר אע"פ שאין ניכר בו אדמומית מבפנים כיון שגם מבחוץ אינו ניכר מוספין לו עכ"ל ב"י · ומ"ש הרשב"א שהרי מוספין לספק דרוסה כו' ה"פ כיון שחז"ל חששו לספק דרוסה והצריכו בדיקה ממילא זה שבדק לאחר זמן דאינו מועיל בדיקה יש להטריף מכח החששא דחיישינן שירד ונקב : [יג] וכתב בעל הלכות גדולות בכ"מ שהוזכר כו' עד ואמור רבנן לזכר י"ב חדש כתב הרשב"א שנשאל על בהמה שנמצאת יתירת אבר מאותן איברים שהיא נטרפת בהן ועברו עליה י"ב חודש אם נכשיר והשיב לא תהא כזאת בישראל וכל מי שמכשיר זאת נראה כמוציא לעז על דברי חכמים : [יד] שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות וז"ל א"ז ואומר אני יצחק בר משה הנה הגאונים שכתבו אין לדיין אלא מה שעיניו רואות הוא רש"י ז"ל ולדורו ולכיוצא בדורו הוא דכתב שהיתה בהם תורה גדולה וברורה וחכמה יתירה והם ראוים להורות ובני דורם היו יכולין לסמוך עליהם אבל עכשיו בימינו שבעוונותינו נתמעט התורה ואבדה החכמה משבח אני את העצלים שלא יסמכו על חכמתן לבדוק ואל יורו לאחרים להקל ויקבלו שכר על הפרישה יותר מעל דרישה עכ"ל ד"מ : [טו] אסור למכור דרוסה או ספק דרוסה לנכרי כו' כתב בת"ה דדרוסות שאר חיות בר מזאב והרי מותר למוכרן לנכרי מדא דשמא הלכה כהרא"ש שכתב לעיל בר"ס דאין איסור דרוסה בהן ועוד דשמא לא ימכרנה לישראל (יש להקשות דאם כן יהא מותר למכור ספק דרוסה לעכו"ם מטעם ס"ס · וי"ל דספק דרוסה ודאי אסור למוכרה דה"ל כמבטל איסור לכתחלה אבל הדין דכתב הת"ה דשם אפשר שהבהמה מותרת מדינא
משא"כ

פרישה

ועד"ר : (מד) הלכך משהינן הזכר י"ב חודש ואין אנו נוהגים כן וכמ"ש רמ"א ע"ש : (מה) והנקבה עד שתתעבר ותלד פי' או עד י"ב חודש · ועד שתלד פי' ממתינן לה עד שתלד כל הביצים של טעינה ראשונה ושהתה כ"א יום מסוף לידתה עד שתחזור ותתחיל כי כן זמן עיבורה ואז אמרינן אילו היתה טריפה לא היתה טוענת אבל אם חזרה לילד תוך כ"א יום אמרינן מטעינה ראשונה ילדה וטריפה וה"ה לתרנגולת שלא ילדה מעולם ונולד בה ספק טריפות אם ילדה אחר כ"א יום מזמן שנולד בה הספק כשרה : (מו) שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות שנאמר אל השופט אשר יהיה בימים ההם ורש"י כתב דברי אלו של הלכות גדולות בפא"ט גבי נפולה וכתב עליהם ולי נראה שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות ומותר לסמוך עליו דכתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם אבל הוא יזהר יפה להביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאים בדבר כי היכי דנמטייה שיבא מכשורא : (מז) ה"ג צפורים הקטנים (ובס"א כתיב שציפרים צריך למחוק השין כי הוא ענין בפני עצמו עכ"ה) וגם היונים האדמומית נמצא בהם וכו' וכתב ב"י דברי הרשב"א הם בת"ה ומדברי רש"י הם נלמדים דהא דאיתא בגמרא בפא"ט ההוא שרקפא כלומר של אלו עופות ספק דרוסות דאתא לקמיה דרב שדרינהו לקמיה דשמואל חנקינהו ושדינהו בנהרא כתב רש"י שעופות דקים היו ומרודים ולא היה יכול לבודקן ולהתירן בבדיקה מפני הטורח שמא יטעה באחת מהן א"נ איידי דקליש זיהריה דנץ לא מאדים בשר ולא מינכר ודבר זה כ"ל עכ"ל ובת"ה כתב הרשב"א גם בחידושיו ז"ל ובתשובת הראשונים משום דהני עופות איידי דקטיני לא מנכרא אדמימות עלייהו עכ"ל כל אלה דברי ב"י והנה מ"ש ומדברי רש"י הם נלמדים נראה דר"ל מש"ר גם שכתבו שאדם הנץ אינו אדום כ"כ כו' שזה נלמד מא"נ הנ"ל דכתב רש"י · ונראה דאף שרש"י כתבו אם הוא מעשה דעופות לאו דוקא בעופות קאמר דלא"נ דנץ קליש זיהרא ולא מאדים אם בעוף אינו שולט וניכר כ"ש שאינו שולט להיות ניכר בבהמה וגם רבינו תרתי קאמר דמתחלה קאמר ציפורים קטנים כו' אף שנדרסו משאר הדורסין בדיקתן קשה כיון שהאדמימות ניכר בהן · ולמד זה מתשובת הראשונים כאשר כתב הרשב"א בשמם וגם הר"ן ד' תרל"א ע"ם ואח"כ כתב שאדם הנץ אינו ניכר בשום נדרס שיש לנץ כח לדרוס בהן כגון עופות הקטנים או גדיים וטלאים אם נקבן עד שהלל כמ"ש לעיל וכן מוכח לשון רבינו שסיים באדם הנץ וכתב לפיכך אין "לו בדיקה ולא כתב אין "להן בדיקה אי הוה קאי דוקא אעופות אלא ודאי אאדם דנץ קאי וקאמר דאין לו שום בדיקה משום נדרס · ולפ"ז קיצר רבינו בריסא דלא כתב דלציפורים קטנים אין להן בדיקה אלא צ"ל סתמו כפירושו דמדכתב בדיקתן קשה הוה כאילו כתב דאין להן בדיקה · אבל בש"ע כ"כ בהדיא אין להן בדיקה גם שם חילק וכתב דאדם הנץ אין לו בדיקה בבהמה בפני עצמו ע"ש סעיף י"ט וק"ל : (מח) כתב הרשב"א אם רבים הן הנדרסים אסור להשהותן אף ע"ג דגמרא ערוכה הוא עובדא דאתאי קמיה דרב ושמואל דחנקינהו ושדינהו בנהרא י"ל דקמ"ל בשם הרשב"א דאפי' ודאי
דרוסה

חדושי הגהות

בה"ג) ועי' דרו"פ וב"ח : ח פי' שיבא הוא אופתא ובשורא היינו קורה ור"ל שיביא לפניו כל הטבחים אולי יכול ללמוד מהם דבר מועט עיין תמורה (ג :) :

בשר בחלב מבחרים יסה דבריו ז״ל הגה״ה נתחלת בילה ספק בילה טריפה אסורה אם נתערבה בחלף טלן אסורות ואומר רבינו יעקב דנתערבה עומד על ודאי בילה טריפה שנתחלת הבריית׳ דאילו אספיקה למה כולן אסורות והלא ס״ס הוא ור״ב כתב נסה ר״י דנתערבה קאי אספיקא שתאמר שהיא אסורה מן התורה לכן כשנתערבה אינה נחשבת אלא ספיקא אחת ואינה בטלה אפילו באלף לאותו הגה״ה מכאן אתה יכול ללמוד לבריה ודבר שבמנין ודבר הראוי להתכבד אם קודם שנתערב איסור בספק מן התורה שלא נתבטל ברוב הוא להתיר ע״י טעם ס״ס לפי ענין זה תרנגולת או בהמה והם ספק טריפה ונתערב באלף כולן אסורות כדין דבר שבמנין שאינו בטל כמו אם נתערב בודאי של איסור אבל אם

בה צד להתיר דהוי ספק ספקא דכל אחד ואחד שמא לא זו היא (מט) ומ״מ נמנם לאסור דכיון דבריה היא אינו ניתר בספק ספיקא כיון שקודם שנתערבה היה הספק אסור מן התורה [טז] (נ) ונראה שיש תקנה אפי׳ לודאי דרוסה שנתערבה באחרות (נא) דנכבשינהו דניידי וכל דפריש מרובא פריש וכולן מותרות חוץ מב׳ האחרונות:

נפולה

וסי׳ ק״ל ובהגהת ש״ד סימן מ״ה ובס״ס סימן ע״ו: ומ״ש רבינו ונראה שיש תקנה וכו׳ כ״כ התוס׳ והמפרשים ע״ש ר״ת וכ״כ רבינו למעלה בסימן י״ו והוא סותר למ״ש לקמן בסי׳ ק״י וגם יתבאר בס״ד וכ״י כתב כאן דאפשר דמ״ש רבינו ונראה שיש תקנה וכו׳ לאו למימרא שהוא סובר שיהא הדין כן אלא בא להשיג על דברי הסמ״ג שקודם שנמנם לאסור כדברי ר״י לא היה אומר לך להתיר אלא דוקא בספק דרוסה שנתערבה והלא אף בודאי דרוסה שנתערבה יש לך להתיר ע״י דנכבשינהו דניידי וכדר״ת אבל לענין הדין מודה הוא דליתא לדר״ת וכו׳ עכ״ל ולא נהירא שהרי מבואר בתוס׳ פרק התערובת ובסה״ת סימן כ׳ דתחלה כתבו מה שפסק ר״ת להתיר ע״י דנכבשינהו דניידי וסתרו דבריו ואח״כ כתבו ויש להתיר

הבהמה משום ס״ס וכו׳ ואין ספק שגם הסמ״ג כתב הגעה זו דלאחר שכתב בחלק ל״ת דר״י חולק על ר״ת במה שפסק להתיר ע״י דנכבשינהו ודחה דבריו חזר וכתב בחלק העשה דמ״מ יש להתיר בלא דנכבשינהו משום ספק ספיקא וכו׳ והשתא אין כאן מקום השגה על הסמ״ג אלא רבינו הוא שכתב כאן מה שסובר שהדין הוא כך דיש תקנה על ידי דנכבשינהו דניידי וכמו שפסק למעלה בסימן י״ו ולקמן בסימן ק״י נצריך בזה בס״ד:

נפולה

האיסור נתערב בודאי תחלה בענין דהשתא מותר הכל מן התורה מטעם רוב אבל מדרבנן אסור משום דהוי דבר שבמנין אם נפל א׳ מן התערובות ברוב הכל מותר מטעם ס״ס כגון מרוב לרוב שיש שם ב׳ ביטולי ברוב או ס״ס שהכל בגוף הדבר בלא תערובת עכ״ל ומצאתי כתוב קשה וכי פליג ר״י על התלמוד בכ״מ דאמר ס״ס בדאורייתא וע״ק למה אין כל העדר מותר מכח ספיקא דרבנן לקולא שהרי אפי׳ אי ודאי דרס לא היה אסור העדר רק מדרבנן וי״ל דלא איירי ר״י אלא דוקא היכא שנודע שדרס הזאב קודם שנתערב באחרים וא״כ כיון שנודע מיד שהיא ספק דרוסה והוא ספק דאורייתא ובאותו פעם לא היה עדיין רק ספק אחד שהרי לא נתערב עדיין ונעשה הספק כודאי וכשנתערב בעדר הוי כמו ודאי דאורייתא שנתערב בעדר אבל אם לא נודע לנו שדרס הזאב עד אחר שנתערב בעדר מודה שמותר מטעם ס״ס הואיל שב׳ הספיקות באים יחד מיד כשנולד הספק וכן בכל התלמוד וכן משמע בהז״ג ובסמ״ק דלא איירי ר״י אלא שנודע מתחלה שדרס הזאב ואח״כ נתערב וכן משמע הלשון שכתב א״ז עכ״ל (טו): ומ״ש רבינו ונראה שיש תקנה אפילו לודאי דרוסה שנתערבה באחרות דנכבשינהו דניידי וכו׳ בר״פ התערובות (ע:) תנן כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו אחד בריבוא ימותו כולם ופריך בגמרא (עג׳) ונמשוך וניקרב חד מינייהו ונימא כל דפריש מרובא פריש נמשוך ה״ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא נכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש ופרש״י נכבשינהו דניידי. יכוף אותם שינודו דלא להוי קבוע ומסיק אמר רבא משום קבוע ופרש״י גזירה משום קבוע · דילמא אתי לממשך ולמסבינהו חד חד כי לא ניידי דה״ל קבוע וכמחצה על מחצה וכתבו התוספות שם ובפרק הכ׳ברפים (עט׳) דשור הנסקל שנתערב בשוורים מעליא סובר ר״ל דנכבשינהו עד דניידי וכל דפריש מרובא פריש ומתני׳ דר״פ תערובות דקתני ימותו כולם בנתערב בזבחים מיירי ולגבוה ומשום גזירה כדאיתא בגמ׳ אבל בעלמא אמרינן נכבשינהו דניידי ומטעם זה היה אומר ר״ת דכ״ל להתיר דרוסת הזאב ברוב דמעשים בכל יום דזאבים טורפין ונושאים שה מן העדר ורועה מצילן ושרינן להו אף ע״ג דב״ח חשיבי וכן רוב עופות דורסים אווזים ותרנגולת ומותרים עכ״ל· וכתבו עוד דהא דשרי ע״י דכבשינן להו דניידי ואמרינן בהו כל דפריש מרובא פריש היינו דוקא היכא דשלא בפנינו פירשו ממקום קבוע דאם היתה הפרישה בפנינו היו אסורים כאילו לקחם ממקום הקביעות ע״כ: ומ״ש רבינו חוץ מב׳ האחרונות פשוט הוא דהא לא שייך לומר מרובא פריש בשהכר פחות מב׳: ומ״מ יש לתמוה על דברי רבינו שבפרק גיד הנשה (לה׳) אהא דאמרינן גבי ט׳ חנויות כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ובנמצא הלך אחר הרוב כתבו התוספות והרא״ש וא״ת אמאי לא גזרינן בנמצא ביד עכו״ם גזירה שמא יטול מן הקבוע כדאמרינן בפרק התערובות גבי הא דפריך ונכבשינהו דניידי כו׳ וכ״ת התם כמי אם פירשו מעצמן שרי אבל לכתחלה אסור לעשות כן גזירה שמא יטול מן הקבוע א״כ אמאי ירעו עד שיסתאבו כיון דפירשו מעצמם מותרים וכן הא דאמרינן גבי כוס של ע״ז שנפל לאוצר מלא כוסות פירש אחד מהם לריבוא וכו׳ כולם מותרות למה לי שנתערב לריבוא מכי פריש יהא מותר אלמא משמע דאסור שמא יקח מן הקבוע ולא מסתבר לחלק בין קדשים וע״ז לשאר איסורים וי״ל דהכא שהאיסור ידוע במקומו לא גזרינן שמא יקח מן הקבוע דמידע ידיע דכל קבוע כמחצה על מחצה וגם כל אדם נזהר ליקח משם עד שידע שמן הכשרות הוא לוקח אבל כשהאיסור מעורב בהיתר אי שרית ליה כי פריש אתי ליקח מן הקבוע ור״ת לא היה סובר חילוק זה וכשנכנס זאב בעדר ודרס בהם ב׳ או ג׳ לעיני הרועה ולא נגע באחרים היה מתיר כל חד וחד דפריש ולדידיה צריך לחלק בין קדשים וע״ז לשאר איסורים ולא מסתבר כן וכתב הרא״ש עוד שם וז״ל ובשאלתות פרשת ויקרא אילו איערוב ספק דרוסה אפי׳ אחד ברבבות כולן אסורות ואי איבדור מנהון רובא לחד דוכתא ומיעוטא לחד דוכתא אמרי׳ איסורא בהך רובא איתנהו ומיעוטא שריין ודאי מיסקל מקבוע ובדריגהו לא דילמא אתי למישקל מקבוע ומיכל כדתנן כל הזבחים שנתערבו וכו׳ לא ירד לחלק ולדקדק כמו שדקדק ר״י אמאי ירעו עד שיסתאבו וכן מהסיא דכוס של ע״ז נראה דהלכה למעשה כדברי ר״י עכ״ל ומאחר שהתוספות והרא״ש הסכימו לדעת ר״י דהיכא שאין האיסור ידוע במקומו לא אמרינן כל דפריש מרובא פריש ודלא כר״ת וכ״פ רבינו עצמו בסימן ק״ל וז״ל והא דשרינן כשפירש אחד מהם מהרוב דוקא דומיא דתשע חנויות שהאיסור ידוע וניכר במקומו אבל ב״ח ושאר דברים חשובים שנתערבו בהיתר שאינם בטלים אפי׳ באלף אפי׳ אם פירש א׳ מהם מן הרוב אסור דכיון שאין האיסור ניכר במקומו חיישינן שמא יקח מן הקבוע עכ״ל והרי זה מבואר כהסכמת התוס׳ והרא״ש בפג״ה שהיה דלא כר״ת וא״כ היאך כתב כאן דאמרינן בודאי דרוסה כל דפריש מרובא פריש וכדר״ת ושמא י״ל שמ״ש רבינו ונראה שיש תקנה אפילו לודאי דרוסה וכו׳ לאו למימרא שהוא סובר שיהא הדין כן אלא בא להשיב על דברי סמ״ג שקודם שנמנם לאסור כדברי ר״י לא היה אומר לך להתיר אלא דוקא בספק דרוסה שנתערבה והלא אף בודאי דרוסה שנתערבה נמי יש לך להתיר ע״י דנכבשינהו דניידי וכדר״ת אבל לענין הדין מודה הוא דליתא לדר״ת אלא כדר״י עבדינן שעבדא דאמר שאם אין האיסור ידוע במקומו לא אמרינן כל דפריש מרובא פריש וכמו שפסק בסי׳ ק״י:

נפולה

דרכי משה

ידוע אבל בטריפה ידוע יכול למכרו לעכו״ם עכ״ל: (מו) ובא״ו הארוך לא כתב כן וז״ל אנו נוהגין דבכל ס״ס שהספק הראשון הוא כגן החורה אינו ניתר בספק ספיקא והיינו במקום שיש כאן וודאי איסור דאורייתא אלא שניתוסף בו כספק ממקום אחר אבל אם יש כאן שני ספיקות אם יש כאן איסור אם לא והספיקות הם בעניין אחד ובגוף אחד מתירין אפי׳ ספק דאורייתא כדאמרינן פ״ק דכתובות (ט׳) ספק זינתה תחתיו ספק לא זינתה ואת״ל תחתיו שמא באונס שמא ברצון ולכן מותרת לבעלה אף על גב דאיכא חשש איסור דאורייתא מ״מ הואיל וע״י ס״ס נוכל לומר שאין כאן איסור כלל מתירין וכל כה״ג והא דמתירין בס״ס היינו דוקא שנודעו ב׳ הספיקות יחד אבל אי הוי בתחילה רק ספק אחד ואח״כ ניתוסף עוד ספק אחר אינו ניתר בס״ס עכ״ל ומעתה אף ע״ג דמיירי כאן שנודעו ב׳ הספיקות יחד מ״מ לא יקשה עלינו משאר ס״ס שבתלמוד כמו שחלק בעל א״ו הארוך דודאי במקום דאיכא תרי ספיקי שאין כאן איסור אז מתירין מכח ס״ס אבל כאן דספק נדרס ספק לא נדרס ואת״ל נדרס א״כ הוה כאן ודאי איסור דאורייתא אלא שלא ידעינן איזה הוא דנתערב בכה״ג לא אמרינן ס״ס וכ״כ ב״י בסימן ק״י בהדיא בשם הרשב״א שזהו טעמו של ר״י גם הקושיא הג׳ אינו כלום דמה שהקשה הלא ספיקא דרבנן לקולא שהרי אפילו ודאי נדרס כו׳ דלא דמי דודאי היכא דעיקר הספק הוא באיסור עצמו ומצד עצמו הוא דרבנן הולכים להקל א״ל כאן מצד האיסור בעצמו הוא כספק איסור דאורייתא אלא

פרישה

דרוסה אסור לשכינהו ולא אמרינן דלא מוספין לרב והמוחל סכ״ל כ״פ בספק דרוסה דיש לחשוש שיקילו בה באריכות הזמן וק״ל: (מט) ומ״מ נמגם לאסור דכיון דבריה היא אינו ניתר בספק ספיקא· אין ר״ל דלדבר בריה לא ניתר בספק ספיקא אבל דבר שאינו בריה ניתר בס״ס דז״א דלדבר שאינו בריה ניתר בספק א׳ כמבואר לקמן בסימן ק״ט (דאד בתרי בטל ומותר בלא ס״ס עכ״ה) אלא נראה דהכי פירושו דבריו לפי שרוצה להתיר מכח ס״ס ולא די להתירו מספק א׳ מטעם דבריה הוא וע״ז אמר ומ״מ נמגם לאסור דכיון דבריה הוא דקדק לומר דכיון ור״ל דהואיל וגם בלא ההיתר סובר דבריה הוא ולכן מצריך ס״ס להתיר ואמר שאין נראה להתיר בזה דכיון שאינו ניתר בספק א׳ ג״כ לא ניתר בס״ס· אלא שיש לדקדק הלא קי״ל כל איסורין שבתורה ניתרין בס״ס ותירץ ב״י דלא אמרינן שמותר מטעם ס״ס אלא היכא ששני הספיקות באין כאחד כדאמרינן בפ״ק דכתובות ספק זינתה תחתיו ספק לא זינתה ואת״ל זינתה תחתיו שמא באונס אבל הכא אין שני הספיקות באין כאחד דספק דרוסה לבד וספק תערובתה לבד וכשנדרסה לא היה אלא ספק אחד ועדיין לא נתערבה א״כ נעשה זה הספק בודאי וכשנתערב אמר כך הוי כמו ודאי איסור דאורייתא שנתערב אבל אם לא נודע לנו הדריסה עד לאחר שנתערב הוי ס״ס לכ״ע. ומ״ו תירץ שצריך שיהא שני הספיקות בעניין אחד מש״כ כאן (עיין בת״ח כלל מ״ד ס״ז שם כתב בהדיא כדברי רש״ל וכתב שם דשאני הכא שיש כאן ודאי איסור דאורייתא אלא שנתוסף בו ספק ממקום אחר מש״כ התם כו׳ ומסיים דליט מתירין מכח ס״ס איסור · דאורייתא אפילו נודע ב׳ הספיקות בפעם אחד והכי נהוג דלא כב״י ע״כ ועיין מ״ש

דרישה

מש״ת בספק דרוסה דקי״ל לכ״פ אסור בכשיטות ודוק עכ״ס): [טו] ונראה שיש לכן תקנה כו׳ וכ כדעת ר״ת בפרק התערובת ובפרק הנשרפין וכיה מדייק מקדשים וע״ז לשאר איסורים אבל ק׳ דהא לקמן בסימן ק״י כתב רבינו להדיא שאסור דחיישינן שמא יקח ממקום הקבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולא שרינן מה דפריש מרובא אלא בט׳ חנויות מוכרת בשר שחוטה ואחת בשר נבילה שהאיסור ניכר במקומו דליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע משא״כ כאן שכיון שאין האיסור ניכר במקומו אם הוא בעל חיים ושאר דבר חשוב שאפילו באלף לא בטל ואם פירש אחד מן הרוב אסור כיון שאין האיסור ידוע וניכר במקומו חיישינן שמא יקח מן הקבוע פכ״ד הרי מבואר דלא כר״ת אלא כהסכמות ר״י והרא״ש בפרק גיד הנשה ושמא יש לומר שמ״ש רבינו ונראה שיש תקנה אפילו לודאי דרוסה כו׳ לאו למימרא שהוא סובר הדין כן אלא בא להשיג על דברי סמ״ג שקודם שנמגם לאסור כדברי ר״י לא אמר לך היתר אלא דוקא בספק דרוסה שנתערבה והלא אף בודאי דרוסה יש לך היתר ע״י דנכבשינהו דניידי וכדר״ת אבל לענין הדין מודה דליתא לדר״ת אלא כמו שפסק בסימן ק״י ודוק ב״י ועמ״ש בפרישה· ומ״ו תירץ דשאני דרוסה דבלאו הכי איכא ספיקא שמא דרס בשן וכמו דקאמר והוי דרוסה ר״ל שיודעין בודאי שנדרסה אבל מ״מ אין ברור שמא בשן דרס ולעד״נ די״ל דסף דנדרסה ביד ובצפורן עדיין יש להסתפק שמא לא הטילה ארס ולעיל בסימן י״ן מיושב כמ״ש שם דהתם אין האיסור אלא יום אחד וכן נ״ל לתירוץ דב״י ועוד אפילו אם נדרס בודאי שמא מהני לה בדיקה כמ״ש הרא״ש לעיל: וכן

פרמ״י בסוף ה״ו שלו פי׳ בשערים שלו והביאו גם כן בש״ד סי׳ פ״ד וגם בה״ז של רש״ל הביאו פכ״ס): (נ) ונראה שיש לכן תקנה דנכבשינהו דניידי וקשה שהא כתב רבינו לקמן סימן ק״י וז״ל הא דשרינן כשפירש אחד מהרוב דוקא דומיא דט׳ חנויות שהאיסור ידוע וניכר במקומו (דליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע) אבל בשאר דברים חשובים שאינן בטלים שנתערבו אפילו אחד באלף אם פירש אחד מן הרוב אסור כיון שאין האיסור ידוע וניכר במקומו חיישינן שמא יקח מן הקבוע אם כן משמע להדיא מדברי רבינו דלקמן דאין לשם תקנה במה דנכבשינהו ועד״ר שם כתבתי מ״ש הב״י ביישוב זה והביאו מו״ס בד״מ סימן ק״י וכתב ז״ל ולא נלמד לב״י תירוץ זה דהא בס״ס י״ו פסק רבינו דמהני בכבישה דניידי ושם לא הזכיר כלל דברי הסמ״ג רק פסק כן בלי מחלוקת וכאן פסק הסיפך ומסיק בשם מהר״ר שכנה ז״ל דכאן ובסי׳ י״ו מיירי דניידי כולהו וכולן מותרות חוץ מב׳ אחרונות דהתם ליכא למיחש שו שמא יקח מן הקבוע הואיל וניידי כולהו וב׳ האחרונות נאסרות . וגם ב׳ האחרונות ניידי ממקומן וליכא בהו קביעות ליחוש שמא יקח מכן מהקבוע אלא שאסורות משום דלא שייך למימר בהו תו כשיקח א׳ מהן כל דפריש מרובא קא פריש דהא בשיקח האחד לא ישארו שנים כ״א אחד וליכא רובא ועוד דגם על אותן שנים ליתא שם איסור דהא אילו לקמן מתחילה היו כן מותרין ושנים אחרים שנשארו בתערובה היו אסורין וק״ל · ועיין בד״מ שכתב ז״ל ואני מצאתי בטור א״מ בהדיא סי׳ שכ״ט גבי פקוח נפש דוחה שבת חילוק זה וכ״כ ב״י בשם הרשב״א חילוק זה ולא ידעתי מה שהולך לדחוק עצמו ביישוב קושיא זאת הואיל ונגלה לו חילוק זה עכ״ל ד״מ ועיין בת״ח כלל מ״ג דין ג׳ שמסיק וכתב שתירוץ זה מוכרחין לאומרם לייסב הטור אבל המדקדק בתוס׳ ובאשר״י יראה דלא ס״ל הכי ע״ש ובהמ״ש שכן מוכח מל׳ התוס׳ והרא״ש שהביא גם כן הב״י בענין זה בשם ר״י דמדקדק מדקאמר בתמובה קדשים שימותו כו׳ משמע דלית לכן היתר בנדו ממקומן ושכתב הרא״ש שכדברי ר״י הוא עיקר . וגם בת״מ סימן סכ״ט לא כתב שמותר על ידי ניידי לפוד כ״א לאסר שנדו כולם ממקום קביעתן סור ופירש אחד מהן למקום אחר ע״ש· ואין להקשות למה סתירו לכבשינהו דניידי ליחוש שמא יקח מן הקבוע בשעה שיכבש אותן כדי להתירן דו״א דהא אמרינן גבי ביעור חמץ בפסח דשרי משום דהשתא לשרוף קמהדר מיכל אכיל מינה בתמיה ס״ס נמי הכא כיון דאזיל לתקנו מאיסורו כדי להתירו איך יכשל אותו הפעם באיסורן: (נא) דנכבשינהו דניידי פרש״י ככוף אותן שינודו דלא לסוי קבוע ע״כ משמע מדבריו שכופין ומכין אותן כדי שינודו וכן משמע בשאלתות והביא ב״י בדף מ״ם בד״ס ומ״ש יש לתמוה וז״ל ודאי מיסקל מעורה ובדריגהו כו׳ והתוס׳ כתבו וז״ל הא דשרי ע״י דנכבשו להו דניידי ואמרינן בהו כל דפריש מרובא פריש היינו דוקא היכא דשלא בפנינו פירשו ממקום קביע דאם היתה הפרישה בפנינו היו אסורים כאילו לקחם ממקום הקביעות ע״כ וע״ל מה שכתב בסימן י״ו:

נח נפולה אסורה כיצד בהמה שנפלה מדבר גבוה או שנפלה לבור (א) אם יש מכריסה (ב) עד המקום שנפלה שם י' טפחים חוששין שמא נתרסקו אבריה ואפילו בודקין אותה ומוציאין אותה שלמה מכל אבריה טרפה שוודאי (ס"א שמא) נתרסקו אבריה (ג) אף על פי שאין רואין בה שום שינוי וכן כל כיוצא בזה כגון שטרפה לכותל או דרסה ברגליו (ד) או הכה באבן בכל גופה (ס) [א] וכן הדין בעוף שנחבט על דבר קשה
ואם

נח נפולה אסורה· משנה ר"פ א"ט נפלה מן הגג ור"ל שנפלה מעצמה בלא ידיעתה דלא עמדה עצמה וגם לא הפילוה אחרים כמו שיתבאר בסמוך: ומ"ש כיצד בהמה שנפלה מדבר גבוה וכו' אם יש מכריסה וכו' הכי אסיקנא בפרק הפרה (דף נ"א) אליבא דרב נחמן ומשמע דבעומדת ונפלה קא משחינן מכריסה אבל כשהיא שוכבת ונתגלגלה ונפלה בעינן שהמקום עצמו הוא גבוה י' או עומק י' וה"א התם בגמרא וכ"פ הרשב"א והר"ר ירוחם וכ"פ א"ו הארוך שער כ"ו סימן א' ע"ש הא"ז ולפי שדבר פשוט הוא שאין לחשוב מאי דאיכא מכריסה עד ארעא אלא א"כ עמדה ונפלה לפיכך קיצר רבינו ולא כתבו וב"י תמה על רבינו למה לא הזכיר חלוק זה ואין כאן מקום תימא דהלא בתלמודא לא הזכירו חלוק זה לאשמועינן היא גופא דדבר פשוט הוא אלא אתא לאשמועינן מילתא אחריתי מה בור שיש בו כדי להמית עשרה ע"ש ואיכא למידק דברמב"ם פ"ט דה"ש כתב דנפולה שאמרו בנפלה ממקום גבוה עשרה היא ולא הזכיר דמשחינן מאי דאיכא מכריסה עד ארעא ונראה דטעמו דהתם בפרק הפרה אותיב רבא לר"נ ושני ליה בלישנא קמא יש חבט בפחות מי' ומדלא קתני ליה דמשחינן מאי דאיכא מכריסה אלמא דלא ס"ל לר"נ האי סברא ואע"פ דסתמא דתלמודא אסיק בתר הכי בלישנא בתרא דר"נ דמשחינן מכריסה וכו' אינו אלא כדי לתרץ מה שהקשו על תירוצו דר"נ ממתני' אבל ר"נ גופיה לא ס"ל הכי ולכך פסק הרמב"ם דבעינן גובה י' ולא משחינן מכריסה אלא כסתמא דמתני' מה בור שהוא כדי להמית י' דאלמא דבעינן י' ממש· וזהו שיטת ההלכה לפי ג' ספרים ישנים דר"נ גופיה לא ס"ל האי פירוקא דפרקינן מבתר ר"נ דמשחינן מכריסה ופסק כר"נ דיש חבט בפחות מי'· ולענין הלכה קי"ל כדברי רבינו דאין חבט בפחות מי' ומשחינן מכריסה שכך פסקו הרשב"א והר"ן וכתבו שכן דעת בה"ג וכך הוא דעת התוס' והרא"ש בפא"ט (דף נ"א) בד"ה נפל לארעא ואע"ג דבה"ג שלנו כתב כלשון הרי"ף כבר נודע דה"ג שלנו הם מרב יהודאי גאון ז"ל אבל הרשב"א כתב כך משם בה"ג של הר"ר שמעון קיירא ז"ל כמ"ש להדיא בת"ה הארוך והוא דעת רוב גאונים אלא דקשה דבח"מ סימן ת"י ס"ו כתב רבינו דאינו חייב באותו בור אם אינו עומק עשרה אעפ"י שיש בו י' אם נצרף גובה רגלי השור עם עומק הבור ושכ"כ הרא"ש א"כ פסקיו סותרין זו את זו וי"ל דלענין איסור דאורייתא דטרפות החמיר כלישנא בתרא דנצרף גובה רגלי השור דהכי משמע מדברי הרא"ש בפא"ט שכתב כדברי התוס' לשם כדפרישית אבל לענין נזיקין פסק קולא כתבע כלישנא קמא דאין לצרף גובה רגל השור ואין לחייבו אלא בבור עמוק י' ממש דהכי משמע מדברי הרא"ש בפ' הפרה ועיין במ"ש בח"מ לשם בס"ד:

ואעפ"י שאין רואין וכו' כ"כ רש"י רפא"ט וז"ל נפלה מן הגג ושחטה מיד טרפה אעפ"י שאין שבר נראה בה חוששין שנתרסקו ונתפרקו אבריה ואין טעם בטרפות שהל"מ הן עכ"ל: ומ"ש וכן כל כיוצא בזה וכו' משנה שם גבי עוף (דף נ"ו) וס"ל לרבינו דבבהמה נמי דינא הכי אלא דאורחא דבהמה דמתרסקת בנפילה ואורחיה דעוף דלא מתרסק בנפילה אלא מיד עומד ומהלך ושוב אין לחוש לו ואינו מתרסק אלא בדריסה וטריפה ורצילה לכך שנה התנא האי כי אורחיה והאי כי אורחיה וכך כתב הרשב"א בת"ה הארוך וכ"כ הר"ן והר"ר ירוחם בשם המפרשים:

ומ"ש או הכה באבן בכל גופה. הוא מדברי הרמ"ה שכתב שם וז"ל וכן אם הכה אותה באבן או במטה ורצץ אבר מאבריה טרפה עכ"ל: **והה"א** דמקל הוא מימרא דרב יהודה אמר רב בפא"ט (דף נ"א) הכה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה וכו' ונתבאר לעיל בסימן ל"ב ומשם למד הרב דה"ה באבן דמאי שנא· ומשמע בסוגיא דלא חיישינן אלא לאותו אבר שהכה באבן או במקל וז"ש הרב ורצץ אבר מאבריה טרפה אלמא דלא חיישינן אלא לאותו אבר ומה"ט כתב רבינו או הכה באבן בכל גופה כלומר שאז בעינן בדיקת כל הגוף כאילו נפלה מן הגג. אבל אם הכתה באבר אחד לא בעיא בדיקה אלא באותו אבר וכ"כ הכל בו ומביאו ב"י: **כתב** עוד הכל בו בשם הראב"ד דאם נפלה האבן מגובה עשרה על הבהמה אין חוששין לה והשיג עליו דמי יכול לתת קצבה לאבן שנפלה כי הכל לפי האבן גדולה או קטנה עכ"ל והביאו ב"י ולא אבין השגתו דהככה באבן או במקל נמי הכל לפי האבן והמקל גדולה או קטנה והכל לפי כח האדם המכה אלא בע"כ דאנן קיימינן באדם ובאבן ובמקל שראוי לחוש לריסוק אברים על ידי הכאה זו הכא נמי איירי באבן שנפל על הבהמה שראוי לחוש לאותה אבן אבל לעולם בין נפלה הבהמה מן הגג ובין נפל האבן על הבהמה שיעור אחד להם דבגובה פחות מי' אין חוששין דאין חבטה בפחות מי' וכדברי הראב"ד כנ"ל: **ומ"ש** וכן הדין בעוף שנחבט ע"ד קשה כלומר דגם לשם אם שחטו מיד טריפה אפילו בודקין אותו וכו' כמו בדרסה ברגליו

נח נפולה אסורה כיצד בהמה שנפלה מדבר גבוה וכו' משנה ר"פ א"ט (מג.) נפלה מן הגג ובגמ' פ' הפרה (נ'.) גבי ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה מרא וטרפיה ר"נ ואקשינן אלמא קסבר ר"נ יש חבט בפחות מי' ואותבי' רבא ממתני' דהתם ואסיקנא לעולם אין חבט בפחות מי' ור"נ דטרפיה משום דאריתא דדלאי הוה שיתא מכריסה דתורא עד ארעא ארבעה וה"ל י' וכ"כ הרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מה"ש וכן דעת התוספות וסמ"ג וכ"פ הרשב"א והר"ן וכתבו שכן דעת בה"ג ואע"פ שמדברי הרי"ף בפרק הפרה משמע דסבר דיש חבט בפחות מי' לא משמע הכי מסוגיא דהתם:

וכתב הרשב"א שאם היתה עומדת על רגליה ונפלה בזמן שיש מכריסה ועד מקומה שנפלה שם י' טפחים יש בו משום ריסוק אברים ואם נתגלגלה ונפלה צריך שיהא גובה המקום י' טפחים וכ"כ רבינו ירוחם וטעמא מדאקשינן בפרק הפרה לר"נ דטריף תורא דנפל ממקום שאינו גבוה י' טפחים מדתנן מה בור שהוא כדי להמית י' טפחים ולא סגי ליה בשיהא גובה עד רגלי השור וד' מכריסה עד ארעא ואוקי' מתני' בדאיגנדר איגנדורי כלומר שלא נפל מקומתו אלא היה שוכב ונתגלגל ונפל אלמא היכא דאיגנדר איגנדורי לא חשבינן מאי דאיכא מכריסה עד ארעא ויש לתמוה על רבינו שלא הזכיר חילוק זה:

והרמב"ם בפ"ט מה"ש כתב נפולה כיצד הרי שנפלה הבהמה ממקום גבוה שגבוה עשרה טפחים וכו' ולא הזכיר דמשחינן מאי דאיכא מכריסה עד ארעא ואיפשר שכיון שכתב שנפלה הבהמה ממקום גבוה שגבהו י' טפחים ממילא משמע שאם היתה עומדת ונפלה אם יש מכריסה עד המקום שנחבטה בו י' טפחים אסורה שהרי נפלה ממקום גבוה שגבהו י' טפחים: **ודע** דהא דבעינן שתפול ממקום גבוה י' טפחים היינו דוקא בנפלה מדעתה או [הפילוה] אחרים וידעה שרוצים להפילה אבל אם הפילוה אחרים שלא מדעתה או אפי' ידעה בכך אלא שהפילוה בבת אחת אפי' בפחות מי' טפחים חוששין לו וכמו שביאר רבי' בסימן זה לקמן: **כתב** הכלבו אם נפלה אבן ע"ג בהמה כתב הראב"ד שאם נפלה מגובה פחות מי' אין חוששין לה כמו שאין חוששין לנפילת הבהמה עצמה וזה תימה כי מי יוכל לתת קצבה לאבן שנפלה באמת הכל לפי האבן אם היא גדולה או קטנה (א) עכ"ל: **ומ"ש** רבינו ואפי' בודקין אותה כו' היינו בשנשחטה קודם שעברו עליה כ"ד שעות אחר שנפלה ויתבאר בסמוך בס"ד: ומ"ש וכן כל כיוצא בזה כגון שטרפה לכותל וכו' משנה בפא"ט (נו.) א"ט דעוף דרסה וטרפה לכותל או שרצצתה בהמה והיא מפרכסת אם שהתה מעת לעת כשרה ובגמ' א"ר אלעזר בן אנטיגנוס וצריכה בדיקה ופירש הר"ן דרסה אדם ברגליו או שנטרפה בכותל או שרצצתה בהמה דאיכא למיחש בהני תלת משום ריסוק איברים ועדיין מפרכסת אם שהתה מע"ל ושחטה כשרה ובבדיקה גבי טריפות דבהמה תנן לעיל נפלה מן הגג והשתא תני בעוף דרסה וטרפה בכותל האי כי אורחיה והאי כי אורחיה דאורחיה דבהמה דמתרסקת בנפילה ולא בדריסה ואורחיה דעוף דלא מתרסק בנפילה אלא מיד עומד ומהלך ושוב אין לחוש לו ואין דרכו להתרסק אלא בדריסה וטריפה ורצצתה (ב): ומ"ש או הכה באבן בכל גופה יתבאר לקמן בסמוך: ואם הכה ע"ג הבהמה
במקל

דרכי משה

אלא שמצד אחר שהוא מדרבנן הואיל ונתערב ומדאורייתא חד בתרי בטל אלא דרבנן גזרו בדבר חשוב שלא להתבטל זו לא מקרי ספיקא דרבנן לילך בה להקל וכ"כ בא"ו הארוך בהדיא בכלל ב' ה דבכל מקום שיש חשש איסור דאורייתא לא אמרינן ביה ספיקא דרבנן לקולא לכן נראה דיש להחמיר כדברי ר"י אפי' במקום שנודעו ב' הספקות ביחד כדברי א"ו הארוך וע"ל ס"ס ק"י מדינים אלו עוד כתב בא"ו הארוך דוקא שלא היה לו חזקת איסור אבל אם היה לו חזקת איסור אין מתירין שום ס"ס עכ"ל אמנם בתשובת הרשב"א סי' ת"א כתב דאנו מתירין כל ס"ס אפילו דבר שיש לו חזקת איסור עכ"ל וכתב בא"ו הארוך אע"ג דלא אמרינן ס"ס בדבר שיש לו חזקת איסור מ"מ היכא דיש לו תקנה בבדיקה מותר כגון אם נשבר הגף של עוף ולא ידעינן אי קודם שחיטה אי לאחר שחיטה ואת"ל קודם השחיטה שמא לא נקבה הריאה מותר מכח ס"ס הואיל ויש לו תקנה בבדיקה אי ניקבת הריאה או לא אלא שאנו מחמירין ואין בודקין מ"מ הואיל ואיכא ס"ס מותר עכ"ל ונ"ל דמ"מ הבדיקה בעי ומכח ס"ס סמכינן אבדיקותינו כנ"ל לדבריו דאל"כ מאי מהני דיש לו תקנה בבדיקה מאחר שאינן בודקים אותו אבל כבר כתבתי דהרשב"א פליג ומתיר כל ס"ס אפי' בדאיכא חזקת איסור וכן דין ס"ס זו שכתב הטור הוה ליה חזקת איסור דאבר מן החי הוא אפ"ה כ"ע מודו דאי הוה ס"ס מותר גם בענין ס"ס שפסק דבמקום שיש לה בדיקה יש לסמוך עליה פליג עליה מהרא"י ז"ל בפסקיו סימן מ"ז דכתב דבכל ס"ס תלינן להקל אע"פ שיכולין לברר ע"י בדיקה עכ"ל א"כ משמע דהא דיכולין לברר גריעותא היא ואפ"ה אזלינן לקולא ושרי בלא בדיקה כלל ועיין שם וע"ל סימן מ"ט מה שכתבתי מדין ס"ס גם מה שכתבתי סימן נ"ג מדין ס"ס:

נח (א) וסיים שם דשאני כשהבהמה נופלת דהוי נושא את עצמו ולכן בעינן גובה י' וכ"ה בא"ו הארוך: (ב) אבל מלשון הטור משמע דאין לחלק לענין דין וגם ב"י בעצמו לא כתב אלא שהתנא נקט כי אורחיה אבל אם טרף בהמה לכותל או שדרסה ברגליו או בעוף שנפל על דבר קשה ואינו עומד והולך ודאי חיישינן לריסוק וכמו שיתבאר ס"ס

דרישה

סי' נח [א] וכן הדין בעוף שנחבט על דבר קשה בגמרא פא"ט מוקים אמר אין ריאה לעוף ר' יוחנן אמר יש לו ומפרש בגמרא דה"ק מוקים אין ריאה לעוף לא ליפגל ולא לימחר הואיל ולנעותיה מגינות עליה ופרש"י לא ליפגל אם נפלה מן הגג דאמרן צריכה בדיקה אין צריך לבדוק בריאה וכתב הרשב"א דהיינו לומר דמסתמא לא נתרסקה אבל אם אנו רואים שנתרסקה טריפה שהרי אנו רואים שלא הגינו עליה כלנעותיה עכ"ל ובתר הכי מסיק בגמרא דמוקים לית ליה ריאה לעוף כלל קאמר ואע"ג דאנן חזינן דאית ליה ריאה מוקים לא היה בקי בתרנגולים ולפ"ז דין העוף שוה לדין בהמה בין ליפגל בין לימחר ויש לתמוה על רבינו שחילק ביניהם בסימן נ"ב לענין לימחר (דז"ל רבינו שם וקאמר הגמרא דבריאה אין לחוש בנפילת העוף מפני שכלנעות מגינות עליה וזה מיירי בעוף דבהמה מסיק שם וכתב בשם הרא"ש

פרישה

סי' נח (א) **אם** יש מכריסה פי' אם עמדה בשעת נפילה על רגליה ונפלה מן הצד: (ב) עד המקום שנפלה י' טפחים (דהיינו ו' טפחים גובה עד רגלי השור וד"ט מכריסה עד ארעא עכ"ה) ואם נתגלגלה ונפלה צריך שיהא גובה המקום י' טפחים. רשב"א ומשמע כן מגמרא פרק שור שנגח ד' וה' סוף ד' כ' דהיכא דאגנדרה (פי' שלא נפל מקומתו אלא היה שוכב ונתגלגל ונפל עכ"ה) לא חשבינן האי דאיכא מכריסה עד ארעא ב"י וכתב ב"י ויש לתמוה על רבינו למה לא הזכיר חילוק זה ע"כ ובטור ח"מ סי' ת"י ס"ו כתב דאפי' נפל מעומד לא חשבינן מה שיש מכריסה עד ארעא ושם ביארתי. ועוד היה נ"ל ליישב ולומר דאיכא שם בגמ' שני תירוצים וטעמיה אליבא דרב נחמן בשינויא קמא טעמיה דרב נחמן לא משום דמודדין מכריסה אלא משום דיש חבטה בפחות מי"ט ולענין נפילה לבור דפטור כשהבור בפחות מי"ט ה"ט משום דבעינן שתמות בהבלא דבור כרב דהתם ולפ"ז לא קי"ל כר"נ אפילו לענין טריפות דקי"ל אין חבטה פחות מי"ט ובשינויא ואוקימתא בתרא דהתם גם ר"נ ס"ל דאין חבטה בפחות מי' טפחים והא דטריפה משום דמכריסה לתחתית הבור הוא י' טפחים לפי האי שינויא נוכל לומר דהלכה כר"נ מש"ה בסימן ת"י דקאי אסוגיא ממון מבעל הבור אמרי' המע"ה דשמא שינויא קמא דגמרא הוא עיקר טעמו ולא קי"ל כוותיה ולא אזלינן בתר גובה דכריסה דגם ר"נ לא ס"ל הכי וכאן לענין טריפות דאיירי באיסורי מחמרינן דשמא אוקימתא בתרא הוא עיקר דטעמו דר"נ הוא משום דמודדין מכריסה וקי"ל ועמ"ש עוד שם בסימן ת"י: ו' חילוקים יש בדין נפולה דאם נפלה מעצמה אפי' ממקום גבוה מאד וא"א לאחוז בפרניס כשרה ואם הפילוה אחרים בע"כ אפילו ממקום שאינו גבוה טרפה כשא"א לה לאחוז בפרניס ואם נפלה מעצמה שלא מדעתה או בענין שתפול ממקום גבוה י"ט ואם ידעה שיפילוה ואפשר לה לאחוז בפרניס כגון לשחיטה או אפילו בגבוה יותר מי"ט אינו מזיק וכ"כ ב"י בשם הרשב"א ע"ש ד' מ"ו: (ג) אע"פ שאין רואין בה שום שינוי הטעם לפי שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל אבר שיש ריסוק תפסיד צורתו ויתגלה בהתחיה רמב"ם: (ד) או הכה באבן בכל גופה מ"ש רבינו בכל גופה קאי דוקא אהכה באבן דדוקא בהכה בכל גופה חיישינן לריסוק אברים אבל הכה באבן באבר אחד א"צ בדיקה אלא אותו אבר כ"כ הכלבו אבל הוכתה בכותל או דרסה ברגליו ל"ש בכל גופה או באבר אחד שזה דומה לנפילה וכן משמע מל' רבינו שכתב וכן כל כיוצא בזה כגון שטרפה כו' ואע"ג שגם אבן בכלל וכן הוכן הא ביאר רבי' גבי אבן דוקא בכל גופה: (ס) וכן הדין בעוף שנחבט כו' בעוף לא צריך למימר שנפל לפי שהוא פורח ואינו נופל ונראה דמיירי שנחבט אפי' בלא גבוה י' כיון שהוא בע"כ
ושם

הדרושי הגהות
נח א עיין או"ח ו' :

בהתחיה

(ו) [ב] ואם שחטה מעת לעת יצאה מכלל ריסוק אברים וניתרת ע"י בדיקה שיבדקו אותה כנגד כל החלל [ג] אם היא שלמה מכל י"ח טריפות כשרה ואם לאו טרפה כתב הרמב"ם וכן אם נתרסקו מהאברים שבפני' ונפסדה צורתן טרפה אפי' אם נתרסק אבר שאם ניטל כולו כשר כגון טחול וכליות טרפה שהריסוק יותר מהנטולה והנקובה והמוח והסימנין

במקל נתבאר בסימן ל"ב : ואם שחטה מע"ל יצאה מכלל ריסוק איברים וניתרת ע"י בדיקה וכו' כבר כתבתי גבי טריפות דעוף שכינו אם שחטה מע"ל כשר ואמרו בגמ' דצריכה בדיקה ובפיסקא נפלה מן הגג (נא:) כתבו התוספות והרשב"א והר"ן דתרתי בעינן שהייה מעת לעת ובדיקה והטעם שאינו מספיק בדיקה תוך מעת לעת כתב הר"ן משום דבנפילה חיישינן לתרתי חדא לריסוק איברים ודבר זה אינו ניכר בבדיקה כלל שאף ע"פ שלא נשתנו איבריה ולא נפסק מראיתה חוששין שמא מחמת הנפילה נתרסק אף ע"פ שאינו ניכר ותו איכא למיחש בה שמא נקרעו איבריה או נפסקו ודבר זה איפשר לעמוד עליו בבדיקה וכל ששהתה מעת לעת או שעמדה יצאנו מחשש ריסוק איברים דקים להו לרבנן דכל שנתרסקו איבריה אינה עומדת ואינה שוהה מיהו אכתי איכא למיחש שמא נקרעו איבריה או נפסקו ומ"ה בעינן בדיקה ולפי שיטה זו אינו צריך לבדוק אלא אם נפסקו איבריה או נקרעו אבל ריסוק איברים אין לו ענין בבדיקה כלל אבל הרמב"ם כתב בפרק ט' שצריך לבדוק גם כן אם נתרסקו איבריה כלומר אם נשתנה מראיתן פירוש באותן איברים שאם ניקבו או ניטלו כשירה אם נשתנית מראיתן טריפה לפי שריסוקן מכאיב אותם יותר מנטילתן ונקיבתן ולפי זה בשני דרכים בודקים אותה אם נקרע או נפסק אחד מהאיברים שהיא נטרפת בהם ואם נשתנה אחד מהאיברים הפנימים מפני חשש ריסוק איברים וכ"ת וכיון שהריסוק הוא דבר שאיפשר לעמוד עליו בבדיקה כי לא שהתה נמי אמאי לא סגי בבדיקה י"ל לפי שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל אבר שיש בה מרוסק תפסד צורתו ויתגלה ב בהתתיה והראב"ד מסתפק בהשגות באותם איברים שאם ניטלו או ניקבו כשירה אם ריסוקן כלומר שינוי מראיתן פוסל בהם עכ"ל והכלבו כתב בשם בעל ההשלמה שאינה נטרפת בריסוק אם לא בריסוק איברים שנטרפה בהן בפסיקתן או בנקיבתן אבל הרשב"א בת"ה כתב כדברי הרמב"ם שכל שנתרסק אחד מהאיברים הפנימיים אפי' מאותם שאם ניטל או ניקב כשירה היכא שנתרסק טריפה והכי נקיטינן : וכתב הר"ן וא"ת היכי מהניא בדיקה ליחוש שמא ניקב משהו דלא מינכרי בבדיקה כיון שאין מקומו ידוע דמה"ט אמרינן דקוץ שניקב לחלל טריפה י"ל דאם איתא שמחמת נפילתה ניקבו איברים קרע גדול וניכר היה וכ"כ הרשב"א בת"ה ובתשובה דלריסוק או לקריעה חוששין אבל לנקב אין חוששין שאילו היינו חוששין לא היתה לה בדיקה דא"א לבדוק כל האיברים הפנימיים שנקובתן במשהו וכ"כ דעת הרמב"ן ז"ל :

ומ"ש רבינו שיבדקו אותה כנגד כל החלל וכו' שם (נא:) אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהרדעא נפולה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעיים אמר לו מר זוטרא הכי אמרינן משמיה דרב פפא צריכה בדיקה כנגד בית חלל כולו א"ל הונא מר בריה דרב נחמיה לרב אשי סימנים מאי א"ל סימנים קשים הם אצל נפילה וכתב הרא"ש אבל קרום של מוח אינו בכלל החלל ואינו צריך בדיקה וכ"כ הר"ן ז"ל והרמב"ם כתב בפ"ט מה"ש צריך לבדוק כנגד כל החלל כולו מקדקד הראש עד הירך והסימנים א"צ בדיקה : ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם וכן אם נתרסק מהאיברים שבפנים וכו' כבר נתבאר בסמוך : ומ"ש והמוח והסימנים א"צ בדיקה נתבאר ג"כ בסמוך :

גרסינן בפא"ט (נו:) חזקיה אמר אין ריאה לעוף ר' יוחנן אמר יש לו ומפרש בגמ' דה"ק חזקיה אין ריאה לעוף לא ליגפל ולא ליחמר הואיל וצלעותיה מגינות עליה ופרש"י לא ליגפל אם נפלה מן הגג דאמרן צריכה בדיקה א"צ לבדוק בריאה וכתב הרשב"א דהיינו לומר דמסתמא לא נתרסקה אבל אם אנו רואים שנתרסקה טריפה שהרי אנו רואים שלא הגינו עליה צלעותיה עכ"ל ובתר הכי מסיק בגמ' דחזקיה לית ליה ריאה לעוף כלל קאמר ואע"ג דאכן חזינן דאית ליה ריאה חזקיה לא היה בקי בתרנגולים ולפי זה דין העוף שוה לדין הבהמה בין ליגפל בין ליחמר ויש לתמוה על רבינו שחילק ביניהם בסימן נ"ב לענין ליחמר וכאן לא חילק ביניהם לענין ליגפל ומצאתי שכתב המרדכי אין ריאה לעוף לא ליחמר וכו' היינו היכא דליכא למיחש לריסוק איברים אבל אם נפלה ממקום גבוה לארץ בלא ידיעה דאיכא למיחש לריסוק איברים דינו שוה לבהמה עכ"ל ונראה שהוא מפרש דלא ליגפל ולא ליחמר חדא מילתא היא וה"ק לא ליגפל לאור כדי שנחוש שנחמרו בני מעיה אבל לענין אם נפל ממקום גבוה לא איירי ואיפשר שזה היה דעת רבינו : כתב הכלבו שי"א שאין לבדוק בהכאה רק באותו אבר שהוכתה אבל אין חוששין לשאר האיברים בהכאת אבר אחד עכ"ל ומשמע דדוקא בהוכתה באבן קאמר אבל בנפלה צריכה בדיקת כל החלל ונראה שזהו דעת רבינו שכתב או הוכתה באבן בכל גופה כלומר אז דוקא בעינן ובדיקת כל הגוף אבל אם הוכתה על אבר אחד לא בעינן בדיקה אלא באותו אבר : ומ"ש

ברגליו או טרפה לכותל וכו' ואע"פ שלא הוזכר דין מעת לעת אלא אצל דרסה וכו' לאו דוקא אלא ה"ה בעוף שנחבט על דבר קשה :

ואם ששחטה מעת לעת וכו' משנה (דף נ"ו) ואלו טריפות בעוף דרסה וטרפה בכותל וכו' ומפרכסת ושהתה מע"ל ושחטה כשירה ובגמ' אר"א בר אנטיגנוס משום רבי אבא בר ינאי אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה פרש"י אף ע"פ ששהתה מעת לעת צריכה בדיקה דשמא נשברה השדרה ונפסק החוט עכ"ל וכתבו התוספות לשם (דף נ"א) בד"ה עמדה דבלא עמדה בעיא בדיקה ובעיא נמי מע"ל ובעמדה אינה צריכה מע"ל אבל בדיקה ודאי בעיא וכ"כ הרא"ש לשם וכן כתב הרמב"ם והרשב"א והר"ן והטעם דריסוק איברים אינו ניכר בבדיקה כלל וכל ששהתה מע"ל או שעמדה יצאנו מחששא דריסוק איברים מיהו אכתי איכא למיחש שמא נקרעו איבריה או נפסקו ומ"ה בעיא בדיקה ולפי שיטה זו אין ענין הבדיקה בריסוק איברים אבל הרמב"ם כתב שצריך לבדוק ג"כ אם נתרסקו איבריה כלומר אם נשתנה מראיתן וכי תימא כי לא שהתה נמי אמאי לא סגי בבדיקה י"ל לפי שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מע"ל שאז כל אבר שיש בה מרוסק תפסד צורתו ותתגלה בהתתיה עכ"ד הר"ן בקוצר ומביאו ב"י ולפע"ד נראה מדברי הרמב"ם שדעתו מסכמת עם כל המחברים שאין ענין הבדיקה משום ריסוק איברים אלא משום שמא ימצא בה טריפה מן הטריפות אלא דמ"מ אם מצא בבדיקתו שנתרסק האבר דהיינו שנפסדה צורתו הרי זו נמי טריפה אבל אם לא מצא ריסוק כלל לא חיישינן שוב לריסוק כיון שעמדה או ששהתה מע"ל · ומ"ש הרמב"ם דאף בטחול וכליות כן הדין השיג עליו הראב"ד ואמר זה ספק ולפי עניות דעתי נראה דדעת הרמב"ם מדאמר בגמ' דצריכה בדיקה כנגד כל החלל חוץ מסימנים מפני שהם קשים משמע שאף באיברים דלא מטרפינן להו בניקבו מטרפינן להו בריסוק לפי שריסוקן מכאיב אותה יותר וכתב הר"ן וא"ת ליחוש לנקב משהו דלא מינכר בבדיקה כיון שאין מקומו ידוע כדאמרי' בקוץ וי"ל דאי איתא דמחמת נפילה ניקבו קרע גדול וניכר היה וכן כתב הרמב"ן והרשב"א ומביאו בית יוסף : כתב הרמב"ם וכן אם נתרסקו וכו' כלומר ל"מ אם מצא בה טריפה מי"ח טריפות אלא אפי' לא מצא בה שום טריפה אלא ריסוק שנפסדה צורת האבר נמי טריפה ואע"ג דבמה שעמדה או ששהתה מע"ל יצאה מכלל ריסוק איברים היינו היכא דלא מצא בה ריסוק לא חיישינן שוב לריסוק מן הסתם אבל אם מצא בה ריסוק טריפה ואפי' בטחול וכליות וכדפי' בסמוך : ומ"ש והמוח והסימנים א"צ בדיקה דין הסימנים שם בגמ' ודין המוח כתבו הרא"ש והביא ראיה לדבר אבל בדברי הרמב"ם מבואר שלא הוציאו מן הכלל אלא הסימנים בלבד אבל המוח הוא בכלל כל החלל וצריך בדיקה והכי נקיטינן כהרמב"ם ככל חומרותיו שכתב בכאן · גרסינן בפא"ט (דף נ"ז) אמר חזקיה אין ריאה לעוף ואסיקנא דה"ק אין ריאה לעוף לא ליגפל ולא ליחמר מ"ט א"ר חנא הואיל ורוב צלעותיה מגינות עליה ופרש"י לא ליגפל אם נפלה מן הגג דאמרן צריכה בדיקה א"צ לבדוק בריאה ולא ליחמר בנפלה לאור שבודקין המעיים שמא הוריקו א"צ לבדוק הריאה הואיל ורוב ריוח הצלעות מגין עליה שהצלעות אינן שוכבות על רחבן אלא על חודן וכולן רחבן לפנים והריאה נחבאת ביניהם עכ"ל אבל במרדכי כתב וז"ל ואפילו נשתנית לא חיישינן לה וכל זה מיירי היכא דליכא למיחש לריסוק איברים אלא לאור וליחמר אבל אם נפלה ממקום גבוה לארץ בלא ידיעה דאיכא למיחש לריסוק איברים דינו שוה לבהמה עכ"ל ותימה למה לא פי' כפי' רש"י וכל המחברים וכתב מהרש"ל בסימן נ"ה דהיה גורס אין ריאה לעוף ליפול וליחמר ופירש דחדא מילתא הוא אבל לענין אם נפל ממקום גבוה לא איירי וכיוצא בזה כתב ב"י ומיהו קשה דהיה לו לומר אין ריאה לעוף ליחמר למה ליה למימר ליפול וליחמר ולכן נלפע"ד דלפי דס"ל למרדכי דלא חיישינן בריאה דעוף שמא נחמרו בני מעיה באור אפי' רואין בה שנשתנית וטעמא משום דתלינן השינוי בדבר אחר ולא בנפילת האור וכהרא"ש ודעימיה כדלעיל בסימן נ"ב ס"ד לפי זה נמשך דנ"ל ליפול וליחמר חדא מילתא ולכך לאחר שכתב המרדכי ואפי' נשתנית לא חיישינן לה כתב וכל זה מיירי וכו' והוא משום דלפ"ז אם נפרש לא ליפול לענין נפלה מן הגג כפרש"י נ"ל דה"ק דאפי' אנו רואים ריסוק באיברים אין חוששין דומיא דלא ליחמר והא ודאי ליתא דליכא למתלי הריסוק בדבר אחר דאינו עושה אותה טריפה דריסוק איברים דהיינו שנפסדה צורתן הל"מ דטריפה מאיזה צד שיהיה הריסוק הרי היא טרפה ואם נפרש לא ליפול שאין חוששין לבדוק הריאה בנפלה דמסתמא לא נתרסקה א"כ לא הוי דומיא דלא ליחמר ומ"ה פירש דלא ליפול לאו בנפולה קאמר דבנפולה ודאי דינו שוה לבהמה אלא בנפלה לאור קאמר היכא דלא נפלה ממקום גבוה עפרה וליכא למיחש אלא לאור ולא זו אף זו קתני דלא מיבעיא דאין חוששין לה היכא שנפלה לאור לבדוק בריאה דא"צ בדיקה אלא אפי רואין שנחמרה הריאה דהיינו שנשתנית נמי כשירה דתלינן השינוי בדבר אחר

פרישה

(ו) ואם שחטה מעת לעת יצאה מכלל ריסוק אברים פירוש שקודם ששחטה מעת לעת היתה בכלל ריסוק אברים באם שחטה אפי' בדקוה ונמצאת שלימה בכל אבריה טריפה משא"כ כששחטה מעת לעת שניתרת ע"י בדיקה ועד"ר (והמוח והסימנים א"צ בדיקה דקשין הן עכ"ה) : הלכה

דרישה

הרא"ש דלית בבהמה חששא דטריפת דנפילת האור) וכאן לא חילק ביניהן לענין ליגפל ומצאתי שכתב המרדכי אין ריאה לעוף לא ליחמר כו' היינו היכא דליכא למיחש לריסוק אברים אבל אם נפלה ממקום גבוה לארץ בלא ידיעה איכא למיחש לריסוק איברים דינו שוה לבהמה עכ"ל ונראה שהוא מפרש דלא ליגפל ולא ליחמר חדא מילתא היא וה"ק לא ליגפל לאור כדי שניחוש שנחמרו בני מעיה אבל לענין אם נפלה ממקום גבוה לא איירי ואפשר שזה היה דעת רבינו ב"י ונראה דלא נאסרה עוף בשום נפילה אפילו בנפלה מהגג בלא ידיעתה משום ריסוק אברים ול"ד בריאה אלא ה"ה בכל י"ח טריפות כיון דבנפילתה דרכה דעוף איכה ניזקת בחבטה דקרקע אם לא שנקטה אדם בידו וחבטה בכח ע"ג קרקע ואז אין שם עוף עליהם דנקרא עוף ע"ש עפיפות ולא נקט בגמרא ריאה אלא משום "נחמר לאור דשייך דוקא בריאה ובזה מיושב תמיהת ב"י דהא רבינו רימז לנו זה בדבריו במ"ש וכן הדין בעוף "שנחבט כו' דדוקא "נחבט בכלי קאמר וכמ"ש והו"ק : [ב] ואם שחטה מעת לעת יצאה מכלל ריסוק אברים וניתרת ע"י בדיקה כו' ז"ל ב"י ובפיסקא נפלה מן הגג כתבו תוס' והרשב"א דתרתי בעינן שהייה מעת לעת ובדיקה והטעם שאינו מספיק בדיקה תוך מעת לעת כתב הר"ן משום דבנפילה חיישינן לתרתי חדא לריסוק איברים ודבר זה אינו ניכר בבדיקה כלל שאף על פי שלא נשתנו איבריה ולא נפסק מראיתן חוששין שמא מחמת הנפילה נתרסקו אף על פי שאינו ניכר ותו איכא למיחש בה שמא נקרעו איבריה או נפסקו ודבר זה אפשר לעמוד עליו בבדיקה וכל ששהתה מעת לעת או שעמדה יצאנו מחשש ריסוק אברים דקים להו לרבנן דכל שנתרסקו איבריה אינה עומדת ואינו שוהה מיהו הכתי איכא למיחש שמא נקרעו איבריה או נפסקו ומ"ה בעיא בדיקה ולפי שיטה זו א"צ לבדוק אלא אם נפסקו איבריה או נקרעו אבל ריסוק איברים אין לו ענין בבדיקה כלל אבל הרמב"ם כתב בפ"ט שצריך לבדוק גם אם נתרסקו איבריה כלומר אם נשתנה מראיתן פירוש באותן איברים שאם נקבו או נטלו כשרה אם נשתנה מראיתן טריפה לפי שריסוקן מכאיב אותה יותר מניטולן ונקובתן ולפ"ז בשני דרכים בודקין אותה אם נקרע או נפסק אחד מן האיברים שהיא נטרפת בהן ואם נשתנה אחד מן האיברים הפנימים מפני חשש ריסוק איברים וכ"ת וכיון שהריסוק הוא דבר שאפשר לעמוד עליו בבדיקה כי לא שהתה נמי אמאי לא סגי בבדיקה י"ל לפי שאין הריסוק ניכר לאלתר עד ששהה מעת לעת שאז כל אבר שיש בה מרוסק תפסיד צורתו ויתגלה בהתתיה והראב"ד מסתפק בהשגותיו באותם איברים שאם נטלו או נקבו כשרה אם ריסוקן כלומר שינוי מראיתן פוסל בהם עכ"ל . והכלבו כתב בשם בעל ההשלמה שאינה נטרפת בריסוק אם לא בריסוק איברים שנטרפת בהם בפסיקתן או בנקיבתן אבל הרשב"א בת"ה כתב כדברי הרמב"ם שכל שנתרסק אחד מהאיברים הפנימים אפילו מאותם שאם נוטל או ניקב כשרה היכא שנתרסקו טריפה והכי נקטינן עכ"ל ב"י והנה נראה שדעת רבינו כדעת הרמב"ם שאע"פ ששהתה מעת לעת צריכה בדיקה אף מריסוק איברים . ומ"ש ואם שחטה מעת לעת יצאה מכלל ריסוק אין רצונו לומר שאין צריך בדיקה לריסוק איברים אלא ה"פ דבו ביום אם שחטה היא בכלל ריסוק איברים ואין הבדיקה מועלת בה כמ"ש בהדיא דאם שחטה בו ביום טריפה אפילו בודקין אותה ומוצאין שהיא שלימה מכל איברים טריפה משא"כ בששחטה מעת לעת דיצאתה מכלל זה לאוסרם אפילו היא שלימה בכל איבריה אלא בודקין אותה ואם נמצאת שלימה כשרה וזהו מוכרח ממה שהביא דעת הרמב"ם סתמא ולא הביא בנשון שהוא חולק עליו דהל"ל והרמב"ם כתב . ואין להקשות ממ"ש וכן אם נתרסקו מהאיברים שבפנים כו' טריפה דמשמע דוקא באם נמצא שנסרקו אבל מסתמא אין צריך לבדוק אם נתרסקו דזה אינו שהרי כ"כ בשם הרמב"ם . והרמב"ם סובר בהדיא דצריך לבדוק מריסוק איברים בששחטה מעת לעת כמו שמוכח ממ"ש בסמוך בשם ב"י אלא נראה לפרש דמ"ש וכן "אם דקאי אדלעיל מיניה שכתב וניתרת על ידי בדיקה "אם היא כו' כשרה ואם לאו טריפה וע"ז קאי וכו' אם נתרסקו כו' ור"ל דצריך גם כן לבדוק אחר זה דאם נתרסקו נמי טריפה : [ג] ואם היא שלימה מכל י"ח טריפות

חדושי הגהות

ב בהתתיה היינו הרפתו ובשתו על והחזיקה במבושיו (דברים כ"ה) תרגום אונקלוס ותתקף בבית בהתתיה :

והסימנין אין צריכין בדיקה ואם עמדה תוך מע"ל או אפי' לא עמדה [ד] רק פשטה ידה לעמוד יצאה מכלל ריסוק אברים כאילו שהתה מע"ל ודי לה בבדיקתה (ז) הלכה או אפי' לא הלכה רק שעקרה רגליה לילך מותרת מיד אפי' בלא בדיקה והרשב"א כתב ולא מהניא פשטה ידה להתירה תוך מעת לעת עד שתעמוד (ח) ולא מהני עקרה רגליה לילך להתירה עד שתלך וכן יראה מדברי הרמב"ם וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה (ט) ובעל העיטור כתב [ה] ואנן האידנא ליכא מאן דבדיק ובעינן הלכה: ועוף שנחבט על פני המים חוששין לריסוק אברים ואם שט מלא קומתו ממטה למעלה לעומת המים ה"ז כהילוך ואין צריך בדיקה ואם שט מלמעלה למטה אין זה כהילוך שהמים הורידוהו דרך ירידתם לפיכך היה קש או תבן ע"פ המים בשוה לו וקדם הוא להם ודא מכחו שט והוי כהילוך כיון שקדם להם והא דשרינן היכא דלא נפל בגובה י' דוקא בנופל מעצמו אבל אם הפילוהו אחרים אפילו בפחות

אחר ולא דנשתנית מחמת האור אף ע"פ שודאי נפלה לאור וכמ"ש הרא"ש וכדלעיל בסימן כ"ב ונראה דרבינו גם כן תופס שיטת המרדכי ולכן בסימן כ"ב אבל נפלה לאור חילק בין עוף לבהמה וכאן לא חילק ביניהם וכן פי' ב"י בדברי רבינו והכי נקטינן דבנפלה מן הגג צריך בדיקה אף בריאה אפי' בעוף כמו בבהמה דלא כפרש"י: **ואם** עמדה וכו' שם א"ר יהודה אמר רב עמדה א"צ מעת לעת בדיקה ודאי בעיא הלכה א"צ בדיקה רב חייא בר אשי אמר אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה ואיפסיקא הילכתא הלכה א"צ בדיקה והו אמרינן אמר רב ירמיה בר אחא אמר רב פשטה ידה לעמוד אף על פי שלא עמדה עקרה רגלה להלך אף ע"פ שלא הלכה ורב חסדא אמר ננערה לעמוד אף ע"פ שלא עמדה · וכתב הרא"ש דבעל הלכות ובעל העיטור פסקו כרבי ירמיה דפשטה ידה ועקרה רגלה מועיל וכן משמע שבאו לפרש דברי רב יהודה ולא לחלוק אבל הרשב"א ס"ל דלחלוק בא והילכתא כרב יהודה דמחמיר דלא מהניא פשטה ידה לעמוד וכו' · וכתב עוד הר"ן דוקא עמדה מעצמה אבל העמידוה לאו כלום הוא ע"כ גם מדברי הרמב"ם יראה דלא מהני פשטה ידה וכו' מדלא הביא ההיא דפשטה ידה וכו' · וכך הוא דעת האלפסי והתוס' ורוב פוסקים והכי נקטינן: **וכתב** א"ה בשם הא"ז וסה"ת והסמ"ק דאין להתיר בהלכה עד שתלך ד' אמות בטוב כדרך שהיתה רגילה לילך ולא נראה שום שינוי בהליכה זו ממה שהיתה הולכת מקודם או כדרך שאר בהמות אם לא ראה אותה מתחלה ואז מותר לשוחטה לכתחלה ואפי' בבהמה של נכרי דליכא הפסד כלל וכתב מהרי"ק שורש ס"א דאם הלכה ד' אמות הילוך יפה ואח"כ אינה יכולה להלוך דינה כאילו לא נפלה כלל ואין לה אלא דין מסוכנת דשריא ע"י פרכוס זוטא ע"כ כתב הרשב"א בתשובה וז"ל מסתברא דכל שעמדה והלכה אפילו נמצא שינוי באיבריה אין חוששין לה דכל שהלכה בידוע שאין לה ריסוק גדול המביא לידי טריפות אלא חוזר לבריאותו ולפיכך כל שאינו מוצא בה טריפות הפוסל אפילו שלא מחמת נפילה אין חוששין לה ומ"מ המחמיר לעצמו תבא עליו ברכה עכ"ל משמע דבלא הלכה אפי' עמדה טריפה מדינא אם נמצא שינוי באיברים דזהו ריסוק איברים דהוי טריפה וז"ש הרמב"ם דכשעמדה ובודקין אותה ונמצא שנפסדה צורת האבר טריפה ולא בנפסדה צורתו לגמרי אלא אפי' שינוי בעלמא דאל"כ נתת דבריך לשיעורין · ומ"ש הרשב"א בתחלת דבריו דכל שעמדה והלכה האי שעמדה כדי נקטה א"כ אתא לאשמועינן דלא נקרא הלכה אלא כשעמדה מעצמה והלכה אבל העמידוה והלכה לא יצאה מחזקת נפולה אף ע"פ שהלכה ד' אמות הילוך יפה ומיהו תימה דטריפות דריסוק איברים דהיינו כשנפסד צורת האבר ותוארו להרמב"ם הל"מ היא וטריפה היא כשנמצא שינוי כזה באיברים אפילו לא ידעינן שנפלה ומכ"ש בשנפלה ודאי אלא שהלכה ד' אמות וכדמשמע לישנא דתלמודא דקאמר הלכה א"צ בדיקה משמע בדיקה הוא דלא צריכה דלא חיישינן לשום טריפות ולא לריסוק איברים אבל כשנמצא בה ריסוק שהוא שינוי והפסד צורת האבר ודאי דטריפה היא ועוד דהרב בעצמו אמר המחמיר תע"ב · ועלינו להחמיר מן הדין כיון דהרב לא הביא ראיה לפסקו זה אלא שאמר מסתברא וכו' והרי לדעתינו איכא ראייה לאיסור והכי נקטינן ודלא כמו שפסק בש"ע וז"ל יש מי שאומר שכל שעמדה והלכה אפי' נמצא שינוי באיברים אין חוששין לה עכ"ל דאין להתיר כלל שום ריסוק איברים יהיה הריסוק מאיזה צד שיהיה ה"ה בכלל טריפות: **ומ"ש** ובעל העיטור כתב דאנן האידנא ליכא מאן דבדק וכו' הוא כדעת בה"ג ודלא כרש"י והכי נקטינן ועיין בסימן כ"ז סכ"ח: ועוף שנחבט וכו' שם סוף (דף כ"ח) מימרא דשמואל ואיכא לתמוה דקאמר התם ואי מיא דקיימי (כגון אגמים) לית לן בה (דאפי' מלמעלה למטה שפיר דמי) והביאוהו הרי"ף והרא"ש ולמה לא כתבו רבינו ונראה דכיון דהרמב"ם לא כתבו ודאי לא היה גורס כך בגמרא לכך חשש רבינו להחמיר באיסור דאורייתא לומר דאין חילוק בין מרוצת מי הנהר למרוצת אגמים דאף באגמים חוששין לו בלמעלה ולמטה · ובמלמטה למעלה אף באגמים דקיימי אין חוששין ודלא כמ"ש ב"י דלהרמב"ם באגמים כשירה בכל גווני דלא שייך לשם מטה ומעלה דליתא אלא כמו שפירש"י והר"ן דאיכא מעלה ומטה אף באגמים והחוש יעיד על זה וכ"כ בא"ו הארוך שער כ"ו סימן ע"ז: והא דשרינן וכו' כ"כ התוספות והרא"ש אמאי דקא"ר הונא זכרים המנגחים זה את זה אין חוששין משום ריסוק איברים אף ע"ג דמדווי וקיימי (פי' דואגים וכואבים) לימרא (פי' המיומות) בעלמא הוא דנקט להו אי נפול לארעא ודאי חיישינן ולא משום הכאתם אלא משום החבט דכיון דנפול מתחת הכאה שמנגחין זה את זה אמרינן דיש חבט אפילו בפחות

ומ"ש רבינו ואם עמדה תוך מעת לעת או אפי' לא עמדה רק פשטה ידה לעמוד וכו' הלכה או אפי' לא הלכה רק שעקרה רגליה לילך מותרת מיד וכו' שם (נא:) אמר רב יהודה אמר רב עמדה אינה צריכה מעת לעת בדיקה ודאי בעיא הלכה אינה צריכה בדיקה וכתב הר"ן ואף ע"פ שהטריפות חיות י"ב חדש ומהלכות שאני הכא דאם איתא דמחמת החבט נטרפה לא היתה יכולה לילך: וכתב עוד דעמדה דוקא אבל העמידוה אחרים לא מהני וכתב רבינו ירוחם שאם עמדה וגם ששהתה מע"ל נראה דא"צ בדיקה אבל הכלבו כתב דצריכה בדיקה וקצת יש לדקדק כן מדברי סמ"ק ובתר הכי אמרינן בגמרא רב חייא בר אשי אמר אחד זו וא' זו צריכה בדיקה · והרי"ף לא כתב אלא דברי רב יהודה אלמא ס"ל דהלכתא כוותיה וכתבו הרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל דהא דלא פסק להומרא כרב חייא בר אשי משום דבפרק התערובת (עד :) קאמר קסבר ר"ל עמדה צריכה מע"ל הלכה צריכה בדיקה ורבי ינאי ורבי ירמיה כר"ל לא אמרי קסברי עמדה אינה צריכה מע"ל הלכה אינה צריכה בדיקה ורבי ינאי ורבי ירמיה רבים נינהו והלכתא כוותייהו ועוד דרבי ינאי רבו של רבי יוחנן הוה והלכתא כוותיה לגבי ר"י וכ"ש לגבי ר"ל וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה"ש ואמרינן בתר הכי בגמרא (שם) אמר ר' ירמיה בר אחא אמר רב פשטה ידה לעמוד אף ע"פ שלא עמדה עקרה רגלה להלך אף ע"פ שלא הלכה ורב חסדא אמר ננערה לעמוד אע"פ שלא עמדה וכתב הרא"ש דבה"ג ובעל העיטור פסקו כרבי ירמיה דפשטה ידה ועקרה רגלה מועיל וכן משמע שבאו לפרש דברי רב יהודה ולא לחלוק ומה שכתוב בספרים והיכא דנפלה ולא עמדה ולא הלכה צריכה בדיקה הלכה אפי' בדיקה לא בעיא תוספות הוא מל' הפוסקים ואינו מל' הגמרא וכ"כ הרשב"א וסמ"ק והר"ן וכתב עוד הרשב"א אבל הרי"ף ובסה"ת והתוספות פסקו דוקא בשעמדה ובשהלכה והרמב"ן יהיב טעמא למילתא דעקרה להלך לא מפיק לן מידי פסיקת חוט השדרה עד שתלך כדרכה דל"מ כי לא ראינו הולכת כלל שיש לחוש שמא נפסק חוט השדרה אלא אפילו הולכת והיא צולעת על ירכה חיישינן לה וכדאשכחן באימרתא דבי רב חביבא שהיתה גוררת רגליה האחרונים ואישתכח דהוה פסיק חוט השדרה ואפ"ה מהלכת קצת ועוקרת יד ורגל אלא ודאי עד דהלכה כדרכה חיישינן לה ודוקא התם משום דלא נפלה הוא דלא חיישינן לחוט השדרה אבל הכא כיון שיש לחוש לה וצריכה בדיקה מחמת שנפלה אין הילוכה ראיה שהיא כשירה עד שתלך כדרכה וז"ל בת"ה הלכה כשירה וא"צ בדיקה ואף ע"פ שלא שהתה מע"ל בד"א בשהלכה הילוך יפה כדרכה אבל הלכה והיא צולעת צריכה בדיקה וכ"כ הר"ן לפסול אפי' כשהלכה אם לא הלכה יפה כדרכה וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה"ש דדוקא בשעמדה ובשהלכה מכשרינן: כתב הכלבו בשם ר"י עקרה רגליה מועיל כמו הלכה ואם הלכה ד' אמות א"צ בדיקה וכ"כ בסמ"ק וכתב מהרי"ק בסימן ס"א שנשאל מאי איריא הלכה ד' אמות אפי' עקרה להלוך נמי והשיב דד' חילוקים יש בדבר · האחד היכא דלא עמדה ולא שהתה מע"ל אפי' בדיקה לא מהניא · השני אם עמדה או ששהתה מהניא בדיקה אבל בלא בדיקה אסור · השלישי אם עקרה רגל להלוך מהניא כמו הלכה פחות מד' אמות ולא בעיא בדיקה אם יכולה להלוך אם לאו דמסתמא כיון דעקרה רגל אית לן למימר דראויה היא להלוך אבל אם אנו רואים לעין דאף ע"ג דעקרה רגל אפ"ה אינה יכולה להלוך או לא מתכשרא בלא בדיקה הד' היכא דהלכה ארבע אמות הרי הוא כאילו לא נפלה כלל ואף ע"פ שאנו רואים שוב שאינה יכולה להלוך אפ"ה לא בעיא בדיקה ואין לה דין נפולה אלא דין מסוכנת דקי"ל דשריא ע"י פרכוס זוטא אף ע"ג דמעמידין אותה ואינה עומדת ויישב דרך זה על לשון הגמרא: **ולענין** הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת והסכימו עמהן כל הני רבוותא הכי נקטינן: ומ"ש רבינו בשם בעל העיטור דאנן האידנא ליכא מאן דבדיק הוא כדעת בה"ג שנתבאר בסי' שקודם זה אבל לדעת רש"י האידנא נמי בדקינן (ג): **כתב** הרשב"א בתשובה ה"ג סימן רמ"ט מסתברא דכל שעמדה והלכה אפי' נמצא שינוי באיברים אין חוששין לה דכל שהלכה בידוע שאין לה ריסוק גדול המביא לידי טריפות אלא חוזר לבריאותו ולפיכך ג כל שאינו מוצא בה טריפות הפוסל אפי' שלא מחמת נפילה אין חוששין לה ומ"מ המחמיר עצמו כמו שהחמרת אתה תע"ב עכ"ל: ועוף שנחבט ע"פ המים וכולי עד כיון שקדם להם מבואר שם בגמ' ופירש"י ואי מיא קיימי כגון אגמים לית לן בה דאפי' מלמעלה למטה שרי ויש לתמוה עליו דלא שייך מטה או מעלה במיא דקוו וקיימי ונראה דה"ק אף ע"פ שקרקע האגם לד אחד גבוה מחבירו ובסיבה זה המים נוטים מלמעלה למטה מאחר שאינם הולכים במרוצת מי הנהר אפי' שט מלמעלה למטה לא אמרינן שהמים מוליכים אותה ורבינו לא הזכיר הא דקוו וקיימי וגם הרמב"ם בפ"ט מה"ש לא הזכירו ואיפשר שהוא מפרש דקוו וקיימי לא שייך מטה ומעלה ומכיון שכתב אבל אם שט ממעלה למטה עם הילוך המים חוששין לו ממילא משמע דכל היכא דליכא למיחש להכי כשירה ורבינו נמשך אחר שיטת הרמב"ם: **והא** דשרינן היכא דלא נפל בגבוה עשרה דוקא בנופל מעצמו אבל אם הפילוהו אחרים אפילו בפחות מעשרה חוששין לו כ"כ הרא"ש והר"ן גבי זכרים המנגחים זה את זה דבסמוך וכ"כ הגהות בפ"ט

דרכי משה

ס"ס זה: (ג) וכבר נתבאר דאין אנו נוהגים כדברי בה"ג עוד משמע מדברי הכל בו וסמ"ק ומהרי"ק דלא מקרי הלכה אלא כשהלכה ד"א ובב"י דוקא שהלכה כדרכה אבל לא הלכה יפה כדרכה לא כן כתב הרשב"א בת"ה והר"ן וכ"כ א"ו דארוך דעתה אין להתיר אלא בשהלכה ד' אמות בטוב כמו שהיתה רגילה מקודם ולא נראה שום שינוי בהליכתה ממה שהלכה מקודם או מדרך שאר בהמות אם לא ראה אותה מתחילה ואפי' בהמות של נכרי דליכא פסידא כולי האי מותרת אח"כ בלא בדיקה עכ"ל: ובשערים

דרישה

טריפות כשרה וה"ת אין מהניא בדיקה במה ניכר משהו דלא מנכר בבדיקה כיון שאין מקומו ידוע דמהאי טעמא אמרינן דקוץ שניקב נחלל טריפה ויש לומר דאם איתא דמחמת נפולה ניקבה הוה נקרע קרע גדול ר"ן: [ד] רק פשטה ידה לעמוד וא"ת דלעיל בסימן י"ז גבי מסוכנת אמרינן דלא מהניא מה שפשטה וצריך שתכוף ידה ויש לומר דפשטה ידה "לעמוד שאני דהיינו כאילו מבקשת לעמוד ועוד יש לומר דהתם מיירי במסוכנת אמרינן פשיטת היד הוא יציאת הנפש מחמת החולי אבל כאן שאינה מסוכנת שפיר הוי פשיטת היד סימן לריסוק איברים שאילו נתרסקו לא היתה יכולה לפשוט ידה ועוד דכאן לא סמכינן אפשטה לחוד רק גם על הבדיקה ודי לה בבדיקתה אפילו פשטה ידה כאילו ששהה מעת לעת: ודי לה בבדיקתה ק"ק לפי מ"ש לעיל בשם הרמב"ם שאין הריסוק ניכר תוך מע"ל אם כן מאי מהני בדיקה ויש לומר דמשום הומרא שהחמירו בה שהצריכו לשהות אחר מע"ל דילמא לא יראה הריעותא תוך מע"ל ובפשטה ידה לא חשו:

פרישה

(ז) הלכה או אפי' כו' מותרת מיד אפילו בלא בדיקה ואע"ג שהטריפות חיות י"ב חודש ומהלכות שאני נפולה דאם איתא דמחמת החבט נטרפה לא היתה יכולה לילך ר"ן:
(ח) ולא מהני עקרה כו' עד שתלך וז"ל בת"ה בד"א כשהלכה הילוך יפה כדרכה אבל הלכה והיא צולעת צריכה בדיקה וכתב עוד שעמדה והלכה אפי' נמצא שינוי באברים אין חוששין לה דודאי תחזור לבריאתה ומ"מ המחמיר תע"ב: (ט) ובעל העיטור כתב ואנן האידנא ליכא מאן דבדיק וא"ת הא כבר כתב רבינו כן בס"ס כ"ז דדרוסה נפולה ושבורה לא בדקינן בזמן הזה ועוד דכתבו שם בשם בה"ג ולאן כתבו בשם בעל העיטור וי"ל משום דה"ל דלא אסר בה"ג אלא הבדיקה אבל כשעקרה רגלה לילך מהני קמ"ל דבע"ה ס"ל דבעינן שתלך: ואם [ה] ואינן האידנא ליכא מאן דבדיק זהו כדעת בה"ג שנתבאר בסימן שקודם זה אבל

דרכי משה

ג מהר"ש הלוי הגיה כל שאינו מוצא טריפות הפוסל מחמת נפילה אין חוששין ואין צורך בהג"ה זו ורובם ככולם הביאו הגי' כמ"ש לפנינו ועי' ט"ז (כנח"ג): גניהותיה

בפחות מי' חוששין לו לפיכך זכרים המנגחים זא"ז ונופלים לארץ חוששין לריסוק אברים אבל אם לא נפלו אין חוששין (י) ואם ידעה תחילה שרוצין להפילה אין חוששין מפני שנועצת צפורניה בארץ ומחזקת עצמה [ו] לפיכך שוורים שמפילים לשוחטן אין חוששין להם אפי' אם נשמע קולם בנפלם קפצה מדעתה אפילו ממקום גבוה הרבה אין חוששין לה (יא) ל"ש קפצה מחלון שבכותל (יב) ל"ש מארובה שבאמצע הגג לפיכך אם הניחה למעלה ומצאה למטה אין חוששין לה שאנו תולין לומר מעצמה קפצה ואפי' הפילוהו אחרים אם נפלה על מתניה אין חוששין לה לפיכך גנבים שגנבו בהמה מן הדיר אפילו השליכוה מעבר לגדר שהוא גבוה מאד אין חוששין שמכוונים להפילה על מתניה כדי שתוכל לרוץ לפניהם וכן בשעה שמחזירין אותה אם מחמת תשובה מחזירין אותה שמכוונים להפילה בענין שלא יפסידוה אבל אם מחמת יראה מחזירין אותה אין מתכוונין לכך וחוששין לה : [ז] עובר שנולד אף ע"פ שבית הרחם הוא מקום צר אין חוששין לו לריסוק אברים אפי' אם רואין בו ריעותא שאינו יכול לעמוד ומותר לשוחטו מיד אם ידוע שכלו לו חדשיו : עוף שנחבט על דבר קשה כגון על טלית שנמתחה

או

בפ"ע מה' שחיטה וכ"כ הרשב"א אמתני' דנפלה מן הגג : ומ"ש לפיכך זכרים המנגחים זת את זה ונופלים לארץ חוששין משום ריסוק איברים אבל אם לא נפלו אין חוששין מימרא דרב הונא שם · וכתב הר"ן נפל לארץ חיישינן ולא משום הכאתה אלא משום החבט : ומ"ש ואם ידעה תחלה שרוצים להפילה אין חוששין וכו' לפיכך שוורים שמפילים לשוחטם אין חוששין להם וכו' שם אמר רב נחמן בית המטבחיים אין בו משום ריסוק איברים ההוא תורא דנפל ואשתמע קל גניחותיה ואסיקנא דלא חיישינן ליה משום ריסוק איברים דאמר רב לפרניו נועץ עד שמגיע לארץ ופרש"י דנפל · בבית המטבחים : קל ד נגיחותיה · קול יללתו כשנפל : לפרניו נועץ וכו' · כשהוא שוהא ליפול כל שעה הוא מתחזק בצפרניו עד שאינו נופל מגובה וכתבו הרשב"א והר"ן ה דאע"פ שגבוה י' טפחים ואף ע"פ שמפילים אותו בכח וכדיהיב טעמא דאמודי אמיד נפשיה ונועץ לפרניו עד שמגיע לארץ וגרסינן בירושלמי אינו דומה נופל מדעת לנופל שלא מדעת ביומוי דר' פנחס חבטין תורא בחילא אמר לון בחייכון שרוניה שרו ליה וערק אמר ברוך שבחר בהם בדבריהם דאמרין אילין דחבטין תורא בחילא לית ביה משום ריסוק איברים וגם הרא"ש כתב הירושלמי הזה וא"ת מה בין זה לזכרים המנגחים זא"ז ונפול לארץ דחוששין להם י"ל הזכרים אינם חושבים שחבריהם יפילום אדרבה כל א' מהם מתחזק להפיל את חבירו ולפיכך כשחבירו מפילו פתאום הוא מפילו ואין לו שהות לנעוץ לפרניו אבל שוורים שמפילים בבית המטבחים כשמרגישים שבני אדם רוצים להפילם כבר יודעים שסופם להפילם ולכן מטעה ראשונה אמיד נפשיה ונועץ לפרניו עד שמגיע לארץ ובעל התרומות כתב אילים המנגחים זה את זה ונופלים לארץ אין בהם משום ריסוק איברים שנועץ לפרניו בארץ הא לאו הכי אסורים שמפילים אותם בחוזק דימה הרב דין זכרים המנגחים זה את זה לדין שור של בית המטבחים שמפילין אותו בחוזק ומסוגיא דגמרא משמע כמ"ש ואיפשר שבעל התרומה מפרש זכרים המנגחים אע"פ שנופלים לארץ אין בהם משום ריסוק איברים שאין נופלים אלא מדעת נפול לארעא פי' בפתע פתאום חוששין :

כתב המרדכי בשם ראבי"ה דאין לקשור רגלים של בהמה ולהפיל אותה דהא כשהרגלים קשורים אינו יכול לנעוץ הלפרניו בקרקע ויש בו משום ריסוק איברים אפילו נראה יפה כבתחלה ולא נראה בו שבר בשדרה ובצלעות אפ"ה טריפה עכ"ל (ד) : קפצה מדעתה אפילו ממקום גבוה הרבה אין חוששין לה ל"ש קפלה מחלון שבכותל ל"ש מארובה שבאמצע הגג מבואר בגמרא (שם ·) גבי ההוא גדיא דחזא חושלא בפומא דאיגרא נפל מאיגרא לארעא וטעמא משום דכל שהוא לדעתה מסתמא קודם שתרד אמדה נפשה שלא תתרסק מאותו גובה וכתב הר"ן ואפי' אנו רואים שאינה יכולה לילך אפ"ה כל לדעת עצמה אינה מתרסקת כ"כ שתטרף : **ומ"ש** לפיכך אם הניחה למעלה ומצאה למטה אין חוששין לה וכו' מימרא דרב הונא שם : ומ"ש אפילו הפילוה אחרים אם נפלה על מתניה אין חוששין לה לפיכך גנבים שגנבו בהמה מן הדיר וכו' אין חוששין וכו' וכן בשעה שמחזירין אותה וכו' עד וחוששין לה שם מימרא דרב מנשה : עובר שנולד אע"פ שבית הרחם הוא מקום צר אין חוששין לו לריסוק איברים שם אר"כ בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים ופרש"י כמ"ש רבינו וכן פירשו הרשב"א והר"ן :

ומ"ש רבינו אפילו אם רואין בו ריעותא שאינו יכול לעמוד כ"כ שם התוספות והרא"ש והרשב"א דבכה"ג הוא דאיצטריך לאשמועינן · וכתבו הרשב"א והר"ן דהא דמותר מיד היינו בדקים ליה שכלו לו חדשיו דאל"ה אסור ונתבאר בסימן ט"ו : **ומה** שקשה מדברי רבינו שכתב כאן למה שכתב בהלכות י"ט סי' תצ"ח נתבאר שם : **כתב** הרשב"א הא דאמר ר"כ בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים נראה שהרמב"ם מפרש לה בנפולה שכ"כ בפ"ט מה"ש כל האיברים שבחלל לריכים בדיקה חוץ מבית הרחם ואיני יודע לפי פירושו היאך יתיישב ענין שמועתנו בה ומה ענין תינוק בן יום אחד מטמא בזיבה ועגל שנולד בי"ט לזה הענין עכ"ל (ב"ה עיין ו בהריב"ש) : עוף שנחבט על דבר קשה · וכו' (שם ·) מימרא דרב יהודה אמר שמואל והאריך התלמוד לפרש דברים רבים שבקלתם

בפחות מעשרה כן פי' הר"ן ומביאו בית יוסף : **ומ"ש** ואם ידעה תחלה שרוצין להפילה וכו' שם מימרא דרב נחמן וטעמא הוה כדאמר רב לפרניו נועץ עד שמגיע לארץ : **ומ"ש** לפיכך שוורים שמפילין וכו' שם ההיא תורא דנפל ואשתמע קל גניחותי' על רב יצחק בר שמואל בר מרתא שקל משופרי שופרי ופרש"י קל גניחותיה קל יללותיה כשנפל וכך הם דברי רבינו שכתב אפילו אם נשמע קולם בנופלם פי' קולם של שוורים שמייללין .וכואבים אבל הרמב"ם כתב וז"ל אע"פ שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת שמפילין אותו וכו' נראה שהיה גורס קל נגיחותיה פי' קול דחיפתו לארץ מלשון כי יגח ובתרוייהו אזלינן לקולא דלפי הטעם דנועץ לפרניו וכו' אין חלוק בכל ענין אין חוששין וז"ל סה"ת אילים המנגחים זא"ז ונופלים לארץ אין בהם משום ריסוק איברים שנועץ לפרניו בארץ הא לאו הכי אסורים שמפילים אותם בחוזק עכ"ל והקשה ב"י דכתב הפך משמעות הסוגיא ועוד קשיא לי ליסנא דקאמר הא לאו הכי אסורים שמפילים אותם בחוזק דעל איזה דבר קאמר הא לאו הכי ומאי קאמר כמי שמפילין אותם בחוזק מי הן המפילין וכמ"ש ב"י דסה"ת מפרש זכרים המנגחים אעפ"י שנופלים לארץ אין בהם משום ריסוק איברים שאין נופלין אלא מדעת נפול לארעא פירוש בפתע פתאום חוששין לא נתיישב כלל דאם פי' נפול לארעא הוי בפתע פתאום א"כ אינו ענין לזכרים המנגחים אבל לפעד"נ דקשיא ליה לסה"ת אפרש"י מה בין שוורים שמפילין אותם בבית המטבחיים דאין חוששין לזכרים שמנגחים זה את זה ונופלים לארץ דחוששין גם בזכרים המנגחים נימא דלפרניו נועץ עד שמגיע לארץ ולכך פי' דודאי גם בזכרים אמרינן דלפרניו נועץ וכו' ורב הונא ה"ק זכרים המנגחים זה את זה אין חוששין משום ריסוק איברים פי' מנגחים זה את זה ושניהם נופלים לארץ התם הוא דאין חוששין דכ"א נועץ לפרניו הא לאו הכי אלא אחד הוא דמפיל את חבירו לארץ והוא אינו נופל התם ליכא למימר נועץ לפרניו וכו' לפי שהאחד מפילו בחוזק משא"כ כששניהם נופלין דאין אחד מפיל את חבירו בחוזק כיון שגם הוא נופל ולא דמי לשור בבית המטבחיים שהאדם נזהר שלא להפילו בחוזק כדי שלא יוזק השור התם ודאי אמרינן נועץ לפרניו וכו' ולענין הלכה נקטינן כפרש"י להחמיר באיסור דאורייתא דבכל אילים המנגחים ונפול לארעא חוששין בין נפל אחד בין נפלו שניהם לארץ ומה שקשה מ"ש משור בבית המטבחיים דאין חוששין יש לתרץ כמ"ש ב"י דבבית המטבחיים כיון שהשור יודע שסופו ליפול ע"י האדם שמפילו ודאי נועץ לפרניו וכו' אבל זכרים אדרבה כ"א דעתו להפיל את חבירו והוא לא יפול אם כן אינו נועץ לפרניו דכסבור כל אחד שהוא לא יפול ונופל פתאום :

קפצה מדעתה וכו' מבואר בגמרא לשם בעובדא דגדיא דה"ל לרבינא דלא מיבעיא בקפלה מחלון שבכותל דמסרכה עלמה בכותל וקופלת ומהניא לה סריכת הכותל שמסרכת בידיה קלת אלא אפילו מארובה שבאמצע הגג דלית לה מידי למיסרך שהארובה אינה סמוכה לכותל ואפ"ה אין חוששין משום דאמדה נפשה אם גבוה לה ביותר אינה קופלת · וכתבו התוס' דמיירי בשאנו רואים שלא הלך דאם הלך אפילו בדיקה לא בעי וכ"כ הר"ן ופשוט הוא : עובר שנולד וכו' שם אמר רב נחמן בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים ופי' רש"י כמ"ש רבינו וע"ל בסימן ט"ו ודע שבא"ח סימן תצ"ח כתב הפך מה שפסק כאן ולשם נתבאר באריכות בס"ד : לשון ב"י כתב הרשב"א הא דאר"כ בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים נראה שהרמב"ם מפרש לה בנפולה שכ"כ בפ"ע מה"ש כל האיברים שבחלל לריכין בדיקה חוץ מבית הרחם ואיני יודע לפי פירושו היאך יתיישב ענין שמועתינו בה ומה ענין תינוק בן יום אחד מטמא בזיבה ועגל שנולד בי"ט לזה הענין עכ"ל ולעד"נ דס"ל להרמב"ם דרב נחמן איירי בתרתי דבנפולה אין חוששין בבית הרחם לריסוק איברים ובעובר נמי אין חוששין בו משום ריסוק איברים אף על פי שבית הרחם הוא מקום לר שוב מלאתי להריב"ש בתשובותיו סימן ק"ך התעורר ע"ז ע"ש : **כתב** במרדכי בשם הר"א ממי"ץ דאין לקשור הרגלים של בהמה ולהפיל אותה דהא כשהרגלים קשורים אינו יכול לנעוץ לפרניו בקרקע ויש לו ריסוק איברים וכו' · וז"ל א"ו הארוך ואפילו לקשור כל רגליה ביחד ולהפילה נוהגים בו היתר לכתחילה ודלא כרא"ס וכו' ומיהו היכא דאפשר נכון לחוש ולהחמיר לכתחילה כדבריו ומה"ט נוהגין בקהלות קדושות לתקן לשוורים מקום גבוה שקורין שרא"גן בל"א וקושרין רגליהם ומטילין אותם עליהם ודוקא שעומדת על רגליה ומחליקה ומפילה אבל אם נושא הטבח כשב על צוארו ומשליכו לארץ ודאי חוששין דהא גבוה יותר מעשרה טפחים וה"מ (שלא) שאחז רגלי הבהמה בידו כשנפלה אבל[לא] אחז רגלי הבהמה אפי' לא אחז רק השני רגלים האחרונים ומכובד הבהמה נחבטה לארץ כשרה עכ"ל · והנה מ"ש תחלה דנוהגין היתר לקשור כל רגלים דלא כרא"ס וכו' עכשיו אין נוהגין כן אלא נזהרין שלא לקשור כל רגליה כי אם שתים או שלש ואם קשר כל רגליה חוששין לה ואפילו דיעבד וכן פסק מהרש"ל והרב בהגהת ש"ע ולכן אם קשרו כל הרגלים והפילוה לריך להתיר החבל ולראות אם יעמוד וילך וכההוא עובדא דירושלמי דא"ל רבי פנחס בחייכון שרוניה ליה שרון ליה וערק ואם שחטוהו ולא התירוהו אסור הבשר באכילה · ומ"ש דכשלא אחז רגלי הבהמה בידו חוששין וטעמו משום דאז הוה גבוה יותר מעשרה טפחים דמשחינן מכריסה איכא לתמוה דהלא אף כשאחז רגלי הבהמה בידו עדיין הוה גבוה יותר מי' טפחים שהרי בפרק המלניע איתא בהדיא דעד כתפיו של אדם הוי ג' אמות דהוא י"ח טפחים וכמ"ש התוס' בפרק המוכר פירות (דף ק') בד"ה והכוכין ואם הרגלים קשורים אף בפחות מעשרה טפחים חוששין כיון שאין יכול לנעוץ לפרניו בארץ ואף באינן קשורין כמי מסתברא דחוששין כיון שאינה עומדת על רגליה והטבח משליכה מעל צוארו לארץ וצ"ע : עוף שנחבט וכו' שם מימרא דרב יהודה אמר שמואל והאריכו לשם לפרש חלוקי דינים אלו ורבינו כתב קלתם ונסמך על מה שחילק דרך כלל בין דברים

דרכי משה

(ד) ובשערים שער ל"ד הנה יתכן בשביל שרגליה קשורים אבל אם מקצתן מותרין נועץ אותן ומתחזק בהן ודמיא להר גפא דכשר עכ"ל ובאו"ה כתב אפילו קשר כל רגליה ביחד והפילה

פרישה

(י) ואם ידעה תסילה כו' עד ומחזקת עלמה פי' כשהיא שוהה ליפול כל שעה היא מתחזקת בלפרניה עד שאינה נופלת בגובה והא דאמרינן בסמוך גבי זכרים המנגחים זא"ז דחוששין אעפ"י שיודע שרולין להפילו י"ל דכל אחד סובר שהוא יחזיק את חבירו ולא יפול (ולפיכך כשחבירו מפילו פתאום הוא מפילו ואין לו שהות לנעוץ לפרניו ירושלמי עכ"ל) : (יא) לא שנא קפלה מחלון שבכותל דאז יכולה לחזיק מעט בלפרניה האחרונים בכותל : (יב) לא שנא מארובה שבאמלע הגג וטעמא משום דכל שהוא לדעתה בודאי קודם שתרד אמדה נפשה שלא תתרסק מאותה

דרישה

אבל לדעת רש"י אזידנא כמי בדקי ב"י : [ו] לפיכך שוורים שמפילים כו' כתב המרדכי בשם ראבי"ה דאין לקשור רגלים של בהמה ולהפיל אותה דהא כשהרגלים קשורים אינו יכול לנעוץ לפרניו בקרקע ויש בו משום ריסוק איברים אפילו נראה יפה כבתחילה ולא נראה שבר בשדרה ובצלעות אפ"ה טריפה עכ"ל ולכך נוהגין דלא קושרין כל ארבע רגלים אלא שנים (או אפשר דמכוונים להפילה על המתניים דאז אין חוששין לה כמבואר בסמוך עכ"ה :) ובדין נפילה כתב מהרי"ק בסימן ס"ח שאם הלכה ד' אמות הרי הוא כאילו לא נפלה כלל ואף על פי שאנו רואין שאינה יכולה להלוך אפ"ה לא בעי בדיקה ואין לה דין נפולה אלא מסוכנת דקי"ל דשריא ע"י פרכוס זוטא ואף על גב דמעמידין אותה ואינה עומדת : [ז] עובר שנולד כו' עד ומותר לשוחטו מיד כו' ותימה דלעיל בטור א"ח סימן תצ"ח בהלכות י"ט כתב על עגל שנולד בי"ט מותר לשוחטו

חדושי הגהות

ד גניחותיה כצ"ל כפי פירש"י ועי' בכנה"ג שכתב לפי' הרמב"ם גרסי' נגיחותיה שהרמב"ם כתב וז"ל אע"פ שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בשעה שמפילין אותה ע"כ משמע דמפרש נגיחותיה מלשון כי יגיח דהיינו קול דחיפתו לארץ : ה מה שיש לתמוה בזה אדלעיל ריש הסימן שכתב שם דאף אם ידעה שרוצים להפילה חיישינן בגבוה עשרה טפחים עי' בט"ז שהניחו בתימה והש"ך מיישבו : ו עי' בב"מ בפ"ט מה"ש שם הביא כל דברי הריב"ש שהוא מיישב דברי הרמב"ם בטוב טעם :

לפנינו

דברים קשים לדברים רכים דמינייהו שמעינן דה"ה לכל כיוצא בהן ויש נוסחאות בספרי רבינו דעל חול הגס אין חוששין וט"ס הוא וצ"ל על חול הדק אין חוששין דה"א בגמרא בפי' דעל חול הגס חוששין ופרש"י אבנים גדולות שבו מרסקין העוף כשנופל עליהם וכך הוא בספרי רבינו המדוייקים שכתוב בהן על חול הדק אין חוששין :

נט הגלודה אסורה משנה פא"ט (דף כ"ד) הגלודה ר"מ מכשיר וחכמים פוסלין והלכה כחכמים ובברייתא תנא ארשב"א חזר בו ר"מ :

ומ"ש בין בידי אדם וכו' כך פרש"י לשם שניטל עורה מחמת שחין או מחמת מלאכה עכ"ל וכ"כ הרמב"ם פ"ט מה"ש וז"ל בה"ג מאי הגלודה היכא דמחייה תלגא לבהמה ואתלח משכא ע"כ :

ומ"ש ואם נשתייר בה כסלע כשרה ברייתא שם (דף כ"ה) :

ומ"ש ופסק רב אלפס דבעינן שישאר כרוחב סלע על כל אורך השדרה טעמו דפסק כשמואל דאמר הכי ואף ע"ג דרבה בב"ח פליג ואמר רוחב סלע בראשי פרקים ור"א בן אנטיגנוס משמיה דרבי ינאי אמר על מקום טיבורו ס"ל לרב אלפס דאינהו מקילי טפי מדשמואל ומכשרי אף בראשי פרקים או על טיבורו ואנ"ל ברוחב סלע על כל אורך השדרה ולפיכך פסק לחומרא באיסורא דאורייתא כדשמואל ולפי זה צריך לומר דהא דקמיבעיא לן ניטל מקום השדרה וכולו קיים ניטל מקום טיבורו וכולו קיים ניטלו ראשי פרקים וכולו קיים מאי האי וכולו קיים דקאמר בניטל מקום טיבורו ובניטלו ראשי פרקים אין פירושו וכולו קיים דאף מקום השדרה נמי קיים דאם כן פשיטא דכשר שהרי אפילו לא נשתייר אלא מקום שדרה בלחוד כשר לדברי הכל אלא להרי"ף ה"פ דמתחלה קמיבעיא ליה לשמואל בניטל מקום השדרה בלחוד והשאר כולו קיים והדר קמיבעיא ליה לר"א בן אנטיגנוס בניטל ג"כ מקום טיבורו בהדי מקום שדרה והשאר כולו קיים והדר קמיבעיא ליה לרבה בב"ח בניטלו ג"כ ראשי פרקים בהדי מקום שדרה והשאר כולו קיים מאי ואסיקנא בתיקו ומה שכתב רבינו ואם ניטל מקום כל השדרה או מקום כל פרק ופרק או מקום טיבורה והשאר כולו קיים מיבעיא וכו' לא נקט הכי אלא לשיטת הרמב"ם כדפרי' בסמוך : **ומ"ש** והרמב"ם פסק דבעינן כרוחב סלע ע"פ כל אורך השדרה וכו' טעמו דהוא ז"ל מפרש דלרבה בב"ח לא מכשרינן אלא בראשי פרקים ולרא"ב"א משמיה דר' ינאי לא מכשרינן אלא בעל טבורו ומאחר שכ"א תופס מקום מיוחד מספק אין להכשיר עד שיתקיימו דברי כולם :

ומ"ש ואם ניטל מקום השדרה וכו' איכא לתמוה דמשמע שלא כתב כן רבינו אלא לסברת הרמב"ם דאילו להרי"ף בנשתייר ברוחב סלע ע"פ כל השדרה כשרה אע"פ שנפשט כל שאר העור ולא נשאר כלום לא בטיבור ולא בראשי פרקים וכן להרא"ש בנשאר בה כסלע באיזה מקום שיהיה כשרה היא וכאן פסק רבינו דבניטל ראשי פרקים בלחוד או מקום טבורו בלחוד טרפה אע"פ שכל שאר העור קיים כולו וא"כ בעל כרחך דלא כתב רבינו דין זה אלא להרמב"ם דמצריך שיתקיימו דברי כולם ולדידיה אם ניטל א' משלש מקומות אלו טרפה וקשה שהרי הרמב"ם פסק להדיא בהך בעיא לקולא וז"ל ואם ניטל ברוחב סלע מעל כל פני השדרה או מעל הטבור או מעל ראשי אבריה ושאר כל

(יג) או על גבי רשתות שיש בהם קשרים ועל גבי דק שנופץ מהפשתן ועל אבק דרכים ועל גבי חריות של דקל חוששין לו ואם נחבט על דבר רך כגון על טלית כפול (יד) ועל חול הגס (ס"א הדק) וביוצא בזה אין חוששין לו נדבקו כנפיו (טו) בדבק שצדין אותו בו ונחבט אם שני כנפיו נדבקו בדף שצדין אותו בו חוששין (טז) ואם לא נדבק בו אלא אחד מהם אין חוששין שהוא פורח מעט בכנף הב' :

נט (א) [א] **הגלודה** אסורה והוא שנפשט כל עורה בין בידי אדם בין ע"י חולי ואם נשתייר בה כסלע כשרה ופסק רב אלפס דבעינן שישאר כרוחב סלע על כל אורך השדרה והרמב"ם פסק דבעינן כרוחב סלע על פני השדרה וכרוחב סלע על כל פרק ופרק מפרקיה וכרוחב סלע על מקום טיבורה (ב) ואם ניטל מקום כל השדרה או מקום כל פרק ופרק ממנה או

שבקצתם חיישינן לריסוק ובקצתם לא חיישינן ורבינו כתב קצתם לכללא דמילתא כל שנחבט על דבר קשה חיישינן על דבר רך או שריק כלומר מחליק לא חיישינן :

ומ"ש רבינו או ע"ג רשתות שיש בהם קשרים בגמרא מפרש דה"מ בדמקרבי קיטרי אבל אי לא מקרבי קיטרי לא חיישינן : ומ"ש נדבקו כנפיו בדבק שצדין בו וכו' מסקנא דגמ' שם ועגין הבידה הזו פרש"י שטחין בדף קטן ועוף שוכן עליו ומידבק בו ופורח עם הדף ונופל לארץ * וכתב הכלבו דכי חיישינן ליה דוקא בשלא הלך ולא פרח ופשוט הוא ע"פ מה שנתבאר לעיל (ה) : כתב הר"ן וז"ל ז כתב הרמב"ן דבכל מאי דאיתמר בשמעתין אין חוששין משום ריסוק אברים אין חוששין כלל קאמר ואפילו בדיקה נמי לא בעיא ובהני דאמרי' חוששין לאו למימר דיהבינן להו דיני נפולה ודאית דמתני' וליבעי שהייה ובדיקה אלא בודקין אותה מעכשיו בלא עמידה ושהייה כלל ולא מחוור דהכי דודאי כי אמרינן אין חוששין לה אין חוששין כלל קאמרינן ולא בעיא ולא מידי אפ"ה כי קאמרינן חוששין משמע שדינה כדין נפולה גמורה ואף ע"ג דאמרינן לישנא דחוששין היינו טעמא משום דכולא מילתא ריסוק איכא אלא חששא בעלמא הילכך דינה כנפולה גמורה לשהייה ולבדיקה עכ"ל * והרמב"ם כתב בפ"ט מה"ש כל מקום שאמרנו אין חוששין לה מותר לשחוט מיד וא"צ לבדוק שמא נתרסק אבר וכ"מ שאמרנו חוששין לה אם שחטה צריך לבדוק כנגד כל החלל כולה וכתב עוד נפלה מן הגג ולא עמדה אסור לשחוט אותה עד שתשהא מע"ל ואם שחטה בתוך זמן זה ה"ז טריפה וכששוחט אותה אחר מעת לעת צריכה בדיקה כמו שביארנו וכן מי שדרס ברגלו על העוף או שדרסתו בהמה או שטרפו לכותל והרי הוא מפרכס משהינן אותו מע"ל ואח"כ שוחטין ובודקין אותו כדרך שביארנו עכ"ל * וכו' עליו הרשב"א בחידושיו נראה שחילק בין הנפולה דמתני' ובין אותם שנאמר עליהם בגמ' חוששין לה שהנפולה אם שחטה קודם ששהתה או שעמדה טריפה ואין לה בדיקה וכל הני דאמרינן עלייהו בגמ' חוששין לה חששא הוא דאמרינן הא טריפה ליתנהו והילכך לכתחלה צריך לשהותן אבל אם עבר ושחטם בבדיקה סגי להו ח ומשמע דלא מקילינן כולי האי דהא לא מפלגינן בהו בגמ' ועל נפלה דמתני' מייתינן כל הני בגמ' דאלמא ליכא חילוק בינייהו דבין זו ובין זו אם לא שהתה מע"ל טריפה ועוד דכיון דחיישינן לריסוק אברים לא ידיע ביומיה אלא א"כ עמדה ידי חששא מאין נפקא לה דהא בבדיקה לא מינכר עכ"ל :

נט הגלודה אסורה כו' משנה פרק א"ט (נד י') הגלודה ר"מ מכשיר וחכמים פוסלין וידוע דהלכה כחכמים ופרש"י גלודה שניטלה עורה מחמת שחין או מחמת מלאכה וגם הרמב"ם כתב בפ"ט מה"ש דבין נקרע ביד או בחולי טריפה ואיתמר בברייתא בגמרא (נה:) דאם נשתייר כסלע כשרה כלומר דע"י אותו שיור מעלה ארוכה ובעי בגמרא שיור זה היכא בעינן שישתייר אמר רב יהודה אמר שמואל כרוחב סלע ע"פ כל השדרה כולה רבה בב"ח אמר ראשי פרקים ופרש"י בכל פירקי חוליותיה ועצמות השוק והירך בעינן שיור כסלע רבי אליעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר ב"ר ינאי אמר מקום טיבורו בעי ר' ינאי ברבי ישמעאל ניטל מקום כל השדרה וכולו קיים ניטל מקום טיבורו וכולו קיים

דרכי משה

והפילה נהגו בו היתר לכתחלה ודלא כהרא"ם שאוסר ומיהו היכא דאפשר נכון להחמיר לכתחלה כדבריו ומה"ט נהגו לתקן לשוורים מקום גבוה שקורין שראגי"ן וקושרין רגליהם ומטילין אותן עליהם וכשטבח נושא כבש על צוארו ומשליכו לארץ ודאי חוששין וה"מ שאחז רגלי הבהמה כשהפילה אבל לא אחז כולן אלא כשהפילה נשמט קצת רגליה כשירה עכ"ל וצ"ע למה כתב דנהגו להקל שלא כדברי הרא"ם דדבריו הם דברי טעם וגם הוא בעצמו כתב לבסוף דאם מפילו ואחז כל רגליו דיש לחוש ע"ב נ"ל דיש לחוש לדברי הרא"ם ואם קשר כל רגליו אפילו בדיעבד טריפה כנ"ל וכ"מ מדברי ב"י שהביא המרדכי בלא מהלוקת : (ה) וכ"ה באו"ה דכתב דגם בעוף לא חיישינן לריסוק אברים אא"כ נפל גובה עשרה כמו הבהמה עכ"ל : וכ"כ

דרישה

שוחטו כו' עד והא דשרי כגון דקים ליה בגויס שכלו לו חדשיו (דאי לאו הכי אסור עד ליל שמיני עכ"ה) וכגון שספרים ע"ג קרקע שילא מכלל ריסוק איברים וכבר תמה רבינו ירוחם על הרא"ם וסעלה שבודאי ט"ס יש בדבריו במס' י"ט כי א"צ שיפרים ובתשובת ר"מ אלפקר סימן ק"ס תמה ג"כ בקושיא זו ומסיק שהרא"ם כתב אחד בילדותו ואחד בזקנותו ומהרי"ן חביב תירץ ומחלק ביניהן וכתב שבס' י"ט (דקאי הרא"ם אדין שנזכר שם בברייתא ז"ל עגל שנולד בי"ט מותר שוחיל ומוכן אגב אמו ור"ל אע"ג דבילה שנולדה בי"ט אפילו מתרנגולת העומדת לאכילה אסורה לאוכלה בו ביום משום הכנה דבעוד הבילה במעי אמו אינו כ"כ טוב כמו שהוא אחר הלידה אבל עגל שנולד בי"ט מותר לשוחטו ולאכלו בו ביום בי"ט שנולד בו משום דהיא כ"כ טוב במעי אמו כמו אחר הלידה ולית ביה משום הכנה וע"ז כתב הרא"ם הא דמתירין לשוחטו לכתחילה בו ביום שנולד בו היינו דוקא כשספרים ע"ג קרקע וה"ט) שלכתחילה לא ישחטו אותו ביום הלידה כי ראוי להחמיר ולסלק עצמינו מכל ספק ולא כשחטו בו ביום כיון דלאחר מעת לעת יצא מכלל ריסוק איברים וידמה זה קצת לדבר שיש לו מתירין שהתירו בו בי"ט ובשבת (מאמר שלאמר י"ט ושבת יצא מכלל ספק לגמרי וה"ס כמי בזה מאמר שכשיפרים ע"ג קרקע או לאחר יצא מכל ספק) אבל כאן בדין הטריפה פסק דבדיעבד אם נשחט בו ביום שנולד שאין לאוסרו מטעם ריסוק איברים עכ"ל * ומ"ש שהחמירו בו בי"ט ל"ד י"ט קאמר אלא משום דשם אי"ט קאי נקט י"ט א"כ בי"ט ע"ש הוא וצ"ל בו ביום ועמ"ש בסמוך גם י"ל דנקט י"ט לרבותא דל"ת משום כבוד י"ט יקילו לשוחטו וזהו שסיים וכתב שהחמירו בי"ט כדבר שיל"מ ולא חששו לכבוד י"ט * ותירוץ זה כתב הוא על הרא"ם דבפ"ק דבילה שמצריך הפרים ע"ג קרקע דלא תקשה לדבריו שכתב בפא"ט דא"צ פריסה על גבי קרקע אבל בתירוץ זה לא נתיישבו דברי רבינו שכתב כאן ומותר לשוחטו מיד משמע אפילו לכתחילה א"א לייסב כן. ומור"ם בש"ע בא"ח סימן תצ"ח כתב דלא חיישינן לריסוק איברים מ"מ אסור לשחוט בי"ט דחיישינן שמא ימלא ריעותא שנתרסקו אבריו ונמצא עושה מלאכה בי"ט שלא לצורך וכתב שם בסוף ז"ל כן נ"ל ליישב דברי הרא"ם והטור שלא תקשה דבריהן אהדדי ולכאורה היה נראה לומר שגם מהרי"ן חביב כיון לזה ומש"ה נקט בלישניה בי"ט אבל ז"א דא"כ לא הל"ל דדומה לדבר שיש לו מתירין גם לדברי מור"ס ז"ל קשה למה אין מותר לשוחטו ולבודקו אח"כ בי"ט מ"ש מעוף שנדרס ע"ג קרקע שצריך שהייה ובדיקה וכתב שם רבינו מיד אחר דין זה דמותר לשוחטו בי"ט ולבודקו אחר השחיטה אע"ג דאתיליד בה ריעותא ואין לחלק ולומר דשאני עוף דהיתה לו חזקת כשרות קודם י"ט דו"א דהא כל בהמה ועוף בחזקת איסור עומדת עד שנשחטה כ"ש וזה שנצטרף אליו הדריסה * אבל לתירוץ מהרי"ן לק"מ דדוקא כאן דהוא מותר למחר בלא שום בדיקה מש"ה אסור לשחוט היום דה"ל כדבר שיש לו מתירין משא"כ בעוף שנדרס דמיירי שכבר שהו אותו יום אחד אלא שעדיין צריך בדיקה וכמש"ר בסמוך וכיון דאף אם ישהנו עד אחר י"ט עכ"פ צריך בדיקה זו מ"ס לא מחשב דבר שיל"מ ומותר לשוחטו בי"ט ע"י בדיקה * וב"י תירץ דבהלכות י"ט מיירי במקשה לילד וכאן מיירי בשאינה מקשה לילד ע"ש בטור א"ח. וע"ל סימן ט"ו ששם כתב ב"י בשם הר"ן דאפילו במקשה לילד מותרין ועיין מ"ש שם * ומור"ם תירץ וכתב על לשון הטור א"ח סימן תצ"ח שכתב שם וכגון שספרים כו' כתב מ"ו ז"ל "וגם שספרים וכן הוא בהדיא בהרא"ם עכ"ל נראה שבא לפרש דהא דבעינן שיפרים ע"ג קרקע היינו בשלא ידעינן שכלו לו חדשיו דאז בעינן שהייה ח' ימים שילא מכלל נפל ואף בליל יום שמיני אינו ניתר עד שיפרים אבל בשכלו לו חדשיו הא בהדיא כתב הרא"ם וגם הטור בכאן ולעיל בסי' י"ו דלא בעינן הפרסה ע"ג קרקע ואע"ג דכבר מי ח' ימים מ"מ יש לחוש הואיל ולא ידעינן דכלו לו חדשים שמא עדיין בן ז' חדשים היה ויכול לחיות ומ"מ כיון שלא כלו חדשיו לגמרי עגל רך וקלים הוא ויש לחוש לריסוק איברים ונטרף ממנה אלא שקשה א"כ למה סתם לעיל סימן י"ו וכתב שתמה דמיד בתחילת ליל ח' מותר כו' ולא כתב דבעינן נמי שיפרים ע"ג קרקע ושיותר נראה ליישב דברי מור"ם דה"ק דאי לא כלו חדשיו לא היו מתירין לשוחטו מחרי חששות חדא משום שמא הוא נפל ולחששא זו היו צריכין להשהותו ח' ימים גם יש חששא דריסוק איברים דהיו צריכין לשהות עבורו מע"ל וגם לבודקו אח"כ והא דכתב וכגון הא כתב מ"ו דהאי "וכגון הוא כמו "וגם וק"ל * ולעד"נ ליישב דברי הרא"ם ורבינו ולומר דבסי' זה ובסימן ט"ו לא איירי אלא מחשש ריסוק איברים מחמת בית הרחם שהוא צר קאמר דלא חיישינן אבל מ"מ איכא למיחש שמא בשעה שילדה באין רואה שמא הפילה אותה מבית רחמה לארץ ומחמת הנפילה נתרסקו אבריו (והיינו בהפילה בכח דלפעמים גם האם מחמת כאב מפילו בכח וולד הנולד בנפילה כל דהו יש לחוש לריסוק איברים אם הבהמה עומדת וילדה * עכ"ה) ואף א"ת דמסתמא אינו גבוה י"ט הא כבר נתבאר דבנפילה שלא מדעתה חוששין אפילו בפחות מי"ט ומזה הקשה לא הוצרך רבינו לכתוב כאן דחוששין לזה דהא בדין נפולה קאי ואיירי בו עד השתא. ולא כתב אלא ללמדינו דבמקום דליכא למיחש לככל כגון שנולד במקום רואין דלא חיישינן תו למה שבית הרחם צר וכמ"ש * אבל בהלכות י"ט דלא איירי שם בדין נפולה הוצרך לכתוב וכגון שספרים על גבי קרקע דילא מכלל ריסוק איברים ולהו לומר מחשש ריסוק דנפולה ודו"ק :

סי' נט [א] **הגלודה** אסורה וכו' משנה פרק א"ט הגלודה ר' מאיר מכשיר וחכמים פוסלין וידוע דהלכה כחכמים ופרש"י גלודה שניטל עורה מחמת שחין או מחמת מלאכה וגם הרמב"ם בפרק ט' מהלכות שחיטה דבין ניטל ביד או בחולי טריפה ואיתא בברייתא בגמרא דאם נשתייר כסלע כשרה כלומר דע"י אותה שיור מעלה ארוכה ובעי בגמרא בעינן

פרישה

מאותה גובה ואפילו אנו רואין שאינה יכולה לילך אפ"ה אינה טריפה ר"ן : (יג) או על גבי רשתות שיש בהם קשרים מפרש בגמרא דה"מ בדקרבי קיטרי (פי' קשרי הקוטין שבהן סמוכין זה לזה תמיד עכ"ה) אבל לא קרבי קיטרי לא חיישינן : (יד) ועל חול הדק אבל בחול הגס חוששין ופרש"י אבנים גדולים ע"ש דף כ"ב : (טו) בדבק שצדין אותו בו פרש"י שטחין דבק בדף קטן והעוף שוכן עליו ומידבק בו ופורח עם הדף ונופל לארץ : (טז) ואם לא נדבק אלא באחד מהן אין חוששין כתב הרשב"א כ"מ שאמרינן בדין זה אין חוששין אפילו בדיקה לא בעי וכ"מ שאמרו חוששין דינה כנפולה גמורה ובעי שהייה ובדיקה :

סי' נט (א) **הגלודה** אסורה וכו' ועיין בדרישה : (ב) ואם ניטל מקום כל השדרה או מקום כל פרק ופרק ממנה או מקום טיבורה וכו' כתב הרשב"א בחידושיו שכ"ל דלכ"ע אם ניטל העור מעל מקצת השדרה וכל העור קיים או מעל מקצת ראשי הפרקים וכל

חדושי הגהות

ז לפנינו בהר"ן אותא הרמב"ם וע"ל סימן ל"ב בהג"ה אוק"ח ה' מ"ש שם : ח לא שמשמע כן מדברי הרמב"ם אלא הרשב"א כ"כ מדעתו דלדידיה משמע דלא מקילינן כולי האי כהרמב"ם כן יראה המעיין שם בהרשב"א :

פי'

או מקום טיבורה והשאר כולו קיים (ג) [ג] מיבעיא אם מהני ולא איפשיטא ולהומרא וא"א הרא"ש ז"ל פסק בכ"מ ממנה שישאר בו אחוזת כסלע כשירה:

קיים ניטלה ראשי פרקים וכולו קיים מאי תיקו ׳ ואמרינן בתר הכי א"ר כל העור מציל בגלודה חוץ מעור בית הפרסות ופירש"י כל היכא דמשתייר הסוה כסלע מעלה ארוכה וחוזר כל עורה לקדמותה חוץ מעור בית הפרסות מן הארכובה ולמטה דלא הוי עור מפני שהוא דק ולא חשיב עור אלא בשר ר' יוחנן אמר אפי' עור בית הפרסות נמי מציל בעא מיניה ר' אסי מר"י עור בית הפרסות מהו שיציל בגלודה א"ל מציל וכתב הרי"ף שבה"ג פסק כרב דאמר כל העור מציל בגלודה חוץ מעור בית הפרסות דהא ר' יוחנן הדר ביה לגבי דרב וכתב הרשב"א שגם בעל העיטור פסק כרב והרי"ף כתב שלא מצינו שחזר בו ר' יוחנן ופסק הוא כשמואל לחומרא דבעינן רוחב סלע ע"פ כל השדרה משום דרב ור' יוחנן לא בעו מקום מיוחד לשיור העור וה"ל רב ור' יוחנן לגבייהו תרי לגבי תלת והלכה כרבים ואע"ג דשמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ורבה בב"ח נמי היה תלמידו של רבי יוחנן ורב שמואל הלכה כרב באיסורי הא איכא רבי ינאי שהיה רבו של רבי יוחנן וכ"ש כנגד רב (נחמן) וכיון דבעינן מקום מיוחד נקטינן כשמואל דמחמיר מכולהו ותמהו הרשב"א והר"ן על דבריו שהרי אין זה מוציאהו מידי ספק שאילו היה מקום טיבורו וראשי פרקים שייכי בדשמואל אלא דאיהו בעי עור טפי היה בדין לפסוק כשמואל דבכלל דבריו דבריהם אבל כיון שכל א' תופס מקום מיוחד כיון שהדבר ספק אינו בדין להכשיר עד שיתקיימו דברי כולם כלומר שישאר כסלע במקום טבורו וע"פ כל השדרה ובראשי פרקים וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה"ש ול"נ ליישב דברי הרי"ף שהוא מפרש דלר' אלעזר בן אנטיגנוס א"כ דבכסלע ע"פ כל השדרה כשירה אלא שבא לומר שאף אם לא נשתייר עור כלל בשדרה כיון שנשתייר כסלע במקום טיבורו סגי ואתא רבה בב"ח למימר שאפילו לא נשתייר שום עור לא בשדרה ולא במקום טיבורו אם נשתייר בראשי פרקים כשירה וא"כ לכ"ע אם נשתייר כסלע ע"פ כל השדרה כשירה אבל בנשתייר בראשי פרקים ובמקום טיבורו פליג שמואל אהנך אמוראי ואמר דלא מהני שיור אלא בשדרה דוקא והלכתא כוותיה לחומרא ואף ע"פ שהוא ז"ל כתב דלר' ינאי אין מציל מכל בית חללה אלא על הטיבור בלבד לדבריו דהוא דפסק כשמואל וכר' ינאי קאמר דע"כ הוא מפרש הכי שאילו היה מפרש כמו שפירשתי לדעת הרי"ף לא היה פוסק כשמואל אלא כר' ינאי היה פוסק לגמרי (נ"א לא היה פוסק כר' ינאי אלא כשמואל) אבל הרי"ף עצמו לא היה מפרש אלא כמו שכתבתי והרשב"א והרא"ש תמהו על פסק הרמב"ם וגם על פסק הרי"ף לפי שסתם בו וכתבו הרי הוא דוחה דברי רב ור' יוחנן בשביל ר' ינאי ואלמלא ר' ינאי היה פוסק כרב ור' יוחנן ושוב פסק כשמואל אם א הועילו דברי ר' ינאי לדחות את ר' יוחנן ורב לא יועילו לעמוד כנגד דברי שמואל ורבה בב"ח ובספרים שלנו לא נמצא ר' ינאי אלא ר' אליעזר בר' ינאי א"כ ראיות הרי"ף דחוין והעלה הרא"ש והלכתא כרב ור' יוחנן דלא בעו מקום מיוחד לשיור ב ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן זו היא מסקנת הרא"ש וכתב רבינו ירוחם שכן נראה דעת התוס' אבל הרשב"א כתב שאע"פ שהדעת מכרעת לפסוק כר' ינאי לגירסת רי"ף דגרים ר' ינאי אין דעתנו מכרעת להקל במקומה ויש להחמיר כדברי הרמב"ם ע"כ ולי נראה שהמדקדק בדברי הרי"ף יראה שלא גזר אומר לפסוק כאמוראי דבעו מקום מיוחד ולדחות דברי אינך אמוראי משום דר' ינאי ס"ל הכי בלא שום טענה אחרת דהא מהדר תחילה לדחות דברי ר' יוחנן בעור בית הפרסות משום דהוא יחידאה בהא מילתא ואח"כ דחה דברי רב ור' יוחנן משום דהו"ל כיחיד אבל רבים וכ"ת אפ"ה נעביד כרב ור' יוחנן לקולא דהלכה כוותייהו לגבי שמואל ורבה בב"ח איכא למימר הא איכא ר' ינאי דמסייע להו והלכתא כוותיה לגבי רב ור' יוחנן אף ע"ג דאיכא למימר נמי דל מהכא שמואל ורבה בר בר חנה דלית הלכתא כוותייהו לגבי רב ור' יוחנן ונשאר ר' ינאי לגבי רב ור' יוחנן ואע"ג דרבו של ר' יוחנן הוא הו"ל ר' ינאי יחיד לגבי רב ור' יוחנן והלכתא כוותייהו מ"מ מידי ספיקא לא נפקא והילכך נקיטינן לחומרא וא"כ האי הכרע דר' ינאי רבו של ר' יוחנן הוא מהני להחמיר ולא להקל ׳ ולפיכך פסק הרי"ף כשמואל דמחמיר מכולהו ובכלל דבריו דבריהם כמו שכתבתי בכ"ל : ובבעיא דר' ינאי בר' ישמעאל ניטל מקום שדרה וכולו קיים וכו' שעלתה בתיקו כתב הרשב"א בחידושיו שנ"ל דלכ"ע אם ניטל העור מעל מקצת השדרה וכל העור קיים או מעל מקצת ראשי הפרקים וכל העור קיים שמתירין אותה דודאי היכא דניטל כל העור בעינן שנשתייר רוחב סלע ע"פ כל השדרה ממש או רוחב סלע על כל פרק ופרק מראשי פרקים ממש מפני שאין שם עור שיציל זולת זה אבל בית עור א' מצטרף להציל כגון זו שכל שאר עור הגוף קיים אין הדעת נותנת כשניטל מקום חוליא א' או ב' שתטרף או בניטלת מקום א' או ב' מראשי הפרקים כי אם בכולן או ברובן והכי מסתברא מדבעי ניטל כ"מ השדרה ניטלו ראשי הפרקים דאלמא כשניטל כ"מ השדרה או אכטילת כל ראשי הפרקים הוא שנסתפק ולא במקצתן ורובן ככולן עכ"ל וכ"כ מלשונו בספר ת"ה : ודע שהרמב"ם כתב בפרק הנזכר ואם ניטל כרוחב סלע מעל כל פני השדרה או מעל הטבור או מעל ראשי אבריה ושאר כל העור קיים ה"ז ספק ויראה לי שמתירין אותה וכתב הרשב"א ולא הבנתי טעם ההיתר דהא ספיקא דאורייתא היא ולחומרא וכ"כ ג הרא"ש ז"ל : ולי נראה דטעמו של הרמב"ם מפני שהוא מפרש דלשמואל דוקא ע"פ כל השדרה מהני ולר' אליעזר בר' ינאי דוקא מקום טבורו ולרבה בב"ח דוקא ראשי פרקים ומספקא ליה כמאן מהני תלת אמוראי הוה הלכתא ומספיקא פסק כחומרא דכולהו וכשניטל העור מאחד מג' מקומות הללו עלה בתיקו וה"ל ספק ספיקא ספק אם הלכה כאותו אמורא שפוסל בשלא נשתייר במקום ההוא המיוחד שסובר שעיקר החיות תלוי שם ואת"ל הלכה כמותו דילמא איהו מודה דהיכא דניטל קצת עור מהמקום ההוא דכשירה כיון שנשתייר כל שאר העור וא"כ הו"ל ספק ספיקא ולקולא וממילא משמע דכשניטל עור מג' מקומות הללו דהשתא ליכא אלא ספיקא חדא טריפה מספק : שנינו בפ' א"ט (נו :) אלו כשירות בעוף כו' נמרטו כנפיה ר' יהודה אומר אם ניטלה הנוצה פסולה ופירש"י כנפיה ׳ היינו נוצה גדולה שעל כל גופה : נוצה ׳ היא הדק הסמוכה לבשר שאין לה קנים וכתב הר"ן ואיכא מ"ד דאע"ג דרבנן לא פליגי בנוצה כיון דנקט גבי אלו כשרות משמע דרבנן מכשרי דאי כלהו מודו בה דפסולה גבי א"ט הו"ל למתנייה וכ"כ הרשב"א בת"ה העוף שניטל נוצתו כשירה וכ"פ הרוקח וכ"כ שהוא דעת כל הפוסקים שלא הזכירו פיסול בניטלה הנוצה (א) . ואע"פ שהכלבו

כתב

כל העור קיים ה"ז ספק ויראה לי שמתירין אותה ונראה דרבינו לא בא כאן אלא להורות לנו דעתו למי שמחמיר באיסורא דאורייתא כהרמב"ם דמצריך שיתקיימו דברי כולם יחמיר ג"כ להיכא דניטל א' משלש מקומות אלה דכיון דבעיין לא אפשיטא אזלינן לחומרא ואע"פ דהרמב"ם עצמו מיקל וכתב ויראה לי שמתירין אותה אין לסמוך על דבריו בזה שכבר דחו אותה ולא ידעו טעמו כמ"ש הרא"ש דלא ידענא למה מתיר מספק והרשב"א גם הוא כתב ולא הבנתי טעם ההיתר דהא ספיקא דאורייתא היא ולחומרא ולפיכך סתם רבי' דבריו בדין זה כדבריהם להחמיר להורות דלמי שתופס דעת הרמב"ם דמצריך שיתקיימו דברי כולם גם בהא יתפוס לחומרא ׳ ובזה מתיישב מ"ש רבינו הך דקמבעיא לן בגמרא לאחר שהביא דעת הרמב"ם ולא כתב מיד לאחר שהביא דעת הרי"ף או לא היה לו לכותבה עד לבסוף לאחר שהביא גם דעת הרא"ש אלא בע"כ דאין מקום לחומרא זו בהך בעיא אלא למי שתופס דעת הרמב"ם כדפרישית :

ומ"ש וא"א הרא"ש פסק דבכ"מ ממנה שישאר בו כסלע כשירה טעמו דפסק כר' יוחנן דאפילו עור בית הפרסות מציל והשיג על פסק הרי"ף והרמב"ם ׳ והב"י כתב ליישב דעת הרי"ף וכן ליישב דעת הרב רבינו משה בר מיימוני וכל דבריו בזה נכונים עיין עליו ׳ ודע שיש בזה עוד דעת רביעי והיא דעת בעל הלכות ובעל העיטור דפסקו כרב דפליג אר' יוחנן דמיקל דאף עור בית הפרסות מציל אלא כל העור מציל חוץ מעור בית הפרסות משום דהדר ביה ר' יוחנן לגבי דרב והרי"ף דחה דבריו דלא אשכחן דהדר ביה ר' יוחנן ולפעד"נ ליישב דברי בעל הלכות דמדאמר עולא א"ר יוחנן בפ' בהמה המקשה (דף ע"ז) עור ה"ה כבשר ואסיקנא בדקנה משכא דידיה פי' רש"י כגון שנשבר העצם בשיפולו שהוא ערום מבשר סמוך לארכובה שאין שם אלא עור לפיכך נידון כבשר וכמ"ש בסימן כ"ה סעיף עשירי אלמא דס"ל לר' יוחנן דכשאין שם אלא עור לבדו בלא בשר דהיינו עור בית הפרסות אין עליו דין עור אלא דין בשר מפני שהוא רך וה"ה לגלודה דמ"ש ומכאן למדו דהדר ביה ר' יוחנן לגבי דרב ואעפ"כ חלק עליו הרי"ף וס"ל כיון דלא אשכחן דקאמר תלמודא בהדיא דהדר ביה ר"י אית לן למימר דלגבי נשבר העצם הואיל והוא רך נחשב כבשר ומציל ומגין כבשר אבל לענין דין גלודה דינו כעור לגמרי ואין אומרים בטריפות זו דומה לזו עוד כתב הרי"ף דעת המיסי דאיכא מאן דפסק כשמואל וכר' ינאי ודחה דבריו ע"ש ולענין הלכה נקטינן כהרמב"ם דאין להכשיר עד שיתקיימו דברי כולם וכן אם נוטל העור מא' מג' מקומות אלו נמי טריפה דכיון דבעיין לא אפשיטא אזלינן בה להומר' וכדברי רבינו ולא כהרמב"ם דמיקל בזו ותימה גדולה על מה שפסק בש"ע להקל בזה

דרכי משה

ים (א) וכ"כ בתא"ו נתיב ט"ו אות כ"א בשם הרשב"א להכשיר:

וסיים

פרישה

וכל העור קיים שמתירין אותה : (ג) מיבעיא אם מהני ולא אפשיטא ולהומרא מ"ש רבינו ולהומרא אין זה דעת הרמב"ם שהרמב"ם פסק לקולא בזה . אלא שרבינו הביא זאת הבעיא שהיא לבון הגמרא דבגמרא פליגי במ"ש נשתייר כסלע כשירה היכא בעי שישתייר איכא מ"ד כל השדרה ואיכא מ"ד מקום כל פרק ואיכא מ"ד מקום הטיבור ובעי בגמרא לדעת כולם למר כדאית ליה . והא דכתבה רבינו אחר דברי הרמב"ם משום שהוא מחמיר כדעת כולן . והיותר נראה משום דהאי איבעיא לא קאי אליבא דר' יוחנן דאמר אפילו כסלע מבית הפרסות מציל דאליביה פשיטא דאם נשאר כסלע עור בכל מקום שהיא כשירה והרא"ש פסק כר' יוחנן ת"ה סידר רבינו האיבעיא אחר דברי הרי"ף והרמב"ם שהן פסקו דלא כר' יוחנן אלא כאינך אמוראי דאליבייהו קאי האיבעיא . והא דכתב הב"י דהרא"ש הסכים ג"כ כיון דספיקא דאורייתא הוא אזלינן

דרישה

שיור זה היכא בעינן שישתייר אמר רב יהודה אמר שמואל כרוחב סלע על פני כל השדרה כולה רבה בר בר חנה אמר ראשי פרקים ופרש"י בכל פרקי חוליותיה ועצמות השוק והירך בעינן שיור כסלע רבי אליעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר ברבי ינאי אמר מקום טיבורו בעי רבי ינאי ב"ר ישמעאל ניטל מקום השדרה וכולו קיים ניטלו ראשי פרקים וכולו קיים מאי תיקו ואמרינן התם בעי מיניה רב אחי מרבי יוחנן עור בית הפרסות מהו שיציל בגלודה אמר ליה מציל ופירש"י עור בית הפרסות מן הארכובה ולמטה דלא הוי עור מפני שהוא דק ע"כ בגמרא והנה טעמו של הרי"ף שפסק דבעינן שישאר כרוחב סלע על כל אורך השדרה דפסק כרב יהודה אמר שמואל ואע"ג דקי"ל הלכה כרבי יוחנן הואיל ופליגי עליו תלתא אמוראי לא פסק כוותיה ואע"ג דגם הם לא הסכימו לדעת אחת וכל אחד תופס מקום לעצמו וא"כ למה פסק דוקא כר' יהודה וכבר תמהו ע"ז הרשב"א והר"ן וב"י כתב וז"ל ולי נראה ליישב דברי הרי"ף שהוא מפרש דלרבי אליעזר בן אנטיגנוס א"כ דבכסלע ע"פ כל השדרה כשירה אלא שבא לומר שאף אם לא נשתייר עור כלל בשדרה כיון שנשתייר כסלע במקום טיבורו סגי ואתא רבה בר בר חנה למימר שאפילו לא נשתייר שום עור לא בשדרה ולא במקום טיבורו אם נשתייר בראשי פרקים כשירה ואם כן לכ"ע אם נשתייר כסלע ע"פ כל השדרה כשירה (ונתירוץ זה ק' על האבעיא דבעיא הגמרא אם ניטל מקום כל השדרה או מקום כל פרק ופרק כו' דמדקאמר "או מקום כל פרק משמע דה"ק או שנשאר מקום השדרה אלא שניטל מכל פרק כסלע וגם שאר העור קיים ומאי קמיבעיא ליה להב"י דלתב דהאומר מקום כל פרק או מקום טיבור מודה דאם נשאר מקום כל השדרה דכשירה וי"ל בדוחק דקמיבעיא ליה תחלה אם ניטל מקום השדרה ואח"כ את"ל דזה כשרה אכתי אם ניטל גם מקום כל פרק ואת"ל שגם זה כשר אכתי תיבעי אם ניטל גם מקום טיבורו ודוק) אבל בנשתייר בראשי פרקים ומקום טיבורו פליג שמואל אהנך אמוראי ואמר דלא מהני שיור אלא בשדרה דוקא והלכתא כוותיה לחומרא זהו טעם הרי"ף . והרמב"ם והרא"ש פליגי עליה בזה וסברי דכל חד מהנך אמוראי טעמא דנפשיה דוקא קאמר וטעמו של הרמב"ם שמאחר שבכל אחד תופס מקום מיוחד הרי הדבר ספק ואין להכשיר עד שיתקיימו דברי כולם דהיינו שנשאר כסלע במקום טיבורו ועל פני כל השדרה ובכל ראשי פרקים וכן דעת הרשב"א והר"ן . וטעם הרא"ש שפסק דרוחב סלע בכל מקום שישאר כשירה דפסק כרבי יוחנן דהלכתא כוותיה אפילו נגד רב ושמואל: [ג] מיבעיא אם מהני ולא איפשיטא ולהומרא כבר כתבתי בפרישה שהרמב"ם פסק בזה לקולא וטעמו כתב בכ"מ וז"ל רבינו לטעמיה אזיל שכתב בפ"ק שבספיקי טריפות זולת הדרוסה יש בהן שהולכין להקל מפני שאין בפירוש בתורה (ותירוץ זה דוחק דאין זה ספק גמור כדבר שיש בו פלוגתא) ועי"ל שטעם רבינו שמאחר שבניטל עור מאחד מג' מקומות הללו עלה בתיקו ה"ל ס"ס ספק אם הלכה כאותו אמורא שפוסל כשלא נשתייר במקום ההוא המיוחד ואת"ל דהלכה כמותו דלמא איהו מודה היכא דניטל העור

מהמקום

הדושי הגהות

נט א פי' לדבריו דכיון דהיה לנו לפסוק כרב ורבי יוחנן אלא שדוחה אותם מפני רבי ינאי וכ"ש שיש לדחות שמואל ורבב"ח מפניו ויש לפסוק כרבי ינאי דבעי מקום טיבורו ולמה שוב פסק כשמואל : ב בהרא"ש שלפנינו ליתא להך סיומא ורב ור"י כו' וצ"ל דהב"י מסיים כן מדעתו דכיון שהרא"ש כתב דהלכה כרב ור"י לענין זה דלא בעינן מקום מיוחד מעתה במה דפליגי רב ורבי יוחנן גופייהו הדרינן לכללין דהלכה כר"י מיהו הרב מעי"ט כתב שבצ"ל בהרא"ש ורב ור"י הלכה כר"י (כנה"ג) : ג דקדק לומר וכ"כ הרא"ש ולא כתב וכ"פ הרא"ש משום דבאמת להרא"ש דפסק כרבי יוחנן דכל עור מציל באיזה מקום שיהיה לא שייכא הך בעיא כלל לכן כתב וכ"כ הרא"ש ר"ל כמו שהרשב"א תמה על הרמב"ם כמו כן תמה הרא"ש עליו אע"ג דלא נפקא ליה להרא"ש מידי בפלפול זה כמ"ש מ"מ הביאו ומשום דיש ללמוד ממנו למקום אחד כה"ג היכא דליכא ספיקא דאורייתא אי נקטינן לחומרא או לא (כנה"ג):

ג"ל

ס (א) **אחוזת** הדם והמעושנת והמצוננת ושאכלה הרדופני וצואת תרנגולין ופלפלין וסם המות של בהמה או ששתתה מים הרעים כשרה אכלה סם המות של אדם או הכישה נחש או שנשכה כלב שוטה מותרת משום טריפה ואסורה משום סכנת נפשות בהמה או חיה שנפסקו רגליה לא יאכלו ממנה אלא ע"י בדיקה שיש לחוש שמא נשכה נחש וזה בדיקתה שלא יאכלוה אלא ע"י צלי ואם יש בה ריעותא (ג) יראה מיד ע"י האש:

הלכות מתנות כהונה

סא אחר שבדק ומצא כשר יפריש המתנות שהם הזרוע (א) והלחיים והקבה דכתיב וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זובחי הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה פירוש זרוע דוקא בשל ימין (ב) והוא מפרק ארכובה הנמכרת עם הראש (ג) עד כף היד שקורין אישפלד"א והם ב' פרקים והלחיים (ד) והם מפרק של לחי עד פיקה של גרגרת שהוא טבעת הגדולה עם הלשון שביניה [א] וצריך ליתנו עם העור ועם הצמר שבראש הכבשים והשער שבראש התיישים (ה) שאינו רשאי למלוג הראש ולא להפשיט עורו קודם שיתננו לכהן והקיבה צריך ליתנה לו (ו) עם כל חלבה פנימי וחיצון אא"כ נהגו הכהנים להניח החלב לבעלים (ז) אז רשאין לעכבו (ח) ואע"פ שאינם טובלים (א) פירוש שאינם אוסרים לאכול מהבשר קודם שיפרישם כדרך

בזה כהרמב"ם · הב"י האריך בדין עוף שניטלה נוצתה וכתב הסכמת רוב פוסקים דכשירה ובתרומת הדשן סימן קס"א כתב להחמיר כמקצת פוסקים אך אם נפלו נוצותיו מחמת שומן כשירה דאית לן למימר דבמידי דמישתבחא בה לא מיטרפא כדאי' בפרק א"ט סוף (דף כ"ז):

ס אחוזת הדם והמעושנת וכו' משנה בפא"ט סוף (דף כ"ח) ופירש"י אחוזת הדם · שאחזה דם וחלתה: והמעושנת · נכנס עשן לגופה: והמצוננת · חולה מחמת צינה: מים הרעים · מים מגולים · ובגמרא פריך סם המות לבהמה היינו הרדופני ומשני תרי גווני סם המות: בהמה או חיה שנפסקו רגליה וכו' שם (דף כ"ט) מעשה אירע בי ריש גלותא ובנוסחאות ישנות בספרי רבינו כתוב יראה מיד ע"י האש שיפול תילחי תילחי ע"כ פירוש תפול חתיכות חתיכות וכן הוא בגמ' וז"ל מהרש"ל בהג"ה נראה דהאידנא דלא חיישינן לניקורי כי נחשים ולפעונים אינן מצויין בינינו אין לתלות בנחש והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד עכ"ל וכ"כ בא"ה שער ב' סימן ט' וכ"כ ה"ר ירוחם דלא חיישינן להכי אלא במקום שהנחשים מצויין: תרנגולת שנתפטמה בשרצים מותר כן הוא במרדכי פרק אלמנה לכה"ג וכ"כ בא"ה שער מ"ז אבל בתוס' דתמורה פרק כל האסורים (ד' לא·) כתב דאם נתפטמה כל ימיה רק באיסור אסורה וה"ה לכשירה שינקה מן הטריפה או מן הטמא דאסורה וכ"פ הרב בהגהת ש"ע: בהמה שהלעיטה חלתית ע"ל סימן כ"ח:

סא אחר שבדק ומצא כשירה כו' דאם מצא טריפה פטור כדתניא בספרי מאת זובחי הזבח פרט לטירפה וכתבו רבינו בסמוך: ומ"ש פי' זרוע דוקא בשל ימין ברייתא ס"פ הזרוע ומייתי לה מדכתיב הזרוע בה"א המיוחד שבזרוע כדאמר רבא הירך המיוחדת שבירך וכן פי' התוספות בפרק בכל מערבין הששי משמע המבורר דהיינו חול ע"ש בדף ל"ח: והוא מפרק הארכובה כו' שם במשנה: וצריך שיתנו עם העור כו' שם דריש ה"א דהלחיים להביא למר שבראש הכבשים וכו' וה"א דוהקיבה להביא חלב שעל גב הקיבה וחלב שבתוך הקיבה פי' חלב דאייתרא ודאקשתא: ומ"ש אא"כ נהגו כו' שם מימרא דריב"ל ומשמע מדברי רבינו דבלחיים הוא דלא יפשיט את העור אבל בזרוע מפשיט העור דאין העור ניתן עם הזרוע והכי הוא לפי גירסת הספרים בדכתב הרא"ש ובעל המאור תניא מקום שנהגו למלוג בעגלים לא יפשיט את הזרוע להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי דאלמא דבמקום שנהגו להפשיט את הזרוע יפשיט ומחזיק העור לעצמו ולפי שבזמנינו נהגו להפשיט את הזרוע כתב רבינו בסתם שלא יפשיט את הראש ומתילא משמע דמפשיט את הזרוע אבל גי' האלפסי הוא מקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג את הזרוע כו' משמע דאף עור הזרוע היא מתנה לכהן ועיין פי' גירסא זו בת"ה הארוך ובדברי הר"ן וכ"פ הרמב"ם פ"ט דה' בכורים שכתב וז"ל אין מולגין אותן ואין מפשיטין אותן אלא יתנו לו בעורן בזמרן והקיבה בחלב שעליה וכו' הרי שכתב דאף עור הזרוע היא לכהן ובש"ע כתב כדברי רבינו וכן בספיקא דדינא המע"ה:

ואע"פ שאינם טובלים כו' שם א"ר בב"ח א"ר יוחנן אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה וכל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים ולית הלכתא כוותיה וכתב הרמב"ם והסמ"ג שאינה דומה לטבל שהרי מתנות כהונה מובדלין · ומ"ש אפילו הכי מצוה להפריסם מיד נראה שטעמו משום דהא דרבי יוחנן דאמר כאילו אוכל טבלים טעמו כדכתבו התוספות משום דמתנות ילפינן נתינה נתינה מתרומה כדאיתא פ' ראשית הגז (דף קלו) לענין דין שותפות אי חייב במתנות וקסבר ר"י דאף לענין טבלים ילפינן נתינה נתינה ואסיקנא דלית הלכתא כוותיה ומכל מקום ודאי כיון דילפינן נתינה נתינה ילפינן מתרומה דמצוה להפריש מיד מהאי ילפותא דנתינה נתינה כתב הסמ"ג בעשה קמ"ב שאין ראשית הגז ומתנות נוהגים בח"ל דילפינן נתינה נתינה מתרומה וכ"כ התוס' להדיא בפ' הזרוע (דף קל"א) בד"ה ה"ג וז"ל והא דחשיב מתנות כו' משום דטבלי אע"ג דלית הילכתא הכי היינו דלא הוי כאוכל יטבלים אבל מ"מ איסורא איכא לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה כלומר מצוה להפריסם מיד ואי לא הפריסם מיד עבר על המצוה והיינו איסורא: ואפילו

כתב בשם הרז"ה דה"ה בעוף אם נמרטו כנפיו כלומר שניטל נוצת הכנפים א"כ אפי' נוצת כל הגוף בין הנוצה הגדולה בין הנוצה הקטנה הסמוכה לבשר טריפה שהיא לעוף כמו העור לבהמה וכתב בעל העיטור אכן דלא קים לן שיעורא אזלינן לחומרא ולא מכשרינן לה אלא בשיעורא זוטא דלית בה ספיקא עכ"ל יחידאי נינהו:

ובתב בתה"ד סימן קס"א דנראה דהא דרבי יהודה לא סלקא אליבא דהלכתא דתלמודא מייתי עובדא דר"ש בן חלפתא הפך דברי ר' יהודה וכן בכל פסקי הגאונים לא כתבו ולא מנו טריפות זה בכלל אך בא"ז משמע דס"ל כר' יהודה ומכל מקום נראה דאפילו לרבי יהודה היכא שמחמת שומן נשרה כל נוצת העוף עד שנעשה ערום בכל גופו כשר דכיון דמחמת שומן אירע לה כן אית לן למימר דבמידי דמשתבחא לא מיטרפא (ב):

ס אחוזת הדם והמעושנת וכו' משנה בפא"ט (כח:)

אחוזת הדם והמעושנת והמצוננת ושאכלה הרדופני ושאכלה צואת התרנגולים או ששתתה מים הרעים כשירה אכלה סם המות או שהכישה נחש מותרת משום טריפה ואסורה משום סכנת נפשות ובגמרא אמר שמואל הלעיטה חלתית טריפה מ"ט דמנקבה לה ולמעיינה מתיב רב שיזבי אחוזת הדם והמעושנת ושאכלה הרדופני ושאכלה צואת התרנגולים וששתתה מים הרעים הלעיטה תיעה חלתית ופלפלין אכלה סם המות כשירה הכישה נחש או שנשכה כלב שוטה מותרת משום טריפה ואסורה משום סכנת נפשות חלתית אחלתית ל"ק כאן בעלין כאן בקרטין סם המות אסם המות ל"ק הא דידה הא דאדם סם המות דבהמה היינו הרדופני תרי גווני סם המות ופרש"י אחוזת דם · שאחזה דם וחלתה: והמעושנת · נכנס עשן בגופה: והמצוננת · חולי מחמת צנה: הרדופני · סם המות לבהמה: מים הרעים · מים מגולים: אכלה סם המות שהוא סם המות לאדם: הא דידה · ברייתא בסם המות דבהמה שאינו סם המות לאדם · וכתב הרשב"א אע"פ שדברים אלו כסם המות לבהמה כשירה לפי שאין זו אלא כמסוכנת ומסוכנת כשירה: בהמה או חיה שנפסקו רגליה לא יאכלו ממנו אלא ע"י בדיקה וכו' שם בגמ' (כט:) דאחוזת דם וכו' מעשה שאירע בי ריש גלותא וענין הבדיקה שכשצולין אותה אם הוא נשיכת נחש תתפרק ותפול חתיכות חתיכות: כתב רבינו ירוחם דלא חיישינן להכי אלא במקום שהנחשים מצויים (א) וכ"ל שלמד כן מדין גילוי שאינו נוהג בינינו:

סא אחר שבדק ומצא כשר יפריש המתנות וכו' פירוש זרוע דווקא בשל ימין ברייתא בס"פ הזרוע (קלד:) ומייתי לה מקרא: מ"ש והוא מפרק ארכובה הנמכרת עם הראש עד כף של יד שם במשנה איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד ופרש"י מפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש עד כף של יד עצם רחב של כתף שקורין אספלדו"ן: ומ"ש והלחיים והם מפרק של לחי עד פיקה של גרגרת גם זה שם במשנה ופרש"י פרק של לחי אצל הלדעים וחותך כלפי מטה עד פיקא של גרגרת עד שיפוי כובע שהוא פקעיתא ופתחה של קנה בית הבליעה דהיינו לחיים התחתונות עם הלשון: וצריך שיתנו עם העור ועם הצמר שבראש הכבשים והשער שבראש התיישים והקיבה צריך ליתנה לו עם כל חלבה פנימי והיצון שם בברייתא מייתי לה מקרא: ומ"ש אא"כ נהגו הכהנים להניח החלב לבעלים וכולי שם מימרא דריב"ל: ומ"ש שאינו רשאי למלוג הרא"ש ולא להפשיט עורו שם הלחיים להביא צמר שבראש הכבשים ושער שבזקן התיישים וכתב הר"ן כפי גירסא אחת שאף ע"פ שהוא במקום שנוהגים להפשיט הראש לא יפשיט הלחי ואף ע"פ שבא ליתן לו לחי ועורו מופשט דשמא במליגה הוא רוצה לפי שדרך הראש למלגו אבל בזרוע במקום שנהגו להפשיט אם רצה מפשיט ונותן הוא ועורו לכהן אבל בראש לא מן הטעם שכתבנו: ואף ע"פ שאינם טובלים וכו' שם הסיקנא

דרכי משה

(ב) וסיים שם ונכל לומר דרבי יהודה לא פסל אלא בניטל ע"י אדם או ע"י חולי אבל בכה"ג מודה דכשר הנה חלקתי באיסור דאורייתא בלא ראיה ברורה משום דסמכינן אהא דלא אשכחן להאי טריפות בכל פסקי הגאונים ואף בא"ז ליתא בהדיא עכ"ל וכ"כ בשעריו סימן ל"ה:

ס (א) וכ"פ באו"ה בהמה שבאה מן השדה ונפסקו רגליה במקום שאין עושה אותה טריפה מותרת דאנן לא חיישינן לנחשים דאינן מצויים בינינו ולהכי לא חיישינן לגילוי עכ"ל במרדכי ביבמות פרק אלמנה לכ"ג (קלא.) בהמה או תרנגולת שנתפטמה בדבר איסור או שרצים שריא אבל בתוספות דתמורה פרק כל האסורים (לא·) כתבו דאם לא נתפטמה כל ימיה רק באיסורים אסורה וע"ל סימן פ"א:

סא (א) וכתב הרמב"ם פ"ט דביכורים המתנות עצמן אסור לישראל לאכלן אלא ברשות כהן ואם מכרן הקונה אותן אף על פי שאינו רשאי מותר לאכלן מפני שמתנות כהונה נגזלת עכ"ל

דרישה

המקום ההוא בלבד כיון שנתייאש כל שאר העור קיים וכיון דספק ספיקא הוא לקולא ע"כ· דין עוף שנטלה נוצתו פלוגתא בגמרא (פא"ט שם דף כ"ח) ר' יהודה אוסר וכתב ב"י שכל הפוסקים הסכימו שהוא מותר ובתרומת הדשן סימן קס"א כתב בשם א"ז שאוסר:

הלכות מתנות כהונה

סי' סא [א] וצריך ליתנו עם העור ועם הצמר שבראש הכבשים כו' כתב הר"ן אף על פי שהוא במקום שנהגו להפשיט הראש לא יפשיט הלחי ואע"פ שבא ליתן לו לחי ועורו מופשט דשמא במליגה הוא רוצה לפי שדרך הראש למולגו אבל זרוע במקום שנהגו

פרישה

אזלינן לחומרא לא לפסק הלכה כ"ל דהא אליביה פסר ולמ"ש אלא שכ"ל אליבא איך אמוראי דאליבייהו קאי האיבעיא ודו"ק. והטעם דקי"ל לחומרא משום דספק דאורייתא לחומרא וטעמו של הרמב"ם שפסק לקולא עד"ר:

סי' ס אחוזת הדם וכו' פירש"י שאחזה דם וחלתה. והמעושנת פירש"י שנכנס העשן בגופה. והמצוננת פירש"י שאחזה חולי מחמת צינה. והרדופני הוא סם המות לבהמה ומסיק בגמרא דתרי גווני סם המות של בהמה הן וכתב הרשב"א ואע"ג דכל אלו כסם המות לבהמה הן כשירה שאין זו אלא מסוכנת ומסוכנת כשירה עכ"ל ובזה מיושב ג"כ מ"ש הא מהא דכתב רבינו לעיל ס"ס כ"ח דאכלה חלתית לאחר ג' ימים טריפה דשאני חלתית דודאי נקב בני מעיה ושם טריפה עליה אבל אכלה סם המות של בהמה אין שם טריפה עליה ואפשר שלא תמות (פי' שהרי הבהמה בריאה מצד עצמה אלא שהמאכל גרם לה והרי נשחטה קודם שהזיק לה ועיין בסימן נ"א עכ"ה): (ג) יראה מיד ע"י האש היינו היינו שתתפרק ותפול חתיכות חתיכות וכתב רבינו ירוחם דלא חיישינן לזה אלא במקום שהנחשים מצוים. וכ"ל שלמד כן מדין גילוי שאין נוהג בינינו ב"י: (ומש"ר בהמה או חיה שנפסקו רגליה כתב רש"ל אפילו נפסק הבשר עכ"ה):

הלכות מתנות כהונה

סי' סא והלחיים פי' התחתונים ועיין בתרגום יונתן דפי' דגם לחי העליון הוא בכלל הלחיים והוא דלא כהלכתא עמ"ש שם עוד: (ב) והוא מפרק כו' פירוש מסוף פרק: (ג) עד כף היד היינו רחב של כתף רש"י: (ד) והם מפרק של לחי עד פיקה כו' לשון רש"י פרק של לחי אצל הלדעים וחותך כלפי מטה עד שיפוי כובע שהוא פקעיתא ופתחה של קנה בית הבליעה דהיינו לחיים התחתונה עם הלשון: (ה) שאינו רשאי למלוג דילפינן מן הלחיים (פי' מן ה' דהלחיים. וה"א של הזרוע דרשינן דצריכין זרוע ימין דוקא וה"א של הקיבה לרבות חלב שעל הקיבה גמרא עכ"ה) להביא למר שבראש כבשים כו' גמרא ועד"ר: (ו) עם כל חלבה פנימי וחיצון ר"ל דאקשתא ודאייתרא: (ז) אז רשאין לעכבו פירוש שא"ל לתנו כלל לכהן ומערבו לכתחילה לעצמו: (ח) ואע"פ שאין טובלין פירוש שאין עושין טבל וטעם שאסם בעין ולא שייך טבל אלא בדבר שנתערב וכמ"ש בסמוך דמס"ע חלקו (כמבואר בסעיף קטן פ'

כדרך שהתרומה אוסרת לאכול מהתבואה עד שיפרישוה (ט) אפ"ה מצוה להפרישם מיד ואפילו אינו שוחט לצורך אכילה אלא לצורך כלבים או לצורך אכילת רפואה חייב ליתנם (י) אבל שחט ומצא טריפה פטור (יא) ויתנם לכהן הבר אם יש שם חבר שהוא קודם לעם הארץ (יב) ואם אין שם חבר יתנם לעם הארץ (יג) ונותנין אותם גם לכהנת אפי' נשואה לישראל (יד) [ב] ולא עוד אלא ב שאפילו בעלה ישראל פטור בשבילה ולא יחלקם להרבה כהנים שצריך ליתן לכל אחד ואחד דבר חשוב כדי נתינה אלא נותן זרוע לאחד וקיבה לאחד ולחיים לשנים ובשור הגדול יכול לחלק הזרוע לשנים לכל אחד פרק אחד ואם אין שם כהן ישום המתנות בדמים ואוכלן ונותן הדמים לכהן· (טו) ואין לו לכהן לחטוף המתנות (טז) ואפילו לשאול אותה בפה אלא אם יתנום לו דרך כבוד יטלם [ג] ובזמן שהם כהנים רבים במטבחים הצנועים מושכין ידיהם והגרגרנים נוטלין אם היה צנוע זה במקום שאין מכירים שהוא כהן יטול כדי שידעו שהוא כהן והכהן יכול לאוכלם בכל ענין שהוא ערב עליו יותר ואם כל המטעמים שוין אצלו (יז) יאכלם צלי ובחרדל דרך גדולה· ויכול להאכילם לכלבים ולמוכרם וליתנם לעכו"ם שאין בהם שום קדושה כהן

איקנא (קלב:) דהא דאמר רבה בב"ח אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה והאוכל ממנה כאילו אוכל טבלים לית הלכתא כוותיה: מ"ש א אפילו הכי מצוה להפרישם מיד ואפילו אינו שוחט לצורך אכילה אלא לצורך כלבים או לצורך אכילת רפואה חייב ליתנם כן כתב הרמב"ם: ומ"ש אבל שחט ומצא טריפה פטור בספרי מאת זובחי הזבח פרט לטריפה: (ב"ה) וכ' הראב"ד דילפינן ליה מכסוי הדם ואין צורך דתוספתא היא בפ"ט דחולין: ויתנם לכהן חבר וכו' בפרק הזרוע (קל:) אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין שאין נותנין מתנות לכהן ע"ה שנאמר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת: ומ"ש ואם אין שם חבר יתנם לע"ה כ"כ שם התוספות מדתנן בסוף חלה אלו ניתנין לכל כהן החרמים והבכורות והזרוע והלחיים והקיבה וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל וכתבו עוד התוס' דה"ה אם יש שם חבר ואינו רוצה לקבל דנותנין לע"ה: ונותנין אותם גם לכהנת אפילו נשואה לישראל שם (קלא:) עולא הוה יהיב מתנתא לכהנתא ופרש"י לכהנתא· בת כהן אפילו אשת ישראל דכיון דקדושה לית להו דאינן אסורים לזרים הרי היא מותרת בהן ולא דמי לתרומה ואי משום ונתן לכהן קסבר אפילו כהנת משמע: ומ"ש ולא עוד אלא שאפילו בעלה ישראל פטור בשבילה שם (קלב·) רב כהנא אכיל בשביל אשתו רב פפא אכיל בשביל אשתו רב יימר אכיל בשביל אשתו רב אידי בר אבין אכיל בשביל אשתו וכתב הרשב"א אוכל בשביל אשתו וכ"ש שהוא פטור מן המתנות וכך הם דברי רבינו כתב הר"ן משמע לי דה"ק שכל אחד מאלו היה נוטל מתנות בשביל אשתו שמי שהיה נותן להן היה מקיים מצות נתינה שאע"פ שאין כהן רשאי לזכות מתנות לישראל אלא למאן דלא איפסר ליה אשתו שאני דכגופיה היא ואינו צריך הרשאה והרמב"ם כתב הכהנת אוכלת המתנות אע"פ שהיא נשואה לישראל מפני שאין בהם קדושה ולא עוד אלא הבעל אוכל מתנות בגלל אשתו ונראה שנתכוון למה שכתבתי עכ"ל: ולא יחלקם להרבה כהנים שצריך ליתן לכל אחד ואחד כדי נתינה אלא נותן זרוע לאחד וכו' מימרא דרב חסדא שם: ומ"ש ובשור הגדול יכול לחלק הזרוע לשנים וכו' שם איני והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר במערבא פלגי להו גרמא גרמא התם בדתורא.
ואם אין שם כהן ישום המתנות בדמים ואוכלן ונותן הדמים לכהן ברייתא שם (קלד:): ואין לו לכהן לחטוף המתנות שם (קלג) ומייתי לה מדכתיב ונתן ולא שיטול מעצמו: ומ"ש ואפילו לשאול אותם בפה גם זה שם (קלג·) אמר אביי מריש הוה חטיפנא מתנתא אמינא חבובי קא מחביבנא מצוה כיון דשמענא להא דתניא ונתן ולא שיטול מעצמו מחטף לא חטיפנא מימר אמינא הבו לי כיון דשמענא להא דתני ר"מ אומר בני שמואל חלקם שאלו בפיהם מימר לא אמינא ואי יהבו לי שקילנא כיון דשמענא להא דתניא הצנועים מושכים את ידיהם וגרגרנים חולקין משקל נמי לא שקילנא לבר ממעלי יומא דכפורי לאחזוקי נפשאי בכהנא· ופירשו התוספות לבר ממעלי יומא דכפורי שיום טוב הוא ומתנות מרובות וכהנים מתאספים ואילו לא היה נוטל היו אומרים שאינו כהן: והכהן יכול לאכלם בכל ענין שהוא ערב עליו יותר ואם כל המטעמים שוים אלו יאכלם צלי ובחרדל דרך גדולה שם אמר רב חסדא מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי ואין נאכלות אלא בחרדל מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים וכתבו התוספות והרא"ש הא צלי לאו דוקא דהא תנן בזבחים פרק כל התדיר בכולן רשאין הכהנים לשנות באכילתן לאכלם צלוים שלוקים ומבושלים· ומפרש בגמרא מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים אלא בהאי זה ענין שהוא אוהב יותר יש לו לאכול כדי שיהא נאכל לתיאבון ואם הוא אוהב בכולן שוה יאכלנו צלי כדרך המלכים עכ"ל וכיוצא בזה כתבו הרשב"א והר"ן ז"ל: ויכול להאכילם לכלבים ולמוכרם וליתנם לעכו"ם שאין בהם משום קדושה· (ב"ה) (כ"ב הרמב"ם): כהן

ואפילו אינו שוחט לצורך אכילה אלא לצורך כלבים כו' תוספתא פ"ט ופי' הראב"ד בהשגות דילפינן לה מכסוי הדם דתניא השוחט וצריך לדם חייב לכסות כיצד יעשה נוחרו או עוקרו עכ"ל ואיתא נמי התם לצורך נכרים וכ"כ הרמב"ם והסמ"ג ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: ויתנם לכהן חבר מימרא דרבי יוחנן שם (דף ק"ל): ומ"ש ואם אין שם חבר כו' כ"כ שם התוס' וכ"כ הרשב"א והר"ן אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם השמיטו דין זה ונראה דטעמם משום דאין דין זה מיוחד למתנות וכדאמר בגמרא להדיא אילימא לחלקו בדיינין אטו חזה ושוק לאו בדיינין מיחלקו דהא כתיב לתת מנת לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ה' וכולן מנת נינהו וכתבו עוד התוספות דה"ה אי איכא חבר ואינו רוצה לקבל דנותנים לע"ה ומה שלא כתבו רבינו נראה דס"ל דנשמע ממילא ממ"ש דאם אין שם חבר יתנם לע"ה ואע"ג דאיכא למימר ימתין עד שיזדמן לו חבר דמסתמא יקבלם מידו אפ"ה א"צ להמתין ויתנם לע"ה כ"ש בדאיכא חבר ואינו רוצה לקבלם דא"צ להמתין על חבר אחר אלא נותנו לע"ה: ונותנין אותם גם לכהנת שם עולא הוה יהיב מתנתא לכהנתא ואמרינן התם הילכתא כעולא ותו אמר התם רב כהנא אכיל בשביל אשתו כו': ומ"ש רבינו ולא עוד אלא שאפילו בעלה ישראל פטור בשבילה אין לו הבנה דאדרבה השתא מיהב יהבינן ליה בשביל אשתו משקל שקלינן מיניה בתמיה וכ"כ הרשב"א להדיא ונתן לכהן אפילו כהנת במשמע ולפיכך ישראל שנשא כהנת אוכל בשביל אשתו וכ"ש שהוא פטור מן המתנות ולדי אומר לי שיש השמטה בספרי רבינו וכצ"ל ולא עוד אלא שאפילו בעלה ישראל אוכל בשבילה וכ"ש שהוא פטור בשבילה ולשון ולא עוד וכו' לקחו מדברי הרמב"ם ולשון וכ"ש לקחו מלשון הרשב"א ומהר"ש לוריא כתב וז"ל כ"ל דקמ"ל דפטור אפילו אינו נותן לאשתו ויכול לאכול או ליתן לאחרים בלי רשות אשתו עכ"ל אבל לפ"ז אין לו קשר עם מה שכתב תחלה ונותנים אותם גם לכהנת ועוד דעדיפא מינה ה"ל לאשמועינן דאפילו אוכל בשביל אשתו כשנותנים לו אחרים בלי ידיעת אשתו והנכון כדפרישית דט"ס יש בדברי רבינו: ולא יחלקם להרבה כהנים כו' שם מימרא דרב חסדא ואוקימתא דגמרא: ואם אין שם כהן כו' ברייתא שם ובגמרא קאמר טעמא דכיון דנתינה כתיבא ביה עליו ליתנן לכהן וכן גבי תרומה כדכתב רבינו בסימן של"א וה"ט משום דכתיב בה ג"כ נתינה מה שאין כן בלקט שכחה ופאה דאין חייב לטפל בה וכדכתב רבינו בסימן של"ב וה"א ס"פ הזרוע: ואין לו לכהן לחטוף כו' שם (דף קל"ג) בעובדא דאביי כיון דשמענא להא דתניא הצנועים מושכים את ידיהם והגרגרנים הולקים משקל נמי לא שקילנא לבר ממעלי יומא דכפורי לאחזוקי נפשאי בכהנא ופרכינן ולפרוס ידיה ומשני אנסיה ליה עידנא ופי' התוס' משקל נמי לא שקילנא שלא אקרא גרגרן ולא אגזול ממי שצריך יותר ממני אעפ"י שגם הוא לא היה עשיר לבר ממעלי יומא דכפורי שי"ט הוא ומתנות מרובים וכהנים מתאספין ואילו לא היה נוטל היו אומרים שאינו כהן ואיכא למידק למאי שכתב הרמב"ם ורבינו ובזמן שהכהנים הם רבים במטבחיים הצנועים מושכים כו' דאדרבה כשהכהנים מתאספים אילו לא היה נוטל היו אומרים שאינו כהן ואם רצונו לומר שהכהנים רבים ומתנות מועטים היה להם לפרש ועוד דמ"ש ואם היה במקום שאין מכירין כו' הוא הפך המסקנא דמשמע דאף במקום שאין מכירין הצנוע מושך את ידיו דמאי לאחזוקי נפשיה בכהנא בפריסת ידיו לדוכן כל השנה אא"כ דאנסי ליה עידניה כאביי ונראה שהם מפרשים לבר ממעלי די"כ שאז אין כהנים רבים במטבחיים שהרי לרובן יש להם מתנות ששולחין להם לביתם ואילו לא היה נוטל במטבחיים היו אומרים שאינו כהן אבל בכל שאר ימות השנה הכהנים רבים במטבחיים ואז הצנועים מושכים ידיהם כו' דומיא דחלוקת לחם הפנים שהיו הכהנים רבים בשעת חלוקה דלכל כהן היה מגיע כפול כדאיתא ר"פ טרף בקלפי וס"ל נמי דדוקא אביי שהיו מכירין בו במקומו שהוא כהן ולא נטל המתנות בעי"כ אלא כדי שלא ישתכח הדבר שהוא כהן התם ודאי בפריסת ידיו לכהן הוה סגי שלא ישתכח אי לאו דאנסי ליה עידניה אבל אם אין מכירין בו שהוא כהן כיון דאיכא מ"ד בפרק שני דכתובות דאין מעלין מנשיאות כפים ליוחסין אם אינו נוטל מתנות לא יהיה בחזקה שהוא כהן אעפ"י שיהיה פורס ידיו לכהן ומ"מ יש לתמוה למה לא כתבו נמי היכא דמכירין בו שהוא כהן ואנסי ליה עידניה דיטול ואי לא אנסי ליה עידניה לא יטול כדאיתא בגמ' והרי"ף והרא"ש כתבו כלשון הגמרא גם הרב רבינו שלמה בן אדרת בתורת הבית הארוך כתב לשון הגמרא ומיהו בת"ה הקצר לא כתב לחלק בין אנסי ליה עידניה ללא אנסי ליה אלא סתם וכתב שלא יקח מתנות אלא לעתים רחוקות פעם אחת בשנה להחזיק עצמו בכהן ונראה דס"ל דליכא האידנא צורבא מרבנן כאביי דלימא עליה אנסי ליה עדניה שיהיו תלמידיו טורדים אותו מלישא את כפיו לפי שיהא עוסק בתורה לתלמידיו בעת שהצבור נאספים לבית הכנסת וכ"כ בש"ע כדברי הרמב"ם ורבינו שוב ראיתי למהרו"ד שהאריך בכאן בפירושים זרים עיין עליו והנכון כדפרישית:
והכהן יכול לאוכלם בכל ענין שהוא ערב כו' מימרא דרב חסדא וכפי פירוש התוספות והרא"ש: ויכול להאכילם לכלבים כו' כן כתב גם הרמב"ם והסמ"ג

פרישה

ט' עכ"ה) מתחילה בין ראשית הגז למתנות: (ט) אפ"ה מצוה להפרישם מיד ובסמוך כתבתי בשם התוספתא דאיסורא נמי איכא לאכול ממנה קודם שהורמו מתנותיה: (י) אבל שחט ומצא טריפה פטור בספרי מאת זובחי הזבח פרט לטריפה: (יא) ויתנם לכהן חבר כו' שהוא קודם הטעם שנאמר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת: (יב) ואם אין שם חבר וה"ה שאינו רוצה לקבלם תוס': (יג) ונותנים אותם גם לכהנת פי' לבת כהן והא דכתיב לכהן אף כהנת במשמע: (יד) ולא עוד אלא שאפילו בעלה ישראל פטור בשבילה. כתב מ"ו דקמ"ל דפטור אפילו אינו נותן לאשתו ויכול לאכול או ליתן לאחרים בלי רשות אשתו ועד"ר: (טו) ואין לו לכהן לחטוף המתנות הטעם דכתיב ונתן ולא שיטול מעצמו: (טז) ואפי' לשאול אותם בפה הטעם דכתיב גבי בני שמואל ויטו אחרי הבצע אמר ר"מ חלקם שאלו בפיהם פירוש חלקם שהיו מעשר ראשון שלויים היו ומינה נילף לשאר מתנות כהונה ועד"ר: (יז) יאכלם צלי ובחרדל דרך גדולה הטעם שנא' למשחה בהן כדרך שהמלכים אוכלים ומ"מ אם ערב לו יותר בע"א

דרישה

שנהגו להפשיט אם רוצה מפשיט ונותן לו הוא ועורו לכהן עכ"ל ובזה מיושב שאין להקשות הלא זו וא"צ לו קתני דאם אסור למלוג כ"ש שאסור להפשיט שבא להשמיענו אפילו רוצה ליתן לו העור ובבשר אסור: [ב] ולא עוד אלא שאפי' בעלה ישראל פטור בשבילה בגמ' פרק הזרוע רב כהנא אכל בשביל אשתו וכתב הרשב"א אכל בשביל אשתו וכ"ש שהוא פטור מן המתנות והר"ן כתב משמע לי דה"ק שכל אחד מאלו היה נוטל מתנות בשביל אשתו (ר"ל הנך אמוראי דחשיב בגמרא שאכלו בשביל נשותיהן) שמי שהיה נותן להם היה מקיים מצות נתינה שאף ע"פ שאין הכהן רשאי לזכות מתנות לישראל אלא למאן דלא אפשר ליה (פי' לת"ח שהוא דחיקא ליה עכ"ה) אשתו שאני דכגופו היא וא"צ הרשאה· והרמב"ם כתב הכהנת אוכלת המתנות אע"פ שהיא נשואה לישראל מפני שאין בהם קדושה ולא עוד אלא הבעל אוכל מתנות בגלל אשתו ונראה שנתכוין למ"ש עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו למה השמיט דין זה שהבעל אוכל בשבילה שהוא גופא דעובדא בגמ' וכתב הדין הנלמד מזה שבעלה פטור בשבילה שהוא נלמד מזה במכ"ש כמ"ש הרשב"א והר"ן ולכן השמיט הרמב"ם דין זה שהוא פטור בשבילה הואיל והוא במכ"ש וצ"ע. מיהו י"ל דרבינו אשמועינן בזה חידוש דהבעל אוכל בשבילה וא"צ אפי' להפריש המתנות משא"כ באחרים שנותנין לבעליהן דיש לכל הפחות הפרשה ובעליהן אוכלין בשליחותם ובמקום נשותיהן ואין בו כ"כ חידושא: [ג] ובזמן שהכהנים רבים במטבחיים הצנועין מושכין ידיהם

חדושי הגהות

סא א ז"ל הב"ח ומ"ש אפ"ה מצוה להפרישם מיד נראה שטעמו משום דהא דא"ר יוחנן כאילו אוכל טבלים טעמא משום דס"ל דגם לענין טבלים ילפינן נתינה נתינה מתרומה ואף על גב דלא קי"ל כוותיה בהא מ"מ כיון דלענין שאר דברים כגון שותפות וכיוצא בו ילפינן נתינה מתרומה גם להא ילפינן שצריך להפרישו מיד וכ"כ התוספות להדיא פרק הזרוע (קלא:) ד"ה ה"ג וכו' ע"ש שסיימו ומ"מ איסורא איכא וכו' כלומר דלכתחלה מצוה להפרישם מיד ואם לא הפרישם מיד עבר על המצוה והיינו איסורא (ב"ה) והבנה"ג כתב דטעמו פשוט משום זריזין מקדימין למצות וכ"ש הכא דאפשר לבוא לידי מכשול שאם יאכל ממנו קודם הפרשת מתנות הרי הוא בשמתא דרב חסדא כדאיתא התם: ב קשה מאי אפילו דקאמר והלא דברים ק"ו אם נותנים לה ק"ו שבעלה פטור שנותנן לאשתו ושוב הוא שלו אלא ה"ק לא זו שנותנין לכהנת אלא אפילו בעלה ישראל פטור ר"ל שעומד

מ"ג וזהו תוספתא פ"ט: **כהן** שיש לו מכירין כו' שם (דף קל"ג) מימרא דרב
ף והטעם דכיון שיש לו מכירין דרגילין ליתן לו מתנותיהן ומילתא דפשיטא
א דלדידהו יהיב להו אסחי להו שאר כהני דעתייהו והוה כמאן דמטו לידייהו דהכי
פי' רש"י בס"פ כל הגט (דף ל) ותו איתא בפרק הזרוע להם בעובדא דרבא ורב
ספרא דנחלק בין כהן דהוה שמעיה דע"כ לכהן אחר ובין ת"ח הזוכה דחיקא ליה שעתא ובין לא דחיקא ליה שעתא וע"פ פירש"י: ומ"ש רבינו ולא יהא הכהן המזכה משרת בבית ישראל שרגיל ליתן לו המתנות פי' שאין הישראל מכירו של כהן שרגיל ליתן המתנות לכהן הוה אדונו והכהן משרת שלו כי אז יכול כהן זה לזכות לכל ישראל שיקבלם מיד מכיריו אפילו היה הכהן דר עם מכירו ומזכה המתנות לאחד מבני ביתו או לאורח שלו מותר כיון שאינו משרת שלו אבל אם היה משרת שלו אינו רשאי לזכות לכל ישראל אלא דוקא לישראל אחר אבל לא לאחד מבני ביתו של רבו או אורח של רבו דהו"ל כאילו מזכה בעל כרחו כיון שהוא משרת שלו וכמו שמבואר מסוף דברי רבינו ובדרישה כתב בלשון קצרה ונסמך על מה שמבאר בסוף לשונו והוא פשוט כך נראה מבואר מדברי רבינו אבל הרמב"ם פי' הא דאמר בגמרא אמר רבא לשמעיה כו' שהיה הכהן שמשו של ישראל הזוכה או שכירו ולקיטו והשתא הוא דקאמר שאינו מזכה לו עד שיבואו לידו שמא יזכה בעל כרחו גם לא כתב דבעינן שיהא הזוכה ת"ח וס"ל דהא דקאמר רב יוסף האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשיבבותיה וכו' לאו דוקא צורבא מרבנן אלא אורחא דמילתא הוא דצורבא מרבנן דחיקא ליה מילתא ובש"ע כתב ב' הפירושים דלענין דינא תרווייהו הילכתא ניניהו ומיהו החמיר דבעינן שהזוכה יהא ת"ח דלא כהרמב"ם והכי נקטינן · שוב ראיתי שכתב מהרו"ך הא דכתב רבינו ולא יהא כהן המזכה משרת בבית ישראל שרגיל ליתן לו המתנות פי' שאסור לכהן המשרת לזכות לרבו המתנות שרגיל רבו ליתן לו ותימא היאך יעלה על הדעת שיהא זה מותר אפי' לא היה מזכה לו בע"כ הרי אין כאן נתינה וקרא אמר ונתן לכהן אלא ודאי צריך שהישראל הזובח נותן לכהן עצמו או נותן לישראל אחר שיזכה לו הכהן מתנות אלו דחשוב הוא כאילו קיבלם הכהן עצמו מידו ועוד האריך בהבנת לשון רבינו שכתב שרגיל ליתן לו המתנות למה כתב שרגיל אפילו בלא רגיל נמי וכו' ועוד הגיה בדברי רבינו ונראה ליה מאריה כי פי' רגיל הוא שהישראל הוא מכירו של כהן ורגיל ליתן לכהן זה המתנות והכהן מזכה מתנות אלו לישראל אחר וכמ"ש רבינו זה הלשון בעצמו בתחלה כהן שיש לו מכירין שרגילין ליתן לו מתנותיהן וכו' ודוקא לישראל אחר יכול הכהן לזכות לו שיקבלם מיד מכירו אבל אסור לו לזכות למכירו עצמו מדכתיב ונתן לכהן והכא ליכא נתינה לכהן כדפי' גם בדברי הרמב"ם כתב פי' זה שמ"ש שלא יהא הכהן משרת אצל הישראל שזוכה לו הכהן המתנות אינו אלא במתנות שיתן לו רבו אבל מותר לזכות לרבו שיקבל מתנות מאחרים שרגילין ליתן לו וכו' וטעות הוא דודאי להרמב"ם כיון שהוא משרת אבל הזוכה במתנות חיישינן שמא יזכה בע"כ של כהן דהשתא אינו חשוב כאילו קיבלם הכהן עצמו מיד מכיריו כיון שלא זיכה לרבו מדעתו אלא בע"כ וכך מפורש בש"ע כשכתב תחלה הדין ע"פ דעת הרמב"ם כשהכהן משרת אצל הישראל הזוכה ואח"כ כתב הדין ע"פ דעת רבינו כשהכהן משרת אצל הישראל המכירו ורגיל ליתן לו המתנות: **לא** נתן המתנות לכהן אלא אכלן כו' שם (דף ק"ל) מימרא דרב חסדא וכלישנא בתרא דמשום דממון שאין לו תובעים הוא ופי' התוס' דמ"מ חייב בדיני שמים וכ"פ הרא"ש וכן נראה מדברי הרמב"ם והסמ"ג · והר"ן הקשה מאי איריא מזיק אפילו איתנהו בעינייהו נמי אין להן תובעין ותימא הלא מנדין אותו אם לא יתן כדלקמן סעיף י"ח ותו הא ודאי אף על גב דאין להן תובעין מכל מקום חייב הוא ליתנן לכהן אחד כשהן בעין דקי"ל כרב דמתנות כהונה כגזלות הן ע"ל סעיף כ"ו אבל מזיק אינו חייב לשלם כלל לשום כהן מיהו אע"ג דבדיני אדם פטור מ"מ בדיני שמים חייב דלא כהר"ן וכ"פ בש"ע והכי נקטינן: **ישראל** ששלח לחבירו כו' תוספתא פ"ט וכ"פ הרמב"ם והסמ"ג והטעם דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ותלינן דמכהן קנאם. ואיכא למידק דמשמע מלשון רבינו דאם היה יודע שגזלם היה אסור לאכלן

כהן שיש לו מכירים שרגילים ליתן לו מתנותיהם יכול לזכותם לישראל שיקבלם מיד מכיריו וכו' ודוקא שהזוכה ת"ח והשעה דחוקה לו ולא יהא כהן המזכה משרת בבית ישראל וכו' בפרק הזרוע (שם) אמר רב יוסף האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשבבותיה ודחיקא ליה מילתא ליזכי ליה מתנתא ואע"ג דלא אתו לידיה במכירי כהונה רבא ורב ספרא איקלעו לבי מר יוחנא עבד להו עגלא תליתאה א"ל רבא לשמעיה זכי לן מתנתא דבעינא למיכל ליסנא בחרדלא זכי ליה רבא אכל רב ספרא לא אכל ואסיקנא דאר"י כי אמרי אנא באחר שמעא בע"כ מזכי וכי אמרי אנא למאן דלא איפסר ליה הא איפסר ליה · ופירש"י א"ל רבא לשמעיה לשמשו של ב"ה והוא כהן וב"ה נותן לו מתנותיו: זכי לי מתנתא · תן לי רשות ליקח מתנותיך לאוכלם: כי אמרי אנא · היכא דמזכי ליה כהן אחר שאינו כפוף לו אבל שמעא דב"ה ע"כ מזכי ליה לאדם חשוב שבא בביתו של ב"ה: דלא איפסר ליה · כלומר לאיש שהוא עני ודחוק: לא נתן המתנות לכהן אלא אכלן או הפסידן פטור מדיני אדם וכו' שם אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור (מ"ט) איבעית אימא משום דכתיב זה ואבע"א משום דה"ל ממון שאין לו תובעים · ופרש"י המזיק מתנות כהונה קודם שיתנם לכהן השליכן לאור או ליס: דכתיב זה. דמשמע בעודם קיימות חייב ליתנן אבל אינן קיימות לא חייב הכתוב בהן תשלומין: שאין לו תובעין · אין לו בעלים שיוכלו לתבעו בדין שהוא יכול לומר לכהן אחר אני נותנם ולא לך · וכתב הרא"ש וכ"מ בין הכי לישני דלל"ק אפי' לצאת ידי שמים לא מחייב דרחמנא פטריה וללישנא בתרא מיחייב אלא שאין הכהנים יכולים להוציא ממנו בדין דמצי מימר לכל כהן התובעו לא בעינא למיתב לך אלא לאחר ובריי' דלקמן דר"י בן בתירא מסייע ללישנא בתרא הילכך הלכתא כלישנא בתרא לחומרא ע"כ והוא מדברי התוס' וכך הם דברי רבינו אבל הר"ן כתב אפרש"י ותמהני א"כ מאי איריא מזיק אפילו איתנהו בעינייהו נמי אין להם תובעין ומשמע לי דה"ק כיון דמתנות כהונה ממון שאין לו תובעים הוא הכי דכי איתנהו בעינייהו מחייב משום מצוה כי ליתנהו בעינייהו אין כאן מצוה ולא דין ממון הלכך פטור לגמרי ולפיכך כ"ל דאפילו בבא לצאת ידי שמים פטור ולא נתחוור לי מה שכתבו בתוספות דאיכא בין ל"ק ללישנא בתרא דלמאן דמפיק לה מדכתיב זה אפילו בבא לצאת ידי שמים פטור וללישנא בתרא כיון דלא פטר לה אלא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעים בבא לצאת ידי שמים חייב · ולא ידעתי למה דהנהו גווני דאמרינן בהו בפרק הגוזל (קג:) ובפרק המפקיד (לז ·) בספק ממון דחייב בדיני שמים לא דמו להאי כלל דהכא אי לא מיחייב משום מצוה משום מאי מיחייב ומיהו ודאי לתרתי לישני מדת חסידות הוא שישלם מדמייתי עלה בגמ' ת"ש בעל הבית העובר ממקום למקום וצריך כלומר שנצטרך למזונות נוטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכו' והרמב"ם כתב אינו חייב לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע משמע דס"ל כדברי התוס' והרא"ש ופסק כלישנא בתרא לחומרא דאל"כ אמאי שבקיה לל"ק דיהיב טעמא מקרא ותו איכא למידק קצת הכי מדשני לישנא דרב חסדא דאמר פטור וכתב אינו חייב דמשמע אין ב"ד מחייבין אותו: **ישראל** ששלח לחבירו בשר והמתנות בהן מותר לאוכלם ואינו חושש שמא גזלן המשלח בתוספתא דחולין פ"ה ופסקה הרמב"ם ז"ל: ומתנות אין נוהגים אלא בבהמה טהורה ולא בחיה ועוף זה פשוט דאם שור אם שה כתיב: **ומ"ש** ונוהגים בכלאים הבא מהעז ומהרחל שם בברייתא דריש לה מייתורא דאם

(יח) כהן שיש לו מכירין שרגילין ליתן לו מתנותיהן יכול לזכותם לישראל שיקבלם מיד מכיריו אע"פ שעדיין לא באו לידו ודוקא שהזוכה תלמיד חכם והשעה דחוקה לו [ד] ולא יהא כהן המזכה (יט) משרת בבית ישראל שרגיל ליתן לו המתנות אבל אם אין הזוכה תלמיד חכם או שאין השעה דחוקה לו או כהן המשרת בבית ישראל ומזכה לאורח תלמיד חכם שמתארח בבית רבו · במתנות שרגיל ליתן לו רבו אסור: לא נתן המתנות לכהן אלא אכלן או הפסידן (כ) פטור מדיני אדם אלא כדי לצאת ידי שמים צריך לפרוע דמיהם: ישראל ששלח לחבירו בשר והמתנות בהן מותר לאוכלן (כא) ואינו חושש שמא גזלם המשלח: ומתנות (כב) אין נוהגין אלא בבהמה טהורה ולא בחיה ועוף (כג) ונוהגין בכלאים שבא

דרישה

ס והגרגרים נוטלין כו' ז"ל הגמרא פרק הזרוע אמר אביי מריש הוה חטיפנא מתנות אמינא ...ובי קא מחבבנא למצוה כיון דשמענא להא דתניא ונתן ולא שיטול מעצמו מיחטף לא הוה ...יפנא מימר אמינא הבו לי כיון דשמענא להא דתניא ר"מ אומר בני שמואל חלקים שאלו בפיהם (פי' חלקים מעשר ראשון שלויים היו) מימר נמי לא אמינא ואי יהבו לי שקילנא כיון דשמענא להא דתניא הצנועים מושכים ידיהם והגרגרנים חולקין משקל נמי לא שקילנא לבר ממעלי יומא דכפורי לאחזוקי נפשאי בכהנא (פי' שבעיו"כ נאספו כהנים רבים ואי לא נטל היו סבורין שאינו כהן) עכ"ל הגמרא ובריי' זו הצנועים מושכים ידיהם לאו גבי מתנות זרוע ולחיים וקיבה נשנית אלא גבי לחם הפנים דתניא ארבעים שנה ששימש שמעון הצדיק נשתלחה ברכה בלחם הפנים כל כהן שמגיעו כזית יש אוכל ושבע יש אוכל ומותיר מכאן ואילך נשתלחה מארה בלחם הפנים כל כהן שמגיעו כפול הצנועים מושכין ידיהם (ממנו דלא מהני להו מידי) והגרגרנים חולקים ע"כ ולכאורה תמוה מה הביא אביי ראיה מהך ברייתא שהרי בלחם הפנים מתחילה גם הצנועין היו חולקין בזמן שהגיע לכל אחד דבר הראוי לו אלא שלאחר זמן כיון שלא היה ראוי להן שלא נשבעו ממנו משכו את ידיהן וכדפי' רש"י שם גם בפ' החיש מקדש דף מ"ג ע"א הביא הגמרא להאי ברייתא ופירשה כן וא"כ אינו ענין לסילוק וקבלת מתנות שהוא דבר הראוי לו ואם ירצה ליתן לו אחד מישראל למה לא יקבלם · וע"ק דהא בגמרא לא נזכר שאביי לא היה רוצה לקבלם משום שהיו הרבה כהנים עמו ואם כן למה שינה רבינו וכתב בזמן שהכהנים רבים במעטבחיים גם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא כתבו האי לישנא ומה ראה רבינו לכתוב כן. ונלע"ד ליישב כל זה ולומר בודאי אביי דמשך ידו ולא רצה לקחתן לא איירי דוקא בהרבה כהנים עמו כי בלאו הכי היה רוצה לעשות לפנים משורת הדין ולהותר מתנותיו שיתנם לכהנים אחרים הצריכים יותר ממנו א"כ משום שונא מתנות יחיה או משום שלא רצה להנות מהברייתא והוה רמאנא זיכנו שלא שמתחילה היפר שלקחו וחטפו דהוה סבר מצוה קעבד בזה וכשעמד על הדבר שאין מצוה בחטיפה ואדרבה עבירה בידו סבר דיש מצוה באמירה ולסוף בלקיחה אחר ששמע שהצנועין משכו את ידיהן למד מזאת הברייתא דאין שום צד מצוה בלקיחת המתנות הללו ולא בשום מתנות כהונה אלא שהתורה זיכתה לו שבאם ירצה או יצטרך לקחתן מחויבים הישראלים לפרנסם בזה דאל"כ קשה למה משכו הצנועין את ידיהם וביזו המצוה אדרבה ואדרבה כיון שלא היו נשבעין ממנו מכ"ש דהוה להו לקבלן אחר שרצו ליתן לכן כדי שלא יערמום שאינם מקבלין כדי ליהנות ולהשבע מהן כ"א לקיים מצות בוראם אלא בודאי אין בקבלת מתנות כהונה שום צד מצוה וכיון שכן לא רצה אביי לקבלן. ורצה שיהנו ממנה שאר כהנים הנצרכים לכך · ומש"כ הרי"ף והרא"ש שלא כתבו ללמד לנו דין שימנעו הצנועין מליקח אלא שהעתיקו דברי אביי ככתבו ולשונו כדי ללמד ממנו שמי שירצה להטות אחרים יכולים ...ות וליכא בזה ביזוי מצוה שהרי אביי משך ידו וזה וויתר אפילו בלא כהנים רבים כמ"ש אבל רבינו שבא ללמוד דעת הפס שימשכו ידיהם מהמתנות ושיש בזה צד צניעות וטוב וזה לא ...ד ממה שאביי לא רצה לקחתם דרשות איכא למילף מיניה ולא צד טוב דאדרבה י"ל כשאינו רוצה לקבלן יש בזה ביזוי מצוה משא"כ כשיש שם הרבה כהנים וצריכין אותו יותר ...ע שלכך הוצרך לסוף ולכתוב בזמן שהכהנים רבים במעטבחיים שאז משתמא הבעלי בתים מסא להו ליתן ולהנות לכל אחד ואין בידם לעשות כן שהרי אם יתנו לכל אחד לא

יהיה שיעור נתינה לשום אחד מהם בזה למדנו רבינו דיעשה הכהן כמו בלחם הפנים דאמרינן שם שבענין כזה הצנועים משכו את ידיהן כדי שיטלו האחרים כן יעשה ג"כ במתנות. ומפסיק שבאם הוא במקום שאין מכירין אותו יטול דזה נלמד ג"כ ממעשה דאביי שם ודו"ק. ודע שאם פריך הגמרא אהא דקאמר דבמעלי יו"כ דאיכא כהני טובא מותר ליקח כדי לאחזוקי נפשיה בכהנא. ולמה לא פרס ידו בדוכן וידעו מזה שהוא כהן ומשני כו' ע"ש זה לא קשה כאן (על דברי רבינו עכ"ה) למה קאמר דבמקום שאין מכירין אותו יטול יפרוס ידו בדוכן. וי"ל דדוקא לאביי פריך דגילה דעתו דלא הוה ניחא ליה לקחתו אם לא משום לאחזוקי נפשיה אבל שאר כהנים דרוצים ליהנות אלא שמשום שהצנועין מושכים בזה ס"ל כיון דאית ביה משום אחזוקי נפשיה אין עליו למנוע נפשו מלקחת המתנות וק"ל: [ד] ולא יהיה הכהן המזכה משרת בבית ישראל שרגיל ליתן לו המתנות ר"מ דר"ל ליתן לאורחיו של הבע"ה ול"כ דה"כ עיקר ...מר מן הספר וגם דוחק לפרש שלא יהא כהן משרתו של זה הישראל שירצה לזכות לו דא"כ מאי קאמר שרגיל ליתן לו המתנות בלא רגיל נמי (ובש"ע לא כתב שרגיל אלא ז"ל ושלא יהא כהן המזכה משרת בבית זה שמזכה לו המתנות שמא יזכה בע"כ. ונראה דר"ל דאפי' אם אין רגיל ליתן אפ"ה אפילו פעם אחת אין לכהן המשרת לזכות את רבו שמא יזכה בע"כ) ועוד דאם כן למה שיש קיצור לשון במ"ש רבינו אח"כ ז"ל אבל אם אין הזוכה ת"ח או כהן המשרת בבית ישראל ומזכה לאורח ת"ח שדין זה באורח ה"ל להזכיר ג"כ ברישא ודין זיכוי לב"ה ה"ל להזכיר ג"כ בסיפא. עוד ראיתי במיימוני פ"ט דס' בכורים סימן כ"א שכתב ז"ל כהן שהיו לו מכרים שנותנין לו המתנות אם רצה לזכות בהן לישראל מכירו ה"ז מזכה לו ואע"פ שלא באו לידו כו' והוא שיהיה ישראל הזוכה לו מכירו אבל אם היה הכהן שמשו של ישראל זה אינו מזכה לו עד שיבאו לידו שמא יזכה בע"כ עכ"ל. והכה פשוט שפי' ונוסחת הרמב"ם הוא שר"ל וכו' מזכה הכהן למכירו לאפוקי לאדונו ורבו וכמו שפיים וכתב ז"ל אבל אם היה הכהן שמשו של ישראל זה ר"ל של זה שמזכה לו המתנות אינו מזכה לו עד שיבאו לידו ולא הזכיר שם דין ...סור וזיכוי לאורח של ב"ה שרגיל לזכות לו והוא פלאי בעיני שהרי בגמרא פרק הזרוע והלחיים האי גופא דעובדא מזיכוי דאורח קאי. וגם קשה שהכ"מ כתב שם ז"ל. ומ"ש אבל אם היה הכהן שמשו שם גבי עובדא דרבא עכ"ל ושם עובדא דרבא הוה בזיכוי לאורח ואיך הרבה מקום דין וזכוי לאורח לדין וזכוי לבעל הבית. ולפע"ד ליישב כל זה כשנקדים לפנינו תחלה לשון הגמרא.

וכוה

פרישה

בע"א אותו ענין הוא לו כמשמש: (יח) כהן שיש לו מכירין שרגילין ליתן לו כו' דאל"כ הוה כדבר שלא בא לעולם שלא חל עליו הזיכוי אבל כשרגילין ליתן לו ה"ל כבא לידו וכדמסיק רבינו ומה"כ כתב רבינו אחר זה במשרת שרוצה לזכות לרבו שרגיל ליתן לו דאם לא היה רבו רגיל ליתן לו בלאו ה"כ לא היה זכויו זיכוי ועד"ר: (יט) משרת כו' שרגיל ליתן לו מתנות פירוש ויזכה המתנות לרבו קודם שבאו לידו ודוקא ממתנות שרבו רגיל ליתן לו אסור לזכותו אבל יכול לזכותו לרבו שיקבל מתנות מאחרים שרגילים ליתנם לו אם רבו ת"ח וצריך לכך ועד"ר ובש"ע: (כ) פטור מדיני אדם משום שהוא ממון שאין לו תובעין שהרי יכול ליתן לכל מי שירצה אבל מ"מ אם הוא עדיין בעין ב"ד כייפין ליה (ומנדין אותו אם לא יתן עכ"ה) משום מצות הפרשה עי' בר"ן הביאו ב"י: (כא) ואינו חושש שמא גזלם המשלח אלא לקחם:
(כב) אין נוהגין אלא בבהמה טהורה ולא בחיה ועוף הטעם דאם שור אם שה כתיב:
(כג) ונוהגין בכלאים הבא מהעז והרחל מרבינן מיתורא דאם שה גמרא:

ובענין

דאס : **ובענין** מתנות כוי הבא מבהמה וחיה כתב הרמב"ס כוי אף על פי שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות לבי הבא על העז וילדה וכו' בפרק הזרוע ת"ר הזרוע והלחיים והקיבה נוהגים בכלאים ובכוי ר"א אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל חייב במתנות מן התיש ומן הצבייה פטור מן המתנות מכדי קי"ל דלענין כסוי הדם ומתנות לא משכחת לה אלא בצבי הבא על התיישה ובין לר"א ובין לרבנן מספקא להו אי חוששין לזרע האב ובשה ואפילו מקצת שה פליגי בשלמא לר' אליעזר וכו' אלא לרבנן כהי כמי דסברי שה ואפילו מקצת שה פלגא ליסקול ואידך פלגא לימא ליה אייתי ראיה דאין חוששין לזרע האב ושקול א"ר הונא בר חייא מאי חייב כמי דקאמר בחצי מתנות הא דאמר מכדי קי"ל דלענין כסוי הדם ומתנות לא משכחת לה אלא בצבי הבא על התיישה וכו' פי' דבפ' אותו ואת בנו מקשה אהאי ברייתא במאי עסקינן אילימא בתייש הבא על הצבייה וילדה בשלמא לר' אליעזר וכו' אלא לרבנן כהי דקסברי שה ואפילו מקצת שה פלגא לא יהיב ליה אידך פלגא לימא ליה אייתי ראיה דחוששין לזרע האב ושקול ואסיקנא דלא משכחת להאי פלוגתא דרבנן ור"א אלא בצבי הבא על התיישה וכו' ובפ' הזרוע אמרינן בתר הכי כי אתא רבין א"ר יוחנן כוי לרבנן חייב בכולהו מתנות דתניא שה מה ת"ל אם שה לרבות את הכוי · וכתב הר"ן פירש"י דאף ע"ג דמספקא לן אי חוששין לזרע האב להכי אהני ריבוי דאפי' לית ביה אלא מקצת שה חייב אף בחצי האחר דבלאו ריבויא הוה מחייב בפלגא דשה ואפילו מקצת שה משמע ואהני ריבויא דאם לאידך פלגא והאי פירושא לא נראה לי דכיון דאיצטריך ריבויא נפשוט מיניה דחוששין לזרע האב דאי אין חוששין או אפילו הוא רק ספק אי חוששין אמאי איצטריך קרא לרבויי וכריש פרק בתרא דיומא (עד י) כמי אמרינן גבי הא דתניא כוי ואכי שיעור הואיל ואינו בעונש אינו באזהרה ת"ל כל חלב ומוכחינן מינה דכוי בריה בפני עצמה דאי ספיקא וכי איצטריך קרא לרבויי ספיקא לפיכך נראה לי דרבין ורבי יוחנן דאסיק דכוי לרבנן חייב בכולהו מתנות לאו בצבי הבא על התיישה מוקי לה אלא ס"ל דכוי בריה בפני עצמה ורבייה קרא ושוייה כבהמה ומיהו מודה לרב הונא בר חייא דכוי הבא מן הצבי ומן התיישה אינו חייב אלא בחצי מתנות ומדברי הרמב"ס ז"ל למדתי שכ"כ בפ"ט מהלכות בכורים הכוי אף על פי שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות לבי הבא על העז וילדה חייב בחצי מתנות אם שה אפילו מקצת שה ע"כ אבל אינו נראה כן מסוגיא דאותו ואת בנו עכ"ל הר"ן ז"ל ונראה דהיינו מדתני בפ' אותו ואת בנו (עט :) ר' אליעזר אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל אותו ואת בנו נוהג בו כוי אין אותו ואת בנו נוהג בו א"ר חסדא אי זהו כוי שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים הבא מן התיש ומן הצבייה וכו' דמשמע בהדיא דכוי לא בריה בפני עצמו הוא אלא הבא מן הבהמה ומן החיה הוא ורבינו הבין בדברי הרמב"ס שדעתו לומר דכוי היינו דבר הבא מן הבהמה ומן החיה כדמשמע לן וקאמר דמפריסין ממנו כל המתנות ולא יתנס כולס לכהן דבלבי הבא על העז יתן החצי ובתייש הבא על הצבייה לא יתן כלוס והוקשה לו כיון שאינו נותנס למה הוצרך להפריסס ועוד יש לתמוה על הרמב"ס לפי' זה דתנ"ל הא דר' יוחנן חייב בכל קאמר משמע דחייב ליתנס כולס לכהן ותו דמשמע דמייתי ליה תלמודא לומר דליתא לדרב הונא דאמר מאי חייב דאמרי רבנן חייב בחצי מתנות דהא ר' יוחנן אמר דחייב בכולהו מתנות : **ולישב** דברי הרמב"ס נראה דודאי סבר דכוי בריה בפני עצמו הוא כמו שכתב הר"ן וכרבי יוסי בפרק אותו ואת בנו וכרב יהודה דאמר התם הכי ורב חסדא דאמר בפרק אותו ואת בנו איזהו כוי שנחלקו בו ר"א וחכמים הבא מן התיש ומן הצבייה סבר דכוי זה הבא מן הבהמה ומן החיה וכמ"ד התם הכי ולא קי"ל כוותיה ועי"ל דלא גרים הרמב"ס בברייתא דפרק אותו ואת בנו בדברי ר' אליעזר כוי אין אותו ואת בנו נוהג בו אלא הכי גרים מן התיש ומן הצבייה אין אותו ואת בנו נוהג בו כמו שהיא שנויה בפרק הזרוע גבי מתנות דהשתא ע"כ ל"ג בדברי ר"א איזהו כוי דר' אליעזר לא איפליג אלא אכלאים ולא אכוי ואף ע"ג דרש"י דחה גירסא זו בברייתא משום דא"כ מאי אתא ר"א לאשמועינן י"ל דטובא אשמועינן דלא נימא דהא דא"ר אליעזר הבא מן התיש ומן הצבייה לאו דווקא דה"ה לבא מן הצבי ומן התיישה ולא אתא אלא לאפוקי הבא מן העז ומן הרחל וכדא"ר פפא לענין אותו ואת בנו משכחת לה לפלוגתייהו דרבנן ור' אליעזר בין בתיש הבא על הצבי בין בצביה הבא על הפייסה קמ"ל וכן מתבאר מדברי הרמב"ס עלמו בכיסוי הדם דכוי בריה בפני עצמו הוא : ומ"ש הכוי מפריסין ממנו כל המתנות היינו לומר דמפריסין ונותנן לכהן כולס שאע"פ שהוא ספק נתרבה מאס וכדרבין א"ר יוחנן ובלבי הבא על העז פסק דחייב בחצי מתנות כרבנן דאמרי חייב וכדאסיק רב הונא בר חייא ובתיש הבא על הצבייה פסק דפטור וכדאסיק רב פפא בפרק אותו ואת בנו דלענין מתנות לא משכחת לפלוגתייהו דר"א ורבנן אלא בצבי הבא על התיישה ובתייש הבא על הצבייה ליכא לאוקומי דאס כן לרבנן נמי ליפטר דנהי נמי דאפילו מקצת שה דילמא אין חוששין לזרע האב וכולה צבי הוא והמע"ה ואל יקשה על מ"ש

שבא מעז ומרחל (כד) ובענין [ה] ג מתנות כוי הבא מבהמה וחיה כתב הרמב"ם כוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות צבי הבא על העז וילדה חייב בחצי מתנות אם שה אפי' מקצת שה אבל תיש הבא על הצבייה הולד פטור מכל המתנות ע"כ ואיני מבין דבריו למה מפרישין כל המתנות כיון שאינו חייב ליתנם והלא אינן

לאוכלן וזה סותר למאי דקי"ל כרב דמתנות כהונה נגזלות והלוקח מותר לאוכלן וכ"כ הרמב"ס להדיא כמו שיתבאר בסוף סימן זה וי"ל דמ"ש רבינו מותר לאוכלן אינו אלא לומר דמותר לקבלן ממנו לכתחילה דאס היה יודע שהמשלח גזלן לא היה רשאי לקבלן ממנו כשם שאיננו רשאי לקנותן ממנו כמ"ש הרמב"ס להדיא והטעם משום שלא יחזיק ידו על הגזל אבל אם קבלן ממנו אין שום איסור באכילתן ועיין בפי' המשניות להרמב"ס סוף פרק הזרוע · אכן הרמב"ס והסמ"ג דקדקו בלשונס ולא כתבו מותר לאוכלס אלא כך כתבו אינו חושש שמא עבר זה וגזלן כלומר ומותר לקבלן ממנו : **ובענין** מתנות כוי הבא מבהמה וחיה כת' הרמב"ס כו' הב"י כתב דרבינו מפרש בדברי הרמב"ס דכוי היינו דבא מבהמה וחיה ומפריסין ממנו כל המתנות ולא יתנס כולס לכהן דבלבי הבא על העז יתן החצי ובתייש הבא על הצבייה לא יתן כלוס והוקשה לו כיון שאינו נותנס למה הוצרך להפריסס והלא אינן טובלין · ועוד הקשה ע"ו הב"י ע"ש וכתב ב"י דהרמב"ס דקאמר כוי מפריסין ממנו כל המתנות מדבר בכוי שהוא בריה בפני עצמו ומפריסין ונותנן לכהן מריבויא דאס שה וכדרבין א"ר יוחנן ובלבי הבא על העז פסק דחייב בחצי מתנות כרבנן דאמרי חייב וכדאסיק רב הונא בר חייא בפ' הזרוע ובתיש הבא על הצבייה פסק דפטור וכרב פפא בפ' או"ב וכן פי' הר"ן לדעת הרמב"ס ומה שהיה קשה להר"ן מסוגיא דפ' או"ב יישבו הרב ב"י · ולי נראה לפרש שגם רבינו הבין מלשון הרמב"ס דמדבר בכוי שהוא בריה בפני עצמו כי לא יתכן לפרש לשונו בענין אחר והרב מהרש"ל הגיה וא"ו בדברי רבינו ז"ל ובענין מתנות כוי והבא מבהמה וחיה כתב הרמב"ס כו' ובלשון זה כתב בסימן כ"ח סעיף ד' גבי כסוי הדם והיה קשה לרבינו דאס דעת הרמב"ס דבכוי מפריסין ממנו כל המתנות ונותנן לכהן מריבויא דאס וכדרבין א"ר יוחנן אם כן קשה למה כתב כוי אף על פי שהוא ספק דמי איכא ספיקא קמי שמיא וכיון דקרא רבייה ודאי לאו חיה הוא ולאו בהמה הוא אלא בריה בפני עצמו הוא וה"א להדיא בריש פרק בתרא דיומא ואי כוי ספיקא הוא איצטריך קרא לרבויי ספיקא דמי איכא ספיקא קמי שמיא אלא בריה בפני עצמו הוא וע"ש בתוספות בד"ה כוי בריה ובד"ה איצטריך שמתרלין כל היכא דמרבינן ספיקא מקרא ועוד דהי"ל להביא טעמא מקרא דכתיב אם לרבות כוי כמ"ש בלבי הבא על העז ולכן היה רבינו מפרש דעת הרמב"ס דמיירי בכוי שהוא בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חכמים אי מין חיה או מין בהמה הוא וכר' יוסי בפ' או"ב ואף על פי שהוא ספק מפריסין ממנו כל המתנות ונותנן לכהן דכיון דהספק הוא מחמת חסרון חכמה צריך להפריס המתנות בבא לצאת ידי שמים דאף על פי דאינו חייב משום מלוה ליתנס לכהן ואינו עובר מ"ע אם אינו נותנן מ"מ מפריסין ונותנן לכהן וזהו שדקדק וכתב מפריסין ממנו כל המתנות דאילו היה סובר דחייב ליתנן לכהן משום מלוה מריבויא דאס כפי' הר"ן והב"י היה לו לומר חייב ליתן לכהן כמ"ש באותו פרק בכל דוכתא דחייב ליתן לכהן · ובכלאים הבא מבהמה וחיה פסק כרבנן וכדאסיק רב הונא בר חייא ודלא כרבין אמר ר' יוחנן והוקשה לו למה מפריסין כו' והלא אינן טובלין · ולא הוה קושיא כל עיקר למאי דפרישית דאע"פ דאינו חייב ליתנן משום מלוה מ"מ כיון דהספק הוא מחמת חסרון חכמה מפריסין ונותנן לכהן כדי ללאת ידי שמים ודוקא בכוי דהספק הוא מחמת חסרון חכמה אבל בלבי הבא על התיישה דמספקא להו אי חוששין לזרע האב לא לריך להפריס החצי האחר אפילו ללאת ידי שמים דאין הספק מחמת חסרון חכמה והרב ב"י הלך לשיטתו ופסק בש"ע דנוהגין

פרישה

(כד) ובענין מתנות כוי הבא מבהמה וחיה כ' הרמב"ס וכו' מש"ר כוי הבא מבהמה וחיה אין זה לשון הרמב"ס שהרמב"ס כתב סתם כוי אע"פ כו' כמו שהבאתו ורבינו אלא שרבי' הבין שמ"ש הרמב"ס כוי ר"ל שהוא כלאים מבהמה וחיה ומ"ש הרמב"ס אע"פ שהוא ספק ר"ל שספק אם חייב במתנות או לא משום ספק אם חוששין לזרע האב · ומ"ש הרמב"ס מפרישין ממנו כל המתנות ביאר רבינו שעכ"פ לריך להפריסס ואח"כ מבאר והולך מה יעשה עמהן אחר שהפרישן ואמר דבכלאים שבא מן לבי הבא על העז חייב בחצי מתנות דשה ואפי' מקצת שה אבל כלאים הבא מן תייש הבא על הצבייה הולד פטור מכל המתנות כך הבין הוא דברי הרמב"ס ולכך תמה עליו וכתב איני מבין דבריו כו' · ולכאורה היה נראה דאין מקום לתמיהתו דהא דכתב הרמב"ס לריך להפריסס היינו בבא ללאת ידי שמים וכמ"ש לעיל בשם התוספות · אבל זה אינו שהרי הרמב"ס בא להודיענו דין תורה דהוא יליף מקרא ולא ללאת ידי שמים וגם א"ל שרבינו הבין שהרמב"ס ג"כ מדבר בכוי שהוא בריה בפ"ע ואפ"ה מתמה עליו כיון דא"כ ליתנו מכח ספק ג"כ לא היה לריך להפריש · דהא רבינו התחיל וכתב בענין כוי הבא מבהמה וחיה כתב הרמב"ס מוכח מזה דפי' לדברי הרמב"ס דמכוי הבא מבהמה וחיה איירי · אבל הפי' הנכון בדברי הרמב"ס שסובר כוי הוא בריה בפ"ע והוא ספק בהמה ספק חיה כר' יוסי בפרק אותו ואת בנו וכרבי יודא ורבייה קרא לשוייה כבהמה ומש"ה לריך להפריש כולן וליתנס לכהן אבל לבי הבא על העז א"ל להפריש כולן אלא חליה יפריש ויתן לכהן ועל חליה השני לימא לכהן זיל מייתי ראיה דאין חוששין לזרע אב ושקול · ובתייש הבא על הצבייה פטור מכולן דאמר לכהן זיל אייתי ראיה דחוששין לזרע האב ולפ"ז דברי הרמב"ס כולס נכונים למבין וכן ביארס הר"ן וב"י · (ומ"ש הרמב"ס אם שה אפי' מקצת שה לא מיתורא דאס אלא ממשמעות שה אפי' כל דהו משמע לכ"ע כמ"ש לעיל

דרישה

והוא כי שם בפ' הזרוע והלחיים ריש דף קל"ג איתא א"ר יוסף האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשבבותיה ודחיקא ליה שעתא ליזכי ליה מתנותיה כו' עד אתא לקמיה דרב יוסף אמר כי אמרי אנא באחר שמעיה בע"כ מזכיה כו' · ופשה ל' הגמרא משמע דר"ל דדוקא לאחר מותר לזכות אבל שמעיה שיזכה לרבו לא דע"כ מזכה ליה · ואף ע"ג דשם השיב רב יוסף כן דאסור למסרת כהן לזכות לאורמותיו ת"ם המתאדמין אבל רבו . הרמב"ס מפרשו דמיניה נפקא דחד טעמא הוא דמדאסר לזכות לרבו דה"ה דאסור לזכות לאורמים של רבו · א"כ מה שמזכה לאורמים הוה כאלו זכה לרבו כי זה כבוד שלו וגם לא יאכלו משל ב"ה אם יאכלו מאילו המתנות מש"ה לא כתב הרמב"ס אלא האי דינא דאסור לכהן המשרת לזכות לרבו כלשון הגמרא . וגם משמע לי מל' הרמב"ס שכתב שלא יזכה בע"כ דר"ל האדון ורבו יזכה במתנות ויטלס לנפשו בלא רשותו ושאלתו ומש"ה לא אסר אלא עד שלא באו לידו דהכהן המשרת אבל אם כבר באו לידו דהכהן המשרת ס"ל דמותר לו לזכות לרבו דאף א"ת שלא לדעתו לריך לחזור וליתן לו מכל מקום כיון שכבר קיים מלות הפרשת מתנות כהונה ה"ל כאילו הכריחו למשרת ליתן לו מתנות אחרות ומש"ה נראה דלא אסרו אלא לזכות לרבו ממתנות שיתן לו רבו אבל ודאי מותר לזכות לרבו שיקבל מתנות מאחרים שרגילין ליתן לו דהא האחר על כל פנים יולא ונתן המתנות לרבו בליווי וברשות הכהן . ולזה כ"ל שנתכוון ג"כ רבינו במ"ש ולא יזה הכהן המזכה משרת בבית ישראל שרגיל ליתן לו ר"ל שאסור לכהן המשרת לזכות לרבו המתנות שרגיל רבו ליתן לו . ומ"ש הרגיל אין לסקשות אפי' לא רגיל נמי די"ל דאורחא דמילתא נקט דכיון שרגיל לזכות לו מ"ה שייך לומר שהכהן יאמר לרבו המתנות שדרכך ליתן לי זכה אתה בהן לפ"ע משא"כ כשאינו רגיל לזכות למשרתו אינו אלוי שיתבע בפה לומר תן לי המתנות ואזכך בהן קודם שכרעתן א"כ הגזירה דשמא יזכה בהן בע"כ אינו שייך כ"א ברגיל וק"ל . והא דלא נקט רבינו ברישא ג"כ שלא יזכה הכהן המשרת לאורמותיו של רבו משום דג"כ לשון הגמרא נקט כל' הרמב"ס הנ"ל ובסיפא נראה דט"ס הוא וכן צ"ל או כהן המשרת בבית ישראל ומזכה לרבו או לאורם ת"מ ודו"ק שוב מצאתי בטור י"ד ישן כושן של קלף הגירסא זו ודוקא שבזוכה ת"מ והטעה דמוקה לו אבל אם אין הזוכה ת"מ או שאין הטעה דמוקס לו או כהן המשרת בבית ישראל או מזכה לאורם ת"מ כו' אסורים הרי לפנינו בהדיא שגרס בסיפא תרתי הן שמזכה לב"ה ישראל או לאורמיו שאסור וברישא לא גרים שום אחת מהכך תרתי בבא וא"ש טפי אף שמלאתי שהגיהו שם באותו נוסח של קלף כמו שנדפסו לפנינו ברישא ובסיפא לעד"כ אותו נוסח ישן מדויק טפי וה"ל : [ה] ובענין כוי הבא מבהמה וחיה לעיל בסימן כ"ח בענין כסוי הדם כתב רבינו וז"ל וכוי שהוא ספק חיה וכלאים הבא מבהמה וחיה וכאן לא הזכיר כוי שהוא ספק חיה משום דס"ל כוי שהוא ספק חיה פשיטא דפטורה משום המע"ה ולא בא לכתוב אלא הדין אם יש צד בהמות מאב או מאם אבל באלו מקומות בחלב בסימן פ"ז ובדם בסימן ס"ו ובגיד הנשה בסימן ס"ה כתב בכל מקום כוי סתם וסמך אמ"ש לעיל בסימן כ"ח דכל תרווייהו בכס כוי הן הבריה בפני

הדרושי הגהות

במקום אשתו ויכול לאכול אותן ולעשות עמהן מה שירצה בלי רשות אשתו וכמו שאחר יכול ליתן לבעל כהנת אפי' הוא ישראל ואין אשתו עמו כדברי הרמב"ם רש"ל בסימן ו' וב"ב הפרישה והב"ח ודמש"א כתבו שיש השמטה בספרי רבינו בעל הטורים וכצ"ל ולא עוד אלא שאפי' בעלה ישראל אוכל בשבילה וכ"ש שפטור בשבילה (כנה"ג) ועיין ט"ז : ג רש"ל וב"ח גורסים ובענין מתנות כוי והבא מבהמה וחיה ע"ש ובכנה"ג :

אינן טובלין (כה) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כוי חייב בכל המתנות דתניא אם שה לרבות כוי ע"כ [ו] ונראה שרוצה לומר דוקא בצבי הבא על התיישה דממה נפשך יש כאן מקצת שה אבל תייש הבא על הצבייה פטור דשמא אין חוששין לזרע האב ואין כאן אפילו מקצת השה (כו) ואין נוהגין בקדשים ובבכור ומיהו בבכור קודם שבא ליד כהן שנתערב בבהמות אחרות חייב ליתן מהן המתנות שיאמר הכהן על כל אחת ואחת תן לי מתנותיה ואם אתה אומר שהוא בכור (כז) א"כ תן לי כולה ד (כח) אבל בבכור שניתן לכהן במומו ומכרו לישראל שגם הוא פטור מן המתנות אם נתערב באחרות אם רבים שוחטים אותן כולם פטורים שכל אחד יאמר שלי הוא הבכור ואם אחד שוחט את כולן אין פוטרים לו אלא אחד מהם: [ז] ונוהגין בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ ובכל זמן כ"כ הרמב"ם (כט) ורש"י [ח] פסק שאין נוהגין בזמן הזה וכ"כ ה"ר מאיר מרוטנבורק וכן נוהגין

ד"א אין מתנות גם בכוי כלומר דחייבין בהן כמו בשור ושה ולא נהירא אלא כדפרי': **ומ"ש** וא"א הרא"ש ז"ל כתב וכו' בפ' הזרוע ופסק כרבנן אמר ר' יוחנן וכן כתב האלפסי וכתב רבינו דרצה לומר דוקא בצבי הבא על התיישה כו' פי' לפירושו דבתייש הבא על הצבייה כיון דשמא אין חוששין לזרע האב ואין כאן אפילו מקצת שה לית לן למימר דמריבויא דקרא מרבינן ליה אפילו מה שאינו מקצת שה דתפסת מועט תפסת תפסת מרובה לא תפסת · ואיכא למידק אמאי לא פי' דברי הרא"ש דמפרש לרבנן א"ר יוחנן דמדבר בכוי שהיא בריה בפני עצמו ולא אותו כוי שלא הכריעו בו חכמים אי מין חיה או מין בהמה הוא דמי איכא ספיקא קמיה שמיא אלא בכוי דאינו לא חיה ולא בהמה ויש לומר דברייתא דרבין אמר רבי יוחנן הכי קתני בה שור מת"ל אם שור לרבות את הכלאים שה מת"ל אם שה לרבות את הכוי מדנקט קרא לריבויא דכוי בהדי ריבויא דכלאים שמעינן דבכוי שהוא כלאים הבא מבהמה וחיה קאמר · ותו דאם כן קשה להרא"ש אמאי לא הביא בפסקיו דין כוי הבא מבהמה וחיה וכדאפסיק רב הונא בר חייא לרבנן דחייב בחצי מתנות אלא בע"כ דהרא"ש מפרש כל הסוגיא בכוי הבא מבהמה וחיה ופסק כרבין אמר ר' יוחנן · והר"ן הקשה דכיון דריבויא דאם אתא לגבי הבא על התיישה א"כ נפשוט מינה דחוששין לזרע האב דאי אין חוששין אמאי איצטריך קרא לרבויי ולא קשה מידי דאיכא למימר דבהאי ריבויא גלי לן קרא דאין חוששין דלהכי מחייב במתנות או שמא אע"פ דחוששין רחמנא חייביה במתנות הלכך לא נפקא מידי ספיקא אי חוששין או אין חוששין:

ואין נוהגין בקדשים ובבכור וכו' עד אחד מהם משנה וגמרא שם (דף קל"ב) וכ"כ הרמב"ם · והר"ן הבין דבריו בדרך אחר והשיג עליו ב"י ואין ספק שהר"ן ז"ל לא היה לפניו נוסחא זו שבידינו היום בספרי הרמב"ם: ונוהגים בין בארץ כו' משנה ר"פ הזרוע: ומ"ש שרש"י פסק שאין נוהגין בזמן הזה כלומר בח"ל בזמן הזה כ"כ ר"פ ראשית הגז ור"פ שילוח הקן וכ"כ בפ"ק דשבת (דף י') והטעם הוא דנהוג עלמא השתא כר' אלעאי בין בראשית הגז בין במתנות ואע"ג דבימי חכמי התלמוד לא נהוג כוותיה במתנות השתא הא קא חזינן דנהוג כוותיה ולא משנינן מנהגא וכן נראה דעת הסמ"ג והרשב"א בת"ה הארוך כתב די"ל דבבבל ובמקומות שבח"ל שתרומה ומעשר נוהגים בהם תקנו בהן מתנות אבל בשאר ח"ל שאין תרומות ומעשרות נוהגים בהם אף מתנות אין נוהגין בהם מיהו לשון רבינו שכתב ורש"י פסק לא מתיישב והאגודה מצאתי שכתב פ' הזרוע וז"ל ושאלתם למה לא נהגו ליתן מתנות כהונה בתשובת רש"י כתוב דנהגו עלמא כר' אלעאי בראשית הגז וכו' ונראה משם שהוא תשובת מהר"ם ואף ע"פ שאח"כ כתב דהר"מ ז"ל אמר דנוהגים בזמן הזה וכן התיימוני' והאלפסי זהו להלכה אבל למעשה כתב הר"מ גופיה דהמנהג שלנו הוא על פי מה שפסק רש"י בתשובה ובזה מתיישב מ"ש רבינו ורש"י פסק שאין נוהגים בזמן הזה וכ"כ הר"מ מרוטנבו"רק דרצונו לומר דרש"י פסק כן בתשובה וכ"כ הר"מ מרוטנבו"רק שכן פסק רש"י בתשובה ושעל פיו נהגו כן אבל ודאי להלכה ס"ל להר"מ כהרמב"ם כדכתב הרא"ש ר"פ ראשית הגז וה"ר ירוחם והאגודה עצמו ע"ש מהר"ם דמדינא מתנות נוהגים בזמן הזה אלא דלמעשה כתב מהר"ם דהעולם נמשכו אחר פסק רש"י וע"כ לא נהגו ליתן מתנות לכהן

מ"ש שהרמב"ם סובר דכוי בריה בפני עצמה היא מת"ש בפ"א מה' מאכלות אסורות כלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה הוא הנקרא כוי וחלבו אסור וכו' שזו נוסחא משובשת ובנוסחא האמיתית אין כתוב בבבא זו הוא הנקרא כוי אלא בבבא של מעלה ממנה כתוב וכל שיסתפק לך אם הוא מין חיה או מין בהמה והוא הנקרא כוי חלבו אסור: ומ"ש רבינו על דברי הרא"ש ונראה שר"ל דוקא בצבי הבא על התיישה וכו' אינו כ"ל דא"כ לא הוה שתיק מלפרושי אלא אף בתייש הבא על הצבייה קאמר דחייב מריבויא דקרא וכמ"ש הר"ן בשם רש"י ז"ל וכך הם דברי רבינו ירוחם שכתב כוי שהוא ספק בהמה ספק חיה שנולד מתייש וצבייה או בהיפך חייב בכל המתנות ע"כ: ואין נוהגין בקדשים ובכור פשוט שם במשנה (קל') : ומיהו בכור קודם שבא ליד כהן שנתערב בבהמות אחרות חייב ליתן מהם המתנות וכו' שם במשנה (קל"ב) בכור שנתערב בק' בזמן שק' שוחטין את כולן פוטרין את כולן אחד שוחט לכולן פוטרין לו אחד ופירש"י בכור של ישראל שנתערב בק' בהמות אחרות בזמן שק' בני אדם שוחטין את מאה הבהמות פוטרין את כולן ממתנות כהונה דכל אחד יכול לדחות את עצמו ולומר לכהן בכור שלי הוא ואם אחד שוחט את כולן אין פוטרין אותם מאה בהמות מליתן מתנות לכהן אלא אחד הואיל שהוא שוחט את כולן אבל אחד יכול לפטור מן המתנות שאי אפשר שלא יהא הבכור אחד מהם ומן הבכור אין נותנין מתנות שאין קדושה חלה על קדושה ובגמ' ואמאי יבוא עליו כהן משני צדדין ולימא ליה אי בכור הוא כוליה דידי הוא ואי לאו בכור הוא הב לי מתנתאי פירש"י אמאי פוטרין את כולן הא יכול כהן לבא עליו משני צדדין כלומר בשני כחות א"ר אושעיא בבא ליד כהן ומכרו לישראל במומו כלומר הא דקתני מתני' דפוטרין את כולן כגון שבא אותו בכור לידי כהן ונפל בו מום קבוע וחזר ומכרו לישראל דאי אפשר לומר אי בכור הוא כוליה דידי הוא: כ' הר"ן ומדברי הרמב"ם בפ"ט מהל' בכורים נראה שהוא מפרש דכיון דבכור זה נתערב בבהמות של ישראל ולקח הכהן האחד מן הספק הרי הוא כמי שזכה בו הכהן ונתנו במומו לבעליו עכ"ל נראה שכ"כ הר"ן לפי שמצא להרמב"ם שכתב וז"ל ספק בכור חייב במתנות מכל צד אם בכור הוא כולו לכהן ואם אינו בכור מתנותיו לכהן ואם נסתפק בשנים ולקח הכהן האחד הרי השני פטור מן המתנות עשאוהו כמי שזכה בו הכהן ונתנו במומו לבעליו ע"כ ועלה בדעתו ז"ל שכ"כ הרמב"ם מהא דאמרינן אמתני' ואמאי יבא עליו כהן משני צדדין וכו' ואוקימנא בבא ליד כהן ומכרו לישראל במומו ואם כוונת הר"ן היתה זו דברים תמוהים הם שאין ספק שדברים אלו לא הוציאם הרמב"ם ממקום זה דתלמוד ערוך הוא בפ"ב דבכורות דתנן התם רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהם כאחד ר' יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה' וחכמים אומרים אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה ר"ע אומר משמנים ביניהם והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ור' יוסי פוטר ובגמ' מ"ט חייב במתנות א"ר יוחנן הואיל וכהן בא עליו משני צדדין דא"ל אי בכור הוא כולו דידי הוא אי לא בכור הוא הב לי מתנות מיניה רבי יוסי מ"ט אמר רבא עשו את שאינו זוכה כזוכה ואע"ג דלא מטא לידיה כמאן דמטא לידיה וזבניה לישראל במומיה הרי זה מבואר לרבי יוסי דהלכה כוותיה כדברים אלו של הרמב"ם ודין זה דבכור שנתערב במאה וכו' כתב שם הרמב"ם בסמוך וז"ל בהמת קדשים שנפסל במומה ואינה חייבת במתנות שנתערבה בבהמות אחרות אפילו אחת במאה בזמן שכל בהמה מהן לאחד כולן פטורין שכל א' ואחד ספק והמע"ה היה א' הוא השוחט את כולם פוטר מתנות א' מהם בלבד והרי זה מבואר כפשטא דמתני' וגמרא דפרק הזרוע ממש אלא דבמקום דקתני מתני' בכור כתב בהמת קדשים שנפסלה במומה וטעמא משום דס"ל ז"ל דבכור דקתני מתני' לאו דוקא דה"ה לכל בהמת קדשים שנפסלה במומה ואינה חייבת במתנות שנתערבה באחרות ומ"מ אין אנו צריכין לידחק בפי' דברי רב אושעיא לדעת הרמב"ם כמו שנדחק הר"ן ז"ל לדעתו: ונוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ שם במשנה: ומ"ש ובכל זמן כ"כ הרמב"ם בפ"ט מה' בכורים וז"ל ומצוה זו נוהגת תמיד בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ובכל מקום בין בארץ בין בח"ל ומפשטא דתלמודא הכי משמע דבפרק הזרוע סברי כולהו אמוראי דמתנות נהוגים בח"ל אף בזמנם שלא היה הבית קיים: ומ"ש בשם רש"י שאין נוהגים בזמן הזה לכאורה אין הלשון מדוקדק דרש"י לא תלה הדבר בזמן אלא במקום דהכא דאיתא בפרק ראשית הגז (קלו:) אמר רב נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי כרבי אלעאי בראשית הגז דתניא רבי אלעאי אומר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ כתב רש"י כר' אלעאי בראשית הגז והוא הדין למתנות כלומר דחד טעמא הוא דיליף נתינה נתינה מתרומה ומה שתלה רבינו הדבר בזמן לדעת רש"י הוא משום דבפ"ק דשבת (י:) קא"ר חסדא הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא דתורא וכתב שם רש"י אף ע"ג דרב חסדא בח"ל הוה לא ילפינן מהכא דמתנות נוהגות בזמן הזה דהאידנא נהוג עלמא כרבי אלעאי בראשית הגז וכן מתנות בימי רב חסדא אכתי לא נהוג כרבי אלעאי ובימי רב נחמן בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז ולא במתנות והשתא קא חזינא דנהוג אף במתנות וכי היכי דלחזיק במנהג בראשית הגז

דרישה

במה שאמו כן הבא מבהמה וחיה משום דפלוגתא הוא בפירוש כוי ותאיסורא נקטינהו חומרא דתרווייהו: [ו] ונראה שר"ל דוקא בצבי הבא על התיישה כו' כתב ב"י ע"ז וז"ל אינו כ"ל דא"כ לא ישתוק מלפרש אלא אף בתייש הבא על הצבייה קאמר דחייב מריבויא דקרא וכמ"ש הר"ן בשם רש"י ז"ל עכ"ל · ול"נ דאדרבא מדברי הר"ן משמע כמו כמ"ש רבינו שהוא מבאר דברי רש"י בצבי הבא על התיישה וכמ"ש בדברי הר"ן כביאם ב"י ותדע דאם איתא שהר"ן ס"ל דגם בתייש הבא על הצבייה מחויב ליתן מתנות לרש"י מנא ליה להר"ן לסתור פירש"י מכח דאם כן תפשוט מכאן דחוששין לזרע האב מדאיצטריך יתורא דאם לרבותו (דאם אין חוששין אמאי איצטריך קרא לרבויי עכ"ה) ומוכיח מזה הר"ן דלא מיירי אלא בכוי שהוא בריה בפ"ע מנא ליה הא דלמא יתורא דאם אתא לגבא מן תייש הבא על הצבייה ואין להקשות דמ"מ נידוק מינה דחוששין לזרע האב הואיל ותייש הבא על הצבייה חייב אם אינו דאיכא למימר דלמא אין חוששין לזרע האב וגזירת הכתוב הוא שצריך ליתן דהא ע"כ אף אם נאמר בודאי חוששין לזרע האב לא בא מדינא אלא אף מתנות שהרי אמו חיה אלא ע"ל אותו השנים שהיה גזירת הכתוב הוא א"כ דלמא כולה גזירת הכתוב ומי הכריחו לפרש רק שהוא בריה בפ"ע אלא ודאי פשיטא ליה דלכ"ע כלאים הבא מן תייש הבא על הצבייה פטור מהמתנות וא"כ דברי רבינו מכוונים · ועל מ"ש הר"ן פי' כוי הוא בריה בפ"ע סיים הר"ן ז"ל אבל אינו נראה כן מסוגיא דאותו ואת בנו: [ז] ונוהגין עד כ"כ הרמב"ם כתב ב"י וז"ל ורמיתי מי שכתב דע"כ לא קאמר הרמב"ם דמתנות נוהגות בח"ל אלא במצרים ובבל וכיוצא בהם שהם סמוכות לא"י ותרומה ומעשר נוהגין בהם אבל בשאר ח"ל אין מתנות נוהגות בהם: [ח] ורש"י פסק שאין נוהגין בזמן הזה עכ"ל וכתב הרא"ש בס"פ ראשית הגז אף ע"ג דא"ר נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז ופריסנא דה"ה במתנות האריכו רבנן בהלכותיהן משום דר"נ בר יצחק לא פסק בהדיא הלכתא אלא אמר נהוג עלמא הכי ואי איכא דנהיג דלא נהוג עבידו הלכותיהן: וכ"כ הר"מ מרוטנבור"ק והרא"ש כתב שהר"מ מרוטנבור"ק סבר כהרמב"ם וכיוצא בו בהלכות פודים ג"כ מצינו שמחולקים בדברי מהר"ם ושם כתבתי שוב גם בכאן יש ליישב בדוחק שמהר"ם תרתי קאמר במצרים ובבל הסמוכות לא"י סובר כהרמב"ם משום דגם לענין תרומה דומה לא"י וכמ"ש לקמן ריש הלכות חלה

והר"ן נתן טעם לדבר לפי שנהגו העולם בראשית הגז כר' אלעאי ולא במתנות משום דראשית הגז מעורב עם חלקו של ישראל חשש לתקלה ותקנו לעולם שיתנו במתנה ותמיס בפה"ב

פרישה

לעיל בסימן ט"ו גבי או"ב ע"ש עכ"ה) : (כה) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' אם שה לרבות כוי פירש"י ובע"כ לרבות כל המתנות אתא יתורא דאם דלאכילה לא צריך יתורא דאם שה ואפילו מקצת שה משמע ועד"ר : (כו) ואין נוהגין בקדשים כו' הטעם דאין קדושה חל על קדושה : (כז) א"כ תן לי כולה אף ע"פ שנותן לאיזה כהן שירצה מ"מ אם אינו רוצה ליתן לשום כהן מה ימין אותו כדבסמוך : אם כן תן לי כולה ואין הישראל יכול לומר לכהן הלא נתתי במקומו בהמה אחרת לכהן בשביל הבכור דמסתבר לומר דצריך לסלק הכהן ליתן לו ממונו בעד הבכור דלא גרע מתרומה שנתערבה ונתבטל בכריות בק"א דאפ"ה צריך להעלות אחד מהן וליתנם משום גזל או למוכרם כולם לצרכי קרבנות שלמים ויטול הישראל דמי כולם חוץ מדמי א' שיטול הכהן . מ"מ יאמר לו ג"כ הכהן אם כן אין לזה דין בכור כיון שסלקתה ממנו דין בכורה וצריך אתה ליתן לי ממנה מתנותיו · א"כ יאמר לו תן לי כולה ואחזור לך אותו שנתת לי וצריך אתה ליתן לי מתנות מאותו שאחזיר לך וק"ל: (כח) אבל בכור שניתן לכהן במומו כו' (וקשה הלא אמרינן בגמ' ז"ל א"ר אושעיא בבא לידי כהן ומכרו לישראל במומו וכן הוא ברמב"ם ובכל הפוסקים דאיירי שהבכור בא ליד כהן בתמותו ונפל מום ביד כהן ומכרו אח"כ לישראל ולא נפל בו מום תחלה עכ"ה) אם נתערב באחרים וכ"ל שגם באותן האחרות יש מומין דאל"כ הבכור ניכר במומו : (כט) ורש"י פסק שאין נוהגין בזמן הזה בפרק ראשית הגז א"ר נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי כר' אלעאי בראשית הגז דתניא ר' אלעאי אומר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ כתב רש"י כר' אלעאי בראשית הגז וה"ה למתנות דחד טעמא הוא דיליף נתינה נתינה מתרומה והא דתלה רבינו הדבר בזמן (דקאמר ובכל זמן עכ"ה) ולא במקום לדעת רש"י משום דבפ"ק דשבת קא"ר חסדא הוה נקיט תרתי מתנתא דתורא וכתב שם רש"י אף ע"ג דרב חסדא בח"ל הוה לא ילפינן מהכא דמתנות נוהגות בזמן הזה דהאידנא נהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז וכן מתנות ובימי רב חסדא אכתי לא נהוג כר' אלעאי ובימי ר"נ בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז ולא במתנות והשתא קא חזינא דנהוג אף במתנות וכי היכי דלחזיק במנהג בראשית הגז בימי רב נחמן ולא חיישינן לשר ונהגנא כולה כוותיה השתא דנהוג אף במתנות לא משנינן מנהג הרי שתלה הדבר בזמן דבימי רב חסדא ורב נחמן בר יצחק לא היו נוהגין כר' אלעאי במתנות ובתר הכי נהוג כוותיה

חדושי הגהות

ד עיין בבח"צ שכתב דיש גורסים אבל בכור שנתן לכהן ומכרו לישראל במומו:

נוהגין (ל) אין נוהגין אלא בישראל אבל כהנים ולוים פטורים שגם הלוי פטור מליתנם [ט] אבל אם נטלם כהן מידו א"צ להחזירם לו שהוא ספק אם חייבין אם לאו ואין נותנין ללוי במה דברים אמורים שכהן פטור כששוחט לעצמו אבל אם הוא טבח ושוחט למכור (לא) אם הוא קובע למכור בבית המטבחיים חייב ליתן מיד ואם אינו קובע למכור בבית המטבחיים פטור שתים ושלש שבתות (לב) ומכאן ואילך חייב (לג) ומנדין אותו אם לא יתן : שני ישראלים שהם שותפין בבהמה אחת חייבים [י] אבל המשתתף עם הנכרי ועם

הגו בימי רב נחמן ולא מחינן בהו והנהגא כולה כוותיה מסיגין מנהגא ע"כ הרי שתלה הדבר בזמן דבימי רב נח[מן] כר' אלעאי במתנות ובתר הכי נהוג כוותיה ורבינו רלה ממאי דחזינא דכולהו אמוראי סברי דנהיגי בח"ל דשאני דבזמנם לא נהוג כר' אלעאי בזמן הזה נהוג כוותיה ועכ"ז אין לשון רבינו מכוון שהשמיט ח"ל וכך היה לו לכתוב ורש"י כתב שאין נוהגין בזמן הזה בח"ל · ומ"ש וכ"כ הר"מ מרוטנבורק הרא"ש כת' בספך דהר"מ מרוטנבורק כהרמב"ם ס"ל :

וכתב הרא"ש בס"פ ראשית הגז אף ע"ג דאמר רב נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז ופריסנא דה"ה במתנות הא האריכו רבנן בהלכותיהן משום דרנב"י לא פסיק בהדיא הלכתא אלא אמר דנהוג עלמא הכי ואי איכא דוכתא דלא נהוג שידעו הלכותיהן והר"ן כתב עמ"ש רש"י וה"ה למתנות שאי[ן] דאמרינן בגמרא דס"ל לר' אלעאי דבמתנו[ת] ויליף תרוייהו בנתינה נתינה מתרומה דת[רומה] בארץ אין בח"ל לא וכיון דנהוג עלמא כר' אלע[אי] נתינה מנתינה ומעתה ה"ה למתנות אבל הדבר ק[שה] דמתנות נוהגות בח"ל דהא רבנן בתראי דבבבל קנסו כמי אמרינן גבי חברי דאתו לבבל גזרו על ג' אלמא מתנות ראוי לנהוג בהם בכל מקום לפיכך כרבי אלעאי בראשית הגז פסק נמי כוותיה דמתנו[ת] נחמן לא פסק הלכתא כר' אלעאי אלא נהוג על[...] אי אתו לאורויי לא מורינן כדאיתא בפרק בתרא כי הדדי נינהו בהדי ראשית הגז אפ"ה אי כ[...] וי"א עוד דאפי' נהוג כוותיה במתנות לאו מ[...] בראשית הגז ובמתנות משום דיליף נתינה אפ"ה נהוג עלמא כוותיה בראשית הגז ולא גבי פלוגתא דר' אלעאי ורבנן בבהמת השותפין דר' אלעאי דפטר משום דכתיב צאנך ולא של למעוטי שותפות עכו"ם דנפקא ליה מרישיה שותפות הלכך גמר צאן דראשית הגז מתרומה לט[...] למעוטי שותפות ישראל ומש"ה נהוג עלמא ברא[שית] הוקש ראשית הגז לתרומה ולא מטעמא דנתינה נוהגות בח"ל דילפותא דנתינה נתינה לית לן . ו[אי] היקישא הוא כדי שנלמוד ראשית הגז מתרומה ל[...] אמרינן סתם ואב"א שותפות דעכו"ם בתרומה ד[...] דהיקישא גמורה הוא הוה להו למיפטר שותפות דעכו"ם בתרומה מהיקישא דראשית הגז דוק ותשכח אלא ודאי משמע דמאי דאמרינן לר' אלעאי לאו בתורת היקישא אלא דקרא הכי משמע והיינו דאמרינן נפקא ליה מראשית דקרא כלומר דאפילו לא כתב רחמנא צאנך כיון דכתב ברישא דגנך דמשמע ולא של שותפות אפילו לא כתב אלא וראשית גז בלחוד משמע דקאי אמאי דלעיל מיניה דהיינו שלך ולא של שותפות ומעתה צריך ליתן טעם למה נהגו כר' אלעאי בראשית הגז ולא במתנות והר"ז הלוי ז"ל כתב דאיפשר דלא נהוג עלמא במידי דאכילה כר' אלעאי הואיל ונפק מפומיה דר' יוחנן כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים ותרומה טבלא בחוצה לארץ מדרבנן והא אפילו ר' אלעאי מודה · וגם זה אינו מחוור ואפשר לי כומר שראו דבריו של ר' אלעאי בראשית הגז ולא ראו אותם במתנות משום דראשית הגז מעורב עם חלקו של ישראל דומה לתרומה וראוי ללמוד הימנו בנתינה נתינה משא"כ במתנות שאין מובדלות ועומדות דמש"ה נמי פרכינן עליה דר' אלעאי בגמ' אי מה תרומה טובלת אף ראשית הגז טובל ומפרקינן עליך אמר קרא וראשית גז צאנך תתן לו אין לך בו אלא מראשית ואילך ולא פרכינן הכי במתנות דפשיטא לן

[ד]שמא דנהוג אף במתנות לא [...]דא ורנב"י לא היו נוהגים [...]לרמוז לנו דלא תיקשי לן [...]ומן זה מזמנם דאף ע"ג

נוהגות אלא בארץ טעמו ז"ל משום [...]ת וראשית הגז אין נוהגות אלא בארץ תרומה בארץ אין בח"ל לא אף הני נמי [א]י בראשית הגז אלמא ס"ל דילפינן [...]ס דהא כוליה פירקין דהזרוע רהיט [...] בהו ובפרק הבא על יבמתו (סג:) [ב]שביל ג' על בשר מפני המתנות [...]"ל דנהי דמאן דאית ליה הלכתא [...] מטעמא דכתיב נתינה אפ"ה רב [...]א קאמר וכל היכא דאמרינן נהגו [ב]תענית (כו:) הילכך אע"ג דמתנות [...]ג נהוג ואי לא נהיג לא מקילין בהו נהגא הוא דאע"ג דטעמא דר' אלעאי [נ]תינה הוא ולדבריו א"א לחלק ביניהם [...] מטעמיה אלא משום דאמרינן בגמרא אי מחייב בראשית הגז או לא דטעמא [...] שותפות ואמרינן דלדידיה לא מצריך דקרא דכתיב ראשית דגנך ולא של [...]כין שותפות עכו"ם ומייתר ליה צאנך [...]שית הגז כוותיה משום דבהאי קרא [...]נתינה ולפיכך מתנות שלא הוקשו [...] זה כוה לי דבגמ' מוכח דהא לאו [...]ה שלא הוזכר בפסוק זה דהא [...]ב חיובי מחייבי · ואם איתא [...]ס בתרומה מהיקישא דראשית [...]לעאי לאו בתורת היקישא אלא

לכהן · ותשובת רש"י בזה כתובה בהגהת אשיר"י פרק הזרוע : **ואין** נוהגין אלא בישראל כו' בפ' הזרוע דרש רבא מאת העם ולא מאת הכהנים : ואיתא תו התם דרב מספקא ליה בלויים אי איקרו עם אי לא איקרו עם ושקלינן וטרינן טובא ואסיקנא תנאי היא ורב מספקא ליה אי כהאי תנא אי כהאי תנא :

ומ"ש אבל אי נטלם כהן מידו אין צריך להחזירם לו כו' כ"כ הרשב"א בת"ה וכ"כ הרמב"ם והר"ן ז"ל תמה עליו דהא קי"ל בפ"ק דב"מ תקפו כהן מוציאין אותו מידו וכ"כ הרא"ה בס' בדק הבית ולפע"ד אין הנדון דומה לראייה דהתם בספק בכור הספק הוא לכל העולם אבל הכא דהספק הוא אי כהאי תנא או כהאי תנא יכול כהן לומר קים לי כהאי תנא · והרב במשמרת הבית תירץ בדרך אחר עיין עליו ומ"מ איכא למידק מנ"ל להרמב"ם לחלק בכך ונראה בעיני דדקדק כך הרב מההיא עובדא דההוא ליואה דהוה חטיף מתנתא אתו א"ל לרב א"ל לא מסתייע דלא שקלינן מיניה אלא מיחטף כמי חטיף בתמיה ומדלא אשכחן בגמרא דאצרכי' למיהדר מה שחטף אלמא דס"ל לרב דלא מפקינן מיניה אלא תמה על שנשא לבו לחטוף ולא מסתייע דלא שקלינן מיניה כו'. והכי נקטינן ודלא כהר"ן והרא"ה וכן פסק בש"ע ודלא כהרב בהגהת ש"ע :

ומ"ש ואין נותנין ללוי כ"כ הרשב"א בת"ה ונראה דהוצרך לכותבו דלא תימא יכול לומר קים לי כהאי תנא דלוי לא איקרי עם וקמ"ל דליתא דדוקא לענין שא"צ להחזירם מצי למימר קים לי אבל לא ליתן לכתחלה ללוי :

בד"א שכהן פטור כו' שם בעובדא דאושפיזכניה דר' טבלא ומשמע מפירש"י דאפי' בשוחט בהמתו כל שהוא מוכרה לאחרים חייב מן התורה דדרשינן מאת זובחי הזבח אפי' כהן טבח במשמע כלומר כל שהוא זובחי זבח שנעשה טבח למכור אפי' שהוא כהן ואפי' בהמתו במשמע דדוקא בהמה שהוא שוחט לצרכו פטור אבל טבח חייב וב' וג' שבתות דפטור משו' דלא מוכחא מילתא שהוא שוחט לאחרים אלא ממה שהוא שוחט לעצמו חוזר ומוכר אי נמי כשוחט לעצמו דמי דמימר אמר אי זבני מינאי מוטב ואי לאו תיהוי דידי מכאן ואילך כיון שהוחזק בטבחות אי נמי קבע מסחתא מוכחא מילתא וחייב מיד ד"ת והתוספות פי' דכי דרשינן מאת זובחי זבח אפילו כהן טבח ה"מ בשוחט לישראל אבל בשוחט בשל עצמו אפי' בנעשה טבח לעולם פטור מן התורה דרחמנא אמר מאת העם ולא כהנים אלא דרבנן הוא דחייבוהו דלא ליתי לאיערומי ולאישתתופי בהדיה ואתי לאשתכוחי תורת מתנות ועד ב' וג' שבתות דלא קבע לא גזרו ואוקמוה אדין תורה מכאן ואילך א"נ קבע מסחתא חייב מדרבנן : ומ"ש ומנדין אותו אם לא יתן כ"כ הרמב"ם והכי מוכח מההיא עובדא דקא"ל ר"נ לההוא טבח כהן זיל אפיק ואי לא מפיקנא לך מר' טבלא מאונך כלומר משמתינא לך ולא יועיל לך ר' טבלא · ותו אמר התם א"ר חסדא האי כהנא דלא מפריש מתנתא להוי בשמתא ואף ע"פ דבכל טבח שאינו נותן מתנות לכהן משמתינן ליה כדמוכח התם דקאמר רבה בר רב שילא הני טבחא דהוצל קיימי בשמתא כו' הכא אשמועינן רבותא בטבח כהן דאף ע"פ דדין תורה פטור ממתנות מ"מ כיון דעברי אתקנתא דרבנן משמתינן להו : כתבו התוס' בפרק במה (דף ס') הא דאמר ב' וג' שבתות פטור וליכא למימר אפילו טובא כדאמרי איכא דהא מכאן ואילך חייב אומר ר"י דנקט ב' לר' דאית ליה בהע"י דבתרי זימני הוי חזקה וג' לרשב"ג וקשיא לי דבפרק הע"י (דף ס"ה) כתבו התוספות ע"ש ר"י דלענין ממון מודה רבי דלא הוי חזקה עד דאיתחזק בשלשה זמנין וכן כתב הרא"ש והמרדכי לשם ואפשר לומר דהכא לענין חוב מצוה קאמר דהוי חזקה לרבי בתרי זימני למימרא דקעביד איסורא אם לא יתן לשני שבתות אבל לאפוקי מיניה מצד דין הפרשה אף רבי מודה דממון הוא ובעיא שלשה שבתות אלא דלפי זה שנים ושלשה כוליה לר' איצטריך :

שני ישראלים כו' ברייתא ר"פ ראשית הגז בהמת שותפים חייבת במתנות ורבי אלעאי פוטר ופסק כת"ק וכן פסק הרמב"ם וכתב דהטעם משום שנאמר זובחי הזבח וה"ה התם בגמרא : אבל המשתתף עם הנכרי כו' משנה פ' הזרוע ומשמע בפרק ראשית הגז דהכא כ"ע מודו דילפינן מתרומה דכתיב דגנך למעוטי

דמתנות לא דמי לתרומה אף ע"ג דרבי אלעאי מתנות נמי יליף מתרומה בנתינה נתינה · ומ"ה אנן נמי כיון דראשית הגז דמי לתרומה טפי ממתנות מסתברא לן טעמיה דר' אלעאי בראשית הגז דונקן אמר רחמנא בתרומה לאגמורי בראשית הגז דדמי ליה כוותיה ולא מסתברא לן במתנות דלא דמו לתרומה וכן דעת הרמב"ם ז"ל שהמתנות נוהגות בכ"מ אף על פי שראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ עכ"ל וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שלא כתב הא דא"ר אלעאי אין מתנות נוהגות אלא בארץ וראיתי מי שכתב דע"כ לא אמר הרמב"ם דמתנות נוהגות בח"ל אלא במצרים ובבבל וכיוצא בהם שהם סמוכות לארץ ישראל ותרומה ומעשר נוהגים בהם אבל בשאר ח"ל אין מתנות נוהגות בהם : **ואין** נוהגין אלא בישראל אבל כהנים ולוים פטורים וכו' אבל אם נטלן כהן מידו וכו' בפרק הזרוע (קלב:) דרש רבא מאת העם ולא מאת הכהנים ואיתא תו התם (קלא.) ההוא ליואה דהוה חטיף מתנתא אתו אמרו ליה לרב אמר לא מסתייע דלא שקליה מיניה אלא מחטף כמי חטיף ורב אי איקרו עם משקל נמי לישקול מינייהו אי לא איקרו עם רחמנא פטריה מספקא ליה אי לא איקרו עם אי לא איקרו עם וכיון דספק הם אין נוטלין מהן ואם נטל כהן לא יחזור וכ"כ הרמב"ם ז"ל . והר"ן כתב ומשמע ליה כיון דספיקא הוא אפילו נטל הכהן יחזור ללוי דהא מסקינן בפ"ק דב"מ (ו:) גבי ספק בכורות דתנן בהו המע"ה דאפילו תקפו כהן מוציאין אותו מידו שכך הדין בתופס ממון שהוא מסופק מצד הדין דמוציאין מידו כמ"ש שם בחידושי והכא נמי דכוותיה ולפיכך לא נתחוור לי מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות בכורים שאם נטל הכהן מתנות מלוי לא יחזור ואמאי מאי שנא מספק בכורות ועוד דבמתנות נתינה כתיבא בהו ויש בהם טובת הנאה לבעלים בא כהן ונטל מוציאין אותו מידו עכ"ל (ג) : בד"א שכהן פטור כשכהן שוחט לעצמו אבל אם הוא טבח ושוחט למכור אם הוא קובע למכור בבית המטבחיים חייב מיד וכו' עד ומנדין אותו אם לא יתן הכל שם (קלב·) גבי עובדא דאושפיזכניה דרבי טבלא ופי' הר"ן שתים ושלש שבתות פטור מן המתנות דכל שלשה שבתות כשוחט לעצמו דמי דמימר אמר אי זבני מינאי מוטב ואם לא תיהוי דידי מכאן ואילך כיון שהוחזק בטבחות חייב כשוחט בהמות לישראל אי נמי דיותר משתים וג' שבתות מפני מראית העין הוא חייב אבל מן התורה לעולם הוא פטור הואיל ושלו הוא מוכר : שני ישראלים שהם שותפים בבהמה אחת חייבים בפרק ראשית הגז (קלו.) : אבל המשתתף עם הנכרי ועם הכהן פטור וצריך לרשום משנה בפרק הזרוע (קלב.) ופירש"י צריך שירשום שיעשה בו סימן שיגיעו הרואים שאינו כולו של ישראל . וז"ל הר"ן והמשתתף עמהם ישראל המשתתף עמהם שוחטין ומחלקין ביניהם פטור מן המתנות

דרכי משה

עכ"ל : (ב) ועיין בזו סימן שט"ו וסימן צ'

ובהגהת

פרישה

במתנות שהם מובדלות ועומדות סברי להו כמאן דפליג אדר' אלעאי : (ל) ה"ג ואין נוהגין אלא בישראל אבל כהנים פטורים וגם הלוי פטור מליתנם והטעם דכתיב מאת העם ולא מאת הכהנים ומספקא ליה לרב התם אי לוי בכלל עם הוא אי לאו והמע"ה ועד"ר : (לא) אם הוא קובע למכור בבית המטבחיים חייב ליתן מיד . ומ"ש בשם הרמב"ם בסמוך אם כהן יושב במטבחיים כו' איירי שהמטבחיים הוא של ישראל דאילו של כהן הא גם הכהן גופא חייב : (לב) ומכאן ואילך חייב הטעם מפני מראית עין אבל מן התורה הוא פטור לעולם ר"ן עוד פירש ט"א ועי' בב"י : (לג) ומנדין אותו אם לא יתן פי' אם אינו רוצה ליתן אפי' כשהכן בעין אבל אם כבר אכל כתב לעיל דאפי' בישראל פטור מדיני אדם : (ב' ישראלים שהם שותפים כו' חייבין דס"ל דילפינן נתינה נתינה מראשית הגז קמ"ל דילפינן מתרומה ושם כתב דגנך תרומתכם ללמד דשותפות

דרישה

אלה ובשאר ח"ל סובר כרש"י וכמ"ש במסוף מילוק זה בדברי הרמב"ם : [ט] אבל אם נטלם כהן מידו א"צ להחזירם לו גם הרמב"ם כתב כן בפ"ט מה' בכורים והר"ן תמה עליו וז"ל ומשמע לי כיון דספיקא הוא אפי' נטל הכהן יחזור ללוי דהא מסקינן בפ"ק דבבא מציעא גבי ספק בכורות דתנן בהו המע"ה דאפי' תקפו כהן מוציאין אותו מידו שכך הדין בתופס ממון שהוא מסופק מצד הדין דמוציאין מידו כמ"ש בחידושי (ועיקר המילוקים של ספיקא דדינא מבואר בב"י פ"ק דמציעא ע"ש עכ"ה) והכא נמי דכוותיה ולפיכך לא נתחוור לי מ"ש הרמב"ם (ויש לחלק ולומר דשאני ספק בכור וכיוצא בו דהספק הוא בגופו דיכול להיות דאינו בכור ואין בו כד חיוב משא"כ בבהמות כהן ולוי שבהמה כבהמה אלא שהש"י פטר הכהן מליתן מבהמתו ובלוי הוא דמיבעיא לן וכיון שאין הספק מצד העצין רק מצד הנותן אם תפס אין מוציאין מידו) (גם יש לתרץ אפשר דכאן מיירי כשנטלו הכהן מדעת הלוי ולכך מועיל משא"כ כשנוטל הכהן בחוזק אינו מועיל תפיסתו עכ"ס) ועוד במתנות נתינה כתיבא בהו ויש בהן טובת הנאה לבעלים בא כהן ונטל מוציאין אותו מידו עכ"ל : [י] אבל המשתתף עם הנכרי ועם הכהן פטור כתב הר"ן

ופיכא

למעוטי שותפות דנכרי : **כתב** הרמב"ם כו' ואינו נראה כן מתוך הגמרא כו' פשט השמועה בפ' הזרוע כדברי רבינו דהתם תנן המשתתף עמהם פי' עם הכהן ועם הנכרי צריך לרשום פירש"י יעשה סימן בו שיבינו הרואים שאינו כולו של ישראל ורמינהי המשתתף עם כהן צריך לרשום והמשתתף עם הנכרי א"צ לרשום ופריק הב"ע דיתיב נכרי אמסחתא כו'

ואקשינן עלה ומהדרינן אלא הב"ע דיתיב נכרי אכספתא כו' ואיבעית אימא סתם נכרי מיפעא פעי כלומר ולעולם דיתיב אמסחתא וזה כדברי רבינו וכפירש"י וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך וכ"כ הר"ן ולדעת הרמב"ם נ"ל דכי קאמר ואב"א סתם נכרי מיפעא פעי ה"ק אע"ג דלא יתיב אמסחתא דהיינו שאינו עמו בשעת מכירה נמי א"צ לרשום מיהו בעינן דהנכרי יוצא ונכנס במטבחיים ומודיע לכל הבאים שם שהוא שותף ומתני' מיירי בשאין הנכרי במטבחיים כלל הלכך צריך לרשום ובכהן אפילו יוצא ונכנס במטבחיים בעי לרשום אבל כשהוא עמו בשעת מכירה ונושא ונותן עמו א"צ לרשום זה נ"ל ברור בדעת הרמב"ם ולא כפירוש ב"י שכתב דלהרמב"ם מתניתין דהמשתתף עמהם צריך לרשום אכהן קאי דוקא ולא אנכרי כו' דהא מאן דרמי מתני' אברייתא קס"ד דעמהם אפילו עם הנכרי והשתא אי אותא דמשני דעמהם אכהן קאי דוקא ה"ל לפרש לא כדקס"ד דאפילו עם הנכרי אלא אכהן דוקא קאי וע"ד שהוא ז"ל פי' לדעת הרמב"ם נכרי מיפעא פעי אפילו חוץ למטבחיים והא ליתא דא"כ אמאי כתב הרמב"ם שסתם נכרי מרבה דברים ומודיע לכל שהוא שותף ואע"פ שאינו עמו בשעת מכירה ה"ל לאשמועינן רבותא ואף ע"פ שאינו עמו במטבחיים אבל למאי דפרישית ניחא מיהו בש"ע כתב כדברי רבינו וכמשמעות פשט השמועה וכפירש"י ・ ואיכא למידק דבעובדא דאושפיזכנא דר' טבלא

המתנות אפי' חלקו של ישראל ומיהו צריך לרשום בשר שפטור מן המתנות כדי שיבינו יהשדוהו ברשע והרמב"ם ז"ל כתב המשתתף המתנות בחלק הכהן שאם לא עיין חלקו

ועם הכהן פטור (לד) וצריך לרשום פירוש לעשות סי' שה שותפין עמו כדי שלא יחשדוהו שאינו נותן המתנות [יח] כתב הרמב"ם אם הכהן יושב עמו במטבחיים ונושא ונותן עמו אין צריך לרשום והמשתתף עם הנכרי אין צריך לרשום אפילו אינו עמו בשעת מכירה דסתם נכרי מרבה דברים ומודיע לכל שהוא שותף ואינו נראה כן מתוך הגמרא אלא בשותף עם הכהן בכל ענין צריך לרשום ובנכרי אם יושב עמו במטבחיים אז אין צריך לרשום (לה) בד"א ששותפות הכהן והנכרי פוטר בשותף בכולה אפילו בכל שהוא אבל אם אין הכהן והנכרי שותף עמו אלא בראש (ג) אינו פוטר אלא מן הלחיים ואם הוא שותף עמו ביד אינו פוטר אלא מן הזרוע ואם הוא שותף עמו בבני מעיים אינו פוטר אלא מן הקיבה [יט] ואם יש בהמה לכהן (לו) ומוכר ראשה לישראל ושייר כל הגוף לעצמו חייב בלחיים אף ע"פ שכל הבהמה היא לכהן כיון שמקום החיוב הוא לישראל : (לז) השוחט בהמת ישראל חובה על השוחט ליתן מתנותיה לכהן ואם שוחט בהמת כהן או נכרי פטור : (לח) כהן שמכר פרה לישראל ואומר לו אני מוכר לך פרה

השוחט בהמת ישראל כו' שם משנה וגמרא :
כהן שמכר פרה כו' שם משנה ואוקימתא דגמרא חוץ שיור ע"מ לאו שיור ופירשו התוספות בשמעתא בתרא דע"מ הוי כאילו מתנה על מה שכתוב

ואם יש בהמה לכהן ומוכר ראשה לישראל וכו' שם בעיא דאיפשיטא דבשעת שחיטה של כהן היתה אין בה דין מתנות ודבר פשוט הוא דבמוכר ראשה לישראל קודם שחיטה מיירי דאי לאחר שחיטה כיון

השוחט בהמת יש"אל חבירו חובה על השוחט ליתן מתנותיה לכהן וגם שוחט בהמת כהן או נכרי פטור שם במשנה השוחט לכהן ולנכרי פטור מן המתנות ובגמ' וליתני כהן ונכרי פטורים מן המתנות אמר רבא זאת אומרת הדין עם הטבח ופירש רש"י דינו של כהן לתבוע מתנותיו מן הטבח וכתב הר"ן ואע"ג דחובה אטבח רמיא הני מילי בבהמה דבת חובה היא בהמת כהן ונכרי לאו בת חובה היא וכתב עוד מסתברא דאע"ג דהדין עם הטבח טובת הנאה לבעלים דהיאך הלה עושה סחורה בפרתו של זה ・ וכתב הרשב"א זאת אומרת הדין עם הטבח נראה פירושה שאע"פ שהטבח שוחט לישראל אינו יכול לדחות הכהן ולומר לאו בעל דברים דידך אנא זיל אבל בעלים אלא הדין עמו וכן לו ולאו למימרא שאם נתן לבעלים או מכרן לאחר שיהא הטבח חייב לו דהא קי"ל דמזיק מתנות כהונה פטור והאי טבח נמי לא משתרשי ליה זוזי דהא לאו דידיה היא בהמה אלא כדאמרן : **כהן** שמכר פרה לישראל ואומר לו אני מוכר לך פרה זו חוץ ממתנותיה וכו' אבל אם אומר על מנת

דרכי משה

(ג) ובהגהת מרדכי דחולין כתב ראבי"ה דהקונה לחיים מן הנכרי והראש של ישראל או הזרוע פטור דכיון שהמנהג הוא שאם תמצא טריפה שמניחו לנכרי אימת מחייב.משעת זביחה ובההיא שעתא לית ליה ברירה דתיהוי דידיה אע"ג דרוב כשרים הן הא קי"ל כשמואל דאמר ה"מ דאזלינן בתר רובא באיסורא אבל לא לענין ממונא והאי לאו איסור טבלים הוא ועוד דשריפת הריאה שכיח וכו' ע"ש שהאריך בדינים אלו :

ע"ל

דרישה

פרישה

מנת שהמתנות שלי אינו תנאי וכו' שם במשנה אם אמר לו חוץ מן המתנות פטור מן המתנות ופירש רש"י אם אמר כהן לישראל אני מוכר לך פרה זו חוץ מן המתנות שבה פטור ישראל מן המתנות ובגמ' (קלד:) ורמינהי על מנת שהמתנות שלי נותנן לכל כהן שירצה ע"מ אחוץ קא רמית חוץ שיור ע"מ לאו שיור · ופירש"י ורמינהי · כהן שמכר בהמה לישראל וא"ל ע"מ שהמתנות שלי נותן ישראל לכל כהן שירצה דכיון דכולה בהמה זבין ליה לא מצי לאתנויי ליה האי אמתנות שאינן שלו אלא של כהנים ניהו ואין לו בהן אלא טובת הנאה מ"מ ש"מ דחייב במתנות : חוץ שיורא . לשון שיור משמע ששייר המתנות ולא מכרן לפיכך פטור הלוקח שהרי של כהן הן ודכוותה בישראל הוה מחייב הלוקח דכיון שהוא שחטה עליה רמיא למיתבינהו : ע"מ לאו שיורא הוא . אלא תנאה הכל מכר לו ע"מ שיתנם לו והוא אין בו כח להתנות וכתב הרא"ש ע"ז הוא אין בו כח להתנות זה שהתורה אמרה שיתנם לכל כהן שירצה ולא אמרינן שהמכר בטל מאחר שאין התנאי מתקיים משום דהתנה על מה שכתוב בתורה והתנאי בטל ומעשה קיים וכ"כ הר"ן וכ"כ התוספות בתירוצא בתרא : ישראל שמכר פרה לחבירו ושייר המתנות חייב הלוקח ליתנם וכו' כתבאר בסמוך בדברי רש"י וכ"כ הרא"ש : ישראל שאומר לחבירו מכור לי בני מעיה של פרה זו והיה בהן מתנות כהונה וכו' משנה שם אמר לו מכור לי בני מעיה של פרה זו והיו בהן מתנות נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים. לקחן ממנו במשקל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים . ופירש"י נותנן . לוקח זה לכהן ואין המוכר מנכה ללוקח מן הדמים שהרי היה יודע הלוקח שהמתנות שם וזה לא מכר לו הקיבה : לקח ממנו במשקל . הליטרא כך וכך ושקל לו הקיבה נותנה לוקח לכהן שהרי הגזילה אצלו וצריך להשיב והטבח ינכה לו מן הדמים ע"כ שמכר דבר שאינו שלו ובגמרא א"ר ל"ש אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח ורב אמר אפילו שקל לו טבח הדין עמו לימא בדרב חסדא קא מיפלגי דא"ר חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה לא דכולי עלמא אית להו דרב חסדא והכא במתנות כהונה נגזלות קא מיפלגי דמר סבר נגזלות ומר סבר אין נגזלות · ופירש"י ל"ש · היכא דלקח ממנו במשקל דקתני נותנן לכהן והוא חוזר ותובע דמים מן הטבח אלא כששקלן ליקח לעצמו דכיון דטבח לא נגע בהן אינו בעל דין של כהן לפי זה לוקח נותנן והוא שואל לו הדמים שעל הטבח היה מוטל ליתן אבל שקלן לו טבח הדין של כהן ומחלוקתו ותביעתו אף עם הטבח והטבח חוזר עליהם אם יש בעין נותנן לכהן והכי מפרש לה בריש הגוזל דאף עם הטבח קאמר . וכ"כ הרא"ש דאף עם הטבח קאמר וז"ל הר"ן אבל שקל לו טבח דינו של כהן עם הטבח משום דמשתרשי ליה זוזי לכהן וחייב לשלם שאסור לו למכור חלק כהנים ולעשות עליהם גזלן ולפיכך חייב להחזירן לכהן מדין הפרשה ולא בדיינים משום דה"ל ממון שאין לו תובעים ופסקו הרא"ש והר"ן כרב · והרמב"ם כ' בפ"ט מהלכות בכורים המתנות.עצמן אסור לישראל לאכלן אלא ברשות כהן הן עבר ואכלן או הזיקן או מכרן אינו חייב לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע והקונה אותם אע"פ שאינו רשאי ה"ז מותר לאוכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות אמר לטבח מכור לי בני מעיה של פרה זו נותנם לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים לקחן ממנו במשקל נותנם לכהן ומנכה לו מן הדמים וכתב הר"ן שנראה מדבריו דה"ק ל"ש דחייב הלוקח ליתן לכהן אלא ששקל לעצמו אבל לא שקל לעצמו רשאי הלוקח לאכלן שהראשון הוא שגזלן והלוקח מותר לאכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות : **גר** שנתגייר והיה לו פרה וכו' משנה שם : כתב רבינו ירוחם אסור לישראל ליקח פשוט מישראל כדי שיתן זרוע ולחיים וקיבה לבן בתו כהן וכ"ש מהכהן עצמו וזה פשוט בבכורות פרק עד כמה (כז ·) :

סב לא תאכל הנפש עם הבשר אזהרה לאוכל אבר מן החי פשוט בס"פ גיד הנשה (קב :) ונוהג בבהמה בחיה ובעוף ואינו נוהג אלא בטהורים פלוגתא דתנאי שם ופוסק רבינו כחכמים וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מהמ"א ובאמת שלפי דרכו של רבינו שאינו מכניס עצמו לכתוב אלא האסור והמותר בלבד לא החייב והפטור לא ה"ל לכתוב דאינו נוהג אלא בטהורים דמאי נ"מ הא עמאים בלא"ה אסירי אלא נמשך אחר דברי הרמב"ם : **לפיכך** אבר הפורש מן החי בין שיש בו בשר וגידים ועצמות בין שאין בו אלא בשר לבד וכו' אסור לאוכלו כ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר וכתב המגיד שכן מתבאר בסוגיא דס"פ גיד הנשה ומוסכם מן המפרשים · ותיבת לפיכך שכתב רבינו אינה מדוקדקת ואיפשר דה"ק כיון דלאיסור אבר מן החי אפקיה קרא בלשון בשר שמעינן שהאבר שאין בו אלא בשר נמי מחייב וסיים הרמב"ם בדין זה שהאבר שאין בו עצם בין שחתך כולו בין שחתך מקצתו ה"ז אסור משום אבר מן החי והאבר שיש בו עצם אינו חייב עליו משום אבר מן החי עד שיפרוש כברייתו בשר וגידים ועצמות אבל אם פירש מן החי הבשר בלבד חייב עליו משום טריפה כמו שביארנו לא משום אבר מן החי וכתב ה"ה המקום שממנו למד לומר כן ושיש חולקים עליו בזה ומדברי הרשב"א נראה

שכתוב בתורה שהרשתו התורה ליתנה לכל מי שירצה וכ"כ הרא"ש ומביאו ב"י והיכא דאמר אני מוכר לך פרה זו כולה אלא ממתנותיה דבר זה תלוי בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן ר"פ המגרש אי אלא הוי כחוץ או כעל מנת וע"ש :

ישראל שמכר פרה לחבירו כו' כן פירש"י וכ"כ הרא"ש והטעם דמאת זובחי הזבח כתיב הכהן תובע מתנותיו מן הזובח ולא יכול לומר לאו בעל דברים דידך אנא : ישראל שאומר לחבירו מכור לי בני מעיה כו' שם במשנה : **ומ"ש** מכר לו במשקל אם שקל הלוקח לעצמו כו' שם פלוגתא דרב ורב אסי ופסקו הרא"ש והר"ן כרב ואסיקנא דרב סבירא ליה מתנות כהונה נגזלות פי' נתחייב גזלן בגזילתו לשלם דתורת גזלן עליהן וכי היכי דבגזל קאמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה ה"נ במתנות כהונה כששקלם המוכר גזלן הוא וחייב לשלם רצה הכהן תובע אותם מן המוכר או מן הלוקח ויש לתמוה על מ"ש רבינו דכששקל הלוקח לעצמו צריך ליתנם לכהן ואין מנכה לו מן הדמים דהא מתני' דתנא בה לקחן ממנו במשקל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים מוקים לה רב בששוקל הלוקח לעצמו וצ"ל דטעות נפל בספרי רבינו וצ"ל ומנכה לו מן הדמים : גר שנתגייר כו' משנה שם ספק פטור שהמוציא מחבירו עליו הראיה ואמרו בגמ' דלגבי חלה בעיסה שספק אם עד שלא נתגייר נתגלגלה חייבת בחלה מספק דספק איסורא לחומרא וכתב הרא"ש שם ומוכר החלה לכהן וע"ל בסי' ש"ל :

ישראל שמכר פרה לחבירו ושייר המתנות לעצמו חייב הלוקח ליתנם (מא) אע"פ שנשארו למוכר מכל מקום החובה על הטבח שהוא הלוקח : ישראל שאומר לחבירו מכור לי בני מעיה של פרה זו והיה בהן מתנות כהונה צריך הלוקח ליתנם לכהן ואינו מנכה לו מהדמים שלא מכר לו חלקו של כהן מכרם לו במשקל אם שקל הלוקח לעצמו (מב) צריך ליתנם לכהן ומנכה לו מהדמים (מג) ואין הכהן יכול לתובעם מהמוכר שקלם המוכר רצה הכהן תובע אותם (מד) מן המוכר או מן הלוקח (מה) גר שנתגייר והיה לו פרה ושחטה קודם שנתגייר פטור אחר שנתגייר חייב [יג] ספק אם קודם אם אח"כ פטור :

(The first lines of the main text, before the above:) פרה זו חוץ ממתנותיה הוי תנאי וצריך ליתנם למוכר (לט) אבל אם אומר על מנת שהמתנות שלי אינו תנאי ומקח קיים ויכול ליתנם לכל כהן שירצה : (מ) ישראל שמכר פרה להבירו ושייר המתנות

הלכות אבר מן החי

סב (א) **לא** תאכל הנפש עם הבשר אזהרה לאוכל אבר מן החי ונוהג בבהמה וחיה ועוף (ב) ואינו נוהג אלא בטהורים [א] לפיכך אבר הפורש מן החי בין שיש בו בשר וגידין ועצמות בין

סב לא תאכל הנפש עם הבשר אזהרה לאוכל אמ"ה כו' ברייתא ס"פ ג"ה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים דאינו נוהג אלא בטהורים ופי' ר' יוחנן דטעמייהו מדכתב לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודיה כל שבשרו מותר אתה מצווה על איבריו וכל שאין בשרו מותר אי אתה מצווה על איבריו והקשה ב"י דמנ"מ לדידן הא טמאים בלאו הכי אסירי ועוד לאיזה צורך כתב לגבי אבר בין יש בו כזית כו' הא ודאי דלענין איסור אכילה אפי' חצי שיעור אסור מן התורה כדכתב בהל' יה"כ ומיניה ילפינן לכולהו איסורי ועוד קשיא לי אמאי לא כתב רבינו בביאור לגבי בשר הפורש מן החי דאין חילוק בין יש בו כזית כו' וצ"ל דרבינו אתא לאורויי לגבי איסור אבר דיוקא דלגבי איסור אכילה הוא דאין לחלק בין יש בו כזית כו' אבל לגבי מלקות כזית בעינן דהשתא שמעינן דהיסור אמ"ה לא חשיב בריה אף בטהורים אא"כ בדאיכא כזית באבר אפילו משהו בשר וגידין ועצמות משלימין לכזית אבל לגבי במ"ה אפילו בכזית לא חשיב בריה שהרי אף אם יחלק שמו עליו במ"ה אם כן לא אתא לאורויי דיוקא לגבי במ"ה ולכך כתב בסתם אסור והשתא נמי אתי שפיר דאתא לאשמועינן דאינו נוהג בטמאים ולא מקרי בריה ויש לו ביטול אע"פ שנחתך האבר מן החי וע"ל בסימן ק' ועוד י"ל דבטהורים דאיכא אמ"ה אסור להושיטו לבני נח משום לפני עור לא תתן מכשול דבן נח מצווה על אבר מן החי ובטמאים מותר להושיט ובתשובה הארכתי בזה בס"ד :

כתב הרמב"ם ר"פ שני דהמ"א האוכל מבשר אדם או מחלבו בין מן החי בין מן המת אינו לוקה אבל אסור הוא בעשה שהרי מנה הכתוב שבעת מיני חיה ואמר בכן זאת החיה אשר תאכלו הא כל שהוא חוץ מהן לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה עכ"ל וכן פסק הסמ"ג לאוין קכ"ז קל"ב והרמב"ן והרשב"א מתירין לגמרי בשר אדם וכבר האריך בזה הרב המגיד לשם גם הר"ן האריך לבאר זה בפ' אע"פ וסוף דבריהם דדברי הרמב"ם נראין עיקר ועולין יפה ע"ש · ולקמן סוף סי' ע"ט יתבאר זה בס"ד ופסק הלכה כהרמב"ם ע"ש :

לפיכך אבר כו' כלומר מאחר שמפסוק זה למדנו מפי השמועה שהוא אזהרה לאמ"ה ולא לבמ"ה לפיכך יש חילוק בין בשר לאבר דבאבר לא נפקא לן אם יש בו בשר לבד או גידין ועצמות בהדי בשר אבל בבשר הפורש מן החי דאיסורו משום טריפה אין הגידין והעצמות מצטרפין לאיסור אלא אדרבה מצטרפין להיתר לבטל האיסור כמסקנת הרא"ש לקמן בסימן צ"ט וכן אין צריך ס' כנגד הגידין

פרישה

דהוא ע"מ : (לט) אבל אם אומר כו' אינו תנאי והמכר קיים פי' דאין ע"מ לשון שיור אלא תנאי ואין אדם מתנה על מ"ש בתורה שהרי התורה אמרה שיתן לכל כהן שירצה ולפיכך התנאי בטל והמכר קיים דכל המתנה על מ"ש בתורה התנאי בטל והמעשה קיים אסר"י : (מ) ישראל שמכר פרה להבירו ושייר המתנות לעצמו לשון שייר משמע שאמר חוץ וע"ז נמי קאי בגמ' דאי אמר ע"מ לא הוי שיור אלא תנאי ומיהו נ"ל דאף אם אמר ע"מ הוי של מוכר דדוקא גבי כהן באומר ע"מ א"ל ניתנם לו דהוה מתנה על מ"ש בתורה כמ"ש בסמוך אבל בישראל לא הוה מתנה על מ"ש בתורה שהרי אינו מבקש להחזיקו לנפשו אלא ליתנם לכהן שירצה : (מא) אע"פ שנשארו למוכר מ"מ חובה כו' הטעם דלא עדיף מאוהע בהמת חבירו דילפינן מאת זובחי הזבח שעל הטבח ליתן המתנות והא דאמר נשארו למוכר ר"ל טובת הנאה הוא של מוכר כמ"ש : (מב) ה"ג צריך ליתנם לכהן ומנכה לו כו' כן הוא בהדיא במשנה : (מג) ואין הכהן יכול לתובעם מהמוכר פירוש לחזור המוכר על הלוקח ולראות אם הם בעין שיתנם לכהן אבל כשכבר אכלם שזה כבר אמרו שבכל ענין כולם פטורים והטעם שאינו יכול לתובעם מהמוכר דכיון שהטבח לא נגע בהן אינו בעל דברים של כהן לפיכך זה הלוקח נותנן והוא שואל לו הדמים שעל הטבח היה מוטל ליתן אבל שקלן לו הטבח הדין של כהן אף עם הטבח רש"י : (מד) מן המוכר או מן הלוקח דומה לזה בח"מ בר"ס קי"ט במי שמכר כל שדותיו לשמעון ושמעון מכר ביונית ללוי ובא ב"ח לגבות רצה גובה מלוי שעבדו בידו רצה גובה משמעון שהרחיק שעבודו וע"ל בח"מ סימן שס"ב בגוזל ובא אחר וגזלו מידו ג"כ דינא הכי : (מה) גר שנתגייר משנה שם :

דרישה

חייב עכ"ל רש"ל עכ"ה) כתב בהגהות מרדכי בשם ראבי"ה והביאו רמ"א בהגהותיו ובד"מ ז"ל הקונה הראש או הזרוע מן הנכרי פטור ממתנות דכיון דהמנהג הוא שאם תמצא טריפה שיניחם לנכרי אימת מתחייב משעת זביחה והשתא שעתא לית ליה ברירה דתיהוי דידיה ואע"ג דרוב כשרים הם הא קי"ל כשמואל דאמר ה"מ דאזלינן בתר רובא באיסורא אבל לא לענין ממונא והאי לאו איסורא הוא ועוד דטריפות הריאה שכיחא עכ"ל : [יג] ספק אם קודם אם אח"כ פטור משנה פרק הזרוע וכ"כ בסי' ש"ה ובסי' ש"ח לענין פדיון הבן ובכור בהמה ובסי' שכ"א לענין פטר חמור (וז"ל רש"ל) וקשה דלקמן בסי' ק"ל בדין חלה כתב שחייב מספק וי"ל דהתם לענין חלה שהוא איסור חייב מספק אבל הכא שהוא ממונא פטור מספק וכן תירץ בגמ' מ"ו וכ"כ ב"י בסימן ש"ל. כתב רבינו ירוחם שאסור לישראל ליקח פשוט מישראל כדי ליתן מתנות לבן בתו כהן וכ"ש מהכהן עצמו :

סי' סב [א] **לפיכך** אבר הפורש כו' כתב ב"י וז"ל ותיבת לפיכך שכתב רבינו אינה מדוקדקת ואפשר דה"ק כיון דלאיסור אבר מן החי אפקיה קרא בלשון בשר שמעינן שהאבר שאין בו אלא בשר נמי מחייב ע"כ משמע מדבריו שבמילת בשר מרומז אבר מן החי ולא משמעינן מפירש"י כמ"ש בפרישה וגם ב"י הביאו דמשמע דבמילת נפש נרמז אבר מן החי ג"כ נ"ל דה"ק הואיל ואבר מן החי אפקיה רחמנא במילת נפש שמעינן שכל מה שדומה לנפש שאינו עושה

סי' סב (א) **לא** תאכל הנפש עם הבשר אזהרה כו' פירש"י דאבר מן החי איקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר ע"כ פירוש הנפש עומד במקום שנים וקאי אלמעלה ולמטה עד"ר : (ב) ואינו נוהג אלא בטהורים ל' הרמב"ם נקט דאל"כ מאי נ"מ דאין נוהג בטמאים הא טמאים בלא"ה אסירי והוא לא בא לכתוב חיובי מלקות ולאוין ועד"ר. (ואפשר לומר דהא נ"מ דהא בן נח נמי מצווה על אבר מן החי וא"כ כשישראל נותן לו אבר מן החי עובר אלפני עור לא תתן מכשול ע"ז קאמר רבינו דאינו נוהג בטמאים דאם ישראל נותן לו בשר טמא אבר מן החי אינו עובר ויכול ליתנו לו לכתחלה דמשום בהמה טמאה אינו עובר שבן נח אינו מצווה עליו ואבר מן החי אינו נוהג בו דניכא נמימר דבן נח עובר משום אבר מן החי גם בטמאה דמי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור עכ"ה) :

מטעמו

[ב] בין שאין בו אלא בשר לבד כגון הלשון והטחול והכליות והביצים אסור לאוכלו [ג] בין אם יש בו כזית בין אם אין בו כזית [ד] וכן בשר הפורש מן החי אסור אע"פ שאין בו משום אבר מן החי אסור משום ובשר בשדה טריפה לא תאכלו ואפי' הפורש מהבהמה ועדיין הוא בתוכה כגון שנחתך (ג) מהטחול או מהכליו' ונשארה החתיכה בתוכה אסורה (ד) אבל אם נחתך מהעובר שבמעיה ונשאר בתוכה מותר אבר המדולדל בבהמה וכן בשר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות (ה) אפי' אם לא פירש ממנו עד לאחר שחיטה אסור אבל אם יכול לחזור ולהיות אם נשחטה הבהמה מותרת ועצם הנשבר (ו) אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם אין עור ובשר חופין את רובו האבר אסור והבהמה מותרת אם הוא במקום שאינה נטרפת בו כדפרישית לעיל בהלכות טריפה (א) (ז) ביצי זכר שנתלשו ועדיין הן מעורין בכיסן מותרין (ח) אלא שנהגו בהן מנהג איסור ואין לשנות הוציא העובר את ידו כתבתי למעלה (ט) בהלכות טריפות:

הלכות בשר שנתעלם

סג (א) **בשר** [א] שנתעלם מן העין (ב) אפי' היא בהמה שלימה ואפי' מונח בביתו לדעת רב אלפס וכן כתב הרמב"ם חכמים אסרו כל בשר הנמצא בין בשוק בין ביד נכרי אע"פ

הגידין דאין בגידין בנ"ט אפילו בשאר גידין דלאו ג"ה כדמוכח ברמב"ם סוף פט"ו מהמ"א אבל באמ"ה בעינן ס' אף כנגד הגידין והעצמות : ואפילו הפורש מהבהמה כו' בפרק בהמה המקשה וכבר התבאר בסי' י"ד וכתבו פעמיים משום דבהלכות שחיטה אתא לאורויי דבעובר שנחתך שחיטה מתירתו ובבהמה אין שחיטה מתירתו וכאן אתא לאורויי דבבהמה יש בו דין אמ"ה ואגב בהמה כתב נמי דין עובר :

אבר המדולדל כו' שם בברייתא וא"ר יוחנן דאין בהם אלא מכות פרישה מדרבנן ונראה מדברי רבינו דס"ל מדרבנן יש לו לאבר דין אמ"ה מדכתבו בסימן זה אבל איסור אמ"ה וכן משמע מפירש"י שכתב אין בהם איסור לאו של אמ"ה אלא מכות פרישה וכן הוא מבואר ברמב"ם פ"ה מהמ"א : ועצם הנשבר כו' שם משנה וטריפותו משום בשר בשדה : ביצי זכר כו' מסקנא דגמרא פג"ה ונהגו בו מנהג איסור משום שהוא דומה לאמ"ה כ"כ הרמב"ם שם :

סג בשר שנתעלם מן העין אסור מימרא דרב פג"ה (דף צ"ה) · ומ"ש אפי' הוא בהמה שלימה כ"כ התוספות וז"ל אמר רב בשר שנמ"ה אסור אפילו בעיר שיש בה רוב טבחי ישראל חיישינן שמא עורבים אייתו מרובא דעלמא אלפוה ואפילו בבהמה שלימה כדמוכח בקמן וחומרא בעלמא הוא עכ"ל וכ"כ הרא"ש ורומזים לעובדא דרב דאודיק בזועא דדשא חזא חיותא דתליא כו' אלמא דאפילו בהמה שלימה אסור לרב נתעלם מן העין ונראה דטעמא דמילתא אף על פי דליכא למיחש בבהמה שלימה עורבים לא פלוג רבנן בתקנתא ועוד דאם כן נתת דבריך לשיעורין : ומ"ש ואפי' מונח בביתו כן פירש"י שנתעלם מן העין שהיה שעה אחת שלא ראהו ואפילו היה מונח על שלחנו אסור שמא נתחלף בנבלה והכי ודאי משמע ליסנא דנתעלם מן העין דמשמע מיד שנתעלם שעה א' שלא ראה אסור :

ומ"ש שכן הוא לדעת רב אלפס נראה דס"ל כיון שכתב רב אלפס בסתם וקי"ל כוותיה דרב משמע דכל שנתעלם אסור בכל גווני וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ"ח מהמ"א דאפילו רוב טבחי ישראל ומונח בביתו אסור דחיישינן לעורבים דאייתו

נראה שהוא סובר כהרמב"ם ורבינו לא חשש לכתוב זה משום דלפי דרכו לא נפקא ליה מינה מידי דהא בין כך ובין כך אסור : בין אם יש בו כזית בין אם אין בו כזית אף ע"ג דבס"פ גיד הנשה (קב.) אמר רב אבר מן החי צריך כזית מ"ט אכילה כתיבא ביה ומשמע דאפילו אכל אבר שלם אם אין בו כזית פטור וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מהמ"א היינו לומר דבשאין בו כזית פטור ממלקות אבל מ"מ איסורא מיהא איכא דהא קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה ורבינו לענין שאסור לאכלו מיירי לא לחייבו מלקות · ומ"מ איני יודע מי הכניסו לרבינו לכתוב כן דהוה סגי למיכתב אסור לאכלו סתם ואנא ידענא דאפי' חצי שיעור אסור דמהי תיתי לן למישרי כיון דאיהו לא אשמועינן הכא שיעור דאבר מן החי ועוד שהרי כתב בה' יו"כ דחצי שיעור אסור ומהתם הוה ילפינן לכולהו איסורי ואפילו את"ל דאיכא למידחי דלא נילף מהתם הו"ל לכתבו באחד משאר איסורין ולא באבר מן החי דאיכא למיטעי בליסניה למימר דאתי דלא כרב דאמר דאבר מן החי צריך כזית : **ובן** בשר הפורש מן החי אסור אף ע"פ שאין בו משום אבר מן החי וכו' בס"פ גיד הנשה (שם :) א"ר יוחנן לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו זה בשר מן החי ופירש"י לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי דאבר מן החי איקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר : ובשר בשדה . משמע שפירש ממקומו : זה בשר מן החי וטריפה כמשמעו וכתבו התוס' ובשר בשדה טריפה זה בשר מן החי מדכתיב בשדה דריש משמע שפירש ממקומו והרמב"ם כתב בפ"ד מהמ"א בשר מן החי החותך מן הטהורים הרי אותו הבשר טריפה והאוכל ממנו כזית לוקה משום אוכל טריפה שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה מה לי טריפה אותה חיה מה לי חתכה בסכין מה לי בכולה מה לי במקצתה הרי הוא אומר ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כיון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה עכ"ל :

ואפילו הפורש מן הבהמה ועדיין הוא בתוכה כגון שנחתך מהטחול או מהכליות וכו' אבל אם נחתך מהעובר שבמעיה ונשאר בתוכה מותר משנה בר"פ בהמה המקשה (סח.) וכתב הרמב"ם בפ"ה מהמ"א דהא דאסרינן בנחתך מהטחול או מהכליות היינו משום אבר מן החי : אבר המדולדל בבהמה וכן בשר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות וכו' בפרק בהמה המקשה (עג ·) תניא ובשר בשדה טריפה לא תאכלו להביא האבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ובעוף שהן אסורין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אין בהם אלא מכות פרישה בלבד ופירש"י אין בהם איסור לאו של אבר מן החי אלא מכות פרוש בעלמא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא : ומ"ש אבל אם יכול לחזור ולהחיות אם נשחטה הבהמה מותר כ"כ הרמב"ם בפ"ה מהמ"א ונלמד הוא מדין ביצי זכר שיבא בסמוך :

ועצם הנשבר אם עור ובשר חופין את רובו מותר וכו' משנה בפרק בהמה המקשה (עו ·) נשבר העצם אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו ופי' רש"י אם רוב הבשר קיים מפרש בגמרא רוב עביו ורוב הקיפו ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו ואפי' במקום שהבהמה מותרת הוי אבר אסור משום ובשר בשדה טריפה כדאמרינן להביא האבר והבשר המדולדלין וכבר נתבארו פרטי דין זה בסימן נ"ה : ביצי זכר שנתלשו ועדיין הם מעורין בכיסן מותרים אלא שנהגו בהן מנהג איסור וכו' בפרק גיד הנשה (צג .) ביעי חשילתא רב אמי ורב אסי חד אסר וחד שרי מאן דאסר מדלא קא בריין הני אבר מן החי נינהו ומאן דשרי מדלא קא מסרחן הני חיותא אית בהו וכתבו התוס' מדלא בריין הני אבר מן החי נינהו מן התורה לא הוו אבר מן החי כיון שמחוברים הם מעט הם כאיברים המדולדלין ואין בהם אלא מכות פרוש בלבד כדאמרינן בפ' בהמה המקשה ובתר הכי אמרינן בגמ' א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא הני ביעי חשילתא שריא ואת לא תיכול משום אל תטוש תורת אמך וכתב הרשב"א דהכי קי"ל וכן פסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ן . ופי' רש"י ביעי חשילתא ביצי זכר מעורין בגופו . אל תטוש תורת אמך מנהג מקומך שאתה מבבל ושם נוהגים בו איסור וכ"כ הרשב"א ואת לא תיכול משום אל תטוש תורת אמך כלומר מותרים הם במקום שלא נהגו בו איסור אבל אתה שאתה ממקום שהנהיגו בו איסור לא תיכול מינייהו אלא נהוג כאנשי מקומך לחומרא משום שנאמר אל תטוש תורת אמך ורב שמן בר אבא דעתו לחזור היה עכ"ל אבל הרמב"ם כתב בפ"ה מהמ"א שאסור לאוכלן ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם שהרי הוא דומה לאבר מן החי ונראה מדבריו דבכל דוכתא אסירי וכ"כ הרא"ש והר"ן דאנן בתר בני בבל גרירי ואסירי לן . וכתב עוד הר"ן דבני בבל מדינא אסרי להו וכ"כ מדברי רש"י ז"ל . הוציא העובר את ידו כתבתי למעלה בסימן י"ד :

סג בשר שנתעלם מן העין אסור בפרק גיד הנשה (צה.) אמר רב בשר כיון שנתעלם מן העין אסור ואותבינן עליה מדתנן נמצא בגבולים התיכות בשר מותרות ושני מידי הוא אלא לרב הא איתמר עלה רב אמר מותרות משום נבלה כלומר דלא מטמאי ואי אכיל להו לא לקי דספק ניהו ומיהו באכילה אסורות . ולוי אמר מותרות באכילה . ופירש"י שנתעלם מן העין . שהיה שעה אחת שלא ראהו ואפילו היה מונח על שלחנו אסור שמא נתחלף בנבלה ומותיב בגמרא עלה דרב מדתניא רבי אומר מקולין וטבחי ישראל בשר הנמצא ביד נכרי מותר ושני נמצא ביד נכרי שאני ופירש"י נמצא ביד נכרי שאני שהיה בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן אבל בשר המונח שמא עורבים אלפוהו . ומותיב עליה הו מדתניא בברייתא דט' חנויות בנמצא הלך אחר הרוב ושני הכא נמי בנמצאת ביד נכרי אלא רב היכי אכיל בישרא בשעתיה דלא עליס עינא מיניה אב"א בגיירא וחתמא ואי נמי בסימנא כי הא דרבה בר רב הונא מחתך ליה אתלת קרנתא ומשמע בגמרא בעובדא דרב הוה אזיל לבי רב חנין חתניה דחיותא דתליא נמי אית בה משום בשר שנתעלם ומייתי בגמ' עובדי דאיתביד להו בישרא ואתו לקמיה דרב הונא ורב הונא א"ל אית לך סימנא בגוה א"ל לא אית לך טביעות עינא בגוה א"ל אין אם כן זיל שקול . וכתב הרא"ש אמר רב בשר שנתעלם

דרכי משה

סב (א) ע"ל סימן נ"ה דאף למלחו עם שאר בשר אסור וכתב בא"ו הארוך אבר מדולדל אסור אפי' חזר ונקשר היטיב מאחר שנאסר פעם אחת אין לו היתר עוד חיישינן שמא לא הבריא יפה כל צרכו עכ"ל ולא נראה דאם אנו אומרים הואיל ונקשר דודאי לא יצא לחוץ לעניין היתר הבהמה כמ"ש הטור לעיל סימן נ"ה אע"פ שהוא חשש טריפה שהוא איסור דאורייתא כ"ש שאנו סומכין על זו לענין איסור אבר מדולדל שהוא דרבנן עוד כתב באו"ה ויתרת אם היא במקום שאינו אסור הבהמה אז היתרת מותר א ולא אמרינן בזו דכניטל דמי עכ"ל ובתשובות הרשב"א סימן פ"ט דוקא נשבר אבל נשמט במקום שאינה עושה טריפה לא בעינן עור ובשר חופין את רובו להתיר האבר אמנם בא"ו הארוך כלל כ' כתב דאף בזו נהגו להחמיר ולא

דרישה

הסה אליפין אף ע"פ שאינו אלא בשר לבד חייב עליו : [ב] בין שאין בו אלא בשר לבד כתב ב"י בשם הרמב"ם שהאבר שאין בו עלם בין שחתך כולה בין שחתך מקצתו ה"ז אסור משום אבר מן החי והאבר שיש בו עלם אינו חייב משום אבר מן החי עד שיפרוש כברייתו בשר וגידין ועצמות ע"כ ל' הרמב"ם ורבינו לא חשש לכתוב זה משום דלפי דרכו לא נפקא ליה מינה מידי דהא בין כך ובין כך אסור : [ג] בין אם יש בו כזית אע"ג דבגמרא בהדיא א"ר אבר מן החי צריך כזית מאי טעמא אכילה כתיב ביה היינו לומר דכשאין בו כזית דפטור ממלקות אבל מ"מ איסורא מיהא איכא דהא קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה ב"י אלא שיש לתמוה על רבינו משמע דלפי דרכו קאי שלא רוצה לבאר אלא האיסור לא המלקות ובריש הסימן משמע שרוצה לבאר אף שאר חלוקי הדינין במ"ש ואינו נוהג אלא בטהורים דמשמע בטמאים אינו נוהג ואי איסורא בא לאשמועינן טמאים בלא"ה אסירי (עי' מ"ש בהגהות פרישה עכ"ה) : [ד] וכן בשר הפורש מן החי לכאורה היה נראה דנ"מ בין אבר לבשר מן החי דבאבר חייב אע"פ שאין בו כזית לאוי לאכילה אלא גידין ועצמות אבל בלאו הכי יש נפקותא לענין מלקות דאם אכל שניהם לוקה שנים אאבר מן החי ואבשר בשדה :

סי' סג [א] **חכמים** אסרו כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ביד נכרי אע"ג דאמרינן בפרק גיד הנשה נמצא ביד נכרי ורוב טבחי ומוכרי ישראל דמותר אפי' לרב היינו דוקא במקום דמכרזי ולא הכריזו אותו יום שיש טריפה במקולין או עדיף נמצא ביד נכרי דלא שייך למימר עורב הסליפו ממולא בביתו ונתעלם עינו ממנה אבל במקום שאין מכריזין אף אם יש שם טריפה ודאי עדיף נמצא בביתו מנמצא ביד נכרי (עמ"ש בסימן א' ובמ"מ סימן רכ"ט) וכאן איירי במקום שאין מכריזין ומש"ה סתם רבינו וכתב בשם רשב"ם דאם אבד ומצאו אסור

פרישה

(ג) מהטחול או מהכליות נקט אלו שאין הבהמה נטרפת בהן : (ד) אבל אם נחתך מהעובר כו' מותר הטעם דילפי' מכל אשר בבהמה תאכלו שהוא מותר : (ה) אפי' לא פירש עד לאחר שחיטה אסור פי' מדרבנן אע"ג דבגמ' יליף לה מקרא (אל ובשר בשדה טריפה להביא האבר והבשר המדולדלין עכ"ה) קרא אסמכתא בעלמא הוא רש"י : (ו) אם עור ובשר חופין את רובו פירוש רוב עביו ורוב הקיפו רש"י כדלעיל סימן נ"ה : (ז) ביצי זכר כו' מותרין הטעם מדלא קא סרחן לא הוו כאיברים המדולדלים : (ח) אלא שנהגו בהן איסור הטעם מדלא קא בריין תוס' : (ט) בהלכות טריפות אע"ג שדין זה מבואר בה' שחיטה בסימן י"ד קרי ליה הלכות טריפות שאיסורו הוא משום בשר בשדה טריפה לא תאכלו גם כי כל זמן שלא נשחטה הבהמה כראוי הוא בחזקת טריפה והמיימוני קרא להלכות טריפות הלכות שחיטה :

סי' סג (א) **בשר** שנתעלם מן העין אסור פירוש שנתעלם שעה אחת רש"י : (ב) אפי' היא בהמה שלימה אפי' להרמב"ם שסובר אם תלאו במסמר במקום שא"א לעוף ליטלו משם ולהכניס מותר אפ"ה בהמה אסורה דאמרינן שיש עוף גדול שנוטל אפי' בהמה גדולה (הא דנקט בהמה שלימה לאו דוקא דגם בלא ראש מקרי שלימה דאל"כ קשה הא כתב רבינו בסימן א' דהמוצא בהמה שחוטה מותרת דסימן שחיטה מועלת דהוי סימן עכ"ה) : והרשב"א

חדושי הגהות

סב א ר"ל דלא אמרינן שיהא כנטול ויהא דינו כאבר המדולדל שיהא אותו יתרת עכ"פ אסור אלא אף היתרת מותר :

ואע"פ שרוב הטבחים והמוכרים ישראל ולא עוד אלא אפי' המניח בשר בביתו אסור אם נעלם מן העין אא"כ יש לו בו סימן או טביעות עין ורש"י התיר הכל ורשב"ם כתב ודאי אם נטלו עוף והחזירו אסור דחיישינן שמא החליפו וכן אם אבדו ומצאו אסור הכל אם אין בו סימן [ג] או טביעות עין אבל אם מצאו במקום שהניחו מותר (ג) והרשב"א כתב דאפילו הניח י' ומצא ט' אסור דחיישינן שמא נטלו ואלו אחרים הם ויש מחלקים שאם הניחו במקום שהשרצים והעופות יכולין ליטלו משם ולהביא אחר במקומו חיישינן אבל

שנתעלם מן העין אסור ואפי' בעיר שרוב טבחי ישראל דחיישינן שמא עורבים הביאו נבלה והחליפוהו ואפי' בבהמה שלימה כדמוכח בשמעתין וחומרא יתירא היא וכ"כ התוס'. וכתב עוד הרא"ש רש"י פסק דלית הלכתא כרב והביא ראיה מהך עובדא דרב נחמן מנהרדעא איקלע לגבי רב כהנא מפום נהרא במעלי יומי דכיפורי הוו אייתו עורבי שדו כבדי וכולייתא אמר ליה שקול ואכול האידנא דהיתירא שכיח טפי ועוד דסתם מתניתין מוכחי הכי ואף ע"ג דשני שינויי דחיקי ניכהו וכן מוכח סוגיא דשמעתין דקאמר ורב היכי אכיל בישרא ולא קאמר היכי אכלינן בישרא וקשה מפ' אלו מציאות (כד:) דהוה דיו דשקל בישרא ושדא בי כנייתא דבר מריון אתא לקמיה דאביי ואכשרי' ופריך והא א"ר בשר כיון שנתעלם מן העין אסור ומדפריך מיניה אלמא דהכי הלכתא ור"ת גריס אתא לקמיה דרב ופריך מרב אדרב ורשב"ס תירץ דהא דפסקינן הכא דלא כרב היינו היכא שמצא הבשר במקום שהניחו דלא חיישינן שמא עורב החליפו והביאו באותו מקום עצמו אבל היכא שנטלו העורב והחזירו חיישינן שמא החליפו והני עובדי איכא למימר דהוו בעיר שרובה נכרים וכיון שנאבד איכא למיחש טפי עכ"ל ומדהביא הרא"ש דברי רשב"ס בסוף משמע דרבינו דהכי ס"ל. וכתבו הגהות מיימון בפ"ח מהמ"א שר"ת וכל רבינו שבצרפת פסקו דאין הלכה כרב וכו' הר"ן שהרז"ה סובר כדעת רש"י דפסק הלכתא כלוי ובספר התרומה ג"כ פסק כלוי ומיהו סובר ז"ל דע"כ לא שרי לוי אלא בבשר הנמצא בעיר שטבחיה ישראל דלעורבים דעלמא לא חיישינן וא"כ בעיר שטבחיה נכרים כגון שהניחה בביתו ומצאה במקום שהניחה דכל כה"ג לא חיישינן לעורב אבל בעיר שטבחיה נכרים ומצאה במקום שלא הניחה חיישינן דילמא אחלפוה עורבים דמדוכתייהו שקלי והני עובדא דגבא דבשרא וכרכשא דהתם לא מצאה במקום שהניחה וכהי הא מודה לוי דבעינן טביעות עינא או סימנא עכ"ל. וכתב עוד בספר התרומה אם הניחה בשוק בין הנכרים אפי' מצאה במקום שהניחה אסורה אם אין מכירה בסימן או בטביעות עין וכן אם שולח ביד נכרים הדין כן וכן רבה בר בר חנה מחתך לה אתלת קרנתא ומשדר לה ביד עכו"ם וכן א"ר בפרק אין מעמידין (לט.) בחותם א' אסור עכ"ל וכתב הרשב"א נראה דמ"ש שאם הניחה בשוק בין הנכרים אסורה היינו ברוב טבחי נכרים אבל ברוב טבחי ישראל הא אמרינן לעיל למאן דאית ליה דבשר שנתעלם מן העין דשרי וכדפרכינן מבשר הנמצא ומנמצא בה בשר דס"ל למאן דאית ליה בשר שנתעלם דבנמצא בקרקע מיירי ואף ע"ג דרוב אוכלי בשר נכרים ניכהו אם חי הוא מותר דאזלינן בתר רוב טבחים ורובם ישראלים ניכהו והילכך ברוב טבחי ישראל אפי' הניחה בין הנכרים ובא ומצאה במקום שהניחה דליכא עורב לחלופי לא חיישינן לה כלל עכ"ל. וכתב בתשובה סימן ק"ז על ראובן שלקח בשר במקולין ושלחו ע"י שלוחו נכרי דלא חותם והודיעו שהוא מפליג ואין לו בו טביעות עין שורת הדין כ"ל שהוא מותר וכל שרוב טבחים ומקולין ישראל פשיטא דהיינו בשר הנמצא ביד נכרי שהוא מותר דבנמצא הלך אחר הרוב אלא אפילו לא היו רוב טבחים ומקולין ישראל איפשר להתיר בדיעבד אם א"א לו להחליף אא"כ הולך לדרך אחרת למקולים של נכרים שאף ע"פ שהודיעו שהוא מפליג מתיירא הוא שמא יראו אותו יהודים אחרים ויתפש כגנב והביא ראיות לדבר ויתבאר זה בסימן קי"ח אבל הרי"ף פסק הלכה כרב וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מהמ"א וז"ל עשר חנויות ט' מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבילות ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאי לקח הרי זו אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אבל בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש אם היו רוב המוכרים נכרים אסור ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר וכן בשר הנמצא ביד נכרי ולא נודע ממי לקח אם היו רוב מוכרי הבשר ישראל מותר זהו דין תורה וכבר אסרו חכמים כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ביד נכרי אף ע"פ שכל המוכרין וכל השוחטים ישראל ולא עוד אלא כל קח בשר והניחו בביתו ונעלם מן העין אסור אא"כ היה לו בו סימן או שהיה לו בו טביעות עין והוא מכירו ודאי שהוא זה או שהיה צרור וחתום. תלה כלי מלא חתיכות בשר ונשבר הכלי ונפלו החתיכות לארץ ובא ומצאם חתיכות ואין לו בהם לא סימן ולא טביעות עין הרי זה אסור שיש לומר אותו בשר שהיה בכלי גררתו חיה או שרץ וזה בשר אחר הוא עכ"ל. וכתב ה"ה זה דין תורה וכבר אסרו חכמים וכו' שם א"ר בשר שנתעלם מן העין אסור ופסקו הגאונים כרב וכן דעת קצת האחרונים והקשה עליו מהא דט' חנויות דקתני ובנמצא הלך אחר הרוב ותירץ בנמצא ביד נכרי ולפי סוגיא זו אף ע"ג דרב אסר בשר שנתעלם בנמצא ביד נכרי כיון שהוא בחזקת משתמר ורוב המוכרין שבעיר מוכרין בשר כשר מותר וזה דעת רוב המפרשים ורבינו שכתב דבנמצא ביד נכרי אסור נראה שסמך על מה שאמרו בירושלמי דשקלים ובנמצא הלך אחר הרוב א"ר יוחנן בשר הנמצא ביד נכרי כנמצא בפלטיא והוא שראו אותו יוצא במקולין של ישראל רב נחמא לתמן חמיתון מקולים וחמר עלייהו אלמא דטפי אסור נמצא ביד נכרי מנמצא בפלטיא ואין צ"ל מבשר שהניח בביתו ומצאו במקום שהניחו שאסור לדעת רב שהרי יש לחוש כשנמצא ביד נכרי שמא תחילתו מן האיסור הוא ואע"ג דלמיעוטא לא חיישינן וסוגיין היא עיקר לענין דינא אבל כיון דחזינן בירושלמי דרב מסוס חומרא אמרה ודאי בכל גווני הוא ונמצא ביד נכרי נמי אסור וזהו דעת רבינו ואינו מתחוור לפי גמרתנו וכבר כתבתי שדעת הרבה מן המפרשים לומר דבנמצא ביד נכרי במקום שרוב טבחי ישראל מותר ומ"מ ראוי להחמיר בדבר עכ"ל. ומ"כ דהא דאמרינן נמצא ביד נכרי שאני באתרא דמכרזי אי איכא בההוא יומא טריפה בבית המטבחיים דאז אם לא הכריזו באותו יום עדיף נמצא ביד נכרי מבשר המונח בבית ישראל שנתעלם והרמב"ם איירי בזמן הזה דלא מכרזי דבהא ודאי עדיף מונח בבית ישראל שנתעלם מנמצא ביד נכרי. ועל מ"ש הרמב"ם ולא עוד אלא הלוקח בשר והניחו בביתו וכו' כתב ה"ה זו היא דרב ויש מן המפרשים שכתבו דהא דרב דוקא שהניחה במקום שעופות או שרצים יכולים להביא אחרת במקומה אבל תלאו במסמר וכיוצא בו שא"א לשרץ ליטול ולהניח בכיוצא בזה מותר וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ואיפשר שאף דעת רבינו ממ"ש תלה כלי מלא וכו' נשבר הכלי וכו' נראה שאם מצאו כמו שהוא אע"פ שאין לו בחתיכות סימן ולא טביעות עין מותרות ועוד כתב ומ"ש רבינו שבטביעות עין מותר בכל גווני מפורש בגמרא שם וכבר העלה הרמב"ן שכל אדם נאמן לומר טביעות עין יש לי בו וא"צ ת"ח בדוקא וזהו דעת רבינו ומ"מ צריך שידקדק יפה בדבר עכ"ל. וכ"כ הג"א בשם א"ז דהא טביעות עינא שרי אפי' בע"ה שמכירו לבשר זה אפילו בטביעות עינא נאמן כי אינו חשוד לקלקל ולהאכיל את חבירו איסור וסברא זו דהרמב"ן שכל אדם נאמן לומר טביעות עין יש לו בו כ"כ הרשב"א בחידושיו בשמו וכתב עוד שר"ח כתב כאן וה"מ בת"ח דלא משקר ול"ע דהכא לכ"ע משמע דקאמרי [ואף ע"ה] לא משקר באיסורין וכתב עוד ומיהו הכא להתיר איסורים בטביעות עינא צריך לדקדק אם יש לו טביעות עין יפה מפני שפעמים שהעין משקרת וסבור שמכיר ואינו מכיר ולפיכך אם לא ראהו תחילה היטב ודקדק בראייתו שמא סבור שזה הוא ואינו אלא אחר והעלה דלא מהני טביעות עינא אלא בחתיכה שבעתה העין אבל לא שבעתה העין לא וכ"כ הר"ן בשמו. וכתב עוד ה"ה דע שיש מן האחרונים שפסקו כלוי דפליג אדרב ושרי בשר שנתעלם וכן דעת הרשב"א וכתב והוא שמצאה במקום שהניחה ואם הוא בביתו אפילו רוב טבחים נכרים ואפילו הניחה בשוק והוא שהיה רוב טבחי ישראל אבל אם לא מצאה במקום שהניחה כיון שאינו מכירה בדין הוא לחוש ואפילו הניח עשר ומצא ט' כיון שאין לו בהם סימן או טביעות עין עכ"ד ודברי רבינו והגאונים עיקר להחמיר עכ"ל. ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לפסוק כרב יש לאסור (א) בשר שנתעלם מן העין ואין לו בו סימן ולא טביעות עין אא"כ תלאו במסמר וכיוצא בו שא"א לשרץ ליטול ולהניח כתב המרדכי מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ושלחוה
ביד

דאייתו נבלה מרובה דעלמא: ומ"ש ורש"י התיר הכל שם בסוף (דף צ"ה) אעובדא דרב חייא בר אבין דאיתבד ליה כרכשא ביני דני אתא לקמיה דרב הונא כו' כתב רש"י רב הונא סבר לה כרב דאסר בהעלמה ולא קי"ל כוותיה בהא אלא אמתניתין סמכינן נמצא כו' ואע"ג דשנינהו בעומד ורואהו שינויי דחיקי ניכהו וכי קי"ל הילכתא כרב באיסורי לגבי פלוגתא דשמואל הוא דאמרינן אבל גבי מתניתין לא ורב כהנא הא קא חזינא דא"ל שקול ואכול עכ"ל ומיהו ודאי אף רש"י לא התיר בנאבד אלא ברוב טבחי ישראל א"נ מצאו במקום שהניחו אפי' רוב טבחים נכרים אבל בלא מצאו במקום שהניחו וגם רוב טבחים נכרים אסור אף לרש"י דאע"פ דלעורבים דאייתו מרובה דעלמא לא חיישינן לרוב טבחי נכרים דאיתנהו קמן השתא ודאי חיישינן: ומ"ש רבינו ורש"י התיר הכל אינו חוזר אלא לכל שתי החלוקות שכתב תחלה ע"ש הרמב"ם לאיסור אף ע"פ שרוב הטבחים ישראל ואפי' המניח בשר בביתו שבאלו התיר רש"י הכל אבל לא כשרוב טבחים נכרים וגם לא מצאו במקום שהניחו ע"ש בפירש"י מוכח כך להדיא בדיבור האידנא דהיתירא שכיח טפי וכ"כ בספר התרומה לדעת ר"ת דפסק דאין הלכה כרב ע"ש בסימן מ"ז:

ומ"ש ורשב"ם כתב ודאי כו' פירוש היכא דנטלו עוף והחזירו אסור אפי' ברוב טבחי ישראל דחיישינן דהחליפו בדעלמא במקום נבלה וכן אם אבדו ומצאו אסור הכל אפי' בעיר שרוב טבחים ישראל אבל אם מצאו במקום שהניחו מותר כיון דרוב טבחים ישראל דאם רוב טבחים נכרים אפי' מצאו במקום שהניחו אסור דאף ע"פ דלא חיישינן לעורב למשקל מכולי עלמא למשקל מדוכתיה חיישינן הכי מוכח מדברי הרשב"ם שהביא הרא"ש דרשב"ם תירץ דהא דפסק בעובדא דרב כהנא דלא כרב דא"ל שקול ואכול דהאידנא דהיתירא שכיח טפי היינו היכא שמצא הבשר במקום שהניחו כו' דאלמא אפי' מצאו במקום שהניחו לא שרינן אלא משום רובא דהיתירא. ומ"ש רשב"ם אח"כ וז"ל והני עובדי איכא למימר דהוו בעיר שרובה נכרים וכיון שנאבד איכא למיחש טפי עכ"ל לא היה צריך לאוקמי בעיר שרובה נכרים למאי דפסקינן כרב בכל גווני זולתי במצאו במקום שהניחו דלפי זה ודאי אפי' בעיר שרובה ישראל אסור כיון שנאבד אלא שבא לדחות ולומר דאף למאן דפסק דלא כרב לא קשיא מהני עובדי דאיכא למימר דהוו בעיר שרובה נכרים אבל לרשב"ם גופיה אפי' בעיר שרובה ישראל נמי אסור כיון שנאבד והכי כתב רבינו ירוחם להדיא באות ל"ב וכדמוכח נמי מדברי רבינו דמשוה דין אבדו ומצאו לנטלו עוף והחזירו דבשניהם אין היתר אא"כ יש בו סימן כו' ואפילו ברוב טבחים ישראל וכדפרישית: ומ"ש בשם הרשב"א דאפי' הניח עשרה כו' כ"כ בבית רביעי סוף שער שני וכתב גדולה מזו אמרינן בפ"ק דפסחים הניח עשר כו' ואע"פ דאסיקנא התם דאיירי במקושרין הכא אפילו באינן מקושרין חיישינן דכיון דאינו מכירן תלינן דאותו שהניח כבר נטל ואלו אחרים הם: ומ"ש ויש מחלקים כו' כ"כ ה"ה שם שיש מן המפרשים כן בהא דרב וזה דעת הרמב"ן והרשב"א כו' ויש לתמוה דהא בההיא עובדא דרב לאודיק בבזעא דדשא הוא חיותא דתליא כו' מוכח להדיא דלרב אפילו תלאו באויר שאין שרצים יכולים ליטלו משם ואפי' בהמה שלימה נמי אסור ואפשר לתרץ דההיא עובדא הוה בדוכתא דרוב נכרים היו שם ואיכא למיחש דילמא אתו נכרים והחליפו אבל בתולה בשר בביתו דליכא שם נכרים וליכא למיחש אלא לשרצים היכא דתולה במסמר שרי וכן פירשו התוס' דההיא עובדא איכא לאוקמה ברוב נכרים ע"ש:
ומ"ש

דרכי משה

סג (א) ולא נהירא דהרי הרא"ש והמרדכי והגה"מ פ"ח דהמ"א כתבו דכל בני צרפת פסקו דבשר הנמצא שנתעלם מן העין מותר א"כ אין להחמיר וכן המנהג וכן פסק ג"כ ר"י בר ששת בתשובה והביאו בב"י ודיני בשר הנמצאים ביד עכו"ם או הם אצל עכו"ם בלא חותם יתבאר לקמן אי"ה סימן קי"ח:
ויראה

פרישה

(ג) והרשב"א כתב אפי' כו' הביא רבינו דברי הרשב"א שכתב אפי' ללמדנו דלדעת הרשב"ם אם מצאו במקום שהניחו מותר. ולא חילק בין אם מצא כל החתיכות לחסר אחד מהם ולהרשב"א אפי' מצאן במקום שהניחן אם חסר אחד מהם טריפה כיון דאיכא ריעותא בפנינו שחסר מהם וכתב מ"ו ואפשר דמיירי נמי בקשורין יחד כדלעיל גבי ככרות ממן בס"ס תל"ט. ולעד"נ דשאני התם דככר ביטל נמצא דאין כאן אלא ספק דרבנן שהצריכוה בדיקה משא"כ כאן
דאיכא

דרישה

אסור אף דנראה פשוט שלה"ט דגמרא אם הוא במקום שמכריזין ויש רוב ישראל בעיר או רוב טבחי ישראל דמותר אלא דשאני הכא דאיירי במקום שאין מכריזין וחיישינן לטריפה: [ב] או טביעות עין כתב הרמב"ן דכל אדם נאמן לומר טביעות עין יש לי בו וא"צ ת"ח (וכ"ל הטעם דדוקא במציאה אף שאדם כשר הוא חיישינן שמא יטעה לומר שהוא שלו ואינו שלו משא"כ בזה שהניח בביתו בשר כשר במוקה כל דהו אמרינן שהוא הוא מיהו אפי' מצאו בשוק משמע שנאמן בט"ע. שהרי משוה יש בו ט"ע ויש בו סימן וי"ל דבאיסורא אדם מדקדק טפי ואינו אומר שהוא שלו וכשר אם לא שברור לו) ומ"מ צריך לדקדק יפה ולא נתירוהו אלא בחתיכה שהשבעתה העין אבל לא שבעתה העין לא דפעמים שהעין משקר וסובר שמכיר ואינו מכיר וכ"כ הר"ן בשמו: כתב המרדכי מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ושלחוה ביד נכרי כו' ובעל התרנגולת היה מכיר אותה ואומר שאת היא והתרתי אותה כיון שבעל התרנגולת היה מכירה כדברי ר"ת
דאמר

אבל אם תלאו במסמר ומצאו שם לא חיישינן (ד) ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כדברי הרשב"ם:

הלכות חלב

סד כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו (א) לפיכך אין חייבין משום חלב אלא אלו הג' מינין [א] אבל בהמה טמאה וחיה בין טהורה בין טמאה הלבם כבשרם ואפילו באלו הג' מינים (ב) כתב הרמב"ם שאין חייבין על חלב נפל שלה אלא משום נבלה כמו על בשרו אבל באלו הג' מינים חייבין משום חלב (ג) בין אם היא שחוטה או נבלה או טריפה (ד) כוי חלבו אסור ואין חייבין עליו השוחט בהמה ומצא בה עובר לא שנא בן ח' או בן ט' בין אם הי
או

ביד נכרי וכו'. ובעל התרנגולת היה מכיר אותה ואומר שזאת היא והתרתי אותה כיון שבעל התרנגולת היה מכירה כדברי ר"ת דאמר לית הלכתא כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור ע"כ ואיני יודע למה כתב שהתיר משום דלית הלכתא כרב דהא רב נמי מכשר בהא כיון דאית ליה טביעות עין בגוה דטביעות עינא עדיפא מסימנא כדאיתא בגמרא נשאל הריב"ש בתשובה סימן ע"ו על פרש שעשה נישואין והיה לו עגל ורצה שישחטנו טבח ישראל כדי לשלוח ממנו מנות לישראל מיודעיו וכן עשה ושלח המתנות ע"י נערו נכרי בלי שומר אם הם מותרות. והשיב אמרו בפרק גיד הנשה דאפי' לרב דאסר בשר שנתעלם מן העין מודה בנמצא ביד נכרי דשרי כשרוב מקולין וטבחי ישראל ולכן בחתיכות אלו אם נודע בבירור שלא עשו עגל אחר בעיר אלא זה חתיכות אלו מותרות אבל אם הפרש או אפילו אחר עשה עגלים חתיכות אלו אסורות אא"כ יש בהם סימן או טביעות עין עכ"ל והוראת היתר זה היה שלא כדעת הרמב"ם שכתבתי בסמוך:

סד כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו לפיכך אין חייבים משום חלב אלא הג' מינים אלו אבל בהמה טמאה וחיה בין טהורה בין טמאה חלבם כבשרם זה פשוט כיון שלא אמר הכתוב חלב אלא של שור וכשב ועז ובהדיא תנן בפרק כל הבשר (קיז.) שהדם נוהג בבהמה ובחיה ובעופות בין טמאים בין טהורים והחלב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד: ואפילו באלו הג' מינים כתב הרמב"ם שאין חייבים על חלב נפל שלה אלא משום נבלה כמו על בשרו בפ"ז מהמ"א כ"כ וכתב ה"ה שטעמו משום דאיכא בפ' בהמה המקשה (עה.) תרי לישני וללישנא בתרא כל שלא כלו לו חדשיו לכ"ע אין כאן חיוב כרת והכי קי"ל:

אבל באלו הג' מינים חייבים משום חלב בין אם היא שחוטה או נבלה או טריפה כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר ונתן טעם למה חייב על חלב נבילה וטריפה משום חלב דמתוך שנוסף האיסור בבשרה שהיה מותר נוסף על החלב ולפיכך לוקה ב' וכתב הרב המגיד בהרבה מקומות ומהם פרק השוחט (לז.) ופ' גיד הנשה (פט:) התורה אמרה יבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב וכן בטריפה וביאר רבינו שהטעם מפני שאיסור חל על איסור במוסיף ומ"מ נראה דאפי' מאן דלית ליה איסור מוסיף מודה בזה מדכתיב וחלב נבלה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו ע"כ ולא היה רבינו צריך לכתוב זה ולא מה שקודם לו דלא נפקא לן מינייהו מידי לענין איסורא דהא בלאו הכי אסור באכילה אלא שנמשך אחרי דברי הרמב"ם: כוי חלבו אסור ואין חייבים עליו בר"פ בתרא דיומא (עד.) איתי ברייתא דקתני אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה כוי וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה ת"ל כל חלב ופירש"י כוי שהוא ספק ואין בו כרת וחצי שיעור שאינו בעונש מנין שהוא באזהרה ת"ל כל חלב ובר"פ דם שחיטה (כח.) אמרינן גבי כוי חלבו מנין מכל חלב וכתב הרמב"ם דין זה בפ"א מהמ"א: השוחט בהמה ומצא בה עובר וכו' בפרק בהמה המקשה (עד.) תנן השוחט את הבהמה ומצא בה בן ח' חי או מת או בן ט' מת קורעו ומוציא את דמו מצא בה בן ט' חי טעון שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו דברי ר"מ וחכ"א שחיטת אמו מטהרתו וכתבו הרי"ף והרא"ש וקי"ל כחכמים דאמרי שחיטת אמו מטהרתו והוא שלא הפריס ע"ג קרקע וחלבו מותר באכילה אבל דמו אסור ואם הפריס ע"ג קרקע טעון שחיטה וחלבו אסור ואצ"ל דמו דתניא לענין גיד הנשה נוהג בשליל וחלבו אסור דר"מ ר' יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וקי"ל כר' יהודה אבל הרמב"ם כתב פ"ז מהל' מ"א השוחט בהמה ומצא בה שליל כל חלבו מותר ואפילו מצאו חי מפני שהוא כאבר ממנה ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי אע"פ שלא הפריס על הקרקע א"צ שחיטה וחלבו אסור וחייבין עליו כרת ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומות האסורין בשאר הבהמות וטעמו משום דסתם לן תנא כר"מ דתנן בר"פ גיד הנשה נוהג בשליל ר' יהודה אומר אינו נוהג וחלבו מותר

ומ"ש שמסקנת הרא"ש כדברי הרשב"ם הוא משום דבפג"ה הביא תחלה פסק רב אלפס ורש"י ואח"כ דברי הרשב"ם משמע שכך היא מסקנתו והכי קיימא לן וכן משמע בסמ"ג לאוין קמ"א (דף כ"ג ע"א) וז"ל כל רבותינו שבצרפת הקדמונים שוין שאין הלכה כרב שאומר בשנ"ה אסור כו' ומסיק שם לענין בשר שנאבדה דבין בסימן בין בטביעות עינא מותרת עכ"ל אלמא דס"ל דאע"פ דבבשר שהניח בביתו לא חיישינן לשמא נתחלפה בנבלה היכא שאבדו אסור אם אין בו סימן כו' והיינו כדברי הרשב"ם וכן פסק באגודה וז"ל אבל מצאה שלא במקום שהניח או ביד נכרי אסור אם לא בסימן או בטביעות עין וכ"ש דאסור לשלוח חמין או פשטיד"א לתנור ע"י שפחתו נכרית או קערה מליאה תבשיל לבית חבירו עכ"ל וכ"כ ה"ר יונה באגרת התשובה והחמיר לאסרו אף דיעבד מיהו הרשב"א התירו אם אותו מקום מעבר לרבים דמרתת הנכרי ורבינו הביא דבריו בסימן קי"ח ע"ש ועיין במ"ש ב"י ע"ש הרשב"א בסימן ס"ג ובסימן קי"ח ולשם יתבאר בס"ד היאך נוהגין: כתב בהג"ה ש"ד סימן ל"ב ע"ש מה"ר חיים בנו של א"ז שדרש אדם השולח לחבירו חתיכות בשר ע"י נכרי ובא אצל חבירו ורואה שהיא שמינה כהראשונה שלא מותר כיון שהנכרי אין לו ריוח במה שמחליף עד כאן. ואיכא למידק על מ"ש הרמב"ם ולא עוד אלא אפי' המניח כו' הלא בגמרא פג"ה פרכינן עלה דרב דאמר בשר שנמ"ה אסור מהא דתנן ובנמצא הלך אחר הרוב ומשני במצא ביד נכרי שאני אלמא דשרינן טפי בנמצא ביד נכרי מבהניחו בביתו ונתעלם מן העין וכן קשה בסמ"ג לאוין קל"ז (דף מ"ח ע"ג) שכתב ע"ש רבינו האי גאון שאין סומכין על דבריו של נכרי לא לאיסור ולא להיתר לא לאיסור כו' ולא להיתר מדא"ר בשר שנמ"ה אסור אלמא דס"ל דבכלל בשר שנתעלמה מן העין הוי נמי בנמצא ביד נכרי וזה הפך משמעות הגמרא וה' המגיד פירש דדברי הרמב"ם הם ע"פ הירושלמי דשקלים דמשמע התם דבנמצא ביד נכרי גרע מנמצא בפלטיא וכל שכן דגרע מהניחו בביתו ומצאו במקום שהניחו שהרי יש לחוש כשנמצא ביד הנכרי שמא תחלתו מן האיסור הוא כו' וע"ד זה יש ליישב דברי הסמ"ג אכן קרוב לשמוע מה שפירש בית יוסף דדוקא באתרא דמכרזי אי אתרמי טריפה במקולין ולא הכריזו התם עדיף נמצא ביד נכרי מבשר המונח בבית ישראל שנתעלם והרמב"ם איירי בזמן הזה דלא מכרזי דהשתא ודאי עדיף מונח בבית ישראל שנתעלם מבנמצא ביד נכרי ועל דרך זה יש ליישב גם דברי הסמ"ג: **כתב** המרדכי פג"ה מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ושלחוה ביד נכרי בלא שומר ונסתפקו בדבר שמא אחרת היתה ונתחלפה והלכו לשוחט ושאלו לו אם שחט זאת התרנגולת והשיב אין לי בה טביעות עין אמנם עתה שחטתי תרנגולת אחת אבל בעל התרנגולת היה מכיר אותה ואמר שזאת היא והתרתי אותה כיון שבעל התרנגולת היה מכירה וכדברי ר"ת דאמר לית הלכתא כרב כו' והדבר ברור דהמעשה היה שהנכרי הוליכה לשוחט לשחוט ונסתפקו שמא אותה ששחט השוחט החליפה הנכרי באחרת וזו נבלה היא דשחיטה אינו סימן ומוך עליו כדפסק רש"י בתשובה שבמרדכי פ' קמא דחולין וכן כתב רבינו בסימן קי"ח ע"ש הרשב"א ודלא כהר"ר ירוחם באות ל"ב והתירו אותה דמאחר שבעל התרנגולת היה מכירה והשוחט אמר ששחט תרנגולת לנכרי זה סתמא דמילתא שאותה תרנגולת שנתן לו ב"ה לנכרי להוליכה לשוחט שחט השוחט משום דהנכרי מרתת שהבעל בית ישאל לשוחט אם נתן לו הנכרי תרנגולת לשחוט שכך וכך סימניה הרי הוא מכירה וכענין שכתב רשב"א דסמכינן להתיר במקום שהיא מעבר לרבים מטעמא דהנכרי מירתת אבל אם לא היה בעל התרנגולת מכירה היה אפשר לחוש דאפילו אם תמצא לומר דהשוחט שחט אותה תרנגולת של ב"ה מ"מ שמא החליפה הנכרי אח"כ בנבלה ולא מירתת דקסבר לא יתן את לבו לראות אם זאת היא התרנגולת שנתן לו להוליכו לשוחט אם לאו כי יספיק כשישאל לשוחט אם שחט תרנגולת שכך וכך סימניה אי נמי מאחר שבעל הבית אינו מכירה גם הנכרי יודע שאינו מכירה ולא מירתת ומ"מ היה ראוי לאוסרה משום בשר שנתעלם מן העין דהא אפי' בנמצא ביד נכרי אסור משום בשר שנתעלם מן העין בזמן הזה דלא מכרזי וכדכתב המרדכי בהדיא קודם זה דאם לא מצאה במקום שהניח או שלחה ביד נכרי אסור משום בשר שנמ"ה. ואע"פ שבעל הבית היה מכירה לא היה מכירה בטביעות עינא שבשבעה העין לא מהני לגבי בשר שנמ"ה כדכתב הרשב"א אי נמי והוא העיקר דאי אפשר שהיה מכירה בטביעות עינא שהלא כשהולכים לשחוט היתה חיה ועכשיו היא שחוטה והיכר טביעת העין אינו אלא בהיכר שהיה לו מתחלה ועד עתה שלא נשתנה בנתיים והלכך צריך בהיתר זה לדעת רבינו תם דפסק דלא כרב ונתיישב מה שהיה קשה לבית יוסף בזה ועיין במה שכתבתי למעלה בסימן א' ולענין הלכה פסק בש"ע כהרמב"ם וכתב כלשונו בפ"ח מהמ"א גם פסק כיש מחלקים ומתירין בתלאו במסמר ומצאו שם ושיש מתירין אפי' בלא מסמר אם מצאו במקום שהניחו אם כל המוכרים הם ישראלים מוכרים בשר כשר:

סד כל חלב כו' ה"א בתורת כהנים פרשת צו פרשה ט"ו כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו פרט לבהמה טמאה ולחיה ולעופות מניין לרבות את הכלאים ת"ל שור כשב ועז דר"ע ואם נפשך לומר מן הבהמה לרבות את הכלאים יכול כל שהיה בכלל עונש ה"ה בכלל אזהרה כוי ופחות מכזית שאינן בכלל עונש לא יהיו בכלל אזהרה ת"ל כל חלב ולא הוצרך רבינו לבאר דכלאים הבא מן העז ורחל דחייבים עליו משום חלב דמדכתב בכוי דאסור ואין חייבין עליו דהיינו הבא מבהמה וחיה וכדפי' הרמב"ם בפ"א מהמ"א שמעינן דהבא מבהמה ובהמה חייבין עליו ומזה הטעם גם הרמב"ם לא הזכיר דין כלאים הבא מעז ורחל אכן בתוס' ר"פ דם שחיטה משמע דבכוי הוא בריה בפני עצמו ואינו לא בהמה ולא חיה קאמר קרא ע"ש בתחלת סימן ס"ו: ומ"ש ואפי' באלו הג' מינים כתב הרמב"ם כו' בפ"ז מהמ"א. וכתב בית יוסף ולא היה רבינו צריך לכתוב זה ולא מה שקודם לו דלא נפקא לן מינייהו מידי לענין איסורא דהא בלאו הכי אסור באכילה אלא שנמשך אחר דברי הרמב"ם עכ"ל אבל העיקר דנפקא מינה לענין שאסור לעשות סחורה בחלב טמאה ונפל שאילו היה בכלל חלב היה מותר לעשות בו סחורה מדכתיב יעשה לכל מלאכה אבל כיון שחלבם כבשרם אסור אינו בכלל יעשה לכל מלאכה: השוחט בהמה ומצא בה עובר כו' משנה בפרק בהמה המקשה ופרק ג"ה וברייתא בפג"ה דאפליגו בה ר"מ ור' יהודה דלר"מ בן ט' חי טעון שחיטה וחלבו וגידו אסור אפי' לא הפריס על גבי קרקע ולר' יהודה שחיטת אמו מטהרתו וחלבו וגידו שרי והרמב"ם ז"ל פסק בשחיטה כר' יהודה ובחלבו וגידו כר"מ והרי"ף והרא"ש פסקו בשחיטה ובחלבו כר' יהודה וכך הוא דעת רבינו ועל כן כתב על דברי הרמב"ם ולא נהירא ועיין באשיר"י שם כתב מאיזה טעם לא נהירא ולגבי גיד פסק רבינו לקמן בסימן ס"ה כר' יהודה וצריך לומר דכך נראה לו מלשון הרי"ף והרא"ש דאף בגיד קי"ל כר' יהודה וכך הבין גם הרב בית יוסף אכן לפע"ד דברי הרשב"א נכונים שכתב דנראה מדברי הרי"ף דבגיד סבירא ליה כר' מאיר מדכתב בפרק בהמה המקשה וחלבו מותר באכילה כו' דתניא לענין ג"ה כו' ר"י אומר אינו נוהג בשליל והלבו מותר וקי"ל כר' יהודה ואי היתה דפסק הרי"ף כר"י אף בגיד הו"ל לפרש ולמימר וחלבו וגידו מותר דתניא ונוהג בשליל וחלבו אסור דר"מ ר' יהודה אומר אינו נוהג בשליל וקי"ל כר' יהודה מדכתב תחילה וחלבו מותר ולא הזכיר גיד ואח"כ כתב דתניא לענין ג"ה כו' משמע הלשון דבג"ה אינו פוסק כר"י אלא כר"מ וכדסתם

דרישה

דאמר לית הלכתא כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור עי' בב"י:

סי' סד [א] אבל בהמה טמאה כו' חלבם כבשרם אע"ג דרבינו לא נחית בכל מקום אלא ללמד האיסור והמותר ולא החיוב והפטור ובהמה טמאה בלא"ה אסורה נמשך בזה אחר דברי הרמב"ם (ועי' פרישה מ"ש א"א ז"ל ג"כ על מ"ש רבינו בין אם היא שחוטה או נבילה וכ"כ ב"י. אבל י"ל דלק"מ דרבינו בא להודיע דחייב כרת דאז תשובתו המורה הדבר באיסורו אינו אלא בלאו. וכן יש לתרץ בכל מקום שרבינו הזכיר החילוק דבני לאוין דרבינו בא להודיע מתי שעובר בבני לאוין כדי להוסיף על תשובתו או לגרוע ממנו עכ"ה):
והרמב"ם

פרישה

דאיכא ספיקא דאורייתא: (ד) ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כדברי הרשב"ם מדהביא הרא"ש לרשב"ם בסוף דבריו ב"י. ומש"ר בשם הרשב"ם דבשר שנאבד ונמצא אסור היינו במקום דליכא רוב ישראל או רוב טבחי ישראל וכן מוכח מדברי רבינו בריש סי' א' וכן הוא בהדיא בהרא"ש וכן עיקר וכבר הארכתי בזה שם בדרישה ע"ש:

סי' סד (א) לפיכך אין חייבים כו' ר"ל הואיל ופרט הכתוב אלו שלשה שור וכשב ועז לפיכך אין חייבין אלא אלו הג' מינים: (ב) כתב הרמב"ם שאין חייבין על חלב נפל הטעם כיון שלא כלו חדשיו אין בו חיוב כרת דהדשיו גורמין: (ג) בין אם היא שחוטה או נבילה הטעם דכתיב וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו ועוד דמיגו דאיתוסף איסורא בבשרה שהיה מותר נוסף ג"כ על החלב וכ"מ לחייב שני מלקות ורבינו נמשך בזה אחר דברי הרמב"ם כמ"ש בסמוך בדרישה: (ד) כוי חלבו אסור הטעם דכתיב כל חלב וגו' מרבינן כוי אבל מ"מ הואיל והוא ספק אין חייבים עליו דלא ילפינן מריבויא אלא איסור לא חיוב דמקרא אתריבא ילפינן חיוב ושם לא נהרבה כוי. והא דכתב
רבינו

או מת חלבו מותר והא דחלב בן ט' חי מותר דוקא שלא הפרים על גבי קרקע (ס) אבל הפרים ע"ג קרקע אסור [ב] והרמב"ם אסרו אפילו לא הפרים ע"ג קרקע ולא נהירא הושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב מבן ט' חי שבתוכה חייבין עליו משום חלב כעל חלב בהמה גמורה (ו) איזהו [ג] חלב כל שהוא תותב קרום ונקלף פירוש שהוא

מותר ואף על גב דליכין גיד הנשה מיתניא סובר הרמב"ם דלאו דוקא אלא ה"ה לחלב דהא גיד הנשה וחלב חדא פלוגתא היא בברייתא והרא"ש כתב בפרק בהמה המקשה שטעמו של הרמב"ם מפני שהוא סובר שר' יוחנן וריש לקיש דאיפליגו התם בהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב מבן ט' חי בפלוגתא דר"מ ורבי יהודה דרבי יוחנן כר"מ ור"ל כר"י ופסק הלכה כר"י ולא נהירא כלל שיחלקו האמוראים במחלוקת התנאים אלא ודאי כל אחד אמר דבריו אליבא דכ"ע והלכה כר"י ע"כ והרשב"א ג"כ כתב בפרק בהמה המקשה שאינם נראים לו דברי הרמב"ם ובפ' גיד הנשה כתב שרבי' אפרים פסק כר"מ בין בגידו בין בחלבו וטעון שחיטה והרמב"ם והרב בעל העיטור פסקו כרבי יהודה שאינו טעון שחיטה ולענין חלבו וגידו פסקו כר"מ מהא דאמר ר' יוחנן תלש חלב מבן ט' חי חלבו כחלב בהמה חדשים גרמי ליה וגידו כחלבו וזה מן התימה דמאחר שפסקו הלכה כרבי יהודה שאינו טעון שחיטה היאך אפשר לפסוק הלכה כר"מ לענין גידו וחלבו דהא א"ר אלעזר א"ר אושעיא דלשיטתן הלכו בחלוקת חלב וגיד והא בהא תליא ושאר הפוסקים כולם חדשים גם ישנים ז"ל פסקו כרבי יהודה בכולהו בין בשחיטה בין בחלב וגיד מדאמר רבי אלעזר שהלכו לשיטתן והא בהא תליא ומיהו איכא למידק דהא סתם לן תנא כר"מ בגיד הנשה ואילו היינו אומרים כדברי התוספות דרבי אלעזר לא קאי אלא אחלבו לבד הוה ניחא טפי דלא סתרן סתמי דמתניתין אהדדי אלא קי"ל ככולהו סתמי דהלכה כרבי יהודה בשחיטה כסתם מתני' דבהמה המקשה ובחלבו נמי הלכה כרבי אלעזר דאמר דהלכו לשיטתן אבל בגידו לא הלכו לשיטתן כלל והא לאו בהא תליא והלכך קי"ל כותיה דרבי מאיר בגידו וכסתם מתניתין דפירקין דסתים ותני נוהג ונראה שזו היא דעת הרי"ף שכתב בפרק בהמה המקשה קי"ל כחכמים דאמרי שחיטת אמו מטהרתו וכו' · ומדנקט חלבו מותר אבל דמו אסור ולא קאמר וחלבו וגידו מותר דתרווייהו איתנהו בברייתא משמע דס"ל דדוקא חלבו מותר אבל גידו אסור ועוד שהביא מתני' דגיד הנשה דקתני נוהג בשליל ע"כ : ומ"ש שנראה שהוא דעת הרי"ף דברי תימא הם שהרי כתב והוא שלא הפרים ע"ג קרקע וחלבו מותר באכילה אבל דמו אסור דתניא לענין גיד הנשה ונוהג בשליל וחלבו אסור ד"ר מאיר רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וקי"ל כרבי יהודה הרי מבואר דבגיד נמי שרי וכרבי יהודה · ומה שדקדק מדכתב וחלבו מותר ולא כתב חלבו וגידו אינו דקדוק דעל כרחך לומר דגידו בכלל חלבו הוא ומה שרצה להכריח מדהביא מתני' דגיד הנשה אינו כלום שדבר פשוט הוא שסמך על מה שפסק כרבי יהודה בפרק בהמה המקשה : וכתב המרדכי בפ' בהמה המקשה וז"ל קי"ל כר"י וכפירוש רש"י בתשובותיו כל זמן שלא הפרים ע"ג קרקע לא נקרינן כלל לא חלבו ולא גידו כדנפקא לן מוכל בבהמה תאכלו וראבי"ה כתב בשם רב האי גאון וראב"ן דגיד הנשה נוהג בו וצריך לנקרו עם שומנו דכף הירך סתמא כתיב עכ"ל אבל הר"ן כתב בפרק גיד הנשה לענין הלכה כיון שהלכו לשיטתן וקי"ל כר' יהודה בשחיטה דשליל אפילו בן ט' ניתר בשחיטת אמו חלבו וגידו נמי שרי ולא נתחוורו דברי הרמב"ם שפסק בפ"ה מהמ"א בשחיטה דשליל כרבי יהודה דניתר בשחיטת אמו ובפ"ז כתב דחלבו אסור ובפ"ח פסק דנוהג בשליל ולא נראו דבריו דכולהו בהדי הדדי שייכי וכן מה שפסקו התוס' בשחיטת שליל וחלבו להיתירא כר' יהודה ובגידו לאיסורא מדסתם לן תנא דמתני' הכי לא מחוור דכיון דא"ר אלעזר דהלכו לשיטתן ליכא לאיפלוגי בינייהו עכ"ל וכתב ה"ה שכ"ד הרמב"ן דגידו נמי מותר וכתב עוד ה"ה דע דלדברי הכל בן ט' את הנמצא במעי בהמה חלבו מותר שאין חדשים גורמין בלא חיות וכתב עוד ולדברי כל המפרשים נראה שאם הפרים ע"ג קרקע כיון שטעון שחיטה משום מראית העין אף חלבו אסור וכתב הרשב"א בת"ה הרמב"ן ז"ל כתב דקלוט בן פקועה שהוא מותר בלא שחיטה חלבו נמי מותר וכ"פ רבינו בסימן י"ג :

וכדסתם לן תנא דמתניתין רפג"ה דנוהג בשליל אלא דמכל מקום כיון דלגבי פלוגתא דג"ה מיתניא נמי פלוגתא דחלב ולגבי חלב ליכא סתמא כר"מ הדרינן לכללא דר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה · ותו מדכתב הרי"ף סתמא דמתניתין לגבי גיד כר"מ ולא כתב עלה מידי אלמא דהכי ס"ל דאם לא כן הוה ליה להרי"ף לכתוב הדברים שכתב בפרק בהמה המקשה על מתני' דריש פרק ג"ה לאורויי לן דלית הלכתא כההיא סתמא דריש פרק ג"ה ומתמילא הוה נשמע דכההיא סתמא דפרק בהמה המקשה קי"ל דשחיטת אמו מטהרתו השתא דכתב הפסק בפרק בהמה המקשה ולא הזכיר בפסק רק חלבו ולא גידו שמעינן דאחלבו כתב דקי"ל הלכה כר' יהודה אבל בגידו קי"ל כסתם מתניתין דריש פרק ג"ה וטעמו של דבר כתב הרשב"א בספר משמרת הבית דבחלב לא מקרי חלב שור וכשב אבל ג"ה קרינן לה דלא תלי בשור וכשב דעם יצירתו נאסר והכי נקטינן וגם בית יוסף כתב להחמיר מחומרא בעלמא גבי גיד ולפי עניות דעתי מדינא אסור ובחלבו נמי יש להחמיר לחוש לסברת הרמב"ם ובעל העיטור ואף על פי שרוב הפוסקים חולקים עליהם וכן נראה מדברי הרב בשלחן ערוך שכתב דעת האוסרים את החלב באחרונה וכן פסק הר"ר אלעזר ממי"ץ בספר יראים סימן מ"ז כרבי מאיר וכתב דאע"ג דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה אמרינן בעירובין בחומרותיו קי"ל כר"מ כדאמר בכתובות פרק אף על פי הלכה כר"מ בגזירותיו עכ"ל מיהו אין זה אלא לפירוש רש"י בפרק מי שהוציאוהו (דף מ"ו) וכן פירש רש"י בפרק אף על פי (דף נ"ז) אבל המרדכי לשם הוכיח דלא אמרינן הלכה כר"מ אלא בגזירות דוקא כגון דגזור הכי אטו הכי וע"ש וכן הוא דעת תו' ומ"מ מה שסובר דר"מ דאמר חלבו אסור אינו אלא חומרא דרבנן אינו כן דעת הרמב"ם אלא חייבים עליו כרת ס"ל לר"מ כדכתב להדיא בפ"ז: **הושיט** ידו למעי בהמה כו' פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בפ' בהמה המקשה ופסק כר' יוחנן דאמר חלבו כחלב בהמה וכתבו התוס' והרא"ש דאפילו לרבי יהודה דמתיר חלב של בן ט' חי דניתר בשחיטת אמו הבא שתלש החלב והוציאו קודם שנשחטה אמו חלבו כחלב בהמה וצריך לבאר דאעפ"י דבתלשו מבן ח' חי או מת או מבן ט' מת נמי אסור כיון שתלשו והוציאו קודם שחיטה התם לא אסור משום חלב אלא מידי דהוה אעובר שהוציא את ידו דאסור משום בשר בשדה גו' אבל בבן תשעה חי אסור משום חלב וחייבין עליו כרת כעל חלב בהמה גמורה ועיין בדברי הר"ן : איזהו חלב כל שהוא תותב קרום ונקלף ברייתא פא"ט (דף מ"ט) פלוגתא דרבי עקיבא ורבי ישמעאל והלכה כרבי עקיבא מחבירו ולא כר' ישמעאל דאמר קרום ונקלף ורבים הבינו מלשון רבינו שמ"ש פי' שהוא פרוש על הקרום וכו' הוא פי' על קרום ונקלף דלא כפרש"י שפי' איפכא שקרום דק יש על החלב ונקלף הקרום מעל החלב ותמהו עליו ואפשר ליישב ולומר דרבינו לא כתב פי' זה אלא על תותב בלחוד והוא שהוא פרוש על הקרום בענין שכשנקלף הקרום נקלף החלב עמו ולא נשאר מן החלב להוציא חלב הקיבה שאינו תותב אלא חתיכות חתיכות הוא אדוק וכן הכנתא כשמפרישין אותו מן הדקין נשאר מן החלב אגלם ולאו תותב הוא אלא אדוק בהם ועל קרום ונקלף לא פי' רבינו כלום לפי שאינו סימן מובהק דעיקר האיסור וההיתר אינו תלוי אלא באם הוא תותב אם לאו וכר"ע ואם הוא תותב אז הוא ודאי קרום ונקלף ואם אינו תותב אפילו הוא קרום ונקלף אינו חלב ופי' קרום ונקלף הוא שקרום דק יש על החלב ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו כ"כ כפרש"י ורבינו לא האריך לפרש

ולענין הלכה בחלב דשליל הרמב"ם ובעל העיטור ה"ל יחידאי לגבי כל הנך רבוותא דשרו ולענין גידו כיון דהרי"ף והרא"ש הסכימו להתיר וכמה רבוותא מסכימים עמהם היה ראוי לפסוק כן אלא שמצאתי למהרי"ן חביב ז"ל שכתב שבהיותו בעיר סמור"ה שמע לחכם א' שהיה בקי בניקור פעם אחת הוצרכו להאכיל שליל לאשה מעוברת ואמר א"צ ניקור חלב אלא ניקור גיד לבד והוא כדברי הרשב"א ומנהגם של ישראל תורה היא וכ"ש בעיר גדולה של חכמים שהיתה בזמנם עיר סמור"ה וראוי לחוש לענין גיד השליל ע"כ : הושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב מבן ט' חי שבתוכה חייבין עליו משום חלב וכו' בפרק בהמה המקשה (עה·) הושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן ט' חי ואכל רבי יוחנן אמר חלבו כחלב בהמה חדשים גרמי ריש לקיש אמר חלבו כחלב חיה חדשים ואוירא גרמי וידוע דהלכה כר' יוחנן דאמר חלבו כחלב בהמה ומשמע ליה דה"ה בשהוציאו לחוץ ואכלו אבל אם תלשו והניחו במעי בהמה ושחטה מותר וכ"כ הרא"ש רבי יוחנן אמר חלבו כחלב בהמה חדשים גרמי ואפילו לרבי יהודה דשרי חלב של בן ט' היינו כשנשחטה אמו דניתר בשחיטת אמו אבל קודם שחיטה חלבו כחלב בהמה ואל תתמה לרבי יוחנן כיון דנקרא חלב בגמר חדשים למה ניתר בשחיטת אמו דיו לולד שיהיה כאמו דאין שחיטתה מתרת חלבה די"ל דגזירת הכתוב הוא שהרי למדנו מוכל בבהמה תאכלו שאם חותך מן העובר מותר ואילו נחתך מן הבהמה אסור ומה שדמו אסור לפי שהוא נבלע בכל הגוף וחשיב כדם האיברים שפירש של בהמה עצמה וכ"כ הרשב"א בפ' גיד הנשה דהא דא"ר יוחנן אפילו לרבי יהודה אמרה והיינו טעמא דכשתלשו ממנו והוציאו לחוץ קודם שחיטת אמו אבל לאחר שחיטת אמו ודאי חלבו כחלב חיה אפי' לרבי יוחנן דמרבינן ליה מוכל בבהמה תאכלו וכן פרש"י והתוספות בפרק בהמה המקשה וכ"כ הר"ן בהדיא בפרק בהמה המקשה וקי"ל כרבי יוחנן הילכך כי אמרינן חלבו מותר דוקא בשלא יצא החלב לחוץ קודם שנשחטה אמו אבל יצא לחוץ אסור וענוש כרת ונראה מדבריו בפי' שכל שתלשו והניחו במעי הבהמה ניתר בשחיטתה כיון שלא הוציאו לחוץ ואפשר שגם הרמב"ם סובר כן שכתב בפ"ז מהמ"א כלשון הזה הושיט ידו למעי בהמה וחתך מחלב העובר שכלו לו חדשיו והוציאו ה"ז חייב עליו כאילו חתכו מחלב האם עצמה שהחדשים הם הגורמין לאסור החלב עכ"ל ומדכתב והוציאו אפשר לומר דמשמע שאם לא הוציאו ניתר בשחיטת האם ואע"פ שהוא פוסק כר"מ דחלבו של שליל אינו ניתר בשחיטת האם איכא למימר דשאני התם שהשליל חשוב אבר בפני עצמו לענין זה לדעת ר"מ אבל חלב שנחתך ממנו ונשאר במעי הבהמה הרי הוא בכלל מה שדרשו כל בבהמה תאכלו ומ"מ רבי' מאחר שכתב דלא נהירא ליה דברי הרמב"ם דפסק כר"מ הוה ליה לפרש דהא דהושיט ידו למעי בהמה וכו' חייבין עליו משום חלב בשהוציאו לחוץ דוקא הוא שאם לא הוציאו הוא ניתר בשחיטת האם : **אי** זהו חלב כל שהוא תותב קרום ונקלף בפרק א"ו (מט:) תניא את החלב המכסה את הקרב ר' ישמעאל אומר מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף ר"ע אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף ופרש"י קרום ונקלף · קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו כ"כ : אף כל קרום ונקלף · והיינו חלב שע"ג הקיבה וכ"ש חלב שע"ג הדקין : תותב · היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה כשמלה הוא פרוש על הקרב וכן על הדקין בראשו אבל חלב הקיבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות הוא אדוק ושעל הדקין מראשו והלאה היינו מן הכנתא כשמפרישין אותו מכן נשאר מן החלב אגלם ולאו תותב הוא אלא אדוק בהם · ורבינו

פרישה

[ב] רבינו בר"ס וק"ה אהאי קרא דכל חלב כו' לפיכך אין חייבין משום חלב אע"ג דמקרא זה נ"ל נלמד חיוב י"ל דלא רצה לכתוב אקרא דכתיב בו חיוב לפיכך כו' משום דאותו קרא קאי אחלבים דהקריבו ואיכא עוד חלבים שלא נקרבו על גבי המזבח דאפ"ה נאסרו משום חלב וה"א דאותו חלבים דלא נאסרו משום הקרבה נאסרו בכל המינים מש"ה כתב לפיכך אהאי קרא ללמדינו דאף במקום זה דנאסרו בו כל מיני חלבים ואפ"ה כתיב ביה שור כשב ועז דנלמד מיניה דוקא בהני נאסר ולא בשאר מינים וק"ל : (ס) אבל הפרים על גבי קרקע אסור הטעם משום מראית עין :

[ג] (ו) איזהו חלב כל שהוא תותב קרום ונקלף פירוש שהוא פרוש על הקרום בענין שכשנקלף הקרום נקלף עמו · רבים וכן שלמים תמהים על רבינו למה לקח לו שיטה לנפשו במה שפירש בענין שכשנקלף הקרום נקלף החלב עמו ורש"י לא פירשו כן אלא פירשו ז"ל קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל גבי החלב שאינו אדוק בו כו' הרי דפירשו רש"י על הקרום העליון המונח על החלב שאותו קרום נקלף מע"ג החלב ואין החלב נגבה עמו · ורבינו פירשו בהיפך שהחלב מונח על הקרום וכאשר קולפין ומגביהין הקרום נגבה וניטל החלב עמו ובודאי אין מחולקין במציאות הקרומים בבהמה אם הקרום היא למטה או למעלה . ופירוש זה של רבינו לא מצאתיהו בשום מקום · ואחר העיון נראה לע"ד ליישבו ולק"מ · ומתחילה אעתיק לשון הברייתא ופרש"י שעליו וממנו תראה שרש"י מוכרח לפרש כן ע"פ סוגיות הברייתא ורבי' פירשו כן ע"פ הדין בקיצור סוף פא"ט דף מ"ט רע"ב גרסינן תניא את כל החלב המכסה את הקרב מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף עכ"ל הברייתא וע"פ זה מפורש בסוגיא ובתורת כהנים והביאו רש"י בפרשה ויקרא וגם הרא"ש פירשו שם כן דלרבי ישמעאל נתרבה חלב הדקין וחלב הקיבה לאיסור משום שחלבה ג"כ קרום ונקלף ולר' עקיבא לא נתרבה כ"א חלב הדקין והיינו אמה ראשונה מהדקין במקום שיוצאין מהקיבה ולא משם ולהלאה וגם לא חלב הקיבה כלל · ורש"י שם בברייתא בגמ' כב"ל קרום ונקלף (דאמר רבי ישמעאל ה"פ) קרום דק יש עליו ונקלף

דרישה

[ב] והרמב"ם אסרו אפילו לא הפרים על גבי קרקע ולא נהירא · גם כל הבאים אחריו תמהו עליו וב"י האריך ליישבו ולא עלה בידו ליישבו יפה ועיין בדברי הרמב"ם שס"ל שדין חלב גמור יש עליו לחייב האוכלו כרת ולפ"ז קשה מש"ר מיד אחר זה הושיט ידו למעי בהמה כו' והוא מדינא דגמרא וקשה פשיטא דחייב להרמב"ם כיון דאפילו על חלב עובר במעי אמו חייב : הושיט ידו כו' חייבין עליו כעל חלב גמור כתב ב"י ומשמע לי דוקא כשתלש והוציא קודם שחיטה ואכלו אבל אם הניח במעי אמו ושחטה מותר עיין מ"ש בסימן י"ד :

[ג] איזהו חלב כו' ז"ל רמ"א וכל אלו החלבים אין לחוש להם אלא במקוריים של בהמה ולא בשלי של פנים רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם וצריך להסיר אותו הקרום משם : ונקלף פי' שהוא פרוש כו' עיין בהלכות ניקור

לפרש זה כיון דאין האיסור תלוי בו כדפרישית · ומ"ש רבינו ולא יהא בשר חופה אותו הוא לומר שעוד סימן אחר צריך שגם לא יהא בשר חופה אותו שאם הבשר חופה אותו אינו חלב אפילו היה תותב ומותר לדברי הכל וכדאיתא פג"ה מימרא דשמואל ריש (דף צ"ג) והרב ב"י הבין שמ"ש רבינו ולא יהא בשר חופה אותו הוא פי' של תותב והשיג עליו ולא דק שוב ראיתי שמהרו"ד האריך בזה ובסוף כתב טעם למה שינה רבינו לפרש קרום ונקלף הפך מפרש"י ואין בטעמו טעם ע"ש · ועוד אפשר לומר דרבי' קשיא ליה כדר"ע דלא הוה ליה לומר קרום ונקלף כיון שאין האיסור תלוי אלא באם הוא תותב בלבד הוי חלב ואם אינו תותב דהיינו דאינו פרוש כשמלה לא הוי חלב ולכך היה מפרש דאע"ג דרש"י פי' בדר"י קרום ונקלף היינו שקרום דק יש על החלב ונקלף ממנו מ"מ בדר"ע אין פי' קרום ונקלף אלא שהחלב פרוש על הקרום וכו' ולפי אמר ר"ע תחלה תותב ואחר כך קרום ונקלף לפרש שהוא פרוש כשמלה על הקרב והוא ג"כ פרוש על הקרום ונקלף ממנו וס"ל שגם רש"י ודאי מפרש כך בדר"ע דא"א לפרש בע"א אלא שקיצר לפי שהוא פשוט וכן נראה עיקר : חלב שעל האליה מותר כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ובא להוציא החלב שבאליה לצד פנים דהוא חלב גמור אלא שעל האליה מבחוץ קאמר דאעפ"י שהוא קרב לגבי מזבח אפ"ה שרי וכדאיתא סוף פ' כל הבשר (דף קי"ז) : **חלב** שעל הכסלים כו' בפג"ה (דף צ"ג) אמר שמואל תרבא דקליבוסתא אסור ועגוש כרת וזהו חלב שעל הכסלים · ותו איתא התם א"ר יהודה קרמא דכפלי אית ביה משום תרבא ודברי הרמב"ם הם בפ"ז מהמ"א : חלב שתחת המתנים כו' מימרא דשמואל שם · ופרש"י ורב אלפס שם ודברי

שהוא פרוש על הקרום בענין שכשנקלף הקרום נקלף עמו (ז) ולא [ד] יהא בשר חופה אותו (ח) חלב [ה] האליה מותר (ט) חלב שעל הכסלים וקרום שעליהם אסור ופירש הרמב"ם שהוא החלב שבעקרי הירכים ורש"י פירש עצם קטן הוא [ו] מונח (י) על עצם הנג"א ומחובר תחת האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המותן שקורין לונבי"ל (יא) חלב שתחת המתנים אסור ופירש רש"י שהוא תחת

ורבינו פירשו לענין שלא יהא בשר חופה אותו ולא ידעתי למה הוצרך לשנות מפרש"י והיא דשלא יהא בשר חופה אותו מימרא ("כתוב בב"ה שגירסא זו משובשת וכצ"ל ומ"ש רבי' שלא יהא בשר חופה אותו מימרא כו') מפורשת היא בפרק ג"ה (צג·) : **חלב** האליה מותר מבואר בפ"ק דכריתות (ד·) ובפרק כל הבשר (קיז·) דקאמר אלא מעתה אליה דחולין תיתסר אמר קרא כל חלב שור וכשב ועז דבר השוה בשלשתן כלומר וחלב האליה אינו קרב אלא בכשב בלבד וכתב הרשב"א בספר ת"ה א דטעמא דדרשינן הכי משום דליכא למימר דאיצטריך למיכתב שור וכשב ועז למישרי חלב חיה דהא מדכתיב בפרשת ויקרא כל חלב וכל דם לא תאכלו דבר הלמד מענינו הוא שלא אסרה תורה אלא חלב הקרבים למזבח וחיה אינה קריבה וכתב הרמב"ם בפ"ז מהמ"א האליה מותרת באכילה לא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלבים כליות ויותרת הכבד לענין קרבן כמו שאתה אומר (בראשית מה) חלב הארץ וחלב כליות חטה (דברים לב) שהוא טובם ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשריפה לשם נקראו חלב שאין שם דבר טוב אלא המורם לשם ולכך נאמר בתרומת מעשר (במדבר יח) בהרימכם את חלבו ממנו ע"כ : **כתב** מהר"י ן' חביב ז"ל חלב האליה מותר אפשר שיטעה בזה האיש ההמוני ויחשוב שהחלב שבאליה לצד פנים מותר ורחמנא ליצלן מהאי דעתא כי אין הכוונה אלא על האליה עצמה והוצרך לומר כן לפי שהיתה קריבה על גבי המזבח וזה מבואר בדברי הרי"ף פרק גיד הנשה ובדברי הרמב"ם ואמרינן בס"פ כל הבשר חלב האליה איקרי חלב סתמא לא איקרי ע"כ כתב המרדכי בפרק גיד הנשה בשם רא"ש חוטין שבעוקץ אסורין י"מ עוקץ הנק"א בלעז ואיני בקי באותן חוטין כי לא ידעתי חוטי חלב באותו מקום לבד חוטי דכפלי הנמשכים עד תחת המתנים ואני שמעתי ונראה לי עוקץ זנב כדתנן (סוכה לד:) ניטל עוקצו הילכך צריך להסיר חוטי הזנב ונראה שהוא אסור משום דגדלים ויונקים מחלב הכליות עכ"ל ונראה שמטעם זה כתוב בסדר הניקור שכתב רבינו בשם העיטור ונוטל הסכין וחותך באליה ומוציא ממנה חוט שמתחלק לשנים וכו' וגם הרוקח כתב יטול חוטין שתחת השדרה והחלב שבזנב והחוט שבו : **חלב** שעל הכסלים וקרום שעליהם אסור בפרק גיד הנשה (צג·) האי תרבא דקליבוסתא אסור וענוש כרת וזהו חלב שעל הכסלים ופירש רש"י תרבא דקליבוסתא עצם קטן הוא ומונח על עצם שקורין הנק"א ומחובר לחולית האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המותן שקורין לונבי"ל והרמב"ם כתב בפרק ז' מהלכות מאכלות אסורות חלב שבעיקרי הירכות מבפנים חייבים עליו כרת והוא החלב שעל הכסלים והרי"ף פי' תרבא דקליבוסתא היכא דלייפין אטמתא זהו חלב הכסלים ולפיכך נקרא מי שרגלו גבוה מחבירתה כסול כדתנן (בכורות דף מ·) השחול והכסול וז"ל רבינו ירוחם תרבא דקליבוסתא פרש"י עצם קטן וכו' ורי"ף פי' אותו עצם המחבר האטמות וכתב הר"ן שמה שאמרו וזהו חלב שעל הכסלים לאו למימרא שזה הוא עיקר חלב שעל הכסלים אלא לומר שאף זה מחלב שעל הכסלים : ומ"ש רבינו דקרום שעל הכסלים אסור שם אמר רב כהנא ואיתימא רב יהודה ה' קרמי הוי תלתא משום תרבא ותרי משום דמא דטחלי דכפלי ודכולייתא משום תרבא : **חלב** שתחת המתנים אסור שם אמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שתוך הכסלים איני והא"ר אבא אמר רב יהודה אמר שמואל האי תרבא דתותי מתני אסור אמר אביי בהמה בחייה פרוקי מיפרקי ופרש"י חלב שהבשר חופה אותו · חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר חופהו מותר וכשכלה למטה מאותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולכן לצד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כדלקמן ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חיפוי בשר שדק הוא אבל בארץ אשכנז נוהגים בו היתר וגם בעיני רבינו נראה דחיפוי גמור הוא : האי תרבא דתותי מתני · זהו עליונו וגובהו של אותו חלב שפירשתי קודם שיכסהו הבשר ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים שקורין לונביל"ש שרחבו מרחיב למטה מלמעלה קטנות ומכוסה וכשהטבח מפרישו נראה אותו חלב : פרוקי מיפרקי . כשהיא הולכת אבריה נעים והמתנים פעמים שהם נמשכים כלפי מטה ואין החלב (הרא"ש גורס הבשר) מכסה בהם והרי"ף כתב קאמרי רבוותא שהחלב שתחת השומן שבראש הכסלים הוא חיורתא דתותי מתני וקרום מפסיק בין זה החיורתא ובין השומן שתחת זה החיורתא העליון אסור והתחתון מותר והרמב"ם כתב בפ"ז מהמ"א יש כמו שתי פתילות של חלב בעיקרי המתנים סמוך לראש הירך כשהבהמה חיה חלב זה נראה במעים וכשתמות נדבק בשר בבשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר ואע"פ כן הרי זה אסור שאין זה חלב שהבשר חופה אותו וכ"מ שתמצא בו החלב תחת הבשר והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי זה מותר ע"כ והרא"ש אחר שכתב דברי רש"י ודברי הרי"ף כתב ולפי שאין הכל בקיאין באיזו מקום הבהמה מתפרקת בחייה נתן הרמב"ם סימן לדבר וכתב כ"מ שתמצא בו חלב תחת הבשר והבשר מקיפו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי זה מותר עכ"ל וכתבו הגהות מיימון בפ"ז מהמ"א בשם סמ"ג סמוך לזנב יש שומן האליה ועליו יש חלב הקליבוסת שאמרנו אותו חלב ושומן האליה דבוקים זה בזה ואין ביניהם אלא גיד לבן כעין הקרום ומראהו כמראה שומן מה שעל אותו גיד אסור בכרת ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שהבשר חופה אותו וצריך לגרור אותו הגיד יפה

דרישה

ביקור דף ל"ג סוף ע"ב מ"ש שם בשם רבינו בחיי : (ד) ולא יהא בשר חופה כתב ב"י וז"ל ורבינו פירשו לענין שלא יהא בשר חופה אותו ולא ידעתי למה הוצרך לשנות מפרש"י עכ"ל הנה הבין ב"י שמ"ש רבינו ולא יהא בשר חופה הוא פי' למ"ש לעיל כל שהוא תותב ואני אומר שרבינו כתבו לדין בפני עצמו ול"ק מידי ועיין פרישה : [ה] חלב האליה מותר הטעם כתבתי בפרישה דדרשינן מכל חלב שור כשב ועז דוקא חלב השוה בשלשתן וכתב הרשב"א בת"ה דטעמא דדרשינן הכי משום דליכא למימר דאיצטריך למכתב שור וכשב ועז למשרי חלב חיה דהא מדכתיב בפרשת ויקרא כל חלב וכל דם לא תאכלו דבר הלמד מענינו הוא שלא אסרה תורה אלא חלב הקרבים למזבח וחיה אינה קרובה למזבח וכתב מהרי"ן חביב ז"ל חלב האליה מותר אפשר שיטעה בזה האיש ההמוני ויחשוב שהחלב שבאליה לצד פנים מותר ורחמנא ליצלן מהאי דעתא כי אין הכוונה אלא על האליה עצמה והוצרך לומר כן לפי שהיתה קריבה ע"ג המזבח (פירוש לכן קראו חלב שהוא מלבון מיטב כמ"ש בפרישה) וזה מבואר בדברי הרי"ף פרק ג"ה ובדברי הרמב"ם ואמרינן בה"פ כל הבשר חלב האליה אקרי ע"כ ר"ל שנקראת חלב אליה כמ"ש ולא סתם הלב : [ו] ומונח על עצם הנגא ומחובר כו' עיין בהלכות ניקור דף ל"ג ע"א וע"ב פירושו

פרישה

ונקלף הקרום מע"ג החלב שאינו אדוק בו כ"כ אף כל קרום ונקלף והיינו חלב שע"ג הקיבה וכ"ש חלב שע"ג הדקין תותב (דאמר ר"ע ה"פ) היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה כשמלה היא פרוש על הקרב וכן על הדקין דראשן אבל חלב הקיבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות והוא אדוק ושעל הדקין מראשו והלאה היינו מן הכנתא כשמפרישין אותו מהן נשאר מן החלב אללם ולאו תותב הוא אלא אדוק בהם עכ"ל רש"י. והנה כוונת רש"י גלויה ומפורסמת שהוצרך לפרש קרום ונקלף על הקרום שלמעלה משום שקאי לפרש דברי ר' ישמעאל ור"י אוסר גם חלב הקיבה והקיבה אינו נקלף חלבו למטה מהקיבה (וגם אין לו קרום למטה) אלא אדוק על הקיבה מש"ה פירשו שקאי אקרום הפרוש ע"ג שבזה שוה גם הקיבה לקרב ודקים שהקרום פרוש ע"ג וגם נקלף מהם הקרום ואין החלב נמשך אחר הקרום העליון וזה קרום ונקלף ומה"ט נמי לר' ישמעאל אין חילוק בחלב הדקין בין אמה הסמוכה הסמוך לקיבה ובין חלב שאר הדקין דמהם והלאה דג"כ הקרום עליהן ונקלף מהם דומה לקרב וקיבה. וכיון שמוכרחין אנו לפרש קרום ונקלף דבדברי רבי ישמעאל דקאי אקרום העליון לא רצה לשנות פירושו. בדברי ר' עקיבא והניח מלפרש קרום ונקלף הנזכר בדברי ר' עקיבא מפני שנראה לי מדסתם ר"ע וקאמר קרום ונקלף בל' דה"ר ישמעאל וקאי עליה בג"כ ר"ע ס"ל שסימני החלב הוא שיהיה קרום העליון אלא שמוסיף על דבריו

דבעינן עוד דבר א' שיהיה בו דומה לחלב הקרב והוא שיהיה תותב שפירושו הוא שיהא כשמלה הפרושה ומרומז בו בני דברים הא' שהחלב פרוש לרוחב ומודבק יחד זה בזה כשמלה הפרישה השני דג"כ בעינן שלא יהא החלב מודבק בדבר שמונח עליו אלא שיהא ניטל מע"ג הדבר המונח עליו כשמלה הנפרשת מע"ג הגוף או מע"ג שאר דבר שמונח עליו. וזה לא מצינו כ"א בחלב הקרב ובאמה הראשונה של דקין במקום שיוצאין מהקיבה לאפוקי חלב שקיבה עצמו אינו כן בענין שהוא אינו פרוש לרוחב ומודבק יחד אלא גידולו על הקיבה הוא חתיכות חתיכות וגם חלבו אינו ניטל מהקיבה בפרישה בעלמא אלא מודבק בו. וכן הוא ג"כ הסימן שע"ג הדקין זולת האמה הראשונה במקום שיוצאת מהקיבה וכו"ל ומש"ה לר"ע חלב שע"ג הקיבה ושעל הדקין מאחר אמה הראשונה מותר לאכול מפני שאינו דומה לחלב הקרב בתותב וכמ"ש. והנה לפנינו פרש"י היה מוכרח לפרשו שקאי על הקרום העליון שהוא נקלף מע"ג החלב מאחר דקאי אדברי ר"י וכמ"ש וכיון דבדברי ר"י פירוש זה מוכרח הניח פירוש זה ג"כ בדברי ר"ע כיון שר"ע לא גילה בדבריו שקרום ונקלף שאיירי ביה הוא אינו הקרום ונקלף שאיירי ביה ר"י. אבל רבינו שכתב לנו הדין בקיצור ואתא לגלמדינו סימני החלב ולא קאי אדברי ר"י ניחא ליה לפרש תותב קרום ונקלף בענין אחר מאחר שפרש דקרום ונקלף קאי אקרום העליון ותותב יהיה קאי אמקום חלב התחתון במקום שהוא מונח עליו ומש"ה פירש שגם קרום ונקלף קאי אמקום החלב במונח עליו דומיא דתותב ולאה וידע זה בהום הענין בהחלב שעל הקרב שהוא פרוש על הקרב כשמלה יש לו מקום חיבור בתחתיתו המחבר החלב יחד והוא קרום שע"י נתחבר יחד וע"ש זה נקרא ג"כ שמלה וכשמגביהין ומקלפין אותו הקרום מע"ג הקרב נגבה החלב שעליו עמו וכן הוא בחלב שבראש הדקין באורך אמה מש"כ מהם והלאה דבדקין וכן בכל מקום בקיבה שאין החלב שעליהן נפרש מע"ג הדבר המונח עליו אלא אדוק בו ואפשר שאין לכן שם קרום במקום דיקותן ודוק בזה מיושב היטב כוונת רש"י ורבינו ואפשר נמי לומר שמש"ה הוצרך רש"י לכתוב שהחלב שעל הקיבה הוא חתיכות חתיכות ואדוק בו משום שהדא באידך תליא על הרוב שכל דבר הפרוש ומחובר יחד אינו צריך להיות אדוק ומה שהוא חתיכות חתיכות ואינו מחובר יחד הוא צריך להיות אדוק בדבר המונח עליו דאל"כ במה יהיה קיומו בגוף ועיין ברא"ש בפרשה ויקרא ותמצא שעד לפירושי ודו"ק : (ז) ומש"ר ולא יהא הבשר חופה עליו הוא ענין בפני עצמו וכ"ל שאם היה בשר חפוי עליו אף אם היה לו כל סימני חלב לא היה נאסר ומימרא מפורשת הוא בפ' גיד הנשה. ולא עמדתי על סוף דעתו דהב"י דהביא הברייתא ול' רש"י הנ"ל מ"ש בפירוש קרום ונקלף ותותב ואח"כ כתב ז"ל ורבינו פירשו בענין שלא יהא הבשר חופה אותו ולא ידעתי למה הוצרך לשנות מפרש"י והיא דשלא יהא בשר חופה אותו מימרא מפורשת היא בפ' ג"ה עכ"ל ב"י. ודבריו המוהין דנראה דלא תמה למה שינה רבינו מלבון רש"י בפירושו דקרום ונקלף אלא תמה מפני שהבין דמ"כ ולא יהא בשר חופה אותו הוא פירוש לתותב קרום ונקלף וזה ודאי לא עלה על דעת רבינו אלא לענין בפני עצמו כתבו (וכן הגיה ומחק בבדק הבית עכ"ה) וכמ"ש ודוק כי מ"ש נלע"ד ברור : (ח) חלב האליה מותר כמבואר בפ"ק דכריתות ובפ' כל הבשר דקאמר אלא מעתה אליה דחולין תתסר אמר קרא כל חלב שור כשב ועז דבר השוה בשלשתן כלומר וחלב האליה אינו קרב אלא בכשב בלבד וכתב הרמב"ם בפ"ז מהל' מ"א האליה מותרת באכילה ולא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלבים כליות ויותרת הכבד לענין קרבן כמו שאתה אומר חלב הארץ וחלב כליות חטה שהוא טובם ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשריפה לשם נקראו חלב שאין שם דבר טוב אלא המורם לשם ולכך נאמר בתרומת מעשר בהרימכם את חלבו ממנו ע"כ. מיהו ל"ע דה"כ ה"ל לרבינו ולהרמב"ם לכתיב ולמנות גם החלב דעל האליה בתוך החלבים שמונה והולך ואף דלקמן בהלכות ניקור כתבו וז"ל ולא יבחייב לכל פני האליה לא בשר ולא שמנונית אלא גורכן יפה מ"מ אין ראיה מסם כולי האי דהא מסיק שם בסוף הלכות ניקור שאותו הכס השתיל שפי וה"ל לרבינו לכותבו כאן. ומ"ש חלב האליה מותר היינו דוקא האליה עצמו עד"ר : (ט) חלב שעל הכסלים כו' ופי' הרמב"ם שהוא החלב שבעקרי הירכים ז"ל הרמב"ם בפרק ז' מהמ"א חלב שהבשר חופה מותרת שעל הכסלים אסר הכתוב לא שבתוך הכסלים כו' עד יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים סמוך לראש הירך כשהבהמה חיה חלב זה נראה במעים וכשתמות נדבק בשר בבשר ויתכסה חלב זה [illegible]

חדושי הגהות

סד א המעי"ש תמה ע"ז שהביא בשם ת"ח הארוך והוא גמרא מפורשת בכריתות (ד.) ולענ"ד א"ל כיון דבגמרא לתי' קמא קאמר דלא אמרינן דבר הלמד מענינו בלא ומכרת הילכך

תחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת בשר אדום דק ומתפשטת תחת אותו בשר בכל הכסל וכל שהבשר חופהו מותר (יב) וכשבלה [ז] למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום לבן ועב חוץ מהקרום הדק המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב ותחת אותו קרום יש לובן חלב ויש נוהגין בו איסור חלב לפי שאותו קרום העב אינו חשוב להם חפוי בשר אבל באשכנז נוהגין בהן היתר וגם בעיני נראה שחפוי בשר גמור הוא (יג) ורב אלפס פירש שהוא תחת הבשר בראש הכסלים וקרום מפסיק בין זה החלב (יד) ובין השומן שתחתיו והעליון אסור והתחתון מותר (טו) והרמב"ם נתן סימן להכיר איזה חלב וכתב כל מקום שתמצא בו חלב תחת הבשר והבשר מקיפו כל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי זה מותר (טז) חלב שעל המסס ובית הכוסות חייבין עליו קרום שעל דד הטחול (יז) והוא הצד הגם חייבים עליו (יח) ושעל שאר הטחול והחוטין שבו אסורין ואין חייבין עליהן (יט) הכוליא יש עליה שני קרומין העליון חייבים עליו התחתון והחוטין שבה אסורין ואין חייבין עליהן (כ) ולובן שבכוליא יש שאוסרין ויש מתירין

יפה יפה ולפי שהוא לבן טועין בו הרבה בני אדם ואין יודעים להפריש בין החלב לשומן עכ"ל וכ"כ המרדכי (א) בפרק גיד הנשה וממה שכתב הרי"ף בחיוורתא דתותי מתני נראה דהיינו חלב שלמטה אחר גמר הצלעות אצל חוט השדרה בין אותו בשר ובין פני הבשר הסמוכים לעור יש כמין שומן והוא נקלף בסכין כמו שהחלב נקלף וזהו שכתב שהחלב ב שתחת הבשר שבראש הכסלים שהרי בשר זה בראש הכסלים הוא ומ"ש שתחת זה החיורא יש שומן היינו פני הבשר שהם כמין שומן ויש בני אדם שאינם נזהרים בו ואחרים מנקרין אותו מהכבש ולא מהשור ואין טעם בדבריהם ולא ריח במעשיהם שאין לחלק בין כבש לשור ושמעתי בשם הרב מהר"ר יוסף עאיל"ק נר"ו שזהו החלב שהיו נוהגין בו היתר בני ארגו"ן עד שבא הרב הגדול מהר"ר יצחק ליאון ז"ל וחלק עליהם ואסרו להם וראיתי בני בודי"ן שמנקרין חלב זה אך אינם מנקרין אלא עד חצי רחבו ואיפשר שטעמם משום דליכא למימר ביה דבהמה בחייה אפרוקי מיפרקי אלא עד חציו ואני נוהג לנקרו כולו וכן נכון לעשות מאחר שאין אנו יודעין בירור הדבר מאן פלג לן לאסור חציו ולהתיר חציו (ב) וכתב הרשב"א בתשובה ח"ג סימן רכ"א חלב שבתוך הכסלים יש אוסרים אותו מפני שבגמרא השוו אותו עם חלב שבתוך הכליות ובחלב שבתוך הכליות קי"ל ג׳ כרבא ורבי יוחנן דממרטי ליה ואנו נהגנו בו היתר דהסיא דכוליא רבא ור"י חומרא הוא דמחמרי בה ויש מקומות שנהגו בו איסור ובאותם מקומות איפשר שאסור להתיר להם דשמא לא טעו בו אלא נהגו איסור אטו חלב שעל הכסלים עכ"ל ובתשובה אחרת סימן ש"ח כתב חלב שתחת אותו קרום שנוטלים מנקרי הבשר בכסלים אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים אלא אותו שהבשר ממש חופה אותו והוא אותו העומד בין כפלי בשר הכסלים אבל אותו שהקרום לבד חופה אותו נראה הוא על הבשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו עכ"ל · והאגור כתב על חלב שתחת אותו קרום עב ולכן שרבו האוסרין ובני ספרד נוהגין בו איסור בכבש אבל בשור ראיתי רוב המנקרים שמסירין הקרום הלבן לבד ואין מנקרין שום חלב מתחתיו כלל זולת קצת נשים כשרות שמנקרות גם החלב שתחת הקרום ההוא ויושר כחן כי אותם שאין מנקרין חלב שתחתיו לא מלאו ידיהם ורגליהם וכבר נשאל הרשב"א ח"ג סימן רכ"א על חלב זה אם מחלקין בו בין כבש לשור והשיב מעולם לא שמענו באיסור חלב הפרש בין שור וכשב ועז ומקרא מלא דבר הכתוב כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו ומכאן למדו לאליה שהיא מותרת שלא אסרה תורה אלא חלב השוה בשור וכשב ועז ואילו לא היה אסור בשור גם בכשב ועז לא היה נאסר עכ"ל . ואילו מאחר שמנקרין אותו בכבש נראה שמנהג אבותיהם בידיהם דלא חשיב להו קרום חיפוי בשר ולכן מנקרים חלב שתחתיו ואם כן מי התירו להם בשור ונמצא שהם מכשילים את הסמוכים עליהם ומאכילין אותם דבר האסור להם : **כתב** בסדר הניקור לבעל העיטור שכתב רבינו בסימן ס"ה מתחיל ממקום סיום הגיד שמולא מן החזה ומקלף בידו אותו קרום שעל הכסל וכשמקלף נראין ראשי החוטין שהן בכסל והם שלשה מימין וב' משמאל וכו' וגורר אותו חלב שתחת בשר המתנים ומקלף יפה יפה מתחת הבשר המתנים משני צידי הבהמה ואח"כ מעביר בשר המתנים שקורים בלעז לונגי"ש וגוררו יפה מב' לדדין ואותו עלם הנתון בנתים מחתכו ומסיר כל ההגבהות שישתוה עם הבשר כדי שלא ישתיירו בו משרשי החוטין ובשר המתנים כלום :

חלב שעל המסס ובית הכוסות חייבין עליו בפרק ג"ה (שם) אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שעל המסס ובית הכוסות אסור וענוש כרת וזהו חלב שעל הקרב ופי' רש"י המסס ובית הכוסות בסוף הקרב ולא זהו עיקר חלב המכסה את הקרב שקורין טיל"א שהוא תותב קרום ונקלף אבל אותו חלב המכסה את הקרב דבוק לחלב שעל המסס ובית הכוסות פרוש הוא מונח עליו כשמלה פרוסה · והנה רבינו יואל ושאר גדולים שבאשכנז הנהיגו היתר בחלב הדבוק לכרס תחת הפריסה ורבינו אפרים אוסר והמרדכי בפ' א"ט הביא קצת מטענות האוסר והמתיר ונראה מדבריו שלדברי הכל צריך להסיר הקרום שתחת המכסה ולא נחלקו אלא בחלב שתחת אותו קרום (ג) וכתב עוד שם שמדברי הרמב"ם שכתב בפ"ז מה"ש כרס שניקב טרפה ואין לך דבר שיסתום שהרי חלב שעליו אסור הוא נראה שהוא סובר כרבינו אפרים · וכתב עוד שם דבקצת מדינות בדילין ממנו ועונשין עליו כרת עכ"ל ואני מצאתי כתוב בשם ספר אגודה בערפור"ט נוהגים לאסור ובשאר קהלות נוהגים להתיר אמנם אלו אין נמנעין מכלים של אלו ומבישוליהם אך הכרס אין אוכלין בדואם לקהלות עכ"ל (ד) ושמעתי מנשים כשרות של בני ספרד שהם מנקרות הכרס מכל חלב שבו ונראה שמנהג אבותיהם בידיהם שהיו נוהגים כדברי רבינו אפרים :

קרום שעל דד הטחול והוא הצד הגם חייבין עליו וכו' בפ' ג"ה (שם) אמר רב המנונא תנא קרום שעל הטחול אסור ואין חייבין עליו והתניא חייבין עליו ל"ק הא כ'נגד הדד הא שלא כנגד הדד ופרש"י הדד מקום עביו וכ"כ כל הפוסקים ורבינו ירוחם שכתב דהיינו החד שלו טעות סופר הוא וכתב רש"י שהטעם שבמקום עביו אסור וחייבין עליו היינו מפני שהוא מחובר שם לכרס ולחלב וכתב המרדכי בפרק אלו טריפות באותו שלא כנגד הדד אסור משום הרחקה וכן כתב סמ"ג שאין איסורו אלא מדברי סופרים : **ומ"ש** רבינו שהחוטין שבו אסורין ואין חייבין עליהם בפרק גיד הנשה ה' חוטי הוו תלתא משום תרבא ותרי משום דמא דטחלי ודכפלי ודכולייתא משום תרבא ומשמע דאין חייבין עליהם דאל"כ ה"ל לפרושי והכי איתא בהדיא בגמרא (צג:) אמר רב ששת א"ר אסי חוטין שבחלב אסורין ואין חייבין עליהן ופרש"י אסורין מדרבנן וכ"כ הרא"ש גבי חוטין שבעוקץ דחוטין לא מיתסרו אלא מדרבנן וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מהמ"א שחוטין וקרומים האסורין משום חלב ודם אסורין מד"ס וא"ת שכן אסורין מן התורה בכלל כל חלב וכל דם אין לוקין עליהם אלא מכת מרדות ויהיו כחצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו וכתב בסדר הניקור לבעל העיטור שכתב רבינו בסימן ס"ה נוטל ראש הגיד שבתוך הטחול ומושך אותו ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכו עכ"ל וראיתי לאבא מארי ז"ל שהיה נזהר שלא יפסק שום חוט מהם ואפשר שטעמו מדאשכחן החוטין שבעוקץ שאע"פ שהם נבלעים בבשר צריך לחטט אחריהם ה"ה בחוטי הטחול שטעם איסורן של אלו ושל אלו שוה ונראה דהיינו מפני שראשי החוטין סמוכים לחלב אלו לחלב המכסה את הקרב ואלו לחלב שעל הכסלים · ואחר שכתבתי זה מצאתי שכתב הרשב"א בת"ה חוטין שבכוליא ושבטחול אסורין משום חלב וצריך לשרש אחריהם : **הכוליא** יש עליה שני קרומין העליון חייבין עליו וכו' בפ' ג"ה (צג:) תנא קרום שע"ג כוליא אין חייבין עליו והתניא חייבין עליו ל"ק הא בעילאה הא בתתאה ופרש"י עילאה · חלב ממש שעל הכליות יש עליו קרום דק והוא חלב גמור · תתאה · קרום :

ולובן שבכוליא יש אוסרים ויש מתירין בפג"ה (צג:) לובן כוליא רבי ורבי חייא חד אסר וחד שרי רבה ממרטע ליה רבי יוחנן ממרטע ליה רבי אסי גייס ליה אמר אביי כוותיה דרבי אסי מסתברא דאמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר ופרש"י לובן כוליא · שבתוך החריץ ומתפשט והולך בתוך הכוליא : ממרטע ליה · משרש אחריו : גייס ליה · אבל החפוי בכוליא אכל · והרי"ף כתב גייס ליה לא היה מדקדק בנטילתו וכתבו התוספות דמשמע דהלכתא כאביי דלובן כוליא שרי וא"ל לגמום אלא מה שחוץ לכוליא וכ"כ דעת השאלתות פרשה אחרי סימן צ"ב וגרסינן רבה ממרטע ליה ול"ג רבא דא"כ היה הלכה כרבא לגבי אביי וכ"פ הרי"ף דהלכה כרבי אסי דגייס ליה וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מהמ"א וז"ל חלב שעל הכליות נאסר ולא שבתוך הכליות ואף ע"פ כן נוטל אדם שבתוך הכוליא וא"צ לחטט אחריו עכ"ל נראה שהוא מפרש גייס ליה כמו שפי' הרי"ף לא היה מדקדק בנטילתו דמשמע שהיה נוטל אותו אלא שלא היה מחטט אחריו וכתב הר"ן דרבא ור"י דממרטי ליה ממדת חסידות בעלמא הוו עושין אבל לענין הדין כ"ע מודו ומ"מ כתב שהרז"ה ובעל התרומה גורסים רבא ממרטע ליה ופוסקים כוותיה לגבי אביי וכתב רבינו ירוחם

ודברי הרמב"ם בפ"ז מהמ"א : חלב שעל המסס כו' גם זה מימרא דשמואל שם : קרום שעל דד הטחול כו' מסקנא דגמרא פג"ה : **הכוליא** כו' גם זה מסקנא דגמרא שם : ולובן שבכוליא כו' פלוגתא דאמוראי שם ואע"פ דשיטת הלכה מכרעת כמאן דשרי המנהג להחמיר כרש"י שכתב הלך אחר המחמיר לשרש אחריו · ולפי זה אם נגלה או נתבשל ולא שרשו אחריו לא אסרינן ליה כיון דאין איסורו מדינא וכן פסק הגהת אשיר"י :

חוטין

דרכי משה

סד (א) ויראה שמה שקאמר ששומן האליה סמוך לזנבו שרי היינו פני החצר שבחוץ והוא כולו שומן אבל לצד פנים כולו אסור כמ"ש לעיל בשם מהר"י בן חביב וכן נוהגין לנקר הכל לצד פנים עד שמגיעים לאותו שומן שהוא ג"ה בחוץ ושם הוא כמין קרום דק והוא הגיד המפסיק הנזכר שהוא כעין פי' האלפס בחלב המתנים וב"י פי' דברי הרי"ף בענין אחר כמו שיתבאר למטה : (ב) והמנהג בין מנקרי בשר לנקר כולו בכבש ובשור אין מנקרים רק קצתו כמנהג בני בודין ואומרים הטעם כי הבהמה מיפרקא יותר כבש משור ודע כי חלב זה הוא לצד חוץ הצלעות קטנות שנשארות באחוריים והוא בין השומן שנראה בחוץ ובין הבשר המונח על הצלעות אצל השדרה ונראה בראש אחוריים וכשמפרידין השומן מבחוץ מעל אותו בשר נראה אותו חלב עוד כתב הרשב"א שאותו החלב שהוא בראש הכסל תחת הקרום לבד לכ"ע הוה חלב דהקרום לבד לא מקרי חיפוי בשר עכ"ל תשובה סימן ש"ח וע"ל סימן ס"ה כיצד מנקרין חלב זו : (ג) בהגה"א פא"ט אחר שמסירים חלב שעל הכרס יש קרום על הכרס ותחת אותו קרום יש חלב דבוק בכרס ואסרו רבינו אפרים ור' יואל התירו וכן נהגו גדולי רינו"ס לאכול הדבוק לכרס עד הטחול ומה שמצד הטחול אף ע"פ שדבוק לכרס אוסרים וראיתם בא"ז עכ"ל : (ד) ובא"ו הארוך כלל

פרישה

ופרש"י שהוא תחת הכליות וראש בגובה הכסלים ר"ל שלמטה מכסלים בבהמה לצד הארץ יש שם בשר אדום ומן אותו הבשר ולמעלה ממנו לצד השדרה נגד הצלעות הקטנות מתחיל להיות לבן והוא חלב מגולה ואסור ומשם הולך ומתפשט עד תחת הטריפה לידווי"ן וגם אותו שתחת הלידווי"ן אסור אע"פ שהוא מכוסה בבשר ומפורש בגמ' הטעם אמר אביי בהמה בחייה פרוקי מפרק פירוש כשהיא הולכת איבריה מתנענעים ומתגויים פעמים שהם נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכים כלפי מטה ואין החלב נכסה בהם : (יב) וכשבלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום לבן ועב חוץ מקרום הדק המתפשט בכל הכסלים זה הקרום המתפשט בכל הכסלים הוא מונח ג"כ פרוש וממובר קצת על הכסלים עצמן דלאחר שמוציאין מהבהמה כל הבני מעים מושכין קרום דק מהכסלים עצמן שבשני חלקי הפנים פרוש בחייה כמעט על כל הבני מעיים והוא סמוך לבשר הדפנות והקרום קורין אותו טריפה לייל"ך : (יג) ורב אלפס פי' שהוא תחת הבשר בראש הכסלים כו' פי' למעלה סמוך לצלעות קטנות יש ג' חתיכות בשר מונחות זה ע"ג זה והעליון נקרא דעק ולמטה ממנו שומן ולמטה ממנו קרום עב הנקרא טריפה ליל"ך ועל אותו טריפה לייל"ך מונח החלב ועליו כתב הרי"ף העליון אסור : (יד) ומ"ש שתחת אותו חלב יש שומן היינו פני הבשר שהם כמין שומן ויש מקומות שנוהגין בו להקל ויש מנקרין אותו בכבש ולא בשור ואין טעם לזו וגנון להחמיר ולנקרו כולו בין בכבש בין בשור : (טו) והרמב"ם נתן סימן כו' לא על הסמוך בלבד קאי אלא הרמב"ם נתן סימן זה לכל החלבים וכמ"ש בשמו בסמוך : (טז) חלב שעל המסס כו' פרש"י והוא דבוק לחלב שעל הקרב : (יז) והוא לד הגם חייבים עליו פרש"י שהוא מחובר לחלב שכרס : (יח) ושעל שאר הטחול כו' ואין חייבין עליו שאין נאסר אלא מדרבנן משום הרחקה : (יט) הכוליא כו' העליון חייבין עליו הטעם שגם הוא בכלל חלב שעל הכליות : (כ) ולובן שבכוליא פי' לובן שבחריץ מתפשט והולך לתוך הכוליא :

דרישה

פירושו : [ז] וכשבלה למטה כו' יוצא ממנו קרום לבן כו' עד ובאשכנז נוהגין בהן היתר ובצרפת גברומי ובלומברדיא ובאוסטרך בדילין הימנו ועונשין עליו כרת ובערפורט נוהגין לאיסור ובשאר קהילות נוהגין להתיר אמנם אלו אין נמנעין מכליהם של אלו ומבישוליהן אך הכרס אינם אוכלים

ורש"י

חדושי הגהות

הלכך לא פסיקא ליה ע"ש : ב לעיל העתיק הרב"י בדברי הרי"ף שתחת השומן וכאן כתב שתחת הבשר ול"נ לקיים הגי' שבספר הרי"ף שצ"ל שתחת השומן (מעי"ט) : ג אע"ג דבגמרא דידן איתא רבה ורבי יוחנן כיון דכתב דקי"ל כמותם ע"כ דגרס שם רבא וכמ"ש התוספות שם וכמבואר בב"י בסמוך :

לפום

חוטין שבחלב כו' שם מימרא דרב ששת א"ר אשי : חוטין שבעוקץ כו' שם מימרא דרב יהודה והעוקץ הוא העלה כך פי' הערוך ודברי רבינו כפי' הערוך חוטי העוקץ כפרש"י וכן פי' התוספות והרא"ש דאיסורייהו משום חלב אבל הרמב"ם בפ"ו מהמ"א פי' דאיסורייהו משום דם ורבינו הביא לשונו לקמן בסימן ס"ה וע"ש :

ירוחם שכן דעת רבינו יונה ז"ל : והרשב"א כתב שנראין דברי הרי"ף והרמב"ם אלא שנהגו במקומותינו איסור וממרטין אותו מעיקרו ע"כ ורש"י כתב בלובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחריו והמחמיר יחמיר והמונע לא הפסיד וכתב הרא"ש דלכאורה נראה דשרי כאביי וא"ל לגמום אלא מה שחוץ לכוליא ומיהו נהגו לשרש אחריו מאחר שרש"י נסתפק בו וגם ר"י ממרטע ליה עכ"ל וזהו שכתב רבינו ורש"י פסק לחומרא דמשמע דהכי נהיגינן וגם המרדכי כתב דמאחר שרש"י והתוספות מספקא להו טוב להחמיר וכתב בהג"ה אשיר"י בשם א"ז מיהו אם ימצא קצת שלא שרשו לחוץ וכללה או נתבשל עמו לא אסרינן ליה ע"כ · וכתב מהר"י ן' חביב ז"ל על דברי רבינו תדקדק שלא אמר ורש"י פסק כדברי האוסר אלא פסק לחומרא כאומר המחמיר יפה עשה וכיון שאמר בסוף דבריו והמונע לא הפסיד קרובים דבריו לפסוק עם המיקל :

בקיבה יש ב' מיני חלבים כו' בפ' א"ט איכא תרי לישני וכבר התבאר בסימן מ"ח בס"ד ונוהגים להחמיר בשניהם כרש"י :

חלב הלב שעל הדקין אסור ברייתא שם פלוגתא דר"י ור"ע והלכה כר"ע דאסר : ומ"ש ודוקא באורך אמה כו' מימרא דרב יהודה פג"ה ריש מעיא באמתא בעי גרירה וזהו חלב שעל הדקין ויש לתמוה אמאי לא קאמר ריש מעיא באמתא אסור משום חלב ואפשר דאתי לאורויי דלאו כוליה אסור אלא הקרום עם חלבו וכמ"ש הכל בו והאורחות חיים ומביאו ב"י והכי נקטינן : **לשון** הרמב"ם כו' הביא לשונו ללמוד ממנו דלא מצריך אורך אמה והילכך בדיעבד כדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו אם לא הסירו רק כחצי אמה גם יש ללמוד מדברי הרמב"ם

מתירין (כא) ורש"י פסק להומרא (כב) חוטין שבחלב אסורין ואין חייבין עליהן (כג) חוטין [ח] שבעוקץ אסורין ואין הייבין עליהן והם ה' ג' מימין וב' משמאל הג' שמימין כל אחד מהם מתפצל לב' ב' והשנים שמשמאל כל אחד מהם מתפצל לג' ג' וראשה האחד מחובר לשדרה וראשי הפיצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות ואותן ראשי הפיצולין מצויין בחצי הבהמה שלפנים [ט] וצריך ליזהר לחטט אחריהם (כד) בקיבה יש ב' מיני חלבים אחד עשוי כקשת ואחד עשוי כיתר ורב אלפס התיר שעל היתר ואסר שעל הקשת וכ"כ הרמב"ם [י] ורש"י אסר שניהם ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (כה) חלב שעל הדקין אסור ודוקא באורך אמה משמתחילין לצאת מן הקיבה אבל מכאן ואילך שומן הוא ומותר [יא] לשון הרמב"ם חלב הלב הלב המעים והם הדקין המלופפין כולו מותר חוץ מהמעי הסמוך לקיבה שהוא תחלת בני המעים שצריך לגרור חלב שעליו ויש מהגאונים שאמרו ראש המעים שצריך לגוררו הוא המעי שיוצא

חוטין שבעוקץ אסורין ואין חייבין עליהם והם חמש שלשה מימין ושנים משמאל וכו' בפ' ג"ה (שם) א"ר יהודה חוטין שבעוקץ אסורין ה' חוטי אית ביה בכפלא תלתא מימינא ותרתי משמאלא תלתא מפללי לתרי תרי מפללי לתלתא תלתא נפקא מינה דאי שליף להו חמימי משתלפי ואי לא בעי לחטוטי בתרייהו · ופרש"י שבעוקץ היינו חמשה חוטי דכפלא פלנקשא · עוקץ הנק"א · בעי לחטוטי בתרוייהו · עד שימצא כמספר הזה וראשן א' מחובר בשדרה וראשי הפצולים נדבקים תחת החזה בראשי הצלעות · וכתבו התוס' וצריך ליזהר אותם שקוצים חלק של פנים לחטט אחריהם וכן כתב הרא"ש וכתב עוד ונראה דמדאורייתא מישרא שרו מתרי טעמי חדא דחלב אמר רחמנא ולא חוטין ועוד דחלב שהבשר חופה אותו מותר ובהא איכא למימר דשמא בהמה בחייה פרוקי מיפרקא או שמא מגולין קצת קודם שיכנסו לתוך הבשר ואפי' יהיה מדרבנן נכון לחטט אחריהם דאין לזלזל באיסורין דרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון עכ"ל וכתב בסמ"ק וכלבו כתב ה"ר יצחק אי שליף להו חמימי משתלפי ואי לא בעי לחטוטי בתרוייהו ואי שרויים במים הוה ליה כחמימי (ה) : והר"פ כתב וכ"ע בספר הגדול ומורי ה"ר יחיאל היה נוהג שלא היה אוכל כלל מאותה חתיכה לפי שאין הטבחין נזהרין להסיר אותן חמימי עכ"ל וכ"כ בהגהות מיימון · וכתב הר"ן וז"ל כתוב בחידושי הרשב"א דאע"ג דקי"ל חלב שהבשר חופה אותו מותר הני חוטין אע"ג דמיבלעי בכפלי היינו טעמא דאסירי משום דאיכא למימר בהו כדאמרינן בתרבא דתותי מתני בהמה בחייה פרוקי מיפרקא ואחרים כתבו דלאו למימרא דאזיל ומחטט להו עד מקום שהם כלין דהא בליעי בבשר ומותרין אלא לפי שכן חוטין דקין הרבה קאמר דבעי לחטוטי בתרייהו עד שימצא מניינם שלם עכ"ל ואנו נוהגים לחטט אחריהם וכ"כ רבינו ירוחם (ו) :

בקיבה יש שני מיני חלבים בפא"ט (מט :) תניא את כל החלב אשר על הקרב להביא חלב שעל גבי הדקין דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר להביא חלב שעל גבי הקיבה ואסיקנא דאיפוך דרבי ישמעאל לרבי עקיבא ודר' עקיבא לרבי ישמעאל ואמרינן בגמרא דבני ארץ ישראל אכלי לחלב שעל הקיבה ובני בבל לא אכלי ליה ואמרינן דאקשתא כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי דאייתרא איכא דאמרי דאייתרא כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דאקשתא ופרש"י הקיבה עשויה כקשת ומבחוץ קרי דאקשתא ומבפנים לעיגול קרי דאייתרא חבל ע"כ · אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מהמ"א דדאייתרא הוא חוט משוך כמו יתר וכתב רש"י דקי"ל כלישנא קמא לחומרא וכ"פ כל הפוסקים דדאקשתא אסור מן התורה · וכתב הרי"ף דחלב שעל גבי קיבה נהגו בו היתר וה"מ דאייתרא אבל דאקשתא אסור משמע מדבריו שפוסק כלישנא קמא דדאקשתא לכ"ע אסור ובדאייתרא פליגי בני בבל ובני ארץ ישראל ומוכח בגמרא דבני בבל לאו מדינא אסרי ליה אלא ממנהגא וסובר הרי"ף שאין אנו גגררים אחר בני בבל במנהגות שלהם שלא מן הדין ולכך פסק דאייתרא שרי וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מהמ"א וכתב ה"ה שכן דעת הרמב"ן שכל שאין שם מנהג מותר וכן נראה דעת הרשב"א וכתב ואנו בגלילות הללו נוהגין בו איסור כבני בבל עכ"ל · ואמרינן בגמרא דבני ארץ ישראל מקמלין פי' שנוטלים מעט למעלה מהיא אייתרא מפני שחלב הקרב שוכב עליו ולא ידעתי למה לא הזכירו כן הרי"ף והרמב"ם ז"ל · אבל רש"י כתב דלדידן תרוייהו אסירי דבתר בני בבל גרירינא דאנן בני גולה אנן · וכן פסק הרא"ש וכתב רבינו ירוחם שכן תפסו עיקר וכ"ד סמ"ג וסמ"ק · וכתב מהר"י ן' חביב ז"ל ובזמן הזה ראוי לנהוג בו איסור אפי' לפי דברי הרמב"ן שאמר ובכל דוכתי דלא נהיגי ביה איסורא שרי וכבר נהגנו עתה איסור וכן הדור שלפנינו אם כן אין בנו כח לחזור ולנהוג מנהג היתר עכ"ל : חלב שעל הדקין אסור כבר נתבאר בסמוך שהוא פלוגתא דתנאי וידוע דהלכה כר"ע דאסר :

ומ"ש ודוקא באורך אמה וכו' בפג"ה אמר רב יהודה אמר שמואל ריש מעיא באמתא בעי גרירה וזהו חלב שעל הדקין ופרש"י ריש מעיא כשהדקין יוצאין מן הקיבה צריך לגרר חלב שעליהם אורך אמה וזהו ד חלב שעל הדקין שנחלקו בו רבי ישמעאל ור"ע בפא"ט (מט) וכתב הרא"ש שהטעם מפני שסמוכין לחלב מכאן ומכאן ואילך הם דבוקים בהדרא דכנתא והוא שומן ומותר וכלבד שינקרו אותו מן הוורידין שבו והרמב"ם כתב בפ"ז מהמ"א חלב הלב וחלב המעיים והם הדקין המלופפין כולן מותרין והרי הם כשומן שהוא מותר חוץ מראש המעי הסמוך לקיבה שהוא תחלת בני מעים שצריך לגרור החלב שעליו וזהו חלב שעל הדקין שאסור ויש מן הגאונים שיאמר שראש המעי שצריך לגררו הוא המעי שילא בו הרעי שהוא סוף המעים כתב ה"ה פירש רבינו ריש מעיא ראש המעים הסמוך לקיבה וכו' וכן פירש רש"י ואף ר"ח כן פירש והוא ז"ל כתב בשם אחרים הפירוש האחר שהזכיר רבינו והראב"ד כתב שהפי' ההוא עיקר וכבר הכריע הרשב"א כפירוש רבינו ואמר שהפי' האחר אינו מחוור דכרכשא לא מיקרי מעיא אלא הדקין ומ"מ נראה שרבינו כתב שני הפירושים כדי לחוש לשניהם עכ"ל והרא"ש דקדק על דברי הרמב"ם שלא כתב באורך אמה כדאמר רב יהודה באמתא ונראה דמפרש דלבני מעים קרי אמתא על שם אמת המים עכ"ל כתוב בהג"א פ' ג"ה יטול חלב שעל הקיבה דאקשתא ודאייתרא עד אמה מן המעים של קיבה ויפרידנו בנחת שלא ינתק בכח וישאר ממנו עם הכנתא (ז) וכתב המרדכי שם דכשהטבח מושך הדקים כשעודן חמין אינו נדבק חלב בהם ונשאר אותו חלב הטעון גרירה בהדרא דכנתא הילכך הבא לאכול מן הדרא דכנתא יגרור אמה מן החלב לצד הקיבה ואם משך הטבח בדקים ולא מדע מקום לד הקיבה צריך לגלח ולחתוך הדרא דכנתא סביב עביו כדינר זהב במקום שנסתפק בה (ח) עכ"ל : כתב הכלבו המנהג לגרור שניהם מיהו של לד הקיבה גוררין אותו לגמרי ושל לד הכרכשא אין גוררין אותו לגמרי לפי שיש שם חלב טהור אבל מסירין הקרום הארוך עם חלבו שאינו דבוק עם הכרכשא כשאר שומן עכ"ל וכן הוא בא"ח ועכשיו נוהגים להסיר מהכרכשא הנקראת טבחייא שהוא סוף המעים דבר מועט כחצי אמה או פחות אפשר שהם תופסים עיקר הפירוש האחר דלראש המעים קאמר ולא לסוף או אף על פי שהם מפרשים דלסוף המעים קאמר תופסים עיקר כדברי הרמב"ם שלא הזכיר ארך אמה ומשמע דבדבר מועט סגי וירא שמים יצא ידי שניהם להסיר ארך אמה מכאן וארך אמה מכאן (ט) כ' המרדכי בר"פ גיד הנשה דרבי אליעזר ממי"ן

דרכי משה

כלל כ' ובמקום שנהגו בו איסור דינו כשאר חלב לבטלו בס' עכ"ל : (ה) וכ"כ בא"ו הארוך בשם סמ"ק עוד כתב שם בהג"ה דחומרא יתירה הוא להצריך לחטט אחריהם וכן איתא בשאילות חלומות דר"ת להתיר עכ"ל וצ"ל דאינו ר"ל דמותר לגמרי דאיך יחלוק על הגמרא אלא דר"ל אם חטט אחריהם עד שמצאן במנין שוב אין צריך לחטט לאורך הגידין במקום דבליעותא : (ו) ובא"ו הארוך ונוהגים בקצת מקומות שנוטלים הגידין הסמוכים תחת ג' הצלעים התחתונים עד השדרה שצריך לחטט אחריהן עכ"ל : (ז) ונראה הא מיירי כשמנקר הדקין ואינו מושך אותן בעודן חמימין אבל כשמושכין אותן בשעודן חמין נוהגין כדברי המרדכי והמנהג פשוט בהדורא דכנתא של עגל מסירין הקרום שעל כל הדקין ואין עושין כן לשור או כבש ונ"ל טעם משום דבעגל המנהג להניח הדקין עם השומן הסמוך שהוא בהכנתא ואוכלין הכל ביחד ועל כן מאחר שעכ"פ צריכין להסיר הקרום שעל השומן הסמוך לקיבה כי צריכין לגרור מן הדקין ראש מעייא שאצל הקיבה ולפעמים נשאר הקרום שעליו עם שאר הקרום ואין הנשים בקיאין בזו לכן נתפשט המנהג לנקר הכל וכמ"ש המרדכי דאם נסתפק צריך לגרור הכל אמנם בשור ובכבש שמסירין הדקין מן השומן והחלב נשאר בדקין וא"כ ניכר במקום שהיה דבוק אצל הקיבה לכן אין מנקרין רק המקום ההיא ואין חוששין למקומות אחרים והוא טעם הגון בעיני מזו נתפשט המנהג : (ח) ולדידן צריך לנקר הכנתא לצד הקיבה ולצד הכרכשא : (ט) והמנהג למדוד בזרוע ואין מקפידין

דרישה

אוכלין בכואס לקהילות אלו עכ"ל אגודה פג"ס :[ח] חוטין שבעוקץ כו' עד אלוין במאי סכסמס שלפניס וכן סוא בכדיא באשר"י שפירס ואותן ראשי ספלולין מלוין במאי שלפניס וכן משמע מתוך התוס' וכתב מהר"ן בהלכות ניקור דף כ"ע ע"ס וז"ל אבל במסילה מסס לפרש"י שפי' עיקר הנקה נ"ל שאינו מדבר במאיו שלפניס אלא בחאיו של אחור בחתיכה שקורין בל"א קיסלין באותה חתיכה יש כ' חוטין וכן אסורין משום חלב דתותי מתני דאמר שמואל בפג"ס האי תרבא דתותי מתני אסור ופרש"י שם זה עליוהם וגובהו של אותו חלב שפירשתי קודם שיכססו בבשר ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים שקורין 'לונביל ובל"ס קורין לפדווי"ן שרשנו מרסיב מטה מללעות קטנות ומכוסה וכשהטבח מפרישו נראה אותו חלב עכ"ל ובזה המקום יש ה' חוטין האסורין משום חלב והביא גם שם דברי מרדכי שהבאתי ב"י דף כ"א ע"ב בד"ס כתב מהרי"ן חביב כו' שמפרש ג"כ שעוקץ הוא עוקץ הזנב ומוכיח מיניה דעוקץ בחאיו של אחור והקשה עוד שם דברי רש"י חדיה אדידיה ותירץ וז"ל ונ"ל לייסב שרש"י קורא לכל הסדרה פנים ואחור בנקה ולא קשה לפ"ז צריך לעטט אחר שמכן בין בחוטין שבחאי של פנים ובין בחוטים שיש בחאי של אחור היינו שיש בקוסלי"ן כאשר אבאר לקמן בסל' קוסלי"ן עכ"ל : [ט] וצריך ליזהר לחטט אחריהם בסמוך בדין ניקור כתב ובמסכות מאליהם בהיותו שם אבל בהיותו טונן צריך לפספס אחריהן וכתב סמ"ק וכלבו בסימן זה ואם הם שרוים במים ה"ל כחמימי ומשתלפי : [י] ורש"י אוסר שניהם ולזה הסכים הרא"ש ז"ל טעם פלוגתתן כתבתי לעיל ר"ס מ"ח ושם כתבתי דל"ק ממה דכאן כתב רבינו שהוא אסור ולעיל כתב (קיבה שנקבה והחלב סותם דכשר עכ"ס) חלב שעל היתר סותם וקי"ל דוקא חלב טהור סותם ע"ש (דטעמא דלאו חלב טמאה לגמרי הוא דאיסורא הוא לאכול אבל מסתם הוא סותם וע"ש עכ"ס) : [יא] לשון הרמב"ם כו' עד שהוא תחלת בני מעים דקדק הרא"ש מלשון הרמב"ם שלא הזכיר באורך אמה שלא הצריך אמה ומ"ש רב יהודה באמתא לבני מעים קרי אמתא ע"ש אמתן כמו אמת המים ע"כ לא נהיגי לגרר מהטבחים אמה ב"י : ויש מהגאונים פי' עד שהוא סוף המעים חרא שמים יוצא ידי שניהם וכתב רמ"א דאין צריך להסיר אורך אמה ממש לכן נהגו להקל למדוד בזרוע (וכן הוא במהרי"ל עכ"ה) ומ"מ להסיר

פרישה

(כא) ורש"י פסק לחומרא כ' מהרי"ן חביב ע"ז תדקדק שלא אמר ורש"י פסק כדברי האוסר אלא פסק לחומרא כאומר המחמיר יפה עושה : (כב) חוטין שבחלב כו' אין חייבין עליהם הטעם דחלב אמר רחמנא ולא חוטין : (כג) חוטין שבעוקץ כו' וראשי הפיצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות ואע"ג דהלב שהבשר חופה מותר בהא איכא למימר שמא בהמה בחייה פרוקי פרקא אשר"י ורשב"א ועד"ר : (כד) בקיבה יש ב' מיני חלבים כו' פרש"י הקיבה עשויה כקשת ומבחוץ קרוי דאקשתא מבפנים לעיגול קרוי דאייתרא והרמב"ם כ' דאייתרא הוא חוט משוך כמו יתר : (כה) חלב שעל הדקין כו'

חדושי הגהות

ד' לפום פשטא דגמרא (שם :) לכ"ע חלב שעל הדקין אסור ולא נחלקו בזה כלל בין לברייתא קמייתא בין לברייתא בתרייתא לפמ"ש המעי"ם פ' ג"ה אות ו' משמע דלברייתא קמייתא פליגי בחלב שעל הדקין (כנה"ג) וע"ש שהאריך עוד בזה : הב"ח

שיוצא בו הרעי שהוא סוף המעים: אין מולחין החלבים עם הבשר ולא מדיחין אותם עמו וכלי שמדיחין בו את החלבים אין מדיחין בו את הבשר לפיכך במקום שדרך הטבח להיות מדיח הבשר בחנות (כו) צריך [יב] שיהיו לו שני כלים אחד להדיח בו הבשר ואחד להדיח בו החלבים: סכין שחותכין בו החלבים אין חותכין בו הבשר [יג] לפיכך צריך הטבח שיהא לו סכין לחלבים וסכין לבשר: כתב בעל העיטור מסתברא מנקרי הבשר אין צריכין שני סכינים (כז) שאין מחתכין חלב שאסור מן התורה אלא גורר אותו בסכין (כח) ואין בה דוחקא דסכינא בבשר (כט) אע"פ שבשמנונית הגיד א"א שאינו חותך ומנקר (ל) ישראל קדושים הם והחמירו בו ולא החמירו בסכין (לא) ואפילו דמשתכח דאית בה דוחקא דסכינא בדיעבד מותר בהדחה (לב) שהרי כל ישראל נהגו להדיח הבשר לקדרה (לג) וכ"כ הרשב"א נהגו מנקרי הבשר לנקר בסכין אחד לפי שלא אמרו שני סכינים אלא להתיכת חלבים אבל בגיד ושמנוניתו אין בו שומן חלב כל כך שידבק סמנה בסכין ומ"מ צריך אדם להיות מלמד בתוך ביתו שיהו משפשפין הבשר יפה לצאת ידי ספקות הללו וכן להיות מנקר הבשר (לד) מקנח תדיר בסמרטוט וכן נוהגין רוב המנקרין: (לה) אין פורשים הכסלים על גבי בשר בעוד שהחלב עליהם הם לפי שהקרום שעל גבי החלב דק ונקרע ע"י משמוש ידי הטבח וכשמניחין אותו על גבי הבשר נמוח החלב ונבלע בבשר: (לו) כתב הרמב"ם כל הדברים האלה אסור לעשותן (לז) ואם נעשו

מתי"ן כתב דיותרת הוא הנקרא אברי"ש וכן פרש"י בפירוש החומש והוא בשר המחלק וחוצץ בין ריאה לכבד ויש אוכלין השומן המעורב בבשר היותרת שתחת הקרום מטעם חלב שהבשר חופהו ואומר רא"ם דשיבוש הוא בידם שהבשר חופהו אינו מתיר כי אם בכסלים וכליות שנאמר בהם על למעוטי תוך אבל ביותרת הכבד דלא כתיב על לא שרי תוך דידה ואסור אחרי שהוזכר באימורי שלמים וכן ר"ת אסר ור"י דחה ראייתו ובערוך פי' יותרת אצבע הכבד וסה"ת כתב שצריך לקלף היותרת מבחוץ הכל לפי שחלב המכסה את הקרב שוכב ונוגע שם אבל היותרת לצד פנים מצד הריאה אין צריך להסיר הקרום שבאותו צד אין שם חלב ואם חתך היותרת מן הבהמה ואין ידוע אי זה היה לצד פנים או לצד חוץ צריך להסיר הקרום משני צדדיו (י) עכ"ל ונראה מדבריו לכאורה שבעל התרומה סובר (כדאמר) [כרא"ס] דאסר שומן המעורב בבשר היותרת שתחת הקרום ואינו כן שהרי כתב תניא בת"כ כי כל אוכל חלב ונכרתה יכול אפי' חלב הדפנות וה"ה לכל שומן בהמה יהא קרוי חלב ואסור לאכול ת"ל חלב המכסה את הקרב אשר על הכסלים והלב הכליות פירוש אותו דבר הקרוי חלב במקום אחר גבי הקרבה אותו אסור בחולין לאכול ואפילו חלב אליה אומר שלהי פרק כל הבשר דמותר לאכול ואע"ג דקרב לגבי המזבח מותר משום דחלב אליה מיקרי חלב סתמא לא מיקרי וכ"ש אותו שמנונית שבתוך יותרת הכבד שמותר לאכול אף ע"פ שקרב למזבח דהא לא מיקרי כלל בפסוק חלב עכ"ל ולשון שכתב המרדכי בשמו הכי איתיה צריך לקלוף קרום מעל הבהמה לצד של פנים כמוך לדפנות ולחזה וזהו קרום שעל הכסלים כן היותרת צריך לקלוף מבחוץ והכל משום שהחלב הגדול המכסה את הקרב הוא שוכב שם ע"כ ובהג"א ר"פ גיד הנשה כתוב בשם א"ז שיטול הקרום שעל חצר הכבד לצד הכבד ושל צד הריאה מותר ונהגו ליטול דלא ליתי למיטעי (יא) עכ"ל אבל התוספות והרא"ש חולקים על רא"ת וכן דעת סמ"ג להתיר וכתב רבינו ירוחם דכן עמא דבר ומ"מ עכשיו נוהגות נשים שלנו (כדאמר) [כרא"ס] ויש מהן שכדי שלא להטריף עצמן בניקורו אין אוכלות הטרפש כלל מצאתי שכתב אבן הירחי אהא דא"ר יהודה חמשה חוטי הוו תלתא משום תרבא וכו' יש לי תשובה על הנשים המנקרות לשומן החזה מדפנים מצלעות הקטנות ושעל הצלעות הגדולות שאין צריך לנקרן ושלא כמנהג ארגו"ן ונבאר"ה וקסטילי"א עכ"ל. דין ג"ה כתב רבינו בסימן ס"ה:

אין מולחין החלבים עם הבשר פשוט בפרק גיד הנשה (צז:): **ולא** מדיחין אותן עמו וכלי שמדיחין בו את החלבים אין מדיחין בו את הבשר לפיכך במקום שדרך הטבח להיות מדיח הבשר בחנות צריך שיהיו לו שני כלים וכו' מימרא בפ"ק דחולין (ח:) ופריך וניתקן ליה חדא ונדיח בו בשר ואח"כ נדיח בו חלבים ותשני גזירה שמא ידיח חלבים ואח"כ בשר השתא נמי מחלפי ליה כיון דלאצריכניה תרתי אית ליה היכירא פירוש עושה בו סימן:

סכין שחותכין בו החלבים אין חותכין בו הבשר לפיכך צריך הטבח שיהיה לו סכין לחלבים וסכין לבשר ג"ז מימרא שם וכבר כתב רבינו בסמוך בשם הרמב"ם שכל אלו הדברים אם נעשו לא נאסר הבשר וכתב ה"ה בשם הרשב"א שצריך שפשוף יפה יפה עד שיוסר החלב שנדבק עליו ופשוט הוא:

כתב בעל העיטור מסתברא מנקרי הבשר אין צריכין ב' סכינים וכו' אף על פי שבשמנונית הגיד א"א שאינו חותך ומנקר ישראל קדושים הם והחמירו בו ולא החמירו בסכין כלומר דשומנו של גיד אינו אסור מן הדין אלא שישראל קדושים הם והחמירו לאסרו ולא החמירו אלא בו עצמו שלא לאוכלו אבל לאסור לחתוך בשר בסכין שנחתך בו לא החמירו ולא הזכיר בעה"ע הגיד עצמו שהוא אסור מן התורה משום דלא נפקא לן מיניה מידי דהא אין בגידין בנ"ט:

וכ"כ הרשב"א נהגו מנקרי הבשר לנקר בסכין אחד וכו' בת"ה כ"כ ואף ע"פ שלא נתן הרשב"א טעם מפני ששומן הגיד אינו אסור אלא משום חומרא כמ"ש בע"ה אלא מפני שאינו שמן כ"כ שידבק ממנו בסכין מ"מ בענין הדין שוים הם דמשום גיד ושומנו לא אמרינן שני סכינים וז"ל הר"ן בפ"ק דחולין גבי ההיא דבסמוך הטבח צריך שיהיה לו סכין לבשר וסכין לחלב יש שלמדו מכאן שהמנקר בשר צריך ב' סכינים אחד לחתוך בו בשר ואחד לחתוך בו החלב ואינו נראה שאם כן אין לדבר סוף שאותו של בשר כיון שהתחיל לחתוך בה במקום החלב אסור מיד אלא ודאי לא צריך והכא שאני שהוא חותך חלב גמור סמוך לשחיטה שהוא חם אבל נהגו שהמנקר נותן בגד על ירכו וכל שעה שנוגע בחלב מקנחו בבגד עכ"ל: **אין** פורשין הכסלים על גבי בשר וכו' בפ"ק דחולין (שם) לא ליסחוף איניש כפלי עילוי ביסרא וכו' כתב הר"ן דנראה מפרש"י דאפילו דיעבד נאסר הבשר ומיהו משמע דבקליפה סגי והרמב"ן כתב שכל אלו אינם אלא לכתחילה נראה שהוא מפרש הטעם שמא ישכח מלשפשף היטב אבל בדיעבד בשפשוף סגי ליה וכתבו התוספות והרא"ש והר"ן דהיינו לאחר ניתוח מיד קודם שנצטנן הבשר אבל לאחר שנצטנן אין לחוש כדכתיב ושימו החלבים על החזות (יב): ב"ה כתב רבינו ירוחם נהגו מנקרי הבשר לקלוף ולהסיר הקרום שעל הבשר ששוכב עליו חלב הכסלים ויפה הם עושים כי אותו קרום הוא אסור מחמת החלב ששוכב עליו עכ"ל: **כתב** הרמב"ם כל הדברים האלה אסור לעשותן וכו' עד סוף הסימן הכל בפ"ז מהמ"א וכתב ה"ה כל הדברים האלו וכו' יש מי שחולק בזה על דעתו בדין חלב הכסלים על הבשר שאמרו שהבשר בולע ונאסר וכתב הרשב"א שאפילו לדבריהם

הרמב"ם דלכתחלה צריך לחוש לדברי הגאונים לגרור בסוף המעיים וכתב ב"י וירא שמים יצא ידי שניהם לגרור אורך אמה מכאן ואורך אמה מכאן מיהו בדיעבד סגי בחצי אמה מכל צד: **אין** מולחין החלבים עם הבשר זה פשוט פג"ה (דף צ"ז) בעובדא דהנהו אטמהתא דאימלחו בגידא דנשיא דשמעינן מינה דלכ"ע אסור לכתחלה למלוח חלבים עם בשר ומשמע אפילו במליחה מועטת אסור ואפילו לא נמלחו יחד ונכללו זה בזה אלא מלחן סמוכים זה לזה והזיע זה מאחד לחבירו נמי אסור ויתבאר לקמן בסימן ע' ועיין במ"ש בסי' ק"ה בס"ד:

ומ"ש ולא מדיחין אותם עמו כו' מבואר בפ"ק דחולין (דף ח'): כתב ב"ה מסתברא כו' ואין בה דוחקא דסכינא בבשר הא דנקט בשר נראה דהכי פי' ואין בה דוחקא דסכינא במנקר בשר מן החלב שבו ואעפ"י דכשמנקר הגיד א"א שאינו חותך בשמנונית הגיד ומנקר ישראל קדושים הם וכו' אבל במנקר בשר אינו חותך כלל: ומ"ש וכ"כ הרשב"א כו' אעפ"י שהרשב"א לא כתב הטעם שכתב ב"ה לפי ששומן הגיד אינו אלא חומרא אלא מפני שאינו שמן כ"כ שידבק ממנו בסכין מ"מ בענין הדין שוים הם והדין דין אמת מכח שני טעמים נכונים: **אין** פורשים הכסלים כו' תלמוד ערוך פ"ק דחולין וכתב בס' בדק הבית להר"י קארו ז"ל ע"ש ה"ר ירוחם נהגו מנקרי הבשר לקלוף ולהסיר הקרום שעל הבשר ששוכב עליו הכסלים ויפה הם עושים כי אותו קרום אסור מחמת החלב השוכב עליו עכ"ל: ומ"ש בשם הרמב"ם עד סוף הסימן הכל בפרק ז' מהמ"א ומשמע דלא אמר הרמב"ם אלא בחוטין וקרומות שאינן אסורין

דרכי משה

מקפידין שיהא אמה מצומצם וכ"ה במהרי"ל: (י) וסיים שם וכן צריך להסיר הקרום מן הבהמה מצד פנים סמוך לדופן החזה עכ"ל ובאשר"י ריש ג"ה דדברי ר"י עיקר ובאגור משמע דיש להחמיר כדברי רא"ם: (יא) וכ"כ בא"ו הארוך כלל ב' להתיר השומן שתחת הקרום עכ"ל: (יב) וכ"ה במרדכי שלנו ובאו"ה הארוך כלל כ' כתב בשם המרדכי דאף לאחר שיצטננו שניהם

פרישה

כו' שמתחילין לצאת מן הקיבה ואסור משום שהוא סמוך לחלב שבקיבה אסר"י: (כו) צריך שיהיו לו שני כלים כו' פי' שני כלים ממש דומיא דמה שמסיק בשני סכינים ולאפוקי מהאומרים שבכלי אחד סגי שישפך המים אחר הדחה ראשונה ואז אף אם יארע שידיח החלב ואחר כך ידיח הבשר במים אחרים בכלי זה אין לחוש דזה אינו דאכתי יש לחוש שמא ישכח לשפוך המים ועד"ר שכן מוכח מהגמרא: (כז) שאין מחתכין כו' אלא גורר אותו בסכין הטעם שגוררו שע"י כן יוכל להבדיל בין חלב לשומן שהחלב נגרר ושומן אינו נגרר וצריך לחותכו: (כח) ואין בה דוחקא דסכינא בבשר פי' אין כאן דוחקא דסכינא בחלב להיות הבשר נאסר ממנה ודוק ויותר נראה דהחלב קראו בשר והלב ור"ל כשמחתך בשר והחלב אין כאן דוחקא דסכינא: (כט) אע"פ כשמנקרין הגיד כו' אבל גיד לא הזכיר שאין לגידין טעם: (ל) ישראל קדושים הם והחמירו בו כו' פי' שאין שמנונית הגיד אסור מן התורה אלא שהחמירו ישראל עליהן אבל בסכין לא החמירו ב"י: (לא) ואפי' דמשתכח דאית בה דוחקא דסכינא פירוש דאית ביה בניקור דוחקא דסכינא דתרתי צריכין שיהא חלב האסור דאורייתא ויהא דוחקא דסכינא: (לב) שהרי כל ישראל נהגו להדיח כו' תירץ בזה שאמר מותר בהדחה ולא אמר צריך להדיח וגם להם לא חיישינן שישתכח ההדחה וכמש"ר בשם ב"ה בר"ס נ"א וע"ז אמר שהרי כל ישראל נהגו להדיחו. והא דכתב נהגו כל ישראל דמשמע דמנהג הוא וקשה הלא חיוב הוא להדיחו קודם מליחה לקדירה י"ל דה"ק שנהגו להדיחו אפילו לצלי כמו שמדיחין אותו קודם מליחה לקדירה א"נ ה"ק אף שהדיח אותו תחלה במטבחיים וכדאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו וידיחנו ופריך למה לא מנה הדחה ראשונה ומוקי לה בדאלי בי טבחי וא"כ יש לחוש שמא אח"כ חזרו וחתכו בשעת חילוק לידי הבהמה להתיכות בסכין שחתכו בו חלב קמ"ל דאפ"ה לא חיישינן דהא נהגו לחזור ולהדיח קודם מליחה אף בחללו אותו במטבחיים וכמ"ש המרדכי והביאוהו הב"י ר"ס ס"ט ושם בתחתיהו בדרישה ע"ש: (לג) וכ"כ הרשב"א פי' בדין הם שוין אבל לא בטעמם שטעם בעל העיטור שאין שמנונית הגיד דאורייתא וטעם הרשב"א לפי שאין בגיד שומן חלב כ"כ שידבק בסכין: (לד) מקנח תדיר בסמרטוט פי' בכל פעם שנוגע בחלב יקנח בסמרטוט: (לה) אין פורשין הכסלים ע"ג הבשר כו' כתבו התוספות והרא"ש והר"ן דהיינו דוקא אחר ניתוח מיד קודם שיצטנן הבשר אבל לאחר שנצטנן אין לחוש כדכתיב ושימו החלבים על החזות (וכתב רמ"א וכן יש לנקר הבשר תוך ג' ימים שלא יתקשה החלב שבו ובדיעבד אין לאוסרו אף אם מנקרו אחר ג' ימים ושרי וכ"כ מהרא"י בשער י"א עכ"ה): (לו) כתב הרמב"ם כל הדברים האלה כו' לא תדקדק ממלות כל דעל כל הא דלעיל קאי דע"כ אמליחת חלב עם בשר לא קאי וכמו שמשמע מדבריו שכתב בסמוך וכן אין מולחין עד שיסירו הקרום כו' דמשמע דוקא דבקרום איירי ולא בחלב עצמו וכן משמע תמ"ש אפילו היה כהן גיד הנשה דוקא גיד שאין בו טעם אלא קאי על הא דכתב לעיל שהטבח צריך שני כלים ושני סכינים ולקנח בסמרטוט "שוב מלאתי שכ"כ ב"י בסימן ק"ה סוף דף ל"ה בפיסקא שפסק עם דחלב מפעפע במליחה ומותר בס' כתב שם וז"ל והרמב"ם שכתב בפ"ז אין מולחין החלבים עם בשר כו' עד ואם נעשו לא נאסר הבשר כו' עד כבר כתבתי בסי' ע' דאפשר דלא איירי הרמב"ם אלא בחלבים שהם מדברי סופרים כשומנו של גיד וכיוצא בו כו' עד א"נ איירי במליחה כל דהו כעין מליחת חלבים בפני עצמו אלא שמתוך שהבשר קרוב להן חיישינן שמא יצאו זה בזה עכ"ל ע"ש: (לז) ואם נעשו

דרישה

[צריך] להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שעל אורך האמות אלו אבל לא השומן הדבוק בטבחיים שתחתיו (וכ"כ הכלבו וא"מ) וכן נוהגין ע"ש שכתב דין ניקור הדורא דכנתא וחילוק שיש בין עגל לכבש: [יב] צריך שיהיו לו שני כלים ולא סגי דידיח בכל פעם בשר תחלה ואח"כ חלב דשמא יחליף אבל השתא דהצריכוהו שני כלים יעשה סימן גמרא ואין להקשות בלי משם חילוף נמי אסור דהא אף שידיח בו תחלה הבשר מ"מ כשידיח בו אח"כ החלב ואחר זמן יחזור ליתן בו בשר יהיה חלב ואח"כ בשר דבזה אין לחוש דבודאי ישפוך אחר הדחת החלב המים ואחר זמן יחזור ליתן בו מים אחרים ודוקא חלב ובשר דבהמה א' יש לחוש דידיחם במים א' וכה"ג דפריך (בגמרא) השתא נמי יש לחוש שמא יחליף ה"ק שמא לאחר שהדיח החלב בכלי זה ויקחנה מהכלי וירצה להדיח הבשר דמאותו הבהמה בכלי השני שמא יטעה ליתן הבשר בכלי ובמים שהדיח בו חלב עתה והוציאם משם ומשני כיון שהזקיקו חז"ל לשני כלים יעשה סימן בכל אחד מהם ולא יטעה אבל לעולם אין קפידא בכלי שהדיח בו חלב למוד אם שפך המים וחזר ונתן בו מים אחרים: [יג] לפיכך צריך הטבח שיהיה לו שני סכינים כו' כן הוא בפ"ק דחולין דף ח' וכתב הרא"ש שם דף ק"ז ע"ד והאידנא דלא נהגו טבחי למעבד תרי סכיני צריך לשפשף ולהדיח הבשר יפה ואפילו לצלי (דמשום דם לא צריך לשפשף לצלי אלא כשרוצין למולחו לבישול אבל זה צריך אף לצלי) שלא ישאר לחלוחית החלב דבוק בו וכתב עוד שם דף קע"ב ע"ג וז"ל ומיהו גם לצלי צריך שפשוף לפי שאין לקצבים סכין מיוחד לחלבים כו' ע"כ. ויש לתמוה על רבינו שכתב בסמוך דהיכא דחתך בסכין חלב ואח"כ בשר שמותר בדיעבד ע"י הדחה ולא הביא דעת הרא"ש שהתיר אף לכתחילה ע"י הדחה כמ"ש בשמו· והר"ן כתב על הא דאיתא בגמרא הטבח צריך שיהיה לו סכין לבשר וסכין לחלב ז"ל יש שלמדו מכאן שהמנקר בשר צריך שני סכינים אחד לחתוך בו בשר ואחד לחתוך בו חלב ואינו נראה שא"כ אין לדבר סוף שאותו של בשר כיון שהתחיל לחתוך בה במקום החלב אסור מיד אלא ודאי לא צריך והכא שאני שהוא חותך חלב גמור סמוך לשחיטה שהוא חם אבל נהגו שהמנקר נותן בגד על ירכו וכל שעה שנוגע בחלב מקנחו בבגד עכ"ל משמע מדבריו שאף אם חתך בחלב גמור כשהוא צונן מותר לחתוך בשר באותו סכין והוא דלא

נעשו לא נאסר הבשר ואין מכין העושם אלא מלמדין אותם שלא יעשם וכן אין מולחין את הבשר קודם שיסירו ממנו החוטין והקרומים האסורין ואם מלחו מסירין אח"כ (לח) ואפילו היה בהם גיד הנשה מסירו אחר שנמלח ומבשלו וטבח שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו ומזהירים אותו שלא יזלזל באיסורים אבל אם נמצא אחריו חלב [יד] אם הוא כשעורה מעבירים אותו ואם נמצא אחריו כזית ואפילו בהרבה מקומות מכין אותו מכת מרדות ומעבירים אותו (לט) מפני שהטבחים נאמנים על החלב: יש

אסורין אלא מדרבנן אבל בחלב דאורייתא מודה דאסור אפילו דיעבד וכדמשמע מדבריו בפס"י מהת"א ואפילו בצלי משמע דלא אסר הרמב"ם בחוטין וקרומות וכנראה להדיא מדבריו סוף הל' קרבן פסח שכתב כשאדם אוכל את הפסח כו' וכשיגיע לג"ה מוציאו ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות שיוצאין בשעת אכילה שאין מנקרין אותו כשאר הבשר ואין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם כו' ואעפ"י שהראב"ד השיג עליו זהו לפי שהבין מדבריו דסובר דילהו אף עם החלב האסור מה"ת וליתא דלא אמר הרמב"ם אלא שאין מנקרין אותו כשאר בשר בדברים שאין אוסרין אלא מדרבנן מיהו הרב ב"י בחבור כסף משנה פי' לדעת הרמב"ם דאף בדברים שאין אוסרין אלא מדרבנן צריך לנקרו קודם שיצלה את הפסח וע"ש ועיין עוד פ"י מהמ"א הלכה י' ועיין במה שכתוב בסי' ק"ה בס"ד:

ומ"ש אם הוא כשעורה מעבירין אותו כו' כתב באגודה פג"ה אין תקנה להחזירו אם ירצה אותו מצער ומענה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב כדאמר פרק זה בורר וצ"ל ה"מ שהזיד לעשות כן או שגג מחמת שאינו יודע לנקר אבל אם יודע ושגג וקבל עליו תשובה ולא יעבירוהו ולא ילקוהו עד כאן לשונו ועיין בהגהת אשיר"י כג"ה: ומ"ש מפני שהטבחים נאמנים על החלב כלומר דכיון דנאמנים הכל סומכים עליהם וחוטאים ומחטיאים ולפיכך יש להחמיר עליהם דאם לא היו נאמנים היה כל אחד חייב לראות אם הבשר מנוקר בטוב ולא היו מחטיאין (פרטי דיני החלב ומנהג ישראל מבואר יפה בש"ע ובהגהותיו): יש

לדבריהם נראה שדי לו בקליפה ודעת רבינו שלא השוו בזה אלא לכתחלה אבל דיעבד מותר ולא יהא זה גדול מדין ירך שנמלחה עם גידה ואפילו את"ל שבלע בשר אין בליעה זו אלא מועטת ובטלה ולפיכך אין צריך אלא הדחה כדין בשר למליחה וזהו דעת קצת מן המפרשים ועיקר עד כאן לשונו:

ומ"ש וכן אין מולחין את הבשר קודם שיסירו ממנו החוטין והקרומים האסורים ואם מלחו מסירין אח"כ ואפילו היה בהם ג"ה וכו' כתב ה"ה זה נתבאר בפג"ה בדין הנהו אטמתא דאימלחן בגידא דנשיא וכן דעת הרשב"א והרמב"ן שאין החוטין והקרומות ולא גיד ושומנו אוסרין תערובתן לא במליחה ולא בצלי לפי שאין מפעפעין וכן ביאר רבינו פרק ט"ז ועיקר ומ"מ דעת הרשב"א שאוסרין כדי קליפה (יג) והוא שצריך להסיר משהו מן הבשר כנגד כל החוטין והקרומות עכ"ל ויתבארו דינים אלו בסימן ק"ה בס"ד ומ"ש ואפילו היה בהם גיד הנשה היינו לומר שאע"פ שהוא מן התורה אינו אוסר למה שנמלח עמו וטעמא משום דאין בגידין בנ"ט:

ומ"ש וטבח שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו וכו' הוא סברת עצמו שסובר שלא אמרו בגמרא דטבח שנמצא אחריו חלב שמעבירין אותו אלא בחלב גמור אבל בחוטין וקרומות כיון שאינם אסורים מן התורה לא וכבר הביא המגיד קצת ראייה לדבר:

ומ"ש אבל אם נמצא אחריו חלב וכו' ובפג"ה (צג:) איתמר טבח שנמצא חלב אחריו רב יהודה אמר בכשעורה רבי יוחנן אמר בכזית אמר רב פפא ולא פליגי כאן להלקותו כאן לעברו אמר מר זוטרא כשעורה במקום אחד כזית אפילו בשנים ושלש מקומות והלכתא להלקותו בכזית לעברו בכשעורה ונראה מדבריו דס"ל דמר זוטרא לאו לאיפלוגי אתא ולפיכך פסקה נמי למר זוטרא וכ"כ שהוא דעת הרי"ף והרא"ש שכתבו דברי מר זוטרא ומאי דפסיק תלמודא והכי מוכח לישנא דקאמר מר זוטרא דאם לא כן מר זוטרא אמר מיבעי ליה אבל קשה דאם כן למאי איצטריך תלמודא למיפסק הלכתא דלהלקותו בכזית וכו' הא ליכא מאן דפליג בהא והרשב"א כתב מדקאמר הלכתא משמע דמר זוטרא לאו לפרושי מילתא דרבי יוחנן הוא דאתא אלא לאיפלוגי עליה דרבי יוחנן בעי כזית במקום אחד ומר זוטרא מחייב אפילו בכזית בשנים ושלשה מקומות ומש"ה פסיק תלמודא כר"י דבעי כזית במקום אחד דמסתמא כזית דקאמר במקום אחד הוא דבעי וכן משמע מדברי רבינו הננאל ז"ל דלא מייתי דברי מר זוטרא כלל ומדברי הרי"ף שהביא דברי מר זוטרא ומאי דפסיק תלמודא והלכתא להלקותו בכזית לא נתברר דעתו בזה עכ"ל וכתב הר"ן להעבירו. שלא יקח ממנו בשר עוד: להלקותו. וה"ה דמעבירינן אותו. מיהו אף על גב דמעבירינן ליה אין דינו כחשוד שהחשודים הזרתן קשה כדאיתא בסנהדרין (כה.) מפני שהם מזידים אבל הכא לא השבינן ליה מזיד אלא פושע הוא וחזרתו קלה ובקבלת חבירות שיקבל עליו שיתנהג כחבר לענין זה בפני ג' סגי ליה כדמוכח בבכורות (ל:) גבי חבר ונעשה גבאי וכל הדברים האלו נידונין לפי מה שהם לפי כוונת האנסים ולפי אונסם ופשיעתם ע"כ ובהגהות אשירי כתב נראה שיש להכריז עליו בב"ה שני וה' ושני פלוני הטבח העבירוהו מאומנותו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה כבר הזו' ונתחרט ממה שעשה וקבל עליו מה שלוהו ת"ח ומכאן והלאה החזירוהו לאומנותו והרי הוא נאמן לסמוך עליו כבראשונה וקודם שישמעו הכרזה זו בב"ה אין לסמוך עליו ואסור ליקח ממנו בשר ואם נמצא אחריו כזית מלקין אותו ברבים בב"ה ולאחר המלקות יאמר בעצמו בקול רם אני פלוני לקיתי מפני שנמצא אחרי כזית חלב והכל כמו שכתבנו אבל אם מוכר הלבים בחזקת שומן או טריפות בחזקת כשרות מחמירין עליו יותר מפני שהוא מזיד וצריך לקבל דין בפני ת"ח ואפ"ה לא סמכינן לאכשורי ואפילו לעשות הגוני למכור אגוזים לא שבקינן ליה עד שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה מתחת ידו בדבר חשוב או יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו (יד) עכ"ל. ומ"ש ולא שבקינן ליה לעשות הגוני למכור אגוזים יתבאר בסימן קי"ט אימתי שבקינן ליה ואימתי לא שבקינן ליה:

ומ"ש רבינו מפני שהטבחים נאמנים על החלב פלוגתא דתנאי שם ופסק כחכמים כתב בת"ה כל טבח המנקר בשר ומוכר בשר לאחרים בחזקת מנוקר אם נמצא אחריו חלב אפילו כשעורה מעבירין אותו מיד מאומנותו ואם נמצא אחריו כזית מעבירין ומלקין אותו עכ"ל ונראה מדבריו שאם אינו מוכר בשר אלא שבעלי הבשר נותנין לו לנקר שאין מחמירין עליו כ"כ (טו) כתב הרא"ש בתשובה כלל כ' הלכה כ"ה מה ששאלת שהוא מנהג פשוט בזאת הארץ שלא לאכול בשר ששהה בלא ניקור ג' ימים אם הוא משנה או גמרא או מדרש או גאון מנהג זה לא שמעתי כי מה תלוי בניקוד החלב אינו נבלע בבשר כיון שהוא קר אלא נוהגים באשכנז ובצרפת על פי הגאונים שכתבו דבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה שנצרר הדם בתוכו ואינו יוצא ע"י מליחה ואסור עכ"ל אבל בהגהות מיימונית פ"ז מהמ"א כתבו בשם ראבי"ה שקבל מן הראשונים שכל בשר ששהה ג' ימים מעת לעת שלא ניקר ולא נמלח ששוב אינו פולט דמו שנתקשה הדם בתוכו ע"כ וכ"כ המרדכי בפרק כל הבשר וכתב עוד שנתקשה מאיסור חלב ודם ומהר"מ נוהג להתיר בצליה שהרי בשר בלא מליחה מותר בצליה וכ"כ בא"ז ויש לעיין אם מהר"מ מתיר אף לניקור עכ"ל ובהגה ש"ד כתב על בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה מהר"מ היה מצוה לאוכלו צלוי ולא מבושל ודוקא שניקר תוך ג' ימים ואם לאו אסור אף בצליה עכ"ל והרא"ש שכתב להדיא להתיר בשר ששהה ג' ימים בלא ניקור איפשר שלא ראה דברי ראבי"ה דא"כ לא הוה שביק מלומר דראבי"ה אוסר ואיפשר אע"פ שראה דברי ראבי"ה לא כתב שראבי"ה אוסר משום דמשמע ליה דשלא ניקר דנקט ראבי"ה אגבדת לישן הוא ולאו דוקא אלא העיקר הוא משום דלא נמלח ואפילו את"ל דסבר דראבי"ה אוסר בלא ניקר לא חש ליה משום דלא מסתבר טעמיה וכ"כ מה"ר איסרלאן בכתביו סימן ע"ז וז"ל ההיא דמרדכי בשם רבינו יואל הלוי דבשר ששהה ג' ימים שלא ניקר דע כי קבלתי ממורי הקדוש דלא נהיגי כרבי יואל בהא דלא חיישינן לה ואה"כ מצאתי בתשובת אשיר"י שכתב דאין לחוש כלום על החלב מאחר שהוא אינו נבלע בבשר וה"כ איתא בתוס' פ"ק דחולין (ה:) גבי הא דלא ליסקוף כפלי על גבי בשרא ואהא סמכינן וכתבתי בשערים שלי לפסק הלכה עכ"ל ובסימן קל"ה כתב דלכתחלה אין להשהות ג' ימים בלא ניקור דאפי' שאין בשר שאין בו חלב אין נוהגין כלל לכתחילה להניחו עד לאחר ג' ימים משום דתו אין ראוי לבשל דחיישינן דילמא משתלי אבל תשאלו לבני קהלך אם החזיקו איסור בדיעבד אפילו באחורים ששהה לאחר ג' ימים אף לצליה ואם החזיקו בכך לאסור למה נתיר להם (טז) עכ"ל: מ"ש שנקר בשר ואין אנו יודעים אם הוא בקי בניקור אם סומכין עליו ונאמר רוב מצויים אצל ניקור מומחים הם כלדרך שאמרו בשחיטה יתבאר בסימן שאחר זה. כתב הריב"ש (סימן שמ"ט) על ענין החלב שמשימים בין נסר לנסר בקנקנים של עץ כדי שיחוברו ולא ינטף היין מתחלה הייתי גוער בעושין כן אח"כ ראיתי הכל עושין כן והראו לי לעיין שאין החלב מתערב לעולם ביין שמיד הוא נקרש ועומד בעצמו ואינו מתפזר ביין ואינו נותן בו טעם כלל אז אמרתי הנח להם לישראל שאם אינם נביאים הם בני נביאים כי מאחר שטבע היין מתרחק מן החלב אפילו נגיעה אין כאן והאריך בדבר:

יש

דרכי משה

שניהם כל צרכו אסור ואע"פ שנאמר וישימו החלבים על החזות שאני במקדש שהכהנים זהירים וזריזין אבל עתה שאין אנו נזהרים כ"כ אין לנו להקל כי לפעמים יסמוך הטבח על דעתו ויסבור שנצטנן ויהיו עדיין הם עכ"ל ואפשר שהיה לו במרדכי נוסח אחר ממרדכי שלנו ונראה שאין לחוש דהא כתב הרמב"ם בסמוך דאפילו אם הוא חם בדיעבד שרי וא"כ אף לכתחילה מותר במקום שנאמר שכבר נצטנן: (יג) וכ"כ במרדכי פג"ה על הקרום חנאסר מטעם הלב אם גמלח עם חתיכות נראה דיש לו דין חלב כחוש וסגי לו בקליפה וכ"כ בספר ה"ג ודלא כמו שכ' שם בשם ר"ב על יותרת הכבד שנמלח עם חתיכות נראה דיש לו דין שנמלה עם חקרום והצריך ס' כמו בשאר חלב וע"ש ונ"ל דלפי מאי דקי"ל לשער בכל מליחה בס' ואין אנו מחלקין בין חלב כחוש לשמן כמו שיתבאר לקמן סימן ק"ה א"כ לפי טעם המרדכי היה לנו לשער בס' אך לפי הטעם שכתב הרמב"ם יש להקל בקרומין ובחוטין אף לדידן וכדאי הוא לסמוך עליו במקום פסידא נ"ל אמנם בא"ו הארוך כלל י"ט אוסר עד ס' וע"ל סימן ע"א וע"ה: (יד) וסיים שם הטוכר טריפות בחזקת כשרות ומת קודם שעשה תשובה היה אסור להתעסק בקבורתו ואפילו כלבים אוכלין אותו ולוקקים את דמו אסור להבריח מעליו אבל אם עשה תשובה אין לך דבר שעומד בפני התשובה עכ"ל הג"ה וע"ל בסימן קי"ט דינים אלו ועיין בת"ה סימן ל"ד חזרת טבח שיצאה טריפה מידו: (טו) ובתשובות מהר"י קולון שורש מ' דמנהג כשר הוא דטבח ינקר הבשר בטרם ימכרנו פן יכשלו בו בני אדם זיש לזה ראיה מדברי רבות נו: (טז) ובמרדכי משמע דאסור ובהג"ה ש"ר כתב מהרא"י קבלתי נוהגין להכשיר ואפילו בחלב הרבה שעל הירך ועל האליה לא חיישינן ולא סמכינן בזו אמרדכי והגה"מ דאסרי עכ"ל ובפסקים משמע דמ"מ לכתחילה אין להשהות בשר בלא ניקוד ג' ימים עכ"ל:

ונוהגים

דרישה

דלא כדעת רבינו שכתב הטעם שמותר משום שאינו חותך אלא גורר משמע דאי חותך אסור אפילו צונן ויש לתמוה על ב"י שהביא דעת ר"ן מסתמא כאילו הוא מסכים לדעת רבינו:

[יד] אם הוא כשעורה מעבירין אותו כתב הר"ן שמעבירין אותו שלא ליקח ממנו בשר עוד ומיהו אין דינו כחשוד שהחשודין חזרתן קשה (וכתבוהו רבינו בסימן קי"ט עכ"ה) כדאיתא בסנהדרין מפני שהם מזידין אבל הכא לא חשבינן ליה מזיד אלא פושע הוא וחזרתו קלה ובקבלת חברות שיקבל עליו שיתנהג כחבר לענין זה בפני ג' סגי ליה וכל הדברים האלו נידונין לפי מה שהם לפי כוונת האנסים ולפי אונסם ופשיעתם ע"כ. ובהגהות אשר"י כתוב נראה שיש להכריז עליו בב"ה שני וה' ושני פלוני הטבח העבירוהו מאומנתו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה ויהיה חודש ימים שלא יתעסק באומנתו ואח"כ יבא אצל ת"ח ויתן לו הדין לפי ראות עיניו ואח"כ יכריזו עליו בב"ה פלוני הטבח שהעבירוהו מאומנתו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה כבר הזר ונתחרט ממה שעשה וקיבל עליו מה שלוהו ת"ה ומכאן והלאה החזירוהו לאומנתו והרי הוא נאמן לסמוך עליו כבראשונה וקודם שישמעו הכרזה זו בב"ה אין לסמוך עליו ואסור ליקח ממנו בשר ואם נמצא אחריו כזית מלקין אותו ברבים בב"ה (לאחר המלקות יאמר בעצמו בקול רם אני פלוני לקיתי מפני שנמצא אחרי כזית חלב והכל כמו שכתבנו אבל אם מוכר חלבים בחזקת שומן או טריפות בחזקת כשרות מחמירין עליו יותר מפני שהוא מזיד וצריך לקבל דין בפני ת"ח ואפ"ה לא סמכינן לאכשורי ואפילו לעשות הגוני למכור אגוזים לא שבקינן ליה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה מתחת ידו בדבר חשוב או יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו ע"כ. ובתורת הבית משמע דהא דמחמירין עליו כולי האי היינו דוקא בטבח שמנקר בשר לעצמו ומוכר לאחרים אבל אם בעלי הבשר נותנין לו לנקר לא מחמירין עליו כולי האי עיין בב"י: כתב הריב"ש על ענין החלב שמשימים בין נסר לנסר בקנקנים של עץ כדי שלחוברו ולא ינטף היין מתחילה הייתי גוער בעושין כן אח"כ ראיתי הכל עושין כן והראו לי לעין שאין החלב מתערב ביין לעולם שמיד הוא נקרש ועומד בעצמו ואינו מתפזר ביין ואינו נותן בו טעם אמרתי הנח להם לישראל שאם אינם נביאים הם בני נביאים כי מאחר שטבע היין מתרחק מן החלב אפילו נגיעה אין כאן:

פרישה

נעשו לא נאסר הבשר ורש"י ור"ן ורשב"א אוסרין בדיעבד עד כדי קליפה: (לח) ואפי' היה בהן גיד הנשה פי' אע"פ שהוא דאורייתא והטעם לפי שאין בגידין טעם: (לט) מפני שהטבחים נאמנים על החלב זהו נתינת טעם דהואיל ונאמנים הם על החלב וסומכין עליהן בזה הלכך מעבירין אותו בנמצא אחרי חלב כיון דבאו להכשיל אחרים משא"כ אילו לא היו נאמנים או הקונה הבשר היה בודק אחר החלב קודם שיבא למלחו ולבשלו: יש

הלכות דם

סה יש (א) [א] חוטין שאסורין משום דם שבהם [ב] כגון חוטין (ב) שביד ושבכתף ושבלחי ובלשון ובצואר ומליחה לא מהני בהו אם לא שיחתכם תחלה ואח"כ ימלחם ואז מותרין אפי' לבשלם בקדרה וי"א דאפי' לצלי אסורין בלא חתיכה ואפי' אם מלחן וצלאן אסורין דכל זמן שלא חתכן אין האור שואב הדם שבהם ומיהו אם חתכן מותר לצלותן אפי' בלא מליחה (ג) והגאונים כתבו שמותרין לצלותן אפי' בלא חתיכה ומליחה וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ואפי' למי שמצריך חתיכה גם לצלי אם צלאו בלא חתיכה הן אסורין והבשר מותר (ו) (ד) וכן [ג] הקרום של המוח צריך לחתכו ואם צלאו א ולא חתכו ולא הניחו על בית השחיטה הקרום

סה יש חוטין שאסורים משום דם כגון חוטין שביד וכו' יש לתמוה למה הכניס רבינו דין חוטין אלו ודין ביצי זכר שאיסורם משום דם בתוך דיני חלב היה ראוי לכותבם בתוך דיני איסור דם וכתב מהר"י ן' חביב ז"ל מה שאחשוב בזה שהלך לשיטת הגמ' שכשאמר א' נכללו כל החוטין האסורין דאמר רב יהודה חמשה חוטין הוו תלתא משום תרבא ותרתי משום דמא וכו' ובסימן הקודם פירש החוטין שהם משום חלב וסמוך להם מיד האסורים משום דם ועוד טעם ב' לפי שה"ל לכתוב סדר הניקור אחר דיני החלב והניקור כולל לחלב וגם ניקור החוטין שהם משום דם לכן הוצרך לכתוב דין החוטין בראשונה עכ"ל: ומ"ש רבי' כגון חוטין שביד ושבכתף וכו' בפג"ה (צג.) אמר ר' אבא אמר רב יהודה אמר שמואל חוטין שביד אסורין ופרש"י חוטין שביד שאנו נוטלין מן הכתף ובפ' הזרוע (קלד.) אמרינן דחוטים שבלחי אסורים ופירש"י משום דם ובפרק ג"ה (צג.) אמר אביי ואיתימא רב יהודה חמשה חוטין הוו תלתא משום תרבא ותרי משום דמא דטחלי ודכפלי ודכוליתא משום תרבא דידא ודלועא משום דמא למאי נפקא מינה הני דמשום דמא אי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי הנך לית להו תקנתא ופרש"י דידא שביד ודלועא · שבלחי חוטים דקים הוא דקא חשיב הילכך לא תנא מזרקי הצואר שאף הם משום דם · ובההוא פירקין לקמן אמרינן דמזרקי אסירי ופרש"י חוטי צואר וורידין וכתב הרוקח צריך להסיר חוטין שבצואר ובגרון הבהמה והם מזרקי שמלאים דם ובעוף ב' גידים משני צידי הצואר א' מימין וא' משמאל ויוצא חוט שבאמצע הצואר מלא דם (א) ע"כ ומלשון רש"י משמע לכאורה דחוטין שביד היינו חוטין שבכתף אבל מדברי רבינו נראה דתרי גווני חוטי ניניהו חד ביד וחד בכתף וכ"כ בסדר הניקור לבעל העיטור שכתב רבינו בסימן זה שצריך לנקר חוטין מהכתף וחוטין אחרים מהיד וכן נראה ממ"ש הרשב"א בשם הראב"ד דחוטין שבכתף בכלל ידא הם ואיפשר שלזה כיון רש"י וכתוב בסה"ת צריך לנקר חוטין שבזרוע שבכתף לפנים ומ"ש רבינו שבלשון יש חוט של דם לא מצאתיו בגמרא אלא שהרשב"א והר"ן כתבו בשם הראב"ד דחוטין שבלשון בכלל דלועא הן וצריך לחתכן או ליטלן וכתוב בסדר הניקור שהביא רבינו בסימן זה מחתך בסכין תחת שורש הלשון ומוציא ממנו חוט של דם:

ומ"ש רבינו ומליחה לא מהני בהו אם לא שיחתכם תחלה ואח"כ ימלחם וכו' בפרק גיד הנשה הא דאמרינן חוטין שביד אסורים אסיקנא דאי חתכיה ומלחיה אפי' לקדרה שפיר דמי · וכתב הרא"ש חוטין שביד אסורין ואין להם היתר במליחה כשאר בשר כי המלח אינו מפליט דם הכנוס בחוטין אם לא חתכן הלכך אפי' לצלי אסור בלא חתיכה דכמו שאין המלח מפליט הדם כך אין הצלי מפליטו ואפי' אם מלחן וצלאן אסור דהוי כמו מליחה אחר מליחה ודם הכנוס בחוטין אינו כדם הנבלע באיברים כי הוא כנוס בחוטין ואם צלאו בלא חתיכה החוטין אסורין והבשר מותר ואפי' קליפה לא בעי וכ"כ בה"ג האי מאן דמטוי רישא צריך לאתנוחי בית השחיטה לתתא כי היכי דנידוב דמא והיכא דמשתלי והפכיה מוקרא הוא דאסור רישא גופא שרי אלמא דאינו אסור אלא המוח לבדו נתבשל בתוך הקרום אבל הראש מותר ואפי' קליפה א"צ והיינו טעמא לפי שהקרום מפסיק בין הדם שבתוכו לבשר ואין הדם נפלט לחוץ ואפי' אם קצת מן הדם נפלט ונכנס לתוך הבשר כבולעו כך פולטו ואי חתכיה ומלחיה אפי' לקדרה שפיר דמי · מדקאמר אפי' לקדרה ולא קאמר חתכיה ומלחיה שפיר דמי מכלל דעד השתא איירי לצלי ובלא חתיכה כדפרישית ומיהו בפרק הזרוע אמר רבי אבא חוטין שבלחי אסורים וכל כהן שאינו יודע ליטלן אין נותנין לו מתנות ולא היא אי מטוי להו מידב דייב אי לקדרה איידי דמחתך להו ומלח להו מידב דייב ומדלא הזכיר חיתוך לצלי אלמא לא בעי לצלי לא חתיכה ולא מליחה וכן סדר רב עמרם וכן נמצא בתשובות הגאונים בר יוחנא או אוזא דמטוי ליה לא בעי קריעה ומליחה וכו' הילכך חוטין של יד לצלי לא בעי לא חתיכה ולא מליחה ע"כ וכן דעת הר"ן וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהמ"א וכתב הרב המגיד שכן דעת הרבה מהמפרשים ויש מצריכין אף לצלי חתיכת חוטין ולא מליחה וזה דעת הרשב"א עכ"ל ודעת הרשב"א יתבאר בסימן ס"ז ולענין הלכה כיון דהרמב"ם והרא"ש והר"ן מסכימין לדעת אחת הכי נקטינן (ב) ומ"ש הרא"ש דכשמניח הראש שלא על בית השחיטה המוח אסור והראש מותר כ"כ שם התוספות והרשב"א גבי רישא בכבשא וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מהמ"א ומ"מ לדברי הכל אם לא הניח הראש על בית השחיטה המוחא אסור וכ"כ רבינו בסימן ס"ח ויש לתמוה על רבינו שכתב כאן הקרום אסור והמוח מותר וי"ל דהתם שאני שהראש שלם ולא הניחו על בית השחיטה שהדם נתקבץ בעצם קדרת המוח ונמצא שהמוח מתבשל בתוכו ומש"ה אסור אבל הכא מיירי בשהוציא המוח מהראש וצלאו על האש דבכה"ג ליכא למימר שהמוח מתבשל בתוך הדם ולא הוי אלא דומיא דבשר שיש בו חוטין וצלאו בלא חתיכה דחוטין אסורין ובשר מותר הכי נמי קרום אסור ומוח מותר ומהר"י ן' חביב ז"ל כתב דאפי' בכה"ג המוח אסור ולא דמי לבשר שצלאו בלא חתיכת חוטי היד והלחי דהתם אין הבשר מקובץ בתוך החוטין אבל המוח שכולו מקובץ תוך קרומו כבר נתבשל בדמו ולא אמרינן נורא מידב דייב ולפי דעתו ז"ל צ"ל דט"ס יש כאן בספרי רבינו ואין דבריו נראין בעיני שאף ע"ג שהמוח מקובץ מה בכך כיון שהקרום שבו הדם הוא מונח על האש נורא מישב שייב (ג):

כתב הרשב"א דהא דאסרינן הני חוטין נראה ודאי דבששחט את הוורידין מיירי ואפ"ה דידא ודלועא צריכין חתיכה ומליחה לפי שאינן נגררין דרך הוורידין כלל ואינן אדוקין בו כלל אבל כל שאר החוטין שהם נגררים ונשפכים דרך הוורידין אינן צריכין חתיכה כלל ואפי' לקדרה אלא במליחה לבד סגי להו כשאר הבשר שהרי דמו מתמצה היטב דרך חתך הוורידין ומה שנמצא בהן דם לאחר מכן שמא שומן בעלמא הוא א"כ שמא לא הניחו למצות יפה עכ"ל ולזה הסכים (ד) הר"ן וכך נראה מדברי הרמב"ם בפ"ז מהמ"א שכל שאר חוטין חוץ מאותם שהזכיר שם וכתבו רבינו לקמן בסימן זה הרי הם כבשר ואינם צריכין חתיכה ומליחה ואם לא שחט את הוורידין נתבאר משפטו בסימן כ"ב: **כתבו** הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד גף העוף כיד הבהמה והלכך צריך לחתוך עצם האגפים ולמולחם כן עצם הלחיים בעוף (ה): כתב

סה יש חוטין שאסורין משום דם שבהם כו' מה שהכניס דין חוטין וגידים שאסורין משום דם ואיסור ג"ה בתוך דיני חלב משום שדין ניקור שיתבאר אחר זה הוא כולל לכולם: **ומ"ש** כגון חוטין שביד כו' מימרא דאמוראי פג"ה (דף צ"ג): **ומ"ש** וי"א דאפי' לצלי כו' הוא דעת התו' שם בד"ה חתיכה וכך הוא דעת הרשב"א בת"ה ועיין באשיר"י שם האריך בזה ומסקנתו כדברי הגאונים: ומ"ש ואפי' למי שמצריך חתיכה כו' ז"ל הרא"ש שם ואם צלאו בלא חתיכה החוטין אסורין והבשר מותר ואפי' קליפה לא בעי וכ"כ בהלכות גדולות האי מאן דמטוי רישא צריך לאנוחי בית השחיטה לתתאי כי היכי דנידוב דמא והיכא דמשתלי והפכיה מוקרא הוא דאסור רישא גופא שרי אלמא דאינו אסור אלא המוח המתבשל בתוך הקרום אבל הראש מותר ואפי' קליפה א"צ ויש לתמוה על מ"ש רבינו הקרום אסור והמוח מותר שזה הפך דברי הרא"ש ע"ש בה"ג גם הוא עצמו כתב בסימן ס"ח המוח והקרום אסורים וכן משמע בסימן ע"א וב"י ז"ל תירץ דהכא מיירי כשהוציא המוח מן הראש וכלאו על האש ויש להקשות דא"כ מאי ולא הניחו על בית השחיטה דקאמר ואפשר דלפי פי' זה לא גרים כלל ולא הניחו כו' ולי נראה עיקר להגיה והניחו על בית השחיטה ומיירי בצלאו עם הראש ואפ"ה הקרום אסור כיון שלא חתכו וכדין שאר חוטין שצלאן ולא חתכן שהם אסור והבשר מותר והכא בעינן דהניחו על בית השחיטה כי היכי

דרכי משה

סה (א) ונוהגים ליטול חוטין אלו בעוף אף ע"פ שחתך הראש ועי' לקמן בסדר הניקור: (ב) ובא"ו הארוך כלל י"ט כתב דגם בצלי יחתכם לכתחלה וכתב הר"ן פרק השוחט יש מי שאומר שאף לא נאמרו חתיכות ב' ורידין היינו דידא ודלועא אלא בבהמה אבל בעוף אינו צריך שחוטי העוף דקין הן ודמן יוצא ע"י מליחה ואין כן דעת רבינו תם עכ"ל: (ג) ואני תמה על סברת ב"י דס"ל דהאי דקרום של מוח הויא דומה ממש לבשר שיש בו חוטים וא"כ אמאי כתב בבשר שיש בו חוטין דא"צ לצלי לכתחלה אפי' חתיכה וכאן פסק הקרום של מוח צריך לצלי לחתכה דמשמע אפי' לדברי הרא"ש ושאר גאונים דמתירין לעיל בלא חתיכה מצריכין כאן חתיכה אלא ע"כ צריכין למימר דבקרום של מוח גרע משאר בשר שיש בו חוטין ולכן אין לסתור דברי מהר"י בן חביב מטעם שכתב הוא וכן אני אומר כבודו במקומו מונח כי לפי דבריו דמיירי כאן שהוציא המוח מן הראש מאי קאמר לא הניחו על בית השחיטה דמאי שייך זה בקרום בלא ראש ועוד דמ"ש דכאן הקרום מיהו אסור ומ"ש מראש שלם שמניחו על בית השחיטה אבל נראה הקושיא מעיקרא אינו כלום כי מ"ש הטור לקמן סימן ס"ח איירי שהראש לא נמלח כלל ומטמינו ברמץ ולכן כל המוח אסור שהרי נתבשל בכל דם הראש שדם הראש נמשך לשם והוא דם רב והוא נתבשל בדמו ולכן כל המוח אסור אבל כאן מיירי שכל הראש נמלח ואין כאן איסור אלא שלא חתך לקרום ואסור משום דם שבקרום ובמוח ומשום דם מועט כזו לא הוי כנתבשל אלא כצלי ואינו אסור רק הקרום כמו נצלו בשר עם החוטין דאינו נאסר רק החוטין גם כאן אינו אסור רק הקרום משום חוטין שבו שאינו יוצא מהם אבל שאר הדם המועט יוצא משם וא"כ אף לסברת מהר"י ן' חביב אין צריכין לומר שטעות סופרים נפל בכאן ומ"ש שהרמב"ם והרשב"א ז"ל כתבו גבי רישא בכבשא דמוח כולו אסור משום דנתבשל בדם הראש לפי מה שכתבתי אינו ראיה לכאן כלל אמנם מצאתי הר"ר אברהם מפראג שכתב דטעות נפל בספרים ויש להיות המוח אסור והראש מותר וכתב דכן משמע באשיר"י עכ"ל: (ד) וכתב הר"ן פ' השוחט ופ' ג"ה דאף אם נשחטו הוורידין צריך להסיר כל חוטים אלו וכ"ה במ"מ פ"ז ובא"ו הארוך ומהחזה בפנים לצד הצלעות יש גיד דהיינו יורד מן צד הלחיים לכתף ולמטה במקום שמתחברים הצלעות לחזה ולכן צריך ג"כ להסירו וכ"ה לקמן בסדר הניקור עוד מצאתי בסדר הניקור שצריך להסיר החוטין אחורי האזנים שהם מליאים דם: (ה) וסיים שם וחוטין שבכתף בכלל דידא הם וחוטים של לשון בכלל דלועא הם עכ"ל בשם הראב"ד אמנם אני שאלתי ואמרו שלא נהגו מעולם ליטול מעוף רק חוטי הצואר אבל לא מן הגף ולא מן הלחיים וא"כ המנהג הוא כדעת הראשון שכתב הר"ן: (ו) צ"ע דלעיל סימן כ"א גבי חתיכות ורידין כתב הרא"ש דאם נצלו בלא חתיכה בעי נטילת סביב החוט ומ"ש דכאן הבשר

פרישה

סי' סה (א) **יש** חוטין שאסורין משום דם כתב מהרי"ן חביב דלהכי הכניס רבינו דין חוטין אלו ודין ביצי זכר שאסורין משום דם בתוך דיני חלב הלא משום שתלוין בניקור ועוד שהלך בשיטת הגמרא שבמאמר א' נכללו החוטין שאסורין משום חלב ומשום דם דא"ר יהודה חמשה חוטין הוה ג' משום תרבא וב' משום דם כו': (ב) חוטין שביד ושבכתף כו' בגמרא לא איתא אלא חוטי דידא ודלועא וסובר רבינו דמ"ש דידא משמע מיניה גם שבכתף ובמ"ש דלועא משמע נמי שבלשון ושבצואר ופרש"י חוטין דקין הוא דקא חשיב וכתב הרשב"א דהא דאסרינן הני חוטי נראה ודאי דבששחט את הורידים מיירי ואפ"ה דידא ודלועא צריכין חתיכה ומליחה לפי שאינן נגררין דרך הורידין כלל ואין שופכין לתוכן (ע"ל בהלכות ניקור עכ"ה): (ג) **ויש** לדקדק במ"ש רבינו והגאונים כתבו שמותרין לצלותן אפי' בלא חתיכה ומליחה ולוה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ולעיל סימן כ"ב כתב שאסור לצלותן לכתחילה אם לא שחט הורידין אם לא ע"י חתיכה ומליחה ועוד קשה דלעיל כתב דבדיעבד צריך לחטט אחריהן וליטול כדי נטילה מבשר סביבו ולהשליכו אם נצלה בלא חתיכה ומליחה וכאן כתב רבינו שאפי' לאכן דאסר בדיעבד הבשר מותר וא"כ אפי' כדי נטילה · ונראה שיש לחלק בין ורידין לחוטין שהחוטין דקין הם ונורא משאב שאיב כל דם שבתוכן כמ"ש רבינו בשם בעל העיטור והגידין שתחת הכתף והיד אם צולה אותו כשרה לאוכלה שהם צומקין באור משא"כ בורידין שהם עבים ואין כח באור להוציא כל דמן · ובד"מ כתב ליישב קושיא זאת ז"ל ואפשר לומר דחוטין אלו הם עבים יותר מורידין ואין פולטין כלל בבשר כן נ"ל עכ"ל וקשה לי דבזה נתיישב למה א"צ כדי נטילה מהבשר אם נצלה עם החוטין אבל מ"מ לא נתיישב מה שהקשה דהטור אינו מצריך כאן חתיכה ומליחה כלל לצליה משמע שהוא מטעם שהאור שואב את דמן דרך צלייתן ולעיל מצריך חתיכה ומליחה אף לצלי ע"כ צ"ל כמ"ש: (ד) וכן הקרום כו' עד המוח אסור והראש מותר כתב רמ"פ כן

דרישה

סי' סה [א] **יש** חוטין שאסורין משום דם כתב ב"י והרוצה לצאת ידי חיוב הכל לא יסמוך על חתיכת בשר אלא יחתוך הבשר והעצם לשנים ובחוטי הצואר צריך לחתוך השפרקת לשנים כ"כ רמ"א: [ב] כגון חוטין שביד כתב הרשב"א והר"ן גף העוף כיד שבבהמה והלכך צריך לחתוך עצם האגפים ולמלחם וכן עצם הלחיים בעוף וכתב הר"ן בפרק השוחט יש מי שאומר אין צריכין ליטול חוטים אלו מפני שדקין הם והדם יוצא מהם ע"י מליחה אבל אין כן דעת ר"ת והראב"ד ויש לתמוה על רמ"א שפסק בש"ע שאין צריכין ליטלם וגם בד"מ כתב שאלו הנשים על המנהג ואמרו שהמנהג כיש מי שאומר שכתב הר"ן איך פסק לסקל על סמך כל דהו נגד ר"ת והראב"ד: [ג] וכן הקרום וכו' המוח אסור והראש מותר עפ"ר ומ"ש שם בשם ב"י דכאן מיירי שהוציאו המוח עם קרומו ולכן הוה המוח מותר שדומה לבשר שיש בו חוטין

חרושי הגהות

סה א הב"ח וכנה"ג כולם הסכימו שט"ס נפל בזה וכצ"ל ואם צלאו ולא חתכו אלא הניחו על בית השחיטה ותו לק"מ מה שהקשה הרב"י:

הקרום אסור והמוח מותר : (ס) ביצי זכר כל זמן שלא היה לו שלשים יום (ו) מותרים במליחה בלא קליפה אפי' לקדרה אפי' אם יש בהם כמו חוטין אדומין ואם היה לו שלשים יום רואין אם יש בהם (ז) כמו חוטין אדומין אסורים לקדרה בלא קליפה (ח) אבל לצלי מותרין : [ד] לשון הרמב"ם חוטי הלב וחוטי היד וחוטי העוקץ וחוטי לחי התחתון שבצד הלשון מכאן ומכאן וחוטי הדקין שהם בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסובכין זה עם זה וקרום שעל המוח שבקדקוד וקרום שעל הביצים לאחר ל' יום כולן אסורין משום דם וכל בני המעים שהמאכל סובב בחללם (ט) אין מחזיקין בהם דם : [ה] כתב גאון יש בבהמה כמה נידין וכמה חוטין שמלאים דם וצריך לחתוך כל המקומות כדי שיצא הדם במליחה עד כאן (י) והומרא הוא שהחמיר ולא מדינא דגמרא דמדינא דגמרא א"צ לחתוך

הכי דליכוי המוח מותר ומהרש"ל לוריא ז"ל כתב דהכא איירי דנפתח הראש בניקוע כדרך שפותחין אותו רק שהקרום לא נחתך ומ"ה לא שייך לומר שנתבשל בדמו ואינו אסור אלא הקרום ותדע דאי לא איירי בנפתח הראש איך שייך לחתוך הקרום דקאמר צלאו ולא חתכו עד כאן לשונו והוא דוחק וראיתי בדפוסי ויניציאה הראשונים דגרים המוח אסור והראש מותר ולא נהירא דבסימן זה אינו מפרש אלא דיני חוטין וקרומים אבל דין המוח והראש כתבו לקמן בסימן ס"ח וע"א ואפשר ליישב גירסת הספרים הראשונים והוא דמ"ש ואם צלאו ולא חתכו ולא הניחו על בית השחיטה הא ולא הניחו ט' הוי כאילו אמר או לא הניחו וכו' וה"ק אם צלאו ולא חתכו אפי' הניחו על בית השחיטה או אפי' חתכו אלא שלא הניחו על בית השחיטה בין בזו ובין בזו הקרום אסור והמוח מותר דלא נאסר המוח אלא משום קרום שיש בו דם שמקיפו עצם הגלגולת מכל צד ולכך גם המוח אסור שנתבשל בתוך הקרום וכמ"ש התוספות והרא"ש לשם גבי רישא בכבשא וכשניקב העצם ולא חתכו לקרום א"כ הניחו על בית השחיטה דאז יש מקום לדם שבקרום לזוב לא נאסר המוח דלא ה"ל נתבשל בדמו ומיהו הקרום אסור דכהניחו על בית השחיטה ולא נחתך הראש לא נפיק מיניה דמו כיון שלא נחתך הקרום וכן אפי' בנחתך הראש ולא הניחו על בית השחיטה אין הא"ש שואב כל הדם מן הקרום כיון שלא נחתך הקרום וכענין שכתב הרשב"א בדין החוטין שלא נחתכו ע"ל בסימן ס"ז מ"ש ב"י משמו אלא דקשה דא"כ משמע דבנחתך הראש ולא הקרום וגם הניחו על בית השחיטה דהקרום נמי שרי והא ליתא כיון דהקרום לא נחתך ודאי אסור בכל ענין ואם נפרש דה"ק או נחתך הראש עם הקרום ולא הניחו על בית השחיטה לא נמי ליתא דא"כ אמאי אסור הקרום כיון שנחתך אלא ודאי מיירי דהקרום לא נחתך וא"כ אף בנחתך הראש וגם הניחו על בית השחיטה הקרום אסור וקושיא זו קשה גם למה שפי' מהרש"ל אלא ט"ס הוא וצריך להגיה והניחו על בית השחיטה כדפרישית ויש להביא ראייה מקרבן פסח דכהניחו על בית השחיטה לא נאסר המוח דתניא בפ' כ"צ (דף פ"ד) רבי אומר נתנין על מוח שבראש כו' ופרש"י אפי' לא נתנה אלא על המוח יצא מפני שיכול להוציא המוח שבראש לגוררו בקיסם דרך האף וכיון שהפסח לא היו נוקבים בו העצם שבראש אלא צולהו שלם על ראשו כו' ותוחבו לשפוד לתוך פיו עד בית נקובתו כדתנן ר"פ כ"צ אלמא דכיון דאותביה אנחיריה מידב דייב דמא דרך שם ולא נאסר המוח וה"ה בהניחו על בית השחיטה ומשם יש ראיה נמי לדברי הרא"ש ורבינו דאפי' לתי שמצריך חתיכה גם לצלי אם צלאו בלא חתיכה הם אסורין והבשר מותר ואפי' קליפה לא בעי דהא הפסח נצלה עם כל החוטין שבו האסורין משום דם ולא נחתכו ואפ"ה לא נאסר הפסח כלל ולא היה צריך אפי' קליפה : **ביצי** זכר כו' מימרא דמר בר רב אשי שם בפג"ה : **לשון** הרמב"ם כו' פ"ז דהמ"א ונראה דס"ל להרמב"ם דמה שאמרו בפ' ג"ה חוטין שבעוקץ אסורין לא משום חלב כפרש"י אלא משום דם וכ"כ ה' המגיד וס"ל להרמב"ם דבכלל זה עוקץ הלב וכ"כ הרוקח וחותך עוקץ הלב ואזני הלב שבהן חוטין מלאים דם ואפשר דבכלל זה גם חוטי הדקין שהם כמו בית עכביש כי החוטין שקשה להסירם אם לא בטורח נקראין חוטין שבעוקץ כי עוקץ פי' זווית כההיא דפ' אין לדין כל היכא דאית ליה עוקצי ביכר גדול והכא פי' חוטין שבעוקץ חוטין שבזווית שנמשכין אנה ואנה וטורח לנקרן מפני ריבוי החוטין הדקין המתפשטין בכל זוית שבכנתא ולפ"ז כל החוטין שהזכיר הרמב"ם שאסורים משום דם ושצריך חתיכה ומליחה לקדרה הוזכרו בגמ' ועל כן לא השיג רבינו כ"א על הגאון שכתב בסתם דצריך לחתוך כל המקומות וכו' שאין זה מדינא דגמ' א"צ לחתוך אלא הגידין שהזכרתי כלומר שהזכרתים בפי' ובכלל זה גם הגידים שהזכיר ע"ש הרמב"ם בפירוש ודלא

כתב הר"ן בשם הרשב"א ד נבי חמשה חוטין הוו תלתא משום תרבא ותרתי משום דמא כל החוטין שצריכין חתיכה הרוצה לצאת ידי התיכן לא יסמוך על חתיכת הבשר לבד כי פעמים שהחוטין סמוכים על העצם הרבה ונדבקים בו ואם חתך הבשר לבד שמא עדיין החוטין קיימים אלא יחתוך הבשר והעצם לשנים ואז יחתוך החוטין ועשה סתם ליציאת הדם וכ"כ הרשב"א בת"ה כתב עוד וגם לא יסמוך בפירוק האבר זה מזה כי כשמתפשטים בתוך האבר הם מתרככים עם ליחות הבשר ושם הדם רבה ומשם צריך לפתחם ולחתכם (ז) : **ביצי** זכר כל זמן שלא היה לו ל' יום מותרים במליחה וכו' (בפ' ג"ה צג:) הני ביעי דגדיא עד תלתין יומין שרו בלא קליפה מכאן ואילך אי אורעא אסורין ואי לא שריין מנא ידעינן אי אית בהו שורייקי סומקי אסירן ואי לא שריין וכתב רבינו דהיינו דווקא לקדרה אבל לצלי בכל גווני מותרין וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מהמ"א ולטעמייהו אזלי דס"ל דחוטי דידא ודלועא לא בעו חתיכה לצלי אבל לדברי החולקין עליהם שם ה"נ לצלי נמי בעו קליפה ומיהו כבר כתבתי דכהרמב"ם וסייעתיה נקטינן ודע שפרש"י ביעי דגדיא לאו דווקא והרמב"ם כתב גדי או טלה וכתב ה"ה איני יודע אם הזכירו בגמרא גדי למעט בהמה גסה דאפי' תוך ל' יום יהו אסורים וכתב עוד ה"ה מתבאר מדברי רבינו שביצי גדי או טלה אפי' נראין הם חוטין אדומין כל תוך ל' יום מותרין כ"כ הרשב"א שאין אודם זה אלא שומן ופשוט הוא עכ"ל : **לשון** הרמב"ם חוטי הלב וחוטי היד וחוטי העוקץ וכו' בפ"ו מהמ"א וכתב ה"ה בגמ' חמשה חוטין הוו תלתא משום תרבא וכו' : **ומ"ש** רבינו שאר חוטין הוא מפני שהוא סבר דלאו דוקא הני אלא אפי' הני דסמוכים לבית השחיטה צריכין חתיכה ומליחה וכ"כ מקצת המפרשים : **ומ"ש** וחוטי העוקץ הוא מאה שאמרו שם חוטין שבעוקץ אסורים ופי' רבינו משום דם ויש מי שפירש כן אבל רש"י פירש דהיינו ה' חוטי דכפלי (ודעת הטור לעיל סימן ס"ד כדעת רש"י) ואין לשון הגמרא מתיישב לזה והרשב"א כתב אסורין משום חלב וי"א כן : מ"ש רבינו חוטין הדקין שהם בתוך חלב הדקין כ"כ הגאונים עד שיש מהן מי שאסר חלב הדקין דהיינו כנתא לקדרה מפני ריבוי החוטין הדקין שיש בהם דם וכתב הרשב"א ועכשיו נהגו בהם היתר והנקי בחוטין אלו שולפן היטב עד שלא ישאר א' מהם וזה דעת רבינו עכ"ל וכבר כתב רבי' דברי הרשב"א בסימן ע"ה : וקרום שעל המוח שבקדקד וקרום שעל הביצים מימרא בפרק ג"ה (שם) דהני קרומי אסירי משום דמא וכתב בסדר הניקור לבעל העיטור שהביא רבינו דבין קרום שעל המוח בין קרום שתחתיו הדבוק בעצם שניהם אסורין וכתב הרוקח ראש העוף יוציא המוח עצמו ונראה שאין צריך אלא לחתוך הקרום כי היכי דאמרינן בחוטין חתכינהו ומלחינהו שפיר דמי וכן ראיתי נוהגין לחתוך ראש העוף שתי וערב ומולחין אותו ואחר כך מבשלין אותו · ונראה דבחתיכת שתי או ערב סגי (ח) : **וכל** בני המעים שהמאכל סובב בחללם אין מחזיקין בהם דם ז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר והכי איתא בפרק כל הבשר וכתב רבינו בסי' ע"ה כתב המרדכי בפג"ה השיב ר"י על החוטין הנמצאים ברגלי בהמה ועוף ובירכי העוף ששאל אדוני אם אסורין כשהן מלאים דם ברגלי הבהמה והעוף לא ידעתי בהם חוטין ואם יארע באקראי נ"ל כי טוב ליזהר ולהשליך אותם גידין לי לחותכם ולמולחן כמו מזרקי ואומצא דאסירי כי יש לחוש שמא בלועים מדם כיון שאין רגילין להיות אדומים ואותם הנמצאים בירכי העוף שרגילין תמיד להיות אדומים ואין העולם רגילין להסירם מתוך המנהג נראה דמותרין די"ל שאין זה דם אלא גידין אדומים הם ואעפ"כ קשה בעיני לאכלן כשבאין לידי אלו אדומים ושחורים ונראים כמלאים דם ואעפ"כ אינו רגיל לנקרן קודם בישול דלא חזיק לרבנן קושיי דמרדכי הכי (ט) עכ"ל : **כתב** גאון יש בבהמה כמה גידים וכמה חוטין שמלאים דם וכו' ברוקח סימן מ"ט כתב שיש בבהמה נ"א חוטין אסורין כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה וא' בתוך האליה וסימניך אל תאכלו ממנו נ"א ונראה שדעתו כדעת הגאון הזה שהזכיר רבינו : **ומ"ש** והומרא הוא שהחמיר ולא מדינא דגמרא דמדינא דגמרא א"צ לחתוך אלא הגידים שהזכרתי · אי קאי על כל מה שהזכיר קשה שהרי כתב בשם הרמב"ם חוטי הלב וחוטי הדקין ואינן מוזכרים בגמרא ולפיכך נ"ל דלא קאי אלא למה שהזכיר שהוא ז"ל סתם לא למה שהזכיר בשם הרמב"ם :

גיד

דרכי משה

הבשר מותר ומשמע דלא בעי נטילה כלל ואפשר לומר דהוטים אלו הם עבים ביותר ואין פולטים כלל בבשר כנ"ל ובא"ו הארוך כלל י"ט דמהרי"ל פסק צריך ליטול מן הבשר כדי נטילה והוא חומרא בעלמא הוא וכ"ש במליחה עכ"ל שם וכ"ה בהג"א פג"ה אע"פ שאינן צריך קליפה מ"מ המחמיר לקלוף תע"ב ואין נוגע בו שום פגע עכ"ל בא"ו הארוך דבמליחה אפילו לחומרא בעלמא א"צ לקלפו מיהו לעיל סימן כ"א משמע דאף במליחה צריך כדי קליפה וע"ל סימן כ"א אם נתבשלו אלו החוטים עם הבשר בלא חתיכה : (ז) ובא"ו הארוך כלל י"א משמע דלכתחלה אל יסמוך על החתיכה אלא צריך ליטלם משם אבל בדיעבד יש לסמוך על החתיכה כאילו הוסרו משם לגמרי וכן כתב הא"ז אם לא הסיר גידי הצואר כמו שרגילין מותר בדיעבד אם נחתכו ובעוף אם רק הסירו הראש סמנו עכ"ל : (ח) והמנהג להסיר המוח בין בעוף בין בבהמה : (ט) ובא"ו הארוך הביא דברי ר"י וכתב שם כלל נ' דמנהג האשים לחתוך בארכובה ירכי העופות קודם מליחת בעבור חוטים אדומים שבתוכו מ"מ אם לא נחתכו ונתבשלו כך אין לאסור בכך כי לא הוזכר בגמ' עכ"ל וכבר כתבתי לעיל

דרישה

[ג] ומ"ש וצלאו בלא חתיכה דחוטין אסורין והבשר מותר ה"ה קרום אסור והמוח מותר ומהר"ן כתב דלא דמי דהתם אין הבשר מקובץ בתוך החוטין אבל המוח שהוא מקובץ תוך קרומו הרי נתבשל בדמו ולא אמרינן טרח מידב דייב וכתב ב"י ע"ז ואין דבריו נראין בעיני שאע"פ שהמוח מקובץ אם בכך כיון שהקרום שהוא הדם הוא מונח על המוח טרח מידב דייב ליה ובד"מ כתב ליישב דשפיר הקרום אסור והמוח מותר ולק"מ דלקמן סימן ס"ח מיירי שהראש לא נמלח כלל והטעם בדמו ולכן כל המוח אסור שהרי נתבשל בכל דם הראש שדם הראש נמשך לשם והוי דם וכוי כמתבשל בדמו אבל כאן מיירי שכל הראש נמלח ואין כאן איסור אלא שלא פתך הקרום ואסור משום דם שבקרום משום מיעוט כוס לא הוי כמתבשל אלא כצלי לכן אינו אוסר רק הקרום עכ"ל : [ד] לשון הרמב"ם כו' (וחוטי העוקץ כו' כתב הב"י דהוא מה שאמרו בגמרא חוטין שבעוקץ אסורין ופירשו הרמב"ם דהוא אסור משום דם אבל רש"י פי' שהן אסורין משום חלב ותמה בעל ש"ג בפרק ג"ה דף תש"ו ע"ב על הטור דמאחר שכתב לעיל סימן ס"ד בחוטי העוקץ כפרש"י וכן אסורין משום חלב איך כתב כאן פי' הרמב"ם דאסורין משום דם הא יש נפקותא גדולה ביניהן דאם הן אסורים משום דם די להן בחתיכה ומליחה אבל כשהן אסורים משום חלב לא די להן בחתיכה אלא צריך ליטלם וסילוק זה הוא בפרש"י בגמרא וכבואם ב"י בריש הסימן · ויש ליישב דרבינו ודאי סובר שהן אסורין משום חלב ולא הביא לשון הרמב"ם רק מחמת שאר החוטים לסמיפינו שהוא סובר שיש איסורי בהמה חוטין משום דם מלבד חוטין הנ"ל וק"ל עכ"ס) וקרום שעל הבלים לאחר ל' יום כו' אסורים יש לדקדק למה לא סילק נ"כ כמו שסילק רבינו בסמוך אם יש בהן כמו חוטין אדומין אם לאו ונראה ליישב דהגמרא ורבינו שסלקו וכתבו הגם לאחר ל' יום אינו נאסר אא"כ יש בו חוטין אדומין מיירי לענין אם נתבשל הביצה עם הקרום ורש"ז קאמר דלא אסרינן לה אם אין בה חוטין אדומין והרמב"ם איירי בקרום לגוד או אם יבשל הביצה לכתחלה עם קרומו ובזה סתם וכתב דאסור מאחר דלאחר ל' יום יש בו לפעמים חוטין אדומין למה נבשלהו לכתחלה אף אם אין רואין בו חוטין אדומין : [ה] כתב גאון יש בבהמה

כמה

פרישה

כן הוא נכון ולא כבספר ספרים וע"ל בסימן ס"ח ובמהרש"ל פרק גיד הנשה ע"כ ובד"מ גרסינן הקרום אסור והמוח מותר וקשה דלקמן סימן ס"ח כתב רבינו שאם צלאו הראש שלם ולא חתכו הקרום שאף המוח אסור וכתב ב"י דכאן מיירי שהוציאו המוח עם קרומו וצלאוהו אבל הכא ומשום הכי לא נאסר המוח ולקמן בסי' ס"ח מיירי שהראש שלם ולא הניחו על בית השחיטה הדם מתקבץ בכלם קדרת המוח ונמצא שנתבשל המוח בתוכו ולהכי קיים גירסת הספרים כאן הקרום אסור והמוח מותר וכתב ס"ן פ"ז ולא נהירא דא"כ מהו ולא הניחו על בית השחיטה דקאמר לכן נ"ל דלקמן מיירי שהראש שלם ולא נפתח בניקוע כלל אבל הכא נפתח בניקוע כדרך שפותחים אותו רק שהקרום לא נחתך ומש"ה לא ה"ל שנתבשל בדמו ומ"ה אינו אוסר אלא הקרום (ונלפ"ד פי' דכשכל הראש שלם או מתקבץ דם הראש לתוך הגלגולת מ"ס כקדרה נתבשל בדמו ואסור המוח משא"כ כשהוא בקוע אז כל הדם שבבשר הראש הוא נוטף מלדדין ולמטה ולא נשאר אלא המוח עם הקרום תוך הגלגולת ולכן לא נאסר המוח ואם הניחו הראש על בית השחיטה או גם הקרום מותר מפני שהדם שבקרום בשעת הצלייה זב מתוך הקרום ויוצא מהגלגולת דרך בית השחיטה) ותדע דאי לא איירי בנפתח הראש אין שייך לחתוך הקרום שאמר צלאו ולא חתכו . וכן בהשר"י כתב המוח אסור והרמ"ס מותר ומביא ראיה מינה להא דלעיל שהחוטין אסורין והבשר מותר אפי' בלא קליפה וכן בהשר"י לא כתב כלל מזה דצריך לחתכו ודו"ק עכ"ל ועד"ר : (ס) ביצי זכר כל זמן שלא היה לו שלשים יום פי' שאין ל' יום מלידתו : (ו) מותרין כו' בלא קליפה פי' קליפת הקרום שבו הם החוטין : (ז) כמו חוטין אדומין הטעם שאין זה אלא שומן : (ח) אבל לצלי מותרים רבינו לטעמיה אזיל שהתיר לעיל בחוטין לצלי אף בלא חתיכה ומליחה אבל למאן דאוסר לעיל בצלי גם כאן אסור : (ט) אין מחזיקין בהן דם עכ"ל הרמב"ם כל"ל וכתב גאון כו' הוא דברי רבינו : (י) והומרא הוא שהחמיר כו' א"צ לחתוך אלא הגידין שהזכרתי כתב ב"י וז"ל אי קאי על כל מה שהזכיר קשה שהרי כתב בשם הרמב"ם חוטי הלב וחוטי הדקין ואינם מוזכרים בגמרא ולפי' נ"ל דלא קאי אלא למה שהזכיר הוא ז"ל סתם . לא למה שהזכיר בשם הרמב"ם עכ"ל

לחתוך אלא הגידין שהזכרתי (יא) ג"ה נוהג בכל בהמה וחיה ואפי' אין כף שלה עגול ונוהג בירך של ימין ובשל שמאל ואינו נוהג בעוף לפי שאין כף שלו עגול (יב) אבל אם נמצא לו כף עגול נוהג בו (יג) וא"צ לבדוק אחריו אם הוא עגול (יד) ונוהג בכוי ואינו נוהג בשליל (י) ובכל שאינו טעון שחיטה (טו) ושני [ו] גידין הן בירך אחד פנימי סמוך לעצם והשני חיצון סמוך לבשר ושניהם אסורין וצריך לחטט אחריהם אלא שהפנימי אסור מן התורה והוא הפושט בכל הירך והחיצון אסור מדבריהם (טז) וקנוקנות שבשניהם אסורים מדבריהם

גיד הנשה נוהג בכל בהמה וחיה ריש פרק ג"ה (סט:) נוהג בבהמה וחיה: ומ"ש אפילו אין כף שלה עגול יתבאר בסמוך: **ומ"ש** ונוהג בירך של ימין ובשל שמאל ואינו נוהג בעוף מפני שאין כף שלו עגול גם זה שם ופירש"י כף לפ"א הנכרכת סביבות עצם הקולית העליונה סביב סביב בעיגול אבל עוף אינו כן שהבשר שעל הקולית ברוחב הוא ואינו דומה לכף ולא עגול הבשר סביבות העצם ואינו דומה לכף כל בשר גבוה ועגול קרוי כף כדאמרינן בנדה (מז:) עד שתתמעך הכף: **ומ"ש** אבל אם נמצא בו כף עגול נוהג בו שם (לב:) בעי ר' ירמיה אית ליה לעוף ועגול אית ליה לבהמה ולא עגול מהו בתר עגולא אזלינן או בתר מינא אזלינן תיקו וכתבו הרשב"א והמרדכי דאזלינן בתרווייהו לחומרא דספיקא דאורייתא הוא והילכך בין עוף דאית ליה בין בהמה דלית ליה תרווייהו אסירי וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מהמ"א וכתב שאין לוקין עליהם שאין לוקין מן הספק: **ומ"ש** רבינו וא"צ לבדוק אחריו אם הוא עגול כ"כ המרדכי וטעמא משום דאין לנו לספק אלא יש לנו לילך אחר הרוב: ונוהג בכוי בכריתות ר"פ דם שחיטה (דף כא) אמרו גבי כוי גיד הנשה מנ"ל בכף הירך תלה רחמנא והא אית ליה כף הירך: **ואינו** נוהג בשליל ובכל שאינו טעון שחיטה כבר נתבאר בסימן ס"ד סברות הפוסקים: **ושני** גידין הן בירך וכו' בר"פ ג"ה (צא:) אמר רב יהודה אמר שמואל שני גידין הם פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו חיצון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו ופירש"י פנימי הסמוך לעצם. הוא גיד ארוך ונתון לארכו של שופי כשפורעין את הירך ופושט בכל הירך ראשו אחד מחובר בעצם האליה ותשם נפשט לאורך השופי עד מקום חיבור הקולית ועצם הירך ושם הוא סמוך לעצם: אסור. מן התורה: וחייבין עליו. מלקות כדיליף לקמן מהירך ועוד שהוא על הכף שהכף הוא בשר עגול הסובב את הקולית דבוקה בה וע"ש שהוא בצד פנימי של ירך שכלפי ירך חבירתה כשהבהמה מחוברת קרי לה פנימי: וחיצון. גיד קצר הנתון לרוחב השופי בסופו מובלע בכף הסובבת את הקולית והוא נתון בצד חיצון של ירך: אסור. מדרבנן: ואין חייבין עליו. דלאו היינו על הכף אלא בתוך הכף וכן פי' גם בפ' כיצד צולין (פג:) ובתר הכי (צב:) פריך בגמרא אהא דקאמר הפנימי סמוך לעצם והתניא פנימי סמוך לבשר אמר רב אחא אמר רב כהנא אקלודי מיקליד והדר פריך אמאי דקאמר חיצון סמוך לבשר והתניא חיצון הסמוך לעצם אמר רב יהודה היכא דפרעי טבחי ופירש"י והתניא פנימי. קרי מובלע בבשר: אקלודי מיקליד. אותו גיד הארוך וחוזר ונכנס בבשר והתם קרי ליה סמוך לבשר: אקלודי. לשון מפתח הנכנס בפותחת: והתניא. דהיצון קרי סמוך לעצם דמשמע גלוי הוא ואינו מובלע בבשר: אמר רב יהודה היכא דפרעי טבחי. הוי גלוי במקום חתך הירך כשנחתכת ונפרשת מן האליה הוי ראש אותו גיד מחובר לבוקא של קולית כך שמעתי עכ"ל וכתבו התוס' כאן פירש בקונדרים קרי ליה פנימי משום דמובלע הרבה עד סמוך לעצם וחיצון משום דסמוך לבשר ואינו מובלע כ"כ ובריש פירקין פי' בענין אחר עכ"ל. ובתר הכי (צו:) אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד שנאמר על כף הירך ורבנן אית להו דשמואל ור' יהודה לית ליה דשמואל משום דהירך כתיב דכוליה ירך ורבנן ההוא דפשיט איסוריה בכוליה ירך לאפוקי חיצון דלא ופירש"י שעל הכף. אע"פ שהגיד ארוך אינו אסור אלא מה שנוכב על הכף: כף בשר שסובב את הקולית ודבוק לעצם והגיד הארוך שוכב מקצתו ע"ג אותו בשר: ורבנן ההוא. הירך לאשמועינן אתא דאין אסור אלא פנימי דפשיט איסוריה בכוליה ירך וכתבו התוספות דפשיט איסוריה בכוליה ירך לשון איסוריה לא אתי שפיר דלא אסרו אלא שעל הכף בלבד ובספר ר"ג כתוב דמשיך בכוליה ירך ויש ליישב לשון איסוריה דהכי קאמר דפשיט גיד של איסור בכוליה ירך. וז"ל סמ"ג פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו מלקות ופי' רש"י כי הגיד הזה הוא גיד ארוך וראשו מחובר בעצם האליה ויורד ומתפשט על הכף הוא עגול בשר הנתון על עצם הקולית וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך נכנס לצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין ועוד יש גיד אחר והוא חיצון סמוך לבשר ואסור ואין חייבין עליו והגיד הזה הוא גיד קצר ואינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף ולכך אין חייבין עליו שהרי לא אסרה תורה אלא שעל הכף וקורהו התלמוד חיצון ע"ש שהוא נתון כולו בצד חיצון של ירך עכ"ל. וכתב הרשב"א אקלודי מיקליד לאו למימר מה שמקליד בבשר שהוא אסור מדאורייתא דהא אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שעל הכף אלא הכא משום דקא קרי ליה שמואל לגיד האסור פנימי הסמוך לעצם קא מקשה ליה לומר דאין זה הפנימי שנאסר מה שעל הכף ממנו אלא הסמוך לבשר דההוא הוא דקרי ליה תנא דברייתא פנימי דאלמא הסמוך לבשר הוא שאסרה תורה מה שיש ממנו על הכף ואהדר ליה דמשום דאקליד בהו קרי ליה לפנימי הסמוך עצם פנימי סמוך לבשר ומתוך דבריו נתיישב לי מה שכתבו התוס' כאן פי' בקונדרס דקרי ליה פנימי משום דמובלע הרבה וכו' ובריש פרקין פי' בענין אחר דבריש פירקא קאי אמאי דאמר רב יהודה אמר שמואל דפנימי חייבין עליו וכיון דעל מה שמובלע ממנו בבשר אין חייבין לא היה אפשר לו לפרש דקרי ליה פנימי ע"ש שמובלע בבשר ומהאי טעמא לא הוה אפשר ליה לפרושי דפנימי דברייתא בצד פנימי של ירך קאמר דא"כ פנימי דקתני לחייב עליו הוא למעוטי חיצון של צד חיצוני של הבהמה דאין חייבין עליו ואם כן היכי קאמר ביה סמוך לבשר דההוא אין חייבין עליו ולפיכך פירש דפנימי קרי מפני שמובלע בבשר דהשתא פנימי דקתני לאפוקי חיצון שאין מובלע בבשר דההוא אין חייבין עליו וז"ל הרמב"ם בפ"ח מהמ"א אין אסור מן התורה אלא שעל כף הירך בלבד אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סופו וכן חלב שעל הגיד אינו אסור אלא מד"ס ושני גידין הם הפנימי הסמוך לעצם אסור מן התורה והעליון כולו אסור מדבריהם ע"כ: **וקנוקנות** שבשניהם אסורין מדבריהם שם (צג:) אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב לא אסרה התורה אלא קנוקנות שבו עולא

ולא כמה שפי' ב"י ע"ש: גיד הנשה נוהג כו' משנה וגמרא ר"פ ג"ה: ונוהג בכוי ר"פ דם שחיטה (דף כ"א) ומשמע לשם דבכוי שהוא בריה בפני עצמה ואינה לא מין חיה ולא מין בהמה קמיירי ע"ל תחלת סימן ס"ו: ואינו נוהג בשליל כו' כר' יהודה לגבי ר"מ פ' ג"ה וע"ל בסימן כ"ד סעיף ב' לשם התבאר: ושני גידין הן בירך כו' מימרא דשמואל רפג"ה (דף צ"א) ופי' רש"י פנימי הסמוך לעצם הוא גיד ארוך כו' ושם הוא סמוך לעצם כו' עד ועל שם שהוא בצד פנימי של ירך צד שכלפי ירך חבירתה כשהבהמה מחוברת קרי לה פנימי וחיצון גיד קצר הנתון לרוחב השופי כו' והוא נתון בצד חיצון של ירך (ובדף צ"ג) מייתי הך מימרא דשמואל ופי' רש"י פנימי גיד הארוך והוא בצד של ירך חיצון גיד הקצר שבסוף השופי לרחבו והוא צד חיצון של ירך עכ"ל פי' רש"י ופריך והתניא פנימי סמוך לבשר פי' רש"י והתניא פנימי קרי מובלע בבשר ומשני א"ר כהנא אקלודי מיקליד פרש"י אותו גיד הארוך חוזר ונכנס בבשר והתם קרי ליה סמוך לבשר ופריך תו והתניא דחיצון קרי סמוך לעצם דמשמע גלוי הוא ואינו מובלע בבשר ומשני א"ר יהודה היכא דפרעי טבחי הוי גלוי במקום חתך הירך כו' ומבואר הוא דכך הוא הסוגיא מעיקרא אקשינן אמאי דקאמר דגיד הסמוך לעצם מבחוץ הוא נקרא פנימי לפי שהוא כלפי ירך חבירתה והתניא פנימי סמוך לבשר ואותו גיד שהוא כלפי ירך חבירתה אינו סמוך לבשר וא"כ בע"כ צריך לפרש איפכא דהגיד שהוא בצד חיצון של ירך הוא הנקרא פנימי לפי שמובלע בבשר ומשני אקלודי מיקליד פירוש לעולם אותו גיד שהוא בצד הירך שכלפי חבירתה הוא הנקרא פנימי אלא דמאחר שגם הוא נכנס בבשר נקרא סמוך לבשר וברייתא הכי קתני פנימי שהוא כלפי ירך חבירתה גם הוא סמוך לבשר דאקלודי אקליד וזהו שפי' רש"י אקלודי אקליד אותו גיד הארוך כו' כלומר לעולם אותו גיד הוא הפנימי שכלפי ירך חבירתה כדקסבר מעיקרא וכו' ובתר הכי פריך והתניא חיצון הסמוך לעצם כלומר היכי קאמר דהחיצון הוא המובלע בבשר ונקרא חיצון לפי שהוא בצד חיצון של ירך והתניא חיצון הוא הסמוך לעצם וא"כ בע"כ צריך לפרש איפכא דהגיד שהוא כלפי ירך חבירתה הוא הנקרא חיצון לפי שהוא גלוי ואינו מובלע בבשר ומשני היכא דפרעי טבחי הוי גלוי וכו' כלומר לעולם חיצון הוא אותו גיד שבצד חיצון של ירך ולפי שאותו גיד החיצון הוא סמוך לעצם היכא דפרעי טבחי קרי ליה נמי סמוך לעצם בברייתא ורש"י לא שינה פירושו ממה שפי' בתחלת הפרק ולמאי דמתרץ הברייתות דלא קשיא אדשמואל דא ודא אחת היא ומה שכתבו התוס' וז"ל שני גידים הם כאן פי' בקונטרס דקרי ליה פנימי משום דמובלע הרבה עד סמוך לעצם וחיצון משום דסמוך לבשר ואינו מובלע כל כך ובריש פרקין פי' בענין אחר עכ"ל נראה לפע"ד דשום פי' אחר בקונטרס היה לפני התוס' שפי' מימרא דשמואל כאן בענין אחר ממה שפי' בראש הפרק אבל לספרים שבידינו עכשיו אין רמז ראיה שפי' בענין אחר אלא שני הפי' מכוונים זה עם זה והרב ב"י ז"ל חשב דמה שפירש"י והתניא פנימי קרי מובלע בבשר דעל זה כתבו התוס' כאן פי' בקונטרס דקרי ליה פנימי משום דמובלע הרבה עד סמוך לעצם וכתב ע"ז מה שכתב ואין זה אמת הדבר ברור דפי' הסוגיא הוא כדכתיבנא ועוד דא"כ לא הי"ל להתוספות לתפוס דיבורם שני גידים הם כו' היה להם לתפוס הדבור והתניא פנימי הסמוך לבשר כאן פי' בקונטרס כו' אלא האמת יורה דרכו שאיזה פי' אחר בקונטרס על ההוא דשני גידים שאינו בידינו עליו כתבו התוס' כאן כו' ובמ"ש הרב ב"י לא התיישב כלל על מה ששינה הקונטרס לפרש מימרא דשמואל כאן בענין אחר ממה שפי' בריש פירקין כי לא התיישב בדבריו רק השינוי שפי' הברייתא בענין אחר ממה שפירש מימרא דשמואל בריש פירקין אבל על השינוי בפירושא במימרא דשמואל לא התיישב בדבריו כל עיקר ולפי האמת אין כאן שינוי כל עיקר לפי הפירושים שבידינו עכשיו וכפי מה שהעתיק גם הרב ב"י ודו"ק: ומ"ש וצריך לחטט אחריהם שם תניא גיד הנשה מחטט אחריו כ"ת שהוא כו': **ומ"ש** אלא שהפנימי אסור מן התורה והוא הפושט בכל הירך מימרא דשמואל שהזכרתי בסמוך ולאו למימרא דמה שפושט בכל הירך הוא אסור מן התורה דאינו אסור ממנו אלא שעל הכף בלבד כדאמר שמואל להדיא לשם אלא ה"ק דאותו הפושט בכל הירך הוא שאסור מן התורה מה שעל הכף ממנו וכן פי' התוס' להדיא (בדף צ"ו) בד"ה דפשיט:
ומ"ש וקנוקנות כו' שם (דף צ"ב) העולה מן הסוגיא דקנוקנות שהם גידין דקים

דרכי משה

ועי' הסימן דדעת הרמב"ם והר"ן דכל גידים שלא נזכר בגמרא אע"פ שהן אדומים אינם אלא שומן ושריא: (י) ובמרדכי ר"פ בהמה המקשה דכן פסק רש"י בתשובה דכל זמן שלא הפרים

פרישה

פכ"ל אלא שיש לדקדק למה אמר רבינו וחומרא הוא שהחמיר על דברי גאון ולמה לא כתב כן גם על דברי הרמב"ם והול"ל וחומרא הוא שהחמירו ועוד יש לדקדק הרי גם רבינו הזכיר לעיל חוטי הכף והלשון והכותר שלא הוזכרו ג"כ בגמרא אלא צ"ל שמ"ש בגמ' דידא ודלועא לא הזכירם אלא כללים ואלו נכללים בהן הה"נ אפשר לומר שגם אלו שהזכיר הרמב"ם נכללים באלו ולפ"ז אפשר לומר שמ"ש רבינו א"צ לחתוך אלא הגידין שהזכרתי קאי על מה שהזכיר בשם הרמב"ם שגם אלו שהזכיר הרמב"ם אינם אלא חומרא יתירה: (יא) גיד הנשה כו' ואפי' אין כף שלה עגול פרש"י כף לפ"א הנכרכת סביבות עצם הקולית העליונה סביב סביב בעיגול אבל עוף אינו כן שהבשר שעל הקולית ברוחב הוא. כל בשר עגול וגבוה קרוי כף כו' והולכין אחר הרוב שהן עגולין בבהמה ובעוף אין הולכין אחר סמין לחומרא כי אבעיא הוא בגמר' פג"ה דף פ"ט בתרווייהו ולא איפשיטא ולחומרא: (יב) אבל אם נמצא לו כף עגול נוהג בו תימא דליתא בזמנינו דהא הכ ודאי לפעמים יזדמן שהוא עגול גם בשל עוף: (יג) ואין צריך לבדוק אחריו אם הוא עגול הטעם דהולכין אחר הרוב: (יד) ונוהג בכוי פי' אפילו אם הוא בריה בפני עצמו (למד מ"ד דאינו בא מבהמה וחיה פשיטא דנוהג דהא נוהג בבהמה וחיה וק"ל עכ"ה): (טו) ושני גידין הן בירך כו' כתב סמ"ג פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו מלקות ופרש"י כי הגיד הזה הוא גיד ארוך וראשו מחובר בעצם האליה ויורד ומתפשט על כף הוא עגול בשר הנתון על עצם הקולית וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם (פירוש ואינו מונח שם תחת הבשר רק על העצם לצד פנימי של ירך) ומשם ואילך נכנס לצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין. ועוד יש גיד אחד והוא חיצון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו והגיד הזה הוא גיד קצר ואינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף ולכך אין חייבין עליו שהרי לא אסרה תורה אלא שעל הכף וקורהו בתלמוד חיצון ע"ש שהוא נתון כולו בצד חיצון של ירך עכ"ל ועד"ר: (טז) וקנוקנות שבשניהן אסורים פירש"י גידין דקין הולכין בתוך הירך מגיד החיצון לגיד הפנימי:

דרישה

כמה גידין כו' בדוקא כתוב שיש בבהמה כ"א חוטין אסורין כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה ואם מתוך הזנב וסימנך אל תאכלו כ"א: [ו] ושני גידין כו' עיין מ"ש בפרישה ורשב"א כתב במיזושיו דמה שנכנס מן הגיד בבשר אינו אסור מן התורה וכתב ב"י ובזה מיושב מה שהקשו התוס'

מדבריהם לפיכך צריך לחטט אחריהם בב"מ שהם [ז] ושומנם אסור לפי שישראל קדושים הם ונהגו בו איסור וגופו של גיד אינו אלא כעץ שאין בו טעם ואעפ"כ אסרתה תורה (יז) על כן אינו אוסר תערובתו בפליטתו [ח] והקנוקנות והשומן יש בהם טעם לפיכך אוסרין תערובתן בפליטתן (יח) ויש [ט] אוסרין אותו בהנאה (יט) והרמב"ם התירו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (כ) לפיכך שולח אדם לנכרי ירך שגיד הנשה בתוכה (כא) אף על פי שמחזיק לו טובה בשביל הגיד (כב) ואם אינו נותנה לנכרי בפני ישראל יכול ליתנה לו בין

דקים ההולכים באורך הירך מהמת הבשר מגיד החיצון לגיד הפנימי אסורין מדבריהם ושומנו מהנהגת הקדושים וכ"כ הפוסקים: **וגופו** של גיד כו' שם כעולא ולא כרב וכאביי מדקאמר כוותיה דעולא מסתברא: ומ"ש ע"כ אינו אוסר תערובתו בפליטתו שם אסיקנא והילכתא אין בגידין בנ"ט ופי' רש"י סוף (ד' צ"ט) וכן רוב פוסקים דקנוקנות ושומנו אוסרין תערובתן בפליטתן דלא כריב"ש שכתבו התוס' בשמו (דף צ"ז) בד"ה שאני חלב וכן כתב בשמו בסוף (דף צ"ט) דלא החמירו בשומן יותר מבגיד והדא"ש גם הוא הביא דבריו וכ"כ סמ"ק ע"ש הר"י בר נתן מיהו נראה שהסכים הרא"ש לדברי רש"י ורוב פוסקים וכדברי רבינו:

ויש אוסרין אותו בהנאה הכי משמע מדברי התוס' פג"ה סוף (ד' צ"ט) וכ"כ הרא"ש ע"ש הר"ר יונה ושכן ראה נוהגים לאיסור בארץ ארצות זולת אשכנז שמוכרין ג"ה לנכרים מיהו הסכמתו הוא להתיר ואין ראייה מהזוהר פרשת וישלח דר"ש לטעמיה דאמר ג"ה אסור בהנאה ור' יהודה פליג עליה ומתירו בהנאה ור"י ור"ש הלכה כר"י מיהו בסמ"ק והגהותיו פסקו לאיסור ונכון להזהר בדבר:

ומ"ש לפיכך שולח אדם לנכרי ירך כו' משנה פ' ג"ה (סוף ד' צ"ג) ואתיא כמ"ד גיד הנשה מותר בהנאה כדאיתא בפרק כל שעה וזהו שכתב רבינו אע"פ שמחזיק לו טובה בשביל הגיד כלומר ואם כן יש לו הנאה אפילו הכי שרי:

ומ"ש ואם אינו נותנה לנכרי כו' פירוש דנתנה לו סתם דהשתא אף על פי שהנכרי סבור דאחר שטרח בה והתכה ותקנה עד שראויה לו שלחה לו אין בזה משום גניבת דעת מאחר שנתנה לו בסתם, ולא חיישינן נמי שמא יתננה לו בפני ישראל אבל אם נותנה לו בפני ישראל אסור אפילו מכרה או נתנה לו בסתם דיש להוש בהתוכה שמא סבור ישראל כו' ולא כתב רבינו כאן דין נתנה לו בחזקת כשירה דהתם אפילו אינו נותנה לו בפני ישראל אסור משום גניבת דעת וגם חיישינן שמא יתננה לו בפני ישראל וכמו שנתבאר לקמן בסימן קי"ז כי שם כתב מסקנת הרא"ש כר"ת דאין חילוק בין מתנה למכר אלא בין סתם למפרש ויש לתמוה על מ"ש ב"י וז"ל וכך הם דברי רבינו שכתב שאע"פ שמחזיק לו טובה מותר מפני דאין במתנה גניבת דעת דקשיא טובא הלא דבירך שלימה ליכא גניבת דעת שהדבר ידוע שמתכבד בה טפי כשהיא שלימה מבהתוכה דהשלימה שוה יותר. ובגמרא נמי לא אמרו דאיכא גניבת דעת אלא בהתוכה דאל"כ מאי קא מתרץ הא דהתוכה לא משום דקא גניב ליה לדעתיה דא"כ שלימה אמאי מותר לשלוח אלא בע"כ בשלימה ליכא גניבת דעת וכדפרישית ותו קשה דפי' כדברי רבינו דאין במתנה גניבת דעת דאלמא במכר איכא גניבת דעת ובסי' קי"ז הסכים לדעת ר"ת דאין חילוק בין מתנה למכר אלא בין סתם למפרש ותו דהרב ז"ל סותר דברי עצמו שפי' בתחילה הא דכתב רבינו לפיכך שולח אדם ירך לנכרי כו' דאע"פ שמחזיק לו

עולא אמר עץ הוא והתורה הייבה עליו אמר אביי כוותיה דעולא מסתברא דא"ר שבת אמר רב אסי הוטין שבחלב אסורין ואין חייבין עליהן אלמא חלב אמר רחמנא ולא הוטין ה"כ גיד אמר רחמנא ולא קנוקנות. ופי' רש"י קנוקנות גידים דקים ההולכים באורך הירך מתחת הבשר מגיד החיצון לגיד הפנימי והן הן האסורין לפי שהן רכים ונותנים טעם אבל גיד עצמו שהוא ברחב השופי קשה הוא ועץ בעלמא הוא: עולא אמר. אע"פ שעץ הוא התורה הייבה עליו וכתב הרשב"א מדפסק אביי כעולא קי"ל כוותיה ומיהו מדרבנן אפילו קנוקנות נמי וכו' גיד אסור וכדשמואל (צו.) דא"ל לבר פיולי הות ביה טפי והכי איתא בב"ר האי פקקלותא דגידא שריא וישראל קדושים הם נהגו בו איסור פירוש פקקלותא קנוקנות וכ"כ בשאלתות פרשה וישלח סימן כ"ד דמדרבנן אסור וכן כתב התוס' והר"ן:

ומ"ש לפיכך צריך לחטט אחריהם בכל מקום שהם ושומנו אסור לפי שישראל קדושים הם ונהגו בו איסור שם (דף צ"ב.) אמר שמואל חלבו של גיד הנשה מותר לדברי הכל והא מיפלג פליגי דתניא ג"ה מחטט אחריו כ"מ שהוא והותך שמנו מעיקרו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר גוממו עם השופי מודה שמואל שאסור מדרבנן לר"מ דתניא שמנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור וכתב הרי"ף וכן הלכה וגם הרשב"א והר"ן כתבו דהלכה כר"מ והביאו ראייות לדבר וכ"פ הרמב"ם דחלב שעל הגיד אסור מד"ס ופירש"י מעיקרו ממקום שהוא נבלע ונשרש בבשר וכתבו הרשב"א והר"ן דג' דינים יש לגיד הנשה עיקרו והטיטתו ושמנו. עיקרו היינו שעל הכף בלבד והיינו מדאורייתא. הטיטתו מתקנת חכמים. שמנו מנהגות קדושים: והמרדכי כתב שומנו ישראל קדושים נהגו בו איסור וראוי להחמיר בו וכדגרסינן (עירובין כא:) בני הזהר בשל סופרים יותר משל תורה ומה שכינו בו ישראל קדושים נהגו בו איסור זו היא ד"ס עכ"ל: כתב בהגהת אשיר"י המנקר את הבשר ישבר ראשי עלמות שבירך וינקר הקנוקנות וגיד הנשה כולו עם שמנו ויטול הגידים שבכנקורון וכתב הרוקח צריך ליטול גידי הירך יוציא כל הגיד שלא ישתייר אפילו כחוט השערה ויחתוך ראשי עלמות שבירך שכהן שרשי הגיד ושליכם ויחתוך לומת הגידין שלומתין וכל גיד הארכובה האמצעית וויוליאם ויטול שמנונית שבירך שאסור משום חלב ויטול שפה הוטין שבשוקין ע"כ: כתב המרדכי (ריש ג"ה) השיב ר"י בר' יהודה לרש"י על ירכי החיות מצוה לנקרן כמו של שור כשב ועז וכל שאסור בירך בהמה אסור בירך חיה ובשוק שלמטה הימנה שקורין לנקרין בלע"ז וכן השפוי שעל גיד הנשה ובין הפרשות שקורין אנקא העלם של בוקא דהטמא צריך ניקור כמו של בהמה שהגיד נכנס תחת אותו העלם ואם יש אדם שמפטפט כנגד דבר זה ראוי לנדותו ונוטה לצד מינות לפי שלא חלקו חכמים בין חיה לבהמה אלא בחלבים הקרבים אבל המזבח אבל הגיד וכל הבא מכחו אסור בשל חיה כמו של בהמה כדתנן נוהג בבהמה (יא) והיה:

וגופו של גיד אינו אלא כעץ שאין בו טעם ואעפ"כ אסרתו התורה כבר נתבאר בסמוך: ומ"ש על כן אינו אוסר תערובתו בפליטתו הכי אסיקנא בפ' ג"ה (צט:) והלכתא אין בגידין בנ"ט ופירש"י אין בגידין בנ"ט ובין נתבשל ובין נמלה ובין נצלה משליכו ומותר ודוקא בו אבל שמנו שבו בנ"ט ואם לא נטל שמנו אוסר והתוס' כתבו בשם הר"מ דכיון דשמנו לא נאסר אלא משום לתא דגיד אין להחמיר בו יותר מבגיד וכיון דגיד אינו אוסר גם הוא אינו אוסר אבל הרי"ף כתב כדברי רש"י דשומנו של גיד אוסר וכן דעת הרמב"ם שכתב בפט"ו וכן שומן של גיד הנשה שנכפל לקדרה של בשר משערין אותו בס' ואין שומן גיד מן המנין וכן דעת הר"ן ונראה שכן הוא הסכמת הרא"ש וכ"פ הרשב"א בת"ה והכי נקטינן כתב בשבלי הלקט קוליא של ג"ה שלא נחתך ראש העלם ובישלו בקדירה מותר ב והנקה חמתה שבישלה מותר דיעבד אבל אני ראיתי שבישלו קוליא שהשופי שבו ג"ה מונח עליה ולא נחתכו ראשי העלם ואסר ה"ר קלונימוס מפני שקנוקנות של גיד עולים על ראשי העלם וכתב עוד פעם אחת מצא רבי בקערה עלם קטן שבראש עלם הנקרא כף הירך ואסר אותו מפני שהגידים לומתים בו אבל שאר בשר שנתבשל עמו התיר לפי שאין בגידים בנ"ט עכ"ל: **ויש** אוסרין אותו בהנאה וכו' כ"נ שהוא דעת התוס' בפג"ה אמאי דאסיקנא דאין בגידין בנ"ט ומיהו כתבו דאין לתמוה על מה שמוכרין בשר לנכרים אע"פ שמעורב בו גיד דהנכרי אינו נותן מעות אלא על דבר שיש בו טעם ולא על הגיד אבל ירך שלימה אסור לשלוח לנכרי לפי שמתכבד בו טפי כשהוא שלם ע"כ והרא"ש כתב שם בראש הפרק וז"ל כתב הרמב"ם דגיד הנשה מותר בהנאה והכמי לוני"ל השיבו על דבריו ואומרים דאסור בהנאה ופלוגתא דתנאי הוא דתניא גיד הנשה מותר בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון אוסר ור"י ור"ש הלכה כר"י ובפ"כ דפסחים (כב.) פריך לר' אבהו דאמר לא יאכלו איסור הנאה משמע והרי ג"ה דרחמנא אמר על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה ותנן שולח אדם לנכרי ירך שגיד הנשה בתוכה ומשני קסבר ר' אבהו כשהותרה נבלה היא והלבה וגידה הותרו הניחא למ"ד יש בגידין בנ"ט אלא למ"ד אין בגידין בנ"ט מאי איכא למימר מאן שמעת ליה דאמר אין בגידין בנ"ט ר' שמעון ור"ש הכי נמי דאסר ואין ג הלכה כר' אבהו דאמר לא יאכלו איסור הנאה משמע וצ"ל דג"ה אסור בהנאה דהכן קיי"ל אין בגידין בנ"ט וליכא לשנויי כשהותרה נבלה היא וגידה הותרו ומצאתי כתוב בשם ה"ר יונה שאסור בהנאה ונראה שסובר כר' אבהו ולכאורה נראה דהלכה כחזקיה דאמר לא יאכלו דוקא איסור אכילה משמע דחזקיה רבו של ר' יוחנן הוה והלכה בכל מקום כחזקיה כנגד ר' יוחנן וכל שכן כנגד ר' אבהו תלמידו של ר' יוחנן גם הרי"ף לא הביא בפסקים אלא דברי חזקיה וכן ראיתי באשכנז שמוכרים גיד הנשה לנכרים ובשאר ארצות ראיתי שנזהרו אף להאכילו להתול על כן דקדקתי בו ונראה שמותר בהנאה עכ"ל ואי אפשר שטעמו של הרמב"ם כטעמו של הרא"ש שסובר דלית הלכתא כר' אבהו שהרי הוא ז"ל כתב דברי ר' אבהו בפ"ח מהמ"א וא"כ הו"ל לפסוק בג"ה אסור בהנאה כדאמרינן לר' אבהו אליבא דמאן דאמר אין בגידין בנ"ט ולפיכך צ"ל שטעמו כמ"ש המגיד בשם הרמב"ם דלרווחא דמלתא איתמר ההיא סוגיא אבל למסקנא גיד הנשה מותר בהנאה (וכ"כ הה"ו הארוך) אפילו את"ל אין בגידין בנ"ט דלאו הא בהא תליא וכתב הרשב"א יש מרבותי שאמרו שהגיד אסור בהנאה ויש מרבותי מתירין אותו וכן נראה וכן נהגו עכ"ל. ומיהו בספר הזוהר פ' וישלח נראה שהגיד אסור בהנאה ולכן טוב ליזהר (יב): **לפיכך** שולח אדם לנכרי ירך שגיד הנשה בתוכה. משנה בפ' גיד הנשה (צג.) ואמרינן בפ' כל שעה (כב.) דמשמע מהאי מתניתין דגיד הנשה מותר בהנאה כלומר ביותר נראה הירך כשגיד הנשה בתוכה מכשאינו בתוכה ונמצא שהנכרי מחזיק לו טובה גם בשביל הגיד וכיון דשריא מתני' לשלוח ירך שגיד הנשה בתוכה משמע דמותר בהנאה:

ואם אינו נותנה לנכרי בפני ישראל יכול ליתנה לו בין אם היא שלימה או התוכה וכו' שם בגמרא דייק אהאי מתני' שלימה אין התוכה לא במאי עסקינן אילימא במקום שאין מכריזין התוכה נמי ליסדר ליה דהא לא אתי למיזבן מיניה אלא במקום שמכריזין שלימה נמי לא ליסדר ליה דהתיך ומזבין ליה אי בעית אימא במקום שמכריזין היתוכא דנכרי מידע ידיע ואי בעית אימא במקום שאין מכריזין גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל אחר ואי בעית אימא משום דגניב ליה

דרכי משה

הפרים ע"ג קרקע אין צריך לנקרו לא חלבו וגידו וראבי"ה כתב משום רב האי לראב"ן דגיד הנשה נוהג בו וצריך לנקרו עם שומנו עכ"ל וכ"כ הרמב"ם וכ"ו בא"ו הארוך כלל כ"א ועיין סי' ס"ד מ"ש ב"י בשם מהר"י בן חביב: (יא) וכ"פ בש"ד ושם בהג"ה וכן גידין האסורין משום דם אין חילוק בין בהמה לחיה עכ"ל מא"ו ופשוט הוא: (יב) ואיני מבין דבריו בי שמעתי כי בעל ספר הזוהר הוא סתם ר' שמעון המוזכר בתלמוד שהוא ר"ש בן יוחאי והוא פליג בתלמוד שלנו עם ר' יהודה שמתירו בהנאה ור' יהודה ור"ש הלכה כרבי יהודה כמ"ש הפוסקים

דרישה

התוס' על פירש"י דכתב פג"ה ר"ד צ"א במימרא דרב יהודה פי' פנימי הסמוך לעלם שהוא בצד פנימי של ירך שכלפי ירך הבירתה כשהבהמה מחוברת קרי לה פנימי ובסוף ד' צ"ג בברייתא פי' פנימי שמובלע בבשר. ובזה מיושב דרב יהודה קאי על אותו פנימי שהוא אסור מן התורה והוא מונח על העלם (וכ"ל דלפ"ז מ"ש על כף הירך ר"ל למעלה מכף הירך שנתחבר הקולית עם עלם האליה ושם גיד הנשה הוא על הכף פי' למעלה ממנו שהרי הכף הוא מסבב עלם הקולית) וברייתא קאי על אותו פנימי שהוא דרבנן שהוא לצד חוץ ונכנס בבשר ועיין בב"י:

[ז] ושומנם אסור ואין חילוק בין בהמה לחיה אף בשומן שלא הלקו הכמים אלא בחלב הראוי להקרבה ואם יש אדם שמפטפט כנגד זה נוטה לצד מינות וראוי לנדותו מרדכי:

[ח] והקנוקנות כו' אוסרים תערובתן בפליטתן זה אחד מהדברים שהטפל חמור מן העיקר שהרי הקנוקנות והשומן אין איסורין מן התורה אלא שחכמים החמירו עליהן הואיל והן דבוקין בגיד והגיד אינו אוסר תערובתו בפליטתו והן אוסרין תערובתן בפליטתן:

(ט) ויש אוסרין אותו בהנאה מכל מקום מותר למכור הירך לנכרי דהנכרי אינו נותן המעות אלא על דבר שיש בו טעם ולא אגיד תוספות אבל לשלוח לנכרי ירך שלימה בנתינה שעדיין הגיד

פרישה

(יז) על כן אינו אוסר כו' פי' הואיל ואינו אלא כעץ שאין בו טעם: (יח) ויש אוסרים אותו בהנאה טעמם מדכתיב על כן לא יאכלו כו' והגיד אין בו טעם ואינו ראוי לאכילה אלא ודאי בהנאה אסרה תורה: (יט) והרמב"ם התירו טעמו דהלכה כחזקיה דאמר לא יאכלו איסור אכילה משמע: (כ) לפיכך כו' פי' הואיל ומותר בהנאה: (כא) אע"פ שמחזיק לו טובה בשביל הגיד לפי שיותר נראה לעיניים הירך כשיש ג"ה בתוכו מכשאין בו: (כב) ואם אינו נותנה כו' בין אם היא שלימה או התוכה ע"ל סימן קי"ז שם כתב רבינו דאסור ליתן או נמכור לנכרי טריפה בחזקת כשירה משום גניבת דעת ומשום שמא ימכרנו לידו בפני ישראל. וכאן דמותר דמיירי דמכרו לו סתם ולא בחזקת כשירות דמותר בינו לבינו ולא גזרינן כולי האי וכ"כ שם. ולא חיישינן שמא יקחנו ישראל מנכרי זה דהא בשר ביד נכרי אסור דשמא מטריפה הוא ואע"פ שהיתוך הגיד ניכר וא"כ ניחוש שמא יקנה ישראל ממנו שיסבור אילו היה מטריפה לא היה מטריח עצמו

חידושי הגהות

ב והנקה חמתה שבישלה כצ"ל פי' רש"י בגיטין (סז:) דהנקה חמתה הוא עצם קטן שעל כף הירך שאדם בולעו ונחנק (וכך מצאתי בא"מ): ג כוונת דבריו בזה דלפי המבואר מדברי

ליה לדעתיה. פירוש מקום שמכריזין. כשנפלה טריפה באיטליז יש מקומות שמכריזין עליה ובאותו יום נזהרין מליקח בשר מיד נכרי ושאר ימים שאין מכריזין בהם מותר ויש מקומות שאין מכריזין על הטריפה כלל ומפני כך לעולם אין לוקחין בשר מיד נכרי דחיישינן שמא טריפה היא : ומשום דגניב ליה לדעתיה. כלומר שהנכרי סבור שישראל זה אוהבו מאד דאחר שטרח ונכה ותקנה עד שראויה לו שלחה ליה וכתב הרא"ש ושינויא קמא עיקר דהא אביי מוקי ברייתא דלקמן דתני בה ובנכרי בין שלימה בין חתוכה א"צ ליטול במקום שאין מכריזין ורבא מוקי במקום שמכריזין בשהכריזו ולא חיישי' במתנה שמא יתננה לו בפני ישראל וגם לא חיישינן במתנה לגניבת דעת וא"כ הני אמוראי בתראי מתרצי מתניתין כשינוי' קמא כי היכי דלא תיפלוג מתני' אברייתא ורבינו תם תירץ דהא דחיישינן לגניבת דעת ולשמא יתננה לו במתנה בפני ישראל היינו היכא דאמר ישראל לנכרי שהיא כשירה ומנוקרת אבל בסתם לא חיישינן עכ"ל וכך הם דברי רבינו שכתב שאע"פ שמחזיק לו טובה מותר מפני דאין במתנה גניבת דעת וגם כתב ואם אינו נותנה לנכרי בפני ישראל יכול ליתנה לו וכו' ללמדנו דלא חיישינן לשמא יתננה לו בפני ישראל וז"ל הרמב"ם מותר לאדם לשלוח לנכרי ירך שגיד הנשה בתוכה ונותן לו הירך בפני ישראל ואין חוששין שמא יאכל ממנה ישראל זה קודם שיטול הגיד שהרי מקומו ניכר לפיכך אם היתה הירך חתוכה לא יתננה לנכרי בפני ישראל עד שיטול הגיד שמא יאכל ממנה ישראל וכתב ה"ה הנראה לי בדעת רבינו שהוא סובר דהכא במפרש שהירך מבשר כשירה וכן הוא ובכה"ג יש לחוש שמא ישראל הרואה שהוא נותנה לו בחזקת כשירה והיא חתוכה סבר דודאי כשירה היא דאי לא לא הוה ישראל גניב לדעתיה דאסור הוא וסבור ג"כ שנגידה ניטל מפני שהיא חתוכה ואתי למיזבן מיניה ואוכלה עם גידה וכבר ביאר רבינו למעלה דבשר הנמצא ביד נכרי אסור בכל מקום וכפי שיטתו הילכך השתא ליכא למיחש אלא בכה"ג ובכל מקום מותר למכור להם שהם נבילות וטריפות ויש מתירין אפילו בסתם ואפילו בפני ישראל כיון שאינו אומר לו שהיא כשירה וזה דעת הרשב"א ואיפשר שאף הוא דעת רבינו שאין גניבת דעת אלא במפרש לו שהיא כשירה וכמ"ש עכ"ל ובביאור סוגיא שכתבתי האריכו הרשב"א והר"ן ומסקנת דברי הרשב"א נמצא מנהגינו על מלאת לפי שיטתו של ר"ת דלעולם מותר למכור ולתת להם סתם אבל במפרש אסור והוא הנכון ומסכים על המנהגים עכ"ל : וכבר כתבתי בסמוך שכן כתב המגיד בשמו ולזה הסכים הר"ן :

בין אם היא שלימה או חתוכה (כג) ואם נותנה לו בפני ישראל לא ית... כשהיא חתוכה אא"כ נטל גידה שיש לחוש שמא סבור ישראל שראה שנתנה זה לנכרי שניטל גידה קודם שנתנה לו ויקחנה ממנו ויאכלנה עם גידה שכל ירך שיוצא מתחת יד ישראל מחותכת כדרך שמחתכין אותו מנקרי הבשר היא בחזקת שניטל גידה הלכך מי שבא מעלמא וניקר והלך לו ואין אנו יודעים אם הוא בקי בניקור (כד) ואין [י] כאן מי שהוא בקי בניקור להראות אם הוא מנוקר יפה מותר שאנו תולין אותו שהוא בקי בניקור וניקר יפה דרוב המצויין אצל הניקור מומחין הן : (כה) הטבח נאמן על גיד הנשה כדרך שנאמן על החלב וכתב הרמב"ם ומיהו אין לוקחין בשר מכל טבח אא"כ היה אדם כשר ומוחזק בכשרות אותו שוחט לעצמו ומוכר לאחרים ונאמן : הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארצות נאמנין עליו אע"פ שאינו מוחזק בכשרות ואין חוששין שמא יחליף (כו) ואפילו עבדי ישראל ואמהותיהן נאמנין בדבר זה אבל לא נכרי שחוששין שמא יחליף (כז) אבל כל חתיכה שניכר בה חיתוך הניקור

לו טובה גם בשביל הגיד א"כ נהנה הישראל אפ"ה שרי דמותר בהנאה וכאן פי' דר"ל דאין במתנה משום גניבת דעת ומבואר הוא שדבריו הראשונים הם עיקר וכדפרישי' : **ומ"ש** הילכך מי שבא מעלמא כו' כ"כ הראב"ד ומשמע דאם יש כאן בקי אסור לאכול ממנה עד דשיילינן ליה לבקי וכ"כ ב"י דכי היכי דגבי שחיטה לא סמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין היכא דאיתיה קמן למיבדקיה ה"נ גבי ניקור אסורה עד דמחוי ליה לבקי וכתב הר"ן היכא דליכא בקי נמי לא סמכינן עליה אא"כ ידעינן שהשלים ניקורו הא לאו הכי אסור דשמא היה דעתו לחזור ולהשלים ולא השלים ואפי' ידעינן דהשלים ניקורו וגם אין שם בקי להראות לו אפ"ה בעל נפש לא יאכל ממנה ואע"ג דרוב מצויין אצל ניקור מומחים הם וכן כתב הרשב"א הצנועים מושכים ידיהם עד שיודעים שניקר אותה בקי במלאכה עכ"ל ונראה דטעמו דלא דמי ניקור לשחיטה דכיון דניקור אחורים רבו הלכותיו בקל יגיע לידי טעות הלכך יש להחמיר בניקור טפי וכך פסק הרב בהגהו' ש"ע אלא שהלשון נראה כמסורס : **הטבח** נאמן על גיד הנשה כדרך שנאמן על החלב משנה ר"פ ג"ה והכי קתני בה לאוקימתא דגמרא אין הטבחין נאמנין על ג"ה ועל החלב דר"מ וחכמים אומרים נאמנין עליו ועל החלב ולשון רבינו כדרך שנאמן על החלב כן כתב גם הרמב"ם ונראה שבאו לבאר דאעפ"י דחכמים דקאמרי נאמנין היינו ר' יהודה דלדידיה ליכא טירחא דלא בעי בגיד אלא גמימה והלכך נאמנין ואנן הא קי"ל כר"מ דבעי חטיטה ואיכא טירחא אפ"ה נאמנין על הגיד כדרך שנאמנין על החלב דאע"ג דלית ביה טירחא כמו בגיד מ"מ אית ביה כרת ועי' בתוס' : וכתב הרמב"ם כו' עד אבל לא נכרי שחוששין שמא יחליף בפ"ח מהמ"א : **ומ"ש** אבל כל חתיכה כו' זהו מדברי רבינו ואיכא למידק דדין זה כתבו רש"י ע"ש רבו והסכים עמו הרא"ש אבל

שבל ירך שיוצא מתחת יד ישראל מחותכת כדרך שמנקרין אותו מנקרי הבשר הרי היא בחזקת שניטל גידה הילכך מי שבא מעלמא וניקר והלך לו וכולי. כן כתבו שם הרא"ש והרשב"א והר"ן בשם הראב"ד שלמד כן מהמתניא השולח ירך לחבירו שלימה א"צ ליטול ממנה גיד הנשה חתוכה צריך ליטול ממנה גיד הנשה פירוש דכיון דחתוכה היא יחשוב ישראל שניטל גידה ויאכלוה בגידה וסובר הוא ז"ל דמדיוקא מותר לישראל לסמוך ולומר שמי ששלחה לו נקרה לגמרי דאל"כ לשלוח לו ירך חתוכה נמי הוה שרי בלא נטילת גיד וטעמא משום דרוב מצויים אצל ניקור מומחים הם וכדאמרינן גבי שחיטה וכתב הרשב"א בת"ה על דברי הראב"ד מ"מ הצנועים מושכים ידיהם עד שיודע שניקר אותה בקי במלאכה (יג) והר"ן כתב על דברי הראב"ד בודאי בשולח ירך מנוקרת לחבירו הדברים נראין שאין לחוש אבל בישראל שניקר והלך לו היכא למיחש שמא דעתו היה לחזור ולהשלים ולא השלים והר"ן כתב בדברי הראב"ד ישראל שהיה מנקר בשר והלך לו ולא ידענו אם ניקר כולה אם לאו א"צ להראותה לבקי אלא סומך עליו נראה מדבריו דאפילו ביש שם בקי שיוכלו להראות לו קאמר הראב"ד דמותר לסמוך על אותו שניקר אבל הרא"ש והרשב"א כתבו בדברי הראב"ד ואין כאן מי שבקי בניקור להראות ונראה לי שכן בדין דהא מדאמרינן רוב מצוים אצל שחיטה מומחים הן לפיכך (אמרינן) דרוב מצוים אצל ניקור מומחים הן וכיון דגבי שחיטה לא סמכינן ארובא אלא בדליתיה קמן דנישייליה ה"ה גבי ניקור לא סמכינן ארוב מצויין אלא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא כגון דליכא בקי אחרינא להראותו אבל היכא דאיכא בקי אחרינא במתא הוי כאיתיה קמן גבי שחיטה דכי היכי דהתם אסור עד דשיילינן ליה ה"נ אסור עד דמחוינן ליה לבקי : **הטבח** נאמן על גיד הנשה וכו'. משנה בפרק גיד הנשה (צט:) אין הטבחים נאמנים על גיד הנשה דר"מ וחכ"א נאמנין עליו ועל החלב ובגמרא (לג:) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן חזרו לומר אין נאמנין א"ר נחמן ובזמן הזה נאמנין אכשור דרי מעיקרא סברוה כרבי יהודה דאמר יקיים בו מצות נטילה הדר סברוה כר"מ דמצריך לחטט אחריו כמה דהוו דכירי לרבי יהודה לא מהימני השתא דאנשיוה לדרבי יהודה מהימני ונראה דמ"ה כתבו הרמב"ם ורבינו כדרך שנאמן על החלב כלומר דעל החלב לעולם הוו מהימני דהא הלכה כחכמים ועל הגיד אע"פ דאיכא זימנא דלא הוו מהימני השתא מהימני כדרך שנאמנין על החלב : וכתב הרמב"ם ומיהו אין לוקחין בשר מכל טבח וכו' ז"ל הרמב"ם בפ"ח מהמ"א אין לוקחין בשר מכל טבח אא"כ היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוחט לעצמו ומוכר ונאמן בד"א בח"ל אבל בא"י בזמן שכולה לישראל לוקחין מכל אדם וכיוצא בזה כתב בפ"א וכתב הרשב"א בתשובה סימן ת"ה שטעמו מדתניא בפרק אין מעמידין (לט:) אין לוקחין בסוריא אלא מן המומחה וסוריא לאו דוקא אלא כל ח"ל וכ"כ ה"ה בפ"ב דלא אמרינן סוריא אלא להוציא ארץ ישראל אבל ודאי כ"ש הוא בח"ל ואף א"י בזמן הזה הרי היא כח"ל וכן נראה מן ההלכות שלא הזכירו סוריא וכן נראה קצת מן התוס' ומן הירושלמי עכ"ל : **הלוקח** בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארצות נאמנין עליו וכו' עד אבל לא נכרי שחוששין שמא יחליף הם דברי הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה הלוקח בשר ושלחו ביד אחר כך הוא מסקנא דגמרא בפרק קמא דחולין (ו.) דלהלופי לא חיישינן ומפקידין תבואה מתוקנת אפי' אצל ע"ה ואין חוששין שמא יחליף והוא שלא הוחזק על הגזל וכן מתבאר בדברי רבינו : ומ"ש ואפי' עבדי ישראל וכו' הוא בעבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות והרי הם כנכרים וראיתי לרשב"א ז"ל שכתב בספרו הארוך שמי שהוא חשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילים להקל בהם שאף הוא חשוד להחליף ולא אמרו אין חשודין להחליף אלא במי שחשוד לאכול מהדברים האסורים שהרבים רגילים בהם כדמאי לעם הארץ וכגבינה של נכרי אבל אם הוא חשוד בדברים שאין הרבים רגילין בהם להקל הרי הוא כנכרי ואין מפקידין אצלו דבר האסור מן התורה אלא בשני חותמות והביאו לזה מ"ש בפרק אין מעמידין (לט.) בדבר של תורה שאסור בחותם אחד ומפרשי לה רבוותא בישראל חשוד עכ"ד ואין נראה כן דעת רבינו כמו שיתבאר בפי"ג אלא בנכרי דוקא וזהו שכתב כאן אבל לא נכרי שמא יחליף עכ"ל : אבל כל חתיכה שניכר בה חיתוך הניקור וכו' בפ' ג"ה (צד.) הא דדייק אמתני' דשולח אדם לנכרי ירך שגיד הנשה בתוכה שלימה אין חתוכה לא אי במקום שמכריזים שלימה נמי לא לישדר דחתיך ליה ומזבין לה ומשני אי בעית אימא במקום שמכריזין חיתוכא דנכרי מידע ידיע פי' רש"י חיתוכא דנכרי בירך אינו עשוי כשל ישראל שהוא פורעה כדרך שהגיד מונח ועל דא סמיך ר' בשולח ירך לחבירו ע"י נכרי ולא עשה בה חותם דכשירה היא אם היא חתוכה

דרכי משה

הפוסקים וא"כ אין ראיה מספר הזוהר לענין הלכתא כן נראה לי וכ"כ ב"י בעצמו בס' א"ח סי' נ"ה וכ"כ הא"ו הארוך דמוכרין הגידין לאותם שעושין מלאכה בגידין עכ"ל : (יג) וכ"ה בהגה"א

פרישה | דרישה

עצמו ליטול הגיד מ"מ לא יקנה שיחוש דלמא כשפתח ליטול הגיד לא ידע שחיטת הבהמה הגיד בתוכו אסור תוס' : [י] ואין כאן מי שהוא בקי כו' מותר כתב ב"י מדאמרינן רוב מצוין טריפה ואח"כ נודע ומש"ה מכרה לנכרי והא דאמרינן לקמן שולח אדם ירך כו' ולא חיישינן ליחלף אלא שחיטה מומחין הם לפיכך אמרינן דרוב מצוין אלא ניקור מומחים הם. וכיון דגבי שחיטה לא מבואר בסמוך ע"ש : (כג) ואם נותנה לו בפני ישראל לא יתננה כו' שיש לחוש כו' וא"ת מ"ש שלא בפני ישראל דמותר דלא חיישינן שמא יקנה ישראל מן הנכרי משום דיחוש דלמא מטריפה וכמ"ש. בפני ישראל נמי לא ניחוש שמא יקנה מן הנכרי מזה הטעם דיחוש שמא מן הטריפה הוא והמ"מ כתב על דברי הרמב"ם שמיירי שנתן לו בפני הישראל ואמר להנכרי שבחזקת כשירה הוא כשירה הוא נותן לו ואי לאו דכשר הוא לא הוה גניב דעתיה דנכרי אבל דברי רבינו א"א לפרש בן דאם כן לא הו"ל לרבינו לסתום ולומר שכל ירך שיוליא כו' אלא הו"ל לפרש כיון שאמר שהוא בחזקת כשירה. ונראה דדוקא בנמצא ביד נכרי לא יקנה דאיכא תרי ספקי חדא שמא הנכרי עשה סיתוך זה ולא הישראל ואת"ל הישראל עשאו שמא טריפה היתה ולא נודע כמ"ש אבל בנותן לו בפני ישראל דודאי לו שהישראל חתך אלא שספק אם מכשירה אם לאו חיישינן שמא יקל בחדא ספקא ויקנה מן הנכרי. עי"ל דבפני ישראל מ"ה אסור דיש לחוש דהאי ישראל הרואה ירא ליה לישראל הנותן שאוכל מאותה הבהמה וידע שכשירה היא ויקנה מן הנכרי שיסבור שהישראל ניקרה יפה מהגיד וע"ל סימן קי"ז : (כד) ואין כאן מי שהוא בקי כו' דקדק רבינו לומר ואין כאן דמשמע מיניה הא אם יש כאן מי שהוא בקי צריך להראות לו והטעם עד"ר : (כה) הטבח נאמן על גיד הנשה כדרך שנאמן על החלב הא דתלי נאמנות הגיד בחלב משום דאיתא במתניתין וחכמים אומרים נאמנים על הגיד ועל החלב וכן הלכה אלא שמ עיקרא התחילו הטבחים לנהוג כרבי יהודה דאמר יקיים בו מצות נטילה ר"ל שלא נטלו אלא גיד הנשה לבדו ולא הקנוקנות הילכך לא האמינום על הגיד הדר סברוה כרבי מאיר דאמר צריך לחטט אחריו ולא זוכרין עוד דברי רבי יהודה והאמינוהו אף על הגיד כעל חלבו שיהיו לעולם נאמנים : (כו) ואפי' עבדי ישראל ואמהותיהן פי' עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות : (כז) אבל כל חתיכה שניכר כו' עד מותר לשלוח ע"י נכרי והא דאמרינן לעיל נותן ישראל ירך לנכרי שלא בפני ישראל אפילו גיד הנשה בתוכה בין שלימה בין חתוכה ולא חיישינן שמא יקנה ישראל מן הנכרי וכסבור שהוא מנוקר לפי שהישראל לא יקנה מספק שמא מן בהמה טריפה הוא והתחיל הישראל למתוך גיד הנשה קודם שידע כו' א"כ ה"נ ניחוש שמא נכרי זה יקנה מישראל ירך של טריפה שהתחילו למתוך ממנה

חדושי הגהות

מדברי הגמרא אם היינו פוסקים כרבי אבהו ע"כ היינו צריכין לומר דגיד הנשה אסור בהנאה מדכתיב לא יאכלו איסור הנאה במשמע וא"ל כשהותרה נבילה היא וגידה הותרו דהא אנן קי"ל אין בגידין בנ"ט וכיון דאנן נקטינן דג"ה מותר בהנאה לכך לא ס"ל כר' אבהו מעתה סוגיא לישנא דהרא"ש כך הוא ואין הלכה כר' אבהו דאמר לא יאכלו וכו' ואז היינו צריכין לומר דגיד הנשה אסור בהנאה כיון דאנן קי"ל וכו' ולא היה אפשר לשנויי בשהותרה וכו' לכן לא קי"ל כר"א כ"ז למדתי מספר מעי"ט אחרי כותבי מצאתי שרבים גבובים

הניקור כגון הירך ונטילת חוטי היד והחוט שנוטלין מן החזה מותר לשלוח ע"י נכרי :

(כח) (סדר הניקור מבעל העיטור שהעתיק הרב מאחד מן המחברים) :

הנוקר [יא] את הבשר מתחיל בראש ומחתכו ומוציא המוח (טו) ומעביר הקרום שעליו ואח"כ מעביר הקרום שתחת המוח הדבוק בעצם (כט) ונוטל הלחיים בידו ומחתך בסכין מצד הלשון ומוציא גיד אחד ומחתך מצד ב' ומוציא גיד אחד ומחתך בסכין תחת שורש הלשון ומוציא ממנו חוט של דם ויורד משם לגרגרת למקום שחיטה (ל) ומוציא משם [יב] שני גידין מצד זה סמוך לבשר ושני גידים מצד זה סמוך לבשר ואח"כ חותך את החזות לשני צדדים מאותו בשר אדום הסמוך לחזה מוציא חוט של דם שאוחז מקצת החזה עד קצהו וכן מן החזה השני ונוטל הסכין ומחלק בין הכתף לגוף ונוטל את הזרוע ואת הכתף ומתחיל מראש הכתף באמצעיתו ומחתך ומוציא גיד עבה (לא) ומוליך הסכין ומחתך עד הזרוע ועד היד עד קצותיו עד שימשוך כל הגיד שאוחז משפת הכתף הסמוך לשדרה עד קצות היד (לב) וצריך לשקוע הסכין יפה (לג) עד שיעקור אותו גיד והחוטין הנמשכין ממנו מעיקרו ובשעה שהוא מחלק בין הכתף לגוף [יג] צריך לשקע הסכין בשפת הכתף סמוך לשדרה ויעקור שורש גיד זה שהזכרנו למעלה ששם השורש שלו (לד) ומוציא (יז) מצד כתף מלמעלה חוט אחד וכן לכתף השני ונוטל היד ומחתך בו ומוציא ממנו גיד אחד ואינו נמשך למעלה ומדתו כמדת היד (לה) ומחתך מצד היד ומוציא משם גיד א' שהוא סמוך לעצם היד ואח"כ מתחיל ממקום סיום הגיד שמוציא מן החזה ומקלף בידו אותו קרום שעל הכסל (לו) וכשמקלף נראים ראשי החוטין שהן בכסל והן שלשה מימין ושנים משמאל שלשה שמימין מתחלקין לב' ב' ושנים שמשמאל לשלשה שלשה נוטל ראשי הגיד בידו וממשיך (לז) ונמשכות מאליהן בהיותו חם אבל בצונן צריך לפשפש אחריהן (לח) וגורר אותו חלב שתחת בשר המתני' ומקלפו יפה יפה משני צדי הבהמה ואח"כ מעביר בשר המתני' (לט) שקורין בלע"ז לונביל"ו (מ) ואינו ראוי אלא לצלי וגוררו יפה מב' צדדין

ואותו

אבל מיהו לא משמע מיניה דלכתחילה מותר לשלוח על סמך נטילת חוטי היד אלא דאם שלח לא אסרינן ליה דיעבד וכ"כ רבינו בסימן קי"ח וא"כ למה כתב כאן דמותר לשלוח ע"י נכרי לכתחילה ואפשר דמאחר דכתבו התוס' דכולי האי לא חיישינן בשולח ירך להכירו ע"י נכרי שמא נזדמנה לנכרי ירך אחרת שלא נודע לישראל שהיתה טריפה עד אחר שניטל גידה והחליפה בזאת דלא שכיח שיזדמן כך ליד נכרי א"כ מטעם זה אפי' לכתחילה מותר לשלוח דלא גרע הניקור מחותם אחד במפקיד שעתיד לחזור לחותמו לראותו כדלקמן בסי' קי"ח וע"ש :

סדר ניקור

ויורד משם לגרגרת כו' בפרק ג"ה אמרי' דמזרקי אסירי ופירש"י חוטי צואר ורידין עכ"ל וכתב ב"י ומשמע לי שהן חוטין אחרים זולת הוורידין שאמרו שצריך לחתכם בשעת שחיטה כמו שנתבאר בסי' כ"ב דהנהו כיון שנחתכם בשעת שחיטה א"צ להסירם ודברי המחבר הזה בשלא הפריד הראש מן הגוף דאם לא כן לא היה צריך להוציא שום חוטין כלל משם דכיון שהפריד הראש מן הגוף כבר כל חוטין שם נחתכו ושוב א"צ להסירם עכ"ל ב"י וכתב עליו מהרש"ל וז"ל ואני אומר בודאי בעל הניקור לא איירי בשלא חתך הראש דא"כ הוה ליה לפרושי שהרי הדרך לעולם לחתוך הראש אלא נראה דוקא בוורידי השחיטה יש חילוק בחתך הראש אבל לא בשאר ורידין עכ"ל וז"ל הרשב"א דהא דאסרינן הני חוטין נראה ודאי דבשאר הוורידין איירי ואפ"ה דידא ודלועא צריכין חתיכה ומליחה לפי שאינן נגררין דרך הוורידין כלל ואינן אדוקין בו כו' וכמו שהעתיק ב"י בתחילת סי' זה ע"ש :

ונמשכות מאליהן בהיותו חם וכו' ז"ל אגודה פג"ה לכן צריך ליזהר בהן מאד לשולפן חמין ומי שאינו עושה כן לא יוכל להמשך הכל והן נשארים בצד שלפנים שקונין מן הטבחים עכ"ל וה"א בהגהת מיימוני פ"ז מהמ"א

התוכה כדרך שישראל חותכה אחר נטילת הגיד וכתב הרא"ש על זה וכן ראיתי רבותי שהתירו בשר ששלח ביד נכרי ונתקלקל החותם והחתיכות שניכר בהם ניקור ישראל כגון בנטילת חוטין דיד והחוט שניטל אצל החזה התירו וכתב הר"ן על דברי רש"י וטעמא דמילתא דאע"ג דבשר שנמצא ביד נכרי במקום שאסור ליקח משם אף ע"פ שהוא חתוך כחיתוכא דישראל אסור התם היינו טעמא שיש לחוש שמא ישראל לקחה בחזקת כשרה ונקרה ונודע לו שטריפה היתה ומכרה לנכרי וכל כה"ג חשש קרוב הוא וראוי לחוש לו אבל הכא שזה בודאי שלא ירך מנוקרת אתה צריך להוסיף עוד חששות ולומר דישראל היה לו ירך ונקרה ואח"כ נודע לו שטריפה היתה ומכרה לזה ואחר כך הפקיד זה בידו ירך מנוקרת והוא מחליף להנאת עצמו כשירה בטריפה וכל כי הני חששי רחיקי לא חיישינן עכ"ל (יד) בסי' קי"ט כתב רבינו דין זה ושם ביאר כל דיני שולח להכירו ע"י נכרי בדבר שאיסורו מן התורה או מד"ס :

הנוקר את הבשר מתחיל בראש ומחתכו ומוציא המוח ומעביר הקרום שעליו ואחר כך מעביר הקרום שתחת המוח הדבוק בעצם בפג"ה (נג.) חמשה קרמי הוו תלתא משום תרבא ותרי משום דמא דטחלא דכפלי ודכולייתא משום תרבא דביעי ודמוקרא משום דמא פירש"י דמוקרא. שעל המוח ומשמע דקרום העליון והתחתון בכלל וכבר כתבתי בסימן זה דברי הרוקח במוח העוף ומ"ש ונוטל הלחיים ומחתך בסכין תחת שורש הלשון וכולי בפרק גיד הנשה (שם) אמרי' דחוטי דלועא אסורים משום דמא וכבר כתבתי בראש סימן זה שהרשב"א והר"ן כתבו בשם הראב"ד שחוטין שבלשון בכלל דלועא הן וצריך לחתכן או ליטלן וכ"כ רבינו שם והרוקח כתב צריך להסיר ב' חוטי אלחי מב' צידי הלשון ומ"ש ויורד משם לגרגרת למקום שחיטה ומוציא משם ב' גידים מצד זה סמוך לבשר וב' גידין סמוך לבשר מצד זה בפרק ג"ה (שם) אמרי' דמזרקי אסירי ופירש"י חוטי צואר ורידין משמע לי שהן חוטין אחרים זולת הוורידים דאמרו שצריך לחתכם בשעת שחיטה כמו שנתבאר בסימן כ"ב דהנהו כיון שנחתכם בשעת שחיטה אינו צריך להסירם ודברי המחבר בזה בשלא הפריד הרא"ש מן הגוף הוא דאל"כ לא היה צריך להוציא שום חוטין כלל משם דכיון שהפריד הראש מהגוף כבר כל חוטין שם נחתכו ושוב אינו צריך להסירם (טז) : ומ"ש ואח"כ חותך את החזה לב' צדדין ומאותו בשר אדום הסמוך לחזה מוציא חוט של דם וכו' חוט זה לא נזכר בגמרא וגם לא בדברי הפוסקים חוץ מהרוקח שהזכירו בסימן ת"ט ורבינו בסימן ס"ל וכדברי הרא"ש בשם רבותיו גבי שולח בשר ביד נכרי וכתבו רבינו בסמוך : ומ"ש ומתחיל מראש הכתף באמצעיתו ומחתך ומוציא גיד עבה ומחתך עד הזרוע ועד היד עד קצותיו עד שאוחז כל הגיד שאוחז הכתף משפת הסמוך לשדרה עד קצות היד וכו' עד שהוא סמוך לעצם היד וכו' בפרק ג"ה (שם) אמרינן דחוטי דידא אסורים משום דמא וכבר כתבתי בראש סימן זה שכתבו הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד דחוטין שבכתף בכלל יד הם והמחבר הזה כתב כמה חוטין הם ביד ובכתף ע"פ קבלתו. ומ"ש ואח"כ מתחיל ממקום סיום הגיד שמוציא מן החזה ומקלף בידו אותו קרום שעל הכסל בפרק ג"ה אמרינן דקרמא דכפלי אסור משום תרבא וכבר נתבאר בסימן ס"ד ומ"ש וכשמקלף נראין ראשי החוטין שהם בכסל והם ב' מימין וג' משמאל וכו' מבואר שם : ומ"ש וגורר אותו חלב שתחת בשר המתניים וכו' זהו היותרא דאותי מתני כנתבאר שם :

ומ"ש

דרכי משה

בהגה"א טג"ה ובעל נפש לא יסמוך אלא על טבח הבקי ויודע בטיב הניקור וכ"ה במ"מ פ"ח דהלכות מ"א : (יד) וכן איתא בהג"א דאין לסמוך על הניקור להכשיר בשר הנמצא ביד נכרי וע"ל סימן קי"ח מדינים אלו : (טו) לעיל סימן ס"ד כתב דדי בחיתוך הקרום בין בעוף בין בבהמה עכ"ל ואני כתבתי לעיל דלכתחילה נוהגים להסיר המוח כולו מן הראש : (טז) וכן נתבאר לעיל סימן כ"ד לענין ורידין ואני כתבתי לעיל סימן זה דלכתחילה נוהגים ליטלן : (יז) וז"ל סדר הניקור הנוהג בינינו ויקח בשר קטן מתוך הכסל שקורין דרי"ס וישליך

דרישה

לא סמכינן ארובא אלא בדליתיה קמן דנשייליה ה"נ נמי גבי ניקור לא סמכינן ארובא אלא היכא דליכא למיקם עלה דמלתא כגון דליכא בקי אמרינן לסהדותו אבל היכא דאיכא בקי אמרינן אסור עד דמחוי ליה לבקי ע"כ ולכן כתב רבינו ואין כאן בקי . ועל מ"ש רבינו מותר כתב הראב"ד מ"מ הצנועין מושכין ידיהם עד שידעו שנקרו מי שהוא בקי במלאכה זאת :

דיני ניקור [יא] הנוקר את הבשר כו' ומחתכו ומוציא המוח בזה הסימן סוף ד' כ"ג הביא ב"י לשון רוקח שכתב ראש העוף יוציא המוח עצמו ע"כ וכתב עליו ב"י ונראה שא"צ אלא לחתוך קרום שעליו כי היכי דאמרינן בחוטין שחתכינהו ומלחינהו שפיר דמי ע"כ ויש לתמוה עליו שהרי רבינו כתב כאן בהדיא שצריך להוציא המוח : [יב] שני גידין מצד זה כו' לעיל בריש סימן זה הביא ב"י דברי רוקח ז"ל וצריך להסיר חוטין שבצואר ובגרון שבבהמה והם מזרקי שמליאים דם ובעוף שני גידין משני צידי הצואר אחד מימין ואחד משמאל ויוציא חוט שבאמצע צואר מלא דם ע"כ ויש לדקדק שלפי דברי הרוקח משמע שאין בכל צד אלא חוט א' ורבינו כתב שני חוטין מכל צד וגם יש לדקדק על רבינו שלא הזכיר חוט שבאמצע הצואר מלא דם שכתב הרוקח ואפשר לומר שמ"ש רוקח ושני גידין כו' מכל צד אחד היינו דוקא בעוף אבל בבהמה כלל הכל במ"ש מזרקי מלאים דם ורבינו מיירי בבהמה ודאיתי בספר רמ"י שכתב ז"ל ומוציא משם שני גידין אחד מצד זה סמוך לבשר והשני מצד זה סמוך לבשר עכ"ל אפשר שהוא הגיה כן ע"פ מ"ש בשם הרוקח ולפי מ"ש שהרוקח מיירי בעוף א"צ להגיה : [יג] צריך לשקוע הסכין בשפת הכתף כו' כתב ב"י ר"ם ז"ל מלשון רש"י משמע לכאורה דחוטין שביד היינו חוטין שבכתף אבל מדברי רבינו נראה דתרי גווני חוטי נינהו חד ביד וחד בכתף וכ"כ בסדר הניקור לבעל העיטור שכתב רבינו בסימן זה וכן נראה מדעת רשב"א שכתב בשם הראב"ד דחוטין שבכתף בכלל ידא הם ואפשר שלזה כיון רש"י עכ"ל וא"כ תימה על מנהג קצת מקומות שאין נוהגין לנקר כ"א חוט אחד מהיד מתחיל קצת למעלה בקצה הכתף ותו לא מידי ולדברי רבינו ודברי בע"ה בסדר הניקור משמע דבעינן לנקר חד של יד כעין שאנו נוטלין וזולת זה ינקר חוט אחד מכתף המתחיל בגובה סמוך לשדרה וימשכנה משם בכל אורך הכתף ודוחק לומר דקי"ל כפשוטו של גמרא דא"צ ליטול אלא משל יד ומ"ש בסדר הניקור גם משל כתף הוא חומרא יתירה וכמ"ש רבינו בסוף על דבריו שזה החכם המחמיר והמחמיר תע"ב כי לכאורה נראה שלא קאי אחוטין אלו שהכלל חוטי דידא נינהו ואף אם הוא כן מ"מ עושין דלא כמאן דהא אפי' לפי פשוטו של רש"י עכ"פ צריך לנקר חוטין של

פרישה

ממנה גיד הנשה ויוליכו מזה שמשלחין עמו ומה מועיל חיתוך הניקור וי"ל דלעיל שהוא חשש קרוב לפי שירך זה הוא של נכרי יאמר שישראל ודאי מטריפה קנה אבל הכא שזה בודאי שלא ירך מנוקרת אתה צריך להוסיף עוד חששות ולומר דישראל היה לו ירך ונקרה ואח"כ נודע לו שטריפה היתה ומכרה לזה ואח"כ שלח זה ע"י ירך מנוקרת והוא מחליף להנאת עצמו כשירה בטריפה וכל כי הני חששי רחיקי לא חיישינן :

(הנני מבאר סדר הניקור ע"פ גירסת ב"י) :

(כח) סדר הניקור כו' שהעתיק הרב פירוש בעל העיטור אבל א"ל שהעתיק הרב הוא רבינו דא"כ נצטרך לומר שהמעתיק כתב זה ויקשה מנ"ל לומר שרבינו העתיק מאחד מן המחברים דלמא מבעל העיטור עצמו העתיק אלא רבינו כתב זה על בעל העיטור שהעתיקו מן אחד מהמחברים והשתא א"ש הא דסיים רבינו וכתב בסוף דיני ניקור ז"ל וזה החכם המחמיר כו' ולא כתב וזה הרב בעל העיטור המחמיר וק"ל : (כט) ונוטל הלחיים ומחתך בסכין תחת שורש הלשון כו' ובס"א גרסינן וחותך בסכין מצד הלשון ומוציא גיד אחד וכן יחתוך מצד השני ומוציא גיד אחד ומחתך כו' : (ל) ומוציא משם שני גידין מצד זה כו' כתב ב"י ומשמע לי שהם חוטין אחרים זולת הוורידין שאמרו שצריך לחותכן בשעת שחיטה דהנהו כיון שנחתכן א"צ להסירן (וכ"ם בסוף ס"ד האריך בזה וכתב דדברי הב"י תמוהים דהא פשוט דבבהמה א"צ לחתוך הוורידין כלל כמ"ש לעיל סימן כ"ב ופשוט דבעל העיטור מיירי בבהמה דאין ניקור שייך בעוף . ועוד דאף אם נחתכו בשעת שחיטה מ"מ לכתחילה צריכין ליטלם משם כמ"ש האו"ה בשם א"ז ולפ"ז מיירי העיטור אפילו בנחתך הראש וק"ל והאריך . וכ"כ רמ"א בת"ח כלל ל"ד דין א' וא"כ יכול להיות שרבינו מיירי בכל ענין עכ"ה) ודברי המחבר בזה בשלא הפריד הרא"ש מן הגוף הוא דאל"כ לא היה צריך להוציא שום חוטין כלל משם שכבר כל החוטין שם נחתכו ושוב אין צריך להסירן (ורש"ל כתב ע"ז ז"ל ואני אומר בודאי בעל הניקור לא מיירי בשלא חתך הרא"ש דא"כ הו"ל לפרש שהרי הדרך לעולם לחתוך הראש אלא נראה דדוקא בוורידי השחיטה יש חילוק בחתך הראש אבל לא בשאר ורידין ודו"ק עכ"ה) ועד"ר : (ומתחיל מראש הכתף באמצעיתו ר"ל בצד מעלה של הכתף אבל הוא באמצע הכתף לאפוקי בצדדין של כתף עכ"ה) : (לא) ה"ג ומוליך הסכין ומחתך עד הזרוע ועד היד עד קצותיו . ויותר נראה כגירסא שנדפס בדפוס רא"פ דהא יד וזרוע הכל אחד הוא ולפי אותו גירסא א"ש דמתחילה כתב דיחתוך גיד מהכתף ואח"כ אמר שמוליך הסכין משם ומחתך ג"כ הזרוע עד סופו וז"ש על יד קצותיו ופי' על יד איננו ר"ל יד ממש אלא כאילו אמר ומחתך הזרוע דרך הליכתה לארכה עד קצותה וק"ל : (לב) וצריך לשקוע הסכין יפה פי' משקיע בעומק בשר הזרוע והיד : (לג) ה"ג עד שיעקור אותו גיד והחוטין הנמשכין ממנו מעיקרו ובשעה שהוא מחלק בין כתף לגוף צריך לשקוע הסכין בשפת הכתף סמוך לשדרה ויעקור כו' ולא גרסינן שהוא מחלק בין הכתף לגוף ועד"ר : (לד) ומוציא ממנו מצד הכתף פי' מן הצד מוציא חוט אחד לבד אותו החוט שכתב לעיל שמוציאין מאמצע הכתף : (לה) ומחתך מצד היד פי' מן הצד של יד לבד אותו חוט שמוציא מאמצע של יד : (לו) וכשמקלף נראין ראשי החוטין שהן בכסל לכאורה נראה מל' רבינו שאלו אינן אותו חוטין הנ"ל בסימן ס"ד שהן בעוקץ שהרי שם כתב דראשי פיצוליהן נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות והיינו שהולכין בשיפוע מלמטה למעלה בצד הצלעות שנאחזין בראשיהן באורך החזה ואין זה הכסל שכתב כאן אבל מלשון רש"י והביאו הב"י נראה שהן הן ע"ש : (לז) ונמשכות מאליהן בהיותו חם לכן צריך ליזהר מאד לשלפן חמין אגודה : (לח) וגורר אותו חלב שתחת בשר המתניים כו' נראה דהכא זה פי' חלב שתחת המתניים כדפי' הרי"ף שכתב רבינו בשמו בסימן ס"ד כן ולא כמ"ש בשם רש"י שם עיין שם : (לט) שקורין לונבי"ל וקורין אותו לידווין : (מ) ואינו ראוי אלא לצלי כתב רבינו ירוחם שמעתי מפני שפניו חלוקין ואין המלח נכנס בתוכו כ"כ ולפיכך נהגו שלא לבשלו בקדרה ולא דייק לן שהרי כמה חתיכות יש חלקים ממנו והאריך בזה ומסיק לכתחילה אסור לבשלו מפני המנהג וב"י כתב שהמנהג שטות הוא ומותר להתירו לכתחילה אפי' לנוהגין איסור כבר והאריך בראיות . ומש"ר ואינו ראוי אלא לצלי לאו משום איסורא קאמר אלא משום שאין לו טעם אלא בצלי (ובא לנו ליתן סימן איזה חתיכה הוא . עכ"ה) וכן כתב שבלי הלקט שמקובל מרבותיו היתר

גמור

(מא) ואותו עצם הנתון בינתים מחתכו ומסיר כל ההגבהות עד שישתוה עם הבשר (מב) כדי שלא ישתייר בו משרשי החוטין ובשר המתני' כלום וחוזר לבני מעיים וממשיך אותן ממקום שהן קבועים בו ומוציא ראשיהם של בני מעיים באותו (מג) חלחולת המטונפת שקורין אותה בערבי מבע"י אלסור (מד) ומחתך אותה חלחולת עם אמה מבני מעיים ומשליכו לפי שאינו ראוי לאכילה (מה) אותו מקום שהוא קבוע לבני מעיים (מו) קורין אותה כנתא ובלע"ז יבלו"ן והוא אסור לבשל ומותר לצלי ונוטל הדרא (יט) דכנתא ומקלף מעליה קרום של חלב וחלב שעל הקיבה ושל בית הכוסות ועל הובלילא (מז) .של הנבלולא הידוע באלפחתא כך שמו בערבי עם קרום שעמו הכל מעבירין (מח) ונוטל הטחול ומקלף מעליו קרום עם החלב שעליו ונוטל ראש הגיד שבתוך הטחול ומושך אותו ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכו (מט) ונוטל הלב ומחתך האזנים ומשליכן וקורעו ומוציא דמו (נ) ונוטל את הכוליא ומעביר החלב שעליה ומנקרו יפה יפה ונוטל הסכין ומהתך ומעביר קרום שיש על כל אחת ואחת ומחתך בתוך הכוליא ונוקר אותו שורש של גיד מתוך הכוליא כמו שהוא עם קצותיו הנראין מבחוץ וכן לכוליא השנייה ונוטל הביצים ומעביר קרום שעליהם (כא) (נא) וממשיך את החלחולת וקולף קרום של חלב שעליה עם אותו חוט של דם מקצה אל קצה (נב) ונוטל הסכין ועוקר כל אותו חלב הסמוך לחלחולת מכל צדדין מעיקר האליה עד מקום שעקר ממנה בשר המתנים שהזכרנו למעלה עם כל אותן החוטין המעורבין עם אותו חלב עד שמתנקר יפה יפה מקום שהחלחולת קבוע בו מחלב וחוטין וכל דבר ונוטל הסכין והותך באליה ומוציא ממנה חוט שמתחלק לשנים (נג) וממשיך ההוט מעיקר האליה עד קצותה מאותן פנים המקישין על ירכי הבהמה ואח"כ נוטל הסכין (נד) וגורר מאותן הפנים גופן אותן הומרים שקורין בערבי עק"ר מן העצמות וגורר יפה עד שישתוה מקום גבהות החומרים (נה) עם שפלות שביניהם ולא ישתייר לכל פני האליה לא בשר ולא שמנונית אלא גורדין יפה (נו) ופוסק הירך האחד ומפרק בסכין במקום שיש הזכרות בעצם שבו ג"ה והותך הזכרות והנקבות ומשליכו והבשר שבצדדין (נז) מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטים והלב שבו ומן אותו הנותא שקורין ונדול"א (נח) ומן ג"ה ששם בעצם האמצעי והחוטין והחלב ניכרין בו וא"א להבינו אלא בראיית העין ואח"כ

ומ"ש ואותו עצם הנתון בינתים מחתכו ומסיר כל ההגבהות עד שישתוה עם הבשר כדי שלא ישתייר בו משרשי החוטין ובשר המתנים כלום זה פשוט שהוא מטעם ששורש חלב שתחת המתנים קשור בעצם ההוא וכעין מ"ש בסימן זה בשם הגה"א בעצמות ששורש ג"ה קשור בהם : ומ"ש שלא ישתייר בו מבשר המתנים לאו משום דבשר המתנים אסור אלא משום דא"א לנקר משם שרשי חוטי החלב מבשר המתנים הנשאר שם לפי שהכל מעורב זה עם זה שהרי המתנים עצמם צריך לגרור יפה כדי שלא ישאר שום שארית חלב דבוק בהם . על מ"ש המחבר הזה ואח"כ מעביר בשר המתנים שקורין בלע"ז לונבי"ש ואינו ראוי אלא לצלי כתב רבינו ירוחם (נת"ו חות י"ד) שמעתי מפני שהניו חלקים ואין המלח נכנס בתוכו כל כך ולפיכך לא נהגו לבשלו בקדרה ולא דייק לן שהרי כמה חתיכות יש חלקים ממנו . ובדברי רז"ל לא מצינו סמך לאוסרו אלא לפי שהיא חתיכה קטנה בפני עצמה ואז צריך לבודקה ולגררה מלמטה ומלמעלה ונהגו ליטול אותה ולבשלה בפני עצמה עם חתיכות אחרות ולכתחלה אסור לבשלו מפני המנהג אבל אם מלחו ובשלו עם בשר מותר וכן עמא דבר עכ"ל (יח) ול"נ דמנהג כי האי מנהג בטעות הוא שדבר זה לא נמצא לשום אחד מהפוסקים שאסרו ,והרשב"א כתב בת"ה גבי מולייתא שלא אסרו אחר מליחה לקדרה אלא הכבד בלבד . ומ"ש המחבר הזה שאינו ראוי אלא לצלי לא משום איסורא קאמר דא"כ הו"ל שאסור לבשלו אלא היינו לומר שבשר זה אין בו טעם כשהוא מבושל וכל עיקר טעמו אינו אלא בצלי ותדע שהרי הוא בא ליתן סימן על אי זה בשר הוא אומר ומאחר שלא שמענו בשום מקום שבשר זה אסור לבשלו היאך היה נותן בו סימן שהוא נעלם הילכך ודאי אין לך מנהג בטעות יותר מאותו מנהג שכתב רבינו ירוחם ושפיר דמי לבשלו במקום שנהגו בו איסור דבכי האי מילתא ליכא למימר שידעו שהוא מותר ועכ"ז נהגו בו כך משום חומרא דכיון דאין בו שום [לתא] דאיסורא מה חומרא היא זו בלי טעם ומידרש דרשינן ליה בפירקא דלכתחלה מותר לבשלו וכ"כ בשבלי הלקט שמותר לבשלו בקדרה לכתחלה וכן אנו נוהגים וכן אנו מקובלים מאבותינו ורבותינו הראשונים שבצרפת עכ"ל וכן נוהגים העולם לטפלו בבלק ואין אדם נמנע מזה : ומ"ש ומחתך אותה חלחולת עם אמה מבני מעים ומשליכו לפי שאינו ראוי לאכילה נראה דהיינו ריש מעיא באמתא שנתבאר בסימן ס"ד . ומ"ש אותו שהוא מקום קבוע לבני מעים קורין אותה כנתא והוא אסור לבשל ומותר לצלי יתבאר בסימן ע"ה שזהו דעת הגאונים וטעמם מפני שמלאה חוטים קטנים דם וא"א לנקרם יפה וכבר כתב רבינו שם בשם הרשב"א שעכשיו נוהגים היתר ואותן חוטי דם כשאדם בקי בהם מותחן ומפשלין היטב עד שלא ישאר אחד מהן : ומ"ש ונוטל הדרא דכנתא ומקלף מעליה קרום של חלב שעל הקיבה ושל בית הכוסות וכו' בסדר ניקור זה שכתב רבינו ירוחם כתוב כלשון הזה ומקלף מעליה קרום של חלב וכל חלב שיש על הקיבה ועל בית הכוסות ועל הובלילא הידוע באלפחתא ונ"ל שהיא נוסחא מכוונת : ומ"ש מוציא את דמו לא ידענא היכא קאי ובספר מוגה עבר עליו הקולמוס . ומ"ש ונוטל הטחול ומקלף מעליו קרום עם החלב שעליו כבר נתבאר בסימן ק"ד דקרום זה אסור משום חלב : ומ"ש ונוטל ראש הגיד שבתוך הטחול ומושך אותו ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכו כבר נתבאר בסימן ס"ד שחוטין אלו אסורים משום חלב וצריך לשרש אחריהם . ומ"ש ונוטל הלב ומחתך האזנים ומשליכן לא נזכר זה בדברי הגמרא ולא בדברי הפוסקים זולתי הרוקח שכתב חותך עוקץ הלב ואזני הלב שבהם חוטים מלאים דם (כ) : ומ"ש וקורעו ומוציא את דמו משנה בפרק כל הבשר (קט :) . ומ"ש ונוטל את הכוליא ומעביר חלב שעליה זהו חלב הכליות האמור בתורה : ומ"ש ומעביר קרום שעליהם על כל אחד ואחד ומחתך בתוך הכוליא ומנקר אותו שורש של גיד מתוך הכוליא וכו' כבר נתבאר בסימן ס"ד : ומ"ש ונוטל הבילים ומעביר קרום שעליהם כבר נתבאר בסימן זה שהוא אסור משום דם ונתבאר שם עוד אימתי הוא מותר : ומ"ש וממשיך את החלחולת וקולף קרום של חלב שעליה אפשר שחלב שבראש הכרכשא קאמר וכמו שנתבאר בסי' ס"ד שי"מ כן על ריש מעיא באמתא בעיא גרירה : ומ"ש עם אותו חוט של דם מקצה אל קצה לא ראיתי כן לא בגמרא ולא בדברי הפוסקים : ומ"ש ונוטל הסכין ועוקר כל אותו חלב סמוך לחלחולת וכו' עד עם כל אותו החוט המעורב עם אותו חלב עד שמתנקר יפה מקום שהחלחולת קבועה בו מחלב וחוטין וכל דבר אפשר שהטעם לפי ששרשי חלב שעל הכסלים נקשרים שם וגם משום תרבא דאקליבוסתא שהוא שם כמו שנתבאר בסימן ס"ד : ומ"ש ונוטל הסכין וחותך באליה ומוציא ממנו חוט שמתחלק לשנים וממשיך החוט מעיקר האליה עד קצותה כו' כבר כתבתי בסימן ס"ד שנראה שטעמו משום דסבר כדאמר (כרת"ס) שפירש דהא דאמרינן דחוטין שבעוקץ אסורים היינו חוטי הזנב והם אסורים מפני שיונקים מחלב הכליות ומטעם זה כתב שנוטל הסכין וגורר מאותם הפנים גופן הומרים והם מקומות גבוהים קצת עד שישוו אותן מקומות עם מקומות השפלים ולא ישתייר לכל פני האליה לא בשר ולא שמנונית : ומ"ש וחותך הזכרות והנקבות ומשליכו אפשר דלאו משום איסור קאמר אלא מפני שאינו ראוי לאכילה אלא דמדכתב בתר הכי והבשר שבצדדין מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטין וחלב שבו משמע דמשום חשש שהם יונקים מחלב הסמוך להם או שקשורים שם שרשי חלב קא אסר להו : ומ"ש ומן אותו הנותא שקורין ונדול"א לא ידעתי מהו : ומ"ש מכאן ואילך הוא משום גיד הנשה ושמנו וקנוקנות שבו וא"א להבינו אלא במראית העין ; ומ"ש לחתך העצם משני צדדין הוא מפני ששרשי ג"ה קשורים בהם

מהמ"א וכתב בהגהת סמ"ק ז"ל וכן היה נוהג מורי הרב יחיאל מפרי"ש שלא היה אוכל מאותה חתיכה כלל לפי שאין הטבחים זריזים להסיר אותם חתימי עכ"ל : **ומ"ש** ונוטל הבילים ומעביר קרום שעליהם איכא למידק אמאי לא כתב לחלק בין תוך ל' לאחר ל' ואפשר דס"ל דאף תוך ל' צריך להעביר הקרום משום לא פלוג כדי שלא יטעו בין תוך ל' לאחר ל' מיהו דיעבד ודאי מותרין תוך ל' אפילו ליכא שמים וכן פסק בא"ו הארוך כלל כ' :

ומ"ש

דרכי משה

דישליך משום מיאוס ע"ל : (יח) וכ"ה בסוף ש"ד בשם ספר הפרנס ובא"ו הארוך כלל א' כתב דאנו נוהגים לבשלו אף לכתחילה דלא כספר הפרנס עכ"ל : (יט) בא"ו סימן צ"ב כתב וז"ל ואמר מהר"ש שנהגו הנשים להסיר מן הדורא דכנתא שקורין מיטג"ר משל כבש רק קרום העליון בצד אחד ובשל הבקר מסירין גם התחתון פי' מב' צדדין ולא אמר טעם בדבר וספק מה דין עגל עכ"ל ונ"ל דאין להלק וגם בכבש יטלו ב' הקרומים וכעין זו כתבתי לעיל סימן ס"ד לענין חלב הכסלים וע"ש שכתבתי דיותר יש לנקר בעגל מבבקר ואפשר שזה טעם המנהג לנקר בבקר ב' קרומים ובכבש רק קרום העליון הוא ג"כ מטעם שכתבתי לעיל ולא רצו לחלק בין בקר לעגל אבל בכבש לא החמירו רק בקרום העליון וע"ל סימן י"ד : (כ) וראיתי בא"ו הארוך שכתב כלל י"ז דנהגו להסיר העינוניתא דורדא להשליכה ושלא לאכלה משום דמאיס או דמטמטם הלב אבל אין איסור בדבר עכ"ל וכן המנהג וע"ל סימן ס"ד שנוהגים להסיר הקרומים של הצר הכבד כו' : (כא) וז"ל הא"ו הארוך כלל כ' וביצי זכר לאחר שמסירין הקרום החיצון נוהג להסיר ממנו ג"כ לכתחילה החוט הגדול שעליהם שהוא

כמין

פרישה

גמור לבשלו אפי' לכתחילה ב"י : (מא) ה"ג ואותו עצם הנתון בינתים (עד שישתוה עם הבשר היינו שבשר שאצל העצם הוא פכ"ה) : (מב) כדי שלא ישתייר כו' ובשר המתנים כלום לאו משום שיש איסור בבשר המתנים אלא ראשי חוטי חלב קשורים בעצם שתחת המתנים וא"א לנקר אם לא שיטלנו שהרי המתנים צריך לגרור יפה כדי שלא ישאר שום חלב דבוק בהם ב"י : (מג) חלחולת המטונפת שקורין אותה בערבי מבע"י אלסור כצ"ל : (מד) ומחתך אותה חלחולת עם אמה כו' נראה דהיינו ריש מעיא באמתא שנתבאר בסימן ס"ד ב"י . ומ"ש שמשליכו מפני שאינו ראוי לאכילה ה"פ החלב שעליו צריך ליטלו מכח איסור וכמ"ש בסי' ס"ד בדין חלב אבל מה שמשליך המעי עצמו ה"ט משום שאינו ראוי לאכילה ומיהו מדמסיק אח"כ בסמוך וכתב ז"ל וממשיך את החלחולת וקולף קרום של חלב כו' ושם לטבחייא שנקרא כרכשתא משמע קצת דבחלחולת הנ"ל דהוא ריש הדקין א"צ לנקר משום חלב א"כ נקיט חומרי תרי הכי הנ"ל בסי' ס"ד וק"ל : (מה) אותו מקום שהוא קבוע כו' כצ"ל : (מו) קורין אותה כנתא כו' והוא אסור לבשל הטעם לפי שהוא מלא חוטים קטנים דם וא"א לנקרם ובסי' ע"ה כתוב בשם רשב"א שעכשיו נוהגין היתר ע"ש : (מז) ה"ג ושל הנבלולא הידוע בשלפוחית כן הוא בי"ד מדויק מ"ו (וי"מ דעל הובלילא היינו שעל המסס והנבלולא היינו אותו טבחא דמקרי סניא דיבי והיא מונחת בשלפוחא ותיבת הידועה צ"ל מחוק וכן הוא בקצת ספרי י"ד עכ"ה) ופי' הנבלולא המסס . ונ"ל דה"פ דמה שקרא בעל ניקור זה נבלולא לא היה ידוע מה רצונו בזה כ"א כשקראו אותו בשם הידוע להעם בזמן ההוא והיינו בשלפוחית שכך שמו בערבי ורוב העם בימיהם היו מדברין בלשון ערבי : (מח) ומוציא את דמו כתב ב"י לא ידענא היכא קאי ובספר מוגה עבר עליו הקולמוס : (מט) ונוטל הלב ומחתך האזנים ומשליכם הטעם שבהם חוטין מלאים דם : (נ) ונוטל את הכוליא כו' ומנקרו יפה יפה פי' גם הסרין מנקר ולכן לא הזכיר רבינו מרין : (נא) וממשיך את החלחולת וקולף קרום של חלב שעליה כתב ב"י אפשר שחלב שבראש הכרכשא קאמר וכמ"ש בסימן ס"ד שי"מ כן על ריש מעיא באמתא בעי גרירה : (נב) ונוטל הסכין כו' עד עם כל אותו החוט המעורב אפשר הטעם לפי ששרשי חלב שעל הכסלים נקשרים שם וגם משום תרבא דאקליבוסתא שהוא שם כמ"ש בסימן ס"ד ב"י : (נג) וממשיך החוט מעיקר האליה עד קצותה הטעם משום שיונק מחלב הכליות : (נד) וגורר מאותן הפנים גופן אותן חומרים כו' הם מקומות גבוהין קצת : (נה) עם שפלותו שביניהן כצ"ל : (נו) ופוסק הירך האחד ומפרק בסכין במקום שיש הזכרות בעצם שבו ג"ה ומותך הזכרות והנקבות נלע"ד דזכרות ונקבות ר"ל כמשמעו ששם במקום חיבור הירך לעצם האליה ובוקא דאטמא כשהוא באסיפתא שלו שם הוא מקום הזכרות מחובר בזכר למטה בבהמה ובנקיבה מאחורים או ר"ל בנקבות הכי ששם הוא בפנים דבוק באותו עצם שהזכרות דבהמה הוא בא ג"כ ממשיכת חוט הסדרה מאחוריו לפניו ונמשך לפנים ממנה כמו במין האדם ובהיות ששם ג"ה ואיסורו מתחיל בתחילת הירך מש"ה צריך לפסוק ולפרק מהעצם שם אותו הזכרות ונקבות ומשליכו משום מיאוס או משום יניקת חלבו כמ"ש ב"י וכתב ב"י ואפשר דלאו משום איסור אלא משום שאינם ראוים לאכילה אלא משום דכתב והבשר שבצדדין מנקרו יפה יפה מכל חוטין וחלב שבו משמע מש"ה משליכן כמ"ש : (נז) מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטין ומן אותו הנותא שקורין ונדול"א וכ' ב"י ע"ז ולא ידעתי מה הוא ובסל' ניקור פי' שיש שם מלא כסף צריך לנקרו ולחתכו ג"כ אף שאינו חלב ממש : (נח) ומן ג"ה

ששם

דרישה

של כתף וכמ"ש ב"י : (וממשיך את החלחולת וקולף קרום של חלב יש להקשות שהרי כתב רבינו לעיל וממחך אותה חלחולת כו' ומשליכו כו' וכאן כתב שקולף אותה . וי"ל דלעיל כתב שישליכנה

חדושי הגהות

נבוכים בפירוש דברי הרא"ש והרש"ל וכה"ג כיוונו להפי' שכתבנו אלא ששלחו ידם להגיה בדבריו הרש"ל הגיה שצ"ל ואי הלכה כר' אבהו וכו' ובכה"ג הגיה במקום וצ"ל צ"ל דצ"ל ולפי הגהתם הנוסחא יותר מכוונת : ד ז"ל הכנה"ג כתב הפרישה ה"ג ושל הנבלולא הידועה בשלפוחית כ"ה בטור מדוייק ופי' הנבלולא המסס ונ"ל דה"פ מה שקרא בעל הניקור הזה נבלולא לא היה ידוע מה רצונו בזה כ"א כשקראו אותו בשם הידוע להעם בזמן ההוא והיינו בשלפוחית שכך שמו בערבי ורוב העם בימיהם היו מדברים בלשון ערבי עכ"ל ובהג"ה שם י"מ דעל הובלילא היינו שעל המסס והנבלולא היינו אותו טבחיא דמקרי סניא דיבי והיא מונחת בשלפוחא ותיבת הידועה צ"ל למחוק וכ"ה בקצת ספרי י"ד : ה בקצת נוסחאות היה כתוב בטור הכל מעבירין ומוציא את דמו וע"ז כתב הרב ב"י דברים אלו :

מקצי

ומ"ש וחוט המוח שבא מהראש כו' האריך ב"י וכתב דלא קי"ל הכי וכן נהגו העולם היתר בדבר ולא ראיתי מי שערער בו. וז"ל מהרש"ל ומ"ש וחוט המוח שבא מהראש כו' נראה דהיינו דוקא באחוריים עכ"ל ובמקצת ספרים לא גרסינן ליה כל עיקר:

בהם וכבר כתבתי כן בסימן זה בשם הגהות אשיר"י: ומ"ש והגידים שתחת הכתף אם צולה אותו כשירה לאכילה הטעם לפי שאין אסורים אלא משום דם וכשצולה אותם נורא מישב שייב להו כמו שנתבאר ברא"ש סימן זה: ומ"ש וחוט המוח שבא מהראש להשדרה מוציאין אותו וכו' נראה שזה החכם סובר שהחלב שמפסיק בין חוט המוח לעצם השדרה אסור ומש"ה קאמר שמוציא אותו בקרומו ואוכלו והחלב שבין חוט המוח לעצם השדרה מנקר אותו ואפשר שטעמו מפני שסובר שהוא משרשי חלב הכסלים וחלב הכליות ולא נזכר זה כלל לא בדברי הגמרא ולא בדברי הפוסקים וגם רבינו ירוחם ואורחות חיים שכתבו סדר ניקור זה שהביא רבינו בשם בעל העיטור לא הזכיר זה כלל ובא לידי ספר תשובת הגאונים וכתוב בו סדר ניקור זה ולא היה כתוב בו אלא עד וכן הלכה בלבד וכן הוא בעיטור ובשני ספרי יורה דעה ישנים לא מצאתי דבר זה וכן נהגו העולם היתר בדבר ולא ראיתי מי שערער בו:

ומ"ש ושדר ר"ע אין שינוי בין ג"ה לשמנו וכו' כבר נתבאר ברא"ש סימן זה. ומ"ש רבינו וזה החכם החמיר הוא מפני כמה מקומות שהצריך לנקר ולהוציא ואין להם יסוד ושורש כמו שביארתי כל אחד במקומו ואע"פ שזה החכם החמיר בקצת דברים שאין להם על מה שיסמוך כבר השמיט קצת דברים שיש להם שורש דהיינו חלב הכסלים שתחת הקרום הלבן העב שנתבאר בסימן ס"ד שיש נוהגים בו איסור וגם מ"ש שם שנראה מדברי הרי"ף בפי' חיוורא דתותי מתני וגם חלב הדבוק לכרס שכתבתי שם שיש אוסרים אותו ועונשין כרת עליו וגם חלב שאחר הכבד שכתבתי שם שיש אוסרים אותו וקרום שבו אסור לדברי הכל ודין חלב שעל הקיבה וריש מעיא באמתא בעי גרירה נתבאר שם יפה שכל אלו המקומות יש להם על מה שיסמכו כמו שנתבאר שם ואע"פ שיש חולקים בהם אין להקל וצריך להחמיר בכל מקום שיש בו ספק חלב דספק דאורייתא הוא ועוד שהוא איסור חמור שהרי חייבין עליו כרת ודע שברוקח מצאתי עוד חומרות זולת מה שהחמיר סדר דבעל העיטור שכתב רבינו ואלו הם חוטי שאחורי האזנים יסיר משום דם אלבעות ידים ורגלים יחתוך ויוציא החוטין ויטול החוטין שבריאה והריאה יבקע בכל סימפון וסימפון ואיני יודע שורש לדברים (כב):

ואח"כ (נט) נוטל העצם האמצעי שפוסק הזכרות מקצתו ונוקר החלב ומיני החוטין ממנו (ס) וחותך בסכין גדול הקצה השני שהוא סמוך לעצם של שוק שפסק ממנו (סא) ונמצא אותו עצם אמצעי מחותך מב' צדדין ואף אותו עצם שהוא סמוך חותך בסכין גדול אותו המקום הסמוך לעצם זה שהזכרנו ומפשפש אחר חוטין קטנים והתיכות קטנות של חלב ששם ומעביר אותו גיד א' הנמשך מקצות עצם האמצעי עד קצות השוק והוא הנראה לעינים (סב) וא"א לפרש בכתב יותר מכאן ובן לירך הב' וכל גידין שבירך אסור בין צלויין בין מבושלין עד שמנקר אותם יפה ומוציא כל החוטין וכל החלב שבתוך הירך שהכל הוא חלב ואח"כ אוכל אותו צלוי ומבושל (סג) והגידין שתחת הכתף והיד אם צולה אותם כשרים לאכילה שהם צומקים באור וכן הלכה (סד) וחוט [יד] המוח שבא מהראש לשדרה מוציאים אותו והקרום שתחתיו ומנקר חלבו שיש בשדרה ניקור יפה ושדר רב עמרם ז"ל אין שינוי בין ג"ה לשמנו וישראל קדושים הם עשאוהו כגיד הנשה (סה) וזה החכם החמיר והמחמיר תבא עליו ברכה:

סו כל (א) דם לא תאכלו לעוף ולבהמה וחיה בכלל (ב) ובין טמאה ובין טהורה חייבין עליה משום דם (ג) [א] כוי חייבים על דמו (ד) ושליל אע"פ שחלבו מותר דמו אסור אבל דם דגים והגבים מותר [ב] ודם ביצים (ה) אם ידוע שאינו מריקום האפרוח.

אין

סו כל דם כו' משנה ס"פ כל הבשר (דף קי"ו) ובכריתות ריש פ' דם שחיטה בין טמאה ובין טהורה וחייבין עליו משום דם נראה דנ"מ לדידן אם נתערב דם טמאה בדם דגים וחגבים ס"ל מין במינו ובמשהו לרש"י אבל אם אין עליו איסור דם הוה ליה מין בשאינו מינו דבתר שמא אזלינן ובששים:

כוי חייבין על דמו שם בכריתות קמפרש דמיירי בכוי דבריה בפני עצמו הוא ופי' התוס' דאין פירושו כההיא דפרק או"ב כוי בריה בפ"ע הוא ולא הכריעו בו חכמים אי מין חיה אי מין בהמה הזא דאי הוה או חיה או בהמה לא איצטריך לרבויי דמו אלא ר"ל בריה בפ"ע שאינה לא חיה ולא בהמה וע"ל בסימן ס"א סעיף ר"ג:

וישליך כו' פלוגתא דר"ל ור' יוחנן בפרק בהמה המקשה והלכה כר' יוחנן דאוסר דמו אע"פ שחלבו מותר ומשמע מלשון רבינו דאינו אסור אלא דרבנן ואין חייבין עליו כרת וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן ושכך הוא דעת הרי"ף וממילא נשמע שכך הוא דעת הרא"ש שהרי כתב כלשון הרי"ף וזה דעת רבינו:

ומ"ש אבל דם דגים וחגבים מותר בכריתות שם ובפרק כל הבשר:

ודם ביצים כו' ברייתא סוף פא"ט (דף ס"ד) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר א"ר ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה תני דוסתאי אבוה דרבי אפטוריקי ל"ש אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפילו ביצה אסורה מ"ט שדא תיכלא בכולה ופירש"י ביצים מוזרות. שאינן של זכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם: נפש היפה. תאכלם. שאינו איסטניס ואין דעתו קצה בהם תאכלם ואע"פ שישבה עליהם תרנגולת ימים

סו כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה וחיה בכלל כלומר בכלל בהמה כדאמרינן: ומ"ש ובין טמאה ובין טהורה חייבין עליה משום דם פשוט במשנה פרק כל הבשר (קיז) ובכריתות פרק דם שחיטה (כ:): **כוי** חייבין על דמו בכריתות ריש פרק דם שחיטה (כא): **וישליך** אע"פ שחלבו מותר דמו אסור פרק בהמה המקשה (עד) תנן השוחט את הבהמה ומצא בה בן ח' חי או מת או בן ט' מת קורעו ומוציא את דמו ובגמרא (עה) אמר ריש לקיש לדברי המתיר בחלבו של שליל מתיר בדמו לדברי האוסר בחלבו אוסר בדמו ור' יוחנן אמר אף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו ואסיקנא דאף ר"ל לא אמר אלא לאינו ענוש כרת עליו אבל בלאו מיהא איתיה כדם האיברים משמע דר"י מחייב על דמו כרת וכתבו הרי"ף והרא"ש וקי"ל כר"י נראה שהם סוברים דחייבין על דמו כרת ואף על פי שהרמב"ן דחק לומר דלא מחייב הרי"ף כרת על דם השליל כבר כתבו הרשב"א והר"ן שאין דברי הרי"ף מוכיחין כן ואף הרמב"ם כתב בפ"ו מה"א השליל הנמצא במעי הבהמה הרי דמו כדם הילוד לפיכך הדם הנמצא כנוס בתוך לבו חייבין עליו כרת אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים וכבר נתן ה טעם לדבריו דע"כ לא פליג ר"י אלא בדם הלב אבל שאר דמו מאחר שאינו טעון שחיטה משתת הרי הוא כא' מאיברי אמו: **אבל** דם דגים וחגבים מותר פשוט בכריתות פרק דם שחיטה (כא) ובפ' כל הבשר ובסמוך יתבאר אם הוא מותר אפי' מכונס בכלי: **ודם** ביצים אם ידוע שאינו מריקום האפרוח אין חייבין עליו אלא שחכמים אסרוהו אבל אם ידוע שהוא מריקום האפרוח חייבין עליו בסוף פרק אלו טריפות (סד:) אמרינן דביצה שנמצא בה דם אסורה והקשו התוס' והרא"ש על זה מדאמרינן בכריתות פרק דם שחיטה יצא דם ביצים שאינו מין בשר ויצא דם דגים וחגבים שכולו היתר ומשמע דכי היכי דשרי דם דגים וחגבים

כל

דרכי משה

מין אצבע ולחתוך בהן בקעים מחמת קצת הוורידין שעליהם והוא לחומרא בעלמא כי לא נזכר בגמרא עכ"ל ועוד כתב דאף ביצי גדיים וטלאים הפחותים מל' יום נוהגים לכתחילה לנקר משום לא פלוג עכ"ל וע"ל סימן ע"ה דין מליחה ובישול ביצה וכוליא: (כב) ואני כתבתי סימן ס"ד בשם א"ו הארוך דכתב להסיר החוטים שאחורי האזנים גם נוהגים לחתוך בין הפרסות רגלי הבהמה ודיקן ומולחין אותן אח"כ מיהו בדיעבד אין לחוש:

דרישה

[ה]שליכהו משום מיאוס דאינו ראוי לאכילה ואם נמצא אדם שאוכלה לאוכלה קולף הקרום שעליה. ואפשר דכאן ר"ל סוף המעיא שיוצא בו הרעי ומפרש הבע"ס כמו הגאונים דלעיל [ר]' ס"ד גבי ריש מעיא באמתא. וכאן במעי היוצא מן הקיבה המשליכין מחמת מיאוס וק"ל [ע]כ"ס): [יד] וחוט המוח שבא מהראש לשדרה מוציאין אותו כו' ז"ל ב"י נראה שזה החכם [סו]בר שהחלב שמפסיק בין חוט המוח לעצם השדרה אסור ומש"ה קאמר שמוציא אותו בקרומו [וא]וכלו והחלב שבין חוט המוח לעצם השדרה מנקר אותו ואפשר שטעמו מפני שסובר שהוא [מ]שרשי חלב הכסלים וחלב הכליות ולא נזכר זה כלל לא בדברי הגמרא ולא בדברי הפוסקים [וג]ם רבינו ירוחם ואורחות חיים שכתבו סדר הניקור זה שהביא רבינו בשם בעל העיטור לא [הז]כירו זה כלל ובא לידי ספר תשובת הגאונים וכתוב בו סדר ניקור זה ולא היה כתוב בו אלא [ע]ד וכן הלכה בלבד וכן הוא בעיטור ובשני ספרי יורה דעה ישנים לא מצאתי דבר זה (ולדברי [מהרש]"ל שהביאו א"א ז"ל בפרישה א"ש וכ"כ רנ"ש שם באו"ה דפשט האיסור בכל מדינתינו לנקרו [מ]מקום שכלו הצלעות הגדולים ע"ש שהאריך עכ"ה). וכן נהגו העולם היתר בדבר ולא ראיתי מי שמערער בו ע"כ:

[ס]י' סו [א] כוי חייבין על דמו ז"ל הגמרא פרק א"ט דף כ"א כל דקתני לאתויי כוי מאי קסבר אי קסבר ספיקא הוא איצטריך קרא למיסר ספיקא אלא קסבר כוי [ב]ריה בפני עצמו הוא וכתבו התוס' שם בריה בפני עצמו פי' לא חיה ולא בהמה דאל"כ לא [א]יצטריך לרבויי ולא כמו ששנינו במקום אחר שהוא ספק ע"כ והא דלפנין גיד הנשה לא איצטריך קרא לרבויי וכאן איצטריך קרא לרבות כוי משום דגבי גיד הנשה כתיב על כן לא יאכלו בני ישראל כו' אסר על כף הירך ילפינן מהם כל שיש לו כף אבל גבי דם כתב לעוף ולבהמה ע"כ [צ]ריך קרא לרבות כוי. ולענין כלאים מעז ומרחל לא הזכיר רבינו כאן ולעיל גבי אותו ואת [ב]נו כתב ונוהג בכלאים הבא מעז ורחל י"ל דהתם כתיב ושור או שה ה"א דוקא שור או שה ולא כלאים שמהם ע"כ הוצרך להשמיענו וכאן כתוב סתם בהמה וכלאים מעז ורחל אף הוא בהמה: [ב] ודם ביצים אם ידוע שאינו מריקום האפרוח כו' ז"ל ב"י בס"פ אלו טריפות אמרינן דביצה שנמצא בה דם אסורה והקשו התוס' והרא"ש ע"ז מדאמרינן בכריתות פרק דם שחיטה יצא דם ביצים שאינו מין בשר ויצא דם דגים וחגבים שכולו היתר ומשמע דכי היכי דשרי דם דגים וחגבים כל זמן שישנו עליהם וניכר שיצא מהם ה"ה נמי דם ביצים ותירצו וי"ל דמדרבנן אסרוהו בדם ביצים גזירה אטו דם עוף שהביצה נולדה ממנו ומדאורייתא שרי אף אותו שהאפרוח נוצר ממנו דהיינו שעל הקשר ואע"ג דהוי אפרוח לבסוף מ"מ השתא מיהא לא מין בשר הוא שאין כאן עדיין בשר כלל אלא מדרבנן אסרו בין על הקשר בין חוץ לקשר. ועי"ל דדם על הקשר אסור מן התורה דחשיב מין בשר כיון שהאפרוח נוצר ממנו והא דשרי בכריתות היינו כשאין הדם על הקשר אלא במקום אחר ומצוי הוא פעמים רבות אפי' לאחר סמוך ללידת הביצה ואין אותו הדם בא ליצירת האפרוח עכ"ל ורבי' תפס לעיקר תירוץ שני דדם שהוא מריקום האפרוח אסור מדאורייתא והא דכתב רבינו חייבין עליו אע"פ שהוא ספק (פי' שהוא ספק אם שנויה קמא עיקר או שנויה בתרא עכ"ה) ומספיקא פסקינן לחומרא נראה שאין זה ספק בגמרא דבגמרא סתמא קתני שהוא אסור אלא שיש להסתפק איזה תירוץ של תוס' עיקר ורבינו תפס תירוץ האחרון עיקר ונמצא כה דאמר בגמ' דביצה שנמצא בה דם אסורה היינו דאורייתא או

י"ל

פרישה

וכ"פ

שהם בעצם האמצעי כלע"ד מוכרח לומר דבעל העיטור קרא לירך שהוא עצם העליון מסג' עצמות שהזכיר רבי' לעיל בסי' ס"ה בשם עצם האמצעי משום שיש למעלה ממנו עוד עצם האליה והסנקא ומשום דכשמנקרין הבהמה כבר נחתך מהבהמה הארכובה התחתונה עם הפסטת העור נמצא שלא נשאר בכאן אלא השוק והירך ועצם האליה והסנקא ומש"ה קרי לעצם הירך עצם האמצעי ומ"ש שקראו מתחילה ירך וכאן קראו עצם האמצעי וגם מ"ש שכתב שבו גיד הנשה וידוע שגיד הנשה התחלתו מעצם הירך ולמעלה: (נט) נוטל אותו העצם האמצעי שהוא הירך שפסק ממנו הזכרות מקצה העליון ונוקר החוטין והחלב ממנו ואע"ג שכבר כתב לעיל שצריך לנקרו מכל חלב וחוטין שם קאי אבשר שבצדדין של העצם וכאן קאי אעצם עצמו ובשר המסובב בו: (ס) וחותך בסכין גדול הקצה השני שהוא סמוך לעצם של שוק כן הוא בנוסחת ספרי ב"י ובנוסחת ס"א כתוב ירך וי"ל שכיון ג"כ אשוק וקראו ירך ע"ד שכתבתי לעיל סימן ס"ה וכ"ז שקצה השוק נקרא ירך ע"ש אמיתתו בירך וכמ"ש ב"י בשם הרשב"א בר"ס ס"ה ע"ש. ונראה דר"ל שזה העצם הירך בתחתיתו סמוך לסיבורו לשוק צריך לקולפו ולחתכו העצם עצמו בסכין גדול הוא מה שקורין בל"א "הק מפני ששם נתחבר ונתעלם הגיד הנשה בעצם סמוך לקליתו ומ"ש לספוידו מש"ה צריך לקצץ אותו קצה וגם ראש עצם השוק הסמוך צריך לקולפו מהאי טעמא ומשליך אלו שתי קצוות העצמות דהיינו תחתיתו של ירך ועליונו של שוק וז"ש אף אותו עצם שהוא סמוך ר"ל סמוך לירך חותך בסכין גדול וכו' ומ"ש כמי מ"ש לפני זה ונמצא אותו עצם האמצעי מחותך משני צדדים ר"ל העצם הירך וע"ד שכתבתי וגם מ"ש מה שמסיק וכתב ומעביר אותו גיד אחד הנמשך מקצות עצם האמצעי עד קצות השוק ר"ל יש גיד המחבר שתי העצמות יחד מולין ומשמו קצה הירך עם השוק והולך עד תחתית השוק ודוק וע"ד זה תמצא בהלכות ניקור וק"ל: (סא) ונמצא אותו עצם האמצעי מחותך הטעם מפני ששרשי גיד הנשה קשורים בהם ב"י: (סב) ח"ג וא"א לפרש בכתב יותר: (סג) ח"ג והגידין שתחת הכתף והיד אם צולה כו' והטעם שהם אסורין משום דם וכשצולה אותן נורא משאב שאיב ב"י ומכאן מוכח שיש סילוק בין חוטין לוורידין לפי שהחוטין דקין הן נורא משאב שאיב כמ"ש: והגידין שתחת הכתף כו' עד וכן הלכה וכתב כן רבי' בר"ס ס"ה שכן הוא דעת הגאונים ופסק זה הסכם כוונתייהו לאפוקי דעת החולקים כמש"ר שם: (סד) וחוט המוח כתב מורי נראה דהיינו דוקא באחורים ופד"ר: (סה) וזה החכם החמיר והמחמיר תע"ב כתב ב"י ע"ז וז"ל הוא מפני כמה מקומות שהצריך לנקר ולהוציא ואין להם יסוד ושורש כמו שבארתי כל אחד במקומו ואע"פ שזה החכם החמיר בקצת דברים שאין להם על מה שיסמכו כבר השמיט קצת דברים שיש להם שורש בגמרא דהיינו חלב הכסלים שעל הקרום כו' ע"ש ע"כ. נראה מדבריו שמ"ש וזה החכם הוא דברי רבינו וכתב כן על בעל העיטור ואין נראה דיש לדקדק דלעיל קראו רב שכתב שהעתיק הרב וכאן קראו חכם ע"כ נראה שהוא דברי בעל העיטור וכתב כן על אותו שהעתיק הוא ממנו בכתב שהעתיקו מאחד מן הסברים ומזה ראיה למ"ש לעיל שהעתיק הרב הוא בעל העיטור ורבינו כתב עליו כן:

סי' סו (א) כל דם וכו' וחיה בכלל פי' בכלל בהמה: (ב) ובין טמאה ובין טהורה ר"ל ל"מ טהורה דראויה לזרוק דמה ע"ג המזבח דנאסר אלא אפילו מטמאה וק"ל: (ג) כוי חייבים על דמו הטעם דמרבינן ליה מכל דם ופד"ר: (ד) ושליל אע"פ שחלבו מותר דמו אסור ועל דם הלב חייב כרת ב"י: (ה) אם ידוע שאינו מריקום כו' שאינו על הקשר

אין חייבין עליו אלא שהחכמים אסרוהו אבל אם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבין עליו (ו) ואם [ג] נמצא על הקשר פירוש בראש האחד של הביצה והוא על החלמון כל הביצה אסורה (ז) וכן אם הוא על קשר החלבון וניכר שמתפשט ממנו חוצה לו ואם נמצא על החלמון והחלבון

כל זמן שישנו עליהם וניכר שילא מהם ה״ה נמי דם ביצים ותירצו וי״ל דמדרבנן החמירו בדם ביצים גזירה אטו דם עוף שהביצה נולדה ממנו ומדאורייתא שרי אף אותו שהאפרוח נוצר ממנו דהיינו שעל הקשר ואע״ג דהוי אפרוח לבסוף מ״מ בשעת מיתה לא מין בשר הוא שאין כאן עדיין בשר כלל אלא מדרבנן אסרו בין על הקשר בין חוץ לקשר ועי״ל דדם על הקשר אסור מן התורה דחשיב מין בשר כיון שהאפרוח נוצר ממנו והא דשרינן בכריתות היינו כשאין הדם על הקשר אלא במקום אחר ומצוי הוא פעמים רבות אפילו לאלתר סמוך ללידת הביצה ואין אותו הדם בא ליצירת האפרוח עכ״ל ודינו תפס עיקר תירוץ שני דדם שהוא מריקום אפרוח אסור מדאורייתא וכן דעת הרשב״א בחידושיו ובת״ה וכ״כ בהגהות סימן מ״ו דכל שנתרקמה ואפילו התחילה להתרקם דמה אסור דאורייתא דאין זה דם ביצים אלא דם בשר וזה שמספק עלינו את הכל לפי שאין אנו בקיאים בדבר משנמצא דם משהתחילה להתרקם והרי זה דם בשר ואף הביצה כולה אסורה כבילת השרץ דשדיא תיכלא בכולה עכ״ל אבל הרמב״ם כתב בפ״ג מהמ״א ביצת העוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואוכלה מכין אותו מכת מרדות. והמרדכי כתב שראבי״ה קבל מרא״ם דאם הדם בחלמון באותו ענין שאינו ניכר בו מקום התחלת האפרוח אז דוקא הוא אסור משום תורת דם. אבל אם הוא מלא דם וניכר בו מקום התחלת אפרוח מותר דסמוך לריקומו הוי עפרא בעלמא אבל אם נרקם ממש אסור משום שרץ כל זמן שלא יצא לאויר העולם ונראה דדברים אלו דחויים הם ואין כן דעת הפוסקים (א): **ואם** נמצא על הקשר פירוש בראש אחד של ביצה וכולי בס״פ א״ט (שם) נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר אמר רבי ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה תני דוסתאי אבוה דרבי אפטוריקי ל״ש אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפי׳ ביצה אסורה מ״ט דשדא תיכלא בכולה ופירש״י והוא שנמצא הדם על הקשר שלה. הוא זרע של תרנגול הקשור בראש אחד של ביצה ומשם יצירת האפרוח מתחלת וכיון דעדיין הוא שם לא נתפזר בשאר הביצה הלכך אוכל השאר: אבל נמצא על חלמון שלה. כולה אסורה כדמפרשינן לקמן: דשדא תיכלא בכולה. נתפשט הקלקול בכולה: על חלבון. י״ל ההיתר כדאמרן והסכימו הרא״ש והרשב״א והר״ן לפרש״י דלא אמרינן דבנמצא בחלמון שדא תיכלא בכולה אלא בשנמצא על קשר של חלמון דוקא ואפי׳ לא נתפשט חוצה לו אבל בנמצא בחלבון או בחלמון שלא במקום הקשר ביצה שריא וכן אם נמצא בחלבון במקום הקשר ולא נתפשט חוצה לו ביצה שריא וז״ל הר״ן א״ר ירמיה והוא שנמצא על קשר שלו קשר היינו זרע התרנגול הקשור בראש אחד של ביצה ומשם יצירת האפרוח מתחלת וכיון דעדיין הוא שם ולא יצא חוץ לקשר זורק את הדם ואוכל את השאר אבל אם נמצא בקשר חוצה לו כל הביצה אסורה חוששין שמא נתפשט בכולה ורבי ירמיה לא פירש על איזה קשר קאמר של חלבון או של חלמון ואתא רבי דוסתאי אבוה דרבי אפטוריקי ותנא ל״ש אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפילו ביצה אסורה מ״ט דסריך תיכלא בכולה כלומר ל״ש שאם נמצא בקשר לבד זורק את הדם ואוכל את השאר אלא כשנמצא על חלבון שלה כלומר על קשר של חלבון והוא זרע הזכר שעומד בראש אחד ומשם מתחיל להתרקם אבל נמצא על קשר של חלמון אע״פ שאינו יוצא חוץ לקשר כולה ביצה אסורה דסריך תיכלא בכולה הילכך נקטינן לפי שיטה זו דדם הנמצא בקשר של חלבון אם יצא ממנו לחוץ כולה ביצה אסורה ואם לאו זורק את הדם ואוכל את השאר אבל נמצא בקשר של חלמון אע״פ שלא יצא ממנו אסורה כולה והיכא שנמצא דם בחלבון או בחלמון חוץ לקשר ולא בקשר כלל בכה״ג ליכא למיחש לריקום שהאפרוח מן הקשר הוא מתחיל להתרקם והו״ל דם ביצים דשרי כדאמרינן בכריתות ומיהו אפשר דהתם מדאורייתא קאמר אבל מדרבנן אסור מפני מראית העין כדגזרינן בדם שעל הככר הילכך נמצא בחלבון או בחלמון חוץ לקשר ולא נמצא בקשר זורק את הדם ואוכל את השאר עכ״ל וכ״פ בספר התרומה והטעם שכשנמצא על קשר חלמון אסור אפילו אם לא נתפשט חוץ לקשר כתב הרא״ש דהיינו משום דכל שנמצא על קשר חלמון ודאי הוא שנתפשט שם מקשרו של חלבון ואפילו אין ניכר התפשטותו מקשר של חלבון כיון שנמצא על קשר של חלמון שהוא מכוון כנגד קשר של חלבון בודאי מקשר של חלבון שהוא תחילת רושם יצירת האפרוח נתפשט ונתלחלח והגיע לקשר של חלמון אבל כשנמצא על החלמון שלא על הקשר ואין ניכר שנתפשט מן הקשר ליכא למיחש שנתפשט מקשר החלבון מאחר שאינו מכוון כנגדו. והשתא דברי רבינו מבוארים דה״ק אם ידוע שהוא מריקום האפרוח חייבין עליו ובמה יודע אם הדם הוא דם ריקום שאם נמצא על הקשר דהיינו בראש אחד אם הוא בקשר של חלמון כל הביצה אסורה אע״פ שאינו מתפשט חוץ לקשר וכן אם נמצא על קשר החלבון כל הביצה אסורה והוא שניכר שמתפשט חוץ לקשר. ואם נמצא שלא על הקשר בין בהלבון בין בחלמון ואין בקשר כלל ממנו או שנמצא על קשר חלבון לבד ולא נתפשט חוץ לקשר זורק את הדם ואוכל את השאר וכתבו הגמיי׳ בשם ספר התרומה אם היה ספק אם היה על החלבון או על החלמון הוי ספיקא דרבנן

ימים רבים : והוא שנמצא הדם על הקשר שלה. הוא זרע של תרנגול הקשור בראש אחד של ביצה ומשם יצירת האפרוח מתחלת וכיון דעדיין הוא שם ולא נתפזר בשאר ביצה הילכך אוכל השאר אבל אם נמצא על חלמון שלה כולה אסורה כדמפרש לקמיה: דשדא תיכלא בכולה. נתפשט הקילקול בכולה: על חלבון. על הקשר כדאמרן: תיכלא. לשון שיכול וריעותא עכ״ל ומדלא פירש״י בדרבי ירמיה דאתי לאורויי והוא שנמצא על קשר שלה הוא דזורק את הדם אבל שלא על הקשר אלא במקום אחר אף הדם מותר שמעינן דס״ל לרש״י דהדם עצמו לעולם אסור והילכך נ״ל דה״ק והוא שנמצא על הקשר ולא יצא חוצה לקשר הוא דאוכל את השאר אבל נתפזר אף חוצה לה כל הביצה אסורה. והתוס׳ הקשו לפירש״י מדאיתא בכריתות דדם ביצים מותר וכתבו וי״ל דמדרבנן החמירו בדם ביצים גזירה אטו דם עוף שהביצה באה ממנו ומדאורייתא שרי אע״פ שהאפרוח נוצר משם דהיינו על קשר שלה ואע״ג דהוי אפרוח לבסוף השתא מיהא לא הוי מין בשר שאין כאן עדיין בשר כלל ועי״ל דדם שעל הקשר אסור מן התורה דחשוב מין בשר כיון שהאפרוח נוצר ממנו דהא דשרי במסכת כריתות דם ביצים היינו כשאין דם בקשר אלא במקום אחר שמאותו דם אין האפרוח נוצר ולא חשיב [מין בשר ומצוי הוא פעמים רבות אפי׳ לאלתר סמוך ללידת הביצה ואותו דם אינו בא אלא מחמת נשיכת תרנגול בתרנגולת ומה שפי׳ בקונטרס דם שחוץ לקשר הכל אסור זהו כשישנו בקשר ונתפזר עד שהוא חוץ לקשר אבל כשאין דם כלל על הקשר אלא במקום אחר מותר כדפרישית ואין להקשות לפי׳ זה בתר הכי דמפליג אבוה דר׳ אפטוריקי בין חלבון לחלמון הו״ל לאפלוגי בחלבון גופיה בין על הקשר לשאין על הקשר כמו רבי ירמיה דלאו פירכא היא דהא מפליג בין נמצא על הקשר של חלבון לנמצא על הקשר של חלמון ועי״ל הך שמעתתא דהכא שרו דם ביצים לגמרי כי ההיא דכריתות וה״ק והוא שנמצא על הקשר שלה אז זורק את הדם ואוכל את השאר אבל אם אין הדם על הקשר אלא במקום אחר מותר אפי׳ הדם וא״צ לזורקו וכן משמע בירושלמי כו׳ ולפע״ד דב׳ תירוצים הראשונים דתוס׳ הם ליישב פירוש הקונטרס דס״ל דהדם לעולם אסור ור׳ ירמיה לא אתא אלא לאורויי דהא דתני אוכל את השאר אינו אלא בנמצא על הקשר ולא נתפזר כו׳ דהשתא צריך לתרץ דההיא דכריתות דדם ביצים מותר לא איירי אלא דבר תורה דכל דם ביצים מותר ד״ת והכא לא קאמר אלא דמדרבנן אסור כל דם ביצים מיהו ביצה גופה שריא היכא דלא שדא תיכלא בכולה אבל אי שדא תיכלא בכולה אף הביצה אסורה מדרבנן ועי״ל דבכריתות לא קאמר דשרי ד״ת אלא כשאין דם בקשר אבל כשהוא בקשר אסור ד״ת והיכא דשדא תיכלא בכולה כל הביצה אסורה ד״ת מיהו כשאין דם בקשר אע״פ שאינו אסור ד״ת מ״מ הדם עצמו לעולם אסור ומה שכתבו התוס׳ ומה שפי׳ בקונטרס דם שחוץ לקשר הכל אסור כו׳ חוזר על ב׳ התירוצים וכן מה שכתבו ואין להקשות לפי׳ זה כו׳ היינו לומר לפי׳ זה דפירש״י לפי אלו ב׳ התירוצים לאפוקי למה שפי׳ התוס׳ עצמם אח״כ דלא כפירש״י דאין מקום לקושיא זו: ומ״ש התוס׳ ועי״ל הך שמעתתא כו׳ אין זה ליישב פירש״י אלא בעל התוס׳ עצמו דהוא ר״י סתם בעל התוספות כתב דעוד יש לפרש הך שמעתתא בגוונא אחרינא דלא כפרש״י והוא דרבי ירמיה לא אתא אלא לאורויי דהא דתני זורק את הדם אינו אלא בנמצא על הקשר אבל שלא על הקשר אף הדם מותר וא״צ לזורקו וההיא דכריתות מיירי בנמצא שלא על הקשר והשתא לפ״ז לא קאמר רבי ירמיה מידי בנתפזר חוץ לקשר דכל הביצה אסורה ואפשר דאין חילוק בין נתפזר ללא נתפזר דלעולם הדם שעל הקשר אסור ושלא על הקשר שרי ודוסתאי מפליג בין חלבון לחלמון דבקשר של חלבון זורק את הדם ואוכל את השאר ובקשר של חלמון כל הביצה אסורה אבל שלא על הקשר אף הדם מותר בין בחלבון בין בחלמון כדאיתא בכריתות ולא כפירש״י דהדם לעולם אסור והשתא אין מקום להקשות אמאי לא מפליג אבוה דר׳ אפטוריקי בחלבון גופיה בין על הקשר לשלא על הקשר דהא לפי שיטה זו אפשר דבנמצא בחלבון ביצה גופא שריא אפילו נתפזר חוץ לקשר וכך הבין רבינו דעת התוס׳ ולכך כתב תחילה בסתם ודם ביצים אם ידוע שאינו מרוקם האפרוח כו׳ והוא ע״פ פירש״י לפי תירוץ השני דהדם עצמו אפי׳ אינו מריקום האפרוח אסור מדרבנן ואם הוא מריקום האפרוח חייבין עליו ד״ת ואם נמצא על קשר של חלמון אפי׳ לא נתפזר כל הביצה אסורה ד״ת וכן אם הוא על קשר החלבון ונתפזר חוצה לו אבל על החלבון או על החלמון שלא על הקשר או אפי׳ על קשר של חלבון ולא נתפזר חוצה לו הדם אסור מדרבנן והביצה מותרת ור״י היה מתיר גם הדם אם נמצא על הלבון וחלמון שלא על הקשר והוא ע״פ מ״ש התוס׳ עצמם ועי״ל הך שמעתתא כו׳ וכדפי׳ והרא״ש ז״ל הביא פירש״י ומה שהקשו עליו התוס׳ ושתירצו בתירוצים וכתב דלשינויא בתרא דם שעל הקשר אסור ד״ת אבל שלא על הקשר הדם מותר אפי׳ דרבנן דלא אשכחן דגזרו ביה רבנן אלא אדרבה משמע בכריתות דשרי הילכך לית ביה איסורא כלל להאי שינויא אף לפרש״י וכך נראה מדברי הסמ״ג בלאוין קל״ב דף מ״ה ע״א שמפרש כך לכך שינויא אליבא דפרש״י ולפ״ז יתיישב הא דכתבו התוס׳ להאי

שינויא

דרכי משה

סו (א) וכ״כ בא״ז הארוך כלל מ״ב דלא נהיגין כן אלא אמרינן שמא גמרה רקימתה והאי שריא:

פרישה

כדבסמוך ועד״ר: (ו) ואם נמצא על הקשר פי׳ בראש אחד של ביצה כך היא הגירסא הנכונה ומהאי טעמא נוהגין העולם לחתוך ערלת הביצה מהרא״י ז״ל ולא כרש״י שפירש כד שהוא מקום הרחב שבביצה (אבל רמ״א בת״ח כלל ס״ב ס״א כתב דאין לסמוך אדברי ב״י בזה כי איך יפול טעות אחד בכל הספרים ולכן יש לאוסרו אם נמצא על הכד וכתב עוד שם שנראה לו שמזה נתפשט המנהג לאסור הביצה כשיש בו דם בכל מקום שיהיה כי אין לו כיתר רק כשנמצא בצדדין וא״א בקיאין עד היכן הכד והחד מגיע ועיין בש״ע שכתב טעם אחר למנהג שלנו ע״ש עכ״ה) אלא חד ששם קשור זרע של תרנגול ומשם יצירת האפרוח מתחלת וכשנמצא על קשר של חלמון שהוא מכוון כנגד קשר של חלבון בידוע שנתפשט שהרי בא מחלבון לשם אע״פ שאין אנו רואין היכר שבא מן החלבון לשם וא״כ שדא תכלא (פירוש נתפשט הקלקול בכולה ותכלא פי׳ שיכול וריעותא עכ״ה) בכולה ביצה לכך כולה אסורה אבל כשנמצא על החלמון שלא על הקשר ליכא למיחש שנתפשט מקשר החלבון מאחר שאינו מכוון כנגדו אסר״י ועד״ר: (ז) וכן אם הוא על קשר חלבון פירוש הלבן: ור״י

הבשערים

דרישה

י״ל שאמר הייב להשמיענו שאף שאין לוקין עליו איסורא מיהא דאורייתא (ר״ל שבאיסור ממור הוא עכ״ה) וספיקא לחומרא. ודע שכתב הרא״ש על הני תרי לישני שכתבתי בשמו ובשם התוספות דלחד לישנא מדרבנן החמירו בדם ביצים ומדאורייתא שרי אף אותו שהאפרוח נולד ממנו דהיינו שעל הקשר ולאידך לישנא דם שעל הקשר אסור מן התורה הלכך אם נמצא על הקשר של חלבון ולא נתפשט חוץ לקשר כלל דם אסור מן התורה וביצה מותרת ואם על החלבון או על החלמון שלא על הקשר לשינויא קמא הדם אסור מדרבנן ולשינויא בתרא אף הדם מותר ע״כ כלומר דלשינויא קמא כיון דליכא דם ביצה דאסור מדאורייתא אלא רבנן גזרו ביה אטו דם עוף שהביצה נולדה ממנו אם כן ליכא לאפלוגי בין תוך הקשר לחוץ לקשר דבכל דם הנמצא בביצה גזור אבל לשינויא בתרא דדם שעל הקשר אסור מדאורייתא ושלא על הקשר לא אשכחן דגזרו ביה רבנן אדרבא אמרינן בכריתות דשרי הלכך לית ביה איסורא כלל להאי שינויא ורבי׳ מאסר שכתב דדם ביצים חייבים עליו הו״ל לכתוב דכשנמצא על חלבון או על חלמון שלא על הקשר דדם נמי שרי אלא משום דספוקי מספיקא ליה אי שינויא קמא עיקר או שינויא בתרא נקט לה הכא והכא לחומרא ומיהו הרשב״א כתב בחידושיו דאם כשנמצא בקשר דחלבון ונתפשט חוצה לו או בקשר דעלייה אסור מן התורה כשנמצא שלא על הקשר כלל או על קשר חלבון ולא נתפשט חוצה לו אסור מדרבנן ואם כשנמצא בקשר דחלבון ונתפשט חוצה לו או בקשר דחלמון אינו אסור אלא מדרבנן כשנמצא שלא במקום הקשר כלל או על קשר דחלבון ולא נתפשט חוצה לו מותר ולפ״ז שפיר עבד רבינו דכיון דאיהו סבר דאיכא דם ביצים דאסור מדאורייתא אין שום דם שיהא מותר שהחכמים גזרו עליו וכן ישב ב״י דברי רבינו. ול״נ דלא ק״מ שמתחילה כתב רבינו דעת הרשב״א שסובר דהואיל ועל הקשר הדם אסור דאורייתא שלא על הקשר אסור דרבנן כמ״ש בסמוך בשמו ואחר כך כתב דעת הרא״ש שהוא מ״ש בשם ר״י שדעת הרא״ש כדעת התוספות שכתבו בשם ר״י וכן כתב ב״י בהדיא שמ״ש רבינו בשם ר״י שהוא כלישנא בתרא דתוספות וכדעת הרא״ש ומ״ל דרבינו נקט הכא והכא לחומרא: [ג] ואם נמצא על הקשר פי׳ בראש אחד של ביצה כו׳ בס״פ א״ט נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר א״ר ירמיה והוא שנמצא על הקשר שלה תני דוסתאי אבוה דרבי אפטוריקי ל״ש אלא שנמצא על חלבון שלה אבל אם נמצא על חלמון שלה אפי׳ ביצה אסורה מ״ט דשדא תכלא בכולה ע״כ והנה דעת רבינו כשיטת רש״י ושאר המפרשים דלא פליג דוסתאי אדרבי ירמיה אבל הגאונים שהביא רבינו סוברים דדוסתאי פליג אדרבי ירמיה והכי משמע להא דדוסתאי מתניתין היא ולא משמע דקאי אדרבי ירמיה כלל אלא

לנוסחאי

והחלבון שלא על הקשר או אפילו על קשר של חלבון ולא נתפשט חוצה לו הדם אסור והביצה מותרת ור"י (ס) היה מתיר גם הדם אם נמצא על החלבון והחלמון שלא על הקשר (ע) ולדעת הגאונים אין חילוק בין קשר להוצה לו אלא בין חלבון לחלמון שבכל מקום שימצא בחלמון הכל אסור ובכל מקום שימצא בחלבון זורק הדם ואוכל השאר (י) וכתב א"א הרא"ש ז"ל וטוב להחמיר לאסור כולה בנתפשט חוץ לקשר וגם (יא) בכל החלמון ולפי זה אין היתר לביצה אלא בנמצא בקשר על חלבון ולא נתפשט חוצה לו או בשאר מקום בחלבון

שינויא ומה שפי' בקונטרס דם שהוא חוץ לקשר הכל אסור כו' כלומר דלשינויא קמא כל דם אסור מדרבנן בין על הקשר בין חוץ לקשר ואיכא למימר דבחוץ לקשר ס"ל לקונטרס דהכל אסור אבל לשינויא בתרא דבחוץ לקשר מותר אפילו דרבנן קשיא ותירץ דקונטרס לא קאמר אלא כשישנו בקשר ונתפזר עד שהוא חוץ לקשר כו' מיהו אף להרא"ש והסמ"ג הא דכתבו תוס' ואין להקשות לפ"ז אינו אלא לומר לפי' רש"י להוציא הפירוש שכתבו התוס' אחר זה דלא כפרש"י דלאותו פי' אין התחל' לקושיא זו וכדלעיל: וצריך לפרש לפי דעת הסמ"ג והרא"ש דמ"ש התוס' ועי"ל הך שמעתתא כו' אינו אלא לחלוק אפי' רש"י דאוסר בנמצא על הקשר של חלבון ונתפזר חוצה לו דליתא דלא קמיירי רבי ירמיה בהא מילתא מידי דלא אתא אלא לאורויי דבנמצא על הקשר הוא דזורק את הדם אבל שלא על הקשר אף הדם שרי ולעולם אפי' בנמצא על הקשר ונתפזר חוצה לו נמי אינו אסור אלא הדם שעל הקשר בלבד ואבוה דרבי אפטוריקי מפליג בין קשר חלבון לקשר חלמון ולא הביא הסמ"ג ולא הרא"ש הך פירושא משום דס"ל עיקר כפירש"י לחומרא דבנתפזר כל הביצה אסורה אלא מיהו הנך ב' תירוצים אליבא דפירש"י הביאם הרא"ש בפסקיו לאורויי חומרא דלשינויא קמא הדם עצמו לעולם אסור מדרבנן אפילו נמצא על חלבון או חלמון שלא על הקשר ולשינויא בתרא הדם שעל הקשר אסור ד"ת והיכא דשדא תיכלא בכולה נמי אסורה כל הביצה ד"ת כך הוא דעת הרא"ש אבל דעת רבינו בהבנת דברי התוס' אינה כהבנת דברי הרא"ש. ובאמת שמשמעות פירש"י בדרבי ירמיה מבוארת דהדם לעולם אסור ולא אתא רבי ירמיה אלא לאורויי דהא דתני דאוכל את השאר אינה אלא בנמצא על הקשר ולא נתפזר כו' ולא כמה שהבין הרא"ש דלשינויא בתרא דתוס' אף לפירש"י בנמצא שלא על הקשר אלא במקום אחר הדם עצמו שרי אפי' מדרבנן. ומ"ש ב"י לפרש"י דעת רבינו דמשום דספוקי מספקא ליה אי שינויא קמא עיקר או שינויא בתרא נקט לה הכא והכא לחומרא לא נהירא דא"כ לאיזה צורך הביא אח"כ דר"י היה מתיר גם הדם כו' שלא כבר פסק דנקט לה הכא והכא לחומרא ועוד שלא לפי הבנת הרא"ש אף רש"י מתיר גם הדם כו' ולמה כתבו ע"ש ר"י אלא בע"כ צ"ל דרבינו הבין דברי התוס' שלא כמה שהבינם הרא"ש אלא כדפרי' והוא האמת בהבנת דבריהם:

ומ"ש ולדעת הגאונים כו' כך הוא דעת הרי"ף והרמב"ם וכן מפרשים דאבוה דרבי אפטוריקי כיון דלא אדכר במילתיה קשר לא בחלבון ולא בחלמון לא מפליג בין על הקשר לחוץ הקשר אלא על החלבון לעולם זורק את הדם ואוכל את השאר ועל החלמון לעולם כולה ביצה אסורה. ופליגא אדרבי ירמיה ואפשר דר"י לא שמיע ליה הא דתני אבוה דר"א ולכך לא הביא האלפסי הא דר"י כל עיקר אלא הא דתני אבוה דר"א. ובש"ד כתב דדם ביצים דרבנן וכתב דבנמצא בחלבון בלא קשר גם הדם מותר ואם על הקשר זורק הדם ואוכל את השאר ואם נתפשט חוצה לו כל הביצה אסורה וכן אם נמצא על חלמון בלא קשר נמי כולה אסורה וסברא זו כתב גם הסמ"ק וצ"ע דהא ליתא לד"ה וי"ל דס"ל כפירש"י והא דקאמר רבי ירמיה והוא שנמצא על הקשר תרתי דיוקא שמעינן מיניה חדא דדוקא כשהוא על הקשר ולא נתפשט חוצה לו אוכל את השאר אבל נתפשט חוצה לו כל הביצה אסורה אידך בנמצא על הקשר הוא דזורק את הדם אבל שלא על הקשר אלא במקום אחר אף הדם מותר וכמו שהוא לדעת הרא"ש בשינויא בתרא דתוס' לפי פירש"י אלא דלהשוא שינויא דם ביצים על הקשר אסור ד"ת ולס"ד וכמ"ק אינו אלא דרבנן וס"ל נמי דאבוה דר"א ה"ק ל"ש. דמפלגינן בין על הקשר לחוץ לקשר אלא בחלבון אבל בחלמון אפילו שלא על הקשר אפי' ביצה אסורה עוד כתב הרא"ה בס' בדק הבית דלהלכה הוי איפכא דבחלבון כולה אסורה ובחלמון זורק את הדם ואוכל את השאר והר"ן ז"ל הביא דבריו גם הרוקח בסימן תמ"ו כתב גירסת הירושלמי דבחלבון אסור ובחלמון מותר וכתב שכך היא הגירסא בספר ישן מאוד אף בתלמוד בבלי ע"ש ומסקנתו להחמיר בשניהם וכ"כ הרא"ה דראוי להחמיר בכולם ואעפ"י שהרוקח לא אמר להחמיר בשניהם אלא בנמצא על הקשר מ"מ כיון דלהרא"ה יש להחמיר בכולם אפי' שלא על הקשר אנן תפסינן לחומרא ובין בחלמון ובין בחלבון אפילו שלא על הקשר אלא במקום אחר כל הביצה אסורה וכן נתפשט המנהג ולא מטעם שכתב מהר"ם איסרל"ש בת"ה שאין אנו בקיאין עד היכן מגיע מקום הכד והחד וכן משמע בש"ע דליתא דהא כיון דהקשר בחלבון אינו רק כטיפה במקום החד והכד וכדמות כתם עגול כמלא רוחב עדשה בחלמון א"כ עינינו רואות שהדם שבלדדין הוא רחוק מן הקשר והכל בקיאין בזה אלא בע"כ דטעם המנהג הוא על פי שיטת הרא"ה ומדינא אסורה כל הביצה אפילו בנמצא שלא על הקשר בין בחלבון בין בחלמון בין חיה בין צלויה ומבושלת וכן פסק מהר"ש לוריא ז"ל:

כתב ב"י דיש חלופי גרסאות בפי' מקום הקשר שקצתם גורסים כד והגירסא הנכונה היא חד עכ"ל ומהרמ"א ושאר אחרונים השיגו עליו דאין נכון לשבש כל הספרים והחבורים שכתוב בהן כד והלכך יש לאסור מספק בשניהם. ולמאי שכתבנו דלפי המנהג כל הביצה אסורה אפילו שלא על הקשר לא נפקא לן בהא

דרבנן ולקולא ע"כ וגם בספרי דורא כתב אם נמצא דם על החלבון אחר שנתבשלה שאין מקום הקשר ניכר אע"פ שיש לחוש שמא מקלתה על הקשר מותר דספיקא דרבנן לקולא ודנין אותו כמו שאנו רואים אותו עתה ומותר דדם ביצים דרבנן או אם ספק הוא אי הוי דם על החלבון או על החלמון הוי ספיקא דרבנן ולקולא עכ"ל ומהם נלמוד לכל ספק שיולד בהם דאזלינן לקולא ומיהו הרא"ש כתב בתשובה דאזלינן לחומרא ויתבאר בסימן זה. ודע שכתב הרא"ש על הני תרי לישני שכתבתי בשמו ובשם התוס' דלחד לישנא מדרבנן החמירו בדם ביצים ומדאורייתא שרי אף אותו שהאפרוח נוצר ממנו דהיינו שעל הקשר ולאידך לישנא דם שעל הקשר אסור מן התורה הילכך אם נמצא על הקשר של חלבון ולא נתפשט חוץ לקשר כלל דם אסור מן התורה וביצה מותרת ואם נמצא על החלבון או על החלמון שלא על הקשר לשינויא קמא הדם אסור מדרבנן ולשינויא בתרא אף הדם מותר ע"כ כלומר דלשינויא קמא כיון דליכא דם ביצה דאסור מדאורייתא אלא רבנן גזרו ביה אטו דם עוף שהביצה נולדה ממנו א"כ ליכא לפלוגי בין תוך הקשר לחוץ לקשר דבכל דם הנמצא בביצה גזור אבל לשינויא בתרא דדם שעל הקשר אסור מדאורייתא ושלא על הקשר לא אשכחן דגזרו ביה רבנן אדרבה אמרינן בכריתות דשרי הילכך לית ביה איסורא כלל להאוא שינויא ופשוט הוא שמה שכתב הילכך לפי שיטה זו אם נמצא על הקשר של חלבון דם אסור מן התורה לשינויא בתרא קאמר דאילו לשינויא קמא לא מיתסר שום דם ביצים מדאורייתא כלל ורבינו מאחר שכתב דדם ביצים חייבין עליו הו"ל לכתוב דשנמצא על החלבון או על החלמון שלא על הקשר דדם נמי שריא אלא משום דספוקי מספקא ליה אי שינויא קמא עיקר או שינויא בתרא נקיט לה הכא והכא לחומרא ומיהו הרשב"א כתב בחידושיו דאם כשנמצא בקשר דהלבון ונתפשט חוצה לו או בקשר דהלמון אסור מן התורה כשנמצא שלא על הקשר כלל או על הקשר דהלבון ולא נתפשט חוצה לו אסור מדרבנן ואם כשנמצא בקשר דהלבון ונתפשט חוצה לו או בקשר דהלמון אינו אסור אלא מדרבנן כשנמצא שלא במקום הקשר כלל או על קשר דהלבון ולא נתפשט חוצה לו מותר ולפי זה שפיר עבד רבינו דכיון דאיהו סבר דאיכא דם ביצים דאסור מדאורייתא אין שום דם שיהא מותר שחכמים גזרו עליו וז"ל הרשב"א בתשובה (שם) אין דם ביצים אסור אלא כשהוא בעינו ומשום מרחיק העין אבל אינו אוסר תערובתו ומיהו דוקא בשלא נתרקמה אבל נתרקמה ואפילו התחילה להתרקם דמה אסור דאורייתא דאין זה דם ביצים אלא דם בשר וזהו שמספק עלינו את הכל לפי שאין אנו בקיאין בדבר עכ"ל: ומ"ש ור"י היה מתיר גם הדם אם נמצא על החלבון והחלמון שלא על הקשר כ"כ שם התוספות וז"ל ועי"ל הך שמעתא דהכא פרי דם ביצים לגמרי כי הביא דכריתות וה"ק והוא שנמצא על הקשר או זורק את הדם ואוכל את השאר אבל אם אין הדם על הקשר אלא במקום אחר מותר אפילו הדם וא"צ לזורקו וכן משמע בירושלמי דתרומה ע"כ והא אתי כשינויא בתרא שכתבתי דכל שאינו על הקשר הדם עצמו מותר והגהות מיימוני כתבו נמצא הדם במקום אחד בביצה שאינו על קשר החלמון ולא על קשר החלבון אף הדם מותר כמבואר בכריתות ורש"י פירש שאם נמצא דם על קשר החלבון ונתפשט חוץ אף הביצה אסורה אבל אם אין דם כלל על הקשר מודה שהכל מותר ויש שאין רוצין לסמוך על זה וזורקין הדם אף כשנמצא במקום אחר בביצה מסה"ג ויש חילופי גירסות בספרים בפי' מקום הקשר שקצתם גורסים שהוא הראש הכד וכ"ל שטעות סופרים הוא שהחליפו חד בכד (ב) והגירסא הנכונה הראש החד וכן הוא בספר התרומה ובת"ה וכך היא גירסת רבינו וז"ל ת"ה קשר זה הוא בראשו החד והוא דבר שנתפס בה מזרע הזכר וניכר הוא לעין ע"כ וכ"ל שבחלבון הוא המקום שבו שהוא מקושר יותר משאר החלבון ובחלמון הוא כדמות כתם עגול כמלא רוחב עדשה גדולה והרי"ף לא הזכיר קשר כלל שהרי כתב כלשון הזה נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר והוא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה כולה אסורה וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהמ"א וכתבו המפרשים שכן הוא דעת הגאונים וכ"כ רבינו בשמם וכתב הר"ן שהם סוברים דדוסתאי פליג אדרבי ירמיה והכי משמע דהא דדוסתאי מתניתא היא ולא משמע דקאי אדרבי ירמיה כלל אלא לדוסתאי כולה מילתא בחלבון וחלמון תליא ולא בקשר וחוץ לקשר אלא כל שנמצאת בחלבון ואפי' בקשר וחוץ לקשר זורק את הדם ואוכל את השאר ואין לחוש בחלבון לריקום לעולם ואם נמצאת בחלמון ואפי' חוץ לקשר כולה ביצה אסורה דחיישינן דלמא דם ריקום הוא וסריך תיכלא בכולה. וכתב הרא"ש וטוב הדבר להחמיר לאסור בנתפשט חוץ לקשר כדברי רש"י ועל כל החלמון כדברי הרי"ף ז"ל וכ"כ הרשב"א בחידושיו ובת"ה. והרא"ה כתב וא"א לומר דבחלבון שריא ובחלמון אסירא שהרי האפרוח מן החלבון הוא נוצר ולא מן החלמון לפיכך פירש דהא דאיתא התם בגמרא אהא דתני דוסתאי א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי איפכא תני תנא קמיה דאביי ואביי הוא דתרצה ניהליה הכי כלומר דתנא א' היה שונה אותה לפניו איפכא ל"ש אלא שנמצא על חלמון שלה ואביי הוא דתרצה הכי כדאמרינן ל"ש אלא על חלבון ה"ק דהאי לישנא דאביי הוא ולישנא דיחידאי ועיקר המתני' איפכא תניא וקטינן כרב אשי הילכך נמצא על חלבון שלה אסורה ועל חלמון שלה זורק את הדם ואוכל את השאר ולמעשה היה אוסר בכולן שנמצא על חלמון לפי ההלכה כפי פירושו וכשנמצא על חלמון ג"כ היה אוסר לחוש לדברי הראשונים שאסרו וגם הרוקח כתב לאסור בנמצא דם בחלבון יותר מבנמצא בחלמון והר"ן דחק עצמו בפירוש השמועה ובסוף דבריו כתב כל זה נ"ל להלכה ולא למעשה. אבל מ"מ על פי' זה אני סומך שלא לאסור ביצה שנמצאת בה דם בחלבון שלה כמו שסובר הרא"ה. וה"ה הביא דברי הרשב"א שכתבתי. וכתב עליהם ודעת רבינו והגאונים עיקר ואין לחוש באיסור של דבריהם אחר קבלת הגאונים ז"ל ע"כ וכן ראיתי נוהגים כדברי הרי"ף והרמב"ם והגאונים (ג):

כתב הכלבו דכשנמצא דם בביצה במקום האוסרה אע"פ שהיא ביצה בת יומא אסורה דלא פלוג רבנן:

כתב הרשב"א בחידושיו אחר שביאר דיני ביצים שנמצא בהם דם אימתי הם אסורים וה"מ בביצה דלא ספקה מארעא אבל ביצה דספקה מארעא לעולם מותרת דכל שלא נולדה מזכר אינה מגדלת אפרוח ואין זה דם ריקום והיינו ביצים המוזרות וכן פירש"י ע"כ ובת"ה כתב אחר דיני ביצים האסורים משום דם שנמצא בהם בד"א בביצה הראויה לגדל אפרוחים אבל ספקה מארעא שאינה ראויה לגדל אפרוח אין הביצה לעולם אסורה בידוע שאין זה דם אפרוח אלא זורק את הדם ואוכל את השאר עכ"ל וכ"כ ה"ה בשמו ובסמוך אבאר דעת רבינו בזה ובפ"ק דביצה (ז.) מבואר אי זו היא דספקה מארעא ואע"פ שהרשב"א מתיר בדספקה מארעא
אין

דרכי משה

(ב) ובשערים דמהרא"י סימן כ"ג כתב בא"ז דהוא ראש הכד וכן הוא בהר"ן ומ"מ פ"ז: (ג) וג"ל שהרא"ש שכתב שטוב להחמיר היינו לפי סברתו דס"ל בנמצא על הקשר יש חשש איסור דאורייתא ולפיכך פסק לחומרא והמנהג להחמיר כדעת הרא"ש והרשב"א וכ"מ באו"ה דהמנהג לאסור כשנמצא בקשר על החלבון אבל כתב הטעם שנוהגין כן שלא נטעה
בין

פרישה

(ס) ור"י היה מתיר גם הדם אם נמצא על החלבון כו' אבל אם נמצא על קשר של חלבון ולא נתפשט חוצה הדם אסור מדאורייתא כיון שהוא על הקשר והביצה מותרת שהרי עדיין לא שדא תיכלא בכולה: (ע) ולדעת הגאונים אין חילוק עד"ר טעם פלוגתתן: (ו) וכתב א"א הרא"ש ז"ל וטוב להחמיר לאסור כולה בנתפשט חוץ לקשר פי' לקשר החלבון והוא ע"ד רש"י כדעת הגאונים:
(יא) בבל החלמון כדעת הגאונים:

דרישה

לדוסתאי כולה מילתא בחלבון וחלמון תליא ולא בקשר וחוץ לקשר אלא כל שנמצאת בחלבון ואפי' בקשר וחוץ לקשר זורק את הדם ואוכל את השאר ואין לחוש בחלבון לריקום לעולם ואם נמצאת בחלמון ואפי' חוץ לקשר כולה ביצה אסורה דחיישינן דלמא דם ריקום הוא וסריך תיכלא בכולה וב"כ הר"ן שהוא דעת הרי"ף והרמב"ם שביאו ב"י וכתב הרא"ש וטוב הדבר להחמיר לאסור בנתפשט חוץ לקשר כדברי רש"י ועל כל החלמון כדברי הרי"ף ז"ל וכ"כ הרשב"א בחידושיו ובת"ה:

בחלבון (יג) כתב [ד] א"א הרא"ש ז"ל בתשובה ביצים הטרופים בקערה (יג) ונמצא דם על החלמון על אחד מהם שכולן אסורים אע"פ שזרקו החלמון שעליו הדם שכיון שטורפין אותם בקערה החלבון שהוא דק מתערב ביחד והכל אסור : (יד) ביצים המוזרות פירוש שאינם מזכר אלא מספנא מארעא ואינם נקלטות לעולם אפילו ישבה תרנגולת עליהם עד שמוזרות (טו) [ה] מותרות לאוכלם וזורק הדם ודם

אין ללמוד מהם היתר לדם הנמצא בביצה בת יומא דכיון שהיא ראויה לגדל אפרוח איכא למימר דלא פלוג רבנן וכן המנהג (ד) שלא לחלק בין ביצה בת יומא לשאינה בת יומא : **כתב** א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל כ' (סימן כ"ד) ביצים הטרופות בקערה כו' ז"ל ביצים הטרופות בקערה ונמצא קורט דם על החלמון של אחד מהם ולקחה האשה החלמון שהיה הקורט דם עליו וזרקתו אם המותר שבקערה מותר אם לא תשובה יראה לי כל ביצים טרופים בקערה אינו ניכר אם היה הדם על החלמון או על החלבון שמא היה חוץ לקשר דשדא תיכלא בכוליה וספיקא דאורייתא לחומרא ואפי' כשלקחה החלמון החלבון שהוא דק וצלול נתערב ונשאר בקערה ונעשה הכל אסור עכ"ל ויש לדקדק אם היו טרופות היאך יכולה האשה ליקח החלמון שעליו הקורט ולזורקו הרי טרוף ומעורב היה וצ"ל שאחר שהתחילה לטרפה ראתה הדם על אותו חלמון שעדיין היה שלם ואפ"ה חש הרא"ש שמא דם זה היה בקשר החלבון ונולד לו אלא שע"י שטרפה נעקר מעל החלבון ונדבק בחלמון דכיון דאיכא לספוקי דילמא הוה בקשר חלבון ונולד לו אסור הכל וכשיטת רש"י דאסר כולה ביצה כשנמצא הקורט בקשר לחלבון ונולד לו והא דלא קאמר דאיכא למיחש שמא היה הקורט בקשר החלמון דבכה"ג כל הביצה אסורה אע"פ שלא נתפשט חוץ לקשר י"ל דכיון דחלמון זה שלם מוכחא מילתא שלא נשרץ הילכך כיון שאנו רואין שאינו בקשר שלו ליכא למיחש שהיה בקשר שלו ונעקר אבל החלבון שהוא צלול איכא למיחש שמא בו היה הקורט הזה בקשר שלו וע"י שטרף הביצים נעקר משם והלך ונח על החלמון וזהו דעת הרא"ש אבל לדברי הסוברים דליכא בדם ביצים איסור דאורייתא הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא (ה) : **כתוב** בהגהות מרדכי (ד' תשס"א ע"ב) ביצים שבורות יחד ולא טרופות ונמצא דם באחד מהם בקדירה יקח הכשרים כל אחד ואחד בפני עצמו וישאיר אותה אשר בה הדם בקערה שא"א ליקח ביצה מעם חבירתה שלא ישאר בתחתון מן העליון קימעא ומוטב שישאר בקערה מן הכשרים עם שאינה כשירה ולא שישאר משאינה כשירה כלום עם הכשרים שבקערה ע"כ (ו) ונראה דהרא"ש מודה בכה"ג דשרי ע"כ לא אסר אלא בטרופות אבל בשבורות ולא טרופה ליכא למיחש למידי נמצא דם בביצה במקום שאינו אוסר את כולה ולא זרק את הדם וטרף הביצה עם הדם נ"ל דשרי אע"פ שאין ס' בהיתר כנגד הדם מותר שהרי כתבתי שיש פוסקים שאין בו איסור כלל אפילו מדרבנן ואפי' לדברי האוסרים אותו מדרבנן היינו שלא לאוכלו בעינו ואפי' לערבו לכתחילה אסור אבל אם נתערב שלא מדעת אינו אוסר תערובתו וכ"כ בת"ה דם דגים וחגבים וביצים מותר דבר תורה וכן דם מהלכי שתים אע"פ שדמים אלו מותרים דבר תורה אסורים הם מד"ס מפני מראית העין לפיכך היה אוכל בככר ונושך בו בשיניו וכו' וכן דם דגים אם יש בו מוכיח שהוא דגים מותר וכן דם חגבים יראה לי שמכאן אנו למדים שאין דמים אלו אוסרים תערובתן וק"ו הדברים הם בעצמם מותרים כשיש להם מוכיח כ"ש כשנתערבו שאין ניכרין בתערובתם שהן מותרים שלא אסרו את אלו אלא בעינן ומשום מראית העין דם ביצים שאמרנו דוקא בשא"א להסתפק בהם שתהא הביצה מרוקמת אבל אם נפל הספק בדבר זה אסור מעתה אינו דם ביצים אלא דם אפרוח לפיכך ביצה שנמצא עליה קורט דם אם נמצא על החלמון וכו' בכל מקום שהביצה מותרת שאין כאן ספק ריקום מפני מה זורק את הדם והלא הביצה מוכחת עליו . ומה הפרש בינו ובין דם דגים שיש בו קשקשים שהוא מותר יראה לי לפי שהחמירו בדם הביצים כל שהוא בעין מפני שיש דם ביצים שאסור דברי תורה כמו שביארנו עכ"ל . וכתבו בשמו ה"ה בפ"ז מהמ"א ולדברי הרא"ש שכתב דלאי אין דם ריקום אסור מן התורה כל דם ביצים אסור מדרבנן אע"פ שאינו דם ריקום נ"ל לדברי האוסרים אותו היינו טעמא דאסרוהו אף ע"פ שביצתו מוכחת עליו שהוא דם ביצים מפני שהביצה הוה מהעוף שדמו אסור מדאורייתא החמירו בו יותר מבדם דגים וחגבים ואיהו היינו דוקא כשהוא בעין ומטעם זה איפשר דאסור לערבו לכתחילה אבל היכא שנתערב שלא מדעת משמע דלכ"ע שרי (ז) : **כתב** הרשב"א בתשובה אם נמצא דם בביצים ששמוה על החמין להצטמק הדבר פשוט שאין התבשיל נאסר משום דכיון דאין במקום הביצה רוטב לא עדיף מצלי שאינו אוסר אלא כדי קליפה וקליפת הביצה עצמה לא גרע משיעור קליפה ולא עוד אלא אפי' היתה קלופה כיון שרוטב שבקדירה אינו עולה למעלה מהכיסוי אין מה שבקדרה בולע ממנה דלא עדיף מחתיכה שבתוך הרוטב כשלא ניער וכיסה : **ביצים** המוזרות פי' שאינם מזכר וכו' בס"פ א"ט (סס) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם וברש"י מוזרות. שאינם של זכר ואין אפרוח קולט בהם לעולם : נפש היפה תאכלם. מי שאינו איסטניס ואין דעתו קצה בהם יאכלם אף על פי שישבה עליהם התרנגולת ימים רבים ומוזרות הוא מלשון טויה כדאמרינן בפ"ק דסוטה מוזרות בלבנה כלומר טוות שכשהביצים עומדים זמן מרובה נפסדים ונעכרים והם נטוים כחוט . ודברי רבינו כדברי הרשב"א שכתבתי דלכל דספנא מארעא כיון דליכא למיחש בה לריקום בכ"מ שימצא בה דם אין הביצה אסורה ולפיכך סתם וכתב מותרות לאוכלם וזורק הדם ולא חילק בין אם הוא במקום הקשר או שלא במקום הקשר או אם הוא בחלבון או בחלמון דאין לומר שלא בא אלא להתירם באכילה אע"פ שהם מוזרות ומ"מ דינם כשנמצא בהם דם כדין שאר ביצים דא"כ למה ליה למיכתב וזורק את הדם דממילא הוה משמע דדינם כשאר ביצים שכשנמצא במקום שאינו אוסרם אפ"ה צריך לזרוק הדם ועוד דכיון דנחת לפרושי דינם כשנמצא בהם במקום שאינו אוסר את כולם הו"ל לכתוב דינם כשנמצא במקום האוסר או הו"ל לסתום ולכתוב מותרות באכילה ואם נמצא בהם דם דינם כדין שאר ביצים שנמצא בהם דם אלא ודאי דאתא למימר שאפי' נמצא בהם דם בחלמון או בקשר (ס"א חלבון) ונתפשט חוצה לו זורק את הדם ואוכל את השאר משום דליכא למיחש ביה לריקום אינו נאסר ומיהו הדם אסור לדברי האוסרים דם הנמצא בשאר ביצים אפילו במקום שאינו אוסר את הביצה . וכתב הר"ן כל דברי רש"י ולאו דוקא בדספנא מארעא דהא קתני סיפא נמצא עליה קורט דם וכו' כלומר דחיישינן לריקום ומשמע דארישא קאי דספנא מארעא לא שייך בה ריקום כלל עכ"ל . ביאור דבריו דרישא דקתני ביצים המוזרות נפש היפה תאכלם כלל הוא לכל ביצים מוזרות בין להנך דהוו מדספנא מארעא בין להנך דהוו מזכר ועל הנך דהוו מזכר קתני בתר הכי נמצא עליה קורט דם וכו' לומר דחיישינן בהו לריקום ומש"ה מפליג בהו בין נמצא בקשר לנמצא חוץ לקשר או בין חלבון לחלמון אבל בדספנא מארעא לא מפליג בהו כלל דכיון דליכא למיחש בהו לריקום לעולם לא מיתסרי אלא נפש היפה תאכלם בכל גווני . כתוב בשבלי הלקט בשם הגאונים כמה ישהו הביצים תחת התרנגולת ויאסר באכילה משום שיקון עד ג' ימים מותרים מכאן ואילך אסורים עכ"ל ואין לדבר זה שורש בגמרא וגם לא ראיתי לשום פוסק שכתב כן אדרבה רש"י כתב שאע"פ שישבה עליהם התרנגולת ימים רבים מותרים כתבו הגהות מיימון בפ"ג מהמ"א דמן הסתם סמכינן על רוב ביצים שאין בהם דם ומ"ה מעשים בכל יום שאנו אוכלים ביצים צלויות אף על פי שאינן יכולות ליבדק ומה שרוצים לבדקם כשרוצים לטגנן או לעשות מהם תבשיל חומרא בעלמא הוא (ח) וכ"כ הרשב"א בחידושיו פרק אלו טריפות וגם התוספות והרא"ש כתבו שם דמעשים בכל יום שאנו אוכלים ביצים מגולגלות אע"פ

בהא מידי : **כתב** א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' כתב ב"י דלא אסר הרא"ש אלא למ"ד דם ביצים אסור ד"ת אבל למ"ד דלית ביה איסורא דאורייתא הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא ומהר"ס איסרלש בת"ח השיג עליו ואמר דהרא"ש לא הוצרך לכך טעמא אלא לשיטת התוס' דאף בחלמון אין כל הביצה אסורה אלא בנמצא על הקשר אבל למאי דקי"ל לחומרא כגאונים דבחלמון אפי' שלא על הקשר כל הביצה אסורה א"כ הך עובדא דהרא"ש בתשובה אף למ"ד דם ביצים דרבנן אין כאן ספק אלא ודאי איסורא דרבנן כיון דנמצא על החלמון ולהכי הביא הטור תשובה זו בספרו בסתם ולא כתב דטעמו משום דהו"ל ספיקא דאורייתא דלמאי שכתב תחלה דאזלינן לחומרא בנמצא בחלמון אף שלא על הקשר א"כ איסור ודאי הוא ולא ספק ע"כ מיהו אפשר לומר דאע"פ שכתב הרא"ש דטוב להחמיר וכו' מ"מ בנמצא על החלמון שלא על הקשר דאסרינן ליה לא הוי אלא מכח ספק שמא סברת הגאונים הלכה היא ונמצא בהך עובדא דהרא"ש הו"ל ס"ס וכיוצא בזה כתב ב"י בסימן מ"א גבי כבד לדעת הרמב"ם וכן בגלודה לדעתו לעיל בסימן כ"ט ספק אם הלכה כאותו אמורא כו' וכ"כ מהרא"י בדין דרוסה בשור שקפץ עליו דוב עיין בת"ה סימן קע"ח שמא קי"ל כאשיר"י והכא נמי ספק אי קי"ל כגאונים ואת"ל קי"ל כוותייהו ספק שמא היה על החלבון . מיהו למאי שכתבנו דאנן תפסינן עיקר דבין בחלמון ובין בחלבון אפי' שלא על הקשר כל הביצה אסורה א"כ ההיא דתשובת הרא"ש הלכה היא אף למ"ד דם ביצים דרבנן : **ביצים** המוזרות פירוש כו' ברייתא הבאתיה בתחילת הסימן ואעפ"י שמפירש"י משמע דלא אתא אלא לומר שאין בו משום בל תשקצו אעפ"י שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים מ"מ ס"ל לרבינו דסיפא דנמצא עליה קורט דם זורק את הדם כו' עלה נמי קאי לאורויי

דרכי משה

בין קשר חלמון לקשר חלבון שעליו הוא איסור דאורייתא לכן יש לאסור אף כשנמצא על הקשר חלבון ולא נתפשט לחוץ ואין להתיר אלא כשנמצא על החלבון ולא נגע בקשר עכ"ל : (ד) וכתב בא"ו הארוך כשנוטל הדם מן הביצה יטול מעט עמו כדי קליפה והכי משמע בסמ"ג עכ"ל : (ה) ולפי מה שפסקו הגאונים דבכ"מ שנמצא על החלמון אסורה א"כ קי"ל כתשובת הרא"ש אפי' אם דם ביצה דרבנן דהא כשנמצא על החלמון אסורה ולכן כתבו הטור סתמא בלא טעמא דספיקא דאורייתא ואין מקום לדברי ב"י לענין תשובת הרא"ש שראו שהדם על החלמון ובא"ו הארוך כלל מ"ב כתב דאם נתבשלה או נצלה ביצה נוהגין לאסרו בכ"מ שנמצא דם אמנם אם הם חיות עדיין וטרופות בקערה ומעורבים ונמצא קורט דם ביניהם ואינו ניכר בקערה באיזה מקום היה כתב באגודה דהוה ספיקא דרבנן ולקולא והכי נהיגין אפי' אם הם רק ב' או ג' זורק הדם והשאר מותר ומיהו ביצה אחת הטרופה אין להקל אבל אם ניכר הדם עדיין שהוא במקום האסור וביצים הרבה טרופות נוהגות כתשובת הרא"ש עכ"ל ונראה טעמא דאם הם ב' או ג' ביצים ינהגו להקל משום דהואיל וספיקא דרבנן הוא נוהגין להקל ומשום טיפת דם שצריך לזרוק האיסור אין לאסור דהרי הרשב"א כתב בתשובה אין דם ביצים אסור אלא בעינו אבל אינו אוסר תערובתו ואע"ג דנוהגין כתשובת הרא"ש שכתב שכולן אסורים היינו דוקא בידוע שהיה דם במקום האסור אבל בספק סומכין אדברי הרשב"א ולכן כתב דאם הם טרופות מותרין הואיל ולא ידעינן היכן היה דם אבל ביצה אחת אסור כנ"ל טעמו וא"כ נ"ל דגם בנצלה או נתבשלה דכתב דנוהגין לאסור היינו דוקא אותה ביצה אבל נתבשלה עם אחרים אין לאסור האחרים הואיל וגם באותה ביצה עצמה איכא לספוקי דלמא אינו על המקום האסור כן נ"ל אבל אם נתבשלה ויודע שהוא במקום האסור אוסר כל האחרות שנתבשלו עמו כמו שיתבאר לקמן סימן פ"ו : (ו) וכ"ה בהג"מ פ"ח דהמ"א בשם ר"י מקורביל ובא"ו הארוך דכן נוהגין : (ז) ואע"ג דלענין ביצים הטרופות נהגו כרא"ש היינו במקום דאיכא למיחש שהיה על הקשר דאז כל הביצה אסור ולכן אוסרים תערובתן דאיכא למ"ד דבנמצא על הקשר הוא אסור מדאורייתא ואפילו למ"ד שהוא מדרבנן מ"מ אסרו שמא הוא מריקום אפרוח ולכן נאסר כל הביצה ולכן אסור ג"כ התערובות אבל בידוע שאין הביצה אסור אלא הדם דאז אין לחוש שהיה על הקשר אלא שאסרו הדם משום מראית העין יש לנהוג כמ"ש ב"י : (ח) וכ"כ בא"ו הארוך דלכתחילה

פרישה

(יב) כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל כ' סי' כ"ד ביצים הטרופים בקערה כו' פירוש שטרף קליפתן והוציאן לחוץ והחלבון מתפשט מאליו והחלמון עומד במקומו ובכן היה ניכר על איזה חלמון מהם הדם ויכולין ליטול הדם עם אותו החלמון וכן משמע מדברי הגהות מרדכי הביאה ב"י שכתב ביצים שבורות יחד ולא טרופות כו' שלשון שבורות משמע שקליפתן שבורות ועדיין הן בתוכן וקרי להן שבורות ולא טרופות דמשמע שאם הוציאם חוץ לקליפתן היו טרופות ולא כמו שהבין ב"י טרופות שר"ל שטרפו הביצים בקערה לאחר שהוציאו אותן מקליפתן ועד"ר : (יג) ונמצא דם על החלמון של כו' כצ"ל והטעם שאסר שאע"פ שלא נמצא הדם על קשר החלבון חיישינן שמא על הקשר החלבון הוה ונתפשט ובא על החלמון אבל לא חיישינן שמא היה על קשר החלמון תחילה ובא לכאן כיון שהוא עב אינו זז ממקומו כ"כ הרא"ש הטעם בתשובה והוא כשיטת רש"י ורבינו קצר בדברי הרא"ש ולא הביא דברי הרא"ש שכתב זה הטעם משום דרבינו כתב לעיל בשם הרא"ש שהוא מחמיר כדעת הגאונים ולפי דעת הגאונים א"צ להאי טעמא דבכל מקום שנמצא דם על החלמון הביצה אסורה (ועי' בת"ח כלל ס"ב סעיף ג' עכ"ה) : (יד) ביצים המוזרות כו' אפי' ישבה התרנגולת עליה עד שמוזרה פי' מוזרת כתב הר"ן שהוא מלשון טויה שכשהביצים עומדין זמן מרובה נפסדין ונעכרין ונטוין כחוט ב"י : (טו) מותרות לאוכלם וזורק הדם פי' אפי' נמצא על קשר החלמון שלה דהואיל שאינה מזכר אין סופו להתרקם וז"ל הגמרא פ' א"ט דף ס"ד ע"ב ת"ר

דרישה

[ד] כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובה ביצים הטרופים בקערה וכו' כתב ב"י וז"ל ויש לדקדק אם היו טרופות היאך יכולה האשה ליקח החלמון שעליו הקורט דם ולזרקו הרי טרוף ומעורב היה וצ"ל שאחר שהתחילה לטרפה ראתה הדם על אותו חלמון שעדיין היה שלם ואפ"ה חש הרא"ש שמא דם זה היה בקשר החלבון והולד לו כו' ע"ש והנה ב"י כתב כן לפי מה שהוא מפרש הטרופים היינו בנטרפו לאחר שניטל קליפתן מעליהן והוצרך לדחוק ולומר שכולן נטרפו חוץ מזאת ואין הלשון סובל זה התירוץ שכתב ביצים הטרופים סתם דמשמע כולן שוים בזה שנטרפו יחד ועוד שהלשון שאמר ונמצא בחלמון של אחת מהן משמע שהיו שם יותר שלימות אלא שלא נמצא דם רק על אחת מהן ולפי מ"ש בפרישה א"ש דלק"מ : (כתוב בהגהות מרדכי ביצים שבורות יחד ולא טרופות נמצא דם באחד מהן בקערה יקח הכשרים כל אחד ואחד מהן בפני עצמו וישאיר אותה אשר יש בה הדם בקערה שא"א ליקח ביצה מעם חבירתה שלא ישאר בתחתון מן העליון קימעא כו' ועפ"ר מ"ש א"א ז"ל . סס"ק י"ב בשבורות משמע שקליפתן שבורות ועדיין הן בתוכן עכ"ה) : [ה] מותרות לאוכלם וזורק הדם הטעם כתבתי בפרישה וכתב הרשב"א מ"מ אין ללמוד מכאן

[ו] ודם דגים אע"פ שהוא מותר אם קבצו בכלי (ט) אסור משום מראית עין לפיכך אם ניכר שהוא מדגים כגון שיש בו קשקשים מותר ודם אדם אם פירש ממנו אסור ג"כ משום מראית עין לפיכך אם נשך הככר בשיניו ויצא דם משיניו ע"ג הככר צריך לגררו אבל שבין השינים מוצצו :

סז בדם (א) בהמה וחיה נמי אין איסור כרת אלא בדם הנפש שהנשמה יוצא בו אבל דם האיברים מותר והני מילי בשלא פירש מן האבר ויצא לחוץ (ב) אבל אם פירש מן האבר ויצא לחוץ או שנצרר בחתיכה [א] או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר אסור ולוקין עליו וכיון שמותר כל זמן שלא פירש לפיכך מותר לאכול בשר חי בלא מליחה ובלבד שלא יהא מהחוטין שדם בהם שהדם שבחוטין הוא ככנוס ועומד בכלי ואסור (ג) והרמב"ם כתב הרוצה לאכול בשר חי מולחו ומדיחו יפה

לאורויי דאפילו דאית בה תרתי ריעותא דנעשה מוזרת ואית בה נמי דם זורק את הדם ואוכל את השאר וה"מ להדיא בתוספתא הביאוה התוס' בד"ה גיעולי ביצים איכא למידק אמאי פי' רש"י וכן רבינו ביצים מוזרות שאינן של זכר כו' אפילו הם של זכר נמי שריין אי לא נמצא בהם דם וכן פי' הר"ן וז"ל דלא שכיחי ביצי מוזרות אם של זכר בלתי קורט דם ורש"י מילתא דשכיחא נקט בפירושו :

ודם דגים כו' בכריתות פ' דם שחיטה מימרא דרבי ומסקנא דגמרא הביאו הרי"ף והרא"ש פרק כ"ה אפיסקא דלב קורעו כו' והרמב"ם בפ"ו מהמ"א כתב בסתם דם דגים והגבי' טהורין מותר לאכלו ואפי' כנסו בכלי ושתהו מותר ולא כתב דאינו מותר אא"כ יש שם קשקשים ואפשר דס"ל להרמב"ם דההיא שינויא אינו אלא לדחות הקושיא דלא קשיא אדרב מיהו אנן לא קי"ל כרב אלא כפשטא דברייתא דם דגים ודם חגבי' מותר ואפי' לכתחילה דמשמע אפילו אין שם קשקשים דאם יש שם קשקשים מאי רבותא דקתני אפי' לכתחילה וה"ה נדחק לייסב בדרך אחר ומה שכתבתי הוא דרכו של הרמב"ם בהרבה מקומות דפוסק כסתמא דמתני' ודברייתא ואשינויא לא סמכינן דשינויא אינו אלא לדחות הקושי' אפי' בדרך רחוק ודחוק דוק ותשכח מיהו אנן קי"ל כהרי"ף והרא"ש והראב"ד והרשב"א והר"ן דכולהו ס"ל דהך שינויא אליבא דרב הילכתא היא ומהרש"ל למד מכאן דאסור לאכול בשר עוף בחלב שעושין משקדים אלא א"כ הניחו מן השקדים אצלו משום מראית העין ומהר"ם איסרלש דחה ואמר דשאני דם שהוא איסור כרת משא"כ באיסור בשר עוף בחלב דאינו אלא דרבנן וכן המנהג פשוט להתירו עכ"ל וכ"כ בת"ח סוף כלל ס"ב ולקמן סימן פ"ז בש"ע ס"ג ולי נראה דברי מהרש"ל עיקר דאף באיסור דרבנן חיישינן למראית העין בפרהסיא אלא דאף בצינעא לא אסרו אלא באיסורא דאורייתא וע"ל בס"ס רל"ח ועוד דלקמן בסימן פ"ז כתבנו דקי"ל כרבנן דר"ע דבשר עוף בחלב אסור דאורייתא שכן פסקו התוס' ע"ש :

ודם אדם כו' ג"ז בכריתות שם הביאו הרי"ף והרא"ש פ' כ"ה ועיין בסוגיא דפ' אע"פ (ד' ס') :

סז בדם בהמה וחיה נמי כו' כלומר תחלה אמר דדם דגים וחגבים וביצים מותרים וכאן אמר דבבהמה וחיה נמי יש דמים מותרים דאין איסור כרת אלא בדם הנפש שהנשמה תלויה בו ויוצאה בו כו' ואין איסור לא תעשה אלא בדם האיברים שפירש ממקומו למקום אחר וה"א ריש פרק דם שחיטה דאין כרת אלא בדם הנפש אבל שאר דם אינו אלא בל"ת וס"ל להרשב"א דדם האיברים אעפ"י שלא יצא אלא דפירש ממקום למקום נמי לוקין עליו ודלא כהרא"ה שחלק עליו ע"ש בת"ה הארוך וכן הוא דעת רבינו מיהו בשובר מפרקתה דאיבעיא לן ולא אפשיטא אין לוקין עליו אלא דבאיסור מלקות הוא עומד עליו מספק :

ומ"ש או שנצרר בחתיכה כו' כך הוא לשון הרשב"א בת"ה בית ג' ראש שער שלישי ונצרר היינו אומצא דאסמיק שע"י הכאות שהכו אותה נצרר הדם ונעקר לצאת ונצרר א"כ הו"ל דם האיברים שפירש או שפירש ממקומו כו' כגון השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה א"כ כגון שלא שחט הוורידין דלשם נמי פירש ממקומו כו' : **וכיון** שמותר כו' כ"כ התוס' פ"ק דחולין (דף י"ד) וכ"כ הרא"ש שם : ומ"ש ובלבד שלא יהא בו מהחוטין כו' כ"כ הרשב"א בת"ה לשם : ומ"ש ע"ש הרמב"ם הוא בפ"ו מהמ"א : ומ"ש

אע"פ שאינם יכולות ליבדוק וכתבו רבינו בסימן פ"ו דין ביצה שיש בו אפרוח או דם שנתבשל עם ביצים המותרות או עם התבשיל של היתר כתב ג"כ רבי' בסי' פ"ו :

ודם דגים אע"פ שהוא מותר אם קבצו בכלי אסור וכו' בכריתות פרק דם שחיטה (כא :) אמר רב דם דגים שכנסו אסור מיתיבי דם דגים וחגבים מותר ואפילו לכתחילה הוה בשלא כנסו דכוותה גבי מהלכי שתים בשלא כנסו מי אסור והתניא דם שעל גבי ככר גוררו וכו' אלא כי תניא ההוא מתני' דאית ביה קשקשים כי קאמר רב אסור דלית ביה קשקשים ופירש"י שכנסו. בכלי : אסור. דמיחלף בדם בהמה והרואה אומר מותר לאכול דם : דאית ביה. בדם : קשקשי'. מותר לכתחילה דלא אתי לאיחלופי בדם בהמה חיה ועוף וכ"כ הר"ן בפרק כל הבשר וכ"פ הרשב"א אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מהמ"א דם דגים וחגבים טהורים מותר לאוכלו ואפילו כנסו בכלי ושתהו מותר וזה תימה שנראה שפסק דלא כרב וכיון דבגמרא חזינן דליכא מאן דפליג עליה משמע ודאי דהלכתא כוותיה וכבר השיגו הראב"ד וה"ה כתב דאפשר לומר שהרמב"ם סובר דהא דקאמר ההיא מתניתא דאית ביה קשקשים וכו' ה"פ ההיא מתניתא בדגים טהורים דאית בהו קשקשים ודרב בדגים טמאים דלית בהו קשקשים ואע"פ שאין בו חיוב דם אסור הוא והרי הוא כחלב בהמה טמאה ואין לוקין עליו ובאמת שאין הלשון נאות לזה דהל"ל מתניתא בטהורים ודרב בטמאים עכ"ל : ודם אדם אם פירש ממנו אסור ג"כ משום מראית העין לפיכך אם נשך הככר בשיניו ויצא דם משיניו וכו' עד סוף הסימן בכריתות פרק דם שחיטה (שם) ובפרק אע"פ (ס.) וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בפרק כל הבשר :

סז בדם בהמה וחיה נמי אין איסור כרת אלא בדם הנפש שהנשמה יוצאה בו אבל דם האיברים מותר והני מילי שלא פירש מן האבר וכו' בכריתות פרק דם שחיטה (כב.) תניא דדם האיברים אינו אלא בלא תעשה ואוקמא בדפריש ומן הראוי הו"ל לרבינו לכתוב בדם בהמה וחיה נמי אין אסור כרת אלא בדם הנפש שהנשמה יוצאה בו אבל דם האיברים אינו אלא לא תעשה וה"מ כשפירש אבל אם לא פירש מותר אלא שלפי שהזכיר בסימן הקודם דדם דגים וחגבים וביצים מותרים בא לומר פה דגם בדם בהמה וחיה יש דמים המותרים ולפיכך הוצרך להתחיל בהיתר דם האיברים : ומ"ש או שנצרר בחתיכה נלמד מדין אומצא דאסמיק שיתבאר בסמוך : ומ"ש או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר נלמד מדין שובר מפרקתה של בהמה שיתבאר בסמוך ואע"ג דגבי אומצא דאסמיק וגבי שובר מפרקתה של בהמה לא אסיקנא בהדיא שילקו עליהם משמע לרבינו דכיון דאסרינן להו משום דחשיב כפירש וקי"ל דדם האיברים שפירש לוקין עליו הני נמי לקי עלייהו וכ"כ הרשב"א בס' ת"ה כ' הרא"ש בתשובותיו בכלל כ' בשאלה א' ששאל מהרשב"א שהוא סובר דדם הפורש ממקום למקום בתוך הבשר ולא יצא לחוץ שאינו אסור אלא הרי הוא כדם האיברים שלא פירש וכן פי' רבינו שמשון בפ"ק דחולין ומצאתי בתשובת הרשב"א סימן תס"ו שהשיבו איני דן להתיר דבגמרא קאי בתיקו דגרסינן בפרק כל הבשר (דף קיג.) השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה וכו' ואיבעיא להו גוזל את הרדים משום דמבליע דם באיברים ומכביד את הבשר ואי בעי למיכל מיניה באומצא אכיל או דילמא גוזל את הרדים ומבליע נמי דם באיברים ואי בעי למיכל מיניה באומצא אסור וקיימא בתיקו אלמא אע"פ שלא פירש לחוץ אלא בתוך הבשר ממקום למקום בתוך האברים חשיב כיוצא לחוץ מן הספק דהא קאי בתיקו עכ"ל :

וכיון שמותר כל זמן שלא פירש לפיכך מותר לאכול בשר חי בלא מליחה ובלבד שלא יהי' בו מהחוטין שדם בהם וכולי כ"כ התוספות והרא"ש והר"ן בפ"ק דחולין (יד.) גבי השוחט בשבת ובי"ה והביאו כמה ראיות לדבר וכך פסק סמ"ג וכך כתב הרשב"א בת"ה וכתב ה"ה שכן דעת קצת מפרשים ודקדקו כן מההיא דהשובר מפרקתה של בהמה שיתבאר בסמוך וכתב שכן דעת הראב"ד והרמב"ם וכ"כ רב אחא ז"ל וכ"כ עוד הר"ן בר"פ ג"ה גבי הא דקאמר התם דחוטי היד אסורים משום דם ומיהו נראה מדברי הר"ן בפ"ק דהדחה מיהא בעי ומשמע דהיינו משום דם שע"פ הבשר ואם מותר לאכול בלא מליחה עוף חי שלם כתב רבינו בסימן ע"ו והרמב"ם כתב בפ"ו מהמ"א הרוצה לאכול בשר חי מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ואח"כ יאכל וצ"ל שמפרש ההיא דשובר מפרקתה של בהמה בענין דלא ילפינן מינה דשרי לאכול בשר חי בלא מליחה וכמו שאכתוב בסמוך וכתב ה"ה יש מן המפרשים חלוקים בזה ואומרים שדם האיברים כל זמן שלא פירש מותר וזהו דעת הראב"ד בהשגות עכ"ל ומהרי"ן חביב כתב שנראה שדברי הרמב"ם סותרים זה את זה שכתב שם שאם חלט בשר חי בחומץ מותר לאוכלו כשהוא חי ומשמע דטעמא משום דדם האברים שלא פירש מותר והאריך בישוב דבר זה והעולה מדבריו הוא דסבר הרמב"ם דם האיברים שלא פירש מותר כדמוכח ההיא דחליטה ואפ"ה הצריך בבשר חי מליחה משום דבכל בשר שיחתך יש לחוש שמא התחיל להתפרד קצת דם מהאיברים ולכך צריך מליחה ומיהו א"צ לשהות במלחו כמו לקדרה אלא מליחה דרך עראי כמו לצלי אלא שבבשר חי צריך הדחה יפה אח"כ ולצלי א"צ הדחה משום דנורא משאב שאיב ע"כ וק"ל שהרמב"ם כתב מולחו יפה יפה ופשט לשון זה משמע דמליחה יפה בעיא כמו לקדירה

דרכי משה

לכתחילה נוהגין לבודקן ביום אבל בלילה או בדיעבד אין לחוש עכ"ל: (ט) ובמ"מ פ"ו מה' מ"א יראה שמכאן אנו לומדים שאין דמים אלו אוסרין ע"י תערובת שהרי הן עצמן מותרים כשיש בהן הוכחה כ"ש תערובתו כ"כ הרשב"א ופשוט הוא ושמעתי שמהר"ר שלמה לוריא למד מכאן לאסור בשר עוף בחלב שקדים אא"כ הניח מן השקדים אצלו משום מראית

דרישה

מכאן היתר לבילה בת יומא שנמצא בה דם דכיון שהיא ראויה לגדל אפרוח לא פלוג רבנן וכן המנהג שלא לחלק בין בן יומא לבן יומא : [ו] ודם דגים כו' אם ניכר שהוא מדגים כגון שיש בו קשקשים מותר וא"ת גבי דם שנמצא על קשר הלבון ולא נתפשט חוצה לו או בשאר מקום בהלבון שלא על הקשר אמאי אמרינן דיזרוק הדם ולא אמרינן שהבילה מוכח עליו שדם בילה הוא ולשתרי כיון שאינו מריקום האפרוח ממנו ותירץ רשב"א דכיון שמינו בבילה דם שאסור מן התורה החמירו על כל דם שבה והרב המגיד תירץ דאף להרמב"ם ושאר המפרשים שסוברים שאינו אסור דם אלא מדרבנן כיון שזו הבילה מעוף שדמו אסור מן התורה גזרו אף בדם בילה. ומכאן ראיה קצת דלמ"ד שאין דם הבילה אוסר אלא מדרבנן אפי' בהתחיל להתרקם נמי אינו אסור אלא מדרבנן דאי מן התורה אסור בהתחיל להתרקם ל"ל להרב המגיד לתלות הטעם הואיל ודם העוף אסור מן התורה גזרו על דם בילה נימא הואיל ובהתחיל להתרקם אסור מן התורה גזרו גם על לא התחיל להתרקם אלא ודאי אף בהתחיל להתרקם אינו אסור אלא דרבנן (וע"ל סק"ה) :

סי' סז [א] או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע כו' בפרק כל הבשר אמר עולא משום רבי חייא השובר מפרקת של בהמה קודם שתצא נפשה הרי זה מכביד את הבשר וגוזל את הבריות ומבליע דם באיברים איבעיא להו היכי קאמר מכביד את הבשר וגוזל את הבריות משום דמבליע דם באיברים הא לדידיה שפיר דמי או דלמא לדידיה נמי אסור תיקו ופירש"י הא לדידיה דליכא משום גזילה שרי לפי שהוא הוזל ויוצא ע"י מליחה או דילמא לדידיה נמי אסור והרתי איסורי קא חשיב חדא דגוזל את הבריות והדא דמבליע דם ושוב אינו יוצא ואוכל דם והרי"ף והרא"ש גורס איבעיא להו הואיל ומבליע דם באיברים מי שרי למיכל מיניה באומצא או לא תיקו. וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא וכתב ב"י ואע"ג דגבי אומצא דאסמיק

פרישה

ת"ר גיעולי ביצים מותרות ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר א"ר ירמיה והוא שנמצא על הקשר כו' תני דוסתאי ל"ב אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפי' בילה אסורה והנה הגמרא מוכח דמ"ם בסיפא נמצא עליה קורט דם לא קאי אביצים דספנא מארעא ולא מזכר דא"כ אפי' נמצא בחלמון לא הוה כל הבילה אסורה אלא דיני ביצים נקט הברייתא ואזיל דין גיעול ביצים מוזרות ודין אם נמצא בהן דם ורבי' כתב לפני זה דין בילה שנמצא עליה דם שאנו מחמירין כו' וכאן בא ללמדינו דין ביצים מוזרות דמותר לאוכלם ואגב אשמעינן דאפי' במוזרות דספנא מארעא דבודאי לא בא הדם מהזכר אפ"ה צריך לזרוק הדם הנמצא בה אבל לענין בילה עצמה לא הוצרך לכתוב דספנא מארעא דאפי' לא ספנא מארעא נמי אלא באים מזכר ונעשים מוזרות אח"כ כתב הר"ן דמותר לאכלה ודייק לה דלמו דדין גיעול ודין נמצא עליה דם קאי נמי אבילה הבא מזכר כן נמי דין בילה מוזרת בכל ענין מותר אלא דרבותא דזורק הדם נקטה רבינו בספנא מארעא וק"ל ועד"ר :

סי' סז (א) בדם בהמה וחיה נמי לשון ב"י מן הראוי הו"ל לרבינו לכתוב בדם בהמה וחיה נמי אין איסור כרת אלא בדם שהנפש יוצאה בו אבל לדם האיברים אינו אלא לא תעשה וה"מ כשפירש אבל אם לא פירש מותר אלא שלפני שהזכיר בסימן הקודם דדם דגים והגבים וביצים מותרים בא לומר פה דגם בדם בהמה וחיה יש דמים המותרים ולפיכך הקדים שריותא דדם לגמרי לדין איסור לאו דדם האיברים עכ"ל. ובזה מיושב ג"כ לשון נמי דכתב רבי' שכתב בדם בהמה וחיה נמי אין חיוב כרת כו' דלכאורה קשה חיוב כרת מאן דכר שמיה אבל השתא א"ש דקאי על מה שהזכיר לפני זה היתר דגים והגבים וביצים ואדם בין שיניו וקאמר דאפי' בדם בהמה נמי לפעמים מותר לגמרי וק"ל: (ב) אבל אם פירש וכו' עד אסור ולוקין עליו דע שדם האיברים שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר נלמד מדין מפרקת שהוא איבעיה ולא אפשיטא דלהומרא כמ"ש בדרישה והנה מ"ש רבי' אסור ולוקין עליו לאו אכולהו קאי מ"ש לוקין בהרי דם האיברים שפירש ממקומו נלמד מאיבעיה דלא אפשיטא ולהומרא מש"ה אסרינן ליה ומנ"ל לומר דלוקין ועוד דאין כוונת רבינו על המלקות שהרי אין לוקין בזמן הזה אלא הדלעיל קאי שכתב דם האיברים שלא פירש מותר וע"ז כתב ואם פירש יש בו איסור ומלקות ר"ל שיש מהם אסורין ויש מהן שלוקין ועוד שגם הדם שנתעורר לצאת יש דעת הרוצים לומר שלוקין לפי דעת הסוברים דלמא לדידיה נמי אסור ומש"ה כתב רבינו אסור ולוקין עליו ולא כתב לוקין עליו ומינה נשמע שהוא אסור אלא שהלוקין הם בדינים יש מהם אסורין ויש מהן לוקין ועד"ר : (ג) והרמב"ם כתב הרוצה לאכול בשר חי מולחו אע"פ שכתב שם שאם היה חלוט בחומץ א"צ מליחה ומותר לאוכלה כשהוא חי תירץ ב"י דהרמב"ם סובר כל התיכה שראוי לצאת ממנה

יפה יפה ולא נהירא [ג] השובר מפרקתה של בהמה אסור לאכול מבשרה חי אא"כ מולחו יפה לפי שהדם מתעורר לצאת בשעת שחיטה וכששובר מפרקתה אינה יכולה לזנק להוציאו וחוזר ונבלע באיברים אבל ע"י מליחה מותר אפילו לקדירה ובעל העיטור כתב דאפילו במליחה אסור שאין המלח מפליטו (ד) ונשאר בו מדם הנפש ואסור (ה) וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן נצרר הדם מחמת מכה אסור לבשלו עד שיחתוך המקום וימלחנו יפה שכיון שנצרר הדם אין

לקדירה ולא סגי במליחה **דרך** ערא"י **כמו** לצלי ולייטב דברי הרמב"ם כ"ל דס"ל דדם האיברים אע"פ שלא פירש אסור אם הוא ראוי לפרוש אבל כשחלטו בחומץ מלמת למית ושוב אינו ראוי לפרוש ומ"ה שרי: **השובר** מפרקתה של בהמה אסור לאכול מבשרה וכולי בפרק כל הבשר (קיג.) אמר שמואל משום רבי חייא השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה ה"ז מכביד את הבשר וגוזל את הבריות ומבליע דם באיברים איבעיא להו היכי קאמר מכביד את הבשר וגוזל את הבריות משום דמבליע דם באיברים הא לדידיה שפיר דמי או דילמא לדידיה נמי אסור תיקו ופירש"י הא לדידיה. דליכא משום גזילה שרי לפי שהוא חוזר ויוצא ע"י מלח: או דילמא לדידיה נמי אסור. ותרתי איסורי קא חשיב חדא דגוזל את הבריות וחדא דמבליע דם ושוב אינו יוצא ואוכל דם

אבל הרי"ף והרא"ש גורסין איבעיא להו הואיל ומבליע דם באיברים מי שרי למיכל מיניה באומצא או לא תיקו וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא ולגירסא זו הסכימו הרשב"א והר"ן וכתב הרשב"א שכן הכריע הרמב"ן ז"ל וכתב הר"ן דלפי גירסא זו דוקא באומצא דהיינו חי בלא מליחה הוא דמיבעיא לן אבל בצלי א"כ לקדירה ע"י מליחה פשיטא דשרי דנורא שאיב ומליחה מפיק ליה שאע"פ שאין לו כח להוציא דם הנבלע הבא ממקום אחר מוציא הוא את זה וכתב הרשב"א וסלקא בתיקו ובאומצא מיהא אסור ובצלי נמי עד שנצלה כל צרכו דאי לא נצלה כל צרכו הוה ליה כאומצא אלא שתמיהא לי דהא דאיבעיא לן אי שרי למיכל מיניה באומצא בבשר דלית ביה הוטי קא מיבעיא לן דאי באית ביה הוטי אפילו בלא שבר מפרקתה אסור באומצא ואם כן אפי' באומצא אמאי אסור דהא דם האיברים שלא פירש שרי וי"ל דבשעת השחיטה דם האיברים מתנודד ממקומו לצאת דרך בית השחיטה וכששובר מפרקתה הדם חוזר ונבלע בבשר והו"ל דם שפירש ממקום זה ונבלע במקום זה עכ"ל ומדאיבעיא לן בשובר מפרקתה אי שרי למיכל מיניה באומצא למדו המפרשים דכל שלא שיבר מפרקתה שרי למיכל מיניה באומצא בלא מליחה וכמו שנתבאר בסמוך והרמב"ם אע"פ שנראה שגורס כגירסת הרי"ף אינו סובר היתר זה ולפיכך פירש דהא דאיבעיא לן אי שרי למיכל מיניה באומצא ע"י חליטה בחומץ הוא דאיבעיא לן דכל שלא שובר מפרקת מיסרא שרי על ידי חליטה כמו שיתבאר בסימן זה אבל שלא ע"י חליטה לא מיבעיא לן כלל דאפילו לא שבר מפרקתה אסור בלא מליחה שכתב בפ"ו מהמ"א וז"ל השובר מפרקת בהמה קודם שתצא נפשה הרי הדם נבלע באיברים ואסור לאכול ממנה בשר חי ואפילו חלטו אלא כיצד יעשה יחתוך החתיכה וימלח יפה יפה ואח"כ יבשל או יצלה עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם בעל העיטור טעמו לפי שהוא גורס כגירסת רש"י דלפי אותה גירסא אפי' לצלי וע"י מליחה איבעיא לן דדילמא שוב אינו יוצא ואסור וכמ"ש הר"ן לפי אותה גירסא: ומ"ש וא"א ז"ל לא כ"כ היינו מדגרים מי שרי למיכל מיניה באומצא כדגרים הרי"ף ז"ל (ה) כתב בהגהות אשיר"י דווקא שובר המפרקת כי מחמת יסורי שבירה אין בה כח להתאנח ולהוציא דם אבל הותך לא אסיר (ג) כתב בשבלי הלקט על הא דשובר מפרקתה של בהמה מכאן שאסור לקרב מיתת הבהמה לאחר השחיטה ע"י הושטת סכין בלבה מפני שמתה ואין בה כח להתאנח ולהוציא דמה והרי הוא נבלע באיברים (ג):

נצרר הדם מחמת מכה אסור לבשלו וכו' בפג"ה (נג:) האי אומצא דאסמיק חתכיה ומלחיה ואפי' לקדירה שפיר דמי תלייה בשפוד מידב דייב ושרי אותביה אגומרי פליגי בה רב אחא ורבינא וכן ביעי וכן מוזרקי ואיפסיקא הלכתא כמאן דשרי ופי' הר"ן אומצא דאסמיק בשר שהוא אדום ביותר וניכר שהדם כצרר בתוכו וכתב ה"ה בפ"ו מהמ"א שכך פירשו רוב המפרשים דאומצא דאסמיק היינו חתיכה שנצרר בה הדם מחמת מכה ואותו דם מובלע ואינו יוצא אלא על ידי חיתוך ומליחה וכ"כ הראב"ד ז"ל בהשגות וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל והרמב"ם כתב בשר שהאדים וכן ביצי בהמה וחיה בקליפה שעליהן וכן העורק שבו המזרקים שהם מלאים דם אם חתכן ומלחן כדת מותר לבשלן ואם לא חתכן ומלחן בשפוד ונלה העורק ופיו למטה או שצלאן כולן על הגחלים הרי אלו מותרים עכ"ל ודבריו מבוארים כדברי המפרשים ולא כדסבר ה"ה דלענין חלטו בחומץ מפרש לה הרמב"ם וזה אינו שאע"פ שכתב קודם לכן בסמוך לזה דין חתיכה שהאדימה בתוך החומץ הא דבשר שהאדים אינו ענין לו אלא מילתא באפיה נפשה היא

ומ"ש ול"נ אפשר לייטב דעת הרמב"ם דמדתניא בפ"ב דחולין (דף ל"ד) הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה כו' ותו קאמרינן התם הרוצה שיבריא חותך כו' ס"ל להרמב"ם דלא מיירי לא לקדירה ולא לצלי דהא בפרק כ"ה גבי השובר מפרקתה לפי גירסת הרי"ף והרמב"ם שמעינן דבאומצא דהיינו חי בלא מליחה הוא דאסור מספק כמ"ש בסמוך ומשמע אבל ע"י מליחה שרי אפילו לקדירה וכ"ש לצלי וא"כ הכא בחותך כזית בשר מבית השחיטה לא איצטריך לאורויי דמולחו יפה יפה לקדירה דהא פשיטא היא ולצלי ודאי לא איצטריך מליחה דאפילו אומצא דאסמיק אסיקנא דשרי אגומרי דלא חתיכה ומליחה כ"ש בחותך כזית בשר מבית השחיטה אלא בע"כ איצטריך דאפי' לאוכלו חי נמי צריך למולחו יפה יפה ולאו דוקא מבית השחיטה אלא מילתא דשכיחא נקט דהרוצה שיבריא חותך מבית השחיטה ואוכלו חי וצריך למלוח יפה יפה וה"ה שאר בשר נמי הרוצה לאוכלו חי צריך למולחו יפה יפה וכ"כ במגדול עוז ע"ש הר"א ממיץ והוא הנכון ודלא כמה שנדחקו מהר"י חביב ז"ל והרב ב"י עיין עליהם ואעפ"י שהתוס' פי' הכיא דהרוצה לאכול כו' דמיירי בלקדרה א"כ לצלי כו' איהו אזלי לשיטתם דבשר חי לא צריך מליחה אבל הרמב"ם תפס לו שיטה אחרת וכדפרי' ולדידיה הכיא דהשובר מפרקתה דאסור לאכול באומצא אפי' בחליטה אסור והכי מפורש להדיא בדברי הרמב"ם לשם: השובר מפרקתה כו' בפרק כ"ה (דף קי"ג) קמיבעיא לן בשובר מפרקתה של בהמה הואיל ומבליע הדם באיברים מי שרי למיכל מיניה באומצא או לא וסלקא בתיקו וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא כך הוא גירסת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ומשמע להדיא לפי גי' זו דדוקא באומצא דהיינו חי בלא מליחה הוא דמיבעיא לן אבל לקדירה וע"י מליחה או לצלי פשיטא דשרי וכך הם דברי רבינו והא דכתב רבינו דמליחה בלא חתיכה סגי ושרי אפי' לקדירה ומשמע דלצלי לא בעי לא חתיכה ולא מליחה דלא גרע מנצרר דם מחמת מכה דשרי לצלי בלא חתיכה ומליחה אין כן דעת הרמב"ם אלא בעי חתיכה ומליחה אפי' לצלי ע"ש בפ"ו מהמ"א וה"כ:

ומ"ש בשם ב"ה הוא לפי שגורס כגירסת רש"י דאף לצלי וע"י מליחה קמיבעיא לן וכיון דאסיקנא בתיקו אזלינן לחומרא וא"ל אמאי לא הביא רבינו הומרא זו ע"ש רש"י ואפשר דס"ט דברש"י אפשר לפרש דדעתו דדוקא לקדירה לא מהני מליחה אבל לצלי מודה דשרי אבל ב"ה כתב דאפילו לצלי אסור ואפי' במליחה. ומ"ש נשאר בו מדם הנפש פי' וגדול עונש שלו דאית ביה כרת וה"ה אפי' לא היה נשאר דם הנפש אסור ג"כ מן התורה אלא האמת נקט: **ומ"ש** וא"א הרא"ש ז"ל לא כ' כן הוא מדהביא בפסקיו גירסת הרי"ף ולא הזכיר גי' רש"י אלמא דלא ס"ל כרש"י להחמיר בזה ואיכא למידק דבתשובת הרא"ש כלל ב' דין י"ז בשאלה ששאל מהרשב"א כתב שהוא סובר דדם האיברים שפי' ממקום למקום ולא פי' ויצא לחוץ לא מקרי דם האיברים שפי' וכן פי' רבי' שמשון פ"ק דחולין והוא מ"ש התוס' (בדף י"ד) בד"ה ונכבין וכ"כ גם הרא"ש לשם בפסקיו והא דאמר בפרק כ"ה (דף קי"ג) חדא נמי פריש מהאי גיסא ובלע בהאי גיסא פירש רבינו שמשון דפריש מהאי גיסא דקאמר היינו שפי' לגמרי לחוץ ובלע אידך גיסא והוא מ"ש התוס' בר"פ כ"ל בסוף ד"ה האי מולייתא והשתא קשה הלא למאי שתופס הרא"ש גירסת הרי"ף בשובר מפרקתה של בהמה אסור באומצא מספק אע"פ שלא יצא לחוץ וכך תפס עליו הרשב"א בתשובה סי' תס"ו כשהשיב לשאלתו זו אבל אתוס' ל"ק ולא מידי דאינהו סברי כגירס' רש"י דלא קא מיבעיא לן בשובר מפרקת' אלא לקדירה והתם ודאי אסור מספק דשמא אין כל דמו יוצא ע"י מליחה וע"י בישול הוא יוצא לחוץ ואסור אבל חי שרי לאוכלו אפילו פי' ממקום למקום כיון שלא יצא לחוץ אלא להרא"ש קשיא וי"ל דלא אמר הרא"ש דלא מקרי דם האיברים שפי' אלא היכא שפי' לגמרי ויצא לחוץ אבל כשפי' ממקום למקום בשעת מליחה וצלייה זה ודאי לא חשיב פי' מה שהולך בתוך החתיכה מלד זה ללד זה ע"י מליחה וצלייה דכך הוא דרכו ולא ניתנה תורה למלאכי השרת אבל דם שפי' ממקום למקום בתוך החתיכה שלא ע"י מליחה וצלייה אלא ע"י ששבר מפרקתה א"כ אומצא דאסמיק א"כ ע"י שלא שחט הוורידין הכי ודאי כיון שהדם היה נעקר לצאת והיה יוצא לחוץ אי לאו דשבר מפרקתה או שלא שחט הוורידין או אומצא דאסמיק דהשתא פירש ממקומו ונבלע במקום אחר ביחד וה"ל כאילו היה מכונס בכלי זה ודאי חשוב כפירש לחוץ והרשב"א ז"ל לא דק בדברי הרא"ש חשב שהיה דן דלעולם לא חשיב פי' אלא ביצא לחוץ א"כ לא בא הרשב"א

אלא לעורר את הרא"ש דיש לחלק בדבר ולפי האמת גם הרא"ש ז"ל הכי ס"ל וכדפרי' וע"ל בסימן ס"ט בדין בשר שנתבשל בלא מליחה ובמ"ש לשם בס"ד. ואכתי א"ל אמאי לא כתב רבינו בהדיא דבנצרר הדם מחמת מכה א"כ לא שחט הוורידין דאסור לאכלו חי כמ"ש בהדיא אבל השובר מפרקתו ואבל בשר שנתנוהו בחומץ כו' וי"ל דנמשך אחר התלמוד דלא קמיירי בלאוכלו חי אלא בשובר מפרקתה ובשר שנתנוהו בחומץ אבל מדינא דם שנצרר מחמת מכה או לא שחט הוורידין אסור לאוכלו חי במכ"ש ועוד דבתחילת דבריו בסימן זה שכתב או שנצרר בחתיכה או שפי' ממקומו כו' בכלל זה נמי היכא שנצרר מחמת מכה או שפירש ממקומו ע"י שלא שחט הוורידין וכמו שכתבתי בסמוך ועוד דחליטה בחומץ לא קרי ליה נצרר וכמ"ש א"כ נצרר הדם מחמת מכה ואם כן או שנצרר בחתיכה דקאמר היינו שנצרר מחמת מכה וקאמר דאסור ולוקין עליו אם אכלו חי: **כתב** בהג"ה אשיר"י ס"פ כ"ה דוקא שובר אבל חותך לא אסור וכבר כתבתי זה לעיל בהלכות דריסה ע"ש מרדכי פ' השוחט (דף ל"ב) ומביאו רבינו בהלכות שהייה דבעוף ששוהה למות מוטב שיכנה על הצואר בסכין וכו' דקצת האריך דאף לרש"י חותך שרי וע"כ כ' רש"י קשה מאי מוטב הלא לרש"י אסור לחזור ולחתוך המיעוט בתורת שחיטה אלא לפי שיש גדולים שאוסרין אף ההכאה דדמי לשובר מפרקתה ורש"י ס"ל דחותך או מכה לא דמי לשובר ע"כ אמר מוטב שיכה וכו' ולא ישחוט המיעוט כיש גדולים דמתירין השהייה במיעוט בתרא דלדעת רש"י מוטב זה מזה: **נצרר** הדם כו' ר"פ כ"ה (דף ע"ד) האי אומצא דאסמיק חתכיה ומלחיה ואפי' לקדירה שפיר דמי שפדיה בשפוד שרי מידב דייב דמא אחתיה אגומרי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דאסר מכמת למית ומאן דשרי מישב שייב והלכתא מישב שייב וכן ביעי וכן מזרקי ומשמע דה"פ שפדיה בשפודא אע"ג דלא חתכיה ומלחיה נקיבת השפוד חשיב כאילו חתכיה אבל באנחיה אגומרי דאפי' נקיבה ליכא ס"ל לרבינא מכמת למית ואסור ולית הלכתא הכי ובפ' ג"ה (דף צ"ג) גרסינן תלייה כמי בשפודא דאיב דמא ופירש"י הואיל ותלוי שפיר דמי משמע דנקיבת השפוד לא חשיב כאילו חתכיה ולא שרי אלא משום דתלוי בשפוד דדאיב דמא משא"כ באנחיה אגומרי דכיון

דרכי משה

מראית העין ואין הכרח בדבריו דשאני דם שהוא איסור כרת מה שאין כן בשר עוף בחלב דאינו אלא מדרבנן וכן המנהג פשוט להתיר וע"ל סימן פ"ז ס"ק ב' מדין זה: **סז** (א) ובתא"ו נט"ו אות ד' דנכון להתיר: (ב) ובהר"ן ד' תרפ"א דה"ה ההותך בשר מבית השחיטה אסור לאוכלו חי אע"ג דבעלמא הוא דם האיברים שלא פירש שרי הכא בעינן מליחה כיון דמבית השחיטה קא חתיך עד שלא תצא נפשה שהדם נעקר ממקומו ומתמצה דרך שם עכ"ל וכ"ה במרדכי ס"פ השוחט וכ"ה בתוס' ל"ג: (ג) וז"ל בנימין זאב מצאתי תשובת גדול אחד מכאן שאסור לקרב מיתת הבהמה לאחר שחיטה ע"י הושטת הסכין בלבה כמו שעושין נכרים משום שמבליע דם באיברים ומיהו אין הבשר נאסר

פרישה

ממנה דם צריכה מליחה לאפוקי כשהוא לומת מחמת חומץ שוב לא יפרש דם ממנה מ"ה שרי ומהרי"ן תירץ בפ"א ודחאו ב"י ע"ש. (אינה יכולה לזנק פירש"י מתוך צרתה אין בה כח להתאנח ולהוציא דם עכ"ה): (ד) ונשאר בו מדם הנפש אינו ר"ל דמשום דיש בו מדם הנפש המגירו בו טפי משאר דם דהא ילפינן מיניה הדין לאומצא דאסמיק ולדם האיברים שיצא ונבלע במקום אחר אף דאין שם דם הנפש וכנ"ל אלא האמת קאמר דיש שם דם הנפש וטעמו דב"ה הוא דפירש האיבעיא דבגמ' כפירש"י כתבתיהו בדרישה דאיבעיא ליה אי שרי לדידיה על ידי מליחה או לא דאפי' ע"י מליחה אסור והרא"ש ס"ל כהרי"ף דגרס אי שרי באומצא וסיינו דוקא בלא מליחה וק"ל: (ה) וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן אלא מותר ע"י מליחה:

דרישה

דאסמיק וגבי שובר מפרקתה של בהמה לא אשכחן בהדיא שילקו עליהן משמע לרבינו דכיון דאסרינן להו משום דחשיב כפירש וקי"ל דדם האיברים שפירש לוקין עליו ס"כ לקי עלייהו עכ"ל והגה מ"ש באומצא דאסמיק זה מבואר בגמרא פ' ג"ה הביאה ב"י בסמוך שלמו אסור וממילא שלוקין עליו ומ"ש גבי שובר מפרקתה אין כראה דהואיל והוא אבעיא דלא אפשיטא בגמרא לא נראה שיהיו לוקין עליו אלא נ"ל כמ"ש בפרישה ע"ש: [ג] השובר מפרקתה של בהמה כתוב בהגהות אשיר"י דוקא שובר שמחמת יסורי השבירה אין בה כח להתאנח ולהוציא דם אבל חותך לא אסר ובשבלי הלקט כתב מכאן שאסור לקרב מיתת הבהמה אחר שחיטה ע"י הושטת סכין בלבה מפני שמתה ואין בה כח להתאנח ולהוציא דם ע"כ ויש לדקדק שכתב רבינו לעיל בסימן

אין לו פתח לצאת עד שיהתוך בו אבל מותר לצלותו על האש אפילו בלא חיתוך ומליחה שהאש שואב הדם (ו) וכן כל הוורידין וחקרומים שיש בהן דם כאשר ביארתי למעלה אסור לבשלם בלא חתיכה ומליחה [ג] אבל מותר לצלותם בלא חתיכה ומליחה [ד] וכן כתב הרשב"א (ז) יש מהגאונים שכתבו שצריך שינית מקום החתך למטה בשעת מליחה כדי שיזוב הדם וכן בכל מקום שצריך להתוך כגון בהמה ועוף שלא נשחטו הוורידין שצריך לחותכן קודם מליחה (ח) בשר שנתנוהו בחומץ כדי להצמית דמו בתוכו (ט) אם נתאדם הבשר זהו סימן שנעקר הדם ממקומו והחומץ אסור (י) וגם הבשר אסור לאוכלו חי ואין לו היתר לקדירה אלא בחתיכה ומליחה או לצלי (ה) לא נתאדם הבשר בידוע שלא נעקר הדם ממקומו והחומץ מותר (יא) [ה] וגם הבשר מותר לאוכלו חי (יב) וחומץ שנתנו בו בשר פעם אחת להצמיתו לא יצמיתו

ב"ח

דכיון דאינו תלוי מלמית למית וכך הביאו התוס' והרא"ש בפג"ה ע"ש אבל מדברי התוס' בפרק כ"ל ומדברי המרדכי פכ"ה משמע כפי' הראשון ע"ש והשתא מ"ש רבינו נצרר הדם מחמת מכה כו' היינו הך אומצא דאסמיק כו' וכפירש"י וכ"כ הרא"ש בפג"ה להדיא וז"ל אומצא דאסמיק מחמת מכה שהוכתה הבהמה מחייה כו':

ומ"ש ומותר לצלותו על האש כו' כלומר אפי' לא נקביה בשפודא ואינו תלוי על האש אלא אנחיה אגומרי נמי שרי שהאש שואב הדם והרמב"ם כתב נמי ובשר שהאדים וכן בילי כו' ומשמע שמפרש כפירש"י דמיירי בנצרר מחמת מכה כו' וכן פי' ב"י ודלא כפי' הרב המגיד ומשמע מיניה נמי דהיא אומצא דאסמיק הוא והלייה מפרש לה לענין הליטה וכמו שפי' התוס' והרא"ש וכדברי רבינו בסמוך אלא דקשיא דרבי' כתב בסמוך דבהליטה היכא דנתאדם הבשר יש לו היתר לקדירה בהתיכה ומליחה או לצלי אפי' בלא התיכה ומליחה והיינו כדברי הרא"ש שכתב ובהאי אומצא דאסמיק פליגי לעיל ואי התכיה ומלחיה אפי' לקדירה ש"ד כו' ולהרמב"ם בהלוטה ונתאדם אין לו היתר לקדירה אלא לצלי ובמליחה וצ"ל דהרמב"ם מפרש הא דקאמר האי אומצא דאסמיק התכיה ומלחיה אפילו לקדירה שרי כו' מדנקט ליסכה דאומצא משמע דמיירי בלאוכלו. הי דהכי הוא פירושא דאומצא בכל דוכתא והיינו דקאמר התכיה ומלחיה אפי' לקדירה שרי פי' לא מיבעיא דשרי לאוכלו חי אלא אפילו לקדירה שרי אבל לצלי שרי אפי' בלא התכיה ומלחיה כדקאמר בתר הכי שפדיה בשפודא מידב דייב כו' והאי אסמיק אין פירושו שנתאדם ע"י הליטה כדנקט בתר הכי האי אומצא דאסמיק הוא והלייה אסור דהתם לא שרי אפי' מלחיה אלא לצלי כדכתב הרמב"ם להדיא לשם והיינו טעמא דכיון דהלטיה בחומץ אין כל דמו יוצא ממנו ע"י מליחה דנצמת בתוכו מקצתו והיינו דקאמר הכא התכיה ומלחיה דמיירי בנצרר דם מחמת מכה דבעינן התיכה ומליחה אבל בנתאדם בהליטה אין מקום להתיכה אלא מליחה גרידא אם לא בשובר מפרקתה דאפילו הלטו בעינן התיכה ומליחה דהשבירה משוה לה נצרר דם מחמת מכה והלכך בעינן התיכה ומליחה ושרי בין לצלי בין לקדירה וכ"ש לאוכלו חי אלא דצ"ע למה החמיר בשובר מפרקתה דאפי' לצלי לא שרי אלא בהתיכה ומליחה ולגבי נצרר הדם מחמת מכה שרי לצלי בלא התיכה ומליחה כל עיקר וי"ל דבשובר מפרקתה בלע טפי בהתיכה דהא לגירסת רש"י אפי' התיכה ומליחה לא מהני לקדירה וק"ל:

ומ"ש וכן כל הוורידין וקרומין כו' היינו מדאמר בגמרא וכן ביעי וכן מזרקי וז"ל רש"י בפ' כ"ל וכן מזרקי הוטין גסין שהן וורידין שבבית השחיטה:

ורבינו כתב וכן כל הוורידין והקרומין כו' נראה דטעמו משום דהרא"ש בפג"ה פי' דמזרקי היינו גידי צואר שהוציאו מן הבשר הנהו לא בעי התיכה לצלי עכ"ל הרא"ש וס"ל לרבינו לפ"ז דה"ה כל הוורידין וכל הקרומין האסורי' משום דם מותר לצלותן בלא התיכה ומליחה כשהוציאן מן הבשר ועל זה כתב וכ"כ הרשב"א דבת"ה מפורש דכשהוציאן מתוך הבשר דוקא מותר לצלות בלא התיכה אבל חוטין שמובלעין בבשר אסור עד שיחתוך ויצלה כו' כמו שהעתיק הב"י ולפי שרבינו מדבר בכאן בהוציאן מתוך הבשר ע"כ לא כתב שני סברות בזה אבל בסי' ס"ה דמדבר בחוטין שמובלעין בתוך הבשר כתב שני סברות וב"י הבין במ"ש רבינו כאן וכן כל הוורידין כו' זה דעת הרא"ש ושיש הולקים בזה ולא דק גם כתב דמ"ש וכ"כ הרשב"א לא קאי אלא לוורידין והומצא דאסמיק אבל שאר חוטין לצלות נמי בעו התיכה כו' ליתיה דהא ודאי בהוציאן מתוך הבשר אין חילוק בין וורידין לשאר חוטין וק"ל:

ויש מהגאונים כו' כ"כ הרשב"א בת"ה הקצר ומבואר בהרוך שהראב"ד הוא שכתב כן וטעמו דכל היכא דבעיא התוכה בעינן התוכה לתתא כי היכי דלידוב דמא בין כבדא בין לקדירה בהוטי דיד ודלועא:

בשר שנתנוהו בחומץ כו' ר"פ כיצד צולין סוף (דף ע"ד) והביאוהו הרי"ף והרא"ש פג"ה האי אומצא דאסמיק הוא והלייה אסור לא אסמיק הוא והלייה שרי והתוס' לשם דחי שני פירושים דפירש"י וכתב ר"י דנראה לו פירוש ריב"א כדפי' בשם בה"ג והוא כמו שכתב רבינו וכן הסכים הרא"ש פג"ה והמרדכי פ' כ"ה בשם רבינו הגנאל:

ומ"ש והחומץ שנתנו בו בשר פעם אחת כו' תלמוד ערוך הוא פ' כיצד צולין הביאוהו הרי"ף והרא"ש פג"ה. והיכא למידק אמ"ש רבינו לא נתאדם הבשר

ב"י

היא וכדברי המפרשים ז"ל: ומ"ש אבל מותר לצלותו על האש אפי' בלא חיתוך ומליחה כך פי' רש"י והר"ן דמאן דשרי אפי' בלא חיתוך ומליחה שרי אלא דבעי כדי מליחת צלי דבר מועט לדברי מי שמצריך כן: ומ"ש וכן כל הוורידין והקרומים שיש בהם דם כאשר ביארתי למעלה אסור לבשלם בלא חתיכה ומליחה אבל מותר לצלות בלא חתיכה ומליחה כבר נתבאר בסי' ס"ה שזה דעת הרא"ש ושיש חולקים ואומרים דאפי' לצלי אסורים בלא התיכה אבל מליחה אינה מעלה ולא מורדת: ומ"ש רבינו וכ"כ הרשב"א כלומר דלא בעינן התיכה ומליחה לצלי לא קאי אלא לוורידין והומצא דאסמיק אבל שאר חוטין האסורים משום דם לצלות נמי בעי התיכה וכמו שכתבתי בשמו בסימן ס"ה שהרי כתב בת"ה נצרר הדם בבשר מחמת מכה וכו' צלאו על האש מותר שהאש שובת את הדם ואע"פ שלא התכו וכן הוורידין המלאים דם התכן ומלחן מותרים אפילו לקדירה לא התכן מותרים לצלי כל שהניחן על האש שהאש שואב את הדם ואחר כך כתב חוטי דם יש בעוף ובבהמה שאינן מנקין דמן לא דרך וורידין ולא דרך סימנים והם חוטי שביד הבהמה והכתף והוטין שבלחי וכן שבלחי העוף ושבגף ולפיכך צריך להתכן ואם לקדירה צריך התיכה ומליחה ואם לצלי צריכין התיכה וא"צ מליחה ומה הפרש בין אילו לורידין או להתיכה שנצרר דמה שאין צריכין התיכה ומליחה לצלי כמו שביארנו יראה לי שלא התירו בוורידין אלא בהוציאן מתוך הבשר והפניהם על פני האש שכל שאין מבדיל ביניהם ובין האש האש שואב את הדם וכן הטענה בבשר שנצרר בו הדם אבל הוטין אלו שמובלעין בתוך הבשר הבשר מבדיל בינן ובין האש ולפיכך האש שואב היטב את הדם ולפיכך אסור עד שיחתוך ויצלה או יחתוך וימלח עכ"ל: **יש** מהגאונים שכתבו שצריך שיניה מקום החתך למטה וכו' כבר כתבתי בסימן ס"ה שה"ה הזכיר סברא זו ושכן כתב הר"ן בשם הראב"ד וכ"כ הרשב"א ז"ל ודין בהמה שלא נשחטו הוורידין נתבאר משפטן בסימן כ"ב (ז): **בשר** שנתנוהו בחומץ כדי להצמית דמו בתוכו אם נתאדם הבשר בתוכו וכו' בפ' כיצד צולין (ע"ד:) הביאוהו הרי"ף והרא"ש בפג"ה האי אומצא דאסמיק הוא והלייה אסור לא אסמיק הוא והלייה שרי ופי' הר"ן דרכם היה לתת בשר חי בחומץ ואוכלין אותו וקאמר שאם נתנו אומצא דאסמיק לתוך החומץ הוא והלייה אסור לפי שאנו רואין הדם כאילו הוא בעין ואינו כשאר בשר שדמו מובלע בתוכו והלייה נמי אסור לפי שהדם מתערב בחומץ לא אסמיק הוא והלייה שרי שהחומץ צומת אותו והו"ל דם האיברים שלא פירש ושרי והתוס' פירשו דמנהג הוא כשנותנין בשר חי לתוך החומץ ואינו שוהה בתוכו לא מפליט מידי ונצמת הדם בתוך הבשר והכל מותר דהכתי לא פירש הדם וכי שוהה בתוכו עד דאסמיק נעקר ממנו הדם ונפלט לתוכו והיינו דקאמר אומצא דאסמיק שנשתהא בחומץ עד דאסמיק הוא והלייה אסור אבל אי לא אסמיק שרי וכן כתב המרדכי בפ' כל הבשר וכן פי' הרא"ש וכתב עוד ובהאי אומצא דאסמיק פליגי לעיל ואי התכיה ומלחיה אפילו לקדירה שפיר דמי ע"כ וכך הם דברי רבינו והרמב"ם כתב הרוצה לאכול בשר חי מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ואח"כ יאכל ואם הלטו בחומץ מותר לאכל כשהוא חי ומותר לשתות החומץ שהלטו בו שאין החומץ מוציא הדם והתיכה שהאדימה בתוך החומץ היא והחומץ אסורין עד שימלך אותה יפה יפה ויצלה עכ"ל משמע מדבריו שהוא מפרש כפי' התוס' וסובר דמאי דאמרינן דכי אסמיק אסור היינו לומר דאסור לקדירה ואע"פ שמלחו אבל לצלי מותר והוא שימלחנו מליחה יפה כמו לקדירה וידיחנו ונראה שכל זה בבשר שלא נמלח שאילו נמלח אע"ג דבתר הכי אסמיק הי שרי בין הוא בין הלייה וכן נראה מדברי רבי' ירוחם ורש"י פירש הלייה מוהל היוצא ממנו כשהותכו ל"א שהולטין אותו בחומץ לאחר צלייתו ודמו נסחט לתוכו אסמיק הלייה אסור ל"ג הוא רב אחא קאמר לה דמיקל ובהלייה מודה דאסור. וכתב הרא"ש פירש"י מוהל היוצא ממנו כשהותכו ול"ג הוא ול"נ דהיכי דמי אי בנצלה כל צרכו למה יהיה המוהל אסור הא אמרינן דעל ידי התיכה ומליחה אף לקדירה שרי ופליטה דמליחה לא עדיפא מפליטה דצלי ואם לא נצלה כל צרכו היכי בעי למימר שהוא מותר כל זמן שלא נפלט דמו הא למ"ד גומרי מילמת למתי אסר ליה אע"ג דדם האיברים שרי הכא הא דאסמיק שאני לפי שהדם בא ממקום אחר וכנוס בתוכו ועוד מדמייתי לקמן האי דהליט ביה הדא זימנא משמע דאיירי בהלא ממש ולשון אחר שפרש"י שהולקין אותו אחר צלייתו להפליט הדם משמע דהבשר מותר מדלא גרים הוא וקשה להך פירוש דאי הלייה אסור איהו נמי אסור לפי שחוזר ונבלע בו כדאמרינן בפ' כל הבשר (קיא.) גבי כבד דהלטי ליה בהלא ועוד דומיא דהליטה דלקמן דהוי להצמית הדם בתוכו אית לן לפרושי נמי הכי וגם התוס' כתבו כדברי הרא"ש: **והחומץ** שנתנו בו בשר פעם אחת להצמיתו לא יצמיתו בו בשר פעם אחרת וכו' אבל כל שלא הלטו בו כלל

דרכי משה

באסר בכך אלא נדנוד עבירה הוא וחזריז ה"ז משובח עכ"ל וכ"ב ב"י בשם ש"ל ולעיל סימן כ"ג משמע דשרי: (ד) ובאו"ה כלל א' דהמנהג כשר לקלוף בית השחיטה דהוי כאומצא דאסמיק דאסרינן למליחה כך בלא חתיכה עכ"ר וכ"ב לקמן בשם הכלבו: (ה) באו"ה משמע דנהגו לכתחילה לחתוך בו בקעים בקעים אף לצלי ובכלבו דח"ה בשד שסמוך לבית השחיטה צריך התיכה קודם מליחה כמו אומצא דאסמיק:

ול"נ

דרישה

כ"ג בחט רוב אחד בעוף או רוב שנים בבהמה ושוהה למות מוטב שילכה על ואסה כו' למה התיר לכושה הרי מקרב מיתתה ומעכב הדם לצאת ואין נראה לחלק בין הכאה לשבירת המפרקת דהא בכל קירוב מיתה הדם מעכב לצאת וגם דוחק לחלק ולומר דלעיל מיירי כשכבר זינק ממנה כל דמה בקילוח דא"כ לא הוה חיה ונראה דלעיל לא בא להשמיענו אלא שלא יעשה שהייה ואמר מוטב שילכה ממנה שישחוט פעם אחרת אבל באמת אף בהכאה אסור משום הדם כדין השובר מפרקת דאסור לאוכלו חי אלא כיצד יעשה יחתוך המפרקת לשנים בסכין שלא כדרך שחיטה והא דכתב שם ב"י בדף י"ד ע"א בד"ה ומש"ר בשם הרא"ש שבאשכנז כו' שכתב בשם ספר התרומות שאסור לשבר המפרקת לשנים אפשר לומר שאסור בשבירה או משום גיסטרא אסור בדרך שחיטה אבל לחתוך שם כדי שיצא הדם שרי: [ג] אבל מותר לצלותם בלא חתיכה ומליחה זהו דעת הרא"ש ויש חולקין כמש"ר בר"ס ס"ה שיש מצריכים חתיכה אף לצלי (אבל רש"ל כתב מ"ש רבי' וכן הוורידין ז"ל זהו מזרקו דגמרא ופי' רש"י בפרק כיצד צולין חוטין גסין שהן וורידין שבבית השחיטה ואיירי הכא בעינן היתר וורידין עצמן כשהוציאן מן הבשר כ"כ הרא"ש בפרק ג"ה וכן פי' הר"ן עכ"ל. ור"ל אבל כשהן בתוך הבשר ודאי אסורין אפילו לצלותן דנבלע דמן בבשר וכדלעיל סימן כ"ב וק"ל. ולפ"ז מ"ש הב"י זהו דעת הרא"ש דוקא וכן מ"ש אח"כ שהרשב"א לא כ"כ אלא בוורידין כו' ולא בחוטין שהן בתוך בשר לא אתי שפיר דגם רבינו לא איירי אלא בחוטין עצמן שהן בעין ואין שם שום בשר ויהיה הכל לפשוטו דבזה לא מצינו מי שפליג דלעיל בסי' ס"ה לא איירי אלא כשהן בבשר ודו"ק עכ"ס): [ד] וכ"כ הרשב"א כתב ב"י שרשב"א לא קאי אלא אוורידין והומצא דאסמיק אבל חוטין שביד ושבכתף ושבלחי הצריך חתיכה אפילו לצלי והטעם דאומצא ובוורידין יראה לי שלא התירו אלא כשהוציא הוורידין ופניהם על האש וכיון שאין מבדיל בינם ובין האש האש שואב את הדם אבל חוטין אלו שמובלעין בתוך הבשר הבשר מבדיל בינם ודין האש עכ"ד ומש"ר סתמא וכ"כ הרשב"א נראה שלא בא להשמיענו כאן אלא דין אומצא דאסמיק ודין הורידין נקט אגב דהא כבר נתבאר דינה ר"ס ס"ה ולכן סתם רבינו ולא כתב דבר אוורידין ועל עיקר הדין קאי מ"ש וכ"כ הרשב"א ומ"ש ב"י שרשב"א לא קאי אלא אוורידין נ"ל דהיינו חוטין שבצואר דאי אותו וורידין שצריכין נחוט קשה ממ"נ אי התכם בשעת שחיטה לדברי הכל אף לבישול מותר ואי לא התכם בשעת שחיטה לדברי הכל אסור אף לצלי אלא נ"ל שקאי אהוטי הצואר וק"ל: [ה] וגם הבשר מותר לאוכלו חי כתב מ"ו ולא צריך מליחה דהוי דם האיברים שלא פירש אבל לקדירה בעינן ג"כ התיכה ומליחה ע"כ ונראה דלא כ"כ מורי דלקדירה אסור אלא לדידן שאין אנו בקיאין בהפלטה וכמ"ש בסימן ע"ג בכבד ולדעת ר' ירוחם שהביא ב"י שם דכ"ל

פרישה

(ו) וכן כל הוורידין פי' חוטי היד והלחי והצואר כמ"ש בדרישה ע"ש: (ז) יש מהגאונים כו' שצריך להותכן קודם מליחה כמ"ש לעיל סי' כ"ג: (ח) בשר שנתנוהו בחומץ דרכן היה לתת בשר חי בחומץ ואוכלין אותו ר"ן:

(ט) אם נתאדם כו' והחומץ אסור הטעם שהדם נתערב בחומץ: (י) וגם הבשר אין לו היתר אלא בחתיכה ומליחה כו' שהוא דומה לאומצא דאסמיק ודוקא שלא מלהן קודם שנתנן לתוך החומץ ב"י: (יא) וגם הבשר מותר לאוכלו חי וה"ה כשלא נצמת בחומץ נמי מותר לאוכלו חי כדלעיל דשם לא נתעורר הדם כלל ומ"ש רבינו וגם אין ר"ל שמחמת החומץ ניתר אלא ר"ל שאם נתאדם אסור החומץ והבשר ובאם לא נתאדם החומץ מותר וגם הבשר מותר לאכול חי וגם יש למידק מ"ש רבינו לאכלו חי ר"ל בלא מליחה וצלייה כנזכר לפני זה וכ"ש דמותר לצלייה וה"ה לקדירה מותר בלי מליחה וצלייה כיון שכבר נצמת הדם בתוכו שוב אינו יוצא אפי' ע"י בישול וכן ע"כ צ"ל לדעת הרמב"ם שאוסר לאכול אפי' מבשר חי בלי מליחה והדחה כמ"ש בשמו לעיל בסימן זה וכאן מתיר ע"י ההלטה הומץ אפי' לקדירה דאי דוקא לאוכלו חי קשה מאי שנא ועד"ר: (יב) והחומץ שנתנו בו כו' אין בו עוד כח להצמית אבל יש בו כח לעקור דם ממקומו. וכמצא דהוי דם

יצמיתו בו בשר פעם אחרת לפי שכבר תשש כחו ואין בו עוד כח להצמית אבל כל שלא חלטו בו כלל (יג) מותר לחלוט בו אע"פ שאינו חזק:

סח

(א) **הטומן** הרא"ש ברמץ למולגו צריך לכוין שיהא בית השחיטה למטה כדי שיזוב הדם שדרך שם (ב) ואם הניחו על צדדין המוח והקרום אסורים לפי שהדם מתקבץ בתוך הגלגולת ומתבשל המוח בתוך הדם (ג) הניחו על נחיריו ונעץ בו קנה או דבר אחר מותר לא נעץ בו שום דבר אסור [א] (ד) וכן החוטין שבלחי צריך לחותכם קודם מלינה ובשמולגין

בית יוסף

בכ"ל מותר לחלוט בו אע"פ שאינו חזק בפרק כיצד צולין (שם) ומפרש טעמא בגמרא משום דהתם איתיה לקיוהא דפירא בעיניה הכא ליתיה לקיוהא דפירא בעיניה. בסימן ע"ג אכתוב ב"ה אם בזמן הזה מותר לחלוט בשר:

סח הטומן הרא"ש ברמץ למולגו צריך לכוין שיהא בית השחיטה למטה וכו' בפג"ה (לג:) רישא בכבשא אותביה אבית השחיטה דייב דמא ושרי אצדדין א מיקווא קוי ואסור אותביה אנחיריה דן ביה מידי שרי ואי לא אסיר איכא דאמרי אנחיריה ואבית השחיטה דייב אצדדין אי דן ביה מידי שרי ואי לא אסיר ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרשב"א ור"ן כלישנא קמא וכ"פ רבינו ירוחם ולא כדכתב הר"ן שיש מי שפסק כלישנא בתרא לקולא וכתב הרשב"א בת"ה ניקב עצם של מוח ונלאו אם היה הראש מונח על האש והנקב למטה מותר ע"כ וטעמו משום דעד כאן לא אסרינן באותביה אצדדין אלא משום דדמא מיקווא קוי אבל כל שניקב העצם שם מידב דייב כמו באותביה אבית השחיטה וכ"כ ה"ה בשמו וכתבו רבינו בסי' ע"א וגם כתב שם שהרא"ש היה מתיר כן והא דאמרינן אצדדין מיקווא קוי ואסיר וכן באותביה אנחיריה ולא דן ביה מידי כתבו התוספות בשם בה"ג דמוקרא הוא דאסיר באכילה ורישא גופא שרי משמע דלא אסיר אלא משום קרום של מוח שיש בו דם ולכך גם המוח אסור שנתבשל בדם הקרום וכ"כ הרא"ש ז"ל וכתב עוד ואפי' קליפה א"צ וה"ט לפי שהקרום מפסיק בין הדם שבתוכו לבשר ואין הדם נפלט לחוץ ואפילו אם קצת מן הדם נפלט ונבלע לתוך הבשר כבולעו כך פולטו ע"כ וגם הר"ן כתב ודאמרינן ואי לא אסיר היינו מוקרא בלחוד אבל אידך בישרא שרי דהא קדרה דמפסקא וכ"כ הרשב"א וכ"פ הרמב"ם. ורבינו אע"פ שכתב כאן סתם אסור סמך על מה שכתב בסמוך אם הניחו על צדדין המוח וקרום אסורין דמשמע דדוקא הני אסורים אבל שאר הראש מותר ואם כן כשכתב לא נעץ בו שום דבר אסור המוח וקרום דאסר ברישא קאי דווקא:

כתב האגור בשם מהר"י מולין יש אוסרין כל הראש כשנגלה המוח בתוכו אע"ג דלא מצינו שאסרו הגאונים אלא המוח משום דסבירא להו כיון שנאסר המוח ואין סומכין לומר כבולעו כך פולטו אלא נחשב כמו שנתבשל בדמו אם כן נעשה המוח כמו נבילה ופולט מתמונותו בראש ואוסרו עכ"ל. ואין לחוש לזה כיון שהפוסקים התירו בפי': **כתב** הרשב"א בת"ה על הא דאמרינן דאי אותביה אבית השחיטה או אנחיריה ודן ביה מידי מותר יש מן החכמים שאמרו שלא התירו לצלותו כך אלא להניחו על האש עד כדי שיסיר שערו אבל להכשירו באכילה בכך לא עד שיוציא המוח וינקה הקרום מן הדם ויראה לי שאין עיקר לדברים אלו עכ"ל וכתבם רבינו ירוחם וכן דעת הרמב"ם שכתב דינין אלו לענין צולה הראש בתנור או בכבשן. וכ"כ רבינו בסימן ע"א וכ"נ דעת הר"ם בתשובות ובסי' ע"א אכתוב לשונו וכן דעת הר"ן שכתב וז"ל כתבו בתוספות דכי אמרינן ברישא בכבשא דאי תלייה אבית השחיטה מידב דייב ושרי דוקא בעושה להסיר את השער בלבד אבל לצלותו בכל ענין אסור וזה כפי דעת ר"י דבשר שיש בו חוטין צריך חתיכה אפילו לצלי וכיון שכבר פירשנו שאין חוטין צריכין חתיכה לצלי ה"נ אע"פ שיש דם בחוטי הדם כל היכא דאיכא בית השחיטה לתחת לצלי שרי ומסתברא נמי דלהסיר את השער בלחוד דאפילו אותביה אצדדין שרי דלא מהני ליה כולי האי ובשיעור מועט כזה אין הדם הולך ממקום למקום ואפי' דאיב פורתא ע"י מליחה נפיק ואין דעת רבינו כן שהרי הטומן ראש ברמץ למולגו כתב דינים אלו (ה): **ומ"ש** רבינו וכן החוטין שבלחי צריך לחותכן קודם מליגה כלומר ואם לא חתכן הן עצמן אסורין וכ"כ שם התוס' והרא"ש ופשוט הוא: **כתב** המרדכי יש נשים שנהגו למלוח בית השחיטה כשמתקנין הראש באש גזירה שמא יגלה וטעות הוא בידם ומאן דעביד הכי אוסר כל הראש דהא כשהוא מולח בית השחיטה פולט דמו וא"כ כשמולחין שאר הראש פולט דמו ובולע בית השחיטה דם שכבר פלט לכן נראה דלא יעשו רק ידיחו בית השחיטה ולא יותר ואי משום שמא יגלה הא קי"ל דלצלי לא בעי מליחה ע"כ ונראה שאותם נשים שהיו נוהגות כן מי שהורה להם כך היה סובר כאותן שמתירין בשר שנמלח שחזרו ומלחוהו עם בשר שלא נמלח כמ"ש רבי' בסי' ע' והיה סובר כדברי המצריך מליחה לצלי אבל מ"מ דברי המרדכי נראין עיקר דבשיעור מועט כזה ליכא למיחש שמא יגלה ואפי' אם יגלה לית לן בה שהרי כמה פוסקים סוברים דלא בעי מליחה לצלי כמו שיתבאר בסימן ע"ו. כתב רבינו ירוחם דם הקרום כגון בית השחיטה צריך להדיחו אפילו לצלי שכל דם הקרום על פי הבשר אין האש שואבו אלא מבליעו ובמעט הוא הוא נבלע ולפיכך יש ליזהר כשמולגין הראש עם הצואר להדיח מקודם בית השחיטה וכן בעוף במליגתו ע"כ (ב). כתב ה"ה דהא דאמרינן דכי אותביה אצדדין או אנחיריה ולא דן ביה מידי שאינו נאסר אלא המוח לבדו כתב הרמב"ן ה"מ לצלי אבל לקדרה אם לא הוציא מוחו אסור בס' שא"א שלא יפלוט אע"פ שמונח בקדרתו וצריך לשער בס' כל המוח ע"כ ואף רבינו מודה בזה עכ"ל וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרשב"א שאם בשלו בקדרה הכל אסור אא"כ יש שם ס' ומשערינן בכל המוח לא בקרומו לבד כי ג"כ יש דם בתוך המוח עצמו ודמי לחתיכת בשר שנפל בקדרה בלא מליחה שמשערינן בכולו ולא במה שיצא ממנו לבדו ע"כ וכ"כ הר"ן בפ' גיד הנשה הא דמפלגינן בין אותביה אבית השחיטה לאותביה על הצדדין דוקא לצלי אבל אי בשליה בכל ענין אסור דבין כך ובין כך נפיק דמא אברא' והרוטב נכנס ויוצא ומערב את הכל ואפי'

בית חדש

הבשר כו' עד וגם הבשר מותר לאוכלו חי דאלמא דס"ל דאפי' לא נתאדם אסור לבשלו בקדרה אא"כ חתכיה ומלחיה ובתוס' והרא"ש משמע דבלא נתאדם מאחר שנגמת הדם בתוכו שוב אינו פולט ומותר לבשלו בלא חתיכה ומליחה דלא בעינן חתיכה ומליחה אלא בכתם בשר שחלטוהו ונתאדם או כשנתאדם קודם שנתנוהו לתוך החומץ דהשתא ודאי אף על פי שלא נתאדם יותר מחמת החומץ הוא והלייה אסור וכדפי' הר"ן אבל שאר כל בשר שלא נתאדם קודם שנתנוהו בחומץ ואף לאחר שנתנוהו בחומץ נמי לא נתאדם משמע דאפילו לקדרה שרי בלא חתיכה ומליחה וכדאמרינן לגבי כבד ויתבאר לקמן בסימן ע"ג ותדע דהכי הוא דאל"כ קשה היכא דחלטו בו פעם אחת אמאי לא יחליטו בו פעם אחרת ולאוכלו חי אם לא יתאדם דלא גרע מאחר בשר דלא חלטוהו בחומץ דמותר לאוכלו באומצא דהיינו בלא מליחה אלא בע"כ דהיכא דלא נתאדם שרי אפי' לקדרה בלא חתיכה ומליחה כיון דנגמת דמו בתוכו והיכא דחלטו בו פעם אחת אינו נגמת בתוכו ואסור לקדרה אבל לאוכלו חי פשיטא דשרי כל היכא דלא נתאדם ותו קשה לדברי רבינו למה נחמיר בבשר שחלטוהו יותר מלגבי כבד שחלטוהו ואפשר לומר שרבינו נמשך אחר דברי הרמב"ם בפ"ו שכתב תחלה דאע"ג דמדינא דגמרא מותר לבשל אותה אחר החליטה כבר נהגו כל ישראל לאיסור ואח"כ כתב לגבי בשר דחלטוהו בחומץ ולא נתאדם מותר לאוכלו חי כו' ונראה דלא כתב כן גבי בשר אלא לפי המנהג שאוסרין חליטה אבל לדינא דגמרא ודאי לגבי בשר נמי שרי חליטה אפי' לקדרה בלא חתיכה ומליחה והא דכתב הרמב"ם דינא דגמרא אכבד ולא אבשר הוא לפי שבגמרא לא הוזכרה דין חליטה בבשר בהדיא אלא אכבד דאע"פ דההיא דאומצא דאסמיק הוא והלייה אסור כו' מפרשה גם הרמב"ם לענין חליטת בשר חי כפי' ה"ג ור"ת מ"מ כיון דיש מפרשים בדרכים אחרים אם כן לא הוזכרה חליטה בפירוש אלא בבשר חי ולכך כתב הרמב"ם תחלה דין החליטה דגמרא אכבד ואח"כ מנהג ישראל לאסור החליטה בכבד ואח"כ כתב אבל חליטת בשר דלא שרי אלא לאוכלו על פי מנהג ישראל ורבינו אע"פ שעדיין לא כתב דינא דגמרא ומנהג ישראל לגבי כבד כתב כאן לגבי בשר דלא שרי אלא לאוכלו חי ואין זה אלא על פי המנהג לפי שנמשך אחר דברי הרמב"ם וכל זה שלא כדעת ב"י שתופס בפשיטות דמ"ש רבינו כאן בדין חליטת בשר הוא לדינא דגמרא כמו שנראה מדבריו להדיא בסימן ע"ג ע"ש ועי"ל דהרמב"ם ורבינו שכתבו לגבי בשר שחלטוהו ולא נתאדם דלא שרי אלא לאוכלו חי הוא לדינא דגמרא וכפי' ב"י ודקדקו לישנא דקאמר האי אומצא דאסמיק דלישנא דאומצא אינו אלא בשר חי בלא מליחה וס"ל דדוקא גבי כבד דאיסור דם כבד אינו אלא דרבנן שרי חליטה לדינא דגמרא אפילו לקדרה אפילו לא חתכיה ומלחיה אבל דם בשר דאסור דאורייתא לא שרי חליטה אלא לאוכלו חי וס"ל נמי דהא דחלטו פעם אחת לא יחליטו בו פעם אחרת דאפי' לאוכלו חי אסור אפילו לא יתאדם ה"ט דכיון דלית ביה קיוה דפירי בעיניה שהוחלש כחו של חומץ שבלעו בשר הראשון אפי' לא יתאדם בפעם אחרת חיישינן שמא נפרש הדם ממקום למקום בתוך החתיכה אלא דכיון שהוחלש כחו של חומץ לא נראה אדמומית מבחוץ וזה נראה עיקר. והשתא איכא למידק למאי שכתב רבינו היכא שנתאדם בחליטה דאין לו היתר לקדרה אלא בחתיכה ומליחה או לצלי אפילו בלא חתיכה והיינו כדברי הרא"ש שכתב ובהאי אומצא דאסמיק פליגי לעיל ואי חתכיה ומלחיה אפי' לקדרה ש"ד כו' דהא הרא"ש גופיה פירש האי אומצא דאסמיק דפליגי לעיל בנצרר דם מחמת מכה היא והיכי מזכי שטרא לבי תרי וי"ל דהאי לישנא שכתב הרא"ש ובהאי אומצא דאסמיק פליגי לעיל הוא מפי' ריב"א שתופס כך עיקר והרא"ש סובר דלענין דינא תרוייהו הילכתא נינהו דבין אסמיק מחמת מכה ובין אסמיק מחמת חליטה לקדרה לא שרי אלא בחתיכה ומליחה ולצלי שרי אפי' אגומרי בלא חתיכה ומליחה וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם אע"ג דבאסמיק מחמת מכה ס"ל כהרא"ש ורבינו מ"מ באסמיק מחמת חליטה תפס לו שיטה אחרת דלקדרה אסור לגמרי ולצלי בעינן מליחה בלא חתיכה וכבר כתבתי טעמו בסמוך בס"ד ולענין הילכתא נהגינן השתא דלא לחלוט בשר בחומץ דאין אנו בקיאין אי מילמת יפה או נתאדם קצת ובדיעבד נמי אי חלטיה קודם מליחה החומץ אסור מיד והבשר נמי אסור לקדרה אפי' על ידי חתיכה ומליחה ולצלי שרי על ידי מליחה וכדברי הרמב"ם ודלא כמו שפסק הרב בהגהת ש"ע להתיר הבשר בדיעבד. וכן פסק בש"ע גבי כבד דבדיעבד מותר וליתא ובת"ה גבי כבד דין ה' כתב להדיא דאם נחלטה ונתבשלה אסורה והכי נקטינן:

סח הטומן הרא"ש ברמץ כו' בפרק ג"ה (דף ל"ג) רישא בכבשא כו' ופי' רש"י בכבשא הטמנה ובס"ד כתב ויש גורסין בכבשן אפילו בלא רמץ וכן כתב בה"ג האי מאן דמטוי רישא צריך לאתנוחי בית השחיטה לתתא כו' והביאוהו התוס' והרא"ש ורבינו נמי תופס עיקר דלענין דינא אין חילוק בין טומן ברמץ לצולהו על האש וכאן כתב דין הטמנתו ובסימן ע"א כתב דין צלייתו ומה שקשה ממה שכתב רבינו בסי' ס"ה התבאר לשם בס"ד. כתב מהרש"ל מה שנהגו הנשים לזרוק המוח שבראש האווזא ולהסיר אף הקרום הוא לפי שמניחין הראש ברמץ מצדי לצדדיו עכ"ל: ומ"ש וכן החוטין כו' כ"כ שם התוספות והרא"ש. ודוקא בעודן בלחי צריך לחתוך אותם מקמי שטומן הראש ברמץ או צולה אותו אבל בהוציאן מן הלחי א"צ לחתוך אותם כדלעיל בסי' ס"ה סעיף ו' וכדפרישית לשם בס"ד: ומ"ש

דרכי משה

סח (א) ול"נ דדברי הר"ן הם כדברי רבינו ירוחם שכתב בספר א"ו נט"ו דוקא הטומן אבל לשומו ע"ג גחלים לחוד ולשנות מקומו תמיד מותר בכל ענין עכ"ל ובזה לא מצינו דפליג הטור וכ"פ באו"ה כלל י"ז שמותר לחרוך הראש ולהסיר השער על האש דאפי' אותביה אצדדים הואיל ואינו מטמינו שמונח במקום אחד תמיד וכן ברגלים עכ"ל : (ב) ולא ידעתי

פרישה

דם האיברים שפירש: (יג) מותר לחלוט בו אע"פ שאינו חזק וטעם דאיכא קיוהא דפירי אבל לעיל כבר בטל קיוה דפירי גמרא:

סי' (א) סח הטומן הראש ברמץ למולגו כו' פי' להסיר שערן והסכימו הפוסקים דה"ה אפי' לצלאו כך גם כן דינא הכי אבל אם בשלו עם המוח צריך ס' נגד כל המוח והקרום אפילו מלח כבר הראש: (ב) ואם הניחו על צדדין המוח והקרום אסורין עמ"ש לעיל סימן ס"ה: (ג) הניחו על נחיריו כו' לא נעץ בו שום דבר אסור פי' הקרום והמוח כמו גבי הניחו על צדדיו: (ד) וכן החוטין שבלחי צריך לחותכן קודם מליגה ואם לא חתכן החוטין אסורין כדלעיל סי' ס"ה כ"כ הרא"ש בפרק גיד הנשה דף קס"ז ע"א בדין רישא בכבשא ועד"ר: ומותר

דרישה

דס"ל דכן הדין נמי לדידן דלא בקיאינן גם בשאר בשר אסור בהחלט חומץ אבל ב"י כתב שם דדוקא בכבד אסרו חליטה לדידן כל חליטה בין בחומץ בין בחמין אבל בשאר בשר גם לדידן שרי לחלוט ומש"ה סתמו הפוסקים וכתבו החליטה בחומץ להתיר סתם ולא חלקו דלדידן אסור ע"ש סימן ע"ג טעמו דמחלק בין בשר לכבד. ומיהו על כל פנים נשמע מינה דאפי' לרבי' ירוחם דוקא לדידן דלא בקיאין בחליטה אסור לקדרה אבל בזמניהם היה מותר גם לקדרה:

סי' סח (א) וכן החוטין שבלחי צריך לחותכם קודם מליגה משמע דאם לא חתכם קודם מליגה עכ"פ החוטין אסורין וכן משמע בהרא"ש בפג"ה דף קס"ז ע"א בדין רישא בכבשא (פי' הטמנה שמטמינין הראש ברמץ להסיר השער עכ"ה) וצ"ע הא פסק לפני זה דף קס"ו

חדושי הגהות

סח א מיקפא קפי כ"ה בגמרא פי' רש"י מיקפא קפי דמו בתוכו ואמור קפי כמו וכגבינה תקפיאני: הכה"ג

ומ"ש וכשמולגין הרגלים כו' הרא"ש שם: ומותר למלוג תרנגולת תוספות והרא"ש והמרדכי שם. ומהרא"י בהג"ה ש"ד סימן נ"א ובתרומת הדשן סי' קס"ה כתב דנהגינן לאיסור וע"ש:

כתב הרמב"ם המהבהב כו' ע"ס וכ"ל הרשב"א שכך כתב בת"ה בית ג' שער ג' וע"ש: אין מולגין גדיים כו' בפרק כירה כתב הרא"ש מחלוקת רשב"ס ור"ת וראיותיהם ואח"כ כתב במסקנא הילכך הרוצה למלוג תרנגולת ישפוך הרותחים בכ"ש כו' וכך הם דברי רבינו:

ומ"ש

ואפי' נמלח הראש קודם לכן אסור ב לדברי מי שסובר דלקדרה כל הבשר שיש בו חוטין צריך חתיכה בשעת מליחה וכיון שכן היאך יצא דם שבחוטי הקרום במליחה אלא ודאי אי איתלי ובשלוה אפילו נמלח אסור אא"כ יש בו ס' וכי משערינן ס' איכא מ"ד דבקרמא בלחוד משערינן ואיכא מאן דאמר דבכוליה מוחא וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל ע"כ וכן כתב המרדכי בשם תשובת הגאונים דראש שנתבשל ולא נקרע אסור ומשמע דלית ליה תקנתא והכי נקטינן ולא כמ"ש שמא אח"כ דראש שנתבשל בשיש בו עדיין מוחו ואח"כ קרעו והוציא את דמו ומולח הראש שרי ואפילו לבשל עם שאר בשר בקדרה ע"כ שאין לדבריו אלו טעם כלל שאחר שנתבשל עם דמו מה תועלת יש במליחה:

וכתב עוד מעשה היה בראש אווז שנתבשל כשהיה שלם ולא חתכוהו לשנים והכשירו רבינו קלונימוס לפי שלא היה בדמו כזית לאסור עכ"ל. ודברי תלמיד טועה הם שתלה עצמו באילן גדול

וכשמולגין הרגלים א"צ למולחם תחלה אלא שצריך להסיר ראשי הטלפים כי הם מעמידים הדם (ס) [ב] ומותר למלוג תרנגולת ברמץ (ו) [ג] שאין בה מקום שיתקבץ שם הדם (ז) כתב הרמב"ם המהבהב אווזין ותרנגולין באור לחרוך שיורי הנוצה שעליהן צריך לרחוץ בית השחיטה כדי שלא יתבשל דם בית השחיטה ויבלע בבשר ואח"כ מעבירו באש ולא ישהה אותו הרבה (ח) באש כדי שלא יבלע דמו בבשרו על ידי חום האש שמה שנבלע על ידי חום האש מסתרך בו הרבה ואינו יוצא על ידי מליחה אין מולגין גדיים וטלאים ועופות בכלי ראשון שהוא מתבשל הלב ודם שבהם עם הבשר ורשב"ם התיר לערות מכלי ראשון עליהם שעירוי חשוב ככלי שני (ה) ור"ת אסר דהשיבא ליה ככלי ראשון ומיהו אם עירה עליו די לו בקליפת העור שאינו מבשל אלא כדי קליפה ואם

דהא בפרק ג"ה (צח:) גבי הווה פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבישרא אמרינן בהדיא שאע"פ שהאיסור פחות מכשיעור צריך ס' כנגדו. ומ"מ הדין הזה מצאתיו בספר ארחות חיים אבל נתן בו טעם אחר וז"ל ראש עוף שנתבשל שלם כתב הרב המנהיג בשם ר"י והר"ש שהכל מותר אף המוח לפי שהדם שבמוח יוצא דרך בית השחיטה ודרך העצם שהוא רך ודרך החוטם ע"י רותב ויש בו ס' ממנו ואם נגלה הראש שלם מותר דנורא מישאב שייב דמא עכ"ל: **ובשמולגין** הרגלים א"צ למולחם תחלה אלא צריך להסיר ראשי הטלפים וכו' הרא"ש שם וכתב הר"ן אלו שמשימין רגלי הבהמה על האש להסיר שערן ולהסיר הטלפים מסתברא דשרי משום דטלפים גופייהו מונעין האש שלא יזוב הדם ממקום למקום ואפי' דייב פורתא ע"י מליחה נפיק אלא שיש מחמירין ומחתכין הטלפים בסכין מעט ומניחין החתך למטה כדי שיזוב הדם דרך שם אם יפרוש ממקומו ומנהג יפה הוא (ג) עכ"ל. ובספר התרומה כתב רגילות הוא לתת רגלי הבהמה באור להסיר השער ולהסיר הטלפים ומותר הוא דאפי' בראש אין איסור אלא משום קרום של מוח אבל דם שבשאר מקומות מישב שייב נורא והוא הדין ברגלי הבהמה גומרי מישב שייבי דמא ויש מחמירין ומולחין הרגלים ושוהין כדי מליחה ומדיחין אותם לפני נתינתן על האש להסיר השער והטלפים ואח"כ חוזרין ומולחין אותם כהוגן. משום שמליחה ראשונה היתה מנגד הטלפים ועל השער ולא נכנס בבשר רק מעט עכ"ל (ד). וכתבוהו הגהות מיימוניות והמרדכי בפג"ה ג בשם סמ"ג וכתב שא"צ לעשות כן לכתחלה וכתב עוד המרדכי נשאל לר' יהודה על הרגלים שנמלחו כראוי קודם שיתנם על האש להסיר הטלפים ולא (ואחר שנסרו הטלפים לא מלחום כאשר נהגו העם למלחם אחר נסירת טלפים אלא) הדיחום ונתנום בקערה בלא מליחה שנייה והשיב דהיה נראה לו היתר ודבר זה לא שמע אבל כיוצא בו שמע שהתיר ר"י את העצמות שיש בהם מוח אע"פ שיש לחוש משום דם שבמוח דכל זמן שלא פירש דם האיברים שרי ואם פירש ע"י מליחה הועילה לו המליחה כמו לשאר הבשר ויש נוהגים איסור ברגלים אם לא מלחום בסוף אמנם על המליחה ראשונה כתב בסמ"ג דחומרא בעלמא הוא והמחמיר יבורך עכ"ל. והרשב"א כתב בת"ה כתשובת רבינו יהודה דמליחה על גבי שער מהניא וכתב רבינו בסימן ע"א והגהות מיימונית כתבו בשם סמ"ק פרסות הרגל שנמלחו בקליפתם ולא הסיר ראשן נראה דהוי כמולח בכלי שאינו נקוב וכל מה שבתוך הקליפה אסור ע"כ וכ"כ הגהות מרדכי בפ' ג"ה בשם סמ"ק ג"כ ודין מולח בכלי שאינו נקוב יתבאר בסימן שאחר זה בס"ד: ולענין הלכה לכתחלה ראוי לחוש לדברי סמ"ק אבל בדיעבד כדאי הם כל הנך רבוותא לסמוך עליהם (ה): ואם הובהבו הרגלים ונמלחו ולא שהו כלל ומיד הושמו בקדרה אכתוב בסימן ס"ט בס"ד:

ומותר למלוג תרנגולת ברמץ שאין בה מקום שיתקבץ שם הדם כ"כ התוספות (נג:) והרא"ש והמרדכי בפג"ה יש שנותנין התרנגולת במים וטומנין אותה ברמץ להסיר הנוצה אע"ג דברישא בכבשא לא שרי אלא היכא דאותביה אמחיריה היינו משום דיש בראש עצמות הרבה ודברים המעכבים את הדם מלצאת אבל בתרנגולת האש מישאב שאיב דמא (ו) ומצאתי כתוב לא ראיתי בגבולין נוהגין כן ואיפשר דאיכא חשש איסור מפני הכבד שעדיין בתוך התרנגולת וכבדא עילוי בשרא לכתחלה אסור וז"ל הר"ן בפרק הנזכר הללו שמהפכים התרנגולת על האור להעביר הנוצה שרי שבשיעור מועט כזה אין לחוש שמא יזוב הדם ממקום למקום ואפילו יזוב מעט יוצא הוא ע"י מלחו אלא שכתב בעל העיטור שצריך שלא להשהותו כ"כ באש כדי שיוכל הלב והכבד להתחמם ולהפליט הדם בגוף התרנגולת וכתב הרשב"א שלקדרה צריך לחוש לזה לפי שאין המלח מוציא בליעת דם כזה אבל בצלי אין לחוש שכיון שהאש מבליעו אף האש מפליטו דכלל גדול הוא לענין בליעה כבולעו כך פולטו (ז) וכתבו בשם הר"י שצריך להדיח תחלה יפה יפה בית השחיטה כדי שלא ישאר הדם בעין ומתבשל שם ואוסר ומטעם זה ג"כ אם הוציא בני מעים תחילה צריך שידיחנו מבפנים יפה יפה קודם שיהבהבנו לפי שהגוף מלא דם ואין כח באש להפליט לחוץ שאין האש מוציא דם אלא הבלוע אבל דם שהוא בעין אין האש מפליט אדרבא מילמת למית ליה ואסור עכ"ל: **כתב** הרמב"ם המהבהב אווזים ותרנגולים באור לחרוך שיורי הנוצה שעליהן צריך לרחוץ בית השחיטה וכו' מ"ש רבינו דין זה בשם הרמב"ם ט"ס הוא כי לא נמצא כן בדברי הרמב"ם אלא הרשב"א הוא שכתב כן בת"ה. וכבר כתבתי כן בסמוך בשם המפרשים:

אין מולגין גדיים וטלאים ועופות בכלי ראשון וכו' כ"כ הרשב"א בפרק גיד הנשה ובת"ה וכ"כ הר"ן בפג"ה: ומ"ש ורשב"ם התיר לערות מכלי ראשון שעליהם שעירוי חשיב ככלי שני ור"ת אסר דחשיב ליה ככלי ראשון מחלוקת רשב"ם ור"ת כתבוהו התוספות והרא"ש והר"ן והמרדכי בפרק כירה (מב:) ובסוף מסכת ע"ז (עד:) ועוד כתבוהו התוספות בזבחים פרק דם חטאת (צה:): ומ"ש מיהו אם עירה

דרכי משה

ידעתי למה כתב בשם רבינו ירוחם דגם הם דברי הרמב"ם שכתב הטור בסמוך ובב"י כתב דלקמן הוא טעות סופר דאין הרמב"ם כתבו אלא הרשב"א עכ"ל ואני מצאתי כדברי בספרי הרמב"ם: (ג) והנה כל דברי הר"ן אינו אלא במהבהב הרגלים על האש להסיר השער כמ"ש לעיל גבי ראש לכך לא מצריך להסיר השלפיים אבל אי טומן הרגלים ברמץ אפשר דמודה לדברי הטור שצריך להסיר הטלפיים וב"י הבין כל דברי הר"ן לענין הטמנה ואינו נכון כמ"ש לעיל ואע"פ שקצת משמעות הר"ן כדברי ב"י מ"מ הואיל ויש ליישבו אליבא דהלכתא נכון לעשותו ומה שמשמע במרדכי ריש ג"ה דא"צ להסיר השלפיים כשהורכן באש ואפשר דגם הוא דמודה לענין הטמנה ברמץ כמ"ש הטור ובהג"ה ש"ד כתב בשם מהרא"י דאנן נוהגין להסיר ראש הטלפים ואם לא הסירן מה שבראש הטלפים אסור והשאר מותר ולא דמי למולח בכלי שאינו מנוקב דהכל אסור דהתם המקום דחוק לדם מלצאת (אבל כאן סתם רגלים מונחים בחדיכתן לארכן ויש ריוח לדם של כל הרגל שמחוץ למנעל לצאת) דרך ארכן ולמה נאמר כאן שהוא זב דרך המנעל כי דרך הדם שיזוב למטה ולא להתפשט לצדדין עכ"ל וכ"כ בא"ו הארוך דלכתחלה צריך להסיר ראשי הטלפים ואם לא הסיר אף בדיעבד יש לאסור מה שבתוך המנעלים בין מונחים על צדדיהם בין זקופין על מנעלים דמתוך דבר מועט שבמנעל לא נאמר שאינו מפליט כל הרגל עכ"ל והנה דברי הא"ו הארוך ע"כ איירי דוקא בהטמנה ברמץ דהרי כתבתי לעיל בשמו דבהבהוב בעלמא אין לאסור אפי' בראש כ"ש ברגלים דעדיפי לסברת כל הפוסקים אמנם מדברי מהרא"י משמע דאין לחלק דהרי כתב דבריו אדברי ש"ד דמייתי דברי סמ"ג שהביא המרדכי ריש ג"ה וכבר כתבתי לעיל דאותן דברים הן לענין הבהוב וא"כ גם הוא מדבר לענין הבהוב ואפ"ה כתב המנהג לאסור מה שבתוך הטלפיים ואם נאמר דמהרא"י הבין דברי המרדכי כפשוטו כמו שהבין הב"י דברי הר"ן לענין הטמנה ופליגי אדברי הטור שכתב שצריך להסיר הטלפיים וא"כ אפשר לומר דמהר"י מודה דבהבהוב בעלמא אפי' מה שבתוך הטלפיים שרי וצ"ע ובב"י פסק דאף לענין הטמנה לכתחילה ינקב ראשי הטלפיים ובדיעבד שרי הכל כן נראה מדבריו אמנם נ"ל בהטמנה יש לאסור מה שבתוך הטלפיים ובהבהוב בעלמא הכל שרי מ"מ לכתחילה טוב להחמיר אפי' בהבהוב להסיר ראשי הטלפיים כמ"ש הר"ן לעיל לדעתי שמיירי בהבהוב ואפ"ה כתב דמנהג יפה הוא להסירן תחילה: (ד) ובא"ו הארוך דמנהג זה הוא מנהג כשר ומ"מ נוהגין בקצת מקומות כדעת הטור ואפי' לכתחלה אין מולחין רק לאחר המליגה והרוצה לעשות רק מליחה אחת יעשה כן דמליחה שאחר המליגה הוא עיקר אמנם אם מלחו רק תחילה קודם המליגה ולא אח"כ מותר עכ"ל ובהג"ה שם משמע דנהגו למלחם קודם מליגה כתקון ואחר המליגה מולחן מעט עוד שם ומה שנהגו העולם לחתוך מתוך סדוק עצמות הרגלים בפנים בשר לבן ורך אינו אלא משום מיאוס עוד שם שזורקין בקצת מקומות העינונתא דוורדא עכ"ל: (ה) ואני כתבתי לעיל בשם מהרא"י וא"ו דאנו אוסרין מה שבתוך הקליפה בהטמנה וה"ה במליחה: (ו) ומסיים שם ותו אפי' גבי ראש הבהמה אין אוסר כי אם המוח אבל רישא גופה שרי דליכא איסורא אלא משום דם קרום המוה ובתרנגולת ליכא למימר הכי כי ראש התרנגולת אינו משים על הרמץ אלא חותכין אותו ומשליכין אותו ואם נתנו על הרמץ אינו אסור כי אם הראש עכ"ל וכ"ה בש"ד ובא"ו הארוך כלל י"ז ובמרדכי פג"ה דאם עשה כן בעוף הראש כולו אסור והכי נהיגין משום דאין להבחין אז בקרום של מוח שלו והראש כולו אסור אפי' בדיעבד דלא כאותן המפרשים שמקילין יותר בעוף מבהמה עכ"ל דלא כתא"ו נש"ו אות ג' דמהר"ם התיר בראש של אווז כמו בבהמה וכתב בת"ה סימן רס"ה שלא נהגו עתה למלוג התרנגולת ברמץ כלל שמא ימלגו בעוד הבני המעים בתוכה והוי כבבדא עילוי בשרא דלכתחלה אסור עכ"ל: (ז) וכבר כתבתי לעיל בשם רבי' ירוחם דאף לצלי יש לחוש ומ"מ כתב בא"ו הארוך כלל י"ז ונוהגין לכתחילה להדיח בית השחיטה קודם הבהוב וגם להסיר חוטי הלחיים מיהו אם לא רחץ בית השחיטה וכ"ש החוטין נוהגין להתירו בדיעבד עכ"ל ונ"ל דגם הוא מודה דאין נוהגין למלוג ברמץ כמ"ש לעיל בשם מהרא"י אלא דהוא לענין הבהוב בעלמא קאמר ואפ"ה נוהגים לכתחילה להדיח בית השחיטה וליטול החוטין: (ח) ובארוך ומזה נהגו עתה להבהב באש של קש ותבן ואומרים שאין לו חמימות כ"כ ואינו מבליע הדם ומ"מ יזהר שלא ישהה הרבה במקום אחד שלא יבליע בבשר עכ"ל:

ובארוך

דרישה

(ה) קס"ו ע"ד דנ"ל א"ל לחתוך החוטין וכמ"ש בשמו לעיל בר"ס ס"ה וסימן ס"ז ולכאורה היה (ו) נראה לייבב דס"ל כשטומן הראש ברמץ אינו מפליט כל כך כמו בצלייה כשהוא תולה בשפוד כדמשמע שם בפג"ה גבי אומצא דאשמיק דטפי מידב דייב דמא כשהוא תולה בשפוד מלי מנהי ליה אגומרי וכמ"ש ב"י סברא זו בסמוך סימן ע"ג בדין כבד שנצלה ע"ג גחלים וכמ"ש שם אלא שתמוה בעיני שא"כ לא הו"ל לרבינו לסתום אלא לפרש חילוק זה וגם שם בא"ר"י משמע דה"ה בצלייה (ר"ל דגם בצלי החוטין אסורין ע"ש עכ"ה) שהרי כתב שם בשם בה"ג האי מאן דמטוי רישא כו'. גם היה נראה לחלק דהאי לעיל דצלהו אצל האש לגמרי ואם אמרי' דנורא מישאב שאיב מא"כ הכא דאין כאן אלא שהייה כדי למולגו ואחר הסרת השער צריך לחזור ולמלחו וכמ"ש בסימן ע"א וע"כ צריך התיכה תחילה דאם לא כן יתייבש הדם בתוך החוט מכח החמימות ולא יצא אח"כ ע"י מליחה אבל זה אינו שהרי כתבתי בסמוך דהתם מיירי אף בצלי ונראה לחלק דדוקא הכא שהראש כולו בלא השעור והעצמות מעכבות מלצאת משא"כ לעיל שכלאי הוא מופשט ומונח בתוך דע"כ צריך לחלק כן בסימן ס"ז לדעת הרשב"א שהתיר ורידין בצלייה והוטין שביד ובלאי אסר אלא שצריך לחלק דאותן שמונחין יותר לגד חוץ מסתבר לומר נורא משאב שאיב ומייבש ה"ה נמי הכא: [ב] ומותר למלוג תרנגולת ברמץ ז"ל ב"י מצאתי כתוב (והוא בהגהות ש"ד בשם מהרא"י ע"ש) (בת"ה סימן קס"ה והביאו בת"ח כלל נ"א סעיף ה' עכ"ה) ולא ראיתי בגבולין נוהגין כן ואפשר דאיכא חשש איסור מפני הכבד שעדיין בתוך התרנגולת וכבדא עילוי בישרא לכתחילה אסור ע"כ גם נ"ל שאין נוהגין כן כרשב"א שכתב שמבליע ומפליט אפילו כלי שני ונוכל לחלק דלכאן ברמץ מה שנתעורר לצאת יוצא לגמרי ונופל לרמץ שהרי נשהפה שם (ר"ל לאפוקי כלי שני דאינו מפליט וגם אינו דומה לשבשוב דבסמוך עכ"ה) משא"כ בסמוך שמדבר בהבהוב שאינו משהה על האש ובייך לומר שמסתכך ואין האור מוציאו וק"ל: [ג] שאין בה מקום שיתקבץ שם הדם כתב הרא"ש בפג"ה דף קס"ז ע"א וז"ל יש שמגלגין תרנגולת ברמץ למוגגה ולכאורה היה נראה דאסור דלא שרי ברישא אלא אבי נחירי וזה לא שייך בתרגגולין ויש לחלק דדוקא בראש בל בהמה שיש עצמות ודברים המעכבים את הדם לצאת אבל התרנגולת האש שואב את הדם ואינו מתקבץ בשום מקום עכ"ל והמרדכי אוסר אפילו בעוף כל הראש וכ"פ בש"ע: כתב ב"י דף נ"ח ע"ג ז"ל וכתב עוד מעשה היה בראש

פרישה

(ה) ומותר למלוג תרנגולת ברמץ רק שידיח תחלה בית השחיטה ובתוך חלל הגוף ועד"ר: (ו) שאין בה מקום שיתקבץ הדם אע"פ שהראש שלם אפ"ה שרי מפני שעורו דק והדם יוצא ועד"ר: (ז) כתב הרשב"א המהבהב אווזין כו"ל: (ח) ור"ת אסר דחשיב ליה ככלי ראשון ומיהו אם עירה עליו די לו בקליפת העור שאינו מבשל אלא כדי קליפה עי' בא"ר"י פרק כירה דף קע"ז ע"א שכתב שם פלוגתת רשב"ם ור"ת ומבואר שם שר"ת השבו לכלי ראשון גמור וכתב שם כמה ראיות לדבריו ובסוף מסיק ז"ל ומתוך כך היה מתיר ר"ת להכשיר על ידי עירוי כלי שנשתמש

חידושי הגהות

ב הכה"ג בשם ש"י כתב ויש למחוק תיבות אלו דיש מי שסובר דליכא מאן דפליג על זה דהא גמרא מפורשת היא לקידרה אי חתך להו ומלח להו וכו': ג הכנה"ג כתב שהוא ט"ס שלא נמצא כן בסמ"ג:

עירה עליו די לו בקליפת העור שאין מבשל אלא כדי קליפה ואם ראש העוף למעלה כשמערה עליו אז א"צ קליפה לפי שהנוצה מגינה עליו וכ"כ הרא"ש והמרדכי ובפ' כירה דבמקום חיבור הנוצה בגוף הוא לצד מעלה ומש"ה כשמערה על העוף מלמעלה הרותחין נזחלין על היפוני הנוצה ואינם עוברים לעור כלל:

ואם ראש העוף למעלה כשמערה עליו אז אין צריך קליפה לפי שהנוצה מגינה עליו [ד] והרשב"א כתב שאפילו אם נחשב עירוי ככלי שני אסור שאע"פ שאינו מבשל מבליע ומפליט (ט) שהרי אסרו אפילו להניח הכסלים על הבשר מיד אחר שחיטה שמא יזוב החלב ויבלע בבשר [ה] לפיכך אסור למלוג אלא אחר ניקור ומליחה:

דיני מליחה

סט (א) [א] כיצד סדר מליחה מדיח הבשר תחילה ואם

והרשב"א כתב שאפילו אם נחשב עירוי ככלי שני אסור כו' כ"כ בת"ה ונראה מדבריו דלא בעירוי בלחוד קאמר אלא אפילו אחר שעירה הרותחים בתוך כלי שני אסור להכניס בתוכו מה שרוצה למלוג דכלי שני אע"פ שאין מבשל מ"מ מבליע ומפליט והביא ראיה לדבר דלא יהא חום כלי שני מועט מחום בית השחיטה וכן חום הכסלי' סמוך לשחיטת הבהמה שאסרו להניחה על הבשר שמא יזוב החלב ויבלע הבשר ולפיכך אסור למלוג אלא לאחר ניקור החלב ומליחה עכ"ל ומשמע מדבריו דעוף נמי אע"פ שאין בו חלב אסור למלגו אפילו בכלי שני מפני דם שבו שהוא נפלט מאבר זה ונבלע באבר זה וצ"ל שהוא סובר דכל שנבלע בו דם בענין זה אינו יוצא ממנו ע"י מליחה וז"ל הר"ן בפרק הנזכר ולענין מליגת גדיים וטלאים ברותחים בכלי ראשון אסור דכלי ראשון מבשל ואיכא למיחש משום חלב ודם והא דאמרינן בפרק הזרוע (קל"ד.) מקום שנהגו למלוג בגדיים איכא לאוקומא בשניקר את החלב וגידים ומלח משום דם אי נמי בכלי שני שאינו מבשל מיהו משום חלב אפילו כלי שני איכא למיחש דאע"ג דאינו מבשל מבליע הוא שאין בליעה תלויה בבישול דהא חום בית השחיטה אינו כחום כלי שני ואפ"ה מבליע כדאיתא בפ"ק (ח:) ואמרינן נמי התם לא לסחוף איניש כפלי עילוי בישרא וכו' הילכך הכא דפרק הזרוע ע"כ בשניקר את החלב עסקינן אבל לענין דם אע"פ שלא נמלחה ליכא למיחש דאע"ג דכלי שני מבליע אין חומו גדול מחום האש שלא יצא ע"י מלח עכ"ל. והמרדכי כתב בסוף ע"ז תרנגולות הרבה שנמלגו ביחד בכלי שני ממש ונמצא אחת מהם טריפה אומר ר"י דמעשי' בכל יום שמתירים כל האחרות שנמלגו עמה ומפרשינן דכלי שני אין מבשל ולא מפליט ולא מבליע וראייתו מירושלמי אבל ה"ר חיים כהן אומר דלא גרע בית השחיטה רותח מסכין ששחט בה דצריך הגעלה אלמא אע"ג דאין מבשל מ"מ מבליע ולפי דבריו נאסרים היו כל הכלים שמולגים בהם כל התרנגולות מחמת הדם שפולט מן התרנגולות ונבלע בכלי. מיהו שאר תרנגולים לא היו נאסרים אע"פ שבולעים דם שנפלט מאחרת סוף הדם לצאת ע"י מליחה ולא נראה לר"י אלא הכל מותר ואפי' לא רחצו צואר התרנגולת ומלגו אותה מלוכלכת בדם הכל מותר ומה שנהגו לרחוץ הצואר זהו בשביל שרגילים להחזיר אותם מים על האש וחוזרין ומולגין בהם אחרות או שופכין אותם על הכלים להדיחן ע"כ ובפרק כירה כתב אומר ראבי"ה קבלתי דכלי שני נמי דאינו מבשל מבליע ומפליט הוי ואם מלגו תרנגולות טריפה וכשירה יחד נראה דאסור ששומן הטריפה נדבק לאחר ומפעפע למים ונבלע בדבר קל מדם כדמוכח פרק כל הבשר (קיב:) רב מרי בר רחל דאימלח ליה חתיכה של נבילה בהדי שחוטה ואפי' בכלי מנוקב אסור הילכך אין לדמותה לשנים כשירות שנמלחו (שנמלגו) דאע"ג דליכא למימר בהו דמא מישרק שריק מיהו אין נדבק בדבר קל כשומן מיהו לאחר מליגת הכשירות נמי אין להחזירם ליורה ולהרתיחה פעם שנית כדי להגעיל בהם שנית או להדיח בהם הקערות שאז נאסר הכל מדמו שנפלט בתוך הכלי בראשונה ע"כ: **ולענין** הלכה כיון שהרשב"א סובר דכלי שני מבליע ומפליט יש ליזהר לכתחילה מיהו בדיעבד אין לאסור שהרי כתב הרמב"ם על ההיא דאסור לפרוש הכסלים על הבשר בעוד שהחלב שעליהם חם דבדיעבד שרי (ט): **כתב** הרוקח בסימן רצ"א תרנגולת שאכלה חלב ושחטוה ונמצא בקורקבן החלב יש לו לשמור למולגו כי תבלע בבשר התרנגולת החלב שהוא בעין: **ואם** מלג נכרי או שפחה שבבית ישראל עופות ולא ראה הישראל אם בכלי ראשון או בכלי שני כתבו הגהות מיימוניות דאם הנכרי יודע בטיב יהודים ויש שם נער או נערה שיודעים בטיב הענין שרי משום דמירתת וכן כתב בספר התרומה סימן ס"ז (י):

ומ"ש בשם הרשב"א בת"ה שם ומבואר מדבריו דאף בכלי שני ממש נמי אסור: **כתב** במרדכי מעשה היה בראש אווז שנתבשל כשהיה שלם ולא נתכוהו לשנים והכשירו רבינו קלונימוס הזקן לפי שלא היה בדמו כזית לאסור והרב בית יוסף תמה עליו והסכים עמו מהר"ס איסרלש בת"ה כלל ל"א דכיון דהאי שיעור אסור מן התורה אפי' בפחות מכזית נמי בעינן ששים כנגדו ומהר"ן מהורדנ"א ז"ל כתב דיש להקל בדם שבשלו ומלחו דאינו עובר עליו בדבר שלעולם לא בא לידי חיוב מלקות או כרת וכבר האריך בזה מהר"י מינ"ץ בתשובה סימן ט"ו: **ומהרש"ל** הביא מעשה זה דרבי קלונימוס בא"ו שלו וכתב עלה נ"ל דעל כרחך בנמלח מבחוץ איירי וה"ק מאחר שאין בדמו כזית א"כ לא היה בו שיעור דם ועתה שנמלח מבחוץ לא נשתייר אלא מעט מזער וזה יוצא ע"י בישול ובטל אבל אם היה בו כזית דהוא שיעור השוב א"כ ראוי לאסור הראש לעולם עכ"ל ולפע"ד מ"ש מהרש"ל הוא הנכון מדכתב במעשה ולא נתכוהו לשנים דלכאורה לא אצטריך אלא ה"ק הניחא אי נתכוהו לשנים פשיטא דכשר אפי' אי לא נמלח אלא מצד אחד מבחוץ אבל עכשיו דלא נתכוהו לשנים א"כ אין המליחה שמבחוץ מוציא הדם שמבפנים ואפ"ה הכשירו דכיון דלאחר שנמלח מבחוץ נשאר בו דם מועט א"כ כשבשלוהו במים הדם הנשאר נתבטל בבישול בס' אלא דמ"מ היה ראוי לאסור הראש משום דאמרינן הראש נאסר מיד קודם שנתבטל כדין כל איסור הדבוק אלא כיון דלא הוה מתחילה כזית לא החמירו בו ומיהו אין להקל אלא נקטינן לאסור הראש כמו שיתבאר בסמוך:

כתב ב"י דבספר אורחות חיים כתב ע"ש ר"י ומהר"ם ראש עוף שנתבשל שלם הכל מותר אף המוח לפי שדם שבמוח יוצא דרך בית השחיטה ודרך העצם שהוא רך ודרך החוטם ע"י רוטב ויש בו ס' ממנו ומהר"ס איסרלש בת"ה השיג על זה דלמאי דנהגינן דבשאר איסורין חתיכה עצמה נעשה נבלה לא סגי בס' כנגד הדם או אפילו כנגד כל המוח אלא בעינן ס' כנגד כל הראש עכ"ל וכ"כ בא"ו האריך כלל י"ז סימן ז' וע"ש והכי נקטינן לאיסורא ואף על פי שהרב ב"י הביא בשם כמה גדולים דהיכא דנמלח הראש שלם ונתבשל לא בעינן אלא ס' כנגד המוח איכהו ס"ל דלא אמרינן חנ"נ אלא בבשר בחלב אבל לדידן אפילו נמלח הראש ואח"כ נתבשל צריך ס' כנגד כל הראש וכדפרישית בסמוך במעשה דהר"ק הזקן וע"ל בסי' צ"ב: **כתב** ב"י ע"ש המרדכי וכמה חבורים דמנהג כשר הוא למלוח הרגלים קודם הכבוש וגם לאחר הכבוש מיהו במליחה אחת נמי שרי בין קודם הכבוש בין לאחר הכבוש אלא דלאחר הכבוש עדיף מקודם הכבוש והמחמיר למלוח גם קודם הכבוש יבורך ויש לתמוה דהא כתב המרדכי פ' ג"ה ומביאו ב"י וז"ל יש נשים שנהגו למלוח בית השחיטה קודם הכבוש וטעות בידם דהא אח"כ חוזר ובלע כל דם הפליטה כו' וכ"כ עוד המרדכי פכ"ה כיוצא בזה ע"ש רבינו יהודה בראש כבש שנמלח מבחוץ ולא מבפנים וב"י מביאו בסימן שאח"ז והשתא ברגלים נמי נימא דבמליחה הראשונה פלט כל מה שהיה בשער ובטלפים ונכנס בבשר מעט וכשחוזרין ומולחין בלע דם הפליטה ואינו חוזר ופולט מאחר שכבר פלט כל דמו במליחה הראשונה א"כ חומרא דאתי לידי קולא היא ואפשר דמאחר דבמליחה דקודם הכבוש נמי סגי מדינא ולא קא עבדינן מליחה נמי לאחר הכבוש אלא שלא ליתן פתחון פה לומר דקא מזלזלי באיסור דם דבמליחה הראשונה לא היתה כתקונה ע"ג שער ואין כאן טעות ולא דמי למליחת בית השחיטה או מליחת ראש כבש מבחוץ ולא מבפנים ומהרש"ל כתב מצוה ודרך מובחר למלוח הרגלים לאחר חריכתן ומ"מ אין איסור קודם חריכתן דאין השער מעכב: כתב האגור ע"ש מהר"י מולין היכא שנצלה הראש שלם דכל הראש אסור דנעשה המוח נבלה ופולט שמנונית בראש ואוסרו ולא קי"ל הכי באיסור דם אלא בבישול דאמרינן חנ"נ אבל לא בצלייה וכן פסק בא"ו האריך שם:

סט כיצד סדר מליחה מדיח הבשר תחילה ואם הדיחו הטבח א"צ להדיחו עוד

אם נתחבה תרנגולת שחוטה במחבת רותח על האש כדי למולג' יתבאר בסימן שאחר זה בדין בשר שנתבשל בלא מליחה: כתב בהגהות מרדכי פג"ה תרנגולת שנמלגה בקערה הולבת אפילו היא בת יומא הכלי והתרנגולת מותרים דכלי שני אינו מבשל ודווקא כשעירו המים תחילה אבל אם עירו המים על התרנגולת אסורה אם הנוצה למעלה אבל אם ראשי הנוצה למטה מגינים כדי קליפה ואין להחזיר התרנגולת למי מליגתה לאחר שהוציאה בתחילה דשמא כלי שני מבשל כדי קליפה ובפעם ראשונה לא היה קפידא כי היו הנוצות מגינות אבל לאחר שנמלגה לא יחזירנה ואם החזירה מותרת מהרי"ס עכ"ל:

סט כיצד סדר מליחה מדיח הבשר תחילה וכו' בפ' כל הבשר (קיג.) אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה איתמר

רב

דרכי משה

(ט) ובארוך כלל י"ז כתב דאנו נוהגין כמ"ש המרדכי פ' השוכר בע"ז דף שפ"ד ע"ד שפסק בש"ד דכלי שני אינו מבשל כלל אפי' היד סולדת בו ולא כמרדכי שכתב פ' כירה בשם ראבי"ה ור"ת ותוספות שכתבו דאע"ג דאינו מבשל מבליע ומפליט וכ"פ במהרא"י שער י"ד וא"כ אף לכתחילה היה מותר למלוג אותה אמנם בהג"ה ש"ד כתב מהרא"י דטוב ליזהר לכתחילה אם היד סולדת בו אבל לצורך כבוד שבת או לצורך אורחים או כה"ג מותר אף לכתחילה לשרות בשר מלא קרח בכלי שני שהיד סולדת בו עכ"ל עיין עוד מדין זה ריש ס"ט עוד כ' בארוך כלל י"ז ואין למלוג כלל ע"י עירוי דאנן קי"ל עירוי ככלי ראשון לחומרא לאסור כדי קליפה כמ"ש שם סימן ל"ו אלא מולגין בכלי שני שאין היד סולדת בו ודוקא ראש או רגלים של בהמה שעורן קשה אבל עופות אין המנהג למלוג כלל אפי' מעירוי דכלי שני ומיהו בדיעבד כל כלי שני שרי עכ"ל כתב ב"י סוף סי' צ"ג וז"ל כתב ר"י דכלי נחושת אינו בולע אא"כ האש הולך תחתיו לכן אם עירה בשר לתוך כלי חלב של נחושת א"צ הגעלה וכתב שכן הסכימו הפוסקים ודקדקו מכמה דוכתי ומיהו לרשב"א דס"ל דאף כלי שני אע"ג שאינו מבשל מבליע ומפליט משמע דצריך הגעלה עכ"ל ומשמע מדברי הפוסקים שאין לחלק בין כלי חרס לשאר כלים ודלא כהגה"א פרק כירה דמחלקין וכתב דבכלי חרס מבליע וכן ראיתי בא"ו ישן בשם מהרא"י דלא ראה מורי הוראה מדקדקים בכך ונ"ל דס"ל למהרא"י כדעת הפוסקים דלא חילקו אע"פ שיש לפרש דברי מהרא"י בענין אחר מה שנראה כתבתי וכ"כ מדברי תשובות מהר"ם לקמן סימן צ"ב שכתבתי דאף כלי חרס אינו בולע בכלי שני וכ"פ באו"ה כלל ל"ד בהדיא וע"ל סימן ק"ה עוד מדין כלי שני ובהג"ה ש"ד ואפילו במקום שנהגו למלוג תרנגולת בכלי שני כמו רגלי בהמה מ"מ נהגו ליזהר שלא להחזיר תרנגולת למי מליגה לאחר שהוציא לחוץ כי שמא כלי שני מבשל קצת ובשעה ראשונה אין קפידא משום שהיה עדיין הנוצה אבל כשהחזיר כבר נפלה קצת מן הנוצה אמנם בדיעבד שרי עכ"ל ועיין עוד מדין זה סוף סימן ס"ט וכן כתב ב"י בשם מהר"ם וכתב ש"ד ובארוך דאסור לכתחילה להשתמש באותן מים שמלג בהן רק כשירות אפי' בצונן אסור להשתמש בהן לכתחילה עכ"ל ז"ל הג"ה ש"ד ואם נמלחו הרגלים תחילה מותרים אח"כ למלוג אפילו בכלי ראשון ומהר"ם הלוי אוסר לכתחילה אך היה מצריך לחתכו באמצעו עד עצם העליון הארוך כדי שיכנס המלח בפנים ואז מותר לכתחילה למלוג בכלי ראשון עכ"ל ולקמן סימן ע"א כתב הטור דמליחה מהני ע"ג שער ואם כן מותר למלוג רגלים אחר מליחה וצ"ע אי מלח תרנגולת עם נוצתן אי מהני בה מליחה כמו בשער או לא וראיתי שנוהגין למלוח התרנגולת עם הנוצות ולמלגן אח"כ: (י) ע"ל סימן ס"ט:

וכן

פרישה

שנשתמש בו איסור בכלי ראשון. וכתב הרא"ש עליו דראייתו ממ"ש רבא נעוה אורתמו איכה רמיה דשאני יי"כ דתשמישו בצונן אבל כלי שנשתמש בו איסור כו' שאין מבשל אלא כדי קליפה כו' משמע שם מדברי הרא"ש דר"ת ס"ל דעירוי מחשב ככלי ראשון גמור וכן משמע בתוס' פרק כירה דף מ"ב ריש ע"ב ע"ש ומ"ש כאן ומיהו אם עירה כו' דברי הרא"ש הוא. ומש"ר לקמן בסי' קכ"א אמ"ש שם לענין הגעלת כלי איסור בעירוי דלר"ת מחשב ככלי ראשון רימז למ"ש דלר"ת מגעילין כל כלי איסור בעירוי ומש"ה מסיק וכתב שם דהרא"ש ס"ל כיון שאינו מפליט אלא עד קליפה מש"ה לא מהני בהגעלה כו' ע"ש: (ט) שהרי אסרו אפי' להניח הכסלים כו' אע"ג דהתם מיירי בחלב והכא מיירי בדם ובדם שייך למימר משריק שריק כבר כתב רבי' יונה בא"ה שער י"ז סי' י"א דאין חילוק בין דם וחלב אלא היכא דאתא ממקום אחר דשייך בדם משריק שריק אבל הכא הוי טעמא משום איסור שבגופו שמתחמם ונבלע עכ"ל רנ"ש. (אבל רש"ל כתב בסימן ע"ו דבדם בעין לא אמרינן משריק שריק אלא בדם פליטה ממליחה או ע"י צלייה וכ"כ הרא"ש להדיא ולקמן הביא הב"י וא"כ לק"מ דכאן הוה דם בעין עכ"ה):
סי' סט (א) **כיצד** סדר מליחה מדיח הבשר תחילה (וכ' רמ"א בת"ח כלל ט"ו ד"א דלכתחילה ישרה הבשר יותר מחצי שעה אבל בדיעבד בהדחה מועטת סגי בלא שום שריה והוא

דרישה

בראש אווז שנתבשל כשהיה שלם ולא נתכוהו לשנים והכשירו רבינו קלונימוס לפי שלא היה בדמו כזית לאסור עכ"ל ודברי תלמיד טועה הם שתלה עצמו באילן גדול בפרק גיד הנשה גבי ששיה פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבשרא אמרינן בשדיה שאף על פי שהאיסור פחות מכשיעור צריך ס' כנגדו עכ"ל ב"י אבל בתשובת ר"י מינץ סימן י"ט ובא"ו דר"ן הביאו סי' נ"ה בהגהות ע"ש חילק בין דם מלוח ונתבשל שאינו אלא מדרבנן וגם בלא"ה לעולם אינו יכול לבא לידי חיוב כרת או מלקות כיון שאין בו כזית אלא איסור לכך היקל בו כמו שעלה על דעתו תחילה למר בר רב אשי אף בחלב ע"כ ע"ש והיותר נראה דמעשה שהיה הוה שהיה בו ששים כנגד הדם אלא דמשום איסור דבוק הו"ל להצריך נגד כל הראש והקילו כיון דאין כאן לא מלקות וק"ל: [ד] והרשב"א כתב שאפילו אם נחשב עירוי ככלי שני אסור ומדבריו משמע שאף בעוף דליכא חלב אסור משום דם דדם שנבלע ע"י זה לא יצא על ידי מליחה ב"י: [ה] לפיכך אסור למלוג אלא אחר ניקור ומליחה ולדבריו ג"כ אסור אפי' נתנו לתוך כלי שני ב"י:
סי' סט [א] **כיצד** סדר מליחה מדיח הבשר תחילה כתב המרדכי וי"א שההדחה ראשונה היא ללחלח הבשר שיצא הדם ע"י מליחה ואינו דאדרבא מטרשו ליה כדאמרינן

(ג) [ג] ואם הדיחו הטבח אין צריך להדיחו עוד ואם מלח ולא הדיחו תחילה (ג) י"א שאין לו תקנה עוד אף אם ידיחנו וימלחנו פעם אחרת ויש מתירין ולזה הסכים א"א הרא"ש זכרונו לברכה ומולח

עוד מסקנא דגמרא פרק כל הבשר (דף קי"ג) ונראה דקא משמע לן דלא הייטינן שמא לא הדיחו הטבח יפה אי נמי חזר ונתלכלך בדם בבית המטבח וכתב בא"ו הארוך ריש שער י"ז דצריך להסיר הטלפיים קודם מליחת הרגלים דאם לא כן מה שבתוך הטלפיים אסורה אף דיעבד דהוו כנמלח בכלי שאינו מנוקב ואפי' היו מונחים תמיד על צידן כל שיעור מליחה ומיהו אם נקבן למטה מותר אף לכתחילה ואפי' אם הסיר הטלפיים בין הדחה קמייתא למליחה אסורין דהא נמלח מיהא בלתי הדחה קמייתא אם לא עבר עליהן אח"כ מים קודם המליחה כדהללי בי טבחי דלא מצינו חילוק בבשר שנמלח בלתי הדחה בין רגלים לבשר אחר וגם מה שבתוך הטלפים מוחזק הרבה בדם ומ"מ מה שלמעלה מהן מותר הכל אפי' אם עמדו זקופים דהא דם אינו מפעפע ואין לדמותו ממש לבשר שנמלח בכשא"מ לאסור אף מה שלמעלה מן הטלפים משום דבדבר מועט שבטלפים אינו מעכב כל הרגל מלפלוט עכ"ל והאי ומ"מ מה שלמעלה וכו' לא קאי אלא ארישא היכא שהודח ונמלח ולא הסיר הטלפיים וקאמר דאינו אסור אלא מה שבתוך הטלפיים דכיון דאין איסורו אלא מטעם שהדם שבפרסות נעקר לצאת ולא יצא כמו נמלח בכשא"מ א"כ לא אסרינן מה שחוץ לפרסות דלשם נעקר ויצא ואע"ג דבנמלח בכשא"מ אסור הכל אף מה שהוא חוץ לציר הא"ה הני טלפיים לא לגמרי דמו לכשא"מ וכדכתב מהרא"י בהגהות ש"ד סימן נ"א אבל בהסיר הטלפיים בין הדחה קמייתא למליחה דנאסר משום דהמלח מבליע הדם שבעין כל הרגל נאסר דהדם שבעין נבלע בכל הרגל ע"י מליחה מיהו אין כל הרגל נאסר אא"כ דליכא ס' בכל הרגל נגד דם שבעין שבמקום הטלפים דאם היה ס' בטל הדם בעין שנבלע בכל הרגל וכדכתב מהרא"י בהגהת ש"ד תחילת סימן ה' וכך קבלתי ממורי הרב הגדול מהור"ר הירש שור ז"ל ודו"ק: **וכתב** עוד בא"ו שער ב' סי' ז' דאסור להשתמש בכלי ששורין בו בשר אפי' לא שהה בתוכו כי אם שעה אחת ואפי' להשתמש בו דבר לח צונן אין מקילין לכתחילה דשמא לא ידיחנו היטב קודם עכ"ל מיהו דוקא בכלי שהוא מיוחד לשרות בו בשר תמיד אבל כלי כשר שהוא עומד להשתמש בו תמיד ואפי' דבר רותח וטעו ושרו בו פעם ושתים בשר לא נאסר הכלי בכך אלא ידיחנו היטב במים צוננין מבית ומבחוץ בענין שלא יהא נדבק בו שום דם ומותר לחזור ולהשתמש בו אפי' דבר רותח לכתחילה דלגבי הכלי הוי דיעבד ואותן המקילין לשרות בשר בכלי נחושת כשר שמבשלין בו דגים ראויין לגערה כי עוברים הם על דברי חכמים לשרות בשר לכתחילה בכלי שמשתמשים בו דבר כשר: **ומ"ש** ואם מלח ולא הדיחו תחילה כו' עד ולזה הסכים א"א ז"ל בפסקיו שם דף קע"ה ע"ד. וע"ש דכתב טעם האוסרין דכיון דלא נמלח כהוגן א"כ מקלת הדם שפירש חוזר ונבלע בבשר דלא שריק ואין מלח שני מפליטו כיון שכבר פירש וחזר לתוכו וע"ז השיג והביא ראייה מסה"ת דכיון דבבשר שלא נמלח ובלע דם ממקום אחר יש לו תקנה במליחה ויפלוט דם שבלע ממקום אחר עם דמו כ"ש שיפלוט דם עצמו שבלע עם פליטת דמו ע"כ מיהו לטעם שכתב הסמ"ק וז"ל אין עוד תקנה לאותו בשר לפי שהמלח מבליעו ואינו מפליט הדם שהוא בעין אין ראייה מסה"ת דאפי' את"ל דדם פליטה אמרינן דאגב דפלט דם דידיה פלט נמי דם הבלוע בו ממקום אחר ומכ"ש דם עצמו מ"מ בדם בעין שבלע אפי' דם עצמו אינו חוזר ופולט וכן נראה מדברי סמ"ג לאוין דף מ"ה ע"ב מיהו אין להקשות מסברא זו אהרא"ש דמתיר ואע"פ שהוא גופיה כתב ברא"ש דף קע"ו דבדם בעין לא אמרינן כבכ"פ דאיהו לא ס"ל הך סברא דהמלח מבליעו לדם בעין שעליו בהתיכה דאדרבה דרך המלח להפליט הדם ולא להבליעו וליכא למימר נמי דמעצמו יהיה נבלע בהתיכה דלא אמרינן הכי אלא בדם פליטה שיצא ממנו שהוא לח ולא בדם בעין דמסתמא נתייבש על פניו ואינו נבלע בהתיכה ואע"פ שהרא"ה בספר בדק הבית וכן הר"ן כתב על שמו יש לחוש שמא לאחר שיניח הבשר מלפלוט דם וציר יהא ניתך הדם שעל פניו ויבלענו דלפי זה ודאי אין תקנה לאותו בשר הרא"ש לא ס"ל הך סברא גם במשמרת הבית חלק ע"ז והאריך ע"ש. ודע דהר"ן ז"ל כתב דטעם ההדחה הראשונה הוא כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו ע"י מליחה וכן נמצא טעם זה במקצת פוסקים ולפי זה אם לא הודח ונמלח ידיחנו כדי שיתרכך ויחזור וימלחנו וא"כ יש תקנה לאותו בשר וכהסכמת הרא"ש וכן הוא לפי הטעם שכתב המרדכי שאם לא ידיחנו הדחה הראשונה המלח נתמלא מלכלוך הדם שעל החתיכה ושוב אין בו כח להוציא הדם שבחתיכה דלפ"ז נמי אם לא הודח ונמלח ידיחנו ויחזור וימלחנו וכשר. אכן יש להלק בין זה לזה דלטעם כדי שיתרכך אם הדיח הדחה הראשונה ואח"כ חתך כל נתח לב' או לג' קודם מליחה דצריך לחזור ולהדיחו מפני הדם שעל החתיכה במקום שחתכו לשנים דאגב דוחקא דסכינא מפליט כדכתב המרדכי מיהו אם עבר ולא הדיח א"צ לחזור ולהדיח ולמלחו דכבר נתרכך אבל לטעם שהמלח נתמלא מלכלוך הדם כו' אף בזו צריך לחזור ולהדיח ולמלוח ולטעם שכתב הסמ"ק אף בזו אין לו תקנה דהדם שבעין במקום שחתך לשנים נבלע בחתיכה ושוב אינו יוצא. והמנהג להחמיר כסברת הסמ"ק ודעימיה דאין תקנה לאותו בשר משום דהמלח מבליע הדם בעין שעליו מיהו היכא שלא שהתה שיעור מליחה איכא למימר שאינו חשוב כרותח ואין כח המלח מבליע הדם בעין שעליו כל כך ושפיר יוצא דמו ע"י שידיחנו ויחזור וימלחנו וכן הוא לדעת הר"י ברצלוני שהביא הר"ן והעתיקו ב"י לקמן בסימן ע' ובסימן נ"א דמקמי שיעור מליחה לא חשיב רותח וכ"פ הרב בש"ע לשם והוא עיקר כמו שיתבאר לשם בס"ד אבל מהרש"ל כתב בא"ו שלו שמצא הגה"ה שכתבה דאין חילוק וכן נראה בעיניו דכיון דבצלייה ודאי מיד מבליע דם בעין אע"פ שלא נצלה כלל ה"ה מליחה. ולפע"ד נראה דאין להחמיר בזה במקום הפסד מרובה כיון דמדינא שרי היכא דלא שהה על ידי שיחזור וימלחנו אבל בשהה אסור אפילו בהפסד מרובה למאי דנהגינן כסמ"ק ודלא כמה שפסק ב"י ומהר"ס איסרלש להקל בהפסד מרובה אפי' שהה כסברת הרא"ש ודעימיה: כתב בא"ו הארוך היכא דשהה שיעור מליחה אסור אף לצלי והכי ודאי משמע ליסנא דאין תקנה לאותו בשר דמשמע אין תקנה כלל ואפילו בצלי אסור אבל בלא שהה שרי לצלי עיין עליו בכלל ד' סימן ד' וכן כתב עוד בכלל ח' סימן ד' ולא אדע ולא אבין מ"ש לצלי מלקדירה דלפי הטעם של הסמ"ק דהמלח מבליע הדם בעין שעליו שכבר פירש אם כן הוה ליה כמו דם בעין שנפל ע"ג בשר צלי דאסור כמו שכתבו התוספות והרא"ש ואי משום דכיון דלא שהה אין כח במלח שאינו חשוב רותח להבליעו אם כן אף לקדירה שרי כשיחזור וימלחנו אלא העיקר דאפילו בלא שהה שיעור מליחה אסור אפילו לצלי ובהפסד מרובה שרי כשיחזור וידיחנו וימלחנו אפי' לקדירה כדפרישית בסמוך: **כתב** א"ו הארוך כלל י' סימן ז' דבשר שנמלח בלא הדחה ראשונה אפילו במליחה מועטת כדרך שמולחין לצלי אסור משום דאין אנו בקיאין עתה להכיר בין זו לזו וחומרא יתירה הוא דהלא

רב הונא אמר מולח ומדיח במתניתא תאנא מדיח ומולח ומדיח ולא פליגי הא דהלליה בי טבחא הא דלא הלליה בי טבחא וכתב הר"ן הדחה ראשונה צריכה להעביר דם שע"פ הבשר שאין המלח מפליט בחומו אלא דם שבתוך הבשר שהוא לח אבל לא מה שנתייבש על פניו ולפיכך אם לא ידיחו אותו תחילה יש לחוש שמא לאחר שיניח הבשר מלפלוט דם וציר יהא ניתך הדם ויבלענו כ"כ הרא"ה והוא ז"ל כתב טעם אחר דמה שמדיחו בתחילה היינו כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו על ידי מליחה שאם יהא נקרש על פניו לא יהא כח במלח להוציא דמו וטעמא דמדיח אחר מליחה כדי להדיח להלוחית הדם שע"פ הבשר הבא מם מפליטתו ע"כ ומדברי הרא"ש שאכתוב בסמוך נראה שמסכים לטעם השני והמרדכי כתב הדחה ראשונה להעביר לכלוך הדם שעל החתיכה שאל"כ המלח נתמלא ממנו ושוב לא יוציא המלח הדם שבחתיכה וי"א שהדחה הראשונה הוא לרכך הבשר שיצא הדם ע"י מליחה והינו דאדרבה מטרשי ליה כדאמרינן (מז:) גבי ריאה דאבי"ה ע"כ ואין דבריו נראין אלא בצרלות הקרות ובזמן הקור הגדול ואז נראה שישימו המים בחור עד שתפוג צינתן: **כתוב** הגש"ד דשורה הבשר במים תחילה כדי שיתרכך ויהא כח לפלוט דמו ע"י המלח ודיה יפה אחר השרייה ואח"כ יניחו שעה קטנה קודם שימלח כדי שיטפטפו המים מן הבשר עכ"ל (א): **בשר** תפל שמלא קרח וכפור ואין ראוי למלחו עד שיפשרו תחילה הקרח ממנו מצאתי שהשיב הרשב"א שמותר לשרותו במים חמין בכלי שני אע"פ שהיד סולדת בו דכיון דכלי שני אינו מבשל אפי' יהא לו כח להפליט ולהבליע כמו שאומר ר"ת מאחר שלא נתבשל הדם יוצא הדם ממנו ע"י מליחה או צלייה (ב) ע"כ והיא בתוך תשובות הרשב"א סימן תתמ"ג: **וכתב** עוד שם סימן תתמ"ד בשר שנמלח ושהה כדי מליחה ונתנוהו קודם הדחה ברותחים בכלי שני לא ידענא מאי הדון בה ואל תשיבני ממה שמולגין תרנגולת בכלי שני דהתם לא נמלחה ואם פלטה דם וחזר ובלעה מאחר שלא נתבשלה חוזר ויוצא הדם ע"י מליחה או צלייה אבל בשר זה שכבר נמלח ושהה כדי מליחה שוב אין מליחה וצלייה מועילין להפליטה עכ"ל: **כתב** א המרדכי בפ' כל הבשר היכא שחתכו הטבח לנתחים גדולים אפי' הלליכהו ושוב התך כל נתח לב' או לג' קודם מליחה צריך לחזור ולהדיחו דהכי אמרינן בפ"ק (ה:) אפילו למ"ד בית השחיטה צונן אגב דוחקא דסכינא מיבלע בלע וכי היכי דמבליע ה"נ מפליט אגב דוחקא דסכינא (ג): **ואם** מלח ולא הדיחו תחילה י"א שאין לו תקנה עוד כו' כ"כ הגהות מיימון בשם סמ"ק וטעמא מפני שהמלח מבליעו ואין מפליט דם שהוא בעין וז"ל הרא"ש בפרק כל הבשר אם מלח בלא הדחה י"א שאין תקנה לבשר אף אם ידיחנו וימלחנו אסור לפי שע"י מליחה הראשונה פירש מקצת הדם ולא היה הכח במלח להפליט כל הדם מאחר שלא הודח הבשר ואותו הדם עצמו שפירש חוזר ונבלע בבשר דלא שריק כיון דלא נמלח כהוגן ואין מלח שני מפליטו כיון שכבר פי' וחוזר לתוכו ולפי מ"ש בס"ה דבשר שנמלח שנתנוהו על בשר שלא נמלח שיש לו תקנה במליחה ויפלוט דם שבלע עם דמו כ"ש הכא דשרי כיון שפולט דם שקיבל מעלמא כ"ש דמו וכן מסתבר עד כאן לשונו וכן כתב בש"ד בראה להר"מ שהתירו בדיעבד והביא ראיה מכבדא עילויה בישרא דבדיעבד ש"ד משום דדמא מישרק שריק בצלייה וה"ה במליחה אבל בהגה"ה כתב דלא דמו דכבדא עילויה בישרא הוי כמו דם פליטה ושייך ביה מישרק שריק אבל בשר שלא הודח הוי דם שעל גבו כמו דם בעין שנפל על גבי בשר רותח ואסור דלא שייך ביה מישרק שריק ולא כבולעו כך פולטו ומהר"ם אגב חורפיה לא עיין ואי שמע הוה הדר ביה עכ"ל: **ולענין** הלכה אע"פ שסמ"ק אוסר אם הוא במקום שיש הפסד מרובה או שהוא בערב שבת ואי אפשר להכין אחר כדאי הם הר"ס והרא"ש לסמוך עליהם

דרכי משה

סט (א) וכן הוא בשערי מהרא"י שער א' וכן הוא בארוך כלל א' וכתב הטעם כדי שלא ימס המלח מן המים ולא יוציא דם וגם לא ימתין עד שיתנגב הבשר לגמרי דאז לא ימס המלח מן המים ולא יוציא דם אלא ימתין מעט ומולח עכ"ל עוד כתב לכתחילה ישרה הבשר יותר מחצי שעה ואח"כ ישפשף הבשר במים הראשונים יפה עכ"ל כתב בא"ו הארוך דאסור להשתמש בכלי ששורין בו ואפילו לא שורין בו רק שעה אחת דחיישינן שמא לא הדיחו יפה מדמו ודוקא דבר לח בצונן או דבר יבש רותח מיהו בדיעבד שרי דהרי הכלי כשר אלא דגזרינן בתחילה שמא לא הדיחן יפה מדמו אך כלי ששורה בו מעת לעת נאסר הכלי מ"מ מותר לחזור ולשרות בו דהא אין שורין בו הבשר שני מעת לעת ואינו בולע עכ"ל: (ב) וכן פסק בשערים מהרא"י שער א' ובא"ו הארוך כלל א' וישרה אותה במים פושרים אבל לא בכלי שני מיהו בדיעבד אפי' בכלי שני שרי עכ"ל ובסי' ס"ח כתבתי לעיל דלכתחילה יש ליזהר אם לא לצורך שבת או כדומה לזו: (ג) ובא"ו הארוך כלל ד' ואף בדיעבד אסור דהוי כאילו לא הודח וכתב עוד שם וגם אינו מועיל אפי' בדיעבד מה שרוחצים הטבחים הצלעות שלמים אפילו לא חתכו הבע"ה אח"כ דאינו נקרא שהדיחו הטבח רק אם שרה אותו קצת כדרך בשר שרוצים לבשל עכ"ל עוד כתב בא"ו כלל י"ז ואפילו ברגלים שהדיחן ואח"כ הסיר הטלפיים הוו כלא הודח כלל אפילו בדיעבד אם מלחן כך טריפה עכ"ל כתב מהרי"ל בתשובה סימן קל"ד אסור לחתוך חתיכה לשנים אחר הדחה קודם מליחה: וז"ל

דרישה

[illegible]

פרישה

[illegible]

חדושי הגהות

סט א וכ"ה בהג"א ד"ם

ומולח בין במלח דק בין במלח גס (ד) והרמב"ם כתב שאין מולחין אלא במלח הגס (ס) שהמלח הדק הוא כקמח נבלע בבשר ואינו מפליט וא"א הרא"ש ז"ל כתב דלא מסתבר דיותר שהוא המלח דק הוא מתפזר על הבשר ופועל להוציא הדם כי הוא הנדבק בו אבל הגס הוא נושר מן החתיכה כשהופכה למולחה על צדה השני ובעיקר המליחה כתב הרשב"א שא"צ ליתן מלח על הבשר עד שיכסנו כולו אלא מולח יפה יפה עד שלא יהא ראוי לאכול עם אותו מלח וא"צ למלוח החתיכה משתי צדדים (ו) אבל [ג] א"א הרא"ש ז"ל כתב צריך לפזר עליו מלח הרבה שלא ישאר בו מקום מבלי מלח ואיוז

עליהם (ד) : ומולח בין במלח דק בין במלח גס והרמב"ם כתב שאין מולחין אלא במלח הגס וכו' טעמו של הרמב"ם מדגרסינן בפרק כל הבשר (שם) רב דימי מלח ליה במילחא גללניתא ומפכן ליה פי' גללניתא גסה ומפרש הרמב"ם דדוקא בגסה אבל בדקה ביותר לא מפני שהיא נתכת ונבלעת בתוך הבשר ואינה מפלטת את הדם והרא"ש הביא דברי הרמב"ם בפרק כל הבשר וכתב עליהם ולא מיסתבר דיותר שהוא דק המלח יותר מתפזר על הבשר ופועל להוציא את הדם כי הוא נדבק בו אבל הגס כשהוא הופך את החתיכה למולחה מכל צד הוא נושר ממנה ע"כ ומשמע שהוא מפרש דרב דימי אתא לאפוקי דלא נימא דאין מולחין אלא בדקה מפני שהוא מתפזר יותר על הבשר וכו' קמ"ל דבגסה נמי מולחין ולפיכך כתב רבינו בתחלת דבריו ומולח בין במלח דק בין במלח גס שרצה לסתום דבריו וכדעת הרא"ש ואח"כ כתב סברת הרמב"ם ושהרא"ש חולק עליו וכו' ה"ה יש מי שפי' שבכל מלח יכול למלוח אלא שאם מלח במלח דקה צריך לשפשף היטב הבשר קודם שישים אותו בכלי כדי להדיחו שאם ישימהו עם קצת מהמלח בכלי שאינו מנוקב להדיחו כמלאו המים שובריו פליטת כח הבשר וכמלא הדם שע"פ הבשר וטעם המלח חוזר ונבלע בתוכו לפיכך תקנה גדולה הוא למלוח במלח גסה שכמעט שהוא מנפץ אותו ננערת ורשאי להדיח הבשר באיזה כלי שירצה וזהו שהיה רב דימי עושה אלו הם דברי הראב"ד וכן הסכים הרשב"א ז"ל ואינם דברים מוכרחים עכ"ל ורבינו ירוחם כתב דברי הרמב"ם ושהראב"ד כתב עליו שמותר למלוח במלח דקה אלא שצריך להדיח הבשר בכלי מנוקב קודם שיתננו להדיחו בכלי שאינו מנוקב כדי שלא יתמחה המלח בתוך המים אשר בו ונבלע בבשר ע"כ ול"נ שצריך שתהא דקה שלא תפול אילך ואילך ולא דקה מן הדקה כקמח ואולי שזו כוונת הרמב"ם עכ"ל ודבריו נכונים וכן נהגו (ה) : ובעיקר המליחה כתב הרשב"א שא"צ ליתן מלח על הבשר וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה כיצד מולחין את הבשר לקדרה נותנין את המלח משני צדדיו מולח והופך ומולחו יפה וא"צ ליתן עליו מלח עד שיכסנו כולו ולעשותו כבנין אלא מולח יפה עד שלא יהא ראוי לאכילה עם אותו המלח עד שיפליט את דמו ויראה לי שא"צ למלוח מב' צדדין אלא למצוה מן המובחר ובאפשר אם לא מלחו אלא מצד אחד או שלא היה נוח לעשות כמולח תרנגולים או אווזים שא"א שיבדר המלח בכל צדדי חלליו אח"כ בתר אותם בחוץ או שמילא חללן במלח כמולייתא מותר והדין נותן שלא תהא חתיכת בשר דקה חמורה מחתיכה עבה כטפח שזו צריכה מלח ב' צדדין לבד אף על פי שיש בעביה טפח ודם שבאמצע חתיכה מי הוציאו ואין לדבר קצבה עכ"ל ונראה מדבריו דלכתחילה צריך למלוח החתיכה מב' צדדין וכ"כ ה"ה בשמו ותמהני על רבי' שכתב בשמו שא"צ דמשמע דלכתחילה נמי לא וליתא ומיהו באווזים ותרנגולים דבריו מטין לומר דלכתחילה נמי א"צ למולחן בפנים וכ"כ רבינו ירוחם בשמו אבל הר"ן בפרק ג"ה אהא דאמר ר"י אמר שמואל חוטי היד אסורים משום דם כתב דינים אלו כדעת הרשב"א וכתב בגדי ותרנגולת צריך למולחן מבפנים לכתחילה וכן מבואר בת"ה הארוך שסיים וכתב ומיהו לתת מלח לתוך תרנגולים ואווזים ס"ד אע"פ שאין המלח נאחז למעלה בגלעות כשאתה משכיבן על צדן השני עכ"ל וז"ל סה"ת צריך לתת הרבה מלח דכל מליחות שלנו צריך שיהא קרוי אינו נאכל מחמת מלחו שיהא רוב המלח מקלקל טעם הבשר וגם צריך למלוח הבשר מכל צדדין וכן התרנגולת או הטלה צריך למלוח מבפנים ומבחוץ עכ"ל וכתב המרדכי שר"ת אמר שצריך למלחו עד שלא יהא נאכל מחמת מלחו ולכך הזכיר שמואל פעמים יפה יפה גבי מליחה שצריך למלוח הרבה עכ"ל וסמ"ג כתב דריב"א גורס בההיא דהקומץ רבה (כא.) יכול תבוכהו ת"ל תמלח כיצד עושה מביא את האבר ונותן עליו מלח והופכו ונותן עליו מלח ומעליהו אמר אביי וכן לצלי כלומר אבל לקדרה אין די במליחה זו כי צריך לשפשף בידיו שיבלע בו המלח עכ"ל וכתב עוד המרדכי שיש מי שאוסר תרנגולת שנמלחה מבחוץ ולא מבפנים וכתב שבא מעשה ליד רבינו יהודה שנמלח ראש כבש מבחוץ ולא מבפנים והורה שלא למולחה פעם שנית ולא יבשל אותה אלא יצלה אותה דנורא מישב שייב וכו' בשם הרוקח שה"ר שמואל וה"ר שמריה מכשירים בעוף שנמלח מבפנים ולא מבחוץ כי מה לי מליחת עוף מבחוץ למליחתו מבפנים ובשם ה"ר אביגדור כתב שאם נמלחה מבפנים ולא מבחוץ אם יחזור וימלח מבחוץ למה לא יהא מותר לבשל ומיהו כל שלא מלח אלא מצד אחד משמע דאסור לקדרה עכ"ל והרשב"א כתב בתשובה סימן רס"ה לסתור סברות אלו וז"ל ראיתי . מאי דכתב מר בשם התוספות דמליח אין שם רותח עליו עד שימלחנו מב' צדדין כמליחה דקדרה אין זה מחוור בעיני דמה שאמרו מולחו והופכו ומולחו וכן לקדרה לאו למימרא שאינו כרותח להפליט דמו אלא כשמולחו מב' צדדין דתמה על עצמך ירך של שור עבה כזרת במליחת שני צדדין סגי ואפי' תחזור ותחתוך ממנה קצת א"צ למלוח

דהלא כל מליחות שלנו שמולחין לקדרה מקרי אינו נאכל מחמת מלחו והכל בקיאין בה שוהו שמולחין כל חתיכה מב' צדדין וכל שלא מלחו בדרך זה מליחה מועטת היא ואפשר דכיון דבדיעבד אפילו מצד אחד מותר כמו שיתבאר בסמוך אם כן אין אנו בקיאין איזה מליחה היא נקראת אינו נאכל מחמת מלחו ולכך יש להחמיר . אכן במקום הפסד מרובה אין להחמיר כלל אפילו שהה שיעור מליחה והיכא דלא שהה שיעור מליחה וגם המליחה היתה מועטת אין להחמיר אפילו אין שם הפסד מרובה כ"ל : ומולח בין במלח דק בין במלח גס והרמב"ם כתב כו' בפכ"ה רב דימי מלח ליה במילחא גללניתא ומנפץ ליה וכתב ה"ה דסבירא ליה להרמב"ם דרב דימי להורות וללמד בא שהכל צריכין לעשות כן . ופירוש גללניתא מלח עבה כחול הגס אי נמי מדינא הכל צריכין מלח גס כחול הגס שהדק נבלע בבשר ואינו מוציא את הדם ורב דימי היה מולח ביותר גסה ובערוך פי' גללניתא חזק כאבן ע"כ ונראה דמה שהוצרך רבינו לכתוב תחילה ומולח בין במלח דק כו' ולא הספיק לו לכתוב בקוצר דעת הרמב"ם ושהרא"ש נחלק עליו הוא לפי שהיה מובן דלא נחלק הרא"ש אלא על מ"ש הרמב"ם דהדק אינו מפליט הדם דמשמע אפילו דיעבד איכה מליחה דליתא מיהו לכתחילה ודאי הגס עדיף מהדק אי נמי היה מובן דלהרא"ש יש למלוח לכתחילה בדק ולא בגס לכך כתב רבינו תחלה מולח בין במלח דק כו' להורות דלהרא"ש אפילו לכתחילה יכול למלוח בין בדק בין בגס ודעת רבינו דכיון דפירש רש"י דרב דימי לא אתא ללמד שאין למלוח במלח הדק אלא אתא ללמד דבמלח הגס צריך לנפץ מפני שהדם נבלע בה דאילו במלח הדק א"צ לנפץ דהיא נתכת מעלמה והרא"ש הביא תחילה פרש"י ואח"כ הביא דברי הרמב"ם ונחלק עליו א"כ כפרש"י ס"ל ולענין הלכה נראה דלא מיעט הרמב"ם אלא הדק כקמח אבל הדק כחול הדק אינו נבלע בבשר וכך ראוי לנהוג לכתחילה וגם ב"י כתב שכן נהגו מיהו בדיעבד בכל מלח שמלח סגי אי נמי באין לו מלח אחר רק דק כקמח או גס ביותר וקשה כאבן ואינו יכול להדקו מותר למלוח בו אפילו לכתחילה דזה חשוב דיעבד : ובעיקר המליחה כתב הרשב"א שאין צריך כו'. אעפ"י שהרשב"א כתב וז"ל כיצד מולחין את הבשר לקדרה נותנין את המלח מב' צדדיו מולח והופך ומולחו יפה וא"צ ליתן עליו מלח עד שיכסנו כולו ולעשותו כבנין אלא מולח יפה עד שלא יהא ראוי לאכילה עם אותו המלח כדי שיפלוט את דמו ס"ל לרבינו דמ"ש נותנין את המלח מב' צדדיו אינו מדינא אלא על צד היותר טוב כי כן המנהג בישראל שהרי אח"כ כתב ויראה לי שא"צ למלוח מב' צדדין אלא למצוה מן המובחר ובאפשר כו' אלמא דמדינא א"צ למלוח מב' צדדין ולכסות את כולו אף למצוה מן המובחר א"צ וז"ש רבינו בשמו תחלה שא"צ למלוח עד שיכסנו כולו כו' ואח"כ כתב שא"צ למלוח מב' צדדין כלומר לא מיבעיא דעד שיכסנו כולו א"צ אלא אפילו מב' צדדין א"צ מדינא והכי מוכח מראיית הרשב"א מחתיכה עבה דלכתחילה נמי א"צ לבקעה ולמולחה מכל הצדדין ולמצוה מן המובחר ודאי צריך לבקעה ע"ל בסימן ע"א ובמ"ש לשם בס"ד : ומ"ש הרשב"א דא"צ שיכסנו כולו ולעשותו כבנין האי ולעשותו כבנין הוא פי' שלא יכסנו כולו דכשיכסנו כולו נעשה כבנין וכתב רבינו שהרא"ש נחלק עליו דמדינא צריך שיכסנו כולו וממילא נעשה כבנין וגם צריך למלוח מב' צדדין והרב ב"י כ"ל דאף להרשב"א צריך למלוח לכתחילה מב' צדדין מדינא וכדמשמע מתשובתו שהביא וגם מצריך למלוח עד שלא ישאר מקום מבלי מלח אלא שא"צ לעשותו כבנין דבדיעבד סגי אפי' מצד אחד והרא"ש נמי מודה בהא ואינן חולקין ולפעד"נ מה שהבין רבינו מדבריהם הוא הנכון דמאחר שכתב הרשב"א דלמצוה מן המובחר בעינן מב' צדדים אלמא דמדינא א"צ מב' צדדין ומ"ש בתשובה דלכתחילה מולח מב' צדדיו היינו נמי למצוה מן המובחר לכתחילה ולענין הלכה נקטינן כהרא"ש דמדינא בעינן מב' צדדין ואם לא מלחו אלא מצד אחד ונתבשל כך כתב המרדכי פג"ה דיש מתירין ויש אוסרין ומהרא"י בהגהת ש"ד סימן ט"ו כתב דהכי נהוג לאיסור וכן פסקו או"ה שער שביעי סימן ז' ומהרי"ל בדרשותיו אבל בלא נתבשל כתב מהרא"י לשם אם לא עבר יום שלם משנמלחה שרי למלוח שנייה דכיון דאותו צד שנמלח פולט ציר דידיה כל יום שלם אגב דפולט ציר דידיה פולט נמי הדם שבולע מצד השני שנמלחה בפעם שנייה ומהר"ם איסרל"ש בהג"ה ש"ע לא התיר למלוח שנייה אא"כ הוא תוך י"ב שעות למליחה הראשונה דאחר י"ב שעות אינו פולט ציר לדעת הרשב"א מיהו צריך שתדע דלא מהני מליחה שנייה אלא היכא דלא הודח הבשר אחר מליחה הראשונה אבל אם הודח אחר ששהה שיעור מליחה אין לו תקנה במליחה שנייה כאשר יתבאר בס"ד בסוף סימן ע' דכיון שהודח נסתמין נקבי הפליטה וכשימלחנו שנייה ויהיה בולע הדם מצד השני שוב אינו נפלט ואין תקנה לבשלו ולא שרי אלא בצלי ובצלי שרי אפי' לא נמלח אלא צד אחד לפני זמן מרובה

דרכי משה

(ד) וז"ל ש"ר מהר"י טרושין כתב דנראה דברי רבותינו הצרפתים דאין תקנה לאותה בשר כו' אך בהדחה מועטת סגי להסיר הדם דדוקא בהדחה שאחר המליחה צריכין יפה יפה וכו' ואפשר דבמקום פסידא או לכבוד שבת מודה לדברי ב"י ובהג"ה שם ויראה לנהוג בו איסור אפי' בדיעבד כדברי סמ"ק ומהר"י טרושין דבתראי אינון מהרא"י ז"ל משמע שם באותו הג"ה דאף לצלי אסור ולא אמרינן כבולעו כך פולטו דהא מייתי ראיה שם לדברי המתירין שנצלה בלא הדחה קמייתא ונמלח דשרי לתירוץ ראשון. שכתב כו' מכלל דלדברי האוסרים אף בצלי אסור וכ"מ מלשון אין לו תקנה דקאמרי האוסרים ודלא כמ"ש בהג"ה ולא נזכר שם אמרת דלצלי שרי אף לדברי האוסרים כן נ"ל וכ"כ בהדיא בא"ו הארוך כלל ב' דאף לצלי אסור וכתב דוקא דשהה שיעור מליחה אבל בלאו הכי לא נאסר לצלי אבל בבישול אסור עכ"ל ובכלל י' כתב דאפי' לא נמלח רק לצלי אסרו דאין אנו בקיאין עכשיו להכיר בין זו לזו עכ"ל עוד כתב בהג"ה ש"ד בשם מהרא"י נראה דמיירי בדליכא ס' בחתיכה נגד הדם דאי בדאיכא ס' אמאי אסור טפי משאר איסורים שנמלח עם היתר דקיימא לן דמשערין בס' עכ"ל ובא"ו הארוך כלל ד' ואין בשום חתיכה ס' נגד כל הדם שעליו וגם אין המלח מפליט כל הדם שבתוכו מאחר שלא נתרכך הבשר תחלה בהדחה עכ"ל ונראה מדבריו לפי טעם זה השני אפי' בדאיכא ס' מן החתיכה נגד הדם אסור דאין המלח מפליט הדם מתוכו הואיל ולא נתרכך הבשר היטב והדם פירש במקצת ממקום למקום וחוזר ונבלע בתוכו כמו שפי' הרא"ש טעם האוסרים ולכך אפי' בדאיכא ס' נגד הדם טריפה ונ"ל דגם מהרא"י לא מכשיר אלא בדידעינן כמה דם הוה עליו אבל מסתמא אסור דהאיך ידעינן דהחתיכה היתה ס' נגד הדם ועוד אפשר לומר דמהרא"י דמכשיר בס' אזיל לטעמיה דתופס עיקר טעם דהדחה קמייתא משום דם שעל הבשר ולא משום שיתרכך הבשר כמ"ש בשער ה' בשערי דורא משמו ולכן מתיר בס' אבל למאן דס"ל דטעם הדחה משום שיתרכך לא סגי בס' כדברי הא"ו הארוך כנ"ל עוד כתב בהגהת ש"ד בשם מהרא"י שער ח' למ"ד דהדחה ראשונה משום דם שעל הבשר בהדחה מועטת להסיר הדם סגי בדיעבד אבל למ"ד כדי שיתרכך הבשר לא סגי ויראה להתיר בדיעבד עכ"ל וכבר נתבאר ריש סימן זה איזה טעם הוא עיקר בא"ו הארוך כלל ד' ואם נמלח שאר חתיכות שהודחו אצל בשר שנמלח ולא הודח האחרים מותרים אע"פ שנוגעים בחתיכה שנמלחה ולא הודחה מכל מקום לגבי האחרים מקרי דם פליטה ומשריק שריק או כבולעו כך פולטו ואם נתבשלה זו החתיכה אח"כ בעינן ס' נגד כל החתיכה ואותה חתיכה אסורה לעולם ועיין לקמן סי' ע"ה דין בני מעים שנמלחו בלא הדחה : (ה) ובהג"ה ש"ד בשם מהרא"י דנוהגין כרש"י למלוח בין במלח גס בין דק אלא שהגס צריך ניפוץ קודם הדחה אחרונה ובדקה אין צריך עכ"ל . ובא"ו הארוך כלל

פרישה

ובכי קי"לן עיין בא"ו של מ"ו משום דמיישינן שדם שבעין שהיה עליו נבלע ולא יצא ע"י מליחה : (ד) והרמב"ם כתב שאין מולחין אלא במלח הגס פי' כחול הגס : (ס) שהמלח הדק כקמח כו' כן הוא בפ"ו דסמ"ג . וא"א הרא"ש כתב כו' אבל הגס הוא נושר מן החתיכה כשהופכה כו' הרא"ש כ"כ לפי סברתו שהוא סובר שצריך למלחו מכל צדדיו אבל הרמב"ם לא גילה דעתו בזה ואפשר שהוא סובר שא"צ למולחו אלא מצד אחד וכן כתב שצריך למולחו במלח הגס שהוא טוב יותר למלוח בו כשאין מולחין אלא מצד אחד : (ו) אבל הרא"ש כתב שצריך לפזר עליו מלח הרבה כו' הרא"ש דקדק מדקאמר בגמרא ומולחו יפה יפה דמשמע שצריך למולחו מכל צדדיו שלא ישאר בו מקום מבלי מלח . כתב מ"ו מאוד החמיר אלא עיקר דינו למלוח מב' צדדין היטב וק"ל

דרישה

לכך כי שמא יש מלח עליו ולאו אדעתיה והמלח יבליע הדם בבשר מאליו ע"כ . ומכאן יש לאסור הבשר שלא הודח ולא נמלח והניח על הבשר כשר שנמלח לקיום ועיין בת"ח כלל ה' ד"ב וכלל ו' ד"ב עכ"ה : [ג] אבל הרא"ש ז"ל כתב צריך לפזר עליו מלח הרבה כו' מתוך לשון רבינו

ואווז ותרנגולת צריך למולחם גם בפנים [ד] ושיעור שהייתו במלח כ' הרמב"ם כדי שיעור הילוך מיל וא"א הרא"ש ז"ל כתב כדי צליה [ה] ואחר ששהה שיעור מליחה ידיחנו שני פעמים ראשונה להעביר המלח והדם ושנייה להעביר ליחלוחית המים שנשארו בו וישטוף הכלי

מרובה. מיהו היכא דלא פיזר עליו מלח כ"כ עד שלא נשאר מקום בלתי מלח כתב או"ה שער ראשון דיש להתירו בדיעבד אפילו אם כבר נתבשל וכ"ל דס"ל דיש להחמיר טפי בנמלח מצד אחד בלבד דכתב בשער ז' דאסור אפי' דיעבד בנתבשל מש"ה כשלא פיזר עליו מלח כ"כ וכו' והכי מסתברא וכך הוא דעת מהרש"ל בא"ו שלו לחלק בכך דלא כמהר"ס איטרלש בת"ח דכ' דאין חילוק ומש"ה כתב דלצורך שבת או הפסד מרובה ג"כ יש להתיר אם לא נמלח אלא צד אחד ונתבשל וכהרא"ש והר"ן ולפעד"כ דאין להקל כלל בזה ודו"ק: **ושיעור** שהייתו במלח כתב הרמב"ם כדי שיעור הילוך מיל כתב ה"ה ע"ש הרמב"ן שכך פירשו הגאונים ויש סמך משעות עיבוד העור שהוא כדי הילוך מילו בפ' כלל גדול אמרו דהמולח חייב משום מעבד וע"ש ובמרדכי כתב דראבי"ה נמי פסק כשיעור מיל ושכך מצא ע"ש רש"י: ומ"ש ע"ש הרא"ש שהוא כדי צלייה בפג"ה ובפכ"ה כתב כן בכמה מקומות וכ"כ בה"ג. ובמרדכי ע"ש א"ז פירש דשיעור מליחה כשיעור צליית אותה חתיכה עצמה וכ"כ ש"ד סימן י"א מיהו ראבי"ה הקשה ע"ז דא"כ נתת דבריך לשיעורין כי פעמים שהמדורה גדולה וצלה במהרה כו' כמ"ש במרדכי ועוד דא"כ לפעמים שיעור צליה אותה חתיכה הוא פחות ממיל או יותר וזה הפך דעת הגאונים שדבריהם דברי קבלה דמשערינן בהילוך מיל והנכון דאידי ואידי חד שיעורא הוא והא דאין המליחה אלא להוציא שורש הדם והוא נמשך אחר המלח כל סביבות הבשר ומה שנשאר אחר שיעור מיל בחתיכה אפילו הוא מאדים יותר הוא מוהל וניכרא המר בשר ושיעור צלייה נמי הינו רק כשיעור שנצלה הבשר כל סביביו על פניו בלבד דאז יוצא כל שורש הדם ואע"פ שלא נצלה כלל באמצע החתיכה ונראה אדום ביותר אין זה דם אלא מוהל וא"כ לפי זה אין חילוק בין חתיכה עבה לשאינה עבה ושיעור מיל ושיעור צלייה אחד הוא וסברא זו תמצא בדברי הרא"ה בספר בדק הבית ובדברי הר"ן פכ"ה גבי דגים ועופות אלא שכתבו כן על דרך הרמב"ם דלא חיישינן לדם הנשאר בתוך החתיכה לאחר שיעור מליחה מאחר שצריכין לחלוט אותן ברותחין אבל אנחנו ע"פ דרך כל הפוסקים החולקים עליו בזה דלאחר שיעור מליחה א"צ דבר דכבר יצא כל דמו נראה לפע"ד דסברא זו אמת דהמליחה אינה אלא להוציא כל שורש הדם על פני כל סביבות הבשר וכן הזאת הצלייה כדפרישית ולכך צריך למולחו משני צדדיו מדינא ואפי' בדיעבד אסור ואין למולחה שנית לאחר ששהה שיעור מליחה והודח ואם לא הודח לא ימלחנו שנית לאחר יום שלם שכבר פלט הכל שנמלח כבר כל צירו והוזר ובולע דם ולא שרי אלא בצלייה וכסברת המחמירין במרדכי פכ"ה וכדפסק מהרא"י בהגהת ש"ד סי' ע"ו והכי עיקר. ולכתחילה נוהגים לשער בשיעור שעה אחת מכ"ד שעות שביום ובדיעבד סמכינן אשיעור מיל ועיין הטעם בתרומת הדשן בסימן קע"ז:

ואחר ששהה שיעור מליחה ידיחנו ב' פעמים כו' הרא"ש בפכ"ה כתב רגילים לרחצו ב' פעמים כו' ובספר התרומה סימן ס"ב כתב דצריך להדיח ב' פעמים דלכך הזכיר ב' פעמים יפה יפה והמרדכי גם הוא העתיק לסוגו וכ"כ סמ"ק וש"ד אבל הסמ"ג כתב ומדיחו ב' פעמים כו' לא כתב לשון צריך ולא לשון רגילים לרחצו וכך הם דברי רבינו ורצונו לומר למצוה מן המובחר ידיחנו שני פעמים דמדינא א"צ שני פעמים אלא שידיחנו יפה יפה בפעם אחת עד שיצאו המים זכים וכמ"ש הרמב"ם: **כתב** סמ"ק ואחר המליחה צריך הדחה ב"פ ואם לא הדיחו רק פעם אחת בטוב אין קפידא בכך ובהגה"ת אשיר"י פכ"ה מא"ז כתוב ואחר המליחה מדיחין אותו ג' פעמים כו' מיהו בדיעבד אם לא הדיח הבשר אלא ב' פעמים ש"ד ונראה דלא פליגי דא"ז מדבר בהדיח ב' פעמים בהדחה בעלמא בלא שפשוף ולכך אפי' בדיעבד לא סגי בפעם אחת וסמ"ק מדבר בהדחה יפה יפה שמשפשף בבשר ומעביר מהם כל לחלוחית דם ומלח ולפיכך אפי' לא הדיחו רק פ"א בטוב אין קפידא בכך דהא להרמב"ם אפילו לכתחילה א"צ אלא פעם אחת בטוב ונראה בעיני דכל זה אינו אלא היכא שהבשר עדיין לפנינו שלא הוסם בקדרה להתבשל וקאמר דאין להקפיד ולהטריחו לחזור ולהדיחו אלא סגי בפעם אחת בטוב או בב' פעמים בהדחה בעלמא וע"ז כתב נמי האגור בסימן אלף קצ"א בשר שלא הודח כ"א פעם אחת כאילו לא הודח כלל דבעינן יפה יפה עכ"ל והוא לומר דבהדחת פעם אחת בהדחה בעלמא הו"ל כאילו לא הודח כלל ומטרחינן ליה לחזור ולהדיחו אבל היכא שנתבשל כ"ע מודו דאפילו בהדחה פ"א בעלמא כבר עבר מעליו כל מלח ודם ולא נשאר שם אלא לחלוחית המים הראשונים שנשארו ושרי ותדע שהרי האגור עצמו פסק בסימן שאחר זה בבשר שנמלח ולא הדיחוהו באחרונה ונתבשל דהלכה כסה"ת שבכל חתיכה יש ששים כנגד הדם שעליו גם בהגהת אשיר"י לשם פסק כן וא"כ קשה היאך סותרים דבריהם מרישיה לסיפיה אלא בע"כ הא דכתב תחלה מיהו בדיעבד אם לא הדיחו ב"פ ש"ד היינו לומר כיון דכבר סילק ידיו מהדחה שפיר דמי בב' פעמים ולא מטרחינן ליה יותר לחזור ולהדיחו שלישית לכתחילה. וע"ד זה כתב סמ"ק אין קפידא בכך כלומר אין להקפיד להטריחו שיחזור וידיחנו עוד ובזה נסתלקה ההשגה שהשיג בב"י על דברי האגור כי האגור נמי לא קאמר אלא דבהדחת פ"א בעלמא כאילו לא הודח כלל וצריך לחזור ולהדיח ודו"ק. ועיין במ"ש בסמוך בס"ד אבל דין בשר שנתבשל בלא הדחה אחרונה: **וישטוף** הכלי כו' זה לא מצאתי בפוסקים אחרים אבל הדעת מכרעת כך דלכתחילה צריך להסיר ברחיצה ראשונה כל המלח והדם ואם לא ישטוף

למלוח מקום החתך שע"י המליחה נפלט כל הדם אפילו אותו שבאמצע וכשהיא חתיכה קטנה נאסור אותה אא"כ מלח מב' צדדין ועוד הנהו אטמהתא (קו:) דאימלחן בי ריש גלותא בגידא דנשיא ב דאסרה רב אחא כולה כרותח דמבושל ורבינא לפחות כדי קליפה כרותח דצלי והלא הגיד ושומנו לא נמלח אלא מצד אחד אלא דהכא דוכן לקדרה היינו לכתחיל' דכל היכא דאיפשר מלחינן כל צדדין להפליט דמו יפה יפה עכ"ל ודברי הרא"ש שכתב רבינו הם בפרק כ"ה אהא דאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה כ"כ שם הר"ן דמדקאמר מולחו יפה יפה הרבה מליחה משמע מב' צדדין ומתוכו בדבר שמבשלין כולו כאחד עכ"ל ואע"פ שמדברי רבינו נראה שהרשב"א והרא"ש חולקים אבל מתוך דברי הרשב"א שכתבתי נראה שאיפשר לומר שאינם חולקים שמ"ש רבינו בשם הרשב"א שא"צ ליתן מלח על הבשר עד שיכסנו כולו היינו לומר שא"צ לעשותו כבנין אבל אה"נ שצריך לפזר עליו מלח שלא ישאר מקום מבלי מלח וכן מ"ש בשם הרשב"א שא"צ למלוח החתיכה מב' צדדים כבר נתבאר דהיינו בדיעבד אבל לכתחילה צריך למלחן מב' צדדין וכן אווז ותרנגולת צריך למולחן גם מבפנים וכדברי הרא"ש אם לא מלח אלא מבפנים או מבחוץ וכן חתיכה שלא נמלחה אלא מצד אחד מותר ומשמע דהרא"ש נמי מודה בהא הכי נקטינן לפסק הלכה (ו):

ושיעור שהייתו במלח כתב הרמב"ם כדי שיעור הילוך מיל ואדוני אבי זכרונו לברכה כתב כדי צלייה דברי הרא"ש הם בפרק כ"ה וכ"כ שם התוספות בשם בה"ג וכ"כ הרשב"א בת"ה וטעמא משום דיוצא הדם ע"י מליחה כמו ע"י צלייה ולכך חשוב מליח כרותח וה"ה דיקש למצוא סמך לדברי הרמב"ם וכתב שא"כ מצא להרמב"ן שכתב שיעור צלייה פירשו הגאונים כדי הילוך מיל ע"כ ומשמע דבשיעור מיל סגי אפי' לשור שלם ואפילו לחתיכה קטנה צריך שיעור מיל דלא פלוג רבנן בינייהו אבל בהג"א כתב משהין אותה במלח כשיעור צליית אותה חתיכה עצמו כפי עביה וגודלה וז"ל המרדכי שם כתוב בה"ג שיעור מליחה כשיעור צלייה וכתב אבי"ה דל"נ דא"כ נתת דבריך לשיעורים דפעמים שהמדורה גדולה ונמצאת שנצלה במהרה ונראה כמו שמצאתי בשם רש"י דשיעור מליחה כשיעור מיל ובא"ז פסק דשיעור מליחה כשיעור צליית אותה חתיכה עצמה והרי"ף פסק בס"פ כ"ה כמה שיעור שהייה שיצטרך להשהות הבשר במלח אמרו רבנן בכדי שישחוט הבהמה ושתהיה נפשטה ותבדוק הבשר מן החלב ומכל איסורין שיש בה בציר מהכי אסור ע"כ אך בפסקי הרא"ש לא הובא לשון זה ובת"ה (סי' קס"ז) כתוב דמרגלא בפומייהו דאינשי שצריך להשהות הבשר במליחה שעה אחת וי"ל שנהגו העולם כדברי א"ז ושערי דורא שכתבו דשיעור מליחה כשיעור צליית אותה חתיכה עצמה לפי גודלה ועוביה והואיל ואין שיעור זה שוה בכל חתיכות קבעו העולם להם שיעור מוגבל ותפסו שעה לשיעור זה וסמך לזה מדאמרינן בפרק תמיד נשחט (נח.) דאפי' גוף שלם כמו הפסח סגי בשעה אחת לצלייתו אכן נראה בשעת הדחק כגון לכבוד שבת ולכבוד אורחים יש לסמוך אדברי הרמב"ם שכתב בסתם דשיעור מליחה הוא כמהלך מיל דהיינו חלק שלישית שעה פחות חלק ל' מן השעה כמו שהוכחנו שמהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ביום שהוא י"ב שעות ע"כ (ז):

כתב בהגהש"ד מעשה בעכו"ם שהבהב רגלי כבש והודחו ונמלחו ולא שהו כלל ומיד הושמו בקדרה ונראה לאסור מאחר שלא שהו אבל אני אליעזר בר"י יהודה מצאתי להתיר מדאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מדיחו ומולחו ולא הזכיר שהייה ועוד שהבהוב מוציא הדם ע"י צליית האור ועוד תחשב הבהוב עם המלח ואיכא שהייה ומותר עכ"ל ואין דבריו נכונים ביותר זה: ואחר ששהה שיעור מליחה ידיחנו ב' פעמים ראשונה להעביר המלח והדם ושנייה להעביר לחלוחית המים שנשארו בו כ"כ הרא"ש בפרק כ"ה וכ"כ המרדכי שם וכתב דילפינן הכי מדאמר שמואל מדיחו יפה יפה וכ"כ הגהות מיימוניות בשם סמ"ק וכתבו עוד בשמו שאם לא הדיחו רק פעם אחת בטוב אין קפידא והג"א כתב דמדיחין אותו ג' פעמים שנים כמו שמפורש בפנים ושלישית אנו עושים לטהר מים השניים שנגעו בראשונים וכה"ג אומר ריב"א גבי נטילת ידים מיהו בדיעבד אם לא הדיח הבשר אלא ב' פעמים שפיר דמי ע"כ (ח) והרמב"ם לא הזכיר סכום הפעמים שכ"כ מדיחו יפה יפה עד שיצאו המים זכים ד וישטוף הכלי שרוחצין בו בין רחיצה לרחיצה

דרכי משה

כלל א' קבלתי מלח שאינו גס יותר ממלח שעושים ממי הים אין צריך להדקו אלא מולח בו כמות שהוא אבל מ"ח שגס יותר צריך להדקו שאינו נדבק בבשר עכ"ל: (ו) ובא"ו הארוך כלל א"ב ג. פסק כדברי ב"י דבדיעבד שרי ומשמע מדברי ב"י לדברי הר"ן ודברי המתירין דאפילו לא נתבשלה עדיין שרי הואיל וכבר נמלחה מצד אחד די בכך אלא שלכתחילה מולחים בב' צדדים למצוה מן המובחר אמנם בא"ו הארוך כלל ז' פסק דאסור אף בדיעבד אפי' אם נתבשל כך ואם לא נתבשל עדיין אין לו תקנה להזור ולמולחו מצד השני לא צריך לצלותו דנורא משאיב וכ"כ מהרא"י בהג"ה ש"ד דהכי נוהגין ומ"מ אי לא עבר עדיין יום שלם שנמלחו מצד אחד או מבפנים או מבחוץ בעוף יכול למלחו עדיין צד הב' דכיון שהחתיכה פולט ציר יום שלם אינו בולע ומ"מ אם נמלח לפני זמן מרובה אע"ג שר"ת מתיר אם מלח עליו שאר בשר מטעם משריק שריק גבי חד חתיכה לא שייך האי טעם כ"כ מהרא"י ז"ל ונ"ל דבמקום פסידא מרובה או לכבוד שבת כדי הם המתירים לסמוך עליהם ואף שב"י שהוא בתראה הוא פסק כן לפסק הלכה כן נ"ל: (ז) וכ"פ א"ו הארוך כלל א' ובדיעבד יש לסמוך אשיעור מיל אפי' בלא אורחים: (ח) ובהג"ה ש"ד משום מהרא"י דלכתחלה יש לנהוג כדברי א"ז להדיחו ג"פ ובדיעבד יש לנהוג כדברי הסמ"ק להתירו בהדחה אחת וכ"פ בא"ו הארוך כלל י"ב ודלא כדברי האגיר דכתב דאם לא הודח רק פעם אחת הוי כבלא הדחה כלל וכתב הר"ן פ' השוחט ד' תשל"ג ע"ב דיכול להדית הבשר

דרישה

רבי' משמע שהרא"ש פליג על הרשב"א וב"י כתב שמדברי הרשב"א משמע שגם הוא סובר שלכתחילה צריך למולחו מכל צדדיו ולא כתב בלשונו שאינו צריך אלא שבדיעבד סובר אף אם לא מלחו מכל צדדיו שרי ובזה גם הרא"ש מודה ולא פליגי: [ד] ושיעור שהייתו במלח כו' כתוב בתרומת הדשן מרגלא בפומי דאינשי שצריך להשהות הבשר במלח שעה אחת ור"ל שנהגו העולם כדברי א"ז וש"ד שכתבו דשיעור מליחה כשיעור צליית אותה חתיכה עצמה לפי גודלה ועוביה והואיל ואין שיעור לזה שוה בכל חתיכות קבעו העולם להם שיעור מוגבל ותפסו שעה לשיעור זה ויש לסמוך לזה מדאמרינן בפרק תמיד נשחט דאפי' גוף שלם כמו הפסח סגי בשעה אחת לצלייתו אכן נראה שבשעת הדחק כגון לכבוד שבת או לכבוד אורחים יש לסמוך אדברי הרמב"ם דשיעור מליחה הוא כמהלך מיל דהיינו חלק שליש משעה פחות חלק ל' מן שעה כמו שהוכחנו מהלך אדם בינוני י' פרסאות ביום שהוא י"ב שעות עכ"ל. ור"ל כשתחלק י"ב שעות לשלישים יגיע לידך ל"ו שלישים וכשתחלק כל שליש שעה לעשרה חלקים דהיינו שעה לשלשי' חלקים ותטול מכל שליש חלק אחד דהיינו ל"ו חלקים ותחלק הל"ו חלקים כולם יחד לד' חלקים יגיע מהן ד' פעמים ט' חלקים כמו שנשארו כבר בידך מהל"ו שלישים אחר שלקחנו חלק אחד מהן מכל שליש חלק עשירי ונמצא שיהיה בידך מ' פעמים ט' חלקים דהיינו שליש שעה פחות חלק ל' כמו מ' מיל שהם עשר פרסאות: (ה) ואחר ששהה שיעור מליחה ידיחנו שני פעמים כו' בהגהות אשר"י כתוב שצריך להדיחם תחלה ג' פעמים שנים כמו שמפורש בפנים ושלישי אנו עושין

חדושי הגהות

ב בגמרא שם צ"ז איתא הנהו אטמהתא דגידא דנשיא וכו' רבינא אסר רב אחא בר רב שרי ע"כ. מעתה נגלה לעין כל דנהי דהרשב"א לשיטתיה שכתב בחידושיו דאף מאן דשרי לא התיר אלא כדי קליפה (עבב"י סימן ק"ה) עכ"פ ערבוב דברים הוא בשמות התנאים וצריך להחליפם למען כל א' על מקומו יבוא: ג. דברים אלו מחוסרים הבנה שהרי בסמוך מיד כתב בשם או"ה דאסור בדיעבד ויהיו דברי האו"ה כסותרים זא"ז אמנם חפשתי באו"ה כלל א' וב' ולא מצאתי שם דבדיעבד שרי. לכן נלענ"ד כפי מה שלמדתי מס' ת"ח כלל מ"ו דין ז' ששגגת הדפוס יש כאן וכצ"ל ובאו"ה כלל א' פסק דאם לא פיזר עליו מלח כ"כ עד שלא נשאר מקום בלתי מלח מותר בדיעבד ונ"ל דה"ה כאן בדברי הב"י דבדיעבד שרי וכו' אמנם באו"ה כלל ז' כתב דאף בדיעבד אסור וכו' כנלענ"ד וצ"ל דאו"ה ס"ל כתי' של הב"ח וט"ז א"ק י"ד ועיין במ"י א"ק ט"ו: ד בהרמב"ם לא מצאתי דברים אלו ולענ"ד שהמדפיסים טעו בזה שחשבו ששייך למעלה וחברוהו לשם ובאמת הרואה יראה שדברים אלו הם שציין הרב"י מדברי הטור (וכדרכו בכמה מקומות שהעתיק דברי הטור ולא הודיע מקום רק מקום הניח להתגדר) והב"ח כתב ע"ז וז"ל וישטוף הכלי וגו' זה לא מצאתי בפוסקים אחרים אבל הדעת מכרעת כן דלכתחלה צריך להסיר ברחיצה הראשונה כל המלח

הכלי שרוחצין בו בין רחיצה לרחיצה (ז) וקודם שיתננו בכלי של מים שמדיחו בו ינפץ מעליו כל המלח שעליו או ישטפנו במים כדי שלא ישאר עליו מהמלח לכן כתב הרשב"א שמוטב למלוח במלח גס כי הדק נדבק בבשר הרבה וצריך שפשוף (י) גדול ורש"י פירש שהדק א"צ ניפוץ כלל שהוא נבלע בבשר ואין נשאר ממנו על הבשר כלום ומיהו בין אם מלח במלח גס או דק ולא נפצו או לא נשטף במים תחלה אין (יא) לאסור כי המים שבכלי מבטלין כח המלח ולא חשוב כרותח לאסור הבשר (ח) ואם [ו] נתבשל הבשר בלא הדחה שאחר המליחה צריך שיהא בקדרה ס' לבטל כל המלח ואין

לרחיצה: **וקודם** שיתננו בכלי של מים שמדיחו בו ינפץ מעליו כל המלח שעליו בפ' כ"ה (סס) רב דימי מלח במלח גללניתא ומנפץ ליה וכתב ה"ה שדעות הרבה מן המפרשים דרב דימי אחר ניפוץ היה מדיחו וכ"כ הרמב"ם וכ"כ הגהות מיימוניות בשם גאון ולאפוקי ממ"ש הר"ן והגהות מיימוניות שי"מ שלא היה מדיחו אלא מנפץ המלח ודוקא גללניתא דהיינו מלח גסה אבל דקה לא לפי שאינו מתנפץ יפה וז"ל הרשב"א בת"ה המולח צריך ליזהר בהדחה שלאחר מליחה שינפץ המלח או שישטפנו במים עד שלא יתננו בתוך כלי המים שהוא מדיחו בו שאם יניחנו עם מלחו בתוך הכלי שאינו מנוקב עם המים נמצאו המים שוברים כח פליטת הבשר ונמצא הדם שע"פ הבשר ועם המלח חוזר ונבלע בתוכו מחמת המלח שעמו בכלי לפיכך תקנה גדולה היא למלוח במלח גסה שהמלח גסה במעט שהוא מנער אותה ננערת ונופלת ואח"כ ראוי להדיח הבשר באי זה כלי שירצה עם קצת מים ואם מולח במלח דקה אף ע"פ שהוא ראוי צריך לשפשף היטב כדי להסיר מן הבשר המלח שהיא נדבקת בו היטב ועוד כדי שיוכל להדיח אח"כ בתוך הכלי עם המים עכ"ל אבל רש"י פי' אהא דרב דימי מנפץ ליה דהיינו מפני שהדם נבלע בה אבל מלח דקה א"צ לנפץ שהיא נתכת מעצמה וכ"כ מדברי המרדכי שכתב מלח במילחא גללניתא ומנפץ ליה אבל מלח שלנו א"צ ניפוץ ולא לשוברו תחלה ולא לנפצו מעל החתיכה בסוף וז"ל הגהות מיימון הגאון שמצריך ניפוץ לפני הדחה טעמו שלא יהא המלח רב דהא המים נתערב בהם דם והו"ל כרותח ונאסר הכלי והבשר לכך מנפצו תחלה להתיש כח רתיחת המלח והכי עבדינן ואין ניפוץ מועיל במקום הדחה האחרונה ולכך צריך ליזהר שלא יקח בשר מלוח הרבה ויכניס בכלי מעט מים אלא יקח מעט בשר והרבה מים שלא יעשו המים רותחים ויהיו כ"כ שיהיו המים ראויות לשתות במלחן או יתפוס הבשר באויר וידיח מעט כדי שיפול הדם הנקרש ואח"כ יכניסנו במים ויגמור הדחתו כדרכו ובאחרונה ידיחנה באויר ממי טפיחת איסור שעליו ממי הדחה שבכלי שהרי נתערב בהם דם או ירבה במים כדי ביטול הדם המודח במים והמשנה ממנהג זה הפסיד ע"כ וגם הגהת המרדכי כ"כ (ט) והגהות מיימון כתבו אחר זה אכן סה"ג ור"ת לא היו מחמירין כולי האי אך שבס"ה כ' שיש נוהגין לעשות כן בבשר מלוח יותר מדאי וצריך שרייה ומדיחין אותו קודם שרייתו עכ"ל: ומיהו בין אם מלח במלח גס או דק ולא נפצו או לא נשטף במים תחלה אין לאוסרו וכו' דבריו נכונים בטעמם ועוד דאם איתא דאסור לא הוו שתקי מיניה בגמרא: **כתוב** בהג"א כשמדיחין הבשר לאחר מליחה רגילין לתת מים תחלה בכלי ואחר כך נותנין הבשר במים להדיח מיהו אם נתן הבשר תחלה בכלי ואחר כך המים אין הכלי נאסר בכך כיון שהבשר כבר שהה שיעור מליחה ואין שם רק דם שבמלח והמרדכי כתב בשם ראבי"ה שמה שאמרו מליח כרותח היינו דוקא בעוד שהמלח בכחו אבל אחר שנתמלא מכח הדם שמשך לחוץ פסק כחו והו"ל כצונן ולכך הורגלנו להשים הבשר בכלי תחלה ושוב לשפוך עליו מים לכלי והמחמיר לתת מים תחלה מנהג כשר הוא ובשערי דורא כתוב כשמדיחין הבשר בקערה לאחר מליחה צריך לתת מים תחילה בכלי ואח"כ נותן הבשר במים להדיחו ומיהו אם נתן הבשר בקערה תחילה רגילין להתיר בזמן מועט כזה וגם שהה כבר שיעור מליחה (יב) בכלי מנוקב או על הדף עכ"ל וכתוב בהג"ה דאפילו לפ"ז אם הדיח בשר בכלי חולבת מלוכלך קצת מן החלב איפשר לאסור ולהצריך ס' נגד הלכלוך והכלי צריך הגעלה (יג):

ואם נתבשל הבשר בלא הדחה שאחר מליחה צריך שיהא בקדרה ס' לבטל כל המלח וכו' כ"כ בהגהות מיימון בשם סמ"ק וז"ל אם הושמו בקדרה בלא הדחה אחר המליחה המלח אוסר את כל הקדרה עד ס' מן המלח כאילו היה המלח כולו דם דקי"ל דחתיכה עצמה נעשית נבלה גם בשאר איסורין דלא כפי' רבינו אפרים שפירש בבשר בחלב דוקא ויש רוצים לומר שאפילו עד אלף דלטעמא עבידא וליתא דאין לאסור דבר הבלוע מאיסור יותר מדבר האוסרו ע"כ וכתוב עוד שם אמנם הר"ם מתיר בדיעבד בבשר שנמלח ושהה שיעור מליחה והושם לקדרה בלא הדחה כי בכל חתיכה לבטל הדם שעליה יש ס' מיהו רבינו שמשון מקוצי היה מחמיר בדבר (יד) וכתב בשערי הר"י שראב"ן וריב"א מתירין בשר יבש שנתבשל בלא הדחה בדיעבד כי הדחה אחרונה היא כדי להדיחו מן הדם שנתלכלך מבחוץ ועתה שנתייבש אין בו לחלוחית הדם ומיהו נהגו העולם כשמדיחין בשר יבש מן המלח במים חמין נזהרין שלא תהא היד סולדת בו והיינו לכתחלה ומ"מ בדיעבד יש להתיר עכ"ל (טו) וכתב בהגש"ד לשון ראב"ן שכתב אי בשלו צריך לשער כנגד הדם שעליו דוקא כשהבשר עדיין לח קצת אבל בשר נגוב לגמרי לא בעי שיעור וגם המרדכי כתב בפכ"ה בשר יבש שנתבשל ולא הודח כתב ראב"ן להתיר והאריך בראיותיו ולא מיבעיא בשר יבש אלא אפילו לח מיד כשמשימין הבשר במים נמס המלח

ישטוף הכלי אין ספק דנשאר מקצת דם ומלח דבוק בכלי ברחיצה הראשונה: **ומ"ש** וקודם שיתננו בכלי של מים שמדיח בו ינפץ כו' כן כתב הרשב"א בת"ה וכאורך הביא הכיא דרב דימי דמלח במלח גללניתא ומנפץ לה ופי' הראב"ד דעד דאתא רב דימי היו מדיחין בכלי מנוקב כדי שלא יפול המלח במים דכיון דעבר כח המלח מעל הבשר לא יפליט עוד הבשר כלומר והרי הוא חוזר ובולע מן המים שנבלע בהם הדם שבתוך המלח ומשום חשש זה היו מדיחים בכ"מ מפני שהמים הולכים להם ולא יחזור הבשר ויבלע מהם עד שבא רב דימי ולמד למלוח במילחא גללניתא ולנפץ קודם הדחה כדי שיוכל להדיח בכשא"מ לפי שאחר נפוץ לא נשאר על הבשר אלא טיחת הדם שהוא משהו ואין בו כדי לאסור ולהבליע בבשר שבטל הוא במים וכתב עוד דא"א לומר דמנפץ לה בלא הדחה כלל דע"כ יש טיחת דם על פניו ואינו נכשר אלא בהדחה כדי להדיח אותה טיחת דם שעל פני הבשר והיינו דתניא מדיח ומולח ומדיח ול"ש גללניתא ול"ש דקה עכ"ל ושיעור דברי רבינו כך הם ינפץ מעליו כל המלח שעליו אם מלח במלח גס או אם אינו יכול לנפץ כגון שמלח במלח דק שהמלח נדבק בבשר היטב אז ישטפנו במים באויר או בכלי מנוקב כדי שלא ישאר עליו מהמלח קודם שיתננו במים בכלי שאינו מנוקב לכן כתב הרשב"א שמוטב במלח גס כו' כי במעט נפוץ ננערת ונופלת משא"כ בדק שצריך שפשוף גדול קודם שיתננו בכשא"מ ורש"י פירש שא"צ ניפוץ כו' כלומר וממילא לפר"י א"צ נמי שפשוף כיון שאין נשאר מן המלח על הבשר כלום: ומ"ש ומיהו כו' הכי משמע מדברי המרדכי ע"ש ראבי"ה והגהת אשיר"י פכ"ה וכן בש"ד סימן י"ג שכתבו דאם נתן הבשר בקערה תחילה ואח"כ נתן בה מים דרגילין להכשיר בזמן מועט כזה וכן במעשה דרש"י שיתבאר בסוף סימן זה א"כ כ"ש היכא דנתן המים תחלה בכלי ואח"כ נתן הבשר אלא שלא ניפץ ולא נשטף דפשיטא דכשר כי המים מבטלין כח המלח כו' ועי' בתוספות פכ"ה (דף קי"ב) בסוף ד"ה ודגים ובהגהת אשיר"י שם המתחלת אור"י בר שמואל. ונראה לפע"ד דאפי' היכא דאיכא תרתי לריעותא דלא ניפץ ולא נשטף וגם נתן הבשר בקערה תחלה ואח"כ נתן המים נמי אין לאסור דהמרדכי והגהת אשיר"י וש"ד דלעיל סתמא קאמרי דרגילין להכשיר בזמן מועט כזה ולא הזכירו לא נפוץ ולא שטיפה בדבריהם ועיין בסוף סימן זה במעשה דרש"י ובמ"ש לשם בס"ד:

ואם נתבשל הבשר בלא הדחה שאחר המליחה כו' כ"כ סמ"ק והטעם דבעינן ס' לבטל כל המלח ולא סגי בס' מן הדם כתב סמ"ק דקי"ל חתיכה עצמה נ"נ אף בשאר איסורין ואע"פ דרבינו כתב בסי' צ"ב דהרא"ש הסכים לפי' הר"ר אפרים דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבלה אלא בבשר בחלב מ"מ כתב כאן בסתם דבעינן ס' לבטל כל המלח משום דמנהג אשכנז להחמיר אף בשאר איסורין וכן צריך לפרש לקמן. בתחלת ס"ד כתובים ב' הגהות מא"ז באחת כתוב אין לך שום חתיכה שלא יהא בה ס' כנגד דם שעל המלח כ"ש שהמים שבקדרה כמו כן מצטרפין לבטל הדם אבל א"צ מצירוף המים כו' ובשנייה כתוב והושם בקדרה בלא הדחה כלל שהיא מותרת שהחתיכה גופה והרוטב מבטלין אותו דם דנפיק מיניה כו' וכן נהג מהר"ם להתיר והגה"ה השניה איתא נמי בהגה"ה אשיר"י והקשה בהגהת ש"ד אמאי בשנייה הצריך צירוף משא"כ בראשונה דחתיכה גופה מבטלת בלא שום צירוף וכתב דיש לחלק בין חתיכה עבה לשאינה עבה ולפע"ד אין זה אמת דהלא בין בזו ובין בזו איכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא דעבה מלחה מועט ודמה ובשרה מרובה ושאינה עבה מלחה מרובה ודמה ובשרה מועט ועוד הלא בשנייה כתב וכן נהג מהר"ם להתיר ובהגה"ת מיימוני כתב להדיא ע"ש מהר"ם ומביאו ב"י דס"ל דבכל חתיכה יש ס' לבטל הדם שעליה אלמא דמדינא א"צ צירוף אלא ודאי דמ"ש בשנייה דהחתיכה גופה והרוטב מבטלין אותו דם כו' לרווחא דמילתא כתב כך דהאמת הוא שיש שם רוטב וא"כ מצטרף לבטל אבל לא צריך צירוף ותדע שכן הוא דאם היה סובר דצריך היה לו לומר דהרוטב מצטרף לבטל הדם אם יש שם ס' בין הכל דהשתא שפיר הוי משמע דצריך צירוף ואם אין ס' בין הכל אסור מדלא כתב הכי אלא תפס בפשיטות דחתיכה גופה וכל מה שבקדרה מצטרף לבטל האיסור בס' אלמא דס"ל דמדינא בלא צירוף ודאי איכא ס' והצירוף אינו אלא לרווחא דמילתא ובין שהצירוף מרובה או מועט אין ספק דאיכא ס' לבטל מיהו הש"ד עצמו כתב בפירוש מותר אם יש ס' בחתיכה ובמים ובתבשיל כנגד לחלוחית דם ומלח שעל החתיכה מבחוץ כו' אלמא דמצריך צירוף והכי משמע מלשון הסמ"ק וכן הוא בדברי האחרונים והכי נקטינן וכתב בא"ו הארוך גבול לזה דאם יש בקדרה כ"כ כמו החתיכה אז ודאי יש ס' ושרי ומהרש"ל בא"ז שער ה' כתב להחמיר דבעינן ס' כנגד כל החתיכה לפי שנתבשלה בדמה דחשיב ליה הדם שעל הבשר כמו איסור הדבוק ולא נראו דבריו דאין זה איסור הדבוק כי

דרכי משה

הבשר לקדרה במי פירות וא"צ להדיח במים: (ט) וכ"מ במרדכי ומשמע שם דא"צ ליזהר רק בהדחה ראשונה אבל לאחר ששטפו פעם א' אין צריך ליזהר וכ"ה בהדיא בהר"ן פרק כ"ה דף תשכ"א וע"ל סוף סימן זה מאלו דינים: (י) בהר"ן פרק כ"ה ע"א דף תשכ"א דהמלח מותר ואמר הרמב"ן דטעמא משום דהמלח שורף הדם ואין בולע דם שנשרף ומיהו דוקא בדם אמרינן הכי אבל לא בשאר איסור עכ"ל ואין כאן דעת הפוסקים דא"כ בשר שנתבשל בלא הדחה האחרונה למה צריך ס' נגד המלח הלא אין המלח אסור וכ"מ בא"ו הארוך כלל י"א דהמלח הוי כדם גמור ובכלבו מלח שנמלח בו פעם א' אסור ולא אמרינן שמלח שורף הדם ור"י בעל המנהיג בשם הר"ם כתב המלח שמלח בו כבר יכול לחזור ולמלוח בו פעם שני עכ"ל: (יא) וכ"פ בב"י הלכתא ומשמע דבין אם נתן מים מועטים או מרובים בדיעבד מותר ויש אוסרין במים מועטים וכן הוא בתשובת מהרי"ו סימן נ"א דהחמיר לאסרו בנתאדמו המים מן הבשר ואין נוהגין כן וכ"כ באו"ה כלל ו' דבדיעבד מותר אף במים מועטים וכן הוא בהג"ה ש"ד דמהרא"י דנוהגין להתיר בדיעבד וכ"ה בת"ח סימן קע"ד וכן דעת ב"י ועיין לקמן סוף סימן ע': (יב) וכ"ה במרדכי ובהג"א וכ"פ בא"ו הארוך כלל א' וכלל י' דנהגו העולם להתיר בשעה מועט כזו שעוסקים בהדחה עכ"ל ועי' סוף סימן זה מה שכתבתי מדין זה: (יג) אמנם בא"ו הארוך פליג וכתב הואיל והמים מבטלים בה המלח א"כ לא מחשב כרותח ומותר אפי' הכלי עדיין מלוכלך בחלב עכ"ל וכן נ"ל ולקמן סימן ק"ה יתבאר בע"ה דין מליח כרותח: (יד) וכ"ה בהג"ה ש"ד משום א"ז ה דבחתיכה עבה דדמה מרובה ומלח מועט היה ס' בחתיכה נגד הדם שעליו וכ"כ בנימין זאב ישרף סימן של"ב אמנם שאר הפוסקים אינן סוברין כן לכן אין להתיר רק בדאיכא שאר דבר נ"כ בקדרה המצרף לבטל ובא"ו והארוך כלל י"א כתב דאי יש בקדרה שאר דברים כ"כ כמו הבשר אז הוה ודאי ס' עם הבשר ושרי עכ"ל ובמרדכי פג"ה דף תשל"ט ע"ד מסתפק לאוסרו אפילו לא הושם רק בכלי שני שהיד סולדת בו וכתב בא"ו הארוך אע"ג דבעלמא נהיגין דכלי שני אינו מבשל והכי קי"ל שמא הכא מבשל משום רתיחת המלח עליו נהיגין לאסרו עכ"ל: (טו) ונראה דעת ב"י הסכים להתיר בדעת רוב הפוסקים אמנם בא"ו

פרישה

וק"ל (ומצאתי בביאורי רש"ל שכיים ז"ל ובספרי תורתי וכתבתי שמן הדין הוא ולא מכח חומרא עכ"ה): (ז) וקודם שיתננו כו' או ישטפנו במים פי' ישטפנו (וצריך לנפצו ולהדיחו באויר עכ"ה) בידו במים קודם שיתננו בתוך כלי: (ח) ואם נתבשל בלא הדחה כו' צריך ס' לבטל המלח הטעם דהמלח נעשה נבילה זהו לדעת ש"ד אבל הכל"ש ורבינו סוברים דלא אמרינן חתיכה נ"נ אלא גבי בשר בחלב כמ"ש בסימן צ"ב והכא שצריך ס' נגד כל המלח דלא ידעינן כמה דמא בלע. וכתב באו"ה כלל י"א וכל הקדרה מצטרף לששים ואם יש בקדרה כל כך כמו החתיכה שנמלח ולא הודח הכל שרי דודאי איכא ששים נגד המלח שעל החתיכה דהחתיכה עצמה בודאי הוא

דרישה

עושין לטהר מים שניים שנגעו בראשונים וכה"ג אמר ריב"א גבי נטילת ידים. וכתב בהגהות ש"ד והגהות אשר"י שצריך לשום התחלה המים בתוך הכלי ואח"כ הבשר. (כי המים שבכלי מבטלין כח המלח כו' א"ל הא כתב רבינו בס"ם זה דהבשר אחר המליחה שהניחו בכלי בלא הדחה שהתירו רש"י א"כ בלא טעם זה שהמים מבטלין כח המלח יהא המלח מותר. וי"ל דטעם רש"י הוא שהדם שבמלח נדבק במלח ומתייבש בתוכו ואין לו כח ליבלע בבשר וכמ"ש הב"י לקמן. ואח"כ לאו ליה ראוי לאסור שהמים שבכלי ממחין את הדם אם לא נאמר שהמים מבטלין כחו של מלח ואינו נקרא רותח. עכ"ה): [ו] ואם נתבשל הבשר בלא הדחה כו' ועל בשר יבש הסכימו דבדיעבד מותר

חדושי הגהות

המלח והדם ואם לא ישטוף הכלי נשאר מקצ הדם ומלח דבוק בכלי ברחיצה הראשונה: ה דבחתיכה שאינה עבה שדמה מועט והמלח מרובה יש ס' בחתיכה נגד הדם שעליו כצ"ל

[ז] וא"צ ס' לבטל כל (טז) החתיכה (ט) וכתב [ח] בס' המצות ואם נכרי משמש בבית ישראל ונתן הבשר בקדרה ואין ידוע אם הדיחו אם לאו נאמן במסיח לפי תומו (י) ואם יודע שדרך ישראל להדיחו (יא) והיה שם אפילו נער שיודע בטיב הדחה או אפילו אם נכנס ויוצא

כי מיד שבא החתיכה למים נמס המלח והדם שעליו גם לא נהגו כמותו בזה כל מורי הוראה : **כתב** מהרא"י בהגהת ש"ד סימן ע"ו דאם הודח פעם אחת ונתנוהו בקדרה דשרי והביא שם דברי סמ"ק וא"ז ונראה מדבריו שהבין דהסמ"ק וא"ז מדברים היכא שלא הדיחוהו כראוי ונתנוהו בקדרה ונמשכו אחריו מהרש"ל בא"ו שלו ומהר"ם איסרלש בת"ח שלו שתפסו כך בפשיטות כנראה מדבריהם לשם וכבר כתבתי דבהא ליכא מאן דפליג דפשיטא דשרי ולא בעי צירוף דבחתיכה עצמה ודאי איכא ס' נגד לחלוחית מים הראשונים ואפילו לא הדיחוהו בטוב אלא בהדחה בעלמא ולא קא איירי סמ"ק וא"ז אלא היכא שלא שמוה בקדרה אי מטרחינן ליה לחזור ולהדיחו והוא דבר פשוט לפע"ד ומ"ש בסה"ת סי' ס"ו ומביאו הש"ד בסי' ל"ב דאם נכרי שבבית ישראל הדיח בשר מן המלח ולא ראה ישראל אם הדיחו ב' פעמים ונתנו בקדרה כו' דמשמע לכאורה דראה שהדיחו פ"א ואפ"ה לא שרי ליה התם אלא ביודע הנכרי טיב ישראל וישראל יוצא ונכנס ליתא אלא רצונו לומר שלא ראה ישראל אם הדיחו כדינו ואפשר שלא הדיחו כלל קאמר ותדע שהרי הסה"ת עצמו כתב בסימנים לשם בסתם ולא ראה הישראל דמשמע שלא ראה הדחת הבשר כל עיקר גם הסמ"ג כתב ממש כלשון סה"ת וכתב סתמא ולא ראה ישראל אם הדיחו אם לאו דמשמע דלא ראה שום דבר ואפשר שלא הדיחו כדינו ב' פעמים ואפשר שלא הדיחו כלל גם מהרש"ל פי' כך והוא דבר ברור :

וכתב בספר המצות כו' כן הוא בסמ"ק וז"ל אם יש נכרי או נכרית משמשין בבית ישראל ושמו הבשר בקדרה ולא ידעינן אם הדיחוה או לא נאמנין במסיחין לפי תומן וכ"ש אם יודעין בטיב יהודים ואם יש שם נער או נערה יודעין בטיב הדחה או יוצא ונכנס מותר משום דמירתתי ועוד דיש לנו לומר דלנקיותא קפדי עכ"ל ולפע"ד הדברים מוכיחין דמ"ש ואם יש שם נער כו' ט"ס הוא וצריך למחוק וא"ו דואם וה"ק נאמנין במל"ת ובסתם נכרי ונכרית קאמר השתא דאינו יודעין מנהג ישראל דאם יודעין אין לכן דין מל"ת וכדלקמן בסי' ל"ח ואח"כ אמר וכ"ש אם יודעין בטיב יהודים אם יש שם נער כו' משום דמירתתי וכן פסק בסה"ת בסימן ס"ו דאם יודע הנכרי מנהג ישראל אם ישראל יוצא ונכנס מותר משום דמירתת פן ירגנו ישראל וכדשרינן לאכול משחיטת כותי בישראל עומד ע"ג ולא חיישינן שמא שהה כו' משום דמירתת מיהו משמע מדבריו דבאינו יודע מנהג ישראל אפי' מל"ת אסור שהרי כתב אם הנכרי אינו יודע משפט ישראל או הכל אסור דאולי להקל טרחו עשה באיסור כמו שרגיל לעשות בביתו ולא כתב להתיר במל"ת אלמא דס"ל דאין להתיר במל"ת והסמ"ג כתב בלשון זה ואם נכרי או עבד שם בשר בקדרה ולא ראה ישראל אם הדיחו הבשר אם לאו אע"פ שכתב רב האי גאון שאין סומכין על דבריו של נכרי לא לאיסור ולא להיתר לאיסור מדאמר פ' אחרון דיבמות תניא נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן כו' לא נתכוון זה אלא להשביח מקחו לומר שהם מאילן בחור ולא להיתר מדאמר רב בשר שנתעלמה מן העין אסור מ"מ יש להתיר כאן אם יודע הנכרי מנהג ישראל והיה שם שום ישראל יוצא ונכנס או שום קטן בבית שירא פן יגיד הדבר ועוד אנו אומרים בע"ז פא"מ נכרים נהי דלאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי וזהו נקיות להדיחם אחר המליחה וריב"א פי' שלא להתיר זה אלא על ידי טעימת קפילא ארמאי פי' הנכרי הבקי בטעימת תבשילין לדעת אם יש בקדרה טעם מלח יותר מדאי עכ"ל . ונראה דכך פירושו תחלה כתב בסתם נכרי דאינו יודע מנהג ישראל ולא ראה ישראל אם הדיח הבשר אם לאו והנכרי אומר שהדיחו אפילו

המלח מעל הבשר ובטל בס' וכן נוהג הר"ס להתיר עכ"ל ובפ' כ"ה כתוב בשם הרוקח לאסור בשר שנמלח ולא הודח ונתנו בקדרה ואפילו בשר יבש שלא הודח באחרונה שהניחו לפשר במים והורתה אסור וה"ר אליעזר מתיר בזה וכתוב עוד שם שבשר שנמלח ולא הודח ונתנו בכלי שני ברותחין לא ידענא מה אדון ביה והג"א כתבו בפ' כ"ה שדעת א"ז נוטה להתיר כדעת הר"מ וכ' המרדכי בס"פ כל הבשר אסור לשרות בשר יבש מליח במים כדי למתק הבשר עד שידיחנו במים תחלה אמנם אם לא הדיחו ושראו במים בדיעבד מותר שאין האיסור רק מחמת מלח שעליו הבלוע מדם והרי ס' כנגד הדם שבבשר ע"כ (יז) ודבר פשוט הוא שכל בשר יבש דהזכירו בענין זה הוא ע"פ מנהג האשכנזית שמולחים הבשר להוציאו מידי דמו ואין מדיחין אותו אחר המליחה אלא מייבשין אותו כמות שהוא עם מלחו דאילו למנהג הספרדים המדיחין ומכשירין הבשר אחר מליחה שהוא להוציא דמו וחוזרין ומולחין אותו שנית ומייבשין אותו דכיון שכבר הודח ממליחה ראשונה והובשר כי מלח ליה שנית מאי הוי אפי' לאכלו במלחו שרי בודאי ומוהל היוצא ממנו מישרא שרי (יח) ורבינו בסוף סימן ק"ה כתב סברות בדין זה והעיקר כמו שסתם כאן ובסימן הנזכר כתב רבינו דין מלח הבלוע מדם ונתנוהו בקדרה :

כתוב בכתבי מהר"ר איסרלן סימן ס"ו על הבשר שנמלח ולא הודח ונמלח שנית לא ידענא למאי ניחוש לה אי ניחוש שהמלחה הב' יבליע בחתיכה לחלוחית דם שעליה האשירי כתב בפ' כ"ה דאין דרך המלח להבליע הדם ע"כ :

כתב האגור בשר שלא הודח אלא פעם אחת כאילו לא הודחה כלל דבעינן יפה יפה עכ"ל ואין דבריו נראין דבהדחה אחת כבר עבר מעליו כל המלח והדם לא נשאר אלא לחלוחי הדם והמלח אין בהם כדאי לאסור :

כתב בספר המצות אם נכרי משמש בבית ישראל ונתן הבשר בקדרה וכו' ז"ל סמ"ק אם יש נכרי או נכרית משמשין בבית ישראל ושמו הבשר בקדרה ולא ידעינן אם הדיחוה או לא נאמנין במסיחין לפי תומן וכ"ש אם יודעים בטיב יהודים ואם יש שם נער או נערה יודעין בטיב הדחה או יוצא ונכנס מותר משום דמרתתי ועוד דיש לנו לומר דלנקיותא קפדי עכ"ל וז"ל סמ"ג ואם נכרי או עבד שם בשר בקדרה ולא ראה ישראל אם הדיחו הבשר או לא אף על פי שכתב רבינו האי גאון שאין סומכין על דבריו של נכרי לא לאיסור ולא להיתר מ"מ יש להתיר כאן אם יודע הנכרי מנהג ישראל והיה שם שום ישראל יוצא ונכנס או שום קטן בר דעת בבית שירא פן יגיד הדבר ועוד אנו אומרין בפרק אין מעמידין (ל.) נכרים נהי דלאיסורא לא קפדי אמנקיותא קפדי וזהו נקיות להדיחה אחר המליחה וריב"א פי' שלא להתיר זה ע"י טעימת קפילא לדעת אם יש בקדרה טעם מלח יותר מדאי עכ"ל . ואיכא למידק אדברי סמ"ק דאפילו כשאין שם ישראל לא גדול ולא קטן מתיר כשהנכרי מסל"ת ואמאי והא אמרינן בפרק הגוזל (קיד : וע"ש) דאין נכרי נאמן אלא לעדות אשה בלבד ועוד דממ"ש וכ"ש אם יודעים בטיב יהודים משמע דכל שיודעין בטיב יהודים עדיף ומאחר דבאין שם שום יהודי מיירי כדמשמע מפשטא דלישנא כי יודע בטיב ישראל מאי הוי ועוד דכיון דכתב סתם דנכרי נאמן מל"ת משמע דאפילו לא יהיה שם נער וא"כ מאי אתא לאשמועינן שאם היה שם נער מותר הא אפילו בלא היה שם נמי התיר מתחילה וזה כסתירה מדיוקא דסיפא ארישא ועל דברי סמ"ג איכא למידק דמשמע שצריך שהנכרי יסיח ל"ת וגם שיהא ישראל נכנס ויוצא ותרתי למה לי נהי דמל"ת לא סגי לחודיה מ"מ אם היה שם ישראל אמאי לא סגי אע"פ שאין הנכרי מל"ת הא כי תנן בפ' בתרא דע"ז (סט .) המניח נכרי בחנותו אע"פ שישראל יוצא ונכנס מותר אע"פ שאין הנכרי מסיח כלל משמע דמותר ומ"ש הכא . וי"ל דטעמא דסמ"ק דסמך הכא אנכרי מל"ת היינו משום דחזקתן שהן מדיחין משום דקפדי אנקיותא וכדכתב בסוף דבריו . א"נ משום דסבר דכי אמרינן דאין נכרי נאמן אלא לעדות אשה היינו דוקא באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן נאמן במל"ת וכמ"ש בעל תה"ד בסימן ע"ט והאי נמי איסורא דרבנן דכיון דמליח כרותח הוי דם שבשלו ואינו עובר עליו (יט) : ומ"ש אם יודעים בטיב יהודים טעמו דכיון שיודעים בטיב יהודים מסתמא אינו משנה ממנהגם וכיון דמל"ת אפי' אינו יודע בטיב יהודים נאמן כ"ש כשיודע בטיבם שיהא נאמן במל"ת . ומאי דאתא לאשמועינן רבינו שאם יש שם נער מותר היינו בשלא הסיח הנכרי ל"ת וגם הנער אינו יודע אם הדיח אם לאו אלא טעמא דשריותא משום דתלינן דכיון דאיכא התם נער מירתת מלשנות דרך ישראל שאילו הסיח הנכרי לא היינו צריכין לנער (כ) וכ"ל דאיודעים בטיב ישראל שכתב בסמיך סמיך דכיון דבלא הסיח עסקינן צריך שידע שדרך ישראל להדיחו דאז איכא למימר דמירתת מלשנות ממנהגם שאם אינו יודע מנהג ישראל כי הוי התם נער מאי הוי הא מאחר שאינו יודע דרך ישראל לא שייך למימר דמירתת מלשנות והיכא דאין שם נער ורוצים הנכרי לא הסיח ליכא למימר דמסתמא הדיח משום נקיותא דטעמא דנקיותא לא סגי אלא בדאיכא בהדיה סיחת נכרי ל"ת ולסמ"ג איכא למימר כשיש שם ישראל נכנס ויוצא ודאי סמכי' אטעמא דמירתת ואע"פ שאין הנכרי מסיח כלל מותר ואם אין שם ישראל כלל סבר דאע"פ שהנכרי מל"ת אסור דאין נכרי נאמן אלא בעדות אשה דטעמא דנקיותא לא סגי להחשיב נכרי מל"ת לסמוך עליו וה"ק אם נכרי או עבד שם בשר בקדרה אע"פ שכתב רבינו האי שאין סומכין על דברי נכרי וא"כ אף ע"פ שהסיח הנכרי ל"ת ואמר שהדיחה אינו נאמן מ"מ אם היה נכנס ויוצא מותר משום דמירתת ועוד משום דקפדי אנקיותא וטעמא דריב"א דאסר אלא ע"י טעימת קפילא היינו משום דסבר דלא סמכינן אטעמא דמירתת אלא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא כי ההיא דהמניח נכרי בחנותו אבל הכא כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא לא שרינן ליה בלאו הכי וסמ"ג סבר דכיון דאיכא תרי טעמי חדא דמירתת ועוד דקפיד אנקיותא סמכינן עלייהו ושריא אע"ג דאיכא למיקם עלה דמילתא ואם באנו לדייק דברי סמ"ג משמע דמחלק בין ישראל גדול לקטן דבגדול סגי בנכנס ויוצא וקטן צריך שיהיה שם בבית אבל יוצא ונכנס לא ויותר נראה לומר דקטן נמי סגי בנכנס ויוצא דקטן בבית שכתב בסיפא אנכנס ויוצא דרישא סמיך דכיון דבקטן שייך נמי טעמא דמירתת אף על פי שהוא יוצא ונכנס כמי שייך האי טעמא והכא סבר כסמ"ק דמתיר בקטן יוצא ונכנס . ורבינו שכתב דנאמן במל"ת היינו כסמ"ק שהתיר בכך ולא הוצרך לכתוב וכ"ש אם יודע בטיב יהודים דכיון דסתמא כתב דנאמן ממילא משמע דבכל גווני נאמן בין יודע בטיב יהודים בין אינו יודע :

ומ"ש ואם יודע שדרך ישראל להדיחו והיה שם אפי' נער וכו' אתי בין כסמ"ק בין כסמ"ג דלדברי שניהם בקטן נכנס ויוצא מותר כמ"ש :

ומ"ש

דרכי משה

בא"ו הארוך כלל י"א משמע דיש נוהגין לאוסרו ונ"ל דהמיקל לא הפסיד דהרי אפילו בבשר לח ס"ל למקצת רבוותא דאין לך חתיכה שאין לה ס' נגד מלח שעליה ולכן יש להתיר בבשר יבש דאפילו לא נתייבש לגמרי מ"מ ודאי איכא ס' כנגד דם ומלח שעליו כנ"ל וע"ל שכתבתי אם כבוש הבשר לאחר מליחה במים מעת לעת הוי כמבושל וכ"ה בא"ו הארוך בהדיא עוד כתב בארוך וטוב שידיחהו הדחה אחרונה לבשר יבש במים פושרים שהזק יותר להסיר הדם והמלח שנתייבשו עליו ממים צוננים עכ"ל : (טז) וכ"פ בש"ד שער א' להתיר אם יש ס' נגד דם ומלח שעליו וכתב שם בהגה"ה בשם מהרא"י דהכי נוהגין להתירו בס' וכ"פ בא"ו הארוך כלל י"ב : (יז) וכ"ה בהג"מ פ"י דהמ"א בשם סמ"ק ונ"ל דבלא טעם שכתב דיש ס' נגד דם אפ"ה שרי דהא כתבתי דאפי' בבשר לח המים מבטלים כח המלח ואינו נבלע תוך הבשר ואי מיירי שמונח שם מע"ל דהוי ככבוש או מיירי ששראו במים חמין ולכך היה ראוי לאסור אי לאו דאיכא ס' גם משמע שם דאיירי בכה"ג מ"מ אין דבריו נראין דאם כן הוא כמבושל וצריכין לבטל כל המלח כמו שאכתוב בסמוך ולא דם שבמלח בלבד בן נ"ל : (יח) ולא היה צריך לכתבו לרוב פשיטתו וכך הם דברי המרדכי בשר יבש שלא הודח באחרונה וכמו שכתבתי דבריו לעיל : (יט) ונראה דלא צריכין לטעמיה דמליח הוא הרותח ואפ"ה אינו אסור אלא בדרבנן דהרי הוא מבושל לפנינו ומהאי טעמא אם מלגה תרנגולת ולא ידעינן אי בכלי ראשון או שני נמי נאמנת דאף אי עבדה בכלי ראשון אינו אלא אסור דרבנן ולכך נאמנת כנ"ל : (כ) ובהג"ה ש"ד וכ"ה בא"ו הארוך כלל כ"ב ואם הזהיר את הנכרי שלא ירחץ רק בפני ישראל והחציף ורחץ ולא נטל רשות מישראל אפילו יוצא ונכנס

פרישה

מותר אם נתבשל בלא הדחה : ואם נתבשל בלא הדחה כו' צריך ס' לבטל כל המלח יש רוצין לאוסרו עד אלף דלטעמיה עביד וליתא דאין לאסור דבר הבלוע מאיסור יותר מדבר האסור ש"ד ודעת האוסרים הם ריב"א ור' שמשון הביאם רבינו בס"ס ק"ה : [ז] וא"צ ס' לבטל כל החתיכה אבל מ"ו האריך בא"ו לאסור כל החתיכה ע"ש בסוף שער ח' ומצריך ס' נגד כולה משום דחתיכה עצמה אין בה ס' נגד דם ומלח שעליו ומשוינן ליה לאיסור דבוק ונעשה נבילה (וכמ"ש רבינו בסימן ע"ב אבל רמ"א כתב בת"ח כלל ו' ד"ב שאין נקרא איסור דבוק כי מיד שבא החתיכה למים נימס הדם והמלח מעליו ונופל לקדרה ולכן כל הקדרה מצטרף וכ"כ הגהת ש"ד וכן עיקר ע"כ עכ"ה) : [ח] וכתוב בספר המצות אם נכרי משמש בבית ישראל כו' ז"ל סמ"ק אם יש נכרי או

דרישה

היא שלשים נגד המלח שעליו ועד"ר : (ט) וכתב בספר המצות ואם נכרי כו' נאמן במסיח לפי תומו הטעם אע"ג דאין נכרי נאמן במל"ת אלא בעדות אשה שאני הכא דאין זה אלא איסורא דרבנן ועוד דנהי דלאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי ועד"ר : (י) ואם יודע שדרך ישראל להדיחו ואז אין שייך מסיח לפי תומו דבכוונה היה מספר הואיל והוא יודע שדרך ישראל בכך ושוב אינו נאמן במל"ת אם לא מטעם מירתת נאמן אף בלא מל"ת : (יא) והיה שם אפילו נער יודע לאו

חידושי הגהות

כצ"ל לענ"ד וכן מבואר להמעיין בהגש"ד ריש שער א' ושם מפורש הטעם שכיון שהדם מועט והמלח מרובה נשאר המלח בחזקו ובכחו ונמס הדם ונשרק ונופל לארץ ולא נשאר במלח כ"א מעט דם משא"כ בחתיכה עבה דנהפוך הוא שריבוי הדם מתיש כח המלח ע"כ . ואין לדקדק על לשון וכן שכתב הד"מ דנהי דקאי אסוף דברי הב"י שסיים דהר"ש מקוצי החמיר בזה י"ל שגם הר"ש מקוצי לא החמיר רק שלא לומר שבכל חתיכה יש ס' אבל בענין זה הוא מודה וכמ"ש המנחת יעקב כלל א' או"ק ג' ע"ש :

לאו

ויוצא מותר דמירתת נכרי (יג) ויש אוסרין (יד) בזה [ט] בשר שנתבשל בלא מליחה צריך שיהא בקדרה ששים לבטל כל הבשר (טו) ואז הכל מותר וי"א אפילו אם יש בה ששים שהתבשיל מותר והבשר אסור לפי שנתבשל בדמו ויש מתירין ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל [י] כתבו הגאונים בשר ששהה ג' ימים מע"ל בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ואין לאוכלו מבושל

ומ"ש ויש אוסרין בזה נראה דהיינו סברת ריב"א שכתב סמ"ג ואע"פ שהוא לא אסר לגמרי אלא הצריך שיטעמנו קפילא לא חשש רבינו לכתוב כן בפירוש משום דממילא משמע דאינו אסור אלא בנ"ט (כא) וכמ"ש בסמוך דכשיהא בקדרה ס' לבטל כל המלח סגי: ומ"ש ויש אוסרים בזה קשה דמאי בזה דקאמר דאין לפרש דאתא לאפוקי רישא דשרי בנכרי מל"ת דבההיא ליכא מאן דאסר דהא טעמא דפריסית לריב"א דהוי משום דאיכא למיקם עלה דמילתא ברישא נמי משמע דסבר הכי דכיון דאיכא למיקם עלה דמילתא לא סמכינן אדברי הנכרי ועוד דברישא פליג סמ"ג ואסר וכ"ש דריב"א אסר בה שאל"כ הו"ל לסמ"ג לכתוב דריב"א פליג עליה נמי בהא וא"כ היאך יכתוב רבינו ויש אוסרים בזה לאפוקי רישא דאדרבה בההיא איכא אוסרים טפי מבסיפא וע"ק ברישא אמאי כתב סברת סמ"ק ושבקא לדסמ"ג אטו סמ"ג קטיל קני באגמא הוא דכי נחית לאתויי סברת ספר המצות ליסבוק סברא דידיה לכך נראה לי לפרש דכי אמר יש אוסרים בזה הוי כאומר יש אוסרין בכל זה כלומר בין ברישא בין בסיפא והאוסרים הם ריב"א דאסר בין ברישא בין בסיפא מטעמא דאיכא למיקם עלה דמילתא וסמ"ג אע"ג דשרי בסיפא אסר ברישא משום דאין נכרי נאמן אלא לעדות אשה בלבד וקצת נראה לומר דהיינו דדק וכתב יש אוסרין בלשון רבים דאי לא קאי אלא אסיפא יש אוסר מיבעי ליה דלא אשכחן מאן דאסר אלא ריב"א: **בשר** שנתבשל בלא מליחה צריך שיהא בקדרה ששים וכו' ז"ל הרא"ש בפרק כ"ה בשר שנתבשל בלא מליחה צריך ס' לבטל כל החתיכה דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה ואם יש ס' בתבשיל אז התבשיל מותר ויש אוסרין הבשר כיון שנתבשל בדמו ויש מתירים לפי שהדם שנפלט נתבטל בס' ואם נשאר בו מקצת הוי דם האברים שלא פירש וכן מסתבר דלא שייך הכא אפשר לסוחטו אסור דלא נאסר הבשר מעולם ודמיא לצלי בלא מליחה דמה שנפלט האור שואבו ומה שנשאר בתוכו הוי דם האברים שלא פירש ועוד ראוי להתיר יותר במבושל שהרי בצלי שמהפכין בשפוד אצל האש הדם הפורש ממנו מתגלגל סביב הבשר אפ"ה שרי כ"ש במבושל דמה שנפלט ממנו מתבטל מיד במים ע"כ. והגהות מיימון כתב שתי סברות אלו ובסוף כתב ומ"מ אנו נוהגים לאסור (כב) ובא"ה כתוב על בשר שנתנוהו בקדרה בלא מליחה ע"ש היה והתירוה משום דוחק מתרי טעמי חדא שהיו המים רותחים והוה ליה כחליטה ועוד שכתב הראב"ד דבשר שלא נמלח במאי דנפק מיניה משערינן אפילו אין המים רותחים דדבר מועט הוא ובטל בס' עכ"ל (כג) והמרדכי כתב שרשב"ט הורה דחתיכה עצמה מותר והראב"ן חמיו חלק עליו ואחר כך כתב וז"ל כתב ר"ש משאנץ ושאלת על תרנגולת שחוטה שנתחבה במחבת רותח על האש כדי למולגה והתיר אותו התלמיד התרנגולת עצמה אם יש במים ס' מכל התרנגולת ותמהת איך יתיר בשר לקדרה בלא מליחה. הנה תמהת דודאי אמת הדבר בחתיכת בשר תפל שבשלו בקדרה אם יש במים ס' מכל החתיכה החתיכה עצמה שריה מ"מ דאם נפל דם שלה בתוך המים נתבטל במים ואם לא נפל דם האברים מותר אבל תרנגולת ודאי ראוי להחמיר אף על פי שיש במים ס' מפני הכבד ובני מעים דכמאן דמנחי בדיקולא דמיא ודם הנפלט מהם נבלע בתרנגולת ואין רגילות להשהותה במים רק כדי מליגה ולא כדי שתתבשל כולה ונמצא שבלעה דם הכבד והבני מעים ולא חזר ונפלט לתוך המים ואפילו שהתה עד שנתבשלה יש לדמותה לכחל בס' וכחל עצמו אסור דיש לחוש שהרותחין חולטין דם הנבלע בתרנגולת שנפלט מבני מעים לתוכה ושוב לא יצתה: **כתב** רבינו ירוחם בשר חי שנתנו לכלי רותח שהוסר מעל האור ונדבק בדפני הכלי יבש כתבו התוספות שמותר על ההיא דפרק כירה (מב:) דבשרא דתורא לא בשלה ומ"מ אם נמלח ועדיין לא עמדה במלחה והדביקה בתוך כלי רותח אסור לא מיבעיא אם מלוחה ישנה היא דממהרת להתבשל אלא אפילו נמלח עתה אסור שאף על פי שהבשר אינו מתבשל לחלוחית הדם שבתוכו מתבשל ונבלע וכ"כ הרא"ש וכ"ל כי מה שאמרו במלוח ישן דממהר להתבשל דמיירי שהכלי ראשון הוא חולבת דאל"כ אין כאן לחלוחית ולא דם מבשר עד שיתבשל ויהיה נבלע בבשר מאחר שהמליחה ישן עכ"ל (כד) דין בשר שלא נמלח שנתנו בפשטידא כתבתי סימן ע"ג: **כתבו** הגאונים בשר ששהה ג' ימים מע"ל בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו וכו' כ"כ המרדכי בפרק כ"ה והגהות מיימון בפרק ו' וכתבו שהר"ם התירו בצלייה שהרי בשר בלא מליחה מותר בצלייה וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ' סימן כ"ה שהר"ם התירו בצלי דאף אם לא יצא הדם לחוץ הוי דם האברים שלא פירש ומותר אבל לבשלו בקדרה אסור דאע"פ שאינו פולט ע"י מליחה פולט דמו ע"י קדרה ע"כ. וכתב המרדכי שגם בא"ז התירו בצלייה: **וכתב** הריב"ש בברצלונא נהגו לאסרה אף לצלי והיא חומרא יתירה ואפילו לקדרה ע"י מליחה דלא גרע מאומצא דאסמיק וכן בשוכר מפרקתה של בהמה לגירסת הרי"ף אלא שראוי לחוש לדברי הגאונים במקום שנהגו עכ"ל (כה): ובעל תה"ד כתב בסימן ק"ס דיראה דאסור לבשלו אחר צלייה וכך קבלתי מרבותי שכ"כ הר"ס א"ז ונראה דמשמע הכי מתשובת הרא"ש מדאמרינן

אפילו במל"ת אע"פ שאינו נאמן כדכתב רב האי גאון שאין סומכין על דבריו של נכרי אפילו לאיסור אפילו מל"ת דאמרינן לא נתכוון זה אלא להשביח מקחו והכא נמי איכא למימר דלא נתכוונה נכרית אלא להתפארות להשביח שירותה דזריזה היתה להדיח הבשר בטוב שיהא נקי מכל לחלוחית מ"מ יש להתיר כאן אם יודע הנכרי מנהג ישראל כו' משום דמירתת ועוד אפילו אינו יודע מנהג ישראל היה ראוי להאמינו כאן במל"ת משום דקפדי אנקיותא. וריב"א פירש שלא להתיר זה אלא ע"י טעימת קפילא פי' אין להתיר דבר זה היכא שאינו יודע מנהג ישראל ובמל"ת ולסמוך אהא דקפדי אנקיותא אלא דוקא ע"י טעימת קפילא ארמאה דאיכא תרתי אומן ומסיח לפי תומו וס"ל כאותן דמחמירין עד שיהא אומן ומל"ת וכדמוכח להדיא מדברי הסמ"ג בלאוין סימן קל"ח דף מ"ט סוף ע"ג שכתב מותר לסמוך על הקפילא שהוא נכרי בקי בטעימה שיטעים אותו לפי תומו ולא יודיעוהו שצריכין לו לדבר איסור והיתר אלמא דתרתי בעי נכרי בקי דהיינו אומן וגם מל"ת וע"ל בתחילת סימן צ"ח גם בש"ד סימן ל"ב כתב כלשון סה"ת וספר המצות גדול ומשמע להדיא דלא שרי אלא ביודע מנהג ישראל וישראל יוצא ונכנס אבל לא במל"ת והסמ"ק חולק עליהם ומתיר אפי' במל"ת גרידא וס"ל כאותן דסוברין דלאו דוקא קפילא אלא על כל נכרי סומכין במל"ת. ועוד דבמידי דרבנן ודאי סומכין במל"ת ודם שבשלו נמי דרבנן הוא וכדכתב בתרומת הדשן סימן ע"ט ולקמן בסימן צ"ח ולכן כתב הסמ"ק דנאמנין במל"ת וכ"ש אם יודע מנהג ישראל וישראל יוצא ונכנס כו' דבהא אפי' סה"ת והסמ"ג מודים דשרי משום דסמכינן אהך סברא דמירתת נכרי אלא אפי' במל"ת דאינהו אסרי לית ליה הך סברא ושרי אבל רבינו שכתב ויש אוסרין בזה נראה שהבין דמ"ש הסמ"ג וריב"א פירש שלא להתיר זה כו' קאי גם אהיכא שיודע מנהג ישראל כו' ור"ל וריב"א פירש שלא להתיר גם את זה ומכ"ש שאין להתיר במל"ת וכן מבואר מלשון המרדכי פכ"ה שלא העתיק אלא מ"ש הסמ"ג דאם יודע הנכרי מנהג ישראל מותר ע"י ישראל יוצא ונכנס וריב"א היה מחמיר שלא להתיר זה כ"א ע"י קפילא כו' והיינו דכתב רבינו ויש אוסרין בזה כלומר בכל זה יש אוסרין דסה"ת והסמ"ג אוסרין במל"ת וריב"א אוסר אף ביודע מנהג ישראל כו' אבל לפע"ד דלא קאי ריב"א לאסור אלא במל"ת וכדפי' וכל זה שלא כמה שהבין הרב ב"י והתימה ממנו שהיה מפרש דגם בנכרי שיודע מנהג ישראל יש להתיר במל"ת דכיון דיודע דאיסור והיתר תלוי בזה א"כ אין לסמוך על סיחתו דנכרי דודאי משקר כדלקמן בסי' צ"ח גם מ"ש בפי' דברי סמ"ק וסמ"ג ודברי רבינו אינו אמת לפי הנראה לע"ד ומה שכתבנו הוא הנכון ולענין הלכה נראה דכיון דרבינו כתב במסקנת דבריו ויש אוסרין בזה גם בש"ד משמע להדיא דבאין הנכרי יודע מנהג ישראל הכל אסור אפילו במל"ת שהרי לא כתב להתיר במל"ת א"כ רבו האוסרין במל"ת והסמ"ק הוא יחיד בדבר זה ואין להתיר במל"ת ולא כמה שפסק הרב מהר"ש איסרלש בת"ח ובהגהת ש"ע. ואפי' למהרא"י בת"ה דסומכין במילי דרבנן אמל"ת מ"מ הכא באיסור דם דאיסור דאורייתא אע"פ דדם שבשלו דרבנן שפיר הו"ל איסור דאורייתא דדוקא ביצה שנולדה בי"ט דעלמא דלית ביה לתא דאורייתא אלא משום גזירה דפירות הנושרין א"כ משקין שזבו קאמר מהרא"י דשרי במל"ת אבל לא באיסור דם וכיוצא בו וכן נראה מדברי ב"י בש"ע שלא פסק להתיר במל"ת אלא ביודע מנהג ישראל והיה שם ישראל יוצא ונכנס כו' וכן הוא העיקר: **בשר** שנתבשל בלא מליחה כו' עד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל כל זה כתוב באשירי פ' כ"ה וע"ש טעם ב' הסברות ומביאו ב"י ומ"ש בשר שנתבשל בלא מליחה ולא כתב שהודח ולא נמלח אדלעיל קאי שכתב סדר מליחה מדיחו ומולחו יפה יפה ואח"כ ידיחנו יפה יפה וכתב תחלה דין מלחו ולא הדיחו תחלה ואח"כ דין נתבשל בלא הדחה אחרונה אע"פ שהדיחו תחלה וכן דין נתבשל בלא מליחה ואע"פ שהדיחו תחלה. ועי"ל דלא נפקא לן מינה בין הודח תחילה ללא הודח דלעולם צריך ס' כנגד כל החתיכה דלא ידעינן כמה דמא נפיק מינה וכדאמרינן לקמן לגבי כחל בסימן צ' ולדעת המתירין אותה חתיכה אפי' לא הודח תחלה ונמלח נמי שרי ויש להקשות למאי שנתבאר בסימן ס"ז דבשוכר מפרקתה ובשר שחלטוהו בחומץ אף הרא"ש סובר דאסור משום דם שפירש ממקום למקום וא"כ הכא נמי נימא דאסור מה"ט וי"ל דס"ל להרא"ש דהאי דם שפירש ממקום למקום על ידי בישול חשיב כפירש ממקום למקום ע"י מליחה ובצלייה דלא חשיב פירש כיון שאינו נפרש ממקומו ונבלע במקום אחר ביחד וע"ל בסימן ס"ז סעיף ד' ובמ"ש לשם בס"ד: **כתבו** הגאונים כו' כ"כ כל האחרונים בשם הגאונים והרב ב"י לעיל בסוף סימן ס"ד האריך בדין בשר ששהה ג' ימים שלא נקרו אותו מחלב שבו וע"ש ובהגהת מיימוני בדפוס שבידינו לא הזכיר ניקור בדבריו וכך העתיק ב"י לשם אבל בהגהת מיימוני בקלף כתיבת יד ראיתי שהזכיר ניקור וז"ל בפ"ו מהמ"א לשון ראבי"ה ושמעתי מאבא מארי שקיבל מן הראשונים שכל בשר ששהה ג' ימים מע"ל שלא ניקר ונמלח ששוב אינו פולט דמו שנתקשה איסור חלב ודם שבתוכו עכ"ל

דרכי משה

ונכנס אסור דהא חזינן דלא מירתת מישראל עכ"ל הג"ה: (כא) ונראה דעת הטור להתיר דאל"כ היה למכתב דעת היש אוסרין אלא צריך לטעימה דקפילא ומדלא פירש דעתו נראה דכ"ל דלית הלכתא כוותיה וכן דעת ב"י לעיל גבי מליגת תרנגולת דמותר אפי' ישראל יוצא ונכנס וה"ה כאן ובא"ו הארוך כתב דנוהגים להתיר אפי' בלא יוצא ונכנס משום דנהי דאאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי וכ"כ הר"י מאורליינש עכ"ל ונראה דאין להתיר רק במסיח לפי תומו או יוצא ונכנס כדעת ספר המצות שהביא הטור ודלא כר"י מאורליינש מדהשמיטוהו הטור דבריו: (כב) וכ"כ בהגש"ד וכ"פ באו"ה: (כג) ונ"ל דאע"ג דשאר פוסקים לא חלקו בו ואדרבא כולם הושוו דבעינן לשער כנגד כל החתיכה דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה מ"מ נ"ל שיש ללמוד מכאן דאע"ג דנוהגין בשאר ימות השבוע לאסור אותה חתיכה אפילו בדאיכא ס' בע"ש דאיכא דוחק יש להתיר אותה חתיכה ולסמוך על דברי המתירין: (כד) וכתב בא"ו הארוך דהחתיכה שנמלחה ולא כראוי ונתבשל יפה כאילו לא נמלחה כלל עוד כתב אע"ג דאותה חתיכה אסורה אפי' בדאיכא ס' מ"מ אם נתערבה אח"כ באחרות מתבטלת ברוב אע"ג דהיא חתיכה הראויה להתכבד הואיל ואין איסורה מעצמה אלא מחמת דם שנבלע בה עכ"ל ודבר זה יתבאר לקמן אי"ה סימן קי"ט: (כה) ובא"ו הארוך כלל ב'

פרישה

לאו דוקא יודע אלא כשר שראוי לסיות שהוא יודע מרתת: (יב) ויש אוסרין הוא דעת סמ"ג שאוסר במל"ת שסובר שאין נכרי נאמן במל"ת אלא בעדות אשה. וריב"א אוסר בין במסיח לפי תומו בין בנכנס ויוצא וטעמו דלא סמכינן אנכרי אטעמא דמרתת אלא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא אבל הכא אפשר למיקם עלה דמילתא ע"י טעימת קפילא ורבי' שכתב סתם ויש אוסרין ולא כתב שיש לסתירו ע"י קפילא דממילא משמע שאינו אוסר אלא בנ"ט וכמו שמבואר לעיל שכתב רבינו צריך ס' נגד כל המלח: (יג) ומ"ש וי"א בזה אין רצונו לומר בדין מירתת דהא אף במל"ת יש אוסרין אלא ר"ל בדין זה אע"פ שבשאר דינים מודים שנאמן במל"ת בדין זה אוסרין הואיל ואיכא למיקם עלה דמילתא כמ"ש ועד"ר (ולענין הלכה נקטינן להתיר בשתיהן רמ"א וכתב עוד דאם הזהיר את הנכרי שלא ירחץ בלא רשותו והוא עבר על דבריו אסור דהא חזינן דלא מרתת כ"כ האו"ה ובת"ח סוף כלל ה' עכ"ה): (יד) בשר שנתבשל כו' צריך ס' לבטל כל הבשר שטעם דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה ועד"ר: (טו) ואז הכל מותר הטעם דמה

דרישה

אי נכרית משמשין בבית ישראל ושמו הבשר בקדרה ולא ידעינן אם הדיחוהו או לא נאמנים במל"ת וכ"ש אם יודעין בטיב יסודי ואם יש שם נער או נערה יודעין בטיב הדחה או יוצא ונכנס מותר משום דמרתתי ועוד דיש לנו לומר דלנקיותא קפדי ע"כ. נ"ל שצריך למחוק וי"ו של ואם יש נער משום דלפי גירסת ואם כו' משמע דמ"ש וכ"ש אם יודעים קאי אמל"ת וזה אינו דאם יודעין בטיב ישראל לא שייך לומר נאמן משום מל"ת כמ"ש בפרישה ע"כ נ"ל למחוק וי"ו של ואם ומ"ש וכ"ש לא קאי אמל"ת אלא אסתירא קאי ודוקא אם אינן יודעין נאמנין במל"ת אע"פ שאין הנכרי נאמן במל"ת אלא בעדות אשה אפ"ה נאמן כמ"ש הטעם בפרישה וכ"ש באם יודעין שיש להתיר מטעם מרתת באם יש נער כו' ואפשר לומר שא"צ למחוק וי"ו של ואם ויהיה נ"כ פירוש כן שאמר אם אינם יודעין נאמנים במל"ת וכ"ש שיש להתיר ביודעין ובתנאי ואם יש כו' מטעם מרתת כמ"ש וב"י כתב וכ"ש קאי אמל"ת דביודעין נאמנין במל"ת ודחוק הוא מאוד כמ"ש דביודעין אין שייך מל"ת וגם הב"י לפי פירושו הקשה מאי ואם וגם הקשה למה השמיט רבינו דין זה ותירץ כל זה בשינויים דחוקים ולפי מ"ש דביודעין אין נאמנין במל"ת א"ש וא"כ לכל אלו הדוחקים ודו"ק: [ט] בשר שנתבשל כו' עד ויש מתירין ולזה הסכים הרא"ש ז"ל אבל מהרא"י כתב שאותה חתיכה לעולם אסורה וכ"כ מ"ו והאריך בת"ו פ"ש (וכ"כ רמ"א בת"ח כלל ב' ד"א רק שכתב שאם הוא בשעת הדחק או בע"ש ולא יכול להכין אחרת שיש לסמוך אמתירין עכ"ס): [י] כתבו הגאונים בשר ששהה וכו' ואין לאוכלו מבושל כתב בת"ה דגם אסור לבשלו אחר צלייה

מבושל [יא] אין מולחין אלא בכלי מנוקב או על גבי קשין (לד) וקסמין או במקום מדרון בענין שאם ישפך שם מים יצאו מיד ואם מלח בכלי שאינו מנוקב הכלי אסור להשתמש בו בדבר רותח (טו) וי"א שאפילו

פכ"ל ומדברי מהר"ס בת"ה נראה שהיתה לפניו נוסחא זו בהגה"ה מיימונית וכ"כ במרדכי פכ"ה להדיא וע"ש והיה נראה לי דלפי קבלתו יש להחמיר באיסור חלב שהוא בכרת אלא שכבר הורה זקן מהרא"י בפסקיו להתיר דיעבד ע"ש סי' ע"ז וע"ש בסימן קל"א כתב דהיכא שנהגו איסור אפי' דיעבד אין להתיר להם:

כתב בת"ה בסי' ק"ס דמשמע מתוך תשובת הרא"ש דאסור לבשלו אחר צלייה ובתשובת מהרי"ל סי' פ"ז כתב בתשובת האשיר"י משמע שמותר לבשלו אחר צלייה עכ"ל. וז"ל האשיר"י בתשובה כלל כ' סי' כ"ה נוהגין באשכנז ובצרפת ע"פ הגאונים שכתבו דבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה שנקרר הדם בתוכו ואינו יוצא ע"י מליחה ואסור ור"מ מרוטנבורק ז"ל התירו בצלי דאף אם לא יצא הדם לחוץ הוי דם האיברים שלא פירש ומותר אבל לבשלו בקדרה אסור דאע"פ שאינו פולט ע"י מליחה פולט דמו ע"י קדרה עכ"ל ודקדק מהרי"ל מדמסיק דלבשלו בקדרה אסור משום דאע"פ שאינו פולט ע"י מליחה כו' ולא קאמר דאע"פ שאינו פולט על ידי צלייה כו' משמע להדיא דדוקא אחר המליחה הוא דאסור לבשלו דקים לן בודאי דאינו פולט ע"י מליחה ושוב פולט ע"י קדרה אבל ע"י צלייה שרי לבשלו משום דאין ספק ופשיטא הוא דפולט כל דמו ע"י צלייה ואפי' את"ל שאפשר שלא יצא כל דמו ע"י צלייה מ"מ כיון שנצלה כל צרכו לא נשאר אלא דבר מועט וא"א שלא יהא ס' בחתיכה עצמה כנגד מעט דם שנשאר בחתיכה ומ"ש מהר"ס דאף אם לא יצא הדם כו' לא כתב כן אלא בדרך את"ל אבל לקושטא דמילתא אין לנו ספק דפשיטא דבצלייה יוצא כל דמו וא"כ מותר לבשלו אחר הצלייה אבל מהרא"י הוה משמע ליה מדכתב אף אם לא יצא הדם לחוץ הוי דם האיברים שלא פירש משמע בפשיטות דלא ברירא ליה שיפלוט כל הדם ע"י צלייה כו' וע"ש ולענין הלכה נראין דברי ב"י שכתב דלכתחלה אין לבשלו אחר הצלייה ובדיעבד יש לסמוך אדברי המתירין ועוד דאף מהרא"י לא קאמר אלא דאסור לבשלו לכתחלה לאפוקי מבאר גדולים שמתירין לכתחילה אבל אדיעבד לא קאמר דאסור ואפשר דבדיעבד אף מהרא"י מודה דשרי דאפי' לפי הבנתו בדברי הרא"ש שיש ספק שמא לא יצא ממנו כל הדם מ"מ אין טעם זה אלא לאוסרו לכתחילה אבל ודאי א"א שלא יתבטל אותו מעט דם ברוטב ובדיעבד שרי ומדברי מהרש"ל בא"ו שלו משמע דאוסר אפילו בדיעבד ולא נראו דבריו ועיין בסוף סימן זה אימתי קרינן ליה נצלה כל צרכו ובמ"ש לשם בס"ד:

אין מולחין בשר אלא בכלי מנוקב כו' בפרק כ"ה אמר שמואל אין מניחין בשר מלוח אלא ע"ג כלי מנוקב פי' ודאי אם אינו מניחו בכלי אלא תולהו באויר או ע"ג דף מודרון או קשין וקסמין שפיר דמי אלא שאם רוצה להניחו בכלי אסור להניחו אלא על גבי כלי מנוקב ולפי שסתם מליחות בכלי הן שינה הרמב"ם לשון התלמוד וכתב וז"ל כשמולחין הבשר אין מולחין אותו אלא בכלי מנוקב ואחריו נמשך רבינו אלא שכתב עוד או ע"ג קשין וקסמין כו' כי כ"כ הרא"ש לשם אלא שהוסיף לבאר דבמקום מודרון בעינן שיצאו מים מיד והר"ן ז"ל פי' הא דקאמר שמואל אין מניחין כו' בהנחתו בכלי לאחר ששהה שיעור מליחה ולא הודח הדחה אחרונה קמיירי כו' וע"ש: **ואם** מלח בכשא"מ הכלי אסור כו' שם אר"כ אמר שמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח שמואל לטעמיה דאמר מליח ה"ה כרותח כו' ואמרינן התם דר' יוחנן נמי הכי ס"ל מדרבי אמי תלמידיה דאימלח ליה בישרא בההיא פינכא ותברה פירוש קערה של חרס שאין לה תקנה בהגעלה וכתב הרא"ש ובקערה שאינה מנוקבת איירי ושלא כדברי המפרשים דאיירי אפילו במנוקבת דא"כ יהא אסור למלוח שתי פעמים בכלי מנוקב אלא ודאי דמא משרק שריק וטעם שתי הסברות בדין צונן שכתב רבינו מבוארים שם בדברי הרשב"א בארוך ובחדושיו והעתיקם ב"י ומ"ש והר"פ כתב כו' בהגהות סמ"ק בסי' ר"ה הקשה אההיא דשמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח ה"ד אי בכשא"מ אפילו הבשר שמלח בה אסור ואי בכ"מ אמאי אסור לאכול בה רותח הא קאמר דמא משריק שריק אפילו מבשר לבשר וי"ל דלעולם בכ"מ ובקערה של חרס דחרס בלע טפי ולא שייך משרק שריק וגרע טפי מלגבי בשר ותדע דהא צונן בצונן אמרינן דלא בלע וגבי כלי חרס אמרינן חזינן להו דמדייתי ובלעי ואסירי פירוש דבלעי אפילו מצונן עכ"ל מיהו להרא"ש ושאר גאונים דאינן מחלקין בין של עץ לשל חרס וס"ל דבאינה מנוקבת איירי לא קשה לדידהו אמאי קאמר הקערה אסור הא אפילו הבשר שמלח בה אסור דהיכא למימר דלא נקט קערה אלא לאשמועינן דאין אסור אלא לאכול בה רותח אבל צונן שרי אבל הבשר אין לו היתר ולי"מ דבמנוקבת איירי נמי לא קשיא אמאי אסור הא דמא משרק שריק אפי' מבשר לבשר דאדרבה דוקא מבשר לבשר אמרינן משריק שריק דכיון דטריד לפלוט האי בשר שריק מיניה דמא דפליט מאידך בשר דנפיל עליה דהאי אבל קערה דאינה פולטת מיבלע בלע

מדאמרינן הא דשריא ע"י צלייה היינו משום דאפילו אם לא יפלוט הוי דם האברים שלא פירש משמע בפשיטות דלא ברירא ליה שיפלוט הדם ע"י צלייה ואם כן אם יתבשל אח"כ שמא יפלוט אחר רתיחת המים בבישול מה שלא פלטו ע"י צלייה דאפשר הבישול פועל יותר מהצלייה שהמים הרותחים מרככים הדם שנתקשה בשהייתו ג' ימים ויפליט ויצא טפי מע"י צלייה ואע"ג דמצאתי דהעתיק אחד מהגדולים בשם גדול אחד דשרי לבשל אחר צלייה וכן שמעתי שנוהגים כך בקצת ארצות ואני מה שקבלתי כתבתי עכ"ל (כו) והגש"ד כתב וזה לשונו מהר"מ היה מצוה לאוכלו צלוי ולא מבושל ואף בשר הצלי אסור לבשלו עכ"ל: ולענין הלכה נראה דלכתחילה יש לחוש לדברי האוסרים לבשל אחר צלייה מיהו בדיעבד יש לסמוך על דברי המתירים:

כתב האגור ראיתי גדולים מכשירים כששפכו עליו מים תוך הג' ימים והמהדרין נותנין הבשר תוך ג' ימים במים ומניחין אותו שם כמו שתי שעות ואז יכול להשהותו עוד י עד ג' ימים אחרים מפני שהמים מרככין אותו ואינו מתקשה עכ"ל (כז) ור"י כתב בשר שלא נמלח עד שלשה ימים ונשרה תוך ג' ימים מקובלים בני עירך מפי ר"י דמותר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה קל להבין כ"כ רבינו מאיר בתשו' עכ"ל (כח) ובהגש"ד כתב שמעתי כי במקום הגאונים נהגו כששהתה בשר בלא מליחה ג' ימים או ד' לשרותו במים פושרין כדי שיתעורר דמו ויפלוט ע"י המלח עכ"ל (כט) וכתב עוד האגור בשם אביו דבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה אם מלחו ובשלו כיון דמליחה לא מהניא ביה הוי דינו כדין בשר שנתבשל בלא מליחה ובשר שנמלח עמו מותר וזה פשוט: **כתוב** בכתבי ה"ר ישראל סי' קל"ה דהמנהג שלא להשהות בשר עד אחר ג' ימים בלא מליחה משום דחיישינן דילמא משתלי ומבשל ליה (ל): כתוב בתה"ד סימן ק"ע בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה ונתערבה אותה חתיכה בחתיכות אחרות יראה דבטלה היא ברוב דשרי כולן לבשל ולא אמרינן דכיון דמותר בצלי דבר שיש לו מתירין הוא דלא בטיל אפילו באלף משום דכל כה"ג לא מיקרי דשיל"מ דלצלייה לא נאסר מעולם ואע"ג דהרי"ף חשיב כה"ג דבר שיש לו מתירין ראבי"ה לא חשיב ליה ובפרק הערל (פב.) משמע כוותיה ואע"ג דאיפשר לחלק כיון דדבר שיש לו מתירין מידי דרבנן הוא לא דייקינן כולי האי להחמיר ונראה דאפילו היתה חתיכה הראויה להתכבד בטילה היא כיון דאינה אסורה מחמת עצמה אלא מחמת דם הבלוע בה ע"כ:

כתב האגור בשר ששהה במים יום אחד מע"ל ראיתי אוסרים אותו לפי שהדם חוזר ונבלע בבשר אבל פחות מע"ל מותר. ואף מע"ל יש מתירין בצלייה והתוספות התירו צונן בצונן אפילו מע"ל עכ"ל ורבינו ירוחם כתב בשר המלוכלך בדמו שנשרה מע"ל במים קבלתי שאסור דדמי לכבוש דאמרינן כבוש הרי הוא כמבושל כדאמרינן (פסחים עו:) בבשר בחלב דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא שרי אע"ג דבלע מעת"כ בשאר איסורין ופי' כולי יומא יום ולילה דאי יומא ממש נתת דבריך לשיעורים יש יום קצר ויש יום ארוך כ"כ רבינו מאיר עכ"ל וכתב בשערי דורא בשר ששרו במים ונשתהה במים מע"ל רבו האוסרים על המתירים לפי שהדם חוזר ונבלע בבשר אך אם לא שהה במים רק לילה אחת ומקצת היום אין אוסרים כך נוהגין ויש מתירין אפילו מע"ל לצלות ולאכול (לא) ובהגהת השערים הנזכר הוא כתב מהר"ם אומר מהו שנהגו רבותינו לאסור הבשר ששהה במים היינו בבשר הרבה ז שאין במים ס' כנגד כל החתיכות אבל אם יש ס' במים כנגד כל החתיכות אז הדם שיצא בטל במים כבר ואם חוזר ונבלע בבשר אינו מזיק ומה שנשאר בחתיכה יצא ע"י מלח עכ"ל (לב) ומצאתי כתוב על תשובת רשב"א שכתבתי בסימן זה בבשר מלא קרח וכפור שהתיר לשרותו במים בכלי שני כדי למולחו מכאן נראה ללמוד דבשר שנשרה יום שלם אע"ג דמפליט ובולע מהניא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא לא עדיף מכלי שני ויש לו תקנה במליחה עכ"ל תשובת מהר"ס:

אין מולחין אלא בכלי מנוקב בס"פ כ"ה (קיג.) אמר שמואל אין מניחין בשר מלוח אלא ע"ג כלי מנוקב וכתבו הגהות מיימון בשם סה"ג (לג) דעל גבי דף פשוט נמי מותר למלוח וכ"כ המרדכי שם וז"ל הרא"ש המולח צריך שימלח ע"ג כלי מנוקב או על קשין או על עצים כללו של דבר שכששופך מים עליו יוצאים מים לחוץ אז הבשר מותר למלוח עליו ע"כ ובתה"ד סימן קע"ג כתוב שמצא בשם א"ז המולח ע"ג דף שאינו מדרון אסור ונראה לחלק ולומר דא"ז איירי בדף שלא הוחלק ברהיטני וכה"ג הואיל ואינו מונח במדרון וגם אינו חלק אפילו מים אינם יכולין לזוב ממנו מיד וכ"כ באשירי כלל שכל דבר ששופך עליו מים והמים יוצאין לחוץ ממנו מולחין עליו וביורה דעה הוסיף לבאר דבעינן שיצא המים מיד אבל אם הדף חלק אז נראה שאם שופכין עליו קצת בשפע זבין ויוצאין מיד לחוץ ובהכי איירי הגהות מיימון עכ"ל: **כתב** בס"מ מה שנוהגין העולם למלוח על גבי קערה כפויה ואין הקערה נאסרת מפני שנסרק הדם ונופל ואם יש גומא בקערה ודאי נאסר ע"כ: **כתב** הר"ן מדקאמר שמואל אין מניחין ולא קאמר אין מולחין משמע דלא מיבעיא שאסור למלוח בשר בכלי שאינו מנוקב אלא אפילו להניחו שם אסור ומיהו היינו דוקא כשיצא מידי כל דמו ועדיין לא הודח לפי שיש לחוש שיבלע מן הדם שעל פניו דאע"ג דאכתי פליט ציר ליכא למימר דאיידי דטריד למיפלט לא בלע כדאמרינן בסתם מליחה לפי שכאן שהדם מתכנס תחתיו כיון שהכלי אינו מנוקב וכה"ג ודאי בלע אע"ג דפליט ציר וכיון דבלע אין לו תקנה במליחה שאין המלח מוציא דם הבא ממקום אחר כל שאינו מוציא דם של עצמו אבל אם הניחו בכלי שאינו מנוקב קודם שיצא מידי דמו אפילו תאמר שבלע הבשר מדם שפלט כשיחזור וימלחנו בכלי אחר מנוקב יפליטנו המלח כשם שהוא מפליט דם של עצמו כמו שכתבתי בשם הר"י עכ"ל:

ואם מלח בכלי שאינו מנוקב הכלי אסור להשתמש בו בדבר רותח בפכ"ה (קיג:) אמר ר"י אמר שמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח שמואל לטעמיה

דרכי משה

ב' דהאי דאף לצלי ימלחנו תחלה ומיהו אם צלאו כך מותר עכ"ל אמנם מנהגינו לצלותו כשאר בשר ועוד כתב דיש מקומות דאי לא נקרו מגידי הדם דאוסרין אף בצלי אמנם מהר"י מולין התירו הלכה למעשה: (כו) ובא"ו הארוך מתיר לבשלו אחר צלייה ונ"ל דמלשון הטור מוכח כדעת מהרא"י שהרי כתב בסתמא דאין לאכלו מבושל ולא חילק בין קודם צלייה ובין אחר צלייה: (כז) וכ"כ בנימין זאב סימן שכ"ה דכך המנהג באשכנז וכן כתב בא"ו הארוך כלל ב' דאם שרו אותו קצת שעה תוך ג' מותר לבשלו אבל אין די לו בהעברת מים עליו כמו שרגילין לעשות בבית המטבחיים ודוקא שלא ניקר מגידי דם שבו דבדיעבד יש לסמוך על אותו השרייה אם הוא מנוקר מגידי דם שבו עכ"ל וכן כתב ר"י מדורא בשם ר"י חוזה דאם נשרה שרי אמנם בהג"ה במהרא"י כתב כמדומה לי שקבלתי שלא נהיגין הכי וכן יראה קצת ממרדכי דמיא מטרשי ליה פירוש מחזקי ליה ויש לסמוך עליהם שלא להתיר בכה"ג עכ"ל: (כח) ונראה לכתחלה יש לחוש לדברי מהרא"י אמנם בדיעבד אין לחוש כי רבו המתירים ואף כי האגור ובנימין זאב והארוך היו בתראי ופסקו להתיר ועוד כי כבר כתבתי דאותה סברא דמיא מטרשי ליה והביא מהרא"י מסנו ראיה לאסור אינו אליבא דהלכתא: (כט) ובא"ו הארוך דאין לסמוך על זו להתיר על ידי שריית פושרים אחר ג' ימים וכ"מ מדברי הטור דאין תקנה לאכלו מבושל: (ל) כתב בא"ו הארוך התרנו מעשה בבשר שהיה ספק אם היה ג' ימים משחיטתו אם לא היה עדיין ג' ימים עכ"ל: (לא) ובאו"ה כלל ב' כתב אפי' בצלייה אסור אחר מע"ל: (לב) ונ"ל דלא בעינן ס' בכל החתיכה מטעמא דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה כמו בבישול דהא הדחה אינו מוציא דם ואין לחוש אלא למעט דם שעליו עכ"ל הא"ו הארוך ואין דבריו נכונים דהואיל ושהה מע"ל הוי כבוש כמבושל ומוציא דם ומבליע דם לכן בעינן ס' נגד כל החתיכה כמו חתיכה שנתבשלה בלא מליחה וכ"ה בהדיא בהגש"ד בשם מהר"י טרושין: (לג) וכ"כ בשערים: (לד) בהג"א פכ"ה וכ"ה בא"ו הארוך כלל א' דאף בכלי מנוקב יש ליתן קש וקסמין בשולי הכלי כדי שיהא מפסיק שלא

דרישה

צלייה ועוד כתב מהרא"י בכתבים דאסור להשהותו לכתחילה ג' ימים כדי לצלותו דדלמא משתלי ומבשל ליה. עוד כתב דאם נתערבה חתיכה זו באחרות דבטילה היא ברוב ושרי כולן לבשלן ולא אמרינן כיון דמותר לצלותן דבר שיש לו מתירים הוא דלצלייה לעולם לא נאסר ועוד דאין איסורה מחמת עצמה אלא מחמת דם שבלוע בה: [יא] אין מולחין אלא בכלי כו' או במקום מדרון: בענין שאם ישפך כו' מהאי לישנא דייקינן שאפי' בדף שלוק ברהיטני מותר למלוח וכן כתב מהרא"י

פרישה

דמה שיצא נתבטל בששים ומה שלא יצא הוא דם האברים שלא פירש: (טו) וי"א שאפי' בצונן אסור להשתמש לכתחילה שטעם שהוא דומה לסכין ששחטו בו שאסור להשתמש לכתחילה בלא הדחה

חדושי הגהות

ז לאו דוקא אלא פחות קצת מג' ימים עיין בש"ע ועיין ש"ך וט"ז: ז מכאן נראה דאם אין שם ששים לא מהני מליחה ותימא דהרי מיד בסמוך כתב בשם מהר"ם דיש לו תקנה במליחה וראיתי

שאפילו בצונן אסור להשתמש בו לכתחילה בלא הדחה ואם נשתמש בו בלא הדחה ידיח מה שנשתמש בו ויש אומרים דלכתחילה מותר להשתמש בו בצונן בלא הדחה אפילו למ"ד סכין ששחט בו צריך הדחה אפילו להשתמש בו בצונן (יז) שאני התם דאיכא דוחקא דסכינא (יח) אבל בקערה צוננת דליכא דוחקא מותר להשתמש בה בצונן והכי מסתבר אבל אם הוא מנוקב מותר [יב] וי"א שאפילו אם הוא מנוקב אסור לאכול בו רותח ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל וה"ר פרץ כתב שאם הוא של עץ מותר כיון שהוא מנוקב [יג] ואם הוא של חרס אסור אע"פ שהוא מנוקב (יט) והבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב אסור לאוכלו אפילו צלי דהוי

לטעמיה דאמר מליח הרי הוא כרותח ואמרינן עלה דר' יוחנן סבר לה להא דשמואל דהא רבי אמי דתלמידו דר' יוחנן הוה אימלח ליה בישרא בההיא פינכא ותברה וכתב הרשב"א שם אהא דאמר רב נחמן אמר שמואל סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח צונן אמרי לה בעיא הדחה ואמרי לה לא בעיא הדחה איכא מ"ד דמאי דאמרינן הכא דלא בעיא הדחה שמעינן לכלים שנשתמשו בהם איסור כגון קערה דמלח בה בשר או לקדרה של איסור דשרי לאישתמושי בהו בצונן דהיתרא בלא הדחה כלל ואפי' למ"ד בסכין דבעי' הדחה התם הוא דאיכא דוחקא דסכינא אבל בקערה צוננת דליכא דוחקא מותר לאישתמושי בה היתר צונן לכתחילה ולא בעיא הדחה והיינו דלא איפליגו בקערה שמלח בה בשר כדאיפליגו בסכין וההיא פינכא דתברה ר' אמי אף על גב דחזיא לאישתמושי בה צונן משום גזירה דאתי לאישתמושי בה חמין הוא דתבר לה וא"נ אפשר לומר דההיא פינכא כיון דשל חרס היתה ונבלע ע"י רותח אין לה תקנה אפי' בצונן שבולעת הרבה עד שפולטת אפילו בצונן והילכך כל צונן שנשתמש בו מדיחו וכמ"ש הרי"ף בפסחים בהא דגרסינן התם (ל :) כל הכלים שנשתמש בהם חמץ בצונן משתמש בהם מצה ופירש הרב ז"ל בהלכותיו דדוקא בשנשתמש בהם חמץ בצונן אבל נשתמש בהם חמץ בחמין אינו משתמש בהם מצה אפי' בצונן וכ"כ הרמב"ן ז"ל ואיכא מ"ד דהדחה בעי כסכין דקי"ל כמ"ד בסכין בעיא הדחה ואם נשתמש בה בצונן עד שלא הדיחה מדיח מה שנתן בתוכה וס"ד ואע"ג דבשעת מליחה רותחת היא כדשמואל מ"מ עכשיו צוננת היא דלא עדיף מבשר וגבינה שנוגעים זה בזה דבהדחה סגי להו וקליפה לא בעי וזו סברת הרמב"ן ז"ל וכן סברת הראב"ד ז"ל ואע"פ שכתב דקערה שמלח בה בשר אע"פ שהדיחה כרותחת היא מ"מ לא עדיפא מסכין ששחט בה דסגי בהדחה ושפשוף לחתוך ואע"ג דאיכא דוחקא דסכינא דהוא שקול כרותחת הקערה ואיכא מ"ד דקערה שמלח בה אסור להשתמש בה צונן ואפילו בהדחה לא סגי לה דרותחת היא והרי היא כצונן לתוך רותח דלא סגי ליה בהדחה ואם נשתמש בו קליפה בעי דלא דמי לסכין ששחט בו דסכין אע"פ שהוא כרותח בשעת בליעת הדם מיהא צונן הוא ושניהם צוננים אבל קערה לעולם רותחת היא ולא סגי לה בהדחה ושפשוף ובת"ה כתב כלי שמלחו בו בשר אסור לאכול בו רותח שהרי הוא בלוע מדם והרותח מפליטו ובולע ממנו כיצד נתן בה רותח נגוב טעון קליפה נתן בה רותח לח כבשר רותח שא"א בלא רטיבות קצת צריך נטילת מקום נתן בה צונן לח יש מתירין לפי שהקערה אחר שהודחה צוננת היא ויראה לי שאפילו הדחה אינה צריכה אלא כל שמקנח יפה מותר לאכול בה צונן ולא הצריכו הדחה אלא לסכין ששחט בה דע"י דחקו פולט קצת ומקצת מן הגדולים אמרו שהקערה שמלחו בה בשר רותחת היא ואפי' אחר שהודחה ונראה מדבריהם שאסור לאכול בה צונן לא גמור שהרי הוא כצונן לתוך חם שהתחתון גובר ואוסר את הכל ויראה לי שאין זה עיקר עכ"ל ורבינו הביא שתי סברות ראשונות ולא הביא האחרונה מפני שהרשב"א כתב שאינה עיקר וה"ה הביא דברי הרשב"א בפ"ו מהמ"א ואח"כ כתב יש מן המפרשים שכתבו שכלי חרס שאסרו להשתמש בו בחמין לעולם אף בצונן אסור להשתמש בו לכתחילה דלמא אתי לאשתמושי בחמין והיינו דתבר ר' אמי לההיא פינכא ועיקר ודינו של הרשב"א אפשר בכלים שיש להם הכשר עכ"ל וכבר כתבתי בסמוך שהרשב"א בחידושיו כתב סברא זו בשם הרי"ף והרמב"ן ז"ל וגם הר"ן כ"כ דבכלי חרס אסור להשתמש בו צונן שמא יבא להשתמש בו חמין ושכן מטין דברי הרי"ף ז"ל :

כתוב בהגש"ד וא"ת כיון דאין מליחה לעץ אמאי אמרינן לעיל אם נמלח בכלי שאינו מנוקב הכלי אסור נראה דהכלי אינו אסור אלא להשתמש בו חמין כגון תבשיל אבל למלוח בו בשר ששהה כשיעור מליחה והודח במים כהלכתה מותר למלוח בו או לנקב הכלי ולמלוח בו לכתחילה נמי שרי והא דאמרינן דאין מליחה לעץ פירוש דאין נכנס לתוכו ח דהוי יוצא ע"י מליחה אבל ע"י בישול יוצא דהכי נמי דמליח כרותח פי' כרותח דכלי אבל לא כמבושל ע"כ : כתב עוד הרשב"א בחידושיו לפי סברת האומרים דקערה שנמלח בה בשר אחר הדחה צוננת היא אם נתן בה רותח סגי לה בקליפה בין ברותח נגוב בין ברותח לח דהא שמואל גופיה הוא דאמר בפרק כיצד צולין (עו :) דהם לתוך צונן תתאה גבר ובקליפה סגי ליה וכ"כ רבותינו בעלי התוס' אבל הראב"ד כתב דאם נתן בה רותח נגוב א"צ אלא קליפה דאע"ג דשניהם רותחים כיון דרותח נגוב וקערה נגובה הוה כסיכה מאהו עבדי לה ובקליפה סגי ליה כדאיתא התם בפסחים אבל אם אותו רותח דבר שיש בו רוטב כעין בשר רותח שא"א לו בלא רוטב קצת צריך שיטול את מקום מגעו והוא יותר מן הקליפה מפני שהוא דומה למה ששנינו שם נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ואוקימנא התם בחרס רותחת ואם הוא לח גמור כרוטב של היתר נראה דלפי סברת הראב"ד דחשיב לה לקערה רותחת כולו אסור דמשערינן בכולה קערה אבל לסברת התוס' ושאר רבותינו דחשבי לה כצוננת נראה שהוא מותר אי איכא ס' באומד יפה כנגד הקליפה עכ"ל : **אם** מלח בני מעים בכלי שאינו מנוקב יתבאר דינו בסי' ע"ה :

אבל אם הוא מנוקב מותר וי"א שאפי' אם הוא מנוקב אסור לאכול בה רותח ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל בפרק כ"ה קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח ובקערה שאינה מנוקבת איירי ושלא כדברי המפרשים דאיירי אפי' במנוקבת דא"כ יהא אסור למלוח ב' פעמים בכלי מנוקב אלא ודאי דמא מישרק שריק אבל הר"ן כתב דלא נהירא דקערה שמלח בה בשר כהלכתו משמע דאפי' במנוקבת ומה שאנו מולחים וחוזרים ומולחים בכלי א' מנוקב ט היינו משום דאיידי דטרידא חתיכה למיפלט לא בלעה ואפי' כי גמרה לפלוט דם פולטת ציר וכל דפלטה ציר לא בלעה דם וכ"פ הרשב"א ז"ל וכתב בחידושיו שכן דעת הראב"ד והרמב"ן ז"ל (לה) ובא"ח כ' בשם הרא"ה הכלי שמולחין בו בשר מותר שעד שלא הגיע הבשר למליח כרותח כבר כלה כל הדם העתיד לצאת ע"י המלח ומן הטעם הזה ג"כ מותר להתוך בשר מליח בסכין ואין הסכין נאסר עכ"ל : וה"ר פרץ כתב שאם הוא של עץ וכו' כ"כ הגהות מיימון וז"ל בסה"ק כתב דאיירי בקערה נקובה מדלא אסר כ"א הקערה משמע דהבשר שרי וא"ת א"כ למה הקערה אסורה י"ל דאיירי בקערה של חרס דכ"ח בלע טפי מבשר ולא שייך ביה מישרק שריק תדע דהא צונן בצונן לא בלע ובכלי חרס אמרי' הזינן להו דמדייותי בפ"ב דפסחים (ל :) פי' ובלעי אפי' בצונן ע"כ והרמב"ם כתב קערה שמלח בה בשר אפי' היתה שועה באבר אסור לאכול בה רותח לעולם שכבר נבלע הדם בחרסיה ע"כ ומפשט דבריו נראה דבכלי מנוקב מיירי מדכתב סתם שמלח בה משמע דנמלח בה כדרך מליחה שהיא בכלי מנוקב מיירי ועוד שכתב דמשום שהיא של חרס הוא דאסורה הא אם אינה של חרס שריא ואי במלח בכלי שאינו מנוקב מאי איריא של חרס אפי' אינה של חרס נמי אסורה וזה כדברי סמ"ק אבל ה"ה כתב וז"ל כתב רבינו של חרס לפי שאם היתה מכלי שטף היתה נכשרת בהגעלה אבל כלי חרס אפי' משועין באבר אין להם תקנה ע"כ ובאמת שמ"ש הרמב"ם אסור לאכול בה רותח לעולם דייק כדברי ה"ה דהיינו לומר כלי חרס הוא דאסורה לעולם אבל שאר כלים אע"פ שאסורים אינו לעולם שהרי יש להם תקנה בהגעלה : **כתוב** בהגש"ד אף לדברי המחמיר בשל עץ הני מילי בכלי שיש לו בית קיבול ואינו מנוקב אבל בדף ובלחן ועץ אם מלחו עליו בשיפוע אין לאסור לשום עליו פשטיד"א רותח ודי לו בהדחה (לו) ומנהג כשר למלוח על דף מיוחד לכך : **כתוב** בהגהת שערי דורא ציר שנטף ע"ג כלי אין אותו כלי אסור אלא כדי קליפה כדין חם לתוך צונן ות"מ כ"ל דצריך הגעלה בכלי ראשון ולא סגי בעירוי משום דכל עירוי נידון ככלי שני אבל ציר הנוטף לתוך הכלי עדיין שם רתיחתו עד כאן :

והבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב אסור לאוכלו אפילו צלי כ"כ הרא"ש והרשב"א ז"ל בפרק כ"ה בשם הרב אלברצלוני זכרונם לברכה וכ"פ בת"ה וטעמא משום דהוי

בלע לעולם ואסורה אפילו מנוקבת ואפילו בשל עץ . ולענין הלכה נראה בעיני דברי הר"ן עיקר שכתב דקערה שמלח בה בשר כהלכתו משמע דאפילו במנוקבת מיהו נראה דדוקא בכלי חרס מנוקבת מדקאמר עלה דר' יוחנן נמי הכי סבירא ליה מדר' אמי כו' ואי איתא דשמואל אפי' בכלי עץ קאמר אין ראיה מדר' אמי דדילמא רבי יוחנן לא ס"ל דהכלי אסור אלא בכ"ח דבלע טפי וכדפי' רש"י פינכא קערה של חרס אלא בע"כ דשמואל נמי בשל חרס קאמר וכ"כ הרמב"ם בסוף פ"ו מהמ"א להדיא וז"ל קערה שמלח בה בשר אפילו היתה שועה באבר אסור לאכול בה רותח לעולם שכבר נבלע הדם בחרסיה עכ"ל אלמא דמפרש הך מימרא דשמואל בקערה של חרס וממילא שמעינן דמפרש לה בקערה מנוקבת שמלח בה בשר כהלכתו דאי באינה מנוקבת לא היה צריך לפרש בשל חרס דאפי' בשל עץ נמי אסור וכ"כ הרב ב"י ומה שנראה מדברי ה"ה דלהכי מפרש לה בשל חרס שאם היתה מכלי שטף היתה נכשרת בהגעלה אבל כ"ח אפי' משועין באבר אין להם תקנה אין דבריו מקובלין לע"ד דמה בכך שנכשרת בהגעלה סוף סוף השתא לא קא עסיק בדיני הגעלה אלא לאורויי דהקערה שמלח בה אסור לאכול בה רותח כ"ז שלא הוכשרה אלא ודאי דוקא בכ"ח אסור לאכול בה רותח והא דכתב הרמב"ם אסור לאכול בה רותח לעולם אתי לאורויי דלא תימא דוקא מיד אחר המליחה קודם שהדיחוה אסור שאז היא רותחת מחמת מליחה אבל לאחר שהדיחוה דצוננת היא וכ"ש לאחר יום או יומים שרי לכך אמר דאסור לעולם והילכך יש לנהוג איסור בכ"ח מנוקב אפי' בדיעבד אם שמו בתוכו בשר רותח ויש לו דין תתאה גבר וכן דין בכלי עץ שאינו מנוקב אבל בכלי עץ מנוקב לכתחילה יש ליזהר שלא להשתמש בו רותח ובדיעבד שרי וכ"פ מהרש"ל לאסור בכ"ח מנוקב אפי' דיעבד ודלא כמהרא"י בהגהת ש"ד ומהר"ם איסרלש נמשך אחריו להקל בזה מיהו מ"ש מהרש"ל להקל בכלי עץ מנוקב דמותר לאכול בה רותח אפילו לכתחילה משום דדם מישרק שריק ומש"ה נהגינן למלוח ע"ג דף כמה פעמים זה אחר זה לא נהירא דהא הר"ן והרשב"א והרמב"ן והראב"ד מחמירין אפילו דיעבד אף בכלי עץ מנוקב וכתב הר"ן שאין ראייה ממה שמולחים וחוזרין ומולחים בכלי א' מנוקב משום דאיידי דטרידא חתיכה למיפלט לא בלעה כו' וע"ש והכי דבדיעבד סמכינן ארוב גאונים דמתירין בשל עץ מ"מ לכתחילה ודאי יש ליזהר אף בשל עץ וכן פסק מהר"ם איסרלש והכי נקטינן : **והבשר** שנמלח בכשא"מ אסור לאוכלו אפי' צלי כו' כ"כ הרא"ש שם ע"ש הרב אברצלוני וכן כתבו שאר פוסקים

דרכי משה

שלא יגע הציר בבשר וכדי שלא יסתום הבשר הנקבים והוי ככלי שאינו מנוקב עכ"ל ונ"ל שלזו נהגו להשים הסל שמולחים בו על גבי כלי מנוקב או עצים דאילו יניחו על קרקע בכלי הקרקע יסתום הנקבים והוי ככלי שאינו מנוקב וכתב הארוך כלל ה' בשם ר"י מפרי"ש מסתפק אי שוה קרקע ככלי מנוקב או לא ומאחר שנסתפק ראוי להחמיר עכ"ל עוד כתב כלל ב' כשמולח בשר צריך לראות שלא יהא הנקבים סתומים מציר שמלח בו כבר בשר עכ"ל ונ"ל דכל זה לכתחלה הואיל והכלי מנוקב אין לאוסרו בדיעבד דהא רוב הפוסקים לא הזכירו חומרות אלו ובהגש"ד ומנהג כשר למלוח על דף מיוחדת לכך עכ"ל מהר"י מטרושין : (לה) אמנם בהגש"ד במהרא"י ז"ל דאנו נוהגין כהרא"ש דמותר לאכול בקערה מנוקבת אפילו היא של חרס הואיל והיא מנוקבת עכ"ל ובאו"ח כלל ג' כ' דנוהגין להחמיר לכתחלה : (לו) ונראה שדעת הג"ה זו כדעת מוה"ף דמתיר בשל עץ בכלי מנוקב אבל למאי

פרישה

הדחה : (יז) שאני התם דאיכא דוחקא דסכינא פירוש לענין אם יזוב ויתוך בו : (יח) אבל בקערה צוננת דליכא דוחקא כו' י"מ דמ"ש רבינו צוננת ר"ל אחר שהודחה ממלח שנמלח בה הבשר נעשה צוננת ושבוש הוא דהא רבינו בא לומר דמותר לאכול בה צונן בלא הדחה ודוק בדבריו אלא מ"ש הוא כפשוטו ור"ל דאם היתה הקערה ממה אפשר שהיה כפלט ממנה טעם האיסור וה"ק דוקא בסכין אף שהוא צונן מ"מ כל סכין תשמישו ע"י סיתוך ויש בו דוחקא משא"כ קערה צוננת דתשמישה שמניחין דבר בתוכה דליכא בו דוחקא ולא כספרים דגרסינן וליכא בו"ז וק"ל : (יט) והבשר שנמלח כו' אסור לאוכלו אפילו צלי ולא אמרינן כבולעו כך פולטו אלא

דרישה

מהרא"י : [יב] וי"א שאפי' אם הוא מנוקב אסור לאכול בו רותח. זהו סברת הר"ן וכתב ומה שאנו מולחין וחוזרין ומולחין בכלי אחד מנוקב היינו משום דאגב דטרדה חתיכה למיפלט לא בלע ואפי' כי גמרה לפלוט דם פולטת ציר וכל דפולט ציר לא בלע דם ע"כ משום דאין מליחה לכלים ומש"ה מותר למלוח בשר כשר לכשהותו במלחו אפי' בכלי שנאסר כבר מחמת דם ב"י וצ"ע למה לא יהא נאסר מכח כבוש שהוא כמבושל שיהא נכבש בשר הכשר בציר (ר"ל ציר הנפלט מבשר הכשר ממלחו בשהותו בכלי שנאסר כבר ומתוך אותו ציר נעשה כבוש עכ"ה) שבכלי שנאסר כבר ודוחק לומר דמיירי בכלי מנוקב דלא יהא בו ציר להיות כבוש בו : [יג] ואם הוא של חרס אסור כתב

חדושי הגהות

וראיתי בהגש"ד כתוב מהר"י במקום מהר"מ ובת"ח הביא הגירסא מהר"א ואפשר שמצאו הנוסחא בטעות ולא דקדקו בדבר (כנה"ג) : ח פי' המלח האחרון אינו נכנס לתוך הכלי עץ כ"כ עד שיהא לו כח להפליט המלח הראשון כ"ה שם להדיא בהגש"ד : ט מה שהקשה הדרישה בזה דלאסור מטעם כבוש עי' בט"ז א"ק מ"א :

דהוי כאילו נתבשל בדמו (כ) וכתב ה"ר פרץ שכל החתיכה אסורה אפילו מה שממנה חוץ לציר אע"פ שחתיכה שנמלחה ונפלה בציר של איסור אינו אסור אלא מה שממנה בתוך הציר הכא כולה אסורה (כא) וא"א ז"ל כתב שגם בכאן אסור אלא מה שממנה בתוך הציר וכן כתב הרשב"א. ואפילו אם יש בה שומן לא אמרינן שעל ידי השומן מפעפע בכולה (כב) וכתב ר"ת שנאסרה מיד (לז) אפילו לא שהתה שיעור מליחה (כג) וה"ר יהודה אלברצלוני כתב שלא נאסרה אלא א"כ שהתה בכלי שיעור מליחה (כד) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאם שהתה בו כשיעור משיתנו מים על האש עד שיתחילו להרתיח חשוב כבכבוש וכל מה שממנה בציר אסור ואם לאו אין אסור ממנה אלא כדי קליפה (כה) כתב הרמב"ם אפילו לאחר מליחה אין

פוסקים ולא נמצא שום חולק ע"ז ומ"ש ע"ש הר"פ שכל החתיכה אסורה כן כתב בהגהות סמ"ק סימן ר"ד והמרדכי והרא"ש הביאוהו בפ' כ"ה והרא"ש נחלק עליו והאריך בפסקיו לשם ובשאלתו ששאל מהרשב"א עיין בכלל שני סימן י"ו והסכים עמו הרשב"א עיין בתשובתו סימן תס"ו וכ"כ בת"ה ולשם כתב ואפילו אם יש בה שומן כו' ואיכא למידק דכיון שהר"פ הביא בדבריו שכן עשה ר"ת מעשה בתרנגולת שנמלחה בכסא"מ דאסר אותה כולה אמאי לא הביא רבינו שר"ת עשה מעשה כן וי"ל דכיון דהרא"ש שדא בה נרגא בתשובה ואמר דאפשר דלא היה נודע איזה צד היה מונח בתוך הציר והשומע שמע וטעה לכך לא הביא דברי ר"ת בזה:

ומ"ש וכתב ר"ת שנאסרה מיד וכו' והרב אלברצלוני כתב שלא נאסר אא"כ ששהה שיעור מליחה והרא"ש הכריע דבשיעור כבישה נאסרה כל זה בפסקיו לשם. ולענין הלכה נקטינן כר"ת דאפילו לא שהתה רק מעט מיד נאסר בין בשר בין כלי ודוקא היכא שנראה מעט ציר בכלי והכי פסק מהרא"י ע"פ ההגה"ה אסיר"י מא"ז וכן פסק מהר"ם איסרלש ומהרש"ל גם נהגינן דאפילו מה שחוץ לציר אסור ואפי' בלא שומן וכדברי הר"פ ואפילו לכלי וכתב במרדכי פכ"ה ע"ש רבינו ברוך בספר התכמה דאפי' בנמלח קצת שנאכל מחמת מלחו אסור דא"א שלא יוציא המלח כל שהוא מן הדם ואותו הדם חוזר ונבלע בבשר ונאסר כיון שהכלי אינו מנוקב וכ"פ א"ו הארוך ולא כהרשב"א בת"ה דדוקא במליחה שאינו נאכל מחמת מלחו ואפי' איכא ס' בבשר נגד הציר שבכלי אפ"ה הכל אסור אבל אם לא נראה בכלי שום ציר הכל שרי בין הכלי בין בשר כולו שרי:

כתב הרמב"ם כו' בפ"ו מהמ"א וכ"כ הרא"ה בספר ב"ה: ומ"ש

דהוי כבוש וכבוש הרי הוא כמבושל ובלוע מחמת בישול אינו יוצא על ידי האש וכן דקדק הרשב"א שם מדברי סה"ת וכ"כ הרא"ש עוד בפ' ג"ה גבי מוליאתא ואכתוב לשונו בסימן זה בע"ה וגם המרדכי כ' בפ' כ"ה דחתיכה הנאסרת מחמת דם או כלי לא מהני ליה תו צלייה שנתקשה בו כבר האיסור ועוד דילמא פליט האי גיסא ובלע האי גיסא ונראה דה"ה דלא מהני ביה מליחה וכ"כ המרדכי דאפילו חתיכת בשר תפל שנתערב בין חתיכות מלוחות בכלי שאינו מנוקב לא מהניא ביה מליחה דדם הבא ממקום אחר לא נפיק על ידי מליחה ועוד יתבאר זה בסימן ע' בס"ד:

וכתב הר"פ שכל החתיכה אסורה אפי' מה שממנה חוץ לציר וכו' כ"כ המרדכי בר"פ כ"ה בשמו וכתב שכן עשה רבינו יעקב מעשה וכתב עוד שיש שרוצים להתירה ע"י שחותכין ומשליכין מה שבתוך הציר מידי דהוה אחתיכה שנטבלה בתוך הציר כדאיתא בס"ה אך לא מצאו ידיהם ורגליהם בב"ה מדאמרינן בפכ"ה (קיב:) דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים הדגים ופריך ה"ד אי בכלי שאינו מנוקב אפילו עופות ועופות נמי אסורים משמע דאסורים מעבר לעבר קאמר דהא מדמי כלי שאינו מנוקב לדגים ועופות ובדגים אסורים מעבר לעבר לגמרי ולא דמי לחתיכה שנפלה לתוך הציר שאינו אסור אלא מה שבתוך הציר דהתם נמלחה החתיכה כדינה ופלטה כל דמה הילכך אין אסור אלא מה שבתוך הציר דדם אינו מפעפע למעלה אבל כשנמלחה בכסא"מ הכל אסור שלא יצא דמה ממנה לפי שהמקום דחוק כיון שאין הכלי מנוקב ואע"פ שדם האיברים שלא פירש מותר היינו דוקא שלא פירש כלל ממקומו אבל פירש ממקום למקום לא כגון הכא דכיון שמלח מיד הדם פירש ויוצא ממקום למקום ואינו יוצא לגמרי כיון שאינו מנוקב ע"כ והרא"ש חלק עליו וכתב אע"פ שנתלה באילן גדול אינם דברים של טעם ומה שהביא ראייה מדגים כשל עוזר ונפל עזור גם דגים אינם אסורים כולם אע"פ שאמר בסתם אסורים ומ"מ אינם אסורים אלא כדין מליח כרותח קאמר וכן טמא מליח וטהור תפל אסור ע"כ אסור כדי קליפה קאמר דלא מצינו כלי אוסר יותר מכדי קליפה או כדי נטילה וגם מה שחילק בין חתיכה שנפלה לתוך הציר לכך דהכא אינו כלום דלמה ימנע מה שבתוך הציר את העליון מלפלוט וכי חתיכה גדולה שמלח אותה וכי היא שאינו מלוח תמנע היאך המלוח מלפלוט ה"נ אע"פ שמה שבתוך הציר אינו יכול לפלוט מה שחוץ לציר פולטת כדינו ומי הוא הנביא שהגיד שפירש ממקום למקום ואינו יוצא לגמרי אין אלו אלא דברי נביאות להשחית ממונן של ישראל עד כאן לשונו ובתשובות כלל ב' כתב גם כן לסתור דברי הר"פ ועל מה שהביא הר"פ ראיה מר"ת שעשה מעשה בתרנגולת שנמלחה בכלי שאינו מנוקב ואסר כולה כתב איפשר שרבינו תם אסר כל התרנגולת מחמת שהוציאה מן הציר ולא נודע אי זה צד היה מונח בתוך הציר והשומע שמע וטעה והאוסר עליו להביא ראייה ברורה וחזקה כי התורה חסה על ממונן של ישראל ע"כ ובפרק ג"ה כתב שנוהגים כשמולחים בשר הרבה ביחד ע"ג עצים והציר זב ונופל תחת העצים ופעמים מולאים חתיכה אחת היא מונחת בתוך הציר ומותכין מה שבתוך הציר ומתירין השאר ואפילו יש שומן בתוך הציר לא אמרינן שנעשית נבילה ומפעפע למעלה ואסור וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל מלחו בכלי שאינו מנוקב רואין כל מה שנכנס בתוך הדם והציר שבתוך הכלי ואסור אפילו לצלי לפי שהוא כבוש וכבוש הרי הוא כמבושל ודוקא מה שנכבש בתוכו. אבל השאר שאינו עומד בתוך הציר מותר שאין הדם מפעפע עד שיתפשט בכל החתיכה ולא עוד אלא אפילו היה אותו מקצת שנכבש בתוך הדם שמן שכנגדו בנבלה מפעפע אינו אוסר את השאר בפעפועו לפי שהדם אינו מפעפע ומה שמפעפע בחתיכה זו אינו אלא השומן והשומן מותר הוא מצד עצמו ואף על פי שנאסרה מחמת הדם מה שמפעפע ממנו מותר הוא שאינו מוליך את הדם אלא במקום שבה הדם יכול ללכת ולהתפשט מצד טבעו שאם אי אתה אומר כן אין לך בשר שנמלח מותר שהמלח נאסר מחמת בליעת הדם שבתוכו והמלח כחו וטבעו דק ונכנס בכל חלקי הבשר עד שימלא טעמו בכולו ואם אתה אומר שהדם נכנס בכל מקום שהבשר נמלח או שהמלח אחר שנאסר אוסר כאילו הוא עצמו אסור מצד עצמו אף אתה אוסר את כל הבשר שטעם המלח האסור נטעם בכל וכן אין לך איסור קליפה בעולם שהקליפה זו אוסרת מה שסמוך לה וכן מקליפה לקליפה עכ"ל. ובתשובות הרשב"א סימן תס"ו כתוב ששאל הרא"ש דין זה ממנו והשיבו כלשון הזה דברים שאמר מר דברים שנאמרו למשה מסיני ואיני רואה בזה שום פקפוק דהדם אינו מפעפע ואינו נבלע יותר מכדי קליפה ומה שהוא בתוך הציר אינו אסור אלא מטעם כבוש שהוא כמבושל:

וכתב ר"ת שנאסרה מיד אפילו לא שהתה שיעור מליחה. סברת ר"ת כתבוה התוספות בפרק כיצד צולין (עד ') והמרדכי בפרק כ"ה והגהות מיימון בפ"ו מהמ"א וכתב הרשב"א טעם לדבר שהציר והדם מתחילין לצאת מן הבשר מיד והטיפות עצמן אינן נאכלין מחמת מלחן ואף על פי שהבשר עדיין נאכל מחמת מלחו וכיון שכן הבשר שהוא מתכבש ומתבשל בתוך הציר והדם שהן מלוחין הוא חוזר ובולע מיד הדם שפולט ובת"ה כתב מלחו בכלי שאינו מנוקב אם נמלח במלח כ"כ שפוגם את הבשר מלאכלו עמו הרי זה כרותח וכשהדם מתקבץ בתוך הכלי הבשר ככבוש בתוכו וכבוש הרי הוא כמבושל לפיכך אסור ויש מי שהורה שאינו אסור אלא א"כ נמלח הרבה כבשר שמולחין להצניע ולהוליכו בדרך מרחוק שהוא נמלח עד שאינו נאכל מחמת מלחו אף לכשיודח מן המלח ויש מי שאומר שאינו נאסר אלא א"כ עמד בתוך הכלי עד תשלום זמן מליחתו דמזמן זה ואילך כעשה אינו נאכל מחמת מלחו ולא קודם לכן ואין דברים אלו מחוורים והעיקר כמו שכתבנו עכ"ל. והג"א כתב בפרק כ"ה דמדברי רש"י נראה דאין בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב נאסר עד אחר שישהה בדם שבכלי כדי פליטת כל דמו שאז חוזר ובולע ואינו פולט עוד ומיהו אין מנהג להתיר בענין זה וגם ר"ת אסר אע"פ שלא שהה כדי צלייה וגם לא היה בה רק מעט ציר וכך היה נוהג ר"י וז"ל הגש"ד אם גמרה כל פליטתה מציר אדום ואח"כ נפלה לתוך הציר לפי שעה שלא נשרת שם יום או לילה אין בידי לאסור רק כדי קליפה שמשון בר' אברהם עכ"ל ובא"ח כתוב אם מלח בשר במעט מלח כגון לצלי בכלי שאינו מנוקב כתב הרא"ב"ד דסגי בהדחה בין לבשל בין לצלי ובלבד שלא ישהה שם יותר מכדי מליחת הצלי שאם שהה איפשר שבמליחה מועטת יכול למלוח חתיכה גדולה כל צרכה ומה שמלח מרובה תמלח בשעה אחת מלח מועט תמלח בשתי שעות עכ"ל. והרא"ש כתב בשם הרב אלברצלוני דכי אמרינן מלח בכלי שאינו מנוקב הבשר אסור דוקא בשנשתהא הבשר שם כשיעור מליחתו אבל לא נשתהא שם כ"כ מותר וכתב עליו ובשם ר"ת ז"ל כתוב דנאסר מיד אין אני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה לפי שהאיסור הוא מחמת שנכבש בציר ואמרינן הרי הוא כמבושל הילכך אני אומר שהכבוש בציר ונטלו מיד א"א שיאסר לאלתר כיון שהוא צונן ושיעור כבישה הוי כאילו נתנו על האור כדי שירתיח ויתחיל להתבשל אם נכבש בתוך הציר כשיעור זה נאסרה כל מה שבתוך הציר ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה כדין מלוח הרי הוא כרותח עכ"ל כתב המרדכי בשם ר"ב דהא דאין מניחין בשר תלוח אלא ע"ג כלי מנוקב אפילו נאכל מחמת מלחו אסור משום דאי אפשר שלא יוציא המלח כל דהו מן הדם ואותו דם חוזר ונבלע בבשר ונאסר כיון שהכלי אינו מנוקב אבל אין דעת הרשב"א כן שכתב בת"ה מלחו בכלי שאינו מנוקב אם נמלח במלח כל כך שפוגם את הבשר מלאכלו עמו הרי זה כרותח וכשהדם מתקבץ בתוך הכלי הבשר ככבוש בתוכו וכבוש הרי הוא כמבושל לפיכך אסור ע"כ ורבינו כתב שיעור המליחה לשיחשב כרותח בסימן ל"א:

כתב הרא"ש בפרק גיד הנשה גבי מוליאתא מעשים בכל יום שאוסרין בשר ששהה כדי שיעור מליחה שנפל בציר פליטת דם ואפי' לצלי וכן אסר ר"ת תרגנולת שנמלחה בכסא"מ אע"פ שלא שהתה שיעור צלייה בכלי ולא נפלט עדיין כל דמה אפ"ה אוסר אותה אפי' לצלי ולא אמרינן כבולעו כך פולטו דדוקא היכא שנפלט מיד בשעת הבליעה כגון מולייאתא אמרינן כבולעו כך פולטו אבל דבר שנאסר כבר מחמת דם שבא עליו ממקום אחר תו לא שרינן ליה משום דכבולעו כך פולטו עכ"ל: כתוב בשערי דורא שער ד' חתיכה שלא נמלחה נפל עליה ציר מבשר מליח או נפל לתוך הציר יחזור וידיחנה וימלחנה וכו' ובסימן שאחר זה יתבאר דלדעת הרשב"א והר"ן כל זה אסור ועיין שם: כתוב בהגש"ד ציר שנוטף ע"ג קרקע ועדיין לא הקרקע ונפל חתיכת בשר על אותו מקום לא כ"ע דשמא הציר עומד לבלוע בקרקע ודומה לכלי מנוקב דאגב דאזלי לא בלע או שמא אין הקרקע ככלי מנוקב ונאסר הבשר מנימוקי פירש"י ז"ל עכ"ל:

כתב הרמב"ם אפילו לאחר מליחה אין לבשל הבשר אא"כ יתנוהו במים רותחים וכו' כ"כ בפ"ו מהמ"א ותמה עליו הרשב"א בת"ה ובתשו' ח"ג סימן רכ"א והר"ן בפרק כ"ה גבי דגים ועופות שמלחן זה עם זה כתב מדאמרינן אסורין סתמא משמע דאסורין לגמרי ולית להו תקנתא במליחה וכ"ת אמאי

דרכי משה

למאי דמחמירין בכלי עץ מנוקב ה"ה לדברי הג"ה נמי אסור ולכן לא ידעתי למאי בתב ב"י הג"ה זו דהא לא למידין ממנה כלום וע"ל סימן ע' דין ציר הנוטף על הכלי: (לז) וכ"פ בהגש"ד בשם מהרא"י וכן נוהגים וכ"פ בא"ו הארוך כלל י' דכן נוהגין לאסרו אפי' לא שהה שיעור מליחה ולא מלח רק מעט כדרך שמולחין לצלי אם שהה מעט עד שנראה רק מעט

פרישה

אלא מה דנפלט מיד בבלעו אסר"י: (כ) וכתב הר"ר פרץ שכל החתיכה כו' עד הכא כולה אסורה הטעם דלא דמי דהתם נמלחה החתיכה כדינה ופלטה כל דמה הלכך אין אסור אלא מה שבתוך הציר דדם אינו מפעפע למעלה אבל כשנמלחה בכסא"מ הכל אסור שלא יצא דמה ממנה לפי שהמקום דחוק כיון שהוא אינו מנוקב ואע"פ שדם האברים שלא פירש מותר היינו דוקא שלא פירש כלל ממקומו אבל פירש ממקום למקום לא כגון הכא דכיון דמלח מיד הדם פירש ויוצא ממקום למקום ואינו יוצא מלמעלה למטה לגמרי כיון שאינו מנוקב והרא"ש כתב ע"ז שזה הוא נביאות להשחית ממון של ישראל דלמה ימנע מה שבתוך הציר את העליון מלפלוט ולהאריך ומ"ו כתב ואנו נוהגין לאסור אפי' מה שחוץ לציר וג"כ מיד נאסר אפי' לא שהה כלל וכן פסק מהרא"י: (כא) וא"א הרא"ש כתב כו' עד וכ"כ הרשב"א שאפי' אם יש בה שומן לא אמרינן מפעפע בכולו. ולא דמי לשמנונית דאיסור והלב שאוסר הכל דהתם האיסור הוא מחמת עצמו אבל הכא הנאסר אינו יכול לאסור יותר מהאיסור עצמו ודם אינו מפעפע: (כב) וכתב ר"ת שנאסרה מיד אפי' לא שהתה שיעור מליחה טעמו שהציר והדם מתחילין לצאת מן הבשר מיד והטיפות עצמן אינן נאכלין מחמת פליטתן אע"פ שהבשר עדיין נאכל מחמת מלחו וכיון שכן הבשר שהוא מתכבש ומתבשל בתוך הציר והדם שהן מלוחין הוא חוזר ובולע מיד הדם שפולט וכיונו הביאה כאן דברי ר"ת לענין שה"ל לבאות אלא מיד נאסר אבל בענין אם נאסר כולו או רק מה שבתוך הציר בזה לא כתב דעת ר"ת אע"פ שבמעשה דתרנגולת כתבו התוס' והרא"ש בשם ר"ת שאסר כל התרנגולת לפי שמחולקים הם בדעת ר"ת י"א שאוסר משום דס"ל כהר"ר פרץ והרא"ש כ' דס"ל דאין נאסר אלא מה שבתוך הציר והתרנגולת שאסר כולה דלא הוי ידוע איזה חלק ממנה היה מונח בציר: (כג) והר"י ברצלוני לא אסר אלא א"כ ששהה כו' טעמו שכששהה שיעור מליחה אז פלט כל דמו וחוזר ובולע אותו דם ואינו פולטו עוד משא"כ בלא ששהה שיעור מליחה שאז הוא טרוד לפלוט ואינו בולע: (כד) וא"א הרא"ש כתב כו' טעמו לפי שהאיסור מחמת שנכבש בציר ואמרינן כבוש הרי הוא כמבושל הלכך אינו נאסר מיד כיון שהוא צונן עד שישהה שיעור כאילו נתנו על האור והרתיח והתחיל להתבשל דאז הוי כמבושל ואסור הכל: (כה) כתב הרמב"ם וכו' עד כדי שיתלבן ולא יצא ממנו דם טעמו שהרי אנו רואין

אין לבשל הבשר אא"כ יתנוהו במים רותחין כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם (כו) ולא נהגו כן דכיון ששהה שיעור מליחה אין חוששין לדם (כז) מעשה שנמלח בשר ושהה כדי מליחה ונתנוהו אח"כ בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר והתירו רש"י [יד] במקום שאין מלח מצוי יצלו

אמאי לא איכא למימר לפי שאין המלח מפליט כל דם שבחתיכה שכבר כתבו הגאונים ז"ל דשיעור מליחה כדי הילוך מיל ואנו רואים שהמוהל היוצא מן הבשר אחר שיעור זה יותר מאדים מן הראשון הילכך ודאי אין מליחה באה אלא להוציא הדם שעל פני הבשר והסמוך לו הא לדם הבלוע בחתיכה לא חיישינן דהו"ל דם האברי' דשרי וזהו דעת הרמב"ם ולפיכך הוא מצריך שלא לתת הבשר בקדרה עד שיהו המים רותחין שאחר כך אין מפליטין אדרבה חולטין הבשר ומונעין הדם שלא יצא ואעפ"כ צריך למולחו כדי שיצא הדם שעל שטח הבשר והסמוך לו דאי לא חיישי' שמא קודם שתרגיש הבשר בחום המים תפלוט מן הקרוב לשטח ואין סברא זו נכונ' דהא אמרינן באומצא דאסמיק ביעי ומזירקי דחתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שרי דאלמא המלח מוציא אפי' הדם שבתוך החוטים ואע"פ שאחר שיעור המליחה המוהל מאדים איכא למימר דקים להו דבשיעור מליחה יוצא כל מה שהוא דם גמור והשאר מוהל אדום הוא שיוצא ומותר ועוד כ"ל שלא רצו חכמים להחמיר בדבר כ"כ כיון דקי"ל (מנחות כא.) דדם שמלחו אינו עובר עליו עכ"ל וה"ה כתב על דברי הרמב"ם מ"ש רבינו משליכו לתוך המים רותחים נחלקו עליו ז"ל ואמרו שאחר מליחה אין צריך דבר אחר וכן כתוב בהשגות זה לא שמענו ולא ראינו מימינו וכל האדמימות שיצא ממנו אחר מליחה אינו אלא חמר בשר והמחמיר יותר מכן עליו להביא ראיה ע"כ וזהו דעת כל האחרונים ז"ל ואיני מוצא בזה סמך ברור לדברי רבינו עכ"ל. וכיוצא בזה כתב הריב"ש בתשובה: ולענין הלכה כיון דכל הני רבוותא חולקים על הרמב"ם כוותייהו נקטינן ומיהו היכא דאיפשר טוב לחוש לדברי הרמב"ם ז"ל (לח):

מעשה שנמלח בשר ושהה כדי מליחה ונתנוהו אח"כ בכלי בלא הדחה וכו' כ"כ התוס' והרא"ש והמרדכי בפרק כ"ה והגהות מיימוניות בפ"ו מהמ"א בשם סמ"ג והטעם דמאחר ששהה הבשר במלח כדי שיעור מליחה קודם שהושם בכלי אין המים הנמצאים בכלי מין דם אלא מוהל בעלמא שהרי אחר ששהה שיעור צלייה מדיחין אותו לבשלו בקדרה ואין חוששין לציר הנפלט ממנו ואף על פי שהמלח שעל הבשר אסור שהדם מעורב בו ולכך צריך להדיח הבשר יפה יפה קודם שיבשלוהו בקדרה מ"מ אותו דם שנמלח נדבק הוא במלח ומתייבש בתוכו ואין לו כח ליבלע בבשר ואע"פ שמתמחה בתוך המוהל דאל"כ יאסר כל בשר שמניחין אותו במים להדיחו כי מתמחה המלח והדם שבתוכו ונבלע בבשר דמה לי מים ומה לי מוהל שניהם היתר הם אלא ודאי דם המלח נתייבש בתוכו ואין לו עוד כח לצאת א"כ פסק כח המלח מחמת שהפליט את הדם מן הבשר ויצא כח המלח עם הדם ומחמת אותו מלח לא יחשב עוד כרותח ומ"מ כתבו התוספות אין להקל שכבר נהגו העם איסור וכ"כ הגהות מיימון בשם סה"ג וכ"כ המרדכי בשם התוספות ומיהו כתב בשם ראבי"ה להתיר וכ"כ הרא"ש להתיר ולא כתב שאין להקל וכך הם דברי רבינו (לט) אבל המרדכי כתב שרבינו אליעזר היה אומר דבשר לח שנמלח ולא הודח אפילו אם שהה כדי שיעור צלייה ואח"כ ניתן בכלי ומצא בו ציר שנטף ממנו אותו הבשר אסור וכתב עוד קבלתי ממורי הריב"ק ומרמ"ה כי ציר היוצא מן הבשר אינו אסור לאחר ששהה כדי מליחה כי הדחה אחרונה משום דם הנדבק בבשר ודם האברים אחר שפירש אסור אבל המוהל היוצא מן הבשר אינו אסור וכן מנהגו של רש"י רוקח עכ"ל. וכתב בשערי דורא על מעשה דרש"י ומיהו נהגו העולם לאסור אפי' שהה בכלי מנוקב תחלה ורגילים להתיר ע"י קליפה מאחר ששהה בכלי מנוקב כדי שיעור מליחה (מ) עכ"ל וכתבו הגהות אשירי דמטעם זה שעשה רש"י יש להתיר בשר הנופל לתוך ציר היוצא מן הבשר אחר ששהה כדי מליחה שהדם נדבק במלח ואין לו כח ליכנס בבשר. וכתוב עוד שאם נפלה חתיכת בשר שלא נמלחה בגיגית שיש בה הרבה מים שרחצו בהם בשר שאין מלוח ושוב מלחו על גבי אותה גיגית כארבעה חתיכות בשר ודלפה פליטת הציר לאותן מים דהיתר גמור הוא כיון שאותו הציר מעורב בהרבה מים לא הוי רותח ולא חשיב כציר באפי נפשיה ליאסר כרותח וליחשב אינו נאכל מחמת מלחו אע"פ שקלטו המים הרבה טעם ציר ע"כ וכתב בהגש"ד דאפי' אין במים ס' מיירי ונראה דה"ה לבשר שנמלח שנפל במים שנתאדמו מפני שהדיחו בהם בשר וכ"כ האגור בשם ה"ר שלום אע"פ שכתב שיש אוסרים:

כתב סמ"ק במצות שלא לאכול דם על מעשה דרש"י ריב"א אומר דאין על אותו ציר דין דם מלוח אבל יש לו דין בשר מלוח לאסור גבינה וחלב באשר נפל הציר עליהם עכ"ל וכתוב בהגהת ש"ד על זה ולפ"ז אפילו למעשה דרש"י אם הכלי חולב בן יומו צריך ס' נגד כל הכלי ונראה שהדין כן אפילו אינו מלוכלך בחלב ואם הכלי אינו ב"י ויש בו ליכלוך צריך ס' נגד הלכלוך עכ"ל ונראה י ממ"ש שם באותה הגהה שאם נתן בכלי חולב מעט מים להדיח הבשר שנעשו אותם המים חתיכה דאיסורא וצריך ס' כנגד המים:

(ב"ה) כתב רבינו ירוחם הבשר שמייבשין עם המלח הראשון כתב הראב"ד שאם השהה המלח על הבשר עד שהוא יבש אז הוא חוזר ובולע ממנו ובעי קליפה אבל התוס' כתבו שאין כח באיסור הנבלע בחתיכה לצאת מחתיכה לחתיכה כ"א ע"י רוטב אבל לא על ידי רותח דצלי או דמליחה וכתב הרא"ש אפילו לפי דבריהם יש דם על פני הבשר ועל פני המלח ונבלע בדמה אחר שנח מלפלוט ולכך נהגו להדיח הבשר ממלח הראשון אחר ששהא שיעור מליחה ונותנים בו מלח אחר ומתיישן במלח שני עכ"ל:

במקום שאין מלח מצוי יצלו הבשר עד חצי צלייתו ואח"כ יבשלוהו כ"כ הגהות אשירי בפ' כ"ה בשם א"ז במקום שאין מלח כלל יצלו תחילה עד שיזוב כל

ומ"ש ולא נהגו כן כו' גם הראב"ד ושאר מחברים נחלקו עליו ואין ספק שהרמב"ם ז"ל כתב כך לפי קבלתו מרבותיו ולכך כתב ב"י שראוי לחוש לדבריו היכא דאפשר והרא"ה שם כתב לפי דעת זו דחתיכה בשר שנמלחה והוכשרה לקדרה אסור לחתוך אותה כשנותנה בקדרה אלא א"כ מולח מקום חתך ונמלחה כשיעור מליחה וכ"ש שאסור הבשר כשמלחו אותו מצד א' ולא מצד הב' ובכל זה אין העולם נזהרין ולא שמענו מי שנזהר בזה זולתי שהנשים נותנין הבשר במים רותחין קודם בישול אבל אין עושין כן משום איסור דם רק משום נקיות מיהו במלחו מצד אחד כבר התבאר דאפי' דיעבד אסור לבשלו ע"ל סימן זה סעיף ג':

מעשה שנמלח בשר כו' והתירו רש"י כ"כ התוס' והרא"ש והמרדכי פכ"ה ורוקח סימן תי"ח כתב שכן התיר ר"ת ורבי' שמואל אחיו וכן נמצא בשאר פוסקים מיהו אנן נהגינן לאיסור כהר"א ממי"ץ ושאר גאונים ודוקא מה שנמצא בציר אסור כדי קליפה וגם הכלי אסור אבל בשר שחוץ לציר שרי לגמרי ואפי' אם יש ס' בכל החתיכה כנגד מה שהוא בתוך הציר אין מצטרף לבטל מאחר שהדם אינו מפעפע הילכך מה שבתוך הציר אסור בקליפה ודלא כא"ו הארוך דבתוך הציר אסור כולו אלא כמהרא"י ושאר אחרונים דאינו אסור אלא בכדי קליפה. ואיכא למידק דכאן כתב רבינו מעשה דרש"י ולעיל בסימן זה כתב ומיהו בין אם מלח במלח גס וכו' אין לאסור כי המים שבכלי מבטלין כח המלח ולא חשיב כרותח לאסור הבשר משמע דבלא מים נאסר הבשר לפחות כדי קליפה וי"ל דטעמו של רש"י שמתירו לגמרי הוי משום דס"ל דמה שנתמלא הכלי מציר הוא מוהל היתר היוצא מן הבשר לאחר ששהה שיעור מליחה ואע"פ שנתערב בו ליהלוחית דם ומלח שעל הבשר המוהל מבטל כח המלח ולא חשיב כרותח לאסור הבשר דמה לי מים מה לי מוהל וכדכתבו התוס' והרא"ש להדיא וא"כ מ"ש רבינו לעיל כי המים שבכלי מבטלין כח המלח כו' לאו דוקא מים דה"ה מוהל כמי מבטל כח המלח וכו' ולא אתי אלא לאפוקי היכא דליכא לא מים ולא מוהל אלא מיהוי דם ומלח של איסור גרידא התם ודאי הבשר אסור מה שהוא בתוך הציר אבל כשנתמחה בשל היתר אין חילוק בין מים למוהל וכתב מהרא"י בת"ה סי' קנ"ט על אווז כבלה שלאחר ששהה שיעור מליחה ויותר שמוה תוך בשר אחר דיש להתיר בהפסד מרובה דתלינן דלאחר ששהה שיעור מליחה הפסיק כח המלח ולא חשיב הציר רותח דהכי כתב סמ"ג ותימה דהלא מהרא"י עצמו בסוף התשובה הביא דברי הסמ"ג בדין בשר וגבינה שכל זמן שלא נתייבשו חשיב רותח מחמת מליחה ואוסרין זה את זה אלמא דאף לאחר שהפליט לא פסק כח המלח ומדינא הוא איסור דאורייתא ואין להתיר בהפסד מרובה אלא היכא דמדינא שרי אלא שנהגו להחמיר התם הוא דבהפסד מרובה אוקמוה אדינא וצ"ל דס"ל למהרא"י הא דאסר הסמ"ג בשר וגבינה אינו אלא לשינויא קמא דהא דמתירין כשנמצא ציר בגומות הוא לפי שהדם מתייבש ונדבק הוא במלח והמלח מעכבו לדם מלהכנס בבשר דלפי זה אין להתיר אלא לגבי איסור דם אבל בבשר וגבינה ושאר איסורין אף לאחר שיעור מליחה חשיב רותח ומפליט האיסור כל זמן שהוא לח אבל לאידך שינויא דמיקל דכתב הסמ"ג ועוד טעם אחר הגון ומביא ראייה ברורה מפרק כיצד צולין בדין הליטת חומץ דמחלק בין פסק כחו ללא פסק כחו אלמא דס"ל דטעם זה עיקר לפ"ז ודאי אף בשאר איסורים כיון דהפליט פסק כחו ושרי ולא כ' הסמ"ג דבשר וגבינה אוסרין זא"ז לחין אלא מתורת הומרא לחוש לשינויא קמא שלא להקל באיסור דאורייתא דלפ"ז בהפסד מרובה כיון דמדינא העיקר כהך טעמא דכיון שהפליט פסק כחו ושרי בין באיסור דם בין בשאר איסורין ואין להחמיר שלא מן הדין בהפסד מרובה כך נראה ליישב דעת הרב ומכל מקום אומר אני גם שכבר הורה זקן ויושב בישיבה אם לדין יש תשובה דאפי' אם תמצא לומר דטעם זה הגון ועיקר דלאחר שיעור מליחה פסק כח המלח אין זה אלא לגבי איסור דם וציר שבגומות דכיון דפסק כח המלח אינו מבליעו עוד בבשר אבל באווז נבלה אע"פ שפסק כח המלח כיון שהפליט מ"מ הנבלה עצמה הוא פתוחה ופולטת ציר מעצמה אף לאחר ששהה שיעור מליחה כל זמן שלא הודחה ולא נסתמו נקבי הפליטה והציר ודאי נבלע בבשר שאצלו שהרי הציר הנוטף הוא רותח לעולם כיון שהציר אינו נאכל מחמת מלחו אלא ע"י טיבול ואע"פ שהבשר שאצלו איננו רותח לאחר שיעור מליחה אפ"ה בולע לציר נבלה שהוא רותח ונוטף עליו ואוסר כל הבשר מדינא ואף בדאיכא הפסד מרובה אסור ועוד דהר"ן גבי ההיא בר יונה דנפלה לכדא דכותח כתב וז"ל וכ"כ הרב הנשיא אלברגילוני ז"ל דכל ששהה במלחו שיעור שהייה לקדרה הוי רותח ומקמי הכי לא וכו' ועיין לקמן בסימן צ"א פסק כמותו בש"ע אלמא דהכי נקטינן דדוקא לאחר ששהה שיעור מליחה הוא דחשיב רותח הפך דברי מהרא"י ובעל כרחינו צריכין אנו לומר דהר"ן לא איירי אלא לגבי בשר בחלב כהך דבר יונה וה"ה לשאר איסורין אבל לענין איסור דם הוי איפכא דלאחר ששהה שיעור מליחה לא חשיב כרותח בין לשינויא קמא בין לשינויא בתרא כנלפע"ד עיקר וכבר הארכתי בתשובה בס"ד ודהכי מוכח מדברי הרא"ש וכאן יספיק הקיצור:

במקום שאין מלח מצוי כו' ז"ל הגהת אשיר"י מא"ז ובמקום שאין מלח כלל יצלו תחלה עד שיזוב כל דמו ואח"כ יבשלנו וכן כתב בס"ד עד שיזוב דמו ויש לתמוה על מ"ש רבינו להקל בחצי צלייתו ואפשר דס"ל

דרכי משה

מעט ציר בקערה הכל אסיר בין הבשר בין הכלי ואפי' לצלי אסור ואין חילוק בין בשר כחוש לשמן ואין חילוק בין איכא ס' בבשר נגד הציר שיצא או ליכא ס' דאין האיסור משום דם שיצא אלא משום דם שבתוכו שפירש ממקום למקום ולא היה לו מקום לצאת ושוב לא יצא לא ע"י מליחה או צלייה וכתב עוד ומ"מ אינו אסור כשמולח בכלי שאינו מנוקב אלא אותה חתיכה שנוגעת קצת בציר אבל אם נמלחו הרבהה חתיכות יחד בכלי שאינו מנוקב אותן שלמעלה שאינן נוגעין בציר אלא שמונחים על אותן שנוגעין קצת בציר לא נאסרו ומותרין הם דלגבי דידהו הוי ככלי מנוקב דאין חתיכה תחתונה מונעת העליונה מלפלוט והעליונה אפילו קליפה לא בעי אף שהתחתונה שמינה דלא החמירו בכה"ג וכ"כ הכלבו: (לח) ומימי לא ראיתי ולא שמעתי איש מי שהיה חושש לזו: (לט) ובא"ו הארוך כלל י' דמנהג לאוסרו אפי' בדיעבד ואפי' לא שהה בתוכו רק מעט הכל אסור וכן נהגו העולם לאוסרו הכל ולא סגי ליה בקליפה עכ"ל: (מ) וכן מצאתי כתוב בשם מהר"ב ומהר"ש וכ"נ מסקנת ב"י וכן ראוי לדון דהא רש"י וראבי"ה ורא"ש מתירין לגמרי ולכן די לנו שאנו מחמירין לאוסרו כדי קליפה כן נ"ל ועוד כתב בארוך דאין לאסור אלא מה שנמצא תוך הציר דלא גרע מאילו נפל לציר גמור הואיל וכבר שהה שיעור מליחה בכלי מנוקב וגם

פרישה

דואין שאחר שיעור מליחה יוצא מוהל אדום יותר מן הראשון ולכך צריכין לחלוט ברותח שלא יצא בבישול דם אבל בלא מליחה כלל א"א לעשות כן משום הדם שהוא בשטח הבשר והסמוך לו דהא לא ימלט חיישינן שמא עד שלא ירגיש הבשר בחום המים יפליט מן הקרוב לשטח כך פי' הר"ן טעמו: (כו) ולא נהגו כן דכיון ששהה כו' הטעם דשוב לא יצא אלא מוהל ועוד דדם מלוח דרבנן לכך לא החמירו בה כ"כ וב"י כתב דטוב לחוש לדבריו לכתחילה (ורמ"א בת"ה סוף כלל ס"ו כתב מימי לא שמעתי ולא ראיתי מי שנזהר בזה עכ"ה): (כז) מעשה שנמלח בשר כו' והתירו רש"י טעמו דמאחר ששהה הבשר במלח כדי שיעור קודם שהושם בכלי אין המים הנמצאין בכלי מין דם אלא מוהל בעלמא שהרי אחר ששהה שיעור מליחה מדיחין אותו לבשלו בקדירה ואין

דרישה

כתב מ"ו וכן נ"ל ולא כמהרא"י שמתיר עיין בא"ו שער ז': [יד] במקום שאין מלח מצוי יצלה הבשר כו' ואח"כ יבשלוהו הטעם עיין בפרישה ובא"מ כתב הר"פ כשצולין יונים וכיוצא בהן שרגילין לטגן במחבת אח"כ קודם שנצלו כל צרכן שצריך למולחן ולהשהות כדי מליחה לקדירה וכ"פ מ"ו וכתב נ"ל דצריך לצלותן עד שיזוב כל דמו וכן בא"ז וכן עיקר (נ"ל דדייק מדכתב א"ז עד שיזוב כל דמו ואפשר דא"ז סובר דבחצי צלייתו יזוב ממנו כל דמו כדעת הטור) והצי צלייתו דקאמר הכא לאו

חדושי הגהות

י ב"ה להדיא שם בהגש"ד כדברי ב"י אך יש לתמוה דהא לעיל בסמוך כתב בשם הגש"ד דאפילו קבלו המים טעם הציר לא הוי כציר ואמאי קאמר הכא דהמים עצמן הוי חתיכה דאיסורא

(כח) יצלו הבשר עד חצי צלייתו ואח"כ יבשלוהו (הגהה) (כט) מצאתי [טו] כתוב באגרת תשובה להר"ר יונה ז"ל הבשר לאחר שנמלח אף ע"פ ששהה במלח כשיעור הראוי לשהות אסור לאכול ממנו עד שידיחנו יפה יפה ואסור לחתוך ממנו בסכין עד שידיח הבשר יפה ואם חתכו בסכין צריך להגעיל הסכין ברותחין על גבי האש לפי שהמליח הרי הוא כרותח המנהג הבשר כשרוצין לקיים הבשר המליח ב' ימים או ג' או יותר מדיחין אותו יפה יפה לאחר ששהה במלחו בכלי מנוקב כשיעור הראוי ואחר כך חוזרין ומולחין אותו פעם שנייה כרצונם בכלי שאינו מנוקב כדי שיהא מותר להתוך ממנו בסכין וכדי שלא יפול מן הדם הנוטף מן הבשר דרך נקבי הכלי על הכלים שבבית ויאסר אותם עד כאן:

ע (א) מולחין הרבה חתיכות זו על (א) גב זו אע"פ שהתחתונה גומרת פליטתה קודם לעליונה לא אמרינן שחוזרת

דס"ל לרבינו דבחצי צלייתו כבר זב כל דמו ויש לזה סמך מדקיימא לן דכתבשל כמאכל ב"ד חשיב ביטול לענין שבת והרמב"ם בפ"ט דהלכות שבת כתב שהוא חצי בישולו אלמא דבחצי צלייתו חשיב צלוי ואע"פ שרבינו בא"ח בסי' רנ"ג כתב שהוא שליש בישולו לשם כתב ע"פ פרש"י סוף פ"ק דשבת להחמיר באיסור שבת וכאן תפס לחומרא ע"פ פי' הרמב"ם וכן פסק בא"ו שארוך כלל ח' וכלל ט' דלאחר חצי צלייתו אין כאן דם אלא ציר ועוד ראייה מהא דאמר סוף פ"ק דפסחים ה"ד נא דאמרי פרסאי אברנים ופירש הערוך אברנים היינו נא שנצלה מעט והרמב"ם בפ"ח מה' קרבן פסח כ' וז"ל נא שהזהירה עליו התורה הוא, הבשר שהתחיל בו מעשה האור ונצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין עכ"ל אלמא דכשהוא נצלה חצי צלייתו שהוא ראוי לאכילת אדם צלוי כל צרכו קרינן ליה התם דהא ראוי לבן דרוסאי אם כן ראוי לאכילת אדם הוא והסמ"ג בלאוין ש"ן שכתב אברנים פי' לא חי ולא צלי כל צרכו לחצי צלייתו קרי ליה צלי כל צרכו ולא כההיא דתניא התם יכול צלאו כל צרכו יהא חייב דקאמרינן עלה ה"ד א"ר אשי דשויא חרוכא דהתם צלוי כל צרכו בלשון בני אדם היינו בנצלה חצי צלייתו דהיינו כל צרכו כיון שראוי לאכילת אדם ובהך צלייה קאמר סמ"ג לא חי ולא צלי כל צרכו וק"ל: ואיפשר דהך שיעורא דשיעור מליחה כשיעור צלייה היינו לומר כשיעור חצי צלייתו דהיינו שיעור מיל ואידי ואידי חדא שיעורא הוא ולפרש"י דכמאכל ב"ד הוא שליש בישולו שיעור צלייה הוי נמי שליש צלייתו ולעיל כתבתי דכשיעור צלייה היינו צליית פני הבשר כל סביבותיו אע"פ שבאמצעו לא נצלה כל עיקר והוא העיקר לפע"ד משום דלפ"ז אין חילוק בין חתיכה עבה לשאינה עבה מה שאין כן בחצי צלייתו דיש חילוק ואם כן נתת דבריך לשיעורין ואינו כשיעור מיל שהוא שיעור שוה לכל החתיכות ודו"ק. וראיתי מהרא"י בהגה"ה ש"ד לשה שכתב שמפני שאין הנשים בקיאין בדבר נוהגין לצלותו כל צרכו כל כך עד שיתייבש מבחוץ ואחר כך מבשלין אותו בלי הדחה. ומהרש"ל בא"ו שלו נמי כתב שאין לבשל עד שיזוב כל דמו ואין להקל כי"ד שכתב עד חצי צלייתו ויש לתמוה עליהם דאין ספק דלא נחלק הי"ד על הא"ו אלא כדפרישית הוא העיקר דחצי צלייתו היינו עד שיזוב כל דמו שוב מצאתי להדיא בהגהת ש"ד סימן י"ו בדין חתיכת סכין בבשר בשעת צלייה וז"ל ועי"ל דכל צלייה דאיירינן ביה הכא איירי כמאכל ב"ד והשתא א"ש מה שאסר לתחוב הסכין בבשר לראות אם נצלה אם לאו דחיישינן שמא אינו נצלה כמב"ד ויש ודאי דם שם עכ"ל אלמא דבנצלה כמב"ד דהוא חצי צלייתו לכל היותר פשיטא לן דאין שם דם וכ"כ הרב המגיד בפ"ו מהמ"א בדין ככר שחתך עליה בשר ומביאו ב"י לקמן בסימן ע"ו וכתב דבשליש צלייתו סגי אלא דרבינו החמיר וכתב חצי צלייתו כדפרישית ופשוט דלא בא הגהת ש"ד לחלוק על הא"ו אלא פרושי קמפרש והכי נקטינן. ועי"ל בסימן ע"ו מה שקשה מבי דוגי על מה שכתב כאן ולשם יתבאר בס"ד: **מצאתי** כתוב באגרת תשובה כו' הקשה ב"י דלמאי שכתב רבינו להתיר במעשה דרש"י אם כן אף בחתך בו בסכין לאחר שיעור

כל דמו ואחר כך יבשלנו ומשמע לרבינו שבחצי צלייתו זב כל דמו. ובא"ח כתוב בשם הרי"ף והר"ת כשצולים יונים וכיוצא בהם שרגילים לטגן במחבת אח"כ קודם שיצלו כל צרכן שצריך למלוח ולשהות כדי מליחה לקדירה לפי שמטגנים אותה קודם גמר צלייתה עכ"ל (מח): **מצאתי** כתוב באגרת התשובה לה"ר יונה הבשר לאחר שנמלח אע"פ ששהה במלח כשיעור הראוי לשהות אסור לאכול ממנו וכו' טעמו מפני דם בלוע במלח. כת' הרשב"א בת"ה הרוצה למלוח ולאכול בצלי ובלא הדחה עושה ואינו חושש לדם שעל המלח שהאש שואב הדם ומונע את המלח מלבלוע את הדם בד"א במולחו ומעלהו לצלי אבל אם שהה במלחו המלח בולע את הדם ונאסר ולפיכך מדיחו יפה יפה וצולה ואוכל ע"כ וכתבו רבינו בסימן ע"ו ומשמע דה"ר יונה נמי לא איירי אלא בששהה במלחו קצת דאילו במולחו ומיד מעלהו לצלי ודאי שרי: ומ"ש הרבינו יונה שאם חתך ממנו בסכין צריך להגעילו ברותחין אי אפשר לייבשו עם מה שנתבאר בסמוך במעשה רש"י שהתיר שאחר ששהה הבשר במלחו אין דם שמלח שבו אוסר את הבשר וכ"ש שאינו אוסר את הכלי אלא צ"ל דלטעמיה אזיל שסובר דבשר שנמלח ועומד עם מלחו לאחר פליטת דם וציר אסור לפי שיש ע"פ טיפת דם שנפלה וכן המלח מלוכלך בדם הפליטה וחוזר הוא ובולע מחמת חום המלח ולפיכך צריך ליזהר להדיח הבשר קודם פליטת צירו כמו שיתבאר בסימן שאחר זה בס"ד ויש לתמוה על רבינו שכתב במעשה שהתיר רש"י סתם ואח"כ כתב דברי הר"י כאילו אין מחלוקת ביניהם והם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב ובספר מדויק מצאתי שלא היה כתוב בו הא דאגרת התשובה וכ"כ שהוא האמת שלא כתבו רבינו אלא אי זה תלמיד כתבו מבחוץ וטעה הסופר וכתבו מבפנים (מז) ודע דבעיקר הדין שכתב הרשב"א שכששהה הבשר במלחו צריך להדיח קודם שיצלה כתב ה"ה דברי תימה הם שאם דוקא במעלהו מיד הוא שמותר ואם לאו נאסר הו"ל לחכמים לגזור בזה אלא נראה שאפי' אם בלע המלח מן הדם הכל יוצא ע"י האור ע"כ ול"נ שאין כאן מקום תימה דכיון דדם שמלחו אינו עובר עליו לא חשו לגזור בו: המנהג הבשר כשרוצים לקיים הבשר המליח ב' ימים או ג' או יותר מדיחין אותו יפה יפה וכו' לטעמיה אזיל הר"י שאפי' אחר ששהה כדי מליחה הוא אוסר ציר היוצא ממנו דאילו לסוברים כעובדא דרש"י דבסמוך אחר ששהה כדי מליחה אין ציר היוצא ממנו אוסר כמו שנתבאר. מלח שנתנו בקערה של איסור אם מותר למלוח בו בסימן ק"ה. מלח שהוא בלוע מדם או מאיסור ונתנו לקדירה שם: מלח שמלח בו פעם אחת אם מותר למלוח בו פעם שנית שם. אם מותר למלוח בשר בכלי שמכניסין בו נכרי' יין נסך לקיום שם. ביצים הנמצאים במעי תרנגולת אימתי צריכים מליחה ואימתי אינם צריכים יתבאר סימן פ"ו בס"ד:

ע מולחין הרבה חתיכות זו ע"ג זו אע"פ שהתחתונה גומרת פליטתה קודם לעליונה בפ' כל הבשר (קיג.) רב ששת מלח גרמא גרמא תרי

מליחה אין הסכין נאסר. ול"ק מידי למאי דפרישית דמעשה דרש"י לא שרי אלא מפני שמיחוי האיסור של דם ומלח מתבטל במוהל של היתר וא"כ בחותך בסכין דאין כאן ביטול איסור אף רש"י מודה שהסכין בלע קצת דם בשעת החתוך דלאחר שיעור מליחה ודאי רותח הוא להרב אברלנוני אך קשה ממ"ש רבינו בסי' ע"ו דסכין שחתך בו צלי מותר וא"כ כ"ש במליחה דהא קמן דבת"ה מחמיר טפי בצלי מבמליחה ע"ש בסי' קס"ב ואפשר דרבי' ס"ל איפכא דבצלייה אמרינן נורא משאיב שאיב משא"כ במליחה:

ע מולחין הרבה כו' עד וכל זמן שפולטת צירה אינה בולעת ואפי' מתקבן הרבה כו' כלומר דאפילו עומד בגומא אינה בולעת ודע דלפי טעם זה אין צריך להמתין

דרכי משה

וגם הכלי אסור ואין חילוק בין איכא בבשר ס' נגד הציר שיצא ממנו או לא עכ"ל וכתב עוד ודוקא שנמצא למטה בכלי ציר אבל אי מצא ציר בגומות שבבשר שרי וכ"ה לקמן סימן ע' בטור וכ"כ רא"ם דאפי' צלעות של איל וכבש שלמים או בשר שיש לו בית קבול ונמצא בו ציר מותר אך לכתחילה טוב להפוך הצלעות וכל בית קיבול החתיכות כדי שיזוב הדם עכ"ל: (מא) ואיני יודע אי ר"ל הואיל ודרכן לטגנן צריך למולחן קודם כל צלייה אע"פ שאין דעתו עכשיו לטגנן דחיישינן שמא ימלך ויטגנן הואיל ודרכן בכך או אי ר"ל אם דעתו לטגנן עכשיו ולכן צריך למולחן קודם הצלייה דדרכן לטגנן קודם גמר צלייה וצ"ע ולקמן סימן ע"ז כתבתי דמיירי דוקא כשרוצה לטגנן: (מב) ול"נ דאע"ג דכתב רבינו סתם כדברי רש"י מ"מ אין להוכיח דלא כתב דברי ר"י דאפשר כתב דין זה ללמוד ממנו שאם חתך בסכין קודם ששהה שיעור מליחה ואע"ג דמדברי ר"י משמע דקאי על אחר ששהה שיעור מליחה מ"מ לא חשש הטור בזו כי כבר גילה דעתו לעיל שהוא סובר כמעשה דרש"י א"כ לא בא ללמוד רק אם חתך בסכין תוך שיעור מליחה שהסכין נאסר כן נ"ל אמנם בעיקר הדין כתב בדרשות מהרי"ל שאוסר לכתחילה אם לא בבשר יבש אמנם בת"ה סימן קס"ב כתב דמותר וראייה כו' עד ובקצת טופסי יורה דעה כתב לאסור אבל במדויקים ליתא עכ"ל ונ"ל להביא ראיה לדברי הת"ה (שהוא מהרא"י ז"ל) דהרי לקמן סימן ע"ו כתב הטור דהסכין מותר אפי' בצלי כ"ש במליחה ומשמע שם דאפי' לכתחילה מותר וכ"כ בת"ה שם וכ"ה בהגש"ד סימן י"ט דמותר לכתחילה להתוך בסכין בשר מליח שלא הודח עדיין דאין מליחה למתכת כלל ושרי וכן פסק הא"ו הארוך כלל ל"ו דלכתחילה מותר לחתוך בסכין בשר מליח אך הדחה צריך הסכין אח"כ ה"ה אם נחתך בסכין של איסור מקונח בשר מליח דשרי דעץ או מתכת אינן פולטין על ידי מליחה ועיין לקמן סימן ק"ה וכתב עוד ודוקא בעוד הציר לח על הסכין די לו בהדחה אבל אם נתקשה על הסכין צריך נעיצה בקרקע עכ"ל כלל נ"ח ועיין לקמן סימן קכ"א דין נעיצה ועוד לקמן סימן ק"ה תמצא הרבה דיני מליחה:

ע (א) בפסקי מהרא"י סימן ס"ו וז"ל דה"ה אם מלח חתיכה אחת ב' פעמים לא חיישינן שמא המלח השני יבליע הלחלוחית הדם שנשאר ממליחה ראשונה עכ"ל דלא כא"ו הארוך דאוסר

דרישה

לאו דוקא אלא כלומר שלא נצלה כל הצורך לאכילה קאמר ע"כ: [טו] מצאתי כתוב באגרת תשובה לר"י כו' עד ואסור לחתוך ממנו בסכין עד שידיח הבשר יפה כתב ב"י יש לתמוה על רבינו שכתב מתחילה סתם מעשה שהתיר רש"י כו' ואח"כ כתב דברי ר"י כאילו אין מחלוקת ביניהם והם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב שלדעת רש"י צריך לומר שלכך לא נאסר הבשר שכבר נתייבש הדם כו' (וכמ"ש בפרישה וכ"ש שאינו אוסר דם שבמלח את הכלי עכ"ה) ובספר מדויק מצאתי שלא היה כתוב תשובה זו דר"י וכן נראה שהוא האמת שלא כתבה רבינו אלא תלמיד כתבה מבחוץ וטעה הסופר וכתבה מבפנים עכ"ל וטעם דר"י הוא דהמלח עדיין בכחו ומעורב בדם ואוסר הסכין ואע"ג דאין מליחה למתכת מ"מ אגב דוחקא דסכינא בולע ממנו כ"כ מ"ו בא"ו שער ט' וקלת קשה מאי דוחקא דסכינא שייך לגבי דם ומלח שעל הבשר שממתנו נאסר הסכין וא"ל דלמא הא דהתיר רש"י הבשר משום שסביר מבטל כח הדם והמלח אבל גבי סכין מודה רש"י דנאסר הואיל שהדם והמלח עדיין בכח דא"כ למה התיר רש"י הכלי הלא היה בכלי קודם שיצא ממנו ציר ואז היה הדם והמלח בכחו ולמה לא נאסר הכלי מיהו י"ל דשאני כלי דלית ביה דוחקא משא"כ סכין דאית ביה דוחקא לסברת מ"ו הנ"ל. (סג"ה ורנ"ש בכתבי הקשה על דברי ר' יונה דהא מסיק רבינו לקמן סימן ע"ו דאפי' ברותח גופא אם חתך בסכין צלי שאכל האש ולא נמלח שהסכין מותר וכ"ש במליח דקיל מצלי ואין לחלק בין סכין שיש בו גומות לאין בו גומות דהא סתמא נקט לקמן ומשמע דאפי' ביש בו גומות שרי דאין להחמיר יותר מבשפוד אלא ע"כ שאין זה מגי' הספרים כו' ורש"ל בא"ו שער י"ח דין י"ט כתוב דלקמן הטעם דנורא משאב שאיב משא"כ במליחה וכ"כ רנ"ש בא"ו דף כ"ה ע"א ע"ש עכ"ה) וה"ל ד"מ ול"נ דאע"ג דרבינו כתב מעשה דרש"י לא נמנע מלכתוב דברי ר' יונה מיד אחריו כדי ללמוד ממנו שאם חתך בסכין קודם ששהה שיעור מליחה ואף ע"ג דמדברי ר"י משמע דקאי אחר שיעור מליחה מ"מ לא חשש רבינו לזה כי כבר גילה דעתו לעיל שהוא סובר כמעשה דרש"י אמנם בעיקר הדין כתוב בדרשות מהרי"ל שאסור לכתחילה אם לא בבשר יבש אמנם בת"ה סימן קס"ב כתב דמותר עד וראיה כו' ובקצת י"ד כתוב לאסור אבל במדויקים ליתא עכ"ל וכ"ל להביא ראיה לדברי ת"ה דהרי לקמן סימן ע"ו כתב הטור דהסכין מותר אפי' בצלי כ"ש במליחה ומשמע שם דאפי' לכתחילה מותר וכ"כ בהגה ש"ד סי' י"ט דמותר אפילו לכתחילה בסכין בשר שלא הודח ממליחתו עדיין דאין מליחה למתכות כלל וכ"כ הא"ו הארוך דלכתחילה מותר אך צריך הדחת הסכין אח"כ וה"ה אם חתך בסכין של איסור מקונח דעץ ומתכות אינן בולעין ע"י מליחה ומכ"ט כתב רמ"א בש"ע דאפי' בתוך שיעור מליחתו מותר לחתוך אלא שאז יוצא דם בעין מהבשר מדוקקא דסכינא וצריך לחזור ולהדיח אותו המקום ולמולחו שנית ע"ש בסעיף ב' ובד"מ:

פרישה

ואין חוששין לציר שנפלט ממנו ואע"פ שהמלח שעל הבשר אסור שהדם מעורב בו ולכך צריך להדיחו הבשר יפה יפה קודם שבשלוהו בקדירה מ"מ אותו דם שבמלח נדבק הוא במלח ומתייבש בתוכו ואין לו כח לבלוע בבשר ואפי' שמתמסה בתוך המוהל. דאל"כ יאסר כל בשר שמניחים אותו במים להדיחו כי מתמסה המלח והדם שבתוכו ונבלע בבשר דמה לי מים ומה לי מוהל שניהם היתר הם אלא ודאי דם המלח נתייבש בתוכו ואין לו עוד כח לצאת א"נ פסק כח המלח ממתח שהפליט את הדם מן הבשר ויצא כח המלח עם הדם ומחמת אותו מלח לא יחשב עוד כרותח ומ"מ כתבו התוספות אין להקל שכבר נהגו העם איסור וכ"כ הגהות מיימוני בשם סה"ג וכ"כ המרדכי בשם התוספות (עי' בא"ו רש"ל שער ו' עכ"ה) ומיהו כתבו בשם ראבי"ה להתיר וכ"כ הרא"ש להתיר ולא כתב שאין להקל וכך הם דברי רבינו: (כח) יצלו הבשר עד חצי צלייתו ואח"כ יבשלוהו טעמו דבחצי צלייה זב כל דמו ועד"ר: (כט) מצאתי כתוב באגרת תשובה לר"י כו' עד ואסור לחתוך ממנו בסכין עד שידיח הבשר יפה. הא דאמר אסור לאכול ממנו עד שידיחנו יפה יפה וכאן אמר עד שידיח הבשר יפה דקדק לומר כן דלענין אכילה צריך להדיחו שני פעמים כמבואר ולענין הסכין א"כ להדיחו אלא פעם אחת משום דם ומלח שעליו ושוב לא נאסר הסכין ואפשר דמש"ה כתב הרישא ז"ל דאע"פ ששהה במלחו אסור עד שידיחנו יפה יפה דאף על גב דפשוט הוא מימרא דשמואל בגמרא וכנ"ל דמשום סיפא כתבו דאע"ג דאין הבשר מותר עד שידיחנו יפה יפה מ"מ אין הסכין נאסר ממנו מיד שהודח הבשר פעם אחד ועד"ר:

סי' ע (א) מולחין הרבה חתיכות כו' לפי שהוא שוהה הרבה לפלוט ציר רבינו כתב בסמוך בשם הרשב"א השיעור י"ב שעות שוהה לפלוט ציר ומהרא"י כתב בשערים

וכל

חדושי הגהות

ראיסורא וי"ל דלעיל גבי ציר נהי דהמים מקבלים טעם מ"מ קרירת המים מבטלים רתיחת הציר וכיון דאינו רותח אין כאן איסור משא"כ הכא שקבלת הטעם דמים הוא האיסור בעצמו דהו"ל הלב עם בשר ואסור (כנה"ג):

שחוזרת ובולעת מדם העליונה לפי שהיא שוהה הרבה לפלוט ציר [א] וכל זמן שפולטת צירה אינה בולעת ואפילו מתקבץ הרבה מציר ועומד בגומא שבין החתיכות שרי בד"א במולח בשר עם בשר ואפילו בשר שור עם בשר גדיים וטלאים ואפילו עם עופות שאי אפשר לגדיים וטלאים ואפילו לעופות לגמור כל פליטת צירן עד שיגמור בשר שור לפלוט את דמו (ב) אבל בשר עם דגים אפילו בשר עופות עם דגים אסור למלוח לפי שהדגים פולטין כל צירן קודם

הרי מ"מ לא דילמא פליט האי ובלע האי חד כמי דילמא פליט האי גיסא ובלע האי גיסא אלא ל"ש ופרש"י אלא ל"ש ומותר בכל ענין דכל זמן שטרודים לפלוט אינם בולעים וכשנה זה כבר נח זה וכתבו התוספות (שם קיב:) גבי דגים ועופות שמלחן זה עם זה דלפרש"י תימה כשמולחין הרבה חתיכות יחד זו אחר זו ומניחין שניה על הראשונה וכן שלישית וכן רביעית אפי' יש כמה חתיכות אע"פ שהראשונה גומרת פליטתה תחילה ופשטיה דאלא ל"ש משמע שאע"פ שהתחתון פלט תחלה אינו נאסר ולמה מותר כיון שפליטת התחתון קודמת ונראה דהיינו טעמא משום דדם מישרק שריק במליחה כמו בצלייה וכי היכי דשרי בצלי בשרא עילוי בשרא אפילו לכתחילה אע"פ שכלה תחלת פליטתה בצד התחתון של צד האש משום דמישרק שריק הה"נ במליחה דשרי כה"ג ומיהו היכא דאיכא גומות בצד עליון של תחתונות דלא מצי שריק קשה למה יהא מותר דמעשים בכל יום דמוצאים גומות בחתיכות התחתונות מליאות ציר ונוהגי' בדבר היתר וי"מ משום דפליטת ציר מושכות הרבה אחר פליטת הדם וכל זמן שמושך פליטת הציר פולטות מה שבולעות מן העליונות אחר פליטת דמן ומה שנמצא בגומות ציר הוא ולא דם והר"י מאור"ליניש אומר דכיון שלא נגמר פליטת דם התחתונה קודם התחלת בליעתה מן העליון אין דרך פליטתה נסתמת דהואיל ופתוח לפלוט לא יסתם עד גמר פליטת החתיכה שעליה וכן אם מלחו שלישית ונתנו על העליונות קודם גמר פליטתה התחתונה פולטת עד שתגמור השלישית פליטתה וכן לעולם כל מה שיתנו עליה תבלע ותפלוט כיון שלא נחה רגע אחת לפי אותן ב' טעמים שפירשתי דכל זמן שהתחתונה פולטת ציר בולעת ופולטת דם העליונות עם ציר שלה או כל זמן שפתוחה לפלוט בולעת ופולטת צריך להמתין לתחתונה עד שתשהה העליונה שיעור צלייה שעד אותה שעה אין התחתונה יוצאת מידי דמה ומיהו עדיין י"ל טעם אחר דכל זמן שהבשר טרוד לפלוט ציר אין בולע דם ופליטת הציר אינו כלה כ"כ מהרה עכ"ל וכל זה כתב הרא"ש וגם המרדכי והגהות מיימון כתבו רוב דברים אלו ודברי הרשב"א והר"ן בדינים אלו אכתוב בסימן זה בס"ד: בד"א במולח בשר עם בשר ואפילו בשר שור עם בשר גדיים וטלאים כו' כ"כ הרשב"א בת"ה: אבל בשר עם דגים אפילו בשר עופות עם דגים אסור למלוח בפכ"ה (שם) א"ר נחמן דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים ואפילו בכלי מנוקב דדגים משום דרפו קרמייהו קדמי ופלטי ועופות קמיטי בתר דניחי דגים פלטי עופות והדר בלעי מינייהו. ופרש"י דגים ועופות. לאו דוקא עופות דכל שכן בשר אחר לפי שהוא קשה מבשר עופות: משום דדגים רפו קרמייהו. קרום שלהם רך: וקדמי ופלטי. ממהרים לפלוט ציר שלהם: עופות קמיטי. צומתין כלומר אין ממהרים לפלוט וכבר נחו הדגים מלפלוט ועדיין עופות פולטין הילכך בלעי דגים אבל בשר ובשר כמה שזה שוהה לפלוט זה שוהה ושניהם פולטים יחד וכל זמן שתחתון טרוד בפליטה אינו בולע וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל שהדגים פולטים מיעוט דם וצירקן וגומרים כל פליטתן עד שלא יגמור העוף את פליטת דמו וכתב עוד הרשב"א שיש מגדולי החכמים שאמרו שכל זמן שהבשר פתוח לפלוט דם או ציר מותר למלוח עליו בשר חדש שכל שהוא פתוח כשם שהוא בולע כך הוא פולט ולפי דרכם למדנו שאם מלח עופות לעצמן ומשעה שהתחילו לפלוט מלח עמהם דגים מותרים ודרך זו רחוקה היא בעיני שא"א שלא יפלטו א העופות כלל בתוך שיעור שיפלטו הדגים דמן וצירן (ב) והא דאמרינן אסורים פרש"י הדגים לבדם אסורים וכתבו התוס' והרא"ש שהקשה רשב"ם דא"כ הל"ל דגים שמלחן עם עופות אסורים דהא הוה משמע דאיסורא קאי אדגים לחודייהו ויש לומר דא"כ הוה משמע דאף אם העופות לא נמלחו אלא שהדגים נמלחו עמהם אסורים וזה אינו דבענין זה לא היו הדגים אסורים וכ"כ הר"ן ז"ל וכתב הרא"ש רשב"ם פירש שגם העופות אסורים לפי שהדגים הנאסרים נעשה נבלה וחוזרין ואוסרין את העופות בצירן האסור שנאסר מחמת דם העופות ולפירוש רבינו אפרים דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב לא יתכן לומר כן וג"כ לפי מה שפי' גבי גדי שצלאו בחלבו דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת אלא במקום שהאיסור עצמו הנבלע בו הולך ומתפשט עם טעם שלו הנפלט ומיהו לפי טעם זה יש ליישב קצת ולומר שגם מן הדם הנבלע בדגים יוצא קצת ע"י המליחה שעושה כרותח ונבלע עם ציר הדגים בעופות דאע"פ שאחר שנגמרו הדגים פליטתן אינם חוזרים ופולטין עוד דם העופות להיות מותרים ע"י כך זהו מחמת שאינן פולטין כל הדם אבל מקצתו פולטין ובולעין העופות ממנו אחר גמר פליטתן ונאסרין בכך ומיהו קשה לאסור העופות מטעם זה דלמה לא נאמר דם מישרק שריק במליחה אע"פ שבדגים אין אנו אומרים דשריק דם העופות מינייהו היינו משום דרכיכי ורפו קרמייהו וצ"ל היכא שהדם מרובה על הציר המעורב בו שייך למימר מישרק שריק אבל הכא שרוב הדם נשאר בדגים ומעט ממנו נבלע עם ציר הרבה נבלע עם הציר בעופות ולא שייך למימר מישרק שריק ונראה דלא נאסר מן הדגים אלא כדי קליפה דרותח דמליח אינו אוסר אלא כדי קליפה וגם נראה דמיירי בחתיכות של דגים או דגים שלמים שניטלו קשקשיהן אבל בעוד הקשקשים עליהם נראה לעיניים דקמיטי יותר מעופות עכ"ל ואין בדבריו אלה הכרע לומר שהוא סובר כסברת רשב"ם שהרי לא הכריע בין ב' הסברות ואי איכא למידק דדבריו נוטים לאחת מהנה לסברת רש"י הוא דאיכא למימר דנוטים שהרי כתב ונראה דלא נאסר מן הדגים אלא כדי קליפה ואי כרשב"ם ס"ל הל"ל דלא נאסר מן הדגים והעופות ועוד דהא משמע בס"פ ג"ה דהרא"ש כרבינו אפרים ס"ל. וכ"כ רבינו בסימן צ"א שמסקנת הרא"ש כרבינו אפרים וכיון שהוא כתב דלדברי רבינו אפרים לא יתכן לומר פי' רשב"ם ודאי פשיטא דלא סבר כוותיה ולכן תמהני על רבינו שכתב שמסקנת הרא"ש כרשב"ם וברמזים כתב דגים ועופות שמלחן יחד נאסר מן הדגים כדי קליפה ועופות מותרים והרמב"ם פסק בפ"ו מהמ"א כדברי רש"י דעופות מותרים וכן הסכימו הרשב"א והר"ן ז"ל וכ"כ התוספות וכ"כ הגהות מיימוניות וכן הלכה (ג) כתב הר"ן על מימרא זו דדגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין שמלחן כשיעור מליחתן לקדרה נראה

להמתין לתחתונה עד גמר פליטת העליונה משא"כ לשאר ג' טעמים שכתבו התוס' והרא"ש בפרק כ"ה דבולעת אלא דחוזרת ופולטת ע"ש (בדף קי"ב) בד"ה ודגים דצריך להמתין וס"ל לרבינו דכיון דכתבו התוספות והרא"ש טעם זה דכ"ז שפולטת ציר' אינה בולעת כו' באחרונה משמע דהכי נקטינן:

ומ"ש בד"א במולח בשר עם בשר כו' שם (ד' קי"ב) אמר ר"נ דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין ואסיקנא דאפי' בכלי מנוקב קאמר דדגים משום דרפו קרמייהו קדמי ופלטי ועופות קמיטי בתר דנייחי דגים פלטי עופות והדר בלעי מינייהו וכתב הרא"ש פירש"י הדגים לבדן אסורים והקשה רשב"ם כו' ורשב"ם פי' שגם העופות אסורין לפי שהדגים הנאסרין נ"כ וחוזרין ואוסרין את העופות בצירן האסור שנאסר מחמת דם העופות ולפי' ר"א דלא אמרינן חנ"נ אלא בבשר בחלב לא יתכן לומר כן וג"כ לפי מה שפירשנו גבי גדי שצלאו בחלבו דלא אמרינן חנ"כ ואוסרת אלא במקום שהאיסור עצמו הנבלע בו הולך ומתפשט עם טעם שלה הנפלט ומיהו לפי טעם זה יש ליישב קצת ולומר שגם מן הדם הנבלע בדגים יוצא קצת ע"י המליחה שעושה אותה כרותח ונפלט עם ציר הדגים ונבלע בעופות כו' עד אבל הכא שרוב הדם נשאר בדגים ומעט ממנו נפלט עם ציר הרבה נבלע עם הציר בעופות ולא שייך למימר מסרק שריק עכ"ל ומביאו ב"י וצריך לבאר דרשב"ם לא ס"ל כפירש"י שהדגים פולטין כל צירן קודם שיפלוט העוף את דמו אלא שוהין הדגים לפלוט ציר כל שעה ואפילו הכי דגים אסורין דכיון דרכיכי ורפו קרמייהו בולעין דם העופות אע"פ שפולטין את צירן עדיין ומטעם זה גם עופות אסורין משום דדגים פלטי את צירן והעופות בולעין דשפיר בלעי ציר אע"ג דטרודין לפלוט את צירן דציר מיסרך סריך משא"כ דם ומתחלה היה נראה דטעמו של רשב"ם הוא דהעופות נאסרין משום דבלעי ציר של דגים שנאסר מחמת דם העופות והקשה הרא"ש על זה שתי קושיות חדא דלר"א אין חנ"כ אלא בבשר בחלב ועוד אפי' למ"ד בכל איסורין חנ"נ אינו אלא היכא שהאיסור עצמו הילך ומתפשט עם טעם שלה הנפלט וא"כ הכא שאין האיסור שהוא דם העופות שנבלע בדגים הולך ומתפשט כו' דהא כל זמן שהעופות פולטין את צירן אינן בולעין דם א"כ לא נאסרו העופות בבליעת צירן של דגים ותירץ דיש ליישב פי' רשב"ם דה"ק דהעופות נאסרין ג"כ כשבולעין ציר של דגים מפני שגם קצת דם נפלט עם ציר הרבה דדגים ונבלע בעופות וא"כ נאסרין העופות מפני הדם שחוזרין ובולעין מן הדגים אף לר"א דלא אמרינן חנ"כ אלא בבשר בחלב דהא אין איסור העופות מפני ציר של דגים אלא מפני דם העופות שנפלט עם הציר של דגים ונבלע הכל בעופות וז"ש רבינו ורשב"ם פי' שגם העופות אסורין לפי שהדגים חוזרין ופולטין הדם שבלעו ומבליעין אותו בעופות וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל ומבואר שכך הוא מסקנתו כו' שהרי כתב פירש"י ורשב"ם הקשה עליו ופי' שגם העופות אסורין ונשא ונתן בפירושו והיתה מסקנתו שהטעם הוא שהעופות נאסרים מפני שבולעים קצת דם עם ציר הרבה דדגים וא"כ אסורים אף לרבינו אפרים כדפרישי':

ומ"ש אח"כ ונראה דלא נאסר מן הדגים אלא כדי קליפה נקט דגים משום דהכל מודים דדגים אסורים וא"כ לרשב"ם דעופות ג"כ אסורים אינם אסורים אלא כדי קליפה ועוד דכיון דדגים נאסרים תחלה ואח"כ נאסרו העופות מהם הילכך נקט דגים שהם תחלת האיסור והרב ב"י הבין מזה דדעת הרא"ש נוטה לפי' רש"י דעופות מותרין ואחריו נמשך גם מהר"ם איסרל"ש בת"ה כלל כ' דין י"א ולא נהירא אלא כמ"ש רבינו הוא האמת: עוד הבין הרב ב"י מ"כ שאף למסקנת הרא"ש אין איסור העופות אלא למ"ד דבכל האיסורים חתיכה נ"נ דאילו לר"א לעולם העופות מותרין ואפשר דס"ל דא"א שלא יהא בעופות ס' כנגד מקצת דם שבלעו מן הדגים ושרי ליה מאחר דלא קרי ליה מקצת דם אלא כנגד הציר שהוא הרבה כלומר דאע"פ דכ"ז שפולטין את צירן אינן בולעין דם מ"מ הכא שהדגים פולטין ציר הרבה ומעט דם נפלט עם הציר א"כ כשבולעין העופות ציר הרבה בולעין אגבו גם הדם המועט אבל ודאי לא ידעינן כמה הוא הדם המועט שבולעין אגב הציר מרובה ודילמא אין ס' בעופות נגד הדם הילכך אף לר"א העופות נאסרין. ולענין הלכה אע"פ שהרמב"ם כתב הדגים אסורים ומשמע שהעופות מותרים וכן כתב סמ"ג וסמ"ק וכן נראה מסה"ת וכן פסק הרשב"א והר"ן הנה מאחר שהרשב"ם והרא"ש אוסרין גם העופות והר"ר ירוחם והאגודה גם המה הביאו פי' רש"י ושרשב"ם חולק ואוסר שניהם וכך הוא דעת רבי' אין ראוי להקל באיסור דאורייתא והלכך אף העופות אסורין ומן התוס' אין הכרע שהם לא כתבו אלא ליישב פרש"י אבל לא באו לפסוק הלכה כמותו וע"ש שוב מצאתי בהגהת ש"ד סימן כ' שהביא תחילה ל' האשיר"י דפירש"י הדגים לבדן אסורין ורשב"ם פי' דגם עופות אסורין ואח"כ כתב וז"ל וכתב א"ז דאין נראה לר"י פי' רשב"ם והכי נהוג דאשיר"י דחק ליישב דבריו כדמוכח מתוך דבריו ובתוס' מסיק להדיא כפי' רשב"ם מהרא"י ז"ל עכ"ל ובא"ו הארוך כלל י"ג העתיק הגה"ה זו בסוף הספר משמע דכך היא הנוסחא האמיתית בהג"ה זו דלא כיש נוסחאות שהגיהו בה ובתוס' מסיק בהדיא דלא כפי' רשב"ם מפני שהיה קשה להם דבתוס' שלנו מיישב פירש"י ואין זה ראיה דמהרא"י ז"ל אתוספות ארוכים קאמר דלשם מסיק כפי' רשב"ם והילכך אין להקל כלל ודלא כנמצא בא"ו הארוך שכתב דהכי נהגינן כפירש"י ונמשכו אחריו מהר"ם איסרל"ש וגם מהרש"ל הגיה בהגהת ש"ד ובתוס' מסיק דלא כפי' רשב"ם ופירש דמהרא"י קאמר כמי הכי נהוג כפירש"י עיין בא"ו שלו תחלת שער י' דליתא אלא הכי נהוג כפי' רשב"ם קאמר והכי נקטינן דשניהם אסורים עד ששים דלא כש"ע דפסיק דהעופות

דרכי משה

דאוסר בשער ו' : (ב) וכן משמע סברת הטור דהרי כתב דפולטין כל צירן קודם שיפלוט עוף את דמו ומשום שהתחיל העוף לפלוט בעוד הדגים פתוחים לא מהני וזהו כסברת הרשב"א : (ג) וכ"פ בהגש"ד שער י' וכ"פ בא"ו הארוך כלל י"ג דהמנהג כן וכתב הא דדגים אסורות היינו שמונחים אצל העופות או תחתיהן אבל אי מונחין על העופות גם הדגים מותרים

פרישה

בשערים מעט לצת : (ב) אבל בשר עם דגים כו' לפי שהדגים פולטין כו' ז"ל הגמרא דגים רפו קרמייהו (פירוש קרום שלהם רך קמיטי פירוש צומתין רש"י עכ"ל) וקדמי ופלטי עופות קמיטי בתר דנייחי

דרישה

סי' ע [א] וכל זמן שפולטת ציר אינה בולעת התוס' כתבו טעם אחר וסוף זה משום דפליטת ציר מושכת הרבה אחר פליטת הדם וכל זמן שמושך פליטת הציר בולעת

חדושי הגהות

ע א ר"ל שדרך זה רחוק בעיניו מה שאמרו שלכך דגים ועופות אסורים לפי שהעופות אינם מתחילין לפלוט עד שכבר פלטו דמן וצירן שזה א"א שלא יפלטו ג"כ בתיך השיעור שיפלטו

קודם שיפלוט העוף את דמו עבר ומלחן יחד פירש רש"י שהעופות מותרים והדגים אסורים (אבל (ג) [ב] לא מלחן יחד (ד) [ג] אלא שמלח הדג אצל העוף מותר) (ה) ורשב"ם פי' שגם העופות אסורים לפי שהדגים הזורין ופולטין הדם שבלעו ומבליעין אותו בעופות (ו) [ד] וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל והא דאסרינן לדגים לא כולן אלא כדי קליפה מהם לפיכך אם הוא שלם ולא נטלו קשקשיו שרי וכל זה כשמלח שניהם יחד (ז) אבל אם לא מלחן יחד אלא לאחר

ב"ח

דהעופות מותרים לגמרי והדגים בקליפה אלא הכל אסור :

ומ"ש רבינו עבר ומלחן יחד פירש"י שהעופות מותרים והדגים אסורין אבל לא מלחן יחד אלא שמלח הדג אצל העוף מותר כו' התוס' והרא"ש לשם כתבו דהקשה רשב"ם לפירש"י דהו"ל למימר דגים שמלחן עם עופות אסורים דאז הוה משמע דאיסורא קאי אדגים לחודייהו וי"ל דא"כ הוה משמע דאף אם העופות לא נמלחו אלא שהדגים נמלחו עמהם וזה אינו דבענין זה לא היו הדגים אסורים דהו"ל כמו טהור מליח וטמא תפל וזה שכתב רבינו דכשמלח הדג אצל העוף כלומר ולא נמלח העוף מותר אלא שיש לתמוה ההא דכתב רבי' בסמוך וכל זה שמלח שניהם יחד אבל אם לא מלחן יחד אלא לאחר שמלח הדג נתנו עם העוף מותר דלאיזה צורך חזר וכתב היתר זה וי"ל דהוצרך לחזור ולכתוב היתר זה אף לפי' רבינו שמואל בר מאיר דס"ל דאף העופות נאסרים משום דבלעי קצת דם שנפלט מן הדגים וא"כ לפי זה ס"ד אמינא דאע"פ שמלח הדגים אצל העופות ולא נמלחו העופות אפי' הכי א"א שלא יהיו העופות פולטים מעט דם ממליחת הדגים שאללס ונבלע בדגים ונאסרו קמ"ל דמותרים משום דאיידי דהדגים טרודים לפלוט אינו בולע וכן כתב הרשב"א להדיא בת"ה הארוך הביאו ב"י בסמוך אהא דתניא דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר וז"ל דכל שהוא מלוח פולט ומבליע חבירו ואינו מחממו כל כך שיהא פולט אלא מעט ואיידי דמטריד לפלוט אינו בולע אותה פליטה מועטת שחבירו פולט עכ"ל אלא דמ"מ קשה לאיזה צורך כתבו תחלה דהלא ממה שכתב בסוף דבריו וכל זה כשמלח שניהם יחד כו' אנן ידעינן דקאי לדעת כולם דבין לפירש"י בין לפי' רשב"ם בנמלחו הדגים ולא נמלחו העופות אף הדגים מותרים ובאו"ה שער י"ג מפרש דמ"ש רבי' בסוף דבריו אבל אם לא מלחן יחד כו' מיירי שגם העופות מלוחים אלא שלא מלחן יחד אלא מלח דגים בפני עצמן ועופות בפ"ע ולאחר ששהו אף העופות שיעור מליחה קודם הדחה אחרונה נתן הדגים עם העופות ולפיכך הדגים מותרים כיון דעופות פלטו כבר כל דמן ולחלוחית דם ומלח שעל העופות שנוגעין בדגים אין אוסרין אפי' למאן דמחמיר במעשה דרש"י ה"ה כשהמוהל בעין והבשר מונח בתוכו אבל משום לחלוחית בעלמא שעל הבשר לא נהגינן איסור וסגי לדגים בהדחה בעלמא וכך הסכים מהר"ם איסרל"ש בת"ה כלל כ' דין י"ג אבל קשה אם רבינו לכך נתכוון היאך מלאו לבו לכתוב כך בספרו דכבר נודע שאינו כותב דבר אלא מה שמפורש בתלמוד או בפסקי הגאונים ועוד דלא הו"ל לסתום דבריו אלא הו"ל לפרש דמיירי דהניחן יחד לאחר ששהו שיעור מליחה אלא ודאי איירי שהעוף אינו נמלח והוי כטהור מלוח וטמא תפל וכן פי' מהרש"ל. ובי"ד כתיבת יד ישן נושן ראיתי שמ"ש תחלה אבל לא מלחן יחד אלא שמלח הדג אצל העוף מותר היא הגה"ה שכתב התלמיד בגליון ואינו מדברי רבינו וכן עיקר. וכתב ב"י דהא דכתב רבינו דאם מלח הדג אצל העוף ולא מלח העוף דמותר דוקא נקט דג מליח ועוף תפל מותר דאילו העוף מליח ודג תפל דגים אסורים במכ"ש דשניהם מלוחים עכ"ל וכן פסק בש"ע ולא נהירא חדא דהו"ל לרבינו לפרש מתחלה כשכתב דאם שניהם מלוחים דדגים אסורים דהו"ל לומר בפירוש וכ"ש אם העופות מלוחים והדגים תפלים וכמ"ש אח"כ בדין דג טמא וטהור שנמלחו יחד ותו אדרבה שניהם מלוחים אסור יותר באיסור דם דבשניהם מלוחים אסורים ואין להם תקנה אבל בעוף מלוח ודגים תפלים אסורים ויש להם תקנה ע"י שיחזור וימלחם דכיון דהדג לא פלט עדיין אמרינן אגב דפלט דם וציר דידיה פלט נמי מה שבלע מהעופות וכך תפס עליו מהר"ם איסרלש בת"ה כלל כ' דין י"ד והשתא ניחא דבסמוך אבל דג טהור וטמא דאיסורו משום ציר דגים טמאים כתב רבינו וכ"ש אם הטמא מלוח וכו' וכן פירש"י בגמרא והיינו טעמא דהתם לית להו תקנה שיחזור וימלחם כו' שאין המלח מפליט מן הטהור מה שבלע ציר של טומאה מן הטמא כי אין המלח מפליט אלא דם וא"כ שפיר הוי כ"ש לשם ואפשר ליישב דברי ב"י דמ"ש דבעוף מליח ודגים תפלים דאסורין במכ"ש דשניהם מלוחים היינו היכא שהדגים פלטו כבר כל דמן והודחו אבל אם עדיין לא פלטו דמן ולא נמלח מעולם מודה ב"י דהדגים מותרים כשימלחום דאגב דיפלוט דם דידיה וכו' וכך נראה ממ"ש בהגהת ש"ע דבהכי איכא ליישב דברי ב"י ע"ש והוא דוחק : **ומ"ש** והא דאסרינן לדגים לא כולן אלא כדי קליפה לפיכך וכו' וז"ל הרא"ש שם ונראה דלא נאסר מן הדגים אלא כדי קליפה דרותח דמליח אינו אוסר אלא כדי קליפה וגם נראה דמיירי

ב"י

נראה מדבריו דבבציר מהכי (ד) לא מיתסרי ומשמע דלענין שיעור המלח הוא דקפיד אבל לא לשהות מלוחים יחד שהרי כתב גבי ההוא בר יונה דנפל לבדא דכמכא עמ"ש הרב אלברצלוני דכל ששהה במלחו שיעור שהייה לקדרה הוי רותח ומקמי הכי לא וא"ת והא אמרינן בסמוך דדגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים דבעידנא דפלטי עופות בלעי דגים מינייהו אלמא אע"ג דלא שלימא פליטת עופות חשבינן להו רותחים י"ל כיון דבשהייה דקדרה מיקרי רותח בעוד שמלחו עליו לגבי דגים דרפו קרמייהו מיקרי רותח מקמי הכי עכ"ל והמרדכי גבי בשר טריפה שמלחו עם בשר כשירה כתב אם מלחן יחד וקדם וסילקן קודם גמר פליטתן כתב ראב"ן שמותר ואין נראה לראבי"ה דציר נבלה חזק הוא ומבליע אפי' קודם גמר פליטתו : **והא** דאסרינן לדגים לא כולם אלא כדי קליפה מהם לפיכך אם הוא שלם ולא ניטלו קשקשיו שרי כבר כתבתי בסמוך דברי הרא"ש בזה וכ"כ ג"כ בפג"ה גבי ירך שנתבשל בה ג"ה שא"צ להחמיר ברותח דמליחה ודי בקליפה ובסמוך אכתוב שכתב הר"ן בשם הרא"ה שצריך נטילת מקום ושהרמב"ן אוסר את כולו ושכן נראה מדברי הרמב"ם אבל הר"ן מסכים לומר דבקליפה סגי וכתב רבינו ירוחם שכן דעת כל המפרשים ואיפשר משום דרוב הוי ככולו כ"כ (ה) והרשב"א אע"פ שסתם דבריו גבי דגים ועופות שמלחן זה עם זה ביאר דבריו בבשר שחוטה שנמלח עם בשר נבלה שאין המליח אוסר אלא כדי קליפה ואע"פ ששם כתב שאם האיסור שמן מפעפע ואוסר את כל ההיתר הכא לא שייך למימר הכי דהכא שומן היתרא הוא ומשמע דלא אמרינן שבכל מקום שהוא מפעפע מוליך הדם עמו כמ"ש בשמו סימן ס"ט גבי חתיכה שמקצתה בציר והר"ן כתב מדאמרינן אסורים סתמא משמע דאסורין לגמרי ולית להו תקנתא במליחה וכ"ת אמאי לא איכא למימר לפי שאין המלח מפליט כל דם שבחתיכה דאין מליחה באה אלא להוציא הדם שעל פני הבשר וסמוך לו דלדם הבלוע בחתיכה לא חיישי' דהו"ל דם האברים שלא פירש דשרי וזהו דעת הרמב"ם ולפיכך הוא מצריך שלא לתת הבשר בקדרה עד שיהו המים רותחים שאח"כ אין מפליטין אדרבה חולטין הבשר ומונעין הדם שלא יצא הלכך דגים שבולעין דם דאתא מעלמא כיון שאין המלח מוציאתו אסור ואין סברא זו נכונה וכ"ת דגים שמלחן עם עופות יחזרו אחר מליחה להיתרן הראשון איכא למימר שאין המלח מפליט אלא דם המובלע באברים אבל דם הבא ממקום אחר אין המלח מפליטו : **וכל** זה כשמלח שניהם יחד אבל אם לא מלחן יחד אלא לאחר שמלח הדג נתנו עם העוף מותר כבר כתבתי כן בסמוך בשם התוספות והרא"ש והר"ן ז"ל ולמדוהו מדין טהור מליח וטמא תפל דשרי כמו שיתבאר בסמוך דאלמא אין מליח בולע מתפל הסמוך לו לפי שאין התפל פולט כלום וה"נ כיון שהעופות תפלים אע"פ שהדגים מלוחים אין הדגים בולעים מדם העופות כלום דכיון דעופות תפלים הם לא פלטי מידי :

ומ"ש

דרכי משה

מותרים דדם אינו מפעפע למעלה ול"ד לאיסור שנמלח עם ההיתר דאפי' ההיתר למעלה נאסר דאיסור מפעפע למעלה אבל לא דם ולא גרע מחתיכה שחצייה בציר דמה שלמעלה מן הציר שרי עכ"ל: (ד) וע"ל סימן צ"א כיצד נוהגין בזו: (ה) ב וגם אנן לא נהיגין כן אלא ס"ל דרותח דמליחה משערים בס' כמו שיתבאר סימן ק"ה וא"כ כל הדגים אסורים וכ"כ באו"ה כלל ג' וכתב שם אע"ג דאנו משערים במליחה בס' ולא די בקליפה אם לא ניטלו הקשקשים והדג שלם הכל מותר דהואיל והקשקשים עליו לא מקרי רפו קרמייהו והוה כב' חתיכות בשר שנמלחו זו בזו דשרי עכ"ל וכן באשיר"י דאם לא נטלו קשקשים מקרי קמיטי ולא בלעו מן העופות מידי דהוה אב' חתיכות בשר אמנם דברי הטור לא משמע

דרישה

פולטת מה שבולעת מן העליונות ומה שנמלח בגומות ציר הוא ולא דם והר"י מאורליאנ"ש אומר דכיון שלא נגמר פליטת דם התחתון קודם התחלת בליעתה מן העליון אין דרך פליטתה נסתמת דהואיל ופתוח לפלוט לא יסתם עד גמר פליטת החתיכה העליונה שעליה (ולפי זה אפשר שהוא פתוח לפלוט זמן רב) ולפי שני טעמים אלו צריך להמתין לתחתונה עד ששהה העליונה שיעור צלייה שעד אותה שעה אין התחתונה יוצאת מידי דמה שבלעה מהעליונה ורבינו תפס הטעם הקל שבכולן דאמרינן כל זמן שפולט אינו בולע ולפ"ז א"צ להמתין לתחתונה כלל. וכל הטעמים האלו הן טעם דדם משרק שריק (הא דלא כתב רבינו הטעם דמשרק שריק משום דלכאן שרי אפי' ביש גומות כמו שמסיק דלא שייך לומר שריק וכן מבואר בב"י ע"ש עכ"ה) או הטעם דכל זמן שפולט אינו בולע או הטעם דהואיל ופולט ציר דידיה פולט נמי דם הנבלע בו לא שייכי אלא בדם אבל לא בשאר איסורין : [ב] לא מלחן יחד אלא שמלח הדג אצל העוף מותר עמ"ש בפרישה ונראה עוד ליישב הא דחזר וכתב לקמן וכל זה כשמלחם שניהם יחד לפי שיטת ב"י שמפרש הא דמלח הדג אצל העוף מיירי שלא מלח הדג באותו הצד שהוא מונח אצל העוף לכך מותר ולפי זה י"ל דמש"ר לקמן לא מלחן יחד אלא לאחר שמלח הדג נתנו עם העוף מותר רבותא הוא דאשמועינן דלא זו בלבד שאם לא מלח הדג בצד שהוא מונח אצל העוף שהוא מותר אלא אפילו אם מלחו מכל צדדיו נמי מותר כגון שלא מלחן יחד אלא לאחר שמלח הדג נתנו עם העוף מותר : [ג] אלא שמלח הדג אצל העוף מותר אבל איפכא אסור כמ"ש בפרישה אבל רמ"א כתב בש"ע סעיף ב' וכ"כ בת"ח כלל כ' סעיף י"ד שהדגים בכה"ג מותרין ומדמה זה לחתיכה חיה שנפלה לציר דאמרינן ידיחנה וימלחנה דאגב דפלט דם דידיה יפלוט גם זה שקיבל וה"נ נאמר בכה"ג וע"ש עוד. וצ"ע דלכאורה יש לחלק בינייהו דשאני הכא שהדגים שם היתר עליהן ואיך תירן כשקבלו איסור דם וגם מ"ו פסק לאיסור משום דדם דגים אינו אלא ציר בעלמא ולא דם ולא שייך למימר אגב דפליט דם דידיה והא דקאמר בגמרא דגים דרפו קרמייהו משום דבלאו הכי הוי אמינא דדגים אגב דטרידי לפלוט אינם בולעין אבל רמ"א לשיטתיה אזיל דס"ל אגב דפליט ציר דידיה פליט נמי דם הנבלע בו מן העוף : [ד] וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל הרא"ש בדף קע"ה אמר רב נחמן אמר שמואל דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין ואפי' בכלי מנוקב מ"ט דגים רפו קרמייהו וקדמי פלטי ובתר דנייחי דגים פלטי עופות והדר בלעי דגים מינייהו ופרש"י הדגים לבדן אסורות והקשה רשב"ם א"כ הו"ל למימר דגים שמלחו עם העופות אסורין דאז הוי משמע דאיסורא קאי אדגים לחודייהו וי"ל דא"כ הוי משמע דאף אם העופות לא נמלחו אלא שהדגים נמלחו עמהן אסורין כמו טהור שמלחו עם טמא דבסמוך דמיירי בטהור מליח וטמא תפל וזה אינו דבענין זה לא הוו הדגים אסורין ורשב"ם פירש שגם העופות אסורין לפי שהדגים שנאסרין נעשים נבילה וחוזרין ואוסרין את העופות בצירן האסור שנאסר מחמת דם העופות לפירוש רבינו אפרים שפירש לעיל בפרק ג"ה דלא אמרינן חתיכה נ"נ אלא בבשר וחלב לא יתכן לומר כן וגם כן לפי מה שפירשנו גבי גדי שצלאו בחלבו דלא אמרינן חתיכה נעשה נבילה אוסרת אלא במקום שהאיסור עצמו הנבלע בו הולך ומתפשט עם טעם שלה שנפלט ומיהו לפי טעם זה יש ליישב קצת ולומר שגם מן הדם הנבלע בדגים יוצא קצת ע"י מליחה שעושה אותה

כרותח

פרישה

דנייחי דגים פלטי עופות והדר בלעי מינייהו : (ג) לא מלחן יחד אלא שמלח הדג אצל העוף מותר בס"א אינו משום שאין ענייננו לכאן ועוד שהרי חזר וכתב בסמוך ז"ל וכל זה כשמלח שניהן יחד כו' אלא י"ל דאי משום הא לא איריא דבסמוך ה"ק דוקא כשנמלחו יחד אבל אם לא נמלחו יחד אלא כל אחד בפני עצמו ולאחר שיעור מליחה נתנם יחד מותר וכמ"ש סמ"ק על דגים מלוחים טמאים שנמלחו עם טהורין דמותר לקנות מהן דאמרינן מספיקא שמא לאחר שיעור מליחה נתנם יחד וכמ"ש לקמן סימן פ"ג וכ"ש בזה שוב מצאתי שפירש כן רמ"א ז"ל בת"ח כלל כ' סי"ג ועד"ר : (ד) אלא שמלח הדג אצל העוף מותר הטעם משום דטהור מליח וטמא תפל אבל איפכא כשהעוף מליח ודג תפל אסור ועד"ר : (ה) ורשב"ם פי' שגם העופות אסורין עיין במהרש"ל ד' קע"ה ע"א שכ"כ לפירוש הרשב"ם דמש"ה אוסר אף העופות משום דאע"פ שהעוף טריד לפלוט מ"מ ציר של דג נסרך בו ונבלע בעוף ואף על גב דקי"ל דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו הנבלע בו יכול לילך שם י"ל שגם מן הדם הנבלע בדגים יוצא קצת ע"י מליחה ונבלע עם ציר הדגים ונסרך בעופות ומיהו הדגים אינם ניתרין ברוב הדם נשאר בהן שהרי כבר פלטו פליטתן ולא אמרינן גבי עופות דם משרק שריק ולא יאסרו דכיון שהציר היוצא מן הדגים מרובה על הדם שפיר נבלע המעט דם עם הציר בעופות ונאסרו עכ"ל ומ"ש רבינו ופולטין הדם אלא שכ"ע דהא כתב רבינו לפני זה לפי שהדגים פולטין כל צירן קודם כו' ובוודאי ל"פ רשב"ם ורש"י בסברא זו וצ"ל דלאו דוקא קאמר כל צירן אלא ר"ל פולטין כ"כ עד שאינן טרודין עוד לפלוט ויכולין לבלוע מדם העוף וק"ל : (ו) וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כן הוא מבואר בדברי הרא"ש כמ"ש בדרישה שהוא סובר כרשב"ם ואע"פ שהרא"ש סובר לא אמרינן חתיכה נעשה נבילה אלא גבי בשר וחלב ולפ"ז אין ציר הדג אוסרת אלא מעט הדם שבתוכו אוסר ואם כן יש להקשות נימא שיש בודאי ששים נגד מעט אותו הדם י"ל דהואיל ואינו נבלע אלא נדבק בקליפה ואם הדם מעט גם הקליפה מועטת ואינה יכולה לבטלו : (ז) אבל אם לא מלחן יחד אלא לאחר שנמלח הדג כו' גם כאן משמע בב"י דדוקא כשנמלח הדג הוא דשרי ולא כשנמלח העוף ולא הדג ועיין בת"ח כלל כ' סעיף י"ג דפליג על פי' ב"י :

בשר

חדושי הגהות

שיפלטו הדגים: ב ובספרים שלנו אינו נמצא שכתב דכל המפרשים סוברים כן וגם אנן לא נהיגין כצ"ל (א"מ) במחילה מכבודו הגיה כן לפי הנוסחא שבב"י וכתב רבינו שכן דעת וכו' אבל כתבתי באו"ק הקודם שנוסחא מוטעת היא וצ"ל וכתב רבינו ירוחם וכו'. ובאמת ה"ר ירוחם כ"ב בנתיב ט"ו דין ג"ה מעתה א"א להגיה כן בד"מ כמ"ש בעל א"מ אלא לענ"ד ואנן לא נהיגין כו': ג א"ל הא כבר כתב הטור לעיל דאם לא מלחן יחד מותר ומאי קמ"ל הכא (ומטעם זה באמת רצו למחוק הך דלעיל אבל אם לא מלחו וכו') די"ל לפמ"ש הרב"י לקמן בד"ה כתב בשבלי הלקט כו' ע"ש דרבותא קמ"ל דלעיל כ' שמלח הדג אצל העוף היינו שמונחים יחד בחיבור בשעת מליחה וא"כ לא נמלח הדג באותו

צד

לאחר שמלח הדג נתנו עם העוף (ו) מותר : (ח) בשר שחוטה שמלחו עם בשר טריפה (ט) אסור אע"פ שאינו בולע מדם הטריפה בולע מצירה

ומ"ש רבינו לאחר שמלח הדג נתנו עם העוף יתבאר בסמוך גבי דג טמא שמלחו עם דג טהור ודוקא נקט דג מליח ועוף תפל דבכה"ג הוא דשרי דאילו עוף מליח ודג תפל דגים אסורים במכ"ש דשניהם מלוחים כמו שיתבאר בסמוך (ז) : כתב הרשב"א בתשובה סי' קי"ט שאלת מהו למלוח דגים בכלי שמלחו בו בשר מי נימא בתר דנייחי דגים פולט כלי ובלעי דגים . תשובה ומאן לימא לן שהמלח מפליט כלי שאם אתה אומר כן נמצאת אוסר להניח מלח בכלי אסור וכמדומה שכן הסכימו התוספות ומ"מ בין כך ובין כך מסתברא דמותר שלא אמרו אלא בבשר ודגים אבל הכלי אינו פולט דם ממש אלא טעם לבד וכדאמרינן בנ"ט ואין אומרים בכי הא שפולט הכלי דם ובולעים הדגים אע"פ שאיפשר שאם מלחו הדגים בכלי איסור ממש מבליעת שאר האיסורים שיהיו הדגים אסורים לפי שפליטת שאר האיסורים מסתרכת יותר עכ"ל : **כתב** בשבלי הלקט מעשה שנמלחו דגים בקערה שאכלו בה השפחות נבלה ואסר ה"ר קלונימוס ואח"כ הגידו לו שקודם שמלחו בה הדגים היו משמשים בה תדיר מים חמין והורה שמותר שהמים שמחמין בה פולט האיסור והדגים מותרים בלא קליפה :

בשר שחוטה שמלחו עם בשר טריפה אסור אע"פ שאינו בולע מדם הטריפה בולע מצירה בפ' כ"ה (קיב :) רב חוי בר רחל איתלא ליה בשר שחוטה בהדי בשר טריפה אתא לקמיה דרבא א"ל הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהם ופירש"י איתלא ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבלה . ובכלי מנוקב וקא מיבעיא ליה מי אמרינן כי היכי דגבי דם לא חיישינן דילמא פליט עליון ובלע תחתון דאמרינן כל זמן שטרודין אינם בולעים ושניהם נחים יחד מפליטתן ה"נ ל"ש או לא : לאסור צירן . וכיון דצירן אסור מיתסר הבשר השחוטה מחמת ציר הטריפה שהוא נוח ליבלע מן הדם ובגמ' (קיג .) מתיב אבא דרבא מדתניא דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר מאי לאו שהיו שניהם מלוחין לא כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל והא מדקתני סיפא אבל אם היה טהור מליח וטמא תפל מכלל דרישא בששניהם מלוחין עסקינן פרושי קא מפרש טהור שמלחו עם דג טמא מותר כיצד שהיה טהור מליח וטמא תפל ופרש"י תפל . מבלי מלח דהשתא לא פליט טמא מידי אבל שניהם מלוחים דטמא נמי פליט אסור וכ"ש טמא מליח וטהור תפל וכתב הרשב"א בת"ה הארוך מוקי בגמרא רישא דוקא כשהיה טהור מליח וטמא תפל דכל שהוא מליח פולט ומבליע חבירו ואינו מחממו כ"כ שיהא פולט אלא מעט ואיידי דטריד לפלוט אינו בולע אותה פליטה מועטת שחבירו פולט וי"ל נמי שחבירו אינו חם כל כך שיהא פולט כלל וסיפא דקיפא בשהיה טמא מליח וטהור תפל ולפיכך אסור שהטמא שהוא מליח פולט ומבליע את הטהור התפל והוא הדין כשהיו שניהם מלוחים ולא אמרינן איידי דטריד למיפלט לא בלע דלא אמרו אלא גבי דם דשריק אבל גבי ציר ורוטב אסורים לא דמסרך סרוכים אא"כ במקום פליטה מרובה כפליטת דם הכבד שאמרו הכבד אוסרת ואינה נאסרת עכ"ל וכתבו התוס' והרא"ש טהור מליח וטמא תפל מותר גבי מליח כרותח לא שייך לא עילאה גבר ולא תתאה ואפי' קליפה לא בעי והא דאמרי' גבי תתאה גבר או עילאה אדמיקר ליה בלע היינו בחום של כלי וכך הם דברי רבינו בסימן ק"ה ואע"פ שסתם כאן לאסור בשר שחוטה שנמלח עם טריפה סמך על מ"ש בסי' ק"ה דאינו אוסר אלא כדי קליפה ומ"מ לא דקדק יפה בלשונו שכתב גבי טהור מליח וטמא תפל ואפילו קליפה לא בעי דמשמע דברישא לא סגי בקליפה דאל"כ הוי סגי ליה למימר שרי וממילא משמע דאפילו קליפה לא בעי דכיון דברישא דאסור אינו אלא כדי קליפה סיפא

דמיירי בחתיכות של דגים או דגים שלמים שניטלו קשקשיהם אבל בעוד שהקשקשים עליהם נראה לעינים דקמיטי יותר מעופות עכ"ל ומלשון רבינו שכתב לפיכך וכו' ירא' דבקשקשים עליהם נמי לא שרי אלא משום דהקשקשים לא גריעי מקליפה וכדלעיל בסימן ס"ח בדין מליגת תרנגולת בנוצתה . וא"כ משמע לפי זה דלדידן דנהגינן אף במליחה לשער בס' כל הדגים אסורים אפילו לא ניטלו קשקשיהן וליתא דאע"פ דבניטלו קשקשיהן אסורים עד ס' דלא נהגינן במליחה בקליפה מ"מ היכא דלא ניטלו קשקשיהן אין הדגים נאסרין אף לדידן דלא הוה טעמא היכא דלא ניטלו קשקשיהם משום דאיכא שיעור קליפה אלא הטעם משום דנראה לעינים דקמיטי יותר מעופות ולא בלעי כל עיקר והכי מוכח להדיא לשון האגור"י וכ"כ או"ה כלל י"ג וכ"כ מהרש"ל בא"ו סימן ל"ז ומהר"ם איסרלש בת"ח כלל כ' דין י"ב והכי נקטינן : **כתב** בא"ו"ה הא דדגים אסורים דוקא כשמונחין זו בצד זו דהוי דרך הילוכו וכל שכן כשהדגים למטה אבל אם היו הדגים למעלה מותרים דיעבד דהא אינו מפעפע למעלה ולא יהא רפי קרמייהו גרע מבאותה חתיכה עצמה בבשר מלוח שנפל לציר דלכ"ע אינו אסור אלא מה שבתוך הציר ואפי' בחתיכה שומן ובהגה"ה שבסוף הספר כתב דאפי' זו בצד זו אם חתיכות הדגים גדולים וגבוהים יותר ועולין למעלה מן העופות מה שלמעלה שאינו נוגע בעופות מותר אפילו באותה חתיכה עצמה דלא גרע משומן שנפל חציו לציר עכ"ל ונ"ל לפ"ז הא דכתב הר"ן דאין הדגים אסורין אלא כשמלחן כשיעור מליחתן לקדרה אבל בבציר מהכי לא מתסרי והביאו ב"י היינו דוקא כשמונחים זה בצד זה אבל כשהעופות למעלה ודגים למטה אפי' בבציר מהכי מתסרי דגים דהא כתב המרדכי פכ"ה דאפי' לא נמלח רק לצלי שאין הבשר חשוב כרותח מ"מ הציר הנוטף ממנו מיקרי רותח אבל במונחים זו בצד זו ודאי אינו אוסר מגעו כדכתב להדיא בש"ד בסימן כ"ב וז"ל ובשר שנמלח רק קלת לצלי אע"פ שאינו חשוב לאסור מגעו מ"מ ציר הנוטף ממנו על הגבינה אסור כו' אלמא דוקא בנוטף מלמעלה למטה הוא דאסור אבל במה שנוגע אליו אינו אוסר מיהו אפשר דדוקא בנגיעה בעלמא אינו אוסר אבל אם מונחים זו בצד זו עד שעינינו רואות דזב הציר מזה לזה בודאי נאסר הטהור דאע"פ שאינו נוטף עליו ממש מ"מ כאן דזב מזה לזה בלע שפיר : **כתב** הר"ן הא דדגים אסורין היינו אפילו לא שהו שיעור מליחה יחד דהא הדגים נאסרים מדם הפליטה של עופות ולאחר ששהו כבר פלטו כל דמן אלא בע"כ דתוך שיעור מליחה בלעי דגים ע"כ מיהו אין הדגים נאסרים מיד אלא היכא שעינינו רואות שנפלט מהן מעט ציר אבל אם לאחר שמלחן יחד קודם שהתחילו לפלוט הציר הדגים מן העופות אין הדגים נאסרים ופשוט הוא : **בשר** שחוטה כו' שם (סוף דף קי"ג) עובדא בי רב מרי בר רחל דאסר ליה רבא ופירש"י ואפי' נמלחו בכ"מ אסור ומשמע דהכא אפי' טריפה למטה והכשרה למעלה אסורה דהציר נבלה מפעפע שפיר מלמטה למעלה . ובמרדכי כתב וז"ל טמא מליח וטהור תפל אסור ואם מלחן יחד וסילקן קודם גמר פליטתן כתב ראב"ן שמותר ואין נראה לראבי"ה דציר נבלה חזק הוא ומבליע קודם גמר פליטתו עכ"ל . נראה דדעת ראב"ן הוא דבטמא מליח וטהור תפל נאסר הטהור מיד דכיון דאינו טרוד לפלוט כלל בולע מיד ציר נבלה אף קודם גמר פליטת הטמא את דמו אבל בשניהם מלוחים כ"ז שהטהור טרוד לפלוט דם אינו בולע כל עיקר אפי' ציר נבלה אלא כשגמר הטהור פליטת דמו אז בולע ציר אע"פ שהוא פולט ציר דידיה דאע"פ דלענין דם אמרינן כ"ז שפולט הטהור דם דידיה אינו בולע דם מכל מקום לענין

דרכי משה

משמע כן אלא שהקשקשים הן כדי קליפה : (ו) מדברי ב"י משמע דזהו הדין שכתב למעלה אבל לא מלחן יחד אלא שמלח הדג אצל העוף מותר והטעם דהדג מלוח והעוף תפל ואינו בולע מן העוף דהעוף אינו מפליט עכ"ל וראיתי בקצת ספרים שמחקוהו למעלה ול"נ דזהו הדין דלעיל אבל כאן מיירי ששניהם מלוחין ואפ"ה הדג מותר דמיירי דלאחר ששהה העוף שיעור מליחה הניח הדג אצלו ולכך הדג מותר דכבר פלט העוף דמו וז"ל הא"ו הארוך כלל י"ג ולא דמי לטהור וטמא דאם שניהם מלוחין ונתנו זה אצל זה אע"פ שלא נמלחו יחד דאסור דכאן אין איסור רק משום דם וכששהה העוף שיעור מליחה אין כאן עוד איסור ואע"ג דמהמירין במוהל שאחר שיעור מליחה היינו דוקא אם המוהל בעין והבשר מונח בתוכו כדלעיל אבל משום לחלוחית בעלמא שעל הבשר בזה לא נהגו איסור וסגי לדגים בהדחה בעלמא כמו לבשר ואין לאוסרו משום סכנה דנמלחו יחד וקשה לדבר אחר דאין סכנה במליחה עכ"ל וטעם דבריו דגבי דם דוקא חשבינן לאחר שיעור מליחה למוהל בעלמא כמעשה דרש"י סימן ס"ט דאמרינן ציר הוא אבל אם הניח בשר טמא אצל בשר טהור לאחר שיעור מליחה טריפה דעדיין חשיב כרותח כמו שיתבאר למטה : (ז) ואני אומר דלא דמי כלל דהתם הוא טמא ולכך אמרינן דהטהור נאסר אבל כאן שהדג תפל אינו בולע רק דם אמרינן הואיל ד ועדיין פולט דם דידיה פולט נמי דם שבולע ממקום אחר כמו שיתבאר למטה גבי בשר שלא נמלח שהונח עם הבשר שנמלח וכ"מ בא"ו הארוך כלל י"ג ע"ש :
וכבר

פרישה

(ח) בשר שחוטה שמלחו עם בשר טריפה פי' בכלי מנוקב : (ט) אסור פי' אבל מותר על ידי קליפה כמו שיתבאר לקמן בסי' ק"ה ואע"פ שסתם כאן לאסור בשר שחוטה שנמלח עם נבילה סמך על מה שיתבאר בסמוך סימן ק"ה ומ"מ לשון רבינו אינו מדוקדק שכתב גבי טהור מליח וטמא תפל שרי ואפי' קליפה לא בעי משמע דברישא לא סגי בקליפה דאל"כ הוי סגי ליה למימר שרי וממילא משמע דאפילו קליפה לא בעי כיון דברישא דקתני אסור לא בעי אלא קליפה אלא ודאי לשון רבינו אינו מדוקדק כ"כ ב"י . ויש ליישב לשונו דרבינו וכוונתו והוא כיון דכאן אין מקום דין זה אם המלוח אוסר בכולו או בקליפה מש"ה סתם כאן וכתב תחילה דאם שניהן מלוחים אסור ור"ל לכל מר כדאית ליה וכמ"ש בסי' ק"ה דלהרשב"א אוסר בכולו ולשאר גאונים בקליפה ובסיפא כתב דאפי' קליפה לא בעי ג"כ אליבא דכ"ע דאפי' למאן דאוסר ברישא בכולו מודה בזה

דרישה

כרותח ונבלע עם ציר הדגים בעופות דאע"פ שאחר שגמרו הדגים פליטתן אינן חוזרין ופולטין עוד דם העופות להיות מותרין ע"י כך וזהו מחמת שאינן פולטין כל הדם אבל מקצתו פולטין ובולעין העופות ממנו אחר גמר פליטתן ונאסרין בכך ומיהו קשה לאסור העופות מטעם זה דלמה לא נאמר דם משריק שריק במליחה כמו בצלייה דלעיל אע"פ שבדגים אין אנו אומרים דשריק דם העופות מינייהו היינו משום דרכיכי ורפי קרמייהו ונראה לי היכא שהדם מרובה על הציר המעורב בו שייך למימר משרק שריק אבל הכא שרוב הדם נשאר בדגים ומיעוט ממנו נבלע עם ציר הרבה נבלע עם הציר בעופות ולא שייך למימר משרק שריק ונראה דלא נאסר מן הדגים אלא כדי קליפה דרותח מליח אינו אוסר אלא כדי קליפה וגם נראה דמיירי בחתיכות של דגים או דגים שלמים שנטלו קשקשיהן אבל בעוד שהקשקשים עליהם נראה לעינים דקמיטי יותר מעופות עכ"ל הרא"ש ומדברי הרא"ש אלו למד רבינו שכתב וכן הוא מסקנת הרא"ש ז"ל וכתב ב"י וז"ל ואין בדבריו אלה הכרע לומר שהוא סובר כסברת רשב"ם שהרי לא הכריע בין שתי הסברות ואי איכא למידק דדבריו נוטים לאחת מהנה לסברת רש"י הוא דאיכא למימר דנוטין שהרי כתב ונראה דלא נאסר מן הדגים אלא כדי קליפה ואי כרשב"ם ס"ל הו"ל דלא נאסר מן הדגים והעופות מיבעי ליה ועוד דהא משמע בס"פ ג"כ דהרא"ש כרבי' אפרים ס"ל וכ"כ רבינו בסימן צ"א שמסקנת הרא"ש כרבי' אפרים וכיון שהוא כתב דלדברי ר' אפרים לא יתכן לומר פי' רשב"ם ודאי פשיטא דלא סבר כוותיה ולכן תמהני על רבינו שכתב שמסקנת הרא"ש כרשב"ם וברמזים כתב דגים ועופות שמלחן יחד נאסר מן הדגים כדי קליפה ועופות מותרין עכ"ל ב"י . ותמה אני על תמיהת ב"י דהא יש לדקדק מל' הרא"ש דס"ל כפי' רשב"ם שהרי התוס' כתבו ג"כ פי' רש"י ורשב"ם ע"ש דף קי"ב ריש ע"ב ואסקי דלא נראה כרשב"ם לאסור העופות מהאי טעמא גופה דכתב הרא"ש דאין הנאסר יכול לאסור אא"כ האיסור עצמו יכול לילך עמו ונצטרך למימר שגם מן הדם חזר ונפלט מהדגים ונכנס בעופות וזה לא מסתבר דהא דם משריק שריק במליחה כמו בצלייה ודוקא בדגים דרפי קרמייהו הוא דאמרינן דלא שריק דם עופות מנייהו עכ"ל התוס' והנה הרא"ש שנא ג"כ על הרשב"ם מטענות אלו ויישבם והעלה דלא ק"מ דדם הנבלל בהרבה ציר אינו משרק שריק לא הזכיר שמהאי טעמא לא נראה דבריו ש"מ דס"ל כוותיה מדכתב דבריו לבסוף במסקנא סתם בפרט מאחר שלפיטת רשב"ם יתיישב יותר לשון הגמרא דאילו לפרש"י הו"ל דגים שמלח עם עופות אסורין ואף שכתבו התוס' והרא"ש שינויא כנ"ל אשינויא לא סמכינן במקום שפשוטו לא משמע הכי ואי משום דלדברי הרשב"ם לא יתכנו לפי' ר' אפרים דס"ל דלא אמרינן חתיכה נ"נ כ"א בבשר וחלב כמ"ש הרא"ש והוא פסק כרבינו אפרים הא לק"מ דאף שכתב הרא"ש כן תחילה שלא אתיא פי' כרבי' אפרים מ"מ חזר מיד וכתב דעולה יפה ג"כ לפי פירושו להמדקדק מדבריו שהרי כתב מיד ז"ל ומיהו לפי טעם זה יש ליישב כו' עד ובולעין העופות ממנו אחר גמר פליטתן ונאסרין בכך דקשה למה הוצרך לכתוב דבלעי העופות אחר גמר פליטתן דלסברת האומרים חנ"נ אפי' בשאר איסורין אפי' בלעי קודם גמר פליטתן נמי נאסר דהא ליכא למימר בציר דגים דנ"נ כבולעו כך פולטו עם ציר ודם דידהו או אגב דטרידי לפלוט לא בלעי דזה לא אמרינן אלא בדם אבל בציר נבילה פשיטא דנאסר בכל ענין וכמש"ר לעיל בסימן ס"ט ומ"ש לא הזכיר הרשב"ם זה בפירושו שנאסרו העופות משום שמקבלין מדגים אחר גמר פליטתן ואף א"ת שאף הרשב"ם ס"ל שהעופות לא נאסרין אא"כ מקבלין הציר אחר גמר פליטתן ולא הוצרך להזכירו מחמת פשיטותו א"כ קשה למה כתבו הרא"ש כיון שפשוט הוא ואם רוצה להזכירו ולכתבו למה כתבו כאן בשינויו טפי מבתחילה אלא ע"כ צ"ל דלא כ"כ אלא ליישב קושיא ראשונה ולומר שגם אי רשב"ם או מאן דהוא ס"ל כדעת ר' אפרים דאין חנ"נ כ"א בבשר וחלב אפ"ה נאסרו העופות מכח דם של עופות עצמן שחזר ונפלט מהדגים עם הציר ונבלע בהן ומש"ה הוצרך לומר לאחר גמר פליטתן דאילו קודם לכן הוי אמרינן כבולעו כך פולטו או אגב דפלט דם דידיה פלט גם האי דם הנבלע אבל לאחר גמר פליטתו ונסתמו מעייני פליטתו ליכא למימר הכי טעמי ונשאר בעופות ונאסרו מכח הדם ולא ע"י ציר מה"ט דאין חנ"נ ואע"ג דלפי מ"ש הרא"ש דהדם נבלל בציר מסוך ואינו שריק מ"מ שייך למימר גביה טפי כבולעו כך פולטו או אגב דפליט כו' טפי מבציר וק"ל . והכי הלעת דברי הרא"ש דמתחילה כתב דלפי' ר' אפרים לא יתכן לומר כרשב"ם וגם לפי מאי דקי"ל דלא אמרינן חנ"נ ואוסרת אלא אם האיסור עצמו הנבלע בו יכול להתפשט עם טעם שלה הנפלט ומשום האי קושיה אמרינא ע"כ צ"ל דהרשב"ם ס"ל הדם הולך עם הציר דאל"כ רשב"ם לא אתיא כמאן א"כ בזה מיושב ג"כ קושיא ראשונה ולא צריכין למימר דרשב"ם ס"ל כדעת החולקים על רבינו אפרים וה"ש הרא"ש ומיהו לפי טעם זה יש ליישב קצת ר"ל לפי טעם ותירוץ קושיא זו אחרונה יתיישב גם כן קושיא ראשונה ואף שהרשב"ם גופא לא כתב בפירוש שנאסרו משום דם ואדרבה כתב שהדגים הנעשים נבילה חוזרין ואוסרין את העופות בצירן האסור שנאסר מחמת העופות מ"מ ס"ל ג"כ דציר אינו אוסר העופות אלא ע"י כניסת דם ג"כ עמה דהרי אין הנאסר וכו' וא"כ א"ש גם לדעת רבינו אפרים וכמ"ש וק"ל . ומש"ה א"ש שדקדק רבינו וכתב ז"ל ורשב"ם פי' העופות אסורין לפי שהדגים חוזרין ופולטין הדם שבלעו ומבליעין אותו בעופות וכן הוא מסקנת הרא"ש ז"ל עכ"ל דמשום שרוצה לכתוב שכן הסכים הרא"ש הוצרך לכתוב דה"ט משום דפולטין דם ומבליעין אותו בעופות ואף שהרשב"ם לא הזכיר דם מ"מ כתב כן בשמו משום דפירוש דבריו כן סתמן כפירושן א"כ כיון דעכ"פ צ"ל לדעת הרשב"ם דנכנס גם כן הדם כתב שהרא"ש הסכים עמו משום בליעת הדם ולא משום בליעת הציר דאינה נעשית נבלה כדעת רבינו אפרים וק"ל . אלא שיש לדקדק שהתוס' כתבו על פי' רשב"ם ז"ל וכן נראה דאין העופות נאסרים מהדגים שנאסרו אפי' לאותו פי' דבכל האיסורים אמרינן חתיכה עצמה נ"נ אם האיסור עצמו הולך ומתפשט
ונאמר

חדושי הגהות

צד שאצל העוף וקמ"ל הכא שאפילו נמלח הדג בפ"ע שאז ודאי נמלח מכל צדדיו ואח"כ הניחו אצל העוף אפ"ה מותר (דרישה) : ד ר"ל כשימלחנו אח"כ לאכלו יפלוט דם דידיה ויפלוט

לענין בליעת ציר שפיר בולע ציר אע"פ שפולט ציר דידיה, והילכך אם סלקו קודם גמר פליטת דמו אין הכשרה נאסר וראבי"ה ס"ל דבציר שהוא הזק כפי' תוך שיעור פליטת הדם בלע ציר ואסור ולא אמרינן אגב דטרוד לפלוט דם לא בלע לגבי ציר שהוא הזק וכן נראה דעת הפוסקים :

סיפא דשרי היינו אפי' בלא קליפה (ח) אלא ודאי לשון שאינו מדוקדק הוא ובסימן הנזכר כתב רבינו שהרשב"א חולק בזה ומחלק בין אם האיסור למעלה או למטה וגם נתבאר שיש לחלק בין שומן לכחוש וגבי דג טמא שמלחו עם דג טהור כתב הר"ן משמע דבקליפה סגי דבכל איסור שע"י מליחה סגי ליה בקליפה וכן דעת

מצירה : (י) דג טמא וטהור שנמלחו יחד אסור (יא) וכל שכן אם הטמא מליח והטהור תפל (יב) [ס] אבל אם טהור מליח והטמא תפל ונתן הטהור אחר שמלחו על הטמא שרי ואפילו קליפה לא בעי כתב הרשב"א אסור למלוח בשר עם בשר שכבר נמלח אם שהה הראשון

דג טמא וטהור כו' ברייתא לשם ריש (דף קי"ג) : **ומ"ש** וכ"ש אם הטמא מליח והטהור תפל הכי מוכח בגמרא לשם דכ"ש הוא וכן פי' רש"י להדיא : **ומ"ש** אבל אם טהור מליח כו' שם כתבו התוס' והרא"ש טהור מליח וטמא תפל מותר גבי מליח ברותח לא שייך לא עילאה גבר ולא תתאה גבר ואפילו קליפה לא בעי אע"ג דאמרינן גבי כלי אדמיקר ליה בלע ע"כ ויש לתמוה על לשון רבינו דהול"ל ונתן הטהור אחר שמלחו תחת הטמא שרי ואפילו קליפה לא בעי דהשתא הוי שפיר רבותא דלא תימא דלא שרי אלא זה בצד זה א"כ טמא התפל למטה וטהור מליח למעלה אבל כשהמליח למטה אדמיקר ליה בלע ובעי קליפה קמ"ל דאפ"ה שרי לגמרי וכדכתבו התוס' והרא"ש אבל השתא דכתב דנתן הטמא תפל למטה קשה מאי רבותיה דקאמר ואפילו קליפה לא בעי ועוד הקשה ב"י דהול"ל סתמא שרי וממילא משמע דאפי' קליפה לא בעי דהא כשהטמא מליח אינו אוסר אלא בקליפה לדעת הרא"ש ורבינו וא"כ ממילא בטמא תפל אפי' קליפה לא בעי ונראה בעיני דכאן לא כתב רבינו אלא מה שהוא מותר ואסור אליבא דכ"ע ולפי דלקמן כתב בסי' ק"ה מחלוקת ר"י ורשב"א בדין תתאה גבר לגבי מליחה לכך כתב כאן הא דאמרינן דבטמא מליח וטהור תפל אסור ובטהור מליח וטמא תפל מותר היינו כשהמלוח למעלה דהשתא כשהטמא מליח בעינן קליפה ובטהור מליח אפי' קליפה לא בעי דבהא ליכא פלוגתא אבל כשהמליח למטה לא איירי ביה השתא כיון דפליגי בה ובסימן ק"ה יתבאר דלהרשב"א בעי קליפה . ועי"ל דרבינו לשיטתו אזיל דמסיק לקמן בסי' ק"ה דלענין מליחה אין חילוק בין תתאה לעילאה וזה פשוט אליו ואדרבה רבותא אתא לאשמועינן הכא דאע"פ שהטהור מליח נתון על הטמא וציר נוטף על הטמא וסד"א דנמלח גם הטמא ממלח שעל הטהור וקמ"ל דאפי' הכי אינו נחשב כרותח ואפי' קליפה לא בעי וא"ל זה בצד זה א"כ הטמא תפל למעלה דפשיטא דאינו נחשב כרותח והכי משמע לשון הרא"ש שכתב וא"ת כיון שנמלח הטהור ומונח על הטמא או תחתיו או בצדו הרי נמלח גם הטמא ממלח שעל הטהור ויש לומר שנמלח מכל צדדין רק במקום שהוא דבוק לטמא אי נמי אחר שנמלח נגע לטמא ובמה שנוגע בטמא אינו נחשב כרותח להיות פולט דהבשר אינו יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה וכו' הנה לתירוץ השני משמע להדיא דאפילו מונח הטהור על הטמא אין הטמא נחשב כרותח כלל שיהא פולט אע"פ שנמלח קצת מן הטיפין הנוטפין עליו כיון שלא נמלח יפה יפה ולפיכך אפילו קליפה לא בעי ורבינו תופס תירוץ זה עיקר ולכן כתב סתם היכא דנמלח הטהור כסתם מליחה שהיא מכל צדדין ואחר כך נתנו על הטמא אפילו הכי שרי ואפילו קליפה לא בעי וכן פי' בית יוסף דרבינו תופס תירוץ שני : **כתב** הרשב"א כו' וא"ת

הרא"ה ז"ל אבל הרמב"ן מחמיר ואומר דהכא כוליה חייש מרוב טיפות מלוחות שהן חמות בעצמן ויותר נראין לי דברי הרא"ה ז"ל ומיהו הוא ז"ל מצריך נטילת מקום ואמר דבפסחים פ"ז מוכח בהדיא דברותח דכלי בעי נטילת מקום ואיני מודה לו בזה דהתם שאני דנטף מרוטבו וחזר אליו אבל בכלי לא בעי אלא קליפה בלחוד ומיהו הכא איפשר דכיון דציר זה יצא מן הטמא ועומד בעינו ונבלע א"כ בטהור הו"ל כנטף מרוטבו וחזר אליו ובעי נטילת מקום עכ"ל אבל הרמב"ם כתב בפט"ו מהמ"א בשר נבילה מליח שנבלל עמו בשר שחוטה הרי זה נאסר מפני שתמצית הנבילה נבלעת בגוף בשר השחוטה וא"א לעמוד כאן לא על הטעם ולא על השיעור וכן בשר דג טמא מלוח שנבלל עמו דג תפל טהור נאסר מפני ציר אבל אם היה מליח טהור והתפל דג טמא לא נאסר המליח שהתפל בולע מן המליח עכ"ל נראה מדבריו שהוא סובר שהכל נאסר כדברי הרמב"ן ואינו ניתר לא בקליפה ולא בנטילת מקום ואינו מתבטל בששים ואע"פ שכתב בפ"ז אין מולחין חלבים עם הבשר ולא מדיחין חלבים עם בשר וכו' וכתב ה"ה שנראה מדבריו שאם עבר ומלח לא נאסר הבשר י"ל דהתם מיירי בחלבים שאין חייבין עליהם כרת וכמ"ש קודם לכן בסמוך יראה לי שכל אלו החוטין והקרומות וכולי ואע"פ שחזר וכתב וכן אין מולחין הבשר עד שיסיר ממנו הקרומות איכא למימר דתרי גווני מליחת חלבים עם בשר איכא אחת אחר שהוסרו ובההיא מיירי ברישא ואחת קודם שיוסרו ובהכי מיירי בסיפא אי נמי דהתם במליחת החלבים שהיא כל דהו והכא במליחה שאינו נאכל מחמת מלחו א"כ דבפ"ז לא במולח החלבים בלולים עם הבשר מיירי אלא במולחם בפני עצמם אלא שהם קרובים לבשר וחייש דילמא אתי ליגע ולאו אדעתיה ומהאי טעמא בפט"ו כתב בשר נבילה מליח שנבלל עמו בשר שחוטה ובפ"ז כתב אין מולחין חלבים עם בשר ולא הזכיר לשון בלילה וע"פ הדברים האלה לדעת הרמב"ם דגים ועופות שמלחן זה עם זה דגים כולם אסורים ואע"פ שלא כ"כ בפי' בפ"ו כשכתב דין זה ממ"ש בפט"ו גבי בשר שחוטה שנמלח עם בשר נבילה נלמוד לדין זה שדבר הנאסר ע"י מליחה נבלע האיסור בכל גופו ומיהו יש לדחוק שלא אמר כן הרמב"ם אלא בנבלה ודג טמא ודכוותייהו אבל בדם לא משום דדם מישרק שריק ואינו מפעפע ולפיכך אינו אוסר אלא כדי קליפה ודעת הרא"ש בפרק גיד הנשה כדעת הרשב"א והר"ן דאין להחמיר ברותח דמליחה וסגי בקליפה והחילוק שיש בין שמן לכחוש כתב רבינו בסימן ק"ה :

כתב בשבלי הלקט דג טמא ודג טהור שנמלחו יחד אפילו בכלי מנוקב אסור ופשוט הוא והא דאמרינן טהור מליח וטמא תפל מותר כתב הרא"ש וא"ת כיון שנמלח הטהור ומונח על הטמא או תחתיו או בצדו הרי נמלח גם הטמא ממלח שעל הטהור ויש לומר שנמלח מכל צדדין רק במקום שהוא דבוק לטמא

א"נ אחר שנמלח הטהור נגע לטמא ובמה שהוא נוגע בטמא אינו נחשב כרותח להיות פולט דהבשר אינו יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה ע"כ ורבינו תופס תירוץ שני עיקר ולפיכך כתב כאן ונתן הטהור אחר שמלחו על הטמא מותר ולעיל גבי עופות ודגים כתב ג"כ אם לא מלחן יחד אלא לאחר שמלח הדג נתנו עם העוף מותר דלא תימא דבנמלח מכל צדדין רק במקום שהוא דבוק בטמא או בעוף הוא דשרי אלא אפילו מלחן בפני עצמו כסתם מליחה שהיא מכל צדדיו ואח"כ נתנו עם הטמא או עם העוף שרי דאע"ג שהטמא או העוף נמלחו בצד שהם דבוקים בו אינו נחשב כרותח להיות פולט וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל אם היה הטהור מליח והטמא תפל מותר לפי שאין כח המלח גדול שיפליט החתיכה שלא נמלחה אע"פ שהחתיכה המלוחה נוגעת בה אלא החתיכה המלוחה מבלעת את החתיכה התפלה מה שהיא פולטת ואינה מפליטה ציר של עצמה אלא מעט ואותו המועט אין בו כח להבלע בחתיכה המלוחה מפני שהחתיכה המלוחה פולטת וכל שהיא פולטת הרבה אינה בולעת אותו המועט עכ"ל וכ"כ הג"א וז"ל אם הטריפה תפל והכשרה מלוחה מדיח המלוחה במים היטב במקום שהיו נוגעים ודיו בלא קליפה ובלא גרירה וכ"כ מדברי המרדכי שכתב טהור מליח וטמא תפל מותר לפי שהמלח שעל הטהור אינו מפליט את הטמא אבל טמא מלוח וטהור תפל אסור משום פליטת הטמא דהוי כרותח ונבלע בטהור עכ"ל וזה שלא כדברי הר"ן שכתב דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר לאו בנוגעים זה בזה עסקינן אלא שעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה וכתב עוד טמא מליח וטהור תפל אסור משום דטמא מליח פולט ציר וציר זה שהוא רותח מחמת מלח נבלע בטהור ואוסרו ואע"פ שהטהור אינו מליח כ"כ מחמת בליעתו שלא יהא נאכל מחמת מלחו ולעיל אמרינן דלא אמרינן מליח הרי הוא כרותח אלא כשאינו נאכל מחמת מלחו היינו לומר שאין הבשר רותח אבל מ"מ ציר זה הנופל עליו רותח הוא ונבלע בו ומיהו הבשר צונן חשבינן ליה דמש"ה אמרינן טהור מליח וטמא תפל מותר שאע"פ שנבלעין טיפות רותחות מן הטהור ואעפ"כ אינו מתחמם כ"כ עד שיפלוט ובהא דאסר הר"ן בטמא מליח וטהור תפל אע"פ שאינם נוגעים זה בזה כל שעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה כ"כ בס"ה :

ומ"ש רבינו בטהור מליח וטמא תפל דשרי ואפי' קליפה לא בעי נראה דהדחה מיהא בעי כדין בשר וגבינה שנגעו זה בזה צוננים כמ"ש בסי' צ"ה וכמ"ש בשם הג"א ומה שלא הזכיר רבינו כאן הדחה היינו משום דלא איצטריך ליה דבסתם בשר חי אין אוכלין ולא מבשלין אותו בלא הדחה: כתוב בהגש"ד מעשה היה שנמלח חלב צונן על דגים מלוחים והתיר ר"י מפני שהוא טהור מליח וטמא תפל ואני מסופק דכיון שהחלב רך ולא כ"כ א"א שלא בלע אבל רבי' משולם ה כתב שדם החלב מותר עכ"ל : **כתוב** בתה"ד סימן קנ"ט בסעודת ברית מילה מלחו בשר הרבה בכלי מנוקב ומלחו ג"כ בכלי אחר עופות ואחר ששהו הכל כדי מליחה הניח העופות עם הבשר בענין שנגעו הכל זה בזה ונמצא אח"כ שאחד מהעופות היה טריפה ואין בכל הבשר ששים אפילו כנגד עוף אחד והשיב דכה"ג לעת צורך לסעודת מצוה ובדאיכא הפסד מרובה המיקל לא הפסיד מפני שהתוספות והרא"ש כתבו בפרק כ"ה לחד שינויא דלאחר זמן שיעור מליחה כבר פסק כחו של מלח ואינו חשוב עוד כרותח וכ"כ בסמ"ג אבל היכא דלא הוי לסעודת מצוה ואיכא הפסד מרובה אין להקל מפני שס"ה וש"ד וא"ז אוסרים וגם סמ"ג גופיה לא ס"ל דאותו ט"ס הגון ע"כ : **כתב** הרשב"א אסור למלוח בשר עם בשר שכבר נמלח וכו' . כ"כ בת"ה גבי דגים ועופות שמלחן זה עם זה וז"ל הר"ן בפרק כ"ה ההיא דדגים ועופות שמלחו זה עם זה וכ"ת דגים שמולחין עם עופות יחזרו אחר מליחה להיתירן הראשון איכא למימר שאין המלח מפליט אלא דם המובלע באברים מעצמן אבל דם הבא ממקום אחר אין המלח מפליטו ולפי זה יש ליזהר שלא להניח בשר תפל אצל בשר מלוח בעוד מלחו עליו אע"פ שדעתו למלוח התפל לאחר מיכן לפי שהתפל כיון שאינו טרוד לפלוט בולע הדם שפולט המלוח והוה ליה דם הנבלע הבא ממקום אחר שאינו נפלט ע"י המלח לגמרי אבל ה"ר יונה התיר ואמר דלא דמי לדגים דהתם הוא שאין בהם דם מגופן אלא אותו שבלעו ולפיכך אין כח במלח להפליטו אבל חתיכה זו שדמה בתוכה כשם שהמלח מפליט דם של גופה כך הוא מפליט דם הנבלע בה ממקום אחר (ט) ומ"מ אפילו לסברא זו כל שנמלח ויוצא מידי דמו והודח אין מניחין אותו אצל בשר אחר בעוד שמלחו עליו ופולט

דרכי משה

(ח) וכבר כתבתי לעיל דאין נוהגין כן וגם ב"י כתב בשם הרבה פוסקים לאסור וע"ל סימן ק"ה שיתבאר בע"ה : (ט) וב"ל לדקדק טעמא דדגים ועופות דאין להם דם מגופן אלא אותו שבלע

דרישה

ונאמר שגם מן הדם הנבלע בדגים נפלט מקצתו עם ציר הדגים ונבלע בעוף כו' מ"מ הא דם מישרק שריק גם במליחה עכ"ל דמשמע מדבריהן דאף דג"כ ס"ל דדם נבלע עם הציר בעופות ואפ"ה כתבו מתחילה דלא נאסרו אלא לפי דעת האומרים שבכל איסורים אמרינן חנ"נ י"ל דהתוס' בתח"ל כתבו כן וס"ק אין טעם לאסור העופות אף א"ת שהחתיכה כ"כ ואף א"ת שגם בכאן הולך גוף האיסור עם הנאסר מ"מ כיון דדם מישרק שריק אין לאיסור משום טעם מינייהו . ומה שהקשה ב"י עוד מדכתב הרא"ש דנראה דלא נאסר מהדגים ולא הזכיר ג"כ עופות וזה אינו קושיא מג' טעמים חדא דדגים נקט אליבא דכ"ע דהיינו גם לפירש"י ועוד דכיון דאשמועינן כן בדגים דבלעי תחלה בשעת רתיחת המליחה וגם דפי קרמייהו אפ"ה אינו נאסר מהן אלא כשיעור קליפה ק"ו בעופות ותדע דהא רבינו דכתב דהרא"ש הסכים לפי' רשב"ם מסיק וכתב גם כן והא דאסרינן לדגים דק' לפי הסכמת הרא"ש הול"ל ג"כ עופות אלא ודאי כדכתיבנא ועוד דזה פשוט דאין כאן עיקר מקומו לאשמועינן דין מליחה עד שיכן מגיע הבליעה שיאסר ממנה דהיינו דוקא כדי קליפה דזה נתבאר בדברי הרא"ש בכמה דוכתין ולא זה ולא כתב כאן דאינו נאסר אלא כדי קליפה אלא כיון דבא לכתוב דמיירי הכא דוקא בחתיכת דגים או בדגים שלמים שנטלו קשקשיהן כו' כתב נמי דאינו נאסר מדגים אלא כדי קליפה דהשתא מוכח נמי דמיירי בחתיכת דגים או שנטלו קשקשיהן דאל"כ למה נאסרו אפי' הדגים הא הקשקשים הוא טפי מקליפה והיא מפסקת ולא נכנס המליחה בגוף הדגים דומיא דעירוי על העוף והרא"ש למעלה דכתב רבינו לעיל סימן ס"מ דהכולה מפסקת אלא שנחלק ונאמר דשם מ"ל הפסק כ"א בשעת עירוי ואח"כ נעשה כלי שני משא"כ הכא שכל שעה שמונח במלח הוא רותח ונכנס בתוך הקשקשים לפנים ודו"ק . ומ"ש ברמזים דהעופות מותרין זה אין ראיה דזה מינו טובא דהרמזים הם כלפי מ"ש בטורים והטורים הוא עיקר דאמרון הוא וק"ל . ומהרש"ם בא"ו שלו שער י' כתב דאאי וכן הוא מסקנת הרא"ש אדלעיל אי"י קאי והביא ראיה מא"ע סימן כ"מ שצריכין לפרש כן ובעיני הוא דוחק גדול ועמ"ש שם : [ס] אבל אם טהור מליח וטמא תפל כו' נ"ל הרא"ש אהא דאמרינן בגמרא

פרישה

בזה דאפילו קליפה לא בעי : (י) דג טמא וטהור שנמלחו יחד אסור אשמעינן דאע"ג דציר דגים אינו אוסר אלא מדרבנן אפ"ה אוסר במליחתן יחד : (יא) וכ"ש אם הטמא מלוח והטהור טפל פי' שהרי אין טרוד לפלוט כמו שניהם מלוחין ולכך כתב כ"ש : (יב) אבל אם טהור מליח וטמא טפל

חדושי הגהות

דפלוט נמי דם שבלע עיין בד"מ בסמוך אות ט' : ה כתב שגם החלב מותר כצ"ל וכ"ה בס"א וס"מ אין לזה הבנה כלל ובהגש"ד חפשתי ולא מצאתי שם הך ואני מסופק וכו' ובבה"ג

ופולט דם לפי שזה בולע דם פליטת האחר ושוב אין לו תקנה במליחה וכן יש לאסר שלא להניח בשר שנמלח ופולט כל דם וציר שבו בין שמלחו עליו בין שאין מלחו עליו אצל בשר מליח שלא יצא מידי כל דמו דכיון שכבר פלט כל דם וציר שבו שוב אין טרוד לפלוט ובולע וכן יש ליזהר שלא למלוח בשר בתחלה עם הבשר שנמלח כבר אע"פ שאותו בשר פולט ציר עדיין כל שיש לחוש שתגמור פליטת ציר הראשון קודם פליטת דם האחרון דכי נח מלפלוט ציר בלע מדמה דאידך כדגים ועופות אלא שבתוספות התירו ואמרו דלא דמי לדגים דה"ט דאסירי לפי שאין העופות פולטים כלום מדם וציר עד שפלטו הדגים דמן וצירן לגמרי אבל כאן שהבשר הזה בתחלה היה פולט ציר ומתוך כך חלקיו רפים כשגמרה פליטת הציר לאחר נכנס בה בליעת הדם ולא נדבקו חלקיו עדיין ומש"ה כבולעו כך פולטו ע"י המלח ושרי וזו סברא בלא ראיה ולפיכך נראה דכל שנגמרה פליטת ציר דהאיך מקמי פליטת דם דאידך אסור אלא שר"ת מיקל בכל זה ואומר שאין הדם נבלע בחתיכה אחרת במליחה כל שנמלחו בכלי מנוקב דדם מישרק שריק ודרך הנקבים יוצא כולו ואינו נבלע כלל בחתיכה ודוקא בדגים הוא דאסרינן משום דרפו קרמייהו אבל בשר אחר לא ולא נהירא דהא רב ששת מלח גרמא גרמא משום דילמא פליט האי ובלע האי אע"ג דלא שמעינן ליה דפליג בדמא מישרק שריק ואע"ג דאסיקנא דל"ש ובין חדא ובין תרתי שרו היינו משום דאיידי דטריד למיפלט לא בלע אבל היכא דלא פלט ודאי בלע וה"ר יונה היה אומר דאפי' בשר שנמלח ועומד עם מלחו לאחר פליטת דם וציר אסור לפי שיש על פניו טיחת דם שנפלט וכן המלח מלוכלך מדם הפליטה וחוזר הוא ובולע מחמת חום המלח ולפיכך צריך ליזהר להדיח הבשר קודם גמר פליטת ציר וכתב הרשב"א ז"ל שהוא מקובל ממנו דפליטת ציר בשר כשניס עשר שעות ומ"מ אין ספק שאפילו עמד במלחו יותר משיעור זה בקליפה סגי דדם מישרק שריק ואינו מפעפע עכ"ל וה"ה כתב בפ"ו מהמ"א דברי הרשב"א כמו שכתבם רבינו וכתב על הדין הראשון שהוא אמת: **ואא"ש** הרא"ש ז"ל כתב שיכולין להשהותו כמו שירצה כו' כבר נתבאר בסימן שקודם זה גבי מעשה שנמלח בשר ושהה כדי מליחה ונתנוהו אח"כ בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר והתירו רש"י שכן דעת התוספות והרא"ש והמרדכי והגהות מיימוניות בשם סה"ג אלא שקצתם כתבו שאין להקל בדבר ושיש חולקים על סברת רש"י (י):

כתוב בא"ח מותר למלוח כמה חתיכות יחד ואפי' זו על גב זו ואפילו נמלחו זו אחר זו ושהה הרבה בין מליחה ראשונה לשניה מותר דאע"ג דגמרא קמייתא פליטת דם טרודה לפלוט ציר ואפי' ששהה זמן מרובה שאין דבר זה ממנה מותר דאמרינן דמא מישרק שריק: (ב"ה) כתב רבינו ירוחם ר"ת היה מתיר בשר שנמלח והדיחו ממלחו ואח"כ מלחו עליו בשר אחר שלא נמלח ולא הודו לו עכ"ל וכתב עוד על דברי הרשב"א ולפ"ז מותר למלוח בשר שלא נמלח עם הבשר שנמלח ובלבד שלא יהיה בין זה לזה י"ב שעות והוא שעדיין ראשון במלחו שאם הדיחו כבר נאסר מחמת בשר שמלחו עמו ואין לו תקנה עכ"ל: וכ"כ ר"ת דאפילו ששהה ז' ימים או יותר מותר למלוח עליה חתיכה אחרת (יא) ובעל התרומה כתב יש אוסרים למלוח על גבי בשר שכבר נמלח קודם לכן ויש מתירים אם לא שהתה הראשונה עד שגמרה פליטתה מדם וציר עכ"ל. והאגור כתב סברת ר"ת דשרי וסברת האוסר וכתב אח"כ והעולם נזהרים לכתחלה ומתירין בדיעבד (יב) ודעת הרשב"א בזה יתבאר בסמוך כדברי רבינו ובפרק גיד הנשה גמרא ירך שנתבשל בה ג"ה כתב הרא"ש דחתיכה שקלטה תוך הציר אפילו יש בה שומן אינו אוסר לקלטה שחוץ לציר דאלת"ה אין לך בשר מותר לעולם דהא כל בשר שנמלח כששוהה במלח יותר מכדי שיעור מליחה זמן מרובה יש בו טעם מלח יותר ואפ"ה לא אמרינן דמלח שעל הבשר הנאסר מחמת הדם יחזור ויאסר הבשר וצ"ל לדבריהם משום שאע"פ שטעם המלח נבלע בבשר הדם שבמלח אינו נבלע בו כלל מאחר שהדם אינו נכנס בבשר דדמא מישרק שריק: כתב עוד הרשב"א אסור ליתן בשר שלא נמלח כלל עם בשר שנמלח קודם גמר פליטת דמו לפי שהבשר זה שלא נמלח בולע וכו' בת"ה כ"כ וכתב עוד שם ויש מגדולי המורים שהורו שחוזר הוא להכשירו עם מליחתו שכשם שפולט דם של עצמו כך פולט דם שבלע מחובה לו וזה נכון וגדולה מזו אמרו מקצת רבותינו שאפי' מלחו בשר על בשר שנמלח והודח ובלע דם חתיכה זו שמלחו עליו חוזר הוא ומולחו וכשר דכבולעו כך פולטו וכמו שפולט ע"י מלח דם של עצמו כך פולט דם שבלע ממקום אחר ואין דבר זה נכון בעיני ודאיתי סתירת דבר זה ממה שאסרו דגים שמלחן עם עופות ואילו [illegible] להם היתר במליחה לא אמרו אסורים ולא

הראשון במלחו כדי פליטת צירו לפי שחוזר ובולע מדם חתיכה זו כיון שאינו טרוד לפלוט אפילו צירו (יג) וגדולה מזו שמעתי מרבותי (יד) שאפי' בשר שנמלח לעצמו אסור להשהותו במלחו לאחר פליטת כל צירו (טו) לפי שחוזר ובולע מלחלוחית דם שעליו ושעל המלח עבר ושהה צריך קליפה שאין דם נכנס בו אלא כדי קליפה ומקובל אני מרבותי שעד י"ב שעות פולט ציר (טז) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיכולין להשהותו כמו שירצה לפי שדם שעליו מעט הוא ובלוע במלח ואינו יכול לצאת ממנו שאין המלח מפליטו ממנו אדרבה דרך המלח להפליט הדם ומושכה אחריו ונשאר בתוכו ואינו חוזר לבשר כתב עוד הרשב"א אסור ליתן בשר שלא נמלח כלל עם בשר שנמלח קודם פליטתו לפי שהבשר זה שלא נמלח בולע ממה שחברו פולט שאין לו דבר שימנענו מלבלוע ובס"ה כתב שחוזר להיות מותר עם מליחתו שכמו שפולט דם של עצמו כך פולט דם שבלע (יז) [ו] ואפי' לפי זה בשר שנמלח כבר ופלט כל דמו שמלחו עמו

וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיכולין להשהותו כמו שירצו כו' משמע שלא נחלק הרא"ש אלא אבשר שמשהין אותו במלחו התם הוא דשרי אפילו לאחר פליטת כל צירו והכי נקטינן להקל בזה כסברת הרא"ש אבל במלוח בשר עם בשר שכבר נמלח ופלט כל צירו מודה גם הרא"ש דנאסר ואין לו תקנה כדין בשר לאחר שפלט כל צירו שנפל לציר של איסור דנאסר ואין לו תקנה לחזור ולמלחו ואפי' לגלי אסור וכמ"ש הרא"ש פג"ה והטעם הוא דכיון דאינו פולט אפילו ציר שוב אינו פולט מה שבלע דם וציר של איסור והכי נקטינן כסברת הרא"ש והרשב"א ורוב פוסקים להחמיר בזה ודלא כסברת ר"ת שכתבוהו התוס' בפכ"ה (דף קי"ג) בד"ה ודגים ומפורש היטב בת"ה הארוך וז"ל ולענין למלוח בשר שלא נמלח עם בשר שנמלח אם הבשר שנמלח שהה כ"כ במלחו עד שפלט אפי' צירו ה"ה אסור כו' ור"ת ז"ל התיר אפי' לאחר כמה ימים משום דדם מישרק שריק ולעולם אינו נבלע ואם נבלע כמו שנבלע נפלט ואינו מתעכב שם ודגים ועופות שאסורין היינו משום דרפו קרמייהו ובולעין הן בנקלה ובשרם רך ומתפשט הדם בתוכם ואינו נפלט אחר שבלע משא"כ בבשר ואינו מחוור בעיני דהא מפרשינן טעמא בגמרא דסיתר מליחה חתיכה עם חתיכה ואפי' חתיכה אחת משום דכל שטרוד לפלוט אינו בולע הוא הא לאו הכי אסור עכ"ל ולפ"ז אפי' דיעבד אסור:

כתב עוד הרשב"א כו' פי' לכתחלה אסור ליתן כו' ואם נתן כתב בסה"ת שחוזר להיות מותר כו' ואף הרשב"א מודה לו כמו שכתב להדיא בת"ה הארוך והקצר: ומ"ש ואפי' לפ"ז בשר שנמלח כבר ופלט כל דמו כו' משמע דמיירי דלא פלט כבר אלא דמו אבל לא גם את צירו ואפ"ה אסור ומיירי בהודח אחר שפלט דמו דכיון שהודח המים שוברים כח פליטת הבשר וכל שהוא בולע דם

דרכי משה

שבלע דהדגים נמלחו כבר ופלטו דמן דהא אדגים שנמלחו עם עופות קאי אבל אי היו הדגים תפלים שיש להם ג"כ דם מגופן גם הדגים מותרין שכמו שפולט דם דידיה כך פולט דם שבלע כמו בבשר ומיהו יש לדחות דל"ד לבשר דלא אמרינן כמו שפולט דם דידיה כך פולט דם שבלע אלא אם יש לו כ"כ דם כמו שבלעו דאז אמרינן כל זמן שפולט דם דידיה פולט נמי מה שבלע וגומר פליטת מה שבלע בעוד שגומר פליטת דם דידיה אבל גבי דגים שלא נמלחו שבלעו דם מבשר לא אמרינן כמו שפולט דם דידיה פולט נמי מה שבלע הואיל ואין לו דם דידיה רק דבר מועט ולא יכול לגמור פליטת דם שבלע בעוד שפולט דם שבלע דלא אמרינן שפולט דם שבלע רק בעוד שיוכל לפולטו עם דם דידיה אבל דברי הר"ר יונה לא משמע כן דהרי כתב דהתם דאין להם דם כלל מגופן אלא אותן שבלעו כו' משמע דאין להם כלל מגופן אלא אותן שבלעו דכבר נמלחו אבל אי הוה להם קצת דם מגופן משמע דהוה שרי וכ"פ בא"ו הארוך כלל ה' וז"ל לאו דוקא בשר תפל שנפל לציר אלא ה"ה בשר מליח קודם ששהה שיעור מליחתו וכן נהג מהר"ש עכ"ל. משמע דאע"ג דכבר פלט מקצת דמו הואיל ונשאר בו קצת דם אמרינן ביה הואיל ופולט דם דידיה פולט נמי מה שבלע וראייה ג"כ מעופות שנמלחו עם הבשר דשרי וא"כ דה"ה דגים תפלים המונחים עם בשר מלוח בראה דמהני בהו מליחה אח"כ דאיירי דפלט דם דידהו פולט נמי דם שבלעו דלא כדברי ב"י דלעיל שדמוהו לטהור תפל וטמא מלוח לאו ראייה הוא כמו שכתבתי לעיל ובא"ו הארוך כלל ה' כתב דגים תפלים המונחים עם ציר בשר אסורין דלא גרע מאילו נמלחו עמהם עכ"ל ואין נראה אלא כמו שכתבתי ואמת דלא גרע מאילו נמלחו עמהן אבל עדיף הואיל ופלט דם דידיה פולט נמי מה שבלע כן נ"ל: (י) ולמאי שכתבתי לעיל סימן ס"ט דהמנהג דלא כרש"י אלא ס"ל דעדיין אע"ג דששהה שיעור מליחה אפ"ה תורת דם עליו וחוזר ונבלע בבשר וכ"כ מהרא"י לעיל בתשובה שכתבתי שאין להתיר אלא במקום פסידא מרובה א"כ גם כאן אסור להשהות בשר במלחו לאחר פליטת כל צירו ויש לעשות כמ"ש הטור לעיל סוף סימן ס"ט אמנם מ"ש לעיל בשם הא"ו הארוך דאע"ג דאנו מחמירין דלא כרש"י היינו כשהציר היא בעין אבל בלאו הכי חשבינן ליה לציר ולא לדם א"כ כאן אין לחוש דאף אם חוזר ונבלע בו חשבינן ליה לציר כן נ"ל כתב בהג"א דממעשה שעשה רש"י יש להתיר בשר הנופל לתוך ציר היוצא מן הבשר אחר ששהה שיעור מליחה שהדם נדבק במלח ואין לו כח ליכנס בבשר עכ"ל וכבר כתבתי דנהיגי להחמיר בזה: (יא) ובהג"ה ש"ד ובס"ה כתב ר"י שהחתיכה פתוחה לפלוט ציר יום או יומים אבל לאחר יום או יומים אסור והכי נהוג וכן כתבו רוב הגאונים ואפי' בדיעבד יש לאסור כו' מהרא"י ז"ל: (יב) ובא"ו הארוך כלל ו' דאם מלח בשר ושהה שיעור מליחה ואח"כ מלח אחדת עליו הראשון טריפה אם לא שהניח השני למטה

פרישה

טפל כו' אפי' קליפה לא בעי אע"פ שכתב רבינו דין זה גבי דגים וכתב ג"כ טהור מליח וטמא טפל שהוא ל' השייך גבי דגים לא תימא דדוקא גבי דגים דינא הכי הואיל ואין צירן אסור אלא מדרבנן אלא אף גבי בשר שחוטה ונבילה דינא הכי דזיל בתר טעמא הואיל ואין האיסור מליח אינו פולט איסור ואין דבר המותר נאסר ממנו ועד"ר. ובסימן צ"א וק"ה כתב רבינו דגבי מליח לא שייך למימר עילאי ין תתאי גבר ומ"מ בעי הדחה כמו בשר וגבינה שנגעו יחד כמ"ש בסימן צ"ה ומה שלא הזכיר רבינו כאן הדחה משום דהתם בשר מי אין אוכלין ולא מבשלין בלא הדחה: (יג) וגדולה מזו שמעתי מרבותי כ"כ ר"ן בשם רבי' יונה: (יד) שאפילו בשר שנמלח לעצמו כתב ב"י ולכתחילה יש לחוש לדבריו: (טו) לפי שחוזר ובולע מלחלוחית דם שעליו פי' שיש על פניו טיחת דם שפלט: (טז) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיכולין להשהותו אבל אריס דברי רשב"א לא כתב שפליג וכתב ב"י שם וז"ל כבר נתבאר בסימן שקודם זה גבי מעשה שנמלח בשר ושהה כדי מליחה ונתנוהו אח"כ בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר והתירו רש"י שכן דעת התוספות והרא"ש כו' עכ"ל ואין דבריו נראין לתלות טעם דין זה במעשה דרש"י דהא פשיטא מאן דמתיר במעשה דרש"י כ"ש שמתיר כאן אבל י"ל אף מאן שאוסר במעשה דרש"י מתיר כאן דהתם מחמת הציר נתרכך דם ומלח שעליו ואוסר ואע"פ שיש ציר הרבה ומבטלו מ"מ קודם שנתרבה הציר כ"כ בהיותו מעט לא היה בו כדי לבטל הדם והמלח שעליו ואז נאסר הבשר אבל כאן דם ומלח שעל הבשר מתייבש ואין בו כח לאסור: (יז) ואפי' לפי זה בשר שנמלח כבר ופלט כל דמו פי' אפילו הציר (או י"ל דאיירי שהדיחו אחר שיעור מליחה דאז נסתמו נקבי הפליטה ואינו פולט אפילו הציר ועיין בת"ח כלל ו' דין ה' עכ"ה) והוא מבואר מדברי הרשב"א שכתב בסמוך אסור למלוח בשר

דרישה

בגמרא טהור מליח וטמא תפל מותר וא"ת כיון שנמלח הטהור ומונח על הטמא או תחתיו א בלידו הרי נמלח גם הטמא ממלח שעל הטהור וי"ל שנמלח מכל צדדין רק במקום שהוא דבוק לטמא א"כ אחר שנמלח הטהור הגיע לטמא ובמה שהוא נוגע אינו נחשב כרותח להיות פולט דהבשר אינו יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה ע"כ וכתב ב"י ע"ז ורבינו תופס תירוץ שני עיקר ולפיכך כתב כאן ונתן הטהור אחר שמלחו על הטמא מותר ולעיל גבי עופות ודגים כתב ג"כ אם לא מלחן יחד אלא לאחר שמלח הדג כתבי עם העוף מותר דלא תימא דבנמלח מכל צדדין רק במקום שהוא דבוק בטמא או בעוף הוא דשרי אלא אפי' מלחו בפני עצמו כשתם מליחה שהיא מכל צדדין ואח"כ נתנו עם הטמא או עם העוף שרי דאע"ג שהטמא או העוף נמלחו בכל שהם דבוקין בו אינו נחשב כרותח להיות פולט עכ"ל ב"י. ויש לדקדק בל' הרא"ש טובא חדא דלשון רק במקום שהוא נוגע לשון שאינו מדוקדק הוא ועוד דלפי המובן ר"ל שלא נמלח רק מג' צדדין והרי הרא"ש סובר דלכתחלה צריך למלחו מכל צדדיו ודוחק לומר דמיירי בדיעבד דלא איירי כאן אלא בדיעבד דנבילה לא בדיעבד דמליחה ועוד דאי איירי שמלחו כשהוא מונח אצל הנבילה ולכן לא מלחו בצד שנוגע בנבילה נמלא לפי זה שאינו נמלח אלא משני צדדין שהרי הצד שהבשר מונח עליה לא נמלח וגם הצד שנוגע בנבילה לא נמלח הואיל ומולחו כאשר הוא מונח ודוחק לומר דמיירי שהשחוטה מונחת על הנבילה דא"כ א"א שלא ימלח גם הנבילה בשעת מליחת בשר השחוטה וע"ק שבלשון א"כ הוצרך ללא צורך דמה לו לומר אחר שנמלח הטהור הגיע לטמא די לנו במה שיאמר במה שהוא נוגע אינו נחשב כרותח להיות פולט כו' וכי לא נדע שצריך להיות שהוכח אצלו שהוא נוגע בו ע"כ נ"ל להגיה קצת דברי הרא"ש וה"ג שלא נמלח מכל צדדין רק במקום כו' וקאי על הנבילה שאף אם היא מלוחה מכל שהיא מונחת אבל השחוטה הואיל ואינה מלוחה אלא מצד אחד אינו פולט ע"י אותו מליחה א"כ מש"ה לא משיבא הנבילה מלוח הואיל והונחה לשם אחר שנמלח הטהור ולא בשעת המליחה ולפ"ז אפשר לומר אפי' נגעו בה המלוח מכל צדדיה לא הוי מקרי טמא מלוח הואיל ולא נמלח עמהם: ובדין בשר ודגים כתב הר"ן דלא אסרינן הדגים אלא כשנמלחו כשיעור מליחתן לקדירה אבל נאסרים אפי' לא שהו שיעור מליחה והטעם שנאסרו ולא אמרינן דאחר פליטה יחזרו להתירן איכא למימר דאף אם יחזור וימלח לא יפלוט הדם הבא לו ממקום אחר ב"י: כתב הרשב"א דמותר למלוח דגים בכלי שמולח בו בשר אבל בכלי איסור ממש ממליחת שאר איסורים אסור למלוח לפי שפליטת שאר איסורים מסתרכת יותר: [ו] ואפי' לפי זה בשר שנמלח כבר ופלט כל דמו כו' פי' מ"ו אפי' הציר וכמ"ש בפרישה ומכאן

הדושי הגהות

בבה"ג מצאתי שהאריך בזה והנכון הוא מה שסיים שם וז"ל ושמעתי שבש"ד כ"י האי דכתב ואני מסופק לא קאי על החלב שנפל בדג מלוח אלא על חתיכת כשר שנפלה בתוך החלב עכ"ל ב"ה וצ"ל לפ"ז דהך החלב הוא בקמץ ובספר ישן מצאתי הגה"ה כ"י דצ"ל שגם מקום החלב מותר:

כוונתו

עמו בשר אחר אסור דכיון שפלט כבר דמו אינו חוזר ופולט דם שבלע (יח) ויש מתירים גם בזה על ידי מליחה ולא נהירא (יג):
כתב

ולא היו שותקים מללמד עליהם את ההיתר ע"כ וכל דברים אלו כתבתי בסמוך בשם הר"ן וה"ה בפ"ו מהמ"א כתב דברים אלו וכתב עליהם כך העלה הרשב"א דינים אלו ואין להם ראיה ברורה: ולענין הלכה לכתחילה יש ליזהר בכל הדברים האלו לחוש לדברי האוסרים אבל בדיעבד יש לסמוך על דברי המתירים:

הא דמליח כרותח אמרינן בפרק כ"ה (קיב.) אעובדא דבר גוזלא דנפל לכדא דכמכא דר"ת באינו נאכל מחמת מלחו. אבל נאכל מחמת מלחו לא ומה נקרא אינו נאכל מחמת מלחו כתבו רבינו בסי' צ"א וגם יתבאר בס"ד:

הא דציר דגים טמאים אסור משמע בפרק ג"ה (צט:) דאינו אלא מדרבנן אבל ציר שרצים ונבלה משמע בכמה דוכתי (בכורות ו: חולין קי"ב: קך.) דהוי דאורייתא ולפיכך כתב המרדכי בפרק כ"ה דבשר שחוטה ספק אם נמלחה עם נבלה ספק דאורייתא לחומרא. אבל דגים ספק אם נמלחו עם טמאים ספיקא דרבנן לקולא וכתב הרא"ש בס"פ אין מעמידין דעל זה אנו סומכין כשמביאין בקרון א' או בחבית אחת דגים מלוחים טהורים וטמאים ביחד שמתירים אותם דספיקא דרבנן הוא שמא לא נמלחו בתחילה ביחד ואחר שפלטו כל צירן עירבן יחד וכתבו רבינו בסימן פ"ג: **אסור** למלוח כבד עם בשר וכתבו רבינו בסימן ע"ג: אם מותר למלוח מעים עם בשר כתב רבינו סימן ע"ה:

כתב המרדכי שיש מי שאמר דקולית שיש בו מוח אסור למלוח עם בשר ולטעמיה אזיל שהוא סובר דאין מולחין מעים עם בשר משום דאין מחזיקין בהם דם וקסבר דמוח שבקולית נמי אין בו דם אבל לדידן דנקטינן דמולחין מעים עם בשר כמ"ש בסימן ע"ו ה"ה (יד) דמולחין קולית שיש בו מוח עם בשר ובפירוש כתב הרשב"א בת"ה גבי מליחת הראש שמוח שבעצמות נכשר ע"י מליחה ואין העצם מעכב:
כתב

ומ"ש ויש מתירין גם בזה ע"י מליחה הוא סברת הר"ר יונה רבו של הרשב"א שסובר דאפילו בשר שנמלח והודח ואח"כ נמלח עמו בשר דמולחו פעם שנית ושפיר דמי דכמו שפולט דמו ע"י מליחה כך יפלוט דם שבלע מעלמא מחמת חוזק המלח. והרשב"א הקשה ע"ז דאם כן דאפי' בשהודח ונסתמין נקבי הפליטה דשוב אינו פולט ציר אפי' הכי מועלת המליחה להפליט הדם שבלע מעלמא דגים ועופות שנמלחו אמאי אסורין הדגי' שהרי הדגים מלוחין ולא הודחו והמלח עליהן ומה לי אותו מלח ומה לי מלח אחר אפשר דדגים שאני דכיון דרפו טובא בולעין הן הרבה והדם הבא להם מעלמא נסרך בהם ביותר ואין כח במלח להוציאו ועדיין אין הענין מתחוור בבשר שילא ידי דמו והודח דכל שהוא בולע ואינו פולט דמו גם דם הבא לו ממקום אחר אינו פולט עכ"ל בת"ה הארוך וכ"כ בקצר וז"ל וגדולה מזו אמרו קצת רבותי ואפי' מלחו בשר ע"ג בשר שנמלח והודח ובלע דם חתיכה זו שמלחו עליו חוזר הוא ומולחו וכשר דכבכ"פ וכמו שפולט ע"י מלח דם של עצמו כך יפלוט דם שבלע ממקום אחר ואין דבר זה נכון בעיני וראיתי בו דבר זה ממה שאסרו דגים שמלחן עם עופות ואילו היה להם היתר במליחה לא אמרו אסורות ולא היו שותקין מללמד עליהם את ההיתר עכ"ל ורבינו סתם את דבריו שהיה לו לבאר ולומר ואפי' לפ"ז בשר שנמלח ופלט כל דמו והודח שמלחו עמו בשר אחר אסור כו' דהא עיקר האיסור הוא בשביל שהודח דאם לא הודח מודה הרשב"א דשרי דכיון שטרוד לפלוט ציר אינו בולע דם. ואם נפרש דמ"ש ופלט כל דמו לאו דוקא אלא ר"ל שפלט גם את הציר א"כ קשה מ"ש אח"כ ויש מתירין גם בזה על ידי מליחה הא ליכא למ"ד דשרי בכה"ג ועוד קשה דאי איתא דאיכא מאן דשרי אף בכה"ג א"כ אמאי הדגים אסורים משום דגמרי כל פליטת צירן כו' הלא ליש מתירין אפי' גמרו כל פליטת צירן שרי ע"י מליחה אלא הדבר ברור כשמש דרבי' מיירי הכא בשפלט כבר כל דמו ולא פלט את צירו אלא שהודח אחר פליטת דמו ובזה נחלקו הרשב"א עם רבו ה"ר יונה וכדפרישית ודו"ק ולענין הלכה נקטינן להחמיר באיסור דאורייתא כסברת הרשב"א מיהו אף הרשב"א מודה דאפי' הודח אם לא פלט כל דמו כגון שהודח תוך שיעור מליחה ונתנוהו אצל בשר שנמלח קודם פליטת דמו דיש לו תקנה ע"י שיחזור וידיחנו וימלחנו דאגב דפלט דם דידיה פולט נמי דם הנבלע בו ממקום אחר כמו שיתבאר בסמוך בדין בשר שנפל לציר וכו' בסוף סימן זה ובספר בדק הבית להרב רבינו יוסף קארו כתב ג"כ ע"ש הרבינו ירוחם וז"ל ר"ת היה מתיר בשר שנמלח והדיחוהו ממלחו ואח"כ מלחו עליו בשר אחר שלא נמלח ולא הודו לו עכ"ל וכתב עוד על דברי הרשב"א דלאחר שהודח אם חזר ומלחו עם בשר שלא נמלח אסור ואין לו תקנה ולא כמ"ש בש"ע דאינו אסור אלא לכתחילה דליתא אלא אפי' בדיעבד אסור אם הודח וכן אם פלט כל צירו נמי אסור אפי' לא הודח וז"ל הש"ד סימן ו' חתיכה שלא נמלחה ונפל עליה ציר מבשר מליח או נפלה לתוך ציר יחזור וימלחנה ומותר דאגב דפליט ציר דידיה פלטה נמי ציר הבלוע בה אבל חתיכה שנמלחה ופלטה כל צרכה ונפל עליה ציר או נפלה לתוך הציר אסור הואיל ואינה פולטת ציר שלה שהרי כבר פלטה כל צרכה אינה פולטת ציר הנבלע בה עכ"ל ונראה ממ"ש אבל חתיכה שנמלחה כל צרכה וכו' דדוקא פלטה כל צרכה אבל לא פלטה כל צרכה אפי' נמלחה אינה נאסרת והא דקאמר בתחלה חתיכה שלא נמלחה אתא לאורויי דמיירי בסתם חתיכה שלא נמלחה דהיינו שלא הודחה ולא נמלחה ונפל עליה ציר דאפ"ה מותר ע"י שיחזור וידיחנה וימלחנה ואע"ג דבהגהת ש"ד לשם כתב מהרא"י דאסור כשלא הודחה דהו"ל כחתיכה שלא הודחה ונמלחה דקי"ל כמאן דאסר יש לדחות ראיה זו דהתם שאני דודאי כח המלח מבליע הדם שבעין ושוב אינו יוצא אבל אין כח בציר אלא להתבלע היא עצמה ולא להבליע הדם שבעין ושפיר הוא יוצא מה שנבלע ע"י שיחזור וימלחנה דאגב דפלט דם דידיה פלט נמי דחבריה וכ"כ א"ו הארוך שער ה' סימן ב' וכך הוא העיקר לפע"ד. מיהו יש לחלק דהיכא דלא הדיח תחלה ונפל לציר יחזור וידיחנו וימלחנו ואם מלחו ולא חזר והדיחו כדין הדחה קמייתא נאסר כולו אבל אם הדיחו תחלה כדין ונפל לציר קודם שנמלח כלל א"נ נמלח ולא שהה שיעור מליחה ונפל לציר יחזור וידיחנו לכתחילה וימלחנו ואם מלחו בלא הדחה לאחר שנפל לציר מותר בדיעבד ואף לכתחילה כתב מהרש"ל דא"צ להשהותו בהדחה זו כדין הדחה קמייתא אלא שופך עליו מים ודיו דכיון דכבר הודחה מתחילה כדין כבר נתרכך הבשר וע"ש: כתב מהר"ס בת"ח כלל ז' דין ג' דאם נפל מקצת חתיכה בציר שלא הו"ל מקום לפלוט מה שחוץ לציר מותר ומה שהוא בתוך הציר אסור אפי' נפל לציר קודם ששהה שיעור מליחה וכ"כ או"ה שער ו' סימן י"ד ואע"ג דבשער ה' כתב דאם נפל לציר קודם שיעור מליחה אמרינן איידי דיפלוט עוד דם דידיה יפלוט ג"כ מה שבלע ואף מה שהוא בתוך הציר מותר י"ל דהתם מיירי בשיש לציר מקום לזוב שאינו נשרה בתוך הציר דומיא דנפל הציר עליו עכ"ל ולא נהירא במרדכי כתב הטעם דבשר שנפל לציר וכבר שהה שיעור מליחה דנאסר מפני שאין לו מקום לפלוט אלמא דאם לא שהה שיעור מליחה אינו נאסר אעפ"י שאין לו מקום לפלוט ועוד אדרבה משמע דנפל הציר עליו הוי דומיא שנפל לתוך הציר שאין לו מקום לציר לזוב אלא העיקר הוא דמ"ש האו"ה דבנפל לציר תוך שיעור מליחתו אסור מה שהוא תוך הציר היינו דוקא בששהה שם שיעור כבישה דהיינו שנכבש בציר כשיעור שאם נתנוהו על האור בכדי שירתיח דאז אין תקנה למה שהיא בתוך הציר דהו"ל כנתבשל בציר. ומ"ש בשער ה' דאף במה שהוא בתוך הציר מותר אגב דפליט דם דידיה וכו' מיירי בדלא שהה שם שיעור כבישה מיהו צ"ע מדכתב הרא"ש גבי דין מלח בכלי שאינו מנוקב דבלא שיעור כבישה אינו נאסר כ"א כדי קליפה כדין מלוח ה"ה כרותח א"כ משמע דלדידן דקי"ל מליחה בששים אף בפחות משיעור כבישה נאסר מיד כל מה שהוא בתוך הציר דדמיא למליחה דעלמא דאוסרת בכולו ונראה דאעפ"י דבשאר איסורין קי"ל מליחה בס' היינו משום דחשבינן רותח דמליחה כרותח דבישול דמוליך בליעתו בכולו אבל הכא בדין בשר שנפל לציר אע"ג דחשבינן ליה כרותח גמור ונבלע הציר בכל החתיכה שהוא תוך הציר אפ"ה אם לא שהה שם שיעור כבישה אינו חשוב כאילו נתבשל בציר ולפיכך יש לו תקנה כשיחזור וימלחנה דכיון דנפל שם תוך שיעור מליחה אי נמי לא נמלח כלל תלינן אגב דפלט דם דידיה פלט נמי דם הבלוע בו ואפי' קליפה לא צריך אלא הכל שרי כשיחזור וידיחנו וימלחנו ואעפ"י שידיחנו לא אמרינן דנסתמין נקבי הפליטה כיון דלא פלט כל דמו דדוקא כשפלט כבר כל דמו התם הוא דאמרינן דאם הודח שוב אין לו תקנה במליחה להפליט הדם שקיבל ממקום אחר להרשב"א דקי"ל כמותו כדפרישית בסמוך והא דאיכא לחלק בין שיעור כבישה לאין שם שיעור כבישה היינו דוקא כשנפל לציר שאין שם מקום לפלוט אבל אם נתן בשר תוך שיעור מליחתו אפילו הודח א"נ לא נמלח כלל אצל בשר אחר ויש שם מקום לפלוט אפי' נתון שם יותר משיעור כבישה כל החתיכה מותרת ע"י שיחזור וידיחנה וימלחנה אבל אחר שיעור מליחה שכבר פלט כל דמו אע"ג שפולט ציר אין לו תקנה ממה נפשך שאם יחזור וידיחנה וימלחנה הרי נסתמין נקבי הפליטה ואם לא ידיחנה אלא ימלחנה כך הרי אסור לפי שהמלח תבליע לחלוחית ציר האיסור הדבוק עליו והרב בהגהת ש"ע כתב וז"ל אך אם שהה שיעור מליחה ונפל לציר יש אוסרין אותו אעפ"י שלא כלה זמן פליטת צירו עדיין ומכל מקום לצורך הפסד גדול יש להתיר גם בזה כל זמן פליטת צירו דהיינו תוך י"ב שעות ע"י שיחזור וידיחנו ויחזור וימלחנו עכ"ל ושגגה היא לפניו דבשהה שיעור מליחה ונפל לציר אע"פ שיש לו מקום לפלוט אין לו תקנה ע"י שיחזור וידיחנו וכו' כיון דנסתמין נקבי הפליטה ע"י הדחה כמו שנתבאר גם לא חילק הרב בין נפל לציר שיש לו מקום לפלוט לאין שם מקום לפלוט ובין נכבש שיעור כבישה ללא נכבש שיעור כבישה והעיקר כמו שכתבתי: וכתב הרא"ש בפכ"ה ומייתי ליה ב"י ריש סימן ע"ו דדוקא אותו שנפלט ונוטף עם הציר ע"י צלייה או ע"י מליחה הוא דאמרינן מסרק שריק אבל דם בעין לא אשכחינן דשריק ולכן אם נשפך דם רותח או אפי' צונן על הכלי היה אסור משום דתתאה גבר ואסור כדי קליפה
או

דרכי משה

למטה אבל אם מלחו תוך שיעור מליחה הראשון כשר דהואיל ועדיין פתוח לפלוט דם דידיה פולט גם דם שבלוע מעליון מיהו צריך להשהותו עד שיעור מליחה לעליון דאז גם התחתון פלט מה שבלע מן העליון עכ"ל והוא סברת ר"י מאורלייאנש שהביאו התוס' והפוסקים דכובר דהא דמולחין בשר ע"ג בשר הוא מטעמא דהואיל והתחתון עדיין פתוח לפלוט פולט ג"כ מה שבלע אבל רוב הפוסקים הסכימו לסברת הטור דטעמא הואיל ופולט ציר שאינו בולע וא"כ כ"ז שפולט ציר אם נמלח שאר בשר עליו שרי לכן דברי מהרא"י ז"ל הם עיקר: (יג) כל זה הוא מדברי הרשב"א כמ"ש ב"י לשונו מ"מ שמעינן דאי לא נמלח עדיין שרי אף לדברי הרשב"א וכ"כ בש"ד וה"ה אם נפל לציר או נפל ציר בשר מליח עליו קודם שנמלח מותר אבל אם נמלח כבר אסור עכ"ל כ"פ ב"י דלכתחילה יש לחוש לדברי המחמיר אבל בדיעבד שרי וכתב שם בהג"ה ונהגו העולם לאסור אף בצלי אם נפל לציר לאחר שפלט כל צרכו מהרא"י ז"ל עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הרא"ש והתוס' עוד שם בהג"ה בשר שלא נמלח שנפל לציר שיש לו תקנה ע"י מליחה שצריך להדיחו מן הציר קודם שימלחנו דאל"כ הוה כבשר שלא הודח ונמלח דאסור עכ"ל ובא"ו הארוך כלל ה' מיהו בדיעבד כה"ג שרי דציר אינו אלא מדרבנן ואמרינן ביה כבולעו כך פולטו עכ"ל עוד כתב בהגש"ד חתיכה שלא הודחה ולא נמלחה שנפלה לציר אסור כיון דמסקינן לעיל שחתיכה שלא הודחה ונמלחה אסור ולא אמרינן בו כבולעו כך פולטו אפי' לגבי מליחה ולאלת' כ"ש גבי כבוש שהיא במבושל שהוא חמור מרותח דצלי ועוד שכאן הוא הפליטה לאחר זמן הבליעה שאסור עכ"ל ובא"ו הארוך כלל ה' כ' דשרי וכ"כ בשם המרדכי עוד כתוב בארוך כלל ה' בשר שלא שהה שיעור מליחה ונפל עליו דם בעין טריפה ולא אמרינן איידי שיפלוט נמי דם שבלע דזה לא אמרינן גבי דם בעין רק אצל ציר אמרינן האי סברא מיהו אם נפל דם בעין על בשר תפל לגמרי שרי דהא שניהם צוננים עכ"ל והאי דין האחרון פשוט הוא עוד כתב בארוך הא דשרינן בשר שלא נמלח ונפל לציר לחזור ולמלוח לא שרי אלא שלא שהה שם שיעור כבישה אבל אי שהה שם שיעור כבישה פשיטא דאין לו תקנה עוד דלא עדיף מבשר ששרו במים מע"ל דאין לו תקנה מטעם כבוש כמבושל עכ"ל וע"ל סימן ס"ט חתיכה שנפלה לציר כמה צריך להשהות בתוכה שנוהגין לאוסרה וע"ש גבי מעשה דרש"י וע"ל סי' ק"ה דין חתיכה שמקצתה תוך הציר ומקצתה בחוץ ובמרדכי פכ"ה ד' תשל"ט ע"א ואפי' בשר שלא נמלח רק לצלי שאינו חשוב רותח מ"מ ציר שנוטף ממנו על הכלי חשוב רותח דציר חשוב אינו נאכל מחמת מולחו כ"א ע"י טבול עכ"ל וכ"ה בש"ד ובהג"מ פ"ט ובא"ו הארוך כלל י' אם נטף טיפת ציר על הכלי קולף נגד מקום הטיפה ואין חילוק בין איכא ס' בקערה או לא דאין מבטלין איסור בכלי ולכן בעי קליפה עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הג"ה ש"ד וכתב מיהו נ"ל דצריך הגעלה בכלי ראשון ולא סגי בערוי עכ"ל בשם הג"ה וכתב בש"ד וא"ו הארוך ואם הוא כלי חרס לא מהני ביה הגעלה וצריך שבירה ובהג"ה בש"ד אם נתערבה חתיכה תפילה עם חתיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב כולן אסורות אם קבלו טעם מן החתיכה שלא נמלחה עכ"ל וכבר כתבתי לעיל סימן ס"ט בשם ב"י שכן הוא במרדכי נראה סברתן דאין לו תקנה לחזור ולמלחו הואיל ובלע מחתיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב נבלע בו כ"כ שאינו חוזר ויצא ממנו ע"י מליחה כמו לחתיכה הנמלחה בעצמה וכמו שמשמע לעיל מדברי המרדכי שכתב ב"י אבל הוא תימה דאמאי גרע מחתיכה תפילה שנפלה לציר דכתבתי לעיל דיש לו תקנה אם חוזרין ומולחין אותה וצ"ע ונראה דמיירי בבשר תפל לאחר שנמלחה אבל קודם שנמלחה לא גרע מחתיכה שנפל לציר דשרי בדיעבד כן נ"ל: (יד) וע"ל סימן ע"ב:
וע"ל

דרישה

ומכאן קשה קצת על א"ו של מורי שדייק ממ"ש בפוסקים כל דמו שר"ל מיד אחר שיעור מליחה לבך פסק בנפלה לתוך ציר לאחר שיעור מליחה דאסור דהא כאן ב"כ כתב ופלט כל דמו ור"ל אפי' לאחר שיעור פליטת צירו וכ"פ מ"ו עצמו בשער ד' ע"ש בא"ו ובת"ח כלל ו':
כתב

פרישה

בשר עם בשר שכבר נמלח אם שהה הראשון במלחו כדי פליטת כל צירו דמשמע כל עוד שפולט צירו לא חיישינן דאגב דפלט ציר פולט נמי דם הנבלע בו ועד"ר: (יח) ויש מתירין גם בזה ע"י מליחה ולא נכירא עד כאן לשון רשב"א ורא"ה מדגים שנמלחו דלא סתירו במליחה רשב"א.
כתב

עא (א) [א] **כתב** הרשב"א המולח הראש כיצד יעשה שהשער מפסיק בינו ובין המלח (ב) י"א שמולח על השער ואח"כ מניחו על האש עד שיסיר השער וחוזר ומולח (ג) ואיני רואה דבריהם (ד) אלא חותך הראש לשנים ומולח יפה יפה הראש לצד פנים וחוזר ומולח על השער שאין השער מעכב ע"י המלח להפליט דם שבבשר הראש שהרי מוח שבעצמות נכשר על ידי מליחה ואין העצם מעכב קל וחומר לשער שבראש וכן הדין לטלפים מחתך אותם מעט למטה ומולח והדם יוצא דרך החתך:

הקרום

עא כתב הרשב"א המולח הראש כיצד יעשה שהשער מפסיק בינו ובין המלח י"א שמולח על השער וכו' כל זה הוא בת"ה אלא שמ"ש רבינו שהרי מוח שבבשר העצמות נכשר ע"י מליחה אינו מכוון דבשר מאן דכר שמיה הכא וצריך למחוק תיבת בבשר ולהגיה שהרי מוח שבעצמות וכך הוא בת"ה וא"ת מאחר שהוא סובר שאין השער מעכב על ידי המלח למה צריך לחתוך הראש לשנים ימלחנה מבחוץ והדם יצא דרך השחיטה ודרך הנחירים דלא גרעי הני דוכתי ממקום חתך שבטלפים ואין לומר דשאני ראש שהוא עב ואין כח במלח להפליט כל דם שבו ע"י מליחה מבחוץ שהרי לא חילקו חכמים בין חתיכה גסה שבגוף לדקה שבדקות וי"ל שלא הצריך לחתוך הראש לשנים אלא מפני המוח שבפנים שלא היה פולט דמו ע"י כך וא"ת מאחר שחותך הראש לשנים למה הוצרך ליתן טעם שאין השער מעכב ע"י המלח ואפי' אם היה מעכב מה בכך הרי מלחו יפה יפה לצד פנים והוא ז"ל סובר דבמליחה מצד אחד סגי כמו שנתבאר בסימן ס"ט וי"ל שכבר כתבתי שם דהיינו דווקא בדיעבד אבל לכתחלה צריך למלוח מב' צדדים והכא בלכתחלה מיירי (א): ומ"ש וכן הדין לטלפים מחתך אותם מעט למטה כו' מסיים בה הרשב"א וצריך להניח החתוכן למטה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו וא"ת למה צריך לחתך מעט למטה אם כדי שיזוב הדם דרך שם הרי יש בהם מקום חתך דרך הפרק שהם מחוברים שם לעגל ועוד דע"כ הוא צריך למלוח כל הטלפים (הרגלים) על השער דאין סברא לומר שאינו מולח אלא מקום חתך ומאחר שהוא ז"ל סובר שאין השער מעכב ע"י המלח להפליט הדם א"כ ל"ל לחתך כלל הרי הדם יוצא אע"פ שהשער מפסיק כשם שדם מוח העצמות יוצא אע"פ שהעצם סתום מכל צדדיו וי"ל דאה"נ שהדם נפלט דרך השער ומה שהצריך לחתך הטלפים היינו כדי שלא יתכנס הדם בפרסות וליהוי כמולח בכלי שאינו מנוקב ונאסר מה שבתוך הפרסות כמו שכתבו הגהות מיי' (ב) בשם סה"ק ומה שהצריך להניח החתוכן למטה היינו לפי שאינו חותך אלא ראש הפרסות בלבד ואם לא יניח החתוכן למטה איכא למיחש שיתכנס הדם בהם ויאסר מה שבתוכן א"נ משום חוטי דידא צריך להניח החתוכן למטה שכך הוא סובר בכל חוטין הנחתכין כמ"ש בסי' ס"ז ואע"ג דבכלל

או נטילה עכ"ל וכן כתב ספר המצות גדול לאוין מאה ושלשים ושבע ושיעור נטילה הוי רוחב אצבע ושיעור קליפה אינה אלא עורו והא דקאמר כדי קליפה או נטילה רצונו לומר כדי קליפה למאן דלא מצריך אלא קליפה או צריך נטילה למאן דמחמיר וה"א בפ"ק דחולין (דף כ"א) בברייתא דכיצד מולקין בחטאת העוף חותך שדרה וכו' ובעולה שנים או רוב שנים ופריך מני אי רבנן הא אמרי שנים דוקא אי כראב"ש הא אמר רוב שנים ופריק אימא שנים לרבנן רוב שנים לראב"ש והכי אשכחן בפסקי הגאונים בדוכתי טובא והא דאמר דבדם בעין לא אמרינן מבריך שריק ה"ה נמי דלא אמרינן כבכ"פ או אגב דפליט דם דידיה פולט נמי דם הבלוע בה ונראה לפ"ז דדם בעין אוסר במליחה וצלייה ולא דמי לדם הנפלט ונוטף עם הציר ע"י מליחה וצלייה א"כ לדידן דקי"ל מליחה וצלייה דינו כבישול ואוסר עד ששים אם נפל דם בעין אפי' דם צונן על בשר מליח תוך שיעור מליחתו או נפל על צלי רותח אם אין ששים הכל אסור דכיון דהתחתון חם קי"ל כשמואל דתתאה גבר ואם יש ששים מותר מיהו להחמיר אמרינן דבעינן ששים דאסור אם אין שם ששים אבל לא להקל לבטל בששים ולא בעינן אפילו קליפה אלא הכל מותר חוץ מקליפה וכן הדין בכל שאר איסורים דאוסרים במליחה עד ששים ואפי' איכא ששים הכל מותר חוץ מקליפה דאסורה וה"נ:

עא כתב הרשב"א המולח הראש כיצד יעשה שהשער מפסיק בינו ובין המלח פירוש כשרוצה לבשלו וחושש שכשיסיר השער באור יהיה הדם פורש ממקומו ונבלע במקום אחר ושוב אינו יוצא בכח מלח שימלחנו אח"כ לבשלו דכיון שנבלע בכח האש אינו יוצא אלא ע"י האש דכבכ"פ והלכך י"א שמולח תחלה על השער ושוהין כדי מליחה ומדיחין אותו דנכנס המלח בבשר מעט ואח"כ מניחו על האש עד שיסיר השער בלבד דהשתא לא חיישינן לדם שיפרוש ממקומו דאותו הדם שהיה ראוי לפרוש ע"י כח האש ממקום למקום כבר יצא ממנו ע"י מליחתו שהרי כח האש בשיעור מועט כזה שאינו רק להסיר השער אינו נכנס רק בבשר מעט וכבר יצא דם זה ע"י מליחה ושוב חוזר ומולח כהוגן כדי שיצא כל דמו ואח"כ מבשלו וקאמר הרשב"א דאיני רואה דבריהם דכיון דמליחה הראשונה לא נכנסה בבשר רק מעט לא הועילה לנו אלא חותך הראש לשנים כו' וצ"ל דלסברת י"א כיון דמליחה ראשונה לא נכנסה בבשר אלא מעט לא נאסר המוח ולאחר שיניחו אותו על האש להסיר השער יחתוך הראש לשנים ומוציא המוח וחוזר ומולח הראש כהוגן ואח"כ מבשלו שאם לא יחתכנו קודם מליחה שנייה יהיה המוח נאסר במליחה שנייה שנכנסה בכל הראש וע"ז כתב הרשב"א דאיני רואה דבריהם אלא מתחלה חותך הראש לשנים שאם לא יחתוך אותו וימלחנו כך שלם נאסר המוח משום דמליחה שעל השער הויא מליחה כהוגן ונכנסה בכל הראש והלכך כדי שלא יאסור המוח צריך לחתכו לשנים ושוב מולחו משני צדדין דלכתחלה למצוה מן המובחר צריך למלוח מב' צדדין: ומ"ש שאין השער מעכב כו' הוא נתינת טעם למ"ש שחותך הראש לשנים כדי שלא יאסור המוח וכדפרישית וגם בכלל דבריו לומר שאם אינו חושש למוח אם יהיה אסור אז א"צ לחתכו אלא ימלחנו שלם על השער ואין השער מעכב וכן הדין לטלפים שאין השיער מעכב אלא מחתך אותם למטה כדי שלא תהא נחשבת המליחה כמולח בכשא"מ ובת"ה כתוב בזה הלשון אלא אם רצה חותך את הראש לשנים כו' ור"ל אם רצה שלא יהא המוח נאסר חותכו לשנים ואם אינו חושש למוח אזי א"צ להתכו לשנים כי אין השיער מעכב והיינו כדפרישית: **וכתב** ב"י ומ"ש רבינו וכן הדין לטלפים כו' מסיים בה הרשב"א וצריך שיהא החתוכן למטה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ"ל ונראה דבכלל מ"ש רבינו לעיל בסימן ס"ז בשם הגאונים דבכל מקום שצריך לחתוך צריך שיניח מקום החתך למטה הוי נמי דין טלפים שיהא גם החתוכן למטה

דרכי משה

עא (א) וע"ל ס"ס ס"ח אם מותר למלוח על שער הבהמה או נוצת התרנגולת: (ב) וכ"ה בהג"ה מרדכי דף תשמ"ב ע"א דאם לא התך הטלפים הוה כמולח בכלי שאינו מנוקב ומה שבתוך הפרסות אסור עכ"ל סמ"ק מיהו ר"ת כתב במולח בכלי שאינו מנוקב הכל אסור אפילו מה שחוץ לציר עכ"ל המרדכי וע"ל סימן ס"ח כתבתי טעם למה אין אוסרין יותר

פרישה

סי' עא (א) **כתב** הרשב"א המולח הראש כו' כיצד יעשה כו' קצת יש לדקדק מדקאמר כיצד יעשה משמע שהוא סובר שהשער מפסיק וצריך תיקון ואח"כ כתב הוא שאין השער מפסיק ונראה שאין רצונו לומר במ"ש כיצד יעשה כיצד יתקן אלא ר"ל מאחר שהשער מפסיק כיצד יעשה פי' צריך תיקון או לא ויותר נראה לייתב זה דכתב דכיצד יעשה ולייתב מ"ש אחר זה דיחתוך הראש וגם תמיהת ב"י שכתבתי בדרישה ר"ס זה וגם למה השמיט רבינו תיבת רוצה שכתב רשב"א כמ"ש לשונו בסמוך. דס"ל דודאי אין לסמוך אמליחה ע"ג שער לחוד ק"ו ממליחה ע"ג עצם שבבשר דשאני התם דאין דם ודאי במוח שבעצמות דאף שיש שם למלוחית מ"מ אינו ודאי דם אלא מכח חומרא מולחין אותו מש"ה סומכין אמליחה ע"ג עצם משא"כ בראש שיש בו ודאי דם בבשר זולת מה שהוא במוח וממוח וקרומו לא איירי. והכי הלעת דברי הרשב"א צריך לחתוך הראש ולמלוח שם יפה יפה ובזה יוצא ידי חובתו מדינא דסגי ליה אם נמלח יפה יפה אפי' מרוח א' אלא שאנו מחמירין למלוח משני צדדיו ובזה מקילין למלוח ע"ג שער כיון דמדינא א"צ למלוח שם כלל כיון דמלחו בפנים יפה יפה וכמו שמקילין בעצמות כיון דליכא שם ודאי דם וכמ"ש וגם בטלפים מותכין ואין סומכין אמה שמולחין אטלפים ושוב מקילין למלוח אטלפים ואין מצריכין להסיר הטלפים תחלה דמליחה דלשם אינו אלא מכח חומרא כיון דכבר מלחו במקום שחתכו וגם בתוך הטלפים אינו אלא דם ודוק. ומ"ש רשב"א אם רצה חותך כו' לא ברצונו תלי' דחיוב גמור הוא אלא ה"ק אם רוצה לאכול הראש בעורו יחתוך כו' לאפוקי אם רוצה להפשיט עורו דא"צ לזה וכיון דאין בו נ"מ לדינא מש"ה השמיט רבינו לתיבת רוצה ועמ"ש עוד מזה בדרישה אמ"ש הב"י: (ב) י"א שמולח על השער ואח"כ מניחו על האש טעמם דאם יניחנו על האש בלי מליחה איכא למיחש שהדם יתאסף ויצא נקרש הואיל ואינו מולחו יפה ואותו דם לא יצא שוב ע"י מליחה לכך מולחו תחלה בשביל אותו דם שסמוך לעור שיוציאנו המלח: (ג) ואיני רואה דבריהם ז"ל הרשב"א בת"ה לא ידעתי מה יצאו ידי חובה אף בחומרא זו שאם מליחה ראשונה לא נכנסה למה היא מועילה ולמה היא באה אלא אין השער מעכב כו' ונראה דס"ל דלא יקרש הדם מהאש דאם ישלוט בו בפנים אזי יוציא מיד ועיין מ"ש בא"ו של מורי. ול"נ דלפי מ"ש לעיל סימן ס"ח בשם המרדכי אפי' איסורא יש בזה. שכשמולחו תחלה אותו חלק חיצון מהבשר שפלט דמו במליחה חוזר ובולע במליחה השנייה מפליטת דם שאר הראש ונאסר מאותו הדם: (ד) אלא חותך הראש לשנים כו' ב"י רצה לייתב כאן דברי רבינו כמ"ש בדרישה ואין ישובו מספיק מכמה קושיות כתבתי בדרישה והנני מציג לפניך דברי הרשב"א ועל פיהם יתבארו היטב דברי רבינו וז"ל בבית הליטי שער הליטי ואיני רואה טעם לדברים הללו אלא אם רוצה חותך את הראש לשנים ומולח יפה את הראש מצד פנים והופכו ומולח על השער שאין השער מעכב על המלח להפליט דם שבבשר הראש שהרי מוח שבעצמות נכשר ע"י מליחה ואין העצם מעכב ק"ו הדברים לשער הראש ולא אמרו במוח שבראש אלא מפני ורידין של דם שעל קרום של מוח שהוא כאילו דם כנוס שם בעין אבל דם האיברים שהוא קלוט וכלול יוצא הוא ע"י מליחה שעל השער וכן הדין לטלפים מחתך אותם מעט ומולח והדם יוצא מן החתך וצריך שיהא חיתוכן למטה עכ"ל. והנה מ"ש אם רצה חותך מדתלה הדבר ברצונו משמע דמדינא א"צ לחתוך הראש וטעמו דאפשר להוציא כל הדם ע"י שיניחנו על בית השחיטה או על נחיריו ויכעון בו קנה או שינקוב מעט עצם המוח והקרום וכמ"ש רבינו לענין מליגה בסימן ס"ח והוא גמרא ערוכה בדין רישא בכבשא ודוקא לחלק בין מליגה למליחה כיון שאין כאן אלא משום שאין מקום לדם לזוב כמ"ש הרשב"א והביאו רבינו בסמוך. אלא שמ"ש חותך הראש כו' כ"כ לפי דעת הי"א שמחמירין שלא כ"כ מכח דינא אלא שר"ל שכן נכון להחמיר למולחו שני פעמים משום השער שמפסיק ומעכב על המלח ופ"ז כתב שאינו רואה מקום לחומרא זו כלל שהרי מוח שבעצמות נכשר ע"י מלח ואין העצם מעכב אעפ"י שהוא סתום מכל צדדיו ולא נזכר גבי עצם שום חומרא להחמיר ולומר שהעצם מעכב הדם וק"ו הדברים לשער שבראש שאין מעכבין ולכן א"צ למולחו שנית אלא אם רוצין להחמיר בזה יש להם להחמיר לחתוך הראש לשנים כדי להוציא המוח שיש שם דם כנוס תחת הקרום. ומ"ש ולא אמרו במוח שבראש אלא מפני ורידין כו' אין רצונו בזה לתת טעם למה אמרו לחתוך הראש לשנים דזה לא מצינו בשום מקום בתלמוד שצריך במליחה לחתוך הראש לשנים אלא רוצה לתת טעם למה אמרו שצריך תיקון אבל הראש כגון להניחו על בית השחיטה או על נחיריו או לנקוב ולא נימא שהמלח או האור יוציא כל הדם כמו שאמרינן בשאר עצמות שהמלח מוציא כל הדם ואין העצם מעכב וע"ז אמר דשאני הראש שהורידין של דם כו' הרי הוא כאילו דם כנוס שם. ומ"ש וכן הדין לטלפים כו' אין רצונו לומר שכן הדין בראש אלא משום דם הכנוס ובטלפים אין שום דם כנוס אלא ה"ק וכן הדין לטלפים שאין העצם מעכב וגם הטלפים יש לחתוך קצת משום חומרא (וטעם שמחמירין טלפים טפי מבשאר עצמות משום דלפעמים

מולחין

דרישה

סי' עא [א] **כתב** הרשב"א כו' ואיני רואה דבריהם אלא חותך הראש לשנים כו' כתב ב"י וז"ל וא"ת מאחר שהוא סובר שאין השער מעכב ע"י המלח למה צריך לחתוך הראש לשנים ימלחנו מבחוץ והדם יצא דרך השחיטה ודרך הנחירין דלא גרעי הני דוכתי ממקום חתך שבטלפים ואין לומר דשאני ראש שהוא עב ואין כח במלח להפליט כל דם שבו ע"י מליחה מבחוץ שהרי לא חלקו חכמים בין חתיכה גסה שבגוף לדקה שבדקות וי"ל שלא הצריך לחתוך הראש לשנים אלא מפני המוח שבפנים שלא פולט דמו ע"י כך וא"ת מאחר שחותך הראש לשנים למה הוצרך ליתן טעם שאין השער מעכב ע"י המלח ואפי' אם היה מעכב מה בכך הרי מלחו יפה נגד פנים והוא סובר דבמליחה מצד אחד סגי כמ"ש בסימן ס"ט וי"ל שכבר כתבתי שם דהיינו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה צריך למלוח מב' צדדיו והכא בלכתחילה מיירי עכ"ל (ואע"פ שרבינו כתב לעיל שהרא"ש חולק על הרשב"א בזה משמע שהוא הבין דברי הרשב"א שאף לכתחילה א"צ למולחן אלא מצד אחד נראה שהוא גם כן הבין דברי הרשב"א שלכתחילה צריך למולחו משני צדדים אלא שהוא הבין דברי הרא"ש שכתב צריך דמשמע אפי' בדיעבד צריך להיות נמלח מב' צדדיו) והנה מ"ש ב"י ולא צריך לחתוך הראש אלא מפני המוח שבפנים משמע שמפני המוח צריך למולחו מבפנים מד לא וק' לפ"ז דיגא דמוחא מאן דכר שמיה לא בדברי הרשב"א הראשונים שהתחיל בהן תיקונו בשם י"א ולא במה שסיים וכתב דיחתוך הראש לשנים לא זכר שיחתוך המוח והקרום לשנים והלא אין כוונתו כאן אלא לחלוק על דברי הי"א שהרוצה להסיר שער הראש צריך למולחו שני פעמים והיה לו לקצר לבאר שדי במליחה אחת לפי שאין השער מעכב ואם רוצה לבאר דיני המוח היה לו לבארו בבבא בפני עצמו לא בדבריו אלו שחולק על הי"א שהרי לא הביא עדיין דברי הי"א שחולקין עליו בזה. וע"ק מאחר שהרשב"א עצמו כתב והביאו רבי' בסמוך ז"ל הקרום שעל המוח יש בו חוטין והמוח עצמו יש בו דם ואינו יוצא מידי דמו במליחת הראש לפי שעצם הראש מקיפו ועומד לפניו ואין מקום לדם לזוב כו' משמע שעיקרו משום שהחוטין שבו מסבב לדם בעין ואין מקום לזוב א"כ למה צריך לחתכו לשנים וכי לא יספיק שינקב העצם והקרום או שיניחנו על בית השחיטה וינקוב הקרום כמ"ש בסמוך בדברי רבינו שכתב בשם הרא"ש בסמוך ומ"ש מרישא בכבשא שכתב רבינו ר"ס ס"ח הטומן הראש ברמץ למולגו צריך לכוון שיהא בית השחיטה למטה ותו לא ומ"ש הכא שכתב בשם הרשב"א שצריך לחתוך בשלמא לדעת הי"א אפשר לומר דמיירי התם כשמלחו אותו כבר אבל לדעת הרשב"א א"א לפרש כן דהא במלחו את הראש א"כ כבר הוצרכו לחתכו לשנים קודם מליחה כמ"ש כאן ולמה ליה לכוון בית השחיטה למטה אחר שהוא חתוך לשנים ואע"פ שרשב"א חילק בין מליגה שהיא על האש למליחה וכמ"ש רבינו בשמו היא גופא קשה מ"ש כיון שעיקר טעמו אינו אלא משום דאין מקום לדם בעין שבמוח לזוב אבל ודאי המלח נכנס שם דמ"ש עצם הגלגולת ועצם טלפים משאר עצמות שאין מפסיקין המלח מלכנוס שם ועוד שהרי הרא"ש לא הצריך אפילו למליחת הראש חתוכה אלא נקיבת העצם וכמ"ש רבינו בשמו בס"ס זה וב"י כתב שם דמה שמצריך הרא"ש לנקוב הקרום ורשב"א לא הצריך אלא לנקוב העצם היינו משום דרשב"א איירי בצלי דנורא מסאב שאינו מתוך הקרום והרא"ש איירי במליחה משמע בהדיא דאם ינקוב הקרום גם הרשב"א מודה דסגי אפילו במליחה כדעת הרא"ש והיינו מדינא אלא שלחומרא מצריך רשב"א לחותכו למליחה ומסיק שם דהרא"ש לא הצריך חתיכה אפי' לחומרא. ואף שבעצמות אפי' הן סתומין ג"כ הדם יוצא מהן שהרי לא מצינו שהצריכו לפותחן שאני התם שאין בהן דם בעין ודם פליטת המוח יוצא ע"י מליחה כיון שהוא מעט וקלוש וכמ"ש הרשב"א גופיה ובטלפים נ"ל אע"פ שאין שם חוטין מ"מ החמירו בהן לחותכן משום דלפעמים הרגלים עומדין על טלפיהן בשעת מליחתן ומתכנס שם דם הרבה ואין לו מקום לזוב משם בשפע ויחשב ככלי שאינו מנוקב

ולכך

למטה ודברי הגאונים הללו הוי ג"כ ממ"ש הרשב"א בת"ה בשמם:

הקרום שעל המוח כו' מתחלת הסימן עד שפיר דמי הכל דברי הרשב"א בת"ה ומשמע דס"ל דהא דאמר בפג"ה אותביה אבית השחיטה מידב דאיב דמא כו' אינו אלא בחוס שע"י האש אבל בחוס שע"י מליחה לא מהני למוח ומשמע נמי דס"ל דבניקב עצם לא מהני למוח בחוס שע"י מליחה ואין תקנה במליחה למוח אא"כ קורעו ומוציא המוח כו' ולפי זה מ"ש בסוף הסימן וא"א הרא"ש היה מתיר כו' קאי לחלוק אדברי הרמב"ם וגם אדברי רשב"א ובש"ע פסק כהרא"ש: ומ"ש הרמב"ם שאין מבשלין ולא קולין כו' פי' אין מבשלין המוח במים ולא קולין אותו בלא מים בכלי קדר מלשון קלי ואביב של קליות אלא מהבהבין אותו באור תחלה פירוש שצריך לצלותו תחלה באור ולא כתב כן הרמב"ם מדינא דגמרא אלא שכך נהגו מנהג פשוט בישראל מיהו אין מנהג זה נתפשט בכל גבול ישראל ומנהג שלנו לבשלו ועי' בב"י האריך בזה: וכתב ב"י דדוקא ברוצה לבשלו ע"י מליחה צריך שינקוב העצם וגם הקרום אבל בצלייה בניקב בעצם כנגד הקרום אף על פי שלא ניקב הקרום שרי ודקדק כך מלשון הרשב"א והרא"ש שהביא רבינו ויפה כתב דכבר התבאר בסימן ס"ה דלהרשב"א כשפני החוטין על פני האש לא בעינן חתיכה דכיון שאין מבדיל ביניהם ובין האש האש שואב את הדם וא"כ כשניקב העצם כנגד הקרום והניחו על הנקב שפני הקרום ע"פ האש האש שואב את הדם אעפ"י שלא ניקב הקרום ועיין במ"ש לשם בס"ד. ואיכא למידק על מ"ש הרשב"א שהרי מוח שבעצמות כו' דהיא גופא מנ"ל שאין דינם כנמלח בכשה"מ ודילמא בקולית וכיוצא בה צריך לשברו מב' צדדין קודם מליחה ובת"ה הארוך כתב וז"ל שהרי אפי' מוח שבעצמות יוצא מידי דמו ע"י מליחה ויעיד עליו ההרגש שאדם טועם טעם מליחה במוח שבעצמות ואינו דומה למוח שבראש הבהמה דהתם שורייקי דדמא שבקרום המוח אמרו שהוא כדם הכנוס בתוכן דומיא דאומצא ביעי מיזרקי אבל דם שבאברים מתוך שהיא קלוש במעט מליחה נפלט ומתמצה ומנהגן של ישראל תורה היא ויש לתמוה על מ"ש ויעיד עליו ההרגש כו' דא"כ גם במליחה שעל השיער נסמוך על הטעימה ויעיד עליו ההרגש דמאי אולמיה דעצמות משיער אכן למ"ש בסוף דבריו ומנהגן של ישראל תורה היא אתי שפיר דמביא ראיה ממה שנהגו ביתר בעצמות ולי נראה ראיה ברורה מדתניא בפרק כ"ל רבי אומר נמנין על מוח שבראש ואין נמנין על מוח שבקולית וקאמרינן בגמרא ואס"ד שבירת עצם מבע"י ש"ד נתבריה מבע"י וכו' מההוא סוגיא מוכח דמוח שבקולית יוצא דמו בצלייה אעפ"י שהוא סתום מכל צד וה"ה במליחה דמליח כרותח דצלי:

עב הלב מתקבץ הדם כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ו מהמ"א והרשב"א בת"ה והוא גמרא בפרק דם שחיטה (דף כ"ב) דמחלק בין דם דליה הנבלע בבשר הלב כשאר דם האברים שאין בו כרת ובין דם דאתי ליה מעלמא הכמנס בחלל שיש בו כרת ופריך התם מעלמא מהיכא אתי ליה א"ר זירא אמר רב בשעה שהבהמה יוצאה מתריף שריף פי' מושך הדם מבית השחיטה בנשימתו וכונסו בלבו והאלפסי והרא"ש הביאוהו בפכ"ה: ומ"ש לפיכך צריך לקורעו קודם מליחה כו'

(ה) הקרום שעל המוח יש בו חוטין והמוח עצמו יש בו דם ואינו יוצא מידי דמו במליחת הראש לפי שעצם הראש מקיפו ועומד לפניו ואין מקום לדם לזוב ואפילו צולהו על האש אי אפשר לאש לשאוב דמו והדם מתקבץ בעצם המוח העשוי כקדרה (ו) לפיכך הבא למולחו קורעו (ג) ומוציא המוח וקורע הקרום ומולחו [ב] רוצה לאכלו צלי מניח בית שחיטתו על האש והדם זב דרך בית השחיטה הניחו על בית נחיריו ונעץ בו שפוד או קנה מותר לפי שגם דרך שם זב הדם וכן אם ניקב בעצם כנגד הקרום והניחו על הנקב שפיר דמי (ז) [ג] והרמב"ם כתב שאין מבשלין (ח) ולא קולין אותו (ט) עד שיהבהבו אותו באש תחלה וכ"כ בהלכות גדולות שאין לאוכלו אלא צלי (י) [ד] וא"א הרא"ש ז"ל היה מתיר (ה) לבשלו ע"י מליחה עם המוח רק שינקוב העצם כנגד הקרום וינקוב גם הקרום וכ"כ בעל העיטור:

עב (א) הלב מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה לפיכך צריך לקורעו קודם מליחה ולהוציא דמו ולמולחו אח"כ

דבכלל טלפים הוו כמי דרגלים לא חש לפלוגי בינייהו: הקרום שעל המוח יש בו חוטין והמוח עצמו יש בו דם ואינו יוצא מידי דמו במליחת הראש כו' עד שפיר דמי הכל דברי הרשב"א בת"ה: ומ"ש לפיכך הבא למולחו פי' הבא למולחו כדי להכשירו לקדרה וכ"כ מפורש בדברי הרשב"א ז"ל וכבר נתבאר כל זה בסימן ס"ח וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ' סימן כ"ג דודאי הכי אמרינן בגמרא תלייה אבית השחיטה או אנחיריה ודן ביה מידי שרי אבל האידנא רגילין להסיר המוח ולמולחו תחלה קודם צלייה כי בימיהם היו צולין בתנור ומשלשלין הצלי לתוכו וכשנותן הנחירים למטה זב כל הדם לחוץ דרך הנחירים אבל בצלייה שלנו אין התנורים פיהם למעלה איכא למיחש שמא לפעמים לא יהא בית השחיטה או הנחירים למטה ע"כ ונראה שזו זהירות יתירה ואין למדין ממקום שנהגו בה למקום שלא נהגו ולפיכך השמיט רבינו תשובה זו ואדרבה נראה מדבריו שהרא"ש היה מתיר כדין התלמוד כמו שאכתוב בסמוך אלא שהשיב לשואלו טעם למנהג המקום ההוא (ד): והרמב"ם כתב שאין מבשלין ולא קולין אותו כו' דברי רבינו סתומין שנראה מהם שמן הדין אסר הרמב"ם לבשל ולקלות אותו ואינו כן שהרי כ' כלשון הזה בפ"ו מהמ"א מנהג פשוט שאין מבשלין המוח של ראש ולא קולין אותו עד שמהבהבין אותו באור וכתב ה"ה המנהג הזה לא פשט בכל ישראל ובמקומותינו מוציאין המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואח"כ קורע הקרום שעליו ומולחו והרי הוא מותר אפי' לקדרה וזהו דין התלמוד עכ"ל. והר"ש בר צמח תמה על הרמב"ם בזה: וא"א הרא"ש ז"ל היה מתיר לבשלו ע"י מליחה עם המוח וכו' טובא אתא לאשמועינן חדא שהיה מתיר לבשלו כדין התלמוד לאפוקי מדברי הרמב"ם. תרתי שאף על פי שהרא"ש שלא היה מתיר לבשלו ע"י מליחה רק שינקוב העצם כנגד הקרום וינקוב גם הקרום משום דכל כה"ג ודאי מידב דייב דמא דמוח וקרום שלו במליחה ומשמע נמי שהוא סובר שאין השער מעכב ע"י המלח להפליט דם שבבשר הראש. ומשמע נמי שהוא מתיר להניחו על הגחלים לצלות על ידי נקיבת העצם כדברי הרשב"א ואף על פי שהרשב"א לא הצריך לנקוב הקרום התם שאני שהוא צולהו וכל שניקב העצם שוב אין הדם מתכנס בעצם הקדרה שיתבשל המוח בתוכו אע"פ שהקרום שלם אין בכך כלום דנורא מישב שייב כדין חוטין שיש בהם דם שאין צריכין חתיכה לצלי לדעת הרא"ש כמו שנתבאר בסימן ס"ה ומשמע נמי שהוא סובר שיש להורות כדין התלמוד בצליית ראש להתיר בהניחו על בית השחיטה או נחיריו ודן ביה מידי ולא כאותם הנוהגין שלא לעשות כן משום דחיישי שמא לא יהיה בית השחיטה או הנחירים למטה דהא כשהיה מתיר לבשלו ע"י מליחה בנקיבת העצם והקרום ע"כ היה מצריך להניח מקום נקב למטה דאל"ה מיקוה קוי דמא ואסור המוח דמליח הרי הוא כרותח ואם איתא לא הוה ליה להתיר בהנחת נקב למטה שמא לא יהיה למטה אלא ודאי כדאמרן:

עב הלב מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה לפיכך צריך לקורעו קודם מליחה וכו' עד דכבולעו כך פולטו ז"ל הרשב"א בת"ה וכיוצא בזה הוא לשון הרמב"ם בפ"ו מהמ"א וכתב ה"ה מ"ש רבינו ואח"כ מולחו משמע דלקדרה

דרכי משה

יותר אלא מה שבתוך הפרסות וע"ל אם יש לחלק אם עמדו זקופים או על צידיהן: (ג) ובהר"ן פג"ה דף תש"ט ע"א וכ"ה במרדכי ריש ג"ה אבל אם בשלוהו ולא ניקב נגד הקרום אע"פ שמלחו הכל אסור וצריך ס' נגד כל המוח עכ"ל וכ"ה בהגש"ד כתב דאם התרנגולת מחוברת בראש התרנגולת מסייעא לבטל המוח ואם לאו צריכין ס' מן התרנגולת נגד הראש כי הראש נעשה חתיכה דאיסורא עכ"ל מיהו לעיל סימן ס"ח כתבתי דיש חולקין וס"ל דכל מה שבקדרה מסייע לבטלה וע"ל סי' ע"ב וע"ג כיצד נוהגין וכתב הא"ו הארוך כלל י"ז אם נמלח הראש כך שלם המוח אסור ושאר הראש מותר אפילו בעוף וכ"ה בש"ד בשם מוהר"ם דלא כמרדכי פג"ה דמתיר אף המוח בשל עוף וכ"פ ב"י לעיל סימן ס"ח וע"ל ריש סימן ס"ח כתבתי דינים אלו: (ד) ואני אומר דתמוה לדחות דברי טעם בלא טעם כי מה שהוקשה לרבינו להתיר הראש ע"י מליחה ולא ע"י צלייה אין זו קושיא דמליחה כמו שמניחו מתחלה תשאר מונח ולכך מותר ע"י נקב כשהוא למטה אבל צלי דמהפכין כל רגע על האש שלא יחרוך יש לחוש לדידן כמו שאנו צולין שהשפוד מונח לארכו שיתהפך צד של מטה ויבא למעלה ולאו אדעתיה דצולה לראות תמיד שיהא הנקב למטה וה"ה לבה"ש אף כשהן למטה יש לחוש שמא ע"י היפוך השפוד יבא למעלה ודוקא בימיהם הוא ליכא למיחש כי השפוד היה זקוף ותמיד צד של מטה נשאר למטה וגם מ"ש דלכך השמיטו רבינו ג"כ תימא שהרי כמה דינים כתב ב"י בעצמו בשם תשובת הרא"ש שלא הביאן הטור ולא דחאן משום שהשמיטן הטור ואפשר שאותן תשובות לא ראה הטור ולכך לא הביאן ואפי' זו היא כאחת מהן ועוד תימא שכאן דחה ב"י דברים אלו ולק' סימן ע"ג כתב הטור חילוק זה בעצמו לענין כבדא עלוי בשרא ולכן אומר אני שגם כאן אין לדחות דברי הרא"ש כי נכונים הן בטעמן ואילו לא נכתבו ראוין לכתוב כנ"ל: (ה) וכ"ה במרדכי פכ"ת דף תשל"ח ע"ב וכן נוהגין וכתב בא"ו הארוך כלל ז' ולכתחלה צריך לחתוך הראש וליטול המוח למלחו בפנים ובחוץ ובדיעבד אפילו בבישול אם רק ניקב העצם נגד הקרום קודם מליחתה כשר והכי נהיגין עכ"ל: באורך

דרישה

ולכך שהתירו לחותכן אע"פ אפי' הן מונחין על צידיהן לכ"כ כמ"ש בפרישה: [ב] רוצה לאוכלו צלי מניח בית שחיטתו על האש כתב הרא"ש בתשובה דין זה דוקא לדידהו כי בימיהם היו צולין בתנור ומשלשלין הצלי בתוכו וכשנותנין הנחירין למטה זב כל הדם למטה דרך הנחירין אבל בתנורים שלנו שאין פיהם למעלה איכא למיחש שמא לפעמים לא יהיה בית השחיטה למטה ע"כ וכתב ב"י ונראה שזו היא זהירות יתירה ואדרבא בסמוך משמע דלא חיישינן שכתב שמותר למלחו ע"י שיעשה הנקב נגד הקרום ובודאי בעינן הנקב למטה דומיא דבית השחיטה ואפ"ה מתיר ולא חיישינן שמא לא יהא הנקב למטה ע"כ ועיין בד"מ שכתב ע"ז דדינא הוא ולא זהירות:

[ג] והרמב"ם כתב שאין מבשלין ולא קולין אותו כו' לשון ב"י דברי רבינו סתומים שנראה מהם שמן הדין אוסר הרמב"ם לבשל ולקלות אותו ואינו כן שהרי כתב בזה הלשון בפ"ו מהמ"א מנהג פשוט שאין מבשלין המוח של ראש ולא קולין אותו עד שמהבהבין אותו באור עכ"ל:

[ד] וא"א הרא"ש ז"ל היה מתיר כו' וינקוב גם הקרום לשון ב"י ומשמע כמי שהוא מתיר להניחו על הגחלים לצלות ע"י נקיבת העצם כדברי הרשב"א אע"ג דרשב"א לא הצריך לנקוב הקרום שאני צלייה אע"ג שהקרום שלם נורא משאב שאיב כדין חוטין שיש בהן דם שא"צ מליחה לצלי לדעת הרא"ש כמ"ש בסימן ס"ה הלכך דנקיבת העצם סגי דשוב לא מתבשל המוח בתוכו עכ"ל ודייק מכאן דהכי קי"ל להלכתא ולא חיישינן שיתהפך וכמ"ש לעיל: ורבינו

פרישה

מולחין הרגלים והן עומדין על טלפיהן והוי ככלי שאינו מנוקב שמתכנס שם שפע דם מכל הרגלים ואין לו מקום לזוב בשפע לכך שהתירו בו לחותכן אפי' כשמולחין אותן והן מונחין על צידיהן) וכמ"ש בהדיא בש"ד מה שמחתכין הטלפים הוא חומרא בעלמא ולא מדינא. וז"ל ש"ד וכן מותר ברגלים שמשימין על האש להסיר שער דלא אסרינן רק הראש כי לפעמים נתבשל המוח בקרום אבל דם שנשאר בשארי מקומות נורא משאב שאיב דמא ומיהו המחמיר לנקוב המנעלים של רגלים כדי שילא דם תע"ב עכ"ל משמע להדיא שחומרא בעלמא הוא ואעפ"י שכתב לענין טמינתם על האש נראה דה"ה לענין מליחה דינא הכי דמה שהאש מוציא המלח מוציא כיון דאין העצם מפסיק המלח. ועד"ז מבוארים דברי רבינו שמ"ש אלא חותך ר"ל לפי דעת הי"א שרוצין להחמיר בזה יש להם להחמיר וכמ"ש ומ"ש וכן הדין לטלפים ר"ל שכמו שבשאר עצמות המלח מוציא את דמו ואין העצם מעכב כן הדין נמי בטלפים וכמ"ש. ומ"ש רבינו שהרי מוח שבבשר העצמות כו' כתב ב"י כ"ל למחוק מלת שבבשר ע"כ ול"נ שא"צ למחוק וה"ג שהרי המוח שבעצמות הבשר כו' ובא לאפוקי מוח שבראש ששם דם כנוס בקרום ואינו יוצא ע"י מלח אלא ע"י תיקון כמ"ש. ומ"ש אח"כ הקרום שעל המוח יש בו חוטין כו' ומחלק בין מליחה לצליה הוא דברי הרשב"א שכ"כ שם לפני בבא הנ"ל דלמליחה יחתוך הראש כו' ע"ש ונראה דהוא ג"כ כ"כ משום חומרא בעלמא ומסיק ע"ז דהרא"ש לא חילק בין מליחה לצלייה (ועיין בדרישה) אלא שקשה לפ"ז על רבינו שהיסר העיקר מן הספר שלא כתב בדברי רשב"א מלת רוצה וע"ק שחזר וכתב הקרום שבמוח יש בו חוטין כו' עד לפיכך הבא למולחו קרעו מוציא את מוחו כו' משמע דלדינא כ"כ דלא קאי אם אדעת הי"א הנ"ל ועי"ק שרבינו כתב לקמן והרא"ש ז"ל היה מתיר וכו' רק שינקוב העצם והקרום וכו' מדכתב היה מתיר משמע דמ"ש לעיל בשם הרשב"א יחתוך הראש לשנים מדינא כ"כ ולא לאומרא. וצריכין לומר שרבינו ס"ל שמ"ש הרשב"א אם רצה אדלעיל מיניה קאי שכתב שם הרוצה למלוח הראש כיצד יעשה כו' ע"ז כתב אלא אם רצה כו' (ומ"ו בא"ו כתב שמ"ש הרשב"א שימלחנו תחלה לא כ"כ לדינא אלא דרשות נתונה לאדם למלוח תחילה קודם מליגת השער אבל אם רוצה לחתוך הראש בריסא ולמולחו אח"כ ג"כ שרי ומזה איירי הגמרא רישא בכבשא והכי היו נוהגין שלא למלוח תחלה כי או צריך לחתוך הראש לצורך המליחה ואח"כ כשימרכנו להסיר השער יתכלכל באפר רק בעמידתו על בית השחיטה ובזה איירי רבינו לעיל ר"ס ס"ט ע"ש. ובזה מיושב ג"כ מלת רוצה שכ"כ הרשב"א שר"ל אם ירצה לא ימלחנו תחלה כלל ואם ירצה למולחו תחילה יעשה וי"ל דמש"ה השמיט רבינו מלת רוצה כיון דאין נ"מ לדינא וק"ל) וסובר שהרשב"א מן הדין שצריך לחתוך הראש לשנים ולהוציא המוח ואע"פ שהרא"ש סובר לקמן שדי לו בנקיבת העצם והקרום הרשב"א חולק עליו בזה וכמ"ש לעיל בסימן ס"ז שהרא"ש סובר דלצלי א"צ לחתוך החוטין והרשב"א חולק עליו במוטי הי"ד והלכי הס"כ כאן חולק עליו וסובר דלמליחה צריך להוציא המוח הואיל ודם הכנוס שם וכא דאמרינן רישא בכבשא אותביה אבית השחיטה דייב דמא ושרי כו' כמש"ר בסימן ס"מ ס"ל דשאני התם שעל ידי האש הדם יוצא אבל באמת נשאר קשה לסברת רבינו מ"ש בדרישה שהיה לו לרשב"א לקצר ולכתוב שאין השער מעכבו ותו לא וע"ק מ"ש עצם הגלגולת וטלפים משאר עצמות וגם קשה שלא הרשב"א לא כתב אלא שאין מקום לדם לזוב וא"כ בנקיבה סגי ודוחק לומר שהרשב"א מדא ועוד קאמר ושעצם הגלגולת וטלפים קשים משאר עצמות דא"כ א"צ לטעם דם בעין לכך נראה יותר כמ"ש תחילה: (ה) הקרום שעל המוח יש בו חוטין והמוח עצמו כו' עד והניחו על הנקב ס"ד גם זה דברי הרשב"א שם וכתב זה שם בריש השער וא"כ כתב הרוצה לחרוך הראש כו' י"א שמולח כו' ורבינו בסדרו כפל בדברי רשב"א אלו משום שבא להשמיענו כל דינו של ראש כשרוצין לצלותו ואח שאינה רבינו הסדר של רשב"א והפך דבריו שהוא הולך על הסדר שמתקן הראש מתחילה מסיר השער ואח"כ מוציא המוח: (ו) לפיכך הבא למולחו פי' להכשירו לקדרה: (ז) והרמב"ם כתב שאין מבשלין פי' המוח: (ח) ואין קולין פי' מטגנין: (ט) עד שיהבהבו פי' שיצלו עד"ל וטעם הרמב"ם בזה נראה שהוא דומה לכנתא שהוא גם כן מלא חוטין של דם כמו שכנתא שיתבאר דינו בסמוך סימן ע"ה שכתב שם בשם הרשב"א שיש מהגדולים שאסרוה לקדירה אפי' בחתיכה ומליחה ע"ש: (י) וא"א הרא"ש ז"ל היה מתיר לבשלו על ידי מליחה פירוש ולא הצריך חתיכה ועמ"ש לעיל בפרישה ודרישה:

סי' עב (א) הלב מתקנין כו' עד אף על פי שנמלא עם הדם שבתוכו דכבולעו כך פולטו נראה דזהו לדעת הרא"ש שסבירא ליה אפילו בדם בעין כבולעו כך פולטו וכמו שכתב לפנ

(א) מלחו ולא קרעו קורעו (ב) אחר מליחתו ומותר אף ע"פ שנמלח עם הדם שבתוכו דכבולעו כך פולטו וכתב הרמב"ם ואפילו אם בשלו ולא קרעו קורעו אח"כ ומותר [א] ור"ת פי' אע"פ דשני תלמודא שאני לב דשיע פירוש ואינו בולע ומותר אפילו אם בשלו בלא קריעה למסקנא לא קאי הכי לפיכך אם בשלו בלא קריעה אסור (ה) (ב) ואין להתירו אלא בקריעה שאחר צלייתו שאם צלאו ולא קרעו קורעו אחר כך (ג) ואפי' לדברי הרמב"ם אם בשלו עם הבשר בלא קריעה אוסר הבשר (ד) וצריך ששים כנגד הלב דלא ידעינן כמה נפק מיניה (ה) וי"א שאם הלב דבוק בעוף שבולו נעשה נבלה

דלקדרה הוא דקאמר דוקא ואיפשר שהוא סבור שהצלי צריך מליחה ויתבאר לפנינו ע"כ : ובתב הרמב"ם ואפילו אם בשלו ולא קרעו קורעו אח"כ ומותר בפרק כל הבשר (קט :) תניא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר וכתב רש"י (שם ־) אמתניתין דהלב קורעו ומוציא את דמו שאף ע"פ שנתבשל שלם אין בשרו נאסר שחלק הוא ואינו בולע והכי אמרינן בפסחים שאני לב דשיע והתוספות כתבו שאומר ר"ת שאין לסמוך על זה לעשות מעשה דדחייה בעלמא הוא בפרק כיצד צולין דהוה בעי למיפשט מיניה דאמרינן כבולעו כך פולטו מדקתני קורעו לאחר בישולו ודחי שאני לב דשיע אבל לאחר דמסיק דכבולעו כך פולטו תו לא אמר דשיע ולא בלע וקורעו לאחר בישולו היינו לאחר צלייתו דשייך ביה כבולעו כך פולטו שהדם נופל לחוץ אבל בקדרה אסור ולא אמרינן דשיע ולא בלע וכתב המרדכי שכן דעת ר"י ונראה מדברי הר"ן שכן דעת הרמב"ן ז"ל וה"ה כתב שכן דעת הראב"ד וקצת מפרשים שיש מהם סבורים כדעת הרמב"ם וכן הכריע הרשב"א ז"ל :

ומ"ש רבינו דאפילו לדעת הרמב"ם אם בשלו עם הבשר בלא קריעה אוסר הבשר וצריך ס' כנגד הלב דלא ידעינן כמה נפיק מיניה כ"כ ה"ה בשם הרשב"א ז"ל וגם הר"ן כתב על דברי רש"י דבקדרה של בשר צריך ס' להתיר שאר החתיכות לפי שהרוטב נכנס לתוכו ומוציא הדם ממנו ומוליכו בכל הקדרה וכתב עוד ואיפשר שאם אין בקדרה ס' אפילו הלב אסור לפי שהנפלט מן החתיכות שנאסרו אוסר הלב שאין חלקות הלב מונע מלבלוע אלא דם דשריק אבל שמנונית לא וכ"כ הגה"א והמרדכי דלא אמרן דלב שיע אלא לגבי דם דשריק אבל לגבי שמנוניתא לא וכתב עוד הר"ן שיש מקילין לומר דלמאי דמסקינן דלב שיע אפילו שמנונית נמי לא בלע וליתא וכתב עוד שיש מי שאומר דמאי דאמרינן דלב שיע אפילו נחתך קאמרינן דלב שיע ולא בלע לפי שחלקי הלב מקובצים ומחוברים הרבה ולפיכך אינו בולע ע"כ ומשמע דלדברי האוסרים לב שנתבשל בדמו פשיטא שאוסרים מה שנתבשל עמו ובמכ"ש מהמתירים יש ללמוד כן ומיהו בשיש ס' כנגד הלב משמע מדברי המרדכי דלדעת האוסרים נמי לב עצמו מותר (ג) וכתבו הגהות מיימוניות בשם סה"ג מעשה שנתבשל טלה א' עם הלב בתוכה שלם והשיב ר"י אם יש ס' במים ובטלה נגד דם הלב (ד) כ"ל דמותר אם היה כל שעה הלב מכוסה במים אך לא נתיר (עתה) מטעם זה לפי שרש"י היה משער בכל החתיכה אף על פי שהכל מכוסה במים וכתב זה המרדכי ואח"כ כתב והיינו לדברי ראבי"ה ולא כמו שפי' התו' בפג"ה (לו :) ובפרק כל הבשר (קח ־) והמרדכי כתב בשם תשובת רש"י דלב בין צלאו בין בשלו זורקו והשאר מותר משום דשיע לא פלט ולא בלע וכתב בהג"א דאפילו לפי סברא זו אם היה דבוק בחתיכה של עוף היה אוסר החתיכה שאין בו כדי לבטל הדם שבחלל הלב דדוקא בעוף שלם הוא מתיר עכ"ל ־ ונראה שאין לסמוך ע"ז שכתב בשם תשובת רש"י להקל :

ד"א שאם הלב דבוק בעוף שכולו נעשה נבלה וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה משערים בכל הלב לפי שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו ואין הפרש בדבר זה בין שהלב דבוק עם העוף ובין שאינו דבוק לעולם אין משערין בכל העוף אלא בלב לבדו ושמעתי שיש מחמירין לשער בכל העוף ולא נראה דבריהם ע"כ :

וי"א

כו' פירוש בין שמלחו לקדרה בין לצלי צריך לקורעו קודם מליחה כו' דדם זה אין מליחה ולא צלי מוציאתו : **ומ"ש** מלחו ולא קרעו קורעו אחר מליחתו ומותר כו' כלומר אף על פי שדם בעין אחר שנפל על המליח או על הצלי אוסר כדפרישית לעיל בסימן ס"ט ועיין ויתבאר לקמן בסימן ע"ו בס"ד הא' דם בחלל הלב לא חשבינן ליה כדם בעין לגבי לב עצמו ושפיר אמרינן ביה כבכ"פ (ועיין במ"ש בסמוך בדין זה אדברי מהרש"ל שכתב לחלק בזה בין מליחה לצלייה) ובפכ"ה תנן הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו ובגמרא בברייתא לא קרעו קורעו לאחר בישולו ופירש"י אינו עובר עליו להיות בכרת ובמסכת כריתות מוקי לה בלב עוף שאין בדמו כזית אבל בבהמה חייב כרת אם לא קרעו לאחר בישולו אבל בשרו אינו נאסר שהלב חלק הוא ואינו בולע וה"נ אמרינן בפסחים פרק כ"ג שאני לב דשיע וכ"כ הגהות אשיר"י פרק כ"ה ע"ש רמב"ן וכן כתב הרמב"ם והרשב"א אבל התוספות לשם ובפ' כ"ג בשם ר"ת וכ"כ הגהות אשיר"י פכ"ה ע"ש ר"י וריב"א דהאי שינויא קאי למאי דסלקא אדעתין דלא אמרינן בצלי כבכ"פ והא דקורעו לאחר בישולו הוה מטעמא דשאני לב דשיע ולא בלע לב מבפנים ולא מבחוץ ואפילו בקדרה נמי שרו אבל למאי דקי"ל דאמרינן בצלי כבכ"פ הא דקורעו לאחר בישולו בצלי קאמר דצלי נמי קרי בישול ושרי לקורעו אחר צלייתו משום דכבכ"פ והדם נופל לחוץ וה"ה במליחה אבל בבישול ממש אף הלב אסור משום דלא אמרינן דשיע ולא בלע שייך נמי לומר כבכ"פ ־ ואם כן מ"ש רבינו תחלה מלחו ולא קרעו כו' דכבכ"פ לדעת ר"ת דס"ל כמותו כתב כן דאילו להרמב"ם לא צריכינן להאי טעמא דהא לא בלע מידי דשיע ואחר כך כתב וכתב הרמב"ם אפילו אם בשלו כו' כלומר מטעמא דשיע שרו אפילו אם בשלו ור"ת פירש דלא אמרינן דשיע ולא בלע ולפיכך אם בשלו אסור ואין להתירו אלא בצלייה ומשום דכבכ"פ וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות והכי נקטינן ־ וצ"ע דמפי' רש"י דלעיל שכתב לא קרעו אינו עובר עליו להיות בכרת וכו' משמע דדם שבשלו אסור מדאורייתא שהרי כתב דבבהמה חייב כרת אם לא קרעו לאחר בישולו וה"כ משמע מדברי הרמב"ם שהביא רבינו בסימן פ"ז וזה סותר מה שהביא רבינו דברי הרשב"א סוף סימן ע"ז דדם שבשלו אין בו איסור דאורייתא ועיין במ"ש בסימן פ"ז בס"ד :

ומ"ש ואפילו לדברי הרמב"ם כו' כ"כ הרשב"א דאין חילוק בין שהלב דבוק עם העוף ובין שאינו דבוק לעולם אין משערין אלא בלב לבדו :

ומ"ש וי"א שאם הלב דבוק כו' ולא נהירא גם זה כתב הרשב"א בת"ה הקצר ובארוך כתב וז"ל אם נתבשל בעודו דבוק עם העוף שמעתי משם רש"י וז"ל שמשערין בכל העוף ולא ידעתי טעם לדבר ואם מפני שהוא דן הכל כחתיכה אחת ואמרינן בכוליה משערינן דאי במאי דנפיק מיניה מנא ידעינן הא ליתא דירך שנתבשל בה ג"ה יוכיח שאין משערינן אלא בגיד לבדו ואפילו למ"ד יש בגידין בנ"ט עכ"ל ומיהו אנן לית לן אלא דעת י"א דבדבוק בעוף אמרינן חתיכה נ"נ אם אין בעוף עצמו ששים כנגד הלב דכיון שהוא דבוק בעוף ממהר העוף לבלוע האיסור משאר בשר שנתבשל עמו ונאסר מיד וקי"ל דבכל שאר איסורין חתיכה עצמה נ"נ ויתבאר עוד בסמוך ולקמן בסימן צ"ב ומ"ש רבינו דצריך ס' כנגד הלב איכא פלוגתא בהא מילתא דבס"ד כתב ע"ש תשובת רש"י דלא בעינן ס' אלא כנגד דם הלב וכן כתב במרדכי פכ"ה וטעמם דמפרשים הא דאמרינן הלב שיע היינו לומר דשיע ולא בלע וגם אינו פולט הדם שבבשרו וא"כ א"צ ששים אלא כנגד דם שבחללו דכנוס הוא במקום אחד ונוכל לשער כמה הוא אבל לרבינו שכתב דלהרמב"ם אם בשלו עם בשר צריך ס' כנגד הלב דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה נ"ל דס"ל דאע"ג דלב שיע מבפנים ומבחוץ אינו אלא לומר דשיע ולא בלע ולפיכך אם בשלו בלבדו קורעו אח"כ ומותר אבל מיהו אפשר אע"ג דלא בלע מ"מ פולט הוא ע"י בישול גם הדם שבבשרו וכשנתבשל עם בשר צריך ששים כנגד כל הלב דלא ידעינן כמה דמא נפיק מבשרו ונבלע בבשר שנתבשל עמו ויש מפרשים דרבינו איירי בלא נמלח. ומש"ה צריך ששים כנגד כל הלב וס"ד והמרדכי ושאר חבורים איירי בנמלח דשוב אין שם דם בבשר הלב וא"צ ששים אלא כנגד דם הכנוס בלב ובזה מודה גם רבינו דכיון דנמלח א"צ ששים אלא כנגד דם שבלב ואף לפי' הראשון דפליגי נקטינן כדברי רבינו וכ"פ בש"ע :

ובתב ש"ד בסוף דיני הלב וז"ל ומה שלא נהגו לבשלו עם בשר משום גזירה שמא יבשלו אותו בלא קריעה ואיכא איסורא עכ"ל ואין דעתו לומר שחכמים גזרו כך שהרי לא מצינו רמז גזירה זו לא בתלמוד ולא בשום חיבור אלא העולם מעצמם חששו שמא יבשלו אותו בלא קריעה ולחששא זו קראה גזירה ולפיכך אף במקום שנהגו שלא לבשלו אם בשלוהו אחר קריעה ומליחה שרי דאין לאסור משום שעבר על גזירת חכמים דאין כאן אלא זהירות לכתחלה כדפרישית ובא"ו הארוך כתב ג"כ דלדידן לא שייכא גזירה זו עכ"ל וכ"כ מהרש"ל וז"ל בארצות האלו לא שמעתי שנוהגים בו איסור עכ"ל ועכשיו נוהגים לקורעו ולצלותו ואחר כך מבשלין

דרכי משה

עב (א) בארוך כלל ט"ו ולאחר שקרעו מותר אף לכתחלה לבשלו עם בשר אחר וכן מעשים בכל יום דלא כש"ד שכתב שאין המנהג לבשלו משום שמא יבשלו בלא קריעה **דהיינו** לדידהו דס"ל דבמליחה וצלייה כשר הלב אבל לדידן דקי"ל דבין במליחה ובין בצלייה אם לא קרעו הלב אסור ליכא למימר שמא יבשלו בלא קריעה דהא אין בישול **בלא מליחה ומיד** היה נאסר במליחה אם לא נקרע עכ"ל ולפי מה שכתבתי למטה דאין הלב נאסר במליחה נראין דאין לשנות מדברי ש"ד וכן לא ראיתי מימי לבשלו רק אחר צלייה אך שמעתי **מרבים** שמקילין נוהגין לבשלו אחר מליחה : (ב) בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל שמעתי להקשות הא לא אמרינן כבולעו כך פולטו אלא גבי דם פליטה ודם שבלב הוה כדם צלול שנופל **על החתיכה** ויש ליישב קצת דכיון דדרך של דם חלב להתייבש תוך הללו מה שזב הוי כדם פליטה ואמרינן ביה כבכ"פ ולפ"ז צ"ל א דגם במליחה מתייבשת הדם ודוחק קצת עכ"ל : (ג) אמנם בש"ד פסק דהלב אסור דהוה כנתבשל בדם חללו עכ"ל כתב שם בה"ג הכי נהוג וכ"פ הארוך וכ"ה לקמן סימן ע"ג לענין כבד ולב וע"ל : (ד) וכן כתב בש"ד וכתב שם מהרא"י ז"ל ב **ולא** אמרינן שלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה משום דאיתא בתשו' מיימוני משום דדם הלב כנוס במקום אחד ונוכל לשער ודם שבבשר הלב כבר יצא ע"י מליחה ולא אמרינן דהלב חתיכה **נעשת** נבילה ונבעי ס' נגד כל הלב וי"ל דאפי' לר"ת כ"כ מהני שיעותא דלא נימא דממהר לבלוע טפי משאר העוף אע"ג דדבוק הדם בלב עכ"ל אמנם בא"ו הארוך פ' כלל ט"ו דבעינן ס' נגד כל הלב ואם אין ס' נגד כל הלב הכל אסור דהלב כיון שכבר נמלח כבר נעשה נבלה ונאסר ולכן צריך ס' נגד כל חלב עכ"ל והמנהג כדברי הארוך וכדברי הטור לשער נגד כל הלב ונ"ל דהיינו מטעמא שכתב הטור דלא ידעי' כמה דמא נפק מיניה ולא מטעם הארוך דכבר כתבתי לעיל דאין הלב נעשה נבילה משום המליחה : (ה) ובש"ד הג"ה בשם מהרא"י דנוהגים כר"ת וכן מסיק בסמ"ק עכ"ל וכ"כ הארוך: **ואני**

פרישה

ר"ס ס"ט דמתיר (במלח ולא הדיח תחלה עכ"ה) אם ידיח וימלחנו שנית וכאן כבר הודח הדחה ראשונה אבל לדעת הי"א דלעיל דס"ל דאין לו תקנה דהדחה ראשונה היא משום דם בעין ולא משום ריכוך בשר לדידהו גם כאן לא מהני קריעה שאחר מליחה ולפ"ז אפשר לומר דהא דכתב רבינו בסמוך בשם ר"ת ואין להתירו אלא בקריעה שאחר צלייה אפשר דדוקא נקט צלייה אבל לאחר מליחה לא מהני וכדעת הי"א (ואפשר לחלק ולומר דשאני לב דשיע ומהני שיעתו דלא בולע רק מעט ולדידיה חשוב דם פליטה ועיין בת"מ כלל כ"ו דין ב' ע"ש עכ"ה) עיין בדרישה :

(ב) ואין להתירו אלא בקריעה שאחר צלייתו שאם צלאו כו' נראה דלאו דוקא נקט לאחר צלייתו הה"נ לאחר מליחתו והא דנקט צלייתו לפרש הא דאמר בגמרא קרעו לאחר בישולו דר"ל לאחר צלייתו לאפוקי מהרמב"ם שמפרש לאחר בישולו כפשוטו ס"ל דוקא קאמר ולפי דעת שמחלקים בדם בעין וכמ"ש לפני זה ועד"ר :(ג) ואפי' לדברי הרמב"ם אם בשלו בקדרה עם שאר בשר בלא קריעה אוסר הבשר הטעם דהרוטב נכנס לתוכו ומוציא הדם ומוליכו בכל הקדרה וגם הלב נאסר אם אין ס' בבשר נגד הלב דלא אמרינן שיעא אלא גבי דם דשריק אבל שמנונית בשר זה שנעשה נבילה (דוקא למ"ד חענ"נ) מסרך סריך ר"ן : (ד) וצריך ס' כנגד הלב נראה לי דאיירי כשלא נמלח דאילו כבר נמלח יצא דם שבבשרו ואין חששא אלא משום דם שבחללו כתב הש"ד והסמ"ג וס"ה דא"צ ס' אלא כנגד דם שבחללו . עיין בא"ו של מ"ו בדין לב (ודלא כת"ח בכלל כ"ו דין ס' שכתב שצריך ששים נגד כל הלב ע"ש עכ"ה) : (ה) וי"א שאם הלב דבוק בעוף שכולו נעשה נבילה כו' הטעם שקודם שיצא ופלט באחרות כבר נאסר העוף . **ולא**

דרישה

סי' עב [א] **ורבינו** תם פירש אף ע"פ דשני תלמודא כו' למסקנא לא קאי הכי בפרק כיצד צולין אמר רב הונא בדם אמרינן כבולעו כך פולטו ובעי להביא ליה סיוע מהא דתניא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר וקס"ד דהאי בישולו (דקאמר קרעו לאחר בישולו עכ"ה) ר"ל צלייה כמו ויבשלו את הפסח ומותר משום דאמרינן כבולעו כך פולטו ודחי לה שאני לב דשיע ומש"ה אפילו בישלו ממש מותר לקורעו אח"כ (א"א ז"ל קיצר כאן וז"ל הגמרא בפרק כיצד צולין דף ע"ד אמר רבא מולייתא שרי דכבונעה כך פולטה פירש"י שממלאים עופות או גדיים בבשר שלא נמלח וכמ"ש הטור בסימן ע"ז וקאמר בגמרא נימא מסייע ליה הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר מ"ט לאו משום דאמרינן כבכ"פ שאני לב דשיע ופרש"י קס"ד דלאחר בישולו צלי קאמר וכדמשני שאני לב דשיע אפי' בקדרה שרי ואע"ג דליכא למימר כבולעו כך פולטו עכ"ל ־ ובזה מובן מ"ש א"א ז"ל וק"ל עכ"ה) ולבסוף מסיק שסדין אמת דאמרינן כבולעו כך פולטו ונמצא דא"כ עוד להדיחו דאוקימתא שאני לב דשיע והא דקתני קורעו לאחר בישולו פירוש כס"ד דהמסייע מעיקרא והוא דעת ר"ת אבל הרמב"ם ס"ל דגם בבישול מותר כמו שמוקי לה התלמוד מעיקרא ־ ולפ"ז כא דקאמר ר"ת ואין להתירו אלא בקריעה שלאחר צלייתו לאו דוקא אלא ה"ה נמי לאחר מליחתו מותר לפי דעת הרא"ש שס"ל אפי' בדם בעין אמרינן כבולעו כך פולטו כמש"ר בר"ס זה וכ"כ מהרא"י בשעריו ועיין בא"ו של מ"ו בדיני הלב שהביאו ושם בש"ד כתב בהדיא בשם ר"ת אם נמלח או נצלה מותר והא דקאמר אלא אלא בצלייה אינו בא אלא לפרש דבישול דקתני ברייתא פירושו

חדושי הגהות

עב א כוונתו דלפי' ר"ת דס"ל דאף בשנמלח הלב קורעו אח"כ ומותר וא"כ קשיא ג"כ הך קושיא וצ"ל ג"כ שבמליחה מתייבש (מהרנ"ש במב"ש) : ב עיין במבוא שערים בדיני הלב אות עי"ן שם מבוארים הדברים יותר :

נבלה וצריך ששים כנגד כל העוף (ו) ולא נהירא (ז) וי"א שאם העוף מנותח לנתחים והלב באחד מהם שיש לחוש שמא אותה התיכה נשארה לבדה ברוטב (ח) ונאסרה ואוסרת האחרות (ט) ולא נהירא דלמה נחוש לזה (י) ושמעתי מאדוני אבי הרא"ש ז"ל שהיה מקובל [נ] שאין עוף שלא יהא בו ששים כנגד לבו :

הכבד

מבשלין אותו : **כתב** מהרש"ל בא"ו שלו דאם נמלח העוף עם לבו ואין ס' בעוף כנגד לבו כגון אווז שהופשט עורה האווז נעשה נבלה דגבי מליחה לא הוי דם פליטה אלא דם בעין ולא דמי לצלייה שהדם מתייבש בתוך הלב ומה שזב ממנו מקרי דם פליטה אבל במליחה אין שייך ייבוש כלל עכ"ד לפי הקיצור ותימה סותר דברי עצמו שכתב לשם דאין צריך ששים אלא כנגד דם הכנוס א"כ באווז שהופשט עורה ודאי איכא ס' כנגד דם הכנוס ובגוף הדין שמחלק בין צלייה שמתייבש הדם הכנוס בלב משא"כ במליחה אע"פ שמצא כך בהגהת ש"ד לא נהגו בחומרא זו אלא בין בצלייה בין במליחה כל הדם שבלב אפילו דם הכנוס שבתוכו כל מה שזב ממנו מקרי דם פליטה ואפילו דבוק בחתיכת עוף ואין בו ששים כנגד דם הכנוס נמי אין לאסור אלא בכדי קליפה במקום שהלב דבוק בו וכן אפי' בעוף שלם ויש בו ששים נמי צריך קליפה והלב עצמו אסור בכל ענין וכ"כ מהר"ם בת"ח בדיני הלב ובהגהת ש"ע והכי נהוג :

ואם נמצא הלב מונח תוך העוף במליחה או בצלייה ואינו דבוק בעוף אפילו קליפה א"צ וכמ"ש גבי כבד בסימן ע"ג :

כתב א"ו הארוך דהא דתנן קורעו לאחר בישולו (פי' צלייתו) ומותר היינו דוקא כשהלב היה פתוח למעלה שהדם יפלוט ממנו אבל סגור לגמרי גם למעלה הלב אסור לפי שאין הדם יכול לפלוט ממנו והא דתנן קורעו לאחר בשולו לאו דוקא קריעה ממש אלא כשהוא פתוח למעלה ומוציא משם דמו כגון ע"י נעיצה עד שיפול הדם מתוכו או ע"י קיסם נמי שפיר דמי ושרו אם מבשלו א"כ והא דתנן קורעו הוא משום דאורחא דמילתא הוא להוציא דם הכנוס ע"י קריעה וכן מה שנהגו לחתוך את הלב ולפתחו לגמרי ולחתוך גידין שבפנים אינו אלא חומרא בעלמא לכתחלה אבל דיעבד בפתוח למעלה נמי שרי כשמוציא דם ממנו דרך הפתח למעלה וזאת הוא דעת או"ה בצלייה וה"ה במליחה ומהר"ם בת"ח השיג עליו גם בהגה"ה ש"ע כתב ואין חילוק בין אם סגור הלב או פתוח למעלה עכ"ל ושארי ליה מאריה כל מ"ש או"ה הלכה הוא והכי נקטינן : וכתב עוד בהגהת ש"ע ואין חילוק בין בשר שעם הלב או הלב עצמו עכ"ל ותימה שהרי כתב תחלה שהלב עצמו אסור אפילו בדאיכא ס' ובשר מותר אפי' ליכא ס' א"כ יש חילוק ביניהם שזה אסור וזה מותר ונראה דלשון

וי"א שאם העוף מנותח לנתחים והלב בא' מהם שיש לחוש שמא אותה חתיכה נשארה לבדה ברוטב וכו' וז"ל הגהות מיי' בשם סה"ק אם נתבשל העוף בחתיכות קטנות והלב מחובר בא' מהם יש לחוש שמא תשאר החתיכה לבדה ברוטב ותאסור אחרת ואחרת תאסור אחרת וכן כשמשימין החתיכה בפשטיד"א ויש שם שומן שמא נימוח השומן תחלה תחת החתיכה שהלב תלוי בה ותהא נעשה נבילה ואח"כ תחת הסמוכה לה ויאסרנה וכן כולם והמחמיר תע"ב והמיקל לא הפסיד כלום כי אין לנו להחזיק ריעותא (רק) שיהא ס' מן הכל ועוד דהאיסור הבלוע בחתיכה אינו הולך מחתיכה לחתיכה כ"א ע"י רוטב לכן אותה חתיכה שהלב בה לבדה אסורה אם אין בה ס' מן הלב והשאר מותרות עכ"ל וכיוצא בזה כתב המרדכי (ו) : **ושמעתי** מא"א הרא"ש ז"ל שהיה מקובל שאין עוף שלא יהא בו ס' כנגד לבו כ"כ שם המרדכי וז"ל כתב ראבי"ה קבלתי שבבירור יש בעוף שלם ס' כנגד דם שבלב אבל אין בו ס' בכבד כשהכבד שלם וכתב בכתבי מהר"ר איסרלן סימן נ"א אשר כתבתי שנמצא בדרשות מהר"י מולין על לב עוף שאין לומר שיש בעוף כנגדו ס' אא"כ העוף שלם כולו ראשו ורגליו כבר שמעתי חילוק זה ולא אתי להחמיר דמסתמא הגאונים לא שיערו בצמצום כולי האי וגם הבאתי ראיה מההיא דמסירים הראש ואף ע"פ שאינה ראיה גמורה זכר לדבר מיהא איכא עכ"ל (ז) וכדבריו מוכיח מ"ש בהגהות אשירי שאין עוף שלא יהא ס' כנגד לבו ויותר ע"כ אלמא דלא שיערו בצמצום :

דין לב שלם שנמצא במולייתא שקורין פשטיד"א עיין בסימן שאחר זה : כתוב בהגש"ד לב שלם שלא נקרע ונמלח עם בשר הלב מותר משום דמליחה כצלייה ובצלייה אמרינן כבולעו כך פולטו אך לשאר בשר עמו צ"ע אם צריך ס' מן הלב ומה"ר מתתיה א"ל בשם הר"פ טעם המחמירים ואומרים שדם הלב אוסר בשר שאצלו יותר מדם של שאר בשר לפי שדם הלב כנוס בתוכו וכשהוא נוטף על שאר בשר שעמו הו"ל כדם צלול הנוטף על החתיכה דלא שרינן במליחה (ח) ולא דמי לכבד שנמלח עם בשר דשריא בדיעבד דשאני כבד דכוליה דם ואפילו
הכי

זה כתבו הרב לפי דין התלמוד דהלב עצמו מותר אלא דיש מחמירין טפי בבשר שעם הלב דלגביה מחשב דם שבלב דם בעין ולגבי הלב עצמו הו"ל דם פליטה כמ"ש בהגהת ש"ד בשם ה"ר מתתיה לכך אמר דאין חילוק דלגבי בשר שעם הלב נמי חשוב דם פליטה ופשוט הוא שכך כוונתו עיין בת"ח כלל כ"ז דין ג' : כתב בדרשות מהרי"ל הלכות א"ו דכיון דמסירין הראש א"כ אין העוף שלם ואין בו ס' כנגד לבו אין הביצים שמלאוהו בו מצטרפין לס' לבטל דהוי כחתיכה אחרת והעוף נעשה כולו חתיכה דאיסורא ע"כ משמע דלמנהגינו כמהרא"י בכתביו סימן נ"א דבלאו הראש והרגלים איכא ס' הכל שרי ולא אמרינן דמלוי הביצים הנקרסים בולעים דם הלב ומעכבים מלפלוט הדם וכ"כ ונאסר גם העוף דאין בו ס' כנגד הביצים ושוב נאסר כל מה שבקדרה אבל בס' הכלבו בסימן קי"ג דף קי"ח ע"ד מבואר להדיא דיש לחוש דהדם נקלט באותו מלוי ונבלע בו ואפילו איכא בקדרה ס' כנגד הלב המלוי אסור והשאר מותר ע"כ נראה דס"ל דהמלוי אסור מספק דשמא נקלט הדם באותו מלוי ונאסר אבל אין להחמיר לאסור גם העוף ואף למ"ד דבשאר איסורין נמי אמרינן חנ"נ ה"מ ודאי איסור אבל לא בספק איסור כי הכא אבל מהרש"ל חלק ע"ז בא"ו שלו ופסק דודאי המלוי ע"י שנקלט הדם בתוכו וכיון שאין ס' בעוף נגד המלוי שבתוכו נאסר גם העוף ואח"כ נאסר כל מה שבקדרה אם אין בו ס' כנגד כל העוף עם המלוי ופירש דמאי דמשמע במהרי"ל דאין המלוי נאסר מיירי דמלאוהו בביצים בין עור לבשר אבל מלאוהו בתוכו שהלב מונח תוך הביצים ונקרסים סביב הלב נקלט הדם בתוכו גם מהרי"ל מודה דאסור דהו"ל איסור הדבוק ממש ונאסר הכל וכ"כ באגודה וז"ל והא דשרינן גוף העוף שנצלה בו הכבד היינו דוקא כמו שהוא אבל מלאו בביצים הוי כמבושל ואסור אפילו בדיעבד עכ"ל ואין רצונו לומר דהוי כמבושל שאם יש ס' בין הכל כנגד הלב דשרי דפשיטא דאין הביצים הנקרסים מועילין לבטל כדפרישית אלא האיסור קאמר דחשבינן כמבושל בתוכו ואסור עכ"ד בקולר מיהו בא"ו שער ט"ז סימן ח' נראה להדיא דהבין מדברי האגודה כפשוטו דהוי כבישול גמור בין לאיסור כשאין שם ששים בין להיתר כשיש שם ששים וא"כ לפי זה בלב כה"ג דיש ששים בעוף כנגד לבו העוף ודאי שרי מיהו המילוי יש לאוסרו מספק ודלא כדמשמע ממ"ש או"ה ומהרי"ל דביש ס' גם המלוי שרי וכן נראה ממ"ש מהרמ"א בת"ח סוף כלל כ"ו וכ"כ בהגהתו בש"ע סוף סימן ע"ג דליתא דלגבי המלוי ודאי הוי ספק איסור דשמא נקלט הדם באותו מילוי ונאסר וכמ"ש הכל בו אבל לגבי העוף ליכא ספק איסור כיון דאיכא ששים בעוף כנגד לבו ולא מחמירין לומר דילמא נקלט הדם בביצים וכ"כ ושוב נאסר גם העוף דבדוכתא דאיכא ספיקא טובא אין להחמיר באיסור דם שבשלו דפליגי ביה אי אסור מדאורייתא אי ליכא אלא איסורא דרבנן כמ"ש לעיל ס"ג כ"ש דלא אמרינן חנ"נ גם בשאר איסורין היכא דליכא אלא ספק איסור ותו שבכל דברי האחרונים שהבאתי מפורש להתיר העוף בדאיכא ששים ואף המלוי התירו מהרי"ל בפי' ומהרש"ל נדחק לפרש דמיירי במלוי שבין עור לבשר ואין לשון ומלאו התרנגולת ביצים שכתב מהרי"ל בסתם משמע כדבריו אלא משמעו ככל לשון מלוי שבתלמוד ובפוסקים דאינו מדבר אלא במלאוהו בתוכו והרוצה להחמיר יחמיר לעצמו אבל לא יחמיר לאחרים כלל כי מדינא העוף מותר בלי פקפוק מטעמים דאמרן ודו"ק :

ומ"ש וי"א שאם העוף מנותח כו' ולא נהירא דלמה נחוש לזה כל זה בסמ"ק אלא שכתב וז"ל והמחמיר תע"ב והמיקל לא הפסיד כי אין לנו להחזיק ריעותא בזה כו' ורבינו כתב בסתם ולא נהירא לומר דאפילו אינו בכלל תע"ב דאין סברא כלל להחמיר לזה ומנהגינו עכשיו להחמיר ולהורות כן לאחרים כסברת הרבה גאונים שהובאו בש"ד ובהגהות וע"ש וכל זה למאי דקי"ל כסברת התוספות דבכל איסורין אמרינן חתיכה עצמה נ"נ ולא משום דחיישינן שמא אותה חתיכה נשארה

דרכי משה

(ו) ואני אומר במרדכי שלי אינו כן ואדרבה פסק דחתיכה נעשה נבילה וכ"פ בש"ד וכ' הארוך כלל ט"ו וכן נוהגין וכ"כ מהרא"י בשעריו שער י"ב וב"י לקמן סימן ע"ג וסימן צ"ב לא פסק כן : (ז) וכ"פ ר"י מינץ בתשובה דיש לסמוך על זה להתיר וכ"פ בארוך וכ' דוקא בעוף אבל בבהמה אין לך שום בהמה שיש בה ס' נגד לבה עכ"ל וכ' בא"ו הארוך ובש"ד ובהג"ה דאף אי איכא ס' נוהגין לקלוף מקום דבוק בלב ולא כתב טעם לקליפה זו ואולי חומרא בעלמא וטעמו דהואיל ונמלח כבר נאסר סביב הלב כדי קליפה וצריך להסיר הקליפה שנאסרה תחלה דלא חזר והותרה וכל זו אינו אלא חומרא בעלמא דאין דם אוסר במליחה דכבכ"פ וע"ל סימן ע"ה מדין לב הנמצא בפשטיד"א : (ח) וצ"ע דא"כ הלב עצמו למה מותר מטעם דכבכ"פ שא"א לומר דהמחמירים סברו תירוצו של מהרא"י דלעיל דאם כן מטעם זה גם שאר בשר שעמו היה להיות שרי ונ"ל לומר דס"ל דמהני שיעותא של לב לעמוד נגד הדם שלא לבלעו ממנו רק מעט והוה לענין הלב כדם פליטה אבל לענין שאר בשר נקרא דם בעין ואע"ג דלדידהו לית להו שאני לב דשיע דהא לא התירו אלא מטעם דכבכ"פ מ"מ אפשר דלהאי סברא אית להו דמהני שיעות הלב כמו שחילק מהרא"י ז"ל כמו שאכתוב למטה וכן משמע קצת במרדכי פכ"ה לאסור שאר בשר שנמלח עם הלב דקאמר שם מעשה בא לפני ר"י שנמלח התרנגולת

דרישה

פירוש צלייה לאפוקי ביטול ממש כדעת הרמב"ם ואפי' לדעת המחלקים לעיל סימן ס"ט וס"ל בדם בעין לא אמרינן כבולעו כך פולטו כאן בלב כשהוא נצלה עם דמו מודו כ"ע דקורעו לאחר צלייתו ואע"ג דקי"ל וכתבו רבינו בסימן ע"ז אם נשפך דם בעין על הכלי אם דנאסר ממנו שאני דם הלב שבשעת צלייתו נתייבש בתוך החלל ודם הזב ונפלט ממנו מקרי דם פליטה וכ"כ מהרא"י בשעריו ועיין בא"ו של מור"י בדיני הלב שהביאו : (ב) שאין עוף שלא יהא בו ששים כנגד לבו עפ"ר מ"ש בשם מ"ו וכ"פ מהר"י מינץ בתשובתו סימן ט"ו ושם הפריז על המידה להתיר ואף גם כשהוא בלא כנפים והביא ראיה לדבריו ומתוך הראיות מוכח דס"ל דאפי' ניטל גם הגרגרת ויתר הדברים ולא נשאר כ"א הגוף שלם מקרי עוף שלם ויש בו ס' נגד לבו ואף שלא נזכר שם כ"א בלא ראש עד בית השחיטה ובלא רגלים וכנפים נ"ל דלא נקטינהו אלא מפני שנשאל עליו ע"ז אלא שקשה למה נקט רמ"א ז"ל בלשונו בת"ח כלל כ"ז דין ו' ובש"ע כ"א ראש ורגלים ונ"ל דה"ט משום דמהר"י מינץ כתב שם דלכתחלה לא היה מתיר אם היה אפשר לו לשער במראית עין ע"ש . ומש"ה לא רצה רמ"א לנחות לשיעורי' וכתב מילתא דפסיקא להיתר גם מהרא"י בכתבים שם דנ"ל דלא צמצמו רז"ל כולי האי אף ששם כתב כן לאפוקי ממהרי"ל דאסר בכל ענין מ"מ נראה דיכול להיות דס"ל כמהר"י מינץ ועכ"פ נלע"ד בהצטרף עוד ענין אחר להיתר דהיינו שהעוף או האווז הוא נתמלאה מבשר או תפוחים כנהוג אף שקי"ל באיסור דבוק בעינן ס' בו לבד וא"כ המילוי עמו וכמ"ש רמ"א שם מ"מ כיון דאיסור דבוק עצמו הוא חומרא לשער בו לחוד גם מה שאין מצרפין עמו המלוי הוא ג"כ חומרא שהרי מ"ו פסק בא"ו שלו בדין לב לצרף המלוי א"כ כיון דאיכא עוד טעם להתיר נ"ל פשוט דמותר אף שאין שם גם הכנפיים והגרגרת וכמ"ש מהר"י מינץ להתיר ע"ש : והגאונים

פרישה

(ו) ולא נהירא פירוש דאף העוף עצמו אינו נאסר כשיש ששים נגדו עם הרוטב ושאר בשר שבקדרה וכ"ש שאין צריך ס' נגד כל העוף אפי' למ"ד דאוסרין באיסור דבוק החתיכה עצמה מ"מ הא ס"ל לרבינו דלא אמרינן חנ"נ אלא בבשר בחלב : (ז) וי"א שאם העוף מנותח כו' כן כתב סמ"ק דף נ"ה ע"ש והא דלא קתני דין זה בנתבשל הלב עם כל העוף דחיישינן שמא נשאר כל העוף לבדו ברוטב דמילתא דפסיקא נקט דאם היה דבוק בכל העוף מסתמא היה ס' בעוף עם הרוטב כנגד הלב וכבר כתב דלא אמרינן חתיכה עצמה הדבוק בה נ"נ כשאין ס' : (ח) ונאסרה ואוסרת האחרות יש רוצין לפרש פירוש דין זה כפירוש דין דג טמא שנמלא בין הדגים שכתבו רבי' לקמן סי' ק"ז וכן משמע מלשון סג"מ שכתב בשם סמ"ק והביאו ב"י כאן וז"ל אם נתבשל העוף בחתיכות קטנות והלב מחובר בא' מהן יש לחוש שמא תשאר החתיכה לבדה ברוטב ותאסור האחרת ואחרת ותעשה נבילה ואח"כ תחת הסמוכה לה ויאסרנה וכן כולם והמחמיר תע"ב והמיקל לא הפסיד כי אין לנו להחזיק ריעותא ועוד דהאיסור הבלוע בחתיכה כו' · הרי שכתב בדין זה ממש כמ"ש בדין דגים לקמן · מיהו דעת רבי' נראה לכאורה דלא לפרש כן דא"כ קשה מאי דהכא תליא בדבוק והתם מיירי בלא דבוק ועוד דהתם אמר חיישינן שמא בשעת עירוי נשאר הדג טמא עם עשרים או שלשים טהורים ואסרן וכאן מיירי שלא בשעת עירוי אלא בעודן בקדרה חיישינן שמא החתיכות הנשארות היה חוץ לרוטב וזאת החתיכה עם הלב היתה בתוך הרוטב ועוד דהכא קתני ולא נהירא דלמה ניחוש לזה ולקמן לא כתב כן על דברי האוסרין . ע"כ נראה דמש"ר כאן ויש רוצים לאסור היינו דאפי' המתירין לקמן בדין דגים היו רוצים לאסור כאן דהתם טעם המתירין שאין האיסור חוזר ונבלע ביבש דמיירי התם כשעירה מן האלפס לתמחוי אבל כאן חיישינן שמא בהיותם עוד בקדרה היתה זו החתיכה שהלב דבוק בה לבדה עם הלב ברוטב והנשארות היו חוץ לרוטב ונאסרה זאת החתיכה ואח"כ ימוזרו גם האחרות לרוטב ויאסרו ואז לא שייך להתירם מטעם שאין האיסור חוזר ונבלע דהא ברוטב בלא בשעת בישול הוא חוזר ונבלע והשתא א"ש דנקט כאן והלב דבוק בא' מהם דאי לאו הכי מהיכי תיתי לן למימר שהלב נשאר ברוטב עם אחת מהן לבדו אבל עכשיו שהוא דבוק באחת מהן מסתבר לומר דהואיל ושני חתיכות דבוקות דהיינו הלב והחתיכה מחזיקות מקום גדול ודוחקות לפעמים האחרות לחוץ לרוטב · וה"ה נמי דאפי' למאי דמסיק רבינו כאן וכתב ול"כ דלמה ניחוש לזה יכול להיות דאוסר לקמן דדוקא כאן דבא לאסור מכח דחוזר ונתערב מה שהיה חוץ לרוטב בא לתוך הרוטב כתב למה ניחוש לזה אבל לקמן דמיירי דעירו ברוטב תחלה ונאסרו [..]כי שבתוך הרוטב ומוזרין ונוגעין ממין בתוך הקערה יכול להיות דג"כ אוסר וק"ל והא דאינו אוסר גם כאן מחשש שמא ישאר הלב בסוף העירוי עם עוד חתיכות א' או שתים ויאסרם ומוזרין ויגעו ממין לשאר חתיכות ואין כ"כ חתיכות בשר בקדרה להיותן כולן בטל ברוב צ"ל דכן היה דרכיהן בימים קדמונים לערות הבשר עם הרוטב יחד בפעם א' משא"כ בדגים וה"ה לא תלה כאן חשש האיסור בשעת העירוי כמו שתלה בהשוא דבישול דגים לקמן וככ"ל : (ט) ולא נהירא דלמה ניחוש לזה פירוש אפי' לאותן דס"ל דחנ"נ וכ"ש שסובר עצמו ס"ל כרבי' אפרים דאין חנ"נ מ"ו (וכתב עוד רש"ל ואנו קי"ל דבכל היכא דדבוק צריך ס' באותה החתיכה ואם אין שם ס' חתיכה עצמה נעשה נבילה וצריך ס' כנגדה וכן נוהגין כי כן דעת רוב הגאונים וכל זאת לדעת התוס' דס"ל בכל איסורין חנ"נ וכן עיקר עכ"ה) : (י) ושמעתי מא"א ז"ל כו' שאין עוף שלא יהא בו ס' כנגד לבו כתב מ"ו ואפי' בלא ראש ורגלים כמ"ש מהרא"י בכתבים סימן נ"א וכ"פ בתשובת מהר"י מינ"ץ ושם הקיל יותר ועד"ר מ"ש שם :

הכבד

הכי שרייה רחמנא ולהכי לא מחמרינן ביה טפי משאר בשר עכ"ל · כתב הריב"ש סימן קס"ד הריאה מדינא לא בעיא חיתוכא דדוקא בלב אמרו קורעו ומוציא את דמו ולא בריאה אבל ראיתי שנהגו לקרעה ולפתוח הקנוקנות הגדולים שלה ומנהג יפה הוא עכ"ל :

נשארה לבדה אלא היכא דדבוק בה צריך ס' באותה חתיכה ואם אין שם ס' נעשה נבלה וצריך ס' כנגד כל החתיכה אפילו לא נשארה לבדה ורבינו על פי סברת י"א דלא אמרינן נעשה נבלה אלא כשנשארה לבדה כתב והשיג עליהם דלא נהירא דלמה נחוש לזה אבל הוא גופיה ס"ל כר' אפרים דלא אמרינן נ"נ אלא בבשר בחלב כדלקמן בסימן צ"ב וכאן לא כתב להשיג על סברת י"א אלא לפי שיטתם ועוד נ"ל דאפילו לר"א אם היינו חוששין לזה שנשארה חתיכה לבדה אע"פ דאין צריך ס' כנגד אותה חתיכה לר"א מ"מ מודה הוא שאותה חתיכה באיסורה עומדת ויתבאר זה לקמן בסוף סימן ק"ו בס"ד ולהכי אמר רבינו דל"כ דלמה נחוש לזה והלכך אף אותה חתיכה שריא ודו"ק ודע דלענין אותה חתיכה אפילו בלא רוטב נאסרה כשנשארה לבדה אלא דלאסור אחרות בעינן נמי דנשארה עם הרוטב :

עג הכבד (א) יש בו ריבוי דם לפיכך אין לו תקנה לבשלו על ידי

עג הכבד יש בו ריבוי דם לפיכך אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה וכו' בפרק כל הבשר (קי :) א"ל אביי לרב ספרא כי סלקת להתם בעי מינייהו כבדא מה אתון ביה כי סליק אשכחיה לר' זריקא א"ל אנא שלקי לר' אמי ואכל כי אתא לגביה א"ל למיסר נפשה לא קא מיבעיא לי כי קא מיבעיא לי למיסר חבירתה א"ל מ"ש דלמיסר נפשה לא קא מיבעיא לך דתנן אינה נאסרת למיסר חבירתה נמי לא תיבעי לך דתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת ודילמא התם בכבדא דאיסורא ומשום שמנונתא משום דמא מאי · ופירש"י כבדא מה אתון ביה נוהגים בו היתר לבשל בקדרה או איסור מפני שפולט דם ואף על פי שכולו דם אפ"ה לאחר שפירש ויצא הרי הוא דם ואסור וכתב הרא"ש מתוך פירש"י משמע דבשלו בקדרה אחר מליחה קאמר ומספקא ליה משום דיש בו ריבוי דם ושמא אין כח במלח להפליט כל הדם וכשהוא מבשלו חוזר הדם ונבלע בתוכו ור"ת פי' דלא מספקא ליה אם מותר לבשלו אחר מליחה דמילתא דפשיטא הוא שמותר כמו שנהגו לבשל אחר צלייה דמליחה מפלטת כמו צלייה אלא כי קא מיבעיא ליה אי שרי לבשלו עם הבשר בלא מליחה דכוליה דם הוא א ושרייה רחמנא ובעיין לא איפשיטא ואמרינן בגמרא (קיא ·) דרב הונא חלטי ליה בחלא ור"כ חלטי ליה ברותחין ופירש"י חלטי ליה מעיקרא · ונבלע דמו בתוכו כדי שלא יפלוט עוד כשיבשלהו עם האחר ודמו המובלע בתוכו מותר כל זמן שלא יצא : חלטי ליה בחלא · למתו בחומץ שהחומץ צומתו ושוב אינו פולט עולמית והדר מבשל ליה עם בשר אחר וכתב הרי"ף וסוגיא דשמעתא דאי חלטי ליה בחלא או ברותחין שרי אלא מיהו שדרו ממתיבתא דהאידנא לא בקיאינן בחליטה וספק איסור לחומרא ולא שרי למיכל כבדא שליקא אלא היכא דטוו ליה מעיקרא ושלקי ליה בתר הכי אבל אי שלקי ליה (מעיקרא) אסור וכן המנהג בכל ישראל ע"כ וכתב הרא"ש ומה שכתב הרי"ף זה הלשון דלא שרי למיכל כבדא שליקא לא שבא לאוסרו אם נעשה כך דמסתמא הלכה כמתניתין דתרומות וכר' יוחנן ב"כ דכבד אוסרת ואינה נאסרת ולא מפליג בין שלוקה למבושלת וכן ר' אמי שלקו ליה ואכל אלא אמנהגא דשדרו ממתיבתא קאי ולא שרי לכתחילה למיעבד הכי ואיתא תו בגמרא (שם) רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר ר"נ אשכח הוא כבדא דהוי בה סימפונא דבליעה דמא אמר להו אמאי עבדיתו הכי אמרי ליה אלא היכי נעביד אמר להו קרעוה שתי וערב וחיתוכיה לתחת וה"מ כבדא אבל טחלא שומנא בעלמא הוא · ופירש"י אמאי עבדיתו הכי · אף על פי שדם הנבלע בו היתר הוא מיהו דם הכנוס בסמפונות דם הוא : וחתוכיה לתחת · חתוכיה למטה כשיתנוהו בתנור לצלות כדי שיזוב הדם ויצא והתוספות והרא"ש כתבו קרעוה שתי וערב וחיתוכיה לתחת ולבשלו בקדרה אחר צלייה או אחר מליחה לפר"ת דאי לאוכלו צלי ל"ל לחתוכיה ליה אי נפלט הדם שריק ונפיל ואי לא נפלט הו"ל דם האיברים שלא פירש ואי משום סמפוני הכבד צריך קריעה אף ללי דההוא דם הוי בכרת אף על פי שלא פירש דמעלמא אתא ונכנס לתוך הסמפונות אם כן בטחול נמי אי איכא סמפונות למה לא יצטרך קריעה ואי אין סמפונות בטחול אם כן מה בא להשמיענו אבל טחלא לא ובה"ג כתב דהאי דמטוי כבדא בשילומא צריך לחתוכיה מ"ט דאזיל דמא ומכנים לסמפונות והיכא דלא קרעיה ליקרעיה לאחר בישוליה ומותר ויוצא דם הכנוס בסמפונות ולא חיישינן לדם הסמפון שמא חזר ונבלע בכבד דהא אסקינן בפרק כילד צולין (עד ·) כבולעו כך פולטו עכ"ל והר"ן כתב רוב המפרשים סוברים דה"ק קורעו שתי וערב וחיתוכיה לתחת בשעת מליחה דאגב חתיכה ומליחה נפיק מיניה דמא שפיר מדקאמר אמאי עבדיתו הכי ולא אסר להו ש"מ דכבד גופיה שרי מדינא דגמרא אלא דדם שבסמפונות עצמן אף על פי שלא פירש הרי הוא ככנוס בכלי ומש"ה א"ל אמאי עבדיתו הכי דהא איכא למיחש דילמא אכיל לסמפונות דיליה דמליאן דמא ופירשו הראשונים דמעיקרא כי בעא מיניה כבדא מה אתון ביה ה"ק פשיטא לי דא"א להתירו בלא מליחה אדרבה מספקא לי אי סגי במליחה או לא דדילמא מתוך שהכבד מרובה בדמים אין המלח מפליט כל דם שבתוכו ובעי קריעה ומליחה או דילמא מליחה לבדה מוציאתו מידי דמו כשאר בשר ודאמרינן למיסר חבירתה נמי לא תיבעי לך דתנן הכבד אוסרת היינו טעמא משום דע"כ אפילו לאחר מליחה קאמר דאי לפני מליחה פשיטא דודאי אוסרת דמי גרע מבשר דעלמא שלא נמלח ודחינן דילמא התם בכבדא דאיסורא ומשום שמנונית וה"ק כבדא דאיסורא אוסרת כבד חברתה משום שמנונית שהכבד בולעת שמנונית אפילו בשעה שהיא טרודה לפלוט ואינה נאסרת היינו לומר שאף על פי שאין פליטתה מונעתה (מלבלוע שמנונית) אף על פי כן היא מונעת אותה מלבלוע דם ולפיכך כבד דהיתירא שנתבשלה בפ"ע בלא הבשר אינה נאסרת משום דם של עצמה דאיידי דטרידא למיפלט לא בלעה ונמצאת למד לפי דבריהם שהבא לבשל לכתחלה צריך לחתכו שתי וערב ולמלחו יפה יפה ויחתוכיה לתחת מפני דם סמפונות שבו לא קרעו ולא מלחו כלל ובישלו הכבד עצמו מותר דאיידי דטריד למיפלט לא בלע ואם נתבשל עם הבשר אוסר בכ"ט חתכו ומלחו וחיתוכיה לתחת א"כ חלטו בחומץ או ברותחין אינו אוסר כלל ולולי לפי דעתם ז"ל משמע דלא בעי חיתוך כלל זהו פסקן של דברים לפי שיטתם ז"ל אלא דשדרו ממתיבתא דלא בקיאינן בחליטה וכתב הרמב"ן ז"ל דה"מ לכתחלה אבל בדיעבד היכא דקרעיה ומלחיה וחיתוכיה לתחת לא אסרינן לכבדא ולמאי דבשיל בהדיה שכיון שגזרת אחרונים הוא אין מדקדקין בה להחמיר בדיעבד שהתורה חסה על ממונם של ישראל ותמהני לפי דבריהם נהי דלא בקיאינן בחליטה בקריעה ומליחה ודאי בקיאינן דהא אומלא דאסמיק בחיתוכא ומליחה שרי ולא מצינו שאסרוה הגאונים ואף בכבד נמי לא שדרו ממתיבתא אלא דלא בקיאינן בחליטה ואם כן למה כתב הרי"ף דלא שרי למיכל כבדא שליקא אלא היכא דטוו ליה מעיקרא ב לפיכך נ"ל דמעיקרא הכי קא מיבעיא ליה כבדא מה אתון ביה כלומר פשיטא לן

כתבו התוספות ר"פ כ"ל ע"ש ריב"א דלא אמרינן לב שיע אלא לגבי דם אבל לא לגבי שמנונית וכ"ה במרדכי והגהת אשיר"י פכ"ה והבית יוסף הביאם וע"ש :

עג הכבד יש בו ריבוי דם וכו' בפכ"ה (דף ק"י) א"ל אביי לרב ספרא כי סלקת להתם בעי מינייהו כבדא מה אתון ביה וכו' ונראה דרבי' כתב דבריו על פי דברי התוספות שכתבו תחלה שר"ת פירש שמעתא דכבד בשלא נמלח דקמבעיא ליה אי שרי לבשל עם בשר דשמא בכבד דכולו דם אפילו פירש הדם לחוץ ונתבשל עם בשר שרי דכיון דשרייה רחמנא אף מדרבנן לא אסרינן ליה אלא כשהוא בעין אבל לא כשנתבשל עם בשר בקדרה · ואח"כ כתבו ועי"ל בע"א דבלא מליחה פשיטא דאסור וע"י מליחה הוא דקמיבעיא ליה כיון שיש בכבד רוב דם שמא אינו יוצא כולו ע"י מליחה ועל פי עי"ל זה כתב רבינו תחילה הכבד יש בו ריבוי דם לפיכך אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה דכיון דבעיין לא אפשיטא אזלינן לחומרא ומ"ש עוד ואין לבשלו אא"כ קרעו וכו' הוא ג"כ ע"פ עי"ל זה דהך דרבה בר רב הונא דקא"ל קרעיה ש"ו וחתוכיה לתחת לבשלו בקדרה אחר צלייתו דוקא הוא דאילו לפר"ת לבשלו אחר מליחה נמי שרי בקריעה ש"ו וחתוכי' לתחת ונראה לפע"ד דלפי דרש"י קמפרש לה להך דקרעוה ש"ו אצלי דהיינו לבשלו לאחר הצלייה דאי לאוכלו צלי למה לי חיתוכא וכדכתבו התוספות ולא קמפרש לה לבשלו אחר המליחה מסם הוכיח הרא"ש ז"ל דמשמע מתוך פרש"י דהך דקמיבעיא ליה לאביי דבעל ידי מליחה הוא דקא מיבעיא ליה וכן בש"ד ושאר פוסקים כולם כתבו ע"ש רש"י דאין לבשל כבד אחר המליחה אבל רבינו לא הזכיר פרש"י ונמשך ע"פ דברי התוס' ולכן הזכיר סברא זו בסתם כמ"ש גם התוספות בסתם ועי"ל ואח"כ כתב דעת ר"ת דהתיר לבשלו ע"י מליחה וסובר כמי דהך דרבה בר רב הונא דקרעוה ש"ו וחתוכיה לתחת בבא לבשלו אחר המליחה קאמר וז"ש ור"ת התיר לבשלו ע"י קריעה ומליחה ואיכא למידק אמאי לא כתב רבינו דלסברא ראשונה אינו אסור לבשלו ע"י מליחה אא"כ בבא לבשלו עם בשר ושר"ת מתיר לבשלו עם בשר אבל כבד לבדו לד"ה שרי לבשלו ע"י מליחה וי"ל דכיון דכתב רבינו בסמוך דבדיעבד שרי אפילו הבשר אחר שנתבשל עם כבד שנמלח וגם כתב דאפילו לא נמלח כלל שרי בדיעבד אם נתבשל לבדו ממילא שמעינן במכ"ש דאם נמלח הכבד דכשר בדיעבד אם נתבשל לבדו אבל לכתחלה ודאי לא שרינן ליה לבשלו אפילו נמלח ואפילו בלבדו דכיון דיש בו רבוי דם חיישינן

דרכי משה

התרנגולת עם לב שבה והשיב נראה בעיני שהגאונים לא אסרו אלא בישול שמפעפע אבל במליחה אינו מפעפע א"צ רק קליפה במקום הדבוק וכ"כ ראבי"ה ורמ"ה דבמליחה אין משערים בס' רק כדי קליפה עכ"ל א"כ לדידן דקי"ל דבמליחה משערין בס' כמו שיתבאר סימן ק"ה היה נראה לאסור הבשר שנמלח עם הלב אם אין בו ס' נגד הלב אמנם בא"ו הארוך פסק בהדיא להתיר בין במליחה בין בצלייה מטעם דכבכ"פ וכתב דנהגו לקלוף סביב הלב במקום הדבוק עכ"ל וכן הוא בהדיא באגרת מהר"א כ"ץ שנדפס בסוף ש"ד וכן מטים דברי מהרא"י ז"ל דהואיל וכתב דקרוי דם פליטה מכח שרדכו להתייבש א"כ אין לחלק בין שאר בשר ללב עצמו וכן נראה דעת רבי' בעל הטור מדלא חילק אם נמלח עם שאר בשר כמו שמחלק לקמן בכבד וכן נ"ל להוכיח דזו לא מקרי רק דם פליטה ולא בעין כמו שמצינו לעיל סימן ס"ה וסימן כ"ב גבי חוטין שבלחי ושביד אם נצלו או נמלחו עם בשר דלכ"ע הבשר שרי מכח דכבכ"פ ולא אמרינן שהוא דם צלול אף ע"ג דגם בחוטים הדם כנוס מיהו לעיל סימן כ"ב כתבתי דאף בחוטין יש מחמירין לקלוף סביב ההוטין לכן גם כאן צריך קליפה מועטת עוד כתב בארוך דלב שנמלח או נצלה שלם הלב עצמו אסור כולו דהמליחה והצלייה פרשו הדם שבו ממקום למקום ואין לה כח להפליטו לגמרי דרך בשר הלב הואיל וסגור בכ"מ מידי דהוה אחוטין שבלחי ושביד שאם צלאו כך החוטין אסורין ה"נ גם הלב ודוקא שסגור גם למעלה אבל אם פתוח למעלה שרי בדיעבד דזו מיקרי פתוח ומה שנהגו לחתוך ערלת הלב ולפתחו לגמרי ולחתוך גידים שבפנים אינו אלא חומרא בעלמא עכ"ל ואני אומר דאין לסמוך אהוראה זו דהרי כל הפוסקים פוסקים גבי לב דמותר לאחר צלייה וה"ה במליחה ולא חילק בין אם הוא סגור או פתוח למעלה גם ב"י לא חילק בזו ויש מתירין הלב אפי' בבישול ולכן אין לדברים אלו עיקר ומה שהביא ראיה מחוטין של לחי ויד לא דמי דהתם בחוטין עצמן אין בהם דם רק הכנוס בהן לכן מה שבלעו נשאר בהם אבל גבי הלב דיש דם בבשר אמרינן ביה איידי דפולט דם דידיה פולט נמי דם שבלע ואמרינן ביה שפיר כבכ"פ וע"כ צריכין לומר חילוק זה ס"ס ע' לענין בשר שנגע בציר ותו דגם בחוטים אינן אסור רק מצד הדם שבהן ולא מחוטים עצמן אלא שאין דרך לקרען ולהוציא דמן ולאכול החוטים קאמר החוטים אסורים ור"ל משום דם שבהן ואף ע"ג דבסימן כ"ב דלעיל הצריך כדי נטילה סביב חוטים אף התם אינו אלא חומרא בעלמא או גבי ורידין שאני כמו שנתבאר כל זה סימן ס"ה אבל גבי לב שקרעו אחר צלייתו ומליחתו ואסור הדם שבתוכו ודאי הבשר שרי דבמליחה וצלייה אמרינן כבכ"פ כנ"ל עוד כתב דאם הוא פתוח למעלה ומלחו כך ובשלו מותר בדיעבד דזה מיקרי פתוח עכ"ל גם בזו צ"ע דהא לשון קורע לא משמע הכי אלא שצריך לקרוע ממש וכל זו לא מקרי קריעה :

בתא"ו

פרישה

פי' עג (א) הכבד יש בו ריבוי דם בפרק כל הבשר דף ק"י ע"ב א"ל אביי לרב ספרא כי סלקת להתם בעי מינייהו כבדא מה אתון ביה כי סליק אשכחיה לרבי זריקא א"ל אנא שלקי לר' אמי ואכלי כי אתא לגביה אמר למיסר נפשה לא קמיבעיא לי כי קמיבעיא לי למיסר חברתה כו' ולא אפשיטא שם בעיא זו ופירש"י בעיא זו דאיבעיא ליה אפילו לאחר שנמלח אי שרי לבשלו עם שאר בשר מפני שפולטת דם דאע"פ שכולו דם מ"מ לאחר שפירש ויצא הרי הוא דם ואוסר או לא ומשב כמוכל בעלמא אבל היא לא נאסרה מדמה דכיון שהיא טרודה לפלוט אינה בולעת דם אבל שמנונית וליר מקבלת לעולם מבשר שנתבשל עמה ור"ת כתב דאיבעיא זו קאי אקודם שנמלח אי מותרת לבשל עם שאר בשר כיון שכולה דם והתירה רחמנא לאכלה אבל לאחר מליחה פשיטא דמותרת לבשלה עם בשר כמו לאחר צלייה דמליחה דינו כצלייה . ואיתא תו בגמרא רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן אשכחו הכוא כבדא דבליעא דמא אמר להו אמאי עבדיתו הכי אמרי ליה אלא היכי נעביד אמר להו קרעוה שתי וערב ומיתוכיה לתחת וה"מ כבדא אבל טחלא שומנא בעלמא הוא ופירש"י אמאי עבדיתו הכי אע"פ שדם הנבלע בו היתר הוא מיהו דם הכנוס בסמפונות דם הוא . וחיתוכיה לתחת מתוכו למטה כשיתנוהו בתנור לצלות כדי שיזוב הדם ויצא והתוספות והרא"ש כתבו קרעוה שתי וערב וחיתוכיה לתחת ולבשלו בקדרה אחר צלייה או אחר מליחה לפי' ר"ת ועי' בב"י שם · ועפ"ז יתבארו דברי רבי' מ"ש לפיכך אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה היינו כשיטת רש"י שמפרש איבעיא זו לאחר שנמלח ואף ע"ג דבגמרא פשיטא ליה דהיא אינה נאסרת דאגב דטרידי לפלוט לא בלעי מ"מ אסרו לבשלה אפי' לבדה משום הקדרה שבישלו אותה בה שהיא נאסרת

חדושי הגהות

עג א פי' הלבוש הטעם משום דלא אסרה התורה אלא דם הנשפך כמים שנאמר לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים והכבד קרוש ועומד בגופה של בהמה ואינה נשפכת כמים : ב בהר"ן שם איתא וז"ל ועוד לפי שיטתם אמאי דחיק ומוקי לה בכבד דאיסורא ולא מוקי לה בכבד דהיתירא ושלא נמלח ומשום דם לפיכך נ"ל כו' עכ"ל והעתקתי זה לפי שראיתי

ידי מליחה ואין לבשלו אלא אם כן קרעו שתי וערב (א) והניח חתוכו למטה וצלהו ואח"כ יכול לבשלו (ב) ור"ת התיר לבשלו ע"י קריעה ומליחה (ג) ואין נוהגין כן ומיהו בדיעבד שרי ואם חלטו בחומץ

היינו דילמא המליחה אינה מעלה ולא מורדת דשמא אין המליחה מוציאתו מידי דמו וכי היכי דבלא נמלח כלל אסור לבשלו לכתחלה ה"ה בנמלח נמי אסור לכתחלה אפי' בלבדו: **ומ"ש** ואין נוהגין כן ובדיעבד שרי פי' אף ע"ג שבפי' ר"ת עיקר שהרי לא נחלק עליו רש"י בפי' והמשמעות שכתב הרא"ש ז"ל יש לדחותו אפ"ה אין נוהגין כן ומ"מ בדיעבד שרי אף הבשר שנתבשל עמו וז"ל הס"ד לכתחילה אסור לבשלו לבדו אפי' כמלחה תחלה ואף על פי שהכבד אינו בולע מ"מ אסור הכלי שבולע

לן דמליחה בכבד אינה מעלה ולא מורדת שמתוך שהוא מרובה בדמים אין המליחה מוציאתו מידי דמו מש"ה מיבעיא לן כיון דשרא לן כבדא אין דמו אוסר כלל ושרי אפי' לקדרה עם הבשר בלא מליחה או דילמא לא שרינן אלא לבשלה בפני עצמה ובעינן למפשטה מדתנן הכבד אוסרת ולא מאי למדחייה דילמא בבלא נמלחה דמליחה בכבד לא מעלה ולא מורדת ודחינן דלמא בכבד' דאיסורא ומאי דאמר ליה רבה בר רב הונא קרעיה שתי וערב והיתוכיה לתחת היינו לצלי כמו שפירש רש"י ומשום דמא דסמפוני אבל לקדרה עם בשר לית ליה תקנתא בהכי אלא בחליטה דאע"ג דשרא לן כבדא לא שרא לן דם הפורש ממנו ולפיכך כתב הרי"ף דשדרו ממתיבתא דהאידנא לא בקיאין בחליטה ולא שרי למיכל כבדא שליקא ואילו היה כשר בחתיכה ומליחה למה אסרוהו והלא הכל בקיאין בכך ואומלא דאסמיק נמי בחתיכה ומליחה שרי אלא ודאי כדאמרן וגמלאת למד לפי שיטה זו דאפי' קרעיה ומלחיה והיתוכיה לתחת לא שרי לבשלו בקדרה עם בשר דקריעה לא מהניא אלא לדם הסמפונות אבל לדם כבד עצמו לא וללי הוא דבעי קריעה שתי וערב והיתוכיה לתחת בשעת צלייה ואם צלאו בלא ולא התכו מסתברא דכולו מותר חוץ מן הסמפונות דכבולעו כך פולטו ועדיין אין דעתי מתיישבת שלפמ"ש דהא דאמר קרעו שתי וערב והיתוכיה לתחת לצלי הוא הו"ל להרי"ף להביאה בהלכות ותמהני עוד נהי דלא בקיאינן בחליטה אפ"ה כבדא שליקא באפי' נפשיה למה יאסר והא אמר אביי דלמיסר נפשה לא קא מיבעי' לי במה תאמר הומר הראשונים הוא והא ממתיבתא לא שדרו אלא דלא בקיאין בחליטה אלא א"כ תרצה לומר דכיון דלא בקיאין בחליטה ואינו מותר לבשלה עם בשר אף לבשלה בפני עצמה אסורה וכל זה אינו במשמע במה שכתוב בהלכות ועוד שהרמב"ם כתב בפ"ו מהמ"א כלשון הזה הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך מים רותחים עד שתתלבן הרי זו מותרת לבשל אותה אח"כ וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור ואח"כ מבשלין אותה בין שבשלה לבדה בין שבשלה עם ד"א הכבד שבשלה ולא הבהבה על האור ולא הלטה בחומץ או ברותחין הרי הקדרה כולה אסורה והכבד וכל שנתבשל עמה ע"כ. והרי אתה רואה מפורש שהוא אוסר לבשל כבד בפני עצמו מן הדין ולא מן התקנה ולא ההמירו הראשונים בכבד אלא שלא לסמוך בחליטתו אבל שלא לבשלו בפני עצמו מן הדין הוא אסור (ב) ועיינתי בפי' המשנה לרב ז"ל בתרומות על משנה זו דהכבד אוסרת ואינה נאסרת ולמדתי ממנו שהרי"ף והרמב"ם סוברים דכולה סוגיא אליבא דר"י בן נורי איתמר דאיהו הוא דאמר התם הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת אבל רבנן פליגי עליה התם וסברי דכבד נאסרת ולפיכך לרבנן אין הכבד מותרת בבישול אפי' בפני עצמה אלא בחליטה ולדידן דלא בקיאין בחליטה לית לה תקנתא אלא בצלי ונראה ג"כ שהם סוברים דהא דא"ל קרעוה שתי וערב והיתוכיה לתחת היינו בשעת מליחה ולהתירה בקדרה אליבא דר"י בן נורי אבל לדידן דלא קי"ל כוותיה דלא שריא אלא ללי א"ל קריעה שתי וערב דהא בחומלא ביעי ומוזרקי אמרינן לעיל תליא בספודא מידב דייב הלמא לצלי לא בעי חתיכה כלל זה נ"ל אבל פליאה דעתם ממני מה ראו לדחות דברי ר"י בן נורי כיון דר' זריקא אמר הנא שלקית לר' אמי ואכל ואביי נמי אהדר לרב ספרא למיסר נפשה לא קא מיבעיא לי ור"נ נמי אמר אפי' בשליקה גמורה שריא ורבה בר רב הונא אמר קרעיה שתי וערב והיתוכיה לתחת והיאך אפשר לדחות כל האמוראים הללו דמיניהו נמי עבדו בה עובדא אבל השיטה המחוורת אצלי היא אותה שפירשתי למעלה עכ"ל ולי נראה שהרמב"ם ז"ל סובר דהא דא"ל רבה בר רב הונא קרעוה והיתוכיה לתחת לא לקדרה ולא לצלי היא דלקדרה לא מהניא ליה חתיכה ולצלייה לא צריך חתיכה כמו שיתבאר דמורא מיטב שייב אפי' דם שבסמפונות כמו שנתבאר בסימן ס"ה שהוא דעת רוב הפוסקים דלא אמרו שצריך לחתוך הוטין בית כהס דם אלא לקדרה אבל לא לצלייה אלא להליטה קאמר וכ"כ ממה שכתב הכבד שחתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך מים רותחים וכן פירש ה"ה ז"ל וטעמא משום שהחליטה אינה מועלת אלא להלמית דם שבכבד עצמה דליהוי כדם האיברים שלא פירש אבל לדם שבסמפונות דהוי ככנוס בכלי לא מהניא מידי ולפיכך לריך לחתוך הכבד כדי שילא אותו הדם ומשמע ליה ז"ל דהתיכה שתי וערב לאו דווקא דה"ה דסגי בשתי בלא ערב או בערב בלא שתי דבהאי זה מהם יולא כל דם שבסמפונות אלא דבעי למימר שההתדיהיה בכל האורך או בכל הרוחב כעין התך דשתי וערב שהיא מעבר לעבר שאם אין ההתך בענין זה ישארו קלת סמפונות בלא התך ומפני כך כתב סתם הדבר אם התכה ולא כתב אם התכה שתי וערב ולא הולרך להזכיר שיהא ההתך בכל האורך או בכל הרוחב דכיון דא"ל להתכה אלא מפני דם שבסמפונות ממילא משמע שלריך שיהיה ע"פ כל האורך או כל הרוחב שאל"כ איכא למיחש שישארו קלת סמפונות ומטעם זה לא הולרך לכתוב שיהיה היתוכיה לתחת שמאחר שא"ל לנתחה אלא מפני דם הכנוס בסמפונות פשיטא שבעת היתוכה ישים ההתך לצד מטה עד שיזוב הדם דאל"כ מה הועיל בהיתוכו ולקדרה ס"ל דלא קי"ל כר"י בן נורי אלא כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דאמר שלוקה אוסרת ונאסרת וכדאמרינן בגמרא וטעמא משום דמשמע ליה ז"ל דנהי דאביי כי איבעיא ליה מה אתון ביה היינו לומר אי סגי ליה לקדרה בקריעה ומליחה או לא מ"מ בהא דא"ר זריקא הנא שלקית לר' אמי ואכל איכא לספוקי דלמא ע"י חליטה קאמר ורב ספרא הוא דלא דק במילתא כדאשכחן דמאי דאהדר א"ל דאנא ויגאי בריה דר' אמי איקלען לר' יהודה בריה דר"ש בן פזי קריבו לן קניא בקופיה ואכלנא למאי דאתקיף רב אשי דילמא פי קנה חוץ לקדרה הוה א"נ מיהלט הוו הלטי ליה מעיקרא כדאיתא בגמ' ע"כ רב ספרא לא דק במילתא או מספקא לן דילמא לא דק במילתא וכיון שכן ליכא למיפשט מדרב ספרא מידי וכיון דאשכחן דרב הונא ור"נ הלטי להו משמע דלא מהניא ביה קריעה ומליחה לקדרה כלל דכל שלא הלטו ואפי' בשלו לבדו אסור כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דאמר שלוקה אוסרת ונאסרת לפי שאחר שגמרה פליטתה חוזרת ובולעת והא דאמר בגמרא רב בר שבא איקלע לבי ר"נ אייתי ליה כבדא שליקא ולא אכל הלוט היה ור"נ לטעמיה דהלטי ליה ואכל ורב בר שבא סבר דלא מהניא ביה הליטה משום דמרובה בדמים הוא ותרוייהו סברי דהלכה כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דהא כבדא שליקא להודיה משמע ואפ"ה אסר ליה רב בר שבא ור"נ נמי לא שרייה אלא משום דהלוט הוה אבל אם לא היה הלוט הוה אסר ליה משום דס"ל כבד אוסרת ונאסרת והא דקאמר בגמרא כתנאי ר' אליעזר אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן אומר מתובלת אוסרת ונאסרת שלוקה אוסרת ונאסרת לא ארב נחמן ורב בר שבא קאי כמו שפירשו המפרשים דלדידיה תרוייהו סבירא ליה כר' ישמעאל בנו של ריב"ב אלא אאביי ורב הונא ור"נ קאי דאביי שרי כבדא שלוקה להודיה ואפי' עם בשרא שרי לכבדא גופיה ולא איבעיא ליה אלא בבשרא דאישליק עם כבדא אי איתסר אי לא דפשיטא ליה דכבד אינה נאסרת ומספקא ליה אי אוסרת משום דמא דנפיק מיניה או לא דכיון דכוליה דמא רחמנא שרייה איכא למימר דאפי' דמא דפריש מיניה שרי ורב הונא ור"נ דהוו הלטי ליה אפי' לבשולי בלחודיה ע"כ סברי כר' ישמעאל בנו של ריב"ב דאמר שלוקה אוסרת ונאסרת כלומר דאם בשלה עם דברים אחרים אוסרתן והיא עלמה נאסרת בין שבשלה עם דברים אחרים בין שבשלה בפני עלמה משום דבתר דגמרה לפלוט הדרא ובלעה מדם שפלטה ואביי הא קאמר דסבר כמ"ד אינה נאסרת אלא במאי דאמר אוסרת מספקא ליה אי דווקא בכבדא דאיסורא אבל לא בכבדא דהיתירא או דילמא אפי' בכבדא דהיתירא קאמר דאוסרת והשתא כיון דרב הונא ור"נ הלטי ליה כוותיה קיימא לן ולא כאביי דמספקא ליה דלא שבקינן מאי דפשיטא להו לרב הונא ור"נ משום מאי דמספקא ליה לאביי ועוד דהו"ל חד לגבי תרי ומה"ט נמי לא קי"ל כרב בר שבא דאסר ליה בהליטה דהו"ל חד לגבי תרי הלכך נקטינן דכבד לקדרה אסור ואם בשלו עם בשר אחר אוסר אא"כ הלטו אבל מליחה לא מהניא ביה מידי ולצלייה לא לריך קריעה דמורא מיסב שייב דלהליטה הוא דאמרינן בגמרא דבעי קריעה כדפרישית ובזה נתיישבו דברי הרמב"ם ז"ל שאוסר לבשל כבד בפני עלמו מן הדין דכרב הונא ור"נ קי"ל דס"ל דאסור לבשל כבד אפי' בפני עלמו אלא ע"י הליטה וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שכתב וסוגיא דשמעתא דאי לא הלטי ליה בחלא או ברותחין שרי דמשמע דאי לא הלטי ליה אסור בכל גווני ואפי' לבשלו בפני עלמו ובאו הגאונים ותיקנו דלא מהני הליטה ואתי שפיר נמי שהרי"ף והרמב"ם לא הזכירו דללייה בעי קריעה שתי וערב והיתוכיה לתחת דלאו לענין ללייה איתמר אלא לענין הליטה והרמב"ם כבר הזכיר התיכה גבי הליטה וכמו שכתבתי והרי"ף שלא הזכירו איכא למימר שסמך עמ"ש בפ' ג"ה גבי אומלא דאסמיק התכיה ומלחיה שפיר דמי דהלמא התיכה בעי להוליא דם שבו וכ"ש בכבד שהדם כנוס בסמפונות דהוי ככנוס בכלי ופשיטא דלריך להוליאו:

ואחר כל הדברים האלה באה לבאר דברי רבינו מ"ש הכבד יש בו ריבוי דם לפיכך אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה זהו ע"פ מ"ש הרא"ש דמשמע מתוך פירוש רש"י דכי בעי כבדא מה אתון ביה לבשלו בקדרה אחר מליחה קאמר ומספקא ליה משום דיש בו ריבוי דם שמא אין כח במלח להפליטו וכיון דשדרו ממתיבתא דלא בקיאין בחליטה לא שרינא ליה לבשולי כלל. וא"ת הא תינח דאסור לבשלו עם דברים אחרים כיון דאביי מספקא ליה אי אוסרת או לא ואפי' ע"י חליטה אסרינן משום תקנת הגאונים אבל לבשלו בפני עלמו דפשיטא ליה לאביי אמאי אסרינן ליה יש לומר דהיישינן משום הקדרה עלמה שהיתה נאסרת ואפי' משום כבד עלמו איכא מ"ד שלוקה נאסרת ואין אנו בקיאים מה הוא שלוקה ומה הוא בישול כ"כ בהגה"מ וקשה לי דכיון שהגאונים ז"ל לא אסרו בחליטה אלא משום דלא בקיאין בה מה ענין זה להששא דקדרה או לאין אנו בקיאים מה הוא שלוקה ומה הוא בישול ואם נאמר שהיתה זו תקנת אחרים זו לא שמענו לפיכך נ"ל דמשום דרוב פעמים אין הכבד מתבשל לבדו אלא עם דברים אחרים כשבאו הגאונים לגזור על החליטה לא ראו להניח מקום לבשל כבד לבדו שהשו שמא יבואו לבשלו עם דברים אחרים כמו שהוא מנהג בני אדם ונמלאת תקנתם נעקרת ולכן גזרו סתם שלא לבשלו אלא ע"י ללייה תחלה: ומ"ש עוד רבינו אח"כ קרעו שתי וערב והניח חתוכו למטה וללהו הוא ג"כ ע"פ פי' רש"י בההוא דאמר ליה רבה בר רב הונא קרעוה שתי וערב והיתוכיה לתחת דלללייה קאמר:

ומ"ש ור"ת התיר לבשלו ע"י קריעה ומליחה כבר כתבתי דעתו בשם התוספות והרא"ש ז"ל: ומ"ש ואין נוהגין כן לכאורה משמע מדבריו שר"ל שהטעם שאין נוהגין כך הוא משום דלא ס"ל כר"ת בפירושא דשמעתא שאילו היו סוברים כמותו נהי דגזרו הגאונים בחליטה היינו משום דלא בקיאין בה אבל בקריעה ומליחה דבקיאין ביה שפיר אמאי לא נהגו היתר אלא ודאי טעמא משום דלא ס"ל כר"ת דשרי ע"י קריעה ומליחה אבל אין מתיישב לפי זה מ"ש ומיהו בדיעבד שרי דכיון דלא נהגו כן משום דלא ס"ל כר"ת היאך כתב דבדיעבד שרי ומתוך מה שאכתוב בסמוך בשם הרשב"א נראה לפרש דה"ק אע"פ שהדעת נוטה לסברת ר"ת מ"מ לא נהגו כן כדי להוש לדברי האוסרים ומאחר שלא נהגו כך מן הדין אלא משום הששא בעלמא לדברי האוסרים בדיעבד מיהא לא מחמרינן ביה:

ומ"ש ומיהו בדיעבד שרי כבר כתבתי כן בשם הרמב"ן ז"ל וכ"פ הרשב"א ז"ל ולטעמייהו אזלי דס"ל כפירוש ר"ת דבקריעה ומליחה והיתוכיה לתחת שרי לבשלו אלא שלא נהגו כן לדברי האוסרים והיינו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד מיהא שרי (ג) בין הוא בין בשר המתבשל עמו דכיון שקרעו שתי וערב ומלהיה

דרכי משה

עג (א) בתא"ו נתיב ט"ו אות ח' דוקא כשהיא שלימה אבל כשהיא חתוכה לא בעינן קריעה ש"ו עכ"ל: כתב בהג"ה ש"ד בשם מהרא"י ז"ל הנשים בארצינו אינן נוהגים להתוך ש"ו אפי' כשרוצים לבשל אח"כ ואפשר שסמכו אמה שרגילים בכל פעם שרוצין לצלות ליטול ולחתוך ממנו הגידין והקנוקנות באותו צד שהמרה תלויה וחותכין מעט מן הכשר הכבד עמהן ואפשר לדם לצאת דרך אותו התך עכ"ל ובא"ו הארוך פסק דבעינן התיכה ש"ו אם רוצה לבשלו אחר צלייה או לנקוב בו נקבים דקים הרבה ואם לא עשה נוטל הסמפונות לאחר הצלייה ומבשלה עכ"ל ועוד כ' דוקא שהיא שלימה אבל חתוכה אינו צריך עכ"ל וע"ל סימן זה. אם צריך להדיח בין צלייה לבשול: (ב) וכתוב הארוך כלל ט"ו דאין לבשל כבד אא"כ נצלה תחלה שתהא ראויה לאכילה עכ"ל: (ג) וכתב הרשב"א בתשובה סימן תפ"ב דוקא כשנתחתכה והיה חיתוכה למטה בשעת מליחה עכ"ל בהגש"ד בשם מהרא"י

פרישה

נאסרת ועוד דרוב פעמים מתבשל הכבד עם שאר דברים לכך גזרו שלא יבשלנו אלא לאחר צלייה כ"י: אח"כ קרעו כו' נלמד מהא דרבה בר רב הונא כו': (ב) ור"ת התיר כתב מורי אפי' עם בשר וכן הוא ברוב פוסקים (ובביאורי כש"ל שבידי מצאתי שכתב זה על מ"ש רבינו ז"ל וצלהו ואח"כ יכול לבשלו אפי' עם בשר ושכן הוא ברוב הפוסקים עכ"ס) ור"ת לשיטתיה אזיל דמפרש הבעיא בלא מלחו אבל ע"י מליחה פשיטא דשרי: (ג) ואין נוהגין כן ומיהו בדיעבד

בחומץ או ברותחין מדינא דגמרא היה מותר לבשלו אח"כ אפילו עם בשר אחר וכתב הרשב"א ובלבד שינקב ויוציא מזרקי דם שבתוכו שאין החלטה מועלת לדם המכונס בעין בתוך המזרקים [א] והגאונים כתבו שאין אנו בקיאים בחליטה הילכך אין להתירו בחליטה (ד) אבל אם נעשה בדיעבד (ה) או אפילו נתבשל לבדו בקדרה שרי בדיעבד שפולטת ואינה בולעת אבל הקדרה אסורה (ו) והרמב"ם אסרה אפילו בדיעבד אם בשלו ולא (ד) נהירא (ז) ולצלותו פירש ר"י שמותר אפילו בלא חתיכה ומליחה שהאור שואב

ומלחיה ותיתוכיה לתחת שוב אין נפלט ממנו דם שיאסור את המתבשל עמו בדיעבד וז"ל הרשב"א בת"ה הכבד מרובה בדמים הוא ולפיכך אסור לבשלו בקדרה אף ע"פ שמלחו אלא קורעו שתי וערב ומולחו ותיתוכו למטה כדי שיזוב דמה היטב ויש מן הגאונים ז"ל שאסרוה לקדרה עד שיתבכנו וילכנו וראוי לפוש לדבריהם לכתחלה אבל אם קרעו שתי וערב ותיתוכו למטה ומלחו ובשלו עם בשר אע"פ שלא צלאו מותר שזה שהצריכוהו צלייה חששת האחרונים היא שמא לא יחתכנה יפה או לא ישים חיתוכו למטה ובחששת האחרונים כזו אין מדקדקין בה להחמיר בדיעבד אלא להקל שהתורה חסה על ממונן של ישראל וכן הורו רבותי עכ"ל ומתוך דבריו אלה נתישבה תמיהת הר"ן והס"מ על שיטת הראשונים למה אסרו הכבד בקריעה ומליחה ומיהו לדברי המפרשים דכי בעי כבדא מה אתון ביה לבשל בקדרה אחר מליחה בעי והיא דאמר ליה קרעיה ומלחיה ותיתוכיה לתחת לא לענין קדרה היא דהא ספוקי מספקא לן ולחומרא וכמ"ש רבינו בתחלה שאין לו תקנה לבשלו אח"כ נולהו תחלה נראה דבדיעבד נמי אסור בשר המתבשל עמו כל שאין בו ס' כנגדו: ומ"ש ואם חלטו בחומץ או ברותחין מדינא דגמרא היה מותר לבשלו אח"כ אפי' עם בשר אחר כבר כתבתי דרב הונא ורב נחמן חלטי להו ואכלי ומשמע דלבשלו עם בשר נמי מהניא דהא אהא דאמר ר' זריקא קריבו לן קניא בקופיה ואכלנא אתקיף רב אשי דילמא מיחלט הוו חלטי ליה וקופיה היינו כל המחובר עמו דהיינו לב וריאה: ומ"ש בשם הרשב"א ובלבד שינקב ויוציא מזרקי הדם וכו' כ"כ בחידושיו בשם הראב"ד ז"ל וכ"פ בת"ה: ומ"ש והגאונים כתבו שאין אנו בקיאים בחליטה הילכך אין להתירו בחליטה כבר נתבאר. ובאמת שיש לתמוה מה בקיאות יש בחליטה עד שאמרו שאין אנו בקיאין בה ובשלמא בחליטת רותחין איכא למיגזר שמא לא יהיו רותחין יפה יפה אבל בחליטת חומץ ליכא למיחש שמא יבואו לחלוט בחומץ שאינו חזק דאע"פ שאינו חזק הוי שפיר חליטה כדאיתא בפרק כיצד צולין (עד:) ושמא י"ל שמאחר ששתי החליטות היו מתירות הכבד כיון שבאו לגזור באחת מהן לא ראו לחלוק בגזירתן ולפיכך גזרו שלא יחלטו ולא חילקו בין חליטת חומץ לחליטת רותחין ולפי זה אפשר דבשאר בשר לא גזרו על חליטתו בחומץ דהא בכבד לא נחתי למיגזר בחליטת חומץ אלא משום דהוו בעו למיגזר בחליטת רותחין אבל בבשר שלא הוזכר בה חליטה אלא בחומץ לא גזרו בו כלל ונראה שזהו דעת הפוסקים שכתבו דבשר שחלטו בחומץ שרי כמו שנתבאר בסימן ס"ו ובכבד כתבו דלא מתרי' חליטה כלל אלא שרבינו ירוחם כתב גבי חליטת בשר בשם ר"ע שאין לחלוט בזמן הזה כי אין אנו בקיאין בחליטה:

ומ"ש אבל אם נעשה בדיעבד שרי כ"כ הרשב"א בת"ה וטעמא משום דכיון דמדינא שרי לכתחילה כשגזרו בו הגאונים לא גזרו אלא לכתחילה אבל לא בדיעבד וכמ"ש בשמו בסמוך ובשם הרמב"ן ז"ל בבישלו על ידי קריעת שתי וערב ומליחה ותתוכיה לתחת וכבר כתבתי שכן דעת הרא"ש שכתב שמה שאמר הרי"ף דלא שרי למיכל כבדא שליקא לא שבא לאוסרו אם נעשה כך אלא אמנהגא דסדרו ממתיבתא קאי ולא שרי לכתחילה למיעבד הכי אבל אין דעת הרמב"ם כן כמו שנתבאר לעיל. ומ"ש או אפילו נתבשל לבדו בקדרה שרי בדיעבד לא במלחו מיירי דעדיפא מינה כתב בסמוך דאפילו נתבשל עם בשר אחר שרי הכל בדיעבד אלא בלא מלח איירי דכל כה"ג כל שנתבשל עמו אסור וקמ"ל דהוא עצמו אינו נאסר וזהו אין חילוק בין נתבשל בפני עצמו לנתבשל עם בשר אחר אלא דמשום דנחת לאגמורי לן היתירא לא נקטה בבשלו עם בשר אחר דהוה ל"ל הוא מותר והבשר אסור וטעמא דהיתירא דכבד הוא משום דאמר אביי למיסר נפשה לא קא מיבעיא לי דודאי שרי וכדקתני דכבד אינה נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת ולא מיבעיא לפירוש ר"ת שפירש דהא דקאמר מה אתון ביה לבשלו בלא מליחה קאמר אלא אפילו לדברי המפרשים דבמליחה קאמר כיון דסברי דקי"ל כמ"ד אינה נאסרת מפני שאינה בולעת אפי' לא נמלח נמי שרי בדיעבד שכן דעת הרא"ש דהלכה כמ"ד כבד אינה נאסרת וכן דעת הרשב"א שכתב בת"ה שלקו את הכבד בקדרה בפני עצמו בלא מליחה ובלא חליטה נראה לי שהוא מותר שהכבד אוסרת ואינה נאסרת פולטת היא ואינה בולעת ואפילו בתוך הקדרה לפי שפליטתה מרובה ומוצעתה מלבלוע ואפי' נתבשלה הרבה ומ"ש שלחו מן הישיבות שאינו מותר לאכול כבד שלוק אא"כ צלאוהו תחלה יראה לי שלא אמרו אלא לכתחילה אבל אם עבר ושלקו מותר אף ע"פ שראיתי לאחד מגדולי המחברים שאסר הכבד וכל מה שנתבשל עמו אם לא הבהב אותו באור תחלה או שחלטו בחומץ או ברותחין ואין דברים אלו מחוורים בעיני ע"כ. ובחידושיו כתב נראה דהלכה כת"ק דשרי בשלוקה מדרבי אמי דשלקי ליה ור"כ דשליק ויהיב ליה לרב בר שבא וכל הני דלעיל דאכלי ליה שליקא ואביי נמי דאמר למיסר נפשה לא קא מיבעיא לי דמשמע דכולהו ס"ל כת"ק ואפילו בלא מליחה לא אסרה נפשה דפולטת היא ואינה בולעת והא דחלטי ליה לרב הונא ור"נ לבשולי באפי נפשיה לא חלטו ליה כלל וכזה מצאתי בדברי רבותינו הצרפתים ז"ל והא דסדרו ממתיבתא דלא שרי למיכל כבדא שליקא אלא היכא דטוו ליה מעיקרא דילמא לכתחילה קא אמרי אבל בדיעבד שרי דהא אינה בולעת ותדע נמי דהא רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן ואייתיאו קמיה סמפונא דכבדא דהוה מליא דמא ומשמע דלא אסרה להו דהכי משמע לישנא דאמר להו אמאי עבדיתו הכי דהלמא מכאן ולהבא הוא דמילף להו אבל האי דאייתי ליה לא אסר ליה דהו"ל לאסרה עלייהו כן נ"ל אע"פ שראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב הכבד שבשלה ולא הבהבה באור ולא חלטה בחומץ או ברותחין הרי הקדרה כולה אסורה הכבד וכל שנתבשל עמו ע"כ ולא ידעתי טעם לאיסור הכבד אא"כ הוא גזירת אחרונים עכ"ל. ואני כבר כתבתי לעיל טעמו של הרמב"ם ז"ל וכתב ה"ה מ"ש רבינו שאם לא הוכשר לפי דין התלמוד שאוסר ונאסרת פשוט הוא שאינה אוסרת ביותר משסים לא יהא חמור מדם עצמו ואם יש ששים ודאי שכל השאר מותר: **כתב** בא"ח איפשר שדעת הרמב"ם שלא אסר הכל אם נמלח הכל שיעור מליחה קודם שנתבשל אבל בלתי מליחה נאסר הכל אפילו ביותר מס' לפי שא"א לעמוד על פליטת הכבד שאולי פולט יותר משיעור גופו הרבה עכ"ל וזה דבר שאין לו שחר והשכל והמוחש מכחישים אותו: **כבר** כתבתי לעיל דאיתא בגמרא כתנאי ר"א אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת שפולטת ואינה בולעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר מתובלת אוסרת ונאסרת פרש"י מתובלת. מפני שהתבלין מרככין אותה וכתב הר"ן דת"ק ליה ר' ישמעאל לת"ק כשם שמתובלת אוסרת ונאסרת דכהא ודאי את גופא מודה בזה כך שלוקה אוסרת ונאסרת ומש"ה פלגינהו ר' ישמעאל בתרתי ומשמע דקי"ל דשלוקה אינה נאסרת ומיהו במתובלת לכ"ע נאסרת וכדכתיבנא עכ"ל וכ"כ הרשב"א בחידושיו ויש לתמוה למה לא פסק בת"ה דמתובלת נאסרת ושמא י"ל משום דאיכא דגרים שלוקה אוסרת ואינה נאסרת ולפי אותה גירסא ע"כ תנאי היא היינו במתובלת וכיון דפלוגתא היא ולא בריר ליה הלכה כדברי מי לא רצה לפסוק בה ואע"פ שהוא כתב בחדושיו שגירסא זו אינה נכונה מכל מקום מידי ספיקא לא נפקא וכיון דדם שבשלו אינו עובר עליו לא רצה לפסקה לחומרא. ועוד י"ל דכיון דלא פי' דת"ק מודה במתובלת אלא משום דפלגינהו ר' ישמעאל בתרתי אין זה כדאי לפסוק הלכה כן דהא איכא למימר דת"ק פליג במתובלת נמי והא דפלגינהו ר' ישמעאל בתרתי משום דהכי שמעינהו וגרסינהו: ולצלותו פר"י שמותר אפילו בלא חתיכה ומליחה וכו' כבר כתבתי בשם התוספות והרא"ש דהא דא"ל קרעו שתי וערב וחיתוכיה לתחת דבשלו בקדרה אחר צלייה או אחר מליחה לדעת ר"ת איירי דאי לאכלו צלי למה ליה לחתוכי ליה ובה"ג כתב דהאי דמטוי כבדא בשילומה צריך לחתוכיה וכו' עד כבולעו כך פולטו ומפשט לשון התוס' והרא"ש נראה דבצלייה דכבד לקדרה מודו דצריך לקרוע ולא אמר שא"צ קריעה אלא לאוכלו ע"י צלי וטעמא רבה איכא במילתא דכשאוכלו צלי דם שלא נפלט ממנו הוי דם האברים שלא פירש ושרי ולדם שבסמפונות ליכא למיחש דכיון דצלול הוא נורא מישב שייב ליה אבל כי מטוי ליה לקדרה איכא למיחש שמא

שבולע מן הדם עכ"ל ונראה שרצונו לומר דאפי' אם רוצה לאסור את הכלי אסור מפני הרואין שיטעו לומר דגם הכלי כשר כיון שמבשלין בו לכתחלה אי נמי כדכתב הסמ"ק גבי כחל וז"ל האי דנהיגי שלא לבשל כחל כלל היינו בשביל הכלי שמא יבשל אח"כ בו בשר או גזירה דילמא אתי לבשל הבשר עם הכחל וכו' ומהרא"י בהגהת ש"ד כתב דכבר נהגו לאסור אפילו בדיעבד אפילו בשלו הכבד לבדו משום דאיכא מ"ד בגמ' שלוקה אסורה ואין אנו בקיאין מתי קרוי שלוק ועוד דהרמב"ם אסרו בדיעבד עכ"ל: ומ"ש בשם הגאונים שאין אנו בקיאין בחליטה נראה דאין בקיאין ברותחין שמא לא יהיו רותחין יפה יפה א"נ אין בקיאין בשיעור מים רותחין אם הרבה מים אם מעט מים וכמה שיעור זמן הרתיחה או יניחוהו ברותחין או ישפכו עליהם רותחין וכן בחליטה בחומץ אין בקיאין כמה שיעור החומץ אם הרבה אם מעט ושיעור הזמן שיניחוהו בחומץ ואם יהיה החומץ חם ע"י האש או קר וכיוצא בזה מן הספקות: **ומ"ש** אבל אם נעשה בדיעבד וכו' פי' שנעשה חליטה בחומץ או ברותחין וניקרו תחלה הסמפונות ואח"כ בשלוהו עם בשר אחר או אפילו נתבשל לבדו בלא חליטה ובלא מליחה כלל וגם לא נקרו תחלה הסמפונות שרי בדיעבד שפולטת ואינה בולעת:

ומ"ש והרמב"ם אסרו אפילו בדיעבד אם בשלו פי' אפי' נמלח ובשלו לבדו נמי אסרו אפילו בדיעבד דלית הלכתא כהך תנא דכבד פולטת ואינה בולעת אלא כתנא דפליג עליה וס"ל דבולעת ומליחה לא מהניא בה מידי ועיין במ"ש ב"י לייסב דבריו ולענין הלכה נקטינן דבין נמלחה ונתבשלה אפילו לבדו ובין נחלטה בחומץ או ברותחין ונתבשלה אסורה אפילו דיעבד וכבר נתבאר בס"ד בסוף סימן ס"ז ע"ס בדין חליטה ובסמוך בדין נמלחה ונתבשלה:

ולצלותו פי' ר"י וכו' כ"כ התוס' בד"ה ותתוכיה (דף קי"א) וכ"כ הרא"ש ונראה שגם בעל העיטור הכי ס"ל ומ"ה כתב דנהגו בצרפת לנקבו בסכין ומנהגנו בנקיבת השפוד לחומרא בעלמא כיון דמדינא לא בעי חתיכה כלל ולהכי בכבד עוף דאין דרך לצלותו בשפוד צולין בלא שום חתוך כיון דדינא הכי הוא ויתר שבהגהת אשיר"י קרא תגר על מנהג זה שתוחבין בו בסכין נקבים דקים וכן היה נוהג ר"י לקרעו שתי וערב עכ"ל אין זה אלא כשרוצה לבשלו לאחר הצלייה אבל לאוכלו צלי לא בעי קריעה וחתיכה כלל ואין נוקבין אלא לחומרא בעלמא והרב ב"י הבין דהגהת אשיר"י מדברת בבא לאוכלו צלי ולא דק שהרי הגה"ה זו כתובה אבל הא דכתב האשיר"י דלר"ת הך דקניא בקופיה היה נמלח אלא דלא קרעו לכבד שתי וערב והאי קאי הגה"ה זו וקניא בקופיה מיירי בשנתבשל לאחר המליחה והצלייה כדאיתא בגמרא ע"ש. כתב באגודה נהגו לצלות הכבד מיד אחר המליחה ושמעתי מפי מורי ר"י מדורא דלא משום איסור נהגו כך אך דרכו הוא שנרקב כשמשהין אותו במלח וטוב להחמיר כי לא דבר רק הוא שנהגו כן עכ"ל

דרכי משה

מהרא"י ז"ל וקבלתי דאף בדיעבד אסור ג ודוקא אי אשתלי ופסק כר"ת דלא מהדרינן עובדא עכ"ל וכ"מ בארוך כלל י"ז דאוסרין אף בדיעבד ואפילו נתבשל הכבד לבדה הכל אסור הכבד והקדירה אמנם הקערה שאכל ממנו שרי וכ"מ בהג"ה ש"ד בשם מהרא"י וכ"כ ב"י בשם הרי"ף והרמב"ם דאפילו הכבד לבדה הכל אסור: (ד) וכ"פ המרדכי פכ"ה דכבד אינה נאסרת

פרישה

בדיעבד שרי דמדינא מותר כפירוש ר"ת אלא שהחמירו שמא לא יחתכנו יפה או לא ישים חיתוכו למטה ולכך בדיעבד לא אסרו שהתורה חסה על ממונן של ישראל רשב"א: (ד) אבל אם נעשה בדיעבד פירוש ובשלו אח"כ אפילו עם בשר: (ה) או אפי' נתבשל לבדה בקדירה פירוש אפי' בלא מליחה ואפי' לפירש"י ב"י ע"ש. ומ"ש רבינו לפני זה ז"ל ומיהו בדיעבד שרי שם איירי דבשלו עם בשר אחר מליחה וכאן איירי בבשלו לבדו בלי מליחה דג"כ בדיעבד שרי:
(ו) והרמב"ם אסרו אפי' בדיעבד אם בשלו פירוש עד ס' כנגד כולו וטעם הרמב"ם הביא ב"י באריכות עיין שם: (ז) ולצלותו פר"י דמותר אפי' בלא חתיכה ומליחה היינו דוקא

דרישה

סי' עג [א] **והגאונים** כתבו שאין אנו בקיאין בחליטה ז"ל ב"י ובאמת יש לתמוה מה בקיאות יש בחליטה בשלמא בחליטת רותחין איכא למיגזר שמא לא יהא רותחין יפה יפה אבל בחליטת חומץ ליכא למיחש שמא יבואו לחלוט בחומץ שאינו חזק דאע"פ שאינו חזק הוי שפיר חליטה כדאיתא בפרק כיצד (נ"ע שלא כתב רבי' בסימן קכ"ג ז"ל ור"ת כתב לאסור מגע עכו"ם בכל חומץ לפי שאין אנו בקיאין מתי נקרא חומץ שיש יין שנראה כחומץ כו' ומסיק הטור דכ"כ לאוסרו היינו כר"ת וא"כ שפיר כתב כאן דאין אנו בקיאין בחליטת חומץ וק"ל עכ"ה) ושמא י"ל כיון ששני החליטות היו מתירות הכבד כיון שבאו לגזור באחד מהן לא

חידושי הגהות

שראיתי בסמוך בב"י בהעתקת דברי ר"ן שכתב ולא מצי לדחויה וכו' שכוונתו על הך קושיא: ג ר"ל דוקא אם המורה שכח ופסק כר"ת לא מהדרינן לאוסרו אבל המורה אין לו להורות כן אלא כרש"י דאף בדיעבד אסור ועיין במב"ש:

שואב כל הדם אבל בה"ג כתב שגם לצלי צריך חתיכה משום דם שבסמפונות ואם לא קרעו קודם צלייה יקרענו אח"ב (ח) ולא היישי' שמא נבלע דם הסמפונות בבשרו דכבולעו כך פולטו (ט) וכתב בעל העיטור נוהגים בצרפת לנוקבו בסכין ומנהגינו אין לנו אלא בנקיבת השפוד וכבד העוף בלא שום חיתוך אלא על גבי גחלים (י) ויפה הוא לנוקבו בסכין לחומרא (יא) [ג] אסור לצלותו עם בשר בשפוד אא"כ הכבד למטה אבל בדיעבד שצלאו והיה למעלה שרי (יב) וכתב רש"י בשפודין שלנו שצולין אצל האש אסור לכתחילה ולא שייך לחלק בין תותי בישרא בין עילוי בישרא שפעמים שמגביהים השפוד באותו צד שאצל האש ופעמים מגביהים צד הב' וכן דינו בענין מליחה שאסור למולחו לכתחילה ע"ג בשר אבל תחת הבשר מותר עבר ומלחו על גבי בשר מותר. (יג) ואם נמצא

הכבד

שמא לא יפלט ממנו כל דמו בצלייה וכשיבשל אותו יפלטנו ולכך צריך לקורעו תחלה כדי שיפלט ממנו כל דמו בצלייה ונראה שלזה דקדק רבינו לכתוב לעיל גבי בישול דכבד דאין לבשלו אא"כ קורעו שתי וערב והניח מתוכו למטה וצלהו דמשמע דאין לבשלו ע"י צלייה אלא א"כ קורעו שתי וערב וכאן כ' ולצלותו פר"י שמותר אפי' בלא חתיכה ומליחה דלישנא דלצלותו משמע שאין כוונתו אלא לצלותו בלבד ולא לבשלו אחר צלייה ומש"ה פר"י שא"צ לא חתיכה ולא מליחה וגם סמ"ק חילק בין צלי לקדרה לצלייה כדי לאוכלו צלי שכ' נהגו העולם לתחוב בו קוץ או קיסם בלא קריעה ומיהו בצולה כדי לבשלו אח"כ בקדרה נכון לקורעו שתי וערב ויתוכיה לתחת לצד האש וכבר כתבתי לעיל שרש"י פירש דהא דא"ל קרעוה שתי וערב ויתוכיה לתחת לצלי הוא וזה היה טעמו של בה"ג ואף על פי שצריך חתיכה כתם חתיכה שתי וערב קאמר כדאיתא בגמרא אבל אין נראה שיהא כן דעת הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו הא דא"ל קרעוה שתי וערב ויתוכיה לתחת ואם איתא שהיו מפרשים אותו לצלי לא הוה ליה להשמיטו וכתב הרשב"א בחדושיו שכן דעת הרז"ה והרמב"ן ז"ל וכ"כ הראב"ד ז"ל והביא ראיה מדהשמיט הרי"ף ז"ל מימרא זו מהלכותיו ובת"ה כתב לאכלו בצלי יש מי שכתב שמותר בלא חתיכה ומליחה שהאש שואב הדם כמו שאמרנו בורידים ובחתיכה שנגרר בה הדם ויש מי שאוסרה אפילו לצלי בלא קריעה וראוי לחוש לדבריו עכ"ל: וכתב בעל העיטור נוהגים בצרפת לנוקבו בסכין בהג"א קרא תגר על מנהג זה שכ' שם בלשון הזה תימה נהגו העולם שלא לקורעו אלא תוחבין בו ונוקבין נקבים דקים וכתב רבינו יהודה שאין לשנות ממשמעות ההלכה וכן היה נוהג ר"י לקורעו שתי וערב ע"כ ואע"פ שבסמוך כתב רבינו בשם ר"י שמותר לצלותו בלא חתיכה ומליחה אפשר דחד ר"י רבי יצחק ואידך ר"י רבי יהודה א"נ דר"י לא אמר כן אלא להלכה אבל למעשה היה נוהג כדברי בה"ג: ומ"ש ומנהגינו אין לנו אלא בנקיבת השפוד וכבד העוף בלא שום חיתוך וכו' נראה שהכל הוא מדברי בעל העטור ונראה שטעם מנהגם שהיו סוברים כדברי האומרים דלא בעי התיכה לצלי ומפני כך כבד בהמה שדרך העולם לצלותו בשפוד היו תוחבין בו השפוד לא על דעת להוציאו בו דמו אלא לצלותו בו וכבד העוף שאין דרך לצלותו בשפוד לא היו נוקבין אותו כלל שאילו היו תוחבין השפוד בשל בהמה כדי להוציא דמו גם בשל עוף היה להם לעשות כן דאין לומר דמשום דמניחין אותו על גבי הגחלים ס"ל דמיושב שייב טפי א"כ של בהמה נמי ה"ל להניחו ע"ג גחלים ועוד דבפרק ג"ה (צג:) גבי אומצא דאסמיק משמע איפכא דבתליא בשפודא דייב דמא טפי מכי אנחיה אגומרי ודוחק לומר דס"ל דלא אמרו בגמרא דצריך קריעה אלא בכבד דבהמה שסמפונותיו גסים וכנוס בהם דם הרבה אבל לא בכבד דעוף שסמפונותיו דקים ודם הכנוס בהם מועט דא"כ לא ליסתמיט חד מרבוותא דליפלוג בהכי אדרבה אשכחן לה"ר יונה שכתב בהדיא דכבד דעוף נמי בעי קריעה שתי וערב וכ' דכבד דעוף שהוא חלוק לשנים צריך לחתוך כל חלק מהם שתי וערב וכן נכון לעשות (ה) לכתחלה: אסור לצלותו עם בשר בשפוד אא"כ הכבד למטה אבל בדיעבד שצלאו והיה למעלה שרי פשוט בפרק כ"ה (קיא:) וטעמא משום דדמא מישרק שריק כלומר מחליק ונופל לארץ ומ"מ לכתחלה אסור מפני שהבשר רך לבלוע ונראה לעין כל שנוטף עליו כ"כ המרדכי ומפרש רש"י שלא חילקו בין עילוי בישרא לתותי בישרא אלא בתנורים שלהם שהיה פיהם למעלה והיו מניחים השפוד בתנור ראשו למטה וזנבו למעלה אבל בשפוד המונח לארכו לא שייך לפלוגי עילוי בישרא לתותי בישרא אלא בכל גווני אסור לכתחלה: **מדברי** התוספות בפרק כ"ל (עד.) נראה דאפילו לפי מנהג העולם שאין מבשלין כבד ע"י שום מליחה מ"מ כיון דנמלח במליחת קדרה נתמעט דמו (ו) ולא אסר טפי מאחר בשר שלא נמלח וביסרא ע"ג בישרא שרי לכתחילה לכ"ע: **וכן** דינו בענין מליחה שאסור למלחו לכתחלה ע"ג בשר וכו' כ"כ הרשב"א וסמ"ק וגם הר"ן הזכיר סברא זו וטעמא דכיון דמליח הרי הוא כרותח דצלי כשם שאסור לצלות כבדא עילוי בשרא כך אסור למלוח וכתב ה"ה שיש חולקים בזה כלומר שסוברים דלא מחמרינן בענין זה במליחה כמו בצלי ואע"פ שכתב המרדכי דר' יואל אסר אפילו בדיעבד כבד שנמלח עם בשר דעת הוא יחיד ולא חיישינן ליה (ז): **ואם** נמצא הכבד בעוף דינו כדין הלב בצלי מותר כ"כ המרדכי פ' כ"ה וטעם משום דכבולעו כך פולטו וכתב

עוד

עכ"ל ועיין במ"ש ב"י בסוף סימן זה ע"ש האגור ושערי דורא. כתב בת"ה כלל כ"ד דין ג' שאם נתבשל הכבד עם בשר ואיכא ס' כנגד הכבד משמע דהכל מותר ואפי' הכבד עצמה דאף ע"ג דבשר שלא נמלח ונתבשל אסורה ההתיכה שלא נמלח אפילו איכא ס' מ"מ בכבד יש להכשיר טפי אלא שה"ר ירוחם כתב נט"ו דאפילו איכא ס' כנגד הכבד אפ"ה הכבד אסור כמו גבי לב עכ"ל בקולר וע"ש כתב בארוך מיהו נלפע"ד דה"ר ירוחם לא קאמר אלא בלא נמלחה תחלה אבל אי נמלחה תחלה אף הכבד שריא בדאיכא ס' ואף ע"פ דנהגינן לאוסרה אפי' נמלחה אפי' דיעבד ואפי' נתבשלה לבדה כדכתיבנא לעיל בשם מהרא"י היינו משום דאין אנו בקיאין מתי קרוי שלוק ובשלוק אף הכבד נאסרה אם אין שם ס' לפי שחוזר ובולע לאחר פליטתו ע"י שליקה וזה הטעם לא שייך בדאיכא ס' כנגד הכבד כיון דלאחר פליטתה מיד נתבטל קודם שנשלקה ואפ"ה בלא נמלחה ודאי אף הכבד אסורה אפילו איכא ס' דלא עדיפא כבד מאחר בשר שלא נמלח ונתבשל דאפי' איכא ס' החתיכה עצמה אסורה אכן נראה דאין לחלק שהרי כשהכבד אינו שלם ודבוק בעוף דבטל בס' ואפ"ה כתבו האחרונים דהכבד עצמו אסור ואע"ג דנמלחה הכבד כשמלחו העוף מבית ומבחוץ דאם לא נמלח העוף הא פשיטא דגם העוף אסור וכיון שנמלח העוף מסתמא הכבד הדבוקה בו ג"כ נמלח ואפ"ה הכבד עצמו אסור וכ"כ בהגהת ש"ע שמעינן דלא חילקו בין נמלח הכבד ללא נמלח הכבד לעולם הכבד עצמה נאסרת אפי' איכא ששים והכי נקטינן: כתב א"ו הארוך שער ט"ו סימן ב' ג' וז"ל ואפי' אם נצלה העוף והכבד שלם דבוק בו שניהם מותרין כדדריש מרימר וכו' עילוי בישרא דיעבד שרי בצלייה וה"ה במליחה וכו' עד ומיהו בצלייה נהגינן לקלוף הבשר שאצלו אפילו שהיה הכבד למטה משום שהשפודין שלנו מתהפכין ודבוק ... נהגינן לקלוף במקום שדבוקה בה אפי' במליחה עכ"ל משמע להדיא דבצלייה החמיר טפי להצריכו קליפה אפי' בתלוש ואפי' אינו מונח תוך העוף אלא בבשר שאצלו בשפוד דהוי כאילו דבוק או תחוב בו אבל במליחה אם אינו דבוק אפי' מונח תוך העוף א"צ קליפה והכי מוכח להדיא בהגהת ש"ע שדקדק וכתב גבי מליחה די"א שיש לקלוף מעט סביב הכבד אם היא דבוקה בעוף ואינו אלא חומרא בעלמא וגבי נצלה כבד בעוף צלי שהוא מותר כתב די"א לקלוף מעט סביב הכבד ואינו אלא חומרא בעלמא עכ"ל מדלא כתב כאן ג"כ אם הוא דבוקה בעוף כמ"ש גבי מליחה אלמא דבצלי אפילו אינו דבוק נמי צריך לקלוף. וז"ל הש"ד אם צלוי העוף והיה הכבד מחובר בו או נפרד ותחוב בתוך העוף או העוף מותר רק שקולף מעט וכו' משמע דוקא תחוב הוי כמו דבוק אבל אצלו בשפוד א"צ קליפה ומיהו נראה עיקר דגם הש"ד מחשיב אצלו בשפוד כאילו דבוק בו דאין לחלק בין תחוב בו למונח אצלו בשפוד והא דנקט תחוב משום דכך הוא הרגילות לתוחבו בעוף. ואיכא למידק דהאו"ה גופיה כתב קודם זה וז"ל אסור לכתחלה לצלות בשר אצל כבד בשפודים שלנו אך בדיעבד מותר הכל הבשר והכבד בין בצלייה בין במליחה עכ"ל ולא כתב דצריך קליפה וי"ל דבתחלה לא כתב אלא דין התלמוד ולאח"כ כתב מיהו המנהג הוא להצריך קליפה ואינו אלא חומרא ועוד דלשון מותר הכל אינו אלא לומר דהבשר והכבד הכל מותר אבל קליפה ודאי צריך כדמסיק בסוף דבריו ונלפע"ד אע"ג דבמליחה באינו דבוק ולא תחוב בעוף אלא מונח אצלו א"צ קליפה הדחה ודאי צריך כמו שכתב הש"ד בסוף ה' כחל סימן ל' בדין כחל שמלחו עם בשר דדריש מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא עילוי בישרא דיעבד אין לכתחלה לא ואפ"ה כתב שצריך שידיח אותה חתיכה שתחת הכחל ודיו וא"כ ה"ה בכבדא עילויה בישרא במליחה או אבל הבשר צריך הדחה ובצלי צריך קליפה כדפרישית. וכתב בת"ח ה' כבד כלל כ"ו סי' א' כיון דקליפה בצלי חומרא בעלמא הוא הלכך אם לא קלפוהו ונתבשל כך אין לחוש אפי' למאן דמחמיר בשאר קליפה כאן שרי דבכאן לא נהגו לקלוף אלא לכתחלה עכ"ל ודבר פשוט הוא:

אסור לצלותו עם בשר בשפוד וכו' וכתב ב"י מדברי התוס' בפרק כ"ל נראה דאפילו לפי מנהג העולם שאין מבשלין כבד ע"י שום מליחה מ"מ כיון דנמלח במליחת קדרה נתמעט דמו ולא אסר טפי מאחר בשר וביסרא ע"ג בישרא שרי לכתחלה לכ"ע עכ"ל וכ"פ הרב בהגהת ש"ע וז"ל מותר לצלותה עם בשר אפילו ע"ג בישרא וכו' נראה דס"ל דהרי נמי תותי בישרא והכי משמע מלשון התוס' שהוצרכו לומר דלא אסר טפי מאחר בשר דלא נימא דאף לאחר מליחה אית

בה

דרכי משה

נאסרת אפילו אם נתבשלה עם שמנונית של איסור אינה בולעת עכ"ל וכ"ה באשר"י אבל בהר"ן שם משמע דנאסרת משמנונית של איסור ולעיל בסמוך כתבתי דנוהגין כרמב"ם והרי"ף דאף הכבד לבדו נאסר אפיל' ע"י פליטת דם דלא אמרינן איידי דטריד לפלוט אינה בולעת וכ"ש לענין שמנונית: (ה) כתב בארוך שאינה צריכה מליחה כלל קודם צליה אפי' רוצה לבשלו אח"כ ולא הדחה קמייתא דצלי אינו צריך הדחה קמייתא אפילו בשאר בשר כ"ש בכבד שהוא מדרבנן עכ"ל: (ו) וב"כ בש"ד בשם מהר"ם: (ז) ובא"ו הארוך

כלל

דרישה

לא רצו לחלוק בגזירתן ולפ"ז אפשר דבשאר בשר לא גזרו על הליטתו בחומץ כיון דבבשר לא הוזכר הליטה אלא הליטת חומץ ונראה שזהו דעת הפוסקים שכתבו דבשר שהלטו בחומץ שרי כמ"ש בסימן ס"ז אלא שרבי ירוחם כתב גבי חליטת בשר בחומץ שאין אנו בקיאין בהחליטה עד כאן ועמ"ש לעיל ס"ס ס"ו: [ב] אסור לצלותו עם בשר בשפוד אא"כ הכבד למטה כתב ב"י ז"ל מדברי התוס' בפרק כיצד צולין נראה דאפי' לפי מנהג העולם שאין מבשלין כבד ע"י שום מליחה מ"מ כיון דנמלח במליחת קדרה נתמעט דמו ולא אסר טפי מאחר בשר שלא נמלח וביסרא ע"ג בישרא שרי לכתחלה לכ"ע ע"כ והנה פשוט מ"ש וביסרא ע"ג בישרא שרי לכ"ע ר"ל בשלא נמלחו שניהם אבל נמלח אחד מהם אסור לצלותו עם זה שלא נמלח אם לא שהנמלח למעלה וכמ"ש רמ"א בש"ע ס"ס ע"ז ולפ"ז צ"ל דמ"ש התוס' באם נמלח הכבד שמותר לצלותו עם בשר היינו דוקא שהכבד למעלה דהא קי"ל להלכתא כר"ת שכבד שנמלח אפי' לבשלו עם בשר מותר שדינו כבשר מלוח רק שאין נוהגין כן ובבשר מלוח אסור לצלותו עם בשר שאינו מלוח אם לא הבשר מלוח למעלה וכמ"ש בשם רמ"א וא"כ הוא יש לתמוה על רמ"א שכתב בסימן זה סעיף ד' וז"ל מיהו אם נמלחה הכבד כבר מותר לצלותה עם בשר אפי' ע"ג בישרא כו' ע"כ מדכתב אפי' משמע מכ"ש דשרי תחת בישרא וז"א כמ"ש דאדרבה תחת בישרא אסור וצ"ע ונ"ל דמור"ם מיירי כשכבר נמלח הכבד אבל לא הודח ופולט עדיין ציר. (כתב רש"ל נהגו לצלות הכבד מיד אחר מליחתה ושמעתי בשם ר"י מדורא דלא משום איסור נהגו כך דדרכו הוא שנרקב כשמבשין אותו במלח וטוב להחמיר כי לא דבר רק הוא שנהגו כן ע"כ מהגודה וכן בת"ח כלל כ"ד דין י' וכתב בשם מהר"י מולין הטעם דהאור הוזר ומבליע הדם שפלט ע"ש ועי' בב"י ס"ס זה עכ"ה):

הטהור

פרישה

דוקא כשהוכל צלוי אבל כשרוצה לבשל אחר צלייה ג"כ מודה דבעינן קריעה שתי וערב וכמ"ש בר"ס דאין לבשלו אא"כ קרעו ש"ו וצלהו ר"ל ע"י קריעה תחלה כדי לבשלו אחר כך ב"י: (ח) ולא חיישינן שמא נבלע דם הסמפונות בבשרו גם לעיל סימן ס"ז כתב כן גבי קרומין ול"ד לורידין דכתב בסימן כ"ב דצריכין קליפה דשאני ורידין דקשין הן וכמ"ש שם: (ט) וכתב בעל העיטור כו' ומנהגינו אין לנו אלא בנקיבת השפוד כו' כתב ב"י כל זה מדברי בעל העיטור ונראה שטעם מנהגם שהיו סוברים כדברי האומרים דלא בעי התיכה לצלי ומפני כך כבד בהמה שדרך העולם לצלותו בשפוד היו תוחבין בו השפוד שלא ע"ד להוציא דמו אלא לצלותו בו וכבד העוף שאין דרכו לצלותו בשפוד היו נוקבין אותו כלל שאילו היו תוחבין השפוד בשל בהמה כדי להוציא דמו גם בשל עוף היה להם לעשות כן דאין לומר דמשום דמניחין אותו ע"ג גחלים סבירא ליה דמיושב שייב טפי א"כ בשל בהמה נמי הוה ליה להניחו ע"ג גחלים ועוד דבפרק גיד הנשה גבי אומצא דאסמיק משמע איפכא דבתלייה בשפוד מידב דייב טפי מכי אנחיה אגומרא ודוחק לומר דסבירא ליה דלא אמרו בגמרא דצריך קריעה אלא בכבד דבהמה שסמפונותיו גסים וכנוס בהם דם הרבה אבל לא בכבד דעוף שסמפונותיו דקים ודם שכנוס בהם מועט דא"כ לא ליסתמיט חד מרבוותא דליפלוג בהכי אדרבה אשכחן להר"ר יונה שכתב בהדיא דעוף נמי בעי קריעה ש"ו עכ"ל ב"י ונראה לי הא דהא סרב בעל העיטור להשמיענו כיצד צולין הכבד רצונו בזה לפי שלא היה מקובל הלכה בכבד לצלי אי צריך קריעה או לא ומן המנהג שראה נוהגין דכבד של בהמה אין נוקבין אלא שהוחבין אותו בשפוד וכבד של עוף צולין ע"ג גחלים ואין נוקבין כלל למד ממנהגם זה להלכה שא"כ גנקבו לצלי כלל והא דנקבו לכבד בהמה בשפוד לפי שכך היו צולין אותו בשפוד ולא משום שצריך לנקבו כמ"ש ב"י דמנהג אבותינו תורה הוא:

(י) ויפה הוא לנוקבו בסכין לחומרא וכתב רבי' יונה דכבד העוף שהוא נחלק לשנים צריך לחתוך כל חלק מהם שתי וערב וכתב ב"י וכן נכון לעשות לכתחלה: (יא) אסור לצלותו כו' אבל בדיעבד שצלאו והיה למעלה שרי הטעם דדם מישרק שריק אלא שאסרו לכתחלה משום מראית עין שנוטף עליו דם הכבד: (יב) וכתב רש"י וכו' עד ולפעמים מגביהין צד השני פירוש דדוקא דתנורים שלהם שפיהם היה למעלה והיו מונחים השפוד בתנור הראש למטה וזנבו למעלה וליכא למיחש ביחלוף אבל כשמונח שפוד לארכו אף אם מגביהים צד אחד אתי למחלף ועד"ר: (יג) ואם נמצא הכבד בעוף דינו כדין הלב כו' כתב בא"ו והמרדכי אבל צריך לקלוף סביב מקום הכבד:

בקדרה

הכבד בעוף דינו כדין הלב בצלי מותר (יד) בקדרה צריך ששים כנגד הכבד:

עד (א) [א] **הטחול** אף ע"פ שיש בו מראה אדמומית ונראה כרבוי דם דינו כשאר (א) בשר לכל דבר וא"צ אלא מליחה בין לצלי בין לקדרה:

עה (א) [א] **אין** מחזיקין דם בבני מעיים כגון בכרס ובקיבה ובדקין הסובבין סביב הכנתא ובחלחולת [ב] לפיכך אם בשלם בקדרה בלא מליחה מותר אבל (א) בשומן של בני

עוד מיהו אומר ריב"ן דיש להחמיר ולקלוף סביב מקום הכבד וחומרא בעלמא הוא דהא בכבדא עילוי בישרא לא בעי קליפה (ח) ע"כ: ב"ה ורבינו ירוחם כתב תרנגולת שנצלית עם כבד שלה הכבד אסור והתרנגולת מותרת דיש בה יותר מס' ויש מי שהתיר הכבד וראשון עיקר וכן הסכימו רוב הפוסקים עכ"ל וכבר נתבאר שאין הדבר כן אלא דברי המתיר עיקר משום דכבולעו כך פולטו ומ"ש שיש בה יותר מס' הדבר נראה לעין שאינו כן ואם על מאי דנפיק מיניה נתכוון לאו כלום הוא דהא קי"ל דבבוליה משערינן:

ומ"ש ובקדרה צריך ס' כנגד הכבד מפשט דברי רבינו נראה שאפי' דבוק הכבד בעוף בס' כנגד הכבד סגי והמרדכי חולק על זה שכתב בפרק כ"ה כתב ראבי"ה אם הכבד דבוק בעוף ונתבשל עמו אוסר הכבד כל העוף אם הכבד שלם דודאי וברור כשהכבד שלם אין ס' בעוף כנגדו (ט) א"כ עושה כל העוף חתיכה דאיסורא ואוסר הכל אא"כ יש ס' של היתר נגד כל העוף ומשערין בעופות ובשר ורוטב לדברי הפוסקים דמין במינו בס' אבל רש"י פסק שמין במינו במשהו ולדידיה לא משערין בעופות אלא בבשר ורוטב דעופות ובשר שני מינין הם וכבד ועוף ב' מינין הם דקי"ל כרבא דאמר בפ"ב דע"ז (דף סו.) דבתר שמא אזלינן ואם אין הכבד שלם משערין אם יש ס' בעוף לבטלו מותר הכל ע"כ ובסימן צ"ח יתבאר שאין הלכה כדברי רש"י שסובר דמין במינו במשהו ובסימן צ"ב יתבאר דהלכה כרבינו אפרים דסבר דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורין וא"כ אפי' דבוק הכבד בעוף בס' כנגד הכבד סגי וכדמשמע מפשט דברי רבינו. כ' עוד שם המרדכי בשם ראבי"ה דאם צלו הכבד ולא הדיחו ונתנו בקדרה אין לחוש דצורא מישב שייב ואע"ג דנראה לכלוך דם מוהל בעלמא היא עכ"ל נראה מכאן דלכתחלה צריך להדיחו אחר צלייתו כשרוצים לבשלו (י) ומצאתי כתוב שהטעם מפני המלח הנדבק בו ויש ג"כ למיחש משום מראית העין שיתאדם הבשר וכן בשר שנמלח בשפוד ורוצים לבשלו ג"כ צריך להדיחו מטעם זה ויתבאר זה בסי' ע"ו:

כתב עוד המרדכי שם כתב רש"י בתשובתו כבד שנמצאת במולייתא שקורין פשטיד"א בס' ואם דבוק בחתיכה צריך שיהא בחתיכה הדבוקה בכבד ס' ואם לאו הכל אסור דקימחא דידן חיוורתא היא ואמרינן עלה פרק כיצד צולין (עד:) שמחזקת דם שבתוכה ואין האור שואב וצ"ל לראבי"ה אלא כל דבר שאין האיסור יכול להתפשט אלא אצלו כגון טפילה וצלי ומליחה לא שייך ס' דדמי ללא ניער וכסה אלא קליפה בעי כפי אומד שיכול לפעפע במה שאצלו וכן נמצא בפסקי רבינו יעבץ וכן בשר שלא נמלח אם נתנוהו בטפלה אי ידע מקומו אסור בכדי שיכול לפעפע דלא בקיאין כולי האי בין זיג ללא זיג עכ"ל והאגור כתב חתיכה עם כבד דבוק בה שנתנוה בפשטיד"א לדעת רבינו ברוך הכל אסור שהשמנונית מטפטף מעט מעט בעיסה אמנם לא נהגינן הכי אלא כרש"י דמתיר בתשובותיו בס' וכתב עוד הלב שנמצא במולייתא משערין בדם הנמצא בו בס' ובא"ח כתוב אם נתבשל העוף בטפילה שקורין פנאד"ה אחר שאין מרק הרבה שיוליך הדם בכולה ראוי לחוש שמא נבלע הדם במקומו ואסר כל העוף עכ"ל ונראה דהיינו למ"ד חתיכה עצמה נעשית נבילה בכל האיסורים אבל לדידן דקי"ל כרבינו אפרים דלא אמרינן הכי אלא בבשר בחלב לא נאסר העוף אם יש בו ס'. כ' עוד המרדכי שם אם בעת צלייתו קרעוהו בסכין אע"פ שהוא רותח לא אסרינן לסכין דדם מישרק שריק והו"ל כדף שמולחין עליו וקצת ראיה מסוף ע"ז (עה:) השפוד והאסכלא של נכרים מלבנן באור ולגבי קדשים תנן מגעילן וטעמא משום שומן שלהם משמע אבל שפוד של חולין שצלו בו בשר א"צ כלום אע"פ שהאור מוציא דמו על השפוד ועל האסכלא ואין לחלק בזה בין כבד לבשר עכ"ל ועוד יתבאר זה בסימן ע"ו: **כתב** האגור בשם אגודה נהגו לצלות הכבד מיד אחר שנמלחה ואין לשהותה במליחה וי"א שאין הטעם משום איסור אלא מטעם הכבד שנרקבה כשמשהין אותה במלח וטוב להחמיר כי לא דבר רק הוא (יא) והטעם כתב מהר"י מולן דהאור חוזר ומבליע הדם שפלט עכ"ל (יב) וכתב עוד בשם שערי דורא מה שנהגו שאין למלוח כבד קודם צלייה לא מצינו איסור זה בכל התלמוד ובהג"א מצאתי שהטעם משום גזירה דילמא יתבשל עם בשר כיון שמלח הכבד ושהה שיעור מליחה יסבור שיש לה דין בשר הילכך עבדו היכירא ע"כ:

עד הטחול אף ע"פ שיש בו מראה אדמומית וכו' בפ' כ"ה (קיא.) אהא דא"ל רבה בר רב הונא לבדי רבה בר ר"נ קרעה שתי וערב וחיתוכיה לתחת וה"מ בכבדא אבל טחלא שומנא בעלמא הוא כי הא דשמואל עבדי ליה תבשילא דטחלי ביומא דעביד מילתא כתב האגור בשם הרוקח הכליות אסור לבשלם בקדרה משום אל תטוש תורת אמך עכ"ל ואנו נהגנו היתר לבשלם ולא שמענו פוצה פה (ג):

עה אין מחזיקין דם בבני מעים כגון בכרס וכו' בפרק כ"ה (קיג.) א"ר מרשיא אין מחזיקין דם בבני מעים תרגומא אכרכשא ומעייא והדרא דכנתא ופירש"י אין מחזיקין דם. איכה בחזקת דם ליאסר אם לא נמלחו: הדרא דכנתא. דקין שסביב הכנתא: ומעייא. קיבה וכרס ושאר הדקין: וכרכשא. טבחיית אבל הלב והריאה והכבד וכנתא גופא יש בהם דם וצריכין לימלח וכתב המרדכי דה"ה אם נמלחו בקערה שאינה נקובה שרי וצ"ל דבשאין בהם שומן כלל קאמר וכתב עוד המרדכי ראב"ן כתב שהראשונים לא היו מולחין כרס של בהמה קודם תשלומו לגרור השער משום שלא היו מחזיקין בו דם אבל עתה נהגו למולחו דס"ל דלא הוציא רב מרשיא מחזקת דם כי אם מעים והן הדקים הכחושין אבל הכרס לא הוציא ע"כ והר"ן כתב בשם ר"ת שהכרס אינו בכלל מעיא ומחזיקין בו דם שהרי אמרו (כא.) במחט שנמצא בעובי בית הכוסות שאם אין עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה ולדידי מהא לא איריא דהכן הכי אמרינן שמתוך שדמן מועט אין צריכין מליחה לפי שאותו דם המועט שבהם אינו פורש מהם בבישול והו"ל דם האיברים שלא פירש ושרי אבל לא שלא יהא בהם דם כלל שאפי' בדקין הדבר נראה לעין שיוצא מהם דם ע"י קבורה עכ"ל וכתב המרדכי בשם ספר התרומה וראבי"ה אם לא מלח המעים ובשלן מותרין אמנם לכתחלה אין לעשות כן: ומ"ש אבל בשומן של בני מעים יש בו דם לפיכך צריך למולחם וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל אף ע"ג דאין מחזיקין דם בבני מעים מ"מ בשומן הדבוק בהם יש דם דאית ביה שורייקי

ולכך

בה דם טפי משאר בשר שלא נמלח אבל פשוט הוא דאיכא בכבד דם טובא לאחר מליחה כמו בבשר שלא נמלח כלל ולכן דין כבד זו עם בשר שלא נמלח כדין בשר ע"ג בשר כשלא נמלחו שניהם דאין בזו דם יותר מבזו ולפיכך שרי לכתחלה לצלות כבד זו שנמלחה בין עילוי בישרא בין תותי בישרא ומהרו"ך כתב כיון דלר"ת שרי לבשל כבד אחר מליחה א"כ לית בה דם כל כך כמו בבשר שלא נמלח א"כ אסור לצלותה תותי בישרא לכתחלה. אבל לשון תוס' לא משמע הכי כדפרישית מיהו נכון להחמיר שלא לצלותה לכתחלה תותי בישרא כשנמלחה:

עד הטחול וכו' בפרק כ"ה (דף קי"א) אבל טחלא שומנא בעלמא הוא ופירש"י אבל טחלא אין בו דם ואפי' לקדרה שרי עכ"ל וכתבו התוס' היינו דוקא גוף הטחול הוא שומן אבל דם היוצא ממנו אסור כדתניא פ' דם שחיטה עכ"ל: ומ"ש רבינו וא"צ מליחה בין לצלי בין לקדרה רצונו לומר אפי' למאן דס"ל דלצלי בעי מליחה מ"מ בטחול סגי במליחה לצלי ולא בעינן קריעה ולא חתוכי' לתחת כמו בכבד לדעת בה"ג אלא דינו כשאר בשר לדברי הכל בין לצלי בין לקדרה וע"ל בסימן ע"ו בדין מליחה לצלי: **וכתב** בהגהת ש"ד סימן ל"א מעשה בטחול שנצלה בלא ניקור והתיר ה"ר משולם וחביריו דבטל חלב הטחול בטחול עצמו ובחלב כשר שיש בו דשערוה דהטחול וחלב כשר שבו הוי ס' מן החלב ראבי"ה עכ"ל ובת"ח מסתפק אי ר"ל שתם טחול אית ביה ס' או ר"ל דאותה טחול היה בה ס' ולכן אין להקל ולהתיר אא"כ דהמורה משער דאית בה ס' ומיהו נראה אפי' איכא ס' צריך נמי קליפה סביב לחלב הטחול האסור ואם הוא ספק אי אית ביה ס' אם לאו אזי הטחול כולו אסור אבל הבשר שנצלה עמו סגי בקליפה במקום שמונח אצל הטחול ולא אמרינן בשאר איסורים חנ"נ אלא היכא דאיכא ודאי איסור לא בספק איסור כדכתיבנא בסוף סימן ע"ב ועוד דמה שאנו נוהגין לומר חנ"נ במליחה הוא ג"כ חומרא ולא נהגו חומרא זו אלא בודאי איסור. וכתב עוד בהגהת ש"ד טחול אם ניטל החלב עם הקרום שעליו ועם הגיד שבתוכו מותר לבשלו אפי' לכתחלה מהר"י טרוסי"ן עכ"ל ואיכא למידק מאי אתא לאשמועינן הלא רש"י פי' כך להדיא ונראה דאשמועינן דמותר לבשלו לכתחלה אפי' עם בשר ולאפוקי ממה שנסתפק בהגהות מרדכי סוף חולין שכתב וז"ל וסמ"ג כתב דמותר לבשל טחול ושמא ר"ל לבדו בלא בשר עכ"ל דליתא וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ"ו דהמ"א הטחול מותר לבשלו אפי' עם הבשר שאינו דם אלא בשר הדומה לדם עכ"ל והכי נהוג עלמא:

עה אין מחזיקין דם בבני מעיים וכו' ונראה כיון דפליגי ביה רבוותא צריך למלוח כולן ושהו שיעור מליחה וכך נהגו מיהו יש ליזהר לכתחלה שלא

דרכי משה

כלל ט"ז ויש מחמירין שאף במליחה אין למלוח כבד תחת בשר משום דלפעמים מתהפך והוה עילוי בשרא ובדיעבד בכל ענין שרי עכ"ל ובהג"ה ש"ד הכי נהוג שלא למלוח הכבד אפי' לבדה כ"א כאשר היא תחובה בשפוד עכ"ל וכ"כ האגור בשם אגודה וז"ל ונוהגין לצלות כבד מיד אחר שנמלחה ואין להשהותה במליחה: (ח) ובא"ו כלל ט"ז דאנו נוהגין לקלפו ואין חילוק בין דבוק לעוף בין תלוש ובמליחה נוהגין נמי לקלפו בדבוק בה עכ"ל: (ט) וע"ל סימן ע"ב אם הוא דבוק בעוף אי אמרינן חתיכה נעשית נבילה דדינו כמו בלב וכתב תא"ו נתיב ט"ו ח"א דאפי' איכא ס' נגד הכבד מ"מ הכבד אסור כמו בלב עכ"ל ובארוך כלל ט"ז בשם אגודה עוף שנצלה עם הכבד ומלאוהו בביצים אסור אפי' בדיעבד אם אין בעוף בלא ביצים ס' נגד הכבד דהוה כמבושל ודוקא בביצים שהם נקרשים מיד אבל אם מלאוהו בבשר אפי' תפל בחא קי"ל דמולייתא שרי דכבכ"פ ודוקא כבד אבל לב אין לאוסרו בצלייה אפי' נמלא בביצים ואם העוף שלם מאחר שיש בכל עוף ס' כנגד לבו ולא גרע מאילו נתבשל. בתשובת בר ששת סימן קפ"ד הריאה היא כשאר בשר וסגי לה במליחה בלא היתוך כלל וראיתי שנהגו לקורעה ולפתוח הקנוקנות הגדולים שבה ומנהג יפה הוא עכ"ל וכבד הנמצאת בפשטידא ע"ל סימן ע"ח: (י) וכ"פ באו"ה מיהו בדיעבד שרי אם לא הודח וכדברי הראבי"ה וכתב האגור בשם מהר"י מולין דלזה נהגו לשפוך מים על הכבד אף כשרוחצין לאכלה בלא בישול משום מלח הנדבק בה: (יא) וכ"כ בארוך דלכתחלה אין להשהותו במלח ובדיעבד שרי עכ"ל ואני ראיתי בהג"ה א"ו הארוך והטעם משום היכרא שאינו דומה לשאר בשר שלא יבא לבשלו עם שאר בשר עכ"ל: (יב) וע"ל סימן ע"ז:

עד (א) דלא כהג"ה מרדכי דכתב הא דמותר לבשל טחול היינו בלא בשר וכן המנהג כדברי הטור: (ב) ובא"ו הארוך כלל א' כתב דנוהגין כרוקח דאין מבשלים כוליא משום רוב דם שבה וכן ביצי זכר מיהו בדיעבד שרי עכ"ל:

עה (א) בארוך כלל ד' וכן כרכשא יש בו שומן וגידים ואסורה אף בדיעבד אם לא נמלחה וכתב המרדכי פכ"ה ושומן אווז שנמלח ולא הודח והושם בקדרה אסור דבשומן יש דם

פרישה

(יד) בקדרה צריך ס' כנגד הכבד רבינו לטעמיה אזיל דסבירא ליה כרבינו אפרים דלא אמרינן חנ"נ כמ"ש בסימן כ"ב וגם ס"ל דלא אמרינן החתיכה משום איסור הדבוק בה אבל לפי מה דקי"ל חנ"נ ואמרינן החתיכה משום איסור הדבוק צריך ס' כנגד כל העוף דאין לך עוף שיהא בו ס' נגד הכבד:

סי' עד (א) **הטחול** כו' וא"צ אלא מליחה בין לצלי בין לקדרה יש להקשות הא לצלי א"צ מליחה וכמ"ש בסימן ע"ו וא"ל דכתב כן לפי המנהג שנוהגין למלוח כל בשר בשעה שתוחבין בשפוד וכמ"ש בב"ד שהרי מנהג זה לא הזכיר רבינו גם דוחק לומר שצריכה מליחה אף לצלי כיון שמ"מ יש בו צד אדמומית שהרי השווהו לבשר לכל דבר לכן צריכין לומר דלצדדין קתני וה"ק א"צ שום תיקון בין לצלי בין לקדרה מכל התיקונים שכתב לעיל בכבד דאבור לקדרה וגם לצלייה צריכין קריעה אבל בזו א"צ קריעה אלא מליחה צריך לפעמים כגון אם רוצה לבשלה וק"ל ועד"ר:

סי' עה (א) **אין** מחזיקין דם בבני מעים דוקא אין מחזיקין הא אם רואין דאמשיך חייבינן ובעי

דרישה

סי' עד [א] **הטחול** כו' וא"צ אלא מליחה בין לצלי בין לקדרה מ"ש רבינו שלצלי צריך מליחה כתבתי בפרישה ועוד נראה דאדלעיל קאי וה"ק בין לצלי בין לקדרה הוא כשאר בשר ומותר לצלותה בשר ע"ג בשר מבאה"כ בכבד גם לבשלה עם שאר בשר לאפוקי מהגה"מ דכתב הא דמותר לבשל טחול היינו בלא בשר קמ"ל דלא ועיין בב"י:

כתב האגור דכליות אסור לבשלם בקדרה משום אל תטוש תורת אמך וכתב ב"י ואנו נוהגין היתר לבשלם ולא שמענו פוצה פה:

סי' עה [א] **אין** מחזיקין דם בבני מעים כגון בכרס ובקיבה כו' ז"ל הר"ן ר"ת כתב שהכרס איננו בכלל מעיא ומחזיקין בו דם שהרי אמרו במחט הנמצא בעובי בית הכוסות שאם אין עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה ולדידי מהא לא איריא דהכן הכי אמרינן שמתוך שדמן מועט אין צריכין מליחה לפי שאותו דם המועט שבהם אינו פורש מהם בבישול והוה ליה דם האיברים שלא פירש אבל לא שלא יהא בהם דם כלל שאפי' בדקין הדבר נראה לעין שיוצא מהם דם ע"י הבורה עכ"ל וע"ל ר"ס ק"י שכתב בשם רבי' יהודא שגם קורקבן בכלל בני מעים שאמרו עליהן אוכליהן לאו בר איכא וכ"ל דה"ה לענין דם וכמ"ש רבינו בסימן

מ"ם דקורקבן בעוף במקום כרס בבהמה: [ג] לפיכך אם בשלם בקדרה בלא מליחה מותר כתב מ"ו והגהה מהלוקות נפלו בין המפרשים מהו נקרא בני מעים ועיין בריש השערים אבל

המנהג

בני המעיים יש בו דם לפיכך צריך למולחם (ג) וכנתא נופא יש בה דם וכתב רשב"א יש גדולים שאסרוה לקדרה אפי' בחתיכה ומליחה לפי שמלאה חוטים קטנים מלאים דם ועכשיו נוהגים היתר ואותן חוטי דם כשאדם בקי בהם מותחן ונפשלין היטב עד שלא ישאר אחד מהן ע"כ (ג) י"א כיון שאין מחזיקין דם בבני מעים אין מולחים אותם עם שאר הבשר כיון דלא טרידי לפלוט ובלעי [ג] ור"י (ב) התירו (ד) וכתב הרשב"א כשמולחין החלחולת אין מולחים אותה בצד הפנימי מעבר המאכל אלא בצד החיצון (ג) ששם שומן דבוק שמחזיקין שם דם :

עו (א) **הצלי** א"צ מליחה לפי שהאור שואב הדם [א] ואם ישאר בו שום דבר ממנו הוי דם האיברים שלא פירש

שלא למלחן עם שומן או שאר בשר אבל בדיעבד לית לן בה והעולם קלתם לא נהגו ליזהר בזה וקלתם נזהרין ואם נמלחו בני מעים בכשא"ת א"כ נתבשלו בלא מליחה אין בהם שומן כלל מותר בדיעבד חוץ מכרס ובית הכוסות דאסורין אפי' דיעבד. ועוד כתב הר"ן ע"ש הרמב"ן דוקא מסתמא אין מחזיקין דם הא אסמיק חיישינן ובעי מליחה עכ"ל ומביאו ב"י סוף סימן זה ותמילא אם נמלח בכשא"ת או נתבשל בלא מליחה אסור אפי' דיעבד כיון דחזינן דאסמיק וכן נראה לפע"ד לדקדק מלשון אין מחזיקין דם בבני מעים דמשמע דוקא אם נמלח בכשא"ת או נתבשלו בלא מליחה מותר בדיעבד דאין מחזיקין בהם דם לאוסרו דיעבד מיהו לכתחלה ודאי צריך למלחן דשמא אית בהו דם א"כ ודאי אית אית בהו דם מועט ולפיכך צריך למלחן לכתחלה אלא שאין מחזיקין בהם דם כל כך לאוסרן דיעבד וכ"כ המרדכי להדיא דלכתחילה צריך למלחן ומיהו כשמלחו טבחיא על השומן א"צ למלחו גם בפנים דתלינן אם יהא נמצא בטבחיא קצת דם נגרר אחר דם שבשומן ולא דמי לשאר בשר כשנמלח בצד אחד ונתבשל דאסור אפי' דיעבד :

וכתב בהגהת ש"ד ע"ש מהרא"י מה שהנשים מהפכין לפעמים הטבחיא מבפנים לחוץ ומולחין אותה כך לא יפה הן עושין דהא טבחיא גופא לכ"ע אין מחזיקין בו דם וא"כ אין כח במלח להפליט דם השומן שבפנים לעבר הטבחיא ואפי' מאן דשרי במלח בחוץ ולא מבפנים שאני התם כיון דבחוץ נמי איכא דם כשפולט אותו דם נגרר אותו דם שבפנים אחריו אבל הכא דליכא דם בחוץ לא עכ"ל ולאו לכתחלה דוקא קאמר דאסור אלא אפי' דיעבד אם נתבשל אחר מליחה אסור דהא בשאר בשר אפי' בנמלח צד אחד לבד קפסקינן הלכה בסימן ס"ט ס"ג דאסור אפי' דיעבד כשנתבשל כ"ש בטבחיא דליכא דם בצד מעבר המאכל דאסור בנמלח לשם בלבד מיהו אם נזכר קודם בישול יכול לחזור ולהדיחו ולמלחו בצד השומן ולבשלו ואע"ג דבסימן ס"ט ובסימן ע' נתברר דאם שוהה אחר ששהה שיעור מליחה וחזר ומלחו עם בשר שלא נמלח אין לו תקנה כיון דנסתמין נקבי הפליטה מ"מ הכא בטבחיא אין לחוש שהרי אף לכתחלה א"צ למלוח כי אם צד החיצון על השומן ולא בפנימי כדכתיב באו"ה שער ד' ולא חיישינן שיבלע הטבחיא מפליטת דם של שומן שעליה א"כ ה"נ כשנמלח בצד מעבר המאכל והודה חשוב כאילו לא נמלח כלל ומולחין על השומן לבדו ומותר : **כתב** בת"ח כלל ט"ו דין י"א אע"ג דמולחין הטבחיא עם שומן שעליו אפ"ה אין מולחין בני מעיים כשאין עליו שומן עם שומן או בשר אחר וכן נוהגין למלוח הענס עם הבשר שעליו אבל אם אין עליו בשר יש למלחן לכתחילה בפני עצמו בלא בשר והכי מסתברא ודלא כיש מתירין בשניהם למלחן לכתחלה עם שאר בשר אע"פ שאין בשר על הענס ואין שומן על הטבחיא דליתא אלא יש ליזהר לכתחלה : כתב הרב בהגהת ש"ע ביצים הנמצאים בעופות לאחר שחיטה אם לא נגמר החלבון אלא החלמון בלבד צריך מליחה כשאר בשר ומותר למלחן עם בשר ואם נגמר אף החלבון אפי' הקליפה קשה לגמרי שכמוה נמכרת בשוק נוהגין למלחן אלא שאין למלחן עם שאר בשר מיהו בדיעבד אין לחוש עכ"ל . ואיכא לתמוה למה התיר למלחן עם שאר בשר כשלא נגמר אלא החלמון בלחוד דאף ע"ג

ולכך נהגו למולחם וכ"כ ה"ה בפ"ו בשם הרשב"א ז"ל וכ"כ הר"ן בשם התוס' ולאפוקי משבלי הלקט שכתב דה"ה לשומן שבתוך המעים שאין מחזיקין בו דם : וכנתא נופא יש בה דם כבר כתבתי כן בשם רש"י וכתב הר"ן וכנתא נופא דשריא במליחה היינו לדין הגמ' אבל לדברי הגאונים נמצא שגזרו עליה ואסרוה אלא לצלי וכ"כ בה"ג וכ"כ המרדכי וכ"כ הגהות בפ"ו כתב רבינו האי גאון כי שומן הכנתא יש בו ורידים קטנים מדם ואף על פי שחתכה ומלחה אסורה עד שיוציא הורידין הקטנים ע"כ ואף על פי שכתב לעיל שוורידי צואר דיין בחתיכה ומליחה מכל מקום ורידי הכנתא מרוב דקותן אין דם יוצא מהם אפילו ע"י חתיכה ומליחה סה"ג עכ"ל ומ"ש רבינו בשם הרשב"א הוא בתורת הבית : י"א כיון שאין מחזיקין דם בבני מעים אין מולחין אותם עם שאר בשר וכו' ור"י התירו כ"כ התוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן והמרדכי ודלא כר' יואל שכתב המרדכי דאסר אפי' בדיעבד ור' יהודה שירליאון שכתבו הג"א דאסור למולחם עם בשר אחר וכתבו התוס' והרא"ש והמרדכי טעם להתיר משום דדמא מישרק שריק והרשב"א כתב בת"ה שאין טעם לדברי האוסרים ונראה לי שאף ע"פ שאין מחזיקין בהם דם ציר יש להם וכל שכן פולטין ציר אין בולעין דם הבא עליהם ודברים של טעם הם ולפיכך לא ראינו מי שנזהר מלמלוח אותם עם הבשר עכ"ל וכיוצא בזה הם דברי הר"ן ז"ל : **וכתב** הרשב"א כשמולחין החלחולת אין מולחין אותו בצד פנימי וכו' ג"ז בת"ה כתב הר"ן דקדק הרמב"ן ז"ל מדאמרינן אין מחזיקין דם בבני מעים דדוקא מסתמא הוא דלא מחזקינן הא אסמיק חיישינן ובעי מליחה :

עו הצלי א"צ מליחה לפי שהאור שואב הדם וכו' כ"כ התוס' והרא"ש והר"ן בפ"ק דחולין (יד ·) על גמ' דהשוחט בשבת וביה"כ והביאו ראיות לדבר וכ"פ הרשב"א בת"ה וכתבו התוס' והרא"ש דאין לאסור משום שנכנס בו הדם מצד זה לצד זה וחשיב כדם האיברים שפירש דל"מ אם נצלה יפה דאז נפלט הדם לחוץ אלא אפילו לא נצלה יפה ולא נפלט כל הדם לחוץ שרי כי מה שיוצא לחוץ נורא מישב שייב ליה ומישרק שריק ומה שנשאר בתוכו הוי דם האיברים שלא פירש ולא חשיב כפירש מה שהדם הולך בתוכו מצד זה לצד זה כדחזינן בככר שחתך עליו בשר דאפי' מאן דאסר הככר מתיר הבשר אפי' שלא נצלה כל צרכו וסיים בה הרא"ש הלכך לא בעי מליחה כלל וגם לא הדחה מיהו צריך שפשוף לפי שאין לקצבים סכין מיוחד לחלבים וכר"פ כ"כ (עד .) גבי מולייתא שרי פירש"י אף ע"פ שלא מלחו אלא מעט לצלי משמע מדבריו דצלי בעי מליחה קצת ולא כולי האי כמו לקדרה ודבר תימה הוא דמה מהניא מליחה קצת דאין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה ע"כ והר"ן כתב בפ"ק דחולין בשר חי לאחר הדחה אפי' בלא מליחה שרי נראה דהדחה מיהא בעי משום דם שעל פניו (א) ואפשר דה"ה לצלי ויש לדחות דצלי שאני דנורא מישב שייב ליה . והאגור כתב בשם שערי דורא אם צלו בשר בלא מליחה צריך להדיחו מן הדם שנדבק מבחוץ ומ"ש רבינו דכבוש בעי מליחה כמבושל פשוט הוא וכ"כ הרשב"א בת"ה :

כתב

להרשב"א הוי בשר גמור מ"מ לרש"י והרא"ש כל שנגמר החלמון ביצים גמורות נינהו ומותר לאכלן בחלב וכמ"ש רבינו ריש סימן פ"ז ולדידהו ודאי אסור למלחן עם שאר בשר דילמא אין בהן דם ובלעי מדם הבשר ואין ספק דכמשך הרב אחר מ"ש ב"י לשם בסוף דבריו וז"ל ומ"מ העולם נוהגין שכל שאין להם חלבון מולחים אותם ואפי' עם בשר ובכל כיוצא בדברים אלו סומכין על המנהג עכ"ל אבל לפע"ד דלמעשה אין להקל דאף ע"ג דהעולם נוהגין למלחן עם בשר אפשר דוקא כשאין החלמון נגמר לגמרי ואפי' ספק אם נגמר החלמון אם לאו כמי מקילין אבל היכא דברור הוא דהחלמון נגמר לגמרי ודאי דאין למלחן עם שאר בשר ובעל נפש לא ימלחנו עם שאר בשר אם לא שברור לו שאין החלמון נגמר וכדי להתרחק מן האיסור יעשה גדר שלא ימלחם כלל עם העוף או שאר בשר אפי' נראה לכל שאין החלמון נגמר כדי שלא יבא למולחן עם בשר גם כשהחלמון נגמר . ומה שכתוב עוד דכשהקליפה קשה שכמוה נמכרת בשוק אם מלחוהו עם שאר בשר אין לחוש בדיעבד לא נהירא דאף ע"ג דנוהגין הנשים למולחה כבר התחבט על זה מהרא"י בהגהת ש"ד סימן ע' ואמר דכיון דבפרק הדר פירשו התוספות הא דקאמר התם אפילו ביעתא בכותחא אל יורה בפני רבו היינו בכה"ג שמצא ביצה בתרנגולת שחוטה כמו שנמכרת בשוק אל יורה לאכלן בחלב ולפי שהיו נמנעין מלהורות בו היתר לאוכלן בחלב ע"י כך נשתרבב המנהג למלחן עכ"ל א"כ לפי זה פשיטא דאיסור גמור הוא למולחן עם בשר שהרי היא בולעת דם פליטה דאין הקליפה קשה מונעת מלבלוע ומלפלוט דם ולא שייך כאן לומר מישרק שריק או כבכ"פ כיון דאין בגוף הביצה שום דם וציר כל עיקר דאפי' לאותן פוסקים דביצה בקליפתה אינה בולעת ואינה פולטת ולא יהיב טעמא כדאמרי אינשי מיא דביעתא בעלמא היא ה"מ דעוף טמא ודנבלה וטרפה אבל אם יש בה אפרוח או דם שפיר קא יהיב טעמא ובולעת ופולטת אפי' בקליפה הקשה שעליה ועוד דבסה"ת פסק וכן פסקו שאר פוסקים דאפי' עוף טמא נמי קיהיב טעמא והכי נקטינן כמו שנתבאר לקמן בסי' פ"ו וא"כ הכא לד"ה בולעת הביצה דם פליטה של בשר שנמלח עמה דקי"ל דמליחה כרותח דמבושל ואוסר עד ס' ואין הקליפה הקשה מונעת מלבלוע ומלפלוט ולא דמי לקשקשים דדגים דמונעים מלבלוע כל עיקר כדפריש בסימן ע' ס"ד ע"ש והלכך הדבר פשוט דאע"פ דנוהגין למלחן אם מלחן עם שאר בשר נאסרה הביצה וכ"פ מהרש"ל בא"ו שלו והאריך דאע"פ דהביצה נאסרה אינה חוזרת ואוסרת הבשר אלא הביצה לבדה אסורה ואם נתבשלה אח"כ אוסרת עד ס' והכי נקטינן דלא כהגהת ש"ע . ולבי אומר לי דט"ס הוא כי לא יעלה על הדעת להתיר דבר איסור שהוא ברור ופשוט ועיין במ"ש בסימן פ"ז לתת טעם למנהג על שמולחין הביצה כשנמצאת בקליפתה הקשה כמו שנמכרת בשוק שהוא על פי הדין :

עו הצלי א"צ מליחה וכו' כך הוא הסכמת התוספות פ"ק דחולין (ד' י"ד) בד"ה ונסבין וכ"כ הרא"ש לשם ועיין בתוספות ריש פרק כיצד צולין מיהו לכתחלה נהגו למולחו קצת כפירש"י לשם בשכבר נתחב בשפוד וצולין אותו מיד שלא יתמלא המלח דם כ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד סימן ע'. והא דלא

כתב

דרכי משה

דם וצריך הדחה אחרונה עכ"ל : (ב) וכתב בא"ו הארוך כלל א' בשם א"ז דאין למלחן לכתחלה עם בשר וכן נוהגין אמנם בדיעבד מותר דלא כר' יואל עכ"ל ועוד כתב וביצי זכר אע"פ שיש בהן רוב דם מותרין למלוח עם שאר בשר לאחר שהסירו הקרום עכ"ל : (ג) כתב בא"ו הארוך בשם הרשב"א דאף לכתחלה א"צ למלוח רק בצד החיצון לבד ואפי' בדיעבד אם בשלה ולא מלחה בצד החיצון טריפה ומיהו אם נזכר קודם שבישלה מאחר שאינו מוחזק כ"כ בדם אין לדמותו לבשר אחר שנמלח בצד אחד ויכול לחזור ולהדיחו ולמלחו בצד החיצונה ולבשלו עכ"ל ונ"ל הא דכתב דטריפה אם בשלה בלא מליחה היינו בדאיכא שם שומן אבל אי ליכא שם שומן פשיטא דכשר דהרי אין מחזיקין דם בבני מעיים :

עו (א) וז"ל הג"ה ש"ד בשם מהרא"י ז"ל ולכתחלה נוהגין להדיחה בתחלה אפי' עופות דליכא חששא דנתקנח בהו דם ויראה הטעם משום דנהיגין מליחה קצת לצלי כרש"י והואיל ומולחין

דרישה

המנהג למלוח כולן גם למולחן עם שאר בשר ע"כ. (וכתב רמ"א ואם נמלחו בכלי שאינו מנוקב מותרין אבל לכתחלה צריכין מליחה בכלי מנוקב והוא מהמרדכי עיין בת"ח כלל י"ב דין י"ב עכ"ס) : [ג] ור"י התירו הטעם כתבתי בפרישה דיש להן ציר כו' ומכאן יש להביא ראיה קצת לדברי רמ"א דפסק בת"ח שלו דכל זמן שפולט הבשר ציר דידיה פולט ג"כ דם שמקבל מעלמא מבשר שנמלח עליו מיהו יש לחלק דשאני הכא שהוא תחלת מליחתו ועוד המלח בתקפו ואז אמרינן דוקא כבולעו כך פולטו משא"כ לאחר שעה שכבר תשש כח המלח בהפליטו לדם וזהו כ"ל לדעת מ"ו שאוסר בכה"ג בבשר שכבר פלט דמו ועיין באו"ה ובת"ח כלל ו' סימן ס' : (ואפשר לומר דלא פליגי רש"ל ורמ"א אלא בבשר שכפל לציר או ציר עליו אבל היכא שנמלח מלא אכלו בשר כ"ע ס"ל דכל זמן שהוא פולט ציר פולט ג"כ דם שקיבל מעלמא וכן לעיל ס"ס ע' פסק רש"ל כרמ"א וכן מבואר בת"ח כלל ו' דין ה' ע"ש עכ"ס) :

סי' עו [א] ואם ישאר בו דבר ממנו הוי דם האיברים שלא פירש כתבו התוספות והרא"ש דאין לאסור משום שנכנס בו הדם מצד זה לצד זה וחשיב כדם האיברים שפירש דל"מ אם נצלה יפה דאז נפלט הדם לחוץ אלא אפילו לא נצלה יפה ולא נפלט כל הדם לחוץ שרי כי מה שיוצא לחוץ נורא משאב שייב ליה ומשרק שריק ומה שנשאר בתוכו הוי דם האיברים שלא פירש ולא חשיב כפירש מה שהדם הולך בתוכו מצד זה לצד זה כדחזינן בככר שחתך עליו בשר דאפי' מאן דאוסר הככר מתיר הבשר אפילו שלא נצלה כל צרכו ע"כ ול"ד

פרישה

ובעי מליחה רמב"ן ועד"ר : (ב) וכנתא גופא יש בה דם כו' עד חוטים קטנים מלאים דם אף ע"פ דאמרינן לעיל שוורידי הצואר דיין בחתיכה ומליחה מ"מ ורידי הכנתא מרוב דקותן אין יוצא מהן דם אפילו ע"י חתיכה ומליחה סמ"ג : (ג) י"א כו' ור"י התירו טעמו דדם משרק שריק ועוד דמ"מ יש להן ציר וכל שהן פולטין ציר אין בולעין דם הבא עליהם רשב"א ועד"ר : (ד) וכתב הרשב"א כשמולחין החלחולת אין מולחין בצד פנימי כו' הרשב"א לטעמיה אזיל דס"ל בשאר בשר בדיעבד א"כ למולחו אלא מצד אחד והואיל ואין מחזיקין דם בבני מעים לכתחלה א"כ למולחן אלא מצד אחד אבל לדעת הרא"ש שכתב צריך למולחו משני צדדין והבין רבינו דבריו דאפי' בדיעבד צריך למולחו משני צדדין קשה למה לא יצטרך למלוח הבני מעים משני צדדין גם להרשב"א קשה דהא רבינו בלכתחלה מיירי ויותר קשה בשומן אף לדברי רשב"א שהרי הוא סובר דלכתחלה צריך למלוח משני צדדין וכשאינו מולח אלא מצד השומן נמצא שהשומן לא נמלח במקום שהוא דבוק ואם כן יצטרך למולחן ג"כ מצד פנים בשביל השומן או יסיר השומן תחלה ואחר כך ימלחנו מכל צדדיו וכ"ל דהרא"ש מודה בזה דאף לכתחלה די במליחת צד אחד הואיל ואין מחזיקין בהם דם ובשביל שומן א"כ דהואיל וכולו חיטי חיטי המלח מתפשט ונכנס בכולו אף אם לא מלחו אלא מצד אחד ועוד שבמה שימלחנו בצד פנימי לא יועיל כלום לשומן שהמעי מפסיק בין שומן למלח :

סי' עו (א) הצלי א"צ מליחה אבל לכתחלה נהגו למלוח כרש"י וכן המנהג ואין לשנות מ"ז :

אבל

כתב בהגהות מרדכי סוף חולין בשם הר"פ אותם עופות שאין מקבלין מהם שומן א"צ למולחם כשיעור לקדרה ומיהו אם רוצים אח"כ לעשות מהם ליב"א בלע"ז צריך למולחם כמו לקדרה דלפעמים אין צולין אותם כי אם מעט ואח"כ מבשלין אותם והדם פירש וחוזר ונבלע (ב) : **אבל** דם אחר שנוטף על הצלי שאצל האש לא אמרינן ביה שהאש שואבו וכו' כ"כ התוס' והרא"ש בפכ"ה גבי אין מחזיקין דם בבני מעים וז"ל אין להתיר מטעם דשריק אם נשפך דם רותח על הצלי או אפי' דם צונן היה אוסרו משום דתתאה גבר ואסור כדי קליפה או אפי' כדי נטילה דדוקא דם הנפלט ונוטף עם הציר ע"י צלייה ומליחה הוא דאמרינן לעיל דשריק אבל בעיניה לא אשכחן דשריק עכ"ל הרא"ש ז"ל : **כתב** הרשב"א הרוצה למלוח צלי ולאוכלו בלא הדחה עושה וכו' בת"ה כתב כן וכ"כ בהגהות שערי דורא וכתוב עוד בהגהות הנזכר בדיעבד שרי (ז) וכן מוכיח בפשיטות מן המרדכי פרק כ"ה דפסק בשם לפנת פענח דאם שהה הבשר כשיעור מליחה ולא הודח אחר כך ועשה ממנה מולייתא וצלה אותו בשר דשרי ויראה דכ"ש בלא מולייתא וק"ל וכן משמע בס"ה שפסק אין מניחין כלי לקבל הנוטף מהבשר אא"כ הודח הדם הדחה האחרונה משמע היכא דאין מניחין כלי לקבל הנוטף ממנו לא בעי הדחה אחרונה לצלי עכ"ל וכל זה כתוב בתרומת הדשן סימן קס"ט וה"ה כתב בפ"ו על דברי הרשב"א תימא שאם דוקא במעלהו מיד הוא שמותר ואם לאו נאסר היה להם לחכמים לגזור בזה אלא נראה שאפי' אם בלע המלח מן הדם הכל יוצא ע"י האור ע"כ ולמה שכתבתי בסימן ע"ג אין כאן תימא כלל דכיון דאפי' שהה במלחו ולא הדיחו קודם צלייה נכשר ע"י הדחה לא שייך למגזר מידי. והוי יודע שהרמב"ם ז"ל סובר דלצלי בעי מליחה שכתב בפ"ו כל הדברים האלו לבשר שצריך לבשלו אבל לצלי מולח וצולה מיד וכתב ה"ה נראה מדברי רבינו שאף הצלי צריך מליחה אלא שאינו צריך לשהות במלחו והביאו לזה מה שאמר בפ' הקומץ רבה (כא.) גבי קדשים שאין צריך שיתן בו טעם הרבה כיצד עושה מביא את האבר ונותן עליו מלח ומעלהו אמר אביי וכן לצלי פירוש וכן לצלי מולחו וצולהו מיד וזה דעת הראב"ד ז"ל. אבל יש מי שגורס וכן לקדרה כלומר שא"צ מלח הרבה ואף לגירסא אחרת פירשו הרבה מפרשים וכן לצלי אם רצה למלוח ולאכול בצלי בלא הדחה ע"כ וכבר האריך הר"ן בזה בפג"ה אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל חוטי היד אסורים משום דם והריב"ש בתשובה סימן קס"ה : לא חתך הורידים בעוף או לא נקבם בשעת שחיטה וכו' גם זה מדברי הרשב"א בת"ה ורבינו שינה לשונו קצת ולכן ראיתי להעתיק לשון הרשב"א עצמו וז"ל רצה למלוח ולאכול בצלי ובלא הדחה עושה ואינו חושש לדם שעל המלח וכו' בד"א בשחתך את הורידין בשעת שחיטה או סמוך לה שהדם חם ונפלט דרך הורידין לא חתך את הורידין אסור לאכול אפילו בצלי עד שיחתוך אבר אבר ויצלה רצה לאכול ממנה בשר חי אסור עד שיחתך וימלח ויראה לי שאם נקר הבשר מחוטי דם אוכל אפילו בלא מליחה חי או צלי ואפי' כולו כאחד שדם האיברים יוצא הוא דרך הסימנים אף על פי שלא חתך הורידין ולא הצריכו חתיכת הורידין או חתיכת אבר אבר אלא מפני דם החוטין שבבשר ויש מגדולי המורים שהחמירו שלא לאכלו כולו כאחד אפי' בצלי אלא אחר חתיכת ורידין ורוב ב' הסימנין עכ"ל וכבר נתבארו דברים אלו בסימן כ"ג בס"ד : כתב סמ"ג הטעם שאמר למעלה שצלי א"צ מליחה מפני שדם האיברים מותר כל זמן שלא פירש ואותו שפירש נופל לארץ אין ענין טעם זה בתרנגולת או אווז שהם חלולים ופורש הדם מלמעלה למטה בתוך החלל והרי הוא כפורש מחתיכה ופעמים שהאווז או התרנגולת נצלית יפה מצד אחד ופולטו כל דם אותו צד ואין נצלית יפה מצד אחר ולא פלטו כל הדם שלו וכמו כן איננו פולט כל דם שבא לו מלמעלה אי"ז נכון לפ"ז שהוא דונה לצלות עוף שלם שימלחנו מבחוץ ומבפנים וישהה כשיעור מליחה ואח"כ ידיחנו ויצלה אותו עכ"ל וכתב המרדכי בפכ"ה על זה ל"נ למורי ושכחתי אם א"ל הטעם וכ"ל דהא הכא מסקינן ל"ש ושרי למלוח שתי חתיכות יחד משום דעל ידי מליחה פולט הכל בין דם עצמו בין דם הנבלע בו ממקום אחר וכ"ש ע"י צלייה דנפלט הכל אף ע"פ שפירש מדופן לדופן (ה) עכ"ל ואין טעם זה נראה בעיני דאם כן היינו צריכין להמתין מלאכול מעוף הצלוי עד שיצלה שיעור שיפלוט כל דמו בין דם עצמו בין דם שבא לו מלמעלה ולא ראינו שנזהר בכך לפיכך נ"ל דעיקר הטעם הוא משום דכיון שהעוף שלם דם הפורש מלמעלה למטה בתוך החלל הוי כדם הפורש בחתיכה מצד זה לצד זה דשרי כמו שנתבאר בראש הסימן ולא שני לן בין יש חלל בין צד זה לצד זה לאין ביניהם חלל ועוד דאפי' אי חשיבי כשתי חתיכות ליכא למיסר שאל"כ בב' חתיכות זה אצל זה למה אין נאסרות שפולטת זו ובולעת זו אלא ע"כ אמרינן בהו דם מישרק שריק ואין לומר דמיקוא קוי דמה שהרי כל שעה מהפכין השפוד

פירש וא"צ מליחה אלא לכבוש ומבושל (ב) אבל דם אחר שנוטף על הצלי שאצל האש לא אמרינן ביה שהאש שואבו (ג) ואם דם הנוטף עליו חם [א] או אפי' צונן (ד) אוסר ממנו כדי נטילה (ה) כתב הרשב"א הרוצה למלוח צלי (ו) ולאוכלו בלא הדחה עושה ואין להוש לדם שעל המלח שהאש שואב ומונע המלח מלבלוע הדם (ג) בד"א במולחו וצולהו מיד אבל אם שהה במלחו המלח בולע ונאסר ולפיכך מדיחו יפה קודם צלייה לא חתך הורידין בעוף או לא נקבם בשעת שחיטה אסור לצלותו עד שינתחנו אבר אבר ויצלה

כתב רבינו דצריך להדיחו תחלה נראה דס"ל דא"צ הדחה קמייתא לצלי וכ"כ התוס' בפרק שני דחולין (דף ל"ג) בד"ה ואכלין וכ"כ הרא"ש פ"ק דחולין וז"ל הלכך לא בעי מליחה לצלי וגם לא הדחה מיהו צריך שפשוף לפי שאין לקצבים סכין מיוחד לחלבים עכ"ל ואע"ג דאיכא דם על פניו האש שואבו ולא דמי לדם אחר שנוטף על הצלי דאין האש שואבו אך קשה למה לא כתב רבינו דצריך שפשוף לצלי משום חששא דחלב שנתקנח בבשר כמ"ש הרא"ש וי"ל דכיון דהטעם הוא משום שאין לקצבים סכין מיוחד לחלבים ובמקום שיש להם סכין מיוחד לחלבים אין צריך שפשוף אם כן לאו מילתא דפסיקא הוא לכך לא כתבו רבינו מיהו לדידן דנהגינן לכתחלה למלחו קצת כפי' רש"י ר"פ כיצד צולין וכמ"ש בסמוך א"כ פשיטא דצריך הדחה קמייתא כדי שלא יבלע המלח הדם בעין שעל פניו וכ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד דלעיל סימן ע' מיהו אם צלאו בלא הדחה ומליחה מותר בדיעבד כדעת התוספות והרא"ש וכתב או"ה שער א' דאפילו לא שפשף הבשר לא מחזקינן איסורא שמא חתכו בסכין של חלבים אפי' קנאו מן הנכרי עכ"ל אבל אם לא הדיחו ומלחו וצלאו אפי' בדיעבד אסור דמיד שמלחו נאסר ושוב אין לו היתר בצלי ובאו"ה כלל ה' כתב לחלק דאינו אסור אלא כששהה במלחו שיעור מליחה ואח"כ צלאו אבל לא שהה שיעור מליחה מותר בדיעבד ובת"ח כלל ט' דין ג' כתב עליו וז"ל וכבר כתבתי לעיל דעתי נראה לאסור אף כה"ג דאין לשיעור לדבר עכ"ל ותימה דבכלל ה' לא כתב לאיסור אלא דלא מהני ליה שוב מליחה אבל לצלי אין ראיה לאיסור בדלא שהה שיעור מליחה מיהו כאן בהגהת ש"ע חזר בו ופסק בסתם כאו"ה לחלק דבשהה שיעור מליחה אסור אפי' דיעבד ובלא שהה שרי דיעבד וע"ל סימן ס"ט סוף סעיף א' קבעתי הלכה דבשהה במלחו אסור אפי' דיעבד אף לצלי ואפי' בהפסד מרובה ובלא שהה במלחו מותר בדיעבד בהפסד מרובה בין לצלי בין לקדרה דלא כמהרש"ל דאוסר בכל ענין כמ"ש בא"ו שלו :

כתב או"ה שער ט' דין ח' בשר שצולין בלא מליחה או שנמלחה מעט ולא שהה שיעור מליחה אסור להפך השפוד תמיד כל שעת הצלייה דאז מתגלגל הדם שעליו ונשאר על הצלי אלא צריך להניחו לפעמים כדי שיזוב דמו מיהו בדיעבד נוהגין להתיר אפי' הפכוהו כל שעת הצלייה עכ"ל משמע להדיא דכל שעת צלייתו הוא דאסור לכתחלה להפכו תמיד אבל תמיד לפעמים צריך להפכו כדי שיצא הדם מכל צדדיו והיינו דבתחלת הצלייה לא יהפכנו ואח"כ יהפכנו לפעמים תמיד :

בשר שצולין בלא מליחה צריך להדיחו מן הדם שעליו וכתב באגודה שצריך להדיחו ג"פ כמו בהדחה אחרונה של מליחה אבל מהרש"ל השיג ע"ז בא"ו שלו דאפי' לכתחלה די בפעם אחת אפי' בנמלח ושהה כ"ש בלא שהה או לא נמלח כלל דהא דם מישרק שריק בצלייה וא"צ אלא הדחה מפני קצת דם שעליו בלא נמלח כלל או מפני הדם שבתוך המלח בנמלח עכ"ל מיהו אם לא הדיחו כלל מותר אפי' נתבשל אח"כ דהכי הוי דינא גבי כבד שבשלוה אחר הצלייה בלא הדחה דשרי דיעבד משום דנורא משאב שאיב הכי נמי הכא בבשר שנצלה ולא הדיחו ובשלו דנורא משאב שאיב ומותר בדיעבד וכן פסק בהגהת ש"ע וכתב עוד ואפי' נמלח תחלה קודם צלייתו ולא הודח ובשלו נמי מותר ולא חיישינן לדם ומלח שעליו דנורא משאב שאיב :

וכתב בש"ד סימן ע' נהגו העולם שאם אירע כך דצלו בלא מליחה להדיחו מן הדם הנדבק בבשר מבחוץ ואח"כ מולחין ואוכלין אותו עכ"ל נראה דאתא לאורויי דדוקא לאחר הדחה מולחין אבל לא קודם הדחה דיש לחוש דכח המלח יבליע הדם שעליו ועוד אתא לאשמועינן דאפי' אינו רוצה לבשלו אלא לאכלו כך עם מלח צריך להדיחו תחלה קודם שימלחנו כדפרישית ואצ"ל אם רוצה לבשלו אחר הצלייה. וכ' מהרש"ל מה שנהגו הנשים להדיח אחר שנצלה קצת קודם שנגמר ונצלה כל צרכו ושוב חוזרין וצולין אותו אפשר לאו משום איסור נהגו כן אלא שלא יתקלקל הצלי ויפגם טעמו בהדחתו ואפשר כמי אחר שנצלה ממש נדבק בו המלח ולא יועיל לו הדחה עכ"ל : וכתב עוד על מ"ש הרשב"א שהורה א' מהגדולים שאסור לשהות הצלי בשפוד וכו' היינו לכתחלה אבל אי עביד ושהה בו זמן רב לא נאסר מן השפוד לפי שאינו בולע מן השפוד אלא בשעת צלייתו כשהוא על האש אבל לא כשהוסר ממנו דאל"כ יאסור מיד כשמפריש השפוד מן האש ולא היה תקנה בדבר אלא לחתוך הבשר מן השפוד בעודו על האש וא"כ אין שיעור בדבר ושרי : ומ"ש ואם דם הנוטף עליו חם או אפי' צונן אוסר ממנו כדי נטילה היינו דקי"ל צונן לתוך חם אסור דתתאה גבר וס"ל דאינו אוסר אלא כדי נטילה דהיינו עובי אצבע אבל לדידן מליחה וצלייה כמי אוסר עד ס' ועיין מ"ש בזה סוף סימן ע' בס"ד :

כתב הרשב"א הרוצה וכו' אבל אם שהה במלחו וכו' פי' כששהה עד שהמלח בולע דם נאסר המלח ואז נדבק המלח עם הדם שבתוכו בבשר כשנצלה ונבלע

דרכי משה

ומולחין בעינן הדחה מפני הדם בעין שעליו שלא יבלענו המלח והאשר"י והתוס' שכתבו דלא בעי הדחה משום דס"ל דלא בעי מליחה כלל אמנם אנו דנוהגין כרש"י לכתחלה למלחו קצת בעי ג"כ הדחה והכי נוהגין למולחו כשכבר נתחב בשפוד ומניחים השפוד אצל האש מיד ואין שוהין בדבר שלא יתמלא המלח דם עכ"ל ומשמע דאם צלאו בלא מליחה והדחה דכשר בדיעבד וכ"פ בא"ו הארוך כלל ה' וכתב עוד אפי' לא שפשף כלל כשר בדיעבד דלא מחזקינן איסור שמא חתכו בסכין של חלב ואפי' קנאו מן הנכרי ומיהו לכתחלה בעי הדחה וימלחנו בשפוד וישימנו מיד על האש ובדיעבד מותר כשמלחו בשפוד בלתי הדחה כלל הואיל וצולהו מיד או תוך שיעור מליחה אבל אם שהה באותו מלח שיעור מליחה אסור כדלעיל סי' ס"ט עוד כתב כלל ט' בשר שצולין בלא שהה שיעור מליחה לקדרה אסור להפך השפוד תמיד בשעת הצלייה דאז מתגלגל הדם עליו ונשאר על הצלי אלא צריך להניחו לפעמים כדי שיזוב דמו מיהו בדיעבד נוהגין להתיר אפי' אם הפכו כל שעת צלייה עכ"ל : (ב) וכ"ה בהג"א פ"ק דביצה וכ"ה במרדכי סוף רולין ובהג"מ פ"ו דהמ"א אמנם בא"ו הארוך דכל צלי יצלה לכתחלה כחצי צלייתו כדי שיזוב דמו ואז מותר לבשלו אח"כ ולא כמהר"ם דהצריך מליחה אם רוצה לבשלו אח"כ שמא לא יצלה כל צרכו עכ"ל : (ג) באגודה כתב פרק כיצד צולין דצריך להדיחו ג"פ כמו אחר מליחה עכ"ל וכ"כ באגור דצריך להדיחו משום דם הנדבק בו בא"ו הארוך כלל ח' כתב דא"צ הדחה רק שהעולם נוהגין להדיחו אם רוצה לבשלו אח"כ עכ"ל אמנם בש"ד כתב שנוהגים להדיחו אפי' לא בשלו וכ"ה בשערים שער ב' וכן כתבתי לעיל סי' ע"ג בשם מהר"י מולין וכן המנהג ובדיעבד אפי' אם בשלו כך שרי כמו שנתבאר סי' ע"ג לענין כבדא : (ד) ובתא"ו נתיב ט"ו אות כ"ה דאפי' בדיעבד צריך הבשר קליפה ובא"ו הארוך כלל ט' כתב כדברי מהרא"י להתירו בדיעבד : (ה) ובהג ש"ד כתב מהרא"י ז"ל דנוהגין אף לכתחלה לצלותו בלא מליחת קדרה וכ"כ שם בשם מהר"י טרושין והביאו מהרא"י בשעריו וז"ל יש נשים שממלאין תרנגולין ביצים ואין שוהין בשיעור מליחה אין זה נכון עכ"ל משמע הא אי לא מלאוהו בביצים מותר לצלותו בלא מליחה אמנם בתשובת מהרי"ק משמע לאסור וכתב עוד במהרי"ק שורש ל"ט דאין לחלק בין דיעבד לכתחלה אלא בדבר הבא באקראי אבל אם נתיר דבר ואח"כ חוזר ונעשה לכתחלה פשיטא שיש לאסור וא"כ גם כאן זו הואיל והני נוהגין היתר ואין לנו כח למחות בידן הואיל והרבה פוסקים מתירין מ"מ לדידן דנוהגין לאסור יש לאסרן אף בדיעבד הואיל והורגלו לעשות לכתחלה עכ"ל ובא"ו הארוך כלל ה' דל' יתחלה טוב ליזהר אמנם בדיעבד

פרישה

(ב) אבל דם אחר שנוטף כו' פי' דם בעין אבל דם הנפלט ע"י מליחה או ע"י צלייה אמרינן דמשרק שריק מ"ו : (ג) ואם דם נוטף עליו חם כו' ל' ואם שהוא תנאי משמע דמיירי דוקא בחם וסיים וכתב ואפי' צונן . נ"ל דה"ק דאם אפי' חם סגי בנטילה ואפי' צונן אוסר עד כדי נטילה וק"ל : (ד) אוסר ממנו כדי נטילה היינו כעובי אצבע ויש להקשות הא אמרינן (וכתבו רבינו לקמן ר"ס צ"ב) חלב שנטף על בשר צריך ס' לבטלו וי"ל דשאני חלב שהוא צלול ונבלע ע"כ צריך ס' לבטלו משא"כ בדם בעין שהוא עב גם משרק שריק הלכך לא צריך אלא נטילה . וז"ל מ"ו והא דאינו אוסר אלא כדי נטילה היינו לפי סברתו שצלי אינו נאסר אלא מקום פעפוע וכ"כ לעיל בהלכות פסח אכן אנו נוהגין מליחה וצלייה כבישול ואוסר עד ס' : (ה) כתב הרשב"א הרוצה למלוח צלי כו' פי' דין צלי הוא שידיחנו הדחה ראשונה וימלחנו מעט ובא רשב"א ללמדינו דא"צ להדיחו קודם הצלייה ממליחתו כדי שלא יתקשה הדם שבמלח על הבשר וגם לאחר הצלייה א"צ להדיחו אם אינו משהה במלחו ואם שהה במלחו צריך להדיחו דוקא קודם הצלייה והו"ק : (ו) ולאוכלו בלא הדחה פי' לא קודם צלייה ולא לאחר צלייה אבל אם הדיח אותו מותר אפי' לא

חדושי הגהות

עז א התחיל בלשון ואם שהוא תנאי משמע דמיירי דוקא בהם וסיים וכתב ואפי' צונן צ"ל דה"ק דאם אפי' חם סגי בנטילה ואם אפי' צונן אוסר עד כדי נטילה (פרישה) : ותרשב"א:

ויצלה ואם רצה לאוכלו חי אסור עד שינתחנו וימלח (ז) וכתב הרשב"א ויראה לי שאם ניקר הבשר אוכל בלא מליחה חי או צלי אפי' העוף שלם כולה כאחד (ח) ויש מגדולי המורים שהחמירו שלא לאיכלו כולו שלם אף ע"פ שנקרו אלא אחר חתיכת הורידין ושחיטת שני הסימנין ע"כ (ט) כתב בספר המצות שאסור לחתוך בסכין צלי שאצל האש שלא נמלח כל זמן שאינו נצלה כל צרכו מפני דם שבו שנבלע בסכין [ב] (י) והרשב"א אסר השפוד שכתב שפוד שצולין בו בשר בלא מליחה בולע מהדם ונאסר (יא) והורה אחד מהגדולים שאסור להשהות הצלי על השפוד לאחר שהוסר מן האש שמא יחזור הבשר החם ויבלע ממנו אבל מותר לצלות בו ולהשהות בו כ"ז שהבשר זב שכל זמן שהוא זב ופולט אינו בולע מהדם שבשפוד וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהשפוד מותר דנורא משאב שאיב ואינו מניחו לבלוע הדם (יב) ולפי זה ה"ה דסכין נמי מותר: (יג) צלי שלא נמלח וחתכוהו ע"ג ככר אף ע"פ שיש בככר מראה אודם ועבר בכל הככר מעבר לעבר מותר אם נצלה עד כדי שהוא ראוי לאכילה: [ג] בשר שצולין בלא מליחה אין

ונבלע המלח בבשר ולפיכך צריך להדיחו יפה קודם צלייה ואין חילוק בין שהה שיעור מליחה ללא שהה ולכן כתב סתם אם שהה במלחו: **כתב** סמ"ג דתרנגולת ואווז מלמעלה למטה בתוך החלולים לא יצלו אותם שלימים בשפוד דפורש הדם החלל והו"ל כפורש מחתיכה לחתיכה וכו' הביאו ב"י ע"ש ויש לתמוה דבר"פ כ"ה איתא דהפסח צולין אותו שלם ונותן את ריעיו ובני מעיו לתוכו דר"י הגלילי ר"ע אומר כמין בישול הוא זה אלא תולין חוצה לו ובגמ' מייתי סייעתא מהא דר"י הגלילי דמולייתא שריא דבכב"פ ודחי שאני התם דבית השחיטה מחלחל ומידב דייב ולעולם לא אמרינן בכב"פ ומדלא חייש התם דהפסח הוא חלול ושמא נצלה מצד אחד ופלט כל דמו ומצד אחר לא נצלה אלמא דלא חיישינן להא וצולין אותו לכתחילה בלי מליחה וצריך לדחוק ולומר דס"ל לסמ"ג דפסח שאני דבני חבורה זריזין הן כדאיתא התם (דף פ"ח) ונזהרין שיהא הפסח נצלה מכל צדדיו בשוה גם מלמעלה אבל לדידן דאין נזהרין בזה נכון למלחן תחילה ולהדיחן ואח"כ יצלה אותו מיהו לא נהגו כמותו בדבר זה בשום מקום וכ"כ בהגהות ש"ע: וכתב הרשב"א ויראה לי שאם ניקר הבשר וכו' עד שחיטת ב' הסימנים פירוש דאם לא שחט ב' הסימנים וגם חתך הוורידין אסור לאכלו כולו שלם אע"פ שנקרו אלא צריך לנתחו אבר אבר וכ"כ הר"ן בפרק השוחט בשם הראב"ד ודינו משולם הכהן וכבר כתבתיו בסוף סי' כ"ג ע"ש ומהרו"ך כתב כאן דמשום בהמה נקט ב' סימנין ולא דק: **כתב** בספר המצות שאסור לחתוך בסכין וכו' הא דלא כתב דהסכין אסור משום דלא נאסר הסכין אא"כ לאחר שחתך הבשר הוה היד סולדת בו בסכין הא לאו הכי אינו נאסר כדאיתא בהגה"ת אשיר"י אבל לכתחלה לעולם אסור סכין והכי נקטינן לאסור לכתחלה השפוד והסכין מיהו דיעבד אם חזר וצלה בשפוד בשר או השתמש בסכין ברותחין לית לן בה דסומכין על הרא"ש דנורא משאב שאיב ומיהו אף הרא"ש מודה שאם הסיר השפוד עם, הבשר מעל האש קודם שנצלה חצי צלייתו דנאסר השפוד והסכין מיד ואוסר הכלי ודו"ק: **צלי** שלא נמלח וחתכוהו ע"ג ככר וכו' בפ' כ"ה (דף קיב) קאמר דשמואל אוסר לככר כשעבר כל הככר וגם הבשר אדום והמוהל הוא עב אבל צלול לאו דם הוא ורבא אכיל ליה ומשמע אפי' בכל הני גווני דאסר ליה שמואל שרי ליה רבא והלכתא כותיה דרבא ותימה למה לא כתב רבינו להדיא דשרי אפי' הבשר אדום והמוהל גם הוא עב וי"ל כיון דאנן אין בקיאין באדמומית זה וכן בעובי מוהל זה א"כ ליכא למטעי ולמימר דכשהבשר אדום או המוהל עב דאסור כיון דלא ידעינן גבול לאדמומית ולעובי זה דנאסרים ולפיכך כתב בסתם לאורויי דבכל גוונא שרי אלא דכתב דאפי' עבר בכל הככר מותר דלא תימא דוקא בדלא עבר קמל"ן: בשר שצולין בלא מליחה אין נותנין כלי תחתיו כו' שם אמר שמואל אין מניחין כלי תחת הבשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו מנא ידעינן משתעל' תמרותו מתקיף לה רב אשי ודילמא תתאה מטא עילאה לא מטא אלא אמר רב אשי לית ליה תקנתא אלא משדא ביה תרי תלתא גללי דמילחא ומישפייה והרי"ף והרא"ש והרמב"ם השמיטו הך דמשתעלה תמרותו ס"ל דלמאי דהסיק רב אשי דמשדא ביה תרי גללי דמילחא אפי' מקמי דהעלה תמרותו שרי ואי ליכא גללי דמילחא אפי' העלה תמרותו אסור וכך הוא דעת רבינו שלא הזכיר העלה תמרותו אלא גללי דמילחא מיהו ודאי לא שרי בגללי דמילחא אלא לאחר שנצלה שיהא ראוי לאכילה דהיינו חצי צלייתו כדלעיל סוף סימן ס"ט הא לאו הכי אסור דכיון דאיכא ודאי דם אין לנו לסמוך על גללי דמילחא להתיר השומן המעורב עם דם אבל השתא דנצלה חצי צלייתו ואין כאן אלא חששא שמא נשאר בבשר עוד דם סרינן ליה לשומן ע"י גללי דמילחא מיהו לשון רבינו אינו מתוקן דמשמע מלשונו דמתיר בגמרא ע"י גללי דמילחא אפי' לא נצלה עד כדי שיהא ראוי לאכילה והא ליתא דלא התירו בגללי דמילחא אלא דוקא כשהבשר נצלה שיהא ראוי לאכילה והכי ה"ל לרבינו לומר וקאמר בגמרא דצריך ליתן בכלי שנים או ג' גרגרי מלח ואז מותר וכו' אלא דלא דק בלשון: ותימה גדולה על מה שפסק בשלחן ערוך בסתם דאין נותנין כלי תחתיו עד שיצלה שיהא ראוי לאכילה ע"י צלייה זו עכ"ל וכיון דבחצי צלייתן ראוי לאכילה כמ"ש לשם בהגה"ה בסעיף ב' אכתי אית ביה דם ואין להתירו אפי' דיעבד אלא ע"י גוללא דמילחא והוא מתיר אף לכתחלה אף בלאו גוללא דמילחא

השפוד ועי"ל דעוף שלם לא גרע ממולייתא דאמרינן בה כבולעו כך פולטו כלומר דמיד בשעת הבליעה הוא נפלט וכמ"ש הרא"ש בפג"ה: **כתב** בספר המצות שאסור לחתוך בסכין צלי שאצל האש וכו' בסמ"ג: והרשב"א אסר השפוד שכתב שפוד שצולין בו בשר בלא מליחה וכו' כ"כ בת"ה הקצר סוף ש"ד ובארוך כתבאר שאותו גדול הוא הראב"ד וכ' עוד ולפיכך אסור לנער הקדרה בשפוד וכן אסור להפך בו בשר שבמחבת שהשפוד בלוע מן הדם וכשמשים אותו בקדרה או במחבת פולט הדם בתוכו וכן היה אוסר ה"ר יונה ז"ל ע"כ והר"ן בפרק כ"ה גבי אין מניחין כלי תחת הבשר עד שיכלה מראה אדמומית שבו כתב שהקשה הראב"ד למה אין השפוד נאסר מפני דם שבולע וכי גמיר בישרא למיטוי ושביק ליה ליתסר בישרא תירץ הרמב"ן דכבכ"פ הלכך כל שבולע הבשר מן השפוד חוזר ופולט אבל אסור ליתן השפוד לתוך התבשיל שהשפוד עצמו אסור כ"כ הרא"ה ולפי זה אסור להשהות הכלי בשפוד כלל אחר שהעבירוהו מן האור. וכן שמעתי שכתבו להחמיר בכך ולי אפשר דבשפוד כמי אמרינן כבכ"פ ואין להחמיר בזה כל כך דדם מבושל אינו עובר עליו עכ"ל:
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהשפוד מותר דנורא משאב שאיב וכו' בפרק כ"ה (קיא:) גבי בי דוגי כתב נראה דבי דוגי אסור כיון שהדם מונח עליו ונבלע בו והשפוד אינו נאסר דנורא שייב כל הדם ואין מניחו ליבלע בשפוד ע"כ: **ומ"ש** רבינו ולפי זה ה"ה דסכין נמי מותר לכאורה נראה דאיכא לדחויי דהא לא שייך למימר נורא משאיב שאיב אלא בשפוד שמניחין אותו סמוך לאש כל זמן שהבשר נצלה אבל סכין שחותכין בו בשר שלא נגמרה צלייתו מה ענייננו אח"כ אצל האש דנימא ביה נורא מישאב שאיב אך המדקדק בלשון הרא"ש יבין דשפיר דייק רבינו דהא טעמא דיהיב הרא"ש להתיר השפוד הוי משום דנורא שאיב כל הדם ואין מניחו ליבלע בשפוד דמאחר שלמדנו שהאור מושך הדם אליו ואינו מניחו ליבלע בשפוד אף אנו נאמר דאין מניחו ליבלע בסכין דמה לי שפוד מה לי סכין טבע האור גורם כשמתחיל לחמם הבשר שהוא מושך הדם אליו בענין שאינו נבלע בשום דבר הסמוך לו וכן עמא דבר להתיר בין (ו) בשפוד בין בסכין וכתוב בת"ה סימן קס"ב דאפי' לדברי סמ"ג דאסר ה"מ בכלי אבל במלית אע"ג דמליח כרותח שרי לחתכו בסכין: **צלי** שלא נמלח וחתכוהו ע"ג ככר וכולי בפרק כ"ה (קיב) אר"כ אמר שמואל ככר שחתך עליה בשר אסור לאוכלו וה"מ דאסמיק וה"מ דאבריה וה"מ דאסמכיה אבל קלישתא לית לן בה ופירש"י חתך עליה בשר כשהוא חותך מן הצלי אסור לאוכלו מפני שהדם יוצא ונבלע בו ה"מ דאסמיק שהיה בשר אדום וה"מ דאבריה שנקב הדם את הככר כלומר עבר מצדו לצדו עד שנראה משני צדדיו וה"מ דאסמכיה שהיה אותו מוהל היוצא מן הבשר עבה אבל צלול לאו דם הוא ובתר הכי אמרינן דרב הונא סבר דשרי ורבא אכיל ליה וקרי ליה חמר בשר ופסקו הפוסקים כוותייהו ומשמע דבכל הני גווני דאסור שמואל דהיינו דאסמיק ודאבריה ודאסמכיה שרי ר"ה ורבא דאל"כ מאי בינייהו וכ"כ הרשב"א (ז) בהדיא בת"ה וכתב הר"ן דהא דשרי דוקא כשנתבשל הבשר כמאכל בן דרוסאי וה"ה כתב בפ"ו מהמ"א כתב הרשב"א שהגיע הצלי לכדי שיעור צלייה עד שיהא ראוי לאכילה ויש מי שכתב דכל שהגיע למאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישול מותר ואם היה הבשר מוכשר לקדרה כבר כתבתי שיש מפרשים מתירין אפי' נתינת הכלי מיד עכ"ל וזה שכתב בשם הרשב"א מבואר יפה בחידושיו שכתב כלשון הזה משמע דהוא דככר מטא לצלי הראויה לאכילה לרוב בני אדם וכתב עוד שם שנראה מדברי הראב"ד דדוקא שעל הככר הוא שהתירו רבא ור"ה ומשום דנבלע בככר אבל אי פריש למנא כהללו שחותכין את הצלי על כלי עץ דאסור אפילו לרבא משום מראית העין ולא משמע הכי דהא שמואל גופיה לא אסר ליה אלא בדאסמיק ואברי סומקא לבראי וסמיכתא ובכי הא הוא דשרי רבא דאלמא טעמיה דרבא לאו משום דנבלע בתוך הככר הוא אלא משום דדם כזה אין לו מראה חזק ואין אדם טועה בכך אלא חמר בשר הוא דקרו ליה ואפי' חתיך ליה בכלי והוא בעין משמע כמי דשומן בשר הוא וחמר בשר קרו ליה ע"כ. ולענין בשר צלי קלת אם מותר לבשלו או לטגנו נתבאר בסוף סימן ס"ט: **בשר** שצולין בלא מליחה אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו וכו' ג"ז בפרק כ"ה אר"כ אמר שמואל אין מניחין כלי תחת הבשר

דרכי משה

בדיעבד שרי וב"י פסק גם כן דמותר לכתחלה וכ"ה המנהג בהר"ן פג"ה כתב אע"ג דצלי לא בעי מליחה מ"מ החותך מבית השחיטה קודם שתצא נפשו שהדם נכנס לשם צריך מליחה עכ"ל: (ו) וז"ל הגה"א ור"י שירליא"ן כתב שאם היד סולדת בו סכין אסור ותימא שכל העולם נוהגין היתר עכ"ל ובש"ד דבין הסכין בין השפוד אסור ואמנם אין העולם נזהרים בזה ומתירין בדיעבד עכ"ל וכן פסק שם בהג"ה בשם מהרא"י ז"ל ליזהר לכתחלה אמנם בדיעבד שרי בין בשר בין כבד שנצלה בשפוד עכ"ל וכ"פ בא"ו הארוך כלל ל"ו ובב"י וכן עמא דבר להתיר בין השפוד בין הסכין עכ"ל ואנו נוהגין כדברי מהרא"י ואו"ה: (ז) בב"י מסתפק בדעת הרשב"א דדי בכאן כשהגיע למב"ד כי יש לדקדק מדברי הרשב"א לאסור ולהתיר

דרישה

למ"ש רבינו לעיל בסימן ס"ו דדם שנצרר בחתיכה או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע למקום אחר אסור משמע להדיא דדם שהולך מצד זה לצד אחר מיקרי דם שפירש ואסור וכמ"ש גם דהאי התם במחיים נתעורר לצאת והוי דם שפירש משא"כ כאן שלא נתעורר לצאת אלא מחמת האש הלכך אמרינן כל מה שבא אליו כח האש לזיזו ממקומו הוציאו לגמרי ונפל לאש: [ג] בשר שצולין בלא מליחה אין נותנין כלי תחתיו כו' ז"ל הגמ' בפרק כל הבשר דף קי"ב א"ר נחמן אמר שמואל אין מניחין כלי תחת הבשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו מנא ידעינן מר זוטרא משמיה דרב פפא אמר משתעלה תמרותו מתקיף לה רב אשי ודלמא תתאי מטא עילאה לא מטא (פי' שמא צד התחתון לצד הגחלים נצלה והעליון לא נצלה עכ"ה) אלא א"ר אשי לית ליה תקנתיה אלא משדי ביה תרתי גללי מילחיה ומשפייה (פי' יערה השומן עכ"ה) וכתב ב"י ולפום ריהטא דסוגיא דשמעתין משמע דרב אשי לא קפיד בין תעלה תמרותו ללא תעלה דאי לא מנח תרי גללי מילחא אפי' אחר שתעלה תמרותו אסור ואי מנח תרי גללי מילחא אפי' קודם שתעלה תמרותו שרי וכן נראה שהוא דעת הרי"ף והרא"ש בהשמיטו להיא דמשתעלה תמרותו וכן נראה ג"כ מדברי הרמב"ם בפ"ו מהמ"א אבל הרשב"א כתב דאפי' רב אשי נמי דאמר דאית ליה תקנתא בגללי דמילחא תרתי בעי משתעלה תמרותו ואחר

כאילו הוא על האש דהימוס האש מבאב שאיב וכשמתחיל לקרר אינו בולע ואינו נאסר עכ"ה): (יב) ולפ"ז ה"ה דסכין נמי מותר ר"ל לפ"ז לטעם דנורא מבאב שאיב לאפוקי אי הוה אמרינן טעמא להקל בשפוד משום שהוא על האש חם ויבלע ויפלוט מיד דמה"ט אין סברותא לסכין: (יג) צלי שלא נמלח כו' מותר אם נצלה עד כדי שהוא ראוי לאכילה כתב הרשב"א דאפי' חתיך ניה

פרישה

לא שהה במלחו שיעור מליחה ולא כיש טועים בזה: (ז) וכתב הרשב"א ויראה לי שאם ניקר הבשר אוכל בלא מליחה פי' נקרו מחוטי דם אע"פ שלא חתך הורידין בשעת שחיטה דלא הצריכו חתיכת הורידין בשעת שחיטה או חתיכת אבר אבר אלא מפני דם החוטים שבבשר והרי נקרם רשב"א: (ח) ויש מגדולי המורים כו' אלא אחר חתיכת הורידין ושחיטת ב' הסימנים י"מ דר"ל אע"ג דבעוף סגי בסי' אחד מ"מ כיון שרוצה לאוכלו שלם צריך לשחוט ב' סימנים וז"א דדעה זו לא נזכרה לעיל סימן כ"ג דבעי לשחוט ב' סימנים לעוף גם ק"ק דשחיטת הסימנים הוא משום דחיות תלוי בהן ולא משום דם לכן נראה דמשום בהמה נקט לה כגון גדיים וטלאים שרוצה לצלותן יחד צריך לשחוט בהן ב' הסימנים וגם לחתוך הורידין ע"ל סי' כ"ג. ומפני שאין דין איסור שחיטה נוהג בהן וכמש"כ לעיל סי' כ"ג לכן כתב חתיכת הורידין ולא סגי בלא"ה אא"כ יחתוך העוף אבר אבר דאז הוו הורידין מהותכין כי הורידין מקשרים האברים יחד ודם האברים יוצא מהן ואנו אין נזהרין בזה משום שחותכין את הראש ואז א"ל לכל זה כמ"ש לעיל ס"ס כ"ג: (ט) כתב בסמ"ק שאסור לחתוך בסכין כו' כתב רמ"א ואנו נזהרין לכתחלה ובדיעבד אין לאסור: (י) והרשב"א אסר גם השפוד כצ"ל פי' אע"פ שהוא על האש וה"א אף אם יבלע יפלוט ג"כ: (יא) והורה אחד מגדולי המורים הוא הראב"ד: (וא"א ז"ל כתב שהשפוד מותר ל"ע אם שהה הבשר שלא על האש אחר שהתחיל לצלות אותו קודם שנצלה עד שהוא ראוי לאכילה אם נאסר השפוד דאז לא שייך לומר דנורא מבאב שאיב ואינו מניח לבלוע הדם דהכי אינו על האש ובולע או אפשר לומר דכל זמן שהוא חם ביותר דינו

הדושי הגהות

ב והרשב"א אוסר גם השפוד כצ"ל ור"ל אע"פ שהוא על האש וה"א שאף אם יבלע יפלוט ג"כ (פרישה):

השומן

אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו עד שיצלה עד כדי שיהיה ראוי לאכילה ע"י צלייה זו וקאמר בגמרא שאם נותן בכלי ב' או ג' גרגרי מלח מותר לפי שהמלח מושך בטבעו כל הדם לשולי הכלי והשומן צף למעלה ואחר צלייה שופך בנחת השומן מלמעלה ומשליך הדם הנשאר בשולי הכלי (יד) ומיהו הכלי אסור לפי שבולע מן הדם בד"א בבשר אבל בכבד אסור בכל ענין ליתן כלי תחתיו. לקבל שמנונית מפני שדם הכבד עבה ואינו יורד לשולי הכלי ומתערב עם השומן וכתבו הגאונים שלא התירו ע"י נתינת מלח אלא בב' או ג' גרגרין אבל אם המלח הרבה אסור לפי שפוסק כח הדם ועושהו כמים ומתערב עם השומן (טו) וע"כ כתב רש"י שאין אנו בקיאין בדבר שלא להרבות או למעט ואין ליתן כלי תחת הצלי עד שימלחנו וישהה כשיעור מליחה (טז) וכתב הרשב"א ואם עבר ונתן אפילו מלח הרבה מותר שאין בו איסור דאורייתא

בבשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו מנא ידעינן מר זוטרא משמיה דרב פפא אמר משתעלה תמרתו מתקיף לה רב אשי ודילמא תתאה מטא עילאה לא מטא אלא אמר רב אשי לית ליה תקנתא אלא מישדא ביה תרתי גללי מילחא ומישפייה. ופירש"י משתעלה תמרתו. שהבשר מעלה עשן כ"א שיהיו הגחלים מעלים עשן שכל זמן שהדם שותת עליהן אינן אלא כבין והולכין אבל כשהשומן נוטף הם מעלים עשן: ודילמא תתאה מטא. לד התחתון של לד הגחלים נצלה והעליון לא נצלה: תרתי גללי מילחא. בין על הבשר בין בתוך הכלי והדם נגרר אבל המלח לשולייס: ומשפייה. כלומר יערה השומן העליון מכלי אל כלי כדי שלא יתערב הדם בו וכתב הרא"ש ונראה דבי דוגי אסור כיון שהדם מונח עליו ונבלע בו אבל הר"ן כתב שם גבי הא דקאמר התם ואי איכא בי דוגי בישרא עילוי כבדא נמי אסור דבבי דוגי ג דבשר איכא למידק יאסר השומן מפני שהוא בולע מדם וכ"ת דמשקה אינו בולע ממשקה אפ"ה יאסר הכלי מחמת הדם ויאסר השומן מפני פליטת הכלי י"ל דהאי דמא דבי דוגי מדינא לא מיתסר לפי שאין נותנין בי דוגי עד שנצלה כמאכל בן דרוסאי וכלה דמה אלא שמפני שעדיין יוצא מוחל אדום ממנו אסרוהו מפני מראית העין וגבי הא דאסיק רב אשי לית ליה תקנתא אלא מישדא ביה תרי גללי מילחא וכו' כתב ומיהו כי שרי כה"ג דוקא לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי וליכא למיחש למוחל הנוטף אלא מפני מראית העין אבל קודם שנתבשל כמאכל בן דרוסאי כיון דדם גמור הוא ע"כ בי. דוגי אסיר וכיון דאסיר א"א לשומן שבתוכו שיהא ניתר וכמש"ל וכ"ת ואי בשנתבשל כמאכל בן דרוסאי עסקינן היכי מסקינן דלית ליה תקנתא אלא בתרי גללי מילחא והא בככר שחתך עליה בשר נקטינן כרבא דאכיל ליה ולא חייש למראית העין לא דמי דהתם ה"ט לפי שהמוחל בלוע בתוך הככר אבל בכלי שתחת הבשר שהוא עומד בפ"ע איכא משום מראית העין אף ע"ג דמדינא ה"נ שרי שכיון שנתבשל כמב"ד כבר נתמצה כל דם שבו והשאר אינו אלא מוחל בעלמא עכ"ל וגם הרשב"א כ' בחידושיו דמנא ליה דלא מיתסר משום דדם שבשלו מדרבנן הוא דאסיר וכיון דספיקא הוא אי מטא אי לא מטא ספיקו להקל ע"כ וכן כתב רבינו ירוחם בשמו ונאמת שלדברי הרא"ש יש לתמוה מאחר שהכלי אסור למה לא יאסור את השומן ושמא י"ל שמאחר שאין כלי זה מונח על האש נהי שהוא בולע מדם הנוטף בתוכו חם אינו כדאי לאסור את השומן ד ולפום ריהטא דסוגיא דשמעתין משמע דרב אשי לא קפיד בין תעלה תמרתו ללא תעלה דאי לא מלח תרי גללי מילחא אפי' אחר שתעלה תמרתו אסור ואי מלח תרי גללי מילחא אפילו קודם שתעלה תמרתו שרי וכ"כ שהוא דעת הרי"ף והרא"ש שהשמיטוה להא דמשתעלה תמרתו וכ"כ ג"כ מדברי הרמב"ם פ"ו מהמ"א אבל הרשב"א כתב דאפילו רב אשי נמי דאמר דאית ליה תקנתא בגללי מילחא תרתי בעיא משתעלה תמרתו ואח"כ למיהב ביה גללי מילחא אבל לשווי בי דוגי מקמי דתכלה אדמומית דהיינו משיעלה תמרתו לא דאז איכא דם ומיהו אפ"ה לכתחילה לא שרינן בלא גללי דמילחא דכל היכא דאיכא לתקוני ולמיפק מידי ספק מתקינן ומפקינן עכ"ל וה"ה כתב שתי סברות אלו בפ"ו מהמ"א ולא הכריע ביניהם ומבואר בדבריו שם שהוא סובר דלהרי"ף והרמב"ם הא דרב אשי אפילו קודם שתעלה תמרתו הוא וכמ"ש אבל רבינו סתם דבריו כדעת הרשב"א ואם היה סובר שהרא"ש חלוק בדבר היה לו להזכיר סברתו ולכן נראה לי שרבינו סובר דלהרא"ש נמי הא דרב אשי אחר שתעלה תמרתו הוא ולא קודם שהרי כתב אר"כ אמר שמואל אין מניחין כלי תחת הצלי עד שתכלה כל מראה אדמומית שבו מנא ידעינן וכו' ואסקה רב אשי דלית ליה תקנתא עד דמייתי תרי גללי דמילחא וכו' ואם איתא שהיה מפרש דלרב אשי לא בעי משתעלה תמרתו כלל נמצא דרב אשי פליגא אדשמואל דאמר אין מניחין עד שיכלה אדמומית ולרב אשי כילוי אדמומית זה לא מעלה ולא מוריד דאי יהיב תרי גללי מילחא אפילו קודם שתכלה מראה אדמומית נמי שרי. וא"כ לא ה"ל לכתוב לדשמואל כלל ומדכתבו לדשמואל וגם מדכתב עלה ואסקה רב אשי משמע דס"ל דרב אשי לא פליג אדשמואל אלא לאוסופי עליה אתא דבתר דכלה אדמומית שבו בעי תרי גללי מילחא וקודם שכלה אדמומית שבו לא מהני תרי גללי דמילחא וכדפסקים שמואל ואמר אין מניחין כלי עד שיכלה אדמומית שבו ושמואל לא אתא לאשמועינן אלא דקודם כילוי אדמומית ליכא תקנתא כלל לאנוחי כלי אבל אין הכי נמי דבתר הכי איכא תקנתא כדמסיק רב אשי ומה שלא כתב דברי רב פפא משתעלה תמרתו משום דלדידיה בתר דתעלה תמרתו בלא תרי גללי מילחא נמי שרי וליתא ומ"מ מדאמר שמואל עד שיכלה אדמומית שבו שמעינן שפיר דבעינן שתעלה תמרתו דזו וזו אחת היא ולפי זה גם הרי"ף אפשר שסובר כן דתקנתיה דרב אשי ליתא אלא אחר שיכלה מראה אדמומית שבו שהרי הוא ג"כ כתב לדשמואל וכתב עלה ואסקה רב אשי. וכתב הרשב"א בת"ה כלשון הזה בשר שצולין אותו עד שלא נמלח אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית עד שיגיע לכדי שיהא ראוי לאכילה בצלייה זו ומשמע דלא סגי ליה בכדי מאכל בן דרוסאי אלא כעין דמטא לצלייה הראוי לאכילה לרוב בני אדם כמ"ש גבי ככר שחתך עליה בשר אלא שבחידושיו כתב דהיינו דככר שחתך עליה בשר טפי מטא מהאי דכלה אדמומית דהוא דככר מטא לצלייה הראויה לאכילה לרוב בני אדם ע"כ וא"כ איפשר דגבי בי דוגיא כשהגיע למאכל בן דרוסאי סגי וכדברי הר"ן: והאי בי דוגיא לא משמע מדברי המפרשים והפוסקים שהיו נותנין בו מלח בלבד אבל הרשב"א כתב בת"ה שהיו נותנים בו מים ובתוך המים היו נותנין בו גרגירי המלח: **ומ"ש** רבינו בד"א בבשר אבל בכבד אסור בכל ענין ליתן כלי תחתיו וכו' גם זה בפרק כ"ה (קיא.) אהא דדרש מרימר בין כחלא בין כבדא תותי בישרא שרי עילוי בישרא בדיעבד אין לכתחלה לא ואי איכא בי דוגי בי דוגי בשרא עילוי כבדא נמי אסור ומ"ש מדמא דבישרא דמא דבישרא שכן דמא דכבדא קפי. ופירש"י שכן. יורד לשולי הכלי והשומן צף למעלה והרמב"ם השמיט דין זה ולא ידעתי למה דהא ליכא מאן דפליג ביה:

ומ"ש רבינו וכתבו הגאונים שלא התירו ע"י נתינת מלח אלא בב' או ג' גרגרים וכו' וע"כ כתב רש"י שאין אנו בקיאין בדבר וכו' ואין ליתן כלי תחת הצלי עד שימלחנו וכו' אף ע"ג דבפירושי רש"י דידן אין כתוב אלא דברי בה"ג בלבד בנוסחאות רש"י של רבינו איפשר שהיה כתוב כמ"ש בשמו ולפום נוסחא דידן נמי שפיר איכא למילף מיניה הכי דכיון דאין אנו בקיאין אין לנו ליתן כלי תחת הצלי מספק וכ"כ הרא"ש וכ"כ מדברי התוספות וכ"כ סמ"ג וכ"כ הר"ן על דברי בה"ג דלפי זה כפל בי דוגי בבירא דאנן לא בקיאין בשיעורא דמילחא דאי רמינן ביה פורתא דילמא לא ממשיך בהדי דמא ואי רמינן ביה טובא דילמא מבטל לכח הדם ומתערב בהדי שומנא וכ"כ הרשב"א בחידושיו בשם ספר התרומות ובת"ה כתוב יש מגדולי המורים האחרונים שאמרו שעכשיו שאין אנו בקיאין בשיעור נתינת המלח אסור ליתן כלי תחת בשר אא"כ מלח הבשר ושהה במלח שיעור מליחה והודח יפה כדין בשר הנכשר לקדרה ע"כ ורבינו לא חשש להזכיר ההדחה לפי שהוא פשוט וקצר במובן וכתב ה"ה בפ"ו מהמ"א אם הבשר היה מלוח ומוכשר אף לקדרה דעת קצת המפרשים שמותר לתת תחתיו כלי מיד וא"צ שום דבר וזה דעת הרשב"א ואין כן דעת רבינו ע"כ וטעמו ממה שיתבאר בסימן שאחר זה: **וכתב** הרשב"א ואם עבר ונתן אפילו מלח וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה יראה לי שאם עבר ועשה ואפילו נתן בו מלח הרבה מותר לפי שאין

דמילחא וצ"ל דמ"ש כאן עד שיהא ראוי לאכילה אין פי' אלא צלייתו דראוי לאכילה בעודו צלי אלא ר"ל עד שיזוב כל דמו שאז ראוי לאכילה ע"י בישול שיבשלוהו אחר הצלייה כדכתב לעיל בס"ע סוף סימן ס"ט ככ"ל לייש אם אינו ט"ס ועיין במ"ש בסוף סימן ס"ט בס"ד: **ומ"ש** וכתב הרשב"א ואם עבר ונתן וכו'. נראה דרבינו לא הביא דברי הרשב"א אלא ללמוד ממנו דאף לדעת הגאונים דאסרי בי דוגיא לא אסרוהו אלא לכתחלה אבל בדיעבד שרי אבל אינו תופס שיטת הרשב"א בפי' הסוגיא דהרשב"א קמפרש דרב אשי ס"ל נמי דבעינן שיעלה תמרתו אלא דלפי דחיישינן לדילמא תתאה מטא עילאה לא מטא בעינן נמי גללי דמילחא (אבל) בלא תעלה תמרתו לא שרינן ליה לדינא דגמרא ומ"ה לגאונים נמי דאסרינן ליה לכתחלה ולא שרינן ליה אלא דיעבד בעינן נמי גללי דמילחא עם העלת תמרתו ולכן כתב ואם עבר ונתן אפילו מלח הרבה מותר וכו' ובלבד שנתבשל קלתו עד שהעלה תמרתו וכו' אבל רבינו תופס שיטת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם דלמאי

דרכי משה

י להתיר ולדעת הר"ן די כמב"ד עכ"ל אמנם מדברי הטור לא משמע לחלק בין זו להאי דהתכוהו על הככר ולהכי סתם כאן וכתב שנצלה כדי צרכו מיהו אפשר דסמך וכתב סתם דנצלה כל צרכו כי כבר ביאר לעיל סימן ס"ט דזו היא כשנצלה כדי חצי צלייתו כנ"ל:

וכ"פ

פרישה

ליה בכלי והוא בעין משמע נמי דברי דשומן בשר הוא והמר בשר (פי' יין בשר רש"י עכ"ה) קרי ליה ואין אדם טועה בכך עכ"ל: (יד) ומיהו הכלי אסור לפי שבולע מן הדם וא"ת אם כן גם השומן יאסר מפליטת הכלי י"ל שמאחר שאין כלי זה מונח על האש נהי שהוא בלע מדם הנוטף בתוכו חם אינו כדאי לאסור את השומן ב"י אבל אין לומר דבלאו ה"ט אינו אוסר השומן לפי שאין הנאסר יכול לאסור אלא מקום שהאיסור עצמו הולך שם אבל כאן אין הדם אוסר לפי שהמלח מושך בטבעו כל הדם לשולי הכלי כדאמרינן בדם שנוטף עם השומן מן הצלי. דדוקא אותו דם הנוטף שהוא עב וכבד אמרינן שהמלח מושכו לשולי הכלי אבל הדם הנבלע בכלי הטעם בלוע שבכלי נפלט מן הכלי עם הדם הזך וצלול ואותו טעם הדם נכנס לתוך השומן ונאסר בשומן ואין המלח מושכו לשולי הכלי כדאמרינן לעיל גבי עופות ודגים לדעת האומרים שהעופות חוזרים ונאסרים מדם פליטת הדגים אף ע"פ שהדם מברק שריק הואיל והוא מעורב בציר נסרך ונבלע וה"ה כאן ה"א לאסור השומן ע"כ אנו צריכין לתירוץ ב"י ומסיק שם ב"י בשם הר"ן והרשב"א דגם הכלי לא נאסר ע"ש: (טו) וע"כ כתב רש"י שאין אנו בקיאין כו' עד שימלחהו וישהה כשיעור מליחה פי' והודח יפה וכן הוא בהדיא ברשב"א ורבינו שקיצר שפשוט הוא שאחר מליחה הגונה צריך הדחה וה"ה אם נצלה עד שראוי לאכילה מ"ו: (טז) וכתב הרשב"א כו' ובלבד שנתבשל קלת אין רצונו לומר ובלבד שנתבשל הדם קלת דהא כל הנוטף הוא מבושל ועוד דאי אדם קאי ורוצה להתירו משום שנתבשל קלת מ"מ היה לו לאוסרו מדרבנן הואיל ועכ"פ יש שם דם ונתן מלח הרבה ונתערב דם אלא מ"ש ובלבד שנתבשל קלת ר"ל הבשר נתבשל והוא אפשר לומר

דרישה

ואח"כ למיהב ביה תרי גללי מילחא אבל לשווי בי דוגי מקמי דתכלה אדמומית דהיינו משיעלה תמרותו לא דאז איכא דם ומיהו אפילו הכי לכתחלה לא שרי בלא גללי דמילחא דכל היכא דאיכא לתקוני ולמיפק מידי ספק מתקינן ומפקינן עכ"ל רשב"א והרב המגיד כתב שתי סברות אלו בפ"ו מהמ"א ולא הכריע ביניהם ומבואר בדבריו שם שהוא סובר דלהרי"ף והרמב"ם הא דרב אשי אפי' קודם שתעלה תמרותו הוא וכמ"ש אבל רבינו סתם דבריו לדעת הרשב"א ואם היה סובר שהרא"ש חולק בדבר היה לו להזכיר סברתו ולכן נ"ל שרבינו סובר דלהרא"ש נמי הא דרב אשי אחר שתעלה תמרותו הוא ולא קודם שהרי כתב א"ר כהנא אמר שמואל אין מניחין כלי תחת הצלי עד שתכלה כל מראה אדמומית שבו מנא ידעינן וכו' ואסק' רב אשי דלית ליה תקנתא עד דמייתי תרי גללי דמילחא וכו' דאם איתא שהיה מפרש דלרב אשי לא בעי משתעלה תמרותו כלל נמצא דרב אשי פליגא בשמואל דאמר אין מניחין כלי עד שיכלה אדמומית ולרב אשי כילוי אדמומית זה לא מעלה ולא מוריד דאי יהיב תרי גללי מילחא אפילו קודם שתכלה מראה אדמומית נמי שרי וא"כ לא ה"ל לכתוב לדשמואל כלל ומדכתבו לדשמואל וגם מדכתב עלה ואסקיה רב אשי משמע דס"ל דרב אשי לא פליג אדשמואל אלא לאוסופי עליה אתא דבתר דכלה אדמומית שבו בעי תרי גללי מילחא וקודם שכלה אדמומית שבו לא מהני תרי גללי דמילחא וכדפסקים שמואל ואמר אין מניחין כלי עד שיכלו אדמומית שבו ושמואל לא אתא לאשמועינן אלא דקודם כילוי אדמומית ליכא תקנתא כלל לאנוחי כלי אבל אה"נ דבתר הכי איכא תקנתא כדמסיק רב אשי ומה שלא כתב דברי רב פפא משתעלה תמרותו משום דלדידיה בתר דתעלה תמרותו בלא תרי גללי דמילחא נמי שרי וליתא ומ"מ מדאמר שמואל עד שיכלה אדמומית שבו שמעינן שפיר דבעינן שתעלה תמרותו דזו וזו אחת היא ולפ"ז גם הרי"ף אפשר שסובר כן דתקנתיה דרב אשי ליתא אלא אחר שיכלה מראה אדמומית שבו שהרי הוא ג"כ כתבה לדשמואל וכתב עלה ואסקה רב אשי עכ"ל ב"י. והנה מ"ש ב"י אבל רבינו סתם דבריו כדעת הרשב"א לא ידעתי מנ"ל לבאר דברי רבינו הכי אי משום שהביא בסוף דבריו וכתב הרשב"א כו' זה אינו שלא הביא נכם דברי הרשב"א אלא לדידן ולענין דיעבד ור"ל דמדינא דגמרא במלח לבד שרי ואין צריך להמתין עד שיעלה תמרותו אלא לדידן דאין אנו בקיאין בדבר כמה מלח ליתן גם ע"כ אסור לדידן

חידושי הגהות

ג חך בי דוגי פרש"י שם שהוא כלי שנותנין תחת הצלי לקבל השומן שנוטף ממנו וקאמר בגמרא דאע"ג דאסור ליתנו תחת הכבד משום דם הנוטף בתוכו מ"מ מותר ליתנו תחת בשר משום שהדם שנוטף מן הבשר אינו עב כ"כ ויורד הוא לשולי הכלי והשומן צף למעלה ויוכל ליקח השומן מלמעלה ומניח הדם בכלי וע"ז סובב קושיית הר"ן איכא למידק וכו' דנהי דהדם יורד למטה מ"מ יאסור השומן וכו': ד עיין בדרישה ול"ח פרק כל הבשר סימן קפ"ה קפ"ו שהאריכו מאוד בענין זה:

דאורייתא כיון שנתבשל הדם ובלבד שנתבשל קצת עד שתעלה תמרותה פי' עד שניצוצות הניתזות מסנה על הנחלים מעלות עשן שזה סימן שאין דם עוד (יז) שאין דרך הדם להעלות עשן:

עז עופות

(א) או גדיים שממלאין אותם בשר שלא נמלח אם לצלי מותר אפי' פיהן למעלה ואפילו א אם נמלח החיצון (א) (ב) שעתה אינו טרוד לפלוט (ג) דכמו שבולע דם המלואים כך פולטו ב (ד) ולקדרה אסור עד שימלח חיצון לבדו

דלמאי דאסיק רב אשי לא בעינן העלאת תמרות לדינא דגמרא אלא סגי בגללי דמילחא וא"כ לדידן כמו דנהגינן כגאונים דאסור לכתחלה ולא שרינן אלא בדיעבד אפילו בלא העלאת תמרותו כמו שרי בגללי דמילחא בלחוד אבל ב"י כתב וז"ל אבל רבינו סתם דבריו כדעת הרשב"א וכו' והאריך ע"ז ולא ידעתי מי דחקו לפרש כך בלא תכוחר מדברי רבינו מדלא הזכיר העלאת תמרותו בתחלת דבריו אלמא דבגללה שראוי לאכילה שרי מדינא דגמרא בכותן בכלי גללי דמילחא אפי' לא העלה תמרותו אלא דלאח"כ כשהביא דברי הרשב"א בדין עבר ונתן הביא נמי מ"ש דבעינן העלה תמרותו אבל רבינו לא ס"ל הכי ודו"ק ואיכא למידק דלעיל בסוף סימן ס"ט שרינן לבשל בכלי לאחר חצי צלייתו (ולא צלייתו ל"ג כ"ל) ולא חיישינן דאיה ביה דם והכא בכי דוגיא חיישינן ומצרכינן לגללי דמילחא ומשפייה וי"ל דודאי בצלה חצי צלייתו לא מחזקינן דאית ביה דם ולהכי שרי לבשלו דאפי' את"ל דנשאר בו עוד קצת דם נתבטל בבישול בקדרה במיעוטו וכההיא דאין מחזיקין דם בבני מעיים דשרי לבשלן בלא מליחה דאותו דם המועט שבהם אינו פורש מהם בבישול וכדכתב הר"ן ואפילו פורש הרי נתבטל במיעוטו אבל בכי דוגיא המיעוט דם שנופל לכלי עם השומן הוא בעין ולא נתבטל ולפיכך לא שרינן ליה אלא ע"י גללי דמילחא ומשפייה ולא דמי לחותך כלי ע"ג הככר דהתם נמי הדם המועט שנשאר בכלי לא יצא ממנו ומראה אודם שבככר הוא מוהל בלבד ורבא קורא אותו אמר בשר אבל בכי דוגיא שהדם המועט שנשאר בכלי לאחר חצי צלייתו הוא זוב ויוצא ונופל עם השומן בכי דוגיא והדם הוא בעין אסור אם לא נתן בו תרי גללי דמילחא . ויש להקשות להרשב"א דמתיר דיעבד מטעמא דהוה ספק דרבנן אם כן אפילו לא נתן מלח כלל כיון דהעלה תמרותו הוי נמי ספק דרבנן דשמא נתבשל הכל ואפילו העליון וי"ל כיון דמדינא דגמרא לא התירו אלא דוקא בגללי דמילחא בהדי העלה תמרותו אף עכשיו אין להתיר בדיעבד אא"כ דנתן מלח בהדי העלה תמרותו אבל בהעלה תמרותו ולא נתן מלח אי נמי נתן מלח ולא העלה תמרותו לא שרינן לה אפילו דיעבד אע"ג דליכא אלא ספיקא דרבנן לא הקילו כולי האי וכשהעלה תמרותו וגם נתן מלח שרינן לה דיעבד אע"פ דנתן מלח הרבה:

עז עופות

או גדיים שממלאין וכו' ואפילו אם נמלח החיצון וכו' פי' נמלח החיצון ופלט כל דמו והודח הדחה אחרונה דבמליחה כה"ג אם נמלח אבל בשר אחר אסור כדלעיל בסוף סימן ע' הכא בצלי כיון שנפלט מיד בשעת הבליעה שפיר אמרינן כבכ"פ וכה"ג כתב הרא"ש בפכ"ה וז"ל דלא דמי לבשר שפלט דמו ונפל לציר דנאסר כבר מחמת דם שבא עליו ממקום אחר דאין להתיר מטעם כבכ"פ אבל היכא שנפלט מיד בשעת הבליעה כגון מולייתא אמרינן כבכ"פ עכ"ל . ונראה מדכתב אפילו אם נמלח החיצון כו' אלמא דכ"ש כשנמלח הפנימי דשרי דהלינן דהפנימי אינו בולע כלל מהחיצון כיון דהאור מושך אלו דם שבחיצון ואינו מניחו לדם ליבלע בפנימי כלל דנורא משאיב שאיב אלא אפי' נמלח החיצון דהאור מושך דם הפנימי אגלו דרך החיצון וא"כ בולע הוא אפילו הכי שרי דכבכ"פ ולא נשאר שום דם בחיצון וכ"כ בהגהת ש"ע : ומ"ש ולקדרה אסור עד שימלח החיצון לבדו כו' פירוש וגם ידיח הדחה אחרונה לחיצון ולפנימי

שאין כאן דם איסור דאורייתא דדם שבשלו הוא ואינו אסור ד"ת ועוד דאי ודאי אלא ספק שמא מששעלה תמרתו נתבשל הכל ואפי' העליון ולפיכך מותר עכ"ל .

עז עופות

או גדיים שממלאים אותם בשר שלא נמלח וכו' בריש פרק כיצד צולין (עד.) אמר רבא האי מולייתא שריא א"ל אביי והא קא בלעה דמא אמר ליה כבולעה כך פולטה ואסיקנא והלכתא מולייתא שרי אפי' פומיה לעיל וכתב זה הרי"ף בפרק ג"ה וכתב דהא דמולייתא שרייא דוקא לצלי כעין הפסח שהוא צלי אבל לקדרה לא וכו' גם הרא"ש וז"ל האי מולייתא שרי פי' עוף או גדי ממולא בשר דק כתוש בלא מליחה ומולחו בשפוד א"ל אביי והא קא בלעה דמא א"ל כבולעה כך פולטה . ואפילו נמלח בשר החיצון ושהה כדי מליחה דהשתא אינו טרוד לפלוט דמו שנאמר אגב פליטת דמו הוא פולט מה שבולע מן הפנימי אפ"ה שרי מדמייתי עלה ראיה מטפילת בר אווזא ואע"פ שמעשים בכל יום שאוסרין בשר ששהה כדי שיעור מליחה שטפל בציר פליטת דם ואפי' לצלי ולא אמרינן כבולעו כך פולטו דדוקא היכא שנפלה מיד בשעת הבליעה כגון מולייתא אמרינן כבולעו כך פולטו אבל דבר שנאסר כבר מחמת דם שבא עליו ממקום אחר תו לא שרינן ליה משום דכבולעו כך פולטו והלכתא מולייתא שריא ואפילו פומא לעיל וה"מ לצלי כעין פסח שהוא צלי אבל בקדרה לא פי' אם לא נמלחו שניהם בשר הפנימי והחיצון ואחר שנמלח מלח החיצון אסור לקדרה דאין המלח מפליט דם של פנימי עכ"ל וכך הם דברי רבינו: ומ"ש להתיר לצלי אפילו נמלח החיצון ולא נמלח הפנימי כ"כ התוס' בריש פרק כ"צ דלא כהגהות מיימון שכתבו בשם התוספות דהא דמולייתא שריא ה"מ בששניהם מלוחים או ששניהם אינם מלוחים אבל אם אותם שבחוץ מלוחים והפנימי' לא נמלח אסור הפנימי (ג) וכתב הרשב"א בת"ה אווזין ותרנגולין שממלאים אותם בשר שנמלח כדי מליחה המכשרת לקדרה מותר בין בצלי בין בקדרה ע"כ וכן נראה מדברי הרא"ש ורבינו אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מהמ"א עופות שהכניסו שלמים ומילא חללן בשר וביצים אסורות שהרי דם יוצא לתוכן ואע"פ שמלחן יפה יפה ואפילו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלוי ואם צלאן הרי אלו מותרות אע"פ שהבשר שבתוכן חי ואפילו פיהן למעלה בני מעיים שמלאן על דרך זו כבשר צלוי או שלוק או שמלאן בביצים ושלקן או קלאן הרי אלו מותרים שאין מחזיקין דם בבני מעים וכן הורו הגאונים עכ"ל . וכתב ה"ה שטעמו מפני שסובר שמ"ש הרי"ף אבל לקדרה לא אע"פ שהוא מלוח ומוכשר לקדרה דאי לא מאי אירא מולייתא ותו דפשיטא הוא דכל הבשר שלא הוכשר כדינו אסור בקדרה ואוסר תערובתו אלא ודאי דעת הרי"ף הוא אף ע"פ שהכל מלוח אסור והוסיף רבינו לבאר שאפילו הבשר שבתוכו מבושל וכן בדין לפי שיטה זו שהרי הטעם הוא מפני שהעופות פולטים ובולע מה שבתוכן וא"כ מה לי מבושל מה לי שאינו מבושל והרמ"ך כ' זה תימה גדול ולא ידעתי מאין הוציא זה ומ"ת בתשובת הגאונים מצאתי כדבריו וכ"ע ע"כ וכן אתה למד שדעת הגאונים כן הוא מדין בני מעיים שהזכיר רבינו בסמוך בשם הגאונים ונראה שהם סבורים שכל הם גיה הא אפילו בבשר מלוח הוא ואע"פ"כ הוה פליג אביי וטעמם מפני שאין המלח כשיעור מליחה מפליט כל הדם וזה הוא שהצריך רבינו למעלה להשליך הבשר לתוך מים רותחין כמש"ל סימן ס"ע אחר מליחה כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם וכשחללן מלא מבשר אין המים הרותחין נכנסין לתוכן יפה וע"כ לא פליג עליה רבא אלא בצלי דכבולעו כך פולטו ע"י האור אבל לקדרה אפילו רבא מודה וזהו שלא הזכירו כאן מליחה כלל ועוד דאם איתא דבמלוח ומוכשר לקדרה מודה אביי מאי קא מייתי ראיה בגמרא מההוא גוזל דנפלו לרב דלמא מלוח כדינו לקדרה היה זהו דעתם ז"ל אבל כל האחרונים חלוקים בזה חוץ מהרא"ה שהוא סובר כך והם מפרשים דכולה סוגיא בבשר שלא נמלח כדינו לקדרה שלא היה דרכן למלוח כן לא לצלי ולא לטפל בבצק אבל במלוחה ומוכשר לקדרה בכל גוונא מותר שאינו פולט דם אח"כ וזהו דעת הראב"ד בהשגות ועל פיהם נוהגים היתר בזה דבכל מקומותינו שאין עושין אחר מליחה לקדרה כלום עכ"ל . והרשב"א כתב בתשובה ח"ג סימן רנ"א על דברי הרמב"ם

דרכי משה

עז (א) וכ"פ במרדכי פכ"ה בשם התוס' אמנם מסתפק שם בדבר אי יש להכשיר בה"ג : (ב) ומשמע מלשונו דמסקנתו כדברי התוס' אמנם בערוך פסק לחומרא ומשמע שם מדבריו כלל פ' דאם הפנימי נמלח ולא החיצון דמותר בדיעבד ונ"ל טעמו משום דנורא מישאב שאיב מן החיצון שלא יבלע ממנו הפנימית ולכך מתירו בדיעבד כנ"ל טעמו אבל לא משמע טעם זה כתב המרדכי פכ"ה דלרש"י דבעי מליחה מועטת לצלי אין להתיר מולייתא עד שיהיו שניהם מלוחים בבקצת דלא עדיף משאר צלי וכן פירש"י בהדיא פכ"צ וכבר כתבתי לעיל סימן ע"ד דאנו נוהגין כרש"י לרתחילה וכתב בהג"א פכ"ה בשם א"ז והואיל ונפיק מפומיה דרש"י אין אנו בקיאין להתיר בכל אלה אא"כ יהא לכל הפחות נמלח כמליחת צלי עכ"ל ובאגור ואני המחבר ראית בבית מורי למלוח מקודם בכל מיני טולייתא עכ"ל ובארוך כתב הא דאמרינן במולייתא כבכ"פ היינו במולייתא דבשר או דעשבים או כה"ג אבל אם מלאוהו בביצים ובהתערובות משוי ליה באגודה כבישול וכ"כ בנימין זאב סימן של"ו וכן כתבתי לעיל סימן ע"ג אמנם במ"מ פ"ו דהמ"א משמע הא דמתירין בגמרא טולייתא מיירי אף במלאוהו בביצים עם הבשר ולעיל סימן ע"ו כתבתי כדברי האחרונים וכתב בא"ו הארוך כלל ט' ובנימין זאב סי' של"ו דאם צלו בשר שנמלח עם בשר שלא נמלח בשפוד מותר בדיעבד כבכ"פ אבל לכתחילה אסור עוד הוסיף בארוך אפילו אותו בשר שלא נמלח ולא הודח הדחה ראשונה אפ"ה הכל כשר ולא תוה מה שנוסף ממנו על המלוח רק כדם פליטה דאמרינן ביה שפיר כבולעו כך פולטו עכ"ל : עכ"פ

דרישה

לדידן ובדיעבד יש להתירו בהעלה תמרותו דאיכא תרתי לטיבותא מדא שנתן שם מלח ועוד שהיא והעלה תמרותו אפשר לומר שאין שם דם כלל ותדע שלא הביא רבינו דברי הרשב"א לענין דינא דגמ' להתיר בי דוגי דוקא במלח והעלה תמרותו אלא הביא דבריו להתיר בדיעבד לדידן וכמ"ש דאם לדינא הביא דבריו קשה למה שינה לשונו שהרשב"א כתב וז"ל יראה לי שאם עבר ותשה ואפי' נתן בו מלח הרבה מותר לפי שאין כאן דם אסור דאורייתא דדם שבישלו הוא ואינו אסור ד"ת ועוד דאינו ודאי אלא ספק שמא משעלה תמרותו נתבשל הכל ואפי' העליון ולפיכך מותר עכ"ל הרשב"א הנה הרשב"א הביא העלה תמרותו בלשון ועוד ורבינו כתב ובלבד שנתבשל קצת כו' שהוא לשון תנאי וע"ק דאי לדינא הביא דבריו מיד שהתחיל לכתוב דין זה שכתב וקאמר בגמ' שאם נותן מלח כו' שם היה לו להביא דעת הרשב"א שצריך ג"כ שיעלה תמרותו ע"כ נ"ל כמ"ש שרבינו סובר כדעת הרא"ש שבנתינת מלח לחוד סגי וא"כ להמתין עד שיעלה תמרותו ולכן כתב רבינו לעיל סתם וקאמר בגמרא שאם נותן בכלי מלח כו' מותר ולא הזכיר העלה תמרותו אבל בסוף דבריו שבא ליתן טעם להתיר בדיעבד דלדידן דלא סגי בנתינת מלח הואיל ואין אנו בקיאין הביא דברי רשב"א וכתב ובלבד שנתבשל קצת שהוא לשון תנאי ולשיטתיה אזיל דמפרש סתמא דתלמודא מותר ע"י מלח אף בלא העלה תמרותו אבל לדידן אפילו בדיעבד לא שרי אלא בתנאי שיעלה תמרותו והרשב"א בלשונו שכתב ועוד לשיטתיה קאי שמפרש סתמא דתלמודא שמתיר ע"י נתינת מלח דוקא בהעלה תמרותו ולדידן שמ"ש בקיאין ס"ל דאפילו בכה"ג אסור לכתחלה פ"כ בכה להתיר בדיעבד לא היה צ"ל בלשון תנאי שיהא מבושל עד שיעלה תמרותו דפשיטא דדוקא בזה שאנו מתירין אפי' מדינא דגמ' אלא כתב ועוד ליתן טעם שהוא מותר אכה ס"ס וכמו שביארתי דברי רבינו כן מוכרח לפרש דברי הרא"ש דס"ל דע"י נתינת מלח מותר אף בלא העלה תמרותו דאל"כ יקשה קשה על הרא"ש וגם על רבינו למה הזכירו בכל דבריהם ל' דם הלא אין שם עוד דם אחר שהעלה תמרותו ועוד שהרא"ש הקשה לשם ולמה יהא מותר ע"י נתינת מלח הא קי"ל דבר שאפשר לסוחטו אסור כו' ואם איתא שהרא"ש סובר ע"י נתינת מלח לא ניתר אלא דוקא בהעלה תמרותו א"כ מאי קשה מדבר שאפשר לסוחטו דלמא שאני הכא הואיל ואין כאן ודאי איסור דם אחר שכבר העלה תמרותו ועוד שר"ן כתב שאף הכלי אינו נאסר משום דהאי דמא דבי דוגיא מדינא לא מיתסר לפי שאין נותנין בי דוגי עד שנצלה כמאכל בן דרוסאי וכלה דמו כו' והרא"ש חולק עליו בזה וסובר שהכלי נאסר ואם איתא שהרא"ש סובר שאף בנתינת שמלח לא ניתר עד שיעלה תמרותו א"כ יפלוק הרא"ש על הר"ן בלי טעם דלמה נאסר הכלי אלא דברי הר"ן נכונים למבין ע"כ נ"ל כמ"ש שהרא"ש בנתינת מלח מותר לעשות בי דוגי מיד וא"כ להמתין עד שנתבשל קצת שיעלה תמרותו ולכן ס"ש שקראו דם וגם מה שהקשה משם שהוא דבר שאפשר לסוחטו וגם מ"ש שסובר שהכלי נאסר מן הדם ומה שדייק ב"י ממה שהביאו הרי"ף והרא"ש דברי ר"ל אמר שמואל וכתבו ואסקיה רב אשי פר' מדרבא משום ניזוק דהואיל והשמיטו הא דרב פפא שמ"ל שיעלה תמרותו והביאו לדשמואל שאסור משום דם עד שיעלה כל מראה אדמומית וזה מ"ש לתת שלכך אין לו תקנה אלא דרב אשי פ"י נתינת מלח וכן הוא ג"כ דעת הרי"ף והרמב"ם כמ"ש הסמ"ג שדעת הרמב"ם כדעת הרי"ף ומינה נשמע ג"כ ממילא דאף דעת הרא"ש כתב בלשון הרי"ף בפנים וק"ל: אינו

פרישה

לומר שאין שם דם כלל ולכן מותר ועד"ר : (יז) שאין דרך הדם להעלות עשן לפי שכל זמן שהדם שותת עליהן כבין והולכין רש"י :

סי' עז (א) עופות או גדיים כו' ואפי' אם נמלח החיצון פי' ופלט כל דמו מ"ז (ובת"ס כלל ט' דין ז' כתב רמ"א שאם נמלח החיצון ולא הפנימי שהוא אסור ושלא כדברי הטור אם נמלח הפנימי ולא החיצון מותר בדיעבד ולכתחילה אין לצלותו אא"כ נמלחו שניהם מליחה גמורה ע"ש עכ"ה) : (ב) שעתה אינו טרוד לפלוט אמרינן אגב דפלט דם דידיה פולט גם דם הנבלע בו אבל ליכא למימר דאי טרוד לפלוט אינו בולע כלל דו"א דאי לא בלע כלל היאך יצא הדם מן הבשר שבפנים אלא אמרינן אגב דפלט דם דידיה פולט גם דם הבלוע וקמ"ל רבותא דאפילו נמלח כל צרכו דליכא למימר אגב דפלט דם דידיה כו' אפ"ה מותר דאמרינן כבולעו כך פולטו : (ג) דכמו שבולע דם המלואים כך פולטו שמיד שהוא בולע ע"י האש ג"כ הוא פולט ולא דמי לבשר שנמלח ונפל לציר דאסור דהתם הפליטה אחר זמן הבליעה : (ד) ולקדרה אסור פי' אפילו שניהם אינם מלוחין עד שימלח חיצון לבדו פי' וידיח וכן כפי' הטור לבדו וידיח :

חדושי הגהות

א אין ר"ל ובלבד שנתבשל הדם קצת דהא כל הנושא הוא מבושל ועוד דאי אדם קאי ורוצה להתירו משום שנתבשל קצת מ"מ הרי לאוסרו מדרבנן הואיל ועכ"פ יש שם דם ונתן מלח הרבה ונתערב הדם אלא מ"ש שנתבשל קצת ר"ל הבשר נתבשל ואז אפשר לומר שאין שם דם כלל ולכן מותר :

עז א פי' שנמלח ופלט כל דמו (פרישה בשם רש"ל) : ב פי' ולקדרה אסור אפי' שניהם אינם מלוחים עד שמלח חיצון לבדו וידיחנו ופנימי לבדו וידיחנו (פרישה) :

לבדו ופנימי לבדו אבל אם לאחר שמלאו מלח לחיצון [א] אינו מפליט לדם שבפנימי:

עח (א) המוטפל בצק בעוף שלא נמלח כשיעור מליחה אם הבצק של סמידא פירוש מקמה של חטין סולת הגם מותר אף ע"פ שמאדים שבצק של סמידא מתפרר וכבולעו כך פולטו (ב) ואין אדמומית זה אלא מראה דם ואם הבצק מקמח של חטים מנופה ודק (ג) אפי' אין מראה האודם ניכר אלא שאינו זך ככסף אסור לפי שנדבק בו הרבה ובולע ואינו פולט היה הבצק משאר קמחים אם האדים אסור ואם לאו מותר:

סימני בהמה וחיה.

עט (א) [א] כתיב להבדיל בין הבהמה הטמאה לטהורה פירוש האסורה לאכילה ולמותרת ובמה יבדילו ביניהן

הרמב"ם דבריו באמת בעינינו מן המתמיהין ומולייתא שאמרו פרק כ"ל בבשר שלא נמלח כל צרכו הוא אלא כמליחת בשר שנוהגין בצלי ובענין קדשים ועל כן הביאו ראיה שם מנותן כרעיו ובני מעיו בתוכו לפי שבצלי ובקדשים אין המולח אלא לשעה ומעלהו אפ"ה קאמר רבא דאף ע"פ שפולטין דם בתוכו מותר דכבולעו כך פולטו אבל בשר שנמלח ושהה כשיעור מליחה לקדרה קים להו דילא מידי דמו לגמרי ואע"פ שאה"כ פולט ציר אדום אמר בעלמא הוא ומותר לכתחלה ועל מה שצריך הרמב"ם להשליך הבשר לתוך מים רותחים כדי שיתלבן מיד כתב כבוד הרב במקומו מונה שא"כ מליחה מאי מהניא דמליחה הא אמרינן דאינה מוציאה מידי דם ואי משום הליטה אפילו בלא מליחה נמי וטורח במליחה למה סוף דבר לא ידענו דרכו של הרב ז"ל וגם כל אותה סוגיא שבפרק כ"ל מוכחת כן. והלכה למעשה בכל גלילות ארצנו להתיר אחר המליחה כמליחת בשר לקדרה ע"כ. וגם הריב"ש כ' בתשובה דף קפ"ה שנהגו היתר בכל המקומות וכן המנהג פשוט:

עח המוטפל בצק בעוף וכו' בר"פ כיצד צולין (עד:) גבי שפילת עוף אסיקנא דסמידא בין אסמיק בין לא אסמיק שריא משום דמפריר דהיוורתא אי זיג כזוגא היוורה שריא אי לא אסיר דשאר קמחים אסמיק אסיר לא אסמיק שרי ופירש"י בסמידא. בעיסה של סולת ואינה נדבקת כ"כ ונפרכת מאליה והדם יוצא ממנה: דמפריר. לשון פירורים: בין אסמיק. מוהל שבתוך הלחם בין לא אסמיק שרי שהדם ודאי יוצא והאודם זה ודאי לא דמות דם הוא: היוורתא. קמה נקיה כעין שלנו שאינו סלת שהיא קשה ואינו פולטו: זיג. לשון זכוכית לבן וצלול מראה מוהל הבשר שזב בלחם ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה דהיוורתא היינו קמח חיטים שלתתן. וכתב ה"ה דלשיטת הרמב"ם והגאונים במולייתא דינים אלו אף ע"פ שהעופות מלוחים ומוכשרים לקדרה. ומ"מ אין לחוש אלא בטפלה בלבד וזהו שכתב ואם לאו אסורה ולפי שיטת האחרונים ז"ל כל זמן שהעופות מוכשרים לקדרה בכל גוונא אף טפילתן מותרת ולפי שרבינו סובר כדעת האחרונים כמו שנתבאר בסימן דלעיל לפיכך סתם דבריו כאן כדעת האחרונים שכתב דבלא נמלח כשיעור מליחה אסקינן דמשמע שאם נמלח כשיעור מליחה בכל גוונא שרי וכתב הריב"ש סי' קס"ו שעל דעת זה נהגו לסמוך ושטופלים הבשר אחר שהוכשר לקדרה ואין מדקדקין בקמח הבצק: **ומ"ש** רבינו אין אדמומית זה אלא מראה דם פירושו אינו דם אלא מראה אדום בעלמא: ומ"ש אם הבצק מקמח של חטים מנופה ודק אפי' אין מראה האודם ניכר אלא זך ככסף אסור. תמוה הוא דהא בזיג כזוגא מכשר בגמ' בהדיא וכ"כ הרמב"ם והרשב"א ז"ל וצ"ל שכ"ל אפי' אין בו מראה אודם אלא שאינו זך ככסף אסור ואע"פ שבת"ה הקצר שלפני כתוב כלשון רבינו גם שם נראה שהוא ט"ס. וטפילה זו פירש"י ז"ל שהוא פשטיד"א וכ"כ מלשון הרשב"א בת"ה והתוספות כתבו דאמרי ר"ת וריב"א דלשון טפל לא משמע הכי דמשמע דהיינו טיחה כמו (שבת פ:) בנות עשירים טופלות אותן בסלת ועוד דבפשטיד"א לא אמרינן כבולעו כך פולטו דחזינן דלא פלטי במקום מושבם יבש בתנור ע"כ נראה שהוא מה שרגילין לטוח בעיסה שבלילתה רכה ורגילין לעשות סביב קורקבנים ובני מעיים שמשימין אותם בשפוד וטחין סביבותן בעיסה רכה ע"כ וכ"כ קצת מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב עופות שטפלן בבצק וצלאן והאפשר שע"פ זה הוא מה שדייק ה"ה מלשונו שאין לחוש אלא בטפילה בלבד דאילו היה פשטיד"א גם העוף היה נאסר אע"פ שהוא מליח ומוכשר לקדרה לפי דעתו ודעת הגאונים ז"ל דהאי פשטיד"א כמבושל בתוך קדרה או קערה דמי (א) ולדידהו כל שאינו נותן הבשר לתוך מים רותחים אסור משום דפירש דם מהבשר ומתערב בתבשיל והדר בשר ובלע מיניה כמו שקדם וכיון דבפשטיד"א ליכא מים רותחין כדי שיחלטוהו דייב דמא מהעוף ונבלע בפשטידא וחוזר העוף ובולע ממנו ומיהו איפשר דבקליפה סגי ליה. ולד"ה אם העוף לא נמלח אסור כדין בשר שנתבשל בלא מליחה ואפילו יש ס' כנגדו דלא מהני ס' אלא בדבר שיש בו רוטב כמ"ש ה"ה בדין זה דטפילה ומיהו איכא לספוקי אם נאסר כל העוף או אם אינו אסור ממנו אלא כדי קליפה דאיכא למימר הדם שנשארו בו הוי דם האיברים שלא פירש ושרי ומה שפירש ממנו לא חזר ונבלע בו אלא מקום שהוא דבוק לפשטידא וכיון שאין שם רוטב אינו חוזר ונבלע בו יותר מכדי קליפה והמרדכי כתב בפרק כ"ה בדין כבד או בשר שלא נמלח שנתנוהו בפשטיד"א וכתבתיה בסוף סי' ע"ג. דין זה דטפילה לא מצאתי בדברי הרי"ף והרא"ש ולא ידעתי למה השמיטוהו ואפשר שהיו מפרשים דטפילה היינו כמו שפירשו התוספות ובזמנם לא היו נוהגים לצלות עופות בדרך זה לפיכך לא חשו לכתבו. כתוב בשבלי הלקט דאנן דלא קים לן השתא במיני קמחים הוי סמידא והי חיוורתא ושאר קמחי אי לא מלח לבישרא שיעור מליחה לקדרה אסור עכ"ל ואפשר שמטעם זה השמיטוהו הרי"ף והרא"ש (ב):

עט כתיב להבדיל בין הבהמה הטהורה לטמאה תימה דלא אשכחן קרא אלא בהאי לישנא להבדיל בין הטמא ובין הטהור דהכי איתיה בסוף פרשת שמיני וכ"כ

ולפנימי דהל"כ הלא הוזר ונאסר בבישולו מליחלוחית דם ומלח של הפנימי והחיצון מסביב מכל צד: **ומ"ש** אבל אם לאחר שמלאו מלח לחיצון אינו מפליט לדם שבפנימי איכא למידק לאיזה צורך חזר וכתב שאם מלח לחיצון וכו' הלא כבר כתב שאסור לקדרה עד שימלח חיצון לבדו ופנימי לבדו ותו קשה דמדקאמר אינו מפליט לדם שבפנימי משמע דאם כבר נמלח הפנימי אף ע"פ שלא נמלח החיצון מהני מליחה להיצון לקדרה אף לאחר שמלאו מאחר שאינו צריך להפליט לדם שבפנימי אלא לדם החיצון בלבד וקודם זה כתב דאסור עד שימלח החיצון לבדו ופנימי לבדו וי"ל דה"ק לא מיבעי קודם מילוי דלא סגי בהדא מליחה דפנימי לבדו או חיצון לבדו אלא צריך למלוח שניהם ולהדיחם לכתחלה קודם מילוי אלא אפי' עבר ומלאו ולא מלח לשום אחת מהן ובא עתה למלות לא תימא דנחשב המלוי כאילו הוא מגוף העוף והו"ל כמו חתיכה עבה שאינו צריך לבקעה כדאיתא במרדכי פכ"ה קמ"ל דלא מהני מה שמלח להיצון להפליט דם של פנימי ועי"ל דמה שחזר וכתב אבל אם לאחר שמלאו וכו' מיירי אפי' שמלח הפנימי תחילה בלבדו ואה"כ מלאו מקמי שמלח להיצון ואחר המילוי מלח להיצון אפי' הכי לא מהני דאינו מפליט לדם שבפנימי פירוש לד הפנימי של החיצון ולא תימא כיון שהפנימי נמלח והודח ונוגע בחיצון בצד הפנימי מכל צד הו"ל כמו חתיכה עבה וסגי במולח החיצון לאחר המילוי קמ"ל דלא מהני וזהו ע"פ שיטת הרא"ש דכל חתיכה צריך למלוח מבני לדדיה ואל"ל בעוף שלם שצריך למולחו גם מבפנים ולא יועיל לו מילוי הפנימי לעשותו כמו חתיכה עבה וצריך למלוח צד הפנימי ג"כ ואפי' דיעבד אסור וכך פירש מהרש"ל ופסק כך הלכה ולפע"ד שאין פירוש זה נראה כלל בדברי רבינו שהרי דבריו הם דברי הרא"ש ולשם כתב וז"ל ואם לא נמלחו שניהם בשר הפנימי והחיצון ואחר שמלא מלח החיצון אסור לקדרה דאין המלח מפליט דם של פנימי עכ"ל הרא"ש והאריו נמשך רבינו בדין זה אלא נראה דרבינו אתא לאשמועינן רבותא דל"מ בנמלח הפנימי ולא החיצון ואח"כ מלאו דלא מהני מה שמולח להיצון לאחר המילוי כיון דהפנימי בולע מדם החיצון ושוב אינו פולט. אלא אפילו שניהם לא נמלחו נמי לא מהני מליחת החיצון לפנימי אלא צריך למלוח כל אחד בפני עצמו קודם מילוי ואם לא עשה כן אסור לקדרה אפילו דיעבד וכל הפירושים עולים אליבא דהלכתא דבכל ענין אסור אפי' דיעבד אא"כ נמלח החיצון לבדו והפנימי לבדו והודחו הדחה אחרונה ואח"כ מלאוהו הא לאו הכי אסור: **וכתב** בהגהת ש"ע דהא דמתירין מולייתא בצלי מיירי שלא מילאם רק בבשר או בעצבים אבל אם יש שם ביצים הנקרשים דינו כאילו נתבשל בקדרה ואפי' בדיעבד יש לאוסרו. אם לא נמלחו שניהם עכ"ל ומהרש"ל האריך ופסק דהיכא שמלאום בביצים ובקמח שנקרש הכל ביחד ומעכב החיצון מלפלוט דרך פליטתו כראוי בין שהחיצון נמלח ולא שהה בין לא נמלח כלל אסור. והיכא שמלאום בבשר עם ביצים מעורבים יחד ונמלח הפנימי אז נמי הוי דינא הכי אבל היכא דלא נמלח הפנימי בין היה המילוי בבשר לחוד או בבשר עם ביצים אז אינו אסור אלא כשהחיצון נמלח ולא שהה משום דנאסר הפנימי מן החיצון אבל אם שניהם מלוחים ואפילו שניהם מלוחים ולא שהו ולא מילאו בביצים אלא בבשר לחוד הכל שרי או אפי' נמלח הפנימי ולא שהה והחיצון לא נמלח אפ"ה שרי החיצון מטעם דנורא משאב שאיב עכ"ד וכתב טעם לדבריו פרק קמא דחולין סימן כ"ט ובא"ז שלו:

עח המוטפל בצק בעוף שלא נמלח וכו' פי' דאילו נמלח ופלט כל דמו בכל גוונא שרי לאפוקי מהרמב"ם דאפי' בנמלח אוסר את הטפלה וכן במולייתא אוסר הרמב"ם אפילו נמלח והוכשר לקדרה ואזיל לשיטתו דס"ל דצריך להשליך הבשר במים רותחים אחר המליחה כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם ובמולייתא שאין המים רותחין ככנוס לתוכן יפה הטפלה נאסרה מהעוף במה שנשאר בו דם לאחר המליחה וכל האחרונים חלקו עליו והכי נקטינן דלא כהרמב"ם. אלא שאינו זך ככסף כו' כצ"ל ודע דאף פירוש שכתב רבינו בטפילת עוף הוא מה שפירשו התוס' ע"ש ריב"א וכ"כ המרדכי פכ"ה ודלא כפי' רש"י בהך טיפול פשטיד"א דלדבס אסור הכל ואין חילוק בין קמח לקמח דפשטיד"א יש לו כל דין קדרה וכן פסק מהרא"י בלב וככד בפשטיד"א דאסור הכל עד ס' וב"י מסתפק בדבר ואנן נקטינן בס' בין להקל בין להחמיר:

עט כתיב להבדיל וכו' אין זה לשון המקרא אלא רבינו רצונו לומר דכתוב בתורה

דרכי משה

עח (א) וכ"פ מהרא"י בשעריו בשער י"ב אם נמצא לב או כבד בפשטיד"א משערינן בס' וזורק אותו חתיכה והשאר מותר דלא כפירוש ר' ברוך דכתב דחיישינן שמא מתחלה נאסרו ב' או ג' חתיכות ע"י שומן שטפטף שם לכתחילה ויצטרך ס' כנגד אותן ב' או ג' חתיכות לא נהיגין הכי אלא כמ"ש רש"י בתשובות עכ"ל וכ"פ הא"ו הארוך כלל ט"ו דפשטיד"א יש לו כל דין קדרה בין לקולא בין לחומרא עכ"ל ובב"י מסתפק בדבר: (ב) וכ"כ בא"ו הארוך כלל ט' דיש ליזהר שלא לטוח בבצק שום בשר לצלי קודם מליחה

פרישה

סי' עח (א) המוטפל בצק פירש"י שהוא פשטיד"א וכן נראה מל' רשב"א והתוספות כתבו דאמרי ר"ת וריב"א דפשטיד"א לא אמרינן כבולעו כך פולטו דחזינן דלא פלטי שמקום מושבן יבש בתנור ע"כ נראה שהוא מה שרגילין לטוח בעיסה שבלילתה רכה ורגילין לעשות סביב קורקבנים ובני מעיים שמשימים אותו בשפוד וטחין סביבותן בעיסה רכה ע"כ וכתב בשבלי הלקט דאנן דלא קים לן השתא במיני קמחים הי סמידא והי חיוורתא ושאר קימחי אי לא מלח לבישרא שיעור מליחה לקדרה אסיר עכ"ל ואפשר דמטעם זה השמיטוהו הרי"ף והרא"ש להאי דינא דטפילה ב"י: (ב) ואין אדמומית זה אלא מראה דם פי' מראה אדום ב"י: (ג) אפי' אין מראה אדום ניכר אלא זך ככסף אסור תימה דהא בזיג כזוגא (זיג זכוכית לבן וצלול מראה מוהל הבשר שזב בלחם רש"י עכ"ה) מכשיר בגמ' בהדיא וכ"כ הרשב"א והרמב"ם ז"ל וצ"ל שכן צריך להגיה אלא שאינו זך ככסף אסור וגם בת"ה הקצר צ"ל להגיה ב"י וכן הגיה מ"ו:

סי' עט (א) כתיב להבדיל בין הבהמה הטמאה לטהורה כו' אין כוונתו למנות המצות כמו שהבינו ב"י ותמה עליו אלא ללמדינו שיש לנו סמך מהאי קרא לידע

דרישה

סי' עז [א] אינו מפליט לדם שבפנימי פי' לדם בשר מולייתא שבתוכו אע"ג דקי"ל בחתיכה עבה שהמלח מפליט כל דם שבתוכה הכא שאינו חתיכה א' אלא מולייתא שאני וכל זה מיירי באם לא נמלח פנימי אבל אם גם הפנימי נמלח והודח רק שהחיצון לא נמלח ומלאו עתה מבחוץ ולא מצד פנים אפשר לומר דמלאו מפליט ומותר אפי' לקדרה או אפשר לומר דהוא אסור שהמלח מוציא דם מצד פנימי של חיצון ואין לו מקום לצאת והוי דם שפירש ונבלע במולייתא ואסור אפילו לצלייה. (ובת"ח כלל ט' דין ו' בדיני מולייתא כתב דאם נמלח הפנימי כדינו והחיצון לא נמלח כלל למהרר"י טרוטין אסור בצלייה מפני שהפנימי מקבל דם מהחיצון ואינו מפליט ואו"ה מתיר אבל במילוי ביצים כ"ע מודים דאסורה ובשם מ"ו כתב שם בת"ח שס"ל מותר בלא נמלח כלל החיצון אפי' מלאו ביצים אבל מ"ו בחו"ש לא כ"כ ע"ש) ומ"ו פי' למ"ש רבינו אינו מפליט לדם שבפנים דר"ל של צד פנימי של חיצון ואסור מכח דמו של חיצון עצמו ואע"פ שנמלח בפנימי עכ"ל ויש להקשות לפי' מ"ו למה כיימא שנאסר לפי שאינו פולט מצד פנימי שלו הא קי"ל דבדיעבד שרי אי לא מלחו אלא מצד אחד אף על פי שמהרא"י אוסר הא רבינו כתב להתיר לעיל סימן ס"ט בשם הרא"ש בדיעבד וי"ל דהיינו דוקא כשהוא פתוח במקום שהדם יוצא אבל כאן שהוא סתום מכל צדדיו לצד מולייתא אסור טפי כן צריכין לומר לפי פי' מ"ו אבל באמת ל' של דם שבפנימי לא משמע הכי גם ל' הרא"ש שכתב של פנימי לא משמע הכי ועוד דהאי דינא ולקדרה כו' אבל אם לאחר שמלאו כו' איירי מדינא דאמרינן לעיל מיניה בצלייה דאמר דמותר אם שניהן אינן מלוחים או שנמלח החיצון ופנימי לא נמלח דהבא דבקדרה בשניהן אסורים עד שימלח תחלה החיצון והפנימי וק"ל:

סי' עט [א] כתיב להבדיל בין הבהמה הטמאה לטהורה תרי קראי כתיבי חד בפרשת שמיני להבדיל בין הטמא ובין הטהור וכו' ודרשו רבותינו ז"ל וכי צריך לומר בין פרה לחמור אלא בין

ביניהן בסימניהון ושני סימנים בטהורה שהיא מעלת גרה ופרסותיה סדוקות דכתיב וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו (ב) וחיה היא בכלל בהמה שאינה נתרת אלא באלו שני סימנים וכל בהמה וחיה שאין לה שינים בלחי העליון (ג) ולא ניבין שהן תלתלי בשר בעין שינים (ד) בולטין בחניכין בידוע שהיא טהורה והוא שיכיר בן גמל שאין לו ניבין עד שיגדיל דכיון שאין לה שינים למעלה היא מעלת גרה וכל שמעלה גרה גם הוא מפרים פרסה חוץ מהגמל והארנבת והשפן שהם מעלים גרה ואינן מפריסין פרסה (ה) ולאותם אין לחוש שיש להם שינים למעלה או ניבין אף ע"פ שמעלת גרה ולפיכך המוצא בהמה שפרסותיה התוכות שאינו יכול לבדוק בהם יבדוק בפיה אם אין לה שינים ולא ניבין למעלה בידוע שהיא טהורה והוא שיכיר בן גמל וכל שמפרסת פרסה מעלת גרה חוץ מהזיר לפיכך מצא בהמה שפיה חתוך יבדוק ברגליה ואם פרסותיה סדוקות בידוע שהיא טהורה והוא שיכיר חזיר יש לה קרנים יצא מספק חזיר וטהורה (ו) ואין בהמה טמאה שבשרה תחת העוקץ שלה הולך שתי וערב לאיזה צד שיחתכו אותו אלא הערוד לפיכך המוצא בהמה או חיה שפיה ופרסותיה התוכים יבדוק בבשר שתחת כנפי העוקץ אחר שישחטנה אם הולך שתי וערב טהורה והוא שיכיר ערוד : טמאה שילדה כמין טהורה אע"פ שיש לה כל סימני טהרה אסורה וטהורה שילדה כמין טמאה מותרת (ז) שהיוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור אף ע"פ שיש לו כל סימני טומאה ודוקא שילדתו בפנינו (ח) [ז] אבל אם הניחה מעוברת ומצא מין טמא הולך אחריה א אף ע"פ שכרוך אחריה ויונק אותה אסור שמא לא ילדתו

בתורה שחובה הוא על האדם להבדיל בין הבהמה הטמאה לטהורה ופירושו בין האסורה באכילה ולמותרת ובמה יבדילו ביניהן בסימניהון דאם אינו מכיר הטהורה למינהו והטמאה למינהו איך ידע להבדיל ביניהם בסימנים וא"כ מצוה וחובה הוא עליו שיכיר הסימנים כדי שיוכל להבדיל בין האסורה באכילה למותרת והוא מ"ש בסוף שמיני להבדיל בין הטמא והטהור וכתוב עוד בסוף קדושים והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה וכ"כ הסמ"ג בלשון זה להבדיל בין הטמאה לטהורה וכולל ב' הכתובים יחד ומה שהקשה ב"י ע"ז מפני מה לא הביאו הא דכתיב בין החיה הנאכלת וגו' דמיירי באסורה לאכילה ומותרת י"ל דלהבדיל הוא ציווי ולפיכך הביא רישיה דקרא להורות שהציווי הוא שחייב האדם להכיר הסימנים איזה בהמה אסורה באכילה ואיזה מותרת שע"ז היה עיקר ציווי להבדיל וגו' והבדלתם וגו' וכדפרישית :

שהיוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור משנה פ"ק דבכורות ומיהו בהמה שנמצא בה דמות עוף טהור ה"ז אסור באכילה כדלעיל בסימן י"ג דילפינן לה מקרא דבהמה בבהמה דוקא ולא עוף בבהמה : ומ"ש אף ע"פ שכרוך אחריה וכו' משמע מדכתב רבינו בסתם דאסור ולא חילק אלמא דאפי' לא היה הטמא בעדרו נמי אסור וכדכתב הרמב"ם וכפירוש ה"ה ולא כהראב"ד דמיקל בלא היה דבר טמא בעדרו והביאו ב"י : כתב הרמב"ם רפ"ב דמ"א דבשר אדם אסור באכילה ד"ת ואית ביה איסור עשה והשיגו הראב"ד בפ"ג דמדאמרינן היונק מן האשה כיונק שקץ אלמא שאין בבשר האדם אפי' איסור עשה והרמב"ן והרשב"א מתירין לכתחילה והמ"מ והר"ן כתבו דדברי הרמב"ם נראין עיקר ועולין יפה וכ"כ באגודה אבל מהר"ש איסרלש ז"ל כתב דמדברי הרא"ש בפרק אף על פי משמע שסובר כהראב"ד שהרי כתב לשם דטעמא דחלב אשה שלא פירש אסור משום דאתא לאחלופי בבהמה טמאה דכיון שאין דרכן לאכול בשר אדם מחליף בבהמה טמאה עכ"ל הרא"ש אלמא להדיא שאין איסור באכילת בשר אדם אלא שאין דרך לאוכלו ומיהו להלכה פסק כאן בהג"ה ש"ע כהרמב"ם דאסור לאוכלן ד"ת והכי נקטינן וכבר כתבתי מזה ריש סימן ס"ב ושכן פסק הסמ"ג כדברי הרמב"ם ע"ש : והנולד

וכ"כ הרמב"ם ז"ל . ומה שאמר פירוש האסורה לאכילה ולמותרת פי' דאף ע"פ דטמא וטהור כתיב אי אפשר לפרשו לענין טומאה וטהרה דבחייה אין קבלת טומאה בבעלי חיים בין אסורים בין מותרים ובמיתתן כולם טמאים ואפילו הטהורים ואף ע"ג דכתיב בתריה ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל כבר אמרו ז"ל (בת"כ פרשת שמיני) צ"ל בין צבי לערוד והלא מפורשים הם אלא בין שנולדו בה סימני טריפה כשירה לנולדו בה סימני טריפה פסולה אבל קשה לי דהא להבדיל בין הטמא ובין הטהור דרשו גם כן צ"ל בין פרה לחמור אלא בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו וכיון שלא חשש לדרשת חז"ל טפי הוה עדיף לאיתויי סיפיה דקרא דהיה הנאכלת ואשר לא תאכל דפשטיה דקרא מיירי באסורה לאכילה ומותרת ואפשר דרבינו אקרא דוהבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה דבסוף פרשת קדושים סמיך והרמב"ם הביא פסוק זה גם כן ותיבת להבדיל אינה מדוייקת (א) דהשתא קרא דלהבדיל בין הטמא והטהור וכו' שבקיה לדרשת חכמים ז"ל אך על הרמב"ם קשה דאייתי ההוא קרא דכיון דלא חש לדרשת חכמים ז"ל טפי הוה עדיף לאיתויי מסיפיה דקרא כמ"ש וי"ל דאה"נ דלא מייתי אלא מסיפיה דקרא ותדע דהא כתביה לכוליה קרא ולא כתב דפירוש טמא וטהור אסור באכילה ומותר באכילה ומשמע דמנאכלת ולא תאכל דסיפיה דקרא מייתי לה וטמא וטהור מוקי לה לדרשת חכמים ז"ל או לדרשא אחרינא ומ"מ איני יודע מי הביאו לרבינו לכתוב זה דהא לא נחית למנות המצות ולא היה לו להתחיל אלא מב' סימנין בטהורה שהיא מעלת גרה וכו' : וחיה בכלל בהמה שאינה ניתרת אלא בב' סימנין אלו אף ע"ג דבפרשת שמיני כתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה וכו' דרשו חז"ל (חולין עא.) תלמד שבהמה בכלל חיה ורבינו כתב שחיה בכלל בהמה משום דאייתי רבינו קרא דכל מפרסת פרסה וכו' בבהמה אותה תאכלו הוצרך לכתוב חיה בכלל בהמה : **וכל** בהמה וחיה שאין לה שינים בלחי העליון וכו' בסוף פרק א"ט (נט.) ומה שפירש דניבין הן תלתלי בשר וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה וכן פירש"י בלשון ב' ובלשון א' פירש ניבי ב' שינים למעלה א' מכאן וא' מכאן וכתבו התו' דלשון זה עיקר וכן פי' ה"ה דניבי הם ב' שינים א' מכאן וא' מכאן בקצוות הלסתות :

וכל שמפרסת פרסה מעלת גרה חוץ מחזיר לפיכך מלא בהמה שפיה חתוך וכו' גם ז"ש . ומה שכתב יש לה קרנים יצא מספק חזיר וטהור כ"כ הרשב"א וה"ה ופשוט הוא שהרי חזיר אין לו קרנים : **ואין** הבהמה טמאה שבשרה תחת העוקץ שלה הולך שתי וערב כו' לפיכך המוצא בהמה או חיה שפיה ופרסותיה חתוכים וכו' גם ז"ש ופירש"י תחת העוקץ תחת עלם האליה שקורין אקי"א : טמאה שילדה כמין טהורה וכו' שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור סתם משנה בפ"ק דבכורות (ה:) : ומ"ש ודווקא שילדתו בפנינו אבל אם הניחה מעוברת ומלא מין טמא הולך אחריה וכו' בפ"ג דבכורות (כד.) אמר ר"י ראה חזיר שכרוך אחר רחל נפטרה מן הבכורה ואסורה באכילה עד יבא ויורה צדק להם וכתב בהשגות א"א והוא שיהיה הטמא בעדרו וה"ה מ"ת כתב ובגמ' לא חילקו ואיכא למימר דבכל גוונא חיישינן ואע"פ שאינו מצוי שיבא ולד מעדר אחר ויכרך אחר זה ג"כ אינו מצוי שבהמה טהורה תלד בדמות טמאה וספק בשל תורה להחמיר עכ"ל (ב) ובסי' י"ג כתב רבינו שהשוחט את הבהמה ומלא בה

דרכי משה

מליחה משום דהקמח מעבב מלצאת אבל אם רק משחו בשומן אווז וכה"ג ביצים (נ"א בציר) מתובלת אפילו קודם שנצלה כמב"ד מותר בדיעבד עכ"ל :

עט (א) וא"ל דהטור אינו אומר שהמקרא אמר להבדיל בין וכו' אלא ר"ל כתיב שאנו צריכין להבדיל בין טמאה לטהורה נקט טמאה וטהורה ולא קאמר מיד להבדיל בין האסורה כו' כדי להביא לשון המקרא כנ"ל ליישב דברי הטור : (ב) כתב הרמב"ם פ"ב דמ"א דבשר אדם הוא אסור בעשה והשיגו שם הראב"ד ז"ל וסובר שמותר לכתחלה וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל אלא שבשר מאדם מת אסור לכ"ע שאדם מת אסור בהנאה ובמגיד כתב דברי הרמב"ם עיקר וכ"כ הר"ן פרק אף על פי : ובהג"מ

דרישה

בין נשחט חליו של קנה לנשחט רובו ושלא בסוף פרשת קדושים והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ועל פסוק זה קאי רבינו ואמר פי' בין אסורה לאכילה כו' ור"ל דע"כ א"א לפרשו לענין טומאה וטהרה דבחיים אין קבלת טומאה בב"ח בין אסורות בין מותרות ובמיתתן אפי' הטהורות טמאין ותיבת להבדיל שכתב רבינו אינו מדויק שכיון שרצונו להביא הפסוק שבפרשת קדושים הל"ל והבדלתם וכו' גם יש לתמוה על רבינו מי הביאו למנות המצות והיה לו להתחיל מב' סימנים בטהורה כו' כ"כ ב"י ע"ש ועיין עוד בב"י שתמה על הרמב"ם שהפסק קרא הכתוב בשמיני להבדיל בין הטמאה וכו' והלא כבר דרשו רז"ל וז"ל צ"ל בין פרה וחמור הלא מפורשים הם אלא בין נשחט חליו של קנה לנשחט רובו של קנה ולמה הניח דברי רבותינו ועיין בב"י שהאריך בישובו ול"נ שכל דבריו תמוהין הם וצריכין ישוב ולא ישרו דבריו בעיני והנלע"ד שכתוב וטרם בואי בביאורי אוסיף עוד להקשות על הגמרא שהקשה על רישא וסיפא דקרא וכי צ"ל והלא מפורשים הם כו' ודרשו מה שדרשו למה לא הקשו זו בעיקר אקרא דקדושים דכתיב והבדלתם בין הבהמה הטמאה לטהורה כו' ולמה הוא בא דמ"ל דאתא לכדרז"ל והביאו ב"י דאותן דרשות נלמדו מרישא וסיפא דקרא דפ' שמיני וע"ק על המיימוני דכתב וז"ל פ"א דהמ"א מצות עשה לידע הסימנים שמבדילין בין בהמה ובהמה עוף ודגים וחגבים שמותר לאוכלן ובין שאין מותר לאוכלן כו' עכ"ל ומאי מצות עשה שייך בזה הקרא הלא וזולת זה המקרא מפורשין הן בתורה . וע"ק דהרמב"ם הא מייתי הני תרי קראי דשמיני וקדושים ומייתי פסוק של קדושים ברישא לכן נלע"ד דהכל עולה בקנה אחד ויפה כוונו הרמב"ם ורבינו שהביאו קרא דקדושים דק"ל עליו כמו שהקשו רז"ל בקרא דשמיני וכי צ"ל והלא מפורשים הם ואם בא ללמד הבדלה בין חליו של קנה לרובו או בין נולדו בו סימני טריפה שאינה נאכלת זהו נשמע מקרא דשמיני ומה בא ללמדינו בקרא דקדושים אלא ללמדינו שמצות עשה עלינו לידע הסימנים שמבדילין בין בהמה וחיה ועוף ודגים כו' פירוש אף שמפורשים בתורה מ"מ פעמים ימצא לפניך בהמה וחיה שנחתכו פיה או פרסותיה וצריך אתה לידע להבדיל באיזה בהמה רגיל להיות מעלה גרה דהיינו במי שאין לה ניבין וכדמסיק כו' במי שבשרו הולך בו שתי וערב כדמסיק וכן צריך ללמד על סימני חיה מן שמותרין כמפורשין בתורה על אופן שאינן מפורשין בתורה כגון דקרנותיה כרוכות וחדורות וכדמסיק וכן בעופות ללמד מטמאים לטהורים כדמסיק וכן בדגים וחגבים והשתא אתי שפיר דהקדים הרמב"ם קרא דקדושים שהוא עיקר ומיהו מייתי גם כן קרא דשמיני ואף ע"ג דכבר דרשו בו רבותינו ז"ל מה שדרשו מכל מקום אין מקרא יוצא מפשוטו או שאינו מייתי אלא ללמד ממנו אסיה שמכר הם בקרא ולא נזכר בקרא דקדושים אי נמי הביאו כדי להשמיק כלימוד דמאמר שיש לפנינו שני כתובים בענין אחד שאחד מיתר לזה ורבינו כדי לקצר כתב לשון שני המקראות שכתב להבדיל שהוא לשון שקרא דשמיני וכתב בין הבהמה הטמאה לטהורה שהוא לשון הכתוב דקדושים ובא להשמיענו מולא הדבר על מה שאנו סומכין לדמות מילתא למילתא ולומדין מין מהדומה לו בבהמה וחיה ועוף באכילתן וקאמר דסומכין להתיר על זה מכח קרא ובפרט בעופות דלא מצינו בתורה בפירוש להתיר כ"א תורים ובני יונה אלא במה שאנו מבדילין בסימנים שבין הטמאים לטהורים מזה אנו סומכים להגיד שאר מיני עופות וכמ"ש בגמ' פרק אלו טריפות בשם אביי הביאו הרא"ש בדף קס"א ע"ד וכתבתים בסמוך בריש סימן פ"ב ע"ש גם בחיה שמותר לאכול חלבה ובהמה אסורה לא נתפרש בתורה הסימנים להכיר בינה לבהמה וע"כ הוסיף אותנו בהני קראי דהבדלה דאנו מצווים להכיר ולהבדיל וק"ל : [ב] אבל אם הניחה מעוברת ומלא מין טמא הולך אחריה כו' יש מקשים הא כתב רבינו לקמן בסימן ש"ו דאם ראינוה שהיא חולבת ואח"כ ראינוה מניקה ולד פטורה מהבכורה שלא היתה מרחמת עליו אא"כ ילדתהו ואפילו אם הוא מין אחר שאינה מינקה כגון מניקה חזיר ולעד"נ דל"ק דשם גרסינן שלא היתה מרחמת עליו אלא א"כ ילדה ולא גרסינן ילדתהו כמו שנדפס שם וכן גרס מ"ו ור"ל שכל זמן שלא ילדה אינה מניקה לשום ולד אחר ואין מרלישה שהיא מניקה ודאי כבר ילדה ומה שרלינו שנולד ממנה אחר זה אינו בחזקת בכור אבל כאן דבעינן למימר מדכרך אחריה ודאי ילדתו זה אינו ראיה כיון שכבר ילדה והניקה את

פרישה

לידע להבדיל בין בהמה טהורה וטמאה אף לפעמים נמלא שאין יוכל להכיר בסימנים כגון אם בא לפניך בהמה וחיה שנחתכו פיה ופרסותיה שלריך אתה לידע באיזה בהמה רגיל להיות מעלה גרה ושאר סימנים ועד"ר : (ב) וחיה בכלל בהמה ל' ב"י ואע"ג דבפרשת שמיני כתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה ודרז"ל שהבהמה בכלל חיה ורבינו כתב שחיה בכלל בהמה משום שהביא פסוק וכל בהמה מפרסת כו' הולרך לכתוב חיה בכלל בהמה עכ"ל (הב"י לא עיין היטב בדברי רבינו שרבינו הביא הפסוק שכתוב בפרשת ראה ושם כתוב זאת הבהמה אשר תאכלו וגו' איל וצבי וגומר ודרז"ל מזה דחיה בכלל בהמה וז"ש רבינו וכל בהמה מפרסת וגומר שסע שתי פרסות וגומר והיינו ממש הפסוק שבפרשת ראה דבפרשת שמיני כתיב כל מפרסת וגומר ולא נזכר שם שתי ולכן הביא רבינו פסוק שבפרשת ראה ששם מבואר דצריכין להיות שתי פרסותיה סדוקות ולהודיע לנו דחיה בכלל בהמה לענין הסימנים וכל זה מבואר בגמרא דחולין דף ע"א ע"א עכ"ה) ולפי מ"ש בדרישה שבא רבינו ללמוד כאן שמחויב האדם ללמד דעת להבדיל בין טמאה לטהורה אף במקום שאין יכול להכירה בסימנים מפני כך כתב רבינו וחיה בכלל בהמה שזה לא נלמד מקרא דזאת החיה : (ג) ולא ניבין שהן תלתלי בשר כו' בגמ' פרק אלו טריפות איתא ולא ניבין ורבינו שפירש שהן תלתלי בשר כו' כן פירש רש"י בלשון ב' וכ"כ הרשב"א בלשון ראשון פירש רש"י דניבין הוא ב' שיניים אחד מכאן ואחד מכאן בקצוות הלסתות וכתבו התוספות וכמ"מ שאותו הל' הוא עיקר ומ"ש רבינו יבדוק אם אין לה שיניים אין משמעות לשונו שקאי אאותן שיניים שהן בקצוות הלסתות גם בגמ' חשיב שיניים ואח"כ הניבין ע"ש . מ"מ אפשר שרבינו כלל הכל בלשון אין לו שיניים ואם כן א"ש דלא השמיט לשון ראשון דרש"י שהוא עיקר : (ד) בולטין בחניכין פירוש למעלה (ר"ל לצד הסימנים דהיינו בצד הפיך עכ"ה) מבית הבליעה קרוב לשיניים עיין בערוך : (ה) ולאותן אין לחוש פירוש לארנבת ושפן דבגמל כתב בסמוך ובלבד שיכיר בן גמל ואם כן ממילא אין לחוש כיון שמכיר בן גמל : (ו) ואין בהמה טמאה שבשרה תחת העוקץ כו' פירוש תחת עלם האליה שקורין אקי"א : (ז) שהיוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור כמ"ש לעיל סימן י"ג דמשמע שלריך להיות מין בהמה ואפילו אם אין לו פרסות : (ח) אבל אם הניחה מעוברת וכו' אסור אף ע"פ שאין טמא בעדרו חיישינן

חידושי הגהות

עט א מה שנראה בזה סתירה לדברי רבינו בסימן ש"ו עיין בדרישה ובט"ז :

ילדתו (ט) והנולד מן הטריפה מותר:

פ (א) [א] **חיה** חלבה מותר (ב) ודמה אסור וטעון כסוי (ג) ולא נתפרשו סימניה בתורה וחכמים נתנו סימן בקרנותיה אם הם מפוצלות ודאי חיה היא ופרש"י מפוצלות שהרבה פצולין יוצאין מהן (ד) ור"ת פירש שהן זקופות וכפופות בראשיהן ואם אינן מפוצלות [ב] צריך שיהו (ה) כרוכות הדורות וחרוקות פי' כרוכות עשויות גלדי גלדי כגלדי הבצלים הדורות שיהו עגולות ולא רחבות כקרני העז הרוקות שיש בהם חריצין כל סביבו והוא שיהו החריצין תכופין ומובלעים זה לזה הסר בה אחד מאלו ג' הסימנים

נה דמות יונה אסור ושם נתבאר הטעם בס"ד:

והנולד מן הטרפה מותר הכי משמע מדאמרינן בפ"ק דבילה (ו.) וכי מה בין זה לעגל הנולד מן הטריפה בי"ט ובפרק בהמה המקשה (סט.) גבי בן פקועה אמרינן שאם היתה אמו טרפה ניתר בשחיטת עצמו וכתב הרשב"א בת"ה שאע"פ שאמרו עובר ירך אמו הוא הרי אמרו טריפה אינה חיה וכיון שאין איסורה של אם אלא מחמת שאינה חיה ועובר זה חי הוא ואין חיותו תלוי בחיי האם חי הוא ומותר:

פ חיה חלבה מותר פשוט הוא (כמבואר בכריתו' ד.) דהא לא אסרה התור' אלא חלב ג' מינין דכתיב כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו: ומ"ש ודמה אסור ג"ז פשוט מדכתיב כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה וחיה בכלל בהמה כמו שנתבאר בסי' ס"ו ומ"ש וטעון כיסוי מבואר בכתוב ולא בא כאן רבינו ללמדנו פה דיני החיה אלא כי היכי דלא תימא למה לי סימנין להבדיל בין חיה טהורה לבהמה טהורה כיון דשתיהן טהורות הן ולפ"ז לא היה צריך לכתוב אלא דחלבה מותר ודמה טעון כיסוי דבשני דברים אלו בלבד חלוקה חיה מבהמה אלא דמשום דכתב דחלבה מותר כתב דדמה אסור דלא תיסק אדעתין דדמה שוה לחלבה:

ומ"ש וחכמי' נתנו סימן בקרנותיה וכו' בס"פ א"ט (נט:) אסיקנ' היכא דמיפצלא לא דיינא ולא דיינא היכא דלא מיפצלא בעי' כרוכות א הדורות וחדוקות והוא דמיבלע חורכייהו והיינו ספיקא ב דעיזא כרכין ובתר הכי אסיקנא דעיזא כרכין מין חיה הוא וחלבו מותר ופרש"י כרוכות גילדי גילדי קליפה על קליפה כעין קרני השור. חדוקות' אלואות פגימות וחריצים' מפוללות פורקייר"ש' הדורות עגולות' שמעתי ולא כשל עז שהן רחבות ול"נ דכרוכות היינו עגולות וה"ג ג חדורות כעין קרני איל וצבי שחדין למעלה' בעיא חדורות כרוכות וחרוקות' דניפוק מספיקא דכולהו חר קות לאפוקי דשור חדורות לאפוקי דעז שהן רוכבות כרוכות לאפוקי כמי מספיקא דעז דאע"ג דשל עז אינה חדורות יש עיזא כרכין שסמו עז וקרניו חרוקות וחדורות ומספקא לן אי תיכא דעז הוא. דמיבלע חירקייהו חריציהן תקופין וסמוכים ומובלעים זה בזה והיינו ספיקא דעיזא כרכין' שקרניו חרוקות וחדורות ומספקא לן כיון דחדורות וחרוקות חיה היא או שמא כיון שסמו עז מין בהמה הוא והר"ן הקשה על פירוש זה וכתב שלפיכך פי' ר"ת דכרוכות היינו דקיימן כגילדי וחרוקות היינו שיהו הכריכות מהודקות זו על זו ולא יהו מתקלפות ומפוללות היינו שהם כפופות בראשיהם דבוללא הוא לשון כפופה כדאמרינן בקדושין (דף כב:) והס"א והבי"ת מתחלפות והדורות היינו עגולות ובעינן כרוכות חדוקות לאפוקי משור דלא מהדקי והדורות לאפיקי מעז וספיקא דעיזא כרכין היינו אי מיבלע חירקייהו אי לא וסלקא שמעתין ספיר אלא שקשה מה שנמצא בנוסחאות וכן בהלכות הרי"ף חדוקות הדורות וכרוכות בעינן ואם איתא דכרוכות וחדוקות חדא מילתא היא ה"ל למסמך כרוכות אחדוקות עכ"ל והתוס' והרא"ש לא כתבו שחולק ר"ת על רש"י אלא בפי' מפוללות בלבד וכך הם דברי רבינו ופירש כרוכות והדורות כפירושא קמא דרש"י שהוא כגירסת הספרים ולא כפירושא בתרא דידיה שהוא משבש הספרים והרשב"א כתב בת"ה דכרוכות היינו שעשויות גלדים כגלדי הבצלים וחדוקות היינו שהם מהודקים הרבה שלא כגלדי קרן השור שהגלדים רפויים עד שמתקלפים זה מעל זה והדורות היינו שהן עגולות שלא כקרני העז שהן רחבות ומיבלע חירקייהו שהגלדים מובלעים זה בתוך זה וזה מבואר שהוא כפירוש שכתב הר"ן בשם ר"ת וכתב עוד היו קרניה מפוללות ומשתרגות כענפים היוצאים מן הבד וכן אם היו ראשי קרניה כפופים כאגמון בידוע שהוא מין חיה וחלבה מותר ויש לתמוה היאך פסק בספק שני הפרושים להקל בשל תורה ואיפשר שטעמו מפני שהוא סבר דקושטא דמילתא הכי איתיה דאין בהמה טהורה שיהו קרניה מפוללים ומשתרגים כענפים ולא שיהו ראשי קרניה כפופין כאגמון ופלוגתא דרש"י ור"ת אינו אלא בפירוש לשון מפוללות אבל לענין הדין כ"ע מודו דבאי זה סימן משניהם סגי והרמב"ם כתב בפירוש המשנה מפוללות כפרש"י וכן פירש ה"ה דבריו בחיבורו ודלא כמגדל עוז שכתב שהוא מפרש כפר"ת כי דבריו בפירוש המשנה יוכיחו ועל שאר הסימנים כתב בפי' המשנה אם היו דומין למי שלקח גוף פשוט שיש לו גובה ידוע מתוקן הקצוות ר"ל שיהיו קרנותיו זויות נכבות ושזר אותו ופתלו כמו שעושין לגיד על זרוע ואחר שפתלו עיותו עד שנוטה ואפי' כל שהו הרי זו חיה כגון הצבאים והדומה להם לפי שקרני השור מעוותין ואין בהם נפתולים וקרני העזים מעוותים ומפוללים אבל נפתוליהם כמו נפתל דבר עגול שאין לו שפה חדה עכ"ל נראה שהוא מפרש כרוכות ראשיהם מעוותות וחרוקות מפוללות והדורות נגזר מלשון הדר כלומר שהם מתוקני הקצוות שיש לקרנותיהם זויות נכבות ובחיבור דבריו סתומים כדברי הגמרא שכתב היו קרניה כרוכות כקרני השור וחרוקות כקרני העז ויהיה החרק מובלע בהם והדורות כקרני הצבי ה"ז חיה טהורה ובלבד שיהא בקרני' ג' סימני' אלו כריכות חרוקות והדורות ע"כ ויש לתמוה עליו ועל רבי' למה הצריכו שיהו כרוכות וחרוקות והדורות והוא דמבלע חירקייהו דהא אמרי' עלה והיינו ספיקא דעיזא כרכין וכיון דאסיקנ' דעיזא כרכין חלבו מותר תו לא צריכינן סימנא לאפוקי מעיזא כרכין ואי ס"ל כרש"י שפירש דסימן דכרוכות הוא לאפוקי מעיזא כרכין לא היה להם לכתוב שצריך שיהו כרוכות ואי ס"ל כאידך פירושא שכתב הר"ן בשם ר"ת דמיבלע חירקייהו הוא לאפוקי מעיזא כרכין לא הו"ל ליכתוב דבעינן דמיבלע חירקייהו ומצאתי להרשב"א בחדושים שתמה על הרמב"ם תמיהא זו וכתב דאפשר שנסתפק הרב בפירוש ספיקא דעיזא כרכין אי זו היא ופסק מן הספק לחומרא לחזר אחר כל הסימנים הללו וצ"ע עכ"ל וה"ה כתב ליישב תמיהא זו שהרמב"ם מפרש דהיינו ספיקא דעז כרכין כלומר ש"ב ספק אם יש לו כל הסימנים הללו או לפי שאינן מובלעין כשאר חיות ע"כ נראה שדעתו לומר דכרוכות והדורות וחרוקות ומיבלע חירקייהו בעיא וספיקא דעז כרכין היינו משום דאע"פ שיש בו כל הסימנים הללו מ"מ בליעה חרקיה אינו כ"כ כמו בליעה חרקייהו דשאר חיות ומספקא לן אי סגי בהאי הבלעה או דלמא כיון דלא מיבלע כ"כ כמו קרני שאר חיות לאו הבלעה מיקרי ולפי זה אע"ג דאסיקנא דעז כרכין חלבו מותר היינו לומר דהבלעת חרקיה חשיבא הבלעה ולעולם כל הסימנים הללו צריכין הם וכנון הוא ליישב דעת הרמב"ם ז"ל ועפ"ז יתיישבו דברי רבינו וגם דב"ר ירוחם ז"ל שגם הוא כתב דבעיא כל הני סימנין אבל הרשב"א פסק בת"ה שמאחר שנפשקה הלכה דעז כרכין חלבו מותר תו לא בעינן דמיבלע חירקייהו וכתב ה"ה שכן דעת קצת הגאונים: כתב רבינו ירוחם אלו הן סימני חיה שחלבה מותר שיש לה קרנים וטלפים פי' הטלפים הם להכיר בין טמאה לטהורה וכן בין חיה לבהמה שפרסות החיה חדוד ושל בהמה עגולות ולפיכך די או בסימני הטלפים או בסימני הקרנים להתיר חלבה עכ"ל והם דברי הרא"ש בס"פ א"ט שכתב ר"ת על ברייתא דאלו הן סימני חיה כל שיש לה קרנים וטלפים ורבינו לא כתב זה משום דרי"ב"ס מפרש להך ברייתא בגוונא אחרינא כמ"ש הרא"ש שם ולדידיה לא הוו טלפים סימן דחיה וכיון שאין אנו מוכרחים לפרש כר"ת לא רצה לפסוק הלכה כמותו להקל וכ"כ שהוא דעת שאר הפוסקים שלא הזכירו סימן זה דטלפים (א):

והנולד מן הטריפה מותר ולא דמי לבילת טריפה דאסורה דהתם שאני שגדלה באיסור כלומר שנגמרה באיסורה כשהיה מעורה בגידין משא"כ בולד טריפה שלא היה מעורה בגידין כלל וע"ל בסימן פ"ו:

פ חיה חלבה מותר ודמה אסור וטעון כסוי וכו' לכאורה קשה כיון שלא בא רבינו אלא להודיע סימני חיה כדי להתיר חלבו ולהצריכו כיסוי א"כ לא היה צריך לכתוב כאן שדמו אסור ונראה דה"ק דלפי שדמו אסור הטעינו הכתוב כסוי ואע"ג דבהמה אינה טעונה כסוי ודמה אסור התם הוי טעמו משום דבקרבן צריך לזרוק הדם על המזבח אבל חיה דאין בא קרבן אם היה דמו מותר לא הטעינו כסוי: ומ"ש ור"ת פי' וכו' הקשה ב"י דהרשב"א כתב שני הפירושים דבין בזה ובין בזה חיה היא והיאך פסק בספק ב' הפירושים לקולא ותירץ דאפשר שסובר דקושט' הכי הוא דאין בהמה טהור' שיהיו קרניה מפוללים כענפים ולא שיהו ראשי קרניה כפופים כאגמון ורש"י ור"ת לא פליגי בדינא דפשיטא דבאיזה משניהם הוי חיה אלא דפליגי בפי' לשון מפוללות עכ"ל והכי נקטינן ומ"ש פי' כרוכות עשויות גלדי גלדי כגלדי הבצלים כן פרש"י כרוכות גילדי גלדי קליפה על קליפה כעין קרני השור וה"א בגמרא דקאמר והרי שור דכרוכות וחלבו אסור כו' וכן נראה דעת התוס' והרא"ש שלא נחלק ר"ת אפרש"י אלא בפירוש מפוללות בלבד אבל הרשב"א והר"ן פי' ע"ש ר"ת כרוכות עשויות גלדי גלדי כגלדי הבצלים והדוקות היינו שהם מהודקין הרבה שלא כגלדי קרן השור שהגלדים רפויים עד שמתקפלים זה מעל זה והוא דמבלעי חרקייהו שהגלדים מובלעים זה בתוך זה עכ"ל לפי זה חולק ר"ת אפי' רש"י גם אכרוכות הדורות וחרוקות וכו' ולחומרא אזלינן באיסורא דאורייתא' שיהיו הקרנים דומין לחיה בכל הפירושים:

כתב בהגהת מיימוני בהלכות מ"א ראמים שלנו מין בהמה הוא דראם שהוא חיה גדול הוא מאוד עכ"ל: חסר בה אחד מאלו שלשה הסימנין אינה חיה כ"כ הרמב"ם ואע"ג דלפי' רש"י למסקנא דעיזא כרכין חיה היא לא בעינן אלא הדורות לאפוקי מעז שהן רחבות וחרוקות לאפוקי משור שאין לו פגימות וחריצים אבל כרוכות לא בעינן לאפוקי מעיזא כרכין כיון דאסיקנא

עז

דרכי משה

פ (א) וכהג"ם פ"ח מהמ"א ותראמים שלנו מין בהמת דראם שהוא חיה גדול הוא מאוד עכ"ל:

במרדכי

פרישה

מיישבין שמא בא מעדר אחר שפסק בשל תורה לחומרא ס"ס ועד"ר: (ט) והנולד מן הטריפה מותר ואע"פ שאמרו עובר ירך אמו הוא הרי אמרו טריפה אינה חיה וכיון שאין איסורו של אם אלא מחמת שאינה חיה ועובר זה חי הוא ואין חיותו תלוי בחיי האם חי הוא ומותר רשב"א:

סי' פ (א) **חיה** חלבה מותר הטעם דלא אסרה תורה אלא חלב שור וכשב ועז הראוין להקרבה על גבי מזבח משא"כ בחיה' ובעוף ג"כ אין בו שום שומן וחלב שהוא נאסר ממנו ועד"ר: (ב) ודמו אסור מדכתיב כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה וחיה בכלל בהמה כמ"ש בסימן ס"ו ועד"ר: (ג) ולא נתפרשו סימניה בתורה פירוש להבדיל ולהכיר בינה לבהמה: (ופרש"י מפוללות כו' ר"ל כעין קרני של צבי עכ"ס:) (ד) ור"ת פי' שהן זקופות וכפופות בראשיהן טעמו דהוא מפרש הא דאמרינן בגמרא מפוללות היינו שהם כפיפות בראשיהן דבוללא הוא לשון כפיפה כדאמרינן בקידושין והפ"א והבי"ת מתחלפין כ"כ ר"ן: (ה) כרוכות הדורות וחרוקות כו' רבינו פירש כרוכות והדורות כפירושא קמא דרש"י שהוא כגרסת הספרים ולא כפירושא בתרא דידיה שהוא משבש הספרים ועד"ר: חלב

דרישה

בנה ודכה ג"כ לפעמים לסניק ולד אחר אף שאינה מינה ולקמן סימן פ"ו כתבתי בביאור יותר:

סי' פ [א] **חיה** חלבה מותר ודמה אסור וטעון כסוי כתב ב"י לא כיון רבינו ללמדינו פה דיני החיה אלא כי היכי דלא תימא למה לי סימנין להבדיל בין החיה טהורה לבהמה טהורה כיון דשתיהן טהורות הן ולפ"ז לא היה צריך לכתוב אלא דחלבה מותר ודמה טעון כסוי דבשני דברים אלו לבד חלוקה חיה מבהמה אלא משום דכתב דחלבה מותר כתב דדמה אסור דלא תיסק אדעתין דדמה שוה לחלבה: [ב] צריך שיהו כרוכות הדורות וחרוקות גם הרמב"ם כ"כ וז"ל ב"י יש לתמוה עליו ועל רבינו למה הצריכו שיהו כרוכות הדורות וחרוקות והוא דמבלע חירקייהו דהא אמרינן עלה והיינו ספיקא דעזא כרכין ופרש"י דסימנים אלו אנו יודעים שלא נטעה לאכול חלב דעיזא כרכין והוא ספק אם מותר או אסור וכיון דאסיקנא כרכין חלבו מותר תו לא צריכינן סימנא לאפוקי מעיזא כרכין (וז"ל הגמרא שם דף נ"ט ע"ב שלחו מתם הלכתא כותיה דשמואל בריה דרבי אבהו (פירוש דמתיר חלבו דעיזא כרכין) והזהרו ברבינו אמאי (פירוש דפליג עלה ואסרו) שמאיר עיני גולה הוא ופרש"י הזהרו בכבודו שלא להתירו לפני מה שהוא אוסר עד שיחזור בו עכ"ל ומשמע מפירושו דשלא בפניו יש לפסוק להתיר והנו קושיתו דב"י ויש לדחוק ולומר דהרמב"ם ורבינו לא פרשוהו הכי אלא פרשוהו דמשום כבודו ינהגו בו איסור עולמית וק"ל) ואי ס"ל כרש"י שפי' דסימן דכרוכות הוא לאפוקי מעיזא כרכין לא היה להם לכתוב שצריך שיהא כרוכות ואי ס"ל כאידך פירושא שכתב הר"ן בשם ר"ת דמבלע חירקייהו הוא לאפוקי מעיזא כרכין לא הו"ל למכתב דבעינן דמבלע חירקייהו ומצאתי להרשב"א בחידושיו שתמה על הרמב"ם תמיה זו וכתב דאפשר שנסתפק הרב בפי' ספיקא דעיזא כרכין ופסק מן הספק לחומרא לחזור אחר כל הסימנים הללו וצ"ע עכ"ל והרב המגיד כתב ליישב תמיה זו שהרמב"ם מפרש דהיינו ספיקא דעיזא כרכין כלומר שיש ספק אם יש לו כל הסימנים הללו לפי שאינן מובלעין כשאר חיות עד כאן נראה שדעתו לומר דכרוכות והדורות וחרוקות ומבלע חירקייהו בעיא וספיקא דעז כרכין היינו משום דאע"פ שיש בו כל הסימנים הללו בליעת חירקייהו אינו כ"כ כמו בליעת חירקייהו דשאר חיות ומספקא לן אי סגי בהאי הבלעה או דלמא כיון דלא מבלע כ"כ כמו

קרני

חדושי הגהות

פ א בגמרא שלפנינו איתא חרורות וחרוקות (וכבה"ה שהערוך הביאו בערך חרק) וממ"ש הרב"י לקמן בדברי הרמב"ם נראה שהיה לפניו הגירסא הדורות במקום חרורות: ב רעיזא כרכין ר"ה בגמרא: ג צ"ל חדודות וכ"מ ברא"ש וכ"ה הנכון לפי הפי' שפירש לשון חדוד:

דאסיקנא דעיזא כרכין חיה היא ככר ישבו ה' המגיד ועיין בב"י: וקרש מין חיה הוא ה"א בספרי רבינו המדוייקין ובספרים הישנים ובספא"ט מפרש דקרש הוא טביא דבי עילאי שאין לו אלא קרן אחת במצחו ע"ש:

פא חלב וכו' בפ"ק דבכורות קאמר לרבנן נפקא לן דחלב בהמה טמאה אסור מריבויא דכתיב גמל גמל ולר"ש נפקא לן מאת הגמל ופרכינן הא לאו הכי ה"א דחלב בהמה טמאה שריא ומ"ש מהא דתניא הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן ופריקו איצטריך סד"א הואיל ובטהורה אידוש הוא דליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא והאי חלב כי אמ"ה הוא ושרי והלכך אפי' בטמאה נמי לישתרי קמ"ל וחלב טהורה מנ"ל דשרי דכתיב ארץ זבת חלב ודבש ואי לאו דשרי משתבח קרא במידי דלא חזי לן וכו' ודכותה צריך לפרש גבי ביצי עוף טהור וטמא ע"ל סוף סימן פ"ב:

ובמ"ש דמי רגליה אסורין לא שנא דחמור וכו' פסק כלישנא בתרא דרב ששת בפ"ק דבכורות להחמיר בשל תורה אבל הרמב"ם בפרק ד' מהמ"א פסק דאפילו מי רגלים דחמור מותרין ותמהו עליו דאפילו ללישנא קמא דמתיר בשאר טמאה דחמור מיהא אסור ונראה שטעמו מדמותבינן עלה דלישנא בתרא מדתניא מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותן מגופן ופריקו הוא דאמר כרבי יעקב וכו' ובתר הכי קאמרינן כמאן אזלא הא דתנן דבש הגזין והצרעין טהור ומותר באכילה דלא כרבי יעקב וס"ל להרמב"ם דהלכה כסתם משנה דמכשירין דדבש גזין וצרעין מותר באכילה וטעמא משום דמכניסין אותן לגופן ואין ממצות אותן מגופן וכדתניא גבי דבש דבורים ואין חלוק בין דבש דבורים לדבש גזין וצרעין ולפ"ז כל מי רגלים ל"ש דחמור ל"ש דשאר טמאה שרי כיון דאין ממצות אותן מגופן ללישנא בתרא וכדקט"ד אמאן דמותביה לרב ששת הכי נקטינן ולית הלכתא כרב ששת דאמר כרבי יעקב אלא כסתם משנה דלא כרבי יעקב וגם ר"ת פסק כס.תם משנה זו וכמו שיתבאר בסוף סימן זה בס"ד ובש"ע הביא שני הדיעות ולא הכריע:

וגבינות וכו' אם הוא טרפות שאפשר שאירע לה עתה כגון ניקב וכו' ורצונו לומר דאע"ג דליכא למימר אוקמוה אחזקת כשרות דטרפה אינה חיה כיון דליכא הכא חזקה מבוררת מ"מ כי היכא דבחזקה מבוררת כי איתרע אמרינן השתא הוא דהיתרע החזקה כך יש לנו לומר ג"כ על הרוב השתא הוא דנעשית בהמה זו מן המיעוט ועכשיו הוא נטרפה אבל

הסימנים אינה חיה עז הבר מן חיה הוא ושור הבר מין בהמה הוא ה:

דין דברים היוצאים מן החי

פא (א) **חלב** בהמה וחיה טמאה או טריפה וצירה (ג) [א] ומי רגליה לא שנא מי רגלים של חמור ל"ש של שאר בהמה וחיה הטמאים אסורין כבשרם וגבינות שנעשו מחלב בהמה ונמצאת

עז הבר מין חיה הוא בפרק אותו ואת בנו (פ.) בעא מיניה אבא בריה דרבי מניומין בר חייא מרב הונא בר חייא הני עיזי דבאלא מהו לגבי מזבח פירש עיזי היער א"ל ע"כ לא פליגי רבי יוסי ורבנן אלא בשור הבר דרבנן סברי מדמתרגמינן תורבלא מינא דבהמה הוא ורבי יוסי סבר מדקא חשיב ליה בכדי חיות מינא דחיה הן אבל הני דברי הכל מינא דעז נינהו מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא ודלמא מינא דאקו נינהו א"ל רבינא לרב אשי ודלמא מינא דזמר נינהו אמר ליה רב נחמן לרב אשי אמימר שרי תרבייהו ופסקו הרא"ש והרשב"א כאמימ' דשרי תרבייהו והרמב"ם לא הזכיר דין עיזי דבאלא בהמ"א ותמה עליו ה"ה למה לא כתב שחלבן מותר כאמימר דשרא תרבייהו ותירץ שהרמב"ם סובר דהלכה כרב הונא דפשט שהן מין בהמה ורב המנונא דס"ל הכי כדאיתא לעיל מההיא בעיא ואמימר ה"ל יחידאי לגבייהו והנך אמוראי דמקשו ודלמא מינא דאקו נינהו ומינא דזמר נינהו דלמא קאמרי ולדחות הראיה שהבי"א רב הונא אבל לא מכרעי מידי ולזה סתם רבי' כאן ובהלכות איסורי מזבח לפי שהוא סבור דעז הבר הרי הוא כעז אחר עכ"ל ועדיין קשה שאם כדבריו ה"ל לכתוב שמין בהמה הם ד כמו שכתב בשור הבר ול"ע:

ושור הבר מין בהמה הוא בפ"ח דכלאים (משנה ו) שור הבר מין בהמה רבי יוסי אומר מין חיה ופסק הרמב"ם בפ"א מהמ"א כת"ק והרא"ש כתב בפרק אותו ואת בנו פסק הרמב"ם כרבנן וי"ס שכתוב בהם א"ל רב אחא בריה דרב איקא והילמא מינא דתאו נינהו חלמא דהני אמוראי בתראי סברי דתאו ומתרגמינן תורבלא חיה הוא ע"כ והרשב"א כתב בחדושיו פסק הרמב"ם ז"ל כרבנן דאמרי מין בהמה הוא ומהו לפי גירסת הספרים שלנו דגרסי ודלמא מינא דתאו נינהו משמע דרב אחא ורב אשי דבתראי נינהו ס"ל כר' יוסי ומדס"ל כר' יוסי הלכתא כוותיה ועוד דרב' יוסי נמוקו עמו ומיהו מקצת ספרים יש דלא גרסי הכא והילמא מינא דזמר הוא ותו לנו ושמא אף בספרי הרב ז"ל כך היא הגירסא ופסק הלכה כרבנן ועכ"ז יש לתמוה דהא ר' יוסי נמוקו עמו י עכ"ל ובת"ה פסק כדברי הרמב"ם דשור הבר מין בהמה:

פא חלב בהמה וחיה טמאה או טריפה וצירה וכו' אסורים פשוט בפ"ק דבכורות (ז.) דחלב בהמה טמאה וצירה אסור ודין חלב טריפה פשוט בפרק כ"ה (קטז:) ובפרק בהמה המקשה (סט.) וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק אלו טריפות וכתב הרמב"ם בפ"ג מהמ"א שאע"פ שחלב בהמה טמאה אסור מן התורה אין לוקין עליו שנאמר מבשרם לא תאכלו על הבשר הוא לוקה ואינו לוקה על החלב:

ובמ"ש דמי רגליה אסורים ל"ש דחמור וכו' בפ"ק דבכורות (ז.) בעו מיניה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ותיבעי ליה דסוסים וגמלים דסוסים וגמלים לא מיבעי להו דלא עכירי ולא דמו לחלב מיא עול מיא נפוק כי קא מיבעיא להו דחמור דעכירי ודמו לחלב מאי מגופיה קא מימלאי ואסירי או דילמא מיא עול מיא נפוק והאי דעכירי הבליה דבישרא הוא א"ל רב ששת תניתוה שהיוצא מן הטמא טמא מטמא לא קאמר אלא מן הטמא והני נמי מינא טמא נינהו ופרש"י מטמא · הוי משמע מגופיה דטמא מן הטמא משמע מינו של טמא הן דדמו לחלב ואיכא דאמרי דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו דלא שתי להו אינשי כי קא מיבעיא להו דחמור דשתו אינשי דמעלו לירקונא מאי א"ל רב ששת תניתוה היוצא מן הטמא טמא והני נמי מטמא אתו.ופרש"י והני נמי מטמא אתו . שבתוך הטמא היו והע"ג דלאו מגופיה מימלאן אסור · ומשמע דללישנא בתרא בכל מי רגלים דטמאה קא מיבעיא ליה אלא דנקט מי רגלי חמור משום דאורחא דאינשי למשתי וכיון דפשט ליה לאיסורא שמעינן דכל מי רגלי טמאה אסורין · ונראה מדברי הרא"ש שם דהלכתא כלישנא בתרא להחמיר בשל תורה אבל הרמב"ם כתב בפ"ד מהמ"א עור הבא כנגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא כמו הפרש והמי רגלים שהן מותרין נראה שהוא פוסק דאפי' מי רגלים דחמור מותרים.וזה תימה דאפילו את"ל דסבר דלית הלכתא כלישנא בתרא דמחמיר היינו להתיר מי רגלי' דסוסים וגמלים אבל מי רגלים דחמור דללישנ' קמא נמי אסירי איך יתכן להתירם וה"ה נדחק בפ"ג כדי לתרץ זה כתב המרדכי בפ' שמנה שרצים דמי רגלי אדם מותרים ובתשובות הרשב"א סי' תקע"ז כתב דעת ב"ה דמי רגלים של (א) אדם ושל בהמה טמאה מותר : וגבינות שנעשו מחלב בהמה ונמצאת טריפה וכו' בפ"ק דחולין (יא.) אהא דאמרינן מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא ומייתי לה מפרה אדומה דבעי' שתהא שלימה וליחוש דילמא טריפה הוא כתבו התוס' וא"ת כיון דפרה בת ב' שנים דילמא היינו משום דאוקמה אחזקה שאינה טריפה כמ"ד טריפה אינה חיה וי"ל דלכל חזקה שלא נתבררה ולא נודעה אפילו שעה אחת לא אזלינן בתרה ויש ללמוד מתוך כך הלכה למעשה דאם עשו גבינות מכמה בהמות ואחר כך נשחטה הא' ונמצאת טריפה שכולן אסורות שאין לנו להעמיד פרה בחזקתה ולומר השתא הוא דנטרפה והרא"ש כתב דבריהם ואח"כ כתב א ועי"ל למאי דמסקי' דאזלינן בתר רובא כל הבהמות בחזקת כשרות הן ורובא עדיף מחזקה ופסק רבי' כתירוץ זה וכן פסק רבי' ירוחם בשם א"ח וגם הרשב"א והר"ן אחר שכתבו סברת התוס' כתבו דבשם רבי' שמשון אמרו שאין לאסור גבינות מטעם זה שאפילו ת"ל שאין הולכין אחר חזקה כזו מ"מ שאני הכא דהו"ל חזקה דאתי מכח רובא ורוב בהמות כשרות הילכך אמרינן דעכשיו הוא דנטרפה (ג) וכמ"ש בענין חזקה בכתובות פ"ק (יב:) גבי הכונס את האשה ולא מצא לה בתולים ובפרק המדיר (עה:) גבי מומין ואף ה"ר יונה הסכים להתירם מדאמרי' נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה אלמא בהמה בחייה בחזקת שאינה טרפה היא הילכך אם מצינו אותה עכשיו טרפה אמרינן השתא הוא דאתרעאי ובהגהות מיימון בפ"ג מהמ"א הביא סברות אלו בשם סמ"ג ולא הכריע ביניהם אבל סמ"ק בסימן ר"א פסק כסברת ר"ש וה"ר יונה ז"ל:

זה

דרכי משה

פא (א) במרדכי פ"ח שרצים כתב דמותר לשתות מי רגלים של אדם משום רפואה אף להולה שאין בו סכנה וא"כ בדיעבד מותר אם השתין תינוק לקדרה עכ"ל : (ב) וצ"ע דכאן ס"ל לרשב"א דהואיל ורוב בהמות טהורות הם מיקרי חזקה ואמרינן העמד בהמה אחזקתה והשתא הוא דנטרפה ומאי שנא דלעיל סי' א' גבי שוחט כתב בתשובת הרשב"א דלא אמרינן הואיל ורוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן דמקרי חזקה ואפשר לחלק בין רוב בהמות טהורות שהרוב הוא לכל בהמה שבעולם ולכן מיקרי שפיר רובה אבל התם דוקא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אבל רוב בני אדם אינן מומחין ולכן לא מיקרי חזקה מחמת רוב זו כן נ"ל ועוד אפשר דלא דמי דכאן איכא למימר דלא יצאת מחזקתה

דרישה

קרני שאר חיות לאו הבלעה מקרי ולפי זה אע"ג דאסיקנא דעז כרכין אלבו מותר היינו לומר דהבלעה אירקים אשיבא הבלעה ולעולם כל הסימנים הללו צריכין הן ונכון הוא ליישב דעת הרמב"ם ז"ל ועפ"ז יתישבו דברי רבי' עכ"ל ב"י אלא שגם לפ"ז יש לדקדק בדברי רבינו שכתב סתמא והיא שיהא הקרנים תכופין ומובלעים זה לזה משמע שצריך שיהו מובלעין הרבה זה בזה ולפי מ"ש בגמרא שהספיקא משום דעז כרכין אינו בלוע הרבה וכמ"ש ואסיקנא דעז כרכין חיה א"כ הו"ל לרבינו לכתוב שא"צ אלא שיהו מובלעין קצת שזהו עיקר החידוש וי"ל לפי שאין אנו בקיאין מה נקרא מובלעין הרבה או מובלעין מעט כתב רבינו סתם :

סי' פא [א] **ובמי** רגליה ל"ש מי רגלים של חמור ל"ש של שאר בהמה וחיה הטמאה אסורין בפ"ק דבכורות בעו מיניה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ותבעי ליה דסוסים וגמלים דסוסים וגמלים לא מיבעיא להו דלא עכירי ולא דמי לחלב מיא עול מיא נפק כי קא מבעיא להו דחמור דעכירי ודמי לחלב מאי מגופיה קא ממלאי ואסירי או דלמא מיא עול מיא נפיק והאי דעכירי הבליה דבשרא הוא א"ל רב ששת תניתוה היוצא מן הטמא טמא מטמא לא קאמר אלא מן טמא והכא נמי מינא דטמא נינהו ופירש"י מטמא הוה משמע מגופה דטמא מן טמא משמע מינו והני מינא של טמא הן דדמי לחלב וא"ד דסוסים ודגמלים לא קא מיבעיא להו דלא שתי להו אינשי כי קא מיבעיא להו דחמור דשתו להו אינשי דמעלו לירקונא אמר להו רב ששת תניתוה היוצא מן הטמא טמא והני נמי מטמא אתו ופי' רש"י והני נמי מטמא אתי שבתוך הטמא היו ואע"ג דלא מגופיה מימלאן אסור וכתב ע"ז ב"י ז"ל ומשמע דללישנא בתרא בכל מי רגלים דטמא קא מבעיא ליה אלא דנקט מי רגלי חמור משום דאורחא דאינשי למשתי וכיון דפשט ליה לאיסורא שמעינן דכל מי רגלי טמאה אסורין ולפי מ"ש הב"י דגם בכל מי

פרישה

סי' פא (א) **חלב** בהמה וחיה טמאה כו' אסורה בפ"ק דבכורות יליף זה מקרא וקא מצריך קרא לאוסרו ולא אסרינן ליה מסברא הואיל והיא אסורה ממילא אף חלבה אסורה משום דה"א מדהתיר לך קרא חלב בהמה טהורה כדכתיב ארץ זבת חלב ודבש ואי לאו דשרי היכי משתבח קרא ולא מצינו דבר אחר הבא מן החי דמותר זולת חלב ובלים וה"א דגם מטמא מותר לכך אצטריך קרא ללמד שאסור ואף על פי דיש"ל שאני חלב טמא דבלאו איסור אבר מן החי איכא התם איסורא דטמא וא"כ אף אם נאמר דאיסור אבר מן החי הותר גבי חלב איסור בהמה טמאה וחיה טמאה במקומו עומד איסורא וסברא קשיא לדוכתיה ל"ל קרא לאוסרה י"ל דהא מבואר לעיל סימן ס"ב דלא אלו תרי איסורי איסור בהמה טמאה ואיסור אבר מן החי יחד ואם כן ה"א הואיל והותר איסור אבר מן החי בטהורה הותר נמי איסור חלב טמא בטמאה להכי איצטרך קרא לאסור : (ב) ומי רגליה ל"ש מי רגלים של חמור ל"ש של שאר בהמה משום דבגמרא לא מיבעיא אלא בשל חמור הואיל ועכירי הם וגם יש שותין אותו לירקונא ולפי אחד דפשט סתם כולן אסורות לכן כתב רבינו ל"ש וכו' והא דאסרינן שאר מי רגלים ולא חשבינן לה לפירשא משום דאמרינן כמו דאשכחינן דמי רגלי חמור יפין הן לירקונא כמו כן יפין שאר מי רגלים לשאר עניינים אלא שאין אנו יודעין וכ"כ ב"י ע"ש בד"ה עור הבא כנגד פניו

נירקונא אמר להו רב ששת תניתוה היוצא מן הטמא טמא והני נמי מטמא אתו ופי' רש"י והני נמי מטמא אתי שבתוך הטמא היו ואע"ג דלא מגופיה מימלאן אסור וכתב ע"ז ב"י ז"ל ומשמע דללישנא בתרא בכל מי רגלים דטמא קא מבעיא ליה אלא דנקט מי רגלי חמור משום דאורחא דאינשי למשתי וכיון דפשט ליה לאיסורא שמעינן דכל מי רגלי טמאה אסורין ולפי מ"ש הב"י דגם בכל מי

חדושי הגהות

ד ואפשר לומר דשאני שור הבר דבשלמא בעז הבר שייך לומר שהוא בכלל עז אחר וכמ"ש הרב"י משא"כ בשור הבר כיון דכבר חשב הרמב"ם תאו בהדי שבעה מיני חיה (ולא ס"ל דתאו היינו תורבלא וכמ"ש בכה"ג ע"ש) יש מקום לטעות ולומר דתאו כתרגומו תורבלא והיינו שור הבר לכך הוצרך לפרש בהדיא דשור הבר מין בהמה הוא (דמש"א) : ה בכה"ג תמה על הטור שלא הביא הא דאיתא בפא"ט (נט:) דקרש מין חיה הוא והביאוהו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לכן נראה נכון הנוסחא שהביא הב"ח דבספרים ישנים איתא בטור וקרש מין חיה הוא וכ"מ מהרב"י שבש"ע שלא כתב דקרש מין חיה הוא ולא תמה כאן על הטור שהשמיטו אלא ע"כ שבטור שלפניו היה כתוב כן:ו כזה אפשר לומר כיון דבירושלמי

ונמצאת טריפה (ג) [ג] אם הוא טריפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא בזה מותרת דאמרינן השתא היא דנטרפה שרוב בהמות בחזקות כשרות הם והשתא הוא שנטרפה[ג] אבל אם ידוע שקודם שחלבה (ס"א שחיטה) נטרפה כגון יתרת אבר שנטרפה בו או הוגלד פי המכה שבידוע שג' ימים קודם השחיטה היה ב כל הגבינות אסורות ואם היא בעדר עם בהמות אחרות ונתערב חלבה באחרות כל הגבינות אסורות [ד] והרשב"א כתב שהולכים בו אחר שיעור ששים כמו בשאר איסורים

ומ"ש רבינו אבל אם ידוע שקודם שחלבה נטרפה כגון יתרת אבר שנטרפה בו או הוגלד פי המכה וכו'. כ"כ הרשב"א והר"ן בדברי ה"ר יונה שהסכים לדברי ר"ש שאם מצינו אותה עכשיו טרפה אמרי השתא הוא דאתרעאי ומיהו ה"מ בטרפות דאיכא למימר דהשתא סמוך לשחיטה נולד בה אבל בטרפות סירכא או שאר טרפיות שא"א לתלות בשעת שחיטה בהא ודאי אסורה דכיון דליתה מחזקתה וע"כ קודם לזמן מציאה ילתה ואין אנו יודעין כמה אוסרין אותה למפרע וכענין שאמרו (נדה נו:) בכתמים דכל שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת כיבוס עכ"ל. ורבי' שכתב כל הגבינות אסורות משמע שהוא אוסר אף גבינות שנעשו קוד' שלשה ימים וכדברי ה"ר יונה והרשב"א והר"ן ז"ל דכל שילאה מחיים מחזקת הרוב ואין אתה יודע זה כמה אזלינן בה לחומרא ושלא כדברי סמ"ק (ג) שכתב בסי' ר"א שאע"פ שהוגלד פי המכה גבינות שנעשו לפני ג' ימים מותרים. וטעמא דמפלגינן בין הוגלד פי מכה ללא הוגלד הוא מדתניא בפ' אלו טרפות (נא.) ובפ' המדיר (עו:) גבי מחט שנמצא בעובי בית הכוסות שאם הוגלד פי מכה בידוע שהוא ג' ימים קודם שחיטה ונראה מדברי הר"ן שהוא מסכים לסברא זו דה"ר יונה אלא שבפרק אלו טרפות גבי ביעי דספק טרפה נראה קצת מדבריו שהוא סובר כסברת התוספות דכל חזקה שלא היתה ברורה בזמנה אינה חזקה ולפיכך כל הגבינות אסורות לדעתו ומדברי הרשב"א בת"ה נראה שנוטה לסברת ה"ר יונה אבל בת"ה הקצר אין הכרע בדבריו שכתב וז"ל בבית ג' שער א' גבנו גבינה מבהמה ידוע ונשחטה ונמצאת טריפה כגון שנמצאת מחט בעובי בית הכוסות או באחד מן המקומות שעושה אותה טריפה אם הוגלד פי המכה בידוע שהוא לפחות ג' ימים קודם שחיטה ולפיכך כל הגבינות והחלב שחלבו ממנה תוך ג' ימים שלפני השחיטה אסורין בודאי ואם לא הוגלד פי המכה ה"ז ספק וכן כשהוגלד פי המכה ונעשו גבינות מחלבה קודם ג' ימים יש מגדולי החכמים שאסרו ואע"פ שחזקה דאורייתא וי"ל שמעמידין הבהמה על חזקתה שלא אמרו חזקה דאורייתא אלא בחזקה שיש לה עת ברור כחזקת פנויה שבשעה שנולדה פנויה היתה בבירור אבל בהמה לא נודע שבשעה שנולדה שלא היתה טריפה אלא כשעברו עליה י"ב חודש נודע שלא היתה טריפה כשנולדה וכן כל זמן וזמן שהיא חיה נודע שהיתה כשרה קודם י"ב חדש מזמן זה וכל חזקה כזו שאין לה זמן ברור אין הולכין אחריה ויש מי שמתיר ונותן טעם לדבריו לפי שרוב בהמות כשרות הן והולכין אחר הרוב ד"ת וזו עכשיו היא שנטרפה שהרי אמרו נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה ומ"מ בטרפות סירכא וכיוצא בה שא"א לומר שעכשיו ממש נטרפה אסורות דכל שאתה יודע באחת שלא נטרפה עכשיו אם כן כבר יצאה זו מחיים מחזקת הרוב ואין אתה יודע זה כמה וכספק איסורי תורה ספיקא לחומרא וכן אמרו משמן של מקצת גאונים שהבהמה שנמצאת טרפה אסרו הגבינות שנעשו מחלבה למפרע עכ"ל והוי יודע שבת"ה הארוך כתב כלשון הזה ולענין גבינה שגבנו אותה מבהמה ידועה ואח"כ נשחטה הבהמה ואפילו גבן מס' בהמות ונמצאת אחת טרפה שאין חלב אותה בהמה בטלה בתוך השאר אם ידוע שהיתה טרפה ביום שחלבו ממנה כולם אסורות ולפיכך אם תוך ג' ימים שגבנו ממנו נשחטה הבהמה ונמצא שהוגלד פי המכה בידוע שהיה ג' ימים קודם שחיטה עד כאן לשונו וכתב בתשובותיו סימן תקי"ח שתמהו עליו למה אין חלב הטרפה בטל בס' והשיב שאינו טועה בכך שזה דבר שהתינוקות יודעים אותו אלא שכוונתו היתה שם שאם הגבינה חשובה (ד) וכדבר שאינו בטל גם זו נחמיר עליה שלא לבטלה כאילו היתה הבהמה ודאי טרפה דכל תוך ג' ימים כוודאי טרפה ולא היתה שם עיקר הכוונה לאסור כל תערובתה אלא לעשות זאת שהוגלד פי המכה כודאי טריפה לכל דיניה ווורה על זה מה שכתבתי שם שאין חלב אותה בהמה בטלה (ואי לאסור כל תערובות אין חלב היה לו לומר) ולא לומר שאין חלב אלא שהיתה הכוונה בזמן שאין אותה גבינה בטלה ומה שכתבתי שאין חלב טעות הוא שפלטתו סכין המהירות והכונה היתה לכתוב גבינות (חלב) אותה טרפה והראיה שכתבתי שאין בטלה ואם חלב (לא) היה לי לנקבה דחלב זכר הוא ועוד הבט נא וראה בקצר אם כתבתי שם במקום זה שלא תהא הגבינה בטלה ולא כתבתי שם אלא דין זה שהוגלד פי המכה שהוא עיקר הכונה חלילה מלהכשל במכשולות כאלו וכך ראוי לכתוב (שם) לפי הכונה (בזמן) שאין גבינת חלב אותה טריפה בטלה עכ"ל ובת"ה הקצר סתם וכתב היו הבהמות רבות ונמצאת אחת מהן טריפה הולכין בה אחר שיעור ס' כשאר האיסורים:

ומ"ש רבינו ואם היא בעדר עם בהמות אחרות ונתערב חלבה באחרות כל הגבינות אסורות מדכתב בתר הכי והרשב"א כתב שהולכין בו אחר שיעור ס' וכו' משמע דלסברא קמייתא ביותר מס' נמי אסור ואיני יודע מה טעם יש להחמיר בחלב זה יותר מבשאר איסורים ואפשר שמ"ש תחלה אינו סברא בפני עצמה אלא תחלת ענין הוא לומר שחלב זה אוסר תערובתו והיה עתיד לסיים בו דאינו אוסר אלא עד ס' אלא דמשום דמצא להרשב"א שכתב כן בהדיא כתבה בשמו ואע"פ שלפי זה ה"ל לכתוב וכתב הרשב"א ולא הרשב"א כתב דמשמע דאתי לאיפלוגי אין דרך רבינו לדקדק בזה שהרבה פעמים אומר והרשב"א (כתב) אע"פ שאינו

אבל עד השתא היתה מן הרוב שאינן טרפות ועיין לעיל ריש סימן ל"ט: אבל אם בידוע שקודם שחלבה נטרפה כו' כלומר דידוע דמחיים יצאה מחזקת הרוב ואין ידוע מכמה כל הגבינות אסורות למפרע ומ"ש קודם שחלבה לאו דוקא אלא חפס ההוה שרגילין לחלוב הבהמה עד סמוך לשחיטה וכיון שהוגלד פי המכה דידוע דנעשה ג' ימי' קודם השחיטה א"כ בידוע שקודם שחלבה נטרפה וה"ה ודאי אם הפסיקו מלחלוב אותה קודם ג' ימים נמי מטרפינן למפרע כיון דיצאה מחיים מחזק' הרוב ולכאורה משמע דאף הגבינו' שנעשו קודם י"ב חדש נמי יש לאסור אלא דבשערי דורא כתב עד י"ב חדש והסמ"ק בסימן ר"א כתב דגבינות שנעשו לפני ג' ימי' מותרות ויש לחלק דבטרפות דיתרת אסור עד י"ב חדש ובסירכא עד ג' ימים וכ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד סימן פ"ד ומבואר מדבריו לשם דאף בטרפות הבאה מן הבטן מה שנחלב ממנה קודם י"ב חדש לשחיטה כשר דטרפה אינה חיה י"ב חדש אבל לפעד"נ דלאו דוקא עד י"ב חודש קאמר אלא אף כל שנעשה ממנה לעולם אלא נקט י"ב חודש משום דאורחא דמילתא הוא דמה שנעשה לפני י"ב חודש כבר אכלוהו ואיננו בעולם. וכ"כ בהגהת מיימוני פ"ג דהמ"א דבטרפות הבאה מן הבטן כל מה שנעשה מעולם כולן אסורות וכן פסק באגור וכתב דהמנהג כן וכ"כ או"ה שער מ"ט סימן ב' דאעפ"י דבטרפות מן הבטן חיה היא יותר מי"ב חודש מ"מ טרפה היא תשעה שנולד ואין אומרים כזו טרפה אינה חיה וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן ל"ח והכי נקטינן וכ"פ בהגהת ש"ע: ואם היא בעדר כו' משמע דלסברא זו אפי' היה שם ששים או יותר כל הגבינות אסורות ונראה הטעם דאין רגילות לערב כל החלב בכלי אחד אלא משימין אותו בהרבה כלים ועושין מכל כלי גבינות בפני עצמן הלכך כולן אסורות והכי משמע במרדכי שכתב הלכה למעשה בשם התוס' דאפי' עשו גבינות מבהמות הרבה ואחר כך נשחטה מאותן בהמות בהמה אחת ונמצאת טרפה שכולן אסורות וכו' והגבינה אינה בטלה ברוב גבינות כיון שהוא דבר שבמנין ודעת הרשב"א דלמה לנו לחוש לחומרא בשיעור ששים דהוי מדרבנן אלא תלינן דהכל נתערב ביחד ועשו מהן גבינות כ"ל ודלא כמה שפירש ב"י דאין כאן אלא סברת הרשב"א ונראה דלפי דעת הרשב"א תלינן מן הסתם דגם בהמה זו שנטרפה היה חלבה

דרכי משה

מחזקתה מחיים כי השתא סמוך לשחיטה נטרפה כמו שאכתוב למטה משא"כ בשוחט ולכן לא מוקמינן שם אחזקתו כנ"ל: (ג) ובהג"מ פ"ג דמ"א פסק כדברי הסמ"ק וכתב דטריפות הבא מן הבטן כל גבינות שעשה מעולם כולן אסורות עד כאן לשונו וכן פסק באגור דהמנהג כן וכ"פ בש"ד ובהג"ה שם בשם מהרא"י זכרונם לברכה לנהוג כן וכ"פ בא"ו הארוך כלל מ"ט וכתב נמצא ג' דינים בדבר טריפות דאיכא למימר סמוך לשחיטה נעשה כגון נקב הכל מותר ואם הוגלד פי המכה תוך ג' ימים אסור קודם ג' ימים שרי וטריפות הבא מן הבטן הכל אסור מיום שנתחלבה עכ"ל ובהג"ה ש"ד משמע דאף בטריפות הבא מן הבטן מה שנתחלב ממנה קודם י"ב חודש לשחיטתו כשר דטריפה אינה חיה י"ב חודש ול"נ דברי הארוך דהואיל והוא טריפה הבא מן הבטן כגון יתרת או חסרת לא סמכינן במה שחיתה י"ב חודש כמ"ש לעיל סימן נ"ז בשם הרשב"א: (ד) וכ"פ בא"ו הארוך כלל מ"ט דאם חתיכה חמאה או גבינה דבר חשוב שעשאו מבהמה טריפה ונתערב באחרות אינו בטל ועוד כתב דאם היה ס' בהמות בעדר בלא זה תבהמה ונתערב חלבה עם חלב אחרות בטלות בס' אע"פ שלא בדקנו האחרות עכ"ל וצ"ע דנ"ל קולא גדולה דלפעמים שבהמה אחת חלבה מרובה מבהמות אחרות ואיך נשער בס' בהמות דלמא מזו שנטרפה היה חלבה מרובה משאר בהמות וע"כ נ"ל דאין להתיר בזו אא"כ נודע בוראי שהיה ס' מן החלב הטהור נגד הטמא מיהו יש לומר מאחר דשיעור ס' הוא מדרבנן כמו שיתבאר לקמן סי' צ"ט אזלינן מספיקא לקולא וי"ל מן הכתם שהיה ס' מאחר שיש ס' בהמות לא מחזיקין דלמא הטרפה נתנה יותר חלב מן האחרות אבל אי ידעינן בודאי לא מועיל

פרישה

פניו של חמור ועד"ר: (ג) אם הוא טריפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה וי"ס גרסינן שאיפשר שאירע לה עתה והיא היא וכתבו הרשב"א והר"ן וי"ל אם מצינו אותה עכשיו טריפה אמרינן השתא הוא דאתרעאי ומיהו ה"מ בטרפות דאיכא למימר דהשתא סמוך לשחיטה נולד בה אבל בטרפות סרכא או שאר טרפיות שא"א לתלות בשעת שחיטה בהא ודאי אסורה דכיון דליתה מחזקתה וע"כ קודם לזמן מציאה ילתה ואין אנו יודעין כמה אוסרין אותה למפרע וכענין שאמרו בכתמים בכתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת כיבוס עכ"ל ועפ"ז דברי רבינו מבוארים שמ"ש שלא אירע לה אלא עתה ר"ל סמוך לשחיטה שהוא כאילו נעשה אחר שחיטה. ובסמוך נראה כגרסת הספרים דגרס אבל ידוע שקודם שחיטה נטרפה דכיון שנטרפה ודאי זמן מה קודם שחיטה אסור כמבואר ולא כגרסת הספרים דגרסינן אבל ידוע שקודם שחלבה נטרפה דו"א שא"כ לידע בודאי שנטרפה קודם

דרישה

מי רגלים קמבעיא ליה נ"ל דמ"ש בגמרא דסוסים וגמלים לא קא מבעיא לי ה"ק אי לא מי רגלים דחמור דפשו ליה לא עלתה על דעתי לאיבעיא על שאר מי רגלים דמהיכי תיתי לומר שיאסרו משום ספק שמא שותין אותן לשום צורך אבל השתא דמצינו דשותין מי רגלים דחמור המבעיא עלייהו וגם על שאר מי רגלים דלמא ג"כ יש צורך בהן ואסורין. אבל יותר היה נראה לומר דהאבעיא לא עלתה על דעתו ששאר מי רגלים יאסרו וכפשטא דגמרא הנ"ל רק מדברי רב ששת דכתב על מי רגלים דחמור דנמי מטמא הוא ופרש"י דר"ל כיון דבתוך טמא היו ואע"ג דלא מגופו מימלא אסירי ואם כן ה"ה שאר מי רגלים דינם הכי וק"ל. עוד כתב ב"י ז"ל ונראה מדברי הרא"ש שם דהלכתא כליסנא בתרא לסמיך בשל תורה אבל הרמב"ם כתב בפ"ד מהמ"א עור הבא כנגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא כמו הפרש והמי רגלים שהן מותרין נראה שהוא פוסק דאפי' מי רגלים דחמור מותרין וזה תימה דאפילו את"ל דסבר דלית הלכתא כליסנא בתרא דמחמיר היינו להתיר מי רגלים דסוסים וגמלים אבל מי רגלים דחמור דלליסנא קמא נמי

אסירי איך יתכן להתירם והרב המגיד נדחק בפ"ג כדי לתרץ זה עכ"ל ב"י. ולע"ד היה נראה לומר דהרמב"ם היה גורס בליסנא קמא מין טמא לא נאמר אלא מן טמא וכדי לא מטמא ניכהו וה"פ מין טמא משמע דלע"ג דאינו מטמא עצמו אלא כל שהוא ממינו ומעינו ואפי' כל דהו אבל השתא דלא קאמר מין טמא אלא מן טמא והו"ל כאילו כתב מטמא דהיינו מטמא עצמו חבו לאו מטמא עצמו הוא ומש"ה אפי' דשל חמור שרי וק"ל ואפשר דבליסנא בתרא נ"כ ה"ג לה וכדרך ב' לשונות האמורים בגמרא דאיז מדרכן לשנות בגוף הדין ודו"ק: [ג] אם הוא טריפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה יש מפרשים שמ"ש שלא אירע לה אלא עתה ר"ל לאחר שחיטה דנמצא שהיתה בחזקת כשרות כל זמן חיותה ולפ"ז מ"ש מה שמסיק רבינו אבל אם ידוע שקודם שחיטה נטרפה שתולה בקודם שחיטה אפי' אינו ידוע ומיחוק שודאי נטרפה קודם החליבה מ"מ כיון שילתה מחזקות רוב בהמות הכשרים הולכין באיסור חלב לחומרא והוא שמסיק אח"כ בשם הרשב"א וז"ל כיון שא"א לומר שעכשיו ממש נטרפה. ואין נראה דאם כן קשה גם הבהמה תהא מותרת הואיל והוקמיה לה אחזקת כשרות עד אחר שחיטה ואין לומר דחלב שרינן מכח ס"ס דחד ספיקא דלמא לאחר שחיטה נטרפה ואת"ל קודם דלמא לאחר שנחלבה משא"כ בבהמה עצמה שאין מקום להתירה אם נעשה קודם שחיטה דא"כ לא הו"ל לרבינו לומר הטעם משום דבהמה בחזקת כשרות עומדת אלא הכ"ל הטעם משום ס"ס ואין לומר דאה"נ דהבהמה מותרת דהא רבינו כתב דאמרינן השתא נטרפה משמע שהבהמה טריפה ועוד דאם איתא שהבהמה כשרה לא הו"ל לרבינו לכתוב דין חלב שלה שהיא מותרת דמהיכי תיתי נן לאסור החלב מבהמה כשרה ועוד שאין טעם לדבר לתלות שלאחר שחיטה ניקבה מאחר שאינה זוה ממקומו אלא ודאי עכ"פ מחיים ניקבה רק בסמוך לשחיטה תלינן כאילו נעשה לאחר שחיטה. ע"כ נ"ל כמ"ש בפרישה ושם מיושב ג"כ מה דמסיק אבל אם ידוע שקודם שחיטה וכמ"ש הכל בפרישה:

[ג] אבל אם ידוע שקודם שחיטה נטרפה כו' כל הגבינות אסורות הא דאסר רבינו כל הגבינות אפי' גבינות שנעשו קודם ג' ימים הוא כדברי ר' יונה והרשב"א והר"ן ז"ל דכל שילתה מחיים מחזקת הרוב ולא ידעינן זה כמה אזלינן בה לחומרא ושלא כדברי סמ"ק שכתב בסי' ר"א שאע"פ שהוגלד פי המכה גבינות שנעשו לפני ג' ימים מותרין וכוותיה דסמ"ק פסק רמ"א בש"ע וביתרת ודומה לו אסור עד י"ב חודש והכל אסור אף אם נתערב בשאר חלב ולא מה שנעשה קודם י"ב חודש כ"כ מ"ו בא"ו שלו סימן פ"ד בשם מהרא"י ע"ש אבל רמ"א בש"ע שלו ובת"ח סימן ע"א פסק כרשב"א ור"י דאוסרין כל הגבינות מעולם ביתרת (דטריפות הנפסה מן הבטן יכול לחיות כמה שנים): [ד] והרשב"א כתב שהולכין בו אחר ס' כו' כתב ב"י דאין הל' מוחזקה וכתב

איסורים (ד) [ס] ואם נטרפה ע"י סירכא כתב הרשב"א כיון שא"א לומר עכשיו ממש נטרפה אסורות וכל שידוע באמת שלא עכשיו ממש נטרפה א"כ כבר יצאה זו מחיים מחזקת הרוב ואין ידוע מכמה ובספק יש לאסור דספיקא דאורייתא לחומרא (ס) וא"א הרא"ש ז"ל כתב להתיר בטריפות שע"י סירכא מפני שאם היינו בקיאין לברר אפשר שהיה להן היתר ע"י בדיקה (ו) א"כ הו"ל ספק ספיקא ספק טריפה ספק אינו טריפה (ז) ואת"ל טריפה אימור אחר כך נטרפה : ג (ח) יאלי דיחמורתא מותרין פי' כמין ביצי זכר דיחמורתא משלבת מרחמה עור הבא. כנגד (ט) פניו של חמור מותרין פירוש שליא שהחמור נוצר בו דפרשא בעלמא הוא חלב בהמה וחיה הטהורין ומי רגליהם מותר ואין בו משום אבר מן החי וכתב ה"ר אליעזר דוקא חלב שהתירה הכתוב (י) [ו] אבל מי חלב אסור וה"ר שמחה

חלבה כמו אחת מן כל ס' בהמות לא פחות ובטל אא"כ דידעינן בודאי דבהמה זו שנטרפה היה חלבה פחות אז אין להתיר בס' וכן פסק בש"ע בהגה"ה והכי נקטינן : **ואם** נטרפה על ידי סירכא וכו' אע"ג דבשאר כל טרפות נמי ס"ל להרשב"א לחומרא נקט רבינו נטרפת על ידי סירכא משום דפליג עליה הרא"ש להתיר מטעם ס"ס ותימה היאך חשיב לזה ספק מאי דאין אנו בקיאין לברר דכיון דתלוי בחסרון חכמה לא מקרי ספק וכדכתב רבינו בסי' ל"ח והוא מדברי סה"ת ואע"ג דאיכא לחלק ולומר כיון דהסכימו החכמים שבדור שלא לבדוק א"כ אין זה חסרון חכמה ושפיר קרינן ליה ספק מ"מ קשה מכאן דהסכימו גם כן עליה דצריך לשער כנגד כולה דלא ידעינן כמה נפק מינה ולא חשבינן ליה ספק כדכתב הרשב"א והביאו רבינו בסי' צ"ח ויש לתרץ הא דחשבינן ליה ספק גבי סירכא לאו משום דא"א לברר אלא אדרבה יכולין היינו לברר אלא שאנחנו מחמירין על עצמינו ומחזיקין עצמינו באינן בקיאין ואעפ"י שהבדיקה נאמרה בתלמוד ולפיכך הו"ל ספק וכן משמע מת"ש במרדכי וז"ל ויש להתיר מטעם שאין אנו בקיאין לבדוק הסירכא ואפשר מי שהיה בקי ובודק בפושרין או בנפיחה הוה כשר א"כ ה"ל ספק ספיקא וכו' אבל סה"ת איירי בשאר בירור שלא הוזכר בתלמוד אלא שאנו מדמין שאם היה חכם היה יכול לברר כה"ג אינו קרוי ספיקא תדע שהרי בספק דרוסה דלא בדקינן השתא ולא שרינן לה מטעם ס"ס ספק נדרסה ספק לא נדרסה ואת"ל נדרסה שמא אם היינו בקיאין היה יכול לברר דכשרה היא אלא ע"כ צ"ל דלאו מכד חומרא הוא דלא בדקינן לה אלא חסרון דיעה שאינן חכמים להבין ולבדוק אם היא דרוסה אם לאו וכיוצא בזה כתב הרב מהר"ש לוריא :

יאלי דחמורתא וכו' עור הבא וכו' עד דפירשא בעלמא הוא הכל בפ"ק דבכורות והא דכתב רבינו דפירשא בעלמא הוא הוי נמי טעמא ליאלי דחמורתא :

חלב בהמה וכו' בפ"ק דבכורות ילפינן לה מקרא כמ"ש בתחלת הסימן ואיכא למידק למה לי קרא הא מדאיצטריך קרא לאסור חלב בבהמה טמאה מכלל דבטהורה שריא דאי בטהורה נמי אסיר משום אמ"ה כ"ש דבטמאה אסור ולמה לי קרא בטמאה אלא ודאי דבטהורה שריא וא"כ למה לי קרא בטהורה ולאו מילתא היא דאע"ג דהיה שמעינן לטהורה מדיוקא דקרא דכתיב גבי טמאה הפ"ה כתביה קרא בטהורה גופיה להגדיל תורה ולהאדיר ועוד יש לתרץ בכמה גווני ואין להאריך : **ומ"ש** דמי רגלים מותר כתב ב"י דלמדו רבינו מדשרינן לחלב כ"ש מי רגלים דלית ביה משום אמ"ה ומיהו לר"א דאוסר מי חלב משמע דה"ה למי רגלים דטהורה דאסירי אבל יש לתמוה דא"כ מאי קא בעו מיניה דרב ששת מי רגלים דחמור תיפוק ליה דאפי' דטהורה אסירי וי"ל דקמיבעיא ליה אי אסירי נמי משום דאתי מטמאה ועי"ל דבמי רגלים מודה הר"א דלא מתסרי משום דאתי מחי משום דפירשא בעלמא נינהו משא"כ במי חלב עכ"ל ועל תירוץ הראשון קשה דכתב כיון דמי חלב אסור ה"ה מי רגלים דאסור דהא הרמב"ם נמי אוסר מי חלב כדכתב הרא"ש משמו בפ"ק דבכורות ותביאו ב"י ואפ"ה פסק דמי רגלים אפי' של חמור שרי אלא דל"ע דלא אשכחן להרמב"ם דכתב הכי בה' מ"א ולפי הנראה דצריך להגיה הרמב"ן במקום הרמב"ם ועל התירוץ השני נמי קשה דאם מי רגלים שרינן להו משום דפירשא בעלמא הוא מאי קמיבעיא להו מרב ששת במי רגלים של חמור הא ודאי כיון דבטהורים לית בהו משום אמ"ה מטעמא דפירשא בעלמא הוא ה"ה בטמאים לית בהו משום איסור בהמה טמאה ואי לא סלקא אדעתין דפירשא נינהו מאי קמיבעיא להו בטמאי' טפי מבטהורים אבל האמת הוא דס"ל לרבינו

שאינו חולק : **ואם** נטרפה ע"י סירכא כתב הרשב"א כיון שא"א לומר עכשיו ממש נטרפה אסורות וכל שידוע באמת שלא עכשיו ממש נטרפה וכו' דברי רבי' אינם מבוארים יפה שנתן מקום לטעות בדבריו דלנטרפה ע"י סירכא כתב הרשב"א כן ולא בשאר טרפיות שהרי כתב קודם לכן דין שאר טריפות ולא כתב עליהם טעם זה ואינו כן שהרי טעם זה שייך בכל טרפיות שא"א לתלות שבשעת שחיטה נטרפה וכבר כתבתי לשונו ולשון הר"ן שעל כל טרפיות שא"א לתלות בשע' שחיטה כתבו כן ל"ש שאר טרפיות אלא שרבי' לפי שדין שאר טרפיו' שא"א לתלותן בשעת שחיטה משמע ליה דליכא מאן דפליג בה כתב בו סתם ודין נטרפ' מחמת סירכא דאית ביה פלוגתא כתב בשם הרשב"א דאסור וכתב טעמו ולפי האמת לא היה צריך לכתבו דכשם שסמך בשאר טרפיות שא"א לתלות בשעת שחיטה דמסברא נשמע טעמו של דבר ולפיכך לא כתבו שם כך היה לו לסמוך גבי נטרפה מחמת סירכא ג"כ ואם היה רוצה עכ"פ לכתוב טעמו של דבר ה"ל לכתבו לעיל גבי שאר טרפיות שא"א לתלות בשעת שחיטה ומשם היינו לומדי' לנטרפה מחמת סירכא לדברי האוסרים בה דחד טעמא הוא : וא"א ז"ל כתב להתיר בטריפות שע"י סירכא וכו' בפרק קמא דחולין וגם התו' כתבו שם כן אע"פ שהם מחמירי' בכל שאר טרפיות כמו שכתבתי בסמוך וכ"כ המרדכי בפרק א"ט ויש לתמוה על הרשב"א והר"ן למה אסרו בסירכא כיון דס"ס היא ה"ל למתלי לקולא ואיפשר דהרשב"א והר"ן דנקטו סירכא לא נקטוה אלא מפני שהוא טרפות שא"א לתלותו בשעת שחיטה ולא נחתו לפלוגי ביה כלל ומשמע להו לפום ריהטא דלא הוה ביה אלא חד ספיקא אבל בדאית ביה תרי ספיקי אין ספק דמודו דתלינן לקולא ויותר נ"ל דכיון דבחלב שנחלב ג' או ד' ימים קודם שחיטה ליכא אלא חד ספיקא דהיינו שמא טרפה שמא אינה טרפה דאין לומר בימים אלו אא"כ נטרפה דודאי סירכא יותר מג' וד' ימים יש שנעשית וכיון שילתה מחיים מחזקת הרוב ואין אנו יודעין כמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך שלא נטרפה בשעת חליבת חלב גבינה זו (ה) : **יאלי** דיחמורתא מותרים בפרק קמא דבכורות (ז :) וקאמר התם דורעה דאילא הוא דאזיל בתר אילתא ואיידי דרחמה לה ולא מזדקק' ואזיל בתר יחמורתא וכתר ופרש"י ונתר · שופך זרע הרבה ונקרש ומשמע דטעמא דשרי משום דהוא פירשא בעלמא : **עור** הבא כנגד פניו של חמור מותר גז"ש ומפרש טעמא משום דפירשא בעלמא הוא וכתב ה"ה בפ"ד מהמ"א אני תמה מהרמב"ן שפסק בהל' בכורות כרב ששת דמי רגלים אסורים ופסק דעור הבא כנגד פלניו של חמור מותר משום דפרשא בעלמא הוא ולאו אוכלא הוא כלל משא"כ במי רגלים עכ"ל ול"נ שדברי הרמב"ן ז"ל מיושבין דמדכ' משא"כ במי רגלים משמע בהדיא שהוא סובר דמי רגלים לאו פרשא גמור נינהו דהא חזינן דמי רגלי חמור שתו להו אינשי דמעלו לירקונא ואע"ג דמי רגלי שאר בהמות וחיות לא שתו להו היינו משום דלא ידעי אי מעלו ומ"מ כיון דאשכחן מי רגלי חמור דלאו פרש גמור מיניה ילפינן לכל מי רגלים דלאו פרש נינהו ללישנא בתרא דרב ששת אבל עור הבא כנגד פניו של חמור פרש גמור הוא ומש"ה שרי :

חלב בהמה וחיה הטהורים ומי רגליהם מותר ואין בו משום אבר מן החי בפ"ק דבכורות (ו :) מייתי דחלב בהמה טהורה שרי מדכתיב ואת עשרת חריצי החלב ואבע"א מדכתב ארץ זבת חלב ודבש אי לא דשרי משתבח לן קרא במידי דלא חזי ואבע"א מהכא לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב ומדשרי חלב למד רבינו למי רגלים דשרי ולית בהו משום אבר מן החי וכ"ש הוא דהא לא עדיפי מחלב ומיהו לדברי ה"ר אליעזר דאסר מי חלב בסמוך משמע

דה"ה למי רגלים דטהורה דאסירי משום דאתי מחי אבל יש לתמוה עליו דאם כן מאי קא בעו מיניה מרב ששת מי רגלי חמור תיפוק ליה דאפי' דטהורה אסירי ושמא י"ל שהוא סובר דפשיטא דאסירי משום דאתו מחי וקא מיבעיא להו אי אסירי נמי משום דאתי מטמאה ועי"ל דבמי רגלים מודה ה"ר אליעזר דלא מיתסרי משום דאתי מחי משום דפירשא בעלמא נינהו משא"כ במי חלב : **בפרק** בהמה המקשה (סט') איבעיא לן מהו לגמוע חלבו פירוש של עובר שהוציא אחד מאיבריו קודם שנשחטה אמו ואח"כ נשחטה אמו שאותו אבר אסור חלב דעלמא לאו כאבר מן החי דמי ושרי האי נמי לא שנא או דילמא התם אית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה הכא לית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה וסלקא בתיקו ופסקו הפוסקים לחומרא כיון דספיקא באיסורא דאורייתא הוא וכתבו רבינו סימן י"ד : **וכתב** ה"ר אליעזר ודווקא חלב שהתירו הכתוב אבל מי חלב אסור וה"ר שמחה מתירו וכן נוהגין דברי רבינו סתומין שלא פירש למה קורא מי חלב אם לכסיוני או למים שנשארי' אחר שבשלו הכסיוני והוציאו ממנו כאוכל הכף למעלה ומדכתב וכן נוהגין משמע דבכסיוני מיירי דאילו באינך לא ראינו מי ששותה אותם כלל משום דלא חשיבי (ו) ולפי האמת לא אסר ה"ר אליעזר בכסיוני אלא באינך מים שהרי בת"פ כ"ה (קיד') אהא דת"ר המבשל במי חלב פטור כתב הרא"ש איסורא מיהא איכא דהא כותח מכסיוני דחלבא עביד ליה ואמרינן לעיל דאסור לאכול בשר בכותח ואני אומר דכסיוני דחלב אסור מדאורייתא ומי חלב דפטור היינו שהוציאו ממנו כל האוכל דאחר שעשו הגבינה מבשל החלב והאוכל צף למעלה ולא נשאר בו אלא מים בעלמא והוא הנקרא מי חלב ד והרמב"ם ז"ל

דרכי משה

מועיל ס' בהמות כן נ"ל : (ה) וכבר כתבתי לעיל בשם האחרונים דבהוגלד פי המכה אין נוהגין לאסור קודם ג' ימים ולכן כתב בא"ז הארוך דאין סירכא פחות מג' ימים ולכן תוך ג' ימים אסורה ומה שנחלב קודם ג' ימים מותרת כמו בהוגלד פי המכה עכ"ל : (ו) ולא ידעתי מאי קאמר דהטור כתב וכן נוהגין לענין שאנו שותין אותן דדמא קאמר וכן נוהגין להתירן וא"ל למג"ם וא"כ גם ר' אליעזר האוסר למאי נ"ם אלא ע"כ צ"ל אע"ג דלא חשיבי לשתות מ"ם איכא נפקותא אי אסורין או מותרין לענין אם נתערבה בשאר דברים

דרישה

ס' בהמות בעדר ולא ידעינן בודאי שחלב הטריפות היא טפי מהאחרות אמרינן מסתמא איכא ס' (וזהו שכתב הרשב"א שיעור ס' ולא ס' ממש ורבינו סובר דבעינן ס' ממש ולכן סתם וכתב הגבינות אסור לדמותן לשאר איסור שצריך ס' ממש אלא שקשה לפ"ז מ"ט של הרשב"א שמיקל מ"ש מבילים ואין לומר דס"ל דבלים ה"ט כהרמב"ם משום בריה דהא הרשב"א לית ליה האי טעמא אלא ס"ל הטעם לפי שהבלים אינם שוים וכמ"ש ב"י בשמו בסי' פ"ו ע"ש (וי"ל דה"ט דבחלב אין איסורו בוודאי רק מכח ספק ומקילינן קצת עכ"ה) : [ס] ואם נטרפה ע"י סירכא כתב הרשב"א כו' כתב ב"י דברי רבינו אינן מבוארים יפה שנתן מקום לטעות בדבריו לאמר דלנטרפה על ידי סירכא כתב הרשב"א כן ולא בשאר טרפיות שהרי כתב קודם לכן דין שאר טרפיות ולא כתב עליהם טעם זה ואינו כן שהרי טעם זה שייך בכל טרפיות שא"א לתלות שבשעת שחיטה נטרפה (וכמ"ש לעיל טעמו) אלא שרבינו לפי שדין שאר טרפיות שא"א לתלותן בשעת שחיטה משמע ליה דליכא מאן דפליג בה כתב בו סתם ודין נטרפה מחמת סרכא דאית ביה פלוגתא כתב בשם הרשב"א דאסור וכתב טעמו ע"כ : (ו) (אבל מי חלב אסור הב"י כתב דמלשון הטור משמע דאכסיוני קאי מדכתב וכן נוהגין כו' עפ"ר אבל אין נראה דודאי רבינו איירי במי נסיובי דלנסיובי לא היה קורא מי חלב וכמ"ש רבינו לקמן סי' פ"ז וכמ"ש הב"י לקמן לשיטתו דאיירי כאן במי נסיובי ודייק כן מלשון הרא"ש שהביא בסי' פ"ז · ורמוין הן שפיר לבשל בהן תבשיל וכן מוכרחין לומר שראוין הן שהרי לקמן כתב דאסורין הן מדרבנן לבשל בהן בשר ש"מ דראוין הן ודו"ק עכ"ה) :
דבש

פרישה

קודם שנחלבה רק אם ידוע שנטרפה קודם שחיטה אסורה ועד"ר : (ד) ואם נטרפה ע"י סירכא כו' עד"ר : (ס) וא"א הרא"ש כתב להתיר מ"מ נוהגין אנו לטריף כל מה שנחלב ממנה תוך שלשה ימים : (ו) א"כ ה"ל ספק ספיקא עיין מ"ש בח"מ סימן ול"ב מה שהקשה בשארית יוסף מכאן ול"ק מידי : (ז) ואת"ל טריפה אימור אח"כ נטרפה פירוש אחר החליבה אבל דעת הרשב"א הוא דכיון דבחלב שנחלב שלשה או ד' ימים קודם שחיטה ליכא אלא חדא ספיקא שמא בסירכא זו אינה נטרפה אבל אין לומר בימים אלו את"ל נטרפה שמא אח"כ נטרפה דודאי סירכא סמוך לשחיטה לא נעשית וכיון שילתה מחיים מחזקת הרוב ואין אנו יודעין כמה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך שלא נטרפה בשעת חליבת חלב גבינה זו : (ח) יאלי דיחמורתא בערוך גרסינן היאלי ובגמרא וברש"י ובערוך גרס אלי ופירש בערוך שנמצאים ברעי שלה כמין בלים והוא זרעא דאיילא דאולא בתר יחמורתא שדומה לאילתא (ורש"י פי' דאזיל בתר אילתא והואיל ורחמה לה ולא מזדקקא ליה אזיל בתר יחמורתא) ועד שהוא הולך אחריה שוכב שכבת זרע ומתבשל בגופו ונשבא על היחמורתא אגב דנקרש הזרע הרבה אינו נבלע בגופה ומוציאו לחוץ עם הרעי שלה ואותו זרע כיון שנתבשל נראה כעין בלים ואינו בלים ושרי שאינו אלא פירשא בעלמא : (ט) עור הבא כנגד פניו כו' דפרשא בעלמא הוא וז"ל הרמב"ן עור הבא כנגד פניו של חמור מותר דפרש בעלמא ולא אוכלא הוא כלל משא"כ במי רגלים עכ"ל : [י] אבל מי חלב אסור כתב ב"י ואף ר"א לא אסר אלא לאחר שבשלו הכסיובי להוציא ממנו האוכל הצף למעלה
אבל

חדושי הגהות

ג בגמרא איתא חלי דיחמורתא וכ"ה גירסת בעל הארוך שכתב בערך חלי .וגירסת הרא"ש אילו דיחמורתא : ד צ"ל והרמב"ן ז"ל (מעי"ש) וטעמו משום דלא מצינו להרמב"ם שכתב

שמחה מתירו וכן נוהגין: (יא) טריפה שינקה מן הכשרה חלב שנמצא בקיבתה מותר וכשרה שינקה מן הטריפה חלב הנמצא בקיבתה אסור ודוקא הצלול אבל הקרוש מותר ולקמן יתבאר בהלכות בשר בחלב: (יב) חלב אדם מותר (יג) בד"א כשפירש מהאשה שחלבתו בתוך כלי (יד) אבל גדול היונק משדי אשה כיונק שרץ ומכין אותו מכות מרדות ותינוק יונק עד סוף ד' שנים לבריא וה' לחולה בד"א כשלא פירש אבל אם פירש (טו) שגמלוהו ג' ימים מעת לעת אחר כ"ד חדש לא יחזירוהו וה"מ שהיה בריא ופירש אבל אם פירש מתוך חולי שלא יכול לינק ופירש לא חשיב כפירש ויכולים להחזירו ואם יש סכנה מחזירין אפי' אחר כמה ימים ובתוך כ"ד חדש אפי' פירש מתוך בוריו חדש או יותר מחזירין אותו:

דבש

ז"ל היה אוסר אותו באכילה דהא בפ"ק דבכורות מצריך פסוק להתיר חלב משום דכל מידי דאתי מחי אסור והכא אמרינן דמי חלב אינו כחלב וליכא קרא למשרי דכיון דאתי מחי אסור ואל תתמה שהרי מותר עם האוכל וכשפירש מן האוכל נאסר דהכי אשכחן בדם האברים דכשהוא מובלע בבשר מותר וכשפירש אסור וה"ר שמחה השיב דדוקא לענין בשר בחלב אין חשוב כחלב דקרא קאמר בחלב אמו כמו שיוצא מן האם מעורב עם האוכל אבל לכל שאר מילי הוי בכלל חלב דתנן (מכשירין פ"ו) מי חלב הרי הן כחלב ואמר ר"ל עלה (בחולין שם) ל"ש אלא להכשיר את הזרעים אבל לענין בישול מי חלב אינו כחלב עכ"ל: טריפה שינקה מן הכשרה חלב שנמצא בקיבתה מותר וכו' בס"פ כ"ה (קיז:) תנן כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה וטריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת מפני שכנוס במעיה ובגמרא (שם) אסיקנא דכשרה שינקה מן הטריפה מעמידין בקיבתה וכ"ש טריפה שינקה מן הכשרה מ"ט חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא וכתב הרא"ש על זה זו היא גירסת הרי"ף ז"ל וכן פירש (לעיל) בשמעתין דכאל דההיא דקיבה שבשלה בחלבה אסורה קודם חזרה בשנית וכן נ"ל לגירסתו דכשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה קודם חזרה בשנית ולא משמע כן דכשרה שינקה מן הטרפה וטרפה שינקה מן כשרה משמע שנשנו כאחד ועל שניהם תפרש הטעם מפני שכנוס במעיה ורש"י לא גריס ליה ה ואין הלשון מוכח כגירסת (רש"י) [הרי"ף] אלא שהוגה אחר כך בספרים ור"ת היה אומר דלגירסא זו יש לחלק דהא דקאמר הכא פרשא בעלמא הוי היינו חלב הקרוש הנמצא בקיבה ומתניתין כשרה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה וקיבה שבשלה בחלבה מיירי בחלב צלול הנמצא בקיבה דההוא חלב גמור הוי. עכ"ל · ומ"ש דכשרה שינקה מן הטריפה וטריפה שינקה מן הכשרה משמע שנשנו כאחד וכו' היינו לומר שקשה על גירסא זו מדאקשיה בגמרא רישא דמתניתין דקתני קיבת נכרים ושל נבלה אסורה אסיפא דקתני טריפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת ופריקו דל"ק כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה וכיון דטרפה שינקה מן הכשירה וכו' אחר חזרה מיתניא ממילא כשרה שינקה מן הטרפה וכו' נמי אחר חזרה נשנית דהא תרוייהו כחדא מיתנו ואתרווייהו יהיב טעמא דמפני שכנוס במעיה והרשב"א והר"ן ג"כ תמהו על גירסת הרי"ף וכתבו שר"ת תירץ לחלק בין צלול לקרוש וטעמא משום דצלול כיון דמן הטרפה בא ועדיין הוא צלול לאו פירשא הוא אבל כשנקרש יוצא מתורת חלב והוי פירשא בעלמא וכ"כ התוס' ואין זה דעת הרי"ף שהוא כתב דלמשנה אחרונה קיבה שבשלה בחלבה מותרת אלמא ס"ל דאליבא דהלכתא אפי' צלול שריא והעלה הר"ן דלשון זה אינו מעיקר הגמרא ובקצת נוסחאות כתוב במסקנא מעמידין בקיבת נבלה ובקיבת טריפה שינקה מן הכשרה ולא בקיבת כשרה שינקה מן הטריפה וטעמא משום דחלב הכנוס בבהמה לאו כבהמה שנמצא בה דיינין ליה אלא הרי הוא כמונח בקערה ודינו כמקום שבא משם ודין חלב גמור יש בו לכל דבר ע"כ נראה שכך הוא דעתו לאסור ושלא לחלק בין קרוש לצלול כלל ודעת הרמב"ם כדעת הרי"ף שכתב בפ"ד מהמ"א קיבת הנבלה וקיבת הטמאה מותרת מפני שהיא כשאר הטנופת שבגוף ולפיכך מותר להעמיד הגבינה בקיבת שחיטת העכו"ם ובקיבת בהמה וחיה טמאה אבל עור הקיבה הרי הוא כשאר המעים ואסור וכתב ה"ה שלדעתו ולדעת הגאונים אע"פ שחלב זה צלול אינו אלא פרשא בעלמא וכ"נ מדברי הרמב"ם עצמו בפ"ט ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים להתיר אפילו בצלול הכי נקיטינן וכן נהגו (ז): חלב אדם מותר בד"א בשפירש מהאשה שחלבתו וכו' עד כיונק שרץ בפרק אע"פ (ס ·) ת"ר יונק תינוק והולך עד כ"ד חדש מכאן ואילך כיונק שרץ דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר אפילו אחר ד' וה' שנים פירש לאחר כ"ד חדש וחזר כיונק מן השרץ ורמינהי יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא ת"ל הוא וא"ר ששת אפי' מצות פרוש אין בו כלומ' דרבנן נמי לא גזרו ביה ל"ק הא דפריש הא דלא פריש ופרש"י הא דקתני מותר בשפירש מדדי האשה לכלי והיונק מן הדד כיונק שקץ מדרבנן וכתב הרא"ש דטעמא דכשלא פירש אסור משום דאתי לאיחלופי בבהמה טמאה כיון שאין דרך לאכול בשר אדם מיחלף בבהמה טמאה אבל פירש מותר ונראה דהא דנקט רש"י פירש מדדי האשה לכלי לאו דוקא דה"ה פירש ביד ולא נקט כלי אלא לאפוקי פירש ע"ג הדד או חולבת לתוך פיו דבכה"ג כלא פירש חשוב (ח) ומה שכתב רבינו דגדול היונק משדי אמו מכין אותו מכות מרדות כן כתב הרמב"ם בפ"ג מהמ"א ופשוט הוא שכן משפט העובר על דברי חכמים: ומ"ש דד' שנים לבריא וה' לחולה כן פירשו התוספות בפ' במה אשה (ס:) גבי סנדל המסומר: ומ"ש אבל פירש שגמלוהו וכו' בפר' אע"פ פירש לאחר כ"ד חודש וחזר כיונק שקץ וכמה אמר שמואל ג' ימים וכתב הרא"ש ירושלמי ר' אבהו בשם ריב"ל ג' ימים מע"ל בד"א שפירש מתוך בוריו אבל פירש מתוך חליו מחזירין אותו כשאינו של סכנה אבל של סכנה אפי' אחר כמה ימים מחזירין אותו והרי"ף כתב ירושלמי זה אלא שלא סיים בו לחלק בין של סכנה לאינו של סכנה וכן עשה הרמב"ם בפרק ג' מהמ"א ונראה שהטעם מפני שהוא דבר פשוט דבשיש סכנה מחזירין דהא אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש: ודע שהרמב"ם כתב בפרק הנזכר כלשון הזה יונק תינוק והולך אפי' ד' או ה' שנים ואם גמלוהו ופירש ג' ימים או יותר מחמת בוריו לא מחמת חליו אינו חוזר ויונק והוא שגמלוהו אחר כ"ד חדש · אבל גמלוהו בתוך זמן זה אפי' חדש או שנים מותר לחזור ולינק עד סוף כ"ד חדש ·

ומשמע

לרבינו דאף ללישנא בתרא דל"ש דחמור ל"ש דשאר בהמה טמאה אסירין מי רגליהם אע"ג דלאו מגופייהו מתמלי ושאני דבש דבורים דרחמנא שרייה אבל מי רגלים דליכא קרא אסירי מדתנן היוצא מן הטמא טמא א"כ מי רגלים דטהורה נמי שרי מדתנן היוצא מן הטהור טהור ולא ה"ל אמ"ה דמיא עייל מיא נפק ולא דמי לחלב דמתמלי מגופה דבהמה ואפי' מי רגלים דבהמה טמאה נמי שרי מדאורייתא מהך טעמא דמיא עייל ומיא נפיק ולא קמבעי' להו אלא אי אסירי מדרבנן א"נ קמבעיא להו דשמא אפי' מדאורייתא אסירין משום דכתיב הטמאים לאסור צירן וכו' וה"ה מי רגליהם ואע"ג דלא מימלאי מגופן ה"ל בכלל רבוי דהטמאים ופשיט ליה דאסירי מדתנן והיוצא מן הטמא טמא והני נמי מטמא קאתו שבתוך הטמא היו ואע"ג דלאו מגופיה מימלן אסירי וסל"ל ללישנא קמא דלא קמיבעיא ליה אלא בשל חמור משום דעכירי דאיכא למימר מגופיה קא מימלאי ודמו לחלב אבל דסוסים ודגמלים פשיטא להו דשרי דמיא עייל מיא נפיק א"כ כ"ש דמי רגלים דטהורים שרי אלא אפי' ללישנא בתרא נמי פשיטא להו דבטהורים שרי ולא דמי לחלב דאסירי כיון דמגופיה קא מימלאי ה"ל אמ"ה ולא שרייה רחמנא אלא לחלב ולא למי חלב וזאת היא דעת רבינו אליבא דהרב ר' אליעזר ופירושא דמי חלב כתבו רבינו ע"ש הרא"ש בסימן פ"ו ע"ש: טרפה שינקה מן הכשרה וכו' דברי רבינו בזה ע"פ הסכמת הרא"ש ס"פ כל הבשר כר"ת דלא כהרי"ף והרמב"ם דמתירין אף הצלול וב"י פסק כדבריהם וכתב שכן נהגו מיהו בש"ע כתב ויש אוסרין בחלב צלול והכי נקטינן לאיסור בידוע שינקה מן הטרפה או מן הטמאה ובצלול ודלא כרש"י דאוסר אפי' הקרוש דמחשיבו חלב גמור וכ"ש הצלול אלא כר"ת נקטינן וע"ל בסימן פ"ז והא דלא אסרינן בצלול אלא בידוע דינקה מן הטרפה או מן הטמאה הכי מוכח בס"פ כל הבשר (דף קי"ו) דקאמרינן אמר רב הונא הלוקח גדי מן הנכרים חלב הנמצא בקיבתו לאחר שחיטה אסור דכיון דנכרים לא בדילי מן הטמאים וכי חזו דינקי מן הטמא לא מפרשי להו גזרו בהו רבנן ושמואל לא חייש ופסקו כל הפוסקים דקי"ל כשמואל והלכך נוהגים ליקח גדיים וטלאים מן הנכרים ומעמידין בקיבתם ואפי' בצלול ואין אנו חוששין שמא ינק מן הטמא: כתב בש"ד סימן ע"ט דלכתחלה אין להעמיד בקיבת גדי ששחט ישראל ונמצא טרפה או נבלה משום הרחק מן הכיעור והדומה לו דנראה כאוכל נבלות וטרפות בישראל אבל בדיעבד שכבר העמיד בה או שנתערב בקיבות אחרות אז פשיטא דמותר עכ"ל וכתב מהרא"י שכן המנהג לאסור לכתחלה ובדיעבד שרי ע"כ וכתב עוד בש"ד אבל קיבת כשרה שינקה מן הבהמה ונשחטה הבהמה ונמצאת טרפה מותר להעמיד בה לכתחלה שכבר נקרש דאין דרך להעמיד בחלב צלול וכשנקרש אין לה דין חלב אלא כרפש וטיט ומותרות כל הגבינות ואם נמצאת קצת צלול דלפעמים שלא נקרש הכל זה בטל בס' עכ"ל והוא מלשון סה"ת סימן ע"א וע"ב וכ"כ המרדכי וקשיא לי לפ"ז הא דתנן כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה ומפרש ר"ת בצלול דאמאי אסור להעמיד בה כשנקרש כיון דפירשא בעלמא הוא וי"ל דמתני' מיירי כשבא להעמיד בעודו צלול ועי"ל דמתניתין לא מיירי במעמיד בה גבינות אלא בבא לשורפה בעיניה בעודו צלול הוא דאסור אבל בשנקרש אח"כ אה"נ דשרי ואפי' לכתחלה מיהו ממ"ש הר"ש בן אדרת ומביאו ב"י בסימן פ"ז מבואר דדוקא נקרש בחיי בהמה הוא דהוי פירשא אבל בצלול בחיי בהמה ולאחר שחיטה נקרשה לא הוי פירשא ואסור דלפ"ז לא קשיא כלל ממתני' וחולק הוא אסה"ת ואתשובת רבינו שמשון בר אברהם שהביא המרדכי לשם שכתב בשם רבינו הקדוש בפסק שלו דצלול דחזר ונקפה נעשה פירשא ושרי ולהרשב"א אסור וכתב ב"י בסימן פ"ז דכך הוא משמעות דברי הפוסקים והכי נקטינן לחומרא באיסורא דאורייתא והרב בהגהת ש"ע בסימן פ"ז כתב להקל בהפסד מרובה ולפעד"נ דאין להקל כלל: חלב אדם מותר וכו' ה"א בפרק אע"פ (דף ס') וכתב המרדכי בפ"ח שרצים דה"ה מי רגלים של אדם מותרין לשתותן לרפואה אפילו לחולה שאין בו סכנה

דרכי משה

דבו"ש או לענין כלים שנתבשלה בתוכן או כדומה לזה משאר טריפות א"כ גם הטור שכתב וכן נוהגין אאלו דברים קאי וכ"ת לקמן סי' פ"ז דנסיובי אינו בכלל מי חלב: (ז) ואני אומר דאינו חולק על המנהג במקום שנהגו להקל הואיל ויש להם חכמים גדולים לסמוך עלייהו אבל במקום שאין מנהג אין ראוי להקל נגד המחמירין שהם המרובין ובתראי ובפרט התוס' מסכימין להחמיר ו וכבר כתבתי למעלה דברי הרי"ף מכרעת נגד דברי התוס' כמ"ש מהר"ם ולכן אין להקל כלל במקום שאין מנהג וכתב המרדכי פכ"ה דהלוקח גדי מנכרי קיבתו מותרת ולא חיישינן שמא ינקה מטריפה או טמאה עכ"ל וכתב בא"ז הארוך בהמה שינקה מן הטמאה פשיטא דבהמה עצמה מותרת מידי דהוה אתרנגולת שנתפטמה בשרצים אבל לכתחלה אסור לקנותה אם ידוע הוא משום מראית העין עכ"ל וע"ל סימן ס' וכתב בש"ד מיהו גם בזו יש שיעור להעמיד בקיבת טריפה ויש לנו להתרחק ממנו לכתחלה משום דנראה כמאכיל נבילות וטריפות לישראל אבל בדיעבד או שנתערבה בשאר קיבות אז פשוט דשרי ובהג"ה שם בשם מהרא"י ז"ל דכן נוהגין להעמיד בקיבה טריפה ונבילה שינקו מן הכשירה עכ"ל וכ"ה במרדכי פכ"ה ובהגה"מ פ"ז דהמ"א: (ח) ועיין בא"ע סימן י"ג:

כתב

פרישה

אבל בנסיובי עצמו אינו אוסר (וכתב הטעם לפי שהוא דומה לבשר עם דמו שבעוד שהדם בתוכו מותר ודם האברים שלא פירש שרי ומשפירש אסור ס"ל גבי מי חלב בעודנו עם המאכל שרי וכשפירש המאכל ממנו אסור ע"ש בב"י עכ"ס) וכן משמע בש"ע וז"ל ומלשון הטור משמע דנסיובי עצמו קאי מדכתב וכן נוהגין דאינו ראוי אלא באינך לא אלינו שנוהגין אותן משום דלא שייכי עכ"ל ור"ל מדכתב וכן נוהגין דמשמע דהעולם נוהג לטיים לשתותן ולאוכלן וזה לא שייך במי חלב לאחר שנשלו הנסיובי דאין נוהגין לשתותן ולא ס"ל לב"י לפרש מ"ש רבינו וכן נוהגין כמו הכי נהוג דאם אירע כן שנתערב בשאר מאכל נהוג להתיר דאין בו איסור דאין ל' וכן נוהגין משמע כן ובזה נסתלק תמיהת ד"מ שתמה על ב"י עיי"ש וכתב עוד ב"י ולפי סברתו של ר"ת ס"ה מי רגלים של טהורים אסורים (ויש להקשות דאם כן למה איבעיא בגמרא במי רגלי חמור אלא אפי' של טהורין אסור אבל אין זה קושיא דטעם דאסרינן הוא משום אבר מן החי ומבואר בסימן ס"ב דאין אבר מן החי אינו נוהג בטמאים וה"א דיותר יהא מותר בטמאים עכ"ס) ס"ג

יש לחלק דמחשביה לפרשא בעלמא: (יא) טריפה שינקה כו' אבל הקרוש מותר הטעם דפרשא בעלמא הוא: (יב) חלב אדם מותר דממעטינן ליה מן הוא (ר"ל גבי שרצים כתיב טמא הוא דוקא שרצים חלבם טמא לאפוקי חלב מהלכי שתים טהור עכ"ס): (יג) בד"א כשפירש מן האשה דין חלב הוא להיפך מדין של דם שאדם דדם שאדם שלא פירש מותר ושפירש אסור כמ"ש לעיל ס"ס ס"ו ובחלב אמרינן איפכא והיינו טעמא דבדם שאינו נראה אלא הוא בתוך פיו אין בו מראית עין ומותר משא"כ כשהוא בעין דאסור משום מראית עין דיסברו שהוא משאר דם האסור · ובחלב דעלמא שהוא מותר בשתייה גם חלב דאשה לית ביה מ"ע דיאמרו שהוא חלב דעלמא ומותר משא"כ כשיונק מהאשה ובשר אדם אסור ואתי לאחלף לינק ג"כ מדבר טמא וק"ל: (יד) אבל גדול היונק משדי אשה כיונק שקץ הטעם משום דאתי לאחלופי בבהמה טמאה כיון שאין דרך לאכול בשר אדם: (טו) שגמלוהו ג' ימים מעת לעת אחר כ"ד חודש עיין בא"ע סי' י"ג אם חודש העיבור בכלל:

דבש

חדושי הגהות

(טו) [ז] דבש דבורים מותר ואין בו משום אבר מן החי וכתב בספר המצות אע"פ שגופי הדבורים מעורבין בו וכשמפרישין הדבש מהן מחממין ומרתיחין אותו אפ"ה מותר שנותן טעם לפגם הוא: דבש הגזין והצרעין כתב ר"ת שהוא מותר וכ"כ הרמב"ם וא"א הרא"ש ז"ל כתב לאסור בדבש הגזין והצרעין:

סימני עוף וביציהם

פב (א) [א] **סימני** העוף לא נתפרשו אלא שפירש הכתוב עופות טמאין וטהורין ובמה שחלוקין טהורים מהטמאים עשו חכמים סימני טהרה והם ד' דברים הטהור

סכנה וכן בדיעבד אם השתין תינוק בקדרה מותר לאוכלו וה"ה מי רגלים של סוסים וגמלים אבל לא של חמור ובמרדכי כתב דאף של חמור מותר לכתחלה אפי' לחולה שאין בו סכנה וכדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו במקום חולה:

דבש דבורים וכו' כבר כתבתי דללישנא בתרא קאמר רב ששת דמי רגלים דכל בהמה טמאה אסורין אף ע"ג דלא מיתמלי מגופייהו ודבש דבורים רחמנא שרייה דתניא רבי יעקב אומר אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף זה אתה אוכל ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא שרץ עוף טמא בהדיא כתיבי אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שהעוף טמא משריץ ואיזה זה זה דבש דבורים יכול אף דבש הגזין והצרעין אמרת לא ומה ראית לרבות דבורים ולהוציא הגזין והצרעין מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי ומוציא אני דבש הגזין והצרעין שיש לו שם לווי כמאן אזלא הא דתנן דבש הגזין והצרעין טהור ומותר באכילה דלא כרבי יעקב ופרש"י שרץ עוף טמא הוולד ממש. בהדיא כתיב ביה את אלה תשקצו מן העוף · אלא שרץ עוף טמא שאתה אין אוכל להכי דייקה ואי אתה דתיהדר ותידוק מיניה אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ שאינו ולד דוגמתו כגון דבש לישנא אחרינא אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל ותאידך קרא נסיב לה מכל שרץ העוף ההולך על ארבע שקן הוא לכם עכ"ל וכתב ב"י וק"ל מנ"ל לרי יעקב למעט דבש גזין וצרעין דהא בקרא לא אידכר דבש אלא מדיוקא דאבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ילפינן לה ובכלל דרשא זו הוא דבש גזין וצרעין עכ"ל ולפעד"נ דללישנא קמא דרש"י דלהכי דייקא ואי אתה דתיהד' ותידוק וכו' דקשיא מנ"ל דתידוק מקרא ותיהדר ותידוק דילמא לא אתא קרא אלא למידק חד דיוקא וה"ק זה אתה אוכל אבל אי אתה אוכל מה שהעוף טמא משריץ ואיזה זה זה דבש דבורים וצ"ל דא"כ הוה קשה למה לי קרא לאסור דבש דבורים דמהי תיתי להתירו והלא כל היוצא מן הטמא טמא אלא בע"כ קרא אתא כתי להיתירא דתידוק ותיהדר ותידוק וקאמר יכול אף דבש הגזין והצרעין וקמהדר אמרת לא פי' על כרחך פשטא דקרא אתא למידק מיניה איסורא אבל אי אתה אוכל שרץ עוף טמא ומוקמינן להך דיוקא קמא דאי אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ דהיינו דבש גזין וצרעין ולהך דיוקא לא אצטריך קרא דמהי תיתי להיתירא אלא אצטריך קרא דתיהדור ותידוק אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ דהיינו דבש דבורים דהשתא דיוקא קמא לאסור דבש גזין וצרעין ודיוקא בתרא להתיר דבש דבורים ואי לא כתב קרא אלא חד דיוקא להיתירא ה"א אפי' דבש גזין וצרעין נמי שרי ופריך מה ראית וכו' וללישנא אחרינא דפירש רש"י דדבש דבורים להיתירא נפקא לן מאידך קרא דכתיב מכל שרץ העוף ההולך על ארבע השתא בע"כ דרשא קמייתא דבריתא דברייתא אך את זה תאכלו אבל אי אתה אוכל שרץ עוף טמא דלא אצטריך דשרץ עוף טמא בהדיא כתיבי בעינן ליה לאוקומי דה"ק אבל אי אתה אוכל מה שהעוף טמא משריץ ואיזה זה זה דבש גזין וצרעין ומה ראית וכו' כנ"ל דבר פשוט בפשט הסוגיא ונתיישב מה שהיה קשה לב"י: ומ"ש ע"ש ר"ת והרמב"ם דהתירו אף דבש הגזין והצרעין כבר כתבתי דפסקו כסתם משנה דמכשירין ומטעמא דאין הדבש מתמלי מגופייהו ולא צריך קרא למשרייה ודלא כרבינו יעקב ורמב"ם הוסיף עוד והתיר כל מי רגלים דבהמה טמאה אפילו דחמור מטעמא דמיא עייל מיא נפיק ולא מתמלי מגופן והאי דעכירי בשל חמור הבליה דבישרא הוא כדס"ל לישנא בתרא ותו לא מידי ודע שמה שהעתיק ב"י בלשון הגמרא פסוק אך את זה לא תאכלו מכל שרץ העוף הוא ט"ס דאין זה פסוק בשום מקום אלא צ"ל אך את זה תאכלו גם בסמ"ג הועתק בטעות:

סימני עוף וביציהם

פב סימני העוף וכו' בפא"ט תניא נשר מה נשר מיוחד שאין לו אצבע יתירה וזפק ואין קורקבנו נקלף ודורס ואוכל טמא אף כל כיוצא בו טמא תורין שיש להם אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף ואין דורסין ואוכלין טהורים אף כל כיוצא בהן טהורים וקאמר בגמ' דה"ק לא נתפרשו הסימנים בתורה אלא מדמנה תורין בטהורים והני איתנהו בהו ומנה נשר בטמאים וכו' סימנים הללו הן

ומשמע מדקדוק לשונו דהא דאמרינן דיונק והולך ד' וה' שנים היינו דוקא בשלא פירש כלל אבל אם פירש תוך כ"ד חדש אף ע"פ שהוא מותר לחזור ולינק אינו מותר לינק אלא עד סוף כ"ד חדש דוקא ומילתא דסברא הוא אבל איני יודע מהיכן למד הרב כן (ט): דבש דבורים מותר ואין בו משום אבר מן החי כלומר וגם לא משום דבר היוצא מן הטמא ודין זה פשוט בפ"ק דבכורות (ז:) ויתבאר בסמוך בס"ד: וכתב בספר המצות אע"פ שגופי הדבורים מעורבים בו וכו' · כן כתב המרדכי בפרק ב' דביצה בשם רא"ם וסיים בה סמ"ג ועוד דהא דבורים הם כנבלה סרוחה מעיקרא שמותרת אפילו למאן דאמר נותן טעם לפגם אסור וכתבוהו הגהות מיימון בפרק ג' בשמו וכתבו התוספות בפ' בתרא דע"ז (סט ·) תימא היאך אנו אוכלין דבש והלא רגלי הדבורים מעורבים בדבש ואע"ג דהוי פגם מ"מ השרץ עצמו דאיפגם מיתסר לכ"ע לכ"כ לר"ת דודאי רגלי הדבורי' כיון דעצמות בעלמא נינהו מותרים דהא העצמות טהורים דתנן במסכת ידים פ"ד עצמות החמור טהורים ורגלי הדבורים כעצמות החמור עכ"ל וכ"כ שם הר"ן והרא"ש והמרדכי בשם ר"ת גם כן · ומ"כ ז דה"פ כמו רגלי החמור שאין להם טעם ומבאישים ופוגמין כל דבר אבל איתא בהדיא בגמרא שרגלי החמור אסורים:

דבש הגזין והצרעין כתב ר"ת שהוא מותר וכו' · בפ"ק דבכורות (ז:) אהא דבעו מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ופשט לה דאסור מותיב בגמרא מדתניא מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לתוך גופן ואין מתמצות אותו מגופן ומשני הוא דאמר כרבי יעקב דאמר דובשא רחמנא שרייה דתניא רבי יעקב אומר ח אך את זה לא תאכלו מכל שרץ העוף שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואי זה זה דבש דבורים יכול אף דבש הגזין והצרעין אמרת לא ומה ראית מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי ומוציא אני דבש הגזין והצרעין שיש לו שם לווי כמאן אזלא הא דתניא דבש הגזין והצרעין טהור ומותר באכילה דלא כר' יעקב ופרש"י הוא דאמר כרבי יעקב דטעמא דדבש לא משום שמכניסות אותו לגופן הוא אלא דרחמנא שרייה להדיא וגזירת הכתוב הוא · אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ שאינו ולד דוגמתו כגון דבש · דבש דבורים · דבש סתמא הוו קרו ליה ומשמע בגמרא דאין כוורת אלא לדבורים וכ"כ שם רש"י · וק"ל מנ"ל לרבי יעקב למעט דבש גזין וצרעין דהא בקרא לא אידכר דבש אלא מדיוקא דאבל אתה אוכל מה שהעוף טמא משריץ ילפינן לה ובכלל דרשא זו הוא דבש גזין וצרעין · וכתב הרב רבינו אשר רבינו חננאל פסק דלא כרבי יעקב משום דסתם מתניתין דמכשירין דלא כותיה ותימא הוא שפסק כמתניתין דמכשירין כיון דרב ששת לא סבר כותיה דהא איהו סבר כרבי יעקב ומיהו מצינו למימר דלא אוצטריך למימר הוא דאמר כר' יעקב אלא ללישנא בתרא אבל ללישנא קמא דלא אסר אלא בשל חמור דמיניק דטמא הוא אבל בשל סוסים שרי לא קשי מידי מדבש דבורים דלא דמו למי רגלים של חמור דעכירי ודמו לחלב דמגופיה מתמלה אבל דבש דבורים אין מתמלה מגופו וה"ה דבש גזין וצרעין מיהו לפי מה שרגיל רי"ף לפסוק כאיכא דאמרי אין להתיר משום לישנא קמא דבשל תורה הלך אחר המחמיר וכן הלכתא דדבש גזין וצרעין אסור עכ"ל אבל הרמב"ם בפ"ג פסק דדבש צרעין מותר כסתם מתני' דמכשירין ואע"פ שלא הזכיר גזין לישנא דמתני' נקט ואה"נ דשרו דאין חילוק בין גזין לצרעין דלתרוייהו שם לווי אית להו וכיון דחד שרי ממילא משמע דה"ה לאידך ·וכבר כתבתי שהוא פוסק דלא כרב ששת וכבר האריך ה"ה לתת טעם לדבריו וכתב והרמב"ן פסק בהלכותיו להחמיר ואסר דבש צרעין וכתב שיש מי שפסק כן · מ"מ דבש גזין וצרעין אין מצוי לנו כלל ולתערובת לכ"ע לא חיישינן מהרי"א ז"ל:

פב סימני העוף לא נתפרשו אלא שפירש הכתוב וכו' בס"פ א"ט (נט ·) תנן סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה וסימני העוף לא נאמרו אבל אמרו חכמים כל עוף דורס טמא וכל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור ופרש"י דורס האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל ולקמן בגמ' (סב ·) כתב כ"ל שכל עוף שהוא נותן רגלו על האוכל כשהוא אוכל ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ולא יטל כולו אבל פיו היא דריסה וכתבו התוספות על מה שפי' בפירוש המשנה שהקשה ר"ת דהא אפי' תרנגולת עושה כן ומפרש ר"ת דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין לה עד שתמות וכ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן וכן הסכים הרשב"א בת"ה וכך הם דברי רבינו וכתב עוד הרשב"א בשם ר"ת דאכילת זבובים ושקצים ורמשים חיים לא חשבינן ליה בהכי דורס ואוכל ולא מספקא דילמא דדרים וגם הר"ן כ"כ ואח"כ כתב והנכון דדורס דהכא כמין דרוסה שהזכירו למעלה בכן גם ה"ה בפ"א מהמ"א כתב פי' רש"י ופי' ר"ת ואחר כן כתב והרמב"ן פירש שהוא אותו שנועץ

דרכי משה

(ט) כתב הר"ן פרק אין מעמידין ובסוף פרק חרש ביבמות דיש אוסרין להניק תינוק מן הנכרית במקום שיש מינקת ישראלית דחלב עכו"ם כחלב בהמה טמאה אבל כשאין מניקת ישראלית מותר דסתם תינוק מסוכן אצל חלב אבל הרשב"א ז"ל כתב דמדינא חלב כותית כחלב ישראל אלא לפי שממדת חסידות הוא שלא להניק מן הכותית שלפי שטבע של ישראל רחמנים וביישנים אף חלבן כיוצא בהן וכן אין להניק מהעכו"ם עכ"ל וז"ל הגה"א פ"ב דע"ז להזהיר המניקת שלא לאכול נבילות יחזיר וכ"ש שאין להאכילו דברים טמאים וראיה מאחר שאכלה אמו ממין עכו"ם וזה גרם לו לעת זקנתו שיצא לתרבות רעה עכ"ל: נ"ר

דרישה

[ז] **דבש** דבורים מותר ואין בו משום אבר מן החי ל"ע פשיטא שאין בו משום אבר מן החי דהא כתב רבינו לעיל סימן ס"ב דאין איסור אבר מן החי נוהג אלא בבהמה טהורה ולא בטמאה וצריכין לומר כיון שהדבש מותר וטהור אף שהדבורים שם טומאה עליהם ה"א דינהוג בהן אבר מן החי:

סי' פב [א] **סימני** העוף לא נתפרשו אלא שפי' הכתוב עופות טמאין וטהורין כו' פי' שיטה זו בגמרא ארוכה ורבה מיני יש כי נתחבטו בפי' שמעתתא זו גאוני עולם רש"י ותוס' ור"ן בשם רבי משה בר יוסף כל אחד דרך לנפשו ועוד דרך רביעי כתב רבינו תם בספר הישר ושלשה דרכים בארוכה הביאם רבי זרחיה בספר המאור שלו נדפס בגליון האלפסי המדש

פרישה

(טו) דבש דבורים מותר ואין בו משום אבר מן החי וגם לא משום כל היוצא מטמא טמא וכתב בית יוסף דנפקא ליה מדכתיב כל שרץ העוף לא תאכלו שרץ העוף אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ אבל דבש גזין וצרעין כיון דאית ליה שם לווי ונקרא אחר השרץ לא מרבינן ליה להרא"ש ור"ת סובר שכל דבש מותר שמכניסן לגופן ואינו מתמלת מגוף השרץ כלל ב"י ע"ש

סי' פב (א) **סימני** העוף לא נתפרשו אלא שפירש הכתוב עופות טמאין וטהורין כו' בדרישה כתבתי בקצרה דברי הגמרא ודעת המפרשין והפוסקים ועפ"ז יתבארו דברי רבינו מ"ש אלא שפי' הכתוב עופות טמאים וטהורים ר"ל שפי' הכתוב נשר ותורים וכדברי אביי

חדושי הגהות

שבד"מ שלפנינו לא כתב כלל מזה בד"מ הארוך כ"כ וכאן אין מהצורך להעתיקם שכבר נתבארו הדברים היטיב בבית יוסף: ז יש לדקדק מאי בעי רגלי החמור הכא הא לא נזכר רק עצמות החמור גם מאי שנא רגלי החמור משאר אבריו גם מאי דסיים הרב"י דאיתא בגמרא בהדיא שרגלי החמור אסורים לא נודע לי מקומו איה הוא בגמרא ועלתה על דעתי להגיה דכצ"ל ומ"כ דה"פ כמי רגלי החמור וכו' אבל איתא בהדיא בגמרא שמי רגלי החמור אסורים. והיינו ההיא דפ"ק דבכורות שהובא בר"ס זה. גם בש"ד שער ס"ה כתב וז"ל ואע"פ שאנו רואים האברים של דבורים בדבש אין לאוסרו דלית להו טעם והו"ל כרגלי החמור דמותרין בבכורות דנותן טעם לפגם ע"כ וכתב ע"ז במבוא שערים וז"ל לא ידעתי היכן מצא זה בבכורות דרגלי החמור מותרים דאדרבה איתא התם בהדיא דרגלי החמור אסורים וכבר מצאתי מי שכתב דהא דקאמר והו"ל כרגלי החמור כו' היינו לומר דהו"ל כמי רגלים של חמור דהם וודאי נטל"פ עכ"ל מב"ש. מיהו אף אחרי ההג"ה זו בב"י לישנא דה"פ תמוה כיון שלא נזכר ממי רגלים לפני זה ומצאתי אחרי כותבי בספר תפארת למשה שהגיה נ"כ בח"ש ומשום הושיא שהשתי כתב וז"ל וג"ל דהד מצאתי כתוב וכו' מאי אהרמב"ם שהביא בב"י ר"ס זה. עור הבא כנגד פניו של החמור מותר באכילה

(ב) הטהור אינו דורס פירוש אינו אוכל העוף מחיים ויש לו זפק ואצבע יתירה וקורקבנו נקלף ביד ואפי' אם אינו נקלף אא"כ יתנו אותו בשמש להתחמם חשיב שפיר נקלף אבל אם אינו נקלף אלא בסכין לא חשיב נקלף (ג) לפיכך מי שמכיר כ"ד עופות הטמאין ב המפורשין בפסוק ומיניהן מותר לאכול כל עוף שאינו מהן וכל מי שאינו מכיר אם רואה עוף דורס ודאי טמא ואם אינו יודע אם דורס אם לאו אם כשמעמידין אותו על חוט חולק את רגליו

שנועץ לפרניו בב"ח ודורסן וזהו לפי' שכתב הר"ן שהוא הנכון · ואצבע יתירה פרש"י אצבע שאחורי האצבעות וכתב הר"ן ואע"פ שברוב העופות היא קרי לה יתירה לפי שאינה בסדרי חבירותיה אבל אחרים אומרים שא"א שתהיה זו אצבע יתירה דהא בגמרא אמרינן דכשר אין לו אחד מסימני טהרה אלמא שאין לו אצבע יתירה ואם זו שאחורי הרגל היא אצבע יתירה היאך אפשר שלא תהא בכשר והלא ניכר דריסה באותו אצבע היא והנשר גדול שבדורסים לפיכך פירשו שהאצבע שלפניו גדולה ויתירה מחבירותיה קרויה אצבע יתירה ואין אצבע זו בנשר שאין לו אלא ג' אצבעות שלפניה שהן שוין ואחד לאחריה עכ"ל :

ומ"ש ואפילו אם אינו נקלף אא"כ יתנו אותו בשמש וכו' שם בגמרא (סב :) ואמרינן התם דכשאינו נקלף ביד אלא בסכין ספיקא הוי :

כן חלוקין ש"מ הן הן סימני טהרה כך פרש"י וכ"כ הרא"ש ואחריהם נמשך גם רבי' :

ומ"ש פי' שאינו אוכל העוף מחיים כך פירש ר"ת והסכימו עמו הרא"ש ושאר מפרשים דלא כפרש"י עוף הדורס הוא האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל עכ"ל ולפי שהבינו מלשונו דר"ל דאוחז המאכל בצפורניו ומגביה בפיו מן הקרקע מה שאוכל הקשו על פירושו דהא אפילו תרנגולת עושה כן ולפעד"נ דרש"י רצונו לומר דאוחז בצפרניו ומגביה קצת בצפרניו מן הקרקע מה שאוכל ומגיעו לפיו ואין צפור טהור עושה כן והכי מסתברא דזה נמי הוי דורס ואוכל העוף מחיים ודאי הוי דורס אף לפרש"י מיהו אכילת זבובים מחיים לא מקרי דורס דתרנגולים עושים כן אלא דוקא באוכל עוף מחיים וכ"כ הרשב"א :

ומ"ש אם כשמעמידין אותו על חוט וכו' פי' אז בידוע שהוא דורס

ומ"ש לפיכך מי שמכיר כ"ד עופות הטמאים וכולי שם (סא ·) תני רבי חייא עוף הבא בסימן אחד טהור לפי שאין דומה לנשר נשר דלית ליה כלל אבל אם חולק ב' לכאן וב' לכאן אינו בידוע שהוא דורס אבל ספק איכא עכ"פ וכן פי' הוא דלא תיכול הא אית ליה אה' תיכול (ושם סב ·) א"ר נחמן היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור לא היה בקי בהן ובשמותיהן בסימן אחד טמא בשני סימנין טהור והוא שיכיר עורב עורב ותו לא והתני' למיכהו להביא את הזרזיר ד"א להביא סנונית לבנה אלא עורב וכל מיני עורב אמר אמימר הלכת' עוף הבא בסימן א' טהור והוא דלא דריס א"ל רב אשי לאמימר דרב נחמן מאי א"ל לא שמיע לי כלומר לא ס"ל מאי איכא משום פרס ועזניה ליתנהו ביישוב ופירש"י (שם סא ·) עוף הבא לפנינו בסימן אחד של טהרה טהור וכ"ש אם בא בשנים או ג' ובלבד שיכיר בו שאינו מכ"ד הכתובים · (ושם סב · פירש"ין היה בקי בהן · בפרס ועזניה · ויודע מי קרוי פרס ועזניה עוף הבא בסימן אחד טהור · אם יודע שאין דומה להם ואין שמו פרס ועזניה אבל אם שמו פרס חיישינן שמא מינו הוא · בסי' א' טמא שמא פרס ועזניה הם : בב' סימנים טהור · דנפקא ליה מספק פרס ועזניה ומספק כל שאר עופות טמאים דאית להו תלתא חוץ מעורב · עוף הבא בסימן אחד טהור · ואפילו אין בקי בהן ובשמותיהן דלא חיישינן דילמא פרס ועזניה הם כדמפרש לקמיה דלא שכיחי בישוב אלא במדברות . והני מילי דלא דריס · כי משכחינן ביה סימן אחד מחזקינן ליה בטהור כל כמה דלא חזינן דדריס · וכתב רש"י בשמועה זו (שם סא ·) דהנך כ"ד עופות טמאים בעשרים מינייהו איכא ג' סימנים ובעורב תרין ובפרס ועזניה חד חד · וכתב הר"ן דבגמרא מוכח דכל שיש לו ב' סימנים בגופו אע"פ שאינם סימנים של עורב שהם אצבע יתירה וקורקבן נקלף אלא שני סימנים אחרים מין עורב הוא וטמא ולר"ת א בשוכן עמו · ולרבנן בשוכן ונדמה וכתב עוד נמצא כללי השמועה לפי שיטה זו שכל עוף הדורס טמא ועוף הבא בג' סימנין בגופו ואין ידוע אם דורס אם לאו אסור לפי שיש לחוש שמא מכ' עופות טמאים הוא בא בב' סימנים בגופו ואינו ידוע אם הוא דורס אם לאו אע"פ שאינם אותם ב' סימנים של עורב יש לחוש לעורב ולמינו היה לו סימן א' בגופו אע"פ שאינו ידוע אם הוא דורס אם לאו וכן אין לו סימן טהרה בגופו ואינו דורס בכל אח' מאלו טהור שאין בכל הטמאים כיוצא בהם אלא פרס ועזניה והנהו לא שכיחי ביסוב ויש מי שמסתפק ואומר דכי אמרינן לא שכיחי בישוב דוקא בישובי דידהו אבל בישוב דידן חיישינן והקשו הרשב"א והר"ן על פרש"י קושיות רבות ועצומות והכחישו דבריו בדברים הנראים לעין וכתבו שהרבה ספורים נאמרו בשמועה זו ואין א' מהם עולה כהוגן אלא עיקרן של דברים כיון שפירש ה"ר משה ברבי יוסף שכ"ד עופות טמאים לעשרים מהם יש סימן של טהרה בגופו וכולם דורסים והעורב ג"כ דורס ויש לו ב' סימנין בגופו אצבע יתירה וקורקבן נקלף ופרס ועזניה אית להו חד חד אלא שהאחד מהם סימן שלו הוא שאינו דורס והאחד יש לו סימן טהרה בגופו ונמצא שאין לאחד מן העופות הטמאים ג' סימני טהרה בגופן והיינו דתנן במתני' כל עוף הדורס טמא וכל שיש לו אצבע יתירה וכו' ותרי כללי נינהו ולא קאי חד אחבריה אלא ה"ק כל עוף הדורס טמא שאין לך בטהורים דורס וכל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף בידוע שאינו דורס וטהור לפי שאין לאחד מן הטמאים יותר מב' סימני טהרה וזה כיון שיש לו ג' עוף טהור הוא וה"ה נמי שכל שיש לו סימן אח' בגופו ואינו דורס טהור שהרי כולם דורסים חוץ מפרס ועזניה וליכא למיחש בהו שאין להם אלא סימן א' ומש"ה א"ר נחמן היה בקי בהם ובשמותיהם עוף הבא בסימן א' טהור כלומר אם אותו סימן הוא בגופו צריך שיהא בקי בכל הכ' עופות ופרס ועזניה ואם אותו סימן הוא שאינו דורס אינו צריך שיהא בקי אלא בפרס ועזניה בלבד ובתר הכי אמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן א' טהור וה"מ דלא דריס כלומר שאם אותו סימן הוא שאינו דורס טהור דליכא למיחש ביה אלא לפרס ועזניה והנהו לא שכיחי ביישוב אבל בא בסימן א' בגופו טמא אא"כ הוא בקי בכל העופות שבתורה דהא שכיחי בישוב ונמצא כללי השמועה לפי שיטה זו דכל עוף הדורס טמא ועוף בג' סימנין בגופו בידוע שאינו דורס וטהור והיינו מתני' בא בב' סימנין בגופו ואינו דורס טהור שאין בעופות טמאים כיוצא בו בא בב' סימנין בגופו בלבד ואינו יודע אם הוא דורס אם לאו אע"פ שאינן אותן ב' סימנין של עורב יש לחוש לעורב ולמינו היה לו סימן א' בגופו ואינו דורס טהור אין לו סימן בגופו ואינו דורס טהור שאין בכל הטמאים כיוצא בו אלא פרס ועזניה והנהו לא שכיחי ביישוב בא בסימן א' בגופו ואינו יודע אם דורס אם לאו אסור עד שיכיר כל עופות הכתובים בתורה עכ"ל הר"ן וכתבו הגהות מיימון בפ"א מהמ"א שר"ת סובר שכל שיש לו הג' סימנין ודאי אינו דורס וא"צ לבדוק בסימן של דורס וזה כדברי שיטה זו וכ"פ הרשב"א בת"ה וכתב ה"ה שכן דעת רובי המפרשים וזה דעת הרמב"ן ואף ע"פ שרש"י חולק על זה דברי האחרים עיקר ומתבררת סתירת פי' רש"י בראיות ברורות מן המורגש כמו שהאריכו בזה עכ"ל והרמב"ם כתב בפ' הנזכר כל מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן הרי זה אוכל כל עוף שאינו מהם וא"צ בדיקה כל עוף שהוא דורס ואוכל בידוע שהוא טמא ושאינו דורס ואוכל אם יש בו א' מג' סימנין אלו ה"ז עוף טהור ואלו הם אצבע יתירה או זפק או קורקבן נקלף ביד לפי שאין בכל אלו המינים האסורים מין שאינו דורס ויש בו אחד מג' סימנים אלו חוץ מפרס ועזניה ופרס ועזניה אינם מצויים ביישוב אלא במדברות איי הים הרחוקות עד מאד שהן סוף היישוב וכתב ה"ה נראה שרבינו מפרש והוא דלא דריס שידוע שאינו דורס ויש לו סימן אחד מהג' הנזכרים ואיפשר שהוא מפרש והוא שאין ידוע שדורס והראשון עיקר בסברתו ז"ל וכן הוא דעת הגאונים ויש פירושים אחרים בזה ולדברי הכל דינו של רבינו אמת עכ"ל ואיכא למידק עליה דהרמב"ם למה כתב שהבקי בהן ובשמותיהם אוכל כל עוף שאינו מהם וא"צ בדיקה דהא לכאורה משמע דרב נחמן לא אכשר אלא בבדיקה דהא קאמר היה בקי בהם ובשמותיהם עוף הבא בסימן א' טהור ואם איתא דא"צ בדיקה למה ליה לאהדורי בא בסימן אחד ועוד דהרמב"ם מצריך לשאינו בקי ב' סימנים לטהר חד שאינו דורס ואחד מג' סימנים אחרים ואילו אמימר מכשר בבא בסימן אחד משמע דבסימן אחד מכל הד' סגי ונראה שהרמב"ם היה מפרש דמתני' כל עוף דורס ובתר הכי קתני וכל שיש לו אצבע יתירה וכו' כלומר דכשאינו דורס עדיין אינו טהור עד שיהיה בו אחד מג' סימני' אלו והא דאמר רב נחמן היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור כלומר בסימן אחד מן הג' על התנאי הראשון שלא יהא דורס דהא ודאי לא פליג אמתניתין דאצרכה שלא יהא דורס וגם אחד מג' סימנים ולאו למימרא דצריך לבודקו דכיון שהוא בקי בהן ובשמותיהן מאחר שהוא מכיר שאינו מהם מה צורך בבדיקה זו אלא איידי דבעא למימר דכשאינו בקי בהן עוף הבא בסימן אחד טמא אמר ברישא דכשהוא בקי עוף הבא בסימן אחד טהור כלומר דסתם עוף שהוא מכיר אוכלו ואע"פ שאין אנו מוצאין בו אלא סימן אחד לפי שאנו סומכין על בקיאתו אבל כשאינו בקי עוף הבא בסימן אחד טמא משום דחיישינן דילמא פרס ועזניה הם ואתא אמימר ופליג ארב נחמן ואמר דלפרס ועזניה לא חיישינן משום דלא שכיחי ביישוב ומ"ה אמר דאע"פ שאינו בקי בהן עוף הבא בסימן אחד מהג' טהור ואה שג"כ לא יהיה דורס שזה יחד קבועה שאין לך דורס שיהיה טהור והלכתא כאמימר דרב אשי דבתרא הוא משמע דקבלה מיניה ומטעם זה פסקו כל הפוסקים כמותו כל אחד לפי שטתו ומיהו אכתי איכא למידק דהא לא אידחי רב נחמן אלא ממאי דאמר העוף הבא בסימן א' טמא אבל ממאי דאמר דבשני סימנים אינו טהור עד שיכיר עורב וכל מינוי משמע דהלכה כוותיה כיון דלא אשכחן מאן דפליג עליה וא"כ הו"ל להרמב"ם לכתוב בהדיא דדוקא בשיש בו סימן אחד הוא דמכשר אבל אם היו בו ב' סימנים טמא דהשתא איכא למטעי ולטהר ביש בו ב' סימנים במכ"ש דסימן א' ושמא י"ל שסמך על מ"ש אם יש בו אחד מג' סימנים אלו הרי זה עוף טהור ולא כתב וכ"ש אם היו בו ב' וגם מדחזר וכתב לפי שאין בכל אלו המינים האסורים מין שאינו דורס ויש בו אחד מסימנים אלו חוץ מפרס ועזניה משמע דלסימן אחד הוא דקפיד לטהרו אבל ביש בו שנים טמא הוא ואין לומר אם כן משמע דכשיש בו כל הג' סימנים נמי טמא דהא אמרת דלא אכשר אלא ביש בו סימן אחד בדוקא דנהי דלהני הא דיוקא למיפסל יש בו ב' סימנים אינו בדין דלהני למיפסל ביש בו ג' דהא כיון דלא מכשרינן שום עוף אלא בידוע שאינו דורס וכמ"ש ה"ה כשיש בו ג' סימנים אחרות נמצא שיש בו כל ד' סימני טהרה וזה דבר שלא תלה על הדעת לפוסלו ומפני כך לא חשש לבאר יותר כנ"ל ליישב דבריו : **ואחר** כל זה נכון לבאר דברי רבינו מ"ש לפיכך מי שמכיר כ"ד עופות הטמאים ומיניהם מותר לאכול כל עוף שאינו מהם בכל שאינו מכירן אם רואה עוף דורס טמא כבר נתבאר : ומ"ש ואם אינו יודע אם דורס אם לאו אם כשמעמידין אותו על חוט חולק את רגליו וכו' שם במשנה (נט ·) רבי אליעזר ברבי צדוק אומר כל עוף חולק את רגליו טמא ובריית' בגמרא רבי אליעזר ב"ר צדוק אומר מותחין לו חוט של משיחה אם חולק את רגליו

פרישה

אביי שכתבתי בדרישה שאמר פי' מדברי סופרים : (ב) הטהור אינו דורס פי' אינו אוכל העוף מחיים כן פי' התוס' ודייקי כן שאף שבמשנה נאמר סתם דורס מ"מ בגמרא קאמר כל שדורס ואוכל טמא והאי ליטנא משמע שאוכלו בחיים לאפוקי טורף עד שימות תחילה ואח"כ יאכל והביאו רשי"ה לזה ור"ן השיאו וכתב ז"ל ומ"מ נלע"ד דגם פי' דה"ם בכאן הוא כעין דריסה שהוכירו בגן וגם שהוא דריסה ומטיל ארס ומ"ש בגמרא דורס ואוכל ר"ל דורס כדי לאכול ע"ש וכן פי' המגיד בשם הרמב"ן ואצבע יתירה פרש"י אצבע שאחורי האצבעות וכתב הר"ן אעפ"י שברוב העופות היא קרי לה יתירה לפי שאינה בסדרי חברותיה ואחרים פירשו שאצבע שלפניו גדולה ויתירה מחברותיה קרויה אצבע יתירה : (ג) לפיכך מי שמכיר כ"ד עופות כו' ומיניהן בתורה כתיבי כ' מיני עופות טמאים ומדכתב למינה למינו למיניהם ילפינן עוד ד' ע"דר ומדכתב למיניהם צריך להכיר ג"כ מיניהם והוא מבואר בדרישה · ומש"ר ומי שמכיר כ"ד עופות המפורשים בפסוק ומיניהן י"מ דה"ל כאילו אמר דהיינו המפורשים בתורה ומיניהן ור"ל שכ"ד טמאין הם הן המפורשים בתורה, והשותרים נתרבו במיניהן וכנ"ל ויותר נראה דגם אלו שנתרבו במ"ש למינו

דרישה

החדש מד' תרפ"ו ע"ב עד דף תרל"א סוף ע"א ואני יחדתי לזה קונטרס מיוחד והעליתים על ספר (סדרתי לדפוס אותו אי"ה בין שאלות ותשובה שעשה א"א ז"ל עכ"ה) וגם כתבתי שנשלקו רבינו וה"ה מגיד בפי' דברי הרמב"ם וב"י קיצר כאן במקום שהיה לו להאריך ובמה שהאריך בו כאן היה לו לקצר כי הביא בפי' שמעתא זו פרש"י ור"ן בשם ר"מ ושני הפרושים אינם עיקר לדעת התוס' והרא"ש והרמב"ם ורבינו ב"ה ורבי ירוחם וכאשר כתבתי כל זה באריכה בקונטרס שלי גם כתבתי הרבה דקדוקים וחידושים בפי' שמעתתן ומה שקשה על ב"י והמ"מ בהבנת דברי הרמב"ם ועל הב"י ביסודות וגם כתבתי ישוב לדבריהן בס"ד ע"ש עליו · וכאן אמרתי לקצר ולהעלות דברי הגמרא בקצרה ולכתוב עליו פי' הרא"ש שאותו תופסין הרא"ש ורבינו והרמב"ם ור"מ ור' ירוחם לעיקר ומעתה אתחיל בס"ד · במשנה פא"ט ד' נ"ט ע"א שנינו ז"ל סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה וסימני עוף לא נאמרה אבל אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף טהור (וכתבו התוס' והרא"ש בשם ר"ת והר"ן בשם ר"מ דתרי כללי נינהו דכל עוף שבעולם הדורס טמא שאין לך טהור דורס ושמי שיש לו ג' סימנים הללו בגופו

רגליו ב' אצבעות לכאן וב' אצבעות לכאן (ד) או שקולט מן האויר ואוכל בידוע שהוא דורס (ה) ואם הוא בחזקת שאינו דורס ויש לו עוד אחד מג' הסימנים איזה שיהיה כתב הרמב"ם שהוא טהור אבל ר"ת כתב שאין להתירו בסימן אחד אלא שקורקבנו נקלף אבל אם אינו נקלף אפי' יש בו זפק ג ואצבע יתירה טמא (ו) ורש"י כתב שאין לסמוך· ולאכול כל עוף אלא במסורת שמסרו לנו אבותינו שהוא טהור שיש לחוש שמא דורס (ז) והר"ז הלוי כתב וקבלנו מסורת מאבותינו ומזקנינו הקדמונים שכל עוף שהוטמו רחב וכף רגל רחבה כשל אווז בידוע שאינו דורס וכתב א"א הרא"ש ז"ל וכן מסתבר ויש לאוכלו אם ימצא לו ג' סימנים בגופו ואין לחוש שמא

פי' ב"י : ומ"ש ואם הוא בחזקת שאינו דורס ויש לו עוד אחד מהג' סימנים איזה שיהיה כתב הרמב"ם שהוא טהור כבר כתב הריב"ש בתשובה סימן קצ"א ליישב דבריו ובסוף העלה דשיטתו דחוקה גם שאר האחרונים כתבו מזה וגם הרב ב"י וכבר כתבתי ליישב דבריו בלי דוחק ואין להאריך כאן מזה : ומ"ש ע"ש הרא"ש וכן מסתבר ויש לאוכלו אם ימצא לו ג' סימנים בגופו ואין לחוש שמא הוא דורס איגא למידק דבסמוך כתב רבינו דברי רמב"ם ור"ת דבחזקה שאינו דורס בכדי סימן אחד בגופו סגי וכאן כתב דבעינן ג' סימנים בהדי חזקה שאינו דורס ונראה דבך היא ההלעה בדברי רבינו שלאחר שכתב דעת הרמב"ם ור"ת כתב שרש"י כ' שאין לסמוך וכו' דמשמע מדבריו דאפי' יש לו ג' סימנים בגופו אין לסמוך עליהם שהוא בחזקה אללנו שאינו דורס די"ל שמא ידרוס כדחזינן בתרנגולת דאגמא והרז"ה

הרא"ש וכ"ה בשמו וגם הרמב"ם הזכיר סברא זו שאחר שכ' הלשון שהבאתי למעלה כת' אמרו הגאוני' שמסורת הוא בידיהם שאין מורין להיתר עוף הבא בסימן א' אלא אם היה אותו סימן שיקלף קרקבנו ביד אבל אם אינו נקלף ביד אע"פ שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו ע"כ ומדכתב שאין מורין להתיר וגם מדכתב מעולם לא התירוהו משמע דלענין הדין היו סוברי' כמותו דבאי זה סי' שיהיה מהג' שרי אלא שהם ז"ל מחמת אי זה ספק שנולד להם לא היו רוצים להתיר אלא בקרקבן נקלף שלא נולד להם בו ספק דאם לא כן כך הו"ל לכהוג אבל הגאונים אסרו כיש לו זפק או אצבע יתירה ולא התירו אלא בקרקבן נקלף בלבד ותיהו מדברי ה"ה נראה שלא פירש כן דברי הרמב"ם שכתב כך כתב ר"ת ומן הגאונים האחרים חשש רבינו לדבריהם להחמיר משמע דמדינא אסרו וכ"כ מדברי הרא"ש שכתב אהא דאמר תימר עוף הבא בסימן אחד טהור ר"ת כתב דקבלה בידינו דהאי בסימן א' זה דקאמר דהיינו קרקבן נקלף שהוא הסימן החדש הנזכר בגמרא שישנו בפרס ועוזיה ולא בשאר עופות טמאים ולפי זה צ"ל דלר"ח מתניתין דקתני וכל שיש לו אצבע יתירה וכו' יש לו כל הסימנים קאמר דמסתמא מחזקינן ליה באינו דורס כיון שיש בו כל שלשה סימנין וכדברי ה"ר משה ב"ר יוסף א"נ ארבעה סימני טהרה מני ואזיל ולא נחת השתא לאגמרי לן בכמה סימני טהרה סגי :

וכתבו הגהות מיימון פר"ת שאותו סימן רביעי שאינו אלא או בפרס או בעוזיה הוא קרקבנו נקלף דאם קרקבנו נקלף ועוד סימן אחר עמו היה טהור ודאי כי אין לספקו לא בפרס ולא בעוזיה ולא בשום עוף טמא וכשהיה עוסק ר"י בעופות קור"ן אחד בא על ישיבתו ומלאוהו קרקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה ואין לו זפק וכפי קבלת ר"ת היה כשר וקשה נומר כן שהרי מסתמא הוא כוס או ינשוף כי יש לו לחיים וקופים כבני אדם כדאיתא בהמפלת (כג') וכתב במרדכי בסוף פרק א"ט ושאלת על עוף שאין בו מסירת וקרקבנו נקלף בלא סכין ויש לו אצבע יתירה אם מותר הוא לפי דברי התוספות הוא מותר שפירש דקרקבנו נקלף הוא סימן חדש דליתיה בכל י"ט עופות זולתי בפרס ועוזיה וכיון דהאי אית ליה שני סימנים ואחד מהם הוא סימן חדש בכ"ט עופות ליכא לספוקי דלית בהו סימן חדש אלא תרי מהני שהם פרס ועוזיה ובהן ליכא לספוקי דלית בהו אלא חד סימן טהרה מיהו לפירוש ריצב"א דפירש שאינו דורס זהו סימן חדש או הוא אסור דדילמא מין עורב הוא והכי דלא חזינן דדרים דילמא לאחר מכן ידרוס דעוף הדורס לאו כל שעה הוא דורס ושלום מאיר בר"ב עכ"ל : ומ"ש רבינו ורש"י כתב שאין לסמוך ולאכול כל עוף אלא במסורת וכו' שם (סב :) אהא דאמרינן תרנגולא דאגמא אסירא חזיוה דדרסה והכלה כתב מתוך שאין אנו בקיאין בהם כ"ל דעוף הבא לפנינו י"ל שמא ידרוס דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראוה שדורסת ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו בטהור ושלא מסרו לנו יש לחוש ובמסורת יש לנו לסמוך כדאמרינן לקמן עוף טהור נאכל במסורת ונראה מדברי הרא"ש שכך יש להורות וכ"כ בתשובה כלל כ' סימן כ"ב וגם רבינו ירוחם כתב שכן עיקר (א) וז"ל הרשב"א בת"ה כל עוף שיש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף ביד בידוע שאינו דורס שאר עופות הבאים במקלת סימנים אלו יש מהם מותרים ויש מהן אסורים ולפיכך אין נאכלין אלא במסורת · ומה שכתב רבינו בשם הרז"ה כתבוהו הרא"ש והרשב"א

רגליו שתים לכאן ושתים לכאן טמא שלשה לכאן ואחד לכאן טהור ופרש"י רגליו אלבעותיו וכתב הר"ן ולא קאמר ר"א ברבי לדוק אלא שכל החולק את רגליו טמא אבל יש לך טמא שאינו חולק את רגליו דומיא דרישא דאמר כל עוף דורס טמא אע"פ שיש טמא שאינו דורס דהיינו פרס או עוזיה והכי דייקי דברי רבינו ושלא כדמשמע מדברי רבינו ירוחם שכתב אם חולק רגליו שנים מכאן וב' מכאן טמא שנים מכאן ואחד מכאן טהור :

ומ"ש או שקולט מן האויר ואוכל שם ר"ש בן אלעזר אומר כל עוף הקולט מן האויר טמא ליפרתא נמי מיקלט קלט' את' אביי קולט ואוכל קאמרי' ופרש"י הקולט מן האויר · כשזורקין לו מאכל קולטו לתוך פיו ומקבלו מן האויר : קולט ואוכל. שאינו מניחו לארץ עד שלא יבלענו : ומ"ש ואם הוא בחזקת שאינו דורס ויש לו עוד אחד מג' הסימנים איזה שיהיה כ' הרמב"ם שהוא טהור כבר נתבאר ומ"ש אבל ר"ת כתב שאין להתירו בסימן אחד אלא שקורקבנו נקלף וכו' כ"כ

דרכי משה

פב (א) נ"ל לומר אע"ג דכתב לעיל ד דהסכימו האחרונים לדברי רש"י שאין לאכול עוף אלא במסורת היינו שאינו יודע שיש לו כל סימני טהרה והכי משמע מדברי הרשב"א שהביאו ב"י אבל אי אית ליה ג' סימני טהרה שבגופו וגם כף רגלו רחב וחרטומו רחב דאז בודאי אינו דורס אז פשיטא דיש להכשירו דליכא למיחש למידי אמנם בא"ו הארוך כלל ג' כתב דאין לאכול שום עוף אלא ממסורת עכ"ל וכן נ"ל לפסק הלכה דהרי בתא"ו נתיב ט"ו אות כ"א כתב באותו הסיגואיני"ה המקוננות בבתים הגבוהים וכולי ה שהביא ב"י ומצינו שכתב הרא"ש בתשובה כלל כ' והביא ב"י שהיא טמא הרי לך דאע"ג דאנו רואין בה כל סימני טהרה אפ"ה הוא טמא ולכן אין להתיר שום עוף על הסימנים רק

דרישה

החולק רגליו כשמעמידין אותו על החוט טמא בידוע שהוא דורס ובגמרא סוף דף ס' ז"ל סומני עוף לא נאמרו . ולא והתניא נשר מיוחד שאין לו אצבע יתירה וזפק ואין קורקבנו נקלף דורס ואוכל טמא אף כל כיוצא בו טמא · תורין שיש להן אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף ואין דורסין ואוכלין טהורין אף כל כיוצא בהן טהורין אמר אביי לא נאמר פרושן מדברי תורה אלא יוד"ם עכ"ל משנה וגמ"א ופרש"י נשר הוזכר בטמאין ותורין מנה שכתוב לטהרה ודנין בנין אב מהן ואע"ג דקשיא סיפא לרישא דרישא מכשר אפי' בחד סי' וסיפא לא מכשר עד דאיכא כולהו רישא דוקא וסיפא לקמן בגמרא מפרש לה דכולהו תורין לא נכתבו אלא משום קרבן אלא דילפינן מינה במה הובדלו נשר מתורין וכן המה סימני טהרה וכדקאמר אביי פירושן יוד"ם ר"ל מדמנה תורין בטהורין והני איתנהו בהו ומנה נשר בטמאים וכד' סימנים הללו המה חלוקין ש"מ הן הנה סימני טהרה עכ"ל רש"י ומסיק שם בגמרא דף ס"א ע"ב ז"ל גמירי כ"ד עופות טמאים הוו וארבע סימנים · תלתא הדרי בכולהו עשרים מהם ג' ג' ותרי בעורב חד בפרס וחד בעוזיה דאיתא בהא ליתא בהא ופרש"י ור"ן דכ"ד עופות טמאין ותו לא · דבספר ויקרא כתיבי כ' וכתיב בהו למינה למינו למינהו למיניהם הרי כאן כ"ד וכ"ד הללו יש לכל אחד סימן טהרה חוץ מהנשר שיש לו כל ד' סימני טומאה והם שהוא דורס ואין לו אצבע יתירה ולא זפק ואין קרקבנו נקלף ובג' הנשארים חלוקים בסימני טהרתם וכתבו התוס' בשם ר"ת שלעשרים מהן יש לכל אחד שני סימנים בגופן מהני ג' הנ"ל ועוד סי' שלישי שאינם דורסין ולעורב ב' סימני טהרה דהיינו שאינו דורס ועוד סי' אחד בגופו מהני ג' כנ"ל כ"כ התוס' בשם ר"ת והוכיחו זה בראיות ברורות אבל הרז"ה לא כ"כ בשם ר"ת והביא מ"ש בספר הישר שגם לעורב יש שני סימני טהרה בגופו והוא דורס ויש לו עוד סי' טומאה בגופו ופירוש זה ס"ל ג"כ הרמב"ם ורבינו הביאו ולפרס ועוזיה יש לכל אחד רק חד סימן טהרה דהיינו לא' מהן סימן טהרתו אחד מאלו שהם בשאר עופות בהשני סימן רביעי המחודש מה שאין בשום אחד מכ"ב עופות ולא ידעו חכמים בהי מנייהו אי בפרס אי בעוזיה ישנו הסימן הרביעי המחודש מה שאין בשום אחד מהן · וז"ל הרא"ש דף קס"א ע"ד והוא מסוגית הגמרא אלא שקיצר והא דילפינן מנשר להכשיר שאר עופות חוץ מהכ"ד אלו הבאין בסימן אחד דמה נשר דלית ליה סימן טהרה כלל כו' נלמוד מתורים לחומרא להצריך כל הד' סימנים משום דא"כ פרס ועוזיה ונשר וכל אינך לא לכתוב דהא אין בשום אחד כל הד' סימנים דאין בכל אחד כ"א סימן אחד למה נכתבו (פי' אלא ודאי מדאיצטריך התורה למכתבינהו ש"מ שאר כל עופות נלמד מנשר דכשרים אפי' בסימן אחד ומ"ה אי לאו דנכתבו ה"א דגם הם כשרים ואי לאו דכתב רחמנא נשר הוה ילפינן מפרס או עוזיה לטמא בסימן אחד ולא הוו שני כתובים הבאין כא' כיון דחד מינייהו יש בו סימן שאין בשום אחד מכ"ב עופות ומאותו סימן המפור: הוה ילפינן בבנין אב מה זה יש לו סימן טהרה ואסור אף כל שיש לו אותו סימן טהרה טמא ואסור וא"ל בהגה אמינא זו לא הוה למכתב האחרים דה"א שהם טהורין כיון שיש להם ג' סימני טהרה וליכא כמפרך לכתוב רחמנא חד מהני עשרים שיש להן ג' סימני טהרה וא"פ"ה הוא טמא ומינה נלמד האחרים דא"כ הייתי אומר כל העופות שבעולם שיש לכן סימן טהרה אחד נאסרים מק"ו מהני ואי נכתב חד מהני ונשר ה"א דוקא זה למוד נאסר מגזירת הכתוב והאחרים נלמד מנשר דכשרים לפי' בסימן אחד ומק"ו ביש לכן יותר לכך הוצרך למפרט כל הטמאים ללמוד עליהן עצמן שהן אסורין וזולתן אין שום אחד טמא אם יש לו סימן טהרה כל זה נתבאר בסוגית הגמרא) וכתב ר"ת ז"ל קבלה בידינו דסימן החדש שישנו בפרס או בעוזיה ואינו בשאר עופות האמורים בפרשה הוא קורקבנו נקלף תו מסיק הגמרא אמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דרס ופי' ר"ת דה"ק והוא דאותו סימן טהרה הנמצא בו הוא ולא דרס בודאי ואז מותר לאוכלו וליכא לספוקי במידי דלמאי ניחוש דלמא הוא ממיני פרס ועוזיה דיש להן סי' טהרה א' פרס ועוזיה לא שכיחי בישוב כ"א במיי הים הרחוקים מישוב בני אדם ור"ל דלעשרים עופות או לעורב ליכא לספוקי דא"כ ה"ל סימנים בגופו ומדלא נמצא ליה שום סימן בגופו והוא אינו דורס דאף דכיוצא בוה יש ג"כ חד מהני תרי פרס או עוזיה כיון דלא שכיחי בישוב הן לא חיישינן · אבל רש"י והרז"ה לא פי' כן אלא ר"ל כשנמצא בו סימן אחד בגופו תו לא מסוקינן ליה

פרישה

מין שהוא מעינו ודוגמתו במקלת ואסרוהו כמוהו וק"ל : (ד) או שקולט מן האויר פי' כשמשליכין לו מאכל קולטו לתוך פיו מן האויר ואוכל ואינו מניחו לארץ קודם שיבלענו לאפוקי תרנגול שגם הוא קולט מן האויר ומניחו על הארץ קודם שיבלענו רש"י : (ה) ואם הוא בחזקת שאינו דורס ויש לו עוד אחד מג' סימנים איזה שיהיה כתב הרמב"ם שהוא טהור דע שלשון הרמב"ם כלי זה הוא ושאינו דורס ואוכל אם יש בו א' מג' סימנים אלו והוא קורקבן נקלף וזפק ואצבע יתירה ה"ז עוף טהור לפי שאין בכל אלו המינין האסורים מין שאינו דורס ויש בו אחד מג' סימנים אלו חוץ מפרס ועוזיה ופרס ועוזיה אינן מצוין בישוב אלא במדברות איי הים הרחוקות עד מאוד שהן סוף הישוב כו' עד אמרו הגאונים שמסורת הוא בידיהם שאין להתיר עוף הבא בסימן אחד אלא אם היה אותו סי' שיקלף קרקבנו ביד אבל אם אין קרקבנו נקלף ביד אעפ"י שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו עכ"ל הרמב"ם והנה רבינו מפרש דברי הרמב"ם מ"ש ושאינו דורס כו' אינו ר"ל שידוע בודאי שאינו דורס אלא כל שהוא בחזקת אינו דורס דהיינו שהיה אצלינו ולא ראינו דורס גם העמדנוהו על החוט ולא חלק רגליו ואף שבכל זה אינו ודאי אינו דורס אלא שמוחזק בקצת אינו דורס וכמ"ש הר"ן בפי' החגה וב"י הביאו ע"ש אפ"ה מותר לאכלו כיון שאין לו אלא סימן אחד בגופו א"כ ליכא לספוקי בשום עוף טמא שלכולם יש שנים בגופו כמ"ש בשם הרז"ה שכ"כ בשם ר"ת שכ"כ בספר הישר שאפילו לעורב יש שנים בגופו ודלא כמ"ש התוס' בשמו וליכא לספוקי אלא בפרס ועוזיה ולומר שמא ממינם הוא דיש לכן חד סימן טהרה בגופן ושמא ידרוס אף שלא ראינוהו דורס והוא בחזקת אינו דורס שמא גם פרס ועוזיה אין דריסתו ניכר ואפ"ה קי"ל שהם דורסין · וזה"ש הרמב"ם שאין בכל המינים מין שאינו דורס ויש לו סימן אחד בגופו כ"א פרס ועוזיה וקשה שלא קי"ל דפרס ועוזיה אין לו אלא חד סימן טהרה אלא נראה דס"ק דליכא לספוקי בשום חד כ"א בפרס ועוזיה דאית ליה ג"כ חד סימן טהרה בגופו ואע"ג דקי"ל שהוא דורס מ"מ איכא למימר שמא הדריסה אינו ניכר בו כמו זה ואפ"ה פשוט הוא שדורס וגם זה יש לחשוש בו ומסיק דליכא למיחש להכי שהם אינן שכיחים וזהו ממש כדברי אמימר בגמרא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דרס ע"ד שפרש"י והרז"ה ז"ל בשם ר"ת דפי' דכיון שיש לו רק סימן אחד בגופו לא מחזקינן ליה בדורס בסתמא אם לא שראינו בעינינו דורס דאז החוש יכחיש וצריכין לומר שמין פרס או עוזיה הוא אף שאינו שכיח · ומסיק רבינו וכתב אבל ר"ת כתב שאין להתירו בסימן אחד אלא בסימן קורקבן נקלף והיינו כמו שמסיק גם הרמב"ם בשם הגאונים והיינו מטעם שהוא הסימן המחדש שאינו בשום עוף טמא כ"א בפרס או עוזיה והם אינם שכיחים כלל לכן ליכא לספוקי בהם ומחזקינן ליה בודאי אינו דורס משא"כ בשאר סימנים כגון אצבע יתירה או זפק כיון שהן מצוין בשאר עשרים ושניהם טמאים המצוין בינינו אף שאיכא הוכחה דאלו מהם הוא הו"ל שני סימנים בגופו כמ"ש מ"מ המירו אכה הספיקות שבא לידן · ונלע"ד להגיה בדברי רבינו או אצבע יתירה וכמ"ש הרמב"ם להדיא ז"ל אבל אין קרקבן נקלף אפי' יש לו זפק או אצבע יתירה טמא וכן מוכרח להגיה דאל"כ קשה פשיטא דטמא דהא איכא לספוקי בעורב דיש לו הני שני סימנים לפי קבלתן דקורקבן נקלף הוא הסימן המחודש דלית בהו וגם יש לספוקי בעשרים עופות האחרים דיש לכל אחד אני שני סימנים בגופן וג"כ אינם דורסים ודלמא גם זה לא ידרוס ולכך לא מכשר אמימר אלא דוקא כשבא בסי' אחד בגופו ולא בשנים וזה ברור · וזהו נלע"ד שהוא דעת רבינו בדברי הרמב"ם וגם כמ"ש כתב שיש פירשו לדברי הרמב"ם כן שמ"ש ושאינו דורס ר"ל שאינו ידוע שודאי דורס אבל הוא הספק שאין פי' דבריו כן אלא ר"ל במ"ש שאינו דורס שידוע שאינו דורס ודברי ה' המגיד כתב ב"י וכתב עליו מ"ש ע"ש והארכתי בק"ש שיסדתי לזה דקשה לי טובא דלפי פירושו ז"ל דלהרמב"ם היה לו שיטה אחרת בפי' שמעתתא ושיש לפרס ועוזיה שני סימני טהרה דהיינו אינו דורס ועוד סימן אחד בגופו וזהו נגד משמעות סוגיא כגמרא כנ"ל והארכתי בק"ש · ועיין בריב"ש סי' קצ"א מ"ש בעמן זה פי' להרמב"ם : (ו) ורש"י כתב שאין לסמוך ולאכול שום עוף אלא במסורת כו' כתבתי בדרישה שכ"כ הרא"ש בשמו וכ"כ הוא בשמעתין בההוא תרנגולתא דאגמא : (ז) והרז"ה כתב וקבלנו מסורת מאבותינו וזקנינו כו' וכתב הרא"ש ז"ל וכן מסתבר כתב מ"ו דס"ל כוותיה בהא דיש

חדושי הגהות

(סב :) גבי עורב במחצת ואסרוה כמוהו (פרישה וכ"ה) : ג גלע"ד להגיה או אצבע יתירה וכ"ה בהרמב"ם וכן מוכרח להגיה דאל"כ משה פשיטא דטמא דהא איכא לספוקי

שמא הוא דורס: נאמן הצייד לומר עוף זה התיר לי פלוני הצייד והוא שיהא אותם שאומר שהתירם לו בקי בהם ובשמותיהם (ח) כתב א"א הרא"ש ז"ל מי שהוא במקום שנוהגין איסור בעוף אחד מפני שאין להם מסורת והלך למקום שיש להם בו מסורת שיכול לאוכלו במקום שהלך שם ואפי' דעתו לחזור [כ] ולא עוד (ט) אלא אפילו בכל המקומות יכולים לסמוך על אותו המקום שקבלו בו שהוא מותר כל זמן שאין יכולין להכיר שהוא טמא: ז (י) ביצי עוף טמא אסורים כמותו:

סימני

והרשב"א והר"ן ז"ל ונראה שכולם מסכימים לקבלתו וכ"פ הרשב"א בת"ה וכולם כתבו או כף רגלו רחב דמשמע דבחד מהני תרי סימנים סגי ולפי זה יש לתמוה למה כתב רבינו וכף רגלו דמשמע דתרוייהו בעינן אח"כ מצאתי כתוב על שם תשובת הרשב"א (סימן רי"ב) מה שאמרת שאמר הגאון ז"ל דכל עוף שחרטומו רחב ויש לו פאטה אינו דורס וטהור ושאלת אי סגי חד מהני ב' סימנים או בעינן שיהא לו שניהם זה לא ראיתי לגאון אלא שהרז"ה כתב שכך היתה קבלה מהזקנים ולא מצאתי לו עיקר משום מקום ומה שאין לו מקום מה אדון עליו עד שנשמע מפי המקובל במה היתה קבלתו עכ"ל ונראה מתשובה זו שעיקר הגירסא היא וכף רגליו בוי"ו וכמ"ש רבינו וכתב רבינו ירוחם ולפי זה הסי"ג ואיניה המקוננות בבתים הגבוהים היא טהורה שיש לה כל סימני טהרה כמו אווז ממש וגם כף רגלה רחב כמו אווז וידוע שאינו דורס וקבלתי שהוא עוף טהור וראיתי כמה מקומות שנוהגים בו היתר ויש מקומות שנוהגים בו איסור שסוברים שהיא חסידה הכתובה בתורה ואין זה טעם כי גם אותו שאנו קורין עורב אין בו סימנים שאז"ל שנראה מן ההלכה שאין לו זפק וזה יש לו זפק וכן נשר שקורין אגיל"א יש לה אצבע יתירה ולפי חז"ל נשר הכתוב בתורה אין לו שום סימן טהרה וכן עוף שיש לו לכתות כמו אדם אנו סוברים שהוא קריא וקיפופא הכתוב בתורה ואנו מוציאין לו אצבע יתירה ולא סימן טהרה אחר י ולפי סוגית הגמרא נראה דכ"א עופות טמאים יש להם ג' סימני טהרה וכן כך שאנו קורין אישפרו"יר איגאו"ילן אין לו כי אם אצבע יתירה ולא סימן אחר וע"כ אין לנו לסמוך על השמות שאין אנו בקיאים בשם העופות עכ"ל והרא"ש כתב בתשובה כלל ך' דין ד' על הסיגוא"יניא שאוכלים אותו במקצת מקומות טוב לחקור אחר קבלתם שמא אדם אחד סמך על חכמתו ובדק בסימנים והכשירו ואין לסמוך על זה כי שמא דורס הוא ועוד שיש מיני עופות טמאים שיש להם סימני טהרה הלכך אין לסמוך בעופות על בדיקת סימני טהרה שמצינו בחכמי התלמוד שהיו אוכלים עוף והיו סבורים שהוא טהור שמצאו לו סימני טהרה ואח"כ אסרוהו ודע כי אני לא הייתי אוכל ע"פ מסורת שלהם כי אני מחזיק המסורת שלנו וקבלת אבותינו חכמי אשכנז שהיתה התורה ירושה להם מאבותיהם מימות החרבן וכן קבלת אבותינו רבותינו שבצרפת יותר מקבלת בני הארץ הזאת והא דאמרינן עוף טהור נאכל במסורת בעוף שאין אדם מכיר אותו אבל עוף המקובל מחכמי ישראל שהוא טמא לא יאכל ע"פ מסורת אחרים הפחותים מהם עכ"ל: מסקינן בגמרא (סב:) דסנונית לבנה אי ירוקה כריסה אסירא ואי חיוורא כריסה שריא וכתב הרשב"א בת"ה סנונית הדרה בבתים אם כריסה לבנה מותרת ואם לאו אסורה ובמקומות האלו לא ראינו מי שנהג בה היתר אף בכריסה לבנה וגם רבינו ירוחם כתב סנונית הדרה בבתים טהורה והוא שכריסה לבנה והיא הגילונדרינ"א והעם נהגו בה איסור: נאמן הצייד לומר עוף זה התיר לי פלוני הצייד וכו' שם (סג:): **כתב** א"א ז"ל מי שהוא במקום שנוהגים איסור בעוף א' וכו' ז"ל שם יראה שאם אדם הולך ממדינה למדינה ובמדינה שיצא משם אין מסורת ובמקום שהלך שם יש מסורת על עוף אחד שהוא טהור יכול הוא לאכלו באותה מדינה כשהוא שם אפילו דעתו לחזור ואין כאן משום חומר מקום שיצא משם שהרי מה שאין אוכלין אותו במדינתו אינו בשביל שהם אומרים שאסור אלא בשביל חסרון קבלה שלא קבלו בו היתר מאבותיהם ואלו שקבלו בו היתר ראוי לסמוך על קבלתם ולאכלו בכל המקומות כל זמן שאין יכולין לברר בו איסור עכ"ל · וכתב רבינו ירוחם על דברי הרא"ש ונ"ל דה"ה בהפך שאם יצא ממקום שיש להם מסורת והלך למקום שאין להם מסורת שמותר לאכלו ואין זה בכלל

והרז"ה כתב דכחרטומו רחב וכף רגלו כשל אווז בידוע שאינו דורס דלפי קבלתו ודאי בדאיכא בהדיה קורקבן נקלף בלאו הכי סגי לר"ח והרמב"ם וכתב הרא"ש על דבריו דהכי מסתבר וסמכינן על קבלתו אבל אין לסמוך ע"ז אלא לענין זה שאם ימצאו לו ג' סימנים אין לחוש שמא הוא דורס כמו שחשש רש"י לשאר עופות שהן בחזקה שאינן דורסין דבזה שחרטומו רחב וכף רגלו כשל אווז אין לחוש ודלא כדעת הרז"ה שכ' בידוע שאינו דורס ולפי שרש"י ז"ל חושש אפי' איכא ג' סימנים בגופו לכך כתב הרא"ש דבזה כיון דאיכא ג' סימנים בגופו אין לחוש אפילו רש"י מודה דיש להתירו אבל באין חרטומו רחב חוששין לו אפי' איכא ג' סימנים בגופו מיהו קשה ממ"ש רבינו ירוחם על עוף הנקרא סיגואיניי"ה שיש לה כל סימנים טהרה כמו אווז ממש וכף רגלה רחב ויש מקומות שנוהגים בה איסורא שסוברים שהיא חסידה הכתובה בתורה וכן ממ"ש הרא"ש בתשובה כלל כ' על הסיגואיניי"ה שהוא טמא ונראה מדבריו שכך היתה קבלתו משכת מחכמי אשכנז וצרפת שהוא טמא ומביאו ב"י אלמא מוכח להדיא דאין לסמוך על מה שחרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז אעפ"י שיש לו כל ג' סימני טהרה וי"ל דלא קאמר הרא"ש בתשובה והר' ירוחם לאסור אלא בעוף הסיגואיניי"א דכיון דיש אוסרין על פי קבלתם לאיסור אין לסמוך על אותן המתירין דשמא אדם אחד סמך על חכמתו ובדק בסימניו והכשירו וספק דאורייתא לחומרא דהא איכא ספק בקבלה זו איזה אמת אבל היכא דליכא מסורת לא לאיסור ולא להיתר התם הוא דכתב הרא"ש בפסקיו דיש לסמוך על קבלת הגאון היכא דחרטומו רחב וכף רגלו רחבה אם ימצאו לו ג' סימנים בגופו ואין פסקיו חולקין כלל על תשובה זו והכי ודאי היה ראוי לנו להורות וגם ב"י בש"ע כתב כן אכן בא"ו הארוך סוף כלל כ"ו כתב דהמסקנא והמנהג שאפי' חרטומו רחב וכף רגלו רחבה ויש לו ג' סימנים אין לאכלו אלא ע"פ המסורת מאבותינו וכך פסק הרב בהגהת ש"ע ושכן נוהגים ואין לשנות ומה שכתב בספרי רבינו וכף רגלו רחבה וכו' במקצת ספרי רבינו כתב או כף וכו' וכ"כ באשיר"י וכ"כ הר"ן אבל הב"י כתב דהרשב"א תופס עיקר דבעינן תרוייהו ונפקא מינה לגלילותדלא נהגו חומרא זו דאו"ה שאנו נוהגים וסומכים על דברי הרא"ש בפסקיו ודברי רבינו והש"ע אפ"ה אין היתר אלא בדאיכא תרתי חרטומו רחב וכף רגלו רחבה ואיכא נמי ג' סימנים בגופו: ביצי עוף טמא אסורין כמותו בפא"ט מדכתיב בת היענה ומי אית לה בת ליענה אלא זו ביצתה ואע"ג דכל היוצא מן הטמא טמא אצטריך קרא לביצי עוף טמא משום דמן הדין אף ביצי עוף טהור אסורין משום אמ"ה

דרכי משה

רק במסורת ואע"ג דיש לדחות זו לומר דלמעט בא לא חיישינן וכמ"ש לעיל סימן נ"ז לענין טריפה אינה חיה מ"מ נראה דיש להחמיר בדבר:

וכ"ם

פרישה

דיש לסמוך בזה שאינו דורס ולא כרש"י דאוסר עד שעוף זה בעצמו הוא מסור בידינו מקדמונים שהוא טהור ואין לסמוך אשום סי' עכ"ל אף שהרא"ש הביא תחילה לשון רש"י ומשמע שהרא"ש הסכים עמו וכתב עליו דין מי שהיה ממקום שנוהגין איסור והלך למקום שיש לו מסורת ואח"כ הביא דברי הרז"ה ואינו משמע שיש פלוגתא ביניהם מ"מ מדכתב גם שם והרז"ה כתב ולא כתב וכתב הרז"ה משמע דפליג עם רש"י וה"ט דרש"י אינו סומך כשיש לו סימן זה בצירוף ג' סימנים שבגופו כ"ל משום דרש"י לשיטתו דפי' בשמעתין דעוף יש לו ג' סימנים בגופו הוא סי' טומאה דלעשרים עופות לכולהון יש לכל אחד ג' סימנים שבגופן וסימן טומאתן הוא דדורסין ומש"ה ס"ל דאין לסמוך אהאי דחרטום רחב משא"כ הרז"ה והרא"ש דנמשכים אחר פי' התוס' ור"ת דכתב דלסוגיא דשמעתין לית לשום חד ג' סימנים בגופן ואדרבא המשנה קתני מי שיש לו שלשה סימנים הללו הוא טהור ולא מחזקינן ליה בדורס הלכך אף שאנו מחמירין מ"מ כיון שיש עוד סי' שאינו דורס סומכין גם על ג' סימנים הללו ומחזיקין ליה באינו דורס ואוכלין אותו: (ח) כתב הרא"ש ז"ל מי שהוא במקום כו' עד ואפי' דעתו לחזור ואין כאן משום חומרא המקום שיצא משם דהא גם מה שלא אוכלין אותן במדינתן אינו משום איסור רק משום חסרון קבלה וכתב רבי ירוחם וה"ה איפכא אם יצא ממקום שיש להם מסורת למקום שאין להם מסורת מותר לאוכלן מהאי טעמא ובדרישה נתבאר עוד ע"ש: (ט) אלא אפי' בכל המקומות יכולין לסמוך על אותו מקום כו' פי' במקומות שלא נהגו לא איסור ולא היתר אבל לא במקומות שנהגו בהן איסור כמבואר הטעם בדרישה: (י) ביצי עוף טמא אסורין כמותו אצטריך לאשמעינן זה דלא מדכתב דממנה לאסור בת היענה וכי בת יש ליענה והלא מטלת בצים · דהאי בצים של עוף טמא הוו מותרין · אלא שלמדנו לאסור מדכתיב כי יקרא קן צפור לפניך אפרוחים או בצים וגו' עד והבנים תקח לך דדרשינן הראוים לך (דלמאי אתא אי לבנים שלא יקח בנים טמאים והלא כבר נאסרו בפרש' שמיני אלא לומר. פרט לביצי עוף טמא ועיין בפרק א"ט ד' ס"ד ובתוס' שם עכ"ה) פרט לביצי עוף טמא · אבל אין לומר דה"א מדהרינן ביצי עוף טהור הוה הרינן דטמא כמ"ש לעיל סימן פ"א בחלב טמאה דכיון דכבר גילה לן קרא דלא יליף חלב טמאה מטהורה ה"ה לבצים דלא ילפינן מהדדי:

וקשקשת

דרישה

ליה בדורס עד שראינוהו דורס: ומוסכם מכל הפוסקים דהלכה כאמימר · והרא"ש כתב בשם ר"ת ז"ל דקבלה בידינו דהאי בסימן אחד דקאמר דהיינו קורקבן נקלף שהוא סימן המדש ועוף הבא לפנינו באותו סימן קאמר אמימר דטהור והוא דלא דריס פי' כל כמה דלא חזינן ליה דדריס ליכא לספוקי במידי דכל הני עופות דכתיבי הטמאים לית להו סימן המדש ופרס ועוזניה לא שכיחי בישוב (ונראה דר"ת ס"ל כפי' התוס' שכתבו בשם ר"ת דעורב ב' סימנים שיש לו היינו שיש לו חד סימן בגופו והוא אינו דורס והלכך דוקא עוף הבא לפנינו בסימן דקורקבנו נקלף דהוא סי' המדש ליכא לספוקי בעורב משא"כ בשאר סימנים וק"ל) וכתב עוד הרא"ש ז"ל וע"ז היה ראוי לסמוך אלא שרש"י פי' בשמעתין גבי תרנגולת דהנו אכלי ושוב מוינה דדרסה ואכלה ואסרוה ח"ל ומתוך שאין אנו בקיאין בכן נראה לי שעוף הבא לפנינו יש לחוש שמא דורס הוא דהא תרנגולת דאגמא היו מחזיקין בה דטהורה וא"כ ראוי שדרסה ואין עוף נאכל אלא במסורת כו' עד והרז"ה ז"ל כתב קבלנו מסורת מאבותינו וזקנינו שכל עוף שחרטומו רחב או כף רגלו רחבה כשל אווז בידוע שאינו דורס וכן מסתבר וראוי לאוכלו אם ימצאו לו ג' סימנים בגופו ואין לחוש שמא דורס עכ"ל הרא"ש שם · וצריכין לידע שלכל הפרושים בעוף הבא לפנינו בלי שום סימן טהרה בגופו רק שידוע שאינו דורס טהור ומותר לאוכלו מן הדין וכ"כ בהדיא רש"י ור"מ ור"ת בפירוש דהא ליכא לספוקי בשום חד מעשרים עופות או בעורב כי לכולם יש סימן טהרה בגופן לעשרים מהן שני סימנים ולעורב לפי' התוס' בשם ר"ת חד בגופו ולפי מ"ש הרז"ה בשם ר"ת וכ"כ בספר הישר אית לעורב שני סימנים בגופו ופרס ועוזניה לא שכיחי בישוב אלא שהרז"ה כתב כדי לצאת גם מספק פרס ועוזניה צריך להיות בעוף הבא לפנינו עם זה הסימן שאינו דורס עוד סימן בגופו ותו ליכא למיחש אפי' לפרס ועוזניה שאין לשום אחד כ"א סימן אחד ועורב שני סימנים בגופו אבל דורס ויש לו עוד סימן טומאה ועשרים אינם דורסים ויש להם השניים שבעורב בגופן וא"כ ליכא למיחש בשום חד ואף שהתוס' כתבו שגם לעורב לית ליה אלא חד סימן בגופו והסימן השני שאינו דורס והוכיח כן בראיות מוכות וא"כ עוף כזה אסור לאכול שמא עורב הוא הרז"ה לא כ"כ בשמו אלא כאשר כתבתי · והרא"ש שכתב דיש לסמוך אקבלת הרז"ה ומצריך להיות בו עוד ג' סימנים בגופו היינו משום שיש פרושים הרבה בסימני עופות ונתעוררו כמה ספיקות בעופות עצמן בימי הגמ' ובימי הגאונים ולכך מכח חומרא מצריך להיות כל הד' סימנים בעוף הנאכל אלא שבזה יש לסמוך אהרז"ה להחזיקו בכך ותרייהו רחב בודאי אינו דורס ודעת הרמב"ם כדעת ר"ת שכתב בספר הישר וכמ"ש הרז"ה בשמו וכמו שהוכחתי בפרישה · ומכלל דברינו נתבאר דמ"ש רבינו בשם הרמב"ם ויש להתיר עוף המוחזק שאינו דורס בסימן אחד היינו דוקא בסימן אחד לא בב' סימנים אסור דאיכא לספוקי בחד מעשרים עופות ורבינו קיצר והיינו טעמא משום דתפס ל' הרמב"ם וכבר דקדק ב"י על הרמב"ם בזה דלא הו"ל לקצר אלא לפרש אבל עוף שיש לו ג' סימני טהרה בגופו מן הדין טהור לפי' ר"ת והרמב"ם והרא"ש ורבינו ורבי ירוחם ור"מ אלא שאנו מחמירין כמ"ש משא"כ לפרש"י שהוא טמא מן הדין ודו"ק · אבל עכ"פ כשיש לו ג' סימני טהרה ויש לו חרטום וכף רגל רחב אין טעם להחמיר בו דהא כתבו כל האחרונים הרא"ש והר"ן והרשב"א והמ"מ דיש לסמוך אקבלת הרז"ה דודאי אינו דורס מי שחרטומו וכף רגלו רחב כאווז וכ"פ ב"י בש"ע אבל באו"ה החמיר גם בזה דכתב שאין לאכול שום עוף אם לא בקבלת ומסורת אבותיו ע"ש כלל כ"ו וכ"פ רמ"א בש"ע ובד"מ הביא ראיה ממין עוף שקורין האסיגי ניאה"ו המקוננת בבית שכתב רבינו ירוחם שיש לה כל סימני טהרה כאווז גם כף רגלה וחרטומה רחב כשל אווז ואפ"ה כתב הרא"ש שאין לאוכלו ולא שום עוף כ"א במסורת ע"ש · ולענ"ד שאין ראיה משם דרבינו ירוחם לא כתב אלא שיש לו כף רחב כשל אווז אבל חרטום רחב לא הזכיר שם וא"כ יש לומר דמשום הכי החמיר הרא"ש די"ל הרז"ה לא קיבל מרבותיו אלא כשיש לו שניהם כף וחרטום רחב או יש לסמוך ע"ז שאינו דורס והשתא א"ש דלא יסתור תשובתו למ"ש בפסקיו וכמ"ש ג"כ הטור בשמו דיש לסמוך אקבלת הרז"ה גם ידוע שדברי פסקיו המה עיקר דאחרונה היא · ואף שהרא"ש והרשב"א נקטו בלשונם בקבלת הרז"ה כף רגלו או חרטום רחב וכ"כ בספר המאור גופה או מ"מ הלא כתב ב"י תשובת רשב"א שנשאל ע"ז וכתב שאין להקל עד שיהיו לו שניהן וכ"כ בספרי הטור שבידינו וכף רגלו וחרטומו רחב ולא כתב או ודוק: [כ] ולא עוד אלא אפי' בכל המקומות יכולין לסמוך ז"ל הרשב"א בת"ה היו אוכלין במקצת מקומות ובמקצת מקומות אין נאכלין יראה לי שאומרים על אותן מקומות שפשט בהן היתרן שאלמלא שקבלו כן מאבות הראשונים הבקיאים בכן לא היו נוהגין בהם היתר ואע"פ שמקצת מקומות לא קבלו כן אין אומרים למי שלא ראה

את

חדושי הגהות

דברי הר"י בב"י עד סופו וכ"ה במ"ש בסמוך והביא ב"י וכו': ו לפי הסוגיא שלפנינו לא נמצאו כ"א כ' עופות שיש להם ג' סימנים (וכ"ה ברש"י שהביא הרב"י לעיל) שהרי כל העופות יחד אינם רק כ"ד בצרי להו נשר שאין לו סימן טהרה כלל ופרס ועזניה יש להם חד סימן ועורב ב' סימנים נשתיירו רק כ' ומה גם לפמ"ש הרש"ל שם ליישב דעת רש"י ותוספות שנקטו בלשונם י"ט עופות לפי שסוגית הגמרא מוכחת כן שהרי אחד מהמינים שנתרבו מן למינו הוא הזרזיר שהוא מין עורב ע"ש בדבריו מעתה לא נמצאו רק י"ט עופות בג' סימני טהרה ולא עלתה על דעתי לומר כי ט"ס נזדמן בדברי ה"ר ירוחם ובי לפי שראיתי גם להרד"ה פא"ט אחר הצעתו שיטת רבינו יעקב סיים שם וז"ל אנו נוהגין לומר שאינה מכ"א עופות שיש להם ג' סימני טהרה ע"כ ואיך מקרה אחד הוא לשלשת הרועים האלה כי ימעלו המדפיסים בדבריהם: ז ביצי עוף טמא וכו' שם בגמרא אמר חזקיה מנין לביצת טמאה שהיא אסורה מן התורה שנאמר ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא איזו זו ביצת טמאה וכתבו התוספות אע"ג דכל היוצא מן הטמא טמא איצטריך [illegible] לאחור ביצי עוף טמא דס"ד דשרו משום דליכא מידי דאתו מחי ושריא והך ביצה כאבר מן החי הוא ואפ"ה שריא רחמנא וה"א דה"ה דשריא אפי' בעוף טמא ודיוקא דלך [illegible]

אמ"ה אלא שהתירה הכתוב מדכתיב תקח לך ולא לכלביך סד"א דאף כולי עוף טמא מותרין מהך דרשא דתקח לך להכי כתב בת היענה לאסור עוף טמא כך פר"ת ודכוותא איתא בפרק קמא דבכורות בדין חלב בהמה טהורה וטמא דכתב קרא להתיר את הטהורה ואידך קרא לאסור את הטמאה ע"ל תחלת סימן פ"א:

בכלל וחומרי מקום שהלך לשם כי אין נוהגים בו חומרא אלא מפני שאין להם מסורת ע"כ והרשב"א כתב בת"ה וז"ל היו נאכלין במקצת מקומות ובמקצת מקומות אין נאכלין יראה לי שסומכין על אותן מקומות שפשט בהם היתרן שאלמלא שקבלו כן מאבות ראשונים הבקיאים בהם לא היו נוהגין בהם היתר ואע"פ שמקצת מקומות לא קבלו כן אין אומרין למי שלא ראה את החדש שיבא ויעיד אלא למי שראה את החדש ואיפשר לאותן שנהגו בהם איסור אוסרין שאני אומר מותרין הם אלא שנהגו בהם איסור מפני עופות טמאים הדומים לאלו הנמצאים באותן המקומות עכ"ל (ב) ולעיל בסמוך כתבתי דברי הרא"ש בתשובה בזה:

דיני דגים

פג סימני דגים מפורשים בתורה כל שיש לו סנפיר וקשקשת סנפיר הוא ששט בהן (א) וקשקשת הן הקליפות הקבועים בו (ב) [א] ואפי' אין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחד מותר והוא שתהיה הקשקשת קבוע תחת לחיו או תחת זנבו או תחת סנפירו וי"א שאינו מותר עד שיהיו לו ג' באלו ג' המקומות וא"א הרא"ש ז"ל מתירו אפי' באחד (ג) ואפי' אין לו עתה ועתיד לגדלם לאחר זמן או שהיה לו בעודו במים והשירן מיד בעלותו ליבשה מותר (ד) יש מיני דגים שקשקשיהן דקין מאד ואינן ניכרות ואם כרכוהו בבגד או נתנו אותו בכלי מלא מים ונמצאו בו קשקשים מותר (ה) בידוע שיש לו קשקשים (ו) כל שיש לו קשקשת יש

ב"ח

פג סימני דגים וכו' ואפי' אין לו אלא סנפיר וקשקשת אחת מותר ה"א בת"כ ומ"ש והוא שתהיה הקשקשת קבוע תחת לחיו או תחת זנבו או תחת סנפירו תוספתא הביאו המפרשי' וע"פ פי' של הרמב"ן דלאו או קתני ת"ק והלכתא כותיה וכן פירש הרא"ש והטעם דבאותן מקומו' ידוע דשלו היא ולא חיישי' שמא עם דגים טמאים נתערב ונשרה קשקשת ונדבקה בזה כ"כ הר"ן וה"ה וכת' הר"ן דאינו מחוור דכיון דמחובר עמו יפה ונראין מגופו אפילו במקומות אחרים לא חיישינן דמעלמא אתאי ויהיו הה"מ כתב עוד ע"ש הרמב"ן וז"ל שמעתי שיש מינין שאין להם קשקשין אלא אחד בזנבן כלומ' וא"כ איכא למימר דקים להו לרז"ל שיש ג"כ מינים שאין להם קשקשים אלא אחד תחת לחיין ומקצתן שאין להם אלא אחד תחת סנפירינן אבל לא נמצא שום מין שיהא לו קשקשת אחת לבדה בשאר מקומות ולפיכך אם נמצא דג שיש לו קשקשת אחת במקומות אחרים אמרינן ד דאי דג טמא הוא וע"י איזה סיבה נדבקה הקשקשת בגופו מימים רבים בעודו במים ומ"ש בשם י"א היא דעת ר"ח שפי' התוספתא כפשטה ופסק כך הלכה: ומ"ש שהרא"ש מתירו אפי' באחת היא סברא שלישית דאף במקומות אחרים מתירו אפי' באחת דהכי משמע מדבריו דלאחר שהביא התוספתא שקובע לו מקום כתב ובת"כ תניא אין לי אלא המרבה בקשקשים מנין לרבות אפי' אין לו אלא אחת ת"ל וקשקשת כו' ומדלא קבעה לו מקום ש"מ דקשקשת אחת בכל מקום מותר ופליג אתוספתא ומדהביא הת"כ במסקנא משמע דהכי ס"ל להרא"ש וכך היא דעת הרי"ף והרמב"ם ואחריהם נמשך הרא"ש וכל זה שלא כפי' ב"י: יש מיני דגים וכו' בפרק אין מעמידין ההוא נונא דאתא לקמיה דר"ע חפיה בדיקולא חזא ביה קלפי ושרייה ומפרש רבינו דחפיה הוא מלשון חכוך פי' היה חוכך אותו בדיקולא וחזא ביה קלפי וכ"כ הרשב"א בת"ה וחפו אותו בבגד וכן נראה בערוך חף החמישי שפי' מענין חכוך אבל רש"י פי' כיסהו בסל ופירכא בתוכו ונשרו קליפין ונראו בדפניהם קשקשים דקים גם פי' זה הזכירו הרשב"א שכתב או שמו אותו בכלי חרס וכו' ומ"ש כ"ח הוא דבגמרא בעובדא דאתא לקמיה דרב אשי אמרו חפייה במשכלי אווירי ורבינו היה מפרש במשיכלי אוורי מלא מים ומשכלי הוורי לאו דוקא אבל רש"י פי' מתוך שהם לבנות נראים בהם קשקשים שהן שחורים והרשב"א מפרש דבאותן שקשקשיהם לבנים בעינן משיכלי אוכמי ובאותן שקשקשיהם שחורים בעיא משיכלי חוורי ולפיכך כתב בסתם דהכל לפי הענין ותדע מדקאמרינן דר"ע חפיה בדיקולא בסתמא ולא קאמר חוורי ואיכא למידק דמשמע מדברי רבינו והרשב"א דלא סמכינן אבדיקה אלא אהנהו תרתי והרי בגמרא קאמר אידך עובדא דעבד רב אשי דנקטיה להאי נונא להדי יומא חזא דהוה ביה נימחי פי' קשקשים דקים ושרייה וי"ל דהך בדיקה דלהדי יומא לא אצטריך לפרש דפשיטא היא כיון דחזינן ביה נימחי דשרייה אלא אשמועינן אפי' לא חזינן בה להדי יומא כמי אית לה בדיקה א"כ איפכא דלהדי יומא לא יראו-מידי ספק דילמא לא תהא נקלפת מעור הדג ואינה קשקשת ורב אשי נמי לא שרוה ההיא נונא דחזי ביה נימחי אלא לאחר שקלפוה ביד או בכלי והלכך לא הצריכו להזכיר ההיא בדיקה: ומ"ש בידוע שיש לו קשקשים נראה דה"ק לא חיישינן דילמא הני קשקשים נשרו מדגים טהורים שנתערבו עם דג זה ונדבקו בו ודחיישינן בקשקשת אחת שבשאר מקומות להרמב"ן דהתם ודאי כיון דלא נודע שום מין טהור בקשקשת אחת בשאר מקומות חיישינן לנדבקה בו אבל כאן דנמצאו קשקשים מרובים לא חיישינן לנדבקו בו אלא אמרינן בידוע שיש לדג זה אלו הקשקשים דמגופן הן והרשב"א כתב בידוע שהיו לו קשקשים ור"ל נמי בידוע שהיו לו אלו הקשקשים המרובים ולא חיישינן דמעלמא נינהו דנדבקו בו ומ"ש ב"י ע"ז לא נהירא ויש להקשות דקאמר התם ההוא ארבא דנחנתא דאתא לסיכרא נפק רב הונא בר חיננא וחזא ביה קלפי ושרייה א"ל רבא ומי איכא מידי דשרא כה"ג באתרא דשכיחי קלפי ופי' התוס' דהוא חזא קלפי בהנהו נחנתא ושרייה לכולא ארבא ומיירי שלא היה שם אלא מין אחד ואפי' הכי קאסר להו רבא דחיישינן שמא נדבקו בהן מעלמא וי"ל דבארבא ודאי חיישינן אפי' במרובין כיון דשכיחי בה קלפי מעיקרא אבל בדג הבא לפנינו לא חיישינן שמא היה בארבא דשכיחי ביה קלפה מעיקרא ונדבקו בדג זה אלא תלינן דשלו הן ושרי אפי' לרבא בדאיכא קשקשים מרובים: **כל** שיש לו קשקשים יש לו סנפיר וכו' משנה פ' בא סימן ובגמרא ס"פ א"ט פריך ולכתוב רחמנא קשקשת ולא לכתוב סנפיר

ב"י

לא קבלו כן אין אומרין למי שלא ראה את החדש שיבא ויעיד אלא למי שראה את החדש (see above)

פג סימני דגים מפורשים בתורה וכו' סנפיר הוא ששט בו וכו' פשוט בס"פ אלו טריפות (נט.) וכתב ה"ה בפ"א מהמ"א דע שאע"פ שאמרו קשקשים הקבועים הקשקשים הם אותן הקליפות הנקלפות ממנו ביד או בכלי אבל הקבוע ואינה נקלפת מעור הדג אינה קשקשת וזה ברור וכתבו הרמב"ן ולהודיענו זה א שינה רבינו לשון המשנה וכתב הדבוקה בכל גופו:

ואפילו אין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחד מותר והוא שתהיה הקשקשת קבוע תחת לחיו וכו' שם במשנה ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת רבי יהודה אומר שני קשקשים וסנפיר אחד וכתב הר"ן ס"ל לרבי יהודה דשני קשקשים בעינן לפי שמלת קשקשת הוא כפולה ות"ק סבר שאין משמעה אלא קשקשת אחת וקי"ל כת"ק ומיהו איכא למידק מדתניא בתוספתא אחת תחת לחיו ואחת תחת זנבו ואחת תחת סנפירו אלמא לת"ק כל ג' קשקשים בעינן וב מקום ידוע כן נראה מדברי ר"ח והרמב"ן כתב דלאו או קתני דלת"ק באחת סגיא ומיהו בעינן שתהא באחד מהמקומות המוזכרים בתוספתא וכל זה אינו מחוור דמתני' סתמא קתני דמשמע דבחדא סגיא ובכל מקום שהיא ובסיפרא נמי סתמא קא אמרינן וכ"כ מדברי הרי"ף שהביא משנתינו כצורתה ולתוספתא לא חייש' דמשמע דפליגא אגמרא דילן וגם מדברי הרמב"ם משמע כדמשמע מדברי הרי"ף דבאי זה מקום שיהיה מותר בקשקשת אחד וכן דעת ה"ה אבל הרא"ש כתב דתוספתא קובע לו מקום כשאין לו אלא קשקשת אחד דקתני וכמה קשקשים יהיו לו אחד תחת זנבו ואחד תחת לחיו ואחד תחת סנפיר שלו רבי יהודה אומר וכו' ואו או קאמר ת"ק ובת"כ תניא אין לי אלא המרבה בקשקשים ובסנפירי' מנין שאין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחד ת"ל וקשקשת רבי יהודה אומר וכו' עכ"ל וכן דעת הרשב"א בת"ה ומ"מ כתב שראוי לחוש לדברי האומרים שצריך שיהו ג' קשקשי' אחד תחת זנבו ואחד תחת לחיו ואחד תחת סנפיר שלו ומתוך מה שכתבתי נראה שדברי רבינו אינם מכוונים שנראה מהם שהוא מביא ג' סברות ואינו מביא אלא שתי' דהא סברת הרא"ש היא הסברא הראשונה שהביא וכך הו"ל לכתוב וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה וגם יתבאר לך שיש סברא שלישי' והיא סברת הרי"ף והרמב"ם והשמיטה רבי' ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימי' לדעת אחת הכי נקיטינן (א): **ואפילו** אין לו עתה ועתיד לגדלם לאחר זמן וכו' ברייתא שם (סו.) ובפ"ב דע"ז (לט.) וכתבו התוספות והר"ן דנפקא לן מדכתיב אין לו עיין עליו: ומ"ש או שהיו לו בעודו במים והשירן מיד בעלותו וכו' ג"ז שם בברייתא': **יש** מיני דגים שקשקשיהן דקין מאד' וכו כ"כ הרשב"א בת"ה ומעשים הם בפ"ב דע"ז (שם) וכתב ה"ה שלרוב פשיטותם לא כתבם הרמב"ם ז"ל ולשון רבינו שכתב בידוע שיש לו קשקשים הוא תמוה דכיון שאנו רואים שיש בהם קשקשים מאי ב בידוע שיש לו קשקשים ומצאתי להרשב"א שכתב בידוע שהיו לו קשקשים והיה נ"ל דה"ק הני לאו קשקשים חשיבי כיון שהם כ"כ דקים וטעמא דמכשירים משום דקים לן דכל שקשקשים הללו מצויים בו היה לו קודם לכן קשקשים ממש ונשרו אבל לא משמע הכי מתוך דבריו ועוד דלאמאי לא חשבו לה קשקשים משום דדקה היא דלאו מי כתיב קשקשת גסה ועוד דלשון רבינו שכתב בידוע שיש לו א"א להתפרש כן ואיפשר דה"ק בידוע שזו קשקשת היא אעפ"י שהיא דקה ביותר: **כל** שיש לו קשקשת יש לו סנפיר וכו' משנה בפרק בא סימן (כה:) ופריך בגמרא ס"פ אלו טריפות (סו:) וליכתוב רחמנא

דרכי משה

(ב) וכ"פ בא"ו הארוך כלל נ"ו דבשאר מקומות אין לאוכלן רק בעירם שקבלו בו שהוא טהור ומי שהלך לשם אפי' דעתו לחזור מותר לאכלו שם עכ"ל:

פג (א) ואני אומר הואיל והר"ן והמ"מ מסכימין לסברת הרי"ף והרמב"ם והמה בתראי טובא יש לפסוק כוותייהו ומיהו טוב להחמיר שהרי הרא"ש והרשב"א ובעל הטור הסכימו גם

דרישה

את החודש שיבא ויעיד אלא למי שראה את החודש ואפשר לאותן שנהגו בהם איסור אסורין שאני אימר מותרין הם אלא שנהגו בהם איסור מפני עופות טמאים הדומין לאלו הנמצאים באותן מקומות עכ"ל. ולפ"ז מ"ש רבינו אפי' בכל מקומות יש לסמוך עליהן נראה דהיינו דוקא במקומות שלא נהגו בהן לא איסור ולא היתר אבל במקומות שנהגו בהן איסור לא כמבואר דדלמא אסרוה דלא ליתי לאחלופי ומ"ש בפרישה בשם ר"י דה"ה אפכא אם הולך המקום היתר למקום איסור שיכול לאכול שם כתם כ"ט הואיל ולא קבוע שם מקום דירתו לא חיישינן דלמא אתי לאחלופי מש"כ באנשי אותה העיר הדרים שם כל השנה. ובזה נתישב בדברי רבינו דלא תקשה מאחר שאפילו כל המקומות יכולין לסמוך אקבלת הסיא מקום מכ"ש שהיחיד ההולך למקומו שיכול לאכול שמה ודומק לומר דה"א דאסור ליחיד לשנות ממנהג מקומו משום חומרא מקום שילא משם משא"כ כשכל בני העיר חוזרין ונוהגין היתר:

סי' פג [א] **ואפילו** אין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחד מותר והוא שתהיה כו' שם במשנה ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת ר' יהודה אומר שני קשקשים וסנפיר

פרישה

סי' פג (א) **וקשקשת** הן הקליפות הקבועין בו כן הוא לשון המשנה וביאר הרב המגיד שהם אותן הקליפות הנקלפות ממנו ביד או בכלי אבל הקבועה ואינה נקלפת מעור הדג אינה קשקשת: (ב) ואפילו אין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחד הטעם עיין ידרישה: (ע' באלו ג' המקומות בכל אחד קשקשת אחד עכ"ה): (ג) ואפילו אין לו עתה ועתיד לגדלם כו' נפקא לן מדכתיב אין לו עיין עליו: (ד) יש מיני דגים כו' ק"ק דלא כל"ל יש מיני דגים שקשקשיהן דקין ומשמע דיש להן ודאי קשקשים אלא שאינן ניכרות אלא הל"ל יש מיני דגים שאין קשקשים ניכרין בהן וצ"ל דה"ק יש מיני דגים שקבלה בידינו שיש להן ודאי קשקשין אלא שאינן ניכרין ולפיכך גם שאר מינין שאין לנו קבלה בהן הבאים לפנינו ואין קשקשותיהן ניכר בהן סמכינן אכריכות בבגד או אנתינת מים. ומ"ש בידוע כו' ה"ק אם קלת מאותו המין כרכו בבגד ונמצא להן קשקשין סמכינן להתיר ע"ז כל ר"י אפילו בלא בדיקה ואמרינן בידוע שיש לכל המין קשקשין: (ה) בידוע שיש לו קשקשין אפשר לפרש דר"ל אף כי אין אנו יודעין אם היו לו קשקשין תחת זנבו או תחת לחיו או תחת סנפירו הואיל ואנו רואין שיש שם קשקשים בידוע שהיו לו במקום הקבוע להם דדוקא כשאין לו אלא אחת או צריך לידע שבאחת במקום קבוע אבל בנראה שיש לו הרבה אמרינן מסתמא היה במקום הקבוע ובזה יתורץ קושית ב"י שהקשה וז"ל ולשון רבינו שכתב בידוע שיש לו קשקשים תמוה דכיון שאנו רואין שיש בהן קשקשין מאי בידוע שיש לו קשקשים ומצאתי להרשב"א שכתב בידוע שהיו לו קשקשים והיה נראה לפרש דה"ק הני לאו קשקשים חשיבי כיון שהם כ"כ דקין וטעמא דמכשירין משום דקים לן כל שקשקשים הללו מצוין בו היה לו קודם לכן קשקשים ממש ונשרו אבל לא משמע הכי מתוך דבריו ועוד דלאמאי לא חשיבי לה קשקשים משום דדקה היא דלאו מי כתיב קשקשת גסה ועוד דלשון רבינו שכתב בידוע שיש לו א"א להתפרש כן ואפשר דה"ק בידוע שזו קשקשת היא אע"פ שהיא דקה ביותר עכ"ל ונראה כאילו דבריו סותרין אלו את אלו דבסמוך כתב דלאו מי כתיב קשקשת גסה וא"כ מהיכי תיתי לומר שאינו קשקשת ועוד דל' רבינו והרשב"א אינן מתישבין לפירושו ולפי מ"ש א"ש. ואפשר לומר שב"י סובר שלא הצריכו מקומות קבועין הכ"ל אלא באין שם אלא אחת ודקדק כן מל' הרא"ש שכתב דתוספתא קובע לו מקום כשאין שם אלא אחד דמשמע אבל באם יש שם הרבה לא קפדינן אמקום קביעתן ולכן כתב מ"ש: (ו) כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר בגמרא פריך ולכתוב רחמנא קשקשת ולא בעי סנפיר

רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר ומשני משום יגדיל תורה ויאדיר : ומ"ש לפיכך מלא חתיכת דג שיש לו קשקשת וכו' כ"כ הרשב"א ופשוט הוא :

מצא חתיכות דגים ויש באחד מהם קשקשת וכולי בפ"ב דע"ז (דף מ ·) מעשה בנכרי אחד שהביא גרב של חתיכות דג ונמצא סימן באחד מהם והתיר רשב"ג את הגרב כולו תרגמא רב פפא בחתיכות שוות א"ה מאי למימרא מהו דתימא ניחוש דילמא אתרמי קמ"ל ופי' רש"י בשחתיכו' שוות כשמחברין אותם יחד מתחברות וניכרות ונראות שהיו כולן מדג אחד וכ"כ הרשב"א בת"ה והרמב"ם כתב בספ"ג נכרי שהביא גרב של חתיכות דג שחתוכן שוה והן ניכרין שכולן מדג אחד ומצא בחתיכה אחד מהן קשקשים הרי כולן מותרות וכתב הר"ן שנראה מדבריו דכי אמרינן בשחתיכות שוים היינו לומר שמתוך חתוכן נראה שהוא מין דג אחד :

סנפיר ומשני ה"א מאי קשקשת סנפיר ואפילו דג טמא וכו' ואע"ג דמכתיב בנביאים ושרין קשקשים הוא לבוש ידעינן דקשקשת לבושא הוא מ"מ משום יגדיל תורה ויאדיר כתבה לנו התורה סנפיר וקשקשת כלומר כדי להבין מתוך התורה עצמה מהו קשקשת ולא נצטרך לנביאים ועיין בתוס' פ"ק דחולין ופא"ט :

ומ"ש לפיכך וכו' עד מלוחין יחד הכל מלשון ת"ה וטעמא דמילתא דבחתיכות עצמן שאין בהן קשקשי' דאיכא ספק דילמא מדג טמא הן אית בהו ספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא אבל בחתיכות שיש בהן קשקשים דאית בהו ספיקא שמא קבלו טעם ציר מחתיכות שאין בהם קשקשים דמדג טמא הן הו"ל ספיקא דרבנן דציר דגים טמאים אינו אסור אלא מדרבנן אזלינן לקולא :

יש לו סנפיר ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת (ז) לפיכך מצא
ד חתיכת דג שיש לו קשקשת אין צריך לחזור אחר סנפיר מצא לו סנפיר לא יאכלנו עד שידע שיש לו קשקשת (ח) מצא חתיכות דגים ויש באחד מהם קשקשת אם החתיכות מתאימות כולם מותרות חזקה מדג אחד באו (ט) ואם אינם מתאימות את שנמצא בו קשקשין מותרת והשאר אסורות אפי' כולן מלוחין ביחד [ג] עוד יש סימן אחר בדג טהור והוא שהטמא ראשו חד ואין לו שדרה והטהור אין ראשו חד ויש לו שדרה (י) ויש מהגדולים שכתבו שיש לסמוך

ומ"ש אם החתיכות מתאימות שם בגמרא תרגמא רב פפא בחתיכות שוות ופרש"י שכל החתיכות מתחברות יחד וכו' אבל מדברי הרמב"ם נראה שמפרש שמראה חתוכן שוה וכן ניכרין שכולן מדג אחד וכך הבין הר"ן ז"ל מדבריו ונראה דגם הרמב"ם מודה דאם מתאימות שרי אפי' לא היה מראה החיתוך שוה דכבר אפשר למראה להשתנות ע"י משמוש היד באחת יותר מבאחרות כדאיתא בפא"ט גבי מקיפין בבני מעים ולעיל בסימן חמשים אבל אם אין החתיכות מתאימות אין להקל במה שנראה חתוכן שוה בלבד · ומלשון רש"י שכתב מתחברות וניכרות ונראות שהיו כולן מדג אחד עכ"ל נראה דבעינן תרוייהו שיהיו מתאימות וגם שיהא נראה מתוך חתוכן שכולן מדג אחד והכי משמע בהגהת אשיר"י רפא"ט בדין קורקבן שמדמין שומן הקורקבן לשומן התרנגולת ומייתי ליה ב"י סוף סימן ק"א ע"ש הגהת מיימונית ועיין בת"ש לשם בס"ד והכי נקטינן : ומ"ש אפי' כולן מלוחים יחד האי אפי' אהיתר חתיכות קשקשים קאי דאעפ"י דאותן שאין בהם קשקשים אסורים אפ"ה לא נאסרו חתיכות אלו שהם מלוחים עמהם וכדפרישי' משום דאית בהו ספיקא דרבנן : וקאי נמי אאיסור חתיכות שאין בהן קשקשים וה"ק אעפ"י שכולם מלוחים יחד תלינן לקולא דמסתמא מין אחד הם וכן פי' ב"י :

עוד יש סימן וכו' בפרק אין מעמידין תנן טרית שאינה טרופה מותרת אפי' באכילה ומפרש בברייתא דהיינו כל שראש ושדרה ניכר ופליגי רב הונא ור"נ אי בעינן תרוייהו ופסקו הפוסקים כרב הונא דבעינן ראש ושדרה דאיכא בטמאים נמי ראש או שדרה כמו בטהורים אבל ליכא בטמאי' ב' סימנין ראש ושדרה ופרכינן מדתנן ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת ולא קחשיב נמי סימן ראש ושדרה ומשני אביי כיון דאיכא אדא ופלמודא שהם דגים טהורים דדמו לטמאים בראש ושדרה ואית להו קשקשים לא קחשיב להו אבל ודאי ראש ושדרה סימני טהרה נינהו דאין לך דג טמא שיהא לו ראש ושדרה כשל טהור והיינו דתנן טרית שאינה טרופה מותרת הכי משמע פשטא דסוגיא וזו היא דעת הגדולים שהסכימו לסמוך על ב' סימנים אלו דהיינו ראש ושדרה להתיר כל דג עליהם פי' אף דג שלם הבא לפנינו מן המים מותר ותלינן שנשרו קשקשיו בעלייתו או עתיד לגדל לאחר זמן · אבל הרא"ש ז"ל מפרש כיון דאיכא טהורים דדמו לטמאים בראש ושדרה ה"נ איכא טמאים דדמו לטהורי' בראש ושדרה ולפיכך אין לסמוך על ראש ושדרה להתיר דג שלם הבא לפנינו ואין בו קשקשים דכיון דאיכא ריעותא לפנינו לא תלינן דנשרו או עתיד לגדל דמילתא דלא שכיחא היא ושמא דג טמא הוא דדמי לטהורים בראש ושדרה ואעפ"י דהא נמי לא שכיחא היא מ"מ כיון דה"ל ספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא וזהו שכינו ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת דאלמא דאין לסמוך על שאר סימנים להתיר עליו דג אלא בסנפיר וקשקשת והא דתנן טרית שאינה טרופה מותרת אפי' באכילה ומפרשים לה דזהו דראש ושדרה ניכר היינו דווקא בנכרי שהביא חביות מחתיכות דגים מלוחים שאין בהן קשקשים דבהכי איירי כל הסוגיא התם אין זה ריעותא מה שאין בהן קשקשים דדרך להסיר הקשקשים קודם מליחה וסמכינן אסימן ראש ושדרה ולא חיישינן לטמאים דדמי לטהורים בראש ושדרה כיון דלא שכיחי בינינו וזאת היא דעת הרא"ש וכך היא דעת הרשב"א שמחלק בין דגים מלוחים שניתרין בראש ושדרה לבין שאר כל דג שלא להתירן בראש ושדרה והיא נמי דעת הרמב"ם אבל הרב ב"י הטה דעתו לדעת אחרת ושרי ליה מאריה ע"ש : וכתב הר"ן ע"ש הראב"ד דראש ושדרה לאו סימני דגים טהורים נינהו דטמאים אית להו לפעמים נמי ראש ושדרה אלא שיהא ראש ושדרה ניכר בטביעות עינא קאמר שיהא ניכר שהוא דג פלוני טהור ולפי זה צריך לפרש דהא דקמותיב מדתנן ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת ה"פ אמאי לא קתני נמי דסמכינן אטביעת עינא דראש ושדרה אפי' ליכא סנפיר וקשקשת ומשני כיון דאיכא אדא ופלמודא דאין להם היתר בטביעות עינא דראש ושדרה דדמו רישייהו לטמאים להכי לא תני

ומ"ש רבינו אפילו כולן מלוחין ביחד אפשר דאאת שנמצא בו הקשקשים מותרות קאי וה"ק אע"פ שמחזקינן לאינך חתיכות בחזקת טמאים לא נאסרו חתיכות אלו שהם מלוחות עמהם וטעמא יתבאר לקמן בסמוך ואיפשר דאוהשאר אסורות קאי וה"ק אפי' כולם מלוחים ביחד לא אמרינן מסתמא כולם ממין אחד הם וכיון דהני כשרות הני נמי כשרות : עוד יש סימן אחר בדג טהור והוא שהטמא ראשו חד וכולי בפ"ב דע"ז (ד' לה :) תנן דטרית טרופה אסורה (ושם לט : תנן) ושאינה טרופה מותרת ובגמרא תנו רבנן אי זה היא טרית שאינה טרופה כל שראש ושדרה ניכר ופירש רש"י כל שראש ושדרה · של כל דג ודג ניכרים שהדגים ניכרים בראשן בין טמא לטהור שהטמאים ראשיהם חדים ואין להם חוט השדרה איתמר רב הונא אמר עד שתהא ראש ושדרה ניכר רב נחמן אמר או ראש או שדרה מתיב רב עוקבא בר חמא ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת אמר אביי כי תניא ההוא באדא ופלמודא דדמו רישייהו לטמאים אמר רב פפא הלכתא עד שיהא ראש ושדרה של כל אחד ואחד ניכר ופירש"י ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת · משנה היא אלמא אין סימן לדגים בדבר אחר וקשיא לתרווייהו וכתב הרא"ש פירש"י דלתרווייהו ראש ושדרה פריך וק' דא"כ משדרה לא תירץ כלום אמאי לא תני שדרה ולעיל נמי אמרינן דליכא דג טמא דאית ליה שדרה הילכך נ"ל דמשדרה לא פריך דלא חשיב התם אלא סימני בראי ודגוואי לא קא חשיב וק' לי מה שנסתפקו כל הגדולים בדג הנקרא ברבוטא ור"ת דקדק דסימני עוברין דאורייתא ומתוך כך התירו ואמאי לא בדקוהו בחוט השדרה הילכך נ"ל כפרש"י דאתרווייהו קא פריך ואתרווייהו קא משני אלא שהתלמוד קיצר והביא ג' אדא ופלמוטה הידועים להם דדמי רישייהו לטמאים וא"כ י"ל דאיכא נמי דג טהור דדמי לטמאים בראש ושדרה אע"פ שאין ידועים לנו ומ"מ היכא דמכיר ראש ושדרה לא חיישינן שמא יש בהם ממין דגים טמאים שאין ידועים לנו דהנהו לא שכיחי בינינו כדאמרינן בפא"ט (סג ·) אי משום פרס ועזניה לא שכיחי ביישוב הילכך אין לסמוך על ראש ושדרה להתיר דג עליהם עכ"ל ואמת שדבריו צריכין ביאור דכיון דמסיק דאין לסמוך על ראש ושדרה להתיר דג עליהם היכי קאמר דהיכא דמכיר ראש ושדרה ל"ח שמא יש בהם ממין דגים טמאים וכו' ונראה דה"ק כשבא לפנינו דג שאין אנו יודעים מאי זה מין הוא כיון שמכיר ראש ושדרה שריא ליה ותלינן שטהור הוא אלא שהשירו או נשרו קשקשיו אחר עלייתו ולא חיישינן שמא מסתם המינים טמאים דדמו לטהורים בראש ושדרה דהנהו לא שכיחי בינינו אבל כשבא לפנינו מין דג שאנו יודעים דאין בו קשקשים לא סמכינן על ראש ושדרה להתירו דדילמא מאותם טמאים דדמו רישייהו דטהורים וגם יש להם שדרה הוא ואע"ג דלא שכיחי בינינו דילמא אתרמי איתרמו ומשתכח וליכא למימר כי היכי דהתם חיישינן דילמא השירו או נשרו קשקשיו אחר שעלה מן המים הכי נמי ניחוש שמא בעלייתו נשרו . ואיפשר דנשרה אחר שעלה שכיח טפי מנשרו בעלייתו מן המים ודוחק . ומכל מקום מתוך דברי הרא"ש יתבאר לך שמה שכתב רבינו ומ"מ כתב נכרי שהביא חבית מלא מחתיכות דגים מלוחים כל דג שמכירין ראשו ושדרתו מותר אין הטעם משום דמלוחים נינהו דמליחה זו אינה מעלה ולא מורדת להתיר או לאסור אלא היינו משום דסתם חבית של חתיכות דגים מלוחים הבא לפנינו אין אנו מכירים מאי זה מין דג הוא נקט הכי וגם משום דבגמרא אטרית שהוא דג מליח איתמר הני סימני אבל החילוק לדעת הרא"ש אינו אלא בין אם אנו מכירים מאי זה מין הוא לאין מכירין דכשמכירין שהוא ממין שאין לו קשקשת לא סמכינן אסימני ראש ושדרה ואם אין מכירין מאי זה מין הוא אלא שאין מוציאין לו עכשיו סנפיר וקשקשת סמכינן אסימני ראש ושדרה ודברי רבינו ירוחם בדין זה כמעורבבים בעיני ולא יכולתי לעמוד על סוף דעתו · והר"ן כתב דלפרש"י ראש ושדרה סימני דגים טהורים

פרישה

ומשני משום יגדיל תורה ויאדיר : (ז) לפיכך מלא חתיכת דג שיש לו קשקשת כו' ק"ק דהל"ל רבותא דאפי' אם נמצא כל הדג לפנינו ויש בו קשקשת ואין בו סנפיר דאיכא ריעותא לפנינו אפ"ה סמכינן אקשקשת ואמרינן דסנפירין היו לו ונפלו וי"ל דנקט חתיכות משום אינך בבא דכתב אחר זה : (ח) מצא חתיכות דגים אם החתיכות מתאימות כו' פרש"י שהחתיכות שוות וכשמניחין יחד מתחברות ונראה דהמדקדק זו יכולין לסמוך ג"כ בזמן הזה וכמ"ש מהרא"י שדימה עוף טריפה שנתערב אם שוות בראשיהן ע"ש בת"ה ס"י : (ט) ואם אינן מתאימות כו' והשאר אסורות אפי' כולן מלוחין יחד ל' ב"י אפשר דאאת שנמצא בו קשקשים מותרות קאי וה"ק אע"פ שמחזיקים לאינך חתיכות בחזקת טמאים לא נאסרו חתיכות אלו שהם מלוחים עמהן ואפשר דאוהשאר אסורי' קאי וה"ק אפי' כולן מלוחין ביחד לא אמרינן מסתמא כולן ממין אחד הם וכיון דהני כשרות הני נמי כשירות עכ"ל ונראה לומר דקאי אתרווייהו ומ"ש אפי' כולן מלוחין יחד ר"ל שהם מלוחין בכלי אחד לפנינו ואיכא למימר דלאחר שהוו כל אחד שיעור פליטתו הונחו יחד ולו אין אוסרין זא"ז · וס"ט שאותו שיש בו קשקשים מותר מאחר שציר דגים טמאים אינה אלא מדרבנן הוי ספיקא דרבנן ואף אם נמלח עמו אינו אלא איסור דרבנן אבל אינך חתיכות ספיקא דאורייתא בהן ולחומרא והא דמספקינן לאמר שמא לא נמלחו אף שראינו אותן מלוחין בכלי אחד לפנינו ס"ט משום דאין דרך למלוח דג טמא עם דג טהור שדג טמא צריך למולחו יותר מדג טהור וכמ"ש ב"י לקמן בשם הר"ן : (י) ויש מהגדולים כו' שכתבו להתיר כל דג פי' אפי' אין לו קשקשת דאמרינן ודאי

דרישה

וסנפיר א' וכתב הר"ן ס"ל לר' יהודה דשני קשקשים בעינא לפי שמלת קשקשת היא כפולה ות"ק סבר שאין משמעה אלא קשקשת אחת וקי"ל כת"ק ומיהו איכא למידק מדתניא בתוספתא אחת תחת לחיו ואחת תחת זנבו ואחת תחת סנפירו אלמא לת"ק ג' קשקשים בעינן ובמקום ידוע וכן נראה מדברי ר"ח . והרמב"ן כתב דאו או קתני דלת"ק באחת סגי (ונראה דהמפרשי' דאו או קתני ס"ל דמ"ש אחת תחת לחיו ואחת תחת זנבו כו' הו"ל כאילו אמר אחד זה ואחד זה דכן מלינו הרבה פעמים דפירוש אחד זה ואחד זה הו"ל כאילו אמר בין זה ובין זה) מיהו בעינן שתהא באחד המקומות המוזכרים בתוספתא וכל זה אינו מאוור דמתניתין סתמא קתני דמשמע דבאחד סגי ובכל מקום שהיא ובספרא נמי סתמא קאמרי וכן נראה מדברי הרי"ף שהביא משנתינו כצורתה ולתוספתא לא חיישינן דמשמע דפליגא אגמרא דילן וגם מדברי הרמב"ם משמע כדמשמע מדברי הרי"ף דבאיזה מקום שיהיה מותר בקשקשת אחד וכן דעת הרב המגיד . אבל הרא"ש על משנה זו כתב דתוספתא קובע לו מקום בשאין לו אלא קשקשת אחד דקתני וכמה קשקשים יהיו לו אחת תחת זנבו ואחת תחת לחייו ואחת תחת סנפיר שלו רבי יהודה אומר וכו' ואו או קאמר ת"ק ובת"כ תניא אין לי אלא המרבה בסנפירים ובקשקשים מנין שאין לו אלא סנפיר א' ת"ל וקשקשת רבי יהודה אומר וכו' עכ"ל וכן דעת הרשב"א בת"ה ומ"מ כתב הרשב"א שראוי לחוש לדברי האומרים שצריך שיהו ג' קשקשים אחד תחת זנבו ואחד תחת לחייו ואחד תחת סנפיר שלו וכתב ב"י אחז"ל ומתוך מה שכתבתי נראה שדברי רבינו אינם מכוונים שנראה מהם שהוא מביא ג' סברות ואינו מביא אלא שתים דהא סברת הרא"ש היא כסברא הראשונה שהביא וכן הוה ליה לכתוב וא"ת הרא"ש כתב כסברא ראשונה וגם יתבאר לך שיש סברא שלישית והיא סברת הרי"ף והרמב"ם והשמיטה רבינו ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן עכ"ל ב"י. ונ"ל דלק"מ על רבינו לפי שהרא"ש הביא על משנה זו לשון התוספתא דמשמע מינה שצריך שיהא באחד מג' מקומות והביא ג"כ דברי ת"כ וספרא דמשמע באחד סגי בכל מקום שהוא וכמ"ש הר"ן הנ"ל דמספרי משמע באחד סגי בכל מקום שהוא והרא"ש לא הכריע הלכתא ורבינו מסופק בדברי הרא"ש ולכן לא כתב עליו שהסכים לסברא ראשונה שאפשר לומר שדעת הרא"ש ג"כ לפסוק כת"כ וספרי וכמשמעות המשנה דכתב הר"ן דמשמע מינה דאין קפידא במקום ולכן קיצר רבינו והשמיט ג"כ דעת שלישית שהיא דעת הרי"ף והרמב"ם כיון דאפשר לומר שהרא"ש סובר כדעת הרי"ף ולכן הביא דבריו במקום דעת שלישית וסתם בדבריו של הרא"ש הואיל ואפשר לכאן ולכאן . והכי הלכתא דבריו וא"ת הרא"ש מתירו אפי' באחד ר"ל עכ"פ א"צ אלא אחד לא כדעת י"א שמצריכין ג' בג' מקומות אבל אם צריכין מקום קבוע באחד מג' מקומות הנ"ל בזה לא החליט דבריו והא דפי' הרא"ש דברי התוס' דאו או קאמר אי לא א"ל כוותיה [illegible]

לסמוך על שני סימנים אלו להתיר כל דג (יח) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין לסמוך עליהם ומ"מ כתב נכרי שמביא חבית מלא מחתיכות דגים מלוחים כל דג שמכירין ראשו ושדרתו מותר והשאר אסורין: ציר דגים טמאים אינן אלא מדרבנן (יג) לפיכך מותר לקנות מהנכרים

תני במתני' אלא סנפיר וקשקשת ונראה שפי' זה דוחק גם הר"ן כתב עליו דאין פירושו מתיישב בהלכה כלל ולכן אין להחמיר כמותו ומ"ש ב"י דגם הרמב"ם מפרש כהראב"ד ושכן נראה מפי' המשנה ליתא דאדרבה מדכתב בפי' המשנה דטרית שאינה טרופה בתכלית מותרת והוא שישאר ראש הדג ושדרתו ונראין עד שיודע מאותה צורה שהוא דג טהור מבואר דס"ל להרב שאין צורת דג טמא בראש ושדרה שלו כצורת דג טהור שטמא ראשו חד ואין לו שדרה ממש וטהור ראשו עגול ויש לו שדרה ממש ואם היה מפרש כהראב"ד הו"ל לומר עד שיודע מאותה צורה שהוא דג פלוני טהור אבל דעת הרמב"ם כדעת הרא"ש והרשב"א דדוקא במלוחים סמכינן ארא"ש ושדרה וכדפרישי' וכיוצא בזה נפרש בס"ד אבל קרבי דגים: ציר דגים טמאים אינן אלא מדרבנן כ"כ התוס' בפג"ה (דף ל"ט) וכך היא הסכמת הרא"ש בפ' אין מעמידין ודלא כמשמעות התוס' לשם וכך היא הסכמת המחברים:

ומ"ש לפיכך מותר לקנות וכו' כ"כ הרא"ש לשם והיא דעת כל המחברים זולת בעל ש"ד שכתב אמנם תבא מאירה באיש שרואה בעיניו דגים טמאים עם טהורים מלוחין יחד בכלי וקונה אותם לכתחלה ועליהם אמר הכתוב ופושעים יכשלו בם ומשמע דוקא לכתחלה אבל אם כבר קנאן אין לנו לאסרם וכ"כ או"ה ארוך בשער י"ג גם במרדכי פ' א"מ כתב ע"ש אבי העזרי ותו' הר' ישראל דסתם דגים מלוחים נהגו בהם איסור פי' אם מונחים יחד עם הטמאים נהגו בהם איסור לכתחלה שלא לקנותן חוץ מהריג"ג וכו' דודאי הוא דלא היו נמלחים עם הטמאים דאין דרך למלחן עמהם ודין הריג"ג האריך בהם מהרא"י בת"ה לחלק בין מונחין עם הטמאים בלא שרייה דמותרין אף לפי המנהג במקומות הרחוקים מלידת ההריג"ג אבל אם הם שרויים עם הטמאים אסורים וע"ש בסי' קע"ד ובהגהת ש"ד סימן כ' ואיכא לתמוה על המתירין דאפילו את"ל דהונח יחד לאחר שפלטו כל צרכן כל אחד במליחתו בלבדו אפ"ה המלח ודאי חשוב רותח כל זמן שהוא לח כמ"ש בש"ד וכ"כ עוד בהגהת ש"ד המתחלת שאל הר"י ע"ש סוף סימן כ"ב ואפי' בציר דגים דרבנן למה יש לנו לזלזל ולהקל לכתחלה ותו שהרי הרשב"א אוסר לכתחלה לשהות הבשר במלחו אחר השיעור פן כח המלח יחזור ויבליע הדם וכ"ש דיש לחוש דכח המלח מבליע ציר טמא שעל פני הדג ונראה דאף המתירין לא התירו לכתחלה אלא במונחין עם הטמאים בכלי אחד אבל אינן נוגעין והש"ד שאמר תבא מאירה וכו' אף באינן נוגעין כמי מארר והכי נהוג לאיסור במונחים יחד בכלי אפי' אינן נוגעים ע"ל סימן ס"ט סוף סעיף י"ח וכתב א"ו הארוך לשם דכל זה מן הסתם שאין ידוע אם יש בהם שמנונית אבל אם ידוע שיש בהם שמנונית אית בהו ספק דאורייתא כמ"ש הסמ"ק דשמנונית דגים אסור מן התורה:

נכרי

טהורים הם אלא שכתב הרמב"ן דתמיה רבה מפני שלא מצינו בחיבור הגאונים ז"ל שיהא סימן לדגים בראש ושדרה והרשב"א כתב בת"ה דגים טמאים ראשן חד ואין להם חוט השדרה וטהורים רובן אין ראשן חד ויש להם חוט השדרה ולפיכך יש מגדולי המורים שהורו שכל דג שניכר בראשו ובשדרו שהוא דג טהור ר"ל שאין ראשו חד ויש לו שדרה אע"פ שלא מצאו קשקשת מותר בידוע שהיה לו אלא שנשרו או שלא גדלה עדיין וראוי לחוש ולהחמיר שלא מצינו לאחד מן הגאונים ולא מחברי הספרים שכתבו כן עכ"ל · ואח"כ כתב דגים מלוחים טהורים שנמצאו ביד נכרים מותרים ואין חוששין שמא נמלחו עם טמאים לפי שאין ציר של דגים אסור אלא מדבריהם וכיון שאין מליחת הטמאים והטהורים שוה הקלו בספיקן שלא נמלחו עם הטמאים לפיכך אמרו טרית שאינה טרופה הנמצאת ביד נכרי והם דגים הקטנים המלוחים שראשן ושדרן ניכר שהן טהורים מותרים עכ"ל ויש לתמוה עליו שמאחר שכתב שראוי לחוש ולהחמיר שלא לסמוך על סימני ראש ושדרה היאך כתב דדגים הקטנים המלוחים שראשן ושדרן ניכר שהן טהורים מותרים וכן יש לתמוה על הרמב"ם שבפ"א מהמ"א לא הזכיר אלא סי' דסנפיר וקשקשת בלבד ובספ"ג כתב אם היה ראש הדג ושדרו ניכר אע"פ שהוא מרוצץ מותר ליקח אותו מן הנכרי ע"כ: ומיהו להרשב"א היה אפשר ליישב כמו שכתבנו לדעת הרא"ש דשאני לן בין מין דג שידוע לנו שאין לו קשקשת לדג שאין אנו יודעים אם היה לו קשקשת זנשרה אחר שעלה מן הים דבהאי סמכינן אסימני הראש ושדרה אבל להרמב"ם קשה ליישב דבריו בענין זה דא"כ ה"ל לפרש מה הם סימני ראש ושדרה ולפיכך נ"ל שהוא ז"ל מפרש דהיכר ראש ושדרה שאמרו גבי טרית טרופה לא בראש חד או אינו חד הוא כדפרש"י אלא היינו לומר שיהא מכיר בטביעות עין בראש ושדרה שהוא ממין דג פלוני שהוא טהור וכמ"ש הראב"ד וכ"כ מדבריו בפירוש המשנה שכתב בספ"ב דע"ז וטרית שאינה טרופה אינו ר"ל שהדג נשאר כמות שהוא אבל ר"ל אפי' שהיה כמושה כשאינה טרופה בתכלית היא מותרת וזהו שישאר ראש הדג ושדרתו נראית עד שיודע מאותה צורה שהוא דג טהור ואע"פ שהר"ן דחה פירוש זה משום דא"כ מאי מותיב בגמרא מדתנן וכדבים כל שיש לו סנפיר וקשקשת י"ל דהכי מותיב דמשמע דלא משכחת שיהא דג נאכל אלא כשימצאו בו סימנים אלו דוקא והא לדידך משכחת לה שאע"פ שאין בו אחד מסימנים אלו נאכל דהיינו אם הוא מכיר בטביעות עין דראש ושדרה שהוא מין דג פלוני שהוא טהור תלינן שהשירו או נשרו קשקשיו וסנפיריו אחר שעלה מן הים וכמו שכתבתי לדעת הרמב"ם אפשר לפרש ג"כ דברי הרשב"א דראשן ושדרן ניכר שהם טהורים קאמר היינו שמכירין בטביעות עין שהם מדגים טהורים:

כתוב בשבלי הלקט בשם ה"ר ישעיה אמר רב פפא הלכתא עד שיהא ראש ושדרה ניכר של כל אחד אבל אם ה היה דג גדול בראש ושדרה שהם ניכרים מותרים כל החביות הילכך החביות הבאות מליאות טונינא כיון שנוכל להכיר בראשו ושדרה כולן מותרות ולא חיישינן לדג טמא ואע"פ שיש חביות שאין ראש יש להתיר משום חזקה שיש לנו שאין עושים אלא מטונינא ולא מטמא כדאמרינן מכריז רבי אבהו קרבי דגים ועוברן נקחים מכל אדם וכו': כתב סמ"ק בשם ה"ר יהודה החסיד סימן על הדגים הטהורים שני עדים טהור פי' דג טהור יש לו זנב סדוקה לשנים משא"כ בברבוט"ה והרבנים הגדולים אוכלים ממנה ורבינו יחיאל מפרי"ש היה נזהר ממנה והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל: ציר דגים טמאים אינו אלא מדרבנן כ"כ הרא"ש והר"ן בספ"ב דע"ז וכ"כ הרשב"א בת"ה:

ומ"ש לפיכך מותר לקנות מהנכרים דגים מלוחים טהורים אע"פ שמונחים עם הטמאים בכלי אחד כו' כ"כ הרא"ש שם וז"ל ועל זה אנו סומכין כשמביאין בקרון אחד או בחביות דגים מלוחים טהורים וטמאים ביחד שמתירין אותו דספיקא דרבנן הוא שמא לא נמלחו בתחלה ביחד ואחר שפלטו כל צירן עירבן יחד והמרדכי כתב שם על דג שמלחו נכרים שרי כתב אבי העזרי דכל זה מיירי בידוע שלא נמלחו עם דג טמא דא"כ צירן אוסר וכן יש בתשובות ה"ר ישראל דסתם דגים מלוחים נהגו בהם איסור חוץ מהרנגי"ש ומקריי"ש שאין דגים טמאים נמלחים עמהם וסה"ג וסה"ת פסקו דספק נמלחו עם הטמאים אם לא דמותרים מספק דציר דגים טמאים הוי מדרבנן וספיקא לקולא עכ"ל וכ"פ סמ"ק בסימן ר"ה אלא שאח"כ כתב וי"מ דגם ציר דגים היכא שיש שמנונית אסור מן התורה ודגים מלוחים כמו הרינג"ש מותרים מטעם ספק ספיקא ספק אם נמלחו עם דגים טמאים אם לאו ואת"ל נמלחו שמא לא היה בהם שומן ואז צירם אינו אסור כי אם מדרבנן ע"כ וה"ה בספ"ג מהמ"א דקדק מדברי הרמב"ם שאין לחוש בדג טהור מליח שמא נמלח עם הטמא וכך העלה הרמב"ן וכתב שאיפשר שהטעם מפני שהטמאים בטהורים לא נמלחו דצריכין לאפושי עלייהו מילחא טפי מטמאים א"נ משום דספיקא היא בדרבנן ולקולא ע"כ וכ"כ הרשב"א עכ"ל ואע"ג דמשמע שדברי המגיד והרשב"א בסתם מליח הנמצא ביד נכרי ואינו מחובר לכשהטמא והטהור יחדיו דלא הנך טעמי דכתב הרמב"ן התם כמי שייכי ביה וכן מפורש בדברי הרשב"א שכתב בת"ה וז"ל מצא חתיכות דגים ויש באחד מהם קשקשים וכו' לא כיו מתאימות את שנמצא בה קשקשים מותרת והשאר אסורות ואפי' היו כולן מלוחות בגרב אחד ואח"כ כתב גבי גרב של ציר שאין הדבר מצוי למלוח דג טמא ודג טהור כאחד לפי שזה צריך מליחה יתר מזה ובתרומות הדשן סימן קע"ד החמיר בדבר מאד ולא מצאתי טעם לדחות דברי כל הנך רבוותא משום תוספת ה"ר ישראל שהביא המרדכי ואע"פ שמדברי שערי דורא וא"ו משמע דלא שרי אלא הדגים טהורים מלוחים שאין עמהם דגים טמאים מ"מ לא שבקינן כל הני רבוותא משום שערי דורא וא"ו ואפילו באיסור תורה החמיר כ"ש בציר דרבנן (ב) וגם מה שאסר כששורין בעריבה מים דג טהור ודג טמא המלוחים משום דהוי כרותח · ואע"פ שכתב בהגה"א וסמ"ג דמים שנטף בהם ציר וקלטו טעם הציר הרבה אין חשובין כרותח הואיל והציר מעורב במים מ"מ שרית הריג"ג עיניהו רואות דעון עזין וחזקות הם מפליטין ומבליעין בודאי עכ"ל כ"ל אין זו טענה כלל לדחות דברי הגה"א וסמ"ג ואין לחלק ביניהם ולומר דהתם שאני שלא נפל במים אלא הציר לבדו ולכך הוא מתבטל במים שכן דרך המשקים החזקים להתבטל במים אבל הכא שהדג טמא עצמו בתוך המים אין טעמו מתבטל דלטעם הרא"ש דאחר שפלטו כל צירן עירבן יחד א"כ לא נשאר בטמא שום ציר לפלוט ולפיכך היה נראה להתיר אפי' בשרויים יחד אלא שכתב בשם שערי דורא תבא מארה לפלוני שרואה בעיניו דגים טמאים וטהורים שרויים יחד וקונה מהם לכתחלה עליו הכתוב אומר ופושעים יכשלו בם ע"כ וגם רבינו ירוחם כתב על דברי הרא"ש ונראה לפי זה שאם הוא לא עדיין שאסור מטעם ציר ולפי זה הנכרים ששורין דגים מלוחים במים למכור אם בכלי אחד שורין דג טמא ודג טהור אסור עכ"ל וכ"ל דאפי' נשרו הטמא והטהור יחדיו אם לא שהו יום אחד אינו אסור אלא כדי קליפה דהא דמליח כרותח היינו כרותח דכלי דאינו אסור אלא כדי קליפה וכמ"ש רבינו בשם הרא"ש סימן עיין גבי דגים ועופות שמלחן זה עם זה ומיהו נראה מדברי הרשב"א שכתבתי בסמוך דאפי' בשניהם מלוחים בגרב אחד שרי משמע דאע"פ שהם לחים שהציר נוטף מעליהם שרי ואיפשר שהטעם לפי שאין חוששין לציר מועט הטופח עליהם וכ"ש אם שרויין במים שהמים מבטלים כח הציר (ג): כתוב בהגש"ד נכרים המוכרים דגים מלוחים טהורים כל זמן שאין אנו רואין ביניהם דג טמא הרי אלו מותרים ועוד דאחזוקי איסור לא מחזיקינן ואפי' היכא דאיכא לברר ואפילו אם נמצא דג טמא ביניהם אם הוא נמצא באמצע הדגים משליכו לחוץ וכולן מותרין ואפי' ליכא ס' ואי איכא ס' מותר לדברי הכל אם הוא מונח באמצע הדגים א"ו מסכת בכורות פ"ק עכ"ל וכתב עוד בשם א"ו דאם הונח באמצע הדגים משליכו לחוץ ואפי' ליכא ס' ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דלרבי יהודה אית ליה מין במינו לא בטיל בס' אבל ציר דגים בטיל בס' א"כ לדידן דאפילו מין במינו בטיל בס' א"כ ציר דגים בטל ברוב כיון דאיסור דרבנן הוא עכ"ל וכתוב בהגש"ד דאותם הרינג"ש ואותו טמא שקורין אל"ן שרויין יחד ואפ"ה אנו קונין הרינג"ש

דרכי משה

גם כן להחמיר בדעת אחד שבעינן מקום מיוחד דהיינו בשלשה מקומות הנזכרים ולא עוד ארא דהטור משמיט דעת הרי"ף והרמב"ם מכלל דפשיטא ליה דאין לסמוך על אותה הסברא לכן טוב להחמיר באיסור דאורייתא: (ב) נמצא דעת ב"י לפסוק לגמרי כדברי הטור דאפילו מונחים מלוחים עם הטמאים מותר לקנות מהם דדלמא לאחר שפלטו כל צירן הניחן יחד כמ"ש הרא"ש אמנם בת"ה סימן קע"ד וכן הוא בהג"ה ש"ד דהמנהג כש"ד וא"ז שימנעים מלקנותן מהן אם רואין דגים טמאים אצלן אפי' אינן נשרים עמהן בעריבה רק שמונחים ביניהם על השולחן כשמוכרים אותן אבל א"צ להחמיר ולפשפש תוך הדגים אם יש בתוכן דגים טמאים דאחזוקי איסורי לא מחזקינן אפי' היכא דאיכא לברורי אמנם הרינג"ש אפי' אם רואים דגים טמאים ביניהם לוקחים מהן כמרדכי דלעיל סבר דאין דגים טמאים נמלחין עמהן וכיון שידוע שאינן נמלחים עמהן מה בכך שמולחין עמהן עכ"ל וכ"פ באו"ה דאסור לקנות מהן אם מונחין יחד אא"כ היה ס' מן הטהורים נגד הטמאים ולא מחזקינן איסור שמא מכר כבר מן הטמאים עכ"ל עוד כתב בהג"ה ש"ד בשם מהרא"י ז"ל וכן אין לקנות אפי' הרינג"ש שרואין שרוין עם הטמאים אמנם אם היא ספק אם נשרו בחביות לא חיישינן דציר דגים דרבנן ואפי' חזינן לפעמים ששורין יחד לא מחמירים להזהר דאימא אקראי בעלמא הוא עכ"ל וכ"כ רבינו ירוחם לאסור בנשרו יחד: (ג) וכן בא"ו הארוך מתיר אם נשרו יחד במים קרים אם לא נשרו יום שלם דאז הוי ככבוש כדעת

דרישה

בפ"ב דע"ז דף ל"ט תנן דטרית טרופה אסורה ושאינה טרופה מותרת ובגמרא ת"ר אזוהי טרית שאינו טרופה כל שראש ושדרה ניכר ופירש"י כל שראש ושדרה של כל דג ודג ניכרים שהדגים מכירין בראשן כו' מתיב רב עוקבא בר חמא וכדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת אמר אביי כי תנא הסימן באמה ולמסורה ידמו רישייהו לטמאים אמר רב פפא הלכתא עד שיהא ראש ושדרה של כל אחד ואחד ניכר ופירש"י ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת משנה היא אלמא אין סימן לדגים

פרישה

ודאי היו לו ונשרו במים: (יח) וא"א כתב כו' עד והשאר אסורים הטעם דמתירין ע"י סימן ראש ושדרה בחתיכות דאוקמינן אחזקה שהיו עליהן קשקשים קודם מליחה ונפלו או נטלו מהם בעת תיקונם אבל אם הובא שלם לפנינו ואין בו קשקשים לא סמכינן אהך חזקה לומר שנפלו קשקשיהן במים וכ"כ מ"ו ובזה יתורץ קושיות תוקפים ב"י ועמ"ש בדרישה: (יג) לפיכך מותר לקנות מהנכרים כו' שמא לא נמלחו יחד כבר כתבתי הטעם שאין דרך למלחן יחד ומ"ו כתב תבא מארה

מהנכרים דגים מלוחים טהורין אע"פ שמונחים עם הטמאים בכלי אחד שמא לא נמלחו יחד. (יג) [ג] נכרי שהביא חבית מלאה מציר של דגים אם כילכית אחת שוטטת בו מותר שזה סימן שהוא מדגים טהורים שאין דרך כילכית בציר דגים טמאים ואם לאו אסורה וה"מ דסגי בכילכית אחת בחבית סתומה אבל אם היה פתוחה אינה ניתרת פחות משתי' אבל באחת חיישינן שמא מעלמא אתא (יד) [ד] והרמב"ם כתב דרך אחרת כל חבית שדג טהור משוטט בו

בית יוסף

הרינג"ש והיינו מטעם שאמר הר"י דע"כ אינם מלוחים יחד דהא הרינג"ש נצודים מרחוק ובאותו מקום צריך למולחן ואל"ן הם נצודין פה ולכך ע"כ לא נמלחו יחד אלא לאחר מכאן שהושרו יחד עכ"ל :

נכרי שהביא חבית מליאה מציר דגים אם כילכית אחת שוטטת בו מותר וכו' בספ"ב דע"ז (לה: ולט:) תנן דציר שיש בו דגה שרי ושאין בו דגה אסור ובגמרא (שם) ת"ר איזהו ציר שיש בו דגה כל שכילכית אחת או ב' כילכיות שוטטות בו השתא כילכית אחת אמרת שרי ב' כילכיות מיבעיא לא קשיא כאן בפתוחות כאן בסתומות ופירש"י כילכית. גדלה מאליה בציר דגים טהורים ואם יש ציר דגים טמאים אין כילכית גדלה בו חבית פתוחה לא סגי בחדא דאיכא למימר מעלמא נפל וכך הם דברי הרא"ש ז"ל וכן דעת הרי"ף לפי גירסת ספריו שבידינו וכתב הר"ן דלפי זה צ"ל שכלכית זו חיה היא זמן מועט בציר דגים טמאים דאי לא היכי חיישינן דילמא מעלמא נפל ומיהו איכא חיה שם זמן הרבה שא"כ אף בסתומות ניחוש שאין לך סתומה שלא היתה מתחלתה פתוחה ודע דאמרינן בתר האי בגמרא נכרי שהביא עריבה מליאה חביות ונמצאת כילכית באחת מהם פתוחות כולן מותרות סתומות היא מותרת וכולן אסורות וכתבו התוספות שהקשה ה"ר אפרים על פרש"י מההיא דאלמא בפתוחות תלינן לקולא דאמרינן כי היכי דהואי בכך הוה באחריני אלא לעלמ' אזלא ומיהו יש ליישב פה דשאני התם שנמצאה ב' כולכיות בא' מן החביו' אבל הכא אין נמצא כאן שום חבית להכשר כהלכתו ולכך יש לפסוק בפתוחות וכתב ה"ה בפ"ג מהמ"א שכן הוא דעת הרשב"א ז"ל וכן מצאתי לו ז"ל בתשובה סימן ק"ד כלה"ז לאו כלכיתא קאמר אלא כלכית כדינא דהיינו שתים וכלכית כלל הוא לכלכיות וכמוהו (שמות ז') והדגה אשר ביאור מתה וכתב הר"ן פרש"י דכילכית דג טמא הוא וגדל מאליו בציר דגים טהורים ואם יש ציר דג טמא עמו לא תגדל בו כלכית והיא עצמה טמאה היא אבל ר"ח כתב שהוא דג טהור שכיון שיש בציר דג א' קטן טהור אף כל הציר מחזיקין אותו בטהור וא"ת והא בטרית בעינן שיהא ראש ושדרה ניכרת לכל אחד ואחד אלמא אין סומכין בחתיכה על סימני חבירתה אפי' לטבל בצירן י"ל דקל הוא שהקלו חכמים בציר לפי שאיסורו אינו אלא מדבריהם אבל טרית כיון דאכילה גופה צריך הכרת ראש ושדרה לכל א' וא' ואפילו על צירן גזרו משום גופן שכיון שגופן מעורב בצירן אי שרית צירן אכלי נמי גופן אבל ציר זה שאין בו דג טמא כלל מותר בסי' אחד דהיינו כילכית שבו ע"כ וכ"כ מדברי הרשב"א בת"ה שכתב וז"ל כל גרב סתום שנמצאת בה דג אחד ואפי' קטן ככלכית או שנמצאת בתוכו חתיכה אחת שיש בה קשקשים כל הציר שבגרב מותר לפי שציר דגים טמאים זיעה בעלמא הוא ואינו אסור ד"ת ובשל דבריהם הקלו וסמכו על מה שאין הדבר מצוי למלוח דג טמא ודג טהור כאחד : היו בה חתיכות או דגים שיש בהם קשקשים ומתיכות שאין קשקשים ניכרות בהם הכל אסורים ואפי' הציר גזרה צירן אטו גופן וכתב עוד הר"ן במשנה ציר שאין בה דגה דרכן היה לתת לתוך הציר דג א' או ב' מאותו המין לראיה שממנו נעשה ציר זה ודרכן היה שלא לערב ציר דג טמא עם ציר דג טהור ולפיכך כל שיש בו דגה מותר משום דאי משקר הוי נתפס כגנב אבל כשאין בה דגה מאי משתמיט :

והרמב"ם כתב דרך אחרת כל חבית שדג טהור משוטט בו מותר וכו'. ז"ל בפ"ג נכרי שהביא עריבה מליאה חביות פתוחות של ציר ודג אחד טהור באחת מהם כולן מותרות היו סתומות פתח אחת ונמצאת בה דג

בית חדש

נכרי שהביא חבית וכו' משנה פא"מ ציר שיש בו דגה מותר אפילו באכילה ובברייתא איזה ציר שיש בו דגה כל שכלכית א' או ב' שוטטות בו ופריך השתא כלכית אחת אמרת שרי ב' מיבעיא ופריק ל"ק כאן בפתוחות כאן בסתומות ופרש"י פתוחות לא סגי בחדא דאיכא למימר מעלמא נפל ביה וכ"כ הרא"ש וז"ל סתומות אחת פתוחות שתים וכך היא גיר' הרי"ף בספרים שבידינו וכתב רש"י (בדף ל"ה) דרך כלכית ליגדל מאליה בציר דגים טהורים ואם יש שם ציר דג טמא עמו לא תיגדל כלכית בו והיא עצמה טמאה עכ"ל ומה שפירש היא עצמה טמאה הכי מוכח בסג"ה (דף ל"ז) דקאמר התם כלכית באלפס סוכיו וא"ל לטעמיה קפילא ארמאה אלמא דכלכית דג טמא הוא ואף ע"ג דהאי כלכית שגדל בציר שרי באכילה דאפי' שרצים שגדלים בכלים ובבורות שרי כדלקמן בריש סי' פ"ד אפ"ה קאמר רש"י דהיא עצמה טמאה לפי שאין לה סנפיר וקשקשת ואם פירשה מן הציר אסור לאכלה אבל ודאי כל זמן שלא פירשה מן הציר שריא באכילה וצ"ל לפרש"י דהא דקאמ' בברייתא כלכית אחת משוטטת בו היינו שהיא חיה ופורחת וכן מבואר מפי' שכתב משוטטת לשון שטין על המים דאלמא דחיה היא אלא דבציר דגים טמאים אינה חיה אלא זמן מועט ולפיכך בפתוחו' חיישינן דילמא מעלמא נפל ביה השתא אבל בסתומות אי איתא דמעלמא נפל ביה כשהיתה פתוחה לא היה אפשר שתהא חיה כ"כ זמן הרבה וכ"כ הר"ן לפי פרש"י ודע דבגמרא קאמרינן יתיב רב חיננא בר אידי קמיה דרב אדא בר אבוה ויתיב וקאמ' נכרי שהביא עריבה מלאה חביות ונמצאת כלכית באחת מהן פתוחות כולן מותרות פי' כי היכי דהואי בהם הוי נמי בכולה ואזיל לעלמא סתומות היא מותרת וכולן אסורות א"ל מנ"ל הא א"ל מתלתא קראי שמיע לי מרב ושמואל ורבי יוחנן והרי"ף והרא"ש השמיטוה ותמה עליהם ב"י למה השמיטוה ואפשר דס"ל כיון דסתמא תלמודא מתרץ הא דתניא כלכית אחת או שתים דל"ק כאן בפתוחות כאן בסתומות ולא משני אידי ואידי בפתוחות ול"ק כאן להתיר עצמה סגי באחת כאן להתיר כל החביות בעינן שתים בשתי חביות אלמא דס"ל דלית הלכתא כרב חיננא דקאמר משמיה דרב ושמואל ור"י אלא כרב אדא בר אהבה דקאמר מנ"ל הא דאלמא דס"ל דלא שרינן כלל אותן חביות שלא נמצא בהן כלכית ואין חילוק בין פתוחות לסתומות אלא באותן חביות שנמצא בהן כלכית דבסתומה סגי באחד ובפתוחה בעיא שתים : **ומ"ש** והרמב"ם כתב דרך אחרת וכו' פי' ס"ל דכלכית דג טהור הוא והיא דסג"ה דמוכח מינה דדג טמא הוא איכא למימר דכלכית פי' דג קטן בין טמא בין טהור והאי דפג"ה טמא והאי דשמעתין טהור וכ"כ הר"ן ע"ש ר"ח ולרבותא נקט כלכית אעפ"י שקטן ביותר כ"כ ה"ה וכ"כ הרשב"א בת"ה · גם א"צ שהיא חיה אלא אפי' מתה ול"מ דג שלם אלא אפי' חתיכת דג טהור אם הוא ניכר בראש ושדרה שהיא דג טהור מותר הכל וכ"כ הרמב"ם בפירוש וטעמא דמילתא שאין הדבר מצוי למלוח טהור וטמא כאחד וכיון דציר דגים טמאים דרבנן הקילו בשל דבריהם וכמ"ש הרשב"א להדיא א"נ כמ"ש הר"ן דדרכן היה לתת לתוך הציר דג אחד או ב' מאותו מין לראות שממנו נעשה ציר זה ודרכן היה שלא לערב ציר טמא עם טהור ולפיכך כל שיש בו דג טהור מותר משום דאי משקר הוי נתפס כגנב אבל כשאין בה דגה מאי משתמיט ומפרש הרמב"ם כאן בפתוחות אחת ובסתומות שתים וה"פ בפתוחות אפי' כלכית א' מהניא להתיר אף כל החביות שאין בהם כלכית ובסתומות בעיא ב' כלכיות בב' חביות ואז שרינן כולן אף אותן שאין בהן כלכית והיא דנכרי שהביא

דרכי משה

כדעת ב"י עוד כתב בארוך אמנם עם הארץ ואשה שקנו דג הנוגע בטמא אפילו בלתי מים אע"ג דעדיין לחים ע"י מליחתן מאחר שלא ידעו מהאיסור יש לסמוך כדברי רבותינו המתירין דשמא לא נמלחו תחלה ביחד אע"פ שעודן הרבה לחין ולחלוחית עליהם הואיל וציר דגים דרבנן ואינו אלא זיעה בעלמא דממהרים לפלוט כל צירן אין לאסרן אלא בעת מליחתן ודוקא בדגים כחושים אבל יש בהן שמנונית אסור מדאורייתא דהוה כגופו כמ"ש בסמ"ק וספיקא לחומרא ורוב דגים מלוחים אין בהן שמנונית ואם ספק אם יש בהן שמנונית אם לאו ואם נמלחו יחד אם לא אפי' שרויין יחד במים קרים ובדיעבד אפי' בלא מים מותרין מכח ס"ס שמא אין בהם שמנונית את"ל יש בהן שמנונית שמא לא נמלחו יחד ומותרים עכ"ל וראוי להורות כדברי הא"ו הארוך דמחמיר לכתחלה כדברי מהרא"י ומיקל כדברי ב"י עוד כתב מהרא"י בת"ה בדגים יבשים שמעתי שנוהגין הנכרים שמוציאין אותן מן חמים וקורעין אותן ומולחין כל אחד לבדו ותולין אותן מפורדין זו מזו כדי שישלט בהן הרוח והחמה יפה ויתייבשו מכל צד לפיכך היה נ"ל להקל אפי' היה גם ביניהם דגים טמאים אמנם כמדומה שנהגו לאסור ג"כ ויראה הטעם משום דרגילות הוא דשמנונית הרבה ניכר בהן ואפשר שחוששין לדברי הסמ"ק דכתב דהיכא דיש שמנונית איכא חששא דאורייתא עכ"ל

פרישה

מארה באיש אשר רואה אותם מונחין ושרוין יחד וקנאם וכן דעת הסעריס ועיקר : (יג) נכרי שהביא חביות מליאה מציר אם כילכית אחת כו' דעת רבי' בזה כדעת רש"י כמ"ש בדרישה דכילכית הוא דג טמא ואינו יכול לחיות כ"א בציר של דג טהור אמנם מעט יכול לחיות אף בשל דג טמא הלכך פתוחה אינה ניתרת אלא בשנים דחיישינן בא' דלמא מעלמא אתי משא"כ בסתימה שאין יכול לחיות זמן רב בציר דג טמא : (יד) והרמב"ם כתב דרך אחרת כל חביות כו' דברי הרמב"ם כתבתי בדרישה ודע שהוא מפרש לכילכית דג טהור הוא כדברי ר"ח שכתבתי בדרישה והוא מפרש מה שאמרו כאן בפתוחות כאן בסתומות היינו לומר דבפתוחות סגי בדג אחד בחבית א' שכל חביות פתוחות כחביות אחד חשיבי דאדם עשוי ליקח מזו וליתן בזו הלכך כמעורבות דמי ולפיכך אם נמצאת כילכית באחת כולן מותרות אבל בסתומות אין כל החביות מותרות עד שימצא שם שתי חביות כל אחד בכילכית אחת דכיון דשתי חביות מותרות מוכחא מילתא דכולן מותרות והטעם שמתירין הציר בנמצא בה חתיכה דג טהור ולא חיישינן דלמא ציר טמא הוא כתב הר"ן דדרכן היה לתת לתוך הציר דג אחד או שנים מאותן המין לראות שממנו נעשה ציר זה ודרכן היה שלא לערב ציר דג טמא עם ציר דג טהור ולפיכך כל שיש בו דגה מותר משום דאי משקר הוה נתפס כגנב אבל

דרישה

לדגים בדבר אחר וקשיא לתרווייהו וכתב הרא"ש פירש"י דאתרווייהו ראש ושדרה פריך וקשה דא"כ משדרה לא תירץ כלום אמאי לא תני שדרה ולעיל נמי אמרינן דליכא דג טמא דאית ליה שדרה הילכך נ"ל דמשדרה לא פריך דלא חשיב התם אלא סימנא ברשו ודגוואי לא חשיב וקשה לי מה שנסתפקו כל הגדולים בדג שנקרא ברביטא ור"ת דקדק דסימני עוברין דאורייתא ומתוך כך התירו ואמאי לא בדקו בשדרה הלכך נ"ל כפירש"י דאתרווייהו קא פריך ואתרווייהו קא משני אלא שהתלמוד קיצר והביא אחד ופלמורה הידועים לנו דדמי רישייהו לטמאים וא"כ י"ל דאיכא נמי דג טהור דדמי לטמאים בשדרה ולהכי לא חשיב התם בסימני טהרה ראש ושדרה וכיוצא בכן נאמר דאיכא דגים טמאים דדמי לטהורים בראש ושדרה אע"פ שאין ידועים לנו ומ"מ היכא דמכיר ראש ושדרה לא חיישינן שמא יש בכן ממין דגים טמאין שאין ידועים לנו דהני לא שכיחי ביניהו כדאמרינן בפרק א"ט אי משום פרס ועוזניה לא שכיחי בישוב הילכך אין לסמוך על ראש ושדרה להתיר דג עליהם עכ"ל וכתב ב"י ע"ז והאמת דבריו צריכין ביאור דכיון דמסיק דאין לסמוך על ראש ושדרה להתיר דג עליכן היכי קאמר היכא דמכיר ראש ושדרה לא חיישינן שמא יש בכן ממין דגים טמאין וכו' ונראה דה"ק כשבא לפנינו דג שאין אנו יודעין מאיזה מין הוא כיון שמכיר ראש ושדרה שריא ליה ותלינן שטהור הוא אלא שהשירו או נשרו קשקשיו אחר עלייתו ולא חיישינן שמא ממינים טמאים דדמי לטהורים בראש ושדרה הוא דהכנו לא שכיחי ביניהו אבל כשבא לפנינו מין דג שאנו יודעין שאין בו קשקשים לא סמכינן על ראש ושדרה להתירו דדלמא מאותן טמאין דדמי רישייהו לטהורים וגם יש לפס שדרה הוא ואף ע"ג דלא שכיחי ביניהו דלמא אתרמי אתרמי ומשתכח וליכא למימר כי היכי דהתם חיישת דלמא השירו או נשרו קשקשיו אחר שעלה מן המים ה"נ ניחוש שמא בעלייתו מן המים נשרו . ואפשר דנשרו אחר שעלה שכיח טפי מנשרו בעלייתו מן המים ודוחק ומ"מ מתוך דברי הרא"ש יתבאר לך שמ"ש רבינו ומ"מ כתב נכרי שהביא חביות מלאה מחתיכת דגים מלוחים כל דג שמכירין ראשו ושדרתו מותר אין הטעם משום דמלוחין נינהו דמליחה זו אינה מעלה ולא מורדת להתיר או לאסור אלא היינו משום דסתם חביות של חתיכות דגים מלוחים הבא לפנינו אין אנו מכירין מאיזה מין דג הוא נקט הכי וגם משום דבגמרא אטרית שהוא דג מלוח אימתר הכי סימני אבל החילוק לדעת הרא"ש אינו אלא בין אם אנו מכירין מאיזה מין הוא לאין מכירין דכשמכירין שהוא ממין שאין לו קשקשת לא סמכינן אסימני ראש ושדרה ואם אין מכירין מאיזה מין הוא אלא שאין מוצאין לו עכשיו סנפיר וקשקשת סמכינן אראש ושדרה עכ"ל ב"י הרי שתירץ ויישב דברי הרא"ש וכתב עליו שהוא דוחק ולפי שיטתו כתב גם כן על רבינו שמ"ש נמלחו לאו דוקא גם אחר זה תמה על הר"ן והרשב"א והרמב"ם ולא עלה בידו ליישבם בשינויי זה עד שהצרך ליישבם בע"א שמחלק בין מכירו בטביעות עין ללא מכירו בטביעות עין ע"ש ולפי שיטתו היה יכול ליישב כן גם דברי הרא"ש אבל כל דבריו בזה דחוקים ולפי מה שכתבתי בפרישה דיש לחלק בין נמלחו ללא נמלחו דבלא נמלחו איכא ריעותא שאין לו קשקשים ואז לא סמכינן אסימנים הואיל וסימנים לאו דאורייתא אבל בנמלחו דאיכא למימר הוסרו הקשקשת בשעת מליחתן וליכא ריעותא לכן סמכינן אסימנא להתירו גם בגמרא שמתיר בסימן ראש ושדרה קאי אטרית שהוא דג מלוח גם הרא"ש והר"ן והרשב"א והרמב"ם כולן קאי אטרית דמתירין דליכא ריעותא אבל בדג שאינו מלוח לא דאיכא ריעותא וכמ"ש : [ג] נכרי שהביא חבית מלאה מציר דגים אם כילכית אחת שוטטת בו מותר כו' בספ"ב דע"ז ד' מ' תנן דציר שיש בו דגה שרי ושאין בו דגה אסור ובגמרא ת"ר איזהו ציר שיש בו דגה כל שכילכית אחת או שתי כילכית שוטטות בו השתא כילכית אחת אמרת שרי שתי כילכית מבעיא ל"ק כאן בפתוחות כאן בסתומות ופי' רש"י כילכית גדלה מאליה בציר דגים טהורין ואם יש ציר דגים טמאים אין כילכית גדלה בו · חבית פתוחה לא סגי בחדא דאיכא למימר מעלמא נפל וכך הם דברי הרא"ש ז"ל וכן דעת הרי"ף לפי גירסת ספריו שבידינו וכתב הר"ן דלפ"ז נ"ל שכילכית זו חיה היא זמן מועט בציר דגים טמאים דאי לא היכי חיישינן דלמא מעלמא נפל ומיהו איכא חיה שם זמן הרבה שאם כן אף בסתומות ניחוש שאין לך סתומה שלא היתה מתחילתה פתוחה ודע דאמרינן בתר הכי בגמרא נכרי שהביא ערבה מלאה חביות ונמצאת כילכית באחת מהם פתוחות כולן מותרות סתומות היא מותרת וכולן אסורות וכתבו התוס' שהקשה הר"ר אפרים על פרש"י מההיא דאלמא בפתוחות תליא לקולא דאמרינן כי היכי דהוה בכך הוה באחריני אלא לעלמא אזלא ומיהו יש ליישב פ"ה דהא י"ל שאני התם שנמצא ב' כילכות בא' מן החבית אבל הכא אין נמצא כאן שום חבית להכשיר כהלכתו ולכך יש לפסול בפתוחות וכתב הר"ן פרש"י דכילכית דג טמא הוא וגדל מאליו בציר דגים טהורים ואם יש ציר דג טמא עמו לא תגדל בו כלכית והיא עצמה טמאה היא אבל ר"ח כתב שהוא דג טהור שכיון שיש בציר דג אחד קטן טהור (פי' ולרבותא נקט כילכית בברייתא הכ"ל דאפי' לא נמצא אלא כילכית שהוא קטן מאוד אפ"ה טהור ומכ"ש אם נמצאת שם חתיכה דג טהור) אף כל הציר מחזיקין אותו בטהור וא"ת והא בטרית בעינן שיהא ראש ושדרה ניכרת לכל אחד אלמא אין סומכין בחתיכה על סימני חבירתה אפי' לטבל בצירן י"ל דקל הוא שהקילו חכמים בציר לפי שאיסורו אינו אלא [illegible] אבל ציר זה שאין בו דג

בו מותר שאנו יכולים לומר שכל הציר מדגים טהורים היו החביות רבים וכולן פתוחות ודג טהור משוטט באחת מהן כולן מותרות היו סתומות פתח אחת מהן ומצא בה דג טהור היא טהורה שנייה ומצא בה דג טהור כולן מותרות (טו) [ה] כתב הרשב"א הא דשרינן ע"י דג טהור משוטט בו ה"מ בשאין בו חתיכות אחרות שאין בהם קשקשים אבל היו בה חתיכות או דגים שיש בהן קשקשין וחתיכות אחרות שאין בו קשקשין הכל אסור אפי' צירן גזרה משום גופן (טו) [ו] קרבי דגים (יז) אינם נקחין אלא מהמומחה אבל מי שאינו

שהביא עריבה מלאה חביות מיירי בכלכית אחת ולפיכך בפתוחות כולן מותרות אבל בסתומות כיון שאין שם אלא אחת היא מותרת וכולן אסורות וה"ט דבפתוחות שאדם עשוי ליקח מזו וליתן בזו הלכך כמעורבות דמי וכולן מותרות בכלכית אחת אבל בסתומות בעינן ב' בב' חביות דהשתא מוכחא מילתא דכולן מותרות אבל באחת היא מותרת וכולן אסורות וכתב ה"ה שמצא בהלכו' נוסחא בפתוחות אחת בסתומות שתים וזהו כדברי הרמב"ם ממש ומדברי הר"ן נראה שלא היה גורס באלפס"י כ"א ל"ק כאן בפתוחות כאן בסתומות בלא שום פי' כלל וכבר האריך ב"י בזה: כתב הרשב"א הא דשרינן וכו' פי' גם הוא ס"ל דבכלכית דג טהור כפי הרמב"ם ומשום דקשיא ליה מ"ש הכא דסומכין להתי' כל הציר בנמצא דג קטן או חתיכה אחת טהורה ואילו בטרית שאינה טרופ' בעינן שיהא ניכר ראש ושדרה לכ"ע וא' אלמא דאין סומכים בחתיכה על סימני חברתה אפילו לטבל בציר לפיכך פי' ותירץ דקל הוא שהקילו בציר דרבנן אבל בטרית דאכיל גופו של דג צריך הכרת ראש ושדרה לכ"ע וא' ואפילו על צירן גזרו משום גופן דכיון שגופן מעורב בציר אי שרית ליה צירן אכיל נמי גופן אבל ציר זה שאין בו כלל שום חתיכה שיהא בו ספק דג טמא כל הציר מותר וכ"כ הר"ן להדיא: ומ"ש הכל אסור וכו' היינו לומר בין חתיכות בין ציר הכל אסור ולא מחזקינן להו בטהור אעפ"י שנמצא בו דג אחד טהור אבל הדג הטהור גופיה וחתיכות שיש בהם קשקשים ודאי מותרין שאינן נאסרין מספק כדכתב הרשב"א להדיא בת"ה וכן פי' ב"י ובמקצת ספרי רבינו כתוב כדברי הרמב"ם ואם הוא פתוח צריך שיהיה בו ב' דגים טהורים וט"ס הוא וכבר האריך בזה ב"י ולפעד"נ שהלשון מסורס ומדברי הרשב"א הוא שהוא ז"ל מפרש דבכלכית דג טהור כפי' הרמב"ם ובפתוחות ס"ל דבעינן ב' דגים טהורים ואז שרינן כל החביות אף אותן שאין בהן דג טהור לפי שהוא מפרש בפתוחות שתים כפרש"י שאם לא נמצא בו אלא אחת חוששין שמא נפל שם דרך מקרה ואפילו היא עצמה אסורה וכצ"ל כתב הרשב"א אם הוא פתוח צריך שיהיה בו שנים דגים טהורים והא דשרינן ע"י דג טהור משוטט בו ה"מ וכו' ועיין בת"ה' שם כ"כ להדיא:

קרבי דגים וכו' בס"פ א"מ א"ר ברונא אמר רב קרבי דגים ועוברין אין נקחים אלא מן המומחה ופריך למה לי מומחה לבדוק בסימנים דתניא כסימני בלים כך סימני דגים וכו' אמר רבא בשנימוחו אם אין שם מומחה מאי א"ר יהודה כיון דאמר אני מלחתים מותרים ורב נחמן אמר עד שיאמר אלו דגים ואלו קרביהן א"ל רב יהודה לאדא דיילא כיון דאמר אני מלחתים מותרים והתוס' לשם ובפא"ט כתבו ע"ש ר"ת שהביא ראייה מדלא משני דסימני קרבי דגים לאו דאורייתא כדמשני בפ' א"ט על סימני ביצים ש"מ דסימני דגים דאורייתא ויש לסמוך עליהם להתיר דגים שאין מוצאין להם קשקשים ומספקא לן אם השירו וכתבו התוס' והרא"ש בפ' א"מ דיש לדחות ראייתו דהא דלא משני הכי משום דאכתי תקשי לך בלא מומחה נמי יהו נקחין אם יאמר מדג פלוני טהור כדשרי' בפא"ט גבי ביצי' וא"ת דאכתי לאו מילתא דפסיקא היא דהא אם אמר אני מלחתים נאמן אף שלא מן המומחה יש לומר דדבר זה לא שכיח ברוב מוכרין אבל של דג פלוני טהור שייך ברוב מוכרין דכל בק בהן יכול לומר דבר זה וכו' ולכאורה משמע דכיון דמסקנת הרא"ש דסימנים לאו דאורייתא שלמים נמי אין נקחין אלא באומר משל דג פלוני טהור הן כמו בסימני ביצים וא"כ יש לתמוה אמ"ש רבינו דהרא"ש כתב כסברא הראשונה דבשלמים סומכים על הסימנים אפי' באינו אומר משל דג פלוני טהור וכך הקשה ב"י · ועוד קשיא לי טובא דמשמע להדיא מדברי הרא"ש דלמאי דמשני בנימוחו ל"ק בלא מומחה נמי יהו נקחין אם יאמר מדג פלוני טהור הן ובע"כ צריך לפרש דה"ט דדוקא בשלמים שהסימנים ניכרים ואומר נמי משל דג פלוני טהור דהשתא ליכא תרתי לטיבותא התם הוא דנקחין שלא מן המומחה וכדאמר פא"ט לגבי ביצים אבל בנימוחו דליכא סימנים ניכרים אעפ"י שאומר משל דג פלוני טהור לא מהניא וכן הוא להדיא בתוספות פרק א"מ וא"כ

דג טהור שנייה ומצא בה טהור כולן מותרות והוא שיהיה ראשו של דג ושדרו קיים כדי שיהא ניכר שהוא דג טהור ע"כ ודבר ברור הוא שמפרש דכלכית דג טהור הוא וכדברי ר"ת שכתבתי בסמוך והוא מפרש מה שאמרו כאן בפתוחות כאן בסתומות היינו לומר דבפתוחות סגי בדג אחד בחבית אחד שכל חבית פתוחות כחבית אחת חשיבי דאדם עשוי ליקח מזו וליתן בזו הילכך כמעורבות דמו ולפיכך אם נמצאת כילכית בא' מהם כולן מותרו' אבל בסתומות אין כל החבית מותרות עד שימצא שם שתי חביות כל אחת כלכית אחת דכיון דשתים מותרות מוכחא מלתא דכולן מותרות וכתב הר"ן ולפי זה הא דאמרי' לקמן בגמרא גבי שהביא עריב' מליאה חביות ונמצאת כילכית באחת מהן פתוחות כולן מותרים דכמאן דמערבן בהדי הדדי דמיין סתומות היא מותרת וכולן אסורות היינו דוקא כשלא נמצאת כילכית אלא באחת מהן שאילו נמצא בשתים היו כולן מותרות ונראה שעל פירוש זה סמך לו הרי"ף שהשמיטה לו מן ההלכות עכ"ל ודבר פשוט הוא שהר"ן לא היה גורס בהלכות בסתומות אחד בפתוחות ב' כמו שכתוב בנוסחא שלנו דא"כ היאך היה כותב על פי' הרמב"ם שעל פי' זה סמך הרי"ף מאחר שהוא מפרש בהפך ועוד דלפי גירסא זו צריך היה לכתוב ההוא דנכרי שהביא עריבה מליאה חביות וכו' דלא שמעי' ליה מהאי דשנינן כאן בפתוחות כאן בסתומות דלא דמיין כלל דההיא להתיר חבית עצמה והא דנכרי שהביא עריבה להתיר כל החביות על ידי אחד ואין לומר שהיה גורס כמ"ש ה"ה שמצא בהלכות נוסחא בפתוחות אחד בסתומות ב' דא"כ מאי ונראה דעל פי' זה סמך הרי"ף דקאמר הא בהדיא מפרשה פי' זה ולא הל"ל אלא ולפי שהרי"ף היה מפרש כן כמפורש בהלכותיו לפיכך השמיט זה מן ההלכות לכן נ"ל שהיה גורס ל"ק כאן בפתוחות כאן בסתומות בלבד בלא שום פירוש כלל והשתא קאמר הר"ן שפיר דמדהשמיט הרי"ף ההיא דנכרי שהביא עריבה מליאה חביות משמע שהיה מפרש כפירוש הרמב"ם דכי אמרי כאן בפתוחות כאן בסתומות להכשיר את האחרות ע"י אלו הוא דבעי דלפי זה לא היה צריך לכתוב ההוא דנכרי שהביא עריבה מליאה חביות דלהכשיר את האחרות נמי מיירי וקאמר שאם אין כלכית אלא באחת מהסתומות אין השאר מותרות משא"כ בפתוחות דהא ודאי משינויא דכאן בפתוחות כאן בסתומות שמעינן לה שאילו היה מפרש כפרש"י לא הוי ליה להשמיט ההוא דנכרי שהביא עריבה וכו' דלא שמעינן לה משינויא דכאן בפתוחות כאן בסתומות דההוא שינויא מיירי להתיר החבית עצמה והאי דנכרי שהביא עריבה מיירי להכשיר כל החביות ע"י אחת · ויש לתמוה על הרא"ש מאחר שהוא מפרש כפרש"י למה השמיט ההיא דנכרי שהביא עריבה וכו' דהא למי שמפרש כפירש"י צריך הוא לכתבה כמו שכתבתי בסמוך וכן יש לתמוה על הרי"ף לפי נוסחא דידן דמפרש כפרש"י וכן יש לתמוה על רבינו שלא כתב דין זה בשטת רש"י והרשב"א שסובר כדעת רש"י כתבה להאיא דנכרי שהביא עריבה בתורת הבית וגם רבינו ירוחם כתבה · מכלל הדברים אתה למד שמה שכתוב רבינו בתוך דברי הרמב"ם ואם הוא פתוח צריך שיהיו בו שני דגים טהורים טעות סופר הוא דא"א לומר כן לדעת הרמב"ם שהרי לא הוזכרו לדעתו שתי כילכיות אלא בשתי חביות כלכית בכל אח' ולהתיר כל החביות הסתומות שעמהם אבל להתיר החבית עצמה בכילכית אחת סגי ולא עוד אלא שע"י אותה כילכית הותרו כל שאר חביות פתוחות שעמה ואין שום צד להצריך שתי כלכיות בחבית אחת ועוד דלפי לשון זה נמצא שהוא מחמיר בפתוחה מבסתומה להתיר את עצמה ומחמיר בסתומה מבפתיחה להתיר האחרות ועוד דא"א לעלות על לב דבר זה שהוא סתור מאליו שאם אין החבית עצמה נתרת בפחות מב' דגים היאך איפשר שתתיר את חברותיה שכתב בסמוך היו החביות רבים וכולן פתוחות ודג טהור משוטט באחד מהן כולן מותרות ולא עוד אלא שבכלל דברים אלו שהחבית עצמה שנמצא בה הדג מותרת וזה סותר מה שקדם דדג טהור סתמא דג א' משמע ולא שנים הילכך ע"כ לומר דטעות הוא שנפל בספרים וצריך למוחקו וכן מצאתי בספר מוגה (ד):

כתב הרשב"א הא דשרינן על ידי דג טהור משוטט בו ה"מ בשאין בו חתיכות אחרות שאין בהם קשקשים וכו' · דברי רבינו סתומין שלא ביאר דעתו של הרשב"א אם היא כרש"י או כהרמב"ם בדין חביות סתומות ופתוחות או בפירוש כילכית והביא דבריו אלה סתם גם לא ביאר אם כילכית לדעת רש"י היא טהורה או אם היא טמאה ועוד דמדכתב הכל אסור אפילו צירן משמע דדג טהור נמי אסור לפי שהוא מונח עם חתיכת הטמא בכלי אחד וזה סותר למה שכתב קודם לכן בשם הרא"ש להתיר אבל מתוך מה שכתבתי נתברר שאף על פי שהרשב"א סובר כדעת רש"י בשינויא דכאן בפתוחות כאן בסתומות מ"מ בפירוש כילכית חולק עליו שרש"י כתב שהיא נבראת מציר דגים טהורים ולהר"ן אליבא דרש"י היא עצמה טמאה היא והרשב"א כתב שאינה טמאה וגם אינה נבראת מציר דגים אלא דג טהור הוא וה"ק אפילו לא היה בה אלא דג טהור קטן ככילכית וה"ה לחתיכת דג שיש בה קשקשים כל ציר שבחבית מותר דתלינן שכלו מדג טהור מאחר שאנו רואים בו דג או חתיכת דג טהור מוכחא מילתא שכל ציר זה ממין טהור הוא שאין דרך למלוח הטמא והטהור יחדיו והשתא קאמר דהא דמכשרינן כל הציר ע"י דג טהור או חתיכה ממנו ה"מ כשאין שם חתיכה שאין קשקשים ניכרים בה אבל אם היתה שם גם כן חתיכה שאין קשקשים ניכרים בה הכל אסור אפילו ציר גזרה אטו גופן כלומר דדוקא גבי ציר לפי שאיסורו מדרבנן התירו על ידי דג טהור או חתיכת דג טהור שעמו וסמכו לומר שהציר ממין הטהור כמו הדג לפי שאין אנו למלוח יחד טמא וטהור אבל לא רצו להתיר חתיכה שאין הקשקשים ניכרים בה ע"י דג או חתיכה שהם ניכרים בה משום דדג טמא איסורו מן התורה ולפיכך אין לתלות בו להקל הילכך אותה חתיכה שאין ניכרים בה קשקשים אסורה ולא היא בלבד אלא אפילו הציר אסור ואף ע"פ שאין איסור ציר ד"ת אסרוהו בדין זה לפי שגזרו צירן אטו גופן שכיון שהדג שאנו מחזיקין בטמא מעורב בצירן אי שרית צירן אכלי נמי גופן וכדברי הר"ן בשם ר"ת שכתבתי לעיל · והכל אסור אפילו הציר דקאמר היינו לומר דבין חתיכה שאין ניכרים בה קשקשים בין ציר הכל אסור אבל חתיכה שיש בה קשקשים מותרת היא דאין לאוסרה מפני שבולעת מציר האסור דציר גופיה מדינא שרי ולא אסרוהו אלא משום גזרה וגם אין לאוסרה מפני שהיתה מגרב אחד עם חתיכה שאין קשקשים ניכרים בה שכבר כתבתי בשם הרשב"א דמ"ה לא מיתסרא ומיהו לדברי רבינו ירוחם ושערי דורא שאוסרים כששרו הטמא והטהור יחדיו הכא איכא למימר דגם חתיכת הטהור אסורה מפני שנשרית בציר עם חתיכה שאין בה קשקשים ומ"מ הרשב"א כשכתב הכל אסור לא נתכוון על חתיכת הטהור כמו שהוכחתי:

קרבי דגים אינם נקחים אלא מן המומחין וכו' בסוף פ"ב דע"ז (ד' מ') אמר רב ברונא אמר רב קרבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחה. (ב"ה) וכתב רבינו ירוחם פירוש מישראל ידוע שאינו רגיל ליקח מן הנכרי: רמי ליה עולא לרב דוסתאי דמן בירא מדקאמר רב קרבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחה

דרכי משה

עכ"ל וכ"ה בהגש"ד: (ד) ואעתיק לך הגירסא נכונה וכן ראוייה להיות והרמב"ם כתב דרך אחרת שדג טהור משוטט בו מותר שאנו תולין לומר שכל חציר מדגים טהורים ואם היה

דרישה

ועפ"ז יתבארו דברי רבינו וכמ"ש בפרישה: [ה] כתב הרשב"א הא דשרינן כו' עד הכל אסור אפילו צירן גזירה משום גופן כתב ב"י דהיינו לומר דבין חתיכה שאין ניכרין בה קשקשין בין הציר הכל אסור אבל חתיכה שיש בה קשקשין מותרת היא דאין לאוסרה משום שבולעת מציר האסור דציר גופה מדינא שרי ולא אסרוה אלא משום גזירה וגם אין לאוסרה מפני שהיתה מגרב אחד עם חתיכה שאין הקשקשים ניכרין בה שכבר כתבתי בשם הרשב"א דמש"ה לא מתסרא ומיהו לדברי רבי' ירוחם וש"ד שאוסרין כששרו הטמא והטהור יחדיו הכא איכא למימר דגם חתיכת הטהור אסורה משום שנשרה בציר עם חתיכה שאין בה קשקשים ומ"מ הרשב"א כשכתב הכל אסור לא נתכוון

פרישה

אבל כשאין בה דגה הוא משתמיט: (טו) כתב הרשב"א הא דשרינן ע"י דג טהור משוטט כו' הרשב"א מפרש סוגית הגמרא כרש"י רק שהוא מפרש כילכית שהוא דג טהור והטעם שמתיר בנמצא דג טהור כתבתי בסמוך בשם ר"ן ומ"ש בסוף דבריו הכל אסור אפילו הציר גוירה משום גופן ביאור דבריו נ"ל שאף אותן החתיכות שיש בהן קשקשים אסורות דהואיל ואנו אוסרין הציר אין טעם להתיר הדג שמונח בתוכה ודבר זר ורחוק הוא להתיר חתיכת דג המונחת בציר שהיא בחזקת ציר טמאה וע"ד: (טז) קרבי דגים כו' (פי' שומנן ועוברי דגים בל"א רוגין הם ביצי דגים עכ"ה) ודין עוברי דגים יתבאר בסמוך:

המומחה מכלל דדג טמא אית ליה עובר ורמינהו דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים סמי מכאן עוברין אמר ליה רבי זירא לא תסמי תרוייהו מטילי ביצים נינהו אלא זה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים ל"ל מומחה לבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כך סימני דגים ס"ד סנפיר וקשקשת כתיב בהו אלא כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים ואלו הן סימני ביצים כל שכודרת ועגלגולת ראשה אחד חד וראשה אחד כד טהורה שני ראשיה חדין שני ראשיה כדין טמאה אמר רבא (רבינא) בשנמוחו ולרבי דוסתאי דמן בירי דאמר סמי מכאן עוברין והתניא כך סימני עוברי דגים לאו תירוצי מתרצת לה כך סימני קרבי דגים והיכי משכחת בסימני קרבי דגים שיהא כד וחד משכחת לה בשילפוחא אם אין שם מומחה מאי א"ר יהודה כיון דאמר אני מלחתים ורב נחמן אמר עד שיאמר אלו דגים ואלו קרביהן אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא כיון דאמר אני מלחתים מותרים ופרש"י עוברין ביצים שלהם · משריץ דג עצמו במעי אמו · זה משריץ מבחוץ · דג טהור לאחר שהוטלה ביצתו מסרלת ועומדת מאליה בחול אבל דג טמא משריץ מבפנים במעי האם לאחר שנגמרים ביציו במעיו · שכודרת · משוכה שרחבה בראשה אחד והולכת ומקצרת ונמשכת · ועגלגולת · עגולה מלידיה ומגלגלת דאין לידיה רחבים ובפא"ט (סד ·) גבי סימני ביצים כתב שכודרת עבה ככדור כודרת ועגלגולת חדא דאי תנא עגלגולת לחודה הוי משמע עגולה כעדשה וכגבינה להכי תנא כידרת ועגלגולת כעיגולה של כדור שאינה קלושה אלא עגולה בעובי והדר מפרש ראשה אחד כד וראשה אחד חד דלא ככדור ממש אלא משוכה לארכה ועגולה לרחבה · והתניא כסימני ביצים וכו' · אלמא יש לדגים עוברים · והיכי משכחת לה · בסימני קרבי דגים כד וחד · וכבני מעים כענין זה בשילפוח' · ושיג"א של דג שמלאה רוח · אין שם מומחה · כשנימוחו העוברים קא בעי לה · אני מלחתים · הדגים וראיתי שדגים טהורים הם ומהם הוצאתי קרבים אלו · דגים וכו' · שיראה לו הדגים עצמם אבל באני מלחתים לא מהימן דשמא לא בקי בהם · וכתב ה"ה בפ"ג בשילפוחית שלפוחית שהיא האם של דג טהור היא כך וכל הקרביים תלויים בה וניכרים על ידה וכתבו התוס' והרא"ש שר"ת דקדק מדאיצטריך לאוקומא בשנימוחו ולא שני סימני עוברי דגים לאו דאורייתא ואין לסמוך עליהם כדמשני בפא"ט על סימני ביצים ש"מ דסימנין דאורייתא ויש לסמוך עליהם להתיר ברבותא שאין מוכאין לה קשקשים ומספקא לן אם השירו ויש לדחות דהא דלא משני הכי משום דאכתי תיקשי לך בלא מומחה כמי יהיו נקחין אם יאמר מדג פלוני טהור כדשרינן בפא"ט גבי ביצים וא"ת דאכתי לאו מילתא פסיקתא היא דהא אם אמר אני מלחתים נאמן אף שלא מן המומחה וי"ל דדבר זה לא שכיח ברוב מוכרים שיהיו בשעת מליחה וגם מן הירושלמי משמע דסימני עוברי דגים לאו דאורייתא וכ"כ הר"ן בפרק א"ט גבי סימני ביצים וכ"כ הגהות מיימון בפ"ג בשם סה"ג וסמ"ק והרי"ף כתב סתם מימרא דקרבי דגים אין נקחין אלא מן המומחה ולא אוקמה בשנימוחו וכתב הר"ן נראה מדבריו דאפילו בשלא נימוחו אין ניקחין אלא מן המומחה לפי שסמך לו על סוגיא דפא"ט דאסיק רבי זירא התם עלה דהך ברייתא דכסימני ביצים וכו' דסימנים לאו דאורייתא ובריית' הכי קתני שני ראשיה חדין ב' ראשיה כדין ודאי טמאים ראשו אחד חד וראשו אחד כד משכחת לה טמאה משכחת לה טהורה אי אמר לך של עוף פלוני טהור הוא סמוך עילויה ואי לא לא תסמוך עילויה דאיכא דעורבא דדמי לדיונה ולפום הא פירוקא לא צריכי לאוקמ' בשנימוחו אלא אפילו לא נימוחו בראש' אחד חד וראשה אחד כד דמשכחת לה טהורה ומשכחת לה טמאה אין נקחין אלא מן המומחה ואוקימתא דרבינא דהכא פליגא אדרבי זירא דהתם ואע"ג דרבינא בתרא הוא סמך אסוגיא דהתם משום דאתאמרא בדוכתא ועוד דמוכחין לה התם מח' טריפות דרב אשי וכן דעת הרמב"ם בפ"ג מהמ"א וכן דעת הרשב"א בת"ה שלא הזכיר נימוחו וכתב שאין סומכין על סימנין אלו להתיר קרבי דגים לפי שיש בטמאים שראשן אחד כד וראשן אחד חד כטהורים היו ב' ראשיהם חדים או שני ראשיהם כדים אע"פ שאמר של דג פלוני טהור הוא או שאמר אלו דגים ואלו קרביהם אינו נאמן בידוע של דג טמא הן היה ראשן האחד חד וראשן הב' כד אם אמר של דג פלוני וטהור הוא נאמן לפי שכל הטהורים יש להם כן ואין לרוב הדגים הטמאי' כן עכ"ל אבל הרא"ש כתב אוקמת' דרבינא דמוקים לה בשנימוחו ולפיכך כתב רבינו בד"ה בשנימוחו וכו' ולא נזכר לכתוב דכל הני רבוותא פליגי עליה ולא עוד אלא דאיפשר דגם הרא"ש סבר כוותייהו ולא כתב הא דאוקמא רבינא בשנימוחו אלא כדי להביא עליהם דברי ר"ת שרצה להתיר ברבוטא מכח דיוק אוקמתא זו והוי יודע שהרמב"ם לא כתב דין קרבי דגים כלל אלא דין עוברי דגים לבד הוא שכתב ונתן בהם סימנין וכתב ה"ה שהטעם לפי שהוא פוסק כרבי זירא ואליבא דר' זירא לא מתנחי בהו בגמרא סימנא כלל ע"כ ומה שכתבתי בסמוך בשם הר"ן על דעת הרי"ף וכן דעת הרמב"ם אע"ג דמר מיירי בקרבי דגים ומר מיירי בביציה' מ"מ שוו תרוייהו דלא נקיטין כאוקמת' דאוקי רבינא בשנימוחו וענין מומחה זה שאמרו כתב הר"ן נראה מדברי רש"י דהיינו בקי בהם ואחרים פירשו דהיינו נאמן וטעמא דמילתא לפי שנחשדו ע"ה ליקח קרבי דגים מן הנכרי' בחזקת טהורים וטמא טמאים הם ומאחר שהתוס' והרא"ש סוברים דסימני' לאו דאורייתא כי אמרי' שאם לא נמוחו נקחין מכל אדם אם ראשן אחד כד וראשן אחד חד היינו באומר של דג פלוני וטהור הוא אבל אם אינו אומר כן אסורים דומיא דביצים דאמרינן בהו בפא"ט ראשו אחד כד וראשו א' חד משכחת לה טמאה ומשכחת לה טהורה אם אמר לייד של עוף פלוני וטהור הוא סמוך עלי' בסתמא לא תסמוך עליה דאיכא דעורב' דדמי ליונה וא"כ יש לתמוה על רבינו שכתב סתם שאם הם שלמים וניכר בהם סימן טהרה ניקחין מכל אדם ומשמע דאפילו בסתמא נמי שרי ואין לומר דבכלל מ"ש כמו הביצה הוא דכמו הביצה דקאמר לאו אמהות סימניהם בלחוד קאי אלא גם

דרכי משה

הי"ה סתום בעינן שיהא שנים דגים טהורים כיצד החביות רבים וכולן פתוחות ודג טהור באחת מהן מותרין היו סתומות פתח אחד ונמצא בה דג טהור היא טהורה שנייה ונמצא בה דג טהור, כולן מותרות עכ"ל הגירסא וכ"כ ב"י ובתוספות פרק אין מעמידין דף מ' כתב גירסא זו מפני שבפתוחות נוכל לומר שגם באחרות היה ונפל לחוץ משא"ב בסתומות שאין

דרישה

המומחה רמי ליה עולא לרבי דוסתאי דמן בירי מי קאמר רב קרבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחין מכלל דדג טמא אית ליה עובר ורמינהו דג טמא משריץ דג טהור מטיל בצים · סמי מכאן עוברין א"ל רבי זירא לא תסמי תרווייהו מטילי ביצים ניכהו אלא זה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים למה לי מומחה ליבדוק בסימנים דתניא כסימני דביצים כך סימני דגים. סימני דגים ס"ד סנפיר וקשקשת כתיב בהו אלא כסימני בצים כך סימני עוברי דגים ואלו הם סימני בצים כל שכודרת ועגלגולת ראשה אחד חד וראשה אחד כד טהורה שני ראשיה חדין שני ראשיה כדין טמאה אמר רבא בשנמוחו ולר' דוסתאי דמן בירי דאמר סמי מכאן עוברין והתני' כך סימני עוברי דגים לאו תרוצי מתרצת לה תריץ הכי כך סימני קרבי דגים והיכי משכחת בסימני קרבי דגים שיהא כד וחד משכחת לה בשלפוחא. אין שם מומחה מאי אמר רב יהודה כיון דאמר אני מלחתים מותרין ורב נחמן אמר עד שיאמרו אלו דגים ואלו קרביהם אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא כיון דאמר אני מלחתים מותרין ופרש"י עוברין בצים שלהם. משרין דג עצמו במעי אמו. זה משרין מבחוץ דג טהור לאחר שהוטלה ביצתה מסרלת ועומדת מאליה בחול אבל דג טמא משרין מבפנים במעי האם לאחר שנגמרו ביציו במעיו· שכודרת משוכה שרחבה בראשה אחד והולכת ומקצרת ונמשכת. ועגלגולת עגולה מלדיה ומגלגלת דאין לידיה רחבים ובפא"ט גבי סימני ביצים כתב שכודרת עבה ככדור כדרת ועגלגולת חדא הוא דאי תנא עגלגולת לחודא הוי משמע עגולה כעדשה וכגבינה להכי תנא כודרת ועגלגולת כעיגולה של כדור שאינה קלושה אלא עגולה בעובי והדר מפרש ראשה אחד כד וראשה אחד חד דלא ככדור ממש אלא משוכה לארכה ועגולה לרחבה. והתניא כסימני ביצים כו' אלמא יש לדגים עוברין והיכי משכחת לה בסימני קרבי דגים כד וחד בבני מעים בענין זה. בשילפוחות ושיג"א של דג שמליאה רוח. אין שם מומחה בשנמוחו שעוברים קא בעי לה. אני מלחתים הדגים וראיתים שדגים טהורים הם ומהם הוצאתי קרבים אלו. אלו דגים וכו' שיראה לו הדגים עצמם אבל באני מלחתים לא מהימן דשמא לא בקי בהם וכתב הרב המגיד בפ"ג בשלפוחא שלפוחית שהיא האם (עיין בסימן מ"ה גבי נטלה האם שהולד מונח בה וב"י מביא שם ברייתא דתנא היא האם היא טרפחת היא שלפוחית) של דג טהור הוא כך וכל הקרביים תלוין בה וניכרים על ידה וכתבו התוס' והרא"ש שר"ת דקדק מדאיצטריך לאוקמא בשנימוחו ולא שני סימני עוברי דגים לאו דאורייתא ואין לסמוך עליהן כדמשני בפרק א"ט על סימני בצים ש"מ דסימנים דאורייתא ויש לסמוך עליהן להתיר בורביט"א שאין מוצאין לה קשקשין ומספקא לן אם השירו ויש לדחות דהא דלא משני הכי משום דאכתי תקשה לך בלא מומחה נמי יהיו נקחין אם יאמר מדג פלוני טהור כדשרינן בפרק א"ט גבי בצים וא"ת דאכתי לאו מילתא פסיקתא היא דהא אם אמר אני מלחתים נאמן אף שלא מן המומחה וי"ל דדבר זה לא שכיח ברוב מוכרים שיהיו בשעת מליחה וגם מן הירושלמי משמע דסימני עוברי דגים לאו דאורייתא וכ"כ הר"ן פא"ט גבי סימני בצים וכ"כ הגהות מיימון בפ"ג בשם סה"ג וסמ"ק. והרי"ף כתב סתם מימרא דקתני דגים אינן ניקחין אלא מן המומחה ולא אוקמי בשנימוחו כתב הר"ן נראה מדבריו דאפילו בשלא נמוחו אין נקחין אלא מן המומחה לפי שסמך לו על סוגיא דפא"ט דאסיק ר' זירא התם עלה דהך ברייתא דכסימני בצים כו' דסימנים לאו דאורייתא כ"כ ב"י ע"ש וכתב עוד על זה וז"ל אבל הרא"ש כתב אוקמתא דרבינא דמוקי לה בשנימוחו ולפיכך כתב רבינו בד"מ בשנימוחו כו' ולא נזכר לכתוב דכל הני רבוותא פליגי עליה ולא עוד אלא דאפשר דגם הרא"ש סבר כוותייהו ולא כתב הא דאוקמא רבינא בשנימוחו אלא כדי להביא עליה דברי ר"ת שרצה להתיר ברביט"א מכח דיוק אוקמתא זו. ומסיק ב"י וכתב ע"ז וז"ל וא"כ יש לתמוה על רבי' שכתב סתם שאם הם שלימים וניכר בהן סימן טהרה ניקחין מכל אדם. ומשמע דאפי' בסתמא אפי' דלא אמר משל דג פלוני טהור הן נמי שרי וקשה מ"ש מבצים דלא נאמן אא"כ באומרו מעוף פלוני טהור הן וכמ"ש רבינו ר"ס פ"ו דדוחק לומר שסובר רבינו דאע"ג דסימני קרבי דגים וסימני ביצים תרווייהו לאו דאורייתא מ"מ סימני קרבי דגים עדיפי מסימני בצים ומש"ה קרבי דגים' נקחין מכל אדם ע"י סימנים אפילו בסתמא דמי נתן לו רשות לחלק ביניהן גם בסמוך כתב ב"י בד"כ וא"ת הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה וז"ל סברא זו שכתב רבינו קשה מאוד בעיני כו' עד שהרי כתבתי לשון הרא"ש שכתב על ר"ת ז"ל ויש לדחות דהא דלא משני כו' כדאמרי' בפרק א"ט גבי בצים ע"כ הרי בהדיא שהוא סובר שצ"ל מדג פלוני טהור אע"פ שלא נימוחו דהא בשלא נימוחו מיירי דעל דברי ר"ת קאי דדייק מדאיצטריך לשנויי בשנמוחו ולא שני דבשלא נמוחו מיירי אלא דסימנים לאו דאורייתא ועוד דהא לבצים מדמי להו ובצים בשלימים מיירי כדמשמע בפא"ט דאע"ג דשלימין הם צריך שיאמר משל עוף פלוני הם וה"ה לקרבי דגים ובאמת שאיני מולא טענה לטעון בעד רבינו בזה וצ"ע עכ"ל. ול"נ ליישב דלק"מ דהרא"ש סובר אף על גב דסימני קרבי דגים דומים לסימני בצים ובצים אסור לקנות ולסמוך על סימנן עד שיאמר של עוף פלוני הם אפ"ה קרבי דגים מותר לקנות לסמוך על סימנים משום דשאני ביצים דלא מרתת משום דאיכא ביצים דעורבי דדמי ליונה ואע"ג דבסימני קרבי דגים כיון דאמרי' דלאו דאורייתא [illegible] והא והי"ל

קשקשת ולומר הואיל ויש לו סימנים אלו ודאי היו לו קשקשת אלא שנשרו לו במים כמ"ש התוס' והרא"ש ורבינו בשם ר"ת שרצה להתיר מכח סימני דקרביים כל דג וי"ל אפילו דג הבא לפנינו ורואין בו ריעותא דלית להו סנפיר וקשקשת. וי"ל דהואיל ואיכא ריעותא לפנינו לא סמכינן אסימנא אבל מסתמא סמכינן אסימנא ואמרינן ודאי יש לו קשקשים וכמ"ש לעיל בסמוך סברא זו גבי מ"ש רבינו בשם הרא"ש נכרי שהביא חבית מלא מסתיכות דגים מלוחין כל דגים שמכירין ראשו וסדרתו מותר ובסמוך לעיל מזה כתב בשם הרא"ש שאין לסמוך על סימנים אלו וכתבתי שיש לחלק בין היכא דאיכא ריעותא לפנינו להיכא דליכא ריעותא לפנינו וב"י בסיעתיה הזיל דהם יישב בע"א שמחלק בין דג שהם לדג ידוע ע"ש מש"ה גם בכאן לא עלתה על דעתו חילוק זה. ומ"ש הרא"ש משום דאכתי תקשה לך בלא מומחה נמי יהיו נקחין אם יאמר מדג פלוני טהור אין רצונו בזה דבלאו הכי אסור לסמוך אסימנים אלא ס"ל דלפי האמת בלאו הכי נמי סמכינן אסימנים אלא שאמר כן לסברת ר"ת שדייק דס"ל לתלמודא סימני' דאורייתא דאי לאו הכי מנא ליה להקשות לרב ברונא ל"ל מומחה דלמא הוא ידע דאיכא דג טמא ביניהו שדומה בקרביים שלו לדג טהור והילכך הוצרך לומר שאין נקחין אלא מן המומחה ואין סומכין אסימנא אלא ודאי מדפריך תלמודא למה לי מומחה ש"מ סימני' דאורייתא. וע"ז כתב הרא"ש דלאו דוקא הוא דאף את"ל דרב ברונא ידע דאיכא דגים טמאים דדמי לטהורים מ"מ פריך שפיר לרב ברונא ל"ל מומחה בלא מומחה נמי יהיו נקחין אם יאמר מדג פלוני טהור הוא ומש"ה איצטריך לאוקמי בשנימוחו אבל לפי האמת אמר שמוקי ליה תלמודא בנימוחו גם הרא"ש ס"ל דנקחין מן הסתם אפי' לא אמר משל דג פלוני טהור הוא כיון דאין אנו רואין ומכירין לשום דג טמא שישוה וגם הגמרא לא הזכירו המין שידמו טמאים לטהורים בקרביים אמרי' אינן שכיחים בסמוך והילכך סמכינן אסימנים אע"פ שהם דרבנן. כנ"ל לימר שביאר רבינו לדברי הרא"ש. ואין להקשות לפי סברת התוס' והרא"ש דסתרי לדברי ר"ת באומרם דמש"ה לא היה צריך רב ברונא לומר אין נקחין אלא מן המומחה כיון דכל אדם האומר משל דג פלוני טהור ג"כ נאמן ליקח ממנו. א"כ לפי מאי דמוקי לה התלמודא דמיירי בנימוחו קשה למה לי מומחה הא באומר משל דג פלוני טהור הם הגי לפי סברת רבינו אף בנימוח. י"ל דעיקר קושיות התוס' והרא"ש על ר"ת לאו מהאי דיוקא הוא דבאמת לאו קושיא הוא וזה כולי האי דדלמא רב ברונא אמר רב במי שרוצה ליקח ממי שאינו מדבר כלל איירי דאז אין לוקחין אלא מהמומחה ועיקר סתירת התוס' והרא"ש אינו מכח דאף אין הסימנים דאורייתא דמ"מ הואיל ואינן בנמצא בינינו דגים טמאים דמשווין בקרבים לטהורים סמכינן אסימנים היכי דליכא ריעותא לפנינו וכמ"ש אלא שבא"ל דרב ברונא ידע (דאיכא דג טמא וכנ"ל עכ"ה) כ"כ דאכתי נקחין מכל אדם באמרם משל דג פלוני הם ומש"ה א"ש דלפי האוקימתא דמיירי בנימוחו ולית כאן סימנים לפנינו אין נקחין מסתמא אלא מהמומחה אבל ודאי אי אמר משל דג פלוני הם מזה לא איירי רב ברונא. וע"כ צ"ל כן לסברת הרשב"א שכתב ב"י גופא שס"ל שהאומר משל דג פלוני עדיף מאומר הדגים שאלו קרביים מהן אני מלחתים. תקשה לנפשו כיון דהגמרא מסיק דאפי' בנימוחו אי אמר אני מלחתים נקחין אפי' שלא מן המומחה א"כ מכ"ש שבאומר מדג פלוני טהור הן שהכי ולמה אמר רב ברונא שאינן נקחין אלא מהמומחה אלא ע"כ צריך אתה לומר שרב ברונא איירי במוכר שלא אמר כלום וק"ל. והמכריזו לבאים כן (ר"ל רבינו הטור הסיק מוכרח לפרש את דברי הרא"ש כן עכ"ה) משום דקשה ליה הא דאמר בגמרא אין שם מומחה מאי אמר רב יהודה כיון דאמר אני מלחתים מותרין ורב נחמן אמר עד שיאמר אלו דגים ואלו קרביהן דק"ל מה"כ אי קאי אנימוחין דוקא או אפי' אשלימים אי קאי גם אשלימים א"כ קשה למה לא אמר עוד היתר אחר באומר משל דג פלוני הם (ואין לתרץ משום דמעוף פלוני ואנו מכירין הוא עדיף טפי ונלמד במכ"ש דמהכי דמ"מ הו"ל לכתבו כמו שכתבו בבילי עוף משא"כ לפי סברת רבינו דבשלימין דקרבי דגים א"צ"ל כלום מש"ה לא כתבו בנימוחין משום דנלמד במכ"ש ובנימוחין לא נכתב האי אמירה משום מקום וק"ל) ואי לא קאי אלא אנימוחין אבל בשלימין בבציר מהכי סגי אפילו לא אמר אלא משל דג פלוני הם שרי לפי סברת ב"י שסובר שהוא קיל טפי מאומר אני מלחתים א"כ אדמפרש גמרא סימנים דנימוחו הו"ל נמי לפרש סימן בשלימין ולומר דבשלימין צריך שיאמר מדג פלוני הם אלא ודאי ס"ל לתלמודא דבשלימין סמכינן אסימנא קרבי דגים כמ"ש הטעם ועוד מדמוקי לה רבינא בנימוחו דבתרא הוא ועוד דאי ס"ד דס"ל כרבי זירא דאף בקרבי דגים לא סמכינן אסימנים לחוד לא הו"ל לתלמודא לאיסתמוטי הא דרבי זירא וכו"ל להביאו בתר שינויא דרבינא ועיד שהרא"ש הביא ג"כ שינויא דרבינא בנימוחו משמע דס"ל הכי דדוקא בנימוחו בעי מומחה אבל בלא נימוחו סמכינן אסימנים וע"פ זה דברי רבינו כולם מכוונים ולא קשה מידי ואין להקשות גם לפ"ז למה השמיט תלמודא היתר זה באומר של דג פלוני די"ל דס"ל לרבינו דכ"ש הוא דמה אם אומר אני מלחתים מותר כ"ש אם אומר של דג פלוני הם כמ"ש ב"י בשם הרשב"א והר"ן שכתב בשם הרמב"ן ע"ש בד"ה והא דאין נקחין ממי שאינו מומחה כו' ולפ"ז הוו דברי רבינו בסמוך בלא זו אף זו לא זו באומר משל דג פלוני הם ואנו מכירין אותו כו' אלא אפי' אמר אני מלחתים ומ"ש אם"כ או שאמר אלו הדגים כו' גם

וא"כ קשה אדברי רבינו שכתב להדיא דבאומר של דג פלוני טהור אף בנימוחו נקחין מכל אדם · ונראה לפע"ד לייסב דעיקר כוונת הרא"ש בדבריו לפסוק דסימני דגים נמי לאו דאורייתא ניכהו והלכך אין להתיר עליו כל דג שאין מולאין עליו קשקשין ודלא כר"ת ומיהו אע"ג דסימני דגים לאו דאורייתא מ"מ כיון דלא אשכחן דדמי להו בטמאים סמכינן אסימנים גרידא אבל בביצים דאיכא דעורבי דדמי לדיונה בעינן תרתי לטיבות' סימנים ואומר ג"כ משל עוף פלוני וטהור הוא אלא דלפי דאכתי קשה ומאי דוחקיה לחלק בין סימני דגים לסימני ביצים ואמאי לא משני סימני דגים לאו דאורית' ואפילו בשלמים נמי אין נקחין אלא מן המומחה תירץ וקאמר הא דלא משני הכי משום דאכתי תקשי לך בלא מומחה נמי יהא נקחין אם יאמר מדג פלוני טהור כדשרינן גבי בנים דהא הוא השתא למאי דהוה משני סימני דגים לאו דאורייתא סימני דגים וסימני בצים חד דינא אית להו אבל השתא לפי האמת דמוקי לה בנימוחו בשלמים נקחין מכל אדם אפי' באינו אומר של דג פלוני טהור הוא ושפיר סמכינן בדגים אסימנין אע"ג דסימנין לאו דאורייתא כיון דלא אשכחן דדמי להו בטמאים משא"כ בבצים דאיכא דעורבא דדמי לדיונה והשתא להאי אוקמתא ודאי הוה ס"ל דבנימוחו אפי' באומר של דג פלוני טהור אין נקחין שלא מן המומחה וכדאמרן אלא מיהו מדחזינן לרב יהודה דאורי לאדא דיילא דבאומר אני מלחתים מותרים אע"ג שאינו מזכיר דג פלוני שמעינן במכל שכן דבאומר של דג פלוני וטהור דמותרים כיון דמזכיר שם הדג ואנחנו מכירים שהוא טהור ירא שמא יתבדה ויאחז ולכך כתב רבינו דאף בנימוחו נקחין מכל אדם באומר של דג פלוני וטהור וכך מבואר מדברי הר"ן בשם הרמב"ן פא"ט והרשב"א בת"ה דבאומר של דג פלוני וטהור עדיף מאומר אני מלחתים וזה דעת רבינו והא דכתב הר"ן בס"פ א"מ וז"ל והא דבעינן אני מלחתים ולא סגי באומר של דג פלוני וטהור הוא וכו' דאלמא דאני מלחתים עדיף וכך הוא להדיא בדברי ה"ה פ"ג דהמ"א נראה דהם הלכו בשיטת הרמב"ם דמפרש ההיא דפא"ט באומר של עוף פלוני טהור היינו אעפ"י שאין אנו מכירין שהוא טהור מ"מ מאחר שהוא מזכיר שם העוף פלוני ירא שמא יתבדה והתם ודאי עדיף טפי באומר אני מלחתים אבל רבינו תופס פרש"י עיקר דכתב פא"ט וז"ל של עוף פלוני וטהור ואנו יודעים שאותו עוף טהור וכו' ולפי פי' זה ודאי עדיף טפי באומר של דג פלוני וטהור מאומר אני מלחתים · מיהו אכתי קשה למסקנא אמאי קאמר רב בנימוחו אין נקחין אלא מן המומחה בלא מומחה נמי יהו נקחין אם יאמר מדג פלוני ואנו מכירין שהוא טהור וי"ל דאה"נ והא דלא נקט רב הכי דנקחין מכל אדם באומר של דג פלוני וטהור היינו משום דהוה אמינא דאין היתר אלא באומר דג פלוני וטהור ולא באומר אני מלחתים להכי לא נקט רב באומר כל עיקר ואין להקשות דמנ"ל לרבינו לפרש כך בדברי הרא"ש ושמא ס"ל להרא"ש דלמאי דאמרינן דסימני דגים לאו דאורייתא אפילו בשלמים נמי אין נקחין מכל אדם אלא באומר דג פלוני וטהור דהא ודאי מאחר דכל דברי הרא"ש מתחלתן ועד סופן אינן אלא לדחות ראיות ר"ת דקמפרש דסימנים דגים דאורייתא להתיר עליהם דג ברבוט"א שאין מוצאין לו קשקשים נראה להדיא דדוקא להתיר כל דג על סימנים אלו נחלק הרא"ש ואמר דלאו דאורייתא ניכהו ואין להתיר עליו כל דג וכדמסיק ע"ש הירושלמי אבל לענין קרבי דגים תפסינן פשטא דסוגיא דדוקא בנימוחו אין נקחין אלא מן המומחה אבל בשלמים נקחין מכל אדם דסמכינן אסימנים אעפ"י שאינו אומר משל דג פלוני וטהור הוא כנ"ל :

ומ"ש והרשב"א כתב וכו' בת"ה הראה פנים דקי"ל סימני דגים דאורייתא כר"ת ושכן נראה דעת רש"י ור"ח ומ"מ לא רצה לפסוק להקל כנגד

סברת

גם לאם הם שלמים וניכר בהם סימן טהרה ניקחין מכל אדם לומר דניקחין מכל אדם באותו ענין שאנו מתירין ליקח ביצה מכל אדם דהיינו באומר של עוף פלוני וטהור הוא וכמו שכתוב בסימן פ"ו שהרי מדכתב בסמוך אבל אם אומר משל דג פלוני הוא ואנו מכירים שהוא טהור וכו' ניקחין מכל אדם משמע דעד השתא לאו בדקאמר הכי עסקינן ואין לומר דהכא בדאמר של דג פלוני וטהור הוא עסקינן כלומר דאין אנו מכירין אותו או שאומר סתם של דג טהור הוא ואינו מזכירו דהא בביצה לא מהני אלא באומר של עוף פלוני הם ואנו מכירים שהוא טהור וכמ"ש רבינו בסי' פ"ו ועוד שהרי כתב בסמוך והרשב"א כתב דאפי' הם שלימים וסימן טהרה ניכר בהם אין נקחין ממי שאינו מומחה א"כ אומר של דג פלוני וטהור הוא וכו' וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה משמע בהדיא דלסברא ראשונה אינו צ"ל של דג פלוני הם ודוחק לומר שסובר רבינו דאע"ג דסימני קרבי דגים וסימני ביצים תרוייהו לאו דאורייתא' מ"מ סימני קרבי דגים עדיפי מסימני ביצים ומש"ה קרבי דגים נקחים מכל אדם ע"י סימנים אפילו בסתמא דמי נתן לו רשות לחלק ביניהם ועוד אכתוב בזה בסמוך בס"ד והאי נקחין מכל אדם כתב הר"ן דנראה דאפילו מנכרי קאמר כדמוכח בפ' א"ט דסומכין על הנכרי שאומר של עוף פלוני וטהור הוא אבל יש מחלקים ואומרים דדוקא בביצי עופות אמרינן הכי לפי שביצי כל עוף ידועים וניכרים משא"כ עוברי דגים ומיהו בביצים משמע התם בהדיא דנקחין אפילו מנכרי אבל ראיתי להרמב"ם שכתב בפ"ג מהמ"א בלוקח מישראל חשוד אבל מנכרי לא ואינו מחוור ע"כ וה"ה כתב שם כבר כתבתי בביצים שדעת רבינו דבנכרי לא סגי במידי וכן דעתו כאן בוודאי ויש מי שכתב שישראל החשוד למכור טמא בטהור הרי הוא כנכרי לענין זה שהחשוד בדבר (ע' בכורות ל' ·) לא דנו ולא מעידו ולא אמרו כאן אלא במי שאינו חשוד ולא מוחזק בכשרות עכ"ל ועוד אכתוב דברי הרשב"א בזה בס"ד :

והא דאין נקחין ממי שאינו מומחה בשנימוחו היינו דוקא בסתם אבל אם אמר משל דג פלוני הם וכו' או שאומר אני מלחתים היינו כרב יהודה דאמר דבאומר אני מלחתים סגי וכ"פ הרי"ף וכ"כ מדברי התוס' והרא"ש וגם הרמב"ם פסק כרב יהודה בפ"ג מהמ"א ולזה נוטה דעת הרשב"א בת"ה ורבינו זו ואצ"ל זו קתני דאומר אני מלחתים עדיפא מאומר של דג פלוני הם ואומר אלו הדגים שקרבים אלו באים מהם עדיפא מאומר אני מלחתים ואע"פ שמדברי הרשב"א בת"ה נראה דאומר של דג פלוני טהור עדיף מאומר אני מלחתים וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן בפרק א"ט גבי לוקחים ביצים מכ"מ רבינו לא ס"ל הכי דאל"כ אין סדר בדבריו וכ"כ מדברי ה"ה בפ"ג מהמ"א דאומר אני מלחתים עדיף מאומר של דג פלוני טהור הם ומיהו איכא למידק מנא לן לרבינו לאכשורי באומר של דג פלוני ואנו מכירים שהוא טהור דהא כי איבעיא לן אם אין שם מומחה מאי לא אשכח רב יהודה תקנתא אלא באומר אני מלחתים ואם איתא לימא באומר של דג פלוני הם ואנו מכירים שהוא טהור ועוד דבהאי גוונא לשלימים היא צריכה שאע"פ שיש להם סימני טהרה אין נקחין ממי שאינו מומחה עד שיאמר של דג פלוני הם ואנו מכירים שהוא טהור כדאמרינן גבי ביצים וכמו שכתבתי בסמוך וא"כ על כרחך לומר דלא מהניא האי אמירה בנמוחו דא"כ מאי איכא בין נמוחו ללא נמוחו הא בסתמא אפילו לא נמוחו אסור ובאומר של עוף פלוני וכו' אפילו נמוחו נמי שרו ואצ"ל באומר אני מלחתים או אלו דגים ואלו קרביהם ואין לומר שהנוסחא הנכונה היא והא דאין נקחין אלא מן המומחה היינו בסתם אפילו אם אומר משל דג פלוני הם ואנו מכירים שהוא טהור וכמו שכתוב בקצת נוסחאות שנצטרך להוסיף ו' באפילו וגם נצטרך למחוק או שאומר אני מלחתים ולהגיה במקומו אבל אם אומר אני מלחתים וגם נצטרך למחוק

מ"ש א"כ אבל אם אמר של דג פלוני וטהור הוא לא מהימן שאין לו ענין כלל שכבר הודיענו זה ועוד שהרי כתב בסמוך והרשב"א כתב דאפילו הן שלימים וכו' א"א"כ אומר של דג פלוני הם וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה משמע בהדיא דלסברא ראשונה א"צ לומר של דג פלוני הם כשהם שלימים וכשנימוחו נאמן לומר דשל דג פלוני הם ולכך נ"ל שגירסת אבל אם אומר משל דג פלוני הם ואנו מכירים שהוא טהור היא הגירסא האמיתית וסובר רבינו דסימני קרבי דגים עדיפי מסימני ביצים וטעמא משום דבסימני ביצים אמרו דאיכא דעורבא דדמי ליונה ובקרבי דגים לא אמרו כן אלמא דאותם עוברי דגים טמאים שדומים לטהורים לא שכיחי דאי הוו שכיחי לא הוי שתקי רבנן מנייהו כי היכי דלא שתקי מביצי עורבא הילכך אף ע"פ שאינם סימנים גמורים להתיר דג עליהם מ"מ סומכין עליהם להתיר את עצמם ודוחק וצ"ע : **ומ"ש** אבל אם אמר של דג פלוני וטהור הוא לא מהימן פירוש כשאין אנו מכירים אותו המין אם טהור הוא עסקינן דמש"ה לא מהימן : והרשב"א כתב דאפילו הם שלימים וסימן טהרה ניכר בהם אין נקחין וכו' כבר כתבתי בסמוך שכך נראה דכיון

דסימני

שאינו מומחה אין לוקחים אותם ממנו בד"א כשנימוחו (יח) אבל אם הן שלימים וניכר בהן סימן טהרה נקחין מכל אדם (יט) ומהו סימניהן שבראשם האחד כד ועגול וראשם השני חד ועגול כמו הביצה (כ) וכתב ר"ת שהוא סימן מובהק להתיר עליו כל דג (כא):ובירושלמי משמע שאינו סימן מובהק וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (ה) (כב) והא דאין נקחין ממי שאינו מומחה בשנימוחו היינו דוקא בסתם אבל אם אומר משל דג פלוני הוא ואנו מכירים שהוא טהור או שאומר אני מלחתים או שאמר אלו הדגים שקרבים אלו באין מהן (כג) נקחין מכל אדם (כד) אבל אם אמר י של דג פלוני וטהור הוא לא מהימן (כה) והרשב"א כתב דאפי' הן שלימין וסימן טהרה

דרכי משה

שאין לו מקום ליפול עכ"ל : (ה) נ"ל דהיינו להתיר הדג עליו הואיל ואנו רואים שאין לו קשקשים אבל אם אין הדג בפנינו ס"ל לטור דמהני סימנים אלו ליקח הקרביים ואמרינן בודאי גם הדג היה טהור הואיל ולא חזינן ריעותא ולכך כתב דאם הם שלמים נקחים מן כל אדם ע"פ הסימנים ובב"י האריך הרבה ומסקנתו כמ"ש שהיא דוחק וצ"ע ול"נ

שאינו

דרישה

אלו דגים וכו' ואינו אומר שהוא מלח ותקנם אלא לקחם מאחרים ואיכא למיחש דלמא לאו מאלו דגים הם ומאי לאשתמוטי ולומר שאחרים אמרו לו כך ואיכא טרחת כ"כ אפ"ה סמכינן אסימנים ומתירין אותן. והא דאמר רב נחמן עד שיאמר אלו הדגים כו' אין רצונו לומר דאם שאמר אני מלחתים לא מהני דפשיטא דמודה דמהני אלא שאמר בסתמא אסור בנימוחו לקנות ממי שאינו מומחה עד שיאמר לפחות אני מלחתים וב"י ביאר דברי רבינו שכתב זו ואצ"ל זו ודוחק הוא לבארם כן ועוד שדברי הרשב"א שכתב בסמוך לא יהו מכוונים שהביא רבינו וז"ל. והרשב"א כתב דאפי' הן שלימין כו' א"כ אומר אשל דג פלוני כו' או אלו הדגים כו' מדקאמר אפי' כו' משמע שבא לומר רבותא מה שהרשב"א מחמיר ולסברת ב"י דאומר מדג פלוני וטהור הוא גרוע מאומר אלו הדגים לא יהיו דברי הרשב"א מכוונים דהא הגרוע הזכיר ברישא וא"כ לשון אפי' דמשמע שמחמיר ומצריך דבר חמור ולשון או כו' אינם מכוונים · ויש לדקדק לדברי ב"י שכתב בד"ה והא דאין נקחין ממי שאינו מומחה כו' וז"ל ואע"פ שמדברי הרשב"א בת"ה נראה דאומר של דג פלוני טהור הוא עדיף מאומר אני מלחתים כו' עכ"ל וכמ"ש לעיל בשמו וקשה לפ"ז למה לא הביא רבינו כאן בדברי הרשב"א שאם אמר אני מלחתים שמותר לקנות בשלימין בשלמא לפי מ"ש דאני מלחתים עדיף יותר מאלו הדגים ואלו קרביהן לק"מ דהואיל וכתב דאלו הדגים ואלו קרביהן מועיל כ"ש שמועיל באומר אני מלחתים אבל לסברת ב"י קשה וע"ק דבד"ה והרשב"א כתב דאפי' הן שלמין וסימן טהרה ניכר בהן כו' כתב ב"י שם בנימוחו לא מהני האי

אמירה

פרישה

(יח) אבל אם הם שלמים וניכר בהן סימן טהרה נקחין מכל אדם כתב הר"ן דאפילו מנכרי נקחין וכן מוכח בסימן פ"ו שכתב רבינו בבצים דע"י סימנים ניקחין אפי' מנכרי אע"ג דאיכא דעורבי דדמיא לדיונה ק"ו לקרבי דגים ואפי' הרמב"ם דפליג התם וסבר שאין ניקחין מן הנכרי י"ל דוקא גבי בצים פליג דאיכא דעורבי דדמי לדיונה אבל בקרבי דגים דליכא למיחש לזה כמ"ש בדרישה מודה אבל המ"מ כתב דנ"ל דגם בקרבי דגים לדעת הרמב"ם אין נקחין מהנכרי : (יט) ומהו סימניהן כו' כמו הביצה בגמרא מפרש דבשלפוחית משכחת לה דראשו אחד חד ואחד כד ובדרישה כתבתי פירושו דשלפוחית דרבינו איירי בנימוחו אפ"ה ס"ל דמועיל סימנים אלו בצירוף אמרו של דג פלוני כן משום דאפשר לדמותן לשאר קרביים ולעמוד על האמת ומירתת וכן צריך אתה לומר ע"כ לדברי הגמרא באומר אני מלחתים או אלו הדגים כו' דמהני אפילו בנימוחו וק"ל : (כ) וכתב ר"ת שהוא סימן מובהק להתיר עליו כל דג מדאמר כל דג משמע אפילו דג שבא לפנינו שאין לו קשקשת דאמרינן היו לו ונשרו במים : (כא) ובירושלמי משמע שאינו סימן מובהק וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל פי' הרא"ש מסכים עם זה שאין להתיר עליו כל הדג אם בא לפנינו ואין בו קשקשים שאנו רואין ריעותא אבל ס"ל דקרבי דגים קונין מכל אדם וסומכין על סימנים אלו הואיל וליכא ריעותא וב"י תמה על רבינו מנ"ל שהרא"ש סובר כן וכבר ישבתי הכל בדרישה ע"ש · ובד"מ כתב דמועיל הסימן באומר של דג פלוני טהור ואין אנו מכירין אותו אבל לי נראה דקונין בשלימותן אף בלא אמר כלום ע"פ סימנים אלו ועד"ר : (כב) והא דאין נקחין כו' או שאומר אני מלחתים פרש"י אני מלחתים הדגים וראיתי דגים טהורין הן ומהן הוצאתי הקרבים כאלו ע"כ אבל אין אנו מכירין אותו דג וגם לא אמר דג פלוני וכתב בית יוסף דזו ואצ"ל זו קתני וכבר כתבתי בדרישה דלעד"נ דלא זו אף זו קתני ובאומר אלו הדגים שקרבין אלו מהם פירוש אפילו אינו אומר שהוא מלחם אלא שלקחם מאחר ואפשר לומר דלמה לא מאלו הדגים ויכול להשתמט ואינו טרחת ואפי' הכי סמכינן אסימנים אע"פ שהן נימוחין וכמ"ש לעיל :

(כג) נקחין מכל אדם כתבתי בסמוך דאפילו מנכרי : (כד) אבל אם אומר של דג פלוני טהור הוא כצ"ל ולא גרסינן וטהור בוי"ו ופירושו שהוא אומר לנו שהוא טהור אבל אין אנו מכירין אותו : (כה) והרשב"א כתב דאפילו הן שלמין כו' אין נקחין ממי שאינו מומחה כמ"ש דס"ל דדין קרביים כדין ביצים כיון דסימנים לאו דאורייתא :

אלא

חדושי הגהות

טהרה ניכר בהן אין נקחין ממי שאינו מומחה (ו) (כו) אא"כ אומר של דג פלוני וטהור הוא או אלו דגים ואלו קרביהן (כז) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה (כח) וכתב עוד הרשב"א עוברי דגים והם הביצים המקובצים הנמצאים בדגים מותרין ליקח מכל אדם שודאי מדג טהור הן שכל דג טמא משריץ ואינו מטיל ביצים ואיני יודע למה כ"כ אע"פ דפריך תלמודא על מילתא דרב דאומר קרבי דגים ועובריהן אין נקחים אלא מן המומחה מהא דתניא דג טמא משריץ טהור מטיל ביצים אלמא שאין עוברים לדג טמא (כט) ומשני סמי עוברין מדברי רב כי הן נקחין מכל אדם הא איכא שינויא אחריני דמשני רבי זירא (אידי ואידי משריץ) (ל) זה משריץ בפנים וזה משריץ בחוץ וכיון דאיכא תרי שינויי נקטינן לחומרא (לא) דג טמא שבלע דג טהור בין שנמצא במעיו בין שיוצא

דסימני קרבי דגים לאו דאורייתא לדברי רוב הפוסקים והמפרשים אין לחלק ביניהם לסימני ביצים וכי היכי דהכך לא מהני ע"י סימנין עד שיאמר משל עוף פלוני וכו' הכי נמי סימני קרבי דגים לא מהני עד שיאמר משל דג פלוני הם ואנו מכירים שהוא טהור ובנימוחו לא מהני האי אמירה וצריך שיאמר אני מלחתים אלא שהרשב"א לסברא אחת אינו מחלק בין נמוחו ללא נמוחו שכתב בת"ה קרבי דגים אין נקחין אלא מישראל שאינו חשוד בד"א בשלא אמר אלו דגים ואלו קרביהן אבל באומר אלו דגים ואלו קרביהם לוקחין ואפילו מנכרי ואפילו מישראל החשוד דירא הוא שמא יתבדה ויאחז ואיפשר שאפילו באומר של דג פלוני טהור הן נאמן שגם זה ירא שמא יתבדה שכל שאמר של דג פלוני הוא יש מכירין אותו דג וקרביו ויש מי שאוסר אמר קרביים אלו של דג טהור הן ואני מלחתים יש מי שהורה שכל כיוצא בזה אפילו בנכרי ובישראל חשוד נאמן ויש מי שהורה שאין סומכין על החשוד באומר אני מלחתים אבל במי שאינו חשוד אע"פ שאינו מומחה סומכין עליו כשאמר כן קרבי דגים טהורים ראשן אחד כד ועגול וראשן אחד חד ואין לך אחד בטהורים ששני ראשיהן כדין או חדין ויש בטמאים שראשן אחד כד וראשן אחד חד כטהורים ולפיכך אין סומכין בסימנים אלו להתיר קרבי דגים היו שני ראשיהם חדים או שניהם כדים אע"פ שאמרו של דג פלוני וטהור הוא או שאומר אלו דגים ואלו קרביהם אינו נאמן בידוע של דג טמא הן היה ראשן האחד חד וראשן השני כד אם אמר של דג פלוני וטהור הוא נאמן לפי שכל הטהורים יש להם כן ואין לרוב הדגים הטמאים כן עכ"ל ובודאי מקרבי דגים טהורים ראשן אחד כד ועגול וכו' עד סוף דבריו מיירי בשלימים מפני כך הכשיר להדיא בהיה ראשן האחד חד והאחד כד ואמר של דג פלוני וטהור הוא כדמכשרינן גבי ביצים בפ' א"ט ומינה נשמע שאם לא אמר של דג פלוני וטהור הוא אע"פ שראשן אחד כד והאחד חד אין סומכין על כך להתירו כדין ביצים ורישא מיירי בנימוחו ומפני כך כתב שיש מי שאוסר באומר של דג פלוני וטהור הוא ולא מכשר אלא באומר אני מלחתים או באומר אלו דגים ואלו קרביהן וזו היא הסברא שכתבתי לדעת התוספות והרא"ש וכרונם לברכה וכתב שאיפשר להתיר משום דירא שמא יתבדה ואין ספק שמה שכתב הרשב"א שצריך שיאמר של דג פלוני הם וטהור הוא היינו לומר שאנו מכירים שאותו דג טהור הוא ומש"ה נאמן הא לאו הכי לא ויש קיצור בלשון רבינו שמאחר שהוא ז"ל כתב בסמוך דאם אמר של דג פלוני וטהור אינו נאמן הו"ל לבאר דכשאנו מכירים שאותו דג פלוני טהור הוא הוא דשרי הרשב"א ואם אין אנו מכירין אסור כדי שלא נטעה לומר דאפילו דאין מכירין שרי הרשב"א כיון דנקט לישנא דנקט רבינו כשרלה לומר דאין מכירין אותו דג אם הוא טהור והר"ן כתב בפא"ט גבי לוקחין ביצים מכ"מ והוא שיאמר של עוף פלוני וטהור הוא איכא מ"ד דאפילו ישראל שאינו מוחזק בכשרות בעינן דלימא הכי אבל הרמב"ן כתב דבישראל שאינו מוחזק בכשרות אפי' לא אמר של עוף פלוני סגי דהא אסיקנא בפרק אין מעמידין גבי דגים וכו' מיהו דווקא בדלא חשיד דספי איסורא אלא דסמיך אקרבי דגים או אביצים אסימנים וזבין להו מנכרי ולא משמע ליה איסורא במילתא אבל בחשוד לאספי איסורא ודאי לא מהימן : וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה כבר כתבתי שסברא זו שכתב רבינו קשה מאד בעיני ועכשיו ז הנני יוסיף להפליא עמ"ש שהרא"ש ז"ל סובר כן שהרי כתבתי לשון הרא"ש שכתב על ר"ת ז"ל ויש לדחות דהא דלא משני הכי משום דהכתי תיקשי לך בלא מומחה כמי יהיו נקחים אם יאמר מדג פלוני טהור כדאמרינן בפרק א"ט גבי ביצים ע"כ הרי בהדיא שהוא סובר שכ"ל מדג פלוני טהור אע"פ שלא נימוחו דהא בשלא נימוחו מיירי דעל דברי ר"ת קאי דדייק מדאיצטריך לשנויי בשנימוחו ולא שני דבשלא נימוח מיירי אלא דסימנין לאו דאורייתא ועוד דהא לביצים מדמי להו וביצים בשלימים מיירי כדמשמע בפ' א"ט דאע"ג דשלימים הם צריך שיאמר משל עוף פלוני הם וה"ה לקרבי דגים ובאמת שאיני מוצא טענה לטעון בעד רבינו בזה וצ"ע :

וכתב עוד הרשב"א עוברי דגים והם הביצים המקובצים וכו' כ"כ בת"ה וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שכתב במימרא דרב ברונא אמר רב קרבי דגים ומעי דגים וכתב ג"כ בברייתא כך סימני קרבי דגים נראה שהוא פוסק כרבי דוסתאי דאמר סמי מכאן עוברין וכן כתב הר"ן בפרק ב' דע"ז והרשב"א בפרק א"ט שזהו דעת הרי"ף ומה שהקשה רבינו על סברא זו גם הר"ן הקשה כן דלמה נקל בכך שיותר ראוי לסמוך על דברי רבי זירא דאמר דתרוייהו מטילי ביצים ניכהו ולא מצטרכינן לסמויי עוברין ולתירוצי לישנא דעוברי דגים ועוד שהוא להחמיר להצריך אף בעוברי ביצים [דגים סימנא] וגם ה"ה תמה על הרשב"א היאך פסק להקל בשל תורה בלא טענה מוכרחת ועוד שהגירסא ברוב הספרים בחולין כך סימני עוברי דגים וכרבי זירא וכתב עוד שמלא מפורש כן בירושלמי פרק אין מעמידין שהעלו כרבי זירא בביאור וגם רבינו ירוחם כתב שתמהו על סברא זו ואע"פ שהרשב"א בת"ה נתן טעם משום דרבינא אוקמא בשנימוחו ולא אמר סימני' לאו דאורייתא כדאמר בחולין גבי ביצים אלמא ס"ל דסימני עוברי דגים דאורייתא ורבינא כבר עמד על דברי רבי זירא שהקשה מת' ספיקות גבי סימני ביצים בפ' א"ט ואיך לא חשש לו ואם אתה אומר שאע"פ כן לא קיבל דבריו אנו היאך נניח דברי רבינא שהוא אחרון ונתפוס דברי רבי זירא אחר שלא קבלם רבינא ועוד דאי דמיין לגמרי להדדי לא הוה שתיק גמרא הכא מהך קושיא דרבי זירא והו"ל לאקשויי הכא מת' (א"ה) ספיקות ליבדק בביצייהו אלא ודאי הדעת מכרעת כדברי ר"ת וכ"כ שהוא דעת רש"י ור"ח דדוקא סימני ביצים לאו דאורייתא אבל סימני עיברי דגים דאורייתא ע"כ מכ"מ אינם דברים מוכרחים וכיון שכן לא היה להם להקל באיסורי תורה וז"ש ה"ה היאך פסק להקל בשל תורה בלא טענה מוכרחת כלומר אף ע"ג דאיכא טענה תכ"מ כיון דאינה מוכרחת לא היה לו לפוסקה להקל בשל תורה והרא"ש כתב בדרב ברונא אמר רב קרבי דגים ועוברין ובברייתא גם כן כ"כ סימני עוברי דגים אלמא דס"ל דכרבי זירא נקטינן וכ"פ הרמב"ם בפרק ג' מהמ"א וכסברת רבינו ז"ל וז"ל ביצי דגים סימניהם כסימני ביצי עוף אם היו שני ראשיהם כדין או חדין טמאין אחד כד ואחד חד שואל לישראלי המוכר אם אומר לו אני מלחתים והוצאתים מדג טהור אוכל על פיו ואם אמר לו טהורים הם אינו נאמן אלא א"כ היה אדם שהוחזק בכשרות עכ"ל וכתב ה"ה מה שהצריכו לומר בדגים אני מלחתים ובעוף די באומר של עוף פלוני וטהור הוא מסתברא משום שדגים המלוחים באים מארץ מרחק ואני לאישתמוטי טפי מבילים צריך שיאמר אני מלחתים ומתוך מה שכתבתי בדין קרבי דגים נתבארו דבריו ז"ל : ועכשיו פשט המנהג לקנות ביצי דגים בסתם אפילו מן הנכרי ובלבד שיהיו אדומים אבל השחורים אין אוכלים אותם כלל ונראה לומר (שהקדמונים) חקרו בדבר ומצאו שלא הוצרכו חכמים למומחה או שיאמר אני מלחתים אלא כדי להתיר כל מין עוברי דגים בין אדומים בין שחורים ואין הספק אלא בשחורים דאיכא מינייהו טמא אבל האדומים נתברר להם שאינו נמצא בשום מין טמא וכדי להסתלק מן הספק חזרו ואסרו כל מין שחור ס והתירו כל מין אדומים בכל ענין אפילו מיד נכרי ובלי שום בדיקה מאחר שאינו נמצא בטמא כלל ושמעתי שאף ע"פ שנמצא דג טמא שביציו אדומין כשמולחין אותם חוזרים לשחרות דא"א לטמא שיהיה אדום אחר מליחה בשום פנים בעולם ובשיטויא דרבי זירא יש חילוף גירסא בספרי רבינו וכצ"ל אידי ואידי מטיל ביצים זה משרץ מבפנים וזה משרץ מבחוץ :

דג טמא שבלע דג טהור וכו' בפרק קמא דבכורות (ו :) תנן דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה ובגמרא טעמא דחזינן דבלע הא לא חזינן דבלע אמרינן אשרוצי אשריץ א"ה כי חזינן דבלע אמרינן האי איעכול והאי אשרוצי אשריץ אמר רב ששת כגון שמצאו דרך הרעי

סברת האלפס"י והרמב"ן ולכן פסק דאין להתיר אפילו בשלמים אא"כ אומר של דג פלוני וטהור הוא דכיון דסימנים לאו דאורייתא דין סימני דגים וסימני בצים אחד הוא דאין להתיר אלא באומר של דג פלוני וטהור הוא מיהו בעוברי דגים טמך לו על האלפס"י שהיה גורס כסימני בצים כך סימני קרבי דגים אבל עוברי דגים טהורים ואין צריכין סימנים דס"ל כמ"ד דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים וע"שבת"ה הארוך בית ג' שער א' ולא כמה שהבין ב"י :

שרלים

דרכי משה

שאינו דוחק כלל מטעם שכתב ב"י והיא האמת בסברת הטור : (ו) ר"ל שאנו מכירין שהוא טהור אבל אין סומכין אדברי המוכר ולעיל שכתב אבל אם אמר של דג פלוני וטהור הוא לא מהימן פי' שאין אנו מכירין אם הוא טהור ולכך לא מהימן ואין הרשב"א חולק בסברא זו וצ"ע דרבינו היה לו לפרש עכ"ל :

וכ"ה

פרישה

(כו) אא"כ אמר של דג פלוני וטהור הוא גרסי' וכן הביא ב"י להדיא ל' רשב"א בדע"ד ע"א שכתב אם אמר של דג פלוני וטהור הוא נאמן · וב"י כתב ע"ז ול"מ"ש רבינו בשם הרשב"א וטהור הוא היינו לומר שאנו מכירין שאותו דג טהור הוא ומש"ה נאמן הא לאו הכי לא ויש קיצור בלשון רבינו שמאחר שהוא ז"ל כתב בסמוך דאם אמר משל דג פלוני וטהור הוא אינו נאמן ה"ל לבאר דרשב"א איירי דכשאנו מכירין שאותו דג פלוני טהור הוא דשרי עכ"ל ולפי מ"ש לעיל גרסינן טהור בלא וי"ו וכאן גרסינן וטהור בוי"ו לק"מ דלעיל שכתב טהור הוא היינו שהוא אומר כן וכאן כתב וטהור הוא בוי"ו מורה שהוא אומר לנו משל דג פלוני הוא ואנו יודעין שהוא טהור : (כז) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה הב"י תמה שלא כתב הרא"ש כן ועד"ר שהוכחתי שכן הוא דעת הרא"ש : (כח) וכתב עוד הרשב"א עוברי דגים והם הבלים כו' כנ"ל : (כט) ומשני סמי עוברין ואף שברייתא נאמר להדיא כסימני בצים כך סימני עוברי דגים אלא תלמודא דמשני למ"ד סמי עוברי דגים מגיה נמי הברייתא כך סימני קרבי דגים וכמ"ש לעיל לשון הגמרא : (ל) אלא שזה משריץ בפנים פרש"י דג טהור לאחר שהטיל ביציו משריצין ונולדין מאליהן בחול ודג טמא משריץ בפנים לאחר שנגמרו ביציו במעיו נגמר הדג כשאר בהמה ומיה רש"י בבכורות דף ז' : (לא) דג טמא שבלע כו' אף' לא ראינו שבלעו פי' ולא אמרינן אשרוצי אשריץ ליה · וז"ל הגמרא בבכורות דף ז' אפילו כי חזינא דבלע נימא האי איעכלא והאי אשרוצי אשריץ אמר רב ששת כגון שמצאו דרך בית הרעי רב פפא אמר כגון שמצאו דרך בית הבליעה ופרש"י ואי עוברו הוא בבית הרחם ה"ל לאשתכוחי רב אשי אמר רוב דגים במינן משריצין וכמו שבלע לפניו דמי ע"כ וכוותיה דרב אשי פסקו הפוסקים וצ"ע מאי זה דקאמר רבינו בין נמצא דרך בית הבליעה בין דרך בית הרעי מאי כ"מ ומאי אולמא הסי מהאי הא הניחם סימנים שאינו נשרץ בגופו של דג טמא דא"כ בבית הרחם ה"ל לאשתכוחי וכדפרש"י והכי הל"ל אע"ג דלא חזין דבלעו וגם אין ידוע אם נמצא דרך בית הרעי או בית הבליעה או לא ובזה הלשון כתב הרא"ש שם · וב"י הביאו בסימן זה ור"ל שאין אנו יודעים אם נמצאים במקומות

דרישה

אמירה וצריך שיאמר אני מלחתים עכ"ל משמע לפ"ז דאני מלחתים עדיף ומועיל יותר מאומר משל דג פלוני טהור וזה סותר למ"ש ב"י בסמוך בשם הרשב"א במ"ש דאמר דג פלוני טהור עדיף יותר מאומר אני מלחתים וא"ל שמ"ש כאן ב"י כן הוא לפי סברת הטור לפי מה שביארו הוא דזו וא"צ"ל זו קאמר אבל להרשב"א ס"ל דאמר דג פלוני טהור עדיף יותר מאומר אני מלחתים דאם כן יקשה קשה להרשב"א שכתב דבשלמין אסור לקנות עד שיאמר אלו הדגים ואלו קרביהן והיינו דוקא בשלמין ובנימוחין לא יהא שום היתר לקנותן משאינו מומחה והא סותר למ"ש בגמ' בהדיא אין שם מומחה מאי כו' וקאי שם אאוקימתא דנימוחו וא"ל דס"ל דנימוחין ושלמין שוין הם דא"כ ב"י שכתב שם דלסברא אחת בת"ה אינו מחלק בין נימוחו ללא נימוחו ודחק לסב"א זאת ע"ש ולמה לא הכריע סברא זאת מכאן כמ"ש. וע"ק שכתב שם וז"ל אלא שהרשב"א לסברא אחת אינו מחלק בין נימוחו ללא נימוחו שכתב בת"ה קרבי דגים כו' עד קרבי דגים טהורים ראשן אחד כד כו' עד ובודאי מקרבי דגים טהורין ראשן אחד כד ועגול וכו' עד סוף דבריו מיירי בשלימין ומפני כך הכשיר להדיא בהיה ראשן האחד חד והאחד כד ואמר של דג פלוני וטהור הוא כדמכשרינן גבי ביצים בפ' א"ט ומינה נשמע שאם לא אמר של דג פלוני וטהור הוא אע"פ שראשן אחד חד והאחד כד אין סומכין על כך להתירן כדין ביצים ורישא מיירי בנימוחו ומפני כך כתב שיש מי שאוסר באומר של דג פלוני וטהור הוא ולא מכשר אלא באומר אני מלחתים או באומר אלו דגים ואלו קרביהן וזוהי הסברא שכתבתי כו' עכ"ל פי' דבריו שמ"ש ומפני כך כתב שיש מי שאוסר אין רצונו כאן להביא ראיה לאיסור ואדרבא רצונו כאן להשוות נימוקין לאיכן נימוחין להתיר אלא שדייק מזה מדכתב הרשב"א בריש דבריו דיעות האוסרים ובסיפא לא הזכיר שיש מי שאוסר אלא כתב סתם באם אומר של דג פלוני וטהור הוא נאמן · דרישא מיירי בנימוחו וסיפא מיירי בשלימין והביא ראייה מדברי המתיר ברישא גבי נימוחים אף באומר של דג פלוני טהור כן ולפי דעת זאת נימוחין ואינן נימוחין שוין כן וזהו ביאור דברי ב"י אלא שיש לדקדק בדבריו שכתב שיש מי שאוסר באומר של דג פלוני וטהור הוא ולא מכשר אלא באומר אני מלחתים או

חדושי הגהות

שיוצא לחוץ מותר אפי' לא ראינו שבולעו ובכל ענין שנמצא בו בין נמצא דרך בית הרעי בין נמצא דרך בית הבליעה וטהור שבלע דג טמא אסור דלא חשוב כמעוכל כיון שהוא שלם :

דיני תולעים

פד (א) [א] **שרצים** הגדלים במים שבכלים ושבבורות שיחין ומערות חריצין ונעיצין שאינן נובעים מותרים אע"פ שאין להם סנפיר וקשקשת לפיכך שוחה (ב) ושותה בכ"מ מהם ואינו חושש לשרצים שבהם (ג) והרמב"ם לא התיר אלא שבבורות ומערות שהם דומים לכלים אבל של חריצין ונעיצין המושכין אע"פ שאינן נובעין אסורין וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן והא דשרינן דוקא כשלא פירשו (ד) אבל אם פירשו ממקום רביתן כגון לאחורי הבור או על שפת הכלי מבחוץ אע"פ שחזרו אסורין (ה) אבל אם לא פירשו אלא על דופן הכלי מבפנים לא חשיב פירשו ומותרין . המסנן המשקה והיו בו שרצים חשוב כפירשו

שהרי

פד שרצים וכו' בור עגול שיח ארוכה וקערה · מערה מרובעת ומכוסה בקירוי אלא שיש לה פה : חריצים רחבים ומרובעים כמערה ואינן מקורין אלא כל פיו פתוחה נעיצים קצרים מלמטה ורחבים מלמעלה עיין פרק הפרה (סוף דף נ') וכתב הרא"ש דוקא שוחה ושותה אבל אסור לשאוב משם בכלי ולשתות דחיישינן שמא יפרשו לדופני הכלי ואסור דמעיקרא היו בבור ועכשיו בכלי אבל במריק מכלי לכלי אפי' יפרשו לדופני כלי שני מבפנים היינו רביתייהו דמעיקרא כלי והשתא נמי כלי : ומ"ש דהרמב"ם לא התיר אלא בבורות וכו' טעמו דפוסק כתנא דבי רבי ישמעאל וע"פ פי' התוס' דבחריצין ונעיצין שאינן נובעין קמיירי והרא"ש פסק כת"ק ע"ש פא"ט : **והא** דשרינן דוקא וכו' שם אמר רב הונא לא לשפי איניש שיכרא בגביתא באורתא דילמא פריש לעיל מגבייתא והדר נפיל לכסא והוי עבר משום שהע"ה ופריך א"ה במנא נמי דילמא פריש לדפנא והדר נפל למנא ומשני התם היינו רביתיה דיש להקשות דמאי פריך דילמא דוקא במסנן בלילה דאיכא רגלים לדבר דפירש והדר נפיל כמו שהוא הרגילות וא"ת דקס"ד דלרב הונא כל היכא דאי פריש אסור חיישי' לדילמא פריש א"כ מאי משני היינו רביתייהו אכתי ניחוש דילמא פריש אדופני דמנא מאבראי והדר לגו חביתא דמאבראי לאו היינו רביתייהו · וצ"ל דודאי למאי דקא ס"ד דאפי' פריש מבפנים אסור קפריך ליחוש לדילמא פריש דשכיח טובא דרחשי התולעים בדופני הכלי בפנים וחוזרין למשקה ודמיא למסנן בלילה דשכיחא דיחזרו ויפלו למשקה מן המסננת אבל למאי דמשני דמבפנים היינו רביתייהו תו לא חיישינן לדילמא פריש מאבראי וחזרו דמילתא דלא שכיחא היא ולא דמי למסנן בלילה דשכיחא דיחזרו למשקה מן המסננת: **המסנן** וכו' מימרא דרב הונא שהבאתי ופירש רש"י בגבייתא ליבי שמסננים אותו דרך עלים וקשים דקים

והבין

הרעי רב פפא אמר כגון שמצאו דרך בית הבליעה רב נחמן אמר כגון שמצאו שלם רב אשי אמר רוב דגים במינן משריצים וכמי שבלע בפניו דמי · ופרש"י רב אשי אמר · מתני' לאו בדחזינן דבלע אלא שנמצא בתוכו והאי דקתני שבלע כיון דרוב דגים במינם משריצים וזה השרץ מין אחר כמי שבלע בפניו דמי וכתב הרא"ש דהלכתא כרב אשי ומכאן מתירין הריב"ש הנמצאים במעי דג גדול הנקרא אליג"ה אע"ג דלא חזינן דבלעו וגם אין ידוע אם נמצאו דרך הרעי או דרך בית הבליעה וכתב עוד בת"כ תניא גבי דגים תאכלו לרבות הטהור שבמעי טמא יכול אף הטמא שבמעי טהור ת"ל אותם ואין משם ראיה לאסור דג טמא שבלע דג טהור אם יצא לחוץ מדנקט שבמעי טמא די"ל דלאו דוקא אלא משום טמא שבמעי טהור נקטיה דהא שרינן ביצא לחוץ משום עיכול וחשיב כעפרא וכתב עוד וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה תימא דבמסכת אהלות תנן גבי כלב שאכל בשר המת כמה תשהא במעיו ג' ימים מעת לעת ובעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף אלמא חשיבא כמעוכל וא"כ ה"נ תשתרי ויש לחלק בין איסור לטומאה וה"ר משה ז"ל היה מחלק בין היכא שאכל ולועס בשיניו ובין היכא שבלעו שלם כי הך מתניתין דבהכי לא חשיב עיכול עכ"ל וזהו שכתב רבי' דלא חשיב כמעוכל כיון שהוא שלם: תנן בפרק אין מעמידין (לה:) דחילק אסור והוא מין דג קטן הנקרא סולתני"ת שאין לו סנפיר וקשקשת ועתיד לגדלן לאחר זמן וקי"ל דטהור ולא אסרוה אלא מפני שעולים עמו דגים טמאים הדומים לו ואיכא למיחש לאחד מאלף ביניהם דדמי אליו ולא מינכר וכו' רבינו בסי' קי"ד:

פד שרצים הגדלים במים שבכלים ושבבורות וכו' בסוף פא"ט (סו:) דריש מדכתיב את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר יש לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו בימים ובנחלים הוא דאית ליה סנפיר וקשקשת אכול דלית ליה לא תיכול הא בכלים אע"ג דלית ליה אכול וקאמר שם בגמרא בתר הכי במים כלל בימים ובנחלים פרט במים חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מים נובעין אף כל מים נובעין מאי רבי חריצין ונעיצין לאיסורא ואימעיטו להם בורות שיחין ומערות להתירא ותנא דבי רבי ישמעאל דריש לה בריבה ומיעט וריבה ומסיק כמי דרבי חריצים ונעיצין לאיסור ומיעט שיחין ומערות להתירא ופריך תלמודא ואיפוך אנא ומשני כדתני מתתיה בן יהודה מאי ראית לרבות בורות שיחין ומערות להתירא ולהוציא חריצין ונעיצין לאיסורא מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורים ככלים ומפר' רש"י משמע דליכא פלוגתא בין ת"ק ובין תנא דבי רבי ישמעאל דלד"ה חריצין ונעיצין דאסרינן היינו דוקא בנובעין אבל בשאינם נובעין שרו דלא דמו לימים ונחלים והתוס' הקשו על זה דא"כ למה לו להזכיר טעמא דעצורין הוי ליה למימר דחריצין ונעיצין איכא לרבויי טפי לאיסורא לפי שהם נובעים כימים ונחלים לפיכך פירשו דהנך חריצין ונעיצין דהכא איירי באין נובעין ולהכי פריך כיון דאין נובעין מה לי בורות שיחין ומערות מה לי חריצין ונעיצין ומשני דחריצין ונעיצין אע"ג דאין נובעין דמו טפי לימים ונחלים שאינם עצורים ככלי והשתא למאן דדרש בריבה ומיעט מרבה חריצין ונעיצין שאינם נובעים לאיסורא והיתרא דתאכלו מוקי לה בבורות שיחין ומערות אבל למאן דדריש כללי ופרטי מרבה מתאכלו להתיר אפילו חריצין ונעיצין שאין עצורים ככלים כיון שאינם נובעים וכתב הרא"ש דגם לפירוש התוספות הלכה כתנא דבי רב כי היתה שגורה בפי הכל והיא עיקר כנגד תנא דבי רבי ישמעאל. אבל הרמב"ם כתב בפ"ב מהמ"א שרץ המים הנברא בבורות שיחין ומערות הואיל ואינם מים נובעים והרי הם עצורים הרי הם כמים שבכלים ומותר ושוחה ושותה ואינו נמנע ואע"פ שבולע בשעת שתיה השרצים מאותם הדקים וכתב ה"ה שנראה מדבריו שחריצין ונעיצין המושכין אע"פ שאינם נובעים אסורים ולא התירו אלא בורות שיחין ומערות שהן עצורין ככלים וכתנא דבי רבי ישמעאל דמשמע דפליג התם אתנא קמא בחריצין המושכין ואינם נובעים וכן פירשו בעלי התוספות וכן משמע בספרא ולזה הסכים הרשב"א עד כאן לשונו: **והא** דשרינן דוקא בשלא פירשו אבל אם פירשו ממקום רביתן וכו' שם (סו·) ההוא דאמר ר"ה לא ליספי איניש שיכרא בגבייתא באורתא וכו' ואמרינן במנא נמי דלמא פריש לדופנא דמנא והדר נפיל למנא התם היינו רביתיה ומנא תימרא דתניא מנין לרבות שיחין ומערות וכו' וליחוש דילמא פריש לדופנא והדר נפיל אלא היינו רביתיה ה"נ היינו רביתיה ופרש"י היינו רביתיה וכמי שלא פירשה מן המים היא וכתב הרשב"א בחידושיו ואע"ג דאיבעיא לן בפירשה לגג גרעינתא וסלקא בתיקו לאו היינו רביתיה אלא בעוד שהוא מהלך בתוך החור שנתגדל שם אבל כשיצא מחורו שבגרעינתא ועלתה לגג הגרעינה ה"ז כיוצא מתוך הבור ושורץ חוץ לבור וכן כתב בת"ה דלא אמרינן היינו רביתיה אלא בפירש לדופני הכלי או הבור מבפנים דוקא אבל אם פירשו לאחורי הכלי או על שפת הבור מבחוץ אסורים: **כתב** הרשב"א בחידושיו ואי פריש לאויר וקלטו קודם שהגיע לארץ אסור מספק כדאיבעיא לן לקמן גבי תולעת שבתמר פירשה מהו פירשה לאויר כפולס מהו וסלקא בתיקו לחומרא דאיסורא דאורייתא הוא ע"כ: **כתב** הרא"ש אהא דתניא דבורות שיחין ומערות שוחה ושותה מהם ואינו נמנע כלומר ואינו נמנע ואף ע"פ שיזדמנו לו תולעים לתוך פיו אינו חושש י"א דוקא שוחה ושותה אבל בכלי אסור דילמא פריש בדופני מנא וי"ל דאורחא דמילתא קתני וה"ה בכלי נמי מותר ולא חיישינן דילמא פריש אדופני מנא כל כמה דלא חזיניה דפריש ולקמן בשמעתין משמע דכל היכא דאי פריש אסור חיישינן דילמא פריש עכ"ל (א): **ומ"ש** המסנן המשקה והיו בו שרצים חשוב כפירשו וכו' שם אמר רב הונא לא ליספי איניש שיכרא בגבייתא באורתא דילמא פריש לעילא מגבייתא והדר נפל לכסא והוה עובר משום השרץ השורץ על הארץ. ופרש"י שיכרא של תמרים. הוא ומצויין בהם תולעים. בגבייתא.

ליבי

דרכי משה

פד (א) וכ"ה באו"ה כלל ס"א :

נ"ל

דרישה

או באומר אלו הדגים כו' ע"כ א"כ לפ"ז יהיה אני מלחתים עדיף מאומר של פלוני וטהור הוא הא סותר למ"ש ב"י לעיל בשם הרשב"א וכתבתי בסמוך דאומר של דג פלוני טהור הוא עדיף טפי מאומר אני מלחתים ואפשר שצריך להגיה קצת בדברי ב"י שמ"ש בריש דבריו אלו על הרשב"א ובכימוסו לא מהני כאי אמירה וצריך שיאמר אני מלחתים כ"ל להגיה וצריך שיאמר אלו דגים ואלו קרביהן ובסוף דבריו שכתב ולא מהני אלא באומר אני מלחתים או באומר אלו הדגים כו' צ"ל למחוק באומר אני מלחתים וגרסינן ולא מהני אלא באומר אלו דגים ואלו קרביהן ועפ"ז מיושב שני קושיות אחרונות ודו"ק :

סי' **פד** [א] **שרצים** הגדלים במים שבכלים ושבבורות כו' בס"פ א"ט דף ס"ו דריש מדכתיב את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו בימים ובנחלים הוא דאית ליה סנפיר וקשקשת אכול ודלית ליה לא תיכול הא בכלים אע"ג דלית ליה אכול . במים כלל בימים ובנחלים פרט במים חזר וכלל וכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מים נובעים אף כל מים נובעין מאי רבי חריצין ונעיצין לאיסורא ואמעיטו להו בורות שיחין ומערות להתירא (וא"ת דלמא קרא אתא לאשמעינן דבימים ובנחלים אהני סימן אבל דבורות שיחין ומערות אפילו יש להן סימן אסורין וי"ל דהא אי לא הוי קרא דבימים ובנחלים אם אין להם סנפיר וקשקשת דאסורין ה"א

דכל

פרישה

במקומות הללו שהם סימן שנבלעו או לא רק בבית הרעי שאז הוא ודאי אסור שהוא נשרץ שם אפ"ה מותר כרב אשי ועוד אמאי דכבר כתב רבינו דאפי' יצא לחוץ מותר אע"ג דאיכא למימר דמבית הרעי יצאה והיינו מטעמא דרב אשי דאמר דגים במינם משריצין תו לא היה צ"ל בין נמצא דרך בית הרעי וכ"ש הוא · ונלע"ד ליישב זה בשנעורר עוד קושיא אחרת והוא למה התירו רב אשי ולא חייש למיעוטא דמשריצין באינם מינן דהא איסורא דאורייתא הוא · ונראה דס"ט משום דהם בסוגי' איירי דראו שבלע הדג טמא דג טהור מש"ה סמכי ארובא דבמינן משריצין ולא חיישי למיעוטא ולומר דדג טהור אתעכל והאי אחרינא הוא דבכהאי גוונא ודאי סמכי ארובא כיון שראינו שבלעה דג טהור משא"כ בשלא ראינו שבלעו דאז מסתבר לומר דדוקא בנמצא דרך בית הבליעה או בית הרעי הוא דמכשרינן ואם לא ראינוהו מונח שם ואיכא לאסתפוקי דלמא היה בבית הרעי חיישינן למיעוטא דמשריצין בשאינן מינן ורבינו התחיל וכתב תחילה דג טמא שבלע דג טהור ור"ל שראינו שבלעוהו ואז בכל ענין מותר אפי' כבר יצא לחוץ ואפשר לומר דמבית רעי יצא וכנ"ל · ואח"כ כתב דין השני ברבותא והיינו דאפילו לא ראינו שבלעוהו מ"מ יש להתירו וכתב דהיינו דוקא כשמצאוהו מונח בתוך הדג דרך בית הרעי או בית הבליעה וק"ל והל' קצת דחוק כמ"ש ובכל ענין שנמצא כו' וי"ו דובכל היא אינה מדויקת דהם בבא בפני עצמה הוא וגם מ"ש הוא דלא כמ"ש הרא"ש וב"י הביאו דכתב דרב אשי מתירו בכל ענין דמשמע אפילו לא ראינו שבלע ואפי' יצא לחוץ · מיהו קושיא אחרונה למה לא חשש למיעוטא איכה קושיא כ"כ דבאיסורא הולכין אחר הרוב אפילו במקום מוקמת איסור נגד הרוב כדאמרינן בזאב שנטל כף מעים ובשאת נקובים דלא חיישינן שמא במקום נקב נקוב וכמ"ש התוס' פרק קמא דמציעא ד' ב' ריש ע"ב ע"ש :

סי' **פד** (א) **שרצים** הגדלים כו' ושבבורות שיחין ומערות כו' בפרק שור שנגח את הפרה פי' רש"י ור"ן בור עגול שיח ארוכה וקערה · מערה מרובעת ומכוסה בקורי אלא שיש לה פה · חריצין רחבים ומרובעים כמפרש ואינן מקורי אלא פיו פתוח · נעיצין קצרין מלמטה ורחבים מלמעלה ע"ש וי"מ חריצין ארוכין וקצרין ונעיצין רחבים ורבינו משמע דס"ל כפירוש זה מדכתב בסמוך לשון הרמב"ם אבל של חריצין ונעיצין המושכין כו' ולפירוש קמא חריצין הוא כמו מערה : (ב) ושותה בכל מקום ס"ל איזו (וטעם דס"ל הוא משום דמ"ש בין מקום אחר למקום אחר אבל אפשר לומר דס"ל למקמו שהרי כתב רבינו בסמוך אבל אם לא פרשו אלא על דופן הכלי מבפנים מותרין לכן קאמר דמותר לשתות על דופן הכלי מבפנים וא"צ לשתות עד למים לשתות ועי"ל דהא לאשמעינן דמותר לשתות אפי' בשפתו על הבור ולא חיישינן שמא פרשו משפת הבור ושרו למים וק"ל עכ"ה) : (ג) והרמב"ם לא התיר כו' שהרמב"ם לא כתב בהדיא דבשל חריצין ונעיצין המושכין אע"פ שאינן נובעין אסורין אלא שרבינו פירש כך גם המגיד דקדק כן מלשונו וז"ל הרמב"ם בפ"ב מהמ"א שרץ המים הנברא בבורות שיחין ומערות הואיל ואינם מי נובעין כו' מותרין וכתב ע"ז ה"ה נראה מדבריו שחריצין ונעיצין המושכין אע"פ שאינן נובעין אסורין כו' וטעם הפלוגתא כתבתי בדרישה ע"ש : (ד) אבל אם פרשו כו' אע"פ שחזרו אסורין משום שרץ השורץ על הארץ : (ה) אבל אם לא פרשו אלא על דופן הכלי כו' וה"ה לדופן הבור דלעיל קאי שכתב בסמוך פרשו לאחורי בור או על שפת כלי כו' וכל שכן הוא דהרי כשהם בכלי כבר נמשכו מן הבור ואפ"ה הרי אם לא פרשו אלא על דופן הכלי כל שכן בבור עצמו והטעם שמותרין דהיינו רביתייהו (פירוש מקום גדילתם עכ"ה) :

לפיכך

שהרי פירשו ממקום רביתן (ו) לפיכך משקה שדרך ליגדל בו שרצים אין לסננו בלילה שמא יחזרו השרצים לתוך הכלי ויבא לשתותן והרי כבר פירשו אבל מסתמא אין לחוש שמא פירשו כ"ז שאין הוכחה בדבר : תולעים הגדילים בפירות בתלוש מותרין שלא אסרה תורה אלא שרץ השורץ על הארץ (ז) [ג] בד"א שלא פירשו מן הפרי אבל פירשו מן הפרי אפילו לא הגיעו לארץ אלא שמת באויר קודם שהגיע לארץ ואפי' לא פירש כולו מהפרי אלא מקצתם או שלא פירש אלא ע"ג הפרי או על הגרעין שבתוכו או שפירש מפרי לפרי אסור (ח) והרמב"ם אסר אפי' מת בתוך הפרי ופירש אח"כ ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל (ט) כתב הרשב"א כ"ז שנמצא בתוך הפרי (ג) אפילו חורו נקוב לחוץ לא חיישינן שמא פירש וחזר (י) והגדלים בפרי בעודו מחובר חשוב כשורץ על הארץ אסור אע"פ

ליכי שמסננים אותו דרך עלים וקשים דקים : באורתא. שאם תפול תולעת על הקשים לא יראנה ומשם תפול לכלי ולמחר כשיראנה יהא סובר שלא יצאתה מן השכר לקשים ותולעת המים מותרת כדאמרן וקא עבר משום שרץ השורץ על הארץ דכיון דרחשה והלכה קצת על הקשים נעשית שרץ הארץ עכ"ל ונראה דדוקא במסנן על הקשמים או על הקשין הוא דאסור וכדמפרש טעמא דאיכא למיחש שמא יפרוש ואח"כ יפול אבל מסנן בבגד דליכא למיחש להכי שהרי מה שפירש בבגד משליכין אותו לחוץ וא"א לו לחזור וליפול למשקה באורתא כמי שפי ליה וש"ד ונראה שמטעם זה לא כתב הרמב"ם דלא ליספי איניש שיכרא בלבייתא באורתא משום דכיון דדוקא בלבייתא הוא דלא ליספי מאחר שהודיענו שכל שפירשו ע"י סינון אסורים ממילא יזהר האדם שלא לסנן בענין זה כיון שיכול לבא לידי איסור . והרשב"א ז"ל שכתבו הרי הזכיר בקשין וכלישנא דגמרא ורבינו שכתבו ולא הזכיר קשין איני מוצא לו טעם : **ומ"ש** אבל מסתמא אין לחוש שמא פירשו כל זמן שאין הוכחה בדבר כ"כ הרשב"א בת"ה על השרצים שבמים ורבינו כתבו בסוף דבריו ואכל מאי דכתב לעיל קאי בין אמים בין אשכר : **כתב** הרמב"ם בפ"ב המסנן את היין או את החומץ או את השכר ואכל את היבחושין או את היתושין והתולעת שסינן לוקה משום שרץ המים או משום שרץ העוף ושרץ המים נראה מדבריו שיבחושין שביין וחומץ מותרים כל זמן שלא פירשו וכ"כ הגהות מיימון בשם סמ"ג שאותם יבחושין וזבובים הקטנים הנמצאים בשכר וביין מותרים ע"כ . והיכא שעירה המשקה בו השרצים מכלי לכלי אחר נראה דכלי שני דין כלי ראשון יש לו וכשפורשים על דפנו שבפנים שרו דכיון שלא פירשו שם אלא עם המשקה היינו רביתייהו ולא דמו לפירשה מתמרה לתמרה דאיבעיא לן ולא איפשיטא כמו שאכתוב בסמוך ואע"פ שמדברי הרא"ש שכתבתי בסמוך גבי בורות נראה שאם שאב מים בכלי ופירשו לדפני הכלי אסורים איפשר דהתם שאני דמעיקרא היו בבור ועכשיו בכלי אבל הכא דמעיקרא כלי והשתא כלי שייך שפיר למימר היינו רביתא :

ב"ה . כתב רבינו ירוחם חומץ שיש בו תולעים אם פירשו לאויר נקרא פירשו אבל מן החומץ לתבשיל לא הוי פירשו ומותרים . כתב רבינו ירוחם בנט"ו אות כ"ו לסוף התינוקות בשומן חזיר כתב הר"ר ברוך בתוספת' פסחים שאם היא סיכה של תענוג אסור ולפר"ת מותר שלא אמרינן סיכה בכלל שתיה אלא בשמן שהוא נבלע יותר בגוף (ב) :

תולעים הגדלים בפירות בתלוש מותרים פשוט בספא"ט (סז:) : ומ"ש בד"א שלא פירשו מן הפרי אבל פירשו מן הפרי אפי' לא הגיעו לארץ וכו' שם בעי רב יוסף פירשה ומתה מהו מקלטה מהו לאויר העולם מהו תיקו . בעי רב אשי לגג תמרה מהו לגג גרעינתא מהו מתמרה לתמרה מהו תיקו . ופי' רש"י פירשה ומתה . המתלעת לאחר תלישתה דשריא לדברי הכל : פירשה . מתוך הפרי לארץ ולא ריחשה שמתה מיד בנפילתה : מהו . מי אמרינן כיון דלא הלכה לאו שורץ הוא או דילמא לא בעי שריצה : מקלטה מהו . מי הויא ככולה או דילמא בעינן כולה : לאויר העולם . פירשה מן הפרי תלוש באויר וקודם שהגיע לארץ קלטה בפיו לבולעה את"ל פירשה ומתה מותרת משום דאיכא ראויה לרחוש אבל היכא דראויה לרחוש לא : לגג תמרה מהו . פירשה מתוכה לגגה מי אמרינן היינו רביתיה או דילמא כשורץ על פני דבר אחר דמי : לגג גרעינתא מהו . את"ל לגג תמרה כדבר אחר הוא לגג גרעינתא מהו כל תולעים מגרעינות הפרי הן גדילים : מתמרה לתמרה מהו . ולא שרץ על גגה אלא מזו לזו מי אמרינן כיון דלאו היינו אמה שורץ קרינן ביה או דילמא אויר העולם בעינן וכלהו בתלושים בעי להו וכתב הרא"ש יש שגורסים פירש מת כגון שמת בתוך הפרי ולא מסתבר להסתפק בזה ע"כ אבל הרמב"ם נראה שגורס כן וכתב ה"ה שכך הוא גירסת ההלכות ור"ח ושכן הסכים הרשב"א ז"ל וכל הני דסלקו בתיקו פשיטא דאזלינן בהו לחומרא דהא איסורא דאורייתא ניהו וכן פסקו הפוסקים לאיסורא :

ב"ה כתב רבינו ירוחם ולגירסת ההלכות תולעים הנמצאים בעדשים ובפולין והרתיחן עד שמתו התולעים שבתוכו וכשבשלה בקדרה מצא מהתולעים שיצאו אסורים ולגירסת רש"י מותרים ובזה הסכימו גדולי המורים :

כתב הרשב"א כל זמן שנמצא בתוך הפרי אפילו חורו נקוב וכו' בת"ה כ"כ וסיים בה שכל שיצא מחורו אין חוששין שמא חזר לחורו נ"ל דטעמיה משום דיליף לה משרצים שבכלים ושבבורות שאף ע"פ שהכלים והבורות פתוחים שוחה ושותה מהם ואינו חושש שמא פירשו וחזרו : **והגדלים** בפרי בעודו מחובר וכו' שם אמר שמואל קישות שהתליע באביה אסורה משום השרץ השורץ על הארץ לימא מסייע ליה דתני חדא על הארץ להוציא את הזיזין שבעדשים וכו' מאי לאו אידי ואידי בפירא והא באביה והא שלא באביה לא אידי ואידי באביה ולא קשיא הא בפירא הא באילנא גופיה . דיקא נמי דקתני תולעת שבעיקרי

והכין ב"י דדוקא דרך עלים וקשים וקשיא ליה על רבינו שלא הזכיר קשים ולפע"ד דלאו דוקא עלים וקשים אלא ה"ה מסננת כנפה קטנה שיש בה נקבים דקים שאפשר שהרחש יחזור ויפול דרך נקבי המסננת נמי אסור ולכן כתב רבינו בסתם המסנן המשקה וכדרך שמסנן המשקה במסננת שיש בה נקבים קאמר והכי מוכח להדיא מדקאמר ליה רב חסדא לרב הונא תניא דמסייע לך כל השרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושין שסיננן דהוצרך להביא ראי' דמה שפירשה התולעת קצת על המסננת אע"פ שמיד חזרה ונפלה למשקה נעשית שרץ הארץ דמדאיצטריך קרא ליבחושין שסיננן אי איתא דמיירי בשפירשו לגמרי מן המסננת הא פשיטא היא דהוי שרץ הארץ כשאר שרצים אלא בע"כ דאיצטריך קרא להיכא שחזרה מיד לאחר שהלכה קצת על המסננת אלמא דשכיחא היא שתחזור מן המסננת לכלי מדאיצטריך קרא להכי ולפיכך כתב רבינו דאין לסנן בלילה והמסננת דאית בה נקבים קטנים קאמר כדפרישית אבל במסנן דרך בגד שאין בו נקבים כלל משמע שאין לחוש שיחזרו ויפלו בכלי אפילו מסנן בלילה מיהו בש"ד כתב דאם סינן דרך מטלית שנשארו למעלה וחזרו לשם אסורים ולא מיירי במסנן בלילה אלא מסנן ביום וידעינן דחזרו למשקה וק"ל : ומ"ש אבל מסתמא אין לחוש שמא פירשו כו' פירוש משקה שדרך ליגדל בו שרצים יכול לשתות מן הבור מן הכלי בסתם ואינו חושש שמא פירשו לחוץ וחזרו ואסור משום דלאו היינו רביתייהו דכיון שאין הוכחה בדבר למה נחוש למילתא דלא שכיחא שיפרוש לאבראי ויחזור והלכך אין חוששין אא"כ דאיכא הוכחה שפירשו וחזרו כגון המסנן בלילה אבל בא"ו הארוך כלל מ"א סימן ח' לאחר שכתב דין איסור סינון בלילה כתב עלה ומשמע בי"ד דבדיעבד מיהא אין לחוש שמא פירשו וחזרו כל זמן שאין הוכחה בדבר עכ"ל נראה דהיה נוסחאתו בדברי רבינו אבל בדיעבד אין לחוש וכו' א"כ היה מפרש אבל מסתמא אין לחוש דר"ל אע"ג דלכתחילה אין לסנן בלילה מ"מ בדיעבד אין לאסור מן הסתם אא"כ דאיכא הוכחה בדבר שפירשו וחזרו ולא נהירא דודאי אין לך הוכחה גדולה מזו כשסינן בלילה דודאי התולעת נשארה על המסננת ושמא חזרה ונפלה למשקה ואף ע"ג דאיכא ס"ס שמא לא פירש ואת"ל פירש שמא לא חזרה אפ"ה כיון דאיכא הוכחה בדבר אזלינן לחומרא ותו דאין זה דיעבד דהלא הוא שותה לכתחילה ואסור לו לשתות מספק שמא פירש וחזרו למשקה כיון שסינן בלילה ואיכא רגלים לדבר והא דקאמר אבל מסתמא וכו' אשותה מבורות או מכלים בלא שום סינון קאמר כדפי' : **כתב** הרשב"א כ"ז שנמצא בתוך הפרי וכו' כתב ב"י דיליף לה משרצים שבכלים ושבבורות דשותה מהם ואינו חושש שמא פירשו וחזרו ואח"כ כתב דבמרדכי איתא ע"ש רש"י ור"ת וריב"א דלית הילכתא כשמואל ומיהו היכא דניקב הפרי לחוץ אסור התולעת משום השרץ השורץ על הארץ עכ"ל וצריך לפרש לדעתם דלא דמי לשרצים שבכלים דאית בהו ס"ס ספק דילמא לא פריש כלל ואת"ל פריש שמא לא פריש לחוץ אלא לפנים אבל בפירי ליכא אלא חדא ספיקא דילמא לא פריש דאי פריש קצת ודאי אסור מיהו הרשב"א טעמיה משום דקים לן דכל שיצא מחורו של פרי שוב אין חוזר לחורו ולא משום דיליף לה משרצים שבכלים וכו' כדכתב ב"י דשאני התם דאיכא ס"ס כדפריש ולענין הלכה נקטינן לאיסור : והגדלים בפרי בעודו מחובר חשוב כשורץ על הארץ ואסור אע"פ שלא פירשו מימרא דשמואל ספא"ט קישות שהתליעה באביה אסורה ור"ת ורבינו יעבץ התירו גם בזה דלית הלכתא כשמואל אלא שכל שנתגדל התולע בפרי אין חילוק בין הגדלים בתלוש לבין הגדלים במחובר והני בעיא דבעי רב יוסף פירשה ומתה וכו' ודבעי רב אשי לגג תמרה וכו' אגדלו במחובר נמי קאי וז"ש רבינו התירו גם בזה לומר דאין לחלק בין תלוש למחובר כלל בגדלו התולעים בפרי עצמו אבל גדלו באילן אף לר"ת ור' יעבץ חשוב כאילו גדלו בארץ כדאיתא התם להדיא אלא בגדלו בפרי אפי' במחובר שרי כל שלא פירש אבל בא"ו הארוך משמע להדיא דס"ל דלר"ת אפי' פירש לגג הגרעין שרי אם לא ניקב לחוץ והני איבעיות אליבא דשמואל קמיבעיא להו וכיון דלית הילכתא כשמואל הכל שרי כל זמן שלא ניקב לחוץ ע"ש וכ"כ בש"ד להדיא וכן הוא במרדכי בפא"ט :

כתב

דרכי משה

(ב) נ"ל ראיה לדבריו מדלא אסר אלא לסנן דחיישינן **שמא יפרוש** על הקשים **או** עצים ויחזור לכלי אבל להא לא חיישינן שיפרוש בכלי שני לדופני הכלי : (ג) ובמרדכי פרק אלו

פרישה

(ו) לפיכך משקה שדרך לגדל בו שרצים אין לסננו בלילה כו' כתב ב"י נראה דדוקא במסנן על הקשין או על הקשמין הוא דאסור וסננו באורתא דאיכא למיחש שמא יפרשו ויפלו לתוך הכלי אבל מסנן בבגד דליכא למיחש להכי שהרי מה שפירש משליכין לחוץ וא"א לו לחזור וליפול למשקה באורתא כמי שפי ליה וש"ד ורבינו שכתבו ולא הזכיר קשין איני מוצא לו טעם עכ"ל ונראה דסתמא כמפורש דהא לא אסרינן אלא משום שמא יחזרו השרצים וכו' ממילא דהיכא דליכא למיחש לזה שרי : (ז) בד"א שלא פירשו מן הפרי וכו' כתבתי בדרישה דכל אלו אבעיות בגמרא ולא אפשיטו ולחומרא ומ"ש רבינו או על הגרעין שבתוכו נראה דאין רצונו לומר שעדיין הגרעין בתוך הפרי דזה אין סברא לאסור דהא ביצא לאוירא או חוץ לפריו עיקר הקפידה וגם מאן יימר לנו שיצא על גבי הגרעין כשהגרעין עדיין בתוך הפרי סתום ואי מיירי שכבר חתכו הפרי לשנים והגרעין מונח תוכו פתוח לאויר היינו כאילו הגרעין הוא חוץ לפרי ועוד דאם כן מאי קאמר בתר הכי או שפירש מפרי אל פרי אסור הלא כל שכן הוא אם כשפירש בתוך הפרי עצמו רק שיצא מן הגרעין אסור כל שכן ביצא מפרי לפרי אלא נראה דמיירי כשהגרעין בחוץ ומ"ש רבינו שבתוכו ר"ל שהיה בתוך הפרי שמבאר לך באיזה גרעין קא מיירי . שוב ראיתי במיימוני פ"ב דהמ"א שכתב ז"ל או שנמצא התולע על הגרעין מבפנים כו' מוכח מדבריו בהדיא דאפי' נמצא עליו מבפנים אסור וכן מוכח בא"ו של מ"ו ובשמתיהו בת"ח כלל מ"ו דין ו' ע"ש . ומצינו ליכולין לידע שיצאה על גבי הגרעין כגון שמצאו התולע בתוך הפרי והגרעין מנוקב ואין תולע הגרעין בתוך הגרעין דאז ודאי תולע הנמצא בתוך הפרי יצא מתוך הגרעין : (ח) והרמב"ם אסר אפי' מת בתוך הפרי טעמו שהוא גורס בעי רב יוסף פירשה מתה בלא וי"ו מהו ומפרש שמתה בתוך הפרי ואחר כך פירשה ואיבעיא דלא אפשיטא לחומרא אבל המתירין אם מתה בתוך הפרי גרסי פירשה ומתה בוי"ו מהו ומפרשי האיבעיא שמתה לאחר שפירשה : (ט) כתב הרשב"א כל זמן שנמצא בתוך הפרי כו' לא חיישינן שמא פירש וחזר טעם דין זה נלמד מדין שרצים שבבור וכלי שבסמוך דאף על פי שנמצאו בדופן הבור או בכלי לא חיישינן שמא יצא לחוץ . (והאי חור דנקוב לחוץ תלינן דתולעת אחר היה שם ונקב ויצא לחוץ ולא חזר שם עכ"ה) : (י) והגדלים בפרי

בעודו

דרישה

דכל השרצים בעולם מותרין עכשיו דכתב קרא שבימים ובנחלים אם אין להם סימן אסורין אמרינן דוקא הני אסורין אבל כל השרצים בהיתירן הראשון עומדין מהרר"א פולק . ובגמרא ר"פ א"ט דף ס"ו מקשה קושיא זו . ותירץ דמקרא אחרינא נלמד להתיר בכלים את שאין לו סנפיר וקשקשת א"כ ע"כ קרא דהכא אתא לאסורא ג"כ בבורות שיחין ומערות ע"ש דף ס"ו ע"ב עכ"ה) ובגמרא סוף דף ס"ו פריך והרי תרי כללי דסמוכין זה לזה נינהו ומשני כל מקום שאתה מוצא תרי כללי דסמוכין הטל פרט ביניהן כדאמרינן בעלמא . ותנא דבי רבי ישמעאל דריש לה בריבה ומיעט וריבה ומסיק נמי דרבי מרבינן ונעילין לאיסורא ומיעט שיחין ומערות להתירא . ומסיק התם דמאן דדריש כלל ופרט וכלל לא ממעט מרבינן ונעילין אלא דוקא נובעין ומאן דדריש ריבה ומיעט וריבה ממעט אף מושכין . ועתה מבוארים דברי רבינו שמ"ש מרבינן ונעילין שאינן נובעין מותרין פסק הלכה כמאן דדריש כלל ופרט וכלל ומ"ש והרמב"ם לא התיר כו' הרמב"ם פסק כתנא דבי רבי ישמעאל : [ג] בד"א שלא פירשו מן הפרי כו' בס"פ א"ט דף ס"ז בעי רב יוסף פירשה ומתה מהו מקלטה מהו לאויר העולם מהו תיקו בעי רב אשי לגג תמרה מהו לגג גרעינתא מהו מתמרה לתמרה מהו תיקו . ופירש"י פירשה ומתה המתלעת לאחר תלישתה דשריא לדברי הכל פירשה מתוך הפרי לארץ ולא ריחשה שמתה מיד בנפילתה מהו מי אמרינן כיון דלא הלכה לאו שורץ הוא או דילמא לא בעי שריצה . מקלטה מהו מי הויא ככולה או דילמא בעינן כולה . לאויר העולם מהו פרשה מן הפרי תלוש באויר וקודם שהגיע לארץ קלטה בפיו לבולעה את"ל פירשה ומתה מותרת משום דאינה ראויה לרחוש אבל האי דראויה לרחוש לא . לגג תמרה מהו פירשה מתוכה לגג מי אמרינן היינו רביתייהו או דלמא כשורץ ע"ג דבר אחר דמי . ע"ג גרעינתא את"ל לגג תמרה כדבר אחר הוא לגג גרעינתא מהו כל תולעים מגרעינות הפרי הן גדלין . מתמרה לתמרה מהו ולא שרץ על גגה אלא מזו לזו מי אמרי' כיון דלאו היינו אמה שורץ קרינן ביה או דילמא אויר העולם בעינן וכולהו בתלושים בעי להו ולא איפשיטא ולחומרא . ומה שהשמיט רבינו דין פירשה לאויר העולם וקלטה מן האויר ובלעה ה"ט דשמואל ובעי ליה במא"ל פירשה ומתה מותר אפ"ה מספקא ליה קלטה מן האויר ורבינו שפסק

פירשה

אע"פ שלא פירש (יא) ור"ת ורבינו יעבץ התירו גם בזה ובה"ג אוסר וכן עיקר (יב) כתב הרשב"א אפילו החור שתולע בתוכו קטן ואינו מחזיק אלא כדי התולע אסור וא"א הרא"ש ז"ל מתיר וכתב תולעים הנמצאים בפולים ובחימצי מותרים חימצי פירוש אפונים בלשון ערבי דלא קרינן בהם השרץ השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחש אבל הנמצאים בשרביטים אסורין שיש מקום לרחוש (יג) אפי' הגדלים במחובר אם עבר עליהם י"ב חדש משנתלשו מותרין ספק אם התליע הפרי במחובר אם לאו אסור לפיכך כל פרי שדרכה להתליע במחובר אסור לאוכלו תוך י"ב חדש בלא בדיקה ולאחר י"ב חדש מותר (יד) ומיהו כתב א"א הרא"ש ז"ל גם לאחר י"ב חדש צריך לבודקו ב ולהשליך התולעים הנמצאים ביניהם לחוץ או על גבי פרי ואף לאחר שישליך הנמצאים מהוץ יש לחוש שמא כשיתנם במים בתוך הקדרה שיצאו לחוץ ירחשו במים או בדופני הקדירה או על גבי הפרי (טו) הילכך מנהג יפה באלו העדשים שמצוי בהם הכנימה תוך י"ב חדש אין לו תקנה לאחר י"ב חדש יתנם לתוך מים צוננין המתולעים והמנוקבים יעלו למעלה (טז) אחר כך יתנם בקדירה רותחת שאם נשאר בו תולעת ימות מיד ע"כ

כתב

כתב הרשב"א אפי' החור פי' ל"מ אם יכול לרחוש אע"פ שלא פירש מן הפרי השוב כשורץ על הארץ כיון שגדל בפרי במחובר בקרקע והליכה זו בפרי הוי כמהלכת ע"ג קרקע אלא אפילו לא ריחש חשבינן ליה כתולעת הגדל ע"ג הקרקע דאפי' לא הלך כלל הו"ל שרץ הארץ אבל הרא"ש נמשך אחר פי' רש"י והתוספות דאפי' בפרי במחובר לא מקרי שרץ הארץ אלא בשורץ דוקא והלכך דוקא ביכול לרחוש אסור מספק אבל אם אינו יכול לרחוש כלל שרי אבל בגדלים בתלוש אפי' יכול לרחוש אינו שרץ הארץ אא"כ פירש מן הפרי עי' ספא"ט בד"ה דיקא נמי: **ומ"ש** אבל הנמצאין בשרביטין או בתוך הפרי אסורין שיש להם מקום לרחוש משמע דאף בשרביטין אינו אוסר אלא מטעם שרוחשין בתוכו וכן מבואר מלשון הרא"ש ס"פ א"ט אבל מדברי א"ו הארוך מבואר דבשרביטין אפילו ידוע דלא רחשו בתוכו אסורין כיון דהשרביטין נופלות בעת הדישה הו"ל מין עץ מאחר שסופן להקשות וכאילו גדל התולע באילן עצמו דהו"ל שרץ הארץ אפילו לא רחש כלל ולכ"ע אסור אף לר"ת ורבי' יעבץ דס"ל דאפילו במחובר לא הו"ל שרץ הארץ כ"ז שלא פירשו היינו דוקא בגדל בפרי במחובר אבל הגדל בגוף העץ אסור מיד וה"ה בשרביטין דסופן להקשות כגדל באילן דמי עיין שם וכן כתוב בשערי דורא וראייתו מפרק כיצד מברכין קרא כיון דסופו להקשות חשיב כמו עץ וכל זה כתוב במרדכי ספ"ט: **אפילו** הגדלים במחובר וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה ודלא כדמשמע מפירש"י פא"ט (דף נ"ח) דדוקא בהתליעו בודאי חיישינן שמא התליעו במחובר אבל אם אינו ידוע אם התליעו לא חיישינן אע"ג דדרכן להתליע וכן הוא כדעת רבינו שמואל דגרים הני תמרי דכרוס פי' שהתליעו כמ"ש התוס' בשמו דליתא אלא כדעת כל הגאונים דכל שדרכן להתליע צריך לבדוק וכ"כ הרא"ש לשם דף קס"ח ע"ב: **ומ"ש** תוך י"ב חודש אין לו תקנה כתב מהרש"ל פי' אין לו תקנה בבדיקה זו ליתנם במים וכו' דשמא יהיו קצת מתולעים שלא יהיו מנוקבים שלא יעלו דהשתא אפי' אם ימותו בתוך הרותחים כיון שגדלו במחובר אסורים אפילו לא פירשו אבל יש להם תקנה לבדוק כל אחד ואחד מתוכו אם הוא ממין שדרכו להתליע מבפנים ואינו ניכר מבחוץ כגון תפוחים קטנים והדומה להם או שיבדוק כ"א ואחד בפני עצמו מבחוץ ואם אין בו ריעותא סגי כגון פולים שהם קטנים שניכר הריעותא מבחוץ כמ"ש הרשב"א שהרחש בפולין החדשים נודע מקומו שמשחיר ובכ"מ שמשחיר נוטל קצת בחומד וזאת היא בדיקתו והכשרו עד כאן לשונו:

כתב הר"ן ע"ש הראב"ד דאם נמצא תולע אחד או ב' בקדרה זורקן והשאר מותר אבל שלשה וד' הכל אסור דהוחזק קדרה זו בתולעים ומביאו ב"י ופסק כך בש"ע כאן וכ"כ הרשב"א בתשובה הביאו ב"י סוף סימן ק' וגם בש"ע פסק כך לשם ותימא דכאן כתב ב"י ע"ש הרשב"א בתשובה דאוסר גם במצא שם ב' פעמים עכ"ל משמע דפוסק בהא כרבי דבתרי זימני הוי חזקה וכך ראוי להחמיר בתרי זימני כ"ל: **ומ"ש** ואח"כ יתנם בקדרה רותחת איכא למידק יתנם מיד בתוך מים רותחין כדי שימותו התולעים מיד תירץ הרשב"א ה"ט דחיישינן שמא יפרשו מן הפרי לאחר מיתה דאפילו מתה תחילה ואח"כ פירשה אסורה מספק למאן דגרים פירשה מתה ואע"ג דהרא"ש כתב דלא מסתבר להסתפק בזה וגרסתו היא פירשה ומתה וכדכתב רבי' לעיל מ"מ לא אמרה אלא להלכה אבל למעשה ודאי דיש לחוש לגירסת הרמב"ם והרשב"א ולפיכך צריך ליתנם תחלה לתוך מים צוננים כדי שיפרוש מהורו כל העתיד לפרוש והמתולעים והמנוקבים יעלו למעלה עם התולעים ואח"כ אם יש עוד תולעים שלא ניקבו לחוץ ימותו במים רותחין ולא יפרשו לחוץ כלל

שבעיקרי זתים ושבעיקרי גפנים ש"מ. ופי' רש"י באביה. בעודה מחוברת שרץ הארץ היא ואסורה התולעת: אידי ואידי באביה. כלומר הא דשרי נמי באביה דכל כמה דלא נפקא לאויר לאו שרץ הארץ היא ולא תסייעיה וכתבו התוספות דיקא נמי דקתני תולעת שבעיקרי זיתים וכו' ריב"א ור"ת ז"ל דקדקו מכאן דאין הלכה כשמואל דברייתא לא משמע כוותיה ובה"ג ובשאלתות פרשה שמיני סי' פ"ד פסק כשמואל דא"ר פפא לעיל בפירקין שמע מינה מדרב הונא הא דאמר שמואל קישות שהתליע באביה אסור בתר תריסר ירחי שתא שרי ואע"ג דתלמודא מדקדק דלא כשמואל היינו לפום ריהטא ומיהו לשמואל יש ליישבו ולפרש דתולעים שבעיקרי הזיתים היינו בזתים בעודם מחוברים לקרקע. וכתב המרדכי שרש"י פסק בתשובה כריב"א ור"ת דלית הלכתא כשמואל. ומיהו היכא דניקב הפרי לחוץ אסור התולעת משום השרץ השורץ על הארץ ואותם התולעים שנמצאו בתוך השומר של מיני קטנית בקליפה החיצונה הארוכה הנופלת ע"י דישה אסורה אף לדברי רש"י ור"ת כיון שסופו להתקשות הוי כמו אילן וכס"ה פסק כשמואל ואסר אפי' לא ניקב וכ"פ הרי"ף הלכה כשמואל. וכ"פ הרמב"ם בפ"ב וכ"פ הרשב"א בת"ה ולזה הסכים הר"ן ז"ל וכתב המרדכי שכן פסק בס"ה וגם הגהות מיי' כתבו בפ"ב בשם סה"ג שאע"ג שר"ת וריב"א פסקו שאין הלכה כשמואל מ"מ יש להחמיר כי יש לדחות ראיות שלהם: **ולענין** הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לאיסור הכי נקטינן וכ"ש שכל הפוסקי' מסכימים לדבריהם והולקים על ריב"א ור"ת (ד): **כתב** הרשב"א אפילו החור שתולע בתוכו קטן ואינו מחזיק אלא כדי התולע אסור וה"ה ז"ל מתיר וכתב התולעים הנמצאים בפולין ובחימצי מותרים דלא קרינן בהו השרץ השורץ על הארץ וכו' שם כתבו התוספות והרא"ש גם לשמואל אין לאסור תולעים הנמצאים בפולין ובחימצי תחת הקליפה והקליפה משחרת עליהם מבחוץ וכשמסירין הקליפה מוצאין היבחושין תחתיה לפי שהם מונחים במקום צר ולא קרינן ביה השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחש וכן פירש"י גבי קישות שהתליע באביה כיון דמהלכת התולעת בקישות המחוברת לקרקע הויא כמהלכת על גבי קרקע וכתבו הגהות מיימון שכן הורה הר"מ והר"ן כתב דלא מהוור דודאי תולעת הגדל בתוך הפרי בעוד שהפרי מחובר לקרקע לדברי שמואל הרי הוא כתולעת הגדל על גבי קרקע והויא ודאי אפילו לא הלך שרץ השורץ על הארץ קרינן ביה וה"ה לקישות לשמואל ע"כ וכ"ד הרשב"א ז"ל בת"ה וכמ"ש רבינו בשמו וכ"כ הגהות מיימון בפ"ב בשם רבינו יהיאל: **ולענין** הלכה כיון שהתוספות והרא"ש ורש"י והר"ס מסכימים להיתר הכי נקטינן (ה): **אפילו** הגדלים במחובר אם עברו עליהם י"ב חדש משנתלשו מותר ספק אם התליע הפרי במחובר אם לא אסור וכו' שם (נח.) אמר רב הונא כל בריה שאין בו עלם אינו מתקיים י"ב חדש אמר רב פפא ש"מ מדרב הונא הא דאמר שמואל קישות שהתליע בקבית אסורה הני תמרי דכדא לבתר י"ב ירחי שתא שריין ופירש"י הני תמרי דכדא. שהתליעו ואינו ידוע אם במחובר אם בתלוש לבתר י"ב ירחי שתא שריין. דאי במחובר התליע לא היו חיי עד השתא וכתב עליו הר"ן מ"ש תמרי דכדא שהתליעו לא נהירא דאי בשהתליעו ודאי עסקי' מ"ש תמרי דנקט ולא נקט פירי סתמא אלא משמע דמש"ה נקט תמרי לפי שהתולעת מצוייה בהם ולומר דכיון דהדבר מצוי אף ע"פ שהוא מיעוט למיעוט המצוי חששו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב כל מיני פירות שדרכן להתליע כשהן מחוברין לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת ואם שהה הפרי אחר שנעקר י"ב חדש אוכל בלא בדיקה שאין תולעת שבו מתקיימת י"ב חדש וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל פירות שדרכן להתליע באיביהן צריכין בדיקה שכל שהאיסור מצוי צריך בדיקה ולפיכך תמרים שהרחש מצוי בעודם מחוברים לקרקע לא יאכל מהם בלא בדיקה וכן עדשים פולים וזיתים הרחש מצוי בהם במחובר ולפיכך צריכין בדיקה עברו עליהם י"ב חדש משנתלשו אוכל והולך בלא בדיקה ואינו נמנע שכל בריה שאין בה עלם אינו חי ואינו מתקיים י"ב חדש ולפיכך בידוע שאין כאן רחש מן הרחשים הגדלים במחובר וכ"כ הרא"ש אהא דאמר רב פפא תמרא דכדא בתר י"ב ירחי שתא כל מין פרי וקטנית שדרכו להתליע צריך לבודקו אם בא לאוכלו תוך שנתו וכתב עוד וא"ת אמאי שרו בתר שנים עשר חדש דילמא גדלו במחובר ושרץ שמת אסור ותירץ הראב"ד ז"ל דהא דקאמר אינו מתקיים י"ב חדש רוצה לומר דאחר שנים עשר חדש אין בו לחות כלל והוי כעפרא בעלמא ודייק מלישנא דקאמר אינו מתקיים ולא קאמר אינו חי וגם הר"ן כ"כ: **ומ"ש** ומיהו כתב א"א הרא"ש ז"ל גם לאחר שנים עשר חדש צריך לבודקן וכו' כל זה כתב שם: **ומ"ש** שצריך להשליך הנמצאים ביניהם לחוץ היינו משום דכיון שפירשו אף ע"פ שלא נבראו אלא בתלוש אסורים כמו שקדם וכן מ"ש או על גבי הפרי הוא מזה הטעם דאיבעיא לן פריש לגג תמרה מהו וסליק בתיקו ולחומרא: **ומ"ש** המתולעים והמנוקבים יעלו למעלה כלומר וישליכם לחוץ ואח"כ יתן הנשארים בקדרת מים רותחים שאם נשאר בו תולעת ימות מיד ולא יפרוש לחוץ וכך מפורש בדברי הרא"ש

דרכי משה

אלו טריפות ובש"ד כתבו דאם חורו נקוב לחוץ אסור היישינן שמא פירש וכתב שם בהג"ה בשם מהרא"י ז"ל וכ"ה בת"ה סימן קע"א דהכי יש לנהוג ודוקא מתולעים אבל מספק אם יש בהם תולעים יש לעשות כמ"ש הרא"ש ליתנם במים צוננין עכ"ל: (ד) ומצאתי כתוב בא"ו הארוך בהג"ה כלל מ"א אבל תולעים הגדלים בכמיהין ופטריות כגון הנמצאים בנקבים שלהן ולא ניקבו לחוץ דינן כאותן שגדלים בבשר ובגבינה מחמת סירחון אע"פ שבאין כתובה כשהן מחוברים דלא מחשב גדולי קרקע אלא (מאויר הם גדילים ואין נקחין בכסף מעשר ואין מברכין עליהם בפה"א אבל אם ניקבו לחוץ ודאי) אסור דיש לחוש דמעלמא אתו עכ"ל ול"נ דאע"פ שלא מיקרי גדולי קרקע לענין קנין מעשר ולענין בפה"א מ"מ מיקרי מחובר לקרקע וקרינן בה שרץ השורץ על הארץ דבחיבורו תליא מילתא ולא בגדולו מן הארץ גם הנודר מגדולי הקרקע אסור בכמהין ופטריות כדלקמן סי' רי"ז ש"מ דמיקרי קצת גדולי קרקע רק שאינן גדולי קרקע לגמרי ועוד אמרינן פ' כיצד מברכין (מ.) דרביתן מן הארץ רק דלא ינקי מן הארץ לכן יש להחמיר כן נראה לי: (ה) וכ"פ באו"ח כלל מ"א

פרישה

בתוכו מחובר כו' ואסור הטעם כיון שהוא מחובר לארץ קרינן כו' שורץ על הארץ ומפרשי הא דקתני תולעת שבעקרי זתים ושבעקרי גפנים כ"ל כשהפרי מחובר בעקרי זתים וכו': (יא) ורבינו תם ורבינו יעבץ התירו טעמם דמפרשי הא דקתני תולעת שבעקרי זיתים ושבעקרי גפנים ר"ל שהם במיקר עצמו היינו באילן ולא בפרי: (יב) כתב הרשב"א אפי' החור שהתולע בתוכו קטן פירוש ואין לו מקום לרחוש אפ"ה אסור כיון שנגדל בעודו מחובר: (יג) אפילו הגדלים במחובר אם עבר עליהם י"ב חודש משנתלשו מותר הטעם דכל בריה שאין בה עלם אינו מתקיים שנים עשר חודש ואם תאמר דלמא התליע במחובר ומת בתוכו דאסור תירץ הראב"ד ז"ל דלאחר שנים עשר חודש אין בו לחלוחית כלל והוא כעפרא דעלמא ומותר והכי דייק ליה ליפנא דגמרא ע"ש דקאמר אינו מתקיים ולא קאמר אינו חי: (יד) כתב א"א הרא"ש ז"ל גם לאחר שנים עשר חודש צריך לבודקו ולהשליך לחוץ התולעים הנמצאים כו' כנ"ל לגרוס וגם לגירסת ספר דגרסי ולהשליך התולעים הנמצאים ביניהם לחוץ כו' צריך לפרש שמלת לחוץ קאי אדלעיל אמ"ש ולהשליך ור"ל שצריך להשליך לחוץ התולעים הנמצאים ביניהם או על גבם וק"ל: (ואף לאחר שישליך הנמצאים יש לחוש כו' ר"ל הואיל והוא ספק אם התליע במחובר אם לאו ע"כ חיישינן לחומרא בתרוייהו שאחד שמא התליע במחובר לכן ימתין שנים עשר חודש והכ' אף לאחר שנים עשר חודש ניחוש שמא התליע בתלוש מקרוב ועודנו חי ויצא לחוץ במים וירחש כו' עכ"ה): (טו) הילכך מנהג יפה כו' תוך שנים עשר חודש אין לו תקנה (פירוש בבדיקה זו אלא יבדקו כל אחד לעצמו רש"ל וכ"כ בא"ו שלו וכ"כ רמ"א בת"ח כלל מ"ו דין ז' שהמנהג שבוררין הקטניות שקורין ערבים תוך שנים עשר חודש על גבי שלחן ובוררין הנקודים מהם ואפשר דאין דרכן להתליע במחובר או דחשבינן לבדיקה זו כאילו בירר כל אחד בפני עצמו עכ"ה) הטעם שאין לו תקנה תוך שנים עשר חודש משום דחיישינן דלמא ישארו אחד או שנים מן המנוקבות ולא עלו במים צוננין ואותם אסורים אף אם לא יצאו לחוץ הואיל ובאו לתוכן בעודו מחובר וכא כאיש שהליך לתתן במים רותחין שמא נשאר אחד שלא עלה והר"ן כתב התולעים שמתולעות במחובר אינן צפין למעלה כמו אותן שמתליעין בתלוש הלכך איכא למיחש כל שנים עשר חודש: ואחר כך יתנם בקדירה רותחת האי דלא נותנין אותן מיד בקדירה רותחת דכל מאי דאפשר לתקן

חדושי הגהות

ב בטור שנדפס עם דרו"פ הגיה ולהשליך לחוץ התולעים הנמצאים ביניהם וכתב הפרישה דאף לפי גירסתינו צריך לפרש מלת לחוץ דקאי אדלעיל אמ"ש להשליך ור"ל שצריך להשליך

[ג] (יז) כתב הרשב"א עבר ובישל תוך י"ב חדש בלא בדיקה אם יכול לבדוק בודק ואם לאו מותר (יח) ואם נמצא קצת בקדירה משליכו ואוכל השאר שאין בהם כל כך שיאסור פליטתן בתערובתן יש מיני עופות הגדלים באילן ותלויים באילן בחרטומיהון וכתב רבינו יצחק שהן (ז) אסורין משום שרץ השורץ על הארץ: (יט) כל תולעים הנמצאים בבהמה לא שנא במעיה ולא שנא בין עור לבשר כולן

הרא"ש ז"ל וא"ת א"כ אף תוך י"ב חדש יעשה כן שיתנם להוך מים צוננים ויעלו למעלה המתולעים והמנוקבים ויזרקם לחוץ וא"כ יתן הנשארים בקדירת מים רותחים ולמה סתם וכתב דתוך י"ב חדש אין לו תקנה וי"ל דחיישינן שמא קצת מתולעים לא יעלו למעלה ויתבשלו ויאכלם והם אסורים אע"פ שלא פירשו לפי שגדלו במחובר אבל אחר י"ב חדש ליכא למיחש לאותם שגדלו במחובר דהא ליתנהו אף אם ישארו קצת מתולעים ויתבשלו ויאכלם לית לן בה דכיון דגדלו בתלוש כל שלא פירשו מותרים הם ותדע דאין כל המתולעים עולים למעלה שהרי כתב וא"כ יתנם בקדירה רותחת שאם נשאר בו תולעת ימות מיד אלמא אין כל המתולעים עולים למעלה וכ"כ מת"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו צריך ליזהר לשרותן תחלה במים צונן כדי שיפרוש מה שעתיד לפרוש ואח"כ ישים במים רותחים ודיו בכך ואם נמצאת אחד או שנים בקדירה משליכם ואוכל את השאר ע"כ משמע מדבריו שאינו עולה למעלה אלא המתולעים העתידים לפרוש אבל המתולעים שאינם עתידים לפרוש אינם עולים למעלה ומדברי הר"ן למדתי תירוץ אחר שכתב צריך ליזהר כשהותן תחלה במים צוננין וכל הפירות הקלין צפין ועולין למעלה וזורקין אותן ואינך הרי דמסתמא לא נשאר בהם פרי שהתליע ואם מצא בהן כתבשיל בשעה שהוא אוכלן זורקו ואוכל את השאר מיהו הך תקנתא תוך י"ב חדש לא סגיא שאין הפירות שמתליעים במחובר צפין כמו אותם שמתליעין בתלוש ע"כ. וז"ל ת"ה פולין ב' רחשין מצויין בהם אחד קטן הגדל במחובר והוא גדל בין קליפה לבשר או בבשר סמוך לקליפה ואחד גדול הנוקב ויורד פעמים עד אמצעו אותו הגדול הגדל לאחר מכאן מותר קודם שפירש אבל אם פירש ואפי' מת אסור כמו שביארנו ולפיכך הבא לבשלן בלא בדיקה כיצד הוא עושה בורר אותן במים צוננין כדי שיכנסו המים בחורין ויוציאו הרחש שבתוכן ויפרוש כל העתיד לפרוש ואח"כ ישים בקדירה אחר רתיחת המים כדי שימותו הנשארים בחורין ואם נמצאו קצת בתוך הקדירה משליך ואוכל השאר שאין בהם כל כך שיאסרו בפליטתן את תערובתן וירא"ה לי שאסור לעשות כן תוך י"ב חדש מפני הרחש הקטן המצוי בעודן המחובר והרי איפשר לו להתקיים כן כל י"ב חדש ולפיכך כל תוך י"ב חדש צריכין בדיקה עכ"ל: **כתב** בהגהות שערי דורא ג תיקו דאורייתא לחומרא ואית לן למימר פירשו וחזרו הכי נהוג ויראה דהנ"מ שודאי מתולעים אבל נמצא בפולין ועדשים שנעשו הרבה מהם מתולעים לאחר שנתלשו יש לברור יפה ולהשליך הנקובים וליתנם בתחלת בישולם במים רותחים ודי בכך עכ"ל: **כתב** הרשב"א בתשובה סימן רע"ד עדשים ופולין וזיתים בלי ספק הרחש מצוי בהם במחובר ולפיכך אע"פ שבדק קלתן אין בדיקת הקלת מספרת הכרותיה כי באמת אין הרחש מצוי ברוב ומ"מ הוי מיעוט המצוי וכל שמצוי אין סומכין על בדיקת הקלת ולא אפילו על בדיקת הרוב והמשל בזה בדיקת הריאה שהוא מיעוט המצוי ואין סומכין המקלת על בדיקת המקלת ואפי' על הרוב עכ"ל:

כלל אפילו לאחר מיתה: **כל** תולעים הנמצאים וכו' שפא"מ וש"ע דבש"ד כתב תולעים הנמצאים בהתיכות דגים נמי אסירי והיינו לומר שכשהותכין הדגים להתיכות נמצאים אח"כ תולעים בהתיכה ומסתמא באו בדגים בחיי הדגים ואפילו הכי אסורין וצ"ל לפ"ז דס"ל לרבינו תס דהא דמסיק בגמרא דתולעים שבדגים מותרים היינו דוקא כשנמצאו התולעים כשהדג שלם בין עור לבשר דודאי הוה דלא אתיין מעלמא. אבל אם נמצא כך מונח בהתיכת דג אע"ג דלא נמצאו במעים יש לחוש שמא נכנסו באזנו ואח"כ נכנסו בבשר הדג מבפנים ולכן נמצאו בהתיכה ואסורין מספק וכ"כ בספר התרומה סימן ל"ז והכי מוכח מתוך דברי הר"ר יונה בא"ו הארוך שער מ"א שכך הוא דעת ש"ד לחלק בין דג שלם להתיכת דג והיינו כדפרישית אבל מדברי הרשב"א בחידושיו מבואר שהבין דלדעת סה"ת בדגים נמי אסורים אפילו הנמצאים בגוף ההתיכה כמו בבהמה והקשה עליו דא"כ הא דהתירו בגמרא תולעים דדגים אינו אלא הגדלים בדג לאחר מיתה וא"כ אפילו דבישרא נמי דבהיתירא גדלו לאחר מיתה גם מהר"ס בת"ח כתב דמשמעות השערים דאף בדגים אסור בכל ענין אבל לפע"ד דלא אסר הסה"ת אלא בנמצא בהתיכת דג דאיכא ספק דילמא מעלמא אתו באזניו אבל בנמצאים בין עור לבשר מותרין וכדמוכח

וכתב עוד סימן ער"ה מה שאמרת בפולין החדשים שסמוך לגמרן מצוי בהם במקום הרחש מקום שחור וניכר ראשו של רחש וגופו אינו ניכר אלא שמהפול עצמו משונה קצת אם אסור רחש זה אם לאו תשובה רחש זה מיד נודע מקומו שמקומו משחיר וכולו נברא והוא קטן מאד מאד וכמה פעמים נסינו ונוטלים אותו ממקומו ומניחין אותו על צפורן האגבע והוא רוחש והולך ולפיכך אנו מורגלים שבכל מקום כמשחיר בפולין נוטלין קצת בעומק וזו היא בדיקתו והכשרו עכ"ל:

כתב הרשב"א עבר ובישל תוך יב"ח וכו' כ"כ בת"ה וי"ל עבר וביסל תוך יב"ח בלא בדיקה אם יכול לבדוק בודק ואם לאו יראה לו שמותר הא למה הדבר דומה לבא זהב ונטל את בני מעיים של בהמה דמעמידין אותם בחזקת היתר ועוד דהרי יש כאן ב' ספיקות ספק היה שם רחש ספק לא היה שם ואת"ל היה שמא נמוח ונתבטל ואע"פ שאמרו בריה אינה בטלה לא אמרו אלא בריה שלימה אבל מחויה ואפי' התוכה בטלה ולפיכך כל ביש בו ב' ספיקות אפי' באיסורי תורה הולכין בו להקל עכ"ל: **ומ"ש** ואם נמצא קצת בקדירה משליכו ואוכל את השאר וכו' כבר כתבתיו בסמוך ואע"ג דהרשב"א ז"ל בעבר עליהם יב"ח כתבו לא נמנע רבינו מלכתבו לתוך יב"ח דכיון דבפירשו התולעים מיירי כדמשמע מלישנא דאם נמצאו קצת בתוך הקדירה וכו' ועוד דאי בלא פירשו מישרא שרי אלא ע"כ בפירשו מיירי ואפ"ה קאמר דמשליך ואוכל את השאר א"כ ה"ה לתוך יב"ח דכל שפירשי אף לאחר יב"ח אסורים אפי' פירשו מתמתו לדעת הרשב"א כמו שקדם ואפ"ה שרי השאר משום דאין בפליטתן כדי לאסור תערובתן א"כ מינה נלמוד להיכא שבשלו תוך יב"ח בין פירשו בין לא פירשו:

ודע שזה שכתב הרשב"א דאם נמצאו קצת בקדירה זורקן ואוכל את השאר כתבו הר"ן בפא"ט גבי הני תמרי דכלה וכתב עליו מיהו כתב הראב"ד דדוקא שלא נמצאו אלא אחד או שנים אבל ג' וד' הכל אסור ולא סגי ליה בזריקתן דכיון שנמצאו שם כ"כ הוחזק תבשיל זה שיש שם יותר מאי איכא למימר שמא נימוחו ובטלו משום חד ספיקא לא סרינן ליה והדעת מכרעת כדבריו עכ"ל (ו) ודברי הראב"ד כתובים בא"ה לענין תבשיל של ירק שנמצאו בו תולעים:

וכתב עוד אשה שנמצא אחר בדיקתה ברץ אסור לאכול מבדיקתה כדין מי שנמצא אחריו חלב וה"מ שיהא דבר הנראה לעינים כגון הומט וכיוצא בו אבל התולעים המתליעים בתוך העלים שאינם נראים אלא לאחר שליקתן מותר לאכול מבדיקתה: **כתב** הרשב"א בתשובה סימן פ' מרקחת שנפלו לתוכו נמלים וא"א לברור אותם ועברו עליהם יב"ח אני הוכך לפי שהדבש דרכו להעמיד ולקיים הדבורים השלימים הנטמנים בתוכו: **כתב** בא"ה מעשה שנפלו נמלים בכלי הדבש והורו שיחמם הדבש עד שיהא ניתך ויסננו וישארו הנמלים למעלה ואין כאן משום מבטל איסור שאין כוונתו אלא לתקן הדבש עכ"ל והרא"ם כתב בתשובה כלל כ' דין ג' תולע הנמצאת בפרי מבושל אני מתיר האחרים כי טעם התולע בטל בס' ואף בפרי יש ס' לבטל תולע שבו שכך שיער ר"מ ז"ל שאין לך פרי שלא יהיה בו יותר מס' כנגד התולע שבו עכ"ל ובכלל זה שנתן בסם הר"מ נסתפק בתה"ד סימן קע"ב שהרי אנו רואים לפעמים תולעת גדול בפרי קטן וכתב שנראה לו לנהוג כמו שקבל מגדולים דבפירות גסים סמכינן אשיעורא דמהר"מ אבל לא בפירות הקטנים אע"פ שאחד מן הגדולים כתב שיש לסמוך אשיעורא דמהר"מ אפי' בגדגדניות משום דאע"פ שהתולעת גדול שמא מה שהוא נותן טעם ממנו אינו אלא דבר מועט דרוב גופו סרוח ופגום ובאום מעיקרו הוא אתמהה היאך ידע הר"מ לשער זה אם לא היה מקובל רב מפי רב עד הכמי התלמוד: **כתב** הרשב"א בתשובה סימן קי"ג ירקות שנמצא בהם תולעים טוב לסנן הרוטב ומותר אך בירקות יש לחוש אם מצא ב' פעמים שמא יש ואינם ניכרות ע"כ: **כתב** הרא"ש בתשובה (כלל כ' סי"ג) תולעים הנמצאים במלח ובקמח אסורים מאן יימר דלא פרשו ושרצו על הארץ וחוזרים:

ומ"כ בשם אגודה בפא"ט תולעים הנמצאים בקמח או בתבואה מותרים וכן משמע במנחות פרק כל קרבנות הצבור (פ"ה:) דקאמר סולת שהתליע רובו ותבואה שהתליע רובו פסולים מדאסר למנחות מכלל דלהדיוט שרי אמנם יש לחוש דהתליעו ואין התולעים עוד בתוכו ואם נשארו בנפה וחזרו ונפלו לתוכה אסורים עכ"ל: ובכתב בהגהות ש"ד שמעתי שכתב מוהר"ר יצחק ב"ר מרדכי בפסקיו שהקמח שהתליע בכד אפי' אם פירשו התולעים לכותלי הכד וחזרו לתוך הקמח שמותרים כמו משקין שהתליעו ופירשו לדופני החבית ואומר אני כי שגגה היא כי לשם יש תירוץ מכל אשר במים לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה אבל יבחושין שבכליסין וזיזין שבעדשים אפי' פירשו מקצתן לאויר העולם בעיא היא ולא איפשיטא וע"כ איסור גמור הוא ושמעתי שה"מ עשה מעשה כן שהתליעו חטים וצוה להוליכן לנהר דונאי ולהשליכן בו ולא רצה להתיר למכור לנכרי פן יאפה פת וימכרנו לישראל תשובת הר"ר חיים וכן קבל מהרי"ב ממהרי"ש:

ובתרומת הדשן סימן קע"א כתב להחמיר בחטים מתולעים ואח"כ כתב ששמע דמקילים בדבר מטעם שאין דרך כלל שיטחנו התולעים כי כששופכים החטים בתוך האפרכסת כל תולעים שיש נקב לפניהם שיכולים לצאת רוחשים וגורחים לחוץ דרך דופני האפרכסת מפני קול.ונדנוד הריחים ונראה דאף את"ל דאין דבר זה ברור מ"מ אין להחמיר שאף אם יטחנו התולעים בטלים בס' בתוך הקמח ואין זה מבטל איסור לכתחילה כיון דספק הוא אם יתערב שום איסור כלל וגם אינו מכוון לבטל אפס נראה שצריך לרקד הקמח לאור היום כדי לראות יפה אם נפלו בקמח תולעים שמתו מהבל ואבק הקמח דריחים עכ"ל:

ויש מיני עופות התלויים באילן וכו' וכתב רבינו יצחק שהם אסורים וכו' כ"כ סמ"ק בסי' ר"י: **כל** תולעים הנמצאים בבהמה ל"ש במעים ול"ש בין עור לבשר כולם אסורים והנמצאים בדגים במעיהם אסורים בין עור לבשר או בתוך הבשר מותרים בס"פ א"ט (סז:) אסיקנא דקוקיאני אסירי מ"ט מינם נייס ועיילי ליה באוסייה

דרכי משה

מ"א: (ו) וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן ק"ט דכן עושין מעשים בכל יום דהואיל והוחזק תבשיל זו בתולעים וצריכה בדיקה ולאחר ששלקה אין לה בדיקה אבל מי השלקה מותר דאפשר לסננו והטעם בטל בס' נגד הרוטב וכן אם בשל בשר באותן קטניות ירחץ הבשר היטב ויבדקנו והבשר מותר: (ז) ובא"ז הארוך דכן נוהגין דלא כהגמ"ר דמתירין ואדלעיל:

פרישה

לתקן עבדינן דחיישינן שמא נתערב ביניהן אחת שאין לה שנים עשר חדש וזאת תעלה בצוננין ועוד דחיישינן שמא לא יהיו המים רותחין כל צרכן ולא ימותו מיד ויפרשו ועוד דמיישי' שמא יש ביניהן שכבר פירשו וחזרו: (יז) **כתב** הרשב"א עבר ובישל תוך י"ב חודש כו' ואם לאו מותרים הטעם משום ס"ס ספק היה שם רחש ספק לא היה ואת"ל היה שמא נימוח ונתבטל ואע"פ שאמרו בריה אינה בטילה לא אמרו אלא בריה שלימה אבל מחויה ואפי' מתוכה בטלה ובכל שיש בו שני ספיקות אזלינן לקולא אפי' בשל תורה. כ"כ הרשב"א: (יח) ואם נמצא קצת בקדירה משליכו כו' כתב הראב"ד דוקא א' או ב' אבל ג' או ד' הכל אסור דכיון שנמצאו כ"כ הוחזק תבשיל זה שיש שם יותר (ולא מהני לתבשיל בדיקה דלאחר שנשלקו אין להם בדיקה אבל מי השלקות מותרת דאפשר לסננו והטעם מותר כ"כ רשב"א והביאו רמ"א בת"מ כלל מ"ו דין מ' עכ"ה) ומשום חד ספיקא שמא נימוחו ובטלו לא סרינן ע"כ וכתב הב"י דגם אם מכאן אמר יב"מ דינא הכי אלא שנלמד האי דינא ממ"ש הרמב"ם אם בשלם תוך יב"מ מס"ה כתבו כאן ועמ"ש בס"ם זה. ואפשר שרבינו שכתב בשם הרשב"א קצת ר"ל ג"כ דבר מועט א' או ב' ותו לא דטעמא דהראב"ד מסתבר הוא ועיין דרישה: (יט) כל תולעים הנמצאים בבהמה כו' כולן אסורים הטעם מפרש בגמרא משום דבהמה בשחיטה הוא דמשתריא והני מדלא קא מסני להו שחיטה שהרי

דרישה

פירשה ומתה אסור כ"ש קלטה מן האויר שהיא אסור: [ג] **כתב** הרשב"א עבר ובישל כו' עד ואם נמצא קצת בקדירה משליכו ואוכל השאר הטעם כתבתי בפרישה והרא"ש כתב בשם מהר"מ ז"ל כי טעם התולע בטל בס' ואף בפרי יש ס' לבטל התולע שבו כך שיער ר"מ ז"ל ולפ"ז מ"ש רבי' ואם נמצא קצת דמשמע אם נמצא הרבה אסור אפשר לומר טעמו דאף דיש בפרי ס' לבטל תולע א' שנמצא אבל לפעמים נמצא יותר מאחד בפרי א' דאז לא נתבטל ובכלל זה שכתבתי בשם מהר"מ ז"ל נסתפק בת"ה סימן קע"ב שהרי אנו רואים לפעמים תולע גדול בפרי קטן וכתב שנראה לו לנהוג כמו שקיבל מגדולים דבפירות גסים סמכינן אשיעורא דמהר"מ אבל לא בפירות הקטנים אע"פ שא' מן הגדולים כתב שיש לסמוך אשיעורא דמהר"מ אפילו בגודגדניות משום דאע"פ שהתולע גדול שמא מה שהוא נותן טעם ממנו אינו אלא דבר מועט דרוב גופו סרוח ופגום ובאום מעיקרו הוא אתמהה היאך ידע הר"מ לשער זה אם לא היה מקובל עד חכמי התלמוד עכ"ל ת"ה. (שאלו לר"י על ככפה א' שהיה נכרי רוצה לרפאותו ולהאכילו מאכל שיש

חדושי הגהות

להשליך לחוץ התולעים הנמצאים ביניהם או על גבם אבל בפסקי הרא"ש הגיה להשליך התולעים הנמצאים בחוץ או ע"ג הפרי וכתב במעי"ט שכצ"ל וכן העתיק הטור וכו' ונראה דלפי גירסא זו הכוונה לומר התולעים שנמצאים חוץ לפרי או על הפרי דביון דפירשן אסורים וב"ג מדברי הב"י ומש"ך אות כ"ב (בנה"ג): ג בש"ד על פירות שהתליעו אפי' בתלוש כתב דביון

כולן אסורים (כ) והנמצאים בדגים במיעיהם אסורין בין עור לבשר או בתוך הבשר מותרין (כא) והגדלים בבשר ודגים ובגבינה המלוחים (כב) מותרין כל זמן שלא פירשו (כג) וכתב א"א הרא"ש ז"ל הילכך תולעים הנמצאים בקערה שנפלו מן הבשר מותרין ולא חיישינן שמא פירשו מחיים חוץ לחתיכה דמסתמא אותן שפירשו מחיים נפלו כשהדיחו הבשר (כד) ואלו נשארו בבשר ועתה יצאו כך כתב בספר התרומות וראוי היה לחוש כשנתן הבשר בקדירה במים צוננין אולי פירשו לדופני הקדירה ולאו היינו רביתייהו ונהגו להתיר ע"כ :

פה

(א) [א] **סימני** חגבים כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וכנפיו חופין את רוב אורך גופו ורוב היקף גופו ויש לו שני כרעים שמנתר בהן (ב) ואפילו אין לו עתה ועתיד לגדלם לאחר זמן וצריך שיהא שמו חגב וכשיש לו כל הסימנים הללו מותר (ג) [ב] ואין חילוק בין ראשו ארוך ויש לו זנב

או

ב"ח

וכדמוכח להדיא בא"ו הארוך וכדפרישית : **כתב** בהגהת ש"ד ע"ש מהר"ח א"ז על קמח שהתליע בכל דאיסור גמור הוא אפי' אם לא פירשו אלא בכותלי הכל מבפנים וחזרו לתוך הקמח דלא דמי למשקין שבכור כי לשם יש יתור מכל אשר במים לרבות בורות שיחין ומערות שסוחה ושותה מהן ואינו נמנע ושמעתי שרבינו אבא מורי עשה מעשה כן שהתליע קמח חטים וצוה להוליכו לנהר דונא"ו להשליכו בו ולא רצה להתיר למכור לנכרי פן יאפנו פת וימכרנו לישראל עכ"ל וכ"כ בתשובת הרא"ש כלל כ' דין ג' לאסור הקמח והמלח שנמצא בהם תולעים שקורין מילווא"ן משום דחיישינן שמא פירשו וחזרו וכ"ל דדוקא כשהמילווא"ן גדלו קצת שרואין אותן רוחשין בכד ושורצין אנה ואנה אבל במילווא"ן קטנים שלא נראים אלא ע"י בדיקה בחום השמש ובחום האש ואין ספק שלא פירשו לא חיישינן לדילמא פירשו וחזרו כיון שאין הדבר מצוי שיהיו נפרשין כלל ובהג"ה מיירי באגודה וכש"ד דתולעים הגדלים בקמח מותרין וחילוק זה מבואר ברוקח הביאו בהגהת ש"ד סי' מ"ז ובתשובה הארכתי בס"ד בדברים אלו. ומ"ש שאסור למכרו לנכרי' נראה דדוקא בקמח ומטעם שכתב שמא יאפנה פת וימכור לישראל אבל במלח וכן במיני קטניות שהתליעו כגון היר"ז וגרויפ"ן וכיוצא בזה מיני פירות פלוימ"ן ורא"זינ"י שהתליעו יכול למכור לנכרים דאין לחוש שימכור לישראל דכיון דדרכן להתליע אסור לאכול מהן עד שיבדוק תחלה לא יגיע לידי איסור וכ"כ הר"ן בתשובה סי' כ"ז כ"ט וז"ל ולמכרם לנכרים נמי שרי שלא אסרו כן אלא בדבר שאין איסורו מוכיח מתוכו אבל כגון זה שרישומן ניכר ונתפרסם בעירכם מסתברא דשרי עכ"ל. ומ"ש הרב בהגהת ש"ע אתולעים שנמצאים בקמח ובמלח ושאר דברים שאינם משקה דאסור למכרו לנכרים שמא יחזור וימכרנו לישראל לא דק דאין איסור במכירה לנכרים אלא בקמח שמא יאפנו פת וימכור לישראל כ"ל : כתב ב"י ע"ש הרשב"א בתשובה ירקות מבושלים שנמצא בהם תולעים ב' וג' פעמים יש לחוש שמא יש ואינם ניכרות עכ"ל ועיין בתשובה סי' קי"ג מבואר מדבריו דכשהן חיין יש להם בדיקה יפה ואף על פי שהוחזקו בתולעים מרודין :

פה סימני חגבים וכו' משנה וגמרא ספא"ט ומ"ש הרא"ש האידנא וכו' ומטעם זה נהגו באלו הארצות שלא לאכלן לפי שאין בקיאין בשמותיהן ואין נאכלין אלא במסורת : סימני

ב"י

באוסייה דרני דבישרא אסירי דכוורי שרין ומפרש טעמא בגמרא משום דבהמה בשחיטה הוא דמשתריא והאי מדלא קא מהניא להו שחיטה באיסורייהו קיימא דגים באסיפה בעלמא מישתרו והני כי גבלן בהיתרא קא גבלן ופי' רש"י קוקיאני. תולעים שבכבד ושבריאה : מינס נייס ועיילי ליה באוסייה. כשהבהמה ישנה נכנסים בחוטמה ומשם לקנה ריאה וכבד : דרני. תולעים הנמצאי' בין עור לבשר כשמפשיטין הבהמה : בשחיטה משתריא. ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן ואע"ג דשליל מותר בשחיטת אמו מכל בבהמה תאכלו נפקא לן אבל הכא באיסורייהו קיימי וכתבו התוספות והרא"ש והרשב"א שר"ת הקשה על מה שפירש"י בקוקיאני ופירש דבדגים מיירי וכתב הרשב"א וכן פירשו הגאונים וברוב הספרים גרסינן בהדיא והלכתא קוקיאני אסירי מ"ט מינס נייס כוורא ועייל באוסייה דאלמא בדגים מיירי וכך הוא גירסת הרי"ף ז"ל ומשמע דלא אסר ר"ת בדגים אלא הנמצאים במעים וכיוצא בהם דאיכא למימר בהו דאתו מעלמא אבל הנמצאים בבשר הדג שרו דמיניה קא גבילי וכן כתב הג"א. וכ"ל דלגירסת רש"י נמי אסירי תולעים שבמעי הדגים דהא איכא למימר בהו כמי דמעלמא אתי ועיילי ליה באוסייה ונתבאר דברי רבינו : **והגדלים** בבשר ודגים וגבינה המלוחים מותרים כל זמן שלא פירשו כן כתב הרא"ש ז"ל שם וז"ל ודוקא הני דמחיים אסירי אבל תולעים הגדלים בבשר אחר שחיטה או בדגים או בגבינה מותרים ואע"ג דפירשו על גבי תמרה אסירי דמיקרו שרץ השורץ על הארץ ה"מ כשפירשו מחיים אבל תולעים מתים הנמצאים בקערה שנפלו מן הבשר אין לאסור דלא חיישינן שמא פירשו מחיים חוץ לחתיכה וכו' עד ונהגו להתיר והמרדכי כתב ג"כ כדברי בעל התרומות וכ"כ הגהות מיימון פ"ב בשם סה"ג ודבריהם אינם אלא לגי' רש"י פירשה ומתה מהו אבל לדברי הגורסים פירש מת מהו כמו שנתבאר בסימן זה תולעים הנמצאים בקערה אסורים שאע"פ שלא פירשו עד לאחר שמתו אסורים דהא סלקא בעיין בתיקו וכתב בהגהת ש"ד על דברי הרא"ש (ח) הכי נהוג שלא להקפיד לאכול דגים שיוצאין מגופן תולעים לבנים ורגילין לצאת מקצת ולחזור דהיינו רביתייהו לצאת מקצת ולחזור :

וכתבו הגהות תולעים שבגבינה כתב ראב"ן דאסורים וראבי"ה בשם רבינו יואל כתב דמותרים אפי' פירשו לגמרי ור' שמואל נמי מתיר שבדגים אפי' אם פירשו לגג הדג וכן בבשר שמתלעת מחמת הום ואפי' פירש לגג החתיכה וכן שבגבינה היינו רביתייהו ולא דמי לפירש לגג התמרה דאין דרכו להיות אלא בגרעינין וראבי"ה מתיר אפי' פירשו לגמרי עכ"ל. וסברות אלו דראבי"ה ור"ש כתב המרדכי וז"ל ראבי"ה כתב קבלתי מאבא מארי דתולעים הנמצאים בדגים ובגבינה מותרים וכן בבשר בהמה דאין בהם משום אבר מן החי ולא משום שרץ השורץ על הארץ אבל פירות שגידולם מן הקרקע איכא למיחש משום שרץ השורץ על הארץ והכי הוא דאיבעיא לן פירשו לאויר העולם מהו ורשב"ט מתיר שבדגים ושבגבינה אפי' פירש לגב הגבינה משום דהיינו רביתייהו אבל אם פירשו לגמרי ודאי אסורים ובהגהות ש"ד כתב אחר דברי א"ז רבים נהגו היתר בתולעים של גבינות לאוכלן בהדיא אפי' שקופצין הנה והנה בקערה (ט) אבל הרשב"א כתב בחידושיו כשהתליע לאחר מיתה ל"ש בדבישרא ל"ש דכוורא שרו ודוקא בשלא פירשו ע"ג חתיכה אבל פירשו ע"ג חתיכה אסירי וכדאמרינן בפירשה ע"ג תמרה דסלקא בתיקו ולחומרא (י) : **והרמב"ם** כתב בפ"ב תולעת הנמצאת במעי הדגים ובמוח שבראש הבהמה והנמצאת בבשר אסורה אבל דג מליח שהתליע הרי תולעת שבו מותרת שהן כפירות שהתליעו אחר שנעקרו מן הארץ שמותר לאוכלן כאחת בתולעת שבתוכן ע"כ וכתב ה"ה נראה שרבינו סובר שכל התולעים הנמצאים בדג מחיים אסורים וזהו קוקיאני דאסירי והטעם מפני שאינם מתהוים ממנו אלא נכנסים לו דרך נחיריו וכשאמרו דכוורי שריין הוא בשהתליעו אחר מיתה ודכוותא בבישרא אסירי וזהו שאמרו מורנא דבישרא ולא אמרו דבהמה משמע דאפילו לאחר מיתה אסירי ונתנו טעם לדבר לפי שבשר הבהמה אינה מותרת אלא בשחיטה וכל דבר חי שילא ממנה אפי' לאחר מיתה אסור כיון שאי אפשר לו בשחיטה. אבל הדגים א"צ שחיטה וכל דבר הנגדל ממנו בהיתר הוא גדל וכמו תולעת הפירות ואף בדגים אם פירשו אסורים זה נראה דעתו ז"ל ובהשגות א"א זה שיבוש שאף בשר המליח תולעתו מותרת אבל מה שאמרו מורנא דבישרא אסירי דכוורי שריין תולעת שהיו בו מחיים קאמר ודכוורי שריין משום דחיי הדגים כמיתתן דמי ע"כ. וזו היא שיטת האחרונים ז"ל וזהו דעת הרשב"א וכתב הוא ז"ל ודוקא שלא פירשו ע"ג החתיכה אבל פירשו אפי' ע"ג החתיכה אסירי ואפי' לאחר מיתה אסירי מספק עכ"ד וכבר נתבארו לעיל דברים אלו. כתב בא"ח מותר לשרוף שרץ ולאכלו משום רפואה דעפרא בעלמא הוא :

פה סימני חגבים כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וכו'. פא"ט (נט.) שנינו בחגבים כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרסולין וכנפים חופין את רובו רבי יוסי אומר ושמו חגב ואסיקנא בגמרא (סה:) דבעינן שיהיו כנפיו חופים רוב ארכו ורוב הקיפו. ות"ר אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן מותר וילפינן לה מדכתיב אשר לא כרעים באל"ף משמע שאין לו עכשיו ואפ"ה שרי ואע"פ שבמשנה סימן דקרסולים קודם לסימן דכנפים הפכם רבינו לאפוקי מתאן דגריס קרסולים וכנפיו חופים את רובו דמשמע דחופים את רובו אקרסולים נמי קאי ופליגי בגמרא (סס) תנא דבי רב ותנא דבי ר' ישמעאל דתנא דר"י דריש בכללי ופרטי ואייתר ליה סלעם לרבות ראשו ארוך ואייתר ליה חגב לומר דבעינן שמו חגב ותנא דבי רב לא דריש כללי ופרטי אלא למינהו מרבה כל אחד הדומה לו וליכא

יתורא

דרכי משה

(ח) ואדלעיל קאי שכתב בין עור לבשר שרי וא"ה כתב הכי נהוג כו' וכנ"ל : (ט) וכ"פ בא"ו הארוך כלל מ"א דאפי' פירשו ע"ג הגבינה אם לא פירשו על השולחן מותרין ואם פירשו על השולחן נראה דאסורין משום מראית העין עכ"ל וכתב עוד דאין אוסרין מאכל בפליטתן ד ואם לא נמצאו במאכל כל מאכל שרי ולא ידעתי מנ"ל דהא לא גרוע מאותן הגדלים בשכר דאסורין לאחר שסינן : (י) אמנם המנהג הוא פשוט להקל בעודן בקערה :

ובא"ז

דרישה

שיש בו שרץ עוף והשיב כי נכפה חולי גדול הוא וכמכה של חלל דמי ופעמים שמסתכן ליפול באור או במים ומותר אם הרפואה בידוע ואם אין ידוע אין להתיר ואם בישל הנכרי ברפואה בס' מותר אע"פ שבשלו הנכרי כיון שלא בשלו שישראלי עכ"ה במיי' פי"ד ממ"א רש"ל עכ"ה) :

סי' פה [א] **סימני** חגבים כו' בס"פ א"ט שנינו בחגבים כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפיים וקרסולין וכנפיים חופין את רובו ר' יוסי אומר ושמו חגב ואסיקנא בגמ' דבעינן שיהיו כנפיים חופין רוב ארכו ורוב הקיפו וכתב ב"י ע"ז ואע"פ שבמשנה סימן דקרסולין קודם לסימן דכנפיים הפכם רבי' לאפוקי ממאן דגרס קרסולין וכנפיו חופין את רובו דמשמע דחופין את רובו אקרסולים נמי קאי עכ"ל ול"נ דאפשר לייסב כפשוטו שרבינו רצה לסדר דיני כנפים יחד ואח"כ כתב דין קרסולין והוא על סדר נכון וגם אפשר לומר דמש"ה כתב רבינו דין קרסולין לבסוף כדי לכתוב עליו ואפי' אין לו ועתיד לגדלם דעליה לחוד קאי דמ"ש אשר לא כרעיים משמע מדברי הגמ' והפוסקים דכ"כ אקרסולין מיהו אפשר לומר דקאי אכולהו ורבינו ושאר פוסקים כתבו בדין קרסולין משום דלימוד דקרא דמיניה ילפינן אפי' אין לו בקרסולין הוא דכתיב ואפשר לומר דה"ה לאינך וצ"ע : [ב] ואין חילוק כו' ויש לו זנב כו' יליף לה מדאמר בגמ' דהרגול יש לו זנב ושאר מינים האמורים בתורה אין להם זנב. וי"ל א"כ למה לא הזכיר דלא מפלגינן בין יש לו גבחת (פי' קרח בראשו) לאין לו דהא משמע בגמ' דהרבה אין לו גבחת ושאר מינים האמורים בתורה יש להם גבחת ואפשר דמשום דיש לו זנב מוכיח שסופו טמא שכל הטמאים זנב יש להם מ"ה איצטרכו לאשמעינן שאע"פ שיש להם זנב לית לן בה אבל גבחת אין סימן דטמאים יש מהם בגבחת ומהם בלא גבחת ב"י :

ואינו

פרישה

שהרי יש להן חיות בפני עצמן באיסורייהו קיימי ולא דמי לשליל דניתר בשחיטת אמו דהתם גזירת הכתוב הוא (דכל בבהמה תאכלו וילפינן מינה דוקא מין בהמה שבדומה לו יש פרסות וכמ"ש רבינו לעיל ס"ס י"ג) אבל דגים באסיפה בעלמא משתרי והני כי גבלי (לשון גידול עכ"ה) בהתירא קא גבלי ומש"ה תולעים שגדילין בבשר לאחר שחיטה מותרין כמו בדגים : (כ) והנמצאים בדגים במיעיהם אסורים הטעם משום דמעלמא אתו ועיילי בתוך אזנו כי נייס : (כא) והגדילין בבשר ודגים ובגבינה המלוחים הא דכתב רבינו המלוחים לאו דוקא שהרי דין זה מדברי הרא"ש והרא"ש לא כתב המלוחים גם הב"י בש"ע לא כתב מלוחים ורבינו אורחא דמילתא נקט דמסתמא כי משהין ליה זמן רב מולחין אותו ולאפוקי אם נמצא שם מיד אחר השחיטה יש לומר דמחיים בא שם ואסור בבשר : (כב) מותרין כל זמן שלא פירשו נראה דגם אדלעיל קאי שכתב רבינו והנמצאים בדגים בין עור לבשר או בתוך הבשר מותרין דהיינו דוקא בלא פירשו אבל פירשו אסורין דמ"ש מתולעין הגדלים בפירות התלושים דאסרים אם פירשו ורבינו דלא מפרש גבי דגים חילוק זה סמך על מ"ש הנמצאים בבשר או בין עור לבשר דמשמע בנמצאו שם דוקא איירי ולא פירשו : (כג) וכתב א"א הרא"ש ז"ל הלכך תולעים הנמצאים בקערה כו' פי' מתים : (כד) ואלו נשארו בבשר ועתה יצאו והא דאסרינן לעיל בעדשים שהרי כתב בשם הרשב"א דאם נמצאים קצת בקדירה משליכו וקאי אפי' אם נתבשל אחר שנים עשר חודש וכמ"ש שם ולא אמרינן עתה יצאו י"ל דשאני התם שהבנימה מצוי בהם אבל תולעים שבבשר לא שכיחי א"נ משום שבבשר אין גידולן אלא בחוץ ואותן שבחוץ נפלו כשהדיחו הבשר אבל שבנימה עיקר גידולם באמצע הפרי הלכך חיישינן שלא יוצאת בהדחה ועתה פרשה לחוץ בשעה שנכנסה לקדירה לבשלה :

סי' פה (א) סימני חגבים כו' עד"ר : (ב) ואפילו אין לו עתה ועתיד לגדלם ילפינן בגמרא מדכתיב אשר לא כרעים בא"ף משמע שאין לו עכשיו ואפ"ה שרי : (ג) ואין חילוק בין אם ראשו ארוך היינו כתנא דבי רבי ישמעאל לאפוקי מתנא דבי רב דדריש למינהו מרבה כל אחד הדומה לו וצריך שלא יהא ראשו ארוך ועיין דרישה :

וכתב

חדושי הגהות

דכיון דאיבעיא לן בגמרא פירשו וחזרו מהו תיקו כל תיקו דאורייתא לחומרא ואית לן למימר פירשו וחזרו וע"ז כתב בהג"א הכי נהוג וכו' ודברים אלו מבוארים יותר בד"מ שהעתקתי לעיל א"ק א' : ד ר"ל אע"ג שפירשו על השולחן שאז התולעים עצמן אסורים משום מראית העין אם נתבשלו בתבשיל אין אוסרין המאכל בפליטתן ואפי' אם נתערבו כ"כ שלא יוכל להמצאם וצריך להניחם שם אפ"ה התבשיל שרי :

ואע"ג

או אם אין ראשו ארוך ואין לו זנב (ד) וכתב א"א הרא"ש ז"ל והאידנא אפילו חגב הבא בד' סימנין (ה) אין לאוכלו אלא במסורת ששמו חגב. (ו) הגבים אין טעונים שחיטה כתב הרמב"ם אע"פ שציר דגים טמאים אסור ציר חגב טמא מותר שאין בהן ליחלוחית :

דיני ביצים

פו (א) סימני ביצים להכיר שהיא מעוף טהור הוא כשראשה אחד כד ועגול וראשו הב' חד ועגול והחלבון מבחוץ והחלמון מבפנים [א] ואינו סימן מובהק לסמוך עליו לקנות מהנכרים אלא להכי אהני שאם יש בהן סימן טהרה שואלים את המוכר ממה הן (ב) אם אומר משל עוף פלוני ואנו מכירין אותו שהוא טהור קונין ממנו (ג) [ב] אבל אם אמר סתם משל עוף טהור ואינו מזכירו אין קונים ממנו (ד) והרמב"ם כתב דאפילו כי אמר משל עוף פלוני וטהור הוא לא מהני אלא לקנות מישראל אבל מנכרי אין קונין אא"כ מכירין אותו ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני הטהור [ג] ונראה שאין להלק בין נכרי לישראל החשוד

יחזרא הילכך בעינן ה' סימנין וגם לא מצריך שמו חגב וכתב הרא"ש הילכך נראה דהלכתא כתנא דבי רבי ישמעאל דמתני' אתיא כוותיה דלא קתני אלא ד' סימנין ומתוך זה היה אומר הריב"ש דר' יוסי דמתני' מפרש דברי ת"ק ולא פליג מדאכשר ת"ק בד' סימנים ולא בעי אין ראשו ארוך א"כ סבר כתנא דבי רבי ישמעאל ואייתר ליה חגב לרבות שמו חגב הילכך האידנא אפי' חגב אין לאכלו אלא במסורה שיהא מקובל ששמו חגב ע"כ. וכ"כ הר"ן דר' יוסי לא פליג אלא מפרש דברי ת"ק הוא וכן דעת הרב אלברצילוני ז"ל וזהו שנהגו בארצות הללו שלא לאוכלן לפי שאין בקיאין בשמותיהם ואין ראוי שיהיו נאכלים אלא במסורת אבל מדברי הרי"ף לא נראה כן שהוא הביא משנתינו כצורתה נראה שהוא סובר דר' יוסי ורבנן פליגי וקי"ל כרבנן דלא בעינן שמו חגב ומדסתם לה סתומי כמי משמע דבד' סימנין השנויין במשנתינו מותרין ואע"פ שראשן ארוך ע"כ והרשב"א פסק כדעת הרא"ש והר"ן דר"י לפרש דברי ת"ק אתא והרמב"ם כתב בפ"א מהמ"א מיני חגבים שהתירה תורה וכו' מי שהוא בקי בהן ובשמותיהם אוכל והצייד נאמן עליהם כעוף ומי שאינו בקי בהם בודק בסימנין הללו ושלשה סימנים יש להם כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים שחופות רוב אורך גופו ורוב היקף גופו ויש לו ב' כרעים לנתר בהם הרי זה מין טהור ואף על פי שראשו ארוך ויש לו זנב אם היה שמו חגב טהור וה"ה נסתפק אם דעתו הוא דבכל גוונא בעינן שמו חגב ואפי' אין ראשו ארוך ואין לו זנב וכדעת קצת מפרשים דר' יוסי לא פליג את"ק או אם דעתו דבכל שאין ראשו ארוך ואין לו זנב אין צורך אלא לשלשה סימנין שהזכיר ואף הרמב"ן נסתפק בזה בכוונת דברי רש"י והראשון עיקר למעשה וכ"כ רבינו בפירוש המשנה עכ"ל. ומה שהזכירו הרמב"ם ורבינו י"ל זנב וא"ל זנב הוא מדאמרינן בגמרא דחרגול יש לו זנב ושאר מינים האמורים בתורה אין להם זנב וי"ל א"כ למה לא הזכיר דלא מפלגינן בין יש לו גבחת ואין לו דהא משמע בגמרא דהרבה אין לו גבחת ושאר מינים האמורים בתורה יש להם גבחת ואפשר דמשום דיש לו זנב מוכיח שהוא טמא שכל הטמאים זנב יש להם משום הכי איצטריכו לאשמועינן שאע"פ שיש לו זנב לית לן בה אבל גבחת אינו סימן דטמאים יש מהם בגבחת ומהם בלא גבחת : **הגבים** אין טעונין שחיטה כן כתבו שם רש"י והתוס' והרא"ש והביאו ראיות לדבר וכ"כ הרמב"ם בתחלת ה"ש : כתב הרמב"ם ז"ל אע"ג שציר דגים טמאים אסור ציר חגב טמא מותר וכו' בפ"ג כ"כ והוא משנה בפ"ז דעדיות ופ"י דתרומות :

פו סימני ביצים להכיר שהוא מעוף טהור בשראשה אחד כד ועגול עד אבל אם אמר סתם משל עוף טהור ואינו מזכירו אין קונין ממנו בס"פ א"ט (סג: סד.) ופירוש כד ועגול כתבתי בסימן פ"ג וטעמא דבעינן שיאמר של עוף פלוני ולא סגי שיאמר של עוף טהור מפרש בגמרא דטעמא משום דכשאומר של עוף פלוני הם חזקה שאינו משקר משום דירא שמא יביאו ביצי אותו עוף ויראו שאינם דומים לאלו ונמצא מתבדה אבל כשאינו אומר אלא של עוף טהור הם כשיביאו ביצי עוף טהור ולא ידמו לאלו מצי לאישתמוטי לומר לא של עוף זה אמרתי לכם אלא של עוף אחר שאין אתם מכירו והוא טהור ואם תאמר כיון דסימנים אלו אינם מובהקים דאיכא דעורבא דדמי לדיונה כדאיתא בגמרא כי אמר של עוף פלוני וטהור הוא הא מצי לאישתמוטי ולמימר דיונה היא והיא אינה אלא דעורבא תירץ הרשב"א דאף על גב דדמו להדדי אכתי רתותי מירתת דילמא יהב ישראל דעתיה עליה ומקיפה לדיונה ומכיר שה"א לב' מינים חלוקים שלא יהא הפרש כל דהו בינייהו : **והרמב"ם** כתב דאפי' כי אמר משל עוף פלוני וטהור הוא וכו'. בפ"ג מהמ"א וכתבו ההשגות דבריו אינו אלא בישראל שאינו מוחזק בנאמנות אבל מוחזק בנאמנות שאינו מכנים עצמו על הספק לוקחין ממנו בסתם וכתב ה"ה דבריו פשוטים הם ולא היה צריך לכתבם שכבר ביאר רבינו בסמוך כן בביצי דגים שאם היה אדם שהוחזק בכשרות נאמן ולוקחין ממנו כל דבר עכ"ל ואין ספק שלא היו גורסין בגמרא לוקחים ביצים מן הנכרים בכל מקום כמו שהוא בנוסחא דידן אלא לוקחים ביצים בכל מקום גרסי וכך הוא א גירסת הרי"ף והרא"ש ועכ"ז כתב ה"ה בשם הרמב"ן דכל שאומר של עוף פלוני וטהור הוא אפי' נכרי נאמן דלא מרע נפשיה כל היכא דלא מצי לאישתמוטי וזהו שאמר אין לוקחין מהם ביצים טרופות הא שלימות לוקחין והיינו בכה"ג דאמר של עוף פלוני וטהור הוא ולדעת רבינו מה שהוצרכו לומר שאין לוקחין ביצים טרופות מהם הוא במכיר שהן ממין עוף טהור והטעם מפני שחוששין שמא טריפה היתה וישראל מכרה לו ע"כ והר"ן כתב ג"כ דנכרי נאמן באומר של עוף פלוני וטהור הוא וכתב עוד והיכא מ"ד דאפי' ישראל שאינו מוחזק בכשרות בעינן דלימא הכי אבל הרמב"ן כתב דבישראל שאינו מוחזק בכשרות אפילו לא אמר של עוף פלוני סגי דהא אסיקנא בפרק אין מעמידין (מ.) גבי דגים דבאומר אני מלחתים מהימן הכי נמי אי אמר אני הוציאתיהו דמעוף טהור נינהו סגי ומיהו דווקא בדלא חשיד דספי איסורא אלא דסמיך אקרבי דגים או אביצים אסימנא וזבין להו מנכרי כו' אבל בחשיד למיספי איסורא לא מהימן עכ"ל : **ועל** מ"ש רבינו ונראה שאין להלק בין נכרי לישראל חשוד כתב מהר"י ן' חביב ז"ל הלשון הזה מסופק אם בא לחלוק על דברי הרמב"ם או לפרש כוונתו וצריך שתדע שמ"ש הרמב"ם שואל לצייד ישראל אין כוונתו על ישראל המוחזק בכשרות וזה מבואר ממ"ש בפרק הנזכר בסמוך ביצי דגים סימניהם כסימני ביצי העוף וכו' אינו נאמן אא"כ היה אדם שהוחזק בכשרות ועל יסוד זה אפשר לומר דבא לחלוק על הרמב"ם ואמר כיון שיראה מלשונו שאין כוונתו באמרו שואל לצייד ישראל על המוחזק בכשרות א"כ מה לי שיהיה נכרי מה לי שיהא ישראל חשוד אבל ראוי להבין דברי הרמב"ם באופן שלא יקשה עליו זה ונאמר דיש אמצע בין ישראל מוחזק בכשרות לישראל חשוד והוא מי שלא ראינו שילא מתחת ידו שום דבר לשיהיה חשוד וגם לא הוחזק בכשרות כמו חבר שנאמר עליו ודאי כל מעשיו בכשרות וע"ז אמר הרמב"ם שואל לצייד ישראל כיון שאינו ודאי חשוד אבל אם הוא ודאי חשוד מודה הרמב"ם שדינו כנכרי ואפשר לומר שזה פירוש דברי רבינו יעקב ונראה שאין לחלק שבא לפרש דברי הרמב"ם ולא לחלוק עליו וזה הפירוש נראה נכון כפי הענין אבל מצד הלשון נראה

פו סימני ביצים וכו' שואלים את המוכר ממה הן וכו' נראה דמדכתב רבינו בסתם שואלים את המוכר משמע דס"ל דאין חילוק בין אם המוכר נכרי או ישראל דאפילו נכרי נאמן דלא מרע נפשיה כל היכא דלא מצי לאישתמוטי כדכתב ה"ה בשם הרמב"ן וכ"כ הר"ן דנכרי נאמן באומר של עוף פלוני וטהור הוא ואע"ג דאין סומכין על דבריו של נכרי לא לאיסור ולא להיתר מכל מקום הכא שיש בהן סימני טהרה סומכין עליו ואע"ג שאינו סימן מובהק וכן בישראל אע"ג שאינו חשוד דעפי אסורה כיון שאינו מומחה ומוחזק בכשרות אין סומכין עליו מן הסתם אא"כ באומר של עוף פלוני וטהור הוא והא דבעינן ראשה אחד כד וכו' היינו משום דאם אין להן סימן טהרה אין סומכין עליו במה שאומר של עוף פלוני וטהור הוא דהא ודאי משקר וכדכתב רבינו בסמוך וה"ה דאם הם טרופים בקערה נמי סומכין על ישראל באומר של עוף פלוני וטהור הוא אע"פ שאינו מומחה כמו בקרבי דגים כשנימוחו וכדלעיל בסימן פ"ג. ואע"ג דבסימן קרבי דגים כתב רבינו דקונים מאינו מומחה כשיש להם סימני טהרה ולא בעינן דיאמר גם כן משל דג פלוני וטהור הוא לדעת הרא"ש וכדלעיל בסימן פ"ג מ"מ בביצים דלאו סימן מובהק הוא כמו סימן קרבי דגים בעינן דיאמר גם כן של עוף פלוני וטהור הוא :

ומ"ש אבל אם אמר סתם משל עוף טהור ואינו מזכירו אין קונין ממנו לאו דוקא דה"ה נמי אם אמר משל עוף פלוני ואין אנו מכירין אותו שהוא טהור אלא רבותא אשמועינן דאפי' אינו מזכירו ואם היה מזכירו היו מכירין אותו שהוא טהור אפי' הכי אין קונין ממנו כ"ש כשמזכירו ואין אנו יודעים אותו דאיכא ריעותא שאם היה טהור היו יודעים אותו ולפ"ז ניחא הא דכתב רבינו : **והרמב"ם** כתב וכו' דחולק על מ"ש תחלה בסתם שואלין למוכר דמשמע אפילו אם הוא נכרי כדפרישית דלהרמב"ם אין קונין מנכרי אא"כ מכיר הביצים ויש לו בהן טביעות עין : **ומ"ש** רבינו ונראה שאין לחלק וכו' הוא להשיג עליו לפי סברתו דהרמב"ם דמדלא מפליג אלא בין ישראל לנכרי

פרישה

(ד) וכתב א"א הרא"ש ז"ל והאידנא אפילו חגב הבא בארבע סימנים פי' הנ"ל שיש לו ד' רגלים וד' כנפיים וכנפיו חופין את רוב אורך גופו ורוב הקיפו ויש לו שני כרעים המנתר בהן וזהו שבא לאשמעינן במ"ש וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' וק"ל : (ה) אין לאוכלו אלא במסורת ששמו חגב פי' אע"פ שקורין אותו חגב מ"מ אין לאוכלו אא"כ במסורת קבלה איש מפי איש ששמו חגב : (ו) הגבים אין טעונים שחיטה כתבאר לעיל ר"ס י"ג : (כתב הרמב"ם אעפ"כ כו' כן הוא במשנה בפ"ז דעדיות דף כ"ט בהדיא רק שהרמב"ם כתב הטעם שאין בהם לחלוחית עכ"ה) :

סי' פו (א) סימני ביצים להכיר שהיא מעוף טהור כו' ואינו סימן מובהק הטעם דאיכא דעורבא דדמי לדיונה : (ב) אם אומר משל עוף פלוני ואנו מכירין אותו שהוא טהור קונין ממנו הטעם משום דמירתת לשקר דלמא יביאו ביצי אותו עוף ויראה אם ידמו : (ג) אבל אם אמר סתם משל עוף טהור הוא ואינו מזכירו אין קונין ממנו יש מקשים כיון דרבינו כתב מתחילה דבאומר משל עוף פלוני הוא ואנו מכירין אותו מותר א"כ גם בסיפא הול"ל אבל אם אמר משל עוף פלוני הוא ואין אנו מכירין אותו אסור דהוי רבותא טפי גם הוי שפיר דבר ומילופו ולמה שינה בלשונו לומר ואינו מזכירו ואפשר לומר דמסתמא כשמזכירו אנו מכירין אותו אלא הקשה מ"ש לעיל בסימן פ"ג גבי קרבי דגים שכתב אבל אם אמר של דג פלוני טהור הוא לא מהני דהיינו באין מכירין אותו משמע דאף אם הזכיר אין מכירין אותו ומ"ש מעופות ויש רוצין לחלק משום דדגים אין בקיאין בשמותיהן לפי שהתורה לא פירשה שמותיהן של דגים אבל בעופות פירשה הטמאים דמהם נלמד כל שאינן ממינן שהוא טהור ודוק בלשון רבינו ברישא כתב אם אמר משל עוף פלוני ולא כתב שהוא אומר שהוא טהור דכיון דהזכיר שם העוף מסתמא ניכר לנו אם הוא טהור או לא ואין נפקותא באומרו טהור או טמא ובסיפא שלא הזכיר את שמו הוצרך לכתוב שאומר משל עוף טהור וכל זה נראה בעיני דוחק ועד"ר : (ד) והרמב"ם כתב דאפי' כי אמר משל עוף פלוני וטהור הוא פי' ואנו מכירין שטהור הוא לא מהני אלא לקנות מישראל

פי'

דרישה

סי' פו (א) ואינו סימן מובהק כו' דאיכא דעורבא דדמי לדיונה וא"ת כיון דסימנים אלו אינן מובהקים כי אמר של עוף פלוני וטהור הוא מאי הוי הא מצי לאישתמוטי ולמימר דיונה הוא והיא אינה אלא דעורבא תירץ הרשב"א דאע"ג דדמי להדדי אכתי רתותי מירתת דלמא יהב ישראל דעתיה עליה ומקיפה לדיונה ומכיר שה"א לב' מינים חלוקים שלא יהא הפרש כל דהו בינייהו עכ"ה) : [ב] אבל אם אמר סתם משל עוף פלוני ואינו מזכירו אין קונין ממנו ז"ל הגמרא בפא"ט ד' ס"ג וס"ד ת"ר לוקחין ביצים מן הנכרים כו' ואין חוששין כו' ולימא דעוף טמא נינהו אמר אבוה דשמואל באומר מעוף פלוני טהור הוא (פי' אמר של פלוני ואנו מכירין שהוא טהור) ולימא של עוף טהור אי הכי אית ליה לאישתמוטי פירש"י ולומר של עוף אחר אמרתי לך שאי אתה מכירו והוא טהור ע"כ וכן שם עוד בסמוך ורבינו כתב כאן לשון הגמרא בעינה ברישא באם אומר משל עוף פלוני ואנו מכירין אותו שהוא טהור ובסיפא כתב אבל אם אמר סתם משל עוף טהור ואינו מזכירו והוא ל' הגמרא שמקשה ולימא של עוף טהור והיינו שלא הזכיר שם העוף ועיקר הטעם דכשמזכירו מסתמא לנכי מזכירו שהוא יודע שמכירין את זה המין ואומר אל תמנע מלקחן שלא מעוף פלוני שאתה מכיר אותן השה אבל כשאינו מזכירו אע"פ שאומר משל טהור השה אין לסמוך עליו וה"ה אם מזכיר העוף ואין אנו מכירין אותו אלא שהגמרא קיצר ורבינו תפס כאן ל' הגמרא בקיצור אבל לעיל בסי' פ"ג גבי קרבי דגים שנלמד מדין זה כתב רבינו לשונו של עצמו וביאר גם בסיפא באומר דג פלוני הוא רק שאין אנו מכירין אותו ובזה מיושב מה שהקשיתי בפרישה : (ואינו מזכירו אין קונין ממנו והא דאין חוששין שמא היא של נבלה וטריפה משום דאזלינן בתר רובא והקשו התוס' בפרק א"ט דף ס"ג ע"ב כיון דעופות טהורים הוי רובא מדחשיב להו לטמאים בפסוק ניזיל בתר רובא י"ל דהא אמרינן לעיל מאה עופות טמאין יש במזרח וכולן מין איה הן הלכך אפשר דיש בטמאים מינין הרבה עכ"ל. עוד י"ל דמינים הטהורים אינן מצוין בינינו לכך לא אזלינן בתר רובא ומס"ר דאין ביצי עוף טמא מצוין בינינו ר"ל דאין דרכן של עוף טמא להניחם בני הבריות כ"א בשדות וביערים עכ"ה : [ג] ונראה שאין לחלק בין נכרי לישראל חשוד כתב מהרי"ז חביב וז"ל הלשון הזה מסופק אם בא לחלוק על דברי הרמב"ם או לפרש כוונתו וצריך שתדע כי מ"ש הרמב"ם שואל לצייד ישראל היינו מן המוחזק בכשרות וזה מבואר ממ"ש בסמוך בביצי דגים סימניהם כסימני ביצי העוף וכו' אינו נאמן אא"כ היה אדם שהוחזק בכשרות ולכן אפשר לומר דבא לחלוק על הרמב"ם ואמר כיון שיראה מלשונו שאין כוונתו באמרו שואל לצייד ישראל על המוחזק

מוחזק

חדושי הגהות

פו א ואע"ג דבגירסת הרי"ף שלפנינו איתא לוקחין ביצים מן הנכרים כו' אינו מעיקר נוסחת ההלכות (כ"ה) וכ"מ בהר"ן שם :

ואע"ג

לנכרי ולא מפליג בישראל גופיה בין חשוד לאינו חשוד מכלל דבישראל אפי' חשוד מהני באומר של עוף פלוני וטהור הוא וקאמר רבינו דנראה שאין לחלק וכיון דלהרמב"ם אין קונין מנכרי ה"ה מישראל חשוד כמי אין קונין אבל רבינו גופיה ס"ל דאפילו מנכרי נמי קונין באומר של עוף פלוני וטהור הוא וישראל חשוד נמי לא גרע מנכרי אלא דאפי' בישראל שאינו חשוד נמי בעינן דיאמר של עוף פלוני וטהור הוא כל שאינו מומחה ומוחזק בכשרות וכדפי' דאם הוא מומחה לוקחין ממנו בסתם וזה דבר פשוט לא היה צריך לבארו בפי' וכל זה דלא כמ"ש הר"י חביב ומביאו ב"י ע"ש: ומ"ש ועכשיו נוהגים לקנות ביצים אפי' בסתם לפי שאין ביצי עוף טמא מצויין בינינו משמע שר"ל כל שראשה אחד חד וראשה אחד כד קונין אותה אפי' מן הנכרים בסתם ואף ע"פ שאין לו בהן טביעות עין ואינו אומר משל עוף פלוני וטהור הוא דאין לחוש לביצי עוף טמא שאינו מצוי וסומכין על הסימנים אע"פ שאינן מובהקין אבל בשני ראשיהם כדים וכו' ודאי אסורה אפילו עכשיו דהא ודאי של עוף טמא הוא דליכא טהור דשני ראשיה כדים וכו' אבל בהגהת הש"ע כתב וז"ל הא דעכשיו קונים ביצים מכל אדם דוקא ביצים השכיחים כגון דתרנגולים ואווז וכיוצא בהן אבל אין קונין ביצים מעופות שאינם שכיחים יותר מעופות טמאים עד שיראה בסימנים עכ"ל ומשמע לי דהכי קאמר דבילת תרנגולים ואווז קונין מכל אדם ואוכלין אותם ואין צריכין לבדוק בכל ביצה אחר הסימנים דראשה אחד כד וראשה א' חד והלבון מבחוץ והחלמון מבפנים אלא בטביעות עין גרידא שהביצים הם דתרנגולת והאווז מותר לאכלן אפילו שברן וטרפן אא"כ נכרי ולא ראה הישראל בסימנים כיון דביצי דעוף טמא אינו מצוי בינינו וכ"כ בא"ו הארוך כלל מ"ב סימן ז' א' מיהו אם לא ראה הישראל את הביצים אלא נכרי הביא ביצים לבית ישראל ושברן וטרפן ודאי אסורין כיון שלא היה בהן אפילו ט"ע דישראל דשל תרנגולת ודאווז וכיוצא בהן הן חיישינן דילמא דעוף טמא נינהו וכמו שאכתוב בסמוך בסוף סימן זה: **ביצת** נבילה וכו' נראה דבספק טריפה כיון דהיא אסורה מפני שהספק הוא מן התורה אין לה היתר אפילו נתערב א"כ באלף לפי סברת בעל התרומה דביצה אינה בטלה כמו ליטרא קציעות וכדכתב רבינו ע"ש ספר המצות סוף סי' כ"ז ואע"ג דבסימן ק"ב כתב רבינו דבילת ספק טריפה בטלה בתערובת ואין לה דין דשיל"מ מ"מ ודאי אינה בטלה מטעם דבר שבמנין למאן דס"ל הכי אלא דלמאן דס"ל ביצה בטלה דאין דומה לליטרא קציעות אפי' ודאי נבילה וטריפה בטלה כ"ש ספק טריפה ויתבאר בסימן ק"י בס"ד: **הכה** תרנגולת וכו' עד ואין בה משום אמ"ה פי' הכא כיון שאינה מעורה בגידין אף על גב דלא נגמרה בקליפתה החיצונה אבר הוא אבל בסמוך דמעורה בגידין אינו אבר אלא בשר מן החי: **ביצת** עוף טמא וכו' פי' דאינה קלופה לא יהבא טעמא אלא כמיא דביעא בעלמא היא אבל בקלופה יהבא טעמא ונראה דצריך לפרש דכל הביצים הם קלופות דכי היכי דאינה קלופה אינה פולטת אלא מיא בעלמא כך אינה בולעת אלא מיא בעלמא ותו דאם האחרות אינן קלופות לא היה צריך ס"א משום דאיכא ביצים גדולים וקטנים דהא ודאי דהקליפה שעל ס' ביצים הם ממלאים מה שחסר מן הקטנים ומצטרפים לבטל האיסור דלא גריעי הקליפות מעצמות של איסור דמצטרפין לבטל האיסור כ"ש הקליפות של היתר אלא ודאי דמיירי בכולם קלופות הילכך בעינן ס"א והכי משמע מלשון הרא"ש שכתב בפג"ה (דף קס"ח ע"ג) וז"ל בירושלמי דמסכת תרומה קאמר דוקא באינן קלופות יהבי טעמא וכו' מדנקט קלופות ואינן קלופות אלמא דדוקא בכולן קלופות:

ומ"ש

חשוד. ואם שני ראשיה כדין או חדין או שחלבון בפנים וחלמון מבחוץ ודאי אסורה ואפילו אם יאמר המוכר שהם מביצי עוף טהור אין סומכין עליו ועכשיו נוהגין לקנות ביצים אפילו בסתם מכל אדם לפי שאין ביצי עוף טמא מצויין בינינו: (ס) ביצת נבילה וטריפה (ו) אפי' נגמרה שכיוצא בזה נמכרת בשוק אסורה (ז) אפילו נתערבה באלף כולן אסורות (ח) וכתב בספר התרומות אבל ספק אם היא ביצת נבילה או אם היא ביצת שחוטה מותרת אפילו בלא תערובת אבל ספק אם היא של טריפה או של שחוטה אסורה הכה תרנגולת על זנבה והפילה ביצתה קודם שנגמרה מותרת ואין בה משום אבר מן החי (ט) וכתב הרשב"א במה דברים אמורים שאינה מעורה בגידין אבל היתה מעורה בגידין ה"ז כבשר הפורש מן החי ואסורה (י) ביצת עוף טמא שנתבשלה עם אחרות (יא) אם היא בקליפתה אינה אוסרת (יב) ואם היא קלופה אוסרת

וצריך

נראה שבא להשיג אהרמב"ם: **אם** ב' ראשיה כדין או חדין וכו' ואפילו אם יאמר המוכר שהם מביצי עוף טהור אין סומכין עליו פשוט הם בגמרא: **ועכשיו** נוהגים ליקח ביצים אפילו בסתם מכל אדם לפי שאין ביצי עוף טמא מצוי בינינו כ"כ הם הרא"ש והרשב"א והר"ן כלומר שאין רגילות הוא אדם למכרם וה"ה כתב טעם אחר יש לי לומר לפי שאין לוקחין אלא ביצי תרנגולת ואווז והם ניכרים בטביעות עין (א) וכדברי רבינו ע"כ: **ביצת** נבילה וטריפה אפילו נגמרה וכו' בפ"ה דעדיות משנה א' תנן ביצת הנבילה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק מותרת ואם לאו אסורה כדברי בית שמאי וב"ה אוסרים ומודין בביצת טריפה שהיא אסורה מפני שגדלה באיסור. וכתב הר"ן בפרק א"ט דאפילו בביצה שנגמרה לגמרי קודם שנטרפה אסורה דהא אכיוצא בה נמכרת בשוק קאי וכ"כ רבינו ירוחם מפני שגדלה באיסור דקתני הא מפרש לה בגמרא דהיינו נגמרה באיסור וכתב הרשב"א בחידושיו דאפילו נולדה מיד שנטרפה גזירה אטו מעורה בגידים ושלא כדברי הרא"ה שכתב א"ח שהתיר וא"ת מ"ט אסרי ב"ה ביצת הנבילה מ"ש משוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות שמותר לאוכלן בחלב כדאיתא בפ"ק די"ט (ו:) כבר כתבו התוספות בפרק אלו טריפות (נח.) דבה"ג תירץ דגבי איסור נבילה דאורייתא החמירו אבל בשר עוף בחלב דרבנן הקלו ור"ת תירץ דבביצת נבילה החמירו משום דהוה דבר האסור מגופו אבל בשר עוף בחלב דאין איסורו בגופו אלא מחמת תערובות דהא כל חד באפי נפשיה שרי הקילו ועי"ל דה"ט דאסרי ב"ה ביצת הנבילה אטו ביצת טריפה וביצת טריפה אסורה משום דגמרה באיסור ומיהו אין נראה תירוץ זה דהא לא גזרינן ביעי דשיחלא בתרא אטו ביעי דשיחלא קמא ואטו ביעי דספנא מארעא ע"כ ביצים שהטילה התרנגולת וא"א נמצאת טריפה דין אותם ביצים כדין גבינות שנעשו מחלב בהמה וא"א נמצאת טריפה שנתבאר בסימן פ"א: **אפילו** נתערבה באלף כולן אסורות כ"כ בספר התרומה וז"ל אם נמצאו ביצים בתוך תרנגולת שנתנבלה בשחיטה אסורות כב"ה דמסכת עדיות ומיהו אם נתערבה בשאר ביצים אינה בטלה ברוב כמו ליטרא קציעות דהוו דרבנן ואפילו באלף לא בטיל ובסי' ק"י בס"ד יתבאר שיש חולקים עליו: **וכתב** בספר התרומות אבל ספק אם היא ביצת נבילה וכו' טעמא משום דביצת נבילה לא מיתסרא אלא מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא וכן פי' בעל התרומה עצמו וכן כתב המרדכי ריש פכ"ה ואע"ג דכשנתערבה באחרות כולן אסורות שאני התם דאיתחזק בהו איסורא אבל הכא אנו אומרים שאין זאת של איסור: **ומ"ש** אבל ספק אם היא של טריפה או של שחוטה אסורה טעמא משום דביצת טריפה הוי ספק דאורייתא דשמא בשעה שנטרפה התרנגולת לא היתה רק בשר בלא קליפה דהוי כמו ירך האם וא"א נגמרה קליפתה כ"כ בספר התרומות ולפ"ז אם נטרפה סמוך לשחיטה מיד לא מיתסרא אלא מדרבנן ואם נסתפק לנו בביצה אם היא של זאת או אם היא של שחוטה מותרת שכיון שלא היה שהות ליגמר קליפתה (מצטרפת) עד שנשחטה אינה אסורה אלא מדרבנן ויותר נראה לומר דאפי' הכי דיינינן ליה באיסורא דאורייתא דלא נתנו דבריהם לשיעורים (ב"ה דין ביצים שיש בהם דם בסימן ס"ו): **הכה** תרנגולת על זנבה והפילה ביצתה וכו' בפא"ט (סד:) ת"ר גיעולי ביצים מותרים והסכימו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן לדברי הערוך שפירש שהם ביצים שהתרנגולת מטלת קודם זמנה מחמת הכאה וכיוצא בה: **ומ"ש** רבינו בשם הרשב"א בד"א שאינה מעורה בגידים וכו' הוא בת"ה וכן הם דברי הר"ן שכתב וקמ"ל דכל שהן גמורות ואינן מעורות בגידין מותרות ואין חוששין להם משום אבר מן החי: **כתב** הרשב"א ז"ל בחידושיו תמיה לי [ב] למה השמיט הרי"ף הא דגיעולי ביצים שהביא סיפא דברייתא ורישא דגיעולי ביצים מותרות השמיט ומצאתי כמה ספרים שאין בברייתא שהביאו כאן גיעולי ביצים מותרים ונראה שכך היתה נוסחת הרי"ף ז"ל: **ביצת** עוף טמא שנתבשלה עם אחרות אם היא בקליפתה אינה אוסרת וכו' וביצה שיש בה אפרוח או דם אוסרת המתבשל עמה וכו' בפ' גיד הנשה (צח.) אסיקנא דבילה בס' והיא אסורה בס' וא' והיא מותרת ופריך עלה למימרא דיהבה טעמא והא אמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא ומשני הכ"ע בבילת אפרוח אבל טמאה לא פירש"י בבילת אפרוח. שהבשר נותן טעם ולא שנא טמאה לא שנא טהורה דנבילה היא אבל טמאה בלא אפרוח לא וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן בבילת אפרוח ה"ה לנמצא בה קורט דם דשלא תיכלא בכוליה וחשיב כאילו יש בה אפרוח וכ"פ הרשב"א בת"ה וכתב עוד אהא דאמרי אינשי כמיא דביעי דלא יהבי טעמא בירושלמי דמסכת תרומה קאמר דוקא באינם קלופות אבל בקלופות יהבי טעמא והא דלא מפליג הכא משום דסתם ביצים בקליפותם מבשלי להו וז"ל בחידושים הכ"ע בבילת אפרוח ה"ה דהוה מצי לאוקמינהו לכולהו בטמאה ובקלופות דקלופות צריכין שיעור וכדאיתא בירושלמי אבל ראיתי להרמב"ן ז"ל שהתיר אפי' בקלופות ולכאורה ודאי הכי משמע מהכא דלא פליג אלא שיש לחוש לדברי הירושלמי ע"כ וכ"כ גם בת"ה שראוי להחמיר כדברי הירושלמי וכך הם דברי הר"ן ז"ל שכתב בסוף דבריו והרמב"ם בפט"ו מהמ"א לא חילק בין קלופות לאינן קלופות וראוי לחוש לדברי הירושלמי:

ומ"ש

דרכי משה

פו (א) ובא"ו הארוך כלל מ"ב דהואיל ואין מצויים בינינו הולכין אחר הרוב וכו' עד ואמרינן דדוקא ביצי תרנגולת אבל ביצי שאר עופות ודאי צריך לעיין אחר הסימנים עכ"ל

ונ"ל

דרישה

מוחזק בכשרות אם כן מה לי שיהא נכרי מה לי שיהא ישראל חשוד אבל ראוי להבין דברי הרמב"ם באופן שלא יקשה עליו זה ונאמר דיש אמצעי בין ישראל הוחזק בכשרות לישראל חשוד והוא מי שלא ראינו שיצא מתחת ידו שום דבר שיהיה חשוד וגם לא הוחזק בכשרות כמו סבר שנאמר עליו ודאי כל מעשיו בכשרות וע"ז אמר הרמב"ם שואל לצייד ישראל כיון שאינו חשוד אבל אם הוא ודאי חשוד מודה הרמב"ם שדינו כנכרי ואפשר לומר שזהו פירוש דברי רבינו יעקב ונראה שאין לחלק שבא לפרש דברי הרמב"ם ולא לחלוק עליו וזה הפירוש נראה נכון מצד הענין אבל מצד הלשון נראה שבא להשיג עכ"ל ונ"ל דמדאמר והרמב"ם כתב משמע מזה שהרמב"ם פליג וסיים רבינו וכתב ע"ז ונראה שאין לחלק ומשמע דעל מ"ש שהרמב"ם חילק במה שחילק כתב נראה בעיני שאין לחלק ואם לזה כיון מהרי"ן חביב ראיה עצומה היא בעיני וגם נראה להוכיח מדברי רבינו שכתב ואין סימן מובהק לסמוך עליו לקנות מהנכרי אלא לכך מהני כו' שואלין את המוכר כו' והואיל וסתם ולא פירש מי המוכר משמע דאמוכר מנכרי דמיניה משתעי קאי ועוד דאי לא פליג על הרמב"ם הו"ל להשמיענו רבותא בריש דבריו דאפי' מישראל שאינו חשוד אין לסמוך על הסימנים לקנות ממנו בלי סימנים ולמה נקט ואינו סימן כו' לקנות מהנכרי אלא

פרישה

פי' ואפי' מסתם ישראל שאינו מוחזק בכשרות אבל מנכרי אין קונין אא"כ מכירין אותו פי' אותו העוף שהוא אומר שהן ממנו: (ס) ביצת נבילה כו' וא"ת מ"ש בילת נבילה מבילה שנמצאה בתרנגולת לאחר שחיטה שמותר לאוכלה בחלב כדאיתא פ"ק די"ט תירץ ה"ג דגבי איסור נבילה דאורייתא החמירו אבל בבשר עוף בחלב דרבנן הקילו ור"ת תירץ דשאני בשר בחלב דכל חד וחד באפי נפשיה שרי מש"ה הקילו תוס': (ו) אפי' נגמרה שכיוצא בזה נמכרת בשוק הטעם דהא נגמרה באיסור ואפילו ילדה מיד שנטרפה אסורה גזירה אטו מעורה בגידין רשב"א: (ז) אפילו נתערבה באלף כולן אסורות הטעם לפי שהוא דבר שבמניין כדלקמן סימן ק"י: (ח) וכתב בספר התרומה אבל אם ספק כו' מותרת הטעם דבילת נבילה מדרבנן וספק דרבנן לקולא ואף על גב דבנתערבה אסור התם שאני דאיתחזק איסורא אבל של טריפה ספק דאורייתא הוא ולאוסרא ואפילו ילדה מיד שנטרפה דג"כ אינו אסור אלא מדרבנן מ"מ לא נתנו דבריהם לשיעורין ואסור. ומ"ש אבל ספק אם היא של נבילה או של שחוטה הא דלא קאמר או של כשירה משום דרוב ביצים הנולדים אינן דומין לביצים הנמצאים בתוך התרנגולים שהנולד ממנה במעיה היא קשה מהנמצאת בתוכה וליכא לאחלופי בה וק"ל: (ט) וכתב הרשב"א בד"א שאינה מעורה בגידין אבל כו' ה"ז כבשר הפורש מן החי ע"ל סי' ס"ב. והא דשינה כאן בלשון שכתב ה"ז כבשר הפורש כו' ובסמוך כתב ואין בה משום אבר כו' נראה דכשהוא מעורה ואינו נגמר אינו עדיין אבר מ"כ צ"ל דאסור משום בשר מן החי ובסמוך מיירי שהוא נגמר כתב שאינו נאסר משום אבר מן החי: (י) ביצת עוף טמא כו' כתב רבינו ירוחם וה"ה של טריפה: (יא) אם היא בקליפתה אינה אוסרת הטעם דמיא ביצי קרינן ליה ולא יהיב טעם אא"כ קלופה ר"ן (ואנו נוהגין בו איסור רש"ל עכ"ה). ואין להקשות א"כ בקלופה נמי איך נכנס בתוך ביצים שאינם קלופות וי"ל דתרתי לא אמרינן שיצא ממש מתוך ביצה שאינה קלופה ונכנסה בתוך ביצה שאינה קלופה: (יב) ואם היא קלופה אוסרת וצריך ס' ואחד כו' הטעם שצריך ס"א לדעת הרא"ש הוא לפי שאין שהביצים שוות זו לזו ודלמא איכא קטנים מן האסורה ע"כ צריך ס"א שיהא בודאי ששים. ואף על פי שגם קליפת ביצה האסורה מצרפין להתיר וא"כ ס' אלא נגד האוכל שבתוכה ובביצים של היתר מצרפין הכל כמ"ש רבי' ירוחם וכמ"ש רבינו ג"כ לקמן סימן צ"ט בעצמו בבשר איסור והיתר ע"ש מ"מ חששו רז"ל שמא ביצה האסורה יהיה גדולה כ"כ שתוך שלה יהיה גדול משאר ביצים דהיתר עם קליפתן ושכמים השוו מדותיהן ולא חילקו. והרמב"ם כתב בביצה

שיש

חדושי הגהות

ב ואע"ג דבהרי"ף שלפנינו הביאה אינה מעיקר נוסחת ההלכות וכ"מ בהר"ן שם (כ"ה)

נראה

(יג) [ד] וצריך ס"א ביצים של היתר כנגדה לבטלה ואם נתבשלה בתבשיל של היתר א"צ אלא ס' מן התבשיל לבטלה (יד) וביצה שיש בה אפ־וח או דם אוסרת המתבשל עמה אפילו אם אינה קלופה (טו) ובספר התרומות אין מחלק בין ביצת עוף טמא לשיש בה אפרוח או דם ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שיש לחלק. (טז) אפרוח שנולד מביצת נבילה וטריפה מותר (יז) כתב הרמב"ם ביצי עוף טמא שהתחיל העוף להתרקם בה לוקין עליו משום שרץ העוף

ומ"ש רבינו שצריך ס"א לבטלה ע"כ לבטל הטעם קאמר דאילו לבטל הבילה עצמה הרי כתב דאפילו נתערבה באלף כולם אסורות (ג) ובבילת אפרוח איכא משמע דלד"ה חשיבא בריה ואפי' באלף לא בטלה כמ"ש בסמוך וכ"כ הרשב"א בחידושיו שלא באנו כאן לבטל הבילה עצמה אלא פליטתה דבילה שמעתין בהכי קא איירי ובבילת אפרוח ואי נמי בטמאה קלופה וכדעת הירושלמי: הא דאמרינן דבילת איסור צריכה ס' ואחד של היתר אם הוא דוקא במכירה או אפי' באינו מכירה יתבאר בסימן ק"י בס"ד: ומ"ש דבספר התרומות אין מחלק בין בילת עוף טמא לשיש בה אפרוח או דם היינו לומר דכשם שבילה שיש בה אפרוח או דם אוסרת אפי' אינה קלופה כך אוסרת נ"כ בילת עוף טמא שכתב דאין הולכין בו אחר לשון ב"א דקרו ליה מיא בעלמא דהא אקשינן עליה ואע"ג דשנינן בבילה שיש בה אפרוח שינויא היא ושינויא לא סמכינן וכ"כ הגהות פט"ז מהמ"א בשם סמ"ג ג"כ וגם המרדכי כתב כן (ג): ומ"ש רבינו ומדברי א"א הרא"ש יראה שיש לחלק הוא פשוט מדכתב שינויא דהכ"ע בבילת אפרוח וכתב עליו דה"ה (כו') וכן נראה שהוא דעת התוס' והר"ן דקי"ל כי האי שינויא וכ"פ הרי"ף בפי' דבילת עוף טמא שנתבשלה עם בילים טהורות אינה אוסרת ואינה צריכה שיעור דקי"ל דמיא דביעי ולא כלום הוא וכ"פ הרמב"ם בפט"ז מהמ"א כיון דכל הני רבוותא פשיטא להו דהלכה כהאי שינויא לא שבקינן לה משום האי דמספקא להו לבעל התרומה כתב הרשב"א בת"ה דבילת טריפה ונבלה דינה כדין בילת עוף טמא דכל שאינה קלופה ונתבשלה עם אחרות אינה אוסרת דמיא דביעי מיא בעלמא הוא (ד) וכן יש לדקדק מדברי רש"י שכתב דטעמא דבילת אפרוח מפני שהבשר נותן טעם ול"ש טמאה ול"ש טהורה דנבלה היא:

והטעם שהצריכו לבילת איסור ס' ואחד של היתר ולא סגי לה בס' כשאר איסורין שנתורה כתב הרמב"ם בפרק הנזכר מפני שהיא בריה בפני עצמה עשו היכר בה והוסיפו בשיעורה והיינו לומר שיש בה אפרוח שהיא בריה בפני עצמה ולפיכך כתב דבילת עוף טמא או של טריפה אינה צריכה ס' ואחד כמו שאבאר בסמוך והרשב"א כתב בחידושיו שאינו מחוור בעיניו כי לא באנו כאן לבטל את הבילה בעצמה אלא פליטתה דכולה שמעתין מיירי בהכי והרמב"ן ז"ל כתב די"ל דלפי שיש בבילים גדולים וקטנים והבא לבטל בילה אינו משגיח עליה לראות אם זו וכולן שוות ממש לפיכך הוסיפו אחד ולא הצריכו לשער כל אחת ואחת עכ"ל וטעם זה של הרמב"ן כתבוהו הרא"ה והר"ן ז"ל וכתבו רבינו בסימן צ"ח:

ולענין מ"ש הרשב"א על דברי הרמב"ם שאינו מחוור שלא באנו לבטל הבילה אלא פליטתה וכו'. נ"ל דהא ודאי פשיטא שלא באנו לבטל הבילה מפני שהיא בריה אלא פליטתה ואפ"ה עשו בה היכר כדי שידע שהוא משוגה מפני שהיא בריה ולא נבוא לבטל אותה עצמה שכשנראה שינוי זה בביטול פליטתה נדע שהיא עצמה אינה מתבטלת כלל מפני שהיא בריה כנ"ל ויש נפקותא בין טעמו של הרמב"ם לטעמו של הרמב"ן דלטעמו של הרמב"ם לא שני לן בין נשלקה עם בילים אחרים לנתבשלה עם תבשיל אחר ולטעמו של הרמב"ן לא אמרו אלא בנתבשלה' עם בילים אבל בנתבשלה עם תבשיל אחר אין צריך אלא ס' כשאר איסורים ונראה דתו איכא בינייהו היכא שנטרפה בילה האסורה עם בילים אחרים לטעמא דהרמב"ם סגי בס' דכיון שנטרפה שוב אין לה תורת בריה ולטעמא דהרמב"ן גם בזה צריך ס"א (ה) וכן פסק בת"ה בבית התערובות וז"ל בילה של עוף טמא או בילת טרפה שנטרפה בקערה עם בילים אחרות אם יש ס' ואחד והיא מותרות ואם לאו אסורות מפני מה הוסיפו כאן אחד מפני שבבילים שבהם גדולות וקטנות ולפיכך הוסיפו אחד להשוות מדתן כדי שלא נצטרך לשער כל אחד ואחד ולפיכך בילה שנתערבה בתבשיל בטילה בס' כשאר האיסורים עכ"ל: כתב הרמב"ם בפרק הנזכר וז"ל בילה שנמצא בה אפרוח שנשלקה עם בילים המותרות אם היתה עם ס' ואחד וכו' אבל בי.ת עוף טמא שנשלקה עם בילי עוף טהור לא אסרה אותם ואם טרף אלו עם אלו או שנתערבה בילת עוף טמא או בילת טריפה עם בילים אחרים שיעורן בס' ע"כ וצריך לדקדק האי שנתערבה דקאמר ה"ד אם בשלא נשלקה ונתערבה עם אחרות כיון דלא חשיבא בריה דלית בה אפרוח תיבטל חד בתרי דיבש ביבש חד בתרי בטיל. ואיפשר שסובר דהיינו דוקא מדאורייתא אבל מדרבנן בעי ס' והרשב"א כתב בת"ה ובחידושיו וז"ל והרמב"ם כתב מפני שהיא בריה בפני עצמה עשו בה היכר והוסיפו בשיעורה וכתב עוד אבל אם נתערבה בילת עוף טמא או בילת טריפה עם בילים אחרים שיעורן בס' כלומר בשטרפן אלו עם אלו ע"כ ואיני יכול ליישב דברי רבי' הרשב"א על דברי הרמב"ם דמדכתב הרמב"ם או שנתערב בה בילת עוף טמא וכו' אחר שכתב אם טרף אלו עם אלו משמע דבלא טרף מיירי ואפשר דטרפן דכתב הרשב"א לא טרפן ממש קאמר אלא היינו שנשתברו בקערה ולאפוקי נתערבו כשהן שלמים בקליפתן דכל כה"ג לא בעי ס' דרובא בטילי דהא קי"ל יבש ביבש חד בתרי בטיל אבל משנשתברו בקערה שוב אין תורת יבש עליהם: אפרוח שנולד מבילת נבילה וטרפה (ו) מותר הכי איתקלא בתמורה ס"פ כל האסורין (לא.) דאפרוח בילת טריפה מותר לד"ה וטעמו משום דכמה דלא מסרח לא גביל ובעידנא דגביל עפרא בעלמא הוא וכתבו הרי"ף בס"פ אלו טריפו': כתב הרמב"ם בילת עוף טמא שהתחיל העוף להתרקם בה וכו' כ"כ בפ"ג וכתב ה"ה שהקשה עליו הרשב"א בדין בילת עוף טמא מהשרצים הגדלים בפירות במחובר שאינם קרויים שרץ העוף אע"פ שעתידין לצאת ולפרוח ואמר דכל שלא יצא לאויר העולם אינו שרץ העוף ולא שרץ הארץ שהרי אין הבילה גידולי קרקע והניח הדבר בצ"ע ודברי הרשב"א הם בס"פ א"ט וה"ה טען בעד הרמב"ם ז"ל:

ומ"ש

ומ"ש ואם נתבשלה בתבשיל של היתר א"צ אלא ששים וכו' פי' דטעמא דבעינן ס"א משום דאיכא גדולים וקטנים הלכך דוקא בנתערבה בבילים אחרות בין שלימה בין טרופה אבל בנתבשלה עם תבשיל אחר לא בעינן אלא ששים וכ"כ רבינו בסוף סי' צ"ח דטעמא דבעינן ס"א משום דאיכא גדולים וקטנים אבל להרמב"ם דהטעם כיון דאית בה אפרוח שהיא בריה ומכירין אותה וצריך לבטל פליטתה עשו בה היכר דלריך ס"א כדי שנדע ע"י שינוי זה בביטול פליטתה שלא נבא לבטל היא עצמה דכיון שהיא עצמה אינה בטל' אפי' באלף עשו בה היכר לפי זה אפי' נתבשלה עם תבשיל אחר נמי בעינן ס"א ואפי' היא בקליפתה אבל נטרפה עם ביצי' אחרות לא בעינן ס"א דכיון דנטרפה שוב אין לה חשיבות בריה:

ומ"ש ובילה שיש בה אפרוח וכו' הכי משני בפרק ג"ה כיון דבישרא הוא יהיב טעמא אפי' אינה קלופה ובספר התרומות אין מחלק וכו' כי' דאפי' דעוף טמא נמי יהיב טעמא אפי' אינה קלופה ולא כ"ל כהך שינויא דמחלק בין דעוף טמא לאפרוח והשתא הא דבעינן ס"ל לבטל הטעם קאמר דאילו לבטל הבילה עצמה לא בטל אפי' באלף אבל להרא"ש דמחלק בינייהו ודעוף טמא אינו אוסר אלא בקלופות אפי' לבטל הבילה עצמה נמי סגי בס"א ולא אמרינן דאינה בטלה אפי' באלף כמו ליטרא קציעות אלא כשהיא חשובה דהיינו כשהיא בקליפתה שאז הוי דבר שבמנין. ולענין הלכה נקטינן כסה"ת דאפי' בעוף טמא אוסר בס"א אפי' אינה קלופה וכ"כ הסמ"ג והמרדכי וכל האחרונים ודלא כמו שפסק ב"י להקל כפוסקים הראשונים גם לא כהגהת ש"ע דבהפסד מרובה יש לסמוך אמקילין אלא אף בהפסד מרובה אזלינן להחמיר באיסור של תורה בפלוגתא דרבוותא ועיין בתשובת הרשב"א שהביא ב"י בסימן צ"ה: כתב הרמב"ם דבילת אפרוח צריך ס"א אבל בילת עוף טמא שנשלקה עם בילי עוף טהור לא אסרה אותם ואם טרף אלו עם אלו או שנתערבה בילת עוף טמא או בילה טרפה עם בילים אחרים שיעורן בס' עכ"ל והקשה ב"י האי שנתערבה היכי דמי אם בשלא נשלקה ונתערבה עם אחרות כיון דלא חשיבא בריה דלית בה אפרוח תיבטל חד בתרי דיבש ביבש חד בתרי בטיל ונדחק הרב ביישוב לשון זה ולפעד"נ דה"ק ואם טרף אלו עם אלו עד שלא ניכר לא חלבון ולא חלמון אלא טרפן ביחד לגמרי או שנתערבה וכו' דהיינו שנטל הקליפה החיצונה והפנימית מכל הבילים ומונחים יחד בקערה וניכר החלבון והחלמון של כל א' וא' שאינן טרופות ביחד אבל מ"מ נתערבה הבילת עוף טמא או הטרפה ולא נודע איזו היא בילה האסורה בין בזו ובין בזו שיעורן בס' דה"ל תערובת לח בלח דאין תורת יבש עליהן אלא בבילים שלמים והוא פשוט: כתב הרמב"ם ביצי עוף טמא שהתחיל העוף להתרקם וכו' איכא למידק דלעיל בסי' ס"ו כתב רבינו דבידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבין עליו אלמא דלוקה ארבעים וכאן הביא דברי הרמב"ם דבעוף טהור מכין אותו מכת מרדות ונראה ליישב דס"ל לרבינו דלפי' רש"י דוקא דכל דם אפי' אינו על הקשר אסור מדרבנן אע"ג דלא בא מריקום האפרוח א"כ לדידיה צ"ל דבנמצא על הקשר דבא מריקום האפרוח חייבין עליו מדאורייתא וכאידך שינויא דתוס' אליבא דרש"י דאי איתא דאפי' בא מריקום האפרוח אינו אלא מדרבנן וכשינויא קמא דתוס' אליבא דרש"י לא היה להם לאסור הדם באינו בא מריקום האפרוח ולכך כתב רבינו בסי' ס"ו דבבא מריקום האפרוח חייבין עליו ובאינו בא מריקום האפרוח אסור הדם מדרבנן והיינו אליבא דרש"י ובאידך שינויא דתוס' אבל למאי שכתב רבינו לשם דר"י היה מתיר גם הדם אם לא בא מריקום האפרוח כגון שנמצא שלא על הקשר א"כ לדידיה אפי' נמצא על הקשר שהוא בא מריקום האפרוח אינו מדאורייתא אלא מדרבנן דאי איתא דאסור אפי' מדאורייתא לא היה מתיר גם הדם באינו בא מריקום האפרוח דהא פשיטא כיון דבריקום האפרוח אסור מדאורייתא אף בלא בא מריקום האפרוח היה לנו לאוסרו לדם מדרבנן גזירה אטו בא מריקום האפרוח ואע"ג דרבינו מסיק לשם ע"ש הרא"ש דטוב להחמיר ככל הפירושים אין זה אלא לגבי איסור אכילה אבל כאן הביא דברי הרמב"ם דאין לוקין על ריקום אפרוח עוף טהור מדאורייתא אלא מכין אותו מכת מרדות בלבד וזה הולך על שיטת פר"י דמתיר גם הדם בלא בא מריקום האפרוח אם כן לדידיה גם בבא מריקום האפרוח אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן וכיון שרבינו כבר גילה בסימן ס"ו דר"י דהיה מתיר גם הדם חולק אמ"ש תחלה דבבא מריקום האפרוח חייבין עליו אלא אינו אסור אלא מדרבנן א"כ אין הדברים שכתב ע"ש הרמב"ם כאן סותרים כלל למ"ש בסימן ס"ו כיון דר"י תופס כמ"ש רמב"ם ודו"ק מיהו בש"ע ודאי אין ליישב כלל שהרי בריש סימן ס"ו כתב דחייבין עליו וכאן כתב דמכין אותו מכת מרדות וכאן כתב בסתם והם דברים סותרין זה את זה ועיין במ"ש לעיל סי' ס"ו ובס"ד:

טריפה

דרכי משה

נראה לי דלאו דוקא ביצי תרנגולת הוא הדין ביצי אווזא ובר אווזא וכל דבר שהוא מצוי בינינו וכן המנהג: (ב) וע"ל סימן ק"י ובתא"ו נט"ו אות כ"ה דקליפות איסור מעלין ההיתר כמו בעצמות של איסור עכ"ל וע"ל סימן צ"ט כיצד נוהגין וע"ל סימן צ"ח: (ג) וכ"כ בשערים דמהרא"י ובאו"ה כלל מ"ט וע"ל סימן ס"ו בב"י בשם הרשב"א: (ד) וכ"כ בתא"ו נט"ו אות כ"ה וכתב באו"ה כלל מ"ב ובהגש"ד דאם הוא נקוב דינו בקלוף: (ה) וכ"כ באו"ה כלל כ"ג: (ו) ובאו"ה כתב דלא נהגינן כן עכ"ל ולא ידעתי טעמו גם ב"י כתב דין זה

בלא

פרישה

שיש תוכה אפרוח הואיל והוא בריה הוסיפו אחד לבטל איסור משום חומרא ועד"ר מכ"מ בין הטעמים: (יג) וצריך ס"א כנגדה לבטלה פי' לבטל הטעם אבל הבילה אפי' באלף לא בטל: (יד) וביצה שיש בה אפרוח או דם ר"ל שנמצא בו דם במקום שראוי להיות ממנו אפרוח (משיב כיון בו אפרוח שנותן טעם אבל בילה טמא כהיא בעלמא עכ"ס) כמ"ש לעיל סיין ס"ו שנמצא על קשר החלבון ומולה לה דהדא תכלא בכולם: (טו) ובס"ה אינו מחלק בין בילת עוף טמא כו' פי' אלא אף היא אוסרה אפילו אינה קלופה וכן נוהגין מ"ו: (טז) אפרוח שנולד מבילת נבילה וטריפה מותר הטעם משום דכמה דלא מסרח לא גביל ובעידנא דגביל עפרא בעלמא הוא: (יז) כתב הרמב"ם בילי עוף טמא שהתחיל העוף להתרקם בה לוקין עליו משום שרץ העוף כן כתב הרמב"ם בפ"ג מהמ"א וכתב ה"ה שהרשב"א הקשה ע"ז וביאר הוא טעם הרמב"ם

דלק"מ

דרישה

אלא ודאי פליג על הרמב"ם וגם ברמב"ם כתב בסגנון אחר ולק"מ ע"ש: [ד] וצריך ס"א בילים של היתר כנגדה טעם הרא"ש והרמב"ם כתבתי בפרישה נ"מ בינייהו שלכל א' יש קולא וחומרא דאם נתבשלה בתבשיל להרא"ש א"צ אלא ס' ולהרמב"ם צריך ס"א הואיל והיא בריה ועוד יש בינייהם אם נטרפה בילה האסורה עם שאר בילים לדעת הרא"ש צריך ס"א לבטלה ולדעת הרמב"ם א"צ אלא ס' דהואיל ונטרפה שוב אין שם בריה עליה ועוד יש חילוק כשאין בה אפרוח ודם אלא בילת עוף טמא או של טריפה דלא שייך בה בריה להרמב"ם א"צ כנגדו ס"א להרא"ש צריך כשהיא קלופה מיהו להרמב"ם עצמו אין שייך כ"מ זו דהוא ס"ל דאין אוסרין בבילת עוף טמא או טריפה אפי' בקלופה דאמרי' מיא בעלמא היא ולא ס"ל כהירושלמי ע"ש פע"ן והביאו ב"י אבל להמחמירים אחריו בסברת בריה ואוסרים בקלופה יש נ"מ זו וק"ל:

סיו

העוף (יח) (יט) וביצי עוף טהור שהתחיל העוף להתרקם בה ואכלה מכין אותו מכת מרדות טריפה אינה יולדת (כ) לפיכך עוף שהוא ספק טריפה והטיל ביצים משהין אותו עד שיטיל כל ביציו שטוען כבר אם טוען יותר פעם אחרת כשרה (כא) ואם לאו טריפה [ס] אין מוכרין ביצת נבילה וטריפה לנכרי שמא יחזור וימכרנה לישראל כיצד יעשה יטרפנה בקערה (ז) וימכרנה לנכרי שאז ודאי לא יקנה אותה ישראל ממנו שאין קונין ביצים טרופות מן הנכרי בד"א שרואין אותה טרופה בידו שיש לחוש ודאי ישראל מכרה לו מפני שהיא טרופה [ו] אבל מותר לקנות ממנו פת שנילוש בביצים במקום שנוהגין לאכול פת של נכרים כיון שאין רואין אותה טרופה בידו ואין חוששין ג"כ משום דם שרוב ביצים אין בהן דם שהרי אנו אוכלים ביצים מגולגלין ואין אנו חוששין משום דם:

הלכות בשר וחלב

פז (א) איסור בשר בחלב (ב) כתיב [א] לא תבשל גדי בחלב אמו ונאמר ג' פעמים בתורה אחד לאיסור בישול. ואחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה והוציא איסור אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול אבל (א) מדרבנן אסור בכל ענין (ג) וגדי לאו דוקא דהוא הדין נמי שור שה ועז ולא שנא בחלב אמו ולא שנא בחלב אחרת אלא שדבר הכת"ב

ב"ח

טרפה אינה יולדת לפיכך עוף שהוא ספק טריפה והטיל בצים משהין אותו וכו' והתוספות בפא"ט (דף כ"ג) הקשו אמאי לא חיישינן לתקלה כדחיישינן בההיא שרקפא דספק דרוסה (פי' דהא סתמא מתיר כאן להשהות ואע"ג דכפישי ניכהו הני ספק ביצי טרפה כהני שרקפא) ותירצו תקלה עצמה תנאי היא א"כ גבי שרקפא לפרסומי מילתא הוא דקא עביד א"כ גבי ביצים דממהרת לטעון לא חיישינן עכ"ל הוס' וכבר כתב לעיל רבינו ע"ש הרשב"א דבהני שרקפא חיישינן לתקלה וכאן פסק דמשהין אותו וכו' ולא חיישינן לתקלה א"כ תופס עיקר הך שינוי' דביצים ממהרת לטעון אבל גבי ספק דרוסה דאיכא זכרים הרבה וצריך להשהותן י"ב חדש חיישינן לתקלה ועי"ל סוף סימן כ"ז: ומהרא"י בהגהת ש"ד סימן ע"ג כתב עוד וז"ל יראה דלכולהו שינויא דתוס' היכא דאינו רוצה להשהותו זמן מרובה לא חיישינן לתקלה אפילו לשינויא דפליגי הלכתא כההוא דאמימר דמשהין אותו דבתראי הוא ורב אשי שקיל וטרי בהדיא התם ואפשר דגם רש"י ומרדכי לא אחמור אלא בטרפה שצריך ע"כ להשהות י"ב חודש וזמן רב כזה ודאי חיישינן עכ"ל:

אין מוכרין וכו' כיצד יעשה יטרפנה וימכרנה לנכרי וכו' ואע"ג דלעוף טמא ליכא למיחש דאין ביצי עוף טמא מצוי ביניינו הני מילי בשלמות דחזינן בהן סימנים דראשה א' כד וראשה א' חד ואע"ג דאינו סימן מובהק אפ"ה סמכינן עלייהו כיון דביצי עוף טמא לא שכיחין כלל ביניינו אבל בטרופות בקערה חיישינן לביצי עוף טמא ואו כתב בש"ד סימן ס"ז דכיון שאין רגילות למכור כך טרופות אלא שלימות מוכחא מילתא שהן של נבלות וטרפות ומכרן הישראל לנכרי טרופות להיכירא שלא יקנה ישראל אחר מהן מיהו למאי שכתבנו בסימן פ"ד דקמח שנמצאו בו תולעים אסור למכרו לנכרי שמא יאפנו וימכרנה לישראל הכא נמי הני ביצים טרופות לא ימכרנו לנכרי נחתום במקום שרגילין ללוש פת בבצים ולמכרן בשוק שמא ימכרנה לישראל אבל לנכרי שאינו נחתום ודאי שרי ואע"ג דבקמח אסור לכל נכרי אפי' אינו נחתום היינו משום דקמח עומד לאפות ממנו פת ושמא יאפנה וימכרנה לישראל שיהא סבור דהפת בא מן הנחתום א"כ סבור האי נכרי נחתום הוא אבל ביצה טרופה אינה עומדת ללוש אותה בפת ולמכור בשוק הלכך באינו נחתום שרי למכור והה"נ דשרי אפי' לנחתום במקומות שאין רגילין הנחתומין כלל ללוש ביצים בפת: ומ"ש ואין חוששין ג"כ משום דם וכו' ומ"מ נראה ודאי כשעושין מהן תבשיל או מרק דצריך לעיין אחריהם אם יש בהם דם ואין סומכין על הרוב היכא דאפשר לברורי בקלות ועוד דמיעוט המצוי קלת הוא ודמיא לבדיקת הריאה דלא אכלינן בלא בדיקה וכש"ד כתב דמה שרגילות לעיין אחריהם אם יש בהם דם כשעושין מהם תבשיל חומרא בעלמא הוא וס"ל דכי היכי דסמכינן בבהמה על רוב בהמות בחזקת כשרות ואוכלין ממנה בלא בדיקת א"י טרפות ה"נ גבי איסור דם שבביצים סמכינן על הרוב ומיהו אף לדידי דצריך לעיין אחריהם מדינא ולא משום חומרא בעלמא מ"מ אם לא עיין אחריהם לא חיישינן להו דאזלינן בתר רובא: וכתב מהרא"י בת"ה סימן קע"ח בדין שור שקפץ עליו דוב דאסרו לאכלו משום חששא דספק דרוסה והתירו למכרו לנכרי דבדוכתא דאיכא פלוגתא דרבוותא אם הוא אסור או לא אע"ג דראוי לנהוג איסור שלא לאכלו וכמאן דמחמיר מ"מ לענין מכירה לנכרי סמכינן על מאן דמיקל ולא חיישינן שמא יחזור וימכרנה לישראל דאף אם מכרה הילכתא כמאן דמיקל ע"כ:

ב"י

ומ"ש בדין ביצת עוף טהור הכי משמע בס"פ א"ט (סד:) דקאמר התם דהא דתניא כל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם הוי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ובפ"ק די"ט (ז.) אוקימנא להאי ברייתא דאסרה אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם כראב"י אבל רבנן פליגי עליה ושרו כתב הרי"ף בפא"ט דרבנן סברי דכיון שיצא לאויר העולם שרי נראה מדבריהם שעד שלא יצא לאויר העולם אסור לד"ה וכ"כ הרשב"א שם וכתב עוד ומדרבנן כדאמרינן הכא:

טריפה אינה יולדת לפיכך עוף שהוא ספק טריפה והטיל ביצים משהין אותו וכו' מימרא דאמימר בפ' א"ט (נז נח.) ואע"ג דאיכא התם תרי לישני משמע בגמרא דהאי לישנא איכא מסקנא דגמרא התם וכן פסקו כל הפוסקים (ב"ה עמ"ש בסימן נז):

אין מוכרין ביצי נבילה וטריפה לנכרי שמא יחזור וימכרם לישראל וכו' שאין קונין ביצים טרופות מן הנכרי ברייתא בס"פ א"ט (סד.):

ומ"ש בד"א שרואין אותה טרופה וכו' אבל מותר לקנות ממנו פת שנילוש בביצים וכו' עד סוף הסימן כ"כ שם התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן:

כתב רבינו ירוחם י"מ דאפי' בזמן הזה שלוקחים ביצים מן הנכרים דאין ביצי עוף טמא מצויין בינינו אין לוקחי' מהם ביצים טרופות ויש מי שכתב שכיון שאין ביצי עוף טמא מצויין אצלנו לוקחים מהם אפי' ביצים טרופות וזה המחלוקת תלוי בגירסאות הגמרא ונכון להחמיר עכ"ל:

פז איסור בשר בחלב כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו ונאמר ג' פעמים בתורה א' לאיסור אכילה וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור בישול וכו' ברייתא בס"פ כ"ה (קטו:): ומ"ש והוציא איסור אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול אבל מדרבנן אסור בכל ענין כ"כ הרשב"א בת"ה: גדי אלאו דוקא וכו' ול"ש בחלב אמו ול"ש בחלב אחרת אלא שדבר הכתוב בהווה ואינו נוהג אלא בטהורה כגון בשר בהמה טהורה בחלב טהורה אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה וכו' משנה שם (קיג.) בשר בהמה טהורה וחלב בהמה טמאה בשר בהמה טמאה וחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנאה ובשר העוף בחלב פשוט שם במשנה דלכ"ע מותר מן התורה ובשר חיה פלוגתא דר"ע ור"י הגלילי (שם) ופוסק רבינו כר"ע דאמר חיה ועוף אינם מן התורה וכ"כ הרא"ש שהוא דעת הרי"ף וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהמ"א וכן פסק הרשב"א בת"ה ואמרינן בגמ' דלכ"ע היינו דוקא מדאורייתא אבל מדרבנן אסירי וכתב

הלכות בשר בחלב

פז איסור בשר בחלב וכו' עד אבל מדרבנן אסור בכל ענין. פי' אפילו דרך מליחה או כבוש אסור מדרבנן באכילה בכל ענין מיהו בהנאה שרי בדרך מליחה או

דרכי משה

בלא מחלוקת: (ז) וכתב בארוך בשם סמ"ק כלל מ"ד דעכשיו דאין אנו נזהרין מפת של נכרי אסור למוכרו לנכרי אא"כ הנכרי בשלו לפנינו דחיישינן שמא יערבנו בפת וכלל מ"ב כתב הנוהגין כן עכ"ל:

פז (א) במרדכי פא"מ דף שפ"ו ע"א יש להוכיח דאם נאסר ב"ב ע"י מליחה או ע"י כבוש דדוקא באכילה אסור ולא בהנאה ויש דוחין הילכך המתיר בהנאה אין מוחין בידו כל כסה דלא אשכחן ראיה לאיסור עכ"ל ובמ"מ פ"ט מהמ"א כתב דיש אוסרין בשר עוף בחלב בהנאה אף ע"ג שהוא דרבנן ולקמן פסק הטור דשרי וכ"כ הארוך כלל ו' שכל דבר שהוא מדרבנן מותר בהנאה וכתב מהרי"ו אין מערבין מים שהודחו בהם קערות של בשר עם מים שהודחו בהן קערות של חלב וליתן אותם לפני בהמתו דהוי בשר בחלב ואסור בהנאה עכ"ל וכתב באו"ה כלל ל' דאין להקפיד כולי האי אמנם המתע"ב כתב בפסקי מהרי"ו הקדרות שהן עשוין בתוך התנורים בית החורף ומחממין בו מים אין להסתפק באותן מים לא לבשר ולא לחלב משום דלפעמים משימין קדרות עם בשר לתוך התנור ומתיז ממנו על אותן קדרות או צולין בו בשר ולפעמים משימין לשם קדרות של חלב ומתיז עליו עכ"ל ובמדינות אלו נוהגין בהן היתר והטעם נ"ל משום דאין לחוש להחזיק ריעותא בדבר דלא חזינן ובפרט במדינות אלו שאין רגילין כ"כ לבשל ולצלות באותם תנורים במקום שהקדרות עומדים שם כנ"ל ובמהרי"ל מים שחופפין בו הראש אסור לתקנן בכלי בשר משום דהקיטמא שעושין בו המים רובן נוטלין מן הכירה אצל האש ונתבשלו שם קדרות חלב וקדירות בשר נמצא בשר וחלב מעורבין בה ופעם אחת רצו לבשל בסיר של נחשת שעושין בו אלו המים וצוה מהרי"ל להגעילו עכ"ל בהגהות מרדכי פרק ג' דע"ז תשובת

דרישה

[ה] אין מוכרין ביצת נבילה וטריפה לנכרי שמא יחזור וימכרנה לישראל כן הוא בגמ' ויש להקשות לדעת הרמב"ם שהביא רבינו בסמוך שאין לקנות שום ביצים מן נכרי א"כ למה אסור למכור ביצי נבילה לנכרי הא ליכא למיחש שימכרנה לישראל וי"ל דבמכיר הביצים שהם מעוף טהור אף להרמב"ם מותר לקנותם מן הנכרי: [ו] אבל מותר לקנות ממנו פת שנילוש בביצים במקום שנוהגין לאכול פת של נכרי כו' (ובש"ד דין ס"ח כתב הטעם משום דרוב עיסתן אינן נילושין אלא בביצים שלמים ובזה מיושב דלא תקשה איך מוכרים להם ביצים טרופות שמא ילושו בהן עיסתן · עכ"ה) ובאו"ה כתב בשם סמ"ק דעכשיו דאין נזהרין מפת של נכרי אין למכור לנכרי ביצה אסורה אפי' טרופה דחיישינן שמא יערבנה עם פת וימכרנה לישראל וכתב רמ"א בת"מ ע"ו ונראה אע"פ דלפ"ז הוי שרי לקנות מן הנכרי ביצים טרופות דמאחר דישראל אסור למכור טרופות א"כ אין כאן ריעותא · מ"מ נראה דאסור דיש לחוש לדבר מאחר שנוכר בגמ' אע"פ שנתבטל הטעם קצת מ"מ לא נתפשט המנהג שלא למכור לו ויש לחוש למיעוט שמא מכר לו ישראל טרופות מאחר שמזין ריעותא שהן טרופות בידו:

סי' פז [א] לא תבשל גדי בחלב אמו כו' והוציא איסור אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול וכ"ש בהנאה שאינה נאסרת אלא דרך בישול ומ"מ הוצרך להוציאם ג"כ בלשון לא תבשל דאל"כ הייתי אומר אותו קרא שלא כתיב ביה לא תבשל מיירי באיסור אכילה ואין להקשות לא לכתוב רחמנא איסור הנאה בלשון לא תבשל אלא לכתוב בהדיא איסור הנאה ונילף מק"ו מאכילה דאינו נאסר אלא ע"י בישול דאין כברא לומר דדוקא באכילה הקפיד קרא אבישול ולא בהנאה דאין לך הנאה גדולה מאכילה וגם אין לומר דה"א דהאי יתור דלא תבשל הוה קאי נמי אהנאה ללמדינו שאיסור הנאה הכתובה בהדיא יהיה דוקא על ידי בישול אבל איסור אכילה ה"א דיהיה חייב עליה אפילו בלא בישול וז"א דהא בה"א זו לא נכתב איסור אכילה אלא היינו לומדין אותו מק"ו דאיסור הנאה וא"כ דיו לבא מן הדין להיות כנדון אלא י"ל מדאיצטריך התורה לכתוב איסור אכילה בלשון בישול כתב נמי איסור הנאה בלשון בישול א"נ משום דה"א האי איסור הנאה הכתוב בלשון לא תהנה ר"ל אכילה ובישול תנינא קאי אהנאה גרידתא בלא אכילה דהיא דוקא לא נאסרה כי אם דרך

פרישה

דלק"מ דהואיל וזה מינו כבר הוא עוף והבילה היא מעוף טמא לאלתר שריקה ה"ל כשרץ העוף דומיא דביצת השרץ אע"פ שלא שרץ על הארץ: (יח) וביצי עוף טהור כו' מכין אותו מכת מרדות הטעם דהואיל וסופו להיות אפרוח כשר אלא שנאסר משתא הואיל ועדיין לא נגמר וזה אינו אלא איסור מדרבנן וסמכוהו לטעם שרץ השורץ על הארץ (עיין בתשובת ריב"ש סימן ג' מה הפרש יש בין מלקות למכות מרדות) וכמ"ש רבינו לעיל סימן ע"ו אבל בעוף טמא אף לאחר שילא אסור הוא הלכך משהתחיל להתרקם לוקין עליו: (יט) וביצי עוף טהור שהתחיל העוף להתרקם כו' וא"ת הא כתב רבינו לעיל בסימן ס"ו דאם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבים עליו כו' וי"ל דשאני התם דנמצא דם בעין בתוך הבילה וממנה יולד האפרוח מש"ה אסור משא"כ כאן דכבר נתהפך הדם ונעשה גבלה ונפסקה ממנו העוף שאין עוד דם בעוף לפנינו והעוף טהור אלא עצמו מותר אלא שעדיין לא יצא לאויר העולם ואף שעדיין אין חיות בו להיות עליו שם עוף מ"מ גבלה ועפרא הוא ואינו אסור מדאורייתא ועמ"ש ב"י מזה לעיל סימן ס"ו וכאן כי זה נכון בעיני: (כ) לפיכך עוף שהוא ספק טריפה כו' משהין אותו עד שיטול כל ביציו שטען כבר נתבאר לקמן בסימן ק"ב דיש כ"א יום בין טעינה לטעינה דבפ"ק דבכורות ת"ר תרנגולת לכ"א יום כו' פרש"י לאחר שנתעברה מתרנגול שוהה ביצתה לגמור עד כ"א יום אם יטעון כו': (כא) ואם לאו טריפה פי' לאחר י"ב חודש כמש"ר בסימן ק"ב ע"ש:

סי' פז (א) איסור בשר בחלב רבינו בינה לשונו כאן שהתחיל איסור בשר בחלב ולא התחיל כן בשאר איסורים אפשר לומר שבא ליתן טעם על הא דקי"ל נאסר בשר בחלב באכילה ובהנאה ולא מצינו בתורה אלא איסור בישול לכן התחיל איסור בשר בחלב ר"ל במה שאנו מחזיקין בשר בחלב באיסור אכילה והנאה זהו טעמו שכתב לא תבשל ג"פ בתורה כו' ואף שקרוב לודאי שאין כוונת רבינו כאן לזה מ"מ כתבתיהו דהא אינו מוציא מידי פשוטו: (ב) כתיב לא תבשל כו' חולין פרק כל הבשר דף ק"ס: (ג) וגדי לאו דוקא דהה"ה שור ושה כו'

חידושי הגהות

פז א נראה דעל כל הנך דגדי לאו דוקא וכן דל"ש בחלב אחרת וראינו נוהג אלא בטהורה הביא הרב"י הך מתני' בשר בהמה טהורה וכו' דמהתם כולהו נפקי ומבואר יותר בגמרא

הכתוב בהווה. ואינו נוהג אלא בטהורה כגון בשר בהמה טהורה בחלב טהורה (ד) [ב] אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה (ה) ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן ומותר בבישול ובהנאה: (ו) וביצים הנמצאים בעופות מותרים לאוכלן בחלב בד"א שהן גמורות אבל אם אינן גמורות הוו כבשר העוף עצמו [ג] ואיזהו גמורה כתב הרשב"א כל שיש לה הלבון והחלמון אע"פ שהיא מעורה בגידין הרי זה גמורה אין לה אלא חלמון עדיין בשר הוא [ד] (ז) ורש"י פירש כשנגמר החלמון ועדיין היא אדומה ומעורה כמו השלל של הביצים המחובר באשבול שרי

וכתב הרמב"ם בפרק הנזכר שלא אסרו חכמים אלא באכילה אבל לא בבישול והנייה וכבר ייסב ה"ה מה שקשה על זה ולשון רבינו אינו מכוון שכלל דין בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה ובשר טמאה בחלב טהורה עם דין בשר חיה ועוף בחלב טהורה והי דלענין שלא גזרו על בישולם והנייתם הם שוים כדמשמע מפשטא דמתני' ומדברי הרמב"ם ז"ל מ"מ מ"ש אינו אלא מדרבנן לא מני קאי אלא לחיה ועוף בחלב טהורה דאילו לבשר טהורה בחלב טמאה ובשר טמאה בחלב טהורה לא אשכחן שאסרוה חכמים באכילה משום בשר בחלב וגם לא היה להם ענין לאסרו מדבריהם אחר שכבר היה אסור ועומד מן התורה משום בשר טמא או משום חלב טמא וכך ה"ל לכתוב אבל בשר טהורה בחלב טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה מותרים בבישול ובהנאה ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה מותר בבישול והנאה ואף באכילה אינו אסור אלא מדרבנן: כתב הרשב"א בתשובה (ח"ג סי' רנ"ז) מסתברא שאסור לבשל בשר בחלב אשה מפני מראית העין ואם נפל לתוך התבשיל בטל ואין צריך שיעור (ב) וזה נ"ל ברור: וביצים הנמצאים בעופות מותרים לאוכלם בחלב בד"א שהן גמורות כו' ברייתא בפ"ק די"ט (ז.) השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאוכלן בחלב ר' יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות ומשמע מדברי הפוסקים דהלכה כת"ק וכ"כ ה"ה וכתב הרשב"א בת"ה אי זו היא ביצה גמורה כל שיש לה חלבון וחלמון אע"פ שמעורות בגידין אין לה אלא חלמון עדיין בשר היא וכגוף העוף היא ואסור לאוכלה בחלב וי"א שאינה גמורה עד שתגמור קליפתה ותתקשה והראשון נראה עיקר עכ"ל וסברא זו שדחה הרשב"א כתבה המרדכי בריש ביצה בשם רשב"ם ורש"י פירש ביצים גמורות ואפילו בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור ואע"פ שמעורה עדיין בגידין שריא וכתב עליו הרא"ש ואפילו הן מעורות אלא שנגמר החלמון והיינו שלל של ביצים שמחוברת באשכול ובלבד שיגמור החלמון אבל אותם שלא נגמרה החלמון שלהם אסורים עכ"ל וכתב רבינו ירוחם דברי רש"י והרא"ש ואח"כ כתב וי"מ דוקא שנגמרו בחלבון ובחלמון וראשון נראה עיקר עכ"ל. ושהמת שמפשט לשון הרא"ש שכתב והיינו שלל של ביצים שמחוברת באשכול וגם פירש"י באותה סוגיא הא דתניא האוכל מנבלת עוף טמאה מן השלל של ביצים וכו' מן השלל של ביצים כשהם כבושים ושלולין קבועים בשדרה כלומר באוכל אותם ביצים בעודן מעורין בגידים וכל מעורות בגידים פי' מחוברות משמע מכל זה שאף ע"פ שעודם מחוברים באשכול אם נראה בהם שנגמר החלמון לגמרי כלומר שגדל כבר כל מה שדרכו ליגדל מיקרו גמורות ומותר לאכלן בחלב אבל מדברי רבינו שכתב ועדיין היא אדומה ומעורה כמו השלל של ביצים המחוברות באשכול נראה שהוא מפרש כל שהיא מחוברת באשכול עדיין לא נגמרה אלא בשכבר פירשה מן האשכול עסקינן ומפני שעדיין היא אדומה ואית בה שורייקי סומקי קרו לה מעורה בגידין ומפני שהיא דומה לאותן שמחוברות באשכול כתב הרא"ש והיינו שלל של ביצים כשמחוברת באשכול כלו' שהיא דומה לאותן שבשלל דהיינו המחוברות באשכול וצ"ל לפ"ז דכשפורשת מן האשכול עדיין אינה נגמרת כל צרכה דאל"כ כיון דבפירשה מן האשכול מיירי למה הוצרך לכתוב ובלבד שיגמור החלמון וכו' אלא ודאי לפירוש זה אתי למימר שאע"פ שפירשה מן האשכול אינה מותרת בחלב עד שתגמר ותגדל כל מה שדרכה ליגדל. והר"ן כתב כלשון הזה בגמרא מוכח דביצים גמורות שיש להם חלבון וחלמון אע"פ שעדיין מעורות בגידים מותר לאכלן בחלב וה"ה דביצים גמורות כה"ג לא בעו מליחה אבל שאין גמורות בעי מליחה כבשר גמור ניהו עכ"ל וכ"כ רבינו ירוחם בני"ד אות כ"ב שאם אין לה חלבון עדיין בשר היא וטעונה מליחה ע"כ. ובא"ח הביא סברות אלו וכתב שי"א דביצים גמורות היינו שיש להם אותה קליפה (ג) דקה ולבנה אלא שעדיין היא רכה וה"ר יהונתן פירש דאפילו בלא קליפה דקה החיצונה מותר והוא שנעקרו מן האשכול אבל אם עדיין תלויים באשכול אסור ודווקא מעורבין בחלב הוא דאסירי אבל אם אכלן בפני עצמן מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב בלא קינוח פה ובלא נטילה עכ"ל ונראה דלענין בשר בחלב אין להחמיר ביותר כיון דבשר עוף בחלב דרבנן ונראה דה"ה לענין מליחה שגם היא אינה אלא מדרבנן ואיפשר שהמחמיר

או כבוש וכדפסק בש"ע סוף סימן צ"א והוא מדברי האגור ע"ש:

ומ"ש ואינו נוהג אלא בטהורה וכו' כתב ולשון רבינו אינו מכוון דכלל דין בשר בהמה טהורה בחלב טמאה ובשר טמאה בחלב טהורה עם דין בשר חיה ועוף בחלב טהורה והי דשוים הם לענין דלא גזרו על בישול והנאתם מ"מ מ"ש אינו אלא מדרבנן לא מני קאי אלא לחיה ועוף בחלב טהורה דמותר באכילה מן התורה וגזרו עליו איסור אכילה אבל בשר טהור בחלב טמאה א"נ בשר טמאה בחלב טהורה כבר אסור באכילה מן התורה לא הוצרכו לגזור עליו ולפע"ד דמכוון הוא דס"ל לרבינו דכולה מתני' דס"פ כ"ה פלוגתא דת"ק ור"ע ור"י הגלילי בדאורייתא היא אבל כולהו תנאי מודו דאף בבשר טמאה וחלב טמאה אית ביה משום איסור בשר בחלב מדרבנן ואע"פ שכבר אסור הוא מן התורה נפקא מינה לענין חתיכה עצמה נעשה נבלה דקי"ל כר' אפרים דלא אמרינן נ"נ אלא בבשר בחלב אי נמי אפי' לר"ת דבכל שאר איסורין נמי אמרי' נ"נ נפקא מינה לענין חתיכה הראויה להתכבד דפסק הרמב"ם בפי"ו מהמ"א דאף החתיכה שאינה אסורה אלא מדרבנן אינה בטלה אם היא ראויה להתכבד והביאו ב"י בסימן ק"א לפ"ז חתיכה בשר טהורה שנתבשל בחלב טמאה והיא חה"ל א"נ גבינה חשובה שקבלה טעם מבשר טמאה אפי' באלף אינו בטל אבל אם לא היה שם איסור בשר בחלב מדרבנן לא אמרינן בשאר איסורין נ"נ וכן אין לו דין חה"ל מאחר דאין איסורו מחמת עצמו אלא מחמת שקבלה טעם מאיסור ומה שסיים הרב לזונו בש"ע לפי דעתו דלא גזרו איסור בשר בחלב אבשר טמאה וחלב טמא דלפ"ז נמשך דלא אמרינן בהו חנ"נ וכן אין לו דין חה"ל אינינו נכון ודו"ק: ומ"ש ומותר בבישול ובהנאה משמע דס"ל דאין בו איסור כל עיקר ואפילו מדרבנן שרי וכ"כ ה' המגיד פ"ט מה' מ"א ויש לתמוה אמאי דחו פשטא דסוגיא ר"פ כ"ה דתנן כ"ה אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים וקאמר עלה כמאן דלא כר"ע דאי ר"ע האמר חיה ועוף אינו מן התורה ותירץ רב אשי ה"ק כל הבשר אסור לבשל בחלב מהן מד"ת ומהן מד"ס חוץ מבשר דגים וחגבים שאינו לא מד"ת ולא מד"ס אלמא דחיה ועוף לר"ע אסור לבשל מד"ס ודוחק לומר דהאי לבשל לאכול הוא ולישנא דקרא נקט כמו שפי' ה"ה דהא קרא בין אכילה בין בישול קאמר אבל אין לפרש דלאכול קאמר ולא בישול וז"ל הרשב"א בחידושיו ר"פ כל הבשר אסור לבשל בחלב לישנא דקרא נקט דכתיב לא תבשל גדי ואסור לבשל ואסור לאכול קאמר עכ"ל א"כ לפ"ז לאוקימתא דרב אשי נמי ה"ק דאסור לבשל ואסור לאכול מהן מד"ת ומהן מד"ס חוץ מבשר דגים כו' והשתא מוכח להדיא דלר"ע נמי איכא איסור בשר בחלב בחיה ועוף מדרבנן בין בבישול בין בהנאה וכדפרישית ודברי הרמב"ם נמי מכוונים ע"פ דרך זה שהרי כתב אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה כו' אבל בשר בהמה טהורה שבשלו בחלב בהמה טמאה או בשר בהמה טמאה שבשלו בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנייה ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב מבואר להדיא שלא אמר דמותר לבשל ומותר בהנייה אלא מן התורה וכדמסיים ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב ומהא דכתב אח"כ וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה מוכח להדיא דלענין איסורא דמן התורה קאמר ולהכי קאמר דמאחר דאינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה מן התורה והשתא ודאי משמע דלמאי דכתב אח"כ ואסור באכילה מד"ס כו' ה"ה דאסור לבשלו ואסור בהנאה מד"ס דאיסור בישול והנאה נמשך אחר איסור אכילה כדמוכח להדיא ממה דכתב וכן בשר חיה ועוף כו' אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה דממילא משמע דלמאי דכתב אח"כ דאסור באכילה מד"ס ה"ה נמי דאסור בבישול ובהנאה מד"ס ומה שלא כתב בפי' דאסור מד"ס היינו לפי שלא נתבאר בתלמוד בפירוש וזה דרכו שסותם דבריו כלשון הגמרא ומאחר דפשטא דסוגיא משמע דלא שרי מדרבנן בישול והנאה אלא בשר דגים וחגבים למה לנו להקל. ותו דהתוספות כתבו אהא דתנן בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אסור לבשל כו' ה"ה בשר עוף לרבנן דאסור מן התורה דדוקא ר"ע הוא דאמר חיה ועוף אינו מן התורה ונפקא לן מדדריש לקמן את שאסור משום נבלה אסור לבשלו בחלב עכ"ל לפ"ז משמע דהלכה כרבנן דאין הלכה כר"ע מחביריו ואע"ג דהאשר"י כתב דמדברייתא אלפסי דברי ר"ע אלמא דס"ל דר"ע לפרש דברי ת"ק ולא לאפלוגי עליה מ"מ קשה הדבר להקל כנגד דעת התוספות וכך כתב מהרא"י בהגהת ש"ד סימן ע"ו ושכך נוהגין דאין מחלקין בשר עוף וחיה לבהמה בדין איסור אכילה וא"כ לפ"ז נראה דאין לחלק ביניהן גם לענין איסור בישול והנאה ובין בחיה ועוף ובין בבשר טמא וחלב טמאה נוהג דין איסור בשר בחלב אף בבישול והנאה מדרבנן כן נראה לפע"ד ודו"ק וכל זה דלא כמ"ש בהגהת ש"ע בהגה"ה ראשונה ושנייה ושלישית לחלק בדין בישול והנאה בין בהמה לעוף אלא אין חילוק: וביצים הנמצאים כו' ברייתא פ"ק די"ט פלוגתא דת"ק ור' יעקב

דרכי משה

תשובת ר' ברוך שאסור לבשל בשר אסור בבית ישראל בקדרה של נכרי שמא יחתה הישראל בגחלים תחתיה ושמא בישל בה הנכרי ב"ב או ב בשר וחלב לבדו ובחיתוי עובר על לא תבשל והיה מצריך לשפחה היושבת ברשות ישראל ב' קדרות אחד של חלב ואחר של בשר עכ"ל: (ב) וצ"ע דהרי אפילו בחלב בהמה טמאה מותר לבשל ואפילו בשר חיה ועוף בהלב טהורה הואיל ואינו אלא מדרבנן כ"ש בחלב אשה ולית ביה משום מראית עין בבישול מידי דהוה אחלב בהמה טמאה וצ"ע ועי"ל סוף סימן ס"ו ומ"ש בזו: (ג) וכ"ה בש"ד וב"כ במרדכי וכתב מהרא"י ז"ל בהג"ה ואפילו נגמר קליפתה החיצונה רק שהיא רכה מולחין אותו כשאר בשר וכמדומה שנוהגין הנשים איסור אפילו אם הקליפה קשה לגמרי ואפשר משום דאמרינן (כתובות ס.) אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי איניש קמיה רביה מפרשים התוס' דר"ל ג בכה"ג משה היו נמנעים לפעמים להורות בו לפי שנזכר בתלמוד בהדיא וע"י כך

פרישה

כו' אלא שדיבר הכתוב בהווה פירוש שבשעה שהוא גדי או אמו מניקת אותו ויש לה חלב: (ד) אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה לא כן צריך לגרוס וכן הגיה מ"ו מילת לא ור"ל לא דמותר בבישול ובהנאה ואין ענין כאן לאסור באכילה משום בשר בחלב כיון שכבר אסור ועומד מן התורה משום בשר טמא ואין איסור חל על איסור ועד"ר: (ה) ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן פי' באכילה (אבל התוספות תופסין עיקר דבשר חיה ועוף בחלב דאורייתא עיין בטורים דס"ל דפלוגתא ר"ע ורבי יוסי הגלילי הוא דר"י סבר דאורייתא עכ"ה) וז"ל הרמב"ם פ"ט מהמ"א ואסור באכילה מד"ס כדי שלא יפשיטו העם ויבואו לידי איסור אכילה של תורה שהרי אין משמע בכתוב אלא גדי בחלב ממש ואי תתיר חיה ועוף יבואו לאכול גם בשר בהמה גסה בחלב ע"כ: (ו) וביצים הנמצאים בעופות כו' כתב הרשב"א כו' עי' מ"ש ע"ז בדרישה: (ז) ורש"י פי' כשנגמר החלמון כו' שרי וירצה מדבריו שמתיר אפי'

דרישה

דרך בישול אבל אכילה הוי אסרינן אפילו בלא בישול קמ"ל: [ב] אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה לא כצ"ל וכמ"ש בפרישה דאי אבשר לכלול הכל דבבא אחת עם בשר חיה ועוף דאם כן מהו שאמר אינו אלא מדרבנן דהא מסיק דמותר לבשל ובהנאה אפי' לכתחילה ובאכילה אסור מדבריהם ואילו בשר טמא עם חלב טהורה אסור מן התורה משום טמאה ואפשר לייסב בדוחק דאיסור בשר בחלב דרבנן קאי כמי אחלב טמאה עם בשר טהורה או איפכא וכ"מ אליבא דעת רבי' אפרים והרא"ש ורבינו דס"ל כוותיה ולא אמרינן חתיכה נעשה נבילה כ"א בבשר בחלב אבל שאר איסורין החתיכה עצמה שנאסרת חוזרת להיתר לאחר שנכחש האיסור שבו בששים כנגדו כמ"ש רבינו בסימן צ"ב ובסימן ק"ו וא"כ יש נ"מ הכא דאם אמר שנתבשל בשר זה בחלב טמא נתערב בקדירה אחרת ונסחט החלב ממנו דאז החתיכה עצמה מותרת וכן בחלב אם נתערב בשאר תבשילין ונתבטל האיסור שבה בס' כולה מותר משא"כ אי הוה נאסרת תחילה בדין בשר בחלב הוי בעינן ס' נגד כלה והיא עצמה עומדת באיסורה לעולם אלא שעדיין קשה שלא מצינו זה בשום מקום שבשר או חלב טמאה יש בו איסור בשר בחלב דרבנן ושנעשה נבילה מדרבנן: [ג] ואיזה מהן גמורות כתב הרשב"א כל שיש לה חלבון וחלמון אע"פ שהיא מעורה בגידין הרי זה גמורה ז"ל מ"ו ומ"ש הרשב"א בהכה תרנגולת על זנבה והביאו רבינו לעיל סימן פ"ו דאם היה מעורה בגידין הוי כבשר הפירש מן החי ואסור ודוחק לומר דשם מיירי שלא נגמר הלבון והחלמון דא"כ איך שייך לומר שלא היו מעורות ועוד דאם כן ה"ל לחלק שם בין נגמר החלבון והחלמון כמו הכא ע"כ נראה בודאי מ"ש לעיל קודם שנגמרה היינו כל צרכה ואף על פי שהיא ביצה גמורה בחלבון וחלמון שכיוצא בו נאכלת בחלב אפ"ה כיון שהאיסור משום אבר מן החי הוא אסור כיון שהיא מעורה דהוה כבשר הפורש כו' עכ"ל. וביאור דבריו דהתם היא חיה ועדיין הביצה מעורה בה מיקרי בשר מן החי הואיל ולא פירש כדרך שאר ביצים אבל כאן שהתרנגולת שחוטה ביצה זו ביצה גמורה היא דבבשר עוף בחלב הקילו כמ"ש בשם רש"י בסמוך והייתי יכולין לתרץ כן בקיצור אלא שמ"ו בא לתרץ לשון גמורה הנזכר בתלמוד למה פירש פעם כן ופעם כן ויישב בזה דלענין איסור אבר מן החי כל זמן שמעורה בחייה עדיין אבר מינה מיקרי: [ד] ורש"י פירש כשנגמר החלמון כו' כמו השלל של ביצים המחוברים באשכול שרי טעם רש"י כתבתי בפרישה וכתב ב"י ע"ז וז"ל מדברי רבינו שכתב ועדיין היא אדומה
ומעורה

חדושי הגהות

בגמרא שם: ב ר"ל בשר לבדו לפעמים ולפעמים חלב לבדו וכשמבשל בו אח"כ יתערבו הטעמים ונמצא מבשל בשר בחלב: ג פירוש הא דאמרינן בפרק הדר אפילו ביעתא בכותחא

שרי ויראה מדבריו שמתיר אפילו אין לה עדיין הלבון: (ח) דגים וחגבים מותר לאוכלן בחלב (ט) [ה] כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריא ה ומעושן (י) [ו] ודם שבשלו בחלב פטור ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב המבשל שליל בחלב חייב וכן האוכלו המבשל שליא (יא) או עור גידין ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים בחלב פטור וכן האוכלו פטור המבשל במי חלב או בחלב מתה

יעקב ופסק כת"ק דמתיר בגמורות אפילו מעורות בגידין ומ"ש בשם הרשב"א דדוקא שיש לה חלבון וחלמון לפ"ז צריך לפרש מעורה מעט וטעמו דאם אין לה אלא חלמון איננה נקראת בשם גמורה אבל רש"י הוה קשיא ליה אי איתא דגמורות בחלבון וחלמון קאמר כיצד הן מעורות דמעורות משמע דלגמרי הן מעורות כמו כל שאר השלל של בצים המחובר באשכול ולכך פרש"י דגמורות קאי אחלמון וזהו שהאריך הרא"ש בבאורו לפרש"י שכתב והיינו שלל של בצים וכו' לומר שהוא מחובר יפה באשכול כמו כל שאר השלל שמחובר יפה באשכול שהוא בשר השדרה שהבצים אדוקין שם כמו שפרש"י לשם לאפוקי מעורה מעט וכך היא כוונת רבינו שכתב ועדיין היא אדומה ומעורה כמו השלל של בצים כו' וטעמו לומר כמו כל שאר השלל של הבצים שהיא מעורה לגמרי וסובר רבינו דבכלל כמו השלל משמע נמי אפילו הוא אדומה כמו כל שאר השלל ופשיטא דבכלל זה נמי אף במחובר באשכול עדיין כמו שאר השלל והכי מוכח להדיא בליסנא קמא דרב יוסף דברייתא דתני מן השלל של בצים טהור דלא כרבי יעקב כו' דאלמא דההיא דמצא בה בצים גמורות דפליגי בה ת"ק ורבי יעקב בשהיא מחובר באשכול בכלל כל שאר השלל ומבואר הוא מדברי הרא"ש דכתב דבריו אליבא דליסנא קמא דרב יוסף ע"ש בסוגיא בפרש"י ובלשון הרא"ש וכל זה דלא כמו שהבין ב"י שרבינו לא קאמר אלא בפורשת מן האשכול דליתא · ודע דהרשב"א בת"ה הארוך פי' שלל של בצים היינו גדולות שיש להם חלבון וחלמון ואשכול היינו בעודם קטנות שאין להן אלא חלמון לבד ע"ש תחלת שער רביעי בית שלישי אבל רבינו נמשך אחר דברי הרא"ש על פי פרש"י · ואיכא למידק הלא גבי גיעולי בצים כתב הרשב"א דמעורה בגידין הוי כבשר הפורש מן החי כדלעיל בסימן פ"ו ס"ו ואין לפרש דלשם איירי באין לה אלא חלמון בלבד דא"כ אי אפשר שלא תהיה מעורה בגידין ועוד אמאי לא כתב הרשב"א גבי געולי בצים דאפי' מעורה נמי שרי כשיש לה חלבון וחלמון כדכתב גבי בשר בחלב אלא נ"ל דאפילו יש לה חלבון וחלמון אם מעורה בגידין הוי כבשר הפורש מן החי ואסור ודוקא לגבי בשר בחלב הקילו משום דבשר עוף בחלב דרבנן כתירוצו של בה"ג א"כ משום דבשר בחלב כל חד באפי נפשיה שרי הקילו כמו שהעתיק ב"י בסי' פ"ו: ולענין הלכה פסק ב"י בש"ע כסברת הרשב"א מיהו נראה כיון דהמרדכי וס"ד אסרי לאכול בחלב אא"כ כשנמצאים בקליפתן החיצונה הקשה וכפי' רשב"ם אין להקל ותו הלא מהרא"י בהגהת ש"ד התחבט לתת טעם למנהג העולם שאף בקליפה החיצונה קשה לגמרי מולחין אותה ואעפ"י שלא נתברר הטעם יפה בדבריו לפע"ד יראה דמנהג אבותינו תורה היא והוא דבפרק הדר כתבו התוס' דלתירוץ בה"ג והקילו טפי בבשר וחלב מבנבלה משום דבשר עוף בחלב מדרבנן לפ"ז למ"ד בשר

שהמחמיר בזה הוא חומרא דאתיא לידי קולא שיבא למולחם עם עוף או בשר ואם אינם צריכין מליחה נמצא שאין בהם מה לפלוט ובלעי מדם דפלטי עוף ובשר הנמלחים עמהם ומ"מ העולם נוהגין שכל שאין להם חלבון מולחין אותם ואפילו עם בשר (ב"ה וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א וככל כיוצא בדברים אלו סומכין על המנהג):

דגים וחגבים מותר לאוכלן בחלב ר"פ כ"ה (קג:) (כל הבשר) אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים וכתב הר"ן דכיון דלבשלן שרי משמע דלאוכלן בחלב נמי שרי דאיסור בשר בחלב בלשון בישול אפקיה רחמנא וכן כתב הרמב"ם והרשב"א דלאכלם בחלב נמי שרי ומ"מ אין לאכול בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בספר א"ח סי' קע"ג (ד): כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה וכו' ז"ל בפרק ט' מהמ"א המעושן והמבושל בחמי טבריה וכיוצא בהם אין לוקין עליו וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה או בחלב זכר או שבשל דם בחלב פטור ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב ואח"כ כ' המבשל שליל חייב וכן האוכלו אבל המבשל שליא או עור וגידים ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים (בחלב) פטור וכן האוכלו פטור ע"כ · ורבי' איחר החלוקה האמצעית מפני שהוזכר בה מי חלב והיה צריך להאריך בה לכתוב דעת הרא"ש בה אבל איני יודע למה העתיק דם שבשלו בחלב מחלוקה שכתבה הרמב"ם וקבעה בחלוקה הראשונה דמה לו לשנות סדר המחבר ועוד ששם הוא המקום הראוי לשנות בו פטורים ואין לוקין על אכילה משום בשר בחלב דמשמע דלוקה הוא משום דבר אחר ובאותה חלוקה שכתב הרמב"ם קאי למבשל בשר בחלב (מתה) ולדם שבשלו בחלב דלוקה ע"ז משום נבלה וע"ז משום דם אבל בסדר שכתבם רבי' לא קאי אלא לדם שבשלו לחודיה ואח"כ כשכתב בשר שבשלו בחלב (מתה) כתב סתם פטור ולא כתב אין לוקין על אכילתו והו"ל לצרף שתים אלה דם ובשר בחלב (ומתה) בבבא אחת ולגזור בהם פטור ואין לוקין על אכילתן משום בב"ח ועל דין זה דדם שבשלו בחלב דמשמע מדברי הרמב"ם שלוקין עליו משום דם יש לתמוה מדאמרינן בפרק הקומץ רבה (כא·) דם שבשלו אינו עובר עליו ומיהו רש"י בפכ"ה (קט·) אמתני' דהלב קורעו ומוציא את דמו כתב דדם שבשלו חייב עליו כרת וצ"ל דס"ל דההיא דהקומץ רבה אתיא דלא כהלכתא ונראה שזהו דעת הרמב"ם ז"ל ודינים אלו פשוטים בפרק כ"ה (קיד·) חוץ ממבושל בחמי טבריה ומעושן ועור וכתב ה"ה שהמעושן הוא בעיא בירושל' פ' הנודר מן המבושל ולא איפשיטא וספיקא דאורייתא לחומרא ומבושל בחמי טבריה נראה שם שהוא שוה למעושן ולגבי שבת (מ:) המבשל בחמי טבריה פטור ועוד סובר הרמב"ם שהוא שוה לגידים ועצמות וכו':

עוף בחלב .דאורייתא אפילו מלא בה ביצה שכמוה נמכרת בשוק אסור לאכלו בחלב וכדין ביצת נבלה והשתא מאחר שלדעת התוס' בפ' כ"ה פליגי רבנן אדר"ע וס"ל דבשר עוף בחלב דאורייתא אין הלכה כר"ע מחביריו ודלא כהרא"ש שכתב דר"ע מפרש הוא ולא פליג וכך נוהגין העולם שאין מחלקין בדין איסור אכילה בין בשר בהמה לבשר עוף וכדכתב מהרא"י בהגהת ש"ד סימן ע"ו א"כ לפי דעת התוס' וע"פ תירוץ בה"ג דין גמור הוא שאסור לאכול ביצה שנמצא בתרנגולת בחלבי אפי' כמוה נמכרת בשוק וכדין בילת נבלה ולכך נזהרין העולם למולחה לפי מנהגם לאורויי דדין בשר יש לה וממילא לפי זה אין לאכלה בחלב אפילו כמוה נמכרת בשוק דאל"כ הו"ל תרתי דסתרי אהדדי ודלא כמו שפסק בש"ע דמותר לאכלן בחלב אפילו מעורה בגידין כהרשב"א דליתא מיהו דיעבד אם נתערבו בחלב אין להחמיר בכמוה נמכרת בשוק ומהאי טעמא נמי אם מלחוה עם בשר הבילה נאסרת דכיון שאין בה דם כלל בולעת דם פליטת הבשר ואין הקליפה הקשה מונעת מלפלוט ולבלוע ע"ל במ"ש בס"ד סוף סימן ע"ה : **כתב** הרב בהגהת ש"ע דכשעושין חלב משקדים ומניחין בה בשר עוף דא"צ לחוש למראית העין לשום שם שקדים ושרי ליה מאחריה וכבר כתבתי בסימן ס"ו לסתור טעמו שכתב בזה להתיר וכ"פ מהרש"ל וע"ש : **כתב** הרמב"ם המבשל בחמי טבריה כו' כבר הקשה בית יוסף על דברי רבינו ששינה לשון הרמב"ם ולי נראה דאפשר לומר דבכוונה שינה לאורויי דס"ל להרמב"ם דדם שבשלו בחלב אעפ"י שאין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב מכל מקום לוקים עליו משום דם ולפי דבדברי הרמב"ם אפשר לפרש דלא קאמר אין לוקין על אכילתו אבל לוקין עליו משום ד"א אלא במבשל בשר בחלב מתה אבל בשל דם בחלב אינו לוקה אף משום דם מדאמר בפרק הקומץ רבה דם שבשלו אינו עובר עליו וכך מוכח קצת לשון הרמב"ם דכתב לשון יחיד ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב דמשמע דלא קאי אלא אחלוקה אחת מן החלוקות ומסתמא דלא קאי אלא בבשל בשר בחלב מתה מטעם דאמרן לכך העתיק רבינו דם שבשלו בחלב מחלוקה שכתבה הרמב"ם וקבעה בחלוקה הראשונה לאורויי דאף בדם שבשל בחלב לוקה עליו משום דם ואין צ"ל במבשל בשר בחלב מתה ולכך

דרכי משה

כך בשתרבב המנהג עכ"ל ובאו"ה כלל מ"ב כתב דכל זמן שאינה גמורה שכמוה נמכרת בשוק צריכה מליחה ואסורה לאכלה בחלב עכ"ל ונ"ל דטוב למולחה לבד בלא שאר בשר : (ד) ולא ראיתי מימי נזהרין בזה וגם בא"ח סימן קע"ג אינו אלא שלא לאכלו בבשר משום סכנה אבל בחלב שרי ועי"ל סימן ק"ו ולכן נראה שנתערב ד להרב בשר בחלב

דרישה

ומעורה כמו השליל של ביצים המחובר באשכול נראה שהוא מפרש כל שהוא מחוברת באשכול עדיין לא נגמרה אלא בשכבר פרשה מן האשכול עסקינן ומפני שעדיין היא אדומה ואית ביה שורייקי סומקי קרי לה מעורה בגידין ומפני שהיא דומה לאותן שמחוברים באשכול כתב הרא"ש והיינו שלל של ביצים כשמחוברת באשכול כלומר שהיא דומה לאותן שבשלל דהיינו שמחוברת באשכול אבל לולי דברי רבינו לא הייתי מפרשין כן שמדברי הרא"ש משמע שהוא מבאר דברי רש"י אפי' במחוברות מותרין כשנגמרה החלמון וז"ל הרא"ש ואפי' הן מעורות אלא שנגמר החלמון והיינו שלל של ביצים כשמחוברת באשכול ובלבד שיגמור החלמון אבל אותן שלא נגמר החלמון שלהם אסורים עכ"ל משמע להדיא מזה שאפילו מחוברת מתיר רש"י ולעד"נ שגם רבינו מפרש לדברי רש"י כן ומ"ש כמו השליל ה"ק כמו גם שמעורה הכי היא דומה לשליל במעורה ובאדמומית אפ"ה כיון שנגמר החלמון אין לו דין שליל שבשליל הם הביצים קטנים הנמצאים מקובצים הרבה יחד ואדוקים בשדרה של העוף ואין שום אחד נגמר מהן אפי' החלמון לבדו רק קצת החלמון וק"ל : [ה] כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה כו' ז"ל הרמב"ם בפ"ט מהמ"א המעושן והמבושל בחמי טבריה וכיוצא בהן אין לוקין עליו וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה או בחלב זכר או שבשל דם בחלב פטור ואין לוקה על אכילתו משום בשר בחלב ואח"כ כתב המבשל שליל חייב וכן האוכלו אבל המבשל שליא או עור וגידים ועצמות ועיקרי קרניים וטלפיים הרכים פטור וכן האוכלן פטור ע"כ · וכתב ב"י ע"ז ורבינו איחר החלוקה האמצעית מפני שהוזכר בה מי חלב והיה צריך להאריך בה לכתוב דעת הרא"ש אבל איני יודע למה העתיק דם שבשלו בחלב מחלוקה שכתב הרמב"ם וקבעה בחלוקה הראשונה דמה לו לשנות סדר המחבר ועוד ששם הוא המקום הראוי לשנות בו פטורים ואין לוקין על אכילה משום בשר בחלב דמשמע דלוקה הוא משום דבר אחר ובאותה חלוקה שכתב הרמב"ם קאי למבשל בשר מתה בחלב ולדם שבשלו בחלב דלוקה על זה משום נבילה וע"ז משום דם אבל בסדר שכתבם רבינו לא קאי אלא לדם שבשלו לחודיה ואח"כ כשכתב בשר מתה שבשלו בחלב כתב סתם פטור ולא כתב אין לוקין על אכילתו והו"ל לצרף שתים אלה דם ובשר מתה בבבא אחת ולגזור בהם פטור ואין לוקין על אכילתן משום בשר בחלב עכ"ל ב"י · ונראה שצריך להגיה בבית יוסף בשלשה מקומות שכתב בשר מתה שבשלו בחלב שהרי רבינו לא הביאו בבא זאת בדברי הרמב"ם וגם הב"י בהעתקתו דברי הרמב"ם וע"כ נראה שצריך להגיה בשר שבשלו בחלב מתה · ומה שתמה ב"י על רבינו למה לא כלל בבבא אחת דם ובשר בחלב מתה ולומר בהם פטור ואין לוקין על אכילתן משום בשר בחלב עכ"ל ונידוק מזה דלוקין משום דם ומשום נבילה תמיה לי על תמיהתו דמהיכי תיתי לן ללקות על חלב מתה משום נבילה הרי חלב זו כמים היא בבהמה חיה ואם הבהמה מתה החלב לא נאסר משום נבילה ללקות עליה דהו"ל דומה לביצת נבילה דאינה אסורה מדאורייתא משום דבחיי העוף נתגדלה ולא מעת שמתה וה"נ חלב של טהורה שמתה והרמב"ם שכתב פטור ואין לוקין עליו משום בשר בחלב אדם קאי דמייתי סליק ומזה הטעם לא כללם רבינו בבבא אחת לבאר דדוקא בדם יש לאו אחר וכדי שלא תטעה בביאור דברי הרמב"ם לומר שמ"ש ואין לוקין עליו משום בשר בחלב דדייקינן מיניה הא משום איסור אחר שבו לוקין קאי אדם ואחלב מתה · גם לפי מ"ש בית יוסף בשר של מתה בחלב איכא למימר דלהכי אלקינהו רבינו משום דבבשר מתה לוקין לכ"ע משום נבילה מה שא"כ בדם כמ"ש בסמוך ולא הוצרך לכתוב דלוקין משום נבילה דזה פשוט וברור הוא וק"ל גם מה שתמה ב"י על רבינו ששינה הסדר הנה כתבתי טעם לשינוי זה גם השלל כתבם רבינו על סדר נכון שמתחלה כתב אלו שאין בישולן בישול גמור וכלל דם עמהם שלא יהא מקום לטעות ולומר דמ"ש רבינו ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב דמשמע אבל משום שאר איסור שבו לוקין קאי גם אמעיך הנכללים עם דם דהבהך חמי טבריה ומעושן אין שום איסור אחר אלא בשר בחלב ואח"כ כלל אלו שאין עובר עליהם משום שאין החלב חלב גמור ואח"כ כלל אלו שאין עוברים עליהם משום שאין הבשר בשר גמור : [ו] ודם שבשלו בחלב פטור כו' משום בשר בחלב משמע הא משום דם לוקין עליו וז"ל ב"י ויש לתמוה מדאמרינן בהקומץ רבה דם שבשלו אינו עובר עליו ומיהו רש"י בפרק כל הבשר אמתניתין קורעו ומוציא את דמו כתב דדם שבשלו חייב עליו כרת וצ"ל דס"ל דההיא דהקומץ רבה אתיא דלא כהלכתא

פרישה

אפי' אין לה חלבון טעם רש"י דבשר עוף בחלב מדרבנן לפיכך הקילו ועיין בב"י בדין מליחת ביצה שלא נגמרה (כתב רש"ל עכ"ה) ואנו אוסרים הכל עיין בשערים כפי מה שהגהתי ועד"ר : (ח) דגים וחגבים מותר לאוכלן בחלב ומ"מ אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמ"ש בטור א"ח סימן קע"ג עכ"ל ב"י ובד"מ כתב ע"ז וז"ל ולא ראיתי בימי נזהרין בזה וגם בא"ח סימן קע"ג אינו אלא שלא לאוכלו בבשר משום סכנה אבל בחלב שרי ועי"ל סימן ק"ו ולכן נראה שנתערב להרב ב"י בשר בחלב גם משמע להתיר מהא דאמרו דגים שעלו בקערה של בשר מותר לאכול בכותח משמע שאוכלין דגים עם כותח שהוא חלב אבל איפכא לא אמר שמותר לאוכלן עם הבשר ועי"ל סימן צ"ה בדין דגים שעלו בקערה : (ט) כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה ומעושן פי' מעושן שנתחממו בשר בחלב בעשן כמו בחמי טבריה או י"ל שנשרו בחלב ואח"כ תלאוי בעשן : (י) ודם שבשלו כו' אין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב אלא משום דם וגם רש"י כתב שעל דם מבושל חייב עליו כרת ולא כהלכתא היא ההיא דהקומץ רבה שאמר שם דם שבשלו אינו עובר עליו ועד"ר מ"ש ע"ז : (יא) או עור וגידין ועיקרי קרניים פי' דוקא עיקרי קרנים שהם רכים : (או בחלב מתה אינו ר"ל דוקא שמתה מעצמה ותאמר שפטור מטעם דאין איסור חל על איסור אלא אף חלב שמוטה בכלל חלב מתה היא ופטור מטעמא דדרשינן התם בחלב אמו ולא בחלב שמוטה

חדושי הגהות

בכותחא וכו' מפרשים התוספות בשם בעל הערוך דלא בסתם ביצים איירי דאותן א"צ היתר דאין לך ע"ה שלא ידע שמותרת בחלב אלא כששוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות איירי שמותר לאכלן בחלב כדאיתא ביצה (ו) : ד כל הפוסקים תמהו על הרב"י בזה ורצו לשלוח יד להגיה דבריו ובכ"ה מצאתי שכתב וז"ל ולעיקר הקושיא יראה שמה שהביא לרבנים הנזכרים לתפוס לרבינו המחבר בזה הוא מפני שהם סוברים שמ"ש רבינו המחבר כמ"ש בא"ח סימן קע"ג שהכוונה לומר ששם נתבאר דאין לאכול חלב עם דגים מפני הסכנה וליתא שאין כוונתו כך אלא כוונתו לומר אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שאמרו הרופאים (וכמו שכתב בעל שארית יהודה) מפי הרופאים שיש בזה סכנת צרעת כמו שנתבאר בא"ח סימן קע"ג דמפני הסכנה אין לאכול בשר עם דגים ה"ה נמי חלב ודגים שיש סכנה באכילתם ע"פ הרופאים שאין לאכלם יחד ע"כ : ה פירוש שנתרסקו

מתה או בחלב זכר (ה) פטור [ז] וכתב א"א הרא"ש ז"ל דנסיובי דחלבא אינה בכלל מי חלב ואסור מן התורה אלא מי חלב היינו אחר שהוציאו מן החלב כל האוכל כגון לאחר שעשו כל הגבינה מבשלים החלב והאוכל צף מלמעלה ולא נשאר בו אלא מים בעלמא זהו הנקרא מי חלב (יג) [ח] חלב הנמצא בקיבה לדעת רב אלפס אינו חלב ומותר לבשל בו בשר אפילו בצלול שבה וכ"כ הרמב"ם ורש"י אסרו וכתב שהוא חלב גמור אפילו הקרוש שבה כ"ש הצלול ור"ת חילק הקרוש שבה אינו חלב (ו) אבל הצלול הוא חלב (יד) לפיכך אם מלח הקיבה בחלבה נאסר משום בשר בחלב דמליח כרותח וכן אם עמד בה יום אחד דכבוש כמבושל [ט] ואם העמיד בה גבינות אם יש בהן בנותן טעם אסורות לרש"י אפילו בקרוש

כתב א"א הרא"ש ז"ל דנסיובי דחלבא אינה בכלל מי חלב ואסורים מן התורה וכו' בפ' כ"ה (קיד.) אהא דתניא המבשל במי חלב פטור וכ' התוס' דאיסורא מיהא איכא דהא כותח מנסיובי חלבא כדאיתא פרק אלו עוברין ואמרינן לעיל דאסור לאכול בשר בכותח וכתב ע"ז ואני אומר דנסיובי מן התורה אסירי והא דתניא דפטור במי חלב היינו לאחר שהוציאו מן החלב כל האוכל וכו' ואפשר דאיסורא דרבנן מיהא איכא לבשל בו בשר מדקתני פטור ולא קתני מותר: **חלב** הנמצא בקבה לדעת הרי"ף אינו חלב וכו' כבר כתבתי בסימן פ"א שהרי"ף גורס במסקנא בפ' כ"ה דכשרה שינקה מן הטריפה מעמידין בקבתה וכ"ש טריפה שינקה מן הכשרה משום דחלב המכונס בקבה פירשא בעלמא הוא ולפיכך כתבה שם בשמעתא דכחל דהא דתניא קבה שבשלה בחלבה אסורה קודם חזרה נשנית אבל האידנא הא איפסיקא הלכתא בהדיא דמעמידין בקבת נבילה דפירשא הוא וכרא שהוא מפרש דכי אמרינן פירשא בעלמא הוא היינו לומר דנפק ליה מתורת אוכל וחשיב כפרש וטנופת וכ"פ הרמב"ם בפט"ו מהמ"א אבל רש"י אינו גורס במסקנא דפרק כ"ה כשרה שינקה מן הטרפה דהכיא קיבתה אסור וכ"כ שהוא דעת הר"ן ור"ת מקיים הגירסא אלא שמחלק בין צלול לקרוש שכל שהוא צלול עדיין שם חלב עליו והיינו ההיא דקבה שבשלה בחלבה אסור והא דאסיקנא דכש"ה שינקה מן הטרפה קיבתה מותרת משום דחלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא היינו דוקא בחלב הקרוש שבה שכיון שנקרש יצא מתורת חלב והוי פירשא בעלמא כתבו התוספות שם ואותן הקרוש לפי דבריו אפי' נמלח בתוך הקבה מותרין והרשב"א אע"פ שבחידושיו כתב שנראין דברי רבינו תם בת"ה כתב המבשל בחלב שבקבה אפי' היה צלול מותר דאינו אלא כפירשא בעלמא ויש מי שאוסר בצלול אבל בנקרש בחיי הבהמה מותר דכיון שנקרש בחייו (בחיי) הבהמה חשוב כפרש והגאונים מסכימים להתיר עכ"ל נראה מדבריו אלא שהוא סובר כדברי הגאונים והרא"ש בס"פ כ"ה דחה סברת הרי"ף וכתב סברת רש"י ואח"כ סברת ר"ת וכתבתי לשונו בסימן פ"א ומשמע לרבינו שמאחר שהביא דברי רבי' תם באחרונה דהכי ס"ל ול"נ י שהוא נוטה לדעת רש"י שהרי כתב שאין הלשון מוכח ז כגירסת רש"י (רב אלפס) אלא שכוגה אח"כ בספרים ועוד שכתב ור"ת היה אומר דלגירסא זו יש לחלק וכו' משמע דאיהו לא סבר לה לאותה גירסא: כתב המרדכי שיש מי שסובר דחמאה וחלב הצלול כשחזר ונקפה נעשה פירשא ע"כ (ז) ומתוך דברי הרשב"א שכתב נקרש בחיי הבהמה יתבאר לך שאינו סובר כן וכן הוא משמעות דברי הפוסקים ז"ל: **ולענין** הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן דבין קרוש בין צלול פירשא בעלמא הוא וכן נהגו: ומ"ש לפיכך אם מלח הקיבה בחלבה נאסר וכו' כן כתב רש"י בסוף פרק כ"ה וחלק על המתירין משום דהוי נ"ט בר נ"ט דלא דמו כלל משום דכיון שיש בחלב זה טעם מהבשר נעשה חתיכת איסור וכשמתערב עם חלב בגבינה הרי הוא אוסרו ואע"פ שרש"י פוסק שם דבכל שהוא אוסר משום דהוי מין במינו לא חשש רבינו לכתוב כך אלא כתב שאם העמיד בה גבינות אינו אוסר עד שיהא בה בנ"ט וזהו מפני שהוא כתב בסי' ק"ח שמסקנת הרא"ש כדברי האומר דמין במינו בששים וסתם בזה דבריו כאן כדעת הרא"ש והשיעור שצריך שיהא במליחה לשיחשב כרותח נתבאר בסי' ס"ט גבי מולח בכלי שאינו מנוקב ושיעור מליחתו לשיהיה כרותח כתב רבי' בסימן צ"א: **ומ"ש** וכן אם עמד בה יום אחד דכבוש כמבושל יתבאר בסי' ק"ה בס"ד. ומשמע מדברי רבינו דלסברת הרי"ף והרמב"ם אפי' נמלח קבה בחלבה או עמד בה כמה ימים מותר להעמיד בה דכיון דאינה חלב אלא פירשא ל"ל בה בין בצלול בין בקרוש ולר"ת נמי בקרוש שרי וכן משמע מתשובת רשב"א שהביא המרדכי דטעם היוצא מן הבשר נעשה פרש כשנבלע בקבה והטעם משום דאין כח בטעם שקבל פרש זה מן העור לכשיתחבר אח"כ עם חלב גמור שממנו נעשה גבינה שיוליך עמו טעם בשר ויעשה אח"כ בשר בחלב שהרי דגים שקבלו טעם בשר מותר לחברם אח"כ עם חלב וכ"ש זה שהוא פרש ודבר בטל שאין בו כח לקבל טעם בשר ולהוליך זה הטעם עמו לחבר אותו עם חלב הגבינה הנקפא בו לעשות או בשר בחלב דהוי גרוע מנותן טעם בר נ"ט מלד שהוא פרש גמור אבל רבי' ירוחם כתב שיש מי שכתב דאפי' לפי שיטת הגאונים אם נמלח הקבה בתוך העור שאסור להעמיד בה גבינה שאע"פ שהיא פרש בעלמא מ"מ כבר לקחה טעם בשר וכשמעמיד בה הו"ל בשר בחלב וכ"כ עיקר ע"כ וכ"כ מת"ש המרדכי בשם אבי"ה וספר התרומה וכתב עוד יש מי שכתב שאם עמד ימים רבים החלב כנוס בתוך הקבה ליבשו (עד שנעשה יבש) שנאסר שהרי הוא ככבוש והרי הוא כמלוח וכ"ש אם העמידו בעשן ליבשו עד שנעשה יבש והוא כמו קבה שנמלחה בעורה ולא מטעם בשר בחלב שכבר אמרנו דבשר בחלב אפי' תרו ליה כולי יומא כשרה אלא מטעם אם הוא קיבת נבלה או טריפה או לפי מה שכתבתי כי אפי' שהקבה פירשא בעלמא מ"מ לקח טעם העור ומעמיד החלב בבשר עכ"ל: ולענין הלכה נראה דאפי' לדידן דנקיטינן כהרי"ף והרמב"ם יש להחמיר שלא להעמיד בחלב הקיבה שנמלח בקיבתה או שעמד בו יום אחד ומיהו היכא שהעמיד כבר בדיעבד נראה שיש לסמוך על דברי המתירין (ח):

כתב בשבלי הלקט עור קיבה שמולחין ומייבשין אותו וממלאין אותו חלב מותר דכיון שנתייבש העור הוי כעץ בעלמא ואין בו שום לחלוחית בשר (ט): תנן בסוף פרק כ"ה (קטז:) המעמיד בעור של קבה אם יש בה בנ"ט הרי זו אסורה וכתב הרשב"א תמיה לי מה קמ"ל פשיטא דבשר בחלב בנ"ט אסור ושמא קמ"ל דדוקא אם יש בה בנ"ט אסור ומשום בשר בחלב הא אין בו בנ"ט מותר דאע"ג דמעמיד הוא בשר בחלב בטעמו תלה ליה רחמנא כדאמר רבא לעיל דרך בישול אסרה תורה מה שאין כן במעמיד בעור נבלה דאזלינן בתר מעמיד ואף על גב דלית בה נ"ט רואין אותו כאילו הנבלה קיימא בעין וכ"כ הר"ן שם ובפרק אין מעמידין בשם ה"ר יוסף הלוי הא דאמר שמואל מפני מה אסרו גבינות הנכרים מפני שמעמידין אותם בעור קבת נבלה דהיינו טעמא דנקט עור קבת נבלה משום דמאחר שהוא בעלמו אסור

ולכך כתב רבינו אח"כ בכתם או בחלב מתה פטור ולא הוצרך לפרש דאין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב אבל לוקה עליו משום נבלה משום דגלמדנו במכ"ש ממבשל דם שכתב תחלה ועיין בב"י שהביא ראיה מפירש"י דפכ"ה גבי לב דדם שבשלו חייב עליו כרת אבל הרשב"א ס"ל דהלכתא דדם שבשלו אינו עובר עליו כדכתב רבינו על שמו ס"ס ע"ז: **וכתב** א"א הרא"ש דנסיובי דחלבא וכו' ע"ל סוף סי' פ"א הביא ב"י דברי הרא"ש דאף להר"ר שמחה דמי חלב שרי באכילה מ"מ לא לקי עליה בבשר בחלב דקרא קאמר בחלב אמו כמו שיוצא מן האם מעורב עם האוכל וכו': **חלב** הנמצא בקבה וכו' באשיר"י ס"פ כ"ה כתב תחלה גירסת רב אלפס וכתב עליו ולא משמע כן וכו' ואח"כ כתב דרש"י לא גרס ליה וכתב עליו ואין הלשון מוכיח כגירסת רש"י וכו' ואח"כ כתב ור"ת היה אומר דלגירסא זו יש לחלק וכו' מדהקש' על גירסת רב אלפס וגי' רש"י ועל חילוקו של ר"ת לא הקשה כלום אלמא דמסקנתו כר"ת והב"י כתב דנ"ל שדעת הרא"ש נוטה לדעת רש"י שהרי כתב וכו' ולא הבנתי דבריו ואולי ט"ס הוא וצריך להגיה שדעת הרא"ש נוטה לדעת הרי"ף: **ומ"ש** לפיכך אם מלח הקבה וכו' פירוש כיון דאיסורא הוי משום בשר בחלב אינו אוסר אלא בנ"ט ואם יש ששים הכל שרי אבל אינו אוסר משום דה"ל דבר המעמיד דבשר בחלב בטעמא תלה ליה רחמנא אבל בהעמיד בעור קבת נבלה אוסר מטעם דאזלינן בתר המעמיד ולא מהני ביה בטול ששים עיין בב"י

דרכי משה

בחלב: (ה) באו"ה כלל ל"א ואם נפל הלב זכר על בשר או בקדרה של בשר אינו אוסר דלא מיקרי הלב אפי' מדרבנן לאסור תערובתו אבל מי חלב והלב טמאה דינו כשאר הלב וכן חלב שחוטה לאסור תערובתן עכ"ל. ומ"ש דהלב טמאה אוסר תערובתה לא ידעתי למאי נ"מ ת"ל דאוסרת משום טמאה וצ"ע: (ו) ע"ל סי' פ"א כיצד נוהגין בזה או כהרי"ף והרמב"ם או כר"ת ואשר"י או כרש"י: (ז) וכ"מ בש"ד: (ח) ונראה שמה שדימה זו לדגים שעלו בקערה דלא דמי כלל דהתם לא קיבל טעם מן הבשר עצמו אלא מן הקערה שקבלה טעם מן הבשר והוי נ"ט בנ"ט לאפוקי כאן שקיבל טעם מן הקבה הוי טעם ראשון אלא נ"ל טעם המתירים משום דלא מיחשב טעם הואיל והחלב הוי פירשא גם הטעם שקיבל מן הבשר הוי פירשא כן נ"ל. ועוד נראה דמ"ש סתם בדיעבד שרי היינו לפי סברתו דס"ל דנקטינן כרי"ף ורמב"ם כמו שפסק בהדיא אבל לפי מ"ש לעיל סי' פ"א דיש להחמיר כר"ת אם היה צלול טריפה ואם העמיד בה גבינות אם יש בהן בנ"ט אסור מיהו אם יש ס' לבטל שרי דלא כמרדכי פכ"ה ד' תש"מ ע"ב בשם הרשב"א דאינו בטל בס' דהואיל והוא מעמיד אינו בטל ואף ר"ת דס"ל דבטל לא אמר כן להלכה למעשה עכ"ל וכ"פ באו"ה ובהגש"ד סי' פ"ג כתב דבדיעבד יש לסמוך אר"ת ולהתיר אם העמיד בקבה אסורה אם אינו בנ"ט עכ"ל ונ"ל דדברי הטור צ"ע דכאן פסק דבטל בס' ובא"ח סימן תמ"ב דבר המעמיד חשוב בעין ואינו בטל ובב"י האריך בזה והביא הרבה פוסקים שס"ל דבדבר המעמיד לא בטיל ואפי' איכא ס' נגדו מלבד בשר בחלב דאפילו העמיד בעיר קבה עצמה בטל בס' דב"ח בטעמא תלה רחמנא דדרך בישול אסרה תורה משא"כ במעמיד בעור נבילה דאזלינן בתר מעמיד ואינו בטל כ"כ הרשב"א והר"ן פא"מ והרמב"ם פ"ג מהמ"א עכ"ל. ונראה שזו היא סברת הטור ועוד נראה לתרץ ממ"ש המרדכי ח דלעיל בשם ר"ב להתיר וכתב טעמא דמסתמא לא העמיד הגבינה מקבה שכולה אסורה דהיינו הצלול אלא גם מן הקרוש ואין רגילות שיתנו קבה להעמיד החלב שלא יהא בה מקבה הקרוש וגם פעמים יהיה קרוש יותר והו"ל זה וזה גורם כו' דנראה דר"ל מטעם זה אין להחשיבו דבר המעמיד דהא זוז"ג ומיהו ס' צריך נגד הצלול ובזה מיושב דברי הטור דכאן פסק דבטל בס' היינו מטעם שפי' ר"ב הנ"ל: (ט) כ' באו"ה כלל י"ה כתב בא"ז פ"ב דע"ז וכ"ה בהג"א שר' שמחה אוסר קבה שנשתהא בתוכה חלב עד לאחר שנצטנן בתוכו משום בשר בחלב אפי' לא נמלח עמה לפי שהחלב חמוץ וחריף שהרי מעמידין בו עכ"ל אטנם בדיעבד יש לסמוך אדברי הפוסקים דלא אסרי אלא ע"י מליחה וכתב בשם מהר"י פרושין דלאחר שהוציאו

פרישה

מתוסה עכ"ל רנ"ב עכ"ה): (יג) חלב הנמצא בקיבה לדעת רב אלפס אינו חלב אלא פירשא בעלמא הוא ועד"ר: (יד) לפיכך אם מלח הקיבה בחלבה נאסרה מדרבנן ועד"ר: אסור

דרישה

כהלכתא ונראה שזהו דעת הרמב"ם עכ"ל ולפי מה שהבין הב"י הנ"ל דעת הרמב"ם בכלל חלב מתה ודם ועלייהו קאי מ"ש ואין לוקין משום בשר בחלב אפשר לומר דלק"מ דאהלב מתה לחוד קאי ולא אדם דבדם פטור אף ממלקות דדם כמו שכתוב הבית יוסף שהוא דם מבושל אלא שזה

אלא לב"י לדוחק הוא וכדם סליק משמע דעליה קאי. ומ"ש ב"י דס"ל דדם שבשלו האורייתא בס"ם ע"ז הביא רבינו דעת הרשב"א בבי דוגי שכתב ז"ל והם עבר ונתן אפי' מלח הרבה מותר שאין בו איסור דאורייתא כיון שנתבשל הדם כו' מזה מוכח דס"ל דדם שבשלו דרבנן. ורבינו העתיק לעיל דעת הרשב"א כתנא וכאן דברי הרמב"ם סתמא והם סותרין זה"ז. ונראה דה"ק הכא שבעל דם שבשלו אין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב וזו אליבא דכ"ע אבל אין לוקין עליו משום דם וזו לא פירש בדבריו והוא תלוי במחלוקת המ"ד כנ"ל וכ"ל:

[ז] וכתב הרא"ש ז"ל דנסיובי דחלבא אין בכלל מי חלב (ואסור מן התורה הוי אסור ר"ל וחייב מלקות עכ"ה). והא דסתם בסימן פ"א שכתב שם פלוגתא במי חלב של בהמה טמאה אי מותר לאוכלו אי לא ולא חילק בזה נראה דה"ט משום דנוהגין בו היתר בכל כמו שמסיק שם ולפיכך לא רצה להאריך ולפרש במה הנוה אוסרין מי חלב וע"ש מ"ש ב"י על דברי רבי אליעזר שאוסר מי חלב: [ח] חלב הנמצא בקיבה לדעת הרי"ף כו' אפילו בצלול שבה ואף על גב דתנן כשרה שינקה מן הטריפה חלב הנמצא בקיבתה אסורה וכמש"ס לעיל סימן פ"א בהרי"ף ס"ל דהותה משנה קודם חזרה נשנית אבל מסקנא דשמעתין ס"ל דמותר וגורס בגמרא דמותר להעמיד בקיבה כבירה שינקה מן הטריפה אבל ר"ת ס"ל שאסור ומחלק בין צלול לקרוש אביו"א ור"ן (ועיין בב"י בסימן פ"א ובכאן עכ"ה): [ט] ואם העמיד בה גבינות אם יש בהן בנ"ט אסורות כתב בד"מ וז"ל דברי הטור צ"ע דכאן פסק דבטל בס' ובא"ח סימן תמ"ב פסק דדבר המעמיד חשוב בעין ואינו בטל ובב"י האריך בזה והביא הרבה פוסקים שסבירא להו דבדבר המעמיד חשוב בעין ואינו בטל מלבד בשר בחלב דאפילו העמיד בעור הקיבה עצמה בטל בס' דבשר בחלב בטעמא תלייה רחמנא דדרך בישול אסרה תורה מה"כ במעמיד בעור נבלה דאזלינן בתר מעמיד ואינו בטל כ"כ הרשב"א והר"ן פרק אין מעמידין ונראה שזהו ג"כ סברת הטור עי"ל כמ"ש במרדכי בשם ר"ת דמסתמא לא הועמד הגבינות מקיבה שכולה איסורא דהיינו הצלול אלא גם מן הקרוש דאין רגילות שיתנו קיבה להעמיד חלב שלא יהא בה ג"כ קרוש וה"ל זה וזה גורם עכ"ל ור"ל דמכ"ט אין להחשיבו דבר המעמיד ומיהו ס' צריך נגד הצלול ובזה מיושב ג"כ דברי הטור עכ"ל ד"מ ואע"ג דלרש"י גם הקרוש אסור וכתב דה"ל כחלב גמור אנו קי"ל כר"ת ולא כתב רבינו כאן דעת רש"י אלא ללמדינו דאם יש בהן בנ"ט דאסורין לכ"ע אבל בהיתרא כשאין בה בנ"ט לא כתב דמותר לכ"ע אלא לרש"י ג"כ אסור משום דה"ל דבר המעמיד אפי' בקרוש שבתוכו וכמ"ש: ועתנין

חידושי הגהות

שנהחממו בשר וחלב בעשן פרישה: ו הב"ח תמה על זה וכתב דאולי ט"ס הוא וצ"ל ול"נ שדעת הרא"ש נוטה לדעת הרי"ף: ו ע' סימן פ"א א"ח ח': ח כוונתו אדברי המרדכי שהביא הרב"י בס"ם זה:

בב"י האריך בזה: ומ"ש דלר"ת בצלול דוקא אבל בקרוש כיון דפירשא היא לית לן בה איכא למידק דאע"ג דפירשא היא מ"מ קבלה טעם בשר במליחה וטעם כעיקר דאורייתא וכשמעמיד בה הו"ל בשר בחלב וכ"כ הר"ר ירוחם והמרדכי ע"ש ראבי"ה וכה"ת והביאו ב"י. וי"ל דלר"ת בקרוש ולרב אלפס אף בצלול אין כח בטעם בשר שקיבל פרש זה מן עור הקיבה לאסור את החלב. ועיין בב"י. ולי נראה לפע"ד דכיון דבשר בחלב חידוש הוא דאפי' תרו לה כולי יומא לא נאסר א"כ אין חלב זו שנמלחה עם הקיבה אסורה מדאורייתא אלא גזירה דרבנן הלכך הכא דפירשא בעלמא הוא לא גזרו כלל וע"ל בדין קיבה בסימן פ"א סעיף ה' שם נתבארו מקצת דינים אלו דלא כמ"ש בהגהת ש"ע וע"ש:

פח כל הבשר וכו' משנה פכ"ה. ומ"ש דשני בני אדם המכירים זא"ז אסור אפי' מקפידין שם בגמרא בשני אחין המקפידין יאמרו כל האחים אסורין ואלו מותרים הלכך אפי' מקפידין אסורין ומשם למד רבינו בב' בני אדם המכירין זה את זה דאסורין דאפילו במקפידין נמי אסורין מה"ט דיאמרו כל המכירין אסורין ואלו מותרין: ומ"ש ואפי' המכירין אם עשו שום היכר וכו' שם בברייתא ולא אסרו אלא בתפיסה אחת ופריך תפיסה אחת סלקא דעתך ומשני אלא כעין תפיסה אחת ופי' התוספות והרא"ש דאם יש דבר מפסיק לא הוי כעין תפיסה אחת כדאיתא בע"ז בפר"ו היכי דמי ב' תפיסות כגון דאיכא גובה ביני וביני ולפיכך בהפסקת לחם או קנקן או שאר כלים להפסיק בנתיים או אוכל על מפה אחרת הוי כעין שהי תפיסות שרי. וי"מ דתפיסה אחת כלומר בהוצאה אחת כגון אחים שקנו אתרוג בתפוסת הבית דפ' יש נוחלין ופריך תפיסה אחת ס"ד מה לי בהוצאה אחת מה לי בב' הוצאות אם מכירין זא"ז ומשני כעין תפיסה אחת דהיינו שמכירין זא"ז ולפירוש זה לא איירי כלל שיהא מותר לאכול על שלחן אחד בשביל הפסק שבינתים עכ"ל משמע דלפי"ז כיון דלא איירי תלמודא כלל בהיתר הפסק שבינתים אסור לאכול יחד על שלחן אחד בין שיש להם הוצאה אחת ובין שאין להם הוצאה אחת אלא מכירין זא"ז דחשבינן להו כאילו ה"ל הוצאה אחת ואסורין ואין להם היתר כלל ע"י הפסק שבינתים ויש לתמוה על לשון רבינו שכתב וי"א שאם יש להם הוצאה אחת שאין להם היתר ע"י היכר שעושין ביניהם עכ"ל דהלמא דבאין להם הוצאה אחת יש להם היתר ע"י היכר שעושין ביניהן והא ליתא דלסברת י"א אפילו אין להם הוצאה אחת כל שמכירין זא"ז אין להם היתר ע"י היכר כלל דחשבינן להו כאילו ה"ל הוצאה אחת וכדמסיק אלא כעין תפיסה אחת דהיינו שמכירין זא"ז נמי אסורין אפילו אין לכן הוצאה אחת ולא קאמר כלל שיהא מותר ע"י היכר הפסק בינתים וצ"ע: **ולענין** הלכה כיון דכתבו תוס' והרא"ש ולכך נוהגין עכשיו שמניחין לחם או קנקן לעשות מחיצה ביניהם להיכירא וכו' שמעינן שאין אנו נוהגין כי"א דקאמרי שאין מועיל היכר: ומצאתי למהר"ר שלמה לוריא שכתב נראה לי הרחקה צריך עכ"ל ס"ל להרב דלמאן דמחמיר כיש אומרים אעפ"י דאין היתר בהיכר לחם או קנקן אבל בהרחקה בכדי שלא יפשוט ידו לאכול עם חבירו ודאי שרי לד"ה וכתב בהג"א דלחם לא הוי היכר אלא כגון שאינן אוכלין מזה הלחם שיש להם לחם אחר עכ"ל וכן קנקן לא הוי הפסק אלא כשאין שותין ממנו אבל בשותין ממנו לא הוי היכר כלל ודלא כב"י בא"ח סוף סימן קע"ג דמיקל בקנקן טפי מבלחם ע"ש ונמשך אחריו בהגהת ש"ע דליתא וכתב עוד בהגהת אשיר"י ע"ש רבי קלונימוס ורבי יהודה שלא היו שותין מכוס אחד ואפי' מחולקין על השלחן אבל איסורא ליכא אלא משום הרחקה הוא עושה וצריך שיהא כמי מפה בפני זה ובפני זה עכ"ל פי' דכיון שהיו מחולקין והיה להם היכר תו לא צריך עוד היכר אחר שלא יהו שותין מכוס אחד אלא משום הרחקה יתירה היה עושה מיהו הא ודאי צריך לכ"א מפה בפני עצמו אע"פ שכן מחולקין על השלחן דאם אוכלין שניהם על מפה אחת המפה מצרף הגבינה והבשר כאילו היה הכל בתפיסה אחת ובכרך אחד. אלא דקשיא לי הלא מדינא אסור לשתות מכוס אחד דכשאוכל בשר ושותה א"כ מתקנח שמנונית הבשר בפי הכוס וזה שאוכל גבינה ושותה אחריו מקנח פיו בשמנונית של בשר שבפי הכוס וה"ה איפכא וי"ל דדרך ארץ הוא שיקנח פיו היטב כשבא לשתות מן הכוס דהשתא ליכא חששא דאיסורא בשותין מכוס אחד ומ"מ נ"ל שלא ישתו מכוס אחד כלל שמא לא יקנח פיו תחלה יפה יפה בכל פעם שהוא שותה וכ"פ בהגהת ש"ע:

פט אבל בשר וכו' ואפילו אם שהה כשיעור אם יש בשר בין השינים וכו' ר"פ כ"ה א"ר חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה גבינה מותר לאכול בשר א"ל רב אחא בר יוסף לרב חסדא בשר שבין השינים מהו קרי עליה הבשר עודנו בין שיניהם ופירש רש"י אסור לאכול גבינה משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו. בשר שבין השינים מי חשיב בשר ואסור לאכול גבינה עמו עד שיטלנו. הבשר עודנו אלמא מיקרי בשר עכ"ל. וז"ל הרא"ש בשר שבין השינים מהו כלומר מי הוי כמעוכל כיון דנשתהא כל כך עד זמן סעודה אחרת ואין צריך להסירו קרי עליה הבשר עודנו בין שיניהם אלמא כל זמן שהוא בין השינים שם בשר עליו ואסור לאכול גבינה עד שיסירו משם עכ"ל. פי' דבריו בכך

בעיא

בקרוש ולר"ת בצלול דוקא וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל:

פח כל הבשר שאסור לאוכלו בחלב אפילו בשר חיה ועוף (א) אסור להעלותו על השלחן שאוכל עליו גבינות שלא יבא לאוכלם יחד אבל בשולחן שסודר עליו התבשיל מותר ליתן זה בצד זה והא שאסור להעלותם על השולחן דוקא בשני בני אדם המכירין זה את זה ואז אסור אפי' אם מקפידין זה על זה אבל אבסנאין שאין מכירין זה את זה מותר ואפילו המכירין אם עשו שום היכר כגון שכל אחד אוכל על מפה שלו או אפילו אוכלין על מפה אחת [א] ונותנין ביניהן פת להיכרא מותר (ג) (א) וי"א שאם יש להם הוצאה אחת (ג) שאין להם היתר על ידי היכר שעושין ביניהן (ב):

פט (א) **אבל** בשר לא שנא בהמה חיה ועוף לא יאכל גבינה אחריו עד שישהא כשיעור שמזמן סעודת הבוקר עד סעודת הערב שהוא ו' שעות ואפי' אם שהה כשיעור אם יש בשר בין השינים צריך להסירו (א) ובתוך הזמן אפילו אין בשר בין השינים אסור לפי שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך ולפי זה הטעם אם לא אכלו אלא שלעסו לתינוק א"צ להמתין דכיון שלא אכלו אינו מוציא טעם (ג) והרמב"ם נתן טעם לשהייה משום בשר שבין השינים ולפי דבריו לאחר ששהה כשיעור מותר

אפילו

אסור כיון דאוקמי אוקים לא בטיל אבל עור קבה כשרה מאחר שהוא בפני עצמו ולית ביה איסורא אלא משום חבורו עם החלב ליכא למימר הכי דכל אימת דלא יהיב טעמא לאו בשר בחלב הוא אלא האי באפיה קאי והאי באפיה קאי וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ג מהמ"א בימי חכמי המשנה גזרו על גבינות הנכרים ואסרום מפני שמעמידין אותם בעור קיבה של שחיטתן שהיא נבילה וא"ת והלא עור הקבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו ולמה לא יבטל במיעוטו מפני שהוא המעמיד הגבינה והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד הרי הכל אסור ובפ"ט כתב אסור להעמיד הגבינה בעור הקבה של שחוטה ואם העמיד טועם את הגבינה אם יש בה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת מפני שהמעמיד דבר המותר הוא שקבה שחוטה היא ואין כאן אלא איסור בשר בחלב ששיעורו בנ"ט אבל המעמיד בעור קבת נבילה וטריפה ובהמה טמאה הואיל והמעמיד דבר אסור בפ"ע נאסרה הגבינה משום נבלה לא משום בשר בחלב ומפני חשש זה אסרו גבינות הנכרים כמו שביארנו עכ"ל ומתוך דברים אלו יתבאר לך שמ"ש רבינו ירוחם דין הקבה ועורה להעמיד בה גבינה עור קבה פשיטא דאסור בין מכשרה בין מנבלה לד"ה שהוא בשר בחלב ואם העמיד בו טועמו קפילא ארמאה ויש מי שכתב שהמעמיד הגבינה לא בטיל וכן נראה עיקר וכ"כ הרמב"ם ולפיכך אסרו גבינות הנכרים לפי שמעמידין אותם בעור הקבה עכ"ל שנראה מדבריו אלה דלהרמב"ם מעמיד בעור כשרה נמי לא בטיל אינו מכוון דלא כתב הרמב"ם כן אלא במעמיד בעור קבת אסורה אבל במעמיד בעור קבה כשרה בנ"ט כדקתני מתני' והמרדכי כתב אע"פ שכתב ר"ת דאין העמדה אוסרת אלא בס' כמה לא אמר הלכה למעשה שיש לדחות ראיותיו שאפילו יש בחלב יותר מס' באי ור כיון שהאיסור מעמיד הויא כ"ט: **כתב** המרדכי על קבה שהעמידו בה חלב הרבה ועשו בה גבינות ונמצא לאחר זמן בתוך הסק שהקבה נתונה בו מעט מן הדקין והתיר רשב"א את הגבינות והאריך בטעמו של דבר ורבינו ברוך התיר מטעם אחר דמסתמא לא העמיד כל החלב מהצלול אלא גם מן הקרוש וה"ל זה וזה גורם מותר: כתב עוד המרדכי בשם רשב"א מי יודע אם גבינות השוכות בחתיכה הראויה להתכבד ואם ידוע שיש אחת שנעשית מקבה האסורה אוסרת כל האחרים (י): כתוב בהגהות אשיר"י בפרק בתרא דע"ז יש להסתפק בשר בחלב שאסרו חכמים כגון ששהה בלבן יותר מיום אחד או ע"י מליחה אסרוהו בהנאה אם לאו והמתיר בהנאה אין מוחין בידו כל כמה דלא אשכחן ראיה לאיסורא עכ"ל. וכ"כ המרדכי בפרק א"מ:

פח כל הבשר שאסור לאוכלו בחלב אפי' בשר חיה ועוף אסור להעלותו על השולחן ר"פ כ"ה (קג:) (כל הבשר) אסור לבשלו בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים ואסור להעלותו עם הגבינה על השולחן חוץ מבשר דגים וחגבים ובמסכת שאחר זה (קד:) באי זה שלחן אמרו בשלחן שהוא אוכל אבל בשלחן שהוא סודר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש. והא שאסור להעלותו על השלחן דוקא בב' בני אדם המכירים זה את זה וכו' עד סוף הסימן נתבאר בטור א"ח סי' קע"ג:

פט אבל בשר ל"ש בהמה חיה ועוף לא יאכל גבינה אחריו וכו' כל סימן זה נתבאר בספר א"ח סימן קע"ג וזלת מ"ש בשם הרמב"ם כד"א באוכל בשר בהמה וחיה אחר גבינה אבל אם אוכל אחריה בשר עוף א"צ לא קינוח ולא הדחה ולא נטילה שלא כתבו רבי' בספר א"ח וטעמא דהרמב"ם מדגרסינן בפרק כ"ה (קד:) תאני אגרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן כלומר דרך הפקר שאינו נזהר לקנח פיו וליטול ידיו ביניהם ומפרש הוא ז"ל דבאוכל גבינה ואח"כ עוף מיירי דאילו אכל עוף תחלה אסור לאכול אחריו גבינה ושלא כדברי הרמב"ן שכתבו הרשב"א והר"ן שסובר דאפילו עוף ואח"כ גבינה שרא אגרא וכתב הר"ן דהא דתני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן ה"ה לחיה וגבינה לדידן דקי"ל חיה ועוף אינם מן התורה אבל הרמב"ם ז"ל כתב דחיה כבהמה אף על פי שהוא עצמו פסק דחיה ועוף אינם מן התורה ואיפשר שטעמו לפי שבשר החיה דומה לבהמה ע"כ וז"ל הרא"ש וכיון שהביא הרי"ף הא דתני אגרא אלמא ס"ל כר"ע דאמר חיה ועוף דרבנן והא דנקט אגרא עוף ולא נקט חיה משום דשכיח טפי ור"ת פי' משום דעוף אין נדבק בידים ובשינים ובחניכים ע"כ וז"ל הרשב"א בת"ה אבל עוף או חיה יש מי שהורה שאוכל אחריהם מיד גבינה בלא קנוח הפה ובלא נטילת ידים ואין דבריהם מחוורים וגדולי המחברים

אסרוהו

דרכי משה

שהוציאו החלב מן חקיבה מותר למלוח אח"כ לכתחלה עם הבשר ואין לו דין כחל רק שאר בשר לאחר שהודח מחלבו עכ"ל: (י) ועי"ל סי' ק"א:

פח (א) בב"י בא"ח סימן קע"ג דיש הולקין אבל נוהגין כדברי הטור בא"ו הארוך כלל מ' וצריך שיהא ההיכר דבר שאין אוכלין אותו וקצת גבוהה כגון מנורה וקנקן וכ"ה בהג"א פכ"ה משום א"ז וכ"פ ב"י בא"ח סימן קע"ג דאע"ג דשותין מן הקנקן שביניהם אפ"ה הוי שפיר הפסק אם אין רגילין לשום הקנקן על השלחן ועכשיו שמו ביניהם משא"כ בלחם שדרכו להיות תמיד על השלחן ועוד כתב בהג"א וז"ל כתוב בתשובה מנהג של ר' קלונימוס ור' יהודא שלא היו שותין מכוס אחד כשאיכלין בשר וגבינה אע"פ שהיו מחולקין על השלחן ומיהו איסורא ליכא אלא משום הרחקה היה עושין וצריך נמי שיהיה מפה בפני זה ובפני זה עכ"ל וכ"פ באו"ה כלל מ' דיש לנהוג כן דאפילו ב' אכסנאים אל ישתו מכוס אחד משום שנדבק ממאכל שבפיו בכוס עכ"ל עוד משמע בארוך דבעינן היכר וגם ב' מפות ולא די באחד מהן אמנם המנהג כדברי הטור: (ב) ובב"י בא"ח סימן קע"ג דלית הלכתא כי"א:

פט (א) ובהר"ן ומיהו שוב א"צ לשהות עוד דשיעור ו' שעות מאכילה ראשונה חשבינן ליה ומיהו קינוח הפה מיהו משמע דבעינן עכ"ל:

במרדכי

דרישה

סי' פח [א] **ונותנין** ביניהם פת וכתב רמ"א ודוקא שאין אוכלין מן הפת שמונח ביניהם והוא מהג"א. וקנקן אע"פ ששותין מהקנקן הוי הכירא אם אין רגילין לשום הקנקן על השלחן ועכשיו שמוהו ביניהן משא"כ בלחם שדרכו להיות תמיד על השלחן: ויש אומרים שאם יש להם הוצאה אחת כו' עיין מ"ש בית יוסף בא"ח סימן קע"ג ע"ז עכ"ה):

ירתב

פרישה

סי' פח (א) **אסור** להעלותו על השלחן מכאן ועד סוף הסימן נתבאר בטור א"ח ס"ס קע"ג ע"ש ב"י: (ב) ויש אומרים אם יש להם הוצאה אחת הא דלא כתב רבי' סילוק זה לעיל בטור א"ח סי' קע"ג משום דכאן הוא גוף הדין דבשר בחלב והתם נקטיה אגב דיני נטילה סעודה: (ג) שאין להם היתר ע"י היכר שעושין ביניהן וצריך הרחקה מ"ן: (וכתב ב"י בא"ח סימן קע"ג דלית הלכתא כי"א עכ"ה):

סי' פט (א) **אבל** בשר כו' גם כל זה נתבאר בא"ח סימן קע"ג: (ב) והרמב"ם נתן טעם לשהייה כו' עד מותר אפילו כשאר בשר בין השינים הטעם דכבר מעוכל הוא:

וכן

אפילו נשאר בשר בין השינים והלועס לתינוק צריך להמתין וטוב לאחוז בחומרי ב' הטעמים אבל גבינה מותר לאכול אחריו בשר מיד (ב) ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהן לפיכך אם הוא לילה שאינו יכול לעיין אותם היטב צריך לרחצם וביום אין צריך וה"ר פרץ כתב יש לרחצם אף ביום לפי שפעמים שהגבינה שמנה ונדבקת בליחלוחית הידים ולאו אדעתיה צריך לקנח פיו ולהדיחו (ג) והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה (ג) וכן בכל דבר שירצה חוץ מקמחא ותמרי וירקא לפי שהם נדבקים בחניכין ואין מקנחין יפה ואח"כ ידיח פיו ביין או במים ויש נוהגין לשרות פת ביין או במים ולאכלו והוא עולה בשביל קנוח והדחה ויותר טוב (ד) להיות כל אחד ואחד בפני עצמו (ה) [א] וכתב הרמב"ם בד"א באוכל בשר בהמה וחיה אחר גבינה אבל אם אוכל אחריה בשר עוף אין צריך לא קינוח ולא הדחה ולא נטילה [ב] ור"ת כתב בשם ה"ג שמותר לאכול בשר אחר גבינה מיד בלא קינוח והדחה (ד) וגם גבינה אחר בשר מותר מיד אלא שצריך קינוח והדחה (ו) וא"א הרא"ש ז"ל כתב ונהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר בשר אפילו אחר בשר עוף ואין לשנות המנהג בד"א כשאוכל הבשר והגבינה בעצמה (ו) אבל אם אוכל תבשיל של בשר מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה ואפילו הנטילה ביניהם אינה אלא רשות (ז) (ז) אבל אם בא לאכול הגבינה בעצמו

אסרוהו כאוכל אחר בשר הבהמה (ה) אבל אם אכל גבינה תחלה אוכל אחריה עוף או היה בלא קנוח הפה ובלא נ"י ולזה דעתנו נוטה וכזה ראוי להורות עכ"ל · ומתוך מה שכתבתי יתיישב לך למה כתב רבינו דין זה בשם הרמב"ם ולא כתבו סתם כיון שהוא שנוי בגמרא דמשום דבגמרא אפשר לפרש דגבינה אחר עוף נמי נאכל באפיקורן כדברי הרמב"ן או דעוף דנקט לאו דוקא דה"ה לחיה כיון שאינה אסורה אלא מדרבנן וכדברי הרשב"א לכך כתב סברת הרמב"ם דמפקא מתרוייהו:

כתב רבינו סימן כ"א צריך ליזהר שלא יגע בשר לח בלחם שאם יגע בו אסור לאוכלו עם גבינה וכן אם יגע בו גבינה אסור לאכלו עם בשר והכי איתא בירושלמי הדין דאכיל חוביץ ובעי למיכל קופר מבער פתיתין פי' מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה עכ"ל והירושלמי הזה הוא בפסחים פרק אלו דברים וכתוב בהגהות אשירי בשם א"ז מצוה מן המובחר היכא שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל שלחן הלחם וכל המאכל שעלו עם הגבינה על השלחן ואח"כ יביא בשר ויאכל: **וכתוב** בתשובות להרמב"ם כי' קע"ב שאסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר שא"א שאין עליה כמה טיפי בשר ולא מחמת שנבלע בתוכה אני אומר שהבלוע אינו יוצא אלא ע"י דבר חם ואי משום הא היה אסור להניח עליו גבינה חמה אבל הצוננת לא אלא שאני אומר וכן אמת שבכלוכי בשר יש עליה שהרבה פעמים יש נופלים עליה טיפי התבשיל וכן שמניחים עליה סכין שחותכין בה הבשר וכל שהוא בעין כשמניחים עליה גבינה בין חמה בין צוננת נוגעים זה לזה לפחות והדחה מיהא בעי והדתנן צורר אדם בשר וגבינה וכו' נהי דקליפה לא בעי הדחה מיהא בעי ועוד שזה חמור יותר כי הרבה פעמים ידבקו לכלים הבשר בעצמו והגבינה בעצמה או בלחם

בעיא לאו מקמי דשהה כשיעור קמיבעיא ליה דהא אפילו ליכא בשר בין השינים אסור לאכול גבינה מפני שמוליא שומן לפרש"י אלא בע"כ בשכבר שהה כשיעור קמיבעיא ליה אי חשיב כמעוכל וא"צ להסירו ופשיט ליה דאם בשר עליו כל זמן שהוא בין שיניו ואפילו שהה יותר מכשיעור אסור לאכול גבינה עד שיסירו משם ונתבארו דברי רבי' דלטעם הא' דפרש"י לא היה צריך להמתין ו' שעות בשביל בשר שבין השיניים דיכול לסמוך על ניקור הבשר שבין השיניים אלא לפי שמוליא שומן כו' צריך להמתין ו' שעות ומ"מ ודאי אפי' שהה ו' שעות או יותר צריך לנקר ולהסיר הבשר שבין השינים דלא חשיב כמעוכל ושם בשר עליו וכשלעסו לתינוק א"צ להמתין דכיון שלא אכלו אינו מושך טעם בפיו זמן ארוך וסגי בהסרת הבשר שבין השינים דיש לסמוך על הניקור · אבל לטעם הב' דכתב הרמב"ם דשהיית ו' שעות משום בשר שבין השינים דאין לסמוך על הניקור והסרתו מבין השינים דשמא לא ינקר יפה דלפי זה גם בלעסו לתינוק צריך לשהות כשיעור כיון דאין סומכין על הניקור אבל בשהה כשיעור שוב א"צ לנקר כלל ולהסירו דכבר חשוב כמעוכל לאחר ששהה כשיעור וכתב רבינו דטוב לאחוז בחומרי שני הטעמים לשהות כשיעור אפילו לעסו לתינוק ואין לסמוך על הניקור לכתחלה דזהו כחומר טעם השני וגם לאחר ששהה כשיעור ינקר הבשר שבין השינים ויסירנו בין שאכלו בין שלעסו כחומר טעם הראשון ויש להקשות להרמב"ם מאי קמיבעיא ליה בשר שבין השינים מהו הלא עיקר הטעם דצריך לשהות כשיעור לא הוי אלא משום בשר שבין השינים שלא יאכל עמו גבינה עד שיתעכל בשיעור השהייה דהיינו ששה שעות וי"ל דקא מיבעיא ליה אם יש לסמוך על ניקור הבשר שבין השינים שלא יהא צריך להמתין ו' שעות וקרי עליה הבשר עודנו בין שיניהם כלומר אין לסמוך על הניקור והסרת הבשר מבין שיניו כי עדיין אני קורא עליו המקרא הזה הבשר עודנו בין שיניהם דאף לאחר הניקור עודנו בין שיניהם הלכך אין לסמוך על הניקור ומכאן הוציא הרמב"ם את פסק דינו דצריך לשהות כשיעור משום בשר שבין השינים ואין לסמוך על הניקור כל עיקר עד שישהא ו' שעות ואז א"צ ניקור: אבל גבינה כו' וביום א"צ וכו' כ"ז ר"פ כל הבשר וכתב בהגהת אשיר"י לשם ע"ש הא"ז וכתבשיל של גבינה צריך נטילה אפילו ביום לפי שנדבק יותר מגבינה עצמה שא"צ נטילה אלא בלילה עכ"ל ומ"ש רבינו דמקנח ואח"כ מדיח בשערי דורא ע"ש ר"י הבחור כתב איפכא דלאחר שאכל גבינה היה עושה הדחה לידו ולפיו ומשים אצבעו לתוך פיו כדי להדיחו יפה ואח"כ היה עושה קינוח בפת לבד ובהגהת מיי' ע"ש מהר"ם שא"צ לדקדק בקינוח הפה והדחה אלא איזה שירצה יקדים עכ"ל: **וכתב** הרמב"ם בד"א וכו' טעמו דמדתני אגרא עוף וגבינה נאכלים באפיקורן משמע דוקא עוף ולא חיה ואף ע"ג דחיה ועוף שניהם מדרבנן אפ"ה יש להחמיר בחיה דבשר חיה דומה לבהמה ואינו ניכר והרואה סבור שהוא בהמה משא"כ בשר עוף דניכר ולא אתא למטעי בבהמה וכן נראה דעת הר"ן א"כ יש להחמיר בחיה טפי מבעוף משום דאינו נדבק בידים ובשינים ובחניכים כמו בחיה וכ"כ התוס' והרא"ש ע"ש ר"ת: בד"א כשאוכל הבשר והגבינה בעצמה אבל אם אוכל תבשיל של בשר וכו' נראה דתבשיל של בשר היינו שנתבשל בשר עמו דאי בקדרה של בשר ה"ל נ"ט בר נ"ט ואפילו בחלב שרי לאכלו ולא איצטריך לאשמועינן דשרי לאחריו ותו למה הצריכוהו ליטול ידיו ולרי"בן דקמפרש עלו אין נתבשלו לא אפשר לומר דהכא מיירי בקדרה של בשר ואסור לאכול חלב עמו אלא דוקא לאחריו הוא דשרי אבל לכל שאר גאונים דאפילו נתבשלו נמי שרי עם החלב כדלקמן בסי' צ"ה הכא ודאי מיירי בתבשיל שנתבשל בשר עמו וכ"כ בסמ"ק סימן רי"ג דבאוכל תבשיל של בשר כגון בלים מטוגנים בשומן או שלקות בשומן מותר לאכול גבינה אח"כ ע"י קינוח והדחה לכל הפי' עכ"ל א"כ הכא מיירי כשנתבשל בקדרה של בשר שלא הודח יפה דהוי קצת ממשו של איסור ואע"ג דבטל הוא במיעוטו מ"מ אסור לאוכלו בחלב דלא התירו אלא נ"ט בר נ"ט ולא היכא דאיכא ממשו אבל לאחריו שרי. מיהו במרדכי ע"ש ראבי"ה אוסר לאכול גבינה אפילו אחר בילים מטוגנים בשומן של אווזא משום גזירה · גם בתשובת הגאונים איתא וז"ל ר"י אסר לאכול חלב אחר דגים מבושלים משום טעמא שבפרור ובקערה עכ"ל ונ"ל דמיירי בפרור ובקערה שלא הודחו יפה דאית ביה ממשו של בשר וכאילו אכל בשר עצמו ולפיכך אסור לאכול חלב אחריו וחומרא יתירא היא דלאחריו פשיטא דשרי דכבר נתבטל במיעוטו כדפירשי' וכך מצאתי בשם גדול אחד דכתב על הך תשובה דגאונים אנו לא שמענו חומרא

דרכי משה

(ב) במרדכי ריש פכ"ה תשובת מהר"ם פעם אחת מסעודה לסעודה מצאתי גבינה בין שינים גזרתי להחמיר ע"ע בבשר אחר גבינה כמו בגבינה אחר בשר ובבשר עוף אני מיקל עכ"ל וז"ל האו"ה כלל מ' אבל גבינה רך קודם שעברו עליו ששה חדשים או שאר מיני חלב מותר לאכול בשר מיד באותו סעודה ע"י קינוח והדחה לידיו ולפיו אבל אם אוכל גבינה ישנה לאחר שעברו עליו י"ב חודש או גבינה המתולעת אע"פ שאין איסור בדבר מ"מ מידת חסידות שלא לאכול אחריו בשר באותו סעודה בתשובת מהר"ם עכ"ל וכן הרבה נוהגים שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה המרובק בין השיניים כמו שאין אוכלים גבינה אחר בשר וב"י כתב בא"ח סימן קע"ג ויש מחמירין שלא לאכול בשר אחר גבינה באותו סעודה וכן יש בזוהר דיש להחמיר בדבר ולכן יש להחמיר אף בבשר עוף אחר גבינה ואילו ראה מהר"ם דברי הזוהר לא היה מיקל בבשר עוף עכ"ל שם והביא שם דברי הזוהר בזה: (ג) בב"י סימן קע"ג בא"ח וכן כתבו הרא"ש והרי"ף והרמב"ם והרשב"א ס"ל דסגי בקנוח לבד והעולם נהגו לקנח ולהדיח וכן נכון לעשות כדברי המחמיר שאין בו טירחא עכ"ל: (ד) במרדכי ריש כ"ה ובהר"ן שם אבל בלילה שאינו רואה אם דבק שום דבר בידיו צריך נ"י וכ"ה בש"ד וכן בהג"א ובהג"מ פ"ט דמ"א: (ה) ובמרדכי ריש כ"ה והתוס' פ' בסעודה אחרת אבל לא בסעודה שרגילין לעשות בבוקר ובערב אלא אפי' לאלתר אם סלקו וברכו מותר דלא פלוג רבנן. וכ"כ ראבי"ה עכ"ל וכ"ה בהג"א ובהג"מ פ"ט דמ"א ובהגש"ד רבים נוהגין להקל ועושין להם פשרה מדעתם להמתין שעה אחת אחר סעודת בשר וסלקו וברכו ואז אוכלין גבינה אע"ג דלא אשכחן טעמא ורמז לשיעור זה מי ימחה בידיהם הואיל והתוספות והראבי"ה מתירין אמנם הצנועים מושכין ידיהם עד מסעודת שחרית לסעודת ערבית עכ"ל וכ"כ בארוך ונוהגים העולם להמתין שעה אחת מכ"ד ביום אחר ברהמ"ז ואז אוכלין גבינה אפילו בלא קנוח והדחה אפי' אחר בשר בהמה וממתינים ג"כ השעה אחר בשר חיה ועוף ואפילו אם לעס להתינוק ואם יודע שעדיין בשר בין שיניו צריך לקנחו ולהסירו עכ"ל עוד כתב בשם מהר"ח דלדברי התוספות וראבי"ה אין לו לברך ברהמ"ז ע"מ לאכול גבינה עכ"ל ונ"ל דלאחר שסלקו וברכו הוא דמהני שעה אבל באותו סעודה קודם ברהמ"ז פשיטא דלא מהני שיעור שעה ומדברי או"ה משמע דהמתנת שעה צריכה להיות אחר ב"ה אבל אם המתין קודם ב"ה אע"ג דבירך לא מהני דהא קאמר ונהגו להמתין שעה אחר ב"ה אמנם לפי הטעם שכתב מהרא"י דאין למחות בידם משום דהואיל ועבדי כתוספות וראבי"ה יראה דאין לחלק בהא ואפשר דאף הארוך לא קאמר אלא אורחא דמילתא וה"ה אם המתין קודם ובירך וסילק דשרי: (ו) ובהג"מ פ"א מהמ"א כתב בשם הסמ"ק דמרק של בשר יש לו דין בשר עצמו והר"ר יונה כתב פרק אלו דברים שיש לו דין תבשיל של בשר וכתב ב"י בא"ח סימן קע"ג בשם ר' ירוחם דכן נהגו רבותיו במרק כדין תבשיל של בשר הואיל והוא דבר צלול אבל עב כגון עם ירקות יש לו דין בשר וכן בתשובות הרשב"א סימן ש"ז אוסר שומן בשר כבשר עצמו וכן במרדכי ריש פכ"ה ראיתי מורי שאוסר לאכול גבינה אחר ביצים מטוגנין בשומן משום גזירת בשר בחלב עכ"ל ובהגש"ד כתב בשם המרדכי דאוסר אפילו בשומן אווז אטו שאר שומן וכ"כ בארוך בשם המרדכי וכתב שכן המנהג אמנם במרדכי שלנו אינו וגם שמעתי שרבים מקילין בשומן אווז אבל בשומן בהמה מחמירין כמו בשאר בשר אע"ג דבסמ"ק הביאו הגה"מ פ"ט דמ"א כתב דאפילו בשומן של בהמה שרי דהוה כתבשיל של בשר ואח"כ גבינה ולכן מותר ע"י קנוח והדחה וכ"כ בהגש"ד משום הסמ"ק וכתב באו"ה ונהגו עכשיו להחמיר אפילו לא אכל בשר עצמו אלא אפילו תבשיל של בשר או שומן של בשר כבשר עצמו עכ"ל וכ"כ ב"י בא"ח סימן קע"ג שנהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כלל ואין לפרוץ גדר מיהו אם אין בשר בתבשיל אף על פי שנתבשל בקדרה שמבשלין בו בשר לא נהגו להחמיר ומותר לאכול אחריו גבינה עכ"ל: (ז) הטור לטעמיה אזיל כמו שכתב בא"ח סימן קע"ג אבל יש סוברין שבין תבשיל גבינה לתבשיל של בשר חובה ליטול ידיו כמ"ש בא"ח סימן קע"ג וכ"כ בשערים בשם א"ז וכ"ה בהגש"ד שאם אכל תבשיל של גבינה ורוצה לאכול תבשיל של בשר צריך נטילה אפילו ביום מפני שתבשיל נדבק בידים יותר מגבינה עצמו וכ"כ בש"ד וכן נהגו ליטול ידים אחר כל תבשיל של חלב ואם יש להקל שלא להצריך נטילה זהו דוקא בגבינה עצמה שהיא קשה ויבישה ולא בשום

פרישה

(ג) וכן בכל דבר שירצה חוץ מקמחא כו' לפי שהם נדבקים פי' רש"י לפי שהן רכין ונדבקין בחיך פכ"ה דף ק"ה: (ד) להיות כל א' בפני עצמו עיין בא"ח סימן קע"ג שכתב בה ז"ל ואחר הקינוח ידיח פיו שני פעמים האי שני פעמים הוא ט"ס שהרי כאן לא הזכיר רבינו סברא זו והטעות נמשך מזה שהיה כתוב בספרי הטור בפ"ע והוא נוטריקון בפני עצמו והטועה סבר שהוא שני פעמים ועיין מ"ש מזה עוד שם בא"ח: (ה) וכתב הרמב"ם בד"א באוכל בשר בהמה וחיה אחר גבינה ואף על גב דרמב"ם פסק דחיה ג"כ מדרבנן כמו עוף אפשר שטעמו שבשר חיה דומה לבהמה אתי לאחלופי ועד"ר: (ו) וא"א הרא"ש ז"ל כתב ונהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר בשר משמע דוקא מכח מנהג אין לשנות אבל מכח דין לא הכריע והמקובלים מחמירין טובא לאסור בשר אחר גבינה כמו גבינה אחר בשר: (ז) אבל אם בא לאכול הגבינה בעצמה אחר תבשיל של בשר כו' ואנו נוהגין לאסור הגבינה אפי' אחר תבשיל של בשר:

הכהל

דרישה

סימן פט [א] וכתב הרמב"ם בד"א כו' אבל אם אוכל אחריה בשר עוף א"צ לא קינוח ולא הדחה כו' בפרק כל הבשר דף ק"ד תאני אגרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן כלומר דבך הפקר שאינו נזהר לקנח פיו וליטול ידיו ביניהם ומפרש הרמב"ם דמאכל גבינה ואח"כ עוף מיירי דאילו אכל עוף תחילה אסור לאכול אחריה גבינה ולאפוקי מדברי הרמב"ן שכתבו הרשב"א והר"ן שסובר דאפי' עוף ואח"כ גבינה שרי ולאפוקי מהר"ן שכתב דהא דתנא אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן ה"ה לחיה וגבינה לדידן דקי"ל חיה ועוף אינן מן התורה וכ"כ הרא"ש והא דנקט אגרא עוף ולא נקט חיה משום דשכיחי טפי אבל הרמב"ם סובר דחיה כבהמה וכמ"ש טעמו בפרישה (ור"ת פירש משום דבשר עוף אין נדבק בידים ובשינים ובחניכים כמו בשר חיה והביאו ב"י אחר דברי הרמב"ם. וצריכין לומר דר"ת פי' הגמרא כשאכל עוף תחילה יכול לאכול גבינה אחריו משום דאינו נדבק כו' אבל לדברי הרמב"ם לא שייך טעמא דר"ת כלל עכ"ה) ומתוך מ"ש יתיישב לך למה כתב רבינו דין זה בשם הרמב"ם ולא כתבו סתם כיון שהוא שנויה בגמרא ומשום דבגמרא אפשר לפרש דבגבינה אחר עוף נמי נאכל באפיקורן כמ"ש בשם הרמב"ן או דעוף דנקט לאו דוקא ה"ה חיה כמ"ש לכ"כ סברת הרמב"ם דמפיק מתרווייהו: [ב] ור"ת כתב כו' וגם גבינה אחר בשר מותר מיד כו' אבל התוס' פירשו לאחר שבירך ברכת המזון יכול לאכול גבינה ונראה דוקא אחר בשר אבל אחר שלקות וביצה או בילים בזה כתב אבי העזרי דאסור לאכול גבינה אחר בילים מטוגנין בשומן גזירה אטו בשר מ"ז:

הכהל

חומרא זו ואין תופסים אותו עיקר עכ"ל ונהגו העולם שלא לאכול גבינה לאחר תבשיל של בשר אף ע"י קינוח והדחה ואין לפרוץ גדר וכ"כ ב"י בא"ח תחלת סימן קע"ג ע"ש אבל אם אין בו בשר אלא שנתבשל בקדרה של בשר אע"פ שלא הודח יפה אין להחמיר כדפי': כתב ב"י רבינו שמשון היה מתיר בסכין של בשר לחתוך בו לחם ולאכול עם גבינה משום דהוי נ"ט בנ"ט אבל לחתוך בו גבינה ודאי אסור אם לא נעצו בקרקע עשרה פעמים או ששפשפו באבן רך או בפחם ומיהו בלא קינוח אפי' לחם אסור מפני שמנונית שעליו עכ"ל והאי מיהו ה"פ דאע"פ דכדי לחתוך בו לחם לא צריך נעיצ' וכו' מ"מ קינוח בעינן שיקנח הסכין היטב בבגד להסיר שמנונית בעין שעליו דהשתא אפי' את"ל דע"י דוחקא דסכינא פלט קצת מן הסכין ונבלע בלחם וחזר ונבלע בגבינה הוי נ"ט בר נ"ט להיתירא אבל לחתוך בו גבינה ע"י קינוח ודאי אסור דלא הוי אלא חד נ"ט להיתרא מיהו נראה ודאי דדוקא בשעת הדחק שאין לו סכין אחר כגון בא בדרך אבל בביתו אסור לחתוך לחם אפי' ע"י קינוח דשמא לא יקנחנו יפה יפה וזה דעת הרמב"ן והרשב"א שהביא ב"י בשם דאסרו לחתוך לחם בפחס ולא כתבו דמותר ע"י קינוח אלא ודאי דאינהו מיירי כשהוא בביתו אבל הוראת ר"ש מיירי בדרך דהוי שעת הדחק ולא פליגי הגדולים אהדדי אלא מר מודה למר ומר מודה למר והכי נקטינן:

צ הכחל וכו' לכאורה משמע מדברי רבינו מדלא התיר לכתחלה לרש"י בקריעת ש"ו וטחו בכותל אלא לבשלו לבדו אלמא דעם בשר אסור לרש"י לפחות לכתחלה. אבל בתוספות וסמ"ג כתבו לדעת רש"י דאפילו עם בשר שרי לכתחלה וכך היא דעת הרשב"א לפי פרש"י הביאו רבינו בסמוך והגהות ש"ד כתב ע"ש ראבי"ה דלרש"י אסור עם בשר אפי' דיעבד אפי' קרעו ש"ו וכ"כ במרדכי ע"ש רש"י בתשובה והגהות ש"ד כתב עוד סברא שלישית לרש"י דלכתחלה הוא דאסור אבל דיעבד שרי אם בשלו עם בשר וקרעו ש"ו וטחו בכותל ולכן נראה עיקר דלפי דרבינו ראה דיעות חלוקות אליבא דרש"י לפיכך לא כתב אלא מה שהוא מבואר בפירושו דבקדרה לבדו שרי לכתחלה היכא דקרעו ש"ו וטחו בכותל אבל בדין בישול עם בשר לא כתב כלל לרש"י מה דינו בלכתחלה ודיעבד כיון שאינו מבואר בפירש"י

בעצמו אחר תבשיל של בשר או הבשר בעצמו אחר התבשיל או גבינה הובה הוא ליטול ידיו :

צ (א) [א] **הכחל** בין שהוא של מניקה שיש בה חלב הרבה (ב) בין אינו של מניקה (ג) אסור מדרבנן לבשלו

בלחם אשר הוא אוכל ויאכל בשר וגבינה בתפיסה אחת וזה דבר ברור וכ"ש שאסור לחתוך גבינה ואפי' צוננת בסכין שרגילין לחתוך בשר ולא עוד אלא אפי' הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר לפי שלפעמים הסכינין שומנו של בשר קרוש עליהם וכשחותכים הפת נדבק בו כדאמרינן (חולין קיא:) לגון שחתכו בסכין מותר לאוכלו בכותח ואוקימ' דטעים ליה וליכא טעם בשר כלל ואיפשר כי בעי טעימת קפילא כדעת רש"י ואמרינן נמי (שם קיב.) קישות ואבטיח גריר להו לבי פסקיה עכ"ל ובא"ח כתב דברים אלו בשם הרשב"א ואח"כ כתב בשם בעל התרומה שרבינו שמשון היה מתיר בסכין של בשר לחתוך בו לחם ולאכול עם גבינה משום דהוי נ"ט בר נ"ט אבל לחתוך בו גבינה ודאי אסור אם לא נעצו בקרקע עשרה פעמים או ששפשפו באבן רך או בפחם ומיהו בלא קינוח אפי' לחם אסור מפני שמנונית שעליו ומעשה בא לפני ה"ר שמשון שחתכה שפחתו בסכין של בשר גבינה של נכרי שהוחמה אצל האש ואמר הרב שהסכין כשר וא"צ אלא הדחה כדין צונן דהאי נמי כצונן דמי כיון דאין יד סולדת בו עכ"ל: **כתב** רש"י בפ' כ"ה (קז:) על שמש המשמש בסעודה אף על פי שנוגע בסעודה לא איכפת לן שלא הצריכו נטילה אלא לאוכלין לא לנוגעין :

צ הכחל בין שהוא של מניקה שיש בה חלב הרבה בין אינו של מניקה אסור מדרבנן לבשלו בקדרה אפילו לבדו בלא בשר וכ"ש עם הבשר אלא קורעו שתי וערב וכו' בפרק כ"ה (קט׳) תנן הכחל קורעו ומוציא את חלבו לא קרעו אינו עובר עליו ובגמרא (שם:) אמר רבי זירא א"ר אינו עובר עליו ומותר ואיכא דאמרי אמר רבי זירא א"ר אינו עובר עליו ואסור תניא כל"ק כחל שבשלו מותר קיבה שבשלה בחלבה אסור ומה הפרש יש בין זה לזה זה כנוס במעיו וזה אינו כנוס במעיו כיצד קורעו אמר רב יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל אמר ליה רבי אלעזר לשמעיה קרע לי ואנא איכול מאי קמשמע לן מתניתין היא והא קמשמע לן דלא בעי שתי וערב וטחו בכותל ויש גורסים א"כ לקדרה. ואיתא תו בגמרא (שם) דא"ר נחמן לטבחי זויקו לילתא כחלא והא אנן תנן קורעו היה

דרכי משה

בשם מאכל חלב ולא בתבשיל עכ"ל מהרא"י ז"ל ובהג"ה אחרת שם דהוא הדין בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה עכ"ל וכבר כתבתי דנוהגין בתבשיל של בשר כמו בבשר עצמו וכמ"ש הארוך לעיל :

דרישה

סי' צ [א] הכחל בין שהוא של מניקה שיש בה חלב הרבה בין אינו של מניקה אסור מדרבנן לבשלו כו' בשיטת הגמרא דכחל נתחבטו גאוני עולם ורבינו הביא שלשה פירושים של רש"י ושל ר"ת ושל הרי"ף וקיצר מאוד בדבריו ויש בזה מקום לטעות וכב"י גם בכאן קיצר במקום שהיה לו להאריך והאריך במקום שהיה לו לקצר לכך אמרתי לכתוב פירוש השלשה ע"פ כל אחד בקיצור. בפ' כל הבשר דף ק"ט תנן הכחל קורעו ומוציא את חלבו לא קרעו אינו עובר עליו. ובגמרא א"ר זירא אמר רב אינו עובר עליו ומותר. והא אנן תנן אינו עובר עליו מיעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא. בדין הוא דאיסורא נמי ליכא ואיידי דבעי למיתני סיפא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו התם מיעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא תנא נמי רישא אינו עובר עליו. ואיכא דאמרי אמר רבי זירא אמר רב אינו עובר עליו ואסור תניא כלישנא קמא דרב כחל שבשלו בחלבו מותר קיבה שבשלה בחלבה אסור ומה הפרש בין זה לזה זה כנוס במעיו וזה אינו כנוס במעיו. כיצד קורעו אמר רב יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל א"ל רבי אלעזר לשמעיה קרע לי ואנא איכול מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב וטחו בכותל (ופי' רש"י אלא לקדירה) אמר להו רב נחמן לטבחי זויקו לילתא כחלא (פי' רש"י זויקו ספודו ר"ל תנו לילתא שהיא אשת רב נחמן כחל בשפוד עכ"ס) והא אנן תנן קורעו ההוא לקדירה והא קתני שבשלו דיעבד אין לכתחלה לא. הוא הדין דאפי' לכתחילה ואיידי דקא בעי למיתני סיפא קיבה שבשלה בחלבה אסורה דאפי' דיעבד נמי לא תנא נמי רישא שבשלה ע"כ ופרש"י על הא דאמר רב אינו עובר עליו ומותר באכילה לכתחילה אם בשלו ולא אמרינן אסור מיהא מדרבנן. דהא אפילו כשפט ויצא אמרינן לקמן חלב שחוטה מדרבנן הוא והאי כיון דמובלע ולא פירש אפילו איסורא דרבנן ליכא ע"כ וככה מ"ש רש"י אם בשלו ר"ל בצלי דאי בקדירה ודאי אסור משום חלב שבו שיצא וחזר ונבלע ואסור מדרבנן אליבא דרש"י וכן כתב רש"י בסמוך גבי הא דרב נחמן דפריך והא קתני שבשלו כו' פרש"י שם והא ודאי בצלי הוא מדקתני מותר דאי בקדירה אמאי מותר הא יצא החלב וחזר ונבלע ע"כ ולפי זה הא דקתני מתני' הכחל קורעו ומוציא את חלבו בצלי מיירי דעלה קתני לא קרעו אינו עובר עליו ומפרש רב אינו עובר ומותר דהיינו דוקא בצלי דאי בבישול אף דיעבד אסור כמ"ש וקריעה זו מפורשת מדברי רבי אלעזר דמיירי בקריעה קצת דא"ר אלעזר לשמעיה קרע לי ואנא איכול והיינו לצלי ובקרע כל דהוא וכדפי' רש"י שם שתי או ערב אלא שהמקשה היה סובר דרבי אלעזר מיירי בקריעת שתי וערב וטחו בכותל והיה סובר דהא דאמר רב יהודה כיצד קורעו כו' אמתניתין קאי ומפרש עלה דבעינן שתי וערב וטחו בכותל ולהכי פריך מאי קמ"ל מתניתין היא ומשני הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב וטחו בכותל אלא לקדירה אבל לצלי בקרע כל דהוא סגי לכתחילה ובדיעבד אפי' לא קרעו כלל והטעם דלכתחילה בעי קריעה כל דהוא משום חלב הכנוס אבל בדיעבד שרי כמ"ש לעיל בשם רש"י שטעם ולפ"ז הא דמפרש רב יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל לאו אמתניתין קאי אלא מילתא באנפי נפשיה קאמר דלבישול בלא בשר צריך קריעה ש"ו וטחו בכותל אבל בקדירה עם בשר נחלקו הפוסקים בדברי רש"י כמ"ש בסמוך. ועל הא דמשני רב נחמן ההוא לקדירה פרש"י רב נחמן סבירא ליה כלישנא בתרא דרב. אינו ר"ל דסבר לגמרי כלישנא בתרא דרב דהא מיקל טפי אפי' מלישנא קמא דרב דהוא שרי אפי' לכתחילה לצלי בלא קריעה כלל אלא ר"ל לפי מאי דמפרש הוא מתניתין לקדרה א"כ הא דקתני לא קרעו אינו עובר עליו ר"ל ואסור וזהו כפי' לישנא בתרא דאילו מותר ליכא למימר הואיל ונתבשל בחלבו הוא אסור לפרש"י כמ"ש ורב נחמן דאמר זויקו לה כחלא ר"ל שהתיר לצלות לכתחילה אפי' בלי קריעה כלל לא קי"ל כוותיה אלא כר' אלעזר דמצריך קריעה מועטת וזהו פי' שיטת שמעתתין לפרש"י. ור"ת מפרש שמעתתין זו בע"א שהוא מפרש הא דמשני רבי אלעזר לא בעינן קריעה שתי וערב כו' ור"ל אלא לקדירה וכן הא דמשני רב נחמן ההוא לקדירה דמיירי בקדירה עם בשר והביא ראיה לדבריו דסתם קדירה היינו עם בשר ולפ"ז הא דקתני ומתניתין הכחל קורעו ר"ל קורעו כדינו דהיינו שתי וערב וטחו בכותל כמו שמפרש רב יהודה דאמתניתין קאי אבל לקדרה בלא בשר או לצלי לכתחילה בקריעה קצת שרי וטעמא דהחמירו בה עם בשר לפי שטעם החלב נכנס בבשר ומשתנה טעם הבשר ויש בו טעם בשר בחלב ולכך אסרו חכמים וכשאין הבשר עם הכחל בקדירה אע"פ שלא קרעו ש"ו כיון שקרעו קצת לכתחילה מותר דאין החלב העיקר עוד בכחל כמו שהיה קודם ואע"פ שע"י הבישול נפלט וחוזר ונבלע תוך הכחל לא גזרו בו חכמים כיון שאין שם בשר אחר ולא נשתנה טעמו של כחל מפני בליעה זו (ולא אתי למיכל בשר בחלב עכ"ס) ובדיעבד שרי אפי' לא קרעו כלל ואין חילוק בין צלי לקדירה בלא בשר דאין שום טעם לחלק בצלי יותר דבצלי נמי נוטף החלב ונופל על הכחל מבחוץ וחוזר ונבלע ולא שייך כבולעו כך פולטו אלא בדם אבל טיפת חלב שנפלה על התיכה צלי לא. ולפ"ז הא דאמר ר' אלעזר קרע לי ואנא איכול וכן הא דאמר רב נחמן בסמוך זויקו לה כחלא פירושם שבשלו בקדירה בלא בשר וע"י קרע מועט דהרי אפי' לכתחילה כמ"ש. וכתב אע"פ שנקרע מעט מ"מ שייך גבס זויקו לה כחלא בשלו בקדירה בלא בשר כחלא נפוחים כנודות פי' שלא נקרע שתי וערב אלא קריעה קצת והוא מל' זוקים מלוחים כמו נוד נפוח מלא חלב ולא נקרע. וי"ש אע"פ שנקרע מעט והיאך קרי זויקו שפי' מלא חלב אלא כיון שאינו נקשט כראוי קרוי זויקו עכ"ס) והא דא"ר זירא אמר רב לא קרעו אינו עובר עליו ומותר ר"ל עם בשר בקריעה קצת מותר בדיעבד דמפרש לא קרעו היינו קריעה כדינה וממילא נשמע דבלא בשר בלא קריעה כלל מותר וללישנא בתרא אינו עובר עליו ואסור בין עם בשר בקרע קצת בין בלא בשר בלא קריעה כלל וכתבו התוס' והרא"ש דללישנא בתרא דכיון דמחמיר דקריעה קצת לא מהני עם בשר אפי' בדיעבד מחמיר נמי לאוסרו בלא בשר לכתחילה אפי' בקריעה מועטת ולפ"ז א"ש הא דקאמר תניא כלישנא קמא דרב אע"פ דלפום ריהטא משמע דאינו ראיה דברייתא מיירי בלא בשר ורב מיירי עם בשר מ"מ הא דתניא בברייתא הכחל שבשלו בחלבו מותר ס"ל דהיינו לכתחילה כמ"ש הגמרא בסוף אליבא דרב נחמן ומייתי שפיר ראיה מזה ללישנא קמא דרב דאילו ללישנא בתרא דרב אסור לכתחילה אפי' בלא בשר בקרע קצת אלא שצריך ש"ו וטחו בכותל ולפ"ז אתי רב נחמן כלישנא קמא דרב. והיותר נראה דמייתי ראיה דמדקתני סתמא כחל שבשלו בחלבו דמשמע ליה אפי' בלא קרע כלל ואפ"ה מותר א"כ גם אם קרעו קצת ובשלו עם בשר מותר בדיעבד דחד כלמד מזה ושקולין נינהו וכמ"ש התוספות והרא"ש הנ"ל דמ"ד דאסר בדיעבד בקרעו קצת אוסר נמי לכתחילה אפי' לבשלה לבד בקריעה קצת וק"ל. וזהו שיטת ר"ת בשמעתין. והרא"ש אחר שהביא שיטת רש"י ור"ת כתב והרי"ף תפס שיטה אחרת. וז"ל הרי"ף הכחל קורעו ומוציא את חלבו לא קרעו אינו עובר עליו אמר ר' זירא אמר רב לא קרעו אינו עובר עליו ומותר ותניא נמי הכי כחל שבשלו בחלבו מותר והני מילי שבשלו לכחל בפני עצמו אבל בשלו עם הבשר אסור דקי"ל כחל בשבים וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור כיצד קורעו אמר רב יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל אמר ליה רבי אלעזר לשמעיה קרע לי ואנא איכול מאי קמ"ל מתניתין היא הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב א"כ לקדירה והילכתא היכא דקרעיה שתי וערב וטחייה בכותל שרי לבשולי בקדירה והיכא דלא עביד ליה הכי שרי למטוויה לכתחילה אבל לבשולי לכתחילה לא עכ"ל הרי"ף ז"ל. והוא מפרש הא דקתני מתניתין הכחל קורעו היינו קריעה כדינו כמ"ש רב יהודה דמיירי בקריעה ש"ו וטחייה דאמתניתין קאי והיינו לבשלו בלא בשר ועלה קאי רב ואמר לא קרעו אינו עובר עליו ומותר בדיעבד ור"ל אפי' לא קרעו כלל אבל לצלי מותר אפילו לכתחילה וטעמו דמתיר בדיעבד בלא קריעה כלל משום דחלב שחוטה לא מתסר אלא מדרבנן והאי כיון דאינה בעינא ממש וגם לא נשתנה טעם הכחל מחמת חלבה אפי' איסורא דרבנן ליכא והאי דאמור רבנן דלכתחילה קורעו משום סרך בשר בחלב הוא דאמור א"נ כדי שלא ירגיל בחלב שחוטה דמחסר דרבנן. ובהדי בשר אסור אפי' דיעבד לפי שכשמבשלו מבשלו עם חתיכות אחרות מקבל טעם בשר מהכן ואדם טועם בו טעם בשר בחלב ומחלפי בבשר בחלב. כיצד קורעו אמר רב יהודה כו' קאי אמתניתין כמ"ש. ור' אלעזר בשינויא קמא דאמר הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב לאפלוגי אדרב יהודה אתא. וכי קאמר א"כ לקדירה ר"ל מודה הוא לדרב יהודה דבעינן קריעה ש"ו וטחייה בכותל אלא דמתני' מיירי בלא בשר וקמ"ל הוא דאפי' עם בשר מותר ע"י קריעה ש"ו וטחייה בכותל ושינויא בתרא דא"כ לקדירה הוא עיקר וכן פסק הרי"ף הלכתא ע"פ זה והא דפסק דלצלי מותר לכתחילה בלא קרע כלל כלמד מדרב נחמן דאמר זויקו לה כחלא ופירשו דהיינו לצלי בלא שום קרע והכי קי"ל דמשום רב. וה"ע א"כ מאי פריך בגמרא מרב נחמן והא תניא שבשלו דיעבד אין לכתחילה לא הא מאי צלי מבישול ורב נחמן מצלי איירי ואותו דוקא התיר לכתחילה ולא בישול וי"ל דסבירא ליה דרב נחמן גם כן מבישול כחל לחוד איירי וכמ"ש לעיל בשיטת פי' ר"ת ובזה מיושב למה לא הביא הרי"ף דברי רב נחמן בהלכותיו וכמו שתמהו עליו בזה כמ"ש בסמוך בדרישה ובז"ש היא מיושב משום דראה הרי"ף דהמקשה הקשה מרב נחמן מבישול ש"מ דגם ר"נ מבישול איירי ואפ"ה אמר זויקו בלי קריעה כלל ואנו לא קי"ל כן בבישול. וא"ת א"כ דין צלי שהוא מחולק מדין בישול כחל לחוד מנ"ל להרי"ף מסברא' וי"ל דס"ל דסברא הוא דאין לאוסרו בצלי כיון דהחלב נפלט ממנו ואין טעם הכחל נשתנה מהחלב וכו"ל. והר"ן תמה על הרי"ף למה לא הביא הא דרב נחמן בהלכה ויישבו ע"ש ובספרי הרי"ף שלפנינו הביאו. והרי"ף לא מחלק בין קריעה ש"ו וטחייה בכותל לקריעה כל דהוא דכיון דבקריעה קצת לא יצא כל חלבו מה לי קרעו קצת מה לי לא קרעו כלום וכיון דתנן דלכתחילה צריך קרע לבשלו אף בלא בשר למה נימא בקרע מועטת סגי לכתחילה הואיל ולא יצא כל חלבו וכן תמה הרשב"א בחידושיו על סברת רש"י ור"ת שמחלקי בין קריעה קצת ללא קרע כלל אלא שהתוס' והר"ן כתבו טעם לדבריהם וכמ"ש לעיל דקריעה קצת גורם ליציאת החלב הכנוס אע"פ שלפי האמת אין שום חלב כנוס בכחל אלא בין הדביקים וכמ"ש בגמרא קיבה שהוא כנוס בה ובכחל אינו כנוס קצת מ"מ מיקרי כנוס קצת וזהו פי' שמעתתא לפי שיטת רי"ף. וכלל העולה מדבריו אלו דרש"י מפרש מתניתין דקתני הכחל קורעו היינו לצלי ומיירי מתני' בקריעה כל דהוא ועלה קאי רב ואמר לא קרעו אינו עובר עליו ומותר. וברייתא דכחל שבשלו וכו' מיירי נמי לצלי וכו' היינו נמי לצלות ור"א דאמר לשמעיה כו' היינו נמי לצלות ומפרש דהא דאמר רב יהודה בעינן קריעה ש"ו וטחייה בכותל היינו דוקא לקדירה ולדעת רוב המפרשים פי' אפי' עם בשר ולדעת הטור וסמ"ג בלא בשר דוקא ור"נ מיירי לצלי לכתחילה ובלא קריעה כלל ולפי דעת רש"י לית הלכתא כוותיה. ור"ת מפרש דמתני' מיירי בקריעה ש"ו וטחייה בכותל כמ"ש רבי יהודה דאמתניתין קאי ומפרש מתני דמיירי ברוצה לבשלו בקדירה עם בשר כמו שמתרץ ר"נ ההוא לקדירה ורבי אלעזר שאמר לשמעיה קרע לי כו' וברייתא דקתני כחל שבשלו כו' ור"נ דאמר זויקו לה כולהו מפרש דמיירי לבשלו בלא בשר בקריעה קצת לכתחילה וה"ה לצלי דלא שני ליה בין בישול בלא בשר לצלייה ובדיעבד שרי אפילו בלא קריעה כלל אם בשלו בחלבו או דצליא הואיל ומותר לכתחילה בקרע כל דהוא. ולדעת הרי"ף מיירי מתני' בקרע ש"ו וטחייה בכותל כמו שמפרש רב יהודה ומיירי דוקא ברוצה לבשלה בלא בשר ועלה קאי רב ואמר לא קרעו אינו עובר ומותר בדיעבד בלא קריעה כלל ורבי אלעזר דאמר לשמעיה קרע לי כו' ומשני א"כ לקדירה ר"ל דאתא לאשמועינן דאף לקדירה עם בשר שרי לכתחילה בקרע ש"ו וטחו בכותל אבל בלא קריעה כלל אסור אפי' בדיעבד עם בשר ורב נחמן דאמר זויקו לה כו' פי' שרוים לצלות לה בלא קריעה כלל ונלמד מינה דלכתחילה מותר לצלותו בלא קריעה כלל וע"פ זה יתבאר דברי רבינו : הכחל בין שהוא של מניקה שיש בה חלב הרבה בין אינו של מניקה שם בגמרא גרסינן כי סליק רבי אלעזר אשכחיה לזעירי א"ל איכא תנא דמתני לרב כחל שמויה

פרישה

סי' צ (א) הכחל כו' בפירוש שמעתתין דשיטה זו יש שלש דעות כתבתים בדרישה ע"ש ורבינו הביאם בקצרה והנני מבאר לך דברי רבינו : הכחל בין שהוא של מניקה פירוש של כרס מניקה ולד דאז יש לה חלב : (ב) בין שאינו של מניקה אסור עד"ר : (ג) ס"ג אסור מדרבנן לבשלו בקדירה אפי' לבדו וכן כ"ל

לבשלו אפי' בקדרה לבדו בלא בשר וכ"ש עם הבשר (ד) אלא קורעו שתי וערב וטחו בכותל להוציא כל חלב שבו ואז מבשלו בקדרה לבדו (ה) לא קרעו או אפי' קרעו ולא טחו בכותל ובשלו אפילו בקדרה לבדו אם אין ששים כנגד הכחל אסור (ו) [ג] ואם יש ס' כנגדו

הבוא לקדרה והא קתני שבשלו דיעבד אין לכתחילה לא ה"ה דאפילו לכתחילה ואיידי דבעי למיתנא סיפא קיבה שבשלה וכו' תנא נמי רישא שבשלה · ופרש"י א"ר אינו עובר עליו מדאורייתא ומותר לכתחילה באכילה אם בשלו ולא אמרינן אסור מיהא מדרבנן דהא אפילו נסחט ממנו ולא אמרינן לקמן חלב שחוטה מדרבנן הוא והאי כיון דמיבלע ולא פירש אפילו איסור דרבנן ליכא : זה כנוס במעיו · ומשילא מדדי הבהמה חלב הוא וכחל אינו כנוס במעיו שלא יצא מדדי הבהמה בחייה ולא נאסף אלא מובלע בבשר הוא ולא בא לכלל חלב ומיהו לכתחילה בעי קריעה מדרבנן : וטחו בכותל . כובשו בידיו לכותל כדי שיסחט חלבו : קרע ליה · כחל קודם שקללו והדר אכול : הא קמ"ל קריעה בעלמא קאמר ליה או שתי או ערב לפי שהחלב הנוטף יוצא למטה ומשילא והרי הוא חלב לא חוזר ולא בעינן שתי וערב אלא לקדרה דהתם ודאי צריך להוציא כולו מתחלה לפי שכשהוא יוצא הרי הוא חלב גמור וחוזר ומתבשל עמו ודקתני לעיל שבשלו מותר בצלי קאמר דצלי נמי קרי בישול דכתיב בדברי הימים ויבשלו את הפסח : זויקו · שפודו תנו לה כחל בשפוד : והאנן קורעו תנן הבוא לקדרה · דכי נפיק מינה הוי חלב שחוטה וכי הדר ומבלע ליה אסר ליה ודקתני ולא קרעו אינו עובר עליו רב נחמן ס"ל כליסנא בתרא דרב ובריית' מוקי לה בצלי : והא קתני שבשלו . בדיעבד והא ודאי בצלי הוא מדקתני מותר דאי בקדרה אמאי מותר הא יצא החלב וחזר ונבלע עכ"ל וכתבו התוספות והרא"ש דלקמן כתב והלכות כחל כבר אמרי' למעלה לצלי בעי קריעת שתי וערב ואם לא קרעה אינו עובר עליו כליסנא קמא דרב ומותר דהא תניא כוותיה לקדרה קורעו שתי וערב וטחו בכותל ע"כ · וכתבו עוד והאי דאמרינן בפרק גיד הנשה כחל בס' וכחל מן המנין היכא דלא קרעיה ובשליה בהדי בישרא ל"ג ליה דאפילו בשליה בקדרה לחודיה אסור ומיהו גם לפרש"י אם יש במים שמתבשל בהם הכחל ס' הכחל מותר היכא דבשלו לחודיה לפי שהחלב הנפלט מתבטל במים אבל כשמתבשל עם הבשר אסור משום טעם הבשר הנבלע בחלב שבכחל ע"כ · משמע דהיכא דקרעה שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו בקדרה ואפי' עם בשר שהרי לא נשאר בו חלב כלל וכן כתב הר"ן ז"ל שהוא דעת רש"י · וכן נראה מדברי רבינו ירוחם וכן נראה מדברי סמ"ג שכתב ולכל הפירושים כחל שקרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו עם בשר וכ"כ התוספות והרא"ש בפרק כל הבשר (דף קיא ·) אהא דדרש מרימר הילכתא בין כבדא בין כחלא תותי בישרא שרי יש ללמוד מכאן היתר פשוט דהיכא דקרעו שתי וערב וטחו בכותל דמותר לבשלו בקדרה עם בשר כדברי ר"ת ולא מצינו בקונטרס שחלק עליו בזה דהא שרי הכא תותי בישרא אף על פי שמנונית הבשר נוטף על הכחל ע"כ אבל ספר התרומה כתב לדעת רש"י לקדרה אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר אף לכתחילה בלא בשר עמו וכן לעשות מולייתא שקורין פשטיד"א ואם לא קרעו שתי וערב אף דיעבד אסור שחלב הנפלט חוזר ונבלע וכיון שפירש איקרי חלב מדרבנן וכי נבלע אוסר בשר הכחל ואם יש ס' במים עם הכחל שיתבטל עם החלב הנפלט אז מותר ועם בשר אסור לכתחלה אפי' קרעו שתי וערב וכן כתב המרדכי וכ"כ הגה"מ לדעת רש"י לקדרה אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר בלא בשר עמו לכתחילה ועם בשר אסור לכתחלה ושרי דיעבד וזהו דעת רבינו שכתב קורעו שתי וערב וטחו בכותל להוציא כל חלב שבו ואז מבשלו בקדרה לבדו · ואף על פי שאח"כ כתבו הגהות נהגו העולם שלא לבשל שום כחל עם בשר כלל אפי' על ידי קריעת שתי וערב וטחו בכותל אף על פי שמותר לכל הפירושים ע"כ וזה סותר מה שכתבו קודם דלדעת רש"י אפי' קרעו שתי וערב וטחו בכותל אסור לכתחלה לבשלו עם בשר בהגהות החדשות אין כתוב הא דנהגו העולם שלא לבשל וכו' ונראה שמטעם זה נמחק שלא יהא סותר לדברי הראשונים ואיפשר לקיים הגירסא ולומר דנהי דבתחלה כתב דברי ספר התרומה דסבר דרש"י אוסר לבשלו עם בשר כלל מ"מ דברי רש"י אינם מוכרחים לומר כן ולא עוד אלא דלכאורה לא משמע כן מדבריו ועוד שיש כמה רבוותא שמפרשים דבריו לומר דעם בשר נמי שרי לפיכך כתבו שנהגו שלא לבשלו כלל עם בשר אע"פ שלכל הפירושים מותר דלפי' רש"י נמי משמע דשרי ומיהו לדברי המפרשים דלרש"י אסור אתי שפיר מנהג העולם וזהו שכתב אח"כ מיהו ה"ר יחיאל היה אומר דלפירוש רש"י שפירש דלקדרה שהזכיר התלמוד היינו לקדרה בלא בשר לפ"ז לא מצינו לו שום היתר עם בשר ע"כ והר"ן אחר כל הפירושים שהביא כתב ומכל מקום לדברי כולם כל שקרעו שתי וערב וטחו בכותל אפי' לבשלו לכתחלה מותר עם בשר אלא אם כן הוא גזרת האחרונים שמא לא יקרענו יפה יפה כמו שגזרו בכבד כפי דעת המפרשים עכ"ל ונראה שכתב כן לפי שראה שהיו העולם נזהרים מלבשלו עם בשר כלל אפילו אחר קריעת שתי וערב וטיחה בכותל וגם רבינו ירוחם כתב לפי שראיתי בכמה מקומות נוהגים בו איסור לבשלו עם בשר אפילו בקריעת שתי וערב וטיחה בכותל וגם מן התלמידים טועים סבורים שהוא אסור מנהג בטעות הוא ואין להם על מה שיסמכו כי כל הפוסקים כתבו שמותר לכתחלה לבשלו עם בשר בקדרה כיון שקרעו שתי וערב וטחו בכותל ומכל מקום ראוי להחמיר ולבשלו לבדו לכתחלה וקורעו שתי וערב וטחו עכ"ל ואע"ג דלכאורה נראה שסוף דבריו שכתב ראוי להחמיר ולבשלו לבדו לכתחלה סותר למה שכתב תחלה שמנהג בטעות הוא כי דייקת ביה משכחת דאינו סותר ומה שכתב תחלה היינו על מה שסוברים שהוא אסור מן הדין ומה שכתב בסוף הוא מטעם חומרא בעלמא שאף ע"פ שמן הדין מותר ראוי להחמיר בו ויותר נראה דלעולם אותו מנהג טעות קרי ליה דחומרא יתירה היא בלא טעם ולא בא לומר אלא דאע"ג דלפר"ת לבשלו לבדו סגי בקריעה קלת ראוי להחמיר שלא לבשלו לכתחלה אפילו לבדו אלא על ידי קריעה שתי וערב וטיחה כדברי שאר מפרשים ויש הוכחה שזאת היתה כוונתו מדכתב ולצלי קריעה קלת דע"כ לא כתב כן אלא לומר דאף ע"ג דהרי"ף לא מצריך לצלי קריעה כלל ראוי להחמיר להצריכו קריעה קלת כדברי ר"ת ומ"מ לפי דברי ספר התרומה והמרדכי והגהות והסכמת רבינו זכינו לדון שאין אותו מנהג מנהג טעות ואין בו על מה שיסמוך כדברי רבינו ירוחם וגם לא גזרת האחרונים כדברי הר"ן אלא דין גמור הוא לפי פרש"י ז"ל בגמ' ואע"פ שיש חולקים על פרש"י וגם דברי רש"י עצמו יש מפרשים להקל נהגו העולם כדברי רש"י וכדעת המפרשים דבריו להחמיר (א) : ומ"ש רבינו לא קרעו ובשלו אפי' בקדרה (ב"ה צ"ל א בקריעה') לבדו אם אין ששים כנגד הכחל אסור מבואר הוא במה שכתבתי בשם התוס' והרא"ש ז"ל אלא ב שצריך לתקן הלשון כאילו כתוב ובשלו בקדרה אפי' לבדו : ומ"ש או אפי' קרעו ולא טחו בכותל · לא מצאתיו מבואר אבל יש ללמוד כן מדחזינן שהצריכוה קריעה וטיחה אלמא אין החלב מתמצה ממנו בפחות מכאן וכל שאין החלב גומר להתמצות ממנו צריך ס' כנגד הכחל דבכוליה משערינן דאי כדנפק מיניה מי ידעינן כמה נפיק מיניה : **ומ"ש** ואם יש ס' כנגדו מותר והכחל עצמו משלים לס' בפרק גיד הנשה

בפרש"י גופיה : **לא קרעו וכו' ואם יש ששים כנגדו מותר והכחל עצמו משלים** לס' בפג"ה (סוף דף צ"ז) א"ר נחמן כחל בס' וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור דאי נפל לקדרה אחרת אוסר ופירש רש"י היכא דנתבשל הכחל עם בשר הואיל ומין היתר הוא משערים ליה בס' בהדי דידיה וכחל עצמו אסור שהרי הבשר נתן בו טעם (פי' נתן טעם בחלב) והוא לא נתן טעם בבשר לפי שמועט היה עכ"ל משם למד רבינו דלדעת רש"י היכא דלא קרעו ובשלו לבדו דבעינן ס' וכחל מן המנין והכחל עצמו מותר כיון שלא קבלה החלב טעם מבשר וכ"כ התוספות בפרק כ"ה (דף ק"ט) בד"ה אינו עובר וז"ל ומיהו גם לפירוש הקונטרס היכא דאיכא ס' במים שנתבשל בהן הכחל לא היה נאסר הכחל היכא שבשלו לחודיה לפי שהחלב הנפלט נתבטל במים אבל היכא דבשלו עם בשר אסור משום טעם בשר הנבלע בחלב שבכחל עכ"ל וכ"כ הרא"ש אלא שמ"ש ומיהו גם לפרש"י אם יש במים שמתבשל בהם הכחל ששים בלא בשר הכחל מותר וכו' הוא טעות סופר באין ספק דמאיזה טעם נצריך ס' בלא הכחל בנתבשל בלא בשר יותר מבנתבשל עם בשר דאין לומר דס"ל להרא"ש דבנתבשל בלא בשר א"צ ס' כנגד כל הכחל אלא כנגד החלב לפי אומד הדעת והלכך צריך ס' במים כנגד החלב בלא בשר הכחל לפי שטעם החלב ובשר הכחל נפלט לתוך המים ואם אין במים ס' לבטל טעם החלב נאסרו המים מיד בפליטת החלב ובשר הכחל וכ"כ וחוזר ואוסר בשר הכחל אבל בנתבשל עם בשר דאז ודאי יש במים ובשר ס' כנגד החלב הנפלט ולא נאסרו המים אלא דלפי דחיישינן דשמא הבשר שבקדרה נותן טעם בחלב שבכחל וחלב שבכחל נותן טעם בבשר החתיכה דלא לשער ס' באומד הדעת אלא כנגד הכחל כוליה הלכך לא החמירו יותר להצריך ס' בלא בשר הכחל אלא כחל מן המנין הא לא איפשר דאם כן קשה דהוי רבינו חולק על דברי הרא"ש בפתם שהרי רבינו סובר דאף בנתבשל בלא בשר בכוליה משערינן אלא כצ"ל בלשון הרא"ש אם יש במים שמתבשל בהם הכחל **בלא בשר ס' שבכחל מותר וכו'** והמלות נהפכו כדשום בטעות וכדמוכח להדיא מדברי

דרכי משה

צ (א) ובהגש"ד בשם ראבי"ה דאסרו עם בשר אפי' **בדיעבד וכ"כ א"ז עכ"ל** וכ"כ האו"ה ול"נ דאין להחמיר בדיעבד ויש לסמוך אדברי המתירין והאבי"ה יחיד הוא בדבר זה וכתב מהרא"י בת"ה פי' קרעו קריעה א' לארכו וא' לרחבו וכבשו בכותל ונראה מה שנוהגין לחתכו ש"ו וכמה חתיכות על פני כולו עדיף מטובש בכותל דבהכי כל הגומות יצא החלב

פרישה

נ"ל דס"ה בסמוך וכן משמע בב"י וטעם שאסור משום שהוא פולט החלב שבו ומחזר ובולעו וחלב זה אינה אסורה אלא מדרבנן דחלב שחוטה היא לכן כתב אסור מדרבנן :
(ד) **אלא** קורעו שתי וערב וכו' ומבשלו בקדירה לבדו דוקא אבל עם בשר אפי' קרעו שתי וערב וטחו בכותל אסור אע"ג דהר"ן כתב ז"ל ומ"מ לדברי כולם כל שקרעו שתי וערב וטחו בכותל אפי' לבשלו עם בשר לכתחלה מותר גם ב"י כתב שכן דעת רוב המפרשים מ"מ כדעת רבינו כן דעת המרדכי וספר התרומה שמפרשים רש"י הכי והטעם נ"ל משום דלדעת רש"י מתני' וכולה שמעתתא לא איירי אלא בכחל לבדו הן לגבי צלייה הן לגבי בישול במתני' הכחל קורעו ובדברי ר"א דאמר לשמעיה קרע לי הכחל ולא זכרו שום בשר ועוד דהרי"ף דס"ל היתר ע"י קריעה אפי' עם בשר בבישול ואפ"ה לא יליף ממתני' להתיר ע"י קריעה אלא בלא בשר אלא שגרס בשיטת דר' אליעזר אי נמי לקדרה ור"ל שר"א בא להשמיענו דאף לקדרה עם בשר מותר גמי להו ר' אליעזר ה"א אסור לבשלו עם בשר אפי' ע"י קריעה שתי וערב וטחייה א"כ לדעת רש"י שמבאר מתניתין לצלי ומדברי רב יהודה נלמד דאף לקדרה שרי ול"ג א"כ לקדרה לא ילפינן מיניה אלא לקדרה בלא בשר ור"ת דמתירו עם בשר ה"ט משום דס"ל דפי' לקדרה ר"ל הכל עם בשר משא"כ לרש"י : (ה) לא קרעו או אפי' קרעו כו' ובשלו בקדרה אפי' לבדו כצ"ל כמ"ש לעיל ומ"ש אם אין שם ששים כנגד הכחל אסור הטעם דמשערינן בכולה דלא ידעינן כמה נפק מינה ועיין בדרישה : (ו) ואם יש ס' מותר והכחל עצמו משלים לששים ואפילו היכא שנתבשלה עם בשר שנאסרת הכחל מ"מ מצטרפת לס' והטעם כתבו התוספות והרא"ש מפני שאיסורו של כחל אינו משום שיש בו טעם חלב יותר מהאחר בשר שבקדרה אלא משום שיש בו גומות שהחלב כנוס לתוכו ויש במקומו חלב טעם בשר וא"ם לכפרישו מן הבשר דלא מהני קריעה לאסר

דרישה

אמיוה לר' יצחק בר אבדימי א"ל לא שניתי לו כחל כל עיקר ורב בקעה מלא וגדר בה גדר · י יוסי בר אבא מתני אכא כחל של מניקה שניתי לו · ופירשו התוס' והרא"ש ז"ל שרב היה אוסר לאכול כחל אף בצלי ובקריעה לפיכך היה מחזר לידע ממי קיבל חומרא זו וא"ל רב יצחק בר אבדימי דחומרא בעלמא היא שהיה מחמיר דבקעה מלא וגדר בה גדר ור' יוסי בר אבא מתני כחל של מניקה שנה לו לאסרו אפי' בקריעה ומתני' בשאינה מניקה ואנן דאכלינן כחל בקריעה אפי' מניקה סמכינן אליסנא קמא דרב בקעה מלא וגדר בה גדר ואין חילוק בין מניקה לשאינה מניקה עכ"ל · וכתב ב"י פ"ז וז"ל ולפי זה רבותא הוא לומר דאפי' של מניקה שרי ע"י קריעה וטיחה ורבינו שכתב הכחל בין שהוא של מניקה בין אינו של מניקה אסור מדרבנן לבשלו כו' משמע דרבותא הוא לומר דאינה של מניקה נמי אסור לבשלו בלא קריעה אינו מדוקדק דהא לכולהו ליסני אסור ולא פליגו אלא אי מהני קריעה בשל מניקה או לא כו' ע"ש ויסבו בדוחק ול"נ דלק"מ דהא לדעת התוס' והרא"ש שכתבתי בסמוך היה סובר מתחלה דרב שאסור אף לצלי אפילו בקריעה אף של אינה מניקה ואנן דקיל"ן לצלי הכל מותר ה"א עכ"פ לבישול של אינה מניקה מותר ע"כ כתב רבינו בין של מניקה בין של אינה מניקה דאסור וק"ל : [ג] ואם יש ס' כנגדו מותר והכחל עצמו משלים לששים יש מקשים למה לא נצטרך אלא ששים עם הכחל אחר שמחזקינן שיש חלב נבלע בבשר כשיעור הכחל והלא אם כל שיעור חלב בעין או דם בעין לתוך בשר דצריך ששים כשיעור הוה לבד שיעור האיסור ובעינן שיהא בקדירה ס"א מלבד בשיעור האיסור ואז יבטל האיסור וכאן כשמשערינן ששים עם הכחל אין כאן נגד האיסור אפי' עם הכחל אלא ס' שהרי אנו משערין ששים בין הכל עם האיסור חלב הנבלע בקדירה ואיסור הנבלע הוא כשיעור הכחל נמצא כשנסלק שיעור האיסור לא ישאר שם לבטל האיסור אלא נ"ט ואע"ג דבספיכה

חדושי הגהות

צ' א הג"ה זו אין לה הבנת ענין להכא וראיתי בבדק הבית שנדפס בפ"ע וכתב שם וז"ל עלה פ"א ע"ב סימן צ' בד"ה ומ"ש וכו' עד אפי' בקדירה צריך למחקו ולכתוב במקומו בקריעה עכ"ל הנה חפשתי בטור דפוס ווינעציא (אשר מקומות הדפוס שם מכוונים להמראה מקומות שבבד"ה) ולא מצאתי שם הנך ענינא דלא קרעו ובשלו שבראש הסימן שי"זה בדף פ"א אבל מצאתי שם בדף הנ"ל ס"ס זה שיש שם ט"ס בד"ה ומ"ש וכבר נהגו וכו' נהגו שלא לבשל הכחל עם הבשר אפי' בקדרה וכו' וע"ז כתב צ"ל בקדרה שהיתה הגהות הרב בבד"ה שהך בקדרה צ"ל בקריעה והמדפיסים שאח"ז כבר הגיהו שם בס"ס הך בקריעה בפנים הספר ומזה היתה שגגת המעתיק שלא מצא מנוח למקום הג"ה זו רק בראש הסימן אשר אין לה שייכות לשם כלל (עיין בסימן ק"י בתג"ה א"ק כ"ח) : ב וכן כתב הפרישה וכתב הגם לעיל בראש הסימן צריך להגיה כן לבשלו בקדרה אפי' לבדו ; הבאר

כנגדו מותר והכחל עצמו משלים לששים ואם בשלו בקדרה עם בשר אפי' יש ששים כנגדו הכחל אסור והבשר מותר (ז) ואם בשלו פעם אחרת בקדרה דינו כמו בפעם הראשונה (ה) ולצלי (ב) צריך קריעה שתי וערב צלאו בלא קריעה מותר לדעת רש"י

מדברי התוס' נ"ל : **ואם** בשלו פעם אחרת בקדרה דינו כמו בפעם הראשונה נראה דתרתי אתא לאשמועינן חדא דלא תימא כיון דבכוליה משערינן א"כ בטלתיה כוליה דכבר נפק מיניה כל החלב ושוב אינו אוסר דליתא אלא חוזרת ואוסרת כדפירש רש"י דנאסר מיד עד שלא נצטמק משנתנה בו טעם ומאז שויה רבנן כחתיכת איסור שהיא לעולם אסורה ואידך אשמועינן דלא תימא אם כן נעשה נבלה ממש ובעינן ס' בלא בשר הכחל הא נמי ליתא אלא דינה כמו בפעם הראשונה ולא בעינן אלא ס' בין הכל והיינו דקאמר בגמרא כיון דא"ר יצחק בריה דרב משרשיא וכחל עצמו אסור שויה רבנן כחתיכה דנבלה משמע כנבלה אבל לא נבלה ממש ולהכי כתב הרשב"א דנפל לקדרה בפחות מנ"ט הכחל נעשה נבלה ממש ואם חזר ונפלה לקדרה צריך ס' והוא וכדכתב רבינו בסמוך בשמו :

ומ"ש ולצלי צריך קריעה ש"ו וכו' כ"כ הרא"ש לדעת רש"י וכ"כ בסה"ת ומרדכי וסמ"ק וש"ד לדעת רש"י וכך הוא בפרש"י במקצת ספרים שבידינו בסוף הלכות ככד אבל התוספות והסמ"ג כתבו לדעת רש"י סגי בצלי בקריעה מועטת ונראה דהיתה נוסחאתם בפ' רש"י שתי או ערב וכמו שהוא ג"כ בספרים שבידינו בפרש"י בהלכות כחל וכך היו גורסים בפירושו בסוף הלכות ככד כדכתבו התוס' להדיא אכן על רבינו איכא לתמוה לכאורה דתחלה כתב לדעת רש"י שתי וערב ואח"כ כתב על מ"ש רשב"א דלצלי צריך קריעה קלת שזהו כדעת רש"י ואין הדעת מקבלת לפרש דמ"ש תחלה שתי וערב שתי או ערב קאמר דכיון דאכן סלקינן ונחתינן בהך מילתא אי בעינן שתי וערב או סגי בחדא השתא דעיקר הידיעה תלוי בדקדוק הלשון אם כן היאך יכתוב הלשון שלא בדקדוק דמשתמע הכי והכי ובגמרא נמי אמרינן להדיא הא קמ"ל דלא בעינן קריעת שתי וערב פי' אלא סגי בקריעה שתי או ערב ולפעד"נ אמת דתחלה כתב רבינו שלדעת רש"י לצלי צריך ש"ו ע"פ דברי הרא"ש שכתב כך לדעת רש"י ואח"כ כשהביא דברי הרשב"א שכתב ויש מחמירין כתב לפרש דבריו שמ"ש ויש מחמירין זהו כדעת רש"י כלומר דעת רשב"א הוא לפרש כך בדעת רש"י דלא כמ"ש תחלה לדעת רש"י ומה שכתב וכן כתב בספר המצות רצה לומר שגם בספר המצות כתב שכך הוא לדעת רש"י וכן הוא מפורש בסמ"ג שפי' לדעת רש"י דלצלי א"צ אלא קריעה קלת והרב ב"י לא שת לבו לזאת דפרישית וכתב מה שכתב ושרי ליה מאריה כי מה שכתבתי בזה לפע"ד הוא ברור ופשוט ולפעד"נ עוד כדי ליישב גם השינוי שנמצא בפרש"י בזה והוא דבגמרא קאמרינן א"ל ר"א לשמעיה קרע לי כחל קודם שתצלנו ואנא איכול ופריך מאי קמ"ל מתניתין היא ומשני הא קמ"ל דלא בעינן קריעת ש"ו וטחו בכותל ופרש"י הא קמ"ל קריעה בעלמא קאמר ליה או שתי או ערב לפי שהחלב הנוטף יוצא למטה וכו' ולא בעי ש"ו אלא לקדרה וכו' עכ"ל דהשתא משמע לשונו דקאמר ולא בעי ש"ו אלא לקדרה ודאי בקריעה שתי וערב בהדי טיחה בכותל דקאמר בגמרא הוא וקאמר רש"י דלא בעינן להו אלא לקדרה אם כן תחלת לשונו שאמר או שתי או ערב נמי בהדי טיחה בכותל קאמר כלומר או שתי בהדי טיחה או ערב בהדי טיחה דלא בעי שתי וערב בהדי טיחה אלא לקדרה ואידך נוסחא נמי דאיתא בפירושיו דלצלי צריך ש"ו היינו בלא טיחה כלל דקריעה ש"ו בלא טיחה כלל לא עדיף מקריעה שתי או ערב בהדי טיחה דבין כך ובין [כך] קריעה קלת קרינן ליה ותלמודא נמי ה"ק הא קמ"ל דלא בעינן כולהו תלתא קריעה ש"ו וטיחה בכותל אלא סגי לצלי בתרי מגו תלתא כדפרישית והשתא ניחא דלענין דינא שתי הנוסחאות עולין בקנה אחד לדעת רש"י ופסק כר"א ולא כרב יהודה ונתיישב מעתה מה שהיה קשה לב"י שכתב ויש לתמוה למה פסק רש"י דלצלי צריך ש"ו וכו' · עוד הביא ב"י מ"ש הרשב"א בחדושיו וז"ל ורש"י ז"ל פי' כולה שמעתתא לצלי ובשלו דקתני בברייתא היינו צלי כדכתיב ויבשלו את הפסח ולכתחלה בעינן שתי וערב כרב יהודה דמתניתין דקתני הכחל קרעו לצלי קאמר ורב דאמר אינו עובר עליו ומותר לצלי קאמר דבדיעבד לצלי אף בלא קריעה שרי כלישנא קמא דרב ור"כ זויקו לה כהלא כלומר דשרי אף לכתחלה בלא קריעה ולקדרה בפני עצמו בעינן ש"ו וטחו בכותל אפילו דיעבד אסור אבל עם בשר אסור לכתחלה אפילו קרעו ש"ו וטחו בכותל עכ"ל והקשה ע"ז וז"ל ואינו מבין דבריו דמשמע מדבריו שרש"י סובר דרב יהודה לצלי מיירי ואם כן קשה אמאי פסק דסגי ליה בש"ו ולא אצרכיה נמי טיחה בכותל כדמצריך רב יהודה וצ"ע עכ"ל ולפעד"נ דהרשב"א הביא פרש"י לכולה שמעתתא וס"ל דרב יהודה אמתניתין קאי דמיירי בצלי דמדקאמר רב דמתני' אינו עובר ומותר אלמא דאיירי לצלי דאי לקדרה אסור אפי' דיעבד וקא"ר יהודה דלצלי נמי קורעו ש"ו וטיחה בכותל אלא דהרשב"א נקט בלשון קצרה ש"ו ורצונו לומר בהדי טיחה בכותל וכדפי' לעיל בסמוך ועיקר כוונת הרשב"א לאורויי דלפירש"י לרב יהודה לא סגי בקריעה קלת אלא דוקא ש"ו בעינן ולעולם בעינן נמי טיחה בכותל בהדיה לכתחלה אבל בדיעבד אפי' בלא קריעה כלל שרי כלישנא קמא דרב ותניא כוותיה אלא מיהו כיון דר' אלעזר פליג עליה דרב יהודה וקמ"ל דאפילו לכתחלה לא בעינן כולהו תלתא אלא סגי בקריעה קלת הכי נקטינן וזאת היא דעת הרשב"א בחידושיו לפרש"י ואיכא למידק לפ"ז דלפרש"י כולא שמעתתא מיירי לצלי מנ"ל לרש"י הא דפירש בסוף הל' ככד דלקדרה צריך ש"ו וטחו בכותל כיון דלא איירי ביה תלמודא וי"ל דגרים הא קמ"ל דלא בעינן ש"ו וטיחה בכותל א"כ לקדרה וה"פ הא קמ"ל דר"א פליג אדרב יהודה וס"ל

הנשה (לו :) אמר רב נחמן כחל בששים וכחל מן המנין : **ומ"ש** ואם בשלו בקדרה עם בשר אפי' יש ס' כנגדו הכחל אסור היינו מאי דאמר בפ' גיד הנשה וכחל עצמו אסור וכמו שהוא מבואר במה שכתבתי בשם התוס' והרא"ש וטעמא משום טעם הבשר הנבלע בחלב שבכחל · והר"ן כתב כחל עצמו אסור פי' מפני מראית העין שאף ע"פ שראוי להתיר כחל זה מפני שהחלב יצא ממנו ונתבטל אי שרית לי' אתי למישרי חתיכת נבלה · ודע דהכי נמי כחל עצמו משלים למנין ס' אף על פי שהוא עצמו אסור שהרי כחל בס' וכחל מן המנין אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא וכחל עצמו אסור וכן כתב הרמב"ם בפט"ו דאפילו כשהכחל עצמו אסור כחל מן המנין ומאחר שכן הוא צריך לומר שמ"ש רבינו והכחל עצמו משלים למנין ס' אינו מקושר עם מה שלמעלה אלא ענין לעצמו הוא שלמדנו שכחל עצמו משלים לששים כל היכא שצריך ששים בין שיהיה כחל עצמו מותר בין שיהיה אסור · ואם תאמר כיון דכחל עצמו אסור היכי הוא מצטרף להשלים ס' כבר תירצו התוספות והרא"ש שהטעם מפני שאיסורו של כחל אינו משום שיש בו טעם חלב יותר משאר בשר אלא לפי שיש בו גומות שהחלב כנוס לתוכו ויש באותו חלב טעם בשר ואי אפשר להפרישו מן הבשר דלא מהני קריעה לאחר בישולו ואף ע"ג דבגמר בישולו יוצא כל החלב מ"מ קודם גמר בישולו נאסר בשביל חלב שבגומו' ותו לא מישתרי דחיישינן שמא יאכלנו קודם גמר בישולו ולפי שאין הכחל נאסר מחמת עצמו אלא מחמת חלב הכנוס בגומות לכך הוי כמו שאר בשר לבטלו ע"כ והרמב"ם כתב שהטעם מפני שהכחל מדבריהם לפיכך הקלו בשיעורו ואע"פ ששומן גיד בס' ואף ע"פ שהוא מדבריהם הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמו החמירו בו כאיסורי תורה והרשב"א בת"ה דחה טעם זה מפני שהרי איסורי סופרים גם הם צריכים ס' וה"ה כתב בפ"ט שי"א שהטעם מפני שהוא מותר בפני עצמו וכ"כ הר"ן :

ומ"ש ואם בישלו פעם אחרת בקדרה דינו כמו בפעם הראשונה בפ' גיד הנשה (שם) א"ר יצחק בריה דרב משרשיא וכחל עצמו אסור דאי נפל לקדרה אחרת אוסר ופרש"י כחל עצמו אסור · שהרי הבשר נתן בו טעם והוא לא נתן טעם בבשר לפי שמועט היה ופריך בגמרא למ"ד בכוליה משערינן אלא מעתה נפל לקדרה אחרת לא יאסר ופרש"י אלא מעתה הואיל ובדידיה משערינן הא איבטיל כוליה שהלך כל עצמו בתבשיל דאלת"ה אמאי בעי ס' כמות כולו וכיון דכוליה בטלתיה נפל בקדרה אחרת אל יאסר ומשני כיון דא"ר יצחק וכחל עצמו אסור שויה רבנן כחתיכת נבלה ופרש"י כיון דא"ר יצחק וכו' מפני שבתחלה נאסר עד שלא נצטמק משנתנה הקדרה בו טעם מיד נאסר ומאז שויה רבנן כחתיכת איסור שהיא לעולם אסורה והר"ן פי' כיון דא"ר יצחק בר משרשיא כחל עצמו אסור שויה רבנן כחתיכת נבילה מפני מראית העין :

ומ"ש ולצלי צריך קריעת שתי וערב צלאו בלא קריעה מותר כבר נתבאר דלדעת רש"י מתניתין דהכחל קורעו ומוציא את חלבו וכו' ולישנא קמא דרב דאמר אינו עובר ומותר בצלי מיירי ויש לתמוה למה פסק רש"י דלצלי צריך שתי וערב דהא ר' אלעזר אשמועינן דלא בעינן שתי וערב לצלי אלא קריעה כל דהו סגי ומשמע ג דלא פליג אדרב יהודה דההוא לקדרה והר"ן נראה שנזהר מזה ולפיכך כתב בשיטת רש"י דלצלי בעי קריעה לכתחלה ולקדרה צריך קריעת שתי וערב וטחו בכותל ע"כ ומנקט גבי קדרה שתי וערב ולא נקטיה גבי צלי משמע בהדיא דלצלי לא בעי שתי וערב אבל לתוספות והרא"ש והתרומה שכתבו בשם רש"י דלצלי בעי קריעת שתי וערב ונגררו אחריהם רבינו ורבינו ירוחם קשיא ודוחק לפרש דצריך קריעת שתי וערב דקאמר היינו שתי או ערב והרשב"א כתב בחידושיו רש"י פי' כולה שמעתא לצלי ובשלו דקתני בברייתא היינו צלי ולכתחלה בעיא שתי וערב כרב יהודה ע"כ ואיני מבין דבריו דמשמע מדבריו שרש"י סובר דרב יהודה לצלי מיירי וא"כ ד קשה אמאי פסק דסגי ליה בשתי וערב ולא אצרכיה נמי טיחה בכותל כדמצריך רב יהודה וצ"ע : **ומ"ש** רבינו בתחילת דבריו דלא שאני לן בין כחל של מניקה לשאינה של מניקה בפרק כל הבשר (קי·) גרסינן כי סליק ר' אלעזר אשכחיה לזעירי אמר ליה איכא תנא דאתנייה לרב כחל אחוייה לרב יצחק בר אבודימי אמר ליה אני לא שניתי לו כחל כל עיקר ורב בקעה מצא וגדר בה גדר ר' יוסי בר אבא מתני אנא כחל של מניקה שניתי לו רבין ורב יצחק בר יוסף איקלעו לבי רב פפי אייתו לקמייהו תבשילא דכחליה רב יצחק אכל רבין לא אכל אמר אביי רבין תכלא אמאי לא אכל ופירשו התוספות והרא"ש ז"ל שרב היה אוסר לאכול כחל אף בצלי ובקריעה לפיכך היה מחזר לידע ממי קבל הוראה זו ואמר ליה רב יצחק בר אבדימי דחומרא בעלמא הוא שהיה מחמיר דבקעה מצא וגדר בה גדר ה ורבה בר יוסף מתני כחל של מניקה שנאו לאוסרו אפי' בקריעה ומתניתין בשאינה מניקה ואנן דאכלינן כחל בקריעה ואפילו מניקה סמכינן אלישנא קמא דרב בקעה מצא וגדר בה גדר ואין חילוק בין מניקה לשאינה מניקה וגם מעובדא דרבין ורב יצחק בר יוסף דאייתי קמייהו תבשילא דכחלי רב יצחק אכל רבין לא אכל ומסתמא מניקה היה מדלא אכל רבין ורב יצחק עיקר דמסייע ליה אביי וגם מעובדא דרמי בר דיקוליה דנקטינהו לכולהו כחלי ואכלינהו ע"כ וכ"כ הרשב"א בשם הרז"ה : ולפי זה רבותא הוא לומר דאפילו של מניקה שרי ע"י קריעה וטיחה ורבינו שכתב הכחל בין שהוא של מניקה בין שאינה של מניקה אסור מדרבנן לבשל וכו' דמשמע דרבותא הוא לומר דאינה של מניקה נמי אסור

דרכי משה

שהחלב כנוס בהן נפתחות ונתכות עכ"ל : (ב) בא"ו הארוך כלל י"ח ונהגו העולם אף בצלי לעשות קריעת ש"ו ולטחו בכותל עכ"ל ובב"י משמע דנכון חומרא זו לדעת רש"י : וב"ל

פרישה

לאסור ביטול ואע"ג דבגמר בישולו יוצא כל החלב מ"מ קודם גמר בישולו נאסר בשביל חלב שבגומות ותו לא משתרי דחיישינן שמא יאכלנו קודם גמר בישולו אבל במבשל כחל לבדו ויש כנגדו בקדרה ס' לא חששו שמא יקחו הכחל מהקדרה קודם גמר בישולו וכבר קיבל חלב שנשאר בכחל טעם מבשר הכחל ונאסר משום בשר בחלב כמו אם אין ס' נגד הכחל דנאסר הכחל וכל מה שבקדרה דהאי התם דאמרינן אם שלט הרתיחה בבשר הכחל והוציא טעם בשר בחלב שבו הוציאו נמי לגמרי לחוץ ובטל בס' שהרי נגד כל הכחל יש ס' עמו משא"כ כשנתבשל עם בשר אף דיש ס' נגד כל הכחל עמו מ"מ הטעם של בשר שנתבשל עמו נכנס בחלב קודם גמר בישולו שהרי אין ס' בחלב נגד כל הבשר · ולפי שאין הכחל נאסר מחמת עצמו לכך הוי כמו שאר בשר לבטלו : ומ"ש לא קרעו כלל ובשלו עם בשר אוכל עד ששים והכחל עצמו אסור °נלמד מגמרא דפ' גיד הנשה דהיכא התם ככחל בבש"ו בששים וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור : (ז) ואם בשלו פעם אחרת בקדרה כו' פי' עם בשר דאי בשלו עם חלב צריך ששים בלא הכחל וכמ"ש רבינו בשם הרשב"א בסמוך והיינו נמי בכלל שכתב כאן כמו בפעם הראשונה וק"ל והא דאמרינן בבישול שנית עם בשר שדינו כמו בפעם הראשון אתי לאשמועינן תרתי חדא דלא אמרינן כיון דהכחל עצמו מועיל לבטל מטעם דאמרינן כבר יצא כל החלב ולא נשאר אלא מעט בגומות א"כ לא יצטרכו בנפילה שנייה ס' נגד כולה ועוד אשמעינן דגם בפעם שנייה מועיל להצטרף ול"ת מאחר דמחזקינן ליה באיסור לא ה"ל למצטרפו לבטלו אלא יצטרך ששים נגד כל הכחל קמ"ל דמקילין בזה שמצרפין הכחל בששים וכל זה דוקא דיעבד אבל לכתחילה אסור לבשלו עם בשר אפילו ע"י קריעה ש"ו וטחייה כמ"ש : (ח) ולצלי צריך קריעה ש"ו פי' שתי או ערב דב"י מפרש מהני' דלצלי מיירי דקתני

חדושי הגהות

ב הבאר שבע וכה"ג תמהו עליו בזה דאף אי הוי פליג ארב יהודה אפ"ה תיקשי דרש"י פסק דלא כמאן דהא לרב יהודה טיחה בכותל בעינן וכתב בנה"ג ונראה לענ"ד דכוונתו לומר דאי הוה פליג אדרב יהודה הוי מצינן למימר דמה שאמר ר"א לשמעיה קרע לי ואנא איכול הכוונה לומר שיקרענו ש"ו לאפוקי מדרב יהודה דבעי גם טיחה בכותל וכיון שבאר שהלוק לא איכפת לן אם לא פירש ש"ו מפני שאין כוונת ר"א אלא לאפוקי טיחה בכותל אבל מאחר דאינו חולק על ר"י דר"י עיקר דינו אינו מדבר אלא לקדירה ור"א מדבר לצלי ומדלא פירש דבעי שתי וערב משמע דבקריעה כל דהו סגי ע"כ : ד עיין בב"ה ופרישה : ה כ"ה בהרא"ש ובגמרא איתא רבי יוסי בר אבא ובתוס' איתא א"ר יוסף :

רש"י (ט) ולדעת ר"ת אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו לכתחילה בקדירה עם הבשר לא קרעו כלל ובשלו עם הבשר אוסר עד ס' ואם יש ס' כחל אסור ובשר מותר אבל בשלו בלא בשר או צלאו בדיעבד אפילו בלא קריעה כלל מותר ואם קרעו קצת ולא כהלכתו אסור לבשלה לכתחלה עם הבשר ואם בשלו עמו בדיעבד מותר אבל מותר לכתחלה לבשלו בלא בשר או לצלותו ע"י קריעה קצת אבל בלא קריעה כלל אפי' לצלותו אסור לכתחלה (י) ולרב אלפס קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו

אסור לבשלו בלא קריעה אינו מדוקדק דהא לכולהו ליתני אסור ולא איפליגו אלא אי מהניא קריעה של מניקה או לא וכך היה ראוי לכתוב הכחל אסור מדרבנן לבשלו אפילו בקדרה לבדו בלא בשר וכ"ש עם הבשר אלא קורעו שתי וערב וכו' עד ללאו בלא קריעה מותר ובכל אלו הדברים אין חילוק בין מניקה לאינה של מניקה ומיהו מצאתי להרשב"א בתורת הבית כלשון רבינו ממש וגם הרמב"ם כתב כלשון הזה כחל שלא קרעו בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה אסור לבשלו ואיפשר שטעמו מפני שהיה מפרש דהא דאמר איכא תנא דאתנייה לרב כחל היינו כדפירש"י דמשום דהוה שמיעא ליה לישנא בתרא דרב דאמר לא קרעו אינו עובר עליו ואסור וא"ל רב יצחק דבקעה מלא וגדר בה ולא מדינא ואידך אמר דבשל מניקה דוקא הוא דאמר הכי ואנן קי"ל כלישנא קמא דבקעה מלא וכו' דלא מפליג בין מניקה לאינה של מניקה וכפשטא דמתני' ולישנא דרב עלה דלא מפלגי בינייהו ובלישנא דרב קי"ל כלישנא קמא דאינו עובר עליו ומותר דתניא כוותיה:

ולדעת ר"ת אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל וכו' כ"כ שם התוס' והרא"ש שהוא מפרש דהא דצריך קריעה שתי וערב וטיחה לקדרה היינו עם בשר דלקדרה הכי משמע דחלב שחוטה מדרבנן דילמא אתי למיכל בשר בחלב וכיון שהוציא את כל החלב כל מה שיכול להוציא תו ליכא למיגזר אבל לקדרה בלא בשר או לצלי שרי לכתחלה בקריעה קצת וטעמא דהחמירו בה עם הבשר לפי שטעם החלב נכנס בבשר ומשתנה טעם הבשר ויש בו טעם בשר בחלב אבל כשאין בשר עם הכחל כיון שקרעו קצת מותר לכתחלה משום דאין החלב בעינא עוד בכחל כמו שהיה קודם ואע"פ שנפלט והזר ונבלע תוך הכחל לא גזרו ביה חכמים כיון שלא נשתנה טעמו של כחל מפני בליעה זו ובדיעבד שרי אפילו לא קרעו כלל ואין חילוק בין צלי לקדרה בלא בשר דאין שום טעם להקל בצלי יותר דבצלי נמי נוטף החלב ונופל על הכחל מבחוץ וה"פ הכחל קורעו ומוציא את חלבו פי' שתי וערב וטחו בכותל כדמפרש בגמרא ומוקי לה ר"א לקדרה והיינו עם בשר כדפרישית לא קרעו פירוש לא עשה דין קריעה שלא קרעו שתי וערב וטחו בכותל אלא קריעה קצת אינו עובר אמר רב אינו עובר עליו ומותר כיון דקרעו קצת אבל אם לא קרעו כלל ובשלו בהדי בשר אסור מדרבנן כדאמרינן בפרק ג"ה כחל בס' דחלב שחוטה אסור מדרבנן כילד קורעו אמתני' קאי אמר ליה ר"א קרע לי פירוש קריעה קצת ואנא איכול בקדרה בלא בשר וקמ"ל דלא בעינן שתי וערב אלא לקדרה עם בשר א"ל רב נחמן זויקו לה כחלי פי' בשלו לה בלא בשר כחלי נפוחים כנודות פי' שלא נקרעו שתי וערב אלא קריעה קצת והא אנן תנן קורעו פי' שתי וערב ההוא לקדרה פי' עם בשר והא קתני כחל שבשלו בחלבו מותר אלמא אפי' בקדרה בלא בשר אסור לכתחלה לבשל דבלא בשר מיירי מדקתני שבשלו בחלבו דמשמע דליכא איסורא אלא איהו גופיה ורב נחמן מתיר לכתחלה וה"מ לשנויי דמיירי בשלא קרעו כלל אלא דעדיפא משני ע"כ ושטה זו כתב הרשב"א ז"ל בחדושיו שהוא בספר המאור משמו של ר"ת ותמה עליה דכיון דבקריעה קצת אינו יוצא מידי חלבו מ"ש בפני עצמו דבעי קריעה כל דהו ולא בעי לכתחלה קריעה מעליא או לא ליבעי כלל ולמה שכתבתי בשם התוספות והרא"ש לק"מ דה"ט משום דכל שקרעו קצת אע"פ שהחלב נפלט והכחל מתבשל בו לית לן בה כיון שלא נשתנה טעמו של כחל מפני בליעה זו לכתחלה מיהא בעי למקרעיה קצת כדי שלא ישאר החלב בעינו בכחל כמו שהיה קודם: והרשב"א והר"ן כתבו ששטה זו של ר"ת כתובה בסה"ת בשמו של ר"ת בחילוף קצת שהוא כותב דלצלי ולקדרה בלא בשר לא בעי קריעה כלל ולדברי ר"ת לאי זו מן השיטות אתי שפיר דעובדא דרב נחמן לא פליג אלישנא קמא דרב: ומ"ש רבי' ואם יש ס' כחל אסור ובשר מותר היינו ואם יש ס' עם הכחל שכחל עצמו מצטרף למנין ס' וכדאמר רב נחמן כחל בס' וכחל מן המנין וכבר נתבאר טעמו של דבר ואם חזר ונפל לקדרה אחרת אוסר כבראשונה כמו שנתבאר ורבינו כתב דברים אלו אגב דברי רש"י ונתן מקום לטעות דלדעת רש"י דוקא נאמרו וליתא דלכ"ע איתנהו שגמ' ערוכה הוא:

כתב סמ"ק לפי ר"ת דפי' דבעי קריעה שתי או ערב לקדרה בלא בשר או לצלי לכאורה משמע דר"ל לא סגי מאותה קריעה שקורעים לשנים כשקורעים הרבעים של האליה לשנים ומיהו לפי לשון התוס' שפי' לר"ת דהא דבעינן קריעה מועטת לקדרה לגבי בשר או לגבי צלי היינו להוציא את החלב שהיא כנוס בתוך הכחל שיש לו טעם חלב גמור לפ"ז היה נראה דהוה סגי באותה קריעה שקורעין הכחל לשנים כשקורעין הרבעים של האליה דבהכיא קריעה יוצא החלב שהוא בעין בין ב' דפנות הכחל אף על פי שלא קרעו אח"כ כלל לא שתי ולא ערב אלא קריעה מועטת ושמא דיעבד אין להחמיר על זה אבל לכתחלה נכון לעשות כמו מבפנים (ג) עכ"ל: **ולרב** אלפס קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר וכו' ז"ל הרי"ף א"ר זירא א"ר לא קרעו אינו עובר עליו ומותר ותנ"ה כחל שבשלו בחלבו מותר והני מילי שבשלו לכחל בחלבו בפני עצמו אבל בשלו עם הבשר אסור דקי"ל כחל בס' וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור כילד קורעו א"ר יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל א"ל ר"א לשמעיה קרע לי ואנא איכול מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב א"כ לקדרה והלכתא היכא דקרעיה שתי וערב וטחייה בכותל שרי לבשלו בקדרה והיכא דלא עביד ליה הכי שרי למטוייה לכתחלה אבל לבשולי לא עכ"ל ומשמע ליה ז"ל דהא דתניא הכחל שבשלו היינו שבשלו בקדרה בפני עצמו ובלא קריעה כלל ולכתחלה דוקא

וס"ל דלא בעינן לכתחילה ש"ו וטיחה בכותל כלל אי נמי מודה ליה דבקדרה בעינן לכולהו תלתא ואי לא עבד הכי אסור אפילו בדיעבד אפילו בלא בשר אלא דלצלי פליג עליה דרב יהודה ובמקצת ספרים לא גרסי אלא הא קמ"ל דלא בעינן קריעה ש"ו ותו לא וכך גורס הרשב"א ומשמעות גירסא זו דה"ק דלא בעינן שתי וערב אלא או שתי או ערב וכמו שהוא במקצת פירושים של רש"י ובמקצת ספרים גרסינן הא קמ"ל דלא בעינן ש"ו וטיחה בכותל וכך הוא בספרים שבידינו ומשמע מלשון זה דהכי קאמר דלא בעינן נמי טיחה בכותל אלא סגי בשתי וערב וכבר כתבתי דאפשר ליישב דלא סתרי אהדדי הני תרתי לישני דרש"י: ומ"ש ולדעת ר"ת אם קרעו ש"ו וכו' איכא למידק לר"ת היאך משוה צלי שהחלב שיוצא נופל לארץ לבישול בלא בשר שהחלב יוצא וחוזר ונבלע בכחל וי"ל דס"ל דלא שייך לומר בצלי כבולעו כך פולטו כי אם בדם ובצלי נמי כשיוצא החלב חוזר ונבלע בכחל ואינו נפלט ממנו ואע"ג דבבשלו בלא בשר גרע טפי דאינו נופל כלל לארץ ואפ"ה מתירו לכתחלה בקריעה קצת ובדיעבד אפילו לא קרעו כלל ואפי' היכא דליכא ס' היינו טעמא דבלא בשר אע"ג דנפלט החלב וחוזר ונבלע מכל מקום כיון שלא נשתנה טעמו של כחל ממה שהיה בתחלה שרי אבל בהדי בשר אסור שקולט הבשר טעם החלב ונשתנה טעמו והיינו דגרסינן במקצת ספרים בפג"ה וכחל עצמו אסור היכא דלא קרעיה ש"ו ובשליה בהדי בשר דצריך ס' לבטל טעם החלב אבל בלא בשר אפילו אין בו ס' מותר ועיין בתוס' פג"ה (דף צ"ז) בד"ה וכחל עצמו וכ"כ במרדכי אליבא דר"ת ורא"ן וכ"כ תוספות והרא"ש בשמו וגם בעל המאור כתב שראה כתיבת יד של ר"ת שכתב דלצלי ובלא בשר צריך לכתחלה קריעה קצת אכן בסה"ת כתב ע"ש ר"ת דלצלי ובלא בשר שרי לכתחלה אפי' בלא קריעה כלל וכתבו גם המרדכי ונראה דטעם מחלוקתם דלסה"ת ר"ת פוסק כרב נחמן דאמר זויקו לה כחלא לילתא דמשמע בלא קריעה כלל אלא מלאה כנודות שרי ולהרז"ה ר"ת פוסק כר"א דאמר לשמעי' קרע לי ואנא איכול ועיין בסמ"ק מפרש היטב בארוכות פירושו של ר"ת ומבואר להדיא לשם דלר"א צריך קריעה קצת לכתחלה בצלי ובלא בשר ולר"נ א"צ קריעה כלל בתרוייהו ודעת רבינו אליבא דר"ת כדעת התוס' והרא"ש משמו וכעדותו של הרז"ה ואכתי איכא לתמוה דכיון דבעם בשר לר"ת דינו כמו בלא בשר לרש"י דלכתחלה בעינן ש"ו וטיחה בכותל א"כ קשה מ"ש דבדיעבד לרש"י בקריעה קצת בלא בשר אוסר עד ס' ולר"ת בדיעבד עם בשר שרי בקריעה קצת בלא ס' ואפשר דלרש"י אף בקריעה ש"ו וטחו בכותל איכא ספק אם יש בו עדיין קצת חלב ולכן אסור לבשלו עם בשר לכתחלה ובלא בשר שרי כיון דאינו ודאי דאיכא חלב ואפי' אם יש קצת חלב לא ישתנה טעם הכחל אבל היכא דלא קרעו אלא קריעה קצת הוי ודאי דאיכא חלב קצת והילכך אף בלא בשר אסור דיעבד ובצלי שרי אפילו בלא קריעה כלל דחלב היוצא נסחט והולך לאיבוד ואפ"ה לכתחלה צריך לקורעו להוציא החלב לפי שהשפוד מתהפך וחוזר ונבלע אבל לר"ת ס"ל דכשקרעו ש"ו וטחו בכותל הוי ודאי שלא נשאר בו חלב כלל ולפיכך שרי אפי' עם בשר ובקריעה קצת הוי ספק אם נשאר בו קצת חלב ולכך בלא בשר שרי לכתחלה ועם בשר שרי בדיעבד ובלא קריעה כלל שרי בדיעבד בלא בשר אע"ג דאית ביה ודאי חלב כיון שלא נשתנה טעם הכחל ממה שהיה מפני בליעה זו:

ומ"ש ולרב אלפס קרעו שתי וערב וכו' איכא למידק דלכאורה משמע דאין חילוק בין ר"ת לרב אלפס אלא דלר"ת לצלי אסור לכתחלה אא"כ דקרעו קצת ולרב אלפס לצלי מותר אף בלא שום קריעה וא"כ לאיזה צורך כתב רבי' בדברי רב אלפס דין בישול עם בשר ובלא בשר כיון דאין חולק בזה על ר"ת ונראה דס"ל לרבי' מדכתב רב אלפס דבקריעה ש"ו וטחו בכותל מותר לבשלו עם בשר ובלא קרעו כלל ובשלו בלא בשר מותר ועם בשר אסור אלמא דאין חילוק בין עם בשר ובין בלא בשר אלא לגבי דיעבד היכא דלא קרעו כלל דבלא בשר מותר ועם בשר אסור אבל אין חילוק ביניהם בלכתחלה דבלא בשר נמי לא שרי לכתחלה אלא בשקרעו שתי וערב וטחו בכותל דאל"כ אלא ס"ל לרב אלפס דבלא בשר שרי לכתחלה בקריעה קצת ה"ל לרב אלפס לפרש החילוק בין בלא בשר ובין עם בשר בלכתחלה כמו שפירש החילוק שבין זה לזה בדלא קרעו כלל לגבי דיעבד וכ"כ הרשב"א בחידושיו להדיא דלרי"ף צריך ש"ו וטיחה בכותל אפילו בלא בשר והשתא ניחא דחולק הוא הרי"ף אדברי ר"ת אף בלכתחלה בבשלו בלא בשר:
כתב

דרכי משה

ב) ונ"ל דהא דקאמר דבדיעבד אין להחמיר לא קאי על צלי דבצלי אפי' בלא קריעה כלל שרי בין לרש"י ובין לר"ת אלא נראה דהכי קאמר דבדיעבד מקרי קריעה מועטת וכ"מ

פרישה

דקתני הכחל קורעו דהיינו קריעה כל דהו וכן פרש"י בהדיא בדברי רבי אלעזר שאמר לשמעיה קרע לי כחל שפי' שתי או ערב· והרשב"א בחידושיו כתב וז"ל רש"י פי' כולה שמעתתא לצלי ולכתחילה בעי שתי וערב כרב יהודה ע"כ וכתב עליו ב"י ואיני מבין דבריו ע"ש ונ"ל דאפשר לומר שס"ל לרשב"א שאי דר"י אמתניתין קאי ומצריך לצלייה קריעה ש"ו וטחייה בכותל ור"א פליג עליה וכתב לא בעינן קריעה כו' אלא לקדירה ומ"ש הרשב"א אלא קריעה ש"ו כר"י שם"כ טחייה דהא כתב כרבי יהודה ור"י כתב טחייה אלא שלא חש להאריך: (ט) ולדעת ר"ת אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו לכתחילה עם בשר כבר כתבתי בדרישה דר"ת מפרש מתניתין לקדרה בין עם בשר בין בלא בשר והא דאמר במתניתין הכחל קורעו היינו לכל אחד כדינו דהיינו עם בשר ש"ו וטחייה בכותל כמו שמבואר בגמרא ובלא בשר קריעה קצת וע"ז קאי נמי לא קרעו אינו עובר עליו ומותר ר"ל עם בשר מיירי שלא קרעו כדינו אלא קרעו קצת ובלא בשר מיירי שלא קרעו כלל מותר בדיעבד ור"ת סובר דאין חילוק בין צלייה לבישול בלא בשר כמ"ש בדרישה וע"פ זה מבוארים כל דברי רבינו תם שכתבם רבינו כאן דרך כלל: (י) ולרב אלפס קרעו שתי וערב וטחו בכותל כו' כבר כתבתי בדרישה דלרב אלפס אין חילוק בין קריעה קצת לבין לא קרעו כלל והוא מפרש מתניתין דקתני הכחל קורעו ר"ל כשרוצה לבשלו בלא בשר וקורעו פי' ש"ו וטחייה בכותל כמו שמפורש בגמ' דהוא סבר דרב יהודה אמתניתין קאי ועלה קאי רב לא קרעו אינו עובר עליו ומותר בדיעבד בלא קרעו כלל. ובקדרה עם בשר מותר ע"י קריעה ש"ו וטחייה בכותל כלמד מגמרא מדברי רבי אלעזר כמ"ש בדרישה. ובלא קריעה אסור עם בשר אפי' בדיעבד כלמד מגמרא דפרק גיד הנשה כמ"ש. ולצלי מותר לכתחילה אפי' בלא קריעה כלמד
מדרב

דרישה

דבתחילה נבילה או חזיר שנפלה לתבשיל לא מצרכינן אלא ס' כנגד חתיכת האיסור אע"פ שהחתיכות ההיתר בלוע מן האיסור שאני התם שהחתיכה האוסרת עצמה מוציאין לחוץ וכמו שפלטה איסור בקדרה בלעה היתר ונמצא שחתיכת האיסור כשיעורה הראשון ואז הוי שפיר דמצרכינן ס' כנגדה דאף אם ההיתר בלוע מן האיסור התיכה האוסרת בולע ג"כ מן ההיתר אבל כאן א"א לומר שהכחל בלע כ"כ מן ההיתר כמו שפלט חלב שהיה כנוס בו. וי"ל דקים להו לרז"ל דאף דמשערינן כדי כל הכחל מטעם דלא ידעינן כמה נפיק מינה ומש"ה בעינן בשיעור ההיתר כ"ט הלקים כדי גידל כל הכחל מ"מ באמת עכ"פ בודאי לא יצא חלב כשיעור הני הכחל דמה שהוא בעין שהוא בשר אינו פחות ממה שנבלע בו דהוא החלב ומן הדין אפילו בהני כדי הכחל הוה סגי אלא שהחמירו בדבר שאינו ידוע מ"מ לא מסתבר להו להחמיר שלא ניקח הכחל עצמו מן המנין כיון שהוא היתר בפרט לדבר שאיסורו מדרבנן וק"ל. ויש רוצים ליישב ואומרים דעכ"פ צריך יותר מנ"ט של היתר רק שהכחל משלים מעט לשיעור ס' שמצרף להני שיעור אחד מס' או יותר מעט אבל עכ"פ צריך יותר מנ"ט של היתר ומדקדקים מלשון רבינו שכתב והכחל עצמו משלים לששים דמשמע שמשלים אם יחסר בהיתר שבקדרה קצת מס' אבל אינו עולה לאחד ממנין הס' והא דכתב בסמוך ויראה לי אם נפל בראשון בפחות מנ"ט גורסי' בפחות מנותן טעם כמו שהוא נדפס במקצת ספרים ואין נראה דהא איתא להדיא בפרק גיד הנשה הכחל בששים וכחל מן המנין דמשמע שמונין גם הכחל באחד מחלק הששים ומה שגורסי' בפחות מנותן טעם גם זה אינו דהא ב"י הביא לשון רשב"א שכתב כ"ט והוא ומדכתב והוא א"ל דבהרשב"א טעות סופר וגרסינן בנותן טעם דמדכתב והוא משמע מצטרף למנין דאי מצטרף לשיעור קאמר לא ה"ל לשתוק ולכתוב
ובזה

לבשלו בקדירה עם בשר (יא) לא קרעו כלל ובשלו בלא בשר מותר (יב) ועם הבשר אוסר עד ששים ואם יש ששים כחל אסור ובשר מותר ולצלי מותר אף בלא שום קריעה (יג) כתב הרשב"א הא דאמרינן כחל עולה למנין ששים דוקא לבטל טעם החלב כגון שבשלו בקדירה לבדו אבל אם בשלו ביורה של חלב צריך ששים והוא שאין חלב שבו ניכר ונודע שיצטרף עם שאר החלב לבטל הבשר (יד) וכתב עוד [ג] ויראה לי שאם נפל בראשונה בפחות מתשעה וחמשים הכחל עצמו חזר ונעשה נבילה ואם נפל אח"כ בקדירה צריך ששים והוא (טו) וכתב עוד ויש מחמירים להצריכו לכתחלה קריעה שתי וערב וטיחה בכותל אפי' בקדרה בפני עצמו ולצלי קריעה כל דהוא וראוי לחוש לדבריהם וזהו כדעת רש"י (טז) (ה) וכ"כ בספר המצות וכבר

כתב הרשב"א הא דאמרינן כחל עולה למנין ס' דוקא לבטל טעם החלב כגון שבשלו בקדרה לבדו וכו' לשון זה לא כתבו הרשב"א אלא לשון רבינו הוא אבל הרשב"א כתב וז"ל בד"א דהכחל עצמו מן המנין אלא בשנתבשל עם הבשר אבל אם נתבשל ביורה של חלב וכו' ונראה דדברי רבינו כך פי' דהרשב"א כתב דלא אמר דהכחל עולה למנין ס' אלא דוקא לבטל טעם החלב שבו כגון שאין בקדרה שום חלב אלא מה שהוא בתוך הכחל לבדו וז"ש כגון שבשלו בקדרה לבדו כלומר בלי שום חלב אחר כי אם החלב שבכחל לבדו נתבשל עם דברים אחרים ועם בשר וצריך לבטל טעם חלב שבו אבל בבשלו ביורה של חלב דצריך לבטל טעם בשר הכחל צריך ס' והוא:

ומ"ש וכתב עוד ויראה לי וכו' הכחל עצמו חזר ונעשה נבלה ואם נפל אח"כ בקדרה צריך ס' והוא איכא למידק הלא כיון דהכחל נעשה נבלה וה"ל חתיכה ראויה להתכבד אפי' באלף לא בטל דבשר בחלב הו"ל איסור מחמת עצמו כדלקמן בסי' ק"א ואפילו לא ה"ל חה"ל מ"מ הו"ל בריה כמו ג"ה ועוף טמא שאם יחלק אין שמו עליו כחל אלא חתיכת כחל וי"ל דמיירי הכא שלא נתבשל כחל שלם אלא חתיכת כחל בלבד אי נמי והוא העיקר דמיירי בכחל שלם אלא דהכחל עצמו ניכר בין החתיכות וא"צ לבטל אלא הטעם דנפיק מיניה ולא אמרינן דבריה וחה"ל אינו בטל אפי' באלף אלא בריה וחה"ל בעצמה אבל טעם בריה וחה"ל בטל בס': כתב הרמב"ם שאין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל לא כמו שהיה בשעה שנפל ע"כ· וכן פסק בש"ע ופי' ב"י דראייתו מההוא דפ' ג"ה בההיא כוותא דתרבא וכו' דמשמע מיניה דבין איסור בין היתר הכל משערינן כמו שהוא לפנינו לא כמות שהיה בשעה שנפל וכתבו הרמב"ם בכחל וה"ה בשאר איסורים עכ"ל ותימה דא"כ למה כתב הרמב"ם בפט"ו דמשערין בשאר איסורים במאי דבלעה הקדרה אחר שנפל האיסור לפי אומד הדעת ואפשר לומר דהתם מיירי בשלא נתמעט האיסור כלל ממה שהיה בשעה שנפל נ"ל: כתב עוד ב"י דהרמב"ם ס"ל דאפילו אם נפלה תחלה בפחות מנ"ט אם חזר ונפל אח"כ בקדרה משערין בס' כבראשונה דלא כהרשב"א דמצריך בשנייה ס' והוא· והר"ן כתב בפג"ה שטעם סברא זו משום דכיון שאינו נאסר אלא מפני מראית העין אין להחמיר בקדרה שנייה יותר מבראשונה עכ"ל וזה כשגגה שיצא מלפני השליט דהר"ן לא כ"כ אלא בנפל בראשונה בס' עם הכחל אבל בנפל בפחות מנ"ט מזה לא דיבר הר"ן דלהם אינו נאסר מפני מראית העין אלא מדינא וכך תפס עליו מהר"ת בת"ח כלל כ"ט ול' ולענין הלכה נקטינן כהרשב"א דאם נפל בראשונה בפחות מנ"ט נעשה הכחל נבלה וצריך בשנייה ס' והוא דלא כש"ע שפסק להקל בזה כהרמב"ם וכן פסק

דוקא הוא דבעינן קריעה שתי וערב כרב יהודה ומשמע להרשב"א והר"ן ז"ל דהרי"ף לא בעי קריעה לצלי כלל והרמב"ם ז"ל בפ"ט פסק כדברי הרי"ף אלא שהוא מצריך לצלי קריעה כל דהו שכתב וז"ל הכחל שקרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל עד שלא נשאר בו לחלוחית ח"ב מותר לבשלו עם הבשר וכתב הר"ן ונראה שהיה גורס כקצת נוסחי דגרסי בדר"א הא קמ"ל דלא בעי ש"ו אלא לקדרה וה"פ דר"א בצלי קאמר דבקריעה כל דהו סגי ולא פליג אדרב יהודה דרב יהודה לא איירי אלא לקדרה ור"א לא איירי אלא לצלי ולפי זה מתני' דקתני לאדדין קתני לצלי בכל דהו לקדרה שתי וערב ע"כ ואפשר דהרי"ף נמי סבר דלצלי בעי קריעה כל דהו שהרי כתב והיכא דלא עביד ליה הכי שרי למטוייה לכתחלה דמשמע דלא עבד ליה כולי האי קריעת שתי וערב וטיחה אבל קריעה קצת מיהו עבד דאם לא כן הכי הו"ל למכתב והיכא דלא קרעיה כלל שרי למטוייה לכתחלה ואע"פ שהוא גורס א"כ לקדרה יש לפרש דה"ק הא דמצריך ר"י שתי וערב וטיחה דוקא לקדרה אבל לא לצלי ודר"א לצלי ויש לדקדק בדברי הרמב"ם שכתב הכחל שקרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו דלמה לי שימרקנו כיון דלצלי הוא נורא מישב שייב ליה ושמא לא אמרי' הכי אלא כשהוא דבר מועט אבל כשהוא מרובה ועומד בעין מיחזי כמתבשל בו:

כתב מהרי"ן חביב רבי' יעקב לא העתיק סברת הרי"ף כראוי שלא הזכיר בפירוש שצריך לכתחלה קריעה שתי וערב אפילו בקדרה בלא בשר כמבואר בפסקי הרי"ף ואיפשר שסמך רבינו יעקב עמ"ש לא קרעו ובשלו בלא בשר מותר זה יורה דדוקא בדיעבד מותר בלא קריעה הא לכתחלה צריך קריעה גמורה ולא חשש להאריך עכ"ל: **ומ"ש** רבי' ואם יש בו ס' כחל אסור ובשר מותר נתבאר בתחלת הסי' שכחל עצמו אף ע"פ שהוא אסור מצטרף למנין ס' ואם חזר ונפל לקדרה אחרת אוסר כבראשונה ולקמן בסמוך אכתוב מנהג העולם בדינים הללו: **כתב** הרשב"א בת"ה שאם כתשו תחת המכבש הוי כטחו בכותל: כתב הרשב"א דהא דאמרינן כחל עולה למנין ס' דווקא לבטל טעם החלב כגון שבשלו בקדרה לבדו וכו' לשון זה שכתב רבינו בשם הרשב"א כגון שבשלו בקדרה לבדו אינו כתוב כן בלשון הרשב"א אלא דברי רבי' הם ולאו למימרא דכשבשלו עם בשר אין כחל עולה למנין ס' דמ"ש דאי משום דכשבשלו עם בשר כחל עצמו אסור הרי כשאמרו כחל בס' וכחל מן המנין על כחל עצמו אסור אמרו כן אלא מפני שהרשב"א כתב שראוי לחוש לדברי רש"י כמ"ש בסמוך ולרש"י אפי' בשלו בקדרה לבדו אם אין שם ס' אסור להכי נקטיה בבשלו בקדירה לבדו וז"ל הרשב"א בבית ד' ש"א כבר ביארנו בבית איסורי המאכלות שהכחל אסור לבשלו בקדרה עם הבשר עד שקורעו ש"ו וטחו בכותל עבר ובשלו משערין אותו בחמשים וט' והוא ולא הקלו בו מפני שאיסורו מדבריהם שאיסורי סופרים גם הם צריכים ס' אלא שהכחל בעצמו ראוי לחשבו ממנין הס' מפני שהוא עצמו בשר הוא בד"א בשנתבשל עם הבשר אבל אם נתבשל ביורה של חלב שבו ניכר ונודע עד שנקל ונשער אותו לבטל את הבשר ע"כ וכ"כ הר"ן וכתב ה"ה שכן דעת הרמב"ם: **וכתב** עוד ויראה לי שאם נפל בראשונה בפחות מנ"ט כו' ז"ל שם נתבשל עם הבשר אע"פ שיש בקדרה ס' אין אומרים שנפל כל חלבו ונכשר אלא אם חזר ונפל לקדרה אחרת אסור כבראשונה ויראה לי שאם נפל בראשונה בפחות מנ"ט הכחל עצמו חזר כחתיכת נבלה כדרך שביארנו בבשר בחלב ולפיכך אם נפל לקדרה אחרת צריך ס' והוא ע"כ אבל הרמב"ם כתב בפ"ט אם בשלו עם בשר אחר משערין אותו בס' וכחל מן המנין כיצד אם היה הכחל עם הבשר כמו ס' בכחל הכחל אסור והשאר מותר ואם היה בפחות מס' הכל אסור ובין כך ובין כך אם נפל לקדרה אחרת אוסר אותה ומשערים בו בס' כבראשונה שהכחל עצמו שנתבשל נעשה כחתיכת האיסור ע"כ הרי כתב בהדיא בין כך ובין כך כלומר בין נפל לפחות מס' בין נפל לס' אוסר ומשערינן בו בס' כבראשונה כלומר שהכחל מן המנין וכתב ה"ה שלדעת זה הסכים הרא"ה ז"ל והר"ן כתב בפ' ג"ה שטעם סברא זו משום דכיון שאינו נאסר אלא מפני מראית העין אין להחמיר בקדרה שניה יותר (ד) מבראשונה: **כתב** עוד הרמב"ם ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל לא כמות שהיה בשעה שנפל ע"כ וכתב ה"ה שנראה שהוא פי' למה שאמרו בגמרא בדידיה משערין או במאי דנפיק מיניה ע"כ ואיני יודע היאך יוכל לייסב על פירוש זה מה שהקשו בגמרא כשאמרו פשיטא דבדידיה משערין אלא מעתה נפל לקדרה אחרת לא יאסור וכן מה שאמרו פשיטא דבדידיה משערין דאי במאי דנפיק מיניה מנא ידעינן ואם פירוש במאי דנפיק מיניה אף במאי דנפיק מיניה מאי ק"ל מנא ידעי הרי יכולים אנו לידע כמה היה בשעה שנפל לפיכך נ"ל דהרמב"ם ז"ל נתכוון בזה למאי דגרסינן בפרק ג"ה (צח·) ההוא כוותא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא סבר רב אשי לשעריה במאי דבלע דיקולא אמרו ליה רבנן לרב אשי אטו דיקולא דהיתירא בלע דאיסורא לא בלע דמשמע מיניה דבין איסור בין היתר הכל משערין כמו שהוא לפנינו לא כמו שהיה בשעה שנפל וכתבו הרמב"ם בכחל וה"ה בשאר איסורים:

וכתב עוד ויש מחמירין להצריכו לכתחלה קריעה שתי וערב וכו' וראוי לחוש לדבריהם כ"כ בבית ג' שער ד' וסיים בה וכן ראוי להורות הלכה למעשה ואף על פי שכתב ה"ה שהרשב"א הסכים למעשה כשיטת הרמב"ם ופירש הסוגיא לדעתו ה"ה נמשך אחר דברי הרשב"א בחידושיו והוא סובר שמ"ש בתורת הבית אינו מן הדין אלא ממידת חסידות ולשון ויש מחמירין שכתב מוכיח כן דחומרא בעלמא קאמר ולא מן הדין ומ"ש רבינו על סברא זו וזהו כדעת רש"י איני יודע למה כתב שהוא כדעת רש"י שהרי בצלי מצריך רש"י שתי וערב וסברא זו לא מצרכא אלא קריעה כל דהו ובקדרה נמי אע"פ שכשבשלו בפני עצמו אתיא סברא זו כדעת רש"י מ"מ מדכתב בסברא זו אפי' בקדרה בפ"ע משמע דעם בשר נמי שרי לבשלו ע"י קריעת ש"ו וטיחה שלא כדעת רש"י שכתב רבינו:

ומ"ש וכ"כ בספר המצות תימא בעיני שלא מצאתי כן בסמ"ק ולא בסמ"ג שהרי כתבו שיטת רש"י ור"ת ולא הכריעו ביניהם אלא שסמ"ג חלק קצת על דברי רש"י

חדושי הגהות

ונ"מ לר"ה אם בשלו עם בשר בקריעה זו שרי ואו"ה כתב דלרש"י אפילו לצלי אינו מותר בדיעבד אם לא קרעוהו כלל ואינו נכון דהא בהג"מ פרק ט' ובש"ד כתבו בהדיא דאפילו לרש"י בצלי בדיעבד אפי' בלא קריעה כלל שרי וכ"כ הטור בשמו: (ד) ול"נ דדברי הר"ן הם כדברי הרשב"א דמדתלה טעמא שלא נאסר תחלה רק מכח מראית העין דמשמע דוקא שהיה בתחלה ס' בקדרה אבל אם היה בתחלה פחות מס' דנאסר הכחל ממש אינו מצטרף בקדרה שניה כדברי הרשב"א וכן עיקר: (ה) וכתב המרדכי פרק כ"ה וראב"ן

דרישה

והוא ע"כ נ"ל דגרסינן בג"ט והתירוץ הראשון עיקר וק"ל: [ג] ויראה לי שאם נפל בראשונה בפחות מנ"ט כו' כתב הב"י מיהו הרמב"ם כתב דאף בקדרה שניה הכחל מצטרף כמו הראשון וכתב הר"ן שטעם סברא זו משום שאינו נאסר רק משום מראית עין אין להחמיר בקדרה שניה יותר מבראשונה עכ"ל ב"י (וכתב עליו רמ"א בת"ח כלל כ"ט דין ז' שדברי הר"ן אינו ראיה לכאן שהר"ן לא קאמר אלא בנפל תחלה לקדרה שהיה בו ס' דאז הכחל נאסר באיסורו ואז אינו אסור אלא משום מראית עין ולכן מצטרף בקדרה שניה כמ"ש הב"י אבל אם לא נפל תחילה אלא בפחות מס' אז נאסר מחמת עצמו והר"ן והרשב"א לא פליגי ע"ש עכ"ה):

כתב

פרישה

מדרב נחמן דאמר לטבחי זויקו כו' וע"פ זה מבוארים דברי רי"ף שהביא רבינו בקיצור דרך כלל וק"ל: (יא) ומ"ש לא קרעו כלל ובשלו בלא בשר מותר דקדק לומר דלא קרעו כלל דהוא סובר דקרעו קצת כלא קרעו כלל דמי ואפי' בלא קרעו כלל מותר בדיעבד בלא בשר: (יב) ומ"ש ועם הבשר אוסר עד ששים ר"ל אפילו קרעו קצת וכמ"ש ולכן דקדק אחר כך וכתב ולצלי מותר אף בלא שום קריעה דלפום ריהטא קשה למה צריך לומר בלא שום קריעה הלא על הא דבסמוך קאי שכתב לא קרעו כלל אבל לפי מ"ש א"ש דמ"ש ועם הבשר אוסר עד ששים דהיינו ר"ל אפילו קרעו קצת ולכן כתב כאן אפי' בלא שום קריעה כי היכי דלא תימא לצלי נמי לא מותר לכתחילה אלא ע"י קריעה קצת וממ"ש יתבאר דבשלשה דברים פליג הרי"ף על ר"ת שני קולות ואחד חומרא דלר"ת בשלו עם בשר מותר בדיעבד אם קרעו קצת והרי"ף אסור. ובלא בשר מותר לר"ת לכתחילה לבשלו ע"י קריעה קצת והרי"ף אסור אם לא ע"י קריעה ש"ו וטחייה בכותל. ולצלי אסור לר"ת לכתחילה אם לא ע"י קריעה קצת ולהרי"ף מותר. אף בלא שום קריעה לצלותו לכתחילה. ועיקר טעם פלוגתתן דר"ת מחלק בין קריעה קצת ללא קרע כלל ולהרי"ף לא בלא ור"ת מדמי צלייה לבישול בלא בשר ולהרי"ף לא דמי כמו שמבואר הכל בדרישה. וכתב ב"י ז"ל כתב מהרי"ן חביב רבינו יעקב לא העתיק סברת הרי"ף כראוי שלא הזכיר בפירוש שצריך לכתחילה קריעה ש"ו אפילו לקדירה בלא בשר כמבואר בפסקי הרי"ף ואפשר שסמך רבינו יעקב על מ"ש לא קרעו ובשלו בלא בשר מותר זה יורה דדוקא בדיעבד מותר בלא קריעה הא לכתחילה צריך קריעה גמורה ולא חש להאריך עכ"ל ולפי מה שכתוב בספרים שלנו לא קרעו כלל ובשלו בלא בשר מותר לא נלמד מזה כלום דאיכא למידק דבקריעה כל דהוא שרי לכתחילה ונראה דהואיל ולא הזכיר רבינו בדברי הרי"ף אלא קריעה ש"ו וטחייה בכותל או לא קרעו כלל ממילא נלמד מזה דהרי"ף לא מחלק בין קרעו קצת ללא קרעו כלל וכמ"ש בדרישה וממילא נשמע דלכתחילה אסור לבשלה אפי' בלא בשר בקריעה קצת וק"ל: (יג) וכתב הרשב"א הא דאמרינן כחל כו' כגון שבשלו בקדירה לבדו כתב ב"י האי כגון שבישלו בקדירה לבדו אינו מל' הרשב"א אלא מל' רבינו הוא ואינו ר"ל שדוקא בקדירה לבדו מצטרף אבל עם בשר שהלתא נאסר לא מצטרף זה אינו כמ"ש אלא אפשר מפני שהרשב"א כתב שראוי לחוש לדברי רש"י כמ"ש בסמוך ולרש"י אפי' בשלו בקדירה לבדו אסור אם אין ס' להכי נקט האי ליבנא ע"כ פי' אבל מדינא סבר כר"ת: (יד) וכתב עוד ויראה לי אם נפל בראשונה בפחות מנ"ט כנ"ל ונ"ג בפחות מנותן טעם (שאז יהיה פירושו בפחות מס' עכ"ה) וכן הגיה מ"ו ועד"ר: (טו) וכתב עוד ויש מחמירין כו' עד וזהו כדעת רש"י אע"ג דלעיל כתב דלדעת רש"י צריך לצלי קריעה שתי וערב נ"ל דר"ל שתי או ערב (ואין להקשות מש"כ אפי' בקדרה בפני עצמו משמע הא עם בשר נמי שרי על ידי קריעה ש"ו וטיחה בכותל וזה שלא כדברי רש"י וכ"כ ב"י אבל ז"א דלכך כתב אפי' בקדרה לבדו דצריך קריעה ש"ו וטיחה בכותל ולא סגי בדבר מועט אבל ודאי עם בשר לא מהני וק"ל עכ"ה) וכן פי' מ"ו בח"ו דדברי הש"ד בריש דיני כחל ע"ש וגם כתב דגם כוונת רבינו כ"ן כן הוא ובזה מיושב תמיהת ב"י: (טז) וכ"כ בספר המצות האי וכן לא קאי אלא על מ"ש וראוי לחוש לדבריהם שר"ל מצד החומרא שגם הסמ"ק כתב ולכך נהגו שלא לבשלו וכו' והחמירו בדבר זה ביותר

אבל

רש"י וכתב נ"ל שיכול להיות הלכה כר"כ שאומר שא"צ קריעה לכתחלה בגלי שהרי עשה מעשה כן ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל וגם בזה אינו מסכים לסברא זו דהא מלרכא קריעה כל דהו לגלי ואיפשר שמ"ש וכ"כ בספר המצות לא קאי אלא למה שכתב אח"כ וכבר נהגו שלא לבשלו כלל עם הבשר וכו' שהוא כתוב בסמ"ק אלא דלישנא דוכן כתב אינו מיושב שמאחר שאינו מסכים עם אותה סברא שכתב קודם לכן מאי וכן ודוחק לומר דלענין החומרא קאמר וכן כלומר הרי כתבתי בשם הרשב"א שראוי לחוש לדברי המחמירים הללו וכן בספר המצות שנהגו להחמיר בדבר זה ביותר :

ומ"ש וכבר נהגו שלא לבשלו כלל עם הבשר וכו' ז"ל סמ"ק וכתבוהו הגהות מיימון בפ"ט הנה העולם נהגו שלא לבשל הכחל עם הבשר כלל אפי' בקריעת ש"ו וטיחה בכותל וצ"ע על המנהג דלכאורה מותר הוא לכל הפירושים ומיהו כמדומה לי ששמעתי ממורי ה"ר יחיאל שיש לסמוך מנהג העולם לפרש"י שפירש דלקדרה שהזכיר התלמוד גבי כחל בקריעה שתי וערב וטחו בכותל היינו לקדרה בלא בשר והילכך לפי זה לא מצינו שום היתר עם בשר בשום ענין וגם היה אומר מהאי טעמא נהגו שלא לבשלו בקדרה כלל אפילו בלא בשר לפי שסופו לבשל בשר בקדרה והוי כמו עם בשר והיה אומר כי כבר היו נוהגים להיות להם קדרה מיוחדת לכחל לבדו ומיהו אין לסמוך על זה שאין רגילין בכחל כ"כ עתה הילכך איכא למיחש דילמא אתי למטעי לבשל אח"כ בשר באותה קדרה ומיהו פשט היתרו לחותכו בסכין של בשר אפי' בשהכחל רותח כיון שקרעו שתי וערב וטחו בכותל וחותכין באותו סכין בשר אח"כ וצ"ע מ"ש מקדרה בלא בשר שהחמירו שלא לבשל בשר אחריו ושמא מה שהחמירו בקדרה אין זה משום בשר דאח"כ אלא גזרה דילמא אתי לבשל בשר (ו) עם הכחל ביחד וזה לא שייך גבי סכין וצ"ע עכ"ל וכבר כתבתי לעיל דברי הר"ן ודברי רבינו ירוחם על מה שנהגו שלא לבשלו עם בשר אבל בלא בשר משמע מדבריהם שלא היה שום אדם נוהג איסור בו והרשב"א נסתפק בחידושיו אם מותר לבשל כחל בקדרה שנתבשל בו בשר או בהיפך ומשמע מדבריו שאפילו כשלא נקרע כהלכתו מיירי אבל בת"ה לא הוזכר מזה כלל משמע דנקיט לה לאיסורא והמנהג הפשוט שלא לבשל עם בשר כלל ולבשלו בלא בשר בטיגון או פשטיד"א מצריכים קריעה שתי וערב וטיחה בכותל ובלאו קריעה שתי וערב (ז) ומ"ש בתרומת הדשן דאין להקל לאפות פשטי"דא של כחל במחבת וגם שלא לאפותה עם פשטי"דא תוך תנור א' אם לא כפי התנור אומרות יתרות הן ולית דחש להו (ח) :

וכבר נהגו שלא לבשל כלל עם הבשר אפי' בקריעת שתי וערב וטיחה בכותל ואפי' אם מבשלו בקדרה לבדו מצריך קריעה וטיחה ושתהיה הקדרה מיוחד לכך (יז) ואפי' קרעו שתי וערב וטחו ובא לצלותו עם הבשר בשפוד לא יתן הכחל למעלה והבשר למטה אלא הבשר למעלה והכחל למטה עבר ונתן הכחל למעלה מותר בדיעבד (יח) וכתב הרשב"א דהוא הדין נמי כשמולחו עם הבשר לכתחילה צריך שיהא כחל למטה והבשר למעלה עבר ומלח כחל עם (ס"א על) הבשר מותר (יט) וכ"כ הרמב"ן שאם מלחו בלא קריעה מותר בדיעבד וא"א הרא"ש ז"ל כתב שמותר לכתחלה למולחו עם הבשר בכל ענין שהמלח אינו מפליט החלב שבו ומותר לכתחלה לחתכה בסכין של בשר (כ) וליתנו בכלי של בשר אחר קריעה וטיחה:

בשר

פסק בהגהת ש"ע : **עבר** ונתן הכחל למעלה מותר בדיעבד פי' עד"ר ונתן ללאו אלא נתן בלחוד לא מקרי דיעבד וצריך להסירו ולצלותו כבר אבל לא ואם לא הסירו אסור לצלותו וכך מפורש בת"ה בית ג' שער ד' · הלכות כחל בקצרה כתב הש"ד שכתבו הגאונים דמנהג כל ישראל דלא לבשל כחל כלל רק צולין והכי נהוג שלא לבשלו כלל אפילו ביבש דהיינו לאחר ל' מקרי יבש אפילו בלא בשר עמו כגון בטיגון או בפשטי"דא במחבת אפילו ע"י קריעה ש"ו וטיחה בכותל דלא כש"ע דמתירו לכתחילה מיהו בדיעבד שרי אם קרעוה ש"ו וטחו בכותל ובשלה בלא בשר · ואם עבר ובשלה בקדרה בלא בשר אחר עמה ולא קרעוה ש"ו וטחו בכותל אלא קרעוה שתי או ערב אפי' עבדי נמי טיחה בכותל א"כ קרעוה שתי וערב ולא טחו בכותל כלל אסור אם לא שהיה ס' במים שבקדרה כנגד כל הכחל והכחל עצמו מצלים לס' ואז גם הכחל מותר דלא כאו"ה דאוסר הכחל אף בדאיכא ס' וכן פסק מהרש"ל דבלא בשר עמו אף הכחל מותר בדאיכא ס' וכן עיקר · ואם בשלו עם שאר בשר ואין ס' כנגדו הכל אסור אף דיעבד אפילו קרעו ש"ו וטחו בכותל ודלא כהגהת ש"ע דמיקל בזה גבי הפסד מרובה אבל אם יש ס' בבשר ובמים כנגד כל הכחל הבשר והמים מותרים והכחל אסור והכחל עצמו מצלים לס' · ובלאו נוהגים לכתחלה לקורעו ש"ו ולטוחו בכותל ולצלותו בשפוד בלבדו בלא בשר עמו מיהו בדיעבד שרי אפי' לא קרעו כלל וכתב מהרא"י בהגהת ש"ד מה שנוהגים לחתכו כמה פעמים ש"ו ע"פ כולה עדיף ומהני יותר מטיחה בכותל ונראה דלאחר צלייתו אסור לבשלו לכתחלה דלא דמי לכבד דאין איסורו אלא משום דם ובצלייה יצא מידי דמו דכי היכי דבשאר בשר יוצא מידי דמו במליחה ומותר לבשלו אח"כ ה"ה בכבד בצלייה אבל אין החלב יוצא לגמרי בצלייה ולכן אין לבשלו לכתחלה אחר הצלייה וכ"פ מהרש"ל וכתב מיהו אם בשלו אחר הצלייה שרי בדיעבד וכתב עוד דמ"ש המרדכי ע"ש ראבי"ה דאסור לצלות בשר בשפוד שצלו בו כחל מיירי בדלא קרעוה ש"ו וטחו בכותל אבל קרעוהו ש"ו וטחו בכותל ליכא איסורא בשפוד כלל ומיהו נהגו לצבנו ולבנו ואין להקל וכתב עוד דאין לחתוך בכחל בעודו על האש כשלא נצלה

בא לצלותו עם הבשר בשפוד אחד לא יתן וכו' בפכ"ה (קיא ·) דרש מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא תותי בישרא שרי עילוי בשרא אסור וכתבו התוספות והרא"ש וא"ת כחל היאך מותר תותי בישרא והלא שמנונית הבשר נוטף על הכחל ואי בקרעו שתי וערב וטחו בכותל אם כן עילוי בישרא נמי ליסתרי דהא מותר לבשלו עם הבשר בקדרה וי"ל דהכא גרע טפי דאע"פ שקרעו עדיין נוטף החלב מן הכחל על הבשר וניכר שהוא בעין ע"כ (ט) ומיהו הרשב"א בחידושיו סובר דבלא קרעו מיירי שאילו קרעו כהלכתו עילוי בישרא נמי שרי ואכתוב לשונו בסמוך וכתב רש"י ולדידן אסור לגמרי לכתחלה לפי ששפודים שלנו אינם תלויים אלא שוכבים ופעמים שמרים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון ופעמים שמשפילו ונמצא שחבירו עליון הילכך בין שהכבד לצד הראש בין שהוא לצד הזנב אסור וכתבוה הרא"ש והרשב"א והר"ן וגם רבינו כתבו אבל דין הכבד בסימן ע"ג ולא ידעתי למה לא כתבו כאן דודאי משמע דגם בכחל סובר רש"י כן דמאי שנא הרי מרימר נתן דין א' לשניהם ואע"פ שרש"י תפס ככבד לאו דוקא אלא חד מינייהו נקט :

כתב הרשב"א דה"ה נמי כשמולחו עם הבשר וכו' כן כתב בת"ה וטעמא דמשום דמליח כרותח דצלי (י) :

וא"א ז"ל כתב שמותר לכתחלה למולחו עם הבשר בכל ענין שהמלח אינו מפליט החלב שבו כן כתב בפרק כ"ה אהא דדרש מרימר וכתב עוד וגם אין נבלע בדופני הכחול אלא כנוס במעיו : ומותר לכתחלה לחותכו בסכין של בשר וליתנו בכלי של בשר אחר קריעה וטיחה כ"כ שם הרא"ש וז"ל ויש ללמוד מכאן היתר פשוט דהיכא שקרעו שתי וערב וטחו בכותל שמותר לכתחלה לחתכו בסכין של בשר ולאפוקי מהני שנזהרים שלא לחתוך כחל רותח בסכין של בשר דאפי' בשפוד א' שרי לכתחלה וכ"כ סם התוס' וז"ל ומה שנזהרים שלא לחתוך כחל רותח בסכין של בשר מנהג הבל הוא דאפי' בשפוד א' שריא הכא לכתחלה כשהכחל למטה ואפי' עילוי בישרא לכתחלה הוא דאסור מטעמא דפרישית אבל בדיעבד שרי וכן כתב הרשב"א בת"ה מכאן אתה למד שמותר לכתחלה לחתכו אם בסכין שחתכו בו בשר וכן מותר לחתוך בשר בסכין שחתכו בו כחל וכן הדין לאכול זה בכלי שאכלו בו זה שהרי התירו לצלותן יחד בשפוד א' ע"כ ובחידושיו כתב הכחל שנצלה או שנתבשל מותר לכתחלה לחותכו בסכין שחתכו בו בשר פעמים הרבה וכן מותר ליתן לכתחלה כחל רותח לגי בקדרה שאכלו בה בשר ואפי' יש בה בשר דהא פסקינן לקמן הלכתא דכחלא עילוי בישרא בשפוד ללי דיעבד שרי ואע"פ שניהם רותחים ונוגעים זה בזה וכי אסרינן נמי לכתחלה עלוי בישרא הוא דאסרינן ומשום חלב הנוטף על הבשר אבל מתותי בישרא אע"ג דרותחין הם שרי והר"ן כתב גבי כחלא תותי בישרא למשפדינהו בשפודא דאע"ג ששומן הבשר נכנס בכחל הקלו בכך לפי שאין טעם השומן ניכר בכחל ועוד שלבסוף הוא נפלט דכבולעו כך פולטו ולפי זה אין ללמוד מכאן שיהא מותר לחתוך כחל שנצלה בלא קריעה בסכין שיש עליו טיחת בשר שלא כדעת מקצת מפרשים שמקילים בכך ומביאים ראיה

מזו

דרכי משה

ראב"ן כתב כדברי ר"ת ובסוף דבריו החרים ונידה כל הסומך על דבריו לנהוג היתר ולפרוץ גדר הראשונים עכ"ל ובש"ד והיכא דנתייבש הכחל מאוד ונתבשלה עם בשר הורה רש"י להתיר אפי' לפירש"י דהלב שחוטה דרבנן ביבש לא גזרו ובהג"ה שם דלאחר ל' יום מקרי יבש עכ"ל מהרא"י ז"ל : (ו) ובאו"ה כלל י"ח דאפי' יבש אין לבטל כלל לכתחלה : (ז) ובש"ד בתשובות הגאונים דנהיגי בישראל שלא לבשל כחל כלל אלא צולין לה וכתב מהרא"י בהגה"ה שם דכן נהיגין שלא לבשלו אפי' בלא בשר כלל אך בפשטי"דא בכחל בלא בשר נהגו רוב העולם היתר רק ת"ה המדקדקים ומושכים ידיהם שלא לאכול בפשטי"דא אפי' קרעו ש"ו וטחו בכותל אם לא ביבש ואף ע"ג דהאידנא נוהגים במדינתינו לאפות במחבת ואיכא למיחש שמא יאפה אח"כ בה בשר מ"מ לא הזינן בקמאי דהוה מוחין בנהיגי היתר לאחר שקרעוהו ש"ו כמה פעמים על פני כולה וגם מחתכין אח"כ לחתיכות קטנות ובמחבת אין להקל מהרא"י ז"ל : (ה) ובהגהות מרדכי מעשה היה ששמו מולייתא של בשר חם על מולייתא של כחל חם והתירו בדיעבד עכ"ל · וכ"כ בא"ו הארוך כלל י"ה דמותר לאפותה עם פשטי"ד של בשר אפי' בתנור קטן עכ"ל : (ט) וכ"ה במרדכי פכ"ה דאסור אף בדיעבד ו וכ"פ בא"ו הארוך וכתב דדוקא הכחל אסור ודלא כדעת הרשב"א והר"ן שכתב ב"י שמתירין תותי בשרא אפי' בלא קריעה כלל וכתב עוד הארוך אבל בשר שעליו שרי בדיעבד אע"ג ז דבשפודים שלנו אין לחלק היינו לכתחלה אבל בדיעבד לא מחזקינן איסור להוש שמא יתהפך עכ"ל : (י) והארוך כלל י"ח כתב דמליחה הוא כצלייה ואם לא נקרע כלל ומלחוה עם בשר או בלא בשר אסור בדיעבד כמו בצלי ואם נקרע קצת בדיעבד שרי ולכתחלה בעינן ש"ו וטחו בכותל ואם מלחו עם בשר הבשר שתחתיו אסור והבשר שעליו מותר בדיעבד ולכתחלה איז למלחו עם בשר כלל עכ"ל ואני כתבתי למעלה דאפי' בצלי שרי בדיעבד בלא בשר אפי' בלא קריעה כלל כ"ש במליחה ואפי' עם בשר נראה דאין להחמיר במליחה בדיעבד כדברי הרשב"א והרמב"ם ז"ל ואע"ג דהתוספות והרא"ש מחמירין בצלי בלא קריעה כלל וכמו שנתבאר בסמוך מ"מ במליחה אין להחמיר שהרי כתב הרא"ש דאין המלח מוציא חלב וא"כ לפי דבריו נמי שרי וכתב בהג"ה מרדכי מעשה בכחל ובשר שנמלחו יחד בכלי מנוקב ולאחר כך שמוהו בכלי שאינו מנוקב והתיר מהר"ם שניהם עכ"ל וצ"ע תשובה זו דמ"ש כלי מנוקב או אינו מנוקב דלענין חלב הנפלט אין לחלק דלא שייך משרק שריק או כבולעו כ"פ רק בדם ולא בשאר איסורין ואפשר דמשום דם היוצא מן הכחל והבשר נקיט כלי מנוקב אבל לענין חלב

אין

פרישה

אבל מדינא לא מוכח לא מסמ"ג ולא מסמ"ק כרשב"א ב"י : (יז) ואפי' קרעו ש"ו וטחו בכותל כו' אלא יתן הבשר למעלה והכחל למטה כתבו התוס' והרא"ש וא"ת כחל היאך מותר תותי בישרא והלא שמנונית הבשר נוטף על הכחל ואי בקרעו ש"ו וטחו בכותל א"כ עלוי בישרא נמי ליסתרי דהא מותר לבשלו עם הבשר בקדרה וי"ל דהכא גרע טפי דאע"פ שקרעו עדיין נוטף החלב מן הכחל על הבשר וניכר שהוא בעין אבל גבי מליחה שרי בכל ענין דמלח אינו מפליט החלב וגם אין נבלע בדופני הכחל אלא כנוס במעיו עכ"ל והרשב"א מוקי לה אפי' בלא קרעו ע"ש וב"י הביאו · ומ"ו בא"ו שלו כתב דמ"מ נראה לומר דאפי' היכא דלא קרעו ש"ו וטחו בכותל שרי לכתחלה תותי בישרא כמו דשרי בצלייתו לחוד ולא אמרינן דניטף שמנונית הבשר עליו ואסרוהו מאחר שאינו חלב ממש אלא מדרבנן ומש"ה לא אסרוהו אלא בבישול אבל לא בצלי שהחלב נשמט ממנו ונופל על הארץ וכ"ש לפי סברת רשב"א דפי' בחידושיו דאף גבי כחל אמרינן כבולעו כך פולטו ע"ש יותר והא דלא משני גם בכחל תותי בשרא למראית עין שהרי נוטף ציר ושומן על הכחל שבו חלב היינו משום דהכא ליכא למטעי שהרי בלאו הכי נצלה בשר כחל עצמו עם חלבו מש"כ כשירא נוטף לבנונית על הבשר וק"ל : (יח) וכתב הרשב"א דה"ה כשמלחו עם הבשר הטעם דמליחה כרותח דצלי · (והבשר למעלה דחלב מסרך סריך ועיין בגמרא עכ"ה) : (יט) וכ"כ הרמב"ם (ובספרי ב"י גורס וכ"כ הרמב"ן עכ"ה) שאם מלחו עם הבשר בלא קריעה מותר בדיעבד מייתי ראיה מהרמב"ם דדוקא בדיעבד מותר אבל לכתחלה אסור

וכמ"ש רבינו בשם הרשב"א אלא שיש לדקדק דלמא ע"כ לא קאמר הרמב"ם התם דדוקא בדיעבד מותר אלא משום דלא קרעו אבל בקורעו סובר דאף לכתחלה מותר למולחו על גב בשר ודלא כהרשב"א ובאמת שלדברי הרשב"א הביא ספיר ראיה שהב"י הביא דברי רשב"א שמפרש בחידושיו דבגמ' מיירי בלא קריעה דמותר בדיעבד כהלא עלוי בישרא ועלה כתב הרשב"א דמליח כרותח דצלי משמע דספיר הביא ראיה מדברי הרמב"ם לדברי הרשב"א אלא ע"פ סוגיית רבינו שכתב לעיל קרעו כו' והביא דברי הרשב"א משמע שהוא הבין דעת הרשב"א בקרעו והדרא קושיא לדוכתיה ואפשר לומר דמ"ש רבינו וכן דברי הרמב"ם אין להביא ראיה ממש לדברי רשב"ה אלא כוונתו בזה לאפוקי מהרא"ש שהביא רבינו דעתו בסמוך שכתב מותר לכתחלה בכל ענין דר"ל אפי' ע"ג בישרא ובלא קריעה וזה מוכרח לסברת הרא"ש דס"ל דאין המלח מפליט א"כ אין חילוק בין קרעו ללא קרעו ווהו ודאי דלא כדברי הרמב"ם דמתיר דוקא בדיעבד ודו"ק · ולחתכו בסכין של בשר ר"ל אפי' אחר צלייה דאז הוא רותח ומכ"ש כונן דמותר · וא"ת מ"ש מקדרה דצריך לייחד הקדרה לכך דשאני קדרה שכל מה שפולט הכחל נבלע בקדרה משא"כ בסכין וק"ל עכ"ס) : (כ) וליתנו בכלי של בשר פירוש להניחו בכלי שנבלע בה כבר טעם בשר דומה למ"ש לחתכו בסכין של בשר אבל לבשלו בקדרה שיש בו בשר כבר נתבאר דנהגו לאסור אפי' בקריעה ש"ו וטיחה בכותל : (וכתב רש"ל ואנו נוהגין שלא לאכול שום כחל בבישול אלא בצלי וביבש מותר ע"י פשטיד"א בעיסה וכ"כ רמ"א והוא מדברי מהרא"י בת"ה דלאחר ל' יום מקרי יבש וק"ל עכ"ס) :

בשר

הדרושי הגהות

ז וכ"פ באו"ה ודלא כדעת הרשב"א והר"ן שכתב ב"י שמתירין תותי בשרא אפי' בלא קריעה כלל וכתב עוד הארוך דדוקא הכחל אסור אבל בשר שעליו שרי בדיעבד כ"ה בס"א ז פי' כיון דבשפודין שלנו אין לחלק היה לנו לאסור אף הבשר שמא נתהפך השפוד והוי כחל עלוי בשרא מ"מ לא מחזקינן איסור בדיעבד (מנח"י) :

כתבתי

נצלה כל צרכו כשלא קרעוהו ש"ו וטחו בכותל אבל לאחר שנצלה כל צרכו שרי אפי' לא קרעוהו וכו' מיהו המחמיר יחמיר לעצמו כיון שלא קרעוהו אבל אם קרעוהו היטב וגם נצלה לגמרי והמחמיר שלא לחתכו בסכין קורא אני עליו חסיד שוטה עכ"ל :

צא בשר וגבינה וכו' בפכ"ה תנן צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה ובגמרא וכי נגע זה בזה מאי הוי צונן בצונן הוא אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי : ומ"ש ב"ה ש"מ וכו' נראה דב"ה קא מדקדק מדקא מזהר שלא יהו נוגעים זה בזה כשצורר אותם במטפחת אחת וה"ל לאזדהורי שלא כשיהיו נוגעין אית להו תקנתא בהדחה אלמא דכל מידי דבעי הדחה אסור לכתחילה להגיע זה בזה דילמא אכיל בלא הדחה ומיהו מדקמתמה תלמודא וקאמר וכי נגע זה בזה מאי הוי צונן בצונן הוא אלמא דקס"ד דאפילו הדחה לא בעי הילכך אף ע"ג דאביי קמהדר וקאמר דהדחה מי לא בעי הכי דלא לוסיף עלה דמסתמא ודאי לא בעי הדחה אלא היכא דהבשר לח או הגבינה לחה אבל שניהם יבשים לא בעי הדחה וכדקס"ד דתלמודא מעיקרא :

צא (א) בשר וגבינה שנגעו זה בזה מותרין אלא שצריך להדיח מקום נגיעתן ומותר לצור אותם במטפחת אחת ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה [א] כתב בעל העיטור ש"מ כל מידי דבעי הדחה כגון בשר היתר צונן בקערה של איסור צונן אסור לכתחלה דילמא אכיל בלא הדחה ודוקא בשר מבושל דלאו אורחיה בהדחה (א) אבל מידי דאורחיה בהדחה כגון בשר חי וכיוצא בו שרי לכתחלה וכיון דבצונן בעי הדחה צריך ליזהר שלא יגע בשר לח (ב) בלחם שאם יגע בו אסור לאוכלו עם גבינה וכן אם יגע בו גבינה אסור לאוכלו עם בשר והכי איתא בירושלמי הדין דאכל חוביץ ובעי למיכל קופר מבער פתיתי פירוש מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה (ג) [ב] בד"א בששניהן צוננין אבל בשר וחלב רותחין שנתערבו יחד

או

מזו ע"כ וכתב עוד וילפינן משמעתין שמותר לכתחלה בשפוד א' פעמים בשר פעמים כחל ע"כ ומשמע דאפילו בלא קריעה קאמר דבלא קריעה משמע דמיירי לפי דעתו וכ"כ הרשב"א בחידושיו שם בפי' וז"ל שמעינן מיניה דשפוד שצלו בו בשר פעמים הרבה מותר לצלות (יא) בו לכתחלה כחל ואפילו לא קרעו כלל דההוא בלא קריעה מיירי דהא בצלי לא בעי קריעה ועוד דאי בקריעה כהלכתא אפילו עילוי בישרא נמי שרי ע"כ ומיהו כבר כתבתי שדעת התוס' והרא"ש שאפי' קרעו ש"ו וטחו אסור למשפד כחלא עילוי בישרא ומשמע מדבריהם דבשלא קרעו ש"ו וטחו אפילו תותי בישרא אסור מפני שמנונית הבשר הנוטף על הכחל שיש בו עדיין חלב ונראה שמפני כך כתב רבינו אחר קריעה וטיחה וקאי בין ליתנו בכלי של בשר בין לחותכו בסכין של בשר וכתוב בשבלי הלקט האוכל כחל לא יאכל גבינה עד שישהא כשיעור שצריך לשהות בין בשר לגבינה ופשוט הוא :

צא בשר וגבינה שנגעו זה בזה מותר אלא שצריך להדיח מקום נגיעתן ומותר לצור אותם במטפחת אחת בפרק כ"ה (קז:) תנן צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעים זה בזה ובגמרא וכי נגע זה בזה מאי הוי צונן בצונן הוא אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי :

כתב בס"ד סימן י"ז מעשים בכל יום שנותנים מלח לקערה חולבת יבשה ומולחים בו בשר או איפכא וכ"כ באורחות חיים דכלים של נכרים שהודחו יפה מותר ליתן בהן תבלין או בצל או שאר דברים חריפים שאינו מוציא דבר קשה יבש ביבש עכ"ל וקשה ממ"ש בעל העיטור כאן דבמידי דלאו אורחיה בהדחה אסור ליתן לכתחלה בכלי איסור והרי תבלין אין דרכו להדיח ומתירו ליתן בכלי איסור ונראה כמו שפי' מהרש"ל דדוקא בשר שהוא רך ולא קלט אסור אבל תבלין וכו' הוי יבש ביבש וה"ה בשר יבש או כלי שאין בו לחות מבחוץ שרי ולפ"ז לאו שפיר עבדי עוברי דרכים שמניחים דגים מבושלים צוננים בקערות של נכרי א"כ אוגרק"ז מלוחים עם הציר שלהם וכרוב כבוש וכיוצא בו שהוא לח אפי' אינו מלוח אסור כל שכן מלוח עכ"ל אבל בת"ח כלל י"ז כתב דשעת הדחק כגון שנתאכסן בבית הנכרי כדיעבד דמי ושרי · עוד כתב שם בת"ח דאין היתר להשתמש בכלי איסור יבש ביבש אלא א"כ שהשתמשו בו איסור צונן אבל אם השתמשו בו איסור בחמין אסור להשתמש בו היתר צונן אפי' ביבש וכדכתב רבינו בסימן קכ"א וכן אם רחצו הכלי תחלה היטב שרי כדכתב רבינו בסימן קכ"ב ומיהו נראה דלכתחלה יש להחמיר בכל ענין ובדיעבד שרי בכל ענין ונתאכסן בבית הנכרי כדיעבד דמי עכ"ל : ומ"ש בד"א ששניהם צוננין אבל בשר וחלב רותחין וכו' עד הכל אסור משמע דכל החתיכה כולה אסורה בכ"ע ולא סגי בנטילה וה"ט דהתערובות הוא דרך בישול דהחלב נבלע בכל החתיכה דמפעפע בכולה משא"כ בבשר וגבינה א"כ חתיכת בשר שחוטה וחתיכת בשר נבלה דאף ע"ג דשניהם חמין אינו אלא דרך צלי ואינו אוסר אלא כדי נטילה שאין האיסור מפעפע בלא רוטב כשאינו שמן ויתבאר בס"ד בסימן ק"ה : כתב בת"ח כלל כ"ב איסור יבש שנפל לתוך היתר לח ושניהם צוננין וגם אינן מלוחין מותר אבל אם ההיתר יבש ונפל לאיסור לח ההיתר צריך הדחה ובאו"ה שער ל' סימן עשירי משמע דהיתר היבש צריך קליפה קצת מאחר דהיה האיסור לח אצלו ודוקא בהיתר שנפל לאיסור אבל בבשר בחלב סגי ליה בהדחה עד כאן לשונו ותימה מפני מה מיקל באיסור בשר בחלב טפי משאר איסורין וי"ל דכיון דלא אסרה תורה אלא ע"י בישול ואי תרו ליה כולה יומא לא נאסר אלא דרבנן הלכך כאן בנפל שם לפי שעה לא החמירו לקולפו אלא להדיחו בלבד משא"כ בשאר איסורים דאסרה תורה בכל ענין יש להצריכו קליפה והכי נמי מחמרינן טפי בכבוש כמבושל בשאר איסורין דאפילו ספק כבוש אסור משא"כ בבשר בחלב דספק כבוש מותר כיון דמן התורה אינו אסור אלא בבישול ממש כמ"ש בהגהת ש"ע ריש סימן ק"ה : כתב במרדכי ובאגודה פכ"ה מהר"ם התיר קדרה של חלב וקדרה של בשר שנוגעין זה בזה חמין דאינו נפלט בלוע אלא ע"י רוטב וכן חתיכה הבלוע מאיסור ונוגע בחתיכה אחרת בלא רוטב לא תאסור אותו עכ"ל וכ"כ בהגהת מיימוני פ"ט בשם רבינו שמשון גבי ב' קדרות אבל מהרא"י בהגהת ש"ד סי' נ"א גבי דג טמא האריך בזה ומסקנתו ומ"מ המחמיר בכל זה תע"ב וקשה דמהרא"י גופיה כתב אח"כ בסימן פ"ה על מ"ש סמ"ק בסי' רי"ד בתחב הכף ב' פעמים דצריך ב' פעמים ס' וז"ל בדברי ראב"ן לא משמע הכי דאין איסור אוסר היתר בלוע ובתוס' פכ"ה בשמעתא דאפשר לסוחטו איתא דאין להצריכו ב' פעמים ס' אלא משום דאמרינן דהיתר

הבלוע

בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעים זה בזה ובגמרא וכי נגע זה בזה מאי הוי צונן בצונן הוא אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי :

כתב בעל העיטור ש"מ כל מידי דבעי הדחה כגון בשר היתר צונן וכו' ודוקא בשר מבושל דלאו אורחיה בהדחה אבל מידי דאורחיה בהדחה כגון בשר חי וכיוצא בו שרי לכתחלה כ"כ הרשב"א בת"ה הארוך בשם העיטור ובשם הראב"ד וכ"פ בת"ה הקצר ודבר פשוט הוא שבעל העיטור קאי אהא דאמרי' שצריך להדיח מקום נגיעתן וקאמר דמדתנן ובלבד שלא יהא נוגעים זה בזה ש"מ כל מידי דבעי הדחה וכו' אסור לכתחלה : **וכיון** דבצונן בעי הדחה צריך ליזהר שלא יגע בשר לח בלחם וכו' כבר כתבתי בסוף סימן פ"ט מאי דשייך לדין זה :

בד"א בששניהם צוננין אבל בשר וחלב רותחים שנתערבו בו יחד וכו' ארישא דמילתא קאי שהתיר בשר וגבינה שנגעו זה בזה ע"י הדחה והשתא קאמר דהיינו דוקא בששניהם צוננין אבל בששניהם רותחים או בשהתחתון רותח הכל אסור ואם העליון רותח צריך קליפה דגרסינן בפרק כיצד צולין (עו·) איתמר חם לתוך חם דברי הכל אסור צונן לתוך צונן דברי הכל מותר חם לתוך צונן וצונן לתוך חם רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר תניא כותיה דשמואל חם לתוך חם אסור וכן צונן לתוך חם אסור חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן מדיח חם לתוך צונן מדיח אדמיקר ליה א"א דלא בלע פורתא קליפה מיהא ניבעי אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח תניא אידך בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח וכן צונן שנפל לתוך חם אסור חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן מדיח חם לתוך צונן מדיח כיון דחם הוא א"א דלא בלע פורתא קליפה מיהא ניבעי אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח וכתב רש"י אע"פ דהלכתא כרב באיסורי בהא הלכתא כשמואל דהא תניא תרתי מתני' כוותיה וכ"פ כל הפוסקים וכתבו התוספות תניא אידך בשר רותח וכו' תימא הא תו למה לי להביאה וא"ת דהא קמ"ל דאפי' חלב שרי דאע"ג דחם לתוך צונן בעי קליפה בדבר שיכול לעשות קליפה בדבר דלא שייך קליפה כמו בחלב מותר מדלא קתני איסורא גבי חלב כדקתני קליפה גבי בשר וריב"א חולק בזה ומצריך ס' כדי קליפה עכ"ל וכתב הרא"ש כל זה בפרק כ"ה וכתב הר"ן בפרק הנזכר שהרא"ה פירש דכי אמרינן צונן לתוך חם אסור ואמרינן נמי דבשר צונן שנפל לתוך חלב רותח אסור היינו דבעי נטילת מקום והביא ראיה מפרק כיצד צולין והר"ן דחה ראייתו ואמר דהתם בצלי אבל במבושל כולו אסור וכן דעת הרשב"א בת"ה וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ט מהמ"א דצונן לתוך חם הכל אסור · ודין הצלי יתבאר בסימן ק"ה בס"ד ושם אכתוב עוד בדינים הללו בע"ה וכתב עוד הר"ן שם פלוגתייהו דרב ושמואל בשנטלו מן האור אלא שעדיין הוא חם שאילו הא' מהם על האור כולהו מודו דכחם בתוך חם דמי :

כמה יהא שיעור החום שיאסור את הנופל בתוכו יתבאר בסימן ק"ה בסייעתא דשמיא והא דתניא בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח וכן צונן שנפל לתוך חם אסור דמשמע דבין בשר בין חלב אסור היינו בשאין בחלב ששים כנגד הבשר אבל אם יש בחלב ששים כנגד הבשר חלב מותר ובשר אסור וכמו שיתבאר בסימן שלאחר זה וגם שם יתבאר דין טפת חלב שנפלה לתוך קדרת בשר או

לחתיכת

דרכי משה

אין לחלק וכתב באו"ה כלל י"ח דאם צלאו או מלחו לאחר קריעה אפי' נמצאו גומות מלאות חלב אין לחוש מאחר שקרעוהו תחלה עכ"ל : (יא) ובמרדכי פכ"ה ד' תשל"ח ע"ב פסק לאיסור לצלות בשפוד שצלו בו כחל אמנם בהר"ן ד' תשי"ח ע"ב משמע דמותר אף אם נאמר דאסור לחתכו בסכין של בשר לאחר צלייתו ובתוס' ובאשר"י משמע נמי להיתר וכ"כ מהרא"י בת"ה סימן קפ"ב דמותר לכתחלה לחתכו בסכין של בשר ולהניח תוך כלי בשר לאחר קריעה וטיחה וכן פשט המנהג ואף שגדולים מחמירין מתמיה אני למה נחמיר כולי האי עכ"ל וכ"פ באו"ה כלל י"ח דמותר להניחו לאחר צלייתו אצל שאר בשר חם ולאכול בשר עם הסכין שחתך בו כחל בלא קינוח והדחה דלאחר צלייתו יש לו כל דין שאר בשר בין לקולא בין לחומרא וכ"ש דא"צ לחטט שיניו אם רוצה לאכול אח"כ בשר ודלא כמרדכי דכתב דף תשל"ו ע"ד בשם רש"י דבעי הטיטה . עוד שם הואיל וחלב שחוטה דרבנן לא גזרו ביה למימר כבוש כמבושל ומותר להניח הכחל יום או יומים לאחר שחיטת הבהמה אע"פ שחלב שבתוכה בעין וצלול עכ"ל עוד כתב מיהו אם שהה הכחל בחלב שפירש לאחר מיתה פשיטא דאסור עכ"ל כתב בתא"ו אות י"א דמותר לחתוך כחל בסכין בעוד חי אע"פ שלא קרעוהו עדיין עכ"ל :

צא (א) ויש להקשות דהא אמרינן פרק כ"ש כלי שנשתמש בו חמץ (וי"ג צונן) משתמש בו מצה וכ"כ הטור א"ח סימן תנ"א א"כ ש"מ דמותר להשתמש בצונן בכלי איסור אע"ג דלא ידיחו לבסוף ולכן נ"ל דלא אסור להשתמש בו אלא בשר וכיוצא בו דאית ביה לחלוחית אבל דבר יבש כגון מצה בכלי חמץ שרי וצ"ע ואפשר לחלק בין חמץ לשאר איסורין ועוד כתב דיש לחלק בין דבר שבלע איסור בחמין אז אסור להשתמש בו צונן כדאיתא לקמן סימן קכ"א אבל דבר שמשתמשין איסור צונן דומיא דחמץ ומצה מותר וזה התירוץ נ"ל עיקר ועי"ל סימן ס"ט דמותר לאכול צונן בלא הדחה בכלי שמולחין בו : (ב) ובתשובת הרשב"א סימן ע"ו ואסור לאכול גבינה על מפה שאוכלין עליה

בשר

דרישה

סי' צא [א] כתב בעל העיטור ש"מ כל מידי דבעי הדחה כו' בקערה של איסור צונן אסור לכתחילה דלמא אכיל בלא הדחה כתב בד"מ וז"ל ויש להקשות דהא אמרינן פרק כל שעה כלי שנשתמש בו חמץ ישתמש בו מצה לכתחילה וכ"כ בטור א"ח סי' תמ"א א"כ ש"מ דמותר להשתמש בכלי איסור בצונן אע"ג דלא ידיחו לבסוף לכן נ"ל דלא אסור להשתמש בו אלא בשר וכיוצא בו דאית ביה לחלוחית אבל דבר יבש כגון מצה בכלי חמץ שרי וצ"ע ואפשר לחלק בין חמץ לשאר איסור ועוד נראה דיש לחלק בין דבר שבלע האיסור בחם או אסור להשתמש בו צונן כדאיתא לקמן סימן קכ"א אבל דבר שמשתמשין בו צונן מותר להניח בו היתר צונן דומיא דחמץ ומצה ותירוץ זה נ"ל עיקר עכ"ל ד"מ · ובזה מיושב ג"כ מ"ש רבינו לעיל סימן ס"ט גבי כלי שאינו מנוקב שנאסר די"א שמותר להשתמש בו לכתחילה בצונן בלא הדחה וכן הוא הסכמת רבינו שם וא"ל דבלא הדחת הכלי קאמר אבל הדבר שנשתמש בו צריך הדחה דהא סתמא קאמר שם מותר להשתמש בו ומשמע אפי' דברים שאין מדרכן להדיחן ועוד דאין טעם לדבר כיון דהכלי א"ל הדחה ה"ה הדבר שנשמשו בו ג"כ א"ל הדחה אלא ודאי התם נמי היינו טעמא הואיל ובלעה איסור בצונן · ויש מחלקין דלא הצריכו הדחה אלא כששני הדברים האוסרים זא"ז הם בעין כגון כאן בגבינה ובשר משא"כ בכלי שאינו מנוקב דסימן ס"ט שהאיסור הוא בלוע בכלי ומה"ט נמי בסימן כ"ד כתב רבינו דמותר לשום בקדרה שנאסרה מבשר וחלב פירות או צונן ולא הזכיר שם דבעי הדחה וגם לא חילק בין פירות שדרכן להדיח ובין אין דרכן להדיח דאז אסור להניח בו לכתחלה אלא ודאי א"ל שם הדחה כיון שאין האיסור דבשר בחלב בעין אלא בלוע ואע"ג דברתיחה בלוע אין להחמיר בזה . אבל תירוץ זה אינו דהרי רבינו כתב כאן בשם בעל העיטור דבשר היתר צונן בכלי איסור צונן בעי הדחה לכן נראה כתירוץ מור"ס דדוקא במצה שאין בו לחלוחית ולא בדבר שיש בו לחלוחית ומה"ט י"ל דכתב רבינו לקמן בסימן כ"ד דמותר לתת פירות בכלי שנאסר מבשר בחלב ובסימן ס"ט לא איירי בדין הדחה דבעינן להיתר שנגע בדבר איסור אלא בא ללמדינו דממשת הכלי שמלחו בו לא נאסר דל"ת הכלי מיחשב כרותח ומה שמניחין תוכו בעי קליפה או הדחה מיד ואם לא הדיחוהו אסור בלא קליפה (משא"כ הדחה זו דנגיעה אפי' ידיחוהו לאחר זמן שרי) אי לא שהדיחו הקערה דבה העבירו קצת רתיחתו : [ב] בד"א בששניהם צוננים כו' ב"י הביא לשון ת"ה וז"ל כתוב בתרומת הדשן קדרה מלאה חלב רותח שפותה אלא השם על הכירה וממשת

הרתיחה

פרישה

סי' צא (א) בשר וגבינה שנגעו כו' ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה כתב ב"ה כו' בפרק כל הבשר דק"ז תנן צורר אדם בשר וגבינה במטפחת א' ובלבד שלא יהו נוגעים זה בזה ובגמ' וכי נגע זה בזה מאי הוה צונן בצונן הוא אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי ודבר פשוט הוא שבעל העיטור קאי אהא דתנן ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה ואמרינן בגמרא שאם נגעו צריך להדיח מקום נגיעתן ש"מ כל מידי דבעי הדחה כו' אסור ורבינו אע"פ ששינה קצת לשון המשנה שבמקום דקתני ובלבד כו' כתב ולא חיישינן מ"מ מ"ש ב"ה קאי ג"כ שפיר אדברי רבינו (ור"ל מדכתב רבינו שמא יגעו זה בזה משמע דאם ודאי יגעו אסור להניחם א"כ ש"מ עכ"ה) ועד"ר : (ב) במה דברים אמורים פי' דסגי בהדחה בששניהן צוננין ועד"ר :

או

להתיכת בשר שיש בה ס' תשלום דינים אלו כתב רבינו בסימן ק"ה. אם חתך בשר רותח בסכין חולבת כתב רבינו בסימן צ"ד אם נפל גבינה לתוך תנור של בהכ"ד ש יתבאר בסי' צ"ד. אם נתנו גבינה מטוגנת בקערה של בשר יתבאר שם:

כתוב בתרומות הדשן סי' קפ"א קדרה מלאה חלב רותח שפותה אצל האש על הכירה ומחמת הרתיחה יצא החלב למעלה מאוגני הכלי והיה נזחל ונמשך בקילוח בלי הפסק דרך דפני הקדרה ע"ג הכירה עד שהגיע אצל בשר שהיה ג"כ ע"ג הכירה יראה דאם היד סולדת בחלב במקום שנגע בבשר השיבי כה"ג עירוי מכלי ראשון ונאסר הבשר עכ"ל ונראה דע"כ הבשר היה צונן דאל"כ למה הוצרך לומר שהחלב חשיב עירוי מכלי ראשון הא אפילו היה צונן גמור הוה אסר לבשר משום דהוה צונן לתוך חם וכיון שכן ע"כ צריכין לומר דנאסר הבשר לא ליאסר הכל קאמר אלא דווקא כדי קליפה דהא חם לתוך צונן אינו אוסר אלא כדי קליפה: **ואם** נפלו זה לתוך זה צוננים מדיח הבשר ומותר ומליח דינו כרותח בפ' כ"ל (עו.) אמר מר צונן לתוך צונן מדיח אר"ה ל"ש אלא שלא מלחו אבל מלחו אסור דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח:

הבלוע נאסר ככר ושוב פולט עוד ואוסר ולא ראיתי מורי הוראה מדקדקים אם הכף נתחב ב' פעמים אם לא וכו' והמחמיר תע"ב והמיקל לא הפסיד עכ"ל נראה שלא אמר להחמיר אלא בדין כף שנתחב ב' פעמים אבל בדין איסור בלוע אוסר היותר בלוע משמע שתופס כראב"ן דאינו אוסר ואין להחמיר כלל ונראה דלא אמר מהרא"י בסימן כ"ת להחמיר אלא בב' התיכות אבל בסי' פ"ה דמיירי בב' קדרות לא קאמר מהרא"י דיש להחמיר אלא דוקא בכף שנתחב ב' פעמים דאיכא

או' אפילו בשר צונן לתוך חלב רותח (ג) או חלב צונן לתוך בשר רותח (ד) הכל אסור אבל חלב רותח שנפל על בשר צונן (ה) או בשר רותח שנפל להוך חלב צונן קולף הבשר (ו) והשאר מותר [ג] (ז) וכן בחלב כתב ריב"א צריך שיהא בו ס' כדי הקליפה שנאסר ממנו (ח) אבל רבינו יצחק כתב (ג) שאין צריך וכן יראה מדברי הרמב"ם שכתב קולף הבשר שנוגע בו החלב ואוכל השאר פי' בחלב מה יעשה א"כ ר"ל שכולו מותר שאם היה בו איסור היה מפרש אותו ואם נפלו זה לתוך זה צוננין מדיח הבשר ומותר [ד] (ט) ומליח דינו כרותח ולא לגמרי לאסור כולו אלא כדי קליפה לחוד ואינו תלוי בין אם הוא עליון או תחתון אלא בין עליון או תחתון המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו הלכך בשר וגבינה לחין המלוחין שנגעו זה בזה צריך לקלוף שניהם מקום נגיעתן ואם הבשר (ה) מליח והגבינה תפילה הבשר שרי בהדחה והגבינה צריכה קליפה ואם איפכא איפכא ואם הן יבשין אפילו אם הם מלוחין או לחין ולא מחמת מליחה סגי בהדחה והא דמליח חשיב כרותח דוקא בשאינו נאכל מחמת מלחו ופרש"י דהיינו מליחת בשר להצניע שאינו נאכל עד שישרוהו במים וידיחוהו היטב וי"א דלא מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו אלא כגון עיבוד שמולחין אותו הרבה לצורך הדרך (י) ורבינו תם פירש דכל מלח שמולחין לקדרה מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו אבל

ולא לגמרי לאסור כולו כדי קליפה. כן העלה הרא"ש בפרק ג"ה גבי ירך שנתבשל בה גיד הנשה שא"ל להחמיר ברותח דמליחה ודי בקליפה וכמדומה שראיתי שהורה ר"מ ז"ל עכ"ל וכבר כתבתי בסי' זה (צ"ל בסי' ע') שכן דעת הרשב"א והר"ן שלא כדעת הרמב"ן וכנראה מדברי הרמב"ם שאוסר הכל וגם לא כדעת הרא"ה דמצריך נטילת מקום ומיהו היינו בשאין הבשר שמן שאם הוא שמן כל חתיכת הגבינה אסור וכן כל חתיכת הבשר שעל ידי השומן הוא מפעפע בכולה ורבינו לא כתב זה כאן לפי שסמך על מה שכתב בס' ק"ה דכי היכי דמפלגינן בין כחוש לשמן בכלי ה"נ מפלגינן במליח (ד): **ואינו תלוי בין** אם הוא עליון או תחתון אלא בין עליון או תחתון המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו כבר כתבתי בסימן ע' שזהו דעת התוס' והרא"ש בפרק כ"ה גבי טהור מליח וטמא תפל וכתבתי גם שדעת הרשב"א לחלק בין מליח עליון למליח התחתון וכתב רבינו שתי הסברות בסימן ק"ה: **הילכך** בשר וגבינה המלוחים שנגעו זו בזו צריך שניהם מקום נגיעתן זה מבואר ממ"ש בסימן ע' דאיתא בפרק כ"ה (קיג.) דבשר שחוטה שמלחו עם בשר טריפה וכן דג טהור שמלחו עם דג טמא אם היו שניהם מלוחים אסור שאע"פ שהטהור מלוח אין זה מעכבו מלבלוע מהטמא שהוא מליח: **ומ"ש** ואם הבשר מליח והגבינה תפילה הבשר שרי בהדחה וכו' ואם איפכא איפכא כלומר שאם הבשר תפל והגבינה מלוחה הבשר צריך קליפה והגבינה שריא בהדחה ג"ז מבואר ממ"ש בסימן ע' דאיתא בפרק כל הבשר (שם) שאם היה טהור מליח וטמא תפל מותר מפני שאין הטמא התפל מבליע את הטהור המליח ואם היה טהור תפל וטמא מליח אסור מפני שהטמא המליח מבליע את הטהור התפל וה"נ הדבר המליח מבליע את חבירו התפל והוא אינו בולע ממנו ומש"ה אותו שהוא תפל צריך קליפה ואותו שהוא מליח סגי ליה בהדחה. **ורבינו** סתם הדברים כאן כדעתו וכדעת הרשב"א והמרדכי שכתבתי בסימן ע' דטהור מליח וטמא תפל דאמרינן דשרי אפילו בנוגעים זה בזה שרי ושלא כדעת הר"ן שכתב דלאו בנוגעים זה בזה עסקינן אלא שעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה דמשמע מדבריו שאם היו נוגעים זה בזה היה אסור משום דהו"ל שניהם מלוחים ומיהו מאי דמשמע מדבריו שאוסר כשעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה כשטמא מליח וטהור תפל או בשניהם מלוחים כ"כ בספר התרומה:

ואם הם יבשים אפילו הם מלוחים או לחים ולא מחמת מליחה סגי בהדחה כ"כ בספר התרומה וז"ל הבשר שנמלח או גבינה שנתייבשו שאינם כלל לחים מבחוץ אפילו נוגעים זה לזה אינם אסורים וכן אם הודחו ונראה שעתה הם לחים אין אוסר זה את זה כי כשהם לחים מחמת מלח קרוי רותח המפליט לחלוחיתו ואדרבה ההדחה מסירה הלחלוחית והמלח עכ"ל וכ"כ הגהות מיימון בפ"ט וכ"כ המרדכי בפרק כל הבשר כתוב בהגהות שערי דורא שאל הר"י אם האחד לח והא' יבש ונגעו זה בזה או אם הציר נוטף ע"ג גבינה יבשה ויש לדקדק מספר א"ז פרק כ"ה דקאמר בשר או גבינה שיש קצת זמן ארוך נמלחו וכו' עד לענין דברים שיפלו עליהם או שיפלו בהם אבל אם הם יבשים וניכרים לעינים שאין כאן לחלוחית כלל אין לחוש וכו' משמע אפילו שיפול בדבר לח שאין לחוש עכ"ל: **והא** דמליח חשיב כרותח דוקא שאינו נאכל מחמת מלחו בפרק כיצד צולין (עו.) ובפרק כל הבשר (קיב.) אמרינן דכי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח ה"מ היכא דאינו נאכל מחמת מלחו אבל נאכל מחמת מלחו לא ומשמע דמליחה שהוא נאכל מחמת מלחו א"צ אלא הדחה בעלמא כצונן בצונן וכ"כ הרשב"א ז"ל: **ופרש"י** דהיינו מליחת בשר להצניע וכו' בפרק כ"ה פירש אינו נאכל מחמת מלחו אינו נוח לאכול מרוב מלח שבו עד ששורין ומדיחין אותו במים כעין בשר להצניע: **וי"א** דלא מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו אלא כגון עיבוד וכו' כ"כ שם התוספות והרא"ש והמרדכי בשם ה"ר יעקב ישראל: **ור"ת** פירש דכל מלח שמולחין לקדרה מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו כ"כ שם התוספות והרא"ש והמרדכי בשמו ונראה שהם מסכימים לדעתו וכן הסכים הרשב"א בת"ה וגם רבינו ירוחם כתב שכן נראה עיקר וכן הסכים הר"ן וכתב וז"ל הלכך נקטינן דכל ששהה שיעור מליחה לקדרה מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו לפי שאינו ראוי לאכלו אא"כ מדיחו וכן נמי מליח דקא בעי לה להורהא דאפילו אחר שהעביר מלחו מעליו אין דרך לאכלו אלא לאחר שרייה במים הוה כרותח לעולם ואפילו אחר הדחה ותרי הני גווני בכלל אינו נאכל מחמת מלחו עכ"ל וכתב בשם הרב הנשיא אלברצלוני דכל ששהה במלחו שיעור שהייה לקדרה הוי רותח ומקמי הכי לא והמרדכי כתב בפרק כ"ה טמא מליח וטהור תפל אסור ואם מלחן יחד וסילקן קודם גמר פליטתן כתב ראב"ן שמותר ואין נראה לראבי"ה דציר נבלה חזק הוא ומבליע אפי' קודם גמר פליטה עכ"ל:

וכתב הרשב"א בת"ה כל מליח לקדרה אינו נאכל מחמת מלחו קרינן ליה אבל ודאי מליחה דלאו לא קרינן ליה אינו נאכל מחמת מלחו שהרי הוא נאכל עם המלח שבו וא"ת ומ"ש מחום של בית השחיטה או מחומו של אש שאף ע"פ שאינו אלא חום מועט אמרינן דמבליע וי"ל דמלח אין כבלע בחומו אלא בחריפותו וכל שאין בו אלא מלח מועט עד שנאכל עם אותו המלח אין בו כח להבליע ואף על פי שמלח מועט יש בו כח להפליט קצת היינו משום דעיקר טבע של מלח למשוך דם להפליטו וכיון שכן אף על פי שאין בו אלא מועט מפליט הוא אלא שאם יש בו הרבה מבליע ג"כ בחריפותו עכ"ל והגה"ת כתבו בפ"ט בשם סמ"ק דמליחה מועטת דלאו לא הוי הבשר כרותח ע"י כן אבל הציר הנוטף ממנו הוי כרותח דהציר מיהא אינו נאכל מחמת מלחו כדפירש רבינו ברוך עכ"ל וכ"כ המרדכי בפרק כ"ה: (ו) **כתב** הרשב"א בתשובה סימן רס"ה באמרו בשם התוס' דמליח אין שם רותח **עליו עד** שימלחנו הב' צדדיו והוא ז"ל כתב שאינו מחוור בעיניו אלא

דרכי משה

בשר או להיפך משום שנדבק בו מן המאכל הראשון ואח"כ חוזר ונדבק בשני וכ"ש שאסור לחתוך גבינה אפי' צוננת בסכין שחותכין בו בשר ולא עוד אלא אפי' לחם שאוכלין עם הגבינה אסור לחתוך בסכין של בשר כי רוב סכינים השומן קרוש בהם ונדבק עליהן עכ"ל : (ג) וכתב בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל אנו נוהגין כריב"א ולא כדברי המתירין לגמרי עכ"ל אמנם בהג"ה או"ה משמע דאנו מתירין בדיעבד עכ"ל וכ"כ באו"ה כלל כ"ט דנוהגין להתיר וכתב דה"ה דבר יבש שנאסר בו כדי קליפה ובשלו אותו אח"כ בלא קליפה דאינו נאסר בדיעבד ע"ש : (ד) ועי"ל סי' ק"ח דאנו נוהגין לשער בכל מליחה בס' ואין חילוק בין שמן לכחוש : (ה) כתב המרדכי דף תשל"ט ע"א בשר חי או צלי שנפל עליו הלב בין יש מלח בשניהם או בבשר לבדו הכל אסור עד ס' כיון שהאיסור הוא צלול רק שיהא מליח כראוי שיחשב כרותח מחמת אותו מלח עכ"ל וכ"ה בהגמ' וכ"ה בש"ד וב"י כתב סימן צ"ב דיש חולקים בזו כתב באו"ה בשר המונח על התיבה והוא מלוח ובתוכו היה גבינות ויש לחלוחית עליהו אפ"ה לא מחזקינן איסורא אלא אמרינן דהלחלוחית מן הגבינות עכ"ל : (ו) אמנם באו"ה כלל י' סימן ז' ואפי' במליחת צלי יש להחמיר ולאסרו עתה שא"א בקיאים להבחין בין מליחה למליחה עכ"ל וכתב בת"ה סימן קצ"מ

פרישה

(ג) **או חלב צונן לתוך** בשר פי' לתוך קדרה שיש בה בשר ובאלו דברים רותחין בזה נופל לצונן הוך אבל ה"ה אם נפל טיפת חלב על חתיכת בשר חם מבושלת אסור עד ס' וכמ"ש בסימן צ"ב וטעם משום דתתאה גבר : (ד) **הכל** אסור פירוש אם אין ס' והיינו דוקא בנופל לתוך בשר מבושל שמונח ברוטב אבל לאלי אם נפל על בשר בלי או על מבושל והוא חוץ לרוטב אינו אוסר אלא כדי נטילה כמ"ש לקמן סימן ק"ה. מיהו אם היסור צלול כגון חלב נופל על חתיכה מבושלת רותח אפילו חוץ לרוטב נתבאר בסמוך ר"ס צ"ב שהיא נאסרת כולה אם אין ס' בחתיכה בנופלת עליה : (ה) **או** בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן קולף הבשר כו' הטעם דאדמיקר ליה בלע פורתא : (ו) והשאר מותר ואע"פ שהבשר שוקע לתוך החלב אינו מקרי צונן לתוך חם דכל שהוא במקומו הוא שנגובר ונתקרר הבשר שנפל לתוך החלב ודי לו בקליפה וכ"כ רשב"א על פירש"י גבי ההוא בר יונה דנפל לכמחא : (ז) וכן החלב כתב רבינו יב"א צריך שיהא בו ס' כדי הקליפה פירוש כדי הקליפה של חלב שסביב החתיכה וממילא צריך שיהא בחלב ס"א נגד קליפת בשר (ול"ע שלא ידוע לעין שדבר שסובב על הבשר היא יותר גדולה שנסבב וא"כ כשנסבב קליפת החלב בסובב על הבשר היא יותר גדולה מקליפת הבשר וכאלב צריך ס"א פעמים עכ"ס) כמו שמוכיח מדברי מהרא"י כתבתי לשונו בדרישה ע"ש ולולי מהרא"י הייתי אומר דגם לריב"א בס' נגד קליפת בשר סגי דמיד שנפל שם הבשר ואוסר מחלב סביבו נכלל אותו חלב שסביבו קודם שחל שם היסור עליו וסגי בס' ועד"ר : (ח) **אבל** ר"י כתב שא"צ וכן יראה מדברי הרמב"ם כו' מדברי הרמב"ם מוכח דאפילו ס' בחלב נגד קליפת הבשר א"צ ולא אמרינן דהבשר אוסר סביבו ויצטרך ס' נגדו וטעם דאף אם נפל חתיכת בשר עמה חם על בשר בשר צונן בעי הצונן קליפה ה"מ היכא דהפסר אבל כאן דנבלל הקליפה לא אמרינן דהקליפה אוסר הצאר דגם זה בכלל דאמרינן אין קליפה אוסרת קליפה : (ט) **ומליח** דינו כרותח ולא לגמרי לאסור כולו אלא כדי קליפה כו' והיינו דוקא בשאינו שמן אז אינו אוסר אלא כדי קליפה והרשב"א מחלק בדין מליח כרותח בין מליח שהתחתון למליח העליון ודינים אלו יתבארו בסימן ק"ס ועד"ר : (י) ור"ת פי' דכל מליחה שמולחין לקדרה פי' כשמולחין אותו להכשירו לקדרה מדמו וכן עיקר ב"י וגם אינו נקרא רותח עד שיהא שיעור מליחה לקדרה אבל הציר הנוטף ממנו מיד חשיב רותח ואוסר אם נפל על דבר היתר ומבושל

בב"י

דרישה

הרתיחה יצא החלב למעלה מאוגני הכלי והיה נזחל נמשך בקילוח בלי הפסק דרך דפני הקדרה ע"ג כירה עד שהגיע אצל הבשר שהיה ג"כ ע"ג וכירה יראה דאם היד סולדת בחלב במקום שנגע בבשר חשיבי כה"ג עירוי מכלי ראשון ונאסר הבשר עכ"ל וכתב ב"י עליו ז"ל ונראה דע"כ הבשר היה צונן דאל"כ למה הוצרך לומר שהחלב חשוב עירוי מכלי ראשון הא אפילו היה צונן גמור היה אוסר לבשר משום דהוה צונן לתוך חם וכיון שכן ע"כ צריכין לומר דנאסר הבשר דקאמר לא לאסור הכל קאמר אלא דוקא כדי קליפה דהא חם לתוך צונן אינו אוסר אלא כדי קליפה עכ"ל ב"י ול"נ דהבשר היה חם ונאסר כולו דהא לא קאמר התם שנפל חלב לתוך בשר אלא שמכח רתיחת החלב היה נזחל ונמשך ע"ג כירה עד תחת הקדרה של בשר ואילו הוה החלב צונן הוה חם תוך צונן ולא הוי נאסר הבשר אלא כדי קליפה אבל השתא שהחלב חם מרתיחתה הוי חם לתוך חם והכל אסור (מיהו י"ל דהב"י לטעמיה כ"כ דכתבתי בשמו דכל שבמקומו יש בו כח ואם היה הקדרה חמה לו הכח להבליע החלב וה"ל כצונן לתוך חם) ומ"ם והיה נזחל ונמשך בקילוח בלי הפסק כו' ר"ל דאם היה מפסיק היה ככלי שני ע"ג כירה אבל השתא דנחלה תמיד העירוי בלי הפסק מיחשבא לכלי ראשון ועיין בר"ס ק"ה שם כתב ב"י דגם בכלי שני אם היד סולדת בו ס"ל לרבינו דצונן בתוך חם אוסר כולו : [ג] וכן החלב כתב רבינו יב"א צריך שיהא בו ס' כדי הקליפה כו' וכן פסק מהרא"י עיין בשערים סוף שער י' וז"ל אף דבשאר דוכתין אין קליפה אוסר קליפה וכן כל אחת חברתה אפי' בקליפות כולן שמן דאין כח לנאסר לאסור במקום שאין האיסור עצמו הולך לשם וה"ה אין טעם הבשר שולט בכל החתיכה אפ"ה צריך ס' נגד הקליפה של חלב דשאני הכא דדבר לח הוא ומתערב הכל יחד ויראה דהכי נהוג לחומרא ולא כהרא"ש עכ"ל וכ"פ מ"ו שם וטעם המתירין דס"ל דהא דאמרינן אדמיקר לא בלע הוא חומרא דרבנן וכי הממניהו בקליפה אבל לאסור את כולה בדליכא ס' נגד הקליפה לא אמרינן וק"ל : [ד] ומליח דינו כרותח כו' ובשערים פסק מ"ו דמליחה כרתיחה דבישול להחמיר לאסור

עד

(יא) אבל נאכל מחמת מלחו לא הוי כרותח ודוקא בבשר חי יש חילוק בין נאכל מחמת מלחו לשאינו נאכל מחמת מלחו [ה] אבל בצלי אין חילוק שאפילו נפל למליח שנאכל מחמת מלחו בעי קליפה (יב) ואם יש בקעים או מתובל בתבלין אפילו אין בו בקעים [ו] והוא חי כולו אסור (ז) :

צב [א] (א) **כזית** בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותחת ויש בחלב ששים כנגד הבשר אם קדם וסילק הבשר קודם שתנוח היורה מרתיחה הבשר אסור והחלב מותר (ב) אבל אם אין בחלב ששים לבטל הבשר או אפילו יש בו ששים ולא קדם וסלקו קודם שתנוח היורה מרתיחה (ג) גם החלב אסור לרש"י דמין במינו במשהו (ד) אבל לר"ת דמין במינו בס' אפי' לא קדם

דאיכא להחמיר טפי כמו שיתבאר בסימן צ"ד בס"ד : ודוקא בבשר חי יש חילוק וכו' ירא' מלשון רבינו דדוקא בנפל למלוח קאת התם הוא דאפילו חי אי אית ביה פילי א"נ מתובל בתבלין אסור כולו אבל בנפל בדבר שלא נמלח כלל אינו אוסר כלל ואפילו קליפה לא צריך דצונן בצונן אינו אוסר והכי נוהגים שהרי כששורין הבשר קודם מליחה יש עליו דם בעין הרבה שמתערב עם המים ולא דייקינן במידי דאית ביה פילי בבשר שיאסור מדם ומים שמעורבין ביחד ולפעמים שוהה זמן מרובה ופשיטא דאין לחלק בין דם לשאר איסורין אלא ודאי דבלא נמלח כלל אינו אוסר צונן בצונן ולא אשכחן לספר התרומה דאוסר כולו אפי' חי היכא דאית ביה פילי אלא בנפל בנמלח קאת וכך הוא דעת מהר"י בהגהת ש"ד סימן כ"ב והכי נקטינן : כתב בהגהת אשיר"י מא"ז ר' יהודה בר יצחק כתב בשם רש"י שיש להחמיר שלא להניח ב' תבשילין של בשר וחלב סמוך זה לזה בתיבה אחת שמא יתערבו ולא ידעו אם לא שיכסנו בטוב ומיהו בדיעבד דילמא לא מחזקינן איסור ושרי עכ"ל · וכתב עוד בשר או גבינה שיש קצת זמן מרובה שנמלחו ועדיין הם לחים ויש בהם לחלוחית מלח או ציר שעליהם יש לחשבן כרותח לענין דברים שיפלו בהם או שיפלו עליהם אבל אם הם יבשים וניכר לעינים שאין בהם לחלוחית כלל אין לחוש ואם חזרו ומתלחלחות ע"י מים יש לחוש · וגבינות שנמלחו חשבן ר"י אין נאכלין מחמת מליחה אבל לאחר שנרחצו תו לא חשבינן להו אין נאכלין מחמת מלחן עכ"ל בפכ"ה : כתב מהרא"י בת"ה סימן קפ"א קדרה של חלב רותחת שיצא החלב ונזחל ע"ג הכירה עד שהגיע אצל הבשר אם היה היד סולדת בחלב במקום שנגע בבשר חשיב כעירוי מכלי ראשון ונאסר הבשר · משמע דמיירי בדאין כאן עילאי ותתאי אלא שהרתיחה נגעה בבשר ודינו כב' חתיכות א' של איסור ואחד של היתר שנגעו זה בזה וכך הבין מהרש"ל ז"ל בא"ו שלו סימן כ"ה אבל הב"י הבין כאן שר"ל שרתיחת החלב נפלה על הבשר המונח בקרקעית הכירה ולכן פירש דמיירי דהבשר צונן והו"ל חם לתוך צונן דאינו אוסר אלא בקליפה דאי הוה בשר רותח הו"ל צונן לתוך חם דאוסר כולו ולא איצטריך להך טעמא דרתיחת החלב חשיב כמו עירוי ומהר"ם איסרלש בת"ח סוף כלל כ"ו הבין דהא דקאמר עד שהגיע אצל בשר בקדרה של בשר מיירי שהרתיחה נפלה על כלי בשר וכל זה לא נהירא לפע"ד אלא נראה דמיירי שהחלב היה זב תחת הבשר או תחת קדרה של בשר ולכן פסק בסתם דהיכא דהיד סולדת בחלב במקום שנגע תחת הבשר נאסר הבשר דה"ל צונן לתוך חם ואצ"ל היכא דגם הבשר הוא רותח והמעשה דר"י מפרי"ז בא"ו הארוך כלל ל"א דהצריכו ס' כנגד הרוטב שתחת הקדרה מיירי נמי היכא דהיתה יד סולדת ברוטב ועיין בהגהת ש"ע בסימן צ"ב סעיף ז' :

צב כזית בשר וכו' מימרא דרב פכ"ה וסוגיית הגמרא שם ומ"ש שאם אין בחלב ס' אעפ"י שקדם וסילקו גם החלב אסור מבואר שם בתוס' ע"ש ר"ת בד"ה שנפל (דף ק"ח) וכ"כ הרא"ש דר"ת פי' דדוקא מה שבלע עכשיו לא פליט אבל מה שהיה בלוע מקודם פליט וכך הוא דעת הרמב"ם דאף בקדם וסילק הצריך להטעימו לנכרי לראות אם יש בו טעם בשר והיינו מטעמא דאמרן דאע"ג דהחלב שבלע עכשיו לא פלט אבל טעם בשר שבלוע בו כבר פליט שפיר וכך הוא דעת הרשב"א גם הרב ב"י כתב כך במסקנת דבריו ודבר פשוט הוא אלא שבתחלת דבריו היה כמו מסתפק ואין כאן ספק והחוש ג"כ מעיד ע"ז בירק שסמוך ברותחין ולא נחה מרתיחתה שהמים נעשו ירוקין מהירק וכן אם שמו ברותחין בשר שמן נראה שמנונית על הרוטב ומביאו ב"י : ומ"ש גם החלב אסור לרש"י וכו' כתבו התוס' בפכ"ה (דף ק"ח) בד"ה אמאי מותר דזה הדין לרש"י אינו אלא בבשר וחלב שכ"א היתר וכשנתבשל יחד עשאן הכתוב נבלה דהשתא חלב הנפלט הוי כחלב היוצא מן הטרפה אבל רוטב הנפלט מן הנבלה אין לו דין מים אסורין שלא להתבטל במים אחרים מטעם מין במינו אלא גם הרוטב הנפלט יש לו דין בשר נבלה שמתבטל שפיר במים שבקדרה : ומ"ש אבל לר"ת וכו' משמע דלר"ת סגי בפעם אחת ס' ולא אמרינן דצריך ב' פעמים ס' אחד שהבשר נותן טעם בחלב ב' שהבשר חוזר ופולט החלב שנבלע בו בשעת רתיחה ונאסר ואוסר שאר

אלא במלח מלד אחד כמי סגי וכתבתי לשונו בסימן ס"ט וסמ"ק כתב בסימן ר"ה דברי התוס' : ודוקא בבשר חי יש חילוק בין נאכל מחמת מלחו לשאינו נאכל מחמת מלחו אבל בצלי אין חילוק וכו' ואם יש בו בקעים או מתובל בתבלים וכו' בפרק כל הבשר (צס) ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא שרייה רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא אמר רבא מאן חכים למישרי כה"ג אי לאו רב חיננא דגברא רבה הוא קסבר כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח ה"מ היכא דאינו נאכל מחמת מלחו אבל האי הרי נאכל מחמת מלחו וה"מ הי אבל צלי קליפה בעי ואי אית ביה פילי כוליה אסור ואי מתובל בתבלין כוליה אסור וכתב הרא"ש אבל צלי בעי קליפה ואפילו צונן דע"י צלייה רכיך הוא ובולע ואי אית ביה פילי אסור כוליה ולא סגי ליה בקליפה לכאורה משמע דאצלי קאי וגם' התרומה כ' דאפי' חי ואי מתובל בתבלין אסור אע"ג דלית ליה פילי עכ"ל אבל הר"ן כתב ואי צלי דאמרינן חי היינו צונן וצלי היינו רותח אבל צלי צונן הרי הוא כשאר צונן דעלמא דסגי ליה בהדחה :

(ב"ה) ודאמרינן ואי אית ביה פילי היינו בצלי רותח ואגב פילי בלע ואי מתובל בתבלין והוי רותח אע"ג דלית ביה פילי כוליה אסור לפי שהתבלין מושכים את הכמכא ומבליעים אותו בכולו וזהו שלא כדברי סה"ת שכתב ואפילו חי אי אית ביה פילי אסור דצונן ודאי בהדחה בעלמא סגי כצ"ל: ודאמרינן ואי אית ביה פילי בלע ואי מתובל בתבלין והוי רותח אע"ג דלית ביה פילי כוליה אסור דצונן ודאי בהדחה בעלמא סגי ליה וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל פרש"י שהבר יונה מליח היה אלא שהיה נאכל מחמת מלחו · וכן הכמכא נאכל הוא מחמת מלחו והלכך ה"ל צונן בתוך צונן וכהדחה בעלמא סגי ליה · וה"מ הי כלומר הי צונן אבל צלי רותח קליפה בעי וכ"כ הראב"ד ז"ל והילכך אם נפל צלי צונן לכמכא אף הוא בהדחה סגי ליה דלאחר שנצטנן הלכה רתיחתו והרי הוא כצונן גמור ואינו בולע והא דאמרינן ואי אית ביה פילי אסור ואי מתובל בתבלין אע"ג דלית ביה פילי נראה מדברי רש"י דאצלי קאי כלומר ואם צלי הוא ואית ביה פילי בלע טפי וכולו אסור דכיון דאית ביה תרתי לגריעותא חדא דצלי רותח הוא ועוד דאית ביה פילי בלע טפי וא"כ צלי ומתובל בלע טפי אבל בעל התרומות פירש דאפילו חי אי אית ביה פילי אסור ודברי רש"י נ"ל עיקר שאם אתה אומר כן כמלאת אתה אומר דאפילו צונן בצונן אי אית ביה פילי אסור ואי קשיא לך לדברי רש"י כיון דצלי רותח הוא אפי' כי לית ביה פילי היאך מספיק לו בקליפה והלא הכמכא רך וחוזר הבר יונה שנפל לתוכו חם כמתבשל בתוכו י"ל כל שנפל הבר יונה לתוך הכמכא הו"ל כחם לתוך צונן וקי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר ואע"פ שהבר יונה שוקע לתוך הכמכא והכמכא צף על הבר יונה אינו כצונן לתוך חם דכל שהוא במקומו הוא הגובר והילכך כיון שנפל הבר יונה לתוך הכמכא שהיא במקומה הוא הגובר ומקרר הבר יונה דנפיל לגביה הלכך בקליפה סגי ליה כנ"ל עכ"ל ודברי הרמב"ם בפ"ט סתומים כדברי הגמרא ואין בהם הכרע ורבינו סתם דבריו כדעת בעל התרומות :

כתב האגור בשם המרדכי יש להוכיח דאם נאסר בשר בחלב ע"י מליחה או ע"י כבוש דדווקא באכילה אסור ולא בהנאה ויש דוחים הלכך המתיר בהנאה (ב"ה) ועיין לעיל סימן פ"ז אין מוחין בידו עכ"ל כתוב בהגש"ד בשר שנפל בחלב צונן פסק ר"ת דאם שהא יותר מיום אחד שהוא אסור מדרבנן מטעם כבוש דאמרינן בפרק אלו עוברין (מד :) דאי תרו ליה כולי יומא שרי משמע הא יותר מיומא חד אסור מטעם כבוש ודלא כאותם האומרים דלא אמרינן כבוש אלא בחומץ דהא עכברא בשיכרא פרק בתרא דע"ז (סח :) דהיינו צונן בצונן דאסור מטעם כבוש ותנן במסכת שביעית סוף פ"ז ורד שכבשו בשמן חדש חייב בביעור וריב"א אוסר אפילו ביום אחד וכן כל איסור צונן בצונן ביום א' אסור א"ז עכ"ל ואם הוא אסור בהנאה א כתבתי בסוף פ"ז :

צב כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותחת וכו' בפרק כל הבשר (קח ·) איתמר כזית של בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר ואקשינן חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא ופרש"י חלב אמאי מותר הרי חלב מעט שנבלע בבשר נעשה נבלה שהרי נאסר וכשחזר ונפלט בשאר החלב ה"ל מין במינו חלב אסור בחלב היתר ורב אית ליה מין במינו לא בטל ופרקינן הכ"ע כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמיבלע בלע מיפלט לא פלט סוף סוף כי נייח הדר פליט בשקדם וסילקו · ופרש"י כגון שנפל אותו כזית לתוך יורה רותחת דמה שבולע אינו פולט שכל זמן שאינו נח מרתיחותיו אינו פולט : בשקדם וסילקו · לאותו כזית קודם שתנוח : ומ"ש רבינו דלר"ת דמין במינו בס' אפילו לא קדם וסילק כיון שיש בו ס' מותר יתבאר בסימן צ"ח שהפוסקים הסכימו לדעת ר"ת ז"ל דמין במינו בטל בס' ומיהו מ"ש רבינו שאם אין בחלב ס' אע"פ שקדם וסילקו גם החלב אסור אינו מכוון בעיני דכיון שקדם וסילקו הרי אנו אומרים שלא נפלט ממנו לתוך החלב כלום וא"כ אף ע"פ שאין בחלב ס' כנגדו מותר וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ט שאע"פ שאין בחלב ס' כנגד הבשר חלב מותר אלא שהצריך להטעימו לנכרי לראות אם יש בו טעם בשר שהרי כתב וז"ל בשר שנפל לתוך החלב או חלב שנפל לתוך הבשר ונתבשל עמו שיעורו בנ"ט כיצד חתיכה של בשר שנפלה לקדרה רותחת של חלב טועם הנכרי את הקדרה אם אמר שיש בה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת ואותה חתיכה אסורה בד"א בשקדם והוציא את החתיכה קודם שתפלוט חלב שבלעה אבל אם לא סילק משערין אותה בששים מפני שהחלב שנבלע יצא ונתערב עם החלב עכ"ל וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך וז"ל אם נפל בשר לתוך חלב וקדם וסילקו קודם שיספיק לפלוט החלב שבלע אפילו אין ביורה ס' כנגד הבשר וטעמו קפילא דאין כאן טעם בשר בחלב מותר כיון שלא

גימות

דרכי משה

קצ"ט דיש לנהוג כל זמן שהמלוח לח מחמת מליחתו אף על פי שהוא זמן רב שנמלח אפי' הכי חשוב רותח אמנם לצורך גדול ואיכא הפסד יש לסמוך אדברי המקילין לאחר זמן פליטתו וע"ל סימן ע' כתבתי התשובה וע"ש וגם ע"ל סימן ע' דין ציר אימת מיחשב רותח : (ז) ובהגש"ד שם פסק דא"א נוהגין כטור ואין אנו הוששין בחי לבקעים או תבלין עוד כתב שם בהג"ה בשם מהרא"י ז"ל דאפוי ומבושל דינו כצלי דהטעם בצלי אסור משום הדרך שממהר לבלוע ועינינו רואים דדבר אפוי ומבושל יותר רך מצלי עכ"ל ומשמע דבצלי מיהו נוהגין לאסור כולו ע"י בקעים ותבלין אמנם בב"י כתב דהר"ן והרשב"א חולקין אף בזו אבל לא הכריע הלכתא כמאן ועיין בהר"ן דף תש"ח דנמצא סברתן וע"ש דכסברת הטור הוא

סברת

דרישה

עד ס' כשאין ס' אבל לא להקל להתיר בלא קליפה כשיש ס' ע"ש : [ה] אבל בצלי אין חילוק שאפילו נפל למליח שנאכל מחמת מלחו בעי קליפה לאו דוקא נקט למליח כו' דה"ה אינו מליח כלל נמי בעי קליפה דכל שאינו מליח עד שאינו נאכל מחמת מלחו כלא מליח חשבינן ליה : [ו] והוא חי כולו אסור רבינו תפס שיטת ספר התרומה אבל רש"י כתב דאצלי חם קאי ששוא נאסר כולו אם הוא מתובל או אם יש בו בקעין אבל בשר חי לא נאסר על ידי כן ומפרש צלי הכ"ל דר"ל צלי חם ע"ש וב"י הביאו :

סי' צב [א] **כזית** בשר כו' אבל אם אין בחלב ששים לבטל הבשר כו' וא"ת מאי איכפת לן בדליכא ששים הא כיון שקדם וסלקו קודם שנח מרתיחתו א"כ לא פלט כלום (ומהאי טעמא סובר הרמב"ם והרשב"א שמותר אפילו בדליכא ס' עכ"ה) וי"ל שסובר רבינו כהסמ"ג שכתב דאף על גב דאינו פולט מה שבולע עתה מהחלב מ"מ פולט מה שהבשר בלע

וכא

פרישה

בב"י ע"ש אבל מדברי הטור לא משמע לי הכי דא"כ למה לא נאסר הגבינה מבשר שנמלח שנאכל מחמת מלחו כיון שהציר הנפלט מהבשר היא רותחת ונבלע בהגבינה · ומיהו י"ל דכל שלא נמלח עד שאינו נאכל מ"מ לא מקרי הציר הנוטף ממנו רותח וב"י כתב פלוגתא בציר בכה"ג אי מקרי רותח ע"ש : (יא) אבל נאכל מחמת מלחו לא הוי כרותח פי' וסגי בהדחה ועד"ר : (יב) ואם יש בו בקעין כו' והוא חי כולו אסור מ"ש והוא חי גם על יש בו בקעים קאי והוא סברת בעל העיטור אבל מהרא"י בהג"ה שער י' חולק ע"ש :

סי' צב (א) **כזית** בשר כו' אם קדם וסילק כו' הבשר אסור הטעם שהרי נתבשל בחלבו · והא דנקט מילתיה כזית בשר אע"ג דרבינו לא נמית לחיוב מלקות אלא לאיסורא נקט כזית שהוא אליבא דכ"ע אבל אבי כזית דוקא אליבא דרבי יוחנן : (ב) אבל אם אין בחלב ששים עד"ר : (ג) גם החלב אסור לרש"י דמין במינו במשהו פירוש דאותו מעט החלב

שנכנס

הדושי הגהות

צא א כתבתי בסימן פ"ז כצ"ל ולא כיון אמ"ש לעיל בסוף הסימן בשם הג"א דא"כ למה הרחיק מקום הוראתו לסימן פ"ז הא לעיל בסמוך בסימן זה הביא דברים אלו בשם המרדכי וכמו שתמה ע"ז בעל הכנה"ג אלא נראה כו.נתו אמ"ש שם בראש הסימן דבשר בחלב שהוא רק מדרבנן כגון בשר עוף בחלב וכיוצא בזה מותר בהנאה ואם כן ה"ה לכבוש ונמלח שאינו אסור מדאורייתא ועיין בש"ך ריש סימן פ"ז :

יבים

קדם וסילק כיון שיש בו ס' מותר [ז] טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר שבקדרה אם א יש בה ס' לבטל החלב מותרת ואם לאו אסורה ואין השאר שבקדרה מצטרף עמה לבטל החלב ופיר"י דוקא שכל החתיכה חוץ לרוטב כגון שהחתיכה שתחתיה קצתה חוץ לרוטב וזו מונחת עליה דכולה חוץ לרוטב אבל אם מקצתה ברוטב הרתיחה מערבת הטעם בכל הקדרה והכל מצטרף לבטל החלב (ס) [ג] ורש"י פירש אפי' מקצתה ברוטב אין הכל מצטרף לבטל החלב וכ"ב בעל

נימוח שם ממשו של בשר ואין כאן אלא פליטתו ולא ידענו כמה הוא סומכין על הקפילא להקל אפי' בפחות מס' אבל אם לא הספיק לסלקו עד שיוכל לפלוט החלב שבלע אף ע"פ שטעמו קפילא ואין בו טעם כלל אפ"ה אסור ולרבנן דאמרי מין במינו בטל צריך שיהא ס' ביורה כשיעור החתיכה עכ"ל . ויש לדקדק בדברי הרמב"ם למה הוצרך ליתן טעם לכשלא סילק שמשערין אותה בס' מפני שהחלב שנבלע בה ונאסר יצא ונתערב עם השאר דטעם זה לא איצטריך אלא למאן דאסר לה אפי' בהלך משום דמין במינו לא בטיל אבל לדידיה דפסק כמ"ד מין במינו בטיל לא הוה צריך להאי טעמא אלא לסתום משערין אותה בס' ואפשר שהוצרך לטעם זה משום דאי לאו הכי אפילו לא קדם וסלקו הו"ל למשרייה ע"י טעימת קפילא ארמאה שיאמר שאין בו טעם בשר אבל השתא שאנו אוסרין אותו מפני שהחלב שנבלע בבשר ונאסר יצא ונתערב עם שאר החלב ה"ל מין במינו וא"א למיקם אטעמא כנ"ל . וטעם רבינו נראה שהוא מפני שסובר כמו שכתב סמ"ג דהא דאמרי' כגון שנפל לתוך יורה של חלב רותח דמיבלע בלע מיפלט לא פליט פירושו שמה שבולע השתא אינו פולט שכל זמן שאינו נח מרתיחותיו אינו פולט אבל מה שבלע קודם לכן הוא פולט שהרי דבר הנראה לעינים כשנותנין ירק בקדרה רותחת משתנית מראית המים ובשר שמן נימוח בתוכה ונראה שמנונית על הרוטב עכ"ל וכ"כ הר"ן בשם ר"ת דלפי זה לא מהני קדם וסילקו אלא לשלא יחזור ויפלוט החלב שבלע וליהוי מין במינו אבל לעולם פולט הוא טעם בשר אע"פ שקדם וסילקו ולפיכך כל שקדם וסילקו אם אין בחלב ס' כנגדו אסור דבכוליה משערינן דאי במאי דנפיק מיניה מנא ידעינן והרמב"ם והרשב"א נראה שגם הם סוברים כסמ"ג ומפני כך הצריכו טעימה ואם אין בו טעם בשר אף על פי שאין בחלב ס' כנגדו מותר כדין שאר איסורין שיתבאר בסימן צ"ח להסכמת הרא"ש . ומ"ש רבינו דקדם וסילקו דאמרינן היינו קודם שתנוח היורה מרתיחה כתב הה"מ שי"מ שפירשו כן שכל זמן שהוא רותח אינו פולט מה שבלע אע"פ שפולט של עצמו קודם לכן וי"מ כי נייח מבליעתו הדר פליט ולפ"ז לא נתבאר בגמרא שיעור זה ואפשר שכן הוא דעת רבינו ואין זה תלוי אלא באומד הדעת עכ"ל : טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר שבקדרה אם יש בה ס' לבטל החלב מותרת וכו' פ' כל הבשר (שם) תנן טיפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בה בנ"ט באותה חתיכה אסור ניער את הקדרה אם יש בה בנ"ט באותה קדרה אסור ' ופרש"י טיפת חלב שנפלה על החתיכה . בתוך הקדרה על אחת מן החתיכות ולא הגיס הקדרה ולא נחלק טעם הטיפה אלא לאותה חתיכה בלבד : אם יש בנ"ט באותה חתיכה . כלו' שאין באותה חתיכה לבדה ס' לבטל הטיפה מיד נאסרה החתיכה ובשאר חתיכות דקדרה לא איירי תנא דמתניתין ובגמרא פליגי בה אם חוזרת אותה החתיכה ואוסרתן או לאו : ניער את הקדרה . הגיס בה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטיפה דהשתא נתערבה הטיפה בכולן : אם יש בה

שאר החלב אלא כל החלב מצטרף יחד לבטל כזית בשר : **טיפת** חלב שנפלה על חתיכת בשר שבקדרה וכו' כתב ב"י דמ"ש רבינו בשם רש"י אינו מבואר כל כך וכו' והאריך בזה והבין מדברי סמ"ג דלרש"י אפי' כולה תוך הרוטב רק שפניה העליונים מגולים אין הכל מצטרף וליתא אלא כמ"ש רבינו לרש"י אפילו מקלתה ברוטב וכו' דמשמע דמקלתה חוץ לרוטב וכמו שהביאו התוס' בפג"ה מפרש"י והוכיחו דמפרש"י בפכ"ה (דף ק"ח) דכי ניער הקדרה מוליך הוא הטיפה בכל הקדרה ומסייע כל מה שהוכה לבטל הטיפה וכן כי כיסה הקדרה עולות הרתיחות משוליים לפיה ומוליכות הטיפה בכל הקדרה עכ"ל אלמא דבמקלתה חוץ לרוטב אין הכל מצטרף ולהכי בעינן שהרתיחה תעלה משולי' לפיה דאילו לפר"י לא בעינן אלא שתעלה הרתיחה עד החתיכה שחוץ לרוטב וכן בניער לא צריך אלא לנער שהחתיכה שהיא כולה חוץ לרוטב שהיא מקלתה תוך הרוטב ומלאתי עוד יותר מבואר במה שפי' בסוף (דף ק"ח) וז"ל אילימא לא ניער וכו' אמאי נאסרות האחרות מבלע בלע הסיא חתיכה מיפלט לא פלט באחרות את טעם החלב שהחלב בגגה של חתיכה הוה עכ"ל ואי הוה ס"ל כפר"י דהחתיכה כולה חוץ לרוטב לא היה צריך לפרש דהחלב בגגה של חתיכה הוא אלא ודאי דמפרש לה במקלתה תוך הרוטב ומקלתה חוץ לרוטב ולפיכך צריך לפרש דהפעפוע אינו מתפשט אלא עומד בגגה של חתיכה דאם היה מתפשט בכל החתיכה א"כ בהגיעו לרוטב הרוטב מבליעו בכל הקדרה אלא שצריך עיון לפרש"י הא דתנן טיפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בנ"ט באותה חתיכה אסור וכו' דמשמע דכשיש באותה חתיכה ס' לבטל הטיפה שריא ואי איתא דהחלב אינו מפעפע בכל החתיכה אלא בגגה של חתיכה הוה אפי' יש באותה חתיכה ס' עדיין הוא נותן טעם במה שחוץ לרוטב ודוחק לומר דלפרש"י האי אם יש בה בנ"ט באותה חתיכה רצונו לומר באותה מקלת שחוץ לרוטב אכן במרדכי ע"ש ראבי"ה משמע להדיא שכך צריך לפרש לפירש"י כדפרישית שהרי כתב וז"ל ופרש"י מקלת החתיכה מגולה ובלעה מן החלב מה שעל גב החתיכה ואין הרוטב מפליט ומבליע בשאר החתיכות אא"כ ניער וכיסה וע"כ מיירי שאין מגיע פעפועי חלב לרוטב שאם מגיע לרוטב הרוטב מבליע בכל אלא ב' שלישי חתיכה מגולה ופעפועי חלב מגיע עד שלישיתה ומשמע דלא אסר את השאר כיון שפעפוע גוף האיסור אינו מגיע אליהן אפילו משהו ולא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבלה עד מקום שנבלע עכ"ל ראבי"ה וכ"ל דהיינו כרא"ם שפי' בפג"ה דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבלה באלו חתיכה עכ"ל מרדכי פכ"ה מדפי' דאין מקלתה שחוץ לרוטב נ"כ ואוסרת את השאר אלמא דמפרש לרש"י הא דתנן אם יש בנ"ט באותה חתיכה דר"ל באותה מקלת חתיכה שחוץ לרוטב יש בה בנ"ט אסור אבל אינו אוסר את השאר ודו"ק : ומ"ש

בנ"ט באותה קדרה . כלומר אין כח בטיפה לאסור את כולן אא"כ יש בנ"ט ליתן בכל הקדרה והתוספות כתבו טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש בנ"ט באותה חתיכה נאסרת כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב איירי כדאמרינן בפרק ג"ה ולכך משערים באותה חתיכה לבטל הטיפה ולא בשאר חתיכות משום דחלב מפעפע על כל החתיכה ואין מפעפע מחתיכה לחבירתה אלא ע"י ניעור וכיסוי כדאמרינן בגמרא עכ"ל . ובפרק ג"ה (ק' :) אהא דאמרינן בחתיכת נבלה אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה ופירש"י כיון שנתנה טעם בחתיכה אחת שהיתה בלידה תמיד או שנתבשלה תחלה עמה קודם שיתן שאר החתיכות בקדרה ולא היה בזו ס' באיסור ונתנה הנבלה טעם בה ואח"כ נתן שאר החתיכות בקדרה וכתבו התוספות קשה לפירושו דאם כן גם הרוטב שהיה באותה שעה נאסר מתחלה ע"י טעם הנבלה ובסמוך משמע דמבטלין לחתיכות ע"י רוטב דהוא שאינו מינו והלא הרוטב נאסר מתחלה ונעשה נבלה ואוסר כל הרוטב א"כ מפני שהוא מינו אלא יש לומר דמיירי כגון שיש חתיכה של היתר חוץ לרוטב וחתיכת נבלה מונחת עליה חוץ לרוטב ונעשית חתיכת היתר נבלה לפי שבולעת טעם נבלה דאין בה ס' לבטל הטעם ואח"כ כשמנער הקדרה אוסרת כל החתיכות מפני שהם מינה עכ"ל . וכתבו עוד בפרק ג"ה אמתניתין (צו :) דירך שנתבשל בה גיד הנשה דלר"י נראה דכשהחתיכה שנפל האיסור עליה מקלתה תוך הרוטב לא בעינן ניער וכסה והתם מיירי כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב דאז אין מתפשט אלא בניער וכסה ולמה שכתבו כאן כוונו למה שכתבו בפכ"ה כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב איירי כדאמרינן בפג"ה ונתבארו דברי רבינו במ"ש בשם ר"י אבל מ"ש בשם רש"י אינו מבואר כ"כ אלא שיש ללמוד כן מדפירש כיון שנתנה טעם בחתיכה אחת שהיתה בלידה תמיד ומסתמא קאמר מונחת ברוטב שהרי לא הצריך שתהא מונחת ע"ג חתיכה אחרת שהיא חוץ לרוטב וקאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות ואם איתא דע"י שקלתה מונח ברוטב מצטרף הכל לבטל האיסור לא היה לו לייחד חתיכה זו משאר חתיכות הילכך משמע דס"ל לרש"י שאף על פי שקלת החתיכה מונח ברוטב מאחר שהאיסור לא נגע אלא בקלתה שחוץ לרוטב אין הכל מצטרף לבטל האיסור וכ"כ התוספות בפג"ה (צו :) אמתניתין דירך שנתבשל בה גיד הנשה שממה שפרש"י גבי ניער וכיסה משמע שר"ל שאפילו החתיכה שנפלה הטיפה עליה מקלתה בתוך הרוטב אי לא ניער וכיסה אין מסייענו הרוטב והחתיכות אחרת לבטלה עד כאן לשונו : ב"ה וכתב רבינו ירוחם שבדברי רש"י עיקר . עי' ב בסימן רכ"ח . כתב ר"י כזית בשר שנפל לתוך יורה רותחת של חלב בשר אסור וחלב מותר אם יש בחלב ס' לבטל הנפלט מהבשר אף ע"פ שאין בו לבטל כל הכזית עכ"ל . ואין דבריו נכונים מדאמרינן בגמרא בכוליה משערינן דאי במאי דנפק מיניה מי ידעינן כמה נפק מיניה : ומיהו כשכולה בתוך הרוטב משמע ודאי דמודה רש"י שהכל מצטרף לבטל אבל הגהות מיימון כתבו בפ"ט בשם סה"ג מתוך פירש"י שאפילו היתה החתיכה בתוך הרוטב שנפלה הטיפה עליה אם לא ניער וכיסה אין הרוטב מסייע לבטל טעם הטיפה עכ"ל משמע מדבריו שאף על פי שכולה בתוך הרוטב רק שפניה העליונים מגולים אין הכל מצטרף (א) שאילו היתה משוקעת כולה בתוך הרוטב מאחר שהרוטב צף עליה פשיטא דטיפת חלב הנופלת מתערב עם כל הרוטב וסמ"ג נראה שהוא מסכים לסברת התוספות והראב"ד בהשגות כתב על דברי רבנן ור' יהודה לד"ה אם לא ניער כלל אין שאר חתיכות נאסרות אף על פי שאין בהם ס' כנגדה ואף על פי שבלא ניער יוצא מאותה חתיכה רוטב לשאר חתיכות והוא רוטב נבלה לא אסרינן להו משום דבעינן שיצא מן החלב האסור לחתיכות וכתב ה"ה שאפשר שאף כן דעת הרמב"ם שכתב שאם יש בחתיכה טעם חלב משערין בכולה בד"א בשלא ניער הקדרה בתחלה אלא בסוף הנה שהזכיר ניעור בסוף וכפשט הסוגיא דאמרינן מאי לא ניער ולא כיסה אילימא לא ניער כלל ולא כיסה כלל מיבלע בלע מיפלט לא פליט וזה דעת קצת מפרשים ע"כ וכ"כ הרשב"א בת"ה ונראה מדבריו שם דכשאין חתיכה זו נוגעת בחתיכות אחרות אלא ביבש מיירי אבל אם היתה נוגעת בחבירתה על ידי רוטב אפילו לא ניער ולא כיסה נמי (ג) : **ודין** זה שכתב רבינו אם יש בה ס' לבטל החלב מותרת ואם לאו אסורה אינו אלא

דרכי משה

סברת בעל התרומות דאסר צלי אפי' צונן משום דע"י צליה רכיך וכ"ה בהג"מ ודין כבוש ע"ל סי' ק"ה ולעיל סי' פ"ז בתחלתו אם נתערב בשר בחלב ע"י מליחה או כבוש אי אסור בהנאה :
צב (א) אמנם במרדכי דף תשל"ו ע"א פכ"ה לא משמע כן דכתב שם דמיירי שמקצתה מגולה וע"ש וכתב באו"ה כלל כ"ח דאנו נוהגין כדברי ר"י דאם מקצתו ברוטב כל הקדרה מהני לבטל ודוקא בטיפת חלב או שאר איסור שנפל על החתיכה שהאיסור אינו דבוק אבל אי לב או כבד או חלב מחובר לחתיכה אין הקדרה כולה מהני לבטל דחיישינן שמא פעם אחת הוה כולה חוץ לרוטב או דילמא האיסור נשאר לבדו בקדרה עכ"ל : (ב) ויש להסתפק בדבריו מה ר"ל בזה שאמר אבל אם היתה נוגעת בחבירתה כו' אי

פרישה

שנכנס לתוך הבשר נעשה נבילה ומוזר ויוצא ונעשה מין במינו רש"י : (ד) אבל לר"ת כו' כיון שיש בו ששים מותר דוקא ביש בו ששים פליג עליה דרש"י אבל באין בו ששים מודה ורבינו קיצר קצת בלשונו שהיה לו לבאר באין בו ס' אסור לכ"ע וביש בו ס' פליגי רש"י ור"ת . ואנו נוהגין כר"ת מ"ו : (ס) ורש"י פי' אפי' מקלתה ברוטב מ"מ המסקנא בסמ"ק ובמרדכי כר"י וכן פסקו השערים וכן

דרישה

והא ראיה לעיניהו רואין שכשנותנין ירק בקדרה רותחת משתנה מראית המים מיד ובשר שמן נימוח בתוכה ונראה שמנונית על הרוטב וא"כ כיון שפלט טעם בשר בתוך החלב אוסר בדליכא ס' וכן משמע מדברי הרמב"ם והרשב"א ב"י ועיין מ"ש עוד מזה בסימן צ"ג : [ב] טיפת חלב כו' אם יש בה ששים לבטל החלב מותרת מדמתיר בס' ש"מ שסבר שהטיפה מתפשט בכל החתיכה אפי' בלא רוטב וממילא אם אין ס' בחתיכה נאסר כולה וכ"כ רבינו בסמוך דהיכא שנאסרה החתיכה נעשית כל החתיכה איסור כו' וקשה דלקמן סימן ק"ה כתב וכן אם נפל איסור על החתיכה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב אינו אוסר אלא כדי נטילה כו' ונראה שיש לחלק בין טיפת חלב שהוא צלול ומתפשט בקל בכל החתיכה ובין איסור שהוא גוש וכן תירץ מו"ה בא"ו ולא כת"ח כלל כ"ג דין ג' שכתב סתם שאינו אוסר אלא בכדי נטילה וכתב ולא כמ"ש בי"ד סי' צ"ב שנאסר כולה . ומו"ה ז"ל אסר כל החתיכה בכל ענין אפילו באיסור גוש ובלא רוטב עיין בא"ו שלו בדין מס לתוך מס ובעקרים שלו בדין דג טמא בסג"ה וז"ל מ"ו אף שבלא אינו אוסר המחבר אלא כדי נטילה שהרי אפילו עירוי דם רותח על הצלי אינו אוסר אלא כדי נטילה (כדלעיל סימן ע"ו) מ"מ חתיכה שנתבשלה רכה לבלוע והטיפה נכנסת שפיר בכולה עכ"ל (אלא שקשה דהא לקמן בסימן ק"ה נמי איירי בנתבשלה וע"כ צריכין אנו לתירוץ הראשון עכ"ה) וחילוק שבין צלי ומבושל כתבוהו ג"כ ב"י בסימן צ"א ולקמן יתבאר בדברי רבינו בסימן ק"ה : [ג] ורש"י פירש אפילו

חדושי הגהות

צב א רבים תמהו ע"ז שזה סותר למ"ש בסימן ק"ה וכן אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה שהוא חוץ לרוטב ולא ניער הקדרה ולא כיסה אותה אינו אוסר אלא כדי נטילה וכתב בל"ח דאפשר לחלק דהכא בטיפת חלב היא מפעפע בכל החתיכות ועיין בדרו"פ וט"ז (כה"ג) : ב לא אבין כוונתו בזה כי אין שם ענין לדהכא כלל אם לא דנימא דטעות

בעל התרומות ודוקא כשלא ניער הקדרה מיד כשנפל החלב וגם לא כיסה אותה מיד (ו) אבל אם מיד כשנפל החלב על החתיכה ניער הקדרה או כיסה אותה הכל מצטרף לבטל החלב [ד] (ז) כתב הרמב"ם אבל אם ניער מתחלה ועד סוף או שכיסה משעת נפילה ועד סוף הרי זה בנ"ט ונראה שאין צריך רק שינער או יכסה מיד בשעת נפילה ואפי' פסק אח"כ מלנער מיד מתערב הטעם בכל מה שבקדרה ומצטרף כולו לבטל (ח) [ה] וכ' עוד הרמב"ם נפל חלב בתוך המרק או לתוך החתיכות ולא נודע לאיזו חתיכה נפלה נוער את הקדרה כולה עד שיתערב הכל אם יש בקדרה כולה טעם חלב אסורה ואם לאו מותרת ואינו מבין את דבריו שאם החתיכות כולן בתוך

ומ"ש ודוקא כשלא ניער את הקדרה וכו' משנה וברייתא פכ"ה ולרש"י הוא פירושו שצריך לנער שתהא כולה לתוך הרוטב ולר"י א"נ אלא שתהא מקלתה תוך הרוטב וכדפי' בסמוך ולא ידעתי מה היה קשה למהר"י חביב ז"ל :

כתב הרמב"ם אבל אם ניער מתחלה ועד סוף או שכיסה משעת נפילה ועד סוף ה"ז בנ"ט ונראה שא"ל וכו' הב"י פי' דלהרמב"ם דוקא בכה"ג שרי רבנן אבל בניער וכסה בתחלה ולא בסוף לא עכ"ל וזה ודאי תימה גדולה למה צריך גם בסוף ומהר"י חביב פירש דלהרמב"ם נמי א"נ אלא בתחלה אלא איידי דרישא קאמר דבלא ניער בתחלה אלא לבסוף דאסור קאמר נמי בסיפא אבל ניער מתחלה ועד סוף דשרי אבל לעולם בניער בתחלה ולא בסוף נמי שרי ולפע"ד הדבר פשוט בסוגיא דלרבנן אפשר לסוחטו מותר הלכך אפילו לא ניער בתחלה אלא לבסוף נמי הכל מצטרף לבטל הטיפה ולר' יהודה דאפשר לסוחטו אסור ואפילו ניער מתחלה ועד סוף חתיכה עצמה נ"נ ואוסרת כל החתיכות כולן דחיישינן שמא בתחלה לא ניער יפה יפה ובלעה ונאסרה ואח"כ כשניער בסוף פלטה ואוסרת כל החתיכות וקאמר ר' נראין דברי ר' יהודה בשלא ניער בתחלה אלא לבסוף דאסור דאפשר לסוחטו אסור ונראין דברי חכמים בשניער בתחלה ובסוף דשרי דלא חיישינן שמא לא ניער יפה יפה בתחלה והלכתא כרבי משמועה זו אתה למד דבניער בתחילה ולא בסוף פשיטא דשאר חתיכות כולן מותרין מה נפשך אי ניער יפה יפה אף אותה חתיכה מותרת ואי לא ניער יפה יפה החתיכה לבדה אסורה אבל כל שאר החתיכות מותרות אלא דבניער מתחלה ועד סוף דאיכא למימר דילמא בתחלה לא ניער יפה יפה ובסוף ניער יפה יפה וכולן אסורות וקאמר ר' דלא חיישינן אלא כולן שריין והשתא הא דכתב הרמב"ם דבלא ניער בתחלה אלא לבסוף אסור ובניער מתחלה ועד סוף שרי היינו כרבי דקאמר הכי נראין וכו' וכדמפרש בגמרא להא דרבי ואתא לאורויי רבותא דאף על פי דניער בתחלה ובסוף לא חיישינן דילמא מתחלה לא ניער יכה יפה ואח"כ ניער יפה יפה ונאסר הכל וה"ל דבניער בתחלה ולא בסוף דפשיטא דשריין כל החתיכות מת"כ כדפרישית ודברי הרמב"ם הם בדקדוק ע"פ סוגיית הגמרא והוא דבר פשוט :

ומ"ש רבינו על דברי הרמב"ם ואיני מבין את דבריו וכו' נראה שרבינו הכריח דהרמב"ם מיירי שאין החתיכות ברוטב ואתא לאשמועינן דאף על פי שאינו מנער מיד מועיל הניעור דאל"כ אלא נוער מיד קאמר קשה מאי אתא לאשמועינן במאי דקאמר וכן אם נפל חלב לתוך המרק וכו' הא כבר כתב דין טיפה שנפלה על החתיכה דבלא ניער בתחלה אלא לבסוף אסורה ובניער מתחלה ועד סוף שרי ולמה יגרע בנפל לתוך המרק או לתוך החתיכות ולא נודע וכו' וע"כ כתב ואיני מבין וכו' אבל לפע"ד נראה דהרמב"ם תופס פר"י דבידעינן דנפלה על חתיכה זו כולה חוץ לרוטב התם הוא דבעינן ניעור אבל במקלתה ברוטב לא בעינן ניעור כל עיקר והשתא אשמועינן הרמב"ם דכשיש ב' או ג' חתיכות מונחין מקלתן חוץ לרוטב ונפלה הטיפה על אחד מהחתיכות ולא נודע על איזו חתיכה נפל לא סגי בשניער קצת חתיכות שיהיו מונחין תוך הרוטב לגמרי אלא צריך שינער את הקדרה כולה שיתערב הכל עד שיהא הרוטב צף על כל החתיכות וטעמו דבידעינן על איזה חתיכה נפלה הטיפה סגי בניעור שתהא רק מקלתה תוך הרוטב דכיון דהטיפה מפעפע מלמעלה למטה בחתיכה עד הרוטב הרוטב מוליכו בכל הקדרה אבל היכא דלא נודע על איזה חתיכה נפל השתא אף לאחר שניער את הקדרה אם תהיה חתיכה אחת מקלתה חוץ לרוטב חיישינן דילמא לא נפלה הטיפה על אותה חתיכה שמקלתה תוך לרוטב ואם כן לא יצטרף מה שהוא חוץ לרוטב

ברוטב אין הכל מצטרף עד שינער הקדרה כי אותו הניעור מוליך הטיפה בכל הקדרה ומסייע כל מה שבתוכה לבטל הטיפה וכן כאשר כסה הקדרה עולות הרתיחות משוליה לפיה ומוליכות הטיפה בכל הקדרה ואפשר שיחזור גם על פר"י שגם כאשר תהיה החתיכה חוץ לרוטב די בשכיסה הקדרה לערוב הכל אף ע"פ שלא תכנס זאת החתיכה ברוטב כלל וכ"ש בניעור עכ"ל : כתב הרמב"ם אבל אם ניער מתחלה ועוד סוף וכו' ונראה שא"צ רק שינער או יכסה מיד בשעת נפילה ואפילו פסק אח"כ כו' נ"ל שטעמו של הרמב"ם מדאמרינן בגמרא מכלל דר"י סבר כי ניער מתחלה ועד סוף וכיסה מתחלה ועד סוף אסור אמאי הא לא בלע כלל אימור לא ניער יפה יפה ולא כיסה יפה יפה ומדאמרינן ניער מתחלה ועד סוף וכיסה מתחלה ועד סוף משמע להרמב"ם דוקא בכהאי גוונא שרי רבנן אבל בניער וכיסה בתחלה ולא בסוף לא ומהרי"ן חביב כתב וז"ל כאשר נעמוד על כוונת הרמב"ם אין מקום לקושיית רבינו יעקב כנגד דבריו וכאשר נביט אל התחלת לשונו כוונתו מבוארת וז"ל נפל חלב לתוך חתיכה של בשר טועמין את החתיכה שנפל עליה וכו' עד ה"ז בנ"ט וכל מעיין בלשון זה ישפוט בצדק שאם מיד בעת הנפילה ניער או כיסה הקדרה שמצטרף בכולה והרי היא בנ"ט ר"ל אם הטיפה הזאת נותנת טעם בכל הקדרה אוסרת ואם אין בה כדי ליתן טעם בכולה מותרת אע"פ שיש בה כדי ליתן טעם בחתיכה לבדה שכיון שניער מיד בעת נפילה באותה שעה נעשה כל מה שבקדרה ד"א מחובר ומה שהזכיר הרמב"ם ניער מתחלה ועד סוף היה מוכרח להמשיך הלשון שאמר בתחילת דבריו בד"א כשלא ניער בתחלה אלא לבסוף כי בזאת החלוקה מן ההכרח להזכיר ניעור לבסוף כפי סוגיות הגמרא וכפי פירוש המפרשים אשר הרמב"ם הלך לדרכם והוא זה טיפת חלב שנפלה על חתיכה שבקדרה ולא ניער ולא כיסה מיד בעת הנפילה הרי זאת החתיכה כדבר נפרד בפני עצמו ובה לבדה משערינן ואם אין בחתיכה ס' כנגד הטיפה נעשית כל החתיכה כנבלה והיא חוזרת ואוסרת כל הקדרה אם אין בכולה ס' כנגד כל החתיכה וזה יצדק בתנאי שאחר שכבר נאסרה זאת החתיכה ניער או כיסה כדי לחבר את כל הקדרה להיות אחד שאם לא ניער למה יאסר כל מה שבקדרה הלא כמו שחשבנוה לזאת החתיכה כדבר נפרד לאוסרה ולא סייעוה שאר החתיכות לבטל את הטיפה כן ראוי לחשבה כדבר נפרד משאר החתיכות ולא יהא בה כח לאסור את כולן ודי אם נאסר כדי קליפה או נטילה בחתיכה הנוגעת בה משא"כ אם ניער הקדרה או כיסה אחר שנאסרה החתיכה כי אז בודאי זה הניעור או כיסוי הוא סיבת הצטרפות כל הקדרה וכל החתיכות ומרק שבה קבלה טעמא וצריך שיהא בכל הקדרה ס' לבטל כל החתיכה ולזה הוצרך הרמב"ם לומר בתחלת דבריו בד"א בשלא ניער את הקדרה בתחלה אלא לבסוף ועל יסוד זה סיים לשונו וכשבא לחדש חלוקת היתר הוצרך לו להניח ניעור בתחלה ולז"א אבל אם ניער מתחלה ועד סוף כוונתו מבוארת שאינו מחייב ניעור בתחלה ובסוף אלא ניעור בתחלה בלבד ואם הזכיר ועד סוף היה מהמשך לשון החלוקה הראשונה שבה הוכרח להזכיר ניעור לבסוף מהטעם שפירשתי כנ"ל להשיב בעד הרמב"ם תשובה אמיתית ובסמ"ג תמצא סיוע לדברי וגם אשיב בעדו שדבריו מובנים ביושר ובתמים במ"ש רבינו יעקב כנגדו ואיני מבין דבריו וכו' והוא פשוט גם כן כשנעיין המשך לשונו והוא זה סמוך למ"ש ה"ז בנ"ט אמר וכן נפל חלב לתוך המרק או לכל החתיכות נוער וכו' ואין כוונתו בזה לומר שאם יש שהות קצת אחר הנפילה שינער אח"כ כי זה לא יועיל בודאי אבל כוונתו שמיד כשראה נפילת הטיפה לקדרה ולא השגיח אל אי זו חתיכה נפלה ימהר לנער או לכסות מיד ובזה תצטרף כל מה שבקדרה כיון שלא ידע מקום הטיפה אי' וזה הכרח כפי דקדוק לשון וכן אם נפל חלב וכו' שיורה שהיא חלוקה שוה בקירוב למה שכבר הזכיר אבל אם ניער מתחילה וכו' ובזה נשיב קושיא אחרת שיקשה לכאורה נגד לשון הרמב"ם במ"ש נוער את הקדרה והלא אין מבטלין איסור לכתחלה ובמה שכתבתי נסתלקה קושיא זו עכ"ל :

וכתב עוד הרמב"ם נפל חלב בתוך המרק או לתוך החתיכות וכו' ואיני מבין דבריו שאם החתיכות כולן בתוך הרוטב מה צריך לנער וכו' לפי דברי רבינו דעדיפא מינה הו"ל לאתמוהי עליה כשנפלה בתוך המרק עצמו מה צורך לנער אלא משום דבנפל לחתיכות איכא

ודוקא כשלא ניער הקדרה מיד כשנפל החלב וגם לא כיסה אותה מיד אבל אם מיד כשנפל החלב על החתיכה ניער הקדרה או כיסה אותה הכל מצטרף לבטל החלב דין הניעור מפורש במשנה (קה ·) שכתבתי ודין הכיסוי מפורש בברייתא בגמרא (שם) שהוא שוה לדין הניעור ופי' רש"י המנער את הקדרה מתפשט הטעם בכולה וכן המכסה אותה מפני שמי השולים עולים עד הפה ויורדין : כתב מהר"י ן' חביב ז"ל מתוך דברי הר"ן יתבאר לך שמ"ש רבינו יעקב ודוקא בשלא ניער הקדרה וכו' הוא נקשר עם פרש"י ואינו מוסב גם על פר"י כי לדעת ר"י אין צורך לניער הקדרה אלא שתהיה קלתה ברוטב אבל לפרש"י אע"פ שמקלתה

אלא לדברי הסוברים דטעימת קפילא אינו מתיר אלא בדאיכא ס' אבל דעת רוב הפוסקים סוברים דטעימת קפילא מתיר אף ע"ג דליכא ס' כמו שיתבאר בסימן צ"ח וכ"כ הרמב"ם בפ"ט נפל חלב לתוך הקדרה של בשר טועמין את החתיכה שנפל עליה חלב אם אין בה טעם חלב הכל מותר :

דרכי משה

אי ר"ל דוקא לסברת ר"י דלכתחלה היה מונח כולה חוץ לרוטב ונאסר ולכן אם מונח אח"כ מקצתו ברוטב נאסרו כולן אפי' בלא ניער וכיסה דהא ר"י ס"ל דאפי' ע"י מקצת רוטב מתפשט בכל הקדרה אבל לדברי רש"י אין שאר הקדרה נאסר ע"י שמונח מקצתו ברוטב או אם ר"ל דאפי' לדעת רש"י אף ע"ג דמתחלה נאסר החתיכה ולא מתפשט בכל הקדרה שיצטרף הקדרה לבטל הטיפה מ"מ לאחר שאסרה החתיכה אוסרת כל הקדרה אפי' בלא ניער וכיסה הואיל ומקצתו ברוטב וכ"כ הר"ן סוף פכ"ה דלדעת רש"י גרע לא ניער משניער דבלא ניער החתיכה נאסרה תחלה ואוסרת כל הקדרה אח"כ אפי' לא ניער כלל וכ"כ המ"מ פ"ט דמ"א לדעת קצת המפרשים ובמרדכי בכ"ה דף חשל"ז ע"א משמע דאין אסור בלא ניער לבסוף דמשמע שם דלדברי רש"י אין לאסור באותו חתיכה רק זה שחוץ לרוטב אבל זה שבתוך הרוטב שרי כיון שפעפוע גוף החלב אינו מגיע לשם אפי' משהו דאי מגיע לשם למ"ל לא יצטרף כל הקדרה לבטל וצריך להמתין עד שיצטנן ולחתוך מה שחוץ לרוטב עכ"ל ואם כן הואיל וס"ל דאף באותו חתיכה שרי מה שבתוך הרוטב כ"ש

דרישה

אפילו מקלתה ברוטב עיין בד"מ שהוכיח מדברי הטור דאף דאותה החתיכה נאסרה כיון שאינה כולה בתוך הרוטב מ"מ אינה אוסרת מה שבקדרה (וכ"כ בסמוך בשם מהרי"ן חביב) אף שהוא מקלתה בתוך הרוטב ואין ס' כנגדו ומש"ה כתב בסמוך והיכא שנאסרה מחמת חלב נעשית כל החתיכה איסור ואם בשלה עם אחרת צריך שיהא לבטל כולה ודלא כתב וכיון שנעשית נבילה בעינן ס' מהשאר שבקדרה לבטל כולה שמע מינה דס"ל דאין שאר קדרה נאסר אא"כ ניער ובישל אח"כ דהו"ל כבישול חדש והביא דברי המרדכי דף תשל"ז ע"א שכ"כ ע"ש. והיינו טעמא משום דאמרינן ממ"כ אי נמשך האיסור בכל הקדרה אם כן בכולה משערין ואי לא אם כן גם אין אינו נאסר מהחתיכה אלא שקשה לפ"ז ממ"ש בס"ס טיפת חלב שנפלה על הקדרה דבעינן

פרישה

וכן עיקר מ"ו ועד"ר : (ו) אבל אם מיד כשנפל החלב על החתיכה ניער הקדרה או כיסה כו' היינו לדעת רש"י אבל לדעת ר"י א"צ ניעור אלא כיון שהוא מקלתה ברוטב כל הקדרה מצטרף משא"כ לדעת רש"י שאין הקדרה מצטרף אף אם מקלתה ברוטב ואפשר שקאי גם על דברי ר"י שגם אם תהיה החתיכה חוץ לרוטב די כשיכסה הקדרה לערוב הכל אע"פ שלא תכנס זאת החתיכה ברוטב כלל וכ"ש בניעור כ"כ מהרי"ן חביב : (ז) כתב הרמב"ם אבל אם ניער כו' עד"ר : (ח) וכתב עוד הרמב"ם נפל כו' או לתוך החתיכות ולא נודע כו' דוקא נקט לא נודע אבל אי הוי ידוע על איזה חתיכה נפל היה נוער אותה חתיכה לבדה או היה משליך אותה חתיכה לחוץ ועד"ר : והיכא

שיש פעמים ס' ולא אמרינן ממ"כ ויש לחלק בין חתיכת בשר דנמשך ממנה הטעם והבליעה מיד לקדרה שכבר נאסר הקדרה ואחר כך נמשכת ממנה לתבשיל . ואין לומר דמ"ש ואם בשלה אם אמרת ר"ל אם היה עוד חתיכות עמו נאסרו ממנו באותו בישול דו"א דהא דין הסוא שכתב והיכא שנאסרה החתיכה קאי גם לרש"י ולרש"י לא נאסרה החתיכה כ"א כשהיה כולה חוץ ברוטב וכשהיה חוץ לרוטב אין שאר החתיכות נאסרו עכ"פ צ"ל שחזרה ונתבשלה עם חתיכות אח"כ וק"ל : [ד] כתב הרמב"ם אבל אם ניער כו' ונראה שא"צ רק שינער או יכסה מיד כו' מהרי"ן חביב ייסב דברי הרמב"ם דלק"מ דגם הוא סובר שא"צ ניעור כו' אלא מיד והא דכתב אבל אם ניער מתחלה ועד סוף גררא דלישניה נקטיה דברים דבריו כתב אם אין בחתיכה ס' אם ניער לבסוף אסור הכל אם אין ס' בקדרה לבטל החתיכה ושם הוכרח לומר ניער לבסוף דאי ניער בתחלה כל הקדרה מצטרף לבטל טיפת החלב ואי לא ניער גם לבסוף אין שאר הקדרה נאסר מן החתיכה הלכך הוכרח לומר בריש דבריו אם ניער לבסוף לכן אמר בסיפא אבל אם ניער מתחלה ועד סוף ר"ל שאם ניער מתחלה אף אם ניער גם בסוף שרי הואיל ניער בתחלה . גם י"ל דהכי קאמר אם ניער ר"ל שהוא מנוער מתחלה ועד סוף ור"ל שניער מתחלה עד שנתבלבל בכל הקדרה וממילא מנוער הוא הטעם מתחלה ועד סוף וק"ל ואגב ויסא קאמר לשון שאינו מדוקדק ועוד י"ל דגם רבי' לא פליג אדברי רמב"ם בזה אלא לפרש דבריו וה"ק ונראה דהרמב"ם שכתב שינער מתחלה כו' אינו ר"ל שצריך וכו' וק"ל : [ה] וכתב עוד הרמב"ם כו' ואינו מבין דבריו שאם החתיכות כולן בתוך הרוטב מה צריך לנער כתב ב"י ומ"ת כשנפל לתוך המרק מאי צריך לנער וזה הו"ל לרבי' לאקשויי על הרמב"ם (ולעד"נ אינו ר"ל ודוקא רוטב אלא כל מיני לפתן ושאר דברים שמתבשלים עם הבשר בכלל כ"כ הרבה עד שאם לא נצטרף כל החתיכות יחד לא יהיה שיש נגדו ולכך צריך ניעור והו"ק עכ"ה) אלא משום דבנפל על החתיכות איכא לאתמוהי עלה בתרי גווני נקטה וקושיא זו ממילא מוקשה וטעמא דהרמב"ם נראה בזה דמ"מ צריך לנער כדי שיתערב יפה דהא מוכח דאפי' בניער מתחלה ועד סוף חייש ר' יהודה שמא לא עירב יפה יפה ואע"ג דרבנן פליגי עליה מ"מ מודו שצריך לעשות בענין שיתערב יפה יפה. ומהרי"ן חביב תירץ קושית רבי' שמ"ש נפל

בתוך הרוטב מה צריך לנער ואם אינן ברוטב מה מועיל ניעור שמנער אח"כ. (ט) והיכא שנאסרה החתיכה מחמת החלב נעשית כל החתיכה איסור ואם בישלה עם אחרות צריך ס' לבטל כולה אע"פ שאיפשר ליסחט החלב הבלוע בה וליבטל בס' בשאר החתיכות אפי' הכי הכל אסור שכבר נעשית החתיכה כולה איסור וצריך ס' לבטל כולה ואם יש בכל מה שבקדרה בין (י) מרק ובשר ותבלין ס' לבטל מה שבקדרה מותר והיא נשארת באיסורה ואם מכירה משליכה והאחרות מותרות (יא) ואם אינו מכירה הרוטב מותר וכל החתיכות אסורות אם חתיכת האיסור ראויה להתכבד ודבר זה יתבאר עוד לקמן בהלכות התערובות (יב) ופסק ה"ר אפרים דלא אמרינן

ב"י

איכא לאתמוהי עלה בתרי גווני נקטה וממילא משמע דכי היכי דמתמה באם ההתיכות לתוך הרוטב מה צריך לנער ה"נ איכא לאתמוהי בנפל לתוך המרק וטעמא דהרמב"ם נ"ל שאף על פי שנפל בתוך המרק צריך לנער כדי שיתערב יפה וכ"ש כשנפל להתיכות שבתוך המרק שהוא צריך לנער דהא חזינן דאפילו בניער מתחלה ועד סוף היום רבי יהודה שמא לא עירב יפה יפה ואף על גב דרבנן פליגי עליה מכל מקום מודו דצריך לעשות בענין שיתערב יפה יפה:

והיכא שנאסרה ההתיכה מחמת החלב נעשית כל ההתיכה איסור ואם בשלה עם אחרות צריך ס' לבטל כולה אף על פי שאיפשר ליסחט החלב הבלוע בה וכו' בפרק כ"ה (שם) איתמר רב ורבי חנינא ורבי יוחנן דאמרי איפשר לסוחטו אסור שמואל ור"ש ברבי ור"ל דאמרי איפשר לסוחטו מותר ופרש"י איפשר לסוחטו איסור שנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסרו וחזר ובישל ההיתר הזה עם היתר אחר שאיפשר האיסור הנבלע בזה ליסחט ממנו וליהלך בהיתר האחרון ואין בו כשיעור לאסור את האחרון ופסק הרא"ש כמ"ד איפשר לסוחטו אסור וכ"פ הרשב"א בת"ה וכ"פ הרמב"ם בפ"ט ואף על פי שכתב הראב"ד שלא אמרו התיכה עצמה נעשית נבלה אלא לרבי יהודה דמחמיר במין במינו אבל לדידן דקי"ל מין במינו בטל לא וכתב הר"ן שי"א שזהו דעת הרי"ף שלא כתב דהתיכה עצמה נעשית נבלה להצריכה שיעור כיוצא בה לדברי חכמים שאומרים מין במינו בטיל הרי כתב שאין זה מחוור וירושלמי דתרומות הוי תיובתיה ואף הרמב"ן כתב שהלכה רווחת היא התיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת אפילו לדברי חכמים וכן ראוי לדון ולהורות לענין מעשה גם ה"ה כתב שכבר הסכימו רוב המפרשים דאפילו לרבנן התיכה עצמה נעשית נבלה לאסור בס' כנגדה:

ומ"ש רבינו ואם מכירה משליכה והאחרות מותרות ואם אינו מכירה הרוטב מותר וכל ההתיכות אסורות אם התיכת האיסור ראויה להתכבד כ"כ שם הרא"ש ומבואר הוא במתני' דס"פ ג"ה (צו.) דתנן התיכה של נבלה ושל דג טמא שנתבשלה עם ההתיכות בזמן שהוא מכירה בנ"ט ואם אינו מכירה כולן אסורות והרוטב בנותן טעם ואוקימנא לה בגמרא בהתיכה הראויה להתכבד:

ומ"ש ודבר זה יתבאר עוד לקמן בהלכות התערובות בסימן ק"ה:

ומ"ש רבינו אם בשלה עם אחרות צריך ס' לבטל כולה דברי הכל הוא דכיון דלבטל ההתיכה עצמה אנו באים ה"ל מין במינו וליכא למיקם ביה אטעמא הלכך צריך ס' לכ"ע: **כתוב** בהג"א בפרק כ"ה דהא דאמרינן דטיפת חלב שנפלה בהתיכה שאם נתנה טעם בהתיכה צריך ס' כנגד ההתיכה היינו דוקא בבשר בהמה אבל אם נפלה על בשר חיה ועוף כיון דלא אסור אלא מדרבנן לא בעינן שיהא ס' בהתיכה אלא ברוב בעלמא בטלה והא דתנן נמי בשילהי ע"ז (דף עד.) דבשר בחלב במשהו היינו בשר בהמה אבל בשר חיה ועוף בטלין ברוב בעלמא וכן סובר בה"ג מא"ז עכ"ל: **ופסק** ה"ר אפרים שלא אמרינן אפשר לסוחטו אסור אלא בבשר בחלב אבל בשאר איסורין וכו' אין צריך אלא ס' כנגד הזית הראשון וכו' ור"ת פסק דאף בשאר איסורין אפשר לסוחטו אסור ודוקא כשנאסר בנ"ט כו' בפרק ג"ה (ק.) גרסינן דרש רבה בר בר חנה התיכה של נבלה ושל דג טמא אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקופה ובהתיכות אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם בהתיכה התיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל ההתיכות כולן מפני שהם מינה א"ל רב ספרא לאביי מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"י דאמר מין במינו לא בטיל מאי איריא כי נתן טעם אפילו כי לא נתן טעם נמי א"ל הב"ע בשקדם וסילקו וכתבו שם התוספות בשקדם וסילק את האיסור וא"ת ל"ל שההתיכה של היתר קבלה טעם מן הנבלה אפילו לא נתנה טעם נמי דהא במינה אוסרת בכל דהוו ואומר ר"ת דנהי דהי גופה מיתסרא בכל דהו מ"מ לא אמרינן שתעשה נבלה לאסור כל האחרות כיון שהיא עצמה לא נאסרה אלא על ידי כל בשוא ורבינו אפרים היה אומר מתוך כך דאפילו כי נתנה בה טעם אין ההיתר נעשה נבלה שילטרך ס' כנגד כל ההתיכה אלא כנגד האיסור הבלוע הלכך לרב דאמר הכא דמין במינו לא בטיל כשהתיכת היתר קבלה טעם מן הנבלה השיב האיסור כאילו הוא בעין ואוסרת כל ההתיכות במשהו אבל כי לא נתנה הנבלה טעם בה לא היתה אוסרת ההתיכות מפני שהם מינה שהרי אין צריך לבטל אלא האיסור לבד וכיון שלא נתן טעם בהתיכה הוי האיסור כמאן דליתיה דלא הוו כאילו הוא בעין ולא אסר אלא התיכה ראשונה שאין ההיתר נעשה איסור ולא אסר שאר התיכות ודוקא גבי טיפת חלב אמרינן בפרק כ"ה דההתיכה עצמה נעשית נבלה וצריך ס' כנגד כל ההתיכה ולא סגי בביטול טיפה לחוד משום דכל חד וחד באנפי נפשיה שרי וכי איתנהו בהדי הדדי אסור הלכך הבשר עצמו נעשה איסור ולוקה אם אכל הכי זית מבשר והכי זית מחלב ולכך צריך ברוטב ס' לבטל כל ההתיכה שנפלה עליה טיפת חלב אבל התיכת היתר שבלעה טעם נבלה ונאסרה וחזרה ונתנה טעם ברוטב א"ל אלא ס' לבטל האיסור שנבלע בהתיכה וא"ל שיעור ס' של אותה התיכה עכ"ל והאריכו הרבה בדבר ובסוף דבריהם כתבו כתב רבינו יהודה דנראה לר"י להחמיר בדבר כיון דאין ראיה ברורה בדבר. וכ"כ סמ"ג דאין לעשות מעשה להקל כדברי ה"ר אפרים כי כל רבותינו הקדמונים חולקים עליו. וסמ"ק כתב דאין השיטה מוכחא כדברי ה"ר אפרים. והמרדכי כתב דנ"ל להכריע ולומר דבכל שאר איסורין נאמר התיכה עצמה נעשית נבלה מיהו היינו דוקא בהתיכה עצמה מטעם חשיבות ההתיכה איסור ניכר ומובדל הוא נעשית נבלה ונאסר לבדה אף אם יצטרף שום היתר אליה לבטל האיסור הבלוע בה ולפיכך אוסרת כולו וצריך כדי לבטל כל ההתיכה אם אינה ראויה להתכבד או דבר שבמנין אבל בדבר לא כגון תרומה בחולין ויין במים דע"ז וכגון רוטב ברוטב דאין האיסור ניכר ונבדל ואין כאן חשיבות איסור מתערב ההיתר שני עם הראשון ולא שייך כלל למימר התיכה עצמה נעשית נבלה וע"פ זה התרתי מעשה שבא לידי ע"כ וסברא זו כתבוה הרשב"א בת"ה והר"ן בס"פ כ"ה בשם הראב"ד וז"ל דלא

ב"ח

לרוטב לבטל הטיפה שאין הטיפה מפטפט ועולה להתיכה במה שהיא חוץ לרוטב והלכך צריך לנער בתחלה לערב את הכל שיהא הרוטב צף למעלה מכל ההתיכות וכן כשנפלה הטיפה לתוך הרוטב ומקצת ההתיכות הן מקצתן תוך הרוטב ומקצתו חוץ לרוטב אין מה שחוץ לרוטב מצטרף לבטל הטיפה שנפלה תוך הרוטב כי אינו מפטפט למעלה חוץ לרוטב ולפיכך צריך לנער כל הקדרה שיתערב הכל דהיינו שהרוטב יהא צף למעלה ולפי שבראשונה כשנודע שנפלה הטיפה על ההתיכה א"צ ניעור כל כך אלא שינער בתחלה שההתיכה תהיה רק מקצתה תוך הרוטב וכאן בעינן ניעור יותר לכך כתב הרב כאן נוער את הקדרה כולה עד שיתערב הכל וכו' כלומר כאן צריך ניעור טפי שיהא נוער את הקדרה וכולה עד שיתערב הכל אבל לעולם צריך לנער מיד גם להרמב"ם ואין השגת רבינו על הרמב"ם כלל השגה ושארי ליה מאריה להרב בהגהת ש"ע שכתב כאן על דברי הרמב"ם ויש חולקים וכו' ור"ל רבינו הוא דחולק עליו בהשגתו דאין כאן לא השגה ולא מחלוקת שהרי לא אמר רבינו אלא ואיני מבין והרי דבריו מובנין בס"ד. והיכא למידק דכלא ניער לא בתחלה ולא בסוף דקאמר תלמודא מבלע בלע ההיא חתיכה מפלט לא פלט באחרות את טעם החלב והיא לבדה אסורה והאחרות מותרות דקשיא מוכא והא קי"ל בפ' כ"ל דאם לתוך הם אוסר כולו ואפי' דרך צלי בלא רוטב נמי אוסר כדי נטילה וכדכתב רבינו לקמן בסי' ק"ה ולשם כתב ג"כ בס"ה דהתיכה שנאסרה מפני שבלועה בחלב ה"ל איסורא מחמת עצמה ואוסרת בנגיעתה המין זה סותר למאי דקאמר תלמודא גבי התיכת בשר שנאסרה מטיפת חלב שנפלה עליה מבלע בלע מפלט לא פלט וכ"כ בסה"ת סימן נ"א דאפילו גבי בשר בחלב אמרינן הך סברא דאין איסור הבלוע הולכת מהתיכה להתיכה שאצלה אפילו שתיהן חמות ורותחות כשאין ביניהם בלא רוטב ומייתי לה במרדכי פכ"ה ואין לתמוה אלא טעם בשר של היתר נעשה איסור גמור כמו נבלה וא"כ אפילו לא ילך מהתיכה להתיכה רק טעם גוף הבשר הוא אוסר הבירתה דכבר תירץ מהרא"י דקים להו לרבנן שאין שום טעם חלב הולך מהתיכה זו בלא רוטב רק טעם בשר בלחוד בלא שום חלב עיין בהג"ה ש"ד סימן נ"א ומ"ת דברי רבינו בסימן ק"ה דקאמר דאפילו התיכה שנאסרה מפני שבלעה חלב ג"כ אוסרת בנגיעתה קשה לייפב: והראב"ד בהשגות פ"ט מהמ"א האריך בזה ותמה דכיון דההתיכה היא נבלה מה צורך לניעור א"כ דעתו כדעת רבינו דבשר בחלב אוסר בנגיעתה המין ולפע"ד נראה דודאי דינו של רבינו והראב"ד אמת דאף בלא ניעור ולא כיסה אוסרת הבירתה המונח עליו מיהו אינו אוסר אלא כדי נטילה בשאינו שמן והא דקאמר בגמרא מיבלע בלע מופלט לא פלט אינו אלא לענין זה שלא יהיו ההתיכות האחרות אסורות לגמרי אבל נטילה ודאי בעינן אפילו באינו שומן ולקמן בסימן ק"ה ס"ה כתבתי ישוב אחר: **והיכא** שנאסרה ההתיכה וכו' עד אעפ"י שאיפשר לסחוט וכו' לעיל בתחלה סי' זה כשכתב רבינו דלרש"י גם החלב אסור דמין במינו במשהו ה"ל לרבי' לומר אעפ"י שאפשר ליסחט הבשר הבלוע בחלב ושאר חלב טהור ואפ"ה אסור אלא כיון דדין אפשר לסוחטו איתמר בפני עצמו כתבו רבינו ג"כ בפני עצמו: **ופסק** ה"ר אפרים דלא אמרינן אפשר לסוחטו וכו' נראה מדברי רבינו דהתיכה עצמה נ"נ ואפשר לסוחטו אסור הכל ענין אחד וכיון דבשאר איסורין לא אמרינן התיכה עצמה נ"נ א"כ אפילו התיכה עצמה חוזרת להיות מותרת ותימה גדולה הלא התוס' בפג"ה (דף ק') בד"ה כשקדם כתבו להדיא לדעת הר"א דלא אסר אלא התיכה ראשונה וכו' וכ"כ הסמ"ג דאותה התיכה לעולם אסורה דהלכה רווחת שאפשר לסוחטו אסור וכ"כ בסה"ת סי' נ"ב והמרדכי בפכ"ה וכ"כ הרא"ש ספג"ה ד' ק"ע ע"ד לדעת הר"א וז"ל אבל איסור הנבלע בהיתר ואוסרו בנתינת טעם לא נאסרה התיכת היתר אלא מטעם האיסור הנבלע בתוכה ואי אפשר ליפרד ממנה הלכך לא בעינן ס' אלא לבטל האיסור הנבלע בתוכה וכו' וכתב עוד בסוף הפרק וז"ל ואף על גב דהיינו דוקא שלענין שלא תאסור אותה התיכה אחרות אבל היא עצמה כיון דנאסרה אסורה לעולם למ"ד אפשר לסוחטו אסור וכו' הנה מבואר להדיא מדבריו דלר' אפרים נמי אף בשאר איסורין אותה התיכה אסורה לעולם ונראה דרבינו נמשך אחר דברי הרא"ש שכתב בפרק כ"ה אפלוגתא דרב ושמואל בדין אפשר לסוחטו וז"ל והלכתא כרב לגבי שמואל באיסורי וכרבי יוחנן לגבי ר"ל הלכך קי"ל אפשר לסוחטו אסור ולדברי ה"ר אפרים נ"ל לא נחלקו אלא בבשר בחלב שתערובתן אוסרתן ונעשה שם אחד של איסור אבל שאר איסורין לא עכ"ל אלמא להדיא דרצונו לומר דלא נחלקו בדין אפשר לסוחטו אלא בבשר וחלב אבל בשאר איסורין לא נחלקו דרב נמי ס"ל אפשר לסוחטו מותר וכ"כ בסי' ק"ו והשיג על דברי הרשב"א ע"ש גם הב"י נמשך כאן אחר דעת רבי' שהרי כתב וז"ל ופסק הרא"ש כמ"ד אפשר לסוחטו אסור וכן פסק הרשב"א בת"ה וכן פסק הרמב"ם בפ"ט ואעפ"י שכתב הראב"ד שלא אמרו התיכה עצמה נ"נ אלא לרבי יהודה וכו' עכ"ל מדמקשה ב"י מהתיכה נ"נ לאפשר לסוחטו אלמא דס"ל דהכל ענין אחד וכך פסק כאן בש"ע דבשאר איסורין עצמה ההתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת כדברי רבינו ויש לתמוה דבסי' ק"ו פסק בש"ע כדעת הרשב"א דההתיכה עצמה אסורה אף בשאר איסורין נראה שחזר בו ממ"ש כאן וכך הוא העיקר דההתיכה עצמה

דרכי משה

כ"ש שאר הקדרה וכ"כ בהג"מ פ"ט כדברי המרדכי ונ"ל לחוכיח קצת מדברי הטור כן מדכתב אח"כ (והיכא) שנאסרה מחמת חלב נעשית כל החתיכה אסור ואם בשלה עם אחרות צריך לבטל כולה וחשתא יקשה למה ליה למימר ואם בשלה עם אחרות הלא יבול לאשמועינן דין זה בשאר חתיכות שבאותה קדרה דהכי הל"ל והיכא שנאסרה החתיכה מחמת חלב נעשית כל החתיכה אסור ובעינן ששים מן השאר שבקדרה לבטל כולה מדלא קאמר הכי ש"מ דאין שאר הקדרה נאסר אא"כ חזר ובישל אותה חתיכה וגם האחרות דהיינו שנער או כיסה לבסוף וכן נ"ל ועוד נראה דלדברי הטור ושאר פוסקים אותה חתיכה כולה אסורה לדעת רש"י מדלא חלקו בה כמ"ש המרדכי אלא ס"ל דבאותה חתיכה מתפשט בכולה אבל

פרישה

(ט) **והיכא** שנאסרה התתיכה כו' אף על פי שאפשר ליסחט כו' מ"מ שאפשר ליסחט הסמוך לו קאי ור"ל שאפשר לסחט האיסור ממנה ולהתפשט ע"י שפים שים שם לבטל החלב: (י) **ומ"ש** מרק ובשר ותבלין כו' נראה דבשם תבלין נכלל מיני בצלים ועשבים שנותנין לבשם המאכל דאילו בשמים ה"ל בכלל רטוב שהרי נתערבו עמהן: (יא) ואם אינו מכירה וכו' אם התיכת האיסור ראויה להתכבד הטעם דאם אינה ראויה להתכבד בטילה חד בתרי כיון שנתבטל הטעם ומ"ש וכל התתיכות אסורות היינו דכולן ראויות להתכבד אבל אם אין ראויות להתכבד אלא מקלתן אותן אסורות והנשארים מותרין וא"ל דמיירי בהיא לבדה ראויה להתכבד דא"כ למה אינו מכירה והשאר יהיו מותרים: (יב) **ופסק** הרב רבי אפרים דלא אמרינן אפשר לסוחטו

אמרינן אפשר לסוחטו אסור אלא בבשר בחלב (יג) אבל בשאר איסורין כגון כזית חלב שנבלע בחתיכה ואין בה ס' לבטלו ונאסרה ואח"כ בשלה עם האחרות אין צריך אלא ס' כדי כזית הראשון ואז אפי' החתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת [ו] ור"ת פסק דאף בשאר איסורין אפשר לסוחטו אסור (יד) [ז] ודוקא כשנאסר בנותן טעם שלא היה בהיתר ששים לבטל האיסור שנבלע בו אבל נאסר במשהו אפילו נאסר מחמת מינו שאסור במשהו לרבי יהודה לא נעשית כולה נבלה וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדעת ה"ר אפרים: [ח] (טו) טיפת חלב שנפלה על הקדרה שאצל האש מבחוץ אפילו אם יש בתבשיל הקדרה ס' כנגדה אינו יכול לבטלה וא"כ הטיפה אוסרת הקדרה כל סביבותיה ונאסרה התבשיל שבה וכתב ה"ר מאיר מרוטנבורק
שאם

עצמה אסורה אפילו בשאר איסורין לר"ה: **ומ"ש** רבינו אבל בשאר איסורין כגון כזית חלב שנבלע בחתיכה נראה דוקא חלב שנבלע בחתיכת בשר אבל חלב בגבינה אי נמי רוטב נבלה בגבינה ה"ל בשר בחלב שהרי גם בחלב ונבלה לוקין אבישול שלהן עם חלב כדפסק הרמב"ם בפ"ט מהמ"א:

ומ"ש רבינו מדברי ר"ת אבל נאסר במשהו אפילו נאסר מחמת מינו שאסור במשהו לר"י הקשה ב"י ואמר ולא ידענא מאי אפילו דקאמר וכו' ונראה דה"ק לא מיבעיא איסור משהו בשאינו מינו כגון שנאסר בתערובת חמץ בפסח ועבר עליו הפסח דאין איסורו אלא מדרבנן אלא אפילו במין במינו שאסור במשהו מדאורייתא לרבי יהודה אפ"ה לא נעשית כולה נבלה:

טיפת חלב שנפלה על הקדרה וכו' נראה דלסברא קמייתא כל הקדרה נאסרת ולפיכך נאסר התבשיל שבה והטעם דדוקא בחתיכת בשר דיש לה טעם מעצמה אינו נאסר אא"כ בדאית בה טעם של איסור אבל בקדרה דאין לה טעם מגופה אפילו לא נכנס בה אלא איסור משהו נעשית הקדרה כולה נבלה וצריך ס' מכל הקדרה ומן הטעם אשר בה כ"כ הש"ד בסי' נ"ה אא"כ כ' רבי' דהר"מ חולק ומתיר היכא שיש בתבשיל ס' פעמים ס' והסמ"ק חולק ומפליג בין נפל כנגד התבשיל לנפל כנגד מקום הריקן. ואפשר נמי דרבינו לא הזכיר כאן אלא ב' סברות דתחלה כתב דאין להתיר בדליכא ס' כנגד הטיפה בלבד כיון שהטיפה אוסרת סביבותיה ונאסר התבשיל ואח"כ פירש דהר"מ כתב דביש ס' פעמים ס' מותר. אבל להסמ"ק בפעם א' ס' סגי ומחלק בין נפל כנגד התבשיל לנפל כנגד הריקן. ודע דבסמ"ק כתב בזה הלשון דאם נפלה כנגד הרוטב ויש ברוטב ס' מן הטיפה מותר ממה נפשך אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטלה וכו' וה"פ אי מפעפע בכל הכלי כלומר דמפעפע בכל התבשיל הרי נתבטלה ואם אינו מפעפע כלל הרי לא יאסר דלא מסתבר לומר דמפעפע בדופן הקדרה אלא מסתברא דמפעפע לפנים וכ"כ בא"ו הארוך שער ל"א סימן א' להדיא דכך הוא פי' דברי הסמ"ק והיינו דכתב רבינו בשמו שמפעפע לפנים אבל בב"י לא פירש כך ע"ש:
ומ"ש

דלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא באיסור הבלוע בחתיכה דכיון שנתן טעם ואין ממש איסור זה יוצא ומתערב בחתיכות האחרות אלא בזו הרי הוא כנבלה עצמו אבל בלח כגון יין ביין או מים במים וכיוצא בהם אף על פי שהראשון נאסר מחמת מיעוטו כיון שנפל שם היתר ונתערבה בטל האיסור שהרי נתערב האיסור לגמרי בהיתרו שנפל שם לבסוף כמו שנתערב בראשון ונמצא שאין האיסור מעורב עכשיו בהיתר הראשון משא"כ בחתיכה שנבלעה מאיסור וכן הדין יבש ביבש כגון המדומע וכן בחומץ ומש"ה אין חוזרין ואוסרין אלא לפי חשבון ע"כ וכתבו שי"א בהיפך שאין אומרין חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא כשנפל לח בלח שנבלל הכל ונעשה גוף אחד א"כ לא ביבש כגון חתיכת נבלה שנתנה טעם בחתיכה שחוטה וכגון חלב שנבלע בבשר אבל יבש ביבש כגון המדומע והמחומץ שזה בפני עצמו עומד וזה בפ"ע עומד לא והעלו דזה וזה אינם דברים מחוורים וכתב הר"ן שנ"ל דחתיכה עצמה נעשית נבלה בבשר בחלב מדאורייתא לפי שבשעת התערובת הוא שמתחדש האיסור ונעשה כל אחד עצמו של איסור ובשאר איסורין אינו אלא מדבריהם שראוי להשוות אותם לבשר בחלב וכיון דלא החמירו אלא משום לתא דבשר בחלב אין אומרין חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בדברים המתבשלים דומיא דבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה א"כ כגון לתוך חם שאף הוא דרך בישול ומ"ה מדומע ומחומץ שאינו דרך בישול לא אמרינן ביה חתיכה עצמה נעשית נבלה אבל הרשב"א כתב שנ"ל עיקר של דברי' אלו מ"ש ה"ר אפרים שלא אמרו אפשר לסוחטו אסור אלא בבשר בחלב לבד ומן הטעם שאמרנו שהכל חזר כגוף אחד של איסור אבל לא בשאר האסורין דמאיזה טעם יאסור כשיעור כולה והלא מה שהוא פולטת אינה פליטת האיסור ומ"מ מודה הרב ז"ל בחתיכה שנבלעת מאיסור ואח"כ נפלה אותה חתיכה לקדרה שיש בה כדי ס' לבטלה אפ"ה היא עצמה אסורה ובזמן שמכירה זורקה ואוכל השאר לפי שהיא כבר נאסרה והאיסור הנבלע בתוכה אינו יוצא ומתערב עם הרוטב והחתיכות שבקדרה ואינו דומה למחומץ ומדומע שהאיסור בעצמו חוזר ומתערב עם ההיתר המרובה שנתרבה עכשיו ויכול להצטרף ובתשובות להרמב"ן סי' קס"ז כתוב שלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב וכדעת רבינו אפרים ודרכו ישרה והלכתו ברורה מכמה ראיות וכן אנו נוהגין ועושים מעשה עכ"ל. וכתב ה"ה בפ"ט שנ"ל שכן דעת הרמב"ם שאין חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב בלבד שהרי לא הזכיר כן בשאר איסורין ובהלכות תרומות כתב שאין המדומע מדמע אלא לפי חשבון ולא חילק בין המדומע לשאר איסורין מחמת בלע וכן עיקר ע"כ והרא"ש כתב בס"פ ג"ה מחלוקת ר"ת ורבינו אפרים ולא הכריע ביניהם ואעפ"כ כתב רבינו שהסכים לדעת ה"ר אפרים ונראה שטעמו מפני שכתב שם הרא"ש כמה מקומות דניחא לפי' ה"ר אפרים ואי לאו דסבר לה כוותיה לא היה מאריך כ"כ במה דניחא לדבריו ולפי זה מ"ש בפ' בתרא דע"ז גבי יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים וכו' והא דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות היינו לפי שלא נפל מן היין האיסור כדי נתינת טעם בהיתר אלא במשהו נאסר וכל דבר שנאסר במשהו לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה צ"ל דליישב אפילו לדעת ר"ת כתב כן דלקושטא דמילתא בלאו הכי ניחא דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב דוקא ולא בשאר איסורין כדברי ה"ר אפרים ובתשובותיו כלל כ' סי' ב' משמע ודאי שהוא סובר כדברי ה"ר אפרים שכתב כ"ט זיתים של היתר שנפל בו זית של חלב ובקדרה אחרת היו ל' של היתר ונפל לתוכה זית של דם ונתערבו יחד אלו שתי תערובות דמותרים דטעם חלב שבו בטל בס' וכן טעם דם שבו בטל בס' ואם איתא דבכל האיסורין אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה היה צריך ס' כנגד כל הל' זיתים שזית האיסור מעורב בהם ואפשר שמתשובה זו הכריח רבינו שהרא"ש מסכים לדברי ה"ר אפרים: **ומ"ש** רבינו בדברי ר"ת אבל נאסר במשהו אפי' נאסר מחמת מינו שאסור במשהו לרבי יהודה לא ידענא מאי אפילו דקאמר וכך הו"ל לכתוב אבל נאסר במשהו כגון שנאסר מחמת מינו שאסור במשהו לרבי יהודה. וכתב האגור בשם ה"ר איסרלן שבא"ז מחלק בין חתיכה שנבלע בה האיסור ובין דבר לח המעורב בהיתר דלא שייך חתיכה עצמה נעשית נבלה בהיתר נבלע שאין האיסור אלא מעורב בו וא"כ בנדון זה דחלב שנתערב בשומן וספק אם יש בשומן ס' לבטלו וא"כ הוסם מהשומן בקדרה אף על פי דמוכח שם דהרא"ש לית ליה האי סברא לחלק בין לח המתערב לדבר הנבלע מכל מקום אין להחמיר בשביל זה דלכ"ע הך סברא דחתיכה עצמה נעשית נבלה אינה אלא מדרבנן ונדון דידן בין למר ובין למר שרי לדעת א"ז משום דדבר לח הוא ולהרא"ש משום שאין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב (ג) עכ"ל: ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים כדברי ה"ר אפרים הכי נקטינן וכ"ש שהרשב"א וה"ה מסכימים כן ובתשובות להרמב"ן פסק כן והעיד שכך נוהגין ועושים מעשה ואף על גב דהר"ן לא סבר לה כוותיה מכל מקום הרי כתב דבשאר איסורין לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא מדרבנן הוא וכיון דפלוגתא דרבנן נקטינן לקולא (ד) כל"ל דינים הנופלים בחתיכה עצמה נעשית נבלה או אינה נעשית יתבאר בס"ס ק"ה ובסי' ק"ו בס"ד: **טיפת** חלב שנפלה על הקדרה שאצל האש מבחוץ אפילו אם יש בתבשיל הקדרה ס' כנגדה אינו יכול לבטלה ואם כן הטפה אוסרת הקדרה כל סביבותיה ונאסרה התבשיל שבה כלומר הטיפה אוסרת כל הקדרה והקדרה אוסרת כל התבשיל שבה שא"א לתבשיל שבקדרה שיהא בו ס' כנגדה ובכולה קדרה משערין הלכך הכל אסור ודין זה כתבו סמ"ג וז"ל גרסינן בזבחים פרק דם חטאת (לו:) בישול מפעפע כלומר מתפשט בכל הכלי כתב מורי מכאן נוהג רבי שאם נפלה טיפת חלב ע"ג הקדרה רותחת באור שמפעפע כל חרס של קדרה וחתיכה עצמה נעשית נבלה ובכולה קדרה משערין שהחלב מתפשט בכל הקדרה ואין לו מקום להתבטל בס' עכ"ל: וכתב הר"מ מרוטנבורק שאם יש בתבשיל ס' פעמים ס' כנגד הטיפה מותר וכו' דברי הר"מ מרוטנבורק כתב המרדכי בפג"ה והרא"ש בתשובה ודבר ברור הוא שהר"מ חולק עמ"ש רבינו בתחלה שנאסרה הקדרה והתבשיל לפי שהר"מ סובר היפך מסמ"ג כמו שאכתוב בסמוך דאי אמרינן שהטיפה
מפעפע

דרכי משה

אבל אינו יצא לחוץ הואיל ואינו כולו ברוטב כנ"ל: (ג) וע"ל סימן צ"ט דמשמע דנהיגין דלא אמרינן חתיכה נעשה נבילה בדבר יבש הנתערב ביבש: (ד) ובהר"ן ס"פ כ"ה דא
נוהגין

דרישה

כפל חלב בתוך המרק כו' מיירי בניער מיד ולהלעיל מיניה קאי שמיירי נמי בניער מיד אבל אם לא ניער מיד פשיטא שאסור: [ו] ור"ת פסק דאף בשאר איסורים אפשר לסוחטו אסור (וכן פסק המרדכי ורוב הגאונים ועיקר רש"ל וכ"כ רמ"א דכן המנהג. ואין לשנות ודוקא אם האיסור דבוק בחתיכת היתר או שהוא כולה חוץ לרוטב ונפל עליה איסור אבל בלא"ה לא אמרינן חנ"נ וכל זה בשאר איסורים אבל בבשר בחלב אין חילוק עיין בד"מ שהאריך עכ"ה) ודוקא כגון הכא שנבלע בחתיכה א"כ מטעם שסיבות שחתיכה איסור ניכר ומובדל הוא או לא מועיל בהוספת היתר עליו אבל אם נתערב לח בהיתר לא כגון רוטב ברוטב ונאסר וא"כ נוסף עליו רוטב של היתר או לא אמרינן דנעשה נבילה ואין צריכין ס' אלא כנגד הרוטב של איסור הראשון מרדכי ור"ן וכ"כ בר"ס ק"ו (וכתב רמ"א דיש לסמוך ע"ז בשאר איסורים לצורך הפסד גדול אבל לא בבשר בחלב עכ"ה): [ז] ודוקא כשנאסר בנותן טעם שלא היה בהיתר ס' לבטל האיסור כו' אבל נאסר במשהו אפילו נאסר מחמת מינו כתב ב"י לא ידענא מאי אפילו דקאמר וכן הול"ל אבל נאסר במשהו כגון שנאסר מחמת מינו שאסור במשהו לר' יודא עכ"ל. ומו"ז תירץ לא מיבעיא שאר משהו שהן משום חומרא בעלמא כגון חמץ בפסח וע"ז שלא במינן ואליבא דרבנן אלא אפילו מין במינו אליבא דרבי יהודה שהוא איסור דאורייתא ואם כן נימא דהוי כאיסור ששים שלא במינו עד כאן לשונו מ"ו ולכאורה יש לפקפק ע"ז דבחמץ בפסח וע"ז דאיסורן במשהו בין במינו בין שלא במינו לא שייך למימר דלא נעשית נבילה להתירו באם נתערב התערובות באחרות באם יש ששים נגד האיסור שיהא הכל מותר דכיון דאיסורו במשהו מה לי בתערובת הראשון מה לי תערובת האחרון בשלמא באיסור מין במינו במשהו דר' יהודה דאין אוסר במשהו אלא במינו וכי נפל א"כ בהיתר שאינו מינו משערינן כאילו האיסור עצמו נפל לשם ומבטלינן ליה בששים לפי שהאיסור עצמו אינו אוסר שם אלא בששים דדוקא במינו אוסר במשהו אבל לא בשאינו מינו מה שאין כן בחמץ בפסח וע"ז דאף אם נשער כאילו האיסור לחוד נפל לשם לתערובת שני אפילו לשאינו מינו מ"מ אוסר במשהו וא"כ מה מועיל תערובת שני לבטלו יותר מתערובת הראשון וצ"ל דנ"מ דאם נאסר תערובת בפסח במשהו ולאחר פסח נשאר אותו התערובות באיסורו ואם נתערב אותו תערובת אחר פסח באחרות א"צ אלא ששים כנגד האיסור ונתבטל האיסור והכל מותר וצ"ע א"כ גם אם יש ששים בתערובת הראשון נגד המשהו יחזור הכל להיתרו הראשון לפ"ז. ול"נ דמ"ש רבי' אפי' כו' ר"ל לא מיבעיא יין נסך דאוסר במשהו במינו אליבא דרבנן מדרבנן משום חומרא י"כ לחוד ובשאינו מינו בטל בנתינת טעם דהיינו אם נתערב במים אפי' בששה חלקים נגדו בטל כמש"ר לקמן סימן קל"ד אלא אפילו מין במינו לרבי יודא כו' דס"ל מין במינו אסור מדאורייתא אפ"ה נתבטל אחר כך בשאינו מינו וק"ל: [ח] טיפת חלב שנפלה על הקדרה שאצל האש מבחוץ כו' ואם כן הטיפה אוסרת הקדרה כל סביבותיה ונאסרת התבשיל שבה כתב ב"י וז"ל כלומר הטיפה אוסרת כל הקדרה והקדרה אוסרת כל התבשיל שבה שא"א לתבשיל שבקדרה שיהא בה ס' כנגדה ובכולה קדירה משערינן הילכך הכל אסור עכ"ל ועל דברי הר"מ שהביא רבי' כתב ב"י וז"ל ודבר ברור הוא שהר"מ חולק על מ"ש רבי' בתחלה שנאסר הקדרה והתבשיל לפי שהר"מ סובר כו' דמייתינן שמא אינו מפעפע אלא במקצת הכלי כו' ומש"ה כי איכא ששים פעמים ששים בתבשיל נגד הטיפה שרי ממ"כ וכו' וא"כ הו"ל והרי"ן כתב דליפמשמע דפסי לפלוגי עכ"ד ולפי מה שכתבתי בפרישה לק"מ ע"ש:
ואם

פרישה

לסוחטו אסור אלא בבשר בחלב הטעם דכל אחד ואחד בפני עצמו הוא היתר וכשמבשלין יחד הוא אסור כמלא שנעשה עכשיו מהן יחד גוף איסור ולא דבר בלוע מאיסור: (יג) אבל בשאר איסורין כו' אפילו החתיכה עצמה חוזרת להיות היתר ולקמן סימן ק"ו כתב הרשב"א שהחתיכה נשארה באיסורה: (ור"ת פסק דאף בשאר איסורין וסובר דנלמד במכ"ש מבשר בחלב דהוי כל אחד בפני עצמו היתר ואפ"ה מאמרינן כ"ש באיסור אמר וק"ל עכ"ה): (יד) ודוקא כשנאסר בנותן טעם כו' אבל נאסר במשהו אפילו נאסר מחמת מינו עד"ר: (טו) טיפת חלב שנפלה על הקדרה שאצל האש מבחוץ כו' הר"מ בתשובותיו ביאר טעם דין זה דכי נפל על הקדרה מבחוץ לא אמרינן שיהא דומה כאילו נפל לתוך הקדרה לבטלו בששים וגם לא אמרינן שהוא מתפשט בכל הקדרה לבטלו בששים בטעם שיש בקדרה עצמו אלא אמרינן אוסר סביבו ודבר זה נקטינן לחומרא שאם אנו יודעין שיעור הטיפה של חלב משערינן אם יש ששים פעמים ששים בקדרה נגד טיפת החלב מותר ממ"נ אם נתפשט טיפת החלב בס' טיפות הנבלעים בעובי הקדרה נתבטל מיד ואם לא נתפשט אלא בנ"ט ונמצא שאסר אותן נ"ט אם יש בכל תבשיל שבקדרה ששים פעמים ששים לבטל אותן ששים טיפין שנאסרו מותר אבל אם אין אנו יודעין שיעור הטיפות חלב הכל אסור אף כי בוודאי בכל הקדרה יש ששים לבטל החלב אפ"ה הכל אסור משום דאמרינן הטיפה היתה גדולה ומתפשטה בפחות מששים ואוסרת סביבה ואותה חתיכה שנאסרה אוסרת כל הקדרה הואיל ולא ידעינן שיעור הטיפה אין אנו יכולין לשער אם יש נגדה בתבשיל ששים פעמים ששים והוא ביאור דברי הר"מ שכתב רבינו בסמוך וגם דעת רבינו כן היא שכתב ואם כן הטיפה אוסרת הקדרה כל סביבותיה כו' ר"ל שאין אוסרת כל הקדרה אלא כל סביבותיה ונאסר כל התבשיל והיינו באין אנו יודעין שיעור הטיפה אבל אם אנו יודעין שיעור הטיפה דין זה מבאר רבינו במה שהביא בשם הר"מ. ולפ"ז לא קשה מ"ש ב"י הנ"ל והר"מ כתב דל"פ אהדדי עד"ר. וכתב ב"י ונראה שהר"מ אינו מחלק בין נפלה נגד הרוטב או נגד מקום הריקן דאם כן ה"ל לפרש:
ואם

שאם יש בתבשיל ס' פעמים ס' כנגד הטיפה מותר שהטיפה אינה אוסרת אלא עד ס' כנגדה (טז) ואם יש בתבשיל ס' כנגד אותה ס' מותר (יז) ובספר המצות כתב שאם נפלה כנגד התבשיל א"צ אלא ס' כנגד הטיפה שמפעפע לפנים והוה ליה כאילו נפלה בתבשיל (יח) ואם נפלה במקום הריקן ג והיא (יט) מפעפעת בדופן הקדרה עד סמוך לרוטב כ"כ שאין ששים כנגד הטיפה (כ) הרי נאסר אותו מקום הקדרה ואם יערה התבשיל דרך מקום הקדרה שנאסר הרי יאסר התבשיל (כא) וזה תקנתו שיניחנה כך ולא יגע בה עד שתצטנן (כב) וכבר נהגו העולם לאסור כשנופלת על הדופן שלא כנגד הרוטב ודוקא כשנפל באותו צד שאינו כנגד האש אבל אם נפל כנגד האש מותר שהאש שורפו ומייבשו ודוקא בדבר מועט כגון טיפה אבל אם נפל הרבה אין להתיר אפי' אם נפל כנגד האש אלא אם כן כנגד הרוטב ועל ידי ששים ורבינו יחיאל היה מתירה בשעת

מפעפע בכל הכלי הוה שרינן משום דכל לחלוחית שבדפנות הוה מסייעים לבטל אלא משום דחיישינן שמא אינו מפעפע אלא במקצת כלי הוה לאסרינן דאין בלחלוחית שבאותו מקצת שיעור לבטל הטיפה ומש"ה כי איכא בתבשיל ס' פעמים ששים כנגד הטיפה שרי מ"מ אם הטיפה מפעפעת בכל הכלי הרי נתבטלה ואם אינה מפעפעת לא יאסר ואם כן הוה ליה לכתוב והר"ש כתב דלישתמע דאתי לאיפלוגי והמרדכי בפרק ג"ה כתב בתחלה תשובת ראב"ן דאם יש בקדרה בלא תבשיל ששים לבטל החלב הנבלע בתוכו לא נעשה נבלה מידי דהוה אטיפת חלב שנפלה על התיכה אם יש בחתיכה ששים לבטל הטיפה לא אסרינן ונתבטל החלב ואח"כ כתב שוב מצאתי תשובת מהר"מ ז"ל ששאלת מה עמדי על טיפת חלב שנפל על דופן הקדרה מבחוץ תשובת ר"ש בידי להתיר ומקצת הלשון אעתיק למורי פעם אחת היו מבשלין בשר בקדרה ונפל מעט חלב על דופן הקדרה מבחוץ שאילו נפל בתוכה היה ברוטב ובחתיכה לבטל החלב ואפ"ה לא רצה רבינו להתיר מפני שאין החלב מתפשט בכל דופני הקדרה כמו שמוכיח בפ' דם חטאת גבי בישל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי וקאמר טעמא מאי ואם בכלי נחשת בשלה וגו' ומדאיצטריך קרא לקדשים אלמא דאינו מפעפע בכולו אע"פ שהכלי חם וכיון שאין מתפשט בכל דופניה שיהא ראוי לומר שכל לחלוחית שבדפנות מסייעים לבטל נמצא במקום שנפלה אסר כל הבלוע בדופניה ונעשה נבלה וחוזר ואוסר כל מה שבקדרה אם אין בה ששים לבטל שיעור עובי הדופן שנפל שם החלב דבשיעור עובי הדופן צריך לשער דלא ידעינן כמה בלעה קודם שנפל בה החלב ע"כ ומשערינן בכל הקדרה כולה ודווקא שא"א לעמוד על הטיפה כמה שהיתה שלא הרגיש בה ולא ראו אותה אלא לאחר שנפלה על הדופן ואז א"א לשער בס' כיוצא בה דילמא מיד נבלעה מקצתה בדופן ואז צריך לשער בעובי הדופן כמו שאמר ר"י אבל אם ראה הטיפה קודם ועמד עליה כמה היה אז סגי בס' של ס' טיפין כמוה ממה נפשך כמ"ש מורי ודברי ר' שמשון לויתי להעתיק למורי וכ"כ וכן אנו מורין היכא דאיכא הפסד מרובה קצת או בשבת וי"ט ושלום מבר"ב עכ"ל וקודם לכן כתב הר"מ מורי היה רגיל להורות כשנופל איסור על דופן הקדרה והיא אצל האש מתיר אם יש בתבשיל ס' פעמים ס' כנגד הטיפה ע"כ ולא חילק שם בין שבת ליו"ט לשאר ימים ולא בין איכא הפסד לליכא הפסד וע"פ תשובה זו כתב רבינו בשמו להתיר סתם כל שיש בתבשיל ס' פעמים ס' כנגד הטיפה ונראה שהטעם שהוא מצריך ס' פעמים ס' היינו משום דקי"ל דהתיכה עצמה נעשית נבלה אם כן טיפה זו אסרה עד ששים כנגדה וכיון שאותן ששים נעשה נבלה צריך ס' פעמים כמותם לבטלם ונראה שהר"מ אינו מחלק בין נפלה כנגד הרוטב לשלא כנגד הרוטב כמו שמחלק בס"ה דא"כ ה"ל לפרושי:

ובספר המצות כתב שאם נפלה כנגד וכו' הכל בסמ"ק וכתבוה הגה"מ בפ"ט והמרדכי פג"ה וז"ל טיפה שנפלה על דופן הכלי מספקא לן פ' דם חטאת אי מפעפע בכל הכלי אי לא הלכך כשנפלה כנגד הרוטב ויש ברוטב ששים מן הטיפה מותר ממ"נ אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטלה ואם אינו מפעפע אז לא יאסר אבל נפלה בריקן שמא מפעפע בדופן הקדרה עד סמוך לרוטב כ"כ שאין ששים מן הטיפה ונעשה אותה מקצת כלי נבלה וכשיערה הרוטב מן הכלי ילך הרוטב לאותו מקצת כלי ויאסר הכל לפיכך אם הניח להצטנן שלא הגביה הרוטב כלל מעת נפלו עד שנצטנן לגמרי אם כן אז לא נגע הרוטב כלל באיסור הלכך מותר עכ"ל ונראה שהוא סובר כמ"ש בשם הר"מ שיותר ראוי להתיר אם היה ברור לנו שהטיפה מפעפעת בכל הכלי וזהו שכתב אי מפעפעת בכל הכלי הרי נתבטלה ורבינו לא חשש לכתוב טעם זה אלא משום דכיון דמפעפעת לפנים הוי כאילו נפלה בתבשיל ונראה שזהו פירוש מ"ש סמ"ק ואם אינו מפעפע אז לא יאסר דהיינו לומר אם אינו מפעפע בכל הכלי אז לא יאסר משום דמסתמא מפעפעת לפנים והוי כאילו נפלה בתבשיל:

ומ"ש בנפלה בריקן שמא מפעפע בדופן הקדרה עד סמוך לרוטב כ"כ שאין ששים כנגד הטיפה נראה דה"ק שמא מה שמפעפע בדופן הקדרה הריקן עד סמוך לרוטב הוא בענין שאין בלחלוחית אותו מקום שמפעפע בו ששים מן הטיפה ולפנים ועשה אותו מקצת כלי נבלה ודע דבנפלה בריקן נתן סמ"ק תיקון אחר דהיינו שינקוב מקצת כלי מתחת כדי שיצא הרוטב דרך אותו נקב ולא יגע באותו מקצת כלי הנאסר ואפילו בעודו רותח מותר להוציא ממנו הרוטב בענין זה ולא כתב רבינו תיקון זה מפני ד בסמ"ק עצמו כתב אח"כ דבקושי יש להתיר ע"י כך דהא א"א שלא יכנענע הכלי מעט ויגע הרוטב באותו מקצת שנאסר ולכך טוב להמתין שלא יגע בכלי עד שיצטנן: **וכבר** נהגו העולם לאסור כשנופלת על הדופן שלא כנגד הרוטב וכו' עד אפילו שלא כנגד האש ע"י ס' הכל בסמ"ק והגהות מיימוניות פ"ט ובמרדכי פג"ה (ה) כתב האגור נפל כנגד האש אפילו שלא כנגד הרוטב הכל מותר שהאש שורפו. כתוב בהגש"ד בשם מהרא"י שאין נוהגין להצריך (ב"פ) [ס"פ] ששים כנגד הטיפה שנפלה כנגד הרוטב אלא די בפעם אחת ששים והמחמיר תע"ב ע"כ וגם כתב הטעם ברמז ועיקר הדברים ע"פ מ"ש בתה"ד סימן קפ"ג:

כתב המרדכי בשם הר"מ דאף על גב דשרינן התבשיל משום דאית ביה ס' פעמים ס' כנגד הטיפה לעולם הקדרה אסורה וכ"כ הגה"מ בפ"ט שהתבשיל מותר והקדרה

ומ"ש ואם נפלה במקום הריקן וכו' פי' חיישינן דילמא במקום הפעפוע אין בו ששים כנגד הטיפה ודילמא נמי אין הפעפוע מגיע עד סמוך לרוטב דאם היה מגיע עד סמוך לרוטב הרוטב היה מוליכו בכל התבשיל ונתבטל כדפירש ר"י גבי התיכה שמונח מקצתה בתוך הרוטב: **ומ"ש** ודוקא כשנופל באותו צד שאינו כנגד האש וכו' פי' הא דאינו מועיל ששים לבטלה אלא הקדרה נאסרה ואם יערה התבשיל וכו' ה"ז אסורה דוקא כשנופל שלא כנגד האש. ולענין הלכה כתב מהרא"י בסימן נ"ה ובסימן פ"ה דקבל מרבותיו דבטיפה מועט וכנגד האש שרי אפי' הקדרה לפי שהאש שורפו קודם שיכנס בקדרה ואם כן למי טעם זה שרי אפילו אין ס' ואפילו נפלה שלא כנגד הרוטב אבל אם נפל הרבה אפילו כנגד האש לא שרי אא"כ נפל כנגד הרוטב וע"י ששים והקדרה אסור ויערה התבשיל מיד שלא כנגד הטיפה אלא בצד האחר או יניחנה עד שיצטנן ואם נפלה טיפה מועט שלא כנגד האש אם נפלה כנגד הרוטב א"צ אלא ששים כנגד הטיפה דהוי כאילו נפלה בתבשיל ואין נוהגין להצריך ס' פעמים ס' אבל נפל על הדופן כנגד הריקן ושלא כנגד האש נהגו העולם לאסור התבשיל ומיהו בדאיכא ס' פעמים ששים ודאי התבשיל מותר והקדרה אסורה ויערה בצד אחר או יניחנה עד שיצטנן. ובע"ש יש להתיר הכל ע"י ששים פעמים אחת אפילו נשפך הרבה מיהו הקדרה אסורה ויערה מיד: **כתבו** התוספות בפכ"ה (דף ק"ה) בד"ה שנפל דבמים שהן צלולים לא שייך לומר בליעה דלא בלעי אלא שמתערב בהן האיסור וכו' וסברא זו כתב המרדכי שם לגבי התיכה כ"כ דבחתיכה שבלוע מהאיסור אמרינן התיכה עצמה נ"נ אבל לא בדבר לח כגון רוטב ברוטב ומביאו ב"י כאן וכתב עוד שכ"כ הרשב"א והר"ן ס"פ כ"ה ע"ש הרא"ד וע"ש האגור והכי נקטינן וע"ל בסימן צ"ט סעיף ד' אצל דין הקירת הכס אם הוסיפו מים: **כתב** הרא"ש מחבת של חלב וכו' פי' כשיש בתוכה חלב הזיעה חשוב כאילו נפל החלב על הקדרה של בשר ואוסר עד ששים ובכולו החלב משערינן דבעינן ששים בתבשיל של בשר כנגד כל החלב שהוא למטה בכלי אבל אם לא היה שם חלב ממש אלא זיעת הכלי הולכת אינו אוסר כלל דאין כאן לא ממשו ולא טעמו אלא ריח בעלמא וכתב מהרא"י דאין הזיעה אוסרת אא"כ שהיד סולדת מן הזיעה במקום קדרה העליונה ובאו"ה כתב עוד דאין הזיעה אוסרת אא"כ המחבת התחתונה מגולה אבל אם התחתונה מכוסה אין הזיעה אוסרת אפילו אם העליונה עומדת על התחתונה ממש ע"כ ונראה שטעמו לפי דכשהוא מכוסה אפי' היד סולדת בזיעה אין שם לא ממשו ולא טעמו אלא ריח בעלמא ואינו אוסר וכל זה כתב בהגהת ש"ע כאן ובת"ח סוף כלל כ"ז ועיין עוד שם מכמה דינים דשייכים לכאן:

כתב מהרא"י בת"ה סימן קע"ו ובהגהת ש"ד סימן נ"ה דיש לחלק בין רותח אם מחמת האור כגון נר שקורין קרייז"ל שהפתילה מונחת בו והחלב או שומן מהותך דולקת בו דמה שנוטף מפי אותו השוב חם ע"י האור עצמו ולא מהני גרירה אלא נבלע בכולו וצריך הגעלה אבל פתילה שחלב או שומן כרוך סביבה ונקרש כמו שרגילין לעשות נרות משעוה עינינו רואות שהטיפה הנוטפת מאותו נר אינו שורף כ"כ כטיפה הנוטפת מקדרה רותחת ולא צריך אלא גרירה:

דרכי משה

נוהגין איסור בכל אפשר לסוחטו ואמרינן בכל חנ"נ וכ"ה במרדכי ס"פ ג"ה ע"א וכ"כ בהג"מ בשם סמ"ג פ"ט דאין להקל לעשות מעשה כדברי ר"א כי כל הקדמונים חולקים עכ"ל וכן פסק באו"ה כלל כ"ד דכן נוהגין וכ"כ אגור דכן נוהגין בכל איסורים וע"ל סימן ע"ב. כתב המרדכי פרק ג"ה בסופו דא"א חנ"נ אלא כשאין יכול להפריש איסור משם ומהאי טעמא בכלי עץ או מתכת שאפשר להסיר משם ע"י הגעלה או ליבון א"א בו חנ"נ ונ"ל לומר דוקא בלי עץ או מתכת דאפשר להן הגעלה או ליבון אבל כ"ח דאין לו תקנה אלא שבירה אמרינן חנ"נ ומוכרחת סברא זו דהא לקמן בסימן זה גבי טיפת חלב שנפלה ע"ג דופן הקדרה אמרינן ביה חנ"נ אמנם באו"ה כלל כ"ד ול"א פסק סתם כדברי המרדכי דא"א בכלי חנ"נ ואפי' בכלי חרס עכ"ל וההיא דטיפת החלב שנפלה על הקדרה קשיא לפי דבריו וצ"ע ונראה לומר דס"ל דגם לקמן גבי קדרה אין הקדרה נעשית נבלה והא דצריכים ס' פעמים ס' נגד הטיפה משום מה שבלוע שבתוך הקדרה דזהו נעשה נבילה והואיל ולא ידעינן כמה בלע צריכים ס' פעמים אבל כלי שאינו בלוע נעשית נבילה וע"ל סימן צ"ח אם זו היא סברת הטור ושם הארכתי בזו וע"ל סימן צ"ט מדין התיכה נעשית נבילה: (ה) ובאו"ה כלל ל"א דהמנהג בס"ה דכנגד רוטב לא בעינן אלא ס' נגד הטיפה מ"מ טוב לערות הקדרה מיד לקדרה אחרת שלא כנגד הטיפה אלא בצד אחר ושלא כנגד הרוטב המנהג לאסור ואין להקל וה"ה אם בישל אח"כ מאכל כזו הקדרה דדינו נמי הכי עכ"ל ולא נראה כן וכ"כ בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל ועוד כתב בארוך כלל ל"א והגש"ד בשם מהרא"י אבל אם היה כנגד האש אפי' אין ס' מן הרוטב נגדו הכל מותר דאפי' הקדרה עכ"ל וב"י כתב

פרישה

(טז) ואם יש בתבשיל ששים כנגד אותן ששים מותר פירוש התבשיל מותר אבל הקדרה אסור לעולם מרדכי: (יז) ובס"ה כתב שאם נפלה כנגד התבשיל כו' והוה ליה כאילו נפלה בתבשיל ז"ל סמ"ק הלכך כשנפלה נגד הרוטב ויש ברוטב ששים מן הטיפה מותר ממ"נ אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטלה ואם אינו מפעפע אז לא יאסר אבל כו' ורבינו לא חשש לכתוב טעם זה אלא שמפעפעת לפנים כו' ונראה דזהו פירוש מ"ש סמ"ק ואם אינו מפעפע אזלא ואסר כו' ב"י (כ"ל דאם אינו מפעפע בכל הכלי מסתמא מפעפע לפנים והוי כאילו נפלה בתבשיל כ"כ ב"י ונראה דהא דכתב רבינו כאילו נפלה בתבשיל היינו דוקא לענין שהתבשיל מותר אבל לא לענין הקדרה עצמה שהרי סמ"ק כתב ואם אינו מפעפע אז לא יאסור ואז הקדירה גופא סביבה שביה אסורה עיין בדב"ש בפ"ו דין נ"ו עכ"ה): (יח) ואם נפלה במקום הריקן שמא מפעפעת כו"ל שצריך להגיה שמא כו' וכן הוא בסמ"ק ובהגהות ש"ד מביא גם כן הסמ"ק וגם כתב בהדיא שמא מפעפע וכן כתב ב"י בשם סמ"ק בהדיא וכתב עוד ב"י וז"ל נ"ל דה"ק שמא מה שמפעפע בדופן הקדרה הריקן עד סמוך לרוטב הוא בענין שאין בלחלוחית אותו מקום שמפעפע בו ששים מן הטיפה ועשה אותו מקצת כלי נבלה ע"כ: (יט) ומ"ש שמפעפעת עד סמוך לרוטב כ"כ עד שאין ששים בה לומר שמספיקא נאסר בקדרה כל מקום הריקן עד הרוטב ואמרינן שנתפשט עד סמוך לרוטב ואפ"ה אין בה בליעת רוטב ששים נגד האיסור שנפל עליו אבל אי הגיע הפיעפוע עד הרוטב ס"ל דנתפשט אז ברוטב וניתר גם מקום הריקן שלא יאסר בו טעם כדבר שנתבטל בס' וק"ל: (כ) הרי נאסר אותו מקום הקדרה והיינו טעמא דחיישינן שמא נתפשט כל סביבו במקום הריקן ולכך אסור לערות התבשיל מן הקדרה מצד השני: (כא) וזה תקנתו שיניחנה כך כו' אבל לא ינקוב שולי הקדרה ויערה דרך שם דא"א שלא יכנענע ויגע במקום שנאסר כ"כ הסמ"ק והביאו בהגה ש"ד בשם סמ"ק: (כב) וכבר נהגו העולם לאסור כו' קצת קשה למה תלה זה במנהג ומ"ו פירש לענין זה שאינו מועיל ששים לבטלה אלא הקדרה נאסרת ולא מהני מה שהולה להמתין עד שתצטנן ולי היה נראה דמש"ה תלאו במנהג דאסר לערהו מפי הקדרה משום צד דאילו לדינא כתב לפני זה דאסור לערות דרך אותו צד שנאסר לחוד ואף על גב דכתב אחר זה דאין תקנה עד שיצטנן היינו לכתחלה ומשום גזירה וקמ"ל דהמנהג הוא דאם ערהו בשום צד דאוסר התבשיל והטעם דיש לחוש שהאיסור נמשך מצד לצד ולא בכל שעה הקדרה כ"א דרך [illegible] כנופלת

חדושי הגהות

ב טעות נפל בספרים וצ"ל בסימן כ"ח. וקאי על הר"ר ירוחם. ששם בנס"ו סימן כ"ה דיבר בענין זה: ג שמא מפעפע בדופן כצ"ל (פרישה וב"ח) וכ"מ בב"י: ד בסמ"ק עצמו לא מצאתי

(ז) בשעת הדחק כגון בערב שבת אפי' שלא כנגד הרוטב אפילו שלא כנגד האש ע"י ס' (כג) כתב א"א הרא"ש ז"ל מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדרה של בשר הזיעה עולה ונבלע בקדרה ואוסרתה :

צג (א) **קדרה** שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב (ג) [א] ואם בישל בה בתוך מעת (א) לעת אסור אבל אם שהה מעת לעת קודם שבישל בה ה"ל נטל"פ (ב) ומותר [ג] כתב בעל העיטור אם בישל חלב בקדרה של בשר והיא בת יומא ויש בה ס' איכא

צג קדרה שבישל וכו' כאן סתם רבינו דכל מע"ל קרוי בת יומא וכ"כ בסתם בסימן ק"ג אבל בסימן קכ"א כתב דר"ת סובר דכשעבר עליו לינה לילה אחת שוב אינו בן יומו ולשם יתבאר בס"ד. והקשה ב"י דכיון דתניא קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנ"ט ומפרש בפג"ה (צ"ז) דהיינו דליטעמיה קפילא ארמאה לא הו"ל לכתוב בסתם אסור דמשמע דלא משכחת לה צד היתר והא ליתא דהא אית ליה היתר אי טעמיה קפילא וליכא טעמא ואף ע"ג דליכא ששים כיון דלא נתערב גוף האיסור אלא טעמו כי הכי שרי לדברי הכל כדלקמן בסימן צ"ח ונראה דכיון דלא נהגינן בטעימת קפילא וכו' ג"כ אין לשער דאין מה שבתוך הכלי ששים כנגד כל הכלי כדכתב רבינו בסימן צ"ד ע"ש ספר התרומות וכ"כ בסימן קכ"א לפיכך כתב רבינו בסתם אסור והא דכתב ב"ה אם בישל חלב בקדרה של בשר והיא ב"י ויש בה ששים אפשר דמיירי בקדרה חדשה שבשלו בה דבר ידוע כגון כזית בשר וא"ל לשער ששים אלא כנגד הכזית וכדכתב רבינו בסימן צ"ד גבי בצלים וירקות שבלועים מבשר וכו' וכן בסוף סימן צ"ח וסימן ק"ג אבל בקדרה ישנה דצריך לשער כנגד כל הקדרה אי אפשר שיהא ששים מה שבשלו בה כנגד כולה אי נמי אפי' בקדרה ישנה אלא דידוע מה שבישלו בה בתוך מע"ל משערין כנגדו :

כתב ב"ה וכו' ואני תמיה היאך מותר לבשל בה חלב וכו' ויש לתמוה אמאי לא קשיא ליה נמי היאך מותר לבשל בה בשר אחר שבישל בה חלב דהלא לסברא הראשונה מתיר לבשל בה חלב ואוסר לבשל בה בשר אלמא דיותר יש איסור בבשר מבחלב ותו איכא למידק דהלא בסברא השנייה אוסר לבשל בה חלב מדקי"ל כ"ח אינו יוצא מידי דופיו לעולם ואף על פי כן לא חש ב"ה להך טעמא אם כן מה בא רבינו להוסיף תימה ולומר וכי עדיף מהגעלה וכו' ומה שפי' מהר"י חביב שדעת ב"ה דכשנפל חלב קודם שתנוח הרתיחה חשיב כהגעלה דכבר הלך לו כל טעם החלב דאיידי דקדרה טרוד לפלוט לא בלע חלב ולכן לא קשיא ליה לרבינו היאך מותר לבשל בה בשר אלא היאך מותר לבשל בה חלב כיון דטעם בשר שקבלה הקדרה לא יצא כולו עד כאן תורף דבריו ותימא דהלא בתחילת סימן צ"ב מבואר דאפילו קודם שתנוח הרתיחה מה שבולע עכשיו אינו פולט אבל מה שבלע קודם לכן הוא פולט ואם כן החלב אפילו את"ל דמה שבלע טעם בשר אינו פולט קודם שתנוח הרתיחה אבל טעם חלב עצמו ודאי פולט ונבלע בקדרה בשעת רתיחתו ואנא מנא סברא זו דהקדרה דטהורה לפלוט טעם בשר ברתיחת החלב לא תהא בולע חלב דאפילו בחתיכה כתבו תוספות דלא אמרינן איידי דטריד לפלוט לא בלע אלא גבי דם ולא בשאר איסורין ועוד דהך סברא דקודם שתנוח הרתיחה מבלע בלע מפלט לא פלט לא שייך אלא בחתיכה אבל לא בדבר לח כגון חלב דליכא בליעה אלא תערובת כדפרישית בסוף סימן צ"ב ולפע"ד נראה דב"ה לא קבל התשובה מדקי"ל כ"ח אינו יוצא מידי דופיו לעולם דאין זה אלא בקדרה שבלע איסור דמכלי מדין ומנותר הוא דגמרי' ליה דבלע איסור אבל בבשר בחלב
כיון

והקדרה אסורה (ו) : **כתב** א"א הרא"ש ז"ל מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדרה של בשר וכו' בתשובה כלל ג' דין כ"ד כ"כ והביא ראיות לדבר וכתב שצריך ס' פעמים ס' להתיר כדין טיפת חלב שנפל על קדרה מבחוץ (ח) וכתב בכתבי ה"ר איסרלן סימן ק"ג דשיעור הרחקה אם אין היד סולדת בקדרה של בשר מחמת הזיעה אפילו אם היה הזיעה עולה מותר ה אם לא שהקדרה רותחת בפני עצמה (ט) :

כתוב בהגהות ש"ד טיפה שנפלה על הכיסוי של קדרה ושהתה הכיסוי על הקדרה לאחר שנפלה עליו הטיפה אפ"ה התבשיל מותר אם הרוטב הוא ששים כנגד הטיפה ולא אמרינן שצריך ששים כנגד כל הכיסוי ואם כיסו תבשיל של בשר בכיסוי של חלב או איפכא צריך ששים כנגד כל הכיסוי אפילו אם הכיסוי נקוב למעלה ואם לקח כיסוי מקדרה של בשר שמתבשל אצל האש וכסהו על קדרה חולבת צוננת אפ"ה הכל אסור הכיסוי וגם הקדרה דכיון דרותח הוא א"א שלא בלע חולבת מן הבשר מידי דהוה אטיפה רותחת שנפלה על קדרה שבלע אף ע"פ שצוננת ואם יש תבשיל בתוך הקדרה מותר כיון שהוא צונן אך צ"ל שיודע בודאי שלא נפלה מן הכיסוי לקדרה (י) עכ"ל : **ומ"כ** מעשה שהעמידו קדרה רותחת על תיבה שהיתה מטופפת בחלב שכל השנה העמידו עליה נר והשיב אם היה חלב אם נוטף על הקדרה רותח אז התבשיל שבקדרה אסור דהוי ליה אם לתוך אם הילכך מה שכנגד החלב יטול והשאר מותר והקדרה תשבר שכנגד מקום הקליפה בלעה ואינו יוצא מידי דפיו לעולם ע"כ וצ"ל דמיירי שיש במה שבקדרה ששים כנגד החלב שבתיבה דאל"כ לא היה מתיר מה שבקדרה שלא כנגד החלב (יא) :

כתוב בתה"ד סימן קע"ו נר של חלב העשוי כעין נר של שעוה שנטף ממנו טיפה של חלב על כלי א"ל כי אם גרירה אבל חלב מהותך חם שנפל ממנו טיפה על כלי צריך הגעלה :

צג קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בה בתוך מע"ל אסור אבל אם שהה וכו'. בסוף מסכת דע"ז (עה:) איפליגו תנאי בנ"ט לפגם אם הוא מותר או אסור. ופסקו הפוסקים כמאן דשרי ואמרינן בגמרא ולמ"ד נ"ט לפגם מותר גיעולי נכרים דאסר רחמנא היכי משכחת לה א"ר חייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא דלאו נ"ט לפגם הוא ופריך מכאן ואילך לישתרי פי' אפילו לכתחלה ומשני גזירה שאינה בת יומא אטו בת יומא : **ומ"ש** רבינו דאם בישל בה בתוך מע"ל אסור כך הוא מסקנת הרא"ש ז"ל שם דכל תוך מע"ל מקריא בת יומא ויתבאר בסי' ק"ג בס"ד. ומ"מ דברי רבי' סתומים במ"ש אם בישל בה בתוך מע"ל אסור דמשמע דלא משכחת לה צד היתר א והא ליתא דנהי שהסכימו רוב הפוסקים דבכוליה קדרה משערינן כמו שכתב בסימן צ"ח ואין במה שבתוך הכלי ששים כנגד כל הכלי כדמשמע דברי הרא"ש שכתב רבינו בטא"ח ס"ס תנ"ב מ"מ הו"ל לפרושי דאינו אלא בנ"ט וכמ"ש רבינו בסימן צ"ח שהוא דעת הרא"ש והרמב"ן נמי אע"ג דסבר דהיכא דליכא ס' לא סמכינן אקפילא הא קאמר דהיינו כשנתערב גוף האיסור אבל כשאין שם אלא טעמו כי הכא בנ"ט שרי אע"פ שאין בו ס' כמ"ש בסימן צ"ח וכ"פ הרשב"א וז"ל כל היכא דלא ידעינן מאי דנפיק מיניה אי איכא קפילא וטעמיה וליכא טעמא אע"ג דלית ס' בדידיה מותר דכיון דליכא טעמא מידע ידעינן דלא נפק מיניה טפי מאחד מס' בהיתר והוא דלא כמהה שם גופו של איסור וכמו שאני עתיד לכתוב באיסור שבטל בס' אבל ליכא קפילא בכולה קדרה משערינן דמאי דנפק מיניה לא ידעינן עכ"ל בת"ה הארוך בתחלת הבית הד' ובהדיא תניא בפרק ג"ה (לז.) קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנ"ט ופסקה הרמב"ם בפ"ט מהמ"א : **כתב** ב"ה אם בישל חלב בקדרה של בשר והיא בת יומא ויש בה ס' איכא מ"ד מבשל בה ממין שבישל בה עכשיו כולי ואני תמה היאך מותר לבשל בה חלב וכי עדיף מהגעלה וכו' קשה דעדיפא מיניה הו"ל לאקשויי לבעל העיטור שמתיר לבשל בה מאיזה מין שירצה היאך מתיר לבשל בה בשר אחר שבישל בה חלב בלי הפסק שום תבשיל ביניהם ונראה לומר דלרבותא נקט שהוא תמה היאך מותר לבשל חלב אף ע"פ שכבר בישל בה חלב ונתמעט טעם
בשר

דרכי משה

כתב בשם האגור דלצד האש אפי' שלא כנגד הרוטב שרי עכ"ל ופשוט הוא ועי"ל סימן ק"ה מדין טיפה רותחת שנפל על הכלי : (ו) וכ"פ באו"ה כלל ל"א דהקדרה לעולם אסור ואם עבר ובישל בקדרה אח"כ צריך ס' נגד הטיפה אם ידעינן כמה היתה ואז מותר ואע"פ שאין ס' נגד הקדרה דלא נעשית הקדרה נבילה עכ"ל וזהו לפי סברתו דלעיל דר"ל דאף בכלי חרס לא אמרינן נ"נ וכבר כתבתי דדבריו צ"ע דא"כ גם בראשונה שנפלה הטיפה עליו למה בעינן ס"פ ס' אם אין הקדרה נ"נ בס' לחוד מן התבשיל נגד הטיפה היה סגי וכ"כ ב"י בהדיא הא דבעינן ס' פעמים ס' היינו מטעמא דקדרה נ"נ וכ"נ דאין לחלק בין אם בישל אח"כ בו מאכל אחר : (ז) באו"ה כלל א' הכי נהוג עוד כתב וה"ה אם נפל לארץ חלב והקרקע לחה והושיבו בו קדרה רותחת צריך ס' נגד מה שאומדים שהיה חלב תחת הקדרה וה"ה אם היה תחתיו שאר איסורין וכל הקדרות דין א' להן להקל עכ"ל ובהגש"ד כתב סימן נ"ה מעשה בא לפני הר"ם שנשפך רוטב חם מקדרה בשר רותח ושוב נתישבה קדרה של חרס הולבת לתוך אותו רוטב על הקרקע והתירו כי אמר אפי' היה אותו רוטב בכלי והושמה קדרה חולבת בתוכו קי"ל כלי שני אינו מבשל כ"א היכא שנבלע רוב רוטב בקרקע עכ"ל וזה שלא כדברי האו"ה גם צ"ע במה שחלק בין היכא דנבלע רוב רוטב בקרקע דמה בכך מ"מ הואיל ומחשבו לכלי שני אינו מבשל ומה לי בין רב או מעט ואח"כ מצאתי בא"ו בדפוס חדש שלא היה כתוב בו כ"א היכא כו' רק כ"ש הכא דנבלע רוב רוטב כו' והוא הגי' הנכונה ולשון כי אם היכא הוא ט"ס ועוד נ"ל דדוקא בכה"ג ג"כ אצל האש או בלא אש רק שהיה שם בשעה שנשפך הרוטב אסור דהוי כעירוי כמ"ש בת"ה סימן קפ"א והביאו ב"י סימן צ"א וכ"מ בשבת פ' כירה דף מ' ע"ב בפירש"י דכה"ג מקרי כ"ר : (ח) ומיירי כגון שיש חלב במחבת דאל"ה לא היה ריח הכלי של חלב אוסר ולכ"נ שאם היה ששים בקדרה של בשר כנגד החלב שלמטה בכלי שרי כדין טיפת חלב שנפלה על הרוטב דדי בפעם א' ס' גם כאן די בכך . והרא"ש הצריך ס"פ ס' אזיל לשיטתו מוהר"ם מרוטנבורג דלעיל דכתב כן גבי טיפת חלב שנפלה על הקדרה אבל לפי מה שאנו נוהגין די בפ"א ס' כן נ"ל : (ט) וסיים שם ותדע שהרי תולין בשר לייבש למעלה מן הכירה שמבשלין עליו תדיר אע"פ שהזיעה עולה מן התבשיל של חלב הואיל ואין היד סולדת בבשר מחמת אותו הזיעה אינה אוסרת עכ"ל ובאו"ה כלל ל"ב הא דאסור במחבת שתחת הקדרה ה"מ שהמחבת מגולה אבל כשהוא מכוסה אע"פ שיושב עליה ממש ושניהם רותחין אינו נאסר דהוי כב' קדרות שנוגעין זו אצל זו דשרי עכ"ל וז"ל המרדכי פכ"ה דף תשל"ז ע"א בקדרות שאצל האש א' של חלב וא' של בשר והן רותחות אין נבלע מזו לזו אע"פ שנוגעין כך פסק מהר"ם עכ"ל וכ"כ בהג"מ פ"ט מהמ"א אמנם בהגש"ד בשם מהרא"י משמע דיש להחמיר בכה"ג ועי"ל סימן צ"א גבי דגים שנמצא בהם דגים טמאים ע"ל סימן צ"ג כל דיני כיסוי שעל הקדרה : (י) וכ"כ באו"ה כלל ל"א דאם נפל טיפה על כיסוי קדרה דינו כדין נפל על הקדרה והיינו אם התחיל להרתיח פעם א' דאז עולה הרתיחה עד הכיסוי עכ"ל : (יא) ואין דבריו נראין אלא אפי' בדליכא ס' מיירי ומה שלא כנגד החלב שרי משום דהוי חם לתוך צונן דלא בעי רק קליפה ולכן מה שכנגד החלב אסור ר"ל כדי קליפה והשאר שרי ומ"מ הקדרה אסורה כמו אם נפל טיפה על הקדרה דאע"ג דאיכא ס' הקדרה אסור כדלעיל ואפי' קליפה אינו צריך דהקדרה הוי יותר מכ"ק כנ"ל :

צג (א) כתב בהגש"ד קדרה של חרס שהיה בתוכה חלב צונן ואח"כ בישל בו בשר אם נשתמשו בו בקדרה קודם ששמו החלב לתוכו אינו בולע מהחלב ואם לאו בולע דה"ל ככסוי דאמרינן לגבי י"ב פעם אחת וב' אסור עכ"ל ועי"ל סימן קל"ה ב דאף בי"ב לא נהיגין כן וע"ש : (ב) ע"ל סימן ק"ג מדין נט"ל בהגש"ד כסוי מקדרה של בשר ושמוה על קדרה
של

דרישה

סי' צג [א] **ואם** בישל בה בתוך מעת לעת אסור ז"ל ב"י ומ"מ דברי רבי' סתומים במ"ש ואם בשל בה בתוך מעת לעת אסור דמשמע דלא משכחת לה צד היתר והא ליתא דנהי דבכולה קדרה משערינן ואין מה שבתוך הקדרה ס' כנגד כולה מ"מ הו"ל לפרושי דאינו אסור אלא בנותן טעם וכמ"ש רבי' בסימן צ"ח שהוא דעת הרא"ש והרמב"ן דהיכא דאין האיסור בעין אלא טעם כי הכא בנ"ט שרי דהיינו ע"י קפילא אע"פ שאין בה ששים כנגד הכלי וכ"כ הרשב"א בהדיא ושכן דעת הרמב"ם עכ"ל ולפעד"נ דגרסינן הכא בתוך מעת לעת אוסר ר"ל דכאן אין מקום דין לימוד שיעור האיסור תערובת אלא לקמן בסימן צ"ח ולא בא כאן אלא לחלק דבן יומא אוסר כדינו ע"ד שיתבאר בסי' צ"ח ואינו בן יומו אינו אוסר וגם משמיענו לכתחלה אוסר וק"ל : [ב] כתב בעל העיטור אם בשל חלב בקדרה כו' ויש בה ששים משמע דבשר דבחלב יש ששים נגד כל הקדרה אף שמדברי רבינו בטור א"ח סימן תנ"ב בשם הרא"ש ומדברי בעל התרומות שכתב רבינו בסימן שאחר זה משמע דאין במה שבתוך הכלי ששים נגד כל הכלי (וכן מוכח בסימן צ"ח וכן כתב לקמן סימן קכ"א) וי"ל דאפשר דבעל העיטור סבר כהראב"ד דלא משערינן אלא במה דנפק מהכלי כמ"ש בסימן צ"ח א"כ כשידוע שיעור שבבשר
שנתבשל

פרישה

כנופלת על הקדרה כנגד הרוטב ודוקא כשהתחיל הקדרה להרתיח דאז עולה הזיע ומגיעה לכיסוי ויורד משם אל הרוטב או"ה וש"ד עכ"ה) : (כג) כתב א"א הרא"ש ז"ל מחבת של חלב כו' ואוסרתה כתב בכתבי הר"ר איסרלן סי' ק"ג דשיעור הרחקה אם אין היד סולדת בקדרה של בשר מחמת הזיעה אפי' אם היה הזיעה עולה מותר אם לא שהקדרה רותחת בפני עצמה (וכתב בת"ה סי' ק"ג ולכן תולין בשר לייבש על קדרות של חלב ע"ש עכ"ה.) כתב בהג"ה ש"ד ואם כסו תבשיל של בשר בכסוי של חלב או איפכא צריך ס' כנגד כל הכסוי כו' ע"ש ב"י שהביאו בס"ס צ"ב ומכאן יש ללמוד היתר דאם יש ס' בתבשיל נגד כל הכסוי דמותר ולא אמרינן דאיסור שבכסוי יורד ואוסר גוף הקדרה שמונח הכסוי עליה והקדירה אוסר תבשיל שבתוכה אלא אמרינן הרתיחה עולה מהתבשיל ומוליכה מיד כל הבלוע מכסוי לתוך התבשיל ונתבטל בששים :

סי' צג (א) **קדרה** שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב פירוש לכתחלה אפי' בכלי שאינו בן יומא שחכמים גזרו לכתחלה שאינה בן יומא אטו בן יומא :

(ב) **ואם** בישל בה בתוך מעת לעת כו' היינו געולי נכרים שאסר רחמנא ועד"ר וכ"ל שגרסינן בתוך מעת לעת אוסר כדינו והיינו דתלוי בטעימת קפילא אבל ל"ג אסור דמשמע שום
ודאי

חדושי הגהות

מצאתי כן כ"א בהג"ה סמ"ק : ה תמיה לי כלפי לייא דהא כתב הרא"ש בתשובה שם וז"ל אמנם צריך לידע אם קדרה רותחת מקבלת זיעה דשמא חום הרתיחה מעכבתו מלקבל הזיעה וכו' הרי דהרא"ש מצדד להתיר יותר כשהקדרה רותחת וסתמא קאמר דמשמע אפי' יד סולדת בו משום דרותחת אינה מקבלת הזיעה והיאך החליט מהרא"י להחמיר ולאסור ואפשר לומר דה"ק כשאין הקדרה רותחת ואין היד סולדת בזה פשיטא לן דמותר דמזה לא מיירי הרא"ש כלל אם לא שהקדרה רותחת בזה יש להסתפק אי מקבלת זיעה כדלעיל (כנה"ג) :

צג א הדרישה כתב דבאמת גרסינן בטור ואם בישל בה בתוך מעת לעת אוסר ולא גרסינן אסור אלא אוסר לומר דלא הוי כבישל אחר מעל"ע דהתבשיל מותר אלא הכא אוסר או בנ"ט או בס' :

ב באורח מישור תמה ע"ז דהא לקמן בסימן קל"ה לא משמע כלל דלא נהיגין כן ועיין בכנה"ג ס"ס זה :

(ג) איכא מ"ד מבשל בה ממין שבישל בה עכשיו כיון שהתבשיל מותר טעם הראשון בטל וקדרה נמי מותרת ואיכא מ"ד כיון דקי"ל כלי חרס אינה יוצא מידי דופיו לעולם טעם הראשון אינו יוצא לעולם ואינו יכול לבשל בה ממין שבשל בה עכשיו [ג] וממין הראשון אינו יכול לבשל בה שהרי האחרון אינו בטל (ד) ואין לה תקנה אלא שבירה וכתב הוא שיכול לבשל בה מאיזה מין שירצה [ד] ואני תמה היאך מותר לבשל בה חלב וכי עדיף מהגעלה דאפילו הגעלה לא מהני לכלי חרס שפולט תמיד מעט מעט (ה) והר"ר פרץ כתב אפילו אינה בת יומא ובשל בה חלב אסור אח"כ לבשל בה בתחלה לא בשר ולא חלב לפי שהיא בלוע מבשר בחלב (ו) אלא אם היא של מתכת יגעילנה לאחר מע"ל של בישול שני ואם היא של חרס אין לה תקנה אלא שבירה (ז) [ה] כתב הרשב"א שאם בישל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל בה אח"כ גבינה שכבר נתמעט בה

בשר הבלוע בה וכ"ש שיש לתמוה היאך מתיר לבשל בשר אחר שבישל בה חלב בלי הפסק שום תבשיל בינתים ומהרי"ן ז' חביב כתב שנ"ל שדעת בעל העיטור דאם בישל חלב בקדרה שבישל בה בשר חשיב בישול החלב בה כהגעלה אם נזהר לשפוך אותו חלב מהקדרה קודם שתנוח הרתיחה דמה לי מים הבלועים מאיסור מה לי חלב אסור הלא ודאי כבר הלך לו כל טעם החלב בין מה שקיבל מטעם הבשר בין טעם החלב עצמו דאיידי דטריד לפלוט לא בלע ורבי' יעקב תמה עליו משום דאפילו את"ל שלא נשאר בקדרה טעם חלב לפי שנשפך בעודו רותח אבל טעם הבשר שקבלה תחלה לא יצא כולו והיאך נתיר לבשל בה חלב ע"כ. וא"ת דמשמע מדברי בעל העיטור דאפשר דבחלב שבקדרה יהא ס' כנגד כל הקדרה ומדברי רבי' בא"ח סי' תנ"ב בשם הרא"ש וגם מדברי ב"ה שכתב רבינו סימן שאחר זה משמע דאין במה שבתוך הכלי ס' כנגד כל הכלי י"ל דאיפשר דבעל העיטור סבר כהראב"ד דלא משערינן בכוליה כלי אלא במאי דנפק מיניה הוא דמשערינן כמו שאכתוב בסי' צ"ח בס"ד א"נ בשידע שיעור הבשר שנתבשל בה איירי בעל העיטור דכל כה"ג לדברי הכל לא משערינן בכוליה כלי כמ"ש בסי' צ"ח א"נ משכחת לה שיהא רוחב הקדרה גדולה כ"כ שיחזיק מים שיהיו ס' כנגד כל הקדרה כגון שנחושתה דק ורחבה גדול (ג): והר"ר פרץ כתב אפילו אינה בת יומא ובישל בה חלב אסור אח"כ לבשל בה וכו' כ"כ בהגהות סמ"ק וכתבוהו הגה"מ בפ"ט מהמ"א וכ"כ רבינו ירוחם בסוף אות כ"ח בשם הגאונים וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' קכ"ו וסיים בה אבל ירקות ומיני קטניות מותר לבשל בה ונתן טעם לדבר בשם סמ"ק: כתב הרשב"א שאם בישל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל בה אח"כ גבינה וכו'. ז"ל בת"ה הארוך בסוף הבית הד' שנינו בפ' בתרא דע"ז (עה.) השפוד והאסכלא מלבנן באור ואמרי' עלה בגמרא רמי ליה רב עמרם לרב ששת תנן השפוד והאסכלא מלבנן והתניא גבי קדשים השפוד והאסכלא מגעילן ופריק רבא קדשים היינו טעמא דכל יום עושה גיעול לחבירו ואקשינן אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי וסלקא בקושיא שמעינן מהא דכל שבשל בו לאחר מכאן נפלט מתנו האיסור ונכשר לגמרי עד שהקשו מאי תני בברייתא מגעילן שהרי נגעל בבישול של יום ב' ונכשר לגמרי וק"ל טובא וכי עדיף בישול דיום ב' מהגעלה גמורה ואף הגעלה גמורה הוה קשיא ליה לרב עמרם היאך מכשירתו מה הית' תשובתו של

כיון דבלע היתר השתא דבשלו בה חלב נחלא ונקלש טעם הבשר וכשיבשלו בה עוד חלב לא ישתנה טעם החלב מטעם הבשר שנחלש כבר ונקלש וה"ה איפכא כשנחלש ונקלש טעם החלב לא ישתנה טעם הבשר מפניו דבדבר זה יש להקל יותר בבשר בחלב מבשאר איסורין שהרי בדין נ"ט בר נ"ט וכן בחממו בו מים תוך מע"ל מקילינן בבשר בחלב מהך טעמא דנחלש ונקלש ובשאר איסורין לא מקילינן והלכך שרי לבשל בה חלב ומה שאמר שיכול לבשל בה בשר אם ירצה היינו דוקא לאחר מע"ל שבישל בה עתה חלב דכיון דנ"ט לפגם הוא ומדינא שרי לבשל בה בשר אלא דלכתחלה אסור מדרבנן גזירה שאינה בת יומא אטו בת יומא הכא דיעבד הוא דאי לא שריא ליה לבשל בה לא בשר ולא חלב אין לה תקנה אלא שבירה ולפיכך יכול לבשל בה בשר או חלב מה שירצה דאין כאן איסור מדינא אלא גזירה ובכהאי גוונא דאיכא הפסד ממון ישראל לא גזרו רבנן וה"א בהגהת אשיר"י סוף ע"ז דבקדרה כיון דטעונה שבירה הו"ל כדיעבד ואעפ"כ תמה עליו רבינו דלא עדיף בישול חלב מהגעלה במים רותחין כו' כלומר דאע"ג דהתשובה מכ"ח שאינו יוצא מידי דופיו לעולם איכא למדחי דהתם בלע איסור אבל כאן בלע היתר דנחלש ונקלש מ"מ קשה מהגעלה במים רותחין דנחלש ונקלש טעם בשר ע"י הגעלה וקי"ל דאין שום הגעלה מועלת לשום כ"ח אפילו אינו ב"י לבשל בה חלב לכתחלה ולא חשש רבינו להך סברא דפריסית לדעת ב"ה דחשיב דיעבד מטעם הפסד ממון להפסד מועט לא חששו כדלקמן בסימן קמ"ב וכדאיתא בפרק הערל (דף פ"א) וכן בסוף פ"ק דפסחים א"ל אביי להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ואפילו לרבנן דר"מ בפרק המפקיד (דף ל"ח) דלהפסד מועט נמי חששו מ"מ הכא כדי לקיים גזירת חכמים דגזרו שלא לבשל חלב בקדרה שבשלו בה בשר או איפכא גזירה שאינה ב"י אטו ב"י כ"ע מודים דיש לחזק גזירת חכמים ולא לחוש להפסד מועט ודעת רבינו הוא דכיון דהקדרה היתה מיוחד לבשר תימה הוא להתיר לבשל בה עכשיו חלב אבל לבשל בה בשר לאחר מע"ל שבישלו בה חלב אין זה כ"כ תימה דכיון דהקדרה היתה מתחלה של בשר הדר עביד לה של בשר דמה שבשלו בה פעם אחת חלב בלא מתכוון אין לחוש כיון ששהה מע"ל אחר בישול החלב: כתב הרשב"א שאם בישל ירקות וכו' איכא למידק אמאי תמה רבינו על דברי ב"ה שלא התיר אלא דיעבד ולא תמה על דברי הרשב"א דמתיר

דרכי משה

של חלב אסור הכל ואין שייך נט"ל שהרתיחה עולה ונוגע בכיסוי תדיר ונעשית ב"י העתק מקובץ עכ"ל ואני ראיתי כל רבותי נוהגין כהגהה זו וכן המנהג פשוט במדינתינו שאין פוסקין ט"ל בכיסוי ואני אומר כי דבר זה גורם הפסד ממון ישראל כי הוא דבר רגיל ושכיח והוא חומרא בלא טעם כי מי גרע אותו רתיחה שעולה למעלה אצל הכיסוי מן הרוטב וגוף המאכל עצמו שבתוך הקדרה ומבשל בו ואין לדחוק ולומר דדוקא בקדרה מותר נט"ל דאפשר דאע"ג דפגום פולט מעט ומיד שנפלט נתבטל במאכל ולכן הפליטה אינה מתקבצת הרבה יחד עד שתחשוב לדבר חשוב ומקרי לפגם ושרי אבל גבי הכיסוי דמה שנפלט מן הכיסוי אינו פולט מיד למאכל ואינו מתבטל מיד ומתקבץ יחד על הכיסוי נחשב דבר חשוב כאילו היה בן יומא דזה סברא דחוקה מאוד ואינה כלל דאם כן הוי טעמא נט"ל דשרי משום דמיד שנפלט מתבטל ולא מכח שהוא פגום ואינו נותן טעם ואנן סוף מסכת ע"ז למידין דמשום פגום שרי ולא משום ביטול ופרכינן שם דאפילו לכתחלה לשתרי ומשני גזרה אטו ב"י ודבר ידוע דאילו הוה טעם משום דמיד שנפלט מתבטל לא היה פריך לכתחלה לשתרי דהרי אין מבטלין איסור לכתחלה אלא ודאי דנט"ל הוא שרי משום דהוי כנבילה סרוחה שמותר ועוד יש להוכיח דאין לחלק בין קדרה לכיסוי דאם כן אמאי משני גזירה אטו בת יומא ולא משני גזירה קדרה אטו כיסוי אלא ש"מ דאין לחלק ותו דלא נמצא מקום להומרא זו לא בגמרא ולא בשום פוסק ומחבר בספר ב"י לא חילק בזו ואדרבה באו"ה כלל ל"א כתב בהדיא דאם הכיסוי אינה ב"י אפילו מסירו עתה מקדרה מים נקיים או ירקות רותחין המאכל והקדרה מותר דהרי הכיסוי אינו ב"י והכיסוי אסור דהרי בלע מן הקדרה ע"י הרתיחה עכ"ל הרי לך בהדיא דאין לחלק בין כיסוי לקדרה וגם על הג"ה מקובץ לאו מר בר רב אשי חתים עליה דידעינן דיש לסמוך עליה ולכך אומר אני דהמיקל לא הפסיד והמחמיר כשלו תע"ב אבל אין להחמיר בשל אחרים כלל וכל זה אני אומר במקום שאין מנהג אבל במקום שנהגו להחמיר אין לשנות אבל אם יש צד בעולם להקל עם הטעם של נט"ל אני מיקל בו כי אף שנהגו בחומרא גדולה הזאת הבו דלא להוסיף עליה ואי איישר חילי אבטל המנהג כי מנהג טעות הוא ואין לו טעם לסמוך עליו כן נ"ל עוד כתב באו"ה כלל א' כיסוי קדרה של בשר שהוא על קדרה של חלב ושתחת ונחנונה על קדרה של בשר רותחת ונתנוה על קדרה של חלב שלא התחיל עדיין להרתיח ולא דקדק בכיסוי מתחלה אם היה להלוח בשר דבוק מבפנים הכיסוי או ראה עליו מעט לחלוחית מבשר שעדיין דבוק בו מ"מ אם נזכר מיד והסירו משם קודם שמתחיל הקדרה הולבת להרתיח הכל מותר דהוי דם לתוך צונן ואפילו הקדרה עצמו שרי לכתחלה כשמקנחו או מדיחו למעלה במקום שנגע בכיסוי ואע"פ שהלחלוחית היה חם מ"מ שרי שמה שנפרש מן הכיסוי על הקדרה הוי כב"ש ולא דמי לעירוי דהוי כב"ר דטיפה אדת בת המימתה פוסק ואינו כב"ר ולא היישינן שמא נפל מעט מן הלחלוחית לקדרה דאף אם נפל שם מעט בטל בס' וכ"ש שהכיסוי שרי דאין איסור מפעפע מכלי אל כלי אפילו שניהם חמים כדלעיל סימן צ"ב אטנם אם עשה בהיפך שלקח כיסוי צונן ונתנו על הקדרה רותחת של חלב ודאי אם זוכר והסיר ממנו קודם שהתחיל להרתיח ועדיין הכיסוי יבישה מבפנים שלא התחיל עדיין להזיע הכל מותר ואפילו הכיסוי ב"י אבל אם שהה מעט על הקדרה שיש להוש שמא התחיל כיסוי להזיע והזר ונתייבש מהחום וכ"ש כשהכסוי עדיין לה מבפנים הכל אסור אם הכיסוי ב"י דבעינן ס' נגד כל הכיסוי דלא ידעינן כמה נפק מיניה עכ"ל ובהגש"ד דאף אם הכיסוי נקוב למעלה דינו כשאר כיסוי עכ"ל עוד כתב בהג"ה שם דאם לקח כיסוי מקדרה של בשר רותח וכיסה על הקדרה חולבת צוננת אפ"ה אסור הכיכוי והקדרה דכיון דרותח הוי א"א שלא בלע הקדרה הולבת מן הבשר מידי דהוי אטיפה רותחת שנפלה על הקדרה שבלעה אע"פ שצוננת והתבשיל שבתוך הקדרה שרי הואיל והוא צונן אך נ"ל שיודע בודאי שלא נפל הטיפה מן הכיסוי לתבשיל עכ"ל וכן הביאו ב"י ולא השיג עליו והנה מבואר שהג"ה זו פליג אדברי או"ה בתרתי הדא דהיא אוסרת הקדרה אף על פי שהוא צונן מידי דהוי אטיפה רותחת שנפלה על הכלי ובזו נראה דברי הארוך דהרי כתב טעם הגון דל"ד לשאר עירוי שיפת רותח שנפל על הכלי ולקמן סי' ק"ה מבואר בשם מהר"ם כדברי או"ה השנית דהג"ה זו מצריך דבעינן לידע שלא נפל מן הכיסוי לקדרה והארוך כתב מסתמא דשרי דודאי איכא כ' נגדו ובזה נראה דברי ההגדות דבדם על הצונן לא שייך ס' אלא קליפה ולכן בעינן לידע שלא נפל לשם כלום ואי לא ידעינן סגי בקליפה אי התבשיל הוא דבר יבש ואפשר דאף קליפה לא צריך אבל לא מטעם הארוך אלא דלא מחזקינן לאיסור לחוש שמא נפל לשם דבר דלא ידעינן ואי הוא דבר לח שאין שייך בו קליפה נתבאר לעיל סי' צ"א: (ג) במרדכי ספג"ה כ'

פרישה

ודאי אסור עכ"פ ועד"ר: (ג) איבא מאן דאמר מבשל בה ממין שבישל בה עכשיו שהטעם מבואר שטעם הראשון שהיה בקדרה נתבטל אבל ממין הראשון אסור לבשל בו דמ"מ בלע מחלב כמ"ש בדרישה והכן טעם מאן דאסר לבשל בה בין ממין הראשון בין ממין האחרון אלא שהוסיף לאסור בו גם מין האחרון וכמו שמבאר שהטעם דקי"ל כלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם. וטעם של בעל העיטור שמתיר לבשל בו מאיזה מין שירצה נתבאר הכל בדרישה: (ד) ואין לה תקנה אלא שבירה י"מ מאי תקנה שייך בשבירה ואין זה קושיא דהכי קאמר אין לה תקנה ולכך צריך שבירה וגם יש לדחוק ולומר דה"ק דשבירתו זו היא תקנתו דאז אם ירצה להתיכו ולעשות ממנו כלי אחר בכבשן מותר דמכבשן אש הגדול מלבנו ולא בע"א: (ה) והר"ר פרץ כתב כו' ואין לו תקנה אלא שבירה וכן עיקר מ"ו (ולאו דוקא שבירה אלא דלא להשתמש בהו במין כדלקמן סי' צ"ד עכ"ה): (ו) אלא אם היא של מתכת יגעילנה לאחר מעת לעת של בישול שני הא דהצריך להגעיל לאחר מע"ל משום שהיו רגילין להגעיל במה שמבשל באותו כלי עצמו במים רותחין ע"י גרופא וכמ"ש לקמן סימן קכ"א ומסתמא אין ששים למה שבתוך הכלי נגד הכלי עצמו הלכך צריך להמתין עד אחר. מעת לעת כדי שיבטל הטעם ודוקא של בישול השני דאף אם ימתין אחר מע"ל של בישול הראשון כלא הוא נאסר ע"י בישול שני והלכך צריך להמתין עד אחר מע"ל של בישול שני: (ז) כתב הרשב"א שאם בישל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל בה אח"כ גבינה כו' הטעם דהואיל ונקלש טעם הבשר ע"י ירקות קודם שנאסר שוב אין האיסור חל על דבר מועט משא"כ בקדרה שבלע דבר האסור דאין לומר שנקלש האיסור דהרי המים נעשה נבילה ומה שחוזר לתוכו כאילו הוא גוף האיסור ועד"ר גם שם כתבתי דרבי' לית ליה הא דרשב"א:

כתובב

דרישה

שנתבשל בה איירי ב"ה דלכל כה"ג לא משערינן אליבא דכ"ע בכל הכלי כמ"ש בסימן צ"ח (וז"ל רש"ל ויש לפרש כוונת הטור במ"ש שיש בה ששים בחלב כנגד כל חתיכת הבשר שנתבשל בתוך מעת לעת בתוך הקדרה כי אז אין לשער ששים כנגד כל הקדרה רק כנגד כל הבשר וכן לקמן בסימן צ"ד גבי בצלים או ירקות הבלועים מבשר כו' עכ"ה) א"נ משכחת שיהא רוחב הקדרה גדול כל כך שיחזיק מים שיהא ששים כנגד כל הקדרה כגון שנחושתה דק ורחבה גדול ב"י: [ג] וממין הראשון אינו יכול לבשל כו' וא"ת הלא כ"ש הוא ממ"ש שאינו יכול לבשל ממין השני אע"פ שהכ"ל שנגעל טעמו מהחלב כ"ש מין ראשון דאסור ויש לומר דמיירי בשעירו החלב ממנו ברתיחתו וכמ"ש בסמוך דאז לא בלע החלב: [ד] ואני תמה היאך מותר לבשל בה חלב כתב מהרי"ן חביב נ"ל שדעת בעל העיטור דחשיב בישול החלב בה כהגעלה כיון שיש ששים אם נזהר לשפוך אותה חלב מהקדרה קודם שתנוח הרתיחה דודאי כבר הלך לו כל טעם החלב בין מה שקיבל מטעם הבשר בין טעם החלב עצמו דאיידי דטריד לפלוט לא בלע. ורבי' יעקב תמה עליו משום דאת"ל שלא נשאר בקדרה טעם כיון שנשפך בעודו רותח אבל טעם הבשר שקבלה תחילה לא יצא כולו והיאך מותר לבשל בה חלב עכ"ל ובזה מיושב למה לא פריך רבי' עליו היאך מותר לבשל בה בשר. וב"י תירץ דלרבותא נקט האי תמיה היאך מותר לבשל בה חלב וכל שכן שיש לתמוה היאך מתיר לבשל בה בשר ע"ש (שכ"כ ב"י קודם שהביא דברי מהרי"ן חביב). והנה מ"ש מהרי"ן חביב שכבר הלך כל טעם החלב ר"ל לפי שבא ליתן טעם על שריותא דבעל העיטור דהתיר לבשל בה בין בשר בין חלב והתרווייהו קשה הא בתוך חלב זה יש טעם של עצמו שהוא טעם חלב ויש בה טעם בשר שקבלה מהקדרה וחוזר ונאסר הקדרה מהחלב וא"כ יאסר לבשל בה בין בשר בין חלב ע"ז תירץ וכתב דלא קבלה הקדרה מהחלב שום טעם אלא כבר הלך לו כל טעם החלב ר"ל שני הטעמים. ויש לדקדק לדעת מהרי"ן חביב ז"ל שכתב שמיירי בשפך החלב מהקדרה קודם שנחה מרתיחתה א"כ לא בלע הקדרה כלום מהחלב וקשה לדעת שניהם למה אסרו לבשל בה בשר וי"ל דמדמו לה לבשר שנפל לתוך היורה רותחת שנתבאר בר"ס צ"ב שהחלב נאסר מן הבשר כשאין בה ס' לבטל טעם הבשר אע"פ דמיירי נמי התם שסלקו קודם שנח מרתיחתו אלא משום דאמרינן דנהי דאין החלב בולע מן הבשר טעם החלב שנבלע בבשר טעם בשר מיהא בולע החלב ממנו וכמ"ש שם והה"נ הכא אמרינן נהי דאין הקדרה בולע טעם בשר שפלט טעם חלב מיהא בולע ובעל העיטור סבר דאין הקדרה בולע כלום בשעת הרתיחה והא דנאסר התם החלב כשאין ששים נגד הבשר התם שאני לפי שהבשר רך ונימוח ונשאר בחלב מה שנמוח ממנו ומזה הטעם נמי נאסר שם הבשר ולא אמרינן הואיל וטרוד לפלוט אינו בולע דהא אינו פולט כלום אלא נימוח בתוכו. אבל קשה מיהו לבעל העיטור דנהי דבשעת רתיחה אין הקדרה בולע החלב מ"מ קודם שהתחיל להרתיח בלע מהחלב ואותו חלב אין הקדרה פולט בשעת רתיחה כמו שאמרינן לעיל גבי בשר שאין הבשר פולט בשעת רתיחה מה שנבלע בו מהחלב ומש"ה החלב מותר כשיש ששים לבטל טעם הבשר ולא אמרינן שנאסר במשהו מכח מין במינו שחוזר ובולע מהחלב שבבשר משום שאין הבשר פולט אותו החלב א"כ הה"נ בקדרה שאינו פולט אותו וליתסר וי"ל דדוקא גבי בשר שיש בו טעם שלו דאמרינן הואיל ופולט טעם דידיה אינו פולט הטעם הבלוע בו אבל קדרה שאין לה טעם רק ממה שבלע אמרינן דכח הרתיחה מפלטת כל מה שבלעה: [ה] כתב הרשב"א שאם בשל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל בה אח"כ גבינה כו' בת"ה הארוך בסוף בית ד' הביא הא דתנן בפרק בתרא דע"ז השפוד והאסכלא מלבנן באור ואמרינן עלה בגמרא והתניא גבי קדשים השפוד והאסכלא מגעילן (פי' שבלועות מקדשים ונעשה הבלוע בהם נותר) ופריק רבא קדשים ה"ט דכל יום עושה גיעול לחבירו (פי' הואיל ומבשלין בהן בכל יום אותו הבישול נעשה הגעלה ליום שלפניו) ואקשינן א"כ הגעלה נמי לא ליבעי וסלקא בקשיא שמעינן מהא דכל שבשלו בו לאחר מכאן נכשר לגמרי עד שהקשו אמאי תני בברייתא מגעילן שהרי נגעל בבישול יום ב' ונכשר לגמרי עכ"ל. ודקדק הרשב"א שם דמתחלה פריך תנן מלבנן כו' והתניא

בה כח בלע הבשר ונקלש עד שאין ראוי לחול עליו שם איסור בשר בחלב בד"א כשבלע היתר כמו שאמרנו אבל בלע דבר אסור לעולם הוא באיסורו עד שיגעיל הראוי להגעיל וילבן הראוי ללבן ע"כ:

צד (א) התוחב כף חולבת בקדרה של בשר או איפכא משערינן בכל מה שתחב ממנה בקדרה דלא ידעינן כמה נפיק מיניה (ג) וה"ר פרץ כתב שאם הכף של מתכת משערינן בכולו אף מה שלא נכנס ממנו בקדרה משום חם מקצתו

חם

דמתיר אפילו לכתחלה ונראה דכיון דהרשב"א כתב עד שיגעיל הראוי להגעיל וילבן הראוי ללבן אלמא דלא מיירי בכ"ח אלא בכלי עץ ומתכות דמהני בהו הגעלה ולכן מתיר אף לכתחלה לבשל בו חלב דכיון דנחלש ונקלש טעם בשר ע"י בישול ירקות חשיב כמו הגעלה ולפיכך לא הוה קשיא עליו וכי עדיף מהגעלה ודבר פשוט הוא שזו דעת רבינו ובב"י נראה ג"כ שכך הוא מסקנתו ע"ש ומ"ש הרשב"א אבל בלע דבר איסור לעולם הוא באיסורו וכו' עי"ל בסימן קכ"א שמביא דעת הרשב"א דמחלק דבאיסור דבריהם שאין לו עיקר מן התורה אף בכ"ח מועיל הגעלה בקדרה דלאו ב"י ע"ש: וז"ל הגה"ת ש"ד סי' ל"ה כסוי מקדרה של בשר ושמו אותו על קדרה חולבת אסור הכל ואין שייך נט"ל שהרתיחה עולה ונוגע בכסוי תדיר ונעשה בן יומו הועתק מקוב"ץ עכ"ל ומכאן למדו מורי הוראה להחמיר לאסור בכסוי אע"פ שאינו בן יומו כאילו היה בן יומו ומיהו דוקא שהרתיחה עלה עד הכסוי עד שהכיסוי היה מזיע הא לאו הכי אינו אוסר אפילו היה בן יומו אמנם דבר קשה הוא להשחית ממונן של ישראל בכדי על פי קצת סברא בלי ראיה לומר דלפי שהרתיחה עולה תדיר ומזיע נדבק הזיעה בחוזק וחשיב כאילו היה שמנונית בעין וכ"ט לשבח אעפ"י שאינו בן יומו ולכאורה יש לשמוע למי שמפרש דהך הגה"ה מדברת בכסוי שעושין מבצק לכסות הקדרה דאותה זיעה שנבלע בבצק אפילו אינו ב"י חשוב כ"ט לשבח דדוקא הבלוע בכלי עץ ומתכות חשוב לפגם אחר מע"ל אבל לא בבצק ועל כן אין להחמיר בכסוי יותר משאר כלים שאינן ב"י כשהם נקיים ואין בהם שום ממשות איסור דשרינן להו והכי נמי גבי כסוי וכך הוא דעת מהרש"ל והרב בהג"ה ש"ע ובת"ח שלא להחמיר בכך וגם אנכי נמשכתי אחריהם עד עתה דנראה לע"ד שהוראה זו יש לה יסוד ע"פ פר"ת שכתב לתרץ דהא דתניא אם טח התנור באליה כל הפת אסורה עד שיסיק את התנור דקשה למה לי עד שיוסק בקינוח סגי דהו לא הוי אלא כנ"ט בר נ"ט ותירץ ר"ת דשומן שעל החרס אינו יכול להתקנח יפה ומכאן למדו לכיסוי של חרס דאף לרוב רבותינו שחולקים אתירוץ ר"ת ותופסים עיקר דהחרס נמי מתקנח יפה וכמפורש בדברי הרא"ש והר"ן ויתבאר בסוף סי' צ"ה בסייעתא דשמיא מ"מ בכסוי של חרס שהרתיחה עולה ונוגע בכסוי תדיר עד שהזיע נדבק ואינו יכול להתקנח חשוב כל כסוי כאילו הוה בן יומו ואוסר עד ס' וכיון שאין בשום קדרה ס' כנגד הכסוי אסור כל התבשיל ומיהו הכל לפי הכיסוי ישן או חדש ומי שאינו בקי אל יזוז ממנהג בעלי הוראה הקדמונים שהחמירו מיהו נראה דאף בקדרה של חרס כיון שכתב הרא"ש צריך שיאמר ברי לי שלא היה שם שומן דבוק בה אלמא דרגילות הוא שאין השומן יכול להתקנח ממנו צריכים ג"כ מורי הוראה לדקדק הרבה אף בקדרות של חרס שאינן ב"י אם לא דבוק מן המאכל כי רוב פעמים נדבק בחוזק ע"י האור שנשרף המאכל ונדבק בחרס אי נמי דהויא קדרה ישנה שנדבק בה טובא וא"א להתקנה יפה:

צד התוחב כף וכו' איכא למידק דבתחלת סימן צ"ב כתב רבינו היכא דלא קדם וסלקו גם החלב אסור לרש"י דמין במינו במשהו ואם כן גבי כף הוה ליה לאשמועינן נמי היכא דתחב ב' פעמים דלרש"י אפילו איכא ב' פעמים ששים אסור הכל דכיון דמין במינו במשהו אם כן בתחיבה הראשונה נאסר הכף משום בשר בחלב וכל הנפלט ממנה בין טעם חלב בין טעם

בשר

של רבא דאמר בכל יום ויום נעשה גיעול והלא ליבון הוא צריך כמו ששנינו במשנתינו והליבון הוא שיהו הניצוצות מתוזין הימנו ועוד הא קי"ל בכלי מתכות חם מקצתו חם כולו שאיסור הנבלע מתפשט בכל הכלי וצ"ל דה"ק דקדשים היתירא בלע וכיון שבישל בו קודם שיבא לידי איסור נותר כבר נקלש ונחלש האיסור כ"כ ע"י בישול זה הב' עד שלא נשאר בו אלא בלע מועט ואין לחול עליו שם נותר על דבר בלוע מועט כזה וכענין שאמרו לענין בשר בחלב בדגים שעלו בקערה של בשר שמותר לאוכלם בכותח משום שכיון שטעם הבשר שקלטו הדגים נקלש ונחלש כ"כ קודם שיבא לידי איסור בשר בחלב וכן הבלע שנתפשט בכל הכלי אינו אלא דבר מועט ועם בישול זה הב' אף על פי שאין האור מגיע לכולו מ"מ גם הוא ע"י חם מקצתו חם כולו מתמעט קצת עד שלא נשאר בכל השפוד שום בלע שיהיה ראוי לחול עליו שם נותר אבל קודם שבישל בו שנית דבלע מרובה וראוי לחול עליו שם נותר בתוך דופני הכלי וכן כלי שבלע איסור גמור לעולם אין נכשר עד שיגעיל הראוי להגעיל וילבן את שראוי ללבן דמתחלתו איסור גמור היה ועד שנפלט ונגעל לגמרי איסור מיקרי ולפיכך אף ע"פ שבישל בו לאחר מיכן פעם או שתים אין יוצא מידי דופיו עד שיגעילנו כדרכו ואם דבר שדרכו ללבן עד שילבן והלכך כל שבלע היתר כגון שפוד או קדרה של מתכת שבישל בה בשר ואח"כ בישל בה ירקות או דגים הרי נקלש בלע הבשר שבו עד שאין ראוי לחול עליו שם איסור בשר בחלב ומותר לבשל בו גבינה אבל כלי שבלע איסור גמור אין נכשר לעולם עד שיכשירנו הכשר גדול כדתנן את שדרכו להגעיל יגעיל ואת שדרכו ללבן ילבן עכ"ל. ומשמע שבישל בה ירקות דנקט הרשב"א לאו דוקא דה"ה הרתיח בה מים אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך להרתיח מים לא לבשל בהם שום דבר:

ואיכא למידק מאי איכא בין האי דהרשב"א למה שכתב בעל העיטור דאיכא מ"ד מבשל בה ממין שבישל בה עכשיו כיון שהתבשיל מותר טעם הראשון בטל וקדרה נמי מותרת שרבינו תמה עליו ולא תמה על הרשב"א ואין לומר דע"כ לא שרי הרשב"א אלא בשבישל בה ירקות אבל בבישל בה חלב כההיא דבעל העיטור לא דהא כיון שיש בה ס' ליכא לפלוגי בין חלב לירקות שהרי טעם בשר שבה אינו אוסר בחלב זה יותר ממה שהוא אוסר בירקות וגם אין לומר דלא שרי הרשב"א אלא בכלי שטף אבל לא בכלי חרס שבליעתו מרובה כדשרי בעל העיטור דמ"ש הא טעמא דיהיב. רבינו למיסר בכלי חרס היינו משום דאפילו הגעלה לא מהניא ביה שפולט תמיד מעט מעט ובכלי שטף נמי כל שלא הוגעלו כראוי שייך האי טעמא שהרי עדיין נשאר בהם מבלע האיסור והוא נפלט תמיד מעט מעט ודוחק לחלק ביניהם משום דכלי חרס בליעתו מרובה מכלי שטף דכיון ששניהם בלועים מאיסור והם פולטים תמיד מה לי בלועים מעט מה לי בלועים הרבה ומיהו איכא למימר דלא מהני טעמא דנחלש ונקלש טעם האיסור ע"י בישול זה הב' אלא בכלי שטף שבליעתן מועטת אבל לא בכלי חרס שבליעתן מרובה עד שאמרו בו שאינו יוצא מידי דופיו לעולם וכיון שכן אפילו לאחר הגעלה גמורה ה"ה ככלי שטף שלא הוגעל כלל ולא בישלו בו ירקות שאסור לבשל בו חלב: **ורבינו** ירוחם כתב דברי הרשב"א בשם הפסקים ואח"כ כתב כדברי הר"פ בשם הגאונים ונראה מדבריו דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ולפי זה צ"ל שהוא סובר דע"כ לא שרי הרשב"א אלא בשבישל בה ירקות וכיוצא בהם אבל בבישל בה חלב לא דאע"ג דכל שאינה בת יומא או שיש בחלב ס' כיון דחלב שרי הו"ל כבישל בה ירקות מ"מ כיון דחלב הוא אסור בבשר אינו בדין שיהא הוא הגורם היתר (ד) לקדרה בשר לבשל בה חלב א"כ דדוקא במים הוא דקאמר הרשב"א שיש בהן כח להקליש ולהחליש בלע האיסור אבל חלב אין בו כח להקליש כ"כ בלע האיסור ומיהו מדברי התוספות (והרא"ש) בפרק כ"ה משמע דלית להו הא דהרשב"א שכתבו (דף קי"ב.) בשמעתא דדגים שעלו בקערה דההיא דסוף ע"ז דכל יום נעשה גיעול לחבירו טעמא משום דמין במינו בטל ברוב מדאורייתא וכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא וכ"כ ג"כ ספר התרומה וסמ"ק (ה) וכ"כ ממ"ש רבינו בסימן שאחר זה בשם ס' התרומות אע"ג דבשאר איסורין קדרה של איסור ששהה מע"ל וכו' בבשר בחלב אינו כן וכו' חלב מותר אע"ג שהוא מע"ל לחימום המים משמע דלית ליה דהרשב"א דא"כ דעדיפא מיניה ה"ל לאשמועינן דמותר לבשל בה חלב לכתחלה אחר שהורתחו בה המים וכן למה שאכתוב בסימן שאחר זה בשם סמ"ק גבי תחיבת כף לית ליה דהרשב"א כלל אם לא ע"פ טעם ראשון שכתבתי לדברי ר"י: **כתב** בהגש"ד בשם המרדכי פרק אין מעמידין התיר ר"י הלבן בשר שנתבשל בקדרה של חלב והיה בה חלב כל הלילה ואומר כיון דבלוע פעם ראשונה וב' וג' מקודם לכן לא בלע הלילה כלל וחלב שבלע מקודם לא אסור דנ"ט לפגם הוא ע"כ: כתב ר"י אם עירה יורה של בשר רותח לתוך כלי נחשת של חלב א"צ הגעלה דכלי נחשת לא בלע אא"כ האור מהלך תחתיו וכתב שכן הסכימו הפוסקים ודקדקו מכמה דוכתי ע"כ. ומיהו להרשב"א שסובר דאפילו למ"ד כלי שני אינו מבשל מבליע ומפליט הוא וכמ"ש בסימן ק"ה משמע דצריך הגעלה:

צד התוחב כף חולבת בקדרה של בשר או איפכא משערינן בכל מה שתחב ממנה בקדרה דלא ידעינן כמה נפק מיניה כלומר הא דבעינן לשעורי בכל מה שתחב ממנה ולא סגי לן לשעורי בטעם בשר הבלוע במה שתחב ממנה ונפלט לתוך החלב או איפכא ה"ט משום דלא ידעינן כמה

נפיק

דרכי משה

ג' ראבי"ה כיצד משערינן נגד כלי האיסור מביאין כלי מלא מים וממלאין הקדרה האסורה באותן מים עצמן ויתן הקדרה האסורה באותו כלי גדול והמים היוצאים הן שיעור דופני הקדרה האסורה ואח"כ ימדוד המים המבטלים אותו אם יש בהן ס' או לאו עכ"ל ולפ"ז נראה תי' אחרון של ב"י הוא העיקר דהרי ס"ל לראב"י דמשערינן בכל דופני הכלי ואפ"ה ס"ל דמצינו ס': (ד) ולכן לא מתמיה רבינו בעל הטור על הרשב"א כמו שמתמיה על ב"ה וזה הישוב הוא העיקר: (ה) ונ"ל דמ"מ בעיקר דינא אפשר דל"פ ע"כ לא הביא הטור רק דברי הרשב"א:

כתב

דרישה

וסתניא גבי קדשים מגעילן משמע דקשה ליה ליצטרך נמי ליבון ולא סגי ליה בהגעלה וכי משני כל יום עושה גיעול לחבירו פריך א"ה הגעלה נמי לא ליבעי וסלקא בקושיא דמשמע שא"כ אף הגעלה וכי עדיף הא דכל יום עושה בישול לחבירו מהגעלה אלא דמעיקרא ס"ד דמקשה שבאו לידי איסור נותר פריך שפיר למה מועיל הגעלה ליבעי ליבון כדתנן במתני' וכי משני כל יום עושה גיעול לחבירו כמה שלא בא לידי איסור נותר דכל יום מפליט מה שבלע ולא בא לידי נותר ועל המעט הנשאר לא חל איסור נותר פריך שפיר הגעלה נמי לא ליבעי כמינו למידין מזה דקדרה שבלוע מהיתר אמרינן ע"י בישול נקלש הטעם ולא בא אח"כ לידי איסור אותו המעט הנשאר אבל דבר הבלוע מאיסור לא אמרינן נקלש הטעם ואינו יוצא מידי איסורו ע"י בישול עד שיגעיל הראוי להגעיל וילבן הראוי להלבן. ועיין בא"ח סימן תנ"ב ששם כתב רבינו בשם הרא"ש דאם בא להגעיל בע"פ אחר שש דיגעיל תחילה היורה וקשה מאי מועיל הגעלה ליורה כיון שאין במים ס' כנגד כל עובי היורה והרא"ש מפרש הטעם בס"פ ג"ה כטעמא דרשב"א הנ"ל משום דנקלש הממון שביורה שהרי לא אמר הרשב"א דינו אלא כשבלע היתר אבל לא כשבלע איסור וחמץ איסור הוא דהרי לוקין עליה אמר שש כמבואר בא"ח סימן תמ"ג וצ"ל דשאני התם דהגעיל היורה הגעלה גמורה וכבר כתבתי דלדעת הרא"ש והרמב"ן א"צ ס' נגד כל הכלי כ"א ע"י טעימת קפילא כל היכא שאין האיסור בעין אלא טעמו של כלי. משא"כ הכא דלא נתכוון להגעיל אלא בישל בה ירקות ויכול להיות דלא סגלה רתיחה ולא היה הכלי מלא ומש"ס בעינן דוקא שיהא בלוע היתר וק"ל. ועי"ל דשאני התם דיש בלבול וקליפה טפי מחמץ ליורה ומיורה למים וממים חוזר ליורה ומהיורה לתוך הכלי שמגעילין בו ועדיין אין בו ועדיין אין בו איסור אכילה עד שחוזרין ומבשלין בהכלי שנגעל. והיותר נראה דשאני הכא דבשעה שבלע הכלי היה שם איסור עלה מש"ה אמרינן דנשאר באיסורו משא"כ בחמץ דבשעה בליעה היה שם היתר עלה עד עתה ההר שעה ו' מש"ה ניתר טפי דומה למ"ש בסי' צ"ד דמש"ה נשאר הכף באיסורו אף אחר מע"ל משום דבשעה [illegible]

פרישה

סי' צד (א) **התוחב** כף חולבת כו' משערינן בכל מה שתחב כו' כתב רמ"א אם הכף בן יומא דהיינו ששמשו בו בכלי ראשון תוך מע"ל וצריך לשאול אמר זה ש"ד וכ"כ בת"ח כלל פ"ה דין א' בסופו עכ"ה) : (ב) והה"ר פרץ כתב שאם הכף של מתכת כו' משום חם מקצתו חם כולו כתב מ"ו ואין נוהגין כן מהרא"י והטעם דאף שהוא חם כולו מ"מ

חם כולו [א] (ג) ואם תחב הכף בקדרה ב' פעמים ולא נודע בנתיים צריך א ב' פעמים ס' (ד) ואם יש ס' לבטל הכף הקדרה והתבשיל מותרים אבל הכף אסור בין עם בשר בין עם חלב לפי שהיא בלועה מבשר בחלב ואפילו בדיעבד אוסרת אם חזרו ותחבוה בין בבשר בין

נפיק מיניה הילכך בעינן לשעורי בכל מה שתחב ממנה ומיהו היכא שידוע כמה בלעה כגון שהיתה חדשה וניער בה כזית חלב ואח"כ תחבה בקדירת בשר או איפכא כיון שידוע שלא היתה בלועה אלא מכזית א"צ לשער אלא בכזית וכבר כ"כ רבינו בסימן צ"ח (א). וסברא זו דלא מצרכא לשער אלא במה שתחב ממנה ולא מפלגא בין של עץ לשל מתכת וסברת הר"פ דמצריך בשל מתכת לשער בכולו משום דכלי מתכת חם מקצתו חם כולו שתיקן כתב סמ"ק בסימן רי"ד אבל בש"ד כתב סתם כסברא ראשונה (ג) ונותן טעם דאע"פ שחם מקצתו חם כולו מ"מ לא אמרינן דהוליך בליעתו וכ"כ שהוא דעת בעל התרומה וגם ממ"ש סמ"ק בסי' ר"ה אין ראיה דהתם הגהות ר"פ הוא ולטעמיה אזיל כמו שאכתוב בסוף סימן זה: (ב"ה) כתב רבינו ירוחם בשם הראב"ד בקדרה או כף של חרס שאינו חוזר להיתרו משערינן בכולו אבל קדרה של מתכת או כף או קערה של עץ אומדים כמה איסור יוצא ממנו באומד יפה ולא משערינן בכולו והרמב"ן כתב דאין נראה לו לחלק אלא בכולהו משערינן בכולה ובסימן צ"ח אכתוב שהסכימו הפוסקים כדברי הרמב"ן ומיהו היכא דלא ניער בכף אלא מעט חלב ותהבה בקדרה של בשר אין משערין אלא באותו חלב שניער ולא בכל הכף:

ואם תחב הכף בקדרה ב' פעמים ולא נודע בנתיים צריך ב' פעמים ששים וכו' עד כיון שלא היתה בת יומא הכל בסמ"ק סימן רי"ד:

ומ"ש ולא נודע בנתיים נראה שהטעם מפני שאם נודע בנתיים בחד זימנא ס' סגי דבשעה שנודע כבר נתבטל האיסור בס' וכשחזר ותחב פעם ב' בס' ב בטל הוא באותם הס' ואף האיסור שנפל בתחלה מצטרף עם ההיתר להעלות את האיסור שנפל שנית וכדתנן בערלה פ"ב הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה וחילוק בין ידע בנפילת האיסור בנתיים ללא ידע מבואר בפ"ה דתרומות סאה תרומה שנפלה לק' ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת ה"ז אסורה והביאו זה הרא"ש בפג"ה סמוך לדין חתיכה הראויה להתכבד ודין יבש ביבש: וכתב עוד בסמ"ק ויש לתמוה כשהכף בת (ב"ה) כתבתי בס"ס ק"ט ועיין במ"ש בס"ס צ"ט: יומא ויש ס' מן הכף דאמרינן דהקדרה מותרת והכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב ולמה כיון שיש ס' בקדרה מן הכף א"כ יחשב

בשר ה"ל חלב נבלה ובשר נבלה וכשחזר ותוחב אותו בין לקדרה של בשר בין לקדרה של חלב ה"ל מין במינו חלב נבלה בחלב של היתר א"כ בשר נבלה בבשר של היתר ומין במינו במשהו אא"כ דאיכא בקדרה מינו ושאינו מינו דקי"ל כל מין במינו וד"א סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו וה"א במרדכי פכ"ה ע"ש תשובת רש"י וכן בהגהותיו לשם. ויש לייישב דרבינו תופס עיקר כמ"ש במרדכי פג"ה ע"ש ראב"ן דכתב בדין נפלה טיפת חלב רותחת על דופן קדרה של בשר הספותה אלל האש דלא אמרינן דטיפת החלב כשנבלע בדופן הקדרה נותנת טעם לרוטב הנבלע בה וכי הדר נפיק לה הרוטב לתוך הקדרה הוי מין במינו לאסור במשהו דלא אמר ר' יהודה אלא בחתיכה שנפל עליה טפת החלב דטעם בשר בחלב הוא בעין אבל חלב הנבלע בדופן אינו אוסר את הרוטב שנבלע בה לאסור את מינו שבקדרה כשנפלט לתוכו דהא אינו בעין לפ"ז בכף נמי אין החלב הבלוע בכף אוסר טעם הבשר הבלוע בכף וכן אין הבשר הבלוע אוסר את חלב הבלוע לענין שיהא הנפלט ממנו לקדרה של בשר או חלב מין במינו ובמשהו אלא אמרינן טעם החלב הנבלע בכף וחלב שבקדרה מצטרפין לבטל את טעם הבשר הנבלע בכף וה"ה כשחזר ונתחב לקדרה של בשר מצטרף טעם הבשר שבכף עם הבשר שבקדרה לבטל טעם החלב שבכף והביא ראב"ן ראיות ברורות על זה ע"ש וצ"ל דתשובת רש"י דלעיל אינו אלא לייישב הוראת רבו ר"י הלוי דהיה אוסר מטעם מין במינו ובמשהו אבל אפשר דאיהו לא ס"ל אלא כראב"ן ואפילו את"ל דרש"י גופיה נמי אוסר מכל מקום כיון דרבינו ס"ל כראב"ן דאפילו לרבי יהודה דמין במינו במשהו אפ"ה גבי איסור בלוע בהיתר בלוע לא אמרי' דהוי במשהו אלא בס' לפיכך סתם דבריו כאן גבי כף וכן בטיפת חלב הנופלת על דופן הקדרה לעיל בסימן צ"ב דבטל בס' ולא הזכיר סברא אחרת דמחמיר בזה:

ואם תחב הכף ב' פעמים ולא נודע בנתיים וכו' כ"פ בסמ"ק ולמד כך מפ"ה דתרומות דתנן סאה של תרומה שנפלה לק' של חולין ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת ה"ז אסורה ור"ש מתיר ומפרש בירושלמי ר"ש אומר ידיעתה מקדשתה ורבנן אמרי הרמתה מקדשתה פי' לר"ש היכא דנודע לו בנתיים כיון שסופו להרים כמורם דמי ומותר הכל אבל קודם ידיעה לא התיר ומדר"ש נשמע לרבנן בשאר איסורים דלא בעו הרמה שהידיעה גורמת ההיתר כ"כ הרא"ש פ' ג"ה מיהו צריך להתייישב דשמא שאני גבי תרומה דנפלו ב' שאין זה אחר זה אבל הכא דאין כאן אלא כף אחת דאפילו את"ל דבתחיבה הראשונה נפלט ממנו כ"ט חלקים ונשאר בתוכו חלק אחד מן האיסור ונכנס בתוכה כ"ט חלקים מן היתר שבקדרה ונעשה הכל נבלה וכשחזר ותחבו צריך עוד ס' לבטל מה שנעשה נבלה מ"מ אין זה אלא לר"ת דאף בשאר איסורין אמרו חתיכה נ"כ אבל לה"ר אפרים לא אמרי' חתיכה נ"כ אלא בבשר וחלב ואף בבשר בחלב הלא לרמב"ן לא אמרי' חנ"כ גבי איסור בלוע והיתר בלוע כדפירש' בסמוך ועי' בת"ה סי' קפ"ג פסק להקל דא"כ לשאול אם תחבו בו ב' פעמים ואפילו ידעי' דתחבו בו ב' פעמים א"כ אלא פעם אחת ס' דסמכינן אהא דרמב"ן אלא דקשיא ליה דשמא אין ראיה מרמב"ן דהתם ודאי מה שבקדרה ושבדופני הקדרה חשוב הכל אחד דנגעי ומחברי אהדדי אבל כאן יש לחוש שלאחר שהוציא הכף מן הקדרה בעודו חם פלטי ובלעי מהדדי מה שבתוכו ולהא לא מצטרף מה שבקדרה לבטל ותירץ י"ל דלאחר שהוציאו הכף מן הרותחים כל הבלוע בתוכו חשוב כמו בכלי שני ולא בלע עכ"ל. ותימה כיון דרוצה להביא ראיה מדברי רמב"ן לסתור הפסק דה"ר פרץ א"כ צריך שתהא הראיה מוכרחת וכיון דהשיב הוא עצמו ואמר דליכא ראיה דשאני התם דחשיב הכל אחד דנגעי ומחברי אהדדי וכו' היאך בא אח"כ לדחות הדחייה במאי די"ל דלאחר שהוציאו הכף מן הרותחים כל הבלוע בתוכו חשיב כמו בכלי שני ולא פלט ולא בלע דאע"פ די"ל כך מ"מ דילמא לא מסתבר לומר דמיד שהוציאו מן הרותחים יהא חשוב כמו בכלי שני אלא דינו כקדרה רותחת שהעבירו מן האש דדין כ"ר יש לו ולא כ"ש וכך הוא האמת וכ"כ בא"ו הארוך כלל כ"ז סימן א' וכ' ע"ש כי האריך והשתא הדרא קושיא לדוכתא מנ"ל לסתור פסק מפורש מהרב רבינו פרץ כיון דלא אשכחן מאן דפליג עליה בפירוש גם מה שמחלק מהרא"י דלא קאמר הר"פ אלא בכף בשר שתחבו בחלב אי נמי איפכא אבל בשאר איסורין מודה ה"ר פרץ דלא בעינן ב' פעמים ס' לפע"ד לא נראה כך אלא איפכא מסתברא והוא דנראה דמה שהקדמונים דחאו להך דה"ר פרץ מהלכה הוא לפי שנמשכו אחר דברי הרשב"א שהביא רבינו בסימן הקודם דלאחר בישול ירקות נחלש ונקלש כח בלע הבשר וכו' ולאו דוקא בישול ירקות אלא ה"ה אם בשלו חלב וכמ"ש ב"י דהיכא דאיכא ס' ליכא לפלוגי בין חלב לירקות ומה שרבינו תמה על ב"ה ולא על הרשב"א היינו משום דלא תמה אלא על מה שהתיר בכ"ח דלא מהני הגעלה אבל בכלי עץ ומתכות דמועיל הגעלה מהני נמי טעמא דנחלש ונקלש ואע"ג דפשיטא הוא דאין אנו נוהגים כמותו להתיר לכתחלה מכל מקום ודאי כדאי הוא הרשב"א לסמוך עליו בדיעבד והשתא לפ"ז בכף של עץ ומתכות של בשר שתחבוה בחלב ואית ביה ס' שכבר נתמעט בה כח בלע בשר ונקלש עד שאין ראוי לחול עליו שם איסור בשר בחלב פשיטא אם חזר ותחבוה בחלב שאין שם איסור בשר וחלב ואין צריך ב' פעמים ס' דאפילו לא הוה שם ס' כלל כנגד הכף היה נראה להתיר דיעבד כיון דאין שם כלל איסור מבליעת טעם בשר כיון שנחלש ונקלש ואפי' לכתחלה אין איסור לחזור ולתוחבו בחלב אפילו אין שם ס' כנגד הכף לדעת הרשב"א אלא דאפי' את"ל דלכתחלה יש להחמיר שלא לחזור ולתוחבו בחלב בפחות מס' מ"מ בדיעבד אין לאסור בחזר ותחבו בפחות מס' ק"ו בנו של ק"ו היכא דחזר ותחבו בס' דא"צ ב' פעמים ששים דטעם בשר כבר נחלש ונקלש והשתא לפ"ז דוקא באיסור בשר בחלב יש ראיה מדברי הרשב"א שהביא רבינו ולא חלק עליו שאין להחמיר להצריך בתחיבת הכף ב' פעמים ששים אבל בכף של איסור דלעולם הוא באיסורו אף לדעת הרשב"א יש לקיים פסק ה"ר פרץ דצריך ב' פעמים ששים ועל מורי הוראה לשאול בכף של איסור אם תחבו ב' פעמים כנלפע"ד ודלא כמה שפסק בש"ע בסתם דצריך שני פעמים ששים אף בבשר וחלב גם לא כהגהות ש"ע דא"כ אף בשל איסור:

ומ"ש ואפי' בדיעבד וכו' פי' שעדיין הוא תוך מעת לעת לתשמיש הראשון אבל אם הוא לאחר מעת לעת לתשמיש הראשון אעפ"י שהוא תוך מעת לעת לתשמיש השני

דרכי משה

צד (א) כתב באו"ה כלל ל"ז דכ"ז מיירי דידעינן שנשתמש בו חלב רותחת תוך מע"ל אבל אם לא נשתמש עמו רק בכלי שני לא בעינן כלום עכ"ל ופשוט הוא: (ב) וכ"כ המרדכי והגש"ד

פרישה

מכל מקום אינו מוליך הבליעה: (ג) ואם תחב הכף בקדרה שני פעמים כו' צריך שני פעמים ששים עיין בהג"ה שערי דורא סימן ל"ט שכתב הטעם כיון שהכף שם איסור עליה דהרי אם תחב אותה לקדירה אחרת צריך ס' מה לי קדרה אחרת מה לי אותה קדרה אם לא נודע בנתיים ע"ש. אבל אם נודע בנתיים בחד ס' סגי והטעם דבשעה שנודע כבר נתבטל האיסור בס' וכשחזר ותחב בטל באותן ס' ואף האיסור שנפל מתחילה מצטרף עם ההיתר להעלות את האיסור שנפל שנית וכן משמע בב"י ובת"ה סימן קפ"ג ע"ש. וצ"ע הא כתב רבי' ס"ס צ"ט דאם נתוסף איסור על איסור וכ"כ בס"ס ק"ט בביטול יבש ביבש וכן כתב הרא"ש בפ' ג"ה וכן העלה ב"י להלכה כהרמב"ן בס"ס צ"ט ושלא כדברי הרא"ש דמתיר בנודע ואף הראב"ד אינו מתיר בנודע כי אם בדבר המחוי כגון יין במים וכיוצא בו ומפ"ה דתרומה דהביא ב"י כאן לראיה שמחלק בין נודע כתב ב"י שם סימן צ"ט דאף שהרמב"ם גרס בתוספתא דבידע כ"ע מודו דשרי היינו דוקא בתרומה ואין ללמוד ממנו לשאר איסורים. וצ"ל הטעם דשאני תרומה דעומד להרים כמורם מתחילה דמי והא ראיה שר"ש מתיר מהאי טעמא אפי' בלא ידע וכ"ש לר"ש דגרס בהסיא דתוספתא דאפי' בידע פליגי וס"ל לחכמים דאסור ומוזר וניער. והרא"ש בפרק גיד הנשה הביאו ג"כ מהסיא דפ"ה דתרומות ראיה לאיסור אבל לא כתב האי חילוקא דידע להתיר וצ"ל שס"ל כרבי' שמעון דאפי' בידע אסרו חכמים או דס"ל חילוק בין תרומה לשאר איסורים וכמ"ש ב"י בשם הרמב"ם ומביא ראיה לאיסור מק"ו מתרומה אבל לא להיתר. וכן י"ל דברי ת"ה הנ"ל דהביא ראיה לאיסור דוקא. א"כ ס"ל דוקא בכף דאין כאן גוף האיסור אלא מעט בליעה יש בו להקל וכ"כ שם בס"ס צ"ט בהדיא ע"ש וכל שכן היכא דתחב ב"פ דא"כ שני פעמים ששים היכא דידע דהרי אין טעם איסור נרגש בו טפי ממשת תחיבה השנייה (וע"ל ס"ם ק"ג) וכיון שמצינו דחכמים מקילין בידע בתרומה אבל בשאר איסורין נראה דגם ת"ה מודי דאין חילוק בידע אלא מוזר וניער ונאסר כיון דאין ששים נגד הכל וכמ"ש ב"י בס"ם צ"ט ושלא כדברי המרדכי שהביא שם ע"ש ובס"ם ק"ט. וי"מ דשאני הכא דהוא כתרי מיני איסור תחילה יצא ממנו חלב לתוך בשר ואח"כ בשר בחלב ובס"ם צ"ט יתבאר דשני מיני איסור מועיל שאחד לבטל השני אבל י"א דאם כן אפי' לא נודע נמי ועוד דמ"מ לבעינן טעם חלב יש ושם נתבאר דדוקא לענין פטור ממלקות אמרינן הכי ולא להיות מותר באכילה כל שאין לכן שינוי טעם. וכתב מהרא"י בת"ה סימן קפ"ג וז"ל אמנם לא חזינא לרבנן קשישאי דהוו דייקי לדרוש בשואלי הוראה אם נתחבה כף פעם אחת או שתים אלא היו משערי' בסתם בששים ומתוך נך קרוב בעיני שאפי' הוו ידעי בודאי שנתחב ב' פעמים לא היו מצריכין יותר מס'. כי טעם המחמירים איכא למימר משום דמיישינן שמא לא פלט הכף כל הבלוע בתוכו ונשאר בתוכו מן האיסור ונכנס בתוכו חלק מן ההיתר שבקדרה כ"ט חלקים ונאסרו בתוך הכף ונעשה הכל נבילה וצריך עוד ס' נגד זה שנתחדש בכף מתחיבה ראשונה שפולט בתוך הקדרה בתחיבה שנייה ומסיק מהרא"י דאין לחוש לזה כי אין איסור בלוע אוסר היתר בלוע כמו טומאה בלוע שאינה מטמאה טהרה בלוע כו'. ומסיק וכתב עוד שם דהמחמירין ע"כ טעמא משום דקאי אכף של חלב שנתחב בקדירה של בשר ב' פעמים ולא נודע בנתיים וחשיב ליה כתרי איסורי שבתחילה פולט הכף רק החלב ואח"כ בתחיבה שנייה פולט בשר בחלב והוי איסור חדש דומה לשני כזית איסור שנפלו ב' פעמים זה אחר זה לקדרה ולא נודע בנתיים בעינן שני פעמים ס' כדאיתא במרדכי פ' הגוזל קמא דאי תימא דאפי' ממחת כזית א' בעי ב' פעמים ס' הואיל ונתחב ב' פעמים קודם שנודע הוי מילתא דלא טעמא ע"כ ועד"ר: (ד) ואם יש ששים כו' אבל הכף אסור כו' ולא אמרינן דנגעל

דרישה

סי' צד [א] ואם תחב הכף בקדרה ב' פעמים ולא נודע בנתיים צריך ב' פעמים ס' והא דלא אמרינן דע"י תחיבה ראשונה נקלש טעם הכף ואינו אוסר שוב כמ"ש רבינו סימן צ"ג בשם הרשב"א שאם בישל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל בה חלב לכתחילה דהטעם משום דאמרינן ע"י בישול הירק נקלש האיסור י"ל כמ"ש ב"י בס"ם צ"ג דשאני הכא כיון שהאיסור הוא בשר בחלב אינו בדין שיהא הוא הגורם היתר א"כ דדוקא במים אמר הרשב"א שיש כח

חדושי הגהות

צד א הב"ח הקשה דלפי מ"ש הטור בסימן צ"ב דלרש"י דאוסר מין במינו כשלא קדם וסילק האיסור ה"ל מין במינו ונאסר החלב א"כ אף הכא ה"ל לאשמועינן דלרש"י כשתחב הכף ב"פ לא מהני ב"פ ששים דכיון שקיבל טעם בשר בחלב כשיתחבנו אח"כ בין בקדרה של בשר או של חלב הרי הכף פולט בשר נבילה וחלב נבילה וה"ל מין במינו במשהו ותירץ דרבינו סובר כמ"ש המרדכי בשם ראב"ן בפג"ה גבי טיפת חלב שנפלה על הקדרה דחלב הנבלע בדופן אינו אוסר את הרוטב שנבלע בה לאסור מינו שבקדרה כשנפלט בתוכו דהא אינו בעין וא"כ ה"ה הכא בכף נמי אין הבלוע בכף אוסר את שנבלע בו לענין שיהא הנפלט ממנו מין במינו במשהו וכו' ועיין בכנה"ג: ב מה שקשה לזה מדברי רבינו בעל הטורים סימן ק"ט וצ"ט עיין בפרישה ועיין בש"ך או"ק ה' (כ"ה):

עיין

בין בחלב כל זמן שהיא בת יומא ואם אין לו ששים הכל אסור בהנאה אפילו הקדרה [ג] (ה) אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן כיון שאינו נהנה מגוף האיסור (ד) (ו) ואם אין הכף בן יומא הקדרה והתבשיל מותרין והכף אסורה לכתחילה בין עם בשר בין עם חלב (ז) ומ"מ בדיעבד אינה אוסרת כיון שלא היתה בת יומא (ח) [ג] כתב בספר התרומות אע"ג דבשאר איסורים קדרה של איסור ששהתה מע"ל בלא איסור אם הוחמו בה המין בתוך מעת לעת חשיבא כבת יומא שהרי טעם איסור שבקדרה פלט לתוך המים ולא היו בהן ששים לבטלה דבבולה משערינן ונעשית בת יומא וצריכה מע"ל לאחר חימום המים בבשר בחלב אינו כן שאם בשלו בה בשר ובתוך מע"ל הוחמו בה מים ואחר ששהתה מע"ל לבשול הבשר בשלו בה החלב מותר אע"פ שהוא בתוך מע"ל לחימום המים אע"ג

השני אינו אוסר אא"כ כשחזרו ותחבוה במה שהשתמשו בה בראשונה אבל אם תחבוה במה שהשתמשו בה בשנייה אינו אוסר כיון שטעם הראשון הוא פגום עכשיו בשעת תחיבה שנייה ופשוט הוא: ומ"ש אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן איכא למידק מאי או צונן הלא פירות נמי לא שרי אלא בצונן וי"ל דה"ק פירות שהוא דבר יבש או אפילו שאר צונן אף על פי שהוא דבר לח אך קשה דבסי' ל"א כתב רבינו דעת ב"ה דאסר להניח היתר צונן לח בקערה של איסור וכאן מתירו אבל מהא דכתב בסי' צ"ב גבי טיפת חלב שנפלה על דופן הקדרה שאבל האש דיניח הקדרה עד שיצטנן ואח"כ יערה התבשיל דרך פיו ל"ק דהתם דיעבד הוא דאי אפשר בע"א אלא ע"י הפסד ממון שישבר הקדרה ויערה התבשיל דרך שוליה הלכך שרי דרך פיו אבל לכתחלה ודאי אסור אבל כאן דמתירו לכתחלה קשה ואפשר דהכא נמי כדיעבד דמי דאם אין לו היתר אלא להשתמש בו צונן יבש דלא שכיח א"כ צריך הוא לשוברה ולפיכך התירו לו אף צונן לח ודוחק ובש"ד סי' פ"ה כתב נמי מותר להשתמש בהן צונן או פירות או כל דבר שא"צ אכילה ואפילו חמין כגון מים לרחוץ ראשו שקורין בל"א לו"יגא מאחר שאין ההנאה מגוף האיסור אלמא דבר אכילה אפי' דבר לח שרי כל שאינו חמין והביא ראיה ברורה מהא דאיתא בפ' שני דע"ז (דף ל"ג ע"ב) ובכלי חרס של ישראל כי רמא ביה נכרי חמרא שרא למירמא ביה שיכרא ופירש"י דשיכרא מבטל ליה לטעמא דחמרא וכתבו תוס' אומר ר"י דה"ה מים וכל שאר משקין לבד מיין אלא דהקשה ע"ז בש"ד מחרס הדרייני וחזר ומיישבו והוא מדברי הסמ"ג בדף כ"ב ע"ב וז"ל והכלי שאסרנו מותר לתת לתוכן צונן ופירות אעפ"י שחרס הדרייני שהוא שברי חרסים הבלועים מי"כ איתא בפרק א"מ שאסור לסמוך בו כרעי המטה וזהו לפי שרוצה בקיומו מפני היין הבלוע בו שמפליטים אותו במים על ידי שרייה עכ"ל ונראה דר"ל דאע"ג דאינו רוצה בחרסין להפליטן אפ"ה אסור כיון דס"ם חזו להפליט וזהו עולה כפי התירוץ הראשון של תוספות לשם בד"ה והא הכא בדף ל"ב וז"ל וא"ל דס"ל כרבנן דמתירין דע"כ לא שרי אלא בקנקנים משום דלא חזו ליין הכנוס בהם אבל חרס הדרייני דחזי לשרותו במים אפי' רבנן אסרי ע"כ ואע"ג דהתוס' כתבו כך בקושיא אפ"ה גם לפי המסקנא דמשני התם ליתיה לאיסורא בעיניה וכו' כך צריך לפרש דבחרס הדרייני כיון דחזי לשרותו חשיב כמו איסוריה בעיניה אבל בשאר דברים רוצה בקיומו ע"י ד"א כגון קדרה הבלועה מבשר וחלב דרוצה בקיומו של בשר בחלב ולא בשבילו אלא בשביל הקדרה ולהשתמש בו דבר צונן או דבר שאין צריך אכילה כיון דאיסור הבלוע בו לא חזי למידי שרי להשתמש בו דלא דמי לרוצה בקיומו ע"י ד"א דלגבי חרס הדרייני דחזו להפליטן וקיימו להפליטן חשיב איסורא בעיניה ותימה דפסק זה הוא שלא כמ"ש התוס' לשם בסוף דבור הנזכר ע"ש ר"ת דקדרות הבלועות מבשר וחלב ע"י שנתבשל בהם שמותר להשים בתוכן דבר יבש כגון תבואה אבל דבר לח לא וכ"כ לשם במרדכי ולפי דעתו הך דשרא למירמא בה שיכרא שאני דכיון דמבטל ליה לטעמא דחמרא חשבינן ליה כאילו אינו כלל וה"ל כהגעלה והלכך נראה להחמיר בדבר מאכל לח ומיהו שרי לחום בו חמין לרחוץ הראש וכך פסק מהר"ש לוריא בא"ו בש"ד סי' פ"ה ודלא כמהר"ם בת"ח שלו: ומ"ש ואם אין הכף ב"י וכו' נראה דלא מיבעיא אם אין ששים כנגד הכף דלא נתבטל טעם הראשון שבכף דפשיטא דאסור להשתמש בכף במין האחרון אע"ג שאינו ב"י גזירה אטו בת יומא כדאיתא בגמר' אלא אפי' היכא ס' בקדרה כנגד הכף נמי אסור אפי' במין האחרון דלא חשיב תחיבה זו כמו הגעלה כדכתב בסמ"ק העתיקו ב"י: כתב בספר התרומות וכו' בבשר וחלב אינו כן וכו' נראה מדלא התיר בבשר בחלב אלא לאחר מעת לעת אלמא

דלא

יחשב תכף כהגעלה מבליעה ראשונה ויהיה לה דין הקדרה עצמה אם בשר בשר אם חלב חלב וי"ל דילמא אתי למיטעי אטו היכא דלא נתחבה הכף בקדרה כ"א מקלתה ועוד דהגעלה אינה מועלת כ"א דוקא ברותחין כ"כ שמעלין רתיחה ולענין הארכת ס' אפילו שאינה מעלת רתיחה רק שתהא רותחת שהיד סולדת בה ועוד דמספק רתיחה מצריכין ס' והגעלה אינה מועלת כי אם ודאי רותחת ועוד אנו מצריכים ס' מכל הכף אפילו בספק תחיבת כולה והגעלה אינה מועלת כ"א ודאי תחבה כולה עכ"ל ודברים אלו שלא כדעת הרשב"א שכתב רבינו בסימן שקודם זה דלדידיה כיון שיש ס' אע"פ שהוא בן יומו הרי נהלם ונקלם טעם החכב ומותר להשתמש בה אח"כ בשר ומיהו לטעם ראשון שכתבתי לדברי רבי' ירוחם איפשר דהרשב"א מודה נמי בדין זה ועל מה שמאריך ב' פעמים ס' כשתחב הכף בקדרה ב"פ כתב בעל תה"ד סי' קפ"ג לא חזינן לרבנן קשישי דהוו דייקי לדרוש בשואלי הוראה אם נתחב פעם אחת או שתים אלא היו משערין בסתם בס' ומתוך כך קרוב בעיני שאפי' הוו ידעי בודאי שנתחב ב"פ לא היו מאריכים יותר מס' ומפני שדומה לי שלא נהגו להקפיד ולהחמיר דקדקתי למצוא ראיות להיתר ליישב דעת הקדמונים והאריך בדברי ראיותיו ובהגש"ד כתוב על זה המתע"ב והמיקל לא הפסיד: ומ"ש אך מותר ליתן לתוכה פירות או צונן מותר וש"ד הביא ראיה לדבר וכתב דס"ה לדבר שאינו צורך אכילה ואפי' חמין כגון מים לרחוץ ראשו דשרי אבל המרדכי בפ' אין מעמידין כתב דדוקא ליתן לתוכה דבר יבש הוא דשרי משום דליתיה לאיסורא בעיניה אבל לא דבר לח: כתוב בהג"א פר' בתרא דע"ז קדרה שבשלו בה בשר בחלב אם טוב בשלו בה היתר אסור באכילה אע"פ שאינה בת יומא דבאיסורי הנאה אין לחלק בין בת יומא לשאינה בת יומא ואם בת יומא היא כל המאכל אסור ולית ליה תקנתא ואם אינה בת יומא ישליך (ג) דמי הקדרה לנהר והאוכל מותר עד כאן לשונו. ומה שכתוב רבינו ואם אין הכף בן יומו הקדרה והתבשיל מותרים והכף אסורה לכתחלה בין עם בשר בין עם חלב ואם תאמר מה בין קדרה לכף הרי גם הקדרה בלועה מבשר בחלב ומ"ט שרית לה מפני שטעם החלב שבה הוא פגום כף נמי טעם חלב שבו הוא פגום וי"ל דכף שאני שבלע החלב בשעת שבחו הילכך אף לאחר שנפגם אסור כדין כלי שאינו ב"י שאסור לבשל בו לכתחלה משא"כ בקדרה שלא בלעה טעם החלב אלא אחר שנפגם שהרי כשנתחב הכף בקדרה לא היה ב"י הלכך שרי וכיוצא בזה כתבו התוספות והרא"ש בסוף ע"ז וז"ל אם בישל בדיעבד בכלי שאינה בת יומא הקדרה אסורה והתבשיל מותר כי הקדרה היה בה איסור קודם שנפגם אבל התבשיל לא היה בו איסור מעולם וכיוצא בזה כתב הרשב"א ג"כ בסוף בית התערובות דכל כלי שבלע מן המשובח אע"פ שחזר להיות בתוכו פגום כשאינו ב"י הרי הוא עומד באיסורו שלא להשתמש בהם לכתחלה ומטעם זה כתב רבי' ירוחם בשם הרא"ש דגבינה שמטגנים בדלגן בשמן שהניחוהו בקערה שאינה בת יומא שהם מותרים והקערה אסורה: ומ"ש ומכל מקום בדיעבד אינה אוסרת היינו דוקא כשחזר ותחבה במין שתחבה פעם ראשון אם חלב חלב ואם בשר בשר (ה) דאילו חזר ותחבה במין שהיתה בלועה ממנו תחלה בתוך מעת לעת לתחיבה ראשונה פשיטא שהיא אוסרת ב"ה כתב רבינו ירוחם מותר לתת איסור צונן לתוך כלי היתר אם הוא כלי שאין דרך להשתמש בו בלא הדחה אבל אם הוא כלי שדרך להשתמש בו בלא הדחה אסור ליתנו בו לכתחלה ואם שכח ונתנו לתוכו מדיח הכלי ודיו עכ"ל כתב רבינו ירוחם בשם הרא"ש כזית חלב שנפל לתוך חררה אפויה אינו נאסר אלא כדי קליפה או כדי נטילה:

אם בשלו במים בקדרה חדשה ותחבו בה כף חולבת ואחר כך חזרו ובשלו בה מים פעם אחרת ותחבו בה כף של בשר ושתי הכפות היו בני יומן

וי"שום אחד מן הפעמים לא היה במים ס' כתב סמ"ק סימן רי"ד שאסור להשתמש בקדרה לא בשר ולא חלב אבל שאר דברים מותר לבשל בה מאחר שהיתה חדשה שלא בישלו בה חלב מעולם (ו): כתוב בס"ה אע"ג דבשאר איסורין קדרה של איסור ששהתה מע"ל בלא איסור אם הוחמו בה חמין בתוך מע"ל חשיבא כבת יומא וכו' בבשר בחלב אינו כן שאם בשלו בה בשר ובתוך מע"ל הוחמו בה מים וכו' כ"כ ג"כ סמ"ק בשם סה"ת וטעמא דשרי בבשר בחלב יותר מבשאר איסורין אע"פ שהחמין שבכתיים משוו לה בת יומא והוי לשבח היינו משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא מן הבשר לקדרה ומן הקדרה למים חמין שהוחמו בכתיים ומן המים חמין לקדרה והכל בהיתר אבל בקדרה הבלוע מאיסור אין להתיר מטעם זה דלא שייך היתר נ"ט בנ"ט כי אם מהיתר להיתר כמו גבי בשר בחלב אבל גבי איסור אע"ג דלגבי האיסור עצמו הוי נ"ט בר נ"ט מ"מ כל מה שיוצא ממנו אפילו ההיתר אסור משום דקי"ל דחתיכה עצמה נעשית נבילה אפילו ההיתר שבה הלכך אע"ג דלגבי האיסור הנבלע במים חמין שהוחמו בכתיים הוי נ"ט בהיתר מכל מקום המים עצמן לבדם אוסרין משום דחתיכה עצמה נעשית נבלה כדפרישית וכמו כן המים נעשו נבילה כשיבלעו מאיסור אבל גבי היתר בהיתר כמו בשר בחלב כשהמים בולעים מטעם בשר מ"מ אין שם בשר על המים הלכך כשחוזר ונותן טעם בחלב אין להוש כ"א מטעם הבשר שבתוך

המים

דרכי משה

והגש"ד דהכי יש לנהוג וכן פסק בארוך כלל ל"ז: (ג) וכ"ה בשערים דמהרא"י ול"נ דאין לחוש בדיעבד כמש"ל סימן י': (ד) ול"ד לכלים בפסח דאסורים להשתמש בו כמ"ש בא"ת סי' ת"ן משום דרוצה בקיומו של איסור ע"י ד"א די"ל דשא"ה דרוצה ליהנות מן האיסור אחר הפסח משא"כ כאן: (ה) כתב באו"ה כלל ל"ז דאם תחב כף ב"י לקדרה של ירקות או מים והקדרה אינה ממין הכף ואינה ב"י או להיפך הכל שרי דהוי נ"ט בנ"ט ועדיין היתר הוא הואיל וכלי אחד אינו ב"י וכ"ה לקמן סי' צ"ה. ועוד כתב דאפילו הכף וגם הקדרה ב"י אם יש ס' נגד הכף גם הכלי שרי דהקדרה פשיטא דשרי דהרי יש ס' נגד הכף וגם הכף שרי דהרי טעם הקדרה הוי נ"ט בנ"ט ועדיין היתר הוא הואיל ואיכא ס' נגד הכף וצריך לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בתוכו עכ"ל: (ו) וצ"ע דהואיל והקדרה היה חדשה דהוי נ"ט בנ"ט ממאכל בכף והכף לקדרה או אפי' איכא למימר הכף למים והמים לקדרה והוי

נ'

פרישה

כה להקלים ולהחליש טעם האיסור אבל לא בחלב: [ב] אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן כיון שאינו נהנה מגוף האיסור ולא דמי לכלים בפסח דאסורים להשתמש בהן כמו שנתבאר בא"ח סימן ת"ן משום דרוצה בקיומו של איסור על ידי דבר אחר די"ל לומר דשאני התם דרוצה ליהנות מן האיסור אחר פסח מה שאין כן כאן (ע"ל ר"ס ל"א בדרישה מ"ש שם עכ"ה): [ג] כתב בעל התרומות אע"ג דבשאר איסורין כו' בבשר וחלב אינו כן כו' מותר אע"פ שהוא בתוך מעת לעת לחימום המים ב"י בס"ס ל"ג כתב דמכאן משמע דרבינו לית ליה דרשב"א דא"כ דעדיפא מינה ה"ל לאשמעינן דמותר לבשל בה חלב לכתחילה אחר שהורתחו המים וכמ"ש לעיל ס"ס ל"ג ועוד דאי ס"ל כהרשב"א מאי איריא לאחר ששהתה מעת לעת לבישול הבשר בשלו בה חלב מותר דהא אפי' תוך מעת לעת נמי שרי דע"י המים שהוחמו נקלש ונחלש טעם הבשר דלא שנא מים ול"ש ירקות כמ"ש ב"י. וקשה על רבינו שכתב הכא דברי ס"ת ולעיל דברי הרשב"א בלא מחלוקת ביניהם. וי"ל דהא ע"כ רבינו לא כתב דברי ס"ת אליבא דהלכתא לדידיה דס"ל כרבי' אפרים דלא אמרינן תנ"ך כ"א בבשר בחלב וס"ת דהוסר בחמימות מים בכלי איסור טעמו משום דחתיכה נעשה נבילה. עי"ל דסה"ת איירי בכלי חרס דכה"ג הרשב"א מודה דלא אמרינן נקלש כיון דאינו יוצא מדופיו לעולם נחשב תמיד כגוף האיסור ואף שגם הכלי שטף אינו נגעל כדינו ויש בו מגופו ב"ל בלע ואפ"ה אמרינן ביה נקלש מ"מ אינו דומה לכלי חרס שאינו יוצא מדפנו לעולם וכמ"ש

ב"י

דרישה

דנגעל עתה מבליעה ראשונה דבהגעלה צריכין רותחין כ"כ שמעלין רתיחה ולענין הארכת ס' אפי' שאינה מעלה רתיחה אלא שהיד סולדת בו ועוד דאתי למטעי וגומר דנגעל עתה מבליעה ראשונה אף בלא נתחב הכף אלא מקלת בקדרה: (ה) אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן והא דסתם רבי' ולא כתב אם צריך הדחה ולעיל סימן ל"א כתב רבי' שצריך הדחה בבשר צונן שמניח בקערה של איסור צונן לפי שלא רלה לבאר כאן בדין זה רק שהוא מותר בהנאה ודין הדחה שצריך המונח בכלי אסור סמך על מ"ש לעיל ועד"ר גם מ"ש לעיל ר"ס ל"א בדרישה ע"ש: (ו) ואם אין הכף בן יומו הקדרה מותר כו' והכף אסור כו' וא"ת הואיל והתבשיל מותר דאמרינן הטעם פגום א"כ הכף נמי יהא מותר מטעם זה וי"ל דשאני הכף שבלע טעם האוסרו בשעת שבחו הלכך אף לאחר שנפגם אסור: (ז) ומ"מ בדיעבד אינה אוסרת כו' פי' כשתחבה במין שתחבה לפני זה וקמ"ל דל"ת השתא דבלוע מבשר וחלב תאסר בפליטתה טפי מבפעם ראשון אבל פשיטא שאוסרת אם תחבה במין בליעתו ראשונה כיון שהוא בן יומו מתחיבה זו (כתב רמ"א קדרה שבשלו בה ירקות או מים ותחבו בו כף בן יומו או אפכא או שיש ששים במאכל הכל שרי ונוהגין להחמיר לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בן יומו ולאסור הכלי שאינו בן יומו ואינו אלא חומרא בעלמא כי מדינא הכל שרי עכ"ה): (ח) כתב בספר התרומות כו' בבשר בחלב אינו כן כו' ואם אחר ששהה מעת לעת לבשול הבשר בשלו בה חלב מותר הטעם

דבשר

חדושי הגהות

ג עיין בש"ך או"ק י"ח שהאריך בזה: ד עיין בש"ך או"ק ט"ו שהאריך לדקדק בביאור דברי הב"י וה"מ בזה:

ע"ל

(ט) **אע"ג** דבשאר איסורים שבתורה איסור הבלוע בהיתר כגון בצלים בלועים מאיסור ובשלם בקדירה של היתר צריך ס' כנגד כל הבצלים ולא סגי בס' כנגד כל הבליעה בבשר בחלב אינו כן שאם בצלים או ירקות שבלועים מבשר ובשלם בקדירה חולבת אם ידוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות אין צריך אלא ס' כנגד הבשר ולא כנגד כל הבצלים והירקות (י) וכתב ה"ר פרץ יש רוצים להתיר בשר רותח שחתכו בסכין חולבת ע"י קליפה ובדאמרינן גבי בית השחיטה רותח וסגי בקליפה (יא) ולא דמי להתם דהתם אין כל הבהמה רותחת אלא מקום בית השחיטה לבד (יב) אבל חתיכה שכולה רותחת כשחותכין אותה בסכין חולבת מתפשט בכולה וכולה אסורה אם אין בה ששים כנגד כל הסכין [ד] ודוקא כשהסכין בן יומא אבל אם אינו בן יומא או אינו יודע אם הוא בן יומא אם לאו מסתמא אינו בן יומא (יג) דסתם כלים ה אינן בני יומא (יד) אבל קליפה בעי: דגים

המים שחוזר ונכנס בחלב ואותו טעם בשר שבמים הוי נ"ט בר נ"ט כדפרישית עכ"ל סמ"ק סימן רי"ד (ז) ודין זה לגבי שאר איסורין יתבאר בסימן ק"ד בס"ד:

אע"ג דבשאר איסורין שבתורה איסור הבלוע בהיתר כגון בצלים בלועים מאיסור ובשלם בקדרה של היתר צריך ס' כנגד כל הבצלים כו' בבשר בחלב אינו כן וכו' ג"ז מדברי בעל התרומה ויתבאר עוד בסימן צ"ו וגם דין זה הוא מהטעם הנזכר בסמוך דהוי נ"ט בנ"ט דהיתרא וז"ל סמ"ק והיינו טעמא משום דגבי איסור הבלוע שם האיסור על כל החתיכה כדפרישית וכ"ת היא גופה מאי טעמא ומ"ש זה מזה דגבי בליעת האיסור חשבינן כולה חתיכה כבליעה עצמה וגבי בליעת היתר בבשר בחלב לא חשבינן כולה חתיכה כבליעת עצמה וי"ל דטעמא דבליעת איסור היינו משום דאיפשר לסוחטו פירוש שאם היה יכול לסחוט האיסור הנבלע חוץ מן החתיכה לעולם אסור כיון שחל עליה איסור שעה אחת וזה הטעם לא שייך גבי בליעת היתר עכ"ל:

וכתב הר"פ יש רוצים להתיר בשר רותח שחתכו בסכין חולבת ע"י קליפה וכו' עד סוף הסימן הכל בהגהה סמ"ק סי' ר"ה וכתבוהו הגהות מיימון פ"ז מהמ"א ומה שהוא מצריך ס' כנגד כל הסכין לטעמיה אזיל הר"פ שהוא סובר בתוחב כף חולבת לקדרת בשר שאם היא של מתכת מגעילין בכולה אף מה שלא נכנס ממנו בקדרה משום דחם מקצתו חם כולו אבל לדעת החולקים עליו שם ה"נ א"נ אלא ס' כנגד חלק הסכין שחתך בשר (ח) ומ"ש אבל קליפה בעי כתב סמ"ק דטעמא משום שמנונית הנדבק בדופני הסכין (ט):

כתב רבינו ירוחם מעשה היה ונפל תוך תנור של פנאד"ש גבינה והתיר ר"י הפנאד"ש בקליפה להסיר מעליה ואפילו שהגבינה לחה שאין דרך גבינה ליכנס כ"כ עכ"ל ונראה דלא דמי לבשר רותח שחתכו בסכין חולבת דאסר הר"פ דהתם שאני דאגב דוחקא דסכינא מיבלע טובא א"נ התם היינו טעמא משום דהסכין פעמים שהשומן קרוש עליו ואינו ניכר וכשחותך בו הרי טעם הבא מן הממש משא"כ בקערה ונראה ללמוד מכאן לגבינה שמטגנין בבלק בשמן שנתנוה חמה בקערת בשר בת יומא שאינה צריכה אלא קליפה בלבד דהתם הא ליכא

וכתב בת"ח סוף כלל ס"א דהך דהר"פ דוקא במחתך בשר רותח שהוא בכ"ר אבל אם הבשר מונח בכלי שני א"כ רק קליפה והסכין אינו נאסר אלא צריך נעיצה בקרקע להסיר השמנונית שעליו דכ"ש אינו מבשל כלל מיהו הבשר צריך קליפה במקום שחתך בסכין אפי' אינו ב"י משום שמנונית הסכין וכן פסק בהגהת ש"ע אבל מהרש"ל בא"ו שלו סימן נ"ה בדין דג טמא כתב דלא שייך כלי שני אלא במים ורוטב וכל דבר הצלול שנתערב מיד כאחת ונתקרר במהרה אבל לא בחתיכת דג ובשר וכל דבר שהוא גוש דכל זמן שהיד סולדת בו עומד בחמימותו ומפליט ומבליע ספיר ומש"ה נראה דדוקן ואורז גם כן אחר שנתערו מן הקדרה לתוך הקערה כל זמן שהיס"ב בהן חמין הן ככ"ר וכ"מ לענין בשר בחלב וכו' עכ"ל ועוד האריך לפי

דלא ס"ל כהרשב"א שהביאו בסי' צ"ג דאם בשלו בה ירקות וכו' וכך כתב ב"י לשם מיהו אפשר דוקא לכתחלה אבל בדיעבד שרי כמ"ש הרשב"א:

ומ"ש אע"ג דבשאר איסורין וכו' נראה דהאי פסק אינו אלא לר"ת ור"י דבכל איסורין אמרינן חנ"נ אבל לרבינו אפרים א"צ ס' כנגד כל הבצלים אלא כנגד איסור הבלוע אם לא שהבצלים בלועים מבשר וחלב דנ"נ קודם שבשלם בקדרה כגון שבתחלה בשלם בחלב ואחכן בסכין של בשר דאז נ"נ קודם שחזר ובשלם בקדרה ואף ע"פ דבסימן צ"ב כתב רבינו דהרא"ש הסכים לדעת הר"א מ"מ כתב כאן מ"ש בס' התרומות ע"פ דעת ר"ת ור"י לפי שנהגו לפסוק כר"ת ור"י:

וכתב הר"פ יש רוצים להתיר בשר רותח וכו' עד סוף הסימן ואיכא לתמוה טובא על מה שפסק דכשהסכין ב"י ואית ביה ששים דשרי ולא הצריכו קליפה וכשהסכין אינו ב"י אע"ג דאיכא ששים כנגד השמנונית הדבוק בדופני הסכין הצריכו קליפה הלא כיון דהבשר רותח מכ"ר נתפשט הטעם של הסכין בכל הבשר בין שהסכין ב"י ובין שאינו ב"י ולא צריך כלל קליפה אלא בששים סגי ואי לית ביה ששים כל הבשר אסור ולא מהני ביה קליפה ובסמ"ק שבידינו לא כתוב כך אלא כתוב בסתם דבסכין בן יומו כל החתיכה אסורה אם אין ששים מן הסכין ולא כתב כלום באם אין הסכין בן יומו מה דינו אלא דעל מ"ש בפנים גבי שוחט בסכין של נכרים דכשהוא בן יומו קולף כרב ובאינו ב"י מותר כתב בהגה"ה ומיהו בספר ר"ב פי' דאפי' שאינו ב"י בעי קליפה גבי שוחט משום שמנונית הדבוק בדופני הסכין עכ"ל אבל לנוסחאות רבינו בדברי הר"פ דדין קליפה קאי אבשר רותח כשחתכוהו בסכין שאינו ב"י צ"ע ואפשר לייש בהא דאיתא בפ' כיצד צולין (דף ע"ו) דפריך אדשמואל דאמר תתאה גבר מדתנן סכו בשמן של תרומה וכו' אם צלי הוא יקלוף את החיצון וכיון דתתאה חם הוא אמאי סגי ליה בקליפה ניתסר לגמרי ומתרץ שאני סיכה דמשהו בעלמא הוא דעבידי אלמא משמע להדיא דאף על פי דכשהוא חם והיתה סיכה מרובה כולו אסור דהיינו עד מאה כדין תרומה מכל מקום השתא דאינו אלא משהו בעי קליפה וה"נ בבשר רותח שחתכוהו בסכין חולבת שאינו ב"י דשמנונית הדבוק על הסכין אינו אלא משהו וסגי בקליפה כנ"ל ליישב דברי רבינו פרץ שהביא רבינו:

דרכי משה

ב' נותן טעם ועדיין היתר הוא **ואאי** אינו מותר לבשל בו בשר להדיא מ"ש מדגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בחלב כדלקמן סי' צ"ה ואפשר דסמ"ק מחלק בין עלו לנתבשלו **וע"ל** סי' צ"ה אם נוהגין כן גם **למטה** משמע דהסמ"ק ס"ל נ"ט בנ"ט אפי' בבישול וכ"ה בהדיא בהג"ה פ"ט להתיר בדיעבד מטעם שכתבתי אבל לכתחלה משמע דאסור וצ"ע מ"ש מדגים דמותר לכתחלה הואיל והסמ"ק אינו מחלק בין עלו לנתבשלו כמו שאכתוב למטה סי' צ"ה ואפשר דהמחמיר לכתחלה בנתבשלו משום דיש מחמירין בנתבשלו וע"ל ובארוך כלל ל"ז כתב קדרה חדשה שמבשל בה ירקות או כיוצא בו ותחבו בו כפות אחד של בשר ואחד של חלב אם הכפות שתיהן ב"י ויש ס' נגדן מותר לאכול המאכל מאיזה מן שירצה וכן יוכל להשתמש בקדרה לאיזה מן שירצה אבל אם שניהן ב"י ואין ס' נגדו אם תחבו בבת אחת הכל אסור ואם תחבן בזו אחר זו המאכל יאכל כמין האחרון וגם הקדרה ישתמשו בו ממין האחרון עכ"ל וזה שלא כדברי הסמ"ק שכתב ב"י ובהג"מ פ"ט כתב ג"כ דאם תחבו הכף השני לאחר מע"ל של הכף הראשון מותר להשתמש במין האחרון ומשמע הא תוך מע"ל אסור כדברי הסמ"ק ונ"ל דיש יותר טעם לדברי הסמ"ק והגמיי' מלדברי הארוך משום דהסמ"ק והג"ה ס"ל דנ"ט בנ"ט תוך מע"ל הוי כנט"ל דלכתחלה אסור בדיעבד שרי ומש"ה לא יבשלו בו אח"כ לכתחלה לא בשר ולא חלב אבל דברי הארוך צ"ע דהואיל ומתיר להשתמש במין האחרון א"כ ס"ל דנ"ט בנ"ט לא הוי בנט"ל א"כ היה להיות מותר להשתמש בו מאיזה מין שירצה דהרי הטעם האחרון אינו אלא נ"ט בנ"ט כנ"ל: (ז) ומשמע דלסמ"ק ס"ל נ"ט בנ"ט ועדיין מותר אפי' בבישול א"כ קשה אמה דכתב לעיל וצ"ע כתוב באו"ה כלל ל"ז דאם בישלו בקדרה של חלב בשר ואח"כ תוך מע"ל הזר ובישלו בו בשר אחר לא אמרינן דהואיל ונאסר מתחלה מבשר וחלב יחשב ב"י מבישול של בשר אלא הואיל ואינו ב"י מבישול החלב אינו אוסר בשר שני עכ"ל פשוט דר"ל דכשבשלו בו בשר הראשון לא היה ב"י מן החלב ומ"מ ס"ד למימר דהואיל ואנו מחמירין בקדרה שלא לבשל בו לא בשר ולא חלב יחשב ב"י מבישול הבשר קמ"ל דאינו והמה דברי הטור דכתב לעיל גבי הכף מ"מ בדיעבד אינו אוסר כו' אבל אין להבינו דבשבשלו בו הבשר הראשון ההי ב"י מן החלב דבזו פשיטא דטריפה והקדרה נעשה נבילה והשבינן ב"י מבישול שני ופשוט הוא: (ח) ועיין לעיל כיצד נוהגין: (ט) וע"ל סימן ק"ה כיצד נוהגין בדין זה: כתב

פרישה

דבשר בחלב הוי כמה נותן טעם בר נ"ט וכולה להיתר הבשר בקדרה והקדרה במים חמין זמן המים לקדרה אבל הקדרה הבלועה מאיסור אין להתיר מטעם זה דלא שייך נ"ט בר נ"ט כ"א מהיתר להיתר אבל גבי איסור אמרינן חתיכה נעשה נבילה בדליכא ס' הלכך נעשו המים נבילה מיד סמ"ק. ולפי ה"ט לא ס"ל לרבי' כוותיה דס"ת ולא הו"ל לכותבו דהא רבי' כתב בסימן צ"ב דהרא"ש הסכים דלא נעשית נבילה בשאר איסורים וי"ל דרבי' ס"ל כאן כוותיה ולא מטעמו אלא אוסר דהמים נאסרו מהכלי של איסור דכולו מעורי' ואין ס' נגדו והוזרת ונבלעים בהקדרה ואין אנו יודעין כמה בלע ובכל האיסור שיצא מהקדרה לתוך המים מעריכן ואמרינן דכל האיסור חזר ונבלע בהקדרה ונחשב כאיסור בעין הואיל והיה בן יומו וחזר להיות באיסורו כבראשונה ואף לא חזר ובלע כל האיסור מהמים הרי כבר נתבאר בב"ס נ"ב דטיפת חלב שנפל על הקדרה בעי' נגדה ששים פעמים ס' ושנהגו לאסור כולו כ"ש כאן כשנבלע בה דבר איסור אלא דבקדרה של בשר התירו משום נ"ט בר נ"ט דהתירא וכ"כ רבי' לקמן סי' ק"ג דמה"ט יש לחלק בין קדרה של איסור לקדרה דבלוע מבשר וחלב וכמ"ש. וטעם שכתב הסמ"ק הנ"ל כתב ב"י נמי על חילוק בליעת בצלים מאיסור או מהיתר דהוי מכח נ"ט בר נ"ט דהיתרא ותמוה הוא בעיני דא"א לומר כן דהא רבי' כתב בסמוך ז"ל שהבצלים או הירקות בלועים מבשר כו' ומשמע דבלועים אפי' מגוף הבשר ולא מטעמו וכ"כ גם שם בסמ"ג סימן רי"ג ריש דף ק"ד בהג"ה וכתב שם הטעם משום דאין הבצלים נעשים בבלע למחשבה כבשר משא"כ בכלי איסור דאמרינן הענ"כ ע"ש: (ק) אע"ג דבשאר איסורים שבתורה כו' צריך ס' נגד כל הבצלים הטעם כתבתי בסמוך דהנ"כ והוא מדברי סה"ת שסובר כן גם בזה קשה דלא ה"ל לרבינו לכתוב האי דינא סתמא כיון דס"ל כר' אפרים דלא אמרינן הענ"כ כ"א בבשר בחלב לכן נראה דגם רבינו מודה בזה ומטעם דדוקא בחתיכה שנאסרה מאיסור שנפל עליו בפעם אחת אמרי' גביה אפשר לסוחטו מותר משא"כ כאן בבצלים שחתכן דק דק בסכין של איסור ובכל חתיכה בעינן ס' נגד כל הסכין וכשחתך דק דק והשליכו יחד בקדרה בעינן כמה פעמים כדי כל הסכין דומיא דתחיבת הכף ב' פעמים בקדרה דכתב רבינו לעיל דבעינן ב"פ ס' נגד כל הכף וה"ה אי תחב הכף כמה פעמים לקדרה בעינן כמה ששים ולא היה בקדרה כ"כ פעמים כדי כל הסכין משא"כ בחתך בסכין של בשר דאין שם נבילה עליו ומותר מכח נ"ט בר נ"ט וק"ל ובזה נתיישב ג"כ מ"ש רבינו בסימן צ"ו כמ"ש שם וע"ד: (י) כתב הר"ר פרץ כו' כדאמרינן בית השחיטה רותח וסגי בקליפה פי' אם שחט בסכין של נכרי: (יא) ולא דמי להתם דהתם אין כל הבהמה רותחת אלא מקום בית השחיטה לבד פי' משום הכי סגי בקליפה אבל אם היה כולו רותח לא די בקליפה אלא בנטילה אבל אין לפרש דהיה כולו אסור דאם היה מפליט ומבליע בכולו א"כ היה ס' נגדו וכולו מותר ועוד הא כתב רבינו דאפילו בכלי הם איסור הניפל עליו אינו אוסר יותר מכדי נטילה ודוקא בהם על ידי בישול שהבשר נתרכך היטב אוסר בכולו אם אין בו ס' וכמ"ש לעיל בסימן צ"ב בשם מ"ו והר"ר פרץ איירי נמי בהם ע"י בישול (מ"מ צ"ע הא כתב רבינו לקמן ר"ס ק"ה דמבושל שוה לצלי אם לא שהמבושל מונח ברוטב וכאן הביא דברי הר"פ סתם בלי מחלוקת ודוחק לומר בכאן דאיכא דוחקא דסכינא או משום דכאן איירי בחם מכלי ראשון ושם איירי אפילו מכלי שני כמ"ש שם דאם כן לא הו"ל לכתוב אלא לפרש האי דינא ועוד דאין שייך לומר דבלא רוטב מכח דוחקא דסכינא ליהוי בעל בס' כשיש ס' ולא יצטרך נטילה או קליפה לכל הפחות) אבל חום בית השחיטה דומה לרותח דלכי וכן נמי צריך לפרש מה שכתב הר"ר פרץ כדאמרינן בית השחיטה רותח וסגי בקליפה דאין רצונו לומר שאם היה סכין דומה לאיסור בעין ובולע בכולו היה אוסר הכל דהא עכ"פ יש ששים נגד הסכין אלא ר"ל שאם היה איסור בעין לא היה סגי בקליפה אלא היה צריך כדי נטילה: (יב) אבל חתיכה שכולה רותחת כו' וכולה אסורה אם אין בה ס' כדי כל הסכין לטעמיה אזיל דסבר חם מקצתו חם כולו ב"י וכ"כ בהדיא גם בסמ"ק ולכאורה היה נראה דיש להחמיר בה משום שהסכין מחתך דרך הולכה והובאה ולאו אדעתיה ולכן אפילו לדידן דלא קי"ל כר"פ בחם מקצתו חם כולו לענין זה מ"מ בדין זה קיל"ן דבעינן ס' נגד כל הסכין וכן נ"ל בסימן נ"ו ע"ש: (יג) דסתם כלי אינו ב"י פי' אפילו בשל ישראל וכ"כ לקמן בס"ס קכ"ב ע"ש: (יד) אבל קליפה בעי הטעם דלהומרא דוקא אמרינן הרתיחה מולכת הבליעה בכל הסכין אבל לא לקולא ומיירי ביש ס' בחתיכה נגד שמנונית שעל הסכין ועד"ר:

דרישה

ב"י האי חילוקא ס"ם נ"ג ע"ש ולהכתיהו ג"כ שם. ואין לייסב קושיא זו דמש"ה הביאו רבינו משום דיש נ"מ בדין זה אם נבלע הכל באיסור בשר בחלב דגם לרבי' אפרים המים נאסרין ונעשו נבילה. דז"א דמ"ם בלוע באיסור בשר בחלב משאר איסורים דלא התיר ר"א בבשר בחלב כ"א בתחילת בישול יחד משום דכל אחד הוא היתר בפני עצמו ובהצטרפם נעשה האיסור משכיחן והוו כגוף האיסור. והעיקר נראה בזה דרבינו לא רצה לפסוק הלכה למעשה בשאר איסורים דלא אמרינן בהם אין הענ"כ ומש"ה סתם ג"כ בסי' נ"ו כדעת ר"ת גם לעיל סימן פ"ז לא כתב בשם הרא"ש שפסקינן הלכה למעשה אלא שהסכים עם ר' אפרים וי"ל דהיינו לדינא ולא להלכה: [ד] ודוקא כשהסכין בן יומו כו' עד אבל קליפה בעי נ"ע למה דוקא קליפה מת"כ אם יש בהתיכה ס' נגד שמנונית הנדבק בסכין א"כ אפילו קליפה לא בעי דהא נתבטל השמנונית בכל החתיכה ואם אין ס' נגדו בכל החתיכה א"כ כל החתיכה נאסור דהא החתיכה רותחת היא והלך פיעפוע בכולה כמו שאמרינן כשהיא בן יומו ושוב מצאתי בהג"ה סמ"ק בשם ר"פ ס"ם ר"ה בהדיא לדברי שהרי כתב דין זה דוקא אסכין טריפה ששחט בה ולפני זה כתב חילוק זה דבית השחיטה אינה רותחת אלא כדי קליפה וכמ"ש רבינו כאן בשמו. ודוחק לומר דמ"ש רבינו כאן אבל קליפה בעי ר"ל לכל הפחות קליפה היכא ששחט בה אבל אם חתך בה רותח לפעמים כולה נאסר כשאין ס' בחתיכה נגד השמנונית שהוא על הסכין. ורבינו כתב בסימן י' בשם הרא"ש דבסכין שאין ידוע אם הוא בן יומו א"צ קליפה לשחיטה. ולפי זה נ"ל דהר"פ לא ק"ל כן ודכים אנו כולם דברי הר"פ הם. אבל נ"ע דבש"ע כתבו אחתיכה בשר רותח ולא בשחיטה ואפ"ה בעי קליפה ונ"ל דס"ל לרבינו דנהי דלחומרא אמרינן הרתיחה מוליכה הבליעה בכולה ואי ליכא ס' כולה אסורה מ"מ לקולא לא אמרינן הכי ועכ"פ צריך קליפה (וכתב רמ"א ודוקא שהוא רותח בכלי ראשון אז אם הסכין בן יומא ואין ס' בבשר נגד הסכין הכל אסור והסכין צריך הגעלה אבל אם הוא בכלי שני הבשר צריך קליפה והסכין נעיצה בקרקע וכן נוהגין וכ"כ בת"ה כלל ס"א דין י"ג ע"ש עכ"ה): וכן

חרושי הגהות

ה ע"ל סימן קכ"ב כתבתי כיצד נוהגין (הגהיק מד"מ הארוך):

צה דגים (א) רותחין מיד לאחר שסלקן מן האש שנתנן בקערה צוננת של בשר (ב) או שהדגים צוננין והקערה רותחת מותר לאכלם בחלב (ג) אבל אם נתבשלו בקדרה של בשר יש אוסרין לאכלם בחלב (ד) ורש"י מתיר אפילו שנתבשלו בקדרה של בשר אא"כ נתבשלו עם הבשר בעצמו (ה) ובעל התרומות מתיר כשנתבשלו ואוסר בנצלו שכיון שנצלו בלא מים קבלו טעם בשר מעיקר הכלי ואסור לאוכלם בחלב ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב ירקות או דגים שנתבשלו בקדרה של בשר מותר לאוכלם בחלב רק שהיתה הקדרה רחוצה יפה שלא היה שום שומן דבוק בה אבל אם נצלו בכלי של בשר אסור לאוכלם בחלב [א] וכן התיר הרמב"ם כשנתבשלה שכתב קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים מותר לאוכלם בחלב דגים שצלויין עם הבשר אסור לאוכלן עם

לפי דעתו זה ודאי חתיכת בשר שהוא גוש והניחוהו על הטעלי"ר בעוד שהיד סולדת בתוכו עדיין כ"ר הוא ואם חתכו בסכין חולבת הכל אסור הבשר כולו נאסר וגם הסכין צריך הגעלה ודלא כהרב בש"ע בהגה"ה כדפי' אבל לפעד"נ לא כדברי זה ולא כדברי זה ויתבאר לקמן בסימן ק"ה סוף סעיף ה' לשם נתבאר בס"ד העיקר ע"ש וכתב עוד מהרש"ל בסוף דין לנון וז"ל אם חתך בשר רותח בסכין חולבת אע"ג דלא קי"ל כה"ר פרץ אם מקלתו אם כולו לענין שיוליך בליעתו בכולו מ"מ ראוי להחמיר ולשער כנגד כל הסכין היכא שחתך בה בסתם משום דכשחותך בסכין סתם אינו מדקדק עד כמה חתך ואפילו אמר עד כאן חתכתי בו לא סמכינן עליה דכל מילתא דלא רמיא עליה לאו אדעתיה אבל תחב כף בקדרה באקראי אם ברור לו עד כמה תחב לא משערינן יותר ואם אינו ברור לו משערינן בסתם דרך לתחוב בקדרה דהיינו ראש הכף אבל בסכין אפילו אמר כשיעור כך וכך אין להקל כי דרך הוא בסכין להוליך ולהביא בכולו ולא רמיא עליה לאדכורי כל כך ועוד דאיכא גדולים דאפילו חתך בה מעט צריך ס' מכולה מיהו כנגד הקתא לא משערינן :

צה דגים רותחין וכו' לכאורה משמע דוקא שאחד מהם חם אבל שניהם חמין לא אפילו דיעבד דכשאין שם רוטב הו"ל כנגלו וכ"כ ב"י שכך מלא כתוב ע"ש . ולפעד"נ דרבינו לא נקט אחד חם לדיוקא אלא לרבותא דל"מ בשניהם חמין דמתפשט טעם הבשר שבקערה בכל הדגים וכיון דהוי נ"ט בנ"ט כבר נחלש ונקלש טעם הבשר השני בהתפשטותו בכל הדגים אלא אפילו אחד לבדו חם והשני צונן דלא נתפשט טעם הבשר בכל הדגים אלא עד קליפה בדגים וסד"א דאותו טעם לא נחלש ונקלש אלא ממשות יש באותו טעם בשר השני כיון דלא נתפשט בכולי דגים קמ"ל דאפ"ה מותר לאכלם בחלב דאין כאן ממשות אלא נ"ט בר נ"ט ובהכי מתיישבין גם דברי הרבינו ירוחם שפסק דבאחד חם צריך לקלוף מן הדגים מה שנגע בקערה דהשיב עליו ב"י תשובות רבות ואמר דלשון התוס' והרא"ש אטעייה ולפעד"נ איפכא דלפי דהתוספות והרא"ש כתבו במסקנתם דאפי' נתבשלו בקדרה של בשר שרי חשש הרב לחומרא ואמר דשמא לא התיר שמואל אלא דוקא בשניהם חמין דומיא דנתבשלו דכיון דנתפשט טעם השני בכל הדגים הו"ל נ"ט בנ"ט אבל באחד חם דאינו מתפשט אלא עד קליפה הו"ל ממשו של בשר ולפיכך הצריכו קליפה ורב ושמואל לא פליגי בגמרא אלא בשניהם חמין אבל באחד חם ד"ה צריך קליפה כנ"ל ליישב דברי הרבי' ירוחם מיהו דעת הפוסקים אינו כך אלא כמ"ש רבינו דאין חילוק בין שניהם חמין ובין אחד חם הכל שרי : ומ"ש ובעל התרומות מתיר כשנתבשלו וכו' ולזה הסכים א"א הרא"ש וכתב וכו' ואע"ג דבפכ"ה תנן צורר אדם בשר וגבינה וכו' אלמא דאפילו צונן בצונן דלא בלעי מהדדי וסגי בהדחה בעלמא אפ"ה אסור לכתחלה ליגע בו וכאן מתיר אפי' שניהם חמין לא דמי דהתם בגוף בשר וגבינה חיישינן שמא ישאר דבוק קצת גבינה בבשר בעין או בשר בגבינה וחיישינן דילמא משתלי ולא ידיע אבל הכא אינו אלא פליטת טעם דנחלש והילכך שרי אפילו לכתחלה ובספר התרומה ע"ש ר"י כתב דמיני קטנית שנתבשלו בקדרה חולבת ב"י מותר לערותו לכתחלה בקערה של בשר דאיכא ג' נ"ט ע"ש סימן ס"א וכך נהגו היתר זה לכתחלה בנתבשלו אבל לא נהגו כך להקל לכתחלה לאכול עם הבשר עצמו ופורץ גדר וכו' והיינו משום דחוששין לכתחלה למאן דמפרש עלו אין אבל נתבשלו לא : ואינו

ליכא טעמא דדוחקא דסכינא וכיון דאין שם רוטב להבליע ולהפליט אינו אוסר יותר מכדי קליפה וכ"כ מ"ש התוס' והרא"ש גבי דגים שעלו בקערה פי' שעלו מן הכלי או זוננין בקערה רותחת דין למ"ד עילאה גבר דין למ"ד תתאה גבר אדמיקר ליה בלע ובעי כדי קליפה כדאמרינן בפרק כיצד צולין (עו.) ויתבאר זה עוד בסי' ק"ה. בס"ד : כתב המרדכי בס"פ אין מעמידין ובפ' כל שעה מעשה בא לפני ר"י שבשלו דבש במחבת של בשר בת יומא והריקוהו חם בקערה של חלב בת יומא והתירה משום דשמנונית בדבש הוי נותן טעם לפגם והביא ראיה לדבר ולי נראה אפילו אם היה נ"ט לשבח שרי משום דהוי נ"ט בנ"ט דהיתירא :

צה דגים רותחין מיד לאחר שסלקן מן האש שנתנן בקערה וכו' מסקנא דגמרא בפרק כ"ה (קיא:) דגים שעלו בקערה של בשר מותר לאכלן בכותח משום דהוי נ"ט בר נ"ט הבשר בקערה והקערה בדגים ואיכא תרי נתינת טעם קודם שיבא לכלל איסור וכתבוהו התוס' והרא"ש דגים שעלו פירוש שעלו מן הכלי או זוננים בקערה רותחת ומתוך לשון רש"י משמע דאין חילוק בין עלו לנתבשלו וריב"ן חתנו כתב משמו עלו אין נתבשלו לא ואע"ג דבעלו נמי קבלו כדי קליפת טעם מן הבשר בבליעה מועטת התירו נ"ט בר נ"ט אבל נתבשלו ונבלע כל טעם הבשר שהיה בלוע בקדרה אסור לאוכלו בכותח וכתב הרא"ש עוד ובסה"ת התיר ירקות וקטנית שנתבשלו בקדרה בת יומא חולבת רק שתהא נקייה מחלב לאוכלן בתבשיל של בשר ואפילו אם נאמר עלו אין נגלו לא כשנתבשלו שרי משום דאיכא ג' נ"ט החלב בקדרה והקדרה במים והמים בירק ועודנו היתר ומגס בדבר שיש לחוש לפי שהירק והקטנית נוגעים בקדרה ובולעים מן הקדרה עצמה ואעפ"כ הכריע להתיר דכיון דאיכא מים בכלי רוב הטעם מתפשט במים וגם הירק אינו בולע מדופני הקדרה אלא ע"י רתיחת המים וכן מסתבר דנתבשלו איכא טעם ג' ושרי אבל נגלו אסור עכ"ל וכן דעת סמ"ק וסמ"ג דדגים שעלו פירוש דגים רותחים שעלו מן הכלי לתוך הקערה שאכלו בה בשר רותח מותר לאכלם בכותח לפי שנ"ט בר נ"ט הוא וכ"ש נתבשלו במחבת אפס דגים שצלאן בשפוד שצלו בו בשר שמא יש להחמיר בהם יותר מדגים שעלו בקערה וגם הרשב"א והר"ן הסכימו דבנתבשלו שרי אלא שנראה מדבריהם שאינם מחלקים בין נגלו לנתבשלו וכ"כ מדברי ראבי"ה וזקנו שכתב המרדכי וכ"כ מ"ש בהג"א לר"י נראה הלכה למעשה דאין חילוק בין עלו לנתבשלו והכל שרי וכן קבל מר"ת שהורה כן הלכה למעשה עכ"ל ואם היו מחלקים בין צלייה לבישול לא הו"ל למישתק מיניה וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ט מהמ"א קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים הותם דגים מותר לאוכלן בכותח ולא חילק בין צלייה לבישול כלל שמ"ש דגים שצלאן עם הבשר אסור לאוכלן בחלב לא בצלאן מחוברים ממש לבשר איירי כדקס"ד דרבינו עד שמפני כך כתב עליו שאינו מבין דבריו אלא בצלאן בתנור אחד נפרדין מן הבשר איירי דס"ל דריחא מילתא היא לענין בשר בחלב כמ"ש בסימן ל"ז ונקט לישנא דגמרא דאיירי בדג שצלאו עם הבשר דגרסינן פ' כיצד צולין (עו:) ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא מפרזיקיא למיכלא בכותחא ופירש"י בהדי בישרא . בתנור אחד אסרה רבא למיכלא בכותחא שיש בו חלב משום דקסבר ריחא מילתא היא ומתוך לשונו של הרמב"ם עצמו משמע כן שכתב כלשון הזה פת שאפאה עם הכלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאוכלן בחלב ומה פת שאפאה עם הכלי בתנור אחד משמע ואף על פי שאינם מחוברים יחד כיון שהם בתנור אחד אפאה עם הכלי קרי ליה אף דגים שצלאן עם הבשר דקאמר בצלאן בתנור אחד מיירי ואף על פי שהם נפרדים מן הבשר ובלא"ה כיון דבגמרא אשכחן ההיא דדגים שצלאן עם הבשר לענין ריחא מילתא היא ולא אשכחן לה בענין צלאן מחוברים ממש לבשר ועוד דמילתא דפשיטא דאסורים ולא ניתן ליכתב ע"כ לומר דהא דדגים שצלאן עם הבשר נמי לענין ריחא מילתא היא איירי ואינו ענין לנדון שלפנינו כלל וכן פירש בעל הגהות מיי' : **ולענין** הלכה כיון דהרמב"ם והרשב"א והר"ן ואבי"ה וזקנו ור"י אין מחלקין בין נגלו לנתבשלו דבכל גוונא שרי וגם מדברי רש"י משמע כן הכי נקטינן :

(ב"ה) כתב רבינו ירוחם תבשיל שנתבשל בקדרת בשר מותר לאכול גבינה אחריו אפילו בלא קנוח ואם אינה בת יומא מותר לאכול אותו תבשיל עם גבינה עכ"ל ואין דבריו נכונים אלא אפילו היא ב"י מותר לאוכלו עם גבינה דהוה נ"ט בנ"ט כמו שנתבאר וכתב עוד ירקות וקטנית שנתבשלו בקדרה חולבת אפילו היא ב"י מותר לאכול בתבשיל של בשר א ונראה דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אין לו לבשל בכלי של חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר עכ"ל ואין דבריו נראים אלא לכתחלה נמי מותר לבשל בכלי של חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר כנ"ל:

מ"ב דגים שעלו בקערה וכו' דוקא שאחד מהם חם אבל שניהם חמין לא אפילו דיעבד כן משמע ביורה דעה ע"כ ונראה מדבריו דדייק לה מדכתב רבינו בתחלת הדיבור דגים רותחים שנתנן בקערה צוננת או שהדגים צוננים והקערה רותחת מותר לאוכלן בחלב משמע דוקא משום דחד מינייהו צונן הא אם שניהם חמין אסור ונראה דהיינו בשאין שם רוטב משום דהוי כנגלו בקערה אבל כשיש שם רוטב פשיטא דשרי דלא גרע מנתבשלו (א) ואם תאמר בדברי האוסרים נגלו בקערה רותחת ודגים צוננים הוה ליה למיסר דהא קי"ל דתתאה גבר והוי כאילו שניהם חמין . וי"ל דאע"ג דקי"ל תתאה גבר מ"מ אין נתינת טעם שלו כ"כ כמו כששניהם חמין הילכך לא מחמירין ביה טפי מבנתבשלו ולפי מה שפסקתי דבין נגלו ובין נתבשלו אפילו בשניהם חמין שרי . ורבינו ירוחם בדגים חמין שעלו בקערה צוננת או שהקערה רותחת ודגים צוננים כתב שצריך לקלוף מן הדגים מה שנגע בקערה ולא משמע לי הכי כלל דאם כן אמאי איצריכין לטעמא דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא כיון שאנו מסירים עד מקום שמתפשט הטעם ועוד מ"ט דמאן דאסר בגמרא דגים שעלו בקערה ואין לדחות ולומר דאע"ג דבקערה צוננת סגי בקליפה בקערה חמה לא סגי בקליפה דתתאה גבר דהא בגמרא לא אידכר קליפה כי היכי דנימא הכי ועוד דהא אפילו בקערה רותחת אינו אוסר אלא כדי נטילת מקום בלבד כמבואר בסימן ק"ה ואם כדבריך לא נחלקו אלא בקערה רותחת ובמה שבין קליפה לנטילת מקום ואין זה במשמע דבריהם כלל אלא ודאי אפילו בקערה

דרכי משה

צה (א) כתב באו"ה הא דנוהגין לאסור לכתחלה בבישול וצלייה היינו לאכול עם חלב עצמו אבל ליתן בכלי חולבת שרי וכן אם לא היה הקדרה שנתבשלה בה ב"י אף לכתחלת שרי דהואיל והוא נט"ל וגם נ"ט בר נ"ט עכ"ל ועיין באו"ה סימן תג"ב מדין זה עוד כתב כלל כ"ד ותבלין שדכו במדוך של בשר ואח"כ נתנוהו בחלב צריך לשער נגד כל

דרישה

טו' צה [א] וכן התיר הרמב"ם כו' ואינו מבין למה כתב שצלאן כו' עיין בפרישה מ"ש ע"ז וב"י מבאר דברי הרמב"ם שלא מיירי שצלאן עם הבשר בכלי א' אלא ר"ל בשני כלים ובתנור א' ומשום ריחא מילתא נקטיה ונקט לישנא דגמרא דאיירי בדג שצלאו עם הבשר דגרסינן בפ' כיצד צולין דף ע"ו ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא (פי' דג שצלו עם בשר בתנור א' עכ"ה) אסריה רבא מפרזקייא למיכלא בכותחא שיש בו חלב משום דקסבר ריחא מילתא היא (ואפי' למ"ד ריחא לאו מילתא הכא מודה דריחא דאית ביה פטומי שאני ועוד דגים איכא נמי התם דאפילו במילחא נמי לא דקשה לריח ולדבר אחר מהג"ה מיימ' רש"ל עכ"ה) ומתוך לשונו של הרמב"ם עצמו משמע כן שכתב בלשון הזה פת שאפאה עם הכלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאוכלן בחלב כו' עכ"ל ב"י : ז"ל ב"י כתב בסמ"ק בסימן רי"ג אפילו נגלו או נתבשלו (ר"ל אף לפי המקילין בנגלו או נתבשלו ולא מחשבין הטעם לכלום. ה"א לפי סברתם אפי' לכתחילה יהיה מותר קמ"ל דלא) דוקא דיעבד אבל לכתחילה אסור להעלותם או לבשלם בכלי של בשר כדי לאוכלם בכותח וכ"כ בסימן קל"ח ודייק מדקאמר דגים שעלו בקערה בלשון דיעבד וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהמ"א וכ"כ רבי' ירוחם אבל בעל התרומה כתב במפתחות דקטניות שבשל בקדרה חולבת מותר לכתחילה לערותן בכלי של בשר ואפילו הקדרה בת יומא כמו דגים שעלו

פרישה

סי' צה (א) דגים רותחין כו' שנתנם בקערה צוננת של בשר דוקא נקט קערה צוננת דאי גם הקערה רותחת הוי דומה לנגלו בקערה של בשר דיש אוסרין כמבואר בסמוך גם ב"י כ"כ : (ב) או שהדגים צוננים והקערה רותחת מותר לאוכלן בחלב ולא אמרינן תתאה גבר וטעם שמותר משום שהוא נ"ט בר נ"ט להיתרא ע"ל סימן פ"ז כתב ב"י שאסור לאכול מפני הסכנה דגים עם חלב וכתבתי שם בשם ד"מ שאין נוהגין כן גם מכאן ראיה קצת שמותר : (ג) אבל אם נתבשלו בקדירה של בשר יש אוסרים לאוכלן בחלב ואף על פי שהוא נ"ט בר נ"ט להיתרא מ"מ הואיל וע"י בישול יוצא עיקר הטעם אסור (ולעיל גבי מים דשרי משום דהוי ג' נותני טעם קודם שבא לכלל איסור דהיינו מבשר לקדרה ואח"כ למים ואח"כ מן המים לקדרה עכ"ה) : (ד) ורש"י מתיר כו' אלא א"כ נתבשלו עם הבשר עצמו ואנו נוהגין לאסור הדגים והבשר משום סכנה (ומהרי"ל אוסר קדרה של בשר שנפל בה שלפוחית של הדג עכ"ה) וגם רש"י לא בא לומר שאז הדגים לחוד מותרים אלא מפרש (הגמרא שאמרו דגים שעלו בקערה עכ"ה) שדוקא בכה"ג אוסר הבליעה ולא בע"א מ"ו ועוד דבא לומר דאם נתבשלו עם בשר אף מי שלא חש לנפשו לסכנה מ"מ צריך לחוש להאיסור שאוסרין הדגים תבשיל של חלב שנאכלין עמה אח"כ. מיהו זהו פשוט ולא הוה צ"ל בדגים : (ה) ובבעל התרומות כו' ואוסר בנגלו

חידושי הגהות

צה א צריך טעם שהרב"י בחיבור הבית עצמו כתב דברים אלו בשם סמ"ק והג"מ ור' ירוחם (לקמן בסמוך בד"ה כתב סמ"ק וכו') ולא כתב עליהם דבר וכאן בד"ה העתיק דברי רבינו

עם החלב (ו) ואיני מבין למה כתב שצלויין עם הבשר אסור לאוכלן בחלב דה"ה נמי מבושלין עמו שהרי לא התיר אלא כשנתבשל בקערה של בשר ואם בא להחמיר בצלי א"כ למה כתב עם הבשר אפי' בלא בשר נמי בכלי של בשר אסור: (ז) קערות של בשר שרחצו אותם ביורה חולבת והיא על האש או אפי' אינה על האש והמים חמין שהיד נכוית בהן כתב בסה"ת אם הקערות והיורה שניהן בני יומן הכל אסור אפי' היו הקערות מקונחות יפות שאין שום שומן דבוק בהן (ח) אבל אם אין היורה בת יומא מותר ובלבד שיהיו הקערות מקונחות יפות שאין שומן דבוקה בהן (ט) וא"א הרא"ש ז"ל מתיר אפי' הן שניהן (ג) בת יומן וכתב אמנם יש לחוש לפי שבשמדיחים קערות נשאר השומן ממה שאכלו בהן דבוק

ב"י

בקערה רותחת לא בעי קליפה כמו שכתבתי ורבינו ירוחם לישנא דתוס' והרא"ש אטעייה שכתבו אם הקערה והדגים צוננים לא איצטריך לפסוק אלא כשהאחד מהם חם דבין עילאה גבר בין תתאה גבר קליפה מיהא בעי ע"כ ועלה בדעתו דלמימרא דה"נ בעי קליפה ואין הדבר כן כמו שהוכחתי אלא ה"ק דקליפה מיהא בעי היכא דהוי נ"ט גופיה אבל הכא דהוי נ"ט בר נ"ט שרי בלא קליפה כלל וזה נ"ל ברור:

כתב סמ"ק אפילו נצלו או נתבשלו דווקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור להעלותם או לבשלם בכלי של בשר כדי לאוכלם בכותח וכ"כ גם בסימן קנ"ט ודייק לה מדקאמר דגים שעלו בקערה בלשון דיעבד. וכ"כ הגה"מ בפ"ט מהמ"א וכ"כ ג"כ רבינו ירוחם אבל בעל התרומה כתב במפתחות דקטניות שבשל בקדרה חולבת מותר לכתחלה לערותן בקדרה של בשר ואפילו הקדרה בת יומא כמו דגים שעלו בקערה (ג) וכו' כתב הרשב"א בת"ה לא הדיח את הקדרה יפה יפה קודם שבישל בה את הדגים אם יש בממשות שע"פ הקדרה יותר מאחד בס' בדגים אסור לאוכלן בכותח:

כתב הר"ן דלא שרי נ"ט בר נ"ט אלא בשל היתר כבשר בחלב דכיון דטעם שני אכתי היתרא הוא כיון דאקליש כולי האי לא חשיב למיסר אבל במידי דאיסורא כל היכא דאיכא טעמו כלל אוסר עד סוף כל העולם עכ"ל. וכן כתב הרשב"א בתשובה סימן תקי"ו ונראה שדעת כל הפוסקים שוה לזה וכ"כ בפירוש בשערי דורא דלא שרי דגים שעלו בקערה לאוכלם בכותח אלא משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא אבל במחבת או יורה של נכרי שיש בהן נותן טעם של איסור ונכנס טעמו של איסור במים אסור לכתחלה ללוש במים שנתחממו בהם אף ע"ג דסתם כלים של נכרים אינן בני יומן מ"מ אסור ללוש בבתינו מן המים שחממו בהן דאין להתיר נ"ט לפגם לכתחלה אבל לאכול מפת של נכרי דמותר היינו דיעבד עכ"ל וכתוב בהגהות דאין להתיר נ"ט לפגם לכתחלה שעדיין לא התחילה הנאתן שהרי לא הוחמו לשתייה אלא לאפייה ולענין זה הוי לכתחלה עכ"ל:

כתוב בתשובות הרשב"א שם ביצה שנתבשלה במים בקדרה חולבת מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה דהא נ"ט בר נ"ט הוא כדגים שעלו בקערה אבל ביצים שנתבשלו בקדרה עם בשר ואפי' בקליפה אסור לאוכלן בכותח שקליפת הביצה בבירור מנוקבת היא וכשאדם מבשלה תוך יורה של צבעים תמלא הביצה עצמה צבועה מאותה צבע ולכן אסרו חכמים ביצת אפרוח והתירו ביצה אסורה שזו פולטת ציר של אפרוח וזו אינה פולטת אלא זיעה בעלמא:

קערות של בשר שרחצו אותם ביורה חולבת וכו' כתב בסה"ת אם הקערות והיורה שניהם בני יומן הכל אסור וכו' וכ"כ סמ"ג וסמ"ק ושערי דורא והוא מדברי התוספות בשמעתא דדגים שעלו בקערה ונתנו טעם משום דלא דמי לדגים שעלו בקערה דשאני הכא שהקערות נוגעות במחבת ונפלט טעם מזה לזה והוי טעם שני באיסור ועוד דהא כשהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים מיד נאסרו המים וחוזרין ואוסרין הקערות והמחבת וכ' הר"ן שהרמב"ן חלק על דברי בעל התרומות וכתב דהיינו דגים שעלו בקערה דיורה היינו קערה מים רותחים שפלט בהם היינו דגים מחבת חולבת היינו כותח כשם שהדגים מותר לאוכלן בכותח כך המים הללו מותר ליתן אותם בין בכותח בין בפליטת חלב שבמחבת ואף ע"פ שהסכמנו לפרש דג' נותני טעמים בעינן כאן נמי ג' נותני טעמים הם הבשר בקערות קערות במים מים בחלב ולא אמרינן חלב שבמים נתערב עם טעם שני של בשר שבכן כשם שאין אומרין בדגים דטעם החלב שבכותח נבלע בדגים ויהא אוסרין וכן בדין לפי שאין בשר שבדגים או במים אוסרין עד שיתערבו עם החלב ויתנו טעם זה בזה שאין בשר בחלב אוסר לעולם אלא בנ"ט הילכך הוה ליה טעם ג' והכל מותר ע"כ ונמשכו לדעתו הבאים אחריו הרשב"א ואחרים ז"ל. ותמהני עליהם שאני רואה דברי בעל התרומה נכונים והעלה דמסתברא כדברי בעל התרומה ז"ל: והרא"ש כתב וקערות שנשתמשו בהן בשר שהודחו ביורה חולבת ושניהם בני יומן הוה ליה נ"ט בר נ"ט והכל מותר: (ב"ח) ולענין הלכה כיון שהאחרונים מסיימים להתיר ומסתבר טעמייהו הכי נקטינן: **ומ"ש** רבינו בשמו אמנם יש לחוש וכו' ג"ז בפרק הנזכר ונראה דהאי

ב"ח

ואיני מבין וכו' פי' קשיא ליה לרבינו מה נפשך אם דעת הרמב"ם באיסור זה משום דהוי דגים עם בשר עצמו למה כתב שצלויין וכו' אפי' מבושלין עמו נמי אסור ואם איסור זה משום כלי למה הזכיר בשר עצמו אפי' כלי של בשר נמי אסור ותימה למה לא פי' רבינו דדברי הרמב"ם דמיירי בצלויין בתנור אחד כל אחד בכלי בפני עצמו ואסור מטעמא דריחא מילתא היא וכדאיתא פ' כיצד צולין ההיא ביניתא דאיטויא בהדא בישרא אסרה רבא מפרזקיא למיכלא בכותחא וכדפי' בהגהת מיימוניות ומביאו ב"י ואפשר דמדכתב הרמב"ם וז"ל פת שאפאה עם הצלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאכלן בחלב קשיא ליה לרבי' דהא הרמב"ם פסק כלוי דאפילו צלה נבלה שמנה עם שחוטה בתנור אחד מותר בדיעבד וכאן פסק דאסור ואף ע"ג דהרי"ף בפג"ה ג"כ פסק כך וקאמר דהא דתני רב כהנא פת שאפאה עם הצלי אסורה וההיא ביניתא וכו' לאו כרב אסרה בלחוד אלא אפי' כלוי דלא שרי לוי אלא גבי נבלה דא"א לאוכלה אבל בפת ודג שצלה עם בשר בתנור אחד דאפשר לאוכלה בלא כותח אסור ועוד דהו"ל כדבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטל וכל דבר שהוא אחד מאלף כריחא בעלמא הוא ואפ"ה לא בטיל כיון שיש לו מתירין והאי פת ודג נמי הכי הוא מ"מ רבינו נמשך אחר דעת הרא"ש בפרק בתרא דע"ז דמסיק ע"ש ר"ת דהך דתני רב כהנא כוותיה דרב אתיא וכדמוכח נמי מדברי הרשב"א שהביא רבינו בסימן צ"ו ולהכי הוה קשיא ליה דברי הרמב"ם אהדדי ולפיכך היה מפרש דברי הרמב"ם דמיירי בפת ודג שצלו עם בשר בכלי אחד ומשום דבלע ממשו של בשר לפיכך אסרן לאכול (בשר) אלא דהוה קשיא ליה למה נקט צלי אפילו בישלו עם בשר נמי כנ"ל דעת רבינו אבל דעת הרמב"ם נכון כדפרי' וכמ"ש הגהות מיימוני:

קערות של בשר וכו' עד והכל אסור כתב בהגהת ש"ד סימן כ"ז ע"ש מהרא"י דהכל אסור דכתב הרא"ש לאו דוקא דאם אותה שאינה ב"י מקונחת לא תאסור חבירתה כלל דלעולם טעם הנפלט ממנו פגום הוא אלא לצדדים קאמר דהכל אסור ר"ל היכא דאותה שאינה ב"י אינה מקונחת ופשוט הוא:

כתב סמ"ק בסימן קל"ח וז"ל וגם נראה דנ"ט בנ"ט גופיה דשרי היינו דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור לגרוס מדקאמר דגים שעלו בקערה וכו' משמע דוקא עלו דיעבד אבל לכתחלה אסור להעלות בקערה של בשר כדי לאכלם בכותח וכ"כ עוד בסימן רי"ג ולפ"ז התיישב מה שהקשו התוס' בפרק כל שעה (דף ל') ופכ"ה (דף קי"ב) ופרק השוכר את הפועלים (דף נ"א) הא דתניא אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור דלמה לי עד שיסיק בקינוח סגי דתו לא הוי אלא נ"ט בנ"ט ושרי כדגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בכותח ונדחק ר"ת לתרץ דשומן שעל החרס אינו יכול ליקנח יפה ותימא א"כ היאך כתב הרא"ש בסתם דאין להתיר עד שיאמר ברי לי שלא היה שומן דבוק בה הוה ליה לפרש דבכלי חרס לא מהני אפי' אומר ברי לי לפי שאינו יכול ליקנח יפה וכך הוא דעת הר"ן בפ' כל שעה ופ' כל הבשר דהחרס נמי מתקנח יפה אבל למה שכתב הסמ"ק ניחא דפשיטא דאע"ג דבקנוח נמי לא הוי טעם בשר ראשון בפת אלא נ"ט בר נ"ט אפ"ה לכתחלה ודאי אסור לאפות הפת בתנור שאינו הוסק אלא נתקנח בלבד כדי להתיר הפת משום נ"ט בנ"ט והא דתני כל הפת כולה אסורה לא דבאפה פת כבר קאמר דאסורה אפילו דיעבד אלא תנא תקנתא אתא לאשמועינן דשרי לאפות בה לכתחלה כשיוסק התנור כ"ל ומה שכתב ב"י דבספר התרומה

דרכי משה

כל התבלין אפי' לא היה המדוך ב"י עכ"ל ונ"ל טעמו דס"ל דבדבר חריף אינו מועיל נ"ט בנ"ט כמו שאינו מועיל בו נט"ל כמו שיתבאר לקמן סימן קכ"ב וכתשובת הרשב"א סימן תמ"ט משמע כדברי שכתב שם במעשה שדכו ביצים עם תבלין במדוך חולבת שאינו ב"י ושמו בתרנגולת ופסק דשרי דמשום מעט תבלין שבו לא מקרי דבר חריף וא"כ הוי נ"ט בנ"ט ובטלה עכ"ל משמע הא אי הוי דבר חריף אסור וכ"כ ב"י ב בשם ספר התרומות: (ב) ואני אומר כי ניים ושכיב אמר להאי מילתא דמאי אבל בעל התרומה כתב כו' שהרי גם הסמ"ק לא אמר אלא לכתחלה אסור להעלותן בקערה כדי לאכלן עם חלב אבל אם כבר העדה פשיטא שמותר לכתחלה לאכלן עם חלב דהא לא פליג על הגמרא דקתני דמותר לאכלן בחלב ומותר לכתחלה משמע ועוד דאם לא כן מ"ש בשם הסמ"ק דבין נצלה בין נתבשל דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא וכו' סותר דבריו הראשונים שכתב בשם הסמ"ק לחלק בין צלייה לבישול וע"כ לומר דהא דאינו מחלק בין צלי לבישול היינו לענין לכתחלה אסור לעשות ע"מ לאכלו בחלב אבל אם כבר עבר פשיטא דיש לחלק בין בישול דמותר לאכלו ובין צליי דאסור לפי סברת הסמ"ק וכ"ה בהדיא בהגהות סמ"ק ואם כן מאי אבל בעל התרומה דכתב וכבר כתבתי לעיל סימן צ"ד דאע"ג דדעת הסמ"ג להתיר בנתבשלו מ"מ מהמיר לכתחלה בנתבשלו משום הואיל ויש מחמירין וכ"פ באו"ה כלל ל"ד דלכתחלה יש להחמיר אפי' בבישול אמנם בדיעבד יש לסמוך אדברי המקילין אפי' בצלי ונ"ל רמ"מ בדגים שעלו בקערה שלא נתבשלו ולא נצלו מותר אף לכתחלה לאוכלן בחלב דבהא לא מצאנו מאי דפליג: (ג) במרדכי דף תשל"ח ע"ג כתב פרק כ"ח וכן הסכים

פרישה

שנלנו שקבלו טעם בשר מעיקר הכלי אע"ג דגם בבישול לפעמים הדגים נוגעים בכלי עצמו מ"מ אין מקבלין עיקר הטעם הואיל ויש שם מים וזהו שייך דוקא בטעם היוצא מן הקדרה דנכנס תחלה בהמים אבל כשמבשלו בתחלה בו בשר אף שהיה בו מים מ"מ כיון שנמחה גוף הבשר במים שרי המים הוא כבשר והן נבלעין בהקדרה וז"ש רבינו בס"ס זה ז"ל ונאסרה היורה ממששות הבשר שנגיעה שנוגע בה כו' ולא אמרינן שיכנס תחלה במים. ומ"ש בשם הרא"ש שהתיר ירקות שבשלו כו' נ"ל דמיירי גם כן בכה"ג שהירקות היה בהן מים ללול גם לבסוף דאל"כ אף שהיה בהן מים בתחלת הבישול מ"מ אם לבסוף אין מים ללולים הוזר הקדרה שהינו יוצא מידי דפיו לעולם והוה כנצלו בהוכו ואסור שוב לאוכלן בחלב וכמ"ש לקמן בס"ס ק"ו ע"ש בהגיכה שיש בו חלב. (קערה שאכלו בה בשר ל"ד אכלו בה אלא אפילו בשלו בה בשר נמי שרי משום נ"ט בר נ"ט דהיתרא ומ"ש שאכלו בה בשר נמי חשיב ככלי ראשון לפי שעירו שם מכלי ראשון עכ"ס): [illegible]

אבל לא ע"י צלייה שהוא חמור ומ"ש רבינו ואם בא להחמיר בצלי כו' אין רצונו לומר דעד השתא סבין דבריו שבא להקל שסברי הוא סובר שצלייה חמורה כמ"ש אלא הכי ביאור דברי רבינו דתרתי קא פריך ליה חדא למה לא קתני דאף ע"י בישול אסור עם בשר ועוד דהואיל ובא להחמיר ה"ל להשמיענו רבותא דאפי' בלא בשר אסור בצלי. ומ"ש ואם בא כ"ל כמו והואיל ובא ודו"ק ואינו לשון תנאי (ז) קערות של בשר שרחצו כו' כתב בס' התרומות אם הקערות והיורה שניהן בני יומן הכל אסור ולא דמי לדגים דלעיל דשאני הכא שהקערות נוגעות במחבת ונפלט טעם מזה לזה והוי טעם שני באיסור (ואע"ג דבדגים התיר כשבשלם אע"פ שנוגעות ג"כ בכלי בשעת הבישול שאני דגים דאף אם בולעות בשעת נגיעתם בכלי מפליטת הכלי עדיין אין שם שום איסור ועדיין הוא נ"ט בר נ"ט דהתירה משא"כ בקערות שנאסרות מיד כשבלעו טעם מהיורה) ועוד דהא כשהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים מיד נאסרו המים וחוזרין ואוסרין הקערות אבל הרא"ש מתיר משום נ"ט בר נ"ט (דה"א שיבואו שניהם יחד ממש ובשעה שבא הא' היה היתר עכ"ס) ועיין בב"י: (ח) אבל אם אין היורה בת יומא ובלבד וכו' שאין שום שומן דבוק בהן פי' דאם היה שומן דבוק באותו שהוא בן יומא אז נאסר ממנו אותו שאינו בן יומא ואותו שהוא בן יומא אינו נאסר (ועיין בתוס' פכ"ה [illegible]

חדושי הגהות

רבינו ירוחם וכתב ע"ז ואין דבריו נראין: בר"ל בסימן שאחר זה כ"ב:

בנאולו

דבוק בהן ונוגע ביורה ונאסר היורה ממשות הבשר שנכנס בה והכל אסור הלכך אין להתיר עד שיאמרו ברי לי שלא היה שום שומן דבוק (ו) בה [ג] אין מניחין (ז) כלי שיש בו כותח אצל כלי שיש בו מלח אבל מותר להניחו אצל כלי שיש בו חומץ (יא) מותר להניח כלי שיש בו הלב (ח) אצל כלי שיש בו בשר :

צנון

התרומה חולק על הסמ"ק שכתב דקטנית שבשל בקדרה חולבת מותר לכתחלה לערותן בקערה של בשר ואפי' הקדרה ב"י כמו דגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בכותח לא דק דהלא לא כתב סה"ת שיכול לבשל לכתחלה קטנית בקדרה חולבת כדי לערותן בקערה של בשר אלא אם בשלן כבר קאמר דהיינו דיעבד דיכול אח"כ לערותן בקערה של בשר ואין כאן מחלוקת ועוד דדוקא כדי לאכול עם החלב והבשר בעצמו הוא דאסור לכתחלה אבל כדי לערותן וליתנן בכלי של חלב ובשר מותר אף לכתחלה וכן פסק או"ה והביאו בהגה"ת ש"ע והכי נקטינן כדפסק סמ"ק וכדמוכח מברייתא דאין טשין וכו' וכדפרי' : ומ"ש רבינו לעיל ורש"י מתיר אפי' שנתבשלו בקדרה של בשר אח"כ נתבשלו עם הבשר בעצמו עכ"ל אין לדקדק מלשון זה דמותר לאכול הדגים כשנתבשל עם בשר בקדרה אחת דהא ודאי אסורין הדגים והבשר כשנתבשלו יחד דחמירא סכנתא מאיסורא והכי נהוג ומהרי"ל אסר קדרה של בשר שנפל בה שלפוחית של דג ולא בא רש"י אלא לפרש הא דאמר דדגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בכותח דבשנתבשלו כמי שרי בחלב אח"כ בנתבשלו עם בשר עצמו דלאו אסורים משום בשר בחלב אבל מודה גם רש"י דבלאו הכי אסורין הדגים בלבדן משום סכנתא אלא דעם חלב איכא כמי איסור בשר בחלב וכ"כ מהרש"ל בא"ו שלו סימן ל"ה ובספרו בפג"ה סימן ט"ו והאריך ע"ש :

אין מניחין וכו' בפכ"ה גרסי ר"ח והרמב"ם דגבי כדא דכמכא אסור משום דמשאיב שאיב ליה מילחא לכותחא וקשה לי דלעיל בסוף סימן צ' כתב רבינו ע"ש הרא"ש שמותר למלוח כחל עם בשר שהמלח אינו מפליט החלב שבו וכי גרע הכחל מכלי שיש בו כותח דהמלח שואב החלב דרך דופני הכלי וכ"ש שיהא שואב דרך בשר הכחל וצ"ע : כתב מהרש"ל בא"ו שלו אע"ג דרוב פוסקים מתירין בנתבשלו מ"מ העולם נוהגין איסור כשנתבשלו וחלילה להקל בפניהם ובפרט מאחר שהתוס' אסר מימיהם אנו שותים פסקו לאיסור בנתבשלו ומאחר שהעולם תפסו לאיסור בשנתבשלו בכלי ב"י ה"ה כשנתבשלו בכלי שאינו ב"י כמי אסור לכתחלה דכל נט"ל אסור לכתחלה עכ"ל אבל או"ה כתב דאם היה הכלי שנתבשלו בו או נצלו בו אינו ב"י מותר לכתחלה לאכלן בחלב הואיל והוא נט"ל גם נ"ט בנ"ט עכ"ל וכן פסק בת"ח ובהגהת ש"ע והכי מסתברא מיהו תבלין שנדוכו במדוכה של בשר אפי' המדוכה אינה ב"י אסור לאכלם בחלב דכיון דהוי דבר חריף מוליא עיקר הטעם והוי כמי לשבח ואינו מועיל לומר כאן דהוי נ"ט בר נ"ט וגם נ"ט לפגם בדברים החריפים וכ"כ ב"י בסימן צ"ו והכי משמע בתשובת הרשב"א סימן תמ"ט שכתב דמשום מעט תבלין שבו לא מקרי דבר חריף ע"ש : כתב בא"ה אם עירה מים מכ"ר של בשר ב"י רותחין לתוך כלי ואח"כ הניחו בו קערות של חלב אין נאסרין אפי' היד סולדת בהן דכ"ש אינו אוסר אפי' אם הניח הכלים תחלה ואח"כ עירה רותחין עליהן אם המים אינן לא של בשר ולא של חלב ועירן על כלים של בשר ושל חלב ביחד הכל שרי אפי' שומן דבוק בהם דאין עירוי ככלי ראשון ממש שיעשה שהכלים שמערה עליהם יבלעו זה מזה אבל אם עירה מכלי של בשר המלוכלך על כלי חלב או איפכא נאסר ודוקא אותו כלי שבא קילוח בעירוי עליו הוא לבדו נאסר ולא שאר כלים שאצלו שלא הגיע עליהם העירוי כלל ואם לא היה הכלי שמערן ממנו מלוכלך מותר דהוי נ"ט בר נ"ט :

וכתב עוד שם דאם הכלים של בשר ושל חלב שניהם ב"י אפי' אינן מלוכלכין כלל והודחו ביחד ביורה שעל האש אוסרין זה את זה ואפי' הדיח קערות עם קערות וכפות עם כפות וטעלי"ר עם טעלי"ר ולא אמרינן דמה שתשמישו בכלי שני אינו אוסר וכתב עליו בת"ח דדוקא מן הסתם דחיישינן שמא השתמש בכף או בטעלי"ר בכ"ר כדחיישינן גבי הגעלה שצריך להגעיל הכל בכ"ר אבל אם ברי לו שלא השתמש בכף וטעלי"ר בכ"ר כלל תוך מעת לעת אינו אוסר בדיעבד והכי נהוג עכ"ל ולפעד"נ דמה הגעלה אין ראייה כלל דלכתחלה ודאי חיישינן שמא השתמש בו ופעמים בכ"ר ותו דאי אפשר שלא השתמש בכ"ר כל משך שנה תמימה ולכך צריך להגעילו לכתחלה בכ"ר אבל הכא דיעבד אין לאסרו מן הסתם ולומר שהשתמשו בו בכ"ר תוך מע"ל דלא שכיח כלל אבל בא"ה כתב טעם אחר בקערות לפי שמערין עליה כמה פעמים ונשאר בה הבליעה כל פעם והולך ובולע מידי יום ויום במכה דדוקא בעירוי של פעם אחד אמרינן שאינו בולע אלא לכדי קליפה אבל בכה"ג ודאי בולע בכולו וכן הטעלי"ר דרך ליתן עליה בשר רותח וע"י שמאכל עירוי והעירוי מבליע כדי קליפה א"כ ע"י עירוי הרבה בלע האיסור בכולו כ"ש הכפות שרגילין לתוחבן בכ"ר עכ"ל . וזה הטעם חשוב כעיקר : **כתב** או"ה היכא שאין הכלים מלוכלכים והאחד ב"י והשני אינו ב"י והודחו יחד ברותחין שניהם מותרין דשאינו ב"י אינו אוסר דנט"ל הוא ושהוא ב"י אינו אוסר דנ"ט בנ"ט דהיתירא היא וכיון שהשני נט"ל דמן התורה מותר . מיהו המים שהודחו בהם אסורין הואיל ובלועים מאיסור פגום חשוב כמו לכתחלה וכן אם המאכל קטניות או ירקות או דגים והקדרה ב"י

ותקבו

דהאי הכל אסור לא לגמרי קאמר אלא היינו לומר שאם אין במים ס' כנגד תחשות שעל פני הקדרה אסור אבל אם יש בהם ס' כנגדו מותר וכמ"ש בסמוך בשם הרשב"א בענין דגים שעלו בקערה : **והיכא** דאחד מהן אינו בן יומו נתבאר יפה בדברי ש"ד וז"ל קערות שאכלו בהם רוטב של בשר רותח היום והודחו במים רותחים שהידים סולדו' בהם במחבת חולבת שאינה בת יומא הקערות פשיטא שמותרות שלא קלטו רק טעם חלב מכלים שאינן בני יומן וגם המחבת מותר לבשל בה חלב עוד משום דיש בה ג' נותן טעם בר נ"ט מן הבשר בקערה ומשם במים ומשם במחבת ואכתי היתר גמור הוא כיון שאינו ב"י ודוקא כשהקערות מקונחות שאין מלוכלכות מן המרק של בשר קודם שהודחו אבל אם הוהת מלא שמנו[נית] או שאר מאכל של בשר או של חלב במחבת או בקערות (הכל אסור) דטעם ראשון הוא וכן הדין אם הוא איפכא קערה חולבת בת יומא והדיחו במחבת של בשר שלא היתה בת יומא ע"כ : (ב"ה) ומה שאסר במלוכלכת מהמרק של בשר אינו נ"ל דלא אסרו אלא בממשות בשר אבל במרק לא ומיהו אם שומן מרובק בקערות היינו ממשות הבשר : **וכתוב** בהגש"ד על לשון זה ירא' דהכל אסור לאו דוקא דאם היתה שאינה בת יומא מקונחת לא תאסר' חבירתה כלל דלעולם טעם הנפלט ממנה פגום הוא אלא לצדדים קאמר דהכל אסור היכא שאותה שאינה בת יומא אינה מקונחת (ד) : **ומ"ש** רבינו שרחצו אותה ביורה חולבת והיא על האש או אפילו אינה על האש והמים חמין שהיד נכוית בהם היינו דאם אין היד סולדת בהם אין שם רותח עליהם ונראה שאע"פ שהיא על האש כמי אם אין היד סולדת בהם שרי ואם עירה המים בכלי ב' חולבת ואח"כ נתן שם קערות של בשר לדעת האומרים שאין מפליט אלא חום של כלי ראשון מיסרא שרי אע"פ שהיד סולדת בו אבל להרשב"א דחום דכלי שני מבליע ומפליט ואפי' אין היד סולדת בו כמ"ש רבינו בסי' ק"ה משמע דה"נ נאסר (ה) ומצאתי בהגש"ד מהרי"א פסק דכלי שני מבליע בכלי חרס לפיכך יראה דיש לדקדק כשמדיחין קדרות יחד ולפעמים נמצא אחת של חלב תוך האחרות של בשר או איפכא וזו היא מלוכלכת בשיורי מאכל אוסרת האחרות אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו אבל אם הם נקיות כולן אין לחוש דהכי נמי דכלי שני מבליע בכלי חרס מ"מ אינו מפליט ממנו וק"ל ע"כ : **אין** מניחין כלי שיש בו כותח אצל כלי שיש בו מלח אבל מותר להניחו אצל כלי שיש בו חומץ וכו' בפ' כ"ה (קיב.) בעא מיניה רב דימי מר"נ מהו לאנוחי כדא דמילחא גבי כדא דכמכא א"ל אסור דחלא מאי א"ל שרי ומ"ש הא איתיה לאיסורא בעיניה והאי ליתיה לאיסורא בעיניה . ופירש"י דמיבעיא ליה אי חיישינן שמא יפול מן הכותח במלח והוא לא ידע וימלח ממנו בשר או יתן ממנו לתוך הקדרה : האי . כותח הנופל במלח נראה וניכר מפני שהוא עב ולא בטיל אבל כותח הנופל בחומץ ליתיה בעיניה ובטל בס' וכתבו התוס' והרא"ש אין ליזהר מטעם זה לתת בתוך תיבה אחת כד של בשר אצל כד של חלב דמוזהר זהירי שלא יפול מזה לזה אבל הכא לא מסקי אדעתייהו שלא יפול מן הכותח במלח ויתן ממנו לתבשיל ואע"פ שכתוב בהג"ה שיש להחמיר שלא להניח שני תבשילין של בשר וחלב סמוך זה לזה בתיבה אחת אם לא שיכסנו בטוב כ"כ בשם מהרא"י ז"ל דליתא להא דהג"ה מקמי התוס' (ט) והרמב"ם נראה שהוא מפרש דלאנוחי כדא דכמכא גבי כדא דמילחא בסמוך ממש קאמר משום דמשאיב שאיב ליה מילחא לכותחא אבל חלא שרי משום דלא שאיב שכתב בפ"ט מהמ"א אין מניחין כד של מלח בצד כד של כמך מפני ששואב ממנו ונמצא מבשל הבשר במלח זה שיש בו טעם החלב אבל מניח כד החומץ בצד כד הכמך שאין החומץ שואב ממנו וכתב הר"ן שכן פר"ח ובודאי דלהאי פירושא לא שייך מאי דאמרינן האי איתיה לאיסורא בעיניה אלא שגירסא אחרת היתה להם . דין מלח הנתון בקערה של בשר מותר ליתנו בחלב סימן ק"ה . דין גבינות שנעשו בדפוסי הנכרים בסימן הנזכר .

צנון

דרכי משה

הסכים הר"ן דף תשי"ט ע"ב וכ"פ מהרא"י בפסקיו סימן צ"ז דא[?] נוהגין כס"ה וכ"פ בארוך כלל ל"ד וכתב שם דה"ה אם הדיח קערות של בשר ושל חלב בכלי ראשון דאסור ודוקא שהדיחן בפ"א אבל בזו אחר זו אם היו יפים בלא שומן שרי דהוי נ"ט בנ"ט דבדיעבד שרי עכ"ל : (ד) וכל זה הוא ג"כ באו"ה כלל ל"ד : (ה) ואני כתבתי למעלה סימן ס"ח דאנו נוהגין היתר בכ"ש בדיעבד וכ"פ בהגש"ד דבכ"ש יש להתיר וכתב דלכן טוב ליזהר תמיד שלא יתן הקערות תחלה באותן כלים שרוחץ אותן מתוכן אלא בנותן המים תחלה ואח"כ נותן הקערות לתוכן דהוי כ"ש עכ"ל ועוד כתב שם דאם עירה על קערות של בשר ושל חלב נאסרו דאנן ס"ל עירוי ככ"ר אמנם באו"ה כלל ל"ד כתב דאף ע"י עירוי שרי דודאי עירוי ככ"ש אלא שאנו מחמירין בו להחשיבו ככ"ר ודוקא כ"ק כדין תתאה גבר ודוקא קילוח הראשון שיורד מן כ"ר אבל לאחר שהורידו על הכלי לומר שפליטת אותם המים יוצא מכלי אחד ויבליע בכלי אחר זהו לא אמרינן דמיד שנחו המים על הכלי הוי כ"ש ושוב אין מבליע ולא מפליט ואין להחמיר אלא בדבר שנהגו עלמא איסור ולכן אפי' כל הכלים מלוכלכים בכה"ג שרי עכ"ל עוד כתב בארוך שם דאין חילוק בין הדיח קערות עם קערות או כפות עם כפות ולא אמרינן דכפית אין תשמישן אלא בכ"ש ולא בלעי דהיישינן דילמא השתמש עלייהו בכ"ר וכן מה שקורין בל"א טעלר עכ"ל ומיהו נ"ל שאם ברי לו שלא השתמש עם הכלי תוך מע"ל אלא בכ"ש דאינו אוסר כנ"ל והוא פשוט עוד שם דאע"ג דהיורה אינה ב"י והקערות ב"י נוהגין שלא להשתמש באותן מים כלום דהואיל ואינו מאכל אלא מים גרידא הוי לכתחלה ואסרינן הואיל ובלוע מאיסור פגום עכ"ל כתב בהגש"ד אם נמצאת קערה של איסור או של בשר תוך קערות של חלב ולא ידעינן אי הודחה בהן או לא יש להתירן דלא מחזקינן איסורא דילמא הודח בהן בכ"ר עכ"ל : (ו) ובארוך כתב דכן נוהגין אפי' אם אינו ב"י אין אנו מתירין עד שיאמר ברי לי שלא היה מלוכלך עדיין עכ"ל ונראה דדוקא אם הדיחן עצמו אבל אם עירה עליהן אין להוש דהא יותר מזו מתיר בארוך בעירוי כמ"ש לעיל : (ז) ובהגש"ד מיהו בדיעבד שרי דלא מחזקינן איסור עכ"ל מהרא"י ז"ל וכ"ה בארוך כלל מ' ושם דוקא כותח שהוא עבה וניכר אם נתזו ניצוצות במלח אבל הלב צלול שרי לכתחלה ואפילו בכותח אינו אסור אא"כ הכלים מגולים עכ"ל : (ח) ובארוך ובשערים דמהרא"י ז"ל כתב בשם א"ז דאפי' בבשר בחלב יש להחמיר לכתחלה עכ"ל : (ט) וצ"ע הואיל ומהרא"י מביא דברי א"ז בשעריו משמע דס"ל דהכי נקטינן לכתחלה :

ובארוך

דרישה

שעלו בקערה כו' עכ"ל ב"י . והנה באמת יש לתמוה על הב"י הפלא ופלא מאי האי דכתב אבל בעל התרומות כו' כאילו הוא חולק על הסמ"ק וה"מ ור' ירוחם וז"א דהא לא אמרו לאסור אלא שלכתחלה לא יתנם בקערה של בשר כדי לאוכלם אח"כ בכותח אבל אם כבר נתנם בקערה של בשר פשיטא לד"ה דמותר לאוכלם בכותח לכתחלה ובעל התרומות ג"כ לא איירי אלא בשכבר אירע שנתבשלו בקדרה חולבת דאז מותר לערותן בקדרה של בשר וגם רמ"א ז"ל בד"מ תמה ע"ז וכתב ז"ל נראה דכך שכיב מר ודמיך כתב להא מילתא עכ"ל שוב עיינתי במפתחות דבעל התרומה שכתב בלשון הזה בסי' ס"א וכן קטנית שבשלם בקדרה חולבת מותר לערותן בקדרה של בשר ואפילו לכתחלה ואפילו הקדרה בת יומא הכל מותר ואיכא למידק בתלת מלה למה הוצרך למכתב ואפילו לכתחלה פשיטא דלכתחילה מותר מדכתב נמי זה מותר לערותן דמשמע לכתחלה ועוד מאי זה דקאמר ואפילו הקדרה בת יומא טפי רבותא הו"ל לאשמועינן אפי' הבשר הוא בעין מותר לערות הקטניות לתוכו כיון שאין בלוע בקטניות כ"א טעם בר נ"ט דהיתירא וכדאמרינן דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח ועוד למה חזר לכתוב הכל מותר הרי כבר כתב מותר לערות . ומכל אלה נראה דמ"ש ואפי' לכתחלה ואפי' הקדרה בן יומא כו' חוזר ארישא ובא לאשמעינן דלאו דוקא הוא מ"ש קטניות שבשלם כו' דמשמע דיעבד דו"א דאפי' לכתחלה מותר לבשל קטניות בקדרה חולבת כדי לערותן אח"כ בקדרה של בשר ואפי' אותו הקדרה של חולבת הוא בן יומו אפ"ה הכל מותר לעשות כן לכתחלה ודו"ק ונראה דכך היה ג"כ גירסת ב"י ומש"ה כתב אבל בעל התרומות כו' בלשון פלוגתא ומ"ש אלא שט"ס הוא או המדפיסים טעו בחבור דברי בעל התרומות ומכח הקושיות והדיוקים שהקשיתי שינו דבריו ולא הבינו תוכן דבריו ודו"ק : [ג] אין מניחין כלי שיש בו כותח כו' לשון ב"י והרמב"ם נראה שהוא מפרש דלאנוחי כדא דכמכא גבי כדא דמילחא בסמוך ממש קאמר משום דמשאיב שאיב ליה מילחא לכותחא אבל חלא שרי משום דלא שאיב שכתב בפ"ט מהמ"א אין מניחין כד של מלח בצד כד של כמך מפני ששואב ממנו ונמצא מבשל הבשר במלח זה שיש בו טעם החלב אבל מניח כד החומץ בצד כד הכמך שאין החומץ שואב ממנו וכתב הר"ן שכן פי' ר"ח ובודאי דלהאי פירושא לא שייך מאי דאמרינן האי איתיה לאיסורא בעיניה כו' אלא שגירסא אחרת היתה להם :

סייע

פרישה

בן יומא ובלעה שומן נעשית נבילה ואוסרת הקערה בפליטתה : (י) אין מניחין כלי שיש בו מלח אצל כלי שיש בו כותח הטעם דכותח בעינא על המלח (שהמלח עב ואינו בטל שם הכותח עכ"ה) והוא לבן ואינו ניכר עלה ולאו אדעתיה אבל בחומץ נתבטל הכותח שם וכן הוא בגמרא האי איתיה לאיסוריה בעיניה והאי ליתא לאיסורא בעיניה (וכתב רמ"א ודוקא כשהכלים מגולים ואפ"ה אם עבר ונתנן ביחד מותרים ולא חיישינן שמא נפל לשמא . מש"ד וארוך עכ"ה) : (יא) וכן מותר להניח כלי שיש בו חלב אצל כלי שיש בו בשר הטעם דמוזהר וזהירי בבשר בחלב :

כגון

צו (א) צנון או שלקות (ב) שחתכום בסכין של בשר (ג) אסור לאכלם בחלב עד שיקלוף מקום החתך או עד דטעם ליה שלא יהא בו טעם בשר (ד) והרשב"א כתב שכולו אסור (ה) וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן וכתב בס' התרומות דאפי' אין הסכין בן יומו אסור (ו) וכן הדין בשומין ובצלים וכרשים שחתכום בסכין של בשר שאין לאוכלן בחלב שגם הן חריפין כמו צנון ואם עבר ובשלום בחלב צריך ששים לבטלם ומיהו אין צריך ס' כדי כל הצנון

צו צנון או שלקות שחתכום בסכין של בשר אסור לאכלם בחלב וכו' בפ' כ"כ (קיא:) אמר חזקיה הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאכלם בכותח צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכותח וה"מ צנון דאגב חורפיה בלע אבל קושית גריד לבי פיסקי ואכיל קילחי דליפתא שרי דסילקא אסירי ואי פסק בהו דליפתא ש"ד ופירש"י ואף ע"ג דקי"ל דנ"ט בר נ"ט מותר שאני סכין דפעמים שהשמנונית קרוש עליו ואינו ניכר וכשחותך בצנון הוי נ"ט הבא מן הממש ועוד דמשום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים ואגב דוחקא דסכינא פלט סכינא ובלע צנון : ומ"ש רבינו או שלקות הוא ממ"ש דסילקא אסירי וכ"ל דצריך לגרוס בדברי רבינו סלקות בסמ"ד :

ומ"ש רבינו עד שיקלוף מקום החתך כ"כ שם הרא"ש וז"ל חורפיה דצנון מבליע השמנונית בתוכו ואוסר עד כדי קליפה ולא דמי לקורט של חלתית שאסרו כולו משום שחותכין אותו בסכין של נכרים שאני התם שהקרטים קטנים ואין יכול לידע באיזה מקום חתכוהו לפיכך אסרו כולו והרשב"א כתב בת"ה ראיתי להראב"ד שכתב דבקליפה לא סגי ליה דא"כ לימא הכי בהדיא אלא מדקאמר אסור סתם איסור גדול קאמר דהיינו כדי נטילת מקום מ"מ בכדי נטילת מקום סגי ליה ולולי שכבר אמרה הרב ז"ל הייתי אומר דאסור לגמרי קאמר דמתוך חריפתו הרבה הוא מושך ומפעפע בכולו ותדע לך דדברים החריפים טפי בלעי מדאסרו קורט של חלתית משום דמחתכי ליה בסכין דארמאה ולגמרי אסרו ליה ולא שרו ליה בנטילת מקום אלא משום שחריפות מבליע בכולו גזרו עליו לאסרו לעולם לגמרי כנ"ל עכ"ל ומתוך דבריו נראה שאף ע"פ שהיה נ"ל לומר כן הוא מבטל דעתו מפני דעת הראב"ד אלא שממה שכתב בת"ה הקצר איסור זה של צנון וסילקא יש מי שאומר שהוא עד כדי נטילת מקום והשאר מותר ויראה לי שהכל אסור כי הרבה הם בולעים ע"כ נראה שהוא פוסק הלכה כדברי עצמו ודברי סמ"ג שהכתוב בסימן זה כדברי הראב"ד והר"ן כתב בפרק כ"ה סברת הראב"ד וסברת הרשב"א וכתב שהרא"ה סובר כדברי הראב"ד ומ"מ הר"ן נראה שדעתו נוטה לדעת הרשב"א ז"ל ועכ"ז מאחר שאותה ראיה של קורט של חלתית יישבה הרא"ש בטוב טעם ודעת נראה שיש לסמוך על דברי סמ"ג והראב"ד והרא"ה ז"ל להתיר בנטילת מקום (א) :

ומ"ש רבינו או עד דטעים ליה אם יש בו טעם בשר כ"כ שם הרא"ש והוא מפורש שם בגמרא (שם) דאמרינן התם קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה כותח לנון שחתכו בסכין מותר לאכלו בכותח ואסיקנא טעמא משום דהאי אפשר למטעמיה והאי א"א למטעמיה ופירש"י האי לנון אפשר לו לישראל לטועמו קודם שיתננו בכותח והאי מותר דקאמר כגון שטעמו בתחלה ולא היה בו טעם שמנונית וכ"כ הרשב"א אלא שהצריך הדחה וז"ל בת"ה הקצר לנון שחתכו בסכין שחתכו בו בשר אסור לאוכלו בכותח שהלנון חריף ובולע מן השמנונית שנקרש על הסכין בד"א בשלא טעמו קודם שיאכלנו עם הכותח אבל אם טעמו היטב ולא הרגיש בו טעם בשר מותר לאוכלו עם הכותח לאחר שידיח היטב מקום החתך דכיון דאין טעם בשר נרגש בו בידוע שלא בלע ממנו כלום ע"כ :

וכתב בס"ה דאפי' אין הסכין בן יומו אסור ז"ל ס"ה ויכול להיות שאין חילוק בסכין אלא אפילו אינו בן יומו חשוב כבן יומו דאגב חורפיה דלנון או ירק מחליא והוי לשבח כדאמרינן גבי קורט של חלתית של נכרים בפרק כ"ה ל"ע אם הסכין מקונח ואין ב"י אי חורפיה דידהו מחליא לשבח כדאמרינן גבי חלתית פרק אין מעמידין וכתב עוד בסה"ת סימן נ"ג דתבלין שנדוכו במדוכה של בשר ליכא למיסרי בחלב משום נ"ט בר נ"ט דהא תבלין חזק וחריף והוי מדוך כמו בית שאור וגם פלפלין חריפים הוי כמו לנון שחתכו בסכין דלא שרי מחמת נ"ט בר נ"ט ואסור משום טעם ממש הנבלע שם . והרשב"א כתב בתשובה סימן תמ"ט על בוליס שנכתשו במכתשת בכלי חולבת שאינו ב"י וחזרו וכתשו ה' ביום בוליס עם מרק בשר והבוליס הראשונים שמו בפרגנולת והתיר הכל הראשונים לפי שהם נ"ט בר נ"ט אפילו היה בן יומו והשניים שעם המרק לפי שהמכתשת לא היה בן יומו גלא אסרה משום תבלין שמשימין בבוליס וכמו שאמרו חורפא דחלתית מחלי' ליה דשאני הכא דתבלין שנתערבו עם הבוליס דבר מועט הוא ואין כ"כ חריפות בהם להחזיר לשבח פליטת המכתשת עכ"ל וסמ"ק כתב פי' ר"ב דאפילו הסכין אינו בן יומו ולפ"ז משמע אפילו בלא שמנונית בעין וכו' ועוד פי' ר"ב דשומין ובצלים וכרישים יש לה דין לנון וחלתית ומיהו רבינו יחיאל אומר אין לך אלא מה שאמרו חכמים דוקא לנון וחלתית וסמ"ג כתב אף לפי דברי בה"ת בד"א שחתכו הבצלים דק דק כדרך שעושין לקדרה אבל לא התכו כי אם אגד אחד אף ע"פ שאין די בגריד לבי פיסקי מ"מ יחתוך מקומו בעומק ודיו (ב) ע"כ :

יכתוב בהגמ"ד בשם מהרא"י העולם נהגו איסור בתמכא שקורין קרי"ן אם נחתך ראשו בסכין של נכרי אמנם כמדומה פעמים ניכר בו שנעקר כך מן הארץ במרא וחצינא ואז נוהגין בו היתר ויראה שאם יש לתלות במרא וחצינא אע"פ שהוא ספק אין להחמיר כי סברות והוכחות גדולות כתב מהר"ם דדוקא בקורט של חלתית אמרינן דחורפיה משוי ליה לשבח ולא משום ד"א חריף כלל ורבינו יחיאל והרבה גדולים שוים להתיר (ג) עכ"ל :

מ"ב דגים שעלו בקערה וכו' דוקא שאחד מהם חם אבל שניהם חמין לא אפילו דיעבד כן משמע בי"ורה דעה ע"כ ונראה מדבריו דדייק לה מדכתב רבינו בתחלת הדיבור דגים רותחים שנתנן בקערה צוננת או שהדגים צוננים והקערה רותחת מותר לאוכלן בחלב משמע דוקא משום דחד מינייהו צונן הא אם שניהם חמין אסור ונראה דהיינו בשאין שם רוטב משום דהוי ככלנו בקערה אבל כשיש שם רוטב פשיטא דשרי דלא גרע מנתבשלו (א) ואם תאמר בדברי האוסרים נללו בקערה רותחת ודגים צוננים הוה ליה למיסר דהא קי"ל דתתאה גבר והוי כאילו שניהם חמין . וי"ל דאע"ג דקי"ל תתאה גבר מ"מ אין נתינת טעם שלו כ"כ כמו כששניהם חמין הילכך לא מחמירין ביה טפי מבנתבשלו ולפי מה שפסקתי דבין נללו ובין נתבשלו אפילו בשניהם חמין שרי . ורבינו ירוחם בדגים חמין שעלו בקערה צוננת או שהקערה רותחת ודגים צוננים כתב שצריך לקלוף מן הדגים מה שנגע בקערה ולא משמע לי הכי כלל דאם כן אמאי איצטריכן לטעמא דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא כיון שהנו מסירים עד מקום שמתפשט הטעם ועוד מ"ט דמאן דאסר בגמרא דגים שעלו בקערה ואין לדחות ולומר דאע"ג דבקערה צוננת סגי בקליפה בקערה חמה לא סגי בקליפה דתתאה גבר דהא בגמרא לא אידכר קליפה כי היכי דנימא הכי ועוד דהא אפילו בקערה רותחת אינו אוסר אלא כדי נטילת מקום גלבד כמבואר בסימן ק"ה ואם כדבריו לא נחלקו אלא בקערה רותחת וכמה שבין קליפה לנטילת מקום ואין זה במשמע דבריהם כלל אלא ודאי אפילו בקערה

ותחבו בו כך שאינו ב"י או איפכא ואין בו ששים אף ע"ג דהמאכל אינו נאסר מ"מ אין לאוכלו לא עם בשר ולא עם חלב דהואיל ויכול לאוכלו בלא זה חשוב כלכתחלה אבל לשומו בכלי של אחד מהן אין להקפיד כל זה כתב בת"ח כלל כ"ח אבל כלע"ד דאם הקדרה ב"י פשיטא דמחזיקים המאכל כמו הקדרה אם בשר בשר אם חלב חלב אלא אפילו הקדרה אינה ב"י נמי דין המאכל כמו הקדרה אם בשר בשר ואם חלב חלב ואף ע"פ שתחב בו כף ב"י לית לן בה דאקרא' בעלמא הוא ודבר מועט ואינו אלא נ"ט בר נ"ט וכך הוא דעת מהרש"ל אמנם כתב דראה מורי הוראה דלא שרי לתת שומן בתוך המאכל לכתחלה אם הקדרה חולבת ואינו ב"י או איפכא מפני שהוא דבר תמוה לתת שומן ובשר במאכל שנתבשל בקדרה חולבת או לתת חמאה וחלב במאכל שנתבשל בקדרה של בשר ואף לערות אותו חמין לתוך קערה של בשר או של חלב אסור אלא בקדרה חדשה או לאכול מן הקדרה שנתבשל בה ובכף חדשה או ללפת בלחם עכ"ל והכי נקטינן :

צו צנון או שלקות וכו' אע"ג דנ"ט בר נ"ט דהיתירא הוא פירש"י פכ"ה שאני סכין דפעמים שהשמנונית קרוש עליו ואינו ניכר וכשחותך הלנון הוי נ"ט הבא מן הממש ולפ"ז אי הוי ידוע שלא היה עליו שמנונית כלל לא לריך אפילו קליפה אבל רש"י כתב ועוד משום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע לנון עכ"ל כלומר מפליט עיקר טעם הבשר ואינו נ"ט בר נ"ט א"כ אפילו היה הסכין מקונח היטב נמי לריך קליפה אם הוא ב"י או עד דטעים ליה וכו' ומ"ש לדעת הרשב"א דכולו אסור טעמו שהלנון חריף ובולע מן השמנונית שנקרש על הסכין כדכתב בת"ה הקלר העתיקו ב"י אלא דתימה הוא דבסוף סימן ל"ד בחתך בשר רותח בסכין שאינו ב"י לא לריך אלא קליפה משום דבלע שמנונית שנקרש על הסכין ובלנון החמיר יותר לאסור כולו הע"ג דלא בלע נמי אלא שמנונית שעל הסכין ודוחק לומר דלא ס"ל להרשב"א הא דסוף סימן ל"ד דא"כ לא ה"ל לרבינו לכתבו בסתם בסימן ל"ד ונראה דבסכין שחתך כבר בשר רותח דנאסר הלכך לא החמירו להלריכו יותר מקליפה אבל בלנון שהוא כולו היתר ואפשר לאכלו עם בשר לא הקילו לאכלו כלל עם חלב ועוד נראה דבסימן ל"ד שהסכין אינו ב"י ואין איסורו אלא מחמו סגי ליה בקליפה כדאיתא בפ' כ"ה וכדפרישית לשם אבל הכא מיירי שהסכין ב"י בכולהו סכין משערינן ולפיכך כולו אסור . ומ"ש הרשב"א ובולע מן השמנונית שנקרש על הסכין לאו דוקא שעל הסכין אלא גם השמנונית שנבלע בסכין חשיב כשמנונית שעל הסכין כיון שהוא ב"י ובולעו אגב שמנונית שעל הסכין . ולענין הלכה פסק ב"י כהראב"ד דלריך נטילה דהיינו כעובי אלבע ולא סגי ליה בקליפה מיהו אנן נהגינן כהרשב"א שלא לאכלו כלל בחלב לכתחלה אבל בדיעבד סגי ליה בנטילה ואין לחלק בין שהוא ב"י לאינו ב"י ובין מקונח לאינו מקונח בכל ענין אוסר וכסה"ת דבסמוך והכי נהוג .

וכתב בספר התרומות דאפילו אין הסכין ב"י וכו' טעמו דמדמי ליה לקורט של חלתית דאמר בפרק אין מעמידין חורפיה מחליא ליה ומשויא ליה טעם לשבח וכן הדין בשומין וכו' דאין לחלק בדברים החריפים בין זה לזה : ומ"ש

בקערה

דרכי משה

צה (א) כתב כאו"ה הא דנהגינן לאסור לכתחלה בבישול וצלייה היינו לאכול עם חלב עצמו אבל ליתן בכלי חולבת שרי וכן אם לא היה הקדרה שנתבשלה בה ב"י אף לכתחלה שרי דהוא"ל והא נמ"ל תם נ"ט בר נ"ט עכ"ל ועיין באו"ה סימן תנ"ב מדין זה עוד כתב כלל כ"ד ותבלין שדכו במדוך של בשר ואח"כ נתנוהו בחלב צריך לשער נגד כל

דרישה

סי' צה [א] וכן כתיר הרמב"ם כו' ואינו מבין למה כתב שצלאן כו' עיין בפרישה מ"ש ע"ז וב"י מבאור דברי הרמב"ם שלא מיירי שצלאו עם הבשר בכלי א' אלא ר"ל בשני כלים ובתנור א' ומשום ריחא מילתא נקטיה ונקט ליסנא דגמרא דאיירי בדג שצלאו עם הבשר דגרסינן בפ' כיצד צולין דף ע"ו הסיק ביניתא דאיטווא בהדי בישרא (פי' דג שצלו עם בשר בתנור א' עכ"ה) אסריה רבא מפרזקייא למיכלא בכותחא שיש בו חלב משום דקסבר ריחא מילתא היא (ואפי' למ"ד ריחא לאו מילתא הכא מודה דריחא דאית ביה פטומי שאני ועוד דגים היכא נמי התם דאפילו במילתא נמי לא דקשה לריח ולדבר אחר מהג"ה מיימ' רש"ל עכ"ה) ומתוך לשונו של הרמב"ם עצמו משמע כן שכתב בלשון הזה פת שאפאה עם הצלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאוכלן בחלב כו' עכ"ל ב"י : ז"ל ב"י כתב בסמ"ק בסימן רי"ג אפילו נצלו או נתבשלו (ר"ל אף לפי המקילין בנצלו או נתבשלו ולא מסבין הטעם לכלום ה"א לפי סברתם אפי' לכתחילה יהיה מותר קמ"ל דלא) דוקא דיעבד אבל לכתחילה אסור להעלותם או לבשלם בכלי של בשר כדי לאוכלם בכותח וכ"כ בסימן קכ"ח ודייק מדקאמר דגים שעלו בקערה בלשון דיעבד וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהמ"א וכ"כ רבי' ירוחם אבל בעל התרומה כתב במכתמות דקטניות שבשל בקדרה חולבת מותר לכתחילה לערותן בכלי של בשר ואפילו הקדרה בת יומא כמו דגים שעלו

פרישה

סי' צה (א) דגים ותמין כו' שנתנם בקערה צוננת של בשר דוקא נקט קערה צוננת דאי גם הקערה רותחת הוי דומה לנללו בקערה של בשר דיש אוסרין כמבואר בסמוך גם ב"י כ"כ : (ב) או שהדגים צוננים והקערה רותחת מותר לאוכלן בחלב ולא אמרינן תתאה גבר וטעם שמותר משום שהוא נ"ט בר נ"ט להיתרא ע"ל סימן פ"ז כתב ב"י שאסור לאכול מפני הסכנה דגים עם חלב וכתבתי שם בשם ד"מ שאין נוהגין כן גם מכאן ראיה קצת שמותר : (ג) אבל אם נתבשלו בקדירה של בשר יש אוסרים לאוכלן בחלב ואף על פי שהוא נ"ט בר נ"ט להיתרא מ"מ הואיל וע"י בישול יוצא עיקר הטעם אסור (ולעיל גבי מים דשרי משום דהוי ג' נותני טעם קודם שבא לכלל איסור דהיינו מבשר לקדרה ומא"כ למים ומא"כ מן המים לקדרה עכ"ה) : (ד) ורש"י מתיר כו' אלא א"כ נתבשלו עם הבשר עצמו ואנו נוהגין לאסור הדגים וכבשר משום סכנה (ומהרש"ל אוסר קדרה של בשר שבשל בה שלפוחית של הדג עכ"ה) וגם רש"י לא בא לומר שאז הדגים לחוד מותרים אלא מפרש (הגמרא שאמרו דגים שעלו בקערה עכ"ה) שדוקא בכה"ג אוסר הבליעה ולא בע"א מ"ו ועוד דבא לומר דאם נתבשלו עם בשר אף מי שלא חש לנפשו לסכנה מ"מ לריך לחוש להאיסור שאוסרין הדגים תבשיל של חלב שנאכלין עמה אח"כ . מיהו זהו פשוט ולא הוה ל"ל בדגים : (ה) ובעל התרומות כו' ואוסר בנללו

חידושי הגהות

צה א צריך טעם שהרב"י בחיבור הבית עצמו כתב דברים אלו בשם סמ"ס והג"מ ור' ירוחם (לקמן בסמוך בד"ה כתב סמ"ק וכו') ולא כתב עליהם דבר וכאן בבד"ה העתיק דברי רבינו

הצנון רק ס' כדי הבלוע בו [א] היינו כדי כל הסכין (ז) [ב] אבל אם חתכו בסכין של נכרי צריך ס' כנגד כל הצנון וה"ר מאיר מרוטנבורג התיר בין בצנון בין בשומין ובצלים אא"כ היה הסכין בן יומו ולא רצה להורות הלכה למעשה וכתב שאע"פ שאני מורה כס' התרומות לאסור (ד) איני מוחה בידי הנוהגין היתר (ח) [ג] ואם חתך קישואים בסכין של בשר מותר לאוכלן בחלב בלא קליפה רק שיגרר מקום החתך ואם חתך בו לפת אפי' גרירה אין צריך רק הדחה בעלמא (ט) [ד] ולא עוד אלא אפי' צנון שחתך אחרי הלפת שרי בהדחה כמו הלפת ופירש"י לפי שטעם הלפת משונה ומבטל
טעם

ומ"ש היינו כדי כל הסכין הן דברי רבינו שכתב לפרש דברי סה"ת ומיירי היכא דלא ידעינן כמה בלע אבל בסכין חדש שחתך בו כזית בשר א"צ ס' אלא כנגד הכזית וצ"ל נמי דהצנון הוא גדול יותר מן הסכין דאם הסכין גדול והצנון קטן ממנו א"צ ס' אלא כנגד הצנון והא דמצריך ס' כנגד כל הסכין ולא סגי כנגד חלק הסכין שחתך בו היינו משום דמתפשטא הוליך והביא בכולו ולא ידיע חלק הסכין שחתך בו ומ"מ קשה דבס' כנגד הקליפה הוי סגי וי"ל דמיירי דחתך הצנון דק דק וכ"כ ב"י ע"ש הסמ"ג אבל אם לא חתך דק דק צריך ס' כנגד הנטילה כהרא"ש וכדפרישית בסמוך : ומ"ש אבל אם חתך בסכין של נכרי צריך ס' כנגד כל הצנון ג"ז מדברי בעל התרומות ומיירי נמי בחתך דק דק דאל"כ לא היה צריך לשער אלא כנגד מה שבלע דהיינו כדי נטילה א"נ ס"ל לסה"ת כסברת הרשב"א דהבליעה מתפשט בכולו וצ"ל נמי דכה"ת אזיל לטעמיה דס"ל כר"ת ור"י דהצנון נ"נ דבשאר איסורין נמי אמרינן חתיכה עצמה נ"נ אבל לרבינו אפרים א"צ ס' אלא כנגד הבלוע אף בסכין של נכרים ואין זה דוחק שכתב רבינו דין זה בסתם דלא כהכרעת הרא"ש בסי' צ"ב דהלא לא כתב רבינו כך מסברתו אלא העתיק דברי סה"ת וכך העתיק דברי סה"ת בסימן צ"ב גבי בצלים בלועים באיסור וכן בסימן ק"ז גבי דגים העתיק דברי סה"ת והכל לדעת ר"ת ור"י דבכל האיסורין קי"ל חתיכה עצמה נ"נ וכך נהגו אבל אין לפרש דס"ל לרבינו גבי סכין של נכרים כיון דמסתמא הוא בלוע מבשר וחלב אף לר"א הוי הצנון חתיכה נ"נ דמן הסתם ודאי אין לנו לומר דבלוע הוא מבשר וחלב תוך מעת לעת והצנון שחתכו בו נ"נ כיון דאיכא הכא ספיקי טובא אלא ודאי כל סכין של נכרים לא הוי אלא בליעת איסור ולהר"ר אפרים לא אמרינן ביה חנ"נ : ומ"ש והר"מ התיר וכו' טעמו דלא אשכחן בתלמודא דחורפיה מחליא ליה ומשוי ליה טעם לשבח אלא גבי קורט חלתית ולא בשאר דברים : אסיקנא בפ' כ"ה אלא אמר רבא האי אפשר למטעמיה והאי לא אפשר למטעמיה ופירש"י האי לנון אפשר לו לישראל לטועמו קודם שיתננו בכותח וכו' והאי דם הקערה לא אפשר למטעמיה לפי שאיסור הוא הלכך אין לו תקנת היתר עכ"ל וכתב מהרש"ל מכאן יש ללמוד פעמים שקונין בשר מן הטבחים ואין ידוע אם מלוח הוא אם לאו אסור לטעום בו בלשונו עכ"ל וכבר פסק כך הריב"ש בתשובה סימן רפ"ח דאסור לטעום דבר איסור אף אם אינו אוכלו דלא גרע מריחא מילתא עכ"ל והא דקאמר תלמודא בפרק האשה רבה (דף פ"ט) התם שוגג קרוב למזיד הוא דאי בעי ליה למטעמיה כבר פירשו התוספות לשם דה"פ דה"ל להפריש כל שהו מיניה וביה כדי שיטעום ותו לא עכ"ל התוס' וע"ש : **כתב** ב"י ע"ש שבולי הלקט לימוני"ש של נכרים שחותכין אותם בסכין שלהם ואגב חורפייהו בלעי ראשון ושני אסור אלא דבטלי ברוב ע"כ וצ"ל דס"ל כסברת הר"מ דלא אמרינן חורפייהו מחליא להו אלא בקורט של חלתית וכיון דסתם כלים ש"נ אינן ב"י אין שם איסור אלא מפני השמנונית הנקרש בדופני הסכין ונתקנח בראשון ושני ואח"כ אין בו שמנונית כלל הלכך כל האחרים מותרין וראשון ושני בטלי ברוב וא"כ לדידן דנהגינן כסה"ת דבחתך לנון אפילו בסכין שאינו ב"י דינו כב"י דדמי לקורט של חלתית וה"ה כרישין בצלים וכל דבר חריף א"כ הני לימוני"ש כולם אסורים דכל חדא וחדא נאסרת ונעשה נבלה למאי דקי"ל כר"ת ור"י דבשאר איסורים נמי אמרינן חנ"נ וכ"כ רבינו בא"ח בה' פסח סימן תמ"ז דלדעת סה"ת זיתים שכבשן ונחתכו קודם פסח בסכין של חמץ שאינו ב"י יחזרו הזיתים כולן חמץ ודכוותה בנחתכו בסכין של נכרים דכולן אסורים לדעת סה"ת וה"ה בלימוני"ש ודלא כהגהת ש"ע שכתב להתיר בלימוני"ש כשיבולי הלקט דליתא לדידן ולפ"ז גם הכרוב שקורין קומפס"ט שהם כבושין שלמים או חתוכים לשנים ושלש ואח"כ כשהוא כבוש חותכין אותם הנכרים דק דק אסורים דאז חמוצים וחריפים הם לאחר שנכבשו וחזר הכל איסור גמור אבל הכרוב הפרוס בידי נכרים מקמי שנעשה כבוש אין בו איסור דהכרוב אינו דבר חריף כלל ודינו כמו קישואין ולפת ומה שנהגו במקצת מקומות שלא לאכול הפרוס כמ"ש מהרי"ו בתשובה סימן
מ"ט

הבלוע בירק . כתב בא"ח דפירות חמוצים כגון תפוחים הוי דבר חריף כמו שומים ובצלים : **והר"מ** התיר בין בצנון בין בשומין ובצלים אא"כ היה הסכין בן יומו וכו' עד איני מוחה ביד הנוהגים היתר כל זה כתב הרא"ש בפסקיו ס"פ אין מעמידין : כתוב בשבלי הלקט בשם ה"ר ישעיה לימוני"ש של נכרים מן הדין לאסרם שחותכים בסכין שלהם ואגב חורפייהו בלעי אלא מפני שחותכים רבים בסכין אחד וממלאים מהם חביות יש לומר שבטל טעם הסכין בהם ובודאי ראשון ושני היה ראוי לאסרם אלא מפני שאין ניכרים הם בטלים ברוב הילכך שרו וה"ה לחביות של טוניג"א שרוב החתיכות מבטלות טעם הסכין (ה) עכ"ל : **ואם** חתך קישואין בסכין של בשר מותר לאוכלן בחלב בלא קליפה רק שיגרד מקום החתך כבר כתבתי לשון הגמ' וכתב הר"ן דהא דלא סגי להו בהדחה מפני שמתוך לחותן אי אפשר להדיח אותם דאדרבה ע"י הדחה היה נסרך יותר ולפיכך גורר אותם ודיו והגרידה פחותה מן הקליפה שהקליפה צריכה שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולה כאחד מה שאין צריך כן בגרירה (ו) : **ומ"ש** ואם חתך בו לפת אפילו גרירה אין צריך רק הדחה בעלמא ולא עוד אלא אפילו לנון שחתך אחר הלפת שרי בהדחה כמו הלפת גם בזה כתבתי לשון הגמרא ואף ע"פ שלא נזכר שם דבעי הדחה וגם הר"ן כתב קילחי דליפתא שרו לפי שהלפת אינו חריף אלא מתוק ואין טעם שומן ניכר בו ומשמע לי דכיון דאמרינן שרי סתמא דלא צריכין מידי לא גרירה ולא הדחה וכן מטין דברי רש"י ז"ל ע"כ מ"מ הרשב"א כתב דקילחי דליפתא דשרי לאו לגמרי קאמר דהדחה מיהא בעי ומשום דלא אסירי כלנון ולא בעי גרירה כבי פיסקי כקישות ואבטיח קאמר קילחי דליפתא שרי דהדחה לא חשיב ליה למימני דפשיטא דכל שנחתך בו ואפילו לנון מתוק מידי הדחה לא נפיק עד כאן והיה נראה לי דכיון שחתך בו לפת פעם אחד נתבטל טעם הסכין ואפילו יחתוך בו כמה פעמים לנון וכיוצא בו שרי בהדחה אלא שמצאתי לסמ"ג שכתב ועוד מיקל אם חתך חתך אחד של לפת וחתך אחד של תרדים וכן תמיד לפי שמתיקות הלפת מבטל טעם השמנונית מן הסכין ע"כ ובאמת דלישנא דאי פתיך בהו הכי דייק שאל"כ הכי הל"ל ואי חתיך ביה ליפתא ברישא ש"ד ומדברי הרשב"א נראה קצת דלא מהני פתיך בהו ליפתא אלא להתיר סילקא אבל לא להתיר לנון שהרי כתב חתך בו סילקא אסור כלנון אף ע"פ שאינה חריפה כלנון משיכה יש לה בטיבעה ואם עירב בחתיכה לפתות אינה צריכה רק הדחה כלפתות לפי שהלפתות מתוקים הרבה ומונעים במתיקותם כח המשכה מן הסילקא ולפיכך מדיח ודיו עכ"ל נראה מדבריו שאין הלפת מבטל אלא כח משיכת הסילקא אבל לא חריפות הלנון ויש הוכחה לזה בגמרא דלא קאמר אי פתיך בו ליפתא ש"ד אלא גבי דסילקא אבל סה"ת ושערי דורא ורבינו מתירים בהדיא לחתוך אפילו לנון : **כתב** הרשב"א הרי"ף ז"ל לא כתב בהלכות הא דקילחי דליפתא ולא הא דסילקא ולא הא דאמרינן ואי פתיך בהו ליפתא שרי וגם הרמב"ם ז"ל השמיטן ולא ידעתי למה השמיטום עכ"ל ואני אומר שהרמב"ם אף ע"פ שלא כתבם בהדיא מ"מ בכלל דבריו הם לפי פירושו בגמרא שהרי כתב סכין שחתך בשר צלי וחזר וחתך בה לנון וכיוצא בו מדברים חריפין אסור לאוכלן בכותח אבל חתך בה קישות או אבטיח גורר מקום שחתך ואוכל השאר בחלב עכ"ל נראה שהוא מפרש דלנון לאו דוקא אלא דה"ה לכל הדברים החריפין וגם נראה שהוא מפרש דפתיך בהו ליפתא לאו דווקא אלא דה"ה לחתוך בו לחם או ירק או פרי אחר שטעם שאסור לחתוך בו לנון אינו אלא מפני השומן הנקרש על פניו שהוא נדבק ביותר בדבר החריף וכשהוא חותך בו לחם או איזה דבר הרי הסכין מתקנח בו ולא נשאר שום שומן על פניו . ולפיכך מותר לחתוך בו לנון והשתא הכל מבואר בדבריו דמדכתב סכין שחתך בה בשר צלי וחזר וחתך בה לנון משמע שאחר שחתך בה הבשר חזר וחתך בה הלנון בלי הפסק חתיכת דבר אחר בנתיים הוא דאסור הא אם הפסיק חתיכת שום ד"א בנתיים שרי ולא הוצרך שוב לכתוב
דאי

דרכי משה

ואפשר להחמיר החמירו אבל בתמכא שקורין קרי"ן שרובו התוך לא חששו להחמיר ואוקמוה אדינא כנ"ל עוד כתב הארוך ודוקא בדבר שהוא חריף ולח קצת אבל בדבר יבש לגמרי אפי' חריף מותר בהדחה ומטעם זה מתיר בסמ"ג הזנגביל שעשאו נכרי בסכין שלהם מטעם דסתם כלי של נכרים אינו ב"י עכ"ל וצ"ע דהרי קורט של חלתית אין בהם לחלוחית יותר מזנגביל ואפ"ה אסור ע"כ נראה דמאן דמתיר זנגביל מטעם דסתם כלים של נכרים אינן ב"י ס"ל דדוקא קורט של חלתית ולא שאר דברים חריפים כסברת מהר"ם ושאר גדולים אבל לדברי ס"ה דמדמי כל דברים חריפים להדדי אין חילוק ג"כ בין בדבר שיש בו לחלוח לאין לו וע"ל סימן קכ"ב בטור ובמרדכי פ' כיצד מברכין הטעם שאוכלין זנגביל מרוקח משום שיש להם כלים מיוחדים לכך או מטעם שסתם כלים של נכרים אינם ב"י ובודאי לא נחתך בסכין של נכרי אלא נתלש כך דלא גרע מקורט של חלתית עכ"ל משמע בהדיא כדברי דאם נחתך בו אסור רק שתלינן שנתלש ומה שהוצרך לטעם דסתם כלים אינן ב"י היינו באותן שמבשלים בהן המרקחת אבל זו לא מהני לענין אם נחתך בסכין של נכרים ואפשר שגם דעת הסמ"ג כן ולא כמו שהביא בעל הארוך כן נ"ל : (ד) וכתב בארוך כלל ל"ח ומה שאנו אוכלין שומין ובצלים ודומיהן שנחתכו זנבותיהן בסכין של נכרים לפי שהזנבות אינם חריפין ולא בלעי מהסכין כ"א קצת ובקליפה סגי וכן צנון שנחתך בסכין של נכרי רק למעלה בירק שלו שהוא רק קצת חריף אם נשאר בירק על הצנון אפי' כרוחב קש חטין זורק הירק והצנון עצמו מותר עכ"ל משמע מדבריו דאם נחתך הצנון או הבצלים עצמן שנאסר כולו ואפשר דהוא לטעמיה אזיל דס' בצנון שחתכו בסכין של בשר שכולו אסור לאכלו בכותח ולכן גם כאן כולו אסור אבל לדברי ב"י שכתב לעיל דסומכים להתיר בנטילת מקום גם כאן די בנ"מ אמנם המנהג שראיתי הוא לאסור כולו ועוד כתב בהגהת או"ה וז"ל ולפעמים מביאים הנכרים לשוק צנונות שנראין חתוכות אף למעלה מזנבותיהן ואומרים שחותכין בברזילי המרה והצינא כשחופרין אחריהן ומוציאין אותן מן הקרקע ונראה שכל החתיכות שהן לצד הזנב אפי' אינו בזנב עצמו אלא אף למעלה ממנו עד שליש או מחצה בצנון ואפי' בצדדין עד מחצה תלינן בברזל כשחופרין דדרכן לחותכן בהא אבל למעלה מזו לא תלינן עכ"ל : (ה) וכן כתב בארוך דדגים מלוחים שחותכים הנכרים בסכינים לאחר המליחה צריך קליפה מיהו אם הם הרבה חתיכות הראשונים בטילים ברוב כתב מהרי"ו בתשובה סימן מ"ט וכל הכרוב דפרמי נכרים הוא אסור והנכרים אינן נאמנים לומר דיש להם סכינים מיוחדים לכך דלהשביח מקחו אומר וכרוב שלם דשלקו נכרי במקומות הנוהגים בו היתר צריך לחתך או למגרר בי פסקי ובגיר"ן בער"ג נוהגין לאכלו היכא דשלקו שלם אבל דפרמי נכרים נוהגין בו איסור עכ"ל וכן המנהג במקומות וראיתי במקצת מקומות שנוהגין בו היתר אף באותו הפרום ואפשר דסמכינן על דברי ש"ל וארוך דס"ל דהראשונות שבלעו איסור בטילים ברוב כנ"ל אמנם בכלבו בשם הראב"ד כתב כדברי מהרי"ו וז"ל פת שחתכו בסכין של נכרי צריך לגרר מקום החתך ואם חתך בו בשר דק אסור דלא יוכל להדיחו או לגררו יפה עכ"ל מיהו יש ליישב דברי הראב"ד דמיירי שלא חתך כ"כ הרבה דהאיסור בטל בהיתר כנ"ל וע"ל סימן קי"ד מדינים אלו : (ו) וכתב בארוך דאנו נוהגים לאכול תפוחים יבישים מחותכין בסכין של נכרי אפי' בלא הדחה דהואיל ואינם חריפין מותרין כולם ואפי' הראשון והשני דבעי הדחה בטל ברוב המותרים :

וכ"פ

דרישה

סי' צו [א] היינו כדי כל הסכין (כתב רש"ל בא"ו דף ע"ז ז"ל וזהו דברי ריב"א שהוסיף על סה"ת והחשוב דבא לומר שצריך ס' כדי כל הסכין ולא סגי בס' כדי חלק הסכין שחתך בו והוא לטעמיה אזיל שסובר כהר"פ שהביא בריש סי' צ"ד דמתכת אם מקצתו חם כולו חם עכ"ל . אבל אינו מוכרח די"ל דרבינו בא לומר דלא אמרינן שיהא סגי בס' כדי שמנונית שעל הסכין ונאמר דהשאר חשיב לפגם הואיל ואין ב"י לכן קאמר דצריכין ס' כדי כל חלק הסכין שחתך בו שחורפיה מחליא ליה וק"ל עכ"ה) : [ב] אבל אם חתכו בסכין של נכרי צריך ס' כנגד כל הצנון כבר כתבתי בפרישה שהוא כדעת ר"ת ואע"פ שרבינו כתב לעיל המסקנא בשם הרא"ש כר' אפרים דלא אמרינן חנ"נ אלא בבשר בחלב מ"מ מביא רבינו כל דברי בעל התרומות אגב גררא אבל אין לומר שסכין של נכרי קרוי נמי איסור בלוע מבשר וחלב מטעם שסתם כליהם מעורבים מבשר וחלב וא"כ הוי חנ"נ לכולי עלמא דסוף סוף לא הוי אלא בליעת איסור וגבי בליעת איסור לא אמרינן לר"א חנ"נ מ"ו אבל אין לומר דלא שייך בכלי נכרי איסור בשר בחלב משום דבשר שלהם בשר נבילה שאין חייב בו משום בשר בחלב כמ"ש רבינו בסי' פ"ז . דהיינו דוקא לעניין בישול אבל לענין אכילה חייב כמ"ש הרמב"ם בפ"ט ממ"א וכתבתיהו לעיל : (וכתב רמ"א וכל זה כשחתך בצנון עצמו . אבל אם חתך בירק שעל הצנון אין לחוש . וכתב עוד ואם הוא ספק אם נחתך בסכין של איסור או לא אזלינן לקולא הג"ה ש"ד עכ"ה) :

אין

פרישה

כ"כ התוס' וספר התרומות אבל הרשב"א כתב וז"ל סילקא אע"פ שאינה חריפה כלנון מ"מ כח משיכה יש לה וכתב ב"י ע"ז דהרשב"א ס"ל סילקא ולנון דוקא אסורין : (ז) אבל אם חתכו בסכין של נכרי צריך ס' כנגד כל הלנון כ"כ ספר התרומה והוא ס"ל כדעת ר"ת דאמרינן בכל האיסורים חנ"נ . ועמ"ש בסי' צ"ב דלא הרא"ש ורבינו דס"ל כר"א דלא אמרינן חנ"נ כי אם בבשר וחלב לא סגי כאן במחתכו בסכין של נכרים כדי הסכין לחוד דכיון דחתכו בהסכין דק דק בעינן בכל חתיכה נגד כל הסכין דשם נבילה עליה ולדעת הרא"ש בכל פעם קליפה מסביב דומיא דתחב הכף בקדרה ב' פעמים ואין בבצלים כ"כ מש"ה בעינן לפחות ס' נגד כל הבצלים . ובזה מיושב דלדעת הרא"ש ורבינו דס"ל דאין חריפות הלנון מבליע הבשר בכל הלנון כ"א כדי קליפה א"כ גם בסכין של איסור הל"ל הכי ולא יצטרכו ס' אלא נגד הקליפה אלא משום דלדידהו מיירי כאן במחתיכות דק דק דא"א להסיר מהן הקליפה מכל לד ועד"ר : (ח) ואם חתך קישואין כו' מותר רק שיגרור מקום החתך והא דלא סגי ליה בהדחה כמו בחותך בו לחם מפני שמתוך לחותה א"א להדיח אותו ואדרבא על ידי הדחה נסרך בו יותר לכן צריך גרירה ודיו והגרירה פחותה מקליפה שהקליפה צריכה שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולה כאחד מה שא"צ בגרירה כ"כ ר"ן ב"י : (ט) ולא עוד אלא אפי' לנון אחר הלפת שרי בהדחה כמו הלפת (ודוקא שחתך לנון פעם אחד אבל לא הרבה פעמים אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת לנון

ללנון

טעם הנפלט מהסכין וכתב בספר התרומות דוקא לפת אבל חתך בו לחם או ירק או פרי אחר אסור להתוך בו אח"כ צנון או פרי או ירק חריף שרוצה לאכול עם חלב :

צז [א] (א) אין לשין העיסה בחלב שמא יבא לאוכלה עם הבשר ואם לש כל העיסה אסורה אפילו לאוכלה לבדה ואי עבדינא (ב) כעין תורא שרי פירש"י שלא לש אלא דבר מועט עוגה קטנה [ב] (ג) ורב אלפס פירש שעשה בהן שינוי פירוש צורות כעין השור וביוצא בו שמתוך כך יזכור שיש בה חלב : א (ד) אין טחין התנור באליה ואם טח כל הפת אסורה אפילו לאוכלה לבדה (ה) אלא א"כ הסיק התנור תחלה יפה שאז פלט הכל אפילו היא של חרס בד"א בתנור שהסיקוה בפנים (ו) אבל בוביא שהסיקוה בחוץ אסור אא"כ מלאו גחלים בפנים עד שיתלבן (ז) כ' הרשב"א פת שאפאו בתנור עם הבשר יש מהגאונים שאסרו לאכול אותו הפת שריהו

דאי פתיך בהו ליפתא ש"ד ומ"ש שחתך בשר גלי לאו דוקא גלי דה"ה למבושל והוא רותח וכא דלא נקט בשר סתם לאשמועינן דבחתך בשר רותח הוא דאמרינן הכי אבל בבשר צונן אין השומן נקרש על פניו כ"כ שיאסור לחתוך בו צנון ולא הוצרך לכתוב הא דסילקא דבכלל מ"ש וכיוצא בו מדברים חריפים הוא ומן הטעם הזה לא הוצרך לכתוב דקולחי דליפתא שרי דדבר ברור הוא דלפת לאו מכלל דברים החריפים הוא ולהרי"ף נמי איכא למימר מן הסתם משמע דלגון לאו דוקא אלא ה"ה לכל הדברים החריפים כסילקא וכיוצא בה ומדנקט לנון דחריף ממילא נתמעטו כל הדברים שאינם חריפים כלפת וכיוצא בו ולפיכך לא הוצרך לכתוב דליפתא שרי ולא דכילקא אסור וצ"ל דמשמע ליה ז"ל דממילא משמע דבסכין שלא הפסיק חתיכה ד"א בין חתיכת בשר לחתיכה לנון מיירי הא אם הפסיק ביניהם בחתיכה שום דבר שרי מפני שסבר נתקנח יפה השומן הנקרש ע"פ חתיכת אותו דבר שהפסיק ביניהם ומפני כך לא הוצרך לכתוב אי פתיך בהו ליפתא דשרי ככ"ל לדחוק לייסב דבריהם אם היתה גירסא שלהם בגמ' גירסא שלנו אבל כבר איפשר שלא היו כתובים דברים הללו בגירסתם בגמרא :

צז אין לשין העיסה בחלב ברייתא פרק כל שעה (לו.) ובתר הכי אסיקנא דאי עבדינהו כעין תורא שפיר דמי והביאו זה הרי"ף והרא"ש בפ' כ"ה (קז:) ועל כעין תורא פירש"י מעט כעין של שור מותר ללוש דאכיל ליה מיד בבת אחת ולא משהי ליה דליגשי שגילוש בחלב והפירוש שכתב רבינו בשם רי"ף (לא מצאתי לו ז"ל שכתב כן) : (ב"ה) צריך להעביר הקולמוס על כל התיבות הללו ולכתוב במקומם כתב בפ' כ"ה ומסקנא דאי שני בהו ועבדינהו כעין תורא שרי : אבל הרמב"ם כתבו בפרק ט"ו מהמ"א וז"ל ואם שינה בצורת הפת עד שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר הרי זה מותר והרשב"א כתב ואם שינה בצורת הפת ועשה כעכין קטנים כעין השור מותרת שהרואה יודע שלא שינו צורתו אלא להיכר בעלמא וישאל ויאמרו לו וכתוב בהגהות ש"ד בשם מהרא"י ז"ל דהני תרי פי' אליבא דהלכתא סליקו דתרווייהו סברות יפות הן וכתוב עוד בהגש"ד היתר פשוט שאותם לחמים שעושין לכבוד שבת לחם משנה אופין אותם עם הפשטיד"א לכתחלה משום דדבר מועט הוא ונאכל מהר בשבת והוי כעין תורא (א) :

אין טחין התנור באליה כו' ג"ז ברייתא בפ' כל שעה (ל:) (וכתבו התוספות והמפרשים בפ' כל הבשר גבי דגים שעלו בקערה דדוקא בעינן שיוסק התנור ולא סגי בקינוח (ב) מפני שאי אפשר לתנור להתקנח יפה ונבדק בו השמנונית והוי בעינן עד שיוסק) ונראה דהוא הדין דהכא מהני עבדינן כעין תורא כי היכי דמהני בלשין את העיסה בחלב וכך (הם) דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהמ"א ודברי הרשב"א בת"ה : בד"א בתנור שהסיקוהו בפנים אבל בוביא שהסיקוה בחוץ אוסר וכו' פשוט בפ' כ"ש (שם) :

כתב הרשב"א פת שאפאו בתנור עם הבשר יש מהגאונים שאסרו וכו' כ"כ בשער ד' של בית ג' ובשער א' של בית ד' האריך בדבר ואכתוב דבריו בסמוך

מ"ט נראה דלפי שאותו כרוב הפרוש בידי נכרים לאחר שנכבש הוא איסור גמור דבאותה שעה הוא חריף לכך אין אוכלין אף הפרוש בידי נכרים מקמי שנכבש דגזור הא אטו הא אבל הכרוב השלם אוכלין אותו והכי נהוג בקראקא :

וכתב מהרש"ל בא"ו שלו בסי' מ"ח וז"ל הגה"ה שאלתי למהר"ש על מה שחתכתי אגסים בסכין שלי והיה בפרי תולע וחלקתי התולע בסכין באמצעיתו וא"ל שאין חשש איסור בדבר והיתר גמור הוא עכ"ה. ומ"ש נ"ל שאם אירע מעשה כה"ג בלנון שחריף ובלע שפיר אגב דוחקא דסכינא א"כ לפי מ"ש הרא"ש גבי לנון שחתכו בסכין ש"ג סגי בקליפה נ"כ בכאן אסור הלנון בקליפה סביב חתך התולע ובודאי בסכין אין בו שום חשש איסור עכ"ל מהרש"ל אבל בת"ח סוף כלל נ"א כתב דלאותן דמקילין בזבוב לפי שהוא מדברים המאוסים לפ"ז אין להחמיר כולי האי אם חתך פרי והיה בו תולע וחתך התולע עם הפרי ואמרינן דלא נאסר הפרי מן הסכין דלונן הוא ולא נאסר הסכין ואע"ג דלונן בעי הדחה מ"מ כה"ג לא אסרינן הפרי כיון דאין טעם בתולע לאסור ומ"מ יקלוף הפרי מעט במקום שחתך דילמא נשאר שם ממשות מן התולע עצמו והשאר הכל שרי אפי' בלנון שהוא חריף דאין לחוש לטעם התולע שנבלע בלנון ודלא כמ"ש מהר"ש בא"ו שלו להצריך לקלוף הלנון ובשאר פירות התיר לגמרי ואינו נכון דאם בלנון אסור משום שהוא חריף מ"מ בשאר דבר היה צריך הדחה או קליפה קלת ובמהרי"ל בדיני א"ו שלו כתב שהסכין שחתך בו התולע צריך נעילה עשר פעמים בקרקע קשה ולא ראיתי נוהגים כן אלא מקנחו היטיב ודיו עכ"ל ולא ידעתי למה לנו להקל שלא לנעצו לסכין בקרקע קשה דודאי נראה דלא גרע מבית השחיטה דהוי רותח ואע"ג דאין היד סולדת בו אפ"ה מפליט מעצמו ונדבק בקושי בסכין וה"נ התולע בהדי דוחקא דסכינא וחורפיה דלנון שנאסר מן התולע נדבק בסכין ולכן נ"ל להורות שהסכין צריך נעילה כמהרי"ל והלנון או הפרי צריך קליפה :

צז אין לשין ואי עבדינהו כעין תורא שרי פירש"י שלא לש אלא דבר מועט וכו' ולפירושו כעין תורא דקאמר כלומר עוגה קטנה כעינו של שור מפני שנאכלת מיד ולא יבא לידי שכחה שיאכלנה עם בשר וכ"כ סמ"ג ומה שנוהגים לאפות לחם משנה בכל ע"ש בתנור אחד עם בשר לכתחלה חשבינן להני לחמין לדבר מועט שנאכל מהר בשבת והוי כעינא דתורא כ"כ בהגהת ש"ד סי' ל"ה וטעם דבריו כיון שלא נשאר מהם לאחר השבת אין לחוש שמא יבא לאכלן בחלב בשבת דאין לך עני בישראל שלא יאכל בשר בשבת ומיהו לדידן דרגילות הוא שנשאר מהני לחמין אחר השבת אין לכן היתר לפירש"י וצ"ל דסומכין על פי' רב אלפס דהני לחמין עשויין בשינוי דמתוך כך יזכור שלא לאכלן עם חלב אף לאחר השבת דלפי' רב אלפס כיון שעושין שינוי יכול לאפות אפי' הרבה ואין להחמיר כפירש"י אע"פ שגם התוס' הסכימו לפירושו כיון דבשל סופרים הוא הלך אחר המיקל וכ"כ בא"ו הארוך סוף כלל ארבעים ע"ש ומ"מ המחמיר לעשות ג' לחמין קטנים שלא יהא נשאר מהם לאחר השבת שיבא לאכלן בחלב תע"ב : אין טחין וכו' אא"כ הסיק את התנור וכו' אבל על הקינוח אין לסמוך מפני שא"א לחרס להתקנח יפה כך פי' התו' ע"ש ר"ת וכבר התבאר בסוף סי' הקודם דאפי' יכול להתקנח יפה אסור לכתחלה לקנחו ולאפות בו ולסמוך אנ"ט בר נ"ט דאין להתיר לכתחלה וכדכתב סמ"ק : כתב הרשב"א וכו' פי' דיש מהגאונים אסרו לאכול אותו הפת עם החלב כו' אבל עם בשר ודאי שרי דלא דמי לטח את התנור באליה דאיכא גוף הבשר וטעמו בפת אבל הכא דליכא אלא ריחא לא אמרו דריחו כטעמו אלא שלא לאכלו עם חלב והכי איתא להדיא בת"ה שער ד' של בית ג' וכתב לשם דדוקא בתנור צר וכ"כ עוד בשער ראשון של בית ד' דבמקום רחב הריח מתפזר ושרי ע"ש והיינו כדכתב רבינו ע"ש ר"ת דוקא בתנור קטן כמו שלהם וכו' ומה שפירש בספר המצות דלא שרי בגדולים אלא במחזיק י"ב עשרונים מבואר בסמ"ק ס"ס רי"ג דהיינו דוקא י"ב עשרונים של מצות ומ"מ כתב בש"ד דאע"פ דנהגו העולם לאפות

דרכי משה

צז (א) דלא כהר"ן פרק כ"ש דף רל"ו ובפרק כל הבשר דף תשי"ו ע"ב דקינוח מהני : (ב) וכ"ה בארוך כלל מ' אבל כתב טעם אחר משום דנשתנו צורתן משאר פת וכן נוהגין לעשות פת מרובה עם החלב אם נשתנו צורתן משאר פת וכן פלאדין או פשטיד"א מאחר שניכר בהן הבשר או החלב א"צ היתר יותר וא"צ להשים עליהם גבינה או עצמות

פרישה

לנון כן משמע בב"י וכ"כ רמ"א עכ"ה) ודוקא בסכין של בשר אבל בסכין של נכרים שלילה להתיר לכתחלה ומילוק יש ביניהן מ"ו בא"ו :

סי' צז (א) אין לשין כו' אסורה לאכול אפילו לבדה ובגמ' דקאמר דאסורה לאכול במלח ל"ד קאמר אלא משום דפת שלהם לא היה מלח ולא היה מוטעם כלל בלי מלח וכמ"ש רבינו בא"ח : (ב) כעין תורא שרי ופירש"י שלא לש אלא דבר מועט עוגה קטנה וכפי' כעין תורא שיעור קטן כעין של שור : (ג) ורב אלפס פי' שעשה בהן שינוי כו' כתב ב"י והפירוש שכתב רבינו בשם הרי"ף לא מצאתי לו עכ"ל ואני חפשתי ומצאתיו בפרק כל שעה כתב הרי"ף כדברי הרמב"ם שהביא ב"י וכ"כ נמי בפ' כל הבשר גם בכסף משנה כתב ב"י שדברי הרי"ף הם כדברי הרמב"ם ע"ש ויש לתמוה שהב"י מתחיל וכתב ז"ל ובתר הכי אסיקנא דאי עבדינהו כעין תורא שפיר דמי והביאו זה הרי"ף והרא"ש בפ' כל הבשר וע"ש ברי"ף שלא כתב אלא האי לישנא ואי שני לה ועביד להו כעין תורא שרי הרי לפנינו בהדיא דהב"י ראה דברי הרי"ף שהרי כתב שהרי"ף הביאו ושם ברי"ף כתב בהדיא ואי שני לה כו'. וצ"ל דס"ל דהאי לשון ואי שני אינו מוכרח דר"ל דשינה בצורה ונוכל לפרשו דר"ל דשינהו בקטנותו קאמר (מיהו קשה דהא רבינו ג"כ לא כתב בשם הרי"ף אלא שפי' שעשה בו שינוי ורבינו בעצמו כתב עליו פי' צורת השור והכ"ל דפי' אינו מוכרע) וקיצור לשונו דהרי"ף דכתב בפ' כל הבשר ריש דף תשי"ו גרס לב"י לכתיב כן ולא ראה דברי הרי"ף בפ' כל שעה דשם כתב בהדיא כדברי הרמב"ם שו"ל שם ואי שני להו ועביד להו כעין תורא שרי דכיון דשני בהו מידע ידיע דלהכירא עביד להו הכי דלא ליתו בהו לידי תקלה ולפיכך מותרין עכ"ל וכיון שכתב דלהכירא עביד להו הכי מוכח בהדיא ששינה בצורתם כפירוש הרמב"ם דאילו לפרש"י לאו משום הכירא הוא אלא משום דהוא דבר מועט ולא יבא לידי מכשול ושם בפרק כל שעה הוא גוף מקור הדין בגמ' משום הכי כתב שם הרי"ף מילתא בפי' ובפרק כל הבשר דאין שם אלא העתקה וכמ"ש שם הרי"ף בהדיא ז"ל גרסינן בפרק כל שעה כו' ומש"ה קיצר שם הרי"ף והב"י שכתב כאן ז"ל והביאו הרי"ף והרא"ש בפרק כל הבשר מוכח בהדיא דלא עיין בפ' כל שעה דאל"כ לא היה משמיט מקום מקור הדין וק"ל ומש"ה כתב ב"י על לשון רבינו שכתב ורי"ף פי' שעשה בהן שינוי שמוכח מדבריו שלדעת הרי"ף אפילו בפת הרבה מותר אם עושה בהן שינוי ולא כרש"י שפי' דוקא בלש עוגה קטנה וע"ז כתב ב"י דלא ידע מניין הוא לו דילמא גם הרי"ף אינו מתיר כ"א בלש דבר מועט אבל לפי מ"ש בפרק כל שעה דתלא שריותא משום דעביד בה הכירא ודאי מוכח מדבריו דאפילו לש הרבה אלא שעשה כל א' קטן או גדול ע"י היכר כלחם משנה מותר ועיין בא"ו שכלל דעת הרי"ף והרמב"ם יחד וכתב ואי שני ועביד קטנים או כעין תורא וכ"ט דס"ל דקטן גם כן מקרי שינוי שאין דרך אופי פת לאפות כן וק"ל . ועד"ר : אין טחין התנור באליה כו' במקלת נוסחאות נדפס אין טחין קשה א"כ מאי אירייא דקאמר אין טחין באליה יותר משאר דברים השמנים אבל לנוסחאות אין טחין א"ש דבא לומר דאין מכבדין התנור אאפר וגחלים שבו באליה במקום שאנו מכבדין במכבדות. וכבר כתב רבינו לעיל סי' ס"ד דהאליה מותרת ולא אסרו אלא החלב שעליו וכמ"ש בשם מהרי"ן מביב שם וכאן קאמר אין טחין באליה דמשמע אפילו בלא חלב ולא אסר כאן אלא משום הפת שנאפה שהוא בולע מן השמנונית ומיישינן שמא יבא לאכול הפת עם החלב ולכן אסור הפת אפי' לאכול לבדה. וכתב ב"י אבל אי עביד כעין תורא ג"כ שרי וכ"כ הרמב"ם והרשב"א : (ה) אלא א"כ הסיק התנור תחלה פי' קודם שאפה בו את הפת : (ו) אבל בוביא שהסיקוה מבחוץ אסור נ"ל בוביא ור"ל הרעפים שלוים כמין שפיתת קדרה ופעמים טחין אותו שמן ואופין בהם לחם הקרוי טחין מצאתי ועיין בטור א"ח בסימן תנ"א קראו בוביא בסימן תס"א קראו בוביא ומ"ש רבינו אסור ר"ל אם עם בשמן מבפנים ואפה בו לחם : כתב הרשב"א כו' יש מהגאונים שאסרו לאכול אותו

דרישה

סי' צז [א] אין לשין העיסה בחלב הב"י כתב אהא ז"ל וכתבו התוס' והמפרשים בפרק כל הבשר גבי דגים שעלו בקערה דדוקא בעינן שיוסק התנור ולא סגי בקינוח מפני שא"א לתנור להתקנח יפה ונדבק בו השמנונית והוי בעינן עד שיוסק עכ"ל ויש לדקדק מה ענין זה לכאן בסמוך היה לו להביאו אבל מ"ש רבינו אין טחין התנור באליה וי"ל שכתבו כאן ללמוד משם לענין עיסה שלשה בחלב שנאפת בתנור שאין מועיל לתנור קינוח עד שיוסק וחזר וכתבו במקומו אבל אין טחין כדי שלא תאמר שם לא מהני הסקה . ועי"ל משום דמקור דינים הללו הן מפ' כל שעה והב"י כתב שהתוס' כתבו מזה בפ' כל הבשר ואגב הייה לכתוב גם את זה שכתב התוס' שם בפ' כל הבשר השייך לדינים הללו : [ב] ורב אלפס פי' שעשה בהן שינוי כו' ז"ל ב"י והרשב"א כתב ואם שינה בצורת הפת ועשה כעכין קטנים כעין השור מותרת שהרואה יודע שלא שינה צורתו אלא להיכר בעלמא וישאל ויאמרו לו עכ"ל ב"י נראה מדבריו שהוא סובר שצריך לעשות עוגות קטנים וגם לצייר עליהן צורות וק"ק מנ"ל לומר כן ואפשר לומר שהוא מבאר כן דברי הרי"ף שקשה ליה על פי' הרי"ף ועל פירש"י אם רצו חכמים לומר שמותר לעשות עוגה קטנה כפירש"י למה כתבו שיעור דוקא כעין תורא ע"כ פי' שרצו לומר שצריך לצייר עליו צורות כעין שור כפי' הרי"ף ולפי שגם לפי' זה קשה למה דוקא צורות כעין שור לכן ביאר הוא גם כפרש"י ור"ל דתרווייהו צריכין ולכן א"ש דנקטו חכמים שיעור כעין תורא שהוא דבר שמרומז בו תרווייהו שיהא קטן ושיהא בו צורה לסימן . גם נראה דלפרש"י כה"ג אסור שהרי הוא פי' שלא לש אלא עוגה קטנה ור"ל שאינו לש אלא דבר מועט שנאכל מהרה הא לעשות הרבה עוגות קטנים ס"ל דאסור משא"כ לרי"ף והרשב"א וק"ל . כתוב בהגהות ש"ד בשם מהרא"י ז"ל דהני ב' פירושים אליבא דהלכתא סליקו דתרווייהו סברות יפות הן וכתב עוד היתר פשוט שאותן לחמין שעושין לכבוד שבת לחם משנה אופין אותן עם הפשטיד"א לכתחלה משום דדבר מועט הוא ונאכל מהר בשבת והוי כעין תורא ע"כ : דאיס:רא

חדושי הנהות

צז א בגמרא איתא אין טשין ובדרישה הגיה גם בטור שצ"ל אין טשין : גודע

שריהו בטעמו ויש מתירין וכן נראה ע"כ וכן פסק רש"י דריחא לאו מילתא היא ומותר לאוכלו אפי' בחלב (ח) ור"ת פסק דריחא מילתא היא ומיהו דווקא בתנור קטן כמו שלהם אבל בתנורים שלנו הגדולים שרי (ט) וכתב בס' המצות ופירשו לי רבותי המחזיק י"ב עשרונים זהו תנור גדול:

דיני

לאפות הפשטיד"א או הפלאדי"ן עם הפת והא"כ אוכלין הפת לכתחלה בין עם בשר בין עם חלב דסומכין על מ"ש ר"ת להקל בתנורים גדולים שלנו מ"מ לא נהגו היתר לכתחלה לאפות הפשטיד"א עם הפלאדי"ן כיון דמפטמין זה את זה והע"ג דלרש"י הכל שרי מ"מ לא ראו להקל בדבר זה כנגד פסק ר"ת דריחא מילתא היא כרב. **וכתב** עוד בשם י"א שחולקים אפי' רש"י ור"ת והוא דעת הא"ז ומביאו בהגה' אשיר"י דאף לוי לא קאמר דריחא לאו מילתא היא אלא דיעבד אבל לכתחלה לא ולפיכך אין לאפות הפשטיד"א או הפלאדי"ן עם הפת לכתחלה ורבא לא שרי בבת תיהא לכתחלה אלא משום דלא מיפטמא ולא עביד לריחא אבל מיני בשר וחלב דמיפטמא מודה דלכתחלה מיהא אסור ותו דאפילו את"ל דלוי מתיר לכתחלה אין זה אלא בתנורים שלהם שפיהם למעלה אבל בתנורים שלנו דמחזיק ריח ומפטם גריעי טפי ודלא כר"ת שסובר דבתנורים שלנו יש להקל טפי משום דגדולים הם אלא אדרבה יש להחמיר טפי כיון דפיהם מן הצד ואין ראיה ממנהג העולם ולומר כיון דנהגו לאפות פשטיד"א עם פת לכתחלה מנהג אבותינו תורה הוא דלא נהגו היתר אלא א"כ שהפשטיד"א מכוסה למעלה בבצק בלי שמנונית כלל דהשתא כסוי הבצק מעכב לריח דהוי כהבית סתומה ופת חמה אבל בלא כסוי אסור וכן פסק ריב"ס כ"ן רבו של ר"ג מ"ה ושרי ליה מריה לב"י שכתב על הגהת מיימוני שהעתיק סברא זו דליתא להגה"ה זו שלא נודע מי בעל דברים מקמי כל הנך רבוותא שלא חילקו בכך ואדרבה כתבו להקל בתנורים דידן עכ"ל דהלא סברא זו יצאה מפי אשלי רברבי אלא מיהו אף לסברא זו מותר להשים הפשטיד"א בפי התנור דהריח יוצא מפס ואינו מפטם הפת ומ"מ מסקנת הס"ד הוא דס"ל כר"ת להתיר בתנורים גדולים לאפות הפת עם הפשטיד"א תוך התנור ולאכלו בחלב דתנורים שלנו עדיפי דלא מפטמי ואפילו בלא כסוי בצק שרי מיהו מהרא"י כתב לשם בהגה"ה דתנורים גדולים דמחזיק י"ב עשרונים מצות אין מצוי לנו הלכך אסור לכתחלה אפי' בשלנו מיהו בדיעבד אין לנו לאסור כיון שהכל יכול להתפשט אפילו אינו מחזיק י"ב עשרונים והכי נהוג . וכל זה דוקא בשאופין הפשטיד"א או הפלאדי"ן במחבת דאין לחוש לשמא יזוב אלא לריחא בלחוד ולפיכך יש להקל בתנור גדול בדיעבד כדפרישית אבל בלא מחבת דעל הרוב יוצא השמנונית או החמאה לחוץ ונבלע בתנור ה"ל כאילו טש כל התנור באליה או בחמאה דאף לוי מודה דאסור אפילו בתנור גדול המחזיק י"ב עשרונים ואפילו דיעבד ואפי' רחוקים זה מזה דאין אנו מצריכין שיזוב תחת הלחם אלא כשנבלע בדופני התנור אסור הלחם לאכלו אפילו במלח ודלא כמ"ש בהגהת ש"ע דלא נאסר הפת אלא כשזב תחתיו ממש והכין כך מהגהת אשיר"י הביאו ב"י ולא דק והכי נקטינן דבתנור קטן ממש אפילו במחבת אסור אפי' דיעבד כר"ת ובלא מחבת נמי אסור אפי' בתנור גדול היכא דאיכא למיחש לשמא יזוב ואפילו בדיעבד אבל במחבת ובתנורים גדולים שלנו אע"ג דלא מחזקי י"ב עשרונים מלה לכתחלה אסור ובדיעבד שרי אע"פ שאינו מחזיק י"ב עשרונים כתב הרשב"א דאם בא לבשל איסור אצל היתר כל א' בקדרה לעצמו דאין ריח המתבשל כל כך אוסר ומביאו רבינו בסימן ק"ח ובת"ה הארוך הביא ראיה לזה מדאיתא פרק כ"צ דפריך אדרב מדת"ר אין צולין ב' פסחים כאחד מפני התערובת אפי' גדי וטלה שאין מתחלפין זה בזה דאי איתא מפני תערובת טעמים דמפטמי אהדדי ונמצא נאכל פסח שלא למנוין מה לי גדי וגדי מה לי גדי וטלה אלא ע"כ מפני תערובת גופין קאמר אבל לתערובת טעמים לא חיישינן וקשיא לרב דקאמר ריחא מילתא היא ומשני הכ"ע כגון שצלאו בב' קדרות ופריך בב' קדרות ס"ד אלא אימא כעין ב' קדרות וה"ק אין צולין ב' פסחים כא' מפני תערובת מאי תערובת תערובת טעמים ואפי' כעין ב' קדרות דליכא תערובת טעמים (כגון ספוד מכאן וספוד מכאן ותל גדול של גחלים באמצע) אסור משום תערובת גופין ואפי' גדי וטלה וכיון שכל סתם קדרה שהוזכר בתלמוד היינו בישול ולא צלי אם לא שמזכיר צלי קדר וקאמר תלמודא דבב' קדרות ליכא משום תערובת טעמים וקאמר נמי דהכא בפסח שהוא צלי ולא בישול מיירי בכעין ב' קדרות והיה יכול לומר בלשון אחר ולא היה

צריך

בסמוך: ומ"ש רבינו וכ"פ רש"י דריחא לאו מילתא היא ור"ת פסק דריחא מילתא היא בפ' כיצד צולין (עו:) גרסינן א"ר בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור מ"ט מפטמי מהדדי ולוי אמר אפילו בשר שחוטה כחוש שצלאו עם בשר נבלה שמן מותר מ"ט ריחא בעלמא היא וריחא לאו מילתא היא ושקיל וטרי תלמודא במילתא ואיתא תו התם בגמ' תני רב כהנא בריה דרב הונא סבא פת שאפאה עם הצלי בתנור אסור לאכלה בכותחא הויא ביניתא דאיטוייא בהדי בישרא אסרה רבה מפרזיקא למיכלה בכותחא וכתב רש"י דהלכתא כלוי והתוס' כתבו דהלכתא כרב וטענות ב' הסברות הלא הם מבוארות יפה בדברי הרי"ף והר"ן בפ' ג"ה ובפ' בתרא דע"ז (סו:) בדברי התוס' וכתבו התוספות בפ' כיצד צולין על דברי ר"ת ובתנורים שלנו נראה דמותר לאפות לחם עם אותו פשטיד"א הואיל ומכוסות היטב הוי כעין ב' קדרות ואפילו פלדוני"ש שיש להרחיק מן הלחם אין נראה לרבי שיהא אסור שיש אויר הרבה בתנור וההבל מתפשט עכ"ל ובסמ"ג כתוב עוד אומר רבינו יעקב דוקא בתנורים קטנים דנפיש טעם פיטומייהו שהתנורים שבימי חכמים קטנים היו אבל בתנורים גדולים כעין שלנו מותר לאפות פת עם צלי וכ"כ ג"כ סמ"ק והמרדכי כתב סמ"ק ופירשו לי רבותי המחזיק י"ב עשרונים של מצות וזהו תנור גדול ע"כ וכ"כ הג"מ בפ"ט מהמ"א ובפט"ו כתבו מ"כ דאפי' מ"ד ריחא לאו מילתא היא ה"מ בתנורים שלהם שפיהם למעלה אבל בתנורים שלנו שפיהם מן הצד מחזיק ריחו ומפטם כל מה שבצדו ולכן מודו כ"ע דלכתחלה אסור וזה היפך ממה שפירשתי לעיל פ"ט עכ"ל ונראה דליתא להגהה זו ב שלא נודע מי בעל דברים מקמי כל הנך רבוותא שלא חילקו בכך ואדרבה כתבו להקל בתנורים דידן וגם הרשב"א כתב וז"ל ובשם ר"ת דוקא בתנור שהוא מקום צר אבל במקום רחב מותר וכ"כ הרז"ה ז"ל דיש מי שהתיר בפורני רחבה דהא שליט בה אוירא טובא ע"כ נראה מדבריו דברחב קצת סגי ולא בעי מחזיק י"ב עשרונים כסמ"ק והתוספות והרא"ש כתבו בפרק בתרא דע"ז על דברי ר"ת דפסק כרב דוקא בתנורים קטנים שלהם שהיו מכסים פיהם ולכך נכנס ריח של זה בזה אבל בתנורים שלנו ופיהם פתוח אין לחוש וכתבו רבינו בסימן ק"ח וכתבו עוד התוספות דתחת המחבת שלנו שקורין טריפי"ד שאופין תחתיה פשטיד"א ריח מילתא היא כמו בתנורים שלהם: **וכתוב** בהג"א פרק בתרא דע"ז אע"ג דריחא מילתא היא שרי לן לכתחלה לאפות פשטיד"א שלנו שהן מכוסות למעלה בתנור עם הפת שהתנורים שלנו גדולים הם ומיהו אם זב שומן הבשר חוץ לפשטיד"א ונבלע בתנור אע"פ שהפת רחוקה מן הפשטיד"א אסור לאוכלה אפי' במלח . והואיל וכן טוב ליזהר שלא לאפות שום טפילות עם הפת בתנור דילמא זב השומן ולאו אדעתיה אלא יאפה הפשטיד"א ויסיק התנור ויאפה הפת עכ"ל (ג): **וכתב** ע"ז בהגש"ד אע"ג דרגילים האידנא כל הטפילות במחבת מ"מ חוששין ויש שמקילין ומשימין הפשטיד"א בפי התנור ממש ע"כ (ד) והרא"ש בפ' בתרא דע"ז הביא דברי רש"י ודברי ר"ת ולא הכריע ביניהם ורבינו כתב בסימן ק"ח שמסקנת הרא"ש כר"ת ולא ידעתי מנין לו ואפשר שטעמו מפני שהביא דבריו לבסוף והרי"ף בפג"ה פסק כלוי דאמר ריחא לאו מילתא היא מיהא כתב דע"כ לא שרי לוי אלא בדיעבד אבל לא לכתחלה דהא שצלאו קאמר ולא קאמר צולין לכתחלה וכתב עוד דהא דתני רב כהנא פת שאפאה עם הצלי אסור לאכלה עם הכותח והויא ביניתא דאיטויא בהדיא בישרא ואסרה רבה מפרזיקא למיכלה בכותחא לאו כרב בלחוד אסרה אלא אפי' כלוי אסירי למיכלינהו בכותח מ"ט כיון דשרי למיכלינהו בלא כותחא אי שרית להו למיכלינהו בכותחא איסתכה כמאן דשרי לאטוויי בשר שחוטה בהדי נבלה לכתחלה . והר"ן כתב טעם אחר דכיון שריח בשר נרגש בהם הטועם אותם יהא סבור שממשו של בשר נבלע בהן וכי אכיל להו בכותחא מתחזי כבשר בחלב ומש"ה אסור משא"כ בבשר שחוטה שצלאה עם בשר נבלה שאין ריחא וטעמא של נבלה נרגש בשחוטה כלל ועוד שאפשר שחומרא הוא שהחמירו בבשר בחלב יותר משאר איסורין משום דלא בדילי אינשי מיניה מפני שכל אחד היתר בפני עצמו החמירו בו יותר מבשאר איסורים כמו שהחמירו בו שלא להעלותו עם הבשר על השלחן משא"כ בשאר איסורין ע"כ ודעת הרמב"ם כדעת הרי"ף שכתב בפט"ו מהמ"א אין צולין בשר שחוטה עם בשר נבלה או בהמה טמאה בתנור אחד ואף ע"פ שאין נוגעין זה בזה ואם צלאן ה"ז מותר ואפילו היתה האסורה שמנה הרבה והמותרת רזה שהריח אינו אוסר אלא טעמו של איסור וכפ"ט כתב פת שאפאה עם הצלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאוכלן בחלב ע"כ . והרשב"א אחר שהביא סברות הפוסקים בדין זה כתב ומ"מ מדברי כולם נלמוד דלכתחלה אסור לעשות כן אלא שמדברי הירושלמי נראה דללוי אפילו לכתחלה שרי וראוי לחוש לדברי הראשונים ז"ל שאסרו לעשות כן לכתחלה אבל בדיעבד נראה דהלכה כלוי וכן הסכימו רוב הפוסקים הראשונים והאחרונים ז"ל עכ"ל וז"ל בת"ה הקצר יש איסור שאוסר בריחו וכו' כיצד בשר נבלה שמן שצלאו וכו' ולא עוד אלא אפילו בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור וכן דג ובשר שצלאן בתנור אחד אסור לאכול הדג עם הכותח וכן הפת שאפאה בתנור אחד עם הבשר אסור לאוכלו בכותח בד"א בשנצלו בתנור אחד צר או כיוצא בו אבל אם נצלו במקום רחב הריח מתפזר ואין כאן גדול להיות כמתערב עם בשר השחוטה או הפת והדג ויש מי שסובר בכל אלה להתיר וכן הסכמת רוב גדולי המורים הראשונים והאחרונים ומ"מ לכתחלה אסור ללותם בתנור אחד צר עכ"ל:

וכתב רבינו דבריו בסימן ק"ח והמרדכי והגה"מ פ' ט"ו מהמ"א כתבו וז"ל נהגו נקיי הדעת דמגנצ"א לתקן כיסוי לפשטיד"א או לפלדון כשאופים אותם עם הפת אבל בלא כיסוי לא דהוי כפת חמה וחבית פתוחה ואסור לאכול הפת עם חלב ועל פי הנקב שבכיסוי נהגו לכוף ספופרת שלא יצא הריח ואם שוב נבקע הכיסוי או הספופרת מותר דהוי דיעבד ובלבד שלא יגע הפת לשומן עכ"ל: **וכתב** המרדכי בשם ראבי"ה סברא אחרת היפך מסברת הרי"ף והרמב"ם והוא דרב לא אסר אלא בבשר שחוטה ובשר נבלה שקולטין הריח ביותר מפני הפיטום אבל לית ליה הא דתני רב כהנא פת שאפאה עם הצלי אסורה לאוכלה בכותחא דלרב נ"ל דשרי ומזה הטעם נהגו למאן דאית ליה ריחא מילתא היא שהפת אינם מקפידין עליו ואוכלין אותו בין עם בשר בין עם גבינה וכן דעתי נוטה שבפשטיד"א ופלדונים שנאפו יחד דריחא מילתא היא אבל הפת שעמו שרי אפילו בלא כיסוי גם מורי הבי היה נוהג בהן איסור אבל בפת לא עכ"ל: ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם ורוב המורים מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן להתיר בדיעבד אבל לכתחלה אסור ללותה במקום צר (ע"ל סימן ק"ח בד"מ): כתב הרשב"א בת"ה הארוך דמלישנא דפלוגתא דרב ולוי משמע דלא איפליגו אלא כשבשר שחוטה ונבלה אחד מהם שמן אבל כששניהם כחושין כ"ע מודו שהוא מותר דריחא כי האי לאו מילתא היא:

וכתב עוד דלא אמרו ריחא מילתא היא אלא דוקא לצלי אבל לקדרה ליכא למיחש כלל כדאמרינן התם כעין ב' קדרות לא וכיון דכל אחד בקדרה בפ"ע ליכא ריחא כולי האי ואמרינן נמי בפ"ק דע"ז (דף יג:) לא הלכת לצור מימיך וראית ישראל ונכרי ששפתו ב' קדרות זו אצל זו ולא חשו להם חכמים ע"כ וז"ל בת"ה הקצר ואם בא לבשלם בקדרה זה לעצמו וזה לעצמו אפילו בתנור במקום צר ואפילו פה הקדרה מגולה מותר אפילו לכתחילה שאין ריח המתבשלים גדול כ"כ עד כאן לשונו וכתבו רבינו בסימן ק"ע וכן כתב הר"ן בפ"ק דע"ז אמתניתין דעיר שיש בה ע"ז דאפילו מאן דפסק כרב דאמר ריחא מילתא היא ה"מ בצלי

אבל

דרכי משה

עצמות לסימן עכ"ל: (ג) וכ"פ באו"ה כלל ל"ט דאף בדיעבד הפת אסור אף ע"ג דאין התנור משופע אלא א"כ היה הפשטיד"א במחבת עכ"ל: (ד) ובתגש"ד סימן ל"ה משמע דיש מקילין אפי' בלא מחבת אם התנור משופע ונתן הפת למעלה והפשטיד"א למטה בענין שלא יכול לזוב שם עוד שם דיש מקילין ועושין היכר לפת ולכן אופין אותם לחמים של שבת עם הפשטיד"א אבל נאסרין לאכלן עם החלב עכ"ל וכ"ה בארוך סימן ל"ט:

פרישה

אותו הפת פי' אפי' לאכול הפת לבדו אסרו ויש מתירין פי' לאכול הפת לבדו אבל פשיטא דעם חלב אסור שוהו לכתחלה דבהרי"ף כ"ל בריחא מילתא דלכתחלה אסור: (ח) ורבינו הם פסק דריחא מילתא היא בסימן ק"ח תמצא יותר דיני ריחא מילתא. וע"ש דכתב דבבשר נבלה עם בשר שחוטה צריך אסר מכן להיות שמן דאז הריח והפיטום אוסרים ע"ש ואפשר דה"נ איירי כשהבשר שמן וקיצר כאן משום דאין כאן מקומו דדין זה: (ט) וכתב בספר המצות ופירשו לי רבותי המחזיק י"ב עשרונים זהו תנור גדול. וכל עשרון הוא שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה: אמר

חדושי הגהות

ב נודע בשערים בעלה בשערי דורא שער ל"ה ובאיסור והיתר הארוך כלל ל"ט אות ב' והב"ח כתב שארי ליה מאריה להרב"י שכתב על הג"ה זו דלא נודע מי בעל דברים דהלא היא סברא מאשלי רברבי עכ"ל ב"ח:

אבל בקדרה לא. וכתב הרשב"א שלמד כן מדמותיב פרק כילד צולין לרבי מדתניא אין צולין ב' פסחים כאחד מפני התערובות ודייק עליה דמפני תערובות גופים קאמר אבל מפני תערובות טעמים שרי ומשני ר' ירמיה הב"ע כגון שצלאו בב' קדרות בב' קדרות ס"ד אלא אימא כעין ב' קדרות ע"כ. ופירש"י כעין ב' קדרות שפוד מכאן ושפוד מכאן ותל גדול של גחלים או אפר באמצע. וק"ל למה למד למתבשלים דוקא דמשמע אבל בצלוים אפילו בב' קדרות לא והא היא דפסחים בצלי הוא ומדבעא ר' ירמיה לאוקמא בב' קדרות אלא דאתמהי' עליה בב' קדרות ס"ד כלומר וכי פסח נצלה בקדרה משמע דאי לאו הכי הוה ניחא לן משום דכל שהוא נצלה בב' קדרות אין הריח מתפשט להתערב עם מה שבקדרה אחרת וכן למאי דאסיקנא כעין ב' קדרות בצלי אסיקנא הכי ולא במבושל דוקא :

כתוב בכתבי ה"ר איסרלן דאפילו למ"ד ריחא מילתא היא מותר לצלות כבד בתנור עם תבשיל שמן ואין כאן בית מיחוש ונתן טעם לדבר ואין טעם נראה בעיני. (וע"ל סימן ק"ח בד"מ) : מ"כ בכל שצלאו עם דבר אסור הואיל שהוא חריף שואב טובא מידי דהוה אפת חמה וחבית פתוחה דאפי' מ"ד ריחא לאו מילתא מודה הכא עכ"ל : כתבו התוס' בפרק בתרא דע"ז אם שמנונית האיסור על המרדה שקורין פאלה אסור ליתן עליה היתר כל היום מיהו כשאינה בת יומא מותר להשתמש בה לכתחלה ולא גזרו שאינה בת יומא אטו בת יומא אפי' לכתחלה כיון דלא איפשר שהרי הנכרי לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם ופעם שישפוך עליה של איסור ע"כ : כתב האגור בשאל מהר"י מולין על פת שנאפה עם צלי של נכרי בדיעבד והשיב רוב הפוסקים פסקו דריחא לאו מילתא היא בתנורים שלנו. ואם יש פת אחרת דעתי נוטה דחשוב כמו לכתחלה ולמה תניח ההיתר ותאכל האיסור אבל אם יש דוחק למצוא פת אחרת יש לסמוך על המתירים עכ"ל. ואין דבריו נראים בעיני דדיעבד מותר גמור הוא ואפילו יש פת אחרת לפניו מותר לאכול מזו :

צח דיני התערובות וביטולן א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה בס' בפג"ה (נח.) ובסמוך יתבאר אמר רבא אמור רבנן בטעמא וכולי שם (נז.) אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בקפילא ואמור רבנן בס' הילכך מין בשאינו מינו דהתירא בטעמא דאיסורא בקפילא מין במינו דליכא למיקם אטעמא א"נ מין בשא"מ דאיסורא דליכא קפילא בס' וסיום המאמר כתב רבינו בסמוך מין שנתערב במינו דליכא למיקם אטעמא ומין בשאינו מינו וליכא קפילא בס' אלא שהפסיק באמצע המאמר לבאר ענינו של קפילא : **כתב** הרשב"א וא"צ שיהא אומן בכך אלא אפילו סתם בני אדם וכולי בת"ה הארוך הביא ראיה מדאמרינן בגמרא בשלמא תרומה טעים לה כהן ולא קאמר טעים לה כהן קפילא ועוד מדאמר רבא אמור רבנן בטעמא אמור רבנן בקפילא מדמחלק טעמא וקפילא לשנים ש"מ טעמא הוי טעם הנרגש לכל בני אדם ולא אמרו קפילא ארמאה אלא משום דילמא נכרי בעלמא משקר אבל קפילא לא מרע נפשיה וכיון שכן אי קפילא הוא אפילו יודע שלענין איסור והיתר שואלין אותו סומכין עליו ואי מל"ת אפי' שאר בני אדם נמי ויש מחמירין דלא סמכינן אלא אקפילא ובמל"ת ויש לחוש לדבריהם עכ"ל. והרא"ש כתב לטעמיה קפילא ארמאה פי' נחתום נכרי וש"מ דמותר לסמוך עליו לפי תומו ולא יודיעוהו שצריך לו לדבר איסור והיתר עכ"ל וז"ש רבינו וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שצריך שלא ידע שסומכין עליו וכו' כלומר אין מפורש בדברי הרא"ש שהוא סובר כדברי המחמירין אלא לענין שצריך שיהא מל"ת אבל לענין אי בעי קפילא בדוקא אין בדבריו הכרע והתוס' כתבו הא דאמר רבא סמכינן אקפילא אע"ג דנכרי הוא כיון דקפילא הוא לא משקר שלא יפסיד אומנתו ע"כ נראה מדבריהם דבאינו מל"ת איירי וכן דעת הר"ן שכתב ומדאמרינן סמכינן אקפילא משמע דקפילא דוקא הא נכרי דליתיה קפילא לא סמכינן עליה משום דנכרי משקר אבל כל היכא דהוי קפילא לא מרע נפשיה וכיון דמשום דלא מרע נפשיה הוא לאו דוקא במל"ת וכמו שכתב רש"י כאן דכ"ש דלא מרע נפשיה אם הוא יודע שיש קפידא בדבר ובישראל ל"ש קפילא ול"ש לאו קפילא סמכינן עליה והיינו דאמרינן בגמרא דטעים לה כהן אלמא בכל כהן סגי ואף ע"ג דלאו קפילא הוא עכ"ל. ומדברי הרמב"ם נראה דעל כל נכרי סומכין אף ע"ג שאינו קפילא שכתב בפט"ו מהמ"א ואם היה בשר בחלב או יין נסך וכו' טועם אותם הנכרי וסומכין על פיו אם אמר אין בו טעם או שאמר יש בו טעם והטעם רע הוא והרי פגמו הכל מותר ב והוא שלא יהיה סופו להשביח כמו שאמרנו ע"כ הרי שלא הזכיר נחתום אלא נכרי סתם ונראה שהוא סובר דקפילא דקאמר התלמודא לאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט או שכל הבא לטעום קרוי קפילא ע"ש מה שהוא עושה באותה שעה שהטעימה מלאכת נחתום היא ונראה עוד שאינו מצריך שיהא מל"ת דא"כ ה"ל לכתוב כן בפי' ועוד דליסגא דסומכין

הלכות תערובות

צח דיני התערובות וביטולן. (א) אמר א ר' יוחנן כל איסורין שבתורה בששים (ב) אמר רבא אמור רבנן בטעמא אמור רבנן בקפילא (ג) אמור רבנן בששים (ד) מין בשאינו מינו דהתירא בטעמא כגון תרומה שנתערבה בחולין מין בשאינו מינו יטעמנו כהן אם אין בו טעם תרומה מותר (א) דאיסורא כגון חלב שנתערב בבשר יטעמנו קפילא נכרי אם אומר שאין בו טעם חלב מותר (ה) כתב הרשב"א ואין צריך שיהא אומן בכך אלא אפי' סתם בני אדם שכל טעם שאינו נרגש לסתם בני אדם אינו טעם וכתב עוד ואם הוא אומן אפי' יודע שסומכין עליו נאמן שאינו מפסיד חזקתו ויש מי שאוסר עד שיהא אומן ומסיח לפי תומו [ג] (ו) וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שצריך שלא ידע שסומכין עליו בענין איסור והיתר. מין שנתערב במינו דליכא למיקם אטעמא כגון חלב בשומן

צריך להזכיר ב' קדרות אלמא שמעינן דדוקא בבישול בשני קדרות לית ביה תערובת טעמים דאין ריח המתבשל אוסר אבל בצלי קדר אפילו בשתי קדרות בתנור אחד אית ביה משום ריחא לרב דס"ל ריחא מילתא היא והא דפריך תלמודא בשני קדרות ס"ד ופי' רש"י וכי צולין פסח בקדרה היה יכול לפרש נמי דקביא ליה למאי דקס"ד דבצלאו בב' קדרות בתנור א' מוקמינן ליה א"כ אכתי אית ביה משום תערובת טעמים אלא דעדיפא מיניה קשה וכי צולין פסח בקדרה כנ"ל דעת הרשב"א ונתיישבה הקושי' שהקשה ב"י בכאן דהבין דלפי ראייתו משמע דאפי' בצלאן בב' קדרות נמי לית ביה משום ריחא אפי' לרב דליתא אלא דוקא בבישול בב' קדרות לית בהו משום ריחא אבל בצלי קדר אפי' נצלה כ"א בקדרה בלבדו אסור לרב כשצלאן בתנור אחד והכי נקטינן :

דיני התערובות וביטולן

צח אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה בס' בפג"ה (דף צ"ח) ומבואר לשם דלמדוה מזרוע בשלה דקים להו לרבנן דזרוע בהדי בשר ועצמות הוי אחד מס' בבשר ועצמות האיל והזרוע שהיא קדשים אינו אוסר לאיל שנאכל לבעליו אלמא דבטל הטעם בס' ואסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא מין במינו. כיון שאינו נ"ט בטל ברוב דכתיב אחרי רבים להטות ובמין בשא"מ נמי בטל ברוב אם אינו נ"ט אלא דבנ"ט לר"ת דטעם כעיקר אסור מדאורייתא והכי נהוג אבל באינו נ"ט מותר מדאורייתא אפילו פחות מס' לד"ה אלא כיון דאיכא איסורא דיהיב טעמא בשאינו מינו עד ס' כגון בצל וקפלוט השוו חכמים מדותיהם דבעינן ס' ואפילו במין במינו דלא פלוג רבנן ואסמכוה אזרוע בשלה אבל מיליף לא הוה דדילמא בבציר מס' נמי בטל אלא שמצותו בכך לבשל הזרוע והאיל כאחד ומהר"א שמיי"ן הקשה דלפ"ז אפילו אסמכתא לא הוי והאריך ע"ש (בדף רפ"ו) והרשב"א בחידושיו הקשה אמאי לא בעי טפי מס' דהא באיל נזיר הוה נמי מים וי"ל דס' עם מים קאמר א"נ התורה התירתו אפילו בשלו בלא מים כגון שעשאו בלי קדר דליכא מיא : אמר רבא אמור רבנן בטעמא וכו' שם (דף צ"ז) פירוש דבכמה מקומות שנינו בנ"ט ואמור רבנן בקפילא כדקאמר ר' יוחנן בעובדא דכנישתא דמעון ליטעמיה קפילא ארמאה ולפי דקשה דר"י אדר"י לפיכך פירש"י דהיכא דבדקיניה ולא יהיב טעמא בעי נמי ס' והרמב"ן מתרץ דשיעור ס' אינו אלא היכא דגוף האיסור נתערב וכו' ולר"י אין חילוק כלל ושיעור דס' אינו אלא בדליכא קפילא וזה טעם מחלוקתם שכתב רבינו בסמוך : ומ"ש כגון תרומה שנתערבה בחולין וה"ה בנודר קונם בשר ויין שאני טועם וכו' דאסור בתבשיל שיש בו טעם יין ובשר כדכתב רבינו סוף סימן רי"ו דיטעמנו אחר ואם אין בו טעם יין ובשר מותר אפילו אין בו ס' לדעת רוב הגאונים שלא כפי' רש"י ולא ק' הלא הוא דשיל"מ ולא בטל דדוקא במינו לא בטל ע"ל סימן ק"ב :

כתב האגור שלא ראה שום מדינה נוהגין לילך אחר טעימת קפילא ארמאי מיהו נראה דוקא ארמאי דיש סוברין דבעינן נמי מל"ת ורובן יודעין מנהג היהודים ולא הוי מל"ת וגם אינו מצוי בכל שעה שמצטרך אבל בשא"מ דהיתירא יש לסמוך אישראל ואפילו אינו אומן וכמ"ש הרשב"א ולא חלקו עליו אלא דנכרי שאינו אומן דעכו"ם משקר אבל ישראל דלא משקר סמכינן עליה לד"ה וכן פסק הר"ן בפירוש. ואפילו בנתערב גוף הבשר והיין יש להתיר דלא אמר הרמב"ן אלא דאין לסמוך על העכו"ם בנתערב גוף האיסור כיון שעל הרוב האיסור נרגש בפחות מס' אבל בישראל סמכינן עליה דלא משקר : ומ"ש דאיסורא כגון חלב שנתערב בבשר לשון רש"י דאיסורא כגון בשר בחלב וכ"כ הרי"ף והרא"ש ואיכא לפרש דס"ל דתרבא בבישרא הוי מין במינו והא דכתב הרא"ש ורבינו מין במינו דליכא למיקם אטעמיה כגון חלב בשומן מילתא דפסיקא נקטו וה"ה תרבא בבישרא ובר"ף כתב מין במינו כגון שמנונית דג"ה משמע נמי דחלב הגיד בבשר הירך הוי מין במינו מיהו אפשר כיון דתלמודא קרי ליה שומן הגיד ולא קרי ליה חלב א"כ שומן נקרא ומין בשר הוא ולא מין חלב ולפיכך ה"ל מין במינו וכן הוא דעת הא"ז והר"ן פג"ה כתב דתרבא בבישרא מין במינו הוא ובפ' בתרא דע"ז הביא הר"ן ראייה מדאמר ספג"ה אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלש כלומר משום חלב ומשום בשר מן החי ומשום בשר מן הטרפה אלמא חלב בשר אקרי עכ"ל וקשה לי דבסוגיא מבואר דמשום אמ"ה חייב ולא משום בשר מן החי דבשר מן החי וטרפה בלאו א' קיימי והא דאמר התם דמשום אמ"ה אינו חייב אלא בשיש בו משהו בשר ועם גידין ועצמות יש בו כזית י"ל הא ודאי דאף ע"ג דלא נקרא בשם בשר אפ"ה טעם החלב חשוב כאילו היה בשר וחייב משום אמ"ה ולעולם חלב ובשר ב' מינים הן וכ"כ בא"ז ובמרדכי פ' בתרא דע"ז וה"א בש"ד סימן ל"ט ובאגור והא נמי דכתב רבינו בסמוך מין בשא"מ כגון חלב לתוך גריסין כו' ה"ה חלב לתוך בשר דדוקא שומן וחלב מין אחד הוא אלא דנקט מילתא דפסיקא ולפ"ז הא דנקט רבינו כאן דאיסורא כגון חלב שנתערב בבשר רצונו לומר תרבא בבישרא והא דמשמע מלשון רש"י בפ' כל שעה תהלת דף ל' דפסק תחלה דמין במינו במשהו וכתב שמעינן מינה חלב שנפל לקדרה אוסר

פרישה

סי' צח (א) אמר ר' יוחנן כל איסורים שבתורה בס' ואע"ג דגבי ערלה ותרומה וכלאי הכרם לא אמרינן ס' כמו שיתבאר לקמן י"ל דאלו לאו תערובת איסור ניהו אלא דאסירי משום הקדש : (ב) אמר רבא אמור רבנן בטעמא כו' לפי מה שיתבארו דברי רבא בסמוך לא פליג אדר' יוחנן : (ג) אמור רבנן בקפילא פי' נחתום עכו"ם (ולהב האגור דעכשיו אין נוהגין בטעימת קפילא ומשערי' הכל בס' וכ"כ רמ"א עכ"ה) : (ד) מין בשאינו מינו בטעמא כגון תרומה בנתערבה בחולין כו' ולקמן בזה הסי' חשיב תרומה בא' מהדברים שאין לנו עתה עסק בהן ונראה דהתם מיירי שנתערב במינו שגם אין דינו כשאר תערובת מין במינו ליבטל ברוב מן התורה אלא אסור מדין קדושה ע"ז קאמר שאין לנו עתה עסק בה אבל בנתערב שלא במינה בדינה בס' כדין שאר תערובות בזה יש לנו עסק בה. ועוד דלהן דבא לפרש דברי רבא דאמר אמור רבנן בטעמא ובקפילא כו' הולך לכתוב פי' כגון תרומה בחולין : (ה) כתב הרשב"א וא"צ שיהא אומן בכך כו' ואם הוא אומן אפי' יודע כו' ז"ל הרשב"א בת"ה הארוך מדאמר רבא אמור רבנן בטעמא אמור רבנן בקפילא מדמחלק טעמא וקפילא לשנים ש"מ טעמא הוי טעם הנרגש לכל אדם ולא אמרו קפילא ארמאה אלא משום דעכו"ם בעלמא משקר אבל קפילא לא מרע נפשיה עכ"ל נלמד מזה דעכו"ם בעלמא נאמן לפי תומו מדאמר רבא אמור רבנן בטעמא וממילא משמע דהא דאמר אמור רבנן בקפילא ר"ל אפילו יודע שסומכין עליו דאי מל"ת פשיטא וכי ס"ד דליהוי גריע מסתם עכו"ם : (ו) וכ"ב א"א הרא"ש ז"ל שצריך שלא ידע שסומכין עליו כו' פי' גם הרא"ש סובר כיש

דרישה

סי' צח (א) דאיסורא כגון חלב שנתערב בבשר וטעמו קפילא עכו"ם גמרא פרק כל הבשר אמר רבא האי אפשר למטעמיה והאי לא אפשר למטעמיה פירש"י כגון שחתכו בסכין של בשר אפשר למטעמיה ואם טעמו וליכא טעם שמנונית מותר לאוכלו בכותח אבל קערה שמלחו בה בשר א"א למטעמיה לפי שדם בלוע בו ואסור למטעמיה ע"כ אסור לאכול בו כותח ומכאן יש ללמוד פעמים שקונין בשר מן הקצבים ואין ידוע אם מלוח הוא אם לא אסור לטעום בלשונו : [ג] וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל שצריך שלא ידע שסומכין עליו כ' ב"י והרא"ש כתב ז"ל לטעמיה קפילא ארמאה פי' נחתום עכו"ם וש"מ דמותר לסמוך עליו לפי תומו ולא ידעוהו שצריך לו לדבר איסור והיתר עכ"ל וז"ש רבינו וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שצריך שלא ידע שסומכין עליו כו' כלומר אין מפורש בדברי הרא"ש שהוא סובר כדברי המחמירים אלא לענין שצריך שיהא מל"ת אבל לענין אי בעי קפילא בדוקא אין בדבריו הכרע עכ"ל ב"י ול"נ שרבינו הביא דברי הרא"ש ומפרש דבריו דמיירי דוקא באומן ומל"ת וכמ"ש בפרישה דאל"כ יהא קשה על רבינו שהביא דברי הרשב"א במ"ש ויש אוסרין עד שיהא אומן ומל"ת דהא קיים שם הרשב"א דיש

חדושי הגהות

צח א בגמרא שלפנינו א"ר חייא בר אבא ריב"ל משום בר קפרא : ב קאי אמאי דסליק מיניה ששים והרי פגמו ע"ז קאמר והוא שלא יהא סופו להשביח דפגים ולבסוף השביח אסור כמבואר

בשומן ומין בשאינו מינו וליכא קפילא בס' (ז) ופרש"י הא דסמכינן אקפילא דוקא בדאיכא ס' ואפ"ה לא שרי עד שיטעמנו קפילא אבל קפילא בלא ס' או ס' בלא קפילא לא והני מילי בדאיתא קפילא (ח) אבל ג מין במינו לא שייך ביה טעימת קפילא או אפי' מין בשאינו מינו וליכא קפילא א"צ לחזור אחריו ואי אית ביה ס' שרי (ט) והרמב"ן חילק היכא שמכירין האיסור ולא נתערב ממנו אלא צירו וטעמו כיון שמן הדין לא היה לנו לשער אלא בטעמו אלא שאין אנו יודעים כמה הוא בהא סמכינן אקפילא אע"פ שאין ס' כנגד גוף האיסור אבל בשגוף האיסור נתערב וצריכין ס' לבטלו אז לא סמכינן אקפילא בבציר מס' (י) אבל בס' מיהא שרי וא"צ לחזור אחר קפילא כלל. ור"י פירש דבכל ענין סמכינן אקפילא אפי' בבציר מס' ובס' א"צ קפילא כלל אפי' אם הוא לפנינו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (יא) בין אם נתערב איסור בהיתר מין במינו כגון חלב לתוך שומן בין מין בשאינו מינו כגון חלב לתוך גריסין שיעורו בס' (יב) ומיהו פירש ר"ת דמין במינו כיון שאינו נותן טעם מן התורה בטל ברוב אלא

אוסר במשהו ומשמע דהיינו כשנפל תרבא בקדרה של בשר אפשר לדחות דלא קאמר אלא בדנפל תרבא בקדרה שיש בה שומן וה"א במקצת ספרי רש"י בהדיא דכתב כגון חלב שנפל לקדרה במינו אוסר במשהו ובסוף הגהות מרדכי דחולין נסתפק בדין זה במעשה שניקרו בכרס ונראה דנקטינן לחומרא : **כתב** בהגהת ש"ד בשם א"ז שומן של צלעות וחזה ואליה ושומן הירך אסור שומן הוא ומקרי בשר ולא חלב אבל שומן של הלב ושל בין הדקין חלב מקרי ולפ"ז הא דכתב הרא"ש ורבינו דחלב בשומן הוי מין במינו אי לא פליגי צ"ל דמיירי בשומן הלב ודקין ומיהו הרמב"ם פט"ו מהמ"א פליג אא"ז דהא כתב דחלב האליה מין חלב הכליות הוא והאי חלב האליה היינו שומן האליה ע"ש: עוד כתב בהגהת ש"ד כמה חילוקים בדין זה גם הא"ו האריך כלל כ"ג האריך טובא בחילוקי דינים אלו ונראה שכל דבריו בזה הם מהאור זרוע וע"ש ועיין עוד במרדכי פרק בתרא דע"ז כי המורה צריך לדקדק בחילוקים אלו טובא ואע"ג דלמאי דקי"ל דמין במינו נמי בטל בששים אין נפקותא בחילוקים אלו מ"מ איכא נפקותא בשנתערב איסור בהיתר ביבש ונודע תערובתו קודם ביטול דמין במינו חד בתרי בטל ושלא במינו בששים א"כ נ"מ היכא שנשפך כדכתב רבינו בסמוך : **בין** אם נתערב איסור בהיתר מין במינו וכו' ור"ש פי' דמין במינו לא בטיל כלל אפילו באלף ומין בשאינו מינו אינו אלא דרבנן . בפכ"ה (דף ק"ט) פסק רש"י כר' יהודה דמין במינו במשהו וכן פסק בפרק בתרא דע"ז (דף ס"ט) וכן פסק בפרק כל שעה ואף ע"פ דבפרק בתרא דע"ז (דף ס"ו) כתוב בפי' רש"י ז"ל וכל מין במינו במשהו לקמן פסקינן דלאו הלכתא הכי אלא אפי' מין במינו בנ"ט חוץ מטבל וי"נ עכ"ל נראה דלשון זה כתבו קודם חזרה וכמ"ש בהגהת אשיר"י לשם דגם רש"י פסק כמו רבותיו קודם שחזר בו . ותו דבספרי רש"י המדוייקים כתוב לשם בזה הלשון וכל מין במינו במשהו והכי הילכתא דכל מין במינו דינו במשהו עכ"ל ונוסחא זו בפירש"י עיקר שכ"כ כל המחברים בשמו . והתוס' בפג"ה (דף צ"ז) סתרו דבריו והעלו דלית הלכתא הכי אלא מין במינו נמי בטל בס' : **ומ"ש** רבינו ומיהו פי' ר"ת וכו' ושלא במינו אסור מן התורה עד ס' אף ע"ג דמן התורה בנ"ט הוא ואפי' פחות מס' שרי אם אינו נ"ט מ"מ כיון דבליכא קפילא בספק איסור דאורייתא הוא עד ס' דשמא נ"ט הוא לפיכך כתב דאסור מן התורה עד ס' ואפ"ה אם נשפך והיה ידוע שרובו היתר אסור ולא חשבינן ליה ס"ס ספק אם היה שם ס' ואת"ל לא היה שם ס' שמא לא היה הטעם נרגש כמו ספק זינתה תחתיו וכו' דכיון דהצריכו חכמים ס' כל פחות מס' ודאי איסור דאורייתא הוא וליכא ס"ס וכיוצא בזה בסימן

דסומכין על פיו משמע שאף ע"פ שהוא יודע שהאיסור תלוי בדבר סומכין עליו . וכ"ל שמאחר שהרמב"ם מיקל בדבר יש לסמוך על סברת התוספות והרשב"א והר"ן דלא מצרכי בקפילא שיהא מל"ת ובנכרי דלאו קפילא סמכי' אהרמב"ם והרשב"א דשרי ביה והרא"ש לא אשכחן דפליג ומיהו נראה שצריך שיהיה מל"ת כיון דלאו קפילא הוא : ופירש"י הא דסמכינן אקפילא דוקא בדאיכא ס' וכו' עד ואי אית ביה ס' שרי כן משמע ממה שפירש אהא דכל איסורין שבתורה בס' וכתב עליו הר"ן דלא מחוור דמדאמרינן סמכינן אקפילא משמע דלקולא סמכינן עליה ולפי דבריו אינו בא אלא לאסור דהא כל היכא דאיכא ס' אי ליכא קפילא ודאי שרי וגם הרא"ש כתב על דברי רש"י לישנא דסמכינן אקפילא לא משמע כן דאם היה בו ס' מאי רבותא דסמכינן עליה אלא משמע דסמכינן אטעמא דידיה אפילו בפחות מס' וסתמא אמרינן בכל התלמודא דכל איסורין שבתורה בס' וא"צ לחזור אחר דבר אחר להתירו כשיש בו ס' וכן משמע לעיל דאמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בס' וכו' משמע דלא הוזכר ס' אלא היכא דליכא למיקם אטעמא אבל היכא דאיכא למיקם אטעמא לא מצרכינן ס' ואי לא יהיב טעמא שריא ליה אפילו בפחות מס' וכן דעת התוספות ע"כ ונראה מדבריו שכתב שם עוד דהא דקאמר דאם יש בו ס' א"צ לחזור אחר דבר אחר להתירו היינו לומר דמסתמא סמכינן דלא יהיב טעמו יותר מס' הא אם טעמו ואשכח ביה טעמא אפילו יש בו ק' או יותר אסור דטעמא לא בטיל וכן הסכימו הרשב"א והר"ן ז"ל . ומ"ש רבינו בשם הרמב"ן ז"ל כן דעת הרשב"א והר"ן ז"ל ונראה מדברי הר"ן שאע"פ שנתערב ונמחה קצת מגוף האיסור אם אין אנו יודעים שיעור מה נמחה ממנו סמכינן אקפילא אפילו בבציר מס' שמאחר שאנו משערים בכל האיסור משום דלא ידעינן כמה אתמחי מיניה כי איכא קפילא ואמר לן שאין בה טעם בשר סמכינן עליה דאמאי דאתמחי מיניה בטל בס' (א) : **ודע** שיש בדברי הרמב"ן שכתב רבינו ט"ס וצריך למחוק תיבת לפי ולכתוב במקומו אלא וכן מצאתי בספר מדויק : ומדברי הרמב"ם בפרק ט"ו מהמ"א נראה דכל בשאינו מינו דאיפשר למיקם אטעמא לא שריא אלא ע"י קפילא אי אמר דאית ביה טעמא אע"ג דאית ביה טפי מס' אסור ואי אמר דלית ביה טעמא אף ע"פ שהוא פחות מס' שרי ולא אמרו לשער בס' אלא היכא דלא איפשר למיקם אטעמא כגון שנתערב עם מינו לבד או עם מינו ושאינו מינו דלא איפשר למיקם אטעמא מפני מינו המעורב שם או שנתערב עם שאינו מינו לבד ואין שם נכרי לטועמו שהרי כתב דבר איסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו מינו בנ"ט ומין במינו שא"א לעמוד על טעמו בטל ברוב כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונימוח הכל טועמין הגריסין אם לא נמצא בהם טעם חלב הרי אלו מותרים ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בהם ממשו הרי אלו אסורין מן התורה נמצא בהן טעמו ולא היה בהם ממשו הרי אלו אסורין מד"ס כיצד הוא ממשו כגון שהיה החלב כזית בכל ג' ביצים מן התערובות נפל חלב הכליות לחלב האליה ונימוח הכל אם היה חלב האליה כשנים בחלב הכליות הרי הכל מותר מן התורה אבל מד"ס הכל אסור עד שיאבד דבר האסור מעוט מיעוטו ולא יהיה דבר חשוב שאינו עומדת ובכמה יתערב דבר האסור ויאבד בעולם מיעוטו כשיעור שנתנו בו חכמים יש דבר ששיעורו בס' ויש ששיעורו בק' ויש ששיעורו בק"ק נמצאת למד שכל איסורין שבתורה שנתערבו במאכל המותר מין בשאינו מינו בנ"ט מין במינו שא"א לעמוד על הטעם שיעורו בס' או בק' או בק"ק חוץ מיין נסך מפני חומרת ע"ז וחוץ מטבל שהרי אפשר לתקנו ומפני זה אוסרין במינן בכל שהן ושלא במינן בנ"ט כשאר כל האסורין ואלו הן השיעורין שנתנו חכמים התרומה ותרומת מעשר והחלה והביכורים עולים בא' וק' וכו' שאר איסורין שבתורה כולן כגון בשר שקצים ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהם שיעורן בס' כיצד כזית חלב כליות שנפל לתוך ס' כזית מחלב האליה הכל מותר נפל לפחות מס' הכל אסור מין במינו וד"א שנתערבו כגון קדרה שהיה בה חלב אליה וגריסין ונפל לתוכה חלב הכליות ונמחה הכל ונעשה גוף אחד רואין את חלב האליה ואת הגריסין כאילו הם גוף א' ומשערין חלב הכליות בגריסין ובאליה אם היה אחד מששים מותר שהרי א"א כאן לעמוד על הטעם עכ"ל הרי שלא הזכיר שיעור ס' כלל במין בשאינו מינו דאיפשר למיקם אטעמא וכ"כ עוד מדבריו בפ"ט גבי חלב שנפלה לתוך קדרה של בשר ונראה שהוא מפרש דמאי דאמר רבא אי נמי מין בשאינו מינו דאיסורא דליכא קפילא בס' לאו דליתיה לקפילא קמן בלחוד קאמר אלא אפילו היכא דאיתיה קמן וכמאן דליתיה דמי דטעימה דידיה אינה מועילה אותנו מידי ספק כגון שנתערב מין במינו וד"א הילכך משערי' ליה בס' אבל כל היכא דאיפשר למיקם אטעמא כגון שהוא מין בשאינו מינו לית ליה שריותא אלא ע"י קפילא אי מגית לאשכוחי דשיעורי חכמים לא הוזכר אלא היכא דא"א ואע"פ שלא הזכיר כאן טעימת קפילא הזכירו לקמן באותו פרק אצל נ"ט לפגם או לשבח וז"ל ומי יטעום את התערובות אם היה בשר בחלב או יין נסך וכו' טועם אותה הנכרי וסומכין על פיו וכו' ואם אין שם נכרי לטעום משערינן אותו בשיעורו בס' או בק' או במאתים : **בין** אם נתערב איסור בהיתר מין במינו כגון חלב לתוך שומן וכו' בסמוך יתבאר שמ"ש מין במינו הוא לדעת ר"ת ושלא כדברי רש"י שפסק דמין במינו אפי' באלף לא בטיל ומ"ש דמין בשאינו מינו בס' כבר נתבאר בסמוך שכן הוא דעת הפוסקים וכבר נתבאר דעתו של הרמב"ם בזה : ומיהו פר"ת דמין במינו כיון שאינו נ"ט מן התורה בטל ברוב אלא שחכמים הצריכו ס' ושלא במינו אסור מן התורה עד ס' אלא שאין לוקין עליו וכו' ורש"י פי' דמין במינו לא בטיל כלל אפילו באלף ומין בשאינו מינו אינו אלא דרבנן בפרק כ"ה (דף קט.) בסוף שמעתתא דטיפת חלב שנפלה לתוך חתיכה פסק רש"י דהלכה כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל והביא ראיות לדבריו והתוספות בפרק ג"ה (צז.) סתרו דבריו והעלו דלית הלכתא כר"י וכן פסק שם הר"ן ובפ' בתרא דע"ז (ע"ג.) גרסינן רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה במינן במשהו שלא במינן בנ"ט ור"י ור"ל דאמרי תרוייהו בין במינן בין שלא במינן בנ"ט חוץ מטבל ויין נסך ופסק הרי"ף כר"י ור"ל ואף ע"פ שהרי"ף פסק כרב ושמואל כבר כתבו הרא"ש והר"ן שחזר בו וצוה לתקן דהלכה כר"י ור"ל וכ"פ הרמב"ם בפרק ט"ו מהמ"א וכתבתי לשונו בסימן זה וכ"פ הרשב"א בת"ה וכתב הריב"ש בתשובה סימן תמ"ט שכך הסכימו כל האחרונים וכתב הר"ן בפג"ה מין במינו אפילו נתערב גופו מדאורייתא ברובא בטיל וכדאמר רבא בפרק התערובות (דף עט.) אמור רבנן ברובא ופרישנא התם במינו ברובא וה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן בין שנתערב גופו וה"ל בין שאין שם אלא פליטתו בס' כדאמרינן לעיל מין במינו אי נמי מין בשאינו מינו בס' מיהא כי בעינן ס' במין במינו ה"מ בדברים הנבללים אבל יבש ביבש

דרכי משה

צח (א) ובאגור כתב לא ראיתי ולא שמעתי בשום מדינה דנוהגין שיהיו מטעימים קפילא אלא משערין הכל בס' עכ"ל מיהו דבר דעביד לטעמיה לא בטיל כדלקמן סי' ק"ה : היה

פרישה

ע"ש מי שאוסר עד שיהא אומן ומל"ת ועד"ר : (ז) ופירש"י הא דסמכינן כו' ואפ"ה לא שרי עד שיטעמנו קפילא אפשר דס"ה בתרומה במולין בשאינו מינו דקאמר יטעמנו כהן ג"כ בעינן ס' עכ"פ : (ח) אבל מין במינו כו' צ"ל דרש"י כ"כ אליבא דמאן דס"ל דמין במינו בטל בס' אבל הוא סובר (ר"ל רש"י שכתב דין זה עכ"ה) דאינו בטל כמ"ש בסמוך וק"ל (ולענין מין במינו כתב ב"י בשם האגור והגהות ש"ד דאזלינן בתר שמא אם הוא שוה הוי מין במינו ולא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה אם לא וע' במרדכי פכ"ה דף תשל"א ע"א וע"ד ובהגהות סוף חולין ובר"ן דף תשי"ב ובמרדכי פרק השוכר דף תשע"ט ע"א גם באשר"י כל דין מין במינו עי' בד"מ ובב"י עכ"ה) : (ט) והרמב"ן חילק היכא שמכירין האיסור ולא נתערב ממנו אלא צירו וטעמו כו' ממשמעות לשונו אלא צירו וטעמו משמע דוקא בציר של איסור או טעמו בהא סמכינן אקפילא אפי' בדליכא ס' אבל אי נימוח גוף האיסור צריך ס' אבל מדברי ב"י שכתב שדעת הרשב"א והר"ן כדעת הרמב"ן וכתב שנראה מדברי הר"ן שאע"פ שנתערב ונמחה קצת מגוף האיסור סמכינן אקפילא אפי' בדליכא ס' לפ"ז נראה לומר דגם הרמב"ן סובר כן וכן יש לדקדק בלשונו ממ"ש אבל כשגוף האיסור נתערב וצריכין ס' כו' משמע דוקא כשגוף האיסור נתערב אבל לא בנימוח ולפיכך אפשר לומר דגם בנימוח מגוף האיסור נתערב צירו קרי ליה או י"ל דדוקא בנימוח קצת מגוף האיסור קאמר דאז סמכינן אקפילא אע"ג דליכא ס' נגד כולו כיון דמן הדין א"צ ס' נגד כולו אלא מכח דלא ידעינן כמה טעם יצא ממנו וכמה נמסה ודינו כציר וטעמו אבל כשנמחה כל האיסור דאז מן הדין בעינן ששים דהא לא נשאר ממנו כלום לא סמכינן אקפילא דגם זה מיקרי גוף האיסור וק"ל : (י) אבל בששים מיהא שרי וא"צ לחזור אחר קפילא כלל דאפילו הוא לפנינו לא מטרחינן ליה להזקק לקפילא שיטעמנו . אבל אי טעם קפילא ואומר שיש בו טעם אין מועיל ס' כ"כ ב"י אליבא דהרמב"ם אבל מדברי הר"ן מוכח דגם הרמב"ן ס"ל הכי : (יא) בין אם נתערב איסור בהיתר מין במינו כו' (כגון חלב לתוך גריסין כ' רש"ל דס"ה חלב בבשר דחשיב ב' מינין דדוקא עם שומן חשיב מין א' וכמ"ש בא"ו והא דנקט רבינו לתוך גריסין לרבותא נקט דה"א דשם יהא חשיב למין א' מאחר דעביד ליתן בו טעם ועוד דמילתא דפשיטא נקט הטור עכ"ה) עד שיעורו בששים הב"י כתב דזה כתב רבינו ע"פ מה דקי"ל כר"ת דגם מין במינו בטל בששים וכדמסיק וזהו דוחק כיון דמיד אחר זה כתב פלוגתת רש"י ור"ת בזה לא הו"ל למסתם מתחלה כחד מינייהו ונראה דה"ק עכ"פ בעינן ששים אף ע"ג דלרש"י מין בשא"מ אינו אלא מדרבנן ולר"ת מינו במינו מדרבנן ומדאורייתא הן בטילין ברוב מ"מ תרוייהו מודים דלכל הפחות איסור בהיתר בעינן לפחות ששים והיינו מדרבנן ויש נ"מ בין דאורייתא לרבנן כדמסיק : (יב) ומיהו פר"ת דמין במינו כיון שאינו כו' פלוגתא דרש"י ור"ת כתב הרא"ש בפג"ה וב"י הביאו ע"ש . וכתב ב"י ז"ל אע"פ שבשם רבינו חיים כתב הרא"ש הא דטעמו וממשו קרי ליה בו כזית בכדי אכילת פרס והאוכל ממנו כזית לוקה לא נמנע רבינו מלכתוב בשם ר"ת משום דמשמע דלענין דינא לא פליגי ר"ת ור' חיים עכ"ל ואפשר לומר ג"כ דהואיל ור"ת דוחה פירש"י וראיותיו

חדושי הגהות

כמבואר בב"י בסימן ק"ג (כנה"ג) : ג צ"ל דרש"י כ"כ אליבא דמאן דס"ל דמין במינו בטל בס' אבל הוא סובר דמין במינו לא בטיל כמבואר בסמוך בדברי הטור (דרישה

דבריו

ביצה אפילו מדרבנן חד בתרי בטיל עכ"ל : ומ"ש עוד רבינו ושלא במינו אסור מן התורה עד ס' וכו' בפ' ג"ה (צ"ח.) גרסינן אמר ר' חייא בר אבא א"ר יהושע בן לוי כל איסורים שבתורה בס' ורב אסי אריב"ל כל איסורין שבתורה בק' וטניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה ומי ילפינן מיניה והתניא זהו היתר הבא מכלל איסור וזהו למעוטי מאי לאו למעוטי כל איסורין שבתורה אמר רבא לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור קמ"ל דהכא שרי וליגמר מיניה גלי רחמנא גבי חטאת יקדש להיות כמוה ומאי חזית דגמרת מהך נגמר מהא חידוש הוא ומחידוש לא גמרינן אי הכי ס' נמי לא ליגמר דחידוש הוא ופרקין

בסימן ק"י : **ומ"ש** ושלא במינו אסור מן התורה עד ששים אלא שאין לוקין עליו וכו' בפרק גיד הנשה (דף צ"ח) קאמר דילפינן מזרוע בשלה דכל איסורין שבתורה בטלין בששים ופריך עלה מדתניא זהו היתר הבא מכלל איסור וזהו למעוטי מאי לאו למעוטי כל איסורין שבתורה ופריק רבא לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור קמל"ן הכא דשרי ופי' רש"י כ"ט קים לן דאסור בקדשים כעיקר וממשו של איסור ולהא מילתא קתני זהו למעוטי שאר קדשים אבל חולין שפיר גמרינן מיניה דבטל בס' דמדאורייתא ברובא בטיל אלא מדרבנן בעי ס' וה"נ קאמר ר' יוחנן טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו .

אלא שחכמים הצריכו ס' ושלא במינו אסור מן התורה עד ס' (יג) אלא שאין לוקין עליו עד שיהא בו כל כך מן האיסור עד שיהא בתוך כל ד' ביצים מן ההיתר כזית מן האיסור (יד) ואז חייב על כל כזית וכזית

אטו אנן לקולא גמרינן לחומרא גמרינן דמדאורייתא ברובא בטיל וכתב הר"ן דהא מילתא כולה דגמרינן מזרוע בשלה אסמכתא בעלמא הוא דהא מדאורייתא ברובא בטיל והיינו טעמא משום דמזרוע בשלה ליכא למיגמר וכו' עד דלא פלוג רבנן ופירש"י לטעם כעיקר . נותן טעם קים לן דאסור בקדשים כעיקר ממשו של איסור וכתב רש"י עוד דמדקאמר רבא דבקדשים אסור משמע דלית ליה טעם כעיקר בחולין אלא מדרבנן וכדמפרש ואזיל דמדאורייתא ברובא בטיל וה"נ שמעינן לר' יוחנן דאמר בפרק בתרא דע"ז כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו והא דילפינן בפסחים משרת ליתן טעם כעיקר ס"ל לאמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא ולאו מילף הוא דהא"ל נזיר וגיעולי נכרים ב' כתובים הבאים כאחד א"נ גיעולי נכרים חידוש הוא כדאמרינן התם ומשרת להיתר מצטרף לאיסור והתוספות הקשו על דברי רש"י ולפיכך פירשו הם בע"א והאריכו הרבה בענין זה בפרק ג"ה ובפרק בתרא דע"ז והזכירו דבריהם אלו הרא"ש והר"ן והרשב"א בת"ה וז"ל הרא"ש בפרק ג"ה ופר"ת דטעם כעיקר במין בשאינו מינו דאורייתא דכיון שנתן האיסור טעם בהיתר נעשה כולו להיות אסור ולוקין עליו בכזית כאילו היה כולו איסור והכא דר"י דכל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו מיירי במין במינו וטעמו וממשו דקאמר דלוקין היינו כשהאיסור בעין ומכירו טעמו ולא ממשו אסור מדרבנן ואין לוקין עליו וה"ה אם היה האיסור ממש בעין אלא שאין ניכר אין לוקין עליו כי הוא בטל ברוב אלא הא קמ"ל דאפ"ה אסור מדרבנן והא דנקט דמין במינו בטעמא אע"ג דלא יהיב טעמא זה בזה משום דבעי למימר טעמו ולא ממשו אסור ועד היכן הוא אסור בכדי דיהיב טעמו מין בשאינו מינו ורבינו חיים פי' דאמרי ספיר במין בשאינו מינו וטעמו וממשו קרי כשיש כזית בכדי אכילת פרס דאז הוי כמו ממשו של איסור כיון דיש כ"כ והאוכל ממנו כזית לוקה כדהוכו (הלה פ"ג ועיין זבחים עח.) בעיסת אורז דבכזית ממנה יוצא י"ח אף להקל וטעמו ולא ממשו היינו היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס ואע"פ שנתן האיסור טעם בהיתר אין לוקין עליו ולהך דשמעתין יש לפרש טעם כעיקר טעם ממש דבאיל שרי ובשאר קדשים אסור וה"ה נמי בחולין מקרא דמשרת והא דנקט קדשים משום דבקדשים איירי והשתא לפסק ר"ת אם נספך הרוטב ואין ידוע אם היה בו ס' הוי ספיקא דאורייתא ואסרינן ליה ולפסק רש"י הוי ספיקא דרבנן ושרי ע"כ ואף ע"פ שבפס רבינו חיים כתב הרא"ש הא דטעמו וממשו קרי ליש בו כזית בכדי א"פ והאוכל ממנו כזית לוקה לא נמנע רבינו מלכתבו בשם ר"ת משום דמשמע דלענין דינא לא פליגי ר"ת ורבינו חיים וכתב הרשב"א שדעת הרמב"ן כפירש"י וכן דעת הר"ן ז"ל והרשב"א כתב שהראב"ד סובר כר"ת טעם כעיקר דאורייתא מין בשאינו מינו וכן דעת הרב בעל הלכות ובסוף דבריו כתב לענין פסק הלכה אנו על מי נסמוך באו ונסמוך על דברי ר"ת ור"י ז"ל ובעל ההלכות והראב"ד שרבים הם והמרו להחמיר בשל תורה עכ"ל וז"ל בת"ה הקצר מין בשאינו מינו אם יש כזית מן האיסור בכדי א"פ אסור ולוקין עליו וזהו שקראוהו חכמים טעמו וממשו פחות מכאן אסור דבר תורה עד שיתבטל במיעוטו בס' אלא שאין לוקין עליו ככל חצי שיעור שהוא אסור דבר תורה וזהו שקראוהו טעמו ולא ממשו ע"כ ומ"ש רבינו ירוחם דהרשב"א כרש"י לא דק דכר"ת ס"ל והרמב"ם כתב בפרק ט"ו מהמ"א חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונימוח הכל טועמין את הגריסין אם לא נמצא בהם טעם חלב הרי אלו מותרים ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בה ממשו הרי אלו אסורין מן התורה נמצא בהם טעמו ולא היה בהם ממשו הרי אסורין מד"ס כילד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל ג' ביצים מן התערובות אם אכל מן הגריסין האלו כג' ביצים הואיל ויש בה כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים אבל פחות מג' ביצים מכין אותו מכות מרדות מדבריהם וכן אם לא היה בתערובת כזית בכל ג' ביצים אף ע"פ שיש בהם טעם חלב ואכל כל הקדרה אינו לוקה אלא מכת מרדות עכ"ל ונראה דלא אתי כר"ת דהא אף ע"פ שאין בו כזית בכא"פ מיתסר לר"ת מדאורייתא כל זמן שאין בו ס' ויש בו כזית בכדי א"פ נמי לר"ת מחייב על אכילת כזית ולהרמב"ם לא מחייב עד שאוכל כג' ביצים אבל כרש"י א"ש דאף ע"ג דסבר רש"י דלית ליה לרבא טעם כעיקר בחולין ה"מ כשאין שם אלא טעמו של איסור בלבד ולא ממשו אבל כשיש שם טעמו וממשו דהיינו כי אית ביה כזית בכדי א"פ פשיטא דמדאורייתא אסור ומילקי לקי עליה כדא"ר יוחנן כל שטעמו וממשו אסור לוקין עליו וזהו כזית בכדי א"פ ומינה נשמע דטעמו ולא ממשו דאין לוקין עליו היינו אין בו כזית בכדי א"פ ובההוא קאמר דלית ליה לרבא טעם כעיקר בחולין מדאורייתא ואפילו נתערב שם גופו של איסור אבל הר"ן כתב בפג"ה מין בשאינו מינו כל היכא שנתערב גופו ויהיב טעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא כדאמר רבא בפרק התערובות מין במ"ת כטעמא וכותאי מדאורייתא קאמר דומיא דמאי דקאמר מין במינו ברובא וש"מ דמין שנתערב בשאינו מינו

והתוס' הקשו על פירושו והעלו דבחולין נמי אסור טעם גמור כמו בקדשים דטעם כעיקר דאורייתא והא דאר"י טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו היינו במינו דבדאורייתא ברובא בטיל וטעמו וממשו דלוקין כגון שהאיסור בעין ומכירו א"נ איירי שלא במינו והיכא דאיכא כזית בכדי א"פ קרי ליה טעמו וממשו והיכא דליכא כזית בכדי א"פ קרי ליה טעמו ולא ממשו עכ"ל ועוד האריכו ע"ש והרא"ש כתב פי' הראשון ע"ש ר"ת ופי' השני ע"ש רבינו חיים . ורבינו כתב פי' השני ע"ש ר"ת נמשך אחר שטת תוס' שהם דברי ר"ת והר"ן ז"ל כתב דבמין בשא"מ ונתערב גופו ויהיב טעמא אפי' באלף אסור מדאורייתא ואי איכא כזית בכדי א"פ לוקה ואי ליכא כזית בכדי א"פ אסור מדאורייתא מיהו אין לוקין עליו ואי לא יהיב טעמא שיעורו בס' והיכא שנתערב בדבר טעמו ולא ממשו היינו טעם כעיקר שלפי שיטת ר"ת הוא מדאורייתא ולפי שיטת רש"י מדרבנן עכ"ל . והרב ב"י תמה על דבריו דמשמע דס"ל דההיא דר"י כל שטעמו וממשו וכו' אינה ענין למחלוקתן של רש"י ור"ת כלל והא ליתא שהרי רש"י כתב וה"נ שמעינן ליה לרבי יוחנן כל שטעמו וכו' וגם התוספות כתבו ליישב דברי ר' יוחנן עם מה שהם סוברים דטעם כעיקר דאורייתא ואיכא לתמוה טובא על תמיהתו שהלא דברי הר"ן מבוארים דלפירש"י הא דר"י דטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין בשאין שם אלא פליטתו ואסור מדרבנן קאמר והיינו דקאמר רבא לא נצרכה אלא לטעם כעיקר כלומר בשאין שם אלא פליטתו דבחולין אינו אסור אלא מדרבנן : ומ"ש הר"ן בסוף דבריו בפסק ואי ליכא כזית בכדי א"פ אסור מדאורייתא ואין לוקין עליו אין זה מדברי ר"י שאמר טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו כלומר אסור מדאורייתא אלא שאין לוקין עליו כמו שהבין ב"י מדברי הר"ן אלא דברי הר"ן הם שהוציא דין זה מדיוקא דרישא דקאמר רבי יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו שזהו כזית בכדי א"פ שפירושו כשיש שם גופו של איסור ונימוח ונבלל בהיתר וטעמו כרגש דאסור מדאורייתא וגם לוקין עליו כשיש שם כזית בכדי א"פ ומדיוקא נשמע דבאין שם כזית בכדי א"פ אסור ואין לוקין אבל סיפא דר' יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין לא איירי אלא בשלא נתערב שם גופו של איסור כלל כי אם טעמו בלבד דלרש"י אע"ג דכשנכנס לשער לפי האיסור שנפל לשם יהא בו כזית בכדי א"פ אפ"ה אין בו מלקות רק איסור דרבנן ולר"ת איסור מדאורייתא וכ"כ עוד הר"ן להדיא בפרק בתרא דע"ז וגם בפג"ה דבריו מובנים כדפי' בלי שום גמגום . אלא דאי קשיא להר"ן הא קשיא דרש"י כתב להדיא בפרק בתרא דע"ז (דף ס"ז) ז"ל טעמו ולא ממשו כגון חלב שנפל לקדרה או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין עכ"ל אלמא דאפילו בנימוח גוף האיסור נמי אינו אסור אלא מדרבנן לרש"י וטעמו וממשו דאסור ולוקין היינו שממשות האיסור הוא בעין שלא נימוח אלא שאינו ניכר אכן המעיין בדברי הר"ן לשם יראה שדחה פי' זה מדאיתא בפרק התערובת אמר רבא אמור רבנן ברובא אמור רבנן בטעמא פי' מין במינו ברובא מין בשא"מ בטעמא ומדקאמר מין במינו ברובא מדאורייתא קאמר וכו' אלמא מין בשא"מ מדאורייתא בטעמא הוא ולא בטיל ברובא ואע"פ שאין גוף האיסור בעין אלא שטעמו נבלל אפ"ה אסור מדאורייתא ודוקא שיש שם ממשו של איסור אבל אם אין שם אלא פליטתו אינו אסור אלא מדרבנן וכו' והיינו דאמר ר' יוחנן טעמו ולא ממשו וכו' כלומר שאין שם אלא פליטתו וכו' עכ"ל וא"כ צ"ל דמה שפירש"י בפרק בתרא דע"ז אינו לפסק דין אלא לפרש דברי רבי יוחנן והעיקר כמו שפי' בפג"ה דלשם חזר בו רש"י א"כ הר"ן לא היה גורס לשון זה בפירש"י שבידו אכן המרדכי לשם כתב לדעת רש"י דאין איסור מן התורה אלא באיסור שהוא בעין אבל בנימוח גוף האיסור אינו אסור אלא מדרבנן וכ"כ בהגהת מיימוניות פט"ו מהמ"א : עוד כתב ב"י שדברי הרמב"ם אתי שפיר כסברת רש"י והא דאר"י טעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי א"פ איירי בנימוח גוף האיסור וטעמו ולא ממשו דאסור ואין לוקין עליו איירי נמי שנימוח גוף האיסור אלא שאין בו כזית בכדי א"פ עכ"ד ולפעד"נ שזה א"א דא"כ לא היה לו לרש"י שום ראיה מדאמר רבי יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו דאסור מדרבנן קאמר דמבואר במרדכי פרק בתרא דע"ז דראיית רש"י היא מדלא קאמר ר' יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו וזהו בשאין בו כזית בכדי א"פ כדאמר ברישא אלמא דבסיפא אפילו יש בו כזית בכדי א"פ נמי אין לוקין וא"כ בע"כ דאינו אסור מדאורייתא דאל"כ למה אינו לוקה ולפי דברי ב"י ליכא ראיה דדילמא אסור מדאורייתא ואין לוקין לפי שאין בו כזית בכדי א"פ . אלא נראה דהרמב"ם ס"ל כפירש"י בחדא וכפר"ת בחדא כרש"י ס"ל דהא דקאמר לא נצרכה אלא לטעם כעיקר וכו' דבחולין אין הטעם אוסר אלא מדרבנן וכפר"ת נמי סבירא ליה דהא דקאר"י טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו היינו בשאין בו כזית בכדי א"פ דהשתא אף על גב שנימוח שם גוף האיסור אינו אסור אלא מדרבנן וזהו טיים כעיקר וכו'

דבחולין

בגופה ובטעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא ואי איכא כזית בכא"פ לוקה ואי ליכא כזית בכדי א"פ אסור מדאורייתא מיהו אין לוקין עליו ואי לא יהיב טעמא שיעורא בס' והיכא שנתערב בדבר טעמו ולא ממשו היינו טעם כעיקר שלפי שיטת ר"ת הוא מדאורייתא ולפי שיטת רש"י מדרבנן עכ"ל : **משמע** בדבריו דהא דאמר ר"י כל שטעמו וממשו וכו' וטעמו ולא ממשו אסור וכו' אינה ענין למחלוקתן של רש"י ור"י ור"ת כלל דבנתערב גופו של איסור מיירי ר"י וקאמר דטעמו ולא ממשו אסור מדאורייתא אלא שאין לוקין עליו ותמהני שהרי רש"י כתב רבא לית ליה טעם כעיקר בחולין אלא מדרבנן וה"נ שמעינן לר"י כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו וגם התוספות כתבו ליישב דברי ר"י עם מה שהם סוברים דטעם כעיקר דאורייתא ולפי דברי הר"ן ז"ל ההיא דר"י אינה ענין לפלוגתא דרש"י ותוספות ולא דמו אלא כי אוכלא לדנא ואילו למה שכתבתי דלא שנא בין נתערב טעמו וגופו ואין בו כזית בכדי א"פ א"ש והרשב"א כתב בחידושיו ובת"ה ופי' טעם כעיקר כגון שלא נתערב שם בגופו של איסור אלא טעמו בלבד וכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין וא"כ יש בו יין שאבד במיעוטו כגון שנפלה טיפת יין בתוך מים ואין בו מראה יין שאבד ממשו מחמת מיעוטו וכגון בשר שנפל לתוך יורה של חלב ונתן הבשר טעם בחלב והחלב בבשר וכדאמריק בפ' אלו עוברין (מד:) בשר בחלב לאו טעמא הוא ואסור ובפ' כ"ה (קח:) גבי טיפת חלב שנפלה על החיכה אמר אביי ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא

ומלאתי

פרישה

ורא"ותיו לכן כתב דין זה בשם ר"ת : (יג) אלא שאין לוקין עליו כו' עד שיהא בתוך כל ד' ביצים מן ההיתר כזית מן האיסור כו' דהיינו אכילת פרס לרש"י אבל להרמב"ם ג' ביצים הוא אכילת פרס גם יש ביניהן דלהרמב"ם אינו לוקה עד שיאכל כל הג' ביצים שנתערב בהן כזית איסור : (יד) ואז חייב על כל כזית וכזית פי' על כל כזית שאוכל מזה התערובת חייב עליו כאילו אכל כזית איסור דזהו מיקרי טעמו וממשו כיון שיש בו איסור כ"כ ומצטרף ההיתר עם האיסור ואפי' על אכילת כזית לחוד מן ההיתר עם האיסור לוקה כאילו אכל כזית איסור וכ"כ ב"י :

ונפקא

דרישה

דיש לחוש לדבריהם ולמה השמיט רבינו זה ולא כתב בסיום דברי הרשב"א דיש לחוש לדבריהם אלא ודאי לא חש להאריך דסמך על מה שכבר הסכמת הרא"ש ז"ל שצריך שיהא אומן ומל"ת והכריע כן מדברי הרא"ש שכתב בהדיא ליטעמי' קפילא ארמאה פי' נחתום עכו"ם משמע בהדיא מדבריו שצריך שיהא אומן וכתב ג"כ שבעינן שיהא מסיח ל"ת ועוד שהתוס' כתבו בהדיא והביאם ב"י אהא דאמר סמכינן אקפילא אע"ג דעכו"ם הוא כיון דקפילא הוא לא משקר שלא יפסיד אומנתו ע"כ משמע להדיא מדבריהם שצריך שיהא אומן ואין סברא לומר שהרא"ש חולק על התוספות אם

וכזית ממנו (יד) ונפקא מינה (טו) אם נתערב מין במינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו אם נתבאר שהיה רובו היתר מותר דספיקא דרבנן תולין להקל ואם לא נתבאר שרובו היה היתר אסור . ואם נתערב בשאינו מינו ונשפך אסור דספיקא דאורייתא לחומרא (טז) [ג] וכתב הרשב"א שאם נתערב במינו ובשאינו מינו ונשפך (יז) [ד] רואים את שאינו מינו כאילו אינו ותולין לומר שמינו היה רוב ונתבטל (יח) כי היכי דאמרינן רואין את מינו כאילו אינו להקל ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו למאן דאית ליה מין במינו לא בטיל (יט) וה"מ שאינו לפנינו כגון שנשפך אבל אם הוא לפנינו אלא שאינו בקי לשערו אפי' מדרבנן אין תולין להקל הלכך כחל אע"פ שהוא דרבנן צריך ס' כנגד כולו ורש"י פירש דמין במינו (ג) לא בטיל כלל אפי' באלף ומין בשאינו מינו אינו אלא דרבנן ולדידיה תולין להקל מספק במין בשאינו מינו וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת ר"ת (ד) ולא מיבעיא איסור שנתערב בהיתר ונימוח בתוכו שצריך ס' לבטלו (כ) אלא אפי' מכירו והוא שלם (ו) וזרקו צריך ס' כנגד כל איסור

דבחולין אינו אלא מדרבנן וכדפירש"י בפג"ה : וכתב הרשב"א שאם נתערב וכו' ותולין לומר שמינו היה רוב ונתבטל וכו' פי' כשידוע שמינו היה רוב אלא שאינו ידוע אם היה שם ס' תולין לומר לקולא כיון שמינו היה רוב ודאי נתבטל בס' : ומ"ש הלכך כחל וכו' ק"ק כיון דבאינו נשפך אין תולין להקל אע"פ שאינו אלא איסור דרבנן הלכך בכחל נמי בעי ס' מזה הטעם דלא שקיל אלא בנשפך דאינו בא אלא באקראי בעלמא כדפי' הר"ן א"כ באינו נשפך יש להחמיר משום דמה שאינו בקי לשער אין זה ספק דדעת טועים לאו כלום כדכתב בש"ד סימן פ"ה והקשה מהרש"ל וז"ל ואינו נכון בעיני דבשלמא במין במינו אין בו איסור מצד שהוא נ"ט אלא מגזירת הכתוב דאינו בטל מש"ה כי איכא בהדיה נמי מין בשא"מ אמרינן סלק את מינו כדי שיבוטל הטעם בשא"מ וממילא מותר הכל אבל הכא שאוסר את שאינו מינו בנ"ט מדאורייתא א"כ היכא שנשפך אפי' איכא נמי מינו בהדיה סוף סוף עדיין בספק עומד וספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ל ולי נראה דהכי אמרינן כי היכי דהתם אילו לא היינו רואין את מינו כמי שאינו היה אסור ועכשיו שאנו רואין כאילו אינו טעם האיסור נתבטל בשא"מ והו"ל כאילו בא מינו לתוכו לאחר שנתבטל ונעשה כבר היתר דשוב אינו חוזר וניעור לחזור ולאסור ה"נ הכא רואין את שאינו מינו כאילו אינו ומינו שהוא רוב מתיר את האיסור וכאילו בא שאינו מינו לתוכו לאחר שכבר נעשה היתר ושוב אינו חוזר וניעור להיות אסור והכי נקטינן כדעת הרשב"א דמסתברא טעמיה : **ולא** מיבעיא וכו' עד ל"ש קן של חרס או עץ או מתכות כלומר אין להקל בכלי עץ ומתכות כיון דחוזר להכשירו דא"צ לשער בכולו אלא באומד יפה כמה יצא ממנו ולשער בו כסברת הראב"ד אלא לא שנא ועיין בב"י אח"כ כתב דרבינו פרץ החמיר בכף של מתכת יותר משל חרס היפך סברת הראב"ד : **ומ"ש** אלא אפילו מכירו והוא שלם וזרקו וכו' נראה דבמכירו והוא שלם פשיטא דצריך לזורקו אפילו אי איכא ס' אלא דאפילו בחלב שנפל לקדרה ונימוח ואיכא

ומצאתי לרבותינו בעלי התוס' ז"ל דמשום איסור החלב קרי לבשר בחלב טעמו ולא ממשו דבחלב אין יכול להיות בו ממשו של דבר אלא טעמו ואעפ"כ אסור אבל בבשר אפשר להיות ממשו של חלב שגוף החלב נבלע הוא בתוך הבשר וכן גיעולי נכרים שאין שם אלא טעם האיסור שנבלע בכלי ולא ממשו כן פירש"י טעמו ולא ממשו שנזכר בתלמוד עכ"ל נראה מדבריו שאע"פ שנתערב שם גופו של איסור כל שנמחה ואין ממשו נכלא כגון יין שאבד ממשו מחמת מיעוטו קרי ליה לא נתערב שם גופו של איסור אלא טעמו בלבד ואפשר שלזה נתכוון הר"ן ז"ל אבל לא משמע כן מדבריו ז"ל שם : ומ"ש הרשב"א שכן פירש"י טעמו ולא ממשו אעיקרא דמילתא קאי ולא למה שכתב בשם התוספות שהרי במאי דאמרינן בפרק אלו עוברין בשר בחלב לאו טעמא הוא ואסור פירש בשר שנתבשל בחלב והבשר בעיניה אלא שטעם החלב נבלע בו והא דאמר ר"י בפרק בתרא דע"ז טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו פירש כגון חלב שנפל לקדרה או חלב נימוח שאין ממשו בעין ע"כ : ומ"ש רבינו עד שיהא בתוך כל ד' ביצים מן ההיתר כזית מן האיסור וזהו שיעור אכילת פרס לדעת קצת פוסקים ולדעת הרמב"ם הוא כדי ג' ביצים וכבר כתבתי טעם מחלוקתם בטא"ח סימן תרי"ב :

ונפקא מינה אם נתערב מין במינו ונשפך וכו' אם נתבאר שהיה רובו היתר מותר דספיקא דרבנן תולין להקל כ"כ הרשב"א בת"ה . ופשוט הוא וכתב בא"ח בשם הרי"ף ד אבל אם היו לפנינו ואין אנו יודעים לשער אותם לא אמרינן ספיקא לקולא : ומ"ש ואם נתערב בשאינו מינו ונשפך אסור וכו' כבר כתבתי כן בשם הרא"ש וכ"כ הרשב"א ופשוט הוא לדעת ר"ת :

וכתב הרשב"א שאם נתערב במינו ושאינו מינו ונשפך וכו' ותולין לומר שמינו היה רוב ונתבטל לשון זה שכתב רבינו בשם הרשב"א אינו מכוון שנראה ממנו שאף ע"פ שלא ידענו אם הרוב היה ממינו או ממי שאינו מינו תולין להקל ואומרין שממינו היה הרוב וא"א לומר כך דא"כ ספיקא הוא וה"ל למיתלי לחומרא ועוד דאם כן מאי מייתי מדאמרינן רואין את מינו כאילו אינו וכו' דהתם בשאנו יודעים בודאי שאינו מינו רבה עליו דוקא הוא . הלכך ע"כ לא איירי הרשב"א אלא בשידוע שמינו הוה רוב אלא דסד"א דכיון שהוא גם כן מעורב עם שאינו מינו לא ליבטל קמ"ל רואין את שאינו מינו כאילו אינו כי היכי דלמ"ד מין במינו לא בטיל אמרינן רואין את מינו כאילו אינו וכו' וכן פשוט בלשון הרשב"א שכתב יראה לי שאם נפל לתוך מינו ושאינו מינו הולכין בו להקל כל זמן שנתברר לנו שריבה היתר שהוא מינו עליו דהא קי"ל במין במינו ושאינו מינו רואין את מינו כמי שאינו להקל והשאר שאינו מינו רבה עליו ומבטלו וה"ה והוא הטעם כאן דאמרינן רואין את שאינו מינו כמי שאינו והשאר מינו רבה עליו ומבטלו (ב) :

ומ"ש וה"מ שאינו לפנינו כגון שנשפך אבל אם הוא לפנינו וכו' גם זה מדברי הרשב"א בת"ה וכ"כ סמ"ג ופשוט הוא דלא קאי למאי דסמיך ליה בלחוד דהיינו נתערב במינו ושאינו מינו אלא גם ארישא דנתערב במינו ונשפך דתלינן נמי לקולא וגם פה לא כיון רבינו יפה במ"ש הילכך כחל דאדרבה מכחל יליף הרשב"א דין זה שכתב וז"ל מ"מ כשהיתר והאיסור לפנינו וא"א לעמוד על שיעורו אף ע"פ שהוא מאיסורים של דבריהם אסור והולכין בו להחמיר שהרי כחל מדרבנן ואפ"ה אמרינן דבדידיה משערינן משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעינן עכ"ל וכתב הר"ן טעמו של דבר משום דבדבר שא"א לעמוד עליו אי אזלינן לקולא יהיו כל האסורים בספק וכל אחד ישער במה שנראה בעיניו ולפיכך ראו חכמים להשוות מדותיהן אבל במה שאינו בא אלא באקראי בעלמא כגון אם נשפך הרוטב וכיוצא בדברים הללו אזלינן לקולא : ורש"י פירש דמין במינו לא בטיל כלל וכו' כבר כתבתי שרוב הפוסקים פסקו דלא כרש"י וכוותייהו נקטינן : **ומ"ש** ומין בשאינו מינו אינו אלא דרבנן כבר נתבאר וכתבתי שהרמב"ן והר"ן ז"ל סוברים כמותו בזה ונל"ל שגם הרמב"ם ז"ל סובר כן ומ"מ נראה דכר"ת נקטינן בהא לחומרא וכמ"ש הרשב"א : ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת ר"ת לענין מין במינו כבר כתבתי דבהדיא פסק כן בפרק בתרא דע"ז אך לענין מין בשאינו מינו לא מצאתי לו שהכריע בדבר :

מצאתי כתוב דכבד ובשר שני מינים הם ה כדאמרינן הנודר מן הבשר מותר בכבד ובשר ועוף ובשר בהמה שני מינים הם וכתב ע"ש קי"ל כרבא (ע"ז סו.) דבתר שמא אזלינן חמרא חדתא ועינבי שני מינים הם ושאור ועיסה שני מינים הם ואיל ושור ועז שלשה מינים הם וכן מיני דגים ועופות שחלוקות בשמן שני מינין הם אבל ביצים של עוף זה בביצים של עוף זה הם מין במינו וחלב ובשר שני מינים הם שומן של חלב ושל הדקין מיקרי חלב וחלב פרה ורחל מין אחד הוא ושומן של כלעות וחזה ואליה ושומן הירך בשר שמן הוא ומיקרי בשר ולא חלב וכבש ואיל מין במינו הוא מא"ז עכ"ל ואח"כ מצאתיו באגור (ה) : ולא מיבעיא היכא שהאיסור נתערב בהיתר ונימוח בתוכו שצריך ס' לבטלו אלא אפילו מכירו והוא שלם וזרקו צריך ס' כנגד כל האיסור וכו' בפג"ה (לז.) אמרינן כחל בס' ואיבעיא לן כי משערינן בדידיה משערינן או במאי דנפיק מיניה משערינן ומהדרינן פשיטא דבדידיה משערינן דאי במאי דנפיק מיניה מנא ידעינן : ב"ה וכתב בא"ח ובכל מה שהוא דומה לכחל כגון לב וכבד משערין במה דנפיק מיניה לפי אומד הדעת ולא בעינן בדידיה דדוקא בכחל משערין בדידיה משום דעשאוהו כחתיכת נבלה אבל בעה"ת כתב דבכולן משערין בדידיה דאי

דרכי משה

(ב) וכתב באו"ה כלל ל"ו דאפי' נפל חלב לבשר עוף דהוא מדרבנן אפ"ה אם נשפך אסור עכ"ד : (ג) עיין במרדכי דף תשל"ח ע"א וע"ד פ' ב"ה ובהגהות חולין ובהר"ן דף תש"יב ע"ב ובמרדכי פרק השוכר דף תשפ"ט ע"ד גם האשיר"י בפרקים הנזכרים כל דין מין במינו איזה דבר מקרי מין במינו ולא רציתי להאריך בזה הואיל ואנן ס"ל כר"ת במ"ש למטה ואע"ג דאיכא קצת נפקותא אף לר"ת לענין שאם נשפך ההיתר וכו' גם איכא נפקותא בדבר יבש כמו שיתבאר לקמן סימן ק"ט מ"מ לא חשתי להאריך בזה כי הוא מילתא דלא שכיחא : (ד) וכ"כ במרדכי פ' ג"ה דף תשל"ה ע"א בשם ס"ה דאנו נוהגין כר"ת וראבי"ה כתב דהמנהג כרש"י וכן היה נוהג אביו ר"י הלוי עכ"ל ובהג"מ פט"ו בשם סמ"ק ונהגו העם כר"ת בין במין במינו דבטל בס' בין בטעם כעיקר שהוא דאורייתא וכ"פ בש"ד ובאגור ובאו"ה וכ"פ בב"י וכן המנהג : (ה) וכתב האו"ה כלל כ"ג כל דינים אלו וכתב לבסוף וה"מ כשהן שלימים אבל החתוכים הכל מקרי חתיכות דג או חתיכות עוף עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דבכה"ג הוי מין במינו דבתר שמא אזלינן הואיל וכולהו מקרי התיכות דג או עוף אם כן שמן שוה אין דבריו נראין דאין זה שמן העצם שנלך אחריו לענין מין במינו כן נ"ל : (ו) היכא דמכיר האיסור פשיטא דצריך לזורקו אע"ג דאיכא ס'. ונ"ל דלהכי כתב המרדכי בהגהת חולין דף

דרישה

לא היכא שמבאר בהדיא שחולק או שמוכרחין לכך : [ג] וכתב הרשב"א כו' ותולין לומר שמינו היה רוב כו' ז"ל ב"י האי תולין לשון שאינו מכוון הוא דנראה ממנו אפי' אי לא ידעינן שמינו הוא רוב נגד האיסור אפ"ה תולין להקל ואמרינן שרוב היה ומותר וא"א לפרש כן דא"כ הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא ועוד דא"כ מאי מייתי ראיה מדאמרינן רואין את מינו כאילו אינו דהתם שאנו יודעין בודאי שאינו מינו רבה עליו דוקא הוא . הילכך לאו דוקא הוא ואיירי כשידוע שמינו הוא רוב נגדו וכן הוא בהדיא בלשון רשב"א ע"ש מיהו יש ליישבו וכתבתיהו בפרישה ע"ש : [ד] כי היכי דאמרינן רואין את מינו כו' למאן דאית ליה מין במינו לא בטל ביאור הדבר כתבתי בפרישה ע"ש והנדון מחולק מהראיה בג' דברים הא' שהראיה לא איירי בספיקה וכאן בנדון איירי בספיקה הב' שהראיה צריך להיות שאינו מינו ס' כנגד האיסור לבטלו וכאן א"צ אלא רוב הג' שהאינו מינו צריך להיות ס' נגד האיסור בלי צירוף מינו דהא במינו ס"ל דאין לו ביטול ובנדון דידן אם יש רוב במינו עתה תלינן להקל ואמרינן דמתחלה קודם שנפילה היה ס' בין הכל יחד במינו ושלא במינו דהא אליבא דר"ת קיימינן דס"ל דיש לו ביטול במינו וק"ל : המבטל

פרישה

(יד) ונפקא מינה וכו' אם הוא דאורייתא או דרבנן כיון שאין אנו לוקין : (טו) אם נתערב מין במינו ונשפך כו' ואם נתערב בשאינו מינו ונ"ל דמיירי שנימוח האיסור או שנפלו ממנו גוף האיסור וא"צ כ' אלא לבטל טעם האיסור ועל טעם האיסור איכא למימר שהיה ס' ונתבטל ואח"כ נשפך עם ההיתר אבל אם נשאר שם גוף האיסור יחזור ויאסור עכשיו שאין שם ס' ומה מועיל לומר שהיה ס' קודם שנשפך וכמ"ש לקמן סי' ק"ו וק"ז ע"ש . ומ"ש בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו פי' לשערו אם היה בו ס' נגד האיסור : (טז) וכתב הרשב"א אם נתערב כו' ובשערים השגתי עליו ע"ש מ"ו : (יז) רואין את שאינו מינו כאילו אינו ותולין לומר כו' ב"י כתב דהאי תולין ל' שאינו מדוקדק הוא וכתבתי לשונו בדרישה ע"ש ול"נ דר"ל תולין לומר שודאי היה ס' הואיל ומינו הוה רוב עכ"פ ונתבטל ברוב עוד נראה לפרש דס"ק אע"פ דהשתא מינו ושאינו מינו יחד אינן ס' נגד האיסור מ"מ כיון במינו הוא עכ"פ הרוב נגדו תולין לקולא ואמרינן שאזלינן בתר מינו ושאינו מינו כאילו אינו יעד"ר : (יח) כי היכי דאמרינן רואין את מינו כו' (גבי יין נסך ס"ס קל"ג עכ"ה) עד למאן דאית ליה מין במינו לא בטיל פי' שם לא קאי אאם לשפוך אלא אפי' בא לפנינו בתחלה מ"מ צריכין למימר רואין את מינו כאילו אינו

כיון דאין לו ביטול אפי' בס' למ"ד מין במינו אינו בטל לעולם ומבטלינן ליה בשאינו מינו בס' אבל כאן קאי אליבא דמ"ד מין במינו בטל ברוב ובשאינו מינו בטל בס' והואיל ונשפך שאין יכולין לעמוד עליו לשערו אם יש שם ס' רואין את שאינו מינו כאילו אינו ומבטלין האיסור במינו ברוב והשתא א"ש דאמר כי היכי כו'. דמשמע דפשוט שם ואח"כ כתב דין זה דלרש"י תולין לקולא איפכא . ומ"ש שאינו מינו רבה עליו כ"ל בששים כמ"ש דקאי אליבא דמ"ד מין במינו דאורייתא ואפי' באלף לא בטל ובשאינו מינו דרבנן מ"מ מדרבנן צריך ס' כמ"ש בסמוך בשם רש"י ודוקא בנדון זה דמספקא לן אם היה מתחלה ס' קודם שנשפך אזלינן לקולא כיון שיש לפניו רוב היתר נגדו גם עתה ועד"ר : (יט) וה"מ שאינו לפנינו כגון שנשפך כו' כתב ב"י וז"ל ופשוט הוא דלא קאי למאי דסמיך ליה בלחוד דהיינו נתערב במינו ושאינו מינו אלא גם ארישא דנתערב במינו ונשפך דתלי' נמי לקולא וגם פה לא כיון רבינו יפה במ"ש הילכך כחל דאדרבה מכחל יליף הרשב"א דין זה שכתב וז"ל ומ"מ כשהיתר והאיסור לפנינו וא"א לעמוד על שיעורו אע"פ שהיא מאיסורים של דבריהם אסור והולכין בו להחמיר שהרי כחל מדרבנן אפ"ה אמרינן דבדידיה משערינן משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעינן עכ"ל ב"י . ואפשר ליישב שאין רצונו לתלות כחל בדין זה אלא הביא ראיה לדין זה מכחל כאילו אמר שהרי כחל משערינן בכולו מטעם זה וזה"ש הילכך כלומר הילכך מטעם זה אנו אוסרים כחל וצריך ס' ולכן ילפינן כן לכל איסורים . והטעם דאין תולין ספק כזה להקל אפי' בדרבנן כתוב במרדכי קצר פרק השוכר וז"ל אמנם חסרון המורה שלא ידע לשער או חסרון ידיעה ההרה הא לא מקרי ספיקא דרבנן דדעת טועים אינו כלום ע"ש מ"ו . והר"ן כתב טעם אחר וב"י הביאו ז"ל שדוקא מה שאינו בא כ"א באקראי בעלמא כגון אם נשפך רוטב וכיוצא בזה אזלינן לקולא אבל בדבר שהוא לפנינו וא"א לעמוד עליו יהיו כל האיסורים בספק וכל אחד ישער במה שנראה בעיניו לפי ראות עיניו לפיכך ראו חכמים להשוות מדותיהן עכ"ל : (כ) אלא אפילו מכירו והוא שלם פי' שלא ראינו בו שום ביטוי מחמת היה בתחלה וגם לא ידענו שנפלט ממנו שום דבר כגון קערה וכף וכדמסיק וזה אין ללמד מכחל הנ"ל די"ל דאתי

חדושי הגהות

ד דברים אלו תמוהים מאוד שהביאם בשם א"ח והם מבוארים בהדיא בטור בסמוך וכתב הרב"י ע"ז שהם דברי הרשב"א בת"ה וכבר תמה ע"ז הרב כה"ג והניחו בצ"ע : ה בנדרים (נד:) קאמר רשב"ג

איסור שאין אנו יודעין כמה יצא ממנו (ז) (כא) לפיכך [ה] המבשל בקדירת איסור שהיא בת יומא או תוחב כף של איסור בהיתר וכי האי גוונא בבשר בחלב צריך ס' נגד י כל הקדרה וכנגד כל מה שתחב מהכף שאין אנו יודעין כמה בלעו לא שנא הן של חרס או עץ או מתכת והר"ר פרץ החמיר בכף של מתכת להצריך ס' כנגד כולו אפיו לא הכניסו כולו משום דחם מקצתו חם כולו (כב) ומיהו אם בשל איסור בקדרת היתר לא אמרינן שגוף הקדרה תצטרף לבטל האיסור דלהחמיר אמרינן הכי ולא להקל ואין משערינן י אלא במה שבתוכה (כג) ואם ידוע כמה הוא האיסור כגון כף חדשה שניער בה כזית ח חלב ואח"כ ביומו ניער בה קדרה של בשר א"צ אלא ס' לבטל הכזית שבלע (כד) אבל כף ישנה שניער בה כמה פעמים אין יודעין כמה בלע ומשערין בכולה: (כה) בחצי זית של איסור נתערב להיתר צריך ס' חצאי זיתי היתר לבטלו: (כו) ביצה שיש בה אפרוח או טיפת דם שנתבשלה עם אחרות צריך ס' ואחד לבטלו (כז) לפי שיש ביצות גדולות וקטנות לפיכך הוסיפו ביצה אחת להשוות מדתו ולפיכך אם נתערבה בתבשיל בטלה בס' כמו שאר איסורין (כח) ואם נתערבה ביבש זה יתבאר לקמן בע"ה: בחל מתבטל בנ"ט ולמעלה כתבתיו בהלכות בחל: וכל שאר איסורין

בין

דאי במאי דנפק מיניה לא ידעינן וכן דעת הרשב"א וביאר עוד ואמר לא באיסורי תורה אמרו אלא אפי' באיסורים של דבריהם עכ"ל: ומ"ש לפיכך המבשל בקדרת איסור שהיא בת יומא או תוחב כף של איסור בהיתר וכה"ג בבשר בחלב צריך ס' כנגד כל הקדרה וכו'. כ"כ הרשב"א בת"ה ואע"פ שכתב בשם הראב"ד ז"ל שלא אמרו אלא באיסור שאינו חוזר להכשרו ככחל וכיוצא בו וכן בקדרה של חרס שאינו יוצא מידי דופנו לעולם אבל בקדרה של מתכת וכף של עץ וכיוצא בו אין משערין בכולו אלא אומדין אומד יפה כמה יצא ממנו ומשערין בו כבר כ' דראשון נראה עיקר וכתב שכן דעת רבותינו הצרפתים וכן דעת הרמב"ם ז"ל וגם מדברי הר"ן בפג"ה נראה שהוא נוטה לסברת התוס' דכיון דתלינן טעמא משום דלא ידעינן כמה נפק מיניה אפי' בדבר החוזר להכשירו משערין בכולו: כתב המרדכי פג"ה בשם ראבי"ה היאך משערים ס' נגד כל הכלי אסור ממלאים כלי גדול מלא מים ויתן הקדרה האסורה תוך אותו כלי והמים היוצאים הוא שיעלה דופני הקדרה וישער בהיתר כנגד אותם המים: ומ"ש לא שנא הן של חרס או עץ או מתכת והר"פ החמיר בכף של מתכת וכו' כבר נתבאר בסימן צ"ד וגם נתבאר ג"כ כל דיני תחיבת כף בקדרה: ומ"ש ומיהו אם בישל איסור בקדרת היתר לא אמרינן שגוף הקדרה תצטרף לבטל האיסור וכו' יתבאר בסימן צ"ט: ומ"ש ואם ידוע כמה הוא האיסור כגון כף חדשה שניער בה כזית חלב וכו' ג"ז מדברי הרשב"א בת"ה וז"ל היכא דניער בכף חדשה כזית חלב ואחר כך תחבה בבשר א"צ אלא ס' כחלב שנבלע בה דהא ידעינן כמה הוי וכן הדין אם ניער כזית חלב בכף ישנה שאינה בת יומא אבל אם היתה ישנה ובת יומא י"ל דחוזר כל מה שבולע בתוך הכף מבשר בחלב כחתיכת נבלה ובכולה משערינן דבמאי דנפק מיניה לא ידעינן אבל הרמב"ן ז"ל כתב דמסתברא דלא אמרינן בבלוע חתיכה עצמה נעשית נבלה ואין משערינן בין בישנה בין בחדשה אלא במאי דבלעה לבד עכ"ל והר"ן הביא ג"כ שתי הסברות אלו ונראה שהוא נוטה לסברת הרמב"ן ז"ל ורבינו סתם דבריו כסברא ראשונה (ח):

בחצי זית של איסור שנתערב בהיתר צריך ס' חצאי זיתים של היתר לבטל בפ' גיד הנשה (לח.) ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבשרא סבר מר בר רב אשי לשיעורי בתלתין פלגי דזיתא אמר ליה אבוה לא אמינא לך לא תזלזל בשיעורי דרבנן ועוד הא א"ר יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה ופי' רש"י בתלתין פלגי דזיתא משום דלא היה כשיעור היה מזלזל בביטולו ולא בעי ס': לא תזלזל בשיעורי דרבנן. כלומר אפילו במידי דלא מיתסר מדאורייתא לא תזלזל בשיעוריה ועוד הא מדאורייתא אסור דחצי שיעור אסור מן התורה:

ביצה שיש בה אפרוח או טיפת דם שנתבשלה עם אחרות צריך ס' ואחד לבטלו וכו' כבר נתבאר בסימן פ"ו. נתערבה ביבש זה יתבאר לקמן בסימן ק"י:

בחל מתבטל בנ"ט ולמעלה כתבתיו בהלכות כחל סימן ל':

והיכא ס' נמי צריך להסיר השומן הצף למעלה וכ"כ בהגהות מרדכי דחולין ע"ב הרוקח דאם נפל חלב לתבשיל דיתן שם מים צוננין והשומן צף למעלה והשאר מותר עכ"ל ומיירי בדהיכא ס' דכל מאי דאפשר להסיר את האיסור צריך להסירו אע"ג דהיכא ס' אבל בדליכא ס' אין לסמוך על הסרה זו דאע"ג דעכשיו מסיר החלב כבר נאסר התבשיל מתחלת נפילה שנתן בו טעם ונאסר ואפשר לסוחטו אסור וכך פסק מהרמ"א בת"ה כלל פ"ה וכ"כ בא"ו הארוך כלל כ"ג סוף סימן ט' וז"ל והשיב ראב"ן חלב שנפל לקדרה ונמס אם יש שיש מצוה ליתן בו מים קרים לקרוש החלב ולהסירו עכ"ל אכן בהגהות שבסוף הספר כלל כ"ד סימן י' כתב בהיפך וז"ל ומ"מ טיפת חלב שנפל לתוך רוטב של בשר כתב במרדכי פג"ה ביספוך עליו מים צוננים ויסיר כל השומן הצף עליה למעלה והנשאר מותר אפי' ליכא ס' עכ"ל ושמא היינו מטעם שאין החלב מתערב ברוטב אלא צפה למעלה וכל איסור שאפשר להפרידו לגמרי לא אמרינן לגביה חתיכה עצמה נ"נ ואפשר לסוחטו אסור ואין שייך בזה משום ביטול איסור שהרי אינו מבטלו לאוכלו אלא מוציאו לחוץ לגמרי דהא אין החלב מתערב וא"כ ס' ולהכי צריך להסירו אפי' איכא ס' מאחר שיכול להכיר האיסור ולהסירו וכן משמע ג"כ בדברי המרדכי שאין מחלק בתקנה זו בין איכא ס' לליכא ס' עכ"ל ואף ע"פ שדברים אלו נכונים בטעמם ולא קשה מאפשר לסוחטו אסור דאין זה אלא בחתיכה שקבלה טעם של איסור אבל לא בדבר לח כגון רוטב שאין שם אלא התערובות איסור עם היתר וכשמפריש ומבדיל איסור מן ההיתר נשאר ההיתר בלבדו וכמו שהתבאר בסימן צ"ב מכל מקום מאחר שכתב בפנים בשם ראב"ן דבדליכא ששים אין לו תקנה להסיר אין להקל לכתחלה אבל בדיעבד אין לחוש כנ"ל ועיין במ"ש בסימן צ"ט וע"ל סוף סימן ק"ד בדין איסור פגום דאף ע"פ דשרי צריך להסירו כל מאי דאפשר: ומ"ש אבל כף ישנה וכו' א"כ איפכא דכבר אין לפרש דר"ל כף ישנה של חלב שתחבו בשל בשר כתב כך בסמוך לפיכך המבשל בקדרת איסור שהוא ב"י או תוחב כף וכו' ולמה לו לחזור

כל

דרכי משה

דף תשמ"א ע"ג. בשם הרוקח דאם נפל חלב לתוך התבשיל דיתן לשם מים צוננין והשומן צף למעלה והשאר מותר עכ"ל ונראה דמיירי שיש בקדרה ס' ואפ"ה צריך לעשות כן להסיר כמו אם היה מכירו שצריך להסירו הואיל ויכול לבדלו מן המאכל אבל אי ליכא ס' פשיטא דלא מהני תקנה זו דאף ע"ג דמסיר החלב עצמו מ"מ הטעם נשאר שם ולכן ודאי לא מיירי אלא בדאיכא ס' כן נ"ל ואחר שכתבתי מצאתי בארוך כלל כ"ג שפי' דברי המרדכי כמ"ש: (ז) ובארוך כלל כ"ד אפי' החתיכה עבה כמו בראשונה ואפי' נפלה לק' קדרות בזה אח"ז צריך לשער בכל הקדרה נגד כולה אבל אם נפל ב"פ לקדרה אחת אין צריך לשער רק פ"א נגד כולה עכ"ל ולעיל סימן צ"ד כתבתי אפי' נודע בנתיים א"צ רק ס' אחד וע"ל:

(ח) ואני אומר שזו אינו נכון דמ"ש הטור מסכים לסברא הראשונה דהרי כתב לקמן סימן ק"ז בהדיא כדברי הרמב"ן ותוספות דגם כאן משמע דס"ל כרמב"ן מדכתב אבל כף ישנה דניער

פרישה

דמאי כחל דנפלט ממנו חלב בודאי אף שהוא נראה גדול כבתחלה וכן מכח המים שנכנס בה במקום החלב שיצא ממנו: (כא) לפיכך המבשל בקדרת איסור כו' צריך ס' נגד כל הקדרה פי' וזה א"א ואסור כמ"ש לעיל ומכאן מוכח דרבינו לא ס"ל כהראב"ד שכתבתי בשמו ר"ס צ"ג שאין משערין אלא כנגד הבלוע כו' מיהו כי היכא קיילא כבר נתבאר לעיל דסמכינן עליה אפי' היכא דליכא ס' לדעת ר"י והרא"ש: (כב) ומיהו אם בישל איסור בקדרת היתר כו' ואין משערין אלא במה שבתוכה אין לפרש דמ"ש ואין משערין אלא מה שבתוכה ר"ל הבלוע בו וכמ"ש הרשב"א בסמוך בסי' צ"ט דמשערין באומד יפה שהרי רבינו כתב שם בשם הרא"ש שאין מצרפין אלא מה שבעין בקדרה ולא הבלוע בו ע"כ נ"ל דמ"ש ואין משערין אלא במה שבתוכה ר"ל התבשיל שבתוכו אלא שיש לפקפק ע"ז ממ"ש לא אמרינן שגוף הקדרה מצטרף דמשמע דוקא גוף הקדרה הוא דאינו מצטרף אבל הבלוע בו מצטרף ונראה שרבינו תפס לשונו ע"פ סוגיית הגמ' דאיתא בגמ' פ' ג"ה דף צ"ז ע"ב אמר דא"ר חנינא כששן משערין משערין ברוטב ובקיפה ובמתיכות ובקדרה א"ד בקדרה עצמה וא"ד במאי דבלעה קדרה ומסיק התם רש"י והרא"ש דאולינן לחומרא כדעת רבנן דרב אשי דאמרי אטו דסתירא בלע כו' ולא משערינן אלא במה שהוא בעין ולא במה שבלעה הקדרה ולכן תפס רבינו ברים דבריו לשון בתרא דגמ' שאין להצטרף גוף הקדרה לבטל האיסור וא"כ תפס מסקנא פיסקא דרש"י והרא"ש דאין מצטרפין אלא מה שבתוכה דהיינו התבשיל שהוא בעין ולא הבלוע ועיין מזה עוד בסימן צ"ט ששם יתבאר עיקר דין זה. ומיהו לא נתיישב לפ"ז דלצריך לפרש שנפל איסור לתוך תבשיל של היתר ול' רבינו שכתב אם נתבשל איסור בקדרת היתר משמע שלא נתבשל בה אלא האיסור ואפשר לפרש ע"פ מ"ש התוס' בפג"ה דף צ"ז רע"ב אהא דאמר בגמ' א"ד שבקדרה עצמה ז"ל תימא אם שיעור עובי הקדרה כחמשים זיתים ונתן בה מים כשיעור עשרה זיתים ובישל באותן מים כזית חלב היאך יתבטל אותו כזית חלב במים הא פשיטא שיש במים טעם חלב ונראה לפרש דהכא מיירי דליתא לאיסורא בעיניה דנבלע בה בקדרה כזית חלב וסיה היתה כבר בלוע מהיתר וא"כ מוו ובשל היתר דמשערינן בקדרה עצמה לבטל האיסור שנבלע בה עכ"ל התוס' ואפשר שגם דברי רבינו ביאור הכי ומיהו זהו דוחק דמשמע מפרש"י והפוסקים דלא ס"ל כפי' התוס' דהם פירשו במאי דבלעה קדרה קאי אאיסור ואהיתר דשניהן בלועין ומשערין בהן וקושיית התוס' ישבתי בתשובה שיסדתי לזה בע"א ע"ש · לכן נראה דרבי' מיירי הכי בביטל האיסור לחוד בקדרה של היתר שבשלו בה היתר כמה פעמים אע"ג דלא ידעינן כמה בלעה ובכה"ג בקדרה של איסור כנגד כולה משערינן להקל לא אמרינן הכי ומ"ש אלא מה שבתוכה מילי מילי קתני וקמ"ל מידום אמר אפי' אם נפל איסור לתוך תבשיל של היתר זה אלא אין משערי' אלא במאי שבתוך קדרה ושם בתשובה כתבתי והוכחתי דהא דאין משערין בשאר איסורין במאי דבלעה קדרה מבהיתר עתה אינו אלא חומרא בעלמא דלדינא דוקא בחלב שדרכה להתמעט ולהצטמק קאמרינן בגמ' אטו דאיסורא לא בלע אבל שאר איסורין אין דרכן להתמעט אלא משום דלא פלוג בכל איסורין לשער כמו שבא לפנינו ומ"ה אתי שפיר דלא כתב רבי' מתחלה דאין משערי' אפי' בליעת קדרה שבלעה עתה דלדינא מותר אלא שמסיק אח"כ וכתב ואין משערין כו' ר"ל כן נוהגין משום חומרא והו"ק: (כג) ואם ידוע כמה הוא האיסור כגון כף חדשה שניער בה כזית חלב כצ"ל חלב בקמץ מדכתב ואח"כ ניער בה קדרה של בשר והא דכתב אם בישל איסור וכן אם ידוע כמה הוא האיסור כראה דקאי ג"כ אשאר איסורין דבשאר איסורין נמי דינא הכי וא"ל דבשאר אסורין אפי' ידוע כמה בלע צריך ס' נגד כולו משום דהכף נעשה נבילה בשלמא בחלב אין הכף נאסר תחלה אלא מחמת שניער בה אח"כ קדרה של בשר ז"א כיון דכף עצמו אין לו טעם בפני עצמו וגם לא נבלע בה קודם לכן שום טעם דהא חדש הוא הילכך אף אם בלע איסור לא שייך למימר חנ"נ ועי"ל דשאני כף שהוא של מתכות או של עץ כיון שאפשר להפריד האיסור ע"י ליבון או הגעלה כ"כ המרדכי ומהרא"י וע"ל ס"ס ק"ז ולדברי רבינו בלא"ה לק"מ שהרי ס"ל דלא אמרינן חנ"נ כ"א בבשר בחלב: (כד) אבל כף ישנה שניער בה כמה פעמים כו' דין זה מיירי בתרי גווני בין שניער בה הרבה חלב ועתה תחבה בבשר או אפי' ניער בה הרבה בשר ואח"כ לא ניער בה אלא כזית חלב מ"מ נעשה נבילה שבלוע מבשר וחלב וצריכין ס' נגד כל הכף והא דקתני כף ישנה מיירי בבן יומא דוקא וקראו ישנה היפך מדשה ואע"ג דלא הזכיר בן יומא סמך על פשיטות של דבר שאם לא היה בן יומו הוי הבלוע נ"ט לפגם אפי' היה בלוע כמה פעמים מאיסור וק"ל והא דקתני כף ישנה שניער בה כמה פעמים לאו דוקא כמה פעמים דהא אפי' לא ניער בה אלא פעם א' באיסור או בחלב הרבה לא ידעינן כמה בלע וכן בת"ה הארוך והקצר לא הזכיר כמה פעמים אלא שניער בה בשר הרבה וגם מוכח בה שהיא ב"י וז"ל ויש בית רבותי היתה הכף ישנה שניער בה את הבשר הרבה וביומה ניער בה כזית חלב יש מי שאומר שבזו משערינן בכל הכף לפי שהוא בלוע מבשר וחלב הרי כל הבלע חתיכת איסור ולא נודע שיעור כל מה שבלעה וכל מה שפלטה ולפיכך משערינן בכולה: (כה) חצי זית של איסור שנתערב בהיתר כו' זה לשון הגמ' בפג"ה ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבישרא סבר מר בר רב אשי לשעורי בתלתין פלגי זיתא א"ל אבוה לא אמינא לך לא תזלזל בשיעורי דרבנן ועוד הא אמר ר' יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה ע"כ. ורבינו שכתב חצי זית לא תימא דמיירי באיסור דאורייתא וחצי שיעור דא"כ יהא קשה על רבינו דעדיפא מינה הו"ל לאשמועינן אפי' באיסורא דרבנן אלא רבינו מיירי באיסורא דרבנן וחצי שיעור ואשמועינן דאפי' בחצי שיעור באיסור דרבנן צריך ס' ונקט כהני תרי לישני תרוייהו אליבא דהלכתא הא דא"ל אבוה לא אמינא לך כו' פסק רבינו כתרוייהו: (כו) ביצה שיש בה אפרוח או טיפת דם כו' הא דלא נקט בילת עוף טמא לפי שהיא אסורה אלא קליפה אבל הכי אוסרין אף בקליפתן אבל אין להקשות למה לא נקט בילת נבלה וטרפה דבלאו הכי שיוויא איכא למימר דשאני בילת נבלה וטרפה שאין ניכרים בין בילת היתר אפי' בחלף לא בטיל משום דבר שבמנין משא"כ בבילת עוף טמא שהיא ניכרת כמ"ש לעיל סימן פ"ו דבילי עוף טהור ראשן אחד כד ואחד חד ויש בה דם או אפרוח נמי ניכרת: (כז) לפי שיש ביצות גדולות כו' עיין מ"ש בסימן פ"ו: (כח) ואם נתערב יבש ביבש פי' ואינה ניכרת ביניהן והיינו בילת נבלה וטריפה וכנ"ל:

מון

דרישה

[ה] המבשל בקדרת איסור כו' או שתוחב כף של איסור כו' ל"ש הן של חרס או של עץ או מתכת הנני כותב לך חילוקי דעות בזה וע"פ זה יתבאר דברי רבינו דע שהרמב"ן ס"ל אף ע"פ שנשתמש כף זה בתחלה בבשר ואח"כ ניער בה באותו יום כזית חלב וחזר ותחב אח"כ בקדרה של בשר א"צ ס' אלא נגד כזית של חלב ולא אמרינן כשניער בה כזית חלב נעשה בליעתו הראשונה של בשר מחלב נבלה דאין איסור בלוע אוסר היתר בלוע להצריך ס' כנגדו והוא דלא כדעת הרשב"א שכתבתי בפרישה וגם דעת הרמב"ן כתבה הר"ן והמרדכי ס"פ ג"ה גם בעל ס"ד ות"ח ומ"ו

חדושי הגהות

רשב"ג הכי ומאוד יש לתמוה דמאי ראיה מייתי דהא התם ת"ק פליג עליה וקאמר הנודר מן הבשר אסור גם בכבד ובבשר עוף והכי נקטינן לקמן סימן רי"ז ומצאתי בכנה"ג שתמה ע"ז וכתב ליישב דבנדרים שאני דכיון דמימלך עלייהו שליח (שאם אמר לשלוחו להביא לו בשר ולא מצא בשר בהמה מביא לו בשר עוף) מיקרי בשר בלשון ב"א ובנדרים הלך אחר לשון ב"א משא"כ הכא לענין ביטול מין במינו בתר שמא אזלינן וזהו מיקרי בשר סתם ובשר עוף מיקרי עוף וכבד נמי לא מיקרי בשר עכ"ד ואע"ג דקאמר כדאמרינן הנודר וכו' משמע דמדמהו להתם צא"ל דה"ק כיון דרשב"ג קאמר התם דהנודר מבשר מותר בכבד הרי דשני מינים הם ואע"ג דת"ק פליג לא משום דס"ל דמין אחד הוא אלא משום דמימלך עלייהו שליח כמ"ש: ו פי' וכיון דא"א להיות ס' כנגד הקדרה (ע"ל סימן צ"ג) לכן התבשיל אסור (דרישה) ועיין כנה"ג: ז פי' התבשיל שבתוכה אבל לא הבלוע שבתוכה (פרישה) וע"ש: ח הך חלב בקמ"ץ תחת החי"ת והלמ"ד כן מוכח מדנקט אח"כ קדרה של בשר (פרישה):

בראה

להזור ולכתבו אלא ודאי דה"פ כף ישנה של בשר שניער בה ביומו כזית חלב וא"כ ביומו תחבו בשל חלב או בשל בשר הכף נ"נ ומשערין בכולה וכך הוא דעת ב"י במ"ש ורבינו סתם דבריו כסברא הראשונה. אך קשה ממ"ש רבינו סוף סימן ק"ז גבי הוצאת הזבוב בכף מן הקדרה דנאסר הכף דאם חזר ותחב הכף בקדרה לא משערין כנגד כל הכף אלא כנגד הזבוב ויש לומר דרבינו **נמשך** אחר מסקנת הרא"ש שכתב בסי' ל"ב **דהעיקר** כר"א דלא אמרינן חנ"נ אלא בבשר **בחלב** ולפיכך גבי איסור זבוב השיג רבינו **על** המחמירים וס"ל דאין משערין רק כנגד **האיסור** שבו דאפי' אינו כלי אינו נ"נ בשאר **איסורין** כ"ש בכלי אבל בכף הבלוע בבשר **בחלב** ביומו אמרינן הכלי נ"נ וצריך לשער **בכולה** כדכתב הכא וס"ל דאין לחלק בין **חתיכת** בשר לכלי דבבשר בחלב בתרוייהו **אמרינן** חנ"נ אבל לא בשאר איסורים והכי **משמע** מדברי רבינו שכתב בסימן ל"ד דצריך **ב'** פעמים ס' גבי חתיכת כף בבשר בחלב **אלמא** דבבלוע בכלי נמי אמרינן נ"נ בבשר **וחלב** וא"כ צ"ל דלא היקל בסימן ק"ז אלא באיסור זבוב אכן מהרא"י ז"ל בהגהת ש"ד סימן כ"ה ובת"ה סוף סימן קפ"ג הביא ראיה מדברי רבינו בסימן ק"ז גבי הוצאת זבוב לכלי הבלוע בבשר בחלב דא"צ לשער גבי כלי אלא כנגד האיסור הבלוע ולא כנגד כל הכף דלא אמרינן בכלי נ"נ ואחריו נמשך מהרמ"א ז"ל בת"ח כלל פ"ה דין א' וצריך לפרש לפי דעתם שמ"ש רבינו כאן אבל כף ישנה דבכף ישנה של חלב ותחבו בשל בשר קאמר דמשום דלא ידעינן כמה בלע צריך לשער כנגד כל הכף ולא משום דהכלי נ"נ ולא היה צריך לכותבו כאן שכבר כתבו בסמוך אלא איידי שכתב דין כף חדשה כתב נ"כ דין כף ישנה אללו אלא מיהו קשה לפי זה אמאי כתב רבינו כף חדשה אפי' כף ישנה של בשר כשניער בה כזית חלב ותחבו בשל בשר נמי א"צ לשער אלא כנגד חלב שבלע וי"ל דרבינו לא נקט כאן רק מילתא דפסיקא דבכף חדשה כ"ע מודו דלא משערין רק כנגד האיסור ובכף ישנה שניער בו כמה פעמים חלב כ"ע מודים דמשערין כנגד כולו אבל כף ישן שלא ניער בו אלא כזית חלב מזה לא דיבר רבינו כאן עד סי' ק"ז לשם גילה דעתו דאין צריך לשער אלא כנגד האיסור ולא כנגד כל הכף וכדעת הר"ן שהסכים עם הרמב"ן בזה וכ"כ מהרמ"א בס' דרכי משה. ומיהו העיקר כלפע"ד כדפרישית דמ"ש רבינו אבל כף ישנה וכו' דבכף ישנה של בשר שניערו ביומו כזית של חלב וחזר ותחבו בשל בשר מיירי וכדפי' ב"י ולא קשה לפ"ז למה כתב רבינו דמשערין בכולה לפי שאין יודעים כמה בלע הו"ל לומר דמשערין בכולה כיון דבלוע מבשר בחלב וכ"כ קודם שחזר ותחבו בבשר דהא פשיטא הוא דאם היינו יודעים כמה בלע כגון שניער בה תחלה כזית בשר ואח"כ ביומו ניער בה כזית חלב וחזר ותחבו בשל בשר לא היה צריך לשער אלא ס' כנגד ב' זיתים של בשר וחלב שבלע תחלה ולא צריך ס' כנגד כל הכף דהוא גוף החרס והעץ והמתכות דאינו מצטרף אל האיסור אלא כיון דאין יודעין כמה בלע לפיכך משערין כנגד כל הכף או כנגד כל הקדרה והוא דבר פשוט אבל מהרמ"א בת"ח כלל פ"ה הביא דעת המרדכי דבידעינן האיסור שנפל על כלי עץ ומתכות לא משערין אלא לפי האיסור שנפל עליו הואיל ואפשר להפריד האיסור משם ע"י הגעלה וליבון וכתב עליו משמע דבכ"ח משערין בכולו מיהו אפשר דלא מיירי אלא בכלי חדש אבל לא בישן שכבר בלע וכה"ג כתב בש"ע סימן צ"ח וז"ל ויש שאינן מחלקין בין כף חדש לישן רק בין כ"ח לשאר כלים וכו' וכ"כ בת"ח כלל כ' בדין הוצאת הזבוב הכי נהוג כדעת הטור דלא אמרינן גבי כלי נ"נ וא"צ לשער רק נגד האיסור שבו מאחר דידעינן כמה בלע וכ"כ הטור סי' צ"ח עכ"ל ור"ל דבכף חדשה כתב כאן דא"צ לשער אלא כנגד מה שבלע ולא כנגד כל הכף וכל זה מן המתמיה דהיאך יעלה על הדעת שיצטרף גוף העץ והחרס והמתכות אל האיסור אם ידוע כמה בלע ולענין הלכה היכא דלא ידעינן כמה בלע כגון בכף ישנה של בשר שניער ביומו כזית חלב וביומו חזר ותחבו בשל בשר וה"ה בקדרה בכה"ג א"כ בכף ישנה של בשר שהוציא זבוב וחזר ותחבו בקדרה צריך ס' כנגד כל הכף וכנגד כל הקדרה דאין לחלק בין בשר בחלב לשאר איסורין למאי דקי"ל כר"ת ור"י אלא דבהפסד מרובה או לכבוד שבת או לעני יש להקל בכלי עץ ומתכות וכדכתב המרדכי ע"ש הר"א ממי"ץ אבל בקדרה ובכף חדשה אין להחמיר כלל אפי' בכ"ח ואפילו בבשר בחלב ושלא בהפסד מרובה ומהרמ"א מ"כ לא דק בדבר זה: **כל** שיש ששים וכו' ונפלו בה ב' זיתים פי' אפילו נפלו הב' זיתים זה אחר זה ונודע בנתיים. וכן ל' זיתים וכו' אפילו נודע הנפילה קודם שנתערבו יחד בשוגג מותרים לדעת הרא"ש דס"ל כהר"א דלא אמרינן חנ"נ אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורין ולפיכך אף ע"פ שנאסר התערובת בתחלה כשחזר ונתערב יחד חוזר וניעור עם ההיתר ומותר כמ"ש הרא"ש ס"פ ג"ה ויתבאר בס"ד בסימן ל"ט אבל לדידן דבכל איסורין אמרינן חנ"נ הכל אסור בין נודע בין לא נודע אא"כ דאיכא בקדרה נ"ט זיתים היתר ונפלו בה ביחד ב' זיתים של דם ושל חלב דמהני כ"א לבטל חבירו ואין כאן נ"נ: ומ"ש רבינו דבכל אחד היו ל' של היתר לאו דוקא דאף בשלא היה אלא כ"ט בא' ול' באחד שגי וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל עשרים סימן ג' ובא"ו הארוך האריך בזה סוף כלל כ"ד ע"ש: ומ"ש וכן ג' מיני איסורין וכו' ופטורין על שלשתן פי' אף ע"פ שאסורין באכילה מ"מ פטורין מן המלקות ולא היה צריך לכותבו אלא ללמד דמכאן נפקא לן

בין של תורה בין של דבריהם צריכות ס' לבטלם (ט) חוץ מחמץ בפסח כאשר בארתיו בספר א"ח ויין נסך כאשר יתבאר בע"ה: (כט) וחוץ מטבל וערלה ותרומה שאין לנו עתה עסק בהן. (ל) כל שיש ס' כנגד האיסור מבטלין אותו אפי' אין הס' כולו היתר כגון קדרה שיש בה נ"ט זיתים של היתר ונפלו בה ב' זיתים א' של דם ואחד של חלב כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חברו (לא) וכן ל' זיתים של היתר שנפל בהן כזית דם ול' זיתים אחרים של היתר שנפל בהן כזית חלב ונתערבו אלו התערובות בשוגג מותרין [ו] וכן ג' מיני איסורין של יבש שנתערבו זה בזה כזית מכל א' כל שני

כל שיש ס' כנגד האיסור מבטלין אותו אפילו אין הס' כולן היתר כגון קדרה שיש בה נ"ט זיתים של היתר וכו' וכן ל' זיתים של היתר שנפל בהם כזית דם וכו' כל זה נלמד מדתנן בפ"ב דערלה (פ.) הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד וכו' וגם מדגרסינן בפ' התערובות (עה.) אמר רשב"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ש"מ איסורין מבטלים זה את זה וממקומות אלו הביא הרא"ש ראיה בתשו' כלל כ' סימן ג' על ל' זיתים של היתר שנפל בהם כזית של חלב ובקדרה אחרת היו ל' של היתר ונפל לתוכן זית של דם ונתערבו יחד אלו שתי תערובות וכתב דסברא הוא דכל איסור בטל כשאינו יכול ליתן טעם בהיתר וטעם דם וחלב אינו שוה הרי נתבטל טעם החלב בס' וטעם הדם בס' דמה לי איסור המבטל איסור ומה לי היתר המבטל איסור רק שיתבטל טעם האיסור ולא יהא לו עוד כח ליתן טעם בהיתר (י): ומ"ש וכן ג' מיני איסורין של יבש שנתערבו זה בזה וכו' היינו ההוא דהפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור והא ודאי פשיטא דאסורים באכילה הם ולא בא רשב"ל אלא לפוטרן ממלקות וא"כ לא היה צריך רבי' לכתוב דין זה דהא לא נפקא לן מיניה מידי ולא כתבו אלא משום דמיניה ילפינן ב' דינים הראשונים דנפקא לן מינייהו טובא והכי ניחא שאע"פ שהוא דין יבש ביבש כתבו כאן ולא כתבו בסימן ק"ט שהוא מקום דיני יבש ביבש: **והרשב"א** כתב שדעת הראב"ד כן דדיוקא דמתני' דהערלה מעלה את הכלאים וכו' בכל איסורים כמו איתיה אבל מרבותינו לא הודו לו ואמרו דראשון ראשון בטיל לאו דיוקא ולעולם טעמא לא בטיל ואפילו מין במינו שכל שנפל לבסוף איסור המצטרף לראשון והיה טעמו נרגש (בנימוקו) במינו ושאינו מינו אף במין במינו חוזר ומצטרף ומה ששנינו הערלה וכלאי הכרם מעלין זה את זה היינו ששיעורן בק"ק וכן בתרומה ששיעורה במאה ובשנפלה כאן סאה אחרת עדיין אין כאן נ"ט הא אם חזר ונפל שם כ"כ מן האיסור עד כדי שיחזור לנ"ט דהיינו ס' אף הוא חוזר וניעור ויש לו ראיה מגמרא דבני מערבא עכ"ל ובסוף סימן נ"ט אכתוב עוד בזה: **מ"מ"ש** רבינו בטא"ח סימן תנ"ב בשם הרא"ש או הקדרה ס' כנגדה וכ"כ ממ"ש משמע דאין כמה שבתוך היורה בטור

דרכי משה

דניער בו כמה פעמים משמע שניער בו חלב כמה פעמים ולא ידעינן כמה בלע מן החלב ולכן משערינן בכולו אבל אי הוי כף ישן בלוע מבשר ולא ניער בו רק כזית חלב א"צ לשער רק מה שבלע מן החלב ואין להקשות לדברי דאם כן אמאי נקט בתחלת דבריו כף חדשה דהא לפמ"ש כף ישנה נמי י"ל דרבינו לא נקט כאן רק מילתא דפסיקא כף חדשה כ"ע מודים שלא משערים נגד כולו אבל אם הוא כף ישן ולא ניער בו רק כזית חלב מזה לא דיבר כאן כלום עד לקמן סימן ק"ז גלה דעתו בזה ולפ"ז דעת רבינו כדעת הר"ן והרמב"ן וכ"ה דעת המרדכי כמ"ש לעיל סימן צ"ב אך צ"ע מ"ש מטיפת חלב שנפלה על הקדרה שנתבאר לעיל סימן צ"ב דאמרינן חנ"נ ואפשר לחלק בין כ"ח לשאר כלים וע"ל סימן צ"ב וכתב באו"ה כלל כ"ד הא דמצרכינן ס' נגד כל הכלי בכף ישנה היינו דוקא אם נאסר הכלי מחמת בליעת איסור ע"י האור שאז שולט הבליעה בכל הכלי אבל אי נאסר ע"י מליחה אין המלח יכול לאסור מן הכלי רק כ"ק וא"צ ס' רק נגד קליפת הכלי מבפנים עכ"ל וכ"ה במרדכי פכ"ה דף תשל"ח ע"ג תשובת ר"י עוד כתב ואם מלח בכלי מנוקב ונפל ליורה א"צ לשער כלל נגדו אף ע"ג דלכתחלה אסור לאכול בו רותח מ"מ בדיעבד אינו אסור הואיל והוא מנוקב וה"מ בשל עץ אבל בשל חרס אף ע"פ שהוא מנוקב צריך ס' נגד כולו ולא די בכדי קליפה עכ"ל הארוך: (ט) משמע דאין לחלק בין איסור לאיסור דהכל בטל בס' חוץ מאלו שחילק בהן רבינו ואף בשר בחלב שנפל אח"כ לקדרה בטל בס' כתשובת רש"י שכתבו הג"מ דף תשמ"ב ע"ג ובמרדכי עצמו דף תש"א ע"ד ודלא כמ"ד דאוסר במשהו לאחר שנעשה בשר בחלב וכ"פ בארוך כלל כ"ג דאין לחלק ומשערין בס' גם משמע מכאן דאין לחלק בין ציר לשאר איסורין והכל בטל בס' דלא כאו"ה שם דפסק דציר נבילה וטריפה שהיא מדאורייתא שנתערבה במינה דלא בטילה רק במאתים עכ"ל וכ"פ המרדכי דף תשל"ה ע"ב תשובת מוהר"ם דאין לחלק ודלא כרמב"ם שכתב גבי דג טמא שכבשו עם דגים טהורים במאתים ובש"ד בשם מהרא"י ז"ל דאף למאן דבעי מאתיים היינו דוקא שכבשו דאז יוצא גוף הדג עם הציר אבל בשאר מיני ציר מודו עכ"ל וכסברא זו דברי הארוך דהואיל ויוצא גוף הדג בעי מאתיים הואיל וגוף הדג אסור מדאורייתא וה"ה לציר נבילה וטריפה שהוא נמי דאורייתא ומדברי רבינו משמע דאין לחלק כדברי המרדכי: (י) ובארוך כלל כ"ד דה"ה כזית גבינה וכזית בשר שנפלו לנ"ט זיתים ירק דכל אחד מבטל חבירו הואיל ולא נתערבו עד שנפלו לקדרה אפי' נפל אח"כ

דרישה

ומ"ו אבל גם הרמב"ן מודה שאם נשתמש כף זה בקדרה של בשר הרבה פעמים וחזר ותחבו ביומו בקדרה של חלב דבעינן ס' נגד כל הכף דהא לא ידעינן כמה נפק מיניה וזהו דעת התוס' אבל הראב"ד כתב דדוקא בכלי חרס אבל בכלי עץ או מתכות שיכול להגעילם וחוזר לכתירו אין משערין אפי' בכה"ג בכולו אלא באומד יפה כמה יצא מיניה ודעה זו כתוב ג"כ בת"ה והר"ן שם אבל כתבו שעיקר כדעת התוס' להחמיר בכלי עץ ומתכות הבלועים הרבה אבל בכלי חרס חדש שנפל עליו אפי' טיפת איסור פסק רמ"א בת"ח בכללו סימן כ"א ס"ב ובכלל פ"ה ס"ס ט"ו וסעיף ט"ז דנעשה כולה נבילה דדוקא בכלי עץ ומתכות דחוזרין לכיתרן בהגעלה אין הכלי נעשה נבילה ומשערין במה שבלע לחוד משא"כ בכלי חרס וה"ה לדידן דאמרינן חנ"נ אפי' בשאר איסורין אם היה כף של עץ או מתכות בלוע מהיתר וא"כ ביומו נבלע בו כזית איסור צריכין ס' נגד כל הבלוע או נגד כל הכף אכן רמ"א ז"ל בת"ח שלו שם סי' כ"א ס"ב פסק דבמקום הפסד יש להקל בשאר איסורין חוץ מבליעת בשר בחלב כיון דרוב הפוסקים הסכימו דלא אמרינן חנ"נ כ"א בבשר בחלב אע"ג דאנו נוהגין בכלים אין להחמיר וכ"ש בזבוב דהרבה פוסקים פסקו דבביטול ברוב סגי כיון שהוא דבר מאוס. והשתא נבא לבאר דברי רבינו דמ"ש תחלה דאם בשלו בקדרה איסור צריך ס' נגד כולו ואין חילוק בין בקדרה חרס או עץ או מתכות ר"ל אע"ג דבכמה דינים יש חילוק בין עץ לחרס כמ"ש בהאי דלא ידעינן כמה בלע אין חילוק. ומ"ש רבינו כף ישנה שניער בה כמה פעמים כבר כתבתי בפרישה דלאו דוקא הרבה אלא ר"ל פעם א' באיסור הרבה אבל אין לומר דכתב הרבה פעמים משום דס"ל כמ"ד דמשערי' באומד הדעת כמה שבלע ויצא מיניה כמ"ש הראב"ד דא"כ למה כתב לעיל דאם נתבשל בקדרה של איסור דאין חילוק בין של חרס או עץ ובכולה משערין ולמה לא כשער ג"כ באומד הדעת כמו כאן שהרי גם כאן באיסור מיירי כמ"ש. ומ"ש רבינו צריכין ס' נגד כל הכף אין להקשות ממ"ש רבינו לקמן ס"ס ק"ז דא"ל ס' אלא נגד הזבוב והא כתב בכף ישנה דצריכין ששים נגד כולו דשאני התם דהא לא בלע איסור אלא הזבוב דאף אם בלע ג"כ מים ושאר דברים שנשתמש בה בו ביום הא רבינו ס"ל דלא אמרינן חנ"נ כ"א בבשר וחלב וק"ל. ובד"מ הביא לשון ב"י מ"ש שרבינו ס"ל שאם ניער כזית חלב בכף ישן בת יומא דמשערין בכולה וכתב עליו ז"ל ואני אומר דזה אינו נכון דהרי בהדיא כתב רבינו בס"ס ק"ז דאינו משער אלא כנגד האיסור שבלע כו' עכ"ל גם בת"ח כתב בפשיטות שרבינו ס"ל לדעת הרמב"ן הנ"ל דאין כ"כ הבלוע בכף ישנה ומדלכתב שם די"א דמשערין בכל הכף ושלא מסתברא ליה ולא כתב דלדעת האוסרים בכל בכף והביא ראיה ממ"ש בזבוב בסימן ק"ז וס"ל דר"ל מדקתם שם משמע ליה דאיירי אפי' בכף ישנה האיסורין העכ"כ גם כאן יש לאסור אם אין ס' נגד כל הכף ש"מ דס"ל דאין היתר בלוע נ"נ. ולפ"ז נ"ל דרמ"א ז"ל פי' מ"ש רבינו כף ישנה דצריכין לשער נגד כולו ה"ט משום דאיירי דנשתמש בה חלב הרבה פעמים ואין אנו יודעין כמה בלעי ואע"כ התחבה בחלב וזהו דלא כמ"ש ב"י וק"ל ולפי מ"ש לק"מ: [ו] וכן שלשה מיני איסורין של יבש שנתערבו זה בזה כזית מכל אחד כל שני

פרישה

(כט) חוץ מטבל וערלה כו' שאין לנו עתה עסק בהן ע"ל סי' רצ"ד שכתב שנוהג ערלה בחוץ לארץ הל"מ. ומ"ש רבינו שאין לנו עתה עסק בהן ר"ל במקום הזה בדין תערובת שאין טעמם משום איסור אלא משום לא קדושה כמ"ש בסמוך וכ"כ בת"ה בהדיא שאין כאן מקומו ע"ש דף נ"ט ע"ש ודף מ' ע"א וכוונתו כמ"ש: (ל) כל שיש ס' עד ונפלו בה ב' זיתים א' של דם ואחד של חלב כל אחד מצטרף כו' הטעם דסברא הוא דאיסור בטל כשאינו יכול ליתן טעם בהיתר וטעם דם וחלב אינו שוה ומה לי איסור המבטל איסור ומה לי היתר המבטל איסור (וכתב רמ"א וכ"ש בב' זיתים אחד של גבינה וא' של בשר דכל א' מבטל חבירו או"ה כלל כ"ו עכ"ה) מש"ה נקט דוקא שני זיתים א' דם ואחד חלב ולא נקט ב' זיתים אחד פיגול וא' נותר משום דשניהם מין א' ומצטרפין ואין בטלים בס': (לא) וכן ל' זיתים של היתר שנפל בהן כזית דם כו' לאו דוקא בכל א' ל' זיתים אלא אפי' בא' כ"ט זיתים סגי וכן להדיא בתשובת הרא"ש כלל כ' סימן כ' ע"ש מ"ו ואין להקשות אמאי מותרין אלו תערובת בשוגג נימא קודם שנתערבו נעשה כל א' מהן נבילה דרבינו לטעמיה דלא ס"ל היכא נ"נ כ"א גבי בשר בחלב גם אין להקשות הא כתב רבינו בש"ס נ"ט איסור שנתבטל וניתוסף בו אח"כ מן האיסור דהוזר ונאסר וא"ל ה"נ נצטרף ב' זיתים האיסור לאסור דהתם מיירי שניתוסף ממין איסור הראשון ע"כ מצטרף לאיסור משא"כ כאן כמ"ש בסמוך: חתיכת

שני מינים רבים על הג׳ ומבטלין אותו ופטורים על שלשתן :

צט (א) [א] **התיכת** נבילה שיש בה בשר ועצמות שנפל לקדירה של היתר י״א שעצמות האיסור מצטרפין עם בשר האיסור להצריך ס׳ כנגדו ועצמות ההיתר מצטרפין עם בשר ההיתר נ״כ לבטל האיסור ורבינו שמשון כתב שאפילו עצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר לבטל האיסור וכן הוא מסקנת א״א הרא״ש ז״ל לפיכך הבא לבטל איסור שנפל לקדירה יצטרף כל מה שבקדירה בין רוטב ובשר וקיפה ועצמות ואפילו העצמות של האיסור ואם יש בין הכל ס׳ מותר אבל המוח שבעצמות האיסור מצטרף עם האיסור לאסור (ב) [ב] וגוף הקדירה א אינה מצטרפת לא עם ההיתר ולא עם האיסור (ג) בד״א בהתיכת נבילה שנפלה לקדירה

וז״ל אם מגעיל בכלי של איסור צריך שלא בהם שיעור ס׳ כנגד הכלי וא״א שיהא בהם ...וס כלי מחזיק שיעור ס׳ כנגדו ע״כ : ...רבינו בסימן ק׳ : כתב הרמב״ם בפרק ט״ו ...שנפל ...כס׳ ואין ...שומן גיד ...הואיל וגיד ...בו באיסורי ...הבשר בס׳ ...מדבריהם ...עכ״ל נראה ...לבד משומן ...האיסור מן ...כ׳ שהרשב״א ...סהרי איסור סופרים ס׳ וכ״נ שהוא דעת כל חלקו בין איסור תורה ...ורי סופרים בכל :

...גבה שיש בה חלב שנתבשלה בקדירה שיש בה ס׳ לבטל החלב היאך נוהגין בה כתב רבינו בסימן ק״ו : כתב הר״ן בפרק ג״ה בשם הרא״ש דכשמשערין ברוטב משערין לכזית בינה ...של רוטב שכן שיעורו שאם יקרוש יעמוד על כזית והוא ז״ל כתב שאין דבריו ...לו דכיון שאמרו בגמ׳ה משערים ברוטב משמע דכמות שהוא משערים ...אוהו וכדברי הר״ן כתב הרשב״א ז״ל שם בשם בעל העיטור (יא) :

צט התיכת נבילה שיש בה בשר ועצמות שנפל לקדירה של היתר י״א שעצמות האיסור מצטרפין עם בשר האיסור להצריך ס׳ כנגדו וכו׳ הכי משמע פרק ג״ה (לח:) גבי הא דמייתי לשיעורי האיסורים מזרוע ...מן הא״ל דלמ״ד דשיעורי האיסורים בס׳ עצמות האיסור מצטרפין לאיסור ...ועצמות היתר מצטרפין להיתר וכתב הר״ן בירושלמי פ״ק דערלה משמע דאף ...קליפי איסור מעלים את האיסור ואף לפי גמרא דיק איפשר לומר כן דלמ״ד ...בס׳ היינו טעמא דלא מצטרפין עצמות שבזרוע להתיר לפי שכן עצמן אוסרין ...מפני מוח שבהם ומתמת רכוחן שילא מהם לחות אבל עצמות יבשים וקליפים ...שאינם אסורים איפשר שאף אותן של איסור מעלין את ההיתר אבל אין דעת הרמב״ן כן עכ״ל . ורבינו שמשון בפ״ה ממסכת תרומות הביא דברי הירושלמי וכתב ...דיש לחלק בין עצמות לקליפה דיש בעצמות לחות יותר ממה שיש בקליפין וא״כ ...כתב דלא מסתברא כלל דהא גיד הנשה למ״ד אין בגידים בנותן טעם אם נתבשל ...עם הירק מותר ומי עדיפי עצמות יותר מגיד לכך נראה דהא דיליף מזרוע בשילה ...ותשער בעצמות סימנא בעלמא הוא דאסמכתא היא כדאמרינן בשמעתין דמין במינו ...מדאורייתא ברובא בטיל וכתב דבריו הרא״ש בפג״ה וכ״פ הרשב״א ז״ל בת״ה ...דעצמות של איסור מצטרפים עם ההיתר (א) ואנ״ל שעצמות ההיתר מצטרפים עם ...ההיתר ומ״מ עצמות שיש בהם מוח המוח שבעצמות של איסור אוסר ומצטרף עם האיסור עכ״ל : ב״ה כתב רבינו ירוחם בשם ה״ר אברהם בן אסמעל מסתברא דכי אמרינן שעצמות ההיתר מצטרפין דוקא מין במינו דמן התורה בטל ברוב או מין בשאינו מינו ובדקנוהו ואינו נותן טעם בו אבל מין בשאינו מינו דאיסורא וליכא קפילא אפילו עצמות ההיתר אין מעלין דהא יהיב טעמא עכ״ל ואין נראה כן מדברי רבינו שמשון והרא״ש :

ומ״ש רבינו וגוף הקדירה אינה מצטרפת לא עם ההיתר ולא עם האיסור יתבאר לקמן בסמוך : ומ״ש רבינו בד״א בהתיכת נבילה שנפלה לקדירה בשפוה

לן הא דכתב תחלה דב׳ זיתים של איסור כ״א מצטרף עם נ״ט של היתר לבטל חבירו ב״י :

צט התיכת נבילה שיש בה בשר ועצמות וכו׳ דעת הי״א דהכי משמע בפ׳ ג״ה דילפינן מזרוע בשילה דאיכא בבשר ועצמות בזרוע אחד מס׳ בבשר ועצמות שבאיל כדפרישית ברים סימן צ״ח ורבינו שמשון נסמך על הירושלמי פ״ק דערלה דקאמרינן דאף קליפי איסור מעלין את האיסור ותלמודא דידן לא נקט זרוע בשלה אלא לסימנא בעלמא דאסמכתא היא . והר״ן כ׳ דהירוש׳ איירי בעצמות וקליפות יבשים ותלמודא דידן איירי בעצמות הלחין וכא״ו האריך כתב דעת הי״א ע״ש הא״ו וכתב אע״ג דעצמות היבשים אינם בר אכילה מ״מ הבישול מוציא מהם לחלוחית וטעם ע״כ מיהו בהגהת ש״ד סימן מ׳ וסימן נ״ה כתב ע״ש הא״ו בסגנון אחר וז״ל עצמות של איסור אינן מצטרפות לאיסור אבל עצמות של היתר מצטרפות להיתר אבל אין לצרף עצמות של איסור עם ההיתר לבטל האיסור ואם שום אדם יתיר זה לא עבר על דברי חכמים אבל אין נכון להתיר כולי האי א״ז בפ׳ ב׳ דע״ז עכ״ל ולפ״ז אם נפלו עצמות של איסור בלא בשר נבילה לתוך קדירה של היתר א״צ ס׳ לבטלן וה״ר ירוחם כתב סברא רביעית ע״ש. הר״א מאסמעל דאפי׳ עצמות ההיתר אין לצרף להיתר אלא במין במינו ולא במין בשאינו מינו . ויש להקשות לדידן דקי״ל כר״ת ור״י דבכל שאר איסורין אמרי׳ חנ״נ אם כן עצמות האיסור שהן דבוקין בבשר קבלו תחלה טעם האיסור מבשר נבילה קודם שמתפשט לשאר חתיכות ההיתר שבקדירה כדין כל שאר איסור הדבוק וכמ״ש במרדכי ספג״ה ע״ש הא״ו שפסק הלכה למעשה בחתיכה שהחלב דבוק בה ואין באותה חתיכה ס׳ נגד החלב שבה דצריך ס׳ נגד כל החתיכה ולמה כתב הא״ו שעצמות האיסור יכול לצרפן עם ההיתר ולא עבר על דברי חכמים הלא כבר כ״ז ולהרא״ש ורבינו דס״ל כה״ר אפרים ניחא דס״ל דעצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר ולא אמרינן חנ״נ בשאר איסורין ומ״ה כתב נ״כ דאם נתבשלה תחלה וכו׳ דשמא נתמעט בשר הנבילה בבשולו וכו׳ ולא כתב מטעם חתיכה נ״נ אבל להא״ז דס״ל כר״ת ור״י קשיא וי״ל דפשיטא הוא דהיכא דידעינן שיעור הבשר כמה היה א״צ לשער אלא כנגד הבשר ואף על פי שהעצמות דבוקין בבשר נבילה וקבלו תחלה טעם הבשר אפ״ה אין גוף העצם שחשוב בעין כאשר וא״צ לשער כנגדו דלא אמר ר״ת ור״י אלא בחתיכה ודבר מאכל שיש לו טעם בעצמו דאם קבלה טעם של איסור חתיכה עצמה נ״נ וצריך ס׳ כנגד כל החתיכה אבל לא בעצמות ועץ ומתכות וכ״ח שאין לו טעם מעצמו ויש להקשות ע״ז מהא דא״ר חנינא כשמשערין משערין ברוטב ובקיפה ובחתיכות ובקדירה א״ד בקדירה עצמה ופי׳ הר״ן ע״ש רש״י דבקדירה עצמה היינו בחרסי הקדירה וכו׳ אלמא דאף החרסין נחשבין לצרף אותם כדי לבטל האיסור ולאו קושיא היא דלבטל האיסור ודאי מצטרפין שהרי הביטול הוא לפי שהאיסור מתפשט בכל החתיכות ובכל מה שיש בקדירה שאין בו כדי ליתן טעם אם כן גם בגוף החרס מתפשט שהרי גם החרס הוא בולע קצת האיסור ע״י בישול ועל ידו מתמעט טעם האיסור בחתיכות ורוטב שבקדירה אבל איפכא שיהא גוף החרס מצטרף לאיסור לאסור התבשיל הוא דבר שאין לו שחר וכבר כתבתי בסימן הקודם שיש לתמוה על דברי מהרמ״א בת״ח ובש״ע שנראה מדבריו שגוף החרס נ״כ וצריך לשער כנגדו ועוד יש לתמוה דבדין העצמות פסק כהרא״ש דעצמות האיסור מצטרפין אל

דרכי משה

אה״כ איסור אחר משום שרי הואיל וכבר נתבשלו שניהם עכ״ל עוד כתב אפי׳ ב׳ כפות אחת של חולבת ואחת של בשר או של ב׳ איסורים שנתחבו בקדירה ואין בקדירה לבטל אחד מהן כל כף מועיל לבטל דאין סברא לומר דאחד פולט והשני אינו פולט ולא דמי לקדירה של היתר דאינו מצטרף לתבשיל לבטל אם כף של איסור הנתחב לתוכו דשם ב׳ מינים הם הקדירה של חרס והכף של עץ ואיכא למימר דהכף פולט ולא הקדירה ועוד דהרי הקדירה בלוע מן האיסור שבכף עכ״ל ודבריו אלו אינן מובנים לי חדא דמ״ש דהקדירה בלוע מאיסור מה בכך דאדרבא משום זו היה לו להועיל לבטל דאין לומר דהואיל ובלוע מן האיסור חיישינן שמא נתמעט האיסור דהרי משערים נגד כל הכף גם מ״ש וחילק בין אם הכפות ממין אחד או הם מב׳ מינין כגון לקדירה עם כף הוא טעם חלוש מאוד ולכך אין לסמוך עליו בזו כן נ״ל : (יא) ז״ל רש״י פג״ה דק״ח והיכא משערינן יין או חלב וכל משקה לשערו בכזית מביא כוס מלא משקין ומביא זית ונותן לתוכו והמשקה יוצא לחוץ והוא דנפיק הוי שיעור זית וכך היא שנויה בתוספתא דנזיר פרק נזיר שאכל עכ״ל :

צט (א) משמע דס״ל דהכי נקטינן וכן בהגש״ד כ״כ מתרא״י כדברי הרא״ש אמנם באו״ה כלל כ״ח בשם א״ז כדעת י״א וכתב כלל ל״ז דהכי נקטינן לבטלן גם בהג״ה אחרת משו״ד סימן

פרישה

סי׳ צט (א) **התיכת** נבילה כו׳ ורבינו שמשון כתב שאפי׳ עצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר כו׳ (לפי שגם הן בולעים מן האיסור ומתפשט בו האיסור אבל אין בו לחלוחית שיאסרו ג״כ עכ״ה) והכי קי״ל . וקשה הא איסור דבוק הוא ונצטרך ס׳ נגד כל העצמות פשיטא לפי מ״ש רבינו המחבר לעיל גבי לב סי׳ ע״ב לק״מ דכתב דל״נ ליה לחלק באיסור דבוק דלא חיישינן שיהא זה הטעם עם האיסור יוצא לחוץ לרוטב כמ״ש שם אבל לפי מאי דקי״ל דבאיסור דבוק משערינן בנדבק בס׳ וגם קיי״ל חתיכה עצמה נעשה נבילה קשה ונלע״ד שטעם זה אינו נוח לבלוע אע״פ שהוא דבוק אינו נבלע בתוכו יותר מבשאר חתיכות שבקדירה וכה״ג כתב הרח״י גבי לב דמהני שעייתו שאינו מקבל מדמו שבתוכו יותר משאר חתיכות שבקדירה ודו״ק : (ב) וגוף הקדירה אינה מצטרפת לא עם ההיתר ולא עם האיסור נראה דה״ט דקדירה כבר היא בלוע מבישולין שבשלו בה מקדמת דנא ואפשר דלא בלעה עתה כלום משא״כ בעצמות . ואין להקשות לפ״ז קדרה חדשה שנא בלעה כלום יצטרף דלא פלוג רבנן ועד״ר : (ג) בד״א בהתיכת נבילה

דרישה

שני מינים רבים על הג׳ ומבטלין אותו ופטורין על שלשתן ז״ל ב״י היינו הריא דהפיגול והנותר והטמאה שהללו זה בזה ואכלן פטור והא דהוי פשיטא דאסורין באכילה הן ולא בא ר׳ יוחנן אלא לפוטרן ממלקות ואם כן לא היה צריך רבינו לכתוב דין זה דהא לא נפקא לן מידי מיניה ולא כתבו אלא דמיניה ילפינן שני דינים הראשונים דנפקא לן מינייהו טובא ובהא ניחא שאע״פ שהוא דין יבם ביבם כתבו כאן ולא כתבו בסימן ק״ט שהיא מקום דיני יבש ביבש עכ״ל ב״י . ואע״ג דשני דינים הנ״ל נלמדו מדין זה אינן שוין דכאן פטור אבל אסור לאכול ולעיל כתב דמותרין ור״ל שפי׳ באכילה וה״ט דכאן האיסורים כמה בעין משא״כ לעיל דנתערבו ונתבטלו טעם כל אחד בששים נגדו :

סי׳ צט [א] **התיכת** נבילה כו׳ לפיכך הבא לבטל כו׳ יצרף כל מה שבקדירה בשר ורוטב וקיפה ועצמות וא״ת הואיל ומצרפין גם כל העצמות עם שאר ההיתר לבטל האיסור א״כ קשה למה יהא מותר בים ששים עם העצמות ניחא שבהאיסור היה גדול בשעת נפילתו להדירה ולא היה ס׳ נגדו לבטלה ונאסרה הקדירה ומה שיש עתה ס׳ היינו משום שבקדירה בלא עצמות לק״מ דבשם שאמרינן האיסור נתמעט הה״נ נימא ההיתר נתמעט כפי ערך זה אבל עצמות שאין מתמעטין ע״י בישול קשה כיצד מצטרפין אותן לבטל האיסור ניחוש דלמא נתמעט ...תיכות בשר כל אחת מחזקת שני זיתים ועצמות היו בקדירה שיעור עשרים זיתים נמצא שבשעת נפילת ...זיתים ולא היה אלא כ׳ של היתר נגד האיסור ועכשיו שע״י הבישול נתמעט האיסור ועמד על זית אחד ...שיעורן כראשון שאין מתמעטין ע״י בישול נמצא לפ״ז אע״פ שיש עתה ששים היתר נגד האיסור בשעת כפילה לא היה ס׳ וממילא נאסר התבשיל שבלע מטעם האיסור שלא היה ס׳ נגדו ומאיזה טעם ...אסורות הואיל ואין בכן טעם עצמן לבטל טעם האיסור שבלעו דרך משל שיש ס׳ זתים היתר עם ...שהאיסור עכשיו נמצא שכל זית וזית של היתר בלע אחד מחלק ס׳ שבזית שהרי טעם וזית אחד נבלע בס׳ ...זתים נמצא שבכל זית ...ל בשר יש ס׳ כעס עלמי נגד האיסור שבלע משא״כ בעצמות שאין להם טעם עצמן לבטל האיסור אם כן נאסרו ע״י האיסור שבלעו ויש לומר דאף כי משערינן שצריך ס׳ נגד כל החתיכה של איסור לבטל טעם האיסור היינו משום דלא ידעינן כמה נפק מינה טעם האיסור אבל עכ״פ טעם האיסור שילא הוא פחות משיעור החתיכה עצמה של איסור לכן ...ל איסור לכן ביש שם בהיתר בשעה שבא לפנינו נגד כל חתיכת האיסור הף כי לא היה ס׳ בשעת נפילת האיסור להיתר נגד כל החתיכות מ״מ משערינן לפי אומד זה שודאי היה ס׳ נגד טעם של חתיכת האיסור שהוא על כ״פ פחות יותר מחתיכת האיסור עצמו והשתא ליכא למיפרך לתסרו העצמות דאמרינן כיון שבלעו מן האיסור הה״נ שבלעו מן ההיתר ונתבטל טעם האיסור שבהם ע״י טעם ההיתר היאל ואמרינן שטעם האיסור היוצא מהחתיכה הוא כמות מחתיכה עצמה והף כי יש לפקפק ע״ז ונומר דלהם נאמר שהעצמות בלעו מעט מן האיסור הה״נ נימא שמן ההיתר בלעו מעט וא״כ עדיין אין בהם כמה לבטל האיסור שבלעו מ״מ הואיל והאיסור זה הוא טעם בלא עיקר ומותרא הוא שהתירו רבנן אפשר לומר שלא החמירו בזה ובלאו הכי יש לתרץ קושיה הראשונה דל״ק מידי דלאו מילתא פסיקא היא לימר שהחתיכה נתמעטת ואדרבה אני רואין בהיה אסר לפעמים מתוכה החתיכה ע״י בישול ואם כן אפשר לומר שחתיכת האיסור נתרבה ע״י בישול מכמות שהיתה בשעת נפילה ולכן בים ששים נגדה בשעת ביאתה לפנינו מותר :

[ג] וגוף הקדירה אינה מצטרפת לא עם ההיתר ולא עם האיסור יש לדקדק הא כתבה רבינו מדא ומנה בסימן צ״ח שאין הקדירה מצטרפת לבטל האיסור ושם כתב דמצטרף להאיסור לאסור ובמן כתב דלא מצטרף להאיסור ונראה ליישב דלעיל מיירי שהקדירה של איסור ונתבשל בה ההיתר וקמ״ל כתם ואע״ג דלאיסור מצטרף הקדירה וצריך ששים כנגד כל הקדירה אפ״ה אין הקדירה

חדושי הגהות

צט א נראה הטעם בזה דהקדירה בלועה היא מבישולין ואפשר דלא בלעה עתה כלום משא״כ בעצמות וא״ל א״כ קדירה חדשה שלא בלעה כלום תצטרף דלא פלוג רבנן ואע״ג דלעיל בסימן צ״ח כתב רבינו ס׳ נגד הקדירה הרי שהקדירה אוסרת וגם שם כתב דאין הקדירה מצטרפת להיתר ול״ל לשנותה כאן בסימן זה י״ל דלעיל מיירי שהקדירה האיסור והתבשיל ההיתר וקמ״ל התם דאע״ג דלאיסור צריך ששים כנגד הקדירה אפ״ה אין הקדירה מצטרפת להיתר וכאן מיירי שנתערב איסור בתבשיל של היתר וקמ״ל דאין הקדירה מצטרף

כא

אל ההיתר ול..אי דקיי"ל כר"ת ור"י דבשאר איסורין חתיכה נ"נ הי"ל לפסוק דהעצמות האיסור מצטרפין אל האיסור דכיון שהם דבוקים בבשר קבלו תחלה טעם האיסור וכ"כ ואיהו סובר דאף בדבר שאין לו טעם מעצמו אמרינן נמי חתיכה עצמה נ"נ וצ"ע . ולא קשיא למאי דיליף שיעור ששים מזרוע בשילה דעצמות ובשר הזרוע הוי אחד מששים הלא העצמות אינן נעשין נבילה כיון שאין להם טעם מעצמן דכבר כתב הר"ש דסימנא בעלמא הוא . ולענין הלכה הנה מהרא"י בהגהת ש"ד סימן כ"ה כתב כהרא"ש אבל בא"ו הארוך כלל כ"ח כתב כסברת י"א ע"ש הא"ו ובכלל ל"ו סימן י"ג פסק דהכי נהגינן לבטלן וה"ר מהר"ש לוריא ז"ל פסק כהגהת ש"ד ע"ש הא"ו שאין להקל כולי האי לצרף עצמות האיסור עם ההיתר אבל אם התיר לא עבר על דברי חכמים . ולפעד"נ דיש להחמיר בעצמות הרכין של איסור לצרפן עם האיסור והכי איתא בהגהת ש"ד סימן מ' וז"ל ואם נתבשל עצם בחלב או עצם של טריפה בתבשיל בשר או גבשר נראה אם נתייבש העצם הוי כעץ בעלמא ואם יש בה לחלוחית אז צריך ששים וכו' וכך נראה עיקר :

לקדירה כשהיא חיה (ד) אבל אם נתבשלה תחילה ואח"כ נפלה לקדירת היתר עצמות שבה מצטרפין עם האיסור לפי שבלעו מבשר הנבילה כשנתבשלה ב לבדה לפיכך כשחזרה ונפלה לקדירה צריך לשער גם בעצמות ולא סגי בס' כנגד הבשר דשמא נתמעט בשר הנבילה בבישולו ונכנס בעצמות . (ה) ומשערין ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו אע"פ שהיה בהיתר יותר מתחלה ונתמעט בבישולו ונבלע בקדירה אפילו הכי אין משערין אותו אלא כמו שבא לפנינו שגם באיסור היה יותר ונתמעט ונבלע בקדירה הילכך משערין שניהן כמו שבאין לפנינו (ו) [ג] והרשב"א כתב (ז) י"א שאומדין כמה בלע מן ההיתר בקדירה ומצטרף עם ההיתר ויראה לי מין במינו שמן התורה בטל ברוב וחכמים הצריכו ששים תולין להקל (ח) אבל מין בשאינו מינו כזית בכדי אבילת פרס דבר תורה ואפי' טעמו כעיקרו אין תולין בו להקל ואין משערין אלא במה שבא לפנינו

כשהיא חיה אבל אם נתבשלה תחלה כו' עד ; דמסכת תרומות והרא"ש בפ' ג"ה : כתב הרשב"א, דנקטינן כרבינו אפרים דלא אמרינן חתיכה עצמה ... כלבד אם חתיכה הבלוע מאיסור מצטרפת לבטל האיסו... היה אפשר לשו... וה"ז ככחל שאמרו ... המנין וכחל עצמו ...

ומשערין ההיתר וה... לפנינו וכו' ... אהא דא"ר חנינא כשהן משערין ברוטב ובקיפה ובחתיכות ובקדירה בקדירה עצמה וא"ד במאי דבלעה קדי... פירש"י כיון דאיפלינו הרי ליסני ואיסורא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא ולא משערינן בקדירה ועיקר הדבר כמות שהוא בא לפנינו משערינן ליה ולא משערינן במאי דבלעה קדירה מן ההיתר לפי שאף מן האיסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה וכדאמרינן לקמן אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע והעתיק דבריו הרא"ש וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שלא הביא שום לשון מאתי לשונות אלו : וכתב הרשב"א בת"ה דמתוך דברי רש"י נראה שהוא ז"ל מודה שאם ראינו האיסור משעת נפילתו ובא לפנינו עכשיו כמו שהיה לפנינו ולא נצטמק וההיתר נצטמק מכמות שהיה כגון זה מצטרפין ההיתר שנבלע בקדירה ונצטמק לבטל האיסור ואע"פ שאין עכשיו בהיתר כדי לבטל האיסור כמו שהוא ואין זה מחוור דמה לנו במה שהיה ההיתר רבה מתחילתו על האיסור השתא מיהא נתמעט ההיתר וחזר האיסור לאסור אותו כאילו נפל בתוכו עכשיו שיעור איסור כזה ובמסכת תרומות (פ"ה) נמי משמע דבתר בסוף אזלינן דתנן סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה טחנן ופיחתו כשם שפיחתו חולין כך פיחתה תרומה מותר אלמא עד דאיכא למימר דפחתה תרומה מותר הא לא פחתה תרומה אסור והרמב"ם בפט"ו מהמ"א פסק כלישנא בתרא ופירש במאי דבלעה קדירה ועומד בדופני הקדירה ומשערינן זה באומד יפה ורואין אותו כאילו הוא בעין אבל מה שנצטמק ונתמעט כלומר מה שכלה ואבד מחמת האור אין מצטרף לחשבון שזה כלה לגמרי ומקצת מפרשים פירשו בקדירה עצמה היינו ברוטב ובקיפה ובחתיכות לבד שבאו לפנינו עכשיו בתוך הקדירה אבל לא במה שהוא בלוע בתוך דופני הקדירה וא"ד במאי דבלעה קדירה כלומר במה שהוא בתוך דופני הקדירה ופסקו כלישנא בתרא ולקולא ואפילו במאי דבלעה קדירה דעומד ובלוע בתוך דופני הקדירה משערינן ובאומד יפה וכדאמרינן התם ההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא סבר מר בר רב אשי לשיעורי במאי דבלעה דיקולא א"ל רבנן לרב אשי האי דיקולא דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע דאלמא דהאי לאו דאיסורא בלע הוה משערינן בהיתרא דבלעה דיקולא לבטל האיסור הידוע דנפל לדיקולא כאילו היתירא דבלע דיקולא בעין בתוך הקדירה ומסתברא דוקא במין במינו דמדאורייתא חד בתרי בטיל אבל מין בשא"מ דקיי"ל דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא ואיפשר דאפי' עד ס' למ"ד טעם כעיקר דאורייתא אין הולכים בו להקל והילכך מסתברא דהלכה למעשה שאין משערין במין ושאינו מינו אלא כמו שבא לפנינו האיסור וההיתר שהוא עכשיו בעין בתוך הקדירה עכ"ל בת"ה הארוך ורבינו העתיק לשונו בקצת ומתוך מה שהעתקתי תבין דה"ק אבל מין בשאינו מינו דכזית בכדי אכילת פרס הוי ד"ת לכ"ע ואפילו פחות מכזית בכדי א"פ עד ס' איכא למ"ד דאסור מדאורייתא והיינו ר"ת והעומדים בשיטתו שסוברים דטעם כעיקר דאורייתא כמו שנתבאר בסימן שקודם זה וגם נתבאר שהרשב"א פוסק כמותו להחמיר בשל תורה הילכך אין תולין בו להקל ואין משערים אלא כמו שבא לפנינו ויש בקצת ספרי רבינו ואפילו כזית של גיד בעיקרו אין תולין בו להקל וט"ס הוא וצ"ל

ומ"ש אבל אם נתבשלה תחילה וכו' עד כשנתבשלה לבדה איכא למידק דלמה שינה הלשון דהו"ל לומר כשנתבשלה תחלה ויש לייסב דבא להורות דהיכא דלא ראה האיסור כשהיא חיה התם הוא דלא סגי בס' כנגד הבשר דשמא נתמעט בשר וכו' אבל אם ראה האיסור כשהיא חיה אז ודאי סגי בס' כנגד הבשר שראה בעוד שהיתה החתיכה חיה ואין כל זה אלא כשנתבשלה לבדה אבל אם נתבשלה תחילה עם שאר חתיכות איסור אז אפילו ראה לאיסור כשהיא חיה לא סגי בס' כנגד הבשר דשמא משאר חתיכות איסור נתמעט בשר הנבילה ונכנס בעצמות של חתיכה זו ודו"ק : **ומשערין** ההיתר ואיסור כמו שבא לפנינו וכו' זהו לשון רש"י ז"ל והרשב"א והר"ן פירשו דוקא בשלא ראינו האיסור בשעת נפילתו דאם ראינוהו בשעת נפילתו ולא נתמעט בשיעור אחד עם ההיתר כגון זה מצטרפין ההיתר שנבלע בקדירה למה שבתוכה ומשערין האיסור בשעת נפילתו לתוך ההיתר ע"כ ודקדק הר"ן לומר ולא נתמעט בשיעור אחד עם ההיתר דאי נתמעט בשיעור אחד אין תועלת בצירוף דכי היכי דאין ס' בהיתר כנגד האיסור כמה שהוא עתה כך לא יהא ששים בצירוף עם הבלוע אבל בשלא נתמעט בשיעור אחד דמן ההיתר נתמעט הרבה יותר מס' כנגד האיסור שנתמעט בענין שאם תצטרף הבלוע של היתר אל ההיתר שבקדירה ובלוע האיסור אל האיסור יהיה ס' נגד האיסור אע"פ דעתה כמו שהוא בא לפנינו אין ס' בהיתר נגד האיסור שבקדרה אין האיסור חוזר לאסור את ההיתר והוא הדין אם לא נתמעט האיסור כלל כי אם ההיתר לבדו נתמעט אלא אורחא דמילתא הוא ששניהם נתמעטו וקאמר דאפילו הכי מצרפין הבלוע בקדירה להתיר אילו היינו רואין את האיסור בשעת נפילה . אכן תימה גדולה למה לנו להקל בשלא ראינוהו כשנפל ושמא היה האיסור הרבה ונימוח והוא בתוך התבשיל ונותן טעם ואע"פ שיש עתה ס' כמו שהוא בא לפנינו דילמא לא היה ששים בשעת נפילה וספק דאורייתא לחומרא כי היכי דאזלינן לחומרא בנספך במין בשא"מ ואפשר דכיון דלא אתחזק איסורא שהיה האיסור הרבה תלינן לומר כי היכי דעכשיו איכא ס' בהיתר מסתמא גם קודם שנימוח ונצטמק היה נמי ס' והא דהבישול גורם הרבה להצטמקות ולהבלעת רוטב של היתר בקדירה ממה שגורם להצטמקות ולהמחות גוף האיסור שהוא יבש מיהו קשה שבכל פי' רש"י בידינו כתוב אם ראינוהו כשנפל שם וכו' והר"ן כתב דנראה שיש ט"ס בפירושים וזה דוחק גם קשה בהרא"ש ורבינו לא הזכיר חילוק זה וגם בסמ"ג כתב בסתם ולפי הנראה דמפרשים דברי רש"י כפשטן דדוקא בראינו כשנפל שם דאילו לא ראינו הכל

דרכי משה

סימן מ' כתב דברי א"ז בגירסא אחרת שס"ל שאין עצמית איסור מצטרפין לא לאיסור ולא להיתר אמנם עצמית היתר מצטרפין להתיר וכתבו אם שום אדם יורה שעצמית של איסור מצטרפין להיתר לא עבר על דברי הכמים אבל אין להקל כולי האי עכ"ל :

יצ"ע:

דרישה

הקדירה מצטרף להיתר וכאן מיירי שנתערב איסור בתבשיל של היתר קמ"ל דאין הקדירה מצטרף לא לאיסור ולא להיתר (ג) והרשב"א כתב י"א שאומדין כמה בלע מן ההיתר בקדירה ומצטרף עם ההיתר דעת אלו הי"א כתבתי בפרישה והביאו ראיה מהא דאמרו ליה רבנן לרב אשי האי דיקולא דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע דאלמא דאי לאו דאיסורא בלע הוי משערינן בהיתרא דבלע דיקולא ע"כ וקשה לי שהביאו ראיה לסתור דבריהם דאף עליהם יש להקשות כה"ג דאיסורא לא בלע דהיתרא בלע. וא"ל שהביאו ראיה לסברא זאת דא"ל שיהא בעין דאף מה שבלוע חשוב בעין להצטרף ולבטל האיסור דא"כ אף מה שנבלע מהאיסור בעין יחשב עי' בפרישה מ"ש ויישוב לזה. ונראה עוד שי"א הללו הם המה המקלת מפרשים שכתב הרשב"א מתמס איך שפירשו הא דאמר לישנא קמא בגמ' בקדירה עצמה ר"ל התבשיל בעין שבקדירה והם המה המחמירין טפי מלישנא בתרא דס"ל דמשערינן נמי במה שבלע קדירה והי"א הנ"ל פסקו לקולא כלישנא בתרא והוצרכו ראיה לפסקם בזה לפסוק לקולא מפני שהוא מנגד למ"ש שם בלישנא קמא וגם למ"ש רבנן לרב אשי אטו התירא בלע איסורא לא בלע ולזה הביא ראיה דמאיזה טעם רצו לפרש הלישנא קמא הא דאמר ובקדירה התבשיל שבתוך הקדירה מבוס דס"ל דבעינן שיהא בעין מה שמצטרפין והביא ראיה מרב אשי דהאי נמי בעין מיקרי. שוב ראיתי בחידושי רשב"א שהאי י"א קאי אאם ראו האיסור בשעת נפילה וראו עכשיו שלא נתמעט או נתמעט אבל לא נתמעט כ"כ בערך ההיתר ואם כן לק"מ דרב אשי מיירי בשלא ראו האיסור בשעת נפילה וא"כ א"א לשער במאי

פרישה

נבילה שנפלה לקדירה כשהיא חיה פירוש החתיכה: (ד) אבל אם נתבשלה כו' עד דשמא נתמעט בשר הנבילה בבישולו ונכנס בעצמות. פי' אע"ג דאין החתיכה נ"נ לרבי' אפרים והרא"ש סגי בשיעור ס' נגד האיסור שנבלע בעצמות והיינו כמו שהיה האיסור מתחילה מ"מ כיון דלא ידעינן כמה היה ושמא נתמעט צריך ס' נגד העצמות: (ה) ומשערין ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו כו' ז"ל הגמרא בפג"ה דף צ"ז ע"ב א"ר חנינא כשהן משערין משערין ברוטב ובקיפה ובחתיכות ובקדירה א"ד בקדירה עצמה וא"ד במאי דבלעה קדירה ואיתא תו התם בדף צ"ח ע"א ההוא כזיתא דתרבא דנפל בדיקולא (פי' קלחת רש"י עכ"ה) דבישרא סבר רב אשי לשעורים במאי דבלע דיקולא א"ל רבנן לרב אשי אטו דהתירא בלע דאיסורא לא בלע עכ"ל הגמ' ופליגי הני רבנן אההוא לישנא דמפרש משערין בקדירה היינו במאי דבלעה הקדירה וטעם פלוגתייהו נ"ל דההוא לישנא ס"ל הואיל וגוף האיסור זורקין לחוץ ואין צריכין לבטל אלא טעם האיסור שפלט אזלינן להקל ומצטרפין אף מה שבלוע בתוך הקדירה עד שיעלה לס' נגד האיסור דמסתמא לא פלט האיסור כ"כ הרבה שיעור כמות שהוא ועוד ט"א שהקדירה בהיתר נחסר לפנינו שהרי קדירה מליאה היתה ונחסרה משא"כ באיסור שלא ידענו אם נחסר או לא לפי שלא ידענו מתי נפל לשם האיסור שאילו היו יודעין היו זורקין אותו מיד לחוץ והנהו רבנן ס"ל דאין מחלקין בין איסור להיתר בהכי ולא משערין לבטל האיסור אלא במה שהוא בעין וכתב שם רש"י וז"ל וכיון דאפליגו לישנא ואיסורא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא ולא משערינן בקדירה עצמה ועיקר הדבר כמות שהוא בא לפנינו משערינן ליה ולא משערינן במאי דבלעה קדירה מן ההיתר והיינו כרבנן דרב אשי: (ו) והרשב"א כתב בת"ה הארוך איכא דפסקי כהאי לישנא דאמר במאי דבלעה קדירה ומשערין

אפי' במאי שהוא עומד ובלוע בתוך דופני הכלי וכדאמרינן התם ההוא כזיתא כו' אמרו ליה רבנן לרב אשי האי דיקולא דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע אלמא דהי לאו דאיסורא בליע הוי משערין בהיתרא דבלעה דיקולא לבטל האיסור הידוע דנפל לדיקולא כאילו התירא דבלע דיקולא בעין בתוך הקדירה ומסתברא דדוקא במין במינו דמדאורייתא חד בתרי בטל אבל מין בשאינו מינו דקיימא לן דכזית בכדי אכילת פרס ואפשר דאפילו עד ששים למאן דאמר טעם כעיקר דאורייתא אין הולכין בו להקל והלכך מסתברא דהלכה למעשה שאין משערין במין ושאינו מינו אלא כמו שבא לפנינו האיסור וההיתר שהוא עכשיו בעין בתוך הקדירה עכ"ל ר"ל שמע מינה מזה דיש סברא לומר דבלעה הקדירה ומשערין נגדה ולא אמרינן דקדירה ישנה אינה בולעת ואם בולעת פורתא הא חוזר ומוליאה וכיון דנשמע מזה דבלעה קדירה ונשאר הבלע בתוכה אלא שתאמר הרי גם איסור בלעה בזה ס"ל להכי י"א דלא אמרו כן בגמרא אלא אמעשה שהיה בראו שנתמעט גם החלב אבל מסתמא דלא ידעינן תולין להקל ואמרינן דהאיסור עתה נפל ולא נתמעט וההיתר הוי ראינו לפנינו שנתמעט ממה שהיה בתחלה הקדירה מלא כשהניחוהו אצל האש. ועד"ר שבזה מיושב מה שהקשיתי שם ועל פי זה יתבארו דברי רבינו מ"ש ומשערין ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו הוא דעת רש"י ושאר פוסקים הסכימו עמו כמ"ש עוד בסמוך ובדרישה. ומ"ש הרשב"א כתב י"א כו' מבואר כמ"ש בסמוך דברי הרשב"א שכ"כ איכא דפסקי כו' והוא מחלק במינו לשאינו מינו. ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק היינו משום דהרא"ש העתיק דברי רש"י משמע דס"ל כרש"י ועד"ר: (ז) י"א שאומדין כמה בלע מן ההיתר בקדירה ומצטרף כו' ככר נתבאר לעיל טעם האומרים ורבינו מבאר דברי הרשב"א דמיירי בלא נודע אם נתמעט האיסור או לא שהרי רבינו איירי בלא נודע שכתב ז"ל אין משערין אותו אלא כמו שבא לפנינו שגם באיסור היה יותר ונתמעט דמשמע בלא נודע וע"ז הביא דברי הרשב"א וטעמו נתבאר כו': (ח) אבל מין בשאינו מינו כזית בכדי אכילת פרס דבר תורה ואפי' טעמו כעיקרו כן צריך לגרוס ולא גרסינן ואפילו כזית של גיד מעיקרו יכ"כ בהדיא הרשב"א בת"ה וס"פ אפי' פחות מכדי א"פ

עד

חדושי הגהות

לא לאיסור ולא להיתר (דרו"פ) ועיין ט"ז א"ק ב': ב שינה הטור לשונו וכתב כשנתבשל לבדה ולא כתב כשנתבשלה מתחילה אפשר דרצה להורות בזה דדוקא היכא דלא ראה האיסור כשהיא חיה אז לא סגי בס' כנגד הבשר לחוד וכדמפרש טעמא דשמא נתמעט הבשר כו' אבל אם ראה האיסור כשהיא חיה אז ודאי סגי בס' כנגד הבשר שראה בעוד שהיתה החתיכה חיה ואין כל זה שייך אלא כשנתבשלה לבדה אבל אם נתבשלה תחלה עם שאר חתיכות איסור או אפי' ראה לאיסור כשהיא היה לא סגי בששים כנגד הבשר דשמא משאר חתיכות איסור נתמעט בשר הנבילה ונכנס בעצמות של חתיכה זו (ב"ח):

לפנינו (ט) [ד] וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק . (י) [ה] כתב בספר המצות שצריך החכם לחקור אם נתנו מים בקדירה אחר שנתנו בה האיסור שאותן המים שנתנו אח"כ אין מצטרפין לבטל האיסור וג"ל שא"צ שאפילו אם הוסיף מים אח"כ אם לא כיון כדי לבטל האיסור מצטרפין [ו] דקי"ל כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותרים במזיד אסורין ואין לחוש ג שמא יבאו לרבות במזיד שאם באנו להוש לזה גם לא נאמין לו מה שאומר שלא ריבה אבל המכוין להרבות אפילו הוא מין במינו והיתר רבה על האיסור שהוא בטל מן התורה אלא שחכמים הצריכו ס' אינו בטל כיון שריבה במזיד וכתב.

וצ"ל ואפילו טעמו כעיקרו אין תולין בו להקל : ומ"ש רבינו וא"א ז"ל לא חילק דעתו לומר שמאחר שפסק סתם דלא משערינן במאי דבלעה קדירה ולא חילק בין מין במינו למין בשאינו מינו משמע דס"ל שאין לחלק ביניהם ולי נראה דרש"י והרא"ש יודו בחילוק שחילק הרשב"א שהרי בהדיא כתבו כיון דאיפליגו ליפשי ואיסורא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא משמע דהיכא דהוי איסורא דרבנן אזלינן לקולא למינקט מיהא כליפשא בתרא ואפי' את"ל דאף באיסורי דרבנן אמרו כן דסבירא להו דלא קי"ל כר' חנינא מדאמרי' לקמן אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע מ"מ לענין הלכה נראין דברי הרשב"א וכ"ש שהרמב"ם מיקל בדבר :

כתב בס"ה שצריך החכם לחקור אם נתנו מים בקדירה אחר שנתנו בה האיסור כו' כ"כ בסמ"ג וסמ"ק ומ"ש רבי' שנ"ל שא"צ שאפילו אם הוסיף מים אח"כ אם לא כיון כדי לבטל האיסור מצטרפין נראה דטענה גדולה הוא וצ"ל דה"ט דס"ה דחיישינן שמא במה שהיה בקדירה תחילה לא היה ס' כנגד האיסור ונעשה הכל חתיכת נבילה וכשירבה עליו היתר צריך ס' כנגד כל מה שבקדירה והשתא נפקא לן טובא בחקירה זו שאם לא יחקור ודאי יתיר אותה כיון שימצא שיש במה שבקדירה ששים כנגד חתיכת האיסור וכשיודע לו שנתנו מים בקדירה אחר שנפל בה האיסור אפשר שכשיסיר שיעור אותם המים מתה שבקדירה לא היה במה שבקדירה ששים כנגד חתיכת האיסור ונעשה כל מה שבקדירה חתיכת נבילה וצריך ס' כנגד הכל ואם אין במים שנתנו אח"כ ס' כנגד כל מה שבקדירה נמצא שהכל אסור אבל אם היה באותם מים ס' כנגד כל מה שבקדירה מודו דמישרא שרי אם נתכם בשוגג כדקי"ל דכל האיסורין שריבה עליהם שוגג מותרים וסמ"ג וסמ"ק לטעמייהו אזלי דבכל האיסורים אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אבל הרבה מן הפוסקים סוברים שלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב דוקא כמו שנתבאר בסי' צ"ב וגם כתבתי דהכי נקיטינן הלכך דברי רבינו עיקר שא"צ לחקור חקירה זו (ג) : אבל המכוין להרבות אפי' הוא מין במינו וכו' דברי רבינו כמעורבבים שבא לחלוק על דברי ס"ה משום דאפילו אם הוסיף מים אח"כ אם לא כיון כדי לבטל האיסור מצטרפין וכתב עוד דברים כדי לבטל ולגמור סתירת דברי ס"ה ואח"כ גמר דין ביטול איסור וכתב אבל המכוון להרבות אפי' הוא מין במינו וכו' ומן הראוי הו"ל לכתוב עכשיו דין זה מתחילתו ועד סופו ועוד שהוה ליה לכתוב בתחילת דין זה אין מבטלין איסור לכתחילה דהכי איתא בריש ביצה (ד :) ומשמע דאיסורא נמי איכא במילתא וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מהמ"א : **ומ"ש** רבי' דקי"ל כל האיסורין שריבה עליהם שוגג מותרים ומזיד אסורים בסמוך יתבאר דהלכה כר' יוסי ור"ש דאמרי הכי (ערלה פ"ג) ובסי' ק"י כתב רבינו דדבר שאינו בטל מחמת חשיבותו שנתערב באחרים ונפל אחד מהם ליס המלח הותרו כולם ופיר"י דוקא נפלה אבל אם הפילה אפי' שוגג אסור אטו מזיד והם דברי התוספות בר"פ התערובות (עד.) ודברי הרא"ש בתשובה ונראה שהם סוברים כר"מ ור' יהודה דקנסי שוגג אטו מזיד בנפלו ונתפעו והוא תימה למה פסקו כמותם נגד ר' יוסי ור"ש וגם על רבינו יש לתמוה למה כתב כאן דקי"ל דשוגג מותר וגם כתב פיר"י דאפילו הפילה שוגג אסור ולא כתב שום חולק עליו ועוד דא"כ לא הל"ל דקי"ל כיון דר"י פליג ביה ועוד דא"ה לא קשיא לסמ"ג מידי דאיכא למימר כר"י ס"ל דקנים שוגג אטו מזיד ושמא י"ל דיש חילוק בין מבטל איסור למפיל אחת מהן ליס דאף ע"ג דמבטל לא קנסינן שוגג במפיל קנסינן : **והא** דאין מבטלין איסור לכתחילה כתב הר"ן בפג"ה גבי זרוע בשילה מן האיל שדעת התוספות שאינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא שרי אבל הרשב"ד כתב דמדאורייתא הוא : ומ"ש רבינו דהמכוון להרבות אפילו הוא מין במינו והיתר רבה על האיסור וכו' אינו בטל כיון שריבה במזיד כ"כ הרשב"א בת"ה והביא ראיה מדגרסינן בפרק הניזקין (נד :) ורמי דר' יהודה אדרבי יהודה בדרבנן כלומר מט"ם דלעיל מינה אמרינן גבי המבשל בשבת כי קניס ר"י שוגג אטו מזיד בדאורייתא אבל בדרבנן לא קניס

הכל אסור אפילו יש עתה ס' בהיתר דדילמא מתחלה היה פחות אלא שנצטמק ובספק דאורייתא אזלינן לחומרא כדפי' אלא ברא"נו שנפל קאמר ולא קשיא דא"כ למה כתב רש"י דלא משערינן במאי דבלעה מן ההיתר לפי שאף האיסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה עכ"ל ומה בכך ס"ם נוכל לשער האיסור שנפל כנגד ההיתר שהיה באותה שעה די"ל דדעת רש"י הכי הוא הניחא אם לא היה האיסור נתמעט היה הדין לשער במאי דנבלע ההיתר בדופני הקדירה כאילו היה בעין בתוך הקדירה שהרי בע"כ הבלוע מן ההיתר הוא ולא מן האיסור כיון שלא נתמעט אבל מאחר שגם האיסור נתמעט מאן לימא לן דעיקר בליעת הקדירה מן ההיתר ודילמא עיקר הבליעה מן האיסור אבל ההיתר עיקרו כלה ואבד מחמת האור הלכך משערי' כמו שהוא בא לפנינו דאם יש עתה ס' בהיתר כנגד שהאיסור שבתוכו לא חיישינן למה שנתמעט מן האיסור מה נפסק דאם מה שנתמעט כלה ואבד מחמת האור פשיטא דמותר ואם ה"א נבלע בדופני הקדירה או אפי' הנימוח עדיין הוא בתבשיל כבר בטל קמא קמא שנימוח שהרי מתחילה היה ג"כ ס' בהיתר כנגד כל האיסור דאם לא היה ס' מתחילה פשיטא דכבר נאסר ושוב אינו חוזר להיתירו אלא היה ס' וקמא קמא שנימוח נתבטל אבל אם אין ס' עתה בהיתר כמו שהוא בא לפנינו ולא יועיל לו צירוף בליעת ההיתר לבטל האיסור אלא האיסור הוא אוסר עכשיו את ההיתר אעפ"י שהיה מתחילה ס' בהיתר בשעה שנפל כנ"ל וקצת ראיה ממה שפי' ב"י בסימן צ' לדברי הרמב"ם בפ"ט גבי כחל דאין משערין אלא כמות שהוא בעת שנתבשל לא כמות שהיה בשעה שנפל עכ"ל ופי' ב"י דכתב כך בכחל וה"ה בשאר איסורים וכדאמרינן בהוא כזיתא דתרבא וכו' דמשערינן כמו שהוא בא לפנינו לא כמו שהיה בשעה שנפל דאלמא דמיירי ברא"נו בשעה שנפל ואפ"ה לא משערינן אלא כמו שהוא עתה בא לפנינו וכך הוא דעת הסמ"ג והרא"ש ורבינו שכתבו דברי רש"י בסתם וכדפי' ועיין במ"ש בסימן צ' ליישב מאי דקשה לפי' ב"י לשם : כתב המרדכי סוף פג"ה דגם כשבשלו איסור בקדירה כגון דג טמא או שרץ או חתיכה נבילה אפילו מלא האיסור והכירו וזרקו לחוץ אפ"ה בעינן שיהא בהיתר ס' כנגד האיסור כולו דהא לא ידיע כמה נמחה מן האיסור ורואין כאילו נמחה כולו ואע"פ שרואה עתה גדול ועב כמו מתחילה מ"מ נמחה ונפלט שומנו וחזר ובלע ונפח מן ההיתר עכ"ל וכ"כ בסה"ת בסימן מ"ח ונראה דדוקא בחתיכת איסור אבל חלב צלול או קרוש ונימוח לגמרי בתבשיל ואף למעלה יכול להסירו בענין שלא ישאר בקדירה כלום ושרי וכבר נתבאר דין זה לעיל בסי' צ"ח : **כתב** בס' המצות וכו' כ"כ סמ"ג לאוין סימן ק"מ דף כ"ב וסמ"ג סימן רי"ג והוא מדברי סה"ת סימן ע"ח ולטעמייהו אזלי דבכל האיסורים אמרינן חתיכה עצמה נ"נ וס"ל נמי דאף בלח בלח חנ"נ ואין חוזר להיתירו כיון שנאסר הלכך אפילו ריבה עליה בשוגג באיסורו עומד אבל רבינו הסיג עליו דאף לטעמייהו דבכל איסורין נ"נ מ"מ בלח בלח כשחזר והוסיף עליו חוזר וניעור להיתירו דלא אמרינן לדידהו אפשר לסוחטו אסור אלא בחתיכה שבלע איסור אבל לא בלח בלח שאינו אלא התערובות והלכך כשהוסיף עליו היתר מצטרפין יחד ומותר ועיין בב"י בסימן צ"ב הביא מחלוקת הפוסקים בדין זה גם בסימן ק"ו כתב חילוק זה בדברי הרשב"א ע"ש ולפע"ד נראה דאע"ג דנהגינן כר"ת ור"י דחנ"נ אף בשאר איסורין דוקא בחתיכה אבל בלח בלח יש להקל בשאר איסורין וע"ל בסי' צ"ב סוף סעיף י"א : **ואין** לחוש שמא כיון להרבות במזיד וכו' כך הוא הלשון בספרי יורה דעה כתיבת יד וכך הובא הלשון בא"ו הארוך כלל כ"ד וה"פ דאין לפרש דעת סה"מ דלכך צריך החכם לחקור אחר נתינת מים דשמא יהא נודע לו אחר החקירה שכיון להרבות מזיד ויאסרנו וקאמר רבינו דהא ודאי אין לנו לחוש לזה ולחקור עליו דאם באנו לחוש לריבה במזיד גם לא נאמין לו מה שאומר שלא ריבה . ומ"ש בספרי הדפוס ואין לחוש שמא יבואו לרבות במזיד וכו' הוא טעות : **ומ"ש** רבינו אבל המכוין להרבות וכו' התרעם ב"י על דבריו אלא שאין זה מן ההשגה שהשיג על סה"מ ולפע"ד שגם זה מן ההשגה והוא דדעת רבינו

דרכי משה

(ב) וצ"ע למה כתב סתם דא"צ לחקור אח"ז דהרי לפי דבריו במקום שחנ"נ כגון בבשר בחלב צריכין לחקירה זו והיה לו לפרש ועוד דלפמ"ש לעיל סימן צ"ב אנו נוהגין בכל איסורים חנ"נ וא"כ אנו צריכין לחקור אחר חקירה זו בכל איסורים לפי דבריו אבל נ"ל דאין דבריו נכונים משום דהא דכתב רבינו דקי"ל כל האיסורים שריבה עליהן בשוגג מותרין קאי

דרישה

עד ס' אסר ר"ת מן התורה משום דטעם כעיקר דאורייתא וכ"פ הרשב"א כמ"ש בסי' שקודם זה ב"י וע"ל סימן ק"ד : (ט) וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק פירוש לא חילק בין שנתערב מין במינו בין מין בשאינו מינו באיסור דאורייתא (ולא משערינן במאי דבלעה קדירה אלא מה שבעין עכ"ה) וכמו שהוכחתי בדרישה ולא כב"י אבל באיסור דרבנן נתבאר בס"ס זה במלק : (י) כתב בספר המצות שצריך לחקור כו' וכן ראיתי בת"ה שחיבר הרשב"א וכן כ"ל מ"ו ושמעתי אומרים דאע"ג דכ"כ הרשב"א ליה לא ס"ל הכי שהרי רבינו כתב בשמו ר"ס ק"ו דאם נאסר הרוטב מחמת מיעוטו ואח"כ ניתוסף עליו היתר שהכל מותר וה"ט דס"ל דאין החתיכה נ"נ אבל הס"ה ס"ל דחנ"נ וכמ"ש ב"י טעמו כאן ולי נראה פשוט דהאי דינא שייך ג"כ להרשב"א דהא דמתיר הרשב"א היינו דוקא כשכולו רוטב דאז רוטב הנאסר תחילה מוזרת ונבללת ברוטב שנתרבה היתר עליה משא"כ כאן דמיירי שהיה בתחילה בקדירה חתיכת בשר ושאר דברים שאינן נבללין ונאסרו מחמת מיעוטן ואח"כ נוסף עליהן מים וכאי חילוק כתב רבינו בשם הרשב"א לקמן בהדיא ר"ס ק"ו : וכתב

פרישה

במאי שבלע דהא יש לחוש דהאיסור נבלע בערך ההיתר וק"ל : [ד] וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק לשון ב"י דעת רבינו שמאחר שפסק סתם לא משערינן במאי דבלעה קדירה ולא חילק בין מין במינו למין בשאינו מינו משמע דס"ל דאין לחלק ביניהן ול"נ דרש"י והרא"ש יודו בחילוק שחילק הרשב"א שהרי בהדיא כתבו כיון דאפליגו ליפשי ואיסורא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא משמע דהיכא דהוי איסורא דרבנן אזלינן לקולא מיהא כליפשא בתרא עכ"ל . ונראה לי לסתור דבריו בתרי טעמי וליישב דברי רבינו דלפי דברי ב"י יצטרך לבאר דברי רש"י במין במינו שהוא דאורייתא ולכן אין מצטרפין מה שבלעה הקדרה אלא כשיש ס' בעין וזה אינו דהא רש"י סובר דמין במינו בהלף לא בטל גם אם נפרש דברי רש"י דמיירי בשאינו מינו יש ג"כ לה שות למה כתב ואיסורא דאורייתא הוא הא רש"י סובר דמין בשאינו מינו בששים דרבנן וכמ"ש רבינו בשמו בסימן כ"ט א"כ נ"ל דמ"ש רש"י ואיסורא דאורייתא הוא לא קאי אשיעור דאורייתא אלא קאי אאיסור דאורייתא ר"ל הואיל והאיסור שנתערב דאורייתא אף ע"פ שהשיעור דרבנן דמין בשאינו מינו בס' דרבנן אפ"ה אזלינן לחומרא ואין מצטרפין אלא מה שבעין כמאן שלדעת רש"י ל"ש בין שיעור דרבנן לשיעור דאורייתא אזלינן לחומרא וממילא נשמע לדברי הרא"ש בקאי בשיטת רב"י ס"ל גם כן דל"ש בין שיעור דרבנן לשיעור דאורייתא דהואיל והאיסור שנתערב דאורייתא אזלינן לחומרא והוא מבאר לשיטתו דאף במין במינו אזלינן להחמיר כמו שאוכיח עוד בסמוך שמפרש כן הא ליבנא דאמרי רבנן לרב אשי. גם הרי"ף השמיט הכי תרי ליבני. וכמ"ש הר"ן. ואע"פ שבדברי הר"ן כתוב וז"ל וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא הביא לבוצות הללו כ"ל שצריך להגיה שהוא לא הביא כו' וכ"ל ב"י בהדיא על דברי הרי"ף שלא הביא וכן יש להוכיח עוד מלשון הר"ן שהביא דברי הרי"ף בזה הלשון א"ר חנינא כשמשערין משערין ברוטב ובקיפה קיפה דק המתאסף של בשר ותבלין בשולי קדירה וכתב עליו וגרסינן הו עלה בגמרא ובקדירה אמרי לה כו' עכ"ל הר"ן ומדכתב וגרסינן הו עלה משמע שאין זה דברי הרי"ף והא דהשמיטה הרי"ף מבוס דלא ס"ל הלכתא כוותיהו וסמך בפסק הלכה על הא דאמרי ליה רבנן לרב אשי והא דכתב כאן ובקדירה הוא כמו שמפרש הר"ן כמ"ש דמיירי בתבשיל. ובההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא שהביא הרי"ף להלכה כתב הר"ן רש"י פירש דיקולא קלתא הוכרח לפרש כן שהוא סובר מין במינו בהלף לא בטל והלב בהדי בשר מין במינו הוא הלכך מפרש דלא מבטל לה רב אשי אלא בקדירה דאיכא מים ורוטב שאינן מינו ומבטלו דאמרינן סלק את מינו כמו שאינו אבל פירוש דיקולא בכל מקום כל ועל בנעשה מהרויות של דקל קורין אותו על שמו ולפיכך נראה דההוא דיקולא דהכה נמי היינו סל במלחו בו בשר ונפל כזיתא דתרבא ומין במינו נמי בטל עכ"ל הר"ן נמצא שהרי"ף שהביא מעשה זה להלכה איירי במין במינו ומסיק עליה אמרו ליה רבנן כו' משמע בהדיא דאף במין במינו סובר הרי"ף שאין מצטרפין אלא מה שהוא בעין לא מה שבלוע בקדירה גם הרא"ש הביא ההוא מעשה דדיקולא כהם ולא הביא גם פי' רב"י משמע שגם הוא מפרשו כפשוטו שפירושו ס"ל וקאי אמליחה ואף בהוא מין במינו אפ"ה לא מצטרפין אלא מה שהוא בעין רק רש"י שהוכרח לפרשו קלתא היינו נפי שיטתו דס"ל מין במינו בהלף לא בטל אבל בזה שוין רש"י והרי"ף והרא"ש דל"ש בין ביעור דאורייתא לביעור דרבנן באין מצטרפין אלא מה שבעין ולכן נראה לי לפסוק הלכתא כוותייהו ודלא כמ"ש ב"י שנראה לו לפסוק הלכה כרשב"א גם מ"ש רבינו וא"א הרא"ש לא חילק יפה כיון ודו"ק : [ה] כתב בספר המצות כו' ונראה לי שה"ל שאפילו אם הוסיף כו' ז"ל מ"ו ומ"מ אנו נוהגין כס"ה וכן דעת הבעלים דגבי לח בלח אפילו נתרבה בשוגג אסור וכתב ב"י ז"ל אבל דעת הסמ"ג דס"ל דהחתיכה עצ"כ נמצא שכל מה שהיה בקדירה תחילה שנא היה בו ששים נגד האיסור נ"נ וצריך ששים נגד כולה וכאן מיירי מ"ש דקי"ל כל איסורין שריבה עליהן שוגג מותרין עליהן ששים נגד כולה עכ"ל ב"י ע"ש אבל ק"ל פשיטא דמותר בשריבה ס' נגד כולה וצ"ל דס"ל נקנוס שוגג אטו מזיד אבל לעד"נ דהסמ"ג מיקי להא דאם ריבה בשוגג מותר באיסור יבש דבש לא שייך למימר חנ"נ ודוק וכ"ל בהג"ה ב"ד והביאה ב"י בדף נ"ח סוף ע"ב בד"ה כתוב בהגהות : [ו] דקי"ל כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותרין. ב"י הקשה הא לקמן בסימן ק"י כתב בשם ר"י דאפילו הפילו שוגג אסור כו' (וע"ש התירוץ דיש חילוק

חדושי הגהות

ג הב"ח כתב שט"ס יש כאן וכצ"ל ואין לחוש שמא כיון להרבות במזיד וכ"כ כנה"ג בשם הרש"ל : הב"ח

(יא) וכתב הרמב"ם דווקא למבטל עצמו אם הוא שלו קנסינן לאוסרו עליה או למי שכיון לבטלו בשבילו אבל לאחריני שרי (יב)[ז] וכתב הרשב"א אבל דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן כגון גבינה של

רבינו הויאה אם יש לג היתר אף אם כיון להרבות במזיד היה ראוי לחכם לחקור ולומר לשואל הודיעני אם הרבית במים במזיד לאחר שנפל שם האיסור כי יש לג היתר להרבות במזיד דהשתא למה לא נאמין לו אם אומר שלא ריבה במזיד אבל כיון שאין לג היתר אם ריבה במזיד וא"כ אם יחקור החכם ויאמר לשואל הודיעני אם הרבית מים במזיד דכיון דאסור לעשות כן התבשיל הוא אסיר ואם הוא בשוגג הוא מותר השתא ודאי לא נאמין לו מה שאומר שלא ריבה דירא לומר שריבה מזיד ועבר על איסור דאסור להרבות במזיד ולפיכך מסיים רבי' בהשגתו אבל המכוון להרבות וכו' לומר דכיון דאין שום לג היתר להרבות במזיד אפילו מין במינו וההיתר רבה על האיסור דבטל מדאורייתא וא"צ ס' אלא מדרבנן א"כ אין לנו לחוש ולחקור עליו דלא נאמין לו מה שאומר שלא ריבה ולכן מסיים עוד בדברי הרמב"ם דלמבטל עצמו וכו' אין היתר ואפילו באיסור שאין עיקרו אלא מדבריהם וגם נפל מעצמו ונתערב בהיתר אסור להוסיף עליו במזיד ואם עבר והוסיף במזיד אסור לדעת הרא"ש דלא כהרשב"א א"כ אין לחכם לחקור אחר זה כיון שאין שום לג היתר לשום איסור אם הוסיף והרבה במזיד ולא נאמין לו מה שאומר שלא ריבה מיהו אין השגת רבינו מכרחת לסתור דעת סה"מ דאיכא למימר דאם לא יחקור החכם אחר זה יבואו לרבות במזיד דכיון שהחכם יתיר להם בסתם אם יש בקדירה ס' ולא יחקור יאמרו שמותר להוסיף במזיד ואין בזה איסור אבל כשהחכם יחקור אחר זה הנה יודעים שיש איסור בדבר ולא ירבו עוד במזיד גם עכשיו אינן רשעים לומר שלא ריבה אם ריבה במזיד אלא יודה ויאמר סבור הייתי שמותר להרבות. ועי"ל דס"ל לספר המצות דהא דקי"ל דכל האיסורין שבתורה שריבה עליהן בשוגג מותרין במזיד אסורין איתא בירושלמי דתרומות אהא דתנן בתרומות סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וכו' דמיירי בדבר יבש והלכך בשוגג מותר אבל בדבר לח שיש בו נתינת טעם דהכ"ל ואפילו נתרבה בשוגג אסור והכי נקטינן בספר המצות דלא אמרינן בשוגג מותר אלא דוקא בדבר יבש וכך פסק מהרא"י בהגה"ת ש"ד סימן ל"ט והכי נהוג: הקשה ב"י מהא דקי"ל בשוגג מותרין במזיד אסורין דהיינו כרבי יוסי ור"ש דפ' הנזקין ובסי' ק"י כתב רבינו ע"ש פר"י דוקא נפלה אבל הפילה אפילו שוגג אסור אטו מזיד והיינו כר"מ ור' יהודה דפליגי אר' יוסי ור"ש ושמא י"ל דיש חילוק בין מבטל איסור למפיל אחד מהן ליס דאע"ג דבמבטל לא קנסינן שוגג במפיל קנסינן עכ"ל ורצונו לומר דבנפל דתלינן למימר האיסור נאבד מן העולם יבא להקל ולהפילו ולתלות ולומר דמסתמא האיסור הוא דנפל. אבל במבטל שהאיסור נשאר שם לא חיישינן שיבא לבטלו במזיד ומ"ה בנפלו ונתפלעו שהאיסור נשאר שם לא חיישינן ולא קנסינן שוגג אטו מזיד. ועוד י"ל דבמבטל דאסור מן התורה לבטל במזיד כמ"ש הרשב"א ע"ש הראב"ד דמדהתירה התורה בזרוע בשילה לבטל האיסור לכתחילה וקרינן ליה חידוש מכל דבכלל התורה אסור לבטל עיין עליו בית רביעי שער שלישי וכ"כ הר"ן משמו ומשם הרמב"ם בפג"ה אין להחזיקו ברשע לבטל במזיד לעבור איסור דאורייתא ולא קנסו שוגג אטו מזיד. אבל בסימן ק"י דהתערובות בטל ברוב מדאורייתא אלא דחכמים החמירו בדברים חשובים החמירו ג"כ לקנוס שוגג אטו מזיד דאם נתיר בשוגג יבא להפיל גם במזיד כיון דאינו אלא איסור דרבנן. מיהו התוס' גבי זרוע בשילה כתבו דאין איסור לבטל איסור בהיתר במזיד אלא מדרבנן וצריך ליישב כמ"ש תחילה ובא"ו הארוך כלל כ"ד תירץ דדברי רבינו שבכאן איירי שבטל בשוגג קודם שנודע התערובות הלכך לא קנסו שוגג אטו מזיד ובסימן ק"י איירי במפיל לאחר שנודע התערובות וכו': **וכתב** הרמב"ם דוקא למבטל עצמו וכו' כתב א"ו הארוך דוקא אסור לו למכרו לאחר אע"פ שקודם הביטול היה מותר למכור האיסור לנכרים מ"מ עכשיו שמכרו לישראל לאכילה הוא נהנה בתוספת זה להתירו אף לאכילה אלא צריך ליתנו לאחר בחנם שאז לא נהנה ממעשיו הרעים עכ"ל וי"ל דאם כיון מתחילה לבטל כדי לתת לאחר בחנם אסור ליתנו לו אלא דוקא לאחריני שלא היה דעתו עליו מתחילה: **וכתב** הרשב"א אבל דבר וכו' תימה שהרי בת"ה הקצר כתב להדיא דגבינה שיש לו עיקר מן התורה שאסרו משום תערובת חלב טמא ושומנו של גיד שאסרו משום גיד אין מערבין אותו בהיתר וכו' ע"ש בית ד' שער שלישי ובארוך שם לא כתב דגבינה אין להם עיקר מן התורה אלא לסברת י"א וכן בקצר בית ד' שער א' שכתב דגבינה אין לו עיקר מן התורה מקרי אינו אלא לגדולי המורים שהזכיר שם על סברת הרשב"א עצמו הוא דיש לו עיקר מן התורה ותו קשה דשמנו של גיד שהוא אסור משום לתא דגיד או משום לתא דחלב דהוי דאורייתא לד"ה יש לו עיקר מן התורה מקרי כמבואר בת"ה הארוך בית ד' שער א' לכן נראה דט"ס הוא בדברי הרשב"א שהעתיק רבינו וכצ"ל אבל דבר שעיקר איסורו אינו מדרבנן אלא מן התורה

קניס ומש"ה רמינן מדידיה לדידיה דתניא נפלו ונתפלעו א' שוגג וא' מזיד לא יעלו דברי ר"מ ור' יהודה ר' יוסי ור"ש א' בשוגג יעלו במזיד לא יעלו והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטיל ורבנן הוא דגזור וקא קניס ר' יהודה שוגג אטו מזיד ואנן קי"ל כר' יוסי ור"ש מ"מ כולהו מודו דאם נפל במזיד קנסי' ליה ואסור. ודע שהרמב"ם לא חילק בפירוש בין שוגג למזיד ואעפ"כ יש ללמוד מדבריו שהוא מחלק ביניהם שהרי כתב בלשון הזה אסור לבטל איסור של תורה לכתחילה ואם ביטל הרי זה מותר ואף על פי כן אסרו אותו חכמים משום קנסא עד כאן לשונו ודבר ברור הוא דלא שייך קנסא בעושה בשוגג: **ומכלל** דברים אלו אתה למד דאפילו באיסורים שהחמירו חכמים שלא להתבטל לעולם אם עבר וגרם להם ביטול במזיד אסור כיצד הרי שנתערבה חתיכה נבילה הראויה להתכבד בתוך חתיכות של שחוטה או בריה כגיד הנשה בתוך הגידין ועמד וחתכן כדי לבטל חשיבותן ויתבטלו כשאר האיסורין אם עשה כן במזיד אסור אבל בשוגג מותר דהא הכיא דנפלו ונתפלעו בכהאי גוונא היא וכדפירש"י נפלו ונתפלעו אגוזי פרך אין בטלין אפי' באלף מפני חשיבותן נתפלעו האגוזים של ערלה ואח"כ נפלו לתוך של היתר יעלו נפלו תחילה ואח"כ נתפלעו אחד שפלען שוגג וכו' וכ"ש הרשב"א ז"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם דדוקא למבטל עצמו קנסינן לאסרי' וכו' או למי שכיון לבטלו בשבילו אין זה מלשון הרמב"ם עצמו שהרי בפרק ט"ו מהמ"א כתב כלשון הזה יראה לי שכיון שהוא קנסא אין אוסרין תערובות זו אלא על זה העובר שבטל האיסור אבל לאחרים הכל מותר ע"כ ולא הזכיר שאסור למי שנתבטל בשבילו וגם הרא"ש בפג"ה כתב דברי הרמב"ם ולא הזכיר כן וכ"ל שלא כתב רבינו כן בשמו אלא לפי שמצא להרשב"א שכתב וז"ל וכי אסרינן ליה במבטלו לכתחילה דוקא למי שעבר וביטל וכן למי שנתבטל בעבורו כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים אבל לשאר כל אדם מותר דקנסא בלחוד הוא דקנסינן וכ"כ הרמב"ם וכ"כ הראב"ד ז"ל עכ"ל ואעפ"י שהרמב"ם בפט"ו מהמ"א לא כתב דאסור למי שנתבטל בשבילו מ"מ משמע ליה להרשב"א דממילא משמע דכיון דטעמא דקנסא כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים ויבא לעשות כן פעם אחרת אם אתה מתירו למי שנתבטל בשבילו איכא למיחש שמא יעשה כן פעם אחרת ואע"ג דקי"ל (ב"מ ה:) אין אדם חוטא ולא לו וא"כ לא הוה ליה למיחש להכי איכא למימר דשאני הכא דלא משמע להו לאינשי דאיכא איסורא במילתא הילכך חיישינן א"כ דאי שרית למי שנתבטל בשבילו חיישינן דילמא אתי למימר לנכרי או לעבד שיבטלנו הילכך קנסינן ליה ומדברי רבינו משמע דלא אסרינן למבטל עצמו אא"כ הוא שלו או שנתכוון לבטלו בשביל עצמו אבל אם לא היה שלו וגם לא נתכוון בשביל עצמו שרי לדידיה דכיון דלא שרינן למי שנתכוון בשבילו וגם לא היה שלו לא אהנו מעשיו הרעים קרינן ביה (ג): **כתב** הרמב"ם בפט"ו מהמ"א אסור לבטל איסורים של תורה לכתחילה ואם בטל הרי זה מותר ואעפ"כ קנסו אותו חכמים ואסרו הכל אבל באיסור של דבריהם מבטלין האיסור לכתחילה כיצד חלב שנפל לקדירה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדירה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם וכן כל כיוצא בזה עכ"ל וטעמו מדאמרי' בריש בילה (ד:) גבי עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מבטל איסור ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין וכתב בהגמיי' וכן הורה רבינו שמחה על מי חלב שנפלו לתבשיל של בשר וצוה להוסיף מים עד שיתבטלו מי חלב דמי חלב דרבנן מיהו בפרק כל שעה (ל.) פי' ר"י גבי קדירות בפסח דהא דמבטלין לכתחילה איסור דרבנן ה"מ בדבר שאין לו שורש מן התורה כגון מוקצה וכן פי' ראבי"ה ע"כ וכתב בהגמ"ר פכ"ה דמלי' הרמב"ם יש לדקדק דס"ל כדברי התוספות מדנקט בשר עוף בחלב ולא נקט חצי שיעור דבשניהם איכא פלוגתא ואין דומה לחלק בין פלוגתא דאמוראי לפלוגתא דתנאי ואי משום הלכתא נקט הכי מ"מ הו"ל הא רבותא טפי דנשמע מינה דאפי' באיסור דרבנן שיש לו שורש דאורייתא מבטלין לכתחילה עכ"ל. ול"נ דאפילו אם נפרש כן בדברי הרמב"ם מ"מ אינו כדעת התוספות ממש דהא בשר עוף בחלב לדברי התוספות חשיב יש לו שורש מן התורה כיון דאיכא בשר דאסור בחלב מדאורייתא ולא דמי למוקצה שאין לו עיקר בדאורייתא כלל וכ"כ בהדיא בפ"ק דבילה (שם) דתרומה כיון דאיכא שום דבר דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר אפי' במקום שאינו אלא דרבנן כגון בשאר פירות אין מבטלין וכתבו הגהות מיימון בפט"ו מהמ"א דיין נסך שלא נאסר אלא ע"י כח הנכרי אינו אוסר אלא בס' ואין מבטלין אותו לכתחילה דהוי כאילו יש לו עיקר מן התורה כיון דכתיב (דברים לב) ישתו יין נסיכם: **ומ"ש** רבינו בזה בשם הרשב"א הנה בת"ה הארוך כתב ומיהו באיסורין שעיקרן מדרבנן כבישולי נכרים וכיוצא בה אם

דרכי משה

קאי אבל איסורין אפילו בבשר וחלב אע"ג דלכ"ע חנ"נ ס"ל דאפ"ה אם ריבה שוגג אע"ג דאין ס' לבטל כל הקדירה אפ"ה שרו דמצרף כל ההיתר יחד לבטל האיסור הראשון שנפל הואיל ונתרבה בשוגג והא דאמרינן חנ"נ היינו אם ערבו במזיד דאז אמרינן חנ"נ ובעינן ס' נגד כל האיסור ואם לאו לכ"ע אסור אף לאחרים דלא מתכוין לבטל בגינייהו אלא לדידיה או למי שמכוין לבטלו בשבילו אפילו בלא חנ"נ אסור כדלקמן או איכא למימר דאף אם נתערב בשוגג איכא למימר חנ"נ ואע"ג דקי"ל כל איסורים שריבה עליהם שוגג מותרין היינו דוקא היכא דלא נודע התערובות קודם שריבה אבל לאחר שנודע התערובות לא מהני מה שריבה אח"כ ולכן אמרינן חנ"נ וזה התירוץ נכון וכ"כ באו"ה כלל ל"ו הא דמצטרף אם ריבה בשוגג היינו אם לא נודע בנתיים אבל אם נודע בנתיים אינו מצטרף ולכן צריך החכם לחקור אחריו עכ"ל ואין להקשות לפי דברי דא"כ למה כתב רבינו דא"צ לשאול הלא צריך לשאול שמא נודע בנתיים ראז לא מהני מה שנתרבה י"ל דס"ל דילמא לא חיישינן דמסתמא אילו היה נודע בנתיים מיד היה בא לחכם לשאול מה דינו והארוך שכתב דמטעם זו צריכין לשאול פ' כסמ"ג שצריך לשאול וכדי לתרץ דברי הסמ"ג שלא יקשה עליו הא דקי"ל כל האיסורין שנתרבו שוגג מותרין לכן חילק בין נודע בנתיים ולא נודע ובזה מתורצים דברי הספר המצות בלא תירוצו של ב"י ועוד נראה דאפשר דהטור מחלק בין הא דאמרינן חלב נעשה נבלה להא דאמרינן כל איסורין שריבה עליהם כו' במו שמחלק בתשובות הרשב"א סימן תצ"ה שכתב דוקא אם נתערב לח בלח או יבש ביבש אמרינן דאם ריבה עליהם שוגג כו' אבל כל שאסור משום בלוע כגון איסור שנפל על החתיכה ויש בה בנ"ט ואח"כ נתרבה ההיתר לבטל אינו מועיל דאמרי' חנ"נ ואפשר לסוחטו אסור עכ"ל וכן היה נ"ל ליישב דברי הטור דכתב סתם דקי"ל כל איסורין שרבה עליהן מותרין משמע אף בבשר בחלב דלכ"ע חנ"נ גם כי לא ראיתי מרבותי מימי ששאלו אחר חקירה זו אע"ג דאנו נוהגין בכל איסורין חנ"נ אמנם בהגש"ד מ"אתי בשם מהרא"י ז"ל דוקא בדבר יבש יש לנהוג הכי דאם נתרבה ההיתר מותר אבל לא בדבר לח דקי"ל חנ"נ עכ"ל ומשמע דכ"מ דאמרינן חנ"נ צריכים לשאול אחר החקירה זו והוא כדעת ב"י ותימא דלא נהיגי לחקור בדבר זה וצ"ל דאע"ג דמחמירים אם נודע שנתרבו ההיתר מ"מ לא מחמירין לחקור אחר זאת וע"ל סימן צ"ב באיזה דבר אמרינן חנ"נ: (ג) וכתב באו"ה כלל כ"ד

דרישה

חילוק במבטל איסור למפיל אחת מהן לתוך הים דבמבטל לא קנסינן ובמפיל קנסינן. והטעם דבמבטל שהוכל האיסור בעצמו לא גזרינן שוגג אטו מזיד משא"כ במפיל שמשליך האיסור למוץ שהרי אנו מתירין בנפל אחד מהן כאילו נפל משם האיסור בודאי וכן יש לחלק לקמן סי' ק"א ג"כ שלא תקשה קושיא זו ע"ש עכ"ה) ועיין בד"מ שהאריך בדבר ואם נפרש שריבה עליהן קודם שנודע האיסור אזי לק"מ כי כן כתב שם בהדיא הרא"ש דבכה"ג גם ר"י סבר דמותר אלא שלשון הטור לא משמע כן שכתב ואין לחוש כן שמא יכוין לרבות במזיד וגם מדכתב דוקא במזיד אסורין ש"מ דבכה"ג בשוגג מותר והיינו בנודע מיהו נ"ל בדוחק ולומר ע"כ נ"ל טעם למה כשנוסף אחר שנודע אסור אפילו בשוגג לסברת רבינו דלא אמרינן ספנ"ג אלא ה"ט דקנסינן ליה דהו"ל לבער התבשיל מיד שנודע לו התערובות פן יבא לידי מכשול ויש בו צד מזיד והוי קרוי כמן מזיד דאל"כ קשה מדמחלק בין שוגג למזיד נחלק בין שוגג לשוגג בין קודם שנודע לאחר שנודע וק"ל אבל אין להוכיח דא"כ מאי פריך רבינו אסמ"ג דלמא הוא מיירי בשוגג ונודע דזה אינו קושיא דס"ס בכל ענין מיירי: (שאלה ותשובה וז"ל השואל ילמדנו מ"ש ר"י בעל הטורים בסי' צ"ט וז"ל): [ז] וכתב הרשב"א אבל דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן כגון גבינה של נכרי ושומנו של גיד אין מערבין אותו בהיתר כדי לבטלו כו' עד אם נפל מעצמו בהיתר אעפ"י שאין בהיתר כדי לבטלו מותר

פרישה

(יא) וכתב הרמב"ם דוקא למבטל עצמו אם הוא שלו או למי שכיון לבטל בשבילו קנסינן (וכתב רמ"א ואסור למוכרו לישראל דא"כ הוי נהנה ממה שבטלו או"ה כלל כ"ד עכ"ה) כתב ב"י ואף ע"פ שהרמב"ם בפט"ו מהמ"א לא כתב דאסור למי שנתבטל בשבילו (רבינו תפס דברי הרשב"א שביאר דברי הרמב"ם כן) ומשמע ליה להרשב"א דממילא משמע דכיון דטעמא דקנסו כדי שלא יהנו מעשיו הרעים ויבא לעשות כן בפעם אחרת אם אתה מתירו למי שנתבטל בשבילו איכא למיחש שמא יעשה כן פעם אחרת ואע"ג דקי"ל אין אדם חוטא ולא לו וא"כ לא הו"ל למיחש להכי איכא למימר דשאני הכא דלא משמע להו לאינשי דאיכא איסורא במילתא הילכך חיישינן א"כ אי שרית למי שנתבטל בשבילו חיישינן דלמא אתי למימר לעכו"ם או לעבד שיבטלנו הילכך קנסינן ליה ומדברי רבינו משמע דלא אסרינן למבטל עצמו אא"כ הוא שלו או שנתכוון לבטל בשביל עצמו אבל אם לא היה שלו וגם לא נתכוון לבטל בשביל עצמו שרי לדידיה דכיון דלא שרינן למי שנתכוון בשבילו וגם לא היה שלו לא אהני מעשיו הרעים קרינן ביה עכ"ל ב"י והא דכתב רבינו בסימן ק"א ח"ל אבל במזיד שכיון לבטלם אסור למי שכיון לבטלו ע"כ ולמה לא כתב גם כן שאם הוא עצמו בטלו נראה דא"צ להשמיענו דכ"ש הוא וק"ל: (יב) וכתב הרשב"א אבל דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן כגון גבינה של נכרים ושמנו כו' בת"ה הקצר בבית

אם נפלה לפחות מס' מרבה עליה לכתחלה ומבטלה דגרסינן בפ"ק דו"ט עלים שנשרו מן הדקל וכו' והא קא מבטל איסור לכתחלה וכו' ומשני ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ודוקא בשנפל האיסור לתוך ההיתר ואין בהיתר כדי לבטלו כי ההיא דעלים שנפלו לתוך התנור אבל ליטול איסור דרבנן ולערבו תוך היתר מרובה כדי לבטלו לא ואפי' להוסיף על ההיתר כדי לבטלו לא אמרו אלא באיסורין שעיקרן של דבריהם בלבד וכמו שאמרנו ויש מי שאומר דאיסורין דרבנן שאין להם עיקר מדאורייתא כבישולי נכרים וגבינתם שאין להם עיקר מדאורייתא אלא משום גזרה בלבד ותרומת ח"ל וחלת ח"ל מערבין אותו לכתחילה בידים בתוך רוב של

של נכרים ושמנו של גיד אין מערבין אותו בהיתר כדי לבטלו עבר וערבו בהיתר כדי לבטלו בשוגג מותר במזיד אסור נפל מעצמו בהיתר אע"פ שאין בהיתר כדי לבטלו מותר להוסיף בהיתר כדי להכשירו

התורה כגון גבינה וכו': **כתב** ב"י ויש לתמוה א' רבינו שכתב בשם הרשב"א דדבר שעיקרו מדרבנן שנתערב בהיתר מוסיף עליו ומבטלו ומאחר שאף על פי שהוא סבור כן כתב שיש לחוש לדברי האוסרים לא הו"ל לרבינו לכתוב בשמו סתם להיתר עד כאן לשונו ולא דק דהרי הרשב"א אינו מחלק בין איסור שעיקרו מן התורה לעיקרו מדבריהם אלא לענין בטול ברוב לכתחלה ועל זה כתב דיש לחוש לדברי האוסרים אבל בנפל להיתר מעצמו מותר להוסיף באיסורים של דבריהם אפילו יש להם עיקר מן התורה ומכ"ש בשאין להם עיקר מה"ת ואף למאי שהגהתי בדברי הרשב"א ל"ק ולא מידי שלא כתב להוסיף אלא היכא שנפל

דרישה

להוסיף בהיתר כו' כדמוכח בעלים שנשרו כו' עכ"ל והב"י הביא דברי הרשב"א בארוכות מת"ה הארוך ע"ש ואח"כ כתב הב"י ויש לתמוה על רבינו שכתב בשם הרשב"א דדבר שעיקרו מדרבנן שנתערב בהיתר מוסיף עליו ומבטלו ומאחר שאע"פ שהוא סובר כן כתב שיש לחוש לדברי האוסרין לא הו"ל לרבינו לכתוב בשמו סתם להיתר עכ"ל ויש לי לתמוה על הב"י שהבין מ"ש הרשב"א וי"א דלא אמרו שמערבין לכתחלה אלא בתרומה וחלת חוץ לארץ אבל לא בשאר איסורין ר"ל בשאר איסורין אפילו להוסיף אסור ואח"כ כתב על הטור ויש לתמוה כו' מי דוחק אותו לפשט זה דלמא הוי פירושו כפשוטו אבל לא בשאר איסורין ר"ל דלכתחלה אסור לבטלו אבל להוסיף מותר ואם כן מ"ש הרשב"א ויש לחוש קאי אמ"ש י"א שאסור לכתחלה לבטלו וע"כ צריך לפרש כן לפי מ"ש הטור בשם הרשב"א דבר שעיקרו מדרבנן אין מערבין אותו לכתחלה והרשב"א כתב שמותר לערבו אלא ע"כ שהטור כתב דעתו לפי מ"ש הרשב"א ויש לחוש ואפ"ה כתב הטור בשמו שמותר להוסיף משמע בהדיא שאף לפי מ"ש ויש לחוש מותר להוסיף ה"ל וכמ"ש . ואדרבה יש לתמוה על הטור שכתב בשם הרשב"א דדבר שעיקרו מדרבנן כו' מותר להוסיף כו' משמע מדבריו דדבר שאסור מדרבנן ועיקרו דאורייתא אסור להוסיף והרשב"א כתב שמותר להוסיף . (תשובה) אף שלכאורה יפה דקדק מכ"ת וגם לשון ת"ה הקצר סייעתא והוא היה הטעם של ר"י בעל הטורים כמו שאכתוב מכל מקום ב"י שפיר דייק מלשון ת"ה הארוך וביד רבינו לא היה ת"ה הארוך כמו שידוע שכ"כ עליו הב"י כמה פעמים בי"ד שמוכרח לומר כן שלא היה בידו ת"ה הארוך כי אם הקצר והוא הוא שגרם והסיבה שנתפס כמה פעמים במ"ש בשם הרשב"א וגם זה אחד מהן (ומעתיק לשון ת"ה הארוך שהביאו ב"י למען יובן הביאור בנקל . וז"ל ואיכו באיסורין שעיקרן מדרבנן כבישולי נכרים וכיוצא בה אם נפלה לפחות מס' מרבה עליה לכתחלה ומבטלה דגרסינן בפ"ק די"ט עלים שנשרו מן הדקל כו' והא קא מבטל איסור לכתחלה וכו' ומשני ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ודוקא בשנפל האיסור לתוך ההיתר ואין בהיתר כדי לבטלו כי ההיא דעלים שנפלו לתוך התנור אבל ליטול איסור דרבנן ולערבו תוך היתר מרובה כדי לבטלו לא ואפילו על ההיתר כדי לבטלו לא אמרו אלא באיסורין שעיקרן של דבריהן בלבד וכמו שאמרו ויש מי שאומר דאיסורין דרבנן שאין להם עיקר מדאורייתא כבישולי נכרים וגבינתם שאין להם עיקר מדאורייתא אלא משום גזירה בלבד ותרומת ח"ל וחלת ח"ל מערבין אותה לכתחלה בידים בתוך רוב של היתר ואוכלין אותה ויש לו קצת על מה שיסמוך מדאמרינן בפרק עד כמה תרומת ח"ל מבטלה ברוב . ויש מי שאומר שאין מקילין כן לבטל איסור לכתחלה אפילו באיסורין של דבריהם שאין להם עיקר בדאורייתא ובתרומת ח"ל הוא שהקילו יותר משאר איסורין וכ"כ הרמב"ן כו' . נמצאו שלשה דינים בביטול האיסורין שאחד איסור תורה אפילו שיעורו דרבנן אע"פ שנפל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו וא"צ לומר שאין מערבין אותו בידים כדי לבטלו עבר וביטל או שרבה עליו אם בשוגג מותר ואם במזיד אסור למי שנתבטל בעבורו איסור של דבריהם שיש לו עיקר בדאורייתא אין מערבין אותו בידים כדי לבטלו ואם עשה כן מזיד אסור אבל אם נפל מעצמו ואין בהיתר כדי לבטלו מרבה עליה ומבטלו . איסור של דבריהם שאין לו עיקר בדאורייתא כתרומה וחלת ח"ל מערבין ומבטלין אותה ברוב לכתחלה וי"א שלא אמרו כן אלא בתרומת וחלת ח"ל אבל לא בשאר איסורין ויש לחוש לדבריהם ע"כ עכ"ה.) כי המדקדק יפה יפה בדברי ת"ה הארוך אשר הביא ב"י ימצא מוכרח כי דעת י"א המחמירים ה"ל דאפילו בדבר שאין לו עיקר מן התורה כלל אסור גם כן אפילו לגרום הביטול ע"י תוספת היתר דאל"כ קשה מה אריכות הלשון דת"ה הארוך שלא לצורך שכתב ויש מי שאומר שאין מקילין כן לבטל איסור לכתחלה אפילו באיסורין של דבריהן שאין להם עיקר מן התורה ובתרומת ח"ל כו' דלא הל"ל אלא והאוסרין הנ"ל ס"ל דבתרומת ח"ל הוא שהקילו יותר כו' ועוד יש לדקדק על מ"ש ויש מי שאומר בלשון יחיד ומתחלה התחיל לחלק וכתב דבריו במוחלט דבאיסור דרבנן שאין לו עיקר מבטלין גם משמע כן מדכתב לפני זה ויש מי שאומר דאיסורין דרבנן כו' מערבין אותה לכתחלה כו' משמע שאותן המקילין הם המועטין אבל המחמירין הם המרובים . ועוד יש לדקדק במ"ש ויש מי שאומר שאין מקילין כן לבטל איסור לכתחלה כו' דהל"ל שאין מקילין לערב אותו לכתחלה כלשון שכתב לפני זה שיש מקילין לערב אותו אפילו בידים לכתחלה והל"ל דבר והיפוכו שיש מי שאוסרין אותו לערב כי חילוק גדול יש בדקדוק הלשון בין עירוב לביטול דעירוב ר"ל מה שנוטלין האיסור כאשר הוא בעינו ומערבין אותו ברוב היתר שיעור כדי לבטלו וביטול שייך לומר כאשר כבר האיסור אינו בעין אלא מעורב בתוך ההיתר רק שאין בו שיעור כדי לבטל האיסור וזה בא להוסיף היתר עליו לבטלו לכן דייק בת"ה הארוך בשינוי לשון וזה כמה פעמים בדבריו הללו שהביא ב"י כאן וכתב כל אחד לפי המקום הראוי לו וכאשר אבאר בס"ד ובזה יסולק תמיהת מכ"ת על הב"י ודברי מוכרחין לומר כן והכי הוא הלעת דברי ת"ה הארוך דמתחלה כתב דבאיסור דרבנן כבישולי נכרים מרבה עליו לכתחלה ומבטלה וראיה מעלים שנשרו בי"ט תוך התנור דמרבה עליהן ומבטלן והם ג"כ איירי כשיש כבר עלים של היתר בתוך התנור כמ"ש כאן בהדיא וכ"כ הר"ן והביאו ב"י בטא"ח ר"ס תק"ז וכתוב אבל ליטול איסור דרבנן ולערבו תוך היתר מרובה כדי לבטלו לא ואח"כ בא לכתוב שני דיעות חלוקות שחולקין ע"ז אחד בתוספת היתר ואחד בתוספת איסור והתחיל בכח דהיתרא דיש מי שאומר דמותר אפילו לערבו לכתחלה בידים כו' ואח"כ כתב דעת החולקת בתוספת איסור דיש מי שאומר דאפילו ביטול אסור ולא כמ"ש תחלה דבאיסורי דרבנן כבישולי נכרי' מרבה עליה לכתחלה לבטלה . ומ"ה הוצרך להאריך משום דמתחלה התחיל לכתוב החילוק שבין דבר שיש לו עיקר מן התורה שגם הוא מודה שאסור להוסיף ולבטלה ואינו מתיר אלא באיסור שעיקרו מדבריהן לכך הוצרך לכתוב ולברר על אהי המחמיר וק"ל . ואח"כ כתב נמצאו ג' דינים בביטול כו' כתב זה לפי דעת המיקל הנ"ל וה"ט לפי שיש לו על מאי שיסמוך כמ"ש לעיל שטעמו מפ' עד כמה וכתב דבאיסור של תורה אין מוסיפין (עליו היתר כדי לבטלו עכ"ה) וא"צ ל שאין מערבין . איסור של דבריהן ויש לו עיקר אין מערבין אותו בידים אבל מרבה עליו לבטלו . איסור של דבריהם שאין לו עיקר מערבין ומבטלין ודוק בלשונו שלא כתב מערבין אותו ברוב לכתחלה כדי לבטלו כמ"ש באיסור בריש דבריו הנ"ל אלא כתב מערבין ומבטלין כדי לאשמועינן דבאיסור זה הקל הכל שרי עירוב וביטול ואע"ג דזו וא"צ ל זו הוא כ"כ כדי לכתוב עליו וי"א שלא אמרו כן אלא בתרומה כו' לאשמועינן די"א הללו המחמירין מחמירין אפילו בביטול וכמ"ש לעיל בשמם כן להדיא דיש מי שאומר דאין מקילין אפילו בביטול וע"ז כתב הרשב"א דיש לחוש לדבריהן דאפילו בענין ביטול כשהוא כבר נתערב בהיתר יש להחמיר מלהוסיף עליו וק"ל . וכ"ל דמ"ש הרשב"א בחילוקי דינים הללו דבאיסור דרבנן דיש לו עיקר אם נפל מעצמו דמותר להרבות עליו ולבטלו אע"פ שלא הכר דין זה לעיל ואדרבה כתב מתחילה להדיא להיפך דהא כתב וא"ל ואפילו להוסיף על ההיתר לא אמרו אלא באיסורין שעיקרן של דבריהם לבד דלא כ"כ לעיל לאסור אלא לדעת הסוברים שאין להקל לערב בידים אפילו באיסור שאין לו עיקר . אבל לדעת המקילין בזה הגי בחילוק שבין איסור שיש לו עיקר לאין לו עיקר במה שמחולקין בענין עירוב בידים אבל בענין הוספה היתר שניהן שוים להקל והאי חלוקה דג' דינים הנ"ל כתב לסברת אותן י"א המקילין כמ"ש וק"ל . ואל יעמיד בעיניך לשון הגמרא דפרק עד כמה שהביא דכתב תרומת ח"ל מבטלה ברובא ולא אמר מערבין אותה ברוב כי י"ל דל' הגמרא לאו דוקא ולשון גאונים ואחרונים לאו גם באמת מבואר הוא בלשונו דאפי' אעירוב קאי מדקאמר תרומת ח"ל דמשמע כאשר היא תרומה בעינה מבטלה ברוב גם נ"ל דיש מי שאומר השני המחמיר לא קאי אלא ע"ד מי שאומר המיקל דלפניו ומ"ה לא בא לייסב אלא הגמרא דפרק עד כמה ואמר שהוא סבר דבשאר איסורין אסור אפי' בביטול דבתרומת ח"ל הקילו יותר אפילו העירוב ושחילוק יש בין דא לדא . ואף שמן הראוי היה להרשב"א לכתוב ישוב לדעת המחמיר הלזה מ"ש מעלים שנשרו מן הדקל בתוך התנור שמתירין להוסיף ולבטל אלא שי"ל משום דהאי יש מי שאומר כו' לא איירי מזה משום שהיה פשוט בעיניו דהנא והנא יש דשאני עלים שנשרו דהם מיקלי קלי איסורא וכדעת הרא"ש או שדוקא באיסור מוקצה הקילו וכדעת ר"י והאבי"ה שהביא הב"י לפני זה בד"ה כתב הרמב"ם כו' ע"ש מ"ה לא כתבו הרשב"א ג"כ . ומ"ש בשם רבי' שמשון שאפילו לבטלה ברוב לא אמרו נקט ל' הגמרא דפ' עד כמה הנ"ל דכתב ג"כ בלשון ביטול . א"כ לרבותא כ"כ דאפי' לבטל לא אמרו כו' וק"ל . ומפני שבספר ת"ה הקצר קיצר הוא מלהביא דברי יש מי שאומר ויש מי שאומר הנ"ל אשר בו תלוי הדקדוק שיש מי שאומר השני המחמיר טובא לאסור אפי' הביטול וכמ"ש . ולא כתב שם אלא הג' חלוקי הדינים ושיש מי שאומרין להחמיר אפי' בתרומה ובחלה דס"ל לבטלה לכתחלה לגוים אלא

לכהן בימי טומאתו ובאלו בלבד אמרו אבל בשאר איסורין שכיוצא בהן שאין להן עיקר בתורה לא ויש לחוש לדבריהם הלכה למעשה עכ"ל ובאמת לא קשה דברי ת"ה הקצר על מ"ש בארוך הנ"ל כי הם הם הדברים בעינם שכתבם בארוך אלא שהקיצור גרם לרבינו להבין שכמו שמ"ש שיש מי שאומרים שאף באלו אין מבטלין כו' ר"ל העירובין כמ"ש עלה על דעתו גם מ"ש אח"כ ובאלו בלבד אמרו כו' קאי ג"כ אעירוב . וע"ז דוקא מסיק שיש לחוש לדבריהן . אבל באמת ז"א וכמו שהוכחתי מלשונו בת"ה הארוך ומפני של' ביטול משמע אדרבה הוספה מש"ה קיצר כאן וכתב עליו בסתם ובאלו בלבד אמרו ויש לחוש וק"ל . ובזה מיושב דברי הטור ודברי הב"י שכל אחד עולה יפה לפי הבנת הספר שהיה לו שהרי ידוע שב"י כתב כמה פעמים על הטור שמוכרח לומר שלא היה בידו ספר ת"ה הארוך , וגם נסתלק תמיהת דמכ"ת על הטור שכתב בשם הרשב"א דבדבר איסור שאין לו עיקר מותר להוסיף והרשב"א כתב דאפילו באיסור שיש לו עיקר מותר ההוספה דהא כבר כתבתי שלא כ"כ אלא לדעת המקילין באיסור שאין לו עיקר אפי' העירוב והטור תפס דעת המחמירין בזה וכמ"ש בריש דבריו דלא התירו אלא ההוספה ולא העירוב והם כתב ג"כ בהדיא דאפילו ההוספה לא אמרו אלא בדבר שאין לו עיקר וי"ל דריש דברי ת"ה הארוך תפס הטור לעיקר אלא שבאמת לפי מ"ש דלא היה ביד בעל הטור ספר ת"ה הארוך כ"א הקצר צ"ל דכ"כ לפי המסקנא שכתב דיש לחוש להחמיר וכמ"ש ג"כ מכ"ת ואפ"ה לק"מ וק"ל ודי בזה והותר למבין: **שוב** מצאתי בפרק אלו עוברין סוף דף רמ"ב כתב שם הרמב"ן בספר מלחמות שלו ז"ל עוד סברתי לפרש כדי להעמיד דברי ההלכות כלורתן דכי אמרינן מבטלו ברוב לומר שאם נתערבה בכמותה ממנה מרבה עליה חולין ומבטלה כמ"ש בפ"ק דביצה דבדרבנן מבטלין איסורין אבל לבטלה בעירוב בתחילה לא דלערב בשאר איסורין של דבריהם אין לנו כו' ע"ש ולכאורה מכאן קצת ראיה למ"ש דכיון דאפילו בחלה אין לערבו לכתחלה כ"א להוסיף אם כבר נתערב משמע הא בשאר איסורין אפילו ההוספה אסור ליש מי שאוסר האחרון שמחלק בין תרומת ח"ל לשאר איסורין . אלא שקשה שמדברי הרמב"ן שכתבתי משמע דמשוה חלה לשאר איסורין ובתרווייהו מתיר ההוספה והביטול ועוד קשה באמת הפירוש הנ"ל מצד עצמו מכמה טעמים: חדא במ"ש נמצאו ג' דינים בביטול האיסורין שנ"ל שכתוב זה לפי סברת יש מי שאומר שהוא דעת יחידי ויכים דעתו הראשונה . ושני שמלוקה השנייה דהיינו איסור של דבריהם שיש לו עיקר בדאורייתא כו' לא הוזכרו בדברי מי שאמר כו' הנ"ל ומ"ש שנלמד מדבריו ממילא כיון דבאיסור דרבנן לגמר מתיר אפילו לערבו . בזה שיש לו עיקר לפחות מותר לבטלו הוא דחוק . והשלישי שלפי פירוש הנ"ל יהיה קשה על דעת המחמירין לבטל אפילו באיסור דרבנן שאין לו שורש דאורייתא מההיא דעלים שנפלו לתוך התנור דמותר להרבות עליו ולבטלו ואף שיש ליישב כמו שאיתא בגמרא שאני התם דמיקלי קלי איסורא מ"מ קשה דהו"ל לפרש הרשב"א ישוב בהדיא מאחר שהתחיל מתחילה בהוכחה זו דמהאי טעמא מותר להרבות עליו ולבטלו א"כ לבסוף שכתב דעת המחמירין היה לו לכתוב ישובה בפרט מאחר שמסיק הרשב"א וכתב שראוי להחמיר ולחוש לדבריהם ובעלים שנשרו בתוך התנור פשוט הוא אליבא דכ"ע שהוא מותר הקדרה ידו מלכתוב החילוק שביניהן . ובפרט שמדברי רבינו הטור משמע שהרשב"א לא רצה לחלק בין שאר איסורין לאיסור עלים שנשרו מהדקל לתוך התנור מדכתב אחר שהבאתו דברי הרשב"א ז"ל ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב דאפילו איסור דרבנן שנתערב אסור להוסיף עליו ולבטלו ולא התירו אלא בעלים שנשרו לתוך התנור משום דמיקלי קלי איסורא . הרביעי שבפי' הנ"ל לא נתיישב עדיין הקושיא שהקשה הב"י על רבינו שכתב בשם הרשב"א דשומנו של גיד אין לו עיקר מן התורה הוא שלא בדקדוק שהרי כתב בת"ה הארוך והקצר שיש לו עיקר וגם על גבינות של נכרי יש לתמוה על רבינו מאחר שלא היה בידו כי אם ת"ה הקצר והם כתב דגם לגבינות של נכרי יש לו עיקר מן התורה משום לאו דחלב טמא . ע"כ נ"ל דדברי רבינו מכוונים ומדוקדקים אף לפי ת"ה הארוך והכל עולה יפה בדברי רבינו רק שהב"י נטה מהדרך ... נראה פשוט שיש חילוק בין אמרו דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן ובין אומרו דבר שאיסורו דרבנן ואין לו שורש דאורייתא כי באומרו דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן לא בא לומר שאין לו שרש דאורייתא אלא ר"ל שאיסור זה אין בו צד דאורייתא לא מצד עצמו ולא מצד שיעורו ובזה איירי הרשב"א בת"ה הקצר והן הן הדברים שכתבן רבינו כאן אלא ששינה בלשון לפי צורך המקום שכתב דברי הרשב"א עליהן כי הם בת"ה הקצר בית רביעי שער ג' סידר הרשב"א דבריו בדרך נכון וכתב שדין היתר ביטול מתחלק לג' דינים איסור תורה ואיסור דבריהן ויש לו עיקר בתורה ואיסור דבריהן ואין לו עיקר בתורה ומשב גבינה של נכרי ושומן של גיד במחלוקה השנייה שהוא של דבריהן ויש להן עיקר בתורה כו' . ורבינו שלא הביא כל דברי הרשב"א אלא הדבר שמחולק עמו הרא"ש כתב בשמו וכתב עליו דעת הרא"ש כדרכו מש"ה שינה את לשונו מפני דלעיל מיניה קאי והיא היא לפי האמת . והוא זה דלעיל מיניה כתב רבינו ז"ל אבל המכוון להרבות אפילו הוא אין במינו וההיתר רבה על האיסור שהוא בטל מן התורה אלא שחכמים הצריכו כו' אינו בטל כיון שרבה במזיד עכ"ל . וזהו איסור שהוא מצד עצמו אסור מדאורייתא אלא שנתבטל ומותר מדאורייתא מצד ביטולו וחכמים אסרוהו והצריכוהו ס' לביטולו וע"ז מביא לשון הרשב"א שכתב אבל דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן כגבינה של נכרים ושומן הגיד כו' ר"ל שבאמת הני תרתי אף שחכמים גזרו עליהן משום צד דאורייתא מ"מ אין באיסורן צד דאורייתא לא מצד עצמן ולא מצד שנתבטלו ברוב באיסור שמיירי בו רבינו לפני זה שכתבתי שהוא דאורייתא אלא שנתבטל ברוב במין במינו ע"ז כתב הפלוגתא שיש בין הרשב"א והרא"ש דלהרשב"א מותר להוסיף בהיתר להכשירו ולהרא"ש אוסר ובת"ה שהביא הב"י התחיל וכתב ז"ל ואיכו באיסורין שעיקרן מדרבנן כבישולי נכרים וכיוצא בה כו' קאי ודאי גם כן אמלוקה ראשונה מהג' דהיינו שעיקר איסורו דאורייתא מצד עצמו ומסיק ע"ז וכתב דבאיסורין שעיקרן דרבנן ור"ל בין יש להן שורש דאורייתא או לא ונקט בישולי נכרים שאין לו שורש דאורייתא משום רבותא דאפילו בכה"ג אין לערבן בתחילה בידים ובמ"ש וכיוצא בו רימז שאר איסורי דרבנן . ובכללן גם שיש להן שורש דאורייתא הואיל ועיקרן דרבנן מותר להוסיף עליהן ולבטלן והוא לדעת הרשב"א מוסכם אליבא דכ"ע דבכל ענין מותר להוסיף עליהן בכל איסורין שעיקרן מדרבנן אף שיש להן שורש דאורייתא ואח"כ התחיל לכתוב פלוגתא דבאיסורי דרבנן שאין להן שורש דאורייתא שיש מי שאומר דמותר אפילו לערבן אפילו לכתחילה ונקט בלשונו בישולי נכרי וגם גבינות ה"ה משום דס"ל דגבינות ג"כ אין לו שורש דאורייתא וכמ"ש ב"י בשמו שבת"ה כ"כ ומסיק וכתב דאבל יש מי שאומר שחולקין עליהן ולא התירו לערב בידים לכתחילה אבל בענין ההוספה לא קמיירי דבזה כבר כתב ראשונה דהוא מותר אפי' באיסורין שיש להן שורש דאורייתא ומסיק וכתב ז"ל נמצא ג' דינים שאחד איסור תורה ואפילו שיעורא דרבנן והוא המלוקה ראשונה שלא הוזכרה בדברי הרשב"א שהביא ב"י ועליה קאי מ"ש ומיהו באיסורין דרבנן שעיקרן מדרבנן והוא המחלוקה השנייה שכתב הרשב"א ושינה בלשונו וכתב איסור של דבריהן שיש לו עיקר בדאורייתא והיא היא כמ"ש והמלוקה השלישית איסור של דבריהן שאין לו עיקר בדאורייתא בזה יש פלוגתא אי מותר לערב בתחילה ומסיק וכתב בזה שראוי לחוש לדברי המחמירין פי' שלא לערבן בתחלה בידים אבל להוסיף עליהן ליכא מאן דפליג לפי דעת הרשב"א דמותר ובזה עולה הכל יפה שנתיישבו כל הקושיות הנ"ל גם דברי הרמב"ן שלא יסתרו אהדדי ורבינו שהביא כאן דברי הרשב"א מדברי ת"ה הקצר שנקט בלשונו ג"כ שלשה דינים הנ"ל תפס בלשונו המלוקה השנייה ונקט הני תרתי לרבותא שאפילו בהני שיש להן עיקר דאורייתא אפ"ה מותר להוסיף עליהן וגם מפני שבאיסור איסורי דרבנן שאין להן שורש דאורייתא יש פלוגתא דיש מי שאומר דמותר לערב אותן בידים אפילו מתחילה ויש מי שאוסר ולא רצה להאריך כאן בדברי פלוגתתם בפרט מאחר שמסיק בהסכמת הרא"ש דאפילו בשאר איסורי דרבנן דוגמת עלים שנשרו אין להוסיף עליהן תו אין כ"מ באריכות חילוקי הרשב"א ודו"ק שבזה עולין דברי רבינו יפה ומכוונין לדברי ת"ה הארוך והקצר בלי פקפוק בעולם . והב"י שכתב בשם רבינו דשמנו של גיד אין לו עיקר מן התורה ותמה עליו ב"י הוא לא דק להלק בלשון רבינו שכתב דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן ולא כתב שאין לו עיקר דאורייתא והוא פשוט בעיני ומה שתמה עוד שכיון שהרשב"א קם להחמיר אפילו שלא להוסיף על איסורי דרבנן למה כתב רבינו סתמו להתיר מוכרחין אנו לומר שהב"י הבין וזהו תורת הבית הארוך ע"ד שכתבתי בפי' הראשון ותמ"ש תמה עליו ולפי מ"ש בפי' האמת לק"מ והוא הנכון בעיני ודו"ק והשואל השאלה הנ"ל ג"כ טעה בלשון רבינו שעלתה על דעתו מ"ש רבינו ז"ל אבל דבר שעיקרו אינו אלא דרבנן ר"ל שאין לו שורש דאורייתא ומ"ש שאל בדבריהם ע"ל

להכשירו כדהזינן בעצים שנשרו מן הדקל בתוך התנור בי"ט שמותר להרבות עליהם עצים מוכנים להתירו וא"א הרא"ש ז"ל כ' (יג) דאפי' איסור דרבנן שנתערב אסור להוסיף עליו לבטלו ולא התירו אלא בעצים שנשרו לתוך התנור משום דמיקלי קלי לאיסורא (יד) [ח] איסור שנתבטל כגון שהיה ס' כנגדו וניתוסף בו אחר כך מן האיסור (טו) חוזר ונאסר לא שנא מין במינו או מין בשאינו מינו (טז) בין בלח בין ביבש :

ק (א) **כל** דבר שהוא בריה כגון נמלה (ב) או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי וביוצא בזה שאם יחלק אין שמו עליו

שנפל מעצמו : ובמ"ש והרא"ש כתב דאפילו איסור דרבנן וכו' עד ולא התירו אלא בעצים וכו' כ"כ במרדכי הארוך ע"ש רבי' שב"ט פ"ק דביצה דבדרבנן לא שרי להוסיף אלא היכא דליתא לאיסורא בעיניה ובאיסורא דאורייתא אין להוסיף אפילו ליתיה לאיסורא בעיניה כגון עלי אשירה וערלה וכלאי הכרם וכתב עוד שם דלראבי"ה נראה דבדרבנן היכא דלא הוי דשיל"מ מבטלין לכתחילה אפילו איתא לאיסורא בעיניה שלא הוצרך התלמוד לחלק ביניהם אלא לרב אשי דאמר דשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל וה"מ בדבר שהוא מדרבנן ואין לו שורש מן התורה דוגמתו בפירוש וליכא למיגזר אבל סתם יינם שהוא מדרבנן כיון דכתיב ישתו יין נסיכם והוא שנתנסך בפירוש לע"ז אין מבטלין לכתחילה אפי' סתם יינם ולא דמי למוקצה שגזרו משום הוצאה שאינו דומה לו עכ"ל וכך פסק באגודה פ"ק דביצה בסתם כראבי"ה וכך ראה ר"י א"ז הלכה למעשה מרבינו שמחה שהתיר להוסיף על מי חלב כמ"ש בהגהה ש"ד סי' ל"ט והגהה מיימוני פט"ו מהמ"א מיהו במרדכי פ"ק דביצה כתב ע"ש רשב"ם דבמידי דאכילה אין מבטלין האיסור ומהרא"י בת"ה סוף סי' כ"ד ובהגהה ש"ד סי' ל"ט פסק כהרא"ש ורשב"ט וכן הוא בא"ו הארוך כלל כ"ד סי' י' והכי נהוג : איסור שנתבטל וכו' כ"כ הרא"ש ס"פ ג"ה והאריך ע"ש וכך הוא דעת ראבי"ה דאפילו נודע התערובות קודס שנפלה האחרת אפ"ה אסורה דלא כר' יואל אביו וכדכתב בהגהה ש"ד ריש סי' ל"ט ודלא כמרדכי פ' הגוזל עצים ופ' בתרא דע"ז וכ"פ מהרא"י בהגהת ש"ד לשם דסברא גדולה היא דכיון דנתרבה האיסור הרי הוא הוכר ומרגישין הטעם וכו' עכ"ל :

ק כל דבר שהוא בריה כגון נמלה וכו' כלומר אבל שור הנסקל ועוף טהור שנתנבל לא מקרי בריה כיון דאפילו אם יחלק שמו עליו דאפילו חתיכה ממנו

של היתר ואוכלין אותם ויש לו קצת על מה שיסמוך מדאמרינן בפרק עד כמה (כז.) תרומת ח"ל מבטלה ברוב ויש מי שאומר שאין מקילין כן לבטל איסור לכתחילה אפילו באיסורין של דבריהם שאין להם עיקר בדאורייתא . ובתרומת ח"ל הוא שהקלו יותר משאר איסורין וכ"כ הרמב"ן ורבינו שמשון כתב בפ"ב דחלה שאפילו לבטלה ברוב לא אמרו אלא לכהן טמא אבל להתירה לזרים לא כמצאו ג' דינין בביטול האיסורין הא' איסור תורה אפילו שיעורו דרבנן אע"פ שנפל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו והב"ל שאין מערבין אותו בידים כדי לבטלו עבר ובטל או שרבה עליו אם בשוגג מותר ואם במזיד אסור למי שנתבטל בעבורו איסור של דברי' שיש לו עיקר בדאורייתא אין מערבין אותו בידים כדי לבטלו ואם עשה כן מזיד אסור אבל אם נפל מעצמו ואין בהיתר כדי לבטלו מרבה עליו ומבטלו . איסור של דבריהם שאין לו עיקר בדאורייתא כתרומה וחלת ח"ל מערבין ומבטלין אותם ברוב לכתחילה וי"א שלא אמרו כן אלא בתרומת וחלת ח"ל אבל לא בשאר האיסורים ויש לחוש לדבריהם ע"כ וגם בת"ה הקצר פסק שיש לחוש לדבריהם הלכה למעשה . ומ"ש דגבינות הנכרי' אין לו עיקר בדאורייתא כתב רבינו בשמו דשמנו של גיד נמי אין לו עיקר מדאורייתא וכאמת שעל הרשב"א עצמו אני תמה שכתב בת"ה הקצר איסור של דבריהם שיש לו עיקר בתורה כגבינה של נכרים שאסרו משום חלב טמא וכשמנו של גיד שאסרו משום גיד והארוך כתב דגבינת הנכרים אין לו עיקר מדאורייתא וכמ"ש בסמוך ואח"כ מצאתי לו ז"ל שכתב בשאר א' דשמנו של גיד נאסר משום לתא דגיד או משום לתא דחלב לא מיקרי אין לו עיקר בדאורייתא אבל גבינה של נכרי אפי' שחששו לתערובות איסור של תורה אינה אלא גזירה וא"כ מ"ש רבינו כאן דשמנו של גיד אין לו עיקר מן התורה ד הוא שלא בדקדוק ומ"מ לענין הדין אין נפקותא בדבר שכבר העלה שראוי לחוש לדברי המחמירין וא"כ כל איסורים של דבריהם שוים הם חוץ מתרומה וחלת ח"ל ויש לתמוה על רבי' שכ' בשם הרשב"א דדבר שעיקרו מדרבנן שנתערב בהיתר מוסיף עליו ומבטלו ומאחר שאע"פ שהוא סבור כן כתב שיש לחוש לדברי האוסרים לא הו"ל לרבינו לכתוב בשמו כתם להיתר :

וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפי' איסור דרבנן אסור להוסיף עליו ולבטלו וכו' כ"כ בפ"ק דביצה וכ"כ הגהות מרדכי בפרק כ"ה (ד) ונראה שטעמם מדאמרינן התם בתר דשני ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר ומשני ה"מ היכא דאיתא לאיסורא בעיניה הכא מיקלי קלי איסוריה ומשמע ליה דכי מפליג מעיקרא בין דאורייתא לדרבנן אמסקנא סמיך לומר דדוקא בדקלי איסוריה הוא דמבטל בדרבנן וכתב בתה"ד סימן כ"ד שכן נהגו כתב בא"ח יש מתירים לבשל בקדירות ישראלים האוכלים גבינות הנכרי אם הם מקונחות יפה ויש אוסרים ונראים דבריהם עכ"ל :

כתב בהגהות ש"ד דהא דקי"ל כל האיסורים שריבה עליהם שוגג מותרים דוקא בדבר יבש יש לנהוג הכי אבל לא בדבר לח או שיש בו נתינת טעם דקי"ל חתיכה עצמה נעשית נבילה וצריכה כדי ביטול הכל ואפילו נתרבה בשוגג כדמוכח בכמה דוכתי עכ"ל וזה נראה כדבר פשוט דלמ"ד חתיכה עצמה נעשית נבילה וצריך ס' כנגד כל החתיכה אפי' נתרבה בשוגג קאמר ומיהו בסי' צ"ב כתבתי שי"א דלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא באיסור הבלוע בחתיכה אבל לא בלח בלח כגון יין ביין או מים במים או יבש ביבש כגון המדומע והמחומץ לא ושי"א שלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בדברים המתבשלים דוקא או צונן לתוך חם שאף הוא דרך בישול ושם נתבארו סברות הפוסקים באי זה איסור אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה :

איסור שנתבטל כגון שהיה ס' כנגדו וניתוסף אח"כ מן האיסור וכו' עד סוף הסימן כ"כ הרא"ש בס"פ ג"ה והעתיק לשונו בסוף סימן ק"ט בס"ד וכתב הר"ן בפרק בתרא דע"ז (עג.) הא דאמר רב דימי א"ר יוחנן המערה יין נסך מחבית לבור אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל ופסקו הפוסקים דלית הלכתא כוותיה ודעת הראב"ד דהע"ג דלית הלכתא כוותיה לענין יין ביין ומיהו גבי יין במים ומים ביין וכן לכל איסור שנימוח כגון חלב ודם וכיוצא בהם הילכתא כוותיה שאם יפול האיסור לתוך היתר מעט מעט שאין בו כ"ט בשעת נפילה אע"פ שנפל בו איסור כל היום כולו מותר דראשון ראשון בטל וכיון שנתבטל הרי הוא היתר גמור ולא די לו שאינו מצטרף עוד לאיסור אלא אף להיתר מצטרף לבטל איסור הנופל בו לאחר מכאן אבל הרמב"ן כתב דאפילו בשאר האיסורין לא אמרינן ראשון ראשון בטל אלא אם נפל בהיתר איסור מועט אע"פ שנתבטל מחמת מיעוטו אם חזר ונפל שם איסור שבצירופו של ראשון יש בו כדי נ"ט נאסר היתר זה דהא דהינן לדרב דימי דלא אמרה ר' יוחנן וכיון דאידחיא לה לגמרי אידחיא וליתא כלל וטעמא דמילתא משום דטעמא לא בטיל ואפילו במין במינו דליכא למיקם אטעמא כיון שהשיעור שיש בו כדי ליתן טעם בכנגדו שלא במינו אסור והב"ל באיסור המקלח אלא אפילו דמיקטף אסור דחוזר וניעור וראיות שתי הסברות וטענותיהם כתב שם הר"ן בארוכה ודעתו ז"ל כדעת הרמב"ן מפני שהתוספות כתבו שם בפשיטות דכל שבא לכלל נ"ט חוזר וניעור והרשב"א ג"כ בת"ה הביא מחלוקת זה והעלה שכדברי הרמב"ן ז"ל עיקר : ודע שאע"פ שהסכמות הפוסקים בדין זה שלא כדברי הראב"ד אין לדחות מפני כך מ"ש רבינו בסוף סימן צ"ח כל שיש ס' כנגד האיסורים מבטלים אותו אפילו אין הס' כולו היתר וכו' דמשמע משום דהאיסור מצטרף להיתר לבטל את האיסור דשאני התם שהם ב' מיני איסור הילכך כל אחד מצטרף עם ההיתר לבטל את חבירו אבל היכא דשניהם מין א' כי הכא מצא מין את מינו וניעור ובהכי ניחא שרבינו אע"פ שכתב ההיא דסי' צ"ח לא נמנע מלכתוב זו וכן הרא"ש פסקה להיא דסימן צ"ח בתשובה ופסקה לזו בפרק ג"ה חתיכת איסור בששים דהיתר ולא הכיר בה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה אם אין בהיתר כדי לבטל שתיהן אבל אם הכיר בה וידע שיש בהיתר לבטלה אפילו אם נפלה אחרת אין צריך ביטול כנגד שתיהן דתנן פ"ה דתרומות סאה תרומה שנפלה לתוך ק' של חולין ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת ה"ז אסורה ור"ש מתיר ומכייס בתוספתא בד"א כשלא ידע בה ואח"כ נפלה אבל ידע בה ואח"כ נפלה ה"ז מותרת ע"כ לשון המרדכי בפרק הגוזל עצים . וכ"פ הרמב"ם בפי"ג מהלכות תרומות וכ"כ בפי' המשנה ורבינו שמשון פירש בשם הירושלמי בהיפך דלא איפליגו אלא בידע בה אבל בלא ידע בה לכ"ע אסור וגם הביא תוספתא זו ומסייס בה והכ"א הרמתה מקדשתה והראב"ד גם כן חלק על פסק הרמב"ם וכ"ל דאפילו להרמב"ם אין ללמוד בזה מתרומה לשאר איסורין מדלא הביא דין זה בהמ"א : ב"ה ועיין בט"ש בסימן צ"ד ובס"ס ק"ט : כתב הריב"ש בתשובה סימן שמ"ט בשם הראב"ד דקדירה שבלעה טיפת דם [illegible] חלב מבטלין אותו לכתחילה כיון שא"א לבא לידי נתינת טעם לעולם למיעוטו וכן נמי אם בלעה יותר כל שנפל לכלי שאין רגילין להשתמש בו אלא בתבשיל מרובה שלא יבא לידי נתינת טעם אבל אם נפל בכלי שאפשר להשתמש בו תבשיל מועט ליתן טעם האיסור לתוך תבשיל אסור לבטלו לכתחילה גזירה אטו תבשיל מועט שיש בו נתינת טעם עכ"ל וכתב רבינו דברים אלו בסי' קכ"ב בשם הרשב"א :

ק כל דבר שהוא בריה כגון נמלה או עוף טמא או אבר מן החי וכיוצא בזה שאם יחלק אין שמו עליו אינו בטל לעולם בפרק גיד הנשה (צח : ק.) אמר [illegible] [illegible]

דרכי משה

כ"ד דה"ה באיסור דרבנן כתוב ואסור למוכרו לישראל אחר לאכלו דהא אסור [illegible] אע"ג דגם האיסור בעצמו היה מותר בהנאה ומותר למכרו לנכרי מ"מ לא ימכרם לישראל דלא יהנה הוא עצמו ממעשיו הרעים עכ"ל : (ד) וכ"כ בש"ד ובארוך :

כתב

דרישה

ס"ל לרבינו למימר שאפילו בדבר שיש לו שורש דאורייתא מותר להוסיף ולא דק כלל שתשובתו בלידו שהרי כתב רבינו כגון שומנו של גיד וגבינה של נכרים שאלו יש לכן שורש דאורייתא כמ"ש בת"ה הקצר . גם מ"ש השואל שהרשב"א כ"כ לפי דעת המחמירין שכתב עליהן הרשב"א שיש לחוש לדבריהן ז"א כי זה שכתב הוא אליבא דכ"ע לדעת הרשב"א אלא שרבינו מסיק וכתב שהרא"ש המחמיר ואוסר אפילו באיסורין שאין לכן שורש דאורייתא להוסיף עליהן וק"ל :

[ח] איסור שנתבטל וניתוסף חוזר לאיסורו נראה דבזה הכל מודים אפילו מאן דמיקל לעיל בריש סימן צ"ד בתחיבת כף שני פעמים בקדירה וכמ"ש בשם מהרא"י דא"ל ב"פ ששים נגדו התם ה"ט דאין כאן ממשות של איסור ואפילו בתחיבה הראשונה לא דצריכין ששים נגד כל הכף הוא משום חומרא ונראה לעיניים דלא נתרבה הטעם בתחיבה כף שנייה מבראשונה משא"כ הכא באיסור בעין וק"ל : איסור שנתבטל כו' וניתוסף בו אחר כך כו' דע שהפוסקא שכתב ב"י בשם המרדכי חתיכה של איסור שנפלה בס' דהיתר אם הכיר בה וידע שיש בהיתר לבטלה אפילו אם נפלה אח"כ אחרת א"צ ביטול נגד שתיהן והביא ראיה ממשנה דתרומות וכתב שגם הרמב"ם פסק כן . לא כתב כן אליבא דהלכתא שהרי כתב לפני זה בסמוך בשם כל הפוסקים שאסור ולא הביא הכך זה לכאן אלא ללמוד מיניה לענין תרומה שאם הכיר ונודע בנתיים מותר אבל לא לשאר איסורין . והכי שסיים ב"י וכתב ז"ל נ"ל דאפילו להרמב"ם אין ללמוד בזה מתרומה לשאר איסוריים מדלא הביא דין זה בהלכות מ"א ע"כ וגם הרמב"ם לא כתבו אלא לענין תרומה ובזה מתורץ ג"כ שלא תרסה הראב"ד דידיה אדידיה דלעיל כתב ב"י בשמו שאוסר וכאן כתב דשמו שחולק על פסק הרמב"ם ודוק . ובלא"כ ל"ק דברי הראב"ד אהדדי דהראב"ד לא התיר לעיל כ"א בדברים הנמחויים כגון יין במים וכיוצא בו וכן מבואר בדבריו שם בהדיא ועיין מ"ש לעיל ריש סימן צ"ד :

פרישה

רביעי שער ג' כתב כן אבל קשה דכתב שם דגבינה של נכרים ושמנו של גיד יש להם עיקר מן התורה ונראה דגם רבינו בשם הרשב"א כאן לא בא לומר שאין לכן עיקר ושורש מן התורה דודאי יש לכן עיקר מן התורה כגון שמנונית משום גיד עצמו וגבינה משום חלב טמאה אלא בא לומר במ"מ כן עצמן אינן אסורין מן התורה ומש"ה ס"ל דאף דלא נתבטלו בשיעור דרבנן כגון ס' ולא בשיעור דאורייתא כגון רוב ביבש אפ"ה מותר להוסיף עליהן . ומה שיש להקשות על הרשב"א שבת"ה הארוך השיב דגבינות אין לכן עיקר דאורייתא ושמנונית יש לו עיקר דאורייתא גם מה שתמה ב"י על רבינו כל זה יתבאר בדרישה ושם כתבתי ישוב דלא קשיא מידי על רבינו :

(יג) דאפילו איסור דרבנן שנתערב אסור להוסיף כתוב בת"ה סימן כ"ד שכן נוהגין :

(יד) איסור שנתבטל כו' וניתוסף בו אח"כ מן האיסור חוזר ונאסר נראה דהיינו דוקא בשני האיסורין טעם אחד להם אבל כשאין להם טעם אחד נתבאר כבר בס"ס צ"ח גבי פיגול ונותר וטמא שכל אחד מצטרף לרוב לבטל חבירו : (טו) חוזר ונאסר וה"ה אם נתבטל ברוב ביבש (ומדלא חילק בין נודע ללא נודע ש"מ דבכל ענין אמרינן חוזר וניער ועמ"ש א"ה ז"ל בפרישה בסימן צ"ד סעיף ב' דל"ת מהכא ע"ש עכ"ה) וכן לקמן ס"ס ק"ט : (טז) בין בלח בין ביבש פי' שבטלו ברוב :

סי' ק (א) **כל** דבר שהוא בריה כגון נמלה עיין מ"ש בס"ס ק"ד : (ב) או עוף טמא כו' אבל עוף טהור שנתנבל לא מיקרי בריה והטעם דעוף טמא שלם נקרא עוף וכשאין

דרכי מ"ח

ד הב"ח כתב מזה הטעם להגיה בדברי הטור דכצ"ל אבל בדבר שעיקר איסורו אינו מדרבנן אלא מן התורה והדרישה כתב ליישב הגי' שלפניו שיש לחלק בין הלשונות דהיכא דקאמרי שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן ר"ל שאיסורו הן מצד עצמו הן מצד תערובתו אינו מן התורה אבל מ"מ יש לו שורש בתורה יבת"ח לא קאמר אלא שיש לו שורש בתורה ע"ש שהאריך ליישב ג"כ הקושיא שהקשה הב"י בסמוך

עליו אינו בטל לעולם ואם נתבשל עם ההיתר אם אינו מכירו הכל אסור אפילו הן אלף אבל הרוטב תלוי בנתינת טעם (ג) שאם יש בהיתר ס' כנגד הבריה הרוטב מותר שאע"פ שעיקרו אינו בטל טעמו בטל (ד) ואם מכירו זורקו והאחרים והרוטב תלויין בנתינת טעם שאם יש בכל ס' כנגד הבריה מותר ואם לאו אסורין חוץ מגיד הנשה שאין טעמו אוסר דקיימא לן אין בגידין בנותן טעם אבל שומנו אסור מדרבנן וצריך ס' כנגדו להתיר הרוטב [א] הילכך ירך שנתבשל עם גידו אם מכירו זורקו וכל השאר מותר אם יש בו ס' כנגד שומנו ואם אינו מכירו כל החתיכות אסורות ואם יש בקדירה ס' כנגד השומן אז הרוטב מותר ואם לאו אסור ואם נימוח שאינו ניכר צריך ג"כ ס' כנגדו דאע"פ שאין בו טעם והוא כעץ התורה אסרתו (ה) [ג] י"א דבריה בטלה בתתק"ס ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל:

דתנן דג"ה שנתבשל עם הגידים אם אינו מכירו כולם אסורים פריך בגמרא וליבטיל ברובא ומשני בריה שאני ודייק רבינו במה שאמר עוף טמא דאילו עוף טהור שנתנבלה לא מיקרי בריה וכן כתב שם הר"ן והרשב"א ז"ל וז"ל הרא"ש והא דגיד מיקרי בריה וכן אבר מן החי ודג טמא ועוף טמא אבל לא עוף טהור מה דאמר לקמן בהאי פירקא (קב:)

א"ר אבל לנור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא ופירש"י דנבילה לא מקריא בריה שלא היתה נבילה שנוצרה אבל גיד ועוף טמא ואבר מן החי אל איסורן משעה שנוצרו וקשה והרי חלב המכסה את הקרב וחלב הכליות וערלה וכלאי הכרם דאסירי מתחילת ברייתן ובטילי וי"ל דכל דבר שאם יחלק אין שמו עליו נקרא בריה דעוף טמא שלם נקרא עוף וכשאין שלם אין קורין אותו עוף אלא חתיכה עוף טמא וכן גיד נקרא גיד וכן אבר מן החי נקרא חתיכות אבר אבל נבילה אפי' חתיכה קרויה נבילה דכל דבר שנתנבלה קרוי נבילה א דאינו שם העצם וכן שור הנסקל לא מיקרי בריה כדמוכח בריש פ' התערובות (עא:) משום דכתיב לא יאכל את בשרו דמשמע אפילו חתיכה אחת ממנו אבל הכי קאמר לא תאכל אותה בין גדול בין קטן כי על שלימותן נקראים כן וכן מוכח בפ"ג דשבועות (כא:) דטעמא דבריה הוי כאילו פירש הכתוב לא תאכלנו בכל שהוא והא דבפרק אלו הן הלוקין (יז.) מסקי רבנן ברייתא נשמה חשיבא חטה לא חשיבא והרי גיד ואבר מן החי דלאו בריית נשמה הן וחשיבי בריה וי"ל דרבנן לדברי ר"ש קאמרי וכו' וכך הם דברי התוספות בפ' התערובות וכ"כ סמ"ג וסה"ת והר"ן כתב דלא מקריא בריה אא"כ איסורה מגופה כגון ג"ה וכיוצא בו שהוא אסור מתחילת ברייתו אבל עוף טהור שנתנבלה שלא היה אסור מתחילת ברייתו באיסוריה לא וכדברי רש"י בההיא דאכל לפור טהורה וכו' וכתב דמה"ט נמי לא חשיב שור הנסקל בריה וצריך עוד תנאי ב' שיהא בריית נשמה כגון ג"ה דהוה ביה חיותא אבל היכא דלאו בריית נשמה אע"פ שהוא כברייתו כגון חטה וכיוצא בה לאו בריה היא כדאמרי' בפ' אלו הן הלוקין ומיהו חלב לא מיקרי בריה אע"פ שהיא ברית נשמה לפי שאינו במקום אחד ואינו כמין בריה שהיא מקובלת כאחד ע"כ ופירוש זה דבריית נשמה כתבו הרא"ש בשם י"מ והתוספות ג"כ בפרק אלו הן הלוקין ודחו אותו והוי יודע דלא מיקריא בריה אלא א"כ שלם וכתבו רבינו בסימן שאחר זה ושם יתבאר בס"ד ובסימן ק"ז וק"י יתבאר תשלום דיני בריה:

ומ"ש רבינו אבל הרוטב תלוי בנ"ט וכו' ואם מכירו וזורקו האחרים והרוטב תלויית בנ"ט וכו' פשוט במשנה פג"ה (לו:): ומ"ש חוץ מגיד הנשה שאין טעמו אוסר דקי"ל אין בגידין בנ"ט הכי הויא מסקנא דגמ' בפג"ה (לט:)

ממנו מקרי נבילה משא"כ עוף טמא דהחתיכה נקרא חתיכת עוף טמא וכשהוא שלם נקרא עוף טמא כ"כ הרא"ש פג"ה והר"ן כתב דלא נקרא בריה אלא בדבר שאיסורו מחמת עצמו שהתחלת ברייתו הוא אסור לאפוקי שור הנסקל ועוף טהור שנתנבל עכ"ל ורבינו נמשך אחר דברי הרא"ש ובהגהת ש"ד סי' מ"א כתוב וז"ל ואם נתנבלה מכח שחיטה אינה בטלה דהא לא באת לכלל היתר מעולם דהא קודם שחיטה בחזקת אמ"ה הוא עד שנשחטה עכ"ל ונראה דטעם דבריו משום דבס"פ ג"ה קאמר רב אבל לפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא ופי' רש"י דעוף טהור בחייה בכל שהוא משום אמ"ה במיתתה בכזית דבנבילה אכילה כתיב וכל אכילה בכזית בר מאמ"ה דרבייה קרא וקפיד אאבר לחודיה וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו חייב דבריה היא ולא צריכה שיעור וכו' עכ"ל וכיון דלפירש"י הא דעוף טהור במותו לא הוי בריה אינו אלא משום דבנבילה אכילה כתיב ובעי כזית ולא לקי אכל שהוא א"כ לאו בכלל בריה הוא דלקי אכל בהוא כדאיתא באלו הן הלוקין באוכל נמלה כל שהוא חייב משום דהוי כברייתה א"כ לפ"ז כל שנסתפקנו בשחיטה אם נשחטה כראוי אינה נקראת בשם נבילה אלא הרי היא בחזקתה כאילו לא נשחטה ודין איסור אמ"ה יש עליה דלקי בכל שהוא הלכך דין בריה יש עליה ולא בטיל אפילו באלף אכן לית דמשגח על הך הגה"ה ובהגהת ש"ד גופיה לשם כתב הלכה למעשה שהיה ר"י שוחט הרבה תרנגולים לחופה ומצא הסכין פגום ונתערבו והתירם ר"ת מטעם דלא הוי חתיכה הראויה להתכבד ולדעת הג"ה זו היה לו לאסור את כולם מטעם בריה כיון דהיה ספק אם נשחטה כראוי ונתערבה אלא ודאי דכל עוף טהור שנאסר אין לו דין בריה אף בנאסר מכח ספק שחיטה ראויה כ"ל. כתב ב"י ביצה שיש בה אפרוח וכיוצא בה דבר שהיה בו חיות הו"ל כמי דין בריה לאפוקי חטה אחת של איסור וחלב אין לו דין בריה דאם יחלק שמו עליו:

ומ"ש אבל שומנו אסור מדרבנן וכו' וה"ה קנוקנות נותנים טעם מפני שהן רכין ואם לא נטלן אסורין וכ"כ הגה"ת אשיר"י פג"ה משום הא"ז וכ"כ רבי' לעיל בסי' ס"ה וכ"כ ב"י ע"ש הרשב"א והכי משמע בגמרא פג"ה. וצ"ל דהא דכתב רבינו דבס' נגד שומנו סגי אינו אלא למסקנת הרא"ש שהוא כדעת ה"ר אפרים והעומדים בשיטתו דבשאר איסורין לא אמרינן חנ"נ אבל לר"ת ור"י והכי נהגינן דבשאר איסורין נמי אמרי' חנ"נ אם אין ס' בירך שהגיד בתוכה כנגד השומן והקנוקנות שבו א"כ הירך נ"נ וצריך ס' כנגד כל הירך שהרי הוא איסור הדבוק: י"א דבריה בטילה בתתק"ס וזהו דעת רבינו שמשון וכ"כ בהגהת ש"ד

גמ' ירך שנתבשל בה ג"ה וכו' ואע"ג דההיא מתניתא ואידך מתניתא דג"ה שנתבשל עם הגידים סברי דטעם ג"ה אוסר לא קי"ל הכי דהא איפסיקא הילכתא דאין בגידין בנ"ט: ומ"ש אבל שמנו אסור מדרבנן וצריך ס' כנגדו להתיר הרוטב כן פי' רש"י (שם) אהא דאסיקנא הלכתא אין בגידין בנ"ט וכ"כ הרי"ף והרא"ש והר"ן שם וכ"פ הרמב"ם בפט"ו ממה"א וכן העלה הרשב"א בת"ה דשומן הגיד וקנוקנות שבו הרכים אוסרים בנ"ט ושלא כדברי ר"ת שכתבו התוספות בפג"ה (לז.) דשומן גיד נמי אינו אוסר בנ"ט כשם שאין הגיד אוסר: ומ"ש הלכך ירך שנתבשל עם גידו אם מכירו זורקו וכל השאר מותר אם יש בו ס' וכו' פשוט הוא: ומ"ש ואם נמוח שאינו ניכר צריך ג"כ ס' כנגדו וכו' כ"כ הרשב"א כ' הרשב"א בתשובה סימן ק"א קדירה של מרק שנפל שם בריה ונאבדה אסור הכל ואם נתנו מהמרק בכף או בקערה וראו שאין שם כלל ב הכל מותר ואף הקדירה ובתשובה אחרת סי' ק"ג כתב על ירקות שאחר שנתבשלו נמצאו בהם ג' תולעים הירקות אסורים שכיון שהוחזק ירקות אלו בתולעים צריכין בדיקה וכל שהם מבושלים א"א לבודקם אבל מי השלקות מותרת לפי שאפשר לסננן וכן אם בשלו בהם בשר אפשר לרחוץ אותו ולבדוק עכ"ל: י"א דבריה בטילה בתתק"ס ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כ"כ הרא"ש בפג"ה סי"א כן ורא"יתם מדתנן בתרומה פ"י (נח.) אמתניתין דדג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש משקל י' זוז ביהודה שהם ה' סלעים בגליל דג טמא וצירו אסור וקאמר עלה בירושלמי שהוא א' מתתק"ס הורה ר"י בר בון בעכברא א' לאלף פי' הורה ר' יוסי בעכבר שנתערב בהיתר ובטלו באלף וה"ה אם היה תתק"ס היה מתירו אלמא בריה בטילה בתתק"ס וי"מ דעכברא שם מקום כדאיתא בפרק הפועלים (פד:) וקאי אציר דאיירי ביה וקאמר שר' יוסי הורה כן באותו מקום דיהיב טעמא עד קרוב לאלף וכן מסתבר דלא איירי בעכבר שנתערב בהיתר דאם צורת עכבר עליו הרי ניכר בין חתיכות של היתר ומשליכו והשאר מותר ואם נמוח ואין ניכר טעמו בטל עכ"ל. וגם הר"ן כתב סי"א דבריה בטילה באלף מההיא דירושלמי ושרבינו שמשון כתב בפ"י ממסכת תרומות שהיא בטילה בתתק"ס ולא מחוור דהא קתני בריה דהיינו ג"ה דומיא דחתיכה הראויה להתכבד דבתרווייהו תנן כולן אסורין וודאי חתיכה הראויה להתכבד אינה בטילה אפילו באלף כדתניא בהוספתא בהדיא וה"ה לבריה וכ"ה לבריה וירושלמי לאו מתורת בריה אתו עלה אלא לבטל פליטתה דס"ל דעכבר נ"ט לאלף ופליג אגמרא דידן דבפ' בתרא דע"ז (דף סט.) משמע דלא יהיב טעמא אלא עד ס' ע"כ וכדברי הר"ן כ' מדברי התוס' בפ' בתרא דע"ז דבירושלמי לבטל פליטתו אמרו והרשב"א בת"ה כתב כדברי רבינו שמשון דבריה בטלה בתתק"ס: ולענין הלכה כיון שהתוספות והרא"ש והר"ן מסכימים לאסור וגם דעת הרי"ף והרמב"ם נראה כן

פרישה

וכשאין שלם אין קורין אותו עוף אלא חתיכת עוף טמא וכן גיד נקרא חתיכת גיד וכן אבר מן החי אבל נבילה אפילו חתיכה קרויה נבילה דכל דבר שנתנבל קרוי נבילה ואין שם העצם [illegible]

דרישה

סי' ק [א] הלכך ירך שנתבשל עם גידו אם מכירו זורקו וכל השאר מותר כתב ב"י דע"כ מיירי במולחו עם גידו וא"כ צריך לומר דזורקו וגם קולף סביבו הואיל [illegible]

חדושי הגהות

ה' א כלומר דשם נבילה אינו שם העצם ולפיכך אף החתיכה נקראת נבילה שכך יש לקרוא החתיכה בשם התואר כמו הגוף בעצמו משא"כ שאר האסורים משום בריה ששמם שם העצם הוא ואין החתיכה ראויה להקרא בשם העצם אלא חתיכה ממנה (מעי"ש): ב ר"ל כל מה שבכף או בקערה והטעם שהתירו אע"ג שאין בו ס' מ"מ הוא מותר מפני שהוא נ"ט לפגם ולכן מסיים שם דאף הקדירה מותר להשתמש בה אח"כ שאינה נאסרת כיון שהוא נטל"פ:

ס"ד בשם א"ז וכתב מהרש"ל שטעם זה הוא מפני שמספר זה עולה י"ו פעמים ס' מספר י"ו הוא שיעור לבטל בו כדאיתא במתני' דתרומות ניר שמא בטל עד י"ו ומספר ס' ילפינן מזרוע בשלה ולפיכך כשנצרף כל המספר דמבטלין בו ביחד י"ו פעמים ס' מבטלין בו אף הבריה עכ"ד: כתב הרשב"א בתשובה ומביאו ב"י ירקות שנתבשלו ונמצא בהם ג' תולעים הירקות אסורין דהוחזקו בתולעים והמרק שרי ע"י סינון ופסק כך בש"ע והיינו כרשב"ג דבתלתא זימני הוי חזקה וכ"פ בש"ע לעיל בסימן פ"ה אבל בתשובה אחרת להרשב"א דנמצא שם ב' תולעים הירקות אסורין ומביאו ב"י בסי' פ"ד והיינו כר' דבתרי זימני הוי חזקה וכך ראוי להחמיר ולאסור במצא שם תרי זימני כ"ל:

קא חתיכה

הראויה להתכבד דינה כברי' משנה פג"ה ג"ה שנתבשל עם הגידין בזמן שמכירו בנ"ט ואם לאו כולן אסורין והרוטב בנ"ט וכן חתיכה של נבילה וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלו עם החתיכות בזמן שמכירין בנ"ט ואם לאו כולן אסורים והרוטב בנ"ט ובגמרא פריך כי אין מכירן ליבטל ברוב ומשני אגיד בריה שאני ואחתיכה משני הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים לא בטילה ורבינו תלה חתיכה בבריה וכתב חה"ל דינה כבריה משום דתני וכן חתיכה וכדפריך תלמודא בפ' חזקת מאי וכן ופי' הרשב"ם מדקתני וכן משמע דבלא זו אף זו קתני ע"ש בדף כ"א ונראה דלפי דבחתיכה איכא תנא בפרק בתרא דע"ז תרתי בעינן שתהא חה"ל ואיסור הנאה וכתב האשיר"י בפג"ה (סוף דף קס"ט) שכך סובר רב אלפס אבל בבריה ליכא מאן דפליג לפיכך תנא הכא וכן לומר דאפילו חתיכה שמותרת בהנאה דינה כבריה ולכן כתב גם רבינו חהל"ה דינה כבריה אלא דלפי דקשה על הלשון דקרי ליה ראויה להתכבד הלא באיסור הנאה אינה ראויה לו לשום דבר ואין ראויה להתכבד לכך כתב רבינו ליישב זה ואמר ואפילו היא אסורה בהנאה קרויה ראויה להתכבד וכו': **ודוקא** שאיסורה מחמת עצמה כו' מה שצריך לפרש דבר זה בדין חהל"ה הוא לפי דראבי"ה ס"ל דאפילו אין איסורו מחמת עצמו אלא מחמת שקבלה טעם מאיסור יש לו דין חהל"ה כדכתב במרדכי ס"פ אלו טריפות בדין פירות שנמצא בהם תולעים וכן בפ' ג"ה בדין חלב ובשר שנמלחו יחד לכך בא רבינו להוציא מסברא זו וכתב דאף בחהל"ה דוקא שאיסורה מחמת עצמה וכו' אבל גבי בריה לא צריך לפרש דכיון דאפי' נבילה עצמה לא מקרי בריה מכ"ש היכא שהוא היתר אלא שבלע איסור אפילו שבלע טעם מעוף טמא כבר כתב דטעם בריה בטל: כתב א"ו הארוך כלל כ"ה דין ח' דחהל"ה אם קבלה טעם מאיסור בטלה אלא דגבינה של נכרים כתב שאינה בטלה וז"ל ואפי' סתם גבינות של נכרים אעפ"י שאין אסורין אלא מחמת בליעה ושמא מטעם דמאחר שאסרו חכמים כל סתם גבינות מחמת חשש איסור שיש בקבתם וגם תחילת עשייתם ע"י איסור הוי כנולד באיסורו עכ"ל דין ה' ומהרמ"א בת"ח כלל מ' דין ב' דחה דבריו ויש לתמוה דבכלל מ"ג דין ז' הביא מהרמ"א סברא זו בשמו גבינות של נכרי' הוי כגופו של איסור ואינו ניתר מטעם ס"ס ולכן נראה כדברי א"ו הארוך דגבינה של נכרים כשהיא חשובה וראויה להתכבד אינה בטילה מיהו חתיכת בשר כשירה שלא נמלחה ונתערבה בטילה כיון דאין איסורה אלא מחמת דם שנבלע בה וכ"כ א"ו הארוך להדיא: אפילו למי שסובר שנחשבת כנבלה וכו' פי' דאף ר"ת ור"י החולקים ארבינו אפריס דסובר דוקא בבשר בחלב אמרינן חתיכה עצמה נ"נ משום דכ"א היתר הוא וכו' אבל לא בשאר איסורין אלא אפילו בשאר איסורין נמי אמרינן חנ"נ כמ"ש התוס' בד"ה כשקדם (דף ק') מ"מ גם ר"ת ור"י מודים בחילוק זה דשאני בשר בחלב דחשיב גופו של איסור ובנתבשלו זה עם זה חזר הכל כגוף אחד של איסור ואם חצי זית בשר וחצי זית חלב מצטרף ללקות עליו הלכך דמי לחתיכת נבילה ממש דלא בטיל אם החתיכה ראויה להתכבד משא"כ בשאר איסורין דחתיכה שקבלה טעם האיסור כשנתבשל עמו לא לקי עד דאכיל כזית איסור בכדי אכילת פרס הלכך אין לה דין חהל"ה ובטל ועיין בתוס' פכ"ה דף ק"ח בד"ה אמאי מותר כתבו להדיא דר"ת ור"י מודים בחילוק זה דשאני בשר בחלב וכו': כתב הרמב"ם בפי"ו מהמ"א דאף חתיכה שאינה אסורה אלא מדרבנן אינה בטילה אם היא ראויה להתכבד עכ"ל ומביאו ב"י והיינו דוקא כשאיסורה מחמת עצמה כגון עוף שנאסר לפי שבשלו בחלב אי נמי אבר המדולדל בבהמה שלא נאסר אלא מדרבנן וראוי להתכבד אינה בטילה ומיהו דוקא כשאין בה ספק דהו"ל חתיכה דר"ל אבל אם הוא ספק אם הוא חה"ל אפילו שהאיסור דאורייתא בטילה דהא דחה"ל אינה בטילה אינו אלא מדרבנן וכיון דאיכא ספק הוי ספק דרבנן ואזלינן לקולא: **ובענין** חהל"ה כתב א"א הרא"ש רבו הדעות י"א שתרנגולת בנוצתה דאינה וכו' פי' דכיון דהיא בנוצתה

קא [א] (א) חתיכה (א) הראויה להתכבד דינה כבריה שאינה בטילה ואפילו היא אסורה בהנאה קרינן

ראויה להתכבד כיון שאם תתבטל תהיה מותרת ותהא ראויה להתכבד אבל טעמה בטל כדין בריה [ב] ודוקא שאיסורה מחמת עצמה כמו נבלה ובשר בחלב אבל אם נאסרת מחמת שקבלה טעם מאיסורא ולא היו בה ס' לבטלו אפי' למי שסובר שנחשבת כנבלה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד שלא נאסרה אלא מחמת טעם שקבלה (ב) ובענין חתיכה הראויה להתכבד כתב א"א הרא"ש ז"ל רבו הדעות [ג] יש אומרים שתרנגולת בנוצתה וכן חתיכה היה (ג) כיון שאינן ראויין עתה לא חשיבי ראויה להתכבד ואפילו בהמה שלימה בטילה עד לאחר שנתבשלה וראויה ליתן לפני אורח לכבדו ולא נהירא דלא קאמר ראויה להתכבד אלא לשיעורא שתהא גדולה וראויה לכבד בה אורח לכשתתבשל אבל בשביל שהיא חיה או בנוצתה לא בטלה חשיבותא (ד) וגם י"א א דכבש שלם

כן מדלא הזכירו דבר זה הכי נקטינן : **כתבו** התוספות בפג"ה (צו.) אמתני' דירך שנתבשל בה ג"ה אם יש בה בנ"ט הרי זו אסורה לאו בגיד לחודיה משערינן דבכדי קליפה שסביביו מסייע לגיד לאסור דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה סמוך לו ולפי' רבינו אפריס דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב א"ש עכ"ל ואע"ג דאסיקנא דאין בגידין בנ"ט כתבתי זה כדי ללמד לירך שנתבשל בה שמנו של גיד ומ"מ כבר כתבתי בסי' ל"ב דנקטי' כרבינו אפריס : כתב הרשב"א בת"ה הקצר בבית ד' ש"א חתיכה שיש בה שמנו של גיד שנתבשלה בקדירה עם חתיכות של היתר ויש בהיתר ס' לבטל את האיסור אם נטל מן ההיתר בעוד שחתיכת האיסור תמה בתוך הקדירה הרי היא חוזרת ואוסרת שהרי אם נפלה לקדירה אחרת אוסרת לפיכך צריך ליזהר שלא יטול מן הרוטב חתיכות ההיתר עד שיצטנן הכל וכן לא יטול גם אותה חתיכה לעצמה בעודה חמה לפי שהאיסור שבה חוזר ואוסר אותה מה תהיה תקנתו יניח עד שיצטנן ונוטל עכ"ל וכתבו רבינו בסימן ק"ו ושם יתבאר :

קא חתיכה

הראויה להתכבד דינה כברי' שאינה בטילה בפרק ג"ה (ק.) אהא דתנן חתיכה של נבילה או של דג טמא שנתערבו עם החתיכות בזמן שהוא מכירן בנ"ט ואם אינו מכירן כולם אסורים והרוטב בנ"ט מקשינן ותיבטל ברובא כלומר ואמאי קתני אם אינו מכירן כולם אסורים ומשני שאני חתיכה שראויה להתכבד בה לפני האורחים כלומר דכל שראויה להתכבד חשובה ולא בטלה אפילו באלף ואע"פ שמדברי הרי"ף נראה דליתא להאי מתני' מקמי מתני' דפ' בתרא דע"ז (עד.) דמשמע מיניה דכל שאין החתיכה מאיסורי הנאה אע"פ שהיא ראויה להתכבד דבטלה וכמו שדקדק הרא"ש והר"ן מדבריו מ"מ כל הפוסקים נמנו וגמרו לפסוק הלכה דחתיכת נבילה שהיא ראויה להתכבד אינה בטלה וכדתנן בהדיא בפג"ה וכ"כ הרמב"ם בפי"ו מהמ"א :

ומ"ש ואפילו היא אסורה בהנאה קרינן ראויה להתכבד וכו'. כ"כ שם התוס' והרא"ש והר"ן מדתנן בפ' בתרא דע"ז דחתיכת בשר בחלב לא בטלה אע"ג דאסורה בהנאה : ומ"ש אבל טעמה בטל פשוט הוא במשנה שכתבתי בסמוך (צז:) דקתני והרוטב בנ"ט : ומ"ש כדין בריה פירושו כמ"ש בסימן הקודם בדין בריה שאע"פ שהיא אינה בטילה טעמה בטל בס' כנגדה :

ומ"ש ודוקא שאיסורה מחמת עצמה כמו נבלה ובשר בחלב כלומר בהכי הוא דאמרי' דאינה בטילה אבל אם נאסרת מחמת שקבלה טעם מאיסור וכו' אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד כלומר אלא בטלה היא כשאר האיסורין כ"כ שם הרא"ש וכ"כ הרשב"א והר"ן בשם רבותינו הצרפתים והסכימו הם ז"ל לדבריהם וכ"פ בת"ה וסמ"ק וסה"ת ונתבאר בדבריהם שהטעם לפי שאין האיסור שבה ראוי להתכבד בו לפני האורחים אף ע"ג דמשמע בפ' בתרא דע"ז דחתיכת בשר בחלב אינה בטילה כשראויה להתכבד שאני התם דכיון שנתבשלו זה עם זה חוזר הכל כגוף אחד של איסור משא"כ בשאר אסורין וכ"פ המרדכי בס"פ ג"ה בשם תשובות מהר"ם ז"ל ושלא כדברי אבי"ה שכ' המרדכי בפ' ההוא גבי אם נמלח חלב ובשר יחד וכו' : ובענין חתיכה הראויה להתכבד כתב א"א הרא"ש ז"ל רבו הדעות י"א שתרנגולת בנוצתה וכן חתיכת חיה כיון שאינם ראויים עתה לא חשיבי ראויה להתכבד וכו' עד כ"ש דחשיבי טפי את שדרכו לימנות בס"פ ג"ה והביא ראיות לדבריו וכתב שכן משמע מתוך דברי רבי' שמשון שפי' בשם ר"י בר"פ התערובות (עב.) והוא כתוב שם בתוס' שלנו והרשב"א בת"ה כתב סתם כדברי האומרים דחתיכה שהיא גדולה יותר מדאי לא חשיבא ראויה להתכבד שמאחר שאין דרכן של בני אדם ליתן כיוצא בה לפני האורחים אינה חשיבא שעומדת היא לחתוך והביא ראיה מדפריך פ' התערובות (שם) וליבטלו ברובא ומשני משום דב"ח לא בטלי אלמא שחוט בדכוותיה בטיל עכ"ל וכ"כ ג"כ הר"ן ז"ל . וסמ"ק כתב סתם שאם הבהמה עם העור או עוף עם נוצה אין זה קרוי ראוי להתכבד ובטלה ואע"ג דלאחר מכן מסירים הנוצה והעור מ"מ כיון דבתחילת התערובות נתבטלו שוב אין חוזרין וניעורין וכתב בש"ד שכן עשה מעשה ר' יעקב בתרנגולת נבילה שנתערבה בשני שחוטות כשירות והתיר ר"ת דהואיל ולא נטלה נוצתה אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמו שהיה אבל חתיכת נבילה שלא נמלחה שנתערבה בכשרות אע"פ שאינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמו שהיא לא בטלה דמליחה לא הוי מחוסר מעשה ומיהו ראיתי כמה גדולים עושים שגם בנבלה אמרי' שהוא בטלה ורגלים של נבילה שנתערבו בכשירות אבל לא ניטלו טלפיהן אז אינם ראויים להתכבד ובטלים ברוב ואותם האוסרים בנבילה אוסרים נמי אם לא נטלו טלפיהן כי ראויין להתכבד עכ"ל וכתבו עוד י"א רגל של נבילה שנתערב עם רגל כשירה אפילו לא ניטלו טלפיה כולם אסורים משום דהוי

דרכי משה

קא (א) (כתב בהארוך דרגלים של בהמה גסה מיקרי ראוי להתכבד ושל דקה מיקרי דבר שבמנין ושניהם אינם בטילים עכ"ל וב"י כתב בשם הסמ"ק) דרגלים של בהמה דקה יש לאוסרן משום חתיכה הראויה להתכבד אבל אין לאוסרן משום דבר שבמנין ראת שדרכו למנות שנינו עכ"ל וע"ל סימן ק"י מדין דברים שבמנין עוד כתב בארוך דעור שומן של אווז אם נטרפה אחת ונתערבה באחרות הוי חתיכה הראויה להתכבד ואינה בטילה ומיהו אם יכולין להכיר שהוא מן הטריפה כל האחרות מותרין עכ"ל וע"ל סימן ק"י על איזה דבר

דרישה

סי' קא [א] חתיכה הראויה להתכבד כו' ואפי' היא אסורה בהנאה וכו' כיון שאם תתבטל תהיה מותרת דין זה נלמד מהגמרא וכמ"ש ב"י ואין להקשות מזה לדעת האומרים דהתיכה חיה יכולה להיות בטילה ולא מקרי חתיכה ראויה להתכבד ולא אמרי' כיון שאם נתבשלה היתה ראויה להתכבד דבאני הכא בעת שהאיסור עם ההיתר בתערובות הוצא לפניך אם תאמר שאין בה דין חתיכה ראויה להתכבד תתבטל מיד והיה בה חתיכה ראויה להתכבד משא"כ התם וק"ל ופשוט הוא ולא כתבתיהו אלא מפני שראיתי טועין בזה: [ב] ודוקא שאיסורה מחמת עצמה כגון נבילה ובשר בחלב עיין בא"ו של מ"ו בדין תערובות ד' י"ו ע"ב ובדף ב' בהג"ה מהרא"י המתהנת אלמא אין בליעה: [ג] יש אומרים שהתרנגולת בנוצתה כו' לא חשיבא ראויה להתכבד כבר כתבתי בפרישה דאע"פ שהכא דומה לדבר שבמנין הואיל ואינה חשיבא לא נקרא ראויה להתכבד ואין להקשות לפי סברא זו מנ"מ במה שאמרו דבר שבמנין אינו בטל כיון דצריך להיות דבר חשוב א"כ מה"ט לחוד אינו בטל ע"ז תירץ שם דהועיל לו שלא דהוא דבר שבמנין דאפילו אינו חשוב מצד עצמו רק שהוא דבר שמוני נ"כ אינה בטלה

פרישה

סי' קא (א) חתיכה הראויה להתכבד. ודוקא שאיסורה מחמת עצמה כגון נבילה בשר בחלב הטעם דבשר בח"ב נקרא איסור מחמת עצמו משום דכל אחד בפני עצמו היתר וכשנתחברו יחד נעשו איסור בגזירת המלך עליהו והחתיכה כאשר היא ראויה להתכבד משא"כ בחתיכת היתר שבלעה איסור שאין איסור שבליעה ראוי לכבד בה וכן בב"י : (ב) ובענין חתיכה ראויה להתכבד כו' יש אומרים שהתרנגולת בנוצתה כו' ונתערבה בין תרנגולת אחרים בנוצתן יבש ביבש א"נ נתערבו בנוצתן במליגתן במים עם אחרות בנוצתן כדי להסיר נוצתן. ובלא נוצה הכל מודים דמקרי חתיכה ראויה להתכבד אפילו הוא חיה שהרי חזי לאומצא (כמ"ש בשבת פרק מפנין שאני בר אווזא דחזי לאומצא עכ"ה) : (ג) כיון שאינן ראוין עתה לא חשיבי ראוין להתכבד עיין בא"ו של מ"ו ד' ט"ו שהקשה הא אכתי יש לאוסרה משום דבר שבמנין דקי"ל בבירים הע"ג שאין דרכן למנותן לעולם אפ"ה אינן בטילים וי"ל מאחר שטעם שדבר שבמנין אינו בטל הוא מפני חשיבות והוי כמו דבר ראויה להתכבד כאשר משמע בהדיא באשר"י וא"כ כשהיא בנוצתה לא חשיבא ובטלה ועד"כ : (ד) וגם י"א דכבש שלם או אווז שלם אינו

חדושי הגהות

קא א פירוש כבש או אווז שלם ונתבשלו (פרישה) :

הטעם

שלם או אווז שלם אינו נקרא ראויה להתכבד [ד] שאין דרך ליתן לפני אורח כבש או אווז שלם (ה) וגם אלו דברי הבאי הם וכי בשביל שראויה ליחלק חתיכות חשובות גרע טפי (ו) כ"ש ב דחשיב טפי את שדרכו למנות [ה] והא דבריה וחתיכה הראויה לא בטלי

ב"י

דהוי דבר שבמנין שדרך העולם למנות ב' או ג' רגלים והנו נוהגי' כדפי' לעיל דבטיל וסמ"ק כתב בסימן רי"ד שהורה ריב"א על רגלים של ספק טריפה שנתערבו בו ברגלים של היתר שאינם בטלים ברוב וקשיא דהא אפילו טרפה הו"ל להתבטל וכר' יוחנן דאמר את שדרכו לימנות שנינו ושמא משום השם כבוד נגעו בה דמסתמא רגל בהמה גסה עשוי להתכבד ושל דקה נמי אפי' את"ל דאינו עשוי להתכבד מ"מ לא פלוג רבנן ואם לא הסירו הטלפים צ"ע עכ"ל: (ב"ה) ולענין הלכה כיון דהא דהתיכה ראויה להתכבד לא בטלה אינו אלא מדרבנן הלכה כדברי המקילים:

מ"כ הדרא דכנתא אינו ראוי להתכבד דאין דרך לתת לאורחים הדרא דכנתא בקערה ולא עבידי אינשי דאכלי בומן בעיניה עד כאן: כתב רבינו בסימן ק"י שה"ר יהודה הורה על קורקבן טריפה שנתערב באחרים דלא הוי ראוי להתכבד כדאמרינן (נדרים כד:) בני מעים אוכליהן לאו אינשא ולפ"ז הוא הדין נמי בכל המעים עד כאן וגם שם כתב דין דבר שבמנין ודין ב"ה לענין ביטול:

והא דבריה וחתיכה הראויה לא בטלי דוקא בעודם שלימים וכו' כ"כ הרא"ש בפג"ה וז"ל הא דאמרי' דבריה לא בטלה ה"מ כשהוא שלם אבל נתרסק או נחתך ממנו קצת תו לא איקרי בריה ובטל ברוב מדאמרי' בפרק אלו הן הלוקין (טז:) ריסק ט' נמלים ואחד חי והשלים לכזית לוקה שש אלמא כששם מרוסקים לא מיקרי בריה ובעי כזית ואמרינן נמי במסכת מעילה (טז:) לוקה על אכילת שרצים בכזית כשאינם שלימים וכן נמצא בתשובה לרב אלפס נמלה מכל הרמשים בקדרה בין שנפל בחמין בין שנפל לצונן אם נפסד אותו שרץ שיעורו בס' כשאר איסורים שבתורה עכ"ל וכן בחתיכה ראויה להתכבד אם נפרסה אחר שנפלה לקדרה בטלה חשיבותה ובטלה כשאר איסורין שהרי אגוזי פרך ורמוני בדן אם נתפלעו האגוזים ונתפרדו הרמונים בטלים הם כדאמרי' בהניזקין (נד:) והכי תניא בתוספתא דתרומות חתיכה שנתערבה בחתיכות אפילו באלף כולן אסורות ואם נימוח ה"ז בכ"ע ע"כ וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל וז"ל הרשב"א בת"ה נחתך ממנה או שנתרסקה עד שנאבדה צורתה אין זה בריה ובטל חשיבותה והרי היא כשאר כל האיסורין ואפילו נחתך ממנה אחר שנתערבה ובארוך כתב בשם הרמב"ן דנחתך ממנו אבר בעי' ולא איפשיטא במסכת נזיר (נא:) גבי מלקות וה"ה לאיסור ומיהו בריה דלא בטלה דרבנן היא ולקולא וא"נ לומר מרוסק ונחתך ממנו אבר שנשמתו תלויה בו דודאי בטלה ונמצא בתשובה להרב הגדול רבינו יצחק ז"ל אם נפסק מאותו שרץ שיעורו כשאר איסורין שבתורה, ע"כ. וכתב בש"ד אם הדג מרוסק אין עליו דין בריה ובטל בס' וזורק את האיסור אם מצאו. וי"מ דאם רוב הדג טמא שלם חשיב בריה וכן משמע בפ"ז דנזיר שם גבי נמלים דרובו ככולו ולא בטיל בס' אלא מרוסק ומיהו יש דוחים ואומרים הא דאמרינן האיברים אין להם שיעור ה"מ לטומאה אבל לא לאיסורי אכילה עכ"ל וכתבו בהג"ה בשם מהרא"י ז"ל יראה דאם הוא שלם לגמרי רק שנפל ממנו קצת ע"י בישול כמו שרגילות הוא להתפרפר ודאי חשיב בריה כי האי סברא משמע קצת פ' כיצד מברכין באשיר"י גבי ההיא דירושלמי דאם אכל פרידה א' של ענב או של רמון דחשיב כזית אבל אם נפרד ממנו קצת מגופו ושדרתו וכל שכן ראשו אפי' רובו

ב"ח

בנולתא דאינה ראויה כמות שהיא בנולתא ואפילו התיכה היא שאינה חסירה הפשט ואפילו בהמה שלמה כשהיא היא כיון שאינה ראויה עתה בעודה היא לא חשיבא ולא נהירא וכו' וגם י"א דכבש שלם או אווז שלם אפילו נתבשלה נמי אינו נקרא ראויה להתכבד וכו' משמע דמודה הרא"ש דכבש עם עורה כיון שלא הופשט דמחוסר מעשה גדול לא נקרא ראויה להתכבד דלא דמי לתרנגולת בנולתא דלאו מחוסר מעשה הוא ולא בטיל ובזה נתיישב מ"ש בסי' ק"י דבעלי חיים שנשחטו בטל חשיבותן ע"ש: פסק כ' בהגש"ד סי' מ' ע"ש מהרא"י דנהיגינן כר"ת דתרנגולת בנולתא בטלה כדעת רבינו תם וכן יראה ברגלים שלא נהרכו להסיר השער מעליהם וכן רגלים של אווזא אע"ג דחשיבי טפי מרגלים של בהמה דקה שהן כהוסים ואין רגילין אינשי יקירי למיכלינהו מ"מ אם לא הוכרחו עדיין להסור עורן מעליהן כמו שרגילין דמו כולן לתרנגולת בנולתא אבל התיכה שלא נמלחה ורגלים שהוסר שערן ועורן אע"פ שלא נטלו טלפיהן אפשר לקוצן כולן ולא חשוב מחוסר מעשה כולי האי וכן כבש או אווזא שלימה וחתיכה היא בכל אלה נהגינן דלא בטלין עכ"ל. והקשה מהרש"ל תרנגולת בנולתא אמאי בטלה הלא הוי דבר שבמנין כדקי"ל כל שדרכו לימנות לפעמים אינו בטל כדכתב בסימן ק"י ותירץ כיון דבנולתא מאוסה היא נתקלקל חשיבותה לגמרי ובטל ותו כיון דמוכרים תרנגולת על הרוב ביחידות לא הוי דבר שבמנין ותדע שהרי שור הנסקל מסיק תלמודא דלא בטיל משום חשיבות ב"ח ותיפוק ליה משום דבר שבמנין אלא ודאי מה שמוכרין ביחידות לא הוי דבר שבמנין ומ"ה כתב בתשובת מהר"י ברי"ן דתרנגולת אינה קרויה דבר שבמנין כמו בהמה עכ"ל ועיין במרדכי פ"ק דבילה במעשה דר"ת בתרנגולת בנולתא שכתב ואע"ג דתרנגולת דבר שבמנין ובריה והוי דבר חשוב ודבר חשוב אפילו באלף לא בטיל וכו' מוכח מדבריו דכיון דהיא בנולתא בטל כל חשיבותה שהיה לה ומוכיח כמו משור הנסקל דאי לאו משום טעמא דב"ח הוה בטל דלא הוי לא בריה ולא חה"ל כך עם העור ולא דבר שבמנין והיינו כדברי מהרש"ל כתב עוד מהרש"ל ברגלי בהמה דקה שלא ניטלו טלפיהן דאיכא תרתי לריעותא נראה להקל. וראש אווז או אפילו ראש כבש ושור אינן חשובין ראוין להתכבד. אבל ראש של עגל במקומינו הוו חה"ל ומצינו בפ' כל כתבי רב ספרא הוה מחריך רישא ולכל הפחות הוי של עגל ומדעשה לכבוד שבת אלמא דהוא ראוי להתכבד וכן קבלתי. וכן הדורא דכנתא דעגל מקרי ראוי להתכבד ומכל שכן במקומינו דאינן רגילין להסיר ממנו השומן ומתקנין אותו ברוטב אעפ"י שבני מעיים לא הוי חה"ל הכא אגב שומן חשוב גם עינינו רואות שהוא דבר הראוי להתכבד וחשוב מאוד וכ' הרמב"ם דהכל לפי המקום והזמן ע"כ: כתב בא"ז הארוך עור שומן של אווז מקרי ראוי להתכבד ואם נחתך לרצועות בטל חשיבותם ומהרש"ל לא נראה לו לחלק בין נחתך ללא נחתך ולפעד"נ העיקר כדברי א"ז הארוך בזה וכתב מהרש"ל והאווז גופה כשהופשטה לפי הסברא הוי חתיכה שאינה ראויה להתכבד אלא דאין להקל כיון דבמורף מוכרין אותן במנין כששוחטין הרבה ביחד ואע"ג דתרנגולת לא חשיב דבר שבמנין כיון שמוכרין אותן לפעמים ביחידים השינוייא לא סמכינן כיון דאיכא שינויא אחרינא דשאני תרנגולת בנולתא דמאיסא וקורקבן

דרכי משה

דבר יש לסמוך שאחת מהן היא הטריפה כל האחרים מותרים בהגש"ד דכל דבר שאינו נאסר רק כדי קליפה הואיל והחתיכה עצמה אינה אסורה אע"ג שהיא חה"ל דדבר האסור בה דהיינו הקליפה אינה ראויה להתכבד עכ"ל והוא סברת התוס' מצאתי כתוב חתיכה שלא ניקרה מגידים והלבה מקרי ראויה להתכבד דהא ראוי לנכרי עכ"ל ואין אנו צריכים לטעם זה

פרישה

אינו נקרא ראויה להתכבד כו' פי' ונתבשלו כן נ"ל מדכתב הרא"ש גם אלו דברי הבאי הם דמשמע שהם גרועין יותר מדברי הראשונים שדברו בחתיכה ובהמה חיה וק"ל וע"ל סימן ק"י שכתבתי בשם מ"ו שכאן מיירי בכבש שנפשט שלם וב"י פי' אפילו בלא הופשטה ע"ש. והיותר נראה דמ"ה כתב כאן גם אלו דברי הבאי הם משום די"א הללו מודים דחתיכה ראויה להתכבד א"כ להיות מבושל או ממורע מנולתה שגם כמות שהיא רגילין לכבד בו אדם והוא יבשל לנפשו אלא שאומרים שאין זה מקרי חתיכה ראויה להתכבד כיון שהוא שלם ועל סברא זו כתב שהוא הבאי דאם נאמר בנתתכה לחתיכות כל חתיכה בפני עצמה נקרא ראויה להתכבד וכי גרוע הוא בזה שהיא שלימה אדרבה במכ"ש שהיא חס"ל וז"ש וכי בשביל שראויה לחלק כו': (ה) גם אלה דברי הבאי הם פי' דבריו שאינם של כלום כמו נדרי הבאי ר"פ ד' נדרים שכתב עליו הר"ן ז"ל נדרים שאינן של כלום דשמיר ושית מתרגמינן הבאי וביר עכ"ל: (ו) כ"ש דחשיב טפי את שדרכו למנות הטעם דס"ל להרא"ש שטעם דבר שבמנין אינו בטל משום חשיבות כמ"ש בשם מ"ו וע"ש דמ"מ מועיל דבר שבמנין דאפילו אינה ראויה להתכבד מצד עצמה רק שאינה מאוסה עתה וראויה לאכול כמו

דרישה

בטלה מטעם שהוא דבר שבמנין אם לא שהוא דבר מבוזה וכי"א כללו משבו זה שהיא בנולתה ומיה שהוא דבר שפל מליתן כך לאורח כיון שאינה ראויה כלל כאשר היא עתה והא דכתב הרא"ש בשם י"א כיון שאינה ראויה עתה לא חשיבא דבר הראוי להתכבד הו"ל למכתב רבותא בשמם דאפילו דבר שבמנין אינו נקרא כיון שאינו ראוי כלל י"ל דכתב כן משום רבותא דיליה למכתב עליהן דמקרי אפילו ראוי לכבד. והא דלא כתב כאן הרא"ש ג"כ כ"ש דחשיב טפי את שדרכו למנות ה"ט משום דאיירי נמי בחתיכה חיה והיא אינה חשובה ראוי למנות אבל בסמוך דמיירי מכבש ואווז שלם כתב עליהן שהוא דברי הבאי מתרי טעמי חדא דלא גרע בשלימותא מלהיות מקרי דבר הראוי להתכבד ועוד דכ"ש הוא לאיסורא שהרי נקרא ג"כ ראוי למנות. והיותר נלע"ד דהא דכתב בסמוך כ"ש דחשיב טפי את שדרכו למנות היינו משום דבפ"ג דערלה פליגי ר"מ וחכמים בדבר שדרכו למנות והביאו ב"י בר"ס ק"י וכתב שלדברי ר"מ וחכמים שפליגי בדרכן למנות איירי דוקא בגידולי קרקע לכך לא מיינו שם ג"כ חתיכה ראויה להתכבד ובריה דקי"ל דג"כ אינו בטילה אלא שהם פליגי בגידולי קרקע שר"מ אמר את שדרכו למנות וחכמים אומרים לא כי אלא ז' דברים לבד והכל מודים שס"ל שה"ה בשאר איסורים חשובים ג"כ ס"ל דאינם בטלים ונקטו בגידולי קרקע את שדרכו למנות שהוא הדבר החשיבות גבי גידולי קרקע ומינה נשמע לשאר עניני חשיבות בדבר שאינם גידולי קרקע שג"כ אינם בטלים כ"כ ב"י שם ר"ס ק"י בביאור דברי הרמב"ם ורבינו ופירושו מוכרח וכמ"ש שם וכן מוכרח בהשר"י פ' ג"ה ד' קנ"ו ע"א שכתב שם ז"ל יש מי שאומרים דוקא חתיכה חשובה שנתבשלה אבל כשהיא חיה ואפילו בהמה שלימה בטילה ברוב ודברי הכל המה דהא דקאמר ראויה להתכבד לפני האורחים לאו למימר שתהא ראויה כמות שהיא עתה אלא משום שיעור נקטה דגדולה כי האי שראויה ליתן לפני אורח וכבר אמר שנתבשל חשיבא את שדרכה למנות ולא בטילה ומשום שהיא חיה לא בטל חשיבותה מידי דהוה אשש דברים המקדשים המנויין בפ"ב משום דחשיב את שדרכו למנות והתם כשהן מיין איירי ואפ"ה לא בטלו משום חשיבותיה הה"נ חתיכה הראויה להתכבד לפני האורחים לא בטלי חשיבותיה אף ע"ג דלא חזו השתא לאורחים כו' עד וכן משמע מתוך דברי רבי' שמשון שפי' בשם ר"י בפ' התערובת אהא דקאמר התם על תערובת קטאות המתות ושור הנסקל אלא למ"ד את שדרכו למנות מאי איכא למימר וכתב רבינו שמשון תימה מי גרע שור גדול מאת שדרכו למנות דהא אפילו חתיכה חשובה את שדרכו למנות בפרק ג"ה מפני שראוין לכבד בפני האורחים אלמא חתיכה ראויה להתכבד אפילו כשהיא חיה לא בטלה וכן בהמה שלימה חיה לא בטלה עכ"ל הרי לפנינו שכתב הרא"ש בריש דבריו שחתיכה החשובה כדרכו למנות ובסוף דבריו ביאר יותר שחתיכה הראויה להתכבד חשובה דרכו למנות מפני שראויה לכבד ונלע"ד דר"ל כמ"ש דכמו שר"מ קאמר במסכת תרומה בגידולי קרקע שדבר שדרכו למנות לא בטל כיון שהוא חשוב ה"ה בשאר דברים אם הם חשובים לענין שאינן בטלים כאותן דברים שדרכן למנות בגידולי קרקע אבל ודאי אם ישנו גם כן בשאר ענייניס דברים שדרכן למנות כמו ביצים מכ"ש שהוא בכלל דרכו למנות דמ"ש גידולי קרקע משאר דרכו למנות והשתא ל"ק מידי אדברי. רבינו שמתחילה שאיירי מחתיכה חיה או מתרנגולת בנולתה דאינו פשוט כ"כ שהוא חשוב כמו הדברים שדרכן למנותן אינו יכול לומר ולסתור דבריהם בפשיטות דחשיב דרכו למנות אלא בא עליהן בטענה שגם חתיכה חיה נקרא ראויה להתכבד. דלא קאמרי ראויה לכבד אלא עבור שיעורה ורבינו קיצר בדברי הרא"ש וראיותיו שהביא להוכיח שחתיכה הראויה להתכבד שדברו מינה חכמים איירי גם כן בחיה וכמ"ש לעיל וכן ראיותיו הנ"ל אינם אלא שחתיכה ראויה להתכבד איירי נמי בחיה א"כ מה"ע לא יכול לומר ולסתור דבריהם דהוי דבר שבמנין .דדילמא דבר שבמנין עצמו איירי דוקא בראוי לאוכלו עתה אלא שיש חילוק בין ראוי לכבד ובין דבר שבמנין שדבר שבמנין א"כ להיות חשוב וכמ"ש מ"ו. אבל דעת י"א שכתבו שאווז וכבש שלם אינם נקראים ראוין לכבד מטעם שאין נותנין בשלימותן לפני אורח ואינם מחלקים בין חיה למבושל רק מטעם שכיון ששלם הוא גרע אזה כתב כ"ש דהוי בכלל את שדרכו למנות אלא לדוגמא וה"ה בשאר דברים חשובים וז"ש כ"ש דחשיב את שדרכו למנות אינו ר"ל שדרך בני אדם למנות החתיכות אלא ר"ל שחשוב באיסור ביטול דרכו למנות וק"ל. ושם מסיק הרא"ש אחר שכתב דעת הגדולים הנ"ל וסתירת דבריהם כנ"ל כתב עוד ז"ל גם שמעתי די"לו דכבש שלם או אווז לא מיקרי ראויה לכבד מחמת שלימותן גם אלה דברי הבאי הם כ"ש דחשיב דרכו למנות וכן דעת ר"י כמ"ש לעיל (ור"ל כמ"ש לעיל לדברי ר"ש בשם ר"י במטאות המתות כו' דחשיב דרכו למנות) ומסיק עוד וכתב ז"ל וגם י"א שתרנגולת בעודה בנולתה לא חשובה ובטילה גם זה אינו כיון שאחר תיקונו ובישולו ראויה להתכבד בה אורח גם עתה חשיבא את שדרכה למנות כאשר הוכחתי ממשנה דערלה עכ"ל הרי לפנינו שחזר וכתב אתרנגולת כיון שסופה תהיה ראויה לכבד חשיבא את שדרכה למנות ורבינו שלא כתב כן מתחילה אף שכלל יחד חתיכה חיה ותרנגולת ובהמה שלימה היינו מטעם שכתבתי שלא פשוט בעיניו כ"כ שאלו הדברים הצריכין תיקון בישול ומרוטת נוצות אם הויתה בכלל חשובה דרכו למנות שמנו חכמים והרא"ש אחר שחילק חתיכה חיה ובהמה שלימה בבא בפני עצמו והוכיח בראיות ברורות שמיקרי חתיכה ראויה להתכבד אף כשהיא חיה שפיר כתב תו על אווז שחשיבא דבר שבמנין כיון שמיקרי חתיכה ראויה לכבד והא דלא כללינהו יחד תרנגולת בנולתה עם חתיכה חיה כמו שכללינהו רבינו משום דתרנגולת מחוסר מעשה טובא וצריכה יותר תיקון קודם שתבא לכלל ראויה להתכבד אינו יכול להוכיח מראיותיו שהביא שזה מיקרי חתיכה ראויה להתכבד מ"ה כתב תחילה דינו אחתיכה חיה וכתב עליהם שהם דברי הבל מכח ראיותיו ואתרנגולת כתב ז"א ולא כתב לשון הבאי והבל משום דאינו פשוט כ"כ ורבינו עבור שקיצר וכולל חתיכה חיה ותרנגולת בנולתה יחד הוצרך לכתוב ל' זה אינו אתרוייהו כיון דלא שייך לכתוב על שניהן ל' זה הבל דתרנגולת אינו פשוט כ"כ להיות נקרא חתיכה ראויה להתכבד. ובכלל דברי הרא"ש הנ"ל שכתבתי שגם בהמה יחידה שייך לומר עליה את שדרכו למנות וק"ק מזה אדברי מ"ו שבתירוץ השני (כ"ל הקושיא שנזכר בפרישה בסעיף ג' מהרן מאחר ברוב פעמים מולכן ביחידות דהא שור הנסקל מסיק הגמרא טעם דלא בטל משום שהוא ב"ח תיפוק ליה משום שהוא דבר שבמנין אלא מ"מ מה שמוכרין ביחידות אינה מיקרי דבר שבמנין עכ"ה) כתב דמה שמוכרין ביחידות אינו נקרא דבר שבמנין והביא ראיה משור הנסקל והגמרא פריך שם אשור הנסקל תיפוק לו משום שהוא דבר שבמנין כמ"ש לעיל: [ד] שאין דרך ליתן לפני אורח כבש או אווז שלם נהיגין לדברי הרא"ש דאינה בטלה אלא תרנגולת בנולתה בטילה וכ"פ מהרא"י עיין בשערים מ"ו: [ה] והא דבריה כו' אבל אם נתרסקו בטלים כתב מהרא"י יראה דאם הוא שלם לגמרי רק שנפל ממנו קצת ע"י בישול כמו שרגילות הוא להתפרד ודאי חשיב בריה והביא ראיה לדבריו ע"ש:

אבל

חדושי הגהות

הטעם דס"ל להרא"ש שטעם דבר שבמנין אינו בטל הוא מיתות החשיבות (פרישה).

בטלי דווקא בעודם שלימים אבל אם נתרסקו בטלי דהו לא חשיבי ואפילו אם נאסר כבר התערובות ונתרסקו אח"כ מתבטלין ודווקא שנתרסקו הבריה והחתיכה בשוגג (ז) אבל במזיד שביון לבטלם אסור למי שביון לבטלו (ח) ומיהו אע"פ שנתחכה חתיכה אחת אין תולין לומר האיסור נחתך ומתבטל ויהיו כולן מותרות (ט) אלא אותה שנתחכה לבד מותרת ממ"נ דאם היא של האיסור אף כולן מותרות ואם אינה של איסור הרי היא לבדה מותרת והשאר אסורות (י) ואפילו נחתכו רובן אין תולין שהאיסור מן הרוב שנחתכו אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות:

קב (א) כל דבר שיש לו מתירין כגון ביצה שנולדה ביום טוב שראויה למחר אם נתערבה באחרות (ג) בין א שלימה בין טרופה אינה בטלה אפי' באלף ואפי' ספק אם נולדה בי"ט אם לאו ונתערבה באחרות אסורות ואפי' עשה ממנה תבשיל כתב אבי העזרי שהוא אסור [א] (ג) אבל לפי מה שפי' ר"ת דהא דדבר שיש לו מתירין אינו בטל דוקא כשנתערב במינו אבל נתערב בשאינו מינו טעמו בטל בס' א"כ התבשיל מותר אם יש בו

רובו שלא יש לסמוך אשאר דעות דכתבו להתיר עכ"ל: ודוקא שנתרסקו הבריה והחתיכה בשוגג וכו' כ"כ שם הרא"ש והר"ן ז"ל וככר נתבאר בסימן ל"ט: **ומיהו** אע"פ שנתחכה חתיכה אחת אין תולין לומר האיסור נחתך ומתבטל וכו' עד סוף הסי' כ"כ הרא"ש והר"ן ז"ל בס"פ ג"ה והביאו ראיה מפ' התערובות כתב הרמב"ם בפרק ט"ו מהמ"א דאף חתיכה שאינה אסורה אלא מדרבנן אינה בטלה (ב) אם היא ראויה להתכבד תשלום דיני חתיכה הראויה להתכבד כתב רבינו בסי' ק"י:

כתב בהגמיי' פ"ו מה"ש מעשה בא לפני רבי בקרקבן בתרנגולת שניקב והוסר ממנו ונתערבה אותה תרנגולת טריפה בכשירות ודימה השומן שבקרקבן אל שומן התרנגולת של מקום חיבור הקרקבן ואידמו לגמרי והכשיר האחרים ע"י כך א"ז עכ"ל ונראה שזה נלמד מדתניא בפרק בתרא דע"ז (מ.) מעשה בככרי א' שהביא גרב של חתיכות דג ונמצא סימן באחד מהם והתיר רשב"ג את הגרב כולו תרגמא רב פפא בחתיכות שוות א"ה מאי למימרא מהו דתימא ניחוש דילמא איתרמי קמ"ל וכתבתי פירושה בסי' פ"ג. אחר כך מצאתי בתה"ד סי' קע"ט שכתב ראש כבש נמצא טריפה ולא נודע מאי זה כבש הוא והקיפו הראש לצוארו של א' מהכבשים ונמצאו החתיכות דומים ומכוונים יפה יש לסמוך על זה להתיר האחרים והביא ראיה מההיא דפ"ב דע"ז שכתבתי בסמוך:

קב כל דבר שיש לו מתירין כגון ביצה שנולדה בי"ט וכו' אינה בטילה אפילו באלף בפ"ק דביצה (ג:) ובכמה דוכתי פשוט דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל: ומ"ש ואפילו ספק אם נולדה בי"ט אם לאו וכו' עד א"כ התבשיל מותר אם יש בו ס' כיון שלא כיון לבטלה נתבאר בטור אורח חיים סי' תקי"ג משמע בפרק בתרא דביצה (לח:) כי כל דבר שצריך זה לזה כגון מים ומלח בעיסה חשוב מין במינו ואם אחד אסור ויש לו מתירין ונתערב בחבירו היתר אפילו נתערבו אה"כ באלף לא בטלי וכ"כ ר"י בשם המפרשים (א):

כתב

וקורקבן כתב מהר"י מולין שקיבל ממהר"ר טעבלין דשל אווז י"א דהוי חה"ל אבל דתרנגולים לא הוי חה"ל עכ"ל ולפע"ד דזה טעם מנהג הנשים שעושין נקב בקורקבן דתרנגולין ותוחבין אותו באגף שלו קודם מליחה להורות דאינו חשוב בעצמו אלא בטל אגב אגף והכי נקטינן שהרי בזמנינו הקורקבן של אווז הוי חה"ל לפני האורחים אבל לא דתרנגולים וכ"כ מהרש"ל וכן פסק מהר"ס אלא דאיהו כתב סתם קרקבן הוי חה"ל ולדידיה איכא להלק בין דאווז לתרנגולים ועי"ל בסי' ק"י. ע"כ הפסק: כתב מהרא"י בת"ה סי' קע"ט ראש כבש שנמצא טריפה ולא נודע מאיזה כבש מקיפין הראש לצואר אח' מן הכבשים אם נמצאו החתיכות דומות ומכוונות יפה יש לסמוך על זה להתיר האחרות ופסק כך בש"ע וע"ל בסי' פ"ג סעיף ו' דנראה מפירש"י דבעינן תרתי דהחתיכות מתאימות יחד וגם דמראה החתיכות אחת היא וצ"ע למעשה אם יש להתיר כשהחתיכות מתאימות ואין מראה החתוך שוה אף לאחר שמשמשו הידים בזה ובזה ולפעד"נ דאין להתיר בזה וקבלתי מחכם אחד שקיבל מפי חכמים שכאשר נמצא מים בראש כבש אחד דמיטרפה ביה ולא נודע מאיזה כבש הוא אזי יש לבדוק בחוט השדרה של הכבשים דכל כבש שנמצא בו מים במוח שבראש כך יהיו מים בחוט הנמשך מן המוח לשדרה ותולין שהראש הוא מאותו כבש להתיר האחרות:

אבל אם נתרסקו בטלי דהו לא חשיבי פירוש דהבריה נתרסקה בראשה או בשדרה דלא נשאר עליה חשיבות בריה וגם נתרסקה בענין שלא נשאר עליה שם חה"ל. ודוקא בשוגג וכו' ולא קנסינן שוגג אטו מזיד דכיון דהאיסור נשאר במקומו אמיר לאינשי טפי ולא יבאו לרסק במזיד וע"ל בסי' צ"ט ובסי' ק"י. ונראה דבנתרסקו כמי לא בטל אלא היכא דאינו יכול להסיר האיסור אבל היכא שיכול להכירו ולבררו במסננת של בגד צריך להסירו כדלקמן בסי' ק"ד ולעיל נתבאר דין בריה שהוא שרץ כמו נמלה דאפילו אינו יכול להסירו לא בטיל ע"ש: ואפילו נחתכו רובן וכו' כתב מהרא"י בהגהות ש"ד סי' מ"א אע"ג דבכל דוכתין תלינן ברוב ירא"ה דהכא איכא למימר אדרבה כל שנשתנה מקדמותו מן הרוב הוא והוה כמו דכל דפריש מן רובא קפריש ונמצא שהאיסור שהוא המיעוט לא נשתנה והופרש מקדמותו עכ"ל ועיין במ"ש בס"ד בסי' ק"י גבי אלא המיעוט שפירשו מותרין:

קב כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל וכך פסקו הפוסקים ומה שקשה על זה ממנחות פרק ר' ישמעאל דקאמר רב פפא ורב הונא אכלי חדש דשיל"מ כגון ביצה וכו' רפ"ק דביצה תניא ספיקה אסור ואם נתערבה באלף כולן אסורות ואסיק רב אשי לעולם ספק יו"ט ספק חול הוי דשיל"מ וכל באורתא דשיתסר נגהי שיבסר קסבר חדש בח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן והשתא הלא הוי דשיל"מ והו"ל לאסור כמו בביצה תירץ במרדכי הארוך פ"ק דביצה דהתם מיירי בספק קיבועא דירחא ואנן בקיאין בקיבועא דירחא וע"כ מקילינן והר"ר י"ט תירץ דלא מקרי בשום דוכתא דשיל"מ דבר החוזר לאיסורו לשנה הבאה כגון חדש וכ"כ בפ' כל שעה משום ה"ר חיים הכהן אבל מה"ר שמואל מבונבר"ק פי' דמדקאמר בפ"ק דביצה בתר הכי ולרב אשי דאמר כל דשיל"מ אפילו בדרבנן לא בטל מאי איכא למימר אלמא דלא קי"ל כרב אשי דר"ת פסק כל היכא דאמרי' הכי אין הלכה כך כדפרישית בפ' בא סימן ופ' כיצד מברכין ולבני מערבא דמברכין בתר דמסלקין תפילייהו וכו' ולרב הונא דאמר חופה קונה ואין הלכה כן וא"כ לא יקשה מפ' העומר אדרב אשי וכו' עכ"ל ולא נמצא לו למהרש"ב חבר בפוסקים כי כולם פסקו כרב אשי: **ומ"ש** בין שלימה בין טרופה וכו' כ"כ בהגהת אשיר"י פ"ק דביצה בשם התו' וכ"כ בהגהת ש"ד בשם התוס' ע"ש סי' ע"ד: **ומ"ש** ואפילו ספק אם נולד בי"ט אם לאו ונתערבה באחרות פי' ס"ל לרבינו דנתערבה אספיקה נמי קאי ואף ע"ג דאיכא ס"ס החמירו בדשיל"מ מיהו הרמב"ם בפ"א מהלכות י"ט לא כתב דנתערבה אסורה אלא בודאה וכן פי' הרב המגיד וכתב שזו היא דעת הרשב"א וכ"כ הסמ"ג ע"ש ר"ת אלא דכתב ע"ש ר"ב דר"י חולק עליו. מיהו אפשר שלא חלק אר"ת אלא אספק טריפה דכיון שנתערב היה אסור מן התורה אין להתיר על ידי ס"ס כמפורש לשם אבל לגבי דשיל"מ מודה ר"י דלמסקנא דרב אשי נתערבה קאי אודאה והכי משמע מפי' רש"י בהא דקאמר רב אשי לעולם ספק י"ט וכו' דס"ל דהך דנתערבה קאי אודאה ולא אספיקה ע"ש ועוד יותר מפורש כך בדברי הר"ן פ' אין לדין גבי ספק מוכן ע"ש. ולענין הלכה מדינא היה נראה שלא להחמיר בספק ביצה שנתערבה ובסה"ת סי' ע"ו נמי משמע שלא חלק ר"י אר"ת אלא אספק טרפה דהספק ראשון היה מן התורה וכו' כדפרישית וכן משמע בסמ"ק סי' רי"ד ע"ש והכי מוכח מלשון המרדכי והאגודה ריש ביצה שכתב דברי ראבי"ה שאוסר שם לבנו מאכל בביצה שנולדה בי"ט וכו' ואם ספק אסור דהילכתא כרב אשי דאמר לעולם ספק י"ט וכו' אלמא להדיא דתחילת דברי ראבי"ה הם בודאי ולא בספק ודלא כדכתב רבינו בא"ח סימן תקי"ג אלא דהס"ד וא"ז הארוך כתבו כרבינו וכן כתב הר"ר ירוחם נט"ו אות כ"ב והאגודה כתב בתר הכי באותו פרק דספק י"ט ספק חול נמי אין להתיר מטעם ס"ס כיון דאין הס"ס מענין אחד ומ"מ נראה דבהפסד מרובה אין להחמיר א"כ לכבוד שבת ויו"ט ולעני בדבר חשוב כי מדינא נראה כמ"ש ודלא כמ"ש בש"ע בסתם לאיסור ובשני תערובות יש להתיר בדשיל"מ לדברי הכל כדמשמע מדברי האגודה: ומ"ש ואפילו עשה ממנה תבשיל כו' פי' ל"מ כשממשו בעין אלא שאינו ניכר שנתערב בשאר ביצים שלימה בשלימות או טרופה בטרופות אלא אפילו נימוח כולו ולא נשאר כי אם טעמו כגון שנתנו בתבשיל כתב ראבי"ה דאסור וכתב במרדכי ריש ביצה ב' טעמים לסברתו חדא דלחזותא ולטעמא עבידא ותו דדשיל"מ אפילו באלף לא בטיל: **ומ"ש** אבל לפי מה שפר"ת וכו' כ"כ בתוס' פ' מסילין (דף ל"ח) בד"ה וליבטול וב"י כתב בא"ח סימן תקי"ג דאפשר דלר"ת נמי אסור היכא דלחזותא וטעמא קא עביד וכו' וע"ש. ולענין הלכה נראה כר"ת שכך פסק הרמב"ם פט"ו מהמ"א וכ"כ הרא"י בהגהת ש"ד

דרכי משה

זה דהא אפילו באיסור הנאה אמרינן דין חתיכה הר"ל: (ב) כתב באו"ה כלל כ"ה הא דחתיכה הר"ל ובריה לא בטילה דוקא במינו אבל שלא במינו הוי בנ"ט דומיא דשיל"מ עכ"ל וכב"י בסימן ק' בשם תשובת הרשב"א על בריה שנפלה לירקות דאינה בטילה וזהו שלא כדבריו וכ"מ בש"ד גבי טיפת חלב שנבלע בבשר שכתב דלא הוי ראויה להתכבד בבשר משמע הא אי הוי ראויה להתכבד לא בטיל ע"כ הארוך אם הוא ספק אם היא הה"ל או בריה או לאו אזלינן לקולא דספיקא דרבנן לקולא עכ"ל ופשוט הוא עוד כתב הא דמהני נתרסקו דוקא שלא נודע התערובות אבל אם נודע התערובות אסור דלא מהני שוב ביטול עכ"ל וע"ל סי' צ"ט דיש חולקין וס"ל דאין לחלק בין נודע ללא נודע:

קב (א) וכ"כ הר"ן דף ש"פ ע"ד והוא סברת התוספות ולכן כתב בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל דאם לבנו בו מאכל או מלחו בו תרנגולת אסורים והכי נוהגין דהואיל והקדירה מתוקן בכך דהא ממלאים התרנגולת לבשם אותו וכן אם לבנו המאכל בה הכל מקרי מין במינו כדאיתא בביצה פרק בתרא ולכן נהגים לאוסרו עכ"ל אמנם מדברי רבינו לא משמע

דרישה

סי' קב [א] **אבל** לפי מה שפי' ר"ת כו' א"כ התבשיל מותר אם יש בו ס' כו' עיין מ"ש בפרישה ובפרק בתרא דביצה (דף ל"ח) משמע דכל דבר שצריכין זה לזה כגון מים ומלח בעיסה חשיב מין במינו ואם אחד איסור ויש לו מתירין ונתערב בחבירו היתר ואפילו

פרישה

כמו שהיא בלי תיקון גדול: (ואפילו אם נאסר כבר התערובות דייק רמ"א בת"ח כלל מ' דין ה' מסכח דאפי' לאמר שנודע התערובות מהני ולא כמ"ש האו"ה דמיירי דוקא קודם שנודע התערובות עכ"ה): (ז) אבל במזיד שכיון לבטלם אסור למי שכיון לבטלו וכ"ש למי שנתבטל בשבילו ועיין מ"ש לעיל בסי' צ"ט (א"ל למה לא קנסינן שוגג אטו מזיד כדלקמן סימן ק"י י"ל דכאן נפלו מעצמן כמו נפלה דלקמן דלא גזרינן רק בהפילן בשוגג גם י"ל כמו שתי' הב"י לעיל בסי' צ"ט לחלק בין ביטול להפילו דכאן הוי כמו מבטלין עכ"ה): (ח) ומיהו אע"פ שנתחכה חתיכה אחת אין תולין כו' פירוש דה"א לתלות להקל הואיל ואיסור דרבנן הוא קמ"ל: (ט) אלא אותה שנתחכה מותרת ממה נפשך דאם היא של איסור אף כולן מותרות כלומר אם נאמר שהאיסור נחתך או רואין ג"כ כל החתיכות של היתר כאילו הם נחתכים שהרי בהיתר אין חילוק בין אם הוא שלם ומשוב או מחוך וכרי המה מעורבים וכולן מותרין ואם נאמר שהאיסור בהשלימים לכל הפחות זה שנחתך מותר. ועוד אפשר לומר דס"ק אם נאמר האיסור נחתך הרי אין כאן איסור כלל שהרי אין כאן דבר חשוב ונתבטל ואפילו החתיכה שנחתכה מותר ולא אמרינן כיון שהוא של איסור נשליכנה דתלינן לקולא דלמא זו שנחתכה לאו של איסור היא דהא מספקא לן ותלינן לקולא ועיין מ"ש ר"ן ס"פ ג"ה: (י) ואפילו נחתכו רובן אין תולין שהאיסור מן הרוב שנחתכו אדרבה אמרינן כל דפריש מרובא קפריש מהרא"י ז"ל ור"ל שפרים ממה שהיה ראשונה ועכשיו אלו פרשו ונחתכו ולכאורה היה צ"ל משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא שמהרא"י ס"ל דאין זה נקרא קבוע שהרי נשתנה במה שנתרסק:

סי' קב (א) **כל** דבר שיש לו מתירין כו' כלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב (אם נקרא דבר שיש מתירין הואיל ויכול להכשירו בהגעלה עכ"ה) עיין דינו לקמן סימן קכ"ב: (ב) בין שלימה בין טרופה כו' צ"ע בשלימה מאי איריא דאינה בטלה משום דבר שיש לו מתירין ת"ל משום דביצה דרכה למנות ואינה בטילה ואפשר כיון דהאי ביצה אין שם איסור עליה דהא למחר תהיה מותרת אי לאו טעמא דהיא הכותבת דכיון שיש לה מתירין הדין נותן שלא להוי היתר קיום בתערובות לא הייתו אוסרים אותה מטעם דבר שדרכו למנות דלא אמרו זה אלא דבר שהם איסור גמור עליה אבל בסמוך בספק ביצת טריפה צריכין לטעמא דבטילה דב"א ממ"כ לא ליהוי בטילה אי אמרת לסוף יתגלה מילתא שתהיה טריפה אין לה ביטול ממשה דבר שדרכו למנות ואי אמרת יתגלה מילתא שתהיה כשירה לית לה ביטול משום דבר שיש לה מתירין לכך קאמר כיון דלאו בידינו הוא האי דבר שיש לו מתירין לא מקרי דבר שיש לו מתירין ובטילה ולפי זה א"ל למ"ש בסמוך לאוקמא דוקא בטרופה: (ג) אבל לפי מה שפי' ר"ת כו' דוקא כשנתערב במינו כאז אין שייך לומר בטעמו בטל רק שהוא בטל ברוב בי"ט החמירו אבל כשנתערב מין

חדושי הגהות

קב א צ"ע בשלימה מאי איריא דאינה בטילה משום יש לו מתירין תיפוק ליה דהו"ל דרכו לימנות ואינו בטל וכו' ואפשר וכו' פרישה ע"ש שהאריך ועי' מ"ז אות ב' שיישב קושיא זו ר"ל

בו ס' כיון שלא כיון לבטלה [ג] כתב הרשב"א שאינו נקרא דבר שיש לו מתירים אלא דבר שההיתר יבא ודאי ממילא כמו ביצה אבל דבר שאינו בידו להתירו (ב) ואינו בודאי שיבא לא (ד) הילכך ספק ביצת טריפה (ה) אע"פ שאם תטעון התרנגולת או תחיה י"ב חדש מותרות (ג) כולם כיון שספק הוא לא הוי דבר שיש לו מתירין:

קג (א) [א] כל דבר שטעמו פגום אינו אוסר תערובתו [ב] ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו שבפני עצמו הוא כ״עם ומשובח (ג) אלא שפוגם תערובתו כגון יין נסך שנפל לתוך גריסין

כתב הרשב"א שאינו נקרא דבר שיש לו מתירין אלא דבר שההיתר יבא ודאי ממילא וכו' כ"כ בת"ה ויש בלשון זה שכתב רבינו קילור דפתח בדבר שההיתר יבא ודאי ממילא בלחוד וסיים בתרתי שאינו בידו להתירו ואינו בודאי שיבא אבל לשון הרשב"א מתוקן ומקובל שכתב כלשון הזה ירא"ה לי שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשהמתיר עתיד לבא על כ"פ כביצה שנולדה בי"ט שנתערבה באחרות שהיא מותרת לערב עכ"פ וכן אם המתיר בידו לעשותו בלא הפסד כטבל שנתערב בפירות מעושרים ויש בידו עוד טבלים אחרים שהרי יכול הוא להפריש על הטבל שנתערב מן הטבל שלפניו שעדיין עתיד לתקנו וכן כל כיוצא בזה אבל שאינו בידו ואינו ודאי שיבא המתיר אינו כדין דבר שיש לו מתירין לפיכך ביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות אע"פ שאיפשר שתטעון עוד התרנגולת וויותרו כולם או שתחיה התרנגולת י"ב חדש אין זה כדין דבר שיש לו מתירין לפי שאין המתיר בפנינו ודאי ואינו בידו לפיכך בטל הוא כביצה אסורה שנתערבה באחרות וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. וכתב עוד הרשב"א כלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים ואינו ניכר בטל ברוב ואע"פ שאיפשר להגעילו ולהחזירו להכשירו ע"י כן אין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין לאסור כולם עד שיגעילם אלא הרי הוא כאיסור יבש שנתערב ביבש ובטל ברוב שכל שאין מתירין שלו באין מאליהן וצריך לפזר מעותיו ולהוציא הוצאות במתירין אינו בכלל שיש לו מתירין ע"כ וכתבו רבינו בסי' קכ"ב כתב המרדכי בפרק כל שעה כתב הרא"ש מפליזא משם ר"ת דלא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל וכן שמע מרבינו חיים דדבר החוזר לאיסורו מאליו כגון חמץ שחוזר לשנה הבאה לאיסורו לא שייך לומר דבר שיש לו מתירין כ"ש דבר שאינו בעין כ"א טעמא בעלמא עכ"ל. וכמ"ש דלא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל כ"כ הרשב"א בריש ביצה (וכ"כ הר"ן ריש ביצה) דהא דאמרינן דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל דוקא כגון ביצה שאם ימתין לה לערב לא תפסד אבל חמץ בפסח בתבשיל כגון חביץ קדרה שאם ימתינו לו לאחר הפסח תפסד ותעבור צורתו לית ביה משום דבר שיש לו מתירין אבל בפת שאינו מתפסד בהמתנתו מדינא אוסר בכל שהוא ע"כ וכמ"ש לענין חמץ בפסח חולק הרמב"ם שכתב בפט"ו מהמ"א דחמץ בפסח מיקרי דבר שיש לו מתירין: כתב ר"י בשם הרמ"ה דבר שיש לו מתירין שהוא אסור לזה ואין לו מתירין למי שהוא אסור לו פי' כגון המבשל בשבת וכיוצא בו לאו דבר שיש לו מתירין הוא ובטל ודקדקה מפרק הערל (פב.) עכ"ל:

(ב"ה) כתב רבינו ירוחם דבר שיל"מ דלא בטיל דווקא מין במינו כן פשוט בירושלמי דגיטין: כתב הרא"ש בתשובה כלל ב' מ"כ בשם הר"מ מה שאנו שותים שכר י"א משום ספק ספיקא ספק חדש ספק ישן ואת"ל חדש שמא השריש קודם לעומר ואני אומר דבר שיש לו מתירין אפילו ספק ספיקא אסור אלא להכי שרי דבטל בס' והא דאמרינן אפילו באלף לא בטיל ה"מ מין במינו כדאיתא בירושלמי דשביעית והא דאמרינן גבי י"ט שאלה מים ומלח לעיסתה אע"ג דשאינו מינו לא בטיל שאני התם דלטעמא עבידא וטעמא לא בטיל עכ"ל. ואני אומר שהשומע טעה שמה שהביא ראיה מירושלמי אדרבה משם ראיה לאסור השכר דשלא במינו בנ"ט והדבר ידוע שהשעורים נותנים טעם במים ועדיפא טפי ממלח ושאור בעיסה ומ"ש בשם רבי' ודבר שיל"מ אפי' ס"ס אסור היינו דוקא ע"י תערובות כי ההיא דפ"ק דביצה (ד' ג.) ביצה שנולדה בשבת וספיקה אסורה נתערבה באלף כולן אסורות משום דמאי נפקא מינה להתירה בביטול בלא"ה יש לו היתר אבל ס"ס כי האי שעל התבואה אני אומר שהוא ישן ואת"ל הוא הדש שמא השריש קודם העומר ואין כאן איסור חדש כה"ג לא אמרינן ס"ס והביא ראיות לדבר:

קג כל דבר שטעמו פגום אינו אוסר תערובתו בפרק בתרא דע"ז (סה:) אסיקנא דנותן טעם לפגם מותר ומפרש התם דילפינן לה מדכתיב לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה נבלה הראויה לגר קרויה נבלה ושאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה והרא"ש כתב בפרק אין מעמידין דאפילו משובח בתחילה ואח"כ נפגם מותר והביא כמה ראיות לדבר וכ"ה הסכמת כל הפוסקים: ומ"ש ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו וכו' כגון יין נסך שנפל

ס"ד סי' ע"ד וע"ש מיהו כשאין בו אלא פליטת הטעם אפילו במינו היה נראה להקל כיון שאין שם ממשו אבל מדכתב הרשב"א דכלי שנאסר בבליעת איסור אין דנין אותו כדשיל"מ מאחר שאין מתירין שלו באין מאליהן וכדכתב רבינו בסי' קכ"ב מכלל דאף בשאין שם ממשו כמי הוי דשיל"מ ולכן היה צריך לטעמא שאין מתירין באין מאליהן וכך פסק הר"ן בפרק ג"ה להדיא דף תשכ"ג והכי מוכח מדברי מהרא"י בת"ה סימן ק"ע דכתב דבשר לאחר ג' ימים שלא נמלח ונתערב דבטל ולא הוי דשיל"מ דמותר לצלי כיון דלצלי לא נאסר מעולם וכתב עוד דאפי' הוה הה"ל בטילה כיון שאין איסורה מחמת עצמה אלא מחמת דם הבלוע בה אלמא להדיא דלגבי דשיל"מ אין לחלק בין מחמת עצמה לבין מחמת איסור הבלוע בה ומהרמ"א בת"ח כלל ע"ד דין ו' הבין מדברי מהרא"י דלא מקרי דשיל"מ כיון דאין איסורו מחמת עצמו וכ"כ בהגהות ש"ע ולא דק דלא כתב מהרא"י אלא דחשיבות החתיכה משום שהוא ראויה להתכבד איננ אלא כשהאיסור מחמת עצמו. אבל לענין דשיל"מ משמע להדיא דאין חילוק דבכל ענין לא בטיל כיון שיש לו היתר לאחר זמן והכי משמע ממ"ש הרמב"ם פ"ה דה' נדרים מי שנדר מיין ונפל ממנו טיפה לחבית גדולה אינו בטל דלדידיה מקרי דבר שיל"מ דיוכל לשאול על נדרו אלמא דאע"פ שאין שם ממשו יש לו דין דשיל"מ ואינו בטל במינו ודלא כא"ו הארוך כלל כ"ה סי' י"ט דמיקל בזה דליתא אלא כדפרישית:

כתב הרשב"א שאינו נקרא דשיל"מ אלא שההיתר יבא ודאי ממילא וכו' וכיוצא בזה כתב בא"ו בתשובה וז"ל חתיכה שנאסרה בתיקו ונתבטלה אין שייך כאן דשיל"מ אם יבא אליהו ויטהרנה דאם יטהרנה איגלי מילתא למפרע דלעולם לא נאסרה ולא דמי לביצה שנולדה בי"ט דאסורה ודאי ולאחר י"ט מותר ודאי וכן כל כיוצא בזה עכ"ל א"ו ומהרש"ל כתב עלה ולכאורה משמע דלא שייך לומר דשיל"מ היכא שהמאכל מתקלקל אבל מ"מ נוכל לומר דלא פליג עליה ואיירי בענין שאינו מתקלקל אפילו לזמן מרובה א"כ ה"ק היום או מחר יבא אליהו ויתיר אבל הרמב"ם דפסק בפט"ו מהמ"א דחמץ בפסח הוי דבר שיש מתירין ולא חילק בין יום ראשון ליום אחרון לא ס"ל סברא דר"ת אלא אפילו המאכל מתקלקל מקרי דשיל"מ ויראה להחמיר כדברי הרמב"ם ודלא כמה שפסק מהרמ"א בת"ח כלל ע"ד כדברי המרדכי פ' כל שעה. ולפעד"נ דהיכא שיש בו צד קולא כגון דאין בו ממשו כי אם טעמו אפילו הוא חוזר לאיסורו לשנה הבאה כגון המץ בפסח ואיסור חדש אין להחמיר אבל בלאו הכי אין להקל מיהו אם המאכל מתקלקל אין להחמיר כלל דכ"כ הרשב"א והר"ן. ומ"ש הילכך ספק ביצת טרפה וכו' נראה דפוסק כר"י דביצה בטילה וע"ל בסי' ק"י: כתבו התוס' בפרק מסילין לחד שינויא כיון דאין העיסה נילושה אלא ע"י המים וגם הקדרה ניתקנה ע"י תבלין אם כן כשיערבו זה עם זה הוי מין במינו עכ"ל ומייתי לה בהגהת ש"ד סי' ע"ד וכתב עלה מהרש"ל וז"ל ואע"ג דקיי"ל כרבא דבתר שמא אזלינן ולא בתר טעמא מ"מ מה שמתקן המאכל הוה כגוף הדבר בעצמו. ומכל מקום האי שינויא ליתא דהא בפ"ב דערלה שנינו ומייתי לה בפג"ה המחמץ והמתבל והמדמע להחמיר במב"מ ולהקל ולהחמיר במין בשא"מ אלמא דמחמץ דהיינו שאור לעיסה ותבלין לקדרה אשכחן להו במין שלא במינו ואף ע"ג שהשאור מתקן לעיסה וכן התבלין לתבשיל ותו חשיב התם מין במינו שאור של חטים שנפל לעיסה של חטים משמע להדיא דעיסה של שעורים חשיב מין בשא"מ ולא אמרי' מה שמתקן העיסה חשבינן ליה מין במינו ועוד דבהג"ה בשמעתא דמין במינו וד"א סלק את מינו כו' פירש"י מין במינו נבלה ושחוטה וד"א כגון תבלין לרוטב אלמא דתבלין מין בשא"מ הוא אם לא שתחלוק ותאמר דלענין דשלי"מ שלא יהא בטל חשוב במינו כל דבר המתקן המאכל לא יהא בטל לחומרא בעלמא ודוחק עכ"ל. ועיין במ"ש בסוף סי' רי"ו ע"ש הר"ן:

כתב בתשובת בן ל"ב (דף קל"א) קערה של חלב שנתערבה בקערות של בשר אם היתה ב"י אינו בטל אפילו בס' משום דחיישינן שמא ישתמשו באותן כלים בעודם ב"י ואתי לידי טעמא במין בשא"מ ואיכא איסורא דאורייתא ואף אין היתר להשהות הכלים עד שלא יהיו ב"י דשמא ישתמש בהם בעודן ב"י ואין להקל מטעם ס"ס ספק שמא ישתמש בהם בעודן ב"י אם לאו ואת"ל ישתמש בהם שמא לא יהא הכלי טעם בבשר בחידושי הרשב"א מבואר דלא מהני האי ס"ס להתיר אליבא דר"ת דטעם כעיקר דאורייתא ואנן קי"ל כר"ת עכ"ל. וכתב עוד דמה שהרשב"א מתיר כלי איסור שנתערב כדכתב רבינו בסי' קכ"ב היינו דוקא כלי של איסור נבלה בכלים של בשר שחוטה דהוה מין במינו ודמיא לחתיכה שנתערבה ביבש מין במינה כדכתב רבינו בסי' ק"ט ולא נהירא דא"כ קשה אמאי כתב הרשב"א בסתם דמשמע אפי' שמשתמש במין בשאינו מינו הו"ל לפרש ולא קשה אמאי כתב הרשב"א דין זה בכלי איסור שנתערב ולא כתבו בכלי בשר וחלב שנתערבו יש לומר דכיון דמנהג ישראל לחרוץ כלי חלב אין רגילות שיתערבו אבל כלי איסור בכלי בשר רגילות הוא שיתערב ומילתא דשכיחא נקט גם תימה שבא להחמיר בכלי יותר מבחתיכה דחתיכה גופא שנתערבה ביבש מדאורייתא בטלה ברוב ואם יבשלום אח"כ בקדרה ויתן טעם זה בזה לית לן בה דהתורה התירתו והאיסור נעשה היתר בביטולו ברוב ושוב אינו חוזר לאיסורו כדכתב הרא"ש אלא דמדרבנן הוא דבעינן ס' כמו בסופו אף אם יבשלם יחד לא היה מבשלם יחד כדכתב בסה"ת ואם לא היה אסור אפילו מדרבנן דאכל הדא והדא תלינן דהיתירא היא א"כ בכלי שנתערב פשיטא היא דאם לא ישתמש ביחד בכל הכלים אין כאן איסור אפילו מדרבנן דאכל הדא והדא תלינן דהיתר הוא והלכך בטל הוא ברוב ואין חילוק בין כלי בשר בחלב ובין כלי איסור בכשר וכמו שפסק הרשב"א אלא שיש להסיר כלי אחד להומרא בעלמא כמו שנהג מהר"ס גבי חתיכה ואין לאסרם משום דאפשר בהגעלה והו"ל דשיל"מ כיון דצריך לפזר מעותיו בהגעלה אינו בכלל שיש לו מתירין:

קג כל דבר שטעמו פגום וכו' משנה וגמרא פרק בתרא דע"ז: ואפילו

דרכי משה

משמע שזה מיקרי מין במינו דהרי כתב דהתבשיל מותר לפי סברת ר"ת ובודאי בכל התבשיל אין נוהגין הביצה רק לבשם ואפ"ה כתב דבטל ובאו"ה כלל כ"ה כתב דאם לבנו בו מאכל אסור דהואיל ולחזותא עביד אינה בטילה וכן נהג מהר"ש עכ"ל וכבר כתבתי דין זה בא"ח סי' תקי"ג: (ב) כתב הר"ן פג"ה דף תשכ"ג ע"א דשיל"מ דאוסר מינו באלף אם נפל חתיכה שיש לו היתר לתוך רוטב ונפל לתוך רוטב אחר מיקרי מין במינו ואוסר אף באלף עכ"ל אמנם לפמ"ש הטור בא"ח סימן תקי"ג דשיל"מ אינו אסור אא"כ האיסור שם בעין אבל טעמיה בטילה וכ"פ האו"ח כלל כ"ה א"כ גם כאן הרוטב אינו מיקרי דשיל"מ הואיל וטעם החתיכה עצמה בטל ב"ש הרוטב ותו נראה דלפירוש דברי הר"ן צ"ל דאף דבר שאין איסורו מחמת עצמו אם יש לו מתירין אוסרין באלף ומהרא"י ז"ל לא כ"כ בת"ה סימן ק"ע דכתב על החתיכה שלא נמלחה ג' ימים שאסורה בבישול אם נתערבה באחרות בטילה ולא אמרינן דהוי דשיל"מ הואיל ושרי לצלי דלא מיקרי דשיל"מ אא"כ הותר לאותו דבר שהיה אסור תחילה משא"כ כאן דלצלי לא נאסר מעולם וכן איתא סברא זו במרדכי פג"ה ובהר"ן פ' הערל אבל הר"ן פ' הנודר מן המבושל פי' דכה"ג מיקרי דשיל"מ וכתב שזהו דעת הרי"ף בפג"ה וע"ש שמאריך בזה ועוד כתב מהרא"י דחתיכה זו שלא מלחה לא הוי איסורה מעצמה ולכן יש לה ביטול עכ"ר משמע בהדיא דדבר שאין איסורו מחמת עצמו לא מיקרי דשיל"מ עוד כתב הר"ן ריש אין צדין ע"ב דס"ס מותר בדשיל"מ כגון ספק ביצה בי"ט שני עכ"ל ולקמן סי' ק"י כתבתי דלא נהיגין כן כתב באו"ה כלל כ"ה דמי שנדר מיין זה ונפל ממנו טיפה לחבית גדולה אינה בטילה דלדידיה מיקרי דשיל"מ דיוכל לשאול על נדרו עכ"ל וכ"ה במיימוני פ"ה דהל' נדרים והב"י הביאו לקמן בסי' ר"י וכ"ה בהר"ן פ"ק דנדרים והאריך שם בדיני דשיל"מ וע"ש גם בפרק הנודר מן המבושל והאריך הר"ן בדין זה עוד כתב באו"ה דבר שלא היה ניכר האיסור פעם אחת בפני עצמו לא מיקרי דשיל"מ עכ"ר: (ג) אין להקשות הלא לעיל סימן פ"ו כתב דביצה

פרישה

מין שלא במינו שאז טעמו בטל בס' ואין לו טעם עוד מה היה לכן להחמיר ועד"ר: (ד) הלכך ספק ביצת טריפה פי' והיא טרופה דאל"כ אף שהיא טריפה אינה בטילה כמ"ש לעיל סימן פ"ו וכן תירץ רמ"א בבית יוסף ולפי מ"ש ריש הסימן א"ל לאוקמיה בטרופות: (ה) אעפ"י כו' כיון שספק הוא לפי שאין המתיר ודאי ואינו בידו:

ס' קג (א) כל דבר שטעמו פגום אינו אוסר תערובתו הטעם משום שאינו נהנה מהאיסור: (ב) אלא שפוגם תערובתו כגון חומץ יין נסך שנפל לתוך גריסין שהחומץ בעצמו הוא טוב כו' כן צריך להגיה וכן הוא בהדיא במשנה וכ"כ הרשב"א בת"ה שדברי רבינו בענין

דרישה

ואפי' נתערבו אח"כ באלף לא בטלו וכן כתב רבי' בשם המפרשים ב"י: [ג] כתב הרשב"א כו' שההיתר יבא ודאי ממילא כמו ביצה ז"ל ב"י יש קילור בל' רבינו שכתב הרשב"א עד ז"ל והמתיר בידו לעשותו בלא הפסד כטבל שנתערב בפירות מעושרים ויש בידו עוד טבלים אחרים שהרי יכול הוא להפריש מן הטבל שלפניו על הטבל שנתערב ומה"ט אפילו באלף לא בטיל וכמ"ש לעיל בשמו ע"ש:

ס' קג [א] כל דבר שטעמו פגום כו' הורה הר"ר טוביה שאם היה נרתיח פלפלין שחוקין בקדירת איסור שאינה בן יומו הכל אסור דחורפא משוי לשבח מרדכי ובאגודה כתב ויש גאונים שכתבו אינגבירא שחתכו נכרים בסכינם אין לאכול (ע"ש במסכת ע"א) פ"ו.

[ג] ואפילו אין טעמו פגום כו' מיהו דברים חשובים לבריה או כיוצא בזה אם אין מחמת עצמו אע"פ שפוגם התבשיל לא בטל ואפילו באלף א"ת והו"ה וכ"פ רמ"א עכ"ה):

יעבר

גריסין שהיין בעצמו הוא טוב אלא שפוגם הגריסין מותר ופגם זה א"צ שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו בד"א שפוגם מתחלתו ועד סופו (ג) אבל השביחו ולבסוף פוגם או פוגם ולבסוף השביח ב כגון יי"נ שנפל לתוך גריסין צונן והשביחן והרתיחן ופגמו אסור ואפילו אין כח באיסור לבדו לפגום אלא ע"י דבר אחר שמסייעה כגון שנפל איסור לקדרה שיש בה מלח או תבלין מרובין ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כח באיסור לפגום אפ"ה מותר. כל קדרה שאינה בת יומא השיבא טעמא לפגם ואינה אוסרת (ד) ומקריא בת יומא

כ"ז

ואפי' אין כח באיסור לבדו לפגום וכו' שם איכא תרתי לישני דר"ל ואסיקנא בגמ' והלכתא כלישנא בתרא דר"ל וב"י כתב דהסכמת הפוסקי' כלישנא בתרא דמיקל אולי לא היתה גירסתו בגמ' כגירסתנו אבל הרשב"א בת"ה הארוך בית ד' סוף שער א' היה גורס כגירסתנו: **כתב** המרדכי פרק שני דע"ז ע"ש ראבי"ה וה"ר טוביה שאם היה מרתיחין פלפלין שחוקין וגימותין בקדרה או במחבת איסור אף על פי שאינה בת יומא הכל אסור דאגב חורפיה מחליא ליה וטעם הפגם הנפלט נהפך להיות טעם לשבח כדאמרינן גבי קורט של חלתית וכו' ובאגודה כתב ויש מהגאונים שכתבו אינגב"ר שחתכו נכרים בסכיניהם אין לאכול ע"כ והכי נהוג וכתב בת"ח כלל פ"ה דין כ"א מיהו דוקא דבר חריף ממש אבל מרקחת העשוי בדבש או כדומה שרי דהא כתבו הפוסקים דאוכלים מרקחת של נכרים מטעם דסתם כליהם אינן ב"י ולא מקרי דבר חריף דהדבש מבטל טעם החריפות וה"ה בשאר תבשיל אעפ"י שיש בו תבלין לא מקרי משום זה דבר חריף עכ"ל מיהו אינגב"ר שחתכום בסכינים של נכרים כבר נאסר מטעם שחתכום ושוב אינו חוזר להיתירו על ידי בישול הדבש: כל קדירה שאינה ב"י וכו' ה"א סילהי ע"ז: ומ"ש ומקריא בת יומא כל זמן שלא שהתה מע"ל כו' הכי נהוג ולא כר"ת דשהה לילה אחד לא הוי ב"י כדלקמן בסי' קכ"ב ועיין במרדכי פ"ב דע"ז ובמרדכי הארוך לשם כתב אהא דאיתא התם (דף ל"ג) כיסוי של חרס כו' פעם ראשונה ושנייה אסור ומפירש"י התיר ר"י הלבן בשר שנתבשל בקדירה של חלב והיה בה חלב כל הלילה קודם ואמר כיון דבלע פעם ראשונה ושנייה ושלישית מקודם לכן לא בלעה כל הלילה כלל וחלב שנבלע מקודם לא אסר דנ"ט לפגם הוא ובפרק המפקיד גבי אם היו קנקנים ישנים לא יוציא לו בלע ומוקי לה אפילו כשאינם מזופפים ומשום דכיון דטעון טעון ואין להתיר מטעם זה חבית של ישראל שעירה בו יין נסך דיש לחלק בין יין לשמן עכ"ל ומייתי ליה בהגהת ש"ד סימן פ"ה ולכאורה נראה דדוקא לילה שלם לא חשיב כבישול אבל היה בה חלב כל מע"ל חשיב כבישול אכן מהא דפרק המפקיד משמע דאפי' שרוי בו מע"ל לא בלע כלל וכן משמע שם מדברי התוס' ע"ש (בדף מ' בד"ה) במזופפין ולפ"ז במעשה דר"י הלבן היה מתיר אפי' היה בה חלב כל מע"ל אלא המעשה שהיה כך היה שהיה בה חלב כל הלילה אבל מהרש"ל בא"ו סי' פ"ה כתב להחמיר וז"ל דאם היה שרוי בה חלב כל היום פשיטא דחשיב כבישול אבל לילה שלם לא חשיב כבישול ומ"מ בחלי מע"ל שפיר בולע אם היתה קדרה חדשה ולא נתבשלו בה כבר דאעפ"י דפחות מע"ל אינו כבישול מ"מ כלי חרס מאחר שבולע אפילו בכלי שני הסברא נותנת לאסור בבליעת הלילה עכ"ל ולי נראה להקל מהך דפ' המפקיד כדפרי': **כתב** המרדכי פ' כל שעה ופ"ב דע"ז שבא מעשה לפני ר"י שבשלו דבש במחבת של בשר ב"י והריקוהו חם בקדרה של חלב ב"י והתיר משום דשמנונית בדבש הוי נט"ל וכו' והב"י תמה שהרי העולם מבשלים דבש עם הבשר והוא משובח מאוד וקושיא זו יש ליישב דהמעשה שבא לפני ר"י היה משקה הנעשה מדבש והכי מפרש בתשובת מהר"י סג"ל הובא בהגהת ש"ד סי' כ"ב אכן הרמב"ם שכתב סוף ה' מ"א וכן דבש של נכרים שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה מותר לא מיירי במשקה אלא בדבש עצמו ואפ"ה התירו משום נט"ל ודאי קשה טובא שהרי הוא נ"ט לשבח והכי משמע במרדכי פ' שני דבילה דשמנונית בדבש הוי נ"ט לשבח וכתב ב"י דצריך לחלק דדבש עם בשר בלחוד הוי נט"ל אבל בדברים אחרים עמהם כגון תבלין ובילים הוי לשבח מיהו הך דמרדכי פרק שני דבילה דמיירי בדבש עם נבלה בלחוד לא מתיישב בתירוץ זה גם לא משמע הכי מדברי הרמב"ם אלא נ"ל דכשהתבשיל הוא בשר ומשימין בתוכו דבש וחומץ ושאר דברים מתובלין הדבש הוא משביח את הבשר כי עיקר התבשיל הוא הבשר והדבש עם דברים אחרים מתקן הבשר שיהא מוטעם ומשובח אבל כשמבשלין הדבש ועושין ממנו מיני מתיקה אפי' עם דברים אחרים הוא פוגם את הדבש דשמנונית בדבש נט"ל הוא דהעיקר הוא הדבש ובהכי מתיישב מעשה דר"י שבמרדכי שבשלו דבש

דהעיקר

שנפל לתוך גריסין וכו' משנה שם (סה:) זה הכלל כל שהוא בהנאתו בנ"ט אסור וכל שאינו בהנאתו בנ"ט מותר כגון החומץ שנפל לגריסין כלומר שחומץ לתוך גריסין נ"ט לפגם הוא ומותר והסר בדברי רבינו חומץ וכצ"ל כלומר שחומץ יין נסך שנפל לתוך גריסין שהחומץ בעצמו הוא טוב וכו' וכך הוא לשון הרשב"א בת"ה שדברי רבינו בענין זה מועתקות ממנו: **ומ"ש** ופגם זה א"צ שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו אלא אפי' פוגם קצת אינו אוסר תערובתו כ"כ שם רש"י והביאו הרשב"א והר"ן ראיה לדבריו מקדרה שאינה בת יומא דקריא לה נ"ט לפגם ובודאי שאינה פוגמת התבשיל כל כך עד שאינה נאכלת וראיה עוד משמן ודבש ודומיהם שהעמידו בפ' אין מעמידין (דף לט:) משום נ"ט לפגם ובודאי שאינם נפסלים מאכילת אדם אלמא כל דאיכא פורתא דפגם שרי ואע"ג דנותן טעם לפגם מנבלה גמרי לה וכל שראויה לגר שמה נבלה אע"פ שנפגמה התם היינו טעמא מפני שנאכלת בפני עצמה ולפיכך אסורה עד שתפגם מאכילת גר אבל איסור תערובות שהולכין בו אחר נ"ט כל שטעמו פוגם התבשיל קצת מותר לפי שאינו נותן טעם דאדרבה פוגם הוא וכתב הרשב"א ודוקא שנתערב איסור מועט עם היתר מרובה אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט ואפילו מאה על מאה מסתברא שאין אומרין בזה נ"ט לפגם מותר עד שיפגם לגמרי כנבלה א עד לגר ואחר כך כתב גבי עכברא בשיכרא דכשההיתר רבה על האיסור האיסור המיעוט בטל אבל ההיתר המרובה ואי משום טעמא של איסור שהוא נטעם ונרגש בו כאילו הוא בעינו טעם כזה אינו טעם לאסור ההיתר המרובה דאדרבה הוא פוגמו כמו שאמרנו כמו שכתבנו למעלה בשאר נ"ט לפגם ונראה שאפילו נפל לתוך היתר מועט והכירו זורקו והרוטב מותר לפי שאין כאן אלא טעמו ולא ממשו ואע"פ שמשערים בכולו משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעינן השתא דאין בו בהנאתו בנ"ט אין אוסר תערובתו כלל וכמו שאמרנו בהיתר שנתבשל בקדרה שאינה בת יומא והטעם בכל אלו מפני שבודאי ידענו שאין פליטתו בכולו אלא כל שטעמו לשבח אנו מחמירין בו שאנו חוששים שמא פלטה עד שיתן טעם תערובתו ולפיכך כל שטעמו קפילא ואין בו טעם מתירין אותו והלכך כשהאיסור פגום אין משערין בכולו אלא בטעמו וטעמו כמי שאינו שהרי פגום הוא עכ"ל בת"ה אבל הר"ן כתב בפ"ה דע"ז אחר מה שכתבתי בסמוך שכתב על דברי רש"י עדיין צריך ליישב היכי גמרינן לה מנבלה וי"ל דה"ט שלא אסרתה תורה אלא כשהיא ראויה לגר מפני שהאוכלה נהנה מן האיסור אע"פ שהיא נפגמה קצת אבל כל שאינה ראויה לגר כיון שאינו נהנה מן האיסור התירתו תורה ואף על פי שחל עליה איסור מתחילה אף באיסור שנ"ט בהיתר כיון שההיתר נפגם קצת מן האיסור נמצא שזה שאוכלו אינו נהנה מן האיסור אלא מצטער עליו הלכך שרי אע"פ שחל איסור מתחילה באותו דבר שנתערב בהיתר ולפי זה קרוב אני לומר שאם הגדיל איסור מדתו של היתר עד שיהא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו אסור עד שיפסל מלאכול לאדם כנבלה וכי אמרינן דבפגם נ"ט סגי היינו כשפוסל יותר בקלקול טעמו ממה שמשביח בגודל מדתו אבל הרשב"א התיר בספר ת"ה הארוך כל שההיתר מרובה מן האיסור וקא יהיב טעמא דאי משום ממשו דאורייתא ברובא בטיל ואי משום טעמו אין כאן נותן טעם כיון שהוא פוגם אלו דבריו ז"ל ואין דעתי נוחה בהיתר זה עכ"ל: בד"א שפוגם מתחלתו ועד סופו אבל אם השביח ולבסוף פוגם וכו' גם פה החליף רבינו חומץ ביין שכך הו"ל לכתוב כגון חומץ שנפל לתוך גריסין ודין זה מבואר בפרק בתרא דע"ז (סו.) דאהא דתנן כל שאינו בהנאתו בנ"ט מותר כגון החומץ שנפל לגריסין אמר רב יהודה אמר שמואל ל"ש אלא שנפל לתוך גריסין רותחין אבל נפל לתוך גריסין צוננים נעשה כהשביח ולבסוף פגם ואסור ופירש"י חומץ פוגם גריסין רותחין ומשביח את הצונן והא דאמרינן נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם כתב הר"ן נ"ל דה"ק לא תימא כיון שבסוף חומץ זה לפגום כשירתיח שנראה אותו כפוגם מתחלתו אלא נעשה כתבשיל שהשביח מחמת האיסור ולבסוף פגם מחמת עצמו דאסור עד שיפסול מלאכול לאדם עכ"ל. ואע"פ שלא אמרו בגמרא אלא השביח ולבסוף פגם כתב רבינו פגם ולבסוף השביח נמי אסור. וכן כתב הרמב"ם והרשב"א ז"ל וטעמא משום דכ"ש הוא השתא פגם לבסוף אסור מפני שהשביח מתחילה אף ע"פ שאותו שבח ע"מ לפגום הוא פגום תחילה כ"ש דאסור דהא פגם זה אינו פגם כיון שהוא ע"מ להשביח: **ואפילו** אין כח באיסור לבדו לפגום אלא ע"י ד"א וכו' שם אמר ר"ל נ"ט שאמרו לא שיאמרו קדרה זו הסרת מלח או יתרת מלח הסרת תבלין או יתרת תבלין אלא השתא מיהא היא פגימה ופי' רש"י נ"ט לפגם שאמרו אין תולין הפגם בדבר אחר לומר הסרה היא מלח או יתירה ואילו היה כתקנה לא היה איסור זה פוגמה שהמלח היה מפיג פגימת טעם האיסור ומתקנו אלא כיון דטעם האיסור פגמה עכשיו כמות שהיא הוי פגם ושרי' ע"כ ואע"ג דאיכא בגמרא לישנא אחרינא בדר"ל דאמר איפכא הסכימו ג הפוסקים לפסוק כהאי לישנא: **כתב** הרמב"ם בסוף הלכות מ"א שמן של נכרי מותר ואפילו נתבשל אינו נאסר מפני גיעולי נכרים מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו וכן דבש של נכרי שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה מותר מטעם זה ונראה שהוא ז"ל מפרש במה שאמרו בפרק אין מעמידין (ל"ט:) גבי שמן וכן גבי דבש למאי ניחוש ליה אי משום איערובי מיסרא סרי דאיערובי בשר בהדייהו קאמר אבל רש"י פי' באיערובי דגבי שמן דהיינו איערובי יין ומים בענין הדבש גם המרדכי כתב בפרק כל שעה ובסוף פ' אין מעמידין בבא מעשה לפני ר"י שבשלו דבש במחבת של בשר בת יומא והריקוהו חם בקדרה של חלב בת יומא והתירה משום דהשמנונית בדבש הוי נ"ט לפגם לגמרי אפילו מעורב בו שמנונית של גיעולי נכרים בעין או מבשר בחלב הוי נ"ט לפגם בו ע"כ ואני תמה שהרי העולם מבשלים דבש עם הבשר והוא משובח מאד ושמא י"ל שעל ידי התבלין והבצלים הוא משביח אבל אילו היו בשר ודבש לבדם היו פוגמין ובעובדה דר"י לא היה שם אלא דבש בטעם הבלוע במחבת לבד (א): **כתוב** בהג"א פרק בתרא דע"ז נ"ט לפגם מותר ואם אינו נ"ט לא לפגם ולא לשבח אסור. וכתוב ע"ש דחלב ובשר נבילה שנפלו ביין ודאי פוגמין: **כל** קדרה שאינה בת יומא חשיבא טעמא לפגם ואינה אוסרת בשלהי ע"ז (עה:) אמרינן למ"ד נ"ט לפגם מותר גיעולי נכרים דאסר רחמנא במדין היכי משכחת לה אמר ר' חייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא דלאו נ"ט לפגם הוא מכאן ואילך ליסתרי גזירה שאינה בת יומא אטו בת יומא: **ומ"ש** ומקריא בת יומא כל שלא שהתה מעל"ע וכו' התוספות כתבו שם (עו.) דמשמע מדברי רש"י דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעת לעת ודוקא שעמדה כל הלילה בלא בישול שאין ידוע מה גורם להפיג הטעם תחילת הלילה או סופה או כולה אבל מעת לעת לא בעינן וכ"נ שהוא דעת הר"ן והג"א כתב בשם רשב"ם דשאינה בת יומא היינו ששהתה מעת

לעת

דרכי משה

דביצה אינה בטילה די"ל דהכא בטרופות מיירי ולהכי פסק דבטל הואיל והוא דבר שאין לו מתירין ושאר דיני דשיל"מ עיין בא"ח סימן תקי"ג:

קג (א) אמנם בפ"ב דביצה משמע במרדכי דהתיכת נבלה בדבש עצמו לא הוי פוגם ובתשובות מהרי"ל כתב דתשובת ר"י מיירי במשקה הנעשה מדבש אבל בדבש עצמו יכול להיות דהוי לשבח ומעתה אין אנו צריכים להילוק של ב"י גם מיושב מרדכי דביצה דהתם מיירי בדבש עצמו כתב האו"ה כלל ל"ב דוקא במאכל מותר נט"ל אבל

הקדרה

פרישה

בענין זה מועתקים ממנו ב"י: (ג) אבל השביחו ולבסוף פוגם כו' כגון הומץ שנפל לתוך גריסין והא דלא כתב רבינו פי' וכגון כו' עמ"ש שהשביח מתחילה ופוגם אח"כ י"ל דקאי אדברי הגמרא כו' כנ"ל. ור"ל דבהס"ג השביח ולבסוף פגמן אבל איפכא כשנפל שם בהמין ואח"כ נצטנן לא ושם כתב האי רישא ופירושו לחוד (רק שרבינו הוסיף פגום ולבסוף השביח משום דכ"ש הוא דהרי אמרינן בזה דפגם ולבסוף השביח ואסור שהרי התחיל רבינו וכתב בר"ס זה דהס"ג פוגם ומותר פגם זה הוא ע"מ להשביח עכ"ס: (ד) ומקרי'א בת יומא כל זמן שלא שהתה מעת לעה וכ"ל

בסימן

חדושי הגהות

קג א ר"ל עד שיהא פגום גם לגר: ב הך כגון קאי על השביחו ולבסוף פגום אבל על פגום ולבסוף השביח א"א לומר להיפך דבתחילה נפל לתוכה חם ונעשה צונן שזה כבר כתב בר"ס זה דמותר והא דלא כתבה הך וכגון וכו' כמ"ש שהשביח ולבסוף פגום ר"ל דקאי אדברי הגמרא ושם נאמר האי רישא ופירושו לחוד רק שרבינו הוסיף פגום ולבסוף השביח משום דכ"ש הוא (בה"ג והגהת דרישה) ועיין ט"ז: ג הכנה"ג תמה ע"ז במאי דקאמר ופסקו הפסקים כיון דגמרא מפירשת ה"א דקאמר והלכתא כלישנא בתרא:

ר"ל

כ"ז שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור ואם בתוך מעת לעת שבשלו בה חממו בה אפי' מים לבדם (ה) חשיבא בת יומא עד שתשהה מעת לעת לחימום המים לפי שמשערין בכל הקדירה וכשחממו בה המים בתוך מעת לעת לא היו במים ששים לבטלה וחזרו המים כולן איסור ואינו כן בבשר בחלב כדפרישית לעיל בהלכות בשר בחלב סימן צ"ד (ו) כתב הרשב"א יראה לי דהא דאמרינן נותן טעם לפגם מותר דוקא כשריבה ההיתר על האיסור אבל בזמן שההיתר כאיסור אינו מותר עד שיפגום לגמרי שכל שאין ההיתר רבה עליו כאילו הוא בעינו ולא התירתו תורה עד שלא יהיה ראוי לגר (ז) ומ"מ קדירה שאינה בת יומא אע"פ שמשערין בכולה ה ונמצא שאין ההיתר רבה עליו אפ"ה שרי והיינו טעמא שאין כאן ממשו של איסור אלא טעמו וכל שטעמו לבד מעורב בו אם נ"ט לפגם אפילו קצת מותר (ה) אבל צירו של איסור וכ"ש כשנתערב בו גופו של איסור אינו מותר עד שירבה ההיתר או עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי לגר:

קד (א) [א] עכבר

קד (א) [א] **עכבר** שנפל לשכר או לחומץ חשו חכמים שמא משביח השכר והחומץ לפיכך אם נפל לתוכו צונן והסירו שלם אם לא שהה בתוכו יום שלם מעת לעת מותר אבל אם היו רותחין או אפילו צוננין ושהה בתוכן מעת לעת חשוב כמבושל אפילו הסירו שלם צריך ששים כנגדו לבטל טעמו שפלט

לעת והרא"ש האריך ליישב וליתן על דברי ר"ת וכתב בסוף כל דוחקי' הללו צריכין אנו לומר לפי רבותינו שאינם מצריכים מעת לעת אבל אם באנו להצריך מע"ל א"ש טפי נראה שדעתו לומר שצריך מע"ל וכ"כ מדברי בעל התרומה ורבינו כתב בסימן קכ"א וז"ל אי זהו שאינו בן יומו פר"ת כל שעבר עליו לילה אחת בלא תבשיל אפילו בשלו בו אתמול בערב מיד בבוקר אינו בן יומו. ור"י פי' שצריך שישהא מעת לעת וכן עיקר עכ"ל. והכי הוי סוגיין דעלמא. כתב האגור בשם המרדכי שאם שמו פלפלין בקדירה של איסור שאינה בת יומא הכל אסור דחורפיה מחליא ליה לשבח: (ב"ה) וזהו כדעת בעל התרומות שכתב רבינו בסי' צ"ו ושם נתבאר שיש חולקים עליו:

ומ"ש רבינו ואם בתוך מע"ל חממו בה מים וכו'. דין זה כתבו בעל התרומה ונתן טעם לדבר דכך שוה המים לדידן כמו האיסור עצמו דכל המים נעשו נבילה כיון שלא היה בהם ס' לבטל פליטת הכלי וחזרו ונבלעו בקדירה וסמ"ק הביא דברי בעל התרומה וכתב אח"כ דיש הרבה מקילים בדין זה אחר שאין בגוף האיסור בן יומו אין להחשיבו כבן יומו עד כאן ול"נ להתיר מפני שכבר כתבתי בסי' צ"ב שדעת רוב הפוסקים בעלי הוראה מסכמת לדעת רבינו אפרים דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורין ולפי דבריהם בקדירה בליעת איסור אפילו הוחמו בה מים בתוך מע"ל לית לן בה ולעולם חשבינן המעת לעת מעת שבישל בה האיסור ואם בשל בה בשר ואח"כ חלב או איפכא ובתוך מע"ל לבישול ראשון הוחמו בה מים בעל התרומה מודה דחשבינן מע"ל מבישול ראשון כמ"ש בסימן צ"ד מיהו היכא שהיא בלוע מבשר וחלב שנתבשלו ביחד או בזה אחר זה בהא נראה דלד"ה כשהוחמו בה מים בתוך מע"ל חשיב כאילו חזר ונתבשל בה האיסור ומונין מעת לעת משעה שהוחמו המים דהא כ"ע מודו שהמים נעשו חתיכת נבילה דבבשר בחלב לד"ה חתיכה עצמה נעשית נבילה אבל לפי הטעם שכתב סמ"ק בהא נמי איכא למישרי דאע"ג דאמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה היינו לענין שאם נפלה לקדירה אחרת צריך ס' כנגד כולה מ"מ כיון שאין שם גוף האיסור עצמו לא חמיר כולי האי לאסור הכלי להצריך למנות לו מעת לעת משעה שהוחמו בה המים וכ"ל דאם כבר עבר עליו לילה אחת קודם שהוחמו המים אפילו בבלועה מבשר בחלב אין מונין מע"ל אלא משעה שבשלו בה האיסור כיון דאיכא רבוותא דסברי שכבר אינה בת יומא ואע"ג דלא סמכינן עלייהו להתיר מה שנתבשל בה אז מ"מ לענין זה שפיר דמי לסמוך עלייהו אבל אם קודם שעברה כל הלילה הוחמו בה מים נקיטינן כדברי בעל התרומה אם היתה אסורה משום בשר בחלב כיון דלד"ה בבשר בחלב חתיכה עצמה נעשית נבילה כנ"ל (ג):

כתב הרשב"א יראה לי דהא דאמרינן נ"ט לפגם מותר דוקא בשרבה ההיתר על האיסור וכו' עד סוף הסימן הכל בת"ה הקצר וכבר כתבתי בתחילת הסימן שהר"ן חולק על מה שהתיר כשהיתר מרובה על האיסור. וכתוב בספרים אבל צירו אסור ואין לו משמעות וצריך להגיה אבל צירו של איסור גם צריך למחוק סי"ן דשאינו מותר וכך הוא בת"ה כתוב בא"ח בשם ה"ר ש"ט פלכו אין אומרים נ"ט לפגם מותר אלא באיסור שהוא בטל בששים אבל איסור שצריך שיעור גדול מזה כגון בריה או תרומה אפי' פגום אסור ובטור א"ח סימן תמ"ז נתבאר שאין דעת רוב הפוסקים כן (ג): **כתב** הר"ן בסוף ע"ז הא דתניא וכולן שנשתמש בהם עד שלא יטביל עד שלא יגעיל עד שלא ילבין מותר דקיי"ל נט"ל מותר שלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא שיש שכתב דהאי שלא הטביל שלא הדיח קאמר דאע"פ שלא הדיח שרי לפי שטיחת האיסור שעל פני הכלי כפגמה מיום לחבירו כבלע שבתוכן ואינו כאיסור עצמו וכן דעת הרמב"ם בפי"ו ממ"א ובסי' קכ"ב כתב רבינו בשם הרשב"א לאסור. וכתב עוד שם שיש כלי שמותר להשתמש בו אע"פ שהוא בן יומו:

קד עכבר שנפל לשכר או לחומץ חשו חכמים שמא משביח וכו' בפרק בתרא דע"ז (סח:) ההוא עכברא דנפל לחביתא דשכרא אסריה רב ההוא שכרא אמר

דהעיקר היה הדבש אבל הא דכתב המרדכי פ"ב דבילה וז"ל על כן אם כמלא בדבש חתיכה של נבילה אסור כל הדבש דכבוש ג' ימים הוה כמבושל צ"ל דלא נחית התם לפרושי דשמונית בדבש הוי נט"ל אלא עיקרו בא להורות דין כבוש שאינו אלא בג' ימים אבל מה שהנבילה אוסרת הדבש אינו מפני שנ"ט לשבח דודאי נותן טעם לפגם הוא אלא מיירי בגוונא דאפי' הוה לפגם הוה אוסרו כגון שהדבש אינו רבה על הנבילה וכמ"ש הרשב"א דכשההיתר הוא בכמותו כמו האיסור אינו מותר עד שיפגום לגמרי וקאמר דאפילו בכה"ג שהנבילה אוסר את הדבש אינו אוסרו בכבוש אא"כ בג' ימים:

ואם בתוך מע"ל שבשלו בה חממו בה אפילו מים לבדם וכו' כתב ב"י דדין זה הוא לרבינו תם ור"י דבכל שאר איסורין נמי אמרינן חנ"נ אבל לר"א לעולם חשבינן מעת לעת משעה שבישל בה האיסור וקשה דא"כ למה כתב רבינו דין זה בסתם כיון דליה לא ס"ל כדכתב בסי' צ"ב דמסקנת הרא"ש כרבינו אפרים וכ"כ סוף סימן צ"ח ובסי' ק"ו וי"ל כיון שכתב כאן רבינו כדפי' בסימן צ"ד ולשם כתבו ע"ש בעל התרומות א"כ לא כתבו סתם אלא ע"ש בעל התרומות ועי"ל דאף ע"פ דלהלכה ס"ל כהר"א מ"מ לא עשה מעשה להקל כנגד ר"ת ור"י אלא היה נוהג כמו שאנו נוהגים להורות לחומרא כר"ת ור"י ולכן הביא דעת סה"ת וסמ"ג וסמ"ק בכמה מקומות שהם ע"פ דעת ר"ת ור"י ועוד נראה עיקר דרבינו לא בא להורות אלא דחשיבא בת יומא משעה שחממו בה מים וצריך שתשהה מעת לעת לחימום המים שבזה מודה גם הר"א דכיון דאין ס' במים כנגד כל הקדירה נאסרו המים אבל ודאי דלר"ת א"צ לשער כנגד כל הקדירה אלא לפי חשבון האיסור אם נודע כמה איסור בלע מתחלה ואם לא נודע כגון קדירה ישנה שבשלו בה נבילות טובא פשיטא דאף להר"א נחשבת כל הקדירה ב"י מעת שחממו בה המים דמשערינן בכל הקדירה אף בשאר איסורין. עוד כתב ב"י מיהו היכא שהקדירה בלוע מבשר וחלב והוחמו בה מים תוך מע"ל חשבינן מעל"ע משעה שהוחמו בה מים דכ"ע מודו דבבשר וחלב אמרינן דכ"כ ע"ל בסי' צ"ד דכתבתי דליכא מאן דס"ל דבכלי הבלוע מבשר וחלב אי ידעינן כמה בלע א"צ לשער כנגד כל הכלי ועיין עוד בסימן צ"ג וסוף סי' צ"ח: **כתב** הרשב"א יראה לי וכו' פי' דאע"ג דנ"ט לפגם הוא מ"מ כיון שאינו מדברים המאוסים כנמלים וכעכבר לא שרינן להו אלא כשההיתר רבה על האיסור ואין בו כזית בכדי א"פ אבל בדברים המאוסים כשההיתר רבה שרי אפי' יש בו כזית בכדי א"פ ויתבאר בסימן שאח"ז בס"ד בסעיף ד' ע"ש:

קד עכבר שנפל וכו' בפרק השוכר (ס"ח) ההוא עכברא דנפל לחביתא דשיכרא אסריה רב להאי שיכרא וקס"ד מעיקרא דעכברא בשיכרא נט"ל הוא ובעלמא נט"ל מותר והכא חידוש הוא דהא מימאס מאיס ובדילי אינשי מיניה ואפ"ה אסריה רחמנא הילכך נט"ל נמי אסיר מתקיף לה רב שימי מנהרדעא ומי מאיס והלא עולה על שולחן מלכים ל"ק הא בדברא הא בדמתא ופי' דמתא עכבר של ייסוב מאיס אמר רבא הילכתא נט"ל מותר ועכבר בשיכרא לא ידעינא מ"ט דרב אי משום דקסבר נט"ל אסור ולית הילכתא כוותיה אי משום דקסבר נ"ט

דרכי משה

הקדירה אסורה ד ואם בישל בו אח"כ תוך מע"ל דבר שהאיסור נותן בו טעם לשבח נאסר התבשיל השני עכ"ל ועוד כתב ואפי' לא נפל האיסור הפוגם בעצמו לקדירה אלא שבישל בו תבשיל שנפל לתוכו איסור פגום הקדירה אסור אבל אם תחב כף שניער בו איסור פגום לתבשיל שבקדירה הקדירה נמי שרי הואיל והתבשיל שרי דה"ל נ"ט בנ"ט דהיתרא דהרי גם כאן הכף נ"ט פגום לתבשיל ומתבשיל לקדירה ועדיין הטעם פגום וכתב עוד דיורה שמתיכים בו דבש אע"פ שיש בו רגלי הדבורים אפ"ה היורה מותר דאין טעם ברגלי הדבורים לאסור היורה עכ"ל עוד כתב תבשיל שנפל בו איסור פגום ונפל אותו תבשיל לקדירה אחרת ובאותו תבשיל היה האיסור לשבח אילו היה האיסור בעין א"צ בקדרה שני רק ס' נגד האיסור שבקדירה דלא שייך לומר דהקדירה הראשון נעשה נבילה דהא מישרי שרי עב"ד: (ב) ונ"ל דה"ה אם לאחר בישול המים עבר עליו הלילה נמי הוי דינא באילו עבר קודם בישול ועוד נראה דאע"ג דכתבתי סימן צ"ב דאנו נוהגין בכל איסורים חנ"נ מ"מ לענין זה יש לסמוך אמקילין ולכן בשאר איסורים אפי' קודם לינת הלילה יש להתיר ולסמוך אמקילין: (ג) כתב באו"ה הא דאיסור פגום בטל היינו כשנמחה האיסור אז הוא בטל בין במינו בין שלא במינו אבל אם האיסור קיים אינו בטל שלא במינו רק בששים דמין שלא במינו אינו בטל ברוב עכ"ל שם וצ"ע דלמה מחלק בין טעם לעיקר דהרי טעם כעיקר הוא דאורייתא לפי דברי ר"ת וקי"ל כוותיה כמ"ש בסימן צ"ח וטעמא דמין שלא במינו אינו בטל כתב הוא מכח טעם כעיקר א"כ מה לי אם הוא ימחה או האיסור בעצמו הלא שניהם הם איסור דאורייתא עוד כתב בא"ו הארוך כלל ל"ב דאפי' בריה או שאר דברים חשובים אם הם פגומים הם בטלים שפיר דמאחר שהאיסור פגום בטל חשיבתן אבל אם הם חשובין בעצמן אלא שנותנים טעם לפגם במאכל שנתערב בו אינן בטילין אם אינן מכירן כאילו היו נ"ט לשבח:

וכפירש"י

פרישה

בסי' קכ"ה: (ה) חשיבא בת יומא עד שתשהה מעת לעת כו' לפי שמשערין בכל הקדירה כו' והזרו המים כולן איסור אע"ג דרבינו ס"ל כר"א דלא אמרינן חנ"נ כ"א בבשר וחלב וא"כ למה כתב והזרו המים כולן איסור י"ל דלאו ה"ט משום חנ"נ אלא משום דלא ידעינן כמה איסור יש בהן ולכן מחזיקינן להו כולן איסור ועמ"ש לעיל סי' צ"ג בשם הרשב"א והרא"ש בבישול יורקות בקדירה של בשר שמותר לבשל אח"כ בה גבינה משום דנקלש טעם בשר שבה. משא"כ אם נתבשל בקדירה של איסור כו' דאע"ג דהרשב"א ג"כ ס"ל דאין חנ"נ והו"ל דאף היורקות אסורים היינו משום דה"א להבדיל טעם האיסור מתוכו אבל מ"מ הטעם שהוזר ונתבשל בקדירה רובו של היתר הוא ויקלש האיסור מהקדירה אפ"ה אינו מן הדין לומר שיקלש האיסור על ידי הירקות שהן אסורין ה"נ נאמר בזה: (ו) כתב הרשב"א כו' ואינו מותר עד שיפגום לגמרי ולא התירתו תורה אלא שלא יהא ראוי לגר פי' לגר תושב וילפינן מדכתיב לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וזו שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה ב"י ע"ש: (ז) ומ"מ קדירה שאינה בת יומא אע"פ שמשערים בכולה ונמצא שאין ההיתר רבה כו' נראה דהאי ונמצא ר"ל שאירע כך בנמצא שאין ההיתר רבה עליו אבל לא שיהיה כן בכל תבשיל שאינו רבה על הקדימה כיון דבכולה משערים דז"א דע"כ לא קאמר לעיל סימן צ"ג וצ"ד אלא שאין ס' במה שבקדירה נגד כל הקדירה אבל כ"ע ס"ל דיש כפל ומכופל כמה פעמים במה שבתוך חלל הקדירה על נגד דופני הקדירה וק"ל: (ח) אבל צירו של איסור כו' אינו מותר כנ"ל וכ"ב בה"ס ב"י וע"ל סימן צ"ה אלא מ"ש רבינו בשם הרמב"ם:

דרישה

סי' קד [א] עכבר שנפל לשכר כו' ואם נתחך בענין שאינו יכול לבררו הכל אסור הטעם כתבתי בפרישה. ואף דאמרינן לעיל בסי' ק"א היכא שנתרסק האיסור בטל שאני ברך דהאיסור אכילתו בכעדשה לטומאתו וחיישינן דלמא בלעה שרץ בכעדשה ועיין ברש"י בע"ז דף ס"ט מ"ו. גם ב"י כתב זה אהא דכתב רבינו ואם נימוח לתוכו לגמרי וכתב ז"ל ודייק רבינו לכתוב לגמרי לומר דבעינן שניעוה ונתערב עם המשקה והיה כמוהו שאם נשתייר בום ממשות ממנו אפי' היה בכעדשה חייב עליו דשרץ שיעורו בכעדשה ואפילו בפחות מכעדשה נמי איסורא מיהא איכא דחצי שיעור אסור מן התורה עכ"ל. אבל משום קושייתא מ"ו הנ"ל לא נצטרך לחלק בהכי ונומר כטומאתו כך איסורו דשאני בהתיכה הכ"ל דאמרינן נתרסק לשירה דהתם איירי במין במינו ואינו ניכר האיסור תוך ההיתר משא"כ הכא שאיירי שהוא במאכל עב וה"א לבררו מחמת קטנותו אבל ה"מ האיסור במקומו ניכר בין ההיתר דזה לכ"ע אסור וק"ל ועי

סי' קד (א) עכבר שנפל לשכר כו' ואם נתחתך בענין שאינו יכול לבררו כו' הכל אסור פי' כגון שהיה השכר או החומץ במאכל עב שאינו יכול לקנות וכ"כ בית יוסף ע"ש ועיין בדרישה: כתב

חדושי הגהות

ד ר"ל אע"ג דבכלי היה נט"ל אפ"ה אסור דהרי הקדירה שאינה בת יומא אסורה לכתחילה לבשל בה וגם התבשיל נאסר דהוי בתחלתו פגום ולבסוף לשבח (כ"ב הרמ"א בספרו תורת חטאת): ה נראה דהאי ונמצא ר"ל שאירע כך שנמצא שאין ההיתר רבה עליו אבל לא שיהית כן בכל תבשיל שאינו רבה על הקדירה כיון דבכוליה משערינן דז"א דע"כ ל"ק לעיל סימן צ"ג וצ"ד אלא שאין ס' במה שבקדירה נגד כל הקדירה אבל מ"מ צ"ל דיש כפל ומכופל כמה פעמים במה שבתוך חלל הקדירה נגד דופני הקדירה (פרישה):

פירש"י

נ"ט לפגם מותר ועכברא בשיכרא אשבוחי משבח וכתב הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפט"ו מהמ"א שהעכבר בס' דהוספין שמא טעמו בשכר ובחומץ משביח ולא הזכירו החילוק בין דדברא ובין דמתא אלמא דס"ל דאין חילוק דאפי' דדברא דלא מאיסא דעולה על שלחן מלכים מ"מ ספק הוא אם הוא נט"ל בשכר ובחומץ אם לאו והיכא דנפל ליין ושמן ודבש שרי דודאי טעמו פוגם הוא ואפי' דדברא אבל מדברי ב"י בס"ע נראה דס"ל דדברא כיון דלא מאיסא דעולה על שלחן מלכים ודאי נ"ט לשבח הוא ולפ"ז אף ביין ושמן ודבש הוא אוסר ולא ידעתי מניין לו ופשט השמועה ומשמעות הפוסקים דאפילו דדברא נ"ט לפגם הוא אלא דבשיכרא וחלא חוששין שמא נ"ט לשבח ואין חילוק בין דדברא לדמתא אלא דמתא כיון דממאיס מאיס הילכך בשאר משקים דנט"ל אם ההיתר רבה עליו מותר אפילו יש בו כזית בכדי א"פ אבל דדברא דלא מאיס אפילו ההיתר רבה עליו אם יש בו כזית בכדי א"פ אסור אע"ג דנ"ט לפגם ויתבאר בסמוך בדברי הרשב"א:

ומ"ש ואם נחתך וכו' עד בענין שלא ישאר ממנו בתוכו כלום פירוש שיסנן במסננת של בגד שלא יעבור מן העכבר כלום וכ"כ במרדכי פרק השוכר וכן הא דכתב ואם נימוח לתוכו לגמרי וכו' והיינו שנימוח ונתערב עם המשקה והיה כמוהו שאילו נשתייר שם שום ממשות ממנו אפילו היה פחות מכעדשה היה אסור דחצי שיעור אסור מן התורה ובכעדשה חייב כמו מלקות דאיסור אכילתו כטומאתו נ"ל דלא ידעינן לה כמו אלא ע"י שיסנן במסננת של בגד אלא דתחילה אמר היכא דנחתך לחתיכות דקות דעל ידי סינון לא ישאר בו שום ממשות אלא טעמו שפלט בלבד ואח"כ אמר דאם נימוח לתוכו לגמרי פי' דהממשות נימוח בתוכו לגמרי והיה כמוהו כמי בטל בס' אבל פשיטא דלא ידעינן לה אלא על ידי מסננת של בגד ואם אינו יכול לבררו כגון שהיה השכר מעורב במאכל עב שא"א לסננו הכל אסור ומיהו דוקא בשרץ דאיסורו כטומאתו אבל בשאר איסורין אם אינו יכול לבררו שרי והיינו דכתב רבינו בסתם בסי' ק"ח דאם נתרסקו בטלי דהו לא חשיבי דבכל ענין שרי אם נתרסקו אפי' נפל לרוטב ואי אפשר לבררו:

כתב הרמב"ם ואם נפל ליין ושמן שרי תימה דברמב"ם כתב יין ושמן ודבש ולמה השמיט רבינו דבש ואולי לא היה כתוב דבש בספר הרמב"ם שבידו אבל ודאי ה"ה דבש ושאר משקין דדוקא חלא ושיכרא דמספקא ליה לתלמודא אי משביחין הוא דאסור אבל שאר כל המשקין ודאי פוגם הוא ושרי דאל"כ הו"ל לתלמודא לפרש כי היכי דקא מפרש לחלא ושיכרא כך נראה מדעת הרמב"ם:

כתב הרשב"א דברים המאוסים וכו' המעיין בדבריו בת"ה הארוך בית ד' סוף שער א' יראה דתרתי אתא לאשמועינן חדא דלא תימא כיון דממאים מאים ובדילי אינשי מינייהו ואעפ"כ אסריה רחמנא הילכך נט"ל נמי אסור וכרב ששת דליתא אלא אף על גב דהוא עצמו אסור אע"ג שהוא מאוס ופגום אין לך בו אלא חידושו אבל תערובתו אינו אוסרו אם הוא פוגמו וכרבא דפליג עליה דרב ששת. איידך אשמועינן דלא אסרו הכתוב פגימתו אלא לאכלו בפני עצמו אבל כשנתערב בהיתר שהולכים אחר נתינת טעמו כיון שהוא נט"ל בתערובתו אם ההיתר רבה על האיסור אפילו יש בו כזית בכדי א"פ הולכין אחר הרוב ואי משום טעמו של איסור שהוא נטעם ונרגש בו כאילו הוא בעינו אינו נקרא בשם טעם לאסור את ההיתר המרובה דאדרבה הוא פוגמו הילכך כל השרצים המאוסין ועכברא דמתא גם כן דמאים הוא אפילו נמחה גופן בתוך ההיתר אפילו יש בו כזית בכדי אכילת פרס כל שההיתר רבה על האיסור המאוס שרי אבל דדברא דלא מאים דינו כנבילה וכשאר כל האיסורין דאפילו ההיתר רבה על האיסור אם יש בו כזית בכדי א"פ הרי הוא חשוב כאילו הוא בעינו ואסור אפילו נ"ט לפגם כל שהוא ראוי לגר והיינו דכתב רבינו בסימן הקודם ע"ש הרשב"א דשרי כשההיתר רבה על האיסור דמיירי בנבילה ושאר איסורין שאינם מאוסים ולא שרי אלא בשאין שם כזית בכדי א"פ ומן הראוי היה לבאר בסימן הקודם דמיירי דוקא כשאין בו כזית בכדי א"פ וכאן הו"ל לפרש דאפי' ביש בו כזית בכדי א"פ נמי שרי כיון שהם דברים המאוסים: כתב הרא"ש בתשובה דעכבר בשומן אווז אוסר עד ס' נראה דס"ל כי היכי דאשכחן בתלמודא דמספקא ליה לרב אי עכברא בשיכרא וחלא אשבוחי משבח אם לאו הכי נמי איכא לספוקי במשקין אחרים וכ"כ הרא"ש בפג"ה ע"ש גאון דעכברא בשמן אוסר עד ס' סבירא ליה נמי דחלא ושיכרא לאו דוקא דה"ה לשמן וכך פי' ב"י ונראה דמטעם זה אסרו מהר"ם והרא"ש ושאר גאונים הזבוב שנפל לקדירה עד ס' דמספקא להו דשמא אשבוחי משבח במשקין ובתבשילין וכסברת הגאון ובסוף ס"ד האריך בדין כף שהוציא בו זבוב מהקדירה ונראה משום דר"ת נמי ס"ל דהזבוב אוסר ואין זה אלא מטעמא דפרישית דשמא הזבוב אשבוחי משבח בתבשיל ואין להקל כלל כנגד רבותינו רבינו תם ותלמידיו אחריו שעשו מעשה להצריך ס' בזבוב וה"ה שאר דברים המאוסים וכ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד סימן מ"ב שכן המנהג לאסור ולהצריך ביטול ס' בטעם הזובב וכ"כ או"ה כלל כ"ז סימן א' ולא כמ"ש בהגהת ש"ע בסימן ק"ז ס"ב להקל בזבוב ע"ש אכן מ"ש כאן

שפלט ואם נחתך בתוכו לחתיכות דקות ויכול לסננו במסננת בענין שלא ישאר ממנו בתוכו כלום טעמו בטל בששים ואם נימוח לתוכו לגמרי בטל בששים ואם נתחתך בענין שאינו יכול לבררו הכל אסור (א) כתב הרמב"ם ואם נפל ליין ושמן שרי שאלו צריכין להיות מבושמים ובודאי פוגם: (ג) [ג] כתב הרשב"א דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהן כנמלים וכזבובים ויתושין שבל

אמר רבא לא ידענא מאי טעמא דרב אי קסבר נ"ט לפגם אסור ולית הלכתא כוותיה אי משום דקסבר עכברא בשיכרא אשבוחי משבח איבעיא להו נפל לנו הלא מאי א"ל רב הלל לרב אשי הוה עובדא בי רב כהנא ואסר רב כהנא א"ל התוא א אימרטוטי אימרטוט ובתר הכי אמרינן והלכתא אידי ואידי בשיתין פירוש בין בשכרא בין בחלא בשיתין וכתבו הרי"ף והרא"ש דחיישינן דילמא אשבוחי אשבח בחלא ובשיכרא וכן כתב הרמב"ם בפט"ו מהמ"א וכתב הרא"ש תימא דהאי שיכרא וחלא צונן הם למה נאסרו בנפילת עכבר וכי אם נפל זבוב ביין צונן אסור וי"ל ששהה בו זמן מרובה והו"ל כמין כבוש ונפלט טעמו בשכר ובחומץ ולא פירשו התוספות כמה יעמוד בשכר ובחומץ דנחשביה כבוש כמבושל ומצאתי בשם ריצב"א דאם שהה בתוכו יום שלם מע"ל נקרא כבוש ובולע ופולט כמבושל. ועוד אכתוב בדין כבוש הרי הוא כמבושל בסי' ק"ה: ומ"ש רבינו ואם נתחתך בתוכו לחתיכות דקות וכו' פשוט הוא. וכ"כ שם המרדכי וכ"כ הגהות מיי' בפט"ו מהמ"א וכתב עוד המרדכי ובלבד במסננת של בגד שלא יעבור מן העכבר כלום: ומ"ש ואם נימוח לתוכו לגמרי בטל בס' כ"כ הרא"ש והר"ן בפרק ג"ה בשם גאון על עכבר שנפל לשמן שאם נימוח בשמן רותח משערינן ליה בס' ומותר ופשוט הוא ודייק רבינו לכתוב לגמרי לומר דבענין שנימוח ונתערב עם המשקה והיה כמוהו שאילו נשתייר שום ממשות ממנו אפי' היה כעדשה חייב עליו דשרץ שיעורו בכעדשה ואפילו בפחות מכעדשה נמי איסורא מיהא איכא דחצי שיעור אסור מן התורה:

ומ"ש ואם נתחתך בענין שאינו יכול לבררו הכל אסור קאי אמאי דכתב ברישא שאם יכול לסננו במסננת טעמו בטל בס' והשתא קאמר שאם נתחתך בענין שאינו יכול לבררו כגון שהיה השכר או החומץ מעורב במאכל עב שאי אפשר לסננו הכל אסור: **כתב** הרמב"ם אם נפל ליין ושמן הרי וכו' בפט"ו מהמ"א וכתב הר"ן בפרק בתרא דע"ז הורו רבותינו הצרפתים הלכה למעשה דדוקא בחלא ושיכרא לפי שמשביח אבל בשמן ויין ושאר משקין פוגם הוא ומותר וכ"כ הרמב"ם ז"ל ע"כ וכ"פ הרשב"א בת"ה ואע"פ שמדברי הגאון שכתבתי בסמוך משמע דס"ל דחלא ושיכרא לאו דוקא אלא ה"ה לשמן (ג) כבר הרגיש הר"ן ז"ל בדבר וכתב שהרמב"ם ורבותינו הצרפתים חלוקים עליו בזה ובסמוך יתבאר שכל שנפל לתוך שאר משקין ונמחה גופו לתוכו לגמרי כל שההיתר רבה על האיסור אפי' יש באיסור כזית בכדי א"פ מותר וגם שם יתבאר שדין דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה מהם כנמלים וזבובים ויתושים דינם שוה לדין עכבר דאם נפלו לשיכרא וחלא משבחי ולשאר משקין פגמי ודע דאמרינן בגמרא דהא דעכבר מאים היינו דוקא עכבר דמתא דאילו דעכברא דדברא עולה על שלחן מלכים הוא. מדברי הרא"ש נראה שסובר דעכבר בשומן אווזא אשבוחי משבח שכתב בתשובה כלל כ' סימן י' על העכבר בשומן אווזא ולא אימרטא אך שערותיו נפלו אם ידוע שלא שפכו עליו שומן רותח אם השומן הוא רך שהעכבר מתנועע בקדירה ממקום למקום אז הכל אסור כיון ששהה בתוכו דכבוש הרי הוא כמבושל ואם הוא קשה אז יטול סביב העכבר כדי נטילה דהיינו שיעור אצבע והשאר מותר אם יש בשומן ס' לבטל העכבר ע"כ (ג) ואיפשר שהוא סובר שאין חילוק בין שאר משקים לשיכרא וחלא דבכולהו איכא למיחש דילמא אשבוחי משבח וכ"כ ממ"ש וכי אם נפל זבוב ביין צונן אסור משמע שאם היה חם ניחא ליה שיהא אסור ומ"מ לענין הלכה נקטינן כהרמב"ן והרשב"א ורבותינו הצרפתים דבסמוך: **כתב** הרשב"א דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם וכו' בת"ה כתב כן וטעמו מפני שהוא משוה כל הדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה מהם לעכבר דמיבדל בדילי אינשי מיניה מחמת מיאוסו ומשמע בגמרא דבשאר משקין בר משכרא וחלא מיפגם פגום דאף על גב דגבי עכברא דנפל בשכרא ואסריה רב אמר רב ששת בעלמא כבר רב נותן טעם לפגם מותר והכא חידוש הוא דהא מימאס מאים ובדילי אינשי מיניה ואפילו הכי אסריה רחמנא הילכך נ"ט לפגם נמי אסור הא רבא פליג עליה דאמר הלכתא נ"ט לפגם מותר ועכברא בשיכרא לא ידענא מ"ט דרב אי משום דסבר נ"ט לפגם אסור ולית הילכתא כוותיה אי משום דקסבר נ"ט לפגם מותר ועכברא בשיכרא אשבוחי משבח פי' אי משום דקסבר נותן טעם לפגם אסור לית הילכתא כוותיה אפילו בהא ודלא כרב ששת דאמר דמשום דחידוש הוא אף טעמו אוסר אע"פ שהוא פגום אלא אין לך בו אלא מה שחדשה תורה דהיינו גופו אבל פליטתו לא וקי"ל כרבא דבתרא הוא מטעם זה פסקו הפוסקים דבשאר משקין בר משיכרא וחלא מפגם פגום כלומר ולא בעי ששים לבטלו וכן כתב בא"ח בשם הר"פ אחד מן השרצים שנמצא בקדירה כגון תולעת וזבוב ונמלה וצרעה וכיוצא בהן משליך אותו ולא נאסר התבשיל בין חם בין צונן. וכן פי' הר"ן ז"ל דברי רבא וכתב על זה ומהא שמעינן שכל הדברים המאוסים כעכבר וכיוצא בו אין אוסרין בפליטתן אלא בחלא ושיכרא דמשבחי בהו ואף בשנמחה גופן לגמרי ונתערב בהיתר מרובה מהם יש להתיר משום דמדאורייתא ברובא בטיל ולא מתהני מאיסורא כלל עכ"ל ודבר ברור הוא דנמלים וזבובים ויתושים וכל דברים שאדם בודל מהם למיאוסם שוים לעכבר בדין זה דהא טעמא דעכברא לא אסר בשאר משקין דלאו שיכרא וחלא מהאי טעמא הוא וכמבואר בדברי הרשב"א והר"ן שכל דברים המאוסים כעכבר דין אחד להם ומשמע מדברי הרשב"א שאם נמחה לגמרי לתוך ההיתר אע"פ שיש בו כזית בכדי א"פ מותר שכתב וז"ל ואני תמה דבשלמא שאר האיסורים המשובחים כשפגמו בין ע"י עצמן בין על ידי תערובתן הותרו שהרי נשתנו משבח לפגם ולא אסרן הכתוב בפגמן אבל האיסורין הפגומין והמאוסים מעיקרן

דרכי משה

קד (וכפירש"י בגמרא וכן כתב הג"מ פט"ו מהמ"א והמרדכי פ"ב דע"ז והר"ן חולק שם דל"נ לו דא"כ בשאר איסורין נ"כ היה לנו לחוש שמא ישאר שם מן האיסור וחצי שיעור אסור מן התורה והאריך שם בזה והאו"ה כלל ל"ב חילק בין משקה דאפשר לסננו ולכן אסור קודם הסינון דהוי כדשיל"מ אבל במאכל מותר אפילו יש לחוש שנשאר בו איסור כמו בשאר איסורין גם במשקה אין לחוש רק בשרץ דיש לחוש שמא ישאר בו כעדשה שהוא שיעור טומאתו הואיל והתחלת ברייתו הוי כעדשה מיקרי בריה ואינו בטל משא"כ בשאר איסורין כן נראה דברי או"ה אבל מדברי רבינו אינו נראה כן וכ"כ ב"י דהא דכתב רבינו ואם נתחתך שאינו יכול לבררו מיירי במאכל ואפ"ה כתב שאינו בטל וצ"ל לפ"ד דבשרצים בכ"מ אינו בטל אם יש לחוש שנשאר בכעדשה שהוא שיעור טומאתו ובריותו ודלא כמ"ש האו"ה כלל ל"ב וריש כלל כ"ה: (ב) וכ"כ הר"ן בשם גאון על שמן שנפל בו עכבר אסור להדליקו בב"ה הואיל ואסור באכילה משום הקריבהו נא לפחתך מ"מ לענין הלכה נקטינן כרמב"ם ורשב"א ורבותינו הצרפתים עכ"ל וכ"פ האו"ה כלל ל"ב ויש להכשיר ביין ושמן דלא כאגור שכתב שלא ראה לנהוג קולא זו (ג) אינו נ"ל נוסחא אמיתית דמ"ש אם השומן קשה צריך כ"ג ושאר שומן אם יש בו ס' מותר וזה טעות נפל בספרים דאי היה בו ס' אפילו השומן רך שרי ועוד דכשהשומן קשה לא שייך בו ס' רק כדי נטילה לחוד דלא שייך ס' רק בכבוש ובישול כדלקמן סי' ק"ה ועוד דאי הוי מבטלין בס' נטילה זו למה

דרישה

ועיין מ"ש מזה לקמן סימן ק"ט: [ג] כתב הרשב"א דברים המאוסים כו' עד אם ההיתר רבה על האיסור מותרין והא דכתב רבינו לעיל סימן פ"ד בשם הרשב"א דאם בישל פירות ונמצאו תולעים בקדירה משליכו ואוכל השאר שאין בכן כ"כ שיאסרו תערובתן בפליטתן ודוחק לומר דאיירי שם בשאין רוב נגדם בהיתר ואפשר לחלק דשאני תולעים הגדילים בפרי שאינם נמאסים לאכול

פרישה

(ג) כתב הרשב"א דברים המאוסים כו' כנמלים וזבובים כו' דוקא אם נמוחו כמו שמסיק אבל אם היא בשלימותה כבר כתב לעיל ר"ס ק' דבריה היא והיא בטילה אם לא שהוציאה לחוץ וזורקה ועמ"ש בדרישה שם: (וכתב הב"י דדברים המאוסים דינם שוה לדין עכבר דבחלא ושיכרא אוסרים ובשאר דברים אינן אוסרים עכ"ה):

חדושי הגהות

קד א פירש"י אמרטוטי אימרטוט נמרט לחתיכות דקות ושרץ איסורו בכעדשה בטומאתו:

שכל אדם בדיל מהן למיאוסן אפי' נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותרין ומכל מקום כל שאפשר לבדוק ולהעביר במסננת בודק ומסנן:

קה (א) [א] כל הדין שנוהג באיסור שנתערב בהיתר ע"י בישול כך דינו אם נכבש בתוכו יום שלם מעת לעת דכבוש דינו (א) כמבושל אבל פחות מיום כיון שהוא צונן סגי בהדחה בעלמא (ג) [ג] ואם הוא חם שהיד נכוית בו אז אוסר כמו

מעיקרן כל שנתערבו כזית בכדי א"פ אע"פ שההיתר נפגם מ"מ הרי הוא טועם האיסור בעצמו כבענין שאסרו הכתוב ולמה הותר ע"י פגם שבתערובתו וי"ל שלא אסרו הכא בפגימתו אלא לאוכלו בפני עצמו אבל כשנתערב עם ההיתר שהולכים אחר נתינת שיעורו כיון שהוא נ"ט לפגם בתערובתו מותר לפי שאין נ"ט אלא אדרבה פוגם וכתב עוד דהא דהרינן דוקא כשההיתר רבה על האיסור שהאיסור המועט בטל אצל ההיתר המרובה דבכל התורה כולה הולכין אחר הרוב ואי משום טעמו של איסור שהוא טועם ונרגש בו כאילו הוא בעינו טעם כזה אינו טעם לאסור ההיתר המרובה דאדרבה הוא פוגמו כמו שאמרנו ונראה שאפילו נפל לתוך היתר מועט ומכירו זורקו והרוטב מותר לפי שאין כאן אלא טעמו ולא ממשו אע"ג דמשערים בכולו משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעינן הסתם דאין בו בהנאתו בנ"ט אינו אוסר תערובתו כלל עכ"ל ואע"פ שהר"ן חולק על הרשב"א בשאר נותני טעם לפגם ואין דעתו נוחה להתירם בהיתר מרובה על האיסור וכמ"ש בסימן שקודם זה נראה דבדברים הפגומים מעצמם כעכבר וכיולא בו מודה להרשב"א ז"ל (ד) וטעם גדול יש לחלק ביניהם וק"ל וכתב בתשובות הרשב"א בסימן ק"א שאלת קדרה של מרק שנפל בה יתוש ולא נמצא אם פירש מהמרק בכף או בקערה ורואה שאינו שם אע"פ שהמרק שבקדרה אסור שאין ביטול לבריה מה שבכף או בקערה מותר או אסור ואת"ל מותר נידון בו להתיר את הקדרה עצמה אע"פ שבלועה מאותו מרק או לא: תשובה ברור הוא שאין הבריה אוסרת בכל מה שהוא מחמת פליטתה אלא מחמת ממשה והוא שתהיה שלימה ושלא נפסדה צורתה הא אם נחתך ממנה אבר או אפילו היא שלימה ונתרסקה ונפסדה צורתה אבד שמה והוי כשאר איסורין ובטלה ומעתה מה שנבדק מן המרק ובידוע שאין בו גוף הבריה כמו שנפל שם מותר ואין כאן משום ספק והקדרה עצמה מותרת בידוע שלא בלעה את הבריה כמו שהיא לא תפלטנה כמו שהיא ולפי שאמרת שפליטתה אינה אוסרת אלא בס' וכמדומה שאמרת כן מדתנן (לו:) ג"ה שנתבשל עם הגידים וכו' והרוטב בנ"ט ועלה בדעתך שאפילו היתוש וזבוב צריך ששים לבטל טעמו אומר אני שלא אמרו כן אלא בבריה שאינה מאוסה ולא בדילי אינשי מיניה כגיד וצפור אסורה וכיוצא בהן אבל כל דבר הנמאס ושבדילי אינשי מיניה אינו אוסר בטעמו שהרי הוא נ"ט לפגם ואינו אוסר תערובתו אלא בטל ברוב כדאמרינן בההוא עכברא דנפל לשיכרא והא דתנן (תרומות פ"ט) היה אוכל בתרומה וטעם טעם פשפש זורק מסתברא לי משום דחיישי' שמא פשפש עומד בפיו בפני עצמו וה"א לו לברור בתוך פיו ולפיכך זורקה עכ"ל. וכ"כ הריב"ש דשקצים המאוסים כגון זבובים ויתושים אע"פ שנפשו של אדם קצה בהם התורה אסרם כל שהם בעינם אבל אם נתנו טעם בתבשיל בדיעבד התבשיל מותר דנ"ט לפגם מותר עכ"ל ודע דבסוף שערי דורא האריך הרבה בדין זבוב שנפל לקדרה והוציאו בכף ולא החזיר הכף לקדרה או החזירו והאריך גם בחילוקים אחרים ונראה שהוא סובר דזבוב אוסר בפליטתו עד ששים כשאר האיסורים ואינו מחלק בין שאר איסורים למידי דבדילי אינשי מיניה מחמת מיאוסו וכיוצא בזה כתב רבינו בסי' ק"ז וג"כ רבינו ירוחם כ"כ בשם הר"מ והרא"ש ויש לתמוה על זה מפני שדברי הרשב"א והר"ן ז"ל שמחלקים ביניהם מיוסדים על אדני פז דכרבא נקטינן דפליג ארב ששת כמ"ש לעיל ומשמע נמי דעכברא לאו דוקא אלא ה"ה לכל הדברים שאדם בודל מהם מחמת מיאוסם וכ"כ מדברי סמ"ק והמרדכי בפ"ב דביצה דדבורים הוו ככלבה סרוחה מעיקרא ולא אסרי הדבש וכתבתיו בסימן פ"א וגדולה מזו כתב המרדכי בשם הרוקח דאע"ג דקי"ל עכברא בשיכרא אשבוחי משבח זבוב אין נ"ט:

קה כל הדין שנוהג באיסור שנתערב בהיתר ע"י בישול כך דינו אם נכבש בתוכו יום שלם וכו' בפרק ג"ה (לו:) ובכמה דוכתי (פסחים עו. וכל הבשר קיא:) מליח הרי הוא כרותח כבוש הרי הוא כמבושל ובפ"ב דע"ג גבי עכברא בשיכרא כתב הרא"ש תימא דהאי שיכרא והלא צונן הם למה נאסרו בנפילת העכבר וי"ל ששהה בו זמן מרובה והוה ליה כמין כבוש ונפלט טעמו בשכר ובחומץ ולא פירשו התוספות כמה יעמוד בחומץ ובשכר דנחשביה כבוש כמבושל ושמעתי בשם ריצב"א דאם שהה בתוכו יום שלם מע"ל נקרא כבוש ובולע ופולט כמבושל וראיה מדאמרינן א בחולין בשר בחלב חידוש הוא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא שרי ואי בשיל ליה אסור ומה חידוש הוא כל איסורים שבתורה נמי דינם כך דלונן בצונן לאמיתסר ולא בלע אלא ודאי זהו חידושו דכל איסורין שבתורה אף על גב דצונן בצונן לא בלע אם שרהו יום שלם נאסרו מטעם כבוש ובבשר בחלב חידוש הוא דאינו נאסר אלא דרך בישול עכ"ל וכ"כ ג"כ בפרק אין מעמידין והמרדכי כתב שם בשם ר"ת דבשהה ג' ימים הוי ככבוש והביא ראיה מפ' אלו עוברין וכ"כ בפ"ב דביצה וז"ל נראה דכבוש מיקרי ששהה כבר ג' ימים בדבר לח ואז הוי כמבושל ופולט טעם וקולט טעם כדאמרינן בע"ז [לג.] קנקנים של נכרים ממלאם שלשה ימים ומערן מע"ל. וכפולטו כך בולעו מה פולטו ג' ימים אף בולעו שלשה ימים והיינו דקאמר בככרי כל שמכניסו לקיום ג' ימים אסור ביינם אע"פ שהוא צונן ומכניסו לקיום ג' ימים קאמר הילכך כל דבר איסור הלח ששהה בכלי היתר שלשה ימים אסור וכ"פ ראבי"ה אמנם ר"מ פי' בשם ריב"א דבשריית יום ולילה חשוב כבוש כמבושל וראיה מהא דאמרי' בשר בחלב חידוש הוא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא וכו': וכתב המרדכי עוד שם בכל מקום פירש"י כבוש בחומץ אבל בלא חומץ אינו כמבושל וא"א לומר כן דתנן פ"ז דשביעית ורד ישן שכבשו בשמן חדש חייב בביעור אלמא בלא חומץ הוא נותן טעם כמבושל עכ"ל וזה שלא כדברי הגה"מ שכתבו בפט"ו בשם הרא"ש דכי אמרינן כבוש הרי הוא כמבושל ה"מ בכבוש בחומץ וציר כדפירש"י ע"כ ואיני יודע היאך אפשר שהרא"ש כ"כ שהרי הביא ראיה לומר דכבוש הרי הוא כמבושל בשהיית יום מבשר בחלב והתם אע"ג דלא הוה חומץ וציר הוה מיתסר אי לאו דחידוש הוא ובתשובות הרשב"א מה שאמרת דכל שאין לו קיוהא (כבשר ששורין במים) קודם מליחה שאינו בולע מן הדם ג"ז פשוט דלא אמרינן אלא בדברים החריפים כמלח וחומץ (כבשר ששורים אותם) וכיוצא באלו וכדאמר שמוהל מליח הרי הוא כרותח כבוש הרי הוא כמבושל וכדאיתא נמי [חולין קי"ב:] בבר יונה דנפל לכדא דכמכא וגרסינן בפ' כ"צ [עו.] צונן לתוך צונן ד"ה מותר ולא נתן שיעור כמה ישהה זה בתוך זה וזה פשוט עכ"ל ודברי הרא"ש שכתב בשם ריצב"א נלע"ד דברים של טעם ועיקר וכך הם דברי רבי': כבוש בציר כתב הרא"ש בסוף פרק כ"ה דשיעורו הוי כאילו נתנו על האור כדי שירתיח ויתחיל לבשל אם נכבש בתוך הציר כשיעור זה נאסר כל מה שבתוך הציר ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה כדין מליח הרי היא כרותח עכ"ל ומשם נלמוד לכבוש ב בחומץ שעד ששהא כשיעור זה אינו אוסר אלא כדי קליפה: כתב הרשב"א כל הכבושים הרי הם כמבושלים כלומר לענין שטעם האיסור מתפשט בכולו כדרך שמתפשט בבישול ואינו ניתר בנטילת מקום כלל וכך הם דברי רבינו: (ב"ה) כתב רבינו ירוחם כבוש הרי הוא כמבושל זולתי בשר וחלב דאפילו תרו ליה כולי יומא שרי עכ"ל ונראה לי דהיינו להיתר הנאה אבל לעולם אסור באכילה וצ"ע:

ואם הוא חם שהיד סולדת בו אז אוסר כמו מבושל פשוט הוא דלאו אכבוש דסמיך ליה קאי אלא הכי קאמר איסור שנתערב בהיתר בצונן אם שהה בתוכו יום

כאן בדין עכבר בשומן דבמקום הפסד גדול יש לסמוך אדברי המקילין דא"צ ס' לבטל פליטתו דנט"ל הוא כראין הדברים:

קה כל הדין וכו' פירוש כיון דהאיסור כבוש בתוך ההיתר לא בלא חשוב כמבושל שהאיסור מפליט מעצמו ונתערב בתוך ההיתר ובעי ששים ואע"ג דצונן בצונן הוא מפליט בנכבש בתוכו מע"ל וה"א פג"ה כבוש הרי הוא כמבושל ואף ע"ג דבמרדכי פ' שני דביצה כתב ע"ש כמה גדולים דכבוש הוי בג' ימים רבינו נמשך אחר דברי מהר"ם והרא"ש שהביאו ראיה מהך דבשר בחלב חידוש הוא וכו' מיהו בכבוש בחומץ ובציר לא בעינן מעת לעת אלא שיעורו כאילו נתנו על האור כדי שירתיח ויתחיל לבשל אם נכבש כשיעור הזה בחומץ או בציר נאסר וכן פירש"י כבוש בחומץ והיינו כשכבוש כשיעור הזה אבל בכבוש במים או בשאר היתר לא מודה רש"י דבעינן מע"ל וליכא פלוגתא בין פי' רש"י לפי' מהר"ם והרא"ש וכך נראה דעת ב"י: ומ"ש ואם הוא חם שהיד נכוית בו אז

דרכי משה

למה אלא ודאי זו הנוסחא מוטעת וכן המרדכי והגמיי' לא כתבו רק ואם הוא קשה צריך כ"ג וב"ה באו"ה אמנם בב"י הביא תשובת הרא"ש כמ"ש ולא השיג עליו ומה שכתבתי נ"ל ועוד תשובה זו צ"ע דלמה כתב דאם שפכו עליו שומן רותח הכל אסור הלא הוי חם לתוך צונן דאינו אסור רק כ"ק כמו שנתבאר לעיל סימן צ"א ויתבאר סי' ק"ה דאין לומר דהעירוי נאסר תמיד משום העכבר וכל מה שעירו שם נאסר מ"מ אם העכבר בשולי הכלי היה לנו להתיר מה שלמעלה מקליפה שעל העכבר דשם לא נגע העירוי ונ"ל לחלק דגבי שומן שאני דידוע כשמערין עליו רותח מחמת החום נמס הכל ויעשה הכל רך ולכן כל פעם שמערה נעשה רך והעירוי מגיע אל העכבר ונאסר ומתערב בשאר שומן שהיה שם בתחילה ונאסר הכל א"נ דהואיל ועשה רך ע"י שפיכות אלו ששפכו עליו היה ככבוש בתוכו דסתמא דמילתא דלא חזר והוקשה תוך שיעור כבישה ולכן אסור כן נ"ל ליישב דברי הרא"ש וכ"כ הר"ן פרק כירה דף קי"ח לענין עירוי כעין חילוק זה וע"ש גם בתוס' פ' כירה (מב:) משמע דבדבר המתערב יש לחלק וע"ש ובאו"ה כלל ל' כשבא לפנינו (קשה אף ע"פ שידוע שהיה שם העכבר גם כשהיה רך) אפ"ה מותר דאמרי' שמא נתקשה קודם שיעור כבישה ולא נאסר דמחזיקים איסור לא מחזקינן הואיל ובא לפנינו כך לא צריך אלא נטילה עכ"ל ולפמ"ש בתירוץ האחרון ליישב דברי הרא"ש אין זו נכון במ"ש להתיר אם הוא נודע שהיה רך כשנפל העכבר לתוכה דהרי כתבתי דבכה"ג אוסר הרא"ש ואפשר לומר דאף הארוך לא קאמר אלא שלא היה כ"כ רך שאפשר להתקשות תוך שיעור כבישה ואפשר גם כי או"ה לא ס"ל כתירוץ האחרון כי תירוץ ראשון נראה עיקר אמנם מ"מ דבריו צ"ע דהא כתב דאחזוקי איסורא לא מחזקינן אע"ג דבודאי העכבר היה שם כשהיה רך והרא"ש כ' בתחילת התשובה דאף אם הוא רק ספיקא אם העכבר היה שם אפ"ה אסור ולא אמרינן דלא מחזקי' איסורא לומר שבאותו פעם ששפכו עליו רותח לא היה העכבר שם ותו דלקמן סי' ק"ה כתבתי בשמו דספיקא דכבוש אזלינן ביה לחומרא וכאן כתב לקולא ולכן נ"ל דאין להקל במ"ש להתיר אם ידוע שהיה שם כשהיה רך: (ד) ומשמע מדברי כ"י דפשיטא דנקטי' כדברי הרשב"א גם לא הביא שום חולק רק ש"ד ור"י שכתבו בשם הר"ם והרא"ש לאסור ואדרבא כתב שהר"ן וא"ח הסכימו לדבריו וכתבו דדברים המאוסים דיני כעכברא וגם כתב עליהם דדבריהם מיוסדים על אדני פז וכ"כ ריב"ה בתשובות וכ"נ מדברי הסמ"ג והמרדכי ודלא כאו"ה דכתב כלל ל"ב דלא קי"ל הכי דאע"ג דהוא דבר מאוס אם אינו נט"ל אסור דהא עכברא בשיכרא אוסר אע"ג דמאוס עכ"ל וע"ל סימן ק"ז ביצד נוהגין:

קה (א) כתב באו"ה כלל ל' כל כבוש כמבושל דאורייתא וספיקא לחומרא אבל כבוש בשר בחלב הוי דרבנן וספיקא דרבנן לקולא עוד כתב חתיכה שנפלה מקצתה לחלב ומקצתה חוץ

פרישה

סי' קה (א) כל הדין כו' ואם הוא חם שהיד נכוית ושיעור זה נתבאר בפרק כירה כל שכריסו של תינוק נכוה ממנו ב"י: (ג) ואם הוא חם שהיד נכוית בו אוסר כמו מבושל פי' אפילו הוא כלי שני דינו כמו מבושל בכלי ראשון דאע"ג דאין כלי שני מבשל מ"מ מפליט

דרישה

לאכול עם הפרי ראיה לדבר תולעים שבגבינות ושבבשר ובדגים. אבל קשה דבס"ס ק"ז כתב רבינו ז"ל י"א זבוב או נמלה שנמצאת בקדרה והוציאה בכף כו' דכבר נאסר הכף דשמא לא היה ס' נגדו כו' למה לן ס' כיון דהיוצא מהן או הנמחה בטל ברוב וסב"י הקשה זה שם בס"ס ק"ז ותירץ דרבינו כתבו שם די"א כן אבל ליה לא ס"ל כן אלא כרשב"א דהכא ולכאורה היה נ"ל לומר דשם הוי לכתחילה דאף דבכר הוליא הזבוב מ"מ לא אפשר להגעיל הכלי מש"כ כאן דבא לאסור התבשיל דאין בו ס':

סי' קה [א] כל הדין כו' כך דינו אם נכבש בתוכו יום שלם מעת לעת. ב"י בד"ה כתב המרדכי בשם הגהות מיימון שכתבו בפט"ו בשם הרא"ש דכי אמרינן כבוש הרי הוא כמבושל ה"מ בכבוש בחומץ וציר כדפירש"י ע"כ ואיני יודע היאך אפשר שהרא"ש כ"כ שהרי הביא ראיה לומר דכבוש הרי הוא כמבושל בשהיית יום מבשר וחלב והתם אע"ג דלא הוי חומץ וציר הוה מתסר אי לאו דהידוש הוא עכ"ל ב"י ואפשר לייבב דהרא"ש בא לומר דבחומץ מיקרי כבוש אף בלא שהה מע"ל והא ראיה דגם רבינו כתב בסימן ס"ט בשם הרא"ש דנפל לתוך הציר נקרא כבוש והרי הוא כמבושל ומבואר שם דשיעורו בכדי שיעמידנו אצל האש וירתיח וס"ט דמליחה כרתיחה וכ"כ הרא"ש בפ' בתרא דע"א גבי עכבר שנפל לשכר שכתב שם ז"ל תימא דהאי שיכרא והלא צונן הם וי"ל ששהה בו זמן מרובה והו"ל כמין כבוש ולא פירשו התוס' כמה יעמוד בחומץ ובשכר דנחשביה כבוש כמבושל ושמעתי בשם ריצב"א דאם שהה בו יום שלם מע"ל מיקרי כבוש כו' ורחיה מבשר וחלב כו' עכ"ל ונראה דכוונתו נמי דלכל היותר א"ל אלא מע"ל אפילו בשכר וכיוצא בו ומינה נלמד דבחלא וציר דאפילו בפחות סגי כל חד לפי שיעורו וק"ל. וי"ל דדעת הב"י היה בתמיהתו דהשוה דעת הרא"ש לדעת רש"י ועמ"ש במרדכי שהביא ב"י כאן בענין זה. (וכתב האו"ה וד"מ הביאו כל כבוש כמבושל דאורייתא ולכן פסק אם נכבש יום שלם ספיקא דאורייתא לחומרא אבל כבוש בשר בחלב הוי דרבנן וספיקו לקולא דמן התורה אינו אוסר אלא דרך בישול ממש. וכבוש כמבושל אסור אפילו מה שחוץ לכבישה עכ"ה):

[ג] ואם הוא חם שהיד נכוית בו אז אוסר כמו מבושל כבר כתבתי בפרישה דמיירי בכלי שני וכמו שהוכיח ב"י בסוף דבריו אבל מה שרצה להוכיח בריש דבריו דבכלי ראשון לא איירי משום דאי

חדושי הגהות

קה א בחולין (ק"ה.) איתא דבשר בחלב חידוש הוא אבל לא מפרש התם מאי חידושיה ע"ש ברש"י ותוספות אך בפסחים (מ"ד. שם) איתא להאי חידושא דאי תרו ליה וכו': ב הרואה עומד משתאה ע"ז דהא בסי' הקודם וכן בר"ם זה כתב הרב"י דגם בחומץ בעינן מע"ל ואיך כתב כאן לדמות כבוש בחומץ לציר וכבר תמהו בזה כל הפוסקים ראשונים ואחרונים

אז אוסר כמו מבושל פי' כשהאיסור והיתר היה חם חום דכ"ש אף על פי דכ"ש אינו מבשל מ"מ מבליע ומפליט כיון שהיד נכוית בו ונאסר כולו והיינו דקאמר כמו מבושל כלומר דאע"ג דלגבי שבת לא חשיב בישול מ"מ לגבי איסור חשוב כמו מבושל ואוסר כולו כשהוא דרך בישול כמו שיתבאר בס"ד :

יום שלם חשיב כמבושל ואם הוא חם שהיד נכוית בו כיון שנפל לתוכו אוסר כמו מבושל ואיכא למידק במאי מיירי אי בכלי ראשון מאי אוסר כמו מבושל דקאמר זה הוא בישול עצמו ואי בכלי שני אפי' יד סולדת בו אינו מבשל וכמ"ש התוס' בפ' כירה [מב.] אהא דמסיק ש"מ כלי שני אינו מבשל וכ"כ מדברי רבי' עצמו בטור א"ח סי' שי"ח ודוחק לחלק בין בישול לענין שבת לבישול האיסורין . וי"ל שכ' כן משום דסתם בישול הוא בכלי ראשון בעודו על האור ואתא למימר דל"ש כלי ראשון בעודו על האור ל"ש אחר שנסתלק מן האור ל"ש כלי שני כל שהיד סולדת בו אוסר כמבושל ואם אין היד סולדת בו אינו אוסר כמבושל ג אלא דא"כ יש לתמוה עליו שהרי כתבו התוס' בפרק כירה אהא דמסיק כלי שני אינו מבשל דכלי ראשון מתוך שעמד על האור דפנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד נכוית בו אסור אבל כלי שני אע"ג דיד סולדת בו מותר שאין דפנותיו חמין אלא הולך ומתקרר ע"כ נראה בהדיא דס"ל דכלי שני אע"פ שהיד סולדת בו אינו מבשל וכ"כ מדברי רבינו עצמו בטור א"ח סימן שי"ח לפיכך נ"ל דבכלי ראשון איירי ולא בכלי שני ומשום דסתם בישול לא משמע להו לאינשי אלא בעוד הכלי על האור אי נמי אחר שנסתלק מן האור ועודו מעלה רתיחות ממש כעין שהיה מעלה בעודו על האור אבל אחר שפסקו רתיחותיו אין לו בישול אתי לאשמועינן דליתא אלא אע"פ שפסקו רתיחותיו ואינו על האור כל זמן שהיד סולדת בו הוא מבשל (ב) וכמ"ש התוספות בפרק כירה דכלי ראשון מתוך שעמד על האור דפנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולפיכך כל זמן שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני שאין דפנותיו חמין והולך ומתקרר אע"ג דיד סולדת בו אינו מבשל ע"כ וס"ל דאפילו מעלה רתיחות בכ"ש כעין שהיה בכ"ר אינו מבשל דכלל גדול הוא דכלי שני אינו מבשל בשום פנים דאל"כ לא הו"ל לתלמודא לסתום ולומר כלי שני אינו מבשל אבל קשה על זה שכתב רבינו לקמן בסמוך על דברי הרשב"א בכלי שני אוסר כולו אם היד סולדת בו לכך נראה דרבי' הכא מיירי בין בכלי א' בין בכלי שני כל שהיד סולדת בו אסור שאע"פ שאינו מבשל מבליע ומפליט : **ועירוי** דכלי ראשון אם הוא ככלי ראשון או ככלי שני הוא מחלוקת הפוסקים ונתבאר בסימן ס"ח (ג) : ושיעור יד סולדת בו נתבאר בפרק כירה (מ:) שהוא שכריסו של תינוק נכוה ממנו :

כמו מבושל (ג) [ג] **כתב הרשב"א יש אומרים שאין מפליט אלא חום של כלי ראשון שהוא מבשל אבל כלי שני וכן עירוי שהוא ככלי שני אינו מפליט ולא נהירא שהרי חום של בית השחיטה וחום חלב הכסלים מפליט שהן פחותים מכלי שני אלא כל חום שעל ידי האש מפליט אפי' אין היד סולדת בו ע"כ ונראה לי שאין הנדון דומה לראיה שאין חום בית השחיטה וחום חלב הכסלים מפליט אלא כדי קליפה אבל להבליע בכל ההיתר לא השוב חום אא"כ היד סולדת בו ואפשר שרוצה לומר דחום לתוך חום אינו אוסר ג"כ אלא כדי קליפה וכן ראיתי לקצת מהמחברים ואינו כן אלא**

כתב הרשב"א יש אומרים שאין מפליט אלא חום של כ"ר וכו' פירוש דעת הי"א היא דכ"ר דוקא כיון שהוא מבשל הוא נמי מפליט אבל כ"ש וכן עירוי דאינו מבשל אינו מפליט וא"כ לפ"ז היתר ואיסור שנתערב בחום דכ"ש כיון דאינו מפליט בהדחה בעלמא סגי ליה וכתב הרשב"א ע"ז ולא נהירא דבהדחה ודאי לא סגי ליה אלא קליפה בעי בחום דכ"ש ואפילו אין היד סולדת בו כמו חום בית השחיטה וכפלי דאין היד סולדת בו ובעי קליפה וכך הוא בת"ה הארוך להדיא בית ד' ראש שער א' אבל רבינו לא ראה אלא ת"ה הקצר והבין מדבריו לכאורה מדקאמר י"א שאין מפליט אלא חום של כ"ר וכו' דהיה לו לומר בלשון קצרה י"א שאין כ"ש מפליט כלל ולא נהירא וכו' מדקאמר י"א שאין מפליט אלא חום של כ"ר שהוא מבשל אלמא דה"ק יש אומרים דאין דין עירוי וכ"ש כמו כ"ר דדוקא כ"ר שהוא מבשל מפליט ומבליע בכל ההיתר אבל לא עירוי וכ"ש ולא נהירא אלא כל חום שע"י האש מפליט כמו כ"ר ואפי' אין היד סולדת בו ואוסר כולו דאין חילוק בין כ"ר לכ"ש אלא דכ"ר מבשל וכ"ש אינו מבשל אבל להפליט שוין הן שזה מפליט בכולו כמו שזה מפליט בכולו ולכן על פי הבנה זו בתחילת הדעת הקשה רבי' דא"כ אין כאן ראיה מחום בית השחיטה וכפלי דאין מפליט אלא קליפה אבל להפליט בכל ההיתר אימא לך דלא חשיב חום אא"כ היד סולדת בו . אח"כ אמר דאפשר דהרשב"א מביא ראיה דחום לתוך חום דכ"ש כמי מפליט ואוסר כדי קליפה להוציא מדעת י"א דבעירוי וכ"ש כיון דאינו מבשל אינו מפליט כלל ולא בעי אלא הדחה וע"ז מביא ראיה מחום בית השחיטה וכפלי דמפליט דאלמא כל חום שעל ידי האש מפליט אפילו אין היד סולדת בו ומכ"ש כשהיד סולדת בו מפליט להצריך קליפה וכן ראיתי לקצת מחברים ואינו כן אלא חום לתוך חום אפי' דכ"ש אוסר כולו אם הי"ס בו כלומר דבין חום לתוך חום דכ"ר ובין דכ"ש אוסר כולו ולא סגי ליה בקליפה מיהו האי אוסר כולו דקאמר רבינו לצדדין אתפרש דאם הוא דרך בישול אוסר כל ההיתר לגמרי ואם הוא דרך צלי אוסר כולו בכדי נטילה וקרי ליה נמי אוסר כולו כיון דלא סגי ליה בקליפה והיינו דמפרש ואזיל לפיכך נפל איסור חם וכו' בד"א שנתערבו דרך בישול וכו' זאת היא דעת רבינו בהשגתו אבל הב"י הבין דמ"ש רבינו ואפשר שר"ל דחום לתוך חום אינו אוסר כ"כ אלא כדי קליפה דאחום של כ"ר קאמר ועל זה הרבה עליו תשובות דהיאך יעלה על הדעת לפרש טעות כזה בדברי הרשב"א ושרי ליה מאריה דלא אתר רבינו כן אחום לתוך חום דכ"ר אלא אחום לתוך חום דכ"ש קאמר דעל דין עירוי וכ"ש הניח הרשב"א יסוד דבריו לומר דמפליט אפילו אין היד סולדת בו וכ"ש אם היד סולדת בו ועליה קאמר רבינו ואפשר שר"ל דחום לתוך חום דכ"ש ועירוי אינו אוסר ג"כ אלא כדי קליפה ואינו כן וכו' והוא דבר פשוט דרבינו סובר דאף חום לתוך חום דכ"ש אם הוא דרך בישול אוסר כולו לגמרי וכמ"ש בסמוך ואם הוא חם שהיד נכוית בו אז אוסר כמו מבושל דהיינו חום דכ"ש כשהיד סולדת אוסר כולו כאילו היה מבושל דכ"ר והיינו כשנתערבו דרך בישול ע"י רוטב כדפי' כנ"ל . ויש להקשות דמאי ראיה מביא הרשב"א מחום ב"ה וכפלי כשל עוזר ונפל עוזר הלא בחום ב"ה פסק האלפסי דלא בעי אלא הדחה וכן פסק הרמב"ם בפי"ז מהמ"א ובכפלי פסק הרמב"ם בפ"ז מהמ"א שלא חששו בו חכמים אלא לכתחילה אבל דיעבד שרי ואפילו קליפה א"צ ורבינו הביא דבריו למעלה בסי' ס"ד וי"ל דכיון דרב סובר בחום ב"ה דבעי קליפה ומקצת פוסקים כמותו כדלעיל בסי' י' וגבי כפלי כתב הרמב"ן ג"כ דצריך קליפה מכריח הרשב"א דבחום כ"ש שע"י האש דעדיף מחום ב"ה ודכפלי פשיטא דליכא מאן דפליג עלה דודאי צריך קליפה לד"ה אי נמי י"ל כיון דלליטנא קמא פ"ק דחולין קאמר דכ"ע בית השחיטה רותח הוא מ"ד קולף שפיר מ"ד מדיח איידי דטרידי סימנין לאפוקי דם לא בלעי אלמא דרבב"ח נמי דקאמר מדיח לא קאמר הכי אלא משום דטרידי כו' הא לאו טעמא דטרידי הוה מודה דבלע ובעי קליפה א"כ כל חום היכא דלא טרידי פשיטא דמפליט ומבליע וכיון שהדבר ידוע דחום כ"ש הוא יותר רותח מחום ב"ה ודאי דכ"ע יודו דבעי קליפה וצריך שתדע שז"ש הרשב"א דחום בית השחיטה מפליט רצונו לומר מפליט מעצמו ומבליעו באחר אבל אין פירושו מפליט הבלוע במקום אחר שהרי הרשב"א גופיה כתב שאין ב"ה כרותח גמור שיפליט מה שבסכין ויבליענו

כתב הרשב"א י"א שאין מפליט אלא חום שבכלי ראשון שהוא מבשל אבל כלי שני וכן עירוי שהוא ככלי שני אינו מפליט ול"נ שהרי חום של בית השחיטה וכו' . ונ"ל שאין הנדון דומה לראיה שאין חום בית השחיטה וחום חלב הכסלים מפליט אלא כדי קליפה וכו' דברי הרשב"א הם בת"ה הקצר בית ד' שער א' ובאמת שיש לתמוה על רבינו בדברים האלו שכתב דאיפשר שר"ל דחם לתוך חם אינו אוסר אלא כדי קליפה ולקמן בסימן זה כתב דיראה מדברי הרשב"א שסובר דחום ע"י מליח אוסר הכל ולפי זה יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ועוד דבלא"ה א"א לומר כן דאמרינן בפרק כיצד צולין בחם לתוך חם וכן צונן לתוך חם אסור ובחם לתוך צונן אמרינן קולף ע"כ א"א לומר דאסור דאמרי' גבי חם לתוך חם או צונן לתוך חם לאסור כדי קליפה בלבד אמרו דא"כ דינם שוה לדין חם לתוך צונן ובמאי איפליגו רב ושמואל התם אי עילאה גבר אי תתאה גבר וזה דבר שאפילו בר בי רב דחד יומא לא יטעה בו כ"ש הרשב"א שהוא אורו של עולם ואע"פ שכתב שראה כן לקצת מחברים אין הדעת סובלת שראה לשום אחד מהמחברים דחם לתוך חם או צונן לתוך חם בקליפה סגי ואע"פ שהר"ן כתב שהרא"ה סובר דצונן לתוך חם אינו אוסר אלא כדי נטילת מקום מ"מ בחם לתוך חם לא אמרו משמע דמודה ודאי דכולו אסור ואפילו בצונן לתוך חם לא התיר אלא בנטילת מקום שהוא יותר מכדי קליפה . ועוד שהרשב"א כתב באותו שער עצמו לקמן נפל חם לתוך צונן אינו אוסר אלא כדי קליפה ואם נפל צונן לתוך חם הכל אסור ודבריו שהביא רבינו מכוונים וברורים הם שהרי לא כתב שכל חום שע"י האש אפי' אין היד סולדת בו מבשל כי היכי דנשמע מיניה דאע"ג דמבשל אינו אוסר אלא כדי קליפה אלא לומר שהוא מפליט כ"כ להצריכו קליפה וכ"כ בפי' בת"ה הארוך יש מן החכמים הראשונים שאמרו שאין ראוי להפליט ולהבליע אלא כלי ראשון דכלי שני אינו מבשל וכן עירוי דכלי א' וכל שאינו מבשל אינו מפליט ומבליע א"כ היתר שנפל לתוך איסור שבכלי שני אינו בולע והדחה בעלמא סגי ליה ואפילו שניהם חמין ואלו דברים שאין הדעת סובלתן ואין פשטן של סוגיות שבגמרא מסכים עמהם שהרי בשוחט בסכין של נכרי' (חולין ח:) נחלקו רב אמר קולף ורבה בר בר חנה אמר מדיח ואמרינן דטעמא דרב משום דקסבר בית השחיטה רותח וכן לל"א אמרינן דכל בית השחיטה

דרכי משה

חוץ להלב מה שבתוכה אסור ומה שבחוץ מותר דאין חלב מפעפע למעלה בצונן עכ"ל . **ובהגהת שם בשם מהרי"ש דכולה אסור דכבוש כמבושל ומתפשט שפיר בכולו אפילו** ע"י צונן עכ"ל וע"ל סימן ס"ט מדין זה : (ב) וכ"כ הר"ן פ' כ"ש ד' רל"ז דכ"ר מקרי לאחר שהוסר מן האור : (ג) ע"ל סימן ס"ח דין כלי שני ועירוי כיצד נוהגין בהם גם סי' צ"ה וע"ל סי' צ"ב אם נשפך כ"ר ע"י רתיחה אי מקרי כ"ר או שני כ' בשערים דמהרא"י בשם תשובת מוהר"ם שאם נפלה טיפת חלב רותחת על סכין או על כלי אחר שהוא צונן שא"צ רק לגרר במקום שנפלה הטיפה הואיל ופסקה הטיפה מן הקדרה כשנפלה עליה והאי דאמרינן עירוי ככ"ר היינו כשנפלה עליו בקילוח אבל כה"ג לא ודוקא שנפלה על הקתא אבל נפלה על הברזל של סכין נועצה י' פעמים בקרקע ודיו עכ"ל וכתב באו"ה כלל נ"ה דהכי נהיגין דלא כסמ"ק דאוסר עכ"ל וכן הוא במרדכי פ' גיד הנשה דף תשמ"ב ע"ב שכתב אם נפל טיפת חלב רותח על להב הסכין כולו אסור דחם מקצתו חם כולו עכ"ל וכבר כתבתי לעיל סי' צ"ד גבי כף דלא קי"ל כן וכתב בהגש"ד אמנם אם נפלה טיפה מנר דולק למקום האסור לו יש להחמיר טפי אבל פתילה של חלב או שומן כרוך סביביו ונקרש כמו שרגילין לעשות עינינו רואות שטיפה הנוטפת מאותו נר אינו שורף כ"כ כטיפה הנוטפת מקדירה רותחת עכ"ל מהרא"י ז"ל

דרישה

דאי בכלי ראשון מאי אוסר כמו מבושל דקאמר הא זה הוא בישול עצמו ואי בכלי שני אפילו יד סולדת בו אינו מבשל וכמו שכתבו התוס' עכ"ל בית יוסף ונראה שאין מזה הוכחה כו' דאפשר לומר דמיירי בכלי ראשון והא דקאמר אוסר כמו מבושל ר"ל אע"פ שאין בו רוטב וגם שלא שהה איסור זה בקדירה כשיעור בישול דאדלעיל קאי שכתב כבוש יום שלם הרי הוא כמבושל ועלה קאי דאם לא שהה שם אפילו נטל מיד האיסור מכל מקום דינו כמבושל לענין זה דמפליט ומבליע מיד הואיל והוא כלי ראשון גם נוכל לומר דמיירי בכלי שני ומ"ש אוסר כמבושל אע"פ שאינו מבשל אפילו היד סולדת בו מ"מ הוא כמבושל לענין זה שמפליט ומבליע כמבושל ולכן אוסר אע"פ שאינו מבשל גמור דלענין איסורא לאו בבישול תליא מילתא אלא בהא מבליע ומפליט : [ג] כתב הרשב"א י"א שאין מפליט כו' ונראה לי שאין הנדון דומה לראיה כו' כתב ב"י וז"ל ובאמת שיש לתמוה על רבינו בדברים הללו שכתב דאפשר שר"ל דחם לתוך חם אינו אוסר אלא בקליפה ולקמן בסימן זה כתב דנראה מדברי רשב"א שסובר דחום ע"י מליח אוסר הכל ולפי זה יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ועוד דבלאו הכי א"א לומר כן דאמרינן בפ' כיצד צולין בחם לתוך

פרישה

מפליט ומבליע כמו מבושל ואוסר בכולו וכן מוכח בהדיא בסמוך שהביא דברי רשב"א שכתב אלא כל חום שע"י האש מפליט אפילו אין היד סולדת בו ע"כ וכתב רבינו עליו ואין כן אלא אוסר כולו אם היד סולדת משמע דקאי אדברי רשב"א שכתב כל חום כו' דהיינו אפי' חום כלי שני וכתב עליו שאוסר כולו אם היד סולדת בו משמע להדיא דאף בכלי שני מיירי ועד"ר : (ג) כתב הרשב"א י"א שאין מפליט כו' עד ואפשר שר"ל דחם לתוך חם אינו אוסר כו' ב"י תמה כאן על דברי רבינו כמ"ש בדרישה ע"ש וכ"ל דהכי הוא הבנת דברי רבינו בהשגתו על הרשב"א במ"ש וכ"ל דאין הנדון דומה לראיה כו' משום דמדברי י"א הנ"ל דכתב הרשב"א בשמם ז"ל י"א שאינו מפליט אלא חום של כלי ראשון שהוא מבשל אבל כלי שני כו' אינו מפליט עכ"ל ל' זה משמע לרבינו דדעת י"א היה דכלי שני ועירוי דאינם מבשלים ג"כ אינם אוסרים כל התתיכה בהפלטה והבלעה כמו כלי ראשון דמבשל אבל מקליפה לא איירי ויכול להיות דס"ל דבעי דאל"כ למה להו לתלות ולכתוב דאינו דומה לכלי ראשון דאינו מבשל אלא הל"ל דאינו מפליט ומבליע אפילו כמו לכי שאוסר כדי נטילה או קליפה כחם לתוך צונן . ובע"כ הוא דעת י"א א"כ צריך לומר דרשב"א דכתב

הדושי הגהות

האחרונים וכתב בכה"ג בשם שא"י שהרב"י בעצמו בתשובה כתב ליישב דבריו שלא דימה אותו לציר רק לענין שאם שהה פחות משיעורו אינו נאסר אלא כדי קליפה אבל ברמה יהא שיעורו לאסור לענין זה לא דימה אותו וצריך עצמו ליישב דבריו בש"ע עיין בש"כ : ג דברים אלו מחוסרים הבנה שהרי בתחלה התחיל להקשות מתוספות פ' כירה ומא"ה וא"ב

אלא אוסר כולו אם היד סולדת בו (ד) לפיכך נפל איסור חם לתוך היתר חם או אפי' איסור צונן לתוך היתר חם (ה) הכל אסור דתתאה גבר אע"פ שהתחתון היתר כיון שהוא חם גובר על העליון ומחממו עד שמפליט בתחתון (ד) כ"ש אם התחתון החם איסור שיותר נקל לו להפליט איסור בעליון (ו) אבל אם העליון חם והתחתון צונן אז אינו אוסר כולו אפי' אם העליון החם איסור שהתחתון גובר על העליון ומצננו עד שאינו מפליט איסורו בכל התחתון אלא כדי קליפה לבד (ה) וכ"ש אם העליון שהוא חם היתר בד"א כשנתערבו דרך בישול כגון שנפל לתוך התבשיל (ז) אבל דרך צלי כגון איסור חם [ד] או אפי' קר שנפל על הצלי שאצל האש אינו אוסר כולו אלא כדי נטילה שהוא כעובי רוחב אצבע (ח) לפיכך ירך שצלאו בגידו
או

השחיטה רותח ובודאי חום הבית השחיטה מועט מחום שבכלי שני ואפי' הכי מבליע ועוד הא אמר אמימר (שם) משמיה דרבא לא ישחוט אינש בכלי עילוי בישרא וכו' משמע לכאורה דבולע ממש וצריך קליפה וכן ראיתי דעת הרמב"ן ז"ל ע"כ הרי מבואר בדבריו שלא בא אלא להוציא מדעת החכמים שהיו אומרים דבהדחה בעלמא סגי ליה ולהצריכו קליפה כמו חום בית השחיטה וכפלי עילוי בישרא אבל לענין חום דכלי ראשון אין לו עסק בו במקום ההוא ואחר שכתב כמה דינין כתבו כמו שהזכרתי דצונן לתוך חם הכל אסור : **ואיכא** למידק לדעת הרשב"א מליח שנאכל מחמת מלחו אמאי דינו כצונן מי גרע מחום בית השחיטה דבעי קליפה כבר הרגיש הוא ז"ל קושיא זו ותירצה וכתבתי דבריו בסימן צ"א :

ולפיכך נפל איסור חם לתוך היתר חם וכו' עד אלא כדי קליפה לבד בפ' כ"ל (דף עו.) ונתבאר בסי' צ"א : ומ"ש שאין חילוק בין אם האיסור עליון או תחתון כ"כ סמ"ק סימן ר"ה :

ויבליענו בבשר והביאו רבינו למעלה בסימן עשירי ע"ס : ומ"ש בד"א כשנתערבו דרך בישול פי' שנפל לתוך התבשיל שיש שם רוטב דהרוטב מוליך פליטת האיסור ומערבו בכל התבשיל ובכל החתיכות ואף ע"פ שאינו אלא חום לתוך חום דכ"ש אפ"ה הוא אוסר כולו אבל דרך צלי דהיינו בלא רוטב כלל אלא יבש אפי' הוא אצל האש אינו אוסר כולו אלא כדי נטילה אבל כדי נטילה מיהא בעינן ולא סגי בקליפה ל"מ באיסור חם שנפל על הצלי שאצל האש אלא אפילו קר שנפל נמי לא סגי ליה לקליפה דכיון דתתאה חם תתאה גבר ובעי נטילה ומהר"י חביב תיקן לשון אפילו בדרך אחר דלאיסור קאי וכמו שהוא בב"י וכ"פ מהרש"ל ז"ל ולפעד"נ מה שכתבתי :

ומ"ש לפיכך ירך וכו' פג"ה (דף צ"ו) משנה ומימרא דשמואל : ומ"ש

במה ד"א כשנתערבו דרך בישול כגון שנפל לתוך התבשיל אבל דרך צלי וכו' בפג"ה (צז :) תנן ירך שנתבשל בה ג"ה אם יש בה בנ"ט הרי זו אסורה ובגמרא אמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל בה אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד פירוש משום דכשנתבשל הרוטב מוליך פליטת האיסור ומערבו בכל התבשיל וכל החתיכות שבקדרה אבל צלי כיון שאין שם רוטב אין הפליטה מתפשטת ואע"ג דקי"ל (צט :) דאין בגידין בנ"ט מ"מ שומן דידיה אסור וכתבו התוס' והרא"ש לאו דוקא עד שמגיע לגיד דהא צריך להניח כדי קליפה סמוך ואפי' כדי נטילה דהיינו כעובי אצבע צריך להניח כדאמרינן פרק כ"ל כנטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ולא סגי בקליפה אם לא נחלק דטעם דרוטב מפעפע ומתפשט יותר מגיד ומיהו לא אשכחן בשום מקום דסגי ללצלי בקליפה הילכך לצלי בעי נטילה כיון שלא מצינו מפורש בו קליפה והר"ן כתב אע"פ דאמרינן סתמא קולף ואוכל עד שמגיע לגיד כדי קליפה צריך לשייר או כדי נטילת מקום שהוא יותר מעט מן הקליפה והרשב"א כתב בת"ה שאין שמנו של גיד וקנוקנות וקרומות מפעפעין בין בצלי בין במליחה ואינן אוסרים אלא כדי קליפה ואח"כ כתב גבי שמנו של גיד וקנוקנות שבו שאינם מפעפעים ולפיכך אינם אוסרים את תערובתן אלא כדי קליפה ואח"כ כתב החלב והשומן מפעפעים ולפיכך אפי' ע"י צלי ואפי' ע"י מליחה אוסרין הכל עד שיהא בהיתר ששים כנגד כל האיסור לפיכך גדי שמן שצלאו בחלבו וכולי בד"א בגדי שמן אבל בכחוש אע"פ שאין בגדי ששים כנגד החלב שבו אינו אסור אלא כדי קליפה וי"א שצריך נטילת מקום והראשון נ"ל עיקר אלא שיש לחוש לדברי המחמירין באיסורין של תורה עכ"ל ומשמע לי שר"ל דבחלב דאורייתא ראוי לחוש לדברי המחמירין אבל בשומן גיד וקנוקנות שבו דאינו אלא דרבנן כיון דנ"ל עיקר דסגי בקליפה א"צ לחוש ולהחמיר . ונראה דמשום דקרומות מספקא לן אי אסירי מדאורייתא או מדרבנן כמ"ש בסימן ס"ד וכיון דאיכא למימר דהוא מדרבנן ואפי' את"ל דהוא דאורייתא כיון דאין לוקין עליהם י"ל שאין חוששין להחמיר בהם כ"כ ולפיכך כתב בתחלה דקרומות נמי בקליפה סגי להו ומשום דאיכא למימר כיון דאיסור תורה הם אף ע"פ שאין לוקין עליהם יש לחוש ולהחמיר בהם ולפיכך אח"כ הזכיר שומן וקנוקנות שבו והשמיט קרומות אבל ה"ה כשכתב דברי הרמב"ן והרשב"א לא חילק בין קרומות לשומן גיד כלל נראה שסובר דבדבריו האחרונים לא השמיט קרומות בכוונה אלא שסמך על מ"ש בתחלה : ומדברי הרמב"ם בפט"ו נראה שא"ל נטילת מקום ולא קליפה שאם הוה גדי שמן שאין בו ששים כנגד החלב כולו אסור ואם יש בו ששים כנגד החלב כולו מותר שנתבטל החלב בכולו הילכך אם נשאר שום חלב משליכו ואוכל הגדי וה"מ בחלב הכליות והקרב וכיוצא בהם אבל שומן הגיד וחוטין וקרומות האסורים משום חלב קי"ל דאין מפעפעין הילכך אוכל והולך עד שמגיע לדבר האסור ומשליכו וכ"כ ה"ה בפ"ז מהמ"א שזהו דעת הרמב"ם שלא להצריך קליפה לבהמה שנצלית עם חוטין וקרומות וגיד ושמנו ובסמוך יתבאר דעת הרשב"א בדינים הללו : ומ"ש כגון איסור חם או אפי' קר שנפל על הצלי וכו' אינו אוסר כולו אלא כדי נטילה קשה דמאי אפי' קר דקאמר אדרבה קר יש להקל יותר דאיפשר לעלות על הדעת לומר דאינו אוסר ונראה שט"ס הוא וצ"ל כגון איסור קר או אפי' חם שנפל על הצלי וכו' ובשם מהרי"ן חביב ז"ל מצאתי אבל דרך צלי כגון איסור חם כו' כוונתו בזה לכלול ב' מיני איסור שהם חם לתוך חם או צונן לתוך חם ואמרו אפי' אינו נמשך ונקשר עם מ"ש אינו אוסר כולו רק פירושו ד אבל דרך צלי שיש בו צד איסור כגון איסור חם או אפי' קר ר"ל צ"מ חם
שנפל

דרכי משה

ז"ל וכ"כ ב"י בס"ם צ"ב בשם ת"ה דטיפה הנופלת מנר דולק בעי הגעלה הכלי שנפלה עליו ואם נפלה טיפה מנר שהחלב בו ושומן נכרך סביביו די בגרירה עכ"ל : (ד) ובהר"ן פרק כ"ה וזה מיירי שנטלו מן האש דאי עדיין על האש בין ההיתר בין האיסור הוי כהם לתוך חם אלא מיירי שנטלו מן האש ועדיין חם עכ"ל ונראה מדברי הר"ן דדוקא כשנטלו מן האש אבל עדיין הוא כ"ר אבל אם שמוהו כבר בכ"ש ודאי אינו אוסר כלל לפי מאי דקי"ל דכ"ש אינו מבשל ואינו מבליע ומפליט וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ח ואף ע"ג דאם נפל חם על דבר צונן אסור כדי קליפה היינו משום דהוי כמו עירוי ואדמיקר בלע פורתא הואיל ולא היד סולדת עדיין בכלי שני וזהו טעם דגים שעלו בקערה דאינן מותרים רק מטעם נ"ט בנ"ט וכן לקמן סימן ק"ז גבי דגים טמאים שנתערבו בקערה שהיו אוסרים אי לאו מטעם דבטלים ברוב אבל אם כבר מונח בכ"ש חם אף ע"פ שהיד סולדת בו אינה מבליע כמו שאר כ"ש או דבר עב כגון התיכת בשר שהניחו בכ"ש דלא גרע דבר שהוא גוש מדבר לח וכ"מ מדברי הרשב"א שמדמה ענין כ"ש לחום חלב הכסלים שהוא דבר עב גם שנראה לעינים שרוטב רותחת יותר שומרת חומו מדבר עב ודלא כמו שראיתי מהר"ש לורי"א שהילק בהכי ואין דבריו נראין : (ה) כתב באו"ה כלל כ"ט אם מונחים זו אצל זו אם שניהם חמין הכל אסור ואם אחד מהן
צונן

פרישה

דכתב עליכן ז"ל ולא נהירא שהרי חום של בית השחיטה כו' ס"ל דכלי שני ועירוי אוסר לגמרי . מש"ה השיג רבינו עליו וכתב דאין הנדון דומה לראיה להוכיח מזה דמפליט ומבליע בכולו (ואין להקשות הא דאינו אוסר בית השחיטה את כולו ה"ט משום דאין חמימות בבהמה אלא קליפת בית השחיטה לחוד משא"כ בחם כולו וכמ"ש רבינו הלי סברא בשם ר"פ בס"ם נ"ד . דמ"מ דקדק רבינו שפיר על הרשב"א במאי דבא לסתור דברי הי"א ולאסור כולו בהא דבית השחיטה וחום חלב הכסלים מבליעים דאין ראיה מזה לסתור דבריהן ואי ס"ל להרשב"א הדין כן הל"ל שאין סברתו כן אבל אין הוכחה מזה כלל . ועי"ל דהוכחת הרשב"א היה מחום חלב הכסלים שהניח על בשר בעודו בחומו כמו החלב כשנוטלין אותו מהבהמה ומש"ה כתב רבינו עליו דאין ראיה דהף בשניהן ממין האיסור וההיתר מ"מ אינן מבליעין אלא כדי קליפה) ומש"ר ואפשר שס"ל שחום לתוך חום כו' ה"ק ואפשר שגם הרשב"א לא עלתה על דעתו להוכיח מחום בית השחיטה כו' לאסור כולו אלא כדי קליפה ומ"ש על הי"א ולא נהירא כו' היינו משום שדקדק מדבריהן שס"ל דכלי שני אפי' כדי קליפה אינו מפליט ומבליע והיינו משום דס"ל דחום בחום דכלי ראשון אע"ג דמבשל אינו אוסר אלא כדי קליפה וא"כ הי"א דמחלקי בין כלי ראשון לכלי שני ועירוי נ"ל דס"ל דכ"ש ועירוי דאינו מבשל אפי' כדי קליפה לא בעי ומש"ה א"ש דהוכיח הרשב"א מחום בית השחיטה דלפחות כדי קליפה בעי ע"ז מסיק רבינו וכתב ואינו כן כו' בפשיטות משום דס"ל כדעת שאר המחברים דאוסר כולו . וכדי לייסב קושיית הב"י נ"ל דמש"ר ואפשר דס"ל דחום לתוך חום אינו אוסר קליפה כו' דל"ד קליפה קאמר אלא י"ל כדי נטילה שהוא קליפה עבה ונקראת לפעמים בשם קליפה . והשתא א"ש דכתב דכן ראה לקצת המחברים שכ"כ בשם הרא"ה אע"פ שכ"כ בצונן לתוך חם ס"ל דאין לחלק בין צונן לתוך חם לחם תוך חם . וא"ת א"כ מנ"ל להרשב"א להשיג על הי"א דלמא ג"כ דעת הי"א הוא דבכלי שני ועירוי אוסרים כדי קליפה ולא באו למעט אלא של"ת שגם כ"ש ועירוי יאסרו כדי נטילה כמו כלי ראשון דאוסר כדי נטילה וכמ"ש . וי"ל דא"כ לא הל"ל אבל כ"ש ועירוי אינו מפליט סתם כיון דאין חילוק גדול כ"כ בין כדי נטילה לכדי קליפה לא הו"ל לסתום ולכתוב על כדי נטילה מפליט ועל כדי קליפה אינו מפליט אם לא שדעתן שכ"ש ועירוי אינן מפליטין כלל . או ר"ל שכלי ראשון אוסר כולו כיון שהוא מבשל וכ"ש ועירוי אינן אוסרים בפליטתן כ"כ כיון שאינן מבשלין ומקליפה לא איירי ואפשר דג"כ ס"ל דבעי קליפה והרשב"א ס"ל דמפליט ומבליע בכולו וכמ"ש במלוקה הראשונה בהשגת רבינו על הרשב"א . מיהו כדי לייסב קושיית ב"י דהקשה עוד על רבינו איך ס"ד דרבינו דהרשב"א ס"ל דחום לתוך חום אינו אוסר אלא כדי קליפה הא כתב הרשב"א בהדיא דאפילו בצונן לתוך חם אוסר כולו . אם הוא שכ"כ גם בת"ה הקצר שהיה ביד רבינו צריכין לומר דמש"ר ואפשר שר"ל דחום לתוך מים אינו אוסר ג"כ אלא כדי קליפה . לא היה כוונת רבינו שהרשב"א ס"ל הכי אלא כוונתו ר"ל שי"א ס"ל הכי . ועלתה על דעת הרשב"א לפרש דברי הי"א כן (אף ע"ג דהוא לא ס"ל הכי לדינא וכמ"ש) משום דהי"א סיימו וכתבו ז"ל דכ"ש ועירוי אינו מפליט דמשמע דאינו מפליט לגמרי . ואי בכלי ראשון שהוא חום ס"ל דאוסר לגמרי לא ה"ל לחלק בין כלי ראשון שהוא מבשל לכ"ש . אלא ה"ל לחלק בין כ"ש לכלי שהוא בכדי קליפה וכמ"ש לעיל אלא ודאי ס"ל דגם חם לתוך חם אינו אוסר אלא בכדי קליפה ונטילה וכמ"ש כן נ"ל לייסב דעת רבינו מקושיית ב"י . אבל א"ל דכוונתו היה כמ"ש ואפשר לומר דחום לתוך חום כו' דר"ל חום דכלי שני דא"כ לא ה"ל חום לתוך חום סתם כיון דל' זה מפורש בגמרא אכלי ראשון ועוד דא"כ לא הל"ל ע"ז ז"ל ואינו כן כו' שהם בלי הוכחה וראייה וק"ל מה שהקשה הב"י עוד בתמיה גדולה איך ס"ד דרבינו דחום לתוך חום לא יאסר אלא כדי קליפה ובסמוך כתב אהרשב"א דאפי' במליחה אוסר הכל נתיישב ג"כ כמ"ש דמש"ר ואפשר לומר כו' לא אהרשב"א כתב דס"ל הכי אלא שס"ל דהי"א ס"ל הכי ומטעם שכתבתי . ועי"ל דשאני מליחה דנוטף ממנו ציר שהוא כרתיחה מש"ה מבליע יותר מחום לתוך חום . אלא שזהו דוחק דהא ג"כ בחום הנזכר בגמרא מיירי ע"י רוטב ובישול וכמש"ר אמר זה ז"ל בד"א (דחום לתוך חום אוסר כולו) כשנתערבו דרך בישול כגון שנפל לתוך התבשיל כו' ודו"ק . ולפי מ"ש אינו מוכרח לומר דמש"ר ברישא ז"ל ואם הוא חם שהיד נכוית בו או אוסר כמו מבושל . וגם סיים על דברי הרשב"א וכתב ז"ל ואינו כן אלא אוסר כולו אם היד נכוית בו דר"ל אפי' כ"ש . די"ל דקאי דוקא אחום לתוך חום ודרך בישול שהוא בכלי ראשון אלא דמדסתם ותלהו במה שהיד נכוות בו וגם מדכתב ברישא ז"ל או אוסר כמו מבושל משמע מזה דגם בכ"ש ס"ל דנאסר כולו ומשום דאף ע"ג דאינו מבשל מ"מ לענין הפלטה והבלעה דינו כמו מבשל ודו"ק : (ד) לפיכך נפל איסור חם לתוך היתר חם כו' אפשר לומר דאמה דסיים קאי שכתב ואינו כן אלא אוסר הכל אם היד סולדת בו ע"ז קאי לפיכך כו' ואפשר נמי לומר דאדלעיל קאי שכתב ואם הוא חם שהיד נכוות בו או אוסר כמו מבושל כו' ע"ז קאי לפיכך כו' ור"ל הואיל וקי"ל דאם הוא חם שהיד סולדת בו אע"פ שאינו מבשל אסור לפיכך כו' : (ה) הכל אסור פי' ע"י רוטב כמ"ש בסמוך והא דלא כתב כאן בפי' דהיינו דוקא כשהוא ברוטב משום דכאן ל' הגמרא נקט ואדלעיל קאי דכתב דכשהוא חם עד שיד נכוות אסור ע"ז כתב לפיכך וכאילו אמר דמש"ט אמרינן בגמרא דנפל איסור חם כו' לתוך חם כו' הכל אסור ואפ"כ חזר ומפרשה דהיינו כשהוא ברוטב וק"ל : (ו) אבל אם העליון חם כו' אינו אוסר כולו כו' אלא כדי קליפה לבד הטעם דאדמיקר ליה בלע גמרא : (ז) אבל דרך צלי כגון איסור חם או אפי' קר כו' ב"י גרס כגון איסור קר או אפי' איסור חם שנפל כו'. ומהרי"ן חביב כתב דהאי אפי' אינו קאי אהה דאינו אוסר אלא כדי נטילה אלא אהד איסור קאי ור"ל לא מיבעיא לאיסור חם שנפל שיש בו צד איסור אלא אפילו קר לתוך חם אוסר ושניהן אינן אוסרים אלא כדי נטילה ע"כ : (ח) לפיכך ירק שצלאו בגידו כו' עד צריך להסיר כדי נטילה כו' אין להקשות דמתחיל
וכתב

דרישה

לתוך חם וכן צונן לתוך חם אסור ובחם לתוך צונן אמרינן קולף ע"כ א"א לומר דאסור דאמרינן גבי חם לתוך חם או צונן לתוך חם לאסור כדי קליפה בלבד אמרו דא"כ דינם שוה לדין חם לתוך צונן ובמאי איפליגו רב ושמואל בהא אי עילאי גבר או תתאי גבר וזה דבר שאפי' בר בי רב דחד יומא לא יטעה בו כ"ש הרשב"א שהוא אורו של עולם ואף ע"פ שכתב שראה כן לקצת המחברים אין הדעת סובלת שראה לשום א' מהמחברים דחם לתוך חם או צונן לתוך חם בקליפה סגי . ואף ע"פ שהר"ן כתב שהרא"ה סובר דצונן לתוך חם אינו אוסר אלא כדי נטילת מקום מ"מ בחם לתוך חם לא אמר ומשמע דמודה ודאי דכולה אסור ואפי' בצונן לתוך חם לא התיר אלא בנטילת מקום שהוא יותר מכדי קליפה ועוד שהרשב"א כתב באותו שער עצמו לקמן נפל חם לתוך צונן אינו אוסר אלא כדי קליפה ואם נפל צונן לתוך חם הכל אסור עכ"ל ב"י . והקושיא שיותר גדול מכולם היא בעיני מה מקום מצא רבינו בדברי הרשב"א להשיג עליו דהא י"ל דה"ק הי"א הללו אמרו דחום כלי שני אינו מפליט כיון דאינו מבשל דמשמע כלל אינו מפליט ומותר אפילו בלא קליפה וע"ז כתב הוא ול"כ שהרי חום של בית השחיטה כו' ואפ"ה צריכין קליפה ומסיק לומר אלא כל חום שע"י האש מפליט ור"ל ואוסר כדי קליפה דומיא דחום בית השחיטה ולפי מה שכתבתי בפרישה לק"מ : [ד] או אפי' קר שנפל על הצלי שאצל האש אינו
אוסר

חדושי הגהות

א"ב מאי תי' בזה דמיירי בכלי שני והזור להקשות קושייתו הראשונה ומצאתי ככה"ג שכתב שיש כאן יתור לשון וצ"ל דבתחלת קושייתו לא הקשה רק מכלי ראשון וכל זה מן ואי בכלי שני עד סימן ש"ח הוא מיותר לגמרי והך ודוחק לחלק וכו' שייך אחר הקושיא השנייה אלא דא"כ וכו': ד פי' לפירושו שכוונת דברי הטור אבל דרך צלי ר"ל דבר שנאסר ע"י צלי וקא
מפרש

או התיכת איסור שצלאו עם חתיכת היתר ונוגע זה בזה צריך להסיר כדי נטילה סביב הגיד וכן מן החתיכה במקום שננגעה בחתיכת איסור (ט) וכן אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב ולא ניער הקדרה ולא כיסה אותה אינו אוסר אלא כדי (ו) נטילה (י) אבל אם היא ברוטב לרש"י כולה ולר"י אפי' מקצתה בדפרישית לעיל או אפי' כולה חוץ לרוטב וניער או כיסה הקדרה הרוטב מפעפע הטעם ומערבו ונבלע בכולו (יא) במה דברים אמורים בירך עם גידו וכיוצא בו דבר כחוש שאין בו כח לפעפע

שנפל על הכלי שיש בו לד איסור אינו אוסר בשום אחד מהם אלא כדי נטילה עכ"ל • וז"ל הרשב"א כל איסור שאינו מפעפע אע"פ שנפל הם ע"ג חם קולף מקום שנפל הם ומותר עכ"ל ואע"פ שכתב קולף כבר נתבאר דלענין מעשה צריך נטילת מקום באיסורי דאורייתא : ומ"ש או חתיכת איסור שצלאו עם חתיכת היתר ונוגע זה בזה וכו' הוא נלמד מדין ירך שנצלה בה הגיד ומדין כוליא דבסמוך : ומ"ש וכן אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב וכו' עד הרוטב מפעפע הטעם ומערבו ונכנס בכולו כמ"ש הרשב"א בת"ה ופשוט הוא ומחלוקת רש"י ור"י נתבאר בסימן צ"ב : ולענין צלי שאנו נוהגין לעשות בתנור בתוך המחבת ונותנין בה מעט מים ורוב החתיכה היא חוץ לרוטב הדבר פשוט דלר"י דינו כמבושל ולרש"י דינו כצלי כתב הגהות מיימון בפרק ט"ו בשם ר"פ גבי תתאה גבר סגי בנטילת מקום אם אין בו שומן מיהו אין להקל בזה דפעמים יש בו שומן ולאו אדעתיה ומיהו אפי' בלא שומן יש לאסור כולו והא דסגי בנטילת מקום במתניתין דנטף מרוטבו על החרס זהו משום דאין הרוטב נופל על כולו אלא טיפה בעלמא הוא דנפל אבל גבי תתאה גבר חתיכת האיסור נוגעת כולה ולכך אוסרת דמפעפע בכולה עכ"ל והם מדברי סמ"ק ומ"מ לענין מעשה נ"ל כמ"ש רבינו : ומ"ש רבינו בד"א בירך עם גידו וכיוצא בו דבר כחוש וכו' אבל גדי שמן שצלאו בחלבו אסור לאכול אפי' ראש אזנו וכו' (שם : צז.) אהא דאמר שמואל קולף עד שמגיע לגיד מקשה בגמרא איני והא אמר רב הונא גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו ומשני שאני חלב דמפעפע והדר מקשה ובחלב אסור והא אמר רבה בר בר חנא עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בגדי שצלאו בחלבו ואמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ומשני ההוא כחוש הוה רב הונא בר יהודה אמר כוליא בחלבה היה כתבו התוס' דאפי' הראש למעלה וכל החלב והכליות למטה ועומד בשפוד בתנור אסור לאכול אפי' מראש אזנו דחלב מפעפע אפי' כלפי מעלה ודעת הרמב"ם בפט"ו מהמ"א דהא דאמרינן אסור לאכול מראש אזנו היינו כשאין בגדי ששים לבטל החלב אבל אם יש בבשר הגדי ששים לבטל החלב כגון שאינו שמן וכמות חלבו מועט קולף ואוכל עד שמגיע לחלב כדאורי רבי יוחנן והר"ן כתב שהרא"ה חולק בזה ואמר דאין חלב מפעפע מתבטל בצלי לעולם דקדרה הוא שמתבטל מפני שהרוטב מוליך האיסור בשוה אבל בצלי שהוא מפעפע מעצמו אפשר שהרבה ממנו מתכנס במקום אחד הלכך אפילו בששים לא בטיל ונראה מדברי הר"ן שהוא חולק עליו וגם גדולי כל הפוסקים חלוקים עליו שכבר כתבתי שהרמב"ם פסק שהוא מתבטל וכ"פ הרשב"א והתוס' והרא"ש כתבו ההוא כחוש הוה ולכך שרי דחלב כחוש אינו מפעפע ועי"ל כחוש הוה ויש בו מעט חלב ובטל בששים ואמאי דאמרינן שאני חלב דמפעפע כתבו התוספות וא"ת במתניתין איכא שומן גיד דמפעפע ואפי' ככלה נמי ליתסר כוליה ונראה לר"ת דשמנו של גיד אינו מפעפע וכתב הרא"ש שכך נ"ל לדברי רש"י והרי"ף שכתבו דשומנו של גיד אוסר ודלא כריב"ס שתירץ דכיון דשומנו של גיד מדרבנן לא החמירו בו יותר מבגיד ורבינו' כתב דין גדי שצלאו בחלבו סתם ולא ביאר אם דעתו כתירוץ ראשון או כתירוץ שני והרשב"א כתב בת"ה נ"ל פי' של ר"ת שפי' כחוש הוה טבעו של חלב שהוא כחוש אינו מפעפע ולפיכך אפי' לא היה בבשר הגדי ששים לבטל את החלב אינו אוסר את כולו ובקליפה סגי או בנטילת מקום דה"ל כשמנו של גיד שמחמת כחישותו אינו מפעפע ובצלי אין אוסרין וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכן כל הקרומות האסורין משום תרבא אם נמלחו או נצלו עם הבשר קולף ואוכל עד שמגיע להם וכן דעת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל ויש לי ללמוד עליהם מדאמרינן כוליא בחלבה הוה אלמא חוטים שבכוליא וקרום שעליה המפסיק בינה ובין החלב שעליה אינה אוסרת אותה ולא עוד אלא אפי' היה ע"ג הקרום חלב גמור הקרום חוצץ ומציל את הכוליא מלבלוע את החלב שעליו עכ"ל . ובת"ה הקצר כתב בלשון קצר וזה החלב והשומן מפעפעין ולכן אפי' ע"י צלי אפילו ע"י מליחה אוסרים את הכל עד שיהא בהיתר ששים כנגד כל האיסור ולפיכך גדי שמן שצלאו בחלבו אם אין בכל הגדי ששים כנגד כל החלב שבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו שהחלב מפעפע בכל בד"א בגדי שמן אבל בכחוש אף ע"פ שאין בגדי ששים כנגד כל החלב שבו אינו אוסר אלא כדי קליפה שהחלב של בהמה כחושה כחוש הוא בטבעו ואינו מפעפע וי"א שצריך

ומ"ש וכן אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה וכו' נראה דס"ל לרבינו דלא חמיר טפי חתיכה יבש בלא רוטב שנתבשל בקדרה מצלי שאכל האש דאינו אוסר כולו אלא כדי נטילה ותימה דא"כ טיפת חלב כשנפלה על החתיכה שכולה חוץ לרוטב לר"י אמאי אוסרתה לכולה חתיכה עד ס' ולא סגי לה בנטילה אבל בלא דברי רבינו דבכאן היה נראה דחם ע"י בישול הוא חמיר טפי מחום דצלי שאכל האש אבל למ"ש רבינו שהן שוין בדין קשה טובא וי"ל דס"ל לרבינו דדוקא חתיכה של איסור דנוגע בהיתר אין הטעם הולך מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ואינו אוסר במקום נגיעתה אלא בכדי נטילה אבל טיפת חלב לא כמו רוטב דמתפשטת בכל החתיכה כשנופלת עליה ולפי זה טיפת חלב שנפלה על הצלי שאכל האש נמי מתפשט בכולה ואוסר עד ששים ואע"ג דהרא"ש בפ' כ"ה (תחלת דף קע"ו) כתב דאין להתיר מטעם דשריק אם נשפך דם רותח על הכלי או אפי' דם צונן היה אסור משום דתתאה גבר ואסור כדי קליפה או כדי נטילה דדוקא דם הנפלט ונוטף עם הציר ע"י צלייה או מליחה הוא דאמרינן דשריק אבל בעיניה לא אשכחן דשריק עכ"ל וכ"כ רבינו לעיל בסימן ע"ו דיש ליישב ולחלק דדוקא בדם דאינו מפעפע בטבעו הלכך אע"ג דלא שריק בעיניה מ"ה אינו נכנס יותר מכדי קליפה או נטילה אבל טיפת חלב שמפעפע בטבעו מתפשטת בכל החתיכה ואוסרת עד ששים וה"א להדיא בתוס' פג"ה דאמאי דמשני שאני חלב דמפעפע כתבו התוס' והא דאמר נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ותו לא היינו משום דרוטב אינו מפעפע כל כך דציר בעלמא הוא ולא שומן עכ"ל אלמא דבדם וציר הוא דאמרינן דאינו מפעפע בכולו אבל טיפת חלב בחתיכת בשר אימא לך דנכנסת ומפעפע בכולה מיהו לפ"ז נ"ל דרבינו חולק אמ"ש הרשב"א דהחלב אינו מפעפע ומביאו ב"י בסוף סימן זה וז"ל דברים אלו שאמרנו אפי' בבשר בחלב שהחלב אינו מפעפע . ועי"ל דרבינו נמי סובר דהחלב אינו מפעפע והך טיפת חלב שנפלה אחתיכה חוץ לרוטב כולה דאוסרת עד ששים לר"י מיירי בחתיכה שמינה ולא היה צריך לפרש דבשמינה מיירי דדבר פשוט הוא דחום בלא רוטב אינו אוסר בכולו אלא בשמן וכמו שנתבאר בסי' זה ככ"ל אבל מהרמ"א בת"ח כלל כ"ג דין ג' הביא הלכה דברי רבינו שכתב כאן וש"כ המרדכי דאינו אוסר אלא בכדי נטילה וכתב עליו ודלא כמשמעות דבריו שכתב בסימן צ"ב דכל החתיכה אסורה שהרי כתב אם בא אח"כ לתוך הרוטב צריך לשער כנגד כולו עכ"ל ושרי ליה מאריה דהכין דברי רבינו בכאן הם סותרין למ"ש בסימן צ"ב והא ליתא שהרי בכאן סוף הסימן כתב רבינו הא דחתיכת איסור אוסרת חבירתה בנגיעתה דוקא שאיסורה מחמת עצמה כגון נבילה או בשר בחלב וכו' אלמא דס"ל דאפילו לחבירתה אוסרת בנגיעתה כ"ש דהיא גופה נאסרת מבליעת הטיפה אלא צריך ליישב דברי רבינו באחד משני היישובים דפרישית . ולענין הלכה פסק ב"י בש"ע דחום של כלי שני אפילו הי"ס בו בדיעבד מותר בלא קליפה ובהדחה בעלמא סגי וכך הוא דעת הרב בהגהת ש"ע ולא נהירא אלא דברי הרשב"א עיקר דבהדחה ודאי לא סגי בלא קליפה בעינן בחום דכ"ש אפי' אין היד סולדת בו והיכא דהי"ס בו נמי מסתברא כדברי רבינו דכל שהוא חם שהיד נכוות בו אפי' אינו כ"ר אלא עירוי או אפי' כלי שני אף על פי דאינו מבשל מכל מקום מפליט הוא מעצמו ומבליעו באחר ואוסרו כולו אם הוא דרך בישול ע"י רוטב ואם הוא דרך צלי ביבש אפי' הוא אבל האש אינו אוסרו אלא בכדי נטילה אבל לא סגי ליה בקליפה מאחר שהיד סולדת בו ולפי זה סכין חולבת שחתכו בו בשר רותח לאחר שהונח בכלי שני. אם היד סולדת בו נאסר הסכין דהבשר מפליט מעצמו ומבליעו בסכין אבל אין הבשר נאסר שאין כח בחום דכ"ש להפליט הבלוע בסכין ויבליענו בבשר דזה הוי כבישול אלא לפי שסתם סכין השמנונית דבוק עליו ונבלע בבשר רותח לכך נאסר בכדי קליפה והוראה זו דלא כהרב בהגהת ש"ע שכתב לעיל בסימן צ"ד דהסכין אינו נאסר דליתא אלא הסכין נאסר וצריך הגעלה וכמו שפסק מהרש"ל אבל דלא כמהרש"ל שכתב דהבשר כולו נאסר דליתא אלא אינו נאסר אלא כדי קליפה כמ"ש הרב בהגהת ש"ע ובת"ח והבאתי דבריהם לעיל סוף סימן צ"ד גם דלא כמ"ש מהרש"ל גבי דוחן ואורז שנתערבו מן הקדרה לקערה והי"ס בהן דדינן ככ"ר ואם הכף ב"י מבשר והדוחן בלוע הוא מן החלב או איפכא דנאסר המאכל משום בשר בחלב וגם הכף נאסר מבליעה זו ואוסרה אח"כ קדרה אחרת אם תחכו

דרכי משה

צונן סגי בקליפה במקום שנוגע [illegible] כתב סימן ל"ו אם הניח איסור חם לתוך קערה דינו כמו שאר חם לתוך צונן וכן אם הניח בשר חם לתוך קערה הולכת הבשר צריך קליפה וגם הקערה צריכה קליפה במקום שנגע בבשר או יגעילנה עכ"ל • ועוד כתבו דוקא שהוא בקערה שאין שם דוחקא דסכינא אבל אם חתכו בשר רותח בסכין חולבת בן יומו הכל אסור אם אין ס' כנגד הסכין ואם אינה ב"י צריך קליפה אפי' הצונן משום דבודאי יש שמנונית על הסכין אם אינו יודע בבירור שלא היה בו שמנונית וכ"כ הטור לעיל סימן צ"ד ופשוט הוא דכ"ז מיירי בהתך בשר רותח שהיד סולדת בו אבל בלא"ה אפי' הסכין ב"י אינו אוסר רק כדי קליפה והסכין נעיצה בעי בקרקע משום השומן הדבוק בו וכן המנהג . במרדכי פ' כ"ה דף תשל"ט ע"א מצאתי דאסור לשפוך מכלי כשר שיש בו שומן לתוך נר דולק ובו חלב או שומן טריפה דתניא פ"ה דמסכת מכשירין המערה מחם לחם מצונן לצונן טהור מצונן לחם טמא ר"ש אומר המערה מחם לחם כחו של תחתון יפה משל עליון אלמא כ"ע צונן לתוך חם טמא וה"ה לאיסור והיתר עכ"ל וכתב באו"ה כלל כ"ט דבדיעבד אין לחוש וע"ל סימן ק"ד כתבתי דשומן חם לתוך שומן קר הואיל ונמס מתוך החום כולו אסור : (ו) וב"ה במרדכי פרק כ"ה דף תשל"ט ע"א שמה שחוץ לרוטב דינו כצלי וצ"ע דכאן פסק הטור דאינו אוסר רק כ"ב ולעיל סימן

פרישה

וכתב בד"א כשנתערבו דרך בישול אבל כו' הרי דהוצרך למימר דדרך צלי אינו אוסר כולו • ס"כ כצ"ל לפיכך ירך שצלאו עם גידו כו' אינו אסור אלא כדי נטילה. וי"ל דס"ק מתחלה בד"א דרך בישול אבל דרך צלי אינו אוסר כולו ול"ת כיון שאינו אוסר כולו לא לאסור אלא קליפה או לא כלום ע"ז סיים וכתב אלא כדי נטילה ללמדינו דכדי נטילה בעי וע"ז מסיק וכתב כיון דכדי נטילה בעי לפיכך ירך כו' וק"ל : (ט) וכן אם נפל איסור על החתיכה שבקדרה כו' אינו אוסר אלא כדי נטילה והא דכתב רבינו בסימן צ"ב שאם נפל טיפת חלב על בשר שבקדרה שחוץ לרוטב שנאסר כולו באין ס' בחתיכה נגד החלב כתבתי שם דשאני בדבר צלול שיבלע בכולו וכאן מיירי בדבר עב וגוש שאינו נבלע בכולו : (וכתב רש"ל ואנו נוהגין לאסור מליחה וצלייה כבישול וכן אם סמס ע"י בישול בלא רוטב וכשיש ס' צריך קליפה ואין חילוק בין מליחה וצלייה לבישול אלא אם עיין בא"ו רש"ל עכ"ה) : (י) אבל אם הוא ברוטב לר"י אפי' מקצתו ולרש"י כולה כו' כצ"ל דהא לרש"י אין הרוטב מוליך האיסור בכולו אא"כ הוא כולו ברוטב ולר"י אפי' הוא מקצתו ברוטב מוליך האיסור בכולו והטעות נפל בספרים משום דלעיל בסימן צ"ב כתב רבינו ופר"י דוקא שכל החתיכה חוץ לרוטב ורש"י פי' אפי' מקצתו ברוטב ומזה ראו לטעות לכתוב בדברי רש"י אפי' מקצתו ובדברי ר"י כולה וטעות גדול הוא דלעיל לדעת ר"י כולה חוץ לרוטב וכאן פי' כולה שהיא כולה בתוך הרוטב גם בדברי רש"י א"א לגרוס אפי' מקצתה כו' אע"פ שכ"כ לעיל סימן צ"ב דלעיל מיירי בנפל טיפת חלב על החתיכה ואין בחתיכה ס' לבטל החלב אבל בצירוף שאר החתיכות שבקדרה יש ס' ומפרש שם רש"י דאע"פ שמקצתה בתוך הרוטב לא אמרינן הרוטב מוליך האיסור בכולו להצטרף כל מה שבקדרה לבטל החלב אלא החתיכה אסורה אבל כאן שנפל איסור גוש על החתיכה דבלא רוטב אינו אוסר אלא קליפה וע"י רוטב נאסרה כולה שהרוטב מוליך האיסור בכל החתיכה נמצא לדעת רש"י שסובר אם מקצת החתיכה ברוטב אין הרוטב מוליך האיסור בכל החתיכה הס"ל הכא שאין החתיכה נאסרת כולה ע"י מה שהיא מקצתה ברוטב ע"כ צריך להגיה כמ"ש . ואפשר שאין צריך להגיה ואדלעיל קאי וה"ג (וגליון היה כתוב מבחוץ וסדפיסו מבפנים והשתא מ"ש דכתב כדפרישית לעיל גם א"ש דל"ת למה כתב פירוש בסיפא ולא ברישא בחוץ לרוטב וכמ"ש בסימן צ"ב) וכן אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב לרש"י אפי' מקצתה ולר"י כולה (פי' כולה לחוץ לרוטב) ולא ניער הקדרה ולא כיסה אותה אינו אוסר אלא כדי נטילה אבל אם הוא ברוטב או אפי' כולה חוץ לרוטב כו' והשתא א"ש דלרש"י אע"פ שהוא מקצתה ברוטב אין הרוטב מוליך האיסור בכולה ולר"י דוקא בכולה חוץ לרוטב אבל אם מקצתה ברוטב כולה אסורה וכמ"ש . ועל ב"י יש לתמוה שכתב וז"ל ולענין צלי שאנו נוהגים לעשות בתנור בתוך מחבת ונותנין בה מעט מים ורוב החתיכה היא חוץ לרוטב הדבר פשוט דלרש"י דינו כצלי ולר"י דינו כמבושל עכ"ל ב"י בדף צ"ה ריש ע"ב ולעיל סימן צ"ב משמע להדיא איפכא כמ"ש וצ"ע . גם בש"ע כתב לרש"י אפי' מקצתה ולפי מ"ש היא טעות אלא שצ"ע לפי מ"ש דאיפכא גרסינן לרש"י כולה בתוך הרוטב משמע דוקא כולה תוך הרוטב אבל אם מקצתה חוץ לרוטב אף ע"פ שרובו תוך הרוטב אמרינן כאילו כולה חוץ לרוטב ולעיל סימן צ"ב קאמר לרש"י אפי' מקצתו מונח תוך הרוטב חשוב כחוץ לרוטב דמשמע דוקא מקצתה אבל אם רובה תוך הרוטב ה"ז כולה כאילו תוך הרוטב (ויש ליישב בדוחק לומר דכל כי האי אזלינן כאן וכאן לקולא דלעיל סיקל רש"י וכתב דאם הרוב ברוטב מצטרף הכל לבטל האיסור וכאן נ"כ לקולא דאם מקצתה חוץ לרוטב אף שהרובה ברוטב אינה מפעפע האיסור בכולו) ודוחק לומר לרבותא דר"י קאמר מקצתה לאשמועינן דלר"י אפי' מקצתו ברוטב מחשב כאילו כולו תוך הרוטב ומצאתי בב"י בר"ס צ"ב ובד"מ שכתבו בשם הגה"מ שכתבו בשם סמ"ג דלפי' רש"י אפי' כולה ברוטב רק שפניה העליונים מגולין אין הכל מצטרף עכ"ל ובמרדכי דף תשל"ו ע"א שכ"ס לא משמע כן ע"ש ובד"מ מליין לר"י אפי' מקצתה ע"ש : (יא) בד"א בירך עם גידו וכיוצא בו שהוא דבר כחוש פי' שלב כחוש :

אבל

מפעפע בכל החתיכה [ס] (יב) אבל גדי שמן שצלאו בחלבו אסור לאכול אפי' מראש אזנו (יג) שכיון שהוא שמן מפעפע בכולו (יד) וכוליא שצלאו בחלבו אינו אסור אלא כדי קליפה שהקרום מפסיק (טו) ולא מיבעיא חתיכה אחת שיש בה חלב שמפעפע לכולה אלא אפי' חתיכת האיסור כחוש (טז) וחתיכת היתר שנצלה עמה שמנה האיסור מפעפע בכולו. (יז) ומלוח שהוא מלוח עד שאינו נאכל מחמת מלחו וכבר פירשתי שיעור מליחתו בהלכות בשר בחלב דינו כרותח ומפליט ולא לאסור הכל אלא כדי קליפה בד"א

שצריך נטילת מקום והראשון נ"ל עיקר אלא שיש לחוש לדברי המחמירים באיסורים של תורה: **ומ"ש** בענין הקרומות כ"כ המרדכי בפרק ג"ה דתורת גדי כחוש יש להם וסגי בקליפה ודברי הר"ן נראה שהם כדברי הרשב"א:

כתב האגור בשם מהר"י מולין דטחול שנצלה בלי ניקור צריך ששים כנגד מה שעל הדד שחייבים עליו כרת וצריך נמי כדי נטילה דילמא אינו מפעפע עכ"ל: וכתב הרשב"א בת"ה הארוך והוי יודע כי כל דבר שיש לו פעפוע שנפל למקום ידוע מן החתיכה שאף ע"פ שיש בחתיכה לבטל האיסור צריך ליטול מקומו וכמו שאמרו בפ' כ"ל נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו. ובקיצור כתב בלשון הזה כל איסור מפעפע אם שנפל על גבי היתר אם אף על פי שיש בהיתר ששים לבטלו צריך ליטול ממקום שנפל שם האיסור קליפה עבה ביותר והוא הנקרא בכ"מ נטילת מקום עכ"ל ונ"ל דה"ה בצונן לתוך חם דצריך נטילת מקום אם הוא מפעפע אע"פ שיש בהיתר ששים כנגד האיסור דדין צונן לתוך חם כדין חם כדאיתא פרק כ"ל (עו.) ואפשר דלרבותא נקט הרשב"א חם לתוך חם דאף ע"ג דחיים טובא לא אמרינן שהוא נימוח לגמרי ומתפשט בכל ההיתר ולא נשאר שום רושם במקום שנפל יותר מבכל שאר החתיכה אלא לעולם מקום שנפל בו צריך נטילת מקום וכ"ש בצונן לתוך חם דאיכא למימר טפי דודאי נשאר רושם במקום שנפל יותר מבשאר החתיכה מאחר שצונן היה האיסור וזו היא סברת כמה רבוותא שכתב המרדכי ס"פ ג"ה ואף ע"פ שר"ב אח"כ חזר בו אינך רבוותא לא חזרו בהם ואף ע"פ שכבר כתבתי שאין דעת הרמב"ם כן אלא שמאחר שיש בו כדי לבטל האיסור אינו צריך נטילת מקום ולא קליפה יש להחמיר כדברי הרשב"א: כתב עוד הרשב"א כבר ביארנו שהאיסור מפעפע אפי' בכלי אוסר הכל היה אחד חם ואחד צונן ונפל האחד על חבירו התחתון גובר לעולם כמו שביארנו למעלה ולפיכך נפל חם לתוך צונן אינו אוסר אלא כדי קליפה אם נפל צונן לתוך חם הכל אסור עכ"ל והכל אסור שכתב היינו כל שאין בו ס' כנגד האיסור שאם יש בו ס' מתבטל הוא כמו שנתבאר בדבריו בפי' כמלא האיסור מפעפע בכלי דינו שוה לאיסור בישול שוה וזה בפחות מששים אסור ומוסיף בכלי על הבישול שאף ע"פ שיש ששים בהיתר מקום שנפל בו האיסור צריך נטילת מקום בכלי לדעת הרשב"א והכי נקטינן (ז): **ועל** הא דאמרינן כוליא שצלאה בחלבה הוה ושריא משום דמפסיק קרמא כתב הרא"ש ונראה שגם כדי קליפה אוסר בכוליא שהחלב מבלע בקרום כדאמרינן לעיל תלתא קרומי הוו ומיהו בקליפה סגי דדבר מועט הוא ואינו מתפשט כ"כ וכך הם דברי רבינו ורבינו ירוחם כתב שי"מ שאם צלאה בחלב שעליה דודאי אסורה הכוליא שאין כח בקרום להפסיק אבל איירי שצלאה בלובן שבתוכה שאין בו כח לפעפע בכל הכוליא אלא בכדי קליפה וכן אם צלאה בקרום שעליה לא עם החלב שעליה אינו מפעפע כ"כ ואינו אוסר אלא כדי קליפה כמו כל שאר קרומות ע"כ (ח) אע"פ שהגהות כתבו בפ' ט"ו דאפשר דלא קי"ל כשינויא דכוליא בחלבה הוה וכו' על דברי רבינו והרא"ש יש לסמוך (ט): ומ"ש ולא מיבעיא חתיכה אחת שיש בה חלב שמפעפע בכולה אלא אפי' חתיכת האיסור כחוש וכו' נראה שטעמו משום שנמחה קלת השומן ונבלע בחתיכות האיסור חזר השומן ההוא חתיכת נבילה וכשהוא נבלע אח"כ בחתיכות ההיתר הוא מפעפע ולפי זה לדידן דנקטינן כרבינו אפרים דאין חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב כמו שכתבתי בסימן צ"ב אף ע"פ שחתיכת ההיתר שמן אם חתיכת האיסור כחוש שרי אבל אני מסופק אם הדין כן שהרי אפשר שטעמו של רבינו הוא מדאמר רב בפרק כיצד צולין (עו:) דאפילו בשר שחוטה שמן ובשר נבילה כחוש דאזיל בשר שחוטה ומפטם לבשר נבלה הכחוש והדר ליה בשר נבלה ומפטם ליה בריחיה לבשר שחוטה ואם בריחא אנו אומרים כך כ"ש שי"ל כך בכלי ועוד אכתוב בזה בסוף הסימן בס"ד. לקמן בסמוך כתב רבינו דהא דחתיכת איסור אוסר חבירתה בנגיעתה דוקא שאיסורה מחמת עצמה או שבלעה איסור מפעפע אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלעה ואותו איסור שבלעה אינו מפעפע אינה אוסרת אחרת המגעת בה אפי' אם כללן יחד:

ומלוח שהוא מלוח עד שאינו נאכל מחמת מלחו וכבר פירשתי שיעור מליחתו בהלכות בשר בחלב סימן צ"א דינו כרותח בפרק ג"ה (צז:) הנהו אטמהתא דאימלחו בי ריש גלותא בגידא דנשיא רבינא אסר רב אחא שרא אמר ליה רב אחא לרבינא מאי דעתיך דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח והאמר שמואל וכו' וכ"ת מאי כרותח דקאמר כרותח דמבושל והא מדקאמר כבוש הרי הוא כמבושל מכלל דרותח דצלי קאמר קשיא פי' רש"י משום שמנו של גיד הוה אסר להו רבינא דאילו משום גיד עצמו הא קי"ל דאין בגידין בנ"ט: **ומ"ש** ולא לאסור הכל אלא כדי קליפה כבר כתבתי בסימן ע' שזהו דעת הרא"ש והרשב"א והר"ן דאין להחמיר ברותח דצלי (ב"ה דמליח) יותר מכדי קליפה ושלא כדעת הרמב"ן וכדמשמע מדברי הרמב"ם שאוסרים הכל וגם לא כדעת הרא"ה דמצריך נטילת מקום. וכתב הר"ן גבי הנהו אטמהתא דאימלחו בי ריש גלותא בגידא דנשיא לדברי מי שאומר דצלי ולמליחה לא משערים בששים בכל ענין אסר להו רבינא ורב אחא שרי דסבירא ליה דמליח הרי הוא כרותח דצלי ובקליפה או בנטילת מקום סגי וכ"ת וכי הוי כרותח דצלי מאי הוי ניחא דמפעפע כדאמרינן לעיל דחלב מפעפע אפי' בצלי יש לומר דלא עדיף שומן דגיד הנשה מחלב כחוש דאמרינן לעיל דאינו מפעפע והרמב"ן תירץ דבמליחה אפילו חלב שמן אינו מפעפע ואף על גב דאמרינן דמליח הרי הוא כרותח דצלי היינו לאפוקי מרותח דמבושל אבל להא מילתא גריע מצלי דאף על גב דבצלי מפעפע החלב במליחה אינו מפעפע והרשב"א חולק בדבר דכיון דרבינא סבירא ליה דמליח כרותח דמבושל דעדיף מצלי היכי ניחא לדידן דגריעה מינה אלא ודאי משמע דכל מפעפע בצלי מפעפע במליחה וכדברי הרשב"א ז"ל נ"ל מדאמרינן לקמן ההוא כוזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא סבר רב אשי לשיעוריה במאי דבלע דיקולא משמע לכאורה דבשר הוא שנמלח בסל וש"מ דחלב במליחה מפעפע דאי לא למה ליה לשעוריה בקליפה סגי ליה עד כאן לשונו. ודברי הרשב"א שכתב הר"ן מבוארים בת"ה שהוא משוה מליחה לצלי לכל דבר וכתב כנגד מי שחולק על זה דאדרבא יותר יש לומר דמפעפע במליחה מבצלי מפני המוהל היוצא מן הבשר ע"י מליחה והוא כעין רוטב להוליך את האיסור ולפשטו בכל והרמב"ם כתב בפ"ז אין מולחין חלבים עם הבשר ולא מדיחין וכו' וכל הדברים האלו אסור לעשותן ואם נעשו לא נאסר הבשר נראה שאין צריך לא ביטול ולא קליפה אלא מדיח ואוכל ואף על פי שמ"ש בפרק ט"ו נראה שהוא מחמיר הרבה בבשר נבילה מליח שנכלל עם בשר שחוטה כבר כתבתי בסימן ע' דאפשר דבפ"ז מיירי בחלבים שאינם אסורים אלא מדברי סופרים כשמנו של גיד וכיוצא בו וסובר דהא דאמרינן בהנהו אטמהתא דרב אחא שרי בלי שום תיקון ובלי שום שיעור שרי אף על גב דמייתי הא דמליח הרי הוא כרותח לדברי רבינא קאמר דהוה בעי למיסר כאילו היה איסור תורה אבל לדידיה כיון דאינו אסור אלא מדרבנן בהדחה סגי והיינו דסתם תלמודא וכתב רב אחא שרי דמשמע בלי שום תיקון א"נ בפ"ז מיירי במליחה כל דהו כעין מליחת חלבים ובפ' ט"ו

מיירי

התבו לתוכה אי נמי אם הכף הוא של נכרים אז נאסר בבליעת איסור שאוסר אותו תבשיל של דוחן שהכלי אוסר ד"א אפי' בלא רוטב אבל אם אותו התבשיל נאסר שבלעה איסור לא נאסר הכף ממנו בלא רוטב מאחר שהמאכל אינו אסור מחמת עצמו וכו' עכ"ל ולמאי שכתבנו איפכא מסתברא דהכף לעולם נאסר מהדוחן והאורז בין שאיסורו מחמת עצמו בין שבלעה איסור דסוף סוף כיון שהי"ס בו מפליט מעצמו ומבליעו בכף או בסכין דאם איסורו מחמת עצמו אוסר כל הסכין וכל הכף ואם בלעה איסור אוסרו בכדי קליפה כדפרישית בסימן ס"ו ולעיל ס"ה ובסימן ק"ז ס"ה דלעולם אוסר לסכין ולכף וכי היכי דאמרינן בחום בית השחיטה ובכבלי אבל אין הדוחן והאורז נאסר מן הכף שאין בה חום כלי שני להפליט מה שבכף ולהבליעו בדוחן ודוקא כשהכף נקי שאין עליו שמנונית שהודח היטב אבל אם יש עליו שמנונית נאסר הדוחן בכדי קליפה כי היכי דצריך קליפה בבשר כשחתכו בסכין הולכת כדפרישית בסמוך כנלפע"ד עיקר הוראה זו מיהו לדידן דנהגינן במליחה ובצלייה בששים אף בדרך צלי אוסר כולו עד ששים ואפי' אי איכא ששים בעי נמי נטילה ואי ליכא ששים הכל אסור כיון שהי"ס בו ואף בכלי שני כדפרישית: **ומלוח** וכו' בד"א כשהאיסור וההיתר שניהם מלוחים ואפי' האיסור מלוח וכו' איכא למידק דבסימן ע' כתב וכ"ש אם הטמא מליח והטהור תפל וי"ל דבפרק כ"ה קאמרינן רב מרי בר רחל אימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר טרפה אתא לקמיה דרבא וקמיבעיא ליה מי אמרינן כיון דטריד לפלוט לא בלעי ציר טרפה כי היכי דאמרינן לגבי דם ושרי או לא דמי לדם וקפסיק ליה דלא אמרינן איידי דטריד לפלוט לא בלע אלא לגבי דם דשריק אבל לא לגבי ציר טרפה דמסרך סריכי והשתא בסימן ע' כתב רבינו וכ"ש אם הטמא מליח והטהור תפל דכיון דטהור לא מפליט מידי ליכא למימר איידי דטריד לפלוט לא בלע וכדפירש"י לשם להדיא אבל כאן כתב רבינו ע"פ האמת דגבי איסור ליכא למימר איידי דטריד למיפלט וכו' אם כן לא מיבעיא בשניהם מלוחים דשניהם חמים ורותחים אלא אפי' ההיתר תפל דאינו רותח אפ"ה נאסר:

וכתב

דרכי משה

סי' צ"ב משמע דכל החתיכה אסורה ואפשר דלעיל מיירי באיסור המפעפע כמו טיפת חלב שנפלה על החתיכה והוי כמו חלב שמו שמפרש בסמוך: (ז) ומשמע שם בהדיא דה"ה חם ע"י בישול אם אינה ברוטב נמי דינא הכי דכתב סתם בכל חם לתוך חם או צונן לתוך חם דאם האיסור מפעפע בעינן ס' ונטילה גם כבר נתבאר לעיל דבישול בלא רוטב דינו כצלי וכ"כ המרדכי פרק כ"ה דף תשל"ז ע"ג ובהגש"ד בשם מהרא"י דיש לאסור אף בגדי כחוש עד דאיכא ס' דאין אנו בקיאים איזה מקרי כחוש וב"ה בהגמיי' דלעולם בכל ענין איכא ששים שרי ליכא ס' אסור וכ"פ באו"ה כלל י"ד דהכל משערין בס' ואפ"ה קולפין דלמא אינו מפעפע ואין חילוק בין אם החלב דבוק או אינו דבוק: (ח) ונראה דבכה"ג אף ה מהרא"י ז"ל מודה דיש להקל וכמ"ש לעיל כתב הרשב"א והרמב"ם דיש להקל בחלב דרבנן כגון הקרומין והחוטין שהם דרבנן מיהו מדקאמר בקרום שעל היותרת משמע דאין חילוק: (ט) ובפסקי מהרא"י ז"ל סימן צ"ח שאין לסמוך על דברי הטור דבסמ"ק כתב דלא סמכינן עליה גם לפי דברי הטור היה צריך לבדוק אם לא נקרע הקרום קודם לכן דינו כשאר חלב שנצלה או נמלח עם בשר וה"ה אם נתבשל בכוליא נעשה נבלה וצריך ששים נגד כולה וכן הוריתי הלכה למעשה כמה פעמים וה"ה בקרום שעל היותרת עכ"ל וכ"ה בהגש"ד

כשם

פרישה

(יב) **אבל** גדי שמן כו' אסור לאכול אפי' מראש אזנו כו' ובא"ת סימן תס"ז משמע גבי אפייה שאינו מפעפע וקי"ל אפייה וצלייה שוין ושם כתבתי ישוב לזה: (יג) **שכיון** שהוא שמן מפעפע בכולו מכאן משמע שרבינו תפס תירוץ הראשון של תוס' שאוסר כיון שהוא שמן מפעפע משא"כ בכחוש שאינו מפעפע ועד"ר ומיירי באין ס' נגדו תוס': (יד) **וכוליא** שצלאו בחלבו אינו אוסר אלא כדי קליפה פי' שגם בתוך הקרום חלב מובלע לכך צריך קליפה ומיהו סגי בקליפה דדבר מועט הוא ואינו מתפשט כ"כ אשר"י: (טו) **ולא** מיבעיא חתיכה אחת שיש בה חלב כו' האי בה ל"ד קאמר אלא ה"ה אם האיסור בפני עצמו אלא ה"ק ל"מ כשהאיסור הוא חתיכה שמינה אלא אפילו אם האיסור כחוש כו' וק"ל: (טז) **וחתיכת** היתר שנצלה עמה שמנה האיסור מפעפע בכולו מדאמר רב פפא בפרק כיצד צולין דאפילו בשר שחוטה שמן ובשר נבילה כחוש דאזיל בשר שחוטה ומפטם לבשר נבילה הכחוש והדר ליה בשר נבילה ומפטם ליה בריחיה לבשר שחוטה ואם בריחא אנו אומרים כך כ"ש שיש לומר כן בצלי (וכתב רש"ל דהוה בגוף האיסור אבל בבליעת האיסור לא ס"ל הכי כדלקמן בסמוך עכ"ה) ועיין בס"ם (בסעיף כ"ד עכ"ה) מ"ש מזה: (יז) **ומליח** שהוא מלוח כו' ולא לאסור הכל אלא כדי קליפה אף ע"ג דבצלי אינו אוסר אלא כדי נטילה ומהיכי תיתי במלוח לאסור הכל ה"ה גבי מליח כיון שהציר נוטף דינו כבישול

וגם

דרישה

אוסר כולו אלא כדי נטילה אבל אם התם למעלה אינו אוסר כדי נטילה מדקאמר או אפי' קר שנפל על הצלי כו' ולא קאמר איפכא דהוי רבותא טפי גם לא מסתבר לומר דאי הוה איפכא אפי' קליפה לא בעי דבודאי המיקר ליה בלע פורתא מ"ו שוב מצאתי כן להדיא בא"ו פכ"ה גבי צלי: [ס] **אבל** גדי שמן שצלאו בחלבו אסור לאכול אפי' מראש אזנו בפ' ג"ה דף צ"ו אהא דאמר שמואל קולף עד שמגיע לגיד מקשה בגמ' איני והאמר רב הונא גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפי' מראש אזנו ומשני שאני חלב דמפעפע וסדר מקשה וכחלב אסור והאמר רבה בר בר חנה עובדא הוי קמיה דר' יוחנן בגדי שצלאו בחלבו ואמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ומשני ההוא כחוש הוה רב הונא בר יהודה אמר כוליא בחלבו הוה והתוס' והרא"ש כתבו ההוא כחוש הוה ולכך שרי דחלב כחוש אינו מפעפע ועי"ל כחוש הוה ויש מעט חלב ובטל בס' וכתב ב"י ורבינו כתב דין גדי שצלאו בחלבו סתם ולא ביאר אם דעתו כתירוץ הראשון או כתירוץ השני עכ"ל ותמיה בעיני הלא רבינו ביאר בהדיא במ"ש וכיוצא בו דבר כחוש דר"ל חלב כחוש אינו מפעפע

וכן

הדרושי הגהות

מפ' היכי דמי איסור ע"י צלי וקאמ' שהוא על ב' אופנים או שהאיסורים חם או אפי' אם האסור קר יש נ"כ צד איסור כיון שנפל על הצלי שאצל האש וכיון שגמר אומר א"כ פן האיסורים יצלי קאמר דכל מיני איסורים אלו אינם אוסרים רק בכדי נטילה: ה ר"ל הך מהרא"י דבסמוך בס"ק ט':

בד"א כשהאיסור וההיתר שניהם מלוחין ז (יח) ואפי' האיסור מלוח וההיתר תפל אבל אם ההיתר מלוח והאיסור תפל ונוגעין זה בזה לא שאין בה במלח שיגרום לאיסור שלא נמלח שיפלוט שאין בו כח אלא להפליט מה שבתוכו [ו] (יט) וכתב הרשב"א דוקא כשהאיסור המלוח למטה וההיתר התפל למעלה דתתאה גבר אבל אם האיסור למעלה והיתר למטה לא בעי אלא כדי קליפה דתתאה גבר שההיתר שהוא למטה מצנן העליון ואינו בולע אלא כדי קליפה ע"כ יראה שהוא סובר שחום ע"י מליח אוסר הכל וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן

וכתב הרשב"א דוקא כשהאיסור המלוח למטה וכו' יראה שהוא סובר שחום ע"י מלוח אוסר הכל וא"א הרא"ש לא כתב כן וכו' הרב ב"י השיב על רבינו שהלא בת"ה הקצר בית ד' ראש שער א' מפורש דלא אמר הרשב"א דאוסר הכל אלא בשיה הטמא שמן וכו' והא להרא"ש נמי אוסר הכל כדאשכחן בגדי שמן שצלאו בחלבו וקי"ל דמליח כרותח דצלי וכ"כ רבי' בהדיא בסמוך וכו' עכ"ד וכדי ליישב דברי רבינו שלא יהא מכלל מכלכל דבריו שלא במשפט אני אומר דמ"ש רבינו בסמוך וכי היכי דמפלגינן בצלי בין כחוש לשמן ה"ה נמי בחוש של מליח וכו' אין דעתו לומר דשוין הן בדין לגמרי אלא ר"ל כי היכי דמפלגינן בצלי בין כחוש לשמן דבשמן אוסר הכל ובכחוש אוסר בכדי נטילה ה"ה נמי בחוש של מליח אם האיסור שמן מפעפע בכולו ואוסר כולו כלומר דלא סגי בקליפה אלא בעי נטילה ובאיסור כחוש אינו אסור אלא בקליפה אבל לא ס"ל כלל דבמליחה אפי' בשמן הכל אסור כמו בצלי מדלא אשכחן להדיא דמלוח יהא שוה לצלי בדין שמן שיהא אסור הכל דלא קאמר תלמודא אלא אהא דקאמר רב הונא גדי שצלאו

מיירי במליח שאינו נאכל מחמת מלחו א"כ בפ"ז מיירי שמלא החלבים בפני עצמן אלא שמתוך שהבשר קרוב להם חיישינן שמא יגעו זה בזה ובפרק ט"ו מיירי שנמלחו יחד. ודעת רבינו כדעת הרשב"א והר"ן שהרי כתב לקמן בסמוך וכי היכי דמפלגינן בצלי בין כחוש לשמן ה"ה נמי בחוש של מליח שאם החתיכה שמינה ונמלחה בחלבה או איסור מלוח וההיתר תפל והוא שמן מפעפע בכוליה ואוסר כולו עכ"ל ואף ע"פ ששתם וכתב שאוסר כולו לאו למימרא דלעולם אוסר בכולו אלא דוקא היכא דליכא ששים כנגד האיסור אבל אם יש ששים כנגד האיסור מישרא שרי כי היכי דשרי בצלי ולא חשש להאריך ולפרש לפי שסמך על מ"ש בסמוך שדין המליח שוה לדין הצלי והמרדכי כתב בפרק ג"ה כמה גדולים שכולם סוברים דחלב ובשר שנמלחו יחד משערים בששים זולת ראבי"ה שסובר דביטול בששים לא שייך גבי מליחה דאין האיסור עובר בכל אלא נשאר במקומו ולפיכך צריך קליפה ובקליפה מיהא סגי ליה. וכתב שרבינו אפרים אומר שנוהגים כראבי"ה וכיוצא בזה הוא סברת הרמב"ן שהבאתי שכתב הר"ן בשמו. מיהו מתוך דברי ראבי"ה אפשר לדקדק דלא איירי אלא בשאין החלב דבוק לבשר ומשום דאין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב אבל חתיכת בשר שלא ניקרה מחלבה ונמלחה מודה דמתבטל בששים שבחתיכה עצמה. ובהגהות הפרק ההוא כתב בשם ס"ד במליחה או בצלי לא שייך אלא קליפה וצריך להעמיק בקליפתו יותר ממה שהיה קולף אם מלח בשר נבילה כחוש עם בשר כשר שהחלב מפעפע ונבלע בו יותר והכל לפי אומד הדעת כמה בלע יקלוף והא דאמרינן (חולין צו:) אסור לאכול אפי' מריש אודניה כגון שהחלב היה מרובה והיה מפעפע ונוטף מראש אזנו וכן פי' רש"י ופי' ראבי"ה אפי' חלב הרבה במליחה הוי כמו חלב מעט בצלייה והרב ממיץ אומר דבצלי ויש הרבה חתיכות ורוב חלב לא סגי אפי' בששים דשאר חתיכות אינם מסייעות רק במבושל שהרוטב מוליך הטעם בכולם ומסקנא דמילתא דראב"ן דחלב ובשר שנמלחו יחד צריך קליפה אפי' הוי יותר מששים וסגי בקליפה אפי' ליכא ששים ואני ראיתי כל רבותי שמבטלים בששים עכ"ל: **ולענין** הלכה כיון דרובא דהנך רבוותא סברי דמליחה בששים וגם הרשב"א והר"ן ורבינו סוברים כן הכי נקטינן וגם בהגהות ש"ד כתוב בשם מהרא"י קבלתי דהכי נוהגים לאסור במליחה עד ששים וגם לבטל בששים לא בעי קליפה ע"כ ומיהו כבר כתבתי שדעת הרשב"א שאף ע"פ שהוא בטל בששים צריך ליטול ממקום שנפל שם האיסור כדי נטילת מקום וג"כ דעת כמה רבוותא בעובדא דר"ב שהביא המרדכי בסוף פרק ג"ה ואף על פי שר"ב חזר בו אח"כ הינך רבוותא לא ראינו שחזרו בהם ואף ע"פ שמדברי הרמב"ס יש לדקדק דלא בעינן קליפה מ"מ לענין מעשה יש להורות כדברי הרשב"א שכתב בהדיא לאסור (י) · וכבר נתבאר שכל זה דוקא בחלב ממש אף ע"פ שהבשר שנצלה או נמלח עמו הוא כחוש אבל שומן גיד וקנוקנות שבו וקרומות אינם מפעפעים וקליפה סגי להו והוא שהבשר שנמלח עמם לא היה שמן אבל אם היה שמן מפעפע האיסור על ידה ודינו כחלב גמור להתבטל בס' ולהצריכו לדעת הרשב"א כדי קליפה בשומן גיד דהוי ודאי דרבנן (יא) ובקרומות דמספקא לן אי הוו דאורייתא איפשר דנטילת מקום נמי בעו: **וכל** זה בחתיכה עצמה שהיה החלב דבוק ולענין שאר חתיכות דנמלחו יחד כתב המרדכי בפג"ה שהשיב הר"ס שאין בכל אחת מהם בפני עצמה ששים לבטל החלב אסורות ואין מצטרפין ביחד לבטל החלב כיון דאין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב (יב) כמה שהוכחנו מטיפת חלב אם לא ניער וכיסה. ואם יש ספק באותן חתיכות באי זו חתיכה נגע החלב ויש שם חתיכות הרבה דאיכא לאסתפוקי דילמא בהא נגע או בהא נגע כולו מותר דחד בתרי בטלי ואפי' הם חתיכות הראויות להתכבד משום דכשאין איסור בחתיכה מחמת עצמה אלא מחמת דבר הבלוע בה אפי' הכיר תחלה אי זו היא שנגעה בו ונאסרת ושוב נתערבה בשתים ולא מינכרא בטלה ברוב כ"ש היכא דלא ידע מעולם אי זו נגעה ואי זו לא נגעה דשרי כולהו מספיקא דאכל חדא איכא למימר דילמא הא לא נגעה עד כאן משמע לי דהר"ס איירי כשידוע בבירור שלא נגע החלב כי אם באחת מהן אלא שאין ידוע אי זו היא ולכן מתבטלת בשתים שידוע שלא נגע בהן שאל"כ הא איכא לאסתפוקי דילמא נגע בכולן והיאך יתבטלו ועוד שהרי כתבו דספק אם נמלחו טריפה וכשירה אסור מפני שהוא ספיקא דאורייתא וכ"כ מדקדק לשונו שכתב אם יש ספק באותם חתיכות באי זו חתיכה נגע החלב ויש שם חתיכות הרבה דאיכא לאסתפוקי דילמא בהא נגע או בהא נגע וכ"כ ג"כ מת"ש עוד המרדכי בשם ראבי"ה אם יש חתיכות הרבה ונגע האיסור באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן אם ראוי להתכבד לא בטלי והכל אסור ואם לאו בטלה ברוב ולא בעינן קליפה דחד בתרי בטיל עכ"ל הרי שכתב בהדיא דבנגע באחד מהן ואינו יודע אי זו הוא מיירי משמע שידוע לו שלא נגע אלא באחד בלבד אבל אם אינו ידוע אם נגע בכולן כולן אסורות: (ב"ה) כנ"ל אלא שמצאתי בא"ח תשובות הר"מ ז"ל על חלב הרבה שהיה תלוי בקיבה ומלחוה עם הרבה מעיים הבני מעיים אחרים שרו דביון שהאיסור היה מכוסה בתוך הקיבה אינו מוליד טעם אלא ע"י רוטב ואי אמרת משום ספיקא דאורייתא לחומרא דנימא בכל החתיכות זאת נמלחה עמה ואסורה דכיון דא"א דנגעה כולהו אמרינן דכל אחת שנמלחה עמה מיד בטלו האחרות דחד בתרי בטיל עכ"ל: ומיהו מ"ש ראבי"ה דהוי חתיכה הראויה להתכבד אף ע"פ שלא נאסרה אלא מבליעת איסור כבר נתבאר בסימן ק"א דכמה פוסקים כתבו כדברי מהר"ם וה"ל ראבי"ה יחידאה לגבייהו:

וכתב עוד המרדכי שהשיב רבינו נתנאל שאם אין בחתיכות בשר ס' מחלבה אך עם שאר החתיכות יש ששים מן החלב היה מחמיר ואוסר החתיכה שיש בה החלב אפי' יש בשאר החתיכות ששים מן החלב שמא אין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה ואין בהם ששים לבטלו אבל אם נוגע החלב בחתיכה אחרת מצטרפת אותה חתיכה עצמה לבטלה דכה"ג לא קרי פעפוע מחתיכה לחתיכה דכיון שנגע בה הוי כאילו דבוק בה עכ"ל ולע"ד דכמהר"ם דסבר אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה נקטינן שהוא יותר מפורסם מרבינו נתנאל ועוד דלא שבקינן מאי דפשיטא ליה למהר"ם משום מאי דמספקא לרבינו נתנאל:

וכתב עוד בשם הר"י מוינא וא"ז שאם אין בחתיכה שבה החלב לבטלו בס' חתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסרת שאר החתיכות בששים כנגד כל החתיכה שהחלב דבוק בה ע"כ ולטעמייהו אזלי דסברי דחתיכה עצמה נעשית נבילה אמרינן בכל האיסורין אבל לפי מה שכתבתי בסימן צ"ב שרוב הפוסקים בעלי הוראה הסכימו לדברי ה"ר אפרים שכתב דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב בלבד (יג) הכא לא בעינן ששים כנגד כל החתיכה וגם המרדכי כתב דמדברי ראבי"ה משמע דלא משערים אלא כנגד החלב לבדו שמעתי שהיו נוהגות הנשים כשנמלח חתיכת בשר עם חלב שבו לנקרו ולחזור למלוח הבשר ונ"ל שאין טעם בדבר דלמה לא תעלה מליחה ראשונה דאטו החלב שבה מעכבה מלפלוט דמה וסבור הייתי שטעם מי שהורה להן כן שאיפשר מפני שעל ידי שגוררין החלב נמצא שמגלה מקום בבשר שלא נגע בו המליח תחלה ואח"כ ראיתי שטעם זה אין לו שחר דאם כן חתיכה שנמלחה יהא אסור לחתכה לשתים והרי מעשים בכל יום חותכים הבשר אחר מליחתו לכמה חתיכות ולא פקפק אדם בדבר מעולם וכך מבואר בדברי תשובות הרשב"א להתיר ובשר שחותכים דק דק לפשטידא יוכיח הילכך אין להם על מה שיסמוכו כלל: **בד"א** כשהאיסור וההיתר שניהם מלוחים וכו' כבר נתבאר בסימן ע': כתב הרשב"א דוקא כשהאיסור המלוח

דרכי משה

בשם מהרא"י ז"ל: (י) וע"ל סימן ס"ד: (יא) ודברי ב"י צ"ע דפסק במליחה בס' וכתב שכן דעת רבי' וזה אינו דהרי רבי' פסק דא"צ אלא כדי קליפה ועוד דלעיל סימן צ"א וסימן ע' פסק בהדיא דמליחה דינה כקליפה ע"כ נ"ל דדעת ב"י לפסוק כדעת רבי' דדוקא אם הוא שמן משערינן בס' דאז מפעפע אבל בכחוש סגי ליה בקליפה אמנם בתשובת מהרי"ו פסק סתם דקבל מרבו דמליחה בס' וכ"פ הארוך כלל י"ד וכ"פ האגור סימן אלף קע"ו בשם מהרא"י מולין שחלק במליחה בס' בין להקל בין להחמיר וכ"ה בהגש"ד בשם מהרא"י דמשערינן בס' ואי איכא ס' אפי' קליפה לא בעי בין כחוש בין שמן ובארוך כלל י"ד מצריכו לקלוף כדעת ב"י והמנהג כדעת מהרא"י ז"ל מיהו נראה דוקא בחלב שמפעפע יש להחמיר להצריכו ס' במליחה אבל לא לענין שאר איסור ולכן פסק ב"י לעיל סימן ע' וסימן צ"א לענין שאר איסורים דסגי בקליפה וכ"מ קצת בדברי האחרונים מהרי"ו והגש"ד בשם מהרא"י ובאגור וכן מבואר בגמרא פרק ג"ה גבי הנהו אטמהתא דאימלחו בגיד הנשה דקאמר התם דאינו אוסר רק כ"ק ומדברי או"ה נראה דאין לחלק וע"ל סימן ע' וכן בהגש"ד ריש שער ב' מדברי מהרא"י משמע דאין לחלק וכ"כ בש"ד דאף בשר נבילה דס"ל בציר מיהו נראה דס"ל או כה"ג נמי מפעפע דומיא דחלב אבל איסור שודאי אינו מפעפע אינו אוסר רק כ"ק דודאי לא יהלקו על הגמרא: (יב) ובש"ד כתוב במעשה זו דמהר"ם דאם לא נודע החתיכה שנגע חד בתרי בטיל אף ע"ג דהוי חה"ל הואיל ואין איסור החתיכה מחמת עצמו אלא מחמת החלב הדבוק בה וע"ש ג"כ במרדכי הארוך בזה והמנהג אינו כן אלא מצטרפים הכל לס' כל החתיכות שנמלחו יחד ואפשר שסומכין אדברי א"ז דלעיל דס"ל דהכל מצטרפין דהרי כתב דאם חלב דבוקה בו צ"ב משום דבודאי נמלח תחלה לחוד אבל בלא"ה הוי כולן מצטרפין לבטל החלב א"כ אם אין החלב דבוק בחתיכה אלא שנמלח החלב עם בשר הכל מצטרף לבטל החלב בין חתיכה הנוגעת בחלב בין אינה נוגעת וכ"ה בהגש"ד דלפי מנהגינו בישול ומליחה וצלייה הכל שוה וכ"מ ל' האגור שכתב דמשערינן בס' בין להקל בין להחמיר וכ"כ בש"ד בשם מהרא"י בהדיא דמליחה כבישול ולכך אין לחלק אלא הכל מצטרפין לס' אם אין האיסור דבוק לחתיכה דאז יש להחמיר כדעת א"ז אבל לא משמע כן מדברי או"ה סי' ב' דמשמע דאין מצטרפין כל החתיכות גבי מליחה ומ"ש נ"ל כי מדינא לא היה מצריך במליחה רק קליפה שהוא דעת רוב הפוסקים אלא שאנו מחמירים לשויה כבישול ודי לנו בחומרא זו ולא להחמיר בו יותר מבבישול ומטעם זה השיב לי מוהר"ם פאדווי ז"ל כתוב בתשובה דמנהגו להתיר ע"י קליפה במקום הפסד מרובה ועיין בא"ח סימן תס"ז כתבתי קצת דבריו: (יג) ואני כתבתי למעלה דהמנהג אינו כן רק אומרים בכל איסורין הנ"ל וכ"פ מהרי"ו דקיבל מרבו דנוהגין כדעת א"ז:

ובארוך

דרישה

וכן במ"ש אבל גדי שמן כו' שכיון שהוא שמן מפעפע ביותר להדיא שהוא תפס תירוץ הראשון של תוס' דכחוש אינו מפעפע: [ו] וכתב הרשב"א דוקא כשהאיסור המלוח למטה כו' עד יראה שהוא סובר דחום ע"י מלוח אוסר הכל וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ ז"ל ב"י באמת שאני תמה על רבינו שראה תחלת דברי הרשב"א ולא הספיק לעיין בסופם על שכתב עליו מ"ש ואילו נסתכל בסופם היה רואה שלא היה מחלוקת בינו ובין הרא"ש בכך שהרי ז"ל בת"ה על דין בשר שחוטה שנמלח עם בשר נבלה ודג טהור שנמלח עם דג טמא שאסורין בשניהם מלוחים או כשטמא מלוח וטהור תפל דברים אלו שאמרנו יראה לי דוקא כשהיה הטמא שמלוח למטה והטהור התפל למעלה לפי שהתחתון גובר ומחמם את העליון ומבליע אבל אם היה הטהור התפל למטה והטמא

פרישה

וגם ב"י כתב סברא זו בסימן זה ע"ש: (יח) ואפילו שהאיסור מלוח וההיתר תפל ר"ל אפילו היתר תפל דלאו אינו רותח ופתוח לקבל כמו שאם שהוא גם הוא מלוח ולעיל בסימן ע' כתוב כ"ש אם הטמא מלוח והטהור תפל דאסור שהיינו מכוס דשם איירי מדם ואשמעינן דלא אמרינן אגב דטריד לפלוט אינו בולע דמזה מיירי שם כל הסימן לכך כ"ש הוא משא"כ כאן דאיירי בשאר איסורין השרוכים דכל הסימן איירי לאשמעינן מה שהוא נקרא רותח שמקבל טפי וק"ל (ונ"ל ג"כ כפשוטו דכאן בא לומר דאפי' ההיתר תפל והוי לנו לומר דיאסר כולו מאחר דאינו טרוד לפלוט אפ"ה אינו אוסר אלא כדי קליפה וא"כ רבותא דבכאן הוי ממש כמו בסימן ע' וק"ל עכ"ה): (יט) וכתב הרשב"א כו' יראה שהוא סובר שחום ע"י מלח אוסר הכל ז"ל מ"ז אין להקשות מכ"ל שאוסר

הדושי הגהות

ז נ"ל להגיה וכיוצא בזה הוא סברת הרא"ה וכו' (כנה"ג) נראה שהגיה כן כיון שבאמת הרמב"ן לא ס"ל הכי אלא ס"ל דמליחה אוסר הכל כמ"ש הב"י בסימן זה ולעיל בסימן ע' משא"כ הרא"ה דס"ל בהדיא הכי כמ"ש הר"ן גבי ד"ג טמא שמלחו עם דג טהור אבל עדיין לא נתיישב דהרי הראבי"ה לא אמר אלא כדי קליפה והרא"ה מצריך כדי נטילה לכן נלע"ד שאין צורך להגיה כלל דהא לא כתב הרב ב"י שהוא דעת הרמב"ן אלא כ' שהיא סברת הרמב"ן ובאמת סברת הרמב"ן הוא לדעת רב אחא דסגי ליה בקליפה וכמ"ש הר"ן גבי הנהו אטמהתא והביאו הרב"י לעיל בסימן זה: ז ר"ל לא מיבעיא שניהם מלוחים שאז ההיתר טריד למיפלט ולא בלע אלא אפילו האיסור מלוח וההיתר תפל ושפיר יכול ההיתר לבלוע

כן (כ) וגם מה שחילק בין אם האיסור למטה או למעלה כתב ר"י שאין חילוק דכיון שהוא הם ע"י מליחה אין חילוק בין תתאה לעילאה אלא בכל ענין שהאיסור מלוח מבליע בהיתר התפל ומ"מ אין אוסר כולו שאין כח שע"י המלח להבליע אלא כדי קליפה ובשהאיסור תפל הכל מותר ואפי' קליפה לא בעי (כא) [ז] ולא שייך מליחה אלא באוכלים ולא בכלי הילכך גבינות שנעשו בדפוסי הנכרים אע"פ שנמלחו לתוכן לא אמרינן מליח כרותח ויהיו אסורין אלא כמו איסור תפל והיתר מליח ומותר וכן מלח שהוא בקערה של בשר מותר

המלוח למטה וכו' יראה שהוא סובר דחום ע"י מליח אוסר הכל וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן באמת שאני תמה על רבינו שראה תחלת דברי הרשב"א ולא הספיק לעיין בסופם עד שכתב עליו מ"ש ואילו נסתכל בסופם היה רואה שלא היה מחלוקת בינו ובין הרא"ש בכך שהרי ז"ל בת"ה על דין בשר שחוטה שנמלח עם בשר נבלה ודג טהור שמלחו עם דג טמא שאסורים כשניהם מלוחים או כשטמא מליח וטהור תפל דברים אלו שאמרנו יראה לי דוקא כשהיה הטמא המלוחה למטה והטהור התפל למעלה לפי שהתחתון גובר ומחמם את העליון ומבליעו אבל אם היה הטהור התפל למטה והטמא המלוח למעלה אינו אוסר את התחתון אלא כדי קליפה ובד"א כשהיה הטמא שמן לפי שהשומן מפעפע ואפילו ע"י צלי ואפילו ע"י מליחה ונבלע בכל ההיתר ואוסר את כולו א"כ יש בו ס' של היתר כנגד כל האיסור אבל אם אין הטמא שמן אע"פ שהוא למטה והטהור למעלה אינו אוסר אלא כדי קליפה לפי שאין בו כח לפעפע לא ע"י צלי ולא על ידי מליחה לפי שאין המליח כרותח של מבושל אלא כרותח של צלי עכ"ל. הרי מפורש שלא אמר דחום ע"י מליח אוסר הכל אלא דוקא כשהאיסור שמן והא להרא"ש נמי אוסר הכל כדאשכחן בגדי שמן שצלאו בחלבו שכתב וקי"ל דמליח כרותח דצלי וכ"כ רבינו בהדיא בסמוך וגדולה מזו כתב דאפילו איסור כחוש אם ההיתר שמן כל היכא דאיסור מליח והיתר תפל אוסר כולו וכבר פירשתי דכשאין בו ששים קאמר דאוסר כולו וכך פי' דברי הרשב"א ומ"מ נתברר שדברי הרשב"א בזה מוסכמים לדעת הרא"ש ולדעת רבינו: **וגם** מה שחילק בין אם האיסור למטה או למעלה כתב ר"י שאין חילוק וכו' כ"כ התוספות והרא"ש גבי טהור מליח וטמא תפל מותר וכ"כ סה"ת והגה"מ בפ"ט בשם סמ"ק בסי' ר"ה וכתב עוד סמ"ק ויש לתמוה דכיון דמליח כרותח א"כ ה"ל להשוות מליחה לאש מחמת האור וי"ל נקוט האי כלל בידך דלעולם אין האיסור נפלט ונבלע בהיתר אא"כ יש כח באיסור עצמו מחמת מליחה או מחמת חמימות האור אך בזה יש חילוק דמחמת האור אותו שהוא גובר מרתיח את חבירו או מצנן את חבירו כי כן הוא דרך תולדות האור אבל מחמת מליחה אין כח באותו שהוא תפל לבטל כח המליחה וכן אין כח במליח לעשות התפל מליח כי כן הוא דרך המליחה דאינה יכולה להתבטל כי אם ע"י הדחה והשתא ניחא דגבי חום מחמת האור אזלינן בתר תתאה אפילו תתאה היתר משום דתתאה גבר א"כ הוא מרתיח ומחמם את העליון וה"ל חם לתוך חם דאוסר את הכל אבל אי תתאה צונן ועילאה חם אפילו אם עילאה חם הוא האיסור אינו אוסר אלא כדי קליפה משום דתתאה שהוא צונן גבר ומצנן את העליון שהוא האיסור ומבטלו מחמימותו וה"ל איסור צונן ולכך אין האיסור יכול ליבלע בהיתר יותר מכדי קליפה וכדי קליפה מיהא בלע דאדמיקר ליה בלע אבל לענין מליחה שאין זה מבטל את זה כדפרישית לא אזלינן בתר תתאה אלא בתר האיסור עכ"ל: ומ"מ אין אוסר כולו שאין כח שע"י המלח להבליע אלא כדי קליפה כבר כתבתי בסימן ע' ובסימן צ"א שכן דעת הרא"ש והרשב"א והר"ן ולאפוקי מדברי החולקים בזה ומיהו היינו דוקא כשהאיסור והיתר שניהם כחושים שאם היה אחד מהם שמן כתב רבינו בסמוך שדינו שוה לצלי שהוא מפעפע בכולו ע"י החלב והשומן ואוסר כולו כלומר עד שיהא בהיתר ששים כנגד האיסור: **ומ"ש** וכשהאיסור תפל הכל מותר ואפי' קליפה לא בעי זה פשוט שאם כשאמרו אסור אינו אלא עד כדי קליפה כשאמרו מותר ע"כ היינו לומר דאפילו קליפה לא בעי: ולא שייך מליחה אלא באוכלים ולא בכלי הילכך גבינות שנעשו בדפוסי הנכרים וכולי וכן מלח שהוא נתון בקערה של בשר מותר ליתנו בחלב כ"כ התוס' והרא"ש בפרק כ"ה אלא דמלשון התוספות משמע דלכתחלה נמי שרי אבל המרדכי כתב על דפוסי גבינות הנכרים לכתחלה אסור משום הרחק מן הכיעור וכ"כ מדברי הרא"ש ורבינו ומיהו במלח הנתון בקערה משמע דלכתחלה שרי לכ"ע שהרי גם הרא"ש והמרדכי כתבו שרגילות הוא לעשות כן וכ"כ בא"ח בשם הרא"ה כלים של נכרי שהודחו יפה מותר ליתן בהם תבלים וכן בצל וכיוצא בו חריף שאינו מוצא דבר קשה יבש ביבש (יד) וכתוב שם בשם תשובות הרשב"א סי' שפ"ה מותר למלוח בשר בכלי שמכניסים בו הנכרים יין לקיום מכמה טעמים חדא שאין זה מפליט ועוד שאי אפשר שיפליט כל כך שיבא לידי נתינת טעם (טו) ועוד דאגב דטריד למיפלט דמא לא בלע ועוד דלא בלע אלא דבר המסתבך כשומן או ציר אבל דם דשריק וא"כ פליטת יין לא עכ"ל ואף ע"פ שכתב המרדכי דראבי"ה פליג בדין דפוסי הנכרים ואסר אפילו בדיעבד אם הם בני יומן על דברי התוספות והרא"ש וחיבורים שכתבו דבריהם סומכין להתיר בדיעבד (טז): **כתב** האגור בשם השר"י מעשה בשפחת נכרי שמלחה טומאה בקערה ואחר שהסירה הטומאה מהקערה הכניסה אותה קערה במים רותחים שהיו במחבת על האש ותאותם המים נתנו בקמח ולשו עיסה ולא היו ששים לבטל הקערה שהיתה בת יומא ועתה אם נאמר דקמא קמא בטיל מה שנתנו בעיסה בטל גם לרבינו אפרים דאמר לא אמרי' חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא

שצלאו בחלבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו שאני חלב דמפעפע ופרכינן עליה מעובדא דר' יוחנן דקאמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ומשני ההוא כחוש הוה וכך הביאו הרא"ש ולא כתב דכך הדין במלוח שמן דאסור לאכול מראש אזנו אלא ודאי דהרא"ש קא סמיך על מ"ש בתחלת סוגיא זו דהא דקאמר שמואל איידי שצלאה בגידו דקולף ואוכל עד שמגיע לגיד דלאו דוקא הוא דלצלי בעי נטילה כיון שלא מצינו מפורש בו קליפה ומיהו יראה שאין צריך להחמיר ברותח דמליחה ודי בקליפה וכו' עכ"ל הרא"ש דמיניה נלמד לדין איסור שמן דמפעפע בצלי ואסור לאכול אפילו מראש אזנו דבמלוח ואיסור שמן א"צ להחמיר כמו בצלי וסגי בכדי נטילה ותדע דהכי הוא דאי איתא דבמלוח נמי באיסור שמן אוסר הכל עד ששים א"כ היכא דהאיסור שמן מלוח הוא עליון וההיתר שאינו מלוח הוא תחתון יהא ההיתר אסור לגמרי לסברת הרא"ש ורבינו כר"י דאין חילוק בין תתאי לעילאי גבי חום ע"י מליח ובצלי היכא דהאיסור שמן הוא עליון חם וההיתר תחתון קר לא צריך אלא קליפה או נטילה לכל היותר א"כ יהא חמור רותח דמליח מרותח דצלי אלא בע"כ דבמלוח איסור שמן אינו אוסר יותר מכדי נטילה ומ"ש רבי' במלוח איסור שמן דמפעפע בכולה ואוסר כולו לאו דוקא כולה אלא כלומר דלא סגי בקליפה והשתא לפי הנחה זו יתיישבו דברי רבינו בהשגתו על הרשב"א דקאמר יראה שסובר שחום ע"י מליח אוסר הכל דודאי ראה רבינו סוף דבריו דבשמן קאמר הרשב"א אלא דלא היה צריך להביא אלא תחלת דבריו והכריח מתוכה דס"ל לחלק בחום שע"י מליח בין תתאי לעילאי כמו בחום שע"י צלי ובתתאי צונן בחום דמלוח נמי אוסר בקליפה דאדמיקר ליה בלע כמו בצלי א"כ יראה דבתתאי מלוח אוסר הכל כמו בצלי היכא דהאיסור הוא שמן וא"א הרא"ש לא כתב כן והיינו כדפרישית דלא אשכחן להרא"ש דכתב דבשמן אסור לאכול אפילו מראש אזנו אלא בצלי אבל לא כתב כן במלוח אלמא דבמלוח ליכא איסור כולו אלא קליפה או נטילה וזהו משמעות לשון וא"א לא כתב כן ודו"ק: **כתב** הרב בהגהת ש"ע ולפי שאין אנו בקיאין בין שמן לכחוש נוהגין לשער בכל מליחה בששים כמו בבישול וכו' והוא מדברי מהרא"י בהגהת ש"ד ריש סימן ל"ז וכן כתבו שאר מחברים אכן איכא שיטה אחרת דאפילו כחוש לגמרי כמו ציר של נבלה אוסר במליחה עד ששים מדינא דס"ל דכל איסורין כן מפעפעין חוץ מדם דמישרק שריק ואינו מפעפע והוא שיטת ש"ד בשם

דרכי משה

(יד) ובארוך כ' דטוב להחמיר לכתחלה דלמא היה שומן בקערה אבל בדיעבד פשיטא דמותר עכ"ל כלל ג': (טו) ונ"ל ללמוד מכאן דאין חילוק בין כלי נקוב לשא"נ דלעולם אין כח מלח להפליט מכלים וכ"מ ג"כ מדברי המחבר שכתב דמותר ליתן בחלב מלח שהיה בקערה של בשר וסתם קערות אינם מנוקבים דלא כא"ו דכתב דהא דאין מליחה לכלים היינו בכלי מנוקב אבל אם אינו מנוקב אסור עכ"ל דזה אינו דאין לחלק בין מנוקב לשאינו מנוקב בהא גם ב"י לא חילק בדבר זה וכ"נ: (טז) דלא כאו"ה כלל ג' דפסק דיש להחמיר

פרישה

שאוסר הכל דלמא לא סגי בקליפה ובעי נטילה ונראה דס"ל להמחבר אי לאו דס"ל דמליחה ע"י ציר גובר ואוסר כמו בישול אפי' כדי נטילה לא הוה בעי ומש"ה סבר המחבר נמי דבצלי בעי נטילה ובמליחה סגי בקליפה ודו"ק. אבל אין לפרש מדאסר כדי קליפה אם התפל למטה ממילא איפכא אוסר כולו כמו חם לתוך חם דלעיל. זה אינו דצלי יוכיח שאם החם למעלה אינו אוסר כדי נטילה כמ"ש לעיל עכ"ד (ע"ל בדרישה סעיף ז' ועיין בת"ה הקצר דף כ"ח ע"א שם כ"כ והרבה מקומות שקליפה היא קליפה עבה שהיא נטילת מקום שאמרו בכל מקום ע"כ הרי שהוא סובר שקליפה ונטילה דבר אחד הוא ולפ"ז לק"מ. וכן משמע קצת מהגמרא שהרי כל דיני מליחה נלמד מדיני צלייה א"כ מנ"ל לומר במליחה קליפה ובצלי נטילה ומהר"ל מלובלין תמה בזה ולפי מ"ש בשם הרשב"א לק"מ ודו"ק עכ"ה.) ול"נ דדייק רבינו מדמחלק הרשב"א גבי מלוח אם האיסור למטה או אם האיסור למעלה דקשה לרבינו מנ"ל להרשב"א חילוק זה במליחה אלא אף בצלייה לא מצינו מפורש חילוק זה אלא ודאי שהוא מפרש הא דאמר בגמרא חם לתוך חם כו' ומחלק שם בין חם למעלה לחם למטה סובר הרשב"א שמיירי גם כן בחום דמליחה ואע"ג דבבישול מיירי מדמה הוא מליחה לבישול הואיל ויש שם ציר שהיא דומה לרוטב והמלח חם והואיל ואמרינן בבישול דאם החם למטה הכל אסור הה"נ במליח ס"ל להרשב"א דינא הכי שהרי מדמה הוא חום דמליח לחום דבישול: (כ) וגם מה שחילק בין אם האיסור למטה כו' כתב ר"י שאין חילוק כו' אלא בכל ענין שהאיסור מלוח מבליע בהיתר התפל. יש לדקדק בלשון רבינו שמשמעות לשונו שכתב וזה אינו אלא בכל ענין מבליע כו' דמשמע כאילו בא לומר שרבי' חולק על הרשב"א ואוסר כולו אף אם ההיתר למטה וז"א דאדרבה ר"י מיקל יותר לומר דאף אם הטמא למטה אינו אוסר אלא קליפה בטמא כחוש וה"ל לרבינו למימר ור"י כתב שאין חילוק בזה אלא בכל ענין אינו אסור אלא קליפה. ונראה דהכי כונת דברי רבינו שמתחלה אמר ור"י כתב שאין חילוק נלמד מזה שר"י סובר אף בטמא למטה אינו אוסר אלא קליפה דזה אין סברא לומר שאף בטמא למעלה אוסר הכל. והואיל וכן יש להבין דברי ר"י הואיל דאם טמא המליח למטה אינו אוסר אלא קליפה א"כ נימא באם טמא המליח למעלה יהא מותר הכל וע"ז כתב רבינו אלא בכל ענין שהאיסור מליח מבליע בהיתר וכדי שלא תקשה א"כ הוא האוסר בכל ענין אף באם הטמא למעלה א"כ סברא הוא לומר באם הטמא מלוח למטה שיאסור הכל דהא קי"לן תתאה גבר וע"ז אמר ומ"מ אין אוסר כולו שאין כח במלח כו': (כא) ולא שייך מליחה כו' הלכך גבינות כו'

דרישה

והטמא המלוח למעלה אינו אוסר את התחתון אלא כדי קליפה ובמה דברים אמורים כשהיה טמא שמן לפי שהשומן מפעפע ואפילו ע"י צלי ואפילו ע"י מליחה ונבלע בכל ההיתר ואוסר את כולו א"כ יש בו ששים של היתר כנגד כל האיסור אבל אם אין הטמא שמן אע"פי שהוא למטה והטהור למעלה אינו אוסר אלא כדי קליפה לפי שאין בו כח לפעפע לא ע"י צלי ולא ע"י מליחה לפי שאין המליח כרותח של מבושל אלא כרותח של צלי עכ"ל הרי מפורש שלא אמר דחום ע"י מליח אוסר הכל אלא דוקא כשהאיסור שמן והא להרא"ש נמי אוסר הכל כדאשכחן דגדי שמן שצלאו בחלבו וקי"ל דמליח כרותח דצלי וכ"כ רבינו בהדיא בסמוך וגדולה מזו כתב דאפי' איסור כחוש אם ההיתר שמן כל היכא דאיסור מלוח והיתר תפל אוסר כולו וכבר פירשתי דכשאין בו ששים קאמר דאוסר כולו וכך פירוש דברי הרשב"א ומ"מ נתברר שדברי הרשב"א בזה מוסכמי' לדעת הרא"ש ולדעת רבינו עכ"ל ב"י והנה מ"ש שדברי הרשב"א מוסכמים לדעת הרא"ש כו' לא קאי אלא למ"ש רבינו בשם הרשב"א דאם הוא שמן אוסר הכל שגם הרא"ש סובר כן שהכל אסור אבל במה שמחלק הרשב"א בין מלוח למטה למלוח למעלה בזה אין חילוק להרא"ש דבשמן בכל ענין אסור ובכחוש בכל ענין בקליפה וכמ"ש רבינו אלא שיש לדקדק בדברי הרשב"א שכתב אבל אם אין הטהור שמן אע"פ שהוא למטה כו' אינו אוסר אלא כדי קליפה דהואיל ומדמה מלוח לצלי כמ"ש בהדיא ואפילו ע"י צלי ואפילו ע"י מליחה כו' אם כן לכאורה ג"כ כדי נטילה לגבי מליחה כדקי"לן לגבי צלי. ודוחק לומר דלצדדין קתני שדומה לצלי בזה שאינו מפעפע בכולו כשהטמא כחוש אבל בזה אינו דומה לצלי שבצלי נאסר עד כדי נטילה והמליח אינו אוסר אלא קליפה דלא ה"ל להרשב"א לסתום אלא לפרש דלצלי בעי נטילה ולמליחה בקליפה סגי כי היכי דלא נטעה להשוותן יחד בדין זה הואיל וכללם כאחד כמ"ש. ועוד יש לדקדק לפי הבנתו דב"י לדברי הרשב"א שאינו אוסר הכל אלא א"כ הטמא מליח שמן למטה אבל אם הטמא כחוש אע"פי שהוא למטה אינו אוסר אלא קליפה וכן אם הטמא למעלה אע"פי שהוא שמן אינו אוסר אלא קליפה ולפי זה קשה ל"ל למיתני תרי בבי שכתב ודברים אלו יראה לי דוקא כשהטמא למטה כו' ובתר הכי כתב בד"א כשהיה הטמא שמן לערבינהו וליתנינהו בחדא בבא ולימא ודברים אלו יראה לי דוקא כשהטמא שמן והוא למטה כו' אבל אם חיסר אחד מאלה אינו אוסר אלא קליפה וא"ל אי הוה תנא הכי ה"א דוקא באם חיסר אחת מאלו כגון שהוא שמן והוא למעלה או שהוא למטה והוא כחוש בזו אמרינן דבעי קליפה אבל אם הטמא כחוש ולמעלה אפילו קליפה לא ליבעי הלכך חלקינהו לתרי בבי לאשמועינן דעכ"פ קליפה בעי כשנמלחו הטמא והטהור יחדיו. ז"א חדא דלא מסתבר כלל להתיר אפילו בלא קליפה ועוד מדברי הרשב"א נלמוד דקאמר ואינו אוסר את התחתון אלא כדי קליפה משמע דקליפה עכ"פ בעי. ועוד יש לדקדק בדברי הרשב"א שמחלק בטמא שמן אם הוא למטה או למעלה לענין שומן מפעפע וחילוק זה לא מצינו בשום מקום בדבריהם ואדרבא נראה דיותר הוא מפעפע כשהוא למעלה מכשהוא למטה שהרי כתבו התוס' הביאם ב"י בד"ה ומ"ש רבינו בד"א בירך ז"ל ואפילו הראש למעלה וכד החלב והכליות למטה ועומד בשפוד בתנור אסור לאכול אפילו מראש אזנו דחלב מפעפע אפילו כלפי מעלה מדכתב אפילו כלפי מעלה משמע דמכ"ש הוא שהוא מפעפע כלפי מטה ואף ע"פ שכתבו כן לענין צלי הלא הרשב"א משוה דין מליחה לצלי בזה. ע"כ נ"ל לפרש דגרסינן איפכא בדברי הרשב"א בד"א כשהיה הטמא כחוש אבל אם הטמא שמן אוסר בכל ענין וכמו שמבאר וקאי אדסמיך ליה שכתב ויראה לי דוקא כשהטמא מלוח למטה אבל אם היה הטמא מלוח למעלה אינו אוסר את התחתון אלא כדי קליפה ועז"א בד"א שמחלקינן דין אם הטמא למטה או למעלה דוקא כשהטמא כחוש אבל אם הטמא שמן אוסר הכל בכל ענין בין אם הוא למטה בין אם הוא למעלה משום דשמן מפעפע ולפ"ז ל"ק מידי דהא דמדמי מליחה לצלי היינו דוקא באם הוא שמן וגם לא קשה ליתנינהו בחדא בבא ודברי רבינו שכתב יראה לי שאוסר הכל ג"כ מכוונים ואין צריכין ביאור: [ז] ולא שייך מליחה אלא באוכלין כו' עד אלא כמו איסור תפל והיתר מלוח ומותר אבל לכתחילה אסור משום הרחק מן הכיעור מרדכי. אבל מלח מותר אפילו לכתחילה לתת בתוך קערה דיבש ביבש בדבר קשה

בשם רבותיו הלכך למעשה וכך הוא שיטה ר"י הלבן ורמב"ן ואף באיסור חמץ בפסח כיון דקאמר בגמרא שאני שאור דחימוצו קשה איכא למימר דהחמץ מפעפע ואוסר כל החתיכות במשהו דלא כהרב בהגהת ש"ע דמיקל בזה וכבר נתבאר בס"ד בארוך תיים סי' תס"ז ובתשובתי בארתי כל זה באריכות בס"ד:

והא דחתיכת איסור כו' או בשר בחלב כו' כבר כתבתי בסי' צ"ב סעיף ג' מאי דקשיא אהא דכתב רבינו כאן דחתיכה הבלוע בבשר בחלב אוסרת בנגיעתה דבדין טיפה שנפלה על החתיכה מבואר בגמרא דאינה אוסרת וכתבתי דאינה אוסרת האחרות לגמרי קאמר אבל בכדי נטילה ודאי אוסרת אפי' באינה שמן ע"ש והרש"ל פי' דמ"ש רבינו כאן או בשר בחלב רצונו לומר שנגע בשר חם בגבינה אוסרת הגבינה בנגיעתה חמין כדלעיל ל"א אבל חתיכת בשר שנפלה עליה טיפת חלב ונאסרה אינה אוסרת חתיכה אחרת בנגיעת חמין בלא רוטב:

ומ"ש רבינו אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלעה וכו' אפילו בחתיכה של היתר שמינה וכו' תמה עליו ב"י וכתב שהם סותרים למ"ש לעיל אפילו חתיכת האיסור כחושה וכו' עכ"ל ול"ק ולא מידי דהיכא דהאיסור אסור מחמת עצמו קאמר רבינו לעיל דאפילו האיסור כחוש ההיתר שהוא שמן מוליך עמו האיסור שאלו אבל כשאין האיסור מחמת עצמו אלא שבלע איסור ממקום אחר בזו קאמר רבינו אף ע"פ שאותה החתיכה שבלע את האיסור היא שמינה אין השומן

מותר ליתנו (יז) בחלב: (כב) [ה] וכי היכי דמפלגינן בצלי בין כחוש לשמן הוא הדין נמי בחום של מליח שאם החתיכה שמינה ונמלחה בהלבה או איסור מליח וההיתר תפל והוא שמן מפעפע בכולה ואוסר כולו ומ"מ חתיכה שנפלה מקצתה לתוך הציר שאנו אומרים מה שבציר אסור והשאר (יח) מותר אפי' אם יש בה שומן אין הציר מפעפע על ידה לקצתה שחוץ לציר כיון שהציר עצמו אינו מפעפע למעלה: [ט] (כג) והא דחתיכת איסור אוסרת חברתה בנגיעתה דוקא שאיסורה מחמת עצמה כגון נבילה או ח בשר בחלב אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלעה ממקום אחר אינה אוסרת אחרת הנוגעת בו (כד) [י] ואפילו אם נצלו ביחד שאין דבר הבלוע בחתיכה יוצא ממנה לבלוע באחרות אלא ע"י רוטב אפילו החתיכה של היתר שמינה ושומן שבה מפעפע לפי שאין השומן שבה מוליך עמו האיסור אלא למקום שהאיסור יכול לילך בטבעו (כה) וכתב הרשב"א בד"א כשבלע איסור שאינה מפעפע אבל בלע מן הדברים המפעפעים בטבען כגון שומן אוסרת חבירתה בין בצלי בין נוגעות זו בזו חום בחום שהאיסור הבלוע בעצמה מפעפע ויוצא מחתיכה לחתיכה: (כו) כתב בספר התרומות מלח הבלוע מדם כגון מי מליחת בשר ונתנוה בקדרה או שנתנו בקדרה בשר מלוח בלא הדחה בעוד שהמלח עליו אם יש כ' כנגד המלח אע"פ שטעם המלח נרגש בקדרה וטעם אינו בטל אעפ"כ מותר לפי שאין במלח כח לאסור משאילו היה כולו דם (כז) ואין לנו להחמיר בנאסר יותר מבאוסר

אלא בבשר בחלב א"כ לא בעינן לא בעיסה ולא במים אלא כנגד מה שבלוע מהטומאה בקערה ואף לפר"י ור"ת אין דומה המליחה בקערה לכבוש וסגי בס' כנגד הקליפה שבלעה הקערה דה"ל כרותח דצלי ולא בעי רק כדי קליפה עכ"ל:

וכי היכי דמפלגינן בצלי בין כחוש לשמן ה"נ בחום של מליח וכו' זה פשוט דכיון דאמרינן מליח הרי הוא כרותח דצלי יש להקישו לצלי בכל דבריו:

ומ"ש חתיכה שנפלה מקצתה לתוך הציר שאנו אומרים שמה שבציר אסור והשאר מותר אפי' אם יש בה שומן אין הציר מפעפע וכו' כ"כ התוס' והרא"ש בפרק ג"ה (צו:) אהאיא דגדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו ופירשו דאפילו היה הראש למעלה אסור משום דמפעפע החלב למעלה ומה שנהגו כשמולחים בשר הרבה ע"ג עצים ביחד והציר זב ונופל תחת העצים ופעמים מונחים חתיכה אחת חציה מונחת בציר וחותכין מה שבתוך הציר ומתירין השאר ולא אמרינן שמפעפע למעלה כדאמרינן הכא היינו לפי שהדם אין דרכו לפעפע ואפילו דרך הילוכה אמרינן מישרק שריק ולא מיבלע כ"ש שאינו מפעפע למעלה ואפילו יש שומן בתוך הציר לא אמרינן שנעשית נבלה ומפעפע למעלה ואסור לדברי רבינו אפריס דסבר דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב ומיהא בלא"ה ניחא דכיון דלא איפשר האיסור להתפשט חוץ לציר שרי דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות אלא כשהאיסור יכול להתפשט בכל החתיכה כגון טיפת חלב שנפלה על חתיכה שטעם הטיפה מתפשט בכל החתיכה ונהי דאין לטיפה כח לאסור שאר החתיכות אותה חתיכה שנאסרה מסייעת לטיפה לאסרה אבל דם שאין לו כח לפעפע למעלה גם השומן הנאסר מכחו אינו מפעפע לאסור למעלה ותדע דבכל מקום שאנו אוסרין כדי קליפה אמאי אותה קליפה אינה חוזרת ואוסרת ובענין זה יאסר הכל אלא היינו טעמא לפי שאין טעם האיסור עובר כלל יותר מכדי קליפה הילכך גם הנאסר אינו אוסר ועוד דאלת"ה אין לך בשר מותר לעולם דהא כל בשר שנמלח כששוהה במלח יותר מכדי שיעור מליחה זמן מרובה יש בו טעם מלח יותר ואפ"ה לא אמרינן דמלח שעל הבשר נאסר מחמת הדם ויחזור ויאסור הבשר וצ"ל משום שאע"פ שטעם המלח נבלע בבשר הדם שבמלח אינו נבלע בו כלל מאחר שהדם אינו נבלע בבשר דדמא מישרק שריק עכ"ל. והביא רבינו ירוחם דברים אלו וכתב עוד וי"מ דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא כשהיא עומדת בפני עצמה אבל כאן שהקליפה מחוברת עם הירך אינה נעשית נבילה ולפי זה ירך שנתבשל בו שומן ג"ה דמשערינן בששים אין צריך לשער אלא בו בלבד אבל לא בקליפה כי הקליפה אינה נעשית נבילה כלל לפי' זה ולפי' התוס' שכתבו שנעשית הקליפה נבלה אבל אינה אוסרת חבירתה משערינן בשומן גיד ובכדי קליפה כי קודם שבישול נמלח ומליח כרותח דצלי והקליפה סמוך לשומן הגיד נעשית נבילה ע"כ ואע"פ שכבר כתבתי בסי' צ"ב דנקטינן כרבינו אפריס דסבר דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב בלבד כתבתי כל זה לפי שיש ללמוד ממנו כמה דברים:

והא דחתיכת איסור אוסרת חבירתה בנגיעתה דוקא שאיסורה מחמת עצמה וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל חתיכה שנאסרה מחמת שקבלה טעם ממקום אחר אינה אוסרת חברותיה אף על פי שנוגעת בהם כששתיהן חמות ואפילו נצלו שתיהן כאחד ונוגעות זו בזו בשעה שהן על גב האש שהדבר הבלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה אלא ע"י רוטב שאם אתה אומר כן אין לך קליפה שהקליפה אוסרת קליפה הסמוכה לה וכן לעולם ואפילו היתה חתיכת ההיתר שמינה ושומן שבה מפעפע לפי שאין השומן של היתר מוליך עמו את האיסור אלא במקום שהאיסור יכול להלוך בטבעו עכ"ל ולפי שמתוך דברי התוספות והרא"ש שכתבתי בסמוך אנו לומדין כן מפני כך לא כתב רבי' דברים אלו בשם הרשב"א ויש לתמוה על דברים אלו שהם סותרים למה שכתב לעיל אפילו חתיכת האיסור כחושה וחתיכת היתר שנצלה עמה שמינה האיסור מפעפע בכולו. וכאן כתב שאין השומן שבה מוליך עמו האיסור אלא במקום שהאיסור יכול לילך בטבעו אבל לא קשיא לי ממ"ש קודם לכן בחתיכה שנפלה לתוך הציר שאפילו אם יש בה שומן אין הציר מפעפע על ידו וכו' דהיכא למימר שאני דם דמישרק שריק אפילו דרך הילוכו כ"ש דאינו מפעפע וכמ"ש התוס' והרא"ש אבל שאר איסורין דלא שרקי אין הכי נמי דמפעפע ע"י שומן דהיתרא אבל ממ"ש כאן קשיא (יט):

וכתב הרשב"א בד"א כשבלע איסור שאינו מפעפע וכו' גם זה בת"ה: ומ"ש בין נוגעות זו בזו חם בחם לאו דוקא דה"ה אם התחתונה חמה והעליונה צוננת וכ"כ בת"ה הארוך וכדאמרינן בפ' כ"ל דתתאה גבר: **ומ"ש** שנוגעות זו בזו חם בחם מפני שסמך על מ"ש כבר דצונן לתוך חם אוסר כמו חם לתוך חם: כתב עוד הרשב"א דברים אלו שאמרנו אפילו בשר בחלב שהחלב אינו מפעפע ואע"פ שעשאוה כחתיכת נבילה כמו שביארנו לא עשאוה כנבילה עצמה לדבר זה (כ): **וכתב** בספר התרומות מלח הבלוע מדם כו' ז"ל ספר התרומה מלח הבלוע מדם או מאיסור ונתנהו בקדרה אם יש בקדרה ששים כנגד כל המלח הכל מותר אע"פ שהמלח שנעשה נבילה נתן טעם בקדרה וטעם אפילו באלף לא בטיל דאינו חמור יותר מאילו היה כולו דם או איסור

דרכי משה

להחמיר כדברי ראבי"ה דאנו נוהגין כן עכ"ל וכתב בהגש"ד דאף לדברי ראבי"ה היינו דוקא בדפוסי גברים משום דמלחו בו הרבה פעמים אבל בשאר דברים מודה עי"ל סימן ס"ט בסופו: (יז) וכתב באו"ה כלל ג' דכתב המרדכי פ' כ"ה דמ"מ טוב להחמיר וליזהר לכתחלה דיש לחוש שמא נפלה טיפת בשר לקערה של בשר ובדיעבד אין לחוש עכ"ל ול"נ דאין לחוש רק במקום דנשתמש בשר אצל קערה וכה"ג אבל בלא"ה אין לחוש כלל והתוספות פכ"ה והסמ"ג כתבו דהמחמיר תע"ב: (יח) וכתב בארוך כלל י' ולא חיישינן הואיל ומקצת החתיכה נגעה בציר קודם ששהתה שיעור מליחה לא היה לו מקום לפלוט ודומה למלוח בכלי שאינו מנוקב דלא חיישינן להא דאף בכשא"ם חומרא יתירה הוא לאסור הכל עכ"ל: (יט) ול"נ דלק"מ דגבי חלב שטבעו שהוא מפעפע אלא שאינו מפעפע כשהוא כחוש ע"כ כשהיתר שמן בקל עביד דהחלב הכחוש מפעפע ולכך אסור לעיל דהאיסור בעצמו מפעפע למרחוק ע"י קצת שומן שקיבל מן ההיתר אבל בשאר איסורין שאין מפעפעין בטבען אין השומן של היתר מוליך עמו האיסור אלא במקום שהאיסור יכול לילך לשם כנ"ל פשוט: (כ) כתב בהגש"ד בשם ר"י מאיבר"א דלא אמרינן סברא זו דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור יכול לילך לשם אלא במאכל שיש לו טעם מעצמו אמנם כלי שאין לו פליטה

דרישה

קשה אינו מולא ב"י אבל בתוס' כתוב והמחמיר תע"ב מ"ו (וז"ל רמ"א ס"ס ל"ה והמחמיר תע"ב כי יש מחמירין לכתחילה ובת"ח כלל י"ז סימן ב' בשם או"ה עכ"ה): [ה] וכי היכי דמפלגינן כו' עד והוא שמן מפעפע בכולו ב"י מפרש מ"ש רבינו והוא שמן ר"ל ההיתר שמן שכתב בדף ל"ז סוף ע"ב וז"ל וגדולה מזו כתב דאפילו איסור כחוש אם ההיתר שמן כל היכא דאיסור מלוח והיתר תפל אוסר כולו עכ"ל ור"ל מ"ש רבינו כאן וטעמו שמפרש דברי רבינו הכי משום שכתב רבינו וכי היכי דמפלגינן בצלי כו' הה"נ בחום של מלוח כו' משמע שרבינו רוצה לדמות מליחה לצלי גם בזה אבל מ"ו פירש מ"ש רבינו והוא שמן ר"ל האיסור דדוקא לענין צלי אמרינן אפילו ההיתר שמן נאסר שהוא מפטם מהאי להאי וגם שניהן חמין שהרי נצלו זה עם זה אבל במליחה לא מצינו סברא זו וגם בצלייה גופא הידוש הוא ובמליחה לא חילק בוס מחבר אלא סתמא פסקינן כל מקום שהאיסור אינו יכול לילך ולפעפע אז אפילו החתיכה היתר שמונה שרי ודו"ק עכ"ל: [ט] והא דחתיכת איסור אוסרת חבירתה בנגיעתה דוקא שהאיסור מחמת עצמה כגון נבלה או בשר בחלב עיין בת"ה בית רביעי שער א' שכתב שבשר בחלב לא מחשב גוף האיסור לענין זה (עיין בא"ו של רש"ל בעקרים עכ"ה): [י] ואפילו אם נצלו ביחד כו' אפילו חתיכה של היתר שמונה כו' ז"ל ב"י ויש לתמוה על דברים אלו שהם סותרים למ"ש לעיל אפילו חתיכת האיסור כחוש וחתיכת היתר שנצלה עמה שמונה האיסור מפעפע בכולו וכאן כתב שאין השומן שבה מוליך האיסור עמה אלא במקום שהאיסור יכול לילך בטבעו. אבל לא קשיא לי ממ"ש

פרישה

כו' אע"ג שנמלחו לתוכן לא אמרינן מלוח כרותח כו' ואע"ג דלא נמלחו בנגיעה אלא מצד אחר בפנים ולא מבחוץ ולעיל אמרינן כשנגע טהור מלוח בטמא דאינו מפליט מה"ט י"ל דשאני הכא שנמלח בפנים שבינו . וע"ל סימן ס"ט דכתב שם בשם רבי' פרץ דאם מלחו בכלי חרס אע"פ שהוא מנוקב אסור לאכול מתוכו רותח והב"י מביא דיעות דאפילו צונן אסור לאכול מתוכו . לכאורה נראה דה"ה כאן אם עשו כבר גבינות של נכרי' בכלי חרס דאסור לעשות בהן עתה של ישראל ומיהו י"ל דגם בס לא אסר רבי' פרץ אלא לכתחלה וכאן בדיעבד קאמר דאינו נאסר של ישראל: (כב) וכי היכי דמפלגינן כו' ועיין דרישה: (כג) והא דחתיכת איסור כו' אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלעה ממקום אחר אינה אוסרת אחרת הנוגעת בה ובתוה"ה ס"ס תס"ז כתב הרא"ש גבי תרנגולת צלוייה שנמצאת בה חטה שאסר הרא"ש כל התרנגולות שהיו בשפוד שנגעו בזאת התרנגולת וי"ל דהתם מיירי בהפכת השפוד שע"י שמהפך השפוד נוטף מזו לזו ואוסרת כולם וכאן מיירי בלא הפכת השפוד ורבינו שכתב דבריו בסתמא ולא פירש חילוק זה דמתילא נשמע דלכאן כתב רבינו דין זה אליבא דגמרא שבימיהם היו צולין בתנור שהיה פיו למעלה והשפוד עם הכלי תלוי מלמעלה למטה נמצא שאם ההיתר למעלה והאיסור למטה אז אינו נוטף עליו אבל בטור א"ח שסם נשאל הרא"ש על מעשה ואותו מעשה היה כעין שפודין שלנו שמהפכין ונוטף מזה לזה ונאסר הכל: (כד) ואפילו אם נצלו ביחד כו' אפילו החתיכה של היתר שמונה כו' פירוש חתיכות ההיתר שהאיסור בלוע בה (וכ"פ אם היא כחוש וההיתר שמן ולא אתי אלא לאפוקי אם האיסור הבלוע עצמו שמן עכ"ה) ומ"ש ושומן שבה מפעפע ר"ל אותו שומן של חתיכת היתר הוא מפעפע ולא אמרינן דמוליך איסור הכחוש שנבלע בו עמו . אבל אם נבלע איסור שמן אפילו בחתיכת היתר כחוש מסיק רבינו בשם הרשב"א דיוצא ואוסר והטעם דאינו אוסר כשהבלוע כחוש כיון שאין האיסור בעין לא שייך למימר שהפיטומא מוליך הריח וטעם הכחוש עמו כמ"ש מהרא"י בהגהה ש"ד בדין ריחא מילתא לייבש למה לא אמרינן אין הנאסר יכול לאסור כו' ע"ש אבל מ"מ צ"ע שמ"ו כתב שם דחתיכה שנאסרה מדם והיא שמינה ונצלה בתנור שאוסרת כל הבשר שבתנור מה"ט ע"ש ולפי זה צריך לומר דגם איסור בלוע בחתיכה שמינה אוסרת וכאן ר"ל שהיתר שמונה ואותה חתיכה שנבלע בה האיסור כחוש ודוחק וגם הוא נגד מש"כ בשם הרשב"א מיד אחר זה דכתב דאם הבלוע הוא שמן מפעפע ויוצא: (כה) וכתב הרשב"א כו' בין נוגעות זו בזו חום בחום לאו דוקא אלא ה"ה התחתונה חמה והעליונה צוננת: (כו) כתב בספר התרומות כו' אם יש ששים כנגד המלח לטעמיה אזיל דס"ל חנ"נ ואף לדעת רבינו דלא ס"ל חנ"נ אלא בבשר בחלב אפ"ה צריך כאן ס' נגד המלח דלא ידעינן לשער כמה דם בלע: (כז) ואין לנו להחמיר הנאסר יותר מבאוסר סברא זו היא סברת ר"י בעל תוספות והכי נהוג מהרא"י ובא"ו

חדושי הגהות

לבלוע אפ"ה אינו אוסר אלא כדי קליפה וכן י"ל להיפך לא מיבעיא שגיהם מלוחים דה"ל גם ההיתר כרותח אלא אפילו ההיתר תפל ואז אינו רותח ואינו פתוח כ"כ לבלוע אפ"ה אסור (דרישה ודמש"א) ה מה שחושב בשר בחלב לאיסור מחמת עצמו עיין בש"כ או"ק י"ז שהאריך בזה:

איסור הבלוע בו וכן דקדקו התוספות בפ' כ"ה (ד' קה.) גבי פלוגתא דאיפשר לסוחטו אסור וכתוב עוד בספר התרומה דהיינו במלח או תבלין הבלועין מאיסור ממש אבל אם הם בלועים מבשר היתר ונתנום בחלב או איפכא א"צ ששים במלה או בתבלין כי אם ששים מן הבלועה בם מטיפת חלב או של שמנונית כיון שלא היו בלועים מאיסור ורבי' לא כתב דין זה כאן לפי שכבר כתבו בסי' צ"ד:

ומ"ש רבי' ור"ש מקוצי וריב"א כתבו כיון שהמלח נימוח עם הדם וכו' כ"כ סמ"ג וכתב שהביאו ראיה לדבריהם. ומתוך לשון סה"ת שכתבתי יתבאר לך שכל זה אינו אלא לדעת ר"ת דסבר דבכל האיסורין אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה דאילו לדעת רבינו אפרים דאמר דלא אמרי' חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב בלבד א"צ ששים אפילו כנגד המלח דבששים כנגד האיסור הבלוע בו סגי וכבר כתבתי כן בסי' צ"ד על מ"ש שאם חתכו לנון בסכין של נכרי צריך ששים כנגד כל הלנון ובסימן צ"ב כתבתי דברי' אפרים נקטינן (כא). והרשב"א כתב הפרש יש בין בשר בחלב לשאר האיסורין שנתנו טעם בחתיכה של היתר שהבשר שנאסר מחמת החלב שנתן בו טעם אין רואין אותו כחלב שאסרו אלא הכל כבשר בחלב וחלב בבשר כמו שביארנו אבל בשאר האיסורין רואין אותו כדבר שאסרו ולפיכך מלח שנאסר מחמת דם או מחמת ציר של נבילה ונפל לקדרה ויש בקדרה ששים כנגד ממשה של מלח אע"פ שטעם המלח נטעם ונרגש בקדרה וטעם אינו בטל אפילו כן מותר לפי שאין רואין את המלח כמלח אסור מחמת עצמו וכמלח של ע"ז אלא כדם או ציר הנבילה שאסרוה עכ"ל וזה כדברי ספר התרומה ואע"פ שהוא פוסק כדברי רבינו אפרים לא נמנע מלכתוב כן משום דבמלח וכיוצא בו לא נפקא לן מידי בין שיש בה ששים כנגד האיסור הבלוע ליש בה ששים כנגד כל המלח דאין לך קדרה שאין בה יותר משיעור כל מלח הניתן בה כמה מאות פעמים ואם לא יהיה בה יותר מששים כנגד כל המלח היא מלוחה ביותר ואינה ראויה לאכילה כלל ואין לספר הימנה. ויותר נכון לומר דאפילו לדברי רבי' אפרים לא משערינן ששים כנגד הדם לבדו משום דלא ידעינן כמה דם בלוע במלח הילכך צריך לשער כנגד המלח:

קו כתב הרשב"א אע"פ שאין חתיכה שבלעה איסור נעשית נבילה ואינה אוסרת אלא לפי חשבון האיסור שבה אעפ"כ כשנופלת לקדרה שיש בה ששים לבטל האיסור הבלוע שבה אין החתיכה חוזרת לקדמותה וכו' ואיני מבין דבריו דכיון שהכל מצטרף לבטלו ע"כ הטעם מתבלבל בכולו וכו' ואני אומר שאיני מבין דברי רבי' שכתב דכיון שהכל מצטרף לבטלו ע"כ הטעם מתבלבל בכולו כלומר כל טעם האיסור הבלוע בחתיכה זו מתבלבל בכל החתיכות דמנין לו להכריח כן דאי משום דמצרכי' ששים כנגד כל האיסור אין משם ראיה דהא אפי' אם ברור לנו שאין הכל מתפשט ומתבלבל אנו מצרכינן ששים כנגד כולו וכדאמרי' גבי כחל 'בדידיה משערינן דאי במאי דנפק מיניה מנא ידעינן והכי נמי דכוותה (א). הילכך ודאי דברי הרשב"א עיקר ודברים אלו לא מפי עצמו אמרן

מבאוסר [כה] ורבינו שמשון מקוצי וריב"א כתבו כיון שהמלח נימוח עם הדם ומתערב בכל הקדרה ומוליך איסורו עמו צריך לשער באילו היה הדם כולו מלח:

קו [א] (א) **כתב** הרשב"א אע"פ שאין התיכה שבלעה איסור נעשית נבילה ואינה אוסרת אלא לפי חשבון האיסור שבה אעפ"כ כשנופלת לקדרה שיש בה ששים לבטל איסור הבלוע שבה אין החתיכה חוזרת לקדמותה להיתרה (ב) [ב] לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי ואינו נבלל לתוך ההיתר שבקדרה משא"כ בדבר הנבלל ונימוח שאם נפל דם וכיוצא בו לתוך רוטב של היתר ואסרו מחמת מיעוטו וחזר ונתרבה הרוטב של היתר עד שיהא בין כולו ס' לבטל הדם כולו מותר שהכל נבלל ונתערב האיסור בתוך ההיתר (ג) [ג] ואיני מבין דבריו דכיון שהכל מצטרף לבטלו ע"כ הטעם מתבלבל בכולו וכיון שמתבלבל בכולו א"כ

השומן מוליך את האיסור שבו עמו להתירה אחרת בלא רוטב כיון שהאיסור הנבלע אינו מפעפע מעצמו אבל כשהחתיכה אסורה מחמת עצמה אפילו היא כחוש מ"מ מאחר דבע"כ פולטת רוטב נבילה הלכך אם ההיתר אלו שמן השומן מתערב ברוטב נבילה ונבלע עמו בחתיכה ותו דמיפטם בשר נבילה משומן השחוטה ואחר כך נבלע בהיתר והוא דבר פשוט שכך הוא דעת רבינו. אכן הרב מהרש"ל השיג על רבי' במאי דמשמע מדבריו דה"ה במליחה נמי אם ההיתר שמן והוא תפל נמי מפטם לאיסור ואסור וז"ל דאפילו אי אמרינן הכי ה"מ לענין צלייה שהוא ההם מפטם מהאי להאי וגם שניהם חמין שהרי נגלו זה עם זה אבל במליחה לא מצינו סברא זו וגם בצלייה גופה חידוש הוא ושום מחבר לא חילק אלא סתמא פסקינן כ"מ שהאיסור אינו יכול לילך ולפעפע או אפי' אם החתיכות היתר שמינה שרי עכ"ל: כתב הרמב"ם בפ"ו מהמ"א אין מולחין החלבים עם הבשר וכו' משמע שאם עבר ומלח אין הבשר נאסר בכך וכ"כ אחר זה להדיא וז"ל וכל הדברים האלו אסור לעשותן ואם נעשו לא נאסר הבשר וכו' וכן פי' הרב המגיד לשם ומדלא חילק אלמא דאפילו שמן אין האיסור עצמו מפעפע במליחה דלהא מילתא גריעה מליחה מצלי וכ"כ הר"ן ע"ש הרמב"ן שפי' כך וכ"כ בש"ד ע"ש ראבי"ה וקשה מהא דכתב הרמב"ם ס"פ ט"ו מהמ"א דבשר נבילה מליח שנבלל עמו בשר שחוטה ה"ז נאסר וכו' דאלמא שהכל נאסר במליחה דמפעפע ואפי' ביותר מששים ונראה שפסקיו קא סתרי אהדדי ולפע"ד נראה ליישב דשאני בשר נבילה דגלי לן קרא דהטמאים דרבויא הוא ומרבינן לצירן כיוצא במליחה דאסור ולא אמרי' דזיעה בעלמא הוא דאי לרוטבן ובבישול לא אצטריך דהיינו טעם כעיקר אלא לצירן במליחה אצטריך וכן פי' הר"ן להדיא והוא כמי דעת הרבינו משה בר מיימון ולפיכך אוסר הבשר כולו שנמלח עם הבשר נבילה מפני שאי אפשר לעמוד כאן לא על הטעם ולא על השיעור דאפשר דהרבה מן הציר נבלע בבשר במקום אחד והילכך אפילו איכא ששים לא בטיל ציר שהוא נוח ליבלע אף במליחה ואיסוריה בנבילה מגזירת הכתוב דהטמאים אבל בשאר איסורין כיון דהאיסור עצמו אינו מפעפע במליחה והציר כמי אף על פי דנוח ליבלע אפילו במליחה אינו אוסר דציר זיעה בעלמא הוא כדאמר בפג"ה (דף צ"ט) שאני דציר דזיעה בעלמא הוא א"כ אינו אוסר כלל במליחה ואינו דומה לנבילה דגלי לן קרא ואע"ג דקרא דהטמאים בשרצים כתיב ואיכא למיפרך מה לשרצים שכן טומאתן בכעדשה הנה בפ' העור והרוטב (דף ק"כ) מפרשינן מהיכא קיימא לן בנבילה ע"ש והא דפריך אעובדא דרב מרי בר רחל דהוה קא"ל רבא הטמאים לאסור צירן וכו' ופריך ולימא ליה כדשמואל וכו' אע"ג דרבא לא קאמר דאסור אלא מגזירת הכתוב כדפרישית נ"ל דהמקשה לא אסיק אדעתיה האמת וכדמוכח מפירש"י דקס"ד דאין חילוק בין איסור לאיסור ורבא דקאמר ליה מהטמאים אינו אלא מדשמואל דמליח כרותח דצלי והשתא פריך דשמואל לחוד סגי וכדפי' התוס' ומשני דיש לחלק בין איסור דם דמשריק שריק ובין ציר דנוח ליבלע ולהכי איצטריך קרא דהטמאים לאסור ציר נבילה אפילו בכלי מנוקב ולא אמרינן זיעה בעלמא הוא והשתא בשאר איסורין במלית בכלי מנוקב אינו אוסר אפי' איסור חלב שמן דאינו מפעפע במליחה כי אם הציר ואינו אוסר דזיעה בעלמא הוא אבל ציר נבילה אוסר מגזירת הכתוב דהטמאים אפילו בכלי מנוקב והתיישבו מעתה דברי הרמב"ם בטוב והב"י בסימן ע' וכאן כתב דרכים אחרים ליישב דבריו ולפע"ד מ"ש הוא הנכון ועיין בתוספות פג"ה בד"ה שאני ציר (דף צ"ט) שעמדו בקושיא היכי מייתי מהטמאים לאסור ציר של נבילה:

קו כתב הרשב"א אע"פ וכו' ואיני מבין דבריו דכיון שהכל מצטרף לבטלו וכו' הב"י הבין שדעת רבינו הוא דכיון דלא סגי בששים כנגד חלק האיסור שבו בלבד ולומר שמקלת האיסור נשאר יותר בחתיכה שלא יצא אלמא דנראה לו שכל האיסור מתבלבל בכל החתיכות בשוה להכי בעינן ששים כנגד

דרכי משה

פליטה מעצמו פולט שפיר מה שבלע אף בלא רוטב וראיה מדגים שעלו בקערה דמותר מטעם דהוי נ"ט בר נ"ט ולא התיר מטעם דאין הנבלע בקערה הולך בדגים בלא רוטב עכ"ל וכ"פ בארוך כלל ל"ו הלכה למעשה ופשוט דאינו אוסר רק כ"ק בלא רוטב כמו שנתבאר לעיל: (כא) ואני כתבתי לעיל דנוהגים בכל איסורים חנ"נ וה"ה כאן צריכים לשער נגד כל המלח ומיהו אי משערינן בכל המלח שרי כדעת ס"ה וכ"פ הטור לעיל סי' ס"ט וכ"ה בהגש"ד בשם מהרא"י ובש"ד דנהיגי כס"ה דכל מקום שאין איסור יכול לילך אין הנאסר אוסר בכל האיסורים שבעולם ואפי' בדבר דעביד לטעמא או דבר חריף דאינן בטילין אם אין איסורן מחמת עצמן בטילים עכ"ל כתב בארוך כלל כ"ה כל דבר דעביד לטעמיה אפילו באלף לא בטל בין במינו בין בשלא במינו ודוקא שנותן טעם באותו קדרה לתוכו אבל אי נפל לקדרה ואינו נותן טעם באותה קדרה אע"פ שרגילין ליתן לטעם בשאר תבשילין שרי וכן אי נפל דבר דעביד לטעמיה בדבר דעביד לטעמיה מתבטל שפיר דהא באותו תבשיל אינו נ"ט עכ"ל וצ"ל הא דמין במינו אינו בטל מיירי בשאין שום בטעמן וישוים בשמן דקי"ל דבתר שמא אזלינן כמ"ש לעיל סימן צ"ח בב"י סימן קי"ב דדבר דעביד לטעמיה אפילו איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה אין בטל:

קו (א) ונ"ל לפרש דבריו דס"ל דהגבי טיפה שנפל לא חיישינן להא דהא אילו ניער וכיסה מיד אז החתיכה ג"כ מותר כדלעיל סימן צ"ב ולא חיישינן שמא נשאר מן האיסור בחתיכה והוא

פרישה

ובא"ו שער מ' כתב מ"ו דר"ל נהוג כסברתו אבל בעיקר הדין אין לנהוג כן אלא אסור כל החתיכה ע"ש. אבל בת"ח לא כ"כ ע"ש ואע"פ דס"ל דהעג"כ מ"מ לא אמרינן דגם כמו וטעמו דהמלח נ"כ לאסור כל שנותן טעם אלא חשבינן ליה כאילו הוה כולו דם ומשום דא"א לסוחטו:

סי' קו (א) כתב הרשב"א אע"פ שאין חתיכה שבלעה איסור נ"כ. דהוא סבר כרבי' אפרים דאין חתיכה נ"כ אלא בבשר בחלב וכתב ב"י ודברים אלו לא מפי עצמו אמרם אלא מפי רבי' אפרים. ואע"ג דכתב רבינו לעיל סימן צ"ב ופסק רבי' אפרים כו' דבאיסור שאפשר לסוחטו אפילו חתיכה עצמה מותרת נ"ל שרבינו סיים כן בדברי ר"א והוא לפי סברתו וה"ש ואז אפילו החתיכה עצמה מוזרת להיות מותר ר"ל דלפי זאת הסברא הוא סובר כן אבל רבי' אפרים סובר שהיא נאסרת באיסורה וכמ"ש כאן הרשב"א וכמ"ש בשם ב"י שכ"כ מפי ר"א:

(ב) לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי כו' ביאור דבריו הואיל ואיתא כאן תרתי לריעותא חדא שאין האיסור שבתוך החתיכה נפלט ממנה לגמרי אלא נשאר בה קצת איסור ועוד שאין זאת החתיכה נבללת תוך ההיתר שבקדרה הלכך נשארת באיסורה משא"כ בדם שנפל לרוטב של היתר ואסרה מחמת מיעוטה וחזר ונתרבה היתר דאף על פי שגם אין האיסור נפלט ממנה לגמרי מן הרוטב מכל מקום הואיל וכל הרוטב נבלל עם ההיתר שנפל לתוכו הכל מותר:

(ג) ואיני מבין דבריו דכיון שהכל מצטרף לבטלו כו' ביאור דברי רבינו שר"ל דמ"ש הרשב"א שאין האיסור נפלט ממנה לגמרי מסכים עמו שכן הוא אלא במ"ש הרשב"א ואינו נבלל כו' דמשמע מזה שבזאת החתיכה נשאר יותר איסור ממה שנכנס בשאר החתיכות וע"ז כתב רבינו דז"א דכיון שהכל מצטרף לבטלו ר"ל גם האיסור מצטרף לבטלו דפשוט הוא שגם האיסור מצטרף לבטל הבלוע בתוכו לפי דעת הרשב"א דס"ל כר"א דלא אמרינן חנ"כ ואפשר לסוחטו מותר והואיל וכן סוא ע"ל צריך נומר שלא נשאר בחתיכה זאת מאיסור הבלוע בה יותר ממה שנבלע בשאר החתיכות דאם איתא שנשאר בה יותר מהאיסור ממה שנבלע בשאר החתיכות אם כן עדיין שם איסור עליה ואיך יעלה על הדעת שמצטרף עם שאר החתיכות לבטל האיסור ודי לה להוציא את עצמה שלא נצטרך ששים כנגד כולה ואם כן לפי מה דקי"ל פשוט למ"ד אפשר לסוחטו מותר אין החתיכה עכ"כ שהחתיכה שבה האיסור נבלע מצטרפת לבטל האיסור ודאי גם זאת החתיכה עצמה מותרת ככ"ל ביאור דברי רבינו ועיין בדרישה ואע"ג דאמרינן לעיל כחל שנתבשל עם שאר בשר שמצטרף לששים והכחל אסור התם אין הטעם משום שנשאר בכחל חלב הבלוע יותר ממה שבלעו שאר החתיכות דאם כן לא הייתו מצטרפין הכחל לששים אלא התם היינו טעמא שהכחל אסור משום שיש בה חלב כמות בעין. ולפי מ"ש לעיל גבי כחל הטעם משום דחיישינן שמא יקחנה מן הקדרה קודם גמר בישולה דאז היא אסורה שבלעה מבשר שבקדרה ועדיין לא פלטה

דרישה

ממ"ש קודם לכן בחתיכה שנפלה לתוך הציר שאפילו אם יש בה שומן אין הציר מפעפע על ידו כו' דאיכא למימר שאני דם דמישריק שריק אפילו דרך הלוכו וכ"ש דאינו מפעפע וכמ"ש התוס' והרא"ש אבל שאר איסורין דלא שריקי אה"כ דמפעפעים ע"י שומן דהיתרא אבל ממ"ש כאן קשיא ועמ"ש בפרישה דלק"מ. ורמ"א ז"ל בד"מ תירץ לפי סברתו דס"ל פשוט דמ"ש רבינו לעיל לא מיבעיא כו' אלא אפילו חתיכת שאיסור כחוש שר"ל אלב כחוש ולפי זה לק"מ דגבי חלב שמטבעו הוא מפעפע אלא שאינו מפעפע כשהוא כחוש ע"כ כשהיתר שמן בקל עביד שהחלב הכחוש מפעפע אבל כאן מיירי כשאיסור הכחוש הוא בשר ולכן אינו מפעפע ע"י שההיתר שומן עכ"ד אלא שקשה ע"ז דדין זה שכתב רבינו לעיל לא מיבעיא כלמד מהא דאמר רב פפא בפרק כיצד צולין בשר שמן ובשר נבילה כחוש דאזול ההיתר ומפטם לאיסור וכמ"ש ב"י א"כ משמע בהדיא דמ"ש רבינו אלא אפילו חתיכת שאיסור כחוש שר"ל בשר ולא שומן: [יא] ורבי' שמשון מקוצי ור"י בר אברהם כתב וכו' עד צריך לשער כאילו היה הדם כולו מלח מכאן יש להביא ראייה למה שביאר מ"ו במקום אחר דתבלין של איסור שנפלו לתבשיל אם אין התבשיל מוטעם מהתבלין שטעם התבלין בטל או מותר והא דאמרינן בגמרא תבלין אפילו באלף לא בטיל היינו כל זמן שאם טועמין התבשיל מרגישין טעם התבלין ולא כי"א שאפילו אין טעמן מורגש עוד בתבשיל אפ"ה אסור דתבלין אפילו באלף ממש לא בטיל דאי ס"ד לומר כן א"כ מאי זה דכתב רבינו ונשער הדם כאילו כולו מלה מאי שיעור שייך הא אי הוי הדם מלה אפילו באלף לא בטיל דמנה כתבלין דמי ושיעור אינו שייך אלא בדבר שיש לו היתר אגב והאי כדבר מ"ו כן הוא:

סי' קו [א] **כתב** הרשב"א כו' אלא לפי חשבון האיסור כו' קצת כפל לשון נראה כאן דמדאמר לפי חשבון כו' ש"מ דמיירי בנפילת תיכת איסור לקדרה של היתר והה"נ כתב אף על פי כן כשנופלת לקדרה של ששים כו' משמע כאילו עדיין לא דיבר בחתיכה שנפל והכי הל"ל אף על פי שאין כו' נ"כ כשנופלת לקדרה ואינה אוסרת אלא לפי חשבון שיש בה אם יש בה ששים לבטל איסור הבלוע אין כו' ובת"ה הקצר כתוב מ"מ אם נפלה לקדרה אחרת שיש בה ששים כו' דף ל"ח ע"ב: [ב] לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי כתב ב"י ומצאתי בתשובות הרמב"ן שכשאל מהרשב"א אמאי לא אמרינן דיטעימנה קפילה לחתיכה זו ואם לא יטעום בה טעם איסור נשתרי והשיב כיון שכבר נאסרה אע"פ שנפלט קצת מאיסור שבה לעולם אסורה עד שיפלוט כולה לגמרי ולא ישאר בה ממנו כלל וכתב עוד דאותה חתיכה מצטרפת לבטל האיסור שבה וה"ז ככחל שאמרו כחל עצמה מן המנין וכחל עצמה אסור: [ג] ואיני מבין דבריו כתב ב"י וז"ל ואני אומר שאינו מבין דברי רבינו שכתב ע"כ הטעם מתבלבל בכולו כלומר כל טעם האיסור הבלוע בחתיכה זו מתבלבל בכל החתיכות דמנין לו להכריח כן אי

כנגד כל האיסור והקשה ע"ז דמניין לו זה דדילמא משום דלא ידעינן אי נפק מיניה כל האיסור אם לאו לפיכך צריך ששים כנגד כל האיסור ולפע"ד דרבינו הבין דעת הרשב"א על נכון דס"ל כיון דחתיכה זו נאסרה אי אפשר לה לחזור להיתירה דאפשר לסוחטו אסור בכל האיסורין אע"ג דלא אמרינן חתיכה עצמה נ"נ וה"ט דברור לנו שנשאר בחתיכה זו איסור יותר הרבה ממה שנבלע בחתיכות אחרות הלכך לא יצתה חתיכה זו מאיסורה עד עולם ואף עפ"כ השיג עליו רבי' למאי דס"ל דחדא תליא באידך דבבשר בחלב דחנ"נ הלכך אפשר לסוחטו אסור ובשאר איסורין דלא אמרינן חנ"נ אפשר לסוחטו כמי שרי כדפרישית לעיל סימן צ"ב וה"ט דכיון שהכל מצטרף לבטלו ה"פ דכיון שכל החתיכות מצטרפין עם אותה חתיכה עצמה לבטל האיסור הנבלע בה בע"כ הטעם מתבלבל הוא בכולו דאל"כ אלא תאמר דנשאר בחתיכה זו יותר חלק איסור ממה שנבלע בחתיכות אחרות א"כ היאך היא מצטרפת לבטל האיסור אדרבה צריך ששים בחתיכות לבטל אותה חתיכה כולה שעומדת באיסורה ונעשה גוף החתיכה נבילה אלא על כרחך כיון שלא נעשית נבילה גם היא הנה אסורה ומצטרפת לבטל האיסור שבתוכה עם שאר החתיכות דהטעם מתבלבל בכולו וכ"כ במרדכי פ' כ"ה ע"ש ר"ב בספר החכמה דלדעת רבי' אפריס בשאר איסורין אפשר לסוחטו כמי שרי בדיעבד וכדעת רבינו והוא דעת הרא"ה בספר בדק הבית בית ד' שער א' והדברים ארוכים לשם ומה שהשיב עליו במשמרת הבית ע"ש וכבר נתבאר דליתא לדברי ר"ב והרא"ה ורבינו אלא אפשר לסוחטו אסור בכל האיסורין ע"ל בסימן צ"ב סעיף ח' וי"א:

אמרן אלא מפי רבינו אפריס וכמ"ש בחידושיו פ' כ"ה וטעמא דמילתא תשמע בת"ה הארוך דהיינו משום דכיון דחתיכה זו נאסרה א"א לה לחזור להיתרה אא"כ יהיה ברור לנו שילא איסור זה ממנה ונתפשט בה ובכל החתיכות בשוה כמו שהוא בדבר הנבלל ונימוח וכיון שבדבר שאינו נבלל ונימוח אין אנו יכולין לומר כן אדרבה משמע דברור לנו שנשאר בחתיכה זו יותר חלק איסור ממה שנבלע בחתיכות אחרות הילכך לא יצתה חתיכה זו מאיסורה ותמיה לי דאי מהאי טעמא ליטעמא קפילא לחתיכה זו ואי לית בה טעמא דאיסורא תשתרי שהרי נתברר שהאיסור הבלוע בה נפלט ממנה עד שלא נשאר בה בנותן טעם ולמה תאסר ושמא יש לומר דכיון שכבר נאסרה אע"פ שנפלט קצת מאיסור שבה לעולם אסורה עד שיפלט כולו לגמרי ולא ישאר בה ממנה כלל ולא דמי לדבר הנבלל ונימוח שמאחר שהכל מתערב זה עם זה בשוה ואין תוספת איסור בנאסר נחשב כאילו נפלט כולו אח"כ מצאתי בתשובות להרמב"ן סי' קנ"א ששאל זה מהרשב"א והשיב כמו שכתבתי וכ' עוד באותה תשובה ומה שנסתפק לך אם אותה חתיכה מצטרפת לבטל האיסור נ"ל שגם היא מצטרפת לבטל האיסור תדע שאם היה איפשר לסחוט את האיסור שבה להעלות את האיסור היא עצמה מותרת היא וה"ז ככחל שאמרו כחל בששים וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור עכ"ל:

א"כ נתבטל (ד) וכתב עוד הרשב"א התיכה שיש בה חלב שנתבשלה בקדרה שיש בה ס' לבטל החלב צריך ליזהר שלא יסור שום דבר מן הקדרה בעוד חתיכת האיסור בתוכה דשמא תשאר באחרונה בשעה שאין ס' לבטל החלב תאסור מה שבקדרה וגם לא יוציאה תחילה שהחלב שבה [א] יאסור אותה ומה תקנתה שיניחנה עד שיצטנן התבשיל והקדרה (ה) וזה לפי סברתו (ו) שאף לאחר שנתבטלה לא חזר להיתרה (ז) אבל לפמ"ש שלאחר שנתבטל האיסור שבה אינו אוסר והוזר להיתרה אין לחוש ומ"מ יש לחלק אע"פ שהתיכה שבלעה איסור מתבטל האיסור שבה בס' ואינו אוסר עוד התיכה שחלב שבה הוא בעין אינו מתבטל ואע"פ שיש ס' כנגדו חוזר ואוסר:

קז (א) כתב

בספר המצות דגים קטנים שנתבשלו ונמצא בהן דג טמא (ב) יש אוסרים אפי' מכירו וזורקו ויש ס' לבטלו לפי שכשמערה מים החמין לפעמים בסוף העירוי עם מעט מים ישאר הדג טמא עם כ' או עם ל' דגים ונאסרו וחוזרין המים ונוגעין לכל הדגים (ג) ויש מתירין מפני שאותם כ' או ל' שנשארים בטילין ברוב תערובות כי לא שייך לומר בריה לא בטלה אלא בבריה שנאסרה מחמת עצמה ולא שנאסר מחמת בליעת איסור אחר ואין חוזרין ואוסרין [א] הש"ר שבמהבת אע"פ שנוגעין בהן המים

וכתב עוד הרשב"א התיכה שיש בה חלב וכו' וגם לא יוציאוהו תחלה שהחלב שבה יאסור אותה וכו' משמע להדיא שאם לא יוציאוהו אף החתיכה עצמה שבה החלב מותרת והיינו דוקא בחתיכה היה שיש בה חלב ונתבשלה עם שאר החתיכות אבל אם נתבשלה תחלה בלבדה ונאסרה לא יצתה מאיסורה ולחזור להיתירה הראשון כדכתב הרשב"א והשתא איכא לתמוה טובא מה עלה על דעת רבינו מתחלה שכתב וזה לפי סברתו וכו' דמה ענין זה לזה דמ"ש תחלה דלא חזרה להיתירה מדבר בחתיכה שכבר נאסרה וכאן מדבר בחתיכה חיה ואפשר לתת קצת טעם לדבריו וה"ק דלפי סברתו שאף שנתבטלה לא חזרה להיתירה א"כ לפ"ז אף בחתיכה חיה אף ע"פ שכבר נתבטל החלב מ"מ יש מקום לחומרא זו דאם יוציאוהו תחלה או תישאר באחרונה תחזור ותיאסר ושוב לא תחזור להיתירה אפילו יחזור ויכניסנה ויהא הכל ביחד כבראשונה לא יועיל לשוב להיתירו אבל לפי מ"ש דלאחר שנתבטל האיסור שבו אינו אסור עוד וחוזר להיתירו מכ"ש דאין לחוש אם יוציאוהו תחלה או תישאר באחרונה דפשיטא דלא תיאסר כלל לאחר שכבר נתבטל בששים וכתב פ"ז ומ"מ יש לחלק וכו'. ולדידן דקי"ל דחנ"כ בכל האיסורין כר"ת ור"י כל שכן כאן דהחלב דבוק בחתיכה ואין בה ששים פשיטא דאותה התיכה אסורה לעולם ומסירה משם והשאר מותר:

וכתב עוד הרשב"א התיכה שיש בה חלב שנתבשלה בקדרה וכו' דברי הרשב"א נכונים וברורים בטעמם: ומ"ש וזה לפי סברתו וכו' אבל לפי מה שכתבתי וכולי כבר הוכחתי דדברי הרשב"א עיקר ואף לפי דברי רבי' בההיא הינה ענין לדין זה וכמ"ש הוא עצמו ומ"מ יש לחלק והוא דבר פשוט ולא ניתן ליכתב לרוב פשיטותו (ג):

קז כתב בספר המצות דגים קטנים שנתבשלו וכו' יש אוסרים אפי' מכירו וזורקו וכו' בסימן קל"ב כתב כן הסמ"ג ובמקום המים שכתב רבינו פעמיים כתוב שם חמין וכך הוא הגירסא הנכונה וכן הוא בספר התרומה ג"כ ואע"פ שבסמ"ג כתוב בסוף הענין לפי שהאיסור הנבלע ואין איסורו מחמת עצמו אינו חוזר ונפלט ביבש אלא ע"י מים שעמהם מפרש רבי' דה"ק ע"י מים רותחין שעמהם וכן הוא בסה"ת ולפיכך כתב כי אם ע"י בישול וביאור הדברים שדג

קז כתב בספר המצות דגים קטנים וכו' לרי שכשמערה מים החמין וכו' ביאור הדברים דלאחר שנתבשלו הדגים מערה המים חמין מן המחבת לתוך כלי אחר בלי שום דגים ומערה כל המים כולן שבתוך המחבת לתוך כלי אחר ולא נשאר שום רוטב במחבת ואם כן דעת האוסרין שמא בסוף העירוי

דרכי משה

(א) והאין כאן בצ"ל ליישב דברי רבינו: (ב) ולפי מ"ש דנהגו בכל איסורים חנ"נ דבר פשוט שאסור להסיר משם דבר עד שיסיר תחלה לכל החתיכה אלא מסיר האיסור ואין צריך להמתין עד שיצטנן:

פרישה

(א) משום דמצריכין ששים נגד כל האיסור אין משם ראיה דהא אפילו אם ברור לנו שאין הכל מתפשט ומתבלבל הנו מצריכין ששים נגד כולו כדאמרינן גבי כחל בדידיה משערינן דלאו במאי דנפיק מיניה מנא ידעינן וה"נ דכוותא עכ"ל נראה שהב"י הבין דברי רבינו במ"ש על דברי הרשב"א והיכי מבין דבריו להוכיח ובעינן ששים נגד כל האיסור א"כ כל הבלוע יצא מאותה החתיכה וא"כ גם זאת החתיכה מותרת הואיל וכל איסור הבלוע בה יוצא ממנה [א] היא הבנת ב"י בדברי רבינו ופ"ה זה הקשה עליו מה שהקשה כן משמע להדיא מדברי ב"י שכתב כלומר כל טעם האיסור הבלוע בחתיכה זו מתבלבל בכל החתיכות והואיל וכ"כ על דברי רבינו משמע שהוא מבאר כמ"ש. אבל לפי מ"ש בפרישה שגם רבינו היאר דברי הרשב"א שאין כל האיסור הבלוע בזאת החתיכה יוצא ממנה אלא שדייק רבינו לומר שלא נשאר בזאת החתיכה יותר מהאיסור ממה שנבלע בחתיכות האחרות ה"ש ועמ"ש בפרישה. ורמ"א בד"מ כתב גם כן ליישב לזה וז"ל ול"כ לפרש דבריו מדמליגו כשניער והיסה הקדרה הו החתיכה גם כן מותר כדלעיל סימן צ"ב ולא חיישינן שמא נשאר בה מהאיסור וה"ה כאן עכ"ל ובעיני דחוק דשאני התם דמעולם לא חל שם איסור אחתיכה כיון שניער מיד: (ע"כ הטעם מתבלבל בכולו ז"ל רנ"ש ותימא דמשמע דכ"ש אם נפלה לקדרה אחרת דאין צריך ששים כנגדה ואם כן קשה למה לא נימא גבי כף לעיל בסי' צ"ד גם כן הכי דהא סגי בס' אחד אפילו לא נודע דהא בפעם ראשון פולט הכל ואפשר לומר דבכף איכא למיחש דלמא אתי למיטעי היכא דלא נתחב בה הכף כולה בקדרה כ"א מקצתה עכ"ל. גם י"ל דלעיל שאני דאיירי בכלי דאפשר להוציא את מה שבלע ע"י הגעלה לכך אין להתירו כ"א בהגעלה משא"כ בחתיכת בשר וד"ק עכ"ה). (וגם לא יוציאוה תחלה שהחלב שבה יאסור אותה הקשה מהר"א ששרי סברת הרשב"א לעיל שאף לאחר שנתבטלה לא חזר להתירה ואם כן מאי נ"מ אם יוציאוה תחלה או לא שהרי אף לאחר שנצטנן התבשיל והקדרה מכל מקום החתיכה שיש בה חלב עומד באיסורה ואפשר לומר דהא דאמר חלב שבה יאסור אותה לא קאי על החתיכה רק על הקדרה שבה יאסור הקדרה בנוגע בה בשעת הוצאה עכ"ל רנ"ש. גם יש לומר דשאני הכא שהחתיכה לא נאסר מעולם רק עכשיו נתבשלה ברוטב ודאי הטעם הולך בכולו שוה ולכך לא נאסר החתיכה רק כשבא להוציאה לבדה דאז יאסור החלב וד"ק עכ"ה): אלא

דרישה

כלומר כל חלב הבלוע בה נמלא שמעורב בה בשר בחלב ומש"ה אסורה אבל מ"מ מצטרפין אותם לששים דאף אם יקחנה מהקדרה קודם גמר בישולה אפ"ה אמרינן במ"כ הנשארות מותרות דאי פלטה כל הבלוע בה הרי יש ס' לבטלו ואי לא פלטה כל הבלוע בה כל שכן שהנשארות מותרות שמ"ל אפילו ששים ולפ"ז אפשר לומר דגם כאן זאת החתיכה אסורה מהאי טעמא דחיישינן שמא יקחנה מן הקדרה קודם גמר בישולה דעדיין לא פלטה כל הבלוע בה ואסורה ומ"מ שאר החתיכות מותרות במ"כ כמ"ש: (ד) וכתב עוד הרשב"א וכו' עד ותאסר מה שבקדרה ז"ל שם שהרי אם נפל לקדרה אחרת היה אוסר אותה. ויש לדקדק דהואיל ומתיכה זו כבר נמלחה בחלבה אם כן נאסרה כולה ע"י המלח וכמ"ש ב"י דף כ"ה ע"ב דמליחה מפעפעת החלב ומדמה מליחה לצלי בזה וכתב שם בשם הרשב"א דאדרבה יותר י"ל דמפעפע במליחה מבצלי וי"ל דמיירי בשעה שמלחה היה ששים בחתיכה נגד החלב ואחר המליחה חתך הבשר לחתיכות ונשאר החלב דבוק בחתיכה אחת שאין בה ששים לבטל החלב ויש להוכיח מכאן דהרשב"א לא ס"ל איסור דבוק. וע"ש בב"י שהקשה דברי הרמב"ם דידיה אדידיה שכתב דחלב שמלח עם בשר בדיעבד אין צריך אלא הדחה ובמקום אחר מחמיר הרבה בבשר נבילה מליח שנבלל עם שחוטה ותירץ שם דאפשר לומר דמיירי בחלב דרבנן ע"ש ולפ"ז גם בכאן יש ליישב כן אלא שכ"ל דבבישול החמירו יותר בחלב דרבנן מבמליחה ועוד כתב שם ישובים אחרים ולא שייכים כאן: (ה) וזה לפי סברתו שאף לאחר שנתבטלה לא חזרה להתירה ואף שיש לחלק ולומר דשאני התם דנאסר מתחילה מש"ה נשאר באיסורו משא"כ כאן דלא נאסר קודם דהא הוה ששים נגדו מיד בנפילתו לקדרה מ"מ ה"ק דלסברתו דס"ל דאינו נסחט אא"כ לגמרי כ"כ. דאילו לסברת דאפשר לסוחטו מותר אין כאן טעם לאסור: (ו) אבל לפי מ"ש כו' אין לחוש פירוש דגם גבי חלב ס"ל כיון שיש שם ששים נתבטל טעם החלב ואינו אוסר עוד אותה חתיכה וכל שכן חתיכה אחרת ומ"ש ומכל מקום יש לחלק כו' פשוט הוא:

סי' קז (א) כתב בסמ"ג הוא בסימן קל"ב דף מ"ד סוף ע"א: (ב) יש אוסרין אפי' כשמכירו וזורקו כו' לפי שכשמערה המים כו' עד וחוזרין ונוגעין המים לכל הדגים המעיין בדברי הסמ"ג אלו יראה שלא הזכיר שם אם אוסרים במחבת או בקערה וכ"ל לבאר דבריו שמ"ש לפעמים בסוף העירוי כו' ר"ל כשרוצים לערות הדגים מהמחבת לקערה או דרך כל אדם לשפוך המרק תחלה לקערה ואח"כ מערין הדגים משום דחיישינן שאם ישפכו המחבת כאחת ישפכו המרק. וחיישינן שמא לאחר ששפך המרק לקערה נשאר הדג טמא למטה עם קצת מרק ואז מיד נאסרו אותן עשרים או שלשים דגים שמונחים סביבו שהרי אין בהן ששים לבטל דבשלמא קודם ששפכו המרק לא היה בו כח לאסור סביבו שפי' המרק נצטרף כל מה שבמחבת שברוטב מוליך הטעם בכולה משא"כ עתה שאין שם אלא מעט רוטב ואח"כ חוזרין אותן דגים שנאסרו מטעם הדג טמא ע"י רוטב ואוסרין הסמוכין להם והנוגעין בהן נאסרו כדין הם במס שצריך קליפה או נטילה הואיל ונגעו ביבש ואלו שנאסרו כדי קליפה אין בה כח לאסור המונחים עליהם והנוגעין בהם שהרי אין בהן כח לאסור את עצמן שיהיו כולן איסור ואיך יאסרו אחרים ועוד דאי סלקא דעתך שמיד במחבת יאסרו אלו את האחרים הסמוכים להם ואחרים האחרים עד כולן אם כן מיד יהא ששים נגד הטמא ולא נאסר כלום אלא ע"כ שאין אלו אוסרין הסמוכין לכן כמ"ש ואח"כ כשמערין לקערה אותן העשרים או שלשים שנאסרו ברוטב מדג הטמא חוזרין ואוסרין כל מה שבקערה בנגיעה שכל אחד אוסר כל סביבו בנגיעה אבל ע"י רוטב אין בהם כח לאסור דכלי שני הוא ואינו מוליך הטעם אבל בנגיעה מיהא אוסרין דדג עצמו והנאסרין ממנו ברוטב שהוא גוש יש בו חמימות כדי לאסור לחבירו הנוגע בו וזהו טעם היש אוסרין. ואע"ג דרבינו ס"ל כיון שנתבטל הטעם שוב אינו אוסר כמ"ש בס"ס ק"ו וס"ל נתבטל קודם שעירו ממנה הרוטב דברים אלו שם דעת סמ"ג ומ"ש רבינו בסמוך על דברי הרשב"א גם על דברי הסמ"ג יש לומר כן אלא שבמה שיושב לדברי הרשב"א מיושב גם בכאן. ועיין מ"ש לעיל בס"ס ע"ב דנראה דאפילו המתירין כאן יש לד איסור שם בלב שהדבוק באחד מהחתיכות. ואופכא כמי אפילו האוסר כאן יכול להיות דמתיר לעיל מטעם שכתב שם דלמה כמוש לוה וע"ש: (ג) ודעת היש מתירין משום דסבירא ליה שבמחבת לא נאסרו כולן כמ"ש אף לדעת היש אוסרין גם אלו השלשים עצמן אין בהן כח לאסור הנשארים כי אם על ידי בישול ובכלי שני אין שם בישול (ר"ל אף שלפעמים מערה הרוטב בתחילה עם הדגים לתוך הקערה ואחר כן חוזר ומערה כל

חדושי הגהות

קו א אע"ג דע"כ הך התיכה נמלחה דאל"כ אסורה משום דם שבה משערינן נגד כולה משום דלא ידעינן כמה נפיק מיניה כמו שנתבאר בסי' ס"ט וכיון דמיירי בנמלחה תיפוק ליה דכבר נאסרה במליחה וצריך ס' כנגד האיסור ושוב אינה חוזרת להתירה לדברי הרשב"א לא קשיא דהכא מיירי כשבמליחה היה בה ס' שמותר לבטל החלב ואחר המליחה פסק הכשר להתיכות (פרישה וב"ח וש"ך וט"ז): קז א עיין בט"ז סוף א"ק ד':

המים לפי שאיסור הנבלע ואין איסורו מחמת עצמה אינו חוזר ונבלע ביבש כי אם על ידי בישול (ד) י"א זבוב או נמלה שנמצא בקדירה והוציאוהו בכף צריך ליזהר שלא לחזור ולתחוב הכף בקדירה לפי שכבר (ד) נאסר הכף כשהוציאו בו הזבוב מהקדירה דשמא לא היה בו ששים כנגדו (ה) ואם יחזור ויתחבנו לקדירה אוסרה אם אין ששים כנגדו ונראה שאין לחוש כיון שידוע כמה הוא האיסור הבלוע בכף (ו) א"צ ס' כנגד כל הכף [א] אלא כנגד הזבוב הבלוע בה :

דג טמא זה נמלא בתחוי שהאוסרים חוששין שמא כשעירה הדגים מהאלפס לתחוי לא עירה בבת אחת לגמרי ואחר שהתחיל לערות שמא נשאר הדג טמא באלפס עם מעט דגים ומעט מים עד שאין במים ובדגים ההם ס' כנגדו ונאסרו הם וכשנגמר העירוי על הראשונים שעירה בתחילה נאסרו גם הם מחמת אותם הדגים שנשתיירו עם הדג טמא האחרון ועכשיו נגעו בהם בעודם חמין הילכך אע"פ שאנו רואין בתחוי ס' ויותר כנגד הדג טמא הכל אסור ודעת המתירין משום דאפי' את"ל שנשתיירו מעט דגים באלפס ודג טמא ביניהם ונאסרו אותם הדגים מחמתו אין בכך כלום שאותם הדגים הם מתבטלין בדגים שעירה ראשונים חד בתרי דאין להם דין בריה שלא להתבטל מאחר שאין איסורן אלא מחמת בלע : וכתב עוד בסמ"ג (א) אמנם ביצים שנתבשלו ונמצא באחד מהם אפרוח הכל אסור דאין רגילות לבשל ביצים כ"כ ביחד שיהא כ' ביצים או ל' הנאסרות בטלים בתערובות ברוב של היתר לכן טוב ב להמתין עד שיצטנן קודם שיוציאם מן המים שנתבשלו שם ואם רוצה למהר ישים מים צוננין עמהם לצננם תחלה ואעפ"כ לא היה מצריך להגעיל המחבת כי בשביל ספק כזה אין לחוש שנשארו לבסוף אלא העמד המחבת בחזקת כשרות (ג) שהיתה מתחלה ועוד היה אומר רבינו שמשון טעם אחר להתיר שיש לנו לומר דאיסורא ברובא איתיה כדאמרי' בזבחים (עד .) הילכך אין לתלות שבסוף העירוי עם מעט מים נשאר שם הדג טמא (ג) עכ"ל : **ר"א** זבוב או נמלה שהוציאוהו בכף צריך ליזהר וכו' כ"כ מדברי ש"ד (ב"ה וכ"כ בא"ח) וכ"כ רבי' ירוחם בשם הר"מ : ומ"ש רבינו וא"צ ס' אלא כנגד הזבוב הוא ממ"ש בסי' צ"ח ואם ידוע כמה הוא האיסור כגון כף חדשה שניער בה כזית חלב וכו' ודע שרבינו ירוחם כתב עוד בענין הזבוב שאם נמלא בתחוי שהוא כלי שני וחלקו ממנה בשאר קערות בכף הכל מותר מכמה טעמים שכתב בשם הר"מ . וכתב עוד בשם הרא"ש בתשובה שכף מלא תבשיל שלקחו מהקדירה נמלא בו נמלה והתירו כי לא היה בנמלה אחד מס' במלוא הכף אבל בזבוב הנמלא בכף לוה להגעיל הכף כי לא היה בכף ס' כנגד הזבוב ע"כ לפי מ"ש רבינו בסימן ק"ד בשם הרשב"א דדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם כנמלים וזבובים ויתושים אפי' נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותרים א"כ בכה"ג דליכא אלא פליטת הזבוב או הנמלה פשיטא דבכל גוונא שרי וכבר כתבתי שם דכמה רבוותא סברי כהרשב"א ואע"פ שרבינו כתב כאן דין הזבוב וחלק על המצריכים ס' כנגד כל הכף ומשמע דכנגד הזבוב מיהא ס"ל דבעי ס' איפשר דלדבריהם קאמר אבל איהו כהרשב"א ס"ל דכיון שההיתר רבה על האיסור שרי בכל גוונא (ה) :

ריח

העירוי נשאר הדג טמא עם כ' או ל' דגים עם מעט מים ונאסרו כולם כי המים חמין מוליכין אז הטעם בכולן בתוך המחבת ואין בהם ס' לבטל ואח"כ כשמערה גם אותן מעט מים ולא נשאר שום מים במחבת נגעו אותן כ' ול' דגים שנאסרו בשאר כל הדגים שבמחבת בעודם חמין בכ"ר שהוא המחבת וכיון שנגעו חמין בכ"ר זה לזה נאסרו כולם בקליפה דאף המותרין שהיו חוץ למים נאסרין בקליפה ולפ"ז נאסרו כולן בתוך המחבת שהוא כ"ר וכ"כ במרדכי ולפ"ז ניחא דכתב הסמ"ג שכשמער' מים חמין ולא הזכיר שמערה דגים דמיירי דמערה הרוטב בלי שום דגים כלל וגם ניחא דכתב הסמ"ג וסה"ת ואין חוזרין ואוסרין השאר שבמחבת דלא איירי הכא אלא בדגים שהיו חוץ למים במחבת אם חזרו ונאסרו חמין בתוך המחבת דדעת האוסרין הוי טעמא דנאסרין כולם כדי קליפה כדפרישית ודעת המתירין כיון דעירה כל המים ולא נשאר שום רוטב במחבת אע"ג שכבר נאסרו כ' ול' שבסוף העירוי קודם שעירה כל המים מכל מקום לסוף כשעירה כל המים ונתערבו ביחד כל הדגים שבמחבת בטלים ברוב דגים כשרות כיון שהתערובת היה יבש ביבש בלי רוטב ולא נאסרו כלל ואפי' קליפה לא צריך לפי שאיסור הנבלע ואין איסורו מחמת עצמו אינו חוזר ונבלע ביבש כל עיקר וכדמשמע פשטא דסוגיא בפ' כ"ה דקאמר אילימא לא ניער כלל ולא כיסה כלל מבלע בלע מיפלט לא פלט אלמא דהחתיכה שנפלה עליה הטיפה ונאסרה אינה אוסרת החתיכות אחרות אע"פ שנוגעות בה חמין ומשמע דאפי' קליפה א"צ . אבל דעת האוסרין דגם לשם ס"ק מיפלט לא פליט שיהיו החתיכות האחרות אסורות לגמרי אבל קליפה ודאי צריך אם אינו שמן ואם הוא שמן נטילה כמו בעינן וכדפרישית בסימן צ"ב ע"ש ובסי' ק"ה וכל זה כשעירה לסוף כל הרוטב ולא נשאר רוטב כלל כדפרי' אבל אם נשאר מעט רוטב במחבת שלא עירה כל הרוטב פשיטא דנאסרו כל הדגים דהרוטב מוליך את האיסור מחתיכה לחתיכה בתוך המחבת וליכא מאן דמתיר בהא אלא פלוגתייהו בשעירה לסוף כל הרוטב אם נאסרו הדגים כולן במחבת וכדפרי' והכי נמי מוכח במרדכי ובש"ד ובספר התרומה כדפרישית אבל הב"י פי' דמיירי דעירה הדגים מן המחבת לתמחוי בשתי פעמים וחיישינן שמא כשעירה תחלה הדגים נשאר הדג טמא במחבת עם מעט דגים ומעט מים וכו' ותימה גדולה דלפי פירושו דעירה הדגים עם הרוטב מן המחבת לתמחוי בב' פעמים א"כ פשיטא דנאסרים כל הדגים ע"י שמערה בסוף הדגים הנשארים עם המים שנאסרו מדג הטמא שביניהם דאז נאסרו גם הדגים שעירה תחלה בתמחוי ע"י הרוטב שמערה בסוף דמוליך האיסור בשעת עירוי בכל הדגים דעירוי ככלי ראשון לחומרא ובכה"ג ליכא מאן דשרי אלא מטעם אחר הוא דשרי בענין זה דס"ל דלא מחזקינן איסורא לתלות דהדג הטמא היה בסוף העירוי בזמן שלא היה לשם ששים כנגדו אלא תלינן דהדג טמא היה בתחלת העירוי כשהיה ס' כנגדו וכדכתב בהגהת מרדכי בשם תשב"ץ סי' שנ"א ואיסור והיתר הארוך כלל כ"ו והנה בספר המלות שהביא רבינו כתוב דלדעת המתירין אינו מטעם זה אלא משום דאיסור הנבלע אינו חוזר ונבלע ביבש אבל למאי דפרישית ניחא והוא דבר פשוט דלא כפי' ב"י ולענין הלכה נראה היכא שעירה הדגים עם הרוטב לתוך הקערה ולא עירה בפעם אחת הדגים והרוטב אסורין כיון דליכא הכא אלא חדא ספיקא שמא היה הדג טמא בסוף העירוי כשלא היה בו ס' וכ"כ בסה"ת להדיא דבכה"ג אסור הכל דעירוי ככ"ר ובהגהת ש"ד סי' נ"א המתחלת לכן בביצים כתב דכך אנו נוהגין כריב"א לאסרן כשעירה בשני פעמים אלא דהמחבת העמידה בחזקת כשרות כמו שהיתה מתחלה וא"צ להגעילה כמ"ש בסמ"ג אבל כשעירה כל הרוטב בלחוד לתוך כלי ואח"כ עירה כל הדגים לתוך הקערה ומלא שם דג טמא אין לאסור אלא אותן דגים שנוגעים לדג טמא במקום שמלאוהו והשאר מותרים משום דאיכא ספק ספיקא חדא שמא לא היה דג טמא בסוף העירוי כשלא היה בו ס' ואפי' את"ל שהיה בסוף העירוי שמא נשאר שם אבל אותן כ' ול' שהיו עמו בסוף העירוי ולא נגע בדגים אחרים ואותן כ' ול' אינן אוסרין שאר הדגים כלל ואפי' קליפה לא צריך כדעת המתירין כנ"ל ודלא כהרב בת"ח כלל נ"א ובהגהות ש"ע דמתיר אף בשעירה הדגים עם הרוטב לתוך הקערה בשתי פעמים דליתא ודו"ק : **ר"א** זבוב או נמלה וכו' ונראה דאין לחוש וכו' פי' אף למאי דס"ל כר"ת ור"י דבכל שאר איסורין נמי אמרינן חנ"נ אפ"ה אין לאסור הכא מספק ולומר דשמא בשעה שהוציא הכף בתחלה לא היה שם ס' כנגדו ונאסר הכף דאין לחוש לזה מספק וכיון שידוע הוא כמה הוא האיסור הבלוע בכף א"צ ס' אלא כנגד הזבוב וכיוצא בזה כתב גבי לב בסי' ע"ב דאין לנו לחוש לחומרא שמא אותה חתיכה נשארה לבדה וכו' אך קשה כיון דטעם הזבוב נבלע בכף ישנה אם כן הבלוע נעשה נבלה וצריך ס' נגד כל הכף כיון דלא ידעינן כמה בלע הכף תחלה וכדכתב רבינו לעיל סוף סי' צ"ח וכן בסי' צ"ד בתחב הכף ב' פעמים דצריך ב' פעמים ששים אלמא דאיסור בלוע נעשה חתיכה דנבלה עם ההיתר הבלוע בכף וצ"ל דלא כתב להקל בזבוב אלא לפי שסובר דאין חנ"נ אלא בבשר בחלב ועי"ל בסי' צ"ח לשם כתבתי בס"ד באריכות בענין זה ולענין הלכה כתב בש"ע להתיר בזבוב אפי' אין בו ששים וכ"כ בהגהות ש"ע ושכן המנהג ותמיה לי טובא הלא מהרא"י העיד שהמנהג הוא לאסור בזבוב והם היו יודעים מנהג וותיקין משא"כ עכשיו בדור הזה הילכך אין לשנות מנהג הקדמונים ע"פ ר"ת ומהר"ס והרא"ש ויש לאסור בזבוב אם אין שם ששים

דרכי משה

קז (א) וכ"כ במרדכי ס"פ א"ט ובהג"מ פ"ב ובש"ד : (ב) וכ"ה בהגה"מ וכתב בהגש"ד דאף המתירין לא התירו אלא ששפך המים שנשארו דרך המחבת ולא עירה לתוך הדגים או לתוך הביצים אבל אם עירה אותן מים על הדגים כולן אסורין דאז ע"י הרוטב מוליך האיסור מהתיכה לחתיכה עכ"ל ופשוט הוא הא דקאמר אף המתירין לא התירו כו' היינו דוקא לסברת המתירים מטעם דאין האיסור יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב כו' ולכן אם עירה עליהן הרוטב אסור אבל לסברת ר"ש ג שאכתוב בסמוך בכל ענין שרי וכמו שאכתוב לקמן דנראה מדברי הגש"ד דכן נוהגין וכתב בכלבו בשם הר"ף וז"ל וטוב ליזהר שלא לאכול מן הביצים עד שיקלוף את כולן לדעת אם היה דם באחד מהן עכ"ל וע"ל סי' ס"ו דאין לחוש לזה וכן המנהג: (ג) ובגהש"ד בשם מהרא"י הביא דבדי המתירין שבתב רבינו וכתב עליהן הכי נהוג דמשום חששא אין לאסור מספק עכ"ל וצ"ל דדעתו לפסוק כר"ש ובבל ענין שרי מאחר דכתב דמשום חששא אין לאסור והיינו טעם ר"ש וא"כ אפי' עירה עליהם מים לבסוף שרי ומ"מ מסיק לבסוף והמחמיר תע"ב דכן טוב לצנן הביצים או הדגים תחלה קודם שיערה לחוץ : (ד) בהג"ה מרדכי דחולין דף תשמ"ב ע"ג דאף הכף עצמו מותר דיש בו ששים נגד הזבוב עכ"ל ולעיל סי' צ"ב גבי טיפה שנפלה על הקדירה משמע דאין משערין בקדרה בששים וה"ה בכף ומ"מ א"צ לשער ס' נגד כל הכף דל"א חנ"נ לגבי כלי כמ"ש לעיל סימן צ"ה וצ"ב ולכן מאחר דידעינן כמה הוא האיסור הבלוע לא בעינן רק ס' נגד האיסור אמנם לענין עיקר דינא פ' ב"י דזבוב אינו אוסר כלל : (ה) וכ"ה במרדכי דע"ז פרק השוכר ע"ב ז"ל ומצאתי בסופר רוקח דזבוב לית ביה טעם עכ"ל וכ"ה בהג"מ פט"ו דהמ"א ובאו"ה כלל כ"ז כתב דאנן לא נהיגין הכי אלא הכף אסור וצריכה ס' נגד בל הזבוב דלא כהמרדכי שכתב בפרק בתרא דע"ז ופרק כל הבשר דא"צ אלא ס' רק כנגד הזבוב מלבד הפרש שבה אמנם אם נמצא זבוב בקערה שרי דאמרינן דלקערה נפלה שהיא כלי שני עכ"ל וכ"פ מהר"ם פאדווה בתשובה שאנו נוהגין לשער בששים נגד הזבוב אמנם המיקל הסומך אדברי רוקח לא הפסיד עכ"ל ומיהו אם הוציא עם הכף הדג טמא או שאר איסור שיש בו טעם אסור להחזיר הכף לקדירה אבל אם עבר והכניסו שם א"צ לשער ס' כנגד כל הכף רק נגד האיסור שהוציא בו דלא אמרינן גבי כלי הנ"נ כמו שנתבאר לעיל מיהו אם מן התבשיל היה בכף כתב באו"ה כלל כ"ז דנעשה נבילה וצריך ס' נגדו:

פרישה

כל הנשאר וא"כ למה אין אוסרין אותן שבקערה שהרי יש מים בקערה מבוס דאותן המים הן בכלי שני ואינו מפליט איסור הנבלע .ואפי' המעט מים שנשאר ומערה אותה אל הקערה ג"כ אין בו כח נהפליט ולהבליע אח"כ בדגים שבתוך הקערה ואינו אוסר בעירוי לפי שהרוטב נשפך תחלה לחוד ואח"כ הדגים ואם נשפכים כאחד בטל בקערה בס' עכ"ה) ואלו שאוסרין בטלים ברוב כמו שמבואר ואע"פ שהאיסור עצמו אוסר בנגיעה בעודו חם אפי' בקערה יש לומר מ"מ אינו אוסר אלא סביבו שהוא מעט ובטלים ומה שנתנו היש מתירין טעם, נהאו ל' שבטלים ברוב הלא י"ל שאף היש אוסרין מודים לזה אלא שס"ל דע"י נגיעה בחם נאסרו כולן נראה לומר שאלו היש מתירין אמרו מילייהו באפי נפשיה ואמרו על הסדר שכשנמצא הדג טמא יש מסתבר שאסר סביבו וע"ז אמרו שאלו בטילים וא"ת יאסרו השאר בנגיעתן על זה אמרו שאין נגיעה אוסרת אלא בדבר שאיסורו כו' : (ד) י"א זבוב או נמלה כו' צריך ליזהר ע"ל בסימן נ"ה כתבתי דל"ק מכאן מידי : (ה) ואם יחזור ויתחבנה בקדירה אוסרת אם אין בה ס' משמע הא אם יש בה ס' מותר לתוחבה בה לכתחילה אף שהכף כבר נאסר ואין הדין כן בשאר איסורין בכאן הקילו כיון דטעם הזבוב דבר מאוס הוא והא ראיה דהרשב"א מתיר אפי' הכף וכמ"ש בס"ס ק"ד . והא דמתחיל וקאמר דצריך ליזהר שלא יחזור ויתחוב הכף בקדירה ולא חילק דאם בקדירה ודאי ס' נגדה מותר דס"ע כיון דבשאר איסורין אף בשיש ס' נגדה אסורה לכתחילה חששו אם יקילו בזה מטעם דטעם זבוב מאוס הוא יקילו לתוחבה גם כשאין ס' בקדירה נגדה מהאי טעמא וק"ל : (ו) א"צ בשים אלא כנגד הזבוב הבלוע בה אפי' כנגד הזבוב עצמה כבר כתב לעיל ס"ס ק"ד בשם הרשב"א דבטל הנימוס מתנה ברוב כיון שהוא דבר מאוס אלא שכתב כאן דין אליבא דמאן דפליג עליה. גם י"ל דבסי' ק"ד כתב דאין לאסור בדיעבד וכאן כתב דמ"מ יש ליזהר לכתחילה :

ריח

דרישה

סי' קז (א) **אלא** כנגד הזבוב הבלוע בה אפשר לומר דלטעמיה אזיל דס"ל אין החתיכה נ"נ אבל מהרא"י כתב בת"ה סימן קס"ג והביאו בהג"ה ש"ד בשם המרדכי דהא דאמרינן הנ"ל אפי' ע"י מיעוט אם אין בה ס' לבטל היינו היכא דא"א להפרים האיסור אבל כלי עץ או מתכת הואיל ואפשר להפרידו ע"י ליבון והגעלה לא משערינן אלא כנגד האיסור שנפל עליו אם ידוע כמה נפל עליו כו' והביאו רש"ל בדיני כבד וכתב שם על מהרא"י שהביא ראיה מי"ד שבכאן שכתב וכ"ל בי"ד סי' ק"ז גבי זבוב וכתב רש"ל ורנ"ם שם ז"ל נפום ריהטא לא דק דהי"ד סובר כרבי' אפרים דלא אמרינן הנ"נ אלא בבשר בחלב אם כן אין ראיה מיניה עכ"ל. (אבל י"ל דמדקדק הכי דמפליג רבינו על הי"א וטעמם כמ"ש בפרישה וכתב עליהם נראה דאין לחוש דלמא הם סברי כר"ת אלא ודאי דרבינו סובר דאפילו לר"ת מותר וכמ"ש מהרא"י ודו"ק עכ"ה) :

כתב

חדושי הגהות

ב היינו דוקא כשמבשלים ס"ב ביצים או אפי' רק מ' או ל' רק שיהא כשיעור ס"ב ביצים בכל מה שבקדירה אבל בפחות משיעור ס"ב לא מהני שיניחו להצטנן או לשפוך עליהם מים רותחין דהא נעשו כולן נבילות בשעת הבישול כ"ה באו"ה והוא פשוט (כ"ה) : כוונתו על הרבינו שמשון שהביא הר"ב :

שהיה ונכבר כתבתי כך בסוף סימן ק"ד והכי נקטינן דאין חילוק בין זבוב לעכבר שוב מצאתי שכך פסק מהרש"ל בפג"ה סימן מ"ט ושכך מצא כתוב בשם מהר"ש קבלה שלא נהגינן כמ"ש המרדכי בשם הרוקח דהזבוב הוא כעין בעלמא אלא נהגינן כמהר"י טרויש"ן וכל האחרונים שכתבו דהזבובים אוסרים עד ששים מיהו במקום הפסד מרובה יש לסמוך אדברי המקילין דכדאי הם הרשב"א והר"ן והמרדכי בשם הרוקח לסמוך עליהם בשעת הדחק :

קח ריח של איסור שנתערב בהיתר וכו' מבואר מלשון רבינו דלא נחלקו רב ולוי אלא דיעבד אם צלאן יחד אבל לכתחילה אסור אף ללוי והכי משמע ליסנא דתלמודא דידן פרק כיצד צולין דפליגי בצלאו כבר אי נאסר אם לאו וכ"כ האלפסי להדיא פג"ה וכן כתב הרשב"א ודלא כנראה מהירושלמי דללוי אפי' לכתחילה שרי וז"ש הרשב"א הסכמת רוב המורים להתיר אם כבר צלאו ומ"מ לא תימא דלכתחילה נמי שרי כנראה מהירושלמי אלא לכתחילה אסור כדמשמע מתלמודא דידן דל"פ אלא בצלאו כבר ולפי דל"פ אלא בתנורים שלהם קטנים ובאותן תנורים הקטנים משמע דללוי נמי אסור לכתחילה לכך כתב הרשב"א דלכתחילה אסור לצלותם בתנור צר : ומ"ש דבקדירה מותר לבשל השיב עליו ב"י בסימן צ"ז ובס"ד ישבתי דברי הרשב"א דהדין עמו ע"ש :

קח (א) ריח של איסור שנתערב בהיתר כגון בשר נבילה שצלאו בתנור עם בשר שחוטה פליגי ביה רב ולוי רב אסר ולוי שרי (א) ופסק רש"י כלוי דשרי וכן כתב בה"ג ורבינו תם פסק כרב דאסר ואפילו בשר נבילה כחוש עם בשר שמן שחוטה דריח כי האי מילתא היא [א] וכתב הרשב"א הסכמת רוב המורים להתיר מכל מקום לכתחלה אסור לצלותם בתנור צר ואם בא לבשלם בקדירה (ב) כל אחד לעצמו אפילו בתנור צר ופי הקדירה מגולה מותר ואפילו לכתחלה שאין ריח המתבשל כל כך אוסר ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כרבינו תם (ג) [ב] ודוקא בתנורים שלהם שהם מכוסים לכך נכנס הריח של זה בזה (ב) אבל בתנורים גדולים שלנו ופיהם

קח ריח של איסור שנתערב בהיתר וכו' כבר נתבאר כל זה בסימן צ"ז :

פת

ומ"ש ודוקא בתנורים שלהם שהם מכוסים לכך נכנס הריח של זה בזה פי' תרתי לגריעותא איכא בשלהם שהם קטנים וגם מכוסים הילכך לר"ת אפילו דיעבד אסור כרב אבל בתנורים גדולים שלנו ופיהם פתוחים אין לחוש אפי' לכתחלה דמודה בה רב כיון דאיכא תרתי למעליותא וממילא היכא דליכא אלא חדא למעליותא גדולים וסתומים אי נמי קטנים ופתוחים לכתחלה אסור ודיעבד שרי אפי' לר"ת ובהכי מתיישב דבסי' צ"ז כשכתב רבינו דלר"ת פת שאפאה עם בשר שרי לאכול בחלב בתנורים גדולים לא הזכיר פתוחים אלא לפי דלשם איירי בשכבר אפאה דהוי דיעבד אבל הכא דקאמר אין לחוש דאפילו לכתחלה שרי קאמר דבעינן גדולים ופתוחים אי נמי האי אין לחוש נמי אדיעבד קאמר דאין לחוש כיון דאיכא תרתי למעליותא דגדולים ופתוחים ולא מיירי הכא במחזיק י"ב עשרונים אלא אפילו בפחות גדולים אבל בסימן צ"ז דלא איירי אלא בתנורים שלנו שמחזיקים י"ב עשרונים מלה הילכך אפי' אינם פתוחים מתיר בדיעבד אבל לכתחלה ודאי אסור אפילו גדולים ומחזיקים נמי י"ב עשרונים וגם פתוחים והכי נקטינן לחומרא דלכתחלה אסור בכל ענין ודלא כמ"ש בש"ע דאף לכתחלה אין לאסור אלא בתנור צר דליתא אלא לכתחלה אסור לעולם . ועיין בתוס' ואשר"י פרק בתרא דע"ז : **כתב** מהרש"ל בא"ו שלו סימן ל"ה נראה היכא שהטמינו קדירה שהיתה בה איסור והיו בתנור הרבה קדירות של היתר אם קדירה של איסור היתה מכוסה יפה בכסוי ממש ואין בו נקב שיוכל לפלוט ממנו לחוץ אז כל הקדירות שרו ואם אינו מכוסה יפה כל הקדירות הפתוחים אסורים אפי' בדיעבד ולא היה בכהן שומן מאחר שהתנור הוא סתום עכ"ל מדכתב בסתם אסורין אלמא דאפי' בהפסד מרובה ואורך גדול נמי אסורין והיינו אליבא דר"ת וכל האחרונים דפסקו כרב דריחא מלתא היא אפי' בדיעבד ודוקא בתנורים שלהן שהם מכוסים וכ"כ או"ה כלל ל"ט גם בת"ח כלל ל"ה כתב כן ע"ש הג"ה ש"ד ומהרי"ו סי' מ"ד דבדיעבד אסור גבי הטמנת הקדירות בשבת בשר וחלב יחד אבל כתב עוד במסקנא דיש להקל לצורך גדול כי דעת ב"י להקל בכל ענין וכדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק עכ"ל וכ"כ בהגהת ש"ע והכי מסתברא : וז"ל הגמרא בפרק כיצד צולין אמר רב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבילה כחוש אסור מ"ט מיפטמי מהדדי ופירש"י אסור שהריח מן השמן נכנס לכחוש ומפטמו וחוזר זה והוליא ריח גם הוא וכו' עכ"ל וכתב מהרא"י בהגהת ש"ד סי' ל"ה דאע"ג דאין הנאסר יכול לילך ולאסור במקום שאין האוסרו יוכל לילך שם וכאן נמי הנבילה הכחושה אין לה פיטום וע"י הכשרה היא מיפטמת וחוזרת לאסור הכשרה פיטום דריחא שאני לפי שהפיטום מוליך הריח וטעם הכחוש עמו עכ"ל . וכתב מהרש"ל לפ"ז היכא שנתבשל בקדירה בשר שלא נמלח עם שאר קדירות של היתר אוסר משום ריחא אע"פ שדם אינו מפעפע והוי כמו כחוש ולא מפטם מ"מ השמנונית מוליך הריח וטעם הדם עמו ומ"ש מהרא"י בכתביו סי' ע"ו דככד הצלויה בתנור עם בשר דאינו אוסר הבשר

דרכי משה

קח (א) כתוב בהגהת סמ"ק הלכות חמץ ומצה (סימן רי"ט) אף דריחא לאו **מילתא** היא היינו דוקא לענין דלא מחשב נתינת טעם מכל מקום משהו מיהו איכא מיהו לא שייך ריחא אלא בתנור המכוסה למעלה כו' והאריך שם וע"ש וכ"ה בתוס' ע"ז דף ס"ו ע"ב ומחמירים לאסור אפילו בדבר דלא שייך ביה ריחא כגון בחמץ עם מצה אמנם במרדכי **פרק** כל שעה משמע דאין חילוק לענין ריחא מילתא בין חמץ בפסח לשאר איסורין וע"ש ובא"ח כוף סימן תס"א : (ב) כתוב בתשובות מהרי"ו סימן מ"ז דאסור להטמין תבשיל של בשר עם תבשיל של חלב דחיישינן שמא יזוב מאחד מהן תחת חבירו אמנם בדיעבד אין לחוש לזה כיון שהקדרות מכוסות עכ"ל וכ"ה בהגש"ד וז"ל ונ"ל מהר"ם שראה בחמין הטמונים ונמצא טריפה באחד מהן והתירו האחרים ודוקא שהיו האחרים מכוסים דאם לא כן אסורים כמו פשטיד"א ופלאדי"ן עכ"ל משמע דאם התנור סתום מכל צד יש בו משום ריחא מילתא אפילו בקדרה דהוי כמו פשטיד"א ופלאדי"ן שכתב המרדכי ריש גיד הנשה ובש"ד דאסור לכ"ע וכן כתבתי לעיל בשם הארוך וא"כ צ"ל דמה שכתב הרשב"א דבקדרה לית ביה משום ריחא מילתא היינו כשהתנור פתוח אבל כשהתנור סתום כמו שטומנין אסור אף בבישול וכ"מ באו"ה כלל ל"ט עוד כתב שם דאף כשהתנור מגולה או ע"ג כירה אסור לבשל ב' קדרות זו בצד זו דחיישינן לניצוצות שנתזו מזו לזו אמנם בדיעבד אין לחוש עכ"ל ובמרדכי פרק אין מעמידין דף שפ"ו ע"ב כ' דאסור לצלות ב' שפודין אחד של נבילה ואחד של שחוטה כדאמרינן פרק כיצד צולין (ד' עו') אין צולין ב' פסחים זה אצל זה משום תערובות גופין עכ"ל אבל לקמן ס"ס קי"ח יתבאר דאף ב' קדרות זו אצל זו אף לכתחלה אינו אלא חומרא בעלמא : (ג) לעיל סימן צ"ז כתב ב"י ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם ורוב המורים מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן להתיר בדיעבד אבל לכתחלה אסור לצלותו בתנור צר עכ"ל ונ"ל מדבריו דאף בפת שאפאו עם בשר מותר לאכול בחלב דזו מקרי דיעבד כמו שכתב רבינו לעיל סימן צ"ז בשם הרשב"א ואע"ג דב"י כתב בשם הרי"ף ורמב"ם לעיל סימן צ"ז דס"ל דזו מקרי לכתחלה הואיל ואפשר לאכול הפת עם בשר מכל מקום משמע דלענין הלכתא נקטינן דאין לחלק בין זו לשאר איסורין ובדעת המתירין בבה"ג כמו שנתבאר לעיל סימן צ"ז מדכתב סתמא דבדיעבד שרי ועוד א דבלל יחד דעת הרי"ף ורמב"ם עם דעת שאר מורים וכתב שהם מסכימים לדעת רוב המורים דהיינו שבדיעבד שרי אבל באו"ה כלל ל"ט פסק דפת הנאפה עם פשטיד"א אסור לאכלו בכותח דזה מקרי לכתחלה והאגור כתב בשם מהר"י מולי"ן דאנו נוהגין דריחא לאו מילתא היא בדיעבד אכן אם נכרי אפה עם דבר איסור אסור לקנות אותו פת דהוי כלכתחלה אבל אם אין לו פת אחר מותר לקנות מזו עכ"ל ול"נ כדברי ב"י שכתב בסימן צ"ז על דברי אגור זו ואין דבריו נראין בעיני דבדיעבד מותר גמור הוא ואפילו פת אחרת לפניו מותר לאכול מזו עכ"ל ולכ"ע בדיעבד מיהו יש להתיר ולקנות מן הנכרים מקרי דיעבד כמו שיתבאר לקמן סימן קי"ג וקי"ד וקכ"ב וכן פסק בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל ומהר"י מינ"ץ בתשובות (סימן כ"ו) והאריך דאנו נוהגין להתיר ריחא מילתא בדיעבד אבל לכתחלה אסור ואין חילוק בין תנורים שלנו לשלהם דלעולם לכתחלה אסור ובדיעבד שרי אמנם בדברי ב"י משמע דאף לכתחלה אין לאסור אלא בתנור צר במרדכי פ' ג"ה דף תשל"ה ע"א דבדבר חריף כגון בצל שנצלה עם איסור לכ"ע אסור דהואיל והוא דבר חריף שואב האיסור אצלו עכ"ל וכ"פ באו"ה כלל ל"ט וכתב דה"ה אם האיסור חריף אפי' בתנור פתוח וגדול עכ"ל ועוד כתב המרדכי שם דאם הוא מכוסה בבצק מותר עכ"ל אמנם באו"ה כתב דטוב להחמיר לכתחלה גם בזו ומשמע מדברי רבינו שכתב אפילו בשר נבילה כחוש והשחוט שמן כו' משמע דאם שניהן כחושין לכ"ע שרי דריחא כי האי לאו מילתא היא וכ"כ ב"י בשם תשובת רשב"א ובפסקי מהרא"י סימן ע"ו דבדם לית ביה משום ריחא מילתא היא דדם הוי כדבר כחוש שאינו מפטם ולכן אם נצלה כבד או חתיכה שלא נמלחה עם היתר אינו אוסר לכ"ע וב"י כתב בסימן צ"ו דאינו נראה בעיניו אמנם מהר"י מינ"ץ פסק בתשובה סימן ט"ו כדברי מהרא"י ז"ל כתב או"ה כלל ל"ט הא דנהגינן להתיר ריחא בדיעבד היינו שהתנור פתוח מעט אפילו אינו פתוח רק הנקב שהעשן יוצא ממנו אבל אם הוא סתום לגמרי מכל צד ריחא מילתא היא אפי' בדיעבד אסור ואין חילוק בין שנצלה עם האיסור דאורייתא או דרבנן וכ"ע הא דמתירין ר"מ דוקא שאפה פשטיד"א מכוסה בבצק עם פלאדי"ן או פשטיד"א שאינה מכוסה עם פלאדי"ן מכוסים בבצק אבל אם שניהם מגולין או שצלה צלי איסור עם צלי של היתר לא מהני האי פתוח עד שיהיה פתוח מן הצד דהוי כפת חמה וחבית פתוחה דלכ"ע ר"מ היא ואפי' אם שניהם מכוסה אם משה הכיסוי בשומן או שלשו בשומן דינו כמגולה ואין חילוק בין תנור של בית החורף שגבוה הרבה לשאר תנור ואין חילוק בין הפסד מרובה למועט עכ"ל וכתב שם דאם פתוח למעלה הנקב שהעשן יוצא ממנו יש להקל ולומר דהוי כפתוח מן הצדדים כב"י בשם התוס' דתחת המחבת שלנו שקורין טרפי"ד שאופים פשטיד"א ר"מ היא כמו בתנורים שלהם עכ"ל משמע דמ"מ לא גרעינן מתנורים שלהם ובדיעבד מיהו משרא שרי אמנם באו"ה אוסר בבה"ג אפילו בדיעבד אם היא ריחא של איסור אבל פת שנאפה כה"ג עם בשר מותר לאכלו עם בשר עכ"ל אמנם בש"ד סימן ס' ובהג"ה שם בשם מהרא"י דבכה"ג אפי' פת שאפאו עם פשטיד"א אע"פ שאינה נוגע אסור לאכלו אפי' עם בשר שמא יבא לאכלו עם חלב ובתשובת מיי' השייכים להלכות מ"א תשובה אפו על כירה פשטיד"א וכפו עליו כלי של ברזל ושוב אפו תחתיו פלאדי"ן בלא ליבון או להיפך השיב ר"י להתיר כי לא מצינו פיטום ור"מ בכלי שיחזור ויפטם לאוכל גם לדברי הפוסקים ר"מ היא ואפילו בכלי ב"י רק שלא יגע ממש עכ"ל ואין להקשות ע"ז מ"ש הרא"ש בסי' צ"ב דמחבת שתחת קדרה אוסר משום הזיעה די"ל דהתם היה מאכל חלב בתוך המחבת אבל הכלי עצמו אינה מפטם לאיסור ממש עכ"ל כנ"ל מ"מ צ"ע דמ"ש מכיסוי שעל הקדרה שאוסר כמו שנתבאר לעיל סימן צ"ג מיהו יש לחלק בין דבר מכוסה כגון פשטיד"א ופלאדי"ן ובין דבר שלא היה מכוסה ואפי' אם היו מגולה אין בהם להלוהית וזיעה כמו בקדרה וכתב או"ה דע"ג כירה אין בו משום ריחא מילתא הואיל והוא במקום מגולה עכ"ל ופשוט הוא כתב באו"ה הא דר"מ היינו שאין ס' מן ההיתר נגד האיסור אבל בדאיכא ס' שרי דלא גרע מאילו נתבשל בו ומיהו בכל חתיכה צריך להיות ס' נגד הריח דאין מצטרף אחד להבירו לבטל ואפשר דכל מה שנכנס בספק מהני לבטל כדלקמן סימן קי"א ואע"ג

דרישה

סי' קח (א) כתב הרשב"א הסכמת רוב המורים להתיר מכל מקום לכתחילה אסור לצלותן בתנור צר ואם בא לבשלם בקדירה כל אחד לעצמו אפי' בתנור צר ופי הקדירה מגולה מותר כתב ב"י בסימן צ"ז וז"ל וכתב הרשב"א שלמד כן מדמותיב בפ' כיצד צולין לרב מדתניא אין צולין ב' פסחים כאחד מפני התערובות ודייק עליה דמפני תערובת גופים קאמר אבל מפני תערובת טעמים שרי ומשני רבי ירמיה הב"ע כגון שצלאו בשתי קדרות בשתי קדרות ס"ד אלא כעין שתי קדרות ע"כ ופירש"י כעין שתי קדרות ספוד מכאן וספוד מכאן ותל גדול של גחלים או אפר באמצע וק"ל למה למד למתבשלים דוקא דמשמע אבל בכיצולין אפילו בשתי קדרות לא והא הכיא דפסחים בצלי היא ומדבעי ר' ירמיה לאוקמא בשתי קדרות אלא דאתמהינן עליה בשתי קדרות ס"ד כלומר וכי פסח נצלה בקדרה משמע דאי לאו הכי הוה ניחא לן משום דכל שהוא נצלה בשתי קדרות אין הריח מתפשט להתערב עם מה שבקדרה אחרת וכן למאי דאסיקנא כעין ב' קדרות בגלי אסיקנא הכי ולא במבושל דוקא עכ"ל ב"י . ול"נ דליק מידי דהא דמשני רבי ירמיה שצלאו בשתי קדרות סר"ל כעין שתי קדרות אין ר"ל שצלאו בספוד בענין שלא מפטם כעין צליה דקדרה דסתם קדרה בכל מקום ר"ל תבשיל אלא ה"ק שצלאו באופן שאינו מפטם כעין שתי קדרות של תבשיל שאין מפטמים זו לזו אפילו בסמוכות דומה לזה מיירי שצלאם שאין מפטמות והיינו שיש ביניהם תל גדול כמ"ש בשם רש"י אבל צליה ע"י קדרות סמוכות זו לזו אסור והמקשה שהבין דברי רבי ירמיה כפשוטו למה לא הקשה עליו דהא אף בזה האופן מפטמי אפשר לומר דעדיפא מיניה פריך או אפשר לומר דהמקשה סובר דסתם צליה דקדירה א"א אם לא ע"י מים והיינו בישול והיא היא : [ב] ודוקא בתנורים שלהם שהם מכוסים כו' צ"ע דלעיל סימן צ"ז כתב הטור חילוק אחר דהיינו אם התנור גדול מחזיק י"ב עשרונים ולפי מ"ש לעיל בשם הארוך דמילק בזו בין בשר בחלב לשאר איסורים אפשר לייסב ולומר דלעיל בסימן צ"ז לענין בשר בחלב נראה לרבינו סברת הסמ"ק דמחלק בין תנור קטן לתנור גדול וכאן לענין שאר איסורין כתב סברת הרא"ש והתוספות דמחלק בין פתוח והוא גדול לתנור מכוסה ולא סגי בתנור גדול לחוד עד שיהא פתוח גם כן ד"מ . והיותר נראה דמס"ר ופיהן פתוחין ר"ל או פיהן פתוחין ובזה נתיישב גם כן הדיוקין דמתחיל ואמר דוקא בתנורים שלהם שהן מכוסין (ותנורים שלהן קטנים היה וכמס"ר לעיל בסימן צ"ו ז"ל דוקא בתנור קטן כמו בשלהן) הכי דבעי לאסור תרתי קטן וכתום וסייס וכתב אבל בתנורים גדולים ופיהן פתוחין אין לחוש דלא הותר אא"כ הוה תרתי להיתר אבל אם נפרש דאו פיהן סתום קאמר א"ם וק"ל והא דלא כתב

פרישה

סי' קח (א) ריח של איסור כו'. ור"ת פסק כרב דאסר כו' דריח כי האי מילתא הא דכתב ריח כי האי ולא כתב סתם דריחא מילתא (עי"ל לאפוקי אם שניהם כחושים דאינו אסור דאין שם שום ריח עכ"ס) משום דכמה מיני ריח איתא בתלמוד ובקצת מהן ס"ל לר"ת ריחא מילתא ובקצת מהן ס"ל דריחא לאו מילתא היא וכמ"ש בטור א"ח סימן תס"א וז"ל מצה שנאפת עם חמץ בתנור כתב ר"ת דריחא כי האי לא מיקרי שיאסר . ואין להקשות הא אין הנאסר יכול לאסור במקום שאין האוסר כו' דריחא שאני שפיטום מוליך הריח וטעם כחוש עמו מהרא"י בש"ד כ"כ (ורש"ל תירץ לעיל סימן ק"ה דלא אמרינן כן אלא באיסור בלוע ואם כן לק"מ וק"ל עכ"ס) : (ב) אבל בתנורים גדולים שלנו כו' אין לחוש ואנו נוהגין

חדושי הגהות

קח א ר"ל דהואיל וכלל יחד הרי"ף והרמב"ם עם שאר המורים וכתב שהם מסכימים לדעת רוב המורים מוכח דדוקא בהא דמסכימים לרוב המורים דהיינו דבדיעבד שרי בזה פסק כוותייהו אבל

ופיהם פתוחין אין להוש (ד) (ג) פת חמה שמונחת על גבי חבית פתוחה של יין נסך אסור (ה) לפי שקולטת הריח הרבה [ג] אבל אם הפת צוננת אפילו אם החבית פתוחה או פת חמה והחבית סתומה מותר וכן מותר להריח בבת תיהא דיין נסך פירוש נקב שעושין בחבית להריח משם ביין אם הוא טוב:

קט (א) **חתיכה** שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות יבש ביבש בטלה אפילו חד בתרי ולכאורה נראה שאין הילוק בין נתערבה במינה בין שלא במינה כגון שנפרד לחתיכות דקות שאין ניכר בין זה לזה (ב) [א] אבל בעל התרומות כתב דוקא שנתערב במינה אבל מין בשאינו מינו אפי' יבש ביבש צריך

פת חמה שמונחת על גבי חבית פתוחה של יין נסך אסור וכו' אבל אם הפת צוננת וכו' בפ' בתרא דע"ז (סו:) גרסינן האי בת תיהא ישראל בדנכרי אביי אמר אסור רבא אמר מותר אביי אמר אסור ריחא מילתא היא רבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא אמר רב מרי כתנאי הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ור' יהודה מתיר ר' יוסי מתיר בשל חיטים ואוסר בשל שעורים מפני ששעורים שואבות לרבא ודאי תנאי היא לאביי מי לימא תנאי היא אמר לך אביי מי לאו איתמר עלה אר"ל בפת חמה וחבית פתוחה דברי הכל אסור בפת צוננת וחבית מגופה דברי הכל מותר לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה בפת צוננת וחבית פתוחה והא דידי נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמי וכיון דקי"ל כרבי יוסי לגבי ר"מ ור' יהודה בכולהו גווני שרי בר מפת חמה וחבית פתוחה ומיהו ה"מ בפת חטים אבל בפת שעורים אסור כדקאמר ר' יוסי וכן בת תיהא כבר כתבתי שהוא מחלוקת אביי ורבא והלכה כרבא דשרי וכ"פ כל הפוסקים: ומ"ש רבינו פירוש נקב שעושין בחבית להריח וכו' כן פי' רש"י והערוך פי' שמהנקב שואפים ריח היין בפיהם ויודעים אם הוא טוב וכתב הרשב"א בתשובה ח"ג סימן רל"ד שכך הם היו מפרשים וכן פי' הרמב"ן ז"ל:

כתב הרשב"א שם בתשובה שאלת נכרים הללו שמשימין קנקני היין לתת טעם ביין אותם בשמים מהו פלפלין וזנגביל בתוך להריח בהם כבת תיהא דישראל מותר ביינו של נכרי תשובה מסתברא שמותר להריח בהם אפילו לכתחלה לפי שאין היין נותן בהם כח ואין עושין כן ליתן היין טעם בתבלין אלא אדרבא ליתן התבלין טעם ביין וגם זה שמריח בהם אינו מכוון לריח היין אלא לריח התבלין ומ"מ מסתברא דלבשמים דהבדלה אסור משום הקריבהו נא לפחתך וכתב עוד ובשמים של ע"ז ושל כלאי הכרם ושל ערלה אסרו להריח בהם דאסורים הן בהנאה דכל שעושין להריח בהן כוורד והדס היינו פלוגתא דאביי ורבא בפרק כל שעה (כה:) ולאביי נמי כל שמריח בהן לקלוט ריחן אסור דהיינו חניות המעוטרות בוורד והדס בפ"ק דע"ז (יב:) עכ"ל וכ"כ בא"ח וז"ל זה הכלל כל מידי דלא הוי לריחא ריחא לאו מילתא היא אבל דבר שעומד להריח כגון ורד והדס אסור ליהנות מהריח עכ"ל (ו):

קט חתיכה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות יבש ביבש בטלה אפי' חד בתרי בפג"ה (צט: ק:) אהא דתנן ג"ה שנתבשל עם הגידים בזמן שאינו מכירו כולם אסורות וכן חתיכה של נבילה או של דג טמא שנתבשלו עם החתיכות בזמן שאינו מכירן כולם אסורין מקשינן בגמרא וליבטלו ברובא ומשני אגיד בריה שאני ואחתיכה משני בחתיכה הראויה להתכבד משמע דאי לאו טעמא דבריה וחתיכה הראויה להתכבד הוו בטלי ברוב וה"כ משמע בר"פ התערובות (עב:) ובריש ביצה (ד:) וכתבו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן דאפי' איסורא דרבנן ליכא כדמשמע הכא ואע"פ שראב"ד פירש דהא דמקשי וליבטיל ברובא לאו ברובא ממש קאמר דהיינו חד בתרי דהא מדרבנן ששים בעינן אלא ברבייה קאמר דהיינו ששים וכ"כ מדברי רש"י וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ' ט"ו כפל חלב כליות לחלב האליה וכימות הכל אם היה חלב האליה בששים כחלב הכליות הרי הכל מותר מן התורה אפי' חתיכה נבילה שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטה הכל מותר מן התורה אבל מדברי סופרים הכל אסור עד שיאבד דבר האסור מעולם מיעוטו וכו' כבר הביאו הרשב"א והר"ן ראיה מדאמרינן בפ' הזהב (ד' נג:) התרומה והבכורים חייבים עליהם מיתה וחומש ואסורין לזרים ועולין באחד וק' משא"כ במעשר ואמרינן עלה דמשא"כ במעשר דבטל ברובא והתם ודאי מדרבנן קאמר דומיא דאחד וק' דתרומה וביבש ביבש הוא דאילו לא בלא ששים בעינן וקאמר דבטיל ברובא כלומר חד בתרי כשאר האיסורים שלא החמירו עליו כמו שהחמירו בתרומה ולא כדמשמע מרש"י שמפרש בטל ברובא ברבייה קאמר דהיינו ס' דא"כ היכי קאמר סתמא משא"כ במעשר דבטל ברבייה תרומה ובכורים נמי בטלי ברבייה שהרי יש להם שיעור ושיעור מועט כנגד שיעור מרובה אין אומרים על המועט בטל ברוב: וכתב הרשב"א בת"ה הארוך שעל הסכמה זו שהסכימו רובן של ראשונים דיבש ביבש בטל ברוב ממש אנו סומכין ועושין מעשה וכן פסק בסה"ת וסמ"ק וכתב הרשב"א בתשובה סימן רע"ג באותם הסוברים לומר דאפי' יבש ביבש בכל האיסורים אינו בטל בפחות מששים אמרו שאם נתערב יבש ביבש בפחות מס' אם נפל אחד מהם ליס הנשאר מותרים ועל פי מה שיתבאר בסימן שאחר זה וכתב שיש מגדולי המורים חולקים בזה ואומרים שלא התירו בנפלה אחד מהן ליס אלא בחומר התערובות כלומר בק"א כתרומה או באחד ומאתים כערלה או לאסור כל התערובות כשור הנסקל ויין נסך אבל כשנפלה לפחות מס' אע"פ שנפלה אחת מהן ליס לא נתיר את הנשאר ודע דהא דאמרינן יבש ביבש חד בתרי בטל היינו לאפוקי דבר לח או נמוח ומתפשט אבל כל דבר שהוא עומד בעצמו אלא שהוא מעורב עם אחרים אע"פ שהוא מבושל במים או משקים אחרים מקרי יבש ביבש דהא על חתיכה שנתבשלה עם שאר חתיכות מקשי ליבטיל ברובא כלומר חד בתרי וכדפרישנא וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן רפ"ג ותכ"ה וכן הוא בתשובות להרמב"ן סימן קפ"ב וכ"כ בסה"ת:

ולכאורה נראה שאין חילוק בין נתערבה במינה בין שלא במינה וכו' אבל בעל התרומות כתב דוקא שנתערבה במינה וכו' כ"כ הר"ן בספג"ה (א) וז"ל ומיהו כי אמרינן דיבש ביבש בטל חד בתרי אפי' מדרבנן ה"מ במין במינו דכיון דמדאורייתא אפי' לא בלא ברובא בטיל לא אחמור רבנן יבש ביבש דהא א"א למיתי לידי איסורא דאורייתא אבל במין בשאינו מינו דבלא בלא אזלינן בתר טעמא אפי' ביבש נמי בעינן ששים כי היכי דאי מבשל להו בהדדי לא ליתי לידי טעמא דהוי איסורא דאורייתא עכ"ל:

הבשר אפי' הוא שמן ולא אמרינן דהדר זה ומפטם להאי שאני כבד דהדם הנבלע בכבד הוא דבר קלוש ולא שייך לומר גביה פיטום אבל בבשר כיון דכל החתיכה נ"נ אף גבי דם מפטם הנבילה בכשרה ומוליך ריח הבשר שנעשית נבילה עם הדם שבתוכו משא"כ גבי כבד דכולו היתר אם יוליך הריח של כבד עם הדם הנבלע בתוכו כאחת כולו היתר הוא עד כאן לשונו ולפעד"נ דאין לחלק כלל בין דם שבכבד לדם שבבשר דאידי ואידי הדם דבר קלוש הוא ולא שייך ביה למימר תבשיל יפטם אותו ואפילו הבשר שהדם בתוכו הוא שמן לא שייך לומר שהשומן יפטם אותו ואח"כ יוליך הריח טעם השומן עם הדם שבתוכו דלא אשכחן הך סברא אלא גבי נבילה ממש דאע"פ דהיא כחושה מפטמת מבשר שחוטה שמינה ומוליך הריח האיסור נבילה שעמו אבל לא במה שהחתיכה נ"נ מפני הדם שנבלע בו ואף בנבילה ממש חידוש הוא דהא קיי"ל אין הנאסר יוכל לילך ולאסור במקום שהאוסר לא יוכל לילך שם ונדקק מהרא"י ביישובו ואין לך בו אלא חידושו דוקא בנבילה ממש אבל לא בחתיכה שנעשה נבילה מפני הדם שנבלע בו דהדם אינו מפטפט ולא מיפטם כלל לפי שהוא דבר קלוש הילכך אין להחמיר בו כלל בדיעבד בין בכבד בין בחתיכה שנבלע בה דם:

פת חמה וכו' פרק בתרא דע"ז וכתב ב"י דרבינו פסק כר' יוסי דלא אסר בפת חטים אלא פת חמה וחבית פתוחה אבל פת חמה וחבית מגופה א"נ פת צוננת וחבית פתוחה בשל חטים שרי ובשל שעורים אסור ותימה דא"כ למה לא כתב רבינו החילוק דבין חטים לשעורים גם על הרא"ש איכא לתמוה שלא הביאו בפסקיו לשם ולפעד"נ דפסק כר' יהודה דמתיר אף בשל שעורים ואע"ג דקיי"ל כר' יוסי לגבי ר"מ ורבי יהודה אין זה אלא כר' יוסי לגבי ר"מ לחודיה או לגבי רבי יהודה לחודיה אבל הכא דר"מ ורבי יהודה תרוייהו ס"ל דאין חילוק בין חטים לשעורים לית הילכתא כר' יוסי דמפליג בין חטים לשעורים וזה היה דעת הרא"ש שכתב בסתם ואחריו נמשך רבינו: ומ"ש וכן מותר להריח בבת תיהא וכו' פי' ל"מ דפת צוננת שרי בדיעבד אלא אף שרי לכתחילה להריח בבת תיהא כרבא ואע"ג דקיי"ל כר"ת דפסק כרב דריחא מילתא היא ואפילו דיעבד אסור ואפי' איכא גוונא דשרי דיעבד מ"מ לכתחילה אסור בכל ענין כדפרי' בסמוך אפי' הכי בבת תיהא כיון דלא מיפטמא ולא עביד לריחא שרי אפי' לכתחילה וכן כתב התוס' והרא"ש בפרק בתרא דע"ז וכ"כ ס"ד והבאתי לשונו למעלה בסי' צ"ז וע"ש. וכתב הריב"ש בסימן רפ"ח דאסור לטעום דבר אסור אף אם אינו אוכלו דלא גרע מריחא מילתא עכ"ל והא דקאמר תלמודא בפרק האשה רבה (דף פ"ט) התם שוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי ליה למיטעמיה פירשו תוס' דהכי פירושו דהו"ל להפריש כל שהוא מיניה וביה כדי שיטעום ותו לא עכ"ל תוס' וע"ש וכתבתיו לעיל בסי' צ"ז סעיף ד'. וכתב המרדכי פ' ג"ה דדבר חריף כגון בצל שנצלה עם איסור לכ"ע אסור הואיל והוא דבר חריף שואב האיסור אצלו וכתב בת"ח כלל ל"ה בשם או"ה דהכי קיי"ל אם האיסור חריף אפי' בתנור פתוח וגדול אסור עכ"ל וכתב המרדכי מיהו אם הוא מכוסה בבצק מותר עכ"ל אבל מהרש"ל בפרק ג"ה סימן ט"ו כתב דדוקא בתנור קטן או גדול ומכוסה דדמי לפת חמה וחבית פתוחה דאפי' לוי מודה בה אבל בתנור גדול ופתוח שרי בדיעבד לכ"ע עכ"ל והכי מסתברא:

קט חתיכה שאינה ראויה להתכבד וכו' בפג"ה אהא דתנן ג"ה שנתבשל עם הגידין בזמן שאין מכירו כולם אסורות וכו' פריך וליבטיל ברובא ומשני בריה שאני וכו' אלמא כל שאינו בריה ואינו חה"ל בטל ברובא ושרי לאוכלן ואין בהם אפילו איסור דרבנן ואע"פ שנתבשלו החתיכות במים מקרי יבש ביבש כיון שכל חתיכה עומדת בפני עצמה ובטל חד בתרי לאפוקי אם הוא בלול יחד בקמח או יין ביין ושמן בשמן דנימוח ומתפשט וכתב ב"י שעל זה הסכימו רוב המחברים והכי נקטינן: ומ"ש ולכאורה נראה שאין חילוק וכו' כתב מהרא"י בהגהת ש"ד סימן ל"ט דל"ע בתוס' פרק אלו עוברין (דף מ"ד) בד"ה איתיביה שתי ופרק ג"ה (דף צ"ח) בד"ה רבא אמר בסוף הדבור דמשמע שם טובא דמין בשאינו מינו בדבר יבש אפילו מדאורייתא לא בטיל ברוב ולכן אזלינן בספיקו להומרא אבל למ"ש רבינו ולכאורה נראה שאין חילוק וכו' אלמא דס"ל דאף בשאינו מינו אינו אלא דרבנן ולכן אזלינן בספיקו לקולא וכך הוא דעת או"ה וכ"כ בת"ח כלל ל"ט: ומ"ש כגון שנפרד לחתיכות דקות וכו' כ"כ בספר התרומה סימן מ"ה ולא

וכיון

דרכי משה

ואע"ג דבשאר איסורין לא קי"ל כן בריחא יש להקל עכ"ל עוד כתב (דאם נצלה איסור והיתר) זו אחר זו פשיטא דאין בזו משום ריחא מילתא היא עכ"ל ופשוט הוא: (ד) צ"ע דלעיל סימן צ"ז כתב רבינו הילוק אחר אם התנור גדול מחזיק י"ב עשרונים ולפמ"ש לעיל בשם הארוך דמחלק בזו מין בשר בהלב לשאר איסורין אפשר ליישבו ולומר דלענין בשר בחלב נראה לרבינו סברת הסמ"ק דמחלק בין תנור קטן לגדול וכאן לענין שאר איסורין כתב סברת הרא"ש ותוס' דמחלקין בין תנור שפתוח והוא גדול לתנור מכוסה ולא סגי בתנור גדול לחוד עד שיהא פתוח ג"כ: (ה) כתב באו"ה כלל ל"ט דוקא שמונח ממש נגד המגופה: (ו) ובתשובות ריב"ש סימן רפ"ה דאסור לטעום דבר איסור אף אם אינו אכלן דלא גרע מריחא מילתא עכ"ל ובשערים של מהרא"י ז"ל בשם הג"א פרק השוכר הזולף יין האסור בהנאה חשוב הנאה ורובא (צ"ל וריחא) אוסר ובאו"ה כלל ל"ט כתב בשם המרדכי פרק בתרא דע"ז דמותר לזלף בבתים יינם אפילו אדם בריא וע"ש:

קט (א) ובהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל דאף מדאורייתא אינן בטלים ואי הוי ספיקא הוי ספק באיסור דאורייתא ולחומרא אמנם באו"ה כלל כ"ו כתב דהא דאינו בטל אינו אלא מדרבנן וכ"כ:

פרישה

נוהגין להחמיר כמבואר בשערים מ"ו: (ג) (פת חמה שמונחת ע"ג חבית פתוחה כתב רמ"א ודוקא כנגד המגופה. או"ה ועי' בת"ח כלל ל"ט הרבה מדינים אלו עכ"ס):

סי' קט (א) **חתיכה** שאינה ראויה כו': (ב) אבל בעל התרומות כתב דוקא שנתערבה במינה כו' הטעם כיון דמדאורייתא אפי' לא בלא ברוב בטל לא אחמור רבנן ביבש ביבש דהא לא אתיא לידי איסור דאורייתא אבל בשאינו מינו חיישינן דלמא יבשלם

דרישה

כתב לעיל גם כן דין דפיסן סתום או פתוח משום דסמך אמ"ש כאן במקומו בדין ריחא מילתא:

[ג] אבל אם הפת צוננת אפילו החבית פתוחה כו' מותר בפ"ב דע"א פליגי ר"מ אוסר ורבי יהודה מתיר ור' יוסי מתיר בשל חטים ואוסר בשל שעורין מפני שהשעורים שואבות ומוקי התם לפלוגתייהו בפת חמה וחבית מגופה בפת צוננת וחבית פתוחה וקיי"ל כרבי יוסי דמתיר בשל חטים ואוסר בשל שעורין ולפ"ז קשה למה סתם רבינו דבריו ולא כתב חילוק זה שבין פת חטים לפת שעורין ואפשר לומר שרצונו לבאר במקומו בהל' י"כ שאם יתבארו כל דיניו:

סי' קט (א) **אבל** בעל התרומות כתב כו' אבל מין בשאינו מינו אפילו יבש ביבש צריך ששים משמע דבששים מוסלא בטל אפי' בשאינו מינו ואפי' כזית ולפי זה צריך לחלק בין כזית לשאינו

צריך ששים כיון דאם יבשלם יתן בהם טעם: (ג) וכיון שנתבטל ההתיכה ברוב מותר לגמרי ואפילו איסורא דרבנן ליכא ומותר לאדם אחד לאכול כולם ביחד (ד) אע"פ שבודאי אוכל האיסור וכן מותר לאכול כל אחד ואחד בפני עצמו (ה) ואין צריך להשליך אחד כנגד האיסור ואפילו אם האיסור איסור הנאה כגון חמץ בפסח בטל ברוב כיון שהוא יבש ביבש ורש"י אסר תערובת חמץ בפסח יבש ביבש באכילה ומתירו בהנאה אלא שמצריך להשליך אחד מהם לנהר (ו) ורב אלפס אוסר הכל ואפי' בהנאה וא"א הרא"ש ז"ל מתיר הכל ואפילו באכילה(ג): [ג] ואם בישל התערובות אחר שנתבטל

ולא היה צריך לזה דאפשר לפרש כמ"ש מהרא"י בהגהת ש"ד סימן ל"ט בשנתערבו שני מינין שחלוקים בשמן ושוין במראה כגון ב' מיני דגים או עופות שחלוקים בשמן א"כ בשר איל ועז דב' מינים הן כדכתב ב"י לעיל בסימן צ"ח ע"ש הא"ז והאגור: ומ"ש כיון דאם יבשלם יתן בהם טעם אע"ג דיבש ביבש הוי כשכל אחד עומד בפני עצמו ואע"פ שנתבשלו יחד איכא למימר דה"ק דאפי' יבש ביבש ולא נתבשלו נמי צריך ס' חתיכות בלא הוא כיון דאם יבשלום יתן בהם טעם ואע"ג דכשיבשלום לא צריך ס' חתיכות כיון דאיכא נמי צירוף מים אפ"ה עכשיו ביבש צריך ס' חתיכות כיון דהשתא החתיכות הם בלא צירוף מים:

ומותר לאדם א' לאכול כולם ביחד אע"פ שבודאי אוכל האיסור פי' הרא"ש בפ' ג"ה כיון דחד בתרי בטיל מגזירת הכתוב דאחרי רבים להטות האיסור נהפך להיות מותר לגמרי ואפילו איסור דרבנן ליכא ואפי' אם האיסור הוא איסור הנאה שרי באכילה מטעם זה: **ומ"ש** וכן מותר לאכול כל א' וא' בפני עצמו פירוש ל"מ שתים ביחד דאיכא בההיא אכילה חדא דהיתירא וכשאוכל הראשונה תולין לומר זהו של היתר וכשאוכל השנייה תולין לומר מה שנאכל ראשון היה של איסור וכבר הלך לו וזה של היתר הוא אלא אפילו אינו אוכל אלא אחת אחת נמי שרי מטעמא דאמרן דגזירת הכתוב הוא וכו' ומ"ה נמי א"צ להשליך אחד כיון דהכל היתר הוא ומהרא"י כתב להחמיר שלא יאכל אדם אחד ולא לבשל בקדירה אחת אפי' להאכילם לב' בני אדם אבל א"צ להשליך ועיין בהגהת ש"ד סימן ל"ט: **ואפילו** אם האיסור איסור הנאה וכו' עיין בא"ח סימן תמ"ז לשם התבאר בס"ד: **ואם** בישל התערובות אחר שנתבטל ברוב כתב הרשב"א שכל אחד ואחד מותר בפני עצמו והרוטב בנ"ט שצריך ס' כנגד האיסור פי' היכא דאיכא ששים ברוטב ובחתיכות כנגד האיסור דהכל מותר אפילו הכי אין לאכלן ביחד אלא אחד אחד לבדו אבל הב"י כתב ע"ש הרשב"א שהגיה בתורת הבית וכתב דכשאין שם ס' ברוטב ובחתיכות כנגד האיסור דהרוטב נאסר אז גם החתיכות אסורין אפי' לאכול כ"א ואחד בפני עצמו דכיון שהרוטב נאסר נבלע בחתיכות ואסרן עד כאן ושניהם אמת דבאין שם ששים ודאי הכל אסור אבל למה שכתב רבינו בשמו דמיירי ביש שם ס' הכל שרי ואפ"ה אין לאכלן ביחד כדפרי' ואע"פ שרבינו פסק תחלה בסתם כסברת הרא"ש דמותר לאכלן ביחד לא נמנע מלהעתיק לשון הרשב"א לאורויי דגם במה שכתב הרשב"א לחומרא דבעינן ס' כנגד האיסור אע"פ שנודע תערובתו קודם שנתבשל הרא"ש חולק עליו דמחלק ומתיר היכא דנודע תערובתו: **כתב** בהגהת ש"ד סימן ל"ט ע"ש א"ז דבר יבש ולא אסור אלא מדרבנן ונתערב חד בחד מותר באכילה לשני בני אדם פי' לישראל ונכרי עכ"ל וב"י העתיקה ולא העתיק האיפי' לישראל ונכרי אולי כך היתה נוסחתו ולכן השיג עליה וכתב ויחיד הוא בדבר זה ואין לסמוך עליו אבל לישראל ולנכרי מודה ב"י דשרי ובא"ו דמהרש"ל הביא הגה"ה זו בלי שום חולק משמע דהכי ס"ל אבל בת"ח כלל ל"ט כתב דהרא"ש פ"ק דביצה חולק עליה: פסק

וכיון שנתבטלה התתיכה ברוב מותר לגמרי ואפילו איסורא דרבנן ליכא כבר נתבאר: **ומותר** לאדם אחד לאכול כולם ביחד אע"פ שודאי אוכל איסור וכן מותר לאכול כל א' וא' בפני עצמה כ"כ הרא"ש בסוף פ' ג"ה דאע"ג דבפרק התערובות (עד י) תניא ר' יהודה אומר רמוני בדן אוסרין בכל שהן וכו' ופר"י שהשלש אסור לאכלן כאחת דהתם התערובת השני מותר משום ספק ספיקא דאמרי' איתיה לאיסורא בתערובת הראשון ואי אמרת נמי נפל לתערובת השני כל חד כי אכיל ליה היתר קא אכיל אבל אי אכיל שלשתן כאחד קא אכיל חדא מתערובת הראשון והוי חד ספיקא אבל הכא חד בתרי בדבר יבש דאפילו מדרבנן בטל דלא משום ספיקא שריין ליה אפילו אי אכיל ליה חדא חדא ליכא אלא חד ספיקא וספיקא דאורייתא לחומרא אלא משום דגזירת הכתוב הוא דכתיב אחרי רבים להטות הילכך חד בתרי בטיל ונהפך איסור להיות היתר ומותר לאכלן אפי' כולן כאחד וגם לא דמי לטבעת ע"ז שנתערבה באלף טבעות ונפל אחד מהם לים הגדול הותרו כולן כאחת ופר"י דאסור ליהנות מהן כולן כאחד וכן איברי תמימים באיברי בעלי מומין דקאמר ר"א אם קרב ראש אחד יקרבו כל הראשים וקאמר ר"א דלא התיר ר"א אלא ב' ב' אבל אחד לא ופר"י דגם כולם כאחד אסור להקריב דהתם ע"י התערובות נאסרו כולם אלא דמקילים לתלות האיסור באותו שפירש וכולי האי לא מקילים להתירן כולן כאחד ולא שרינן להו אלא ע"י ספק ספיקא דאמרינן דילמא דאיסורא נפל ואם תמצא לומר דלא נפל דאיסורא כיון דלא אכיל כולן כאחד אמרינן הנשאר הוא האסור אבל דבר יבש חד בתרי דבטל ברוב לאו משום ספיקא מותר אלא דגזירת הכתוב הוא הילכך מותר לאכלן כולן כאחד וגם מטעם זה לא מצריכינן ביבש חד בתרי לאכלן שנים שנים כדאמרינן גבי טבעת ואיברי קדשים משום דהתם נאסרו ע"י תערובות ומקילים בהו לתלות האיסור באותו שפירש ולהכי בעינן שיאכלם או שיקריבם שנים שנים דממ"נ איכא בההיא אכילה ובההיא הקרבה חדא דהיתירא אבל יבש ביבש לא נאסר תערובתו הילכך מצי למכלינהו כולהו כחדא עכ"ל וכ"כ סמ"ק וז"ל אפי' נתבשלו כולם יחד אפי' רוטב מותר מן הדין אחר שכבר נתבטלה אבל הרשב"א הצריך לאוכלם אחת אחת שהרי כתב וז"ל חתיכה של נבילה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות יבש ביבש בטלים אפי' אחד בתוך שנים ואפי' של איסור של דבריהם אין כאן והקילו בדבר זה לפי שכל א' עומד בעצמו ואוכל כל א' בפני עצמו וכיון שנתבטל ברוב דבר תורה ואין כאן איסור של תורה כשאוכל האחד אני אומר זהו של היתר וכן בכל א' וא' ואפי' באחרון אני אומר מה שנאכל ראשון הוא היה של איסור וכבר הלך לו וזה של היתר הוא משא"כ בדברים הנבללים ולפיכך אינו אוכלן כולן כאחד ואינו מבשלן כאחד עכ"ל: וסמ"ג כתב דיש להחמיר שלא לאכלן אדם א' שנמצא שאוכל בודאי איסור והוא מדברי התוס' בפרק ג"ה ולפי דברי הרא"ש ודאי מותר שהרי האיסור נתבטל ואין כאן איסור כלל הילכך אפי' לאכלן אדם אחד שרי:

ואין צריך להשליך אחד כנגד האיסור כ"כ בסה"ת וסמ"ק כלומר דאע"ג דתרומה שנתערבה בק' של חולין בטלה ומותר הכל לזרים וצריך להרים אחד כשיעור תרומה שנפלה כדתנן במס' תרומות הרי מפרש בירושלמי דהיינו מפני גזל הכהן אבל באיסור שבטל בהיתר ליכא משום גזל אם הם של אדם א'. וכ"כ הרא"ש בסוף מסכ' ע"ז ולאפוקי מדברי רש"י שכתב שם דשדי חדא לכלבים ואינך שרו באכילה וכתב בהגהות ש"ד ירחא א דאע"פ דקי"ל דא"צ להשליך א' אלא גבי תרומה מפני גזל כהן דוקא להשליך לאיבוד או להת לנכרי לא צריכים אבל להאכיל לשני בני אדם יש להחמיר דליכא פסידא כולי האי והא דאמרינן לעיל דמהר"ם נתן א' לנכרי ולא רצה לסמוך על ביטול ברוב אפשר משום דהוא היה ת"ח ולדיק והיה נראה דרך גנאי שיזדמן שום אכילת איסור לפיהו כדמפרשים התוס' (חולין ה:) גבי בהמת של צדיקים וכו' וכיון שרצה מהר"מ להחמיר ולהסיר אחד ולתלות ולומר שהוא האיסור והשאר כולם היתר לא נתן אותה חתיכה לישראל אחר שהיה נראה כמאכילו איסור ולא רצה לסמוך אשריותא דשני בני אדם דמ"מ היה הוא בספיקא כמו אידך ומ"מ הסומך על דברי רמב"ם ואשיר"י לאוכלן כאחד לאדם אחד לא הפסיד עכ"ל (ג):

ואפילו אם האיסור איסור הנאה כגון חמץ בפסח בטל ברוב וכו' עד מתיר הכל ואפי' באכילה הכל בסוף ע"ז וכבר נתבאר בטור א"ח סי' תמ"ז והרשב"א כתב שנ"ל שלא אמרו דיבש ביבש חד בתרי בטיל אלא באיסורי נותן טעם דכיון שאין איסורו אלא מחמת טעמו ואפשר לומר בכל אחד אינו טועם עכשיו טעמו של איסור אבל בכל האיסורין שהחמירו בהם לאסרם למעלה מכדי נ"ט ר"ל למעלה מס' אין הפרש בין יבש לבלול שהרי לא מחמת טעמם בלבד אסרום אלא חומר שהחמירו באיסורין אלו ועד שיתערבו בשיעורים שהחמירו וכתנו להם אינם בטלים למה"ד לתרומה שנתערבה בחולין שאפי' יבש ביבש אינו עולה בפחות מק' ולפיכך ככר חמץ שנתערב בפסח עם ככרות של מצה אינו בטל לעולם ואפילו ככר קטן שאינו חשוב ככרות של נחתום או אפילו פחות מכן עכ"ל ודבר ברור הוא שאין זה דרכו של הרא"ש אלא שהוא סובר דלגמרי נתבטל חד בתרי יבש ביבש וחזר הכל היתר גמור ואם כן אף באיסורים שהם למעלה מכדי נ"ט שרי וזהו שהתיר תערובת חמץ ביבש אפילו באכילה: **ואם** בישל התערובת אחר שנתבטל ברוב כתב הרשב"א שכל אחד ואחד מותר בפני עצמו והרוטב בנותן טעם כן כתב בת"ה בתחלה ובתשובה סימן ער"ב כתב שתמהו עליו למה כתב שכל אחד ואחד מותר הרי בכל יש מטעם האיסור אם היה אפשר למיקם אטעמא והשיב בזה לדקת וכבר נויתי לתקן כן עבר ובשלן כאחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו אסור שהרוטב בנ"ט ונבלע בחתיכות עכ"ל וכ"כ בת"ה שלפני וז"ל ת"ה הארוך על היתר ביטול יבש ביבש חד בתרי מסתברא דטעמא דמילתא משום דבדברים הנבללים שא"א להפריד החתיכות ולאכול כל חתיכה בפני עצמה צריך ששים לפי שבפחות משיעור זה האיסור נטעם ונרגש בכל ואפילו מין במינו שאין טעם האיסור נרגש בו מ"מ כיון שכנגדו במין ושאינו מינו נרגש החמירו ואסרוהו מדבריהם אבל יבש ביבש שהוא יכול לאכול כל חתיכה וחתיכה בפני עצמה כו' וכשאוכל האחרונה שבכולן אני אומר במה שכבר נאכל היה האיסור וזו של היתר היא ולפיכך אוכל כל אחד בפני עצמו ואינו חושש דכיון שיש שם כדי שיעור ביטול מדאורייתא ואפשר לומר בכל אחד שמא עכשיו אינו אוכל האיסור הקלו בו אף מדבריהם שלא להצריכו ששים כשאר האיסורים ודוקא לאכול כל אחת בפני עצמה אבל לבשלן יחד אסור שהרי חזר האיסור להתערב עם ההיתר והרי הוא כשאר האיסורים הנבללים ומיהו אפשר שאם בישל מקלתן לבד אחד ומקלתן לבד אחר שהכל מותר ומן הטעם שכתבתי שבשעה שאוכל אלו שנתבשלו אני אומר עכשיו אינו טועם האיסור שהאיסור שמא בתוך האחרים הוא שנשאר וכן בשעה שחוזר ואוכל את השאר אני אומר שמא האיסור כבר נאכל ואלו כולן היתר הם אבל לערב הכל ולאכול אסור עכ"ל: ודברי הר"ן בסוף פ' ג"ה כדברי הרשב"א דלא שרינן ביטול יבש ביבש אלא לאכול כל אחד בפני עצמו אבל לבשלן כולן כאחד כל היכא דליכא ששים אסור דכיון דגזור רבנן בנ"ט במין במינו אי מבשל להו בהדדי יהבי טעמא ואסור וכתב עוד מיהו כתב הרא"ה ז"ל דכל שנתבטל חד בתרי כיון שלאכול כל אחד בפ"ע מותר אם בא לבשלן כאחד מרבה עליהן כדי שיעור ששים ומבשלן לכתחלה ומשום מבטל איסור ליכא כיון שכל אחד בפ"ע מותר אין כאן איסור

דרכי משה

(ב) וכן כתב בארוך כלל כ"ג דטוב להחמיר לאכלו ב' בני אדם וע"ל סי' קכ"ב דין נתערבו כלים בכלים: (ג) בארוך כלל כ"ג כתב דבכל איסורי הנאה קיי"ל כרש"י לבד מחמץ בפסח

דרישה

לשאינו מינו דשאר איסורין למשהו דשרץ וכמ"ש בסימן ק"ד בשם מ"ו ואפשר דגם הכא מיירי דוקא בשאינו כזית וכמ"ש רבינו כגון שנפרד לחתיכות דקות ומילתא דמסתבר הוא דאם הוא גדול בכזית ודאי מכירו וזורקו לחוץ: [ב] ואם בישל התערובות כו' כתב הרשב"א שכל אחד ואחד מותר בפני עצמו ז"ל ב"י כ"כ בת"ה בתחלה ובתשובה כתב שתמהו עליו למה כתב כן הרי בכל אחד יש מטעם האיסור אם היה אפשר למיקם אטעמא והשיב בזה לדקת וכבר נויתי לתקן כן עבר ובשלן כאחד אפי' לאכול כל אחד בפני עצמו אסור שהרוטב בנ"ט ונבלע בחתיכות אע"פ שמין במינו אין טעם האיסור נרגש מ"מ כיון שכנגדו במין שאינו מינו נרגש החמירו ואסרוהו מדבריהם עכ"ל וכ"כ בת"ה שלפני וכ"כ בת"ה הארוך עכ"ל ב"י: חתיכה

וכשאוכל האחרונה אומר אני שכבר אכל האיסור וזו של היתר היא רשב"א:

פרישה

יבשלם יחד: (ג) וכיון שנתבטלה התתיכה ברוב כו' ומותר לאדם אחד כו' ומהרא"י אוסר וכן שלא לבשלם בקדירה עיין בשערים: (ד) אף ע"פ שבודאי אוכל האיסור וכן מותר לאכול כל א' וא' בפני עצמו וא"צ להשליך אחת כנגד האיסור משא"כ בדרישה שבודאי אוכל שהיתר עמו (בשעת אכילה הוא בטל ברוב ונעשה האיסור כהיתר עכ"ה) ובדרישה קמ"ל רבותא דאוכל יחד גם כן דאף על פי שבהאי אכילה שאוכל אוכל האיסור עם ההיתר משא"כ בסיפא דכל אכילה תולין להקל ולומר דאין זה האיסור ומ"ש אח"כ בשם הרשב"א שכל אחד ואחד מותר בפני עצמו לאו דוקא בפני עצמו ואפשר דלרבותא נקט דאין צריכה שנים שנים כדלקמן בדבר חשוב שנפל לים: (ה) ואין צריך להשליך אחד כנגד האיסור הטעם דכיון שיש שם כדי שיעור ביטול דאורייתא ואפשר לומר בכל אחד שמא עכשיו אינו אוכל האיסור הקילו בו אף מדבריהם (ו) ורב אלפס אוסר הכל אפי' בהנאה וז"ל שהרי לא מחמת טעמם לבד אסרום אלא מפני חשיבותם למה הוא זמה.

חדושי הגהות

אבל בזה שפסקו דפת מיקרי לכתחילה מזה לא הכריע כלום שהרי בזה לא הסכימו לדעת רוב המורים (א"מ)

קט א דברים אלו כפולים הם בסימן זה לקמן בסמוך וצריך טעם למה:

איסור עכ"ל (ד): וכתבו בהגה"ה דלסמ"ג שכתב דיש להחמיר שלא לאכלן אדם אחד ירא"ה דהוא הדין שלא לבשלן בקדירה אחד אפילו להאכילם לשני בני אדם דהא הרוטב ודאי אסור מן התורה כדקי"ל טעם כעיקר דאורייתא עד ששים כיון דלא בעי למימר שהאיסור נעשה היתר מדאסרינן לאדם אחד וירא"ה אף על גב דקי"ל דא"ל להשליך אחד דוקא להשליך לאיבוד או לתת לנכרי לא צריכים אבל להאכיל לשני בני אדם יש להחמיר דליכא פסידא כולי האי עכ"ל:

וא"א הרא"ש ז"ל חילק בזה וכתב שאם לא נודע תערובתו וכו' כ"כ בספג"ה דטעמא דיבש ביבש משום דגזירת הכתוב הוא דכתיב אחרי רבים להטות הילכך חד בתרי בטיל ונהפך איסור להיות היתר ומותר לאכלן אפילו כולן כאחד ומדרבנן החמירו במין במינו היכא שנתבשל יחד קודם שנודע תערובתו ולא נקרא עדיין עליו שם היתר להצריכו ששים אע"ג דלא יהיב טעמא גזירה אטו מין בשאינו מינו אבל מין במינו בדבר יבש ונודע תערובתו נעשה היתר גמור ואפילו מדרבנן לא אצרכוה ששים כיון דאף אם נתבשל לא יהיב טעמא וליכא למימר דבחתיכה הראויה להתכבד אסרו חכמים חד ספיקא כגון התערובות הראשון לאוכלו אפילו חדא חדא והתירו ס"ס כגון תערובות שני לאוכלן שנים שנים ולא כולן כאחת אבל בחתיכה שאינה ראויה להתכבד התירו חדא ספיקא כגון התערובות הראשון לאכלו חדא חדא אבל לא לאכלן כולן כאחד דא"כ לא לישתמיט תלמודא לאשמועינן איסור בשום דוכתא בחתיכה שאינה ראויה להתכבד כי היכי דאשמועינן ברמוני בדן וכוס של עכו"ם אלא בכל דוכתא הכא והכא וזבחים פריך וליבטיל ברובא ולשון ביטול משמע היתר גמור כאיסור הבטל בששים או במאה הלכך נראה דאם ביטל שלשתן כאחד או בישלו עם חתיכות אחרות הכל מותר ולא אמרינן נהי דלכל זמן שהוא יבש הוא בטל ברוב מכל מקום כשבשלו נפלט טעמו והוסר דלא מצינו דבר המותר לאכלו שיהא נירו אסור ואיפכא חזינן מצינו (ע"ז מ.) דגים טמאים צירן מותר מן התורה אבל איך יתכן שדבר המותר יאסור בפליטתו ועוד ראיה מפרק התערובות (עג) דדבר שהותר ע"י ביטול אינו חוזר ונאסר דפריך תלמודא וכבשינהו דניידי וכו' ומשני גזירה שמא יבואו עשרה כהנים בבת אחת ויקרבו ופריך אטו מגיסא אסר כלומר אחר שהותרו בפרישתן וכי בשביל שחזרו לקביעותן יאסר ה"כ אחרי שהותרו ביבש ונהפך האיסור להיות היתר שוב אינו חוזר ונאסר ע"י בישול ואע"ג דמין במינו אוסר עד ששים היינו קודם שנודע תערובתו וגזרו חכמים שאוסר בששים אף על גב דלא יהיב טעמא גזירה אטו מין בשאינו מינו דיהיב טעמא אבל אחר שנודע תערובתו ונתבטל ברוב ונהפך האיסור להיות כולו מותר ויכול לאכלן אפילו בבת אחת שוב לא יתכן לומר שתאסר פליטתו וכה"ג אשכחן חילוק באיסור המתבטל בין קודם ידיעה לאחר ידיעה בפ"ה דתרומות ובזבחים פרק טבול יום (דף קד.) וכתב עוד אע"פ שמותר לאכול שלשתן כאחד וגם אם נתבשלו אינם אסורות מיהו אם ניתוסף עליו איסור עד שנתרבה על ההיתר מלא מין את מינו וניעור וכן הדין בכל האיסורין שנתבטלו לא מיבעיא מין בשאינו מינו ביותר מששים ואחר כך נתוסף איסור שמצטרף עם הראשון לאסור שהרי נצטרף יחד טעם האיסורים ונתן טעם בהיתר וגם מין במינו בדבר לח ביותר מששים מצטרף האחרון עם הראשון אף ע"ג דלא יהיב טעמא כי חכמים גז"ו מין במינו אטו מין בשאינו מינו אלא אפילו מין במינו בדבר יבש שנתבטל ברוב היתר אפילו מדרבנן ואחר כך נתוסף איסור מלא מין את מינו וניעור כדתנן בפ"ה דתרומות סאה תרומה שנפלה לק' ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתיר ואף ר"ש שמתיר לטעמיה דאית ליה כל העומד להרים כמורם דמי אבל בשאר איסורין דלא בעו הרמה מצטרפין יחד לאסור והטעם הנכון שבו משום דאף כי נתבטל האיסור ברוב היתר והותר לאכילה אם אח"כ הוכר האיסור מתוך ההיתר פשיטא (ה) שאסור לאוכלו וכאשר נתערב בו שוב איסור הכיר מין את מינו וניער מביטולו וניתוסף עליו והוי כאילו הוכר האיסור כך אנו אומרים אף בקדשים כדאיתא בפ"ב דזבחים (לא.) וכה"ג אמרינן גבי טומאה בפ"ג דבכורות (כב.):

פסק יבש ביבש חד בתרי בטל ואפ"ה אסור לכתחילה לבשלן יחד אפי' להאכילם לב' בני אדם כדפסק מהרא"י מיהו לבשלן בב' קדרות שרי ואפילו אם בשלם בב' קדרות קודם שנודע התערובות מותר לאכלם אחר כך שהרי הרשב"א מחמיר כשבשלן יחד אפילו בשלן לאחר שנודע התערובות והתיר בבישל מקלתן לבד אחד ומקלתן לבד אחר כדכתב ב"י משמו מיהו אם נמלחו תחילה יחד קודם שנודע התערובות לדידן דקי"ל מליחה בס' הו"ל כנתבשלו יחד ואסור ומהרש"ל בא"ו שלו סימן ל"ט כתב דבמקום שאין בני תורה ראוי להורות להשליך אחד כדי שלא יראה להם שאוכלין איסור:

שנתבטל ברוב כתב הרשב"א שכל אחד ואחד מותר בפני עצמו והרוטב בנותן טעם שצריך ששים כנגד האיסור וא"א הרא"ש ז"ל חילק בזה וכתב שאם לא נודע תערובתו קודם שנתבשל צריך ס' כנגד האיסור (ו) ואם נודע תערובתו קודם שנתבשל גם הרוטב מותר כולו כמו החתיכות שנתערבו (ה) ואם אחר שנתבטל ברוב נתוסף על האיסור חוזר ונאסר:

קי (א) [א] **התיכה** הראויה להתכבד (א) ושאר הדברים החשובים כגון בעלי חיים ודברים שדרכן למנות שנתערבו בהיתר אינן בטלים לעולם אפילו באלף ופירש ר"י דוקא דברים (ב) שלעולם אין מוכרין אותם אלא במנין דהלכה כר' יוחנן דאמר את שדרכו למנות שנינו פירוש שלעולם אין מוכרין

קי התיכה הראויה להתכבד וכו' ופירש רבינו יצחק וכו' נראה דאין זה סתם ר"י דהוא ר"י הזקן בר שמואל אלא ר"י בר אברהם הוא שפסק כרבי יוחנן כדכתב בסמ"ג לאוין קמ"א דף כ"ב ע"ג ולשם כתב ע"ש ר"י דלא רצה להתיר רגלים של בהמות שנתערבו כיון דהוי כל שדרכו למנות אלמא דכר"ל סבירא ליה ואין זה ריב"א אלא סתם ר"י וחולק אריב"א ולענין ביצה כתב רבינו בסימן פ"ו בסתם דביצה אינה בטילה אפילו באלף והיינו כדעת העיטור וכך פסקו הס"ד סימן מ"ב וא"ו הארוך כלל כ"ה סימן ג' דקי"ל כר"ל וכדפסק ר"ב בסה"ת וכך פסק ב"י בש"ע סימן פ"ו והכי נהגינן דכל שדרכו לימכר לפעמים במנין אף על פי שלפעמים נמכר באומד בלא מנין אינו בטל אפילו באלף וכן פסק מהרש"ל בא"ו שלו אבל בת"ח כתב דנקטינן כר"י וכן נראה מדברי מהרא"י בת"ה סימן ק"ג ודייק מדכתב בנרות חנוכה דאינן בטלין מטעם דעתה במילתייהו הויין דבר שבמנין ולא כתב לפי שהם דבר שבמנין לפעמים אלמא דס"ל כרבי יוחנן ואין לדייק משם כלל דהרב כתב דבריו אליבא דכ"ע דאף למאן דפסק כרבי יוחנן נמי לא בטלי נרות חנוכה וק"ל וכן מה שהביא מדברי ב"י שכתב כאן שדעת הפוסקים דביצה בטילה דלא כב"ה אין מזה כלל ראיה שהרי איהו גופיה פסק בסי' פ"ו דאינה בטילה ועוד כתב מהרש"ל על ביצה כיון דהאידנא אינו בנמצא כלל בגבולינו למכור של מלא ביצים באומד בלא מנין הלכך פשיטא דאינה בטילה וכן עיקר ודלא כמ"ש כאן בהגהת ש"ע דנוהגין כרבי יוחנן דליתא: והרמב"ם

כת ב בהגהות ש"ד בשם א"ו אם הוא דבר יבש ולא אסור אלא מדרבנן אם נתערב אפילו חד בחד מותר באכילה בב' בני אדם עכ"ל ויחיד הוא בדבר זה ואין לסמוך עליו ודע דהא דיבש בטל חד בתרי בדבר שאינו חשוב דוקא כשהאיסור אינו ניכר במקומו אבל אם האיסור ניכר במקומו כגון ט' חניות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקחו מאחד מהם ואינו יודע מאי זו מהם לקח אסור ואפי' בחתיכה שאינה ראויה להתכבד דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכתבו רבינו בסי' שאחר זה ושם יתבאר בס"ד:

קי התיכה הראויה להתכבד ושאר הדברים החשובין כגון ב"ח ודברים שדרכן למנות וכו' דין חתיכה הראויה להתכבד כבר נתבאר בסימן ק"א ודין ב"ח בריש פ' התערובות (ע"ג.) אמרינן דלד"ה ב"ח חשיבי ולא בטלי ונתבאר משפטם בסוף סימן כ"ז ודין דברים שדרכן לימנות בפ"ג דערלה תנן שהיה ר"מ אומר את שדרכו לימנות מקדש כלומר אוסר כל שהוא אפילו אחד באלף וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ו' דברים בלבד ר"ע אומר ז' ואלו הן אגוזי פרך ורמוני בדן וחביות סתומות וחילפי תרדין וקולחי כרוב ודלעת יונית ר"ע אומר אף ככרות של בעל הבית ואתמר עלה רבי יוחנן אמר את שדרכן לימנות שנינו ור"ל אומר כל שדרכו לימנות שנינו פירוש אליבא דר"מ פליגי ר"י ור"ל דר"י סבר דר"מ את שדרכו לימנות קאמר כלומר דדוקא מה שאינו נמכר לעולם אלא במנין קאמר ר"מ דלא בטיל אבל מה שנמכר לפעמים באומד אע"פ שלפעמים נמכר במנין בטיל ור"ל פליג ואמר כל שדרכו לימנות אפילו לפעמים לא בטיל לר"מ ומייתי תלמודא להאי מתני' ומאי דאיתמר עלה בפ"ק דביצה (ג:) ובפרק הערל (פא.) ובפרק התערובות (עב.) ובפג"ה (ק.) ובדוכתי אחריני ולכאורה משמע דכיון דפליגי ר"י ור"ל אליבא דר"מ הלכתא כוותיה וכדר"י דאמר את שדרכו לימנות שנינו: ב"ה וכ"כ רבינו ירוחם שהסכימו רוב הפוסקים וכ"פ סמ"ק וכ"כ סמ"ג בסי' קמ"א שריב"א פוסק הלכה כר"י דאמר את שדרכו לימנות שנינו וביצים פעמים מוכרים של מלא באומד אבל בסה"ת כתוב ביצה שנמצא בתוך התרנגולת שנתנבלה בשחיטה אסורה מדרבנן ואם נתערבה בשאר ביצים אינה בטלה ברוב כמו ליטרא קציעות דריש ביצה דהוי דרבנן ואפילו באלף לא בטיל אבל הרמב"ם פסק בפי"ו מהמ"א כר"ע דשבעה דברים בלבד הם שאוסרין בכל שהן מפני שהם דבר חשוב וכתב דה"ה לחתיכה הראויה להתכבד שהיא אוסרת בכל שהוא מפני שהיא חשובה וכן ב"ה מפני שהיא בריה בפני עצמה חשיב ולא בטיל וכן כל בעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים וכתב עוד יראה לי דכל דבר שהוא חשוב אצל בני המקום מן המקומות כגון אגוזי פרך ורמוני בדן בא"י באותם הזמנים שהוא אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן לא הזכירו אלו אלא לפי שהן אוסרין בכל שהן בכ"מ וה"ה לכל כיוצא בהם בשאר מקומות ודבר ברור הוא שכל האיסורים האלו מדבריהם עכ"ל ובהכי ניחא

דרכי משה

בפסח דלא נהיגין הכי משום דהוי דבר שיל"מ עכ"ל וע"ל סימן ק"ב אי חמץ מיקרי דשיל"מ ועיין בא"ה סי' תמ"ז דין זה: (ד) ולעיל כתב דעת הסמ"ק כדעת הראשונים כי הרשב"א דאוסר אזיל לטעמיה דס"ל דצריך לאוכלן אחד אחד וא"כ לא אמרינן דהאיסור חזר להיות היתר אלא מתירין לאכול ב' בני אדם משום דכל אחד י"ל שהוא אוכל היתר ושרי מספיקא כמו שביאר ב"י בארוכה וא"כ דין זה תלוי בסברא דלעיל והואיל וכתב לעיל בשם האחרונים דהמיקל לאוכלן אדם אחד לא הפסיד ה"ה גם בכאן המיקל כדברי הרא"ש לא הפסיד כנ"ל: (ה) וכן הוא בש"ד:

קי (א) כתב באו"ה כלל כ"ה דבר שאינו בטל מחמת חשיבתו מדרבנן הוא דמדאורייתא בטיל הוא ברוב ולכן ספיקו לקולא וכ"כ הרמב"ם פי"ו מהמ"א: (ב) בארוך כתב דאין נוהגין כן אלא כל שדרכו למנות לפעמים אינו בטל עכ"ל ודעת ב"י אינו כן אלא משמע מדבריו דנקטינן כר"י וכן נ"ל מלשון מהרא"י ז"ל שכתב בת"ה סימן ק"ג דנר חנוכה שנתערב בשאר נרות אינה בטילה דהוי דבר שבמנין דהואיל וכל לילה מדליקין נרות במנין הוי דבר חשוב אע"פ שכשמוכרים אותו מוכרים במשקל מ"מ הואיל ונתערבו לאחר שהודלקו ואז הוי דבר שבמנין אינם בטלים עכ"ל ומדכתב אע"פ שלפעמים מוכרים כו' משמע דס"ל כר"י וכנ"ל דהא כתב רבינו דברי ר"י בלא מחלוקת וכ"ש לדעת הרמב"ם שמיקל

פרישה

דדמה לתרומה שאפילו ביבש אינה בטילה בפחות ממאה. ועיין בהגהות רא"פ בטור א"ח בס"ס תמ"ז מה שיש לחקשות ע"ז: (ז) ואם נודע תערובתו כו' גם הרוטב מותר כולו כמו החתיכות שנתערבו כו' דטעם דיבש ביבש משום גזירת הכתוב הוא דכתיב אחרי רבים להטות הלכך חד בתרי בטל ונהפך איסור להיתר גמור ומותר אף כשנתבשל אחר כך (ודוקא במין במינו דבשאינו מינו אף ביבש צריך ששים כדלעיל דבבישול ניכר טעמו עכ"ה) אבל אם לא נודע לא נקרא עדיין עליו שם היתר הצריכו ששים אע"ג דלא יהיב טעמא גזירה אטו מין בשאינו מינו: (ח) ואם אחר שנתבטל ברוב נתוסף על האיסור חוזר ונאסר הטעם דהוי כמו חוזר וניעור כיון שאין כאן רוב היתר. וכן לעיל ס"ס צ"ט:

סי' קי (א) **התיכה** הראויה להתכבד כגון בעלי חיים אין להקשות הלא בעלי חיים הם בכלל חתיכה הראויה להתכבד ולמה מינה אותם בין שאר דברים החשובים דכיון שהוא חי אינו נקרא חתיכה ראויה להתכבד וכ"כ התוס' בהדיא בפרק הערל דף ע"ה אלא שיש לדקדק ל"ל למימר בהוא דבר חשוב ת"ל שהוא דבר שבמנין וע"ל סימן ק"ג כתבתי יישוב לזה בשם מ"ו. וגם אין להקשות לאסרו משום בריה דהא כבר נתבאר לעיל ר"ס ק' דבריה היינו דוקא בעוף טמא וכיוצא בו דבר שהיה איסורו מעיקרו וכאן איירי בספק דרוסה או טריפה

דרישה

סי' קי [א] **חתיכה** הראויה להתכבד כו' (באו"ה כלל כ"ה דבר פשוט דכל דבר שאינו בטל מכח חשיבתו מדרבנן הוא דמדאורייתא בטיל ברוב ולכן ספיקא לקולא וכ"כ הרמב"ם פי"ו מהמ"א ד"מ עכ"ה) ודברים שדרכן למנות בפרק ג' דערלה תנן שהיה ר"מ אומר את שדרכו למנות מקדש כלומר אוסר בכל שהוא אפי' באחד באלף וחכ"א אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ר"ע אומר ז' ואלו הן אגוזי פרך ורמוני בדן וחביות סתומות וחילפי תרדין וקולחי כרוב ודלעת יוונית רבי עקיבא אומר אף ככרות של בעל הבית ואתמר עלה רבי יוחנן אמר את שדרכו למנות שנינו ור"ל אמר כל שדרכו למנות שנינו פי' אליבא דר"מ פליגי ר"י ור"ל דרבי יוחנן סבר דר"מ את שדרכו למנות קאמר כלומר דוקא מה שאינו נמכר לעולם אלא במנין קאמר ר"מ דלא בטל אבל שנמכר לפעמים באומד אע"פ שלפעמים נמכר במנין בטל ור"ל פליג ואמר כל שדרכו למנות אפילו לפעמים לא בטל לר"מ וכתב ב"י ולכאורה משמע דכיון דפליגי רבי יוחנן ור"ל אליבא דר"מ הלכתא כוותיה וכדר"י דאמר את שדרכו למנות שנינו וכן כתב סמ"ג בסימן קמ"א שריב"א פוסק הלכה כר"י דאמר את שדרכו למנות שנינו וביצים פעמים מוכרים של מלא באומד אבל בספר התרומה כתב ביצה שנמצא בתוך התרנגולת שנתנבלה בשחיטה אסורה מדרבנן ואם נתערבה בשאר ביצים אינה בטילה כמו ליטרא קציעות דריש ביצה והוי דרבנן

מוכרין אותו אלא במנין אבל דברים שלפעמים מוכרין אותו באומד בטל ברוב לכך כתב שביצה בטלה שפעמים מוכרין סל מלא ביצים ביחד ובעל העיטור כתב שביצה אינה בטילה (ג) והרמב"ם פסק כחכמים דאפי' דבר שדרכו למנות לעולם בטל דז' דברים לבד הן שאינן בטלים כגון רימוני בדן ואגוזי פרך ומיהו כתב כל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות לפי הזמן ולפי המקום שהוא שם אינו בטל ואוסר בכל שהוא: [ג] ה"ר יהודה הורה על קורקבן טריפה שנתערב באחרים שהוא בטל דלא הוי ראוי להתכבד כדאמרינן (נדרים נד:) בני מעים אוכליהן לאו בר אינש ולפי זה [ג] הוא הדין נמי בכל בני המעים: (ג) בעלי חיים שנתערבו באחרים ונשחטו בטל חשיבותן ובטלין והוא שנשחטו בשוגג וכן חתיכה שנחתכה לאחר שנתערבה בטלה כדפרישית לעיל (ד) והא דחד בתרי בטל ביבש בדבר שאינו חשוב דוקא כשהאיסור אינו ניכר במקומו אז בטל דבר שאינו חשוב והדבר

והרמב"ם פסק כחכמים וכו' ומיהו כתב כ"ד שהוא חשוב אצל בני המקום וכו' והקשה ב"י דהא ליתא דאינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ששה דוקא משמע וכו' ולפעד"נ דהרמב"ם ס"ל דמחלוקת התנאים אינו אלא לפי זמנם דלא הוו חשיבי דכל מקום אלא ששה דברים בלבד ושאר דברים לא היו חשובים בכל מקום אלא במקצת מקומות ור"ע הוסיף ככרות של בעל הבית דגם הם חשובים בכ"מ ומש"ה כתב הרמב"ם דז' דברים אלו הם חשובים בכ"מ ואינן בטלין וכן כ"ד שהוא חשוב במקומו אינו בטל באותו מקום אבל במקומות אחרים שאינו חשוב שם בטל הוא וב"י פי' משום דר"מ איירי בחבילי תלתן שהם גידולי הארץ וכו' ואין צורך אלא כדפי' דלא איפליגו אלא במה שהוא נקרא חשוב בכל מקום ואין ענין לחה"ל ובריה למנות בהדייהו: ה"ר יהודה הורה על קורקבן וכו' וא"ת תיפוק ליה דאינו בטל משום דהוה דבר שבמנין וי"ל דס"ל כר' יוחנן וכ"כ סמ"ג ע"ש ר"י בר אברהם דכיון דקי"ל כר' יוחנן לפיכך קורקבן תרנגולת טריפה שנתערב כו' ועי"ל דה"ר יהודה שהתיר קורקבן אפי' את"ל דהלכה כר"ל מכל מקום הקורקבן אינו כלל דבר שבמנין שאין מוכרים אותו בפ"ע אלא עם העוף וז"ל מהרש"ל ברוב המקומות שראיתי הוה הקורקבן ראוי להתכבד לפני האורחים ולהרמב"ם דהכל לפי הזמן והמקום הקורקבן אינו בטל וכן נמצא בשם מהר"ש שפסק כן עכ"ל נראה דמ"מ ודאי דוקא בקורקבן של אווז אבל לא בקורקבן של תרנגולת וכן מצאתי בקבלות שקיבל מהרי"ל ממה"ר טעבלין ז"ל וכתב א"ו הארוך כלל כ"ה סי' כ"ב כל בני מעיים בין בעוף בין בבהמה בטלין דלא הווין לא חה"ל ולא דבר שבמנין וכ"כ בסמ"ק סימן רי"ד והמרדכי פ"ק דביצה כתב ע"ש ר"ת דכרכשתא בטילה דאינה חה"ל כיון דהוי בני מעיים ואפילו אותן שאוכלין אותן אינו אלא ע"י מילוי וכתב מהרש"ל דאף האידנא דאין מוכרין הכרכשתא אלא במנין מ"מ מאחר שאין דרכן לאכלן אלא ע"י מילוי גרע חשיבותה ולא מהני לה דבר שבמנין ובטילה עכ"ל: ב"ח שנתערבו באחרים ונשחטו בטל חשיבותן הקשה ב"י דבסי' ק"א כתב רבי' ע"ש הרא"ש דכבש שלם חשיב ראוי להתכבד עכ"ל ולפעד"נ דדוקא בשנתערב כבש שלם לאחר שהופשט עורו מקרי חה"ל כיון דאינו מחוסר מעשה גדול רק לחתכה לחתיכות אבל ב"ח שנתערבו ונשחטו כיון דבטל חשיבות ב"ח והן מעורבין בעורן וצמרן ומחוסרים הפשט דהוי מעשה גדול בטלין ואעפ"י שלאח"כ הופשטה עורן מ"מ כיון שנתבטלו שוב אינו חוזר וניעור כדכתב סמ"ק אלא דהסמ"ק ס"ל דה"ה תרנגולת בנוצתה אבל הרא"ש מחלק דתרנגולת אפילו בנוצתה הויא חה"ל דהסרת נוצות לא הוי מעשה גדול ודמיא לחתיכה חיה או כבש שלם שאינו מחוסר כי אם חתוך בעלמא והכי משמע מלשון הרא"ש להדיא שכתב תחילה אבל בשביל שהיא חיה או בנוצתה לא בטלה חשיבותה וגם י"א דכבש שלם וכו' דעשה ב' חלוקות תחילה מדבר בחתיכה חיה וה"ה כבש שלם שהופשט דדמיא לתרנגולת בנוצתה דאינו מחוסר מעשה גדול ואח"כ מדבר בכבש שלם ואווז שלם אפילו נתבשלה וע"ל סי' ק"א אבל מהר"ם בהגהת ש"ע ובת"ח כלל מ"ב כתב ליישב דרבינו הכא מיירי בב"ח קטנים דלאחר שנשחטו בטל חשיבותן ולא הוין אפילו חה"ל או דבר שבמנין וכו' עכ"ל ונראה מדבריו דבגדולים אף על פי שהן בצמרן ובעורן הוי חה"ל ואינו כן אלא כדפרישית וכדמוכח להדיא מדברי הרא"ש ורבינו בסי' ק"א ע"ש גם יש לתמוה דבש"ע כאן כתב דוקא ב"ח קטנים ובסי' ק"א כתב במסקנא דאפילו תרנגולת בנוצתה בטלה א"כ משמע דכ"ש כבש בצמרו ובעורו דבטילה טפי וכנראה דדבריו סותרין זה את זה והעיקר דאפילו ב"ח גדולים נמי בטלין כשנתערבו בעורן: ומ"ש והא דחד בתרי בטל וכו' כ"כ התוספות והרא"ש בפג"ה ומ"ש וכתב הרשב"א לפיכך מצא בשר ביד נכרי וכו' האי לפיכך קאי אמ"ש קודם זה

ניחא לדעתו למה לא מנו חכמים חתיכה הראויה להתכבד ובריה דקי"ל דלא בטלי דהנך מילי דמנו לא מנאום אלא לדוגמא לומר דכל דחשוב כעין הנך לא בטלות אף ע"פ שאמרו אינו מקדש אלא ו' דברים בלבד לא להוציא כל שאר דברים נתכוונו אלא להוציא מדר"מ דאמר את שדרכו לימנות מקדש ואתי איהו ואמרה ליתא אלא אף ע"פ שדרכו לימנות לא הוי חשוב בהכי עד שיהיה כל כך חשוב כמו ששה או ז' דברים הללו וא"ת א"כ מאי אתא ר"ע להוסיף ככרות של בעל הבית הא כיון דחשיבי ודאי לרבנן נמי לא בטלי דהא ו' דברים לאו דוקא אלא איהו וכל דחשיבי כוותייהו ועוד דלישנא דאינו מקדש אלא ו' דברים בלבד ו' דוקא משמע ועוד מ"ש דכל הנך ששה או שבעה דברים דנקטי רבנן ור"מ דכולהו בזרע הארץ ופירי נינהו לכ"ל משום דר"מ איירי בחבילי תלתן שהם מזרע הארץ וקאמר דמקדשין בכל שהן איהו וכל דכוותייהו אתו רבנן לאיפלוגי ואמרי דלא משכחת בזרע הארץ ופרי העץ שיקדש בכל שהוא אלא הנך ששה דברים בלבד דחשיבי טובא אבל כל שאר דברים שבזרע הארץ ופרי העץ בטלי ואפילו ככרות של בעל הבית דחשיבי כיון דלא חשיבי כי הנך ו' דברים ממש ור"ע מוסיף ככרות של בעל הבית משום דס"ל דחשיבי כי הנך ששה דברים ממש או בהוא סובר דאע"ג דלא חשיבי כי הנך ז' דברים ממש כיון דחשיבי טובא טפי מכל שאר מינין שבזרע הארץ ופרי העץ מקדש בכל שהוא וסובר הרמב"ם דאע"ג דחכמים נקטו בדוקא הנך ששה היינו משום דהנך חשיבי בכל דוכתא אבל אה"נ שאם בשום מקום חשיב להו אי זה מין שהוא מזרע הארץ ופרי עץ כל כך כמו חשיבותן של אלו דמקדש ולא בטיל ומינה נשמע לחתיכה הראויה להתכבד ולבריה דחשיבי כי הנך ו' דברים דלא בטלי והא דלא מנו להו רבנן אף ע"פ שבכ"מ ובכל זמן הם חשובים משום דרבנן לא איירי אלא בדבר שגידולו מן הקרקע דומיא דחבילי תלתן דאיירי ביה ר"מ ככ"ל ודע דבפג"ה כתב הרשב"א בשם הראב"ד דמדפריך התם (לו:) לרב נחמן דאמר ביצה בששים ואחד למימרא דיהיב טעמא והא אמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא ולא שני ליה הכ"ע לבטולי גופה משמע דביצה גופה חשיבא כבריה ולא בטלה ובפ"ק דביצה משמע דבטלה אליבא דר"י דאמר את שדרכו למנות שנינו ואיכא למימר דאינו מקדש ובטל באחד ומאתים אבל בששים לא בטלה כיון דבריה היא וכתב עליו הרמב"ן דאינו כן כדאמרי' במכות (יז:) דבריית נשמה חשיבא ולא בטלה וביצה כחטה את כברייתה דמיא ובטלה ע"כ ומדבריו בת"ה נראה שהוא סובר שהיא בטלה וכדברי הרמב"ן שכתב בבית התערובות ש"א ביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות אע"פ שאיפשר שתטעון עוד ויותרו כולם וכו' בטלה היא כביצה האסורה שנתערבה באחרות וכתבתיו בסי' ק"ב ומשמע דבביצה שלימה מיירי וכתוב בא"ח שדעת רוב הפוסקים כהרמב"ן והרמב"ם כתב בפט"ו מהמ"א ביצה שנמצא בה אפרוח שנשלקה עם ביצים המותרות אם היתה עם ששים ואחת הרי הם מותרות היתה עם ששים בלבד נאסרו הכל מפני שהיא בריה בפני עצמה עשו בה היכר והוסיפו בשיעורה נראה שהוא סובר שהיא בריה ובזמן שהוא מכירה פליטתה בטל בס' וא' ואם אינו מכירה אפי' באלף לא בטלה ויש להסתפק אם קורא אותה בריה מפני האפרוח שבה אבל אם יש בה דם ואין בה אפרוח לא חשיבא בריה כיון שאינ' בריית נשמה או דילמא כיון שיש בה דם שדא תיכלא בכוליה וחשיב כיש בה אפרוח ולא בטלה.

(ב"ה) הראשון נראה יותר ולענין הלכה כיון שאיסור זה מדבריהם נקטי' כדעת הרמב"ם דמיקל:

ההר"ר יהודה הורה על קרקבן טריפה שנתערב באחרים שהוא בטל דלא הוי ראוי להתכבד וכו' כ"כ סמ"ג בסימן קמ"א: **בעלי** חיים שנתערבו באחרים ונשחטו בטל חשיבותן וכו'. הרשב"א בת"ה מדאמרינן (פ"ג דערלה) נתפרדו הרמונים נתפלצו האגוזים בשוגג יעלו במזיד לא יעלו וא"ת היכי קאמר דכשנשחטו בטל חשיבותן דהא אע"ג דבטל מינייהו חשיבות ב"ח אכתי אית בהו חשיבות חתיכה הראויה להתכבד וי"ל דהרשב"א לטעמיה דסבר דכבש שלם לא חשיב ראוי להתכבד כמו שנתבאר בסימן ק"א וכבר כתב שם רבינו שהרא"ש חולק בזה ולפי דעתו אע"פ שנשחטו לא בטלו עד שיחתכו לחתיכות שאינן ראויות להתכבד ויש לתמוה על רבינו שסתם וכתב שאם נשחטו בטל חשיבותן דמשמע שאע"פ שהם שלימים בטילים ובסי' ק"א פסק כהרא"ש דכבש שלם חשיב ראוי להתכבד (ג): והא דחד ביבש בתרי בטל בדבר שאינו חשוב דוקא כשהאיסור אינו ניכר במקומו וכו' בפ' ג"ה (צה.) מייתי הכיא ברייתא דאיתא בדוכתא טובא בתלמוד (פסחים ט: נדה יח כתובות טו.) תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב וכתבו התוספות

דרכי משה

שמיקל עוד יותר: (ג) ובאו"ה כלל כ"ה כתב דמיירי כאן בב"ח קטנים שלאחר שנשחטו אינם ראוים להתכבד:

דרישה

דרבנן ואפילו באלף לא בטיל עכ"ל ב"י ור"ל במ"ש כמו ליטרא דקציעות משום דבפ"ק דביצה דף ג' ע"ב דקאמר התם אחד ביצה שנולדה בשבת כו' אין מטלטלין אותה כו' נתערבה באלף כולן אסורות הניחא לריש לקיש דאמר כל שדרכו למנות שנינו שפיר אלא לר"י דאמר את שדרכו למנות שנינו מאי איכא למימר אמר רב פפא הא תנא תנא דליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטיל ע"כ ולכן כתב ב"י אבל בס' התרומות ר"ל דלכאורה היה נראה דהלכה כר"מ וכר"י דאמר את שדרכו למנות כו' אבל מס' התרומה משמע דהלכה כתנא דקציעות ורבי יוחנן לא בא לפסוק הלכה כר"מ אלא שביאר דבריו אבל גם ר"י סובר הלכה כתנא דקציעות וכן הוא דעת בעל העיטור. ואפשר דס"ל דרבי יוחנן פליג אליבא דר"מ אף על גב דהלכה כחכמים משום דלר"מ נשמע לרבנן דאפילו באת שדרכו למנות פליגי רבנן עליה וס"ל דבטל. וז"ש את שדרכו שנינו כלומר כך קבלתי שר"מ שנה בדבריו את שדרכו ואפ"ה פליגי חכמים עליה וק"ל: [ב] הר"ר יהודה הורה כו' כדאמרינן בני מעים אוכליהן כו' (יש לתמוה דמזה משמע שקורקבן הוי בכלל בני מעים בלשון הגמרא דזה לשון הגמ' הוא ולעיל בסי' כ' השכים לדברי רבי' יונה דס"ל דקורקבן לא הוי בלשון בני מעים בלישנא דגמרא כמבואר שם בב"י ע"ש. ורמ"א בת"ח כלל מ' דין ד' שגם בזמן הזה הם בטלין ובשאר דברים כתב שהכל לפי הזמן והמקום ע"ש יותר עכ"ה.) עיין בשערים כתבתי שעכשיו משהגין דוגים אלו מ"ו: [ג] ה"ה נמי לכל בני מעים אלא שע"י מעשה הורה כן להתיר קורקבן ועיין מ"ש לעיל סי' ע"ה וגם נלע"ד להוכיח מכאן דחתיכה ראויה להתכבד א"ל להיות גדולה כ"כ שהבע ממנה שהרי קורקבן מעוף הוא וקטן

פרישה

או קדשים וכיוצא בו וק"ל: (ב) הרמב"ם פסק כחכמים כו' (והשערים פסקו דכל דבר שבמנין כגון ביצה אינה בטילה והכי נהוג רש"ל עכ"ה) דשבעה דברים לבד הן בטלים ואע"ג דלא מנו חכמים אלא ו' מ"מ כיון דר"ע הוסיף חד כללן יחד והתבן בשם חכמים לאפוקי דר"מ ובדרישה כתבתי מה הן הז' דברים וס"ל להרמב"ם דלא מנו חכמים אלו אלא לדוגמא לומר דכל דחשוב כעין הנך לא בטיל ואע"פ שאמרו מנין ו' לא אתו אלא לאפוקי מדר"מ דאמר את שדרכו למנות מקדש ואתו איהו ואמרי דליתא בגידולי קרקע דאיכא מיירי אלא הני דאע"ג שדרכן למנות לא הוי חשוב בהכי עד שיהיה כ"כ חשוב כמו ז' דברים הללו ובהכי ניחא לדעתו למה לא מנו חכמים חתיכה הראויה להתכבד ובריה וניחא נמי מ"ש רבינו בדברי הרמב"ם ומיהו כתב כו' משום דלפסק הרמב"ם קשה איך פסק כחכמים דשבעה דברים לבד הם הדברים שאינם בטילים הא קיל"ן דגם חתיכה הראויה להתכבד ובריה ג"כ אינה בטילה ומשנה וגמרא הוא כמ"ש ב"י בסימן ק' וק"א ע"ש בשלמא אי קי"ל כר"מ לק"מ דר"מ לא קאמר שום מנין ואיכא למימר אלא את שדרכו למנות או כל שדרכו למנות וה"ה כל כיוצא בו בחשיבות אינו בטל אבל חכמים דקאמרי פרטי ומנינא ה"א דבאו למעוטי שאר כל דבר קמ"ל דבגידולי קרקע דוקא איירי וק"ל אבל בדבר שדרכו למנות א"א לומר דס"ל גם כן דלא בטילה וסמך על הפשיטות כמו בריה וחתיכה הראויה להתכבד דאם כן לא הוה פליג דבר עם ר"מ דאמר את שדרכו למנות מקדש וא"ל דבאו לאיפלוגי אדבר שבמנין דגידולי קרקע אבל בדבר שבמנין דאינו גידולי קרקע גם כן ס"ל דאינו בטל דאם כן קשה מ"ש הא מהא ועיין מ"ש עוד מזה לעיל סימן ק"א: (ג) בעלי חיים שנתערבו באחרים ונשחטו בטל חשיבותן ז"ל ב"י כן כתב הרשב"א בת"ה וא"ת היכי קאמר דבנשחטו בטל חשיבותן הא אכתי אית בהו חשיבות ראויה להתכבד ויש לומר דהרשב"א לטעמיה דס"ל כבש שלם לא חשיב ראויה להתכבד כמ"ש בסי' ק"א אבל יש לתמוה על רבינו שסתם כאן וכתב שאם נשחטו בטל חשיבותן דמשמע אפילו הן שלימין בטלין ובסימן ק"א נתבאר שהרא"ש חולק וס"ל דלא בטיל חשיבותייהו עד שיחתכו לחתיכות שאינן ראויות להתכבד ופסק שם כהרא"ש עכ"ל ב"י וז"ל מ"ו פירוש קודם שנפשטו ונתקנו דהל"ה הא כתב לעיל דכבש שלם אינה בטילה ודו"ק עכ"ל ולפי זה נתיישב תמיהת ב"י דלעיל מיירי בנפשטה וכאן מיירי בלא נפשטה עדיין (כיון דצריכין תיקון גדול משא"כ בתרנגולת בנוצתה דחשובי ראויה להתכבד כדלעיל סימן ק"א וק"ל עכ"ה) ורמ"א כתב בת"ח שלו כלל מ"ב ס"ג (והוא מאו"ה כלל כ"ה עכ"ה) ובש"ע בסימן זה ס"ב דכאן מיירי בבעלי חיים קטנים ע"ש ובגמרא דכתב סתם דב"מ אינן בטלים מיירי בין בגדולים בין בקטנים ורבינו בא לאשמועינן דע"י שחיטה בטל חשיבותן ר"ל בקטנים לפי שע"י שחיטה לא נתבטל מהם אלא חשיבות דחי אבל שאר חשיבות שיש לה כגון ראויה להתכבד לא נתבטל אם לא בב"ח קטן שכיון שנשחט אין לו עוד שום חשיבות: ב"ח שנתערבו ונשחטו כו' עד וכן חתיכה שנחתכה כו' נראה דכמו שבחתיכות הא אמרינן דכשנתרסק אחד מהן אותו שנתרסק מותר מ"מ אף שאר החתיכות לא נתרסקו ומטעם שכתבתי לעיל בס"ס ק"א. דומיא דה"נ אם נתערב ב"מ אסור עם ב"ח מותרים ונשחט אחד מהן דאותו השחוט מותר מ"מ מאותו טעם עצמו ע"ש הר"ק. (ד) והא דחד בתרי בטל ביבש בדבר שאינו חשוב כו' רבינו הולך לומר כאן החילוק שיש בין

ודבר חשוב אינו בטל ואפילו אם פירש אחד מהן מהתערובות אסור (ד) ולא אמרינן מרובא פריש (ס) אבל אם האיסור ניכר במקומו כגון תשעה חניות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח אסור ואפילו בחתיכה שאינה ראויה להתכבד דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אבל בשר הנמצא לפני חניות מותר אפילו בחתיכה הראויה להתכבד דכיון שלא פירש בפנינו לא נולד הספק במקום הקביעות ולכך אנו תולין אותו ברוב אבל אם פירש לפנינו הוי כאילו היא עדיין במקום הקביעות ואסור (ו) וכתב הרשב"א לפיכך מצא בשר ביד נכרי אע"פ שהדבר ידוע שאין לוקחין בשר אלא מאותם מקולין והוא אינו יודע מאיזה לקח מותר דלאחר שפירש נולד בו הספק בד"א שלא ראו אותו יוצא מן המקולין אבל ראו אותו יוצא מן המקולין באותה שעה נולד הספק ונמצא שבמקום הקביעות נולד הספק ואסור (ז) ויראה לי שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו (ה) (ח) אבל נתערבה באחרות ואינה נכרת בטילה ברוב משום ספק ספיקא (ט) [ד] ולפיכך מי שלקח בשר מן המקולין

והרא"ש ספיקו אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והא דקי"ל דדבר יבש חד בתרי בטיל היינו היכא שמעורב ואינו ניכר האיסור אבל כשהאיסור ניכר במקומו לא שייך ביה ביטול ובדבר המעורב נמי היכא דחשיב ולא בטיל אמרינן כל קבוע כמע"מ דמי כדאמרי' בפרק התערובות גבי ב"ח דחשיבי ולא בטלי דפריך ונמשוך ונקריב חד מינייהו ונימא כל דפריש מרובא פריש ומשני משום דהו"ל קבוע וכתבו התוס' עוד על זה ועיקר הטעם אינו משום קבוע אלא משום דבעלי חיים לא בטלי : ומ"ש רבינו ואפילו אם פירש אחד מהתערובות אסור וכו' לקמן יתבאר שזהו דעת ר"י ור"ת חולק עליו :

ומ"ש כגון ט' חנויות וכו' ואינו יודע מאי זה מהם לקח אסור ואפי' בחתיכה שאינה ראויה להתכבד כ"כ הרשב"א בת"ה הארוך וז"ל כיון שיש שם חנות אחת ידועה וניכרת שמוכרת בשר נבלה הרי אין הנבילה בטלה ברוב ואע"פ שאין שם חתיכה הראויה להתכבד משום שכל איסור שניכר ונודע מקומו והרי הוא קבוע בתוך ההיתר אינו בטל : ומ"ש אבל בשר הנמצא לפני החנויות מותר אפי' בחתיכה הראויה להתכבד כ"כ הרשב"א בת"ה ושיעור דברי רבי' מתחלתן כך הם כשהאיסור אינו ניכר במקומו אז מפלגינן בין דבר חשוב לשאינו חשוב דשאינו חשוב בטל וחשוב אינו בטל ולא שאני בין פירש אחד מהם ללא פירש אבל כשהאיסור ניכר במקומו הוי איפכא דלא מפלגי' בין דבר חשוב לשאינו חשוב אלא בין פירש ללא פירש שאם לא פירש אלא שנטלו ממקום קביעותו אע"פ שהיא חתיכה שאינה ראויה להתכבד דלא הוי דבר חשוב אסור ואם פירש אע"פ שהיא חתיכה הראויה להתכבד דהיינו דבר חשוב מותר : ומ"ש דכיון שלא פי' בפנינו לא נולד הספק במקום הקביעות וכו' אבל אם פירש לפנינו הוי כאילו הוא עדיין במקום הקביעות ואסור כתב הרשב"א דהכי משמע מדאמרי' בפ"ק דפסחים (ט :) ט' צבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן מהי שקל היינו מתניתין דט' חנויות פי' ואתא עכבר ושקל היינו סיפא ובנמצא הלך אחר הרוב וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ' סי' י"ז וכ"כ סמ"ג וסמ"ק : וכתב הרשב"א לפיכך מצא בשר א ביד אחד אע"פ שהדבר ידוע שאין לוקחין בשר אלא מאותן המקולין וכו' זה שכתב בשם הרשב"א עד ויראה לי מבואר הוא מתוך דברי רבינו ולא הוצרך לכתבו אלא מפני שסמך לו ויראה לי שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו וכו' וגם כי דברי הרשב"א מבוארים יפה בלשון זה וקצר ותיבת לפיכך שכתב הרשב"א לא קאי למה שכתב רבינו סמוך לו שאם פירש לפנינו הוי כאילו הוא עדיין במקום הקביעות ואסור שהרי זה הוא הדבר בעצמו שכתב הרשב"א והיאך יאמר עליו לפיכך אלא אעיקרא דדינא קאי דאמרינן דאם לקח מהחנויות אסור ואם נמצא לפני החנויות הלך אחר הרוב אהא קאמר לפיכך מצא בשר ביד אחר וכו' : ומ"ש ויראה לי שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו אבל נתערבה באחרות ואינה ניכרת בטילה ברוב כלומר לא אסרו בלוקח מן הקבוע אלא בזמן שהוא בפני עצמו וכו' פשוט הוא שמדרך סברא אמר כן וכתב בת"ה הארוך דהכי מוכח בהנהו דפרק התערובות (עד.) דטבעת של עכו"ם שנפלה לק' וכוס של עכו"ם שנפל לאוצר מלא כוסות שאע"פ שפירש א' מהם לפנינו ונפל לאחרים מותרים וכפי התירוץ שכתבתי אני למעלה ע"כ : כתב הרמב"ם בפ"ח מהמ"א על דין ט' חנויות אבל בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב אם היו רוב המוכרים נכרים אסור ואם היה רוב המוכרים ישראלים מותר וכן בשר הנמצא ביד נכרי ואינו יודע ממי לקח אם היו מוכרי הבשר ישראל מותר וזהו דין תורה וכבר אסרו חכמים כל בשר הנמצא בין בשוק בין ביד נכרי אע"פ שכל השוחטים וכל המוכרים ישראל וכתב ה"ה שהרמב"ם סמך על שאמרו בירושלמי אבל דעת הרבה מן המפרשים דבנמצא ביד נכרי במקום שרוב טבחי ישראל מותר ומ"מ ראוי להחמיר בדבר עכ"ל : ומ"ש ולפיכך מי שלקח בשר מן המקולין אפילו חתיכה הראויה להתכבד וכו' בתורת הבית הארוך נתבאר יפה טעמו שכתב וזה לשונו ובנמצא הלך אחר הרוב וא"ת

זה בת"ה וז"ל שם מצא בשר בשוק ה"ז מותר חזקה מן הרוב פי' שהוא כשר וכו' וע"ז כתב לפיכך וכו' כלומר כי היכי דמצא בשוק מותר מטעם דלא נפל הספק אלא בפירש ה"נ בנמצא ביד נכרי דמ"ש וגם בדברי רבינו כך משמעו דלפי שכתב אבל בשר הנמצא לפני חנויות מותר וכו' דטעמו כיון דלא נפל הספק אלא בפירש בשוק לפני חנויות כתב ע"ז מ"ש הרשב"א לפיכך מצא בשר ביד נכרי וכו' . ומ"ש ויראה לי שלא אסרו אלא כשהוא בפני עצמו אדסמיך ליה קאי כשפירש לפנינו מן הקבוע וקאמר דלא אסור בו אלא כשלא נתערב אח"כ אבל אם נתערבה אותה חתיכה באחרות ברוב ואינה ניכרת אפילו נפרשה לפנינו בטילה ברוב ואפילו היתה חה"ל בטילה מטעם ס"ס אבל לא קאי אלקח ממקום הקבוע ממש דלשם אין להתיר מטעם ס"ס כיון שספק הראשון היה מן התורה ולכן אמר הרשב"א ויראה לי וכו' פי' דאע"ג דגם בזה אמרו חכמים דיש לו דין קבוע אפ"ה יראה לי דלא נתנו לו דין קבוע ממש אלא דוקא לאסרו בפני עצמו אבל לא נתנו לו דין קבוע ממש לאסרו אף בנתערבה באחרות אבל ב"י במח"ה הבין דהאי ויראה לי קאי אף אדין קבוע ממש וכך פסק בש"ע ושארי ליה מאריה ויתבאר עוד בס"ד בסוף סי' זה : ומ"ש לפיכך מי שלקח בשר מן המקולין וכו' קאי למ"ש תחלה דכשנולד הספק בקבוע אסור ובפירש מותר לפיכך מי שלקח בשר וכו' וצ"ל ולפיכך בוי"ו וכ"ה בתורת הבית וגם לומר כי היכי דבאיסור הניכר בחנות ופירש אחד מהן ולא נודע מאיזה מהן פירש דשרינן ליה הכי נמי הכא בלקח בשר מן המקולין ויודע מאיזה חנות לקח אלא שאחרו חנות נמצאת אחר כך טריפה ונתערבו חתיכות הטריפות בין הכשירות כיון שלקח מהחנות קודם שנמצאת הטריפה א"כ לא נפל בכן הספק בקבוע אלא לאחר שפירש ושרי אפי' חה"ל וקאמר אבל אסור ליקח משם וכו' פירוש עכשיו לאחר שנודע התערובות אסור ליקח משם חה"ל אף על פי שהטריפות בטלי ברוב החתיכות הכשירות מדאורייתא מ"מ מדרבנן אסירי אבל שאר החתיכות מותרות אלא שראוי להחמיר אף בשאר חתיכות כיון שהתערובות במקולין הוא שרבים קונים משם קרוב הדבר לטעות משא"כ בנתערב כך ליחיד בביתו דאין להחמיר אלא להורות כדין דחתיכה שאינה

דרכי משה

(ד) יש מקשין ומתמיהין דכאן פי' רבינו דבדברים חשובים אפי' פירש אחד מהן אסור דלא אמרינן מרובא פריש וכ"כ עוד לקמן ס"ס זה וה"ה כתב בהדיא להיפך בסימן ט"ז ובס"ס נ"ז גבי ב"ח שנתערבו פסק דלכבשינהו דניידי וכל דפריש מרובא קא פריש ובב"י סימן נ"ז הקשה קושיא זו ורצה לתרצה אבל לא הועיל לו התי' דמ"ש בסימן נ"ז היינו לדברי הסמ"ג קאמר דכתב שם דספק דרוסה שנתערב שרי מכח ס"ס והוא דעת ר"ה ור"ת ס"ל דמהני דנכבשינהו דניידי ולכן קאמר שם הטור דלדברי הסמ"ג דרצה להתיר ספק דרוסה לדעת ר"ת א"כ גם ודאי דרוסה יש להתיר לדעת ר"ת מכח דנכבשינהו דניידי ומ"ש הטור כאן הוא סברת ר"י דס"ל דלא מהני דניידי וכמ"ש בארוכה דעת ר"ת ור"י בתוס' ואשר"י פג"ה זהו העולה לדברי ב"י אבל כל זה לא מהני לתרץ קושיא זו דהרי גם בס"ס ט"ז כתב הטור דמהני כבישה דניידי ושם לא הזכיר כלל דברי הסמ"ג רק פי' שם כתמא בלא מחלוקת כך וכאן פי' להיפך ע"כ אומר לך שהאמת הוא מה שתירץ לי הגאון מורי חמי מוהר"ר שכנא ש"ן בישוב קושיא זו דמ"ש הטור כאן היינו בעוד שהדברים חשובים נשארו במקומן רק שפירש אחד מהן או ב' ולכן לא אמרינן דפריש מרובא קפריש דהואיל ועדיין מונחים במקומן הו"ל עדיין קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי אבל אם פירשו ונוידי כולן ממקומן שלא נשאר שם קבוע ואחד פירש מהן אותו שפירש שרי דליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע דהרי לא נשאר שם קבוע דהרי פירשו כולן כן השיב לי מסברתו ואני מצאתי בהדיא בטוא"ח סימן שכ"ט שזו היא דעת הטור וע"ש ובב"י כתב הרשב"א חילוק זה ולא ידעתי מה הוצרך לדחוק את עצמו ביישוב הקושיא הואיל וגלוי חילוק זה כתב באו"ה כלל נ"ו דהרנגולת טריפה שנתערבה בין שאר תרנגולות ונמצא ביצה ביניהן הביצה מותר דאמרינן כל דפריש מרובא פריש ולא גזרינן שאם יקח הביצה יקח התרנגולת מן הקבוע עכ"ל : (ה) יבאו"ה כלל כ"ת דלא נהיגין כן הואיל ונעשה הספק לפנינו הוי איסור דאורייתא דכל שנעשה הספק במקום הקביעות הוי איסור דאורייתא כדאיתא בתוספות והמרדכי פ"ק דפסחים

פרישה

דבר חשוב לשאינו חשוב בנתערב והחילוק יש ביניהם בפירש ממקום קביעותו . וסוף דנתערב דבר איסור שאינו חשוב בין היתר נתבטל ברוב ומותר הואיל והוא דבר שאינו חשוב אבל דבר חשוב שנתערב ברוב אע"פ שבטל מן התורה רבנן אסרוהו הואיל והוא דבר חשוב ואפילו אם פירש אחד מן התערובות אסור דהואיל ואין איסורו אלא מדרבנן גזרו לאסור אף הפירש מהתערובות שלא יבואו להקל ולאכול מהתערובות עצמו אבל באיסור קבוע וניכר במקומו לא שני לן בין חשוב לשאינו חשוב דהואיל והאיסור ניכר במקומו אף זה שאינו חשוב אינו בטל אלא יש חילוק בין נטל ביד ממקום הקבוע או אם פירש ממקום הקבוע דבאם לקח מאחת מהן בין דבר חשוב בין דבר שאינו חשוב לעולם אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולא נתבטל האיסור ואם פירש אפילו דבר חשוב נמי מותר דאמרינן כל דפריש מרובא פריש ולא חיישינן שמא יקח מן הקבוע דאטו ברשיעי עסקינן דהכל איסורא דאורייתא במזיד וביאור מהו נקרא פריש יתבאר בסמוך בדברי רבינו (בסעיף י"ט וכתב שהביא פלוגתת רשב"א והרא"ש שתלוי בפלוגתת ר"י ור"ת ע"ש בדרישה עכ"ה) דלדעת ר"ת פריש ממילא שרי פריש במתכוון אסור ור"י לא מחלק בין מתכוון לשאינו מתכוון אלא כל דפריש קודם שנודע התערובות שרי אבל פריש לאחר שנודע התערובות אסור וע"פ זה דברי רבינו מבוארים . ומ"ש רבינו ואפילו אם פירש אחד מן התערובות אסור כתב ב"י שהוא לדעת ר"י ולא כר"ת ול"נ דקאי אליבא דכ"ע ורבינו תפס ל' הגמרא שכתב סתם ואם פירש והיינו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה : (ה) אבל אם האיסור ניכר כו' עד דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ביאור דבריו דזה פשוט שאין להתירו משום שנתבטל האיסור שהרי האיסור לא נתבטל וניכר האיסור במקומו גם אין טעם להתירו ולומר דכל דפריש מרובא פריש דכל קבוע כמחצה על מחצה : (ו) וכתב הרשב"א לפיכך מצא בשר ביד נכרי כו' ז"ל ב"י לא קאי אהאי תיבת לפיכך למ"ש רבינו סמוך לו שאם פירש לפנינו כו' שהרי זה הוא הדבר בעצמו שכתב הרשב"א והיאך יאמר עליו לפיכך אלא אעיקרא דדינא קאי דאמרינן דאם לקח מהחנויות אסור כו' וקאמר לפיכך מצא בשר כו' וכתב עוד ב"י שכל מה שכתב רבינו בשם הרשב"א מן לפיכך עד ויראה לי כו' מבואר גם כן בדברי רבינו ולא הוצרך לכתבו אלא מפני שסמך לו ויראה לי שלא אסרו כו' עכ"ל ב"י וזה הפשט דחוק דלמה ליה לרבינו להאריך הכא ולהעתיק כל דברי הרשב"א ללא צורך דלא הל"ל אלא וכתב הרשב"א שלא אסרו אלא כשהוא בפני עצמו כו' לכן נלע"ד דקמ"ל מדברי הרשב"א דל"ת דוקא כשפירש ממנו מעצמו הוא דשרי ואמרינן כל דפריש מרובא קפריש משום דכשנפל ממקום קביעתו והנחתו שמה הוא שינוי וכל שינוי הוא על המעט והמעט אינו בנמצא ושכיח כ"א לפי הרוב ולא במיעוט לכן תולין זה הפרישה ברוב ההיתר ולא במיעוט האיסור משא"כ כשלקחו אדם ממקום קביעתו והנחתו שמה דאיכא למיתלי באיסור המיעוט כמו בהיתר הרוב (ולא גזרינן שמא אם יקח הישראל בעצמו ולא ידע מאיזה מהן לקח שיתירנו ג"כ עכ"ה) מ"ה כתב לפיכך מצא בשר ביד נכרי כו' דאפילו הכי שרי ודו"ק : (ז) ויראה לי שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו אבל נתערבה באחרות ואינה נכרת פי' אמקולין של איסור קאי שאם באותו המקולין האיסור לבד ניכר או הבשר הנמצא ביד נכרי אסור : (ח) אבל נתערבה באחרות ר"ל שבאותה מקולין עצמה של איסור אין האיסור ניכר במקומו אלא שמעורב שם האיסור בין היתר או המתיכה שביד נכרי בטילה ברוב כו' ר"ל שאע"פ שמתיכה הראויה להתכבד אינה בטילה ברוב אפ"ה מתיכה זאת בטילה ברוב משום ספק ספיקא דספק אם לקח מן זאת המקולין שבה האיסור או מן שאר המקולין שהם היתר ואת"ל מן המקולין שבה האיסור לקח דלמא זאת המתיכה מותרת היא כן צ"ל לבאר דברי הרשב"א דמ"ש אבל נתערבה ר"ל שהאיסור נתערב במקולין אבל ב"י כתב בד"ה ומ"ש בד"א במתיכה הראויה להתכבד כו' וז"ל וצ"ל דלעיל איירי במתיכה הראויה להתכבד שלקחה מן הקבוע שאילו היתה ודאי נבילה אע"פ שנתערבה באלף כו' משמע שהוא מבאר דברי הרשב"א דמיירי כשנתערבה אותה המתיכה לאחר שלקחה הנכרי וכתב הב"י עוד שם וז"ל ולפי זה תיבת לפיכך דנקט גבי מי שלקח בשר מן המקולין לא קאי למ"ש בסמוך לו שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו כו' דאין בדבריו אלא שום דבר שיהיה ענין לו אלא למ"ש קודם לכן דכשנולד הספק במקום הקביעות אסור וכשנולד שלא במקום הקביעות מותר קאי עכ"ל אבל לפי מ"ש דמ"ש אבל שנתערבה ר"ל שהאיסור נתערב במקולין שפיר קאי לפיכך אדסמיך ליה שמ"ש מותר שלא נולד כו' נקשר למ"ש לעיל וכמ"ש בשם ב"י ומ"ש אמר כך בד"א כו' נקשר עם זה דאיירי בתערובות שבמקולין : (ט) לפיכך מי שלקח בשר מן המקולין אדלעיל קאי דיש שם מקולין הרבה ורבינו הבין דברי הרשב"א שנולד ספק טריפה בין המקולין שבודאי יש טריפות במקולין אחת ולא נודע באיזה וכמו שמבואר בסמוך ולא כמו שהבין ב"י דברי רמבם שמכירין

דרישה

וקטן : [ד] לפיכך מי שלקח בשר כו' עד כל מה שלקחו מהמקולין קודם שנמצא הטריפה מותר הב"י תמה על רבינו שכתב כן סתם דברי הרשב"א שהם כדעת ר"ת ולא כר"י ובסמוך כתב סתמא

חדושי הגהות

קי א בנוסחת הרב"י כ"ה הנוסחא בת"ה הקצר אבל לענ"ד הנוסחא הנכונה כמו שהעתיקה בשם הטור מצא ביד נכרי וכו' וכ"ם בש"ע

המקולין אפילו חתיכה הראויה להתכבד (י) ואח"כ נמצאת טריפה במקולין (יא) ולא נודעו חתיכות הטריפות בין שאר החתיכות והוא אינו יודע מאיזה מהם לקח (יב) כל מה שלקחו מהמקולין קודם שנמצאת הטריפה מותר שלא נפל בהן הספק בקבוע אלא לאחר שפירש (יג) אבל אסור ליקח משם מכאן ואילך בד"א בחתיכה הראויה להתכבד שאין לה ביטול אבל שאר החתיכות מותרות וראוי להחמיר לאסור כל החתיכות שנשארו במקולין שאין הכל בקיאין בדברים אלו (יד) ואם אתה מתיר בשאינן חשובות קרוב הדבר

שאינה ראויה להתכבד בטילה ברוב והשתא תחילת דברי הרשב"א מלפיכך הראשון עד לפיכך השני מדבר באיסור הניכר במקומו כגון תשעה חנויות וכו' אבל מלפיכך השני עד וכן אנו נוהגים מדבר באיסור שאינו ניכר במקומו דנתערבו בחנות חתיכות הטריפות ברוב חתיכות כשירות. והשתא לפי פי' זה האמת ודאי אין מקום למ"ש רבינו עליו ואיני מבין וכו' כיון דאין הרשב"א מדבר כאן באיסור שקבוע וניכר במקומו אם כן יפה כתב הרשב"א וכך תפסו עליו ב"י ומהרש"ל אבל לפעד"נ דרבינו עלה על דעתו דכל דברי הרשב"א במ"ש מלפיכך השני וכו' עד סופן לאו באיסור שאינו ניכר ואינו קבוע כלל בלחוד קא איירי אלא בכל גווני קאמר בין באיסור שאינו ניכר ואינו קבוע כלל כגון דנתערבו בחנות אחת חתיכות טריפות ברוב החתיכות כשירות ובין באיסור שאינו ניכר אבל הוא קבוע בחנות אחת כגון שמצאו ריאה טריפה ולא נודע מאיזה חנות הוא ואין בכל חנות וחנות אלא בהמה אחת דהשתא האיסור הוא קבוע בחנות אחת אלא שאין האיסור ניכר וידוע וז"ש הרשב"א ולפיכך מי שלקח בשר מן המקולין וכו' ואח"כ נמצאת טריפה במקולין ולא נודעו חתיכות הטריפות בין שאר חתיכות וכו' הכל במשמע לשון זה בין שאין האיסור ניכר וגם אינו קבוע ובין שאין האיסור ניכר אבל הוא קבוע בחנות אלא שאינו נודע באיזה חנות קבוע הוא האיסור והכי משמע לישנא דקאמר בסוף וראוי להחמיר ולאסור כל החתיכות שנשארו במקולין אלמא משמע שאוסר כל הבשר שבכל החניות שבמקולין והיינו דוקא בכה"ג כשלא נודע קביעות חנות האיסור וכיון דמיירי נמי בשאין האיסור מעורב בתוך ההיתר כשאר כל סתם תערובות א"כ יש לו כאן נמי דין קבוע במקצת לענין זה דכל מה שלקח מהמקולין קודם שנפל הספק מותר שלא נפל הספק בקבוע אלא בפירש ואף על גב שהפרישו במתכוין בידו והרשב"א לא התיר אלא בפירש מעצמו כמו שיתבאר מ"מ הכא דינו כאילו פירש מעצמו כיון שלא נודע התערובות בשעה שפי' ולפיכך אפילו הה"ל נמי שרי אבל ליקח מכאן ואילך אסור בהה"ל כיון דאינה בטילה וה"ה דאפילו פירש מעצמו נמי אסור בחתיכה הראויה להתכבד כיון שעכשיו נודע התערובות ואח"כ פירש אבל בחתיכה שאינה ראויה להתכבד מותר ליקח דתערובות חנויות שבמקולין דינן כשאר תערובות יבש ביבש וע"ז בלחוד השיג רבינו ואמר כיון דאין האיסור מעורב תוך ההיתר ה"ל כמו ט' חניות ואעפ"י שאינו נודע האיסור במקומו ודעת רבינו היא כיון דדין קבוע מוארב לו נפקא פרט לזורק אבן לגו וכדאיתא בפ' הנשרפים והתם כיון שנודע שיש שם ישראל אע"ג דאינו נודע הישראל כלל הו"ל קבוע ה"נ דכוותא זו היא דעת רבינו ע"פ הבנתו בדברי הרשב"א אכן כבר התבאר דדברי הרשב"א אינן כמו שהבין רבינו דלא קאמר הרשב"א כלל היכא שהאיסור קבוע בחנות ואין נודע באיזה חנות אלא כל דבריו אינן אלא כשהחתיכות נתערבו יחד בחנות ונודע החנות שבו נתערבו החתיכות ולמאי שהבין רבינו דברי הרשב"א כדפרישית והשיג עליו יפה על נכון מ"ש ע"ז וכ"כ א"א הרא"ש וכו' כי כך מבואר בתשובה כלל כ' סימן י"ז דמדבר במצאו ריאה טריפה ולא היה נודע מאיזה בהמה היתה ריאה זו שכל הבשר שבמקולין עומד בספק והתם הטריפה עומדת בפני עצמה בחנות שלה אלא שאינו ניכר מקום קביעותה ופסק הרא"ש דכל מה שלקחו קודם הספק הכל מותר אפילו הה"ל וכל מה שלקחו אחר שנודע הספק הכל אסור אפי' אינה הה"ל דהו"ל לענין זה דין קבוע ואע"ג דהרא"ש כתב תחילה באותה תשובה וכל מה שנחתך מן הכבשים לחתיכות דקות שאין כל חתיכה ראויה להתכבד בין קודם שנולד הספק בין לאחר שנולד הספק הכל מותר וכו' לא כתב זה אלא להיכא שחתיכות הטריפות מעורבים בתוך הכשירות דגם ע"ז היתה השאלה אבל מ"ש אחר זה דרך כלל דלא אשכחן דאסר תלמודא משום גזירה שמא יקח מן הקבוע וכו' עד כל זמן שעומדים בחזקת היתר וכו' כל זה כתב להיכא שכל אחד עומד בפני עצמו בקבוע אלא שאינו נודע מקום קביעות האיסור ע"ש וזה סיוע למאי דפרישית שרבינו הבין מדברי הרשב"א דמיירי נ"כ היכא דהחניות שבמקולין נתערבו שעל כן הביא ע"ז דעת הרא"ש בהשגתו דמיירי בכה"ג ובזה התישבו כל הקושיות של ב"י. א' על מ"ש רבינו ואיני מבין וכו' כמו שנתבאר. ב' על מ"ש רבינו בשם הרא"ש דכל מה שלקחו אחר הספיקא אסור אפילו אינה הה"ל שלא אמרו הרא"ש מעולם לדעת ב"י בקושייתו. ג' על מ"ש רבינו ע"ש הרא"ש דמה שלקחו קודם הספיקא הכל מותר דזה סותר מה שפסק הרא"ש כר"י אפילו מה שלקחו קודם הספק אסור בהה"ל. ד' על מה שהביא רבינו דעת הרשב"א דמה שלקחו קודם הספק הכל מותר וזהו שלא כדעת הרא"ש ור"י שסתם רבינו דבריו לדעתם וכל זה לא קשיא דברור הוא שהרא"ש הסכים עם הרשב"א בדין דכל מה שלקח קודם שנולד הספק הכל מותר כמ"ש בתשובה אבל לא מטעמיה דהרשב"א תלה דין זה במאי דס"ל בפירש ממילא שרי כר"ת ולא חיישינן שמא יקח מן הקבוע דאילו לפר"י דאוסר אפי' בפירש ממילא ה"ה נמי כשפירש קודם ספיקא נמי אסור וכמ"ש הרשב"א להדיא בת"ה הארוך בית ד' שער א' והעתיקו ב"י אבל הרא"ש ס"ל כפסק של ר"י דהיכא דאין האיסור ידוע וניכר חיישינן שמא יקח מן הקבוע ומכל מקום ס"ל היכא שלקח קודם שנולד הספק דשרי כיון דלא שייך כלל למגזר וכמ"ש להדיא בתשובה הנזכרת והיינו דכתב רבינו בסמוך והא דשרינן כשפירש וכו' עד ובין פירש שלא בפנינו שכל זה על פי מסקנת הרא"ש כר"י בפג"ה והתשובה הנזכרת ולא כרבינו ת' ורשב"א ולמאי דפרישית הדבר פשוט דלהלכה ליכא פלוגתא דאם אין האיסור ניכר ולא קבוע כלל אלא שהחתיכות טריפות מעורבים ברוב חתיכות הכשירות בתוך חנות אחת אף רבינו מודה שאם לקח מהם לאחר שנמצאת הטריפה הה"ל אסורה ואם אינה הה"ל מותרת אלא שראוי להחמיר במקולין כדפרישית אבל אם

לא

ואע"ת אפילו פירש אמאי שריא ליה והא איכא למיגזר שמא יקח מן הקבוע וכדתנן בפ' התערובות כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו אחד ברבוא ימותו כולם ואקשינן עליה בגמרא (עג:) ונכבשינהו כי היכי דניניידן וניגא כל דפריש מרובא פריש ומשני שמא יקח מן הקבוע תירץ ר"י דהתם היתר ואיסור מעורבים זה בזה ואי שריא ליה כשפירש אתי למשקל מן הקבוע כיון דאין מקומו ניכר אבל היכא דמקום האיסור נודע וניכר לא חיישינן דברשיעי לא עסקינן שמא יקח מן האיסור הברור ולפי דברי ר"י אם לקח אדם מן המקולין חתיכה הראויה להתכבד ואח"כ נמצא טריפה במקולין אף על פי שלא נודע עד שפירשה זו וכשנולד הריעותא במקולין לא היתה זו בקבוע אפ"ה אסורה גזירה שמא יקח מן הקבוע הואיל ולא נודעו חתיכות הטריפות בין חתיכות ההיתר וכן דעת רבינו שמשון ז"ל שכל שנאסרו שעה א' משום קביעות שוב אין ניתרות ואפילו פירשו מעצמן והביא ראיה מהא דאמרי' פ' התערובות טבעת של עכו"ם שנפלה לק' טבעות פירשו מ' למקום א' אין אוסרין ששים למקום א' אוסרין ותניא ספק כו"ס אסור וס"ס מותר כיצד כוס של כו"ס שנפל לאוצר מלא כוסות כולן אסורין פירש אחד לרבוא ומרבוא לרבוא מותרים ופירשו מעצמן משמע ואפ"ה משמע דדוקא פירשו ונתערבו באחרים אבל פירשו מאליהן והרי הן עומדים בפני עצמן אסורין וטעמא כדאמרן דכל שנאסרו מחמת קביעותן אע"פ שפירשו באיסורן הן עומדים גזירה שמא יקח מן הקבוע וכ"ל שאין ראיית הרב ז"ל בזה מחוורת דהתם כשפירש לפנינו מן הקבוע ובודאי כשפירש לפנינו מן הקבוע ה"ז כלוקח מן הקבוע וכמו שכתבנו וכדמוכח בההיא דפ"ק דפסחים ואפ"ה אם חזר אותו שפירש לפנינו ונפל לתוך היתר מרובה מותר שאני אומר איסורא לתוך רובא אשתאר דהו"ל ספק ספיקא ומותר אבל כשפירש שלא בפנינו או שנתפזרו כולן ואפי' בפנינו כבר נתבטל הקביעות ומותר וכן דעת ר"ת ז"ל דכל שפירש מעצמה מותר ולא אמרו שם בשור הנסקל גזרה שמא יקח מן הקבוע אלא בכובש ביד כדי שיתפזרו שאם אתה מתיר לכבוש כדי שיתפזרו ויקח מן המפורשים ודאי איכא למיגזר שמא לא יפזר ויקח מן הקבוע וכן כתב בשאלתות דרב אחאי פ' ויקרא סי' כ"ו עכ"ל וכ"כ הר"ן בפג"ה בשם התוספות דלא מיקרי קבוע אלא כשהיה האיסור נודע קודם שלקח אבל אם לא נודע האיסור בשעה שלקח אע"פ שלאחר שלקח נתגלה האיסור ונעשה קבוע לא אמרי' דנעשה קבוע למפרע וכ"ת למי שלקח בשר מהמקולין ואח"כ נודע שהיתה טריפה ביניהם שדין קבוע שיהיה כמחצה על מחצה חידוש הוא ואין לך בו אלא מחידושו ואילך אבל למפרע לא עכ"ל וזה כדעת ר"ת וכהסכמת הרשב"א אבל התוספות והרא"ש ז"ל כתבו בפג"ה דהלכה למעשה נראה כדברי ר"י ויש לתמוה על רבינו שכתב לעיל דבר חשוב אינו בטל אף בתרי ואפילו אם פירש אחד מהתערובות אסור וכו' שזהו כדעת ר"י ולפי דבריו אם לקח בשר מן המקולין ואח"כ נמצאת טריפה במקולין אסור וכמ"ש הרשב"א לפי דבריו והיאך כתב כאן הסכמת הרשב"א דשרי בלקח בשר מן המקולין ואחר כך נמצאת טריפה במקולין ומדהביא דבריו משמע דהכי ס"ל וצ"ל שרבינו לא ראה דברי הרשב"א בת"ה הארוך ולא עלה על דעתו ששני דינים אלו תלויין זה בזה כמו שתלאם הרשב"א ולפיכך אע"פ שכתב דברי ר"י כמו שהיה הסכמת התוס' והרא"ש לא נמנע מלכתוב דינו של הרשב"א ז"ל אבל לפום קושטא דדינא כבר למדנו הרשב"א שהם תלוים זה בזה ב ואי איתיה להאי ליתיה להאי:

ומ"ש בד"א בחתיכה הראויה להתכבד שאין לה ביטול אבל שאר החתיכות מותרות כלומר משום דיבש ביבש מתבטל ברוב אם אינו דבר חשוב כמ"ש בסימן ק"ט ורבינו לא כתב בזה לשון הרשב"א כהווייתו והילך לשונו בד"א בחתיכות החשובות הראויות להתכבד שאין להם ביטול מחמת חשיבותן כמו שביארנו ואע"פ שאין מקומן ניכר אבל שאר החתיכות מותרות דיבש ביבש מתבטל הוא ברוב כמו שביארנו עכ"ל ואיכא למידק דלעיל קאמר דכשנתערבה באחרות בטילה ברוב משום ספק ספיקא והשתא קאמר דבטלה ברוב כדין יבש ביבש והלא דין יבש ביבש דבטל ברוב אפילו בדליכא אלא חד ספק הוא וי"ל דלעיל איירי בחתיכה הראויה להתכבד שלקחה מן הקבוע שאילו היתה ודאי נבילה אע"פ שנתערבה באלף לא בטלה והשתא דאינה אלא ספק נבילה כשנתערבה באחרות הוי ליה ספק ספיקא ובטלה ברובא אבל הכא בחתיכות של נבילה שנתערבו במקולין עצמן בחתיכות כשירה וקאמר שאם אינם חתיכות הראויות להתכבד בטלי ברובא כדין יבש ביבש דקי"ל דבטיל ברובא דמה לי נתערב בבית מה לי נתערב במקולין ותדע שהרי בהאי דלעיל הביא ראיה מטבעת וכוס של כו"ס שהם דברים חשובים ועוד שסמוך לזה כתב ובין כך ובין כך חתיכות שאינן ראויות להתכבד מותרות אם היה שם רוב משמע דמה שכתב קודם לכן בחתיכה הראויה להתכבד היא ולפי זה תיבת לפיכך דנקט גבי מי שלקח בשר מן המקולין לא קאי למה שכתוב בסמוך לו שלא אסרו אלא בזמן שהיא בפני עצמו וכו' דאין בדבריו אלו שום דבר שיהיה ענין לו אלא למה שכתוב קודם לכן דכשנולד הספק במקום הקביעות

אסור

דרכי משה

דפסחים א"כ הואיל והוא איסור דאורייתא לא מהני ביה ס"ס אמנם אם פירש מן התערובות שאינו קבוע אע"פ שבעצמו אסור דחיישינן שמא יקח מן הקבוע מ"מ הואיל ואינו אסור אלא בדרבנן אם נתערב אח"כ באחרים מותר מטעם ס"ס עכ"ל:

ובכל

פרישה

שמכירין מקולין האסורה שרק שבאותו מקולין עצמו נתערב האיסור בין שאר חתיכות היתר וכמ"ש בדרישה ע"ש: (י) **ואח"כ** נמצאת טריפה במקולין פי' כגון שנמצא שם ראש של בהמה שיש בו מום במוחו ונטרפה אותה הבהמה ולא נודע באיזה מקולין הבהמה שנטרפה: (יא) **ומ"ש** ולא נודעו חתיכות הטריפות כו' ר"ל שהבהמות שבכל המקולין מין אחד כולן של שור או בקר או כבש ומש"ה יש לספק בראש זה הנמצא משל איזהו ולא נודעו כו' משא"כ אם לא היו ממין א' דאז היו רואין משל איזה הוא זה הראש והיו נודעים ע"י זה חתיכות דשל מין הראש שהן טריפות בין שאר חתיכות שאינו מזה המין שהן כשירות. ומכח זה דהכל מין אחד הוא מסיק נמי וקאמר והוא אינו יודע מאיזה מהן לקח וקאי אמה שהתחיל ואמר לפיכך מי שלקח בשר כו' אותו בשר שלקח אינו יודע אם הוא כשר או טריפה: (יב) **כל** מה שלקחו מהמקולין קודם שנמצאת הטריפה מותר קאי גם לדעת הרא"ש שכתב רבינו בסמוך בשמו דאפילו פירש ממילא אסור אפ"ה מודה כאן דשרי כמו שמבאר רבינו כאן הטעם שלא נפל הספק בקבוע אלא לאחר שפירש ואמרינן כל דפריש מרובא פריש וכמ"ש בדרישה: (יג) **אבל** אסור ליקח משם מכאן ואילך פי' הואיל ויש שם תערובות איסור אסור ליקח משם וכמו שמבאר דהיינו חתיכה הראויה להתכבד שאינה בטילה אבל חתיכות שאינן ראויות להתכבד מותרות והטעם דחשיב ליה שפיר תערובות איסור הואיל ולא נודע באיזה מהן האיסור והילכך חתיכה שאינה ראויה להתכבד בטילה ברוב התערובות ומותרת: (יד) **ואם** אתה מתיר בשאינן חשובות קרוב הדבר לטעות וליקח אף מן החשובות ר"ל דוקא בהא דבהמה שלימה במקולין שנטרפה ויש ממנה חתיכות חשובות ושאינם חשובות ויש לטעות בין דא לדא משא"כ בחתיכות איסור א' שנתערבה בין כשירות והיא אינה חשובה דבטילה דליכא למיטעי בה

כיון

חדושי הגהות

ב ליתיה להאי כללא דהא הרא"מ סובר כדברי הר"י כמ"ש הרב"י ואעפ"כ כתב בתשובה שאם לקח קודם שנולד הספק מותר (כנה"ג) ועיין בדרישה אות י"ט:

נראה

הדבר לטעות וליקח אף מן החשובות וכן אנו נוהגין ע"כ (טו)[ד] ואיני מבין מה שכתב להתיר בחתיכות שאינן ראוין להתכבד אלא שהחמיר לאוסרן שנראה שאסורין מן הדין ולא מטעם חומרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואסור בכל דבר (טז) וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל דכל מה שלקחו קודם הספק הכל מותר ולאחר שנודע הספק הכל אסור (יז) והא דשרינן כשפירש אחד מהם מהרוב דוקא דומיא דט' חנויות שהאיסור ידוע וניכר במקומו אבל בעלי חיים ושאר דברים השיבים שנתערבו בהיתר שאינן בטלים אפי' באלף אפי' אם פירש אחד מהן מן הרוב אסור דכיון שאין האיסור ניכר במקומו

אסור וכשנולד שלא במקום הקביעות מותר קאי: ומ"ש רבינו ואיני מבין דבריו מה שכתב להתיר בחתיכות שאינן ראויות להתכבד וכו' תמהני עליו היכי אזיל להרשב"א לקטיל קני באגמא שלא ידע דין קבוע כמחצה על מחצה שהתלמוד מלא ממנו ולא עוד אלא שבתחלת דבריו ידעו וכשבא לגמור דבריו שכחו ונעלם ממנו לפי מה שעלה על דעת רבינו וזה דבר שא"א לאומרו כל שום מעיין כל שכן על מעיין המתגבר מאור העולם אשר באורו נראה אור ומבואר הוא שדבריו נכונים וברורים דכשנתערבו חתיכות טריפה עם חתיכות הכשירה במקולין עצמה דינה כמו שנתערבו בבית וכאן וכאן בטלים הם ברוב אם אינם ראויות להתכבד כמ"ש בסימן ק"ט ואין זה ענין לקבוע כמחצה על מחצה כלל דהתם כשלקח מאחת מהחנויות ולא נודע אם לקח מהמוכרת כשירה או מהמוכרת טריפה דאמרינן דלמא מהמוכרת טריפה לקח ואף ע"ג דרובן מוכרות כשירה מאחר שהאיסור קבוע וניכר במקומו אינו בטל אבל הכא שיודע שלא לקח מחנות המוכרת טריפה הניכרת אלא שבמקולין נתערבו בו חתיכות הטריפה עם חתיכות הכשירה והם חתיכות שאינם ראויות להתכבד וידוע שכשרות מרובות פשוט הוא שהם מתבטלות ברוב החתיכות הכשירות כדין כל יבש ביבש ומותר לכתחילה ליקח ממקולין שמוכרין חתיכות אלו שאין כאן דבר איסור כלל: ומ"ש וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל דמה שלקחו קודם הספיקא הכל מותר ולאחר הספיקא הכל אסור כלומר דמ"ש דלאחר הספיקא הכל אסור הוא חולק עם הרשב"א דאילו לדעת הרשב"א אין הכל אסור אחר הספיקא שאם הם חתיכות שאינם ראויות להתכבד הרי הן מתבטלות ברוב ומותרות ואני אומר שלא מצאתי להרא"ש שכתב כלשון הזה ממש ואף אם היה כותב כן אין משם ראיה כלל דהא איכא למימר דמיירי כשהיו החתיכות ראויות להתכבד שאינן בטילות או דהיו חתיכות שאינן ראויות להתכבד ולא היה שם רוב כשירות אבל כשהם חתיכות שאינם ראויות להתכבד ויש שם רוב כשירות פשיטא דלהרא"ש נמי בטלי כדין יבש ביבש וכמו שכתבתי דעתו בסימן ק"ט וזה דבר ברור לא הוצרכתי להאריך בו אלא להוציא מדברי רבינו ומ"מ זהו לענין הלכה אבל לענין מעשה כבר כתב הרשב"א שראוי להחמיר (ו) וכתב עוד בתשובותיו כלל כ' דין י"ז שנשאל על ענין טריפה שנמצאת במקולין לאחר שנמכרו כמה מן הבהמות שנשחטו במקולין אם נאסור אפילו מה שנמכר כבר קודם שנודע אותו טריפות ואם נדון אותו כדין ט' חנויות אי נתיר מה שנמכר כדין מה שאמרו בנמצא הלך אחר הרוב והשיב אני נמנע מלהשיבך הנח להם לקהלה הקדושה אם נהגו בו איסור ינהגו בו כמנהגם עכ"ל: ומ"ש בשם הרא"ש דכל מה שלקחו קודם הספיקא הכל מותר מתוך דבריו בפג"ה לא משמע הכי שהרי בפלוגתא דר"י ור"ת שכתבתי בשם הרשב"א כתב הרא"ש דנראה להלכה למעשה כדברי ר"י וכ"כ בשם הרשב"א דלפי דברי ר"י אם לקח אדם מן המקולין חתיכה הראויה להתכבד ואח"כ נמצא טריפה במקולין אע"פ שלא נודע עד שפירשה זו אפ"ה אסורה גזירה שמא יקח מן הקבוע הואיל ולא נודעו חתיכות הטריפות בין חתיכות ההיתר ע"כ ומכיון דהרא"ש שפסק הלכה כר"י היה נראה שהוא סובר דמה שלקחו קודם שנולד הספק אסור אבל בתשובה כתב בהדיא להתיר וכמ"ש רבינו בשמו וז"ל על כבש טריפה שנתערב עם הכשירה וכולם שחוטים נ"ל דמה שלקחו מן הבשר קודם שנולד הספק אפילו חתיכה הראויה להתכבד מותרת דהלינן דמרובא פריש דלא אשכחן דאסר הגמרא משום גזירה שמא יקח מן הקבוע אלא היכא שכבר הם עומדים בחזקת איסור דאי שרית ליה אותם שפירשו אתי נמי ליקח מן הקבוע אבל קודם שנולד הספק לא שייך למיגזר מידי שכולן בחזקת היתר הם עומדים מאי אמרת גזירה שמא יקח אחר שנולד הספק הך גזירה לא אשכחן בגמרא ועוד דהא ליכא למיטעי דאם לקח בעוד שהיו בחזקת היתר בשביל זה לא אתי ליקח לאחר שנאסר אבל לאחר שכבר נאסרו אי שרית ליה אותה שפירשה אתי למיטעי וליקח נמי מן הקבוע דמימר אמר מה לי האי מה לי האי דכ"ע לא בקיאי בדינא דקבוע ואע"ג דפירש לפנינו אכתי לא נולד הספק במקום הקביעות והלינן מרובא פריש דאין חילוק בין פירש לפנינו לפירש שלא בפנינו כל זמן שעומדים בחזקת היתר עכ"ל ובסמוך כתב רבינו תשובה זו בקוצר: (ב"ה) כתב רבינו ירוחם הא דאמרינן ובנמצא הלך אחר הרוב אפילו נמצא קרוב לנבילה דרוב וקרוב הלך אחר הרוב פשוט בפרק לא יחפור (כג:) כתב רבינו ירוחם ויש מי שכתב דאפילו בשלה היבש ביבש שמותר כיון שהיה בטל כבר בעודו יבש ולא נאמר כבר נפלט טעמו ואוסר ולא התירוהו אלא בעודו יבש ואין אנו מוצאים שום דבר שהוא מותר לאוכלו ורוטבו יהיה אסור כי כשאוסר עד ששים בבישול כשלא נודע ולא היה ליה לתערובת עדיין היתר כמ"ש שנתערבו היה מותר בגזירת הכתוב וכן בתוספות וכן כתב הרא"ש וכן עיקר:

והא דשרינן כשפירש אחד מהן מהרוב דוקא דומיא דט' חנויות וכו' עד דכיון דאין האיסור ניכר במקומו חיישינן שמא יקח מן הקבוע כבר נתבאר שזהו

לא נודע החנות שיש בה האיסור קבוע כגון שנמצאת ריאה טריפה ולא נודע מאיזה חנות נקטינן כהרא"ש ורבינו דמדינא אסורין כל החתיכות שבמקולין אפי' אינם חה"ל דזה הוי קבוע ואפשר דגם הרשב"א אינו חולק על זה דלא קאמר בהא מידי ולא איירי ביה כדפרישית:

והא דשרינן כשפירש אחד מהן וכו' תימה דכאן פסק רבינו דגם ב"ח אם אין האיסור ניכר במקומו חיישינן שמא יקח מן הקבוע וזה כר"י החולק אר"ת כמבואר בתו' פ' התערובות ופג"ה ופרק הנשרפין וסה"ת סי' כ' וסמ"ג לאוין קמ"א וכהסכמת הרא"ש פג"ה וזה סותר מה שפסק לעיל סי' י"ו וכ"ז גבי ב"ח דאו"ב ודרוסה שנתערבה דשרינן להו על ידי דנכבשינהו דניידי שוהו כר"ת כמבואר במקומות הנזכרים דס"ל לר"ת דלא חיישינן לשמא יקח מן הקבוע אלא בקדשים או אפי' אינו קדשים ובשאינו ב"ח אבל באינו קדשים והם ב"ח לא חיישינן שמא יקח מן הקבוע וכבר התעוררו בזה האחרונים מהרמ"א בת"ח כלל מ"ג כתב ע"ש מהר"ר שכנא ז"ל דדוקא בנשאר מקצת התערובת במקומו אז איכא למיחש שמא יקח מן הקבוע הנשאר ובכה"ג איירי הכא אבל אם נתפרדו כל התערובות ממקומן עד שלא נשאר שום קביעות במקומו ובשעת עקירתן ממקומן פירשו מקצתן אזי אותן שפירשו מותרים דעל כל חד אמרינן מרובא פריש מלבד ב' האחרונים ובכה"ג איירי בסימן י"ו וכ"ז וכ"כ בא"ח סי' שכ"ט חילוק זה ויש לדקדק על יישוב זה שהרי מבואר פרק בתרא דיומא דדוקא לגבי שבת היכא דנשאר קביעות הראשון במקומו יש לו דין קבוע אע"ג דנפרשו מקצתן דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב אבל בעלמא אין לו דין קבוע כלל וכמו שהאריך ע"ז הרב המגיד בפ"ב מה' שבת וז"ל דדוקא לענין דין קבוע כפי דין תורה אין לו דין קבוע אפי' נשאר קביעות הראשון במקומו אבל הכא הכי קאמרינן דמדרבנן גזרינן היכא שהקביעות הראשון נשאר במקומו שמא יקח מן הקבוע ואינו מביא ראיה אלא כיון דאשכחן חילוק זה לגבי שבת הכי נמי איכא לחלק הכא בכה"ג. ומ"מ אין פירוש זה מחוור דא"כ למה כתב רבינו דהב' האחרונות אסורות הלא כיון שנעקרו כולן ונתפזרו נתבטל הקביעות ושוב אין לחוש שמא יקח מן הקבוע אלא ודאי דלא איירי בנעקרו כולן ממקומן אלא נעקרו אחת אחת אבל בנעקרו כולן א"כ דכולן מותרות וכ"כ הרשב"א להדיא בת"ה הארוך לר"ת והכי משמע בתוס' כשכתבו דברי ר"ת דמתיר ע"י דנכבשינהו כתבו סתם דמותרין כולם ע"י דנכבשינהו והיינו היכא שנעקרו כולם מקביעותן אלא דרבינו כתב דכשיהו כפרכין אחת אחת השתים האחרונות הן אסורין וכמ"ש בה"ג גבי או"ב ועוד קשה לאותו פירוש דא"כ בקדשים למה ירעו עד שיסתאבו מאחר דהיכא תקנה כשלא יהא נשאר שום קביעות וכמו שהקשו התוס' והרא"ש פג"ה ומהרמ"א הרגיש בזה שהרי כתב דבתוס' ואשיר"י פ' ג"ה ופ"ק דפסחים משמע דלית להו חילוק זה ויש לתמוה היאך יעלה ע"ד לקיים פי' זה לדעת רבינו כשסותר דעת התוס' והרא"ש והיותר קשה שקבע פסק דין בש"ע בהגהותיו ע"פ פי' זה ולפעד"נ שאין לסמוך על פי' זה לענין מעשה כלל כי אינו אמת בכאן. עוד ראיתי בספר התשובות להר"י בן ל"ב דמיישב דדברי רבינו בכאן הם באיסור קדשים דאפילו ר"ת מודה דחיישינן שמא יקח מן הקבוע אבל באיסור או"ב ודרוסה לא חיישינן שמא יקח מן הקבוע ומ"מ ס"ל לרבינו כמי החילוק שמחלק ר"י בין כשהאיסור ניכר לשאינו ניכר דאפי' ר"ת מודה בזה דאף בקדשים אם ניכר לא חיישינן שמא יקח מן הקבוע דלאו ברשיעי עסקינן עכ"ד ולפ"ז יהא דעת רבינו בזה כדעת ר"ת אלא שעדיין לא נתיישבו דברי הרא"ש שפסק גבי או"ב דנכבשינהו דניידי ובפג"ה כתב להדיא כדברי ר"י ושאין חילוק בין קדשים לשאר איסורין בכל ענין ואפי' פירש ממילא חיישינן שמא יקח מן הקבוע ואסור ומכ"ש דאסור במכוין להפריש עוד ראיתי למהרש"ל שכתב וז"ל ואפשר שהטור הכריע בסי' כ"ז כדברי ר"ת מאחר דר"י כתב שיש להתיר כולו מטעם ס"ס כדאיתא במרדכי פג"ה וכמ"ש בס"ה א"כ גבי דרוסה נמי מקילינן דנכבשינהו דהא בלאו הכי איכא ספיקא שמא דרס בשן והא דכתב רבינו ודאי דרוסה כלומר שאנו יודעין שנדרסה אבל מ"מ אין יודעים בבירור אם נדרסה ברגל או בשן ועוד דאפילו נדרסה בודאי שמא מהני לה בדיקה ולא דרסה למיתה כמ"ש הרא"ש אכן גבי או"ב א"א ליישב אלא שכתב אליבא דר"ת א"כ הקילו בו משום דאין שום טריפות עליה אלא דהוה מחוסר זמן עכ"ל וכל זה דוחק. ולפעד"נ דדעת רבינו הוא מדכתב הרא"ש דברי בה"ג בדין או"ב בסתם בלי מחלוקת אלמא דכך הלכה ולא חיישינן שמא יקח מן הקבוע כיון דאפשר ע"י דנכבשינהו דניידי והא דכתב בפג"ה מחלוקת ר"ת והשאלתות עם ר"י אע"ג דסוף דבריו הם שנראה הלכה למעשה כדברי ר"י אין זה אלא לומר דלענין מעשה ראוי להחמיר כדברי ר"י ולאו מדינא אלא לחומרא בעלמא מאחר שיצא הדבר מפי ר"י דלהלכה העיקר כר"ת שהסכימו עמו השאלתות ובה"ג וכמו שפסק גבי או"ב בשם בה"ג בסתם ולהכי כתב רבינו בסי' י"ו וכ"ז ג"כ בסתם כר"ת דנכבשינהו דניידי וכאן כתב מחלוקת הרשב"א והרא"ש

דרכי משה

(ו) ובכל זאת לטעמיה אזיל שר"ל שהספק הוא שנתערבו החתיכות זו בזו ולכך כתב דפשוט הוא דחד בתרי בטיל אבל ל"נ דהטור הבין מדברי הרשב"א שמ"ש לפיכך מי שלקח כו' עד ולא נודעו חתיכות הטריפות בין שאר החתיכות דר"ל בנפל טריפה במקולין ולא נודע איזה מהן מקולין היא טריפה ולכן נשאר הטריפות בקביעתו והוי כמע"מ ולכן כתב הטור שאינו מבין דברי הרשב"א ולכן ג"כ כתב הרא"ש דכל מה שלקח אחר הספק אסור ובאמת שדברי הרשב"א בספר ת"ה שהביא ב"י מבוארין כפי מה שהבינו הטור ולא כפי מה שהבינו ב"י: וכ"כ

פרישה

כיון דאין בהתערובת חתיכות חשובות: (טו) ואיני מבין מ"ש להתיר בחתיכות שאינן ראוין כו' שנראה שאסורין מן הדין כו' דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כו' טעם רבינו שאע"פ שהחתיכה קטנה ואינה ראויה להתכבד מ"מ הואיל והמקולין דבר קביע הוי דומה לדבר שבמנין והיינו בכלל והרי היא דבר הקבוע וכמחצה על מחצה דמי ולא נתבטל ברוב ובדין הוא אסור: (טז) וכ"כ הרא"ש ז"ל דכל מה שלקחו קודם הספק הכל מותר אע"פ שהרא"ש סובר פירש ממילא אסור אפ"ה סובר פירש קודם הספיקא מותר כמ"ש טעמו בסמוך: (יז) והא דשרינן כו' שהאיסור ידוע

דרישה

סתמא כדעת ר"י ובסמוך כתבתי דלא קשה מידי: [ד] ואיני מבין שכתב להתיר בחתיכות שאינן ראוין להתכבד כו' וז"ל ב"י ותמהני עליו היכי אזיל להרשב"א לקטיל קני באגמא שלא ידע דין קבוע כמחצה על מחצה שהתלמוד מלא ממנו ולא עוד אלא שבתחלת דבריו ידעו וכשבא לגמור דבריו שכחו ונעלם ממנו לפי מה שעלה על דעת רבינו וזה דבר שא"א לאומרו על שום מעיין כ"ש על מעיין המתגבר מאיר העולם אשר באורו נראה אור ומבואר הוא שדבריו נכונים וברורים דכשנתערבו חתיכות הטריפה עם חתיכות הכשרה במקולין עצמה דינה כמו שנתערבו בבית וכאן וכאן בטלים הם ברוב ואם אינם ראויות להתכבד כמ"ש בסימן ק"ט ואין זה ענין לקבוע כמחצה על מחצה כלל דהתם כשלקח מאחת מהחנויות ולא נודע אם לקח מהמוכרת כשרה או מהמוכרת טריפה דאמרינן דלמא מהמוכרת טריפה לקח ואע"ג דרובן מוכרות כשרה מאחר שהאיסור קבוע וניכר במקומו אינו בטל אבל הכא שיודע שלא לקח מהחנות המוכרת טריפה הניכרת אלא שבמקולין נתערבו חתיכות הטריפה עם חתיכות הכשרה והם חתיכות שאינם ראויות להתכבד וידוע שהכשרות מרובות פשוט הוא שהם מתבטלות ברוב חתיכות הכשרה כדין כל יבש ביבש ומותר לכתחילה ליקח ממקולין המוכרים חתיכות אלו שאין כאן דבר איסור כלל עכ"ל. ומ"ש רבינו וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל דמה שלקחו קודם הספיקא הכל מותר כו' כתב ב"י ע"ז וז"ל ואני אומר שלא מצאתי להרא"ש שכתב כלשון הזה ממש ואף אם היה כותב כן אין משם ראיה כלל דהא איכא למימר דמיירי כשהיו החתיכות ראויות להתכבד שאינן בטלות או דהיו חתיכות שאינן ראויות להתכבד ולא היו שם רוב כשרות. אבל כשהם חתיכות שאינן ראויות להתכבד ויש שם רוב כשרות פשיטא דלהרא"ש נמי בטלי כדין יבש ביבש וכמ"ש דעתו סימן ק"ט וזה דבר ברור לא הוצרכתי להאריך בו אלא להוציא מדברי רבינו עכ"ל. גם מ"ו תמה ג"כ על דברי רבינו במ"ש ואיני מבין דבריו כו' (וז"ל רש"ל ואיני מבין דבריו דמה קבוע איכא מאחר שלא נודע חתיכות הטריפות בין הכשרות א"כ בטילי ברוב דלא שייך קבוע אלא כשהאיסור ניכר במקומו א"כ יפה כתב הרשב"א עכ"ה) מכל זה נראה שהב"י הבין דברי רבינו שביאר דברי הרשב"א דאין שם רק מקולין אחת וכן הבין מ"ו. ויש לתמוה הפלא ופלא דלפי מה שהבינו הם דברי רבינו קשה לדברי רבינו איך מצינו דין יבש שבטל ברוב ולא אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ורבינו בעצמו כתב כדין יבש ביבש בסמוך בלי חילוק ופקפוק וע"ק דברים האי ענינא גופא כתב ז"ל ושם דחד בטל בתרי ביבש בדבר שאינו חשוב דוקא כשהאיסור אינו ניכר במקומו או בעל דבר שאינו חשוב ש"מ דס"ל דבאינו חשוב בטיל ולא אמרינן דכמחצה על מחצה דמי.

וגם

במקומו חיישינן שמא יקח מן הקבוע (יח) [ה] וכתב הרשב"א דוקא כשהפרישן במתכוין אבל אם פירש ממילא שרי (יט) וא"א ז"ל כתב דאפילו פירש ממילא נמי אסור ומיהו דוקא כשפירש אחר שנודע התערובות אבל אם פירש קודם שנודע התערובת (ז) מותרת דבהא לא שייך למיגזר שמא יקח מן הקבוע דהא אכתי כולם בחזקת היתר הם ואפילו אם פירש לפנינו מותר כיון שעדיין לא נולד הספק אם כן לא נולד הספק במקום הקביעות ותלינן דמרובא פירש דכל זמן שהן בחזקת היתר אין חילוק בין פירש בפנינו ובין פירש שלא בפנינו : (כ) דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו כגון בעלי חיים ובריה וחתיכה הראויה להתכבד שנתערב באחרים ונאכל אחד מהם או נפל לים בענין שנאבד מן העולם בשוגג הותרו כל האחרים שאנו תולין לומר האיסור הלך לו (כא) ופירש ר"י דוקא שנפלה מעצמה אבל אם הפילו אפילו שוגג אסור אטו מזיד (כב) וכתב א"א הרא"ש ז"ל שאם הפילו קודם שנודע התערובת שרי דלא שייך למיגזר

והרא"ש בזה דהרשב"א פסק כר"ת להקל גם לענין מעשה ושהרא"ש החמיר כר"י לענין מעשה וכך מבואר מדברי ה"ר ירוחם שכתב לגבי או"ב כדברי בה"ג ע"ש בסט"ו ת"ה אות ה' וכן בדין דרוסה אות י"ו כתב פסק של ר"ת ובאות כ"ט מחלוקת ר"ת ור"י ושכדברי ר"ת עיקר ושכן הסכימו גדולי האחרונים . ומה שקשה דר"ת נמי מודה דבמפרישן במתכוין אסור ולעיל שרינן דנכבשינהו דנוידי דלכאורה היינו מפרישן במתכוין יתבאר בסמוך בס"ד :

וכתב הרשב"א דוקא כשהפרישן במתכוין וכו' פירוש שהנידן נתפזרו וכן כשקיבלם במקום צר כדי שינודו ויתפזרו שכל שהוא גורם נדנודם יש לגזור שמא יקח ממקום קביעותם וכ"כ בת"ה ומשמע דדוקא כשגורם נדנודם ביד וכ"כ בת"ה הארוך וז"ל ולא אמרו שם בשור הנסקל גזירה שמא יקח מן הקבוע אלא בכובש ביד כדי שיתפזרו וכו' אבל אם הנידן ע"י נכרי משמע דהוה ליה כאילו פירשו ממילא וה"א במרדכי ר"פ ג"ה וז"ל ופר"ת דאם דרס זאב בהמה בעדר ואין מכיר אותם נוכל להתיר בענין זה דנכבשינהו נכרי שלא יראה אותם ישראל וידחקם עד שיפרשו אחד אחד וכו' בשתא ודאי כיון דהרשב"א פסק כר"ת דכל שפירש מעצמו מותר ולא אסרו אא"כ כובש ביד וכו' א"כ בע"כ היכא דגרס דנכבשינהו ע"י נכרי כאילו פירשו מעצמו דמי ושרי וכדברי המרדכי ע"ש ר"ת גם הר"ן פי' דהא דאמר פ' התערובת גזירה שמא יקח מן הקבוע היינו דוקא היכא דכביש להו כי היכי דליניידן וכיון שהוא רואה אותן פורשין מן הקבוע חיישינן שמא יקח מן הקבוע וכו' אלמא משמע דכל שהנידן ע"י נכרי ואינו רואה אותן פורשין שרי ולפ"ז נראה דמאי דכתב רבינו בסימן י"ז וכ"ז דנכבשינהו דנויידי וכו' צ"ל שלא יניידן ביד וגם לא יראה אותן פורשין כגון ע"י נכרי הא לאו הכי אפי' לר"ת אסור ואע"ג דהתוס' פרק הנשרפין ופרק התערובת כתבו בסתם לדעת ר"ת דמתיר ע"י דנכבשינהו וכו' סמכו על מ"ש בפג"ה דמיירי בענין שאינו רואה אותן פורשין ובכה"ג ילמד סתום מן המפורש :

דבר שאינו בטל וכו' ונאכל אחד מהם או נפל לים וכו' פי' דדוקא כשנאבד מן העולם ואין אנו צריכין לדון אלא על אלו שלפנינו אנו תולין לקולא לומר דהך דאיסורא נפל דכיון דמדאורייתא בטל ברוב כל בדרבנן תלינן לקולא אבל כשישנה בעין אלא שנפרשה לצד אחד דצריך לדון גם על זו שנפרשה מפני מה נאמר שזו האחת היא האסורה אדרבה יש לנו לומר שהאיסור נשאר ברוב כ"כ הרא"ש בתשובה והרשב"א בת"ה ולפ"ז נמי ודאי אפילו נחתך או נתרסק אחד מהן אין להתיר הנשארים כיון שישנו בעולם וצריך אתה לדון גם עליה וע"ל בסימן ק"ח :

ופי' ר"י דוקא שנפלה מעצמה וכו' פירוש מדקאמר רב נחמן נפלה ולא קאמר רבותא הפילה מכלל דהפילה אפילו שוגג קנסינן אטו מזיד וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ' ואף על גב דבפג"ה כתב הרא"ש לגבי בריה דאם נתרסקה בשוגג מותר ולא קנסינן אטו מזיד כמו נתפלעו האגוזים דקי"ל כרבי יוסי ור"ש דפרק הנזקין דשוגג יעלו במזיד לא יעלו צריך לפרש דנתפלעו ממילא קאמר ולא כפירש"י שם שפלען בשוגג שלא נתכוין לבטל חשיבותן וכו' ונתפלעו במזיד היינו שגרם ע"י דבר אחר שנתפלעו ממילא דליתא אלא נתפלעו ממילא לגמרי קאמר כדפרישית אבל אם פלען בידים אפילו בשוגג לא יעלו אפי' לר"י ור"ש ומ"ש הרא"ש בפג"ה ע"ש הירושלמי דכל איסורין שבתורה אם ריבה עליהן שוגג מותרים ולא קנסינן שוגג אטו מזיד ואע"פ שריבה עליהן בידים צריך לחלק דוקא לבטל איסור דכיון שהוא אסור מן התורה לבטל האיסור כדכתב הר"ן ע"ש הראב"ד הילכך לא חשדינן ליה שיעבור במזיד דכל בדאורייתא לא קנסינן שוגג אטו מזיד אבל במפיל דאיסורא דרבנן הוא דמדאורייתא חד בתרי בטיל קנסינן שוגג אטו מזיד לר"י ולר"ש ואף ע"ג דבמין במינו והיתר רבה על האיסור שהוא בטל מדאורייתא ואפ"ה קנסינן שוגג אטו מזיד התם טעמו כיון דשם מבטל איסור לכתחילה איסור דאורייתא הוא ועי"ל

שזהו דעת ר"י שהסכים אליו הרא"ש להלכה למעשה : **וכתב** הרשב"א דוקא כשהפרישן במתכוין אבל אם פירש ממילא שרי כבר נתבאר שזהו דעת ר"ת והשאלתות שהסכים בו הרשב"א לפסק הלכה ושלא כדברי ר"י דאסר אפילו בפירש ממילא : ומ"ש רבינו וא"א הרא"ש כתב דאפילו פירש ממילא נמי אסור כבר נתבאר שזהו דעת ר"י שהסכים בו הרא"ש הלכה למעשה :

ומ"ש ומיהו דוקא כשפירש אחר שנודע התערובות אבל אם פירש קודם שנודע התערובות מותר וכו' כבר נתבאר שכ"כ הרא"ש בתשובה והרשב"א בת"ה : **דבר** שאינו בטל מחמת חשיבותו כגון ב"ח ובריה וחתיכה הראויה להתכבד שנתערב באחרים ונאכל אחד מהם או נפל לים וכו' בפרק התערובות (דף עד ·) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה טבעת של עכו"ם שנתערב בק' טבעות ונפלה אחד מהם לים הגדול הותרו כולן דאמרי' הך דנפל היינו דאיסורא וגרסינן תו התם (שם) אמר ריש לקיש חבית תרומה שנתערבה בק' חביות ונפלה אחד מהם לים המלח הותרו כולן דאמרינן הך דאיסורא נפל ולמדו מזה הרשב"א בת"ה והרא"ש בתשובה כלל כ' דין י"ו והר"ן בפרק ג"ה לכל איסורים שאינם בטלים מחמת חשיבותן שנתערבו באחרים ונפל אחד מהם לים הותרו כולן וכתב הרשב"א דה"ה לדבר שיש לו מתירין ופירשו טעמא משום דמדאורייתא ברובא בטיל אע"פ שהוא דבר חשוב ורבנן הוא דאסרוהו הילכך כשנפל אחד מהם לים תלינן לקולא ולפ"ז אפילו לא נתערב הדבר החשוב אלא עם שנים ואח"כ נפל אחד מהם לים הותרו השנים הנשארים מטעמא דאמרן אבל מצאתי בת"ה הקצר אפילו נפלה חתיכה לתוך עשרים ואפילו היתה חתיכה הראויה להתכבד או משאר איסורים שאינם בטלים לעולם ונפלה אחד מהם שוגג לים הותרו כל השאר והיה נ"ל שצריך להגיה ולכתוב אפי' נפלה חתיכה לתוך שתים והסופר מלא כתוב בי"ת ונדמית לו כ"ף וכתב עשרים אבל כן מצאתי בנוסחא אחרת וגם בת"ה הארוך מצאתי שכתב ג"כ עשרים וכן כתב בשם גירסת הירושלמי ולכן נ"ל דעשרים לאו דוקא דה"ה לשתים ודע דבגמרא גרסינן אמר רבה לא התיר ר"ל אלא חבית דמינכר נפילתה אבל תאנה לא ורב יוסף אמר אף תאנה כנפילתה עלייתה כלומר כשם שתחלת נפילתה תוך ההיתר נחשבת בעיניך לאסור אותה אף כשעלתה מתוכן יחשב בעיניך מקום עלייתה להתיר וכתב הר"ן בפרק בתרא דע"ז גמרא יין נסך שנפל לבור דלפום פשטא דסוגיא זו משמע דאפילו לאכילה תלינן להתיר ושרו אלא דאיכא נוסחי דגרסי אמר רבה לא הכשיר ר"ל אלא בטבעת אבל תאנה לא ולפי זה לא שריא בהכי אלא לענין איסורי הנאה אבל לאכילה לא וכן דעת הרמב"ם אבל בירושלמי דמסכת תרומות משמע דאפי' לאכילה שרי עכ"ל והרשב"א פסק הלכה כדרב יוסף וכתב שהראב"ד והרמב"ן ז"ל כתבו גירסת הירושלמי בזה ואתיא כדרב יוסף דאפילו תאנה נמי מהניא : ומ"ש רבינו ונאכל אחד מהם כ"כ הרא"ש בתשובה והרשב"א בת"ה דכנפל לים דנקט רב נחמן לאו דוקא דה"ה לנאכל דליתיה בעולם והא דנקט ים למעוטי פירשה אחד מהם דלא שרי משום הכי התערובות אדרבה אנו אומרים איסורא לתוך רובא אשתאר וכתב הרשב"א וטעמא דמילתא דכל שישנה בעין ואתה צריך לדון עליה ועל השאר מפני מה נאמר שזו האחת היא האסורה אדרבה יש לנו לומר שהאיסור נשאר ברוב אבל כשנאכלה אחד מהם או נאבדה ואין אתה צריך לדון עליה שכבר הלכה ואינה בפנינו לדון עליה אלא על אלו אנו אומרים אותה שנאבדה היא האסורה והעיקר לכל זה מפני שכבר נתבטלה ברוב דבר תורה וכל בדרבנן יכולים אנו לתלות ולומר דהך דאיסורא נפל והאי דהיתרא ניהו עכ"ל : **ומ"ש** ופר"י דוקא שנפלה מעצמה אבל אם הפילוה ואפילו שוגג אסור אטו מזיד כ"כ שם התוס' והרא"ש בתשובה . אבל הרשב"א כתב אהא דר"כ דאפי' הפילה הוא שרי אם היה שוגג כדין מבטל איסור בידים וכתב בהגמ"ד על מה שכתב ר"י אם הפילו אפילו שוגג אסור נראה, דדוקא נקט ר"י הפילו שוגג אבל אכלו שוגג ליכא למיקנסיה אטו מזיד ודאי לא יאכל האחד במזיד להתיר האחר לפי דעתו מדקאכיל ודאי איסור שהרי בדעתו שהאיסור ילך לו וטפי הוה שרי למכלינהו כולהו בספק עד כאן לשונו. וכן כתב בתרומות הדשן סימן קע"ה דאפילו לדברי ר"י אם האכיל בשוגג אחת לכן ברית שרי האחרות ולא קנסינן כהאי גוונא שוגג אטו מזיד אבל האכיל לכלב או לנכרי קנסינן אטו מזיד דומיא דאפילו (ח) : **וכתב** א"א ז"ל שאם הפילו

קודם

דרכי משה

(ז) וכ"כ הרא"ש בתשובה ודלא כדברי הרשב"א דכתב בספר ת"ה דלמאן דאמר אם פירש לאחר שנודע התערובות ה"ה אם פירש קודם לכן אסור וב"י האריך לתמוה על רבינו מכח דברי הרשב"א ואין בדבר זה ממש כי פליג עליו בסברא זו וכדברי הרא"ש ז"ל : (ח) כתב בת"ה סימן קע"ט על ראש כבש אחד נמצא טריפה ולא נודע מאיזה כבש הוא והקיפד הראש לצוואר של אחד ונמצאו חתיכות דומים ומכוונים יפה יש לסמוך ע"ז ולהתיר אחרים דיש לסמוך על דמיון זה אפילו דאורייתא וכן בהג"מ הל' שחיטה בשם ראבי"ה שעשה

מעשה

דרישה

[ו] דשם מיד אבל זה כתב ודבר חשוב אינו בטיל ואפי' פרים ולא אמרינן מרובא פרים וק' מאי דקאמר ולא אמרינן מרובא פרים הא אין כאן רוב כיון דאמרינן דכמחצה על מחצה דמי אפילו באינו ניכר . לכן נלע"ד דזה פשוט דגם רבי' ס"ל שאם נתערבה חתיכה אחת של איסור שהיא ראויה להתכבד בחתיכות אחרות שאין חתיכות האיסור ניכר והתערובות הוא במקולין [ט]פיפא דלא אמרינן בזה קבוע כמחצה על מחצה דמי דאדרבה בזה אמרינן דבזה אמרה תורה אחרי רבים להטות והמיעוט לא נחשב לכלום אלא בטל במיעוטו נגד הרוב . ורבינו הבין דברי [ה]רשב"א דמיירי בים שם מקולין הרבה ואין ידוע באיזה מקולין האיסור וכמ"ש בפרישה . ובאמת [נר]אה שגם דעת הרשב"א כן שמיירי במקולין הרבה ואין ידוע באיזה מהן האיסור דאל"כ תיבת [ל]פיכך אין לה קישור למה שסמך לה וגם מ"ש הרשב"א מקולין דמשמע רבים מכל זה יש להוכיח [א]"כ דעת הרשב"א ואז תיבת לפיכך נקשרת עם שלמעלה וכמו שביארתי הכל בפרישה (שוב [מצ]אתי שכ"כ ג"כ בד"מ ביישוב קושיית ב"י בהדיא כמ"ש (עיין מ"ש רמ"א בת"ח כלל מ"ה דין ס' [ע]כ"ה) ומסיק וז"ל ובאמת שדברי הרשב"א בספר ת"ה שהביא הב"י מבוארים כמ"ש שהבינם הטור [א]לא כמו שהבינם הב"י עכ"ל) ואף שהתורה אמרה אחרי רבים להטות אף הבני אדם שאינן [מ]כללין התם ג"כ קאי אדיינים בשכל אחד מהרוב מגיד דעתו לזכות או לחובה אזי דעת המיעוט [ב]טלה בתוך דעתם ודו"ק . ובלאו הכי נ"ל כן דהא שם היו יושבין קבועין ועומדים ובקבוע אמרינן [כ]ל קבוע כמחצה על מחצה דמי . והפשט לומר דהב"י ס"ל דדוקא בתערובת ממש ס"ל לרבינו

פרישה

ידוע וניכר במקומו פי' דלא חשדינן שיקח מהאיסור ניכר : (יח) וכתב הרשב"א כו' אבל אם פירש ממילא שרי כ"כ ר"ת : (יט) וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפילו פירש ממילא אסור דברי הרא"ש כר"י וב"י תמה כאן על רבינו כתבתי בדרישה דל"ק מידי . ודברי הרא"ש שהביא רבינו הם בתשובה וז"ל שם וכ"ל דמה שלקח קודם שנולד הספק אפי' חתיכה הראויה להתכבד מותרת דתלינן דמרובא פירש דלא אשכחן דאסר תלמודא משום גזירה שמא יקח מן הקבוע אלא היכא שכבר הם עומדים בחזקת איסור מאי אמרת גזירה שמא יקח מן הקבוע אף לאחר שנולד הספק . גזירה כזו לא אשכחן בתלמוד כו' ועי' בב"י שהביאה בארוכות : (כ) דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו כו' עד בענין שנאבד מן העולם פי' לאפוקי פירשה אחד מהם והוא עדיין בעולם וטעמא דמילתא דכל שישנו בעין וצריך אתה לדון עליה ועל השאר מפני מה נאמר שזו האחת היא האסורה אדרבה נאמר שהאיסור נשאר ברוב אבל כשאינה לפנינו לדון עליה אלא על אלו אנו אומרים שאותה שנאבדה היא האסורה והעיקר לכל זה מפני שכבר נתבטלה ברוב דבר תורה וכל בדרבנן יכולין אנו לתלות ולומר דהך דאיסורא נפל עכ"ל הרשב"א : (כא) ופי' ר"י כו' ואפי' שוגג אסור אטו מזיד וכתוב בהג"ה ש"ד ע"ז אבל אכלו שוגג ליכא למיקנסי' אטו מזיד שודאי לא יאכל שהרי בדעתו שהאיסור ילך לו וטפי הוו שרי למיכלינהו כולהו בספק עד כאן מהרא"י : (כב) וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' כיון שעדיין לא נודע התערובות הטעם דשמא לעולם לא

יודע

דאמרינן יבש ביבש חד בתרי בטל משא"כ בתערובת דמקולין דהיינו שנשחטו בו ג' בהמות שוות ובשרו דכל אחד מונחת במקולין במקום מיוחד ואינו יודע איזה מהן טריפה דזה ס"ל לרבינו דלא [מ]יקרי תערובות להיות בטל ברוב והב"י בשם הרשב"א ס"ל דגם זה מיקרי תערובות ונראה דמש"ה כתב הב"י בתחלת ישובו זה ז"ל ודבריו ברורים ונכונים הן דכשנתערבו החתיכות במקולין עצמו דינם כמו שנתערבו בבית וכאן וכאן בטלים דמשמע דכשנתערבו בבית גם לרבינו פשיטא דנתבטלו ואינו חולק כ"א במקולין וק' מ"ש תערובות דהא מדסה אלא ודאי כדכתיבנא דבמקולין [מ]ונח כל אחד בפני עצמו משא"כ בתערובות דבית דמסתמא לוקח ומערב ומניח הכל במקום אחד זה תוך זה . אלא דגם לפ"ז אין תמיה כ"כ אדרבינו איך חשבו לטועה דלא ידע דין ביטול יבש [ב]יבש דלמא שאני ליה זה דאינו תערובות ממש וגם בהיות כן נוכל לומר שגם הב"י הבין לדברי רבינו דמיירי ספי' לדברי הרשב"א במקולין הרבה וכמ"ש ואפ"ה ס"ל דחתיכה שבמקולין זה נתבטלה [ב]מקולין אחרים כיון דאין מקום מקולין של טריפה ניכרת בעינה ובכה"ג שהמקולין עצמן נתבטלו זו בזו כאילו נתערבו החתיכות בזו בבית והטור לא הסכים עמו בזה וכמ"ש לפי פירוש שלי וק"ל :

[ה], וכתב הרשב"א דוקא כשהפרישן במתכוין אבל אם פירש ממילא שרי ודעת הרשב"א כדעת ר"ת . וא"א הרא"ש כתב דאפי' פירש ממילא נמי אסור כו' דעכי הרא"ש הוא דעת ר"י ופלוגתא

ר"י

למיגזר כיון שעדיין לא נודע התערובות: (כג) [ו] והא דשרי כשנאבד אחד מהן דווקא כשאוכל הנשארות שתים שתים ביחד דמה נפשך איכא חד דהיתירא (כד) אבל לאכול אחד אחד או שאוכלם כולם אדם אחד אסור ודוקא שנאבד אחד מהעולם כדפרישית אבל לא נאבד אלא שפירש אחד מהן אין להתיר בשביל זה הנשארים [ז] (כה) ולא מיבעיא אם פירש אחד מהן אלא אפילו פירשו מהן הרבה

קודם שנודע וכו׳. ז״ל בתשובה כלל כ׳ דין י״ז נראה כיון שאכל קודם שנודע הספק לא שייך למיקנסיה דלא שייך קנס אלא אחר שנודע התערובות דקנסינן שוגג כגון ששכח אטו מזיד אבל קודם שנודע התערובות לא שייך למיקנסיה אטו אחר שנודע התערובות דשמא לעולם לא יודע התערובות כללו של דבר כ״ז שעומד בחזקת היתר לא שייך למיקנסיה :

והא דשרי כשנאבד אחד מהם ודוקא כשאוכל הנשארות שתים שתים ביחד וכו׳ כ״כ הרא״ש בתשובה שם ובסוף פג״ה והרשב״א בת״ה והר״ן בס״פ ג״ה מדמותיב בגמרא על ההיא דר״ג מדתנן כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו אחד ברבוא ימותו כולם ואמאי נימא דהאי שמית דאיסורא מית אמר ליה ר״ג דאמר כרבי אליעזר דאמר אם קרב ראש אחד יקרבו כל הראשים והא א״ר אלעזר לא התיר ר״א אלא שנים שנים א״ל הנא נמי תרתי קאמינא פירוש ליהנות מהנים שנים ביחד אבל מכל אחד ואחד לבד לא דכיון שנאסרו ע״י תערובות ומקילים בהו לתלות האיסור באותו שפירש לא שרינן אלא להקריב או לאכול שנים שנים דדמה כפסק איכא בההיא אכילה ובההיא קריבה חדא דהיתרא: **ומ״ש** רבינו או שאוכלם כולם אדם אחד אסור וכו׳ זה לא מצאתי מבואר וק״ל דמדכתבו התוספות בפרק התערובות והרא״ש בפרק גיד הנשה דליהנות מכולן בבת אחת פשיטא דאסור משום דודאי אכיל בההיא אכילה חד דאיסורא משמע דלאוכלם שתים שתים אפילו לאוכלם אדם אחד שרי דאל״כ לישמעינן דלאדם אחד אסור אפילו שתים אחר שתים וכ״ש שהוא אסור לאכלם בבת אחת ג׳ ושמא י״ל דרבינו מפרש דליהנות מכולן בבת אחת דאסור אפילו בשני בני אדם נהנין מהם אסור דכיון דבשעה אחת נהנין מכולן ודאי חד מתהני מאיסורא בההיא שעתא ואסור וכך לי אכילת אדם אחד שתים אחר שתים כמו אכילת כולם בבת אחת לשני בני אדם :

ומ״ש ודוקא שנאבד אחד מהעולם כדפרישית אבל נאבד וכו׳ כבר נתבאר :

ולא מיבעיא אם פירש אחד מהם אלא אפילו פירש מהם הרבה אין להתיר הרוב הנשארות אלא המיעוט שפירשו מותרין וכו׳ בפרק התערובות (עד י) אמר רב טבעת של עכו״ם שנתערבה בק׳ טבעות ופירשו מ׳ למקום א׳ וס׳ למקום אחד פירשה אחד ממ׳ אינה אוסרת א׳ מששים אוסרת מ״ט אחת ממ׳ דלא דאמרינן איסורא ברובא איתיה ואחד מששים נמי אמרינן איסורא ברובא איתיה פירוש נימא הך דפריש דהיתרא הוא ואיסורא ברובא איתיה בנ״ט הנותרים אלא אם פירשו מ׳ כולם למקום אחד אין אוסרות ששים למקום אחד אוסרות. ושמואל אמר הנח לע״ז שספיקה וספק ספיקה אסור עד סוף העולם מיתיבי ספק ע״ז אסור ספק ספיקה מותר תנאי היא דתניא רמוני בדן בכל שהן כיצד נפל אחד מהן לתוך רבוא ומרבוא לרבוא אסורים. ר״ש אומר לרבוא אסור לשלש ומשלש למקום אחר מותר כך היא גירסת הרשב״א ומשמע דה״ק דתערובות אחד אפילו הוא רבוא אסור אבל בתערובות שני כגון שנפל לג׳ ומג׳ פירש אחד ונתערב למקום אחר מותר אבל רש״י והתוספות גורסים לרבוא אסור מרבוא לג׳ ומג׳ למקום אחר מותר ופי׳ רש״י רבוא הראשון שהאיסור נפל שם אסור אבל פירש אחד מאותו רבוא לג׳ רמונים ומן הג׳ פירש אחד למקום אחר מותר אף ג׳ האמצעים דספק ספיקה בטיל ע״כ ודברי הרמב״ם בפ״י מהמ״א כגירסת רש״י ותוספות. ודברי רבינו כדברי הרשב״א (ט) ז״ל ואוקימנא בגמרא דשמואל סבר לה כר״ש בשאר איסורים ופליג עליה בעכו״ם וכתב הרשב״א דאף בעכו״ם הלכה כר״ש דהא כל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי ומ״מ בשאר איסורין לא נחלקו אלא כולהו סבירא להו כר״ש וגם התוספות פסקו כרב וכן בסמ״ג ואקשינן בגמרא מ״ש לשלש דאיכא רבוא לתרי נמי איכא רבוא ופרקינן מאי שלש דקתני תרי והוא וכתב הרשב״א בת״ה הארוך הילכך חתיכת איסור חשובה שנפלה לתוך היתר ואותן חתיכות נפלה אחת מהן לתוך החתיכות אחרות או לקדירה כל אותו תערובת מותר שאני אומר איסור לתוך הרוב נשאר וכן בכל האיסורין ואפי׳ באיסורי׳ החמורים

ועי״ל דבמפיל דוקא כיון דתלינן שהאיסור נאבד מן העולם יש לגזור שוגג אטו מזיד אבל במבטל איסור א״כ בנתפלטו שהאיסור נשאר בתערובות לא חיישינן שיעשה כן במזיד וזה עיקר עיין לעיל סי׳ צ״ט: **והא** דשרי וכו׳ דדמה כפסק איכא חדא דהיתירא ודוקא לב׳ בני אדם אבל לאוכלם אחד אחד כו׳ כנ״ל ולא דמי לדבר שאינו חשוב דחד בתרי בטיל ושרי לאוכלם אפי׳ אחד אחד דבכבר פירש הרא״ש הטעם דשאני התם דלאו משום ספיקא שרינן ליה אלא גזירת הכתוב הוא אחרי רבים להטות וכו׳ משא״כ הכא ומביאו ב״י לעיל סימן ק״ט ע״ש ומ״ש בא״ו הארוך כאן דבנפל אחד ליש יכול לאכול הנשארות אפילו אדם אחד אפילו אחת אחת טעות הוא וקרוב לומר שהוא ט״ס ע״ש כלל כ״ה סימן י״ב :

ולא מיבעיא אם פירש אחד מהן וכו׳ אלא המיעוט שפירשו מותרין וכו׳ תימה דלמעלה כתב דלהרא״ש באיסור שאינו ניכר אפילו פירש ממילא אסורים וכאן כתב דהמיעוט שפירשו מותרין ונ״ל דלאו למימרא דמותרין כמות שהן אלא מותרין להיכא דחזרו ונתערבו באחרות דבטלות ברוב ומותרין משא״כ במרובין הנשארים שאפילו נתערבו ברבוא כולן אסורין דהוי כאילו נפל לשם האיסור בידוע ומ״ש בסמוך ואם כל הרוב נתערבו באחרות וכו׳ הוא כמו ביאור למ״ש תחילה דהמיעוט מותרין והרוב אסורין דהיינו בכה״ג שאם הרוב נתערב הכל אסור ואם המיעוט נתערב הכל מותר. אבל קשה מ״ש ע״ז וכתב הרשב״א דאפילו נפלו מאכיתן וכו׳ דמלשון זה נראה דה״ק דל״ת המיעוט שנפל למקום אחד דשרי אלא אפילו נפלו מאכיתן נמי שרי וכך מבואר להדיא בת״ה בית ד׳ שער ב׳ וזה סותר למ״ש הרשב״א דאם פי׳ ממילא שרי כמ״ש רבינו בסמוך במחלוקת הרשב״א והרא״ש וכ״כ בהדיא בבית ד׳ שער א׳ ואם כן דבריו סותרין אלה את אלה וב״י הרגיש בזה וכתב דאפשר דמ״ש בשער א׳ דמותרין המועטין היינו נמי דוקא בדנפלו למקום אחר וכו׳ וזה אי אפשר דא״כ לשם בשער א׳ הו״ל לבאר זה ולמה המתין מלבארו עד שער ב׳ גם לא היה צריך לכתוב דין זה בשני מקומות ללא צורך ועוד דמדברי רבינו דכתב לעיל מחלוקת הרשב״א והרא״ש משמע להדיא דלהרשב״א בפירש ממילא שרי מיד אפילו לא נפלו למקום אחר דאל״כ אלא גם הרשב״א אינו מתיר אלא כי חזרו ונפלו למקום אחר א״כ אין כאן מחלוקת בין הרשב״א להרא״ש עוד כתב ב״י לתרץ להפך דמ״ש בשער ב׳ אם נפל המיעוט למקום אחר כדי נסבה דאפילו לא נפל למקום אחר מותר וכו׳ ואין תירוץ זה מתקבל לפע״ד ותו דלפי זה מאי וירהא לי שאפילו נפלו שם מאכיתן וכו׳ דקאמר הלא במיעוט אפילו לא נפלו כלל מותר כשפירש בלבד. ולפעד״נ ליישב דמ״ש הרשב״א בשער א׳ איירי דוקא בב״ח שנתערבו שכ״כ לשם בהמה או עוף חיים שהם ספק טריפה שנתערבו באחרים אפילו באלף וכו׳ ולפיכך כפירשו ממילא המיעוט מותרין לגמרי אפילו לא חזרו ונתערבו דלא גזרינן שמא יקח מן הקבוע בב״ח בפירשו ממילא וה״ט דכיון דרגילות הוא שיפרשו ממקומן קא סמיך איניש ומימר אמר מסתמא יפרשו מעצמן ולמה לי למיעבד איסורא ליקח ביד אלא א״כ כשהוא גורם כנודס ביד דהשתא כיון דגלי אדעתיה דצריכין לו חיישינן שמא לא ימתין עד שיפרשו מעצמם אבל בלא גלי דעתיה מסתמא ימתין עד שיפרשו מעצמם אבל בשער ב׳ בשאר דברים חשובים שאינן ב״ח קאמר וז״ל שם חתיכה איסור שנפלה לפחות מס׳ ואפילו היתה חה״ל או בריה כג״ה או דשיל״מ שאין להם ביטול לעולם אם פי׳ העשרים וכו׳ מדכתב או בריה כג״ה אלמא דאתא לאורויי שאינו מדבר בבריה דב״ח אלא בבריה דג״ה דהכא כיון דאין רגילות שיהיו נפרשין מעצמן אלא ע״י סיבה רחוקה חיישינן אם נתיר בפירשו ממילא שמא יקח מן הקבוע ולפיכך לא התירה אא״כ כשחזר המיעוט ונפל למקום אחר ותדע שהרי שיטת הרשב״א כשיטת ר״ת כמ״ש בת״ה הארוך והתוס׳ פ׳ התערובות ופ׳ הנשרפין כתבו להדיא לדעת ר״ת דמחלק בין ב״ח לשאינו ב״ח בחילוק זה ממש דפרישית ועיקר ראייה דין זה מההיא דטבעת של עכו״ם וכו׳ וא״ת א״כ מה כתב הרשב״א במי שלקח בשר מן המקולין וא״כ נודעה הטריפה דמה שלקח

דרכי משה

מעשה בזו בקורקבן שנתערה וכתב באו״ה כלל כ״ב דבעינן שיהא ניכר היטב ונדמו לגמרי : (ט) ובאו״ה כלל כ״ו פ׳ דאם האיסור הראשון כשנתערב בתחלה היה ודאי אסור נקטינן

פרישה

יודע התערובות (וכללו של דבר כל זמן שעומד בחזקת היתר לא שייך למיקנסיה אבר״י עכ״ה): (כג) והא דשרי כשנאבד אחד מהן כו׳ דמה כפסק איכא הדא דהיתרא ואיכא למימר מיגו דהאי דהיתרא והאי אידך נמי דהיתרא: (כד) אבל לאוכלם אחד אחד (והא דכתב לעיל סימן ק״ט לענין חד בתרי בטל שמותר לאוכלם אדם אחד אפילו בבת אחת י״ל דלעיל איירי בדבר שאינו חשוב ובטל מגזירת הכתוב משום אחרי רבים להטות לאפוקי הכא דמיירי בדברים החשובים ולא התירום רבנן ברובא. וק״ל עכ״ה) או שאכלם כולם אדם אחד יחד אסור כן נ״ל בצריך להגיה מילת יחד והטעם דאסור דהואיל ואוכלם כולם יחד ודאי איסורא בההיא אכילה משא״כ באוכלן שנים שנים דכל שנים שאוכל הואיל והדא שאוכל הוא ודאי היתר איכא למימר גם השני היתר וכמו שהגהתי כן מצאתי בת״ה סי׳ קע״ה שהביא מהרא״י ספר יורה דעה וכתב כמ״ש ז״ל ודוקא לאכול הנהרים שנים שנים דמש״כ איכא חד דהיתרא או שיאכלם שני בני אדם בס״ג דוקא שרי עכ״ל הרי בהדיא לפנינו בס״ל כמ״ש דבשני בני אדם מותר לאוכלם אפי׳ אחד אחד ואדם א׳ מותר לאכול כולן שנים שנים ולפ״ז נסתלק תמיהת ב״י. ורכ״ש במבוא שערים שלו הגיה בריפא שדוקא לב׳ בני אדם מותר לאוכלן שנים שנים וכמ״ש רבינו לקמן בסימן ק״ה לפי מה שהגהתי נ״ל דשאני עבודת אלילים דחמירי ולכן כתב רבינו לקמן כן משא״כ בשאר איסורים דלא חמירי כולי האי כע״ל: (כה) ולא מיבעיא אם פירש אחד מהן אלא אפי׳ פירשו מהן

דרישה

ב״י ור״ת בהא דאמר בגמרא ובמגלה הלך אחר הרוב הקשו התוס׳ וא״ת אפילו פירש אמאי בריא ליה והא איכא למיגזר שמא יקח מן הקבוע ולדהכן פ׳ התערובות כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפי׳ הן רבוא ימותו כולם ואקשינן עלה בגמרא ונכבשינהו כי היכי דנניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש ומשני שמא יקח מן הקבוע תירץ ר״י דהתם היתר ואיסור מעורבים זה בזה ואי שרית ליה כשפירש אתי למשקל מן הקבוע כיון דאין מקומו ניכר אבל היכא דמקום האיסור נודע וניכר לא חיישינן דברשיעי לא עסקינן שמא יקח מן האיסור הברור ור״ת תירץ דכל שפירש מעצמו שרי ולא אסרו שם בשור הנסקל גזרה שמא יקח מן הקבוע ביד כו׳ וכתב ב״י (הב״י ציין לעיל לפיכך מי שלקח בשר מן המקולין כו׳ והביא ל׳ ת״ה הארוך וא״ה כתב ויש לתמוה עכ״ה) ויש לתמוה על רבינו שכתב לעיל דבר חשוב אינו בטל חד בתרי ואפי׳ אם פירש אחד מהתערובות אסור כו׳ שזהו כדעת ר״י ולפי דבריו אם לקח בשר מן המקולין וא״כ נמצאת טריפה במקולין אסור וכמ״ש הרשב״א לפי דבריו והיאך כתב כאן הסכמת הרשב״א דשרי בלקח בשר מן המקולין וא״כ נמצאת טריפה במקולין ומדהביא דבריו משמע דהכי ס״ל ונ״ל שרבינו לא ראה דברי הרשב״א בת״ה הארוך ולא עלה על דעתו ששני דינים אלו תלוין זה בזה כמו שתלאם הרשב״א ולפיכך אע״פ שכתב דברי ר״י כמו שהיא הסכמת התוס׳ והרא״ש לא נמנע מלכתוב דינו של הרשב״א ז״ל אבל לפום קושטא דדינא ככר למדנו הרשב״א שהם תלויים זה בזה ואם איתיה להאי ליתיה להאי עכ״ל. ואומר אני שלא על רבי׳ תלונתו כי גם של הרא״ש תלונתו לפי סברתו שהוא סובר ששני דינים אלו תלויין זה בזה שהרי הרא״ש פסק כר״ן כמ״ש הב״י דאפי׳ פירש מעצמו אסור ואפ״ה כתב הרא״ש בתשובה שהביאה רבינו וב״י שאם פירש קודם שנודע התערובות מותר ודברים של טעם הם כמו שמבאר דהואיל ולא נודע התערובות עדיין הם בחזקת היתר וכן הוא דעת רבינו לבאר דברי ר״י שאף שסובר פירש ממילא אסור מודה בזה באם פירש קודם שנודע התערובות מותר ובזה נסתלק תמיהת ב״י ואמת אמר ב״י שרבינו לא ראה דברי הרשב״א בת״ה הארוך שאילו ראה את דבריו היה כותב עליו שהוא לא ראה דברי הרא״ש שכתב מילתא בטעמא דאין שום קיבוץ לתלות שני דינים הללו זה בזה והרשב״א שכ״כ בשם ר״י נראה שהוא היה מבאר כן דעת ר״י דהואיל וכתב ר״י פירש ממילא אסור ס״ל לרשב״א דלר״י ה״ה פירש קודם שנודע התערובות אסור ולהיא לזה שהרשב״א הביא ראיה לדברי ר״י מדברי ר׳ שמעון ז״ל ור״ש לא כתב אלא פירש ממילא ולא הזכיר בדבריו פירש קודם שנודע התערובות. גם מ״ו כתב כן שאין לתלות שני דינים זה בזה דהרא״ש כותב פירש ממילא אסור ופירש קודם שנודע התערובות מותר וזה פשוט דלא פליגי ר״י ור״ת אלא בפירש מאליו אבל הפרישו במתכוין לאחר שנודע האיסור ד״ה אסור. וקשה דלעיל ס״ס י״ו וס״ס כ״ז כתב רבינו כנכסינהו דניידי זה אסור אליבא דכ״ע וכבר כתבתי שם ישובים ומ״ש שם בשם רמ״א (ועיין בת״ח כלל מ״ו דין ב׳ שכתב שם ג״כ זה ושכן הביב לו הגאון מהר״ר שכנא ומתיר אמנם המדקדק בג״ה ובפ״ק דפסחים משמע דלית להו חילוק. וכן רש״ל ז״ל לא חילק בזה שום דבר ואוסר בכתם עכ״ה) דמיירי שם קרו כולם ממקום קביעותם וא״כ פירש אחד מהם כן מוכח בטור א״ת בשי׳ שכ״ה וכן מוכח בהדיא מדברי הרשב״א בת״ה הארוך הביאם ב״י וז״ל אבל כשפירש שלא בפנינו או שנתפזרו כולן ואפי׳ בפנינו כבר נתבטל הקביעות ומותר: [ו] והא דשרי כשנאבד כו׳ עד או שאכלם כולם אדם א׳ אסור ז״ל ב״י זה לא מצאתי מבואר וקשה לי דמדכתבו התוס׳ בפרק התערובות והרא״ש בפג״ה דליהנות מכולן בבת אחת פשיטא דאסור משום דודאי אכיל בהאי אכילה חד דאיסורא משמע דלאוכלן שתים שתים אפי׳ לאוכלם אדם אחד שרי דאם לא כן לאשמעינן דלאדם אחד אסור אפי׳ שתים אחר שתים וכ״ש שהוא אסור לאוכלם בבת אחת ושמא י״ל דרבינו מפרש דליהנות מכולן בבת אחת דאסור אפילו בשני בני אדם נהנין מהם אסור דכיון דבשעה אחת נהנין מכולן ודאי חד מתהני מאיסורא בההיא שעתא ואסור וכך לי אכילת אדם אחד שתים אחר שתים כמו אכילת כולם בבת אחת לשני בני אדם עכ״ל ב״י. ומ״ו כתב בא״ו שלו בהלכות תערובות הא״ש הי״ד כאן והא דאסור לאוכלם כולם לאדם אחד אפילו שנים שנים היינו אחר שכן בחזקת איסור לא יועיל מינו מאחר שאכל כולן וכן גבי טבעת (שמבאר לקמן בסי׳ ק״ה שהיא מאתמי עכו״ם עכ״ה) נמי לא הותרו אלא למכור שנים שנים אבל כולם לאחד נמי אסורים למכור ומ״מ למכור שנים שנים שרי אפילו לאדם אחד דאינו דומה ענין מכירה לאיסור אכילה כו׳ עכ״ל ולפי מ״ש נסתלק תמיהת ב״י ע״ש בפרישה: [ז] ולא מיבעיא אם פירש אחד מהן אלא אפי׳ פירשו מהן הרבה אין להתיר הרוב הנשארים אלא המיעוט כתב ב״י דכל זה דברי הרשב״א

חדושי הגהות

ב ונראה שרבינו המחבר מפרש כיון דלא קאמרי ביחד ע״כ הך דקאמר שאוכלם כולם אדם אחד עיקר הקפדתו שיאכלם אחד אחד ואפילו אם אוכלן שנים שנים ולא ביחד אסור וע״ז שפיר הקשה קושיתו אבל כבר כתבו כל הפוסקים נוסחאות מכוונות זה מזה שונות להיות עולין יפה דברי רבינו בעל הטורים עי׳ בדרו״פ וב״ח וכ״ח ועי׳ ט״ז אות ט׳: ט״פ

הרבה אין להתיר הרוב הנשארות אלא המיעוט שפירשו מותרין שאנו תולין לומר האיסור ברוב והרוב אסור (כו) ואם כל הרוב נתערבו באחרים כולן אסורין כאילו נפל שם האיסור בידוע אבל אם המיעוט נפל למקום אחד מותר (כז) וכתב הרשב"א דאפי' נפלו מהציתן למקום אחר מותר שאנו תולין להקל בספק ספיקא שמא לא היה איסור בתוך אלו שנפלו לכאן ואת"ל כאן היה שמא זה שאוכל עתה אינו האיסור: ודוקא שתערובת הראשון היה מותר מן התורה כגון שנתבטל ברוב לכך תולין להקל בספק ספיקא אבל חתיכת איסור שנתערבה בחתיכת היתר ומאלו השנים נפל אחד מהם לתוך עשרה של היתר אין אומרים בזה ספק ספיקא להקל לפי שאנו רואין כל אחד מהשנים כגופו של איסור כל זמן שלא נתבטל האיסור ברוב (כח) והא דשרינן ספק ספיקא דוקא (י) ע"י תערובת כדפרישית

שלקח קודם שנמלאת הבריכה מותר שלא נפל הספק בקבוע וכו' ומה בכך הלא כיון דאינו ב"ח אסור אפי' פירש ממילא כדפי' וי"ל דהתם כיון דלקח קודם שנפל הספק לא שייך למיגזר שמא יקח מן הקבוע וכסברת הרא"ש וכ"כ הרשב"א בחידושיו פג"ה והשתא להרשב"א איכא ארבעה חלוקי דינים בתערובות שנפרש ממנו דבר א' ממילא אחת כשהאיסור ניכר כגון ט' חנויות ופירש ממילא שרי. שנית כשהאיסור אינו ניכר אסור אפילו פירש ממילא בחתיכות. שלישית אפילו שהאיסור אינו ניכר שרי בפירש ממילא בב"ח. רביעית אפילו שהאיסור אינו ניכר ובחתיכות אם לקח קודם שנפל הספק לא הו"ל דין קבוע וחשיב כפירש ממילא ושרי ולא שייך גזירה דשמא יקח מן הקבוע ולפי זה ניחא הא דכתב רבי' לעיל והא דחד בתרי בטל ביבש וכו' ואפי' אם פירש אחד מהן מהתערובות אסור וכו' וכתב זה סתם ואח"כ כתב מחלוקת הרשב"א והרא"ש בדין זה אלא נראה דמ"ש תחלה בסתם לא מיירי בב"ח דבזו אף הרשב"א מודה דפירש ממילא אסור אבל כאן כשכתב אבל ב"ח וכו' הזכיר מחלוקתם משום דהרשב"א אינו חולק להתיר בפירש ממילא אלא בב"ח דוקא כדפרישית ואע"פ שהזכיר ג"כ ושאר דברים החשובים זהו לפי שכתב אחר זה דעת הרא"ש שמתיר בפירשו קודם שנודע התערובות אפילו בשאינו ב"ח אבל הרשב"א לא נחלק להתיר בפירש ממילא אלא בב"ח דוקא וכן מ"ש עוד רבינו דבר שאינו בטל מחמת חשיבתו כגון ב"ח ובריה וכו' עד ול"ת אם פירש אחד מהן וכו' וכתב הרשב"א דאפי' נפלו מאליהן וכו' דברי הרשב"א לא קאי אלא אשאר דברים חשובים שאינם ב"ח ומה שהזכיר רבינו ב"ח הוא להודיע דעת הרא"ש דמחמיר אפי' בב"ח כר"י לענין מעשה כדפי' ויש להקשות למאי שפירשנו דא"כ מאי קא קשיא ליה להרשב"א על פי' ר"י דמחלק בין כשהאיסור ניכר לשאינו ניכר מההיא דפג"ה דקאמר רבי ללישנא קמא וכי בשביל שוטה זה שעשה שלא כהוגן אנו נאסור כל המקולין דהלא לר"י אפי' מה שלקחו כבר אסור גזירה שמא יקח מן הקבוע כמ"ש בחידושיו והשתא מאי קא קשיא ליה והלא ר"י גופיה ס"ל דלא שייך לאסור מטעם גזירה שמא יקח מן הקבוע כיון שעדיין לא נולד הספק וכדס"ל להרשב"א גופיה וי"ל דהרשב"א ס"ל כיון דלר"י היכא שאין האיסור ניכר אסור בפירש ממילא אפי' בב"ח משום גזירה דשמא יקח מן הקבוע א"כ כ"ש בחתיכות אפי' לא נולד הספק כשלקחו משם ולכן הקשה עליו אבל לקושטא דמילתא איכא לחלק שפיר כדחילק הרא"ש ומודה בה ר"י דלא חיישינן היכא דלקחו משם קודם שנולד הספק אפילו בחתיכות ולא קשיא ולא מידי מיהו קשה דלמה לו להרשב"א לפרש ההיא דטבעת של ע"ז דאסור בפירש מתוכה דמיירי בפירש לפנינו מן הקבוע כדכתב בת"ה הארוך הביאו ב"י לפרש דשאני התם שאינו ב"ח וכמו שפירש התוס' לדעת ר"ת שהרי גם הוא ס"ל חילוק זה כדפרי' וי"ל דהרשב"א בא לסתור דברי ר"י אף לפי פירושו דאינו מחלק בין ב"ח לחתיכות אפ"ה אין לו שום ראיה מההיא דטבעת דשאני התם דפירשו לפנינו מן הקבוע הוא וכל זה דלא כמשמעות ב"י והש"ע שהשוו ב"ח לשאר דברים החשובים ולא חילקו ביניהם כלל דליתא: ועל מה שאמר אלא המיעוט שפירשו מותרין וכו' לא קשיא מהא דכתב לעיל בסוף סימן ק"א דאפילו נחתכו רובן אין תולין שהאיסור מן הרוב וכו' דשאני התם דאיכא למימר כל שנשתנה מקדמותו מן הרוב הוא והוה כמו דכל דפריש מרובא קא פריש וכמ"ש מהרא"י בהגהת ש"ד סימן מ"א אבל הכא דלא נשתנה שום דבר מה ראית שהרוב נפרש מקדמותו דילמא המיעוט נפרש הניחא בנחתכו דחזינן באותן שנחתכו דנפרשו מקדמותו הילכך אפילו הם הרוב אין תולין שהאיסור מן הרוב וכו': **וכתב** הרשב"א דאפילו נפלו מאליהן למקום אחר וכו' עד ודוקא שהתערובות הראשון היה מותר מן התורה וכו' כל זה מדברי הרשב"א בת"ה בית ד' ש"ב. ותימא דבאיסור קבוע דהוי דאורייתא כדאיתא פ"ק דכתובות מוארב לו וא"כ לא מהני ביה ס"ס כיון דהספק הראשון היה מן התורה ואפ"ה ס"ל להרשב"א דאינו אסור אלא כשהוא בפני עצמו אבל אם נתערב אח"כ מותר מטעם ס"ס וכדכתב רבינו למעלה משמו וי"ל שלא התיר הרשב"א לגס אלא ברואה אחד שיוצא מן המקולין ובשר בידו דאין דנין אותו בדין קבוע אלא מדרבנן דכל היכא דלא בא לידו ממקום קביעותו אע"פ שרואה אותו פורש מן הקבוע לא מקרי קבוע מדאורייתא אלא דגזירת חכמים הוא וכדכתב הר"ן להדיא בפג"ה ובזו ס"ל להרשב"א להתירו בנתערב מטעם ס"ס אבל בקבוע גמור לא קאמר והכי משמע לישנא דהרשב"א לשם וכבר הזכרתי זה לעיל והכי מוכח מהראיה שהביא בת"ה הארוך מהך דטבעת של עכו"ם וכו' שלפי תירוצו ה"פ דכשפירש לפנינו מן הקבוע הוא וה"ז כלוקח מן הקבוע ואפ"ה אם חזר אותו שפירש לפנינו ונפל לתוך ההיתר מותר מטעם ס"ס וכו' אלמא דבכה"ג דוקא קאמר דמותר מטעם ס"ס ולא בקבוע גמור מיהו בא"ו הארוך כלל כ"ה סי' י"ב כתב כל היכא שנולד הספק במקום הקביעות אפילו בכה"ג שפירש לפנינו אינו ניתר מטעם ס"ס אלא דוקא היכא שנמלאת או שלקחו נכרי שלא בפנינו דהחמירו חכמים שלא מן הדין כדכתב הרמב"ם התם הוא דשרינן בס"ס בנתערבה אח"כ וע"ש וראוי לתפוס לחומרא: **והא** דשרינן ס"ס דוקא על ידי תערובות וכו' כתב ב"י ע"ש הרשב"א טעם דין זה דכיון דכבר אסרתו מספק שנפל בגופו אין אתה יכול להחזירו ולהתירו וכו' משמע לפ"ז דאם לא נודע האיסור בשעה שנתערב מותר מטעם ס"ס

החמורים כהתיכה הראויה להתכבד ובריה כגיד הנשה ודבר שיש לו מתירין שאמרו בטבעת עכו"ם ורמוני בדן שאין להם ביטול אמרו כן משמע מדבריו דלא שרינן ליה בפירשו עד שיתערבו עם אחרים וכן פי' רש"י בהדיא דכל זמן שלא נתערבו עם אחרות אסורות לעולם: **ומ"ש** רבינו אלא המיעוט שפירשו מותרין וכו' עד אבל אם המיעוט נפל למקום אחר מותר שכל דברי הרשב"א בת"ה: ומ"ש דמיעוט שפירשו מותרים לאו למימרא שהם מותרין כמות שהן דהא ליכא מאן דשרי להו כמות שהן ועוד דאם כן היאך כתב אח"כ אבל אם המיעוט נפל למקום אחר מותר שאם הם עצמן מותרים כשנפלו למקום אחר מהיכן היה יכול לבוא להן איסור שהוצרך להשמיענו שהם מותרין אלא מותרין דקאמר היינו לענין שאם נתערבו באחרים בטלות ברוב ומותרין משא"כ במרובין הנשארין שאפי' נתערבו ברובא כולם אסורים שאנו אומרים איסורא ברובא איתיה והוי כאילו נפל שם האיסור בידוע וכן מ"ש בשער א' גבי ב"ח פירשו מקצתן למקום אחר והרוב למקום אחר המועטים מותרים והמרובים אסורין ע"כ צ"ל לפרש דמותרין דקאמר לא שיהיו מותרים כמות שהן אלא לענין אם נתערב באחרים קאמר דהא לישנא דפירשו מ' כולם למקום אחד אין אוסרות דקאמר רב הכי משמע דאין אוסרות את אחרות שנתערבו בהם אבל כל זמן שלא נתערבו אסורות הן. ומיהו כבר אפשר לומר שהרשב"א מפרש הארבעים עצמן מותרות בלי תערובות והא דנקט רב אין אוסרות משום דבעי למיתני סיפא ס' למקום אחד אוסרות נקט גבי מ' אין אוסרות אבל אה"נ שהן עצמן מותרות בלא תערובות ומ"ש הרשב"א אם המיעוט נפל למקום אחר מותר כדי נסבה דהא אפילו לא נפל למקום אחר מותר אלא משום דנקט אם הרוב נתערב באחרים כולם אסורים נקט סיפא דאם המיעוט נתערב באחרים כולם מותרים ומשמע מדברי רש"י דהא דשרינן כשנתערבו המועטים באחרים הוי מטעם ספק ספיקא שאני אומר שמא האיסור לא היה לתוך אלו שנפלו כאן ואם ת"ל כאן היה זה שאני אוכל עכשיו לא זהו האסור אבל כשנפל הרוב למקום אחר אין אומרין ספק ספיקא לקולא שאנו רואים כאילו היה האיסור בידוע לתוך הרוב. ולפי זה נראה שאין יכול לאוכלם כולם כאחד דא"כ ליכא אלא חד ספיקא ואסור:

כתב הרשב"א דאפילו נפלו מאליהן למקום אחד מותר שאנו תולין להקל בספק ספיקא וכו' ז"ל הרשב"א באם פירשו מאלה על מאלה כגון שפירשו כ' למקום אחד וכ' למקום אחר כולם מותרים דהא איכא ס"ס דהא דנקט רב יהודה פירשו מ' למקום אחד היינו משום דבעי למימר פירשו ס' לצד אחד כולן אסורין: **ומ"ש** רבינו ודוקא שתערובות הראשון הי' מותר מן התורה כגון שנתבטל ברובו וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה הקצר וז"ל בארוך ואני תמה באותה שמועה דפ' התערובות דהתם משמע דדוקא כשנפל האיסור לרוב ומאותו רוב נפל למקום אחר הוא שאמרו ס"ס להקל שכבר נתבטל מדאורייתא הא לאו הכי לא כדתניא לג' ומג' למקום אחר מותר ואקשינן מ"ש לג' דאיכא רובא לתרי נמי איכא רובא ופרקינן מאי ג' נמי תרי והוא והוה ק"ל כי ליכא רובא נמי הא איכא בכל חד וחד שבתערובות ס"ס ושמא לא אמרו ס"ס להקל אלא ע"י שתי תערובות וכדעת ר"י ויש לומר עוד דכל שנפל כאן איסור בודאי וליכא רוב היתר הרי אנו רואים כל אחד מאלו כגופו של איסור שהרי הוא אסור ד"ת והילכך אין הולכין בכל ס"ס בזה להקל ע"כ ויש ללמוד מדבריהם דתערובות שני לא בעינן שיהיה בטל ברוב אלא אפי' נתערבו בכמותן שרי ואפשר דאפילו בפחות מהן נמי דכיון שנתבטל בתערובות ראשון מן התורה לא החמירו עליו חכמים כל שאינו ניכר שהוא מאותו תערובות אלא דלפי זה אפילו נתערבה חתיכת היתר במיעוט תערובות ראשון או במחציתו אית לן למישרי משום ס"ס אבל אין נראה כן מדברי הרמב"ם בפ"ז מהל' ע"ז ופרק ט"ו מהמ"א: **והא** דשרינן ספק ספיקא דוקא ע"י תערובות כדפרי' אבל ספק טריפה שנתערבה באחרות כולן אסורות. גם זה מדברי הרשב"א שכתב אמרו משמו של ר"י בעל התוספות שלא אמרו ס"ס להקל אלא בשתי ספיקות הבאות מכח שתי תערובות כגון זו שאמרנו שנפלה של עכו"ם לרבוא ומרבוא לרבוא שבכל חדא וחדא שבתערובות איכא תרי ספיקי דבכל חדא וחדא איכא למימר לא זו היא שנפלה כאן ואת"ל זו היא שנפלה כאן שמא לא זו שנפלה לרבוא ראשון אבל בעלמא שאינו בא מכח שתי תערובות לא וע"כ הוא מפרש בפ"ק דבילה (ג:) כי מה שאמרו שם נתערבה באלף כולן אסורות אספיקא אסור קאי לומר שאפילו ספק נולדה בי"ט ספק לא נולדה נתערבה באחרות כולן אסורות דהיאך אתה אומר שמא לא זה הוא ואת"ל זה הוא שמא אותו

דרכי משה

נקטינן כהרמב"ם ואם היה ספק אסור נקטינן כרשב"א: (י) כבר כתבתי כל דיני ס"ס בסימן ג"ז ע"ש וכתב בארוך כלל כ"ה דגבינות של נכרים אע"פ שעיקר איסורם אינו אלא מד"ס שאם וה

פרישה

מכן הרבה אין להתיר הרוב הנשארים אלא המיעוט כתב רמ"פ נ"ע כי לעיל לא כ"כ עכ"ל ר"ל דלכאן כתב רבינו סתם שהמיעוט מותר משמע שהוא פשוט אליבא דכ"ע ולעיל כתב בשם ר"י דאם פירש ממילא אסור משמע להדיא דאפילו פירש אחד מהם אסור וזהו דעת רמ"פ וגם מיניה וביה יש להקשות שכתב שהמיעוט מותר ובסמוך כתב ואם נתערב המיעוט מותר משמע דדוקא ע"י תערובות מותר אבל בלא תערובות אסור ונ"ל שרבינו כ"כ לדעת הרשב"א שהוא סובר כן וכמ"ש רבינו לעיל בשמו דאם פירש ממילא מותר ול"ש פירש אחד או יותר מאחד דכל כמה שפירש המיעוט מותר ורבינו כתב דין זה דנפקא ליה מיניה לפי סברתו דס"ל שאם פירש אחד קודם שנודע התערובות שהוא מותר דה"ה אם פירש יותר מאחד כמו שהוא לדעת הרשב"א שפירש לאחר שנודע. ומ"ש אחר כך ואם נתערב המיעוט שרי כדי נסבה כמ"ש ב"י שבאתיו בדרישה אלא כדי להשמיענו דברוב אסור אפי' אם נתערב באחרות. והיותר נראה דס"ק דאם נתערב שרי אף אם נתכוון להפרישו וקמ"ל דאף שברוב שנתערבו באחרים קאמר שלא מועיל בהן הביטול מ"מ במיעוט אף שהן ג"כ באופן שאסורים למר כדאית ליה אפ"ה מהני להו הביטול. והטעם דברוב שנתערב חשבינן כאילו שנתערב האיסור ודאי משא"כ במיעוט שחזר ונתערב ולפ"ז גם לרבינו איכא למימר נפקותא זאת בקודם שנודע התערובות. אלא שנראה לומר דבקודם שנודע התערובות ל"ש בין פירש ממילא למתכוין להפרישו: לכן נראה דנ"מ גם לרבינו בפירש אחר שנודע התערובות דאסור ונ"מ קודם שנתערב האחד או המיעוט ברוב האחרים אבל כשחזר ונתערב ברוב גם רבינו מודה דמותר אם לא שנתערב הרוב דס"ל כאילו נתערב האיסור עצמו ועיין דרישה: (כו) ואם כל הרוב נתערבו באחרים כולן אסורים פרש"י דלא אמרינן להתירן מכח ס"ס שאנו רואין כאילו האיסור בידוע בתוך הרוב: (כז) וכתב הרשב"א דאפילו נפלו מאליהן למקום אחר מותר כו' ז"ל הרשב"א אם פירשו מאלה על מאלה כגון שפירשו כ' למקום אחד וכ' למקום אחר כולן מותרין כו' דהא דאמר רב יהודה פירשו מ' למקום אחד משום דבעי למימר באם פירשו ס' למקום אחד כולם אסורים ע"כ ונראה דלהרשב"א פירשו מאלה כל מאלה ומאלה דומה להמיעוט כנ"ל בדברי רבינו ולפ"ז אם פירשו ממילא אפילו בלא נתערבו באחרים מותרים ואם פירשו במתכוון מותרין אם נתערבו באחרות ורבינו כתב דין זה דנפקא ליה מיניה שאם פירשו קודם שנודע התערובות הוה דינא הכי כמו שהוא להרשב"א בפירשו לאחר שנודע התערובות ולפי מ"ש לעיל בסמוך אפילו פירשו לאחר שנודע שרי גם לרבינו כשחזר ונתערב:

(כח) והא דשרינן כו' עד אבל ספק טריפה שנתערבה כו' עד שיהא בהיתר לבטל האיסור פי' רוב ומ"ש אם הוא מדברים המתבטלים לאפוקי חתיכה הראויה להתכבד ודומה לו שאינן בטלים ברוב והא דאמר נתערבה באחרות דמשמע אפילו אם נתערב ברוב קאמר עליהן דכולם אסורות אדלעיל מיניה קאי דקאמר והא דשרינן ספק ספיקא כו' והיינו דוקא בתהר"ל ודומה

כדפרישית אבל ספק טריפה שנתערבה באחרות כולם אסורות עד שיהא בהיתר כדי לבטל האיסור אם הוא מדברים המתבטלים שכיון שספק הראשון היה בגופו אין להתירו מספק ספיקא [ח] וי"א דאפי' בספק ספיקא שע"י תערובות אין להתיר בדברים החשובין דכי היכי דמהניא להו חשיבותייהו דלא בטילי אפילו באלף מהניא להו נמי שלא להתיר בה ספק ספיקא [ט] ולא נהירא דספק ספיקא (יא) מותר בכל האסורים אפילו בעכו"ם:

מספר

אותו ספק מותר היה והלא כבר אסרתו מספק שנפל בגופו ואחר שאסרתו היאך אתה חוזר ומתירו ורבינו יעקב פירש בפ"ק דבילה דלודאה קאי דליכא אלא חד ספיקא אבל ספק אם נתערבה באחרות כולן מותרות דכל ס"ס מותר ובירוש' משמע כדבריו ומ"מ יש לחוש לדברי ר"י שלא להתיר בס"ס אלא בשתי ספיקות הבאות מכח התערובות וכ"מ לספק טריפה שנתערבה באחרות שאין מתירין אותם מכח ס"ס אלא א"כ היה החתיכה הראויה להתכבד מגד עצמה ברוב ע"כ ומדברי הרשב"א ומחלוקת זה דר"י ור"ת בתבוהו סה"ת וסמ"ק וכתבתיו בסי' כ"ז: ומ"ש רבינו וי"א שאפי' בספק ספיקא שעל ידי תערובות אין להתיר בדברים החשובים וכו' כבר נתבאר שזהו דעת ר"י: ומ"ש ולא נהירא דספק ספיקא מותר בכל האיסורין וכולי כבר כתבתי בסימן כ"ז שאין זו קושיא כלל:

והרמב"ם כתב הא דרב נחמן דאמר טבעת של עכו"ם שנתערבה בק' טבעות ונפלה אחד מהם לים הגדול הותרו כולם בפ"ז מה' עכו"ם אלא שכתב דבעינן שיפלו שתים שאני אומר אותה הטבעת היתה בכלל השתים וטעמו לפי שהוא מפרש דמאי דאמר רב נחמן אלא כמי תרתי קאמינא לא כמו שפירשו המפרשים אלא היינו לומר שלא התיר אלא בנפלו שתים לים הגדול ובפ' הנזכר כתב ג"כ הא דאמר רב טבעת של עכו"ם שנתערבו בק' טבעות ופיחתו מ' למקום אחד וששים למקום אחד פירשו מ' כולם ונפלו לטבעות אחרות מותרות אבל אם נפלו הששים לטבעות אחרות אסורות. והא דאמר ר"ל חבית של תרומה שנתערבה במאה חביות ונפלה אחת מהם לים המלח הותרו כולם כתבה בפט"ו מה' תרומה ופסק כרבא דאמר דוקא חבית אבל תאנה לא משום דלא מינכרא נפילתה ופלוגתא דרבי יהודה ור"ש ברמוני בדן כתב בפי"ז מהמ"א ופסק כר"ש אלא שהצריך שמהתערובות הראשונה תפול רמון אחד לשנים ואחר כך מאותן השלשה יפול רמון א' לרמונים אחרים שהרי הרמון של תערובת הראשונה בטל ברוב ואם נפל התערובת הראשונה רמון לאלף כולם אסורים לא נאמר בטלה ברוב אלא להתיר ספק ספיקן שאם יפול מן התערובות השנייה למקום אחר אינו אוסר וכן כל כיוצא בזה ע"כ וזה כגירסת ספרים שלנו שכתב בדברי ר"ש לרבות אסורים ותרבוא לג' ומג' למקום אחר מותר והגירסא שכתבתי לעיל בת"ה הבאתיה ומה שיש לדקדק בדברי הרמב"ם כתבתי בביאור ספר המדע ואין כאן מקומו: כתב הרא"ש בתשובה כלל כ' סימן י"ז על בהמות הרבה שנשחטו ביום אחד ונמצאו מקצתן טרפות וכל האחרות (הריאות) כשרים היו תלויות במוט אחת ונמצאת ריאה אחת ביניהם שהיתה סרוכה מאונא לטרפשא ועתה נולד ספק בכל הכבשים דאיכא למיחש הבודק לא הרגיש באותה סירכא והכשירה שלא כדין ונמצא טריפה מעורבת עם הכשרות או שמא הבודק הרגיש בה והטריף הכבש אלא שאח"כ בשגגת הקצבים נתערבה ריאה הטריפה בין הכשירות ואמרת ששאלו לקצבים ואמרו שמעולם לא נתערבו הכשרים עם הטריפה הלשון הזה יש לפרשו בב' דרכים הא' שאמרו הקצבים ח"ו לא יצאה שגגה זו מתחת ידינו לערב טריפה בין הכשירות אלא הבודק שגג ונתנה לנו בחזקת כשירה ועל דרך אחרת שלא שגגו הם ולא הבודק אלא שבשגגה נתערבה ריאה טריפה בין הכשירות ועוד כתבת ששאלו לבודק ואמר שהיה יודע באותה סירכא ובשגגה נתערבה אותה ריאה טריפה בין הכשירות ומעולם לא היתה ערבוביא בין הכבשים בנדון זה כיון דאיכא לספוקי שמא הבודק לא השגיח בסירכא והכשיר שלא כדין או שמא בשגגת הקצבים נתערבה ואיכא למימר שמא ריאה טריפה היא שנתערבה וליכא ריעותא בין הכבשים כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי תלינן לקולא דכיון שנשחטו הכבשים ונבדקו ויצאו בחזקת היתר מיד הבודק מוקמי להו אחזקתייהו ולא אסרינן להו מספק כדאמר רב הונא (חולין ט.) נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע במה נטרפה וכ"ש בנדון זה דהעמד בהמות בחזקת כשירות והעמד הבודק בחזקת לדיק שלא יצאה תקלה מתחת ידו והעמד הקצבים בחזקת כשירות אלא ריאה טריפה נתערבה בין הכשרות ואפילו באיסור אשת איש אמרי' בכולי תלמודא דכל ספק שנולד בה אוקמה בחזקת היתר ועוד כיון שהבודק אומר שידע באותה סירכא ובשגגה נתערבה הריאה הטריפה בכשירות ומעולם לא היתה ערבוביא בכבשים הרי נאמן הבודק להתיר דכל מידי דלא איתחזק ביה איסורא נאמן עד אחד להתיר כדאמרינן בפרק האשה רבה (פח.) כ"ש בנדון זה שהוחזקו הבהמות בחזקת היתר ועד אחד מעיד על הספק הנולד דלאו כלום הוא שאין לפקפק בדבר ומותרות כולם. וכתב עוד שם על כבש טריפה שנתערב עם כשרים אם נאכל אחד מהכבשים הותרו כולם ולא שיהא מותר לאכול מכבש מהם לבדו אלא מעי כבשים בתערובות וכל מה שנחתך מן הכבשים לחתיכות דקות שאין כל חתיכה ראויה להתכבד בין קודם שנולד הספק בין לאחר שנולד הספק הכל מותר והביא ראיה לדבר. וכתב עוד אבל חתיכה הראויה להתכבד שפירשה מן התערובות אסורה ולא אמרינן כל דפריש מרובא פריש כדאמרינן בפרק התערובת וככבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש ומשני שמא יקח מן הקבוע והא דאמרינן גבי ט' חנויות ובנמלא הלך אחר הרוב שאני התם שנבלה נמכרת במקום קביעותה וליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע ועוד כיון שפירש בפנינו לא אמרינן כל דפריש מרובא פריש ולהכי קאמר וככבשינהו דניידי ולבתר הכי אמרי' כל דפריש מרובא פריש אבל אם פירש לפנינו לא אמרינן מרובא פריש וכן צריך לפרש משום הכיא דפ"ק דפסחים ט' צבורים מצה ואחד חמץ ואתא עכבר ושקל כל קבוע כמחצה על מחצה ומ"ש מט' חנויות דפרק גיד הנשה דבנמלא הלך אחר הרוב אלא הכיא דט' צבורין מיירי דשקל עכבר קמן כיון שנולד לו הספק במקום הקביעות לא אמרינן כל דפריש מרובא פריש הילכך בשר שלקח הישראל מתקום הקביעות אסור ולא אמרינן מרובא פריש וצ"ל שמה שלקחו מן הבשר קודם שנולד הספק אפילו חתיכה הראויה להתכבד מותרת דתלינן דמרובא פריש דלא אשכחן דאסר תלמודא משום גזירה שמא יקח מן הקבוע קודם שנולד הספק עכ"ל והאריך בטעמו של דבר: ובתשובות להרמב"ן סימן קפ"ג וקפ"ד כתוב שנשאל על ענין שאירע שנשחטו שלשה כבשים והכשירם הטבח והעלום הנכרי למגדל ולא נשאר אבל היהודים אלא ג' הריאות ומקצת הכבש הג' ואח"כ נמצאת סירכא באחד מהריאות אם נתערבו השלשה כבשים תחלה קודם פרישתם נראה שהם בטלים ואין לנו לאסור מדין חתיכה הראויה להתכבד דבהמה שלימה אינה נקראת ראויה להתכבד ואין לגזור שמא יקח מן הקבוע דכיון שנתבטלו לא שייך למימר הכי ודוקא שפירש (ר"ל האי מקצת כבש הג') קודם שנודע הטריפות במקומו דאמרי' כל דפריש מרובא פריש אבל אסור ליקח אחר שנודע האיסור וראיה מט' חנויות. ועדיין יש להתיר אם נתערבו יחד אחר שפירשו רובן כדאמרינן בפרק התערובות מיהו בנדון שלפנינו כיון שלא נשאר במקולין אלא חתיכה אחת או כבש אחד אין להתיר מדאמרינן בפ' הנזכר לא התיר ר"א אלא שנים שנים אבל חד חד לא אבן אם לקח מן המקולין מקצת הכבש הנשאר ונתערב ברוב של היתר הכל מותר וראיה מפרק התערובות אבן אם לא נתערבו כלל אלא שטעלם

ס"ס כיון שלא היה עליו שם האיסור מתחלה וכ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד סי' פ"ד והביאו ב"י לעיל סי' כ"ז מיהו בא"ו הארוך כלל כ"ה סי' י"ב כתב דאין לאסור מטעם הרשב"א דא"כ גם כשהס"ס ע"י תערובת נמי נימא הכי דכשנודע התערובת הראשון ונקרא עליו שם איסור שוב אין לו היתר בתערובת שני אלא הטעם מאחר שהספק הראשון היה בגופו היה אסור מספק דאורייתא כאילו היה איסור ודאי וכשנתערב אח"כ אין כאן אלא ספק א' אבל בס"ס שע"י ב' תערובות דהתערובות הראשון היה מותר מן התורה דהד בתרי בטיל אלא דמדרבנן הוא דאסור מפני שהוא חה"ל או בריה הלכך כשנתערב עוד אח"כ תערובת שני מותר כל התערובת השני מכח ס"ס ואין חילוק בין נודע ללא נודע והכי משמע מלשון רבינו: וי"א שאפי' בס"ס שע"י התערובת וכו' כ"כ בהגהת סמ"ק וז"ל י"מ דטעמא דס"ס מותר היינו משום דאיכא למתלי ברובא דהיתירא והשתא כי היכי דאיסור שיש בו חשיבות אינו בטל ברוב כמו כן לא יהיה בטל ע"י ס"ס דהוי נמי טעמא משום דאיכא למתלי ברובא דהיתירא מיהו הא ליתא דמעשה ב' יוכיח דאינו בטל ברובא ואפילו הכי היכא דאיכא למתלי ברוב דהיתירא תלי' כדמוכח וכו' עכ"ל: ומ"ש רבינו ולא נהירא וכו' פי' דמאחר דהס"ס הוא על ידי תערובות בטל אפי' בע"ז כדאמר בפ' התערובות טבעת של עכו"ם וכו' ועי"ל בסימן ק"מ. ופשוט הוא דאין הגהת רבינו חוזרת גם על מ"ש קודם זה דאם הספק הראשון היה בגופו דאין להתירו מטעם ס"ס דבהא ליכא ראיה מתערובת עכו"ם דשאני התם דהס"ס ע"י תערובות הוא ודלא כדמשמע מדברי שרבינו השיג גם אהיכא שהספק הראשון הוא מגופו ולא דק גם מ"ש בית יוסף דסברת י"א שהביא רבינו היא דעת ר"י ליתא שהרי הסה"ת והסמ"ג כתבו להדיא דר"י סובר דס"ס שע"י תערובות מותר אפילו בדברים החשובים אלא כדפרישית הוא האמת דסברת י"א הוא מ"ש בהגהת סמ"ק שהבאתי:

כתב בס"ע סימן ק"י דרוב חניות מוכרות בשר שחוטה ומיעוט מוכרות בשר נבילה לקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ונתערבה באחרות ואינו ניכרת בטלה ברוב משום ס"ס עכ"ל ופסק זה הוא ע"פ מה שכתבין דאף בקבוע שהוא מן התורה התיר הרשב"א בס"ס וליתיה לפסק זה דלא כתב הרשב"א דמותר בס"ס אלא היכא שפירש לפנינו דקבוע זה אינו אסור מן התורה כדכתב הר"ן בפג"ה גם הרשב"א גופיה פסק דהיכא דהתערובת הראשון אינו מותר מן התורה לא נתבטל משום ס"ס אלמא דבקבוע גמור לא מהני ס"ס והא"ו הארוך החמיר גם בקבוע שפירש לפנינו דאין להתיר בס"ס ולעיל הבאתיו בסעיף י"ד: איסור

דרכי משה

שאסרוהו מכח ספק שמא נתערב בו מחלב טמא מ"מ חשיב כגופו של איסור ודאי אם נתערב באחרות אינו ניתר מטעם ס"ס לומר שמא לא נתערב או דבר טמא וא"ל שמא נתערב שבא אינו זה שאוכל עכ"ל: (יא) ובארוך כלל כ"ה דהכי נהיגין להכשיר כל איסור ע"י ס"ס חוץ מדשיל"ם:

זבפירוש

פרישה

חומם לו דמתיכה שאינה ראויה להתכבד בטלה ע"י תערובות לבד בלא ס"ס אלא דמיירי במס"ל ועלה קאי ואמר אבל ספק טריפה שנתערבה באחרות כולם אסורות ור"ל אפילו נתערבה בריב עד שיהא כו' פי' שאם היא חתיכה שאינה ר"ל בטלה ברוב. ולכאורה נראה לדקדק מכאן מדקאמר עד שיהא בהיתר כדי לבטל האיסור אם הוא מדברים המתבטלים ולא קאמר עד שיהא מדברים המתבטלים ומילא כדע שיהיא בטלה ברוב דמהיכא תיתי לן להתיר אף בלי ביטול רוב ועוד דהא מדקאמר נתערבה באחרים דמיירי בביטול ממילא ידעינן דאף מה שאמר עד שיהא מדברים המתבטלים דמרוב קאי אלא כ"כ עד שיהא בהיתר כדי לבטל האיסור למידק מיניה דדוקא בספק טריפה צריך רוב לבטלו אבל בספק תערובות שנתערב אח"כ א"צ רוב לבטלו אלא אפילו נתערב באחת מותר. וע"ל סימן ק"ס דכתב לפיכך אם אחד מתערובת הראשון נתערב בשנים אחרים מותרין ע"כ משמע מינה דגם התערובת הראשון אינה מותר אא"כ נתערב אחר כך ברוב אם לא שנאמר דבע"א המתירו וכמ"ש לעיל. מיהו יש לדקדק ולפרש גם כאן דבעינן רוב בתערובות שניה הו"ק: מספר

דרישה

הרשב"א בת"ה וכתב עוד ומ"ש דמיעוט שפירשו מותרים להו למימרא דמיעוט מותרין כמות שהן דהא ליכא מאן דשרי להו כמות שהן ועוד דא"כ היאך כתב אח"כ אבל אם המיעוט נפל למקום אחר מותר שאם הם עצמם מותרין כשנפלו למקום אחר מסיכן היה יכול לבא לכם איסור עד שהוצרך להשמיענו שהן מותרין אלא מותרין דקאמר היינו לענין שאם נתערבו באחרים בטלות ברוב ומותרים מאח"כ במרובים שנשארים כו' עכ"ל ותמיה בעיני שכתב דהא ליכא מאן דשרי להו כמות שהן דהא בהדיא כתב הרשב"א אם פירש אחד מאילא שרי דאמרינן מרובא פירש ומה לי אחד ומה לי יותר מאחד כל זמן שהוא המיעוט שרי מה"ט וב"י מסיים בסוף דבריו דמותרים לגמרי משמע והא דנקט ואם נפלו באחרות כדי נסבא וכדי להשמיענו דברוב אף אם נתערב באחרות אסור ועפ"ר: (אבל אם המיעוט נפל למקום אחר מותר ז"ל רש"ל דלא תימא חזרו לתערובתן ול"ד לפירשו המיעוט דמותרין דאיסורא ברוב איתא מאחר שפירשו ילאו מכלל התערובות אבל כנפלו כך מתחילה למקום אחר ה"א דלא וכן איתא ברשב"א להדיא שמתחלה כתב דין פרישה ואחר כך דין נפילה עכ"ס): [ח] וי"א דאפילו בספק ספיקא שע"י תערובות אין להתיר בדברים החשובים כו' כתב ב"י כבר נתבאר שזהו דעת ר"י עכ"ל נראה דר"ל דעת רבי יודא מבעלי התוס' כי ר"י בעל תוס' נתבאר לעיל ס"ס כ"ז וכ"מ בסימן זה דס"ל דבטל: [ט] ולא נהירא דספק ספיקא מותר בכל האיסורים ואפילו בעכו"ם כמ"ש לקמן סי' ק"מ כתב ב"י כבר כתבתי בסימן כ"ז שאין זו קושיא כלל ע"ש דאינו מוכרח: אבל

חדושי הגהות

ד ס"ס יש כאן וצ"ל וי"א שאפי' בס"ס שלא ע"י תערובות אין להתיר בדברים החשובים וכו' פי' דהיינו ב' ספיקות בגוף הדבר דנהי דדברים חשובים בטלו בב' התערובות היינו משום דלא הזקיקו אלא לאסור ולא להתבטל אפילו באלף אלא בתערובת הראשון אבל בס"ס שלא מענייני התערובות כמו שהחמירו שלא להבטל תחלה אפילו באלף ה"נ ס"ל שאין להתירו בס"ס וע"ז כתב חבור ולא נהירא וכו' וכתב רש"ל ביש"ש פג"ה סימן נ"ה והביאו בכנה"ג ועיין ב"ח וט"ז וש"ך: ה נראה דר"ל דעת ר' יהודה אבל ר"י בעל תוספות נתבאר לעיל

קיא איסור שנפל וכו' עד אין תולין כ"כ להקל פירוש דאע"ג דבספק איסור דרבנן תלינן להקל היינו דוקא בדוכתא שאף ע"פ שהיה לשם איסור לא היה האיסור ניכר אבל היכא שהאיסור רבה על ההיתר א"כ אם היה שם איסור האיסור ניכר הו"ל כאילו היה כאן ודאי איסור דרבנן :

הדין ב' הקדרות ממין אחד והאיסור ממין אחר וכו' נראה לאו דוקא דב' הקדרות ממין אחד אלא כלומר שהאיסור אינו ממין ההיתר א"נ שאם היו הקדרות מב' מינין כגון בשר וגבינה והאיסור היה מגבינה תולין לומר גבינה לתוך גבינה נפלה שאילו נפלה לבשר היה ניכר

שהעלם למגדל קודש שנתערבו כולם אסורים דלא שייך בהם ביטול עכ"ל :

קיא מספר תורת הבית איסור שנפל למקום אחד ואין ידוע לאיזה מקום נפל יש בדבר להקל ולהחמיר מ"ש מספר ת"ה קאי לכל דברי סימן זה ולפי שלא נמצא לפוסקים דבר בזה העתיק רבי' דבריו ואני אבוא אחריו ומלאתי את דבריו לכתוב מוצא מקום דינים אלו כפי מה שכתבם הרשב"א עצמו בת"ה הארוך : **ומ"ש** כיצד שתי קדרות א' של היתר כגון בשר שחוטה ואחת של איסור כגון של בשר נבלה ולפניהם ב' חתיכות וכו' זה נלמד מדתניא בברייתא (בתוספתא דתרומות פ"ו) ומייתי לה פ' אלו עוברין (מד.) ופרק הערל (פב.) שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני סאין אחד של חולין ואחד של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרים שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה והיא בדרבנן הוא או בדברים האסורים מדרבנן או באיסורי תורה ושיעורא דרבנן דבפ' הערל פליגי ר' יוחנן ור"ל בתרומה בזמ"ה דר"י סבר דאורייתא ור"ל סבר דרבנן ואקשינן לר"י מדתניא ב' קופות ולפניהם ב' סאין וכו' שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה ואמר ר"ל והוא שרבו חולין על התרומה ור"י אומר אף על פי שלא רבו בשלמא לר"ל קסבר בדרבנן נמי בעינן רבייה אלא לר"י קשיא ופרקינא אמר לך ר"י הא תני רבנן היא והא דאמרי כרבי יוסי דאמר אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושנייה יש להם שלישית אין להם הנה שבאיסורין שעיקרן של דבריהם הוא שאמרו כן וכן באיסורי תורה ושיעור דרבנן דגרסינן בר"פ אלו עוברין וכזית בכדי א"פ דאורייתא איתיביה ב' מדוכות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם ב' קדרות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרים שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה ואי אמרת אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר ופרקינן הכא לתרומת תבלין דרבנן . ואמרינן תו איתיביה ב' קופות א' של חולין וא' של תרומה וכו' ואי אמרת כזית בכדי א"פ דאורייתא אמאי אמרי' שאני אומר ופרקינן בתרומה בזמן הזה דרבנן אלמא מאן דמקשה מעיקרא ס"ד דאפילו בתרומה דאורייתא קאמר ואפ"ה למאי דס"ד דכזית בכדי א"פ דרבנן הוה ניחא ליה משום דבאיסורים דאורייתא ושיעורא דרבנן שפיר אמרי' בהו שאני אומר דהא עכשיו אין כאן אלא איסור דרבנן שמעינן שאם היו שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור ולפניהם שני חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור דרבנן או איסור דאורייתא ושיעורא דרבנן ונפלו אלו לתוך אלו אני אומר של איסור לתוך של איסור נפל ושל היתר לתוך של היתר נפל ואף ע"פ שאין ההיתר רבה על האיסור כר"י דאמר אע"פ שלא רבו וכל שכן כשאין שם אלא חתיכה אחת של איסור ונפלה לתוך אחת מהקדרות שיש לתלות להקל ולומר לתוך של איסור נפל שהרי לא ראינו כלום שנפל לתוך של היתר וכן שנינו במסכת תרומות שני קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זו מהם נפלה הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה : **ומ"ש** וכן הדין אם לא היתה כאן אלא קדרה אחת של בשר שחוטה ונפל בה אחד מאלו שתי החתיכות ואין ידוע אי זו אנו תולין דשל היתר נפלה היינו מדתניא בתוספתא דתרומות פרק הזורע פשתן היו לפניו שתי מדוכות אחת של חולין ואחת של תרומה ונתן מאחת מהם ואינו יודע מאיזו מהם נתן הרי אני אומר משל חולין נתן : **ומ"ש** אפילו אין ההיתר רבה על האיסור כבר נתבאר דהיינו כר"י דאמר אע"פ שלא רבו : **ומ"ש** אם לא היה כאן אלא חתיכה אחת מאיסור דרבנן ויש שם שתי קדרות וכו' כבר נתבאר דאתיא במכ"ש : **ומ"ש** בד"א שתולין בכל אלו להקל וכו' אבל אם האיסור רבה על ההיתר אין תולין כ"כ להקל היינו מדאקשי' בבכורות [ביבמות] לר"י דאמר אע"פ שלא רבו וסבר ר"י בדרבנן לא בעינן רבייה והתניא מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואמר רבי יוחנן עד רובו מאי לאו דנשתייר רובו לא דלא נשקל רובו ואב"א שאני התם דאיכא למימר שאינו ודאי שנפלה לתוך חולין שאני אומר לתוך תרומה נפלה ולפיכך תולין להקל אפילו לא רבו חולין על התרומה ג שמעינא מהא דאקשינן לר"י ממקוה דאע"ג דלא בעי לר"י רבייה מ"מ שיהיו חולין כתרומה מיהא בעי דאי לאו הכי לא אמרינן שאני אומר : **ומ"ש** היה האיסור של תורה אין תולין להקל וכו'. כבר נתבאר דבהדיא אמרו בגמרא דבדאורייתא לא אמרינן שאני אומר : **ומ"ש** היה ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מד"ת תולין להקל כלומר ואע"ג דמדרבנן לא בטל בהכא שיעורא כבר נתבאר דמההיא דפ' אלו עוברין שמעינן דבאיסורא דאורייתא ושיעורא דרבנן אמרינן שאני אומר : **ומ"ש** שד"ת מין במינו בטל ברוב נתבאר בסימן צ"ח שכ"כ ר"ת והסכימו לדעתו הפוסקים ז"ל : **ומ"ש** היו שתי הקדרות ממין אחד וכו' מפני שאין מתבטל מין בשאינו מינו ד"ת בפחות מס' כבר נתבאר בסימן צ"ח שזהו דעת ר"ת : **ומ"ש** ויש מקילין להקל כל זמן שאין בו כזית בכדי א"פ

כבר

קיא (א) מספר ת"ה איסור שנפל למקום אחד ואין ידוע לאיזה מקום נפל יש בזה להקל ולהחמיר כיצד שתי קדרות אחת של היתר כגון בשר שחוטה ואחת של איסור כגון בשר נבלה ולפניהם ב' חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור אם החתיכה היה מאיסור דרבנן (א) כגון שמנו של גיד הנשה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאנו תולין לומר האיסור נפל לתוך האיסור וההיתר לתוך של היתר ואפילו אם ההיתר שבקדרה אינו רבה של האיסור שלפניה (ב) וכן הדין אם לא היה כאן אלא קדרה אחת של בשר שחוטה ונפל בה אחת מאלו שתי החתיכות ואין ידוע איזו אנו תולין דשל היתר נפל אפי' אין ההיתר רבה על האיסור או אם לא היה כאן אלא החתיכה אחת מאיסור דרבנן ויש שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור ואין ידוע לאיזה נפלה א גם בזה תולין להקל במה דברים אמורים שתולין בכל אלו להקל אפי' אין ההיתר רבה על האיסור שאין האיסור גם כן רבה על ההיתר [א] אבל אם האיסור ב רבה על ההיתר (ג) אין תולין כל כך להקל היה האיסור של תורה אין תולין להקל לומר לתוך האיסור נפל עד שיהא ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה היה ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה תולין להקל כיצד שתי קדרות אחת של בשר שחוטה ואחת של בשר נבלה (ד) ונפל חתיכת נבלה לתוך אחת מהן אם ההיתר שבקדרות ההיתר רבה קצת על חתיכת הנבלה תולין להקל (ה) לפי שדבר תורה מין במינו בטל ברוב אלא שחכמים הצריכו ששים וכיון שאינו אלא דרבנן מקילינן (ו) היו שתי הקדרות ממין אחד והאיסור ממין אחר אין תולין להקל עד שירבה ההיתר ששים על האיסור (ז) מפני שאין מתבטל מין בשאינו מינו דבר תורה בפחות מששים (ח) יש מקילין להקל כל זמן שאין בו כזית בכדי אכילת פרס

היו

דרכי משה

קיא (א) ובפירוש ר"ן פרק הערל דף תל"א וז"ל ואפשר דלענין איסורי משהו החמורים לא תלינן לקולא אפי' באיסורי דרבנן בפחות מרבייה דהיינו שיהא בהיתר רוב נגד האיסור שנפל

דרישה

סי' קיא [א] אבל אם האיסור רבה על ההיתר אין תולין כ"כ להקל נ"ע בבבא השלישית בחתיכה אחת של איסור שנסתפק אם נפל תוך האיסור או תוך ההיתר היכי משכחת לה בהאי ענינא שיהא איסור מרובה מההיתר ויהיה ספק באיזה קדרה נפל דהא מידעינן שהאיסור הוא טפי ס"מ שאנו יודעין כמה היה שיעור האיסור ושיעור ההיתר א"כ בדוק בקדירה של היתר ונראה אם יש בו עודף משיעור הראשון או לא בשלמא בשניהן שוין איכא למימר דלא ידע אלא שיעור האיסור שהיתה חתיכה אחת ועתה נמצא בקדרה של היתר שני חתיכות שוות דאיכא למימר דלמא האיסור לא נפל לכאן ואלו שניהם היו בקדרה ואת"ל אחת מהן של איסור הרי חתיכה של היתר שווה לה ומותר וכן אם ההיתר מרובה מיירי כמו כה"ג שידע שיעור חתיכת האיסור ועתה מצא בקדרה שלשה חתיכות דומות זו לזו או אפילו אחת מהן גדולה קצת מהשנים ריס מותר ג"כ משום דאיכא למימר כולן של היתר ואת"ל אחת של איסור הרי היא בטלה משא"כ בזה כשהאיסור הוא טפי . וכ"ל דה"פ כגון שראינו שהאיסור שהוא שיעור מלא אגרוף ובקדרה של איסור ושל היתר לא ידעינן שיעור המתיכות ובשעת הבדיקה השיעור אנו מוצאין בתוך קדרה של האיסור ושל ההיתר חתיכה גדולה כמו אגרוף ועוד חתיכה קטנה ממנה נמצא שאם נאמר שהאיסור נפל בתוך ההיתר ע"כ האי חתיכה גדולה הוא האיסור והקטנה

פרישה

סי' קיא (א) מספר תורת הבית איסור שנפל למקום אחד כו' כתב ב"י מ"ש מספר תורת הבית קאי לכל דברי סימן זה ולפי שלא נמצא לפוסקים דבר בזה העתיק רבינו דבריו עכ"ל ובת"ה הארוך הביא ראיות לכל דברי הסימן מן התלמוד הביאם ב"י ע"ש : (שאנו תולין לומר האיסור נפל כו' לפי שלעולם נעמיד כל דבר ודבר על חזקתו ונאמר לאיסור נפל האיסור וההיתר עדיין מותר ועומד עכ"ה) : (ב) וכן הדין כו' אפילו אם אין ההיתר רבה על האיסור או אם לא היה כאן אלא חתיכה אחת מאיסור דרבנן כתב ב"י דדין זה כ"ש דמה אם היו כאן שני חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר ונפלו לשתי קדרות דודאי גם לקדרה של היתר נפלה חתיכה אחת אפ"ה אנו תולין להקל ולומר שההיתר נפל לתוך היתר כ"ש באין שם אלא חתיכה אחת של איסור ונפלה לתוך אחת מהקדרות שיש לתלות להקל ולומר לתוך של איסור נפל שהרי לא ראינו כלום שנפל לתוך היתר עכ"ד ודוחק הוא לומר דרבינו זו ואצ"ל זו קתני ועוד דרבינו דקדק לומר גם בזו תולין להקל משמע דאף אם תולין להקל בשני חתיכות היה מסתבר לאסור בחתיכה אחת עד שהוצרך לומר גם בזו תולין להקל. ונלפ"ד דל או כ"ש הוא דבשני חתיכות אחת של איסור ואחד של היתר איירי דשניהן נתערבו זה עם זה קודם נפילתן בקדרה נמצא דאפילו בשעת נפילה אין כאן איסור מבורר על כל אחד מהן לכן יש לתלות לקולא משא"כ כאן באין שם אלא אחת שהיא ודאי של איסור. ואין להסתפק בזה

דיש להתיר טפי בנתערבו קודם לכן דהא ב"י כתב בס"ס ק"ס בשם הגהת ש"ד שכתבה בשם א"ו שאם נתערב דבר יבש באיסור דרבנן אפילו לא נתערב אלא חד בחד מותר באכילה כו' ואף על גב דלא קי"ל הכי מ"מ נראה להביא ראיה מזה שיש להקל בנדון דידן. ועוד יש להוכיח דלאו כ"ש הוא ממ"ש רבינו בסמוך היה האיסור של תורה כיצד שתי קדרות כו' ונפל חתיכת נבילה לתוך אחת מהן דיש לדקדק בדברי רבינו דלעיל נקט ג' בבי בתי קדירות ושתי חתיכות . או קדרה אחת ושתי חתיכות . או חתיכה אחת ושתי קדרות . וכאן נקט דוקא זאת הבבא דשתי קדרות וחתיכה אחת ולפי מ"ש א"ש דנקט זאת לרבותא דאפילו בזו תולין להקל וכ"ש בהנך ודו"ק : (ג) אין תולין כ"כ להקל (שאם הקילו בספק איסור דרבנן לא הקילו בוודאי איסור דרבנן עכ"ה) פי' דכ"כ הוא כאילו אמר כל כהאי לא תלינן להתיר ולומר שהאיסור נפל בקדרה של איסור כיון שיש לספק נמי שמא לתוך קדרה של היתר נפל והא הו"ל כאילו האיסור בעין נפגינו כיון שהאיסור רבה על ההיתר ועיין דרישה : (ד) ונפל חתיכת נבילה כו' אפילו אם החתיכה ראויה להתכבד דמן התורה גם היא בטילה אלא שרבנן אמרו שחר"ל אינה בטילה ובספק כזה שבקדרה אחת של נבילה לא אמרו : (ה) לפי שדבר תורה מין במינו בטל ונראה אף אם בקדרות גם מרק או מיני לפתן כשהם קדירות שאין מתבטלין בלא מרק או לפתן מ"מ דין מין במינו יש לו דאמרינן סלק את שאינו מינו כאילו אינו ומינו רבה עליו ומבטלו מדאורייתא וכמ"ש רבינו בסימן ל"ח בשם הרשב"א : (ו) היו שתי הקדירות ממין אחד כו' הא דנקט שתי הקדרות ממין אחד לאו דוקא דהא ע"כ מיירי כשהאיסור נפסך לחתיכות דקות שאינו ניכר דהא מיירי כשהאיסור ממין אחר וא"כ מה לי הקדירות ממין אחד או משני מינים אלא נראה משום דלעיל מיירי בקדרות והחתיכות האיסור כולן ממין אחד דבה איירי דלא נפסך האיסור ואם היה אחד מהן ממין אחר היה ניכר בקדירות נקט כאן שלא היו כולן ממין אחד רק הקדרות היו ממין אחד אבל האיסור ממין אחר : (ז) מפני שאין מתבטל מין בשאינו מינו דבר תורה בפחות מס' דהייני טעם כעיקר : (ח) ויש מקילין להקל כל זמן שאין בו כזית בכדי אכילת פרס כן דעת הש"י הביאו רבינו

חדושי הגהות

לעיל ס"ס נ"ז וצ"ח דבטל (דרישה) ואין מבין דבריו ר"י מאן דכר שמיה הכא ואיברא שדברי רבינו המחבר תמוהים אם כיון לר"י בעל התוס' ול"נ לרחוק ולומר דודאי לא נתכוין רבינו המחבר לומר שי"א שכתב רבי' הוא ר"י דר"י מבואר בדבריו דמתיר ס"ס שע"י תערובות אלא כוונתו לומר שסברתו נמשכת לדעת ר"י ולא לדעת ר"ת דלדעת ר"ת דמפרש מאי דתניא בפ"ק דביצה (ג:) ואם נתערבה באלף כולן אסורות דאודאה קאי נפיק שכל שיש בו ס"ס אע"פ שהספק הראשון בגופו מותר וכ"ש ספק הבא מתרי תערובות אבל לדעת ר"י דבעי ס"ס משני תערובות שייכא הך סברא דמחמיר אפי' בס"ס שע"י ב' תערובות בדברים החשובים (כ"ה) גם בב"ח מצאתי שתמה על הרב"י וכתב שהך י"א הוא הגהת סמ"ק וכ"כ הט"ז :

קיא א לשון רבינו בעל הטורים אינו מכוון דמהלשון הזה משמע דאף בזו שהיה רבוי להחמיר יש להקל ולא היא דחלוקה זו אתיא במכ"ש דאם בדאיכא תרתי חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר תלינן להקל ואומרים שאני אומר כ"ש כשאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור ונפלה לתוך אחת מהן שיש להקל ולומר לתוך של איסור נפלה שהרי לא ראינו שנפל כלום כמ"ש הרשב"א בת"ה (כה"ג) וכתב שכן תמהו כל הפוסקים והב"ח כתב דצריך להגיה כ"ש דגם בזו יש להקל וע"ש ובדרישה וט"ז : ב הקשה הדרישה בבבא ג' דהיינו חתיכה א' עם ב' קדרות היכי משכחת לה שיהא האיסור מרובה דאי ידעינן שהאיסור הוא הרוב נבדוק בקדירה של היתר אם נתרבה ממה שהיה בתחלה ותירץ שם ועיין ב"ח וט"ז וש"ך : ג אע"ג דבתירוץ בתרא ואבע"א שא"ה וכו' איכא למימר דאמרינן שאני אומר אפילו בפחות מפלגא ובב"מ כלל ב' נקטינן כבר תמה כן הרא"ה בבד"ה ובמשמרת הבית הרבה להביא ראיות בדברי הרשב"א (כח ג) :

[ב] היו כאן שתי קדירות של היתר ולפניהם שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור ונפלה אחת לתוך זו ואחת לתוך זו שתיהן אסורות אפילו באיסור דרבנן שא"א לתלות באחת יותר מבחבירתה (ט) בד"א כשאין בשום אחת מהן כדי לבטל האיסור (ב) אבל אם יש באחת מהן לבטל האיסור שתיהן מותרות שאני אומר האיסור נפל לתוך אותה שיש בו כדי לבטלו (י) ואין חילוק בין אם שני הקדרות של אדם אחד או משל שני בני אדם (יא) היה כאן ב' קדרות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל אני אומר למקום שנפל איסור הראשון נפל גם השני (יב) נפל האיסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל ואח"כ נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל שתיהן אסורות ואין אומרים למקום שנפל איסור האחרון נפל גם הראשון היה כאן שתי קדרות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל ואין באחת כדי לבטל האיסור

ב"י

כבר נתבאר שזהו דעת רש"י: ומ"ש היו כאן ב' קדרות של היתר ולפניהם ב' חתיכות אחת של היתר וא' של איסור וכו' היינו מדקשיא אהא דתנן במס' תרומות ומייתי לה פ"ק דבילה (ד.) הדורס ליטרא קציעות ע"פ הכד ואינו יודע איזו היא ר"א אומר רואין כאילו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות ר' יהושע אומר לא תעלה עד שתהא שם ק' כד ואמאי כיון דמספקא לן הוי ספיקא דרבנן ולקולא ותירץ הרמב"ן דהתם כשהן של אדם אחד אי נמי בשל שני בני אדם ובאו לישאל בבת אחת אבל אם היו חביות של שני בני אדם ובאו לישאל בזה אחר זה אפילו לא היו שם ק' כד כולן מותרות דכל בדרבנן תולין להקל דומיא דשני שבילין וכתב הרשב"א שאין זה מחוור בעיניו דאם איתא הו"ל לפרושי התם בחביות של אדם אחד או שבאו לישאל בבת אחת וכדרך שפירשו בשני שבילים ועוד דאדרבה בתוספתא דתרומות משמע כהיפך אלא מסתברא לי לפי שאין אומרים שאני אומר אלא במקום שא"צ לבטל כלל כשתמצא לומר תרומה לתוך תרומה נפלה לא מדין ביטול אני מתירה אלא ממילא יש לה מתירין אלא שקופת התרומה נשארה בהיתירה כמו שהיתה וכן החולין וכן ב' קופות א' מדומעת ואחת שאינה מדומעת דתנן פ"ו דתרומות אני אומר לתוך של מדומעת נפלה לפי שבכלל אלו חולין תרומה לתוך תרומה משום דיש היתר לשתיהן אבל כשאין היתר לשתיהן אלא בביטול לא והביא ראיה מהתוספתא ואח"כ כתב וכיון שכן כל שאם אתה אומר בזו נפלה ולא בזו אם אתה יכול להתיר שתיהם בלי שתצטרך שום שיעור לבטל האיסור אתה תולה להקל ואימא בזו נפלה אבל כל שאתה צריך לשיעור לבטל כגון ליטרא קציעות שנדרסה ע"פ החבית שאלו אתה אומר לא לתוך חבית זו נדרסה אלא לתוך חבירתה אין אתה מתיר עדיין את השנית אלא אוסרה כיון שאין בה כדי לבטל האיסור וכיון שאנו צריכין על כל פנים לשיעוריה אם באנו להתיר אפילו בפרודות לא מתיר אא"כ יש בשתיהן ס' או ק' של היתר כנגד האיסור לפי מה שהוא האיסור עכ"ל ומתוך דברים אלו מבואר שמה שכתב ואין חילוק בין אם שתי הקדרות של אדם אחד או משל שני בני אדם לאפוקי ממה שחילק הרמב"ן בין של אדם אחד לשל שני בני אדם: **וכתב** עוד היו שני קדירות של היתר נפל איסור לתוך אחד מהן אם יש באחד מהם כדי להעלות האיסור ובשנייה אין שיעור להעלות גם בזה תולין להקל ואומרים לזו שיש בה שיעור כדי לבטל נפל ומן הטעם שכתבנו שאף כשאתה תולה בזו שיש בה כדי לבטל השאר נשאר הכל על היתירו כמו שהיה מתחילה והניא בתוספתא דתרומות בזו ק' ובזו אין ק' הריני אומר לתוך ק' נפלה: ומ"ש היה כאן שתי קדרות של היתר ונפל איסור לתוך א' מהם וידוע לאיזו נפל וכו' אני אומר למקום שנפל איסור הראשון נפל גם הב' כתב הרשב"א דהכי תניא בתוספתא ולכתבנה בסמוך ומבואר בדבריו דבשאין בו כדי להעלות האיסור שנפל תחלה מיירי דהשתא הו"ל אחד של איסור ואחד של היתר ולפיכך אני אומר באיסור שני לתוך של איסור נפל ומשמע שאם היה שם כדי להעלות את האיסור שנפל תחילה כיון שעדיין הן של היתר כמות שהיו אין חולין באחד יותר מבחבירתה אא"כ היה באחד מהם כדי לבטל איסור אחרון: ומ"ש נפל האיסור לתוך אחד מהן ואין ידוע לאי זה נפל ואחר כך נפל איסור לתוך אחד מהן וכולי כתב הרשב"א דהכי תניא בתוספתא דתרומות נפלה סאה תרומה לתוך אחד מהן וידוע לאי זה מקום נפלה ואחר כך נפלה שנייה ואין ידוע לאי זה מקום נפלה הריני יכול לתלות ולומר מקום שנפלה ראשונה נפלה שנייה נפלה סאה תרומה לתוך אחד מהן ואין ידוע לאי זה מהן נפלה ואח"כ נפלה שנייה וידוע לאיזה מהן נפלה אין יכול לתלות ולומר מקום שנפלה השנייה נפלה הראשונה ע"כ ונראה דטעמא משום דכיון דבשעה שנפל לא נודע באיזו מהן נפל ומהמת כן נאסרו לא יוציא שום אחד מהן מחזקתה בשביל האיסור שנפל באחרונה: היה כאן ב' קדירות של היתר ונפל איסור לתוך אחד מהן ואין ידוע לאיזו נפל ואין באחד כדי לבטל האיסור ויש בשתיהם כדי לבטלו שתיהן מצטרפות כדי לבטלו וכולי. כתב בת"ה הארוך דהיינו מדתנן במסכת תרומות פ"ד ומייתי לה תלמודא בפ"ק דבילה (ג:) ליטרא קציעות שנדרסה על פי החבית ואין ידוע אי זו היא רבי אליעזר אומר רואין אותן כאילו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות רבי יהושע אומר לא תעלה עד שיהיו שם ק' כד ואפילו היו ב' קדרות בב' עליות ואין ידוע לאיזו נפל שתיהן מצטרפות ומעלות דתניא בתוספתא דתרומות ב' קופות בשתי עליות ב' מגירות בעליה אחת הרי אלו יעלו רבי יהודה אומר לא יעלו רש"א אפילו הן בשתי עיירות מעלות זו את זו וקי"ל כת"ק אבל אם היו ב' הקדירות לב' בני אדם כתב ר"ש במסכת תרומות דאין מצטרפות והביא ראיה ממה ששנו בתוספתא זו דבב' קופות אפילו בשתי עליות יעלו ואילו במגורות קתני בעלייה אחד יעלו אבל בשתי עליות לא יעלו ומפרש בירושלמי מה בין קופות למגורות קופות עשויות להתפנות ולהתערב יחד אבל מגורות אין דרכם להתפנות ולהתערב יחד כלומר וכל העשוי להתערב כמעורב דמי וכתב הוא ז"ל ולפי טעם זה נראה דהא דמעלות זו את זו כש"ש בזו חמשים ובזו חמשים היינו בששתיהן של אדם אחד שדרכן להתפנות ולהתערב אבל בשל ב' בני אדם שאין דרכן להתערב לא וחזק עוד הרב ז"ל הסברא הזו ממה ששנו בסיפא דאותה תוספתא בזו ק' ובזו אין ק' אומרין לתוך ק' נפלה ואיכא למידק מאי כ"ת כי איכא באחד ק' והא אפילו אין בכל חדא אלא נ' מעלות זו את זו אלא

ב"ח

ניכר אבל כשב' הקדרות ממין אחד אין לנו לתלות בזה יותר מבזה: **דין** כאן ב' קדרות של היתר וכו' ואין חילוק בין אם ב' הקדרות של אדם אחד או משל ב' בני אדם פי' לא מיבעיא היכא שיש באחת מהן לבטל האיסור דפשיטא דשתיהן מותרות אפילו הן של אדם אחד דתלינן דהאיסור נפל לתוך אותה שיש בו כדי לבטלו ומכ"ש כשהן של שני בני אדם דמותרות אלא אפילו היכא שאין בשום אחת מהן כדי לבטל האיסור דשתיהן אסורות נמי אין חילוק דאפילו בשל שני בני אדם אסורות שתיהן ומכ"ש היכא שהן של אדם אחד או של ב' בני אדם ובאו לישאל בבת אחת וכן כתב הרשב"א בת"ה הארוך ודלא כהרמב"ן ואין להקשות ממ"ש רבינו בסוף סימן זה דנפל איסור לאחת מב' קדרות של היתר דבאדם אחד שרי טפי דמצטרפין כל הקדרות לבטל האיסור דהתם שאני כיון דאין כאן אלא חתיכה אחת ולא ראינו שנפל לתוך אחת מהם בודאי רואין כאילו כבר הקדרות מעורבין ומצטרפין להתיר באדם אחד אבל הכא בב' חתיכות דראינו שנפל חתיכה אחת לכל קדירה וקדירה גרע טפי וכן לעיל בב' קדרות אחת של איסור ואחת של היתר והתיכה אחת של איסור דכתב הרשב"א דשרי במכל שכן שהרי לא ראינו כלום שנפל לתוך היתר כמו שכתב בית יוסף לעיל בסמוך אלמא דבחתיכה אחת יש להקל טפי ומש"ה לא כתב רבינו דין זה דבאדם אחד יש להתיר דמצטרפין אלא בסוף הסימן כשאין כאן אלא התיכה אחת של איסור וכו' והכי מוכח מדברי רבינו בהלכות המן שלא כתב להלק בין ב' בני אדם לאדם אחד אלא גבי צבור אחד של המן וב' בתים בדוקים וכו' ולא כתב כך גבי ב' צבורים אחד של המן ואחד של מצה וב' בתים בדוקים שהזכיר קודם אלא ודאי בע"כ דבב' צבורים ביון דבודאי הכניס העכבר המן בבית בדוק אין תולין להקל: **היה** כאן ב' קדרות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל וחזר ונפל איסור וכו' צריך לפרש דמיירי שלא היה בהיתר לבטל את האיסור שנפל בו תחילה דהו"ל השתא אחד של איסור ואחד של היתר ולפיכך תולין בנפילה שנייה דאיסור לתוך איסור נפל דאם היה בו לבטל האיסור שנפל תחילה כיון שעדיין היתר הוא כמו שהיה קודם נפילה אין תולין בנפילה שנייה באחד יותר מבחבירתה וכ"כ ב"י ע"ש הרשב"א ותימה כיון דלא היה בהיתר כדי לבטל האיסור שנפל תחילה לאיזה צורך חזר וכתבו כאן שהרי כבר כתב דין זה לעיל דב' קדרות א' של איסור ואחת של היתר והתיכה אחת של איסור דתלינן דנפל האיסור לתוך איסור וכ"ש כאן דאיכא למימר דלמקום שנפל האיסור הראשון נפל גם השני וי"ל דודאי דלא היה צריך לחזור ולכתבו כאן אלא כדי לאשמועינן דהיכא דנפילה הראשונה לא היה ידוע לאיזו נפל והשנייה היה ידוע לא תלינן לקולא לומר דלמקום שנפל האיסור האחרון נפל גם הראשון ועי"ל דהכא אשמועינן דאפילו באיסור דאורייתא תלינן לקולא לומר דלמקום שנפל האיסור הראשון נפל גם השני דכל מ"ש כאן מהיו כאן ב' קדרות של היתר ולפניהם שתי חתיכות וכו' עד סוף הסי' אין לחלק בין איסור דרבנן לאיסור דאורייתא וכ"כ

דרכי משה

שנפל בו עד כאן לשונו: (ב) ונראה דכאן מיירי שאין בהקדרות מין אחר ולכך לא מצטרפי ביחד לבטל האיסור אבל כשהן מין אחד ועומדים להתערב ביחד שניהם מצטרף לבטל האיסור אם הן של אדם אחד וכמו שיתבאר סוף סימן זה ומדברי ת"ח שכתב ב"י יש לפרש בתירוץ אחר דלא אמרינן שב' הקדרות מצטרף אלא כששניהם בספק איסור דהוו: שאין בכל אחד לחוד לבטל האיסור אבל כשיש באחד מהן לבטל לא אמרינן דמצטרפים כן תירץ הרשב"א והרמב"ן כתב דכאן מיירי בב' בני אדם כן נראה מדברי ת"ה שהביא ב"י:

בב"י

פרישה

רבינו לעיל בסימן צ"ח וב"י הביאה שם: (ט)בד"א כשאין בשום אחת מהן כדי לבטל האיסור פי' בס' ואפילו במינו והאיסור דרבנן בעיא לבטולי ולהתירו בששים כיון שנתבשלו יחד וכל שאין בו ששים אין לתלות בו כיון שנשאר בהיסור אכילה והן שניהן של היתר וק"ל: (שאני אומר האיסור נפל לתוך אותה כו' דמסתמא נעמיד כל דבר בחזקתו הראשונה והראשונה היו ד' קדרות מותרין ולכן הם גם עתה מותרין עכ"ה): (י) ואין חילוק בין אם שתי קדרות של אדם אחד או של שני בני אדם ז"ל מ"ו י"א שקאי דוקא על הא דקאמר אם יש באחד מהן כדי לבטל כו' אבל רישא דקאמר שתיהן אסורות מיירי דוקא בשני בני אדם דאי באדם אחד הלא כתב המחבר לקמן דמצטרפות כל הקדרות לבטלו ולא נהירא לי כלל אלא עיקר נראה לי דכאן מיירי בשתי נפילות ולקמן מיירי בנפילה אחת עכ"ל וטעם מ"ו הוא דבנפילה אחת כל הקדרות נכנסו בספק אחת באיזה קדרה נפלה נמצא שהספק של חתיכה זו היחיד' עושה ספק בשתי קדרות דאם לא היה אלא קדרה אחת אין כאן ספק אלא ודאי איסור וכולם נכנסו עמו בספק משא"כ בשתי נפילות שיש להסתפק בכל קדרה בפני עצמה אם חתיכה זו שנמצאת בתוכה אם איסור הוא או היתר נמצא שאין הספק כולל הקדירות יחד ודו"ק: (יא) היו כאן שתי קדרות של היתר כו' וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן כו' אני אומר למקום שנפל איסור הראש' נפל גם השני ז"ל ב"י ומבואר בדבריו דוקא בשלא היה בשעת נפילה ראשונה כדי להעלות האיסור דה"ל באחד איסור והשני היתר דאל"כ עדיין שניהם מותרים ואין לתלות בזה יותר מבזה אא"כ היה באחד מהן כדי לבטל איסור האחרון עכ"ל ובל"ה נ"ל לדייק שכן הוא מדאמר אני אומר למקום שנפל הראשון נפל גם השני ואם היה בהם כדי להעלות האיסור ראשונה אדרבה יותר היה לנו לתלות שנפל האיסור בשני ולקולא לומר ששניהן מותרין ממה שיש לנו לתלות שנפל למקום שהאיסור הראשון שאז הוא מצטרף לאיסור הראשון ואוסר קדירה ההיא כמ"ש רבינו בס"ס צ"ט [illegible] ותולין להקל שגם השני נפל שם: (יב) נפל האיסור כו' עד ואין אומרים למקום שנפל האחרון נפל גם הראשון [illegible]

דרישה

והקטנה היא ההיתר נמצא שהאיסור גדול מההיתר אלא שיש להסתפק ולומר דלמא חתיכת אגרוף דבקדרה של האיסור היא החתיכה שנפלה להקדרה וחתיכת הגרוף הנמצא בקדירה של היתר הוא היה כבר בתוכו והוא של היתר ע"ז אמר שאין תולין בו להקל ואם שתי החתיכות שוין נמצא דליכא להסתפק אם האיסור מרובה ואם ראינו תחילה שהאיסור היה כשיעור חתיכה קטנה הנמצאת בתוך הקדירה ודאי ההיתר הוא מרובה וק"ל: (ב) היו כאן שתי קדירות של היתר ולפניהם שתי חתיכות כו' כתב ב"י היינו מדקשיא אהא דתנן במסכת תרומות דף כ"ב ומייתי לה בפ"ק דבילה דף ד' הדורס ליטרא קציעות עפ"י הכד ואינו יודע איזו היא ר' אליעזר אומר רואין כאילו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות רבי יהושע אומר לא תעלה עד שתהא שם ק' כד (ומשנה זו בפ"ד דתרומות ופירש"י בדורס ליטרא קציעות לעגולה של תאנים יבשים של תרומה על פי הכד של חולין והרבה כדין יש ואין ידוע באיזה כד דרסה ובכל כד יש מאה ליטרות של חולין אפילו אין כאן מאה כדין שרי רבי אליעזר ואעפ"י שידוע הוא שהליטרא של תרומה היא בפי הכד ואינה מעורבת עם החולין רואין אותה כאילו נפרדו ממקומן ונתערבו החולין בתרומה ועולין בא' ומאה ורבי יהושע סבר כיון דאינה מעורבת אין התחתונות מסייעות לבטל העליונות אלא השולים מותרין והפומין אסורין עד שיהיו שם מאה כדין ויתבטל פי חבית זה במאה פומין) ומקשינן ואמאי כיון דמספקא לן הוי ספיקא דרבנן ולקולא ותירץ הרמב"ן דהתם כשהם של אדם אחד א"נ בשל שני בני אדם ובאו לשאול בבת אחת אבל אם היו חביות של שני בני אדם ובאו לשאול בזה אחר זה אפי' לא היו שם ק' כד כולן מותרות דכל בדרבנן תולין להקל דומיא דשני שבילין וכתב הרשב"א שאין זה מחוור בעיניו דאם איתא הו"ל לפרושי התם בחביות של אדם אחד או שבאו לשאול בבת אחת וכדרך שפירשו בב' שבילין ועוד דאדרבה בתוספתא דתרומה משמע כהיפך אלא מסתברא לי לפי שאין אומרים שאני אומר אלא במקום שא"צ לבטל כלל כשתמצא לומר תרומה לתוך תרומה נפלה לא מדין ביטול אני מתירה אלא ממילא יש לה מתירין אלא שקופת התרומה נשארה בהיתירה כמו שהיתה וכן החולין וכן ב' קופות אחת מדומעת ואחת שאינה מדומעת דתנן פ"ו דתרומות אני אומר לתוך של מדומעת נפלה לפי שבכלל אלו חולין תרומה לתוך תרומה משום דיש היתר לשתיהן אבל כשאין היתר לשתיהן אלא

בביטו

האיסור ויש בשתיהן כדי לבטלו שתיהן מצטרפין לבטלו ולא עוד אלא אפילו היתה אחת בבית ואחת בעליה מצטרפין וה"ה אפילו למאה שבל שנכנס בספק מחמת איסור מצטרף לבטלו [ג] בד"א בשתיהן משל אדם אחד לפי שבל שהוא של אחד עתיד להתערב לפיכך רואים אותו כאילו כבר מעורב אבל אם הם של שני בני אדם אין מצטרפין (ג) לבטלו :

דיני פת ושלקות ומשקים וחלב וגבינה של עובדי גילולים

קיב (א) [א] **פת** של עובדי גילולים יש דברים שאסרום חכמים אע"פ שאין להם עיקר מן התורה כמו פת של עו"ג אפילו

וכ"כ בא"ו הארוך כלל כ"ו דין י"ב: אבל אם הם של שני בני אדם אין מצטרפין לבטלו איכא לאקשויי דאע"ג דבשל ב' בני אדם אין דרכן להתערב והלכך אין מצטרפין לבטלו מ"מ יש להתיר בב' בני אדם אם באו לישאל זה אחר זה דבחתיכה אחת שנפל יש להתיר בב' בני אדם וכדאיתא גבי חמץ וכדפריך בסמוך דילפינן לה מב' שבילין וכן כתב בהגהת מרדכי דחולין וז"ל עוד שנינו פ"ז דתרומות שני קופות וכו' א"ר יוחנן היינו שני שבילין וכו' מכאן נמי יש ללמוד לענין איסור שנפל ספק לקדירה של איסור או של היתר או כמו לב' קדרות ספק לאיזה נפל והם של ב' בני אדם עכ"ל אלמא דגם בב' קדרות של היתר ובחתיכה אחת של איסור ס"ל לחלק גבי ב' בני אדם בין באו לישאל בבת אחת דאסורין ובבאו לישאל זה אחר זה דמותרין וכההיא דב' שבילין וכו' ואפשר דדוקא באיסור דרבנן תלינן להקל בבאו לישאל זא"ז אבל באיסור דאורייתא אין תולין להקל וכדמוכח בה' חמץ וכיון דהרשב"א כתב דינים אלו בסתם אפילו באיסור דאורייתא לפיכך לא כתב להתיר אלא באדם אחד. וצריך שתדע דמאי דכתב הרשב"א דבשל אדם אחד מצטרף לבטל אינו אלא לפי שיטתו דס"ל כרבינו אפרים דלא אמרינן חנ"נ אלא בבשר בחלב ולא בשאר איסורין וכך הוא דעת רבינו בסי' צ"ב ובסימן צ"ח אבל לדידן דקי"ל כר"ת ור"י דבכל איסורין אמרי' חתיכה נ"נ אין מועיל צירוף אפילו נתערבו אח"כ הקדרות יחד בשוגג דכבר נאסר וכ"כ ואפשר לסותו אסור וכדפרישית בסימן צ"ח ובסי' צ"ט ע"ש :

קיב יש דברים שאסרו חכמים אעפ"י שאין להם עיקר מן התורה וכו' בפ' אין מעמידין סוף (דף ל"ז) קס"ד דשלקות מדאורייתא היא מדכתיב אוכל בכסף תשבירני ומים כמים מה מים שלא נשתנו מברייתן ע"י האור אף אוכל שלא נשתנה מברייתו ע"י האור ופריך מידי אור כתיב אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. ופירש"י מדרבנן שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ומשתה ויאכילנו דבר טמא עכ"ל וקשה דבמשנה פי' רש"י עצמו הטעם משום התנות ונראה דבגמרא מוכח דבכולן גזרו משום בנותיהן אלא דאסמכתא דקרא היא כדי שלא יאכילנו דבר טמא ומש"ה לא שרי אלא כמים שלא נשתנה על ידי האור

אלא משום דהרי גברי איצטריך ולי נראה דבין של אדם אחד בין של שני בני אדם מצטרפין ומעלין שאל"כ ליטרא קציעות דוקא בשבל הכדים של אדם אחד הא בשני בני אדם אין מצטרפין ואסורים וא"כ כשם שנחלקו שם בשחורות ולבנות אם מעלות זו את זו וכן בעיגולים גדולים וקטנים ובפרודות ושאינן פרודות היה להם לחלק בין אדם אחד לב' בני אדם ומתני' נמי כותא קתני שני קופות ב' מגורות שנפלה סאה לתוך אחת מהם ואין ידוע לאי זו מהן נפלה מעלות זו את זו ולא חילק בין אדם אחד לב' בני אדם ומיהו אפשר דמאי דלא פריש במתני' פריש בברייתא ומיהו מה ששנו בתוספתא בזו ק' ובזו אין ק' אני אומר לתוך של ק' נפלה מסתברא לי שאין ראיה להעמידה דוקא בב' בני אדם אלא נ"ל שהטעם בזה לפי שאין דבר מצטרף לבטל האיסור אלא מה שנכנסו בהם בספק מחמת האיסור דכלפי שהאיסור מכנים היא בספק מתעורר הוא לבטלה אבל מה שאינו נכנס בספק האיסור מחמת האיסור מה לו להצטרף עם אחר לבטל האיסור וכיון שכן כשיש באחד ק' לא נכנסה היא בספק איסור שהרי אפילו ת"ל דבתוכה נפלה הרי היא מותרת וא"כ כשאין בשנייה אלא כ' לולי מדה זו שאנו תולין לומר בתוך של ק' נפלה היתה אותה של כ' אסורה שהרי אין לה מי שיצטרף עמה להעלות שאין ראוי להצטרף אלא הנכנס בספק ולכך שנינו שאע"פ שאין להתירה מצד אותה מדה שאנו מצטרפין שתי קופות להעלות את האיסור מ"מ יש לנו להתיר מצד מדה אחרת שאנו תולין במקום שיש מתירין עוד אפשר שלא שנו בזו ק' ובזו אין ק' הריני אומר לתוך ק' נפלה אלא מפני ששנינו בפ"ב דערלה התרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי החלה והבכורים עולין בא' וק' ומצטרפין זה עם זה וצריך להרים וגרסינן בירושלמי דתרומות היו לפניו ב' קופות בזו כ' סאה ובזו כ' סאה נפלה סאה תרומה לתוך אחד מהן ואין ידוע לאיזו מהן נפלה רבה להעלות מזה מעלה מחצה מזו ומחצה מזו מעלה ולפיכך שנו כאן שאם היו באחד ק' ובאחד כ' אני אומר לתוך ק' נפלה ומשם הוא מרים ולא משל כ' וכדגרסינן נמי בירושלמי דתרומות פ"ד את אמרת קופות מעלות מגורות אין מעלות היך עבידא שתי מגורות בב' עליות ונפלה סאה של תרומה לתוך א' מהן שתיהן אסורות רבה על אחד מהן ובטלה שוגג מעלה ומתיר ושנייה לכשירבה לה שוגג היא מותרת ואינה צריכה עליה שכבר עלתה תרומה אלמא אפי' מאותה שלא היו בה מתח לה אלא אחד ואילו רבה מזה מעלה כשרבה על האחד והתירה ממנה מרים (כל הסאה כ"ש זו שמשעת נפילה היה בה ק' והיו מותרות גמור בלי צירוף הב' שממנה הוא מרים) שאני אומר לתוכה נפלה בכ"ל ומ"מ צריכים אנו לחוש לדברי ר"ש שרב גדול ומובהק הוא עכ"ל. ובקצר כתב בד"א כשהיו שתיהן לאדם אחד לפי שכל שהוא לאדם אחד עשוי להתערב במקום אחד ולפיכך רואין אותן מעתה כאילו נתערבו אבל היו לב' בני אדם אלא שאחד מגדולי המורים אוסר ויש לחוש להורות הלכה למעשה כדבריו עכ"ל :

קיב פת של עו"ג יש דברים שאסרום חכמים אף על פי שאין להם עיקר מן התורה כמו פת של עו"ג אפילו אפאו ישראל. פת של עו"ג דאסור פשוט במשנה פרק אין מעמידין (לה:) ומדברי רבינו נראה שהוא סובר כדעת הר"ן שכתב לי נראה שהפת של עובדי גילולים אפילו נתבשל ע"י ישראל כיון שהעו"ג לשו וערכו ומן העו"ג הוא לוקחו אסור ומשום חתנות וכי אמרינן בגמ' דפת ג' מלאכות יש בו ואי אפה ישראל שרי ה"מ בפת שלנו שהרי אין בו איסור אלא משום בישולי עו"ג ואיסור בישולי של פת התירו אותו חכמים באחד מג' מלאכות שתהא נעשית ע"י ישראל אבל פת שלהם אפילו נאפת ע"י ישראל אסורה ומש"ה פלגינהו תנא לפת ושלקות בתרתי ותדע לך דלשמואל דאמר דשמן שאסר תנא דידן משום זליפתן של כלים אסורים אסרו על כרחין הפת אפילו לא אפאו העו"ג אסור משום זליפתן של כלים וכיון דלשמואל כל שבלוע ביד עו"ג אף על פי שלא אפאוהו עו"ג אסור אף לרב דאמר משום התנות משמע דאסור דהא לא איפלגו בהכי והיינו דבכל הא פיסקא דפת לא אייתינן ההיא דרבי יוחנן דאמר דג' מלאכות יש בו לפי שהפת השנוי במשנתינו לא מתורת בישולו בלבד נאסר אבל בפיסקא דשלקות לקמן דאיירי באיסור בישולי עו"ג מייתינן לה לפי שהוא ענין לפת שלנו שאין בה איסור אלא משום בישולי עו"ג ואף לרמב"ד ז"ל מצאתי שפירשה להניא דלקמן דפת ג' מלאכות יש בו דוקא בפת שלנו אבל לא מן הטעם שכתבתי אלא שהוא חושש לפתן אף משום גיעולי עו"ג אלא שאין זה מחוור שהסוגיות מוכיחות דלקדירה בת יומא לא חיישינן אבל ראיתי להרמב"ם שכתבה לההיא דג' מלאכות בפת סתם בפרק י"ז מהמ"א ולא חילק בין פת שלנו לשלהם ע"כ וכדברי הר"ן משמע לכאורה מדברי הרשב"א שכתב בת"ה הארוך אחר שגמר דיני פת של עו"ג כלשון הזה ולענין פת של ישראל שנעשה ע"י עו"ג גרסינן בפ' א"מ אמר ר' יוחנן ג' מלאכות יש בפת וכו' אבל בתשובה סי' רכ"ח כתב בפי' פת של בעלי בתים שאפאו ישראל או שהסיק בתנור או שהפך בגחלים שרי ונראה דאפילו לדברי הר"ן אין לאסור ליקח שאור של עו"ג ולחמץ בו דלא אסר הר"ן אלא היכא שנשאר הפת על אותו תבנית שערכו העו"ג וכדדייק לישנא דכיון שהעו"ג לשו וערכו דמשמע דאם העו"ג לשו וערכו ישראל או לשו ישראל וערכו עו"ג שרי דבכל הכ"ג לית ליה קירוב דעת כ"כ והיכא דלשו עו"ג וערכה ג"כ אם בא ישראל ובטל עריכתו וחזר וערכו משמע דשרי דהא לא אהני מעשה עריכות עו"ג כלום ובשאור כיון שמתבטלת עריכתו של עו"ג שרי ועוד דאפילו את"ל דבכל שלשו וערכו עו"ג אפילו ביטל

דרכי משה

(ג) כב"י לשון ת"ה הארוך ומשמע שם הא דאינו מצטרף בב' בני אדם היינו שאחד בבית ואחד בעליה אבל בעליה אחת מצטרפים אפילו בשני בני אדם אמנם באו"ה כלל כ"ו השיב מהר"ש דאנן לא נהיגין לפסוק כן אפילו באדם אחד ואפילו למאן דמתיר אין לאוכלו רק לאחר שעירבו יחד שכבר נתבטל טעם האיסור עכ"ל ובב"י משמע דדברים אלו בלא מחלוקת וא"כ יש לתמוה אמאי אין לנו לפסוק כן וכ"כ האו"ה כלל י"ב דלא קי"ל כ"כ דפי' דכל דבר שנכנס בספק מצטרף לבטל ולא ידעתי טעמו ואם קבלה נקבל: ואיני

דרישה

בביטול לא והביא ראיה מהתוספתא ואח"כ כתב וכיון שכן כל שאם אתה אומר בזו נפלה ולא בזו אם אתה יכול להתיר שתיהן בלי שתצטרך שום שיעור לבטל האיסור אתה תולה להקל והיינו בזו נפלה אבל כל שאתה צריך לשיעור לבטל כגון ליטרא קציעות שנדרסה ע"פ הסבית אפילו אתה אומר לא לתוך זו נדרסה אלא לתוך חבירתה אין אתה מתיר עדיין את השנייה אלא מוכרח כיון שאין בה כדי לבטל האיסור וכיון שאנו צריכין על כל פנים לשיעורים אם באנו להתיר אפילו בכרוזות לא תתיר אח"כ יש בשתיהן ס' או ק' של היתר כנגד האיסור לפי מה שהוא האיסור עכ"ל ומתוך דברים אלו מבואר שמ"ש ואין חילוק בין אם שתי הקדרות של אדם אחד או משל שני בני אדם שהוא לאפוקי ממה שחילק הרמב"ן בין של אדם אחד לשל שני בני אדם עכ"ל ב"י ובזה מבוארים דברי רבינו דמ"ש בד"א כשאין שום אחד מהן כדי לבטל האיסור ר"ל או אינו מותר בכל ענין אלא יש בו צד איסור והיינו כשהן של שני בני אדם שאין סופן להתערב ולאפוקי מהרמב"ן שס"ל שבשהן של שני בני אדם מותר אף כשאין בשום אחד שיש משום ספיקא דלכל אחד יכול לומר דלמא האיסור בשל אחר קמ"ל הרשב"א דלא וכמ"ש לעיל מילתא בטעמא ומסיק אבל אם יש באחד מהן לבטל האיסור או מותר בכל ענין ר"ל אפי' כשהן של שני בני אדם שאין סופן להתערב והיותר נראה דהכא לא איירי בדיני דסיפו להתערב וגם יכול להיות דאיירי במינים דיש קפידא בתערובתו דלא יביאו לעירבם לסוף יחד אף שהן של אדם אחד ולא בא אלא לאפוקי מדברי הרמב"ן דמתיר מספיקא בשני בני אדם קמ"ל דלא אבל כשהן של אדם אחד ואין קפידא בתערובתן ס"ל להרשב"א דאפילו אם אין בשום אחד כדי לבטל אלא בשניהן מותר כמ"ש רבינו בשמו בס"ס זה וגם מבואר בלשונו שכ"ל שהרי כתב אח"כ יש בשתיהן ס' או ק' של היתר נגד האיסור. וכן מבואר בפלוגתת ר"א ורבי יהושע שכ"ל דר' יהושע אומר לא תעלה עד שיהא שם ק' כדין משמע הא אי הוי ק' כד הוי מצטרפין כשומין בכל יחד לבטל האיסור והיינו נמי משום דמיירי בשהן של אדם אחד כן צריכין לפרש דברי רבינו לפי דברי הרשב"א שכ"ל ודברי ב"י שכ"ל. ומ"ש בפרישה בשם מ"ו שחילק בין נפילה אחת לשתי נפילות אף שאין לקקשות על פירושו ממ"ש ולומר דהא פלוגתתן ד' למד דין זה מינה מיירי בנפילה אחת. די"ל כמ"ש דשם באמת אינו מצריך ר' יהושע ולא הרשב"א שכ"ל להיות באחד ס' כדי לבטל אלא אפי' בכולן יחד ורבינו בשם הרשב"א כתב שתי נפילות מ"ה מצריך להיות באחד מהן כדי לבטל. מ"מ קשה מי דחקו לרבי' לשנות דברי פלוגתתן ודברי הרשב"א ולוקמא בשתי נפילות אם יש כ"מ בשתי נפילות וגם לפירוש שכ"ל ק"ק בלשון למה שינה לכתוב כשיש באחד מהן כו' ובלשון הרשב"א שכ"ל לא משמע אלא בשניהן יחד וכמ"ש ולפי מ"ש דאיירי בכל ענין אף כשיש קפידא בתערובתן א"ש וק"ל: [יג] בד"א בשתיהן משל אדם אחד כל זה מבואר בת"ה הארוך והביאו ב"י וז"ל הרשב"א שם מ"ש בתוספתא היה בזו ק' ובזו אין ק' אני אומר לתוך ק' נפלה מסתבר לומר שאין ראיה להעמיד דוקא בשני בני אדם דאל"כ בלאו ה"ט נתיר משום דשניהן מצטרפית לבטל כיון שסופן להתערב (ולפי זה אם היו של שני בני אדם ואין בשום אחד ק' כדי לבטלו אף שבשניהן יחד היה כדי לבטל לא היה בטל ושניהן אסורים מספק דהא אין סופו להתערב כיון שהן של שני בני אדם וגם אין לומר שכל בזה יותר מזה ועי' כתב הרשב"א דו"א דכל היכא דנכנסו שניהן בספק אחד אמרינן דמצטרפין אפילו הן של שני בני אדם ואין סופן להצטרף והכא ס"ט לפי שאין זה שיש בו ק' נכנס בספק ואפי' היו של אדם אחד נמי לא נצטרפו ולא נתרין אלא משום שאני אומר כו' ודוק בזה כבינייהו שבין הרשב"א והר"ש מסנ"ץ) דו"ל שאין מצטרפין לבטל האיסור אלא מה שנכנסו מהם בספק מחמת האיסיר דכלפי שהאיסור מכנים הוא בספק מתעורר הוא לבטלה לאפוקי הכלי שיש בו ק' שלא נכנס עמו בספק דאת"ל שנפלו בתוכו עדיין היא מותרת לכן צריך לאי טעמא שאני אומר כו' והאריך שם דאפי' בב' בני אדם מצטרפות כשאין בכל אחד כדי לבטל האיסור מטעם זה שכל שנכנס בספק מצטרף אפי' בב' בני אדם אלא שרבי שמשון כתב דוקא באחד אחד שהוא ושפר להתערב וצריכין לחוש לדבריו שרב גדול ומובהק היה וע"ש בת"ה שהאריך עוד מזה ולפ"ז דברי רבינו מבוארים שמ"ש בד"א בשתיהן של אדם אחד הוא כמ"ש הרשב"א בשם רבי' שמשון ומ"ש רבינו וס"ס אפי' לק' שכל שנכנס בספק מחמת האיסור מצטרף ר"ל בשאין באחד לבד לבטל האיסור או מצטרפין כולן לבטלו אבל אם יש באחד מהן לבטל האיסור תולין לומר שנפל האיסיר לאותו שיש בו שיעור לבטלו ואין צריכין להצטרף הנשארים כ"כ הרשב"א בהדיא שכתב אני אומר לתוך ק' נפלה וכ"כ רבינו בסמוך אבל אם יש באחת מהן לבטל האיסור שתיהן מותרות שאני אומר האיסור נפל לתוך אותה שיש בה כדי לבטלו עכ"ל רבינו :

פרישה

סי' קיב (א) פת של עו"ג יש דברים שאסרו חכמים כו' רבי' מבאר בזה הסימן שני מיני פת. פת של עו"ג בין שאפאו עו"ג או ישראל וכוא אסור משום גזירת פת של עו"ג. ופת של ישראל שאפאו עו"ג והוא אסור משום שלקות של עו"ג ויש בשניהם קולא וחומרא דפת של עו"ג יש מקומות שנוהגים בו היתר משא"כ בפת של ישראל שאפאו עו"ג. ופת של ישראל שאפאו עו"ג יש בו קולא שאם עשה ישראל אחת מהג' מלאכות המב"א אריס בסמוך כגון שהסיק התנור ותיית הגחלים והאפייה מותר משא"כ בפת של עו"ג במקום שנהגו בו איסור שאף אם עשה שישראל ג' מלאכות אלו אסור וכן הוא גם כן דעת הר"ן. לאפוקי מהרמב"ם שכתבו רבינו

סי' קיב [א] פת של עו"ג ב"י הוכיח כאן בכמה ראיות דמותר ליקח שאור של עו"ג לחמץ בו את העיסה ומותר לאכול אותו הפת אפי' לאותן שנוהרין שלא לאכול פת של עו"ג והיה שם ב"י ח"ל והורכתי לכתוב כל זה לפי שראיתי מקצתן לאסור לחמץ בשאור של עו"ג וכבר הוכחתי שאין להם על מה שיסמכו ונראה דלדעת הר"ן נמי מותר לישראל לעשות

אפי' אפאו ישראל והשלקות שמבשלין העו"ג ואסרו לשתות במסיבתן אפילו שאר משקין שאין בהן משום חשש יין נסך וכל אלו הדברים אסרו משום חתנות (ב) פי' שלא יבא להתחתן בהן שכל אלו מושכין לב האדם ואם יתקרב אליהם באחד מאלו יבא להתחתן בם (ג) וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שלא אסרו אלא פת חטים ושעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון אבל של קטנית ושל אורז ודוחן אינו בכלל פת סתם שאסרו וגם אינו חשוב להיות בו משום בישולי עו"ג. וגזירת הפת לא נתפשטה בכל המקומות וכתב א"א הרא"ש ז"ל וע"ז סומכין הגדולים שאינן אוסרין אותו לבני מדינתן שנוהגין בו היתר כי הם אומרים שהם מהמקומות שלא פשט איסורו שם ועוד סומכין על מה שכתוב בחלוף מנהגים שבין בני ארץ ישראל

פיטל ישראל עריכתו אסור איכא למימר דהני מילי בפת שערך אותו הנכרי מתחלה על דעת לאפותו ע"י עריכה זו אבל כשמתחלה ערכו על דעת שאור הוי לשו ולא ערכו שהרי עריכה זו עריכה על מנת לשאור היא שיודע הוא שהשאור אין אופין אותו כמות שהוא אלא מערבין אותו עם העיסה ונמצא שמשעה ראשונה היה ידוע שלא תתקיים עריכה זו אבל אין לומר דכיון דשאור מתערב עם העיסה אפילו היה אסור ממש משום פת של עו"ג שרו דלא גזרו על תערובת פת של עו"ג כמ"ש רבינו לקמן ולא אמרינן דשאור כיון דמחמץ אוסר בכל שהוא וכדתנן בפ"ב ממס' ערלה דאיכא למימר דהכיא באיסורי תורה דוקא אבל לא בשל דבריהם וכ"ש בפת של עו"ג דקיל טובא דהא בפ"ק דחולין (ו.) מותיב למ"ד דלא גזרו על תערובת דמאי מדתניא הנותן לשכינתו עיסה לאפות וקדרה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר ואם אמר לה עשי משליכי חושש משום שביעית ומשום מעשר ושני רפרס שאני שאור ותבלין דלטעמא עבידי וטעמא לא בטיל והרי דמאי אינו אסור אלא מדרבנן ותערובת פת של עו"ג לא למדו להתירו אלא מדמאי כמו שיתבאר וכיון דבדמאי שאור לא בטיל ה"ה לשאור של עו"ג. ואף ע"ג דמקמי הכי שני הגמרא שאני התם דכיון דאמר לה עשי משליכי כמאן דעריב בידים דמי משמע דה"ה דאפילו לא אמר לה עשי משליכי הוה מיתסר משום דלטעמא עביד אלא חד מתרי טעמי נקט והא דקתני רישא אינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר כבר פירש"י דבמסר לה שאור ותבלין משלו עסקינן וקתני דאינו חושש שמא החליפתם משמע דהא לאו הכי ה"ל למיחש משום דכיון דלטעמא עביד לא בטיל אף ע"ג דאיסורא דרבנן הוא ומכל מקום מהטעמים שכתבתי לעיל נראה להתיר שאור של עו"ג ובהדיא אמרינן פרק כל שעה (ל.) דאמר רבא כי הוינן בי רב נחמן כי הוו נפקי שבעה יומי פיסחא אמר לן פוקו וזבינו חמירא דבני חילא ומשמע דלא היו נוהגין במקומו של רב נחמן היתר בפת של עו"ג דא"כ הוה מייתי ליה תלמודא בפרק אין מעמידין אלא ודאי עיסה היו לוקחין מהעו"ג ועורכין אותה או שאור הוי לוקחים מהם ומחמצים בו עיסתם ואף ע"פ שפירש"י בני חילא עו"ג אף על פי שאופיהו יום זה שעבר והוא פסח י"ל דליכא דאופיהו לאו דוקא אלא לישה קרי אפייה דאם לא כן יקשה מה שהקשיתי שהיו נוהגין היתר בפת של עו"ג ואף ע"ג שכתוב בספר אדם כ"ה ח"ה בשם בעל העיטור דחמץ של כותים אסור עד לאחר ו' אפיות כדקתני התם של נחתומין לאחר שלשה שבתות מפני שמבטל הוא י"ל דהתם משום חשש מעשר המעורב בו חיישינן וכמו שנתבאר דכל דלטעמא עביד לא בטיל אפילו בדמאי אבל לדידן דלית לן חששא דדמאי לא מיתסר כלל ושרו לחמץ בו לכתחלה כנ"ל והוצרכתי לכתוב כל זה לפי שראיתי מחמירים לאסור לחמץ בשאור של עו"ג וכבר הוכחתי שאין להם על מה שיסמכו : (ב"ה) וכן מבואר בדברי רבי' בסי' שכ"ד שמחמיצין בשאור של עו"ג : ונראה דלדעת הר"ן נמי מותר לישראל לתת קמחו לעו"ג ללוש ולערוך דע"כ לא אסר אלא כשהעו"ג לשו וערכו ואח"כ לקחו ישראל ממנו והכי דייק לישנא דהר"ן שכתב שהפת של עו"ג אפי' נתבשל ע"י ישראל כיון שהעו"ג לשו וערכו ומן העו"ג הוא לוקחו אסור משמע דוקא כשלקחו מעו"ג הוא דמיתסר הא לאו הכי לא ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרשב"א מסכימים שלא לחלק בין פת ישראל לפת של עו"ג דזה וזה מותרים ע"י אחת מג' מלאכות הכי נקטינן (א) : והשלקות שמבשלים העו"ג ג"ז שם במשנה ויתבאר משפטה בסימן שאחר זה : **ומ"ש** ואסרו לשתות במסיבתן אפילו שאר משקין וכו' כ"כ הרמב"ם בפי"ז מהמ"א וז"ל לא ישתה אדם במסיבה של עו"ג ואף ע"פ שהוא יין מבושל שאינו נאסר או שהיה שותה מכליו לבדו ואפשר שהוא ברייתא או תוספתא וכתב עוד אם היה רוב המסיבה ישראל מותר ונראה שלמד כן מדאמרי' בפ' אין מעמידין (ל.) דשמואל ואבלט הוו שתו יין מבושל ואי לא הוה לד היתר לשתותו בהסיבת העו"ג היכי הוה שתי שמואל : **ומ"ש** וכל אלו הדברים אסרו משום חתנות הכי אמרינן בפרק אין מעמידין (לו:) גזרו על פתן ושמנן משום יינם ועל יינן משום בנותיהן : **וכתב** א"א ז"ל בתשובה שלא אסרו אלא פת חטים ושעורים וכו' בכלל י"ט כ"כ : ומ"ש וגם אינו חשוב להיות בו משום בישולי עו"ג ז"ל הרא"ש (בתשובה כלל י"ט סימן כ"א) דע כי אין בו משום פת של עו"ג אם שאינו בכלל פת סתם שאסרו חכמים משום חתנות דאינו חשוב ואפילו דבישולי עו"ג אם אינו עולה על שלחן מלכים מותר עכ"ל ומשמע מדבריו שאם הוא עולה על שלחן מלכים אסור משום שלקות דלא גרע מפני שהוא עשוי פת וזה נראה (ג) ברור : ב"ה אבל רבי' ירוחם כתב דאין בו משום בישולי עו"ג דאינו עולה על שלחן מלכים וכמ"ש רבינו :

וגזירת הפת לא נתפשט בכל המקומות הכי משמע בפ' א"מ ויתבאר בסמוך : וכתב א"א ז"ל וע"ז סומכין הגדולים שאין אוסרין אותם לבני מדינתן וכו' שם וגם התוספות והר"ן והמרדכי כתבו שם טענות למה נהגו עכשיו היתר בפת של עו"ג וגם הרשב"א כתב ג"כ טעם למה שנהגו בו היתר עכשיו ונראה מדברי המרדכי דאפילו במקום שפת של ישראל מצויה מותר דכיון שלא פשט האיסור במקומותינו א"כ להמנותו ולהתירו וז"ל הר"ן אהא דגרסינן התם א"ר כהנא א"ר יוחנן פת לא התירוה בב"ד מכלל דאיכא מאן דשרי אין דכי אתא רב דימי אמר פעם א' יצא רבי לשדה וכו' עד ה"מ בשדה אבל בעיר לא איכא מ"ד דר' יוחנן אדר' חלבו סמך ותרתי בעינן ולחומרא שדה וליכא פלטר ישראל וכו' ואיכא מ"ד דר' יוחנן לא סמיך אדרבי חלבו כלל אלא כולה מילתא תליא בין שדה ועיר דבשדה שרי לעולם ובעיר אסור לעולם ויש להקל עוד ולומר דר' יוחנן לא פליג אדר' חלבו ונקטינהו כתרוייהו לקולא דבשדה לעולם מותר ובעיר מותר כשאין שם פלטר ישראל וכיון שהפת מדבריהם הוא ועוד שלא פשט איסור ברוב ישראל ראוי להקל בכך אבל מדברי הרמב"ם בפי"ז מהמ"א נראה דהני תרי לישני פליגי כפי' ראשון שכתבתי ופסק לקולא ולא הזכיר שדה כלל עכ"ל . ויש לתמוה על מ"ש בדעת הרמב"ם שפסק לקולא ולא הזכיר שדה כלל א דאינו כן לפי נוסחת הרמב"ם שבידינו שכתוב בה כלשון הזה יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחין פת מנחתום עו"ג במקום שאין שם נחתום ישראל ובשדה משום שהיא שעת הדחק הרי שפסק דתרתי בעינן שדה וליכא פלטר ישראל והיינו כפירושא קמא וכרבי יוחנן לחומרא והרשב"א פי' בת"ה כפירושא בתרא ולקולא דרבי חלבו אמר דכל היכא דליכא פלטר ישראל אפילו בעיר מותר ליקח מפלטר עו"ג ואתא ר"י למימר דבשדה אף ע"ג דאיכא בעיר הסמוכה לו פלטר ישראל לא מטרחינן ליה לשדורי ולמיזבן מיניה כיון דבשדה מיהא אין פת של ישראל מצויה :
וכתב

האור ואין לחוש בהם משום דבר טמא : **אפילו** אפאו ישראל וכו' פי' דאל"כ אלא דוקא באפאו עו"ג לא ה"ל לתנא למפלגינהו לתרתי דקתני והפת והשמן שלהן רבי וב"ד התירו בשמן והשלקות וכו' הו"ל למתני והפת והשלקות בהדדי מדפלגינהו אלמא דפת של עו"ג אפילו אפאו לו ישראל והשלקות דוקא בדבשלו עו"ג וכיון דפת אפי' אפאו לו ישראל אסור כ"ש הסיק הישראל התנור או הפך בגחלים בלבד דאסור וכך הביא הרא"ש לשם דהשלכת קיסם לתנור לא מעלה ולא מוריד אבל הרמב"ם התיר פת שלהם באחד מג' מלאכות ע"ש פי"ז מהמ"א וכתב ב"י דכן פסק הרשב"א והכי נקטינן וכ"כ בהגהת אשיר"י ומיהו שנוהג איסור בפת של עו"ג ע"י חתוי ודאי שרי עכ"ל ובסוף סימן זה האריך רבינו בזה וגם בב"י ע"ש וכתב בהגהת ש"ד סימן ע"ה דבא"ז כתב דמותר לאכול מעתה פת של עו"ג אפי' אית ליה פת ישראל ומי שנוהג איסור בדבר ע"י קיסם ודאי שרי ע"כ וכ"כ בסמ"ק דנהגו הכי עכ"ל ובאגור ע"ש מהר"י מולי"ן דאם נפה באש מועיל כמו איתוי עכ"ל :
ואסרו לשתות במסיבתן פי' כשרוב המסיבה של עו"ג דאם רוב המסיבה של ישראל שרי כ"כ הרמב"ם שם והיינו בשותה בבית ישראל דאילו בבית עו"ג אפי' שותה ביחיד אסור ע"ל סימן קי"ד : **וכתב** א"א בתשובה שלא אסרו אלא פת חטים וכו' גם אינו חשוב וכו' פירוש לא מיבעיא דאיסור פת אינו בפת של קטנית אלא אפילו איסור שלקות דהתיר טפי והיתה גזירה קדמונית כמ"ש התוספות בד"ה והשלקות מ"מ לא היתה גזירה זו בקטנית ואורז ודוחן אם אינו עולה על שלחן מלכים ומה שלא הזכיר רבינו תנאי זה נראה דמפרש דהרא"ש בתבשיל של אורז ודוחן וקטנית של ישראל שבישלו עו"ג בבית ישראל קאמר דאין בו משום בישולי עו"ג ומ"ה התנה תנאי זה ואמר אם אינו עולה על שלחן מלכים משום דאפשר דתבשיל של אורז ודוחן עולה על שלחן מלכים אבל פת של אורז ודוחן שאפאו עו"ג בבית ישראל דאית ביה נמי משום בישולי עו"ג אין ספק דפת זה אינו עולה על שלחן מלכים לכן כתב רבינו בסתם וגם אינו חשוב וכו' ועל פת של קטנית ואורז ודוחן קאמר כשאפאו עו"ג בבית ישראל דאין בו משום בישולי עו"ג וכך הבין ב"י דעל פת קאמר אלא דנראה מדבריו שהבין דהתנאי שהתנה ואם אינו עולה על שלחן מלכים נמי אפת קאי וכך הבין הרב בהגהת ש"ע והא ליתא כדמוכח מדברי רבינו דבפת אין ספק דפשיטא דאין שום פת אורז ודוחן עולה על שלחן מלכים אלא דבתבשיל אפשר שהוא עולה על שלחן מלכים :
ומ"ש וגזירת הפת לא נתפשטה וכו' עד משום עונג שבת ה"א בפ' א"מ וע"ש במ"ש התוספות והרא"ש במרדכי כתב דאפילו במקום שפת של ישראל מצויה שרי לאכול של עו"ג וכן פשט המנהג בכל מדינות אלו : וכתב הר"ן שהרמב"ם ז"ל פסק לקולא ולא הזכיר שדה כלל והקשה ב"י ע"ז דברמב"ם שבידינו כתוב בה דתרתי בעינן שדה וליכא פלטר ישראל ואני ראיתי בשתי נוסחאות כתיבת יד בספר הרמב"ם פי"ז ממ"א דבמקום מלת ובשדה בספרים שבידו כתיב שם וכשר ולא הזכיר שדה כלל וז"ל יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחין פת מן הנחתום עו"ג במקום שאין שם נחתום ישראל וכשר מפני שהוא שעת הדחק עכ"ל וכך הוא במקצת ספרי דפוס של הרמב"ם וגם לפי הנוסחא שהיה ביד ב"י אפשר שכך פירושו דמ"ש יש מקומות מקילין בדבר וכו' לשון מקום דוקא הוא . ומ"ש ובשדה הו"ל כאילו אמר וכן בשדה נמי מפני שהוא שעת הדחק דוי"ו ובשדה הוי כאילו אמר או בשדה אבל למה שפי' ב"י קשה דהו"ל למימר ודוקא בשדה וכו' וגם למה אמר יש מקומות כיון דאין היתר אלא בשדה אלא ודאי דהרמב"ם מתיר בעיר פת של פלטר . ומשמע דבשדה מתיר אפילו של ב"ה וכן משמע מדברי א"ו הארוך שהבין כך מדברי רמב"ם בגירסא זו ע"ש כלל מ"ד דין א' דלא כמ"ש ב"י :
ומ"ש

דרכי משה

קיב (א) ואיני יודע למה פ' כרמב"ם ורשב"א ולא פ' כהר"ן ורבינו דבתראי וגם שדברי רשב"א בת"ה משמע כדבריהם ובארוך פ' כב"י ואפשר שהקילו באיסור דרבנן ועיין למטה בסימן זה : (ב) בתשובת הרשב"א סימן רמ"ה יש טועים לומר דוקא בעו"ג דאית להו בנים ובנות אבל פת כומרים שרי וטעות גדול הוא בידם דלא חלקו חכמים בגזירתן בין העו"ג שיש לו בנים או אין לו עכ"ל כתב הר"ן פא"מ דף שנ"ח ע"ב האוכל פת של עו"ג אין מלקין אותו ואין משמתין אותו אלא מוכיחין אותו ואין אומרים בב"ה דבר שמועה מפיו כן נמצא בתשובת הגאונים עוד שם ע"א דאף בזמן הזה אם יסכימו חכמי ישראל וגדוליהן ומתירין הפת מותר אף ע"פ שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין שאני גזירת הפת הואיל ולא נתפשט איסורו ברוב ישראל והוא גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה ע"כ יכולין כל ב"ד להתירו עכ"ל : (ג) וכ"פ באו"ה כלל מ"ד ובשערים מדורא ואותן נילושין גובלא בעלמא הוא ואינה בגזירת הפת דהא מברכין עלייהו במ"מ ואסורים משום בישולי עו"ג עכ"ל ובאגור כ"כ בשם התוספות פ"ב די"ט (טז :) אמנם ר"י מפרי"ש מתיר מפני שדרך פת אופין אותן ואי קבע סעודתא עלייהו המוציא כ"כ ב"י בסימן קי"ג וכתב עוד שם והה"ר עזא מנוישטא"ט היה

פרישה

רבינו בסמוך בס"ל שאפי' לא זרק הישראל אלא עץ אחד להתנור מותר : (ב) וכתב הרא"ש ז"ל בתשובה כו' עד וגם אינו חשוב להיות בו משום בישולי עו"ג. וז"ל הרא"ש בתשובה כלל י"ט ואין בו משום בישולי עו"ג אם אינו עולה על שלחן מלכים ע"כ והנה מ"ש רבינו וגם אינו חשוב ר"ל שאינו עולה על שלחן מלכים וסתם אורז ודוחן אינן עולין על שלחן מלכים וכתב ב"י משמע מדבריו דם שאם עולה על שלחן מלכים אסור משום שלקות דלא גרע מפני שהוא עשוי פת וזה נראה ברור ע"כ ונראה דמיירי בזה בעיסה של ישראל שאפאה עו"ג דאסרו משום שלקות כמ"ש

חידושי הגהות

קיב א הב"ח ובה"ג כתבו שברוב נוסחאות שלפנינו הגי' כמ"ש הר"ן וכתב בכ"ה שמצא בספר ב"י שהביא הנוסחא במקום שאון שם וישראל וכשר מפני שעת הדחק וכו' וע"כ לומר שהסופרים

ישראל לבני בבל מי שהתענה ג' ימים מותר בפת של עו"ג משום חיי נפש (ג) וברוב מקומות גליותינו אין פלטר ישראל מצוי והוי כאילו התענה ג' ימים ע"כ ויש אוסרין אותו אלא א"כ התענה ג' ימים ממש ויש מהגאונים שהתירוהו בשבת אם אין לו מה לאכול משום עונג שבת (ד) [ב] ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אין חילוק בין פת של בעל הבית לשל פלטר אבל קצת מהמחברים הלקו בין של בעל הבית לשל פלטר דלא שייך התנות אלא בשל בעה"ב הלכך אסרוהו בכל ענין הוץ מבמקום סכנה (ה) אבל של פלטר אין כאן כ"כ קירוב דעת שבאומנתו הוא עוסק. וכן מחלק בירושלמי שמתיר לקנות מפלטר של עו"ג במקום שאין פלטר של ישראל מצוי [ג] וכתב הרשב"א אפילו יש שם פלטר של ישראל אם אין הפת של פלטר ישראל כפת הפלטר של עו"ג מותר כיון שערב עליו יותר ואין נראה כן מן הירושלמי שלא התיר אלא במקום שאין פלטר ישראל מצוי אבל אם הוא מצוי אלא דשל עו"ג ערב לו יותר לא התיר: פת (ו) של בעל הבית אסורות לעולם אפילו קנאה פלטר ממנו ואפילו שלחה לישראל לביתו וכן אפילו שלחה אותו הישראל לאחר אסורה לעולם ושל פלטר מותרת לעולם אפילו קנאה בעל הבית ממנו שלא הלכו באיסור זה אחר מי שהפת בידו עכשיו אלא אחר

ומ"ש ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אין הילוק וכו' כלומר דמשמע ליה להרא"ש דתלמודא דידן אין חילוק דאע"ג דר' חלבו מדכר פלטר לא נקט ליה בדוקא פלטר אלא דבר ההווה נקט ומש"ה הביא הרא"ש ההוא דירושלמי בהתירו פת עו"ג במקום שאין הפת ישראל מצוי ובלבד מן הפלטר אלמא דלתלמודא דידן אין חילוק לדעת הרא"ש וז"ש רבינו לאחר שהביא דעת קצת מחברים שמחלקים בין של ב"ה לשל פלטר דלא שייך התנות כו' דס"ל דכך הוא לתלמודא דידן ואמר רבינו שכן מחלק בירושלמי וכו' אלמא דלהרא"ש אין זה לשיטת תלמודא דידן והכי מוכח להדיא בתשובה כלל י"ט דין כ' שכתב תחלה בסתם דפת של עו"ג נאסר כמו שלקות ותרווייהו משום חתנות וכו' ולא כתב שום חילוק ואח"כ כתב ובמקום שנהגו ע"פ הירושלמי לקנות מן הפלטר ולאסור של בעלי בתים של פלטר מותר בכל ענין ושל ב"ה אסור בכל ענין עכ"ל אלמא להדיא דבשאר מקומות שנהגו היתר בסתם אף של ב"ה מותר ובמקום שנהגו איסור בסתם אף של פלטר אסור אם לא שנהגו לחלק לאסור בשל ב"ה ולהתיר בשל פלטר ע"פ הירושלמי והיינו כדכתב רבינו לדעת הרא"ש ולא כדברי ב"י שכתב על מ"ש רבינו ולדעת הרא"ש אין חילוק וכו' לא ידענו מניין לו וכו' ע"ש:

וכתב הרשב"א אפילו יש שם פלטר וכו' ואין נראה כן מהירושלמי וכו' פי' דעת רבינו מדקאמר בירושלמי במקום שאין פת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת עו"ג אסורה ועמעמו עליה והתירוה מפני חיי הנפש וקאמר עליה דרבנן דקסרי בשם ר' יעקב ס"ל כדברי המתיר ובלבד מן הפלטר אלמא דוקא מפני חיי הנפש שאין פת ישראל מצויה התירו פת של פלטר מכלל דהיכא דליכא מפני חיי הנפש דפת של ישראל מצויה לא התירו של עו"ג אף ע"פ דהוא פלטר ופתו יפה משל ישראל כיון דלית ביה משום חיי הנפש וצ"ל דס"ל להרשב"א דכל שפת של פלטר יפה משל ישראל אית ביה נמי משום חיי הנפש דאין מאכילין את האדם מה שאינו ערב לו בע"כ ושרי ליה מאריה לב"י דהתרעם על רבינו בזה דטענת רבינו נראה נכונה וצריך לייטבה לדעת הרשב"א ז"ל

וכתב עוד הרשב"א ומיהו דוקא מן הפלטר דבגמרא פלטר הזכירו ואתמר נמי בירושלמי פלטר אבל מב"ה אפי' אם אין לו מה יאכל אסור אלא אם כן משום סכנת נפש כגון שהתענה הרבה וכתב הר"מ ז"ל כגון שהתענה שלשה ימים והרמב"ן ז"ל כתב ראיתי מי שכתב מצאתי בתשובת הגאונים מותר לאכול פת של עו"ג בשבת אם אין לו פת אחרת דבשבת אסור להתענות הילכך מותר ולפי מה שפירשנו אף בחול בכה"ג כגון שאין שם פלטר ישראל ואין לו פת אחרת מותר אלא שהם התירו בשבת אפילו מב"ה אם אין שם פלטר ע"כ ומורי הרב ז"ל כתב ואלו בני אדם שמתאכסנים עם העו"ג אין להם לאכול מפת בעלי בתים אלא יש להם לחזור וליקח מן הפלטר והאוכל להם של בעלי בתים אפי' שלא בביתו של עו"ג ואפילו שלא בעיר שאין שם חשש חתנות עובר על גזירת ב"ד שבכל מקום אסרוהו ואם ת"ח הוא אסור לספר שמועה משמו דגרסינן התם איבו מנכית ואכיל אמרי דמתא אמר להו רבא לא תשתעו מיניה דאיבו דאכול נהמא דארמאי וטעמא דפלטר שרי כיון דעשוי למכור לכל אין בלקיחתו קירוב דעת כ"כ אבל מב"ה יש קירוב דעת טפי ואיכא למיגזר ביה טפי משום חתנות ואלא מיהו במקום שיש פלטר ישראל אפילו מפלטר עו"ג אסור שלא התירו אלא במקום שאין פת של ישראל מצויה משום חיי נפש כדאיתא בירושלמי עכ"ל: ומ"ש רבינו ויש אוסרין אותו אלא אם כן התענה שלשה ימים ממש כבר כתבתי שהרשב"א הביא סברא זו וגם הגהות מיימון כתבוה:

ומ"ש ויש מן הגאונים שהתירוה בשבת וכו' כבר כתבתי שהרשב"א הביא סברא זו וגם הר"ן כתב כן בפרק ב' דע"ז בשם הגאונים:

ולדעת א"א ז"ל אין חילוק בין פת של בעל הבית לשל פלטר אבל קצת מחברים חילקו בין של בעל הבית לשל פלטר וכולי מ"ש שקצת מהמחברים חילקו ביניהם כבר נתבאר כן בדברי הרשב"א וגם הרמב"ם בפרק י"ז כתב אף על פי שאסרו פת עו"ג יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחין פת מנחתום עו"ג וכו' אבל פת בעלי בתים אין שם מי שמורה בה להקל שעיקר הגזירה משום חתנות ואם יאכל פת בעלי בתים יבא לסעוד אצלו אך מ"ש דלדעת הרא"ש אין חילוק בין פת של בעל הבית לשל פלטר לא ידענו מנין לו שהרי הוא כתב ליסנא דרבי חלבו דמדכר פלטר וגם הירושלמי דקאמר הלכה כדברי המתיר ובלבד מן הפלטר וכ"כ בפי' בתשובה כלל י"ט וז"ל מקום שנהגו על פי הירושלמי לקנות מן הפלטר ולאסור של בעלי בתים של פלטר מותר בכל ענין אפי' אם קנאו ב"ה ממנו ושל בעלי בתים אסור בכל ענין ואין לו היתר עד כאן לשונו והרי דברים אלו דברי המחברים ממש דיש מקומות שמקילין ע"פ הירושלמי בפת של פלטר אבל פת של ב"ה אין מי שמורה בה היתר: וכתב במרדכי דמהא דא"ר חלבו ה"מ היכא דליכא פלטר ישראל התיר רבינו שמריה פת של עו"ג למי שהולך בדרך ועוד הביא ראיה מדתנן (דמאי פ"ג) מאכילין את העניים דמאי ואת האכסנאים דמאי ואף ע"פ שיש בו איסור דרבנן ע"כ וכתוב בתשובה אשכנזית דאפילו בפת של ב"ה התיר דלא חמירא גזירת פת מדמאי ע"כ. וכ"כ בא"ח בשם הרא"ה דכל מקום שאין פלטר מצוי כלל מותר אפי' פת של ב"ה ולילך ולאכלו בשדה חוץ לתחום וכן בתוך התחום אין כאן איסור כיון שהוא חוץ לעיר ע' אמה ושירים אלא שהוא מכוער לת"ח וכפר קטן שאין בו פלטר ישראל ולא עו"ג הרי הוא כשדה ומותר לאכול פת של בעלי בתים שם ואם פלטר הזמין ישראל הרי פתו כפת ב"ה ואם הגיע פלטר ישראל שם הרי פת פלטר עו"ג אסור עד שימכור פלטר ישראל פתו ולאחר שכלה פת ישראל חוזר פתו של פלטר עו"ג להכשירו (ז) עכ"ל אבל (לעיל כתבתי בשם הרשב"א דהמתאכסנים עם העו"ג אין להם לאכול פת בעלי בתים וכ"כ) : (ב"ה) על כל זה צריך להעביר הקולמוס : מדברי הרמב"ם שכתב שלא נהגו להתיר אלא פת של נחתום ובשדה ב משמע אבל פת של ב"ה אע"פ שהוא בשדה לא : וכתב הרשב"א אפילו יש שם פלטר ישראל אם אין פת פלטר ישראל כפת של פלטר עו"ג מותר וכו' כ"כ בשם הר"י והביא דבריו הר"ן : ומ"ש עליו רבינו ואין נראה כן מן הירושלמי וכו' ואף ע"פ שרבינו לא ראה כי אם ת"ה הקצר לא היה לו לכתוב כן דמשמע מדבריו שהרשב"א לא ראה הירושלמי הזה או ראהו ונעלמה ידיעתו ממנו שאילו ידעו ונזכר ממנו לא היה כותב כן וזה דבר שלא ניתן ליחשד בכך מאן דנהירין ליה שבילי רקיעא ואילו ראה לשונו בת"ה הארוך לא היה חושדו בכך וגם לא היה מקשה עליו מן הירושלמי שהוא הביא תחלה הירושלמי והבבלי ואח"כ כתב ומי שיש בידו פת או שיש פלטר ישראל ויש פלטר עו"ג עושה פת יפה ממנו או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל מותר לקנות מפלטר עו"ג דכיון שהותרה פת של פלטר הותרה לגמרי כל היכא דליכא פלטר ישראל כמוהו דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו ה"ז כפת דחוקה לו וכן נהגו וכן דעת מורי הרב ז"ל : ומ"ש רבינו של ב"ה אסור לעולם אפילו קנאה פלטר ממנו וכו' ושל פלטר מותרת לעולם אפילו קנאה ב"ה ממנו וכו' כבר כתבתי שכן כתב הרא"ש בתשובה וכ"כ הרשב"א בת"ה והר"ן בפ' אין מעמידין וכתבו שכן נראה מדברי הראב"ד ז"ל והביאו ראיה לדבר מדאמרינן בפ' השוכר את הפועל (סה:) ההוא ג ביתא דחטי דנפל עליה חביתא דיין נסך שרייה רבא למטחנא ולמיפא ולזבוניה לעו"ג שלא בפני ישראל הא בפני ישראל אסור לפי שישראל שרואה שמישראל היה אף הוא יקחנו מן העו"ג אלמא בתר תחלתו אזלינן ואף בפת פלטר שבא ליד ב"ה ה"ה והוא הטעם דבתר תחלתו אזלינן ומינה לפת ב"ה שבא לידו של פלטר שאסור ללוקחו מן הפלטר וכתב הר"ן שאף ע"פ שיש חולקים על הרשב"א כדבריו כ"ל עיקר:

לכאורה היה נראה לומר דלא כל עו"ג העושה פת למכור בשוק מותר לקנות ממנו שהרי לא התירו אלא פלטר דהיינו מי שאומנותו בכך אבל לא ב"ה שעושה פת באקראי למכור אבל מאחר שכתב הרשב"א שטעם היתר הפלטר הוא משום דעשוי למכור לכל אין בלקיחתו קירוב דעת משמע דכל שלא עשה העו"ג פת זה לאכלו אלא למוכרו לכל מי שירצה לקנות אין בו משום קירוב דעת ואפילו לא היתה אומנותו בכך דלא חיישינן לקירוב דעת אלא כשעשה פת לעצמו ואח"כ מכרו או נתנה לישראל וכל כה"ג אפילו אם הוא פלטר קבוע ומומחה לרבים אסור דכל שעשאו לעצמו איכא משום אקרובי דעתא אע"פ שהוא פלטר דלדבר זה ב"ה הוא (ה) : ואין

דרכי משה

היה אוסר אותן קיכלי"ך שאפאם עו"ג על ברזל משום דכשמשימין הלהם על הברזל אז מושחין הברזל עם חלב כל שעה שלא ישרף הלחם ותדע כשיגיע הברזל אצל הנר אז נדלק הנר משם עכ"ל וכ"ה בארוך ועי"ל סימן קי"ג מדין מיני מתיקה: (ד) וזהו כסברת המקילין אבל למאן דאוסר אסור אפי' בכה"ג אלא צריך להמתין עד שמגיע לפת כשר וב"מ מדברי ב"י: (ה) ונ"ל לפי דבריו דהא דחילק בין פת פלטר לב"ה היינו בסתמא דסתם פת פלטר למכור וסתם ב"ה לאכול בעצמו א"נ דכל שעשאו לעצמו מקרי ב"ה וכל שעשאו

דרישה

קמחו לנכרי נלוש ולערוך עכ"ל: [ב] ולדעת הרא"ש ז"ל אין חילוק בין פת של בעל הבית לפת של פלטר כתב ב"י ע"ז לא ידענו מנין לו שהרי הוא כתב ליבנא דרבי חלבו דמדכר פלטר וגם הירושלמי דקאמר הלכה כדברי המתיר ובלבד מן הפלטר וכ"כ בפי' בתשובה כלל י"ט וז"ל ובמקום שנהגו ע"פ הירושלמי לקנות מן הפלטר ולאסור של בעלי בתים של פלטר מותר בכל ענין ואפילו אם קנאו בעל הבית ממנו ושל בעלי בתים אסור בכל ענין ואין לו היתר עכ"ל והרי דברים אלו כדברי המחברים עכ"ל ב"י ודבריו הללו תמוהין הן בעיני מה סתירה לדברי רבינו מתשובת הרא"ש זו הלא אדרבה משם יש לו סיוע מדכתב ובמקום שנהגו ע"פ הירושלמי לקנות מהפלטר כו' הרי שדקדק וכתב דוקא ובמקום שנהגו כו' ואילו אמר לדעתי אין לחלק ביניהן אף ע"פ שמהירושלמי נראה במותר אלא שבמקום שנהגו לחלק ביניהן זה מותר בכל ענין וזה אסור בכל ענין ומה"ט כתבו רבינו אח"כ בסמוך ז"ל של בעל הבית אסור לעולם כו' ושל פלטר מותרת לעולם וקאי לדעתו אמקומות המחלקין ומתירין בשל פלטר. והא דכתבו רבינו משום דראה מדברי התשובה דזו שגם הרא"ש לא מחה ביד הנוהגין בו היתר ומחלקין ביניהן אלא שכתב שלדעתו אין לחלק דבמקום שנהגו איסור אסור וק"ל ועפ"ד: [ג] וכתב הרשב"א אפילו יש שם פלטר של [illegible]

פרישה

וכמ"ש ואין איסור שלקות אלא בדבר שעולה על שלחן מלכים ע"ז קאמר אם נעשית העיסה מאורז ודוחן דאין בו משום איסור שלקות כיון דאינו עולה עש"מ: (ג) וברוב מקומות גליותינו אין פלטר ישראל מצוי והוי כאילו התענה ג' ימים אבל לא אמרינן שיתענה תחילה ואח"כ יאכל דהואיל ואף לאחר ג' ימים לא יהיה לו פת אמר כאילו התענה דמי ואין נסקנות דלמה נתיר פת של עו"ג כימות בילך למקום שיש שם פלטר לקנות לו פת של ישראל אפשר דמיירי שלא נמצא פלטר ישראל כמ"ש וברוב מקומות כו' או אפשר לומר דלא מטריחו כדאמרינן לגבלא ולנטילת ידים ולתפילה לפניו ארבע מילין ולאחריו מיל והע"ג דהתם מיירי ברוצה לאכול פת בטהרה אפשר לומר דה"ה כאן: (ד) ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אין חילוק בין פת כו' נראה דר"ל אין חילוק בכל ענין והיינו במקום שנתפשט שם הגזירה גם של פלטר אסור ובמקום שלא נתפשט שם גם פת של ב"ה מותר דבניהם שוים. והשתא א"ש מה שמסיק רבינו וכתב ז"ל אבל קצת המחברים חלקו כו' עד הלכך אסרוהו כ"ה במקום סכנה אבל של פלטר אין בו כ"כ קירוב הדעת כו' מדכתב אין בו כ"כ קירוב מכלל דקצת איסור יש. גם לפני זה בפת של ב"ה כתב דלא התירוהו אלא במקום סכנה משמע דהיינו סכנה ממש והוא שכבר התענה ג' ימים ואין לו פת של ישראל ומשום [illegible]

חדושי הגהות

שהכופרים טעו והעתיקו מלת וכשרה במקום וכשר: ב ועיין בהג"ה או"ק א': ג ב"ה הגי' בהרא"ש אבל בגמרא אית כריא דחשי:

כותו

אחר מי שהיה לו בשעת אפייה. (ז) ואין להתירה אפי' במקום שנהגו (ח) אלא בפת של עו"ג (ט) ואותו אין לו היתר ע"י חיתוי שיחתה ישראל בגחלים כי אין איסורו משום בישול (י) אלא משום הפת עצמו אבל פת של ישראל שאפאו עו"ג הוא בכלל איסור שלקות ובאותו לא נהגו היתר בשום מקום ועלה קאמר ג' מלאכות בפת היסק התנור והתיית הגחלים והאפייה שאם ישראל עשה א' מאלו אין בו משום בישולי עו"ג וכתב א"א הרא"ש ז"ל (יא) ותימה על מה שנוהגין האידנא להקל בהשלכת קיסם לתנור ובהלכות שבין בני א"י לבני בבל כתוב (יב) בני מזרח משליכים קיסם לתנור ובני מערב אומרים קיסם זה אינו מעלה לו ולא מוריד אא"כ התענה ג' ימים מותר משום חיי נפש והנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידים (יג) וכ"כ הרמב"ם שאפי' לא זרק הישראל אלא עץ אחת לתוך התנור התיר כל הפת שבו שאין הדבר אלא להיות היכר שפת של עו"ג אסורה עד כאן (יד) ויראה שאינו מחלק בין של עו"ג לשל ישראל שאפאה עו"ג וכאשר כתבתי כן נראה עיקר: פת של עו"ג שנילוש בביצים (טו) אע"פ שיש בביצים משום בישולי עו"ג ושלקות אסורין בכל המקומות (טז) אפי' הכי מותר כיון שהפת מותר הביצים טפילין לו: (יז) כתבו הגאונים שכותח של עו"ג י מותרת ואין חוששין י לפת של עו"ג שבו
ר"י

ואין להתיר אפי' במקום שנהגו אלא בפת עו"ג ואותו אין לו היתר ע"י חיתוי שיחתה ישראל בגחלים וכו' אבל פת ישראל שאפאו עו"ג הוא בכלל איסור שלקות ובאותו לא נהגו היתר בשום מקום ועלה קאמר ג' מלאכות בפת וכו' בפ' א"מ (לח:) אמר רבינא הילכתא האי ריפתא דשגר עו"ג ואפה ישראל א"נ שגר ישראל ואפה עו"ג א"נ שגר עו"ג ואפה עו"ג ואתא ישראל ואתא בה חיתוי ש"ד וכבר כתבתי ברא"ש סימן זה דנקטינן כדברי הרמב"ם והרשב"א דבפת עו"ג נמי שרי ע"י אחת מג' מלאכות אלו: וכתב א"א ז"ל ותימה על מה שנוהגים האידנא להקל בהשלכת קיסם לתנור וכו' ז"ל שם לכאורה מוכיח בכולה שמעתין דבעינן שיהא ישראל מקרב הבישול ותימה על מה שנהגו האידנא וכו' עד משום חיי נפש ואיפשר שנהגו הראשונים בתחלת הסיקן של תנור שנתן בו הישראל מעט גחלים וקיסם להעלות שלהבת הילכך אף ע"פ שהוסיף העו"ג בעצים והסיק ואפה כיון שתחלת הדלקת המדורה נעשית בישראל נקרא כל היסק על שמו והאחרונים ראו והקילו בהשלכת קיסם אפי' באחרונה והרי"ף גורס ואתא ישראל וחתה חיתוי ש"ד פי' שמהפך לקרב בישולו והרמב"ם כתב ואפי' לא זרק הישראל אלא עץ א' לתוך התנור התיר כל הפת שבו שאין הדבר אלא היכר שפת של עו"ג אסורה ולישנא דגמרא לא משמע הכי והנח לישראל שיהיו שוגגין עכ"ל והרשב"א כתב בת"ה הרמב"ן תפס על הרמב"ם שאין חיתוי גחלים מכשיר אלא מפני שמסייע הרבה באפיית הפת שעל ידו חומן של גחלים יוצא כמו שפי' רש"י ז"ל והו"ל כההיא דלעיל מינה דמעיקרא בישל בחדא שעתא ומעשיו של ישראל ניכרים בפת הלכך מותר אבל אם הפך בו מעט ולא הוציא אור אלא הפוך בעלמא אף חיתוי כזה אינו מועיל שהרי הנחתו וגמרו ביד עו"ג הוא ומכאן אתה למד שהזורק עץ אחד לתנור לא עבה כלום דהא בלא עלו נמי בשיל ואין מעשיו של ישראל ניכרים בפת כלל וה"ל כההיא שאמרו ה"ד אילימא דכי לא מהפך נמי בשל מאי עביד ומיהו נראה שאם הביא ישראל גחלים שמדליקין בהם האש מותר דה"ל שגריה ישראל וכ"כ מורי הרב ז"ל דמדינא דתלמודא אין לנו להתיר בהשלכת קיסם בתנור דמלישנא דג' מלאכות יש בפת משמע דבאחת מג' מלאכות אלו שנעשה ביד ישראל מותר אבל השלכת העץ לתנור מיעוט מלאכה אחת היא שמסייע מעט לשגירת התנור אלא כך נראים הדברים דבמקומות שנהגו לאכול פת של עו"ג מן הפלטר היו מקילין בפת של ישראל בהשלכת קיסם לתנור להרחיק מהם ובמקומות שלא נהגו לאכול פת של עו"ג הצריכו אחת מג' מלאכות עכ"ד ומסתברא שאין לך קיסם שאינו מוסיף בחום התנור ומקרב בישול וכל זה מקולותיו של פת ומנהגן של ישראל תורה היא עכ"ל והר"ן כתב בשם הרמב"ם דהשלכת קיסם לא מהני ומ"מ הורה הרב דאי מייתי ישראל גחלים ומשים בתוך התנור ומהם מדליקים האש דאיפשר שהוא מותר וכתב עליו ואף היתר זה אינו ברור בעיניו וכו' והרמב"ן כתב שהרי"ף גורס וישראל מהדר הדרויי כלומר שישראל מהפך בפת דלימטי ליה בישולא מכל לדדיו והיינו אפיה גמורה הניכרת בפת אבל לא מצאתי גירסא זו בהלכות וכן דעת הרמב"ם להתיר בעץ בפי"ז מהמ"א עכ"ל: **ולענין** הלכה כיון שהרמב"ם והרשב"א מסכימים להתיר בהשלכת עץ והטעם שכתב הרמב"ם טעמא דמסתבר הוא ומנהגן של ישראל שהוא תורה מסייען הכי נקטינן (ו) : ומ"ש רבינו על דברי הרמב"ם יראה שאינו מחלק בין של עו"ג לשל ישראל שאפאה עו"ג וכולי פשוט הוא וכבר כתבתי שכן דעת הרשב"א ז"ל והכי נקטינן: וכתב הריב"ש סימן תקי"ד שהרא"ה כתב להתיר הפת שלנו בפורני התנור הנעשה בשכר אף בלא השלכת קיסם דכיון דבשכר אופין לכל הבא אין בו משום חתנות כמו שהתירו פת פלטר מטעם זה עכ"ל ולא נהגו לסמוך ע"ז אלא אף בשאופין בשכר מצריכים השלכת עץ לכתחלה וכן בדין שאף הרא"ה לא אמרה אלא מדוחק שהרי תמה על מה שנהגו להקל בהשלכת קיסם שלפי דעתו אינו מעלה ולא מוריד וטרח לדחוק ללמוד זכות על מה שנהגו להתיר לאפות בפורני של עו"ג וכתב שכיון שגזירת מלכות הוא לאפות הכל בפורני ואין אדם רשאי לקבוע פורני לעצמו ראוי להתיר ועוד שאופה בבית מיוחד לכך שאין אוכלים ואין שותים שם והוא ר"ה לכל העולם ואינו מתכוון לאפות לאדם מיוחד אלא שכיר הוא לאפות לכל בני העיר אין זה משום חתנות וכמ"ש בספר א"ח ומינה נשמע שאפי' לפי טעם זה לא התירה רא"ה אלא לפי שהוא שכיר לאפות לכל בני העיר ואינו מתכוין לזה אבל כגון פורני דידן שכל א' פורע לאופה ליתיה להאי טעמא: כתב האגור בשם התוס' שאם הטיל ישראל קיסם בתנור מועיל כל ימי השבוע עד יום ראשון עכ"ל וקולא יתירה היא (ז): **פת** של עו"ג שנילוש בביצים וכו' כ"כ התוס' והרא"ש והר"ן שם והרשב"א בת"ה דככרות של פלטר עו"ג שנילושו בביצים שרי דלמאי ניחוש להו אי משום דם רוב ביצים שלנו אין בהם דם ואי משום בישולי עוף טמא אינם מצוים בינינו ואי משום בישולי עו"ג קימחא עיקר ובמקום שנהגו היתר בפת של פלטר שרי ומשמע דה"ה אם היו הביצים שטוחין ע"פ הפת שרי וכ"כ הרשב"א והר"ן (ח) ומיהו איכא אגדתא שאפאה עו"ג אסור לאכול מהפת שלה ויתבאר בסימן שאחר זה בס"ד: **כתבו** הגאונים שכותח של עו"ג מותר וכו' וכ"כ הרשב"א בשם ר"ח
ר"י

ז"ל וכדפריסית: **ואין** להתיר וכו' פי' אפילו במקום שנהגו היתר אין להתיר אלא בפת של עו"ג ובמקום שנהגו איסור אין לו היתר ע"י חיתוי וה"ה דאין לו היתר ע"י שאפאו לו ישראל כמ"ש בתחלת סימן זה וכ"ש ע"י היסק התנור דאין ניכר כ"כ דההיסק הוא בשביל הפת ויש להקשות למה לא יועיל א' מג' מלאכות בפת של עו"ג אלא כשגזרו על השלקות גזרו אף בשל עו"ג וכדלקמן בסימן קי"ג וכשהתירו בא' מג' מלאכות אף פת ש"כ כמי בכלל היתר זה וי"ל דשלקות גזירה קדמונית היתה והתירוה בא' מג' מלאכות ואח"כ באו שמאי והלל וגזרו בי"ח דברים גם על הפת ולא התירוהו בא' מג' מלאכות כי על הפת יחיה האדם ובעי הרחקה טפי. ובמקום שנהגו היתר בפת ש"כ ולא חששו לבישול עו"ג ס"ל כיון דחייו של אדם תלויים בו לא גזרו עליו כי סבורים שלא היתה אלא גזירת שלקות דהיינו כל שאר דברים אף של עו"ג הוי בכלל איסור שלקות חוץ מן הפת שאינו בכלל גזירה זו אבל פת של ישראל שאפאו עו"ג הוי בכלל איסור שלקות: ומ"ש וכתב א"א הרא"ש ותימא וכו' כ"כ הרא"ש בפ' א"מ גבי שלקות דאין להקל בהשלכת קיסם בעיסה של ישראל שאפאו עו"ג ושע"ז אמרו בני מערב קיסם זה אינו מעלה ולא מוריד להתיר איסור שלקות והא דכתב הרא"ש לעיל מיניה גבי איסור פת של עו"ג מחלוקת זה שבין בני ארץ ישראל לבין בני בבל נ"ל דבתרתי פליגי והכי מוכח הלשון דלעיל אמר ובני א"י אומרים קיסם זה מה מעלה ומה מוריד אלא מקום שהתענה בו ג' ימים פת של עו"ג אמר ובני מערב אומר קיסם מה מעלה ומה מוריד מותר מפני חיי הנפש עכ"ל וכאן אמר ובני מערב אומר קיסם מה מעלה ומה מוריד אלא אם התענה ג' ימים ומותר מפני חיי הנפש עכ"ל ולא הזכיר כאן פת של עו"ג דבפת של ישראל שאפאו עו"ג קאמר דאית ביה משום שלקות: פת של עו"ג שנילוש בביצים וכו' משמע דוקא שהביצים נלושים בעיסה ונתבטלו שהרי אין הביצים ניכרים אבל אם טוחין על גביו אסור משום בישולי עו"ג וכדכתב רבינו סימן קי"ג גבי פנאד"ה ואף על פי שהרשב"א התיר גם בטוחין הביצים על פני הלחם דס"ל דלא עביד לטעמא אלא לנוי ובטל הוא אבל הלחם שהוא העיקר משא"כ פנאד"ה דהשומן עביד לטעמא מ"מ מדברי רבינו נראה דכל שטוחין ע"פ הלחם אסור דאף ע"פ שטושין כן לנוי מ"מ כיון שנותן ג"כ טעם בלחם אית ביה משום בישולי עו"ג ואסור והכי משמע להדיא מדברי הרא"ש פרק א"מ דלא התיר ר"ת אלא בנילוש בעיסה ולכן כתב עליו בהגהת אשיר"י אבל פנאד"ה של דגים שהשמנונית הוא בעין אסור משום ב"ג וגם העיסה אסורה שבלוע מאיסור דרבנן עכ"ל ודלא כמ"ש ב"י ועיין עוד בס"ס קי"ג: **כתבו** הגאונים דכותח ש"כ מותר ואין חוששין

דרכי משה

שעשאו למכור מקרי פלטר: (ו) וכ"פ המרדכי פא"מ דף שפ"ו ע"ב וכ"כ מהרא"י בשעריו שער כ"ה וכ"ה באו"ה כלל מ"ג וכ"ה בשערים מדורא ובאגור בשם מהר"י מולין דאם נפח באש מועיל כחיתוי עכ"ל וכ"ה לקמן סימן קי"ג כתב בשערים מדורא דכל פת שאסור משום פת של עו"ג אסור למכרו לעו"ג ד במקום שיש לחוש שמא יחזור וימכרנו לישראל עכ"ל וכ"ה במרדכי פא"מ וכתב באו"ה דמטעם זה נהגו במקום שהרבה ישראל דרים דאסור לקנות פת חתוך מן העו"ג ה שמא קנאו מישראל: (ז) ואפשר דמיירי בענין שכתב האו"ה דהיינו שלא עמד יום שלם בלי היסק: (ח) ובא"ו הארוך משמע דאסור וכ"מ מלשון התוס' והמרדכי פא"מ והסמ"ג והג"א פא"ט דכתב אהא שריותא דפת שנילוש בביצים ולא דמי

פרישה

לעולם כו' כל זה לשון הרשב"א הוא כמ"ש בהדיא דאל"כ הא כתב רבינו לעיל בשם הרא"ש דס"ל דאין חילוק אע"ג דכתב ב"י דגם הרא"ש כתב בתשובה כדברי הרשב"א שבלאן הרי כתב ב"י לעיל מיניה דע"כ רבינו לא ראה אותה תשובה שהרי שם בתשובה כתב בפי' דיש לחלק ורבינו כתב בשמו דאין חילוק: (ז) ואין להתירה אפילו במקום שנהגו פירוש שנהגו היתר: (ח) אלא בפת של עכו"ם פירוש עיסה של עכו"ם: (ט) ואותו אין לו היתר כו' פירוש במקום שנהגו איסור והיכא דליכא פלטר וק"ל מ"ו: (י) אלא משום פת עצמו כו' לכך כתבתים בריש הסי' דפת של עו"ג אסור משום גזירת הפת ושל ישראל שאפאו עו"ג איסורו משום שלקות של עו"ג: (ובאותו לא נהגו היתר בשום מקום כו' פירוש אפילו ע"י פלטר עכ"ם): (יא) ותימה על מה שנהגו כו' פירוש הרא"ש מתמה על מה שנהגו היתר בפת של ישראל שאפאה עו"ג בהשלכת קיסם ובגמרא לא נזכר אלא התיית גחלים וכו"ל דהיינו דבר ממש שהתנור מתחמם ע"י אבל בפת של עו"ג אפי' אפאה ישראל בהיסק תנור ובחתיית גחלים לא מהני וק"ל: (יב) בני מזרח משליכין קיסם לתנור ובני מערב אומרים קיסם זה לא מעלה ולא מוריד פירוש בני מזרח הם בני בבל ובני מערב ר"ל בני ארץ ישראל וכ"כ שם הרא"ש בהדיא וז"ל בני בבל מתירין בהשלכת קיסם לתנור ובני א"י אומרים קיסם זה לא מעלה ולא מוריד ואח"כ כתב ותימה דהאידנא כו' ושם מתרלין דאנן בתר בני בבל אזלינן ולפ"ז קשה מאי מתמה הרא"ש על מה שנהגו כו' ואפשר לומר דאע"פ שאנו נמשכין אחר תלמוד בבלי מ"מ מתמה שהיה לנו להחמיר שזה אינו מן התלמוד אלא מנהג בעלמא או י"ל שמ"ש ובני מערב אומרים קרא כן לבני א"י בשם במערבו של בבל וגם בכלל זה הלכות אלו בשם ג"ל במערב של בבל שהרי כן יוכיחו אחורי א"י והראיה שאנו משתחוים למזרח נגד א"י משא"כ בני בבל שהיו משתחוים למערב א"י וכלנס כולם דמ"ש בני מערב אמרו קיסם זה לא מעלה ולא מוריד ולכן תמה הרא"ש על מה שנוהגין כו'. ומסיק שם הרא"ש ז"ל ואפשר שנהגו הראשונים בתחלת היסקו של תנור שנתן בו הישראל מעט גחלים וקיסם להעלות שלהבת הלכך אף ע"פ שהוסיף העו"ג בעצים והסיק ואפה כיון שתחלת הדלקת המדורה נעשית בישראל נקרא כל ההיסק על שמו והאחרונים ראו והקילו בה בהשלכת קיסם אפילו באחרונה והנח להם כו': (יג) וכ"כ הרמב"ם כו פירוש כתב להתיר כמנהג שלנו והרא"ש הביאה גם כן וכתב שאין משמע כן בגמ' ומסיק בתר הכי והנח להם כו': (יד) ויראה שאין מחלק בין של עו"ג לשל ישראל שאפאה עו"ג פי' דס"ל מ"מ ג' מלאכות בפת דאתא מכן היא חיתוי גחלים תקנו גם כן בפת של עו"ג וגם ס"ל דהשלכת קיסם הוא כמו חיתוי אבל רבינו ס"ל כהרא"ש דפת של עו"ג אין לו תיקון בזה במקום שנוהגין בו איסור והא דג' מלאכות בפת קאי דוקא אפת של ישראל שאפאה עו"ג וכמ"ש בריש הסימן וז"ש ולאשר כתבתי כן עיקר וב"י פסק כהרמב"ם ע"ש: (טו) אף ע"פ שיש בביצים משום בישול עו"ג כמ"ש בסמוך סימן קי"ג דאע"פ שראויה לגומעה חיה אין זה אכילה חשובה: (טז) אפ"ה מותר כיון שהפת מותר הביצים טפילין לו ואותן לחמין שעושין התבלין וטחין פניהם בביצים מותרין דלחמין עיקר ור"ת חולק מ"ו: (יז) כתבו הגאונים שכותח של עכו"ם מותר ז"ל מ"ו יש מקשים אמאי לא אסרינן הכותח משום חלב של עכו"ם ונראה דלק"מ כי נפי שחלב טמא אינו עומד ואם נאגר שמעט נסיובי דחלבא

חדושי הגהות

ד כוונתו כפי המתבאר בסימן זה דבמקומות שנהגו היתר בפת של עו"ג אין זה אלא בעיסת עו"ג ואפי' אפאו עו"ג מותר משום דה"ל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה אבל עיסת ישראל שאפאו עו"ג עדיין באיסורו עומד משום בישולי עו"ג ולכן קאמר כיון שקונין עכשיו פת מעו"ג דהא פת שלהם מותר כדלעיל ע"כ יזהר ישראל מלמכור לעו"ג פת שאפאה עו"ג מעיסת ישראל שמא יחזור וימכרנו לישראל: ה גם זה הוא לפי המתבאר באו"ק הקודם שקנאו מישראל גרע יותר: ו יש מקשים אמאי לא אסרינן הכותח משום חלב שהלבו עו"ג ונראה דל"ק מידי דהחלב טמא א נו עומד ואם נשאר קצת נסיובא דחלבא בטל במיעוטו שהרי נתערב ול"ד להמאה שאין הקום מעורב בחמאה כדלקמן כסימן קט"ו (דרישת וב"ה בשם רש"ל): ז תימה הלא אין בכותח כלל משום איסור פת של עו"ג דכיון דלחם העשוי לכותח בחמה נאפית כדאיתא בברכות (לז:) א"כ לא היה להם זה כלל בכלל גזירת פת

חוששין לפת של עו״ג שבו הלשון משמע דטעמן לפי שאין להחמיר לאסור על ידי תערובות וכמו שהתיר ר״י בסמוך לאכול בקערה וכו׳ מטעם זה ותימה הלא אין בכותח כלל משום איסור פת של עו״ג דכיון דלחם העשוי לכותח בחמה כאפית כדאי׳ בפרק כילד מברכין א״כ לא היה לחם זה כלל בכלל גזירות פת ש״כ ואפשר דבזמן הגאונים היו נותנים בכותח לחם הנאפה אצל האש ואפ״ה כתבו דאין לאסור כיון דליתיה לפת בעיניה. ויש מקשים אמאי לא אסרינן הכותח משום חלב שחלבו עו״ג וכתב מהרש״ל ונראה דל״ק מידי דהחלב טמא אינו עומד ואם נשאר קצת נסיובא דחלבא בטל במיעוטו שהרי נתערב ולא דמי לחמאה שאין הקום מעורב בחמאה כדלקמן בסימן קט״ו עכ״ל ולי נראה דכותח וחמאה תרוייהו לא הוי בכלל גזירת חלב וגבינה ובחמאה הוא דנהגו איסור במקצת מקומות משום שנשאר חלב בגומות אבל בכותח דליכא גומות לא נהגו איסור בשום מקום וגם זה בכלל דברי מהרש״ל: כתב המרדכי בפ׳ א״מ ע״ש ראבי״ה שאם היסב על השלחן אצל ישראל האוכל פת ש״כ והב״ה נזהר מפת ש״כ כיון שמצוה זו מוטלת עליו לבצוע יבצע מן היפה וכיון שהותר לו לבצוע מותר בו כל הסעודה ומביאו ב״י והכי פי׳ בעל הסעודה הוא דר בשכירות אצל ב״ה והב״ה נזהר מפת של עו״ג ומיסב על השלחן אצל הישראל השוכר האוכל פת של עו״ג כיון שמצוה זו מוטלת על בעל הסעודה לבצוע כדי שיבלע בעין יפה יבצע מן היפה של עו״ג שהרי הוא אינו נזהר וכיון שהותר לו לב״ה לבצוע מן הפת שבירך עליו בעל הסעודה משום חבוב מצות הבליעה שבירך על פת זה של עו״ג שהרי ב״ה זה מיסב על שלחנו א״כ מותר בו כל אותה הסעודה ועיקר חידושו דאפי׳ הבעל בית בביתו ויש לו פת של ישראל אצלו בביתו אפ״ה מותר לו לאכול פת של עו״ג אם הוא מיסב על השלחן אצל ישראל האוכל פת ש״כ שדר אצלו לפי שעה בשאלה או שכירות אבל מהרא״י בת״ה סימן ל״ב הבין דברי ראבי״ה בדרך אחר והוא דהיה מפרש דברי ראבי״ה דה״ק ישראל שאינו נזהר מפת ש״כ שהיסב אצל בעה״ב הנזהר מפת ש״כ ועל השלחן פת ישראל ופת ש״כ היפה מאל ישראל דיבלע בעה״ב מן היפה ומותר בכל אותה סעודה בפת ש״כ ע״כ ואחריו נמשך הרב בש״ע בא״ח סימן קס״ח וביו״ד סימן קי״ב ושרי להו תרוייהו דדבר פשוט הוא דהיכא דבעל הבית שהוא בעל הסעודה נזהר מפת ש״כ דאף ראבי״ה מודה דמברך על פת הכבר דישראל כיון שאין דעתו לאכול פת של עו״ג אינו חייב לברך על ש״כ כלל אף ע״פ שמונח על השלחן והוא יפה משל ישראל ואף השר מקוצי לא אמר לסלקו מעל השלחן אלא כשהבעל הבית אינו נוזהר מפת ש״כ דהשתא כיון דמצי למיכל מתרוייהו יסלק של עו״ג מן השלחן וטעמו דהיה מסופק שמא לא קאמר בירושלמי דמברך על איזה שירצה אלא בטמאה וטהורה דהתם דוקא כיון שחולין בטומאה אין בו איסור כלל אלא משום סרך תרומה הקילו בו אבל פת של עו״ג שנגעו בו משום איסור אפשר דלא הקילו בו על כן ציוה לסלק פת של עו״ג מן השלחן והכי משמע להדיא במרדכי פרק כילד מברכין דלא אמר השר מקוצי אלא במי שאינו נזהר מפת של עו״ג אבל במי שנזהר מפת של עו״ג מברך על פת קיבר של ישראל וא״צ לסלקו ולא אמר ראבי״ה דיברך על היפה של עו״ג אלא כשהבעל הסעודה אינו נזהר מפת של עו״ג והבעה״ב הנזהר מפת של עו״ג סועד על שלחנו דאז משום חבוב מצוה של בליעת הפת שבלע בעל הסעודה על היפה של עו״ג שאינו נזהר ממנו בולע ממנו אף הבעה״ב שהוא נזהר מפת של עו״ג ומותר בו כל אותה הסעודה כדפרישית עוד ראיתי מכמה קושיות וראיות ברורות שאין פי׳ דברי ראבי״ה כמו שהבינו הגדולים מלפנים אלא כדפרישית עיקר והכי נקטינן וכבר הארכתי בס״ד בתשובה ושאין הפסק כדפסק הוא ז״ל וכאן אין מקום להאריך בזה: כתב בהגהת ש״ד סוף סימן ע״ה דר״י לא התיר לאכול פת שנתערב בקערה אלא דוקא דיעבד אם היה מעורב בקערה בלא ידיעהו אבל לכתחלה שישים בקערה לחם שאינו כשר פשיטא דאסור דהוי כמו מערב בידים כך היה מפרש ה״ר יחיאל מפרי״ז עכ״ל: כתב בש״ד סימן ע״ה דפת שאסור לאוכלו אסור למוכרו לעו״ג דילמא הדר ומזבנו לישראל אחר כדחיישינן בפ׳ כ״ש גבי הבוא ארבא דטבעה בחישתא אבל לחתכו ולמכרו בחתיכות קטנות לעו״ג שרי דליכא למיחש דהדר זבניה לישראל וכ״כ המרדכי פרק א״מ ומש״ה נוהגים שלא לקנות פת חתוך מן העו״ג שמא קנאו מישראל וכ״כ א״ו הארוך כלל מ״ד דין ט׳ ונראה דפת חתוך הרבה שמוליכין עמהם אנשי המלחמה שמייבשין אותה וממלאין ממנו הביות הרבה אין בו איסור דידוע דלא קנאו מישראל ואין לחוש למה שחתכום בסכין של עו״ג דחתיכה אחד או ב׳ דנתקנח בו השומן שדבוק ע״פ הסכין בטל ברוב שאר החתיכות וכדכתב רבינו בטור א״ח בה׳ פסח גבי זיתים שכבשן מיהו אין היתר אלא בפת פלטר אבל בפת של ב״ה אסור והא דכתב א״ו הארוך דאסור לקנות פת מן העו״ג שמא קנאו מישראל היינו לומר פת פלטר אבל פת ב״ה בלאו הכי אסור בין חתוך בין שלם ואם הוא ספק אם הוא של ב״ה או של פלטר ובדוכתא דליכא למיחש שמא קנאו מישראל שרי דבספק דרבנן אזלינן לקולא וכמ״ש הש״ד ע״ש ר״ת בדין השלכת קיסם דבספק אם נתן קיסם מותר:

ד״י מתיר למי שנזהר מפת של עו״ג לאכול בקערה עם מי שאינו נזהר ממנו וכו׳ כ״כ התוס׳ בפ׳ אין מעמידין (לה:) שאע״פ שטעם פת עו״ג מתערב בפת ישראל אין להחמיר לאסור ע״י תערובות כדאמרינן בפ״ק דחולין דלא גזרו על תערובת דמאי וכה״ג במנא דעו״ג דליתיה לפת בעיניה דלא גזרו אלא היכא דאיתיה בעיניה וכן כתב המרדכי בפ״ק דחולין:

[ד] ר״י מתיר למי שנזהר מפת של עו״ג לאכול בקערה עם מי שאינו נזהר ממנו ואינו חושש להתערובות הפת (ט):

קי״ג [א] (א) שלקות שבשלם עו״ג אסורין (ב) ל״ש אם בשלם עו״ג בביתו או בשלם בבית ישראל וה״ר אברהם היה מתירם אם בשלם עו״ג בביתו של ישראל דלא שייך בזו לא משום חתנות ולא משום שמא יאכילנו דברים טמאים ור״ת חולק

כתב המרדכי בפ׳ אין מעמידין בשם ראבי״ה שאם היסב על השלחן אצל ישראל האוכל פת של עו״ג והב״ה נזהר מפת של עו״ג כיון שמצוה זו מוטלת עליו לבצוע יבצע מן היפה כדקאמר בירושלמי גבי פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה וכיון שהותר לו לבצוע מותר בו כל אותה הסעודה וזכר לדבר מדאמרינן (יבמות ז:) מתוך שהותר לצרעתו הותר לקירוייו ובפרק מי שהוציאוהו (מה:) קאמר אם פקח הוא עייל לתחומיה דלא אחמירו באיסורי דרבנן דאין כבוד שמים ששוב יחדל משום איסור והוא כבר בלע עכ״ל:

מ״ב בתשובה אשכנזית בשם רבינו שמחה דמותר לאכול פת של עו״ג לנזהר עם שאינם נזהרים משום איבה וראייתו מירושלמי דדמאי דהתיר דמאי כה״ג בשבת של פרוגטמא פירוש של אסיפה כגון לסעודת מצוה ע״כ ומיהו כתב באותה תשובה דהיינו דוקא בפת שהוא עיקר הסעודה ואם כולם אוכלים והוא אינו אוכל איכא איבה אבל מי שנהג איסור בחמאה של עו״ג וכיוצא בה אסור לו לאכלם עם מי שאינו נזהר ממנה דכמה דאיכא בשוקא שאין נפשם תאבה לאכול חמאה:

מ״ב בשם ספר אגודה בפ׳ העור והרוטב (קכ״ב:) ארבעה מילין לגבל וה״ה אדם הנזהר מפת של עו״ג והוא בדרך אם יש פת של ישראל עד ד׳ מילין ימתין:

כתב המרדכי בשם ר״מ דהא דהתירו פת של עו״ג ה״מ של ישראל ואפאה עו״ג ולא תיתה ישראל בגחלים אסור עו״ג אבל של ואפי׳ לזבוני לעו״ג דילמא אתא לזבוני לישראל כדחיישינן בפ׳ כל שעה (כ:) גבי ההיא ארבא דטבעה בחישתא אבל ליתן לפועליו מותר כגון לפתת הלהם לב׳ חלקים דבענין זה ליכא למיחש דילמא אתי לזבוני לישראל דאיכא היכרא טובא:

כתב עוד המרדכי מעשה בא לידי על תנור שאפו בו ישראל ג״פ ביום והכשירו התנור ע״י זריקת קיסם ובכל פעם שהיו אופין היו חוזרים להסיק התנור ולהכשיר ובאפיה האחרונה לא הכשירו התנור והוריתי דאפ״ה פת שנאפה באחרונה מותרת דכיון שהכשירו אותו בשאר הסיקות וגם באפייה האחרונה נשאר קצת בעין מן הגחלים הבוערות מן הסיקות הראשונות שהכשירו התנור ודאי מותר אף ע״פ שלא זרק הישראל קיסם באפיה אחרונה דהא זריקת הקיסם אינה מעלה ואינה מורדת בתוך ההיסק ואפ״ה אנו סומכין עליה כגוני בכל הה״ג בהאי עובדא כיון דאיכא קצת גחלים משאר הסיקות שהכשיר בו התנור הפת מותרת מ״מ לא רציתי לעשות מעשה להתיר עכ״ל (י): כתב עוד המרדכי אם נאפה הפת בתנור של עו״ג בלא חיתוי ובלא קיסם אפי׳ אם קרמו פני הפת בתנור מועיל חיתוי דישראל אח״כ כל זמן שהפת צריך לתנור ומשביח באפייתו עדיין דהוי גמרו ביד ישראל וכן תבשילים היה מועיל אף לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אך רבינו יהודה כתב דחיתוי דישראל לא מהני לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מיד עו״ג וכן לענין פת לא מהני לאחר שקרמו פניה ע״כ והאגור כתב בשם שערי דורא שאם לא הכשיר התנור יכול לתקן שיעשה אש בפי התנור כיון שהפת משביח מן האש ועוד תקנה אפילו הוציא הפת להחזיר על ידי ישראל שנית בתנור ח אם הוא משביח עכ״ל:

קי״ג שלקות שבשלם עו״ג אסורים במשנה פ׳ אין מעמידין (ל״ח:) תני שלקות של עו״ג בכלל דברים האסורים באכילה ופירש״י שלקות כל דבר שבשלו עו״ג ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חתנות וכך כתב הרמב״ם בפי״ז ובגמרא פירש״י טעמא אחריכא שלא יהא ישראל רגיל אצל עו״ג במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא: ומ״ש וה״ר אברהם היה מתירם אם בשלם עו״ג בביתו של ישראל וכו׳ כ״כ שם התוס׳ והמרדכי שהיה אומר ה״ר אברהם ולא

קי״ג שלקות וכו׳ כבר כתבתי ברים סימן קי״ב דאסמכוה אקרא דאוכל בכסף תשבירני וכו׳ ומשמע דלא אסרו חכמים אלא מה שמבשל העו״ג בביתו דבהכי איירי קרא אוכל בכסף תשבירני וכו׳ וכמ״ש ה״ר אברהם דבהא איכא משום חתנות ומשום שיאכילנו דברים טמאים אבל כשמבשל בביתו של ישראל ליכא למיחש מידי וכ״כ בהגה״ם ע״ש הר״י מאורליג״ש וכתב בא״ו הארוך כלל מ״ג דין י״ג דבדיעבד נוהגים לסמוך אדברי הר״א דמתיר בישולי עו״ג בבית ישראל ובהגהת ש״ד סימן ע״ה ע״ש מהרא״י כתב דנוהגין להתיר לכתחלה להניח שפחות עו״ג לבשל ולצלות ואפשר דסמכו אהא דא״א שלא יתחה

דרכי משה

דמי לשמנונית דגים שעל הפשטיד״א משום דהביצים נתערבו ונתבשלו בעיסה קודם שנאסרו משום בישולי עו״ג משא״כ בפשטיד״א דהשמנונית בעין על העיסה וגם נאסר תחלה משום בישולי עו״ג ואח״כ נבלע בעיסת הפשטיד״א עכ״ל משמע דאם הביצים נכרין בעין על הפת נמי אסור וכ״מ באשיר״י פא״מ וכן נוהגין ליזהר בהן כשהביצים שטוחין על הפת והן בעין: (ט) כהגש״ד דדוקא אם הוא מעורב בדיעבד אבל אסור לערבו לכתחלה דהוי כמערב בידים עכ״ל ובאו״ה פת של עו״ג שנתערב בטל ברובא דעלמא בין לח בין יבש בין דבר חשוב בין אינו חשוב אבל אסור לערב לכתחלה עכ״ל וכ״ה בהר״ן פרק הערל דף תר״ל ע״א ועי״ל סימן צ״ט מדין ביטול איסור ונ״ל דמ״מ יוכל להיות שמהירים לאכול בקערה אחת וליכא למיחש משום הטעם שנתערב ולא אסרו לערב לכתחלה אלא לאכול הפת עצמו אבל משום טעמא ליכא למיחש אך הגהות ש״ד שכתבתי אוסרת לכתחלה: (י) ובאו״ה כלל מ״ד הוסיף להתיר דאפי׳ עמד התנור פנוי בין היסק להיסק אם הוא עדיין תוך מע״ל להיסק שהכשיר ישראל את התנור כל הפת מותר דעדיין היסק ראשון מועיל לפת האחרון דחום הראשון מועיל גם עתה דדבר הנראה לעינים שתנור נוח להתחמם אם הוסק גם אתמול ואפי׳ לא הכשירו הישראל התנור רק ביום אחד ובכל יום ויום אפה עו״ג פת שלא עמד התנור יום שלם בלתי היסק כל הפת מותר מכח היסק הא׳ עכ״ל:

ובאו״ת

דרישה

ואפ״ה התירו וכתב הטעם כיון שהותר הפת פלטר הותרה נגמרי כל היכא דלית פלטר ישראל כמוהו דכיון דלדעתו נוסף יותר בפת פלטר זה מפני שטיבתו בעיניו ה״ז כפת דחוקה לו וכן נהגו וכן דעת מורי הרב ז״ל עכ״ל ב״י והוכים מכאן שרבינו לא ראה ת״ה הארוך (ואפשר לומר אף ע״פ שרבינו ראה דברי ת״ה כתב ואינו נראה ו״ל שהרשב״א מדאם זה לפלטר אינו מצוי ואינו נראה כן מדברי הירושלמי מאמר שלא כתב מהירושלמי היתר זה רק בשאין פלטר מצוי וזה נראה כאילו היה כותב ולשון הירושלמי אינו משמע כן וק״ל עכ״ס): [ים] ר״י התיר למי שנזהר מפת של עו״ג כו׳ עד סוף הסימן כתב התוספות פרק אין מעמידין שאף ע״פ שטעם פת עו״ג מתערב בפת ישראל אין להחמיר לאסור ע״י תערובת כדאמרינן בפ״ק דחולין דלא גזרו על תערובת דמאי דליתיה לפת בעיניה דלא גזרו אלא היכא דאיתיה בעיניה וכ״כ המרדכי בפ״ק דחולין.

פרישה

דחלבא איכא בו מ״מ בטל במיעוטו שהרי מעורב בה ואינו דומה לחמאה דלקמן שאינה מעורב בה הקום כמ״ש שמחבר לקמן סימן קט״ו עכ״ל. (ולאכול בקערה עם מי שאינו נזהר ר״ל כגון לטבל בתבשיל שבקערה זה בפת כשר וזה בפת של עו״ג אבל אם מעורב פת בעינים פשיטא דאסור ולא מותר אלא טעם הפת ועד״ר עכ״ס):

סי׳ קי״ג (א) שלקות שבשלם עו״ג אסורים פירוש כל דבר שמבושל קרוי שלקות ובסוף הסי׳ יתבאר דאפילו שפחות שלנו עו״ג שמבשלות בבית ישראל אסור משום בישולי עו״ג ובהג״ה ש״ד בשם מהרא״י כתב דאנו נוהגין להקל לכתחלה שהשפחות והעבדים נוהגים לבשל בבית ישראל וסומכין שא״א שלא יחתה אחד מבני הבית באש מעט ומכאן דייק

(רבינו שמריה היה ממיר למכלך בדרך לאכול מפת של עו״ג אף למי שנזהר מ״ק בפ״א ה״ל והביאו ב״י בסימן זה עכ״ס)

סי׳ קי״ג [א] שלקות שבשלם כו׳:

כ״לי

חדושי הגהות

פת של עו״ג ואפשר דבזמן הגאונים היו נותנים בכותח לחם הנאפה אצל האש ואפ״ה כתבו דאין לאסור כיון דליתיה לפת בעיניה ב״ח: ח עיין בסימן שבסמוך (העתיק מבד״ח)

בתשובר

חולק עליו וכן נוהגין. (ג) ולא אסרו אלא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי וגם עולה על שולחן של מלכים ללפת בו הפת או לפרפרת אבל דבר הנאכל כמו שהוא חי אפילו הוא חשוב להעלות על שלחן מלכים או דבר שאינו נאכל על שלחן מלכים אפילו אינו נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בישולי עו"ג ולא אסרו אלא כשמכוין העו"ג לשם בישול (ד) אבל אם אינו מכוין לשם בישול כגון שהסיק התנור ליבש בו כלים והיה בו בשר ולא ידע בו ונצלה או שחרך ראש גדי להסיר שער ונצלו ראשי האזנים שהם רכין עד שראוין לאכילה מותר כיון שלא כיון לשם בישול אבל אם כיון לשם בישול כגון שהסיק התנור לבשל בו והיה בו בשר תחלה ונצלה אע"פ שלא כיון לזה הבשר שהרי לא ידע בו אפי' הכי אסור ד (ה) לפיכך אם ידע שהיה בשר בתנור אפילו חממו ליבש כלי אסור חיישינן שמא כיון גם לבישול כיון שידע בו ולא אסרו אלא כשכל הבישול ע"י עו"ג אבל היה תחלתו או סופו על ידי ישראל מותר

ביצד

ולא הודה לו ר"ת דל"ש בבית העו"ג ל"ש בבית ישראל דלא פלוג רבנן וכ"כ שהוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו: (ב"ה) ולאפוקי מרבינו ירוחם שכתב שרוב הפוסקים הסכימו להתיר:

כתוב בא"ח כתב הרמב"ן א בתשובה דעתי שאין איסור בשפחות הללו הקנויות לנו למלאכה דעבד ערל דישראל הוא דקנוי לו למעשה ידיו ומוזהר עליו בשבת מן התורה וליתא בכלל עו"ג והילכך ליתיה בכלל גזרות דידהו וכן נהגו עכ"ל. והרא"ש כתב אע"פ שהדעת נוטה לדבריו בעל נפש ראוי להחמיר על עצמו וכ"כ ב הרשב"א ואנו נוהגים איסור בבישוליהן ואפי' בדיעבד (א) עכ"ל והם דבריו בתשובה סימן ס"ח ותקכ"ב: ולא אסרו אלא דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על שלחן מלכים וכו' שם (לח. ושם עד סוף הסימן) אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עו"ג בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עו"ג מאי בינייהו איכא בינייהו דגים קטנים וכו' וכתבו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן שפסק ר"ת כתרי לישני להקל ואין אסור משום בישולי עו"ג אלא אם כן עולה על שלחן מלכים ואין נאכל כמות שהוא חי ודקדק כן מדברי התלמוד וכן דעת ר"ח וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפי"ז מהמ"א ודלא כהרמב"ן דפסק כלישנא דסוראי לחוד וכבר דחה הר"ן ראייתו. וכתב הרמב"ם דטעמא דבעינן שיהא עולה על שלחן מלכים הוא מפני שעיקר הגזירה משום חתנות שלא יזמנו העו"ג בסעודה ודבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן את חבירו עליו:

ומ"ש רבי' או לפרפרת כן נראה מדברי הרמב"ם שכתב עו"ג שהצית אור באגם כדי להעביר הציר ונתבשלו בהם חגבים הרי אלו מותרין ואפילו במקום שהן עולין על שלחן מלכים משום פרפרת: ב"ה כתב רבינו ירוחם תורמוס אין בו משום בישולי עו"ג לפי שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת פשוט בפ' החולץ (מו.) ויש אוסרים אותו כיון שאין אנו בני תורה כדאמרי' בסוף פ' ר' ישמעאל (נט) וראשון עיקר וכ"כ הרא"ש בפ"ק דביצה (ו.) בההיא דמת בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין עכ"ל: ואמרינן בגמ' דחטים ועשאן עו"ג קליות שרו: (ב"ה) כתב רבינו ירוחם יש מפרשים אפילו אין נאכלין כמו שהם חיים והרשב"א כתב בת"ה דוקא נאכלין כשהן חיים כגון חטה שיש בני אדם שכוססין אותה חיה עכ"ל: וכתב הר"ן דטעמא מפני שלא נשתנו מברייתם (ב) אבל הרמב"ם כתב בפ' י"ז מהלכות מ"א דטעמא דלא גזרו עליהן מפני שאין אדם מזמן את חבירו על הקליות ג וע"פ דברים אלו נהגו היתר באפונים קלויים שקולים העו"ג ולא פקפק אדם עליהם אם לא במקום שנוהגין למשוח המחבת בשומן בשעת קלייה והוא מקום שיש לחוש שמא ישימו חלב במקום שומן (ג):

ולא אסרו אלא כשמכוין לשם בישול אבל אם אינו מכוין לשם בישול כגון עו"ג שהסיק תנור ליבש בו כלי וכו' שם א"ר יוחנן האי עו"ג דחריך רישא שרי למיכל מיניה אפי' מריש אוניה אמר רבינא הילכך האי עו"ג דשדא סיכתא לאתונא וקבר בה ישראל קרא מעיקרא כלומר ואח"כ הסיק העו"ג התנור ונתבשלה הדלעת שפיר דמי פשיטא מ"ד לבשולי מנא קא מכוין קמ"ל לשרורי מנא קא מכוין. פי' סיכתא. יתד: לשרורי. פירוש להקשות היתד ואין דעתו לבישול וכתב הרא"ש בהל' הרי"ף כתב קבר בה ישראל קרא מעיקרא ש"ד לבסוף אסור לא בעי למימר לבסוף אחר שהסיק התנור דהא ודאי שרי דהיינו שגר עו"ג ואפה ישראל אלא ה"ק לבסוף בתר דשדא עו"ג סיכתא לאתונא קודם שהבעיר האש ליבש הסיכתא דכיון דקבר בה ישראל לעין העו"ג אף ע"ג דלא כיון לבסוף לבשל הסיכתא חיישינן שמא כיון לבשל הקרא כיון דידע בה ולא שרי אלא היכא דקבר בה ישראל מעיקרא ולא ידע בה העו"ג עכ"ל. והשתא מ"ש רבינו אבל אם כיון לשם בישול כגון שהסיק התנור לבשל בו וכו' היינו מדאמרינן גבי סיכתא מהו דתימא לבשולי מנא קא מכוין משמע דאי הוה מתכוין לבשולי מנא הוה מיתסר קרא אע"ג דלא ידע בה העו"ג דהא קברה ישראל מעיקרא. וכ"כ הרשב"א בת"ה ומ"ש לפיכך אם ידע שהיה הבשר בתנור אפילו חממה ליבש בו כלי אסור וכו' היינו מ"ש הרא"ש לפי גירסת הרי"ף ולא ראיתי לאחד מהפוסקים שכתב כן כי הר"ן פי' גירסת הרי"ף דמשמע מינה דמעיקרא מכוין עו"ג לשרורי מנא ובתר הכי לבשולה וכתב שאינו מותר: ולא אסרו אלא כשכל הבישול ע"י עו"ג אבל אם היה תחלתו או סופו

על

יהתה אחד מבני בית בנהלים לצורך בישול או צלייה עכ"ל ורמב"ן כתב בתשובתו דיש מרבותינו נתנו טעם להתיר בעבדים ושפחות משום דאין חתנות וקירוב הדעת אלא במי שעושה ברצונו מאהבת ישראל ואלו עושין בין ירצו בין לא ירצו ואין קירוב הדעת בכן ומסיק דאין אנו סומכין ע"ז עכ"ל ונראה דרבותינו נמי לא אמרו אלא בעבדים ושפחות עו"ג הקנויים וכמ"ש הרמב"ן להתיר באלו כמ"ש ב"י וכך הביא רבינו סוף סימן זה צריך ליזהר בשפחות עו"ג משמע דמיירי באינן קנויות אלא שפחות עו"ג שהם נשכרין לשנה או לחצי שנה דאין להם היתר זה אלא מטעם שכ' מהרא"י וכך נהגו היתר בכל שפחות עו"ג נשכרות מיהו צריך שיהא ישראל יוצא ונכנס כדי שלא תשים דבר איסור בתוך התבשיל להשביח חלקה:

ולא אסרו אלא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי וגם וכו' כתב ב"י ע"ש התוס' והרא"ש שר"ת פסק כתרי לישני להקל וכן דעת ר"ח וכן פסק הרמב"ם וכו' אבל במרדכי כתב בלשון הזה איכא בינייהו דגים קטנים ר"ת פסק כלישנא בתרא דר' יוחנן קאי כוותיה בסוף פ' ר' ישמעאל ור"ח פסק כתרי לישני ולחומרא עכ"ל וצ"ע מיהו לענין הלכה הסכמת הפוסקים לקולא דאין אסור אלא דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם הוא עולה על שלחן מלכים אכן בפ' במה טומנין (דף כ"א) איתא דאדם חשוב יש לו להזהר אף בדבר שנאכל כמות שהוא חי ופירש"י לפי שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר דה"א התם רב נחמן א"ל לדרו עבדיה אייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה שמע ר' אמי ואיקפד וקאמר תלמודא דטעמא דר' אמי דאע"ג דהלכה כרב דדבר שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עו"ג אדם חשוב שאני ומייתי לה הרי"ף והרא"ש לשם אלמא דהכי הילכתא דאדם חשוב יש לו להזהר אף בדבר שנאכל כמו שהוא חי והכי נקטינן ואיכא לתמוה למה לא כתבו רבינו: כתב ב"י וז"ל אמרי' בגמרא דחטין ועשאן עו"ג קליות שרי וכתב הר"ן דטעמא מפני שלא נשתנו מברייתן אבל הרמב"ם כתב בפי"ז דטעמא דלא גזרו עליהן מפני שאין אדם מזמן את חבירו על הקליות וע"פ דברים אלו נהגו היתר באפונים קלויים שקולים העו"ג עכ"ל וכן ראיתי בהגה"ה וז"ל נשאל למהרא"י על פולין שקורין בל"א ערבי"ש שקולין אותן העו"ג במחבת שלהן העשוייה לכך ובכף שלהן וקורין אותו בלשון בהמ"י פיטשלק"י נראה למוהרא"י היתר גמור כי סתם כלי עו"ג אינן ב"י וגם אינם עולים על שלחן מלכים ללפת בהן הפת וקצת ראיה מסמ"ג לאוין מצוה י"ט שכתב האידנא תורמסים דסלקי ליה עו"ג מותרים ואין חילוק נכון לחלק בין פולין לתורמסים עכ"ל ועיין עוד בסמ"ג בדף כ"ה ע"ג בדין מת בי"ט ועיין עוד בסמ"ג סוף ה' יין נסך דף כ"ז ע"ב וכתב שם שקיבל מרבינו יהודה דשכר אין בו משום בישולי עו"ג כמו שהתבואה בטלה במים לענין ברכה עכ"ל וכ"כ התוס' בפ' א"מ דף ל"א ותימא דהלא התבואה עיקר ויש בו כזית בכדי א"פ כדכתב הרא"ש גבי ביעור חמץ ואין ראיה מדברכינן עליו שהכל כיון דנשתנה מברייתו ואין התבואה בעין אלא טעמא דאין בשכר משום בישולי עו"ג דמתחלה לא גזרו על השכר וע"ל ריש סי' קי"ד מ"ש על זה בס"ד:

ולא אסרו אלא כשכל הבישול ע"י עו"ג וכו' כתב ב"י דמ"ש בגמרא דבין שהניח עו"ג והיפך ישראל בין שהניח ישראל והיפך עו"ג מותר פי' הרמב"ם היפך בבשר וכ"ל דלא להפכו מצד זה ולהניחו מצד אחר קאמר דהיינו מסלקו ממש וכל שסילקו עו"ג קודם שיתבשל כמב"ד והחזירו לאור אסור אלא שהיה מנענעו וכו' עכ"ל ולפע"ד נראה דכשסילקו העו"ג מעצמו קודם שיתבשל כמב"ד והחזירו אין בו איסור דמי ביקש מידו שיסלקנו ויחזירו הלא אם לא היה העו"ג מסלקו היה בשיל ממילא ובגמרא לא אמרו אלא כגון דאותביה בסילתא ושקליה עו"ג ואותביה בתנורא דהיינו דהישראל סילקו מעל האש והניחו בסל ובא עו"ג והחזירו על האש וכן פי' הרשב"א להדיא בת"ה הארוך בית ג' שער ז' וה"ה ודאי אם סילקו העו"ג בציווי ישראל והחזירו העו"ג מעצמו נמי אסור והתם הוא דאסור אבל בשסילקו עו"ג מעצמו ושוב החזירו אין שם איסור והכי משמע פשטא דברייתא מניח ישראל בשר ע"ג גחלים ובא עו"ג ומהפך בו עד שיבא ישראל מב"ה או מב"ה ואינו חושש ואי איתא דבהיפך מצד זה אל צד אחר אסור דה"ל סלקו עו"ג והחזירו כמו שפי' ב"י אמאי אינו חושש לכתחלה דילמא בהפוכו הוא מסלקו מצד זה לצד אחר כמו שהוא הרגילות ואע"ג דבסמוך הביא רבינו דברי הרשב"א שכתב דבאין ידוע אם סילקו עו"ג מותר

אלמא

דרכי משה

קי"ג (א) ובאו"ה כלל מ"ג כתב ודוקא לכתחלה אבל אם בישלה שפחה בבית ישראל בדיעבד סומכין על דברי ר' אברהם שמתיר בישול עו"ג בבית ישראל עכ"ל ובהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל בכמה מקומות נוהגין להתיר להניח שפחות עו"ג לבשל ולצלות בשבת ואין שולחין יד בתבשיל או בצלי כלל ואפשר סמכו אהא דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית בגחלים עכ"ל ושמעינן מכאן דהיתוי מהני אפילו לא כיון להתיר על ידי חיתוי זו אלא עשאו בלא כוונה וכ"פ בכלבו: (ב) וכ"ה בהג"א פ"ב דע"ז ולכן נוהגין לאכול קומפש"ט של עו"ג אע"פ שמבשלין אותו עכ"ל ובאו"ה כלל מ"ג דאין לחלק בין נשתנה ללא נשתנה עכ"ל: (ג) וכן מצאתי בהגהת מוהר"ר אברהם מפראג שהתיר קטנית שקורין בל"א ערבי"ס שקולין העו"ג בכליהם שאין בהם משום בישולי עו"ג וכתב דכן משמע בסמ"ג הלכות י"ט סימן ע"ה דנוהגין היתר בתורמוס של עו"ג וגם ליכא למיחש שבישלו אותן בכליהם דסתם כלי עו"ג אינן ב"י וכ"ע בארוך דכל שהוא נאכל כמות שהוא חי ע"י הדחק לא מקרי נאכל כמות שהוא חי וכל שעולה עש"מ לפרפרת מקרי עעש"מ דדרך אדם להזמין חבירו עליו וקרביים אע"פ דאמרינן (נדרים נד:) אוכליהן לאו בר אינש ולא הוי חתיכה הראוי להתכבד מ"מ אסור משום בישולי עו"ג וכן כמהין ופטריות וכל כיוצא בו עכ"ל ונ"ל ללמוד מדברי הר"ן דלעיל ושאר פוסקים דלא חילקו בין דבר שנשתנה ללא נשתנה דאפילו נשתנה שרי דזה המאכל שעושין מגודגדניות וקורין אותן פאוו"דלא שהוא מותר ושאין בו משום בישולי עו"ג דהרי הגדגדניות נאכלין כמות שהן חיין ואע"ג דנשתנה ונמחה גופן ואינו ניכר כלל שהיו גודגדניות אפ"ה שרי וכן המנהג פשוט וראיה ג"כ מדברי הרמב"ם פי"ז דשמן של עו"ג מותר מפני שנאכל כמות שהוא חי עכ"ל ש"מ אע"ג דלכתחלה היו זיתים ואח"כ שמן אפ"ה שרי וה"ה כאן וכתב המרדכי פא"מ ע"ג סוף הפ' ומטעם זה פירות שכבשו עו"ג בדבש מותרים דאפילו שמנונית בעין בדבש הוי לפגם ומשום בישולי עו"ג ליכא שנאכל כמות שהוא חי עכ"ל וכ"ה במרדכי ריש ביצד מברכין ומצאתי

הגהת

פרישה

דייק רמ"א בסעיף ד' דאפילו חיתוי בלא כוונת בישול מועיל ובסעיף ד' כתב די"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם רק שעו"ג הדליקה האש מאש של ישראל שרי עכ"ל והוא דעת מוסר"ם שכ"כ או"ה בשמו: (ב) ל"ש אם בשלם העכו"ם בביתו כו' גם אין חילוק בין דבר המבושל הוא של עכו"ם או של ישראל וכמ"ש בסי' קי"ב בפת ובכלל מש"ר כאן אי בשלם בבית ישראל יש ג"כ אפילו היא משל ישראל: (ג) ולא אסרו אלא דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על שלחן של מלכים כו' הטעם משום דעיקר הגזירה משום חתנות ודבר שאינו חשוב כ"כ אין אדם מזמן חבירו עליו רמב"ם: (ד) אבל אם אינו מכוין כו' והיה בו בשר ולא ידע בו ונצלה כן הוא בפרק אין מעמידין דף ל"ח ע"ב ובאשר"י: (ה) לפיכך אם ידע שהיה בשר בתנור כו' אדלעיל קאי שלא התיר בגמרא אלא בשלא ידע העו"ג שהיה בשר בתנור וע"ז כתב לפיכך כו' (ומיהו אם חרך ראש גדי מותר לאכול ממנו אף שהעו"ג ידע בו משום דבודאי לא

היה

חדושי הגהות

קי"ג א בתשובה המכונות להרמב"ן סימן רפ"ד: ב ע' דברי הרא"ש כתב וכ"כ הרשב"א וכו' ובאמת לפי הנראה לא ראי זה כראי זה דהרא"ש החמיר רק לכתחלה והרשב"א אוסר אף בדיעבד וצ"ל שהרב"י סובר דמ"ש הרא"ש דבעל נפש ראוי להחמיר על עצמו היינו אפילו בדיעבד (כה"ג) וע"ש שהאריך עוד: ג נ"ל דזה נכתב שלא במקומו ומקומו הוא קודם מ"ש אבל הרמב"ם כתב וכו' וכוונתו לומר דע"פ טעם הר"ן דכל שלא נשתנה מברייתו כו' נהגו היתר באפונים כיון שלא נשתנה דאילו להרמב"ן אין היתר לאפונים קלויים כיון דאינם נאכלים חיין ועולין על שולחן מלכים ואם נפשך לומר דקאי אף להרמב"ם דגם באפונים שייך הך טעמא דאין אדם מזמן חבירו על הקליות צא ולמד הא הרמב"ם בעצמו פי"ז מהמ"א אוסר באפונים שלוקות ויש קצת הוכחה לחילוק זה מסתירת דברי הרמב"ם שהרי הרמב"ם בעצמו שם מתיר בקליות מ"מ לא ראיתי לאחרונים מחלקים בכך (כה"ג) וע"ש: ד הך לפיכך אדלעיל קאי שכתב שלא התיר בגמרא אלא בשלא ידע העו"ג שהיה בשר בתנור וע"ז כתב לפיכך וכו'

פרישה

[ב] כיצד הניח עו"ג התבשיל על הגחלים ובא ישראל וחתה בגחלים מותר אע"פ שהיה מתבשל בלא התוי וכן אם הניח ישראל (ו) ובא עו"ג וחתה מותר (ז) בד"א שמצאה עו"ג על גבי הגחלים כשחתה אבל אם נתנו הישראל על האש וסלקו מיד ובא עו"ג והחזירו אסור אא"כ הגיע למאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישולו כשסלקו שכל שנתבשל ע"י ישראל כמאכל בן דרוסאי אפילו אם סלקו הישראל מן האש אם בא עו"ג והחזירו וגמרו אין בו משום בישולי עו"ג וכתב הרשב"א דהוא הדין נמי אם בשלו עו"ג כמאכל בן דרוסאי אין לו היתר אח"כ ע"י גמר בישול ישראל ולא נהירא (ז) לא"א הרא"ש ז"ל דלהקל החשיבו כמאכל בן דרוסאי כמבושל ולא להחמיר הילכך (ח) אפילו אם בשלו כמאכל בן דרוסאי ובא ישראל וחתה בו וגמרו מותר. [ג] כתב הרשב"א הניח הישראל על גבי גחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם ובא עו"ג והפך בו ונתבשל

דרי

אלמא מלשון זה דבידוע דסילקו עו"ג וחזר והחזירו אסור אפשר דרבינו לא בא אלא ללמוד מדבריו להורות קולא זו דבאינו ידוע אם סילקו מותר ונפקא מינה למניח ישראל קטן שאין בו דעת לשומרו אצל העו"ג דלא חיישינן שמא סילק הקטן והעו"ג החזירו אבל כשהעו"ג סילקו מעלמו והחזירו אין בו איסור והכי משמע להדיא מדברי רבינו שכתב אבל אם נתנו הישראל על האש וסלקו מיד ובא עו"ג והחזירו אסור משמע דדוקא כשהישראל נתנו וסלקו מיד אבל אם סלקו עו"ג והחזירו אין כאן איסור ותימא שבש"ס הארוך כתב היכא דסילקו עו"ג והחזירו דאסור ולא הביא שום ראיה לדבריו ובגמרא משמע להדיא דבסילקו עו"ג והחזירו ליכא איסור אלא כשסילקו ישראל והחזירו עו"ג כדפרישית ומה שהביא הרשב"א דברי ר"ח שכתב דברייתא מיירי שסגר הדלת דליכא למיחש לחלופי ולא חשש לשמא סלקה העו"ג והחזירה לראיה לדבריו כראה אדרבה ראיה זו הוא לנגדו דמשם ראיה דאין איסור כלל אם סלקה העו"ג והחזירה ולפיכך אין חוששין לזה כלל אפילו לכתחלה לכן הנלפע"ד דבדיעבד אין לאסרו :

ובש"ע קשה לי דדבריו סותרין זא"ז לכאורה דבסעיף י"א כתב הניח הישראל ע"ג האש והניח העו"ג לשומרו והפך בו ואין ידוע אם סלקו עו"ג עד שלא הגיע למאכל ב"ד מותר והיינו כדברי הרשב"א ולשונו דבסלקו עו"ג והחזירו אסור אלא דבספק בשולי עו"ג אזלינן לקולא דספק דבריהם להקל כמ"ש רבינו בשם הרשב"א וכן פי' בהגהת ש"ע וקודם זה בסעיף ח' כתב נתן ישראל קדרה על האש וסלקה ובא עו"ג והחזירה אסור אא"כ הגיעה למאכל ב"ד שהוא שליש בישול כשסילקה אלמא דוקא כשהישראל סילקה א"כ עו"ג בליווי ישראל התם הוא דאסור אבל סילקה עו"ג מעלמו והחזירה אפילו סילקה קודם שהגיע למב"ד מותר וזהו כדברי רבינו ולשונו שהוא חולק אהרשב"א ואפשר לייסב דדעתו לפסוק כהרשב"א ומה שהביא תחלה לשון רבינו לא נתכוין לדיוקא דהיכא דסילקו עו"ג והחזירה שרי אלא סמך עלמו על מ"ש אח"כ כלשון הרשב"א דאף בסלקה עו"ג והחזירה נמי אסור ובדרך לא זו אף זו כתב דבריו דלא מיבעיא היכא דסילקה ישראל והחזירה עו"ג דאסור אלא אפילו סילקה עו"ג והחזירה נמי אסור אבל מכל מקום נלפע"ד דהעיקר דלהלכה נקטינן דבסילקה עו"ג מעלמו והחזירה ליכא איסורא אפילו סילקה מקמי שהגיע למאכל ב"ד ודו"ק :

וכתב הרשב"א דה"ה נמי אם בשלו עו"ג כמב"ד וכו' כבר הביא ב"י דעת הגאונים

על ידי ישראל מותר כיצד הניח עו"ג התבשיל על הגחלים וכו' שם אמר רב יהודה אמר שמואל הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא עו"ג והיפך בו מותר ה"ד אילימא דאי לא היפך ביה הוה בשיל פשיטא אלא לאו דאי לא היפך ביה לא הוה בשיל אמאי מותר בישולי עו"ג ניהוו לא צריכא דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי והשתא קא בשיל בחדא שעתא מהו דתימא קרובי בישולא מילתא היא קמ"ל והא"ר אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי עו"ג הא אינו כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בישולי עו"ג כלומר ואע"ג דהתם מיבשיל ממילא אלא שהעו"ג קירב בבישול התם כגון דאותבה בסילתא וסקליה עו"ג ואותבה בתנור איבעיא להו הניח עו"ג והפך ישראל מהו ואסיקנא בין שהניח עו"ג והפך ישראל בין שהניח ישראל והפך עו"ג מותר ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עו"ג ומשמע דהיפך דקאמר אבשר קאי דומיא דמגיס את הקדרה דתני בהדה בברייתא בגמרא מניח ישראל בשר ע"ג גחלים ובא עו"ג ומהפך בו עד שיבא ישראל מבית המרחץ שופתת אשה קדרה ע"ג כירה ובאה עו"ג ומגיסה עד שתבא מבית המרחץ או מב"ה ואינה חוששת וכ"כ הרמב"ם הניח העו"ג בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה או שהניח ישראל וגמר העו"ג מותר וכ"ל דהאי היפך בבשר לא להפכו מצד שהוא מונח ע"ג גחלים ולהניחו מצד אחר קאמר דהיינו מסלקו ממש וכל שסילקו העו"ג קודם שיתבשל כמאכל ב"ד והחזירו לאור אסור אלא כשהיה מנענעו והוא מניע האש קא מיירי וע"י כך הובערו הגחלים ונתקרב בישולו אבל רבינו נראה שמפרש דהיפך דאמרי' אגחלים קאי ולפיכך כתב וחתה הגחלים במקום והיפך והר"ן כתב גבי פת ג' מלאכות יש בה דאי שגר ישראל ואפה עו"ג שרי ודוקא בפת לפי שסגירת התנור הוא מלאכה מיוחד בו אבל בשאר תבשילין לא והכי מוכח כולה שמעתין דאמרינן שופתת אשה קדרה ואמרינן הניח ישראל בשר ע"ג גחלים ומשמע דהדלקת האש בלחוד לא מהני וכן כתבו הראשונים ז"ל ואין בדבר זה ספק כלל ע"כ וכ"כ מדברי הרשב"א בסוף בית ג' וכ"כ באגרת התשובה לה"ר יונה ז"ל וכתב עוד ה"ר יונה שם לא יתן העו"ג המחבת לתוך האש אפי' השליך ישראל עץ אחד בתנור שאין התנור כשר בהשלכת העץ אלא לאפות הפת בלבד אבל לא תבשיל אלא צריך שיתן היהודי את המחבת לתוך התנור למקום הראוי להתבשל שם ע"כ ומשמע דלפי דבריהם כ"ש דחיתוי באור לא מהני וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' תקי"ד וז"ל כבר הסכימו כל המפרשים שאין סגירת התנור מועיל אלא בפת אבל בשאר המתבשלים אין סגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומורדת אלא ההכנסה דוקא עכ"ל. וא"כ ע"כ האי היפך אבשר קאי כדברי הרמב"ם ומיהו יש לדחות ולומר דע"כ לא אמרו אלא בהדלקת האש שמאחר שהיא נעשית קודם שיניח הבשר ללאות אינה הוכחה שהוא מדליקו ללאות בשר אלא להתחמם בו או לבשל בו דברים שאינם עולים על שלחן מלכים או שכן נאכלים חיים משא"כ בתנור דסתמו אינו אלא לאפות בו אבל כשמחתה בגחלים בעוד הבשר עליהם ומקרב בישולו מיסרא שרי אפילו לדעת הר"ן ודוחק (ד). ומ"מ יש לתמוה על הרמב"ם ורבי' שלא כתבו דהא דשרי בהניח ישראל והפך עו"ג דוקא בדלא עביד עו"ג אלא קירוב בישול כדאמרינן בגמרא אבל היכא דאי לא היפך ביה עו"ג לא הוה בשיל אסור וי"ל שרבינו סמך על מ"ש אח"כ גבי הניח ישראל ע"ג גחלים עוממות והרמב"ם אפשר שנראה לו שהוא דבר פשוט ולכן לא הוצרך לכתבו. ונראה דבשר שצולין בשפוד אע"פ שהניח ישראל השפוד עם הבשר תחוב בו סמוך לאש במקום שלייתו אסור ליתנו לעו"ג להפכו כדי שיצלה אח"כ נצלה ביד ישראל כמאכל ב"ד שהרי אם לא היה הופכו העו"ג לא היה נצלה מהצד האחר כלל ועוד דאיכא למיחש ביה שמא יסלקנו העו"ג ויחזור ויניחנו ולאו אדעתא דישראל ולא דמי לקדרה שמניח ישראל ומגיס עו"ג ולא חיישינן שמא סילקה כדבסמוך דשאני הכא שראש השפוד עשוי להשמט ממקום שהוא מונח בו וכשהוא נשמט וחזר העו"ג והניחו (ה) נאסר: ומ"ש רבי' אלא אם כן הגיע למאכל ב"ד כשסלקה שכל שנתבשל ע"י ישראל כמאכל ב"ד אפילו אם סלקו מן האש וכו' שם א"ר אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל ב"ד אין בו משום בישולי עו"ג: ומ"ש שהוא שליש בישולו כ"כ הרשב"א בת"ה וכן פירש"י בספ"ק דשבת (ך.) ובכמה דוכתי ואע"פ שמדברי הרמב"ם בפ"ט מה' שבת נראה שהוא חצי בישולו כדי הם רש"י והרשב"א לסמוך עליהם באיסור בישולי עו"ג דרבנן: מ"כ ה דניפוח בפה מועיל בבישולי עו"ג דחשיב כגופו וראיה מפ' כיצד הרגל (י"ז:) גבי חצי נזק צרורות דחשיב חציו וניפוח הפה חשיב כגופו כמו דמייתי התם (יח:) מתרנגול שתקע בכלי זכוכית וכו' ובודאי דכגופו דמי דאל"כ הוי קנסא כדפריך רבא ואי לאו כגופו דמי לפטריה וקי"ל דממון הוא וכיון דכגופו דמי ומדינא אפי' נזק שלם בעי לשלומי אי לאו הלכתא אמאי לא יועיל בפה כמו ביד ומיהו היינו דוקא כשניפוח מדליק העצים הכבויים ונדלקים ע"י כחו אבל אם יש גחלים לוחשות ועצים דולקות וכניפוח מוסיף חמימות אע"פ שהכל דולק בלא"ה כמו שעושים הנפחים אז לא מיקרי בישול כיון דבלא"ה יש חמימות די לחתיכה זו ובחמימות זו לא יתקרב בישולו אפי' פורתא בהא לא קאמינא (ו) ומשמע מדבריו שהאריך שם בזה דל"ש לן בין נופח בפה לנופח במפוח או בשפופרת: וכתב הרשב"א דה"ה נמי אם בשלו עו"ג כמאכל בן דרוסאי אין לו היתר אח"כ וכו' ול"נ לא"א ז"ל דלהקל החשיבו כמאכל ב"ד ולא להחמיר וכו' ז"ל הרא"ש בפ' אין מעמידין ראיתי מי שאסר תבשיל שבשלו עו"ג כמאכל ב"ד וגמרו ישראל וראייתו מדשרינן היכא שבשלו ישראל כמאכל ב"ד וגמרו עו"ג אין בו משום בישולי עו"ג אלמא חשיב כמבושל ואין בישול אחר בישול ולי נראה דלהקל עשאוהו כמבושל ולא להחמיר כדאמרינן גבי קרובי בישולא דעו"ג לאו מילתא היא לאסור בהניח ישראל וקרובי בישולא דישראל מהני להתיר בהניח עו"ג אע"פ שאם לא היפך בה הוה בשיל ואין לחלק דשאני הכא שהפך ישראל קודם שראוי לאכול דא"כ בעו"ג נמי יאסר מטעם זה אלא ודאי קל היה להם לחכמים באיסור שלקות ואין ללמוד ק"ו עכ"ל ומ"ש רבינו הלכך אפי' בשלו כמאכל בן דרוסאי ובא ישראל וחתה בו וגמרו מותר לטעמיה אזיל שסובר דחיתוי גחלים מועיל להוציאו מידי בישולי עו"ג וכבר כתבתי שאין דעת הפוסקים כן ובעיקר דינו של הרא"ש כתוב בא"ח שהר"מ והר"פ מתירים :

(ב"ה) וכתב רבינו ירוחם דאף האוסר לא אסר אלא כשהיה מונח בסל שאילו היה מונח ע"ג גחלים אפילו התחיל עו"ג וגמר ישראל מותר דלא שייך בזה שיעור מאכל בן דרוסאי: והרשב"א כתב בשם ר"ח לאסור ושיש מתירין והוא ז"ל הכריע כדברי ר"ח וגם הר"ן כתב אף ע"פ שיש חולקים על דברי ר"ח ואומרים דכל שבא לידי ישראל בענין שאינו ראוי לרוב בני אדם ונגמר בישולו ע"י ישראל מותר דברי ר"ח ז"ל עיקר וכן הסכים הריב"ש והכי נקטינן דדברי ר"ח דברי קבלה הם וכ"ש שהסכימו עמו הני רבוותא והרא"ש הוא יחיד מיהו אם יגיע שעת הדחק כגון שהוא ע"ש או עי"ט או שיש הפסד מרובה בדבר כיון דמידי דרבנן הוא כדי הם הנך רבוותא דשרו לסמוך (ח) עליהם: כתב הרשב"א הניח הישראל ע"ג גחלים עוממות

דרכי משה

הגהת אלפס פא"מ בשם הר"מ מע"קולי אותן אגוזים גדולים שמרקחים עם קליפתן הירוקה וגרעינין שלהם אסורין משום בישולי עו"ג דאין נאכלין חיין ועולין עש"מ עכ"ל: (ד) וכ"ל דס"ל לכל הני רבוותא דחיתוי נמי אסור כמו הדלקה ומה שאמרינן בגמרא דאם היפך בבשר או הגיס שרי אינו ר"ל היפך בגחלים היינו חיתוי אלא קאי אבשר כמ"ש הרמב"ם היפך בבשר או הגיס הקדרה שרי עכ"ל אמנם מדברי מהרא"י שכתבתי לעיל שכתב דנוהגין להתיר בישולי השפחות עו"ג משום דא"א שלא יחתה א' משמע דפשוט להתיר ע"י חיתוי וכ"פ בארוך להתיר ע"י חיתוי והשלכת קיסם וכתב שם בשם מוהר"ם דאם הדליקה עו"ג האש מאש של ישראל ובישלה התבשיל מותר וכ"ה במרדכי פא"מ דף שפ"ו ע"ב דחיתוי מהני וכ"ש עשיית האש מהני: (ה) ומאוד החמיר בדבר זה לחוש לספיקא דרבנן וגם לעיל נתבאר מדברי מהרא"י דאין לחוש אף בצלי וגם רבינו כתב סתם להתיר בסמוך ולא חילקו בין צלי לבישול: (ו) נ"ל דהואיל וכתב דנפיחה הוי כאילו עושה ביד א"כ לדידן דקי"ל דהיתוי או השלכת קיסם מהני אע"ג דלא מהני כלל לקרב הבישול ה"ה הנפוח כנ"ל: (ז) וכ"ה במרדכי פא"מ דף שפ"ז דאם נתבשל כמב"ד ביד עו"ג וחתה בו ישראל שרי עכ"ל: (ח) ותמהני עליו שכתב כיון דהרא"ש הוא יחיד בדבר זה אחרי שבעצמו כתב דרבים הסכימו עמו

דרישה

[ב] כיצד הניח עו"ג התבשיל על הגחלים ובא ישראל וחתה בגחלים מותר כו'. בפ' א"מ אסיקנא בין שהניח עו"ג והיפך ישראל בין שהניח ישראל והיפך עו"ג מותר ואינו אסור עד שיהא תחלתו וגמרו ביד עו"ג וכתב ב"י ומשמע דהיפך דקאמר אבשר קאי דומיא דמגיס את הקדרה ולא שהפכו מצד שהוא מונח ע"ג גחלים ולהניחו מצד אחר קאמר דהיינו מסלקו ממש וכל שסלקו העו"ג קודם שיתבשל כמאכל בן דרוסאי והחזירו לאור אסור אלא כשהיה מנענעו והוא מניע האש קמיירי וע"י כך הובערו הגחלים ונתקרב הבישול וכ"כ הר"ן ופי' הטעם דגבי פת יש ג' מלאכות דאי שגר ישראל ואפה העו"ג שרי ודוקא בפת לפי שסגירת התנור הוא מלאכה מיוחד בו אבל בשאר תבשילין לא וכ"כ הריב"ש (שאין סגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומורדת אלא ההכנסה דוקא עכ"ה) ומדברי רבינו משמע דמפרש דהיפך אגחלים קאי ועיין פרישה שכתבתי בריש הסימן דאפילו בחיתוי כל דהו שרי: [ג] כתב הרשב"א הניח ישראל כו' ובא עו"ג והיפך בו ונתבשל כו' לכאורה משמע

שקאי

פרישה

היה דעתו על שום בישול דאין דרך לבשל או לצלות כך כלל עכ"ה): (ו) ובא עו"ג וחתה מותר והיינו דוקא היכא דלא עבד עו"ג אלא קירוב בישול אבל היכא דאי לא היפך בה עו"ג לא הוי בישול אסור ורבינו שלא כ"כ בפירוש סמך אמה שכתב בסמוך בשם הרשב"א הניח ישראל על גבי גחלים עוממות כו' ומשמע טעמא אסור ליתן לעו"ג שפוד עם בשר להפך בו ולצלותו אף על פי שהניחו ישראל אצל האש ב"י ע"ש: (ז) בד"א כו' אבל אם נתנו ישראל על האש וסלקו מיד ובא עו"ג כו' הא דקאמר וסלקו מיד לאו דוקא סלקו ישראל ה"ה סלקו העכו"ם ולא תימא הואיל והעו"ג סלקו והחזירו ה"ז כאילו לא עבד כלום אלא אמרינן הואיל ועל ידו נגמר הבישול אסור וכ"כ בסמוך בהדיא ז"ל ואין ידוע אם סלקו עו"ג עד שלא הגיע למב"ד כו' ש"מ דבסלקו עו"ג גם כן אסור: (ול"כ לא"א הרא"ש ז"ל וריב"ש כתב כרשב"א לכתחלה אם לא צ"רך או להפסד מרובה ב"י עכ"ה): (ח) אפילו אם בשלו עכו"ם כמאכל בן דרוסאי

ובא

חדושי הגהות

(פרישה) ומה שיש לדקדק בזה מדברי הטור שכתב בסמוך דאפילו היפך העו"ג בבשר לא חיישינן שמא סילקו כיון דספק דדבריהם הוא ואמאי חיישינן הכא שבא כיון וכו' עיין בט"ז או"ק ה': ה הך ס"ב וכו' הוא בתשובת מהרי"ל סימן רכ"א (כ"ה) :

הרי זה אסור הניח הישראל על גבי האש (ט) והניח העו"ג י לשומרו והפך בו ואין ידוע אם סלקו עו"ג עד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי אם לאו ה"ז מותר (י) ואין חוששין שמא סלקו דספק דבריהם להקל ולא אסרו אלא בבישול שעל ידי האש אבל שלא ע"י האש אע"פ שמליחה כרותח וכבוש כמבושל שרי (יא) הלכך בשר או דגים קטנים שכבשן עו"ג או מלחן עד שראוין לאכילה מותרין אפילו בשלם אח"כ שהמליחה אינו אוסרתן וכשמבשלם אח"כ דבר שנאכל כמו שהוא חי הוא מבשל (יב) וכן אם עושין דברים הראוין לאכילה על ידי עישון מותרין: כתב הרשב"א דגים מלוחין גדולים אע"פ שקצת אנשים אוכלין אותן חיין מחמת מלחן אכילה זו אכילה ע"י הדחק היא ואינה אכילה לפיכך אם בשלם עו"ג אסורין ויש מן החכמים שהתירו והראשון נראה עיקר. (יג) ביצים שבשלם עו"ג אסורין ותמרים מתוקין שבשלם עו"ג מותרים שנאכלין לכל כשהן חיין המרים הרבה שאין נאכלים אלא ע"י האור ואפילו הבינוניים שיש קצת אנשים שאוכלים אותן כשהן חיין אסורין לפי שאין נאכלין אלא ע"י דוחק גדול: עירב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ובשלם עו"ג רואין אם העיקר מדברים שיש בהן משום בישולי עו"ג אסור ואם העיקר מדברים שאין בהן משום

וממות וכו' מבואר בדברי הרשב"א דהיינו בשלא היה יכול להגיע למאכל בן דרוסאי בלא הפכו של עו"ג אבל אם היה יכול לבא לידי מאכל בן דרוסאי בלא הפכו מותר ורבי' סמך על מ"ש שלא היה ראוי להתבשל וסתם בישול במקום הזה הוא כמאכל בן דרוסאי וכבר נתבאר לעיל דלא שרינן בהיפך עו"ג אלא בשלא נסתלק מעל האור הא אם סלקו עו"ג או ישראל והחזירו עו"ג אסור :

הניח הישראל על גבי האש והניח העו"ג לשומרו והפך בו ואין ידוע אם סלקו עו"ג וכו' עוד כתב הרשב"א טעם להתיר משום דאין לעו"ג הנאה בסילוקו עד שנחוש לכך ועוד שמעינן לה מדתני ישראל שהניח בשר על גבי גחלים ובא עו"ג והפך בו עד שיבא מב"ה או בית המדרש ואינו חושש וכן אשה ששפתה קדרה ע"ג כירה וכו' וסתמא מילתא שאין שם שומר שיודע אם סלקו עו"ג האש היא מתניתא וגם ר"ח כן פי' וה"מ דליכא חשש דחליף ליה כגון שיש שומר עליה שלא תחליף או שסגר דלת עליה ונעל בפניה כראוי שלא תוכל לבא ולהביא דבר האיסור ולהחליף וכגון שיודע שאין עתה בבית שום דבר איסור אלמא כל היכא דליכא למיחש לחלופי לא חיישינן דילמא סלקה עו"ג והחזירה עכ"ל : ולא אסרו אלא בבישול שע"י האש וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה והוא נלמד דתנן (לה:) שלקות של עו"ג אסורין ושלקות היינו תולדות האור אבל מליחה לא אשכחן ועוד מדשרי בפרק אין מעמידין (דף לט.) כבשים שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ ואף על פי שהכבוש הרי הוא כמבושל אלמא לא אסרו אלא תולדות האור לבד ועוד מדאמרינן (שם ל"ז:) אמתניתין דשלקות דאתיא מדכתיב אוכל בכסף תשבירני וכו' מה מים שלא נשתנה ברייתן ע"י האור וכו' אלמא לא אסרו אלא ע"י האור וגם יש ללמוד כן מדין דגים קטנים שמלחן ודג מליח דבסמוך :

ומ"ש הלכך בשר או דגים קטנים שכבשן עו"ג או מלחן עד שראוים לאכילה מותרין אפילו בשלם אחר כך וכו' בפ' אין מעמידין (לח.) אמר רב אסי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי עו"ג אמר רב יוסף ואם צלאן עו"ג סומך עליהם משום עירובי תבשילין כך הוא גירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל וכך הוא גירסת הרמב"ם ג"כ וא"ת מ[illegible] איריא צלאן אחר שמלחן אפילו לא מלחן וצלאן נמי דהא אמרינן גבי הנך תרי לישני דאיכא בינייהו דגים קטנים וכיון שהסכימו הפוסקים לפסוק כקולי דתרי לישני אם כן דגים קטנים אפילו לא נמלחו ובשלן עו"ג מותרים י"ל דהא דאינן עולין על שלחן מלכים היינו קודם שמלחן אבל משמלחן עולים הם על שלחן מלכים מחמת מלחן ואפ"ה שרו מפני שהם נאכלין כמות שהן חיים משעה שנמלחו מדברי הרשב"א למדתי כן וכתב עוד הרשב"א אין הפרש בין שמלחן ישראל ובשלן עו"ג בין מלחן עו"ג ובשלן עו"ג משעה שמלחן הכשירן לאכילה ועדיין מותרים הם שאין המליחה אוסרתן וכשהוזר ובשל דבר הנאכל כמות שהוא חי בישל עכ"ל . וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל פרק י"ז מהמ"א ומיהו היינו דוקא דגים קטנים אבל דגים גדולים כתב רבינו משפטם בסמוך וכתב רבינו בשר בהדי דגים קטנים לומר שאם מלחן עו"ג מותר לאכלם וכן אם בשלם עו"ג אחר מליחתם שרי שע"י מליחתה היא נאכלת יפה כמות שהיא אף שלא ע"י הדחה דומיא דדגים קטנים אבל התוס' בפרק החולץ (מו:) כתבו דבשר מליח יש בו משום בישולי עו"ג : וכן אם עושים דברים הראויים לאכילה ע"י עישון מותרים בירושלמי דנדרים פרק הנודר מן המבושל אמרו שאין המעושן משום בישולי עו"ג וכתבוהו הרשב"א בת"ה והר"ן פ"ב דע"ז והרמב"ם פי"ז מהמ"א ומיהו משמע שאע"פ שעשנו ישראל אם בשלו עו"ג אסור דומיא דדגים גדולים מלוחים דבסמוך : כתב הרשב"א דגים מלוחים גדולים אע"פ שקצת בני אדם וכו' בפ' א"מ (שם :) גרסינן דג מליח חזקיה ובר קפרא שרו ור' יוחנן אסר ופירש"י דלאוכלו כמות שהוא איפליגו וכ"כ מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ז מהמ"א ופסקו הרי"ף והרא"ש כחזקיה ובר קפרא דשרו וכ"פ הרמב"ם ז"ל וכתב הרשב"א אבל הראב"ד והרמב"ן כתבו דבמליחה לא איפליגו דפשיטא דשריא אלא בדג מליח שצלאו עו"ג פליגי דחזקיה סבר כיון דנאכל כמות שהוא מלוח שרי ור' יוחנן סבר אכילה ע"י הדחק בכי הא לא שמה אכילה וכתב שה"ר יונה מפרש כן אלא שהוא ז"ל פסק כר' יוחנן דאסר והרשב"א תמה עליו שלא הו"ל לפסוק כר"י במקום חזקיה ובר קפרא וכ"פ הרמב"ן בדגים גדולים שצלאן להיתרא מאחר שהיו נאכלין כמות שהן ע"י מלחן כחזקיה וב"ק ע"כ בת"ה הארוך ובקצר כתב דגים גדולים מלוחים אע"פ שיש מקצת אנשים אוכלים אותם חיים מחמת מלחן אכילה זו על ידי הדחק היא הרבה ואינה אכילה לפיכך אם בשלן עו"ג הרי אלו אסורים ויש מן החכמים שהתירום והראשון נ"ל עיקר עכ"ל ודע שזה שכתב הרשב"א לחלק בין דגים קטנים לגדולים שאלו נאכלין ע"י מלחן כמות שהן ואלו אין נאכלין אלא ע"י הדחק הכי דייק לשון רש"י דגבי דגים קטנים מלוחין כתב מלוחין נאכלין כמות שהן מחמת מלחן וגבי דג מליח דאיפליגו ביה חזקיה וב"ק ור"י כתב דג שמלחו עו"ג ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול ע"כ מדשני בלישניה ודקדק הוא נאכל בלא בישול משמע שעיקר אכילתו הוא ע"י בישול אלא שכבר איפשר ליאכל בלא בישול והיינו אכילה ע"י הדחק וכן צריך לפרש דברי הרמב"ם שכתב דגים קטנים שמלחן ישראל או עו"ג הרי הן כמי שנתבשלו מקצת בישול ואם צלאן עו"ג אח"כ מותרים ואח"כ כתב דג שמלחו עו"ג ופירות שעשנן עד שהכשירן לאכילה הרי אלו מותרים מליח אינו כרותח בגזירה זו והמעושן אינו כמבושל ולכאורה קשה דהא דדג שמלחו עו"ג הו"ל לאקדומי להיא דדגים קטנים ולא עוד אלא שהפסיק ביניהם בדין הניח והפך עו"ג ישראל או הניח ישראל והפך עו"ג אלא ודאי משום דדג מליח אם צלאו עו"ג אסור לא הוה מצי לאקדומי לדין דגים קטנים דא"כ הוה משמע דאם צלאן עו"ג אח"כ מותרים קאי גם לדג מליח והשתא קשה מה בין דגים קטנים לדג מליח כיון שזה וזה נאכלים מחמת מלחן הם אלא על כרחך הוי טעמא משום דדגים קטנים מתוך רכותן ע"י מליחתן הם ראויים לאכילת כל אדם ומ"ה צלייה דבתר מליחה לא חשיבא אבל דג מליח אינו ראוי ע"י מליחתו אלא לאכילה ע"י הדחק הלכך צלייה דבתר מליחה חשיבא ולישניה הכי דייק כמי דגבי דגים קטנים שמלחן כתב הרי הן כמי שנתבשלו קצת ומדנקט בהו לשון בישול משמע דראויים לאכילה הם כמו דבר שהוא מבושל קצת שהוא נאכל שלא ע"י הדחק אבל גבי דג מליח לא הזכיר לשון בישול לפי שאינו נאכל אלא ע"י דחק גדול ומ"ש עד שהכשירן לאכילה איפשר דאפירות שעשנן קאי ולא אדג מליח ואת"ל דאדג מליח נמי קאי ע"כ לומר דהכשר כל דהו קאמר להיות נאכל אפילו ע"י הדחק כנ"ל : **ביצים** שבשלם עו"ג אסורים פלוגתא דאמוראי בפרק אין מעמידין ואיפסיקא בגמרא הלכתא כמאן דאסר ואע"ג דבילה ראויה לגומעה חיה לא מיקרי נאכל כמות שהוא חי דאין זו אכילה חשובה וכ"כ התוספות בפ' החולץ : תמרים מתוקים שבשלם עו"ג מותרים וכו' שם בעו מר' אסי הני אהיני שליקי דארמאי מאי הולי לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך אמרי' מאי תיבעי להו לדר' אסר ומנו לוי ופי' רבינו בזה דברי הרשב"א והוא מבואר : **עירב** דבר הנאכל כמות שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וכולי זה מדברי הרשב"א ולמד כן מדין הרסנא שכתב הרשב"א בדבריו דאיתיה בפרק א"מ : **כתב** הר"ש בר צמח מיני מתיקה שעושין עו"ג מסלת ודבש אילו היה הסלת עיקר היה אסור כמו שאמרו גבי הרסנא דאסור משום דקימחא עיקר ואינו נאכל כמות שהוא ופת של פלטר התירו משום חיי נפש ואלו דאינו פת אסור משום בישולי עו"ג אבל דובשא עיקר וסלת לדבוקי בעלמא הוא וא"כ כדין נהגו בהם היתר וכתב שעכ"ז לא מלאו לבו לאכול מהם כדאמרינן בפ' במה טומנין (לא.) גבי מים דאתים

הגאונים החולקים בדין זה ומסקנתו דבע"ש או בהפסד מרובה יש לסמוך אדברי המקילין וכן פסק בש"ע ובהגהת ש"ע כתב שנוהגין להתיר אפילו אינו הפסד מרובה ודלא כמהרש"ל שכתב שדברי הרשב"א עיקר :

ולא אסרו אלא בבישול שע"י האש כו' עד הלכך בשר או דגים קטנים שכבשן עו"ג או מלחן וכו' מימרא דרב אסי אמר רב פ' א"מ (דף לח) דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי עו"ג ומפר"ח שהביאו התוס' משמע דוקא במלחן ישראל אבל במלחן עו"ג אסור וכן פירש הערוך וכ"כ הגהת אשיר"י לשם ע"ש רשב"ם אבל האלפסי והאשיר"י בשם גאון פסקו דלית הלכה כרבי יוחנן וכאביי אלא בבילה צלויה ביד עו"ג דאסור אבל דגים מלוחים ביד עו"ג שרי כחזקיה ובר קפרא וכ"פ הרמב"ם פי"ז מהמ"א והרשב"א בת"ה והתוס' הקשו אפילו אין מלוחים נמי שרי כיון דאינן עולין על שלחן מלכים כדאמר התם איכא בינייהו דגים קטנים אומר רבינו יהודה ז"ל דמיירי בגדולים קצת שעולים לפעמים על שלחן מלכים ולהכי קאמר דוקא במלוחים שנאכלים כמות שהם חיים במלחן שוב אין בהם משום ב"כ והרשב"א פי' בית ג' שער ז' להדיא דדוקא קודם מליחה אין דגים קטנים עולים על שלחן מלכים על ידי בישול אבל משמלחן עולים על שלחן מלכים מחמת מלחן וכבר האריך בזה בית יוסף ולפעד"נ עיקר דהכא איירי במיני דגים קטנים חשובים שגידול שלהם קטן ולעולם לא נמצאו גדולים ואותם עולים על שלחן מלכים ותדע שהרי בפ' כל כתבי גורס האלפסי במה מענגה בדגים קטנים אלמא דמיירי במיני דגים חשובים שעולים על שלחן מלכים ואית בהו עונג שבת ועל מיני דגים קטנים הללו אמרו בפ' הרואה (דף כ"ז) די"א אף דגים קטנים מרפאין את החולה ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרים ומרבים כל גופו של אדם אבל דגים שגידול שלהם גדול אותן דגים בקטנותן אינן חשובין כלל ואינן עולין על שלחן מלכים ועלייהו קאמר בגמרא איכא בינייהו דגים קטנים ופשוט הוא לפעד"ד : **כתב** הרשב"א דגים מלוחים גדולים וכו' עד לפיכך אם בשלם עו"ג אסורים כ"כ המרדכי ע"ש הר"ר שמעי' דבדגים קטנים המלח מייבשן ונאכלין חיים אבל דג גדול מלוח אינו נאכל בלא בישול אלא ע"י הדחק יש בו משום ב"כ : ומ"ש ויש מן החכמים שהתירו והראשון נראה עיקר תימה לאותן חכמים שהתירו ומ"ש מבילה ותמרים המרים דאעפ"י שגם המה נאכלים למקצת אנשים ע"י דוחק הרבה אסורין לד"ה ואין חולק ע"ז וי"ל דכל שהוא חי אם אינו נאכל כמות שהוא חי בלא דוחק לא מקרי נאכל כמות שהוא חי בסתמא ואית ביה משום ב"כ אבל כשהוא מבושל אע"פ שהוא נאכל לקצת אנשים ע"י הדחק הרבה אין בו משום ב"כ דלא גרע מנתבשל כמב"ד דאינו נאכל אלא לקצת אנשים ע"י דחק הרבה ואפ"ה אין בו משום בישולי עו"ג כיון שנתבשל ונאכל

פרישה

[illegible]

חדושי הגהות

ג לשומרו ולהפכו כ"ה בס"א (פרישה)

כבר

משום בישולי עו"ג מותר שהולכין אחר העיקר בין להקל בין להחמיר לפיכך הרסנא שעושין מדגים והוא מציר של דגים הנאכל כמו שהוא חי ומקמה אסור שהקמה עיקר: (יד) [ד] פנאד"ה של עו"ג שאפאה עו"ג אסורה אפי' למי שנוהג היתר בפת של עו"ג שהשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עו"ג ונבלע בפת (טו) וכן ירקות הנאכלין כמו שהן חיין ובשלם עם בשר אסורין ששומן של בשר נבלע בהן וכתב הרשב"א וכן כלים שבשלו בהן עו"ג דברים שיש בהן משום בישולי עו"ג אסורין (טז) לפיכך צריך ליזהר בשפחות נכריות המבשלות לעצמן בבית רבן ישראל שלא יניחוהו על גבי האור ואם קדמו והניחוהו צריך שיהפך בו קודם שיגיע למאכל בן דרוסאי

ונאכל לקנת אנשים כצ"ל: פנאד"ה של דגים מצל עו"ג שאפאה עו"ג אסורה וכו' פי' אסורה משום איסור שלקות ואפ"י שמטעם הפנאד"ה עצמה בלא דגים אין כאן איסור למי שנוהג היתר בפת של עו"ג מ"מ כיון שהדגים נאסרים משום בישולי עו"ג ומקודם שנבלע בפת היה נאסר השומן כשהיה בעין הלכך לאחר שנבלע בפת גם הפת אסור משום איסור שלקות וכן בהגהת מיימוני פ' כתב פסטידא של עו"ג שאפה עו"ג אסור וכ"כ סמ"ק בסי' ר"ז ואוכלין מפת ש"ג שיש בו ביצים ואין לחוש לב"כ מפני הביצים כי הקמח עיקר אחרי שנתערבו ואינן בעין אבל בפסטיד"א של דגים של עו"ג ודאי אסור כך היא גירסת סמ"ק ישן וכתב ע"ז הר"פ בהגהה דנאסר משום השמנונית שהוא בעין דנאסר משום ב"כ ומשום שלקות דנהי דהתירו פת של עו"ג שלקות לא התירו ואף כי חזר השמנונית ונבלע בעיסה אין להתיר העיסה משום דקימחא עיקר כיון שנאסר השומן בעודו בעין קודם שנבלע ולא דמי לאובליאו"ש דהתם נאפה הכל ביחד ביצים בתערובת העיסה לפיכך שייך לומר התם קימחא עיקר. והוראה זו דפסטיד"א של דגים דפרישית לא שייכא כי אם בשל עו"ג כגון שהעיסה והדגים של עו"ג דבפסטיד"א ודגים של ישראל ה"ז בלאו הכי יש לאסור מפני שצריך להכשיר התנור בקיסם ואם לא הכשירוהו בקיסם אפילו הפסטיד"א עצמה אסורה בלא שום בליעת שומן דגים דנהי דהתירו פת של עו"ג מ"מ פת של ישראל שאפאה עו"ג בלא הכשר התנור אסור עכ"ל והשתא לפי זה יש להקשות אמ"ש המרדכי והרא"ש הוראה זו בפסטיד"א של ישראל של דגים שאפאה עו"ג איירא דקתו' ובסה"ת וסמ"ג כתב סתם פסטיד"א של דגים שאפאה עו"ג ואפשר לפרש דבשל עו"ג קאמר וכ"כ הרשב"א והר"ן בסתם אבל להרא"ש והמרדכי שכתבו פסטיד"א של ישראל קשיא ממ"נ אי עביד ישראל איתוי א"כ הכשיר התנור א"כ אין כאן איסור ב"כ כל עיקר ואי לא עביד ישראל ככשר א"כ בלא דגים נמי איכא בעיסה של ישראל משום ב"כ וכדכתב הר"פ ואפשר ליישב דס"ל דבלא דגים אין כאן איסור דמיירי בהסיק ישראל את התנור דכיון שהוא אחד מג' מלאכות מועיל בעיסה של ישראל דלית ביה משום ב"כ אבל לשמנונית של דגים אין מועיל היסק התנור להוציאו מאיסור ב"כ אא"כ מחתה הגחלים בשעה שהתבשיל עומד אצל האש אבל בהדלקת האש כשאין התבשיל שם אינו מועיל להתבשיל אלא לפת וזו היא דעת ה"ר יונה והר"ן והר"י בר ששת כמ"ש ב"י ונראה שזו היא דעת הרא"ש והמרדכי שכתבו פסטיד"א של ישראל דמיירי דהישראל הסיק התנור ואי לאו דגים לא היה בעיסה של ישראל משום ב"כ אלא כיון דאית ביה דגים דלא מהני ביה היסק התנור הלכך אית ביה משום ב"כ וכיון שהשמנונית היה בעין ונבלע בעיסה נאסר גם הפת וכ"כ הרשב"א לשם להדיא וז"ל וכן בשר שמבשלין בתוך הפת אם בשלו עו"ג אעפ"י שהסיק ישראל את התנור ואין הפת אסורה מחמת בישולי עובדי גלולים ה"ה אסורה מחמת פליטת הבשר דכל שנאסר הבשר מחמת בישולי עו"ג אף פליטתו נאסר והוא שנבלע בפת ואסור עכ"ל. ולפי זה מ"ש רבינו דחיתוי גחלים מהני בתבשיל שאין בו משום ב"כ היינו אלא בשעה שהבשר והתבשיל הוא כבר אצל האש וכדפרישית אליבא דהרא"ש והמרדכי ומשמע לי דאין מי שיחלוק ע"ז זולתי הר"פ דס"ל דאין חילוק בין פת לבשר וכי היכי דחיתוי גחלים מהני לתבשיל בעודו על האש כמו בפת ה"נ עשיית האש דהוי מלאכה ממש מהני לבשר ותבשיל כי היכי דמהני לפת ולכן כתב דהוראה זו של פסטיד"א אינו אלא בשל עו"ג והשתא לפ"ז אם הנוסחא בדברי רבינו היא פסטיד"א של דגים מצל עו"ג וכו' כמו שנמצא בנוסחאות הישנות א"כ ס"ל לרבינו דאין חילוק בין פת לבשר בדין ב"כ בשניהם מהני עשיית האש כמו חתוי בגחלים ואם הנוסחא היא בסתם פנאד"ה שאפאה עו"ג וכמו שהגיה ב"י בספרי רבינו א"כ צ"ל דס"ל לחלק בין פת לבשר בדין ב"כ כדפרישית להרא"ש והמרדכי אבל מ"ש ב"י דמ"ש ט"ס דמאי איריא של עו"ג הוא ט"ס של עו"ג אפילו אם היא של ישראל נמי אסור דהא בישולי עו"ג אפילו במידי דישראל אסור עכ"ל וכ"כ בש"ע טענה זו היא כשגגה שיצאה מלפני השליט דאדרבה הוראה זו משמע דאינה אלא דוקא בשל עו"ג כדכתב הר"פ והכי משמע מלשון רבינו שכתב אפילו למי שנוהג היתר בפת של נכרי וכו'. כתבו התוספות בפ' א"ט (דף ס"ד) בד"ה סימנין דעיסה שנילושה בביצים אין לאסור דקימחא עיקר ומטעם זה אין להתיר פסטיד"א שאפאו עו"ג שהשמנונית הוא בעין על העיסה ונאסר מתחלה משום ב"כ ולא דמי לעיסה שנילושה בביצים שהביצה נתבטלה ולא נאסר מעולם עכ"ל ומשם למד הסמ"ק והר"פ להורות כך כמ"ש בסמוך לשונו וכן כתב הרא"ש והמרדכי פא"ט וכך מבואר בהגהת אשיר"י פ' אין מעמידין וכך נראה מדברי הסמ"ג לאוין קל"ב דף מ"ד סוף ע"ג וכל זה דלא כהרשב"א בת"ה לשם דמתיר הלחמין שעושין בתבלין וטחין פניהם בביצים לנוי דהרי אלו מותרין שהלחמין עיקר וכו' מבואר מדבריו לשם דמחלק בין ביצים לבשר דביצים הטוחין על פני הלחמין כיון דלא עביד לטעמא אלא לנוי בטל אצל העיקר אבל בשר דנותן טעם כעיקר ולא ניתן לשם נוי אלא ליתן טעם אע"ג שהפת עיקר אפ"ה נאסר הפת משמנונית הבשר הניתן בתוכו ולא נהירא אלא אין חלוק בין בשר לביצים דכל שהוא בעין אפילו ניתן לשם לנוי כיון שנאסר ונבלע בפת גם הפת נאסר ממנו והכי נהוג וע"ל סימן קי"ב: והני לעקוכ"ן שעושין הנכרים כשאין בהן בשמים וקימחא עיקר הו"ל בכלל פת של עו"ג דפת גמור הוא לענין המוציא ולענין חלה ואפילו יש בהם תבלין ודבש הרבה ודינן כפת הבאה בכסנין דמברכין עלייהו במ"מ אפ"ה כיון דלאי קבע סעודתייהו עלייהו מברך המוציא דבלילתן עבה אזלינן בתר העיקר והוי דינן כפת ואין בהם משום ב"כ מ"מ כלל ע"ה דין י"ב ומהרש"ל בתחלת א"ו כתב ע"ש מהר"ז ביג"ג דבקלוני"א יש דובשני שקורין בורג"ר קוכ"ן והתבלין עיקר דאין ס' בקמח כנגד התבלין ב"ע ע"כ: כתב הרמב"ם סוף המ"א שמן ש"כ מותר ומי שאוסרו ה"ז עומד בחטא גדול מפני שממרה על פי ב"ד שהתירוהו וכו' וכתב בהגה"ה שם דה"א בירושלמי

פ"ק

דאמרם קפילא ארמאה אדם חשוב שאני שהדי להתרחק ממעשה עו"ג ראוי לכל אדם חשוב לקדש עצמו במותר לו וכ"ש בדברים הנאכלים משום תענוג וקל לאחרים יחמיר על עצמו (ט) עכ"ל:

כתב האגור בשם התוספות פ"ב דע"ז (טו:) אותם גילו"ש שקורין אובלאש"י הן שלקות מדלא מברכינן עליהם המוציא ויש בהם משום בישולי נכרים ומיהו ה"ר יחיאל מתיר מפני שדרך אפיית פת עושין לה ואי קבע סעודתיה עלייהו מברך המוציא עכ"ל:

פנאד"ה של עו"ג שאפאה עו"ג אסורה וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה והר"ן בפ' א"מ בשם סה"ת ומ"ש בספרי רבינו פנאד"ה של עו"ג ט"ס הוא דמאי איריא של עו"ג אפי' אם היא של ישראל נמי אסור דהא בישולי עו"ג אפילו במידי דישראל אסור: ב"ה כתב רבינו ירוחם ויש שמסירים השמנונית מהפת ואוכלים השאר וראשון נראה עיקר עכ"ל:

וכן ירקות הנאכלין כמות שהן חיין ובשלן עם בשר אסורים וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה: וכתב הרשב"א וכן כלים שבשלו בהם עו"ג דברים שיש בהם משום בישולי עו"ג אסורים וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה הארוך ולענין כלים שבישל בהם העו"ג לפנינו דבר שיש בו משום בישולי עו"ג מסתברא שצריכין הכשר דכל שאסרוהו חכמים פליטתו כמוהו דהא אפילו שמנו של גיד דאינו אלא ממנהג קדושי' (כדאיתא בחולין צא.) אוסר תערובתו בין בתערובת בין בצירו ורוטבו וכן כל איסורין של דבריהם ככחל וגבינה של עו"ג וטעמא דכל שאסרוהו חכמים כעין דאורייתא אסרו והלכך צריך בשפחות שלנו שרגילות לבשל לעצמן בקדרה שלנו שיניח ישראל על גב האש או שיהפך קודם שיגיע למאכל ב"ד דאי לא הקדרה שנתבשל בה והקערה שנאכל בה אסורה דכל שהמאכל אסור הכלים שבלעו ממנו אסורים אם של חרס ישבור ואם של כלי שטף יגעיל כדרך כלי שבלעו מן האיסורין וכ"כ הר"ב בעה"ת פנאדיש של דגים שאפאה עו"ג כיון שהדגים אסורים משום בישולי עו"ג כמו כן העיסה שמחוץ אסורה אף על פי דפתם התירו וגם השמנונית של דגים הבלוע בה אינו בעין מ"מ קודם שנבלע בעיסה הוא אסורה ונמצאת שעיסה בלוע מאיסור דרבנן עכ"ל והביא הר"ן כל זה בפ' אין מעמידין וז"ל בתשובת הר"ן סימן ה' אות י"א כתב הרא"ה עו"ג שבא לבשל לחולה בשבת מותר לבריא במוצאי שבת וליכא משום בישולי עו"ג ומשום חתנות דכל כי הא היכירא איכא עוד התיר בעו"ג שבישל לעצמו בין בחול בין בשבת דברים המותרים אע"פ שהתבשיל אסור משום בישולי עו"ג אבל הכלי מותרת להשתמש בהם אחר הדחה דלגבי גיעולי הכלים לא מסתבר למימר דגזרו ואסרו בהא משום גיעולי עו"ג דבהא ליכא ודאי משום חתנות אבל למעשה אני אוסר לפי שראיתי קצת מהגדולים שחלקו על הרא"ה ז"ל ובעל התרומה מכללם

דרכי משה

עמו להתירו וכ"ש דמוהר"ם והר"פ והמרדכי שדרכן בכ"מ להחמיר והכא מקילין והמה בתראי ניבהו שיש לסמוך עלייהו באיסור בישולי עו"ג מדרבנן וכ"פ האו"ה דכן נוהגין:
(ט) וי"ל דלא קאמר רק במיני מתיקה שבלילתן רכה ולכן יש לחוש כמו בהרסנא אבל מיני מתיקה דבלילתן עבה ויש בהן תואר לחם דפת גמור הוא לענין המוציא ולענין חלה כמ"ש בא"ח סימן קס"ח ואע"ג דיש בהן דבש הרבה וכן בשמים הרבה ואיכא למימר דדינן כפת הבאה בכסנין דמברכים עליהם במ"מ אם לא שקבע סעודתא עלייהו מ"מ נראה דלענין פת של עו"ג חשבינן הסולת עיקר ולא אזלינן בתר הבשמים והדבש וגם יש ללמוד להתיר מדיני גילוש שנתבאר לעיל סי' קי"ב גם מדברי הגש"ד בשם מהרא"י שער א' משמע בפשיטות להתיר ומימי לא ראיתי שום אדם חושש לדברי תשובה זו גם הרמב"ם פי"ז מהמ"א כתב להתיר מיני מתיקה:

דרישה

שקאי אהבבה על האש ובסיפא משמע שקאי על היפוך הבשר והרשב"א בת"ה הקצר בית ג' שער ו' אין הגירסא כך אלא ז"ל הניח ישראל ע"ג גחלים עוממות שלא היה התבשיל מתבשל עליהם אם בא עו"ג והיפך בהם ונתבשל ה"ז אסור שכל שלא היה יכול לבא לידי מאכל בן דרוסאי בהנחת ישראל אין הנחתו נחשבת לכלום וה"ז כאילו הניח עו"ג וגמר עו"ג. הניח ישראל על גבי גחלים והניח עו"ג לשמור ולהפך בו ואינו יודע אם סלקו העו"ג מעל האש קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי אם לאו ה"ז מותר ואין חוששין לו דספק בישול דבריהם הוא ולקולא עכ"ל:
[ד] פנאד"ה של עו"ג ז"ל ב"י בספרי רבינו פנאדה של עו"ג ט"ס הוא דמאי איריא של עו"ג אפי' של ישראל נמי אסור דהא בישולי נכרי אפילו בשל ישראל אסור ע"כ ובש"ד כתב רין דף פ"ב במ"ש שלו ,דא"ש ואין צריך למחוק (כל זה כתב בשם הגהות סמ"ק סי' ר"ז ומסיק רכ"ש אבל הרא"ש והמרדכי תפסו בדבריהם פסטידא של ישראל וצ"ע עכ"ל בכתביו עכ"ה) דאילו של ישראל בלאו הכי אסור בלא הכשרת תנור בקיסם (כלומר בלא בליעת השומן אסור עכ"ה) דהא דהתירו פת של עו"ג דהיינו כשהעיסה הוא של עו"ג אבל כשהעיסה הוא של ישראל הוא בכלל איסור שלקות. ע"כ ע"ש ולדברי ב"י קשה לי מהו זה שאמר אפילו למי שנוהג היתר בפת של עו"ג והא בפת של ישראל איירי כאן לדבריו ובפת של ישראל ליכא מאן דמתיר כדלעיל בסימן קי"ב ואי איירי כאן בשמיתה גחלים אם כן ליכא בה גם כן משום איסור שלקות דשומן דהא התירו שלקות של נכרי בחיתוי גחלים ודוחק לומר דקאי לדעת הרמב"ם הנ"ל בסי' קי"ב דמתיר אפילו בפת של ישראל שאפאו עו"ג בקיסם ונתן טעם שאין הדבר אלא להיות היכר שפת של עו"ג אסור עכ"ל

פרישה

נגומעה היה קמ"ל דאין זה אכילה חשובה: (יד) פנאד"ה של עו"ג פירוש פנאדה עוגות קטנות שמשוחין בשומן או במאכל ועיין בהגהות אשר"י ד' פ"ז וזהו לגירסת הספרים שאין גורסים של דגים אבל לספרים דגרסינן של דגים בלאו שומן או מאכל קרוי בישול על ידי הדגים שבו ולפירוש גירסת הראשון קשה למה ליה איסור דבישולי עכו"ם הא משום שומן של עו"ג יש לאוסרו כיון דשל עכו"ם הוא אלא שהב"י כ"כ לפי מה שפירש דברי רבינו אפילו בשל ישראל וגם אפשר דהב"י לא פירש עוגה המשוחין בשומן או במאכל. ובד"ס גרסינן פנאדש וער"ד:
(טו) וכן ירקות הנאכלין כמות שהן חיין ובשלם עם בשר פירוש אפילו בשר של ישראל:
(טז) לפיכך צריך ליזהר כו' עד צריך שיהפך בו קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי הרשב"א לטעמיה דס"ל כיון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי זהו גמר בישולו ואין לו היתר אחר כך על ידי ישראל כיון שכבר בשלו עכו"ם כמב"ד ומיהו יש לומר שאני התם שהדבר שנתבשל התחלה ע"י עו"ג באיסור נגמר ע"י ישראל מ"מ ס"ל להרא"ש דמותר משא"כ הכא בבליעה דמה שכבר נבלע באיסור אינו נתבשל יותר ממה שיוגמר ע"י ישראל ואין לו היתר על ידי שניתוסף אחר כך עליו בליעה. ואם תאמר לפ"ז קשה אם כן קודם מב"ד נמי לאסור הבליעה שנבלע בה ואין לומר שאני כיון שהבליעה בא מדבר שאינו נאכל כלל לא נאסרה הבליעה משום בישולי עכו"ם אם כן להרא"ש אפילו אחר מב"ד ליהוי התיקון ונאמר מה שכבר נבלע ממאכל שאינו נגמר לא יאסר פליטתו דלהחמיר לא יחשב כמבושל. וי"ל לומר דקודם שנגמר כמב"ד אין שם בישול עליה כלל משא"כ כשנתבשל כמב"ד דהבליעה שם איסור עליה ותו לא מתכשר בגמר בישול המאכל. והיותר

נכון

חדושי הגהות

כבר תמהו כל המפרשים בזה ועיין ט"ז ס"ק ב':

מכללם עכ"ל: ולא נהירא לא"א ז"ל וכתב שאין לחוש ב"ה ר' ירוחם כ' שבתשובות ב"כ ובדקתי בתשובות שבידינו ולא מצאתי. וכתב עוד שרוב הפוסקים הסכימו לדעת הרא"ש ומתוך מש"כ תראה שלא דיבר נכונה בזה דאדרבא רוב הפוסקים הסכימו לדעת הרשב"א: וכו' לדעת הרשב"א שאוסר כלי שנתבשל בו בישולי עו"ג מ"מ יש להקל בו יותר מבשאר איסורין דאילו כלי חרס שנשתמש באחד מן האיסורין רותח אין לו תקנה אלא שבירה או חזרת כבשונות אבל כלי חרס האסור משום בישולי עו"ג מגעילו ג"פ ודיו מפני שאין איסור זה עיקר בדאורייתא וכ"כ רבינו בסימן קכ"א:

קיד כל שכר אחד שכר תמרים או של שעורים וכן משקה העשוי מדבש אסור משום חתנות בפרק אין מעמידין (לא:) איתמר מפני מה אסרו שכר של עו"ג רמי בר חמא א"ר יצחק משום חתנות רב נחמן אמר משום גילוי רב פפא מפקי ליה אבב חנותא ושתי רב אחאי מייתי ליה לביתיה ושתי ותרוייהו משום חתנות מיהו רב אחאי עביד הרחקה יתירה פירוש תרוייהו משום חתנות דאי משום גילוי בכל ענין היה אסור אבל משום חתנות ליכא דכיון דלא שתו בביתייהו תו ליכא קירוב דעת וכתבו התוס' איסור שכר לא מצינו לא במשנה ולא בברייתא ושמא בימי האמוראים אסרוה: וכתבו עוד ותרוייהו משום חתנות רב אחאי עבד הרחקה יתירה ומ"מ שניהם לא היו שותים בבית העו"ג וא"כ צריך ליזהר שלא לשתות שכר בבית העו"ג דהא רב פפא ורב אחאי שהיו בתראי לא היו שותין וגם הרמב"ם כתב בפי"ז אין שותין שכר שלהם שעושים מן התמרים והתאנים וכיוצא בהם ואינו אסור אלא מקום מכירתו אבל אם הביא השכר לביתו ושתהו שם מותר שעיקר הגזירה שמא יסעוד אצלו תפס דברי רב אחאי ולא כרב פפא אף ע"ג דבתרא הוא ומריה דתלמודא טפי מרב אחאי כדי להתרחק מדברים של עו"ג אבל סמ"ג לא הביא אלא מאי דהוה עביד רב פפא והרשב"א כתב בת"ה שכר לא מגזירת חכמים היתה אלא מנהג קדושים שנהגו בו הרחקה להתרחק ממסיבה שלהם והיינו דאמרו מפני מה אמרו שכר של עו"ג אסור ולא אמרו מפני מה גזרו על שכר של עו"ג ולפיכך בעל נפש צריך לעשות לו הרחקה טפי שלא לשתותו בפתח חנותו עד שיביאנו לרשותו כרב אחאי ומיהו הלכתא כרב פפא דמפקין ליה אבבא דחנותא ושתי דכל בדרבנן הלכה כדברי המיקל עד כאן לשונו וכתב הרא"ש אהא דאמרינן דתרוייהו משום חתנות מיהו רב אחאי עביד הרחקה יתירה ומכל מקום לא החמירו בו כ"כ כמו על הפת כי על הפת יחיה האדם ובעי הרחקה טפי והר"ן נתן עוד טעם מפני שהפת מעשה נשים אלים חתנות דידיה טפי וכתבו התוספות ובכלל דין שכר בין של תמרים בין של תבואה ואין לאסור של תבואה א משום בישול עו"ג לפי שאינו עולה על שלחן מלכים ועוד דכי היכי דתבואה בטלה לגבי המים לענין ברכה דשהכ"ב הכי נמי היא בטלה לענין איסור בישול וכתב בסמ"ג דלא מיתסר אלא שכר אבל דבש ושאר משקין מותר אפילו בבית העובדי גילולים ובהג"א כתב סה"ת מתיר הדבש אפילו בבית העו"ג דלא חזינן מאן דאסר ליה משום דליכא כולי האי קירוב דעת כמו השכר ואין נראה לא"ז ולא שרי דבש אלא בביתו ולא בבית עו"ג עכ"ל וכ"כ הרא"ש וז"ל ודבש דמתניתין היינו משקה שעושה מדבש מדקאמר עלה בגמרא אי משום בישולי עו"ג וכו' והא דשרי ליה במתני' היינו לשתותו בביתו של ישראל ונראה דשכר לא נאסר בימי התנאים ואח"כ בימי האמוראים כשאסרו השכר אסרו גם הדבש אלא שבבבל היה מצוי השכר יותר עכ"ל והמרדכי כתב בשם אבי העזרי משום ספר היטר דשכר שלנו אין בו משום חתנות ונראה שטעמו מפני שסובר דכיון דלא אשכחן שיאסר השכר אלא מההיא דרב פפא ורב אחאי אין לאסור אלא כמין שכר שלהם שהיה של תמרים אבל לא שעורים או של מינים אחרים אבל התוספות והפוסקים חלוקים עליו (ה) כמו שנתבאר: ומ"ש בשם הרא"ש שאף בבית העו"ג לא אסרו אלא כשקובע עצמו לשתות וכו' עד ומותר לשתות שם אלא שבמקום שכתב רבינו כדרך שאדם קובע בשתיה כתוב שם כדרך שהיו רגילין לקבוע עצמם לשתיה וכתב עוד שם שכן היו נוהגים כל גדולי ארץ האי לשתות עראי בבית עו"ג וכיוצא בדברי הרא"ש כתבו התוספות וז"ל המתאכסן בבית העו"ג יכול להיות שמותר לשלוח בעיר לקנות שכר מן העו"ג דהוי כמו בביתו של ישראל ואף אם העו"ג אכסנאי שלו נותן לו ב שותה משום איבה לא אסרו משום חתנות אלא לקבוע שתיה בחנות או ברגילות לשתות בין העו"ג אבל באקראי בעלמא שרי: כתב הרשב"א מקום שישראל נוהגים שם קולא ביין של עו"ג אפילו השכר אסור טעמו מדאמרי' בגמרא (שם) רב שמואל בר ביסנא איקלע למרגואן אייתי ליה חמרא ולא אישתי אייתי ליה שכרא ולא אישתי בשלמא חמרא משום שימלא שכרא מאי משום שימלא דשימלא. ופי' רש"י למרגואן. ישראל חשודים היו ולא היו מקפידים על

יין

דרוסאי (פי) ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל וכתב שאין צריך לחוש לזה כלל שלא החמירו בבישולי עו"ג לאסור פליטתו:

קיד (א) [א] **כל** שכר אחד שכר תמרים או של שעורים וכן משקה העשוי מדבש אסורין משום חתנות אבל אין בהן לא משום בישולי עו"ג ולא משום ניעולי עו"ג ולא החמירו בה כמו בפת ושלקות שלא אסרוה אלא בבית עו"ג וכתב א"א ז"ל שאף בבית העו"ג לא אסרו אלא כשקובע עצמו לשתות כדרך שאדם קובע בשתיה אבל אם נכנס בבית העו"ג ושותה דרך עראי באקראי מותר וכן מי שלן בבית העו"ג חשוב הפונדק כביתו ומותר לשתות (ב) כתב הרשב"א מקום שישראל נוהגין שם קולא ביין

פ"ק דשבת וכתב אבי"ה ומ"מ כיון שנהגו אבותינו שלא לאוכלו ה"ל דברים המותרים והאחרים נהגו בו איסור ואי אתה רשאי להתירו בפניהם וכתיב אל תטוש תורת אמך ע"כ והשיג ע"ז ואמר שמנהג של טעות הוא והנה מהרש"ל התירו להדיא בכל ימיו בכל מקום היותו עכ"ל ועיין בסי' קי"ד:

קיד כל שכר וכו' ר"א פרק א"מ ל"ד דאמוראי קמיפלגי מפני מה אסרו שכר של עו"ג רמי בר חמא א"ר יצחק משום חתנות רב נחמן אמר משום גילוי ורבינו כתב משום חתנות משום דאפילו בזמן דליכא משום גילוי אכתי איכא משום חתנות והכי משמע מדהתיר רב פפא לשתות אבב חנותא ורב אחאי מייתי ליה לביתיה ושתי אלמא דלית ביה משום גילוי אלא משום חתנות וכיון דבכה"ג ליכא חתנות שרו ליה ומ"ש רבי' דשכר של שעורים וכן מי דבש נמי אסורים הכי משמע מדברי התוספות והרא"ש אבל הסמ"ג כתב דלא אסרו אלא שכר ולא דבש ושאר משקין וכ"כ בהגהת אשיר"י בשם סה"ת להתיר הדבש והמרדכי בשם ראבי"ה בשם ספר היטר מתיר שכר שלנו בבית העו"ג וס"ל דלא היה בכלל האיסור כי אם שכר של תמרים אבל לא של שעורים ומי דבש כי לא היה בבבל אלא שכר של תמרים וכך פי' ב"י אבל התוס' כתבו ובכלל דין שכר בין של תמרים בין של תבואה וכך הוא משמעות הפוסקים וכן פסק בש"ע ותו דבפ' ע"פ (דף ק"ז) איתא בעא מיניה רב חסדא מרב הונא מהו לקדושי אשיכרא אמר השתא ומה פירזומא ותאיני ואסני דבעאי מיניה דרב ורב מר' חייא ור' חייא מרבי ולא פשט ליה שיכרא מיבעיא וכו' ופירש"י ורשב"ם פירזומא שכר שעורין ותאיני שכר תאנים ואסני שכר תותים וסתם שכר שלהם היה תמרים אלמא דהיה להם כמה מיני שכר וגם שכר שעורים ומסתמא היה להם גם מי דבש דבורים כמו שלנו דאין דבר חדש תחת השמש שלא היה לעולמים והכל היה בכלל האיסור ולפי זה היה ראוי לכוף לאותן בני אדם העוברין על דברי חכמים ושותים בקביעות שכר ודבש בבית העו"ג אבל לא ראיתי לרבותי שמיחו בכן דהנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וכ"כ בהגהת ש"ע וז"ל יש מתירין בשכר של תבואה ודבש וכן נוהגין להקל במדינות אלו עכ"ל והנמנע יתברך. וכתבו התוס' ואין לאסור של תבואה משום בישולי עו"ג כמו תורמסי דשלקי עו"ג ודייסא דעו"ג דלא חזי לכוס כשהוא חי אין בו משום ב"כ כיון דאינו עולה על שלחן מלכים ועוד דהתבואה בטילה לגבי מים מדמברכינן עליה שהכ"ב עכ"ל וכ"כ הרא"ש ואולי לטעמייהו דכתבו לפרש הא דקאמר תלמודא איכא בינייהו ארדי דגים קטנים ודייסא דכולהו אינן נאכלין חיים והטעם שאמרו דשכר אינו עולה על שלחן מלכים ליתיה במלכותינו דהוא עולה על שלחן מלכים. והטעם דהתבואה בטילה לגבי מים הוא קשה מאוד שהרי התבואה עיקר ואית ביה כזית בכדי א"פ כמ"ש הרא"ש גבי איסור חמץ ואין ראיה ממה שמברכין שהכ"ב דאינו אלא לפי שנשתנה מברייתו ואין התבואה בעין אכן הרשב"א סוף בית ג' כתב דהא דאמר איכא בינייהו ארדי דגים קטנים ודייסא הכי פי' ארדי ודגים קטנים אינו נאכל כמות שהוא חי ואינו עולה על שלחן מלכים וההפך בדייסא שהיא נאכלת כמות שהוא חי ועולה על שלחן מלכים וכ"כ ר"ח והראב"ד דחטין נאכלין הן כמות שהן חיין וכן מצאתי בירושלמי מפורש וכו' השתא לפי זה ניחא דאין בשכר של תבואה משום ב"כ כיון דנאכל כמות שהוא חי אבל העיקר דלא גזרו על השכר כלל כשגזרו על השלקות וטעמא כדכתב הרשב"א בית ה' שער א' דלא שייך ביה חתנות כולי האי דלא מזמנו עליה וליכא קרובי דעתא כולי האי וכ"ד כמי לא גזרו עליו אלא ישראל קדושים אמרו שינהגו בו איסור בבתיהם של עו"ג להרחקה יתירתא מבנותיהן והיינו דאמרינן מפני מה אמרו שכר ש"כ אסור ולא אמרו מפני מה גזרו על השכר ש"כ וכו' אלמא דלא גזרו עליה ולפיכך גם אדם חשוב א"צ להזהר ממנו כמו שצריך ליזהר משאר דברים שנאכלין חיין כדלעיל בסי' קי"ג סעיף ב': כתב הרשב"א מקום שישראל נוהגין שם קולא וכו' אע"ג דתלמוד ערוך הוא דרב שמואל בר ביסנא איקלע למרגואן דהיו חשודין על יין ש"כ ולא אשתי אפילו שיכרא דגזר שיכרא אטו חמרא אפשר שאין זה מדינא אלא הרחקה יתירה דקעביד איהו לנפשיה ממדת חסידות ומש"ה לא הביאוהו האלפסי והאשר"י בפסקיהם דס"ל דלאו דינא הכי גם בת"ה הארוך כתב דאפשר דאין זה לבעל נפש ומ"מ בקצר כתב בסתם דאסור וכתבו רבינו על שמו ואין פירוש דאסור לשתות עם החשודים אלא רצונו לומר דאפי' להביא השכר לביתו אסור לשתותו וז"ש מקום שישראל נוהגין שם קולא וכו' אפילו השכר אסור שם פי' דלגמרי אסור לשתותו שם באותו מקום משום גזירה שיכרא אטו חמרא והכי משמע ליסנא דתלמודא אייתי ליה שיכרא ולא שתי משמע שהביאו השכר לאושפיזא ולא שתי ומצאתי בהגהת מהרש"ל אהא דכתב הרשב"א מקום שישראל

נוהגי

דרכי משה

קיד (א) ובמקומנו פשוט היתר לשתות שכר של תבואה גם משקה העושין מדבש אף בבית העו"ג ואולי סומכים אדברי ראבי"ה וכתב באו"ה כלל כ"ג דאע"ג דהעו"ג מושחין היורה בשומן חזיר כמו שרגילין אפ"ה שרי דנט"ל שרי ועוד דבטל בס' עכ"ל וכ"ה במרדכי פא"מ ע"ג עוד כתב באו"ה וכל דבר שמותר ובני המקום נהגו בו איסור אי

אתה

פרישה

נראה כמ"ש לעיל דגם הרא"ש מודה דבדבר שנתבשל ביד עו"ג כמד"ד תו אין לו היתר בהיתר דישראל אח"כ יגמר בישולו ביד ישראל: (טו) ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' פירוש אפילו גמרו בישולו לגמרי ולא היפך הישראל אפ"ה שרי כמו שפירש הטעם שלא החמירו בבישולי עכו"ם לאסור פליטתו ואף לדעת הרשב"א הקילו בזה יותר מבשאר איסורין והתיר להגעיל כלי חרס ג"פ כמ"ש לקמן בסמוך סימן קכ"א ריש ע"ג ושם כתבתי דג"פ לאו דוקא ע"ש ועיין בב"י. ומדמסיים דלא החמירו לאסור פליטתו מוכח מכאן דהתבשיל עצמו שבשלה שפחה עו"ג בבית ישראל אסור וכמ"ש בריש הסימן:

סי' קיד (א) כל שכר וכו' ולא החמירו בו כמו בפת והטעם כתב הרא"ש שהחמירו בפת כי על הפת יחיה האדם ושכיח הוא מאוד לכן צריך יותר הרחקה והר"ן נתן עוד טעם משום שהפת מעשה נשים אלים חתנות דידיה טפי: (ב) כתב הרשב"א מקום שישראל נוהגין שם קולא ביין של עו"ג אפילו השכר אסור ב"י פירש וז"ל מי שנתאכסן עמהן אסור לשתות עם אותן ישראלים אפילו שכר גזירה שמא ישתה עמהן יין וכם חשודים שיתנו

לו

דרישה

ומהאי טעמא לא הקילו אלא בפת אבל לא בשאר שלקות ומשום הכי קאמר הכא דאף בלי איסור פת כגון שהטילו קיסם אפ"ה אסיר משום שומן וזה דחוק: (שאלה נשאל הר"א על פולין שקורין ערבי"ש שקולין אותן העו"ג במחבת שלהן שעשוין לכך וקורין אותה בלשון בהמ"י פוטש"לקי והעלה שמותרין כי סתם כליהם אינן ב"י וגם אינן עולין על שלחן מלכים וראיה מסמ"ג לאוין מכוס י"ט סי' ע"ה ע"ש רש"ל ועי' בת"ם בסי' ע"ט דין ט"ז. ונדון י"ב מ"ש בדין מיני מתיקה ע"ש עכ"ה):

סי' קיד [א] כל שכר כו' כתב הרשב"א מקום שישראל נוהגין שם קולא ביין של עו"ג אפילו השכר אסור טעמו מדאמרינן בגמרא רב שמואל בר ביסנא איקלע למרגואן אייתי ליה חמרא ולא אישתי אייתי ליה שיכרא ולא אישתי בשלמא חמרא משום שימלא שיכרא משום מאי משום שימלא דשימלא. ופירש רש"י למרגואן ישראל חשודין היו ולא היו מקפידין על ייכם של עו"ג. משום שימלא חשד יין נסך. ושימלא דשימלא גזירה שיכרא אטו חמרא וכתב ואפשר שאין זה אלא לבעל נפש כרב שמואל בר ביסנא וחביריו אבל מיכם בעלמא לא דה"ל כעין גזירה לגזירה ואפשר דאף לכל אדם אסור דכולה גזירה היא ושוב ליזהר ע"כ בת"ה הארוך

ובקצר

חדושי הגהות

קיד א הא דנקטו התוספות הנך טעמים ולא כתבו הטעם דכיון שהוא נאכל כמו שהוא חי כבר כתב הב"ח ונתבאר ג"כ בדברי התוס' עצמן להמעיין שם דהתוספות לשיטתם אזלי שמפרשים מאי דקאמר שם (לח.) איכא בינייהו דגים קטנים ודייסא דהך דייסא נמי הוי דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי והג"מ הוי ג"כ כמו בדגים קטנים אבל להרשב"א שמפרש דגבי דייסא הוי פירוש האיכא בינייהו להיפך דהחיטים הוי דבר הנאכל כמו שהוא חי (עי' בסי' קי"ג בבד"ה) ועולה על שלחן מלכים א"צ הכא לטעמים אלו דאע"ג דהשכר היה עולה על שולחן מלכים מותר כיון שהתבואה נאכלת כמו שהיא חיה וכתב בכה"ג דאפשר לומר דאף להרשב"א אהנו טעמים אלו דלטעם נאכל כמו שהוא חי אשכחן ביה חומרא באדם חשוב כדאיתא בשבת (כא') הלכך צריך לטעמים אלו להתיר אף באדם חשוב: ב והא דכתבו התוספות בתחלה דמותר לו לשלוח בעיר לקנות שכר הרי דאף בלא

מנהגין שם קולא וכו' נראה בעיני דוקא במקום שמקילין קאמר אבל האידנא בעו"ה שנעשה לנו כהיתר גמור במקצת מקומות מותר לשתות שם שכר מן העו"ג רק שלא ישתה בביתו עכ"ל ולא הבנתי טעמו כיון דמשום גזירה שיכרא אטו חמרא אסרינן לה בכל ענין אסור אלא נ"ל לומר דדוקא כע בדא דגמרא דהמקום מרגוזא כל יושביה היו ישראל והיו חשודים על יינן של עו"ג הלכך אסור לקנות שכר מהם ולהביאו לביתו גזירה שיכרא אטו חמרא שמא יבא לקנות מהם גם יין אבל האידנא דרוב העיר עו"ג אע"פ שישראל שבתוכה הם חשודין ואסור לקנות אפילו שכר מישראלים שבתוכה מ"מ מן העו"ג שרי לקנות שכר דלא גזרינן אם יקנה מן העו"ג שכר שיקנה ממנו גם יין וזה ודאי דבר שהדעת מכרעת עליו והוא אמת באין ספק :

בד"א כשמוכרין בחנות וכו' כתבו התוספות והמרדכי פרק א"מ וסה"ת סימן קנ"ט וסמ"ק סימן רכ"ג דהעו"ג רגילים לערב שמרים של י"נ בשכר או במשקה של דבש ולפיכך צריך ליזהר ולחוש לזה וכתב בסמ"ק שם ושמא היינו דוקא שכר תמרים אבל שכר חטים או שעורים אין רגילין לערב בו שמרי יין . וכתב עוד שם ונראה דמאוצר היינו כשעושה השכר לשנה או לחצי שנה אבל בחבית אחת קרוי אוצר שאינו עשוי כ"א לזמן מועט ותדע כי עיקר תערובות שמרים הוי מתחלת עשיית השכר כשנותנים אותו בתוך החביות אבל לזמן מרובה אין נותנים לתוכו שמרים שאינו יכול להתקיים שמסריח ומתקלקל על ידיהם עכ"ל אבל לשון תוספות והמרדכי וסה"ת סימן ק"ס וסמ"ג לאוין קמ"ח (דף כ"ד ע"ד) דכשישראל רואהו משכו מן החביות שרי וכדברי רבינו :

השמן וכו' ולא משום גיעולי עו"ג ברמב"ם כתב הטעם מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו וכו' ולפי דס"ל דסתם כלים ס"כ הויין בני יומן כמו שיתבאר בסי' קכ"ב לפיכך כתב דהטעם מפני שהבשר פוגם את השמן אבל רבינו כתב בסתם דלית ביה משום גיעולי עו"ג דאפילו הבשר משביח את השמן כמי

יין של עו"ג : משום שימצא . חשד יין נסך : ושימצא דשיכרא . גזירה שיכרא אטו חמרא וכתב ואפשר שאין זה אלא לבעל נפש כרב שמואל בר ביסנא וחביריו אבל אינש דעלמא לא דה"ל כעין גזירה לגזירה ואפשר דאף לכל אדם אסור דכחדא גזירה היא וטוב ליזהר ע"כ בת"ה הארוך ובקצר סתם לאסור וכמ"ש רבינו בשמו :

ושאר משקין כגון של תפוחים ורמונים מותר לשתותם בכל מקום וכו' בס"פ אין מעמידין (מ:) תניא יין תפוחים הבא מן האוצר ומן ההפתק ומן הספינה מותר הנמכר בקטלוזא פי' בשוק לפני חנוני אסור מפני שמערב בו יין וכתב הרשב"א וה"ה ליין רמונים וכיוצא בו וגם הרמב"ם בפי"ז השוה יין רמונים ליין תפוחים וכתב שהטעם שלא גזרו בהם כמו בשכר הוא לפי שאינם מצויים ודבר שאינו מצוי לא גזרו בו וכתב הר"ן והא דחיישינן ביין תפוחים הנמכר בקטלוזא טפי משכר דעלמא היינו מפני שיין תפוחים יקר מן היין משא"כ בשכר כלומר שאילו לא היה יקר מן היין לא הוה לן למיחש למידי דלמא יערב בו יין בלא תועלת ואין חוששין שיערב בו יין להרשיע ולהכשיל את ישראל כדמוכח בפרק א"מ גבי קיסתא דמוריסא בלומא קיסתא דחמרא בתרי לומי כמו שיתבאר לקמן :

ודין יין רמונים ללקחו מהעו"ג אכתוב בסמוך מ"ש בו הר"ן : ומ"ש רבי' וגם החומץ שכר אסור לקנותו מהם אם דמיהן יקרים מדמי היין בפרק אין מעמידין (לב.) האי חלא דשיכרא דארמאי אסור משום דמערבי ביה דורדיא דיין נסך אמר רב אשי ומאוצר שרי אם איתא דמערבי ביה מיסרא הוה סרי ופשיטא דלא חיישינן שמא עירב אא"כ חומץ של השכר ביוקר מדורדיא דחמרא דאל"כ למה יערבנו ללא תועלת דאין לומר שהוא מערבו לחזק החומץ דא כלא הוה מיסרא סרי ומה שחששו לנמכר בחנות דילמא יערב בו יין ולא אמרו דאם איתא דעירב ביה מיסרא הוה סרי היינו מפני שהוא דבר מועט ואינו שוהה זמן שיתקלקל כי ראשון ראשון מסתלק ונמכר : כתבו התוספות והמרדכי צריך ליזהר ולבדוק ולחקור בשכר ובמשקה של דבש שעושין העו"ג עכשיו אם נותנין בהם שמרים של יין כי יש שנוהגים לתת שמרי יין :

ביין של עו"ג אפילו השכר אסור ושאר משקין כגון של תפוחים ורימונים מותר לשתות בכל מקום שלא גזרו עליהם לפי שאינן מצויין (ג) וכל אלו המשקין וגם החומץ של שכר אסור לקנותו מהם אם דמיהם יקרים מדמי היין שאנו חוששין שמא עירב בהן יין (ד) בד"א כשמוכרין בחנות אבל אם רואין שמוציאין אותן מן החבית מותרין ולא חיישינן שמא עירב בהן יין (ה) שאם היה מערב יין בחבית היה מתקלקל : [ג] (ו) השמן וכן מים החמין שלהם מותרין ואין בהן לא משום בישולי עו"ג ולא משום גיעולי עו"ג : (ז) הקפריסין והקפלוטות והחגבים שלהם הכבושין מותרין בד"א שרואה שמוציא אותן מן האוצר (ח) אבל הנמכרין בחנות אסורין ג שמא זילף עליהן יין (ט) וכן זיתים שלהם הכבושין מותרין אפילו רכים הרבה עד שנרעינתן נשמטת ולא חיישינן שמא זילף עליהן יין ובלבד שלא יהיו נחתכים בסכין שלהם לדעת בעל התרומות שאוסר בצל שנחתך בסכין של עו"ג בשביל שהוא חריף שמדמה אותו לקורט של חלתית והר"ם מרוטנבורג כתב על דברי בעל התרומות לבי נוטה להתיר ואע"פ שאני מורה כספר התרומות אין נ"ל למחות ביד הנוהגין היתר וכן הענבים שלהם אפילו הן לחין הרבה עד שמנטפות וכן הכבשים שאין דרך לתת לתוכן יין וחומץ וכן טרית שאינה טרופה

פי'

וכתב עוד המרדכי בסוף הפרק הנמכר בקטלוזא לפני הנוני אסורין לפי שמערבין בו יין כתב אבי העזרי שאם יש בו ס' שמותר כדתנן יין במים בנ"ט והכא בדיעבד הוא דשרי (ג) : כתב הר"ן גבי הא דאמרינן האי חלא דשיכרא דארמאי אסור מכאן אסרו בתוספות ליקח יין רמונים מן העו"ג אא"כ בא מן האוצר לפי שיש לחוש עליו שמא עירבו בו חומץ שלהם שהרי דמיו קלים ממנו והכי מוכח דאמרינן בס"פ גבי יין תפוחים אבל במקומותינו נהגו ליקח יין רמונים מן העו"ג וכן נ"ל דשרי דכיון דיין של רמונים לרפואה מוכרין אותו ואיכא קפידא אם נתערב בו חומץ מותר ללוקח מן התגר דכל היכא דאיכא למיקפד טפי עלה דמילתא תגר לא מרע נפשיה ואע"ג דליכא למיקם עליה וכדאמרינן בפ' התכלת (מג.) גבי הלוקח טלית מצוייצת (ג) מעו"ג תגר :

השמן פשוט בפ' אין מעמידין (ד' לו.) שמתחלה אסרוהו ואח"כ נמנו עליו והתירוהו וגרסינן בירושלמי א"ל שמואל לרב אכול משחא ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא ואיטרח עליה ואכל ומזה כתב הרמב"ם בפ' י"ז מהמ"א שמן של עו"ג מותר ומי שאוסרו ה"ז עומד בחטא גדול מפני שהמרה ע"פ ב"ד שהתירוהו וכתב עוד ואפילו נתבשל השמן ה"ז מותר ואינו נאסר לא מפני בישולי עו"ג מפני שהוא נאכל כמות שהוא חי ולא מפני גיעולי עו"ג מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו וכן דבש שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה מותר מטעם זה ודבריו מבוארים בגמרא פרק אין מעמידין : **ומ"ש** וכן מים החמין שלהם מותרים פשוט שם בברייתא (לח:) ופי' רש"י דהא אין משתנין מברייתן על ידי האור : הקפריסין והקפלוטות והחגבים שלהם הכבושים מותרים בד"א שרואה שמוציאם מן האוצר וכו' עד ולא חיישינן שמא זילף עליהם יין פשוט בס"פ אין מעמידין (מ) : **וכתב** כא"ח בשם הרשב"א כבשים של עו"ג שנותנים בהם יין יש מרכולי שכורו שימכרו כולם חוץ מדמי יין נסך שבהם ואומדים כמה דרכן לערב וכיוצא באלו וימכרו חוץ מדמי היין ומותרים המעות עכ"ל :

ומ"ש ובלבד שלא יהיו נחתכין בסכין שלהם לדעת בעל התרומות שאוסר בצל שנחתך בסכין של עו"ג וכו' כבר נתבאר בסימן צ"ו וכתב רבינו בטור אורח חיים בהלכות פסח סימן תמ"ז כיוצא בדברים שכתב כאן ואח"כ כתב וכ"ל דאפילו לדעת בעל התרומה אם נזהרו בהם בחתיכת הסכין אפילו לא נזהרו מלכבשם בקדרה אם אינה בת יומא מותרים כיון דבשעת כבישה נותנין בהם מים בטל חורפייהו ולא שייך תו למימר מחליא להו ע"כ וא"כ למאי דקי"ל סתם כליהם של עו"ג אינן בני יומן אפי' נכבשו בכלים של עו"ג שרו אפילו לדעת בעל התרומות אם אינם חתוכות בסכין שלהם : **וכן** הענבים שלהם אפילו הן לחים הרבה עד שמנטפות וכן כל הכבשים וכו' עד מפני שדגים טמאים מתערבים עמהם ואין יכולין להפרידן הכל פשוט בפרק אין מעמידין (לט:) :

ומ"ש

דרכי משה

אתה רשאי לנהוג היתר לפניהם ואפילו ישלח בפניהם אסור תוך תחום העיר וכ"ה בהג"מ פי"ז מהמ"א בשם ראבי"ה והוא פשוט : (ב) וכתב באו"ה כלל כ"ב אבל אי רגילין לתת בו יין ולהחמיצו או להטעימו אינו בטל בס' דהוי דבר דעביד לטעמיה דאינו בטל עכ"ל וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א בסימן קל"ד : (ג) וכ"ה סברא זו דאומן לא מרע נפשיה במרדכי

דרישה

והקלר סתם לאסור וכמש"ר בשמו ועיין בפרישה : [ג] השמן וכן מים חמין שלהם מותרין כו' בפרישה כתבתי בשם הרמב"ם הטעם דלא חיישינן לגיעולי עו"ג משום שטעם הבשר פוגם השמן ומסריח והיינו לפי סברתו שסובר סתם כלי עו"ג בני יומן הן ולפ"ז צ"ע המים חמין אמאי מותרין להרמב"ם הא אית בהו משום גיעולי עו"ג כיון דס"ל דסתם כלי עו"ג בני יומן הן ואפשר משום טעמא שכתב הרא"ש עצמו פרק אין מעמידין ז"ל ומחמין אין ראיה דנותן טעם לפגם מותר דשאני חמין דאפילו איסורא בעין פוגם עכ"ל ע"ש דף פ"ח או אפשר לומר דבספרי הרמב"ם לא גרסינן חמין וכן מוכח קצת מדהשמיט הרמב"ם דין חמין ולא הזכירו לגמרי עיין בפי"ז מהמ"א. (ובלבד שלא יהיו נחתכין בסכין שלהם ואף על גב דכבר כתב ב"י בסימן צ"ו בשם שבולי לקט דלימוני של עו"ג אף בסכין ש"כ מותר משום דאף אותן שנאסרו בטלין ברוב תערובות נ"ל דכאן איירי שאין כ"כ זיתים מרובים שיהיו בטלין השנים או השלשה הראשונים ודו"ק עכ"ה) :

וקילק

פרישה

לו יין של עו"ג שהרי גם כם שיתן אותו עכ"ל אמת שכן הוא משמעות דברי הרשב"א בת"ה הארוך וכן מוכח מן הגמרא וכמ"ש בדרישה אלא שעל רבינו קשה אם הוא הבין דברי הרשב"א כמו שהבינם ב"י אם כן טעם איסור שכר זה אינו אלא משום שמא יתנו לו לשתות יין נסך ואם כן קשה מה ענייננו לכאן שהרי כאן לא מיירי אלא באיסורי משום חתנות ובהלכות י"נ ה"ל לרבינו לכתוב דין זה . ויש לומר משום דסתם יינם לא אסרו אלא משום חתנות וכמש"ר בר"ס קכ"ג מ"ה כתבו רבינו כאן ללמדינו שאף שלא אסרו בבית ישראל משקים ס"כ משום גזירת חתנות בכה"ג דישראל חשודין הן אסור לשתות עמהן אפילו בביתם שכר שלהם משום גזירת חתנות והיינו שיתן לו לשתות סתם יינם ס"כ ואית בהו משום גזירת חתנות . גם יש לומר דרבינו ס"ל דאין לאסרו מדינא כ"א המתאכסן שם בבית עו"ג דמותר לשתות עמהן שכר כמ"ש לפני זה ובאלו דאין נזהרין המאירו משום דעו"ג דאותו מקום רגילין שהישראל הדרים שם שותין גם כן יינם ויסברו דגם הישראל שהתאכסן שם הוא בר הכי ויתן לפניו יין במקום שכר

אבל עם ישראל שאינו נזהר ס"ל לרבינו בשם רשב"א דאין ליזהר מדינא דאף דהישראל שותה יין נסך היינו למלאת תאוותו אבל להכשיל לישראל הנזהר אין חושדין אותו ואף דהגמרא איירי בישראל שנתאכסן אצל ישראל הא כתב הרשב"א עליו אפשר דהחמיר על עצמו לבד ואף דמסיק הרשב"א דטוב להחמיר מכל מקום מדסתם בת"ה הקלר וכתב לאסור ולא לשם חומרא משמע ליה לרבינו דסתם אסור דכתב איירי דוקא בנתאכסן אצל עו"ג וע"ל סימן קי"ט . ומ"ו ביאר דברי רבינו וז"ל נ"ל דוקא במקום שמקילין קאמר אבל האידנא בעו"ה שנעשה בקצת מקומות היתר גמור מותר לשתות שם שכר מן העו"ג רק שלא ישתה בביתו עכ"ל מ"ו משמע מדבריו שהוא מבאר דברי רבינו שבמקום שנוהגין להקל ביין של עו"ג אסור לשתות שם שכר מן העו"ג דחיישינן שמא ישתו גם כן יין של עו"ג הואיל ונוהגין שם קולא ועשו סייג וגדר לאסור גם השכר כדי שלא להקל ביין ולפ"ז שייך שפיר דין זה לכאן דלעיל כתב שכר של עו"ג לא אסרו אלא בבית עו"ג אבל בבית ישראל מותר וקאמר רבינו וכתב הרשב"א וכו' רוצה להשמיענו דלפעמים שכר של עו"ג אף בבית ישראל אסור ואף על פי שאין משמעות הגמרא כן לא . עלה על דעת רבינו מדברי רשב"א בת"ה הקלר שלמד דין זה מגמרא זולת . ומ"ש מ"ו אבל האידנא כו' מותר לשתות שכר טעמו דהואיל ונוהגין היתר גמור ליכא למיחש שאם ישתו שכר שאתי למטעי דהכל יודעין איסור יין נסך ואין שייך לנהוג היתר גמור אם לא לעוברין על דת ולא שייך למימר שיטעו בזה אבל בבית העו"ג עכ"פ אסור משום חתנות וכמ"ש בריש הסימן : (ג) וכל אלו המשקין כו' אסור לקנות מהן אם דמיהן יקרים מדמי היין אבל בלאו הכי לא חיישינן שיערב להכשיל הואיל ואין לו הנאה בזה שמערב : (ד) במה דברים אמורים כשמוכרין בחנות כו' ולא חיישינן שמא עירב בהן יין ואם עירב כתב אבי"ה שאם יש בו ששים מותר בכל ענין כדתנן יין במים בנ"ט : (ה) שאם היה מערב יין בחבית היה מתקלקל אבל בחנות לא מתקלקל בשעה מועטת עד שימכר בזמן מועט : (ו) השמן וכן מים החמין שלהם מותרין ואין בהם לא משום בישולי עו"ג ולא משום גיעולי עו"ג ז"ל הרמב"ם בשמן לא מפני שהוא נאכל כמות שהוא חי וטעם בשר פוגם את השמן ומסריחו וכן דבש שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה מותר מטעם זה ע"כ . וחמין כמי דהא אין משתנין מברייתן על ידי האור רש"י (וזהו טעם לאין בו משום בישולי עו"ג ולא לגיעולי עו"ג) ובאמת שא"צ לטעם שטעם בשר פוגם לשמן ודבש שהרי בלאו הכי מותר מטעם דקי"ל סתם כלי עו"ג אינן ב"י אלא שהרמב"ם לשיטתיה כתב לטעמיה שס"ל שאסורין מה בכלי עו"ג ולא אמרינן שאינן ב"י כמ"ש הטור בשמו בסימן קט"ו בדין חמאה אלא שבזה אלא סבר שסתמן בני יומן הן ור"כ ב"י בסי' קכ"ב . ולהרא"ש ורבינו הא דאמרינן בגמרא דלא חיישינן אי משום גיעולי עו"ג נט"ל הוא כו' ר"ל לפי שסתמן אינן ב"י אבל לא מטעם שהבשר מסריח השמן וקי"ל ועד"ר : (ז) הקפריסין כו' פירוש שומר לפריחן ממין צלף ודרך לאוכלן חיין ויש שסולקין אותן . והקפלוטות כרתים נאכלין כמות שהן חיין : (ח) אבל הנמכרות בחנות אסורין שמא זילף עליהן יין ולא חילק בין אם דמי היין יקרים מדמיהן או לא דדוקא גבי תערובות היכא דאיכא למיחש [illegible] : (ט) וכן זיתים וכו' ובלבד שלא יהיו נחתכין [illegible]

חדושי הגהות

איבה בטור ואיך כתבו בסוף דבריהם כשאבסנאי נותן לו הטעם דמותר משום איבה דוקא כתב בבה"ג ד"ל דבהי דמותר לו לשלוח לקנות שכר מן העיר ולא שייך בזה חתנות משום דהוי בביתו של ישראל מ"מ לשתות משום חתנות ולכן הוצרכו לטעמא דאיבה וע"ש שהאריך עוד : ג ואפילו שדמי היין יקרים

פי' דגים מחותכין (י) והוא שיכיר ראש ושדרה של כל אחד ואחד וכן ציר של דגים שיש בו כלכית ולמעלה בהלכות דגים פירשתי כיצד התירו וכן עלה של חלתית (יא) אבל אסור ליקח מהם קורט של חלתית וטרית טרופה [ג] וחילק פי' מיני דגים קטנים מעורבין מפני שדגים טמאים מתערבין עמהן ואין יכולין להפרידן (יב) וכבשים שדרך שלפעמים נותנין בהן יין אע"פ שאין ידוע שהכל נותנין בהן יין אע"פ כן אסורין (ד) לקנותן מהם ואסורין באכילה ומותרין בהנאה (יג) [ד] אבל בידוע שהכל נותנין בהן יין אסורים אפי' בהנאה אע"פ שאינו יודע שנתנו לתוך אלו אסורין בהנאה מספק כאילו היו ודאי שנתנו בהן יין: [ה] (יד) המוריים שלהם אסור ואין איסורו מחמת עצמו אלא משום שמערבין בו יין לפיכך אין איסור אלא במקום שהיין בזול יותר ממנו אבל אם דמי היין יקרים מדמי המוריים מותר ואם הביאו ממקום שהיין ביוקר ד למקום שהוא בזול מותר [ו] ולא חיישינן שמא הלך במקומות שהיין בזול בד"א בפעם ראשונה ושנייה שנתנו עליו מים שעדיין הוא שמן ואפשר לתקן בלא יין אבל מפעם שנייה ואילך כבר כחוש ואי אפשר לתקן בלא יין בד"א באומן שהוא יכול לתקנו פעם ראשונה ושנייה בלא יין אבל מי שאינו אומן אפילו בפעם ראשונה אינו יודע לתקנו בלא יין ואסור ואפילו אם היין ביוקר ממנו:

חלב

ומ"ש ולמעלה בהל' דגים פי' כיצד התירו הוא בסימן פ"ג ושם נתבאר ג"כ דין טרית טרופה ושאינה טרופה וחילק פירש"י מין דגים קטנים טהורים סולתנית ואין לה סנפיר וקשקשת ועתידה לגדל לאחר זמן וקי"ל דמותרים ואמרי' בגמרא מפני מה אסרוה מפני שערבונים עולה עמה דגים טמאים הדומים לה לפיכך ל"ש טרופה ול"ש שאינה טרופה למיחש לאחד מאלף בינייהו דדמי ליה ולא מינכר ואמרינן בגמרא אמתני' דמוריים דחילק אומן מותר ופירש"י כיון דאומן הוא ובקי בדבר מבדיל התערובות משום דלא חשיב טעמא ומקלקל לסולתנית ומרע לה לכולהו ארבי' ולא ידעתי למה השמיטו הפוסקים זה ואולי משום דאין דגים הללו מצויים בינינו לא חשו להאריך בהם . וקורט של חלתית הוא דבר חריף ביותר ואע"פ שהסכין שחותכין אותו בו לא היה בן יומו הורפיה דחלתיתא מחליא ליה והוי נותן טעם לשבח: ובבשים שדרך לפעמים נותנין בהם יין וכו' שם במשנה (לה:) מני כבשים שדרכן לתת בהם יין וחומץ בכלל דברים של עו"ג שאסורים באכילה ומותרי' בהנאה ובגמרא (לח:) אמר חזקיה ל"ש אלא שדרכן אבל בידוע אסורים אפילו בהנאה ורבי יוחנן אמר אפילו בידוע נמי מותר ופסקו הרי"ף והרא"ש כחזקיה וכ"פ הרשב"א ומפרש רבינו דשדרכן היינו שלפעמים נותנים בהם יין ושידוע היינו שהכל נותנין לתוכן יין אף על פי שאינו יודע שנתנו לתוך אלו וכך הם דברי הרשב"א בת"ה הקצר: וכתב עוד ויש מי שאומר שכולן אסורין בהנאה לפי שהיין בתוך אלו מכשיר את כולן והרי הוא כאילו היין שבהם עיקר ולפיכך כולן אסורין בהנאה ויש מרבותי אומרים שימכרו כולם חוץ מדמי יין נסך שבהם וכיצד משערים אותו ואנו לא ידענו כמה נותנין בהם ובמה הוא דרכן לערב בכיוצא באלו וימכרו חוץ מדמי אותו יין נסך שאנו אומדין שנתנו בהם ויראה לי שהוא עיקר עד כאן לשונו (ה):

המוריים שלהם אסור ואין איסורו מחמת עצמו וכו' שם במשנה (כט:) המוריים של עו"ג אסור ואיסורו איסור הנאה דברי ר"מ וחכ"א אין איסורו איסור הנאה וידוע דהלכה כחכמים ובגמרא (לד:) ת"ר מוריים אומן מותר ופירש"י מוריים של עו"ג אומן מותר מוריים לא עבדי ליה מדגים טמאים ומשום חמרא אסרינן ליה ואומן לא רמי ביה חמרא

ומ"ש לפיכך אין איסור אלא במקום שהיין בזול יותר ממנו וכו' ואם הביאו ממקום שהיין ביוקר וכו' שם ההוא ארבא דמורייסא דאתא לנמלא דעכו ואוקי ר' אבא כטורי בהדה אמר ליה רבא עד האידנא מאן נטרה אמר ליה עד האידנא למאי ניחוש לה אי משום דמערבי בה חמרא קיסטא דמורייסא בלומא דהמרא בד' לומי ודילמא אידי דלור אתא דנפיש חמרא א"ל התם עקולי ופסורי איכא. ופירש"י קיסטא. מדה: בלומא. בזוזא במדינתו של עו"ג זה היין ביוקר והמוריים בזול אבל כאן היין בזול והמוריים ביוקר וחיישינן לערובי': אידי דלור אתא. דרך שפת הים הסמוכה לצור אתא האי ארבא: דנפיש חמרא. כלומר שהיין בזול: עקולי ופסורי איכא. מים שהולכין עקלתון ומי שלגים נפסרים על שפת המים ואין מושכי הספינה יכולין לבא באותו הדרך ע"כ:

ומ"ש ולא חיישינן שמא הלך במקומות שהיין בזול איצו מכוון שאם ממקום שיצא עד מקום שבא אין שום מקום שיהא היין בזול פשיטא דליכא למיחש למידי והרי הוא בכלל מ"ש תחלה אם דמי היין יקרים מדמי המוריים מותר ואם יש שום מקום בדרך שיהא היין בזול ודאי דחיישינן דילמא אורחא דהכא אתא א"כ נודע שלא היה יכול לבא אל המקום ההוא מפני שום מעכב שהיה בדרך וכדאשכחן דא"ל דילמא אידי דלור אתא ואיצטריכן לאהדורי התם עקולי ופסורי איכא (ו): ומ"ש בד"א בפעם ראשונה ושנייה וכו' עד סוף הסימן פשוט שם ופי' רש"י פעם ראשון ושנייה שכן דרכן נותנין מ"ס ומלח על שומן הדגים ומוציאות שומנו וכשכלו חוזר ונותן אחרים: וכתב הר"ן ז"ל אההיא דקיסטא דמורייסא בלומא שמעי' שלא השוו חכמים מדותיהם באיסור המוריים לאסרו בכ"מ ובכל זמן הילכך מסתברא שלא נאסר אלא בזמן שרגילין לתת לתוכו יין אבל בזמן שאין רגילין לתת לתוכו יין מותר וזהו מ"ש הרמב"ם בפרק י"ז מהמ"א המוריים במקום שרגילין לתת לתוכו יין אסור וכתב הרשב"א שע"ז סמכו ליקח מוריים בכל מקום מכל אדם לפי שלא נהגו עכשיו לתת לתוכו יין כלל עכ"ל וכתב עוד הרשב"א וכן מפקידין אותו ושולחין אותו ע"י עו"ג שאין העו"ג נותן אל דעתו לסלק המוריים וליתן היין שהרי לא נודע שהיין יפה למוריים ואם בא לסלק ולהחליף מים הוא נותן ולא תמור מפקיד מלוקח מן העו"ג שמותר עכשיו כמו שביארנו:

כתב הרשב"א ה בתשובה שהוא היה נזהר מהכרכום מפני שבכל הארץ ההיא היו מזלפין עליו יין הרבה וגם עושין מבשר השוורים חוטים כחוטי הכרכום ומערבין אותן בתוכם:

חלב

נמי שרי כיון דסתם כלי ש"כ אינן בני יומן: המוריים שלהם אסור וכו' פ' א"ת (דף ל"ד): ומ"ש ולא חיישינן שמא הלך במקומות שהיין בזול פי' אעפ"י שיש מקומות מן הצד שהיין בזול שאין הדרך עובר שם לא חיישינן שעבר על אותו מקום כדי לערב יין במוריים דמן הסתם לא חיישינן שסבב את הדרך להלוך מהלך יום או יומים יותר ממה שצריך כדי לזייף וזהו פי' מ"ש בגמרא א"ל רבי ירמיה לר' זירא דילמא איידי דצור אתו דשוי חמרא פי' דהיין שם בזול א"ל התם עקולי ופסורי איכא פי' כיון דצריך לעקל הדרך לצור לא חיישינן שהלך לשם לזייף ומ"ש נמי ופסורי האמת נקט שהיה ג"כ לשם רבוי הפלגת שלגים וטורח הוא לבא באותו הדרך אבל ודאי דבעקולי א"כ בפסורי כ"א הוי טעם מספיק דלא חיישינן שהלך מדרך הכבושה לצדדין וכזה התיישב מה שהיה קשה לב"י ע"ש:

כתב במרדכי כל משקה שהוא יוקר מן היין אסור לשתות ממנו אא"כ רואהו ישראל מוסך מן החביות ע"כ ומ"מ נראה מה שאין דרך להתערב כלל אין חוששין בכך מהרש"ל: כתב עוד במרדכי ע"ש ראבי"ה דשכר שלנו אע"פ שמוסחין היורה בשומן חזיר נט"ל הוא ובטל בס' עכ"ל כלומר ועוד דאפילו כ"ט לשבח בטל בס' וכתב עוד שם על הא דקאמר (דף ל"ג) האי עו"ג דשדי חמרא לבי מלחי שרי פי' שאם נתן עו"ג יין למקום עשיית המלח שנותנים יין במלח כשמרתיחין אותו מותר שמתייבש והולך לאיבוד ומכאן יש ללמוד היתר על המלח שנותנין בו דם כשמרתיחין אותו כדי שיתלבן שמתייבש ואין בו אלא הנאה בעלמא שיתלבנו בכך וכ"כ התוס' ע"ש ר"ת וכן פר"ת שמותר לבשל דיו בי"כ דאזיל לאיבוד והטעם מתקלקל ואין בו טעם יין כלל ור"י פי' דאסור בהנאה למאן דמחמיר גם עתה בסתם יינם לאסרו בהנאה אבל אם כתבו בו ספר מותר לקרות בו ובמרדכי ישן איתא דדיו שעושין העו"ג ולפעמים עושין אותו מיין יש להחמיר שלא לכתוב הימנו דלפעמים נותן הקולמוס לתוך פיו בעוד שיש עליו דיו ובתשב"ץ פי' שע"ד כתב דיו שניתך ביין של עו"ג התירו ר"י:

חלב

דרכי משה

במרדכי ריש כיצד מברכין: (ד) וז"ל האו"ה כלל כ"ב כל דבר דליכא למיחש לבישולי עו"ג לוקחין מהן מבושל דליכא למיחש שמא בישלו בכלי איסור דלהא לא חיישינן דמתוך שדרכן לבשל אותן דברים כל השנה ודאי יש להם כלים מיוחדים לזה ועוד דסתם כליהם אינם ב"י ומטעם זה לוקחין מהן אותו ירק שקורין בל"א קומפשטא"ש אע"ג דמבשלין אותו תחלה דלא נגמר בישולו ע"י עו"ג דהרי כשהוזרים ומבשלים אותו משביח ולא חיישינן שמא עירב בהן חומץ או יין להחמיצו אבל אם דרכן בכך יש לחוש ואמר מהר"ש אפילו במקום שדרכן בכך אם יש עו"ג אחד בעיר שידוע שאותו עו"ג אינו נותן בו יין או חומץ מותר לקנות בסתם מן העו"ג שבעיר שאנו תולין שמא זה הוא שאינו מחמיץ כמו (כתובות כז.) בשבויה שהקילו בה לומר שאם יש מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות עכ"ל והכי נהיגין עכ"ל הארוך ועוד יותר מזו כתב המרדכי פא"מ ע"ד וז"ל ועתה בזמן הזה שמתקנין להם בשמרי יין ובביצים כתב ר"ב אפילו לר"פ האוסר שמרי יין מותר הלחם כי אינו יכול להיות שיא יתקן עו"ג א' משמרי שכר ואמרינן בכתובות פ"ב שאם יש מחבואה אחת כו' וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא תלינן כהאי דפרק השוכר (ע.) אימא מגבא דהביתא שקלה וכדברי הטור לא משמע כן בדברי המרדכי ודברי הטור המה דברי הגמרא פא"מ ומשמע דדבר שדרכן לעשות אסור ולא אמרינן דא"א שא' לא יעשה והוא יציל על כולו ובאמת שהוא קולא גדולה דאין ללמוד מדין שבויה לשאר איסורין דבשבויה הקילו ואדרבא נ"ל דאם יש עו"ג אחד שבודאי מערב יין וכל העיר אינו מערב אפ"ה אם הולכין בבית העו"ג אסור לקנות מכל העיר משום דהוי קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי אבל אם מביאין הכבשים למכור תוך העיר ולא בבתיהם אזלינן בתר רובא דכל (דפריש מרובא קפריש) וכיוצא בזה איתא באו"ה סימן ו' ואפשר לומר דהואיל והתם יינן דרבנן הקילו בו כמו בשבויה וצ"ע וע"ל סימן קכ"ג מדין זו וע"ל סימן צ"ד אם קונין ירקות ורוב דפרמי עו"ג ושאר דברים הנחתכין ונכבשים: (ה) ע"ל סימן קל"ד בשם הרשב"א: (ו) ול"נ דברי רבינו

פרישה

שלהם אף על גב דסתם כליהם אינן ב"י מכל מקום כ"ל דמושחין בסכין מרגית לסיות כדבק בדפנו ועוד דמורפיה מחליא ליה וכן כתב בהדיא לעיל בסימן ל"ו אבל לקדרה א"מ דלא חיישינן כיון דבשעת כבישה נותנין בהן מים בטל מורפייהו: (י) והוא שיכיר ודרס ובסימן פ"ג דכתב רבינו דאין לסמוך אהאי סימן הא כתבתי שם דהיינו דוקא לפנינו ויש בו ריעותא דאין רואין קשקשת וסנפיר אבל בטרית שכבר נעשה ונחתך יש לומר הוסרו הקשקשים והסנפיר וכמ"ש שם: (יא) אבל אסור ליקח מהם קורט של חלתית. מין פרי שקורין לע"ז ומחתכין את קרטיו בסכין ואסור משום שמנונית הסכין רש"י: (יב) וכבשין פירוש דרך לכבוש דגים וירק ורא"ש ורגלים של בהמה בחומץ: (יג) אבל בידוע שהכל נותנין בהם יין אסורין אפילו בהנאה הטעם מפני שהיין בתוך אלו מכשירן והוי כאילו היין בהן עיקר: (יד) המוריים שלהם אסור כו' עד ואם הביאו ממקום שהיין ביוקר למקום בזול מותר פירוש הואיל והתם היין ביוקר לא חיישינן שערבו שם ובכאן נמי לא חיישינן דמיירי שהעמיד שומרין או שקנאו מיד כשהביאו ויש לדקדק לפ"ז מאי רבותא קמ"ל רבינו למקום שהוא בזול הואיל ומיירי בהעמיד שומרים פשיטא דשרי ויש לומר דהא קמ"ל דאף שהמוריים של זה המקום שהיין בזול אסור אפ"ה המוריים שהובא לשם ממקום שהיין ביוקר מותר ולא גזרינן מוריים שהובא לשם אטו מוריים של זה המקום עצמו ועד"ר: (בד"א בפעם ראשונה ושנייה כו' נ"ל דניכר המוריים שאין כ"כ שומן בפעם השלישית כמו בפעם ראשון ושני עכ"ה):

מלב

[ו] ולא חיישינן שמא הלך במקומות שהיין בזול כתב ב"י איצו מכוון דאם יש שום מקום בדרך שהיין בזול ודאי דחיישינן דלמא אורחא דהכי אתרא אתא אלא אם כן נודע שלא היה יכול לבא

דרישה

[ג] וחילק פי' מיני דגים קטנים כו' בגמרא אמרינן אמתני' דמוריים דחילק אומן מותר ופירש"י כיון דאומן הוא ובקי בדבר מבדיל התערובות ממנה משום דלא חשיב טעמא ומקלקל לסולתנית ומרע לה לכולה ארבי' וכתב ב"י ע"ז ולא ידעתי למה השמיטו הפוסקים זה ואולי משום דאין דגים הללו מצויין בינינו לא חשו להאריך בהם ע"כ וגם נראה לומר משום דבכל דבר שצריך בדיקה והבדל אין סומכין אבדיקתינו כמש"ר בסי' ל"ז בשם בה"ג ובכמה מקומות מה"כ לא כתב רבינו האי בדיקה בזמן הזה ולאינו דומה למוריים דכתב רבינו בסמוך בד"א באומן כו' דשם א"צ בדיקה: [ד] אבל בידוע שהכל נותנין בהן יין אסורין הרשב"א היה נזהר מהכרכום מפני שבכל ארץ ההיא היו מזלפין עליו יין וגם עושין מבשר השוורים חוטין כחוטי הכרכום ומערבין בתוכו: [ה] המוריים שלהם אסור כו' (עיין ברש"י פרק אין מעמידין דשומן של דגים ומוריים לא עבדי מדגים טמאים ופעם ראשון ושני נותנין בו מים ומלח על שומן הדגים ומוציאים שמנן וכשכלות חוזר ונותן אחרות. ולעיל מזה פירש"י מוריים מערבין בו קרבי דגים כדאמרינן לקמן דנכים שמנייהו וציר פירש רש"י ציר מזועת וזיבת דגים כשכותשין אותו במכתש ונעשה מוהל בממין ומטבילין בו עכ"ה) ואם הביאו ממקום שהיין ביוקר למקום שהיין בזול מותר בפרק אין מעמידין ההוא ארבא דמורייסא דאתא לנמלא דעכו אותיב רבי אבא נטורי בהדה אמר ליה רבא עד האידנא מאן נטרה אמר ליה עד האידנא למאי ניחוש לה אי משום דמערבי בה חמרא קיסטא דמורייסא בלומא קיסטא דחמרא בד' לומי ודלמא אידי דצור אתא דנפיש חמרא אמר ליה התם עיקולי ופסורי איכא ופי' רש"י קיסטא מדה. לומא במדינתו של עו"ג זה היין נמכר ביוקר ומוריים בזול אבל כאן איפכא. אידי דצור אתא דרך שפת הים הסמוכה לצור אתא כו': שהיין בזול ודאי דחיישינן דלמא אורחא דהאי אתרא אתא אלא אם כן נודע שלא היה יכול

לבא

חדושי הגהות

יותר מהכבושים מ"מ בזה שאינו עושה אלא לריח טוב וליפותן למען ימכרו מהר וא"צ לזה אלא דבר מועט לכן חיישינן (פרישה וט"ז): ד הא דלא חיישינן שמא עירבו כאן במקום הזול צא"ל דמיירי בענין שנשמר לבלי יתערב וא"כ קשיא מאי רבותא דלמקום שהוא בזול פשיטא דמותר כיון שנשמר שלא יתערב ותירץ הפרישה דאיצטריך לאשמועינן כיון דמוריים של זה המקום שהיין בזול אסור ה"א דנאסור יין שהובא לשם גזירה אטו היין של אותו המקום עצמו קמ"ל דלא גזרינן: ה סי' קל"ג ותך טעמא דאוטי בשר השוורים ליתא

לפנינו

קטו (א) [א] **חלב** שחלבו עו"ג ואין ישראל רואהו אסור שמא עירב בו חלב טמא ל"ש חלבו א לצרכו או לצורך ישראל (ב) לפיכך היה חולב בביתו וישראל יושב מבחוץ אם יודע שאין לו דבר טמא בעדרו מותר אפילו אין הישראל יכול לראותו בשעה שהוא חולב (ג) היה לו דבר טמא בעדרו והישראל יושב מבחוץ והעו"ג חולב לצורך ישראל אפילו אינו יכול לראותו כשהוא יושב אם יכול לראותו כשהוא עומד מותר שירא שמא יעמוד ויראהו (ד) [ב] והוא שיודע שחלב טמא אסור לישראל. (ה) גבינות העו"ג אסורות ומפרש בגמרא כמה טעמים (ו) מפני שמעמידין אותה בעור קיבת ב נבלה ומפני שטחין פניה בשומן חזיר ושמערבין בה חלב טמא אף על פי שאין החלב הטמא נקפא חיישינן

קטו חלב שחלבו עו"ג וכו' משנה פ' אין מעמידין ומ"ש ל"ש חלבו לצרכו או לצורך ישראל נראה דכתב כן לאפוקי מאותם המתירין כשחלבו העו"ג לצרכו כדאיתא בסמ"ק סי' רכ"ו ונראה דטעות זה הגיע להם מדתני בפ' אין מעמידין בברייתא (סוף דף ל"ח) יושב ישראל בצד עדרו של עו"ג ועו"ג חולב לו ומביא לו ואינו חושש דמשמע דדוקא בחולב לצרכו של ישראל הוא דבעינן דיושב בצד עדרו אבל בעו"ג שחולב לצורך עצמו לא בעינן יושב ישראל בצד עדרו וליתא דמעיקרא ודאי קס"ד דברייתא אורחא דמילתא נקט דאין ישראל יושב בצד עדרו אלא כשהעו"ג חולב לצורך ישראל ולמסקנא נמי כיון דבאיכא דבר טמא בעדרו קמיירי בעינן דחולב לו לישראל דאירתותי מירתת ולא מערב אבל כשחולב לצורך עצמו לא מהני יושב בצד עדרו דלא מירתת לערב כיון דחולב לצרכו ועיין במ"ש בסמוך: ומ"ש לפיכך היה חולב בביתו וישראל יושב מבחוץ וכו' שם אהך ברייתא פריך ה"ד אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא ואי דאיכא דבר טמא בעדרו אמאי ופריך לעולם דאיכא דבר טמא וכי קאי חזי ליה וכי יתיב לא חזי ליה מה"ד כיון דיתיב לא חזי ליה ניחוש דילמא מייתי ומערב ביה קמ"ל כיון דכי קאי חזי ליה אירתותי מירתת ולא מערב ביה. ולכאורה משמע דה"פ אי דליכא דבר טמא פשיטא דשרי אפילו אין ישראל יושב בצידו אבל במרדכי כתב דטעות הוא דא"כ ה"ל להקשות אי דליכא דבר טמא בעדרו למה לי ישראל יושב בצד עדרו אלא ה"פ אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא דיושב בצד עדרו סגי מסם רבינו בנימן מקנטבוריא וכ"כ ה"ר פרץ דאפילו אין דבר טמא בעדרו יש להחמיר להיות הישראל שם בתחלת החליבה פן יערב או ישים העו"ג חלב טמא בכלי קודם שיבא הישראל עכ"ל ורצה לומר דכשיהא שם בתחלת החליבה אפילו אם אח"כ יוצא ונכנס שרי וכ"כ סמ"ק וכך הוא דעת רבינו ודקדק רבינו דבאין דבר טמא בעדרו כתב בסתם דכשהעו"ג חולב וישראל יושב מבחוץ מותר דמשמע בין שחולב לצורך ישראל בין שחולב לצרכו אבל ביש דבר טמא בעדרו לא שרי אלא כשחולב לצורך ישראל כדפרי' לעיל ודו"ק והא דכתב המרדכי פן יערב או ישים העו"ג חלב טמא בכלי וכו' נראה דה"פ לסברת ה"ר שמואל שכתב שם המרדכי בשמו דיש אוסרין בלא שומר דחיישינן שמא יטול העו"ג איסור בקדרה כדי להכשיל את"ג שאינו מרויח בדבר א"כ הכא נמי איכא למיחש פן יערב שם איסור כדי להכשיל ולשאר גדולים דלא חיישינן אלא א"כ איכא למיחש שמא ישים העו"ג חלב טמא דהשתא מרויח בדבר והא דבעינן שיהא שם בתחלת החליבה היינו משום דשמא יערב או ישים שם חלב טמא קודם שיבא הישראל והכי מוכח מדברי התוס' (דף ל"ה) בד"ה משום ניקור שכתבו וז"ל תימה דמסקינן טעמא דחיישינן לעירוב חלב טמא תיפוק ליה משום גילוי וי"ל דאה"נ אלא טעמא דפסיקא ליה נקט דלטעמא דגילוי זימנין דלא שייך כגון שמאה העו"ג יוצא ממקום שחולב שם דכיון שכל שעה תופסו בידו ליכא למיחש לניקור עכ"ל אלמא דס"ל לתוס' דלטעמא דשמא מערב דבר איסור צריך להיות שם בתחלת החליבה מיהו בדיעבד התיר ר"ת אם לא ראה תחלת החליבה כדכתב בהגהת אשיר"י סוף פ' א"מ ומביאו ב"י:

גבינות וכו' עד ושמערבין בה חלב טמא כך הוא לפי גירסת הספרים דקאמר אלא אמר רב ירמיה לפי שא"א לה בלא נסיובי חלב ופי' רש"י בין גומות של גבינה נשאר מן החלב ודילמא עריב בה חלב טמא אבל ר"ת לא היה גורס אלא ועוד דאטו מי חיישי' לעו"ג שוטה הוא שעירב בו חלב טמא אף על פי שהוא יודע שאינו עומד לכן פר"ת דקאי אמאי דהוה פריך יבשה וכו' דהארם נשאר בתוך להלוחית הגבינה ביני אטפי ומש"ה כתבו התוספות דר"ת אומר כי עכשיו לא מצינו טעם פשוט לאסור גבינות העו"ג דלגילוי לא חיישינן האידנא שאין נחשים בינינו ולעירוב חלב טמא ליכא למיחש דאין העו"ג שוטים וכו' ונראה דדעת התוספות דהא דקאמר בגמרא דחיישינן לעירוב חלב טמא אינו אלא כשחולב לאכול החלב בעין או למכור החלב בעין אבל כשדעתו לעשות גבינה אין העו"ג שוטה וכו' ופשוט הוא. והב"י הביא על דברי התוס' הא דכתב במרדכי שלא התיר ר"ת אלא בחולב לעשות בו גבינה אבל לא בחלב שחלבו לאכילה ולכותח וכתב דאין לחוש שמא העמידה בעור קיבת נבלה דהו"ל ס"ס עכ"ל נראה שהבין ב"י דאגבינות קאי דה"ל ס"ס והמעיין במרדכי יראה דלא קאי אלא אחמאה שהתיר ר"ת דאיירי ביה המרדכי מתחלה וז"ל בתשובת הגאונים בני בבל מתירין חמאה של עו"ג וכו' עד וכתב ר"ת דאם יודע שיש בחמאה נסיובי דחלבא אסור אבל מספק לא אסרינן וכו' ר"ל שהיו רגילין ליתן נסיובי דחלבא בחמאה ונסיובי דחלבא שלהם היא אסורה דבכלל איסור חלב שחלבו עו"ג ואין ישראל רואהו הוי נמי הנסיובי א"כ שמא עירב חלב טמא בנסיובי ולכן אמר שאם ודאי שיש בחמאה נסיובי אסור ואח"כ הביא שכ"כ ר"ת להתיר גבינות העו"ג האידנא לפי שלא גזרו עליהם אלא משום גילוי וגזירה זו היא בטילה ולפי זה ודאי דכל שכן שיש להתיר החמאה ואין לאסרה מטעם גזרת גילוי וע"ז כתב עוד על החמאה דאין לחוש שמא העמיד החלב בעור קיבת נבלה והנסיובי שבחמאה היא באה מחלב שהעמיד בעור קיבת נבלה דהו"ל ס"ס שמא לא נתערב נסיובי דחלבא ואפי' אם נתערב שמא לא הועמד בעור קיבה ומשום ב"כ אין לחוש (דמבשלים החלב) דנאכל כמות שהוא חי ורוב ניהוגינו כבני בבל ואנשי א"י אוסרים אותו משום חלב שחלבו עו"ג ומשום ב"כ (שמבשלין החלב ורודין השומן ממנו לעשות חמאה) ומשום תערובות חלב טמא עכ"ל הנה מבואר לכל מעיין שכל הפסק מתחילתו ועד סופו הוא שר"ת התיר החמאה ועליה קאמר דאיכא ס"ס ולא כמו שהבין ב"י דקאי על הגבינה: ומ"ש מפני שמעמידין אותו בעור קיבת נבלה כתבו התוס' וא"ת מאי איריא נבילה אפילו שחוטה נמי אסורה משום בשר בחלב וי"ל דדוקא נקט נבלה דהז אית ביה איסור דאורייתא אבל בשחוטה משום בשר בחלב ליכא איסור דאורייתא וכו' עכ"ל ועי"ל דאי משום בשר בחלב היה בטל בס' דאיסורו אינו אלא כנ"ט

קטו חלב שחלבו עו"ג ואין ישראל רואהו אסור שמא עירב בו חלב טמא משנה בפרק אין מעמידין (לה:): ומ"ש ל"ש חלבו לצרכו וכו' כן כתב סמ"ק וז"ל אין חילוק להתיר היכא שחלבו העו"ג לצרכו ולאפוקי מאותם ב"א שמתאכסנים בבית עו"ג ומוציאין חלב שחלבו עו"ג לצורך עצמו של עו"ג ואוכלין אותו ודאי איסורא עבדי דכיון שחלבו העו"ג ואין ישראל רואהו מתחלת החליבה אסור בכל ענין עד כאן לשונו: ומ"ש היה חולב בביתו וישראל יושב מבחוץ וכו' עד שירא שמא יעמוד ויראהו ברייתא שם (לט:) ומ"ש והוא שיודע שחלב טמא אסור לישראל פשוט הוא דאל"כ לא ירא שמא יראהו הישראל. וכתב המרדכי (אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא כו') יש מוכיחים מכאן דאם ברור לנו דאין בהמה טמאה בעדרו דמותר ליקח אותו עו"ג אפילו אין הישראל רואהו וטעות הוא בידם דא"כ הל"ל אי דליכא דבר טמא בעדרו ל"ל ישראל יושב בעדרו ורואה אלא ה"פ אי דליכא וכו' פשיטא דיושב בצד עדרו סגי כ"כ הר"פ ז"ל בפסקיו דאפי' אין דבר טמא בעדרו יש להחמיר להיות הישראל שם בתחילת החליבה פן יערב או ישים העו"ג חלב טמא בכלי קודם שיבא הישראל ע"כ וכ"כ בסמ"ק (א):

גבינות העו"ג אסורות ומפרש בגמ' כמה טעמים וכו' בפרק אין מעמידין (כט:) אמרי' שגזרו על גבינות העו"ג ובעי' (לה.) מ"ט גזרו בה ויהיב ריב"ל טעמא ג משום גילוי ור' חנינא יהיב טעמא מפני שא"א לה בלא נסיובי חלב ושמואל אמר מפני שמעמידין אותם בעור קיבת נבלה ורב אדא בר אהבה אמר מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר ורב חסדא אמר מפני שמעמידין אותם בחומץ ורב נחמן בר יצחק אמר מפני שמעמידין אותם בשרף ערלה ואקשו לרב נחמן ולרב חסדא דא"כ תתסר בהנאה ואסיקנא בקשיא ולכן לא כתב רבינו דבריהם וגם לא כתב טעמו של ריב"ל משום דאנן לא חיישינן לגילוי כמו שיתבאר בסי'

דרכי משה

מכוונים והראיה שהביא הוא אינו מכוון דש"ה דידעו בודאי שבאיתה דרך היה מקום אחד שהיין היה בזול ולכן פריך דלמא אידי דצור אתא כלומר אחרי שידענו שהלך באותה דרך מנ"ל דלא אזל סמוך לצור שהיה יכול לקנות יין ולערבו ומשני דלא היה יכול לילך על שפת הנהר דהיינו סמוך לצור ואע"ג דעבר באותה הדרך מ"מ סמיך לצור לא אתא אבל במקום דלא ידעינן אי עבר דרך מקומות שהיין בזול ודאי לא חיישינן שמא הלך במקומות שהיין בזול והמה דברי רבינו כנ"ל:

קטו (א) משמע דהטעם דצריך להיות בתחלת החליבה הוא מטעם שיראה שלא היה דבר טמא בכלי והכל חדא מילתא הוא אמנם באו"ה כלל מ"ה כתב לכתחלה יש לנהוג כדעת הסמ"ק ובדיעבד מותר אי ראה תחלת החליבה עכ"ל משמע מדבריו כי תרי מילי נינהו ולכן לכתחלה בעינן שיראה ג"כ שלא היה דבר טמא בכלי וגם צריך להיות בתחלת החליבה אמנם בדיעבד אם היתה בתחלת החליבה ולא ראה בכלי שרי עוד כתב באו"ה ונוהגים שאין מניחין הנכרים לחלוב לכלי המיוחד לו לחליבה דהיישינן שמא נשאר בו דבר טמא ומותר אפילו לכתחלה לשלוח שפחתו עו"ג לחלוב פרתו בביתו אע"פ שאין ישראל רואהו דכל פעם לירתתא עתה יבא והכי איתא בתוספות פא"מ אבל אם הרפת אחורי הבית אע"פ דאין בית עו"ג מפסיק כתב בש"ד דמכוער הדבר לכתחלה להניח שפחתו לחלוב אבל מהרא"י כתב בהגש"ד דנוהגין היתר בזה עוד כתב באו"ה ואם בית עו"ג מפסיק ביניהם

דרישה

לבא אל המקום ההוא מפני שום מעכב שהיה בדרך כדאמרינן בההוא אגבה (כתבתיהו בסמוך) דאיצטריך לסדורי ליה התם עקולי ופשורי איכא פירש רש"י מים שהולכין. שם דרך עקלתון ומי שלגים נשפכין על שפת המים ואין מושכי ספינות יכולין לבא באותו דרך עכ"ל ב"י ולעד"נ לייבש דרבינו בספק איירי אם יש מקומות שבין מקום הבאתו עד כאן יין בזול או לא ואשמעינן דלא חיישינן דלמא ישנו מקומות ועבר שמה וכה דהשבו בגמרא אי לא טעמא דעקולי ופשורי באתי התם דהיה אידי דצור יין בזול בודאי ונכולי הוי ליכא למיחש שמא סיבב לילך רחוק הוץ לדרך הליכתו לבא במקום שהיין שם בזול. וכאיס לזה מדהולרך המקשן לומר דלמא אידי דצור אזלא דכפים המרא כו' ולא פריך בהם דלמא אזיל במקום שהיין בזול מוכח דבהמא לא חיישינן לזה אלא היכא דידעינן דיש מקום שהיין שם בזול וק"ל:

סי' קטו [א] **חלב** שחלבו עו"ג כו' לא שנא חלבו לצרכו כו'. ז"ל סמ"ק ואין חילוק להתיר היכא שחלבה העו"ג לצרכו ולאפוקי מאותן בני אדם שמתאכסנים בבית העו"ג ומוציאין חלב שחלבו העו"ג לצורך עצמו של עו"ג ואוכלין אותו ודאי איסורא עבדי דכיון שחלב העו"ג ואין ישראל רואהו מתחילת החליבה אסור בכל ענין עכ"ל נראה מדבריו ביותר מסתבר להתיר שחלבו לצורכו מבחלבו לצורך ישראל וכמ"ש בפרישה: [ב] גבינות העו"ג אסורין כו' שמעמידין אותו בעור קיבת נבלה ז"ל הר"ן פרק אין מעמידין והקשה הר"ר יוסף הלוי נמה לן למימר בעור קיבת נבילה אפי' כשרה נמי לתסר משום בשר בחלב והו היכי מיתסרא בכל שהוא ליטעמיה קפילא ולהוי בנ"ט. ונימא לסו אי משום בשר בחלב לא מיתסר אלא בנ"ט ומשום קיבת נבילה נאסרת בכ"ש. דכיון דאוקמי קא מוקם לא בטיל (וחילוק זה כתבתי לעיל סימן פ"ז כדי שלא תקשה דברי רבינו אהדדי) אבל משום בשר בחלב ליכא למימר הכי דכל אימת דלא יהיב טעמא לאו בשר בחלב הוא אלא הכי בתפיה קאי והאי בתפיה קאי ולזה הסכים הרמב"ם פ"ג דמ"א מללב דס"ל דבאיסורין הולכין אחר נ"ט אבל הראב"ד כתב דבכל דבר של עו"ג לא הלכו בו חכמים אחר נותן טעם דכיון דבכיהא בהו טעמא אוסרין אותן לעולם כדי שלא יפרצו ע"כ ע"ש

פרישה

סי' קטו (א) **חלב** שחלבו עו"ג כו' לא שנא חלבו לצרכו או לצורך ישראל כו' נקט הכי דלא תימא דוקא חלבו לצורך ישראל אסור משום שמא עירב בו חלב טמא אבל חלבו לצורך עצמו אימא ודאי לא עירב חלב טמא לפי שהחלב טמא אינה טובה לאכילה כחלב טהורה שהיא טובה יותר קמ"ל דאפ"ה אסורה אפי' חולב לצרכו וכן משמע מדברי סמ"ק כתבתי בדרישה: (ב) לפיכך היה חולב בביתו וישראל יושב מבחוץ כו' פירוש ואף אם יעמוד אינו יכול לראותו דהא אמר אם יודע שאין לו דבר טמא בעדרו מותר ואי מיירי שיכול לראותו כשעומד אפילו יש לו דבר טמא בעדרו נמי מותר כמבואר בסמוך והא דצריך יושב בתוך אף על פי שיודע שאין לו דבר טמא בעדרו דהיישינן שמא יערב העו"ג או ישים חלב טמא שיש לו ממקום אחר קודם שיבא הישראל לכן צריך שיהא יושב מבחוץ מתחילת החליבה ועד סופה דאז מירתת העו"ג וכן כתב סמ"ק גם יש לומר דכשיושב שם אף על פי שאינו יכול לראות מותר כיון דאין כאן אלא ספק שמא הביא שם חלב טמא ממקום אחר משא"כ באיכא דבר טמא בעדרו דאיכא ודאי איסור דאורייתא מ"כ בעינן שם שאם הוא עומד יכול לראותו: (ג) היה לו דבר טמא בעדרו והישראל יושב מבחוץ כו' נראה דה"ה בנכנס ויוצא נמי סגי כדלעיל בהדחה אהרונה בסימן ס"ט ובסמוך בהגיה עו"ג בהנותו בסימן קי"ז אלא הכא אתי לאשמעינן רבותא דאפילו אינו יכול לראותו חולב אלא כשהוא עומד והוא יושב אפילו הכי כבר דהעו"ג מירתת וה"ה אפילו אינו יושב תמיד אלא יוצא ונכנס ויושב ומכ"ש אם יוצא ונכנס למקום החלב וק"ל: (ד) יהוא שיודע העו"ג שחלב טמא אסור לישראל הטעם דאז שייך למימר מירתת כמ"ש בסימן ס"ט: (ה) גבינות העו"ג אסורין ריב"ל יהיב טעמא משום גילוי ורבינו לא כתבו משום דאנן לא חיישינן לגילוי כמ"ש בסימן שאחר זה: (ו) מפני שמעמידין בעור קיבת נבילת (אינו ר"ל נבילה ממש דהוא מאיס וז"ל הרמב"ם בעור קיבת שחיטת עו"ג שהיא כנבלה עכ"ה) פירוש בעור עצמו אבל אם היה עור קיבת כשרה אין לחוש משום איסור בשר בחלב לפי שאיסור בשר בחלב אינו אלא מדרבנן דדוקא דרך בישול אסרה תורה ולא גזרו עליהן משום חשש איסור דרבנן וגבי גבינות

הדושי הגהות

לפנינו שם ואולי בתשובת הרשב"א שביד הרב המחבר היה כתוב כן ועיין בש"ך א"ק כ"א:

קטו א פי' דבהלבו לצרכו יש סברא להתיר דודאי לא עירב בה חלב טמא ויקלקל את חלבו כיון דאינו מעמיד אפ"ה אסור (דרישה וט"ז): ב הא דחשש לקיבת נבילה רוקא ולא חשיש ג"כ לקיבת כשירה משום בשר בחלב ע"ל סי' פ"ז: נ בגמרא איתא משום ניקור והכל אחד הוא דנשיכת הנחש קרוי ניקור ע"ש בע"ז (ל:):

שהלך

חיישינן שמא ישאר ממנו מעט בין נקביה (ז) [ג] כתב הרמב"ם אפילו אם אין לחוש לאלו כגון שידוע שהעמידה בעשבים ואין בה חלב טמא הורו הגאונים שהיא אסורה (ח) שכבר גזרו על הגבינות בין שהעמידוה בדבר האיסור בין שהעמידוה בדבר המותר והאוכל גבינות העו"ג או חלב שחלבו עו"ג ואין הישראל רואהו מכין אותו מכות מרדות. והחמאה מקצת הגאונים התירוה שהרי לא גזרו על החמאה וחלב טמא אינו עומד ומקצת הגאונים אסרוה מפני

בסימן שאחר זה ודע שכתבו התוספות בשם ר"ת כי עכשיו לא מצינו טעם פשוט לאסור גבינות העו"ג דהא טעם האיסור משום ניקור כריב"ל דקי"ל כוותיה אף לגבי רבי יוחנן וליכא למיחש נמי משום עירוב חלב טמא שהרי אין העו"ג שוטים לערב בו חלב מאחר שאינו עומד אלא ודאי אין הטעם אלא משום ניקור והנו שאין נחשים מצויים בינינו אין אסור משום גילוי וגם בהרבה מקומות יש שאוכלין אותם מפני שמעמידין אותם בפרחים וגם גאוני נרבונא התירו אותם במקומם מפני שמעמידין אותם בפרחים מיהו במקומותינו שמעמידים אותם בקיבה אומר ה"ר יצחק שיש טעם קצת לאסור מפני שמולחים הקיבה בעורה ע"כ וכתב המרדכי שלא התיר ר"ת אלא בהולך לעשות בו גבינה אבל לא בחלב שחלבו לאכילה ולכותח (ב) וכתב דאין לחוש במה שהעמיד בעור קיבת נבלה דה"ל ס"ס וכתוב בהג"ה ישראל שהלך לכפר לקנות גבינות והנו יודעים שדעת הישראל להקפיא כל החלב אפילו לא ראה ישראל החליבה שרי ואפילו אם נפסק לאסור כה"ג היכא שראה הכל לבד התחלת החליבה מותר ופעם אחד אמר עו"ג לישראל ליקח גבינות והיה החלב נחלב כבר והלך ועשאו והתיר ר"ת ואמנם אין להתיר כולי האי דליכא הפסד מרובה (ג) ובסמ"ג כתוב שרבינו יעקב הקפיד על אחד שהיו רחלותיו אצל הנכרי והיה שולח שם בכל בקר את בתו לראות ולא היתה מספקת לבא שם עד שחלבו רובו או (ד) כולו וכתב עוד כמ"ג ר"ת תפס שיטתו כריב"ל ואף על פי שעכשיו אין אנו רגילין בגילוי אין להקל בגבינות העו"ג מפני שנגזר במנין ואף על פי שבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו וכ"כ סמ"ק בשם רבי' יעקב דאף ע"ג דאנו נוהגים היתר במים מגולים ולא גזרינן אטו מקומות שהנחשים מצויין היינו משום דלא שייך בהו טעם של איסור אלא משום נחשים הילכך כי שרית להו במקום שאין נחשים מצויים לא יבואו להתיר במקום שהם מצויים אבל גבי גבינות דשייך בהו טעמי טובא לאסור כגון עור קיבת נבילה ואינך טעמי דקאמר התלמודא הילכך אי שרית לגבינות במקום שאין הנחשים מצויים אתי למשרי גם במקום שהם מצויים הילכך לפי טעמו של ריב"ל יש לאסור גבינות העו"ג אפי' במקום שמעמידים אותם בפרחים והלכה כריב"ל כמו שפסק ר"ת עכ"ל והרשב"א כתב מקומות שידוע ממנהג העו"ג שאין מערבים לעולם החלב טמא בטהור שמאוס הוא להם וכן ידוע שנהגו לאסור לטוח פניהם בשומן חזיר כעו"ג הללו שאוכלים גבינה בימי תעניתם ואסור להם לאכול בשר באותם הימים ה וכן ידוע שאין מעמידין בעור קיבת נבלה אלא בציצי פרחים אפילו כן אסור לאכול גבינת העו"ג לפי שדבר זה יראה שנאסר במנין כמו היין וכל דבר שנאסר במנין אף על פי שאסרוהו לטעם ובטלה הטעם האיסור במקומו הוא עומד ע"כ וכן הם דברי הרמב"ם בפ"ג מהמ"א וכתב רבינו דבריו בסמוך ואף ע"פ שלא כתב הרמב"ם הוראה זו אלא בשם מקצת הגאונים משמע שכדבריהם הוא סובר שאל"כ ה"ל להביא דברי החולקים עליהם. ומכאן תשובה לבני איטלי"א שנוהגין היתר בגבינות העו"ג מפני שמעמידים אותם בפרחים ולא מנאו ידיהם ורגליהם שאפי' לדברי רבינו תם שפסק הלכה כריב"ל דאמר דטעמא דאיסור גבינות העו"ג הוא משום גילוי כבר כתבתי בשם סמ"ג וסמ"ק דאף ע"ג דאין נוהג בינינו איסור גילוי במשקים מ"מ איסור גבינות במקומו עומד ובהדיא כתב כן בסמ"ק לדעת ר"ת והע"פ שמדברי התוס' נראה שאין מחלקים בין גבינה למים בענין גילוי דכי היכי דשרו מים לדידן הכי נמי שריא גבינה מ"מ אפשר דלא למעשה אמר כן אלא הוראה וכן מוכיח תחלת דבריהם שכתבו אומר ר"ת כי עכשיו לא מצינו טעם פשוט לאיסור בגבינות העו"ג ואף ע"פ שכתבו שבהרבה מקומות אוכלים אותם מפני שמעמידין אותם בפרחים וגם גאוני נרבונא התירו אותם במקומם מזה הטעם אין זה כדאי להתירה עליו דהנך גאונים הוו סברי דהלכה כמ"ד דטעמא הוא מפני שמעמידים בעור קיבת נבלה ולא חיישינן להינך טעמי אבל לר"ת דסבר דהלכה כריב"ל דאמר דטעמא הוי משום גילוי איכא למימר דהשתא נמי אסור כדכתב בסמ"ק וכ"ש במקום שהרמב"ם והרשב"א שהם עמודי עולם אוסרים וגם כי בכל שאר מקומות ישראל שמענו שמעם נוהגים לאסור ואינם מבחינים בין מעמידים בפרחים למעמידים בקיבה שאסור לפרוש מכלל ישראל ולפרוץ גדרן של ישראל קדושים אשר גדרו אבות העולם חכמי משנה ע"ה:

כתב הרשב"א בתשובה סימן קמ"ג שאסור להעמיד חלב בקדרה שהעמיד בה עו"ג חלב שחלבו עו"ג שלא בפני ישראל מפני שמחממים בה החלב על האש בשעה שמגבנין ובלעה מחלב האיסור וכשמחמם ישראל חלב שלו פולטם ובדיעבד שרי משום דסתמא שאינה בת יומא וגם טוב ליזהר מלגבן בקערות שלהם מחמת זה ועוד מחמת המלח שמשימים בגבינה אע"פ שאינו מלוח כ"כ שלא תאכל מחמת מלחה מ"מ טוב ליזהר כדי להתרחק מן האיסור עכ"ל:

כתב בא"ה יש מתירים לבשל בקדרות ישראלים האוכלים גבינות העו"ג אם הם מקונחות יפה ויש אוסרים ונראין דבריהם עכ"ל: **כתב** הרמב"ם אפילו אם אין לחוש וכו' בפ"ג מהמ"א: **ומ"ש** והחמאה מקצת הגאונים אסרוה וכו'

מ"ש

בנ"ט אבל משום נבילה אסור אפילו יש בו ששים דאזלינן בתר המעמיד כדכתב דבדבר המעמיד הרמב"ם אוסר אפי' אין בו בנ"ט ע"ל ס"ס פ"ז. כתב ב"י ומכאן תשובה לבני איטלי"א וכו' לכאורה איכא למידק דתחלה אמר דאפילו לדברי ר"ת דפסק הלכה כריב"ל וכו' משמע דס"ל דכ"ש למאן דפסק כאידך אמוראי דאסור ואח"כ כתב דהני גאונים סברי דהלכה כמ"ד דטעמא הוי מפני שמעמידין בעור קיבת נבילה ולא חיישינן לאינך טעמי אבל לר"ת דסבר הלכה כריב"ל משום גילוי השתא נמי אסור. ויש ליישב דתחלה אמר דבני איטלי"א דנוהגים היתר בגבינות משום דמעמידין אותן בפרחים קשה עלייהו דאף ע"ג דליכא למיסרינהו מטעמא שמעמידין אותו בדבר איסור מ"מ איכא למיחש לאינך אמוראי דחיישי לשומן חזיר ולעירוב חלב טמא דליכא למימר דס"ל כר"ת דפסק כריב"ל דטעמא משום גילוי והאידנא לא חיישינן לגילוי דאפי' לר"ת איסור גבינות במקומו עומד לדעת סמ"ג וסמ"ק ואח"כ כתב דהגאונים שהתירו אותם אין ראיה דהם פסקו כמ"ד מפני שמעמידין אותו בעור קיבת נבילה ולא חשו לאינך טעמי וכיון שנהגו במקומותיהם להעמיד בפרחים התירו אותם במקומם. אבל אנחנו אין לנו לנהוג אחר דעת אלו הגאונים אלא אחר דעת ר"ת ע"פ דברי סמ"ג וסמ"ק והרמב"ם והרשב"א ומנהג כל ישראל שנוהגים איסור בגבינות של עו"ג ואין תשובה זו מספקת אלא כשנהגו כך מעצמם אבל אם נהגו כך מאבותיהם איכא למימר דכך הורה להן זקן ע"פ גאוני נרבונ"א וע"פ המרדכי וב"ד דכתבו להדיא שר"ת התיר גבינות העו"ג וכך מורין דברי התוספות דלא כסמ"ג וסמ"ק: **כתב** הרמב"ם אפילו אם אין לחוש וכו' ויש להקשות ומ"ש איסור גבינות מאיסור גילוי דשרי האידנא כיון דליכא נחשים בינינו אף ע"ג דגם איסור גילוי נאסר במנין ולר"ת דפסק כהריב"ל דאיסור גבינות נמי משום גילוי והפ"ה לא שרינן לגבינות כדשרינן למשקים ככר פי' הסמ"ק דבמשקים ליכא למגזר אי שרית להו בדוכתא דליכא נחשים אתי נמי למשרי בדוכתא דאיכא נחשים כיון דליכא טעמא אחרינא לאסור משקים מגולים אלא מפני נחשים לא אתי למטעי אבל בגבינות דאיכא טעמי טובא לאסרם בלא טעמא דגילוי הלכך אי שרית להו בדוכתא דליכא נחשים מימר אמרי דטעמא דאיסורא לא הוי אלא מפני שמעמידין אותם בעור קיבת נבילה וכיון דמעמידין אותם בפרחים לפיכך התירוה האידנא ואתי למטעי להתיר גם בדוכתא דאיכא נחשים כיון דמעמידין אותם בפרחים ולפיכך אין להם לגבינות היתר כלל בשום מקום דלא יבואו לידי טעות ועוד נראה לאינך אמוראי דלא הוי טעמא דגבינות משום גילוי איכא למימר דדוקא בגילוי דלא אסרוה אלא משום הסכנה במה שתה נחש ממנו וכיון דעברה הסכנה עבר הטעם ושותין לכתחלה אף ע"פ שהוא דבר שבמנין אבל איסור גבינות שנאסר במנין מטעם ודאי איסור שמעמידין אותם בעור קיבת נבלה וטחין אותם בשומן חזיר אף ע"פ שעבר הטעם צריך מנין אחר להתירו וכ"כ התוס' דביצה דף ו' בד"ה והאידנא דאיכא הכרי חיישינן דכיון דהטעם משום הסכנה ועברה עבר הטעם וא"צ מנין אחר להתירו והביא ראיה מגילוי דהאידנא שותין לכתחלה אע"פ שהוא דבר שבמנין ועוד נ"ל לחלק דדוקא גבי משקים דאשכחן בפ' א"מ דרב שרי שיכרא דארמאה משום דמרירותא דכשותא מבטל ליזהרא א"כ ע"כ גזירת גילוי דמשקים לא היתה גזירה כוללת בסתם על כל המקומות אלא במפורש דוקא בדוכתא דאיכא למיחש לסכנת נחש וכיון דהאידנא ליכא נחשים שותין אפילו לכתחלה וא"צ מנין אחר להתירו וכ"כ התוס' בפ' ר' ישמעאל (דף נ"ז) בסוף ד"ה לאפוקי די"כ שרי עכשיו בהנאה ולא הוי דבר שבמנין דצריך מנין אחר להתירו משום דמתחלה לא גזרו אלא היכא דמנסכים והיכא דלא מנסכים לא חל הגזירה עליהם וה"ה באיסור גילוי דמדמי להו התוס' להדדי בפ' א"מ (דף ל"ה) בד"ה הדא קתני. אבל גזירת גבינות דגזרו התנאים חכמי המשנה בסתם ואפי' לריב"ל דאסרוה משום גילוי מ"מ היתה גזירה כוללת בסתם דלא אשכחן בתלמודא שנתנו מקום להיתר הגבינות כלל כדאשכחן במשקין דרב שרי שיכרא דארמאה הלכך מסתמא ודאי אסרוה שלא יהא לו שום היתר בעולם וצריך מנין אחר להתירו ומכאן תשובה לגאוני נרבונ"א ור"ת והנמשכים אחריהם לנהוג קולא בגבינות של עו"ג:

ומ"ש והחמאה מקצת הגאונים התירוה שהרי לא גזרו על החמאה פי' אף על גב דהחמאה נעשה מחלב שחלבו עו"ג ואין ישראל רואהו אפ"ה אין לנו לאסור החמאה שלא גזרו אלא על החלב בעין ועל הגבינות אבל החמאה לא היתה בכלל שתי גזירות הלו אלא דעדיין יש לנו לחוש לתערובת חלב טמא לזה כתב דחלב טמא אינו עומד פירוש ודאי לא היה העו"ג שוטה לערב חלב טמא כשהיה דעתו לעשות חמאה ואפילו אם ערב שלא היה דעתו לעשות חמאה ואח"כ נמלך מ"מ כיון שחלב טמא אינו עומד אם כן אין בחמאה שום חלב טמא: וטעם מקצת הגאונים שאסרוה מפני לחלוח חלב שישאר בה טעמא דשמא נתערב עם חלב טמא ונשארו בחמאה לחלוחי חלב טמא:

ומ"ש

דרכי משה

ביניהם אפי' דיעבד אסור אם לא היה שם ישראל ואפי' קטן או קטנה שהם בני הבנה דהיינו בני ט' שנים מהגי' עכ"ל: (ע) ועיין במ"מ פ"ג מהמ"א שהאריך בזה ומשמע ממרדכי פ"ח דף תש"מ ע"ב דאפילו אם רואה הישראל תחלה שחלבה עו"ג עד שעשאם גבינות אפ"ה אין נוהגין ללוקחן מן העו"ג אבל באגודה פ' השואל כתב וז"ל התירו הגדולים אדם הקונה י' גבינות או סכום אחר והעו"ג מתקנם בשבת וישראל רואה ושומע ואינו מדבר אך דבר מכוער הוא עכ"ל: (ג) וכ"פ באו"ה כלל מ"ה להתיר בדיעבד אפי' לא ראה החליבה ואפי' לא עשה עדיין הגבינות מ"מ נקרא דיעבד הואיל והחלב כבר נחלב וכ"ע הא דמתירין בדיעבד היינו שהעו"ג מכר הגבינות לישראל במשקל או מנין דודאי אינו מערב בו דבר טמא הואיל ואינו עומד אבל אי מוכר לו החלב במדה אפי' בדיעבד אסור דחיישינן שמא עירב בו דבר טמא להרבות המדה והא דמתירין בדיעבד דוקא לאכול הגבינות אבל לאכול החלב אסור הואיל ולא ראה ישראל החליבה חיישינן שמא עירב בו דבר טמא ואם ראה ישראל החליבה והניח ביד העו"ג לבד יום או יומים אין לאסור בדיעבד אא"כ ידוע דיש לעו"ג דבר טמא בעדרו שאז חיישינן לחלופי דהלב טמא גרוע מחלב טהור וחיישינן שמא החליף העו"ג וכן אסור להלב אבל אם היה לו חותם אחר בחלב די בכך הואיל ורוב מן הלב כשר אף אם עירב בו דבר טמא אינו אסור רק מדרבנן ולכך די לו בחותם אחד כדלקמן סי' קי"ח עכ"ל ע"ל סי' ק"ה אי עשה גבינות בדפוסי ע"ג ועי"ל סימן קי"ח ממי לוקחין גבינות ואי הניח גבינות בבית עו"ג: (ד) וכ"ח בש"ד מיהו בהגש"ד כתב מהרא"י משמע דבדיעבד יש להתיר בזמן הזה דאין שכיח לנו דבר

פרישה

גבינות שאינה אלא ספיקא הא אמרינן ספק דרבנן לקולא. ומשום קיבת נבילה אין לאסור כיון בנקרם כמ"ש רבינו לעיל סימן פ"ז ומ"ש דקדק לכתוב עור נבילה ועד"כ: (ו) בתב הרמב"ם אפי' אין לחוש לאלו כו' אבל אין לחוש מפני שטחין פניה בשומן חזיר דשואיל והעו"ג אוכלין אותם בימי תעניתם ואסור להם לאכול בשר באותן הימים רשב"א והמגיד משנה כתב שטעם מפני שבטל במיעוטו: (ח) שכבר גזרו על כל הגבינות בין בשעמידוה בדבר שהאיסור או בדבר המותר כלע"ד

דרישה

ע"ש דף בס"ב ע"א: [ג] כתב הרמב"ם אפי' אם אין לחוש כו' שכבר גזרו על הגבינות כו' כתב סמ"ג אף ע"פ שעכשיו אין אנו רגילין בגילוי אין להקל בגבינות העו"ג משום שנגזר במנין ואף ע"פ שבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו וכן כתב סמ"ק בשם רבינו יעקב דאף ע"ג דאנו נוהגין היתר במים מגולין ולא גזרינן אטו מקומות שהנחשים מצוין בם היינו משום דלא שייך בהו טעם של איסור אלא משום נחשים הלכך כי שרית להו במקום שאין נחשים מצוים לא יבואו להתיר במקום שהם מצוין אבל גבי גבינות דשייך בהו טעמי טובא לאסור כגון עור קיבת נבילה ואינך טעמי דקאמר תלמודא הלכך אי שריית לגבינות במקום שאין הנחשים מצוין אתי למשרי גם במקום שהן מצוין הלכך יש לאסור גבינות הע"ג אפילו במקום שמעמידין אותם בפרחים לפי

חדושי הגהות

ד שהלך לכפר לתקן גבינות ואנו יודעים שדעת העו"ג להקפיא כל החלב וכו' בצ"ל וכן העתיק בהגש"ד ות"ה ועיין ש"ך א"ק כ' ובכנה"ג א"ק י"ג האריך להעמיד הנוסחא שלפנינו: ה עיין בד"מ סימן קי"ח אות י': ו מקצת הגאונים אסרוה וכו' עד אסורה משום גילוי ע"ג כל זה הם דברי הרמב"ם שם בצ"ל לענ"ד:

ומ"ש שהרי הקום שבהמאה אינו מעורב וכו' הקשה הרשב"א ע"ז ומ"ש מתרומה שנפלה לחולין דבטל ותירץ ב"י דהתם אין האיסור ניכר כלל אבל בחמאה האיסור שהוא הקום ניכר אלא שאי אפשר לבררו וסלקו מן החמאה ולפיכך אינו בטל ע"כ ועכ"ל דהתם בטל בדיעבד אבל אין לסמוך על זה לכתחלה לקנותו מן העו"ג כיון דהאיסור עומד בפני עצמו ויאכל מן האיסור בעין ועל מ"ש שאם לקח חמאה מן העו"ג ובשלה ה"ז מותרת הקשה ג"כ הרשב"א דא"כ יקנה אדם חלב מן העו"ג ויעשה גבינות או חמאה ויבשלה ותימה היאך לא השגיח בדברי הרמב"ם שכתב ע"ש הגאונים שהתירו החמאה לפי שלא גזרו על החמאה ור"ל שלא היתה החמאה בכלל הגזירה שגזרו על החלב ועל הגבינות כדפרישית אבל החלב שהגזירה היתה עליו לא מצינו לה היתר ואף על פי שישראל קנאו מעו"ג לעשות ממנו גבינות וחמאה וכך מפורש במרדכי להדיא בפ' אין מעמידין בתשובת ר"ת וכך הוא בפ"ד ובתשובות מיימוני ופשוט הוא וכ"כ ב"י והשיג על הרב המגיד ספי'

מפני ציהצוח חלב שישאר בה שהרי הקום שבחמאה אינו מעורב בה שיתבטל במיעוטו וכל חלב שלהן חוששין לו שמא חלב טמא מעורב בו (ט) ויראה לי שאם לקח חמאה מן העו"ג ובשלה עד שהלכו להם ציהצוח החלב הרי זו מותרת שאם נתערבו עמה ונתבשל הכל בטלו במיעוטו (י) אבל החמאה שבשלו אותה העו"ג אסורה משום גיעולי עו"ג ע"כ (יא) והרשב"א אסרה אף לאחר בישול והר"ר פרץ התירה להדיא בלא בישול (יב) וא"א הרא"ש ז"ל היה

ומ"ש שאם לקח חמאה מן העו"ג ובשלה עד שהלכו לחלוחי חלב ה"ז מותר משמע לכאורה דנקט לישנא דדיעבד לומר דלכתחלה אסור לעשות כן מפני שהוא מבטל האיסור וקי"ל דאין מבטלין איסור לכתחלה ויותר נ"ל דלישנא דדיעבד דנקט לאו דוקא דלכתחלה נמי שרי וטעמא משום דאין ידוע שהוא מבטל איסור בכך דהא איכא ספיקי טובא חדא דילמא לא היה כאן תערובת חלב טמא כלל ואת"ל שנתערב שמא לא נשאר ממנו בחמאה זו כלום ואת"ל שנשאר שמא כשנתבשל ניתך על ידי אש הילכך אין לאסור משום מבטל איסור :

ומ"ש שאם נתערבו עמה ונתבשל הכל בטלו במיעוטן בספרי הרמב"ם כתב שאם תאמר נתערבו עמה וכו' וה"ק אם בשלה עד שהלכו לחלוחי חלב כלומר שניתכו ע"י האש מותרת ואם תאמר מי מודיענו שהלכו שמא עדיין ישנן שם ומה שאינם נראים הוא מפני שנתבשלו ונתערבו עם החמאה תשובתך דאפי' את"ל כן מותרת היא שהרי כיון שמעורבים בה ואינם ניכרים בטלו במיעוטן והשתא א"ש מה שכתבתי דלכתחלה נמי שרי לבשלה כיון שכל עיקר כוונתו בבישולה אינו אלא כדי שיותכו הלחלוחים באש ולא ישארו בה כלל ובהכי ניחא נמי מה שהשיגו הראב"ד

וכתב מ"ש שהלך האיסור ונתמעט ונתבטל כמה מכוער הדבר שנקנה מהם חשש איסור מפני ביטולו ברוב ע"כ שאין הכוונה בבישול אלא להתיך ולכלות האיסור אלא שבא לומר שאם במקרה לא יכלו וישאר אי זה דבר מהם בטל ברוב ואין זה לוקח חשש איסור לבטלו ברוב כדברי הראב"ד ז"ל . ומ"ש אבל החמאה שבשלו אותה עו"ג אסורה משום גיעולי עו"ג לטעמיה אזיל דסבר דסתם כלי עו"ג הם בני יומן כמו שיתבאר בסימן קכ"ב אבל לדעת כל שאר הפוסקים שסוברים דסתם כלי עו"ג אינם בני יומן אינה נאסרת משום גיעולי עו"ג דאין כאן גיעול דכיון שאין הכלים בני יומן נ"ט לפגם הוא :

והרשב"א כתב בת"ה עמ"ש הרמב"ם שמקצת הגאונים אסרוה משום לחלוחי חלב שבה אין טעם דברים אלו מחוור בעיני וזה יצא לו לרב ז"ל מן העיקר שתלה בו טעם איסור הגבינה מפני שמעמידין אותו בעור קיבת נבילה ולפיכך הוא סבור שמן הדין היה לנו להתיר החמאה שיש בה תערובת מעט חלב טמא מפני שבטל במיעוטו ולא נאסרת החמאה אלא מפני שהקום של חלב טמא אינו מעורב בחמאה ואין דרכו בזה ישר ולא טעם איסור מחוור לפי שהגבינה הרבה טעמים נאמרו בה ואמרו משום דקאי ביני איטפי ואפי' שהוא דבר מועט אין הולכין באיסורי עו"ג. אחר נ"ט וכהירוצו של הראב"ד והוא העיקר . והטעם שכתב באיסור החמאה מפני שהקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה שיבטל במיעוטו אינו מחוור כלל שהביטול ברוב בעלמא אינו מצד שהמיעוט מתערב ברוב שהרי חטים של תרומה שנפלו לתוך החולין או גרוגרות של תרומה שנפלו לתוך החולין אע"פ שזה עומד בפ"ע וזה עומד בפ"ע בטלים בשיעורן שכל שאין אתה יכול לברור דבר מתוך דבר אילו היית אוסר הרוב מפני המיעוט נמצא שאין המיעוט בטל אלא לח בלח כגון יין או שמן או כיוצא בזה וגדולה מזו אמרו בב' קופות בשתי עיירות שמצטרפות ומעלות האיסור כ"ש בקום דהחמאה שאי אתה יכול לברור אותו מתוך החמאה ולסלקו ורוב כל האיסורים המתפשטים והמתבטלים ברוב בטלים וכיוצא בזה אלא שלא הלכו בדברים אלו אחר הרוב או אחר נ"ט כמו שכתבנו עכ"ל . ולי נראה דלדעת הרמב"ם י"ל דלא דמי לחטים או גרוגרות של תרומה שנתערבו בחולין דהתם אע"פ שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפני עצמו מ"מ אין האיסור ניכר כלל אבל בחמאה הוי האיסור ניכר דהיינו הקום אלא שא"א לברור אותו ולסלקו מן החמאה ולפיכך אינו בטל . ועל מ"ש הרמב"ם יראה לי שאם לקח חמאה מן העו"ג ובשלה עד שהלכו לחלוחי חלב שבה ה"ז מותרת וכו' כתב ג"ז אין מחוור כלל הדע לך שהרי הקשו בגמרא למאי ניחוש ליה אי משום איערובי טהור קאי טמא לא קאי ואמרינן אי דבעי ליה לגבינה הכי נמי כב"ע דבעי ליה לכמכא ומסקינן דאפי' בעי ליה לגבינה אסור ומשום דקאי ביני איטפי ולומר דחלב שחלבו דקתני במתניתין מילתא פסיקתא קתני ל"ש בעי ליה לגבינה או לחמאה ובת"ה הקצר כתב על סברא זו של הרמב"ם שאם אתה אומר כן אף חלב שחלבו עו"ג שאסרו מפני תערובת חלב טמא יהא מותר לגבן ממנו גבינה או לעשות ממנו חמאה ויבשל עד כדי שילכו ממנו לחלוחי חלב טמא באומד אלא מכאן אתה למד שאין להם תקנה לעולם לפי שכל דברים אלו הלכו בהן לחומרא להתרחק מאיסורי עו"ג ומי שהתיר החמאה לאחר בישול לא נראו דבריו כלל עכ"ל . וה"ה כתב על דברי ת"ה הקצר ואני תמה בקושיא זו דלפי דעת רבינו ודאי אה"נ וכ"ש הוא ממ"ש שאף ע"פ שנעשית החמאה ביד עו"ג מחלב שלהם מותרת בבישול וכבר הזכרתי למעלה הסוגיא שאמרו אי דבעי ליה לגבינה ה"נ ואע"פ שבמסקנא אמרו גבינה נמי קאי ביני איטפי כבר ביארתיו לפי שיטת הגאונים שאינו בטל מפני שעומד בעינו בגבינה אבל אם לקח חלב שלהם ועשה ממנו גבינה וא"כ בישל אפשר לדעת רבינו שהוא מותר והוא דעת רבינו ונמצא בתוספתא אין לוקחין גבינה אלא מן המומחה ושלוקה ללקחת בכ"מ זה נראה סיוע לדעתו ז"ל ואני תמה על דבריו שבא ליישב דברי הרמב"ם בדבר שהוא מוקצה מן הדעת מחמת איסורו להתיר גבינה שנעשית מחלב שחלבו עו"ג ע"י בישול ועוד ק"ל בלשונו בתחלה אמר דלפי דעת רבינו ודאי אה"נ וכ"ש הוא וא"כ כתב אפשר לדעת רבינו שהוא מותר מיהו בהא איכא למימר דבתחלת דבריו מיירי לענין חמאה ובסוף מיירי לענין גבינה מ"מ קושיא קמייתא קשיא לכן נ"ל דכשם שנגזרה גזירה על הגבינה של עו"ג ומפני כן אין לה שום תקנה דלמ"ד משום לחלוחי חלב כי נתייבשה ה"ל למישרי שכבר כלו לחלוחי חלב ובגמרא משמע דיבשה נמי איסורא וטעמא משום דכיון דגזרו בה רבנן לא פלוג במילתייהו וגזרו סתם על גבינת עו"ג בין שיש בה לחלוחי חלב בין שאין בה וכ"ש שאם בשלה עד שהלכו לחלוחי חלב שבה שעדיין באיסורה עומדת ותוספתא דקתני דשלוקה כלקחת מ"מ לא מן העו"ג קאמר אלא מישראל שאינו מומחה דומיא דרישא דמיירי בישראל אלא דהתם במומחה וסיפא בשאינו מומחה דכיון דישראל הוא אף ע"פ שאינו מומחה לא גזרו על גבינותיו אלא דכל היכא דאיכא למיחש לחלוחי חלב אין לוקחין ממנו דחיישינן דילמא חלב טמאה נינהו וכי כלו להו דתו ליכא למיחש למידי לוקחין ממנו דאינו בכלל גזירה אבל גבינת העו"ג אף ע"פ שנודע שכלו כל לחלוחי חלב שבה אסור לפי שסתם גזרו על גבינות העו"ג בכל גווני כמו שכתבתי ה"נ חלב של עו"ג גזרו עליו ואסרוהו סתם משום חשש תערובת חלב טמא בכל גווני אסרוהו ללקחו מהם ולאכלו בשום ענין אפי' לעשות ממנו גבינה או חמאה ולבשלם עד שיכלו לחלוחי חלב שבהם דלא פלוג רבנן בגזירתם מיהו ה"מ בלוקח החלב עצמו שבו נגזרה גזירה אבל חמאת עו"ג שלא מצינו שגזרו עליה כלל למה תאסר אם אין בה לחלוחי חלב ותדע דחמאת עו"ג עדיפא מחלב עו"ג שהרי סמ"ק התיר חמאת עו"ג אפי' בלא בישול ולא התיר ליקח חלב מהעו"ג לעשות ממנו חמאה דא"כ לא הוה שתיק מיניה אלא ודאי כדאמרן דחלב עו"ג בכל גווני גזרו עליו ללקחו מהם אפי' לעשות ממנו חמאה אבל על החמאה שלהם לא גזרו כנ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל : **וכתב** סמ"ג אמרו בספר העתים בשם הירושלמי בפ"ק דשבת שחמאותיהן מי"ח דברים דקתני התם תני רשב"י אומר בו ביום גזרו על פתן ועל שמנן וכו' וחמאותיהן ויש ירושלמי שאין שם חמאותיהן ע"כ : **והר"פ** התיר להדיא בלא בישול ז"ל סמ"ק החמאה אין בה שום גומות הלכך אין בה שום איסור והג"מ כתב בפ"ג מהמ"א על החמאה השיב ר"ת דהיכא דאיכא למיחש לתערובת נסיובי דחלבא בד' ימים מתייבש ואז שריא דליכא למיחש דילמא קאי ביני איטפי דאין בה גומות והיכא שאין מערבין נסיובי שרי מיד ואם ספק אם יש בה נסיובי אם לאו ספיקא דרבנן הוא ולקולא ובמלכותינו אין מערבים ואוכלים אותה ומקפידים על אשכנזים שנמנעו מלאכלה דאמרינן בירושלמי כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר עכ"ל : **וא"א** ז"ל היה אומר שלא היה יודע בה טעם ברור לאסור וכולי לא מצאתי זה כתוב בספר אחד ומתוך דברי רבינו נראה שהיה רגיל הרא"ש לומר כן על פה ולא כתבו בספר : ולענין הלכה נראין דברי הרא"ש שלא למחות ביד אנשי המקום שנוהגים בה היתר ובמקום שאין בו מנהג כדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו להתירה ע"י בישול עד שילכו לחלוחי חלב שבה (ה) : כתב רבינו ירוחם בנ"ה ח"ה

דרכי משה

דבר טמא רק חלב שחלבו העו"ג מבהמה שלו אין להתיר כלל : (ד) וב"י ובש"ד הא שמותר לקנות חמאה מבושלת מן הנכרי דוקא במקום שמרעה של בהמות הרבה אין עוסקין לשם אלא במאכלות חלב אבל בגלילות הללו שאין כאן רוב בהמות ומאספים החלב מעט מעט בבתיהם וה ואין נזהרים מלערב בהכשירו קערות שאין מקונחות מאיסור אין נוהגין לאכול חמאה של עו"ג כלל וכבר פשט המנהג זו ברוב המקומות ומ"מ אין למחות ביד הנוהגים היתר כי כ"מ לפי מנהגו ההולך ממקום שאין אוכלין למקום שאוכלין אוכל עמהם אף ע"ג דדעתו לחזור משא"כ בשאר איסורים ואם הובא חמאה ממקום שנוהגים בו היתר למקום שנהגו איסור אסור לאוכלה משום מראית העין אא"כ ידוע וניכר לכל ויש בה סימן מיוחד שזהו החמאה ממקום היתר שאז ג"כ בכאן מותרת דבודאי במקום שנוהגין בה היתר יודעים שם שמתקנים בכשרות אבל אם הובא ממקום איסור למקום היתר אסור דבודאי במקום

דרישה

לפי טעמו של ריב"ל והלכה כריב"ל כמו שפסק ר"ת עכ"ל ויותר נראה לבאר דבמשקין דלית בהו טעם איסור אלא משום גילוי ושאינן מגולין אין טעם לאסרן נמצא דמעולם לא אמרו דמים ומשקין אסורין סתם אלא אמרו המגולין אסורין ושאינן מגולין מותרין וכיון דהיה היתר לשאינן מגולין הכל ידעו דגם המגולין לא נאסרו אלא היכא דהשרצים והנחשים מצוין משא"כ בגבינות דיש בהן טעמים הרבה לאסור מש"ה בתחלת גזירתן אסרו כל הגבינות ס"כ . מפני שעל הרוב לא נמצא מקום שלא שייך ביה אחד מהטעמים וכיון דנאסרו כל הגבינות ס"כ אף דנמצא מקום שאין שום טעם לאסור בו אין בידינו להתירו . וכן הוא דעת הרשב"א וכתב ב"י ומכאן תשובה לבני איטליא שנוהגין היתר בגבינות העו"ג מפני שמעמידין אותם בפרחים ולא מלאו ידיהם ורגליהם ע"ש : יש

פרישה

כלפ"ד דהיים עיקר טעמא דכיון דלפעמים מעמידין אותן ג"כ בדבר האסור בכל הזמנים לא חלקו בגזירתו וגזרו על כולן פן יבואו לידי מכשול משא"כ לקמן בגילוי שכתב רבינו בסימן קי"ו שנהגו להקל האידנא מפני שלא גזרו אלא משום הנחשים כו' שהני נחשים דבזמנינו בכל העולם אין לחוש לנחשים (בסמ"ג כתב דגם בזמנינו יש מקומות דהנחשים מצוין ועד"ר והטעם שכתבתי שם הוא עיקר) או בכל שעה מצוינו משא"כ בגבינות שבמקום אחד יש לחוש גם האידנא ובכל זמן ואף אם לא שעמיד זה בדבר איסור שמא כשעמיד אחר ועד"ר : (ט) ויראה לי שאם לקח חמאה כו' שא"ת נתערבה עמה כנ"ל וכל זה מדברי הרמב"ם עד שמסיים ע"כ וכתב ב"י וז"ל כן הוא בספרי הרמב"ם (ר"ל שאם תאמר כו') וה"ק אם בשלו עד שהלכו לחלוחי חלב כלומר שנתכו ע"י האש מותרת ואם תאמר מי מודיענו שהלכו להם שמא עדיין ישנן ומה שאינן נראין הוא מפני שנתבשלו ונתערבו עם החמאה תשובתך דלפי' את"ל כן מותרת שבטלים במיעוטו הלכך אפי' לכתחלה נמי שרי לבשלם ואין כאן משום אין מבטלין איסור לכתחלה שאין הכונה בבישול אלא להתיך ולכלות האיסור באש אלא שבא לומר שאם במקרה לא יכלו וישאר שם מעט בטל ברוב ע"ש : (י) אבל חמאה שבשלו אותה העו"ג אסורה משום גיעולי עו"ג אע"ג דסתם כליהם אינן בני יומן הרמב"ם לטעמיה אזיל דסבירא ליה דסתם כליהם בני יומן וכמ"ש לעיל סימן קי"ד (ועמ"ש א"ס ז"ל לעיל בסעיף ו' עכ"ס) : (יא) והרשב"א אסרה אף לאחר בישול וז"ל בת"ה שאם אתה מתירה בבישול אף חלב של עו"ג יהא מותר לגבן ממנו גבינה או יעשה ממנו חמאה ויבשלה אלא אין תקנה לפי שכל דברים אלו הלכו בהן לחומרא להתרחק מאיסורי עו"ג : (יב) ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה אומר כו' זה לשון ב"י לא מצאתי זה כתוב בשום ספר אלא על פה היה רגיל לומר כן ע"כ . ואומר אני דמ"ה כתב רבינו היה אומר :

היה אומר שלא היה יודע בה טעם ברור לאסור אלא שנהגו בו איסור לכן לא היה מוחה לאנשי המקום שנוהגין בו היתר אבל אם רוב המקום נוהגין בו איסור אין לאדם לשנות:

דברים האסורים משום סכנה

קטז (א) [א] **יש** דברים שאסרום חכמים משום סכנה כגון משקין שנתגלו שיש לחוש שמא שתה מהן נחש והטיל בהן ארס (ב) אפי' אם שתו מהן אחרים ולא הוזקו אין לשתות מהן (ג) שיש נחש שהארס צף למעלה ויש שארס שלו מפעפע עד אמצעית המשקה (ד) ויש שהארס שלו שוקע לשולי הכלי לפיכך אפי' שתו ממנו אחרים ולא הוזקו אין לשתות מהן דשמא ארס של הנחש ששתה מהן שוקע (ה) ואלו המשקין שיש בהן משום גילוי מים יין חלב ודבש ושום כתוש (ו) משקין שסננו במשמרת א יש בהן משום גילוי שמא עבר הארס דרך המשמרת (ז) [ב] ובכמה ישהו מגולין ויהא בהן משום גילוי (ח) כדי שיצא הנחש מתחת אזן הכלי ויחזור לחורו: (ט) ובכמה שיעור המשקין שיש בהן משום גילוי בכלי אין להם שיעור הן רב הן מעט בקרקע קאמר בגמ'

ה"ה בעל העיטור פי' הא דתניא (חולין ז:) חמרן של עוברי עבירה מותר מיד מפני שמחליפין פירוש מפני שמחליפין את הסאור וע"י תערובות הוי ומותר אבל חמרן של עו"ג אסור עד לאחר שלשה אפיות כדקתני התם של נחתומין לאחר ג' שבתות מפני שמבטל הוא עכ"ל ויש ללמוד מכאן במי שעבר והעמיד חלב בחלב חמוץ של עו"ג ולקח חלב זה והעמיד בו אחר ומהאחר אחר שמותר ליקח מחלב שלישי זה ולהעמיד בו חלב אחר ואוכלו דלאחר ג"פ כבר כלה חלב של עו"ג:

קטז יש דברים שאסרום חכמים משום סכנה כגון משקים שנתגלו ושתה מהם וכו' אחר שגמר רבינו מלכתוב דיני דברים האסורים באכילה מחמת איסורן בא עכשיו לכתוב הדברים האסורין מחמת סכנתן ואפשר דמשום דבגמ' נתנו טעם לאיסור גבינות הנכרים משום גילוי סמך דין הגילוי לדין איסור גבינות הנכרים ואף ע"פ שהוא לא הזכיר הטעם ההוא: ומ"ש אפי' אם שתו מהם אחרים ולא הוזקו אין לשתות מהם שיש נחש שהארס וכו' עד דשמא הארס של נחש שוקע פשוט בפרק א"מ (ל:):

ואלו המשקין שיש בהם משום גילוי מים יין חלב בפ"ח דתרומות תנן שלשה משקין אסורין משום גילוי המים והיין והחלב ושאר כל המשקין מותרים ובפרק א"ט (דף מט:) מנימין ב בנדוקאי איגלי ליה בסתקא דדובשא אתא לקמיה דרבא אמר למאי ניחוש ליה הדא דתנן ג' משקין אסורין וכו' ושאר כל המשקין מותרים ועוד התורה חסה על ממונם של ישראל א"ל רנב"י ר"ש וסכנת נפשות ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל ר"ש מאי היא דתניא ה' אין בהם משום גילוי ציר וחומץ שמן ודבש ומורייס רש"א אף כן יש בהן משום גילוי וא"ר ש אני ראיתי נחש ששתה ציר בצידן אמר ליה שטיא הוא ואין מביאין ראיה מן השוטים א"ל אודי לי מיהת בציר דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע כי הוה ליה גילוי שדו ליה בציר אמר ליה אודי לי מיהת בדבש דרשב"א קאי כותיה דתניא רשב"א אוסר בדבש משמע מהכא בהדיא דדבש נמי יש בו משום גילוי וכן פסקו כל הפוסקים ומשמע נמי מהכא דציר אין בו משום גילוי דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי בה עובדא ועוד דהא א"ל אודי לי מיהת בציר. ומשמע דאידך אודי ליה מדלא אהדר ליה מידי בציר אלא בדבש. וכן דעת הרשב"א שלא הזכיר ציר במשקין האסורין ואחריו נמשך רבינו אבל הרי"ף והרא"ש כתבו בפ' אין מעמידין דמסתברא מהאי עובדא דפרק א"ט דדבש וציר יש בהם משום גילוי. וכ"פ הרמב"ם בפי"א מהלכות רוצח ושמירת נפש ויש לתמוה עליהם דמהטעמים שכתבתי נראה לפסוק דאין בו משום גילוי וכיון דפסקו כר"ש בציר משום חומר סכנת נפשות למה לא פסקו לאסור במורייס וחומץ דאין לומר דמורייס הוא בכלל ציר שהרי בברייתא מנו אותו בפני עצמו ומיהו בחומץ היה אפשר לומר דלאו חומץ ממש קאמר ר"ש אלא חמרא דאקרים הנזכר בגמ' כדלקמן אבל מ"מ קשו אינך קשייתא וכ"ל דכיון דהעיד ר"ש שהוא ראה נחש ששתה ציר אע"פ שאמר ליה שטיא הוה כיון דסכנת נפשות הוא חיישינן ליה: ומ"ש ושום כתוש ברייתא ביצה (ז:) א"ר יוסי בן שאול משום רבי האי תומא שחיקא קשיא לגילויא:

משקין שסננו במשמרת יש בהם משום גילוי וכו' בפ"ח דתרומות תנן משמרת של יין יש בה משום גילוי ור' נחמיה מתיר פי' משמרת שמסננין בה היין אע"ג דלמטה מכוסה אסורה משום עליונה שהארס עובר דרך המשמרת ור' נחמיה מתיר שהארס צף וידוע דהלכה כת"ק:

ובכמה ישהו מגולין ויהא בהם משום גילוי כדי שיצא הנחש וכו' משנה שם כמה ישהו ויהיו אסורין כדי שיצא הנחש ממקום קרוב וישתה ומפרש בפ"ק דחולין דשיעור זה כדי שיצא מתחת אזן הכלי וישתה ויחזור לחורו ובירושלמי דמס' תרומות בעי איזהו מקום קרוב א"ר שמואל מאזן חבית ולפיה ג ולא חמי ליה א"ר חנינא מין קטן הוא ושפיפון שמו והוא דומה לשערה:

ובכמה שיעור המשקין שיש בהם משום גילוי וכו' משנה שם שיעור המים המגולין כדי שתאבד בהם המרה ר' יוסי אומר בכלים כל שהן ובקרקעות מ'

ספי' לדעת הרמב"ם שמותר לקנות חלב מן העו"ג ולעשות חמאה וכו' והדין עם ב"י כדפרי' עוד הקשה הרא"ד כמה מכוער הדבר שנקנה מהם חשש איסור מפני ביטולו ברוב עכ"ל. ותירץ ב"י שאין הכוונה בביטול אלא להתיך ולכלות האיסור שלא יהא בחמאה וכמ"ש עד שהלכו להם לחלוחי החלב ומ"ש שאם נתערבו וכו' ה"ק שאם במקרה לא יכלו וישאר איזה דבר מהם בטל ברוב ואין זה לוקח חשש איסור לבטלו ברוב כדברי הרא"ד כתב בתשב"ץ סי' שנ"ד על החמאה ס"כ בתשובת הגאונים כתבו להתיר וכן ר"ת ור"י מתירין אמנם בתשובת רבי נתן מאישפור"ק כתוב עד עכשיו היו נוהגין היתר אבל משהתחילו לזייפו בחלב היו מנדין כל מי שאוכל אותם ויישר כחם של אותם שאינו אוכלין אותן ומ"מ הואיל ונפק מפומייהו דרבותינו להתיר לא נחמיר כולי האי לאסור הכלים כו' לבד מעיירות העומדות על גבולי צרפת ומנהג רווחא הוא בכל ארץ אשכנז שלא לאכלה עכ"ל. ושאר חילוקי דינים חלב וגבינות וחמאה של עו"ג שדברו בו האחרונים כתוב ומפורש המסקנא בהגהת ש"ע וע"ש:

קטז יש דברים וכו' אע"ג דהאידנא לא חיישינן אפי' לודאי גילוי כדמסיק רבינו לקמן כיון דבדוכתא דשכיחי נחשים ורחשים איתא לגזירה כתב רבינו כל דינים ועיין במ"ש בסי' הקודם: ואלו המשקין וכו' כתב הרי"ף והרא"ש בפרק אין מעמידין וז"ל גרסינן בפ' א"ט מנימין בנדוקא איגלי ליה ביסתקא דדובשא וכו' ומסתברא מההוא מעשה דדבש וציר יש בהם משום גילוי עכ"ל והקשה ב"י דאדרבה משמע דבציר אין בו משום גילוי שהרי רב פפא ורב הונא כי הוו להו גילוי שדו ליה בציר ותירץ דכיון דהעיד ר"ש שהוא ראה נחש ששתה ציר אף ע"פ דא"ל שטיא הוה כיון דסכנת נפשות היא חיישינן ליה ותימה דמעדותו של ר"ש אין ראיה אלא דשתה ממנו נחש ומה בכך הלא כיון דהציר שורף את הארס כדמוכח מעובדא דרב פפא ורב הונא א"כ אין כאן סכנה ומותר ותשובת ר"ש לחכמים שאמר אני ראיתי נחש וכו' איננה אלא לדבריהם דהתירו בציר לפי שאין הנחש שותה ציר וא"ל הא ליתא אני ראיתי וכו' וא"ל ההוא שטיא הוה אבל מעובדא דרב פפא ורב הונא דס"ל דהציר שורף את הארס שמעינן דאפי' שתה ממנו ודאי והטיל בו ארס הציר שורפו עוד הקשה ב"י דמדא"ל אודי לי מיהת בציר משמע דאידך אודי ליה מדלא אהדר ליה מידי בציר אלא בדבש עכ"ל ושרא ליה מאריה דאיך הבין הפשט דכיון דר"כ בר יצחק הקשה לרבא מהא דר"ש אוסר את הדבש מה השיב לו מציר וכן רבא מאי קא מהדר ליה אודי לי מיהת בדבש אלא ודאי דרבא השיב לר"כ ב"י דמאי דקאמרת ר"ש וסכנת נפשות ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל לא קשיא דלית הלכתא כר"ש בדבש כי היכי דלית הלכתא כותיה בציר כדמוכח מעובדא דר"פ ורב הונא והיינו דקאמר אודי לי מיהת בציר וכו' דלית הלכה כר"ש וכי היכי דלית הלכתא כותיה בציר ה"נ בדבש וכך פירש"י להדיא ומהדר ליה אדרבה אודי לי מיהת בדבש דהלכתא כותיה דר"ש כיון דרשב"א נמי ס"ל כותיה דאסור וכי היכי דבדבש הלכתא כותיה בציר נמי הלכתא כותיה דאסור ולית הלכתא כרב פפא ורב הונא ולפי זה ניחא דהרי"ף והרא"ש תפסו עיקר כר"כ בר יצחק דהלכתא כותיה דר"ש דאוסר בדבש כיון דרשב"א סובר כמותו וה"נ הלכתא כותיה בציר ודחו דברי רבא ור"פ ורב הונא. ומה שהקשה ב"י עוד למה לא פסקו הרי"ף והרא"ש כותיה דר"ש לאסור בחומץ ומורייס נראה דבחומץ ודאי לית הלכתא כר"ש כדמוכח בפ' א"מ דחומץ גמור אין שותין ממנו דמיגרי בהו ולא פליגי רבא ונהרדעי אלא ביין דאקרים פי' שהחמיץ ולא חומץ הגון ע"ש בדף ל' ומורייס איכא למימר דלא הוצרך לפרש דמסתמא דין מורייס כדין ציר בכל מקום: ובכמה שיעור המשקין וכו' בקרקע קאמר בגמרא מ' סאה וכו' וי"מ איפכא וכו' איכא למידק א"כ למה כתב רבינו בכלי אין להם שיעור בין רב בין מעט דהלא לי"מ בכלי נמי אם הם צלולים הארס ניכר כמו בקרקע ודוחק לומר דבכלי לא איירי במים צלולים אלא בשאר משקין הלכך

פרישה

סי' קטז (א) **יש** דברים שאסרום חכמים משום סכנה כגון משקים שנתגלו ושתה מהם כו' אחר שגמר רבינו מלכתוב דיני דברים האסורין באכילה מחמת איסור בא עכשיו לכתוב הדברים האסורים מחמת סכנתא ואפשר דמשום דבגמ' נתנו טעם לאיסור גבינות הנכרים משום גילוי סמך דין הגילוי לדין איסור גבינות ואע"פ שלא הזכיר הטעם ההוא ב"י ורימז רבינו בזה דיש בחלב ג"כ איסור גילוי אלא דלא כתבו משום דאין אנו מקפידים: (ב) ואפי' שתו מהן אחרים ולא הוזקו כו' אורחא דמילתא דשתו מהן אחרים דלא ידעו שנתגלו דאילו זה הבא לשאול אם ישתה ממנו כיון דידע שהיו גלויין למה שתה מתחלה ולא שאל או אם ישתה מהן: (ג) שיש נחש שהארס צף למעלה כו' בפ' אין מעמידין דף ל' ע"ב א"ר ספרא משום ר' יהושע דרומא שלשה מיני ארס הן של בחור שוקע של בינוני מפעפע ושל זקן צף למעלה ע"כ ופירש"י שוקע לפי שחזק הוא וכבד ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי ע"כ ומבואר שם הטעם דכל כמה דקשים כמים שליש והא דאמרינן שלשה כל זמן שמזקינין כחן מתגבר והן כחש דג מויר בגמ' שם בפרק אין מעמידין דף ל' ע"ב פריש לה אחא ומשני לה וז"ל כה אוסיפו הוא דקא מוסיף וזיהריה קליש ע"ש: (ד) ויש שהארס שלו שוקע לשולי הכלי דוקא לשולי כלי אמרינן שהארס שוקע שאין המים בכאן והוקן כשהן בכלי אבל מים שבקרקע שהן בכאן לא אמרינן שהארס שוקע לשולי אלא מתערב וניכר כמו שיתבאר בסמוך: (ה) ואלו המשקים שיש בהם משום גילוי כו' נקוט לסי' בידך דמיהם הם דבש מים יין חלב שום ר"ל שבזמן הזה אין איסור בגילוי כמ"ש הטור אלא הרוצה למיחש יחוש. ודע שהרי"ף והרא"ש כתבו ומנו ציר ג"כ שיש בו משום גילוי אבל ב"י תמה עליהן דבגמ' מוכח מעובדא דרב הונא ורב פפא דבציר לית בו משום גילוי וכתב דמטעם זה השמיטו רבינו ע"ש: (ו) משקין שסננן במשמרת יש בהן משום גילוי בפ"ה דתרומות תנן משמרת של יין יש בה משום גילוי ור' נחמיה מתיר פירש"י משמרת שמסננין בה היין אע"ג דלמטה מכוסה אסור משום עליונה שהארס עובר דרך המשמרת ור' נחמיה מתיר שהארס צף למעלה וידוע דהלכה כת"ק ע"כ ורוצה לומר אע"פ שעד הנה היו משומרים ולמטה במשמרת הן מכוסין אפ"ה חיישינן משום עליונות וקמ"ל דאע"ג דמסנן הוהו לא אמרינן דהמסננת עיכב הארס מלירד למטה והא דכתב דהתחתונים לית בהו משום גילוי מפני שהן מכוסין ולא כתב שהן מותרין משום שהם עושין טיף טיף ה"ט דמיירי שאינו עושה טיף טיף כגון שהכלי שנוטף לתוכו היא מגופף והטיפין יורדים ונופלין לתוך המשקה שהמשקה כבר ירדו ממנו ועד"כ: (ז) ובכמה ישהו מגולין ויהא בה משום גילוי כו ג"ז משנה שם: (ח) כדי שיצא הנחש מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזיר לחורו פי' חיישינן שמא הנחש יצא מחורו שדר שם בארץ והיה טמון באוזן הכלי ועוד כשנתגלה הכלי שתה ממנו וחזר לחור שלו שבארץ אבל אי לא שהה אלא כדי שיצא וישתה לית לן בה דאם איתא דהוי התם הוי חזי ליה שכשבא להיות בודאי בודק היטב ורואה בכל צדדין אבל אם שהה כדי חזרה חיישינן שמא חזר והא דלא חזי ליה מתחלה כי הוי מאחורי הכלי היינו משום דמרים בשעת הנחת הכלי אינו בודק ורואה בכל צדדין וק"ל ועד"כ: (ט) ובכמה שיעור המשקין י"מ כו' וי"מ אפכא נראה מ"ש רבינו ובכלי אין להם שיעור הן רב הן מעט אליבא דכ"ע כ"ל דלדעת הי"א שאם הם יותר ממ' סאה הארס בטל

דרישה

סי' קטז [א] **יש** דברים שאסורים כו': משקים שסננו במשמרת יש בהן משום גילוי צ"ע אמ"ש רבינו בטור א"ח ר"ס ער"ב וז"ל אין מקדשין אלא על יין הראוי לנסך ע"ג מזבח ולאפוקי מגולה אפי' סננו במסננת וא"כ מאי איריא קידוש אפי' בלא קידוש נמי אסור משום סכנה ודוחק לחלק בין מסננת דהתם דאינו עובר הארס למשמרת דהכא ורא"פ תירץ בא"ח דהכא בי"ד נקטה אליבא דהלכתא דקי"ל כחכמים דאסרינן בכל ענין ולעיל כתב אפי' לר' נחמיה דפליג ומתיר בעלמא לקידוש ס"ל דאסור משום הקריבהו נא לפחתך עכ"ל וא"ל ורבינו למה כתב בא"ח דינו אליבא דר' נחמיה כיון דלא קי"ל כוותיה די"ל דשם לא אתא אלא לכתוב הא דאמרו אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך מאי אתא למעוטי ומנה והולך כל הענייניס למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהא שם אין מקומו ללמד לנו דין איסור גילוי (דומה לזה נ"ל לעיל בסימן ד' ביסוד דברי רבינו באדם אוסר דבר שאינו שלו וכמ"ש שם). גם י"ל כיון דעכ"פ הוצרך רבינו לכתוב שם הא דאין מקדשין אלא על דבר הראוי לנסך משום אינך ענייניס דקחשיב שם כתב נמי הא דאין לקדש על דבר המסוכן כ"מ אליבא דידן דאין חוששין לגילוי: [ב] ובכמה ישהו מגולין כו' כדי שיצא הנחש כו' ויחזור לחורו שטעם כתבתי בפרישה ובירושלמי אמרו

חדושי הגהות

קטז א הדרישה תמה ע"ז ממ"ש רבי' בטא"ח סימן ער"ב דאין מקדשין על יין שנתגלה משמע הא לשתותו שפיר דמי והכא פסק דאסור והאריך שם לתרץ ע"ש והט"ז כתב די"ל דגם לשתותו אסור והתם קמ"ל דאפי' קידוש אסור דה"א כיון שמקדש עליו אין לחוש לסכנה כיון דעכ"פ לר' נחמיה מסננת מהני אפי' לשתיה וכדרך שאמרו ג"כ בפסחים (קט:) דכוס של ברכה אינו מצטרף לרעה לענין זוגות קמ"ל דאפ"ה אין מקדשין עליו: ב בגמרא איתא מנימין בנדוקא פירש"י בנדוקא מוכר כדים וכ"ה גי' הארוך וגי' הרי"ף והרא"ש הוא בנימין כנדוקא: ג ל' קושיא היא כיון דקאמר דכל שיעורו כדי שיצא מאוזן הבית ולפיה וישתה א"כ הא קא חזי (וכמו דפריך בחולין י') ומשני דמין קטן היא ודומה לשעורה ומחמת דקות

בגמ' מ' סאה ויהיב טעמא לפי שאז אין הארס ניכר בהן י"מ אם הם מ' סאה או יותר אז הארס בטל בהם ושרי ופחות מכאן אינו בטל ואסור וי"מ איפכא שעד מ' סאה מותר לפי שהן מועטין ואם היה בהן ארס ניכר אם הם צלולין אבל כשהן יותר אפשר שיש בהן ארס ואינו ניכר בהן וטוב לחוש לדברי שניהם : (י) יין מזוג כל זמן שיש בו מעט יין יש בו משום גילוי (יא) יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תוסס בן שלשה ימים כל זמן שנתגלו המשקין בין ביום בין בלילה יש בהן משום גילוי (יב) אפי' ישן בצדן שאין אימת ישן עליהם יין מבושל אין בו משום גילוי [ג] (יג) ויין שהחמיץ ד אין בו משום גילוי (יד) משקין שיורדין ונוטפין טיף טיף אין בהם משום גילוי : (טו) משקין שנתגלו לא ישפכם לרשות הרבים שמא יעבור עליהם אדם יחף ולא ירביץ בהן הבית ולא יגבל בהן הטיט (טז) ולא ישקה מהם לא בהמתו ולא בהמת חבירו ולא ירחץ מהם פניו ידיו ורגליו אפי' שאין בהם בקע : (יז) כל השרצים יש להם ארס וצריך לחוש לניקורן ושל נחש ממית ושל שאר שרצים אינו ממית

הלכך לעולם אסור ובקרקע לא התירו אלא במים צלולין דפשט השמועה משמע דאין חילוק בין מים לשאר משקין כלל אלא נראה דבכלים נמי בצלולין ואין הארס ניכר בהן שרי אלא דבכלים אין חילוק בין רב למעט אלא בין צלולין לעכורין אבל בקרקע אפי' בצלולין איכא לחלק בין מ' סאה ליותר דביותר אסור אפי' צלולין אבל אין לך כלי המטלטל מלא וריקן שיהא בו מ' סאה :

יין תוסס פירש"י בפ' א"מ יין חדש מגתו עד שהוא מחמיץ להיות יין קרי ליה תוסס : ויין שהחמיץ אין בו משום גילוי כך הוא הנוסחא בספרים אבל במדוייקים איתא ויין שהחמיץ יש בו משום גילוי וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש שהביאו פלוגתא דרבא ונהרדעי בסתם משמע דיש לתפוס לחומרא וכ"פ הרשב"א בת"ה והיין שהחמיץ אסור משום גילוי לפעמים שהנחש שותה ממנו עכ"ל והיינו כנהרדעי לחומרא והא דלא כתב רבינו דין חומץ גמור דאין בו משום גילוי נראה דטעמו לפי שתופס שיטת ר"ת דאין אנו בקיאין בחומץ כמ"ש בסימן קכ"ג גבי י"נ וה"ה דיש להחמיר גם באיסור גילוי דבכל חומץ יש בו דין יין שהחמיץ ויש בו משום גילוי כיון דאין אנו בקיאין לידע איזהו חומץ גמור :

משקין שנתגלו וכו' עד ולא ישקה מהם בהמתו ולא בהמת חבירו ברייתא בפ' א"מ הביאה הרי"ף והרא"ש ולא הביאו הא דפרכינן בגמרא והתניא אבל משקהו לבהמה עצמו ופריק כי תניא ההיא לשונרא א"ה לחבריה כחיש דידיה נמי כחיש הדר ברי לחבריה נמי הדר ברי זימנין דבעי לזבונה ומפסיד לה מיניה משום דפשטא דברייתא מיירי בבהמה ומשמע דבין טהורה בין טמאה בין דידיה בין דחבריה לעולם אסור מטעמא דכחיש ליה ולא הדרא ברי ואיכא משום בל תשחית אי נמי משום צער בעלי חיים ולא חששו לאחר היתרא דשונרא דידיה דממילא משמע דדוקא בהמה אסור אבל שונרא דהיא חיה ולא מזיק לה ארס דשונרא אכיל להיויא כדאמר בפ' ע"פ פשיטא דאין שם איסור והאריכם נמשך גם רבינו שכתב הברייתא בסתם אבל הרמב"ם כתב דמשקה אותו להתול ותימה למה לא כתב דדוקא לשונרא דידיה אבל לדחבריה אסור. וז"ל הר"ן לא ישקה מהם בהמתו הראויה לאכילה לפי שהאוכל ממנה ניזוק ולא בהמת חבירו אפי' בשאינה ראויה לאכילה משום דמכחיש לה הכי מפרשינן לה בגמ' עכ"ל וכתב כן ע"פ פירש"י פ' הגוזל בתרא סוף (קט"ו) וז"ל ולא ישקה מהן לבהמתו משום סכנת נפשות שמא ישחטנה אח"כ עכ"ל אלמא דלבהמה טמאה דידיה שרי והיינו דתניא אבל משקהו לבהמת עצמו דבבהמה טמאה קאמר ולא שרי אלא דידיה והא דלא מיקי לה בפ' א"מ בכל בהמה טמאה י"ל משום דלאו בשופטני עסיקינן דמשקין לבהמה דבר שמתה על ידן וכדכתבו התוס' לשם במסקנת דבריהם אבל שונרא איכא מתה דאין ארס מזיק לה והא דפריך דידיה נמי כחיש לאו משום דאסור משום בל תשחית אלא ה"פ אטו בשופטני עסקינן דמשקה לשונרא מידי דכחיש לה ומשני הדר ברי אבל משום בל תשחית ליכא בדידיה אפי' מתה על ידן זו היא דעת הר"ן וע"פ פירש"י ותוס' פ' הגוזל בתרא ודלא כפי' ב"י וראיתי למהרש"ל שכתב בהגוזל בתרא בסימן ל"ז דמדכתבו התוס' דאפי' לבהמה טמאה נמי אסור משום בל תשחית מכאן יראה מי שיש לו כלב בביתו שמזיקו ומפסיד המאכל בביתו אפי' אינו נושך שיכול ליתן לו סם המות ואינו עובר משום צער ב"ח דהא התוס' לא אסרו לבהמה טמאה אלא משום בל תשחית והכא ליכא ונ"מ שמעתי למהות שלא ליתן להם לאכול מהם בתוך הנהם דאיכא למיחש שמא יתנגע ואיכא סכנת נפשות טובא עכ"ל ולפע"ד דאין דיוקו כלום דאיכא למימר דהדא טעמא מתרי טעמי נקט התוס' ולאו דוקא משום בל תשחית אלא ה"ה משום צער ב"ח דאיכא למ"ד בס"פ אלו מציאות דצער ב"ח דאורייתא ולר' יוסי הגלילי ס"ל צער ב"ח דרבנן ותו דהתוס' לשם דף ל"ב בד"ה מדברי שניהם מבואר דס"ל דאיסור בל תשחית ואיסור צער ב"ח שוין הן אלא נראה דשרי ולאו מטעמיה אלא דכי היכי דליכא משום בל תשחית כל שאינו עושה כך אלא לצרכו הכא נמי לית ביה משום איסור צער ב"ח כיון שאינו עושה כך אלא לצרכו שלא יזיקנו להפסיד המאכלים וכל שכן דלפי' רש"י והר"ן דאפי' לבהמה טמאה דידיה מתיר להשקות הגילוי ולית ביה איסור משום בל תשחית א"כ לית ביה נמי משום איסור צער ב"ח אם כן כל שכן דבכלב לית בהו משום הני אסורין : עוד כתב מהרש"ל לשם דלפי' רש"י דלא ישקה בהן לבהמתו משום סכנת נפשות שמא ישחטנה אח"כ. מכאן נהגו לאסור הכבשים שגדל בהן מין שחין של נגע שרגילין למות בהן ובימי הורפי ראיתי שעשו הקהל חרם ואסרו כל הכבשים עד זמן שפסק המכה מהן עכ"ל וקשיא לי אהא דפירש"י ממשנה שלימה פא"ט דשתה מים הרעים כשירה דפירש"י גופיה מים רעים מים מגולים וכשרה לגמרי קאמר דלית ביה משום סכנת נפשות מדתני בסיפא אכלה סם המות או הכישה נחש מותרת משום טריפה ואסורה משום סכנת נפשות אלמא דרישא כשרה לגמרי ואפי' סכנת נפשות ליכא והכי מוכחא להדיא בגמרא דרמי אהדדי סם המות דמתני' דאסורה משום סכנת נפשות וסם המות דברייתא דקתני כשרה ברישא דמשמע כשרה וליכא סכנה מדתני בסיפא דברייתא הכישה נחש אסורה משום סכנת נפשות והכי משמע נמי
מדברי

מ' סאה ושני הפירושים שכתב רבינו כתבום הרי"ף והרא"ש בפרק אין מעמידין ונראה שהם מפרשים דרבי יוסי לפרש דברי ת"ק אתא אבל הרמב"ם כתב שיעור המים שיאסרו אם נתגלו כדי שיהא הסם ניכר בהם ומזיק אבל אם היו המים מרובים כדי שתאבד בהם המרה הרי אלו מותרים בין בכלים בין בקרקעות וכן הדין בשאר משקין נראה שהוא מפרש דר' יוסי אתא לאיפלוגי את"ק ולית הלכתא כותיה וכן פירש בפי' המשנה :

וכתב עוד הרמב"ם מעיין המושך כל שהו אין בו משום גילוי והוא פשוט בירושלמי דתרומות : יין מזוג וכו' בפרק אין מעמידין (ל.) אמר רבא יין מזוג יש בו משום גילוי ומשום י"נ יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו וכו' ברייתא (שם) : **כל** זמן שנתגלו המשקין בין ביום בין בלילה יש בו משום גילוי אפי' ישן בצידן וכו' מסקנא דגמרא (שם) : **יין** מבושל אין בו משום גילוי פשוט שם : ב"ה וכתב ר"י דאין נקרא מבושל עד שירתיח ופשוט הוא : ויין שהחמיץ אין בו משום גילוי כבר כתבתי דחומץ פלוגתא היא ומסתמא הלכה כת"ק ועוד דגרסינן בפ' אין מעמידין (שם) אמר רבא האי חמרא דאקרים עד שלשה יומי אית ביה משום גילוי וכו' . נהרדעי אמרי אפי' לבתר ל' יומין חיישינן מ"ט זימנין מקרי ושתי והמרא דאקרים היינו שהתחיל להחמיץ ואינו חומץ גמור ומשמע דנהרדעי אחמרא דאקרים קיימי ומשמע דבחומץ גמור ליכא מאן דפליג דשרי ובהמרא דאקרים נראה שרבינו פוסק כנהרדעי מדלא כתב לחלק ביין שהתחיל להחמיץ בין תוך ג' לאחר ג': משקין שיורדין ונוטפין טיף טיף אין בהם משום גילוי פשוט בפ' אין מעמידין (שם :) ופשוט הוא דהיינו להתיר מה שבכלי שמקבל הטיפין דכיון שהטיפות רודפות זו את זו ותכופות הנחש שומע ובורח אבל מה שבכלי העליון בודאי שאינו ניתר ע"י טיף טיף שנוטף ממנו בכלי התחתון : משקין שנתגלו לא ישפכם בר"ה וכו' עד אפי' שאין בהם בקע ברייתא שם ואע"ג דאחרים פליגי ואמרי דאם אין לו סירטא דהיינו בקע מותר ידוע דהלכה כת"ק וכ"פ הרמב"ם והרשב"א ז"ל : וכתב הרמב"ם ולא ישקה מהם לא בהמתו ולא בהמת חבירו אבל משקה אותם להתול וכן מפורש בגמרא שם . ופירש"י טעמא משום דשונרא לא מזיק לה ארס כדאמרינן בע"פ (קי"ב :) דשונרא אכיל לחויא ומיהו אמרינן בגמרא היינו דוקא לשונרא דידיה אבל לדחבריה לא משום דמכחיש ליה ואע"ג דהדר ברי זמנין דבעי לזבונה ומפסיד לה מיניה ומשמע לי דטעמא דאסור להשקותה לבהמה טמאה דידיה בר משונרא היינו משום בל תשחית אבל שונרא כיון דהדר ברי לאו השחתה הוא והר"ן כתב לא ישקה מהם בהמתו הראויה לאכילה לפי שהאוכל ממנה ניזוק ולא בהמת חבירו אפי' כשאינה ראויה לאכילה משום דמכחיש לה הכי מפרשינן לה בגמרא עכ"ל אולי שהוא מפרש דשונרא דאמרינן בגמרא לאו דוקא אלא ה"ה לכל בהמה טמאה ושונרא לדוגמא בעלמא נקטוה : **כל** השרצים יש להם ארס וצריך לחוש לניקורן ושל נחש ממית

דרכי משה

במקום שנוהגים איסור חוששין שמא מתקנים אותם באיסור ואפי' ההולך ממקום היתר למקום איסור אסור והנזהרים מהחמאה נכרים אין צריך לחוש על פליטת הכלים עכ"ל וכתב בתשובת מהרי"ל סימן ל"ה דאף מי שנוהג איסור מותר לאכול עם המתירין ע"י תערובות וע"ש דמחמיר ג"כ אם הובאה ממקום היתר למקום איסור ובמרדכי פא"מ דף שכ"א ע"א דאף מי שמתיר החמאה אם הלבו החלב לצורך אכילת חלב א"כ נאסרה משום חלב שהלבו נכרי ואסורה החמאה הנעשית ממנה אבל אין לחוש זה בכתם החמאה עכ"ל :
וכן

פרישה

אמרו ע"ז ולא קמי ליה אמר ר' הכינא מין קטן הוא וספיפון שמו והיה דומה לשערה אבל בגמ' דידן דקאמר כדי שיחזור לחורו לא ס"ל כן דא"כ בלא שיעור חורה לחור לתסר וק"ל וכן משמע קצת בב"י ותוס' דמולין ד' י' מוכח בהדיא דפליגין אגמ' דידן דז"ל הגמ' שם וכמה מקום קרוב כדי שילא מתחת אוזן הכלי וישתה ופריך ישתה הא קא חזי ליה אלא ישתה ויחזור לחורו וז"ל התו' ישתה הא קא חזי ליה בירושלמי מתרץ כחוט השערה הוא וספיפון שמו עכ"ל משמע בהדיא דלגמרת ירושלמי לא ס"ל תירוץ דגמ' דידן דהיינו כדי שיחזור לחורו : [ג] ויין שהחמיץ אין בו משום גילוי בפרק אין מעמידין דף ל' אמר רבא האי חמרא דאקרים עד שלשה ימים אית ביה משום גילוי נהרדעי אמרי עד לבתר שלשים יומין חיישינן מ"ט זימנין מקרי ושתי . והמרא דאקרים היינו שהתחיל להחמיץ ואינו חומץ גמור ע"כ. משמע מכאן שיין שהתחיל להחמיץ יש בו משום גילוי וכן הוא גירסת רבינו וכמ"ש בפרישה : בירושלמי הביאו הרמב"ם דיין או שאר משקין שהן חמין כל זמן שההבל יוצא מהן אין בהן משום גילוי מפני שהנחשים מתיראין מן ההבל ואין שותין הימנו

דרישה

בטל הייינו דוקא בקרקע שהמים כונן יפה אבל בכלי אין כונן יפה והארס יש לו כח בהן ולדעת הי"א עד מ' סאה מותר לפי שהן מועטין והארס ניכר בהן ואמרינן נמי דהיינו דוקא בקרקע שהם המים יפה ואין בארס כח ליפול לקרקעית אבל בכלי שאין כח המים יפה הארס נופל לקרקעיתו של הכלי וכמ"ש בסמוך בשם רש"י שפי' לפי שהוא חוק וכבד ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי . ומ"ו כתב שם ז"ל ולעיל דאוסר בכלי לא איירי במים אלא בשאר משקים עכ"ל ודוחק הוא :(י) יין מזוג כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום גילוי אבל אין בהן טעם יין אפשר שאינו שותה הואיל ומים מעורבין בו : (יא) יין תוסס פי' יין חדש מגיתו עד שהוא מחמיץ להיות יין קרוי תוסס : (יב) אפי' ישן בצידו שאין אימת היישן עליהם משמע דהא אי אינו ישן אף ע"ג שאין פניו לצד המשקה אפ"ה לית בו משום גילוי דאימת חיי עליהן וכמ"ש ואימתכם וחתכם כל זמן שהוא חי לאפוקי כשהוא ישן דמחשב להו כאלו אינו חי : (יג) ויין שהחמיץ יש בו משום גילוי כך הוא הגרסא בספרים מדויקים ור"ל יין שהתחיל להחמיץ כל זמן שאינו חומץ גמור יש בו משום גילוי כמבואר בגמ' כתבתי בדרישה ובי"ס גרסינן אין בו משום גילוי ולפי גירסא זו לשון רבינו אינו מדוקדק דקאמר יין שהחמיץ אלא הל"ל חומץ של יין ע"כ נ"ל עיקר כמ"ש ועד"ר : (יד) משקין שיורדין ונוטפין טיף טיף אין בו משום גילוי הטעם שהנחש שומע קול הטיפין ובורח ומיירי כשהכלי שממנו טיף הוא מכוסה למעלה דאם הוא מגולה אסור משום דחיישינן שמא שתה ממנו נחש למעלה (ואז יש לאסור גם שלמטה דהא נוטף משל עליון עכ"ה) כמ"ש בסמוך גבי משקין ששכנו במשמרת כי הטיף טיף שמלמטה אינו מעכב הנחש מלשתות למעלה וכ"כ ב"י אבל ממשמרת הנ"ל אין ראיה שהרי כתבתי שם דמיירי כשאין עושה טיף טיף למטה כגון שהכלי שהנוטף בו היין הוא משופע ואין הטיפין שנופלין נופלין לתוך היין ולא מיבעיא אם הוא מגולה למטה במקום שהוא טיף אלא אפי' הוא מכוסה למטה חיישינן לגילוי : (טו) משקין שנתגלו כו' ולא ירבץ בהן הבית (פי' להשכיב האבק שלא יעלה עכ"ה) אין להקשות דכ"ש הוא אם לרשות הרבים אסור לשופכן כ"ש שלא ירביץ בהן הבית דהא קמ"ל אפי' אינו שופך אלא מעט להשכיב האבק שלא יעלה גם י"ל דקמ"ל דל"ת הלא ילכו המים ויזוזו ויטליכם להספה בכיבוד הבית שמכבד קמ"ל גם י"ל דבבית יכול ליזהר שלא ילך שם משא"כ ברה"ר דהכל דשין שם : (טז) ולא ישקה מהם לא בהמתו ולא בהמת חבירו שם בגמרא אמר לא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו והתניא אבל משקיהו לבהמת עצמו כי תניא היא לשונרא ע"כ . והנה מ"ש רבינו ולא בהמת חבירו אע"ג דכ"ש הוא ה"ק שלו אסור בשאר בהמות ובשל חבירו אסור אפי' בשונרא דשרי בשלו והטעם דאינו מזיק לה הארס דכהם מיניה הדר בריא אבל בשל חברו אסור שמזיקו אם רוצה למוכרה שהיא כחושה : (יז) כל השרצים יש לכן ארס כו' צ"ע הא עכבר ג"כ שרץ הוא ולמה מסיק רבינו וכתב ז"ל ואפי' אם רואין שנקר בו מין שאין לו ארס כמו ציפור או עכבר הרי דחשיב עכבר
בהדי

חדושי הגהות

דקותו אינו יכול לראותו אף כשהוא בפניו : ד אי ר"ל יין שהחמיץ שנעשה חומץ גמור ופוסק כת"ק כמ"ש הרב"י קשיא שהל"ל חומץ של יין ואם ר"ל יין שהתחיל להחמיץ קשיא טובא דהא איתא בגמ' אמר רבא האי חמרא דאיקרם כו' כמבואר בב"י ומסתמא הלכה כנהרדעי ונהי דנימא דס"ל להטור כרבא ה"ל לפרש דדוקא לאחר ג' ימים אין בהם משום גילוי ומצאתי בפרישה וב"ח שעיקר הנוסחא בדברי הטור ויין שהחמיץ יש בו משום גילוי וזהו הנוסחא הנכונה וכ"מ בב"י שכתב דבחמרא דאיקרם ס"ל להטור כנהרדעא וזה א"א להעמידו אם לא כפי הנוסחא שכתבנו וכו' (כנה"ג) :

ממית אלא שהוא מזיק: (יח) כל פרי שיש בו להות כגון קישואין ודילועין תאנים ומלפפונות ואבטיחין אם הם מבוקעים לא יאכל מהן שיש לחוש (יט) שמא נקר בהן שרץ והטיל בהן ארס ואפי' הן גדולין הרבה בין אם הם תלושים או מחוברים ואפילו אם רואין שנקר בו מי שאין לו ארס כמו צפור או עכבר אסורין שיש לחוש שמא נקר בהן שרץ אחר תחילה וזה הצפור נקר במקום שנקר בהן השרץ. וכתב הרשב"א דווקא מנוקרין או מבוקעין שהליחה שבהן מגולה אבל מבוקעין שאין הליחה שבהן מגולה מותרין (כ) לפיכך פי תאנה אין בו משום גילוי ואוכל אדם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש (כא) וצריך אדם ליזהר באלו הדברים מאד להחמיר בספקו שיותר החמירו בספקו מבספק איסור (כב) והאידנא נהגו להקל אפילו בודאין שאין הרחשים מצויין עתה ואין בזה משום דבר שנאסר במנין שלא גזרו אלא משום הרחשין וכיון שאין רחשין ליתא לגזירה [ה] וצריך ליזהר שלא לאכול בשר ודג (ג) ביחד שקשה לצרעת ויש מחמירין בדבר לייחד לדגים כלים לבד (כג) [ו] וא"א הרא"ש ז"ל היה רגיל לרחוץ (ד) ידיו בין בשר לדג והיה שורה פת ביין ואוכלו בנתיים כדי לרחוץ פיו וצריך ליזהר (ה) מזיעת האדם שכל זיעת אדם היא כסם המות חוץ מזיעת הפנים (כג) וצריך ליזהר שלא יתן מעות בפיו (כד) ושלא ליתן ככר לחם

ממית וכו' מימרא דשמואל שם (לא): **כל** פרי שיש בו לחות כגון קישואים וכו' **עד בין** אם הם תלושים וכו' משנה בפ"ח דתרומות ותניא בפרק א"מ (ל:) אבטיח שנתגלתה אע"פ שאכלו מתנה ט' לא יאכל ממנה עשירי מעשה הרב ואכלו ממנה ט' ולא מתו ואכל ממנה עשירי ומת וכתבה הרמב"ם בפי"א מה' רוצח: ומ"ש ואפי' אם רואים שניקר בו מי שאין לו ארס וכו' פשוט בפ"ק דחולין (ט.): וכתב הרשב"א דוקא מנוקרים או מבוקעים שליחה שבהם מגולה וכו' בת"ה: ומ"ש פי תאנה אין בו משום גילוי ואוכל אדם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש וכו' הוא בפרק אין מעמידין (ל:) ופירש"י פי תאנה כשתולשין אותה נעשה לה פה קצר במקום עוקצה וגם הרמב"ם כתב תאנה או ענב שניטל העוקץ שלהם אין בה משום גילוי: **ומ"ש** שיותר החמירו בספיקו מבספק איסור פשוט בפ"ק דחולין (ט.) אהא דקאמר התם שאם בא זאב ונטל בני מעים והחזירם כשהם נקובים כשירה ולא חיישינן שמא במקום נקב נקב ואותבינן עליה מדתניא ראה לפור מנקר בתאנה ועכבר באבטיח חוששים שמא במקום נקב של נחש נקר ואסור ומשני מי מדמית איסורא לסכנה' חמירא סכנתא מאיסור'. והכי אסיקנא במסקנא וכתב הרמב"ם בפי"א מהלכות רוצח הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהם ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת מרדות ואלו הן לא יניח אדם פיו על סילון המקלח וישתה ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים שמא יבלע עלוקה והוא אינו רואה והוא ברייתא בפ"ק (א) דע"ז (יב:): **כתב** עוד הרמב"ם דיין או מים או חלב שהיו חמין כל זמן שההבל עולה מהם אין בהם משום גילוי שזוחלי עפר מתיראים מן ההבל ואין שותין ממנו והוא מבואר בירושלמי פ"ח דתרומות: **וכתב** עוד מי כבשין ומי שלקות ומי תורמוסין אין בהם משום גילוי מים שסרה בהם כבשין ושלקות אם כשתנה טעמם אין בהם משום גילוי ואם אין בהם כ"ע אסורין וכן מים שהדיח בהם פריסין ודורמסקי' לחולה אסורין משום גילוי ע"כ וגם זה הוא בירוש' פ"ח דתרומות. וכתב עוד יין שנתחבר בו דברים חדים כפלפלין או דברים מרים כאפיסנתין עד שנשתנה טעמו אין בו משום גילוי וה"ה בשאר המשקין והוא מימרא דריב"ל בגמ' דידן פ' אין מעמידין (ל.) ואיתיה נמי בירושלמי פ"ח דתרומות וכתב עוד לגין מגולה שהניחו בשידה תיבה ומגדל או בתיק שלו או בבור אפילו עמוק מאה אמה או במגדל גבוה מאה אמה או בטרקלין מיופה ומצוייר ה"ז אסור בדק את התיבה או את המגדל ואח"כ הניחו ה"ז מותר ואם היה בהם נקב אסור כמה יהא בנקב כדי שתכנס אצבע קטנה של קטן ע"כ ודברים אלו הם בתוספות פ"ז דתרומות. וכתב עוד תאנה נקורה שיבשה ועשית גרוגרת ותמרה נקורה שיבשה שתיהן מותרות והוא בירושלמי דפ"ח דתרומות ובגמ' דידן נמי בפרק אין מעמידין (לה.) גבי גבינות הנכרים מייתי דאמר ר"ח יבש מותר אין מניחו לייבש ופירש"י יבש מותר. כל גילוי שיבש מותר דארס של נחש אילו היה שם אין מניחו לייבש וקאמר בירושלמי דה"ה ליין שנתגלה והחמיץ מותר ומיהו קאמר דלכתחילה אסור להשהות בין יין שנתגלה בין תאנים שניקרו וטעמא משום שמא יבואו לאוכלם שלא מדעת ויסתכנו (ב) וכתב עוד הרמב"ם בהמה חיה או עוף שנסכן הנחש או שאכלו בו או שאכלו סם הממית האדם קודם שיסתנה בגופו הרי אילו אסורין משום סכנת נפשות לפיכך בהמה חיה ועוף שנמצא בתוכי רגלים אע"פ שהם מותרים משום טריפה אסורים משום סכנת נפשות שמא אחד מזוחלי עפר נשכן עד שיבדקו כילד בודק צולה אותם בתנור אם לא נתחתך הבשר ולא נשתנה משאר הצלי הרי אלו מותרים עד כאן וזה מבואר בפא"ט (נט.) וכתבו רבינו בסימן ס': **והאידנא** נהגו להקל אפילו בודאין שאין הרחשים מצויין עתה ואין בזה משום דבר הנאסר במנין וכו' כ"כ התוס' בפרק אין מעמידין (לה.) גבי גבינות הנכרי' והרשב"א בת"ה וכבר כתבתי בסימן שקודם זה טעמו של דבר בשם סמ"ק: ומ"ש אפילו בודאי פירוש ודאי מגולין דאילו אם ודאי שתה מהם נחש פשיטא דאסורים הם אפילו האידנא: וצריך ליזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד שקשה לצרעת הכי אמרינן בפרק כילד צולין (עו.) דפת שאפאה עם הצלי אסור לאוכלו עם הכותח (היינו ביניתא דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא מפרזיקא למיכלא בכותחא מר בר רב אשי אמר אפילו במילחא נמי אסורה) משום דקשיא לריחא ולדבר אחר: **וצריך** ליזהר מזיעת האדם שכל זיעת האדם כסם המות חוץ מזיעת הפנים בירושלמי פ"ח דתרומות וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ' אין מעמידין וגם הרמב"ם כתבו בפי"ב מהל' רוצח: **וצריך** ליזהר שלא יתן מעות בפיו וכו' גם זה בירושלמי פרק ח' דתרומות אמר ר' אתי לריכין למיחוש למה דברייתא חוששין אסור למיתן בר נש פריטין גו פומא ותבשילא תותי ערסא פיתא תחות כיחיה מילע סכינא גו פוגלא

מדברי רבינו לעיל בסימן ס'. ונראה לייסב דסכנת נפשות דקאמר רש"י לאו דוקא דאית ביה סכנת מיתה דהא ודאי ליתא וכדתנן שתתה מים הרעים כשרה אלא דלית בה סכנת מיתה אלא דמ"מ לא ישקה בהן לכתחילה לבהמתו לפי שהאוכל ממנה ניזוק במקלת בגופו דכתיש אע"ג דהדר בריא והכי משמע מלשון הר"ן שכתב ולא ישקה מהן בהמתו הראוי לאכילה לפי שהאוכל ממנה ניזוק וכו' הרי דדק בלשונו שלא כתב כלשון רש"י משום סכנת נפשות וכו' לפי דלאו דוקא סכנת נפשות קאמר אלא רצונו לומר שיהא ניזוק בגופו ודוקא לכתחילה לא ישקה מהם לבהמתו אבל אם שתתה דיעבד אינה נאסרה כיון דליכא סכנת נפשות אפילו שתה מהם נחש אלא היזקא בעלמא כל שכן דאיכא למימר דשמא לא שתה מהן נחש כל עיקר: כל פרי וכו' עד ומלפפנות בריש כלאי' פי' הרמב"ם קישות לבנים לאפוקי ירוקים ור"ש כתב דאיתא בירושלמי אדם נוטל מעה מפיטמא של אבטיח ומעה מפיטמא של תפוח ונותנה בגומא אחת ומתאחין ועל כן נותין לה בלשון יון מלפפון: ומ"ש ואפי' אם רואין שנקר בו וכו' פ"ק דחולין ראה לפור המנקר בתאנה ועכבר המנקר באבטיח חוששים שמא במקום נקב נקר והא דאמר שמואל בפ' א"מ פי תאנה אין בו משום גילוי פי' התוספות בפ' א"מ שאני התם דראה לפור מנקר דאיכא ריעותא דניקור אבל הרשב"א פירש הטעם דראה לפור מנקר דוקא בניקר שהליחה שבה מגולה אבל פי תאנה במקום עוקצה אין הליחה שבה מגולה הלכך אין בו משום גילוי ובסמוך בדברי הרשב"א שהביא רבינו לריך להיות אבל מבוקעין שאין הליחה שלהן מגולה מותרין לפיכך פי תאנה אין בהם משום גילוי וכו' וכך הוא במדויקים לפיכך פי תאנה וכו' וכן אסור לאכול ולשתות בכלים היולאים וכו' וכלי זכוכית שמקיזין בהן וכיוצא בהן כ"כ הרמב"ם בסוף המ"א וה"א בפ' אלו הן הלוקין (דף י"ו) א"ר ביבי בר אביי האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום בל תשקצו ומ"ש הרמב"ם כלי זכוכית לאו דוקא דה"ה כלי מתכות אלא דהתם קרנא דאומנא כלי זכוכית ניניהו כדמשמע בפ' מי שהחשיך (דף קנד) אי נמי נקט כלי זכוכית לומר ומכ"ש כלי חרס דאפי' לאחר הדחה ושטיפה מאוסים הם טפי אלא אפי' כלי זכוכית דלאחר הדחה ושטיפה נראה כאילו הם חדשים נמי אסור כיון שכבר הקיזו בהם פעם אחת מיהו כשהם חדשים לגמרי משמע דליכא איסורא ואפשר כיון דהזמינו אותם לדבר מיאוס לא חילקו חכמים משום דהרואה סבור שאינן חדשים אלא הודחו והכי משמע קצת בפרק מי שהחשיך דמוקי תלמודא הא דאמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית דאין ניטלין בשבת אלא מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ומתיר החבלים והשקין נופלים

דרכי משה

קטז (א) וכן הביאו בתא"ו נ"ט ח"ל וכתב עוד שם וה"ה לכלים משום סכנת שברירי וכן אסור לעבור תחת קיר נטוי או לישן בבית יחידי או לילך בכל מקום של סכנה עכ"ל: (ב) כתב באו"ה כלל כ"ג בשם מרדכי ואשר"י פא"מ דכל דבר של סכנה בטל בס' כמו שאר איסור ומיהו גם ביבש בעי ס' ודבר תמוה הוא דהא חיישינן לגילוי אפילו במ' סאה מים וא"א שלא יהא ס' אף אם נחשים שתו ממנו ה וע"ל מסימן קנ"א עד סימן קנ"ו עוד דברים האסורים משום סכנה: (ג) במרדכי בהגהות דף תשמ"ב ע"ג משמע שאין סכנה בבשר ודגים רק לבשל ביחד ולאכלן אבל לאכול זה אחר זה בלא קינוח לא באו"ה כלל ל"ט כתב דלכתחילה אסור לצלות בשר עם דגים יחד משום ריחא מילתא אבל בדיעבד שרי דלא הוי סכנה רק דרך בישול ואם הם סמוכים שהשומן זב מהם אסורין אף בדיעבד כדאיתא בפרק כ"צ: (ד) בהגש"ד לא ראיתי אפילו פרושים וצנועים נוהגין בו אלא עושין קינוח הפה להגיר והדחה ע"י שתייה עכ"ל: (ה) ע"ל בא"ח בהלכות נטילה סימן ד' אחר ז' דברים צריך לרחוץ משום סכנה כתב הרד"א מ"כ שיש ליזהר בכל תקופה שלא לשתות מים בשעת התקופה משום

דרישה

בהדי לפור וכתב דאין לכן ארס ויש לחלק בין עכבר דשדה לעכבר דמתא דהוא עולה על שלחן מלכים דאין לכן ארס: (יח) כל פירי שיש בה לחה כו' אפי' הן גדולים הרבה פי' וה"א יתתוך ויסליך מכים ויאכל המותר דהאדם לא נתפשט בכולו קמ"ל דלא. (מלפפונות בריש כלאים מפרש שהם קישואין לבנים. ור"ש פי' בשם הירושלמי שכשנוטל זרע אחת מקישות וזרע אחת מאבטים ונוטען נעשה מהן מלפפונות ע"ש עכ"ה): (יט) שמא נקר בהן שרץ אחר תחילה ר"ל אף שאנו רואין שלא נקר בהן שרץ מטעם שנקר בו העוף והלכה מ"מ יש לחוש שנקר בו שרץ תחילה קודם לנקירת העוף: (כ) לפיכך פי תאנה אין בו משום גילוי כנ"ל פי תאנה ופירש"י כשתולשין אותה נעשה לה פה קצר במקום עוקצה וה"ה ענב שנטל עוקץ שלו אין בו משום גילוי רמב"ם אבל שאר פירות דרכן לתולשן ונשאר העוקץ עם הפרי: (כא) וצריך אדם ליזהר כו' שיותר החמירו בספקן מבספק איסור שהרי אמרו פ"ק דחולין שאם בא זאב ונטל בני מעים והחזירם כשהם נקובין כשרים ולא חיישינן שמא במקום הנקב ניקב כמ"ש רבינו לעיל סימן כ"ה ובגילוי החמירו דאם נמצא פרי מבוקע או מנוקר אפי' שראינו שנקר בו ציפור אפ"ה אסור מחשש שמא במקום הנקב נקב כמ"ש רבינו בסמוך: (כב) והאידנא נהגו להקל אפי' בודאין פי' ודאי מגולין אבל דבשתה מהן שרץ ג"כ צריך עתה ליזהר ב"י: (כג) וא"א הרא"ש ז"ל היה רגיל כו' והיה שורה פת ביין כו' שזה עולה לו במקום קינוח והדחה ועד"ר: (כד) וצריך ליזהר שלא יתן מעות בפיו הטעם כתב הר"ן מפני שיד כל אדם ממשמשות בהן ויש מהן חולין וזוהמתן דבוקה בהן עכ"ל ונראה דדוקא בפה שיש רוק וליכה חיישינן שהזוהמא יעבור ע"י רוק וליחה מהמעות לתוך פיו משא"כ כשמקבל בידו שהוא יבש ואין הזוהמא עוברת ונדבק בידים ועוד שבפה הוא מקום זוהמא ר"ן: (כה) וש"א ליתן ככר תחת בית השחי הטעם משום שהוא יותר מסוכן:

פרישה

סימנו: [ה] וצריך ליזהר שלא לאכול בשר ודג כתב ב"י הכי אמרינן בפרק כילד צולין דפת שאפאה עם הצלי אסור לאוכלו עם הכותח משום דקשה לדבר אחר עכ"ל ויש בב"י חסרון הניכר דהא אין הפת שנאפה עם הצלי אסור משום צד סכנה אלא משום דריחא מילתא היא ומשום איסור בשר בחלב נגעו בה כמ"ש שם בהדיא אלא מדאתמר שם בתר הכי מביא ראיה וז"ל הגמ' בתר הכי כאי ביניתא דאטוי בהדי בישרא אסרה רבא מפרזקי' למיכלא בכותחא מר בר רב אשי אמר אפילו במילחא נמי אסורה משום דקשיא לריחא ולדבר אחר וממר בר רב אשי דהוא בתראי והלכתא כוותיה מביא ראיה שהרי אסר אפילו בריחא כשנצלו יחד ומכ"ש כשנתערבין בגופן או בטעמן ע"י אכילתן יותר ודו"ק ומ"ו כתב בספרו הג"ה סימן ט"ו בא"ס שלו דאינו אסור אלא בנצלו עם בשר ממש דהא כתב המרדכי בשם מיימוני שהיה אב לכל הרופאים אם נצלו בשר עם דגים אסור לאכול בחלב אלמא בריחא אין סכנה אלא בממשו ודוק ומיהו י"ל דבסכנה לא איירי אלא באיסורא ובא לומר דאפילו הרואה להקל בסכנה יחשוש לאיסורו: [ו] וא"א הרא"ש ז"ל היה רגיל לרחוץ ידיו בין בשר לדג והיה שורה פת ביין ואוכלו בנתיים כו' נראה דעשה זה במקום קינוח והדחה שהוצרכנו בין גבינה לבשר כמ"ש לעיל סי' פ"ט ושם נתבאר דלא יעשה קינוח והדחה בפעם אחת לשרות פיתו ביין או במים ולאוכלו אלא צריך לעשות כל אחד ואחד בפני עצמו וכמ"ש בא"ח סימן קע"ג אלא שהוא מיקל בין בשר לדג שבלאו הכי סומרא יתירה הוא ואף שבא"ח סימן קע"ג כתב ז"ל וא"א היה נוהג ליטול ידיו בין בשר לדגים ושלא

חדושי הגהות

ה וע"ל מסימן קנ"א עד סימן קנ"ז עוד דברים כצ"ל (א"מ):

נופלים היינו בקרנא דאומנא דלא חזיא ליה ופירש"י שאין ראויין בשבת לכלום לפי שמאוסים עכ"ל דמדקאמר רב הונא בכתם היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית משמע אפילו חדשים ואפ"ה אין ניטלין בשבת לפי שנקראים מאוסים דלא כלוג רבנן מיהו יש לדחות ולומר דרב הונא לא איירי אלא בישנים שהקיזו בהן פעם אחת וכוון לבעל נפש להחמיר אף בחדשים: כתב במרדכי ר"פ כל שעה ע"ש ראבי"ה שהתיר לשרוף שרץ טמא ולשתות העפר לרפואה והאריך ע"ש וה"א בתשב"ץ סי' תקנ"ז שהתירו רבינו קלונימוס והשיב כך לרבינו יהודה כהן כתב סמ"ג בסוף הל' שבת גבי דין ככין ומפרכסין לאדם דבחול מותר לסוך העטין בחלב ובאיסור אף ע"ג דסיכה כשתייה וכו' ע"ש וכ"כ התוספות בפרק בתרא דיומא (דף ע"ז) ולקמן ריש סימן קכ"ג העתיק ב"י תשובת הרשב"א דסיכה בחלב ובשומן חזיר שרי אפילו שלא במקום סכנה אבל רחיצה בכתם ייגס אסור ומכ"ש זילוף ורחיצת פנים וידים דאסור ע"ש ועיין סוף סי' קי"ז:

קיז כל הדברים וכו' אבל נזדמנו לו וכו' איכא למידק בלשון רבינו מדלא כתב או שניצודו לו טמאים עם טהורים וכו' כדכתב הרמב"ם בפ"ח מהמ"א משמע דדעת רבינו הוא דאפילו נתכוין לצוד טמאים עם טהורים מותר למכרם ובלבד שלא יתכוין לטמאים בלחוד והיכא דלא נזדמנו לו אלא טמאים בלחוד פשיטא דמותר למכרם וז"ש נזדמנו לו טמאים או שצד טמאים עם טהורים ולא זו אף זו קתני וקשה דמניין לו לרבינו להתיר בצד בכוונה טמאים עם טהורים דפשטא דמתני' משמע דאין היתר אלא בנזדמנו מדכתב לכם אבל לכתחילה אסור מדאורייתא מדאמר קרא ושקץ יהיו לכם יהיו בהווייתן יהיו דלכתחילה אסור לחזר אחריהן וכדאיתא פרק כל שעה (דף כ"ג) ע"ש וכפירש"י לכן נ"ל דרבי' ה"ק דל"מ אם פירש הרשת ולא נתכוין אלא לטהורים אלא שלא נזדמנו לו אלא טמאים וכדן דמותר למכרם אלא אפי' היכא דבשעה שצד את הטהורים היו טמאים עם טהורים וצד את כולם ברשת אפ"ה כיון שאם היה מניח את הטמאים שלא לצוד אותם לא היה אפשר לצוד כלל את הטהורים וכדי שיהא צד את הטהורים היה צריך לצוד גם הטמאים עמהם מותר למכרם וראיה מפ' בתרא דיומא (דף פ"ד) בראה תינוק שנפל לים בשבת פורש מצודה ומעלהו אע"פ שהוא צד דגים עמו שאם היה מניח את הדגים מלצודם לא היה יכול להעלות את התינוק ופסקו כך הפוסקים ועיין בב"י לא פי' כך ולפענ"ד נכון כמה דפירשתי:

וכן

להם תחת בית השחי (כו) [ז] ושלא ליתן תבשיל תחת המטה (כז) ושלא לנעוץ סכין באתרוג או בצנון ולהניחו בתוכו: ואסור לאכול מאכלים שנפשו של אדם קצה בהן כגון משקין ואוכלים שנתערבו בהן קיא או צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן וכן אסור לאכול ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם קצה בהן כגון כלי של בית הכסא וכלי זכוכית שמקיזים בהן וכיוצא בהן וכן לא יאכל בידים מזוהמות ועל גבי כלים מלוכלכים שכל אלו בכלל אל תשקצו את נפשותיכם (כח) וכתב הרמב"ם שהאוכל מהמאכלין אלו מכין אותו מכות מרדות כל בהמה חיה ועוף שהן חולין ותשי כח ונוטין למות ואין להם שום סימן טרפות אלא שנוטין למות מותר לאוכלם ובלבד שיפרכסו כדמפורש בהלכות שחיטה ומכל מקום מדקדקים (ו) מחמירים על עצמם שלא לאוכלם:

דברים שאסור לעשות בהם סחורה

קיז (א) כל הדברים האסורין מן התורה אע"פ שמותרין בהנאה אסור לעשות בהן סחורה כדתנן עושין סחורות בנבלות וטרפות שקצים ורמשין (ב) אבל נזדמנו לו לצייד חיה ועוף ודגים טמאים או שצד טמאים עם טהורים מותר למוכרם ובלבד שלא

סגולה כהיכא גו אתרוגא וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בפרק אין מעמידין. ופירש הר"ן אסור למיתן פריטי גו פומא. אסור ליתן המעות לתוך פיו מפני שיד הכל ממשמשת בהן ויש מהן חולים וזוהמתן דבקה בהם ואותה זוהמא קשה לאדם כשנותנה לפיו: פיתא תותי שחיא. וכן אסור לתת פת בבית השחי מפני שהוא מקום זוהמא וכן אסור לתת תבשיל תחת המטה מפני שרוח רעה שורה על האוכלין שתחת המטה: וכן אסור שלא יתקע אדם סכין בתוך אתרוג וכן לתוך צונן לפי שאינו ניכר ופעמים שאדם בא ליסב עליו ונכנס בו עכ"ל וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם כתב בפי"ב מהלכות רוצח אסור לאדם ליתן מעות או דינרים לתוך פיו שמא יש עליהן רוק יבש של מוכי שחין או מצורעים או זיעה שכל זיעת אדם סם המות חוץ מזיעת הפנים וכן לא יתן אדם פס ידו תחת שיחיו שמא נגע ידו במצורע או בסם רע שהידים עסקניות ולא יתן התבשיל תחת המטה שאע"פ שהוא עוסק בסעודה שמא יפול בו דבר המזיק והוא אינו רואהו וכן לא ינעוץ הסכין בתוך האתרוג או בתוך הצנון שמא יפול אדם על חודה וימות עכ"ל נראה שהוא ז"ל היה גורס פיסתא תותי שחיא וכן גורס הרי"ף ומפרש ז"ל דהיינו פסת היד ואע"פ שהרמב"ם לא פירש תבשילא תותי ערסא מפני רוח רעה מ"מ צריך לחוש בדבר וכדברי הר"ן דתניא בגמרא דידן פרק ע"פ (קיב.) ומשקין תחת המטה אפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהם: ואסור לאכול מאכלים שנפשו של אדם קצה בהם וכו' עד שכל אלו בכלל אל תשקצו את נפשותיכם כל זה לשון הרמב"ם בסוף המ"א והוא מדגרסינן בפ' אלו הן הלוקין (טז:) אמר רב ביבי בר אביי האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום לא תשקצו ומשמע להרמב"ם דלאו דלא תשקצו לדברים האסורים האמורים בפרשה ולא לדברים הללו אלא דרבנן הסמיכו דברים אלו לפסוק זה וכיון דמדרבנן ניהו אינו לוקה עליהם אבל מ"מ היה מכין אותו מכת מרדות כמו על שאר מלות דרבנן ואיפשר נמי דהכך מילי דאורייתא נמי אסירי אלא דקים להו לרבנן דאין לוקין עליה כדאשכחן בחצי שיעור דאסור מן התורה ואין לוקין עליו: כתב המרדכי בפרק ח' שרצים אהא דבעי התם (קי.) מהו לשתות מי רגלים בשבת משום רפואה מכלל דפשיטא ליה דבחול מותר ומיירי אע"פ שאין בו סכנה דאי ביש בו סכנה פשיטא דשרי וכיון דבחול מותר אפילו לכתחילה משום רפואת חולה שאין בו סכנה א"כ בדיעבד מותר אם השתין תינוק בקדירה: כל בהמה חיה ועוף שהן חולים ותשי כח ואין להם שום סימן טריפות אלא שנוטים למות מותר לאוכלם ובלבד שיפרכסו כדמפורש בהלכות שחיטה סי' י"ז: **ומ"ש** ומ"מ המדקדקים מחמירים על עצמם שלא לאוכלם הכי אמרינן בפרק א"ט (מד:) יאל יש דברים שאסורין משום סכנת נפשות וכן אסור לעבור תחת קיר נטוי או על גשר רעוע כדאיתא בפ"ק דר"ה (טז:) שאחד מהדברים שמזכירים עונותיו הוא העובר תחת קיר נטוי וכן אסור ליכנס לחורבה כדאיתא בפ"ק דברכות (דף ג'.) וכן אסור להתייחד עם הכותים ולהתלוות עמהם בדרך ולהסתפר מהם ולהתרפאות מהם ולמכור להם כלי זיין וכתבו רבינו מסימן קנ"א עד סימן קנ"ז:

קיז כל הדברים האסורים מן התורה אע"פ שמותרים בהנאה אסור לעשות בהם סחורה כדתנן אין עושין סחורות בנבלות וטריפות שקצים ורמשים בפ"ז דמסכת שביעית: **ומ"ש** אבל נזדמנו לו לצייד חיה ועוף ודגים טמאים וכו' שם ציידי חיה ועוף ודגים שנזדמנו להם דברים טמאים מותר למכרם ודברי רבינו בזה מועתקים מדברי הרמב"ם בפ"ח מהלכות מ"א וביאור דבריו שנזדמנו לו טמאים כלומר שהשליך הרשת והעלה טמאים לבד או שהעלה טמאים וטהורים בין כך ובין כך מותר למכרם וזו ואצ"ל זו קתני א"נ תרווייהו צריכי דאי תנא טמאים לבד ה"א בהא הוא דהתירו לו למכור כדי שלא יפסיד כל טרחו אבל כשהעלה טמאים וטהורים אימא לא ימכור הטמאים דמאחר שהעלה טהורים הרי אינו מפסיד כל טרחו צריכא ואי תנא העלה טמאים וטהורים ה"א בהביא הוא דשרו רבנן משום דהעלה טהורים בהדייהו אבל כשלא העלה אלא טמאים אימר דאסור משום דכל מעשה רשת זה לדברים טמאים ריא צריכא: ובתב בא"ח הא דמותר למכרם ה"מ ביחד הטמא והטהור אבל לא הטמא בפני עצמו והטהור בפני עצמו דכיון שהוא צייד יאמרו שכוון מלאכתם להם לכן צריך למכרם מיד לא שיהנה הטמא עד שיהא שמן עכ"ל ומה שאסור למכור הטמא בפני עצמו איני יודע מנין לו מדברי הרמב"ם ורבינו משמע דשרי שהרי אפילו לא עלו בידו אלא טמאים בלבד התירם למכרם ודע דתנן בההיא מתניתין רבי יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנתו בכך וחכמים אוסרין ופירש ר"ש מי שנתמנה שאינו צייד וחכמים אוסרים למי שאינו צייד והפוסקים לא הזכירו אלא צייד משום דאין הלכה כרבי יהודה דיחידאה הוא ובירושלמי מפרש טעמא דרבנן תמן אין מלכות אונסם הכא מלכות אונסם כלומר כדי ליקח מס מן הציידין וי"ל דאפילו במקום שאין לוקחין מס מן הציידין נמי שרי דלא פליגי רבנן במילתייהו ולפיכך לא חילקו הפוסקים בכך: ב"ה כתוב בת"ה סימן ר' שנשאל אם מותר לישראל ללוות לעו"ג על קדלי חזירי והאריך

בדבר

דרכי משה

משום סכנה שלא יתנזק ויתנפח והטעם כי טיפה דם נופלת בין תקופה לתקופה למים אבל החכם בן עזרא כתב שאלו חכמי קירא"ון לרב האי למאי נוהגין ישראל שבמערב להשמר שלא ישתו מים בשעת התקופה והשיב כי ניחוש בעלמא הוא בעבור שהוא תחילת השנה או רביעית ולא ירצו לשתות מים שימצאו בחגם ע"כ יאכלו בה כל מינים מתוקין להיות שינתם מתוקה ואני אומר מתוקה שנת העובד הש"י הבוטח בו לבדו והנה היודעים תקופת האמת לא אמרו כי תזיק בו אכילה ושתיה ודבר ניפוח שיהות הזקינות ויש מהגאונים שאמרו כי לא נחש ביעקב אלא הקדמונים אמרו אלו הדברים להפחיד בני אדם מהש"י ולא יוסיפו הרשעים לרשוע וישובו כדי שיצילם הש"י מד' תקופות השנה עכ"ל כתב מהרי"ל בתשובה סימן ל' דטוב לברוח בשעת הדבר ב"מ ויש לברוח בתחילתה ולא בסופה וע"ש שהאריך וכ"כ הזוהר פ' וירא דיש לברוח מן העיר ואע"ג דאמרינן בגמ' (ב"ק ס':) דבר בעיר כנס רגליך וכו' נ"ל דכ"ש לברוח עדיף טפי אלא שאם יוכל לכנס באין יוצא ואם לא חייב לברוח ומנהג של ישראל תורה הוא: (ו) בגמרא פא"ט (מה:) והוא בהג"א שם בהמה שהורה בה חכם בעל נפש לא יאכל ממנה ודוקא שהורה בה חכם מכח סברא אבל גמרא גמירי יאכל:

בת"ח

דרישה

לגיס דחמירא סכנתא מאיסורא נראה דה"פ מדהחמיר סכנתא מאיסורא מש"ה החמיר אפי' בנטילה זו אף שהוא משנה רחוקה ומה"ט שהוא משנה רחוקה היה מיקל בקינום והדחה לעשותן בסעודה יחד: [ז] ושלא ליתן תבשיל תחת המטה כבר כתבתי בפרישה ולדעת הרמב"ם הטעם משום גילוי (ומש"ה מקילין בזמן הזה אבל ב"י כתב דיש ליזהר בדבר וכפי' הר"ן ז"ל ותחת המטה דתניא אפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן ולעד"נ דלא פליגי הרמב"ם והר"ן דהר"ן מיירי במטה שישנים עליה שהתבשיל שנותנין תחתיו אפילו הוא מכוסה רוח רעה שורה עליו והרמב"ם מיירי במטה שיושבין עליו בשעת אכילה דהתם אין שורה רוח רעה אלא האיסור שמא יפול בו דבר המזיק ורבינו והר"ן דאין מדרכן לכתוב אלא דברים הנהוגים בזמנינו ובזמנינו אין יושבין ואוכלין על המיטות מש"ה סתמו וכתבו לאיסור: כתב ב"י עוד יש דברים שאסורים משום סכנת נפשות והם אסור לעבור תחת קיר נטוי או על גשר רעוע כדאיתא בפ"ק דר"ה שאחד מהדברים שמזכירין עוונותיו הוא העובר תחת קיר נטוי וכן אסור ליכנס לחורבה וכן אסור להתייחד עם הכותים ולהתלוות עמהם בדרך ולהסתפר מהם ולמכור להם כלי זיין ולהתרפאות [illegible]

פרישה

(כו) ושלא ליתן תבשיל תחת המטה ז"ל הרמב"ם ולא יתן תבשיל תחת המטה שאע"פ שהוא עוסק בסעודה שמא יפול בו דבר המזיק ואינו רואהו ע"כ משמע דאיירי במגולין ורגילין ליסב על המיטות בשעת אכילה ומשום גילוי אסור ומש"ה נראה דבזמן הזה מקילין ועד"ר: (כז) ושלא לנעוץ סכין באתרוג או בצנון ולהניחו בתוכו הטעם לפי שאין הסכין ניכר בהם ופעמים שאדם בא ליסב עליו ונכנס בו: (כח) וכתב הרמב"ם שהאוכל ממאכלים אלו היה מכין אותו מכות מרדות טעמו דס"ל דלאו דלא תשק' לדברים האסורים האמורים בפרשה אמור אלא שחכמים הסמיכו דברים אלו לפסוק זה (וכיון דמדרבנן ניהו אין לוקין עליהן אבל מ"מ מכין אותו מכות מרדות עכ"ה) א"כ דהנך מילי דאורייתא ניניהו אלא דקים להו לרבנן דאין לוקין עליהן כדאשכחן בחצי שיעור ב"י ואין לומר דלהכי אין לוקין עליו משום דהוי לאו שבכללות ז"א דזה לא מיקרי לאו שבכללות כיון שאינו קאי אלא על איסור שיקוץ והכי כולם בכלל שיקוץ ניהו:

פי' קיז (א) כל הדברים האסורין מן התורה כו' אסור לעשות בהן סחורה הטעם דהואיל והן אסורים דאורייתא אסרום חכמים וגזרו שלא יבא לאכול מהם: [illegible]

[illegible]

שלא יתכוון לכך (ג) וכן מי שנזדמן לו נבילה וטריפה יכול למוכרה לנכרי או ליתנה לו במתנה ופי' ר"ת דוקא בסתם שאינן מוכרה לו בחזקת כשירה אבל אסור למוכרה לנכרי או ליתנה לו בחזקת כשירה משום גניבת דעת ומשום שמא יתננה לו בפני ישראל והישראל יקחנה ממנו (ד) וי"מ דבמתנה אפי' אם נתנו לו בחזקת כשירה שרי דלא היישינן לא משום גניבת דעת ולא משום שמא יתננה לו בפני ישראל אבל ודאי אסור למוכרה לו בחזקת כשירה משום גניבת דעת (ה) ונראה דאפילו לפי אלו המפרשים אין היתר אלא ליתנה לו בינו לבינו ולא חיישינן שמא יתננה לו בפני ישראל [ה] אבל ודאי אסור למוכרה לו בחזקת כשירה או ליתננה לו בפני ישראל בחזקת שחוטה ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כר"ת (ב) כתב הרמב"ם מותר לעשות סחורה (ג) בחלב שחלבו נכרי ובגבינות הנכרי' וכיוצא בהם זה הכלל [ו] כל שאסור מן התורה אסור לעשות בו סחורה

בדבר ושם כתוב אם מותר ללות על חלב שעומד לאכילה: וכן מי שנזדמן לו נבלה וטריפה יכול למוכרה לנכרי או ליתנה לו במתנה זה הוא מקרא מלא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי: ומ"ש ופר"ת דוקא בסתם שאינו מוכרה לו בחזקת כשירה וכו' וי"מ דמתנה אפילו נותנו בחזקת כשירה שרי וכו' שתי דיעות אלו כתבו התוספות בפרק ג"ה (לד:) אהא דת"ר השולח ירך לחבירו שלימה א"צ ליטול ממנה ג"ה וכו' ומסקנת א"א ז"ל כר"ת מדהביא דברי ר"ת לבסוף משמע לרבינו דמסקנא דידיה כוותיה: כתב הרמב"ם מותר לעשות סחורה בחלב שחלבו נכרי וכו' עד סוף הסי' בפ"ח מהמ"א והוא בירושלמי פ"ה דשביעית ופרק מרובה דגרסינן התם כל דבר שאיסורו ד"ת אסור לעשות בו סחורה וכל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה ודע דהתם פריך והרי חמור למלאכתו הוא גדל והרי גמל למלאכתו הוא גדל משמע דאין אסור לעשות סחורה באיסורי תורה אלא בדברים שהם מיוחדים למאכל אבל בדברים שאינם מיוחדים למאכל מותר וכן כתבו התוספות בס"פ מרובה (פב:) אהא דתנן התם לא יגדל אדם חזירין וא"ת ת"ל דאסור לעשות סחורה בכל דברים טמאים כדתנן במסכת שביעית ותירץ ר"ת דהיינו דוקא בדבר העומד לאכילה אבל אם מגדלן למשוח עורות בשומנן או למוכרן לישראל שימשח בהם שם וכל חלב מותר למכור היכא דלא קאי לאכילה ובירושלמי כמי מפרש בהאי פירקא דסוסים וחמורים שרי לעשות בהם סחורה משום דסתמן למלאכה עכ"ל: והרשב"א כתב בתשובה ח"ג סי' רכ"ג ראיתי דמה שכתבת דבר שאינו כ"ל ואף כי אמרת שמצאת כן בתוספ' פרק מרובה (פב:) והוא שכתבת שאם אינו סוחר בדברים אלו להעמידן ולמכרן לצורך אכילה אלא לתקן בהם עורות וכיוצא בזה הרי אלו מותרים בסחורה כזו מדאמרינן בירושלמי בחמור וגמל דלמלאכתן הם עומדין וזה נ"ל כשיבוש שכל הדברים שמגדל אותם אדם לאכילה כחזיר וכבהמה ועוף שדרך בני אדם לגדלן כדי לאכלן ואין רובן עשויין לתשמישן אסור לעשות בהם סחורה גזירה שמא יבא לאכול מהם ילאו חמור וגמל שאין אדם מגדל רובן אלא למלאכתן ותמה אני אם התירו בתוס' בכענין זה שאמרת אלא אולי בכענין שנפסד לאכילה ושאינו ראוי לאדם אלא לעבד בהם עורות דכל שנפסד כ"כ אין לחוש ולגזור משום לאכילה (א) עכ"ל: ובתוספתא פ"ה דשביעית תניא לא יהא מגיה כלבים כופרים והולדת הסנאים וחתולים וקיפוד ומוכרן לנכרי ב ולשכור עליהם: וכתב בא"ח עופות טמאים מותר לגדלם כגון עופות המדבריים ובלבד שלא יגדל אותם להשתכר אבל ליקח אותה בחוב אסורין ואם הוא כמציל מידו מותר עכ"ל והרשב"א בתשובה ח"ג סימן רכ"ג כתב סתם מותר ליקח חזיר בחובו מפני שהוא כמציל מידם: ומ"ש ובלבד שלא יגדל אותם להשתכר אינו נראה דמ"ש מגמל וחמור דמשום דלמלאכה קיימי שרי בירושלמי ומשמע דאפילו להשתכר כיון דלא מפליג בהכי: ב"ה וכתבו בת"ה סימן ר' משמע בהדיא מדברי מהר"ם דחלב מותר לעשות בו סחורה אפילו אם עומד לאכילה: והרמב"ם כתב בפ"ח מהמ"א כל דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה אף על פי שמותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה לכוון מלאכתו בדברים האסורים חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות או בטרפות וכו':

כתוב בא"ח שיש מי שמתיר מכאן לעשות סחורה בחלב חזיר שלא חילק הכתוב בין חלב טהורה לטמאה אבל לסוך בשרו ודאי אסור משום דבכלל שתייה הוא עד כאן לשונו: ומ"ש שלא חילק הכתוב בין חלב טהורה לטמאה אינו נראה דהא קרא בחלב נבילה וטריפה מיירי ולא חזיר וכיוצא בו דלא שייך בהו נבילה וטריפה: וכתוב ע"ש אמרינן בירושלמי מי שלקח חזירים לצורך פועלי' נכרי' כשמוכרו אינו מוכרו אלא בדמיו ופי' רבי' שמשון במה שקנאו ולא יותר:

מדברי

וכן מי שנזדמנה לו נבלה וטריפה וכו' פי' לא זו דבלא"ה התירו כדי שלא יפסיד טרחו ותו כיון דלא"ה הוא מחוייב ליתן מס מן הלידה וא"כ אם מחייבין ליה להפקיע את הטמאים מפסיד טובא אלא אף זו היכא שיש לו בהמות טהורות לאכילה ונזדמן לו נבלה וטרפה נמי יכול למוכרה וכו' ומשמע דוקא דאותו שנזדמנ' לו יכול למוכרה לנכרי מפני הפסד ממונו אבל ישראל אחר אסור לקנות מחבירו הנבלה וטרפ' שנזדמנה לו כדי להרויח בה למכרה ביוקר לנכרי דהיינו נמי סחורה ואסור עיין בתוס' פ' לולב הגזול דף ל"ט בד"ה וליתיב ליה:

ופי' ר"ת דוקא וכו' אבל אסור למוכרה או ליתנה לו בחזקת כשירה משום גניבת דעת ומשום שמא יתננה לו בפני ישראל והישראל יקחנה ממנו כצ"ל ונראה דהא דקאמר תרתי טעמים דעיקר הטעם משום שמא יתננה לו וכו' אלא דלפי דקשה למה יש לנו לחוש דהישראל יקננה מנכרי הלא איכא למימר דהישראל שא"ל לנכרי שהיא כשירה לא אמר כך אלא לגנוב דעתו ולעולם הוא טריפה על כן אמר דאסור לגנוב דעת הנכרי אפילו כשאינו מוכרה לו אלא נותן לו במתנה לבד ולפיכך יש לחוש שמא הישראל יקחנה מנכרי והכי משמע להדיא בתוס' פג"ה בד"ה טריפה הואי דף צ"ד: ומ"ש וי"מ דבמתנה אפילו אם נותנו לו בחזקת כשירה שרי דלא חיישינן לא משום ג"ד ולא משום שמא יתננה לו בפני ישראל כך הוא גירסת הספרים וקשה דא"כ משמע ודאי דדוקא בנותנו בינו לבינו שרי אבל לא בפני ישראל ולא היה לו לרבינו לפרש ולומר ונראה וכו' כיון דמבואר כך להדיא מתוך דברי הי"מ בעצמן ואפשר לומר דלפי שהיה אפשר לפרש די"מ ה"ק דלא חיישינן שמא יתננה לו בפני ישראל כיון דאפי' נותנו לו בפני ישראל נמי שרי לכך פירש רבינו דליתא אלא לי"מ אסור ליתנו לו בפני ישראל אכן בספרים מדוייקים כתוב כך וי"מ דבמתנה אפילו נותנה לו בחזקת כשירה שרי דלא חיישינן משום ג"ד אבל ודאי אסור למוכרה לו וכו' דהשתא ניחא הא דכתב ונראה וכו' ויש להקשות כיון דבינו לבינו שרי ליתן לו בחזקת כשירה ולית ביה משום איסור ג"ד כיון שהיא מתנה א"כ אמאי ס"ל לרבינו דבפני ישראל אסור ליתנו לו הלא כיון דבמתנה לית בה איסור ג"ד א"כ מסתמא הישראל שנותנו בפניו יחוש לזה שלא אמר הישראל שהיא כשירה אלא לגנוב דעת הנכרי דשרי במתנה ובודאי לא יקנה מן הנכרי דשמא טריפה היא וי"ל דאפ"ה חיישינן לחומרא בנותנו לו בפני ישראל שמא לא יחוש דלגנוב דעת הנכרי אמר שהיא כשירה ויקננה מנכרי אלא דבנותנו בינו לבינו לא אסרינן ליה אטו שמא יתננה לו בפני ישראל כיון דאפילו בנותנו לו בפני ישראל ליכא אלא חששא דחומרא בעלמא שמא לא יחוש דלגנוב דעת אמר לנכרי שהיא כשירה ודו"ק:

ומ"ש ונראה וכו' אבל ודאי אסור למוכרה לו בחזקת כשירה או ליתנה לו בפני ישראל בחזקת שחוטה איכא למידק הלא הי"מ כתבו להדיא אבל אסור למוכרה לו בחזקת כשירה משום גניבת דעת וא"כ מאי בא רבינו להוסיף עליהם בזה במ"ש ונראה וכו' מיהו במדוייקים ליתא אלא כך הוא הנוסחא אבל ודאי אסור ליתנה לו בפני הישראל בחזקת שחוטה: כתב בא"ח שיש מי שמתיר מכאן לעשות סחורה בחלב חזיר שלא חילק הכתוב בין חלב טהורה לטמאה אבל לסוך בשרו ודאי אסור משום דבכלל שתייה הוא עכ"ל והא דאוסר לסוך הרשב"א נחלק ע"ז ומתיר וכן נראה דעת הסמ"ג כמ"ש בסוף סי' הקודם ומה שמתיר לעשות בו סחורה השיג עליו ב"י דהא קרא בחלב נבילה וטריפה מיירי ולא חזיר וכיוצא בו דלא שייך בהו נבילה וטריפה עכ"ל ובלאו הכי נמי דבר פשוט הוא דלא נקרא חלב אלא דשור כשב ועז אבל חלב טמאה ונפל חלבים כבשרים כדאיתא פ' כ"ה ופ' בהמה המקשה ומייתי לה ב"י גופיה ברא"ש סי' ס"ד וכן מבואר ברמב"ם רפ"ב ורפ"ז מהלכות מאכלות אסורות ע"ש והכי נקטינן דאסור לעשות סחורה בחלב חזיר. אבל לסוך בשרו ודאי שרי אפילו לחולה שאין בו סכנה כדפרישית בסימן הקודם וכ"כ התוס' בפ' בתרא דיומא תחילת דף ע"ז וז"ל ומותר לאדם לסוך בחלב דלא אשכחן דאתסר סיכה כשתייה אלא ביה"כ ובתרומה ובאיסורי הנאה וכו' ע"ש: זה הכלל כל שאסור מן התורה אסור לעשות בו סחורה וכו' והא דעושין סחורה בבהמה טמאה כגון סוסים וגמלים מפרש בירושלמי למלאכתו הוא גדל דאין איסור אלא בדבר העומד לאכילה והא דתנן סוף מרובה דתיקנו חכמים דאסור לגדל חזירים כתב הרא"ם לשם דאפילו כדי למשוח מהם עורות אסור לגדל דאילו למוכרו לנכרי אף מדאורייתא אסור דבפ' כל שעה דריש מקרא דכתיב יהיו בהוויתן יהיו עכ"ל והיינו דלא כפיר"ת לשם ובפ' כ"ש דלגדלם למשוח עורות שרי וכ"פ באגודה משם ר"י ס"פ מרובה דליתא ועוד תירצו התוס' בפ' כ"ש דאע"פ דמדאורייתא

דרכי משה

קיז (א) בת"ה סימן ר"ב א דיש לספק אם מותר לה. וות עליהם או אסור או י"ל דאת"ל דמותר מ"מ מכוער הדבר להלוות על כתלי חזירי' אבל חלב משמע בהדיא מדברי מהר"ם דמותר לקנותו ולמוכרו אפילו עומד לאכילה ולא לתקן נרות אבל בתוס' פרק מרובה לא שרי אם עומד לאכילה וע"ש: (ב) ובהר"ן פ' ג"ה דף תש"י ע"ב והואיל ובסתם שרי על זו נהגו בכל המקומות שמוכרים נבילות וטרופות לנכרים וליכא למיחש שהוא ימכור לו בפני ישראל ואין ישראל חוזר וקונה ואין המנהג עכשיו שישראל קונה בשר מנכרים עכ"ל: (ג) ע"ל סימן קכ"ג מדין סתם יינן אי מותר לסחור בו: ובאו"ה

פרישה

לחוד אסור למוכרן דבאיסור בא לידו: (ג) וכן מי שנזדמן לו נבילה וטריפה יכול למוכרם לנכרי או ליתנם לו במתנה מקרא מלא הוא לא תאכל כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה וגו' או מכור לנכרי ובזה מיושב דנקט הכא יכול למוכרם לנכרי או ליתנם לו במתנה ובסמוך גבי מי שנזדמנו לו טמאים כו' נקט מותר למוכרם ולא נקט ליתנם במתנה ואין להקשות הואיל וליתנה דקלא נקט למה לא אמר מתנה ברישא שהרי בקרא כתוב מתנה ברישא לגר אשר בשעריך תתננה דלעיל קאי שאמר ומותר למוכרם ואמר שגם בזה יכול למוכרם או ליתנם כו' וברישא לא נקט ס"ה דאי מכירה מותר מתנה לא כ"ש. ועיין בח"מ סימן רמ"ט שם כתב רבינו ז"ל אסור ליתן מתנת הגס לעו"ה אבל מותר ליתן לגר תושב כו' ורבינו קיצר כאן משום דאין כאן מקומו ולא בא כאן אלא לומר דמלד איסור מקח וממכר שבהן מותר למוכרה או ליתנה ומיירי באופן מותר ליתנה דהיינו לגר תושב או לנכרי המכירו וכמבואר שם ובנכרי המכירו המתנה שנותן לו נקרא מכירה דנותן לו פעם אחרת ג"כ או כבר עבד לו נייח נפשיה ומ"ה א"ש דכתב רבינו בנזדמנו לו מכירה שהוא מותר בכל ענין וגם אין קשה למה נקט מתנת נבילה בתר מכירה משום דהמכירה מותר בכל ענין. (אבל אסור למוכרה לו או ליתנה לו בחזקת כשירה וכו' וי"מ דבמתנה כו' דלא חיישינן משום גניבת דעת אבל ודאי אסורה ליתננה לו בפני ישראל כו' כצ"ל: וכן הוא עיקר ולא כגירסת ספרי ב"י. עכ"ה): (ד) וי"מ דבמתנה שרי אפי' אם נותנו לו בחזקת כשירה דלא חיישינן משום גניבת דעת הטעם משום דבמתנה דלא יהיב דמי אינו מחזיק לו טובה יותר בשביל החשיבות העודפת בכשירה מבטרפה כ"ה בשביל המתנה עצמה מחזיק לו טובה משא"כ במכורה שמעלה לו בדמים בשביל חשיבותה שהיא של כשרה: (ה) ונראה דאפילו לפי אלו המפרשים אין היתר אלא ליתנה לו וכו' דוקא נקט ליתנה לו מותר ולא חיישינן אבל למכור בינו לבין עצמו בלא ה"ט נמי אסור למכור בחזקת כשירה משום גניבת דעת ודאי איירי כשמכרה לו סתם כבר נתבאר בסימן ס"ה דמותר למכור לו סתם שלא בפני ישראל וכמ"ש כאן בדרישה ומיהו אפשר דלעיל בסימן ס"ה דוקא במתנה איירי והטעם מפרש רש"י בפרק ג"ה דף צ"ד ע"ב דבשלמא גבי מכירה טבח באיטליז קא מזבן ליה והתם ישראל טובא קיימי והזי דהייבינן דלמא חד מינייהו סדר וזבין לה מיניה אבל מתנה שולח לנכרי בביתו מי יראה ואת"ל יראנה אדם לא גזרינן כולי האי שמא יקחנה זה דכ"ע לא זבני בישרא אמר

דרישה

סי' קיז [ה] אבל ודאי אסור למוכרה לו כו' בחזקת כשירה ומשום שמא יתננה לו בפני ישראל והישראל יקחנה ממנו ואין להקשות א"כ אמאי סתם רבינו לעיל סימן ס"ה וכתב דשלא בפני ישראל מותר ואמאי לא חיישינן כמי שמא יתננה לו בפני ישראל דהאי התם דמיירי בשמכרה סתם דמכירה בפנינו גופה גזירה ואכן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אבל כאן מיירי שמוכרה לו בחזקת כשירה שפיר חיישינן ועיין מ"ש לעיל באריכות: [ו] כל שאסור מן התורה אסור לעשות בו סחורה (וכתב רמ"א דאפילו להלוות עליו ואפילו לקנותו להאכילו לפועליו נכרים אסור עכ"ה) ודוקא בדבר העומד לאכילה אבל חלב מותר דסתמא לאו לאכילה קיימי תוס' ורשב"א אוסר אפילו בדברים דלאו לאכילה קיימי עיין בב"י שהביאו:

אבל

חדושי הגהות

קיז א דיש להסתפק אם מותר להלוות בריבית על דבר איסור ר"ל דוקא אם גבה בחובו שרי אבל לכתחילה להלוות לא או י"ל דאיכא למימר דלהלוות עליו מב"ש שריא דלא אתי לרשותיה דרך מכירה ומ"מ דבר מכוער הוא להלוות על כתלי חזירים וכו' כ"ה בס"א (א"מ): ב בתוספתא איתא הגירסא ולשכב עליהם (כה"ג):

מהר"ש

למדאורייתא אסור תקנת חכמים היתה בחזירים למיקם עליה באחרו משום מעשה שהיה כשצרו בית חשמונאי זה על זה כדאיתא סוף מרובה וזה דעת רבינו שכתב בסתם דאסור לעשות סחורה ולא כתב להתיר במגדלן למשוח עורות ודלא כר"ת אלא כדפסק הרא"ש וכ"כ ב"י שכך פסק הרשב"א ותמה על דברי התוס' והכי נקטינן. ועכשיו בדורות הללו כמצאו מקצת אנשים חוכרים חכירות לכתחילה מהשרים עיירות וכפרים לזמן דהיינו כל ההכנסה המגיע להשר ובין תבואות בהמות וחזירים שבאלר השר הכל בכלל החכירות וכל זמן החכירות הישראל מגדל החזירים ומאכילים אותם לפועלים ומשרתים ואין לזה היתר כלל וכבר עשינו סמיכה להזהירם ולהוכיחם על עברם על איסור דאורייתא ומעולם לא ראו סי' ברכה בעסק זה דקיימי עליה באחרור מגדל החזירים והשומע לאזהרת חכמים ברכות ינוחו לו על ראשו. ומי שיש לו חוב אצל השר ומציל מידו במה שלוקח לרשותו העיר או הכפר אפילו הכי יהא נזהר שלא יקח לרשותו החזירים כלל או ימכרם מיד אם אפשר שלא יגיע מזה רוגז מן השר דאע"ג דהרשב"א התיר בסתם ליקח חזיר בחובו מפני שהוא כמציל מידם הלא כתב בא"ח בצייד שנזדמנו לו דברים טמאים שימכרם מיד ואסור להשהותו אצלו עד שיהא שמן כ"ש דאסור להשהותן להאכילן לפועליו אלא ימכרם מיד ולא ישתכר בהם ועין בב"י ועדיין צ"ע בזה: ומ"ש וכל שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה בין בספיקו בין בודאי כבר אמרו חכמים אין למדין מן הכללות גם מכלל זה אין ללמוד שהרי סתם יינם אינו אסור אלא מדבריהם משום בנותיהן ואיסורן איסור הנאה כדתנן בפ' אין מעמידין ועיין לעיל ריש סימן קכ"ג היאך נוהגין הלכתא :

טהורה וכל שאיסורו בדבריהם מותר לעשות בו סחורה בין בספק בין בודאי :

דיני מפקיד אצל נכרי

קיח (א) אמר רב חבי"ת אסור בחותם אחד פי' חתיכת דג או בשר או יין או תכלת שאין בה סימן אסור להפקידם ביד נכרי בחותם אחד עד שיעשה שני חותמות אבל חמפ"ג פירוש א חלב מוריים פת גבינה שרו בחותם אחד ופירש"י טעמא דחבי"ת צריך ב' חותמות משום שדמיו יקרים טרח ומזייף וכן ביין משום חיבת ניסוך טרח ומזייף ולפי זה הוו הנך דווקא (ב) [א] אבל הרשב"א תולה הטעם לפי שאסורין מן התורה (ג) וכתב המפקיד ביד נכרי או ביד ישראל החשוד או משלח על ידם בשר או חתיכת דג שאין בה סנפיר וקשקשת וכיוצא בהן מהדברים שאם הוחלפו באיסור יש בו איסור תורה צריך לעשות חותם בתוך חותם ואם שלח או הפקיד בידם בחותם אחד אסור (ד) המפקיד להם או שולח על ידם דבר שאיסורו מדבריהם כמוריים פת וגבינה שאפילו אם הוחלפו באיסור אין בו איסור אלא מדבריהם אפילו בחותם אחד מותר (ה) ומפתח אינו כחותם אחד

ור"ת

מדברי הגהות מיימון בפ"ח מהמ"א נראה שכל דבר שאיסורו ד"ת כשם שאסור לעשות בו סחורה כך אסור לקנותו כדי ליתנו לנכרי וכ"ל הטעם משום דמתנה כמו מכר היא דאי לאו דקבל הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מידי : כתב המרדכי בר"פ כל שעה שרבינו יחיאל פסק שאסור לעשות סחורה בדבר האסור באכילה ובדבר טמא וראיה מדתנן פ"ז דשביעית ציידי חיה ועופות שנתמנה להם מינים טמאים מותרים למוכרם ודוקא נתמנו אבל לא נתמנו אסור וכן מוכח בירושלמי דשביעית אמנם ראבי"ה כ' ג דמותר לעשות סחורה בדבר טמא והביא ראיה מפרק כ"ה (קו.) מים ראשונים האכילו בשר חזיר והכסנאי יהודי הוי התם ע"כ. ודברי רבינו יחיאל עיקר וכן דעת הפוסקים והביא דהאכילו את החזיר אינה ראיה דאיכא למימר ישראל רשע הוה ועוד דאיתא במדרש דבימי השמד היה ובפרהסיא היו מחזיקים עצמם לנכרים :

קיח אמר רב חבי"ת אסור בחותם א' חמפ"ג מותר בחותם אחד בפרק אין מעמידין (לט.) : ומ"ש הרשב"א תולה הטעם לפי שאסורין מן התורה כן נראה גם מדברי הרמב"ם בפ' י"ג מהמ"א וכתב הרשב"א ואע"פ שסתם יינן אינו אלא מדרבנן החמירו בו כשל תורה משום דחביב ניסוך עליהם וטרחי ומזייפי חותם אחד והר"ן כתב בשם הירושלמי דטעמיה דרב כל דבר שאיסורו מגופו אסור בחותם אחד משום תערובות מותר בחותם אחד חבית איסורו מגופו והחמפ"ג איסורו משום תערובות חוץ מפת שאיסורו מגופו שהרי הפת עצמו גופיה אסור ואפ"ה משום דאיסורו מדבריהם סגי ליה בחותם אחד : ומ"ש רבינו ומפתח אינו כחותם אחד הוא מדברי הרשב"א ואמאי דסמיך ליה קאי לומר דכל היכא דסגי בחותם אחד מפתח אינו חשוב כחותם שאם לא היה בו חותם והיה בו מפתח אסור אבל אם היה בו מפתח וחותם חשוב המפתח כחותם לענין דברים שצריכין שני חותמות וסגי בהאי מפתח וחותם כאילו היה שני חותמות וכן מבואר בדברי הרשב"א ז"ל. וכ"כ רבינו בסימן זה ובסימן ק"ל : ור"ת

קיח אמר רב חבי"ת וכו' ס"פ אין מעמידין (דף ל"ט) ופירש"י דג ובשר ותכלת כיון דדמיהן יקרים טרח ומזייף להחליפן ועל היין לנסכו עכ"ל משמע דס"ל דלהחליף יין ביין אין הנאתו מרובה ולא חיישינן אלא משום דחיבת ניסוך עליו טרח ומזייף אבל בתוס' לשם בד"ה אמר רב מבואר להדיא דהבינו מפירש"י דגם ביין הוי הטעם משום יוקר דאיכא הרבה מקומות שהיין יוקר יותר וכמבואר לעיל בסימן קי"ד אבל רבינו נמשך אחר פירש"י בספרים שלנו ותימה הלא איתא להדיא בפ' א"מ קיסטא דמורייסא בלומא קיסטא דחמרא בארבע לומי אלמא דביש מקומות גם יין דמיו יקרים וי"ל דרש"י ניחא ליה למיהב טעמא דחיבת ניסוך דלפי זה בכל מקום אסור היין בחותם אחד כי היכא דחב"ת אסור בכל מקום משום דדמיו יקרים בכ"מ ה"נ יין אסור בכל מקום משום דנכרי חיבת ניסוך עליו בכל מקום דהכי משמע מלישנא דרב דדיניהם שוין וכתבו התוס' עוד ע"ש ה"ר אפרים בר דוד דחבי"ת ה"ט דאסור משום דאיתיה לאיסורא בעיניה אבל חמפ"ג אינו אלא תערובות עכ"ל וכ"כ הר"ן וכתב דה"א בירושלמי. ומ"ש דלהרשב"א הוי הטעם לפי שאסורין מן התורה הקשה הרשב"א גופיה שהרי סתם יינן אינו אלא דרבנן ותירץ דכיון דחביב ניסוך עליו וטרח ומזייף החמירו בו כשל תורה ע"כ. ומ"ש דר"ת כתב דוקא בישראל חשוד וכו' טעמו דבפ' א"מ תניא אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של נכרי ומלאהו יין ומפתח או חותם ביד ישראל ר"א מתיר וחכמים אוסרין ופסק רב הלכה כר"א והקשה ר"ת דרב אדרב דקאמר חבי"ת אסור בחותם אחד ותירץ דהך דרב דהלכה כר"א מיירי בנכרי והך דחבי"ת בישראל חשוד וי"מ הך דהלכה כר"א במפקיד והך דהבי"ת בשולח. ולהרשב"א דס"ל דאין חילוק בין שולח למפקיד ובין ישראל חשוד לנכרי צ"ל דס"ל דהך דהלכה כר"א אינו אלא בלוקח חדר או שוכר בחצרו של נכרי דכיון דהנכרי נתפש עליו כגנב אם יזייף ויכנס סגי בחותם אחד אבל מפקיד או שולח כיון דמסרו בידו ואין נתפס עליו כגנב בעינן חב"ה. וחילוק זה מצאתי בספר ראב"ן בסימן רכ"ו וכן הוא ואכתי איכא למידק להרשב"א דבישראל חשוד נמי בעינן חב"ה כיון דביין לא בעי חב"ה אלא מטעם דחביב ניסוך על הנכרי בישראל חשוד דליכא למימר האי טעמא אמאי בעי חב"ה וי"ל דאה"נ דבישראל חשוד מותר להפקיד אצלו יין בחותם אחד והא דאמר רב חבי"ת אסור בחותם א' לדדין קתני חב"ת אסור בין בנכרי בין בישראל חשוד אבל יין אינו אסור בחותם אחד אלא בנכרי דוקא וזהו דבבית ד' שער ב' לא הזכיר יין אלא כתב המפקיד ביד נכרי או ביד ישראל חשוד או שמשלח על ידם בשר או חתיכת דג טהור וכו' וכמו שהעתיק רבינו ובבית ה' כתב דין יין ולא הזכיר לשם חשוד אלא נכרי והיינו כדפרי' דביין כשהפקידו אצל ישראל חשוד לא בעי חב"ה אלא סגי בחותם אחד ומ"ה לא כתב רבינו בסימן ק"ל גבי יין הא דכתב הרשב"א דאין חילוק בין נכרי לישראל חשוד כיון דס"ל להרשב"א דביין לא בעינן חב"ה אלא בנכרי דוקא. מיהו לר"ת אין צריך לדחוק בכך אלא דחבי"ת אסור בחותם אחד מיירי בישראל חשוד ואין טעם של יין משום דחביב עליו חיבת ניסוך אלא טעמא משום דיין נמי דמיו יקרים כמו בשר דג תכלת כדכתבו התוס' אי נמי משום דחבי"ת איסורו מגופו כדפי' הר"א בר דוד והר"ן וכ"כ הרא"ה בספר בדק הבית : ומ"ש ומפתח אינו כחותם אחד הוא מדברי הרשב"א הביאו ב"י כאן ובסי' ק"ל מיהו במרדכי פר"י כתב ע"ש ר"ת דמפתח הוי כחותם וכ"כ רבינו בשם ר"ת בסי' קל"א והכי נהוג כר"ת להתיר בדיעבד במפתח או חותם וכ"כ בהגהת ש"ע בסימן ק"ל קל"א דבדיעבד יש להתיר אפי' בחותם אחד ולאו דוקא חותם דה"ה מפתח דכיון דבדיעבד אנו סומכין אר"ת א"כ יש לסמוך עליו גם במה שמתיר במפתח כמו בחותם אלא נקט חותם כיון דלר"ת אין חילוק בין מפתח לחותם ובמרדכי סוף פ' ר"י בעובדא דתפיסה בצרפת שהתיר ר' חיים כהן היין שהיה סגור במפתח וכן כתב שם בפ' השוכר ועוד בפ' ר"י תשובת הרשב"א המתחלת אשר שאלת על מרתף וכו' מבואר לשם דנוהגים היו להניח יין אצל נכרי בחדר סגור במפתח בלבד. ואין חילוק גבי מפתח בין כשהדלת הוא סגור מבפנים ותוחבין המפתח בדלת לפתחו ובין כשהדלת סגור מבחוץ ע"י שלשלת שהיא קבועה בדלת ותחובה ראש השלשלת השנייה בטבעת במזוזה וסגור במסגרת מבחוץ וכך הוא מפורש בתשובת הרא"ש כלל י"ט דין י"ג באחד שהכניס הבריח בטבעות ושכחו ולא סגרו במפתח והפליג והתיר היין והביאו ב"י בסי' קכ"ט מתשובה זו שמעינן דאף במפתח שבחוץ היו נוהגין להתיר אף לכתחילה כר"ת דלא כהרשב"א והכי נקטינן דבמפתח לחוד סגי מיהו לכתחילה צריך חב"ה אבל המפ"ג דסגי בחותם אחד לכתחילה נהגו להתיר אף במפתח לכתחילה כר"ת וכך מפורש בסמ"ג סוף סי' רכ"ג במצות שלא לאכול גבינות של נכרים וכו' וז"ל יש הרבה טעמים שאין נוהגים עתה וכו' ומ"מ אין להקל שכבר נאסרה במנין מיהו מותר להניחם בבית נכרי בחותם כל דהו דלא טרח ומזייף עכ"ל וכ"כ הכל בו בסי' ק"א ושכך כתב ר"י בתשובה וכיון דבחותם כל דהו מניחין לכתחילה כל שכן במפתח דחשוב כמו חותם גמור לר"ת אפילו גבי יין א"כ בגבינות והמאה פשיטא דהכל מודים דשרי לכתחילה ואע"ג דבש"ע פסק כהרשב"א בדברים שדי בחותם אחד אם לא היו בו אלא מפתח לא חשוב חותם עכ"ל אנו לא נהגנו כמותו אלא כר"ת ור"י והשותים מימיהם וכדפרישית :

ור"ת

דרישה

סי' קיח [א] אבל הרשב"א תולה הטעם לפי שאסורים מן התורה כו' יש לתמוה לפי זה בחלב נמי איכא חשש איסור דאורייתא במילופו עם חלב של בהמה טמאה וכ"כ הרשב"א בהדיא שחלב טמאה הוא איסור דאורייתא כבשרה וא"כ למה מנו וקבעו אותו בסימן חמפ"ג שדי בחותם אחד ולא על הרשב"א תלונתי כי אפשר שהוא לא פירש דחמפ"ג דר"ל חלב כ"א חילתית והכי איתא בגמרא בהדיא שם בפ' אין מעמידין דף ל"ט ריש ע"ב ע"ש גם הרי"ף והרא"ש כתבו חילתית רק שגרסו חחמפ"ג בשני חתין ופירשו חלב חלתית ואתי שפיר לפירש"י דהטעם הוא משום דאין דמיהן יקרים משא"כ לפי' רשב"א שטעמו משום איסור דרבנן צ"ל שהוא לא גרים חחמפ"ג בשני חתין אלא חמפ"ג ופי' חלתית. ומ"ש המפקיד או השולח דברים האסורים מדרבנן כחלב בס"א לא גרסינן כחלב אלא כמוריים כו' וא"ש טפי אלא על רבינו תלונתי שפי' תחילה החית חלב וכתב עליו והרשב"א תולה הטעם כו' כאילו אין חילוק ביניהן

פרישה

סי' קיח (א) אמר רב חבי"ת בחותם אחד פי' חתיכת דג כו' דוקא נקט חתיכת דג דאילו דג שלם או חצי היה ניכר בסנפיר שלו משא"כ בבשר שאפי' חצי בהמה אינה ניכרת : (ב) אבל הרשב"א תולה הטעם לפי שאסורים מן התורה וכתב אע"פ שסתם יינם אינו אלא מדרבנן מ"מ מכח שחיבת ניסוך עליהם טרח ומזייפי חותם א' החמירו עליו כשל תורה : (ג) וכתב המפקיד כו' הביא רבינו דברי הרשב"א אלו דס"ל דלא שנא מפקיד שעתיד לראותו או שולח ולא שנא נכרי או ישראל חשוד ולאפוקי דר"ת שמחלק בין נכרי לישראל חשוד וי"מ דמחלקי בין מפקיד לשולח כמבואר בסמוך : (ד) המפקיד או שולח על ידם דבר שאיסורו דרבנן כחלב יש לדקדק הא חלב טעמו שמא יחליף בחלב טמאה וזה איסור דאורייתא הוא ולמה מנו בין אותן שאיסורן דרבנן שדי להם בחותם אחד ונראה שחלב טמא ניכר שהוא עכור ובודאי אין לחוש שהחליף כל חלב טהור או רובו בטמא דא"כ היה ניכרת אלא יש לחוש שהחליף ולקח מעט מהטהור ושפך במקומו מעט מהטמאה ומתוך שהחלב טהור נתרבה עליה אינו ניכר וכיון שהרוב טהור מש"ה ס"ל דאינו אסור אלא מדרבנן דמין במינו בטל ברוב משא"כ בבשר דיש לחוש שהחליף כולו ואיכא איסור דאורייתא ועיין בד"מ דסימן קט"ו סוף ע"א ועיין בדרישה :

(ה) ומפתח אינו כחותם אחד פי' במקום שסגי בחותם אחד אבל במקום שצריך ב' ויש שם מפתח וחותם סגי (וי"ל דהטעם דבמקום שצריך ב' חותמות היינו משום דלא יערים לזייף וכשיש מפתח

חדושי הגהות

ב מהר"ש יונה כתב דברים אלו תמוהים דבחזיר לפחות מורי ארור לא נפקא ועוד דמשנה ערוכה היא פ"ז דשביעית אין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בנבילות וטריפות שקצים ורמשים והניחו בצ"ע וכ"ה ה"ר דס"ל להראב"ה כתי' השני של תוספות שם פ"ב דאין האיסור מדאורייתא אלא למוכרה לאכילה אבל למשוח עורות או להדליק מותר ובהז"ר גזרו אפי' לגדל למשוח עורות או להדליק ולכן התיר ראבי"ה בדבר טמא לסחורה וע"ש שהאריך עוד :

קיח א בגמרא קא חשיב להך סימנא דחי"ת ר"ת חילתית והרי"ף גורס החמפ"ג ויהיו הב' חי"ת האחד חלב והאחר חילתית וכ"מ בגמרא שהוא הנכון ע"ש: בגמ'

(ו) [ב] ור"ת כתב דוקא בישראל החשוד צריך ב' חותמות (ז) אבל ביד נכרי שרי בחותם אחד (ח) וי"ם שאין חילוק בין נכרי לישראל חשוד אלא יש חילוק בין מפקיד לשולח דמפקיד שעתיד לחזור לחותמו לראותו די בחותם א' כי הוא ירא אבל השולח על ידו שאינו עתיד לראות החותם צריך ב' חותמות ולפי זה אם הודיעו לחבירו צורת החותם וגם אמר לנכרי שהודיעו לחבירו די בחותם אחד וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (ט) ולקמן בהלכות יי"נ יתבאר עוד שליחות יין ע"י נכרי (י) ואם הפקיד או שלח ולא הכיר חותמו חיישינן שמא טרח וזייף אפילו עשה ב' חותמות ומיהו כיון שהחתימו כראוי ב' חותמות במקום שצריך שנים ואחד במקום שדי באחד אין צריך להזר אחריו לראותו כתב אות אחת חשוב כחותם אחד (ג) שתים הוי כשני חותמות כפתח וחותם הוי ב' חותמות כתב רש"י אם שלח על ידי נכרי ירך בלא חותם אם היא חתוכה כדרך שישראל חותכה אחר הטיטות הגיד כשרה וכן ראיתי לרבותי שהתירו בשר שנשלח ע"י נכרי ונתקלקל החותם וכל החתיכות שהיה ניכר בהן ניקור הישראל כגון בנטילת חוטא דידא והחוט שנוטלין אצל החזה התירו עד כאן [ג] כתב הרשב"א שלח על ידי נכרי בהמה או עוף שחוטין אסורין בלא חותם (יא) שאין סימן (ד) שחיטה סימן לסמוך עליו: כתב עוד אפי' שלח על ידי נכרי בלא חותם (יב) אם אותו המקום מעבר לרבים מותר שהוא ירא שמא יראנו אחד מהעוברים שהוא מחליף ויתפס עליו כגנב והמחמיר שלא לשלוח לעולם אלא בחותם

ב"י

ור"ת כתב דוקא בישראל החשוד צריך ב' חותמות וכו' שם אהא דאמר רב הלכה כר' אליעזר שמתיר יין בחותם אחד הקשו התוספות דרב אדרב דהתם אמר חבי"ת אסור בחותם אחד והכא אמר הלכה כר"א ועוד קשה דרב אשי אמר לעיל גבי חומץ ויין מבושל א"צ חותם בתוך חותם משמע הא יין גמור צריך חב"ח וכן רבא דשקיל וטרי בסמוך ה"ד חב"ח משמע דס"ל דלא סגי בחותם אחד והיה מתרץ ר"ת בההיא דרב דחבי"ת מיירי בישראל חשוד וגרע מהנכרי מפני שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ וכן ההיא דרב אשי ודרבא כ"מ לענין ישראל חשוד וק"ק פר"ת דנבואה היא להעמיד כל אלו ההלכות בישראל חשוד ואנן בנכרי קיימינן ורב אשי לעיל הזכיר חומץ ביד נכרי א"צ חב"ח ומשמע הא יין ביד נכרי צריך ועוד דבירושלמי משמע דההיא בנכרי איירי וגם רש"י וה"ג פירשוהו בנכרי לכ"נ לפרש דהכא והתם בנכרי איירי ויש לחלק בין שולח לחבירו ואינו חוזר ורואה חותמו להכירו דאז צריך חותם בתוך חותם דלא מירתת שסבור האחר לא יכיר החותם אבל היכא שמניחו ביד הנכרי ועתיד לראות חותמו להכיר די בחותם אחד תדע שכן הוא שהרי ר"א הזכיר בדבריו המפקיד יינו אצל נכרי ובסתמא אדם דעתו לחזור שם להכיר חותמו וסתמו אבל רב אשי דלעיל הזכיר בדבריו חומץ שלנו ביד נכרי משמע ששולחו ביד נכרי ומילתיה דרב דחבי"ת מיירי בשולח ביד נכרי כפירש"י וה"ג וכתב הרא"ש לתירוץ זה השולח יין לחבירו מעיר לעיר צריך שני חותמות ומיהו אם מודיע לחבירו צורת החותם וגם אומר לנכרי שהודיע לחבירו צורת החותם סגי בחותם אחד. וכתב הר"ן שנראין דברי בעל התוספות אבל אחרים כתבו דר"א לא בא להתיר יין בחותם אחד אלא לומר דמפתח וחותם חשיבי כב' חותמות ואי ליכא מפתח צריך ב' חותמות והיינו ההיא דרב דחבי"ת שאינו ניתר בפחות מב' חותמות או במפתח וחותם כך נראין דברי הרמב"ם בפי"ג מהמ"א ואף דברי בה"ג והרי"ף מכוונין כך וכך הם דברי הרשב"א שכתב רבינו להצריך ב' חותמות בין במפקיד בין בשולח ולא שאני לן בין נכרי לישראל חשוד וגם רבינו בסי' ק"ל אחר שכתב סברת ר"ת וסברת הי"מ כתב וה"ג וכן הרי"ף מצריכין לכל ב' חותמות וכן נוהגין ואין להקל עכ"ל ופי' ישראל חשוד לדעת הרשב"א ולדעת הרמב"ם כתבתי בסימן ס"ה. ולענין הלכה כיון דכל הני רבוותא מסכימים שלא לחלק בין נכרי לישראל חשוד הכי (א) נקטינן: **ואם** הפקיד או שלח ולא הכיר חותמו חיישינן שמא טרה וזייף וכו' עד דא"צ לחזור אחריו לראותו כ"כ הרשב"א בת"ה וכתב וזו היא ששנינו בפרק א"מ בברייתא השולח חבית של יין ביד כותי וליר ומורייס ביד נכרי אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור ופי' ר"י דלאו דבעינן שיחזור אחר חותמו וסתמו אלא לומר שאם חזר עליו והכירו מותר ואם לאו אסור דמוכחא מלתא דנזדייף ומיהו כשר הדבר לשלוח לישראל שהוא תפלה לו בכתב ידו היאך ענין חותמו וסותמו וגם יודיע לנכרי המוליכו שהוא מודיע לישראל חבירו היאך חותמו וס"ד דע"י כן מירתת הנכרי ואינו מזייף עכ"ל. ויש בזה סברות אחרות למפרשים שהר"ן ז"ל כתב על ברייתא זו לפי דברי רבותינו הצרפתים שכתבנו לעיל הא דבעינן הכא מכיר דוקא בחותם אחד אבל בשני חותמות אפי' אינו מכיר כגון שולח לחבירו ואינו מודיעו ענין חתימותיו כל שהוא חתום בשני חותמות ומולא חותם כן שרי אבל אחרים כתבו דאפי' בכמה חותמות בעינן שיכיר והאי מכיר פי' הראב"ד בטביעות עינא ולפיכך כתב שהשולח יין לחבירו ביד נכרי אין סימן מועיל לו שהרי לא יהיה לו עליו טביעות עין ולפיכך אין לו תקנה אלא דוקא בכתיבה בפי' הכל לפי שאין אותו סימן יוצא מתחת ידי נכרי לעולם אבל אחרים אומרים דכי אמרינן מכיר לאו בטביעות עינא אלא כגון שמודיע לחבירו ענין חתימותיו היאך הם וחבירו שמד עליהם ומולא חותם כענין שהודיע לו (ב) עכ"ל: **והיכא** דחזר על חותמו ולא הכירו כתב סמ"ג וז"ל אבל תלא החותם נשבר או המפתח נשבר היין אסור ול"ק ממסכת טהרות פ"ט דשרי בטהרות כ"ש ביי"נ דתנן חבית שהניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה רבי מטמא וחכמים מטהרים שהגנבים נמלכו והלכו להם דהתם מיירי בזולא ובכנס ומתחת כן נמלכו והלכו להם ועיין במה שכתבתי בסימן ק"ל: ב"ה ומ"ש כתב אות אחד חשוב כחותם אחד וכו' עד הוי ב' חותמות הרשב"א בת"ה והר"ן פרק א"מ: **כתב** רש"י אם שלח ע"י נכרי בלא חותם ירך אחד וכו' בפרק ג"ה וכבר נתבאר בסי' ס"ה. וגם נתבאר ג"כ דין השולח בשר ע"י אחד מעמי הארצות או מעבדי ישראל ואמהותיהם: **כתב** הרשב"א שלח ע"י נכרי בהמה או עוף שחוטים אסורים וכו' כ"כ בת"ה להוציא מדברי בעל העיטור שהיה אומר דהוי סימן וכ"כ המרדכי בפ"ק דחולין שכתב רש"י בתשובה על דבר העופות שהובאו שחוטים ביד נכרי בלא סימן ובא מעשה לפני רבותי והתירום ואין לי ראיה להתיר וכו' ובסוף דבריו כתב ומכאן ואילך אל ינהגו כן: **כתב** עוד ואפי' שלח ע"י נכרי בלא חותם אם אותו המקום מעבר לרבים מותר וכו' כ"כ בת"ה והביא ראיה מדתניא בפ' אין מעמידין (לא') בראשונה היו אומרים יין של עין כושי אסור ב מפני בורית סריכה ושל כרקתא אסור מפני כפר פרישה ושל זגדור אסור מפני כפר שליא חזרו לומר חבית פתוחות אסורות וסתומות מותרות ואקשינן וסתומות מותרות ורמינהי השולח חבית של יין ביד כותי וליר ומורייס ביד נכרי אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור ופרקינן א"ר ירמיה בין הגתות שנו כלומר שהרבים מצויים בדרכים ומתיירא לפתוח וליגע ושנינו בתוספתא דמסכת דמאי פרק הלוקח ירק השולח ביד ע"ה וביד כותי הרי הוא חושש משום מעשרות ומשום שביעית אבל אמרי נכרים החוזרים מן הגורן לעיר אינו חושש משום מעשרות ומשום שביעית מפני שבחזקת המשתמר עכ"ל ובתשובה סי' תשס"ה כתב דהא דשרינן דוקא בדיעבד אבל לכתחילה אין משלחין ביד נכרי בלא חותם אפי' במקום שסכונת ישראל היא בעיר אחד בפני עצמה שהיא מיוחדת ואין דרך הרבים מפסיקתה אפ"ה אין משלחין לכתחילה עכ"ל וה"ר יונה כתב באגרת התשובה השולח מחבת מתנור ביד נכרי באין שם שומר ישראל הרי הבשר שבמחבת נבילה שמא החליף הנכרי חתיכה מן החתיכות או החליף את התרנגולת או החליף המרק שכך א"ל בשר של ישראל ביד נכרי אסור אפי' בחותם אחד עד שיהא חותם בתוך חותם עכ"ל ודברים אלו כסותרין לדברי

ב"ח

ור"ת כתב דוקא בישראל החשוד וכו' נראה דפי' ישראל חשוד צ"ל דהוא חשוד על הגזל אי נמי על החליפין דאל"כ אלא חשוד לשאר עבירות קשה דבסי' קי"ט כתב דאפילו הוא חשוד באיסורי תורה לא חיישינן לשמא יחליף אלא דס"ל להרשב"א דהא דלא חיישינן לשמא יחליף אע"פ שהוא חשוד באיסורי תורה אינו אלא בחשוד באיסורי תורה שרבים מקילין בהן כגון מעשר ושביעית אבל בחשוד באיסורי תורה דרבים נזהרין בהן ודאי דחשוד נמי אחליפין ובעי חב"ח והיכא דחשוד לעשות במזיד דבר איסור דרבים נזהרין שלא להקל בהן אע"פ שאינו אלא איסור דרבנן הוי נמי חשוד אף על החליפין ואם כן י"ל דבה"ג איירי הכא דאסור להפקיד אצל החשוד ולפיכך כתב הרשב"א דבאיסור תורה בעינן חב"ח ואם הוא איסור דדבריהם כגון דמאי וגבינה של נכרים דרבים מקילין בהן מפקידין אצלו אותו דבר בעצמו ולא חיישינן לאחלופי ואין זה קרוי מומר לאותו דבר שמה שהוא מיקל בדבר זה אינו בעיניו כעובר ופוקר וכמומר ואין חשוד להלוף או לגזול ועיין בת"ה הארוך בית ד' שער ב' ועיין במ"ש ריש סימן קי"ט:

ומ"ש ולפי זה אם הודיע לחבירו וכו' כלומר לאפוקי לפי דעת הרשב"א במפקיד ואפי' בנכרי בעינן חב"ח אם כן הוא הדין בהודיע לחבירו וכו' נמי בעינן חב"ח אבל לקמן בסימן ק"ל דלא הביא רבינו דעת הרשב"א כי אם דעת ר"ת וי"מ לפיכך כתב על סברת י"מ ואפילו לפי זה אם הודיע לחבירו וכו' דבא לומר דל"ת לר"ת דבנכרי לא בעינן חב"ח א"כ אפי'

דרכי משה

קיח (א) ובאו"ה כלל כ"ב דנהיגין בדיעבד כרבי' תם והדין י"נ דרבנן ע"ל סימן ק"ל: (ב) וע"ל סימן ק"ל וע"ל סוף סימן זה דלא חיישינן רק במקום שנהגה בהליפים אבל לא חיישינן שמא כיון להכשילו: (ג) בתשובת הרשב"א סימן ק"ם והדפוסים אע"פ שיש בהן כמה אותיות אינו אלא כחותם אחד כיון שקובעת אותם בפעם אחת עכ"ל ובמרדכי פרק ר"י דף שפ"ה ע"ג משמע דב' מפתחות הוי כמנעול וחותם וב"י כתב לקמן בשם הרשב"א ושאר פוסקים דב' מפתחות לא הוה כחותם בתוך חותם: (ד) וכ"ה במרדכי ספ"ק דחולין בשם רש"י גם בהג"א שם ובאו"ה כתב הא דניקר הוי סימן דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לשלוח ע"י ניקור אבל הר"ן פג"ה דף תש"י ע"ב ובכל בו משמע דאף לכתחלה יש לסמוך על הניקור כתב בת"ה סימן ר"ו הא דאמרינן כל החתיכה שהניקור היה ניכר בהן שרי הא אחרים אסורים דוקא בבשר משום דהוי ספיקא דאורייתא ועוד איכא למימר שהנכרי החליף דוקא חתיכות שאינן מנוקרות כדי שלא ירגישו אבל אם שלח אחד לחבירו גבינות בשק חתום והנכרי פתחוהו והישראל מכיר במ"ע מקצת גבינות הטובות שהם שלו כולן מותרים דאם

פרישה

מפתח וחותם הוי נמי טרחא משא"כ בחותם אחד דהוי הפסד שלא יזייף לבד ומפתח בקל מזייפין ודו"ק עכ"ה) וכ"כ רבינו בסמוך וכ"כ הרשב"א ב"י: (ו) ור"ת כתב דוקא בישראל חשוד כו' כתבתי בדרישה: (ז) אבל ביד נכרי שרי בחותם אחד הטעם דישראל חשוד גרע מנכרי מפני שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ כמו נכרי ובסימן פ"ד כתב רבינו בשם הרמב"ם דישראל חשוד עדיף מנכרי: (ח) וי"ם שאין חילוק כו' כ"ז נתבאר בדרישה ע"ש: (ט) ולקמן בהלכות יין נסך יתבאר עוד שליחות יין נסך ע"י נכרי בסימן ק"ל ה"ל וה"ג וכן הרי"ף מצריכין לכל ב' חותמות וכן נוהגין ואין להקל ור"ל מ"ש לכל בין למפקיד בין לשולח. ויש לדקדק על רבינו שמסיים כאן כמסקנת הרא"ש ז"ל דמחלק בין מפקיד לשולח ובסימן ק"ל מסיים וכן נוהגין כו' דמשמע דל"ש לעולם צריך ב' חותמות ואפשר לחלק דהתם קאי איין נסך שהמירו הוא"ל ושביב עליהם לנסך טרחי ומזייפי כמ"ש בסמוך וכאן הביא דעת הרא"ש לשאר איסורים גם י"ל דשם לא כתב אלא שנהגו כן כמנהג דעלמא וכאן כתב מה שהוא נראה לדינא: (י) ואם הפקיד או שלח ולא הכיר חותמו פי' שחזר ונזדמן שם או שהודיע לחבירו צורת החותם ששלח לו והוא לא הכיר: (יא) שאין סימן שחיטה סימן לסמוך עליו הייגו דוקא במקום שאין רוב ישראל או רוב טבחי ישראל אלא מגוי ג"כ בשר נבילה משו"ה חיישינן שמא החליף הבשר בנבילה ואין לסמוך על סימן שחיטה משא"כ לעיל בסי' א' דשם איירי במקום שרוב ישראל מצויין ורוב טבחיהן ישראל דליכא בשר נבילה שכיח כלל אלא דיש לחשוש כיון דנמצאת בשוק דלא נשחטה כראוי בזה אמרינן דסמכינן ארוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן: (יב) אם אותו המקום מעבר לרבים מותר ובתשובה

דרישה

ביניהן בענין הפי' ודו"ק ועיין פרישה: [ב] ור"ת כתב דוקא בישראל החשוד צריך ב' חותמות כו' בפ' אין מעמידין אהא דאמר רב הלכה כר' אליעזר שמתיר יין בחותם אחד הקשו התוס' ה"ב אדרב דהתם אמר חבית אסור בחותם אחד והכא אמר הלכה כר' אליעזר ועוד קשה כו' עד והיה ר"ת מתרץ בההיא דרב דחבית מיירי בישראל חשוד כו' וקצת קשה פי' ר"ת דנבואה היא להעמיד כל אלו ההלכות בישראל חשוד ואנן בנכרי קיימינן לכ"נ לפרש דהכא והתם בנכרי מיירי ויש לחלק בין שולח לחבירו ואינו חוזר ורואה חותמו להכירו ובין המפקיד אצלו שעתיד לחזור לחותמו ולראותו כמבואר בדברי רבינו וכתב הר"ן שנראין דברי בעל התוס' אבל אחרים כתבו דר"א לא בא להתיר יין בחותם א' אלא לומר דמפתח וחותם חשיבי כשתי חותמות ואי ליכא מפתח צריך ב' חותמות והיינו ההיא דרב דחבית שאינו ניתר בפחות מב' חותמות או מפתח וחותם כך נראין דברי הרמב"ם בפרק י"ג מהמ"א ואף דברי בה"ג והרי"ף מכוונין כך. וכך הם דברי הרשב"א שכתב רבינו להצריך ב' חותמות בין במפקיד בין בשולח ולא שני לן בין נכרי לישראל חשוד וגם רבינו בסימן ק"ל אחר שכתב סברת ר"ת וסברת הי"מ כתב וה"ג וכן הרי"ף מצריכין לכל ב' חותמות וכן נוהגין ואין להקל עכ"ל: [ג] כתב הרשב"א כו' שאין סימן שחיטה סימן לסמוך עליו יש לדקדק דלעיל בסימן א' כתב רבינו שאם מצא בהמה או עוף שחוטה מותר א"כ משמע דשחיטה סימן י"ל דשאני התם דליכא ריעותא סמכינן אשחיטה אבל כאן הואיל וביד נכרי הוא איכא ריעותא לא סמכינן אשחיטה ובלא"כ לא קשיא דדוקא כאן דאיירי בחשש שמא החליפו יפה ברעה איכא למיקש משא"כ בסימן א' דאיירי בנמצאת ע"ג קרקע ואיירי

חדושי הגהות

ב בגמרא איתא הנוסחא מפני בירת סריקא ושל ברקתא אסור מפני כפר פרשאי וכו' פירש"י עין כושי וברקתא מיני מקומות הן ובירת סריקא וכפר פרשאי שמות ע"ז הן הסמוכים למקומות אלו:

בחותם תע"ב ע"כ (יג) המניח נכרי בחנותו ובו מדברים שאפילו אם הוחלפו יש בהן איסור תורה מותר [ד] ול"ח שמא החליף להכשילו אא"כ נהנה בחליפין אפילו אם נהנה בחליפין אם הוא יוצא ונכנס או אפילו שהה זמן רב ולא הודיעו (ז) שדעתו לשהות מותר אבל אם הודיעו שדעתו לשהות אסור (יד) לפיכך ישראל ונכרי ששפתו קדירות זו אצל זו זה בשר שחוטה וזה בשר נבילה מותר ואין לחוש שמא כשהחזיר הישראל פניו החליף הנכרי שחוטה בנבילה אפילו אם של ישראל משובח ואפילו פיהן מגולה מותר ואין לחוש שמא יתזו ניצוצות מזו לזו (טו) וכתב א"א הרא"ש ז"ל ועל

אפילו לא הודיעו לחבירו סגי בחותם אחד אלא אפילו לי"מ דבלא הודיעו בעינן חב"ח מכל מקום בהודיע לחבירו סגי בחותם אחד :

המניח נכרי בחנותו וכו' כתב ב"י תחלת לשון זה הוא מדברי הרשב"א וכו' ולא כיון לשונו וכו' ולפע"ד לאדרבה דקדק בלשונו לבאר דלא הצריכו חכמים יוצא ונכנס אלא כשהנכרי נהנה בחליפין אבל בדלא נהנה בחליפין א"צ כלל שמירה דאפילו יוצא ונכנס לא צריך ולפי שבדברי הרשב"א בית ד' שער ב' לא נתבאר דין זה לפיכך לא הביא לשונו ולא כתב דין זה בשמו אלא כתבו סתם דמדברי התוס' והרא"ש פ"ק דע"ז למד להורות כך והיינו דכתב רבינו לפיכך ישראל ונכרי ששפתו וכו' דאיתא פ"ק דע"ז דשמעינן מהא דאע"פ שהנכרי נהנה בחליפין אין לחוש בהחזרת פניו וה"ה יוצא ונכנס דאינו אסור אלא א"כ הודיעו שדעתו לשהות וע"ז סומכין להניח הקדירות אצל השפחות כשהולכין לב"ה כיון דלא הודיעום שדעתם לשהות כדכתב הרא"ש ודלא כנראה מדברי הרשב"א : גבינות שהללו נכרים בדרך ושוב באו ליד ישראל אם יש להתירן בט"ע נראה דאסורין הואיל ואין ט"ע רגילין בהם ולא סמכינן אפילו אנורא מדרבנן ע"כ מתשובת מהר"ר מנחם בסימן קל"ה ואין דבריו נראין אלא אף בגבינות איכא ט"ע וכך כתב להדיא מהרא"י בת"ה סימן ר"ו וכן פסק בהגהות ש"ע כאן סעיף ב'. אסור לשלוח חמין או פשטיד"א לתנור על ידי שפחתו נכרית וקערה מלאה תבשיל לבית חבירו ע"כ אגודה פ' ג"ה והכי איתא בתשב"ץ ומסיק אבל אם נתן בה סימן מותר ע"ש סימן של"א מיהו הרשב"א התיר במקום מעבר לרבים וכדכתב רבינו בשמו וכן נוהגין היתר בכל מקום ועיין לעיל בסימן ס"ג מ"ש בדין זה בס"ד. פעם אחת נתפסו היהודים ונטלו הנכרים כל אשר להם וכשנתפשרו והוחזר אשר להם מצאו קדרותיהם בשומן אווז ואמרו שהכירום בט"ע כאשר הניחו אותם והיה נ"ל להתירם דלא גרע מטביעות עינא דקלא. אגודה פרק גיד הנשה. קדרה נשארה בין הנכרים וכבר לקחה ישראלית אחת מן השומן שבקדרה בכף

לדברי הרשב"א דסתמא התנור במקום מעבר דרבים הוא ומ"מ כדאי הוא הרשב"א לסמוך עליו בדיעבד (ה) וכ"ש שמביא ראיה לדבריו : **כתב** הרשב"א בתשובה סימן ק"ט בשר הנמצא ביד נכרי וכתוב עליו חותם או כשר אע"פ שאינו ידוע מי כתבו כשר דמידע ידיע שהוא של ישראל וכאותו שאמרו (חולין דף צה.) היתוכא דישראל מידע ידיע אבל בדפוסי הגבינות יש לאסור ואין שומעים למי שמתיר ואפילו לסמוך על מקצת ישראלים שעושים אותם אנו חוככים לפי שאין נזהרים כהוגן כ"ש שלא לסמוך בהם על החותמות הנמצאות ביד נכרים וכמה פעמים גונבים הדפוסים מתחת מראשות הישראל הישנים בבתיהם וכמה פעמים נאבדים ואנו מצאנו כהנה מאה פעמים ושומר נפשו ירחק מהם עכ"ל וכן כתב בשבלי הלקט שאין ליקח מהנכרי' גבינות חתומות אם לא יהא כתב יהודי מעיד עליה ובתשובות מהרי"ק סימן ל"ג על ענין אם מותר ליקח גבינות מן הנכרים בראותם החתימות נראה שאין להתיר בלא הכרת חותם אפי' לר"ת שפסק שא"צ הכרת חותם דע"כ לא אמר ר"ת אלא דוקא היכא דאתחזק היתירא כגון בשולח לחבירו (ו) אבל בכה"ג שאין אנו יודעים בבירור שיש ליהודי גבינות בבית נכרי זה ואפילו היינו יודעים שיש לו שם גבינות ולא היינו יודעים חשבונם איכא למיחש דילמא טרח ומזייף כדי למוכרם ביוקר לישראל ועל אשר נסתפקת אם יש לחוש שמא הניח חותמות בבית נכרי נראה דאין לחוש כלל כי אין אנו רואים ריעותא ורגלים לדבר עכ"ל : **דין** חותם בדפוס שיש בו אותיות כתבתי בסי' ק"ל. דין מקום שמצויים בו מומרים ונכרים שיודעים לכתוב בסימן הנזכר :

המניח נכרי בחנותו ובו מדברים שאפי' אם הוחלפו יש בהם איסור תורה מותר וכו' אם הוא יוצא ונכנס תחלת לשון זה הוא מדברי הרשב"א וז"ל המניח נכרי בביתו ויש שם בשר וכיוצא בזה מן הדברים שיש להחליפן אפי' משום איסורי תורה אם ישראל יוצא ונכנס מותר וזה פשוט מדתנן בפרק בתרא דע"ז (סט.) המניח נכרי בחנותו אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר ותנן בפרק ר"י (סא.) אין השומר צריך להיות יושב ומשמר אלא אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר וכתב הרשב"א בת"ה הארוך דאפי' במה שהוא מסור ביד הנכרי נמי והיינו דרבא (חולין ג.) דאוקי מתני' דהכל שוחטין בכותי וישראל יוצא ונכנס ואביי לא אוקמה כוותיה משום דהתם לא נגע והכא נגע ורבא ל"ש הכי ולא שנא הכי כל שהוא נכנס ויוצא מותר וא"צ להיות יושב ומשמר וקי"ל כרבא ע"כ ורבינו הפסיק בו לא חיישינן שמא החליף להכשילו וכו' בין המניח נכרי בחנותו וכו' מותר לאם הוא יוצא ונכנס ולא כיון לשונו שלא היה שם מקומו אלא לבסוף וכך הו"ל לכתוב המניח נכרי בחנותו ובו מדברים שאם הוחלפו יש בהם אפי' איסור תורה אם הוא יוצא ונכנס או אפי' שהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות מותר ולא חיישינן שמא החליף (להכשילו : ב"ה צריך להעביר הקולמוס על תיבת להכשילו ועל תיבת אינו ולכתוב במקומם אפי' אם הוא : אם אינו) נהנה בחליפין אבל אם הודיעו שדעתו לשהות אסור : ב"ה ואם אינו נהנה בחליפין מותר בכל ענין דלא חיישינן שמא החליף להכשיל כיון שאין לו הנאה בדבר : **ומ"ש** או אפי' שהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות מותר פשוט במשנה פ' השוכר את הפועל (סט.) שכל שאינו מודיעו שהוא מפליג מותר ובסימן קכ"ט ביאר רבינו דהיינו דוקא בשלא סגר הנכרי החנות לפי שהוא מתיירא בכל שעה לומר עתה יבא ויראנו אבל אם סגר הנכרי החנות דאין הנכרי מתיירא חיישינן : ב"ה וה"מ בשיש איסור מצוי שם דומיא דהתם דמיירי ביין שהוא מנסך במגעו בו אבל אם אין איסור מצוי שם אפי' סגר החנות מותר : **ומ"ש** ולא חיישינן שמא החליף להכשילו אא"כ נהנה בחליפין כ"כ התוס' בפ"ק דע"ז (יב.) אהא דקאמר לא הלכת לצור מימיך ורואית ישראל ונכרי ששפתו ב' קדירות על כירה א' ולא חשו להם חכמים משום בשר נבילה דילמא מהדר ישראל אפיה לאחוריה ושדי נכרי נבלה בקדירה וז"ל ושדי נכרי נבילה בקדירה פר"י שדי בשר בשר כחושה שלו ושקיל בשר שמנה כדי להרויח אבל בחנם כדי להכשיל את ישראל לא חיישינן אפי' הולך למרחוק וראיה מדאמרי' בפ"ב גבי ארבא דמוריסא דלא חייש לתערובות חמרא כיון דקיסטא דמוריסא בלומא קיסטא דחמרא בד' לומי ומה"ט שבקינן בכל יום קדירות שלנו לשפחותינו נכריות ולא חיישינן שמא הטילה איסור לתוכן וכ"כ הר"ן שם דמילתא דפשיטא הוא דלעולם לא חיישינן שיחליף הנכרי או יערב אלא דוקא בשיש לו תועלת בדבר אבל כל שאין לו תועלת לא חיישינן שמא יתכוין להעביר את ישראל והביא ראיה מההיא דפ"ב שכתבו התוס' וכ"כ הסמ"ג (ח) והרשב"א בת"ה גבי ישראל שהניח בשר ע"ג גחלים ובא נכרי והפך בו עד שיבא מב"ה או מבית המדרש וכן אשה ששפתה קדירה ע"ג כירה וכו' כתב בשם ר"ח דה"מ דליכא חשש דחליף ליה כגון שסגר הדלת עליה ונעל בפניה כראוי שלא תוכל לצאת ולהביא דבר האסור ולהחליף וכגון שיודע שאין עתה בבית שום דבר איסור עכ"ל ואע"ג דאיכא לאוקומי דלחלופי כדי להרויח דוקא הוא דחייש מ"מ מה שכתבו סתם להתיר להניח קדירות לשפחות נכריות ומשמע דבלי נעילת דלת עליהן ואפי' יש עמהן בבית דברים האסורים שרו ר"ח חולק בדבר :

וכתב א"א ז"ל ועל זה סומכין וכו' עד סוף סי' בפ"ק דע"ז ובתשובה כלל י"ט סימן י"ח כתב הניח התבשיל ברשות השפחות בלא ישראל ודאי אסור כיון שמביאין להם עבדים בשר מתקולין של נכרים ואם ישראל נכנס ויוצא שרי וכרבא פ"ק דע"ז גבי לא הלכת לצור מימיך וכו' : כתב בשבלי הלקט נכרי שהכניס חלב לתוך קדירה ישראל להכעיס אסור להאכילה לא לאותו נכרי ולא לנכרים אחרים כדי שלא ילמדו לעשות כן : ונכרי שאמר לישראל אל תאכל מהקדירה שאני השלכתי בה חלב אין מקבלין ממנו אלא מותרת היא עכ"ל : ב"ה כתב הרשב"א ז"ל בתשובת סימן תשס"א דכל דבר שיצטרך נכרי להפסיד משלו כדי להעביר את ישראל אין חוששין וראיה מההיא ארבא דמוריסא דפ' א"מ ואפשר שאין אומרים כן לסמוך על הנכרי בכך לכתחלה ולא אמרו אלא בדיעבד וזה קרוב בעיני ותדע דעיר שטבחי ישראל ורוב מקולין מוכרין בשר שחוטה ומוכרין שם גם בשר נבילה בשר הנמצא ביד נכרי מותר כדאיתא בפרק ג"ה (צה.) ואמרו שאין משלחין שם לכתחלה בשר ביד נכרי בלא חותם וצא וראה בכל המקומות אע"פ שיש להם שכונת ישראל והשכונה בעיר אחת בפני עצמה שהיא מיוחדת לישראל ואין דרך הנכרי מפסקת ואפ"ה לא ראינו מי שסמך לכתחלה לשלוח בשר ביד נכרי בלא סימן ואע"פ שדיעבד יש להתיר מפני מה שאמרו בנמצא הלך אחר הרוב ואמרינן בפרק ג"ה דנמצא ביד נכרי עכ"ל : כתב המרדכי בפרק א"מ שאלו את ר"י על גבינות הרבה שעשה ישראל בבית הנכרי והיו חתומים בחותם דפוס של עץ ושכח הדפוס בבית הנכרי ויראים פן זייף הנכרי וחתם אחרים באותו דפוס והשיב מאחר שאיסור גבינה משום גילוי ואין אנו נזהרין עתה בגילוי יש להקל ולומר שירא לזייף שיחוש שהיהודי רגיל לעשות חותמו במקום מיוחד ועוד ירא שמא ירגיש הישראל בדבר מחמת שהגבינות שנעשו אח"כ לחות יותר ועוד היה נראה לרבינו טוביה דאפי' לשמואל דאמר שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה דאפי' את"ל דדבר המעמיד הוי כבית אחור שחימוצו קשה מ"מ אין שם אלא נ"ט ורש"י פסק דטעמא הוי מדרבנן והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא ואף לדברי ר"ת דטעם כעיקר דאורייתא למה לא יותרו דאיכא ספיקי טובא כי שמא לא בא חותם הנאבד מיעולם ביד נכרי ואת"ל בא לידו שמא לא זייף ואת"ל שזייף בו שמא לא העמיד אלא בדבר המותר וגם סמ"ג כתב תשובות ר"י (ט) :

כתב

דרכי משה

דאם איתא דהחליף ודאי היה לוקח חשובים מהן עכ"ל . (ה) וכ"ה באו"ה כלל כ"א ופי' דוקא בעבדו ושפחתו דיריאים לזייף אבל בשאר נכרים אסור בדיעבד עכ"ל ואינו נ"ל דבכל נכרים אמרינן שהוא ירא לזייף כשישראל מצוי שם : (ו) ובאו"ה כלל כ"ב אוסר ליקח אפילו בשר הנמצא ביד נכרי וניכר עליו ב' חותמות ולא נודע מי חתמו עכ"ל . ובכלים הנמצאים ביד נכרי נוהגין להקל אם מוצאין עליו כתב ישראל להכשירן ע"י זו ואפשר משום דסתם כליהן אינן ב"י כתב הכל בו בשם הרי"ף אם שלח בשר בשק צריך לחתום הבשר ולא השק שהרי יכול לפותחו בתפירות ואם חתם הבשר וגם השק הוי כחותם בתוך חותם עכ"ל ובאו"ה כלל כ"ב אם הפך התפירות לפנים די שיחתום השק עכ"ל : (ז) ע"ל סימן קכ"ט : (ח) ובהגש"ד בשם ר' חיים א"ז דה"ה השולח לחבירו חתיכות בשר וראה שהוא שמן כראשון ששלח שמותר כיון שהנכרי אין לו ריוח אם החליף לא חיישינן לחלופי עכ"ל משמע דגם בשולח לא חיישינן לחלופי רק בדבר הנהנה בחליפין : (ט) וכ"ה בש"ד וכתב באו"ה כלל מ"ז דוקא שהניח הדפוסים בתוך הגבינות אבל הניח הגבינות בבית נכרי וגם הניח שם הדפוסים תלושים ויש חששא שמא עשה הנכרי ג"כ גבינות והחליף בשל ישראל גדולים בקטנים אסור אבל בלא"ה לא חיישינן לחלופי וכן נהג מהר"ש עכ"ל

אמנם

דרישה

והיירי במכירה שהיא שלו תו לא חיישינן לנכרי שמשט והיותר נראה כמ"ש בפרישה :

[ד] ולא חיישינן שמא החליף להכשילו כו' עיין מ"ש ב"י דאין כאן מקומו אלא לבסוף והכי הו"ל לכתוב המניח נכרי בחנותו ובו מדברים שאם הוחלפו יש בהם אפילו איסור תורה אם הוא יוצא ונכנס או אפילו שהה זמן רב ולא הודיע שדעתו לשהות מותר ולא חיישינן שמא החליף להכשילו אם אינו נהנה בחליפין אבל אם הודיעו שדעתו לשהות אסור עכ"ל ובב"י כתב טעות במאי דכתב אם אינו נהנה כו' דהא מדברי רבינו משמע להדיא דאפילו אם נהנה לית לן בה וכן הוא דעת ב"י וכמ"ש אח"כ בביאור דברי רבינו ע"ש וכ"ל דהאי ולא חיישינן כו' אין כאן מקומו אלא כצ"ל אם לא הודיעו שדעתו לשהות מותר ואם הודיעו כו' אסור ולא חיישינן כו' ולפ"ז האי ולא חיישינן הוא ענין בפני עצמו ואדלעיל קאי. אבל יותר נראה להגיה בב"י אפי' אם נהנה במקום אינו וגם למחוק תיבת להכשילו דהא אין שייך להכשילו כשהנה וכן הוא בהדיא בש"ע בסימן זה . והא דהגיה הב"י וכתב שכ"ל הייט משום דאין שייך לומר ברישא סתמא מותר דהא אינו מותר אם לא בתנאי לידוע דלא נהנה ומסתמא יש לחשוש דהחליף ונהנה ואין שייך לייסבו ולומר דצריך להיות דלא חיישינן במקום ולא דמכתי קשה מאי פסקא דקאמר מותר סתמא בדבר שמן המסתמא הוא אסור אבל לפי הגהתו והפוכו א"ש דאם יוצא ונכנס או לא הודיעו בכל ענין מותר דמרתת הנכרי להחליפו . אלא שאכתי קשה כיון דהב"י הסמיך ברישא האי תיבת מותר אפי' לפי מ"ש שכן ראוי לכתוב כו' א"כ לא ידעתי למה כתב הב"י שרבינו לא כיון לשונו ושהיה לו לכתוב האי ולא חיישינן במאוחר שהרי במחיקת תיבת מותר מיושבים דברי היטב ואי משום דהרשב"א לא כתב כהאי לישנא אין זה קושיא דרבינו לא כיון לכתוב לשון הרשב"א רק סידר דינו לפי רצונו. ולענ"ד דא"כ כלום וה"ק מסתמא מותר כיון דלא חיישינן לחילוף ואפי' במקום שיש לחשוש לחילוף אם הוא יוצא ונכנס או לא הודיעו שיפליג ליכא למיחש למידי וליכא כל איסור אא"כ אם אירע שאינו יוצא ונכנס וגם הודיעו שיפליג וגם נהנה בחליפין א"כ בעינן לאוסרו ג' תנאים יחד ומסתמא לא שייבוע שארעו כל שלשתן יחד בענין אחד וק"ל :

פרישה

ובתשובה כתב שדוקא בדיעבד יש להתירו בכה"ג : (יג) המניח נכרי בחנותו עיין בדרישה ובסימן קכ"ט חילק רבינו בין אם סגר הנכרי החנות לאם לא סגר ע"ש ב"י : (יד) לפיכך ישראל ונכרי ששפתו כו' (כשמניחין הקדירה אצל האור על גבי כירה קרוי שפיתה לשון שפות הסיר עכ"ה) מותר הטעם דמרתת שישראל יראהו או ירגיש שהרי מיירי שהוא כאן דומיא שהחליף פניו דקאמר (וכתב רמ"א ע"ז ולכתחילה יש ליזהר משום ניצוצות שיתזו מזו לזו וכן הדין בכלי לכתחילה אסור ובדיעבד מותר מרדכי עכ"ה) : (טו) וכתב הרא"ש ז"ל ועל זה סומכין כו' עד ועוד כדי להשבים אלקה פי' שגם היא אוכלת ממנו משבימו להנאתה (ואם עשתה דבר איסור בתבשיל אין להאכילה אותה תבשיל כדי שלא תרגיל לעשות כן שבלי לקט ב"י וכ"כ רמ"א עכ"ה) :

המסוד

המסוד

ועל זה סומכין להניח הקדירות אצל השפחות כשהולכין לב״ה ונכון לירא שמים להחמיר (יא) כי כמה פעמים אירע קלקול בדבר ועוד כדי להשביח חלקה נותנת חלב בקדירה :

דיני החשוד

קיט [א] (א) **החשוד** לאכול דברים האסורין בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן אין לסמוך עליו בהן ואם נתארח עמו לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהם (ב) בד״א בחשוד אבל בסתם כל אדם הוא בחזקת כשר ויכול לאכול עמו (ג) וכן אפי׳ אם הוא חשוד למכור דברים האסורין (ד) מתארח עמו ואוכל עמו וכן אם שולח לו לביתו מותר כיון שאינו חשוד לאכול דברים האסורין דהזקה ממה שהוא אוכל משגר לו ואפילו החשוד לאכול דברים האסורין אין האיסור אלא שלא לאכול משלו אבל יכול ליתן לו משלו שיתקן לו * ולא חיישינן שמא יגזול ויחליפנו בשלו בד״א בסתם כל אדם אבל אם נותן למי שחושש בתקנתו אסור שמא יתקלקל מה שנותן לו והוא יחליף המתקלקל בשלו (ה) כיצד הרי שנתן להמותו אסור (ו) שבושה מהתנה ב ורוצה בתקנת בתה (ז) [ג] וכן הנותן לפונדקית פעמים שהיא בושה מן האכסנאי ומחלפת לו טוב ברע וכן כיוצא בזה : (ח) החשוד לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים אבל כל מה שצריך לאותו דבר חשוד גם עליו כההוא עובדא דאיתא בבכורות בטבח

כתב הרשב״א בתשובה סימן ס״ו גבינה של נכרי שעמד עליה ישראל בשעת עשייתה וקבע בה חותמו ואח״כ הניחה ביד נכרי ומכיר חותמו כיון דשל ישראל היא לא חיישינן שמא החליף פניה בשומן חזיר וכטעמא דבני מערבא דאין חוששין לשמא יאבד את שלו להטיח פני הגבינה בשומן שלו כדי להעביר את הישראל ואפי׳ הם של נכרי אין חוששין להם עכשיו שאסור הוא להם ונענשין עליו מפני שאוכלין אותם בימים האסורים להם באכילת בשר (י) ובכל דבר שאין דרכן אין חוששין כדרך שאמרו בכבשים (ע״ז לט :) ע״כ : כתב הר״ן בתשובה סימן מ״ה על ראובן שהביא בספינה ממיורק״א טלאים מלוחים והניחם בספינה והפליג והלך למקום אחר לחוג הג הפסח והטלאים היו בסלים חתומים אלא שבין חותם לחותם היה אפשר להכנים ולהוציא ובכל אותם מקומות לא נמצא ביד נכרי לעולם בשר טלאים כאלו מלוחים לפי הנשמע אחר החקירה אלא שבקשטילי״א מלוחים שכברים גדיים והשיב אפי׳ היו אותם שבקשטילי״א דומים לאלו כיון שהוחזק כאן שבאו טלאים מלוחים כשרים ממיורק״א ואין דרך הנכרי למלוח אותם בכל הארצות האלה ולא נשמע מעולם שבאו טלאים מלוחים מקשטילי״א אית לן למימר שהוקתן מן הכשרים ממיורק״א הם (יב) עכ״ל :

קיט החשוד לאכול דברים האסורין בין אם הוא חשוד : ב״ה כתב הרא״ש בתשובה כלל כ״ב סימן ר׳ על מי שרצה לשנות בעדות אשה בשביל ממון וכו׳ : באיסור תורה בין אם חשוד באיסור דרבנן אין לסמוך עליו בהם ואם נתארח עמו לא יאכל משלו וכו׳ זה פשוט בכמה משניות ממסכת דמאי שאין

ע״ה נאמן על המעשרות דלפי שהוא חשוד לאכול שאינו מעושר וכן המתארח אצלו לא יאכל משלו עד שיעשר ואפילו אומר זו מעושר הוא אינו נאמן וכדתנן בפ״ב המקבל עליו להיות נאמן מעשר את שהוא אוכל ואת שהוא לוקח ואת שהוא מוכר ואינו מתארח אצל ע״ה ר״י אומר אף המתארח אצל ע״ה נאמן א״ל על עצמו אינו נאמן כיצד יהא נאמן על של אחרים כלומר שמאחר שאינו מקפיד להתארח אצל ע״ה דסתמא אוכל שאינו מעושר כ״ש שלא יקפיד על האחרים מלהאכילם דבר שאינו מעושר ופשוטא דהלכה כת״ק וכן פסק הרמב״ם בפ״י מה׳ מעשר הרי בהדיא שכל שהוא חשוד לאכול דבר כ״ש שהוא חשוד להאכיל לאחרים ולפיכך המתארח אצלו לא יאכל משלו : **ומ״ש** אפי׳ אם הוא חשוד באיסור דרבנן אין לסמוך עליו למד כן מדתנן שאע״פ שהוא ספק איסור תורה קיל טובא דרוב ע״ה מעשרין הן ועוד יש להביא ראיה מתה שאכתוב בסמוך : **ומ״ש** בד״א בחשוד אבל בסתם כל אדם וכו׳ וכן אפי׳ אם הוא חשוד למכור דברים האסורים מתארח עמו וכו׳ בפרק א״מ (לט :) ת״ר אין לוקחין ימ״ח מת״ג בסוריא לא יין ולא מורייס ולא חלב ולא מלח סלקונדית ולא חלתית ולא גבינה אלא מן המומחה וכולן אם נתארח אצל ב״ה מותר מסייע לריב״ל דאמר שיגר לו מב״ה מותר מ״ט ב״ה לא שביק היתרא ואכיל איסורא וכי משדר ליה ממאי דאכיל משדר ליה ופירש״י אין לוקחין ימ״ח מת״ג וכו׳ שחשודים שבסוריא חשודי דלא קפדי אלפני עור לא תתן מכשול ומזכי לישראל דברים לקחו מן הנכרים ומיהו איהו גופייהו לא אכלי איסורא הילכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו שיגר לו במתנה מותר ומהכא משמע כמי דאפילו חשוד באיסורי רבנן אין לסמוך עליו בהן דהא חלב וגבינה איסורי דרבנן נינהו ואפ״ה אי לאו דאיהו לא אכיל איסורא הוה אסרינן להתארח אצלו או לאכול ממה ששיגר לו :

כתב הרמב״ם בפי״א מהמ״א בזמן שהיתה א״י כולה לישראל היו לוקחין היין מכל אדם מישראל ואין חוששין לו ובח״ל לא היו לוקחין אלא מאדם שהוחזק בכשרות ובזמן הזה אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהוחזק בכשרות (ח) וכן הבשר והגבינות והתיכת דג שאין בה סימן המתארח אצל ב״ה בכל מקום ובכל זמן והביא לו יין או בשר או גבינה והתיכת דג הרי זה מותר וא״צ לשאול עליו אע״פ שאינו מכירו אלא יודע שהוא יהודי בלבד ואם הוחזק שאינו כשר ולא מדקדק בדברים אלו אסור להתארח אצלו ואם עבר ונתארח אצלו אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו עד שיעיד לו אדם כשר עליהם עכ״ל ובסמ״ג כתב אין לוקחין גבינה והתיכת דג שאין בה סימן אלא מישראל שהוחזק בכשרות אבל בא״י כשהיתה רובה ישראל שבה והחלב לוקחין אותו מכל ישראל בכל מקום ע״כ וכתב ה״ה טעמו של הרמב״ם שמה שאמרו בגמרא שאין לוקחין דברים אלו בסוריא אלא מן המומחה לא אמרו סוריא אלא להוציא א״י אבל כ״ש הוא ח״ל ואף א״י בזמן הזה הרי הוא כח״ל וכן נראה מן ההלכות שלא הזכירו סוריא וכן נראה קצת מן התוס׳ ומן הירושלמי עכ״ל : ומ״ש ואפילו החשוד לאכול דברים האסורים אין האיסור אלא שלא לאכול משלו אבל יכול ליתן לו משלו שיתקן לו וכו׳ בר״פ דחולין (ו :) תניא הנותן לחכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר ואם אמר לה עשי משלכי חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר ופירש״י עיסה לאפות . ומסר לה שאור : וקדרה לבשל . ונתן לה תבלין אינו חושש שמא החליפה ונתנה משלה שאין . תוקן שאין חשודים על הגזל : ומ״ש בד״א בסתם כל אדם אבל אם נותן למי שחושש בתקנתו אסור שמא יתקלקל מה שנותן לו וכו׳ פ״ב ממסכת דמאי תנן הנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שחשודה להחליף ותו תנן הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שמחלפת את המתקלקל ג א״ר יוסי רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה ומייתי לה בר״פ קמא דחולין (ו :) למירמי אהדדי דנותן לשכנתו וכו׳ דלא חיישי לחלופי וב׳ משניות הללו חיישי לחלופי ומשני אהדדי דנותן לחמותו התם כדקתני טעמא רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה ואהדדי דנותן לפונדקית משני התם כמי מוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא ופירש״י מוריא הורא לעצמה לטובה אני מתכוונת בר בי רב ליכול חמימא וכו׳ אבל נותן לשכנתו אין לה לחוש עליו ולא תחלפה לטובה שהרי אין סומך עליה תמיד כאכסנאי ולהרע נמי לא חשידא אגזל והתוס׳ פירשו דבתימא קאמר בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא ואני טרחתי בשבילו אבל גבי שכנתו אין לחוש לחילוף אע״פ שטורחת בשבילו דדרך שכנים שטורחים זה בשביל זה וכתב הרשב״א בת״ה הארוך הנותן למי שהוא רוצה בתקנתו חושש לחליפין כדרך שאמרו בחמותו ובפונדקית ומיהו אם הפקיד אצלו להחזירו לו בעין אינו חושש דכיון שאינו דבר המתקלקל אצלה לא תחליפנו ולא תמיר אותו עכ״ל : **החשוד** לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים בבכורות פרק עד כמה (כט :) תנן החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחים ממנו אפילו מים ומלח דברי ר׳ יהודה רש״א כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו ובגמרא לאיתויי מאי לאיתויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית ופירש״י דמערבי בהו שמן זית וכיון דאית בהו זיקת תרומה לא מזבינן מיניה וידוע ד דר׳ יהודה ור״ש הלכה כר״ש : **ומ״ש** אבל כל שצריך לאותו דבר חשוד גם עליו כההוא עובדא דאיתא בבכורות שהיה חשוד למכור חלב במקום שומן וכו׳ ג״ז בפרק עד כמה :

בכף מעט וכשהוחזר הקדירה עם השומן הכירה שישראלית הנותא שבשומן שנלקח ממנו השומן שהיתה בו כמו שהניחה אם היה זה סימן אם לאו כו׳ זה להתיר דבכה״ג ליך ט״ע מתשובת מהר״ם מנחם בסימן קל״ז : הגבינות שנגנבו מקצת הנשארים מותרים דגנבי משקל שקלי מיהב לא יהבי ולאחלופי לא חיישינן כה״ג דהא בהניח מאתים ומלא מנה אחר רבי מנה נטל ומנה הניח ואפי׳ לרבנן דגבינות אינם קשורים זה בזה ועוד לפי׳ ר״ת אין איסור אפילו בגבינות ש״נ כ״ש שיש להקל דספיקא מן תשובות מהר״ם :

קיט החשוד לאכול דברים האסורים וכו׳ עד ולא חיישינן שמא יגזול ויחליפנו תימה הלא כתב רבינו בסימן הקודם דבישראל חשוד חבי״ת אסור להפקיד אצלו בחותם אחד ותמפ״ג מותר בחותם אחד אלמא דחיישינן לאחלופי לכל הפירושים בישראל חשוד בין באיסור תורה בין באיסור דדבריהם וי״ל דהתם מיירי בחשוד בדבר שרבים נזהרין בהן כגון בשר דג תכלת אבל יין לדעת הרשב״א כיון דאינו נחשב בעיניו לשום איסור שהרי רבים אין נזהרין כלל נ״ל הא דבעינן חב״ת גבי יין לא מיירי בחשוד אלא בנכרי ובלאו הך קושיא דקשיא ה״נ נ״ל התם דיין לא מיירי אלא בנכרי כדפרישית לשם וחלב ומורייס ופתם וגבינה נמי דרבים אינן נזהרין בהן הא דבעינן חותם אחד לא מיירי אלא בנכרי אבל בישראל חשוד אפי׳ חשוד באותו דבר בעצמו מותר להפקיד אצלו ולא חיישינן שמא יגזול ויחליפנו וא״כ הא דכתב רבינו כאן לא מיירי אלא בדברים שרבים רגילין להקל בהם דחשוד באיסורי תורה מיירי דוקא כגון מעשר ושביעית וחשוד באיסור דדבריהם מיירי כגון גבינה דכיון דרבים אינן נזהרין בכל אלה אינו בעיני עצמו שעושה שום איסור ואינו חשוד להחליף דהכל יודעים שזה עון גדול לגזול או להחליף : **ומ״ש** החשוד לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים פי׳ הכא מיירי נמי בדברים שרבים מקילין בהן ואפ״ה אע״פ שהוא חשוד בדבר אחד שרבים מקילין אינו

זת״פ

דרכי משה

אמנם בתשובת ר״י דלעיל משמע דבכל ענין יש להקל ועיין בתשובותיו במקומות הנזכרים : (י) ובאו״ה (כלל מ״ו) דגבינות הנכרים אין להתיר מטעם זה לדידן לפי שהנכרים שבינינו בימים שאין אוכלין [בשר אין אוכלין] גבינות ולכן אם דרך המקום להחליק בשומן חזיר אסור אם הגבינות של נכרים עכ״ל : (יא) וכ״ה במרדכי פרק א״מ דף שפ״ו ע״ב דאפי׳ לצלות בשר שהוטה אצל גבילה ע״ג כירה יש להחמיר עכ״ל וע״ל סי׳ ק״ה . ובאו״ה כלל קכ״ב מתירו אפי׳ לכתחלה בישראל יושב ומשמר וע״ל סימן ק״ה : (יב) ע״ל סימן ל״ט אם הניח בהמה שחוטה אצל נכרי אי חיישינן שמא ניתק הסירכות אם לאו :

קיט (א) ודברי הטור ג״כ קצת משמע הכי אמנם המנהג אינו כן אלא מחזקינן כל אדם בחזקת כשרות :

תל״ם

פרישה

סי׳ קיט (א) **החשוד** לאכול כו׳ אין לסמוך עליו בכן פי׳ לקנות מידו לאוכלה וכדמסיק רבינו ע״ז : (ב) בד״א בחשוד אבל בסתם כל אדם סתי כל אדם דלמטה קאי ור״ל דמן הסתם כל אדם בחזקת כשרות הוא : (ג) וכן אפי׳ אם הוא חשוד למכור כו׳ פי׳ לישראל : (ד) מתארח עמו ואוכל עמו דאע״ג דנחשד אלפני עור לא תתן מכשול לא אכלי איהו : (ה) כיצד הרי שנתן לחמותו פי׳ כבמסכת מ״ו : (ו) שבושה מחתנה ורוצה בתקנת בתה פי׳ שחוששת שמא יבזו ויעזבו בתה פי׳ שגם היא יודעת מזה . וי״מ ורוצה בתקנת בתה פי׳ שמחשבת שמא יזגיז מתנה על בתה ויכנה או שיאהבנה בעלה מכח חמותו שמתקנת לו מאכל ואינו נראה דאם כן למה לא נקט רבינו גם אופן זה שרוצה להשביע אלקת בתה כמ״ש לעיל שרוצה להשביע חלקה : (ז) וכן הנותן לפונדקית כו׳ עיין בדרישה : (ח) החשוד לדבר אחד כו׳ אבל כל מה שצריך לאותו

דרישה

סי׳ קיט [א] **החשוד** לאכול כו׳ : [ב] וכן הנותן לפונדקית פעמים שהיא בושה מהאכסנאי ומחלפת לו טוב ברע פ״ב ממסכת דמאי תנן הנותנת לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שמשודה להחליף ומייתי לה בר״פק דחולין דף ו׳ למירמי אהדדי דנותן לשכנתו כו׳ דלא חיישי לחלופי ומשני אהדדי דנותן לפונדקית מוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא ופירש״י מוריא הורא לעצמה לטובה אני מתכוונת בר בי רב ליכול חמימא כו׳ וכן הוא שיטת רבינו שכתב ומחלפת לו טוב ברע ועוד שהרי כתב זה למה

חדושי הגהות

קיט א מה שקשה ע״ז מדברי רבינו בסימן קי״ח דבישראל חשוד אין מפקידין אצלו דברים האסורים מן התורה אלא בב׳ חותמות ודברים האסורים מדרבנן בחותם אחד עיין בב״ח ובש״ך א״ק ז׳ (כ״ח) : ב ר״ל שהי׳ שנותנת השוב יותר להתנה גם בתה נהגית מזו (פרישה) : ג לפנינו איתא אר׳ יהודה : ד רבים תמהו על הרב״י בזה דהא כללא כייל

בטבח שהיה חשוד למכור חלב במקום שומן וקנסו אותו שלא למכור אפי' אגוזים מפני שהיה מרגיל הנערים לבא אליו ה לקנותו ממנו באגוזים שהיה נותן להם אבל כל שאר הדברים שאינן צריכין כלל לדבר שהוא חשוד עליו מותרין לקנות ממנו (ט) ומיהו החשוד לדבר חמור השוד גם לדבר הקל ממנה אפילו אין החמור חמור ממנו בעונש אלא שחמור בעיני בני אדם שזהירין בו יותר מבזה : החשוד על שני דברים והזר בו ויצא מידי חשד ואח"כ נחשד על אחד מהן אנו חוששין שמא חזר לסורו בשניהם וחשוד על שניהם אפי' לא נחשד באחרונה אלא על הקל שבשניהם (י) המוכר דברים האסורין ונודע אם עד שלא אכלוהו נודע יחזירו לו מה שקנו ממנו והוא יחזיר להן הדמים ואם משאכלוהו נודע מה שאכלו אכלו והוא יחזיר להם הדמים. (יא) ואם מכרו הלוקחים לנכרי או השליכו לכלבים

אינו חשוד לדברים אחרים אע"פ שגם באותן דברים נמצאו רבים שהם מקילין וכדתנן בפרק עד כמה גבי שביעית ומעשר וטהרות שבכולן רבים מקילין והחשוד לדבר אחד מהם אינו חשוד לדבר אחר אבל כל מה שצריך לאותו דבר חשוד גם עליו אע"פ שהוא חמור ממנו ומביא ראיה מהסוגיא טבח דאפילו אגוזים אסרו עליו כל שכן שאינו נאמן באיסורין שרבים מקילין בו אע"פ שבעיני רבים הוא חמור יותר מאותו דבר שנחשד עליו אפ"ה הוא חשוד גם עליו כיון שצריך לאותו דבר וע"ז אמר רבינו אבל כל שאר דברים וכו' וכל זה בדברים שרבים מקילים בהם מיהו באותו טבח שהיה חשוד על החלב שהוא דבר שאין רבים מקילין היה חשוד על כל האיסורין ולא נחלקו ר"י ור"ש אלא לענין קנס אי קנסינן ליה שלא למכור אפילו מים ומלח ע"כ וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך ומביאו ב"י בסוף סימן זה דהחשוד לעבור דברים שרבים נזהרין בו אע"פ שאינו איסור דאורייתא אף הוא חשוד להחליף וכ"כ ב"י משמו בסימן ס"ה דדוקא בנחשד באיסור גבינה ש"כ שאין רבים נזהרין בו לא נחשד בחליפין אבל בשאר איסורין שרבים נזהרין בו אע"פ שאינו אלא איסור דרבנן כשנחשד בו נחשד נמי על החליפין. ויש לתמוה על רבינו שקיצר בדברים אלו שצריכין ביאור רחב גם הרשב"א בת"ה קיצר כתב בסתם דינים אלו : ה"ג מפני שהיה מרגיל הנערים לבא אליו לקנותו מהם ופי' היה מרגיל הנערים של הטבחים להביא אליו חלב הכליות ולקנות החלב מן הנערים ובעד אגוזים שהיה נותן להם ה"א להדיא בפ' עד כמה כתב ב"י וידוע דר"י ור"ש הלכה כר"ש טעות נזדקר לפניו דבפ' מי שהוציאוהו (מ"ו) איתא להדיא ר"י ור"ש הלכה כרבי יהודה אלא כיון דרבא בעובדא דההוא טבחא ס"ל הכא כר"ש אלמא דהלכתא בהא כר"ש : ומ"ש ומיהו החשוד לדבר חמור הוא חשוד גם לדבר הקל ממנו וכו' הקשה ב"י על זו מתשובת הרמב"ן וכתב ג"כ ישוב עליו עיין בסוף סימן זה ויש ללמוד ממנו דלא אמרינן שהוא חשוד לדבר הקל אלא כששני האיסורים הם ממין אחד אבל בשני מיני איסורים אין חשוד אפילו על הקל ממנו ע"ש :

המוכר דברים האסורים ונודע וכו' כ"כ רבינו גם בדין בכור בסימן ש"ו בקוצר כהלכה אבל בח"מ סי' רל"ד ביאר דין זה בכל פרטיו ע"ש : כתב בש"ע המוכר בשר ואח"כ נודע שהבהמה לא נבדקה כהוגן דינו כמוכר דברים שאסורים מדברי סופרים ובהגה"ה אבל מכר לו מבהמה דאתיליד בה ריעותא ולא יכולין לבדקה דינו כמוכר דברים שאסורין מד"ת עכ"ל וטעמא דמלתא דמדאורייתא בהמה שלא נבדקה מותרת באכילה דרוב בהמות בחזקת כשרות הן אלא תקנת חכמים היא שלא לאכלה אם לא נבדקה הריאה וכדלעיל ריש סי' ל"ט א"כ אינה אסורה אלא מדברי סופרים אבל אם אתיליד בה ריעותא דאסור לאכלה דבר תורה עד שתיבדק דאין בהמה זו מן הרוב כיון דנולד בה ריעותא ושמא טריפה היא וספק דאורייתא היא לפיכך דינו כמוכר דברים שאסורים מד"ת וכן פסק הריב"ש בתשובה ומביאו ב"י : המוכר

ומ"ש ומיהו החשוד לדבר חמור הוא חשוד גם לדבר הקל ממנו וכו' תוספ' שם (ל.) החשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית החשוד ע"ז ועל זה חשוד על הטהרות ובגמרא מ"ט שביעית לא בעיא הומה מעשר כיון דבעי הומה חמיר ליה החשוד על המעשר מ"ט מעשר אית ליה פדיון שביעית כיון דקא מיתסרא עליה ולית ליה פדיון חמירא ליה החשוד ע"ז וע"ז כיון דחשוד אדאורייתא כ"ש אדרבנן : **ומ"ש** אפי' אין החמור חמור ממנו בעונש אלא שחמור בעיני אדם וכו' שם א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכ"א חשוד על השביעית חשוד על המעשר מאן חכמים ר' יהודה דתאניא דרבי יהודה שביעית חמירא להו : **החשוד** על ב' דברים וחזר בו ויצא מידי חשד ואח"כ נחשד על א' מהם וכו' שם אמאי דתנן יש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה פי' לא על המעשרות ולא על השביעית ורמינהו נאמן על הטהרות נאמן על שביעית הא חשיד חשיד ואוקמה רבי ינאי כגון דהוה חשיד לתרוויהו ואתא קמי רבנן וקביל אתרוויהו והדר איחשד אחד מינייהו דאמרינן מגו דחשיד אהאי חשיד נמי אאידך : **כתב** הרשב"א בתשובה סימן ת"ל ותרפ"ו מי שהוא מפורסם באחד מעבירות שבתורה נאמן הוא בשאר האיסורין דמומר לדבר א' לא הוי מומר לכל התורה כולה זולתי לע"ז ולחלל שבתות בפרהסיא וכ"ש אם עושה לתיאבון דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואפילו במקום דאיכא טורח הליכה וכדמוכח (בחולין ד :) הא דאמכן של עובדי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שמחליפין וכ"ש במה שאינו בידו שנאמן לומר בשל אחרים זה מותר דכל שאינו טורח בו כבדיקת הסכין נאמן ומומר לערלות אוכלין משחיטתו ובלא בדיקת סכין ומה שאמרו (סנהדרין כה :) בגזלנין אפי' דרבנן פסולין להעיד אחר הכרזה וגזלן דאורייתא אף בלא הכרזה היא לעדות דעלמא שצריך עדים כשרים דכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס אבל באיסורין אפי' עבד ושפחה כשרים בהם אפי' מומר לדבר אחד כשר לדבר אחר ואפי' (כ"א ואם) חשוד לעבירה דלא משמע להו לאינשי שהוא אסור כשר הוא לכל וכהא דאמרינן בריש מציעא (ה:) לא התמוד לאינשי בלא דמי משמע להו (ג) וכדאמרינן בפרק זה בורר (כו:) בהנהו דקבדרי מת בי"ט ראשון סבר רב הונא לאכשורינהו וכו' ואע"ג דא"ר פפא משמתינן להו וק"ל כרב פפא דפסלינהו מ"מ ש"מ דכל היכא דמשמע להו דליכא איסורא ולא משמתינן להו אינם נפסלים והחשוד אממונא לא"ד חשוד אשבועה שאני התם דהוי כחשוד לאותו דבר כיון דעבר משום ממון עכ"ל וכתב עוד גר שחזר לסורו מחמת יראה וכן ישראל שחטא מחמת יראה שלא יהרגוהו ישראל גמור הוא ושחיטתו מותרת ואין אוסר יין במגעו וכן מסור אע"ג דתניא בפרק השולח (מה :) שאינו כשר לכתוב תפילין ומזוזות אפ"ה שחיטתו כשירה דנאמן על שאר האיסורין עוד מפי ה"ר יונה ששמע מחכמי צרפת כי מומר לע"ז והוא הולך ממקום למקום ובעיר אחר מאמין הע"ז בפני הנכרים ובעיר אחרת נכנס בבית ישראל ואומר שהוא יהודי כיון שאומר לנו שהוא יהודי מן הסתם הוא נכנס בתורת יהודי ואינו עושה יין נסך והטעם כי הע"ז מילתא דמסתבר שהוא שקר וכשאומר שמאמין בה הוא עושה להנאת יצרו הרע ואינו מאמינו בלבו וכשהוא אומר לנו שהוא ישראל הוא אומר בלב טוב לפי שאמונתינו אמונה היא וטובה ואמיתית ומלתא דמסתברא הוא אבל מומר לחלל שבתות בפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רז"ל הוא מין ויינו יין נסך וכו' וענין חילול שבת והעברת דברי רז"ל לדעתו שעובד ע"ז הוא דוקא שהיה מוחזק בו שלשה פעמים אבל בפעם אחד או שתים אינו עושה יין נסך ובפני י' צריך שיחלל עכ"ל תשובת הרשב"א עוד בדיני מומר אכתוב בסימן קכ"ד בס"ד ושם אכתוב דברי שיבולי הלקט גם כן : **כתב** הריב"ש סימן ד' האנוסים אשר נשארו בארצות ספרד שנמנעו כמה זמן ולא יצאו להמלט על נפשם כאשר עשו רבים כבר יצאו מחזקת כשרות וצריכים חקירת חכם שיחקור עליהם אם הם מתנהגים בכשרות בינם לבין עצמם ושאין בידם להמלט אל מקום שיוכלו לעבוד את ה' בלי פחד זה ואם הם בגדר זה הרי הם כישראלים גמורים וסומכים על שחיטתן ואין אוסרין יין במגען ואם עוברין ברצון על אחד מהעבירות אוסרין יין במגען :

המוכר דברים האסורים ונודע אם עד שלא אכלוהו נודע יחזירו לו מה שקנה ממנו וכו' משנה בבכורות פ' כל פסולי המוקדשין (לז :) וכתבוהו הרי"ף והרא"ש פרק המוכר פירות השוחט את הבכור ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו הבשר יקבר ויחזיר הדמים וכן השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טריפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים מכרוהו לנכרים או הטילוהו לכלבים ישלמו דמי טריפה ופירש"י מה שאכלו אכלו : ויחזיר לכן הדמים. הלוקחים אכלו. מכרוהו. משום קנס: הלוקחים לנכרי' הואיל ולא גרם להם איסורא ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול והוא יחזיר להם המותר עכ"ל : כתב הרמב"ם בפט"ז מהלכות מכירה המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו כך הוא דינו בין שהיה איסורו בכרת בין שהיה איסורו בלאו בלבד אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מד"ס אם היו הפירות קיימים מחזיר את הפירות ונוטל את דמיו ואם אכלן אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום וכל איסורי הנייה בין מד"ת בין מדבריהם מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה כלל עכ"ל. ועמ"ש בדברים שאיסורם מד"ס כתב הריב"ש סימן תל"ט נראה דיליף לה ממה שלא הוזכר במשנה ובברייתא אלא איסורי תורה באכילה או איסורי הנאה של דבריהם אבל איסורי אכילה דרבנן כיון שאכלו והנו לא יחזיר להם כלום ואע"פ שאין לרב ז"ל ראיה ברורה דין זה לא מצינו מן הבאים אחריו שחלק עליו עכ"ל. וכתב עוד ונדון זה הרי הוא כאיסורים של דבריהם שהרי לא נמצאת טריפה בודאי אלא שאסרוה מפני שלא נבדקה כהוגן והבדיקה אינה אלא מדבריהם ואפילו הכי מה שלא אכלו יחזירו לו הבשר והוא יחזיר הדמים דמקח טעות הוא עכ"ל וכיוצא בזה כתב בא"ח וז"ל מעשה בא בהר במחט שנמצאת בריאה בתוך הבשר לאחר חיתוכה ואסרו הבהמה ומה שמכר וקבל המעות נמנו וגמרו שלא יחזיר מפני שהאיסור אינו ודאי אלא מפני הספק אסרו הבהמה שמא לבודקה בנפיחה ולענין ממון המע"ה ומקצת הלוקחים משכנו הס' כר וגערו בהם חכמי הסר מ"ל : וכתב עוד הריב"ש שאע"פ

דרכי משה

(ב) וכ"כ הטור בח"מ בהל' עדות עיין לעיל סימן קכ"ד דין ישראל מומר בענין איסורים. כתב בהג"ה מרדכי פ"ק דיבמות אדם שאסר עצמו בדבר המותר לאחרים והם יודעים שמחמיר על עצמו פשיטא שסומך על אחרים ואין לחוש שמא יאכילוהו דלא עברי אלאו דלפני עור הואיל וידעי שהוא אסרו עליו בנדר ואפי' ראובן שפירש ממאכל לפי שנראה לו איסור ושמעון נוהג בו היתר ונראה לשמעון שראובן טועה בדבר אפ"ה יכול לסמוך ראובן אשמעון ואין צריך לחוש שמא יאכילהו מזה הדבר דודאי שמעון מגיד לו עכ"ל :

עיין

פרישה

לאותו דבר חשוד עליו כו' (ר"ל שיחשוב אותו כאילו הוא חשוד גם על הס' וקונסין אותו אשמיכן עכ"ס) דקדק רבינו לומר כל מה כו' ר"ל אף שאין אנו יודעים אם הרגיל באגוזים לבא אליו לקנות ממנו האיסור וכיון שאין אנו יודעים זה לא הוה לנו למיקנסיה מלמכור אגוזים אפ"ה אם יאין שמרגיל הנערים לקנות שאר דברים באגוזים שנותן להן חושדין אותו שגם לקנות חלב ירגיל אותו באגוזים וכאילו ראינו זה ממנו וקונסין אותו דהל"כ פשיטא מאי אתא לאשמעינן שאם עושה כן להרגיל הילדים אלא שקונסין אותו אלא ודאי כמ"ש. ועוד מוכח כן מדכתב רבינו כל מה שצריך לאותו דבר חשוד עליו ודבר שרואין שעושה לא מקרי חשוד. ועוד שהראייה שהביא רבינו מהסוא עובדא שם לא נזכר שהיה מרגיל הנערים באגוזים לקנות החלב עצמו אלא שחשדוהו גם בכך ועוד מדמסיק וכתב ז"ל אבל כל שאר דברים כו' ואותן הדברים ודאי לא ראינו שהספיקו מהן לדבר איסור וא"כ קשה מאי איריא שאר כל דבר הא אפי' הדברים שרגילים להרגיל בהן אינן אסורים עד שיראה מהן אלא ודאי א"ל שיראה מהן אלא חושדין אותו בכך וק"ל : (ט) ומיהו החשוד חשוד לדבר חשוד נמי לדבר הקל ממנו כו' נראה דהיינו דוקא בדברים שיש לו הנאה מהם . ומש"ר לעיל בסימן ב' דדוקא בע"א ומחלל שבת בפרהסיא הוא דהוי כמומר גם לשאר דברים ולא בשאר עבירות התם מיירי בענייניס דלית ביה הנאה מינהו . ועמ"ש ב"י בד"ה ועל מ"ש אפי' על הקל כו' דשם שייס וכתב לחלק דבשכל עבירות מין א' הוא כגון שביעית ומעשרות וטהרות אמרינן בהן דחשוד לדבר הקל ממנו משא"כ בשתי מיני איסורין ע"ש : (י) המוכר דברים האסורים כו' ואם משאכלוהו נודע מה שאכלו אכלו הטעם פירש"י משום קנס (וי"א הטעם משום דאכילת איסור לא חשיב אכילה דיותר ניחא ליה אם לא היה אוכלו שהרי איסור אכלו . וכתב רש"ל על מ"ש רבינו ואם משאכלוהו נודע ז"ל וה"ה מי שלקח בהמה מטבח ואכלה ואח"כ נמצאת טריפה וק"ל וכ"ג לקמן סי' ש"י פ"ש עכ"ס) : (יא) ואם מכרו הלוקחים לנכרי כו' ישלמו לו דמי טריפה פירש"י הואיל ולא גרם להם איסורא ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול והוא יחזור להם המותר וזה יתבאר לקמן בסי' ש"י ובח"מ סימן רל"ד וע"ש בס"מ שכתב בשם הרמב"ם שאם מכר לו דברים האסורים לאכול מדרבנן ואכלן אין המוכר מחזיר לו הדמים כו' אם לא בדברים האסורים בהנאה ע"ש וקיצר כאן שאין כאן מקור דין סוב ופטור ממון אלא האסור

הדושי הגהות

ביל לן בגמרא היפך מזה דר"י ור"ש הלכה כר"י כמבואר עירובין מ"ו : ביצה כ"ז . וכ"כ הרי"ף והרא"ש וכל הפוסקים ומ"מ כתב המ"ז א"ק ז' דבדין זה יפה כיון דהלכה כר' שמעון בהן דרבא עבד עובדא כוותיה ועיין בב"ה ועיין בספר יד מלאכי סימן תקע"ז שהאריך בזה : ה ר"ל שהיה מרגיל התינוקות שיבואו אצלו לקנות אגוזים והיו מביאין לו חלב שגונבי אותו

לכלבים ישלמו לו דמי טריפה: (יב) המוכר דברים האסורין מעבירין אותו והיו משמתין אותו ואין לו תקנה ליקח ממנו (יג) עד שילך למקום שאין מכירין אותו (יד) ויחזור אבדה בדבר חשוב או ישחוט לעצמו וימצא טריפה לעצמו בדבר חשוב שודאי עשה תשובה בלא הערמה כיון שאינו חש על ממונו: (טו) [ג] כתב הרשב״א (טז) האומר למי שחשוד לאכול גבינה של נכרי קנה לי גבינה כשרה מן המומחה וה״ך והביא לו ואמר מן הכשרה קניתי מן המומחה אינו נאמן מאיש פלוני מומחה קניתי נאמן (יז) הזקה לא כיחש לו שירא שמא ילך וישאלנו וימצא בדאי (יח) הביא לו מנחה בשם אחד מן המומחין נאמן שאינו חשוד להחליף ואם אתה חושש שמא משלו הוא נותן י אין אדם עשוי ליתן מנחה משלו בשם אחר בד״א שאינו חשוד על הגזל ואם חשוד על הגזל כל שכן שהוא חשוד על החליפין:

הכשר

מ״מ שאינו אסור אלא מספק והמוכר מוחזק בדמים הוי מקח טעות דכיון דמספיקא פרשי אינשי מינה אין לך מום גדול מזה ולא דמי להכיא מגרמותא דפ׳ הגוזל עצים (צט:) דהתם שאני דא״א לחזורי אמעשה דידיה אלא א״כ טריפה בודאי עכ״ל (ג):

המוכר דברים האסורים מעבירין אותו והיו משמתין אותו ואין לו תקנה וכו׳ בפ׳ זה בורר (כה:): כתב הריב״ש סי׳ קי״ו שנשאל על מעשה שאירע שאחד משני בודקי הקהל בדק כבש ואחר שבדקו הוציא הריאה ומכרה אח״כ בא חבירו וראה בין ללעותיו סירכו׳ תלוי׳ שאל לבעל הכבש אנה הריאה והשיב שנמכרה כששמע זה הבודק שבדקו הלך לבית קונה הריאה וחתכה חתיכות ועקר הסרכות שמלא הרואה בין ללעות הכבש שלחתי להביא הכבש ולא נמלאו הסירכות והעידו שאחר שילא הריאה נכנס הבודק ועיין בכבש גם העידו שראו הסירכות בין הצלעות ושאלתי את פי הבודק ואמר אמת שהיתה שם סירכא אבל היתה תלויה אמרתי לו למה עקרת אותה לא היה לו פה להשיב אסרתי הכבש ומנעתיו מלבדוק ולא רציתי לזוזו עד בא דברך והשיב לשלק הטבח כדין עשית שמעשיו מוכיחים שבכוונה היה רוצה להכשיל הציבור להאכילם טריפה וכל שחשוד להאכיל איסור מיד מסלקין אותו כדאמרינן בפרק ג״ה (צג:) הטבח שנמלא אחריו חלב וכן בפ״ק דחולין (יח.) בטבח שלא נמלאת סכינו יפה וכתב הרשב״א דטבח שילאה טריפה מתחת ידו אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי שאם כן לעולם יאמר כן ומה שפטרת טבח זה מלשלם הבהמה לבעלים גם זה עשית כדין מפני שלא נאסרה בדברי אלא מחמת ספק וחשד וכל כיוצא בזה אין מחייבין הטבח לשלם כמ״ש ה״ה בפ״י מהלכות שכירות וכ״ש בנדון זה שלא אסרוה אלא מטעם חשד ואמתלאה ומטעם זה יש לפטור הטבח מעונש אחר ודי בהעבירו עכ״ל. וז״ל הרשב״א בתשובה סימן כ׳ ותרל״ב כל טבח שילא טריפה מתחת ידו אסור לאכול משחיטתו שהרי זה פושע או שאינו חושש אם מאכיל טריפות למיעוט הקפדתו בין היתר לאיסור ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי ולא עוד אלא שראוי לדקדק אחריו אם ראוי לסמוך עליו אף בקבלת דברי חבירות אם ראינוהו דואג על מה שאירע ומתאנח על כך מקבלין אותו אבל אם כדי שלא יעבירוהו מאומנתו צריך לחוש בכך הרבה והכל לפי מה שהוא אדם (ד) והמקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חבירים כדתניא בפרק עד כמה (ל:) עכ״ל:

וז״ל הרא״ש כלל כ׳ דין כ״ט מה ששאלת טבח שנמלאת טריפה תחת ידו שתים ושלש פעמים אם מעבירין אותו עד שיקבל עליו דברי חבירות או נאמר מאחר שילא מתחת ידו טריפות אין מקבלין אותו דשוב אינו בקי כך שאלת ואני אומר להיפך אם הדבר מחמת שאינו בקי יש לו תקנה כי לא מחמת רשע אלא מחמת חסרון ידיעה ואם ילמד ויתחכם ויהיה בקי ורגיל יוכל לבדוק אבל אם היה בקי ולא חש לבדוק והוא מוליא טריפות נמלא שהוא רשע להאכיל טריפות ואין להאמינו עוד כי אין בו יראת שמים ולא שייך כאן להזכיר קבלת חבירות כי ענין חבירות הוא ענין פרישות דבר שלא היו נוהגים בו רוב המון העם אבל ענין הטריפות הוא מעיקרי הדת והכל יודעים ונוהגים בו וזה שלא חשש לבדוק והוליא טריפות מתחת ידו שנים ושלש׳ פעמים אם עשה במזיד או שלא חשש לבדוק כל הלורך רשע הוא בעיני ואף אם היה מקבל עליו להיות זהיר מכאן ולהבא לא היה לבי נותן לי לסמוך עליו עוד עכ״ל: כתב הרשב״א סי׳ תשפ״ב שנשאל על קלב שנשבע כמה פעמים שלא לנחוק ועבר אם הוא נאמן למכור בשר ועוד שאינו בחזקת כשרות ששמעו עליו שעם ידו דרך הושט כדי שיבדוק הבהמה קודם שיבדוק הבודק והשיב אפילו עבר על השבועה במזיד נאמן דמומר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה חוץ מעובד ע״ז ומחלל שבת בפרהסיא ועוד שזה אינו עובר אלא לתיאבון ואפילו באותו דבר עצמו נאמן וכדרבא פ״ק דחולין (ג:) אבל לענין החשד ששם ידו דרך הושט זה ודאי פסול הוא כל שנחשד להאכיל טריפות ולהסיר סירכות ואין תקנה עד שילבש שחורים ויתכסה שחורים וילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב כדאיתא בפרק זה בורר עכ״ל: **כתב** הרשב״א האומר למי שחשוד לאכול גבינה של נכרים קנה לי גבינה כשירה מן המומחה וכו׳ זה למד מדתנן בפ״ק דמסכת דמאי האומר למי שאינו נאמן על המעשרות קח לי ממי שהוא נאמן וממי שהוא מעשר אינו נאמן מאיש פלוני נאמן הלך ליקח ממנו ואמר לא מצאתיו ולקחתי לך ממי שהוא נאמן אינו נאמן ואפשר שלא הקלו בכך אלא באיסורים של דבריהם כמו דמאי דהוי כמו מידי דרבנן כמ״ש לעיל אבל החשוד על איסורי תורה אין סומכין עליו לומר מפלוני מומחה וזהו שלא כתב הרשב״א דין זה אלא בחשוד לאכול גבינה של נכרים שהוא איסור דרבנן: **ומ״ש** הביא לו מנחה בשם אחד מן המומחין נאמן וכו׳ זה כתב מסברא דנפשיה וניחוקו עמו: **ומ״ש** בד״א שאינו חשוד על הגזל ואם חשוד על הגזל כ״ש שהוא חשוד על החליפין פשוט בריש חולין (ו:) דכל היכא דחשוד על הגזל כ״ש שהוא חשוד על החליפין: כתב הרמב״ם בפי״ב מה׳ מעשר מי שהוא חשוד למכור תרומה לשם חולין אסור ליקח ממנו כל דבר שיש בו זיקת תרומה ומעשר וכו׳ ואין אסור אלא כל שלפניו אבל אוצרו מותר ליקח ממנו מפני שהוא מתירא לערב תרומה באוצרו שמא ישמע הדבר ויפסיד הכל וכן החשוד למעשר שני למוכרו לשם חולין אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת מעשר וכל זה קנס מדבריהם. חשוד שהעיד על של אחרים נאמן חזקה אין אדם חוטא ולא לו ואצ״ל עם הארץ לפיכך ע״ה שאמר זה טבל וזה תרומה זה ודאי וזה דמאי אפי׳ בשלו

המוכר דברים האסורין וכו׳ בפ׳ זה בורר הכא טיהא דאישתכח דנפקא טריפתא מתותיה ידיה פסליה רב נחמן ועבריה וכו׳ ומשמע מלשון דנפקא טריפתא ולא קאמר בלשון רבים דנפקי טריפותא אלמא דאפילו בפעם אחת כשילאה טריפה מתחת ידו מעבירין אותו וכל דין פושע יש לו וכ״כ להדיא הרשב״א בתשובה בסי׳ תקכ״ד דאף בפעם ראשונה מעבירין אותו ודנמלא אחריו חלב מלקין אותו ומעבירין אותו אף בפעם הראשונה מיהו דוקא בשוחט ובודק בהמה שלו דיינינן ליה במזיד אפילו בפעם אחת וצריך נמי להכשיר הכלים אבל בבודק לאחר דאין לו בה הנאה לא דיינינן ליה במזיד אלא בשוגג ובתשובה מתכשר וא״צ להכשיר כלים אבל בב׳ פעמים לרבי דבתרתי זימני הוי חזקה א״כ מוחזק הוא בכך אין לו תקנה אלא להעבירו ולילך למקום שאין מכירין וכו׳ והא דכתב הרא״ש בתשובה ומביאו ב״י דאין לסמוך עליו עוד כיון שמוחזק בכך שנים ושלשה פעמים מיירי נמי בבודק לאחרים ורצונו לומר דהו״ל מוחזק בב׳ פעמים לרבי ובשלשה פעמים לרשב״ג דפליגי בפרק הבע״י אי תרי זימני הוי חזקה או תלתא זימני הוי חזקה ואצ״ל דהכלים נאסרים למפרע ולפע״ד נראה דאפילו בבודק ושוחט לאחרים ויצאה טריפה מתחת ידו בפעם ראשונה אע״ג דמדינא אין לאסור הכלים למפרע ד״ת דאוקי גברא אחזקתיה מ״מ מספק יש להחמיר ולאסור הכלים כיון דנמלא עתה חשוד יש לחוש דילמא כבר נעשה חשוד והכל לפי ראות עיני המורה דאי איכא קלא דרגלים לדבר דלא עשה כך אלא עכשיו מפני שהיה הפסד גדול בטריפה וכיוצא בזה יש להקל בכלים אבל אם ליכא רגלים לדבר ואין כאן אלא הדא ספיקא שמא עשה כך כמה פעמים ונאסרו הכלים יש להכשירם ובתשובה כתבתי באריכות בס״ד: **כתב** הרשב״א האומר למי שחשוד וכו׳ בת״ה האורוך בית ד׳ ש״ב הביא ראיה לזה מהמשנה פ״ד דמס׳ דמאי דהאומר למי שאינו נאמן קח לי ממי שהוא נאמן אינו נאמן אבל אם א״ל קח לי מאיש פלוני ה״ז נאמן ומביאו ב״י והרא״ה ז״ל השיב עליו דלא אמרו אלא דוקא בשהתנה בו קנה לי מאיש פלוני אבל הוא שא״ל מעצמו מאיש פלוני קניתי לך כיון דמפסיה קאמר אפשר דמני לאשתמוטי ולא מהימן עכ״ל בבדק הבית ולא השיב ע״ז במשמרת הבית ואפשר דאעפ״י שאינה ראיה ברורה מ״מ מסתברא כדברי הרשב״א וסמך ראיה מיהא איכא: כתב הרמב״ם בפי״ב מהלכות מעשר חשוד שהעיד על אחרים נאמן וכו׳ וכן פסק בפ״י מה׳ מטמאי משכב ומושב והקשה ב״י מהמשנה רפ״ד דדמאי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות וכו׳ א״ל אחר שאינו נאמן על המעשרות מעושרין הן אוכל על פיו הא קמן מ״ש לא יאכל עד שיעשר ופסק כך גם הרמב״ם רפי״ב מה׳ מעשר והשתא קשה אמאי לא יאכל במ״ש עד שיעשר הא אפי׳ חשוד נאמן על של אחרים כ״ש סתם ע״ה דקיל טפי וצ״ע עכ״ד ולפע״ד נראה ליישב דודאי דעת הרמב״ם הוא לפסוק כרשב״ג כנגד ר״מ דהחשוד בדבר דנו ומעידו ואין חילוק בין איסור לאיסור כל עיקר וכמ״ש הרמב״ם עוד בפ״ח מה׳ שמיטה ופי״א מה׳ עדות אלא דבדין זה בלבד כשלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן כיון דקודם שהעיד האחר שהן מעושרין לקחן על דעת לעשרן אלא ששכח לעשרן הלכך אע״ג דבשבת הקילו עליו דאימת השבת על ע״ה מ״מ במ״ש לא יאכל עד שיעשר דכבר חל עליו חיוב הפרשת מעשר משעה שלקחם אבל במי שבא ליקח מע״ה לכתחילה ואחר מעיד על זה שהם מעושרין ועל פיו לקחן התם ודאי א״צ לעשרן דלא נתחייבו כלל פירות אלו בהפרשה כיון שקודם מעשה לקיחה העיד האחר שהן מעושרים וע״ד כן לקחן שלא לעשרן וה״ה בכל איסורין החשוד

דן

הדרי משה

(ג) עיין לעיל סימן ס״ד: (ד) ובתשובת ריב״ש סימן קי״ג דמוכר דברים האסורים אין לו תקנת עד שילך למקום שאין מכירין אותו כו׳ היינו שהוא מוחזק לכך או שמעשיו מוכיחים שעשה

פרישה

האסור והמותר: (יב) המוכר דברים האסורים כו׳ עד שילך למקום שאין מכירין אותו כו׳ או ישחוט לעצמו כו׳ פי׳ איזה מהן שיזדמן לו קודם ככשר על ידו: (יג) עד שילך למקום שאין מכירין אותו בס״מ ס״ס ל״ד כתב ג״כ ילבוש ויכסה שחורין וילך כו׳ וכאן קיצר ולא כתב הל׳ לשון הגמרא ושם בס״מ כתב ל׳ הרי״ף והרא״ש וכמ״ש שם ע״ש: (יד) ויחזור אבידה בדבר חשוב או ישחוט וימצא טריפה לעצמו בדבר חשוב שודאי עשה תשובה כיון דלא חס על ממונו י״מ מאי לא חס על ממונו שייך במחזיר אבידה של חבירו הא לאו ממונו הוי ולק״מ בעיני דהא דין מחזיר אבידה הוא שיכריז המוצאו ויאמר מלבוש או תכשיט מצאתי ובעליה באים ונותנין בו סימנים כמבואר בח״מ סימן ר״ס ורס״ו ואם לא יכריז הבעלים לא יודעים מקום לבקשו והרי הוא כאילו ממונו וק״ל ואצ״ל דמיירי דמחזיר דבר שאין בו סימן: (טו) כתב הרשב״א האומר למי שחשוד לאכול גבינה ש״כ כו׳ אין נאמן כו׳ אין להקשות מה כתב רבינו לעיל בסימן ב׳ בשם הרשב״א שאומר אוכל נבילות לתיאבון שאם שחט בינו לבין עצמו ויש עמי סכין יפה ושאינו יפה כו׳ או שקולין של כשר ושל טריפה נאמן לומר שניפה שחט ושממקולין כשר קנה שאינו מניח ההיתר ואוכל האיסור. שאני התם דהוא עצמו יאכל מאותו בשר וכדמסיק בטעמים שאינו מניח ההיתר כו׳ משא״כ כשאינו יאכל ממנו אלא הוא שליח לקנות לחבירו ונחשד שלפני עור לא תתן מכשול טרחתו: (טז) האומר למי שחשוד לאכול גבינה של נכרים כו׳ מאיש פלוני מומחה קניתי נאמן כתב ב״י שכיון דהוא באיסור דרבנן אבל באיסור דאורייתא לא מהימן וע״ד כ׳: (יז) חזקה לא כיחש לי שירא שמא ילך וישאלנו וימצא בדאי ומיירי נמי בשאינו חשוד להחליף דאל״כ איכא למיחש שמא יחליף ואין דומה לא יכחישנו דאף אם ישאלנו שמא ישאלנו. וכו׳ אלא ביותר כגון דמיירי בשאינו חשוד להחליף כמו שכתבנו בחשוד דהאי אתרווייהו: (יח) הביא לי מנחה בשם אחד מן המומחה נאמן כו׳ הוקה אין אדם עשוי ליתן מנחה משלו בשם אחר הא דלא כתב כאן הטעם דלעיל שירא שמא ילך וישאלנו כו׳ דשותו טעם לא מהני לאתויי עליו הכא באיסור דרבנן אבל זה הטעם דחזקה אין אדם

דרישה

אמה שהתחיל שאסור ליתן למי שחשוד בתקנתו ובתום׳ פי׳ דבתימה קאמר בר בי רב ליכול שמימא והנא שיכול קרירא ומני טרחתי בשבילו: [ג] כתב הרשב״א האומר למי שחשוד לאכול גבינה של נכרים כו׳ אתיא פלוני מומחה קניתי נאמן כו׳ ז״ל ב״י דין זה למד מדין דמאי בפ״ק דמסכת דמאי ואפשר דלא הקילו בכה״ג אלא באיסורי דרבנן כגון דמאי ולכן כ׳ הרשב״א דינו דוקא בגבינה ע״כ ע״ש. ולפי מ״ש לעיל בסימן פ״ו לבאר דברי הרא״ש שכתב רבינו בשמו וא״א הרא״ש ז״ל לא חילק דאפי׳ בנכרי נאמן גבי ביצים כי אמר משל עוף פלוני וטהור הוא אע״ג דגבי ביצים שייך לבא לידי איסור דאורייתא שאני התם דהוחיל ומכירין בסימניהן שייך טפי למימר מירתת ובסימן פ״ג באמר אלו קרבי דגים מדג פלוני יטהור הוא דנאמן וכתב ב״י בשם רשב״א דמיירי אפילו בחשוד אפשר לומר דהרשב״א מוקי לה דיקא בשלא נימוחו דאיכא סימנים בהן וע״ש ולפי מה שביארתי שם מהרי״ן שכיב דברי רבינו דלדעת הרא״ש אפי׳ ישראל חשוד לא מהני לקנות מיניה אם לא שיש לו בהן טביעות עין וזהו שכתב רבינו על דברי הרמב״ם וא״א הרא״ש לא חילק דהרמב״ם חילק בין נכרי לישראל חשוד וכישראל חשוד מהני לקנות מיניה כי אמר משל עוף פלוני וטהור אבל הרא״ש לא חילק דאפילו בישראל חשוד לא מהני בטעם פשוט דמשום חשש לאוש לבוכי עוף טמא שהם מדאורייתא לא מהימן: ולא

הדרישה הגהות

שהן מכירין ותנא נתן להם אנחים תמורתו כ״ת בגמרא שם ובנה א״ש דשייך בדרך לאותו דבר ועיין ש״ך א״ק ד: י הא דלא קאמר כאן הטעם דלעיל שירא שמא ילך וישאלנו עיין בפרישה

דן ומעיד לאחרים ובהכי מתיישב הא דתנן וסבה לעשרן דלא בחנם נקט התנא וסבה לעשרן אלא ודאי דאינו חייב לעשרן במ"ש כשהעיד אחר על אלו הפירות שהן מעושרין אא"כ שלקחן מתחילה ע"מ לעשרן אלא שסבה לעשרן הא לאו הכי אינו חייב לעשרן כדפרישית והכי נקטינן:

בשלו נאמן אמר אלו פירות מתוקנים בשל אחרים נאמן והוא שלא יראו כעושה קנוניא כמו שביארנו עכ"ל: ומ"ש אבל אוכרו מותר ליקח ממנו מפני שהוא מתירא וכו' מבואר בש"ס אין מעמידין (מ:) ומ"ש שלא יראו כעושה קנוניא הייט כי ההיא דתנן בפ"ד ממסכת דמאי החמרים שנכנסו לעיר ואמר אחד מהם שלי

דיני טבילת כלים

קכ (א) הבשר כלים הנקחין מן הנכרים. הלוקח כלים חדשים מן הנכרי (ב) אסור להשתמש בהן עד שיטבילם טבילה הוגנת בלא חציצה במקוה של ארבעים סאה (ג) וכתב בספר המצות אבל לא במעין (ד) אע"ג דמעין מטהר בכלי טמא

קכ הלוקח כלים חדשים וכו' בסוף ע"ז ילפינן מדכתיב בכלי מדין וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת שצריכין טבילה במ' סאה וכדכתיב במי נדה מים שנדה טובלת בהן הוי אומר ארבעים סאה אר"כ אמר רבה בר אבוה אפי' כלים חדשים במשמע דהא ישנים וליבנן כחדשים דמי ואפי' הכי בעי טבילה ורבינו כתב תחילה דין כלים חדשים ובסימן שאחר זה כתב דין כלים ישנים שצריכין הכשר וטבילה והא דכתב ב"י כאן דכלים חדשים דנקט רבינו לרבותא נקטינהו וכ"ש ישנים הוא שלא בדקדוק: ובתב בס"ה אבל לא במעיין וכו' ולא נהירא וכו' כבר הליג הב"י לשון הסמ"ק בסימן קל"ט דראייתו מדקאמר תלמודא אי כתב וטהר בכל שהוא כתב רחמנא במי נדה וליכא לפרושי דה"א בכ"ש אפי' בפחות מרביעית דמקוה אי נמי במשהו דמעיין אפילו בכלי גדול דאין כל גופו עולה בו דהא אפילו לענין טומאה לא סגי בהכי אלא ודאי דבכלי קטן כגון מחטין וצינוריות קאמר דלענין טומאה סגי במשהו דמעיין או ברביעית דמקוה קודם דבטלוה ואפ"ה קאמר דלענין טבילה הלקוח מן הנכרי בעי' מ' סאה כמו גבי נדה ע"כ והב"י השיג על השגת רבינו דכיון דר"י והרא"ש סוברים דנדה צריכה מ' סאה גם במעיין י"ל דאף הסמ"ק סובר כן וא"כ אינו מחמיר בזו יותר מבטבילת טמאה עכ"ד ולא הועיל כלום דבע"כ הסמ"ק לא כתב דבריו דוקא לפי שיטת ר"י והרא"ש דאם כן לא היה צריך להוכיח מהא דקאמר תלמודא אי כתב וטהר וכו' אלא הו"ל להוכיח בפשיטות דאף בטבילה זו דכלים הלקוחין מן הנכרים בעינן מ' סאה במעיין כי היכי דבעי' בנדה מדכתיב אך במי נדה יתחטא אלא ודאי דס"ל לסמ"ק דאף להרמב"ם והראב"ד דמעיין מטהר בכל שהוא אף באדם אפ"ה בטבילת כלים הלקוחים מן הנכרים בעינן מ' סאה אף במעיין מדקאמר תלמודא אי כתב וטהר והשתא איכא מקום להשגת רבינו. ועוד נראה דלדברי הכל מ' סאה דנדה אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא וכדכתב ב"י בסי' ר"א להרמב"ם והראב"ד וכ"כ סמ"ג בה' מקואות דף רמ"ה ע"ג וז"ל אומר ר"י בר שמואל דהא דתניא בת"כ המעיין מטהר בכ"ש והמקוה במ' סאה זהו מדרבנן דמן התורה די ברביעית אם כל הגוף הנטבל עולה בו כגון מחטין וצינוריות וכשם שאמרו המקוה במ' סאה מדרבנן כך מעיין מטהר בכ"ש אפי' מדרבנן ואעפ"י שבטלו רביעית דמקוה לא בטלו משהו דמעיין ימשנה מס' מקואות משמע דכ"ש ממש אמנם לטבול אדם צריך אף במעיין מ' סאה כדאמרי' בפ' חומר בקדש וכו' עכ"ל והשתא השגת רבינו הוא על דברי סמ"ק דקאמר דמדאורייתא צריך מ' סאה במעיין בטבילת כלים הלקוחים מן הנכרים כיון דחידוש הוא וכדמוכח מדברי הסמ"ק והם בנויים ע"פ דברי התוס' לשם כדכתב ב"י וסב"כ הרשב"א ע"ש ר"ת והא ליתא דכיון דבנדה סגי ברביעית דמקוה מן התורה וכ"ש מעיין כ"ש א"כ אין להחמיר בטבילה זו טפי מטבילת טמאה ואע"ג דלגבי אדם החמירו רבנן דאפי' במעיין בעי' מ' סאה לר"י והרא"ש מ"מ לגבי כלים לא אשכחן דאחמירו רבנן במעיין אע"ג דרביעית דמקוה לא מהני מדרבנן אפי' לגבי כלים מ"מ במעיין כ"ש סגי גבי כלים לד"ה וכ"כ הרא"ש בה' מקוואות וז"ל ונראה דברי ר"י כי אין להשיב וכו' דכתב להדיא דשיעור מ' סאה מדרבנן הוא ואע"ג דהרשב"א והר"ן הזכירו שהדבר הוא באיסור כרת ר"ל שאינו טובל במ' סאה כמו שתקנו חכמים ה"ה עומד באיסור כרת מדברי רז"ל כאילו עבר על איסור כ"ת ד"ת גם מהרי"ק בשורש קט"ו כתב על הטובלים בנהרות שאינו אלא גזירה דרבנן אטו חרדלית של גשמים כדכתב במרדכי פרק במה אשה וכתב עליהם שהן באיסור נדה שהיא בכרת וא"ת לפי זה דמ' סאה בנדה אינו אלא מדרבנן היכי קעביד צריכותא בגמרא דקאמר אי כתב וטהר ה"א וטהר כ"ש כתב רחמנא במי נדה דצריך מ' סאה והלא מדאורייתא סגי בכ"ש י"ל דה"ק אי כתב וטהר ה"א וטהר כ"ש אפילו פחות מרביעית דמקוה אי נמי בכ"ש ואפילו בכלי גדול שאין כל גופו עולה בהן ואע"ג דלענין טומאה סגי בהכי ה"א בטבילה זו דאינה באה אלא כדי שיצאו מרשות של נכרי לרשות של ישראל קיל טפי אי נמי ה"א דוקא לענין טומאה דכתיב אך מעיין מעיין מטהר בכל שהוא אבל לא מקוה כדאיתא בת"כ פ' ח' בעינן רביעית דמקוה אבל הכא דכתיב סתם וטהר אפילו בכל שהוא פחות מרביעית דמקוה סגי קמ"ל מי נדה מים שהנדה טובלת בהן והיינו בע"כ רביעית דמקוה או מעיין כל שהוא שכל גופו עולה בהן

ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם ובפ' בתרא דיומא (עח.) איפסיקא הילכתא כרשב"ג דאמר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על שלו וק"ל הא דתנן פרק ד' דמסכת דמאי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות שואלו בשבת ואוכל על פיו השכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר לא מצאו א"ל אחד שאינו נאמן על המעשרות מעושרין הן אוכל על פיו השכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר והשתא כי אמר ליה אחר שאינו נאמן על המעשרות מעושרין הן אמאי כשחשכה מ"ט לא יאכל עד שיעשר והא קי"ל דחשוד נאמן על של אחרים וכ"ש סתם ע"ה דקיל טפי מחשוד כמ"ש הרמב"ם בפי"ב מהלכות מעשר ואין לומר דהכיא מתני' אתיא כר"מ דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ולא קי"ל כוותיה שהרי הרמב"ם עצמו פסקה בפי"ב מהלכות מעשר וצ"ע: ובתוב בתשובות להרמב"ן סימן ק"ע מה שאמרת החשוד על דבר קל אם הוא חשוד על דבר חמור אפילו על הקל ממנו אינו חשוד דמומר לערלות אינו מומר אבל שחיטה ולא אמרו מומר לדבר אחד מותר לכל התורה כולה אלא במומר לע"ג ולחלל שבת בפרהסיא וכדאיתא בפ"ק דחולין ומ"מ במה שנחשד הרי אנו רואין אותו כמומר גמור לאותו דבר ואפי' בשבועה אינו נאמן שכבר הוא חשוד לעבור על השבועה על אותו דבר שהוא מושבע מהר סיני ותדע שאם אין אתה אומר כן מותר אוכל נבלות לתיאבון ישבע שלא יאכילנו שום נבלה ולא יצטרך לבדוק אחריו בכל פעם ואם לא בדק הסכין אחריו אמאי אסור ישבע ששחט כראוי בסכין יפה ונאמן אלא שלאותו דבר אינו נאמן לעולם וע"ה שאינם נאמנים על המעשרות ישבע שהוא מתוקן ויאמנו דבריהם כנ"ל בבירור ועוד תדע לך שאפילו לא יאכל הוא ולא יאכיל לאחרים אין מקבלין אותו עד שיקבל דברי חבירות בפני שלשה כדתניא בפ' עד כמה ואם היתה ישבע בפני ב' ונאמן עכ"ל והריב"ש סימן י"ב הביא תשובה זו וכתב עליה וא"כ אם אלו האנוסים חשודים על סתם יינם ואפילו במגע נכרי ביין שלהם אינם נאמנים על שלהם ואפילו בשבועה אבל נאמנים על של אחרים שאין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים עכ"ל (ה): ועל מ"ש אפילו על הקל ממנו אינו חשוד ק"ל מדתנן בפ' עד כמה החשוד על השביעית נאמן על המעשרות וכו' החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ומפרש טעמא בגמרא משום דכיון דחשוד אדאורייתא חשוד אדרבנן ושמא י"ל שסובר הרב שלא אמרו כן אלא במדאורייתא לדרבנן אבל מדאורייתא לדאורייתא א"נ מדרבנן לדרבנן לא מיתי אכתי קשיא מדאיצטריך תלמודא למיהב טעמא לחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות משום דשביעית לא בעיא חומש ומעשר בעי ולחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית יהיב טעמא משום דמעשר אית ליה פדיון ושביעית לית ליה פדיון ולמה לי הני טעמי תיפוק לי משום דחשוד לדבר אחד אע"פ שהוא קל ממנו ושמא דה"ת למימר הכי אלא דכיון דמסכת בהני תרי חומר בזה מבזה וחומר בזה מבזה הכי עדיף ליה לתרוצי א"נ דע"כ לא אמר הרב דחשוד לדבר אחד אינו חשוד לדבר אחר אפילו קל ממנו אלא דוקא בשני מיני איסורים כי ההוא דהתם שהיו חשודים לאכול גבינות נכרי והיה מסתפק השואל אם היו החשודים גם על השבועה אף על פי שאיסור הגבינה קל מאיסור השבועה דמשמע שאם היה איסור שחשודים בו חמור מאיסורים שלא נחשדו בו הוה פשיטא ליה דכיון שנחשדו להחמור נחשדו לקל אע"פ שהם ב' מיני איסורים וע"ז השיב דליתא כדמייתי ממומר לערלות דאינו חשוד על השחיטה דקיל מינה כיון שהם שני מיני איסורים אבל שביעית ומעשרות וטהרות אף על פי שהם איסורים מותלקים מ"מ כיון שכולם הם בדבר מאכל חשיבי כאיסור אחד לענין שאם נחשד על החמור נחשד על הקל וזה נראה לי עיקר: כתב הרשב"א בת"ה הארוך שמי שהוא חשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילין להקל בהם שאף הוא חשוד להחליף ולא אמרו אין חשודין להחליף אלא במי שחשוד לאכול אחד מן הדברים האסורים שהרבים רגילין בהם כדמאי לע"ה וכגבינה של נכרים אבל אם היה חשוד לאיסורין שאין הרבים רגילין להקל בהם הרי הוא כנכרי ואין מפקידין אצלו דבר האסור מן התורה אלא בשני חותמות וכתב ה"ה זה בשמו בפ"ח מהמ"א וכתב עליו שהביאו לזה מה שאמר בפ' אין מעמידין בדבר של תורה שאסור בחותם א' ומפרשי לה רבותא בישראל החשוד ואין נראה כן דעת רבינו כמ"ש פ' י"ג אלא בנכרי דוקא וזהו שכתב כאן אבל לא לנכרי שמא יחליף (ו) עכ"ל: ב"ה כתוב בא"ח תניא בתוספתא דבכורות פרק ג' החשוד על ע"א חשוד על כל מצות האמורות בתורה ולא למפרע אם שחט או נקר ואח"כ המיר דתו באותו יום אלא מכאן ולהבא עכ"ל: (ע"ל סימן ס"ה בב"י) באמנות חייט ע"ה לתפור בחוטי קנבוס אכתוב בהלכות כלאים סי' ש"ב בס"ד:

קכ הבשר כלים הנקחין מן הנכרים: הלוקח כלים חדשים מן הנכרים אסור להשתמש בהם עד שיטבילם טבילה הוגנת וכו' פשוט בסוף מסכת ע"ז (עה:) ומייתי מדכתיב בפרשת מדין אך במי נדה יתחטא כלומר מים שהנדה טובלת בהם דהיינו מ' סאה ופירשו בירושלמי דטבילה הוא כדי שיצאו מרשותו של נכרי לרשותו של ישראל ומ"ש כלים חדשים לרבותא נקטינהו ופ"ש ישנים וכן מפורש שם בגמרא: וכתב בספר המצות אבל לא במעיין פירוש אבל לא במעיין כדין מעיין שהוא מטהר בכל שהו והוא שיהא כל גוף הכלי עולה בו דהיינו דוקא לענין טבילת טומאה אבל בכלים הלקוחים מן הנכרים אף במעיין צריך מ' סאה וטעמו של סמ"ק שמחלק בין טבילת כלי מטומאה לטבילה זו מפורש בדבריו משום דאמרינן בפרק בתרא דע"ז אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהם דהיינו מ' סאה וליכא למימר היינו דוקא בכלי גדול אבל בכלי קטן סגי ברביעית דמקוה קודם שבטלו או במשהו דמעיין כמו גבי טומאה דהא בתר הכי דרש וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת דהיינו טבילה ומפיק דלריכי דאי כתב וטהר ה"א בכל שהוא קמ"ל במי נדה דבעיא מ' סאה והשתא כא

דרכי משה

שעשה במזיד אבל אי הוציא טריפה מתחת ידו ואינו מוחזק לא מחמרינן כולי האי והכל לפי ראות עיני הדיין. וכ"מ מתשובת הרא"ש כלל כ' סימן כ"מ וכתב שם הרא"ש דוקא שנראה דעושה מתוך רשעות אבל אם טעה שלא היה בקי בהלכותיהן יש לו תקנה ילמוד ויתחכם ויכול לבדוק הואיל ולא עשה מתוך רשעה עכ"ל: (ה) וכ"כ הרמב"ם בתשובות סימן ק"מ דאף בשבועה אינו נאמן אע"ג דאינו חשוד על השבועה מ"מ באותו דבר החשוד לא מהני שבועה דהרי חשוד לעבור שבועת הר סיני באותו דבר עכ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן ס"ד וכן כתבתי לעיל סי' ב' בשם ספר אהל מועד: (ו) ובר נתבאר בסימן קי"ח וסימן קי"ל דישראל חשוד דינו כנכרי וכדברי הרשב"א:

ולא

פרישה

אדם חשוד לו ליתן שלו בשם אחר שייך אפילו באיסור דאורייתא ולכן כתב הרשב"א בריש דבריו בביצת [illegible] דוקא באיסור דרבנן וכאן כתב הביא לו מנסה סתם דמיירי אפי' באיסור דאורייתא: סי' קכ (א) הבשר כלים כו'. הלוקח כלים חדשים מן הנכרי וכ"ש ישנים וכן בגמרא ב"י וכ"כ רבינו בסוף בסימן קכ"א גם י"ל דמ"ס נקט חדשים דבכהן א"נ אלא טבילה משא"כ בלוקח מהן ישנים דצריכין עוד הכשר קודם טבילה וכמ"ש בסי' שאחר זה: (ב) אסור להשתמש בכן עד שיטבילם טבילה הוגנת בלי חציצה כדפירש מבואר בירושלמי כדי שיצאו מרשות של נכרי לרשות של ישראל: (ג) וכתב בסמ"ק אבל לא במעיין פי' כדינו בכל שהוא: (ד) אע"ג דמעיין מטהר כלי בכל שהוא והוא שיהא כל הכלי עולה בו כ"ש בכלים

דרושי הגהות

בפרישה ובש"ך א"ק ל"ו: ו רק ומ"ש וכו' וכן הנך ומ"ש ובבאור סי' ארג"י הרשב"א:

הא דקאמר ה״ה בכ״ע ליכא לפרושי פחות מרביעית דמקוה דהא אפילו לענין טומאה לא סגי בהכי וגם ליכא לפרושי במשהו דמעיין ובכלי גדול דהא נמי אפילו לענין טומאה לא מהני כיון שאין גופן עולה בו אלא ודאי מיירי בכלי קטן דלענין טומאה סגי במשהו דמעיין או ברביעית דמקוה קודם שבטלו אפ״ה קאמר דלענין טבילה דלוקח מן הנכרי בעי מ׳ סאה כמו נדה עכ״ל ודינו של סמ״ק מדברי התוספות למדו שכתבו בסוף מסכת ע״ז גבי מים שהנדה טובלת אע״ג דרביעית סגי להטביל מחטין וצנוריות מדאורייתא היינו טבילת טומאה אבל טבילת כלי מדין חידוש הוא ובעיא מ׳ סאה וכ״כ בתשובות הרשב״א בשם ר״ת ז״ל. ומ״ש רבינו ולא נהירא דאין להחמיר בטבילה זו מבטבילת טמאה דלא ידעי׳ להך אלא ממנה כלומר דכיון דלא ידעינן דכלי נכרי׳ בעו טבילה אלא מדכתיב בכלי מדין אך במי נדה יתחטא אין להחמיר בהם יותר מבנדה עצמה ויש ב לתמוה עליו שנראה שהוא תופס בפשיטו׳ דנדה אינה צריכה מ׳ סאה במעיין והרי ר״י אינו סובר כן וכתב רבינו בסי׳ ר״א שלדבריו הסכים הרא״ש ז״ל וכיון שכן היאך כתב ול״נ שאין להחמיר בטבילה זו טפי מבטבילת טמאה שהרי לדעת ר״י והרא״ש אינו מחמיר בזו יותר מבטבילת טמאה (א):

וצריך שיהא הכלי רפוי בידו וכו׳ עד אין לחוש יתבאר בסי׳ קצ״ו

בכן והא דמסיק תלמודא וקאמר ת״ל במי נדה מים שהנדה טובלת בהן הוי אומר מ׳ סאה אסמכתא בעלמא היא דגופא דקרא דמי נדה ודאי לא אתא אלא לרביעית דמקוה אלא כיון דבטלוה לרביעית דמקוה ותקון מ׳ סאה נקט תלמודא מ׳ סאה דבעי׳ במקוה מדרבנן אבל במעיין לא קאמר דצריך מ׳ סאה אפי׳ מדרבנן וכיוצא בזה פי׳ הרא״ש על הא דתניא אך מעיין מטהר בכ״ש והמקוה במ׳ סאה אסמכתא בעלמא היא דסגי ברביעית דמקוה להטביל בו כלי אלא משום דתקון רבנן מ׳ סאה נקטיה עכ״ל. אך קשה ממ״ש במרדכי בסוף ע״ז הביא דברי ר״י דצריך מ׳ סאה במעיין לגבי אדם ורבינו שמחה סובר דא״צ והר״י א״ז מווינא הביא ראיה מדכתיב אך מעיין ובור ומקוה מים והוא קרא מיירי באדם וקא דקתני מעיין דומיא דמקוה מה מקוה לאדם אף מעיין לאדם עכ״ל. והשתא מה ראיה מביא מקרא והלא גם ר״י מודה דמדאוריי׳ סגי ברביעית דמקוה או במעיין כל שהוא אלא דמדרבנן צריך מ׳ סאה במעיין לגבי אדם וי״ל דלא הביא דברי ר״י א״ז מווינא דמביא ראיה מקרא לסתור דברי ר״י לפי דמשמעות הכתוב אינו כדברי ר״י דודאי מודה ר״י דהכי הוא משמעות דקרא אלא דס״ל לחלק בין דאורייתא לדרבנן אלא דמביא ר״י א״ז מווינא שהביא ראיה לדברי ר׳ שמחה מקרא ושכך יש להורות ושלא לחלק בין

טמא בכל שהוא (ס) בכלים הלקוחים מן הנכרים צריך מ׳ סאה [א] (ו) ולא נהירא שאין להחמיר בטבילה זו טפי מבטבילת טמאה דלא ידעינן להך אלא ממנה וצריך שיהא הכלי רפוי בידו בשעת טבילה שאם מהדקו בידו בשעת טבילה הוי חציצה (ב) ומיהו אם ליהלח ידו במים תחילה אין לחוש ויברך בא״י אמ״ה אקב״ו על טבילת כלי. ואם מטביל ב׳ או ג׳ ביחד יאמר על טבילת כלים (ז) ואין צריך טבילה אלא לכלי מתכות והן צרכי הסעודה כגון כוסות וצלוחיות יורות וקימקומי׳ וכיוצא בהן שהן מצרכי הסעודה אבל שאר כלים (ח) כגון א מספרים וכיוצא בהן שאינם צרכי סעודה או כלים שהן צרכי סעודה ואינם משל מיני מתכות לא (ט) וכלי זכוכית ככלי מתכות דמי׳ וכן כלי חרס המצופין באבר וה״מ במצופים בפנים דהשתא דמו לכלי סעודה שהצפוי בפנים במקום התשמיש אבל אם אינן מצופים אלא בחוץ א״צ טבילה (י) ומטעם זה נמי כלי של עץ שיש לו חשוקים של ברזל שמעמידים אותו (יא) א״צ טבילה אפי׳ למי שהולך אחר המעמיד (יב) כתב בספר המצות כוס של כסף מחובר בכלי עץ צריך טבילה כיון שמשתמש בשל

כס״ד: ויברך א״ק ב״ו על טבילת כלי וכו׳ כתב המרדכי בסוף ע״ז וז״ל כתב רשב״ם דאין לברך עליהם על הטבילה ויש מברכים על טבילת כלים ויש מברכין על טבילת כלי מתכות (ג): וא״צ טבילה אלא לכלי מתכות הכי איתא בסוף ע״ז (שם) וטעמא משום דכלי מתכות אמורים לענין טבילה בכלי מדין אך את הזהב וגומר: **והן** צרכי סעודה כלומר ועוד צריך תנאי אחר שיהיו צרכי סעודה והכי איתא בסוף ע״ז (שם) ומפרש טעמא משום דכלי סעודה אמורין בפרשת כלי מדין פירוש דכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש באש אלא כלים של צרכי סעודה:

כתב סמ״ק טריפידים א״צ טבילה דאע״ג ששופתין עליה קדירה של מאכל כיון שאין נותנים עליו המאכל עצמו א״צ טבילה אבל הגריילי״ש צריך טבילה לפי שצולין עליו ממש המאכל עצמו: **כתב** המרדכי בפ״ק דחולין דסכין של שחיטה אינו צריך טבילה (ד): ובלי זכוכית ככלי מתכות דמו בסוף ע״ז (שם) אמר רב אשי הני כלי זכוכית הואיל וכי נשתברו יש להם תקנה ככלי מתכות דמו ופירש״י זכוכית שנשתבר ראוי להתיכו ולעשותו כלי: ובן כלי חרס המצופים באבר שם קוניא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר כתחילתו וחד אמר כסופו והלכתא כסופו ופירש״י קוניא פלומי״ר תחלתו של חרס וחופין אותו בקוניא של אבר. כסופו בתר סופו אזלינן שחיפהו מתכת וכלי מתכות הוא ובעי טבילה: ומ״ש וה״מ במצופה בפנים וכו׳ עד אפי׳ למי שהולך אחר המעמיד כ״כ שם התוספות והרא״ש וכ״כ סמ״ק וטעמא משום דכיון שאינו משתמש במקום האבר או במקום הברזל לא הוי דומיא דכלי סעודה דמדין והמרדכי כתב שאבי העזרי כתב דבין מצופה מבפנים בין מחופה מבחוץ ולא מבפנים טעון טבילה דלא חילקו חכמים בין מבפנים למבחוץ והר״פ הורה להטבילם בלא ברכה ע״כ. והר״ן כתב דאיכא מ״ד דהא דאמרינן גבי קוניא הלכתא כסופו דוקא כשהוא מצופה קוניא מבית ומבחוץ ולפיכך כל שאינו מחופה טובלים בלא ברכה ע״כ וסמ״ק כתב קדרות של חרס שהן מצופין באבר מבחוץ א״צ טבילה אבל אותן שהן פלומי״ר

דאורייתא לדרבנן דאפי׳ מדרבנן סגי במעיין כ״ש ודלא כר״י דמחלק בין דאורייתא לדרבנן: ויברך על טבילת כלי ובמרדכי סוף ע״ז כתב דיש מברכין על טבילת כלי מתכות שלא יהא במשמע שאר כלים שאינם מתכות וכן פסק בהגהת אשיר״י שם ע״ש א״ז וכן עיקר שכן כל הברכות ניתקנו במפורש על נטילת לולב לא סתם על נטילה וכן להדליק נר של חנוכה לא סתם להדליק נר וכן כל הברכות על שאר כל המצות וכן ראיתי נוהגים על פי זקנים וכשטובלין כלי זכוכית צריך לברך על טבילת כלי זכוכית וכ״ה מחופין אבר יברך על טבילת כלי קוניא אלא דבסמ״ק כתב בהגהת הר״פ דאותן שהן מחופין אבר מבפנים צריכין טבילה אך בלא ברכה לפי שאינם עשוים כי אם לצוי ויש לתמוה על מנהג העולם שמשתמשין בקדרות המחופין אבר מבפנים בלא טבילה כלל והמדקדק במעשיו לא יניח בביתו להשתמש בהם בלא טבילה: ואין צריך טבילה אלא לכלי מתכות וכן צרכי סעודה וכו׳ עד אבל שאר כלים כגון מספרים וכו׳ שם מתקיף לה רב ששת א״ה אפי׳ זוזי דסרבלא נמי א״ל כלי סעודה אמורים בפרשה ופירש רש״י זוזא דסרבלא מספרים שגוזזין בהן בגדי צמר וכו׳ וכן פירש״י סוף המקבל אבל מספרים שגוזזין בו ירק אי נמי שגוזזין בו בית השחיטה וכיוצא בו הו״ל צרכי סעודה כי היכי דלגבי דין חבלה מקרו דברים שעושין בהן אוכל נפש כדכתב הרא״ש סוף המקבל ורבינו בח״מ סי׳ צ״ז:

ומ״ש ומטעם זה נמי וכו׳ כלומר כשם דבקוניא דאסיקנא בגמרא דדינו ככלי מתכות א״צ טבילה אלא א״כ במחופה אבר מבפנים במקום התשמיש אם כן כלי של עץ נמי שיש לו חשוקים וכו׳ כיון דאין המתכת במקום התשמיש א״צ טבילה דלא הוי דומיא דכלי מדין דהיה המתכת במקום התשמיש: כתב בספר המצות וכו׳ ויש מחמירין להטבילו בלא ברכה כ׳ ב״י נראה דאתרווייהו קאי בין הוא של כסף ומעמידיו של עץ בין הוא של עץ ומעמידיו של מתכת דמספקא

מבפנים צריכין טבילה אך בלא ברכה לפי שאינן עשויין אלא לצוי (ה) ע״כ ובענין כלי של עץ שיש לו חשוקים של ב״ו ול כתב המרדכי בסברת התוספת שאין צריכין טבילה ואח״כ כתב שר״מ מצריך טבילה דאזלינן בתר המעמיד לענין טבילה כמו לענין טומאה וצורת כלי זה שכתבו הפוסקים היינו שלוקחין כמה דפין של עץ ועושין להם שולים של עץ ומעמידין הכל ע״י שמקיפין הדפים שבצדדין סביב בחתיכות ברזל אחת למטה סביב לשוליים ואחת סמוך לפה ואחת באמצע:

כתב סמ״ק כוס של כסף מחובר בכלי עץ צריך טבילה כיון שמשתמש בשל כסף וזהו כעין כלי של עץ שיש בו חשוקים של ברזל שמעמידין אותו דבסמוך וכך כוס עשוי מחתיכות כסף ועומדות החתיכות הכס ע״י שמקיפין אותם עץ סביב וז״ש מחובר בכלי [illegible]ן כלומר שהוא מחובר ע״י כלי עץ שהוא מקיפו סביב וכן מבואר

דרכי משה

קכ (א) ולא ידעתי מאי קשיא דרבינו לד[illegible] ס״ה קאמר דכתב אע״ג דמעיין מטהר בכל שהו כו׳ ולהכי כתב דלדבריו לא נהירא שיהא טבילה זו חמורה מטבילת טמאה כנ״ל והוא פשוט ולענין דינא כתב ב״י דהתוספות והרשב״א כתבו בשם ר״ת כדברי ס״ה: (ב) ובמרדכי פרק השוכר ע״ב סוף הפרק כתב הר״ר אביגדור כהן צלוחית המעונה טבילה אע״פ שאין בפיה למעלה כשפופרת הנוד שפיה צר למעלה אפ״ה סלקא לה טבילה ור״מ היה מורה להטביל כלי תוך כלי ובלבד שיהיו המים צפין ע״פ החיצון (ושיהא פי החיצון) כשפופרת הנוד גם הורה שיש ליזהר אם מגעיל כלי זכוכית מלא ויתנהו בדלי מלא מים והדלי שקוע בבור שלא יושיבהו על שוליו פן יהיה חציצה מפני כובד הכלי וחוצץ אלא יתהו על צדה ויתגלגל הנה והנה בתוך הדלי בבור וא״ל מ״ש מפרסת רגל האדם העומד בקרקע במקוה ואינו חוצץ דהתם אמרינן דמי מקוה באין לשם טרם יתן רגלו בארץ ודוקא מי מקוה אבל כאן כי נותן הזכוכית בדלי אפילו מלא מים אינו מועיל כי הם תלושין עכ״ל משמע הא דמהני אם להלח ידו במים היינו דוקא במי מקוה אבל במים התלושין לא ובאו״ה כלל נ״ח כתב דאסור ג״כ לנעוץ סכינים תוך הדלי רפוי ויטבילם אלא יקשרם בדלי רפוי ויטבילם ועוד כתב דהא דמותר להטביל כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד היינו שמלא הכלי מים תחילה אפילו שאובים ומהני ע״י נשיקה אבל בלא מים לא עלתה לו טבילה עכ״ל כתוב במרדכי ס״פ השוכר ע״א בת״כ יליף דצריך להעביר החלודה יבאו״ז דאם לא העבירו לא עלתה לו טבילה אמנם מצאתי בתשובה אחרת שאם אין יכול להעביר כל החלודה המעט שנשאר הוי כדבר שאינו מקפיד עליו שאינו חוצץ עכ״ל וכ״ה בהג״מ פ״ז דתמ״א וע״ל סימן קצ״ח ור״ב תשלום דינים אלו: (ג) שלא יהא במשמע שאר כלים שאינן חייבים בטבילה עכ״ל וכ״כ בהג״א: (ד) וכ״כ באו״ה וכתב דהברזל שקורין בל״א שפי״ז אייזן שמתקנין בהג המצות וכדומה לזה א״צ טבילה הואיל והדבר שמתקנין בו צריך עדיין אח״כ תיקון אבל סכין המיוחד לקלפים אסור לאכול בו עראי אם לא טבלו עכ״ל ובהגהה שם דסכין של שחיטה נהג מהר״ש לטבול וכ״ה בתשב״ץ וטוב לאכול בו מתחלה וה״ה בסכינים שמשחיזין בהם הבהמות עכ״ל: (ה) ובאו״ה כלל נ״ח דכן נוהגים להטביל בלא ברכה עכ״ל

פרישה

(ס) בכלים הלקוחים מן הנכרים צריך מ׳ סאה פי׳ אף במעיין: (ו) ולא נהירא שאין להחמיר בטבילה זו טפי מטבילת טמאה פי׳ דבטמאה גופה לא נתפרש בתורה שום שיעור אלא שצריך מים שכל הגוף עולה בהם וחכמים שיערו דהיינו אדם בינוני הוא ג׳ אמות ובמ׳ סאה מתכסה ראשו ורובו ולא חלקו חכמים בין אדם קטן לאדם גדול אבל גבי כלים אין שייך ליתן שיעור לפעמים יש כלי גדול מאוד שלא יספיק לו מ׳ סאות ולפעמים נמלא כלי קטן שדי לו בכל שהוא וכתם לא אמרינן לא פלוג אלא לפי מה שהוא כלי אם גדול הוא צריך מים הרבה ואם קטן הוא אף מעט מים יספיקו רק שיהא כל הכלי עולה בהן וי״ם גרסינן ולא נהירא כו׳ עד טפי מבטבילת טומאה ולפ״ז א״ש טפי דכלי נכרים ילפינן משאר טומאה דקרא דאך במי נדה דדרשינן בגמרא מים שהנדה טובלת בהן לאו דוקא שמדמה טבילתם לטבילת נדה אלא לטומאה בעלמא וקרא אסמכתא בעלמא הוא שהרי פשטיה דקרא בשאר טומאה הוא וכמו שגבי טומאת כלים מהני להו טבילה בכל שהוא רק שיהיו מכוסין במים הה״נ בכלי נכרים ועיין בדרישה: (ומיהו אם לחלח ידו במים תחילה כתב רמ״א דוקא שנחלח ידו במי מקוה ולא במים תלושים. במרדכי עכ״ה): (ז) ואין צריך טבילה אלא לכלי מתכות והן צרכי סעודה פי׳ דתרתי בעינן שיהא כלי מתכות וצרכי סעודה אבל אם הוא כלי מתכת ואינו צרכי סעודה או אם הוא צרכי סעודה ואינו כלי מתכת א״צ טבילה והטעם משום דכתיב בכלי מדין אך את הזהב ואת הכסף וגומר דהיינו כלי מתכות וכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש באש אלא כלי של צרכי סעודה: (קומקמין סירים קטנים של נחושת רש״י בע״א דף ע״ג עכ״ה): (ח) כגון מספרים וכיוצא בהן נלע״ד דר״ל מספרים שקוצצין את הירק בהן אפ״ה לא מקרב מעיקר תיקון צרכי הסעודה וכן משמע הלשון ודו״ק: (ט) ובלי זכוכית ככלי מתכות דמי הטעם דהואיל וכי נשתברו יש להן תקנה להתיכם ולעשות כלי גמור: (י) ומטעם זה נמי כלי של עץ שיש לו חשוקים של ברזל שמעמידין אותו פירוש היינו שלוקחין דפין של עץ ועושים להם שוליים של עץ ומעמידין הכל ע״י שמקיפין הדפין שבצדדין סביב בחתיכת ברזל אחד למטה סביב לשולים ואחד למעלה סמוך לפה ואחד באמצע כ״י: (יא) א״צ טבילה אפי׳ למי שהולך אחר המעמיד פי׳ לגבי טומאה פליגי אפ״ה הכא מודו וטעמא דכיון דלא הוי דומיא דכלי סעודה דמדין. והר״פ הורה להטבילם בלא ברכה מרדכי: (יב) כתב בס״ה כוס של כסף מחובר בכלי עץ ו״ל ב״י כעין דלי דלעיל שיש לו חשוקים של ברזל כך כוס זה עשוי מחתיכות כסף ועומדות החתיכות הכסף ע״י שמקיפין אותן עץ

דרישה

פ׳ קכ [א] ולא נהירא שאין להחמיר בטבילה זו טפי מבטבילת טמאה ר״ל ב״י כלומר כיון דלא ידעינן דכלי נכרים בעי טבילה אלא מדכתיב בכלי מדין אך במי נדה יתחטא כלומר מים שהנדה טובלת בהם דהיינו מ׳ סאה כדאיתא בסוף מסכת ע״ז אין להחמיר בהם יותר מבנדה עצמה ויש לתמוה עליו דנראה שס״ל דנדה א״צ מ׳ סאה במעיין והרי ר״י אינו סובר כן וכתב רבינו בסימן ר״א שלדבריו הסכים הרא״ש וא״כ אינו מחמיר בו יותר מבטבילת טמאה

חידושי הגהות

קכ א ר״ל מספרים שקונבין בו זנת הירק ואפ״ה לא הוי מעיקר תיקון צרכי הסעודה כנלע״ד וכ״ם הלשון (פרישה) ועיין ט״ז וש״ך: ב עיין בט״ז אות ב׳:

בשל כסף (יג) אבל מבחוץ לא אע"ג דמעמיד (יד) ויש מחמירים להטבילו בלא ברכה (טו) ודוקא בלוקח כלי מן הנכרי אבל שואל או שוכר ממנו א"צ (טז) אבל ישראל שלקח מן הנכרי והשאילו לחבירו אסור להשתמש בו בלא טבילה כיון שכבר נתחייב ביד הראשון (יז) [ב] ואם משכן לו הנכרי כלי אם נראה בדעת הנכרי שרוצה לשוקעו בידו צריך להטבילו ואם אינו יודע אם בדעתו לשוקעו מיבעיא אם צריך טבילה ולא איפשיטא וי"א לקולא שא"צ טבילה וטוב להטבילו בלא ברכ' או יקנה כלי אחר ויטבילנו עמו (יח) [ג] ישראל שנתן כסף לאומן נכרי לתקן לו כלי א"צ טבילה אפי' למ"ד אומן קונה

דמספקא להו אי אזלינן בתר המעמיד אם לאו ולפיכך מחמירין להטבילו בלא ברכה מספק והכי נקטינן עכ"ל ויש להקשות לפירושו דא"כ לא הו"ל לרבינו להורות בתחילה בכתם בכלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל דא"כ טבילה כלל אפילו למי שהולך אחר המעמיד מטעם דאין המתכות במקום התשמיש כיון דא"כ כתב דבכלי עץ שמחפין אותן בכסף מבחוץ והכסף מעמיד את העץ כמו הכלי עץ שמעמידין אותן חשוקי ברזל דיש מחמירין להטבילו בלא ברכה מטעם דמספקא ליה אי אזלינן בתר המעמיד או לא אזלינן בתר המעמיד. ותו דבסמ"ק מפורש דיש מחמירין לא קאי אלא להיכא שהכלי של עץ והמעמיד הוא של כסף אבל כשהכלי של כסף והמעמיד של עץ לד"ה צריך טבילה בברכה כיון דהכסף במקום התשמיש אלא דבכלי של עץ דמשתמש בעץ התם הוא דיש מחמירים להצריכו טבילה ונראה שצורת זה הכלי הוא דהכוס הוא של עץ ומוקף סביב השפה שלהם כסף והרגל הוא של כסף ונכנס מתחת שולי הכלי לתוך הכלי והנסכא באמצע תוך הכלי דהשתא הכסף מעמיד הוא וגם משתמש קצת דרך המעמיד דהיינו הנסכא שבאמצע ואפ"ה כיון שעיקר התשמיש הוא בשל עץ אין לברך עליו דבתר העיקר של כלי אזלינן אבל בכלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל אין צריך טבילה כלל אף ליש מחמירין כיון דאין משתמשים דרך המעמיד כלל דאין כאן מתכת בפנים כלל. אלא מבחוץ בלבד וצורת כלי זה כדפרישית כתבו המרדכי ע"ש הר"ש מבונבורק שהיה דן בו שא"צ טבילה הואיל דהמקבל הוא של עץ וזה על פי הסברא הראשו.נ אבל יש מחמירין חולקין עליהם ומצריכים לה טבילה בלא ברכה:

ואם משכן לו הנכרי כלי וכו' ויש לתמוה בדברי רבינו דכתב ואם אינו יודע אם בדעתו לשקעו וכו' דכיון דבגמרא קמיבעיא ליה סתם משכנתא מאי ולא איפשיטא משמע דאפי' יודע בו שאין דעתו לשקעו כמי קמיבעיא ליה וכ"כ הסמ"ק להדיא ואין דעתו לשוקעו מטבילו מספק בלא ברכה ושאר כל הפוסקים נ"כ כיון שכתבו סתם משכנתא כלשון התלמוד משמע דס"ל דאין לחלק ונראה לפע"ד דרבינו ס"ל דהיכא דיודע בו שאין דעתו לשקעו אסור להשתמש בו שלא מדעת הנכרי משום גניבת דעת דאסור אפילו בנכרי כדאיתא בפג"ה אלא דבאינו יודע אם בדעתו לשקעו דאיכא ס"ס יכול להשתמש בו וחייב הוא לטובלו קודם שישתמש בו ולכן כתב רבינו אם אינו יודע דאז משתמש בו איכא פלוגתא בטבילה דאם יודע דאין דעתו לשקעו אז אסור להשתמש בו משום דאיכא גניבת דעת ואין מקום לפלוגתא זו אבל ודאי דדבר פשוט הוא דמודה רבינו דלגבי דין טבילה אין חילוק בין אינו יודע ליודע דאין דעתו לשקעו וכ"כ במהרי"ל בה' פסח דאית ביה משום גניבת הדעת אם משתמש במשכון של נכרי טרם שנחלט לו ול"ק מעובדא דרב אשי דהיה משתמש במשכון של נכרי דאיהו הוה ס"ל משכנתא כזיני א"כ חזי לנכרי דדעתיה לשקועיה אבל לדידן דמספקא לן אי משכנתא כזיני אסור לן מפני גניבת דעת אם לא דאיכא נמי ספק אי דעתיה לשקועיה דהשתא הו"ל ס"ס ספק אי משכנתא כזיני ואת"ל לאו כזיני דילמא דעתיה לשקועיה כנ"ל ליישב דברי רבינו: ומ"ש וי"א לקולא כ"פ הרמב"ם והביא ב"י דברי הר"ן שכתב דהרמב"ם לטעמיה אזיל שסובר דטבילת כלים אינו אלא מד"ס אבל הרשב"א כתב בשם הראב"ד דמשכנתא צריכה טבילה וכ"ל שהוא העיקר ע"כ ובסוף הסימן הביא ב"י תשובת הרשב"א דמדברי הרמב"ם יראה שהוא סבור שהוא מדאורייתא וכו' ונראה לי דהרשב"א דקדק ממ"ש הרמב"ם על מה שדרז"ל וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת מפי השמועה למדו אלמא שהוא דאורייתא דלשון מפי השמועה בכל דוכתא אין לו פירוש אחר אלא שכך קבלנו איש מפי איש עד מרע"ה הלכה למשה מסיני א"כ הוא מדאורייתא אלא דקרא לה מד"ס לפי דפירושו מד"ס אבל עיקרו מן התורה דכך הוא דרכו בספרו למי שיודע דרכיו אבל הר"ן הכריח מדפסק במשכנתא לקולא אלמא דלאו דאורייתא הוא כלל וקרא אסמכתא בעלמא היא וכולה טבילה מד"ס היא ומ"ש מפי השמועה למדוה היינו משום דאסמכתא זו מפי השמועה למדוה ואין פירוש מפי השמועה הכא כפירושו בשאר דוכתי א"כ דמפי השמועה למדנו דצריך טבילה אלא דאיכא למימר דסגי בכל שהוא ומדברי סופרים צריך טבילה הוגנת:

ישראל שנתן כסף לנכרי וכו' ז"ל התוס' בסוף ע"ז והנותן כלי לאומן נכרי לתקן אפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי א"צ טבילה כיון דאין שמו עליו דלא הוי כמעשה שהיו הכלים של מדין עכ"ל וכ"כ סמ"ק בפנים וכ"כ המרדכי ע"ש ר"י וכ"כ סמ"ג עשה פ"ט דף קע"ד תחילת ע"א דר"י פסק דאומן קונה בשבח כלי ועל כל זאת אמר ר"י שהנותן כלי לאומן לתקנו לא היה צריך טבילה כיון שאין שם הנכרי עליו עכ"ל אבל הרא"ש כתב וז"ל והנותן כסף לאומן נכרי לתקן לו כלי יש שהיו רוצים לומר למ"ד אומן קונה בשבח כלי צריך טבילה ופליגי בה אמוראי בפרק הגוזל קמא ובעל הלכות פסק כרב אשי דאמר אומן קונה בשבח כלי ורב אלפס פסק כרבא דדחי התם דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי וא"צ טבילה כיון שאין נקרא שם הנכרי עליו ולא דמי לכלי מדין עכ"ל ורבינו התחיל בלשון הרא"ש דכתב ישראל שנתן כסף לאומן נכרי וכו' דמשמע דמיירי דנתן לו חתיכת כסף לעשות ממנה כלי היפך דברי התוספות והנמשכים אחריהם דמיירי בנותן לו כלי שבור לתקן וקמסיים כלשון התוס' דאפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי כיון שלא נקרא שם הנכרי עליו היפך דברי הרא"ש דמשמע דמסקנתו אליבא

דרב

מבואר יותר בדברי סמ"ק עצמו שכתוב שם בלשון הזה כוס של כסף מחובר בתוך כלי עץ דלישנא דבתוך כלי משמע בהדיא שהעץ מקיף את הכסף סביב ואפשר דבלישנא דרבינו משתמעי תרתי חדא שהוא מחובר ע"י העץ המקיפו תרתי שהוא קבוע ברגל של עץ וקאמר דצריך טבילה כיון דמשתמש בשל כסף ולא במה שמבחוץ דהיינו העץ שאין המשקה נוגע בעץ וז"ש כיון שמשתמש בשל כסף אבל מבחוץ לא א"כ ה"פ ברישא קאמר דכוס של כסף שהוא מחובר ע"י כלי עץ המקיפו סביב ומחברו כדפרישית שצריך טבילה כיון שמשתמש בשל כסף וכדאמרי' גבי כלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל שמעמידין אותו והדר קאמר אבל מבחוץ לא אע"ג דמעמיד כלומר דוקא כשהכסף מבפנים והעץ מבחוץ הוא דצריך טבילה אבל אם הכסף הוא מבחוץ והעץ מבפנים אע"פ שהכסף מעמיד את העץ כמו אותו כלי עץ שמעמידין אותו בחשוקי הברזל א"צ טבילה דהכל הולך אחר המקום שמשתמש בו המשקה שאם המקום ההוא מתכת אע"פ שמעמידו עץ טעון טבילה ואם המקום ההוא עץ אע"פ שמעמידו מתכת אינו טעון טבילה דלא חיישינן למעמיד כלל וזה הפי' נראה עיקר: ומ"ש ויש מחמירים להטבילו בלא ברכה נראה דאתרוייהו קאי בין הוא של כסף ומעמידיו של עץ בין הוא של עץ ומעמידיו של מתכת דמספקא להו אי נקטינן כר"מ דאמר בתר מעמיד אזלינן אי כדברי התוס' והרא"ש דסברי דלא אזלינן בתר מעמיד ולפיכך מחמירין להטבילו בלא ברכה מספק והכי נקיטינן (ו): ודוקא בלוקח כלי מן הנכרי אבל שואל או שוכר ממנו א"צ בסוף מסכת ע"ז (שם) אר"נ ל"ש אלא בלקוחין וכמעשה שהיה פי' בכלי מדין אבל שאולין לא ומשמע דשכורים שוים לשאולין וכ"כ הרשב"א בת"ה: ומ"ש אבל ישראל שלקח מן הנכרי והשאילו לחבירו אסור וכו' כ"כ שם התוספות והר"ש בשם רשב"ם וכ"כ סמ"ק וכתב בהגה"ה אבל אם לקחו חבירו לחתוך קלפים ולא לצרכי סעודה א"צ להטבילו שהרי שאול הוא בידו עכ"ל והיה נ"ל דישראל שקנה כלי מנכרי לסחורה אם מכרו לישראל אחר אין הקונה צריך להטבילו דכיון דלא נתחייב ביד הראשון שהרי לא היה עומד אלא לסחורה ודמי להא דהג"ה בלקחו לחתוך ולא לצרכי סעודה אבל מדסיים וכתב שהרי שאול הוא בידו משמע שאם היה לקוח בידו היה חייב טבילה וא"כ ה"ה בלוקח מהעומדין אצל ישראל לסחורה כיון שמנכרי לקחם וכן הורה מורי הרב הגדול מהר"י בי רב ז"ל: **ואם** משכן לו הנכרי כלי וכו' שם איבעיא להו משכנתא מאי אמר מר בר רב אשי אבא משכן לו נכרי כסא דכספא ואטבליה ואשתי ביה ולא ידענא אי משום דקסבר משכנתא כזביני דמי אי משום דחזי לנכרי דדעתיה לשקועיה כלומר שלא לפדותו עוד משמע בהדיא דהיכא דדעתיה לשקועיה פשיטא לו דבעי טבילה ובלא דעתיה לשקועיה הוא דאיבעיא לן ולא איפשיטא ופסק הרמב"ם בפי"ז מהמ"א לקולא וכתב הר"ן דלטעמיה אזיל שסובר דטבילת כלים אינה אלא מדברי סופרים אבל הרשב"א כתב בשם הראב"ד דמשכנתא צריכה טבילה וכ"ל שהוא העיקר ע"כ וכתב סמ"ג שגם מקצת רבותינו שבצרפת פוסקים להקל ויש מטבילין אותו בלא ברכה וכ"כ במרדכי: ומ"ש רבינו או יקנה כלי אחר ויטבילנו עמו כ"כ התוספות וכ"כ המרדכי בשם רש"י והכי נקטינן: מ"כ בתשובה אשכנזית (ז) כשנשתקע ברשות ישראל צריך טבילה שנייה בלא ברכה דראשונה כלא זכייה דמי וכעומד ברשות הנכרי דמי הלכך לא מהני אותה טבילה וצריך להטבילו לאחר שבא לרשות ישראל (ח): ישראל שנתן כסף לאומן נכרי לתקן לו כלי פי' שנותן לו חתיכת כסף לעשות ממנה כלי אפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי א"צ טבילה כיון שלא נקרא שם הנכרי עליו שאין הכלי נקרא אלא ע"ש בעליו ולא על שם האומן כי לא דמי למעשה שהיה שהיו הכלים של מדין כ"כ התוספות בסוף ע"ז (עה:) וז"ל הרא"ש שם הנותן כסף לאומן נכרי לתקן לו כלי יש שהיו רוצים לומר למ"ד אומן קונה בשבח כלי טעון טבילה ופליגי בה אמוראי בפ' הגוזל קמא (לח. לט:) ובה"ג פסק כרב אשי דאמר אומן קונה בשבח כלי והרי"ף פסק כרבא דדחי התם דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי ואין צריך טבילה

דרכי משה

אלו המחופים בפנים עכ"ל: (ו) ובמרדכי רחיים של פלפלין שבתוכו מתכת צריך טבילה עכ"ל וז"ל ג הג"מ ומיהו החסרון המקבל התבלין א"צ טבילה עכ"ל וכתב באו"ה דוקא כגון רחיים של פלפלין שהמתכת בתוכו הוא עיקר (י"ג אבל משפך של עץ ויש בו שפופרת של ברזל א"צ טבילה אע"פ שמשתמש בו דרך הברזל דמאחר שאינו מעמידו בטלה אצל המשפך) אבל משפך של ברזל צריך טבילה וגם ברזאות של מתכת אע"פ שאין שותה מהן עכ"ל: (ז) האגור בשם מהר"י מולין: (ח) אמנם באו"ה כתב דא"צ לחזור ולטבלו אלא א"כ הוסיף לנכרי

דרישה

מאה ע"כ. ול"נ דאף שרבינו מסכים לזה דנדה צריכה מ' סאין מ"מ ס"ל דבכלי נכרים א"צ דגבי נדה עלמה הטעם משום לא פלוג. וטעם זה לא אמור גבי כלים וכמ"ש בפרישה. ומ"ש ב"י לדינו של סמ"ק ראיה וז"ל מדברי התוס' למדו שכתבו בסוף מסכת ע"ז שהנדה טובלת אע"ג דרביעית סגי להטביל מחטין וצינורות מדאורייתא היינו טבילת טומאה אבל טבילת כלי מדין מידום הוא ובעי מ' סאה וכן סוכיח ב"י לעיל עוד מזה מפרק בתרא דע"ז דדייק דדרים וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת היינו טבילה ומסיק דצריכא דאי כתב וטהר ה"א בכל שהוא קמל"ן במי נדה דבעי מ' סאה. נ"ל דכל זה לא איירי אלא לענין מקוה אבל מי מעיין די לו בכל שהוא בכדי שיעלה כולו ורבינו ג"כ לא בא לסתור דברי סמ"ק אלא במעיין דמיכה מיירי הסמ"ק אבל במקוה גם רבינו מודה דלא סגי בכל שהוא וצריך מ' סאין: [יז] ואם משכן לו הנכרי כלי סוף מסכת ע"ז איבעיא לסו משכנתא מאי אמר מר בר רב אשי אבא משכן לו נכרי כסא דכספא ואטבליה ואשתי ביה ולא ידענא אי משום דקסבר משכנתא כזביני דמיא אי משום דחזי לנכרי דדעתיה לשקועיה כלומר שלא לפדותו עוד משמע להדיא דהיכא דדעתיה לשקועי' פשיטא לן דבעי טבילה ובדלא דעתיה לשקועיה הוא דאיבעיא לן ולא איפשיטא. וי"א לקולא כו' עד או יקנה אחר ויטבילנו עמו ז"ל ב"י מצאתי בתשובת אשכנזית כשנשתקע אחר כך ברשות ישראל צריך לחזור ולהטביל בלא ברכה דראשונה כלא זכיה דמי וצריך להטבילו כשהיא עומדת ברשות ישראל: [ג] ישראל שנתן כסף לאומן נכרי כו' אפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי כו' כ"כ התוספות בסוף ע"ז וז"ל הרא"ש שם הנותן כסף לאומן נכרי לתקן לו כלי יש שהיו רוצים לומר למ"ד

פרישה

סביב וז"ש מחובר בכלי עץ כלומר מחובר ע"י כלי עץ שהוא מקיפו סביב. והסמ"ק כתב בפירוש יותר שכתב כוס של כסף מחובר בתוך כלי עץ כו': (יג) אבל מבחוץ לא אע"ג דמעמיד כלומר דוקא כשהכסף מבפנים והעץ מבחוץ צריך טבילה אבל אם הכסף הוא מבחוץ והעץ מבפנים ואע"פ שהכסף מעמיד את העץ כמו חשוקים של ברזל דלעיל א"צ טבילה דהכל הולך אחר מקום שמשתמש בו המשקה כו' עיין בב"י שפירש בע"א אבל אפירוש זה כתב שנ"ל עיקר: (וכתב רמ"א דרחיים של פלפלין שבתוך העץ יש ברזל קבוע שטוחנין בו צריך טבילה מרדכי. וכן המשפכות או הברזות של ברזל. ארוך עכ"ה): (יד) ויש מחמירין להטבילו בלא ברכה כתב ב"י אתרוייהו קאי בין הוא של כסף ומעמידו של עץ בין הוא של עץ ומעמידו של כסף דמספקא להו אי אזלינן בתר המעמיד דוקא או לא ולכך מחמירין להטבילו בלא ברכה עכ"ל והא דנקט ולכך מחמירין ר"ל דלכל אחד יש קולא וחומרא דלדעת הר"מ דאמר בתר מעמיד אזלינן אם הכסף מבפנים א"צ טבילה ואם הוא מבחוץ שהוא המעמיד צריך טבילה ולדעת התוספות והרא"ש דלא אזלי בתר מעמיד הוי איפכא הלכך אזלינן לחומרא בתרווייהו אלא שהוא רחוק לעשות תרי חומרי דסתרי אהדדי ולכך אמר שמחמירין להטבילו בלא ברכה ר"ל הואיל ולא מסוו נתנו עליו חומר ועורם הטבילה אבל לא יברך מספק: (טו) ודוקא בלוקח מן הנכרי כו' הטעם דצריך שיהא דומיא דכלי מדין שהיה שלהן עולמית וכתב ב"י שישראל שלקח כלים מן הנכרי לסחורה צריך ישראל הלוקח מישראל לטובלן: (טז) אבל ישראל שלקח מן הנכרי פירוש קנין גמור: (יז) ואם משכן לו נכרי כלי עיין בדרישה: (יח) ישראל שנתן כסף לאומן נכרי לתקן לו כלי כו' פירוש שנתן לו חתיכת כסף שיעשה לו הנכרי

חידושי הגהות

ג בתה"ב שלפנינו לא מצאתי דברים אלו כלל אך בהגהת סמ"ק מצאתי בסימן קצ"ט וז"ל ומיהו התחתון המקבל התבלין א"צ טבילה לפי שכולו של עץ ע"כ ונצ"ל ג"כ כאן:

קונה בשבח כלי כיון שלא נקרא שם הנכרי עליו ד (יט) [ד] וריצב"א כתב דאפילו אם נותן לו כלי שבור לתקנו אם לא היה מחזיק רביעית קודם לכן ותקנו שמחזיק רביעית צריך טבילה (כ) דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד (כא) (ט) ישראל שמכר כלי לנכרי וחזר ולקחו ממנו

טבילה כיון שלא נקרא שם הנכרי עליו ולא דמי לכלי מדין : ב"ח ונראה דאפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי א"צ : ומ"ש רבינו וריצב"א כתב דאפילו אם נותן לו כלי שבור וכו' כלומר לא מיבעיא בנותן חתיכת כסף לאומן נכרי לעשות לו כלי מחדש שצריך טבילה אלא אפי' אם נותן לו כלי שבור לתקנו אם לא היה מחזיק רביעית ותקנו שמחזיק רביעית צריך טבילה דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד כלומר וכיון שהכלי זה אינו עומד כתקנו אלא על ידי נכרי חשיב כאילו הוא של נכרי כצ"ל לפרש דברי רבינו אלא שהלשון דחוק לפרש דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד כענין שפירשתי ואין לפרש דבריצא מיירי בכלי שניקב ונתנו לאומן נכרי לתקנו וישראל נתן לו את הכסף וקאמר דא"צ טבילה משום דאין אומן קונה בשבח כלי וכדמשמע מדברי המרדכי וסמ"ק דבכלי שניקב מיירי וכדדייק לישנא דלתקן לו כלי דכתב דינו ואפילו בניקב למטה מרביעית מיירי וקאמר דאין צריך טבילה דהא סתמא קתני ובכל גווני משמע וריצב"א פליג ואמר דה"מ שלא ניקב למטה מרביעית אבל אם לא היה מחזיק רביעית צריך טבילה דאם כן קשה כיון דסברא קמייתא מיירי בכלי שניקב ונתנו לתקנו מאי אפילו אם נותן לו כלי שבור לתקנו דקאמר ריצב"א הא סברא קמייתא נמי בהכי עסיק ואתי ומיהו אפשר לומר דריצב"א לא אסברא קמייתא קאי אלא בעלמא קאי וה"ק ל"מ הנותן כסף לנכרי לעשות כלי חדש דצריך טבילה אלא אפילו אם נותן לו כלי שבור לתקנו אם לא היה מחזיק רביעית קודם לכן צריך טבילה אלא דלהכי קשה במאי מיירי ריצב"א אי בשישראל נתן לו חתיכה לתקנה בו מאי הכל הולך אחר המעמיד דקאמר הרי גם המעמיד הוא של ישראל וע"כ צריך לדחוק דאנכרי עצמו קאי כמו שדקדקתי לפי' ראשון ואי בחתיכת מתכת של נכרי מיירי ריצב"א קשה למה הוצרך להביא רבינו דבריו שהרי דברים אלו בכלל סברא קמייתא דהא לא קאמר דא"צ טבילה אלא בשישראל נתן לו הכסף לתקנו הא אם לא נתן לו הישראל אלא הנכרי עשאו משל עצמו צריך טבילה ועוד דלישנא דריצב"א כתב משמע דפליג אסברא קמייתא ולפי פירוש זה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וע"ק לפ"ז דמפרשינן דסברא קמייתא בכלי שניקב ונתנו לאומן נכרי מיירי משמע דדוקא בכה"ג הוא דא"צ טבילה אבל אם נתן לו כסף לעשות לו כלי מחדש צריך טבילה ואמאי הרי שייך ביה טעמא דשלא נקרא שם הנכרי עליו ודוחק לפרש דשלא נקרא שם נכרי עליו לא לשם בעלים קאמר דוקא אלא אפי' לשם אומן קאמר שלא נקרא שם הנכרי עליו דבכלי שניקב ונתקן אין דרך לשאול מי תיקן כלי זה אבל כלי חדש דרך העולם לשאול עליו מי עשאו ונמצא ששם הנכרי נקרא עליו דהא כיון דמשום דדומיא דכלי מדין בעינן הוא דממעטי כל שלא נקרא שם הנכרי עליו א"כ דומיא דכלי מדין ממש בעינן דנקרא עליו שם הנכרי לשם בעלים ולא לשם אומן בלבד ולפיכך נראה דפי' ראשון עיקר בדברי רבינו ודע שהמרדכי כתב דברים הללו בלשון זה הנותן כלי לאומן לתקנו נראה לר"י דאף למ"ד אומן קונה בשבח כלי א"צ טבילה כיון שאין שם הנכרי עליו שאין כלי דומיא דמדין ומיהו אם ניקב למטה מרביעית ולא היה מחזיק מפני הנקב ונתנו עליו חתיכת מתכת צריך טבילה דקיי"ל כר' נחמיה דאמר פ"ק דשבת (טו:) הכל הולך אחר המעמיד אבל תפרו בפתיל מתכת אין בכך כלום שאין זה כי אם מחבר חתיכותיה והני דליים ששואבים בהם מים והם מחושקים ברזל סביב אם לקחן מן הנכרי א"צ טבילה ואע"ג דהכל הולך אחר המעמיד ה"מ היכא דנשתמש דרך המעמיד כמו הנקב שנסתם שמשתמש דרך העמדה בהם אבל הני דליים שהמעמיד בתוכו א"צ טבילה ור"ת מצריך להם טבילה :

וכתב עוד בשם ר"ת המחבת שניקבה ותקנה אם ניקבה למטה בשוליה בכדי טהרתה דהיינו בכונס משקה נתבטלה לגמרי מתורת כלי וכשחזר ותקנה פנים חדשות באו לכאן וצריכה להטביל וא"כ מן הצד נמי כיון דמן הנקב ולמעלה כמאן דליתיה דמי דאין מקבל ממנו ולמעלה אם חזר ותקנו הוה ליה ככלי מתכת שאינו מחזיק אלא סאה והוסיף עליו בגבהו והעמידו על סאתים כ"ל שיש לחזור ולהטבילו עבור תוספת הכלי כיון דהולך אחר המעמיד הו"ל כאילו הוא כולו חדש ממנו ולמעלה ובתוספתא דמסכת כלים יש קיתון שעשאו מן הטמא ושוליו מן הטהור טהור עשאו מטהור ושוליו מן הטמא טמא הכל הולך אחר המקבל עכ"ל משמע מדבריו דמאי דיהיב ר"י טעמא משום דאין אומן קונה בשבח כלי (שם הנכרי עליו) היינו בנתן כלי לאומן לתקנו והוא שלא ניקב למטה מרביעית אבל אם ניקב למטה מרביעית ונתן עליו הנכרי חתיכת מתכת צריך טבילה ומשמע לי דהיינו דוקא בשחתיכת המתכת היה של נכרי דאי אפי' בשחתיכת מתכת של ישראל קאמר דצריך טבילה מה בין זו לתפר בפתיל מתכת הא בין בזו ובין בזו אין שם חתיכה של נכרי ואדרבה הויא דהתפר בפתיל מתכת גריעא מינה שהפתיל מיהא הוא של נכרי ובנתן עליה חתיכה אין שם שום דבר של נכרי אלא ודאי בנתן עליה נכרי חתיכת מתכת משלו מיירי אבל אם היה חתיכת המתכת של ישראל א"צ טבילה והגמ"י בפי"ג בשם סמ"ק כ' בל' זה הנותן כלי לאומן נכרי לתקנו א"צ להטביל אפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי מ"מ אין שם נכרי עליו משמע דר"ל אפי' לא היה מחזיק רביעית קודם שתקנו הנכרי והתוס' פירשו לפי שאין עיקר הכלי של האומן ולפ"ז כשלא היה מחזיק רביעית קודם לכן א"כ עיקר הכלי של האומן וצריך טבילה למ"ד הכל הולך אחר המעמיד ומ"מ אותם הדלאים המחושקים ברזל מבחוץ אע"ג דהברזל מעמידן א"צ טבילה לפי שאין משתמשין בו דרך הברזל וכן בכוס המחושק כסף מבחוץ ויש מחמירים להטביל בלא ברכה והקונה כוס מאזורי"ן בלע"ז והם מתוקנים ברתוקות ובמסמרות של כסף אם אינם מחזיקין רביעית בלא התיקון צריכין טבילה (י) עכ"ל : **ישראל** שמכר כלי לנכרי וחזר ולקחו ממנו צריך להטבילו כ"כ התוס' והרא"ש ז"ל ונתנו טעם מפני שנקרא שם הנכרי עליו :

דרב אלפס דאין אומן קונה בשבח כלי א"צ טבילה כיון שאין נקרא שם הנכרי עליו וזה ודאי תימה גדולה אכן לכי מעיינת בדברי הרא"ש תראה ותבין דמ"ש בסוף וא"צ טבילה וכו' הוא דעת עצמו שלא כיש שהיו רוצים לומר דדין טבילה זו תלוי בפלוגתא דאומן קונה בשבח כלי ולמ"ד אומן קונה צריך טבילה דליתא אלא לכ"ע א"צ טבילה כיון שאין נקרא שם הנכרי עליו ולא דמי לכלי מדין וס"ל להרא"ש דאע"ג דהתוס' כתבו דין זה בנותן כלי לאומן נכרי לתקן לאו דוקא דה"ה בנותן חתיכה כסף לעשות לו כלי מתחלתו דלא הוי כמעשה שהיה שהיו הכלים של מדין שהרי כיון שהישראל נתן כסף לנכרי הכלי הוא של ישראל ושמו של ישראל נקרא עליו כיון שהכסף שלו וכשהישראל נותן כלי שבור לתקנו אע"פ שהנכרי מתקן הכלי מכסף שלו מ"מ כיון שהכלי הוא של ישראל נקרא שם הישראל עליו וא"צ טבילה ואין חילוק לדעת התוס' וסמ"ג וסמ"ק בפנים בין לא היה מחזיק רביעית למחזיק רביעית לעולם א"צ טבילה כיון דאין שם הנכרי נקרא על הכלי אע"פ שהנכרי תקנו בכסף שלו מ"מ עיקר הכלי הוא של ישראל ונקרא שמו עליו והרא"ש ס"ל דה"ה בנותן כסף לנכרי לעשות לו כלי חדש נ"כ נקרא שם ישראל עליו כיון שהכסף של ישראל ולא פליגי התוס' והרא"ש בדינא כלל ועוד נראה עיקר דהרא"ש לרבותא נקט בשישראל נתן כסף וכו' דאפי' בכה"ג הוי שמו של ישראל על הכלי כיון שנתן כסף וא"צ"ל בנותן כלי שבור לתקן אע"פ שהכסף של נכרי דפשיטא דא"צ טבילה דשמו של ישראל עליו כלי של פלוני ישראל :

ומ"ש רבינו וריצב"א כתב דאפי' אם נותן לו כלי שבור וכו' האי אפי' דכתב ריצב"א אדעלמא קאי וה"ק לא מיבעיא בקונה כלי חדש מן הנכרי דצריך טבילה אלא אפילו נותן לו כלי שבור לתקנו נמי צריך טבילה אם לא היה מחזיק רביעית קודם לכן ומיירי שהנכרי תקנו בכסף שלו והיינו דקאמר דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד פי' שהכסף של נכרי הוא המעמיד את הכלי שיהא מחזיק רביעית ולפיכך צריך טבילה אבל אם היה מחזיק רביעית קודם לכן א"כ אין כספו של נכרי מעמיד את הכלי דאפי' קודם שתקנו היה עליו שם כלי ואין הנכרי מעמידו שיהא עליו שם כלי והשתא ניחא דהביא רבינו דברי ריצב"א דחולק אסברא קמייתא דתליא האי דינא במה שנקרא שם הנכרי עליו דלפ"ז בנותן כלי שבור לתקנו אפילו לא היה מחזיק רביעית והנכרי תקנו בכסף שלו א"צ טבילה כדפרי' אבל לריצב"א בזו צריך טבילה והכי מוכח להדיא מדברי ה"ר פרץ בהגהת סמ"ק שעל מה שכתוב בסמ"ק לשון התוס' שלנו כתב הר"ב בהגה"ה וז"ל בפנים פי' גבי אומן נכרי טעמא משום דאין שם נכרי עליו משמע דר"ל אפילו לא היה מחזיק רביעית קודם לכן כמדומה כי בתוס' פי' בע"א לפי שאין עיקר הכלי של אומן נכרי ולפ"ז כשלא היה מחזיק רביעית קודם לכן א"כ עיקר הכלי של אומן נכרי הוא לדברי האומר הכל הולך אחר המעמיד וכן פי' ריב"א בהדיא דצריך טבילה היכא דלא היה מחזיק רביעית קודם לכן וכן נראה עיקר עכ"ל וטעמו כדפרישית דכיון דעיקר הכלי של אומן נכרי הוא שתיקנו בכסף שלו שיהא מחזיק רביעית הכל הולך אחר המעמיד וכאן מעמיד הכלי הוא כספו של נכרי כיון שלא היה מחזיק רביעית קודם לכן אבל בישראל שנתן כסף לנכרי לעשות לו כלי מחדש מזה לא מיירי ריב"א כלל. וז"ל הש"ע ישראל שנתן כסף לאומן נכרי לעשות לו ממנו כלי א"צ טבילה ובהגה"ה ויש חולקין ויש לטובלו בלא ברכה עכ"ל הבין דהריצב"א חולק גם היכא שישראל נתן כסף לנכרי וכו' ולכן פסק דיש לטובלו בלא ברכה ולפע"ד דלא דק דמעולם לא נחלק הריצב"א היכא שנתן כסף לנכרי דפשיטא דא"צ טבילה כלל אלא בישראל שנתן כלי שבור לנכרי לתקן בכסף של נכרי התם הוא דנחלק הריצב"א כדפרי' וכל זה שפירש' הוא אמת כפי הנלע"ד. והרב ב"י נדחק בפירושו כאשר יראה המעיין ולא ראיתי להאריך בזה. עוד יש מקום עיון בדברי רבינו בדין אומן קונה בשבח כלי ויתבאר בס"ד בא"ע סימן כ"ח ובח"מ סי' ש"ו וסי' של"ט :

ישראל שמכר כלי לנכרי וחזר ולקחו ממנו צריך להטבילו אבל אם משכנו בידו וחזר ופדאו ממנו א"צ להטבילו כ"כ התוס' והרא"ש לשם דאע"ג דמספקא

ומ"ש

דרכי משה

לנכרי מעות וקנאו ממנו דאז צריך להזור ולטובלו דאדעתא דהכי לא טבלו לכתחלה עכ"ל : (ט) **באו"ה כלל כ"ח** דדוקא כשהחתיכה של מתכת היא של נכרי אבל אם היא של ישראל רק שהנכרי תקנו אפילו אם יתן עליו חתיכת מתכת א"צ טבילה עכ"ל נראה דהוא מפרש דהא דקאמר הכל הולך אחר המעמיד דר"ל הואיל והנכרי נותן המתכת המעמיד חייב בטבילה אבל ב"י דחה פי' זה וכתב דעיקר הפירוש הוא הואיל והנכרי מעמידו חייב בטבילה אע"פ שהכסף שתקנו בו הוא של ישראל והביא ראיות הרבה דזה הוא עיקר פי' ובעיני הוא פשוט כדברי ב"י בדברי הריצב"א אמנם המרדכי פרק השוכר כתב דדוקא אם נתן עליו חתיכת מתכת לסתמו אבל תפרו בפתיל מתכות אין בכך כלום שאין זה כי אם מחבר התיכותיה עכ"ל ומשמע דמיירי דמתקנו בכסף של נכרי דאי אפי' כשהמתכת של ישראל מה בין זו לתפרה בפתיל מתכת מ"מ המעמיד הוא דנכרי וכ"כ ב"י בהדיא דדברי המרדכי מיירי שהמתכת של נכרי עוד כתב המרדכי בשם מהר"ם דכלי שנשבר בין מטה בין מן הצד וניקב בכונס משקה נתבטל לגמרי מתורת כלי ואם תקנו נכרי צריך להזור ולטובלו עכ"ל : (י) כתוב באו"ה כלל נ"א נכרי הנותן כסף לנפח ישראל והישראל קונה ממנו קודם שיגיע ליד הנכרי אפ"ה צריך טבילה ודוקא למ"ד שאם נתן ישראל לאומן נכרי (אין) צריך טבילה אבל לדברי ריצב"א דכתב

פרישה

בנכרי כלי ממנו אין צריך טבילה כמבואר : (יט) והריצב"א כתב דאפי' אם נתן לו כלי לתקנו ר"ל ב"י כלומר לא מיבעיא בנותן לו חתיכת כסף לאומן לעשות לו כלי מחדש אלא אפילו אם נותן לו כלי שבור כו' : (כ) דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד כלומר וכיון שכלי זה אינו עומד כתקנה אלא ע"י נכרי חשיב כאילו הוא של נכרי כצ"ל לפרש דברי רבינו אלא שהלשון דחוק לפרש הכל הולך אחר המעמיד כענין שפירשתי כו' ע"ש בב"י ור"ל שלשון אחר המעמיד משמע דבר המעמיד הכלי עצמו כגון חשוקים דלעיל אבל לא שייך לומר מעמיד האומן ועיין בדרישה : (כא) **ישראל** שמכר כו' אבל אם משכנו בידו וחזר ופדאו א"צ טבילה אע"ג דמספקא לתלמודא אי משכנתא קוניא היא ודאי לא הוי כזביני ב"י (ונ"ל הטעם דאמרי' הוכיח סופו על תחילתו דלא הקנה לו כלל עכ"ה) וממ"ש בח"מ ס"ס תמ"א מבואר הטעם והוא דיותר יש קנין לישראל מיד נכרי ממה שיש קנין לנכרי מיד ישראל . ואפי' אם נתייאש מלפדות מיירי נמי כאן שא"צ להטבילו כשפדאו אבל אם מתחלה הסכין הוציאה שלא לפדות צריך טבילה מ"ו הלוקח

דרישה

למ"ד אומן קונה בש"ס כלי טעון טבילה ופליגי בה אמוראי בפרק הגוזל קמא ובעל ס"ג פסק כרב אשי דאמר אומן קונה בשבח כלי והרי"ף פסק כרבא דדמי סתם ואמר דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי וא"צ טבילה כיון שלא נקרא שם הנכרי עליו ולא דמי לכלי מדין עכ"ל הרא"ש טבילו ב"י. ורבינו שכתב אפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי אפ"ה א"צ טבילה למד כן מדברי הרא"ש מדכתב הרא"ש יש שהיו רוצים לומר למ"ד אומן קונה בשבח כלי טעון טבילה כו' משמע דהיכא דס"ל דאפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי אפ"ה אין טעון טבילה. ועוד דייק רבינו מלשון הרא"ש דמסיים בסוף דבריו וא"צ טבילה כיון דלא נקרא שם הנכרי עליו ולא דמי לכלי מדין כלל משמע מזה דאע"פ שאומן קונה בשבח כלי אפ"ה הואיל ואין שם הנכרי עליו א"צ טבילה :

[ד] והריצב"א כתב דאפי' אם נותן לו כלי שבור לתקנו כו' ביאור דברי הריצב"א כתבתי בפרישה ודע שהמרדכי כתב בל' הזה דברים הללו הנותן כלי לאומן לתקנו נראה לר"י דאף למ"ד אומן קונה בשבח כלי א"צ טבילה כיון שאין שם הנכרי עליו שאין כליו דומיא דמדין ומיהו אם ניקב למטה מרביעית ולא היה מחזיק מפני הנקב ונתנו עליו חתיכה מתכת צריך טבילה דקי"ל הכל נמשך דאמר בפ"ק דשבת דהכל הולך אחר המעמיד . וכדברי המרדכי כן דעת הסמ"ק ועד"ז רצה ב"י לבאר דברי רבינו וז"ל ואין לפרש דבריצא מיירי בכלי שניקב ונתנו לאומן נכרי לתקנו וישראל

הידושי הגהות

ד ביאור דברים אלו עיין בב"ז א"ח י"ב : ה לפנינו בגמרא בע"א הלכה זו ר"ם היא ואולי הגירסא שלפניו היה ר' נחמיה עי' עירובין (יג:) משמע דר"ם ור' נחמיה אחד הוא וה"ל בפרק במה

דמספקא ליה לתלמודא אי משכנתא כזביני לענין הא ודאי פשיטא דלאו כזביני
הכ"ל ונראה דס"ל דבנכרי דוקא כיון דנכסי הנכרי הרי הן כהפקר מסילק את
ידיו מנכסיו וכל הקודם בהן זכה כדאיתא פרק חזקת א"כ אם משכן נכרי לישראל
מספקא ליה לתלמודא דילמא מסילק את ידיו חשיב כזביני ומיד זכה בהן הישראל
מדין הפקר אבל כשישראל ממשכן ביד
נכרי פשיטא דלא זכה בהן הנכרי משעה
שסילק הישראל את ידיו והילכך אפי' אם
אח"כ נתייאש הישראל מלפדותו אם חזר
ופדאו א"צ טבילה אבל אם מתחלה השכינו
ישראל ביד נכרי אדעתא שלא לפדותו
השתא משעה שסילק הישראל את ידיו זכה
בו הנכרי מיד אם חזר בו הישראל ופדאו
צריך טבילה וכך מצאתי למהרש"ל. כתוב
במרדכי ישן וז"ל ובמסקנא במסכתא
חלקא כתיקו ופסקו רבותינו שבצרפת
ובמזי' ואבי העזרי שא"צ להטביל ויש
שמטבילין אותו בלא ברכה וכן מצאתי
שישראל שמשכן ביד נכרי כוס של כסף
שצריך להטבילו משכודיהו ובתשובות רש"י
נמצא ירא שמים יטביל מהם כלי חדש
ויברך על הודאי ויכלול אלו בברכה. ורוחים של כלפלים שגופו עץ ובתוכו מתכת
של ברזל של הוכו עיקר וצריך טבילה וכך כי' ה"ר שמואל מפלייז"ה עכ"ל. ובסמ"ק
תכיק ומיהו התחתון המקבל התבלין א"צ טבילה לפי שכולו של עץ הקונה כלים מן
הנכרי וגבלו למים קודם טבילה אם יחזור ויטבול אותם בברכה כתב בקונטרס דאין
להטבילם יותר וכ"פ הר"י דלא בעינן כוונה לטבילה ולענין נ"י נ"ל כמו כן שאם
נפל ידיו בלא בכוונה ועד שלא הסיח דעתו מן הנטילה נמלך לאכול א"צ לחזור
וליטול תשובת מה"ר מנחם בסי' רע"ס. ונראה דפסק כרב פ"ב דחולין (דף ל"א)
דנדה שנאנסה בטבילה א"צ טבילה אחרת כדפסק הרמב"ם אבל למאי דקיי"ל כר'
יוחנן התם וכרוב פוסקים דצריכה טבילה אחרת ה"נ גבי טבילת כלים צריך טבילה
אחרת בלא ברכה וכן בנטילה צריך נטילה אחרת בלא ברכה עי' לעיל סוף סימן
ג' בדין שטיפה בלא כוונה ומ"ש לשם בס"ד. ולפ"ז נראה הא דפסק בש"ע דאם
הטביל כלים ע"י נכרי דעלתה להם טבילה והוא תשובת הרשב"א שהביאו ב"י משום
דפסק כרב דנדה שנפלה מן הגשר אינו צריך טבילה אחרת לדידן דמצריכין בנדה
טבילה אחרת בלא ברכה ה"נ אם טבלו נכרי צריך טבילה אחרת ואפ"ל דהרשב"א
מצרף עוד טעם אחר להוראתו דעלתה לו טבילה אפ"ה נראה דעיקר טעמו הוי
משום דפסק כרב וא"כ לדידן צריכה טבילה אחרת נ"ל: מהר"ם סי' ל"ג פסק שמותר
להטביל כלי בתוך כלי ובלבד שיהיו המים שבתוך הכלי לפין על כלי החיצון בשביל
השקה וצריך שיהא פיו של כלי החיצון כשפופרת הנוד אבל כלי הפנימי אינו צריך
ועיין בדין זה לקמן. כשמטבילין הזכוכית בדלי מלא מים יעשה ניענוע שהזכוכית
כל הכים בשולי הכלי פן התוך ושאלו אם צריך להטביל ידות הכלי והשיב ודאי צריך.
ומרדכי קטן: כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו טהור עד שיניחנו על
צדיו ויהא נראה כשמטביל הזכוכית מפני שפיו צר הרבה ומבעבע כמו אבעבועות
יתהפך עד שיכלה ותמלא הכלי מעצמו רוקח: סכינים של נכרים שליבנן והשחיזן
כיון דהוי כחדש צריכין טבילה הריצב"א הגהות מיי': כתב סמ"ק הדריפו"ס
שטופפין עליה היורה והקדירה כל מאכל א"צ טבילה מאחר שאינו נוגע במאכל
עצמו ובא"ו בארוך כלל כ"ח כתב משפך שכולו מתכות וכן ברזאות של ברזל
צריך טבילה:

קבא הלוקח וכו' משפשפן וכו' ואחר כך שוטפן במים ומטבילן פירוש
צריך לשפשף היטב במים בידו בתחלה בשעת הדחה ולא
שיעבור

ומ"ש אבל אם משכנו בידו וכו' כ"כ ג"כ התוס' והרא"ש ז"ל שם וכתבו דאע"ג
דמספקא ליה לתלמודא אי משכנתא כזביני לענין הא ודאי פשיטא דלאו
כזביני: **אע"פ** שצריך להטביל הכלי קודם שישתמש בו אם נשתמש בו קודם
לא נאסר מה שנשתמש בו וכו' כ"כ שם התוס' והרא"ש ז"ל וכתב הרא"ש
דהכי איתא בירושלמי וכ"כ הר"ן בשם
הראב"ד וכ"פ הרמב"ם ז"ל:
כתוב בהג"א כפה ישראל שעשה כלי
מתכת אין צריך טבילה ע"כ
והשמועינן שאע"פ שקנה המתכת מן הנכרי
לית לן בה: **כתוב** עוד בהג"א כלי
ברזל שכופין על הלחם לאפותו
וכן שמשימין על היורה א"צ טבילה אבל
כיסוי ברזל שמכסין יורה או קדירה צריך
טבילה: כתב המרדכי דצריך להטביל ידי
הכלי דמה לי ידיו מה לי בית השמישו הא
לאו בפליטת איסור תליא מילתא דהא
אפי' חדשים צריכין טבילה ועוד יתבאר
דין ידות הכלים בסי' ר"ב וגם יתבאר דין
טבילת הכלים וחציצתן. ובסי' ר"א יתבאר
דין טבילת הכלים: כתוב בהג"א שכין
צריך להעביר חלודה ואם הטביל כן לא עלתה לו טבילה ובסמ"ג כתב מורי דבספרי
תניא המטביל סכין צריך להעביר חלודה וטעמא אומר ר"י משום חציצה ובמקפיד
עליה: כתב הכלבו בסימן פ"ו וז"ל כתב ה"ר שמשון ז"ל אותם כלי מתכות שהעלו
חלודה ואין יכולין להעביר חלודה ע"י שפשוף וע"י גחלים שלא ישאר מעט הו"ל
מיעוטו שאינו מקפיד ואינו חוצץ בטבילה ע"כ. עוד תנן בפ"ד דמסכת מקואות לא
יטבול את הקומקומוס בחמין אא"כ שפשף ופי' הרמב"ם קומקומוס הוא כלי שמחממין
בו חמין ופעמים כשיש בו מים מכבין בו פחמין וקאמר שצריך שישפשף הפחמין
שבתוכו ויסלקם ממקום למקום שלא ידבק זה בזה ויחוצו וכתב שם הרא"ש ובך
מסתבר דלא קאי אשחרות הנדבק בקומקומוס מבחוץ שאין אדם מקפיד עליו ודרכו
בכך וחשוב כדופן הכלי ואפי' בכולו אינו חוצץ עכ"ל:
כתוב בת"ה סימן רנ"ז שאין לשלוח קטן להטביל כלים דכיון דטבילת כלים
דאורייתא לא מהימנינן לקטנים עלייהו ות"מ להטבילם קטן בפני
ישראל כתב דשרי ואפי' להג"א בפ"ב דחולין שפסק כר' יוחנן דאמר אשה לבעלה
בעיא כוונה אע"פ דחולין הוא דקטן בר כוונה הוא אם עומדים על גבו ומלמדים
אותו כמ"ש התוספות בפ"ק דחולין (יב:) ולענין טבילה זו נראה דיכולין ללמדו
שיכוין לטהר אפילו אם לא יעמדו ע"ג ועוד מאן לימא לן דהך טבילה דאינה
מטומאה לטהרה ואינה אלא גזירת הכתוב מנ"ל דבעי כוונה ובתשובות להרמב"ן
סימן קנ"א כתוב דלהטביל כלים ע"י נכרי דמותר (יב) ובתשובות הרשב"א ח"ג
סימן רנ"ה כתוב כלשון הזה מה שכתבת שהטבלת כלים מדרבנן לא טלם מודים
בו י ומדברי הרמב"ם יראה שהוא סבור שהוא מדאורייתא ופשטא דשמעתא
דשילהי ע"ז הכי משמע טפי ומכל מקום כל לחולין לא בעי כוונה ואפילו לגבי
נדה משום דכל לבעלה חולין הוא ואיפליגו בה רב ור"י ופסקו הפוסקים כרב
דלבעלה מותרת ואפשר משום דהתם משמע דרב נחמן אית ליה כרב ועוד נראה לי
דלגבי טבילת כלים לא בעי שליחות דמנא קיתי ואילו הטבילו ישראל שלא מדעת
הבעלים עלתה לו טבילה וכל היכא דלא בעיא שליחות אפילו טבילת נכרי למה לא
תעלה ועוד איפשר דאפי' טבילת נכרי אפי' לרבנן לא גרע מירדה להקר ומכל זה
יראה לי שעלתה לו טבילה עכ"ל: **כתב** המרדכי בפ"ב דביצה מי ששכח ולא
הטביל כלי מע"ש או מעי"ט יתן הכלי לנכרי במתנה ויחזור וישאלנו
ממנו והו"ל כשואלו מן הנכרי דא"צ טבילה ע"כ ותיקון זה אפשר לעשות אפילו בחול
במקום שאין מלוי מקוה מים להטביל בו:

ממנו צריך להטבילו אבל אם משכנו בידו וחזר ופדאו (יא) ממנו
א"צ להטבילו אע"פ שצריך להטביל הכלי קודם שישתמש בו אם
נשתמש בו קודם לא נאסר מה שנשתמש בו ויטבילנו עוד:

דיני כלים האסורים

קבא (א) [א] **הלוקח** כלים ישנים מן הנכרי כדרך שנשתמש
בהן הנכרי כך הוא הכשרן לפיכך
הלוקח כלי תשמיש ישנים שמשתמשין בצונן (א) כגון כוסות
וצלוחיות וכיוצא בהן (ב) משפשפן כדי להסיר ולמרק האיסור שעל
גביהן ואח"כ שוטפן במים (ג) ומטבילן והן מותרין לקח מהן כלים
שנשתמש

קבא הלוקח כלים ישנים מן הנכרי כדרך שנשתמש בהן הנכרי כך הוא הכשרן לפיכך הלוקח כלי תשמיש ישנים שמשתמשין בצונן וכו' משנה בסוף
ע"ז (דף ע"ה:) הלוקח כלי תשמיש מן הנכרי את שדרכו להטביל יטביל את שדרכו להגעיל יגעיל ללבן באור ילבן ובגמרא (שם) תנו רבנן
הלוקח כלי תשמיש מן הנכרים דברים שלא נשתמש בהם כל עיקר מטבילן והן טהורים דברים שנשתמש בהם על ידי צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות מדיחן
ומטבילן והן טהורים: **ומ"ש** משפשפן כדי להעביר ולמרק האיסור שעל גביהן וכו' כ"כ שם הר"ן שדקדק הראב"ד שצריך לשפשף היטב במים בידו בשעת הדחה
ולא שיעביר המים עליו בנחת דא"כ למה הוצרכו לטבילה והדחה תסגי ליה בטבילה לחודה וגם נראה שצריך לשטפו במים אחר השפשוף והיינו דתנן בזבחים
פרק דם חטאת (דף צג:) מריקה כמריקת הכוס שטיפה כשטיפת הכוס: **לקח** מהם כלים שנשתמש בהם בחמין כגון יורות וכו' שם בברייתא ואין חילוק בין
אם

דרכי משה

וכתב דצריך טבילה דהולך אחרי האומן נראה דכאן א"צ טבילה עכ"ל: (יא) ובאו"ה אפי' היה דעתו לשוקעו ביד נכרי וישראל ונכרי שקנאו כלי בשותפות א"צ טבילה ושר ומושל
שאנס כלים מיד ישראל ואח"כ החזיר אפי' בהנם צריך טבילה דהואיל ולקחם ממנו בחזקה ואונס הוי כשלו וכשהחזירו הוי כאילו קנה הישראל ממנו אבל אם נגזל ממנו בשדה או נגנב
אע"פ שנתייאשו לגמרי מאחר שגנב וגזלן אין רשאי להחזיק בו בפרסום לא נקרא שם נכרי עליו וא"צ טבילה: (יב) ונראה דלא עדיף מקטן דלא מהימן עליה רק אם ישראל ראה שטבלן
הנכרי עלתה לו טבילה:

קבא (א) באו"ה כתב ראבי"ה דבכלי כסף וזהב ושאר כלים הנקחים מן הנכרים טוב להחמיר להגעילן דשמא חממו בו יין ואפילו לשתות בו צונן שחוששין שמא יחמם בהם המין
אבל לשתות בהן בבית הנכרי דרך עראי שרי ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד מותרים בלא הגעלה וכלי חרס שאין שייך בהו הגעלה הוי בדיעבד ומותרין על ידי מירוק
ושטיפה

דרישה

ישראל נתן לו הכסף וקאמר דא"צ טבילה משום דאין אומן קונה בשבח כלי וכדדייק רבינו בלישנא
דלתקן לו כלי ומיירי א"נ בניקב למטה מרביעית וקאמר דא"צ טבילה דהא סתמא קתני ובכל
גווני משמע וריצב"א פליג ואמר דס"מ שלא ניקב למטה מרביעית אבל אם לא היה מחזיק רביעית
צריך טבילה כו'. דאם כן קשה כיון דסברא קמייתא מיירי בכלי שניקב ונתנו לתקנו מאי אפילו
אם נותן לו כלי שבור לתקנו דקאמר ריצב"א הא סברא קמייתא נמי בהכי עסיק ואתי. ומיהו אפשר לומר דריצב"א לאו אסברא קמייתא קאי אלא בפלוגתא קאי וס"ק ל"מ שנותן כסף לנכרי
לעשות לו כלי חדש דצריך טבילה אלא אפי' אם נותן לו כלי שבור לתקנו אם לא היה מחזיק רביעית קודם לכן צריך טבילה אלא דלהכי קשה במאי מיירי ריצב"א אי בישראל נתן לו שהתיכה לתקנה
בו מאי בכל הולך אחר שמעמיד דקאמר הרי גם המעמיד הוא של ישראל וצ"ל צריך לדחוק דהנכרי עצמו קאי כמו שדקדקתי לפי' ראשון (כתבתיו בפרישה) ואי בחתיכת מתכת של נכרי מיירי
ריצב"א קשה למה הוצרך רבינו להביא דבריו שהרי דברים אלו בכלל סברא קמייתא דהא לא קאמר דא"צ טבילה אלא בשישראל נתן לו הכסף לתקנו הא אם לא נתן לו הישראל אלא הנכרי עשה
אבל עצמו צריך טבילה. ועוד דלישנא דריצב"א כתב משמע דפליג אסברא קמייתא ולפי פי' זה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. וע"ק לפי' דמפרשינן דסברא קמייתא בכלי שניקב ונתנו
לאומן נכרי מיירי משמע דווקא בכה"ג הוא דא"צ טבילה אבל אם נתן לו כסף לעשות לו כלי מחדש צריך טבילה ואמאי הא כיון דמשום דדימא דכלי מדין בעינן הוא דממעטינן כל שלא נקרא
שם הנכרי עליו א"כ דומיא דכלי מדין ממש בעינן דנקרא עליו שם הנכרי לשם בעל ולא לשם אומן בלבד ולפיכך נראה דפי' ראשון עיקר בדברי רבינו עכ"ל ב"י וז"ל מ"ז ותימה לי למה הביא הטור
דין זה (ר"ל כלא ריצב"א לא כתב דין זה אלא לפי שסבר כר"י דאומן קונה בשבח כלי) הלא בסימן ק"ז בח"מ פסק כהרא"ש אביו שאין אומן קונה בשבח כלי ועי' באשר"י דע"ז דף נ"ו דאפי'
למ"ד קונה א"צ טבילה וכן הוא בתוס' עכ"ל ונ"ל ליישב קצת דאחר שכתב רבינו דעת ר"ח דס"ל דאפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי א"צ טבילה דנשמע מדברי רבינו דבעי למכתב הדין אליבא
דדברי הכל דאל"כ לשתוק מיניה דהא פשיטא לפי מאי דקי"ל דאין אומן קונה בשבח כלי א"צ טבילה וכיון שכן הוצרך לכתוב דדעת ריצב"א היא כיון שאומן קונה בשבח כלי צריך טבילה ולא כתב
לפסוק בדין וגם נלע"ד לחלק ולומר דאין כל המקומות שוין בדין אומן קונה בשבח כלי דאל"כ קשה נמי ממ"ש רבינו בע"ז סימן נ"פ בשם הרא"ש דס"ל דאומן קונה בשבח כלי (ועמ"ש ליישב
לק"מ לפי דפוס תוגרמא) וגם מורי תמה עליו שם וכן קשה דברי סמ"ג אהדדי וכמ"ש שם בשם שלטי גבורים ע"ש. ומדברי ב"י משמע קצת דאפי' למ"ד אין אומן קונה אפ"ה צריך טבילה אם
לא הספיק רביעית קודם לכן. וכ"מ בדבריו דמה שהביא בדין זה בשם המרדכי ומ"ש עליו ומשמע מדבריו כו': כתב המרדכי בפ"ב דביצה מי ששכח ולא הטביל כלי מע"ש או מעי"ט יתן הכלי
לנכרי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו והו"ל כשואלו מן הנכרי דא"צ טבילה ע"כ ותיקון זה אפשר לעשות אפי' בחול במקום שאין מלוי מקוה מים להטביל בו ד"ו וכ"פ רמ"א בש"ע (ובטור א"ח סימן
רס"ס כתב הב"י בשם הר"פ שמותר להטביל ע"י הערמה כגון שימלא מים כדי לשתות בו או לשאר צורך השיס ויטבלנו וכן הביא א"ח ז"ל שם עכ"ל):

פרישה

סי' קבא (א) **הלוקח** כלים ישנים כו': (ב) משפשפן כדי להסיר כו' כ"כ הר"ן בשם הראב"ד
עיין בב"י שהביא ראיה: (ג) ומטבילן והן מותרין דוקא בשקנה
מן הנכרי צריך להטבילה אבל כלי של ישראל שמגעיל פשוט שא"צ טבילה וכ"פ
דר"י

סי' קבא [א] הלוקח כלים ישנים כו':

חידושי הגהות

משה (נס: ס') וצ"ע: ו הבהג"ג תמה ע"ז דהא לעיל כתב הר"ן על הרמב"ם דלטעמיה אזיל דס"ל טבילת כלים דרבנן גם הרשב"א בעצמו בת"ה כתב שדעת הרמב"ם דטבילת כלים נדרבנן
ולכן העלה דנ"ל דט"ס הוא וצ"ל ומדברי הראב"ד יראה וכו' והיינו שכתב הראב"ד דמשכנתא צריכה טבילה ואע"ג דהוא בעיא דלא איפשטא ע"כ דס"ל שהוא כפיטא דאורייתא:

שנשתמש בהן בחמין כגון קדרות ויורות שמשתמשין בהן בחמין מגעילן ומטבילן והן מותרין ואין חילוק בין אם הם של מתכות או של עץ או אבן (ד) ובתשובה לרב האי גאון דכלי אבנים דינן ככלי חרס ולא שרי בהגעלה אבל רב אלפס נתן להם דין כלי שטף וכן עיקר ב וכתב הרשב"א דווקא מגעילן ואח"כ מטבילן אבל אם הטבילן תחילה הוי כטובל ושרץ בידו אבל ר"י כתב שיכול להטבילן תחילה (ס) ואם לא ירצה להשתמש בו אלא צונן יכול להטבילו ולהשתמש (ד) בצונן וכשירצה להשתמש בו בחמין יגעילו ויספיק לו טבילה שהטבילה כבר (ו) כיצד היא ההגעלה ישפשף הכלי היטב כדי להעביר הלודה (ה) שבו ואח"כ מגעילו אם הוא כלי ראשון כגון יורות וקדרות מגעילן בכלי ראשון ונקרא כלי ראשון בעודו רותח אפילו אינו על גבי האש (ז) וי"א אם נשתמש בכלי בעודו ע"ג האש צריך שתהיה ג"כ ההגעלה דווקא בכלי שהאש מהלך תחתיו והכי מסתבר ואם הכלי גדול שאינו יכול להכניס כולו כאחד יכניס חציו ואח"כ חציו השני ודיו (ח) ואם הוא ארוך שגם זה אינו מספיק לו מלבנו באמצע. (ט) ויורה גדולה שאינו יכול להכניסה באחרת יעשה לה שפה מטיט או בצק כדי שיוכל למלאותה היטב כדי שיבא המים על כל שפתה (י) או יכניס בה אוד בוער ומתוך כך ירתיחו המים ויעלו על כל שפתה: (יא) כלי שיש בו טלאי אינו ניתר בהגעלה לפי שמה שבלוע תחת הטלאי אינו נפלט בהגעלה וצריך להסיר הטלאי קודם שיגעילנו ואם בא לערות עליו מכלי ראשון להכשירו כתב ר"ת דהשיב ככלי ראשון ורשב"ם כתב דעירוי לא חשיב ככלי ראשון [ג] וא"א ז"ל כתב דהכא ודאי לא מהני עירוי דאפילו אם נחשבנו ככלי ראשון היינו דווקא ד להפליט ממנו מעט כדי קליפה ומיהו אין לו כח להפליט ממנו כל איסורו הבלוע בו ומיהו כלי שלא נשתמש בו אלא ע"י עירוי

בית יוסף

אם הם של מתכות או של עץ או אבן וכו' אבל הרי"ף נתן להם דין כלי שטף בפ' כ"ש וכ"כ שם הרא"ש כדברי הרי"ף וכן דעת הרמב"ם בפ"ה מהלכות חמץ והכי נקטינן (ב): **וכתב** הרשב"א דוקא מגעילן ואח"כ מטבילן וכו' ז"ל סמ"ג פירש רבינו שמואל דדוקא מגעילן תחילה ואח"כ מטבילן כלשון הברייתא אבל הטביל ואח"כ הגעיל הוי כטובל ושרץ בידו ואין נראה לר"י שהרי אפי' כלים חדשים צריכין טבילה א"כ אין הטבילה בשביל הטומאה כלומר אלא גזירת הכתוב הוא והרא"ש הכריע כדברי ר"י והתוספות כתבו כתם כדברי (ג) ר"י: ומ"ש ואם לא ירצה להשתמש בו אלא צונן יכול להטבילו ולהשתמש בו צונן וכשירצה להשתמש בו בחמין יגעילו ויספיק לו טבילה שהטבילו כבר כ"כ הרא"ש בסוף ע"ז והביא ראיות לדבר: **כיצד** היא ההגעלה ישפשף הכלי היטב כדי להעביר החלודה שבו ואח"כ מגעילו כ"כ הרא"ש בפ' כ"ש ובתשובה כלל י"ד ונתן טעם מפני שבמקום החלודה והטינופת אין פולט הבלוע ותניא בספרי אך את הזהב מכאן שצריך להעביר את החלודה: **אם** הוא כלי ראשון מגעילו בכלי ראשון כ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק כ"ש: ומ"ש ונקרא כלי ראשון בעודו רותח אפילו אינו ע"ג האש הכי משמע מדתנן פ' כירה (מב.) האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין. ופירש"י שהעבירן מן האור מרותחין בין השמשות. לא יתן לתוכו תבלין. משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: **ומ"ש** וי"א אם נשתמש בכלי בעודו על האש שצריך שתהא ההגעלה דוקא בכלי שהאש מהלך תחתיו טעמם משום דבלל גדול בידינו כבולעו כך פולטו וחמין שהעבירן מהאור מרותחים אע"פ שנתנו להם דין כלי ראשון לענין בישול בשבת מ"מ הדבר ידוע שאין חומן כ"כ גדול כמו בעודן על האור הלכך כלים שבלעו איסור בעודו ע"ג האור לא יפלטוהו על ידי חמין שהעבירו מהאור וטעם בעלי סברא הראשונה דכיון דעדיין הוא רותח מחמת שהיה על גבי האור חשיב כלי ראשון ממש דאין הפרש זה שהיה ע"ג האור ועכשיו אינו ע"ג חשוב כ"כ הילכך עדיין דין כלי ראשון עליו לכל דבר: ואם הכלי גדול שאינו יכול להכניסו כולו כאחד יכניס חציו וכו' ואם הוא ארוך שגם זה אינו מספיק לו וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה כל הכלים נכשרים אפילו בחצאין כיצד ליבן הספוד עד מחציתו וחזר וליבן מחציתו האחר מותר: **ויורה** גדולה שאינה יכול להכניסה באחרת וכו' בסוף מסכת ע"ז (עו.): ומ"ש או יכניס בה אוד בוער וכו' כ"כ הרא"ש והמרדכי בפרק כ"ש: **כלי** שיש בו טלאי אינו ניתר בהגעלה וכו' כבר נתבאר בא"ח סי' תנ"א (ו): **ואם** בא לערות עליו מכלי ראשון להכשירו וכו' פי' על כלי שנשתמש בו איסור והוא כלי ראשון להכשירו וכו' פי' על כלי שנשתמש בו איסור והוא כלי ראשון: ומ"ש שנחלקו רבינו תם ורשב"ם בעירוי אי הוי ככלי ראשון או ככלי שני הוא בפסקי הרא"ש פ' כירה וגם התוספות כתבו שם מחלוקת זה אלא שכתבו ר"י במקום ר"ת: **ומ"ש** וא"א הרא"ש ז"ל כתב דהכא ודאי לא מהני עירוי וכו' שם כתב שאחד מהראיות שהביא ר"ת דעירוי ככלי ראשון הוא מדאמרינן בפרק בתרא דע"ז (ע"ד:) נעוה ארתחו ומתוך כך מתיר ר"ת להכשיר כלי שנשתמש בו בכלי ראשון ע"י עירוי ששופך עליו רותחין מכלי ראשון ואינה ראיה דשאני י"כ דתשמישו ע"י צונן אבל כלי שנשתמש בו איסור והוא בלוע מעבר לעבר א"א שיפלוט כל האיסור ע"י עירוי ששופכין עליו שאין מבשל אלא כ"ק וגם אין לו כח להפליט אלא כדי קליפה ולא כל האיסור הבלוע בדופני הכלי מעבר לעבר עכ"ל וגם התוספות אחר שכתבו פלוגתא דרשב"ם ור"י כתבו ונראה דעירוי לא הוי ככלי ראשון ולא ככלי שני אלא מבשל כדי קליפה דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר ומ"מ מבשל כדי קליפה כדאיתא בפ' כ"ש וכן משמע בשילהי ע"ז גבי יורה דמר עוקבא דמסיק מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות ואי עירוי ככלי ראשון מאי איריא משום דבלע בניצוצות אפילו בלע בליעה גמורה פלט בניצוצות שהוא עירוי אלא ודאי לא מבשל אלא כדי קליפה וכלי שתשמישו על ידי עירוי כגון קערות יכול להגעילו ע"י עירוי דכבולעו כך פולטו אבל כלי שנתבשל בו איסור לא סגי להגעילו ע"י עירוי והא דאמר בפ"ב דע"ז נעוה ארתחו והתם מסתמא ע"י עירוי שאני התם דאותה נעוה לא בלעה ע"י רותח וכן דעת הרשב"א שכתב בת"ה אם הכלי ראשון הוא כגון יורות וכיוצא בהן מגעילן בכלי ראשון ולערות עליו מכלי ראשון יש מי שאומר שהקילוח היורד מכלי ראשון הרי הוא ככלי ראשון ואין דבריהם אלו מחוורים אלא צריך שיגעילנו בתוך כלי ראשון וכ"כ הסכמת הגאונים וכן עיקר (ז) עכ"ל ובת"ה הארוך הקשה על האומרים דעירוי

ב"ח

שיעבור עליהם המים בנחת ואח"כ שוטפן במים להעביר לחלוחית האיסור הנשאר עליו מן השפשוף ואח"כ מטבילן במקוה והאידנא נוהגין להחמיר להצריך הגעלה אף לכוסות וכיוצא בהן שמשתמשין בהן בצונן לפי שרגילות הוא שמשהין בתוכה המשקין לפעמים כל הלילה וכל היום והו"ל כבוש שדינו כמבושל א"נ משום דשורין בו פתיתי' לחם חם עם יין כדכתב במרדכי פ' א"מ ע"ש ה"ר יחיאל מפרי"ש:

ומ"ש ואין חילוק כו' פירוש לגבי הגעלה אין חילוק אבל לגבי טבילה ודאי דא"צ טבילה אלא לכלי מתכות כמבואר בסימן הקודם:

כיצד הוא ההגעלה וכו' כדי להעביר חלודה וכו' כתבם בהגה"ה ואם אינן יכולין לנקותו שלא ישאר מעט חלודה הו"ל דבר שאינו מקפיד ואינו חוצץ עכ"ה ותימא מנ"ל הא דשמא דוקא לגבי חציצת טבילה אמרו כך ומנ"ל גבי גיעולי נכרים מהרש"ל:

כלי שיש בו טלאי וכו' כאן כתב בקיצור מפני שסמך על מ"ש בא"ח סימן תנ"א וע"ש: **ואם** בא לערות וכו' הקשה הרשב"א דאי עירוי סגי להכשיר כ"ר למה לי גדנפא ביורה דמר עוקבא בסוף ע"ז לשפוך עלה מים רותחין מכ"ר ולייסב דעת ר"ת אני אומר דאין כאן קושיא דכיון דא"א להכשירו בשפיכה אחת איכא למיחש דילמא לא ישפוך מים רותחין על כל המקומות אבל בגדנפא אין כאן חששא:

ומ"ש וא"א הרא"ש כתב דהכא ודאי לא מהני עירוי וכו' איכא למידק הלא בסי' ק"ה כתב רבינו דאפילו חום דכ"ש מפליט ומבליע בכולו כל שכן עירוי וי"ל דהתם קאמר להפליט מעצמו ולהבליעו בחבירו אבל לא להפליט ממה שבלוע בחבירו ולהבליעו בתוכו ואף להפליט מעצמו דוקא בחם לתוך חם אבל

דרכי משה

ושפיפה עכ"ל עוד כתב דאפי' שלחנות ותיבות נוהגין להגעיל שמא נפל עליהן מרק חם עכ"ל וכבר הארכתי בדינים אלו בס"ד בא"ח הלכות פסח: (ב) ע"ל בהל' פסח בא"ח דין כלי עצם כתב הרשב"א בתשובה סימן תצ"ו מי שנכנס לבית נכרי ויש שם כלים קרובים לחדשים ונסתפק אם הם חדשים והנכרי מל"ת אם נאמן שורת הדין נראה שכל שהוא אומר שהוא חדש לפי תומו ונראה כמו שהוא אומר שמותר לפי שאף אם נשתמש בהן מ"מ סתם כליהם של נכרים אינן ב"י ומורי הר"ר יונה ז"ל היה נזהר שלא ליקח אלא במקום שיש שם א כלים מיוחדים אחרים קרירה מתוך קדירות וסכין מתוך סכינים. וכן מעשים בכל יום שאנו לוקחים כלים מן האומן והולכין בזו אחר הרוב ורוב קדרה של קדר או שאר כלים של אומן הן חדשים עכ"ל ובבנימין זאב סי' שמ"ו כתב שאין לקנות אף מאומן אלא כלי מתוך שאר כלים עכ"ל ובאו"ה כלל נ"ח בבלי חרס שיש לספק בו שמא נשתמש בו צריך שבירה אבל שאר כלים ואינו יודע בודאי שנשתמש בהן נכרי או אפילו כלי חרס מן השוק א"צ לספק בו דילמא נשתמש בו דכל כלי העשוי למכור אין משתמשין בו כלל עכ"ל וצ"ע דמ"ש כלי חרס משאר כלים לענין זה וע"ל ריש סי' קל"ה עוד מדין זה ולקמן ס"ס קכ"ב כתב הכלבו הלכות איסור מאכלות שמעתי בשם הראב"ד ז"ל כי קערות של חרס שקערורות ירקרקות או אדמדמות שמביאין מעבר לים אסור להשתמש בחמין לעולם וכן כל דבר לח אפי' בצונן מפני שאינם חדשות כי הוא שמע מאדם גדול שמנהגם שכל מי שעושה סעודה שוכר מן האומניות הקערות כדרך שאנו עושין בכלי זכוכית ואחר כן מחזירין אותן להן ואין הדבר ניכר והלכך חדשות נינהו וכ"כ ב"י בשם א"ח: (ג) ובהר"ן פ' השוכר דף שפ"ג ע"ב ובפ' כ"ש דף תרל"ז ע"א דלכתחילה יגעילנו תחילה מיהו אם לא הגעילו תחילה מהני בדיעבד: (ד) וכ"כ רבינו לעיל סימן צ"ד דאף בכלי חרס מותר להשתמש בצונן בלא הגעלה אמנם בהר"ן פרק כ"ה דף תשי"ט בכלים שדי להם בהגעלה אז מותר להשתמש בהם צונן בלא הגעלה אבל כלי חרס אסור להשתמש בו צונן בלא הגעלה וכ"ה במ"מ פ"ה דחמץ ומצה אבל במרדכי ע"ד ריש כל שעה דאף בכל הכלים שתשמישן בחמין אסור להשתמש בהן בצונן בלא הגעלה גזירה שמא ישתמש בהן בחמין עכ"ל וראיתי מקצת ב"א מקילין בחומץ ליתנו בכלי איסור ואומרים דהחומץ אינו נוח לפלוט כמו שאמרו (חולין קיא.) חלטו בחומץ כו' וליתא דאדרבה בכלי חומץ מפליט יותר משאר דבר כמ"ש הטוא"ח סימן תמ"ב וגבי כבדא שאני כנ"ל ומיהו ע"י הדחה ושפיפה ודאי שרי כמ"ש הרשב"א בסימן זה לענין צונן או שאר דברים החריפים: (ה) ואם לא יוכל להעבירו כתב באו"ה דאף אם לא נשאר רק מעט אין לו תקנה בהגעלה עכ"ל ובמהרי"ל כתוב דאם החלודה מבחוץ על הכלי או בשפתו ולא יוכל להעבירו מותר להגעילו עכ"ל כתוב בתשובת הרשב"א סימן שע"א כל כלי שיש בו סדקים אין מועיל בו הגעלה רק ליבון חיישינן שמא נכנס האיסור בסדק ואינו יוצא ע"י הגעלה עכ"ל: (ו) וכתב באו"ה ומיהו קנקנים בשוליהם רושמין אותן האומנים כשהם חדשים ומותר להגעיל וכן כל כיוצא בזה ג דודאי נעשה מחדש: (ז) ובאו"ה כתב נוהגין להחמיר דאפילו כלי שאין משתמשין בו רק ע"י עירוי נוהגין להגעיל בכ"ר ולכן תיבות ושלחנות דהיישינן

פרישה

דר"י בסמוך דס"ל דיכול לטובלה תחילה ואח"כ להגעילה דכיון דאין הטבילה צורך להגעלה אלא משום שיצא בטבילה מרשותו של נכרי לרשותו של ישראל א"כ אין נ"מ אם טובל קודם ההגעלה או אח"כ: (ג) ובתשובה לרב האי גאון דכלי אבנים כו' עיין בא"ח סימן תנ"א: (ד) וכתב הרשב"א דוקא שמגעילם כו' כצ"ל: (ה) ואם לא ירצה להשתמש בו אלא צונן כו' נראה שזה מחובר לשלמעלה ורוצה לדברי ר"י הוא זה וכן הוא בהשר"י דף צ"ו ע"ד פ"ש שהביא ראיות לדבריו: (ו) כיצד הוא ההגעלה ישפשף הכלי היטב כדי להעביר חלודה שבו בספרי תניא אך את הזהב מכאן שצריך להעביר החלודה (ואם אינו יכול להעביר ולנקותה שלא ישאר מעט חלודה הו"ל דבר שאינו מקפיד ואינו חוצץ הגה"ה ותימה לי מנלן זה דשמא דוקא לענין חציצת טבילה אמרינן כן מנלן דגבי גיעולי נכרים רש"ל עכ"ה): (ז) וי"א כו' עד דוקא בכלי שהאש מהלך תחתיו דאע"ג לענין בישול שבת הוין מ"מ ידוע שאין חומן גדול כל כך ואמרינן כבולעו כך פולטו דוקא ב"י: (ח) ואם הוא ארוך כו' מלבנו באמצע אבל עירוי אינו מועיל: (ט) ויורה גדולה כו' יעשה שפה מטיט כו' וז"ל רש"י ובלא שפה אינו נכשר דדלמא לא הוה מסקת ניצוצות על השפה בהא וזימנא אבל איסור נתבשל בה פעמים הרבה ואם לא שעלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת: (י) או יכניס בה אוד בוער הטעם כדי שלא יצטנן המים ומדרבה יוסיף להרתיחן לכך צריך אוד בוער: (יא) כלי שיש בו טלאי כולי שמה שתחת הטלאי אינו נפלט בהגעלה פי' וחיישינן שמא אח"כ יפרד הטלאי קצת ממקום חיבורו ויפלוט איסור

דרישה

[ג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' דאפי' אם נחשבו לכלי ראשון היינו דוקא להפליט מעט כ"ק כ"ע א"כ אפילו לא תחשבו לכלי ראשון אלא לכלי שני נמי מפליט כדי קליפה וכמ"ש רבינו בשם הרשב"א לעיל ר"ס ק"ה ורבינו לא פליג עליו בהא גם לעיל ס"ס ס"ח מסיק וכתב בשם רשב"ם אף אם נחשב עירוי ככלי שני מ"מ מבליע ומפליט ודוחק לומר דשאני הכא שבעירוי המים ובים מיד מעליו למטה. ונראה דה"ק דפלוגתא רשב"ם ור"ת הביא לעיל סימן ס"ח ועיקר פלוגתתם הוא לענין

חידושי הגהות

קכב א כלים אחרים כצ"ל (א"מ) ודע שדברי תשובה זו שהביא הד"מ קצת מהופכים ממה שהם באותה תשובה עצמה והב"י הביאה על נכון בס"ס קכ"ב: ב וכתב הרשב"ם דוקא שמגעילן כצ"ל (פרישה). ואע"ג דגם הרשב"א בת"ה ס"ל הכי דמגעילן תחילה מ"מ הדין עם הפרישה שגורס הרשב"ם דלהרשב"א בדיעבד עכ"פ מהני אם הטביל תחילה ועוד מדהביא אח"כ דברי הר"י ע"כ מה שהביא בתחילה הוא הרשב"ם שהוא קודם להר"י (כנה"ג): ג עיין בש"ע א"ח סימן תנ"א סעיף י"ג: ד וצ"ע דא"כ אפילו לא תחשבו לכלי

אבל הכא דמערה חמין על הכלי לגון אין בו כח לפלוט מה שבכלי דקי"ל בשמואל דתתאה גבר וכיון דלגון הוא לא מתבשר בעירוי ששופכין עליו דאינו מפליט אלא בכדי קליפה: ובכלי שלא נשתמש בו אלא בכ"ש מגעילו בכ"ש ודיו ובאלפסי ישן ראיתי הג"ה ממהר"ם השיג ע"ז ואמר דנראה דכלי שנאסר במים רותחין דכ"ש אין האיסור האדוק בו יכול לצאת ב"א בכ"ר המפליט אבל כ"ש אין בו כח להגעיל ולהפליט לחוץ האיסור הכנוס ומדובק בו עכ"ל והכי נהוג להגעיל כל כ"ש בכ"ר וכן הסכימו דעיקר תשמישן בכ"ש וצריך הגעלה בכ"ר מטעם זה הוא מיהו כתב שהשתמשו בו בעירוי הכשרו נמי על ידי עירוי וע"ז לא השיג מהר"ם: **כתב** רב אלפס צריך שיהא הכלי במים וכו' נראה דדעת רב אלפס דצריך שיהיה בתוכו כשיעור כביצה בכדי שיתגנו על האור כדי שירתיח ויתחיל לבשל דשיעור זה הוא לכבוש בציר וכחומץ כדלעיל ריש סימן ק"ה וה"ה דשיעור זה הוא לפליטת הכלי ברותחין ומה שהקשה ע"ז ממה שנשתמש בו איסור כמה ימים לא הוה קשיא כלל דאיסור דמכמה ימים נ"ט לפגם הוא ואע"פ דצריך להגעיל לכתחילה אף מה שהוא נ"ט לפגם מ"מ לגבי חששא זו שמא לא יפליט הכל אין להחמיר בנ"ט לפגם והרשב"א בת"ה כתב שישהה בתוכו עד כדי שירתיח באומד יפה שבלע מה שבלע ולפע"ד נראה מ"ש נכון: **ומ"ש** ומ"מ נוהגים לשוטפו מיד וכן ראוי לעשות נראה דבעינן שטיפה כדי להעביר לחלוחית מי הגעלה שהם אסורין ונשארים על הכלי וכדפרישית בתחילת סימן זה ולפ"ז לא בעינן שישטפם מיד אלא שנהגו לשטפם מ"ד פן ישכח מלשטפן אם לא ישטפם בשעת מעשה הגעלה: **ומ"ש** וכן אם מגעיל כלי של בשר וכו' איכא למידק אמאי אסרינן להא הלא נ"ט בר נ"ט שרי אפילו לכתחילה כדלעיל בסי' צ"ה מיהו בהגהת סמ"ק סי' קצ"ח כתב דלכתחילה אסור להגעיל שום כלי ב"י אפי' מבשר לחלב גזירה אטו כלי של איסור עכ"ל וז"ש רבי' וכן אם מגעיל וכו' כלומר דגם בזה דנ"ט בר נ"ט להיתירא אסור לכתחילה משום גזירה דנ"ט בר נ"ט לאיסורא: ואיזהו שאינו ב"י וכו' איכא למידק דבסימן ק"ג פסק בסתם דבעי' מע"ל וכאן הביא נ"כ דעת ר"ת דבלילה אחת סו"ל אינו ב"י וי"ל דס"ל לרבינו דבבשלו בה בלא הגעלה אין לסמוך אפר"ת אפילו בדיעבד יש לאסור וכדפסק בסי' ק"ג אבל לגבי דין הגעלה ס"ל דדיעבד אם הגעילו לאחר ששהא לילה אחת וביטל בה היתר כמהינן אפר"ת בזו להתיר דיעבד: **כלי** חרס שנשתמש בהם איסור וכו' אם הוא דבר שאין דרכו להסיקו מבפנים וכו' פירוש שלעולם אין היסיקו פנימי כקדרה הלכך לא מהני ביה היסק פנימי

דעירוי ככלי ראשון מיורה דמר עוקבא למה לי גדפנא ומאי חכמתיה לשפוך עלה מים רותחים מכלי ראשון ונראה דדברי ר"ח עיקר וכן הרבה משאר פוסקים שאמרו שאין עירוי דכלי ראשון ככלי ראשון וכ"כ מדברי הרי"ף שכתב בפרק כל שעה עכ"ל: ובכלי שלא נשתמש בו אלא בכלי שני מגעילו בכלי שני ודיו כ"כ הרי"ף והרא"ש בפ' כ"ש ופשוט הוא דהא קיימא לן כבולעו כך פולטו: **ובכלים** שמשתמשים בהם דברים חריפים כמו מדוך שדכין בו שומין ופלפלין עם דברים האסורין וכו' ומיהו ע"י הגעלה שרי בטור א"ח סי' תנ"א נתבאר שזה דעת ר"י והסכמת הרא"ש ושרש"י ור"ת סוברים דלא סגי להו בהגעלה ושם כתבתי דברי הפוסקים בזה (ח): **כתב** הרי"ף דצריך שישהא הכלי במים עד שיפליט כל האיסור שבו בפ' כ"ש וכתב רבינו בטור א"ח סימן תנ"ב בשם אבי העזרי מי יודע לשער שיעור הפליטה אולי ישהם לתוכה וחוזרים ובולעים לכן ירא שמים הרוצה להגעיל כלים ביחד ישהם מע"ל לתשמישם דכיון דטעם פגום אין אוסרין וא"א הרא"ש ז"ל כתב בכל יומות השנה הבא להגעיל כלי שבלוע מאיסור אין להגעילו אא"כ שלא יהא הכלי בן יומו או שיהא במים ס' כדי לבטלו ונוהגים להכניסה ולהוציאה מיד (ט) ע"כ: **כתב** הרשב"א סימן רס"ג שנשאל היאך אנו מגעילים כלים שנשתמש בהם בכלי ראשון עם כלים שנשתמש בהם בכלי שני וכן כף וקערה אינם בולעים איסור אלא עד מקום קיבולם אם כן כשמכניסין כולם ביורה שמגעילין בה פולט מקום האיסור ובלע מקום ההיתר והשיב כיון שאין מגעילין כלי אלא שאינו בן יומו וכל שפולט אנו דנין אותו לפגום ולפיכך אף על פי שחוזר ובולע ממנו אין חוששין לו (י) עכ"ל: **ולאחר** הגעלה ישטפנו בצונן כדרך ששוטפין הכוס בסוף ע"ז כתב הרא"ש שיש סמך למנהג זה מפרק דם חטאת (צ"ו:) וגם הרמב"ם כתב בפ' ה' מהלכות חמץ ומצה שאחר שהגעיל הכלים שוטף אותם וכתב ה"ה שכך הוא דעת הגאונים והאחרונים שצריכים שטיפה: ומ"ש רבינו בשם רש"י שצריך שישטפנו מיד בעוד החמין עליו כדי שלא יחזור ויבלע בטור א"ח סי' תנ"ב שכ"כ בתשובות לרש"י והרא"ש כתב בסוף ע"ז דאין תועלת בזה כי מיד שהוציאוהו מן המים רותחים עם עלייתו הוא בולע כי אי אפשר לאמהר כל כך למהר ולשפוך עליו ועוד כי אפי' במים הוא חוזר ובולע את פליטתו ולהכי בעינן שיהא במים ס' ואז אין לחוש אם חוזר ובולע ע"כ וכן משמע מדברי התוס' שם ואפשר שמפני כך כתב רבינו בשם ר"י שאפילו לא שטפו מיד לא נאסר וכו': ואין מגעילין הכלי עד שלא יהא בן יומו או ישהו במים שמגעילין בו ס' כנגדו אבל אם הוא בן יומו ואין במים ס' כנגדו לא עלתה לו הגעלה ולא עוד אלא אפילו הכלי שמגעילו בתוכו ג"כ נאסר וכו' עד אם אין בהם שיעור ס' כ"כ הרא"ש בפ' כל שעה ובסוף ע"ז והתוס' בפרק כל הבשר (קח:) ובסוף ע"ז וכ"כ הרשב"א בת"ה: וכתב בתשובה סימן רס"ב אין מגעילין שני כלים בני יומן כאחד במים שאין בהם ס' כנגד שניהם אבל להגעיל כלים רבים בני יומן זה אחר זה בזה נחלקו גדולי הדורות יש מהם שיראה מדבריהם שהוא מותר והוא דעת הראב"ד אבל רבותי לא הודו לו ע"כ: וכתב עוד הרשב"א שאם הגעיל כלי בן יומו בפחות מס' מים אם טעם אומן וקפי בטעמים את המים ואין טעם האיסור הנפלט נרגש בהם עלתה לו הגעלה כיון שאין הטעם נרגש בהם בידוע שהאיסור הנפלט מועט עד שנתבטל טעמו בתוך המים ע"כ: **וכתב** עוד היה כלי שאינו ב"י אע"פ שאין במים ס' כמדת הכלי מותר הוא שיהא במים כדי שיוכל להתכסות בהם הכלי שהוא מגעיל (יא): **דין** הגעלה בשאר משקין או בחמי טבריה או במים המעורבים באפר כתבתי בטור א"ח סימן תנ"ב: ואי זהו שאינו ב"י פי' ר"ת כל שעבר עליו לילה אחת בלא תבשיל וכו' ור"י פירש שצריך שישהא מעת לעת כבר נתבאר סימן ק"ג: (ב"ה) כתב ר"י מפות שנפל עליהם רותח של איסור כשמגעילן מכניסין בכלי שני ודי כי כמה פעמים מגעילין אותם ומדיחין אותם ומכין אותם כמה הכאות וכל זה יועילם כמו הגעלה אחת בכלי ראשון עכ"ל: **ומ"ש** ואם בתוך מעת לעת חממו בו אפילו מים לבדם צריך לשהות מעת לעת לבישול המים אבל בבשר בחלב אינו כן וכו' גם זה נתבאר בסימן ק"ג כלי חרס שנשתמש בהם איסור בחמין אפילו שלא אבל כאש אלא שעירה לתוכו רותח אין לו הכשר בפ' כ"ש (ל:) אמרינן התורה העידה על

עירוי די לו נ"כ בהכשר ע"י עירוי וכלי שלא נשתמש בו אלא בכלי שני מגעילו בכלי שני ודיו וכלים שמשתמשים בהם דברים חריפים כמו מדוך שדכים בו שומים ופלפלים עם דברים האסורים אפילו לא נשתמשו בו כה"ג אלא בצונן צריכים הגעלה ומיהו צ"י הגעלה שרו: [ג] (יג) כתב רב אלפס צריך שישהא הכלי במים עד שיפלוט כל האיסור שבו ולא נהגו כן כי מי יודע לשער מתי יפלוט הכל שאם באנו לומר כדרך שנשתמש בו לא יהא מהני בהו הגעלה שהרי נשתמש בו איסור זה כמה ימים והיאך יפלוט בפעם אחת אלא ודאי קים להו דבהגעלה אחת פולט הכל ואין חילוק בין אם ישהנו בתוכו או יוציאנו מיד וכן נוהגין. ולאחר הגעלה ישטפנו בצונן כדרך ששוטפין הכוס. [ד] וכתב רש"י שצריך שישטפנו מיד במים קרים בעוד החמין עליו כדי שלא יחזור ויבלע ור"י כתב שאפילו לא שטפו מיד לא נאסר כי אינו חוזר ובולע ומ"מ נוהגין לשוטפו מיד וכן ראוי לעשות: ואין מגעילין הכלי עד שלא יהא בן יומו או שיהיו במים שמגעילין בו ס' כנגדו אבל אם הוא בן יומו ואין במים ס' כנגדו לא עלתה לו הגעלה (יג) ולא עוד אלא אפילו הכלי שמגעילו בתוכו נ"כ נאסר אם הוא של היתר [ס] וכן אם מגעיל כלי של בשר לאכול בו חלב או איפכא צריך שלא יהא בן יומו ואם מגעיל בכלי של איסור צריך שלא יהא בן יומו כי המים נאסרים אם אין בהם שיעור ס' כנגד הכלי ואי אפשר שיהא בהן ס' כנגדו דבכולו משערינן (יד) ואין שום כלי מחזיק שיעור ס' כנגדו ואיזהו שאינו בן יומו פירש ר"ת כל שעבר עליו לילה אחת בלא תבשיל אפי' בשלו בו אתמול בערב מיד בבקר אינו בן יומו ור"י פירש שצריך שישהא מעת לעת וכן עיקר ואם בתוך מעת לעת חממו בו אפי' מים לבדם צריך לשהות מעת לעת לבישול המים (טו) אבל בבשר בחלב אינו כן אם בשל בה מים לבדם אחר בישול הבשר ובא להכשירה לחלב א"צ לשהות מעת לעת אחר בישול המים אלא אחר בישול הבשר כלי חרס שנשתמש בהן

דרכי משה

דחיישינן שמא נשפך עליהן רותחין לא די בעירוי אלא מלבנין אבנים ומניחם עליהן ושופכין עליהם הרותחין אפילו מכ"ש דהא נרתחין מן האבן והרי הוא ככלי ראשון ויזהר לכתחילה להוליך האבן המלבן בכ"מ על שלחנות וישפוך מים רותחין עליו עד שלא נשאר מקום שלא עבר שם מים עכ"ל: (ח) ובאו"ה כתב דכן נוהגין להגעיל מדוכה של איסור אם אין בו סדקים חוץ במדוך של חמץ ומצה אין נוהגין להגעיל והיינו דוקא בשל מתכת ואבן אבל בשל עץ יש להחמיר לכתחילה אף בשאר איסורים שלא להגעילו רק קולפו מבפנים בכלי אומנות ולהגעילו אח"כ דחיישינן שמא יש בו גומות וקערה ששורין בה קיבה כל השנה אין להתירו ע"י הגעלה להשתמש בה בשר הואיל ועיקר הדבר האוסר הוא דבר חריף משא"כ במדוכה שדבר האוסר במדוכה לא הוי דבר חריף: (ט) וכ"כ הטור למטה וכתב הר"ן בח"א דף תשכ"ג ע"ב דאם הגעיל במים הרבה כלים עד שמרוב פליטה נשתנו המים ונעשו כציר אסור שוב להגעיל באותן מים עכ"ל: (י) וכבר נתבאר זה בא"ח סימן תנ"א ותנ"ב כל דינים אלו וכתב באו"ה דלא ישתמש במי הגעלה אף אי איכא ס' נגד כלי שמגעילין בו עכ"ל: (יא) וצ"ע ל"ל שיתכסה בו כל הכלי הלא כתב לעיל דמגעילין כלי לחציין וא"כ אפי' אינו מתכסה נמי יכול לחזור ולהגעיל אח"כ מה שלא היה נכנס תחילה למים:

דרישה

לענין בישול דלר"ת מבשל ולרשב"ם אינו מבשל משא"כ בכלי שני דלכ"ע אינו מבשל והתם מיירי לענין בישול גמור דדוקא בכלי ראשון משא"כ בכלי שני דלכ"ע אינו מבשל וקאמר הכא דאפי' לר"ת דמחשב לכלי ראשון אף לענין בישול מ"מ לא מפליט יותר מכדי קליפה כו'. שוב ראיתי בחסר"י פרק כירה ד' קע"ז ע"א וגם בתוס' שם ד' מ"ב ע"ב ושם משמע בהדיא דלר"ת מבשל בישול גמור (דשם לענין מיוב משום מבשל בשבת קאי) ומ"ה כתיר להגעיל כלי שנשתמש בו איסור כל שהכא ע"י עירוי והרא"ש ובתוס' כתבו שם דאינו מבשל כ"א כדי קליפה ומ"ה אין להגעיל ע"י עירוי כלי איסור כו'. ונראה דרבינו לא כתב כאן כ"א ע"פ דברי הרא"ש דפרק כירה ושם לא כתב אלא דברי רשב"ם ור"ת ולא דבריו של רשב"א דס"ל דגם כלי שני מפליט ומבליע וכתב דאף אם נסבור שמבשל אינו מבשל אלא כדי קליפה ודו"ק: [ג] כתב הרי"ף כו' שאם באנו לומר כדרך שנשתמש בו כתבתי בפרישה בשם אבי"ה דירא שמים ישהם מע"ל ע"ש והא דלא כתבו רבינו כאן ולמה כתב כאן סתם דבהגעלה אחת פולט הכלי וא"ל דדוקא התם דיכא כך דסמך בפסח במשכו ז"א דקודם כפה אפי' בזמן איסורא דהיינו מו' ולמעלה על כלילה אינו אלא בס' אלא נראה לומר דכאן כתב הכל לפי דעת הרא"ש דכתב בסמוך בשמו דאין להגעיל שום כלי כשהוא בן יומו אם לא שיהיו במים ס' נגד כל הכלי א"כ אין למפוס שיחזור ויבלע כמ"ש בסמוך ע"ש: [ד] וכתב רש"י וכו' בעוד החמין עליו כדי שלא יחזור ויבלע והרא"ש כתב בסוף ע"ז דאין תועלת בזה דמיד כשהוציאו מן המים הרותחין עם עלייתו הוא בולע כי א"א לאמהר כ"כ למהר ולשפוך עליו ועוד כי אפילו במים הוא חוזר ובולע את פליטתו ולהכי בעינן שיהא במים ס' ואז אין לחוש ע"ב ואפשר שמפני כך כתב בשם ר"י שאפילו לא שטפו מיד לא נאסר ב"י ואע"ג דכתב בשם ר"י דמש"ה מותר משום דאינו חוזר ובולע דמשמע אפילו ליכא ס' י"ל דר"ק דאינו חוזר ובולע שום איסור כיון דאיכא ס' או נט"ל וכדמסיק אח"כ דלא מגעילין עד שיהא ששים: [ס] וכן אם מגעיל כלי של בשר לאכול בו חלב או' הכא לגיך שלא יהא בן יומו (ויש לתמוה דלמה יאסר והלא הוא נותן טעם בר נותן טעם דהתירא וכ"כ בטור א"ח להדיא גבי מצה קודם

פרישה

איסור דא"כ קשה הא קיל"ן דע"י הגעלה פולט מה שבתוך לפלוט כ"כ ב"י בא"ח סימן תנ"א ואין לומר דמיים כן שמא אחת הטלאי יש קצת איסור בעין והוא מפליט וחוזר ומפליט כל זמן שהאיסור קיים ז"א דא"כ למה צריך להגעילו קודם שיחבר הטלאי ישטפנו קודם שיחבר הטלאי ודיו או י"ל שטעם דהואיל ובלע איסור קודם שהיה בו טלאי זה וא"כ נעשה בו טלאי זה אינו פולט אותו האיסור ע"י הגעלה ופולטו תמיד מעט מעט כשמבשלין בו כדאמרינן גבי כלי מדין ואע"פ שנט"ל הוא לכתחילה אסור והשתא א"ש דלא כתב כאן כמ"ש בהל' פסח דילבן הטלאי קודם וידבקנו דהא כתבתי שם דא"ל ליבון אלא כדי שידובק היטב ולא יכנס ביני ביני מן החמץ ווהו לא שייך כאן כשמגעילו מן האיסור וק"ל: (ואם בא לערות עליו מכלי ראשון פי' על כלי שנשתמש בו איסור והוא כלי ראשון ב"י עכ"ה): (יב) כתב רב אלפס כו' ולא נהגו כן כו' שאם באנו לומר כן כדרך שנשתמש בו כו' בא"ח סימן תנ"ב כתב בשם אבי"ה וז"ל מי יודע לשער שיעור הפליטה אולי ישהם וחוזרין ובולעין לכן ירא שמים ישהם מעת לעת ע"כ פי' ישהם הכלי הרוצה להגעיל קודם שיגעלנו מעת לעת שיהא נט"ל ועד"ר: (יג) ולא עוד אלא אפי' הכלי שמגעילין בתוכו ג"כ נאסר אם היה של היתר הא דאמר אם היה של היתר משום שאף בכלי איסור מותר להגעיל וכמ"ש בסמוך מיד: (יד) ואין שום כלי מחזיק שיעור ששים פי' כלי כזה שמשתמש בו כל ששה דצריכין לשער בו בכולו משא"כ ברי"ס ל"ג דקאי אקדרה של בשר כו' דשם י"ל דמיירי בקדירה שידענו כמה בשלו בו דא"ל לשער אלא נגד אותו בשר שבישל בו וכמ"ש שם: (טו) אבל בבשר בחלב אינו כן אם בישל בה מים לבדם כו' לאו דוקא מים ה"ה אם בשל בהם ירקות

חוזר ובולע שום איסור כיון דאיכא ס' או נט"ל וכדמסיק אח"כ דלא מגעילין עד שיהא ששים:
... ולמה יאסר והלא הוא נותן טעם בר נותן טעם דהתירא וכ"כ בטור א"ח להדיא גבי מצה קודם

בהן איסור בחמין אפי' שלא אצל האש אלא שעירה לתוכו רותח אין לו הכשר ואפי' מלאו גחלים מבפנים ולבנו היטב (טז) אם הוא דבר שאין דרכו להסיקו בפנים כקדרה לא מהני ליה ואם הוא דבר שדרכו להסיקו בפנים והסיקו בפנים שפיר דמי אבל אם לבנו מבחוץ לא מהני ליה ואם החזירו לכבשן עד שנתלבן אפילו קדרה שפיר דמי ומיהו כתב א"א הרא"ש ז"ל דוקא שהחזירה לכבשן שמצרפין בו כלי (יב) חרס חדשים דכיון שמכניסה להיסק גדול כזה ודאי לא חיים עליה דילמא פקעא אבל לתנורים שלנו לא דאיכא למיחש שמא חיים עליה ויוציאנה קודם שתתלבן היטב : (יז) [ו] כתב בעל העיטור אי לא מסתפינא מרבוותא אמינא דאפילו כלי חרס בקדרה דלאו בת יומא כיון דאיסורה דרבנן מגעילה ג' פעמים ודיו והביא ראיה מן הירושלמי (יח) [ז] וכ"כ הרשב"א וסיום דבריו דאפשר שלא התירו אלא באיסור של דבריהם שאין לו עיקר מן התורה כתרומה וחלה ה' בחוצה לארץ וכן בישולי נכרי' אבל שאר איסורים של דבריהם החמירו בהם כשל תורה וראוי לחוש שלא להקל בהם ע"כ כלים שמשתמשין בהם ע"י האור כגון שפודין (יג) ואסכלאות צריך ללבנן היטב עד שיהיו ניצוצות ניתזין הימנו וכתב הרשב"א שצריך לשופם תחלה ונראה שא"צ כי האש יעביר הכל (טו) ולא דמי להגעלה שצריך לשופן תחלה שאין כח המים ככח האש (יט) הגעיל כלי הצריך ליבון אסור להשתמש בו בחמין אפילו שלא ע"י האש שכל שתשמישו ע"י האש אינו פולט הכל ע"י הגעלה וכל זמן שישתמשו בו ע"י חמין פולט מעט מעט (כ) ויכול ז ללבן חצי הכלי ואח"כ חצי השני (כא) [ח] כתב הרשב"א כל כלי מתכות שהם מקצתו חם כולו לפיכך אפילו אם לא נשתמש בו איסור אלא במקצתו נאסר כולו ודוקא לאיסור אבל לענין הכשירו לא עלה

הכשרו

על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופנה לעולם : ומ"ש דאפילו נשתמש בו איסור בחמין שלא אצל האש אין לו הכשר הכי משמע מדאמרי' בפ' כ"ה (קיא:) דהסיא פינכא דאימלא בה בישרא בי רב אמי ותברה : ומ"ש ואפילו מלאו גחלים מבפנים ולבנו היטב וכו' עד אפילו קדרה ש"ד פשוט בפ' כל שעה שם :

ומ"ש בשם הרא"ש דדוקא שהחזירן לכבשן שמצרפים בו כלי חרס כו' שם וכ"כ הרשב"א בת"ה : כתב בעל העיטור אי לא מסתפינא מרבוותא אמינא דאפילו כלי חרס בקדרה דלאו בת יומא כיון דאיסורה דרבנן מגעילה ג"פ ודיו והביא ראיה מן הירושלמי זה הירושלמי הוא בפ' אחרון של מסכת תרומות דגרסי' התם תני רבי חלפתא בן שאול קדרה שבישל בה התרומה מגעילה ג"פ בחמין ודיו א"ר אבא ואין למדין ממנה לענין נבלה א"ר יוסי י קשיתיה קומי רבי בא תרומה בעון מיתה ונבלה בלא תעשה ואת אמר כן א"ל כמ"ד מאליהן קבלו המעשרות ר' אסתם בר שונם בעי קומי ר' מונא תנן הרבינה ומילה ה"ז תרומה ואת מר הכי אמר ליה כאן ע"י האור הוא נגעל וכתב הרשב"א פירוש קדרה של חרס אע"פ שהתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם בתרומה הקילו לפי שאינה אלא מדבריהם בזמן הזה וכמ"ד מאליהם קבלו המעשרות ופריך מדתנן הרבינה ומילה הרי זה תרומה אלמא אין מקילין ומשני שהאור מגעילה ומפליטה ואין כאן קולא כ"כ ונראה שה"ה לכל האיסורין של דבריהם ואיפשר שלא הקילו אלא בתרומה בזמן הזה שאין לה עיקר מדאורייתא וה"ה לכל שאר האיסורים של דבריהם שאין להם עיקר מן התורה אבל שאר האיסורים אפילו של דבריהם אם יש להם עיקר בתורה אין מקילין בהם כבתרומה והראשון נ"ל עיקר ותדע לך שאם אי אתה אומר כן כי אמר רבי אבא אין למדין ממנה לענין נבילה לישמעינן שאר איסורין של דבריהם וכ"ש נבילה אלא ודאי משמע דה"ה לכל שאר איסורים של דבריהם אלא שאני מסתפק בזה עדיין לפי דלכאורה משמע בפ' הקומץ (כא.) דדם שמלחו אינו אסור אלא מדרבנן ואפ"ה אמרינן בפכ"ה בפינכא דאימלא בה בישרא בי ר' אמי ותברה ואמאי לעביד בה הגעלה ואיפשר דכיון דבעיא הגעלה ג' זימני לא משהי לה דילמא פשע בנתיים ותדע דאי לא ליסהייה ויחזרנה לכבשונות אלא מפני שטורח הוא ואיכו מלוי חשש שמא יפשע וישתמש בה בנתיים עכ"ל בת"ה הארוך ובקצר כתב כמ"ש רבי' בשמו וכ"כ בהג"א סוף ע"ז: כלים שמשתמשים ע"י האור כגון שפודין ואסכלאות צריך ללבן וכו' בסוף ע"ז (עה:) תנן השפוד והאסכלא מלבנן באור. ובגמ' (עו.) עד כמה מלבן עד שתשיר קליפתן ובירושלמי הליבון צריך שיהיו הניצוצות מנתזין ממנו וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ד וכתוב בהגמי' פי"ו מהמ"א וז"ל כתב ה"ר אביגדור דכשמלבנים עד שאם ישים עליו קש שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו סגי בהכי דאל"כ אותה טרפיד"א שאופים פשטיד"א תחתיו ומלבנין אותה כדי לאפות תחתיה פלדי"ן ואם היה צריך ללבנה עד שיהו ניתזים ניצוצות ממנה היתה לגמרי מתקלקלת ע"כ וכתב המרדכי בסוף ע"ז בשם ר"י דכלים הבלועים מאיסור צריכים ליבון דנשירת קליפה אבל הבלועין היתר כגון טרפיד"א של חלב שצריך ללבנה כדי לאפות תחתיה פשטיד"א של בשר או איפכא א"נ ליבון גדול דנשירת קליפה רק עד שתהא יד סולדת בו משני עבריהם וגם רגילין לבדוק ע"י נתינת קש עליה מבחוץ לראות אם נשרף הקש בהכי סגי דא"כ שליט הליבון מעבר אל עבר אע"ג שלא תסור קליפתו מ"מ די בכך דכיון דהיתרא בלע א"כ די להם בהגעלה ואע"ג דתשמישן ע"י האור כדמשמע בשמעתין והא לא גרע ליבון זה מהגעלה ואותו ליבון מפליט יותר מהגעלה עכ"ל וכ"כ הגהות מיי' בפ"א מה' י"ט בשם סמ"ג וסמ"ק (יד): **וכתב** הרשב"א שצריך לשופה תחלה בת"ה הקצר. ומ"ש רבי' ונראה שא"צ כי האש יעביר הכל וכו' דברי טעם הם : הגעיל כלי הצריך ליבון אסור להשתמש בו בחמין אפילו שלא ע"י האש וכו' וכ"כ הרשב"א בת"ה וסיים בה למ"ד לכלי חרס שאינו יוצא מידי דופנו אע"פ שהגעילו אסור לבשל בו וכ"כ הרא"ש בשילהי ע"ז ואכתוב לשונו בסוף סימן זה בס"ד וז"ל הר"ן בסוף ע"ז יש שמקילין לומר לכלי שתשמישו ע"י האור אם בא להשתמש בו חמין בהגעלה סגי ליה שכל מה שיפלוט בחמין כבר פלט בהגעלה ראשונה ואין הדבר נראה שכיון שיש לו בלע של איסור עד שאת אוסרו להשתמש בו ע"י האור שמא יפלוט יותר בחמין שניים עכ"ל: ומ"ש רבי' ויכול ללבן חצי הכלי ואח"כ חצי השני כ"כ הרשב"א בת"ה : כתב הרשב"א כל כלי מתכות

שהם

פנימי דחיים עליה והא דקאמר בפ' כל שעה דבוכי' היסקו מבחוץ ואי מליא גומרי שפיר דמי פי' היסקו נמי מבחוץ אבל דרכו להסיק בפנים ולהכי מהני ליה מילוי גומרי דהיינו היסק פנימי וכא"ח סימן תנ"א הארכתי בזה בס"ד :

כתב בעל העיטור וכו' כתרומה וחלה בח"ל וכך הוא בת"ה הקצר בית ד' שער ד' וכתב מהרש"ל ותימה שהרי יש לו עיקר מן התורה בא"י ונראה דט"ס הוא וצ"ל בזמן הזה וכך הוא בירושלמי ומביאו הסמ"ג וכן הוא בת"ה הארוך עכ"ל ולא נהירא אלא ודאי אף בח"ל קרינן ליה אין לו עיקר מן התורה שאין בח"ל חלה ותרומה אלא כדי שלא תשתכח תורתן כדכתב הרשב"א להדיא בית ד' שער ג' ומביאו ב"י סימן צ"ט ע"ש :

הגעיל כלי הצריך ליבון וכו' כתב ברוקח כלי שיש בו איסור אסור להשתמש בו פן יבא לידי איסור כדאמרינן גבי פסח כלי שנשתמש בו חמץ בחמין אינו משתמש בהן מצה אפי' בצונן פן ישתמש בהן בחמין ע"כ :

כתב הרשב"א כל כלי מתכות שהם מקצתו חם כולו וכו' אבל בתשובת מהר"ם סימן שכ"א כתב איסור שנפל על הקדרה במקום אחד אין צריך הגעלה בכולו כי כן אמר הרא"ש והא דאמרי' חם מקצתו חם כולו היינו דוקא לענין זה שאם הכלי נעשה חם בראשו האחד ונפל האיסור בראשו השני ע"ז קאמר חם מקצתו חם כולו שגורם החמימות להאיסור שיבלע האיסור בראש השני אבל לא מהני שאם נפל האיסור מצד אחד שיהא מתפשט בצד השני על ידי חמימותו ע"כ ולא קי"ל הכי אלא כקטינן כמו שכתב הרשב"א שהביא רבינו וכך הוא דעת רוב פוסקים :

מחבת

דרכי משה

(יב) עי' בא"ח סי' תנ"א דין כלי זכוכית וכלים צבועים : (יג) בא"ח סימן תנ"א במרדה שקורין שויב"ל דינו ככלים שתשמישן ע"י האור ואין להם תקנה וכתב בת"ה סימן ק"ל דאפילו אם קולפו בכלי אומנות ואח"כ מגעילו לא מהני וכ"מ במרדכי והביאו הגש"ד שער ו' דקליפה בכלי אומנות אינו אלא כמו קליפה בעלמא בשאר איסורין ולכן במקום דבעינן הגעלה לא מהני תיקון זו : (יד) וכ"פ באו"ה ובת"ה סימן ק"ל משמע דשיעור שנתן הר"ר אביגדור הוא השיעור דשל סמ"ג וע"ש : (טו) ומטעם זה כתב בהר"מ פי"ז דהמ"א בליבון אין חילוק

בין

פרישה

ירקות רק שבא למעוטי בשר או חלב : (טז) אם הוא דבר שאין דרכו להסיקו כו' הטעם דמייסינן דלמא חיים עליה שמא יפקע ויוותר להוציא הגחלים ממנו : (יז) כתב בעל העיטור כו' עד מגעילה שלשה פעמים ודיו הטעם דהוא"ל שחרס אינו יוצא מידי דופיו דאיסור דאורייתא שהמירו בו אף באיסור דרבנן ועד"ר וצריך לגרוס בדברי ב"ה אפי' כלי חרס בקדרה כו' בבי"ת ולא בכ"ף וה"ק אמינא אפי' בכלי חרס ובאיזה כלי חרס מיירי בשאינו בת יומא וק"ל : (יח) וכ"כ הרשב"א כו' עד כתרומה וחלה בזמן הזה ככ"ל ועד"ר ור"ל שנתבשלה תרומה או חלה בקדרה והיא אינה בת יומא מותרת בהגעלה : (יט) הגעיל כלי שצריך ליבון אסור להשתמש בו בחמין אפי' שלא ע"י האש כ"כ הרשב"א וסיים למ"ד לכלי חרס שאף על פי שהגעילו אינו יוצא מידי דופנו : (כ) ויכול ללבן חצי הכלי ואח"כ חצי השני אע"ג שכבר כתב רבינו דין זה לעיל לענין הגעלה וא"כ ה"ה לענין ליבון נמי דינא הכי ולא איצטריך להשמיענו גבי ליבון ועוד שהרי דין זה נלמד מדברי הרשב"א והוא לא כתבו אלא לענין ליבון וסמך דה"ה דנילף מליבון להגעלה וא"כ גם רבינו שכתבו לענין הגעלה ה"ה דנילף ליבון מיניה ואפשר לייסב לפי שנולה לכתוב כאן דלענין הכשר לא אמרינן חם מקצתו חם כולו לכן כתב רבינו כאן דליבון מועיל לאלאין אלא שצריך ללבן גם החצי השני ואינו נכשר בליבון חצי האחת ויותר נראה דמור וכתבו בזה לרבותא אפי' במתכת דחם מקצתו חם כולו לא תימא בשעה שהגעיל החציה ופלטה איסורא חוזרת קבלה איסור מחציה השני שנתחממה ג"כ ולא פלטה איסורא קמ"ל : (כא) כתב הרשב"א כל כלי מתכות עד אם לא נשתמש אלא במקצתו נאסר כולו הא דאמר נאסר כולו ר"ל שאם רוצה להשתמש בו היתר אסור אפי' במקצת השני אבל לענין הכשר די לו בהכשר מקצתו וכמו שאכתוב

בסמוך

דרישה

זמן איסורו בסימן תנ"ב. כן הקשה בעל שלטי הגבורים בע"א דף ש"מ ע"ב והניחו בצ"ע והיה אפשר לומר דאיירי הכא בהם מגעילי' בכלי של חלב עכ"ה) קשה דלעיל סימן צ"ה כתב רבינו שאם הדיחו כלי של חלב בתוך יורה של בשר או איפכא אפילו בן יומו לית לן בה ואין לומר דהתם מיירי דבודאי לא נדבק בכלי כלום כמו שנתבאר שם אבל כאן חיישינן שמא נדבק שום דבר בכלי עצמו דמסתמא כשרוצין כלי להגעיל מדיחין אותו תחילה יפה שלא ישאר דבוק בו שום דבר ואפשר לומר שרבינו כתב כאן לדעת ב"ה שלומר שם או אפשר לומר דהתם מיירי בדיעבד וכאן מיירי בלכתחילה: (כתב הרשב"א כלי שמגיס ב"י אע"פ שאין במים ס' כמידת הכלי מותר והוא שיהא במים כדי שיוכל להתכסות בהם הכלי שהוא מגעיל עכ"ה) : [ו] כתב בעל העיטור כו' מגעילה שלשה פעמים כתב מ"ו וז"ל לא מצאתי בהכשר בג' פעמים אלא תפס שיטת הירושלמי שמצריך לכל הגעלה ג"פ עכ"ל ול"נ דלהכשר בעינן ג"פ שבת"ה הביא ראיה מהא דאמר בפרק כל הבשר בפינכא דאימלא בה בישרא בי רב אמי ותברה ואמאי ניעבד בה הגעלה ומשני דכיון דבעי הגעלה שלשה זימני לא משהי לה ולמא פשע בנתיים ותדע דהי לא לשהייה ויחזרה לכבשונות אלא מפני שטורח הוא ואיכי מלוי חשש שמא יפשע בנתיים עכ"ל ת"ה הארוך. ואי כל הגעלה ס"ל דבעי ג"פ א"כ היכן מצינו הגעלה כלא בכולם יש לחוש לפשיעה אלא ודאי ס"ל ג"פ כ"ת בכלי חרס וק"ל. ול"ע מאי פשיעה שייך בזה יטבילנו ג"פ במים רותחין זה"ש ולא ישהה הכלי ובזה י"ל דהאי ג"פ דקאמר ר"ל שיחמם לכל פעם מים בפני עצמו כדי שיעשה וכל שכלי חרס דינו חמור שגם בקדרה שאינה ב"י צריכה ג' מים להגעלתם. ועוד צ"ע מאי ראייה מייתי מההיא פינכא דילמא דהסיה פינכא בת יומא הוה וב"ה לא התיר אלא באינו ב"י ואין משהין כלי לכתחלה בת יומא שנאסר מלהגעילה עד שתהא אינו ב"י להתירו בהגעלה :

[ז] וכ"כ הרשב"א עד כתרומה וחלה חוץ לארץ נ"ל מ"ו כן הוא הלשון בת"ה הקצר ולא אבין את דבריו שהרי יש לה שורש מן התורה בא"י אבל נראה שט"ס הוא וס"ג תרומה וחלה בזמן הזה וכן איתא להדיא בירושלמי וכן הביאו הסמ"ג שוב שמעתי שכן הביאו בת"ה הארוך וכן הביא ב"י ת"ה הארוך : [ח] כתב הרשב"א כל כלי מתכות שהם מקצתו חם כולו לפיכך כו' ת"ה הארוך והר"ן כתב בפ' כל שעה אהא דאמרינן גבי סכינא דפסחא מעייל קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא והדר מעייל לקתייהו ברותחין דמשמע שמעינן שבכלי מתכות שמשתמשין במקצתו

כל

חדושי הגהות

לכלי ראשון אלא לכלי שני נמי מפליט כדי קליפה וכמ"ש רבינו לעיל בסימן ק"ה בשם הרשב"א וכו' ונראה שרבותיו כאן ע"פ דברי הרא"ש בפרק כירה שלא הזכיר שם דברי הרשב"א דכלי שני מבליע ומפליט וכו' (פרישה) ע"ש והב"ח כתב דלעיל לא קאמר אלא להפליט מעצמו ולהבליעו בחבירו אבל לא להפליט מה שבלוע בחבירו ולהבליעו בתוכו : ה רש"ל ודרישה כתבו ותימה שהרי יש לו עיקר מן התורה ונראה דט"ס הוא וצ"ל כתרומה וחלה בזמן הזה ע"כ והב"ח כתב דאף בח"ל מיקרי אין לו עיקר מן התורה כיון שאינו נוהג בח"ל אלא כדי שלא תשתכח תורתן : ו פי' שהקשו כן לפני רבי בא כיון דתרומה במיתה ואפ"ה מהני הגעלה בכלי חרס כ"ש בנבילה א"ל כמ"ד מאליהן קבלו וכו' דלפ"ז אינן אלא מדרבנן רבי יוסטי בר שונם בעא וכו' הרבינה ומיצה פי' שהשה הכלי כדי להתמצות מה שנדבק בתוכו עדיין ה"ז תרומה הרי שהחמירו לאסור המיצוי כ"ש שיש לאסור הבלוע בקדרה שהוא יותר הרבה א"ל כאן ע"י אור הוא נגעל ויוצא ממנו כל מה שבלע רק שבנבילה החמירו שאינו יוצא מידי דופיו אבל לא בתרומה : ז אע"ג דכבר כתב רבינו דין זה לעיל לענין הגעלה ולמה לו לחזור ולשנותו לענין ליבון י"ל דלרבותא נקטיה דאפילו במתכת דהם מקצתו חם כולה לא תימא בשעה שהגעיל התציה ופלטה איסורה חוזרת

הכשרו עד שיכשיר כולו בין לענין הגעלה בין לענין ליבון עד כאן (כב) ונ"ל דווקא כשנשתמש בכולו אבל אם יודע שלא נשתמש אלא במקצתו נכשר נמי מקצתו דכבולעו כך פולטו : (כג) מחבת שמטגנין בו כתב אבי העזרי בשם אביו רבי' יואל שצריכה ליבון והוא כתב שדיו בהגעלה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (כד) סכינים ישנין הנקחין מן הנכרים בין גדולים בין קטנים אם בא להשתמש בהן בצונן נועצה י' פעמים בקרקע קשה ודיו או שפה במשחזת של נפחים היטב על פני כולה ופי' הרמ"ה שבכל פעם נועץ בקרקע קשה ולא ינעצנו במקום שנעץ בפעם ראשונה שצריך שיהיה קרקע קשה בכל נעיצה ונעיצה ובמקום שנעץ פעם אחת כבר נעשה רך ורש"י כתב שצריכה שיפה ונעיצה ולא נהירא וכתב הרשב"א דאפילו לחתוך בה דבר חריף כמו צנון סגי בהכי (כה) ואם בא להשתמש בו רותח מגעילה בד"א שהוא חלק שאין בו גומות אבל

מחבת שמטגנים בו וכו' דעת הר"ר יואל כיון דלפעמים נתייבש השמן במחבת ה"ל כמאפה תנור וכו' והרא"ש כתב דאעפ"כ לאלוחית משקה יש בתבשיל אלא שהוא יבש אבל דופני הקדרה ולא מקרי תשמישו ע"י האור עיין באשיר"י פ' כ"ש האריך בזה : סכינין וכו' ורש"י כתב דצריכה שיפה ונעילה איכא למידק טובא דלעיל בסימן עשירי לא הביא אלא דברי הרשב"א דשפה או נעלה וכאן הביא דעת רש"י והשיג עליה ונראה דלעיל בשחט בסכין של נכרי דרך אקראי וגם מדיח בית השחיטה ס"ל לרבינו דאף רש"י ס"ל דא"צ להחמיר אלא סגי בשיפה או נעילה ולהכי לא כתב רבינו לעיל דנעלה ג' פעמים אלא עשרה פעמים כמו ששנינו במתניתין אבל הכא דבא להשתמש תמיד בסכין של נכרי הלכך ס"ל לרבינו דהבא להחמיר כרש"י שלא להשתמש בו צונן אלא בשיפה ונעילה תע"ב שהרי לא ידיע מה שישתמש בו ולפיכך הביא כאן דעת רש"י אע"ג דכתב עליו ולא נהירא משום דקשה על פירושו למה לא פירשה המשנה כל דין הכשרות וכדכתב הרא"ש מ"מ לענין מעשה ראוי לתפוס לחומרא כמותו ומ"ה כתב נמי רבינו דהגעילה היא ג' פעמים דבהדי שיפה ודאי סגי בג' פעמים לרש"י וכדכתב הרא"ש די' פעמים לאו דוקא דהא בירושלמי קאמר ג"פ וכן הוא בספרים ישנים דספרי רבינו כאן ג"פ מיהו מקצת ספרים כתיב גם כאן י' פעמים : ומ"ש שחס מקלתו חס כולו לפיכך אפי' אם לא נשתמש בו איסור אלא במקלתו נאסר כולו וכו' בת"ה והר"ן כתב בפרק כ"ש אהא דאמרי' גבי סכיני דפסחא מעייל קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא והדר מעייל לקתייהו ברותחין דמהא שמעינן שכלי מתכות שמשתמשין במקלתו כל שמכשירין מקלתו דיו כי היכי דאמרי' פרזלייהו בנורא ואחרים אומרים כיון דחס מקלתו חס כולו לריך שיכשיר את כולו והכא אהגעלה דלבסוף דעביד להו ולקתייהו סמכינן וגרסי' הכי מעייל להו ולקתייהו בוי"ו ולא נהירא דא"ה פרזלייהו בנורא לא מהני ולא מידי ע"כ אבל הרשב"א בת"ה גורס מגעיל להו ולקתייהו בוי"ו ומפני כך כתב שאף ע"פ שלא נשתמש איסור אלא במקלתו לריך להכשיר את כולו ומדברי הרא"ש בשילהי ע"ז שכתבתי בס"ס זה נראה שהוא סובר ה כדברי הרשב"א שכתב שיספיק אם ילבן חודו של סכין לפי שרגילין הנכרים להשתמש בו באור אע"ג דחס מקלתו חס כולו ונתפשט האיסור בכולו מ"מ כיון שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור סגי בהכי עכ"ל הרי שלא התיר בליבון במקום שנשתמש בו על ידי האור בלבד אלא מפני שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור דלהשתמש בו ע"י האור אסור משום דחס מקלתו חס כולו אמרי' לאסור אבל לא לענין הכשר. ולענין הלכה כיון דהרא"ש והרשב"א מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (טז) : **מחבת** שמטגנין בה כתב אבי העזרי בשם אביו רבי' יואל שצריכה ליבון וכו' כבר נתבאר

בטור א"ח סי' תנ"א דנהיג עלמא בפסח כאבי העזרי ומיהו במחבת של איסור יש להחמיר כדברי ה"ר יואל וכדעת הרשב"א בת"ה להצריכה ליבון : סכינים ישנים הנקחים מן הנכרים בין גדולים בין קטנים אם בא להשתמש בהם בצונן נועצה י' פעמים וכו' בסוף ע"ז (דף עה.) תנן הסכין שפה והיא טהורה ובגמרא (עו:) א"ר עוקבא בר חמא ונועצה בקרקע י' פעמים א"ר הונא בריה דרב יהושע ובקרקע שאינה עבודה. והרי"ף והרא"ש גורסים בקרקע קשה וכ"כ שהיו גורסין הרמב"ם והרשב"א ז"ל אמר רב כהנא בסכין יפה שאין בה גומות תנ"ה סכין יפה שאין בה גומות נועצה י' פעמים בקרקע אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולאכול בה צונן ופירש"י ונועצה אע"פ ששפה וכתב הרא"ש ולא נראה דלמה לא פירש המשנה כל דין הכשרות ועוד דעובדא דשבור מלכא תקשה דאיהו לא עבד אלא נעיצה אלא ודאי או הא או הא בעי וכ"כ שהוא דעת הר"ן וכ"פ הרשב"א בת"ה וכ"כ מדברי הרמב"ם בפי"ז מהמ"א והכי נקטי' ואע"ג דרב עוקבא אמר נועצה י' פעמים כתב הרא"ש דלאו דוקא עשרה דהא בירושלמי קאמר ג' פעמים וכ"כ הר"ן בשם התוס' אבל בתוס' שלנו כתוב דמדקאמר לקמן דלה עשר פעמים בקרקע משמע דדוקא קאמר ויש להחמיר עכ"ל. והרמב"ם והרשב"א כתבו סתם נועצה עשרה פעמים בקרקע כלישנא דגמרא דידן נראה דמשמע להו דדוקא קאמר וכיון דשניהם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן : **וכתבו** התוס' אומר מורי דהא דקאמר הכא נועצה עשר פעמים בקרקע היינו דוקא בקרקע קשה שהיא מעברת את הזוהמן ושפה אבל לא רכה שאינה מעברת את הזוהמן וגם לא קרקע קשה יותר מדאי ודוקא נקט קרקע ולא אבן ולא אפר ולא קרקע רכה עכ"ל ושפה פירש"י לוטשה באבן של נפחים ואף ע"פ שבגמרא כתב וי"א משפשפה בבגד למר שאינו חלק ומעביר שמנוניתה כ"ל דהיינו לדידיה דמצריך שיפה ונעילה אבל למאן דסגי ליה בחד מינייהו משמע ודאי דלא סגי ליה בשפשוף בבגד אלא שפשוף דמשחזת דוקא בעיא וכ"כ הרמב"ם משחיזה ברחיים שלה והרשב"א כתב כלשון הזה אם בא לשופה במשחזת של נפחים מעבירה על גבה היטב עד שמשיר קליפתו ומשמע מדברי הפוסקים והמפרשים דשיפה דמתניתין לחתוך בה צונן היא וכן מבואר בדברי הרשב"א אבל הרמב"ם כתב בפי"ז דשיפה מהניא אפילו לחתוך בה רותח וכ"ל שטעמו משום דמתני' קתני שיפה ולא קתני נעילה ואמאי אלא ודאי משום דמתני' לא קתני אלא הכשר גמור לחתוך בו רותח דומיא דאינך דמיתנו בהדה ובגמרא אתו לפרושי הכשירו לחתוך בו בצונן וכך נראה מדברי הר"ן לדעת הרמב"ם וכתב שיש לזה הוכחה מן הירושלמי ואע"פ שמתוך דבריו בפירוש המשנה נראה שהוא מפרש שפה דמתני' נעילה בקרקע כשחיבר החיבור לא נראה בעיניו הפי' ההוא ולענין הלכה נקטינן כדברי הרמב"ם כיון דירושלמי מסייע ליה : **ומה** שכתב רבינו בשם הרשב"א דאפילו לחתוך בה דבר חריף כמו צנון סגי בהכי זה לשונו בתורת הבית הסכינים בין גדולים בין קטנים אם בא לחתוך בה צונן ואפילו הדברים החריפים כאתרוג וכצנון וכיוצא בהן נועצה עשר פעמים בקרקע קשה והוא שתהיה הסכין יפה שאין בו גומות ואם בא לשופה במשחזת של נפחים מעבירה על גבה היטב עד שמשיר קליפתה ומותר לחתוך צונן אפילו חריף כמו שאמרנו עכ"ל ונראה שלמד כן מדאמרי' בגמ' בעובדא דשבור מלכא דלה י' זימני בארעיה למיפסק בה אתרוגא ומשמע דאתרוג חריף הוא כצנון ואפ"ה סרי בנעילה ומשמע ליה דה"ה לשיפה דנעילה ושיפה שוים הם : **בא** להשתמש בו רותח מגעיל כ"כ רש"י בשילהי ע"ז (עו:) מדאמרי' בפרק כ"ש גבי סכיני דפסחא והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון פירש"י אידי ואידי קתייהו ופרזלייהו והתוס' כתבו אבל קשה דבפ"ק דחולין קאמר גבי סכין של נכרי מלבנה באור וכן בתוספתא תניא הסכינין והשפודין והאסכלין מלבנן באור לכך נראה דלחתוך בה רותח צריכה ליבון והא דפרק כל שעה דמשמע דסגי ברותחין היינו לפי שבלע היתירא אבל בסכינים של נכרים דבלעו איסורא בעו ליבון ואומר ר"ת דהא דקי"ל דסכין בעי ליבון היכא דאיסורא בלע היינו דוקא באיסור דסכין גדולה שדרך ללוות בה בשר אבל סכינים קטנים שאין דרך ללוות בהם בשר ודאי סגי להו בהגעלה אף בשל נכרי דאמרינן בירושלמי הדא דתימא בסכין קטנה אבל בגדולה בעי ליבון וריב"ם מצריך ליבון אף בסכינים קטנים לפי שפעמים דרך להפוך בהם בשר על גבי גחלים ור"ת אומר דזה אינו קרוי תשמישו על ידי האור כיון דאין תשמישו קבוע על ידי האור ויש לדחות ראיית ר"ת מן הירושלמי דקאי אהא דקאמר הסכין שפה והיא טהורה וה"פ הדא דתימא בסכין קטן שאין רגילות להיות בה גומות וסגי בנעילת קרקע אבל סכין גדול שדרך להיות בה גומות צריכה ליבון דנעילה בקרקע אינו מועיל לשפשף ולהעביר הנדבק בגומות הילכך אפי' לחתוך בה צונן צריכה ליבון ולא סגי בהגעלה אפי' לצונן משום דלא מהניא הגעלה אלא לפלוט האיסור הבלוע בתוך הסכין אבל לא מהניא להעביר איסור הנדבק והשפשוף בקרקע מהני להעביר איסור הנדבק וכיון שיש גומות אין תקנה להעביר איסור הנדבק רק ע"י ליבון ט ומ"מ נדחית ראיית ר"ת מן הירושלמי דלא מיירי כלל בתשמישו ע"י האור ורבינו ברוך מיישב ראייה והרא"ש הביא ראיית ר"ת מהירושלמי וכתב דל"נ ודחה אותה כמו שדחו התוספות והביא גם כן דברי ריב"ם שמצריך ליבון אף לסכינים קטנים לפי שדרך הנכרים לתקן בהם הפתילה בפי הנר של חלב בשעה שדולק והופכים בהם בשר על גבי גחלים והביא ג"כ מה שהשיב ר"ת כיון דאין תשמישו לכך לא חיישינן דילמא מתרמי ועביד הכי ואפ"ה אי אתרמי ועביד הכי כל כמה דאין ישראל משתמש בה ע"י האור סגי לה בהגעלה ברותחין דכל מה שסופו לפלוט ברותחין פולט בהגעלה ראשונה וכתב עליו ול"נ כיון דתשמישו על ידי האור אין יוצא מידי דופנו בהגעלה בלא ליבון ופולט תמיד בכל הגעלותיו מידי דהוה אכלי חרס דלא סגי ליה

דרכי משה

בין כלי שהוא ב"י לבין אינו בן יומו וכ"כ באו"ה דאין חילוק בין איכא עליו טלאי לליכא עליו טלאי : (טז) ובת"ה סימן קל"ב פסק בדעת בעל הטור והר"ן ובא"ו כלל נ"ח פסק דלכתחלה יש להגעיל היד של מחבת וכל כדימה לזו אמנם בדיעבד אין לחוש אי לא הגעיל רק הכלי עצמו דכבולעו כ"פ דלכתחלה טוב להגעילו דהרי נוגעים בה כל השנה בידים מלוכלכות ומיהו ע"י עירוי אף לכתחלה עכ"ל משמע שפוסק ג"כ כדעת הטור והר"ן וראיתי רבים מקילין אפי' לכתחלה שלא להגעיל יד במחבת וטוב להגעילה לכתחלה כדעת הארוך : דלא

דרישה

כל שמכשירן מקלתו דיו כי היכי דאמרינן פרזלייהו בנורא ואחרים אומרים כיון דחס מקלתו חס כולו לריך שיכשיר את כולו והכא אהגעלה דלבסוף דעביד להו ולקתייהו סמכינן וגרסינן הכי מעייל להו ולקתייהו בוי"ו ולא נהירא דא"ה פרזלייהו בנורא לא מהני ולא מידי ע"כ אבל הרשב"א בת"ה גורס מגעיל להו ולקתייהו בוי"ו ומפני כך כתב שאע"פ שלא נשתמש איסור אלא במקלתו לריך להכשיר את כולו ומדברי הרא"ש בשילהי ע"א שכתבתי בס"ס זה נראה שהוא סובר כדברי הרשב"א שכתב שיספיק אם ילבין חודו של סכין לפי שרגילין העו"ג להשתמש בו באור אע"ג דחס מקלתו חס כולו ונתפשט האיסור בכולו מכל מקום כיון שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור סגי בהכי עכ"ל הרי שלא התיר בליבון במקום שנשתמש בו ע"י האור בלבד אלא מפני שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור משמע דלהשתמש בו ע"י האור אסור משום דחס מקלתו חס כולו אמרינן לאסור אבל לא להכשיר עכ"ל ב"י ותמיה כשגבה בעיני שרבינו יהא חולק על דעת הרא"ש בזה וא"ל שהוא לא ידע דברי הרא"ש אלו שהרי הביאם בס"ס זה וע"ק דאף אם נאמר שחולק הוא על הרא"ש למה הביא כאן דעת הרשב"א בדין זה ולא הביא דעת הרא"ש ויותר תמיה בעיני שרבינו הביא בסוף הסימן דעת הרא"ש ולא הביא שם הטעם דכתב הרא"ש כיון דאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור . ע"כ נראה לי שרבינו מבאר דברי הרא"ש שיספיק במה שילבין חודו הואיל ולא נשתמש ע"י האור אלא מקלתו גם בהכשרו א"צ אלא מקלתו וסא דמסיים הרא"ש כיון דאין הישראל משתמש ע"י האור ע"כ אין רצונו להתיר מטעם זה דאם איתא דס"ל דאפי' נשתמש מקלתו באיסור אין הכשר עד שילבין כולו וכאן מתירו משום שאין דרך הישראל להשתמש בו ע"י האור א"כ יש להקשות על הרא"ש דנהי שאין משתמש בו ע"י האור

פרישה

בסמוך : (כב) ונ"ל דוקא כשנשתמש בכולו מדקאמר רבינו וכ"ל כו' ולא קאמר ולא נהירא אומר אני שהוא מבאר דברי הרשב"א כן שמ"ש הרשב"א ודוקא לענין איסור אבל לענין הכשרו לא עלה לו הכשר עד שיכשיר כולו היינו דוקא היכא שנשתמש כולו באיסור אבל אם לא נשתמש בו איסור אלא מקלתו די לו בהכשר מקלתו ומ"ש לעיל נאסר כולו היינו לענין להשתמש בלי הכשר כמ"ש ולפ"ז מ"ש ודוקא לאיסור אבל לענין הכשרו כו' לא קאי אכל זה אלדלעיל מיניה דלעיל לא מיירי אלא בנאסר מקלתו וכאן מיירי דוקא בנאסר כולו או אפשר לומר דאף בכאן איירי בנאסר מקלתו שהוא אומר שנאסר מקלתו דאמרינן דלמא טעם דמילתא דלא רמיא עליה דאינש למו אדעתיה ולכן חיישינן דלמא כולו נאסר אבל אם ידוע שלא נאסר אלא מקלתו נכשר נמי מקלתו וזהו שגרס רבינו ידוע ול"ג יודע דדוקא בענין שיהא ידוע לאחרים ככ"ל לבאר דברי רבינו שמפרש דברי הרשב"א ולא פליג עליה וע"דר : (כג) מחבת שמטגנין כו' כתב אבי העזרי בשם אביו רבי' יואל שצריכה ליבון כו' נתבאר בטור א"ח סימן תנ"א דנהוג עלמא כאבי העזרי ומיהו במחבת של איסור יש להחמיר כדברי ה"ר יואל ב"י : (כד) סכינים ישנים כו' אם בא להשתמש בהם בצונן נועצן י' פעמים בקרקע קשה ודיו ז"ל הרא"ש בסוף ע"ז וסכין שפה והיא טהורה. אמר רב הונא עשר פעמים בקרקע. לאו דוקא עשר דהא בירושלמי קאמר ג' פעמים (כ"כ הר"ן בשם התוס' ועיין בב"י עכ"ל) : (כה) ואם בא להשתמש בו רותח מגעילה אבל הרמב"ם כתב בפי"ז דשיפה מהניא אפי' לחתוך בה רותח וכ"כ הר"ן וכתב שיש הוכחה לזה מן הירושלמי וכן פסק ב"י ונראה הטעם משום דסתם סכין אינו ב"י ואינו אוסר אלא קליפה ואותה קליפה הלכה ע"י שיפה ודוקא שיפה אבל נעילה עשר פעמים בקרקע קשה לא מהני : אבל

חדושי הגהות

ונקבלה איסור מוציא השני שנתחממה ולא פלטה איסורא קמ"ל (ב"ח) : ח ולפ"ז יהיה דעת הטור נגד דעת אביו הרא"ש ווהו צ"ע ליישבו ועיין בש"כ א"ק י"ז : ט לישנא דוס"ם גדולות דקאמ' מבואר היטב להמעיין בתוס' שם (עו:) ד"ה א"ר הונא דהתם קאי אדברי ה"ר אלהנן :

(כו) אבל אם יש בו גומות אסור להשתמש בו בין בצונן בין בחמין עד שילבנו היטב וי"א שאפי' אין בו גומות והוא קטן צריך ליבון שפעמים מהפך בו הנכרי בשר אצל האש או מתקן בו נר של חלב בעוד שהוא דולק (כז) וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומיהו אפי' לא ליבן אלא הודו כדרך שנשתמש בו הנכרי ע"י האש שפיר דמי:

קכב כל (א) [א] כל נותן טעם לפגם מותר וכל קדרה שאינה בת יומא חשובה טעם לפגם ומיהו חכמים אסרו לבשל בה לכתחילה גזירה אטו ב"י ואין חילוק בין אם היתה בלועה מאיסור נבלה ובין אם היא בלועה מחלב ובא לבשל בה בשר או איפכא (ב) שאע"פ שנפגמה הקדרה קודם שבא לידי בשר בחלב אסור לבשל בה לכתחלה והא דחשיב פגום בשהיית יום אחד דוקא שהקדרה הדיחה יפה וסר ממנה כל שמנונית איסור הדבוק בה (ג) אבל לא הדיחה יפה שהאיסור הוא בעין (ד) אינו נפגם בשהיית יום אחד (ה) וכתב הרשב"א איסור מועט שנבלע בכלי אם דרכו

ליה בהגעלה ולא אמרינן כל מה דעתיד לפלוט פולט בהגעלה ראשונה אלא אינו יוצא מידי דופנו ופולט תמיד מעט מעט ואין לחלק ולומר ממה שבלע על ידי האור לא יפלוט לעולם אלא באור דהא אמרינן השפוד והאסכלא של קדשים מגעילן ברותחין אלמא בליעה ע"י האור נפלטת ע"י רותחין ונראה שיספיק אם ילבין חודו של סכין לפי שרגילין הנכרים להשתמש בו באור אע"ג דאם מקלתו אם כולו נתפשט האיסור בכולו מ"מ כיון שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור סגי בהכי עכ"ל. נראה מדברי התוס' והרא"ש דהיכא דפרק כל שעה דמכשיר ברותחין בסכין שאין בו גומות והיא דפ"ק דחולין ותוספתא דמצריכי ליבון בסכינים שיש בהם גומות והיינו מאי דמפליג בירושלמי בין גדולה לקטנה דסתם גדולה יש בה גומות וסתם קטנה אין בה גומות אלא שריב"ש סובר דאף ע"פ שאין בה גומות בעי ליבון מפני שהנכרי מתקן בו הנר והופך בו בשר ע"ג גחלים ומיהו כבר כתב הרא"ש דבליבון חודו סגי נמצא דסכין שיש בו גומות כולו צריך ליבון ואם אין בו גומות מלבן חודו ומגעיל שאר הקתא ופרולא והר"ן כתב בפ' כ"ש שדעת הראב"ד דדוקא סכיני דפיסחא הוא דסגי ברותחין משום דהיתרא בלע אבל בשאר איסורין הסכינין צריכין ליבון שפעמים צולין בהם אבל רש"י בפסקי הלכותיו כתב שבכל האיסורים אין הסכין צריך אלא הגעלה אע"ג דאיסורא בלע וכתב (וכ"ת) אי מהיא דפרק כ"ש לא איריא דהתם היתרא בלע כתב רמב"ן דליתא דלא אמרו היתרא בלע אלא בקדשים שבשעת בליעת הכלים לא היה שם איסור עליו שעדיין לא נקרא נותר אבל חמץ כיון שהיה שמו עליו קודם שנבלע איסורא בלע וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שלא לחלק בין חמץ לשאר איסורין ומסקנא דברותחין ובכלי ראשון בין לענין חמץ בין לשאר איסורין שאע"פ שהסכין משתמש בו ע"י האור כמו שכתבנו למעלה אבל בכל כלי בתר רוב תשמישו אזלינן שהרי צלוחיות וכוסות וקיתוניות ששנינו בהן מדיחן א"ה שלעתים רחוקות לא ישתמש בהן בחמין ואפ"ה סגי להו בהדחה אף הסכין ג"כ אע"פ שלפעמים שמשו בו ע"י האור אין רוב תשמישו בכך ומ"ה סגי להו ברותחין ומיהו כלי ראשון בעינן דזימנין דמעייל להו לדודא דבישרא ה"ל כעין כפא וכ"כ בה"ג ואע"פ שבעינן זה אינו עיקר תשמישו כיון שפעמים משתמש בו ע"י האור ממש ולפי אותו תשמיש צריך ליבון ופעמים שהוא משתמש בו בכלי ראשון וכמו שכתבתי ולפי אותו תשמיש צריך הגעלה אע"פ שהרבה פעמים הוא משתמש בו בכלי שני הטילו חכמים הכשר בינוני שהוא צריך לתשמיש אמצעי דהיינו ברותחין ובכלי ראשון א"כ משום דהגב דוקא דסכינא בלע טפי החמירו עליו שלא להתירו בכלי שני והצריכו כלי ראשון עכ"ל ודעת הרמב"ם כדעת הראב"ד שבפ"ה מהלכות חמץ ומצה כתב הסכינים מרתיח את הכלב ואת הלהב בכלי ראשון ובפי"ז מהמ"א כתב הלוקח סכין מן הנכרי מלבנה באש או משחיזה ברחיים שלה ואם היתה סכין יפה שאין בה פגימות די לו אם נעצה בקרקע קשה עשר פעמים ואוכל בה צונן ואם היו בה פגימות או שהיתה יפה ורצה לאכול בה חמין או לשחוט בה מלבנה או מחזירה כולה עכ"ל והרשב"א כתב בת"ה בא להתוך בה רותח יש מגדולי המורים שהורו בצריכה ליבון ויש מי שאומרים בהסכינים הגדולים צריכין ליבון פעמים שצולין בהם בשר ע"ג האש כשפוד אבל הקטנים מגעילן ודיו בד"א בסכינין של נכרי' אבל בסכין שמכשירין בפסח מגעילן ודיו ואפילו הגדולים שבהם ויש מי שהורה להקל בכולן להגעילן בכלי ראשון ודיו וכן נהגו עכ"ל: כתב הרשב"א בתשובה סי' תקע"ה דבר פשוט הוא דלא מהני ייסון אלא בכלי היין: ב"ח כתוב בא"ח כשם שמכשירים הכלים משום בליעת איסור כך מכשירים אותם בהגעלה או בליבון מחמת דבר מיאוס כגון מי רגלים או דבר אחר מאוס דכתיב אל תשקצו את נפשותיכם וכן נהגו כל ישראל ואין להקל על המנהג עכ"ל ואני אומר שהמנהג זה אין לו עיקר וגם לא פשוט בינינו אלא משפשפו ביותר ודיו:

קכב כל נותן טעם לפגם מותר הכי איתא בפרק בתרא דע"ז (סח:): וכל קדרה שאינה בת יומא חשובה טעם לפגם ומיהו חכמים אסרו לבשל בה לכתחלה גזירה אטו בת יומא בסוף מסכת ע"ז (דף עו.): ומ"ש ואין חילוק בין אם היתה בלועה מאיסור נבלה ובין אם היא בלועה מחלב ובא לבשל בה בשר או איפכא כ"כ הרשב"א בת"ה כלומר דאע"פ דהיתר בלע לא אמרי' כיון שנכנס שרי והביא ראיה מדאמרי' (פסחים ל.) קדרות בפסח ישברו או משהי להו עד לבתר פיסחא ופשוט הוא: ב"ה. אם המנו מים בקדרה תוך מע"ל עיין בסי' ק"ג ובסי' קכ"א:

והא דחשוב פגום בשהיית יום א' דוקא שהקדרה הדיחה יפה וסר ממנה כל שמנונית איסור הדבוק בה וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה הקצר ובת"ה הארוך ביאר הדבר יפה שכתב גרסי' בפ' בתרא דע"ז על הלוקח כלי תשמיש מן העו"ג כולן שנשתמש בהן עד שלא הטביל ועד שלא הגעיל ועד שלא ליבן הני תדא אסור והני חדא מותר ל"ק הא כמ"ד נטל"פ אסור והא כמ"ד מותר ואנן קי"ל כמ"ד מותר וי"מ דהא דתניא כלים שנשתמש בהם עד שלא הטביל טבילה היינו הדחה והיינו דלמ"ד נ"ט לפגם אסור דאי טבילה ממש קאמר ובכלים שלא נשתמש בהם ליכא נ"ט כלל אלא טבילה זו היינו הדחה כלומר שאם נשתמש קודם שהדיח מותר דנ"ט לפגם הוא ולפי דבריהם אפילו באיסור המודבק על פי הכלי אם אינו בן יומו אומרים בו נ"ט לפגם כמו שאמרנו באיסור הבלוע בדופני הכלי. אבל הראב"ד ורבותינו בעלי התוס' סוברים שלא אמרו בשאינו ב"י נותן טעם לפגם אלא באיסור הבלוע אבל מה שהוא בעין על פי הכלי הרי הוא כחתיכת איסור שלא נפגם (ה) ופירש הראב"ד עד שלא הטביל טבילה ממש ולא מדוקא נקט ליה ומסתברא ודאי כדבריהם שאם נשתמש בהם עד שלא הדיח לכ"ע אסור כדמוכח שמעתא דלכון וליפתן וסילקא שחתכו בסכין דטעמא משום שמנונית הקרוש ע"פ הסכין אלא שק"ל קצת הא דאמרינן בפרק אין מעמידין קורט של חלתית מ"ט אמר רבה משום דמפסקו להו בסכינא דארמאי ואע"ג דאמר מר נטל"פ מותר הכא אסו' דחורפא דחלתיתא מחליא ליה אלמא אפי' בסתם סכינים שמנוניתם קרוש על פניהם שייך נ"ט לפגם ותירץ לי מורי ה"ר יונה ז"ל דהתם בקורט של חלתית הנמכר בחנות וחנוני מקנח הוא את כליו עכ"ל. והרמב"ם כתב בפי"ז מהמ"א וכולן שנשתמש בהם עד שלא הרתיח או עד שלא הדיח ועד שלא הלבין ועד שלא הטביל מותר שכל השומן שבהם נטל"פ הוא כמו שביארנו יכתב הר"ן בסוף ע"ז שדעתו של הרמב"ם כדעת האומרים דשלא הטביל דקתני היינו שלא הדיח שאף על פי שלא הדיח שרי לפי שטיחת האיסור שעל פי הכלי ככגמת מיום לחבירו כבלע שבתוכו והיה כאיסורו עצמו: כתב הרשב"א איסור מועט שנבלע בכלי אם דרכו של אותו כלי שלא להשתמש בו היתר מועט וכו' כן כתב בת"ה הקצר.

ומ"ש וי"א שאפי' אין בו גומות והוא קטן פי' אפי' שהוא ג"כ קטן צריך ליבון וכו' ואע"ג דבכל הכשר כלים הולכים אחר רוב תשמישן של כלים דעת י"א לחוש למיעוט המצוי וכדכתב בא"ח סי' תנ"א לגבי הגעלת הקערות ושכן פסק אבי"ה העזרי ולא דמי למחבת דמיקל אבי"ה העזרי גופיה דסגי בהגעלה ולא כאביו ה"ר יואל טעמו משום דאיכא משקה בתבשיל וכדפרישית בסמוך:

קכב כל כ"ט לפגם מותר פי' כל איסור שנתערב בהיתר ותערובתו נט"ל בהיתר מותר דיעבד כגון חומץ של יין נסך שנפל לתוך גריסין כדלעיל בסי' ק"ג. וכל קדרה וכו' ומיהו חכמים אסרו וכו' כלומר בשאר איסורים ודאי אע"ג דנט"ל מותר אין לערבו לכתחלה דאין מבטלין איסור לכתחלה מדאורייתא בין נ"ט לשבח בין נט"ל אבל בקדרה הבלוע מאיסור דמן התורה מותר לבשל בו כשנט"ל דאין כוונתו לבטל כלל האיסור הבלוע ואפ"ה חכמים אסרו לבשל בה: ומ"ש ואין חילוק וכו' פירוש אע"ג דהיתה בלועה בחלב ואינו ב"י דהשתא איכא תרתי חדא דהיתרא בלע ולגבי היתירא אמרינן מקילים קלים כדלעיל סוף סימן צ"ג. אידך דנט"ל הוא אפ"ה אסור לבשל בה לכתחלה: והא דחשיב פגום וכו' זו היא דעת הרשב"א כמ"ש בת"ה הארוך דלא כהרמב"ם דס"ל דאף השמנונית שעל פני הכלי נמי נפגם אם אינו ב"י וכך הוא דעת רוב פוסקים וכדלעיל בסי' י':

כתב בש"ע קדרה הבלועה מבשר וחלב אם קודם שעבר לילה אחת חממו בה מים חשיב כאילו הוזר ונתבשל בה האיסור ומונין מע"ל מעשה שהוחמו המים משא"כ בשאר איסורין עכ"ל פי' דקודם שעבר לילה אחת לדברי הכל כ"ט לשבח והמים נעשו נבלה שיש בהם טעם לשבח מבשר וחלב ואין במים ס' כנגד כל הבלוע בקדרה מבשר וחלב דבכולה קדרה משערי' משא"כ בשאר איסורין דלא אמרי' חנ"נ אלא בבשר וחלב מיהו לדידן דקי"ל בכל איסורין חנ"נ אין חילוק וע"ל סי' ק"ג: כתב הרשב"א איסור מועט וכו' ואינו נראה להתיר מק"ו כו' ותימה מי הגיד

דרכי משה

קכב (א) דלא כהר"ן שכתב בסוף ע"ז בשם הרמב"ן דאפילו באיסור בעין אמרינן נט"ל וע"ל סימן צ"ה דמ"מ אם יש ס' נגד הדבוק מותר משום נט"ל וש"ת הרשב"א סי' תצ"ז דאין חילוק בין דבר חריף ושאר דברים דבכ"ע נט"ל הוא ושרי וכ"מ בדעת הטור דאין לחלק אבל במרדכי ס"פ א"מ כתב ראבי"ה בשם רבי' טוביה דאם בישל דבר חריף בקדרה שאינה ב"י דאסור דאגב חורפא מחליא ליה ועושה הכלי ג"ט לשבח דהוי כקורט של חילתית כו' וב"ה בא"ח הל' פסח סימן תמ"ז וכ"מ קצת בתשובת רשב"א סימן תמ"ט וכתבתי

פרישה

(כו) אבל אם יש בו גומות אסור להשתמש בו בין בצונן בין בחמין עד שילבנו אע"ג דאין בו גימות לצונן א"צ אלא שיפה ולרותחין א"צ אלא הגעלה ה"ט משום דלצונן א"צ אלא להסיר איסור הדבוק וזה הותר על ידי שיפה ולרותחין צריך להעביר איסור הבלוע וזה יוצא ע"י הגעלה אבל איסור שבתוך הגומות אינו עובר לא ע"י שיפה ולא ע"י הגעלה וצריך ליבון: (והוא קטן ר"ל אפי' הוא קטן עכ"ה): (כז) וכתב א"א הרא"ש ז"ל אפי' לא ליבן אלא חודו כדרך שנשתמש בו הנכרי ע"י האש שפיר דמי טעמו דהואיל ולא נשתמש באיסור אלא קצתו א"נ להכשיר אלא קצתו אע"פ שמסיים בה הרא"ש וז"ל כיון שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור סגי בהכי עכ"ל אין רצונו בזה לתת טעם להתיר דמאי פסקא דבשם דאמרינן גבי נכרי פעמים דרכו להפוך בה הבשר ע"ג גחלים הה"נ בישראל שייך לומר כן אלא בכ"ל נומר דלא חיישינן בישתמש הישראל בכולו ע"י האור וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סי' קכב [א] כל נותן טעם לפגם מותר כו'. ובין אם היא בלוע מחלב ובא לבשל בה בשר או איפכא דאע"ג דהותרא בלע לא אמרינן כיון בכפנם שרי: (ב) שאע"פ שנפגמה הקדרה קודם שבא לידי בשר בחלב פי' לידי איסור בשר בחלב:

(ג) אבל לא הדיחה יפה שהאיסור הוא בעין אינו נפגם בשהיית יום א' כ"כ הרשב"א בת"ה וכן הוא דעת רוב הפוסקים אבל הרמב"ם בפי"ז מהמ"א כתב דאפי' האיסור בעין נט"ל הוא אם שהה מע"ל הביאו ב"י בד"ה והא דחשוב פגום ע"ש: (ד) אינו נפגם בשהייה יום א' ל"ד יום אחד קאמר אלא לאפוקי אם ה' אינו נפגם לגמרי דאז אפי' נבילה בע"כ פוגמה בע"כ רבינו לעיל בסימן ק"ג גם בסימן זה: (ה) כתב הרשב"א כו' עד דאין מבטלין איסור לכתחלה (דלא אמרינן ישתמש בו בתחילה במרובה ואחר כך במועט ע"ז אמר דאין מבטלין כו' עכ"ה) אפילו איסור מועט ואפי' איסור הבלוע ז"ל הרשב"א בת"ה הארוך ואפי' בספר הטור להשתמש בו בגזירה במה ישתמש בה בדבר מועט ויבא לידי נ"ט עכ"ל ואע"ג דכאן כתב (וכן ת"ה הקצר עכ"ה) הטעם דאין מבטלין איסור לכתחילה נראה דשם נותן טעם בזה נמי אין מבטלין

דרישה

האור מ"מ כיון שמשתמש בו בחמין ופליט מעט מעט ואסור כמ"ש רבינו בסמוך הטעם דאם הגעיל הכלי הצריך ליבון שאסור להשתמש בו בחמין אלא ודאי עיקר טעם הרא"ש כמ"ש דהואיל ולא נשתמש בו ע"י האור אלא מקצתו גם להכשירו א"צ אלא מקצתו והא דמסיים הרא"ש הטעם כיון שאין הישראל כו' ר"ל שלא תקשה ניחוש דלמא הנכרי שימש בכולו ע"י האור ולמה יועיל לנו הכשר קצתו וע"ז אמר הואיל שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור ור"ל כיון שאנו רואין שאין מדרך ישראל להשתמש באור כ"א בחודו הו לא חיישינן שהנכרי שימש בו באור בכולו שדרך התשמיש של יהודי ונכרי הן שוין שסכינן משמשין באור במקצתו ולא בכולו והכי הן הגעת דבריו דהרא"ש יספיק אם ילבין חודו כו' ואע"ג דאם מקצתו אם כולו לא חוששין לזה כיון דע"פ לא השתמש העו"ג בכולו כמו שאין הישראל משתמש בכולו ע"י האור ונהי מקצתו אם כולו לא קפדינן דבאיסורו כן הכשרו ונראה דמזה למד רבינו הא דכ"ב על הרשב"א דוקא כשמשתמש בכולו כו' דהן הן דברי הרא"ש עצמו ע"ד בפרשתיהן ודו"ק. ואין להקשות שהרי הרשב"א גורס ולקתייהו כמ"ש ב"י א"כ משמע שהוא סובר אע"פ שלא נשתמש אלא מקצתו באיסור צריך להגעיל כולו בת"ה הקצר לא מצאתי גירסא זו ואפשר שהב"י לפי מה שהוא מגרש דברי הרשב"א כתב שהרשב"א גורס כן או אפשר לומר שמצא כן הגירסא בת"ה הארוך ורבינו לא ראה ספר ת"ה הארוך וביאר דברי הרשב"א כפי גירסת ת"ה הקצר ואפשר לומר דאף גם שהרשב"א ס"ל שאם לא נשתמש אלא מקצתו באיסור גם בהכשר אין צריך אלא מקצתו מ"מ שפיר גריס ליה ולקתייהו בוי"ו דאף על פי דהואיל ולא נשתמש אלא מקצתו ע"י האור א"צ להכשיר אלא מקצתו מ"מ צריך להגעיל הקתא ברותחין משום שנאסר ע"י מגמוע סיד וע"כ נ"ל טעם זה לדעת הגורסים והדר מעייל לקתייהו כו' דס"ל דהכשר מקצתו מועיל לכולו ואפ"ה צריך להגעיל הקתא ברותחין משום שנאסר מאיסור הנדבק ונבלע בה במשמוש הידים ודו"ק:

סי' קכב [א] כל נותן טעם לפגם מותר פרק אלו עוברין פליגי ר"ע ורבנן ר"ע יליף טעם כעיקר מגיעולי נכרים ורבנן ילפי ממשרת אבל לא מגיעולי נכרים משום דגיעולי

דרכו של אותו כלי שלא להשתמש בו בהיתר מועט בכדי שיתן זה טעם בהיתר שישתמשו בו כמו קדרה גדולה וחבית גדולה וכיוצא בהן הרי זה מותר להשתמש בו לכתחילה אע"פ שהוא ב"י לפי שא"א לבא לידי נתינת טעם אבל אם הוא כלי שמשתמשים בו בדבר מועט כמו קערה וכיוצא בו אסור להשתמש בו שאין מבטלין איסור לכתחילה אפילו איסור מועט ואפילו איסור הבלוע ע"כ [ג] ואינו נראה להתיר מק"ו דאפי' קדרה שאינה בת יומא שהיא מותרת אסורה משום גזירה אטו בת יומא כ"ש באותו כלי עצמו אע"פ שאין דרך להשתמש בו בהיתר מועט יש לנו לגזור אטו שמא ישתמש בהיתר מועט: (ו) סתם כלי נכרים הם בחזקת שאינן בני יומן ולפיכך אם עבר ונשתמש בו קודם הכשר התבשיל מותר וכתב

סגיד לו לרבינו דגזירה שאינה בת יומא בשתי קדרות אמרו הלא בחדא קדרה נמי איכא גזירה דילמא קסבר שאינה בת יומא היא והיא בת יומא דעביד איניש דקטפי בין שש לשבע כדאיתא פ"ק דפסחים אבל בכלי שאין דרך להשתמש בו בהיתר מועט אין לנו לגזור אטו שמא ישתמש בו בהיתר מועט כיון דאין רגילות להשתמש בו בהיתר מועט וא"כ מצד הסברא אין מקום להשגת רבינו כלל אכן דין זה שפסק הרשב"א לא פסקו אלא מכח הראיה שהביא מפרק א"מ דתניא התם קנקנים של נכרים נכרי נותן לתוכו יין ישראל נותן לתוכו מים או ציר ומורייס ואינו חושש כמ"ש ב"י והר"ן ז"ל שם בדף סמ"א השיג עליו דהתם לא משום שהאיסור מועט בטל ברוב היתר אלא משום שהמים והציר והמורייס מפיגים טעם היין כאילו שורפין אותו במקומו אבל בשאר איסור מועט כגון נבלה וחלב ודם אין היתר בעולם להשתמש בכלי בהיתר מרובה לכתחלה כדי לערב האיסור בהיתר ולבטלו גם הרא"ה בס' בדק הבית לשם השיג על הרשב"א מטעם אחר ואע"פ שהשיב עליו במשמרת הבית ואמר שגם הרשב"ד פסק כך מ"מ אין ספק שאין לדין זה ראייה כלל מהך דקנקנים של נכרים דאפשר לדחות ולומר דלא אמרו חכמים כך אלא גבי איסור יין והמים מפיגין טעם יין וכאילו שורפין אותו במקומו וכדכתב הר"ן וכיון דיש לדחות הראייה השתא י"ל דבכלל גזירת חכמים שגזרו שאינה בת יומא אטו ב"י הויא נמי גזירה זו דגזרינן היכא דנבלע בו איסור מועט אטו היכא דנבלע בו איסור מרובה דאי לא הא לא קיימא הא ותו כיון דאפי' בשאינה בת יומא דליכא איסור כלל גזרו כ"ש היכא דנ"ט לשבח אלא שהוא איסור משהו יש לגזור מועט אטו מרובה אבל משום דאין מבטלין איסור לכתחלה ליכא הכא כיון דאין כוונתו לבשל בו כדי לבטל האיסור כדפרישית בתחלת סי' זה אבל מטעמים דאמרן פשיטא דיש לאסור והכי נקטינן והארכתי בזה מפני שהרב ב"י פסק בש"ע בסתם כדעת הרשב"א להיתר ולפע"ד נראה דיש להורות לאיסור וע"ל בסוף סימן קל"ו וכמ"ש לשם בס"ד:

סתם כלי עו"ג הם בחזקת שאינן ב"י וכו' כך הוא הסכמת הפוסקים זולת הרמב"ם כדמוכח מדבריו שכתב גבי חמאה והביאם רבינו בסימן קט"ו

הקלר וכ"כ הריב"ש סימן שמ"ט בתשובה בשם הראב"ד: ומ"ש רבינו ואין נראה להתיר מקל וחומר דאפילו קדרה שאינה בת יומא שהיא מותרת וכו' אין כאן קושיא כלל דלא דמי להדדי דע"כ לא שרי הרשב"א אלא לפי שאינו מצוי להשתמש באותו כלי בדבר מועט וכל דבר שאינו מצוי אין חוששין לו ומה ענין זה לקדרה בת יומא ושאינה בת יומא שאדם עשוי לבשל בזו ובזו ומ"מ צריך לבאר מהיכן למד הרשב"א דין זה והוא מבואר בת"ה הארוך וז"ל כבר ביארנו למעלה שאין מבטלין איסור לכתחלה מיהו אם נבלע איסור מועט לתוך כלי מותר אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר מותר להשתמש בו לכתחלה כיון שהאיסור מועט ואי אפשר לבא לידי נתינת טעם דתניא פרק אין מעמידין (לג:) קנקנים של נכרים חדשים מותרים ישנים או מזופפים אסורים כיצד נכרי נותן לתוכו יין ישראל נותן לתוכו מים נכרי נותן לתוכו יין ישראל נותן לתוכו ציר או מורייס ואינו חושש כלומר ישראל נותן לתוכו מים ושותה אותם ואיבעיא להו התם מהו לתת לתוכן שכר ואסיקנא דשרי דגרסינן התם רבינא שרא לרב חייא בר רב יצחק למירמא ביה שכרא אזיל רמא בהו חמרא ואפילו הכי לא חש למילתא אמר אקראי בעלמא הוא וטעמא דהא מילתא דיין הבלוע בכלי דבר מועט הוא דכל שמשתמשין בו בכונן אין בולעו אלא מועט וכיון שכן וכלי זה שמשתמשין היתר בשפע אי אפשר לבא לידי נותן טעם ולפיכך אפילו לכתחלה מותר ולפיכך איסור משהו שנבלעו בקדרה או בתוך הקנקנים וכיוצא בזה מותר להשתמש בו לכתחלה ואפילו בבן יומו לפי שאי אפשר לבא לידי נ"ט אבל אם נבלע בכלי שדרכו להשתמש לעתים בדבר מועט כקערה וכיוצא בה אסור להשתמש אפילו בשפע גזירה שמא ישתמש בה בדבר מועט ויבא בו לידי נ"ט עכ"ל: ב"ה. כתוב בא"ח יש מתירין לבשל בקדרות ישראלים האוכלים גבינות הנכרים שהם מקונחות יפה ויש אוסרים ונראים דבריהם עכ"ל:

סתם כלי נכרים הם בחזקת שאינן בני יומן דבר זה מוסכם מהפוסקים זולת הרמב"ם ולמדו כן מדאמרינן בסוף ע"ז (עה:) דלמ"ד נ"ט לפגם מותר אם נשתמש בכלי נכרים עד שלא הגעיל ולא ליבן מותר משמע דבכלים שאינן ב"י מחזקינן להו ועוד מדתניא בפרק אין מעמידין (לח:) כוספן של נכרים שהוחמו חמין ביורה גדולה אסור ואקשי' והא תניא אחד יורה גדולה ואחד יורה קטנה מותר ופרקינן לא קשיא הא כמ"ד נ"ט לפגם מותר והא כמ"ד נ"ט לפגם אסור אלמא סתם כליהם נ"ט לפגם והיינו משום דבחזקת שאינן בני יומן מחזקינן להו וכן ממימרא סליקא דהרמאי דשרי התם ומטעם זה התירו שמן של נכרים דלא חשו לזיפת הכלים מפני שהוא נותן טעם לפגם כלומר דסתם כליהם אינן בני יומן ועוד דבכמה דוכתי משמע דפת של נכרים אין בה משום גיעוליהם וכמ"ש הר"ן בפא"מ וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן והמרדכי בפא"מ דטעמא דמילתא מפני שהוא ס"ס ספק נשתמשו בו היום או אתמול ואם תמצא לומר נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו בדבר שהוא פוגם בעין או דבר שאין נ"ט וכתבו רבינו בסמוך וכתב הר"ן דיש דוחקים לומר דחיישינן לבני יומן אלא שאלו כולם נפגמים הם אפילו בבני יומן אבל בדברים אחרים חיישינן ואין זה מחוור שכיון שהוזכרו בגמרא הרבה פת ושמן קפריסין וקפלוטאות והמץ וכוספן ואהיני דוחק הוא לומר שכל אלו נפגמין בבני יומן ושנחוש לכל הדברים שלא הוזכרו בגמרא אלא ודאי לכלי בני יומן לא חיישינן וא"ת והא אמרי' בפ"ק דחולין (ח:) השוחט בסכין של נכרי רב אמר קולף ושמואל אמר מדיח אלמא חיישינן לבן יומו שאם לא מפני כך הו"ל נטל"פ ומותר יש מי שתירץ שכיון שהסכין תשמישו תדיר חיישינן לבן יומו והרמב"ן הקשה מדאמרינן (ע"ז לט:) בקורט של חלתית דאסור משום דמפסיק בסכינא דהרמאי ואע"ג דאמר נטל"פ מותר אגב תורפא דחלתית מחליא ליה והוה ליה נ"ט לשבח אלמא בסכין נמי לא חיישינן לב"י דאי חיישינן בלא חורפא דחלתיתא הוה ליה נ"ט לשבח ותירץ שאיפשר שהלתית אי לאו מכוח חורפא דיליה נפגם אפילו בב"י אלא חורפא דיליה מחליא ליה ומהדר ליה טעמיה לשבח ואינו מחוור לי ולפיכך נראין הדברים דסכין נמי סתמו אינו ב"י וכי אמרינן השוחט בסכין של נכרי קולף או מדיח לדידן דקי"ל נותן טעם לפגם מותר ליתא אלא בסכין בן יומו דוקא עכ"ל וכך הם דברי הרא"ש שכתב שם והא דאמרינן בפ"ק דחולין השוחט בסכין של נכרי קולף או מדיח התם מיירי בידוע שהוא בן יומו אי נמי בשוחט לכתחלה ע"מ להדיח או לקלוף דדוקא בדיעבד התירו נותן טעם לפגם עכ"ל: ב"ה וכתב ר"י בשם הרשב"א שלא אמרו נותן טעם לפגם מותר אלא בדברים שדרכן להדיחן ולהסיר שומנן אבל בסכין שאין דרך להדיחו משומנו והשומן הוא בעין לא אמרינן בזה נותן טעם לפגם מותר וסכין של חנוני דרכו לקנחו אבל הרא"ש לא חילק בין סכין לשאר כלים דסכין נמי אם אינו בן יומו נותן טעם לפגם הוא ואסור להתוך בסכין של נכרי לכתחילה על דעת לקלוף או להדיח אח"כ שמא ישכח ולא יקלוף ולא ידיח עכ"ל כתב ר"י בני"א ח"ג דכל האיסורים מותר שלא כדרך הנאתן אפילו שלא במקום סכנה: ומלדברי הרמב"ם נראה שהוא סובר שסתם כלי נכרים הן ב"י שכתב בפ"ג מהמ"א החמאה שבשלו אותה נכרים אסורה משום גיעולי נכרי' כמו שיתבאר ואילו לדברי האומרים סתם כליהם של נכרי' אינן ב"י לית בה משום גיעולי נכרים ועוד שכתב בפי"ז דמיסחא שליקא ודבש אין בהם משום גיעולי נכרים מפני שהבשר פוגמן ומסריחן וזהו פירוש למה שאמרו בגמרא (לח:) אי משום גיעולי נכרים כטל"פ הוא ומותר ואם היה סובר דסתם כליהם של נכרי' אינם בני יומן הו"ל למימר דמהאי טעמא הוו נ"ט לפגם ולפי זה מ"ש שם בסמוך כוספן של נכרי' שהוחמו מותר מפני טנ"ט לפגם הוא לא משום דסתם כליהם של נכרי' אינם ב"י קאמר אלא מפני שהבשר פוגם את הכוספן ומסריחו וכדרך שכתב בשמן ודבש ועוד שכתב שם פולים ואפונים ועדשים וכיוצא בהם ששולקים אותם הנכרי' ומוכרין אותם אסורים משום גיעולי נכרי' בכ"מ שמא יבשלו אותם עם הבשר או בקדרה שבשלו בה בשר וכן הסופגנין שקולין אותם הנכרים בשומן אסורים אף משום גיעולי נכרים הרי בהדיא שהוא חושש לסתם כלי נכרי' משום גיעול ולפי זה מ"ש שם גבי לוקח כלים מן הנכרים וכולן שנשתמש בהם עד שלא הרתיח ועד שלא הדיח ועד שלא הלבין מותר שכל השומן שבהם נ"ט לפגם הוא כמו שביארנו צ"ל דבששיהן עד שאינן בני יומן מיירי וכן צ"ל על כרחך לדעת האומרים דסתם כלים של נכרים חיישינן להו לבני יומן דהא דתניא בסוף ע"ז וכולן שנשתמש בהם עד שלא יגעיל ועד שלא ילבין מותר דבששיהן מיירי הא לאו הכי אסור ודייק קצת לישנא דהרמב"ם דלכך נתכוון ממה שכתב שכלי השומן שבהם נ"ט לפגם הוא כמו שביארנו והוא לא כתב לא לפניו ולא לאחריו לסתם כלים של נכרים אינם ב"י ואם כן צריך לומר דכמו שביארנו לא קאי אלא למה שכתב שלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא הואיל ועדיין לא נפגם השומן ומ"ש לא יבשל בה לעולם לפיכך אין לוקחין כלי חרס ישנים מן הנכרים וכולי ואם לקח ובישל מיום שני והלאה התבשיל מותר והיינו בודאי כשהוא יודע שאינה בת יומא כנ"ל. אבל מצאתי שכתב הרשב"א בתשובה ח"ג סימן רמ"ו שטעמו של הרמב"ם בכוספן של נכרים הוא משום דסתם כליהם של נכרים אינן ב"י ויש הוכחה לדברי הרשב"א בלשונו של הרמב"ם שכתב שמן של נכרים מותר ואפילו נתבשל ואינו נאסר משום גיעולי נכרים מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו וכן דבש נכרי שנתבשל הותר מטעם זה כוספן של נכרים שהוחמו מותר מפני שנטל"פ הוא ע"כ ואם לא היה סובר דסתם כלי נכרים אינן ב"י הו"ל וכן כוספן של נכרים שהוחמו מותר מטעם זה כמו שכתב בדבש מדלא כתב כן משמע דכוספן אין הבשר פוגמו ואפ"ה שרי דסתם כלים אינן ב"י וה"ל נ"ט לפגם ובשמן ודבש לא איצטריך להאי טעמא דטעמא דעדיף מיניה נקט דאפילו אם היה בן יומו ממש מותר להוא טעמא ולפי זה אתי הכיא דכולן שנשתמש בהם עד שלא הרתיח ועד שלא הלבין כפשטא ולא נצטרך להעמידה בששיהן ולפי זה יש ליישב שמה שכתב גבי פולים ואפונים ועדשים עיקר הטעם הוא שמא יבשל אותם עם הבשר ומ"ש או בקדרה של בשר כדי נסבה אי נמי דמשום דמינים אלו אינם ראויים לאכול אלא עם שומן ולכן אנו חוששין בהם שמא בשל אותם בקדרה שבשלו בו בשר תיכף אחר בישול הבשר כדי שתפלוט בהם משומן שבה וכן הסופגנין אנו חוששין שמא קלו אותם בשומן של נבלה אבל ההיא דחמאה שבשלו אותה נכרי אסורה משום גיעולי נכרים איני יודע ליישבה לפי דרך זה דדוחק לומר דחייש שמא יערב בה שומן ויבשלם יחד דאין זה במשמע דבריו ועוד שכתב כמו שיתבאר ולא אשכחן ליה הששא זו ולכן נראה שדעתו כמו שכתבתי תחלה דסתם כלים של נכרים הם ב"י. מ"מ לענין הלכה נקטינן כדברי כלל הפוסקים שסוברים דסתם כלי נכרים

דרכי משה

וכתבתי לעיל סימן צ"ח וג"ל להביא ראייה ממרדכי והסמ"ג שכתבתי לעיל סימן צ"ו דמרקחת של נכרים אף בדבר חריף מותר משום דסתם כלי נכרים אינן ב"י ש"מ דאף בדבר חריף אמרינן נט"ל שרי ואפשר לדחות דשאני מרקחת דהדבש מבטל הריפות המרקחת ולכן שרי וכ"כ בא"ח סימן תמ"ז והאגור הביא דברי המרדכי שאסור וכן הביא הב"י דברי האגור בסימן ק"ג ולא חלק עליו ובאו"ה דכן נהג מהר"ש וכ"ה בש"ד בהג"ה וע"ל סימן צ"ח דמעט ת"לין שבמאכל לא משוי ליה דבר חריף (כתב או"ה אם בישלו בקדרה של בשר

דרישה

תיעולי נכרים מיהו סוף דהא כל נט"ל מותר והכא גבי גיעולי נכרים אסרה רחמנא ור"ע סבר לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא דלאו נט"ל הוא ורבנן קדרה בת יומא מ"מ דלא פגמה פורתא הלכך הוי איסור. ובפרק השוכר את הפועל דף ס"ו ע"ב פליג ר"מ אס"ע ואמר דאפילו נט"ל אסור דהא כלי מדין אפי' קדרה בת יומא דא"א דלא פגמה פורתא ואפ"ה אסר רחמנא ע"ש ובתוס' שהאריכו אבל אנן קי"ל דנותן טעם לפגם מותר: [ג] ואינו נראה להתיר מק"ו כו' עד אסורה משום גזירה אטו בת יומא ו"ל ב"י אין כאן קושיא כלל דלא דמי להדדי דע"כ לא שרי הרשב"א אלא משום שאינו מצוי להשתמש באותו כלי בדבר מועט וכל דבר שאינו מצוי אין חוששין לו ומה ענין זה לקדרה בת יומא ושאינה ב"י שאדם עשוי לבשל בזו ובזו עכ"ל וקשה ל"ל ליישב דאע"פ שאינה דבר מצוי מ"מ ניחוש לה גם בדבר מועט מ"מ חיישינן שמא כשיעבור ממנו מה שנפגם לתוכו

פרישה

מבטלין איסור לכתחלה הא קי"ל דבשאין מתכוין לבטל האיסור שרי יאמרינן לעיל גבי טמאה של נכרים שבשלה דמבטל ע"י בישול חלב טמאה שבה הואיל ואין מתכוין לבטלה וע"ז כתב שם הטעם דאסור משום דגזרינן שמא ישתמש בה דבר מועט (או י"ל דהטעם דאין מבטלין איסור לכתחילה היינו משום גזירה שמא יתן בה דבר מועט ויבא לידי נ"ט וא"כ הוי כמו דברי רשב"א שבת"ה שהרוך עכ"ה): (ו) סתם כלי נכרים הם בחזקת שאינן ב"י כתב ב"י זה דבר מוסכם מהפוסקים זולת הרמב"ם סובר שסתם כלי נכרים הם בחזקת ב"י והבא ב"י ראיותיו ע"ש: וכתב

(ז) וכתב הרשב"א אף ע"פ כן אסור לומר לנכרי בשל לי ירקות בקדרתך וכן לא יאמר לו עשה לי מרקחת או פת שכל האומר בשל לי הרי הוא כאילו בשל בידיו ואיפשר שעל ידי הפלטה או ע"י הרקחים מותר (ח) שכל האומנין מייחדים כלים נקיים למלאכתן כדי שלא יפגמו אומנתן (ט) ובעל נפש יחוש שדברים אלו מביאים לידי טהרה ונקיות ע"כ (י) וטעם דמחזיקין כלי הנכרים שאינן בני יומן פי' א"א הרא"ש ז"ל [ג] משום דהוה ספק ספיקא ספק אם נשתמשו בו היום ואפי' אם נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו בדבר הפוגם בעין וכיון דספק ספיקא הוא תלינן להקל (יא) ולפי זה ה"ה נמי כלים (ב) שלנו שהוא ספק ספיקא תלינן להקל (יב) כתב הרשב"א כלי שנאסר בבליעת איסור ונתערב באחרים ואינו ניכר בטל ברוב ואף על פי שאיפשר להגעילו ולהחזירו להכשירו על ידי כך אין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין לאסור כולם עד שיגעילם אלא הרי הוא כאיסור יבש שנתערב ביבש ובטל ברוב שכל שאין מתירין

נכרים אינן ב"י וכן המנהג: וכתב הרשב"א אף ע"פ כן אסור לומר לנכרי בשל לי ירקות בקדרתך וכו' בת"ה ותחלת דבריו הם כלשון הזה כבר ביארנו שסתם כליהם של נכרים אינם בת יומא וכן ביארנו שכל כלי שאינו בת יומא נטל"פ הוא וכל נטל"פ מותר וכן ביארנו שאפי' כן אסור לבשל בהם לכתחילה ולפיכך יראה לי שאסור לומר לנכרי בשל לי ירקות אלו בקדרתך וכן לא יאמר לו עשה לי מרקחת או פת וכו' והביא בת"ה הארוך ראיה לאסור מדאמרינן בריש חולין (ו.) גבי הנותן לשכינתו עיסה לאפות וכו' שאני התם כיון דקאמר לה עבי משליכי כמאן דעריב בידים דמי והא התם דתערובת אמאי היתר גמור הוא כדאיתא התם ואפ"ה כדאמר לה עבי משליכי אסור והוסיף משום מעשר וה"נ אף ע"פ שלא הסרו פליטת כלי שאינו ב"י בדיעבד כיון דלכתחלה אסור כל שאמר לנכרי עשה לי כמאן דמבשל ומבטל האיסור לכתחלה דמי ואסור אפי' בדיעבד למי שעשה כן ולמי שעשה בשבילו ואיפשר לומר שע"י הפלטר או על ידי הרקחין מותר דכיון שהם אומנים והכל לוקחין מהם כלים הם מיחדים לאומנותם כדי שלא יפגמו זליפת כליהם ואולי על זה סמכו בדורות האלו לנהוג היתר בדבר הזה ואף ע"פ שלא נראה לי מעיקר הגמ' שהרי תלתות של נכרים אסור משום דמהתכי לה בסכינא דארמאי וכמנן לממולא משום זליפתן של נכרים אסרוהו ולא חילקו בין לקחו מן הסיטון לנקח מבעל הבית ונקה מהגוני ע"כ ודברי הרשב"א הלו כתבם הר"ן בריש חולין: כתב הרשב"א כלי שנאסר בבליעת היסור ונתערב באחרים ואינו ניכר בטל ברוב וכו' בת"ה הקצר וביאר בת"ה הארוך שלמד כן מדאמרינן בשילהי ע"ז (ע"ג:) כל איסורין שבתורה בין במינם בין שלא במינם בנ"ט חוץ מטבל וי"נ דבמינם במשהו לאקשינן טבל מ"ט ופרקינן משום דכהיתרו כך איסורו ומאי מקבה טבל מ"ט הא טעמו מפורש משום דהוי דבר שיש לו מתירין ותירץ ר"ת דהכיא בשאין לו טבל אחר להתירו ולא אמרו בפ' הנודר מן הירק (נח.) דטבל דבר שיש לו מתירין הוא אלא כשיש לו פרנסה אחרת להפריש עליו שאם אתה מזקיקו לקנות ממקום אחר הרי הוא נפסד כדי להתירו ולא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשהוא יכול להתירו בלא שום הפסד ממון ממקום אחר ותדע מדגרסינן בפ' הזהב (נג:) אמר חזקיה מעשר שני שאין בו שוה פרוטה אומר הוא והומשו מחולל על מעות הראשונות וכו' ואקשינן עליה הבכורים והתרומה חייבין עליהם מיתה וחומש וכו' ואם היתה לחזקיה ליחלליה על מעות הראשונות ואוקימנא דלית ליה דלא פריק על מעות הראשונות א ואם איתא ילך ויביא ויקח ויחלל זה על מעות ויפרוק על מעות הראשונות אלא שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא בדבר שיכול להתירו כדרכו בלא הפסד אחר ועוד שמעינן לה מהא דתנן במס' חלה זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף וכו' אם יש לו פרנסה ממקום אחר וכו' ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל וכו' אלמא טבל דשיל"מ הוא אפילו אין לו פרנסה ממקום אחר ואפי' לא פריק אמעות הראשונות שהרי יכול לתקנו ביטול מיניה וביה ומוציא תרומה על הכל אלא שתירץ הרמב"ן דלא מיקרי דבר שיל"מ בשצריך להפריש על הכל ומפסיד בהיתרו דבר מרובה שצריך להפריש מן ההיתר כדי להכשיר האיסור ולא הצריכו להפסיד להפריש עליו יותר מדינו אלא כשיש בו בנ"ט כההיא דזיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף דהתם כיון דיש בנ"ט טעמא לא בטיל וה"ה כמפריש מן החיוב על החיוב אבל כשהוא במשהו אם יפריש על הכל נמצא כמפריש מן הפטור לפי שאין החיוב ניכר שכבר בטל טעמו וממשו בהכי והילכך אף כלי שנתערב באחרים אם אתה מצריכו להגעיל או ללבן את כולם נמצא מפסיד על הכשרן ולא מיקרי דבר שיש לו מתירין כל שצריך להפסיד על הכשרן ואין הכשרן בא כדרכו בלא הפסד אחר והרי הוא כיבש ביבש וכל שנתערב אחד בין שנים בטל ומשתמש בהם אפי' לכתחלה עכ"ל וכבר כתבו התוס' בשילהי ע"ז דברים אלו שכתב ר"ת:

כתב המרדכי בפרק אין מעמידין י"א דכלי חרס לא שייך ביה נ"ט לפגם וראיה מאבות דרבי נתן דקאמר (פ"ח מ"א) ג' מדות בכלי חרס אין מבאים מה שבתוכו ול"נ דהא סתם קדרות שבתלמוד של כלי חרס הם ואפ"ה נ"ט לפגם מותר אלא ה"פ אינו מבאים מאכל שנשתהא בו מאח"כ בכלי מתכות שהמאכל השוהה בתוכו נעשה מר אבל הנבלע בדפנות גם בכלי חרס נ"ט לפגם כשאינו ב"י: כתב עוד שם דטעמא דסתם כלים של נכרים אינן ב"י משום דהוי ס"ס ולפ"ז כשמוליכין הסכינים להשחיז בבית הלומן ומחזירן לבו ביום ליכא האי טעמא דספק ספיקא משום דבו ביום החזירן א"כ אם נשתמשו בהם היינו בו ביום בודאי וליכא למימר ספק משום דלא נשתמש בו כלל דודאי רגיל להשתמש בו כיון שאין ישראל עומד ע"ג הלכך צריך הגעלה וכן אומר ר"ת דצריך שילך הישראל להשחזה והיה מחמיר בכן יותר מבכלי הנכרים עצמם ודוקא כשהניחן חצי יום בבית הנכרי או יותר אבל לפי שעה לא מיהו אותם הסכינים שמוליכין העבדים נכרים שבבית ישראל אנה ואנה אותם יש להתיר מטעם ס"ס כסתם כלי נכרים ומ"מ נכון להחמיר וכן יש ליזהר שלא להניח קדרות וקערות בבית הנכרי ואפי' מקצת היום וכשישראל נותן לנכרי תבשיל בקדרה או בקערה להוליכה בביתו של נכרי יזהירנו הישראל שלא ידיח הקערה אך יש להניח בה קצת משיור תבשיל וכן שיביאנו בו ביום ע"כ. וכתב עוד שאם שכח יורה בבית הנכרי עד למחרתו העמידנו על חזקתו והימור לא נשתמש בה איסור ועוד דאפי' נשתמש ה"ל פגומה שאינה ב"י ע"כ (ג) ומכלל תחלת דבריו הראשונים יש ללמוד כן שלא החמיר אלא משום דהחזירן בו ביום דליכא אלא חד ספק אבל אם החזירן למחר דאיכא תרי ספיקי

קט"ו ומ"מ לא נהגינן כרמב"ם: **ומ"ש** וטעם דמחזיקין וכו' עד ואפ"ו הה"ה בכלים שלנו שהוא ס"ס תולין להקל ב"כ גם הה"ר פרץ בהגהת סמ"ק והביאו רבינו סוף סימן צ"ד וכן פסק באגודה פרק אין מעמידין אבל בא"ו הארוך כלל ל"ג דין י"א ע"ש מהר"ש מנויישטא"ט כתב דדוקא בכלים של נכרים דאין לו תקנה בשאלה אלינן לקולא אבל בכלים שלנו דאית ליה תקנה בשאלה אם אינו יודע נקנסיה ע"כ. וסברא זו אשכחן לה גבי טומאה בפ' בתרא דקידושין דבדבר שאין בו דעת לישאל אפי' ברה"י ספיקו טהור וכ"כ בהגהת ש"ד סימן כ"ט ע"ש מהר"ש וכתב עוד ע"ש המרדכי פ' א"מ דסתם כ"כ אינן ב"י משום דהוי ס"ס וכו' ועוד נראה טעם אחר משום דמנהגי נכרים כך הוא דמדיחים כליהם יפה והכלי שבישלו בו היום אין מבשלין בו עד למחר עכ"ל ולפי טעם האחרון משמע נמי דוקא בכלי ש"כ. אבל מהר"ס איסרלש כתב שהוא נוהג להורות דאף בשלנו סתם כלים אינן ב"י עיין עליו בת"ח כלל נ"ט דין ג':

כתב הרשב"א כלי שנאסר בבליעה וכו' כבר כתבתי דלאו דוקא בלע איסור דה"ה כלי של בשר שנתערב בשל חלב או איפכא אלא דאורחא דמילתא נקט דכיון דרגילות הוא לחרוץ כלי חלב ניכר הוא בין כלים של בשר ע"ל סוף סי' ק"ב ועוד דכיון דראיות הרשב"א לדין זה הוא מאיסור טבל ומעשר לפיכך כתב בשל איסור: פסק אם נתן כלי ביד נכרי לתקנו או שכחו אצלו אם שהה ביד נכרי יום או יומים או יותר צריך להגעילו ואם כ"ח צריך שבירה ובדיעבד אם נשתמש בו לא נאסר המאכל כדין שאר כלי הנכרים וכן אם לא שהה ביד נכרי מע"ל כי אם חצי יום ולקחו ישראל לרשותו ונשתהא בידו מע"ל בלי תשמיש צריך להגעילו ואם כ"ח צריך שבירה ובדיעבד לא נאסר המאכל אבל אם השתמש בו הישראל בו ביום נאסר גם המאכל ואם לא שהה ביד נכרי כ"א פחות מחצי יום אף על פי שהשתמש בו הישראל בו ביום לא נאסר המאכל בדיעבד אבל אם

דרכי משה

בשר דבר חריף) והקדרה אינה ב"י ואח"כ בשלו בה חלב המאכל מותר דלא אמרינן דההריפות שבקדרה שהיא אינה ב"י עושה שהקדרה פולטת עכשיו לשבח וכן אם הוא בצונן לא אמרינן שהקדרה פולט משום דבר חריף שבתוכו עכ"ל: (ב) ובהגש"ד משום מהרי"ש דבשל ישראל יש לו תקנה בשאלה ואי אינו יודע נקנסיה עכ"ל ונראה לומר דלא שייך קנס אלא באותו ישראל דהקדרה שלו והוי ליה לידע אבל בישראל אחר לא שייך קנס כדלעיל סימן צ"ט ובארוך כתב דלא נהיגין לפסוק בשל ישראל סתם כלי אינו ב"י ולא נ"ל כיון דפסק הטור לעיל סי' צ"ד בשם הר"פ וגם כאן דאין להלק בין של ישראל לשל נכרי ולא הביא שום חולק בזה גם ב"י לא הביא שום חולק בזה משמע דהכי נקטינן: (ג) ואו"ה כלל ל"ג כתב אדברי המרדכי אלו שאף לענין דיעבד קאמר ואם הניח כליו בבית נכרי כלי חרס צריך שבירה וכן אם נשתמש בהן בלא הגעלה המאכל אסור ואין נראה כן מדברי הרא"ה שכתב (בב"י

כתב

פרישה

(ז) וכתב הרשב"א כו' עד שכל האומר בשל כי כאילו בשלו בידים פי' והוי כאילו עשה לכתחלה לאסור ומיירי באופן שאין בו משום בישול נכרים כגון שלא גמר כל הבישול ע"י נכרי שהישראל סייע או שהיתה בגחלים או שהוא דבר שאין בו משום בישולי נכרים כגון דבר שנאכל כמות שהוא חי: (ח) שכל האומנים מיחדים כלים כו' כדי שלא יפגמו אומנתם פי' כדי שלא יפגם מה שהם עושים המרקחת או הפת משום דטעם פגום פוגם בכל דבר הלכך מיחדים כלים שאין משתמשין בהן אלא מלאכתן לבד ואותו מין עצמו אינו פוגם א"כ כיון שאין עושין אלא בכלים המיוחדים לכן נמצאו שלעולם הן בן יומן שבכל יום ויום עושה בהן מרקחת: (ט) ובעל נפש יחוש כו' שדברים אלו מביאין לידי טהרה כו' הטעם שכל מאכל טרפה מטמטם הלב: (י) וטעם דמחזיקין כו' עד ואפי' אם נשתמשו בו היום שמא נשתמש בו בדבר הפוגם פי' שאותו מין שנשתמש בו פוגם לזה המין שמשתמשים בו עכשיו ודבר זה מבואר בסימן ק"ג ועיין בא"ו של מ"ו דף כ"ב ע"ב: (יא) ולפי זה ה"ה נמי כלים שלנו שהוא ס"ס תלינן להקל והא דכתב הרא"ש הטעם בכלים דידהו משום דלגבי דידן אפשר לשיולו משא"כ בכלי נכרים שאין סומכין עליהם לאפוקי מי"א דבכלים שלנו לא שייך ס"ס משום דאיבעי ליה לידע ומי לא ידע קנסינן ליה ואסור השמועינן רבינו דמותר באם אודע שאינו יודע (ועיין באו"ה של רש"ל דף כ"ב ע"ג ובאו"ה של רנ"ש דף ע"ס ע"א עכ"ה): (יב) כתב הרשב"א כו' שכל שאין מתירין שלו באין מאליהן ע"ל סימן ק"ב:

יין

דרישה

לתוכו ישאר דבר מועט ממנו תוך הכלי אלא שהלשון אינו משמע כן שכתב יש לנו לגזור אטו שמא ישתמש בהיתר מועט וטעם הרשב"א בדין זה מבואר בת"ה הארוך וז"ל שם כבר ביארנו למעלה שאין מבטלין איסור לכתחלה מיהו אם נבלע איסור מועט לתוך כלי מותר אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר מותר להשתמש בו לכתחלה כיון שהאיסור מועט וא"א לבא לידי נתינת טעם דתניא פ' אין מעמידין קנקנים של נכרים חדשים מותרים ישנים או מזופפים אסורים כיצד נכרי נותן לתוכו יין ישראל נותן לתוכו מים ציר או מוריים ואינו חושש כלומר ישראל נותן לתוכו מים ושותה אותם ואיבעיא לנו התם מהו לתת לתוכן שכר ואסיקנא דשרי דגרסינן התם רב יצחק בריה דרב יהודה שרא לרב מייש בר רב יצחק למירמא ביה שיכרא אזל רמא בהו חמרא ואפ"ה לא חש למילתא אמר אקראי בעלמא הוא וטעמא דהא מילתא דיין הבלוע בכלי דבר מועט הוא דכל שמשתמשין בו בצונן אין בולעו אלא דבר מועט וכיון שכן וכלי זה שמשתמשין בו היתר בשפע א"א לבא לידי נ"ט ולפיכך אפי' לכתחלה מותר. ולפיכ' איסור משהו שנבלע בקדרה או בתוך הקנקנים וכיוצא בזה מותר להשתמש בו לכתחלה ואפי' בבן יומו לפי שא"א לבא לידי נ"ט אבל אם נבלע בכלי שדרכו להשתמש לעתים בדבר מועט כקערה וכיוצא בה אסור להשתמש אפי' בשפע גזירה שמא ישתמש בה בדבר מועט ויבא בו לידי נ"ט עכ"ל הרשב"א נראה מדבריו שהוא סובר דשיכרא לגו חמרא אינו נותן טעם לפגם אלא שמותר מטעם שהוא דבר מועט כמ"ש הטעם דכל שבולע בצונן בולע דבר מועט ונמצא דמסתמא נתבטל הטעם בששים אבל יין אסור לתת לתוכו דמין במינו לא בטל הטעם ולא גזרו על שכר אטו יין משום דבאקראי בעלמא נתנו לתוכו יין וכן משמע קצת שהוא דעת התוס' שכתבו בד' ל"ג ע"ב וז"ל שרא למירמי ביה שיכרא אומר ר"י דה"ה מים וכל שאר משקין לבד מיין ע"כ מדכתבו סתם וכל שאר משקין משמע שאין טעם ההיתר משום שהיין פוגם המשקין דמאי פסקא לומר דכל משקין פוגם אלא הטעם שכל שבולע בצונן בולע מעט ובטל טעם היין גו המשקה כו' וכן משמע קצת דעת רש"י שכתב דשיכרא מבטל ליה לטעמא דחמרא אבל הרא"ש כתב וז"ל בסוף דף פ"ו וכן מים מותר ליתן בהן ואע"ג דכולו משערינן ואין במים ובשכר ששים לבטל היין ואפ"ה שרי כי טעם היין הנפלט לתוכו פגום מעיקרו הוא עכ"ל משמע להדיא מדבריו שהוא סובר דיין בשכר ומים נותן טעם לפגם הוא והלכך אף כי ליכא ס' בטל כמ"ש. דכולו משערינן ובודאי אין ס' נגד כולו אבל יין פשיטא דאסור דאין היין נפגם מהן. ורבינו ס"ל כהרא"ש דהטעם דשרו התם היינו דוקא בנותן טעם לפגם אבל במקום שאין נט"ל אין ללמוד מהתם ואפי' כשהאיסור מועט וכמו שהוכיח רבינו בק"ו: [ג] משום דהוי ספק ספיקא ז"ל רנ"ש בכתביו תימה הא כמו שהוא רחוק לאיסורא כן הוא רחוק להתירא שהרי כמו כן אינו ניתר אלא בב' ספיקות שהרי יש לחוש שמא נתבשל בו היום ואפי' לא נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו בדברים חריפים שאינם פוגעים טעמם וא"כ נתמיר מכח ספק וכה"ג כתב הטור לקמן סימן ס"ה ומצאתי בקובץ א' בשם רבי' הכשיל ור' שלום דליכא

נמינער

חדושי הגהות

קכב א בת"ה הארוך כה"ב ואם איתא ילך ויעלני לירושלים וכו' והרב"י שינה לשונו וכתב ואם איתא ילך ויביא ויקח וכו' כדי להוכיח דבריו של מעלה דאפי' בכה"ג שיקנה ממקום אחר לא מיקרי דבר שיש לו מתירין והא דקאמר התם בגמרא ונייתי איסור היינו כשיש לו תבואה בביתו וכמ"ש הרשב"א למעלה שיש לו פרנסה ממקום אחר:

הט"ז

אם ישהו הישראל בידו בלי תשמ׳ מע"ל או מותר להשתמש בו אפי׳ לכתחלה וגם לכתחלה יכול להשהותו מע"ל כדי שיהא הכלי מותר ובכה"ג כתב א"ח בשם הרא"ש דמשהה אותם מע"ל ומותר כמו שהעתיק ב"י בכאן והיינו כשלא שהה ביד נכרי כי אם לפי שעה וכל זה התבאר לקמן בסימן קל"ו באורך בס"ד ולא כמה שפסק בת"ח כלל כ"ט דין ד׳ ובש"ע כאן חזר בו ממקלת דבריו שכתב בת"ח אבל עיקר הפסק כמו שכתבתי :

ספיקי ודאי שרו דלא עדיפי מכלי הנכרים כתב הרא"ש כלל י"ט סימן כ"ב מאני דקוניא ששהו בבית הנכרי אם ניכר בו המאכל שלא הישראל בתוכו מותר ואם לאו אסור אם רגילים להדיח הכלים בחמין דחיישינן שמא הודח עם כלי אסורין של נכרי : כתוב בא"ח בשם הרא"ה קדרות או קערות שלנו שעמדו בבית הנכרי בלא סימן משהא אותם מע"ל ומותר וכתוב עוד בא"ח בשם הראב"ד קערות הבאות מעבר לים שקערורות ירקרקות או אדמדמות אסור להשתמש בהן לעולם בחמין מפני שאינם חדשות שהנכרים משתמשים בהם ואינו ניכר וכתוב עוד שם בשם הרשב"א הנכנס לביתו של נכרי ויש שם כלים קרובים לחודשם והוא מסיח לפי תומו שחדשים הם אינו נאמן אבל אם קדר הוא הולכים בו אחר הרוב וכן מעשים בכל יום שאנו לוקחים קדרות מן הקדר וסכינים ואסכלאות מן האומן ומורי ה"ר יונה היה נזהר שלא ליקח אלא במקום שיש אחרים קדרה מתוך קדרות וסכין מתוך סכינים אבל מ"מ נראה שורת הדין שכל שאומר שהוא חדש ונראה שהוא כמו שהוא אומר מותר עכ"ל :

מתיריי שלו באין מאליהן וצריך לפזר מעותיו ולהוציא הוצאות במתירין אינו בכלל שיש לו מתירין :

הלכות יין נסך

קכג (א) **יין** שנתנסך לכו"ם אסור בהנאה (ב) וחכמים גזרו על סתם יינן משום בנותיהן ואסרוהו אף בהנאה אף על פי שלא עשו כן בשאר הדברים שגזרו עליהם והטעם כיון שיין נסך גמור אסור בהנאה (ג) עשו סתם יינם כאילו ודאי נתנסך (ד) והחמירו לאסור בהנאה אפי׳ מגע נכרי ביין שלנו [א] (ה) אבל רשב"ם כתב בשם רש"י שכתב על שם הגאונים דבזמן הזה אין איסור

קכג יין שנתנסך לכו"ס אסור בהנאה וחכמים גזרו וכו׳ בפא"מ (כ"ט) שנינו אלו דברים של נכרים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין וכו׳ ובגמ׳ יין מנלן אמר רבה בר אבוה אמר קרא אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה וזבח גופיה מנ"ל דכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים וכו׳ וכתבו התוס׳ תימה מאי קא בעי יין מנ"ל הא מתני׳ איירי בסתם יינם וגזירה דרבנן הוא שגזרו על יינן משום בנותיהם וי"ל דודאי עיקר גזירה דסתם יינם משום בנותיהן הוא מיהו לא היו אוסרין אותו בהנאה מטעם זה מידי דהוה אפתם ושמנם אלא עבדו רבנן לסתם יינם כי"נ גמור שנתנסך לע"ז שאסור מן התורה משום דדמי ליה ועל י"נ שואל התלמוד מנ"ל עכ"ל וע"פ זה הם דברי רבינו ודקדק הרמב"ס וגם רבינו שלא כתבו בסתם יין נסך אסור בהנאה אלא כתב יין שנתנסך וגם לא כתבו שנתנסך לפני כו"ס אלא כתבו שנתנסך לכו"ס משום דבפ׳ רבי ישמעאל (דף נ"ט) תניא נכרי שניסך יינו של ישראל שלא בפני כו"ס אסור ור"י ב"ב ור"י בן בבא מתירין משום שני דברים א׳ שאין מנסכין יין אלא בפני כו"ס ואחד שא"ל לא כל הימנך שתיאסר ייני לאונסי והלכה כת"ק ולכך כתב רבינו יין שנתנסך לכו"ס כלומר שנתנסך בע"כ של ישראל וגם לא נתנסך לפני כו"ס אלא לכו"ס שלא בפני כו"ס אפ"ה אסור בהנאה מן התורה וכת"ק דלא כאותו הזוג דמתירין משום שני דברים : ומ"ש והטעם כיון שי"נ גמור וכו׳ היינו כמ"ש התוס׳ דבשעה שגזרו על סתם יינם עשאוהו כאילו הוא גופיה ודאי נתנסך לכו"ס משום דדמי ליה אבל לא היה הטעם דאם אתה מתיר לסתם יינן בהנאה יבואו להתיר ג"כ י"נ בהנאה כמו שפי׳ הר"ן דלפ"ז אין לאסור סתם יינם בהנאה אלא בדוכתא דאיכא כמי יין נסך משא"כ בזמן הזה דליתא להאי טעמא דלא תלאו איסור הנאה דסתם יינם ביין נסך אלא איסור הנאה דסתם יינם היתה גזירה בפני עצמה שהסכימו חכמים לאוסרה בהנאה כמו אילו היה י"נ ממש והשתא אין לחלק בין זמן חכמי התלמוד לזמנינו זה אבל רשב"ס ע"ש רש"י בשם הגאונים כתב דבזמן הזה אין איסור הנאה וכו׳ נראה דס"ל דהטעם כפי׳ הר"ן דתלאו איסור הנאה בסתם יינם כדי שלא יבואו להתיר בהנאה ג"כ י"נ גמור ומ"ה עכשיו שבטל הטעם בטלה הגזירה ולא אמרינן הכא דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו משום דלא גזרו איסור הנאה אלא על המנסכים וכיון דליכא מנסכים שוב אין כאן גזירה דומיא דגזירת גילוי כמו שיתבאר בסמוך בס"ד והשתא ניחא ליטנא דא"ל רשב"ס שכתב רבינו שנתקשה להרב ב"י : **ומ"ש** אבל רשב"ם כתב וכו׳ עד מוכרין אותו לנכרים הוא לשון הרא"ש בפר"י דף נ׳ ע"ד ואיכא למידק מאי וגם אם

קכג יין שנתנסך לכו"ס אסור בהנאה בפ"ב דע"ז (כט.) מייתי לה מדכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מקיש י"נ לזבח וזבח כתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה : ב"ה וכתב בא"ח שאפי׳ להתרפאות ממנו אפי׳ במקום סכנה היה אסור השותה ממנו אפי׳ כ"ש לוקה לפי שאיסורו משום תקרובת ע"ז ואין לו שיעור עכ"ל :

וחכמים גזרו על סתם יינם משום בנותיהם שם (לו.) גזרו על פיתן ושמנן משום יינם ועל יינם משום יחוד בנותיהן ומ"ש ואסרו אף בהנאה אף על פי שלא עשו כן בשאר דברים שגזרו עליהם פי׳ שאף ע"פ שבשאר דברים שגזרו עליהם כגון פיתן ושמנן ודומיהם לא אסרו אלא באכילה ולא בהנאה בסתם יינם גזרו לאסרו אף בהנאה והטעם משום דכיון די"נ אסור בהנאה מדאורייתא כשבאו חכמים לגזור על סתם יינם שיהיה כאילו נתנסך ודאי ממילא הוא אסור בהנאה והר"ן כתב שם אמתני׳ דאלו דברים של נכרים אסורים ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של נכרים וא"ת דהכא משמע דסתם יינם נאסר משום לתא דיין נסך ואילו לקמן אמרינן משום בנותיהן י"ל דהאי לאו משום לתא דיין נסך מסתיי׳ למיסריה בשתיה משום בנותיהן דומיא דפתן ושמנן אבל כיון דיין שנתנסך ודאי אסור בהנאה הוצרכנו לאסור אף סתם יינם בהנאה אע"פ שלא נאסר אלא משום בנותיהן שאם לא היינו אוסרים כי אם בשתיה הרואים סבורים לומר שמשום ניסוך נאסר ויבא להתיר י"נ ודאי בהנאה לפיכך רצו להשוות יינות שלהם וא"ת א"כ גזירת בנותיהם למה לי תירץ רבינו שמואל דיין שנתנסך לכו"ס מיעוטא הוא ולמיעוטא לא חיישינן והרמב"ן מוסיף דלשמא נתנסך לא חיישינן דאם איתא דנסכיה לא הוה מזבין ליה ולהכי איצטריך למגזר משום בנותיהם ע"כ ונראה מדבריו דכשגזרו על סתם יינן בשתיה ובהנאה גזרו עליו בבת אחת וכ"כ מדברי התוס׳ שם בפ"ק דשבת (יז:) אבל הרשב"א כתב בת"ה הארוך דכשגזרו על סתם יינן משום בנותיהם לא אסרוהו אלא אשתיה וב"ד של אחרים ראו שהורגלו הרבה לנסך ולפיכך הוסיפו באיסור היין וגזרו על סתם יינם איסור הנאה משום ודאי יינם וזהו ששנינו אלו דברים אסורים ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ שלהם ע"כ והיה נראה לומר שטעמו משום דאמרינן בפ"ב דע"ז ובפ"ק דשבת דפתן ויינן ושמנן ובנותיהן כולן מי"ח דבר כלומר מי"ח דבר שגזרו תלמידי שמאי והלל ואילו מקרא משמע דדניאל גזר עליו דכתיב וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו אף ע"ג דפליגי התם רב ושמואל דמ"ס על לבו שם ולכל ישראל הורה ומ"ס על לבו שם ולכל ישראל לא הורה איכא למימר דל"פ אלא בשמן אבל יין לכ"ע דניאל גזר ומיהו לא גזר אלא בשתיה ואתו תלמידי שמאי והלל וגזור אף בהנאה אבל מאחר שהוא ז"ל כתב דכשגזרו על יינן משום בנותיהם לא אסרוהו אלא בשתיה וגזירת בנותיהם מי"ח דברים דתלמידי שמאי והלל הוא א"כ ע"כ דב"ד שלאחריהם דקאמר היינו ב"ד שלאחר תלמידי שמאי והלל ומה שהכריחו לרב ז"ל לומר כן נראה שהוא משום דמדכייל תלמודא פתן ושמנן ויינן כחדא משמע שכולם שוים באיסור וכיון שפתן ושמנן לא נאסרו אלא באכילה ה"ה ליינן וא"ת אמאי איצטריכו תלמידי שמאי והלל למיגזר איינן הא פנחס גזר עליו כדאיתא בפירקי ר"א י"ל דפנחס גזר ולא קיבלו מיניה ואתו תלמידי שמאי והלל גזרו וקבלו מינייהו ותדע דגזירת פנחס לא קביל דאמרינן בפ"ק דחולין (ד.) על יהושפט שנהנה מסעודת אחאב הכי השתא שתיית סתם יינן של נכרים הוא ועדיין לא נאסר סתם יינן של נכרים משמע בהדיא דאפי׳ בשתיה היה מותר והיינו ע"כ משום דלא קביל מפנחס . וא"ת אהכי דניאל גזר עליו דכתיב אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו י"ל דס"ל כשמואל דאמר על לבו שם ולכל ישראל לא הו"ה ומשמע דאיין נמי קאמר דלא הורה א"נ דניאל גזר שלא לשתותו במסיבת נכרים או בביתם ואתו תלמידי שמאי והלל ואסרוהו בשתיה לגמרי אפי׳ בבית ישראל ככ"ל לדעת הרשב"א ז"ל :

והחמירו לאסור בהנאה אפי׳ מגע נכרים ביין שלנו פשוט בכמה דוכתי ממסכת ע"ז (נח.) : **ומ"ש** אבל רשב"ס כתב בשם רש"י ע"ש הגאונים דבזה"ז אין איסור הנאה במגע נכרי ביין שלנו וכו׳ א אין לשון זה מדוקדק דמשמע מיניה דרשב"ס אתא לאיפלוגי אמאי דקאמר ברישא דאסרו מגען ביין שלנו בהנאה ואי אפשר לומר כן דהא מאי דכתב ברישא תלמוד ערוך הוא בכמה דוכתי ואי אפשר שרשב"ס יחלוק עליו אלא שבא לומר דהא דאסרו מגע עכו"ס בהנאה היינו דוקא נכרים שבזמנם שהיו רגילים לנסך אבל בזמן הזה שאינם רגילים לנסך לא וכך הל"ל והחמירו לאסור בהנאה אפי׳ מגע נכרי ביין שלנו ומיהו רשב"ס כתב בשם רש"י ע"ש הגאונים דה"מ בזמנם אבל בזמן הזה אין רגילין לנסך לכו"ס והוי לענין ניסוך כאילו אינם יודעים בטיב כו"ס ומשמשיה (א) וכו׳ :

ודברי רשב"ס בשם רש"י על שם הגאונים ושעל זה סמכו לקבל בחובותיהם יין מן הנכרים כתבו התוספות והרא"ש והמרדכי בפרק רבי ישמעאל (סס ל"ז :) וכתבו

דרכי משה

כתב בתשובת הרא"ש כלל י"ט מאני דקוניא ששהו) בבית נכרי אם ניכר המאכל בו שלא היה ישראל בתוכו מותר ואם לאו אסור אם רגילין להדיח הכלים בחמין דחיישינן שמא הודח עם כלי אסורים של נכרים עכ"ל :

קכג (א) ול"נ דהלשון מדוקדק ונכון כי הפוסקים חולקים בטעם דאסור בהנאה סתם יינן כי יש סוברים שעמו דהואיל וי"נ אסור בהנאה אסור ג"כ סתם יינן בהנאה דאם היה מותר בהנאה יבואו

פרישה

סי׳ קכג (א) **יין** שנתנסך לע"א אסיר בהנאה שטעם שנא׳ אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מקיש יין שלהם לזבחים שלהם וזבח שלהם כתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים : (ב) וחכמים גזרו על סתם יינם ז"ל שבגמרא גזרו על פיתן ושמנם משום יינן ועל יינם משום ייחוד בנותיהן : (ג) עשו סתם יינם כאילו ודאי נתנסך כו׳ פי׳ ר"ן כיון דבדבר נאסר סתם יינם משום מתנות בנותיהן חששו שמא אתי למיטעי׳ ולהתיר גם יין שנתנסך ודאי בהנאה כמו סתם אבל אי לאו טעמא דמתנות לא הוה חיישינן למגזר משום י"נ דמיעוטא הוא ולמיעוטא לא חיישינן ועוד כתב רמב"ן דאם איתא דנסכיה לא הוה מזבין ליה

דרישה

למימר שמא נשתמשו בו בדברים החריפים כמו פלפלין וכיוצא בהן משום דא"כ היו מריח עכ"ל ב"ח . וקשה שהרי לא מצינו שדברים חריפים אינם מפיגין טעמם מע"ל אלא דאמרינן לעיל בסימן צ"ו דפורפים מחליא ליה והיינו כשדבר חריף בעין מחליא לדבר שנכנס אבל דבר חריף בעצמו ודאי נכנס רשאינו בעין ודו"ק עכ"ס) :

סי׳ קכג [א] **אבל** רשב"ם כתב בשם רש"י כו׳ ז"ל ב"י אין לשון זה מדוקדק דהל"ל ומיהו כתב רשב"ס כו׳ דהא מאי דכתב ברישא שאסרוהו בהנאה תלמוד ערוך הוא אלא

(ולהכי איצטריך למגזר משום בנותיהם עכ"ס) עכ"ל ר"ן . אבל מלשון רבינו משמע דלא ס"ל כהאי פירושא אלא שמשום שהוצרכו לאסור סתם יינם משום בנותיהן אסרוהו גם בהנאה כיון שמצינו שאסרה התורה יין נסך בהנאה עשו איסורם כיין של תורה משא"כ בפיתן ושמנם דלא מצינו בהו איסור הנאה בשום דבר וכן מוכח מל׳ התוס׳ בפ"ב דע"א דף כ"ט ריש ע"ב ע"ש . והשתא א"ש מ"ש בסמוך בשם הרא"ש ז"ל וטעמים הללו מספיקין כו׳ דמשמע דמשום איסור בנותיהן אסרו בהנאה לא משום גזירת יין נסך עצמו ומסיק ומיהו י"ל שמתחלה לא כו׳ ר"ל לייסב דברי הרשב"ס ז"ל דס"ל כן אבל לדידיה לא ס"ל הכי כמ"ש תחלה וזהו שמסיק ומיהו ראיה ברורה אין לנו להתירו בהנאה ור"ל דהא לטעם שכתבתי דאשוהו לאיסור הנאה היה תחלת גזירתם ומשום מתנות לחוד החמירו אפי׳ בהנאה כיון שלדין תורה מצינו איסור הנאה ביין ואותו טעם לא בטל גם לדידן והיינו דוקא בסתם יינם אבל במגע עכו"ם ודאי מתחלה לא אסרוהו בהנאה גם לא בשתיה משום מתנות אלא משום גזירת ניסוך וכיון שאין ניסוך בזמנינו דבטל טעם בטל דבר דומיא דגילוי שאין נוסג בזמנינו בדין הוא להקל בו וכמ"ש לעיל בסימן קי"ו ע"ש . וגם נתיישב נמי מ"ש רבינו אבל רשב"ס כתב בשם רש"י כו׳ ר"ל דמדברי רשב"ס משמע וכתב דע"ז מ"מ ברבה מקומות ליקח יינם במזונותיהן כו׳ ע"כ לא ס"ל טעם רבינו דאסרו בהנאה משום מתנות דא"כ אין חילוק בין זמנם לזמנינו אלא ס"ל הטעם כמ"ש בשם הר"ן דמשום לתא דיין נסך גוזריהו והשתא שייך שפיר לכתוב תיבת אבל כו׳ ומסיק אבל הרא"ש לא ס"ל ס"ט אלא משום בנותיהן גזרו בהנאה וה"ל ובזה נסתלק תמיהת ב"י מ"ש הדברי רבינו שכתב אבל רשב"ס שהוא לשון שאינו מדוקדק שוב מצאתי כן בד"מ ע"ש : (ד) והחמירו לאסור בהנאה אפי׳ מגע נכרי ביין שלנו פי׳ מכל מקום ודאי בעלמא ולא גזרו ע"ז דגזרו הוא מלשון אסרו וע"ז לא גזרו אלא החמירו מכל מקום דמל"כ יקשה מי מגעם ביינות שלנו גזרו ק"ו ליינות שלהם : (ה) אבל הרשב"ס כתב בשם

חדושי הגהות

קכג א הט"ז בר"ס זה יישב לשון הטור על נכון :

איסור הנאה במגע של נכרי ביין שלנו [ג] דנכרים בזמן הזה אין רגילין לנסך לכו"ם והוו לענין ניסוך כאילו אינן יודעין בטיב כו"ם ומשמשיה והוי כתינוק שעושה יין נסך לאסור בשתייה ולא בהנאה ועל זה סומכין בהרבה מקומות ליקח יין מן הנכרים בחובותיהן (ב) ג (ו) וגם אם נגע נכרי ביין שלנו מוכרין אותו לנכרים וא"א ז"ל האריך בו וסיום דבריו וטעמים הללו מספיקין למגע נכרי ביין שלנו (ז) אבל סתם יין שאסרו בהנאה משום בנותיהן אין טעם להתירו ומיהו י"ל שמתחלה לא אסרו סתם יינן אלא בשתייה מידי דהוה אפת שמן ושלקות אלא משום שהיו רגילין לנסך אסרוהו בהנאה כיין שנתנסך לכו"ם והאידנא שאין מנסכין דין הוא שנעשה סתם יינן כפת ושלקות ומכל מקום ראיה ברורה אין לנו להתירו בהנאה הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ע"ב :

וכיון

וכתבו התוס' מיהו ר"י מקשה דהאיך נתיר מגע נכרים בהנאה מטעם תינוק בן יומו מה ענין זה לזה והלא מה שאנו מתירים בתינוק איסור הנאה היינו משום דאין בו אפי' כוונת מגע ואם כן נכרים בזמן הזה המכוונים למגע יאסרו אפי' בהנאה דהא ע"כ קי"ל שחמורה כוונת מגע אף בלא כוונת ניסוך מהיכא דליכא כוונה כלל כדפרישית לעיל וחזר ר"ת ואמר דודאי מתוך ההלכות לא מצינו ראיה פשוטה להתיר מגע נכרי ביין ואף לא סתם יינם בהנאה כי אם למוכרו לאותו נכרי עצמו כדאמר רב אשי לקמן דמישקל דמי מההוא נכרי דנסכיה שרי מ"ט מיקלא קלייה או ימכרנו אותו נכרי כמו שהיה מוכרו לצורך עצמו והעיד ר"ת על ר"מ אביו כי פעם נזדמן לו יין נסך והפסיד בידים ואף על פי כן לא רצה ר"ת לאסור הואיל ופשט המנהג להיתר הנח לישראל שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים ומ"מ לסמוך המנהג קצת ראיה שנדמה סתם מגען למודד בקנה דאמרינן ימכר משום דלא נתכוון לניסוך ואפי' אם נדמהו למדדו ביד שרי לרבנן דאמרי ימכר וע"כ לא אסר רבי נתן אלא במדדו ביד משום דגזר אטו שכשוך דיד ואי קא משכשך אתי לנסוכי לכו"ם אבל בזמן הזה אפי' משכשך ליכא ניסוך ואפי' רבי נתן מודה דשרי בהנאה וא"ת כיון דגזרו על ניסוך הנכרים ה"ל דבר שבמנין דצריך מנין אחר להתירו וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא לא מנסכי לכו"ם יש לתלות להיתר דמתחלה לא גזרו עליהם מיהו קשה היאך נתיר סתם יינן בהנאה כיון שגזרו על סתם יינן משום בנותיהם והא גם עתה שייך זה הטעם וי"ל דמאי דגזרו על סתם יינם לאסור בהנאה יותר מפתם ושמנם היינו משום דשכיחי לנסוכי לכו"ם אבל אתה שבטל ניסוך שאינם יודעים בטיב כו"ם דיו להיות כפתם ושמנם או כבישולי נכרי לאסור בשתייה ולא בהנאה והמתע"ב עכ"ל והרא"ש כתב כדברי התוספות עד מה שכתב די"ל דלא גזרו אלא על המנסכים לכו"ם סיים וכתב ומיהו טעמים הללו מספיקים למגע נכרי ביין שלנו וכו' עד מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וגם זה הסיום הוא מדברי התוספות וסה"ת כתב כדברי התוס' ומ"מ הוא נוטה להחמיר . והר"ן כתב על דברי רשב"ם בשם רש"י ומיהו ה"מ מגען אבל סתם יינן לא דעיקר התקנה בסתם יינם היתה משום בנותיהם ולא חילקו בין נכרי עובד כו"ם לשאינו עובדה והביא ראיה לדבר והרשב"א כתב בת"ה הארוך דברי רשב"ם בשם רש"י ובסוף דבריו כתב וכבר נהגו איסור בכל הארצות האלה ואפי' בהנאה ע"כ : כתב הרשב"א בתשובה אחרת אם מותר לעשות מרחץ מסתם יינם או לאו זו ודאי צריכה לפנים ומ"מ נ"ל שאסור בחולה שאין בו סכנה אלא שאני דן בשורת דין ההלכה בזה ואומר אני שיש לאסור מפני שלא מצאתי היתר לאכילה ולשתיה אפי' באיסורין דרבנן בחולה שאין בו סכנה אלא בבישולי נכרים בלבד כמו שאמרנו כל צרכי חולה נעשים ע"י נכרים ובכלל כל צרכי חולה הוא שמבשל לצורך אכילתו אבל להאכילו שמנו של גיד ולהשקותו סתם יינם מן הדברים האסורים מדבריהם באכילה או בשתיה לא שמענו והטעם בהיתר בישולי נכרים משא"כ בשאר האיסורים נ"ל משום שהוא היסור קל והתירו בשבת שא"א ע"י ישראל כמו שהתירו פת של פלטר וכן הניח ישראל וגמר הנכרי הניח הנכרי וגמר ישראל כל שיש הוכחה אפי' מעט התירו לפי שעיקר החשש אינו תלוי דהיינו התנות דאינו תלוי בעצמו לבד אלא בדעת מסכמת עמו . אבל בשאר האיסורין שגזירתן קרובה דתלוין בעצמן שלא נתיר סתם יינם מפני שיש בו חשש משום ודאי יינם וכן כל כיוצא בזה ומעתה יש לדון ולאסור לרחוץ בסתם יינם דרחיצה בו הרי הוא כשתיה שהרי אפי' סיכה בשמן של תרומה ח"ל אינה אלא מדבריהם אסרו לטמא כדאמרינן ר"פ בנות כותים (לב.) ואם סיכה כשתיה לדבריהם כ"ש טובל בשמן וא"כ אף אנו נאמר טובל ביין אפי' בסתם יינם כשותה ואף ע"פ שהסיכה בשמן אינו מן התורה דאסמכתא בעלמא הוא שהרי התירן (יומא עז :) סיכת חטטין בי"ה והתירו טבילה לבעלי קריין ה"מ בשמן ומים של היתר אבל של איסור לא שמענו ואף ע"פ שיש מקום לבעל הדין לחלוק שלא אמרו אלא בשמן מפני שהוא עשוי אף לסיכה אבל בשאר האיסורים לא שלא מצינו בשום מקום שאסרו לסוך בחלב א"כ בשומן חזיר ואפילו שלא במקום סכנה לפי שאין דרך הנאתן בכך ובגוהרקי דערלה (פסחים כ"ה :) שהתירו אפילו במקום חולי שאין בו סכנה לפי שאינו דרך הנאתן מ"מ אפשר לומר שאף היין אין כל דרך הנאתו בשתיה שהרי מזלפים בו ואחד מגדולי הנאתו בכך כדאיתא בפ' הגוזל ומאכיל (קטו :) שותין מלוג בסלע ומזלפים מלוג בשתים והמפונקין עושין כן כדאיתא בפרק מציאת האשה (סז :) גם ראיתי מן המפונקין רוחצים ידיהם בו במקום מים להצהיל הפנים ואף אם נדחה דדרכו בשתיה וזילוף אבל ברחיצה כלל לא מ"מ הרי כו"ם וכל ביזרייהו חמירי טפי דאפי' במקום פיקוח נפש אין מתרפאין בעצי אשירה אלא שוה באומר הבא עלין של כו"ם אבל בעלין כהם מתרפאים כדאמרינן בירושלמי אפי' כן אינו מוצא להתירן ואכ"ל

אם נגע דקאמר הלא הוראת הגאונים היתה על מגע נכרי ומשם למדו גם להציל מידם ליקח יין בחובותיהן ונראה דבלשון זה בא ליישב דמה שלמדו מדברי הגאונים ליקח יין מנכרים בחובותיהן אע"ג דהגאונים לא אמרו אלא במגע שלהם ה"ט משום דס"ל דטפי מסתברא להתיר בזו מבמגע נכרי דהלא מי שיש לו חוב אצל הנכרי אנוס הוא דאי אפשר להציל את שלו אלא בכך וגם שכיחא טובא ואיכא הפסד מרובה אבל מגע נכרי ביין שלנו הו"ל קרוב לפשיעה דה"ל לזהר ממגעו וגם לא שכיחא וליכא הפסד מרובה וכיון דהגאונים התירו במגעו ביין שלנו למדו מהם במכ"ש דמותר להציל מידם ליקח ממנו יין בחובו ולכן כתב הרא"ש ורבינו ועל זה סומכין ליקח יין בחוב וגם אם נגע וכו' ועי"ל דלפי דבפ' רבי ישמעאל (דף כ"ט) קאמר רב אשי האי נכרי דנסכיה לחמרא דישראל בכוונה אף ע"ג דלזבוניה לנכרי אחרינא אסור שרי ליה למשקל דמיה מההוא נכרי מ"ט מיקלא קלייה וכדכתב רבינו לקמן בסימן קל"ב ע"כ כתב רבינו דע"ז סומכין ליקח יין בחובותיהן היכא דלא אפשר להציל מידם בע"א וגם אם נגע נכרי ביין שלנו אף ע"ג דאפשר ליה למשקל דמי מההוא נכרי כשיתבענו בדיניהם אפ"ה סומכין ע"ז למכרו לנכרי אחר ואף ע"ג דתלמודא אסריה בהדיא למוכרו לנכרי אחר וה"ה דשרי לתתו במתנה לנכרי אחר וכ"ש דשרי למשקל דמי מההוא נכרי דנסכיה ועי"ל והוא העיקר דהגאונים היו מתירין בזמן הזה כל הנאה אפי' לכתחלה כי לא היו מסופקים ומה שנזכר בדבריהם מגע נכרי לאו דוקא אלא כיון שהראיה שהביאו לדין זה מתינוק נכרי דמיירי במגע נכרי הזכירו בדבריהם מגע נכרי אבל ה"ה כל הנאה מותר מדינא לפי דעת הגאונים אך הבאים אחריהם היו מסופקים ולא רצו להקל אלא במקום הפסד ולכן סיים הרא"ש בדבריו וכתב וע"ז סומכין בהרבה מקומות וכו' דהקילו ליקח מהן יין בחובות וגם אם נגע נכרי וכו' דמגע נכרי בלבד התירו ולא יותר וכן פי' מהר"ס ז"ל מפדו"אה בתשובה סימן ע"ו והוא האמת באין ספק ויתבאר בסמוך בס"ד :

ומ"ש ע"ס הרא"ש וטעמים הללו מספיקין וכו' פירוש דעל מה שהיו נוהגין לקנות יין מן הנכרי להשתכר בו כתב הרא"ש דכיון דאסרו חכמים סתם יינן בהנאה משום בנותיהן אין טעם להתירו דאיסור בנותיהן במקומו עומד וה"ק דטעמים הללו שכתבו הגאונים דבזמן הזה אין רגילין לנסך לכו"ם מספיקין למגע נכרי ביין שלנו דלא חיישינן שהיתה כוונת הנכרי במגעו לשם ניסוך ושיהא נאסר בהנאה מן התורה כי"כ ודאי דליתא אבל מ"מ יש לאסור סתם יינם בהנאה אפי' את"ל דודאי הוא דלא היה הנכרי מנסך יין שלו אפ"ה אסור בהנאה משום דבר שבמנין שנאסר סתם יינן בהנאה משום בנותיהן דלפי זה ודאי יש לאסור יותר בסתם יינם שלהם מיין נסך שלהם אלא דיש לומר וכו' וכל זה הוא מדברי התוס' בפר"י לשם (דף כ"ז) בד"ה לאפוקי מדרב וה"ק דמה שקשה ה"ל דבר שבמנין וצריך מנין אחר להתירו י"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא ליכא מנסכים לכו"ם יש לתלות להיתר וכו' ונראה דמדברי ר"ת הוא שהרי בפ' א"מ (דף ל"ה) בד"ה חדא קתני כתב ר"ת להתיר גבינות של נכרים דכיון דאין הטעם אלא משום גילוי עכשיו אין לחוש לגילוי ואין לומר דדבר שבמנין הוא וצריך מנין אחר להתירו כי ודאי הוא כשאסרו תחלה לא אסרו אלא במקום שהנחשים מצויין כמו שאפרש לקמן גבי יין נסך עכ"ל אלמא דמה שמפרש האי טעמא גבי יין נסך בפרק ר"י דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא ליכא מנסכים יש לתלות להיתר מדברי ר"ת הוא ואף ע"ג דלגבי גבינות לא קי"ל כר"ת לנהוג בהם היתר אכילה מ"מ בהיתר הנאה דיין של נכרים נהגו הרבה סוחרים להשתכר בהן ולא ראינו לרבותי שגזרו עליהן איסור כי סמכו על מ"ש התוס' והרא"ש הואיל ופשט המנהג להיתר הנח להם לישראל שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין גם סמכו על מ"ש בסמ"ג וז"ל פוסקין רבותינו שבצרפת הקדמונים שיין של נכרים בזמן הזה אסור בשתייה ומותר בהנאה וכו' והאריך משמע שכל הנאה התירו לקנות ולמכור להשתכר כי לא היה להם ספק דמדינא כל הנאה שרי אפי' לכתחלה כדפרישית מיהו כיון שנתברר שמקצת אותן הסוחרים שותין ג"כ יין ש"כ וגם אותן שאין שותין אין סומכין על הנכרי לטעום אותו אלא הישראל בעצמו טועמו קודם לקיחה יש לעשות הסכמה וגזירה שלא יהא לשום ישראל במשא ומתן של סתם יינם כדי שלא יבואו לשתותו ועיין בתשובת מהר"ס מפאדו"ה בסימן ע"ו כתב דלדעת הגאונים לאו דוקא מגע נכרי ביין שלנו מותר בהנאה בזמן הזה אלא כל הנאה שרי בזמן הזה ולא הזכירו מגע נכרי אלא לפי שהראייה מתינוק ב"י לא שייך בו כ"א מגעו כי לא יקנו מתינוק נכרי יין והאריך בזה ע"ש והיינו כדפי' בדברי התוספות והרא"ש וסמ"ג דכתבו דיש לתלות להיתר הנאה משום שלא גזרו אלא על המנסכים וכו' אלא דמסקנתם והמחמיר תע"ב וכ"כ מהר"ס איסרלש בהגה"ה ויש מקילין לקנותו ולהשתכר בו וטוב להחמיר וכתב כן על פי דברי התוס' והרא"ש ורבותינו שבצרפת הקדמונים שכתב סמ"ג על שמם בסתם שמותר

דרכי משה

יבואו ג"כ להתיר יין נסך בהנאה ולכן גזרו על סתם יינן אסור בהנאה כמ"ש הר"ן וי"מ טעם איסור הנאה כמו שמפרש הטור דהואיל והיה יין נסך אסור בהנאה גזרו על סתם יינם נמי אסור בהנאה והשתא לפי טעם הטור אף בזמן הזה אסור בהנאה דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו דהא לא הוה טעם איסור משום חשש יי"נ אלא הואיל ומצאו שוי"נ גמור אסור בהנאה אסרו גם זה בהנאה ואם כן אין היתר לאותה גזירה אבל לטעם הר"ן דהאיסור היה משום חשש יי"נ א"כ כשבטל הטעם הותרה הגזירה ממילא מידי דהוי אגילוי דמותר בזמן הזה הואיל ואין נחשים מצויין בינינו וה"ה בסתם יינן הואיל ואין יי"נ גמור מצוי בינינו ולכן כתב הטור אבל רשב"ם כתב וכו' וא"כ מדמתיר בזמן הזה מכלל דסבירא ליה טעם אחר ממה שפירש בתחלה ולכן שייך לימר ל' אבל וזו ברור כתב בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן ט"ז על השותה יין נסך בשוגג במה יתכפר שמעתי אומרים בשם החסיד שיתענה ה' ימים כנגד ב ה' פעמים גפן שבחומש עכ"ל במרדכי פרק קמא דפסחים בשם ראבי"ה דהיכא דמונח חבית של יי"נ עם חביות כשירים דצריך לעשות הכירא דלא בדילי אינשי מיניה עכ"ל : (ב) משמע מדברי הטור דדוקא ללקחו בחובו משום פסידא התירו אבל לקנות אסור וכ"ה בהגמי"י פ"ה דהמ"א וז"ל מכאן התיר מהר"ם לאדם שגבה בחובו יין נסך או שאר דבר

פרישה

בשם רש"י וכו' והוי כתינוק לאסור בשתייה ולא בהנאה אבל ר"י חילק ביניהם דבהאי תינוק דאין בו אפי' כוונת מגע דקילא ממכוון ליגע בלא כוונת ניסוך : (ו) וגם אם נגע נכרי ביין שלנו כו' יש לדקדק דמאי וגם הלא כ"ש הוא אם יינם של נכרי מותר ליקח ממנו ולמוכרו כ"ש באין מגעו ביין שלנו אוסר ונראה דקי"ל נכרי שניסך יין ישראל היו כופין אותו ליתן המעות וס"ל דגם כאן דוקא מאותו נכרי יקח המעות ולא מאחר קמ"ל דמותר למוכרו לנכרי (או יש לומר דקמ"ל דה"א ביכא דומה למ"ש לעיל סי' קי"ח גבי אם נתנה השפחה נכרית דבר איסור במאכל שלא יאכילנה אותו לא לה ולא לנכרי אחר וכמ"ש הב"י בשם שבלי הלקט ומטעם שלא תרגיל לעשות כן עכ"ה) : (ז) אבל סתם יינן שאסרו בהנאה משום בנותיהן כיארתי בסמוך וגם מ"ש ומיהו

דרישה

אלא שרשב"ם בא לומר שבזמן הזה הקילו ודוקא בזמן התלמוד היו רגילין לנסך החמירו ועפ"ר דלא קשיא מידי : [ג] דנכרים בזמן הזה אין רגילין לנסך נ"א ז"ל הרשב"א אפי' נכרים שבח"ל שאין עע"א אלא מעשה אבותיהם בידיהם מ"מ כיון שהם מנסכי יין לפני אליליהם אין כח בידינו להתיר לייחד אלהים יין ואפי' בדיעבד אסור ע"כ וב"י הביאו ר"ס קכ"ח ועל דברי הרשב"ם כאן כתב ב"י וז"ל ואני תמה על דברי רשב"ם בשם רש"י דמנסכי יין ולאחם כו' הוא להם והוא עצמם של עבודתם וי"ל דמ"מ לא מקרי ההוא ליין דלא שפכי קמי ע"א כדרך ניסוך פנים אלא בהכומר מקריבו קמיה ע"א והא"כ בותהו כהי דמתסר משום תקרובת ע"א מ"מ ניסוך לא מיקרי ומיהו הכי העו"ג דחזינן להו דלא שתו חמרא עד דאתא כומר וזורק עליהן מים שלהם עם

חדושי הגהות

ב ר"ל חוץ ממשנה תורה כ"ה ברמ"א בש"ע ובב"ח משמע שר"ל כנגד ה"פ גפן שבפרשת שר המשקים : ג לשון וגם דקאמר אע"ג דב"ש הוא כבר נתיישב היטב בפרישה וב"ח וט"ז א"קב, אין

שמותר בהנאה דעל זה זה סמכו המקילים וע"ל סי' קל"ב : ובספרי הדפוס הראשונים דב"י כתוב וז"ל ואני תמה דהא חזינן הני נכרים דמנסכין יין והוא עלמא של עובדתם וי"ל דמ"מ לא מקרי ההיא נסך כיון דלא שפכי ליה קמי עכו"ם בדרך ניסוך פנים וכו' וע"ש בב"י ולפעד"נ דאין צורך לחלק בכך אלא את"ל דמנסכון ושפכין ליה קומי עכו"ם בדרך ניסוך פנים מ"מ כיון דקי"ל דנכרים שבח"ל לאו עעכו"ם נינהו אלא מנהג אבותיהם בידיהם א"כ מה שמנסכין יין לעכו"ם אין קרוי ניסוך כלל כיון דקרינן בהו שאינן יודעין בטיב עכו"ם ומשמשיה דמה"ט נמי אין רגילין לנסך לעכו"ם כלומר אין רגילין לנסך תמיד אלא לפעמים ודוק ועיין במ"ש ב"י ע"ש הרשב"א בריש סימן קכ"ח :

וכיון דמשום לד ניסוך וכו' בפ' אין מעמידין (דף ל) יין מבושל אין בו משום ניסוך וכתב הרא"ש אע"ג דאית ביה משום בנותיהן כיון דמבושל אינו מצוי כ"כ מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה ע"כ ומ"מ משום האי טעמא בלחוד לא ה"ל להקל במבושל דילמא אתי לאחלופי באינו מבושל אלא כיון דלא מנסכי מבושל לא אתי לאחלופי . ומ"ה ביין מזוג אף ע"ג דלא מנסכי מזוג כיון דשכיחא טובא גזרו ביה משא"כ מבושל דאית ביה תרתי דלא מנסכי מבושל וגם לא שכיחא לא גזרו ביה ודינו כשכר של נכרים דמותר לשתותו עם הנכרי ומ"ש רבינו מבושל שנגע בו נכרי אין בו משום י"נ לאו דוקא מגעו אלא לאפוקי יין מבושל של נכרי דאסור דהא פשיטא דלא פקע ליה איסוריה משום דבשל ליה כדאיתא התם להדיא בגמרא : **אלונתית** שלנו כו' שם בברייתא וע"פ פי' רש"י ע"פ הרשב"א רק שישתנה טעמו מחמת הדבש והפלפלין נראה דאין ר"ל דוקא שישתנה טעמו מחמת שניהם אלא או מחמת דבש או מחמת פלפלין קאמר וכדמסיק אבל לא נשתנה טעמו לא דאלמא דכל היכא דנשתנה טעמו אין בו משום יין נסך ופשוט הוא וב"י פי' דרבותא קאמר אף ע"פ שאין בכל אחד מהם לבדו לשנות טעמו וכו' ולפע"ד לא משתמע בזה רבותא כלל ומשמע מדברי רבינו דאלונתית שלנו שנגע בו נכרי מותר אפי' בשתייה והכי משמע מדברי הרשב"א ושאר פוסקים לפי פירש"י והא דפירש"י בגמ' אלונתית כברייתא שלא היה יין מתחלה ביד נכרי אלא לקחה עשויה ביד ישראל מותרת בהנאה דתו לא מנסך ליה עכ"ל וכך פירש קודם לזה בסוף דף כ"ט גבי מבושל דאלמא דבשתייה אסורה היינו דוקא כשלקחה נכרי לרשותו דחיישינן שמא נתן בתוכו עוד יין שלו הלכך אסור בשתייה מספק אבל מגע נכרי בשלנו מותר אפי' בשתייה אף לרש"י וכן הוא במרדכי וז"ל אלונתית כברייתא מותרת משום דכבר נתערב היין במשקה ואף ע"פ שהיין נותן טעם במשקה שהרי לכך נתנו עמהם אף על פי כן אין נאסר במגע נכרי מכאן התיר רש"י יין שישראל נותן לתוך התבשיל ונגע בו הנכרי קודם שהרתיחו האש ועוד ראיה מדתניא בתוספתא אלונתית ש"נ אסורה מפני שתחלתה י"נ משמע הא תחלתה יין של ישראל מותר במגע נכרי כיון שנתערב במשקין אחרים עכ"ל ומה שנמצא בספרי הדפוס מכאן התיר ר"ת הוא טעות כי במרדכי ישן כתוב רש"י וכך הוא בסה"ת סימן קכ"ז אלמא להדיא דרש"י מתירו אף בשתייה ומ"ש על זה בהגה"ה וז"ל אמנם בתוס' הר"ר ישראל מצאתי שנהגו לאסור ועוד דרש"י פי' דאלונתית כברייתא מותרת בהנאה עכ"ל הך קושיא מפי' רש"י לאו קושיא היא דלא פירש"י כך אלא כשלקחה הנכרי לרשותו דהויא ודאי אסור בשתייה פן עירב בה יין שלו אבל מגע נכרי באלונתית שלנו מודה רש"י דמותר אפי' בשתייה כדפרישית והב"י נדחק ליישב פירש"י ואין צורך . ושרא ליה מאריה למהרא"ק שכתב דאסור בשתייה : ואלונתית שלהן וכו' זהו ע"פ פיר"ת בתוס' לשם :

תבשיל

ואנ"ל במקום שאינו של ישראל מלוי דהתם אפי' במקום פיקוח נפש אין מתרפאין בו ולא באיסור כו"ס אלא בכל שאר האיסורין כן בהאיסורין דתווים הן אבל פיקוח נפשות אבל לא מותרין עכ"ל : **וכיון** שמשום לד ניסוך אסרוהו לא אסרו אלא ביין הראוי לנסך לפיכך יין מבושל. שלנו שנגע בו הנכרי אין בו משום יין נסך תימרא בפ' אין מעמידין (כט :) וקאמר התם דבמוהל הוה בתו ליה עם אבלט וכתב הרא"ש הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייכא הך גזירה ואי משום דלאו בר ניסוך הוא והלא יין מזוג נמי לא בר ניסוך הוא ואפשר שלפי שהמבושל אינו מצוי כ"כ ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה :

ומ"ש רבינו ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח על גבי האש כ"כ שם הרא"ש ונתן טעם משום דבפ' כירה (מ :) נחלקו אי אמרינן הפסרו זהו בישולו אבל כשהרתיחו הוה מבושל לכולי עלמא וכ"כ הראב"ד בשם הגאונים ע"כ וכ"פ בסה"ת : והר"ן כתב אחר דברי הראב"ד אבל הרמב"ן כתב שכשחסר ע"ג האור ממדתו נעשה מבושל מדגרסינן בירושלמי אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ממדתו . ואפשר דלא ולא אתת היא שע"י רתיחה הוא מתמעט עכ"ל . וכ"כ הרשב"א וז"ל אי זהו מבושל כל שהרתיח נעשה מבושל וכן קבלת הגאונים ויש מי שאומר שאין קרוי מבושל עד שיתמעט מדתו ע"י בישולו ונראה לי שאי אפשר לרתיחה בלא מיעוט מדה וקבלת הגאונים תכריע עכ"ל : **אלונתית** שלנו שנגע בו נכרי אין בו משום יין נסך שם (ל .) ת"ר יין מבושל ואלונתית של נכרים אסורות אלונתית כברייתא מותרת אי זו אלונתית יין ישן במים צלולים ואפרסמון דעבדי לבי מסותא . ופירש"י אסור . שהרי תחלתו יין : אלונתית כברייתא . שלא היה יין מתחלתה ביד נכרי אלא לקחה עשויה מיד ישראל מותרת בהנאה דתו לא מנסך לה : מים צלולים . שנשאבו ועמדו בכלי יום או יומים להיות צלולים ושופים העליונות בנחת במסננת . והתוס' כתבו שר"ת פי' דאלונתית דרך הוא לעשותה תחלה בלא יין ומכניסין אותה לקיום וכשמסתפקים ממנה מעט מעט מערבין בה היין שאם יכניסו אותה לקיום עם היין מתקלקלת . וה"פ אלונתית של נכרים שמשכו מן החבית כדי לשתות ולא ראהו ישראל בשעה שמשכו אסורה כי שמא נתן בה יין : כברייתא . פי' כמו שהיא נעשית מתחלה בלא יין דראהו מושך מן החבית מותר ודאי לא עירב בו יין ורבינו כתב לקמן בסמוך כפי' ר"ת : ומ"ש רבינו וכן ביינומלין אין בו משום י"נ זה לא נזכר בגמ' דידן אלא בירושלמי וגם מ"ש רבינו דמפרש בגמרא שליש דבש שליש יין וכו' אינו בגמרא דידן אלא בירושלמי אמרו בההוא דשחיק לתלתא ומשמע שצריך שיהא בו שליש מכל אחד . וז"ל הרשב"א בת"ה הארוך . הרמב"ן ז"ל הביא ראיה על אנומלין שאין בו משום י"נ מדגרסינן בירושלמי ר' יצחק בר נחמן בשם ריב"ל היה אומר מתוק מר חד אין בהם משום גילוי אבל יש בהם משום יין נסך ור' סימון משום ריב"ל היה אומר מתוק מר חד אין בהם משום גילוי ומשום י"נ ר' סימון מפרש החד קונדיטון וקונדיטון הוא אנומלין כדאיתא במדרש פרשת בחדש השלישי . אלמא אנומלין אין בו משום י"נ ומ"מ לא במעט דבש ובמעט פלפלין מתירין אותו אלא עד שיהא בו שליש דבש ושליש פלפלין וכן מוכח בירושלמי דגרסינן בר יודנא ה"ל קונדיטון מיגלי שאל לרבנן ואסרון ולא כן א"ר יצחק בשם ריב"ל המר והחד והמתוק אין בו משום גילוי רבנן דקסרין בשם רבי יהודה בר טיטוס בההיא דשחיק חד לתלתא ומשמע דה"ה לי"נ אין להתירו אלא בכיוצא בזה וכתב הוא ז"ל שאם יש בו על חד תלתא פלפלין נראה שאף ע"פ שאין בו דבש אין בו משום י"נ כיון שנשתנה טעמו כ"כ ע"י הפלפלין ותדע שהרי פי' בגמרא שלנו החד יין ופלפלין ואפשר שהוא קונדיטון האמור בירושלמי ואע"פ שאמרו בירושלמי דבש ופלפלין מפני שכן דרך העושים קונדיטון כתקנו ולא שיהא בו משום י"נ אם אין בו דבש ומדברי רבינו ז"ל נראה שאותו שאנו עושין בדבש ותבלין יש בו משום י"נ שאין בו שליש פלפלין ולא אחד מי' ולולי שאמרה רבינו הייתי אומר שמותר לפי שגם הוא נשתנה טעמו ריחו וכמו שאין קורין אותו סתם יין והמתע"ב ומ"מ אם בשלו בסמנין כמו שעושים עכשיו מקצת בני אדם אין בו משום י"נ ואף ע"פ שלא נתנו בו סמנין כלל דיין מבושל אין בו משום י"נ עכ"ל . ונראה מדבריו שלא מלאו לבו לחלוק על דברי הרמב"ן להתיר בפחות משליש פלפלין וכן נראה מדברי הר"ן שכתב בפרק אין מעמידין לריך שיהא בו שליש פלפלין כדמשמע בירושלמי ולא הביא שום חולק וכ"כ מדברי רבינו ירוחם שסתם וכתב אסור כל שאין בו שליש פלפלין . ומ"מ מתוך הרשב"א בת"ה הקצר נראה שהוא סומך על דעתו לפסק הלכה שכתב יש מי שאומר שלא התירו אלא בשנתן לתוכו שליש דבש ושליש פלפלין ואפי' לא נתנו בו דבש כל שנתנו בו שליש פלפלין נשתנה טעמו הרבה ואין בו משום י"נ ויראה לי שאפי' פחות משליש טעמו משתנה הרבה ולא אמרו שליש דבש שליש פלפלין להטעימו כן אלא שאמרו איזהו אנומלין ואמרו שהוא אותו משקה שהורגלו לתת בו שליש דבש ושליש פלפלין עכ"ל ונראה מתוך דבריו שהוא פוסק כסברתו ולפיכך כתב רבינו בשמו דלאו דוקא שליש דה"ה פחות מכאן : **ומ"ש** רק שישתנה טעמו מחמת הדבש והפלפלין נראה דהיינו לומר שאף ע"פ שאין בכל אחד מהם לבדו לשנות טעמו כיון שע"י שניהם הוא משתנה שרי דאילו בנשתנה טעמו בפלפלין לבדן אין צורך שיהיה שם דבש כדמשמע מדברי הרשב"א דבסמוך ומשמע דה"ה אם נשתנה טעמו מחמת דבש ואף ע"פ שלא נתן בו פלפלין לדעת הרשב"א ז"ל וכ"כ מדבריו בתשובה שכתב אם עירבו בתוכו דבש הרבה עד שנשתנה טעמו אין בו משום י"נ וזהו יינומלין שאמרו בגמרא עכ"ל : ומ"ש עוד רבינו אלונתית שלהן אסורה והני מילי באותם שמוכר, בחנות וכו' כבר נתבאר . כתב המרדכי בפרק ב' דע"ז נשאל

ר"י

(ח) וכיון שמשום צד ניסוך אסרוהו לא אסרוהו אלא ביין הראוי לנסך (ט) לפיכך [ג] יין מבושל שלנו שנגע בו נכרי אין בו משום יין נסך ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח ע"ג האש [ד] (י) אלונתית שלנו שנגע בו נכרי וכן ביינומלין אין בו משום יין נסך (יא) ואיזו אלונתית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון יינומלין יין דבש ופלפלין ומפורש בגמ' שליש דבש שליש יין שליש פלפלין ויש מפרשין דוקא בבה"ג אבל בפחות מכאן יש בו משום יין נסך (יב) והרשב"א כתב דל"ד דה"ה נמי בפחות מכאן רק שישתנה טעמו מחמת הדבש והפלפלין אבל לא נשתנה טעמו לא ואלונתית שלהן אסורה וה"מ באותה שמוכרין בחנות (יג) אבל אם רואה שמוציא אותה מן האוצר מותר שאין מערבין בה יין עד שמוכרין אותה בחנות שלא תתקלקל

דרכי משה

דבר איסור לחזור ולמוכרו או ליתנו לנכרי אסור עכ"ל וכ"ה בהג"א פ' רבי ישמעאל דדוקא משום הפסד מותר אבל כל מה שאפשר להרחיק ירחיק **ולזה** כתב שם דלא ישהנו בחבית אצלו ליישנו ואפי' בבית נכרי אסור לשהותו עכ"ל וכ"ה בהג"ה בחידושי מרדכי וששאלתם אם מותר לשבור מרתפתו להניח שם סתם יינן אסור כדתנן (סב) השוכר את החמור להביא עליו י"נ שכרו אסור ואין חילוק בזמן הזה לחכמי התלמוד אלא לענין ללקחו בחובו מפני שהוא כמציל מידם עכ"ל וכ"ה בכלבו ובתא"ו ני"ו ח"א והר"ן פ' רבי ישמעאל ד' ש"ע ע"ב כתב בשם הרמב"ן דאין להתיר בהנאה רק מגע נכרי אבל סתם יינן אסור בהנאה אפי' בזה"ז וכ"כ ב"י בסימן שאחר זה בשם הרמב"ם כהרשב"א שכתב בפ"א **דאין** להתיר בהנאה אלא בישמעאלים דלא פלחי לעכו"ם עכ"ל והר"ן בשם הרמב"ן אוסר אפי' בגר תושב וריב"ש בסימן רכ"ו כתב כדברי הר"ן דאין להתיר רק במגע נכרי אבל לא בסתם יינם ושאירי מהר"ם פאדו"א השיב בתשובה על אחד שנתקשר נגד נכרי לשלוח לו י"נ מקנדיא"ה

ולא

דרישה

עם היין היה נראה שזריקת המים שזרקו בו היה ניסוך דהרי מים שנתנסכו לע"א מעורבין ביין אלא י"ל הואיל והיין שמנסכין לא הוה נסך כדאמרינן ואם אתה בא לאסור את היין רק משום מים ה"ל מים ביין דבטל כדאיתא בסוף ע"ז עכ"ל : [ג] יין מבושל כו' אין בו משום י"נ כתבתי בפרישה דאפי' לשתותו עם הנכרי בבית ישראל שרי וראיה דקאמר בפרק אין מעמידין במוהל שתי ליה עם אבלט וכתב הרא"ש הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייכא הך גזירה ואי משום דלאו בר ניסוך הוא והלא יין מזוג נמי לאו בר ניסוך הוא ואפשר שלפי שהמבושל אינו מצוי כ"כ ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה : [ד] אלונתית שלנו

שנגע

פרישה

ומיהו י"ל שמתחלה לא אסרו כו' כ"ז בארתי בסמוך : (ח) וכיון שמשום לד ניסוך אסרוהו כו' אף ע"פ דלפי מה שביארתי דעת הרא"ש דמשום חתנות נמי אסרוהו בהנאה ואם כן מאי זה דקאמר משום לד ניסוך לק"מ דהא כבר כתבתי דלא אסרוהו בהנאה משום חתנות אלא משום דהואיל ונמנא ביין לד איסור הנאה והוא יין נסך א"כ איסורו מ"מ מלד יין נסך ולכן קאמר דאין לאסור אלא ביין הראוי לנסך. גם י"ל דקאי אמגע נכרי ביין שלנו וא"ש ומ"ה כתב רבינו הטעם כיון שאינו ראוי לנסך. והרא"ש שכתב הטעם משום דיין מבושל אינו שכיח נראה משום דהרא"ש קאי אדמוהל ששתה יין מבושל עם אבלט ולשתות עם הנכרי אפי' יין שלנו יש בו ודאי לגזור משום חתנות כיון דמעורב עמו בשתייה מ"ה הוצרך לטעם דבאינו שכיח לא גזרו ומשום לא שכיח נמי אין להתיר דהא מגע נכרי ביין שלנו ג"כ אינו שכיח ואפ"ה אסרו מ"ה הוצרך רבינו לכתוב דאין לאוסרו משום מגע נכרי כיון דאינו ראוי לנסך וק"ל : (ט) לפיכך יין מבושל שנגע בו נכרי אין בו משום יין נסך פי' ומותר לשתותו עם הנכרי בבית ישראל אפי' הוא של נכרי אם ידוע שלא נתנו קודם שנתבשל כמו שהוכחתי בדרישה ע"ש וכמ"ש רבינו בסמוך בשם הרמב"ם גבי יין שיש בו מעט דבש : (י) אלונתית שלנו כו' אין בו משום יין נסך כתב ב"י ומותר אפי' בשתיה ונ"ל דדוקא בהנאה מותר ולא בשתיה ועד"ר : (יא) ואיזו אלונתית יין ישן ומים צלולים פירש"י שנשאבו ועמדו בכלי יום או יומים להיות צלולים ושופכים העליונות בנחת במסננת : (יב) והרשב"א כתב דלאו דוקא כו' רק שישתנה טעמו מחמת הדבש והפלפלין לאו דוקא נקט רשב"א יין ופלפלין דה"ה אם נשתנה טעמו מחמת אחד מהם והא דאמר בגמרא שליש מכל אחד היינו משום שכן היה דרכן לעשות יינומלין : (יג) אבל אם רואין שמוציאין אותה מן האוצר

מותר

חדושי הגהות

[ד] אין ספק דיש כאן ט"ס דהא לא מגקינן בשמייהו וב"ש רשע בזה שהרבה תועבות כמבואר בגיטין (נו:) וראיתי בספר תמים דעים הביא הגירסא ר"י בן אנטיגנוס (ב"ח):

הב"י

התקלקל: (יד) תבשיל שיש בו יין ונגע בו הנכרי אפילו קודם שהרתיחו אין בו משום יין נסך: (טו) כתב הרמב"ם (טז) אם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי לנסך (יז) הרי הוא כיין מבושל וכשכר ומותר לשתותו עם הנכרי (יח) וכתב א"א הרא"ש ז"ל (יט) ואין לסמוך על זה שעיקר הגזירה משום בנותיהן אלא שהחמירו לאוסרו בהנאה כיון שנתנסך לכו"ם וכ"כ הרמב"ן [ג] (כ) הומץ לאו בר ניסוך הוא לפיכך מן הראוי שלא יהא בו משום מגע

ד"ה אל יין מבושל ודבש שנתערב בו מעט יין חי ונגע בו נכרי ולא היה יודע אם היה כמבושל ס' כנגד היין החי והשיב דאם יש מן הדבש (ס"א ס') כנגד הנסך אני מכשירו דסלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו עכ"ל (ג) ויש לתמוה כיון שהיין חי מעורב ביין מבושל למה יאסר במגע נכרי ואח"כ מצאתי להרשב"א שכתב דע שאם אין היין מבושל רבה על היין חי כדי שאם היה המבושל מים לא היה לו מראה יין אסרו בו מגע הנכרי ויש מגדולי הדור סוברים כי ברוב יין מבושל מתבטל היין ולפי שאין אנו בקיאין בדרכי עבודתן ראוי שלא לנהוג קלות ראש במה שלא נהגו בו היתר עד עתה עכ"ל. וכתב עוד על זגים שנתנו עליהם תאנים או פירות אחרים לחזק כח היין הנשאר היה נ"ל לילך אחר הרוב אף ע"פ שיש להרהר בזה משום דתאנים כל כחם בהם וכ"כ גם לענין יין שנתערב בו שכר תאנים שאם הרוב שכר נתבטל היין ואינו נאסר במגע נכרי (ד): תבשיל שיש בו יין ונגע בו הנכרי כו' כ"כ התוספות והרא"ש והר"ן והמרדכי פרק אין מעמידין גבי אלונתית דבסמוך דלפירש"י באלונתית כברייתא שפיר איכא למילף הכי ואפילו לפר"ת בהא יש ראיה להתיר מדתניא בתוס' אלונתית של נכרים אסורה מפני שתחלתה יין כלומר שתחלתו יין של נכרי משמע שאם תחלתה יין של ישראל מותרת במגע נכרי. וכ"כ בסה"ת (ה) והרא"ש כתב דמדיוקא דברייתא דידן גופיה שמעינן הכי דקתני רישא אלונתית של נכרים אסורה פשיטא אלא לאשמועינן דשלנו ביד נכרים מותר וכ"כ סמ"ק דמדיוק זה למדנו דיין שנתנו עם תבשיל או עם משקים אחרים ונגע בו נכרי אפילו קודם שהרתיחו על האור מותר וכ"ז כתב בסה"ת וכתבו התוס' בשם ריצב"א דדוקא תבשיל לפי שאין היין ניכר בעין כלל אבל כשמשימין אותו בשומים או בחרדל שמא יש לחוש למגע נכרי לפי שהוא בעין יותר וכן הלכה למעשה עכ"ל והגמיי' כתב בפי"א מהמ"א בשם סמ"ק דבמורייס אין להתיר מפני שרוב פעמים היין צף למעלה לבדו בלא תערובת מיהו חרדל שהוא עב הרבה נ"ל להתיר בדיעבד אך לכתחלה נכון ליזהר עכ"ל: **ומשמע** מדברי הפוסקים דהא דשרי תבשיל שיש בו יין ונגע בו נכרי לגמרי שרו ליה ואפילו בשתייה וק"ל ברש"י פי' גבי אלונתית כברייתא מותרת בהנאה משמע דבשתייה אסור ואפשר שהם סוברים דכיון שאין נכרי אוסר האלונתית במגעו ליאסר בהנאה גם לשתייה אינו אוסר דמאן פלג לן ומה שפירש"י מותרת בהנאה אפשר דלאו ללמד על עצמה כתב כן אלא ללמד על הריסא דקתני אסור דבהנאה נמי אסור אבל אלונתית כברייתא גופה בשתייה נמי שרי כדפרישית ואע"פ שיש לדחות מ"מ כל"ל לדחוק לייסב דברי רש"י לפום מאי דמשמע בדברי הפוסקים ובהגהות מרדכי כתוב על דין זה דתבשיל שיש בו יין ונגע בו הנכרי אמנם בתוספות ה"ר ישראל מצאתי שנהגו לאסור ועוד דרש"י פי' דאלונתית כברייתא מותר בהנאה ע"כ: כתב הרמב"ם אם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור וכו' בפי"א מהמ"א כתב שכן הורו גאוני המערב וטעמו מפני שכיון שאינו ראוי למזבח הרי הוא כמבושל או כשכר שאין בהם משום יין נסך. וזהו שכתב רבינו הואיל ואינו ראוי לנסך כלומר דכיון דאינו ראוי למזבח אינו ראוי לנסך לכו"ם: וכתב הרא"ש בפ' אין מעמידין דאין לסמוך עליו שעיקר הגזירה משום בנותיהם וכו' כלומר וא"כ אף על פי שנתן בו שאור ודבש איכא למיגזר משום בנותיהם ויין מבושל שאני דמשום דלא שכיח לא גזרו ביה וגם לא חיישינן שיבשל אדם כל יינו כדי לשתותו עם הנכרי דטריחא ליה מילתא טובא אבל להטיל מעט שאור או דבש כל אדם יעשה כן להפקיע עצמם מאיסור יין נסך ונמצאו שותים תמיד עם הנכרים ומתוך כך יבואו להתייחד עם בנותיהם. וגם לא דמי לשכר דלית ביה כולי האי איקרובי דעתא כמו ביין דמ"ה לא מצינו בפירוש שאסרו חכמים לשתות אלא שהאמוראים משום קדושה היו נזהרים מלשתותו בבית הנכרי עצמו ורב פפא מפקי ליה אבב חנותא ושתי (כדאיתא שם) ואילו יין אפילו הביאו לבית ישראל אסור: וכתב עוד הרא"ש שטעמו של הרמב"ן שסובר שאין לסמוך על הרמב"ם בדין זה היינו משום דאף את"ל דלא גזרו אלא ביין הראוי לנסך שכל גזירתם אחשש ניסוך אסמכוה מאן לימא לן דאינהו לא מנסכי יין המעורב בשאור ודבש הלא הן מקריבים בנות שוח ופירות לכו"ם שאסרה תורה למזבח וגם הר"ן כתב שם שהקשו על הרמב"ם כן וכתב עוד דהא יין מזוג פסול לנסך על גבי המזבח ואפ"ה אסיקנא דיש בו משום יין נסך כ"כ הרשב"א בתשובה סי' תקי"ז ותה"ג ובת"ה הקצר ומכל מקום נראה מדבריו דהיינו דוקא בשנתן בו מעט דבש או מעט שאור אבל אם נתן בו דבש הרבה או שאור הרבה עד שנשתנה טעמו מתמתן שרי וכמו שכתבנו בשמו בסמוך ודעת ה"ר יונה ג"כ שלא לסמוך על דברי הרמב"ם בזה שכתב באגרת התשובה יין שנתנו בו מעט דבש ונגע בו הנכרי הרי הוא יין נסך וכן הורו כל חכמי צרפת וכרובינלא וקלוניא ולא פקפק אחד מהן בדבר מעולם עכ"ל. וגם הריב"ש בתשובה סימן ק"פ קרא תגר על מי שסמך על הוראה זו תמה שכבר דחאוה כל האחרונים בב' ידים וכ"כ הר"ש ב"ן שאין לסמוך על הוראה זו שכבר דחאוה האחרונים (ו): **הומץ** לאו בר ניסוך הוא לפיכך מן הראוי

תבשיל שיש בו יין וכו' כך פסק רש"י ולא דמי לאלונתית דהוי משקה והיין ניכר בעין הילכך נתנו חכמים שיעור בעינן שיהא נשתנה טעמו אבל בתבשיל שאין היין ניכר לא נתנו חכמים שיעור דבכל ענין שרי וכ"כ תוספות בשם ריצב"א: כתב הרמב"ם אם נתערב ביין מעט דבש וכו' איכא למידק דמדכתב הרמב"ם בפי"ג דיין שערבו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן מותר להפקידו ביד נכרי בחותם אחד אלמא מדסגי בחותם אחד דאינו נאסר במגע נכרי דאי הוה נאסר במגע נכרי הוה צריך אלא בע"כ דלא חיישינן אלא לאחלופי והיינו מטמאין ואלונתית דאיתא בגמרא דמערבין בו דברים אחרים מכלל דס"ל דלא סגי במעט דבש אלא כדרך שרגילין לערב דוקא דנשתנה טעמו וא"כ למה כתב בפי"א דבמעט דבש או שאור שרי ונראה לפע"ד דהרמב"ם ס"ל נמי דלכתחלה לא שרי אלא בנשתנה טעמו אלא דבפי"א כתב דבדיעבד אף במעט דבש שרי והשתא אין מקום להשגה דהרמב"ן ושאר משיגים והרא"ש דהבינו מדבריו דהוראת גאוני מערב הוא דשרי אף לכתחלה לערב מעט דבש ולשתות עם הנכרי ולכך השיגו ושגגה הוא בידם דהלא אם נתערב קאמר אבל לכתחלה ודאי אם עירב בכוונה מעט דבש כדי לשתות עם הנכרי אסור דא"כ כל אחד יעשה כן והוי מילתא דשכיחא טובא דאף על גב דלאו בר ניסוך הוא אסור כי היכי דיין מזוג דלאו בר ניסוך הוא ואסור משום דשכיחא אבל אם לא נתיר אלא דוקא דיעבד אם נתערב דלא שכיחא וגם לאו בר ניסוך הוא הו"ל כדין יין מבושל דשרינן ליה נמי כיון דאית בה תרתי כדפרישי' בסמוך ותימה הוא על המשיגי' היאך לא השגיחו ללשונו שאמר הורו גאוני מערב שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש וכו' דלאיזה צורך כתב אם נתערב ובגמרא פר"י (דף כ"ט) דאותיב רב יימר לרב כהנא מנכרי שהביא ענבים וכו' קא מהדר ליה הביא קאמרת הא לכתחלה קאמינא ולפ"ז ניצול הרב מכל ההשגות שהשיגו עליו מיהו להלכה נקטינן לחומרא דאפי' בדיעבד אסור והא דכתב בהגהת אשיר"י לפי שבארץ ישמעאל ובארץ מצרים רגילין ליתן מעט דבש ביין ותו אין נוהגין בו יין נסך עכ"ל ודאי דלאו דסמכא הוא וחלילה לעשות כן לכתחלה ואולי גם המה הבינו מדעת הרמב"ם דאין חילוק בין דיעבד לכתחלה וליתא כדפרי': **הומץ** לאו בר ניסוך הוא וכו' ורבי' משולם רצה להתירו ונקרא הומץ וכו' והרשב"א כתב שזה סימנו וכו' ור"ת אסרו וכו'

דרכי משה

ולא היה יכול לפטור מן הנכרים אם לא בהפסד מרובה ורצו מקצת החכמים למחות בידו והשיב ודאי בכך הוא למחות בידו שלא יעשה עוד לקנות ולהדיח לכתחלה במקום דליכא פסידא אבל במאי דכבר עבר ונתקשר כנגד הנכרי אין למחות בידו הואיל והוא הפסד גדול ואם כן יש לסמוך אדברי המקילין דהוא הרשב"ם בשם גאונים ורבותינו הצרפתים שמביא הסמ"ג והאגור מיירי ביין של נכרים ולא במגע יין ישראל ולא נזכר בדבריהם שום מקום הפסד גם דברי התוס' והאשר"י שהביא דברי הרשב"ם בשם הגאונים אין מחלקין דוקא לקבל חובו כי דינא קאמרי ואינן מסופקים כלל אך פוסקים שאין בזה"ז איסור הנאה ומה שמסיימים וע"ז סומכין לגבות וכו' הוא סיום דברי התוס' והאשר"י לא דברי הגאונים דהמה לא היו מסופקים אך הבאים אחריהם בהיותם מסופקים לא הלכו אחריהם רק במקום הפסד ואף שהרשב"ם הזכיר בדברי הגאונים מגע נכרי מכל מקום נראה דל"ד קאמר דהא בסמ"ג לא הזכיר מגע נכרי בדבריהם ומה שנקט מגע הוא בדרך העברה להיות מקום היתר מן הראיה של תינוק דמיירי במגע ואם כן יש לסמוך אדברי הגאונים הואיל וסתם יינם הוא דרבנן יש לסמוך אמיקל בהפסד כדאמרינן פא"מ (מט:) והא רב דמחמיר באיסור דאורייתא ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל כו' משמע הא אי הוי איסור דרבנן יש לסמוך אדברי המיקל בהפסד ותו דאין לקנוס לסותר זה להיות כי בפוסקים מפורסמים בינינו בתוספות והרא"ש וטור ראה ההיתר בסתם והוא לא ראה מגילת סתרים שאוסרים רק (מתירים) במקום הפסד ולכן אין לקונסו אבל לא יוסיף לעשות עכ"ל לקמן ס"ס קל"ב משמע דבזה"ז אפי' בסתם יינן שרי וע"ל סי' קנ"ה אם מותר להתרפאות בסתם יינן של נכרים: (ג) ויש לתמוה דאף דאין בדבש ס' כנגד היין מכל מקום לא גרע מתבשיל שיש בו יין ואפשר דר"י ס"ל כדעת ה"ר ישראל דאוסר אבל מכל מקום אי הוי ביה ס' הוי והחי בטל במבושל ובהג"א פ"ב כ"ב ע"א וז"ל יין חי כשר שנתערב במבושל ובדבש אם יש כ"כ דבש הרבה ומעט יין חי שאם היה היין חי מעורב בדבש לא היה נאסר כי היינו מדמין אותו לאלונתית שאין נאסר במגע נכרי ואפילו בלא דבש אם יש במבושל כ"כ הרבה שאם היה המבושל מים לא היה היין חי המעורב בו מחשבו יין לענין מגע נכרי אע"פ שיי"נ ביין מבושל מיקרי מין במינו מכל מקום אין להחשיבו אותו לענין מגע נכרי ואין להתיר בלא דבש כ"א בהפסד מרובה או אם יש מנהג ילכו אחריו עכ"ל: (ד) ול"נ דאפי' אם הרוב יין ונשתנה טעמו משום השכר או משום שאר משקים דשרי דמ"ש מיין שיש בו פלפלים או דבש דשרי ע"י נשתנה טעמו וכ"ש לדברי הרמב"ם דמתיר אפי' במעט דבש דשרי גם כאן וכתב בחידושי אגודה פ"ק דפסחים יין שנקרש ונגע בו נכרי אין בו משום יי"נ ובהג"א פ"ב תרס הבלוע מיין ונגע בו נכרי מותר בשתייה ויין שהגליד השיב ר' שמחה דבטיל מתורת משקה ולית ביה משום יי"נ ויין שנקרש אין בו משום מגע נכרי ואם חשב עליו למשקה יש בו משום מגע נכרי וכן אם נגע בו לאחר שנמחה עכ"ל: (ה) ודלא כה"ר ישראל שכתב המרדכי ריש א"מ ע"ב בשמו שנהגו לאסור: (ו) כתב באו"ה

פרישה

מותר שאין מערבין בה יין כו' פי' אין יסן הכ"ל אין מערבין בו עד שעת מכירה כ"כ ר"ח אלונתית נקרא תחלה בלא יין (ורש"י פי' שלקסס עשוים מיד ישראל ע"ש בפרק אין מעמידין עכ"ה): (יד) תבשיל שיש בו יין כו' אין בו משום יין נסך דוקא תבשיל לפי שאין היין ניכר בעין כלל אבל כשמשימין אותו בשומין או בחרדל יש לחוש יותר כיון שהוא בעין תוס' ועד"ר: (טו) כתב הרמב"ם ק"ק דה"ל לרבינו לכתוב ולסדר דברי הרמב"ם קודם דין תבשיל שהוא מדבר ג"כ מעירב דבש דומיא דאלונתית וייגומלין ושמא י"ל דסידר אהדדי תחלה דינים הפשוטים שנזכרים בגמרא: (טז) אם נתערב ביין מעט דבש כו' נקט מעט דבש לרבותא דבהרבה דבש שנשתנה טעמו פשיטא דמותר וכמ"ש בסמוך דאפילו הרא"ש מודה אלא אפילו מעט דבש שלא נשתנה טעם היין אפ"ה אין בו משום יי"נ כמו שמבאר הטעם הואיל ואינו ראוי לנסך וביאור זה כתב ב"י כלומר הואיל ואינו ראוי למזבח אינו ראוי לנסך לע"א עכ"ל ור"ל משום שנא' כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגומר: (יז) הרי הוא כיין מבושל וכשכר ומותר לשתותו עם הנכרי ר"ל בבית ישראל כמו שכר וכמ"ש לעיל ביין מבושל: (יח) וכתב הרא"ש ואין לסמוך ע"ז שעיקר הגזירה משום בנותיהן והא דכתבתי לעיל דביין של ישראל שנגע בו נכרי הגזירה משום יי"נ עצמו י"ל דהיינו דוקא במגע נכרי לחוד אבל לשתות עמו הוי בו ג"כ משום בנותיהן: (יט) ואין לסמוך ע"ז והא דהתיר לעיל יין מבושל כתב הרא"ש משום דיין מבושל אינו מצוי כ"כ ובדבר שאינו מצוי לא גזרו דהוי ומיהא דשכר דאין בו קירוב דעת ועוד דא"כ כל אדם יעשה כן כדי לשתות יינו עם הנכרי משא"כ במבושל דאין אדם טורח לבשל כל יינו וכתב עוד דאף את"ל שלא גזרו אלא ביין הראוי לנסך שכל גזירתם אחשש ניסוך אסמכוה מאן לימא לן דאינהו לא מנסכי יין המעורב בו דבש ושאור הלא הם מקריבים בנות שוח ופירות לע"א שאסרה תורה למזבח וכמו יין מזוג שפסול לנסך על המזבח ואפ"ה אסיקנא דיש בו משום יי"נ. וכתב ומ"מ נראה דהיינו דוקא בנותן בה מעט דבש או שאור אבל אם נתן בו הרבה עד שנשתנה טעמה מעמתו מסמתו שרי וכ"פ ב"י: (כ) הומץ כו'. (פי' של ישראל עכ"ה) ונקרא הומץ משנעשה אלא ג' ימים מבצבץ ששמעין פי'

פעפע

דרישה

שנגע בו נכרי כו' אין בו משום יי"נ אסור כתב ב"י ומותר בשתייה וז"ל ב"י שכתב בסמוך גבי תבשיל שיש בו יין ומשמע מדברי הפוסקים דהא דשרו תבשיל שיש בו יין ונגע בו נכרי לגמרי שרו ליה ואפי' בשתייה וקשה לי שרש"י פי' גבי אלונתית כברייתא מותרת בהנאה משמע דבשתייה אסור ואפשר שגם הם סוברים דכיון שאין הנכרי אוסר אלונתית במגעו ליאסר בהנאה גם לשתייה אינו אוסר דמאן פלג לן ומה שפי' רש"י מותר בהנאה אפשר דלאו ללמד על עצמה כ"כ אלא ללמד על הריסא דקתני אסור דבהנאה נמי אסור אבל אלונתית גופה בשתייה נמי שרי כדפרישית ואע"פ שיש לדחות מ"מ כל"ל לדחוק ולייסב דברי רש"י כו' ע"ש וקשה לי דעדיין לא יישב דברי רש"י דמתני' דמייתי שם בגמרא ד' כ"ט יין מבושל של נכרי אסור פי' בהנאה הא דבעלי ישראל בשיתר תו לא מתסר בהנאה משמע בהדיא אף אם אין בו משום יי"נ דוקא בהנאה מותר אבל לא בשתייה ואפשר לייסב דטעמו משום דנכי דגזרת יי"נ אין בו מ"מ גזירה דחתנות יש בה כמ"ש התוס' והרשב"א והר"ן והרא"ש דמשום גזירה דחתנות נאסר סתם יינם בשתייה כפיתן ושמן ולפיכך אפי' אלונתית ואפילו יין שנתערב במים ואפרסמון דתו אין ראוי לנסך אפ"ה אסור בשתייה משום חתנות וכן משמע מלשונו שכתב מותר בהנאה דתו לא מנסך ליה. ודוקא כשנתערב במים ואפרסמון אסור בשתייה אבל כשנתערב בתבשיל דלאו איכא היין בעין כלל אפשר דמודה רש"י דאפי' בשתייה מותר כמו שסלקו שם התוס' בחרדל וכא דסתם שמואל עם אלא נכרי יין מבושל בבית ישראל הוא ואע"פ שפת אפי' בבית ישראל אסור יש לחלק בין יין מבושל לפת כמ"ש הר"ן והרא"ש בין פת לשכר שגם בבית ישראל מותר דפת הוא מעשה בשים וגם כית צריכין לו ולכך בעי הרחקה טפי ונמצא דברי רש"י מכוונים לדברי הפוסקים. ומ"ש שבהגהות מרדכי כתב על דין זה דתבשיל י"ל דלא קשי' מדין דתבשיל שבוש כ"ש מודו כמ"ש אלא קתני אמ"ש שם בהג"ה וכ"כ בתוס' שיש לחלק בין תבשיל לחרדל ושומין ואע"פ שזו ההגהה נכתבה לייוס ע"כ צריך אתה לומר דמהופך הוא ולהרכם לפיכך אותה. הג"ה דמכאן כו' הגה"ה ואמנם כתוב בר' והוק לם: [ג] הומץ לאו בר ניסוך כו' נ"ז והרשב"א כתב בשם כשהוא לפים

ועכב

וכו' וכן נוהגים לאסרו. מסדור לשון רבינו נראה דאפילו במבעבע אסור ותמה ב"י הלא ליכא פליגא במבעבע דפשיטא דחומץ גמור הוא וכדאיתא במרדכי פר"י ולי נראה דכיון דנוהגין לאוסרו אף במבעבע אע"ג דהיתר גמור הוא כי היכא דלא תיפוק מיניה חורבא להתיר גם כשאינו חומץ גמור לפיכך סידר רבינו דבריו דנשמע מיניה דאף במבעבע אסיר והכי מוכח מדברי הרא"ש שכתב תחלה דחומץ לאו בר ניסוך הוא דמיירי בחומץ גמור דלית ביה ספק וקאמר בתר הכי אך ישראל קדושים הם ונהגו בו איסור דאלמא דאע"ג דמדינא שרי נהגו בו איסור לכתחלה להרחיקו ממגע נכרי מיהו ודאי בדיעבד היכא דאיכא הפסד מרובה א"נ אם נתערב אח"כ ולית ביה ששים אין להחמיר כיון דמדינא היתר גמור הוא. אח"כ כתב הרא"ש דר"ת כעס על רבינו משולם שהתיר בסתם מגע נכרי בחומץ דכיון דאין אנו בקיאין יש לאסור מדינא אפילו בדיעבד ואפילו את"ל דלא התיר רבינו משולם אלא בחומץ גמור דמבעבע מ"מ כעס עליו למה התירו לכתחלה דנפיק מיניה חורבא להתיר אף בסתם חומץ:

הראוי שלא יהא בו משום מגע נכרי ורבינו משולם רצה להתירו כו' בפרק אין מעמידין (כט:) תנן אלו דברים של נכרים אסורים ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של נכרים שהיה מתחלתו יין בגמרא פשיטא משום דאחמיץ פקע ליה איסוריה א"ר אשי הא אתא לאשמועינן חומץ שלנו ביד נכרי א"צ חותם בתוך חותם אי משום איגסוכי לא מינסכי ואי משום איחלופי כיון דאיכא חותם לא טרח ומזייף. ומדקאמר אי משום איגסוכי לא מינסך משמע בהדיא דחומץ שלנו שנגע בו הנכרי מותר אפילו בשתייה דהא אמרינן דלא מינסך כלומר דלאו בר ניסוך הוא. וגרסינן תו התם (ל.) אמר רבא האי חמרא דאקרים עד ג' יומי יש בו משום גילוי ויש בו משום יי"נ מכאן ואילך אין בו משום גילוי ואין בו משום יי"נ. וכתבו הרשב"א והר"ן דרבא לטעמיה דאמר בפרק המוכר פירות (צו.) ובפרק בתרא דע"ז (סו:) ריחיה חלא וטעמיה חמרא ומש"ה תוך ג' אית ביה משום יין נסך אבל לאחר ג' משהתחיל להחמיץ חומץ גמור הוא ולית ביה משום

מגע נכרי ורבינו משולם רצה להתירו ונקרא חומץ משעבר עליו ג' ימים משעה שהחמיץ והרשב"א כתב שזה סימנו שאם מבעבע כששופכין אותו על הארץ אז ודאי חומץ גמור הוא ור"ת אוסרו לפי שאין אנו בקיאין בחומץ שיש יין שנראה כחומץ והוא יין גמור כמו יין שלא נתבשל בענביו כל צרכו וכן נוהגין לאוסרו (כא) וחומץ של נכרי שהיה תחלתו יין אסור שאף על פי שהחמיץ לא פקע איסוריה מיניה והבוסר ג"כ מן הראוי שלא יהא בו משום יין נסך דלאו בר ניסוך הוא אלא שר"ת החמיר ג"כ לפי שאין אנו בקיאין מתי נקרא בוסר (כב) יין מזוג אפילו נתן בו מים הרבה כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום יין נסך (כג) [ד] התמד שנותנין מים על גבי חרצנים כתב הר"ר אברהם אב ב"ד שאין בו משום יין נסך אא"ב

ומ"ש והחומץ של נכרי וכו' נראה דאיצטריך ליה לאשמועינן דלא תימא דלא גזרו חכמים אלא אסתם יינם משום בנותיהם בעודו יין אבל החומץ לא גזרו דליכא משום בנותיהם בחומץ קמ"ל דלא אבל בחומץ דיי"נ דאסור מדאורייתא לא איצטריך דפשיטא דאסור אלא בחומץ דסתם יינם איצטריך. וכתב במרדכי פרק א"מ בתשובת ר"י על יין מבושל שנתערב בו יין חי ונגע בו נכרי וכו' כתב שם בקוצר אבל בהגהת אשיר"י פ' א"מ כתובה שם ע"ש א"ז בארוך בהורה ר"י על יין מבושל בדבש שנתערב בו יי"נ אם יש בו מן הדבש ששים כנגד הנסך כשר כאילו אין שם יין מבושל אלא דבש מטעם סלק את מינו כמי שאינו וכו' וכ"ש יין חי כשר שנתערב במבושל ובדבש ונגע בו נכרי דכשר אם יש כ"כ רוב דבש ומעט יין חי שאם היה היין חי מעורב בדבש בפני עצמו לא היה נאסר כי היינו מדמין אותו לאלונתית שאין נאסר במגע נכרי ואפילו בלא דבש אם יש במבושל כ"כ הרבה שאם היה המבושל מים לא היה היין החי המעורב בו מחשבו יין לא חשיב מינו לענין מגע נכרי אעפ"י שלענין יי"נ המעורב בו מחשבו מין במינו וגם לענין ניצוק מחשבו מינו מכל מקום אין לחשבו מינו לענין מגע נכרי. ואין לסמוך ולהתיר בלא דבש אלא בהפסד מרובה או אם יש מנהג ילכו אחריו אפילו להקל מא"ז עכ"ל: יין מזוג וכו' כ"כ הרא"ש שם דלא דמי לשמרים שהיוצא מהם אינו אלא קיוהא בעלמא אבל יין גמור כ"ז שיש בו טעם יין יש בו משום יי"נ: התמד שנותנים מים ע"ג חרצנים וכו' פי' תמד שלנו אין בו משום יי"נ אם נגע בו נכרי אא"כ נתן ג' מדות של מים ומצא ארבעה דהוי יין גמור לברך עליו בפה"ג לדברי הכל כדאיתא פרק המוכר פירות גבי שמרים וה"ה בחרצנים ודעת הר"א בר דוד דכיון שאנו רואין שהתמד חשובה לשתייה מיחלף ביין גמור ולכן אין להתיר מגע נכרי בשום תמד אפילו נתן ג' ולא מצא אלא ג' או אפילו לא מצא כדי מדתו ולפי דס"ל דאין חילוק בין תמד של חרצנים לתמד של שמרים על כן הביא דברי ה"ר יונה דמחלק דבשמרים

י"נ. וכתבו התוס' והרא"ש והמרדכי שר"ת כעס על רבי' משולם שהתיר מגע נכרי בחומץ לפי שאין אנו בקיאין בטיב החומץ כי יש חומץ שאלו קורין אותו חומץ ואלו שותים אותו ומקדשין עליו וגם גבי חמרא דאקרים פליגי אמוראי בפרק המוכר פירות מתי נקרא חומץ הלכך אם באת להתיר מגע נכרי בחומץ נפיק מיניה חורבא. והר"ן כתב כלשון הזה שר"ת היה מורה איסור לחומץ שלנו שנגע בו הנכרי עד י"ב חדש משום דאיכא חלא דשתו ליה רובא דאינשי וכן דעת הרמב"ן בכל העשוי לשתותו ע"י הדחק משום פירצה עכ"ל. והרשב"א כתב בת"ה הארוך רבי' יעקב היה נוהג איסור בחומץ שלנו כשנגע בו נכרי לפי שאין אנו בקיאין מתי קרוי חומץ ומעשים בכל יום שיש שקורין אותו חומץ ואחרים שותין אותו ושמעתי משמו שהיה מתירו לאחר י"ב חדש ומיהו מעיקר גמרין אין נראה כן דודאי יש יינות שבתולדתם חמוצים קצת ואין החימוץ אלא שאין מבושלין כל הצורך ועוד עיקר כח הבוסר ניכר בהם ובאותם יש להחמיר אבל יין שהיה מתחלתו כטעם היין ואח"כ הקרים בודאי זה שינוי שהגיע והתחיל להחמיץ וכל שקבל השינוי אין בין תחלת השינוי לגמר החמוץ יותר מג' ימים ותדע לך שהרי בבודק הבית להיות מפריש עליה וא"כ כשאלת חומץ דאיפליגו בה ריב"ל ור"י בפרק המוכר פירות אמרו כל ג' ימים ודאי יין מכאן ואילך ספק ולכ"ע מוכח התם דאילו ידעינן מתי נקרס דלאחר ג' ימים ודאי חומץ והלא סופתקא מיקרי וכן פר"ח לאחר ג' ימים חומץ סופתקא ואין בו משום יי"נ והמשכיל יבין ומ"מ כשמשליכין ממנו על הקרקע ומבעבע שמעתי שאין בו ספק שאילולי שהוא חומץ לא היה מבעבע שהיין אין מבעבע וכן איתא במדרש רבתי דחמרא שביק ובכומא שליתא עכ"ל. וכך הם דבריו בתשובה ובת"ה הקצר כתב כלשון הזה איזהו חומץ כל שעמד ג' ימים לאחר שגמר ריחו והתחיל להחמיץ ויש מגדולי ישראל שהחמירו בו מפני שאין אנו בקיאין בחומץ יש יין שנראה כחומץ ואינו אלא יין שלא נתבשל בענבין כל צרכו והמשכיל יבין ויראה לי שאם מבעבע כשמשליכין אותו על הארץ חומץ גמור הוא שהחומץ מבעבע על הקרקע ולא היין ע"כ. ודברי רבינו נראה שאינן מסודרין שה"ל לכתוב דברי ר"ת סמוך לדברי רבינו משולם ואח"כ דברי הרשב"א וכן סידר רבינו ירוחם דברי הרשב"א אחר דברי ר"ת ושמא י"ל שרבינו סובר דר"ת אף במבעבע אסור משום פירצה מדסתם ולא חילק ומפני כך איחר דבריו לדברי הרשב"א אבל איני יודע מנין לו לומר כן שהרי יש שאמרו משמו דלאחר שנים עשר חדש מותר וכיון שהתיר מכללו אף אנו נאמר דבמבעבע מתיר אפילו קודם לכן וכ"ש הוא מיין שעברו עליו י"ב חדש ואינו מבעבע. ועוד שהמרדכי כתב תשובה אחת בפרק רבי ישמעאל כדברי הרשב"א וז"ל החומץ הזק כ"כ שכששופכין ממנו על הארץ הוא מרתיח האי ודאי חומץ גמור הוא ולא מיתסר במגע נכרי ובפחות מכאן איני יודע ליתן לו גבול מתי נקרא חומץ ע"כ. ונ"ל להורות הלכה למעשה להתיר במבעבע כדברי הרשב"א ז"ל ותשובת המרדכי ומיהו באתרא דאיכא למיחש לפריצותא יש להחמיר: וכתב י הר"ן בפרק המוכר פירות מדאמרינן כגון דאשתכח חלא סופתקא כלומר חזק דאי לאו דאיקרס ג' יומי לא הוי חלא סופתקא ש"מ דאי משכח איכא חלא סופתקא והוך ג' למפרע נגע בו הנכרי אין לחוש למגעו דכיון דהשתא הוי חלא סופתקא בודאי שג' ימים קודם לכן היה חומץ גמור בריחו וטעמו ואינו נאסר: והחומץ של נכרי שהיה מתחלתו יין אסור וכו' פשוט הוא וכבר כתבתי שזה נזכר בגמרא בדרך פשיטות:

והבוסר גם כן מן הראוי שלא יהא בו משום יי"נ וכו' ארישא דכתב חומץ לאו בר ניסוך הוא קאי: ומ"ש אלא שר"ת החמיר גם כן וכו' כ"כ התוספות והרא"ש והר"ן והמרדכי בפרק אין מעמידין שרבינו משולם שהתיר מגע נכרי במים הבוסר משום דנקרא מים כדאמרינן פרק כל הגט משעת כניסת מים לבוסר וכן בפ"ד דמסכת שביעית הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה והקפיד עליו ר"ת משום דאין אנו בקיאין מתי קרוי בוסר ועוד שנה שאין הענבים מתבשלים היטב וכי תאמר שלא ינהוג באותה שנה יי"נ והרשב"א כתב שאין דבריו מחוורים וכתב להתיר לקחתו מן הנכרי כל היכא דליכא למיחש לתערובות יין ונ"ל שמאחר שכל שאר הפוסקים שהזכירו דין זה הוספין לדברי ר"ת אין להקל בו: יין מזוג אפי' נתן בו מים הרבה וכו' בפה"מ אמר רבא הלכתא יין מזוג יש בו משום גילוי ויש בו משום יי"נ וכתב הר"ן איכא מ"ד דה"מ כגון דליכא טפי מג' חלקים מים אבל איכא טפי לאו חמרא הוא ואין בו משום יי"נ והביא ראיה מפלוגתא דת"ק ואחרים בפרק המוכר פירות גבי שמרי יין לענין ברכה ואינה ראיה דה"מ בשמרים דכי איכא טפי מעל חד תלתא מיא קיוהא בעלמא הוא אבל יין גמור דאיכא טעם יין ומראה יין יש בו משום יי"נ וכ"כ הרא"ש דשמרים שאני שהיוצא מהן אינו אלא קיוהא בעלמא אע"פ שיש בו טעם יין אבל יין גמור אדם מוזגו לפי טבעו ומנהגו הלכך כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום יי"נ והרשב"א בת"ה כתב שתי סברות אלו ואח"כ כתב ויש מגדולי החכמים שהתירו אפי' יין של נכרי שנפל לתוך ו' חלקי מים שנ"ט לפגם הוא בתוך מים מרובים כ"כ כמו שיתבאר בשער דיני התערובות. ויתבאר זה עוד בסימן קל"ד:

התמד שנותנין מים על גבי חרצנים כתב הר"ר אברהם אב"ד שאין בו משום יין נסך וכו' בפרק המוכר פירות (צו:) גרסינן שמרי יין מברכין עליהן שהכל ואחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מברך עליהם בורא פרי הגפן אמר רבא דכ"ע רמא ג' ואתא ד' חמרא הוא רמא ג' ואתא ג' ולא כלום הוא כי פליגי ברמא ג' ואתא ג' ופלגא דרבנן סברי ג' עייל ג' נפיק פש ליה פלגא ופלגא בשיתא פלגא מיא לאו כלום הוא ואחרים סברי ג' עול ב' והאי נפיק פש ליה כוזא וכוזא בתרי ופלגא חמרא מעליא הוא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין הלכה כאחרים בעא ר"כ ב"י מרב חייא בר אבין שמרים שיש בהן טעם יין מהו א"ל מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא כלומר כל היכא דרמי ג' ואתי בציר מד' כת"ק דאחרים. וכתב שם הרא"ש ותמד שרגילין לעשות שנותנין מים ע"ג חרצנים דינם כהך תמד של שמרים שמברכין עליהם שהכ"נ אא"כ רמא ג' ואתא ד' דמוכח בר"פ אלו עוברין (מ"ב:) דתמד של חרצנים גרוע משל שמרים ולענין מגע נכרי כתב
הר"ר

דרישה

יעקב היה נוהג איסור בחומץ שלנו שנגע נכרי לפי שאין אנו בקיאין מתי קרוי חומץ ומעשים בכל יום שיש שקורין אותו חומץ ואחרים שותין אותו ושמעתי משמו שהיה מתירו לאחר י"ב חודש כו' ע"ש ומסיים ומ"מ כשמשליכין ממנו על הקרקע ומבעבע שמעתי שאין בו ספק שאילולי שהוא חומץ לא היה מבעבע שהיין אינו מבעבע (משמע שגם ר"ת מודה לזה) עכ"ל ודברי רבינו נראה שאינם מסודרים שה"ל לכתוב דברי ר"ת סמוך לדברי רבינו משולם ואח"כ דברי הרשב"א וכן סידר רבינו ירוחם דברי הרשב"א אחר דברי ר"ת ושמא י"ל שרבינו סובר דר"ת אף במבעבע אסור משום פירצה מדסתם ולא חילק ומפני כך איחר דבריו לדברי הרשב"א אבל איני יודע מנין לו לומר כן שהרי יש שאמרו משמו דלאחר י"ב חודש מותר וכיון שהתיר מכללו אף אנו נאמר דמבעבע מתיר אפי' קדם לכן וכ"ש הוא שעברו עליו י"ב חודש ואינו מבעבע עכ"ל ב"י ומסיים בסוף דבריו ונ"ל להורות הלכה למעשה להתיר במבעבע כדברי הרשב"א ז"ל ותשובת המרדכי ומיהו באתרא דאיכא למיחש לפריצותא יש להחמיר עכ"ל: [ד] התמד שנותנין מים ע"ג חרצנים כתב הר"א אב"ד כו' בבבא בתרא פ' המוכר פירות ת"ר אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו אחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מברכין עליהם בפ"ה אמר רבא דכ"ע רמא תלת ואתא תלת ולא כלום רמא תלת ואתו ארבע חמרא מעליא כי פליגי דרמא תלת ואתא תלתא ופלגא כו' והלכה כת"ק וכתב הרא"ש ע"ז שם בד' ר"ה סוף ע"א ולענין
מגע

פרישה

משעה שהתחיל לשנות טעמו ולהחמיץ שכל שקיבל השינוי אין בין תחלת השינוי לגמר החמוץ יותר מג' ימים ועד"כ. ואין להקשות דלעיל סימן קי"ו בדין גילוי סתם רבינו וכתב דיין שהחמיץ אין בו משום גילוי אע"ג דהמירא שכיחא דשאני התם דידוע דהשרצים אין שותין חומץ וכל דבר הדומה לו משא"כ בזה דאנשים שותים דברים הדומה לחומץ כמ"ש ר"ת: (כא) והחומץ של נכרי שהיה תחלתו יין אסור אע"ג דאפי' חומץ של ישראל נאסר במגע נכרי אשמועינן כאן דאפילו במקום שלא נאסר חומץ של ישראל כגון לר"ת לאחר י"ב חודש ולרשב"א אם מבעבע כששופכין אותו על הארץ ולר' משולם לאחר ג' ימים אפ"ה אם הוא של נכרי אסור משום שמתחלה היה יין ביד נכרי ונאסר ושוב אין לו היתר: (כב) יין מזוג אפי' נתן בו מים הרבה כו' פי' שאם מזגו לדעת אפי' נתן בו מים יותר מששה חלקים אמרינן אדם לפי טבעו משא"כ באם נפל מים לתוך יין שלא לדעת דכל שהוא יותר מששה חלקים מים לאו יין הוא דלא מיקרי יין אלא כעין מזיגת רבא בר' דר"י בר חמא על חד תלת והרשב"א פסק אם נתערב בו' חלקים מים מותר: (כג) התמד שנותנין מים ע"ג חרצנים כתב הר"א אב"ד כו' אע"פ שהר"א אב"ד כתב דינו סתם נקט רבינו חרצנים לרבותא דר"ל אותם חרצנים שנדרכו ברגלים ולא נעצרו בגלגל וקורה דחרצנים אלו עדיפי משמרים ואפ"ה סובר הר"א אב"ד שאין בו משום יי"נ אא"כ נתן ג' ומצא ד' ושייה כעין מזיגתו דרבא בר' דר"י בר חמא וכמ"ש בדרישה דהר"א אב"ד מיירי אף בתמד חרצנים אלו:
והרא"ב"ד

חדושי הגהה

ו הרי העתיק הדברים בשם הר"ן והן הן דברי נ"י שסביב הרי"ף בב"ב ועיין בהגהות לטור א"ה סימן תקל"א:

אא"כ נתן ג' מדות של מים ומצא ד' (כד) והראב"ד כתב שאין להתיר מגע נכרי בשום תמד (כה) וה"ר יונה כתב שמרים שלנו שתמדן ולא מצא אלא כדי מדתו ז פעם ראשון אסור ופעם שני מותר (כו) אבל שמרים של נכרי לעולם אסורין אפילו לא מצא אלא כדי מדתו אפילו תמדן כמה פעמים (כז) ומים שנותנין על החרצנים שנדרכו ברגל ולא נתעצרו בגלגל וקורה פעם ראשון ושני אסור אפילו לא מצא כדי מדתו שהזגים בולעים מהמים ויוצא היין שבהם הלכך ח לעולם יש בו משום מגע נכרי עד שיהא גרוע שאין דרך בני אדם לשתותו (כח) ואם נעצרו בגלגל אז אין בהן משום יין נסך אא"כ נתן ג' מדות של מים ומצא ד' וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל: (כט) חרסים שבלעו יין הרבה עד כששורין אותן במים פולטין יינן (ל) אם בלעו יי"נ הרי הוא כמותו ואסורין בהנאה החרצנים והזגין של נכרים תוך י"ב חדש אסורין בהנאה ולאחר י"ב חדש מותרין אפי' באכילה (לא) וכן שמרי יין ומיהו כתב ר"ת שלא התירו שמרים זגין וחרצנים אחר י"ב חדש אלא כשתמדן תחלה במים אבל אם לא תמדן אסורין לעולם אפילו יבשם בתנור ורבינו אפרים היה מתיר היכא שיבשן בתנור מיד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל

הר"ר אברהם אב"ד שאין מגע נכרי אוסר בתמד אא"כ ראוי לברך בפה"ג כגון דרמא ג' ואתא ד' והראב"ד היה אומר כיון שאנו רואים שתמד משובח לשתייה מיחליף ביין גמור ואין להתיר במגע נכרי ועוד יש לחוש שמא מנסכין אותו לכו"ם הואיל והוא משובח לשתייה ודנין בו כדרך שאמרו (שם לז.) בתרומה אחד ושנים אסור או שמא יש לדמות מגע נכרי בתמד למה שאמרו ושל הקדש לעולם אוסר וה"ר יונה כתב דתמד של שמרים כל זמן שלא מצא יתר מכדי מדתו שמותר וכו' עד שאין דרך בני אדם לשתות עכ"ל הרא"ש ז"ל ולא הכריע בדבר אלא מפני שהביא דברי ה"ר יונה לבסוף משמע לרבינו שהוא מסכים לדבריו ומבואר בדבריו שם שמה שחילקו חכמים בין רמא ג' ואתא ד' לאתא פחות היינו דוקא בנעצרו בגלגל וקורה כמ"ש רבינו וכ"כ הר"ן בפרק ב' דע"ז בשם הרמב"ן וכ"כ הרשב"א בת"ה: **וכתב** בתשובותיו סימן ל"ח שאלת אם מותר להוציא החרצנים והזגים מן הגתות ע"י נכרי או ע"י ישמעאל אחר שהוציאו מהן היין אחד ושני תשובה נראה שאתה מדמה את זו לאותה שאמרו בתרומה ומעשר שני והקדש ומייתי לה ר"פ המוכר פירות גם מן הראשונים ז"ל היו מביאין ממנה ראיה למגע נכרי ואף על פי שיש להקל במגע נכרי משום דהנך תחלתן מעשר ותרומה והקדש היו אבל לרדת לו איסור לכתחלה בשלנו במגע נכרי לא שאינו כ"כ קרוי יין שנוריד לו איסור במגע נכרי ומיהו ה"מ בשלהם שהיו עוצרים בקורה שלא היה נשאר בו יין אבל בשלנו שדורכין ברגל לא שהרי הרבה פעמים שאפי' בשלישית תמצא בהם גרעינין שלימים וכ"ש שאין היין נעצר ממנו לגמרי וכ"כ גם מן הראשונים ז"ל ע"כ ראוי ליזהר שלא להוציא ע"י נכרי דשמא יש בו טופח יין ואוסר וכן אנו נזהרין בכך עכ"ל:

וכתוב בת"ה שמרים של יי"נ וכן החרצנים של נכרים שתמדן במים ועצרן בגלגל וקורה שכל להלוחית שבכן יוצא אם נתן ו' לוגין מים ויצאו ז' מותר כפי מה שביארנו למעלה דיין מתבטל בתוך ו' חלקי מים ולדברי האומר שאין מתבטל בפחות מס' לעולם אסור ואפילו נתן כ"ט לוגין ויצאו ס' שמרים או חרצנים שנעצרין או נדרכים שלא בקורה אפילו נתן ו' לוגין ולא יצאו אלא ה' או פחות מכאן הכל אסור לפי שאין נעצרין כל צרכן עכ"ל כתב בא"ח בשם הראב"ד נראה שאסור להוציא הנכרי החרצנים מן הכובא להריקה עד שיפכלו החרצנים והיין שבכן מלשתות דהכס ודאי טיט הוא עכ"ל: כתב המרדכי בפ"ב דע"ז השיב ר"ת דנכרי יכול לרחוץ חבית שיש בו שמרים בלא ישראל דהשמרים לא הויא חמרא אלא קיוהא בעלמא ואפילו יש בשמרים טעם יין כדמוכח בפרק המוכר פירות מ"מ לכתחלה אסור (ז) עכ"ל כתוב בא"ח בשם הר"ש על הפטם ספינה שמריו ונשברו במים אין לחוש אח"כ לשום מגע ואפילו הוא מזופף לפי שהיין בטל במים שנשפך בהם עכ"ל:

הרסים שבלעו יין הרבה וכו' זהו חרס הדרייני ששנינו בפ"ב דע"ז (כט:) שהוא אסור בהנאה ואסיקנא בגמרא (לב.) דאפילו לסמוך בו כרעי המטה אסור: החרצנים והזגים של נכרים תוך י"ב חדש אסורים בהנאה וכו' גז"ש במשנה החרצנים והזגים של נכרים אסירין ואיסורם איסור הנאה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לחים אסורים ויבשים מותרין ומפרש בגמרא (לד.) לחים כל י"ב חדש יבשים לאחר י"ב חדש א"ר יוחנן כשהן אסורין אסורין אפילו בהנאה כשהן מותרין מותרין אפילו באכילה. וכתב הרי"ף ומפרש בירושלמי במשלה אותו מן הבור דאין נעשה יי"נ עד שירד לבור כלומר דזימנין דאפילו לחין מותרין אפילו לאחר באכילה כגון שתלה אותן הנכרים מתוך הגת שלו עד שלא דרך ולא נמשך היין דאינו נעשה יי"נ עד שירד לבור (ח) וכתב הרשב"א בת"ה שהירושלמי הזה למשנה ראשונה הוא ולא שהלכה כן אלא ללמוד משנה למשנה אחרונה כתבו הרי"ף ז"ל ולומר שהשולה מתחת הגמגמיות שתחת האשכולות שעדיין מעורב ענבים ויין ביחד אינן אסורין ושלא כדעת ר' יוסי בירושלמי אלא כדעת מי שנחלק עליו עכ"ל: ומ"ש וכן שמרי יין שם א"ר זביד האי דורדיא דחמרא דארמאי לבתר תריסר ירחי שתא שרי: ומ"ש ומיהו כתב ר"ת שלא התירו שמרים וזגים וחרצנים לאחר י"ב חדש אלא בשתמדן כו' שם כתבו התוספות שה"ר אפרים היה אומר כן מסברא שמרים שנתייבשו בתנור מועיל להם כמו המתנה די"ב חדש ומתוך כך התיר פת של נכרי שנתחמץ בשמרי יין שנתייבשו בתנור ור"ת הקפיד עליו ואמר כי מה שמתיר התלמוד דורדיא לאחר י"ב חדש היינו לאחר שנתמדו במים דאיכא תרתי לטיבותא וכן פורצני נמי דשרי לאחר י"ב חדש הם החרצנים שנתמדו אבל

דבשמרים שלנו פעם ראשון אסור ופעם שני מותר אבל בחרצנים אי לא נעצר בגלגל וקורה לעולם אסור ואם נעצרו בגלגל וכו' ועיין באשיר"י פ' המוכר פירות מי כברת חמרא הוא קיוהא הוא מכאן הורה ר"ת בדיעבד אם רחץ נכרי חבית של שמרי יין דשרי דלאו חמרא הוא אלא קיוהא בעלמא הוא תוספות פרק המוכר פירות (דף צ"ז ע"א) אלמא דלכתחילה אסור שירחץ נכרי חבית של שמרי יין וכ"כ המרדכי פ' א"מ ובתשובות מור"ם כתוב ר"ת לא היה מקפיד אם ינקה הנכרי את החבית מהשמרים וכו' אבל מורי הורה שינקהו ישראל תחלה מהשמרים והנכרי מדיח ומוליא ממנו שמריו ע"כ: **הרסים** שבלעו וכו' אם בלעו יי"נ ה"ה כמותו ואסורין בהנאה משנה שם וחרס הדרייני ודקדק רבינו דכתב אם בלעו יי"נ ה"ה כמותו לאפוקי אם בלעו יין כשר ונגע בו נכרי דמותר היין הבלוע בו אפילו בשתייה וכ"כ הגהת אשיר"י וז"ל מידי דהוה איין שהגליד שהשיב רבינו שמחה דבטל ליה מתורת משקה ולית ביה משום יי"נ ויין שנקרש אין בו משום מגע נכרי ואם חזר עליו למשקה יש בו משום מגע נכרי וכן אם נגע בו נכרי אחר שנמוחה יש בו משום מגע נכרי מא"ז עכ"ל: החרצנים והזגים וכו' שם (דף ל"ד) בריתא ומימרא דאמוראי: ומ"ש בשם ר"ת ורבינו אפרים שם בתוספות בד"ה דורדיא כתב שרבינו אפרים היה מתיר היכא שיבשן בתנור מיד ושר"ת הקפיד עליו אבל הרא"ש לשם הסכים לדברי רבינו אפרים לפי שהדבר ידוע דשמרים שנתייבשו בתנור נעשו כעפר ולא נשאר בהן טעם כל דהו

דרכי משה

באו"ה סוף כלל כ"ב יין צימוקים פירוש שנתן מים על הענבים היבישים ה"ז כיין ומתנסך עכ"ל וכ"כ בתשובות רלב"ח סימן מ"א וע"ש: (ז) ומדברי ה"ר יונה שכתב רבינו משמע דאסור בבה"ג כתב ריב"ש סימן רנ"ה אותן המים שעושין הרופאים מתערובות יי"נ עם שאר סממנים ושורפין היין עד שאין עצמות היין בהן אלא זיעה בעלמא העוברת דרך הסימפונות ואותו יין שהיה אדום נעשה לבן ונעשה למים ואפ"ה אסור כמו יי"נ עצמו דזיעה היוצא מהמשקין ההמין הרי הוא כמשקים עצמן עכ"ל וכן לעיל ס"ס צ"ב אבור זיעה כעיקר האיסור ולפ"ז היין השרוף מיי"נ או משמריו אסור: (ח) ובכלבו כתב נכרי הדורך ענבים לחבית אף על פי שהיין צף על ידיו אינו עושה יי"נ ועפ"ז פשט המנהג שהנכרים עושים המשואות ודורכים

פרישה

(כד) והראב"ד כתב שאין להתיר מגע עכו"ם בשום תמד ר"ל אפי' תמד של חרצנים שנעצרו בגלגל וקורה וכ"ש בשל שמרים וכמ"ש בדרישה דאף בשל שמרים נמי איירי ולא שנא פעם ראשון ושני לעולם אסור ובלבד שיהא בו שום טעם יין: (כה) והר"ר יונה כתב שמרים שלנו שתמדן ולא מצא אלא כדי מדתו פעם ראשון אסור אע"פ שהרר"י כתב סתם תמד של שמרים כל זמן שלא מצא יותר מכדי מדתו מותר מ"מ דייק רבינו מלשונו שפעם ראשון אסור שכתב דכיון שהתירו תמד שני במעשר למדנו שנתבטל טעם היין כו' משמע דוקא פעם שני נתבטל ולא טעם ראשון והטעם דאמרינן יצא יין שבהן ונכנס מים: (כו) אבל שמרים של נכרי לעולם אסורין טעמו דהואיל וכן שמרי יי"נ אסורין בהנאה: (כז) ומים שנותנים על החרצנים כו' אפי' לא מצא כדי מדתו כו' הטעם שחרצנים בלועין מיין הרבה כמ"ש בדרישה הלכך אמרינן שבלעו מים ויצאו יין מהם ומ"ש הלכך לעולם יש בו משום מגע נכרי עד שיהא גרוע שאין דרך בני אדם לשתותו כתב מ"ו פי' לעולם אפילו לא מצא כדי מדתו אלא מעט מזעיר אבל מ"מ איירי דוקא פעם אחד ושני ודו"ק עכ"ל ואיכו נראה דלשון לעולם לא משמע הכי גם בסמוך כתב רבינו בשם הר"ר יונה שמרים של נכרי לעולם אסורין ומפרש שם דבכל ענין איירי אפילו תמדן כמה פעמים הכ"נ מ"ש כאן לעולם פירושו כן וכנ"ל דר"ל אסור לעולם אפילו תמדן כמה פעמים ולמד כן מדברי הרר"י שמסיים בסוף דבריו אבל לענין מגע נכרי יש לו להחמיר עד שיהא כ"כ גרוע שאין דרך בני אדם לשתותן עכ"ל (מיהו כשאין בו כלל טעם יין ודאי מותר אפילו בפעם ראשון עכ"ה) משמע בהדיא מדבריו שאסורין לעולם כמ"ש: ואם נעצרו בגלגל אז אין בהן משום יי"נ כו' כתבתי בדרישה שנלמד כן מדברי ר"י מדכתב דבריו בחרצנים שנדרסים ברגלים ולא נעצרו בגלגל וקורה משמע מדיוקא דבנעצרו בגלגל וקורה אין בו משום יי"נ אא"כ נתן ג' ומצא ד': (כט) חרסים שבלעו יין הרבה כו' (הרי הן כמותו כנ"ל עכ"ה) הוא חרס הדרייני בפ"ב דע"א ריש דף ל"ב מאי חרס הדרייני אמר רב יהודה אמר שמואל חרס של אדרייאנוס קיסר (פירש"י כשהלך ללכת בגייסות היה מוליכן עמו) כי אתא רב דימי אמר קרקע בתולה היתה שלא עבדה אדם מעולם עבדה ונטעה (ומכח שלא נעבדה היה כל כחה קיים והוליאתו בגפן זה שנטעה בה ונעשה חזק) ורמא ליה לחמרא (שנעשה מהגפן) בגילפין (בכלי חרס) חיורי (חדשים דמיילי) ומיילי להו למרייהו ומתברי להו בחספא ודרו בהדייהו (נושאין אותן עמהן) וכל היכא דמטו תרו להו (שורין אותן במים) ושתו אר"י בן לוי ויין ראשון שלנו (יין משובח שלנו) כשלישי שלהן (כשהיו משפין פעם השלישי במים היו אותן מים השלישי משובחין כיין שלנו):

(ל) אם בלעו יי"נ הרי הן כמותו ואסורין בהנאה ואפי' לסמוך בו כרעי המטה אסור אף ע"ג דאמרינן לעיל קדרה שנאסרה שבלועה מבשר בחלב מותר לתת לתוכה פירות שאני הכא שרולה בקיומו של איסור ע"י דבר אחר שניחא ליה שהיין בלוע בתוכו שבחרס מתחזק ממנו משא"כ התם שאינו חפץ במה שבלוע בתוך הקדרה והיותר נראה דחרס זה עומד ליתנו במים ולא טעם היין שבחרס לתוך המים ויהיה לשבח לשתייה כיין והרי הוא כאילו היין בעין משא"כ בטעם הקדרה דאדרבא טעמו מקולקל ואינו חפץ בו: (לא) וכן שמרי יין כו' והממתין

דרישה

מגע כתב רבי' אברהם אב"ד ז"ל שאין מגע נכרי אוסר בתמד אא"כ ראוי לברך עליו בפה"ג כגון דרמא תלתא ואתו ארבעה והראב"ד ז"ל היה אומר כיון שאנו רואין שתמד משובח לשתייה מיחלף ביין גמור ואין להתירו במגע נכרי ועוד יש לחוש שמא מנסכין אותו לע"א הואיל והוא משובח לשתייה ודנין אותו כדרך שאמרו בתרומה ראשון ושני אסור או שמא יש לדמות מעשה נכרי בתמד למה שאמר ושל הקדש לעולם אסור והר"ר יונה ז"ל כתב דתמד של שמרים כל זמן שלא מצא יותר מכדי מדתו שמותר דכיון שהתירו תמד שני במעשר למדנו שנתבטל טעם היין במים ואין מגע נכרי אוסר בו וגם אין דרכו לנסכו אלא שהחמירו חכמים בתרומה ובהקדש ואין ללמוד משם להחמיר במגע נכרי בתמד דשאני תרומה והקדש דכיון שנאסרו השמרים החמירו שלא להפקיע איסורו וה"ה בשמרים של נסך שכבר נאסר בהנאה התמד שלכן אסור לעולם ואין לדמות להביא התמד לכלל איסור שיאסר בו מגע נכרי אבל בתמד שמשימים מים בחרצנים שנדרסים ברגלים ולא נעצרו בגלגל וקורה יש להחמיר בתמד ראשון ושני בין לענין מגע נכרי בין לענין מעשר ואפי' של דמאי ואפי' לא מצא אלא כדי מדתו או אפי' פחות מכדי מדתו דבתמד של שמרים דוקא אמר תלתא ואייל תלתא נפק לפי שאין השמרים בולעין המים אבל בתמד של חרצנים אע"פ שלא מצא יותר מכדי מדתן מוליאין משם יין משובח וע"כ יצא מן היין הרבה ובלעה הרבה מן המים ועוד אם תסחוט את החרצנים בידים יצא מהן יין הרבה ואע"פ שנותנין שם מים אין מוליאין יותר מכדי מדתם והרי זו הוכחה גדולה שהחרצנים בולעין הרבה מן המים וכיון שכן הוא אין יכולין לעמוד על הדבר כמה יין יש שם והפסר שיש שם בתמד ראשון הלך רביעי מן היין ויש בו משום יין נסך כדין יין מזוג דקי"ל יין מזוג יש בו משום יי"נ אלא לענין ברכה כיון שיש בו ספק בדבר כמה יין יש בו מברכין עליו שה"ב אבל לענין מגע נכרי יש לו להחמיר עד שיהא כ"כ גרוע שאין דרך בני אדם לשתותן עכ"ל הרא"ש ומתוך שהביא הרא"ש דברי הר"א אב"ד ודברי הראב"ד ואח"כ כתב והר"ר יונה כתב כו' משמע שהר"ר יונה פליג עלייהו ומתוך דברי הרר"י יתבארו דבריהם אף כי סתומים הם שמ"ש הר"ר יונה דתמד של שמרים כל זמן שלא מצא יותר מכדי מדתו שמותר וכתב אלא שהחמירו בתרומה כו' נלמד מזה שהראב"ד שהביא ראיה מתרומה מיירי אף בתמד של שמרים וסובר שאסור לעולם רק שיש בו טעם יין ובזה חילק עליו הר"ר יונה וס"ל כהר"א אב"ד. ומ"ש הרר"י בתמד שמשימין מים בחרצנים שנדרסין ברגלים ולא נעצרו בגלגל וקורה יש להחמיר בתמד ראשון ושני כו' אפי' לא מצא כדי מדתו או פחות בזה הוא חולק על הר"א אב"ד דהר"א אב"ד ס"ל דלעולם אין בו משום יי"נ אא"כ נתן שלש ומצא ארבע ומיירי אף בחרצנים שנדרסים ברגלים ולא נעצרו בגלגל וקורה והר"ר יונה ס"ל בפעם ראשון ושני אסור לעולם אפילו מצא פחות ממדתו כדעת הראב"ד ואמר פעם שני ס"ל כר"א אב"ד וטעמו דחרצנים אלו עדיפי יותר משמרים אבל חרצנים שנעצרו ע"י גלגל וקורה בזה ס"ל ג"כ כהר"א אב"ד שאין בו משום יי"נ אא"כ נתן שלש של מים ומצא ד' וחרצנים אלו גריעי מכל שמרים ובזה יתורץ ולא תקשה הרא"ש אהדדי שכתב חרצנים גריעי משמרים כמבואר בב"י ושם כתב בהדיא כדברי הר"ר יונה דחרצנים עדיפי משמרים אלא תרי מיני חרצנים ניניהו ועפ"ז יתבארו דברי רבינו וב"י השיג כאן מה שהביא דברי הרא"ש

הדושי הגהות

ז אע"פ שהר"ר יונה כתב סתם תמד של שמרים כל זמן שלא מצא יותר מכדי מדתו מותר מ"מ דייק רבינו מלשונו שפעם ראשון אסור שכתב דכיון שהתירו תמד שני במעשר למדנו שנתבטל טעם היין כו' משמע דוקא פעם שני נתבטל ולא פעם ראשון והטעם דאמרינן יצא יין שבהם ונכנס מים: ח להבין תיבת לעולם שבטור עי' בט"ז א"ק ו': בגמרא

ז"ל והמחמיץ בהן תוך זמן איסורו כל העיסה אסורה בהנאה (נג) כתב הרשב"א תמצית היין הנקרש על דופני החבית והקנקנים נהגו בהן היתר שכיון שנתייבש כל כך כבר כלה כל להלוחית יין שבו וכעפר בעלמא הוא ומעשים בכל יום שמשתמשין בכלי נכרים לאחר מילוי (נג) ואין מקלפין התמצית הנקרש עליו. (נד) [ה] מאימתי נקרא יין ליאסר במגע נכרי משהתחיל לימשך ואם משם ואילך נגע בו נכרי נאסר (נה) ואפילו לא נגע בו אלא דרכו ונמשך

דהו של יין ועוד קשה לי לר"ת מהא דאיתא פ' כל הבשר (דף ק"י) דרמי בר אמרי היה צולה בשר בפורלני דהפקר לאחר י"ב חודש כשנרקבו ונעשו עפר ולמה לא חשש דילמא לא נתמדו דאסורין אפי' נרקבו ונעשו עפר ואף לאחר י"ב חודש אבל לרבינו אפרים ניחא מיהו בהגהת אשיר"י לשם כתב דאח"כ התיר רבינו אפרים אפילו פת שנתחמץ בשמרים לחים כגון קודם חנוכה אף ע"פ שיש בשמרים טעם יין הואיל ואין בעיסה טעם יין ומה שנתחמצה לא בשביל היין אלא מחמת השמרים דהא מי פירות אינם מחמיצים ונחלקו עליו רבינו שמריה ורבי' אברהם אפילו בראשונה ולא התירו פת שנתחמץ בשמרי נכרים אלא אחר י"ב חדש מא"ז עכ"ל כלומר אף בראשונה שלא התיר אלא ביבשן בתנור מיד קודם י"ב חדש נחלקו עליו ובהגה"ה מצאתי ולחם שמחמיצין אותו בשמרי יין רבינו אפרים חקר ודרש אחר הדברים והתיר אחר חנוכה שאז דרך לייבשם כשרוצין להחמיץ וצריך לערבם במים ואז נתבטל טעמו וכך ראיתי דברי הר"ח: **כתב** הרשב"א תמצית היין הנקרש על דופני החבית וכו' פי' אף הנקרש מבפנים ומ"מ אין להקל לכתחלה אלא רוחצים מבפנים היטב ומקלפין הנקרש יפה יפה מצאתי בהגהות מהרש"ל: **מאימתי** נקרא יין וכו' פירוש היכא דנגע בו אפי' לא נגע בו ביד אלא ברגל אפי' דרך ברגל לטרוד בדריכה ואינו אסור

אבל שמרים שלא נתמדו אין שום דבר מועיל להתירם והעיסה שנתחמצה בהם קודם תימודם או בתוך י"ב חדש לאחר תימודם אסורין ואפילו באלף לא בטיל (ט) וכיון דלטעמא עביד והמורה יורה כבן סורר ומורה ועלי יערה רוח הבורא ובתוס' תניא שמרים שיבשו אסורין בהנאה ע"כ: כתוב בא"ה אם שרפן אפילו תוך י"ב חדש אפרן מותר וכתב הרא"ש על דברי ר"ת ואפילו נתייבשו ואין היין ניכר בהן אסורין כדאמרינן לקמן (מ:) חגבים וקפלוטות ש מן הסולולה אסורין ואלו יבשים הן ועוד אמרינן לקמן (סו.) בפת חמה וחבית פתוחה כ"ע לא פליגי דאסור ואין לך יבש גדול מזה והיא דחגבים אינה ראיה לכאן דנהי דיבשים נינהו מ"מ טעם היין ניכר בהן וכן פת חמה שואבת ריח היין נותן בה טעם אבל שמרים אחר שנתייבשו ונעשו כעפר הדבר ידוע שלא נשאר בהן טעם כל דהו של יין ועפרא בעלמא נינהו עכ"ל. והר"ן כתב אחר דברי ר"ת וראייתו מהתוספתא אבל ראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב בפי"א מהמ"א וכן שמרים של יין שיבשו לאחר י"ב חדש מותרין שהרי לא נשאר בהן טעם יין והרי הן כעפר ואדמה ולפ"ז איכא למימר דהיא תוספתא ר"ת היא וי"א שכך הדין ואף במה שנדבקה בדפני הקנקנים שקורין רושא שכל שנתיבשן יב"ח מותר (י) עכ"ל. והרשב"א בתשובה כתב דכדברי ר"ת עיקר וגם בת"ה כתב דדברי ר"ת ואח"כ כתב ולפ"ז צריך לפרש בתמצית היין הנדבק בדפני הקנקנים שקורין רושא אם יש לו היתר לעולם ואפילו לאחר י"ב חדש ואפשר שהוא מתייבש ביותר וכלה כל לחלוחית שבו ואפילו שורין אותו במים אינו חוזר ללחותו משא"כ בשמרים ומעשים בכל יום שמשתמשין בקנקנים של נכרים לאחר י"ב חדש ואין מקלפים והנח להן לישראל אע"פ שאינן נביאים בני נביאים הם עכ"ל בארוך ובקצר כתב שמשתמשין בקנקנים של נכרים לאחר מילוי ועירוי ואין מקלפין התמצית הנקרש עליו וכמ"ש רבינו בשמו בסמוך במקום מ"ש בארוך לאחר י"ב חדש וכ"ל דתרווייהו איתנהו דמילוי ועירוי חשיב כי"ב חדש גם לענין התמצית הנקרש עליו כתב המרדכי בפ"ב דע"ז עתה שמתקנין לחם בשמרי יין כתב ר"ב דאפילו לדברי רבינו תם מותר כלחם כי א"א שלא יתקן נכרי אחד משמרי שכר ואמרינן בכתובות (כו.) אם יש מחבואה אחת מגלת על הכהנות וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא תלינן כי הכיא (דע"ז ע:) דאימור מגבא דחביתא שקלתיה עכ"ל. ודברי תשובת הרשב"א שכתוב בסוף סימן קכ"ח חולקין על זה (יא): מאימתי נקרא יין ליאסר במגע נכרי משהתחיל לימשך וכו' בפרק רבי ישמעאל (נה.) תנן לוקחין גת בעוטה מן הנכרי אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתוך התפוח אינו נעשה יי"נ עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר ובגמרא אמר רב הונא יין כיון שהתחיל לימשך עושה יי"נ הכן לוקחין גת בעוטה אף על פי שנטל בידו ונתן לתוך התפוח א"ר הונא בגת פקוקה ומליאה ת"ש והינו עושה יי"נ עד שירד לבור ה"ל בגת פקוקה ומליאה ת"ש ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר א"ר הונא ל"ק כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתניא בראשונה היו אומרים דורכים עם הנכרי בגת ולא חיישינן לדרב הונא חזרו לומר אין דורכין עם הנכרי בגת משום דרב הונא ופסקו הפוסקים הלכה כמשנה אחרונה וכדרב הונא וכתבו התוספות והרא"ש והמרדכי שר"ת מפרש שמכיון שהתחיל לימשך היינו שהתחיל לקלח היין מן הגת אבל המשכה בגת עצמו לא דלא חשיבא המשכה אלא אם כן נמשך חוץ מן הגת וכתבו הרא"ש והר"ן שאין פירוש זה מחוור שאינה נקראת המשכה אלא בגת עצמו אבל מן הגת לבור ירידה או קילוח נקרא ולא המשכה ועוד דתניא בתוספתא הלוקח ענבים מן הנכרי ואלא תחתו גמחמות מותר בלדו גתמיות אסור אלמא דאפילו בגת עצמו כל שהוא נמשך נעשה יי"נ וגם הרשב"א כתב שאין פירוש זה מחוור ואין לסמוך עליו והסכימו שלשתם שהעיקר כדברי רש"י שפירש על דברי רב הונא כיון שהתחיל לימשך שהגת עשויה במדרון ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין וכן דעת הרמב"ם שכתב בפי"א מהמ"א מאימתי יאסר יין הנכרים משידרוך וימשך היין אע"פ שלא ירד לבור אלא עדיין הוא בגת ה"ז אסור והכי נקטינן: וכתב הר"ן ומיהו קודם שבאו ענבים בגת לא חשיבא המשכה והיינו דתניא לקמן נכרי שהביא ענבים בסלים ובדרדורים אף על פי שהיין מזלף עליהם מותר: וכתב עוד הר"ן על דברי רש"י דכיון שהתחיל לימשך בגת עצמו מעליונו לתחתונו נעשה יי"נ כל היין ואפילו מה שלא נמשך ממנו והיינו דמשכינן בגת פקוקה ומלאה ופירש"י פקוקה. שפקק הנקב שבגת שלא יוכל היין לירד בבור ומליאה כדי שלא ימשך בגת עצמו אלא במקום שנסחט שם עומד ואם איתא דלרב הונא אינו נעשה יי"נ אלא מה שנמשך בלבד לא איצטריך לן לשנויי אלא בגת מליאה שכל שהוא מלאה ואין היין יכול לימשך בתוכה מתוך הענבים אפילו אינה פקוקה וירד מן היין שבתוכה לבור לוקחין אותה מן הנכרי וכו' עד אלא ע"כ לרב הונא מכיון שהתחיל לימשך נעשה יי"נ אפילו מה שלא נמשך אבל הרמב"ן נדחק לפרש דלרב הונא אינו נעשה יי"נ אלא מה שנמשך אבל מה שלא נמשך לא והוא ז"ל צריך לידחק למה לן לאוקמי בגת פקוקה ובקושיין דירד לבור מה שבבור אסור ואין דבריו מתיישבין עכ"ל והרשב"א כתב בת"ה שדעת הראב"ד נראה שהוא כדעת הרמב"ן ומ"מ נראה מדבריו ז"ל שדעתו נוטה לדעת הר"ן ז"ל וכן דעת הרא"ש ויתבאר בסמוך. וכ"כ המרדכי וכ"כ מדברי התוספות וסה"ת וסמ"ג והכי נקטינן:

וכתב עוד הר"ן ומיהו גת פקוקה ומליאה אינה נאסרת במגע נכרי דבכה"ג אפילו רב הונא מודה כדשנינן מתני' מעיקרא אליביה דאי אילו היתה פקוקה ולא מליאה מיתסרא שהרי נמשך בגת עצמו וכן נראה מליאה ולא פקוקה שכיון שהתחיל קלחו לימשך נעשה יי"נ אף מה שלא נמשך אבל הרמב"ן מחמיר לומר דמסקנא דסוגיין אפילו בגת פקוקה ומליאה אסור וכן נראה מדברי הרמב"ם פי"א מהמ"א שלא חילק להתיר בפקוקה ומליאה וזו חומרא יתירה וכן מטין דברי הרי"ף שכתב סוגיא דגת פקוקה ומליאה דאלמא במסקנא כמי קאי והרשב"א כתב גם כן שאין דברי הרמב"ן מחוורים ופסק כדברי הר"ן ז"ל. וכתב מהרי"ק בסי' ל"ב דראוי לימשך דקאמר הרמב"ן היינו כל שנכלל היין וראוי להמשך ואע"ג דענבים מעורבים ביין וז"ל הרא"ש ואף למשנה אחרונה מותר לדרוך בגת פקוקה ומליאה ור"ת היה אוסר כי אולי אסרו לפי משנה אחרונה כל דריכה עם הנכרי אף בגת פקוקה ומליאה כי יש לחוש קודם המשכה אטו לאחר המשכה וכ"כ התוס' וסמ"ג שמטעם זה רצה ר"ת לנדות המניחים נכרי לדרוך בגיגיות קודם המשכה. ומשמע דלא אסר ר"ת גת פקוקה ומליאה אלא שידרוך בה הנכרי אבל מגעו בה מודה דאינו אוסר וכדברי הרשב"א והר"ן ז"ל וכ"כ מדברי רבינו בסמוך וכן דקדק מהרי"ק בסימן ל"ב מדברי סמ"ג: וכתב עוד מהרי"ק שם שאע"פ שהקפיד ר"ת על המניחים נכרים לדרוך בגיגיות ורצה לנדותם מ"מ בדיעבד אין לאסור (יב) וכתב ללמד זכות על מה שנהגו הצרפתים לקנות מהנכרים עריבות ארוכות הנתונות על העגלות מליאות ענבים דרוכות ואכתוב לשונו לקמן בסמוך: ומ"ש רבינו מאימתי נקרא יין ליאסר במגע נכרי משהתחיל לימשך וכו' היינו דרב הונא:

ומ"ש ואפילו לא נגע בו אלא דרכו ונמשך וירד מכחו לבור מה שבבור אסור כדבעינן מימר שאסרו בכחו כמאי דנפיק לברא פירוש אפילו לא נגע הנכרי בענבים

דרכי משה

ודורכים אותן לתוך השלמא"ש ואע"פ שהיין צף על ידיהן: (ט) ובאו"ה כתב כ"ה שנוהגים כר"ת: (י) ובהר"ן סוף ע"ז דהרמב"ן סובר דהטיחה שעל החבית אם אינן בני יומן אינן נאסרין ולכן כתב דבדיעבד אם יש שם יי"נ בכלי יין של נכרי האוסרים אם אינם בני יומן אינם נאסרים ויש חולקים וס"ל דאין טיחה נפגמת הואיל והאיסור בעין ונראה דאף לדעת הרמב"ן לא אמרינן דהוי נטל"פ אלא בדאית ביה טיחה ע"ג כלי דאינו אלא זוהמא לפגום היין משום כך אין הטיחה אסור ואף הרב לא קאמר אלא להלכה ולא למעשה עכ"ל ואפשר דגם הר"ן מודה דלאחר מילוי ועירוי שרי כדברי הרשב"א וכ"כ ריו בנ"ז ח"א: (יא) וכבר כתבתי לעיל סימן קי"ד שדעת רבינו בעל הטור שלא כדברי המרדכי ע"ש: (יב) וכ"ת בכלבו דאף אם דרך הגברים אין היין אסור בדיעבד עכ"ל:

ב"ב

דרישה

ס"ל דתמד של מרגנים גרועי וגם הוכיח דברי הר"ר יונה שמשמע מהם דתמד של מרגנים פריף משל שמרים ולא ביאר הדבר גם קיצר בדברי הרר"י שכתב סתם בשמו דתמד של שמרים כל זמן שלא מצא יותר מכדי מדתו שמותר ורבינו כתב בדברי הרר"י שיש חילוק בין פעם ראשון לשני. גם קיצר שלא ביאר מ"ש רבינו בדברי הרר"י ומים שנותנין על המרגנים כו' עד שלכך לעולם יש בו משום מגע נכרי דמנ"ל לרבינו לכתוב כן בשם ר"י דלעולם יש בו משום מגע נכרי גם לא ביאר למה כתב רבינו התמד שנותנין מים ע"ג מרגנים כתב הר"א אב"ד דקשה למה נקט מרגנים הלא הר"א אב"ד כתב סתם ועפ"ר: [כ] מאימתי נקרא יין ליאסר במגע נכרי משהתחיל לימשך כו' דברי רבינו קצרים ומתומים בשמעתא זו דגת לכן אציע לפניך בקיצור לשון משנה וגמ' והנלוה אליו ומתוכו יתבאר דברי רבינו. ז"ל המשנה פרק רבי ישמעאל דף נ"ה לוקחין גת בעוטה מן הנכרי אע"פ שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר ופירש"י גת בעוטה שבעטה ודרכה נכרי אע"פ שנטל ענבים מתוך היין ונותנם לתחת אסיפת גל הענבים שתחת הקורה שנקרא תפוח. משום דעד שירד לבור אין שם יין עליו לאסור במגע נכרי והו שמפסיק ואינו עושה יי"נ עד שירד לבור. ובגמ' שם ע"ב קאמר פ"ז ד"ל א"ר הונא יין כיון שהתחיל להמשך עושה יי"נ פירש"י שהגת עשויה להמשך במדרון ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין ליאסר במגע נכרי (וממילא נכרי שנוגע אפי' במרגנין והיין כאילו נגע ביין דכל שנמשך וכולו נאסר) תנן לוקחין גת בעוטה מן הנכרי אף על פי שנטל בידו ונתן לתפוח. א"ר הונא בגת פקוקה ומלאה פירש"י שנפקק הצינור שלא יוכל [illegible]

פרישה

בהן תוך זמן איסורו כל העיסה אסורה בהנאה (כתב רש"ל ז"ל ולאם שהחמיץ בשמרי יין ר' אפרים חקר ודרש אחר הדבר והתירו אחר חנוכה שאז דרכם לייבשם כשרוצים להחמיץ וצריך לערבם במים ואז נתבטל טעמו ולכך ראיתי דברי הר"ח. אבל רבינו שכתב תוך זמן איסורו נראה דמיירי תוך י"ב חדש ולא כמ"ש הר"ח דהל"ל לא כוה סתם לן רבינו וק"ל עכ"ה) ומה שאוכלין לחם של נכרי ולא חיישינן לזה כתב המרדכי הטעם כי א"א שלא יתקן נכרי אחד משמרי שכר וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא תלינן: (לב) כתב הרשב"א תמצית היין כו' (בל"א ווין שטיין עכ"ה) נהגו בו היתר כו' משמע מדבריו שמותר מיד ואע"ג שום דבר לא לקלוף ולא להמתין ואע"פ שכתב שמעשים בכל יום כו' לאחר מילוי כו' היינו משום איסור הבלוע צריך מילוי כמ"ש בסימן קל"ה דעד י"ב חדש אסור משום הבלוע. בו אבל לענין תמצית היין הנקרש א"צ מילוי ומילוי לאו דלא מהני לתמצית היין הואיל והוא בעין וע"כ צריך שיהא יבש מיהו בדברי הרשב"א משמע דביבש היינו כשנתייבש י"ב חדש ורבינו נ"כ נראה דכוונתו כן מדכתב ז"ל כיון דנתייבש כ"כ ומדלעיל מיניה קאי דאיירי בנתייבש י"ב חדש. (לאחר מילוי היינו עירוי בסימן קל"ה עכ"ה): (לג) ואין מקלפין התמצית כו' ואין להקל לכתחלה אלא רוחצין בפנים היטב ומקלפין יפה יפה מ"ו: (לד) מאימתי נקרא יין ליאסר משהתחיל לימשך כו' פירוש שהגת מדרון ואם פינה המרגנים והוגים והבדילם למקום אחד והיין למקום אחד והו משכה ונאסר כולו בנגיעת הנכרי וכמ"ש בדרישה: (לה) ואפילו לא נגע אלא דרכו ונמשך וירד מכחו לבור פי' אפי' לא נגע הנכרי בענבים שנגעת כלל אלא דרכן כגון ששם עצים על הענבים ועלה נכרי [illegible]

חדושי הגהות

[illegible]

ונמשך וירד מכחו לבור (לו) מה שבבור אסור כדבעינן מימר שאברו בכחו במאי דנפיק לברא (לז) ופירוש התחיל לימשך כמו שפירש רש"י שנמשך על הגת בעצמו כי הגת הוא מדרון (לח) ואם פינה החרצנים והזגין והבדילן מהיין והיין לבדו נמשך מצד העליון לצד התחתון ונשאר היין לבדו עומד נקרא המשכה ונאסר כל מה שבגת (לט) אפילו לא נגע אלא בחרצנים ובזגין אם יש בהן טופח על מנת להטפיח והרמב"ן כתב אפילו אם יש בו טופח על מנת להטפיח אינו אוסר אלא מקום מגעו (מ) אבל כל זמן שלא הבדיל היין מן הזגין

בענבים שבגת כלל אלא דרכן כגון שבס עליס על הענבים ועלה הנכרי על העליס ונדרכו מכחו ויצא היין חוץ לגת נאסר מה שיצא כיון דמכח נכרי קא נפיק כדבעינן למימר בסימן קכ"ס ואפילו לרש"י דסבר דהמשכה בגת מהויא ליה יין אף ע"ג דלא נפיק לברא היינו ליאסר במגע נכרי אבל היכא דליכא מגע לא מיתסר אא"כ יצא לחוץ דמיתסר דיין גמור נמי לא מיתסר משום כחו בלבד אלא מאי דנפיק לברא וזה נלמד ממ"ש שם (נו:) התוס' והרא"ש בשם רשב"ם אהא דא"ר הונא על מתני' דקתני ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר ל"ש אלא שלא החזיר גרגותני וגת וכו': ומ"ש ופי' התחיל לימשך כמו שפירש"י שנמשך על הגת בעצמו וכו' כלומר ולא כר"ת שפירש דהמשכה בגת עצמו לא הויא המשכה וכבר כתבתי ודעת הפוסקים כדברי רש"י: ומ"ש ואם פינה החרצנים והזגים והבדילן מהיין וכו' כ"כ שם התוס' והרא"ש לדעת רש"י: **ומ"ש** ונאסר כל מה שבגת כ"כ הרא"ש כבר כתבתי שכן דעת הפוסקים ושלא כדברי הראב"ד והרמב"ן ז"ל:

ומ"ש אפילו לא נגע אלא בחרצנים ובזגין כן כתב הרא"ש:

ומ"ש אם יש בהן טופח ע"מ להטפיח כ"כ סמ"ג ולכאורה נראה דפשוט הוא שאם אין בהם טופח על מנת להטפיח כי נגע בהן מאי הוי. אלא דבפרק השוכר (עב.) א"ר הונא הניצוק והקטפרס ומשקה טופח חיבור לי"נ ופירש"י משקה טופח. ואין בו ע"מ להטפיח וי"ל של"ל דסמ"ג סבר כר"ת דפסק דניצוק אינו חיבור ולית הלכתא כרב הונא אבל למאן דפסק דניצוק הוי חיבור ה"ה למשקה טופח דהוי חיבור אף ע"פ שאין בו כדי להטפיח א"נ דסמ"ג מפרש משקה טופח דרב הונא בטופח ע"מ להטפיח:

אסור בהנאה אפ"ה אסור בשתייה אבל כיון שלא נגע בו כלל אפילו ברגל אלא דרכו ע"ג עליס מה שבגת מותר אפילו בשתייה לדעת הרא"ש בסימן קכ"ד וסימן קכ"ה ואינו אסור בשתייה אלא מה שבבור דנפק לברא מכחו: ופי' התחיל לימשך וכו' והבדילן מן היין והיין לבדו נמשך וכו' פירוש שהיין לבדו בלא שום ענבים הוא נמשך מצד העליון לצד התחתון ומה שחזר וכתב ונשאר היין לבדו עומד נראה דאתא להורויי דאף ע"פ שפינה הענבים ונשאר היין לבדו לא הוה המשכה אא"כ שפינה הענבים עד שולי הגיגית שאם לא פינה אלא למעלה אין כאן המשכה כיון שיש ענבים תחת היין אלא צריך שיהא נשאר היין לבדו עומד בשולי הגיגית וכך פי' התוס' אליבא דרש"י עי' פר"י (דף נ"ה) בד"ה אמר רב הונא ומ"ש שם נראה לר"י הוא ט"ס וצריך להגיה נראה לרש"י אין לך המשכה גדולה מזו וכו' וכ"כ הרא"ש בשתס ורבינו העתיק לשונו עד אפילו לא נגע אלא בחרצנים וזגין ומ"ש רבינו אם יש בהן טופח ע"מ להטפיח כ"כ סמ"ג משום דבכך ה"ל הכל חיבור הא לאו הכי לא הוי חבור והרמב"ן סובר דאפילו בטופח ע"מ להטפיח לא הוי הכל חבור ואינו אוסר אלא מקום מגעו והא דדייק בפ' השוכר מדתנן הניצוק והקטפרס ומשקה טופח לא הוי חבור לא לטומאה ולא לטהרה הא לגבי י"נ הוי חבור כתב הרא"ש שם ע"ש ר"ת דע"כ הדקדוק אינו אמת לומר דמשקה טופח הוי חבור לגבי י"נ דהא בעינן טופח ע"מ להטפיח וכו' ע"ש בדף נ"ד ע"ג: ומ"ש

ומ"ש בשם הרמב"ן דאפילו יש בו טופח ע"מ להטפיח אינו אוסר אלא מקום מגעו איני יודע היכא מצא רבינו להרמב"ן שכ"כ דלפמ"ש בסמוך שכתבו רשב"א והר"ן שהוא דעת הרמב"ן אפילו מקום מגעו אינו אוסר ורבינו ירוחם כתב בשם רשב"ס אשכול שבגת לאחר שהתחיל לימשך היין נגע נכרי באשכול אשכול אסור אם יש בו טופח ע"מ להטפיח וכגון שהענבים שבאשכול מבוקעים ושאר הגת מותר: **ומ"ש** אבל כל זמן שלא הבדיל היין מן החרצנים והזגין לא הוי המשכה פי' אף על פי שהבדיל היין מלמעלה לא הוי המשכה עד שיבדילנו עד שולי הגיגית וכ"כ התוספות שכתב רשב"ס בשם רש"י וז"ל מפנין גרעינין שבגיגיות אילך ואילך כדי שיכנס באמצעיתו נראה לרש"י אין לך המשכה גדולה מזו ועושה י"נ עכ"ל וז"ל לפירושו שפינה הגרעינין עד שולי הגיגית שאם לא פינה כ"א למעלה אין כאן המשכה כיון שיש ענבים תחתיה תדע דהא תנן במתניתין אף על פי שנוטל בידו ונותן לתפוח ואם כן פינה ענבים אילך ואילך והפ"ה שרי בגת פקוקה אפילו לרב הונא כדמשני בסמוך אלא לאו ש"מ דההיא היכא לאוקמי שעדיין לא פינה עד שולי הגת עכ"ל וכ"כ המרדכי וכ"כ מדברי הרא"ש שכתב תנן לוקחין גת בעוטה מן הנכרי אף על פי שנוטל בידו ונותן לתפוח וכשמאסף החרצנים והזגין ונתנן לתפוח נשאר היין לבדו ונמשך לצד התחתון ומשני בגת מליאה ופקוקה וכיון שהגת מליאה א"א לפנות ולהבדיל כל החרצנים מן היין אלא מן העליונים הוא נוטל ונותן לתפוח ונשארו הרבה חרצנים וזגים עם היין ואין כאן המשכה וסמ"ג נראה שהוא מסופק בדבר שכתב לדברי רש"י אפילו בלא נתינת. של אלא שפינה הענבים אילך ואילך ויין צלול כנוס באמצע נקראת המשכה ושמא לדבריו

פרישה

לכרא"ש בהנאה כ"א בשתייה כמ"ש בריש סי' קכ"ה: (לו) מה שבבור אסור לדבעינן מימר בר"ס קכ"ס וסם יתבאר דלהרא"ש לא נאסר מה שיצא מכחו אלא בשתייה: (לז) ופירוש התחיל לימשך כמו שפרש"י שנמשך על הגת בעצמו כו' פרש"י כתבתי בדרישה בשם הרא"ש גבי מאימתי נקרא יין כו' ולאפוקי מפי' ר"ת שפי' שאין המשכה עד שיקלח היין מן הגת: (לח) ואם פינה החרצנים והזגים כו' ונאסר כל מה שבגת ה"ה בגיגית דינא הכי ובדרישה כתבתי מה בין גת לגיגית: (לט) אפילו לא נגע אלא בחרצנים ובזגים אם יש טופח ע"מ להטפיח אבל אי לא הוי ע"מ להטפיח מותר ולא שייך כאן לומר שיהא אסור משום ניצוק חיבור וס"ל לרבינו כסמ"ק שפי' הא דאמר רב הניצוק כו' ומשקה טופח הוי חיבור ר"ל טופח ע"מ להטפיח ולא כפרש"י עיין בב"י: (מ) אבל כל זמן שלא הבדיל היין מהזגים והחרצנים כו' פי' אף ע"פ שהבדיל היין מלמעלה

דרישה

עושה י"נ עד שירד לבור ופרש"י אבל נמשך לא חיישינן. ה"כ בגת פקוקה ומלאה. ופירש"י ואשמעי' דבגת מלאה אין בה משיכה עד שיטול פקק שלפניה וירד היין והוא משיכתו מיד. ת"ש ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר. ופירש"י והא הכא דהתחיל לירד והרי נמשך וקתני מה שבגת מותר (ור"ל אין תורת יין עליו לאסור במגע נכרי אף אם נגע בו) ומשני כי הונא קאמר דינו למשנה אחרונה שפורן ממשנה זו שס"ל אין המשכה עושה יין עכ"ל הגמ' ורש"י. וכתבו שם התוס' בד"ה א"ר הונא כו' ז"ל נראה מתוך פרש"י דאפי' בגת עצמה אם פינה החרצנים אילך ואילך ונשאר היין לצד אחד הוי התחיל לימשך וה"ה נמי בגיגית שלנו שדורכים בהן פרשב"ם בשם רש"י דאם פינה הגרעינים אילך ואילך כדי שיכנס היין באמצעיתו אין לך המשכה גדולה מזו כו' ע"ש. הרי לפנינו דהשוה דין גיגית לדין גת ובשניהם מצריך פנוי החרצנים מהיין וכשפינן ס"ל דהוי המשכה בשניהם אלא שדקדק לכתוב בגיגית שפנה החרצנים אילך ואילך ונכנס היין באמצעיתו

וה"ט דדוקא בגת העשויה במדרון כשאינה מלאה ענבים במעט הפסק שפוסק ביד או בד"א בין עליונותו של כלי ובין מדרונו ודוחף הענבים לצד מעלה כל היין נמשך מעצמו לצד תחתיתו למקום מדרונו משא"כ בגיגית שהוא עשויה בעיגול שאין כל היין נמשך למקום אחד מן הצד אלא כשדוחף באמצעיתו אילך ואילך שאז הדחיפה בשוה לכל צד וגם צריך טירחא יתירה להבדיל החרצנים מן היין בגיגית מלמעלה למטה כמו שכתבו התוספות אף שבמשיכה לענין י"נ א"צ להמשך כל היין דהא במשיכה כל דהו סגי מ"מ דרך משיכה כתבו התוספות משא"כ בגת שכשמבדילין במקום מדרונו אז ממילא נבדלין משם ואילך החרצנים מהיין כיון שדרך המשכה בכך. ת"ש רב הונא יין משהתחיל לימשך משום דאיירי בגת שאינה מליאה ואז דרכו מעצמו למשוך בקלות משא"כ בגיגית. ועי' עוד מ"ש בק"ס למלק דבגיגית צריך כיון לימשך אבל לא משמע כן בדברי התוס' הנ"ל. עוד מסיק הגמרא דף נ"ו ע"ב אהאי פסקא דמתני' הנ"ל דתנן מה שבבור אסור והשאר מותר א"ר הונא לא שנו אלא שלא החזיר הגרגותני לגת אבל החזיר גרגותני לגת אסור (פירוש גרגותני הוא כלי גדול שקשור בבור והיין יורד מן הכנור לתוכו ומתוכו לבור כדי לסנן היין מהחרצנים והזגין. אסור אף מה שבגת) גרגותני גופא במאי קמתסרא בנצוק. פי' בקלוח שיורד מגרגותני לבור ומסבר הגרגותני לי"נ שבבור ס"מ נצוק חיבור ולקמן בהשוכר את הפועל פליגי בה (וכתבו התוספות ע"ז וא"ת א"כ מה שבגת ג"כ היה לנו לאסור מטעם נצוק. וי"ל דהאי הכא דהוי נצוק בר נצוק דמגת לגרגותני הוי נצוק א' ומגרגותני לבור נצוק שני דנקבי הגרגותני אינם עשוין ביושר אלא מן הצדדין ואינו נופל מיד מהגת לבור ולאו מר נצוק הוא) כדתני ר' חייא שפסקתו בורו פי' שנתמלא הבור עד שהגיע היין וטפח בשולי הגרגותני כמו פסקם בפנים דפרק כל הצלמים עכ"ל הגמ' ורש"י. וכתב הרא"ש שם ז"ל אע"ג דרב הונא קאמר כיון שהתחיל למשוך נעשה יין וא"כ בלא החזרת גרגותני לגת השכנכרי דורך בה אסירה. רב הונא דהכא במשנה ראשונה אמרה למילתיה ואשמעינן אע"ג דאין על מה שבגת תורת יין ליאסר במגע נכרי מ"מ נאסר הוא בתערובות. וכ"מ למשנה אחרונה בגת פקוקה ומלאה. ועוד נראה דרב הונא דהכא קאי שפיר אמשנה אחרונה ולא נאסר יין שבגת בהמשכה שמשכו ענבים ויין ביחד לגרגותני ומשם היין לבדו לבור כי הדבר דומה ללוקח ענבים ויין ביחד מן הגת ונתנו במקום אחר ומשם נמשך היין מן הענבים לדבר ברור הוא שאין מה שבגת נקרא יין בשביל שנמשך יין מאותו מקום. והשתא הויא מילתא דרב הונא כפשטה דיין שבגרגותני נאסר במגע כי התחיל לימשך או משום כח נכרי לפרשב"ס וסבר רב הונא דנצוק אינו חיבור ובשביל שנאמרו דברי רב הונא בבית המדרש אמר שלמדו אותה משנה דירד לבור עשה השומע בדבריו דלמשנה ראשונה אמרה וקאמרה ס"מ דנצוק חבור ולפי דבריו הסיבו לו. וניחא השתא לפסק ר"ת דרב הונא חזר בו וסובר דנצוק אינו חיבור עכ"ל הרא"ש ז"ל. ביאור דבריו מ"ש והשתא אתיא דברי רב הונא כפשטיה ר"ל דלפירוש קמא קשה למה לו לרב הונא לומר דבריו לפי משנה ראשונה כיון דלא קים לן הכי כמבואר בדברי רב הונא הראשונים ולפי פירושו בתרא א"ש דרב הונא לפי משנה אחרונה ולשיטתיה אמרה דס"ל גת שנמשך ממנה ונגע בה נכרי נאסר מכח מגעו. ומה שבגרגותני נאסר מכח נגיעת הנכרי אם נגע בה אע"פ שבגרגותני יש בה ערבוב חרצנים וזגים מ"מ נאסר מכח מגעו כיון שהיין נמשך ממנו והמקשן דקאמר שבגרגותני במאי קא מתסר בנצוק טעה בדברי רב הונא דסבר רב הונא אמר דבריו למשנה ראשונה וכיון דאמר דבריו על משנה ראשונה א"כ אין איסור במגע בגרגותני אא"כ נגע ביין צלול שירד ממנו וא"כ אין לאסור מה שבגרגותני עצמו אלא משום נצוק. אבל אין האמת כן דרב הונא לשיטתיה אמרה ודוקא בנגע בגרגותני עצמו איירי דנאסרו מכח נגיעה אבל אי נגע ביין שיורד ממנו לא נאסר אלא אותו היין ולא מה שבגרגותני דס"ל לרב הונא נצוק אינו חבור וכן הוא מוכרע. אבל אין לומר דרב הונא בכל ענין איירי בין בנגע נכרי בגרגותני בין נגע נכרי ביין שירד ממנו ונאסר מה שבגרגותני מכח נצוק ומה שבגת אינו נאסר בנצוק משום דהוה נצוק בר נצוק כמ"ש התוס' אלא שהרא"ש כתב וס"ל לרב הונא דנצוק אינו חיבור משום מאי דמסיק והשתא ניחא לפסק ר"ת כו' משא"כ לפירוש קמא דהרא"ש דס"ד דהמקשן דקאמר במאי קמתסרא בנצוק הוא אמת ומה שמשני כשפסקתו הגרגותני דרך דחייה שני ליה. דא"כ כיון דרב הונא איירי ג"כ בנגע נכרי בגרגותני לאסור גם שבגת מכח נצוק דהא בשעה שנגע בגרגותני הוה נצוק אחד למה שבגת דאף דאין שייך משיכה בגת מ"מ הו"ל למיסר בנצוק ממה שבגרגותני אלא ודאי דרב הונא לא ס"ל נצוק חבור וק"ל. והמשנה דקאמרה מה שבבור אסור והשאר מותר צ"ל להאי פירושא דבגרגותני בכלל מה שבבור הוא דקא חשיב ליה כיון דלא נאסר הגרגותני בנגיעת הנכרי אלא מכח היין שנמשך ממנה וירד לבור. ומ"ש והשאר מותר ר"ל השאר במקום דלא שייך שם שם (ר"ל שם בצירי תחת השי"ן עכ"ס) המשכה והיינו מה שבגת וכמ"ש הרא"ש כי הדבר דומה ללוקח ענבים ויין יחד מן הגת ונתנו למקום אחר אבל אי הוה שייך שם המשכה במה שבגת הוה נאסר אף שהוא רחוק מיין צלול שירד בבור ולא נאסר מכח נצוק בר נצוק כדלעיל דהוה נצוק בר נצוק מ"מ הוה אסור מכח נגיעת הנכרי דאוסר במשיכה כל מקום שיש טופח כדי להטפיח וכמ"ש ג"כ רבינו. ולפירוש קמא א"ש טפי דלא היין שירד ממנו אוסרו בפסקתו גרגותני או מכח נצוק. והשתא כבא לביאור דברי רבינו דמ"ש גת שהוא סתומה ומלאה כו' עד אם נגע נכרי בסל דלכאורה קשה הא לא אתיא דברי רבינו לא כפירוש בתרא דהרא"ש ולא כפירוש קמא קשה מ"ש ונגע נכרי בסל הא לא נאסר בנגיעתו למשנה ראשונה. ולמשנה אחרונה ק' למה לו פקוקה וסתומה אפי' בלא פקוקה וסתומה נמי לא שייך המשכה במה שהוא בגת וכמ"ש בשם הרא"ש כנ"ל. ולק"מ כי ודאי רבינו ג"כ לפירוש בתרא שהוא עיקר ומ"ש גת פקוקה ומלאה דהל"כ בלא חזרת הסל לגת היה נאסר שבגת מיד בנגיעת הנכרי בסל מכח נצוק דאף שרב הונא מיירי אפי' באינה פקוקה ושרי משום דס"ל נצוק אינו חבור מ"מ אנן דקי"ל דנצוק חיבור נאסרה מיד בנגיעה לכך צ"ל שהיא פקוקה. וצריכין לומר הא דכתב רבינו וירד ממנה יין וחרצנים ביחד לגרגותני שהיינו שירד ממנה הסלה ועכשיו בשעת נגיעה הוא סתומה ומ"ש שהיא מלאה היינו שחזרו ומלאוה; אשר שכבר ירד ממנו ונסתמה אח"כ. אלא שקשה למה כתב שהיא מלאה אפילו לא נתמלאה אח"כ נמי דינא הכי וי"ל דבא לומר אע"ג דאין שום צד משום איסור נגיעה מצד עצמה דהא לא שייך בה המשכה כיון שהיא פקוקה ומלאה אפ"ה נאסרה בחזרה מה שבסל לתוכה. וא"ל למה כתב וירד ממנה לסל דהא אפי' לא ירד ממנה אלא ממקום אחר נמי דינא הכי. וי"ל דאורחא דמילתא נקט דמה שירד ממנה אורחא דמילתא להחזיר לתוכו מה שלא נדרך יפה. והא דכתב וירד ממנה יין וחרצנים ביחד לגרגותני ק"ק אפי' לא ירדו לתוכה אלא בוא"ו באופן שהיין ירד בפני עצמו מגת לגרגותני ג"כ הוה מאי לאשמעינן דין זה דאם נגע בתערובת שבסל נאסר ואוסר שבגת בחזרתו. אלא שי"ל ג"כ דאשמעינן רבותא דאע"ג דאין בגת מצד עצמה שום צד איסור אף אם נגע בה נכרי משא"כ אם היה נמשך ממנה יין לחוד. וזהו שסיים וכתב אין על מה שבגת תורת יין. אלא שקשה מה שמתחיל וכתב גת שהיא פקוקה ומלאה דלא שייך בה המשכה קא"ל באופן דלא שייך בה נצוק שהרי לפי מ"ש עיקר מ"ש שהיא פקוקה משום נצוק קא"ל. לכן היותר נלע"ד דס"ק רבינו גת שהיא פקוקה ומלאה דאלשון משנה וגמרא הנ"ל קאי דמיירי בגת שלוקחין מן הנכרי וקאמר גת שהיא פקוקה ומלאה שמצד עצמה אין בה שם איסור שהא כבר נמשך ממנה ונגעה נכרי שמצאוהו פקוקה ומלאה מתחילתה וליכא למיחש בה שכבר משך ממנה הנכרי ונגע וגם בפניו ירד מהגת יין וחרצנים יחד לתוך הגרגותני דלאו אף שנגע הנכרי בפנינו בגת אינו מזיק כיון שאין כאן תורת המשכה במה שבגת כיון שכן יורדין ביחד אלא שהנכרי אוסר במגעו מה שבסל וחזרו ונתנו מה שבסל לגת נאסר ממנו מה שבגת. וליכא למימר בלי סחורה דנאסר מכח נצוק די"ל דמיירי שלא נגע הנכרי בסל עד שפסק כבר הקלוח שירד מהגת לסל ומש"ה אין כאן נצוק ואף שסבר ג"כ פסק קילוח מהסל לתוך הסביר מ"מ נאסר מה שבסל מכח מגעו כיון דהוה טופח ע"מ להטפיח והשתא א"ש הכל ואין לתמוה במ"ש דמיירי בגת של נכרי דדברי רב הונא נקט ורב הונא אליבא דמתני' קאי בגת בעוטה שלוקחין מהנכרי ואגב אשמעינן שאר הדינים הנלוים ממנו וק"ל. ואין להקשות לפ"ז מאי מקשו התוס' תאסור גם מה שבגת מכח נצוק דלמא מיירי בשכבר פסק הקילוח די"ל לפי ס"ד דהמקשה דמאי דבגרגותני לא נאסר אלא מכח נצוק והיינו שנגע הנכרי בקילוח היורד מהסל לבור. וזה נראה לו דוחק שיפסוק קילוח היורד מהגת לסל ולא יפסוק הקילוח היורד מהסל להבור. וגם מ"ש הרא"ש דס"ל לרב הונא נצוק אינו חבור וכתבתי דטעמו דאל"כ ליאסר מה שבגת מהגיעה שנגע נכרי בסל מכח נצוק. אין להקשות דלמא איירי כשכבר פסק הקילוח מהגת לסל. משום דהרא"ש ג"כ פי' דברי רב הונא דקאי אמתני' ולשון משנה איתא ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר משמע דאיירי אף בשעת ירידתו לבור דלאו איכא קילוח ודומיא דהכי קתני מה שבגת מותר אף דאיכא קילוח ובזה נתיישב ג"כ קושיה האחרונה וק"ל. ומ"ש רבינו בסוף סימן קכ"ו ז"ל וכן הדין לגת שהיין יורד למטה ממנו לבור ונגע הנכרי בקילוח היורד כו' צ"ל דאיירי שהיין יורד צלול מהגת לבור דאל"כ אין שם יין בתערובת יין וחרצנים וא"כ שילוק ליין שבגת כו' וגם אין לומר דמיירי ביורד יין וחרצנים וזגין לסל ומשם יורד לבור ונגע בו שם הנכרי דאם כן למה אמר רואין הקילוח היורד כאילו הוא בגת ור"ל מכח נצוק הא הוי נצוק בר נצוק דכתבתי בשם התוס' לעיל דלא אמרינן לא אפילו להחמיר וכ"ש כאן לקולא ודו"ק:

ומ"ש הלכך אם הגת סתומה ומלאה וכו' פירש רש"י שפקקו הנקב ע"פ הבור שלא יוכל לירד והיא היתה כולה מלאה ענבים ולא נמשך בה יין ולא זז ממקומו אלא במקום שנכבש שם עומד עכ"ל ואפי' הכי החמיר ר"ת בגת פקוקה ומלאה אף ע"ג דליכא המשכה מ"מ כיון דבהמשכה כל דהוא נעשה י"נ אי אפשר ליזהר הלכך יש לחוש ולגזור קודם המשכה אטו לאחר המשכה כדכתב האשיר"י פר"י ע"ש ר"ת ע"ש בדף נ' ע"ב. ונראה מדברי ר"ת לשם דבג'יירים לידיה שרי לדרוך עם הנכרי אפי' לכתחלה דהא ליכא למיחש שמא יגע בידיו אבן הרמב"ם פרק י"א כתב להדיא דאסור לכתחלה אפילו היה כפות וזה הוא דעת רבינו כאן שלא כתב דמותר בג'יירים לידיה דלכתחילה בכל ענין אסור וכסימן קכ"ד יתבאר בארוכות סס"ד ע"ש:

וכשדורכים בגיגית וכו' עד שאתם הגיגית הכל הוא מדברי התוס' והרא"ש שם: **ומ"ש** אפילו בהעלמת עין וכו' כתב התוספות והרא"ש דהכי איתא בירושלמי ואיכא למידק למה חששו הכא טפי בהעלמת עין מבישראל ונכרי ששפתו ב' קדרות על כירה א' ולא חשו להם הכמים משום בשר נבלה דילמא מהדר ישראל אפיה לאחוריה ושדי נכרי נבלה בקדרה כדאיתא פ"ק דע"ז ולעיל סוף סי' קי"ח ואע"ג דאיכא איסורא דאורייתא לא חששו והכא במגע נכרי דליכא אלא איסור סתם יין דרבנן חששו וי"ל דלא חששו בירושלמי להעלמת עין אלא לענין זה שאסור ליקח ממנה לכתחלה אם העלים את עיניו אבל בגיגית של ישראל ודאי אין לאסור אותה בהעלמת עין:

גת שהיא סתומה וכו' כלומר אף ע"ג דלא נאסר היין שבגת בהמשכה שנמשכו ענבים ויין ביחד לגרגותני כיון שלא נמשך היין לבדו בגרגותני מ"מ נאסר אח"כ מה שבגת אם החזיר לגת מה שבשל וכו' וכ"כ הרא"ש לשם ולא הביא דברי סה"ת אבל רבינו הביאם לפי שהתוס' כתבו כך בד"ה אבל אם (דף נ"ו) וקשיא לי דעד כאן לא פליגי חזקיה ורבי יוחנן בפ' בתרא דע"ז (דף ע"ג) אי אמרינן רואין אלא בנתערב יין ביין ונפל שם קיתון של מים דכי אמרינן רואין את מינו כמי שאינו ומים רבין על היין שאינו מינו ומבטלו לפי שהיין במים נתערבו יחד אבל היין עם החרצנים והזגין לא נתערבו יחד ואין לומר בהן רואין ויש ליישב כיון דבהחזרת הסל לגת אין שם יין בשפע אלא טיפות יין של איסור אמרינן דאותן טיפות נבלעין בתוך גוף החרצנין והזגין ורבין עליו ומבטלין לטיפות יין של איסור:

על הבחור שנתן לו העירון לשתות והיה סבור שהוא שכר ונמצא של יין ולא על

הזגין והחרצנים לא הוי המשכה (מא) [ו] **הילכך אם הגת סתומה ומלאה בענין שאי אפשר ליין לבדו לימשך בה אין בו תורת יין ליאסר במגע נכרי ולכאורה מותר לדרוך בה עם הנכרי** (מב) **אלא שר"ת החמיר לאסור בה כיון דבהמשכה כל דהו נעשה יין נסך** (מג) [ז] **א"א ליזהר ממגעו של נכרי אחר המשכה** (מד) **וכשדורכים בגיגית לא שייך בה המשכה** (מה) [ח] **אבל אם פינה לו החרצנים לצד אחד כדי שימשך היין לצד אחר הוי המשכה וכן אם מילא ממנו כוס יין וכיון לשלותו מן הזגין והחרצנים הוי המשכה וכ"ש אם הוציא מהיין דרך ברזא דהוי המשכה אבל אם לקח החרצנים עם היין לא הוי המשכה ואפילו אם לקחן נכרי ביחד מותר להחזיר המותר** (מו) **וגיגית מלאה ענבים דרוכים עומדת בבית הנכרי אסור לקנות ממנה שמא המשיך ממנה וחזר ומלאה אפילו בהעלמת העין שהעלים הישראל עיניו ממנה אסור ליקח ממנה אם לא שהתם הגיגית:** (מז) **גת שהיא סתומה ומלאה דלא שייך בה המשכה** לא

לדבריו זהו כשלא נשאר ענבים עד שולי הגיגית במקום שהיין נגול כגוס שם עכ"ל וגם סה"ת כ"כ: **ומ"ש** הילכך אם הגת סתומה ומליאה בענין שא"א ליין לבדו לימשך בה אין בו תורת יין לאיסור במגע נכרי כבר נתבאר בסמוך:

ומ"ש ולכאורה מותר לדרוך בה אלא שר"ת החמיר לאסור כיון דבהמשכה כל דהו נעשה י"נ א"א ליזהר ממגעו של נכרי אחר המשכה וכו' כבר כתבתי שכ"כ התוס' והרא"ש וסמ"ג וגם כתבתי לשון הרא"ש בשם ר"ת שטעמו מפני שיש לחוש קודם המשכה אטו לאחר המשכה ובסוף פרק רבי ישמעאל כתב שטעמו משום דכיון דבהמשכה כל דהוא נעשה י"נ א"א ליזהר ממגעו של נכרי אחר המשכה עכ"ל ויש בקצת ספרי רבינו תוספת שכתב בהם אסור שאינה סתומה וט"ס היא והנוסחא האמיתית כיון דבהמשכה כל שהוא נעשה י"נ א"א ליזהר ממגעו של נכרי אחר המשכה: **ומ"ש** וכשדורכים בגיגית לא שייך בה המשכה כלומר לפי שאינו מדרון כמו הגת (יג) וכל לשון זה שכתב רבינו מכשדורכים בגיגית וכו' עד אם לא שהתם הגיגית הוא לשון הרא"ש שם ומ"ש במילא כוס יין וכיון לשלותו מן החרצנים ומן הזגים דהוי המשכה משמע מדברי התוס' דר"ת מודה ביה ובעה"ת כתב שמא בשביל פירתא כי האי שלוקח בכוס וגם אינו מתכוין כי אם לכסותו אפי' הוא בלא ענבים אינו חשוב המשכה בכך ליאסר במגע נכרי אותו שבגיגית אבל אותו שבכוס כיון שהוא נגול פשיטא שאסור אם נגע בו הנכרי עכ"ל וכך הם דברי סמ"ג (יד) ומיהו היכא שנתן של לתוך גיגית דרוכה ולקח ישראל מן היין שבסל פשיטא להו דהוי המשכה ומשמע מדבריהם שר"ת נמי מודה ביה וכתב עוד סמ"ג ואפילו לא לקח הישראל מן היין שבסל נקראת המשכה כיון שהיין נגול נכנס בתוך הסל ונבדל מן הזגים ומן החרצנים ובסה"ת נראה שהוא מסופק בזה: **ועל** דין גיגית מלאה ענבים דרוכים עומדת בבית הנכרי כתוב בתוס' שיש להחמיר מהירושלמי אבל ר"י פי' להקל ואח"כ כתב שהמתע"כ והרא"ש כתב על דברי הירושלמי ומיהו אין ללמוד משם איסור דשמא בגת בטועה יש להחמיר לפי שהיא דרוכה הרבה ועומדת לימשך אבל בגיגית שלא כדרך היין אפשר דלא חיישינן להמשכה ומיהו נכון להחמיר כיון דבדבר קל יכול לעשות דבר שנקרא המשכה עכ"ל: **וכתבו** התוס' עוד שהקונה יין מגתות הנכרים צריך ליזהר שלא תהא ברזא בגיגית ודוקא ברזא קטנה אבל ברזא גדולה כעין פי חבית לא חשיבא המשכה מאחר שהענבים נמשכים דרך שם עם היין וכ"כ בסמ"ק וכתבוהו הגהמיי' פי"א. והיכא למידק דאפי' ליכא ברזא נמי הא איכא למיחש שמא יוציא מעט יין נגול בכוס או שמא יתן של בגת ויהיה בתוכו היין נגול ושמא י"ל דס"ל דלכל הני לא חיישינן דלא שכיחי ולא דמי לברזא דשכיח טובא למשוך על ידה:

וכתב מהרי"ק בשורש ל"ב אשר שאלת על מה סמכו הצרפתים לקנות גיגיות מלאות ענבים דרוכים מן הנכרים שהרי ר"ת הקפיד ורצה לנדות וכו' אשכילך דאפילו לר"ת שאסר לדרוך עם הנכרי היינו דוקא בגיגית דכיון שהוא רגילות להמשיך בהני גיגיות שייך למיגזר קודם המשכה אטו אחר המשכה אבל כשדורכים הענבים באותם העריבות הארוכות הנתונות על העגלות כמו שלנו ומהם ממלאים הדלאים ומריקים בתוך הגיגיות פשיטא דאפי' ר"ת מודה בהא דלא שייך למיגזר אטו אחר המשכה כיון שאין רגילות כלל להמשיך בתוך אותם העריבות לא ע"י פיגוי ענבים ולא ע"י גרגותני ואף דאתרמי לפעמים דכששואבים מאותם עריבות לתת באותם גיגיות שיש קצת יין נגול מ"מ אין לחוש בכך הדא דלעולם יש הרבה גרעיני ענבים מעורבין עם היין ועוד דכיון שאין מתכוין הנכרי להמשיך לא הוי המשכה כמ"ש בתוספות ר' פרץ ואל תתמה על מה אין אנו מקפידים אם נוגע הנכרי בענבים הדרוכים אפי' הם כבר בגיגית דהא ע"כ שייך למיסר טפי ע"י דריכת הנכרי מע"י מגע דקודם המשכה ע"כ: **גת** שהיא סתומה ומליאה דלא שייך בה המשכה וירד ממנה יין וחרצנים ביחד וכו' שם אהא דתנן ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר א"ר הונא ל"ש אלא שלא החזיר גרגותני לגת אבל החזיר גרגותני לגת אסור ופירש"י גרגותני הוא סל גדול שקשור בצנור והיין יורד מן הצנור לתוכו ומתוכו לבור כדי לסנן היין מן החרצנים הזגים אסור אף מה שבגת וכתב הרא"ש ואף ע"ג דרב הונא דאמר כיון שהתחיל לימשך נעשה יין וא"כ אפי' בלא החזרת גרגותני הגת שהנכרי דורך בה אסורה רב הונא דהכא כמשנה ראשונה אמרה למילתיה ואשמעינן אף ע"ג דאין על מה שבגת תורת יין ליאסר במגע נכרי מ"מ נאסר הוא בתערובות וכ"מ למשנה אחרונה בגת פקוקה ומליאה וכ"כ הר"ן בשם הראב"ד דכ"מ לדידן אליבא דמשנה אחרונה בגת פקוקה ומליאה שלא נמשך בגת כלל אף על פי שאין עליו תורת יין ליאסר במגע נכרי מ"מ בתערובת יין של איסור הוא נאסר: **וכתב** עוד הרא"ש אהא דרב הונא ועוד נראה דר"ה דהכא קאי שפיר אמשנה אחרונה ולא נאסר יין שבגת בהמשכה שנמשכו ענבים ויין ביחד לגרגותני ומשם היין לבדו לבור כי הדבר דומה ללוקח ענבים ויין ביחד מן הגת ונתנו למקום אחר ומשם נמשך היין מן ענבים דדבר ברור הוא שאין מה שבגת נקרא יין בשביל שנמשך יין מאותו מקום והשתא הויא מילתיה דר"ה כפשטא דיין שבגרגותני אסר

דרכי משה

(יג) כ"כ המרדכי פרק ר"י ע"ב בשם תשובת ר"ת ומשמע שם דאפילו בגיגית אוסר ר"ת לדרוך עם הנכרי דלא עדיף מגת פקוקה ומליאה ואפ"ה אסור משום גזירה וה"ה בגיגית: (יד) וכ"כ המרדכי פרק ר"י בהג"ם פי"א:

דרישה

[ו] הלכך אם הגת סתומה ומלאה פירושו כתבתי בפרישה שמתוך שהיא סתומה ומלאה עומד היין במקומו ובזה תנן במתני' שלוקחין הימנו מן הנכרי אף ע"פ שהוא נוטל בידו ונותן לתוך התפוח אינו נעשה בזה י"נ וכתב הרא"ש ז"ל אע"פ שנוטל בידו כו' פי' וכשמהפך החרצנים והזגים ונותנם לתפוח כשאר היין לבדו ונמשך לצד התחתון אפ"ה כיון שהיא מליאה א"א לכנוס ולהבדיל כל החרצנים אלא מן העליונים הוא נוטל ונותן לגוף התפוח ונשארו הרבה חרצנים וזגים עם היין ואין כאן המשכה עכ"ל ומזה דייק הב"י שס"ל שצריכין להבדיל עד שולי הגת והגיגית: [ז] אי אפשר ליזהר ממגעו של נכרי אחר המשכה עיין בהשר"י פרק ר' ישמעאל שכ"כ הרא"ש בשם ר"ת עוד כתב ב"י ע"א שכתב הרא"ש בשם ר"ת דמה שאסרו כל דריכה עם הנכרי מפני שיש לחוש קודם המשכה אטו לאחר המשכה וכ"כ התוס' והסמ"ג בשם ר"ת וכתב ב"י ומשמע דלא אסר ר"ת בכה"ג אלא שדרך בה העכו"ם אבל מגעו בה מודה דאינו אסור כדברי הרשב"א והר"ן וכן משמע מדברי רבינו ע"כ ע"ש ובזה א"ש הא דכתב ר"ת דלא שייך המשכה עד שיקלא מן הגת ולא החמיר בנגיעת הנכרי לגזור בה קודם המשכה אטו לאחר המשכה דדוקא כשדורך ומתעסק ביין חיישינן שמא נגע גם אחר המשכה לשיר מאח"כ כשאינו דורך דאפילו נגע עתה לא חששו שמא יגע ג"כ לאחר המשכה כיון שאין לו עסק ביין ויותר נ"ל דדוקא כשהגת מליאה דאז בקל הוא נמשך ויוצא למעלה מהגת בזה הוא דמחמיר ליאסר וגזר קודם המשכה אטו כו' דוקא בשעת דריכה שאז ע"י אותה דריכה ימשוך הוא לכך אוסר אבל בנגיעה (בעלמא שלפני הדריכה עכ"ה) אינו אוסר דהא עדיין לא נמשך ודו"ק: [ח] אבל אם פינה לו החרצנים כו' קצת יש לדקדק א"כ מה יש בין גת לגיגית וה"ל דבגת מכח הדריכה נפנו ממילא החרצנים אילך ואילך והיין נמשך כיון שהוא מדרון ובגיגית שאינו מדרון צריך לפנות בידים כל החרצנים לצד אחר כדי שלא יעכבו היין מלמשוך דהא כתבתי בסמוך בשם הרא"ש דאף בגת מיירי שפינה החרצנים והזגים בידים ולכאורה היה נראה לומר דבגת שהוא מדרון פעמים שאין ממלאים כל הגת מהענבים אלא מניחין למטה במקום הנראת מקום פנוי שימשך שם היין נגול מלמעלה למטה בגת עצמה מה"כ כשהגת מלאה ענבים דאין שם מקום פנוי לימשך בה היין ונראה לדקדק קצת כן ממ"ש רבינו לקמן סוף סימן קנ"ז בדורך ענבים בגת של נכרי דמותר מכח שאינו מיני רבה על האיסור ומבטלו דמסיק וכתב וז"ל שנראה לי שאע"פ כן אסור להוציא היין דרך נקבי הברזא שבנקב הסור והיין יוצא משם נגול מבלי תערובת הרגנים כו' וקשה מאי פסקא דיורד נגול ודאי יש דבר בתוך הגת שמסנן בו היין מתוך החרצנים מה"כ במלאה וכן דייק ליבנא דרש"י שכתב ומליאה כדי שלא ימשך בגת עצמו אלא במקום שנכבש עומד שם עם הזגין עכ"ל הרי לך בהדיא כמ"ש דמלאה ר"ל למטה במקום הוצאתו של יין אין שם מקום פנוי למשך שם אגב נתמלא בכל מענבים וא"כ מ"ש ואם פינה הזגים כו' ר"ל במה שלא מילא תחלה בו הגת מהענבים ממילא נבדלין מהדדי. גם י"ל דסתם המשכה הוא מה שהיין נמשך דרך פי הגת לבור ושם בפי הגת או קרוב אליה בפנים או מבחוץ יש גרגותני או שום דבר לו שום דבר למשכנת שבו נבדלין הזגין מן היין וא"ש לפני זה שר"ת אוסר לדרוך עם הנכרי בגת משום דבהמשכה כל דהוא נעשה י"נ דהיינו במלוי להשיכה מלמטה דרך פי הגת בקלות מה"כ בגיגית דאין בגיגית דאין דרך לעשות לה פה מלמטה ומש"ה כתב רבינו מיד אחר מ"ש שר"ת אסר בגת דבגיגית לא שייך בה המשכה כל דהו הנ"ל ומעיקר מותר לדרוך עם הנכרי בגת אם לא שהמשיכו והבדילו בידים כו' הז יש בו רלוי נכסך והיותר נראה שדקדק רבינו לכתוב כדי שימשך כו' משום דאם לא כיון למשיך לא הוי המשכה כמ"ש התוס' ר"פ והביאו ב"י בדברי מהרי"ק דף קי"ט רע"ב וכ"כ בהגהות אשר"י דף נ' סוף ע"א המ"ש הרא"ש שם שהוא ג"כ כלשון רבינו כדי שימשך היין כו' ז"ל והאבי"ה כתב ובלבד שיתכוין להמשכת היין אבל אם כוונתו במשכו כדי שיכנס בגיגית הרבה וגם כדי שיקלב וימשוך היין לצד אחד אין נראה בזה להחמיר עכ"ל ואפשר דסיעו דוקא בגיגים אבל בגת בכל ענין הוה המשכה בזה דרכו של גת להמשיך בתוכו מלמעלה למטה ומש"ה דקדק רבינו לכתוב פינה כדי שימשך דוקא בגיגים ונמצא בזה ג"כ נהלק גם מגיגית וכן יש לדקדק מלשון רבינו שכתב שם וכן אם מילא ממנו

פרישה

מלמעלה לא כוס כשלם עד שיבדלנו עד שולי הגיגית ב"י ע"ש: (מא) הלכך אם הגת סתומה כו' פירש"י סתומה שסתם הצינור של גת שלא יוכל היין לירד ממנה לבור ומליאה כדי שלא ימשך בגת עצמו אלא במקום שנכבש שם עומד מעורב עם הזגים ועד"ר: (מב) אלא שר"ת החמיר לאסור בה כיון דבהמשכה כל דהוא כו' הע"ג שה"א לימשך הואיל והיא סתומה ומליאה אפשר שימשך כגון שיקח בכוס או שאר כלי יין נגול מן הגת (ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד נראה במותר כשמור ישראל את ידיו כמ"ש לקמן סימן קכ"ד ע"ש עכ"ה): (מג) אי אפשר ליזהר ממגעו של נכרי אחר המשכה כתב ב"י שגירסא זו עיקר ע"ש (ולאפוקי מ"ש שגורסין אחר המשכה אטו שאינה סתומה עכ"ה) ועד"ר: (מד) וכשדורכין בגיגית לא שייך בה המשכה לפי שאינה מדרון כמו גת ב"י: (מה) אבל אם פינה לו החרצנים מצד אחד כו' עד"ר כתבתי שם מ"ש בין גת לגיגית. (וכיון לשלותו פי' ל' וליאו לשון של נעלך וגומר עכ"ה): (מו) וגיגית מלאה כו' בבית נכרי אסור לקנות ממנה שמא המשיך וחזר ומלאה פי' ולפיכך כיון מלאה ואינו ניכר שמשך ממנה: (מז) גת שהיא סתומה ומלאה דלא שייך בה המשכה פירושו כתבתי בסמוך:

וירד

ממנו

חידושי הגהות

י ביאור דברים אלו ע' בפ"ז פ"ק י"

פרישה

אסר במגע נכרי כי התחיל לימשך או משום כח הנכרי לפרש"ט וסבר ר"ה דניליק אינו חיבור ע"כ : ומ"ש רבינו בשם סה"ת כ"כ שם התוס' וכ"כ הר"ן בשם רבותינו הצרפתים וכ"פ הרשב"א בת"ה וכתב דהכיא דגרגותני דר"ה ליתא דדילמא ר"ה ס"ל כחזקיה דאמר לא אמרינן רואים וכו' גמרא י"ל שנפל לבור ואנן לא קי"ל אלא כר' יוחנן דאית ליה רואים וע"כ לא כתבה הרי"ף ז"ל להא דגרגותני והכי נקטינן : (ב"ה צריך להעביר הקולמוס על והכי נקטינן ומיהו לפי מה שכתבתי בס' צ"א שרוב הפוסקים פסקו כר"ת דמין בשאינו מינו אסור עד ס' מין במינו בטל ברובא צ"ל הכא איפכא רואין שאינו מינו כאינו ומינו רבה עליו ומבטלו וכיון דיין ביין אוסר בכל שהוא ולר"ת אוסר מיהא בס' א"כ הכא אסור ואפשר לומר דבהרצנים וזגים איכא ודאי ס' ומותר) :

שתה כי אם מעט נראה דאם שתה ולא בלע כגון שפלט לחוץ אין עליו חטא אבל בלע הרי נהנה מאיסור דרבנן ומאחר ששוגג היה מתענה יום אחד ודיו וכיוצא בזה ראיתי מרדכי שהורו כך להתענות יום אחד ותו לא מידי מנהס בהר"ר פנחס מ"ץ ואני המעתיק שמעתי שהורה מהר"ר ישראל ממרפורק הלכה למעשה להתענות ה' ימים כנגד ה' פעמים דכתיב גפן בפרשה שר המשקים מצאתי דין דיו שנעשה ביין של נכרים כתבתי למעלה בסוף סימן קי"ד :

(מח) וירד ממנה יין והחרצנים ביחד לתוך הגרגותני שהוא סל שלפני הגת שהיין מסנן בו וממנו ירד לבור אין על מה שבגת תורת יין אלא מה שבסל לבד ואם נגע עכו"ם בסל נאסר ואם החזירו לגת (מט) נאסר מה שבגת משום תערובת יין שבסל שנתערבו בו ואלו הן דברי רב הונא וכך מביאם א"א הרא"ש ז"ל (נ) אבל בספר התרומות כתב כיון (נא) דקיימא לן סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו אין הלכה כרב הונא בזה דהחרצנים וזגים שאינם ממין היין מבטלין אותו :

קכד לא

מגע של כל הנכרים אסרו בהנאה אלא דווקא בגדול שיודע בטיב כו"ם ומשמשיה (א) דהיינו כל שזוכר ומזכיר בפיו כו"ם ומשמשיה אבל קטן שלא הגיע לכלל זה אינו אוסר אלא בשתייה ולא (א) בהנאה : (ב) גר תושב שקבל עליו ז' מצות כתב הרשב"א שמגעו אסור בשתייה ומתוך כך פסק שגר שמל ולא טבל אוסר ג"כ בשתייה [א] (ג) וא"א הרא"ש ז"ל מתיר

כתב המרדכי בריש פסחים אהא דאמרינן התם חמצו של נכרי עושה לו מחיצה פסק ראבי"ה דהיכא דמונח חבית של י"נ עם הבית כשרים דצריך לעשות היכרא דלא בדילי אינשי מיניה כתב הריב"ש דאגוה' אהדייגטי של נכרים אסור בהנאה כיין עצמו וכ"כ בספר א"ח מצאתי כתוב בשם ספר אגודה בפ"ק דפסחים יין שנקרש ונגע בו הנכרי לא הוי י"נ כתב ה"ר יונה באגרת התשובה לצבע שנתנו בו חומץ אסור ליקח אותו מהנכרי ובא"ח כתוב בשם הרא"ה להתיר מפני שיצא מתורת אוכל והרי הוא כעפר : ב"ה בתוס' דב"ק הנותן צמר לצבע לנכרי אינו חושש שמא צבעו בחומץ של יין ואם בא לבית ההשבון אסור : וכתב ע"ש בשם הר"ף שאסור לכתוב בדיו הצלול שלוקחים הנכרים שמפני שהיין הוא בעין ור"מ מתיר דאפי' יינם עתה אינו אסור בהנאה מ"מ נכון להחמיר מפני שפעמים נותן קולמוס בפיו והדיו עליו שנעשה מיינם עד כאן לשונו והמרדכי כתב בפ"ב דע"ז בשם ר"ת שמותר לבשל דיו ביי"נ ור"י כתב אותם שמחמירים ביינם של נכרים לאסור בהנאה אסור לתקן דיו ביי"נ אבל אם כתב בו הספר מותר עכ"ל והר"ן סימן ע' כתב שנשאל על נעלים העשויים מעורות שנותנים הנכרים חומץ לתוך עיבוד שלהם בשעה שצובעים אותם והאריך בדבר ובסוף כתב מכל אלה הטעמים יש להתיר ולא שהייתי מתיר לכתחילה שמתוך שאנו מדמים בדברים עמוקים כאלה לא נעשה מעשה אלא שנראים הדברים לסמוך עליהם במה שפשט מנהגו להתיר עכ"ל כתב האגור בשם מהר"י קולון שהתיר קוליינדר"י קונפיטי אף על גב שנותנים חומץ לתוך הקוליינדר"י כדי לנמתם ולתקנם מפני שהחומץ נשרף מהר אבל מורי אבי לא אכל מהם עכ"ל כתב הר"ן בתשובה סימן ד' על דבש של ישמעאלים יכולני ללמד עליו זכות כיון שהישמעאלים אין יינם אסור אלא בשתייה ולא בהנאה לפי שאינם עובדי כו"ס ואין ביינם משום חשש איסור ניסוך כלל שאינו נאסר אלא משום חתנות וכיון שאינו אלא משום בנותיהם כל שאוכל אותו כדרך שאין בו משום חתנות איפשר שהוא מותר והדבש אין בו משום חתנות דלא גרע מיין מבושל דלית ביה משום חתנות כדאיתא בפרק אין מעמידין (ל.) וא"ת הרי כשהיה תחלתו יין נאסר והיכי פקע איסוריה משום דבשלה בואו והראך דוגמתה וגדולה ממנה אמרינן בפרק הנזכר רב פפא מפקי ליה אבב חנותא ושתי וכו' אלמא מה שנאסר משום חתנות לא בכל ענין נאסר והכל לפי מה שחתנותו קרוב ועפ"ז סמך הרא"ה בנכרי שבישל לחולה בשבת שמותר לבריא במ"ש דליכא בהא משום חתנות ואף אני אומר שאיפשר לדון להלכה שהדבש מותר שאין עליו תורת יין ומתחלת דריכתו לכך נתכוונו אבל למעשה אני אוסר לפי שראיתי קצת גדולים חולקים על הרא"ה והרב בעה"ת מכללם ולפיכך ראוי לנהוג איסור בדבש ופורץ גדר ישכנו נחש עכ"ל :

קכד לא מגע וכו' עד כל שזוכר ומזכיר בפיו עכו"ס ומשמשיה כ"כ הרשב"א וכתב דה"א בתוספתא איזהו גדול כל הנודר ומזכיר שם עכו"ס ומשמשיה ונראה שמה שאמר תרתי זוכר ומזכיר רצונו לומר שזוכר עכו"ס ומזכיר משמשיה ואם אמר זוכר עכו"ס ומשמשיה ה"א דה"ק זוכר עכו"ס או משמשיה קמ"ל זוכר ומזכיר דאינו נקרא בשם גדול אלא בזוכר עכו"ס ומזכיר נמי משמשיה ואמר בפיו דאין אנו יודעין מה שבלבו אם לא היה זוכר ומזכיר בפיו : גר תושב שקבל עליו ז' מצות וכו' נראה דאפי' בקבל עליו בלבד שאינו עעכו"ס מגעו שרי בהנאה ולא הוזכר ז' מצות בפ' השוכר (דף ס"ד) אלא להחיותו והרשב"א דכתב כאן ז' מצות לא אתא אלא לאורויי דאף ע"פ שקבל עליו ז' מצות מגעו אוסר בשתייה מיהו להרא"ש דמתיר אפי' בשתייה דוקא בשקבל עליו ז' מצות אבל אם לא קבל עליו אלא שלא לעבוד עכו"ס דינו כישמעאל ומגעו אסור בשתייה ואפשר דמ"ה נקט רבינו שקבל עליו ז' מצות לאורויי דבזה דוקא הוא דמתיר הרא"ש מגעו בשתייה. אבל להרשב"א דאינו מתיר אלא בהנאה אפילו לא קבל עליו ז' מצות אלא שאינו עעכו"ס מגעו מותר בהנאה כדפרי' ומתוך מ"ש רבינו דבמגעו פליגי הרשב"א והרא"ש שמעינן דביינו של גר תושב עצמו מודה הרא"ש דאסור בשתייה והיינו דתניא יינו כשמנו פי' דאסור כשמנו וקודם שהתירו את השמן נשנית ברייתא זו ומיהו הא דאינו אסור יינו אלא בשתייה כשמנו ומותר בהנאה היינו דוקא בידוע שלא נגע בו הנכרי אבל באינו ידוע אסור אפי' בהנאה אף להרא"ש כיון דאינו חושב על מגע נכרי וכ"כ התוס' לשם (דף ס"ד) לחד שינויא והך שינויא עיקר ויתבאר בס"ד בסימן קכ"ח. ולפ"ז מ"ש רבינו ע"ש הרשב"א דגר תושב יינו מותר בהנאה דוקא בידוע שלא נגע בו הנכרי וכן הא דכתב בש"ע כאן ס"ו כל נכרי שאינו עעכו"ס יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה היינו דוקא בידוע שלא נגע בו הנכרי וכן אלו הישמעאלים דפשיטא דנכרי גמור הוא ויין אסור בשתייה משום גזירת בנותיהן אלא כיון דאין עובדין עכו"ס אף בזמן הזה ואין מנסכין כלל יינן מותר בהנאה מכל מקום לא שרי בהנאה אלא דוקא בידוע שלא נגע בו הנכרי וכן הדין ביינו של צדוקי וביייתוסין שאינן מאמינים בדברי חכמים יינן אסור אפילו בהנאה לפי שאינן מקפידין על מגע נכרי כדאיתא בתשובת מהר"ם אבל היכא דידוע שלא נגע בו נכרי מותר אפילו בשתייה לכ"ע דעדיף מגר תושב ומותר לשתות עמהן יין של ישראל וכן מצאתי בין ההגהות דמהרש"ל אבל גר תושב וגר שמל ולא טבל אסור לשתות עמהם לכתחלה אבל בדיעבד אם נגעו ביין של ישראל מותר אפי' בשתייה והכי נקטינן

קכד לא מגע של כל הנכרים אסרו בהנאה אלא דוקא בגדול שיודע בטיב כו"ס ומשמשיה וכו' אבל קטן שלא הגיע לכלל זה אינו אוסר אלא בשתייה ולא בהנאה בפרק ר' ישמעאל (נז.) אמר רב תינוק בן יומו עושה יין נסך ומפורש התם בעובדא דהוי בבירס דא"ל והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה י"נ א"ל איסור דאמרי אנא בשתייה בהנאה מי אמרי ושמואל פליג ואמר דקטנים אינם עושים יין נסך ומפרש התם בברייתא אלו הם גדולים ואלו הם קטנים גדולים שיודעים בטיב כו"ס ומשמשיה קטנים שאינם יודעים בטיב כו"ס ומשמשיה ומשמע דבן יומו דאמר רב לאו דוקא אלא כל שאינו יודע בטיב כו"ס ומשמשיה בכלל קטן בן יומו הוא וכתב הרשב"א שיודע בטיב כו"ס ומשמשיה כל שהוא זוכר ומזכיר בפיו כו"ס ומשמשיה וכתב דהכי איתא בתוספתא אי זהו גדול כל הנודר ומזכיר בפיו שם כו"ס ומשמשיה וכתב המפרשים שר"ח פסק כשמואל וכתב הרשב"א שכן דעת בה"ג ור"י בעל התוספות וסה"ת אבל ר"ת פסק כרב ונראה מדברי הרא"ש ז"ל שכך הוא סבר וכתבו הר"ן שכ"פ הרמב"ן וכן פסק הרשב"א ג"כ וכ"פ הרמב"ם בפי"א מהמ"א ולענין הלכה כיון שהרמב"ן והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן : ב"ה כתוב בא"ח על הקראים בשם הרמב"ם יינם לפי דעתי אין בו צד איסור ואף ע"ג דלית להו לפני עור לא תתן מכשול מהימני אהתרא כ"ש היכא דאינהו שתי מיניה דהא אינהו בדילי ממגע נכרים ואי משום אמהתא דאית להו ודאי איכא למיחש למגען אי אינהו לא קפדי למגע אותן אמהות :

גר תושב שקיבל עליו ז' מצות כתב הרשב"א שמגעו אסור בשתייה ומתוך כך פסק שגר שמל ולא טבל אסור גם כן בשתייה ז"ל הרשב"א בת"ה הארוך נכרי גדול שמל ולא טבל עושה יין נסך וכ"ל דדוקא ליאסר בשתייה אבל בהנאה מותר והכי דייקא לי ברייתא דקתני פרק השוכר את הפועל (סד:) אי זהו גר תושב כל שקבל עליו בפני שלשה שלא לעבוד כו"ס דר"מ וחכמים אומרים כל שקבל עליו ז' מצות יינו כשמנו כלומר אינו אסור אלא כשמנו וקודם שהתירו השמן נשנית ברייתא זו אלמא כל שקבל עליו שלא לעבוד כו"ס וז' מצות בני נח אינו עושה יין נסך ליאסר בהנאה וכל שמל כבר קבל עליו שלא לעבוד כו"ס וקבל עליו כל המצות ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ולא גרע מגר תושב הילכך אין אסור מגעו אלא בשתייה וזה נ"ל ברור וגר תושב אינו אסור יין במגע בהנאה כמו שאמרנו וכן יינו מותר בהנאה עכ"ל אבל הרא"ש כתב בפרק השוכר את הפועל אהא דת"ר אי זהו גר תושב כל שקבל עליו בפני ג' וכו' ומייחדין אצלו יין

דרכי משה

קכד (א) וכתב הר"ן פרק ר"י דף ש"ע אע"ג דנכרים בזה"ז כל מגען הוי כמגע תינוק שאינו יודע בטיב כו"ם מ"מ מגעו אוסר בשתייה לכ"ע דהואיל ודאי לנסך חמור מקטן עכ"ל : ובאו"ה

פרישה

(מח) וירד ממנה יין והרלנים ביחד לתוך גרגותני כו' פי' שירד ממנה קודם שהיתה מלאה וירד ממנה כל מה שהיה בתוכה ואח"כ שהיתה מלאה וה"ה דהוי מצי למימר שלקח ממקום אחר יין צלול ועירב לתוכו ולא בא להשמיענו כאן אלא שנאסר מה שבגת ע"י תערובת זה ששופכין לתוכו שהוא דבר הנאסר כבר ועד"ר ושם פרשתיהו בע"א : (מט) נאסר מה שבגת משום תערובת יין שבסל שנתערב בו אין להקשות וליהוי בטל בס' הא כתב רבינו לעיל סימן צ"ח דאפי' מין במינו בטל די"ל דשאני י"נ דחמיר ואפילו בסתם יינם אף ע"ג דלקמן בסימן קל"ד כתב רבינו דסתם יינם בטל בס' היינו לענין שלא יהא אסור בהנאה דבהכי מיירי שם אבל לענין היתר בשתייה לא אמרינן שבטל בס' ודו"ק : (נ) אבל בספר התרומות כו' עד אין הלכה כרב הונא בזה דקדק לומר בזה למידק דדוקא בזה אין הלכה כמותו אבל מה שאמר רב הונא יין כיון שהתחיל לימשך נעשה י"נ בזה הלכה כרב הונא וכתבתיו לעיל בדרישה : (נא) דקי"ל סליק את מינו כמי שאינו כו' צ"ל דהיינו למ"ד דמין במינו אפי' באלף גם בטיל וכמ"ש בסימן צ"ח או י"ל דס"ל דמין במינו בטיל אלא דבי"כ סובר דאינו בטיל וכן מוכרחין לומר לקמן ס"ס קכ"ו ודין ביטול בס' יתבאר לקמן סימן קל"ד . (והיינו דוקא כשנפל בהילוס גדול אבל בקילוס קטן בטל בס' ע"ש בריש הסימן עכ"ה) :

סי' קכד (א) דהיינו כל שזוכר ומזכיר בפיו ע"א ומשמשיה כן הוא ל' הרשב"א שכתב כל שהוא זוכר ומזכיר בפיו ע"א ומשמשיה וסבירא ליה מהתוספתא דאיתא התם איזהו גדול כל הנודר ומזכיר שם ע"א ומשמשיה ע"כ ופירושו שזוכר במחשבה ומזכיר בפיו ומתוך שמזכיר בפיו אנו יודעין שזוכר ג"כ במחשבה ומ"ה אף שבשעת נגיעה אינו מזכיר שום ע"א מ"מ כיון ששומעין ממנו שרגיל להזכיר בפיו מסתמא בשעת נגיעה היה מחשבתו על הע"א : (ב) גר תושב כו' ומתוך כך פסק נכרי שמל כו' אוסר ג"כ בשתייה רבינו יליף מכאן דאוסר בשתייה אפי' מל אף דכל שמל כבר קיבל עליו שלא לעבוד ע"א ומודיעין אותו מקצת מצות קלות וחמורות אפ"ה ילפינן מגר תושב שאוסר בשתייה שהרי עיקר י"נ משום ע"א וגר תושב אינו עובד ע"א ואפ"ה אוסר בשתייה הואיל ואינו ישראל גמור ה"ה למל ולא טבל שאינו ישראל גמור עדיין אוסר ג"כ בשתייה . אבל מדברי הרשב"א דיליף מגר תושב שאינו אוסר בהנאה אבל בשתייה פשיטא ליה דאוסר אלא ה"א אף בשתייה יאסור שכתב שם וכל שמל ולא טבל וכו' ולא גרע מגר תושב הלכך אין מגעו אסור אלא בשתייה ע"כ (והר"ן כתב דגרע דגר תושב מקבל מהשתא וגר אינו מקבל אלא להבא טבילה כו' ע"ש עכ"ה) משמע דה"א אפילו בהנאה יהא אסור ורבינו שכתב דיליף מהם שאסור בשתייה דמשמע מיניה אבל בהנאה פשיטא ליה דמותר כ"כ שרוצה להביא דעת הרא"ש שהוא בשתייה מותר : (ג) וא"א הרא"ש ז"ל מתיר בשניהם בשתייה

דרישה

ממנו כוס יין וכיון כו' דקדק לומר וכיון דדוקא במתכוין לימשך הוי המשכה וכמ"ש : על במור שנתן לו העירן לשתות והיה סובר שהוא שכר ומצא שהיה יין ולא שתה כ"א מעט נראה דאם שתה ולא בלע כגון שפלט לחוץ אין עליו חטא אבל בלע יתענה יום אחד ותו לא מידי משום הר"ר פנחס ואני המעתיק שמעתי שהורו הלכה למעשה מה"ר ישראל ממרפורק להתענות ה' ימים כנגד ה' פעמים שכתוב גפן בפרשת שר המשקים מצאתי מ"ו : (יין שרף שעושין מי"נ אף ע"פ שאינו רק זיעה פסק ב"י ורמ"א לאסור עכ"ה) :

סי' קכד [א] וא"א הרא"ש ז"ל מתיר בשניהן בשתייה וכ"כ התוס' וכתבו ור"י לא רצה להקל ודע שהרא"ש לא התיר בשתייה אלא במגעו אבל יינו של גר תושב עצמו אסור בשתייה וכ"כ מ"ו על שקראים שמותר לשתות עמהן יין של ישראל אבל יינם אסור מפני שאינם

נוסף

נקטינן: ומ"ש ור"ת פסק דאפי' עבד וכו' וכן פסק אדוני אבי הרא"ש ז"ל נראה דדוקא עבד אבל גר דמתגייר מדעתו ואפי' מל ולא טבל אינו עושה י"כ ומותר אפי' בשתייה כדכתיב לעיל ע"ש הרא"ש: **כתב** הרשב"א כבר ביארנו וכו' כבר כתבתי בסמוך דהיתר הנאה לא תלוי במאי דקבל עליו ז' מצות דאפילו שלא קבל עליו כלל אלא שידענוהו שאינו עובד עכו"ס יינו מותר בהנאה אם ידוע שלא נגע בו הנכרי דלא אסרוהו חכמים בהנאה אלא משום חשש ניסוך לעכו"ס וכיון שאינו עובד עכו"ס אין בו חשש ניסוך והלכך שרי בהנאה ומכאן הורו קצת גאונים להתיר בהנאה יינן של ישמעאלים כשידוע שלא נגע בו נכרי והרמב"ם מיקל עוד דבמגען שלא בכוונה מותר אפילו בשתייה כי היכי דאקילו במגע נכרי גופיה דאף על גב דבכוונה אסור בהנאה שלא בכוונה מותר בהנאה אם כן בישמעאל דמגעו בכוונה אסור בשתייה שלא בכוונה מותר אפילו בשתייה

והכי

מתיר בשניהם אפילו בשתייה: (ד) פסק ר"ה הקונה עבדים מן הנכרים אף ע"פ שמלו וטבלו (ה) עושין יין נסך עד שנים עשר חדש (ו) ודוקא שאינו מתגייר מדעתו (ז) אבל גר שמתגייר מדעתו מיד לאחר שימול ויטבול כראוי אינו עושה יין נסך (ח) ור"ת פסק דאפילו עבד מיד לאחר שימול ויטבול כראוי אינו עושה יין נסך וכ"פ א"א הרא"ש ז"ל: [ב] שפחות נכריות שילדו בבית ישראל בעוד הבנים קטנים מגען מותר אפילו בשתייה אחר שגדלו הרי הן כשאר נכרים דעלמא וכתב הרשב"א דבעודן קטנים רשאי היינו אפילו בלא מלו וטבלו (ט) והרמ"ה כתב דדווקא כשמלו ולא טבלו הכי מסתבר: (י) [ג] כתב הרשב"א כבר ביארנו שגר תושב שקבל עליו שבע מצות יינו מותר בהנאה

לא

יין אפי' בעיר שרובה נכרים דאפילו הודיעו שהוא מפליג קאמר דמייחדין כי מגע מותר בשתייה ולאלופי לא קייבינן בשעה מועטת ומעשה היה בנכרי שמל ולא טבל טבילה כראוי ועמד בביתו של ישראל כמה ימים ונגע ביינו והתירוהו בשתייה דהא גר תושב אינו אוסר במגעו כ"ש זה שמל וקבל עליו כל המצות ואף ע"ג דאמרינן לעיל (דף נו:) עבדים ובני שפחות שמלו ולא טבלו עושים יי"כ שאני הני שאין לבם לשמים אלא מאימת רבם מתיהדים ואמרי' נמי (נט.) גבי גרים שמלו ולא טבלו לא והכרז על בניהם שהם ממזרים ואף ע"ג דמסתמא היו נוגעים ביין ועל זה לא הקפיד כמו שהקפיד במזגו עכו"ס ושתו ישראל ע"כ וכל זה מדברי התוספות שם וכתבו שאף על פי כן לא רצה ר"י להקל (ב) ודע דע"כ לא שרי הרא"ש בשתייה אלא מגעו של גר תושב ביין שלנו אבל יינו של גר תושב עצמו אסור בשתייה מיהא דהא בהדיא קתני יינו כשמנו והר"ן כתב שם על דברי התוס' זו היא שיטתם אבל כבר כתבתי למעלה דליכא לדמויי מל ולא טבל לגר תושב משום דגר תושב מקבל מהשתא וגר אינו מקבל אלא לאחר טבילה ומה שלא הקפיד על יינס משום יי"כ אפשר דאף ע"ג דמעברן מינייהו מקפידין היו על מגען ואף בגר תושב אין ראיה מכאן להתיר מגעו שאפילו נאמר דמאי דאמרינן אין מקפידין היינו משום חשדא וכדברי ר"ת איפשר דטעמא דמייחדין כדברי רש"י דכיון דלא פלח לכו"ס אין לנו לחוש שמא נגע וגם התוספות כתבו דלפי פירש"י אין להוכיח בבירור שיהא מותר מגע גר תושב ביינו של ישראל להתירו בשתייה ולפ"ז יש לחוש לדברי הרשב"א שהרי הר"ן דעתו לאסור בגר שמל ולא טבל ור"י עצמו לא רצה להקל וגר תושב נמי משמע דלא היה מיקל דהא כתב דגרע מגר שמל ולא טבל וכיון שכן לא רצה להקל כ"ש שלא היה מיקל בגר תושב ומדין בני השפחות קטנים דבסמוך משמע דס"ל להרמב"ם ולהרמ"ה דגר שמל ולא טבל עושה יי"כ ובסמוך אבאר דין הישמעאלים ובסי' קכ"ח יתבאר עוד דינו של גר תושב בס"ד: **הקונה** עבדים מן הנכרים עושה יי"כ עד י"ב חדש וכו' בפרק ר' ישמעאל (נז.) אמר רב נחמן אמר שמואל הלוקח עבדים מן הנכרים אף ע"פ שמלו וטבלו עושים יי"כ עד שתשתקע כו"ס מפיהם וכמה אמר ריב"ל עד י"ב חדש ורב פליג עליה וסבר דהלוקח עבדים מן הנכרים ומלו וטבלו לאלתר אינם עושין י"כ וכתבו המפרשים שר"ח פסק הלכה כשמואל ור"ת פסק הלכה כרב וטענותיהם כתובות בתוספות והרא"ש והר"ן ז"ל כתב הרשב"א בת"ה הארוך דהא דאמר שמואל ועושין יי"כ עד י"ב חדש דוקא בשלקחן מן הנכרי אבל לקחן מישראל מיד שמלו וטבלו ישראלים גמורים הם ואין עושין יי"כ כל שהיו בבית הישראל י"ב חדש בביתו של ישראל אין שם עכו"ס שגורה בפיו והיינו דקתני הלוקח עבדים מן הנכרים ע"כ וכתב הר"ן דמסתברא דכי בעי שתשתקע עכו"ס מפיהן ה"מ כשמלו וטבלו ע"כ שאיפשר למולן ולהטבילן לשם עבדות בע"כ כדאיתא בההולך (מו:) אבל לדעתם ורצונם לא בעי שיקוע אלא הרי הן כישראלים גמורים ע"כ ובסברת הרמב"ן מחלוקת בין הרשב"א והר"ן שהרשב"א כתב שהוא פוסק כרב והר"ן כתב שהוא פוסק כשמואל וה"ר יונה כתב באגרת התשובה ישמעאלית שטבלה לשם עבדות אם לא האמינה בתורת משה ואינה מקיימת עליה מצות שהאשה חייבת בהן הרי היא עושה יי"כ במגעה והרי היא כנכרית לכל דבריה עכ"ל ודעת התוס' והרא"ש היא לפסוק כרב וכתבו שכן נהגו כל גדולי ארץ אשכנז שאין נזהרין ממגע עבדים אחר שמלו וטבלו לאלתר וכן נראה שהוא דעת הרשב"א ג"כ וכ"פ הרמב"ם בפי"א מהמ"א וז"ל הלוקח עבדים מן הנכרים ומלו וטבלו מיד אין מנסכים ויין שנגעו בו מותר בשתייה ואף על פי שעדיין לא נהגו בבתי ישראל ועדיין לא פסקה עכו"ס מפיהם והכי נקטינן: **שפחות** נכריות שילדו בבית ישראל בעוד הבנים קטנים מגען מותר אפילו בשתייה וכו' שם אותיבנא לרב דאמר תינוק ב"י עושה י"נ מדתני הלוקח עבדים מן הנכרים שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו גדולים עושים י"נ קטנים אין עושין י"נ קתני מיהא גדולים אין קטנים לא תרגומא אבני השפחות והא וכן קאמר הא קמ"ל עבדים דומיא דבני השפחות מה בני השפחות מלו ולא טבלו הוא דעושים י"נ מלו וטבלו לא אף עבדים כן לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל ומשמע דקטנים דקתני דאין עושין יי"כ אין עושים כלל קאמר אפילו נאסרו בשתייה דאלת"ה ליתני ליה מאי אין עושין י"נ ליאסר בהנאה אבל בשתייה אסור ולכאורה משמע דהא דקטנים אין עושים י"נ במלו ולא טבלו הוא אבל לא מלו ולא טבלו עושין י"נ לאוסרו בשתייה כדין שאר נכרי קטן דאין הפרש בין בני השפחות לשאר נכרים בין בגדלן בין בקטנן אלא קטנים שמלו ולא טבלו דאף ע"ג דבשאר נכרים עושים י"נ בני השפחות אינם עושים וכדשני תרגומא אבני השפחות כלומר דמחולקין בני השפחות קטנים משאר עבדים קטנים והחילוק שביניהם הוא כשמלו ולא טבלו כדקתני בברייתא וזהו דעת הרמ"ה שכתב רבינו וכן דעת הרמב"ם בפרק י"א מהמ"א שכתב בני השפחות הנכריות שנולדו ברשות ישראל ומלו ועדיין לא טבלו הגדולים אוסרים היין כשיגעו בו והקטנים אינם אוסרים ע"כ אבל הרשב"א כתב בת"ה הארוך בני השפחות והם שנולדו מן השפחה נכרית ברשות ישראל לכ"ע קטנים אין עושין י"נ ומותר אפילו בשתייה עד שידעו בטיב עכו"ס ומשמשיה ואף על פי שלא מלו ולא טבלו והא דקתני בברייתא שמלו ולא טבלו לאו משום קטנים נקט לה אלא משום גדולים ולומר שאף על פי שמלו וקבלו עליהם שלא לעבוד עכו"ס כיון שלא טבלו עדיין נכרים הם ואף בהם גזרו לאסור סתם יינם ומגעם אבל קטנים אף ע"פ שלא מלו אין עושין י"נ דמילה לא מעלה ולא מוריד לגבי קטנים דהא כל שמל ולא טבל אינו גר א"כ מילה מה מהניא בלא טבילה ותדע לך מדאקשי מינה לרב דאמר קטנים בני נכרים עושים יין נסך לאסור אותו בשתייה ואם איתא מאי קושיא לימא התם בשמלו ולא טבלו וכי קא אמינא בקטנים בני נכרים שלא מלו וזה ברור אלא שהוצרכתי לכתוב מפני שמצאתי בקצת חיבורים הראשונים ז"ל דברים לא נתכוונו בעיני וכן שנינו בתוספתא בהדיא וכן בני השפחות שלא טבלו בין מולים בין ערלים הרי אלו נכרים מדרבן טמא יינן בגדולים אסור בקטנים מותר ואיזהו גדול כל הנודר ומזכיר שם עכו"ס ומשמשיה ע"כ בתוספתא וזהו מבואר כדברי עכ"ל וכתב בת"ה הקצר שאף על פי שכבשם קטנים הגפן מותר בשתייה כשהם גדולים הרי הם כשאר נכרים שאוסרין במגען אפי' בהנאה ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרמ"ה מסכימין לדעת אחת הכי נקטינן כתב הרשב"ץ אם אמו טבלה לשם עבדות אין בנה עושה י"כ אפי' עבר רבו ולא מל אותו בין גדול בין קטן שהרי הוא עבד כנעני כאמו ואם אמו לא טבלה לשם עבדות אלא נשארה בנכריות וילדתו בבית ישראל בזה יש חילוק בין גדול לקטן דקטן אינו עושה יין נסך אפי' לאסור בשתייה וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו אף על פי שנולדו בבית ישראל ולא גדלו בין הנכרים בעו מילה וטבילה ומיירי שלא טבלה אמם גדולים עושים יין נסך וקטנים אינם עושים: **כתב** הרשב"א כבר ביארנו שגר תושב שקבל עליו ז' מצות יינו מותר בהנאה ז"ל בת"ה הארוך גר תושב אין אוסר יין בהנאה במגעו כמו שאמרנו וכן יינו מותר בהנאה וכל שאינו עובד כו"ס יינו אסור בשתייה משום בנותיהם דגזירה ראשונה לאסור בשתייה בלבד היתה ומשום בנותיהם וכמש"ל אבל איסור הנאה שגזרו ב"ד שלאחריהם ומשום חשש ניסוך לא גזרו אלא בעכו"ס עובד כו"ס שמנסך אבל כשאין עובד כו"ס לא היתה גזירה ואף ע"פ שהם לא קבלו עליהם בפני ג' שלא לעבוד עכו"ס וכן לא קבלו עליהם בפני ג' ז' מצות בני נח וברייתא קתני איזהו גר תושב כל שקבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד כו"ס דברי ר"מ והכ"א כל שקבל עליו ז' מצות בני נח ההיא לא לענין יי"כ ושאר גזירות שגזרו בעכו"ס היא שנויה אלא להחיותו בלבד וכדגרסינן התם עלה דההיא רב יהודה שדר קורבנא א לאבידרנא ביום אידו

דרכי משה

(ב) וכ"כ המרדכי פ' רבי ישמעאל דף שפ"ז ע"ד בשם ר"י והר"ן פרק השוכר דף שע"ה ע"ב כתב כדברי הרשב"א ומשמע שם דאם לא טבל טבילה ראויה הוי כלא טבל וכ"ה בהג"ת דיבמות

דרישה

שאינם מקפידים על מגע נכרי (או משום התגות והכור לשתותו אפי' בבית ישראל כמו פת של נכרים עכ"ה) וכ"כ בתשובת מהר"ס ע"כ: [ב] שפחות נכריות שילדו בבית ישראל כו' וכתב הרשב"א דבעודן קטנים דברי כיינו אפי' שלא מלו וטבלו הרשב"א בת"ה הארוך הביא ראיה לדבריו מדאקשי' מהא דאמרינן בני השפחות שנולדו בבית ישראל אין עושין יי"נ לרב דאמר קטנים בני נכרים עושים י"נ לאסור אותו בשתייה ואם איתא דהתם מיירי דוקא במלו וטבלו מאי קושיא לימא התם בשמלו וכי קא אמינא בקטנים בני נכרים שלא מלו גם מתוספתא הביא ראיה לדבריו ועוד שאר ראיות ואע"פ כן פסק הב"י כהרמב"ם הנ"ל והרמ"ה ס"ל כוותיה: [ג] כתב הרשב"א כבר ביארנו כו' וכ"כ הרמב"ם ז"ל ב"י והיכא למידק כיון שכתב הרמב"ם שכל נכרי שאינו עובד ע"ז אינו אוסר בהנאה למה כתב בפ"ד גר תושב שקיבל עליו ז' מצות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה דמשמע שאם היכר מלקבל אחד מהשבעה אוסר בהנאה ונ"ל גרע גר תושב שקיבל עליו בפירוש שש מצות וע"א מכללם מנכרי דקים לן בגוויה דלא פלח ע"א ולא קבל עליו שאר מצות וי"ל דע"כ לא קאמר הרמב"ם שאינו אוסר בהנאה אלא בנכרי שהוא מבני דת דלא פלחי ע"ז אבל אם הוא מבני דת דפלחי ע"א אף ע"פ שזה קיבל עליו שלא לעבוד ע"א לא יצא מכלל בני אומתו עד שיקבל עליו ז' מצות דאז נעשה גר תושב גמור והכי דייק לישנא דהרמב"ם שכתב וכל נכרי שאינו עובד ע"ז כגון אלו הישמעאלים דמשמע דוקא בכה"ג שהוא מאומה שמוחזקים שאינם עובדים ע"א הוא דיינו מותר בהנאה אף ע"פ שלא קיבל עליו בפירוש שלא לעובדה אבל אם הוא מאומה דפלחי צריך לקבל ז' מצות ואם היכר אחד מהם אוסר בהנאה דעדיין מכלל אומתו הוא ועי"ל דכל נכרי שאינו מוחזקים בו שאינו עובד ע"א אע"פ שבני אומתו עובדים אותה והוא לא קיבל בפירוש שלא לעובדה וגם אינו מקיים שאר מצות ולא קבלה עליו יינו מותר בהנאה ומ"ש הרמב"ם גר תושב שקבל עליו ז' מצות להשמיענו שאע"פ כן יינו אסור בשתייה כ"כ אבל לומר דמותר בהנאה לא איצטריך דבלאו הכי נמי מותר בהנאה עכ"ל ב"י ודומה לזה יש לדקדק בדברי הרשב"א כמ"ש בפרישה וכמ"ש יבוא בדברי

פרישה

דוקא מגעם ביין ישראל אבל יין של גר תושב עצמו אסור בשתייה ועד"ר: (ד) פסק ר"ת הקונה עבדים כ' דקדק נמי דוקא קונה מן הנכרי אבל קנה מן ישראל א"צ שישהה י"ב חדש שכבר נעקר שם ע"א מפיו בבית ישראל ראשון: (ה) עושין י"נ עד י"ב חדש הטעם דאז נשתקע שם ע"א מפיהם: (ו) ודוקא עבד שאינו מתגייר מדעתו כו' נראה דלא איירי דמלו וטבלו בע"כ לשם עבדות דא"כ איך מסיק בשם ר"ת והרא"ש דמיד שימול אין עושה י"נ הא לקמן בסי' רס"ז סוף דף מ"ח כתב בשם הרי"ף דאין עליו תורת עבד כל זמן שאינו מתגייר מרצונו וכ"פ שם ב"י ובש"ע סעיף כ' אלא ודאי כ"פ שאינו מתגייר מדעתו דאלמלא שמכרוהו לישראל לא נתן לבו לגייר לפיכך אף לאחר שמכרוהו לישראל דניחא ליה למול ולטבול לשם עבדות מ"מ שם ע"א שגור בפיו עדיין משא"כ בגר שנתן על לבו מעצמו לגייר וק"ל: (ז) אבל גר שמתגייר מדעתו מיד לאחר שימול ויטבול. כרשב"א דבעי טבילה ג"כ או י"ל דלאו דוקא נקט טבילה: (ח) ור"ת פסק דאפי' עבד מיד לאחר שימול ויטבול כו' אינו עושה י"נ אבל טבילה מיהא בעי ובהא גרע מגר שאינו עושה י"נ לאסור בהנאה אף שלא טבל וכן מוכח בב"י ע"ש: (ט) והרמ"ה כתב דוקא כשמלו ולא טבלו והכי מסתבר וגדולים אפי' מלו אסור משום דאין דעתם לטבול (דמאחר שנעשה גדול ולא נעשה ישראל לא יטבול עצמו עוד משא"כ גר שמעצמו מל מסתמא יטבול עכ"ה) אלא משום אימת רבן מלו משא"כ בגרים. וכן הוא מבואר בתוס' דפרק ר' ישמעאל דף כ"ו: (י) כתב הרשב"א כבר ביארנו כו' אף ע"ג שבדבר זה עדיין לא ביארו רבינו שביא כאן לשון הרשב"א שהוא כ"כ לפי שיטתו: (יא) אין להקשות דאף דאינם עובדין ע"א מ"מ לא דמי לגר תושב שהרי גר תושב קיבל עליו עוד ו' מצות האחרות שהרי כתב הרשב"א גר תושב שקיבל עליו ז' מצות די"ל דלאו דוקא נקט הרשב"א ז' מצות דה"ה אם לא קיבל עליו אלא שלא לעבוד ע"א יינו מותר בהנאה דעיקר אסור י"נ משום ע"א אלא דנקט גר תושב שקיבל עליו ז' מצות כו' לרבותא דאע"פ שלא קיבל עליו בפי' שלא לעבוד ע"א אלא קיבל עליו סתם להיות כבן נח הפ"ה יינו מותר וכן משמע מלשון הרשב"א

שכתב

חידושי הגהות

קכד א פירש"י שהוא שם נכרי:

(יב) לא כל מגעת הנכרים שוה לאסור יש שאסור בהנאה ויש שמותר בהנא ואסור בשתייה ויש שמותר אפילו בשתייה כיצד מגעו בכוונה שכיון ליגע ביין ואינו עוסק בדבר אחר לא שנא נגע בידו או בד"א שבידו אסור בהנאה (יג) אפילו בשכשוך בעלמא ששכשך בו

אמר קיס לי בגויה דלא פלח כו"ס והתניא אי זה גר תושב כל שקבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד כו"ס א"ל כי תניא ההיא להחיותו והאמר רבב"ח א"ר יוחנן גר תושב שעברו עליו י"ב חדש ולא מל הרי הוא כמין שבאומות התם כשקבל עליו למול ולא מל כלומר שחזר בו ולא מל אלמא כל שידענוהו שאינו עובד כו"ס אינו בכלל גזירות הללו ולא הצריכו לקבל בפני שלשה חברים אלא להחיותו בלבד ומ"מ כל שאסרו משום התנות אף הוא אסור בו שהרי הוא בכלל איסור חתנות ולפיכך יינו אסור בשתייה כמו שביארנו עכ"ל וכתב בתשובה ששאלוהו אם מגען של ישמעאלים מותר בשתייה א"ו לא פקפק אדם בדבר זה אלא מגען כשאר ייגס זה וזה אסור בשתייה וכ"כ הרמב"ס ז"ל בפי"א מהמ"א שהורו כל הגאונים שכל נכרי שאינו עובד כו"ס יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה ומבואר בדבריו שם ובפרק י"ז שמגעו ביין שלנו שוה ליינו שאסור בשתייה ומ"ש רבינו בשמו שמגען שלא בכוונה מותר אף בשתייה בפי"ג כתב כלשון הזה יראה לי שכל מקום שאמרו בענין יין שלנו שהוא אסור בשתייה ומותר בהנאה מפני לד נגיעה שנגע בו הנכרי כשהיה הנכרי עובד כו"ס אבל אם היה איסורו בגלל נכרי שאינו עובד כו"ס שנגעו ביין שלנו שלא בכוונה או שטפה ע"פ החבית הרי זה

והכי נקטינן ועיין במ"ש בסוף סימן זה סוף סעיף ד':

ביצד מגעו בכוונה כו' פי' שכיון ליגע לאפוקי נפל לבור ועלה שלא נתכוין ליגע וגם נתכוין ליגע ביין לאפוקי הושיט ידו לתוך החבית של יין וכסבור שהוא של שמן וגם אינו עוסק בדבר אחר לאפוקי שהושיט ידו למדדו או להוציא הפן שנפל לתוך היין דהשתא בדאיכא הני תלתא אסור בהנאה אפילו נגע ע"י דבר אחר שבידו הייסינן שמא נתכוין לנסך דכיון שנתכוין ליגע ביין שלא לצורך הלכך אפי' ע"י ד"א חיישינן לנסוך אבל במגע נכרי שלא בכוונה איכא לחלק דאם נגע בידו דמחזי ככוין לנסך אסור בשתייה ואם נגע על ידי ד"א דלא מיחזי כמכוין לנסך שרי אפילו בשתייה לדעת רוב הפוסקים כמו שיתבאר בסמוך: **ומ"ש** אסור בהנאה אפילו בשכשוך בעלמא וכו' תימה דכאן הסכים לדעת הרמב"ם שכתב ר"פ י"ב מהמ"א דנגיעה דהוסרת בהנאה היינו אלא שנגע ביין ושכשך דאלמא דבנגיעה בלא שכשוך אינו נאסר וכדמוכח מעובדא דאתרוגא דכתב רבינו בסמוך ואם נפל לו שום דבר ביין וכו' דלמד משם הרמב"ם דבנגיעה אינו אוסר אלא כשג"כ משכשך כדמוכח לשם מדבריו דאינו מחלק בין אינו

מתכוין

מותר בשתייה וכן כל כיולא בזה עכ"ל: **ואיבא** למידק כיון שבוכר הרמב"ס בכל נכרי שאינו עובד כו"ס אינו אוסר בהנאה למה כתב בפי"א גר תושב שקבל עליו ז' מלות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה דמשמע שאם היסר מלקבל אחד מהז' אוסר בהנאה ומי גרע גר תושב שקבל עליו בפירוש ז' מלות וכו"ס מכללס מהנכרי דקיס לן בגויה דלא פלה כו"ס ולא קבל עליו שאר מלות וי"ל דע"כ לא קאמר הרמב"ס שאינו אוסר בהנאה אלא בנכרי שהוא מבני דת דלא פלחי כו"ס אבל אם הוא מבני דת דפלחי כו"ס אע"פ שזה קיבל עליו שלא לעבוד כו"ס לא יצא מכלל בני אומתו עד שיקבל עליו שבע מלות דאז נעשה גר תושב גמור והכי דייק לישנא דהרמב"ס שכתב וכל נכרי שאינו עובד כו"ס דמשמע דוקא בכה"ג שהוא מאומה שמוחזקים שאינם עובדים כו"ס הוא דיינו מותר בהנאה אף ע"פ שלא קיבל עליו בפירוש שלא לעבוד אבל אם הוא מאומה דפלחי לה צריך לקבל ז' מלות ואם הסר אחד מהן אוסר בהנאה דעדיין בכלל אומתו הוא ולפ"ז הא דאמר רב יהודה לאבודרנא ורבא לבר ששך ידענא ביה דלא פלח כו"ס ה"ק ידענא ביה שהוא מאומה דלא פלחי כו"ס וע"ל דכל נכרי שאנו מוחזקים בו שאינו עובד כו"ס אע"פ שבני אומתו עובדים אותה והוא לא קבל בפירוש שלא לעבדה וגם אינו מקיים שאר מלות ולא קיבלם עליו יינו מותר בהנאה ובכה"ג הוה ההיא דבר ששך ומ"ש הרמב"ס גר תושב שקבל עליו ז' מלות להשמיענו שאעפ"כ יינו אסור בשתייה כ"כ אבל לומר דמותר בהנאה לא איצטריך דבלא"ה נמי מותר בהנאה וכמו שכתוב בסמוך וכן כל נכרי שאינו עובד כו"ס וכולו ומותר בהנאה: **ואם** מותר לייחד או להקפיד אלאס יתבאר בסי' קכ"ח: בס"ד: **כתב** רבינו ירוחס בשם רבינו מאיר דמשוך בערלתו אינו עושה י"כ דניסוך אינו תלוי במילה שהרי מומר מהול הוא ועושה י"כ במגעו וזה אע"פ שנמשכה ערלתו לבו לשמים וכ"כ בספר א"ה כתוב עוד שם דאפי' מומר לערלות מותר כדאיתא בפרק הערל כתב הר"ש בר למח על האנוסים בתהלת אנסם שאע"פ שיכולין לברוח אם יש שום צד לתלות עיכובם שם אם מפני הפסד ממון או מפני דבר אחר אינם אוסרים במגעם ואם שלהו יין לישראל בחזקת כשר ואין חוששין שמא לא הקפידו על מגע נכרי והריב"ש כתב שהאנוסים אותם שלא היו יולאים מפני שלא היה להם ממון שיספיק להולאות שלריך להם ולבני ביתם והם מתעכבים עד יפתחו להם שערי הללה ובנתיים נזהרים מהעבירות זולת במקום סכנה אינם פסולים ומ"מ אינם יכולים ליזהר במגע נכרי אף הטובים שבהם וכיון שהם חשודים עליו אין נאמנין על שלהם ואפילו בשבועה אבל נאמנים על של אחרים שאין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים (ג) עד כאן לשונו: כתוב בשבלי הלקט (ד) מומר שנגע ביין ואמר אחר כך שנתגייר בינו לבין עלמו והתיר ר"י היין מפני שהפקיד כיסו בשבת ורשב"א אסרו משום דאיכא למימר דאערומי מערים כדאמרינן סנהדרין (כה.) בההוא עבחא דנפק טריפה מתותי ידיה עכ"ל ובאורחות חיים כתוב ישראל מומר יינו יין נסך עד שישוב בתשובה ונאמן לומר נתגיירתי: **כתב** הרשב"א בתשובה סימן שט"ו באלת אדם שהיה חשוד על העבירות ולא היה לו שעת הכושר ומגדף את ה' ועתה הוסיף להטות והלך לבית הנכרי וישראלים רלים אחריו להשיבו מדרכו הרעה וכפר בפניהם בה' והעיד על עלמו שזמן רב יש שבחר בדרכי הנכרים ובעבודתם שנשאלת אם נדוננו כעובד כו"ס והשבתי שחשוד על הדבר ראוי להתרחק ממנו מהדברים שחשוד בהם כדאיתא בפרק עד כמה (כט:) תשובה יפה דנת וכ"ש זה שהוא מומר לדבר זה כיון שעובר בפרהסיא ומה שאמרת שאיש זה אינו בכלל היתר אלא הרי הוא מומר לכל התורה יפה דנת דאפילו מומר לחלל שבת בפרהסיא הרי הוא מומר לכל התורה וכדתניא חולין (ה.) מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בתשובה חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא ע"כ: **תשובות** הרשב"א בדיני מומר לענין יין נסך כתבתי בסימן קי"ט: **לא** כל מגעת הנכרים שוה לאסור יש שאסור בהנאה ויש שמותר בהנאה ואסור בשתייה ויש שמותר בשתייה וכל זה מתבאר מהדינים שכתב בסימן זה ובסימן שאחריו: **ביצד** מגעו בכוונה שכיון ליגע ביין ואינו עוסק בדבר אחר אסור בהנאה פירוש צריך ג' תנאים לשיאסר בהנאה האחד שיתכוין ליגע ואם לא נתכוין ליגע כגון תינוק שנגע דלאו בר כוונה הוא וכן נפל לבור ועלה מותר בהנאה כיון דלא נתכוין ליגע הב' שיודע שהוא יין שאם לא ידע שהוא יין אף ע"פ שהוא מתכוין ליגע מותר בהנאה וכדאיתא פרק ר' ישמעאל (נח.) גבי ב חרם נכרי שהושיט ידו להבית של יין וכסבור שהוא של שמן הג' שלא יהא עוסק בדבר אחר כלומר שאין לו שום כוונה זולת הנגיעה אבל אם היתה לו כוונה אחרת כגון שהיה מכוין למודדו או להתיז את הגרעה או להוציא פרי או הפן שהוא בתוך החבית של יין בכל הני גווני מותר בהנאה כמו שמבאר והולך:

ומ"ש ל"ס נגע בידו או בדבר אחר שבידו אסור הכי משמע מדתנן סוף פרק ר' ישמעאל (ס:) מדדו בקנה התיז את הגרעה בקנה זה היה מעשה ואמרו ימכר אלמא דדוקא בכי הא שמעשיו מוכיחים שלא נתכוין לניסוך אלא למדוד היין או להתיז הגרעה הוא שאמרו ימכר הא לאו הכי בהנאה נמי אסור וכ"כ הרשב"א ז"ל וכ"נ מדברי הפוסקים אגל דין חבית שניטל ממנו הברזא ותחב הנכרי אלבעו בנקב או הוליא הברזא התחובה בנקב שכתב רבינו בסמוך וכן כתבו התוספות והרא"ש בפרק רבי ישמעאל גבי ישראל אדנא ונכרי אכובא אבל הרמב"ס לא כתב בפרק י"ב אלא שיגע בידו או בשאר אבריו שדרכן לנסך בהם ולא הזכיר נגיעה בדבר אחר אלא בענין שמעשיו מוכיחים שלא נתכוין לניסוך כגון מדדו בקנה או התיז את הגרעה בקנה מותר בהנאה ופי"א כתב נכרי שנגע ביין שלא בכוונה וכן תינוק נכרי שנגע ביין אסור בשתייה ומותר בהנאה וכתב הרב מאימ"ר אברהם שלם ז"ל בתשובת הרשב"א כתב מגע נכרי בכונת יין אפילו ע"י דבר אחר אוסר אפילו בהנאה והרמב"ס כתב בפי"ב מדד הבור בקנה או שהתיז את הזבוב ואת הגרעה בקנה וכו' ה"ז מותר בהנאה ועיקר הדבר היא שכל זמן שנוגע ביין על ידי דבר אחר שלא לצורך להוס שמא נתכוין לנסך ואסור בהנאה אבל אי איכא הוכחה שלא נתכוין לנסך אלא לצורך דבר מה אסור בשתייה ומותר בהנאה וע"ד זה לדקו יהדיו ולא פליגי וכתב עוד דשלא בכוונה דקאמר היינו שלא בכוונת ניסוך אלא לצורך דבר מה דאין לפרש דבלא כוונת מגע ובלא כוונת יין קאמר דמאי קמ"ל השתא כשהוא מכוין ליגע ויודע שהוא יין הואיל והוא עוסק במלאכתו מותר בהנאה כשאינו מכוין ליגע ולא לכוונת יין מיבעיא עכ"ל ולי נראה דהי מהא לא איריא דאיצטריך לאשמועינן שאף ע"פ שאינו מכוין ליגע ולא ליין אסור בשתייה מיהא ויש הוכחה לפי' זה מדנקטיה בהדי תינוק שנגע ביין דהוי שלא בכוונת מגע ושלא בכוונת יין דתינוק ב"י עושה י"כ כרב ועוד שהק"ו שיעשה הרב ק"ו פריכה הוא דמנ"ל דהרמב"ס סבר דכשהוא מכוין ליגע ויודע שהוא יין הואיל והוא עוסק במלאכתו מותר בהנאה שהרי מדבריו נראה שכל שנוגע בעלמו ביין אסור בהנאה אע"פ שאינו בכוונת מגע אלא לצורך ד"א כגון למדדו וכיולא בזה וכמו שיתבאר בסימן זה הילכך ע"כ לריך לפרש דבריו כמו שפירשתי ולענין נדון דידן אין הכרע בדבר והר"ן כתב בסוף פרק ר' ישמעאל כללו של דבר שלפי שטת רש"י אם נפסוק כת"ק דאומר מדדו בין ביד בין ברגל ימכר אין שום הפרש בין מגע עלמו ומגעו ע"י ד"א וכבר כתבתי שר"ת סובר דמגעו ע"י ד"א אינו אלא כהו ולדברי מי שאומר בכהו אפילו בכוונה אינו אוסר אלא בשתייה כך הדין במגעו ע"י ד"א עכ"ל: **ואם** מנסך בפיו כתב רבינו בסמוך ואם מנסך ברגלו כתב רבינו בסימן זה לקמן: **ומ"ש** בשכשוך בעלמא כששיכשך בו ולא ילא ממנו כלוס כ"מ מההוא דמדדו בקנה שכתבתי בסמוך ומכמה עובדי דנייתי פ' ר' ישמעאל דאע"פ שלא ילק ממנו כלוס נאסר בהנאה: **ומ"ש** בשיכשוך בעלמא ששיכשך בו דמשמע שאס נגע ולא שכשך לא מיתסר כ"נ מדברי הרמב"ס שכתב כילד היא הנגיעה שאוסר

אסר

דרכי משה

ביבמות פרק ההולץ מעשה בנר שמל ושבל לפני ג' קרובים יש מתירין היין ויש אוסרים: (ג) כתב ריב"ש בסימן ד' בשם הרשב"א דמי שהמיר א"ע מחמת יראה אע"פ שהי"ל ליהרג ולא לעבור מ"מ אם עבר ישראל הוא ושחיטתו מותרת ואין אוסרין במגען יין עכ"ל הרשב"א אמנם צריך להבין אם בצינעא שלא במקום יראה עובד אז הוי מומר גמור אף על פי שמתחילתו אונס ולכן אלו האנוסים הנשארים באיזה ארצות דינן נמי הכי אם הם מתנהגים בכשרות בינו לבין עצמו ושאין בידם לצאת ולהמלט על נפשם הרי הם כישראלים גמורים ואם עוברים ברצון על אחד מן העבירות חרי הוא מומר לאותו דבר ואם עובדים כו"ס או מחללים שבת בפרהסיא דינן כשאר עבו"ם עכ"ל וכ"כ לקמן סי' קנ"ז בשם הרמב"ם דלא כתשובת הרד"ך שכתב דאם המיר א"ע תחלה מחכת יראה ונשאר אח"כ ביניהם אע"ג דיכול להבריח את עצמו אינו רק מותר לתיאבון הואיל ולהנאתו קא עביד (וע"ל סי' קי"ט בב"י מ"ש בשם הרשב"א מפי' ה"ר יונה): (ד) וכ"ה בהג"ה פרק ג"ה:

ואני

פרישה

בכתב בת"ה האריך אלמא כל שקיבל עליו שלא לעבוד ע"א וז' מלות בני נח אינו עושה יי"נ לאסר בהנאה עכ"ל הביאו ב"י בזה הסי' בד"ה גר תושב שקיבל עליו ז' מלות וקשה מאי זה דקאמר שקיבל עליו שלא לעבוד ע"א וז' מלות הלא ע"א אחת מהנה היא ובכלל ז' מלות היא אלא הו קתני או שקבל עליו בפירוש שלא לעבוד ע"א אע"כ שלא קיבל עליו שאר מלות בני נח או שקבל עליו כתם ז' מלות: גם י"ל דנקט ז' מלות דאפ"ה יינו אסור בשתייה וע"א נקט דאפ"ה יינו מותר בהנאה ובענין זה כתב ב"י ליישב דברי הרמב"ם וכמ"ש בדרישה ואין להקשות אמאי מותר יינם בהנאה כיון דלמא נגע העכו"ם בביתם וגבי גר תושב אמרינן הואיל וקיבל עליו ז' מלות בני נח נשמר הוא שלא יגע נכרי ביינו או י"ל כיון שאינו מותר אלא בהנאה אבל לא בשתיה ע"כ לא חיישינן למגע של נכרי בביתו: (יח) וכ"כ הרמב"ם וכתב עוד שמגען שלא בכוונה מותר אף בשתייה דוקא מגען שלא בכוונה אבל מגען בכוונה אוסר בשתייה ואף לדעת הרמב"ם דמתיר מגע גר תושב אף בשתייה אפילו נגע בכונה מ"מ מודה דאסור בשתייה כיון שהוא נכרי גמור ושמעתי שאף בזמן הזה לאו עע"א הם ואין מנסכים וכן קבלתי מ"ו: (יב) לא כל מגעת הנכרי שוה כו' כילד מגעו בכוונה שכיון ליגע לאפוקי קטן שאינו בר כוונה ביין לאפוקי סבר שהוא שכר ואינו עוסק בדבר אחר לאפוקי כיון למודדו וכיולא בו: (י) ואפילו בשכשוך בעלמא ששכשך בו ולא ילק ממנו כלום זהו סברת הרמב"ם דבעי נגיעה

ושכשוך

חידושי הגהות

ב חרם נכרי כ"ה בגמרא פירש"י נכרי משוגע ובעל מריבות:

אידה

בו ולא יצק ממנו כלום (יד) ואפי' בפיו כגון ששתה ממנו (טו) או שמציץ במינקת שבחבית והעלהו לפיו כל היין אסור בהנאה (טז) [ד] מ"מ כלי שיש לו חוטמים כמו שיש לכלי שנוטלים ממנו לידים ויש בו יין יכול ישראל למצוץ מחוטם זה ונכרי מחוטם זה כאחד ובלבד שיפסוק הישראל קודם שיפסוק הנכרי [ה] (יז) לפיכך נכרי שנכנס לחנות ישראל ושאל יש כאן יין ואמרו לו אין כאן יין וראה יין בכלי ושכשך בו בידו נאסר בהנאה ואם נתערב באחר דמי היין המשוכשך אסור בהנאה והשאר מותר בהנאה (יח) וכן חבית שנטלה ממנו הברזא

מתכוין אלא ליגע ביין בלבד ובין כשמתכוין גם לדבר אחר בכל ענין לא הוי נגיעה לאסור בהנאה אלא א"כ בדשכשך ע"ש ולקמן כתב רבינו ואם נפל לו שום דבר ביין וכו' לא נאסר בהכנסת ידיו אפי' אם יודע שהוא יין שאינו מכוין אלא ליטול את שלו אבל בהוצאת ידו נאסר בהנאה כיצד יעשה יאחז בידו שלא יכול לנענע וכו' משמע דדוקא בכה"ג שלא נתכוין ליגע ביין כי אם ליטול את שלו לא נאסר בהוצאת ידו אלא בנענוע דהיינו שכשוך אבל היכא דנתכוין ליגע ביין אסור אף בלא שכשוך. וכך נראה דעת התוס' והרא"ש והר"ן לשם גבי עובדא דאתרוגא וכך פירש ב"י ונראה דס"ל לרבינו דמההיא דאתרוגא מוכח להדיא דנוגע בכוונה ביין אע"ג שאינו מתכוין למלאכתו אינו אסור בהנאה בנגיעה בלא שכשוך דאי אפילו בנגיעה בלא שכשוך חיישינן לשמא נתכוין לנסך השתא כיון דאיכא בנגיעה בלא שכשוך משום ניסוך א"כ בנגע בידו בלא כוונה נמי מיחזי כמכוין לנסך אע"ג דלא שכשך ולא היתה כלל תקנה בעובדא דאתרוגא במאי דנקטיה לידיה כי היכי דלא לישכשך דמ"מ מיחזי כמכוין לנסך בנגיעה בעלמא בשעת הוצאת ידו אלא ודאי דבלא שכשוך לית ביה משום ניסוך כלל ואפילו במכוין ליגע ביין ואינו מתעסק במלאכתו כלל אפ"ה אינו אסור בהנאה אלא א"כ נגע ושכשך הלכך בנגיעה בלא כוונה נמי לא מיחזי כמאן דמתכוין לנסך אלא א"כ במשכשך וס"ל לרבינו דזהו נ"כ דעת התוס' והרא"ש וכל זה דלא כמ"ש מהרו"ד כאן וכן בסמוך סעיף י"א ודין נגיעה ושכשוך ברגל עיין בסימן זה סעיף ט"ז י"ז: ומ"ש רבינו בשכשוך בעלמא וכו' נראה דבא להורות דבנענוע כל דהו הוה ליה שכשוך. וכן נראה מדברי הפוסקים שכתבו שכשך סתם ומה שכתב בית יוסף דמדכתב הרמב"ם בפי"ב נטל כלי של יין וזלק היין אף ע"פ שלא שכשך נאסר ואי איתא דנענוע כל שהוא הוי שכשוך כיון שזלק הרי שכשך וכו' לא מחוור דודאי אף ע"פ שהרמב"ם ס"ל דשכשוך ע"י הכלי אוסר כמבואר בסמוך אבל אחז כלי פתוח מ"מ סתם שכשוך כשנוגע ביין עצמו הוא והיינו דכתב הרמב"ם אעפ"י שלא שכשך כלומר שלא נגע בידו ביין דאעפ"י שמנענע היין בשעה שזולק מ"מ אינו נוגע ביין גופיה בידו מאחד מאבריו אלא כאן הוא אפ"ה נאסר אבל בשכשך בידו ודאי ס"ל להרמב"ם דאפילו בנענוע כל שהוא הוי שכשוך ודלא כפירוש ב"י והכי מוכח להדיא מדברי הרשב"א בת"ה בית ה' שער ב' והביאו ב"י אבל מ"ש רבינו כתב הרמב"ם אחז כלי פתוח וכו' ואע"ג שהב"י הרגיש בזה דמכאן סתירה לפירושו ולא חזר בו אין לשמוע אליו להקל:

ואפילו בפיו וכו' עד כל היין אסור בהנאה פי' אע"ג דנגיעת פיו היה לצורך כדי לנסות אם הוא טוב ולא זו אף זו נקט ל"מ כשהעלהו כדי לשתות אלא אפילו עוסק במלאכת האגרדמות שממונה על המדות ומכסה את היין להעמיד המדה על דמים הראוים אפ"ה חיישי' שמא לאחר שטעמו בפיו התכוין לנסך והכי משמע פר"י בעובדא דאגרדמים (דף כ"ח) ולא דמי למדידה דטרוד במדידה אף לאחר שכבר מדד כדלקמן וכתב הר"ן דהכא אין לו היתר למכור כל היין לנכרי חוץ מדמי י"כ שבו מפני שכל היין התחתון בסים לעליון הלכך הו"ל כנוגע בכולו עכ"ל: ומ"ש מ"מ כלי שיש לו חוטמים וכו' זהו קניסקנין בסוף ע"ז דמתיר לכתחלה לישראל ונכרי לשתות יחד ולא חיישינן דילמא פסיק קדים ברישא נכרי וע"ש בתוס' מבואר דלאדם חשוב מיבעי ליה למיחש דילמא קדים נכרי פסיק ברישא מיהו לפר"ת עם ישראל מותר לו לשתות ולא מיתסר בזמן הזה משום שמחה כדאיתא בפ' במה אשה ע"כ וא"ת ליתסר קניסקין בנכרי מטעם נצוק חבור ותירץ הראב"ד דנצוק אינו חבור אלא מאי דאתי בההוא פיתחא וכו' ע"ל ריש סימן קכ"ו: **ומ"ש** לפיכך וכו' אדלעיל קאי דכאן נמי דאיכא הני תלתא דנתכוין ליגע ונתכוין ליגע ביין ואינו עוסק בדבר אחר דהנגיעה והשכשוך לא היה לצורך שום דבר כי אם להראות שהוא יין הלכך חיישינן שמא נתכוין לנסך ואפי' נתערב באחר אינו מותר השאר בשתייה אלא בהנאה: וכן חבית שנטלה ממנו הברזא וכו' פי' דאף ע"פ דהכא הכנסת האצבע היה

בה הנכרי היין שיגע ביין עצמו בין בידו בין בשאר אבריו שדרכם לנסך בהם וישכשך אבל אם פשט ידו לחבית ותפסו ידו קודם שיוציאה ולא יניחה ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין וירד למטה מידו לא נאסר היין ע"כ וטעמו מדגרסינן בפרק רבי ישמעאל (נט:) ההוא אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא אידרי נכרי ושקליה אמר להו רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא לישכשך ביה ודרצוה עד דשייפא ומדקאמר נקטוה לידיה כי היכי דלא לישכשך משמע דכל שנגע ולא שכשך אינו נאסר בהנאה מיהא וכן דעת רש"י שכתב כי היכי דלא לשכשך ויאסר בהנאה שאין מנסכין אלא ע"י שכשוך. דרצוה לחביתא עד דשייפא כפו את החבית לצד אחר עד שישפך יינה לתוך כלי אחר כדי שימשך היין מיד הנכרי ואח"כ יוציאנה ותהא מותרת החבית בהנאה דכל זמן שידו תחובה ביין אם יוציאנה א"א לשמור שלא ישכשך ואע"פ שאנו אוחזין את ידו. וכ"כ גבי הא דתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר דטעמא דמלתא משום דניסוך לא הוה אלא על ידי שכשוך וכ"כ גבי חביתא דאיסתדיק לארכה אבל הר"ן דחה דבריו וכתב דלא חיישינן להכי כלל אלא כולה מילתא תליא אי מיחזי כמכוין לנסך או לא וטעמא דעובדא דאתרוגא משום דכיון דלמינקטיה לאתרוגא הכניס ידו ה"ל מגעו שלא בכוונה כיוצא בזה כתבו התוספות והרא"ש בטעם עובדא דאתרוגא ומשמע מדבריהם שאם היה מכוין ליגע ביין היה נאסר בהנאה ואע"פ שלא שכשך: **ומשמע** לי דשכשוך אינו נענוע כל דהו שהרי כתב הרמב"ם בפי"ב נטל כלי של יין והגביהו וזלק היין אע"פ שלא שכשך נאסר שהרי בא היין מכחו ואם איתא דנענוע כל שהו הוי שכשוך כיון שזלק הרי שכשך. שע"כ הוא מנענע היין בשעה שזולק והיאך כתב אע"פ שלא שכשך (ה) וכן משמע מדאמרינן גבי אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא דאמר רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא לשכשך משמע דהכנסה לא קפדינן אע"ג שהוא מנענע היין מחמת הכנסת ידו וכ"כ מפרש"י אלא שהר"ן דקדק עליו ממה שפירש הוא עצמו ז"ל בההוא עובדא דכל זמן שידו תחובה אם יוציאנה א"א לשמרו שלא ישכשך ואע"פ שאנו אוחזין ידו ע"כ אלמא שכשוך בכל דהו הוי אבל הכא היינו טעמא משום דכשהכניס ידו למינקטיה לאתרוגא הו"ל מגעו שלא בכוונה דשרי ומ"ה כל דלינקטוה לידיה כדי שלא יעשה מעשה מוכיח שהוא מתכוין לנסך וכו' ואכתוב לשונו בסימן זה אבל נפל לו שום דבר ביין והכניס ידו והוציאו וכו' וכ"ל דיש ליישב דברי רש"י שכתב דא"א לשמרו שלא ישכשך ואע"פ שאנו אוחזים ידו היינו לומר דא"א לשמרו מלשכשך שכשוך גדול יותר ממה שצריך לשכשוך להוציא ידו:

ומ"ש אפילו בפיו כגון ששתה ממנו או שמצץ במינקת וכו' בפ"ר ישמעאל (נח.) אגרדמים נכרי שקדח במינקת והעלה או שטעם מן הכוס והחזירו לחבית זה היה מעשה ואסרו ואסיקנא דאסרו בהנאה קאמר וכתב הרא"ש דפלוגתא הוא בירושלמי אם נכרי עושה יין נסך בפיו דאיכא מ"ד דהחזירו לחבית אסור בשהחזירו נכרי הוא אבל החזירו ישראל שרי וכתב הוא ז"ל ולפי התוס' דקתני קדח במינקת ונפלה ממנו טפה כל שהוא שטפת היין אסורה ואוסרת בכל שהוא משמע שהנכרי עושה בפיו י"כ וכן עמא דבר עכ"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל וכתב הר"ן דלדידן דקי"ל דסתם יינם שנתערב ביין ימכר לנכרי חוץ מדמי סתם יינם שבו לא שוו דינייהו דהעלה במינקת וטעם מן הכוס והחזירו לחבית דבטעם מן הכוס והחזירו לחבית לא מיתסר אלא כנגד מה שהחזיר לחבית וימכר כולו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו אבל קדח במינקת והעלה יין לפיו מיתסר כולו חמרא שכל היין התחתון בסים לעליון הלכך ה"ל כנוגע בכולו: ומ"ש מ"מ כלי שיש לו חוטמים כמו שיש לכלי שנוטלים ממנו לידים ויש בו יין יכול ישראל למצוץ מחוטם זה וכו' זהו קניסקנין דאיתא בפ"ב דע"ז (עב.) אמר מר זוטרא בריה דר"נ קניסקנין שרי וה"מ דקדים ופסק ישראל אבל קדם פסק נכרי לא פי' קדם פסק נכרי לא לפי שמה שנוגע בפי הנכרי חוזר ומתערב עם היין ופסקוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם אבל התוס' כתבו אהא דקאמר התם דרבה בר רב הונא גופיה שתי בקניסקנין תימא היאך היה שותה ה"ל לחוש דילמא קדים פסק נכרי ברישא ופר"ת דלא מיירי עם הנכרי אלא עם הישראל וקמ"ל דלא מיתסר בזמן הזה משום שמחה ע"כ. ומיהו אפשר שלא אמרו כן אלא ממדת חסידות ולא מן הדין:

כתב הרשב"א בתשובה לברייתא דאגרדמים מנסכים הם בפיהם דאי לא כי נפלה טפה מפיו לחבית או ששתה בכוס והחזיר ישראל את המותר לחבית מאי הוי והלא מה שנגע בפיו דרך שתייה לא נתנסך אלא ודאי לאותה ברייתא מנסכים אפילו בפיהם אלא שחשש למדנו שאין ניסוך דרך מצילה וזה ודאי אמת שאינו מנסך ברוחו דרך מצילה אלא שמלאכת קניסקנין לא ידעתי מה היא ומה היתירה דמ"מ מה שבפיו אסור וכל יין החבית נגרר אחריו ולמה גרע מנצוק ואם היה הישראל מתחיל למשוך ניחא אבל אם הנכרי מתחיל למה מותר ואילו התם לא מקפיד לשפסק הישראל קודם שיפסוק הנכרי אבל לא פסק הישראל קודם הקפידו וזהו שהוקשה לי באותו מעשה כמ"ש שם וגם קשה לי בברייתא דאגרדמים ועדיין נשאר לי הדבר בעיון עכ"ל. והר"ן בשם הראב"ד תירץ קושיא זו וכתבתיו בסימן קכ"ו: **לפיכך** נכרי שנכנס לחנות של ישראל ושאל יש כאן יין וכו' עובדא בפרק רבי ישמעאל (דף נז:) ואיפליגו בה אמוראי ואסיקנא דהלכה כמאן דאסר בהנאה וכתב הרמב"ם בפי"ב דטעמא דאסר מפני שלאין נתכוון ואין זה נוגע אלא בכוונה: **ומ"ש** ואם נתערב באחר דמי היין המשוכשך אסור בהנאה והשאר מותר בהנאה בפרק בתרא (עד.) אסיקנא דסתם יינם שנתערב ביין ימכר לנכרי חוץ מדמי י"כ שבו והכי איתמר בגמרא (נח.) בההוא עובדא דחנותא גופיה: וכן חבית שניטלה ממנו הברזא והכניס בה נכרי אצבעו עד שנגע ביין כולו אסור אהא דגרסינן בפרק רבי ישמעאל (נט:)

דרכי משה

(ה) ואני תמה ע"ז דא"כ צריכין למימר לפי סברתם דשינשוך הוא יותר גדול ממה שמנענע בשיוצק להוץ וזה תימא דאין לך גיענוע יותר ממה שיוצק לחוץ וכן כתבתי למטה בשם

דרישה

בדברי הרשב"א כנ"ל ליישב דברי הרמב"ם דלק"מ כמ"ש בפרישה ע"ש: [ד] מ"מ כלי שיש לו חוטמים כו' יכול ישראל למצוץ כו' ובלבד שיפסוק הישראל כו' הטעם כתבתי בפרישה והרשב"א בתשובה כתב נ"ע דנהי דאין ניסוך דרך מצילה שאינו מנסך ברוחו דרך מצילה מ"מ מה שבפיו אסור וכל היין נגרר אחריו ולמה גרע מניצוק ע"כ והר"ן כתב יישוב לזה והביאו ב"י בר"ס קכ"ו דלא אמרינן נצוק חיבור אלא במאי דאתי בההיא פתחא או ברזא אבל בהאי כלי מאי דאתי בההיא ברזא דישראל לא אתי בברזא דנכרי עיין בתוס' דג"ה דף נ"ז סוף ע"א שכתבו אהא דאמרינן שצריך הישראל להפסיק קודם שיפסוק הנכרי דהיינו דוקא לכתחילה משום דאין מבטלין איסור לכתחילה אבל בדיעבד בטל היין הנוגע בפיו של נכרי בששים ועמ"ש לקמן בסי' ק"ל דלפי זה קשה למה אנו מחמירין בשמלא נקב בחבית יין שסולקין ע"י נכרי ולפי מ"ש בסמוך ס"ס קכ"ג דהכי אמרינן סתם יינם בטל היינו דוקא שאינו אסור בהנאה אבל בשתייה אסור אפי' אם יש ששים לבטלו לפ"ז לק"מ: [ה] לפיכך נכרי שנכנס לחנות של ישראל כו' זה היה מעשה בפרק רבי ישמעאל סוף דף נ"ז והביאו הרא"ש בדף נ"ח ע"א וז"ל ההוא עובדא דהוה במחוזא על נכרי לחנותא אמר להן אית לכו חמרא לזבוניה אמר ליה לא הוה יתיב חמרא בדוולא שדא ביה ידיה ושכשך ביה אמר האי לאו חמרא שקליה מריה בריתחיה ושדייה לדנא שרייה רבא לזבוני לנכרים אף יין המשוכשך משום דשכשוך גרוע הוא דלא נתכוון אלא לידע אם הוא יין ושרי הוא כמו מודדו ביד דימכר. איפלג עליה רב כהנא ואוסרו ולא דמי למודדו ביד דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שכעס לפי שכחשו ממנו היין ונתכוין לאסרו כדי שימכרנו לו עכ"ד

פרישה

ושכשוך אבל הר"ן דחה ראיותיו וכתב דבכוונת מגע אף בלא שכשוך אסור וכן דעת התוס' והרא"ש מ"ו וכ"כ ב"י והוא דוחק לומר שרבינו יכתוב תחילת דבריו דינו אליבא דהרמב"ם והיה נראה לומר דאשמעי' הכא דלא נגע בתוך היין אלא מולה לו נגע בכלי והגביהו דבכה"ג נראה דגם הר"ן ס"ל דבעי שכשוך דוקא: (יד) ואפילו בפיו כגון ששתה ממנו או שמצץ במינקת שבחבית ז"ל הגמרא בפרק רבי ישמעאל אגרדמיס נכרי (פירוש אדם הממונה לשמור המידות במצות המלך שלא ישקרו וטועם היין עכ"ה) שקדח במינקת והעלה או שטעם מן הכוס והחזירו לחבית זה היה מעשה ואסרו ואסיקנא דאסרו בהנאה וכתב הר"ן דלדידן דקי"ל דסתם יינם שנתערב ביין ימכר לנכרי חוץ מדמי סתם יינם שבו לא שוו דינייהו דהעלה במניקה וטעם מן הכוס והחזירו לחבית דבטעם מן הכוס והחזירו לחבית לא מתסר אלא כנגד מה שהחזיר לחבית וימכר כולו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו אבל קדח במניקה והעלה יין לפיו מתסר כולו חמרא שכל היין התחתון בסים לעליון הלכך הו"ל כנוגע בכולו עכ"ל הר"ן הנה מבואר הטעם למה נאסר כל היין אם מצץ במינקת שהוא משום שהתחתון נעשה לו בסיס ויש לדקדק למה שינה רבינו לשון הגמרא דבגמרא קאמר או שטעם מן הכוס והחזירו ורבינו כתב כגון ששתה ממנו ר"ל ששתה בפיו מן החבית ונראה שרבינו רצה לכתוב השוין באיסורן וטעמן דאם שתה מן החבית נאסר כולו כמו גבי מצץ במניקת מטעם בסים משא"כ בטעם מן הכוס והחזירו שלא נאסר אלא כשיעור מה שהחזיר וימכר כולו חוץ מזה כמ"ש: (טו) או שמצץ במינקת פרש"י הוא קנה חלול המוציא ומעלה היין עד פיו וטועמו: (טז) ומ"מ כל שיש לו חוטמים כו' (צריך להיות שני חוטמים עכ"ה) עד ובלבד שיפסוק הישראל קודם שיפסוק הנכרי (ובס"א ובלבד שלא יפסוק הנכרי קודם כו' עכ"ה) הטעם נפי במה שנוגע בפי הנכרי חוזר ומתערב ביין ואוסרו ועד"ר כתבתי יתיב למה לא נאסר מפני נילוק חיבור: (יז) לפיכך נכרי שנכנס לחנות ישראל כו' ושכשך בו בידו נאסר בהנאה הטעם שהרי לניין נתכוון. ומ"ש ושכשך בו בידו נראה דה"ה אם נגע בדבר אחר כמ"ש לעיל אלא ליבנא דגמרא נקט שכתב בפרק רבי ישמעאל שהיה כן מעשה ובזה מיושב נמי מ"ש כאן ואם נתערב כו' דדין זה שייך בכל יין נסך בנתערב וה"ה בכל שאר איסורי הנאה אלא כיון שמעשה כך היה ופסקו כך לכך. כתבה כאן ועד"כ: (יח) וכן חבית שנטלה ממנו

הברזא והכניס בה נכרי אצבעו עד שנגע ביין כולו אסור בהנאה (יט) וכן אם הוציא הברזא התחובה בנקב והיתה נוגעת עד היין עד שא"א שלא שכשך (כ) [ו] אבל אם אינה עוברת כל עובי השולים בענין שא"א לו לשכשך כשמוציאה הוי כמו כחו ומה שישאר בחבית מותר אפילו בשתייה ומה שיצא אסור בשתייה (כא) כתב הרמב"ם אחז בכלי פתוח של יין ושכשכו אע"פ שלא הגביהו ולא נגע

(נט :) ההוא חביתא דאישתקיל ברזא מינה ג אידרי נכרי ואנחא ידיה עליה אמר רב פפא כל דלהדי ברזא אסור ואידך שרי כתבו התוס' פי' שם ידו נגד הברזא ומנע יציאת היין אבל אם תחב אצבעו בתוך נקב החבית ה"ל יין שתחת אצבעו כמו מפיה ולמעלה מאצבעו כמו משולים דאמרי' בסמוך דלכ"ע כל החבית טמאה כ"כ רשב"ם בשם רש"י שאם תחב נכרי את הברזא בחבית או אם נטלו לגמרי מן החבית שכל היין אסור דאי אפשר שלא ישכשך בראש הברזא שבתוך החבית ואפי' בהפסד מרובה אסור כל היין בשתייה ע"כ ונראה שהוא ט"ס וצריך להגיה אסור כל היין בהנאה וכ"כ הרא"ש וספר התרומה וסמ"ג וכ"כ הרשב"א בת"ה אבל מדברי הר"ן נראה דגרים בדברי התוספות אסור כל היין בשתייה ויש לתמוה כיון דמשום שכשוך בא לאסור למה לא יאסר בהנאה ולכן נראה לי דשטת ר"ת אמרוה דס"ל דמגעו ע"י ד"א אינו אלא כחו וכדברי מי שאומר דכחו אפילו בכוונה אינו אוסר אלא בשתייה : ומ"ש וכן אם הוציא הברזא התחובה בנקב והיתה נוגעת עד היין פי' שהיתה נוגעת עד היין שבחלל החבית דאז א"א שלא שכשך כשהוציאה אם לא היתה עוברת כל עובי השולים אז אי אפשר לו לשכשך ביין דאף על פי שיש מעט יין בנקב השולים שהיה קבוע בו כיון שהנקב צר אין זה שכשוך ואף על פי שיוצא לחוץ אסור מפני שהוא יוצא מכחו מ"מ מה שנשאר בחבית לא נאסרה משום נצוק ומותר אפילו בשתייה דכיון דאינו נסך גמור דלא שכשך לא אחמור בנצוק וקטפרס וכ"כ מרדכי בפרק ר' ישמעאל בשם אבי העזרי ומיהו כתב שם המרדכי בשם רשב"ע על דברי אבי העזרי דאין לסמוך על הוראה זו משום דחמיר מנצוק (ו) והרשב"א כתב בשם הרמב"ן דחבית סתומה ומגופה והסיר הנכרי המגופה אע"פ שאין היין משתכשך בכך כלל כל היין אסור בשתייה משום דה"ל כמוריק אורוקי והו"ל כחו של נכרי בכוונה ואסור בשתייה כמו שיתבאר אבל אם סרה המגופה מכחו שלא בכוונה מותר בשתייה דכחו שלא בכוונה לא גזרו בו כמו שיתבאר עכ"ל ומשמע דאפילו סתם פי הנקב אח"כ קאסר יין הנשאר בחבית ומיהו נראה דהיינו דווקא יין שעל הנקב דבההוא איכא למימר דכיון שמכחו נעקר ליספך הו"ל כחו של נכרי אבל יין שלמטה מן הנקב אינו ענין לכחו ושרי אבל הר"ן כתב בפרק ר' ישמעאל דברי הרמב"ן ומתוך לשונו משמע שלא אסר אלא יין הנספך מכחו בלבד אבל אם סתם הנקב היין הנשאר בחבית אע"פ שהוא למעלה מן הנקב מותר וא"כ הוא אין הוכחה לומר שהוא חולק על דין זה שכתב רבינו :

ומשמע דע"כ לא שרי רבינו באינה עוברת כל עובי השולים אלא במוציא הברזא אבל בתוחב אף על פי שאינה עוברת כל עובי השולים אסור מפני שהוא מונע יציאת היין והיינו דרב פפא כל דלהדי ברזא אסור וכתבו רבי' לקמן בסי' זה והמהני על המרדכי שכתב בפ' ר' ישמעאל בשם אבי העזרי דהה"כ אם החזיר הברזא מותר וגם בכלבו כתוב בשם הראב"ד אם החזיר השופתא בברזא והשופתא קצרה שאינה עוברת חוץ למרזב מבפנים חלל החבית שישכשך בה יין שבחבית מותר וקשה לי דלפי דבריהם הויא דרב פפא דאסר היכי משכחת לה ודברי כל הפוסקים שלא כדבריהם (ז) :

והני שתוחבין בנקב החבית עץ חלול כמו קנה נקוב משני צדדיו ועובר כל עובי השולים ויתר הרבה ויש להם עץ חד שתוחבים בנקב העץ החלול לסתום בפני היין שלא יצא אם הוציא אותו העץ החד אע"פ שהוא עובר כל עובי השולים מותר דכיון שהוא תחוב תוך העץ החלול ואינו יוצא חוצה לו הרי אינו יכול לשכשך מאחר שהוא מונח במקום צר ורבינו איירי כשאין תחוב בנקב החבית אלא עץ א' חד לסותמו ואי נמי כשתחוב בו עץ חלול בקנה ונקוב משני צדדיו ותוחבים בו עץ חד לסתום נקב העץ ההוא וזה בא והוציא העץ התחוב בחבית עצמו דבהכי גווני הוא דאם עובר כל עובי השולים הוא משכשך היין שבחלל החבית אבל בעץ החד התחוב בעץ החלול כל אורך העץ החלול לדידיה כעובי השולים דמי כנ"ל וכ"כ הכלבו אם הוציא הברזא מן הקנה אין לחוש לאסור מה שבחבית והוא שלא תהיה הברזא ארוכה שלא תצא חוץ לנקב הקנה ולא נדנד היין בהוציאו אותה עכ"ל. וכ"כ ג"כ מדברי המרדכי פ' ר' ישמעאל בתשוב' רבינו שמשון : **וכתב** באותה תשובה אפילו הברזא יוצאת חוץ לקנה אם אין הנכרית יודעת הו"ל כחה של נכרית שלא בכוונה לפר"ת שמחשב כמו כח שנוגע בדבר שבידו עכ"ל כלומר דלר"ת דסבר דמגעו ע"י ד"א שלא בכוונה אינו נקרא מגעו אלא כחו ומותר אפי' בשתייה ה"נ כיון שאינה יודעת שהברזא יוצאת חוץ לקנה לתוך החבית כשפותחת וסותמת וע"י כך נוגעת בברזא ביין שבחלל החבית ומשכשכו לא מיתסר אפי' בשתייה כיון שהוא סוברת שאינה נוגעת ביין שבחלל החבית דשרי אפי' בשתייה לר"ת כיון שאין המגע אלא על ידי ד"א :

כתב הרשב"א שאלת קנקן מלא יין ונתנו לתוכו מים בשעת הגתות ונתנו לה ברזא מקנה חלול וסתמו פי אותו קנה בעץ בנעורת ואישתקיל אותו עץ ואתא נכרי ואנח ידיה ע"פ הברזא ועכבה את היין מלצאת מי אמרי' כיון שלא הכניס ידו בחלל הנקב לא נאסר אלא אותו קילוח ומתבטל במים שבחבית ואמרינן סלק את מינו ושא"מ רבה עליו לבטלו או לא תשובה כל שנגע הנכרי בקילוח היורד מן החבית רואין אותו כאילו נגע בכל מה שיש למעלה מן הברזא : ב"ה כדאמרינן גבי האי חביתא : דאישתקל ברזא מינה ואתא נכרי ואנח ידו עלה והיא לא הכניס ידו בנקב החבית ואסרו כל דאתי בברזא דכל שנגרר ע"י הרי הוא כאילו נוגע בכולה ומשום דכל דאתי בברזא הוי חיבור וכנ"ל ברור וג"כ כתבתי אני בשמעתא דהנצוק והקטפרס ומה שנסתפק לך בהל' הרב ז"ל דכתב באותה דאשתקיל ברזא מינה ואתא נכרי ונקטה ואמר מה פי' נקטה אני רואה שהענין אחד ונקטה היינו דנקט הברזא כלומר שהניח ידו עליה עכ"ל : כתב המרדכי בפרק רבי ישמעאל שנשאל רבינו תם על נכרי שנדנד הברזא ולא יצא מן היין לחוץ והברזא היתה ארוכה ועברה הדופן ונכנסה בתוך היין והשיב אם הברזא אינה מהודקת בחזקה נאסר היין בנדנוד זה דדמי למדדו בקנה דאסרינן במתני' בשתייה אבל ברזא שמהודקת ועומדת הרי הוא כנוד מלא יין שהנכרי מניח אצבעו עליו ודמי לחביתא שנפקעה לפותיה דמעשה לבינתא קא עביד ואף ע"פ שהיין יוצא כ"ש הכא שאין היין יוצא והוי כנוגע לחבית בדופניה עכ"ל ובהג"א כתב בשם רשב"א דאפילו היין יוצא ומטפטף שרי כיון שהיתה הברזא תקועה בחבית כ"כ שלא היתה קופצת מן החבית מותר : כתבו התוספות והרא"ש שם גבי זיקא בין מליא בין חסירה שרי מכאן התיר ר"ת על ברזא שהיתה רפויה בחבית ועל סתימת המגופה שהיתה רפויה על פי החבית והדקה וכתבו רבינו לקמן :

כתב הרמב"ם אחז בכלי פתוח של יין ושכשכו וכו' בפי"ב ונראה שלמד כן מדגרסינן בפרק רבי ישמעאל (ס.) אמר רב פפא האי נכרי דדרי ד זיקא וקאזיל

היה לצורך היין שלא ילך לאיבוד אפ"ה חיישינן שמא דלאחר שכבר הכניס אצבעו ונילול היין ישכשך שוב לנסך לעכו"ם והלכך היין כולו אסור בהנאה :

ומ"ש וכן אם הוציא וכו' פי' הכא נמי אע"ג שהוציא הברזא לצורך כדי שיקלח היין מהחבית אפ"ה חיישינן שמא אגב הוצאת הברזא נתכוון לשכשכו כדי לנסך לע"ז ואע"ג דאינו משכשך בידו אלא ע"י נענוע הברזא בתוך היין רבינו אזיל לטעמיה דס"ל דכל שהוא נוגע בכוונה ונתכוון ליגע ביין אין לחלק בין נוגע בידו בין ע"י דבר אחר חיישינן לניסוך. ולפ"ז ודאי דוקא בשידע שהברזא עובר כל השולים דהו"ל מגע נכרי בכוונה אבל אם לא ידע הו"ל מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א ומותר אפי' בשתייה וכ"כ במרדכי פרק ר' ישמעאל ומביאו ב"י :

ומ"ש אבל אם אינה עוברת וכו' עד ומה שנשאר מותר אפילו בשתייה ומה שיצא אסור בשתייה נראה שרבינו כתב כאן בסתם ע"פ מסקנת הרא"ש דכתב במאי דנפק לברא אינו אסור אלא בשתייה ומה שנשאר מותר אפילו בשתייה אבל להרשב"א דבמאי דנפק לברא אסור אפי' בהנאה ומה שנשאר מותר בהנאה ואסור בשתייה כמו שיתבאר בריש סימן קכ"ה בס"ד ה"נ באינה עוברת כל עובי השולים כך הדין דהנשאר אסור בשתייה והיוצא אסור בהנאה. וב"י כתב דהרשב"א ע"ש הרמב"ן כתב דכל היין אסור בשתייה משמע דהיוצא נמי אינו אסור אלא בשתייה ומותר בהנאה. ובש"ע פסק כהרא"ש ורבינו לקולא :

כתב הרמב"ם אחז בכלי פתוח של יין ושכשכו אע"פ שלא הגביהו ולא נגע ביין נאסר בר"פ י"ב מהמ"א כתב כך ונראה שלמדו מהא דפר"י ישראל אדנא ונכרי אכובא חמרא שרי ואי מלדד לדודי אסור דפירוש כובא הוא כלי חרס שפיו רחב וקאמר דאם הוא מקרקש ומשכשך את היין שבכובא דהיינו מלדד לדודי אפי' חסירא נאסר היין ומשמע מדברי הרמב"ם דנאסר אפי' בהנאה משום דדרך נסוך בכך וכיון שהוא פתוח דהא דקאמר רב אשי זיקא בין מליא בין חסירא שרי מ"ט אין דרך ניסוך בכך היינו דוקא בנוד סתום כמ"ש הרמב"ם להדיא לשם וז"ל כלי סתום מותר לטלטלו הנכרי ממקום למקום ואע"פ שהיין מתנדנד שאין זה דרך הניסוך עכ"ל וגם רש"י פי' בלשון שני הך דמלדד לדודי כמו שפירש הרמב"ם אלא שכתב וז"ל וכיון דמקרקש בכוונה הו"ל כחו בכוונה ואסור בשתייה עכ"ל וטעמו דלא ס"ל דדרך ניסוך בכך אע"פ שהכלי פתוח ומקרקש ליה ולא נאסר אלא משום כחו בכוונה דאינו אסור אלא בשתייה וכ"כ הרשב"א בת"ה בית ה' שער ג' דהרמב"ן פירש בההיא דמלדד לדודי דאסיר דמשום דמשכשך הוא בכוונה נאסר ולא דמי לנכרי דדרי כובא חסירה דשרי דלא ניחא ליה בקרקושיה דילמא מישתפיך עליה ומש"ה לא חיישינן ושרי וגם מהרמב"ם ז"ל כן נראה שפירש דאפילו לא נגע כל שהוא מכדכדו אסור ואינו מחוור כלל שלא מצינו שכשוך אוסר ביין אלא בנוגע בין בעצמו בין בגופו בין ע"י ד"א אבל במגביה כלי או מוליכו ומקרקשו לא שאין דרך המנסכין כן כלל וכ"כ הראב"ד ז"ל ועיקר עכ"ל הנה מבואר מדבריו דלהרמב"ם אפי' לא נגע כל שהוא מכדכדו אסור והיינו בפתוח דדרך המנסכין לנסך בכלי פתוח ולשכשך ביין שבתוכו כדפרישית ולפ"ז הא דקאמר התם לרב אשי דהלכה כמותו בנכרי דדרי זיקא בין מליא בין חסירה שרי מ"ט אין דרך ניסוך בכך אבל בכובא לא פליג ארב פפא דמליא אסור דילמא נגע חסירה שרי דלא נגע אין לפרש להרמב"ם דזיקא דשריא מיירי בסתום דאם כן אדמפליג בין זיקא דסתום לכובא דפתוח הו"ל לאפלוגי בזיקא גופיה בין פתוח לסתום אלא ודאי דבזיקא פתוח נמי קאמר אלא כיון דפיו של נוד הוא קצר ועקום וכשאוחז פי הנוד בידו חשוב כאילו היה סתום הילכך בין מליא בין חסירה שריא דלא חיישינן במליא דילמא נגע כיון דקאזיל ישראל אחוריה אבל בכובא שפיה רחבה מליא אסור דאיכא למיחש לנגיעה כשהוא נותן ידו על שפתה חסירה שריא דליכא למיחש לנגיעה. ולקרקוש ושכשוך נמי לא חיישינן אע"ג דפתוח כיון דלא ניחא ליה בקרקושיה דילמא משתפיך עליה כדפרישית וכך מבואר מלשונו שם

דרכי משה

בשם הרשב"א ע"כ אין דבריו נראים במה שהוכיח מדברי הרמב"ם דמ"ש הרמב"ם אע"פ שלא שיכשך אינו משום שלא נענע הרבה אלא מצד שלא נגע ביין עצמו דהר"מ נקט סתם שיכשוך ור"ל שנגע ביין עצמו אע"ג דהרמב"ם ס"ל דאף ע"י כלי הוי שיכשוך כמו שיתבאר למטה מ"מ כתם שיכשוך אינו אלא כשנוגע ביין וזה פשוט לפי דעתי : (ו) כתב הר"ן פ' ר"י דף שע"ב ע"א דאם הוציא הברזא שלא בכוונה ואינו עבר השוליים אף מה שיצא לחוץ שרי דה"ל כחו של נכרי שלא בכוונה דשרי עכ"ל ועי"ל סי' קכ"ה מדין כח נכרי : (ז) ואפשר דרב פפא לא אסר אלא כהניח ידו על הנקב דוקא וכ"מ לשון הגמרא בדברי רב פפא ולשון הפוסקים בדין זה אבל אם הניח ברזא עליו דהו"ל מגע נכרי ע"י ד"א

פרישה

ממנו הברזא והכניס בה עכו"ם אצבע עד שנגע ביין פי' עד שנגע בחלל שבחבית ולא נאסר ממה שנגע בנקב: (יט) וכן אם הוציא הברזא כו' עד שא"א שלא שכשך (ודוקא שידע הנכרי שהברזא עבר כל השולים אבל אם לא ידע הוה ליה מגע נכרי שלא בכוונה ע"י דבר אחר דמותר אפי' בשתייה. מרדכי וכ"פ רמ"א עכ"ה) היינו לדעת הרמב"ם שאינו אוסר בנגיעה בלא שכשוך אבל לדעת הרא"ש אפי' בנגיעה לחוד אסור אלא שכ"כ דאפי' לדעת הרמב"ם נאסר : (כ) אבל אם אינה עוברת כל עובי השוליים בענין שא"א לו לשכשך כו' אע"ג שיש יין בנקב השוליים שהוא קבוע בו מ"מ כיון שהנקב צר אין זה שכשוך ואף ע"פ שהיוצא אסור הפנימי אינו נאסר משום ניצוק כיון דלא שכשך אינו נאסר להיות נסך גמור ולא אחמור בניצוק ב"י ועד"ר : (כא) כתב הרמב"ם אחז בכלי כו' ושכשכו דוקא שכשוך גדול הוי שכשוך לאסור אבל

דרישה

עכ"ד ולכתבתי בפרישה שמ"ש רבינו כאן ואם נתערב כו' משום שמעבה כך היה אבל אין לומר שבא להשמיענו לאפוקי דרבה שמתיר אף דמי אותו היין וכמ"ש וקמ"ל דס"ל כר"נ דאוסר דמי אותו יין דלבר אשמועינן זה כמ"ש לאסור בהנאה ול"ל למימר הו אם נתערב כו' אלא ודאי כמ"ש בפרישה : [ו] אבל אם אינה עוברת כו' בענין שא"א לשכשך כו' ומה שנשאר בחבית מותר קצת קשה מאי מותר מאי שנשאר בחבית הא לרא"ש אוסר בנגיעה אפי' בלא שכשוך כמ"ש לעיל בשם הר"ן (ודוחק לומר משום דעכ"פ ראוי לשכשוך בעינן) וי"ל דשאני הכא דאין כאן נגיעה דהא לא נגע אלא בעובי השוליים ובהכי בעינן נמי שכשוך ומ"ש לפני זה שהוציא הברזא כו' עד שא"א שלא שכשך אף על גב דשם יש נגיעה גמורה כהבאתי בפרישה דכ"כ לאסור אפילו לדעת הרמב"ם (גם י"ל דגם כאן היה ע"י דבר אחר ולא בידו ממש עכ"ס: וכן

חדושי הגהות

ג אידרי נכרי פירש"י קפץ הנכרי : ד זיקא פירש"י נוד קשור :

נגע ביין נאסר (כב) ולא נראו דבריו לא"א ז"ל ומגע שלא בכוונה בין שלא היה לו כוונת מגע כלל כמו קטן או שיש לו כוונת מגע וידוע שלא כיון ליגע כגון שהוא טרוד בדבר אחר אסור בשתיה ומותר בהנאה אפי' הוא אנוס בנגיעתו ביין כגון שנפל לבור אסור בשתיה בד"א שהוא באונסו כל זמן שנגע ביין כגון שמת בבור אבל אם לאחר שעבר האונס עדיין נוגע בו (כג) כגון שעלה חי וביוצא בו אסור אפילו בהנאה (כד) לפיכך קטן שאינו יודע בטיב כו"ם

שם שכתב העביר נוד של יין ממקום למקום ואוחז פי הנוד בידו בין שהיה הנוד מלא או חסר מותר ואעפ"י שהיד מתנדנד (והיינו כדפרי' דכיון דאוחז פי הנוד בידו חשוב כסתום הלכך אפילו משכשך בכוונה אין זה דרך הנסוך) העביר כלי חרס פתוח מלא יין אסור שמא נגע בו ואם היה חסר מותר אא"כ שכשכו עכ"ל פי' דכיון דפי כ"ה פתוח ורחב ואי אפשר לו לאחוז פיה בידו הלכך אם הוא מלא אסור דילמא נגע בו כשהוא נותן ידו על שפתו ולא חזי ליה ישראל אבל חסר מותר ולא חיישי' לקרקוש ושכשוך דמסתמא לא נתכוון בקרקושו ולא ניחא ליה דילמא משתפיך עליה אא"כ דחזי אנן דשכשכו בכוונה אז ודאי נאסר וזאת היא דעת הרמב"ם בפסקיו ובפי' השמועה : ומ"ש רבינו ולא נראו דבריו לא"א הרא"ש ז"ל נראה דבע"פ אמר לו כך כי לא נמצא כך בפסקיו והיינו מטעמא דס"ל דבקרקוש הכלי אין זה דרך ניסוך אע"פ שהכלי פתוח וכדברי הרשב"א ועי"ל דמדהביא הרא"ש בפסקיו הך מימרא דרב פפא ורב אשי גבי זיקא וכובא וכתב אח"כ מ"ש התוס' וז"ל ומכאן יש ללמוד דנוד של עור שיש בו יין שקרקש בו הנכרי ואפילו הגיע דופנותיו זה לזה אין בו חשש דאין דרך ניסוך בכך ומכאן התיר ר"ת ברזא שהיתה רפויה וכו' עד כל זה התיר שהיה מדמה כל אלו המעשים לנוד של עור דאין דרך ניסוך בכך עכ"ל והך ברזא שהיתה רפויה בחבית ומגופה שהיתה רפויה על פי החבית ודאי שהוא חשוב פתוח גמור ושכשכו הנכרי והדקה לפנים משכשך בברזא בפנים ואפ"ה התירה ר"ת דמדמה לנוד של עור מכלל דבנוד של עור מיירי נמי בפיו פתוח ואפ"ה אין בשכשוך זה משום ניסוך דאין דרך ניסוך בכך אא"כ מכניס ידו ומשכשך בגופו או ע"י ד"א כדכתב הרשב"א ומ"ה כתב רבינו בסימן קכ"ה וז"ל אפילו אם הוא חסר והוא משכשך דרך הלוכו שאין דרך ניסוך בכך ואפילו אם הוא פתוח והכי נקטינן לקולא : **ומגען** שלא בכוונה וכו' נקט הכא תרווייהו אסור בשתייה ומותר בהנאה לרבותא לומר דאפילו בקטן ב"י אסור מגעו בשתייה ואפי' גדול כשלא כיון ליגע מותר בהנאה ואח"כ אמר דאפי' הוא אנוס בנגיעתו ביין כגון שנפל לבור אסור בשתייה. ואח"כ אמר בד"א שהוא מותר בהנאה שהוא באונסו וכו' אבל לאחר שעבר האונס וכו' השתא הו"ל מגע נכרי בכוונה ואסור בהנאה ואח"כ כתב דבקטן שאינו יודע בטיב עכו"ם ומשמשיה דאע"פ שהוא גדול קצת ועושה מעשיו בכוונה אפ"ה דינו שוה לגדול שנפל לבור ועלה מת דמותר מגעו בהנאה : ומ"ש תחלה כמו קטן וכו' ואחר כך חזר וכתב לפיכך קטן שאינו יודע וכו' הוא לפי שבתחלה כתב כלל דכל מגע שלא בכוונה בין קטן או גדול אסור בשתייה ומותר בהנאה ואח"כ מפרש כל הפרטים המסובכים הנתלים בכלל זה ומבאר החילוקים הנופלים בכל פרט ופרט עד ומגעו לנאת הכל אסור בהנאה וד"י

וקאזיל ישראל אחורי מליא שרי דלא מקרקש חסירא אסור דלמא מקרקש רב אשי אמר זיקא בין מליא בין חסרה שרי מ"ט אין דרך ניסוך בכך והוא ז"ל מפרש אין דרך ניסוך לפי שהנוד פיו סתום משמע שאם היה פיו פתוח היה נאסר מפני הקרקוש שמתקרקש היין בהילוכו של זה וז"ש בפרק הנזכר העביר נוד של יין ממקום למקום והוא אוחז פי הנוד בידו בין שהיה הנוד מלא או חסר מותר ואע"פ שהיין מתנדנד ע"כ הרי שהצריך לאחוז פי הנוד כלומר שיהיה סתום משמע שאם לא היה סתום שהיה נאסר מפני הקרקוש וגם הר"ן כתב שהרמב"ן פי' אין דרך ניסוך בכך כיון שהוא קשור דלא מקרקש מאי דלא חזי ע"כ ואע"ג דרב אשי מיירי בדרי זיקא משמע להרמב"ם דה"ה אפי' לא דרי נמי אסור אי קרקיש ביה כשהוא פתוח דהגבה' זו אינה מעלה ולא מורדת דהא כשפיו סתום אף על גב דדרי ליה לא מיתסר ואם כן כי אסרי ליה מפני הקירקוש לא שאני לן בין הגביהו ללא הגביהו וכן יש להוכיח מדגרסי' תו התם ישראל אדנא ונכרי אכובא חמרא שרי ואי מלדד אלדודי אסיר ופרש"י באחד ניסכא דחסרה כמי אסור כיון דמקרקש בכוונה הו"ל כאו בכוונה ואסור בשתייה וכתבו התוס' שכן נראה לריב"ס ומדמי ליה לנוגע בקנה דמה לי נוגע בקנה או נוגע בשולי הכובא וכתב הרא"ש על דברי ריב"ס ולפ"ז אסור אפילו בהנאה כי נוגע בקנה בכוונה אסור אפי' בהנאה. וכתב הר"ן על דברי הרמב"ן שכתב דלא מקרקש מאי דלא חזי ולפ"ז אני מסתפק בכלי זכוכית אבל בתוספות כתבו אין דרך שכשוך בכך אלא על ידי קרקוש שום דבר בידיו בתוך הכלי ולפי זה אף בכלי זכוכית שרי ואפשר שהן סבורים דקרקוש לא אסר אלא מטעם כאו ואם כן הוא הדין עמהן דהא כאו כל היכא דלא נפק לבדאי לא גזרו ביה רבנן כדאי' בפרק השוכר אבל אפשר שנדנוד זה של קרקוש דרך ניסוך וכן מטין דבריו של רש"י ז"ל עכ"ל והרשב"א בת"ה כתב שאין פי' הרמב"ן מחוור בעיניו שאין דרך ניסוך בכך לנסך בקרקוש כלי בין פתוח בין סתום אא"כ מכניס ידו ומשכשך בתוך גופו של יין באחד מאבריו או ע"י ד"א אבל (כמגביה) כלי או מוליכו או מקרקשו לא שאין כן דרך המנסכים כלל וכ"כ הראב"ד ז"ל וכ"ל שזה מוכרח מברייתא דקתני המערה מחבית לחבית קילוח היורד מתפת חבית ולמטה אסור ואוקמה רב ששת בפרק השוכר (עב:) בנכרי המערה דאתי מכחו והשתא דנפק גזרו ביה רבנן דלא נפק לא גזרו ביה רבנן ועכ"ז א"א לו לנכרי לערות שלא ישכשך מה שבפנים ואפ"ה שרי דלמא שכשוך בלא שפיכה אין עושה י"נ כלל עכ"ל ולפמ"ש דנענוע כל דהו לא שמיה שכשוך לא קשה מההיא ברייתא : **ומ"ש** ולא נראו דבריו לא"א ז"ל איני יודע היכן כתב הרא"ש כן ואדרבה ממ"ש רבינו סימן קכ"ה שמסקנת הרא"ש כריב"ס משמע דס"ל כדעת הרמב"ם שהרי ריב"ס כהרמב"ם ס"ל כמו שיתבאר שם (ח) :

כתב עוד הרמב"ם שם נטל כלי של יין והגביהו וילק היין אף על פי שלא שכשך נאסר שהרי בא היין מכחו הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר והדין הראשון היינו מאי דגרסינן בפרק ר' ישמעאל נכרי אדנא וישראל אכובא חמרא אסור מ"ט כי קא אתי מכח נכרי קא אתי פי' נכרי מערה היין מדנא לכובא וישראל אוחז הכובא בידו ומשמע ליה להרמב"ם דמיירי דוקא כשהנכרי מגביה הדנא ומריק היין לכובא אבל אם אינו מגביה הכלי אלא שהוא מטהו על צדו ומריק היין בכלי אחר מותר דתרתי בעינן שיגביה ושיבא היין מכחו וכ"כ ממה שכתב הרי"ף פי' נכרי שקיל מגו דנא ויהיב לגו כובא ופי' הר"ן שר"ל שנוטל החבית בידו ומערה לתוך הכובא כלומר דהאי כדמשמע מפשטא דלישניה שהוא שואב בכלי מדנא ונותן לכובא מאי איריא משום דאתי מכחו ת"ל דמעת ששאב מדנא נאסר הכל משום דאיכא למיחש שנגע בו בעת ששואב הלכך עכ"ל דה"ק שנוטל החבית בידו ומערה לתוך הכובא משמע דבעינן שיקול נכרי דנא היינו שיגביה הא לאו הכי לא מיתסר והרא"ש ז"ל כתב בפרק רבי ישמעאל על מה שפר"ת דמוריק אורוקי לא מיתסר בהנאה תימא הוא לומר דבהורקה לא הוי יין נסך ממש לאסור בהנאה כמו בשכשך כי עיקר ניסוך בפנים היה דרך הורקה וכן בניסוך דכו"ס אמרינן בפרק הניזקין (נב:) גבי מנסך מדאגבהיה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך אלמא עיקר ניסוך הוי בהגבהה והורקה ושמא איכא למימר דהיינו דוקא בפני כו"ס אבל שלא בפני כו"ס אין דרך לשפוך אלא לשכשך עכ"ל משמע מתוך דבריו דבהגבהה בהדי הורקה הוא דהוי ניסוך אבל אם הוריק ולא הגביה לא הוי ניסוך וכדמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל : **ומ"ש** הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר זה פשוט מההוא דבסמוך דקאמר מדאגבהיה קניה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך : **ומגען** שלא בכוונה בין שלא היה לו כוונת מגע כלל כמו קטן או שיש לו כוונת מגע וידוע שלא כיון ליגע וכו' אפילו הוא אנוס בנגיעתו ביין וכו' בד"א שהוא אנוס כל זמן שנגע ביין וכו' דין הקטן כבר נתבאר בתחלת סימן זה ודין נפל לבור משנה בפרק רבי ישמעאל (ס:) נפל לבור ועלה ימכר ובגמרא (שם) אמר רב פפא ל"ש אלא שעלה מת אבל עלה חי אסור משום דדמי עליה כיום אידם ופרש"י דדמי עליה כיום אידם דאזיל ומודה על שניצל ומסתמיה נסכיה בעלייתו ואסור בהנאה : ואיבא למידק בדברי רבינו שנראים ככפולים ועוד דמאי לפיכך שמ"ש וביאר בפירוש בתחלה היאך יוצא אותו אח"כ ולפיכך ועוד שכתב שידוע שלא כיון ליגע כגון שהוא טרוד בד"א ובנפל לבור אנן סהדי שלא כיון ליגע ומה צורך לכתוב כגון שהוא טרוד בדבר אחר ועוד שבתחלת דבריו כתב קטן סתם ואח"כ כתב קטן שאינו יודע בטיב כו"ס ומשמשיה שנראה דבתרי מיני קטן מיירי ואנן לית לן לענין י"נ אלא חד מינא דקטן דהיינו שאינו יודע בטיב כו"ס ומשמשיה שאילו יודע בטיבן ההוא גדול מיקרי לענין זה כמו שנתבאר ועוד למה בלפיכך קטן שאינו יודע וכו' או גדול וכו' כתב מותר בהנאה ושבקיה לאיסור שתייה דפתח ביה ברישא. וכ"ל דה"פ שבתחלה כלל ואמר דמגעו שלא בכוונה בין שלא היתה לו כוונת מגע כלל בין שיש לו כוונת מגע אלא שידוע שלא כיון ליגע כגון שהוא טרוד בדבר אחר אסור בשתיה ומותר בהנאה וזהו כלל לכמה דינים לקטן שאינו יודע וכו' או גדול שנפל לבור וכו' או שהיה פסולת או גרעינים והעביר וכו' וכן חבית שנסדקה וכו' וכרכה נכרי וחבקה וכו' וכן אם דרך היין ברגליו וכו' וכן אם הכניס ידיו לחבית של יין ולא ידע שהוא יין וכן אם נפל לו שום דבר ביין והכניס ידו והוציאו שכל אלו שלא כיוונו ליגע דקטן שאינו יודע וכו' לאו בר כוונת כו"ס הוא וכשמכניס ידו טרוד הוא בשחוק או בד"א וגדול שנפל לבור פשיטא שאינו מתכוון ליגע שהרי שלא במתכוון נפל ואחר נפילתו נמי אינו מתכוון ליגע דטרוד הוא בהצלתו ומודד את היין והמעביר פסולת או גרעינין וכורך חבית שנסדקה ודורך יין ומכניס ידו להוציא שום דבר שנפל לו ביין אף ע"ג דבני כוונה ניהו ויודעים שהם נוגעים כיון שהם טרודים בד"א חשיבי שלא בכוונה שידוע שלא כיוונו ליגע ומכניס ידו לחבית של יין אע"פ שנתכוון ליגע באותו משקה שבאותו חבית מ"מ כיון דלא ידע שהוא יין הרי לא נתכוון ליגע ביין וכשכתב רבי' לפיכך אכל הני קאי אלא שלפי שבכל אחד מהם יש חילוקים שאין בחבירו סדרם כל אחד בסגנון בפני עצמו אבל לפי האמת כולהו בתר לפיכך דכתב ברישא גרירי דטעמא דכולהו שרי בהנאה הוי משום דידוע שלא כיוונו ליגע וכמ"ש ומה"ט לא כתב בלפיכך אלא היתר הנאה ושבקיה לאיסור שתייה דהא לא אתא השתא לאשמועינן אלא היתרא לומר דאע"ג דנגעו שרי בהנאה משום דידוע שלא כיוונו ליגע ומהאי טעמא כתב גבי לפיכך קטן שאינו יודע בטיב כו"ס ומשמשיה לומר שאע"פ שהוא גדול קצת ונראה שהוא עושה דבריו בכוונה אפילו הכי מותר בהנאה משום דכיון דאינו בקי בטיב כו"ס וכו' הו"ל ידוע שלא כיון ליגע כדפרישית אבל בתחלת דבריו כשבא להודיענו דמגע שלא בכוונה אסור בשתייה ומותר בהנאה כתב קטן סתם לומר דאע"פ שהוא קטן בן יומו שאין לו כוונת מגע כלל לשום דבר בעולם הוא אוסר בשתייה כמו שקדמנו דהלכה כרב דאמר קטן בן יומו עושה יין נסך לאסור בשתיה ודוגמת זה עשה בשיש לו כוונת מגע וידוע שלא כיון ליגע כגון שהוא טרוד בד"א שכתב שאע"פ כשהוא אנוס אוסר בשתייה ואח"כ התנה דהאי דטרוד בד"א מותר בהנאה דוקא כשהוא באונסו כל זמן שנגע ביין אבל אם לאחר שעבר האונס עדיין נוגע בו אסור בהנאה ואח"כ הוציא נפקותא ממ"ש תחלה דכשידוע שלא כיון ליגע כגון שהוא טרוד בד"א מותר בהנאה וכתב לפיכך קטן שאינו יודע בטיב כו"ס כו' וכמו שפירשתי לעיל ואף על פי שדין שנפל לבור הוא מבואר יפה בתחלה לא נמנע מלהזכירו בהדי כל הנך אחריני דנפקו מהכלל שכלל בתחלה כדפרישית כדי לכלול ביחד כל מאי דנפיק לן מההוא כללא ועוד דכיון דקטן איצטריך ליה לאשמועינן רבותא כדפרישית לא בעא למשבקיה לנפל לבור דהוא בר זוגיה : **כתב** הרשב"א בת"ה האריך נגיעה בידו או בכל גופו באונס גמור דאנוס מתחלה ועד סוף כ"ל שהוא מותר בהנאה וכגון שנתקל ונגע בידו לתוך היין ונתגלגל חוץ ליין וכיוצא בזה אע"פ שהיה רואה עצמו נופל ליין ה"ז מותר בהנאה ואסור בשתייה והיינו דתנן נפל לבור ועלה ימכר אבל אם נאנס נמצא עדיין נוגע בו אסור בהנאה כדאמר רב פפא אבל עלה חי אסור כלומר דלאחר עבור האונס יהיב דעתיה ומנסכו וא"ת אדרבה דוק מינה דמותר בהנאה מדפירש רב פפא טעמא משום דכיון דנפל לבור ועלה חי מודה

דרכי משה

ד"א שלא בכוונה ניכוך לכ"ע מה שהתה הברוא ערי בשתיה ומה שלמעלה אינו אסור אלא בשתיה כמו בהוציאו כנ"ל : (ח) וג"ל שכל דברים אלו אינם מוכרחים דמה שכתב הרמב"ן

פרישה

אבל בשכשוך כל דהוא לא נאסר (ז"ל רש"ל נראה דוקא שיודע שהוא יין אבל סבר שהוא שכר פשיטא דכהו בלא כוונה הרי לכולי עלמא עכ"ה) כמ"ש בר"ס קכ"ה ע"ש בדרישה. (כב) ולא נראו דבריו לא"א הרא"ש ז"ל ב"י איני יודע היכא כתב הרא"ש כן ואדרבה ממ"ש רבינו בסימן קכ"ה שמסקנת הרא"ש כריב"א משמע דס"ל כהרמב"ם כמ"ש שם (עמ"ש לקמן דלק"ג עכ"ה) :

(כג) כגון שעלה חי וכיוצא בו אסור אפי' בהנאה דאזיל ומודה על שניצל ומסתמא נסכיה : (כד) לפיכך קטן שאינו יודע בטיב ע"א ומשמשיה כו' אע"ג דכבר כתב דין קטן ונפל לבור בהדיא חזר וכתב בלפיכך קטן כו' אע"פ שהוא קצת גדול כיון שאינו יודע בטיב ע"א מותר בהנאה ולעיל כתם וכתב סתם קטן שאפי' בן יומו אוסר בשתייה והוא"ל ובא לבאר הכלל שכלל לעיל כמ"ש

כו"ם ומשמשיה או גדול שנפל לבור ועלה מת מותר בהנאה וכן אם מדד היין לידע כמה הוא בין מדדו בידו בין מדדו בקנה או שהיה פסולת או גרעינין ע"פ החבית והעבירו בין בידו בין בדבר אחר מותר בהנאה שבכל אלו יש (יב) הוכחה שלא כיון לנסך אלא למלאכתו [ז] וכן חבית שנסדקה לארכה והיין יוצא וכרכה נכרי וחבקה ומנע שלא יצא מותר בהנאה (כה) וכתב הראב"ד דוקא בשלא היה שם ישראל שיכול להציל אז ודאי לא כיון אלא להציל אבל אם יש שם ישראל שיכול להציל וקדם הנכרי והציל ודאי כיון לנסך וא"א ז"ל לא חילק (כו) [ח] וכן אם דרך היין ברגליו [ט] מותר בהנאה

מודה עליה כיום מועדו דאלמא משום דאנס אונס קרוב למיתה וניצול הוא דמודה כיום מועדו ומנסך הא בשאר אונסים לא נראה לי דלאו למעוטי התם שאר אונסים דעלמא דלאו קרובים למיתה אלא התם טעמא יהיב שלא תאמר כיון שנפל לבור וקרוב למיתה הוא בהול הוא ואפי' עלה חי לא רמי אנפשיה לנסך קמ"ל כיון דניצול דמי עליה כיום מועדו ויהיב דעתיה ומנסך וכ"ש בעלמא שאינו נאנס כל כך שהוא נותן דעתו ומנסך ואוסר אפי' בהנאה עכ"ל: **וכן** אם מדד היין לידע כמה הוא וכו' או שהיה פסולת או גרעינין ע"פ החבית והעבירן וכו' בפרק ר' ישמעאל (ס:) תנן מדדו בקנה היה מטפח ע"פ החבית מרותחת זה היה מעשה ואמרו ימכר ומפרש רבינו דמטפח ע"פ החבית מרותחת היינו מעביר פסולת או גרעינין מע"פ החבית וכן פי' הרשב"א ואע"פ שהוא נוגע ביין כיון שהוא מתכוון להביא פסולת וגרעינין הוי טרוד בדבר אחר והוי כידוע שלא כיון ליגע: **ומ"ש** בין מדדו בידו (שם נז) דתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר רבי נתן אומר ביד אסור ברגל מותר פי' ביד אסור בהנאה ופסק הרא"ש כת"ק דר' נתן דמדדו ביד ימכר והא דנקט מתני' מדדו בקנה מעשה שהיה כך היה וכ"פ הרשב"א וכ"כ שהוא דעת הראב"ד וכן דעת הר"ן אלא שהרי"ף השמיטה להא דמדדו בין ביד בין ברגל וכתב הר"ן שהוא דוחה אותה מקמי עובדא דההוא נכרי דעל לחנות וכו' והוה חמרא בדוולא שלא ידיה שכשך ביה אמר האי לאו חמרא הוא ואסיקנא דאסור בהנאה ממתניתין דאגרדמים נכרי שקדח במינקת והעלה או שטעם מן הכוס והחזירו לחבית אסור בהנאה דהא הכא דאיכא למימר דכיון שהוא טרוד לטועמו הוי כידוע שלא כיון ליגע ואפ"ה אסרי ליה בהנאה וה"ה למדדו ביד דאסור ומתני' דקתני ימכר במדדו בקנה דוקא קאמר אבל מדדו ביד אסור בהנאה וכתב הר"ן שכן דעת קצת מחכמי הצרפתים וכ"כ שהוא דעת רש"י שפירש במתניתין מדדו בקנה אע"ג דנתכוון הואיל ולד"א נתכוין והאי נגיעה לאו ממש היא אלא ע"י הקנה ע"כ וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם שהשמיט הא דמדדו בין ביד בין ברגל ימכר וכיון דהרי"ף והרמב"ם ורש"י מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (ט) וא"ת לפי דבריהם אמאי שרינן במטפח ע"פ החבית מרותחת כבר נזהר רש"י ופירש היה מטפח על פי החבית מרותחת שהיה מתמלא ומעלה רתיחות וטופח בידו ממש על הרתיחות אין דרך ניסוך בכך ומותר בהנאה עכ"ל והרמב"ם כתב היה מטפח ע"פ חבית מרותחת כדי שתנוח הרתיחה ע"כ נראה שהם מפרשים כיון שאינו נוגע אלא דרך טיכוח אע"פ שהוא בידו מותר בהנאה דאין דרך ניסוך בכך ונראה עוד שלא אמרו אלא במטפח על הרתיחה אבל היה מטפח על היין ממש אסור בהנאה (י): **ודע** דתנן הו במתני' התיז את הצרעה בקנה ימכר ולדעת האומרים דמדדו ביד הוא למדדו בקנה ה"ה להתיז לצרעה וכ"פ הרשב"א היו זבובים או יתושים על פי החבית והתיזן בין בקנה בין בידו מותר בהנאה ואסור בשתייה אבל האוסרים במדדו ביד בהנאה ה"ה להתיז את הצרעה ביד שהוא אסור בהנאה שלא אמרו במשנה שימכר אלא בהתיז בקנה דוקא: **כתב** הריב"ש (סימן ש"י) על ישראל שנפל לבור של יין ונתעלה ושלח נכרי ידו ואחז בו והוציאו וישראל אחר היה שם ששמר שלא נגע ביין שנ"ל שהיין מותר אפילו בשתייה לפי שאין כאן מגע נכרי אפי' ע"י ד"א שהישראל שהוא אדם כמותו הוא הנוגע אלא שנוגע בו בחיבור הנכרי ולא מצינו מגעו של ישראל אוסר מפני חיבורו לנכרי ואפי' יתכוון הנכרי לנסך בדרך זה ואומר בפירוש שהוא מנסכו אין בדבריו כלום (יא): **וכן** חבית שנסדקה לארכה והיין יוצא וכרכה נכרי וחבקה וכו' בפרק רבי ישמעאל (ס:) ההיא חביתא דפקע לארכה אידרי נכרי חבקה שרייה רפרם בר פפא לזבוני לנכרי וה"מ לארכה אבל לפותייה אפי' בשתיה שרי מ"ט מעשה לבינה קא עביד ופירש"י חבקה בין זרועותיו וחיברה עד שהביאו כלי לזבוני לנכרי דהא לא שכשך ואפי' שקירב האלאין זו לזו והוי נוגע ביין ע"י חלאי החבית לא הוי כנוגע בקנה דהתם משכשך בקנה אבל הכא ליכא שכשוך מידי כלומר והו"ל מגעו ע"י ד"א שלא בכוונת ניסוך שהרי להציל היין נתכוון: **ומ"ש** בשם הראב"ד לחלק בין אין שם ישראל שיכול להציל לישנו שם והרא"ש שלא חילק גבי חבית דאישתקיל ברזא כתב על דברי הראב"ד ולא נ"ל דאימור למלאת חן או להשתכר נתכוון וכיון דאיכא למיתלי טעמא להיתרא אמאי אסרינן ליה מספק ולסברתו התיז לצרעה וכיוצא בה נ"ל דמיירי כשאין שם ישראל עכ"ל והרשב"א בת"ה כתב כדברי הראב"ד וז"ל בהאי עובדא דחביתא פי' לארכה אסור בשתייה משום דהו"ל שכשוך הניכר ע"י דופני החבית ולפיכך אסור בשתייה ומיהא מותר בהנאה דמעשיו מוכיחין הוכיח גמור שאין מתכוון אלא להצלת יין דאילו לא חבקה היה הכל נשפך לארץ והו"ל כמדדו בקנה ואין דומה לעובדא דרב פפא דחביתא דאישתקיל ברזא ואמר רב פפא עד ברזא אסור כולו ואפי' בהנאה דהתם בשאין מוכיח גמור שמתכוון להצלת היין כגון דאיכא ישראל דאיפשר להציל על ידיהם והכא בשא"א מהרה ביד ישראל עד שלא ישפך היין עכ"ל: כתב הר"ן בשם התוס' דהני קנקנים דידן כי פקעי לארכייהו כפותיא דחביות דידהו דמי לפי שחביות שלהן היו של חרס ולא היה בהן חשוקים אירקל"ש בלעז אבל הני דידן שהם מהודקים ומהודקין יפה ואין היין יכול לזוב רק מעט אפי' פקעי לארכייהו שרי להדק ע"י נכרי דמעשה לבינה קא עביד עכ"ל והוא בתוס' שלנו בשם רשב"ם וכ"כ המרדכי בשם רש"י (יג):

דין פקעה לפותיא כתב רבינו בס"ם זה: וכן אם דרך היין ברגליו מותר בהנאה וכו' בפרק ר' ישמעאל (נז:) ההוא ינוקא דתנא ע"ז ה בב' שנים בעי מיניה מהו לדרוך

וב"י האריך בזה ע"ש: **וכן** אם מדד היין וכו' בפר"י תנן מדדו בקנה התיז את הצרעה בקנה היה מטפח ע"פ החבית מרותחת זה היה מעשה ואמרו ימכר ור"ש מתיר ובברייתא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר ר"נ אומר ביד אסור בהנאה ברגל מותר ואסיקנא דאין הלכה כר"ש דמתיר אפילו בשתיה אלא ימכר ואסור בשתייה ופסק הרא"ש כת"ק דר"נ דמדדו ביד נמי ימכר. ולא קשה מדתנא מדדו בקנה ימכר משמע הא ביד אסור בהנאה די"ל ה"ה ביד שרי בהנאה והא דתנא בקנה משום דר"ש דשרי בשתיה לא שרי אלא בקנה וכ"כ התוס' לשם (בדף נ"ז) בד"ה דאי משכחנא וכך הם דברי רבינו: כתב בהגהת אשיר"י מא"ז חבית שהיתה מתמלאת ומעלה רתיחות אותן רתיחות הוה חבור ליין ואם נגע נכרי ברתיחה של יין חמרא אסור והא דנקט מטפח ולא נקט נגע בנחת להודיע שאין דרך נסוך בכך ושרי בהנאה וה"ה דבנגיעה נמי אסור בשתייה עכ"ל ומביאו בהגהת ש"ע סי"א: **וכן** חבית שנסדקה וכו' נראה דהוה קשיא ליה להראב"ד דמ"ש הכא בנסדקה לארכה דמנע שלא יצא היין דמותר בהנאה ומ"ש מחבית דאשתקיל ברזא ואנח נכרי ידיה עילויה דמנע ג"כ שלא יצא היין ואסור בהנאה ותירץ התם היה ישראל שיוכל להציל וקדם הנכרי והציל ודאי כיון לנסך והיינו דקאמר בהך עובדא אידרי נכרי פי' קפץ להציל כלומר קפץ והקדים להציל מקמי ישראל אבל בהך עובדא דאפקעא לארכה מיירי דלא היה שם ישראל שיוכל להציל ול"ג התם אידרי נכרי אלא אתא נכרי חבקה וכך הוא באשיר"י בעובדא דאישתקיל ברזא אידרי נכרי ובעובדא דאיפקעא לאורכה אתא נכרי וגירסת האלפסי הכא והכא אתא נכרי וגי' ספרינו הכא והכא אידרי נכרי אבל גי' הראב"ד כגי' הרא"ש ואף לפי גירסת שאר ספרים יש לקיים פי' הראב"ד כי היכי דלא ליהוי סתרן הנהו עובדי אהדדי אבל הרא"ש לא חילק וס"ל דהך לאו פירכא היא דאין לנו לדמות הטירדות זה לזה וכו' וטפי איכא טירדא בחבקה בשנסדקה לארכה מכשאנח ידיה עילויה בדאשתקיל ברזא מיהו לפי' רש"י בההיא דאיפקעא לארכה דכתב דטעמא דמותר בהנאה דמשום דהא לא שכשך ולא דמי לנוגע בקנה דהתם משכשך בקנה הסתא לפ"ז אפי' להראב"ד דאוסר בשיש שם ישראל שיוכל להציל מ"מ הכא דאין כאן שכשוך כלל שרי בהנאה דבנגיעה בלא שכשוך אפי' היתה כוונתו ליגע ביין אינו אסור בהנאה ומ"ש ב"י על לשון רש"י כלומר והו"ל מגעו ע"י ד"א שלא בכוונת ניסוך שהרי להציל היין נתכוון עכ"ל הוא שלא בדקדוק דלפי' רש"י בלא טעמא דהצלת יין שרי כיון דלא שכשך ודו"ק: **וכן** אם דרך היין ברגליו מותר בהנאה כיון שטרוד בדריכה בפרק ר"י (דף נ"ו) בעובדא

דרכי משה

דרמב"ן וריב"ם ס"ל כהרמב"ם ולהכי כתר דברי רבינו הטור שכתב דלא נראה דברי הרמב"ם להרא"ש זה אינו קשה כלל דאפשר דאינהו לא ס"ל דאין לחלק בין הגביה ללא הגביה וסבירא להו דבלא הגביה לא מקרי שכשוך דלא כהרמב"ם ומ"ש עוד דנענוע כל דהו לא שמיה שכשוך כבר כתבתי למעלה דתימה הוא שזה יקרא נענוע כל דהו מה ששופך חוץ לכלי ודברי הרשב"א יכריע שכתב בהדיא שזה מקרי שכשוך ולקח הדבר למושכל ראשון שכתב וע"כ א"א שלא ישכשך כו' ודברי הרמב"ם שהביא ב"י ראיה מהם לעיל אינן מוכרחין ג"כ כמ"ש למעלה ולכן המיקל כדברי הרשב"א והראב"ד והרא"ש שכתב הטור בשמו דלא ס"ל דברי הרמב"ם לא הפסיד דאפשר דגם הריב"ם והרמב"ן מודים בדין זה הואיל ולא הגביה דלא מקרי דרך ניסוך ובתשובת ריב"ש סימן ש"י משמע נמי דס"ל דדברי הרשב"א עיקר דאין דרך ניסוך עם הכ"י וע"ל שהעתקתי תשובתו ומ"מ לדברי הכל למידין דאם לא שכשך אלא נגע בבלי ולא הגביהו פשיטא דשרי ולכן אני תמה על קצת מחמירים ומפסידים ממוניהם של ישראל לאסור יין ע"י שיגע הנכרי בכלי בלא שום שכשוך ולכן נראה דאין להוש כלל וע"ל סי' קכ"ה אם שפך מן הכלי להוץ מה דינו: (ט) ול"נ דדואיל והוא איסור דרבנן הלכה כדברי המקילין ותו דבתראי ניהו וידעו טפי דברי הראשונים ופסקו להתיר ואף רבינו הטור לא זכר כלל דברי הראשונים מכלל דפשיטא ליה דהלכה להקל: (י) וכ"ה במרדכי פ' השוכר ד' שפ"ט ע"ב ובסמ"ג דאם נגע ברתיחה כאילו נגע ביין עצמו עכ"ל: (יא) וסיים שם וה"נ אמרינן כשנוגע בכלי שאין זה נקרא מגע נכרי ביין ע"י ד"א אלא הוא נוגע בכלי והכלי נוגע ביין וגם בקנה אפשר לומר כן שכל שקדמה נגיעת הקנה ביין לנגיעת אדם בקנה אין זה מגע נכרי ע"י ד"א דמשמע שהוא מגיע ד"א ליין אבל זה אינו נוגע אלא בקנה שנוגע ביין אבל צריך להתיישב בדבר זה עכ"ל: (יב) ובהר"ן פר"י ד' שע"ב ע"ב ומיהו דוקא שלא נגע הנכרי ביין לצורך עצמו עכ"ל: (יג) וכ"ה בהגהות מיי' פ"ב ובמרדכי:

פרישה

במ"ש ומגעו שלא בכוונה כו' הילכך ביאר ג"כ כל הני כגון גדול שנפל לבור או מדד כו' אע"פ שלכר הזכירן ועיין בב"י שהאריך שם: (כה) וכתב הראב"ד דוקא בשלא היה שם ישראל כו' וא"א הרא"ש לא חילק טעמו דשמא למלאת חן או להשתכר נתכוון והלכך להקל מספיקא: (כו) וכן אם דרך היין ברגליו מותר בהנאה כיון שטרוד בדריכה רבינו ס"ל כהרא"ש במדידה דאמרינן התם הואיל וטרוד במלאכתו אם נגע בין ביד בין ברגל מותר והטעם דבתרווייהו

טריד

דרישה

[ז] וכן חבית שנסדקה כו' בהר"ן פ' רבי ישמעאל דף סע"ב ע"ב כתבו התוס' דהני חביות שלנו דפקעי לאורכייהו כפותיא דחביות שלהם דמי דחביות שלהם של חרס היה ולא היה בהן חשוקים אבל הני דידן שהן מהודקים יפה ואין היין יכול לזוב אלא מעט אפי' פקעי לאורכייהו שרי להדק אותן ע"י נכרי דמעשה לבינה בעלמא הוא דעביד כמו אם נשברה לרוחבה וחביות שלהם היו של חרס ולא היו סוכבים כמו חביות שלנו אלא היו עומדין הילכך נסדק לאורכו שנפרד זה מזה והנכרי מהדקו אסור אבל אם נסדק לרחבו שאינן נבדלים זה מזה שהרי אלו העליון יסב על התחתון אלא שיוצא מעט מעט והנכרי מכבידן זו לזו ולא הוי נוגע אלא מעשה לבינה בעלמא קעביד כלבינה הנתונה ע"פ החבית ומכבידה וכ"כ המרדכי פרק רבי ישמעאל דף ספ"ה ע"א וה"ה פ"ב בשם רשב"ם ד"מ: [ח] וכן אם דרך היין ברגליו מותר בהנאה כו' בפרק רבי ישמעאל ההוא ינוקא דתנא ע"ז בשית שני בעו מיניה מהו לדרוך עם הנכרי בגת א"ל דורכין והא קמנסך בידים דלייראה להו לידיה והא קמנסך ברגל ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך עכ"ל הגמרא. ודע שהרשב"א ס"ל בההוא ינוקא דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך וכן נראה דעת הרמב"ן דלעיל נגיעת רגל אינה אוסרת בהנאה לפי שאין הרוב מנסכין כן דבוון הוא להם לנסך ברגל גם הרא"ש ס"ל בההוא ינוקא דאין ניסוך ברגל אבל לא מטעמיה אלא משום שטרוד הוא במלאכתו אבל אם נגע במתכוון אוסר וטעמו מדאשכחן בברייתא דאגרדמין דניסוך דפיו הוי ניסוך ה"ה ניסוך דרגל והרי"ף השמיט ההוא עובדא דינוקא ועובדא דהרדעי שכתבתי לעיל ובברייתא דמדדו בין ביד בין ברגל משמע דס"ל דאפי' טרוד במלאכתו אוסר בין ביד בין ברגל ודע שב"י כתב שדברי רבי' אינם מכוונים שכתב בד"מ כששמר ישראל כו' אבל בלא שמר חיישינן דלמא נגע ביד דמדברי הרא"ש משמע דגם לנגיעת ידו לא חיישינן דגם בידו טרוד לספק הענבים ונקרא טרוד במלאכתו והאריך שם אבל אין דבריו מוכרחין ע"ש בהרא"ש: [ח] וכן אם דרך היין ברגליו מותר בהנאה כו' משמע הא בשתייה עכ"פ אסור (כמ"ש בסימן קכ"ה דיין שיוצא מכחו אינו נאסר אלא בשתיה עכ"ס) וא"ת מ"ש לעיל בסימן קכ"ג בגת מליאה דכתב ר"ת דמן הדין מותר לכתחילה לדרוך עם הנכרי אלא שהחמירו ואסרו מ"מ דמדינא אפי' בשתיה מותר י"ל דשאני לעיל כיון שהיא גת מליאה אין כאן המשכה ולא מקרי יין נסך גמור משא"כ כאן דיש לו המשכה ויותר נראה דכאן איירי ביין גמור (והא דקאמר טרוד בדריכה הייני דאף נמשך ממנו מ"מ דורך ענבים הנותרים) שנמשך כבר רק שבא לבצר באיזה נגיעה נאסר ולעיל מיירי בלא נמשך עדיין שאינו יין גמור ואפילו בנגיעה גמורה לא נאסר ועיין בב"י שכתב דאיירי בגת של נכרי ומביא הגמרא אבל דברי רבינו א"א לפרש בהכי שהרי הדבר למד מעניינו שמיירי הכל בגת של ישראל וע"ש: [ט] מותר בהנאה כיון שטרוד בדריכה וא"ת והא אמרינן לעיל סימן קכ"ג ואפילו לא נגע בו אלא דרכו ונמשך וירד מכחו לבור מה שבבור אסור כו' פי' בשתיה ולא בהנאה

כדין

חדושי הגהות

ה בשית שנין ב"ה בגמרא ופירש"י שהיה בן שש שנים:

תלת

בהנאה כיון שטרוד בדריכה בד"א כששמר ישראל ידיו שלא נגע ביין אבל אם לא שמר ישראל ידיו אסור בהנאה שודאי נגע בידיו שחיבת ניסוך עליו (כז) והרשב"א כתב שאפי' נגע ברגלים ביין בכוונת מגע מותר בהנאה כיון שאין דרך ניסוך בכך (כח) וא"א הרא"ש ז"ל אסרו:

בעובדא דנהרדעי דדשו ישראל ונכרי להבוא חמרא קאמר דשמואל לא הוה מספקא ליה אם אסור בהנאה דשמא לא התיר ר' נתן מדדו ברגל בהנאה אלא מטעם דליכא למיגזר מידיה דרגל אטו שכשוך דיד אבל שכשוך דרגל ודאי איכא למיגזר אטו שכשוך דיד ודריסה דרגל נחשב כשכשוך דרגל הא ליתא דכיון דשכשוך דרגל גופיה לא א"ר נתן דאסור השתא יש לומר דשכשוך דרגל שרי כמו מדידה דרגל כדכתבו התוס' לשם אלא הו"ל ספק לשמואל דילמא דריסה דרגל שרי אפי' בשתייה כר"ש והשתא כיון דאסיקנא דאין הלכה כר"ש אם כן דריסה דרגל לא שרי אלא בהנאה :

ומ"ש בד"א כששמר ישראל ידיו שלא נגע ביין ה"א התם (דף נ"ו) בעובדא דינוקא דשרי לדרוך עם הנכרי בגת בדאיירנא לידיה וב"י תמה על רבינו דמדלא הזכיר הרא"ש דבעינן דאיירה לידיה משמע דאפי' לא איירה לידיה והנכרי מהפך בענבים לעכרם שרי בהנאה דבעבידתיה טריד דמדמי ליה הרא"ש למדידה דבין ביד בין ברגל שרי בהנאה ע"כ ולא נהירא דהא בתחלת הפרק הביא הרא"ש הא דכתבו התוס' בשם ר"ת דלפי משנה אחרונה אסרו כל דריכה עם הנכרי אפילו בגת פקוקה ומליאה כי יש לחוש קודם המשכה אטו לאחר המשכה אע"ג דלא גזרינן לקמן אייר לידיה אטו לא אייר לידיה התם מינכר מילתא כיון דאייר לידיה אבל הכא כיון דבהמשכה כל דהו נעשה י"נ אי אפשר ליזהר עכ"ל הרי מבואר דמסקנת הרא"ש כר"ת דאין היתר לדריכת נכרי אלא דוקא בדאיירה לידיה גם בסוף הפרק במסקנא דפסקי דינים הביא הך דר"ת דא"א ליזהר ממגען של נכרי אחר המשכה א"כ פשיטא דאין היתר לדריכת נכרי אא"כ בדאיירנא לידיה אלא דלדידי איפכא קשיא אמאי כתב רבינו בד"א כששמר ישראל ידיו שלא נגע ביין דמשמע דביושב ומשמר סגי והא ליתא לר"ת דכתב אי אפשר ליזהר ממגעו של נכרי אחר המשכה אלמא דאין לזה היתר ביושב ומשמר אלא דוקא בדאיירה לידיה ורבינו גופיה הביא דברי ר"ת בסימן קכ"ג א"כ הו"ל לפרש הכא דבדאיירה לידיה דוקא וי"ל דר"ת לא אמר אלא דלכתחלה אסור ביושב ומשמר דכיון דא"א ליזהר יש להחמיר ואין היתר לכתחלה אלא כדפסק ינוקא דאיירה לידיה אבל דיעבד ודאי ביושב ומשמר סגי והשתא ניחא דבעובדא דנהרדעא לא אדכר בדאיירה לידיה דבדיעבד ביושב ומשמר סגי והתם דיעבד הוה ולפ"ז ניחא הא דכתב הרא"ש ס"פ ר"י וז"ל וכן נמי נכרי שדרך יין ברגליו כיון שטרוד בדריכה שרי בהנאה עכ"ל ולא הזכיר דאיירה לידיה דכיון דמדבר בדיעבד שכבר דרך לא בעינן איירה לידיה וזה לא היה צריך לפרש דצריך שמירה דפשיטא היא והא דכתב הרא"ש דברי ר"ת דא"א ליזהר ממגען אינו אלא חומרא לכתחלה כמבואר מדבריו וכך הם דברי רבינו ומן התימא על הב"י דעלה על דעתו לפרש הך עובדא דנהרדעא דשרי שמואל בהנאה בדלא איירה לידיה הפך דעת הרשב"א והר"ן שכתבו בפירוש דההוא דשמואל בדאיירה לידיה מיפרשא והב"י ז"ל השיב על הר"ן בסברתו וליתא אלא הרשב"א והר"ן והרא"ש כולם ס"ל כדכתבו התוספות בשם ר"ת דדוקא בדאיירה לידיה וכדפרישית אלא מיהו לכתחלה הוא דלא שרינן אלא בדאיירה לידיה אבל דיעבד אפילו לא איירה לידיה אלא בשמר את ידיו נמי שרי בהנאה כדמוכח מדברי הרא"ש ורבינו והדברים ברורים אין בהם ספק כי כך הוא דעת אלו הגאונים מיהו אין כך דעת הרמב"ם בפי"א שכתב אין דורכים עם הנכרי בגת שמא יגע בידו וינסך ואפי' היה כפות עכ"ל אלמא דס"ל דההוא ינוקא שהורה להיתר לכתחלה בדאיירה לידיה לית הלכתא כוותיה וה"א בסמ"ג דלאחר שהביא דברי ר"ת דאסור לדרוך עם הנכרי בגת דגזרינן קודם המשכה אטו אחר המשכה ואע"ג דלא גזרינן בדאיירה לידיה אטו לא איירה כתב על זה ומתוך דברי רבינו משה משמע שאותו תינוק בן שם שהורה דהתיר כשידו צרורה טעה כי בכל ענין שוגה אין דורכין עכ"ל מיהו בדיעבד ודאי מודה הרמב"ם דבישראל יושב ומשמר סגי שהרי כתב לשם וז"ל נכרי שדרך היין ולא נגע בו והרי ישראל עומד ע"ג וישראל הוא שכנסו בחבית ה"ז אסור בשתייה עכ"ל אלמא דבישראל עומד ע"ג סגי דלא ליתסר בהנאה אלא בשתייה בלבד הוא דאסור והיינו כמ"ש רבינו כאן וגם במ"ש הרמב"ם דלא שרי לכתחילה אפי' היה כפות נראה מדברי רבי' שהסכים לדבריו שהרי בסוף סימן קכ"ג הביא דברי ר"ת בסתם שהחמיר שלא לדרוך עם הנכרי לכתחילה והשמיט מ"ש ר"ת דבדאיירי לידיה שרי דלא גזרינן איירה אטו לא איירה אלמא דס"ל עיקר כדברי הרמב"ם דלכתחלה אסור אפי' היה כפות והכי נקטינן כדברי הרמב"ם ורבינו דלכתחלה אסור אפי' כפות וכן פסק בש"ע סימן קכ"ג סעיף כ"א ובדיעבד שרי בישראל עומד ע"ג ושומר את ידיו :

ומ"ש והרשב"א כתב שאפילו נגע ברגליו וכו' פירוש דס"ל בההיא ינוקא דהורה דאפילו ידעינן דמנסך ברגל לא שמיה ניסוך דבזיון הוא להם לנסך ברגל משא"כ בפיו הוי דרך ניסוך כדלעיל והרא"ש ס"ל דאין חלוק בין פיו לרגל אלא לענין זה דבפיו כשהוא מוכן לכסות אם הוא טוב דאע"פ דבמלאכתו הוא עוסק אפ"ה חיישינן לניסוך דלאחר כסותו דשוב אינו טרוד מנסכו בפיו אבל ברגל דטריד כל שעה בדריכה לא חיישינן לניסוך אבל בנגע ברגלו בכוונת מגע חיישינן לניסוך ואסור בהנאה . וכשהוא טרוד בדריכה דאסור בשתייה היינו דוקא בנגע ברגל ביין אבל אם לא נגע בו אפילו ברגל אלא דרכו ע"ג עלים מה שבגת מותר אפילו בשתייה ואינו אסור בשתייה אלא במאי דנפק לברא וכדלעיל

לדרוך עם הנכרי בגת א"ל דורכין והא קא מנסך בידיה דאיירנא להו לידיה והא קא מנסך ברגל ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך הואי עובדא דהוה בנהרדעא דדרכו ישראל ונכרי להבוא חמרא ושהייה שמואל ו ג' ריגלי מ"ט אילימא משום דקסבר דאי משכחנא תנא דאסר כר' נתן אסרינה אפי' בהנאה דתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר ר' נתן אומר ביד אסור ברגל מותר אימור דא"ר נתן ביד ברגל מי אמר אלא אי משכחנא תנא דשרי כר"ש אישרייה אפי' בשתייה והסכימו התוספות והרשב"א והר"ן לפרש בעיא דינוקא מדלא שאלו מהו לדרוך נכרי עם ישראל משמע שהגת של נכרי ולא להתיר בשתייה שאלו אלא לענין היתר הנאה : וכתב הרא"ש שם אמתניתין דנפל לבור ועלה וכו' נכרי שדרך יין ברגליו כיון שטרוד בדריכה שרי בהנאה אבל בנגע ברגלו בכוונת מגע אסור בהנאה עכ"ל . נראה שהוא סבור דמדמינן ליה למדדו בין ביד בין ברגל דיניה כוותיה דימכר ומדלא הזכיר הרא"ש דבעינן דאיירה לידיה משמע לי דאפי' לא איירנא לידיה שרי הרא"ש משום דכיון דמדמינן ליה כמדדו לגמרי מדמינן ליה דביד נמי ימכר דבעבידתיה טריד להפוך בענבים ולעכרם והיינו דבההוא עובדא דנהרדעא לא אידכר דאיירה לידיה אבל אין נראה כן מדברי רבינו שהרי כת' בד"א כששמר ישראל ידיו וכו' ולא כתב הרא"ש חולק על זה ואיפשר דמדכתב נכרי שדרך יין ברגליו משמע לרבינו דבדרך ברגליו לבד מיירי ולא נגע בידיו וכגון דאיירו לידיה ואין זה הכרע כלל דאיכא למימר דנקט רגליו משום דאורחא דמילתא דדריכה ברגלים הוי ועוד דמשום דבעי למימר בסיפא דניסוך רגל לא שמיה ניסוך נקט רישא רגליו והא ודאי פשיטא דאי הוה ס"ל להרא"ש הכי לא הוה שתיק מלמיכתב בהדיא דבעינן דליאיירה לידיה ועוד דלפי דעת רבינו כשבא הרא"ש לכתוב בסוף הפרק מסקנת פסקי דיני יין נסך לא הו"ל להשמיט דין נכרי שדרך יין ברגליו אבל לדידי אתי שפיר דלא כתביה דמדין מדדו ביד הוא נלמד :

ולענין ניסוך דרגל משמע ליה להרא"ש דכיון דאשכחן בברייתא דאגרדמים דניסוך פיו הוי ניסוך כדלעיל ה"ה לניסוך דרגל דמ"ש ולפ"ז קיי"ל כינוקא במאי דאמר דורכין אבל לא מטעמיה דשרי משום דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך דליתא דניסוך דרגל שמיה ניסוך והכא לא שריא אלא משום דבעבידתיה טריד ולפמ"ש לדעת הרא"ש לא קיי"ל נמי כוותיה במאי דמצריך דליאיירה לידיה דאפי' לא איירה נמי שרי בהנאה משום דבעבידתיה טריד : והרשב"א בת"ה הארוך כתב ק"ל דמשמע מההוא עובדא דהוה בנהרדעא ושהייה שמואל תלתא ריגלי דדורך בגת מוכחא מילתא דמתכוון למלאכתו הוא כמדדו בקנה ומותר בהנאה (אפילו) למשנה אחרונה וקשה דהא למשנה אחרונה חזרו לומר אין דורכין עם הנכרי בגת ואין דורכין עם הנכרי בגתו של נכרי נמי משמע ומשום דאסור להשתכר עמו ביין נסך ולומר דמכיון שהתחיל לימשך נעשה י"נ וכדרב הונא ואסור אפי' בהנאה דאי מותר בהנאה למה לא ידרוך עמו ולא ישתכר עמו והלא בדבר המותר הוא משתכר וי"ל דמתני' משום חשש דילמא נגע בידיה הוא דאע"ג דמתעסק במלאכה הוא חששו שמא מחמת חיבת ניסוך נגע ביד ומנסך והיא דשמואל בדאיירנא ליה לידיה דלא נגע ואי משום נגיעת רגל לא גזרו עליו איסור הנאה לפי שאין דרכן לנסך כך דבזיון להו מילתא וכדמשמע בההוא עובדא דינוקא דאמר ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך כלומר למישרייה בהנאה וכ"כ מדברי הרמב"ן ז"ל דלעולם נגיעת רגל אינה אוסרת בהנאה לפי שאין הרוב מנסכין כך דבזיון הוא להם לנסך ברגל עכ"ל : והר"ן סובר גם כן דהלכתא כינוקא דאמר ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך וכתב אבל אני מסתפק משום דחזינא דמדמי בעובדא דנהרדעא דריכה למדדו בין ביד בין ברגל שהוא מגע שלא בכוונת ניסוך ולפירושו לפנינו ב' דרכים אם שנאמר דעובדא דינוקא הכי נמי הוי וכי אמרו ליה והא קא מנסך בידים לחוש לר' נתן אמרו כן וכי אהדר ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך בכה"ג בלחוד קאמר ואע"פ שלמדנו דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך ליאסר בהנאה במגעו במתכוון למלאכתו במגע שלא מחמת מלאכה לא למדנו או חילוק דהכי דבעובדא דנהרדעא מדמינן דריכה למדדו בין ביד בין ברגל היינו משום דבשל ישראל הוא וכיון שהוא מתעסק לתועלתו של ישראל דיינינן ליה כמגעו שלא בכוונת ניסוך אבל בשל נכרי כעובדא דינוקא לא דמי למדדו בין ביד בין ברגל וכי א"ל והא מנסך בידיה אליבא דכ"ע אמרי הכי וכי אהדר איהו דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך אפי' בשאין מתעסק במלאכתו אמר הכי דבשל נכרי מתעסק כשאין מתעסק לחומרא והדין סברא בתרייתא עדיפא לי טפי דלישנא דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך הכי מוכח ועוד דבמגעו הוא דחילקו בין מתכוין לשאינו מתכוין אבל בסתם יינם השוו את המדות ועוד מדר' נתן משמע וכו' ולפיכך נ"ל דניסוך דרגל אפילו באין מתכוין למלאכה לא שמיה ניסוך ליאסר בהנאה עכ"ל :

אבל הרי"ף השמיט עובדא דינוקא ועובדא דנהרדעא וברייתא דמדדו בין ביד בין ברגל וכתב הר"ן שראה בדברי הראשונים שהוא דוחה אותם מההוא עובדא דהוה במחוזא דעאל נכרי לחנותא וכו' ואמר האי לאו חמרא הוא וכו' ואסיקנא דמיתסר בהנאה מברייתא דאגרדמים וכו' ולמד ממנה ב' דברים חדא דמגעו מחמת ד"א שלא לכוונת ניסוך מיתסר בהנאה ובהכי מידחיא ההיא דמדדו בין ביד בין ברגל ימכר ולמד ממנה ג"כ דניסוך דרגל שמיה ניסוך לפי שהם משוים רגל לפיו וכתב שכן דעת קצת מחכמי הצרפתים והוא ז"ל תמה עליהם דמי השווה להם המדה דכיון דבגמרא מסיק דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך אע"ג דחזי דבפיו שמיה ניסוך ברגל אין לנו ואע"ג דינוקא אמר לה לא מידחי בגילא דהיטתא דהא תלמודא סבר לה כוותיה דאמרינן אימור דאמר ר' נתן ביד ברגל מי אמר ועוד אם כדבריהם כי אמרינן אי משכחנא תנא דאסר כר' נתן וכו' ודאי ליה נימא אי משכחנא תנא דאסר כתנא דאגרדמים אסרנא ליה אפילו בהנאה ע"כ ולפמ"ש לדעת הרא"ש דעובדא דנהרדעא בדלא איירה לידיה היא אין משם ראיה דבתלמודא סבר לה כינוקא דהא דקאמר אימור דאמר ר' נתן ביד וכו' היינו לומר דר' נתן מיקל כל דלא מוחזק לן דנגע ביד דאילו נגע ביד הוה מיתסר בהנאה אבל לרבנן דלא מפלגינן בין יד לרגל ובתרווייהו שרי בהנאה משום דבעבידתיה טריד אפילו ידוע שהיפך בענבים ביד שרי בהנאה ומה שהקשה דנימא אי משכחנא תנא דאסר כתנא דאגרדמים אסרנא ליה אפילו בהנאה איכא לתרוצי כדתרץ איהו גופיה ואע"פ שדחאו יש לדחות דיחויו וק"ל א"כ דהא"כ דהמ"ל הכי אלא דעדיפא ליה למימר אי משכח תנא דסבר כר' שמעון דמיתנא במתניתין מלמימר אי משכח תנא דסבר כתנא דאגרדמים דברייתא היא . נ"ל דלהוכיח דניסוך דרגל שמיה ניסוך לא משום דמדמינא רגל לפיו בלחוד דחשיב לה הר"ן גילא דהיטתא דמברייתא דמדדו בין ביד בין ברגל איכא לאוכוחי הכי דהא ת"ק משוה רגל ליד במדדו לאסרם בשתייה ומשמע דה"ה דכשנגעה בכוונת מגע לא מפליג בינייהו

דרישה

כדין כם דמשמע הא אם נגע בה בדריכת רגליו אסור אפילו בהנאה ולא אמרינן כמי שטרוד במלאכתו ואינו אוסר וי"ל דלעיל לא קאמר אלא [illegible] נקרא יין וקאמר דמשכחת [illegible] לימשך בו נקרא יין לאסור אפי' בדריכה ור"ל [illegible] אם נגע בשעת דריכה בכוונת מגע אסור בהנאה ואפי' ברגליו ואם שלא בכוונה או שלא נגע [illegible] אסור בשתייה ומותר בהנאה וכמ"ש [illegible] וק"ל

פרישה

טרוד במלאכתו וה"ה הכא שטרוד לעשות מלאכתו ברגל ומיהו צריך שימור שלא יגע ביד דבידו אינו טרוד במלאכתו [illegible] : (כז) והרשב"א כתב שאפילו נגע ברגליו ביין בכוונת מגע מותר בהנאה [illegible] : (כח) וא"א הרא"ש ז"ל אסרו בכונה פי' ממתניתין [illegible] מגע אפי'

חדושי הגהות

ו תלת רגלי פירש"י שהיו מתקבצין לשמוע הדרשה הלכות פסח בפסח עצרת בעצרת חג בחג:

בינייהו לאסרם בהנאה ואילולי שיש ניסוך ברגל לא הוה משוה רגל ליד לגמרי ומת"ק נשמע לר' נתן דאיהו כמי סבר דניסוך ברגל שמיה ניסוך דהא ל"פ ואע"ג דר' נתן מפליג בינייהו איכא למימר דע"כ לא מפליג אלא במדדו משום דבעבידתיה טרוד היקל ברגל להתירו בהנאה לפי שאין מנוי כל כך לנסך ברגל אבל כשנגע בכוונת ניסוך ברגל נמי אסור בהנאה (יד) : ודע שהרמב"ם ז"ל נראה שהוא סובר כדעת הרי"ף במה שסובר דמגעו מחמת ד"א שלא לכוונת ניסוך מיתסר בהנאה שהרי לא הביא ברייתא דמדדו בין ביד וכו' והביא דין ברייתא דאגרדמים ומיהו ניסוך דרגל משמע דס"ל דלא שמיה ניסוך שכתב בפרק י"א מאימתי יאסר יין הנכרי משידרוך וימשך היין אף ע"פ שלא ירד לבור אלא עדיין הוא בגת ה"ז אסור לפיכך אין דורכין עם הנכרי בגת שמא יגע בידו ויגסך ואפילו היה כפות ע"כ משמע בהדיא שאע"ג שדרך ברגליו לא היה נאסר אלא משום דחיישינן שמא יגע בידו ולפ"ז מ"ש בדפי"ב כילד היא הנגיעה שאוסר בה הנכרי היין הוא שיגע ביין עצמו בין בידו בין בשאר איבריו שדרכן לנסך בהן נ"ל דלא קאמר שאר איבריו לאתויי רגלו אלא לאתויי פיו אלא דקשה א"כ אמאי נקט איבריו לשון רבים וצ"ע אח"כ מצאתי להרשב"א שכתב שאלת במה שכתבתי בת"ה שנראה מדברי הרמב"ם שהנגיעה ביין ברגל אינו אסור בהנאה אם סמכתי על מ"ש בפי"ב כילד הנגיעה שאוסר בה הנכרי היין הוא שיגע ביין עצמו בין בידו בין בשאר איבריו שדרכן לנסך בהן תשובה כן בודאי ע"ז סמכתי ואמרתי מה שאמרתי שם עכ"ל ור' ירוחם כתב (ני"ז חנ"ב) נגע ברגלו או בשאר גופו חוץ מידו ופיו אינו אוסר אלא בשתיה אפי' כיון ליגע ויודע שהוא יין אבל אם כיון לנסך אוסר בהנאה : (ב"ה) ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרא"ש סוברים דמגע רגל אוסר בהנאה הכי נקיטינן וכ"ש שגם הרמב"ם ז"ל אפשר שסובר כן :

אסרו בהנאה וכן אם הכניס ידיו לחבית של יין ואינו יודע שהוא יין מותר בהנאה ופי' ר"ת דדוקא שלא נודע לו שהוא יין עד שהוציא ידיו (כט) [י] והראב"ד כתב אפילו נודע לו שהוא יין אם מיד כשנודע לו הוציאם מותר בהנאה (ל) וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל : (לא) ואם נפל לו שום דבר ביין והכניס ידו והוציאו לו נאסר בהנאה בהכנסת ידו אפילו אם יודע שהוא יין שאינו מכוין אלא ליטול את שלו אבל בהוצאת ידו יאסר בהנאה [יא] כיצד יעשה יאחז בידו שלא יוכל לנענע ביין ויפתח נקב בחבית למטה ויוציא היין דרך שם (לב) [יב] כתב א"א הרא"ש ז"ל שאין לנו לדמות מילתא למילתא אלא מה שמפורש בתלמוד שנקרא טרדא דוקא בזה מותר ואין לדמות לו בדברים אחרים (לג) [יג] היה יין יוצא דרך הנקב ונתן ידו על

וכדלעיל בסימן קכ"ג ולקמן בסימן קכ"ה : **וכן** אם הכניס ידו וכו' ברייתא בפרק ר"י (דף כ"ח) חורס נכרי וכו' ול"ק לדעת הראב"ד מ"ש היכא שאינו יודע שהוא יין מנפל לו שום דבר ביין דבהוצאת ידו חיישינן לניסוך דיש לומר דהאינו יודע שהוא יין ומיד שנודע לו הוציא ידו משם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שלא נתכוון לנסך וכן גבי מדידה אפילו מדדו בידו דאף בשעת הוצאת היד הוא מחשב לידע שיעור המדידה שיהא שמור בזכרונו כמה הוא חשבון המדידה שמדד וחשיב טירדא אף בשעת הוצאה הלכך לא חיישינן לניסוך אבל בנפל לו שום דבר והוציאו השתא בשעת הוצאה ודאי אינו מחשב על שום דבר וליכא טירדא חיישינן שמא נתכוון לנסך בשעת הוצאה : **היה** יין יוצא דרך הנקב וכו' בפרק ר"י סוף (דף ס"ט) ההיא חביתא דאיסתקל ברזא וכו' ופסקו כרב פפא דמחלק בין למעלה ובין למטה לר"ח כדאית ליה ולרב אלפס כדאית ליה אבל רש"י ור"ת פסקו דלית הלכתא כרב פפא אלא כרב יימר וכרבנן דר' יהודה דאין לחלק ולרש"י כולו אסור בשתייה ומותר בהנאה ולר"ת כולו אסור בהנאה . ונראה דיש להגיה בדברי רבינו בזה הלשון מה שמן הנקב ולמעלה אסור אפילו בהנאה ומה שממנו ולמטה מותר אפי' בשתייה לר"ח כלומר כל זה לר"ח אבל רש"י אוסר כולו לשתייה וכו' ובזה התיישב מה שהיה קשה לב"י על לשון רבינו :

ואם

וכן אם הכניס ידיו לחבית של יין ואינו יודע שהוא יין מותר בהנאה ברייתא בפרק ר' ישמעאל (נח ·) חורס נכרי שהושיט ידו לחבית וכסבור של שמן היא ונמצא של יין זה היה מעשה ואמרו ימכר : ומ"ש רבינו בשם ר"ת כתבו שם התוס' והרא"ש בעובדא דאתרוגא דנפל לחביתא דחמרא שאכתוב בסמוך :

ומ"ש בשם הראב"ד ג"ז כתבו הרא"ש בעובדא דאתרוגא בסמוך ואע"פ שהרא"ש לא הכריע בדבר משמע לרבינו דמדהביא דבריו לבסוף יש קצת הוכחה דכוותיה ס"ל אבל לפי האמת אין זה כדאי להכריע סברת הרא"ש ז"ל (טו) : **אם** נפל לו שום דבר ביין והכניס ידיו והוציאו לא נאסר בהנאה בהכנסת ידו וכו' שם (נט ·) ההיא אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא שדא ההוא נכרי ידיה וקשליה א"ל רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא לשכשך ודרלוה עד דשייפא ופרש"י כי היכי דלא לשכשך . וליתסר בהנאה שאין מנסכין יין אלא ע"י שכשוך : ודרלוה . לחביתא : עד דשייפא . כפו החבית לצד אחד עד שישפך ייגה לתוך כלי אחר שימשך היין מיד הנכרי ואח"כ יוציאנה והא מותרת החבית בהנאה דכל זמן שידו תחובה ביין אם יוציאנה א"א לשמרו שלא ישכשך ואע"פ שאנו אוחזים את ידו וכתב הרא"ש אבל אי לא נקטוה לידיה היה אוסר היין בהנאה בהוצאת ידו אע"פ שטרוד בהוצאת האתרוג אינו טרוד כ"כ כמו במדידה שהוא טרוד אף בהוצאת היד לכוון המדידה ומה שלא אסר היין בהכנסת היד לפי שהיה נבהל וטרוד בהוצאת האתרוג : (ב"ה) ואתיא כר' נתן א"נ אפי' כרבנן שאינו טרוד בהוצאות האתרוג : ור"ת פי' דבהכנסה היה סבור שהיה שמן ולא בהוצאה כדאמרי' לעיל גבי חורס והיאה דחורס מיירי שלא הרגיש שהיה יין והראב"ד ז"ל כתב שאפי' אם נודע לו שהוא יין אחר שהכניס ידו ולכשידע משך ידו והוציא מותר בהנאה ומגע שלא בכוונה קרינן ביה כיון שבתחלת נגיעתו לא היה יודע שהוא יין ומיד שידע הוציא ידו משם מחשבתו ניכרת שלא נתכוון לנסך עכ"ל והר"ן כתב על דברי רש"י כן פי' דהא דתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר דטעמא דמילתא משום דניסוך לא הוי אלא ע"י שכשוך שהרי כתב בעובדא דחביתא דאסתפיק לארבא דהיינו טעמא דשריוה לאיודבוני לנכרי משום דלא שכשך וכו' ואיכא למידק עליה דא"כ הא דתנן נפל לבור ומדדו בקנה והתיז את הצרעה בקנה כולה בשלא שכשך והיאך אפשר להתיז את הצירעה בקנה שלא ישכשך וכ"ת שכשוך גדול בעינן והלא הוא ז"ל כתב שאם יוציא ידו א"א לשמרו שלא ישכשך אלמא שכשוך בכל דהוא אלא ודאי לא חיישינן להכי כלל וכולה מילתא תליא אי מחזי כמכוון לנסך או לא והכא בשהכניס ידו למנקטיה לאתרוגא הו"ל מגעו שלא בכוונה ושרי כל שאינו נוגע לצורך עצמו כמ"ש למעלה ומ"ה א"ל דלנקטוה לידיה כדי שלא יעשה מעשה מוכיח שהוא מתכוון לנסך דכל היכא דלא עביד הכי הו"ל כמדדו בין ביד בין ברגל דשרי לת"ק בהנאה ולפיכך השמיט הרי"ף האי עובדא דאתרוגא מפני שהוא סובר דמגע עצמו אע"פ שהוא שלא בכוונת ניסוך אסור בהנאה ודוחה מהלכה הסיא דמדדו בין ביד בין ברגל ימכר וכמ"ש אבל הרמב"ן כתב א"כ לדחות האי עובדא אפי' לפי סברתו דאיפשר דהאי נכרי היה סבור למנקטיה לאתרוגא קודם שיפול לתוך היין ונמצא שכשנגע הנכרי ביין הו"ל מגעו שלא בכוונה ומש"ה א"ל רב אשי דלנקטוה לידיה כי היכי דליסתרי לזבוני לנכרי עכ"ל ומדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרש כפירש"י שכתב כילד היא הנגיעה שאוסר בה הנכרי היין הוא שיגע ביין עצמו בין בידו בין בשאר איבריו שדרכן לנסך בהם וישכשך אבל אם פשט ידו לחבית ותפסו ידו קודם שיוציאה ולא יגידה ופתחו החבית מלמטה עד שילא היין וירד למטה מידו לא נאסר היין ע"כ ומה שהקשה הר"ן על פירש"י כבר ישבתיו בסימן זה אבל מ"ש ל"ש נגע בידו או בד"א שבידו אסור בהנאה בשכשוך בעלמא שמשכשך בווכו' : **כתב** הר"ן שהראב"ד מפרש דהאי עובדא דאתרוגא להתירו בשתיה קאמר לפי שרובן אינם מנסכין אלא בניסוך (בשכשוך) וכדרך שיטת רש"י ואין היכא דאיכא מגע עצמו ליכא למשרייה בשתיה דלא גרע מנפל לבור ועלה מת דאמרינן ימכר עכ"ל וגם הרשב"א בת"ה לא נתחוור לו פי' זה מחוור דכל פי' זה ודחאו בשתי ידים : **כתב** א"א הרא"ש ז"ל שאין לנו לדמות מילתא למילתא וכו' בפרק רבי ישמעאל גבי ההוא חביתא דאיסתקיל ברזא מינה אידרי נכרי ואנח ידיה עלה א"ר פפא כל דלהדי ברזא אסור וכו' כתב הרא"ש וא"ת אמאי אסרינן ליה בהנאה והלא כיון להצלת היין דטריד לא מנסך מידי דהוה אמודדו ביד ותירץ הראב"ד שהיו שם יהודים עומדים ואי לאו דכיון לנסך אמאי קדים איהו הרבה מצילים היו ליין חוץ ממנו ולא נ"ל דאימור למצוא חן או להשתכר נתכוון וכ"ל דמעיקרא לאו פירכא הוא דאין לנו לדמות הטרדות זה לזה אלא מה שמצינו בתלמוד שזה נקרא טירדא כי אגרדמים הטועם יין היה ראוי לקרותו טרוד כמו מדדו ביד ואעפ"כ אסור וכן הצלת היין אין כאן טירדא כולי האי ולא דמי למדידה עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרשב"א בת"ה גבי חביתא דאסתפיק לארבא וז"ל כ"ל דאנו אין לנו מגע בין ע"י עצמו בין ע"י ד"א מותר בהנאה אלא אלו בלבד שמנו חכמים דהיינו מדדו בין ביד בין ברגל וכ"ש בקנה או שהתיז את הצרעה או שטפח ע"פ החבית המרותחת וכגון של חבית שנסדק אבל כ"מ אחר שלא מנו חכמים אין לנו להתיר מאומד הדעת לומר זה אין מתכוון לניסוך דהא אגרדמים אע"פ שהיה נראה שאינו מתכוון אלא למלאכתו ואפ"ה אמרו שאסור בהנאה ורבא כמי הוה טעי בהא דס"ל דההוא דהכניס ידו בכלי ואמר והאי לאו חמרא הוא שזה מוכיח שאינו לכוונת ניסוך ואפ"ה איתותב וכן כ"ל גם מדברי הראב"ד ז"ל עכ"ל : **היה** יין יוצא דרך הנקב ונתן הנכרי ידו על הנקב ומנעו מלצאת וכו' שם (נט :) ההיא חביתא דאסתקיל ברזא אתא נכרי אנח ידיה עלוה אמר רב פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסור ואידך שרי ואיכא דאמרי אמר רב פפא דעד ברזא אסור ואידך שרי אמר רב יימר כתנאי חבית שניקבה בין מפיה בין משוליה בין מצדיה ונגע בה טבול יום אפי' במקצתה טמאה ר' יהודה אומר מפיה ומשוליה טמאה מצדיה טהורה ופרש"י כל דלהדי ברזא אסור קילוח הסמוך לנקב אסור בשתיה ולא בהנאה שהרי אין כאן שכשוך שהנקב צר ואינו יכול לשכשך ואידך שרי אף בשתיה דקסבר לדדין לאו חיבור לאסור כל היין : דעד ברזא . כל היין

דרכי משה

(יד) ובמרדכי פ' רבי ישמעאל ע"ג פסק כרשב"א . עוד כתב שם מעשה בנכרי שהיה הולך ונגע בכנף בגדו אל היין שלא בכוונה זה היה מעשה והתיר ר"ת דאין דרך ניסוך בכך עכ"ל ודבר זה יתבאר לקמן גבי מגע נכרי ע"י ד"א שלא בכוונת מגע : (טו) ואני אומר דאילו לא הוי שמיע ליה מאביו הרא"ש דס"ל דעה שהביא באחרונה שהיא מסקנתו לא היה רב בעל הטור כתבו ולכן אין לנו אלא דבריו שכתב דמסקנת אביו כדברי הראב"ד וז"ל :

פרישה

אפי' ברגל אסור דס"ל מנסכין בין ביד בין ברגל וכמ"ש בסמוך : (כט) והראב"ד כתב אפילו נודע לו שהוא יין אם מיד כשנודע לו. הוציאם מותר בהנאה שטעם דניכר במחשבתו שלא נתכוון לנסך שהרי חזר הוא והוציאם מהר (ור"ל כיון דלכתחילה לא ידע שהוא יין ומיד שידע הוציא בודאי לא ינענע בידו לנסכו משא"כ בסעיף ל"ב דידע מתחלה שהוא יין ואפשר שדעתו לנסך בשעה שיוציא ידו דאז לא יהיה טרוד עכ"ה) : (ל) וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל עיין בדרישה : (לא) ואם נפל לו שום דבר כו' עד אבל בהוצאת ידו יאסר בהנאה וזה דמתיר לעיל בהנאה בשיש פסולת או גרעין היינו דוקא ע"פ החבית ולא בתוכו או שהם כמי טרוד במלאכתו כמו במדידה : (לב) כתב הרא"ש ז"ל שאין לנו לדמות מילתא למילתא כו' רבי' כתב זה בכאן ללמוד מיניה הדין שכתב בסמוך שאם היה יין יוצא דרך נקב וסתמו הנכרי בידו שנאסר ולא אמרינן טרוד במלאכתו דעל מעשה כזה כתב הרא"ש דבריו כמ"ש בדרישה : (לג) היה יין יוצא כו' מה שמן הנקב ולמעלה אסור אפי' בהנאה ומה שממנו ולמטה לר"ת מותר אפי' בשתייה כבר כתבתי בדרישה דלא שייך למימר כאן טרוד במלאכתו ור"ה פסק כרב פפא הלכך שלמעלה אסור בהנאה ומה שמתיר ר"ח מה שלמטה אפי' בשתייה כתב הר"ן טעמו כיון שמה שלמעלה הוא מומרא יתירא דעכ"פ הוא טרוד במלאכתו ואפ"ה החמירו לאסור אפי' בהנאה רצו להשות מדותיהם לאסור האיסור

דרישה

וק"ל : [י] והראב"ד כתב כו' וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ב"י הרא"ש כתב ב' הדיעות ולא הכריע ומשמע לרבי' דמדהביא דברי הראב"ד לבסוף יש קצת הוכחה דכותיה ס"ל אבל לפי האמת אין זה כדאי להכריע סברת הרא"ש ז"ל עכ"ל וז"ל ד"מ ואני אומר דאילו לא הוי שמיע ליה מאביו הרא"ש ז"ל דכל דעה שהביא באחרונה שהוא מסקנתו לא היה הרב בעל הטור כתבו לכן אין לנו אלא דבריו עכ"ל : (יא) כיצד יעשה יאחוז בידו שלא יוכל לנענע ביין כו' אע"ג דכתבתי לעיל דלהר"ן והתוס' והרא"ש אוסר במגע בלא שכשוך שאני הכא שהכניס ידו ליקח נפילתו והו"ל מגע שלא בכוונה ומ"ה אמרינן דיאחוז בידו כדי שלא יעשה מעשה מוכיח שמכוון לנסך ואז הוי כמודד ביד דשרי ר"ן . ואף ע"ג דגבי מדידה א"צ לאחוז ידו שאני הכא שאינו טרוד בהוצאת נפילתו כמו במדידה שהוא טרוד אף בהוצאת היד לכוון מדידתו (אם מדד יפה עכ"ה) משא"כ כאן שאינו טרוד בהוצאתו הילכך צריך לאחוז בידו ולפתוח הנקב שיצא היין . אבל לא אמרינן שיאחוז בידו ויוציאנה דא"א שלא ישכשך אף על פי שאנו אוחזין את ידו כן פירש רש"י בפרק רבי ישמעאל דף כ"ט ע"ב : [יב] כתב הרא"ש ז"ל שאין לנו לדמות מילתא למילתא כו' בפרק רבי ישמעאל ההוא חביתא דאסתקל ברזא מיניה אידרי (פירוש קפץ) נכרי ואנח ידו עלה אמר רב פפא כל דלהדי ברזא אסור כו' וכתב הרא"ש וא"ת אמאי אסרי ליה בהנאה והלא כיון להצלת היין דטרוד ולא מנסך כו' ומתרץ דאין לנו לדמות טרדות זה לזה אלא שמה שמצינו בתלמוד נקרא טירדא כי אגרדמים הטועם יין היה ראוי לקרותו טרוד כמו מדדו ביד כו' ע"כ : [יג] היה היין יוצא דרך הנקב כו' גבי עובדא שכתבתי בסמוך איתא שם אמר רב פפא דעד הברזא אסור ואידך שרי אמר רב יימר כתנאי חבית שנקבה כו' ונגע בה טבול יום אפי' במקצתה טמאה רבי יהודה אומר מפיה ומשוליה טמאה מצידה טהורה ופי' רש"י עד הברזא כל יין שלמעלה לנקב אסור בשתייה ולא בהנאה שהרי אין כאן שכשוך שהנקב צר ואינו יכול לשכשך וכולו אסור דכיון דכולו נמשך אחר הנקב לצאת דרך שם ה"ל חבור ואסור . כתנאי מתמר

על הנקב ומנעו מלצאת [יד] מה שמן הנקב ולמעלה אסור אפילו בהנאה ומה שממנו ולמטה לר"ח מותר אפילו בשתייה (נד) ורש"י אוסר כולו לשתייה (נה) ור"ת אוסר כולו בהנאה [טו] (נו) ולרב אלפס שלמעלה אסור בהנאה ושלמטה אסור בשתיה וכן עיקר (נז) [טז] ואם לא נגע אלא בקילוה היוצא בזה כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה יין

ואם לא נגע אלא בקילוח היוצא בזה כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה וכו' בכלל י"ט סי' ב' כתב כך ור"ל דבהניח ידו ע"פ הנקב כיון שמנעו מלצאת מכחו הכל אסור בשתייה אלא לרב אלפס דאוסר בהנאה מה שלמעלה מן הנקב דמשמע מדברי הרא"ש בפסקיו דכך הוא העיקר וכמ"ש רבינו הכא נמי בנאד זה מה שלמעלה מן הנקב אסור בהנאה וקרוב לשמוע כמו שפי' ב"י דס"ל להרא"ש דאין כאן איסור הנאה דנכרים בזמן הזה לאו בקיאי בניסוך ומגען אינו אסור אלא בשתייה כדכתב בפסקיו בפרק ר' ישמעאל וכמ"ש רבי' ריש סימן קכ"ג ולפ"ז מ"ש. אבל אם לא נגע אלא בקילוח היוצא היין מותר בע"כ דאפילו בשתייה מותר היין שבתוך הנאד וכך הביא רבינו שכתב ויראה מדבריו שמתירו אפילו בשתייה: והב"י תמה הלא מסקנת הרא"ש בפרק בתרא דע"ז דנצוק חבור וכדכתב רבינו בסי' קכ"ו והאריך בכמה תירוצים אבל לכאורה נראה דהך תשובת הרא"ש לא איירי שהקילוח היוצא יוצא דרך הנקב שעושין בנאד להכניס היין ולהוציאו ממנו דהיינו פי הנאד דלשם ודאי אסור מטעם דנצוק חבור אלא איירי דהנאד נתקלקל בלדו ונעשה שם נקב והיין מקלח משם דכיון שאין זה פתחו ס"ל להרא"ש דלא אמרינן ביה נצוק חבור דלא אמרו נצוק חבור אלא בקילוח היוצא מפי החבית או מן הנקב שבלדה דמכניסים בו הברזא שזה פתחו וכ"כ ב"י בסוף סימן זה וז"ל ושמא י"ל דכיון שאין זה נקב גמור אלא סדק לא מחמרינן ביה כולי האי עכ"ל וכ"כ מדברי התוס' פ' ר"י בדף ס' סוף ד"ה אמר רב פפא שכתבו דבנקב הברזא אם נגע נכרי בקילוח היוצא למ"ד נצוק אינו חבור מותר דמגע קילוח אינו כלום לגבי מה שבפנים וכו' משמע להדיא דדוקא בנקב הברזא לא התיר אלא למ"ד נצוק אינו חבור אבל בנקב שנעשה בכלי ע"י קלקול הכלי אין שם דין נצוק חבור דאל"כ לא הו"ל לתוספת לדקדק כאן ולומר נקב הברזא אלא היה להם לומר נקב סתם אכן לפי ייסוב זה היה לו לרבי' לבאר חלוק זה בין נקב הברזא לנקב שע"י קלקול הכלי ואדרבה משמע מדברי רבינו דכתב נקב סתם וכן לעיל בסמוך כתב היה היין יוצא דרך הנקב ולא הזכיר ברזא אלמא דבא להורות דאין חלוק בין נקב הברזא לנקב שע"י קלקול הכלי ותו דבמרדכי בפר"י גבי חביתא דפקע לאורכה כתב ע"ש ר"י בנקב וסדק שנעשה בשולים שהיין זב משם שמותר לישראל ליתן לשם נעורת בסדק והנכרי יבא אח"כ לתוחבו יפה משום דנצוק ההולך לאיבוד הוא אלמא דאפי' בנקב וסדק כשנתקלקל הכלי אית ביה נצוק אלא דהכא שרי לה ר"י מטעם נצוק ההולך לאיבוד ולכן נראה לפרש דטעמו של הרא"ש בתשובה זו הוי נמי משום דנצוק ההולך לאיבוד הוא אלא דצריך לייסב מה שקשה ע"ז חדא דלא עשה ר"י טעם זה אלא סניף לעיקר הטעם שהוא שהישראל שם הנעורת על הסדק ואח"כ בא הנכרי ותחב בסכין דהו"ל מגע נכרי שלא בכוונה וע"י ד"א דמותר בשתייה לר"ת ור"י כמו שהוא מבואר בתוס' (ד' ס') בד"ה מעשה בבינה ועוד דלא התיר ר"י אלא בזב או שותת אבל בקילוח לא התיר ותו דהלא רבינו כתב דברי הראב"ד לפסק הלכה דבישראל המערה לטיט ובא נכרי ונגע בקילוח

היין שלמעלה לנקב אסור כיון דכולו נמשך אחר הנקב לצאת דרך שם הו"ל חיבור ואסור פתנאי איתמר הא דרב פפא ולאו דברי הכל היא דרבנן לית להו דרב פפא הלכך לית הלכתא כוותיה וכו' אסור בשתיה ומותר בהנאה. וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן דאין הדברים ברורים דאפי' נאמר דקם ליה רב פפא כר' יהודה ראוי לפסוק כמותו דבכמה מקומות פוסקים האמוראים הלכה כיחיד במקום רבים מיהו הר"ן כתב אולי ר"ל ז"ל דרב יימר אתא לאיפלוגי ולמימר דרב פפא כיחידאה והלכתא כרבנן עכ"ל. וכתבו התוספות אכן ר"ת פסק דמטעמא אחרינא לית הלכתא כרב פפא כי רב פפא לא היה אוסר בבת גישתא דלקמן אלא עד מקום שמגיע ראש הקנה בפי החבית ולרבא דאסר לקמן כל היין שבחבית משום דכוליה אגישתא ובת גישתא גריר ה"נ היה אוסר כל היין שבחבית אפי' למטה מן הברזא שכולו מתנועע לעלות ולצאת וכתב הרא"ש ע"ז והא נמי ליתא דלאו פליג רב פפא אדרבא הלכתא כרב פפא דהוא בתרא ורב אלפס פסק דהלכה כרב פפא וכלישנא בתרא עכ"ל הרא"ש ז"ל ונוסחי הרי"ף דידן לא פסק בהדיא הכי ואפ"ה איכא לאוכוחי שפיר דפסק כרב פפא וכלישנא בתרא דמדלא אייתיה רב יימר דאמר בתנאי משמע דקי"ל הלכה כרב פפא ובתרי לישני דידיה מסתמא קי"ל כלישנא בתרא וכ"פ הרשב"א דהלכה כלישנא בתרא דרב פפא ואע"פ שמתשובת רבי' שמשון שכתב המרדכי נראה שפוסק כלישנא קמא לית דחש ליה קמי כל הני רבוותא וכ"ד הרמב"ם לפסוק כל"ב דרב פפא שהרי כתב בפי"ב כלשון הזה חבית שהיה נקב בצידה ונשמט הפקק מן הנקב והניח הנכרי אצבעו במקום הנקב כדי שלא יצא היין כל היין שמראש החבית עד הנקב אסור ושתחת הנקב מותר בשתיה ע"כ ומשמע לי שמ"ש כל היין שמראש החבית עד הנקב אסור היינו לומר שהוא אסור בהנאה שהרי כתב בפי"א כ"מ שנאמר בענין זה שהיין אסור אם היה הנכרי שנאסר היין בגללו עובד כו"ס הרי הוא אסור בהנייה ואם אינו עובד כו"ס הרי הוא אסור בשתייה בלבד וכ"מ שנאמר נכרי סתם הרי זה עובד כו"ס עכ"ל ותמהני על הר"ן שכתב שדעתו של הרמב"ם דמאי דאמרינן אסור היינו אסור בשתייה ודאמרינן שרי שרי לגמרי ואולי שהיתה להר"ן נוסחא אחרת בדברי הרמב"ם ז"ל וכתב הר"ן על דברי הרמב"ם שאינו מחוור שהרי הסכימו הגאונים לפסוק הלכה בנצוק שהוא חיבור ואפילו מוריק ארוקי מן החבית לכלי ונגע נכרי בחבית מה שבכלי אסור וכ"ש מה שהוא בחבית עצמו שהוא חבור זה לזה ואסור עכ"ל ולפי דבריו אינו יודע למה הוצרך להקשות לו מהסכמת הגאונים ועדיפא מינה הו"ל לאקשויי שהוא בעצמו פסק שם בסמוך דנצוק חבור וקשיא דידיה אדידיה ומיהו לדידיה איכא לתרוצי דלא דמי דע"כ לא אמרינן נצוק חבור אלא בנצוק ליין שנאסר מחמת מגע ממש אבל הכא דלא נאסר יין זה שלמעלה מן הנקב מחמת מגע ממש אלא מפני שאלולי שהניח אצבעו היה יוצא כולו ונמצא כולו כבא מכחו ועוד דבעבידתיה טריד להציל את היין אע"ג דאסרינן ליה משום חומרא די"נ מ"מ לא החמירו בנצוק דידיה דהא נצוק דמגע ממש הוי כהלכתא בלא טעמא אלא דמשום חומרא די"נ אסרוהו ובכה"ג דאיהו גופיה לא מיתסר אלא משום חומרא לא רצו להחמיר בנצוק דידיה ואע"פ שזה עדיף מנצוק שהרי הוא חבור לו ממש מ"מ כיון שהחמירו בו לאסרו אפי' בהנאה לא רצו להחמיר במה שלמטה ממנו לאסרו אפי' בשתיה וראו להשוות מדותיהם בזה לאסור מה שאוסרים אפי' בהנאה ולהתיר מה שמתירים אפי' בשתיה ומשמע ליה ז"ל הכי מדסתם רב פפא ואמר עד ברזא אסור ואידך שרי משמע דאסור אסור לגמרי קאמר ואפי' בהנאה וכן שרי שרי לגמרי קאמר ואפי' בשתיה ואע"פ שהר"ן לפי שטתו דאסר בשתיה מן הנקב ולמטה נתן טעם למה שאמר ר"פ שרי סתם מ"מ פשטא דלישנא משמע דשרי לגמרי קאמר ואפי' בשתיה כנ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל: ומ"מ גם הרשב"א בת"ה הקשה על מי שמתיר מן הנקב ולמטה אפי' בשתיה דל"מ למאן דאסר בנצוק פשיטא דאסר הכא אלא דמאן דשרי בנצוק משמע ודאי דבכל כי הא מודה דהוה חיבור. והיאך אפשר שיהא מה שלמעלה אסור ומה שלמטה ממנו השוכב תחתיו מותר בשתיה ואין זה נכון ועוד הביא ראיה הראב"ד מדתניא פ"ב דמס' טבול יום חבית שניקבה בין מפיה בין משוליה וכו' וגם הר"ן כתב ראיה זו של הראב"ד וכתב הרשב"א שעוד הביא הראב"ד ז"ל ראיה מדתניא בתוספתא דדמאי קרא שם בשולי החבית לא ישתה מפיה מפיה לא ישתה משוליה מפני שהן מעורבים ואם אפי' לאיסור דמאי הקל חוששין למשקים המעורבים כ"ש לאיסור י"נ החמור ע"כ והוא ז"ל מסכים לפסוק דמן הנקב ולמעלה אסור אפי' בהנאה ומן הנקב ולמטה אסור בשתיה ומותר בהנאה וגם הרא"ש תמה על רש"י שכתב ואידך שרי בשתיה והעלה שמה שלמטה אסור בשתיה ומה שלמעלה אסור בהנאה וכן דעת הר"ן: לענין הלכה כיון דכל הני רבוותא מסכימים לאסור מה שלמעלה בהנאה ומה שלמטה בשתיה הכי נקטינן: **והרא"ש** כתב בתשובה יין שהיה יוצא דרך הנקב אם הניח ידו הנכרי ע"פ הנקב ועכב את היין מלצאת כל היין שבנאד אסור עכ"ל ולכאורה משמע דאפילו מן הנקב ולמטה קא אסר וכדברי ר"ת דמדמי ליה לגישתא אבל מאחר שכתבתי שבפסקים דחה דבריו אין לומר שבתשובה פסק כמותו אלא י"ל לענין איסור שתיה איתפיל ומש"ה אהדר כולו אסור אבל לענין איסור הנאה ודאי יש חילוק ביניהם. א"נ דס"ל דנכרים בזמן הזה לא בקיאי בניסוך ואין שם איסור הנאה כלל וכולו שוה לאסור בשתיה אי נמי בניקב בשולי הנאד איירי אי נמי דסתם נקב דנאד הוי כאילו הוא בשוליו דאפילו ניקב באמצע עשוי הוא לצאת כל היין שבו דרך שם: **וכתב** הר"ן דלשיטה זו דמה שלמטה אסור בשתיה משום חבור נ"ל דלאו דוקא שרי בהנאה בפני עצמו דה"א כיון דכמעורב חשבינן ליה אלא ימכר כל החבית חוץ מדמי איסור שבה: וכתב הרשב"א בת"ה הארוך דהא דעד ברזא אסור בהנאה היינו דוקא כשיש שם ישראל שהיה יכול להצילו וקדם הנכרי והציל ונגע בו שאילו לא נתכוון אלא להציל יין למה לו להציל הרי יש ישראל שהיה יכול להצילו אבל אם אין שם ישראל שיכול להציל כמותו איפשר שהוא מותר דלא גרע ממדדו ביד או ברגל עכ"ל ואע"פ שכתב שם וגם בתשובה דבר בדרך אפשר אח"כ כתבו בדרך ודאי וכ"כ מדבריו בת"ה הקצר וכבר נתבאר גבי חבית שנסדקה שזה דעת הראב"ד ושאין כן דעת הרא"ש ז"ל. ונראה דלהרי"ף והרמב"ם דאסרי בהנאה במדדו ביד או ברגל איפשר דה"נ אפילו שאין שם ישראל שיכול להציל נמי אסרי בהנאה כיון דנוגע ביין בידו ממש ואיפשר לחלק ביניהם כמ"ש לדעת הרמב"ם במה שהתיר מה שמן הנקב ולמטה בשתיה: **ומ"ש** רבינו בסברת רש"י וסברת ר"ת כבר נתבאר ומ"ש בסברת ר"ח הוא דעת הרמב"ם שנתבאר וגם הרשב"א כתב סברא זו בשם ר"ח ומ"ש בשם רב אלפס אינו מבואר בדבריו ומ"מ כבר כתבתי שזו שיטת הראב"ד והרשב"א והרא"ש והר"ן והכי נקטינן: ולשון רבינו אינו מדוקדק שכתב תחלה סתם מה שמן הנקב ולמעלה אסור אפילו בהנאה שמשמע מלשון זה שכן הוא מוסכם לדעת הכל ואינו כן שהרי רש"י מתירו בהנאה וכך הו"ל לכתוב לרש"י בין מה שלמעלה מן הנקב בין מה שלמטה ממנו אסור בשתיה ומותר בהנאה ולר"ת הכל אסור בהנאה ולר"ח מה שלמעלה מן הנקב אסור אפילו בהנאה ומה שלמטה ממנו מותר אפי' בשתיה ולרב אלפס מה שלמעלה אסור בהנאה ומה שלמטה מותר בהנאה ואסור בשתיה וכן עיקר:

כבר נתבאר בסימן זה דע"כ לא שריא מה שלמטה בהנאה אלא במניח ידו על פי הנקב ולא הכניסו עד חלל החבית והוא הדין לסותם הנקב בברזא קצרה שאינה עוברת כל עובי השוליים אבל אם היו אצבע או הברזא עוברים עד שולי החבית בין שלמעלה בין שלמטה אסור בהנאה לד"ה משום דהא איכא כשכשוך ונתבאר שם דהוא הדין למוציא ברזא התחובה בנקב ועוברת כל עובי השולים שהכל אסור בהנאה לד"ה: **ואם** הוציא ברזא התחובה בנקב ואינה עוברת כל עובי השולים נתבאר משפטו גם כן שם: **ואם** לא נגע אלא בקילוח היוצא כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה יין שיוצא דרך הנקב אם הניח נכרי ידו ע"פ

דרישה

אתמר הא דרב פפא ולא דברי הכל היא דרבנן לית להו דרב פפא הלכך לית הלכתא כותיה וכולו אסור בשתייה ומותר בהנאה עכ"ד רש"י ובזה נחלקו הפוסקים כמ"ש בפרישה: [יד] מה שמן הנקב ולמעלה אסור בהנאה ז"ל ב"י לשון רבינו אינו מדוקדק שכתב תחילה סתם מה שמן הנקב ולמעלה אסור אפי' בהנאה דמשמע שזהו מוסכם לדעת הכל ואינו כן שהרי לרש"י מותר בהנאה וכך הו"ל לרש"י בין מה שלמעלה בין מה שלמטה מותר בהנאה ולר"ת הכל אסור בהנאה כו' ונ"ל לייסב דרבינו סדרם לפי סוגיית הגמרא דמתחיל אמר רב פפא דעד הברזא אסור ואידך שרי ומפרש ר"ח דאסור בהנאה ושרי אפילו בשתייה ופסק כרב פפא ובתר הכי מייתי בגמרא תנאי ופסק רש"י כחכמים לכן כתב אחר כך דעת רש"י ובתר הכי דעת ר"ת דס"ל ג"כ דלית הלכתא כרב פפא ולא מטעמיה ובתר הכי דעת הרי"ף דס"ל הלכתא כר"פ אלא שמפרש מותר דהיינו בהנאה וכמ"ש בפרישה: [טו] ולרב אלפס שלמעלה אסור בהנאה ושלמטה אסור בשתייה [illegible]

[illegible] [טז] ואם לא נגע אלא בקילוח היוצא בזה כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' כל היין שבנגד מסור

פרישה

האיסור לגמרי ולהתיר המותר לגמרי: (לד) ורש"י אוסר כולו בשתיה כבר כתבתי בדרישה דרש"י מפרש הא דאסר רב פפא היינו דוקא בשתיה משום דס"ל לרש"י סותיל והנקב בר א"א לשכשך וס"ל כהרמב"ם דאין הנגיעה אוסרת בהנאה אם לא על ידי שכשוך (או י"ל משום דסביב ליה טרוד בהצלת היין וה"א להפריד התחתון מן העליון וקי"ל עכ"ה) וס"ל לרש"י דלית הלכתא כרב פפא אלא כחכמים שאסרו הכל: (לה) ור"ת אוסר כולו בהנאה גם ר"ת לא ס"ל הלכה כרב פפא ולא מטעם דרש"י שטעם דרש"י דסותיל ודרב פפא לאו ד"ה הוא הלכה כרבנן אבל שאר הפוסקים ס"ל דסותיל ורב פפא הוא בתראה וס"ל כרבי יהודה ראוי לפסוק הלכה כמותו ולזה הסכים רבינו תם אלא שס"ל דאין הלכה כרב פפא משום דרבא פליג עליה בבת גישתא בפרק השוכר את הפועל גבי ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא (גמרא בע"א דף ע"ב ודף ...ע"ב פירשו התוספת שהוא ב' קנים חלולים ומדובקים ראשיהם מלמעלה ומכניסים [illegible]

[illegible] (לז) כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו'

[illegible]

ע"פ הנקב ועכבו מלצאת כל היין שבנוד אסור כבר ביארתי דעתו בזה:

ומ"ש אבל אם לא נגע אלא בקילוח היוצא היין מותר אפילו נגע במתכוין יכתב עליו רבינו שיראה שמתירו אפילו בשתייה ויש לתמוה היאך איפשר שהרא"ש מתירו בשתייה דהא אית ליה דניצוק חיבור כמ"ש רבי' בסימן קכ"ו. ומיהו אפשר שמ"ש בתשובה הוא לפי דעתי שהוא סובר מכח ההלכה דניצוק אינו חיבור אלא שראה הגאונים ורש"י והרי"ף שסוברים דניצוק חיבור כמבואר בפסקיו פ' השוכר את הפועל ולפי מה שפירשתי לעיל תשובה זו דכל היין שבנוד אסור דקאמר היינו לומר דאסור בהנאה איפשר דמ"ש אבל אם לא נגע אלא בקילוח היוצא היין מותר אינו אלא להתירו בהנאה אבל לא בשתייה ואפשר דאיין הנשאר בנוד קאמר ואפי' בשתייה שרי ליה משום דמיירי בשאין הקילוח מקלח בכלי אלא ע"ג קרקע והולך לאיבוד וניצוק ההולך לאיבוד לאו ניצוק הוא כמו שכתב המרדכי בפ' ר' ישמעאל (טו) א"כ דחשיב ניצוק בר ניצוק דיין שלמעלה מן הנקב מחובר לקלוח ויין שלמטה מן הנקב בסמוך מחובר לשל מעלה ממנו שהוא מקום מגע הנכרי הוי נצוק בר נצוק וחד מהני גווני איכא לפרושי מ"ש בספר התרומה שאם נגע נכרי בקילוח היוצא אין בכך כלום לאסור מה שבפנים עכ"ל והיותר נראה דלטעמא דר"ת אזיל שה"ת דלית ליה נצוק חיבור אבל למאן דאית ליה נצוק חבור ודאי אסור וכ"כ רבי' ירוחם אם הנכרי נגע בקילוח הכל אסור בהנאה כאילו נגע בכל היין:

ומ"ש שהראב"ד אוסר נראה דהיינו מ"ש לעיל שכתבו הרשב"א והר"ן בשמו לאסור במה שמן הנקב ולמטה מטעם שהוא מחובר במה שלמעלה מן הנקב וה"כ הוי חיבור מטעם ניצוק. ומשמע דבהנאה נמי קאמר דאסר ליה הראב"ד מדסתם וכתב הראב"ד אוסר ולא כתב הראב"ד אוסר בשתייה:

והלבן כתב בשם הראב"ד שאם נגע נכרי בקילוח היוצא מן המרזב ונגע בקילוח המקלח בחוץ מאי דלהדי ברזא דהיינו קילוח מתוקן שעמד במרזב אסור ונאסר מתורת ניצוק דמאי דברזאי ואסור בשתייה וכל היין האחר שבתוך הקנקן הוי נצוק בר נצוק ומותר בשתייה עכ"ל ונראה דמיירי ביש קנה בנקב החבית דאז שייך לפלוגי בין קילוח שעמד ממרזב לשאר יין הא אם אין קנה בנקב החבית כולו אסור משום נצוק: ואם היין יוצא והוא בענין שילא כולו אלמלא הניח ידו עליו כגון שעושין מניקה כפופה ונותנין ראשה האחד בתוך היין שבחבית וכו' בפרק השוכר את הפועל (עב:) ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא אתא נכרי ואנח ידיה אגישתא אסריה רבא לכוליה חמרא ומסיק בגמרא דאפילו למ"ד נצוק אינו חיבור מודה הכא דאסור משום דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא גריר ופירש"י גישתא ובת גישתא. חותכין שני קנים בשיפוע ומדביקים ראשיהם מלמעלה ושניהם פונים למטה ומניחים אחד מן הראשים בחבית מליאה עד שמגיע לשוליה וראש קנה השני נותן בפיו ומוצץ מעט עד שעולה היין ושומטו מפיו ומניח חבית ריקנית כנגד הקילוח ויין עולה מאליו כולו מחבית לחבית: אנח ידיה אגישתא. נגע בראש זה המקלח: לכוליה חמרא. אפילו מה שבכלי הראשון: אגישתא ובת גישתא גריר. שהרי מאליו עולה וה"ל כנוגע בחבית ממש דה"ל כחבית אריכתא: מגע נכרי שלא בכוונה על ידי דבר אחר כגון שיש לו קנה בידו ונגע ביין שלא בכוונה וכו' בפרק רבי ישמעאל (נז.) ההוא עובדא דהוה בבירם דההוא נכרי דהוה סליק בדיקלא ואייתי לוליבא בהדי דקא נחית נגע ברישא דלוליבא בחמרא שלא בכוונה שרייה רב לזבוני לנכרים אמר ליה רב כהנא ורב אסי לרב והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך א"ל אימר דאמרי אנא בשתייה בהנאה מי אמרי כך הוא גירסת רוב הספרים וכתבו המפרשים שכך הוא גירסת רש"י ולפי גירסא זו למדנו מכאן דמגעו ע"י דבר אחר שלא בכוונת מגע אוסר בשתייה והקשו התוספות והרא"ש והרשב"א על גירסא זו כמה קושיות ואע"פ שהר"ן מתרץ לדעת רש"י הם ז"ל הסכימו לגירסת הרי"ף ורבינו חננאל וכה"ג ותשובת הגאונים דלא גרסי ברישא דלוליבא אלא נגע בחמרא דהוה ליה מגע נכרי בגופו שלא בכוונה אבל מגע ע"י דבר אחר שלא בכוונה שרי אפילו בשתייה וכדאמר בגמרא (ס:) גבי נטל את החבית וזרקה לבור בחמתו התם דקא אזיל מיניה דמשמע לפום פשטא דהיינו נגיעה ממש שנוגע ביין על ידי החבית ואפילו הכי בחמתו דהוי שלא בכוונה שרי אפילו בשתייה משום דהוי מגעו ע"י

יין שיוצא דרך הנקב אם הניח הנכרי ידו על פי הנקב ועכב היין מלצאת כל היין שבנוד אסור (לט) [יז] אבל אם לא נגע אלא בקילוח היוצא היין מותר אפי' אם נגע במתכוין (מ) ויראה מדבריו שמתירו אפילו בשתייה והראב"ד אוסר (מא) ואם היין יוצא והוא בענין שיצא כולו אלמלא הניח הנכרי ידו עליו כגון שעושין מניקה כפופה ונותנין ראשה האחד בתוך היין בחבית ומוצצין ויוצא כל היין שבחבית אם נתן הנכרי ידו שם ומנעו מלצאת הכל אסור בהנאה:

[יח] מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א כגון שיש לו קנה בידו ונגע בו ביין שלא בכוונה או בכוונת מגע אלא שאינו יודע שהוא יין רש"י אוסר

בקילוח הכל אסור דאחשביה נכרי וקא מנסך ליה וה"ה כשהיין הולך מעצמו לאיבוד כדכתב הרשב"א בת"ה הארוך ומביאו ב"י בסי' קכ"ז ע"ש וא"כ היאך כתב רבינו כאן דברי הרא"ש בתשובה להתיר מגע נכרי בקילוח מטעם שהולך לאיבוד ולקמן בסימן קכ"ו הביא דעת הראב"ד דאוסרו. ונראה פשוט ליישב זה ולומר דהיינו דכתב רבינו כאן ויראה מדבריו שמתירו אפי' בשתייה והיינו משום דס"ל דאפי' בקילוח כיון שהולך לאיבוד לא אמרינן בזה נצוק חבור לאסור מה שבפנים אבל הראב"ד אוסר והיינו משום דס"ל דאע"ג דהולך לאיבוד הנכרי אחשביה וקא מנסך ליה כמו שכתב רבינו בשמו בסימן קכ"ו ולפיכך בסימן קכ"ו כתב רבינו בסוף דברי הראב"ד דאוסר בנגע נכרי בקילוח ההולך לאיבוד ודעת א"א הרא"ש כרש"י והוא מפני שכ"כ בתשובה זו שהביא כאן ובזה התיישב מה שהיה קשה לב"י דלא מצא זה להראב"ד דאוסרו דהלא מבואר הוא כך מדבריו שהביא רבי' בסי' קכ"ו ומביאו הרשב"א בת"ה הארוך ועמ"ש בסי' קכ"ו ס"ג בס"ד. כתב המרדכי פר"י דנכרים בזה"ז דלא בקיאי בטיב עכו"ם ולאו בני ניסוך נינהו כל מגען נקרא מגע שלא בכוונה ולכן אם נגע נכרי ע"י ד"א אע"פ שהוא יודע שהוא יין וכיון ליגע מותר אפילו בשתייה עכ"ל ונראה דה"ה אפילו נגע בידו אם לא כיון ליגע אלא למדידה או להציל את היין כשאין שם ישראל דבנכרי שידע בטיב עכו"ם לא היה אסור בהנאה אלא בשתייה השתא דנכרים אינן יודעין בטיב עכו"ם שרי אפי' בשתייה כמ"ש הרמב"ם ומביאו רבינו בתחלת סי' קכ"ד גבי ישמעאלים וכ"כ מהרמ"א בספר דרכי משה ופסק כך בהגהת ש"ע וה"ה בכל שאר דוכתי דאם היה נכרי עושהו נסך אינו אלא לאסרו בשתייה עכשיו מותר אפילו בשתייה וכ"כ בש"ע כאן סעיף ז' וז"ל יש מי שאומר וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. ומה שכתב מהר"ל חביב בתשובה סי' מ"א דדוקא במגעו על ידי ד"א שרי בשתייה אבל לא בנגע בידו וז"ל דבנגע בידו אין להתיר בשתייה כיון דאם היינו מחזיקין אותו דיודע בטיב עכו"ם היה היין אסור אפי' בהנאה והשתא כתתינן חד דרגא ונתיר אותן בהנאה לא בשתייה עכ"ל לא כתב כך אלא לשיטת הרמב"ם דלא התיר במדדו בהנאה אלא במדדו בקנה (אבל במדדו בקנה אבל במדדו בהנאה אלא במדדו בקנה) אבל במדדו ביד אסור אפי' בהנאה וכן בחביתא דאישתקל ברזא דאידרי נכרי ואנח ידיה עילויה דלר"ת כולו אסור בהנאה ולרב אלפס ור"ת דמה שלמעלה אסור בהנאה א"כ בנכרי בזמן הזה מותר בהנאה ואסור בשתייה. אבל לרוב הפוסקים דמדדו ביד נמי מותר בהנאה אפי' ביודע בטיב עכו"ם וכן באנח ידיה על הנקב או אפי' תחב בו אצבעו או ברזא ארוכה היכא דלא היה שם ישראל להציל דהכל מותר בהנאה אפי' ביודע בטיב עכו"ם דבעבידתיה הוא דטריד להציל את היין כדכתב הראב"ד והרשב"א השתא נכרי בזמן הזה כמודד ביד או אנח ידיה עילויה ולא היה שם ישראל שרי אפי' בשתייה וע"ז יש לסמוך הלכה למעשה ומי שרוצה להחמיר יחמיר לעצמו ולא יפסיד ממון ישראל שלא כדין ותו דהרי כתב בת"ה סי' ר"ד דבי"נ דאקילו ביה רבוותא בזמן הזה בכמה דוכתי לא דייקינן כולי האי להחמיר ומביאו ב"י בסימן קכ"ו. ותו דעל כמה קולות שהקילו גבי יין הביא הסמ"ג הא דגרסינן בירושלמי פ' אחד דיני ממונות אמר רב יהודה אין מדקדקים ביין נסך ואמר שעל כיוצא בעניינים אלו אמר כן. גם לשם כתב דפוסקין רבותינו שבצרפת הקדמונים שיין של כותים בזמן הזה אסור בשתייה ומותר בהנאה וכו' והאריך ע"ש וא"כ במגעו כשלא נתכוין אלא להצלה או למדידה שרי אפי' בשתייה בזמן הזה ועוד כתב הרא"ש בתשובה כלל י"ח סי' ה' דאנן מקילין ביין נסך ובסברא מועטת תולין להקל בכמה מקומות בתלמוד וכן בתשובות הגדולים מכל מקום רגלים וסעד לדבריהם מצאו:

נכרי

דרכי משה

(טז) וז"ל פא"מ שמעתי שדרס הנכרי היין הנשפך לארץ והתירו משום דהוי כזורק מים לשיש עכ"ל ומשמע דס"ל דניצוק כה"ג אינו אוסר אמנם אם נגע בקילוח קודם שירד לארץ כתב

פרישה

כו' עד כל היין שבנוד אסור הא דקאמר אסור היינו אסור בשתייה אבל בהנאה מותר והטעם דנכרים בזמן הזה לא בקיאי בניסוך ואין שם איסור הנאה כלל ועד"ר: (לט) אבל אם לא נגע אלא בקילוח היין היוצא מותר אף על גב דס"ל להרא"ש ניצוק חיבור כמ"ש בשמו בסימן קכ"ו יש לומר דהיין הנשאר בנוד קאמר ומיירי שאין הקילוח מקלח בכלי אלא על גבי קרקע ונצוק ההולך לאיבוד לאו נצוק הוא כמ"ש המרדכי פרק רבי ישמעאל אי נמי דחשיב ניצוק בר ניצוק דיין שלמעלה מן הנקב מחובר לקילוח והיין שלמטה מן הנקב בסמוך מחובר לשל מעלה ממנו שהוא מקום מגע נכרי והוה נצוק בר נצוק ועד"ר: (מ) ויראה מדבריו שמתירו אפי' בשתייה דייק מדבריו דמדקאמר אסור שפירושו אסור בשתייה דבהנאה ליכא למימר שאסור דהא ס"ל כהרי"ף דלא אסור בהנאה אלא מה שלמעלה מהנקב אבל מה שלמטה מהנקב מותר בהנאה אלא ודאי הא דקאמר אסור ר"ל אסור בשתייה ומותר בהנאה וכמ"ש הטעם בסמוך א"כ מוכרח מזה הא דקאמר מותר דר"ל אף בשתייה ולכן הביא רבינו לכאן ריש דברי התשובה אם הניח הנכרי ידו על הנקב כו' אף על פי שכבר ביאר רבינו דין זה כתבו כאן להוכיח מיניה הא דקאמר הרא"ש מותר דמותר אפילו בשתייה וא"ת מאחר שהעליון אסור בשתייה איך אפשר לומר שהתחתון יהא מותר הואיל והעליון נוגע בו ומעורב בתוכו וכמו שהקשה הרא"ש עצמו ואפשר לומר דהואיל ואיסור זה אינו אלא חומרא בעלמא לכך התירו בתחתון בשתייה דדוקא כשהעליון אסור בהנאה דמדינא אסור אין להתיר התחתון בשתייה הואיל וזה האסור נוגע ומעורב בו אבל כשאין העליון אסור אלא בשתייה שזה חומרא בעלמא לא החמירו בתחתון: (מא) ואם היין יוצא והוא בענין שילא כולו כו' דין זה נלמד מבת גישתא שכתבתי בסמוך ורבינו מפרש בת גישתא כרש"י שהכל יצא דרך זה הנקב ולא כר"ת וכמ"ש בסמוך בשמו ומה שמסיים שם רבינו הכל אסור בהנאה צ"ל שכ"כ לפי סברתו שכתב אדברי הרי"ף וכן עיקר דס"ל בסמוך מה שלמעלה מהנקב אסור בהנאה הלכך כאן שכולו מוכן לצאת דרך זה הנקב כולו אסור בהנאה אבל רש"י דס"ל

דרישה

אסור וז"ל ב"י מאחר שכתבתי שבפסקיו דסם דברי ר"ת שאסר הכל בהנאה א"א לומר שבתשובה פסק כמותו אלא י"ל דלענין איסור שתייה אתאל ומ"ה אסר כולו אסור אבל לענין הנאה ודאי יש חילוק ביניהן א"כ ס"ל דעכו"ם בזמן הזה לא בקיאי בניסוך ואין שם איסור הנאה כלל וכולו הוא לאסור בשתייה אי נמי בניקב בשולי הנוד איירי. אי נמי דסתם נקב דנוד הוי כאילו הוא בשוליו דאפי' ניקב באמצע עשוי הוא לצאת כל היין שבו דרך שם עכ"ל ולפי תירוצים האחרונים הללו קשה קצת מ"ש ואם היין יוצא והוא בענין כו' דמשמע כאילו עד כאן לא דיבר מזה כלום ולפי תירוצים הללו הא וזהו טעמו שאוסר לכל היין שבנוד אלא שי"ל כיון שבתשובה שמייתי אין כוונתו לאשמועינן אלא סיפא ולאו רישא לכך סוד וכתב דינא גופא דגמ' מה דאיתמר בגם ואפשר שרבינו סובר ביאור דברי הרא"ש כתירוצים ראשונים ולכך כתב מ"ש וב"י אמר שראה דברי רבינו ביאר גם דברי הרא"ש כן: [יז] אבל אם לא נגע אלא בקילוח היין היוצא מותר כבר כתבתי בפרישה בשם ב"י דאף על גב דס"ל להרא"ש נצוק חבור יש לומר דאיין שנשאר בנוד קאמר ומיירי שאין הקילוח מקלח בכלי אלא ע"ג קרקע ונצוק ההולך לאיבוד לאו ניצוק הוא ע"כ אבל קשה לפ"ז הא כתב לקמן סימן קכ"ו בשם הראב"ד דדוקא כשהעכו"ם מערה לטיט הכל מותר אבל ישראל מערה לטיט ובא עכו"ם ונגע בקילוח הכל אסור וכאן כתב היין מותר וליכא למימר דהראב"ד חולק על דעת הרא"ש וכמ"ש ב"י שם דדעת הראב"ד דלא כדעת המרדכי דפ' ר"י וכאן כתב ב"י דדעת הרא"ש כדעת המרדכי. דאם כן ה"ל לרבינו לכתוב פלוגתתם כאן או בסימן קכ"ו ולכתוב הסכמתו כדרכו בכל מקום ולא לכתוב כאן סימן קכ"ד כדעת הרא"ש סתם ובסימן קכ"ו כדעת הראב"ד סתם וא"ל דמ"ש בסימן קכ"ו דאם נגע העכו"ם בקילוח הכל אסור היינו ר"ל מכח נצוק כיון דהולך לאיבוד אלא מכח מגע שנגע בקילוח ומהאי טעמא כל מה שהוא למעלה מהברזא גם כן אסור דה"ל כאילו נגע בקילוח מאחר שודאי יצא וה"ז אבל מה שנשאר מתחת לברזא אין לאוסרו גם מכח מגע ואהותו יין שתחת הברזא כתב כאן דהרא"ש התירו ומ"ש הב"י דהיין הנשאר בנוד קאמר ר"ל הנשאר שאינו יוצא לעולם במקום נקב זה אף

אם לא היה סתום והיינו מה שהוא מהנקב ולמטה. דהא ע"כ דברי רבינו עדיין אינן מתיישבין בזה דהא מסיק וכתב כאן אדברי רבינו בשם הרא"ש דהרמב"ד אוסר וצ"ל לפי' דר"ל אפילו מה שנשאר למטה מתחת הברזא אוסר ואם כן גם מ"ש בסימן קכ"ו בשם הראב"ד איירי גם כן אפילו במתחת לברזא והדרי קושיא לדוכתיה למה סתם שם דלא כדעת הרא"ש מיהו יש לומר דרבינו לא בא שם בסימן קכ"ו אלא ללמדינו שאף מה שנשפך ובא לאיבוד אסור ולא הביאו ללמדינו אם נאסר גם מה שלמטה מהברזא או דוקא מה שלמעלה ממנו וכדעת הרא"ש והיותר נראה דהב"י לא כתב שינויא זה אלא שהרא"ש מתיישב בהכי אבל רבינו שהביא דעת הרא"ש כאן ולקמן סתם בזה כהראב"ד צ"ל דס"ל כאידך שינויי דכתב הב"י ביישוב הרא"ש ודברי רבינו וק"ל: [יח] מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א כו' עד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל פלוגתתם בגירסת הגמרא כתב המרדכי לפירוש ר"ת שמתיר מגע ע"י דבר אחר כסבור שהוא שכר אם כן בזמן הזה נכרים דלאו בני ניסוך נינהו דלא בקיאי בטיב ע"א ומשמשיה וחשיבי כתינוק בן יומו היה מתיר מגע נכרי ע"י דבר אחר אע"פ שהוא יודע שהוא יין כיון שאינו בר ניסוך ולא אתי לכלל כוונת ניסוך לשון הר"ר חזקיה עכ"ל. (ולפ"ז ה"ה אם שתה הנכרי ממנו יש להתירו דהא פיו גרע ממגע ע"י ד"א כדלעיל בב"י דמגע ע"י ד"א לכ"ע אסור וגבי פיו איכא פלוגתא וכן כתב רבינו באמר ואפילו בפיו. ומבואר להדיא בתשובת מהרי"ל סימן ל"א כששתה ממנו ע"י קנה מן החבית שמותר ואף על פי שיש כאן שתים שנוגע בידו ע"י ד"א וגם נוגע בפיו שהיין בנגע בפיו הוזר

לגם

אוסר בשתייה ור"ת וה"ג ורב אלפס מתירין אפילו בשתייה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (מב) [יט] נכרי שנגע בנוד שיש בו יין אפילו הוא חסר והגיע דופנותיו זו עם זו מותר אפילו בשתייה (מג) וכן חבית שנסדקה לרחבה והיין מטפטף לצאת ובא נכרי ונתן ידו עליה והכביד עליה עד שהדקה ומונע יציאת היין מותר (מד) וכן התיר ר"ת ברזא שהיתה רפוי בחבית או מגופה שהיה רפויה ובא נכרי ומהדקה (מה) [כ] וכן התיר בחבית שאין שוליה מהודקים והיין יוצא

נכרי שנגע בנוד וכו' מדכתב רבינו סתם משמע אפילו הנוד פתוח ודכתב להדיא בסוף סימן קכ"ה וכבר התבאר למעלה בס"ד אלא מ"ש רבינו ע"ש הרמב"ם אחז בכלי פתוח וכו' ע"ש ולהרמב"ם מיירי הכא בנוד סתום :

וכן חבית שנסדקה לרחבה וכו' פירוש דאף על פי דהנכרי הכביד עליה ודוחק היין שבחבית שלא יצא כיון דאינו מזומן ליפול וגם אינו נוגע ביין המטפטף מעשה לבינה בעלמא קא עביד כלבינה הנתונה ע"פ החבית ומכבידה דשרי וה"א בגמרא פ' ר"י דף ס' : ומ"ש וכן התיר ר"ת ברזא וכו' פירוש דהכא נמי אינו נוגע ביין ולא היה המגופה והברזא נופל מן החבית ומעשה לבינה בעלמא קא עביד ושרי : ומ"ש וכן התיר בחבית וכו' פי' הכא נמי מעשה לבינה קא עביד שאין היין מזומן לצאת כולו אלא דקרוב הוא שהנכרי יהא נוגע ביין דאף ע"פ שהוא מתקן בסכין מ"מ ע"י שצריך לדחוק הנעורת בנקב בידו השנייה איכא חששא טובא שיהא נוגע ביין בשעה שיתחוב הנעורת בנקב וע"כ יקח ישראל נעורת בידו וכו' כי אז קרוב לודאי שאף ע"י הסכין לא יגע ביין היוצא אלא בנעורת ומיהו אם היין שותת הרבה אז צריך ליזהר כי אז נוגע הנכרי ביין פי' צריך ליזהר שלא יהא הנכרי תופס בידו השנייה הנעורת כלל כי אז כשהנכרי יהא תופס הנעורת אין ספק שהנכרי הוא נוגע ביין כי למעלה כשאינו שותת אלא מטפטף א"צ ליזהר כ"כ אלא דבהתחלה יקח ישראל נעורת בידו ויתפשנה כנגד הנקב קצת כדי שימנע קצת מהיין לצאת ואח"כ יסלק ידו דהשתא אע"פ דשוב יתפס הנכרי הנעורת בידו השנייה אין לחוש שיגע ביין כי כבר הפסיק מלטפטף מיד שתפס הישראל הנעורת בהתחלה אבל בשותת צריך ליזהר שלא יהא הנכרי תופס בנעורת לא בתחלה ולא בסוף דהשתא אם אינו נוגע הנכרי בידו היין אלא בסכין מותר כלומר אע"פ שודאי נוגע בסכין ביין כשהוא שותת לא אמרי' ניצוק חבור ונאסר היין שבחבית כיון דלא היתה הנגיעה אלא ע"י ד"א ולא היתה כוונתו ליגע ביין אלא דבעבידתיה טריד ומגע נכרי ע"י ד"א שלא בכוונה מותר אפי' בשתייה והב"י האריך ומ"ש הוא

ע"י ד"א שלא בכוונת מגע ונמלינו למדים לפי זה דיש חילוק בין מגעו ע"י דבר אחר למגע עצמו דמגע עצמו אפילו שלא בכוונת מגע כלל אוסר בשתייה כדתנן נפל לבור ועלה ימכר ואילו מגע דבר אחר שלא בכוונת מגע אינו אוסר אפילו בשתייה וכתבו התוס' שכ"פ ר"ת הלכה למעשה דמגע נכרי ע"י דבר אחר שלא בכוונת מגע מותר בשתייה וכ"כ המרדכי על הנכרי שהיה מהלך ונגע בכנף בגדו ביין שלא בכוונה והתיר רבינו תם וכתב הרשב"א ה"ה מגעו ע"י דבר אחר בכוונת מגע ושלא בכוונת יין והא דאקשינן בעובדא דרבי יוחנן בן ארזא ור' יוסי בן נהוראי והא קא נגע בנטלא וה"ל מגע נכרי שלא בכוונה ה"ק מסתמא נגע בחמרא שבנטלא כיון שתוחב בדוולא וכן פירש בספר התרומה ז"ל עכ"ל . וכ"כ התוספות דה"פ והא נגע ביין שבנטלא שהוא מלא על כל גדותיו אבל אם היה נוגע ביין ע"י נטלא מזה אינו חושש דשרי אפילו בשתייה וכך כתב הרא"ש דה"פ והא נגע ביה בחמרא כשהוא שואב בנטלא שהמזוג כלי מלא ומושיטו לחבית נוגע ביין שבכלי וגם רש"י ז מצאתי שפי' כן ולפי מה שהעידו עליו המפרשים שהוא גורס נגע ברישא דלוליבא נ"ל שהוא מחלק בין מגע נכרי ע"י דבר אחר שלא בכוונת מגע למגעו ע"י דבר אחר בכוונת מגע אלא שאינו יודע שהוא יין דבשלא בכוונת מגע אסור בשתייה ובכוונת מגע אלא שאינו יודע שהוא יין מותר בשתייה . ושלא כדברי רבינו שכתב שהוא משוה שניהם לאסרם בשתייה . והר"ן כתב דלדעת הרי"ף והגאונים שגורסים נגע בחמרא אע"פ שבמגעו ע"י דבר אחר שלא בכוונה מתירין אפילו בשתייה ה"מ שלא בכוונת מגע הא בכוונת מגע אע"ג דליכא כוונת ניסוך אוסר בשתייה והיינו דמקשינן בעובדא דר"י בן ארזא וה"ל דנגע בנטלא וה"ל מגע נכרי שלא בכוונה ואסור והא התם דליכא כוונת יין ואפ"ה אמרי' דאסור כיון דאיכא כוונת מגע והיינו נמי דתנן מדדו בקנה ימכר אלמא בשתייה אסור אע"ג דהוי מגעו ע"י ד"א שלא בכוונת ניסוך ולדעת ר"ת שסובר דמגעו ע"י דבר אחר אינו אלא כחו כל שהוא שלא בכוונת יין אע"פ שהוא בכוונת מגע מותר אפי' בשתייה דהכי אמרינן בעובדא דר"י בן ארזא לא צריכא דקא מוריק אורוקי וכחו שלא בכוונה לא גזרו ולפיכך צריך לפרש דכי מקשינן והא נגע בנטלא לא ממגעו ע"י דבר אחר מקשי אלא ה"ק והא נגע בנטלא שנוגע ביין עצמו כשהוא שואב אותו מן החבית בנטלא ע"כ ולא ידעתי למה חילק הר"ן בין דעת הרי"ף והגאונים לדעת ר"ת במגע נכרי ע"י ד"א בכוונת מגע ושלא בכוונת יין מאחר שכן שווין במגעו ע"י דבר אחר שלא בכוונת מגע ונראה דמשמע ליה ז"ל דיותר ראוי להקל בשלא בכוונת מגע כלל מבכוונת מגע ושלא בכוונת יין והלכך רבינו תם דגלי דעתיה בהדיא להתיר בשניהם בשוה גלי אבל הרי"ף והגאונים דלא גלו דעתייהו בכוונת מגע ושלא בכוונת יין משמע ליה דמסתמא אסרי בשתיהם . אבל מדברי התוספות והרא"ש והרשב"א וסה"ת וסמ"ג נראה כדברי רבינו שלא חילק בין דעת הרי"ף והגאונים לדעת ר"ת כלל : **כתוב** בהגהות מיימון בפרק י"ב בשם סמ"ק כיון דפירש מגעו ע"י דבר אחר חשיב כחו ולא מגעו מהאי טעמא כשמסיר הנכרי העץ שתוחבין בחבית שקורין אספרי"ל בלע"ז או כשתחבו בתוכו אע"פ שנגע אותו עץ ביין כיון דאיכא למיתלי שהנכרי לאו אדעתיה מותר עכ"ל : כתב המרדכי לפירוש ר"ת שמתיר מגע ע"י דבר אחר כסבור שהוא שכר א"כ בזמן הזה נכרים דלאו בני ניסוך נינהו דלא בקיאי בטיב עכו"ם ומשמשיה וחשיבי כתינוק בן יום א' היה מתיר מגע נכרי ע"י ד"א אע"פ שהוא יודע שהוא יין כיון שאינו בר ניסוך ולא אתי לכלל כוונת ניסוך (יז) לשון ה"ר חזקיה עכ"ל : נכרי שנגע בנוד שיש בו יין אפילו הוא חסר והגיע דופנותיו זו עם זו מותר אפילו בשתייה . כ"כ התוס' והרא"ש בפ"ר ישמעאל אהא דאמר רב פפא נכרי דדרי זיקא חסרה אסיר דילמא מקרקש ורב אשי אסיק דבין מליא בין חסרה שרי משום דאין דרך ניסוך בכך . וכתב הר"ן אין דרך ניסוך בכך ואפילו מקרקש ביה טובא שרי והכי איתא בירושלמי ח הדין דמרגיל זיקא מעילה לרע אין בו משום מערה מכלי אל כלי ובקצת ההלכות כתוב והוא דקטיר פומיה עכ"ל : וז"ל הרמב"ם בפי"ב העביר נוד של יין ממקום למקום והוא אוחז פי הנוד בידו בין שהיה הנוד מלא או חסר מותר ואע"פ שהיין מתנדנד עכ"ל ונראה מדבריו דדוקא בשאוחז פי הנוד הוא דשרי אבל אם פי הנוד פתוח אסור שהוא סבר שאם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו שהוא אסור כמ"ש בפרק הנזכר וכבר נתבאר בסימן זה :

וכן חבית שנסדקה לרחבה והיין מטפטף וכו' בפרק ר' ישמעאל ההיא חביתא דפקעה לארכה אידרי ההוא נכרי חבקה שרייה רפרם בר פפא לזבוני לנכרים וה"מ דפקע לארכה אבל לפותיא מעשה לבנה עביד ופירש"י אבל לפותיא . שאינן נבדלות זה מזה שהרי חציה העליון יושב על התחתון אלא שיוצא מעט מעט והנכרי הכבידן זו לזו לא הוי נוגע ודוחק יין החבית: אלא מעשה לבנה בעלמא קא עביד. כלבנה הנתונה על פי החבית ומכבידתה עכ"ל . ורבינו כתב דין אסתדיק לארכה לעיל בסימן זה וגם נתבאר וכאן כתב דין אסתדיק לפותיא : **וכן** התיר ר"ת ברזא שהיתה רפויה בחבית וכו' כ"כ התוס' והרא"ש שם גבי הא דאמר רב אשי זיקא בין מליא בין חסרה אסור משום דאין דרך ניסוך בכך ה"ה אין דרך ניסוך בכך וגם הגהות מיימון כתבו בפי"ב מהמ"א בשם רשב"א על בת ישראל שידה אחת על הברזא וידה אחת לבקש כאבן להכותה ובאה נכרית והכניסתו קצת בחבית נ"ל לדמויי לחביתא דפקעה לפותיא דקאמר דמעשה לבנה קא עביד ושרי אפילו בשתייה אף ע"ג דלא איפשר שלא יצא היין דרך הסדקים אפילו הכי כיון שאינה מזומנת ליפול חציה אילך וחציה אילך אינו אלא כמדבק שתי לבינות ה"נ כיון שהברזא תקועה כבר ומעשה לבנה בעלמא עשתה הנכרית כי בלא כחה נמי אין היין יוצא מן החבית ודמי לנוד מלא ונכרי מניח אצבעו עליו ושוקע דשרי ועוד כיון דכח ישראל מעורב בו מותר וכן הסיב ר"ת עכ"ל . ולעיל בסימן זה כתבתי דברי המרדכי ודברי הג"א בזה : **וכן** התיר בחבית שאין שוליה מהודקין וכו' עד שיסתום היטב כ"כ התוס' והרא"ש בפר"י אהא דאמר רב אשי זיקא בין מליא בין חסירה שרי משום דאין דרך ניסוך בכך בהא נמי אין דרך ניסוך בכך . וגבי חביתא דפקע ואתא נכרי וחבקה דאמרינן דלפותיא אפי' בשתייה שרי משום דמעשה לבנה עביד כתב הרא"ש מכאן נראה לרשב"ם שאם החבית מטפטף יין דרך השולים שיכול נכרי להדק נעורת בסכין דהוי כמו לפותיא דהכא וכמעשה לבנה מיהו אם היין שותת הרבה יש ליזהר כי אז נוגע הנכרי ביין ואם אין נוגע בידו ביין אלא בסכין כיון שאין מתכוין רק לסתום הכלי ולא ליגע ביין נראה דהוי מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א כמו נגע ברישא דלוליבא לפר"ת עכ"ל . וכ"כ התוספות שם בשם רשב"ם ורבינו חיבר מה שכתבו גבי זיקא עם מה שכתבו גבי חבית דפקעה לפותיא ועשה מהכל לשון אחד ואיכא למידק כיון דמשום דאין דרך ניסוך בכך הוא דשרי למה הצריכו שיתן ישראל הנעורת שם אפילו יתן הנכרי נמי הו"ל למישרי מהאי טעמא ועוד דמשמע דלא התיר ר"ת אלא שיהדק הנכרי הנעורת בסכין ולא שיגע בו ביד ואם כן מה זה שכתב ומיהו אם היין שותת הרבה אז צריך ליזהר כי אז נוגע הנכרי ביין ואם אינו נוגע בידו אלא בסכין מותר וכו' דהא עד השתא נמי לא איירי אלא בתוחב בסכין ואינו נוגע בידו וי"ל שמה שהצריכו שיתן ישראל הנעורת היינו כדי שיפסיק הקילוח ואז אף על פי שיגע הנכרי בידו ביין המטפטף אין בכך כלום דמאחר שאינו אלא מטפטף אינו חיבור למה שבפנים ומה שכתבו שיהדק הנכרי בסכין מפני שזהו דרכו של תיקון החבית כתב כן ולא למעט שלא יגע בידיו וגבי חבית דפקעה לפותיא בהו לומר דהא דמהני נתינת ישראל הנעורת לשלא נחוש לנגיעת ידיו של נכרי ה"מ כשאין היין מקלח ולא שותת אלא מטפטף אבל אם היין שותת וא"צ"ל אם הוא מקלח אסור ליגע הנכרי בידו ביין היוצא משום דהוי חיבור למה שבפנים דלא אמרינן אין דרך ניסוך בכך כשהוא נוגע בידו אבל בסכין שרי שהוא מגעו ע"י ד"א שלא בכוונה . ועי"ל שמה שהצריכו ליתן ישראל הנעורת היינו כדי שלא יגע הנכרי בידיו ביין דהשתא כיון דאינו מקלח ולא

דרכי משה

כתב המרדכי לאסור למ"ד ניצוק חיבור : (יז) וכ"ה בפסקי מהרי"ו דף' כן הלכה למעשה ואפשר עוד לומר דאפילו נגע בידו אם לא כיון ליגע שרי דהואיל ואפי' אם כיון ליגע אינו אוסר רק בשתייה הואיל ואינו עובד כו"ם א"כ שלא בכוונה אפילו בשתייה שרי מידי דהוי אישמעאל שנגע שלא בכוונה דשרי אף בשתייה כמה שכתוב לעיל וצריך להתיישב בדבר כן נ"ל וימים רבים אחר שכתבתי זה מצאתי בתשובת ר' לוי חביב שנדפסו שנת ש"ס סימן מ"א על כיוצא בזה ומשמע שם דבכה"ג נמי יש להתיר רק שאין לפרסם הדבר שלא .

דרישה

לשם וגם מקרי נוגע בכולו בפיו שהרי היה יכול להביאו בפיו ועיין בדרישה בסימן ק"ל מ"ש א"א ז"ל שם ודו"ק עכ"ה): [יט] נכרי שנגע בנוד שיש בו יין אפי' הוא חסר כו' רבינו כ"כ לפי סברתו כמ"ש בפרישה ולדעת הרמב"ם בזה דוקא כשאוחזו פי הנוד הוא דשרי אבל אם פי הנוד פתוח אסור שהוא סובר שאם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו שהוא אסור ב"י :

[כ] וכן התיר בחבית שאין שוליה מהודקים כו' עד שיסתום היטב ז"ל ב"י ואיכא למידק כיון דמשום דאין דרך ניסוך בכך הוא דשרי למה הצריכו שיתן ישראל הנעורת שם אפילו יתן הנכרי נמי ה"ל למשרי מה"ט ועוד דמשמע דלא התיר ר"ת אלא שיהדק הנכרי הנעורת בסכין ולא שיגע בו ביד וא"כ מה זה שכתב ומיהו אם היין שותת הרבה אז צריך ליזהר כי אז נוגע הנכרי ביין ואם אינו נוגע בידו אלא בסכין מותר כו' דהא עד השתא נמי לא איירי אלא בתוחב בסכין ואינו נוגע בידו וי"ל שמה שהצריכו שיתן ישראל הנעורת היינו מפני שאם היה נותן הנכרי הנעורת היה נאסר היין שבחבית משום דדמי לחביתא דאסתקיל ברזא ואתא נכרי ידיה עלה אבל כשנתן ישראל הנעורת על הנקב ומנע היין מלצאת קצת אף על פי שהנכרי מהדקו בסכין אין בכך כלום שהנקב נסתם כבר על ידי ישראל והידוק הנכרי מעשה לבינה בעלמא הוא ואע"פ שהיין

פרישה

דס"ל לעיל דאף מה שלמעלה מהנקב אינו אסור אלא בשתייה נ"ל דגם כאן הוא מפרש אסור בשתייה : (מב) נכרי שנגע בנוד שיש בו יין אפי' הוא חסר כו' לרבותא נקט הכי דהואיל והוא חסר היין שבו מקרקש ומתנדנד אפ"ה מותר משום דאין דרך ניסוך בכך ורבינו לטעמיה אזיל דס"ל דלא נאסר על ידי שכשוך שמשכשך הכלי אלא כשנוגע ביין ועד"ר : (מג) וכן חבית שנסדקה לרחבה כו' ובא נכרי ונתן ידו כו' מותר ביארתי בסמוך בדרישה פירושו וטעמו גבי מ"ש ר' וכן חבית שנסדקה לארכה (כדלעיל סעיף כ"ה עכ"ה) : (מד) וכן התיר ר"ת ברזא שהיתה רפויה בחבית כו' ובא נכרי ומהדקה כו' הטעם כי בלא כח הנכרי נמי אין היין יוצא מן החבית א"כ ה"ל כח ישראל מעורב בו ומותר אסר"י : (מה) וכן התיר בחבית שאין שוליה מהודקים והיין יוצא כו' עד ויבא נכרי אומן ויהדקהו בסכין וה"ה בידיו כיון שאין כאן עוד קילוח אלא טפטוף אינו חיבור למה שבפנים אלא שדרך האומנים לתקן חבית בסכין ב"י אבל בסיפא נקט דוקא בסכין ונלע"ד דמ"ה דקדק רבינו בסמוך גבי אם שותת היין הרבה צריך ליזהר כו' דהואיל והיין שותת הרבה אם יגע הנכרי בידו יאסור דהוי כאילו סתם הנקב בידו או בברזא הלכך צריך ליזהר בשמירתו שלא יגע הנכרי ביין בידו אבל אם יזהר ויראה שלא יעשה אלא בסכין מותר ולפ"ד לק"מ

חדושי הגהות

ז עיין בכה"ג מ"ש בזה : ח פי' שמוריד היין בנוד מלמעלה למטה בניענועי מעיל לרע הוא כמו מלמעלה למטה פני משה בירושלמי :

עיין

ולא שותת א"ל הנכרי ליגע בידיו כלל ביין אלא מהדקו בסכין בלבד ואע"פ שנוגע בסכין ביין המטפטף אין דרך ניסוך בכך וגבי חבית דפקעה לפותיא באו לומר שאם היין שותת הרבה אז הבא לתקן עשוי ליגע ביין וצריך ליזהר בו שלא יגע בידיו אבל כשאינו שותת א"ל ליזהר בו דאינו עשוי ליגע בידו ואפילו אם יגע אינו אוסר כדלעיל ואע"פ שהוא שותת הרבה אם נזהר שלא נגע הנכרי ביין אף על פי שנגע בסכין מותר דהוי כמו מגעו ע"י ד"א שלא בכוונה. ועי"ל שמה שהצריכו שיתן ישראל הנעורת היינו מפני שאם היה נותן הנכרי הנעורת היה נאסר היין שבחבית משום דדמי לחביתא דאשתקיל ברזא ואנח נכרי ידיה עלה אבל כשנתן ישראל הנעורת על הנקב ומנע היין מלצאת קצת אע"פ שהנכרי מהדקו בסכין אין בכך כלום שהנקב כבר נסתם ע"י ישראל והידוק דנכרי מעשה לבנה בעלמא הוא ואף על פי שהיין עדיין מבצבץ ויוצא כל שעדיין לא נתהדק הנעורת אין דרך ניסוך בכך ושרי כי היכי דשרינן בחבית דפקעה לפותיא וחבקה נכרי משום דמעשה לבנה בעלמא קא עביד ואף על פי שהיה היין יוצא מבין האלאים קודם לכן משום דאין דרך ניסוך בכך וזה נראה בעיני הפירוש היותר נכון אלא שמצאתי שכתבו התוספות גבי חבית דפקעה לפותיא על דברי רשב"ם וטוב שישים הישראל המטלית או הנעורת עד שיסתם קצת והנכרי יהדקנו ביותר כר"ת שכתבתי למעלה עכ"ל משמע דלשופרא דמילתא אמרו כן ולא לעיכובא וגם בסה"ת כתוב כלשון הזה כתב רא"ה נראה בעיני שאם היין יוצא דרך הסדק או סביב שולי החבית ישים ישראל בגד כדי שיפסוק הקילוח ושוב יהדק הנכרי כדי שלא יגע הנכרי ביין ואם לא שם ישראל את הבגד בדיעבד יש שמתירים מה שבתוך החבית עכ"ל ויש לתמוה למה דהא עיכובא משמע דאיכא במילתא שאם יתן הנכרי הנעורת הוי כמנח ידיה על חביתא דאשתקיל ברזא שנאסר היין שבחבית וכן יש לתמוה עמ"ש בסה"ת בשם רשב"ם שאסור לתחוב הנכרי מטלית או נעורת בסדק ובחיבור השולים לסתום מפני שנוגע ביין למה לא אסר מטעם סותם פי הנקב כחביתא דאשתקיל ברזא ואנח נכרי ידיה עלה דמה לי אנח ידיה לאנח נעורת כיון שע"י כך הוא מתעכב לצאת ושמא י"ל דכיון שאין זה נקב גמור אלא סדק לא מחמרינן ביה כולי האי: ועל מ"ש דאם אין נוגע בידו ביין אלא בסכין דהוי מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א כמו נגע ברישא דלוליבא לפר"ת איכא למידק דלא דמו דהתם לא ה"ל כוונת מגע כלל ומש"ה מותר אפי' בשתייה לדעת ר"ת אבל הכא איכא כוונת מגע אלא שאינו דעת ניסוך כי אם לעשות מלאכתו ודמי למדדו בקנה דאסרינן ליה בשתייה וי"ל דמדדו בקנה שאני שהוא נוגע בתוך היין עצמו אבל הכא שאינו נוגע ביין עצמו אלא במה שמטפטף ממנו אין לאסור מה שבפנים אפילו בשתייה ועי"ל והוא הנכון דמדדו בקנה מתכוין להכניס הקנה ביין ומש"ה אסור בשתייה אבל הכא אינו מתכוין להכניס הסכין ביין אדרבה מתכוין לסתום בפני היין שלא יצא הילכך איכא לדמויי למגע נכרי על ידי דבר אחר שלא בכוונת מגע כלל דשרי אפי' בשתייה לדעת רבינו תם: **ומ"ש** רבינו שיש מחלקים בין אם בא ליתן הנעורת סביב השולים במקום שמחוברים לדפנות וכו' כן כתבו שם התוס' והמרדכי בשם ר"י וכ"כ סה"ת וסמ"ג וז"ל תחב נעורת או מטלית בסדקים שהיין יוצא בו אם הוא סביב השולים מקום שמתחברים אל דופני החבית שם מותר לפי שאינו תוחב כנגד חלל החבית שראשי השולים מפסיקים שתחובים בחריצים שבדופני החבית סביב סביב והוה ליה טפי מקטפרס ואפילו באמצע חיבור השולים אם אין חלל בסדק אך הנסרים אין מחוברים ודבוקים בחוזק זה לזה כמו כן מותר לנכרי לתחוב שם מטלית או נעורת ובלבד שלא יתחבם ויכניסם עד חלל החבית עכ"ל והרשב"א כתב דברים אלו בת"ה אבל הרא"ש לא כתב אלא דברי רשב"ם בלבד וז"ש רבי' וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק: ולענין הלכה כדאי הם הנך רבוותא דשרו לסמוך עליהם: כתב בהגהת אשיר"י הרוצה לעשות מן המובחר יהדקנו בחבלים ויפסק שתיתת היין ואח"כ יכול לתקנו: כתב הר"ן (סי' ס"ז) שנשאל על נכרי שוטה שנכנס לחצר של יהודי והיה בחצר בית קטנה מליאה יין וראתה יהודית הנכרי בחצר ונכנסה לבקר בית היין ומצאה שהיין יוצא מחבית אחד דרך הנקב שהברזא תחובה בו ונפל מחלוקת על זה אלו אוסרין ואלו מתירין והשיב חמרא שרי אפי' בשתייה וראיה מההיא רביתא דכל שאינו יודע בטיב ניסוך תלינן בכל מאי דאפשר שכ"כ רש"י ודוקא רביתא דלא ידעה בטיב ניסוך וכו' ולפיכך אפילו ראינו שנכנס לבית יש לתלות ולומר זרק כליס בשטותו בקנה ומתוך כך נתכדנד ויצא היין ע"כ (יח):

קכה כה של נכרי כגון שמערה מכלי אל כלי וכו' בפרק השוכר את הפועל (עב:) ת"ש המערה מחבית לבור קילוח היורד משפת חבית ולמטה אסור תרגמא רב ששת בנכרי המערה דאתי מכחו אי נכרי המערה אפילו גווא דחביתא נמי נתסר כח דנכרי מדרבנן הוא דאסור ההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן ההוא דלגואי לא גזרו ביה רבנן וכתב רש"י הלכה כרב ששת שאין אדם חולק עליו ואם שפך נכרי מן הכלי מותר מה שבכלי וכ"פ התוס' והרא"ש בפר"י (ס.) גבי הא דאמר רב פפא נכרי אדנא וישראל אכובא חמרא אסור כלומר שהנכרי מערה יין מדנא לתוך כובא שביד ישראל ואיסור היין היוצא מדנא כתב הרא"ש דאסור בשתייה קאמר ושכן פר"ת והכריח לומר שכן דעת רש"י וכ"כ הר"ן בפ' הנזכר גבי עובדא דר"י בן ארזא שכן הוא דעת רש"י וכתב שבעה"ת כתב בשם ר"י דבהנאה נמי מיתסר וכ"כ מדברי הראב"ד ז"ל ע"כ ודברי בעל התרומה בשם ר"י מבוארים בתוס' בעובדא דר"י בן ארזא ומכריחים לומר שכן דעת רש"י וכ"פ הרשב"א בת"ה:

ולענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא יש לסמוך על דברי המתירים (א): ומ"ש רבי' ומה שנשאר ממנו בכלי מותר אפילו בשתייה וכו' וכ"כ הרא"ש בפרק השוכר את הפועל וז"ל ההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן ואסרוה משום כח נכרי ולא נפק לבראי לא גזרו ביה רבנן ומשום נצוק לא מיתסר דלא החמירו כולי האי בכח נכרי לאסור המחובר ע"י נצוק וכ"כ המרדכי וכ"כ הר"ן לדעת רש"י והתוס' ובסימן קכ"ו כתב רבינו שדעת הרא"ש כרש"י דשרי א וק"ל שכתבו התוס' והרא"ש בפ"ר ישמעאל (נו:) הא דאמר רב הונא ל"ש אלא שלא החזיר גרגותני לגת וכו' מעשה בא לפני רש"י בנכרי שהריק יין מן הקנקן לכוס שאז

יוצא שיקח ישראל נעורת בידו ויתפשנה כנגד הנקב שימנע קצת מהיין לצאת ויבא נכרי אומן ויהדקנה בסכין בנקב עד שיסתום היטב ומיהו אם היין שותת הרבה אז צריך ליזהר כי אז נוגע הנכרי ביין (מו) ואם אינו נוגע בידו אלא בסכין מותר שאינו מכוין רק לסתום הכלי ולא ליגע ביין (מז) והוי כמו נוגע ע"י ד"א שלא בכוונה ויש מחלקין בין אם בא ליתן הנעורת סביב השולים במקום שמחוברין לדפנות ובין אם בא ליתנו באמצע לפי שבאמצע הוא תוחב הנעורת כנגד הלל החבית ונגע ביין ואסר אבל סביב השולים אינו תוחב כנגד הלל החבית וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק:

קכה (א) **כח** [א] של נכרי כגון שמערה מכלי אל כלי [ב] אם הוא בכוונה שיודע שהוא יין היוצא מהכלי אסור וכתב הרשב"א שאסור אפילו בהנאה וא"א הרא"ש ז"ל אינו אוסרו אלא בשתייה ומה שנשאר ממנו בכלי מותר אפי' בשתייה (ב) ואינו אסור משום נצוק שלא החמירו בכח הנכרי לאסור המחובר

הוא הנכון לפע"ד: ומ"ש ויש מחלקים וכו' פי' דבאמצע כשהוא תוחב הנעורת כנגד חלל החבית ונגע ביין חשיב כאילו נגע ביין שבחבית ע"י נצוק ויש לדמותו למודדו בקנה דאע"ג דבעבידתיה טריד וה"ל מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א דאסור בשתייה אבל סביב השולים שראשי השוליים מפסיקין שתחובין בחריצין שבדופני החבית סביב השתא אפי' נוגע ביין אינו נוגע ביין שבתוך החבית אלא ביין היוצא ונופל לארץ ואין לומר כאן נצוק חבור כיון דאיכא הפסקה בראשי השוליים בין יין שבחבית ליין היוצא:

ומ"ש וא"א הרא"ש לא חילק פירוש הרא"ש מחמיר דאפילו סביב השולים אסור לנכרי לתחוב הנעורת ביד אלא ישראל יתפוס הנעורת והנכרי יהדקנה בסכין אבל ליש מחלקין שרי אפי' כשהנכרי תופס הנעורת סביב השולים וע"י סכין פשיטא דמותר אפי' באמצע אף להרא"ש וכ"ש ליש מחלקין ופסק ב"י כיש מחלקים לקולא:

קכה כה של נכרי בפרק בתרא דע"ז (דף ע"ב) אסיק רב ששת כח נכרי מדרבנן הוא דאסור ההיא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן ההוא דלגואי לא גזרו ביה רבנן וכתב הרשב"א דנפק לבראי אסור אפילו בהנאה ואם כן ההוא דלגואי נחת חד דרגא דשרי בהנאה אבל אסור בשתייה וכ"כ להדיא בת"ה אבל להרא"ש מאי דנפק לבראי אינו אסור אלא בשתייה ודלגואי שרי אפי' בשתייה ולקמן בסי' קכ"ו כתב רבינו דהראב"ד אוסר בהנאה אף דלגואי ע"ש וכבר האריך בזה ב"י כאן והקשה ב"י להרא"ש דמתיר דלגואי בשתייה שהרי בפר"י הביא הרא"ש מעשה בא לפני רש"י בנכרי שהריק יין מן הקנקן לכוס שאז נאסר היין שבכוס משום דמאי דנפק לבראי גזרו ביה רבנן והיין שבקנקן נאסר נמי מטעם נצוק ואח"כ משך ישראל מן החבית לקנקן והתיר היין שבחבית משום דהוי נצוק בר נצוק ע"כ הרי מפורש דלגואי נמי נאסר ולפע"ד נראה דהרא"ש מפרש דרש"י גופיה ודאי ס"ל דהנשאר בקנקן שרי אפי' בשתייה כדמוכח מפירושו בפרק השוכר אלא דלפי דהשואל היה תופס בפשיטות דדלגואי נמי אסור מטעם נצוק ולא שאל אלא על היין שבחבית השיב לו רש"י דגם לפי דעתו היין שבחבית מותר משום דה"ל נצוק בר נצוק וכיון דהשיב לו על עיקר שאלתו שהיתה על היין שבחבית לא חשש שוב רש"י ז"ל להשיב לו על מה שהיה תופס דהנשאר בקנקן אסור אעפ"י דלרש"י הנשאר בקנקן נמי שרי מ"מ כיון דלא שאל לו על דבר זה והיה תופס בו לחומרא אין מן הראוי להורות לו להקל כיון דלא שאלו עליו אולי היה דבר זה אצל השואל מדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירו בפניהם מיהו להלכה

דרכי משה

שלא תיפוק חורבה מיניה וע"ש: (יח) כתב המרדכי פר"י דף שפ"ח ע"א כתב בא"ז נכרי שנגע ביינו של ישראל וכוונתו של הנכרי להכעיס הישראל ולהפסידו ההוא יין שרי אפילו בשתייה וכתב אבי"ה שפעם אחד נגע אנס נכרי ביין של ישראל להכעיס והיה שם זקן אחד ירא שמים שנהרג על קדושת השם ולקח מן היין ושתה ממנו בפני האנס שלא יהא רגיל לעשות כן לישראל עכ"ל וכ"ה בהג"א וכ"כ ב"י בסימן קל"ב בשם התוספות וכתב בת"ה סימן ר"ג ולא בעינן שיאמר להדיא שכיון להכעיס ולקלקל אלא אפי' אי ליכא רק אומדנא והדברים נראין מורגשים שכיון להכעיס שרי ע"ל ריש סימן קל"ב דהרמב"ם חולק בזה:

קכה (א) בב"י לעיל סימן קכ"ד דאין איסור מה ששופך לחוץ רק כשהגביה הכלי ושפך לחוץ אבל בלא"ה אלא שמטהו על צידו ושפך לחוץ בלא הגבהה שרי וכ"כ הרמב"ם והר"ן והרא"ש עכ"ל וצ"ע מ"ש ממה דנתבאר לעיל סימן קכ"ד גבי הוציא הברזא דאע"ג דלא שיכשך ולא הגביה מה שיצא לחוץ הוא אסור מחמת כחו של נכרי ויש לומר דשאני הכא

פרישה

לק"מ ועד"ר: (מו) ואם אינו נוגע בידו אלא בסכין ר"ל דוקא בסכין כמ"ש: (מז) והוי כמו נוגע על ידי דבר אחר שלא בכוונה ואע"ג דגבי מדדו בקנה אסרינן בשתייה שאני התם שמתכוון להכניס הקנה ביין אבל הכא אדרבה מתכוון לסתום בפני היין שלא יצא ב"י. (וכן צריך אתה לומר לעיל שכתב מגע נכרי שלא בכוונה על ידי ד"א דמתירין ובמדידת הקנה דאסרינן בשתייה אלא התם מדידה היה לו כוונה ליגע ביין משא"כ כאן עכ"ס):

סי' קכה (א) כח של נכרי כו' ומה שנשאר ממנו בכלי מותר אפי' בשתייה ואינו דומה לבת גיסתא דבמערה לא אמרינן סופו לצאת אלא מה שמערה גם לא נאסר מטעם שהאיסור שוכב עליו ונוגע בו דכל מה שיוצא חוץ לכלי נאסר ובתוך הכלי לא נאסר כלום: (ב) ואינו אסור משום נצוק כו' כן דעת רש"י והרא"ש הביאם רבינו לקמן בסימן קכ"ו ושם כתב בשם

דרישה

שהיין עדיין מבצבץ ויוצא כל שעדיין לא נתהדק הנעורת אין דרך ניסוך בכך ושרי כי היכי דשרינן בחבית דפקעי לפותיה וחבקה נכרי משום דמעשה לבינה בעלמא עביד ואף על פי שהיה היין יוצא מבין האלאים קודם לכן משום דאין דרך ניסוך בכך וזה נראה בעיני הפירוש היותר נכון אלא שמצאתי שכתבו התוספות גבי חבית דפקעה לפותיה על דברי רשב"ם וטוב שישים הישראל המטלית או הנעורת עד שיסתם קצת והנכרי יהדקנו ביותר כרבינו תם שכתבתי למעלה עכ"ל. משמע דלשופרא דמילתא אמרו כן ולא לעיכובא ויש לתמוה למה דהא עיכובא משמע דאיכא במילתא שאם יתן הנכרי הנעורת הוי כמנח ידיה על חביתא דאשתקיל ברזא שנאסר היין שבחבית ושמא יש לומר כיון שאין זה נקב גמור אלא סדק לא מחמרינן ביה כולי האי: במקום עשיית מלח אם נתן נכרי יין במלח כשמרתיחין אותו מותר שנתייבש והולך לאיבוד ומכאן יש להתיר שנותנין בו דם כשמרתיחין אותו כדי שיתלבן דכזורק מים לטיט דמי וכ"פ שמותר לבטל דיו ביין נסך דהולך לאיבוד דלא לטעמא עבידא ור"י השיב ומי שמחמיר בסתם יינם לאסרו בהנאה אסור לבטל דיו ביינם מיהו אם תיקן וכתב מותר לקרות בו שהכתיבה יבישה הוי כזורק מים לטיט מ"ק מ"ו: (ועיין בב"י ס"ס קכ"ג עכ"ס):

סי' קכה [א] כח של נכרי כגון שמערה מכלי אל כלי כו' מדין זה הנזכר בגמרא הקשה הרשב"א על הרמב"ם שכתב אמז בכלי פתוח ושכתבו שאסור אע"פ שלא נגע ביין כמ"ש הטור לעיל סימן קכ"ד בשמו שהרי כאן בשעה שמערו א"א שלא ישכשך מה שבפנים ואפ"ה שרי מה שבפנים ומסיק אלא ודאי לא נאסר בשכשוך אלא אם כן מכניס ידו ומשכשך בתוך גופו של יין במ' מאיבריו או על ידי דבר אחר אבל בכלי לא שאין דרך ניסוך בכך וב"י כתב ע"ז ולפי מ"ש דניענוע כל דהוא לא שמיה שכשוך לא קשה מההיא ברייתא וכן משמע להדיא מדברי הרמב"ם שהביא ב"י בדף קכ"א ע"ג בד"ה וכתב עוד הרמב"ם כו' דשכשוך כל דהוא לא שמיה שכשוך ע"ש: [ב] אם הוא בכוונה כו' היוצא מהכלי אסור ז"ל ד"מ כתב ב"י בסי' קכ"ד דאין אסור

חדושי הגהות

קכה א עיין בט"ז ישוב נכון ע"ז:

המחובר לו ע"י נצוק ואם הוא שלא בכוונה שלא ידע שהוא יין הכל מותר אפי' בשתייה וכח כחו ככחו דמי ורש"י היה מסתפק בגת שלנו שיש בו שלשה כחות כמו הדפין והקורה והגלגל אם חשיבי ככחו והרשב"א כתב אפי' עשר כחות דיינינן להו ככחו לאוסרו בהנאה לסברתו שאוסר כחו בהנאה (ג) וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה על הקורה שגלגלה נכרי לבדו ראיתי רבותי מתירין לפי שיש כמה כחות וכן אני מתירו אפי' בשתיה: (ד) בת הנכרי וישראל מעורב ביחד כגון ששניהם עזרו ביחד מותר אבל אסור לכתחלה שמא יסמוך על הנכרי (ה) לבדו (ה) כתב הרשב"א יש מי שהורה לאסור אף בדיעבד ונ"ל שמותר בדיעבד והרמב"ם ג"כ התירו

ב"ח

להלכה כל היין בין היוצא בין הנשאר אסור בשתייה ומותר בהנאה וכן פסק ב"י מיהו פשוט כל נצוק מותר אם יש שם הפסד מרובה ע"ל ריש סימן קכ"ו:

ואם הוא שלא בכוונה וכו' הכי מוכח בעובדא דר' יוסי בן ארזא ור"י בן נהוראי (דף כ"ח) דנכרי אשקיוה לחמרא וקסבר דשיכרא הוא דשרי אפי' בשתייה אלא דקשיא לי מדפריך התם והא קא חזי דחמרא הוא ומשני בליליא ופריך והא קא מרח ליה ופריק בחדתא ופריך תו והא קא נגע בנטלא ופריק ל"ל דמוריק אורוקי והוה ליה כחו שלא בכוונה וכל כחו שלא בכוונה לא גזרו ביה רבנן וא"כ ה"ל לפוסקים לפרש החילוק בין לילה ליום ובין חדש לישן וכ"כ בהגהת מיימוני' פי"ב מהמ"א דמעשה בא לפני ר"ת בנכרי שהו"ל למזוג שכר בלילה ומזג יין שאללו ואסרו ר"ת מטעמא דקא מורח ומביאו ב"י וי"ל דכיון דהני מילי דסברא נינהו לא היו צריכין לפרשן דפשיטא דביין ישן דקא מורח אפי' בלילה אי נמי ביממא אפי' חדש יודע הנכרי שהוא יין הו"ל כחו של נכרי בכוונה ומאי דנפק לבראי אסור בשתייה להרא"ש אי נמי האידנא אפי' יין ישן כיון שאין ייננות שלנו חזקים לא מורח וכן ראיתי בהגהה ע"ש התשב"ץ דמחלק דדוקא אם היין אינו חזק כ"כ ובעל ריח שכשהוא שופך ממנו אפשר להיות שאינו מריח בו ריח יין אז מותר אף מה שהוא שופך בשתייה ודוקא בלילה. ומיהו אפשר להיות דביין צלול אפילו ביממא לא מינכר והא דמוקי בגמרא בלילה היינו משום דרוב ייננות שלהם אדומות הן ואפי' הלבנים היו קצת אדומים אבל ייננות שלנו אפי' ביממא אינו מינכר ולהכי נראה דאומרים לישראל שישפוך מן הקנקן ואם לא ירוח ריח יין שרי והיכא שאין היין לפנינו שאי אפשר לנסות בו כגון שנתנוהו לתבשיל ודאי נראה שיש לסמוך ע"ז שיינות שלנו אינן חזקים ואף במערה מכלי גדול דנפיש עמודיה יותר משל קטן וכ"כ בסה"ת ולא הזכיר בדבריו חדתא אלמא דאפילו ביין ישן הוא מתיר וכן משמע באלפסי עכ"ל:

וכח כחו ככחו דמי בפר"י (דף ס') הוה עובדא בכח כחו ואסר רב יעקב מנהר פקוד וכתבו התוס' והרא"ש ופסק ר"ת דהכי הלכתא דמעשה רב ומיהו כתבו התוס' ע"ש רשב"ם דאם גלגל הנכרי לבדו ויש כאן הפסד מרובה יש לסמוך על איכא דאמרי דמתיר בכח כחו וכו' וכדאי הוא רשב"ם לסמוך עליו בשעת הדחק:

ומ"ש ורש"י מסתפק וכו' כ"כ הרא"ש והקשה ב"י דכיון דהרא"ש כתב בפסקיו דכח כחו אסור שרש"י מסתפק בג' כחות למה פסק הרא"ש בתשובה דהתירו רבותיו והוא בג' כחות ול"ק מידי דכיון דרש"י מסתפק דדילמא ג' כחות לכ"ע שרי ה"ל ספק במידי דרבנן הלכך אין לאסרו דיעבד והכי נקטינן וכן פסק ב"י: כתב הרמב"ם רפי"ב מהמ"א וז"ל נטל כלי של יין והגביהו וזלף היין אעפ"י שלא שכשך נאסר שהרי בא היין מכחו הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר עכ"ל והש"ע הביא לשון זה בסימן קכ"ד סעיף י"א גם כאן הביאו ס"א בשינוי לשון ומשמע דהאינו מגביהו אלא מטהו על צידו ושופך היין היוצא נמי מותר דתרתי בעינן שיגביה ושיבא היין מכחו וראייתו מדאמרינן בפרק הנזקין גבי מנסך מדאגבהיה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך אלמא עיקר ניסוך הוי בהגבהה ואף עפ"י דלעיל בסימן קכ"ד קאמר דבהוציא את הברזא אסור אע"ג דלא הגביה ולא שכשך התם לא חשבינן ליה כחו אלא חשבינן הוצאת הברזא כאילו נגע ביין עצמו ע"י ד"א ושכשך הלכך אסור ועיין בב"י בסימן קכ"ד ובהגהת ש"ע פסק כאן גבי כחו דבלא הגביה הכלי שרי בשתייה: בת הנכרי וישראל מעורב וכו' מימרא דרבא פרק השוכר (דף ע"ב) ודעת הראב"ד לאסור אף דיעבד דהכי משמע בירושלמי ומפרש דלתלמודא דידן נמי אסור בדיעבד והרשב"א ס"ל איכא

ב"י

שאז נאסר היין שבכוס משום דמאי דנפיק לבראי גזרו ביה רבנן והיין שבקנקן נאסר נמי מטעם נצוק ואח"כ משך ישראל מן החבית לקנקן והתיר היין שבחבית משום דהוי נצוק בר נצוק ע"כ והר"ן אחר שכתב מ"ש לדעת רש"י והתוס' כתב אבל הראב"ד כתב דלא קי"ל כרב ששת דלמדחיא לדרב הונא דאמר נצוק חבור איתמר וכיון דקי"ל כרב הונא דאמר נצוק חבור בנכרי המערה אפילו דחבית נמי מיתסר דאף ע"ג דנכרי לא מנסך אלא מאי דנפיק לבראי מ"מ מה שנשאר בפנים מחובר הוא במה שיצא בחוץ בחבורו של נצוק הלכך כולו אסור עכ"ל. וכ"פ הרשב"א בת"ה שמה שנשאר בכלי אסור אלא שהראב"ד אוסרו בהנאה והרשב"א אינו אוסרו אלא בשתייה משום נצוק ויתבאר בסי' קכ"ו. וכ"כ בסה"ת וסמ"ג דלמ"ד נצוק חיבור אף מה שבכלי אסור וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שהשמיט האי אוקימתא דרב ששת ופסק כר"ה דאמר נצוק חיבור וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפי"ב נטל כלי של יין והגביהו וזלף היין אע"פ שלא שכשך נאסר שהרי בא היין מכחו עכ"ל ומדלא כתב שהיין שנשאר מותר משמע שהוא סובר לאוסרו ואף ע"ג דטעמא דשרי היין באה מכחו לא מני קאי אלא ליין היוצא בההוא דוכתא לא בא ללמד אלא שהיין היוצא אסור משום כחו אבל יין הנשאר בכלי שאינו אסור מטעם זה אלא משום נצוק אין מקומו שם ולקמן באותו פרק למדנו דנצוק הוי חיבור לענין י"נ ומשם נלמוד לנשאר בכלי שעירב ממנו וגם רבינו ירוחם (ני"ז ח"א) כתב שנראה שכך הוא דעת הרמב"ם וכתב שכך עיקר וכך ראה שנוהגין רבותיו ז"ל ובסימן קכ"ו כתב רבי' שתי הסברות ולא הכריע: ולענין הלכה כיון שרבו האוסרין והרי"ף והרמב"ם מכללם אע"ג דמידי דרבנן הוא אין להקל (ב): ולקמן בסמוך יתבאר דהא דכחו של נכרי אסור דוקא בדנקיט ליה נכרי לחודיה אבל אי נקטי ישראל ונכרי דנא ומוריקי חמרא דהוי כח ישראל וכח נכרי מעורבים שרי בדיעבד:

ואם הוא שלא בכוונה שלא ידע שהוא יין הכל מותר אפי' בשתיה בפרק רבי ישמעאל (כח.) ר"י בן ארזא ור' יוסי בר נהוראי הוו יתבי ושתו חמרא אתא ההוא גברא א"ל תא אשקיין לבתר דרמא לכסא איגלאי מילתא דנכרי הוא חד אסר אפי' בהנאה וחד שרי אפי' בשתייה אמר ריב"ל מאן דאסר שפיר אסר מאן דשרי שפיר שרי מאן דאסר מימר אמר ס"ד דרבנן כי הני שיכרא שתו אלא ודאי האי חמרא הוא ונסכיה מאן דשרי שפיר שרי מימר אמר ס"ד דרבנן חמרא שתו ואמרו לדידי תא אשקיין אלא ודאי שיכרא הוא דקא שתו ולא נסכיה. והא קא חזו. בליליא. והא קא מרח ליה. בחדתא. והא קא נגע ביה. בנטלא. לא צריכא דמוריק אורוקי וה"ל כחו שלא בכוונה וכל כחו שלא בכוונה לא גזרו ביה רבנן משמע דאפי' מאן דאסר לא אסר אלא משום דמימר אמר רבנן כי הני שיכרא שתו וכו' אבל היכא דליכא האי טעמא כגון דס"ל דודאי שיכרא הוא מודה דשרי במוריק אורוקי דלא גזרו רבנן בכחו שלא בכוונה. וכ"כ הרשב"א בת"ה וכ"פ הרי"ף והרא"ש וכ"פ הרמב"ם בפי"ב מהמ"א וכ"פ בסה"ת:

כתבו הגהות מיימון בפי"ב מהמ"א מעשה בא לפני ר"ת בנכרי שבא למזוג שכר בלילה ומזג יין שאללו ואסרו ר"ת דכיון דמורח דליכא למימר סבר נכרי שכר מזוגנא וראיה מדאמרי' בהאי עובדא והא קא מורח וכו': וכח כחו ככחו דמי וכו' בפ"ר ישמעאל (ס.) מעצרתא זוירא רב פפי שרי ורב אשי אסר בכחו כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי בכח כחו א"ד בכח כחו כולי עלמא לא פליגי דשרי כ"פ בכחו הוה עובדא בכח כחו ואסר רב יעקב מנהר פקוד ופירש"י מעצרתא. זוירא: גת. שאין דורכין בה ברגלים אלא כובשים בקורה וזוירא מלשון מכבש כמו ויזר על מן הגזה: בכחו. היכא דענבים נסחטים מכחו כגון שעולה על הגפרים שעל התפוח ומכבידם: כח כחו. כגון שמגלגל הגלגל והוא מפיל הקורה. וכתבו התוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן שפסק ר"ת כרב יעקב מנהר פקוד דמעשה רב וכתב הרשב"א והאי מעצרתא זוירא דקאמרינן אע"ג דבהסיה שעתא דקא עצר אכתי ענבים נינהו ולא יין ובשעה שהיין זב לא כחו איכא ולא כח כחו אפ"ה אסרוהו כיון דמכח כחו נמשך והתוספות כתבו בשם רשב"ם שאם גלגל נכרי לבדו הקורה אם יש הפסד מרובה יש לסמוך על איכא דאמרי שמתיר בכח כחו ובהני מעצרי דידן איכא שלש כחות מקל וגלגל וקורה ועוד כח רביעי כשמשימים דפים על הענבים ומיהו למאן דאסר לא מצינו חילוק בין שלש כחות לשנים וז"ל הרא"ש ובגת שלנו כתב רשב"ם בשם רש"י שיש ארבע כחות הדפין והגלגל והקורה והמקל אך לא ידע רש"י אם יש חילוק בין שני כחות לשלשה ונראה דהאי דאסר לכח כחו דהיינו דוקא בשתייה עכ"ל והרשב"א כתב כח כחו הרי הוא ככחו אפילו כח עשירי ואפילו למעלה מכאן אסור ככחו כיצד היו ענבים בגת וגלגל נכרי את הגלגל בכחו ובכח הגלגל נתהדקה הקורה והקורה סחטה ענבים ונמשך היין מהם הרי זה אסור כאילו סחט הנכרי בידו את הענבים וכן כל כיוצא בזה עכ"ל: **ומ"ש** ורש"י מסתפק אם יש חילוק בין ב' כחות לג' רבינו בשם הרא"ש בתשובה שרבותיו והוא מתירין אפילו בשתייה לפי שיש כמה כחות הוא תמיה לכאורה דכיון דמשמע מפסקיו שהוא פסק דכח כחו אסור מאי זה טעם הם מתירים ונראה שטעמם הוא משום דאיכא למימר דהלכה כלישנא בתרא דשרי נהי דמשום דרב יעקב עבד עובדא ומעשה רב פסקינן לאסור היינו לכתחלה אבל בדיעבד סמכינן אלישנא בתרא דשרי (ג) וכטעמא דרשב"ם ועוד דדילמא אפי' רב יעקב לא אסר אלא בב' כחות אבל בג' או בד' לא הילכך סמכינן אהני טעמי ושרינן ליה בדיעבד: ודע שהרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה ומשמע לי שהם סוברים דהלכתא כלישנא בתרא ולפיכך לא הוצרכו לכתבו דללמד דכחו אסור כבר כתבוהו לענין מערה יין מכלי אל כלי ומיהו ממ"ש הר"ן ספ"ר ישמעאל גבי כל שבזב טמא בנכרי עושה יין נסך משמע שסובר הרמב"ן שדעת הרי"ף לפסוק כל"ק ולפ"ז צריך טעם למה השמיט הרי"ף הא דמעצרתא זוירא: ולענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא כדאי הם הרא"ש ורבותיו לסמוך עליהם בדיעבד: **בת** הנכרי וישראל מעורב ביחד וכו' אבל אסור לכתחלה וכו' בפ' השוכר את הפועל (עב:) אמר להו רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא ליקרב נכרי לסייע בהדייכו דלמא משתליתו ושדיתו עליה וקא אתי מכחו ואסור פירש"י שפוכאי. פועלים ישראל הרגילין לערות יין מכלי אל כלי: ושדיתו עליהם. שמא תניחו כל הכלים שמערין ממנו ביד הנכרי והוא יערה לבדו ומיתסר ומדיהיב טעמא דילמא משתליתו ושדיתו עליה משמע דכל היכא דלא שדו עליה דנכרי מותר בדיעבד וכן פסק הר"ן בפרק רבי ישמעאל גבי נכרי אדנא וישראל אכובא וכ"פ סמ"ק: ודברי הרשב"א שכתב רבינו הם בת"ה וגם כתב שהראב"ד הוא האוסר בדיעבד וכן משמע בירושלמי והרשב"א ז"ל פי' הירושלמי בענין דלא ליסתור לגמרא דידן אלא לירושלמי נמי שרי בדיעבד: ומ"ש והרמב"ם ג"כ התירו הוא בפי"ג: **כתבו** התוספות עד הא דהני שפוכאי לא ליקרב נכרי לסייע בהדייכו וכו' הילכך יש להזהר כשישראל שופך יין מחבית לכלי אחר שלא יסייע הנכרי אלא אם כן יש ישראל אחר שמסייע הרבה עמו וכשהיין מקלח מן הגיגית או מן החבית בעגלה לתוך הכובא והנכרי מגביה את העגלה כדי שיקלח היין יפה יפה זה היה מעשה ולא היה ר"י ר"ל לא לאיסור ולא להיתר ומכל מקום נראה דכיון דבלא"ה נמי היין מקלח ולא הועיל מעשה הנכרי אלא שע"י כך הוא מקלח יותר יפה אם כן מותר דהוי מסייע שאין בו ממש אבל יש ליזהר כשנשאר היין בכובא והנכרי מטה בכובא בסיוע נער קטן ישראל דהוי מסייע שאין בו ממש כדאמרן עכ"ל (ה) ובסמוך אכתוב עוד דברי התוס' בדין כח ישראל וכח הנכרי מעורבים: כתב המרדכי בפרק ר"י פעם אחת הגביה הנכרי העגלה להוציא היין והתירוהו בין כלי שעירה לתוכו בין כלי שעירה ממנו דכחו שלא בכוונה שרי והוא לא נתכוין להריק

דרכי משה

הכא דדרך הוא בכך להוציא יין מן החבית: (ב) ואף על גב שכתבתי בב"מ דהלכה כבתראי מכל מקום יש להחמיר כאן דהרשב"א ג"כ בתרא הוא כהרא"ש ור' ירוחם הוא הביא דברי הרא"ש בב"מ אם כן הוא ג"כ בהראה טובא וכתב שכן נהגו רבותיו ע"כ יש להחמיר ועי"ל סימן קכ"ו אם קי"ל דנצוק חיבור: (ג) וכ"כ המרדכי פר"י דף שפ"ח ע"א: (ד) כתב בהג"א פר"י דאם המשא כבד שאין אחד מהן יכול לעשותו לבד אפילו לכתחלה שרי עכ"ל ובדברי הרשב"א שבסמוך משמע שחולק ע"ז וכמו שנתבאר בסמוך: (ה) וכ"כ במרדכי פר"י דף שפ"ח

פרישה

בשם הראב"ד שאוסר: (ג) וא"א הרא"ש כתב בתשובה כו' וכן אני מתירו אפי' בשתייה ולשון אפי' אינו מדוקדק שהרי בכחו גמור אין הרא"ש אוסר אלא בשתייה ולא בהנאה ואם כן גבי קורה אינו מתיר יותר מבשאר כחו אלא בשתייה ומאי אפי' ואפשר דלדבריו של רשב"א שאוסר אפי' בהנאה קאמר שהוא מתיר אפי' בשתייה: (ד) בת נכרי וישראל מעורב כו' מותר אבל אסור לכתחילה כו' כן הוא בהדיא בגמרא דאסור אלא שהוא מפרש דבדיעבד מותר וכן משמע שם בגמ' ומפירוש רש"י. וק"ק דלדבר זה שכתב שטור הוא יתור גמור וה"ל להתחיל ולכתוב דכח נכרי וישראל מעורב דאסור כלשון הגמרא ולכתוב עליו לשון רשב"א די"א דאסור אפילו בדיעבד ושנראה שמותר בדיעבד. ונראה דה"ק מן הדין מותר לכ"ע בדיעבד אלא דלכתחילה אסור כלשון הגמרא ושהרשב"א כתב דיש מי שהורה כו' דכיון דלכתחילה אסור קנסינן ליה אפי' בדיעבד לאוסרו ונ"ל דכולי האי לא קנסינן ליה: (ה) וכתב הרשב"א יש מי שהורה לאסור אף בדיעבד היה אוסרין

התירו (ו) וכתב עוד הרשב"א כח נכרי וכח ישראל מעורב בו מותר בד"א כשגלגלו ישראל ונכרי את הגלגל ולא היה הנכרי יכול לגלגלו אא"כ ישראל מסייעו אבל היה יכול לגלגלו לבדו אף על פי שישראל מסייעו יש מי שהורה בזה להחמיר דמסייע אין בו ממש ויראה לי שמותר שאף נכרי מסייע לישראל (ז) ולמה נעשה הנכרי עיקר וישראל מסייע דכל שבדבריהם הולכין להקל: (ח) זרק אבן או חפץ לתוך היין מותר אפילו בשתייה אבל אם החפץ מתגלגל והוא דוחקו עד שנופל לתוך היין אסור אפי' בהנאה ואם עשה כן בחמתו מותר אפילו בשתייה אע"פ שמגלגלו ודוחה

לפיכך

להריק אלא לפרוק היין עכ"ל: וכתב עוד הרשב"א כח ישראל וכח נכרי מעורב בו מותר בד"א כשגלגלו ישראל ונכרי את הגלגל וכו' עד דכל שבדבריהם הולכים להקל הוא לשונו בת"ה הקצר וז"ל בארוך אם סייע ישראל בגלגל בזה נסתפקו גדולי הצרפתים היכא דנכרי סגי וישראל המסייעו לא סגי אם נאסר בזה ואמרי' דמסייע אין בו ממש ומסתברא דשרי דלמה נעשה הנכרי עיקר וכו' ומשמע שאין דברי הרשב"א אלא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לסייע הנכרי עם ישראל כעובדא דהנהו שפוכאי ודעת התוספות שלנו נראה שהוא כדעת הרשב"א (ו) שכתבו בפרק רבי ישמעאל גבי מעצרתא זוירא וז"ל הוה עובדא בכח כחו ואסר רב יעקב מנהר פקוד וכ"פ ר"ח לכן טוב הדבר שיסייע הישראל עם הנכרי לגלגל כשמשפיל הקורה על הגת של ענבי' ובעינן שיהיה גם הישראל לבדו יכול להשפילם או שאינם יכולין להשפיל כל אחד כבדו אבל אם די בכח הנכרי ואין די בכח ישראל שמא יש לאסור כמו זה יכול וזה אינו יכול דהוי מסייע שאין בו ממש אמנם רשב"ם פי' שאם גלגל הנכרי לבדו ויש כאן הפסד מרובה יש לסמוך על א"ד שמתיר בכח כחו עכ"ל והר"ן כתב בפ"ר ישמעאל גבי נכרי אדנא וישראל אכובא דהא דכח נכרי וכח ישראל מעורבין שרי אמרו בתוספות דה"מ כשישראל יכול להריק היין לבדו אבל זה אינו יכול וזה אינו יכול וכ"ש אם הנכרי יכול וישראל אינו יכול אסור דה"ל ככח הנכרי גרידא והכי מוכח סוגיא דפרק המגניע (נג.) גבי טומאה ולבי מגמגם בזה דאיפשר לגבי י"נ אפי' ב זה יכול וזה אינו יכול שרי ע"כ (ז):

זרק אבן או חפץ לתוך היין מותר אפילו בשתייה בס"פ ר' ישמעאל (ס:) אמר רב אשי כל שבזב טמא בנכרי עושה י"נ כל שבזב טהור בנכרי אינו עושה י"נ ופירש"י דהאי כללא לא אתא למעוטי אלא זריקה שטהור בזב ונכרי אינו עושה י"נ וכן פירש הרא"ש ונראה שהוא סובר שכן הלכה וכ"כ התוספות דכן הלכה שאם זרק אבן או כל דבר ליין ואפילו בכוונה שהוא מותר בשתייה וכתבו הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן דאיפשר שהרי"ף שהשמיטה סבר דלית הלכתא כרב אשי ועכ"ז פסק הרשב"א כרב אשי: ב"ה ודעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב כהרי"ף ודעת הראב"ד כהרשב"א:

ומ"ש רבינו אבל אם החפץ מתגלגל והוא דוחקו וכו' שם מתיב ר"ה לרב אשי מדתנן נטל את החבית וזרקה לבור בחמתו זה היה מעשה והכשירו פי' בשתייה בחמתו אין שלא בחמתו לא ומשני התם דקאזיל מיניה ומיניה וכתב הרא"ש בעובדא דההוא דסליק לדיקלא דקאזיל מיניה ומיניה פי' שנגע נכרי עד שנפל לבור ושלא בחמתו חיישינן שמא נגע ביין ונסכו אבל בחמתו לא חיישינן שמא נגע ביין ואע"פ שנוגע ביין ע"י החבית הוי מגע נכרי שלא בכוונה ע"י דבר אחר ושרי בשתייה א"נ שלא בחמתו הוי מגע נכרי בכוונה ע"י ד"א ואסור בהנאה דלא שרו רבנן מדדו בקנה בהנאה אלא משום דכיון למדידה אבל אם לא כיון למדידה אסור להושיט בו ידו עכ"ל ורבינו כתב כלשון אחרון וכ"כ מדברי הרשב"א שכתב בת"ה אם היה הכלי נופל מידו והולך ומתגלגל והוא אוחזו ונשמט אסור חוששין שמא נתן דעתו ושכשך היין בכלי זרקה בחמתו אף ע"פ שאוחזו ונשמט אוחזו ונשמט אין חוששין ומותר עכ"ל ורש"י פי' דקא אזיל מיניה שהולך ומתגלגל הכלי כל שעה ע"י שהוא מגלגלו ומקריבו לבור הילכך שלא בחמתו לא דחיישינן דלמא נגע אבל בתוס' פי' דכי מתרצינן דאזיל מיניה לאו כעין זריקה אלא כעין נגיעה שנוגע ע"י החבית ליין אלא דהחבית כיון דאינה ניטלת מפני כובדה אף ע"פ שנגע ביין לאו מגע מיקרי אלא כחו וכחו שלא בכוונה לא גזרו ביה רבנן אבל שלא בחמתו הו"ל כחו בכוונה ואע"פ שאינו נוגע כלל ביין אוסר ולדברי ר"ת שאומר דכל מגע על ידי דבר אחר אינו אלא כחו וכן לדברי המתיר מגעו ע"י ד"א שלא בכוונה אין צריך לחלק בין חבית לדבר אחר שבכולן מגעו ע"י דבר אחר שלא בכוונת מגע מותר בשתייה עכ"ל הר"ן:

לפיכך

איפכא דכיון דפשטא דתלמודא דידן משמע דדיעבד שרי איכא לפרושי דבירושלמי נמי לא קאמר אלא דלכתחלה אסור. וכתב עוד הרשב"א וכו' בד"א וכו' פי' בד"א דלדברי הכל שרי דוקא שלא היה א' מהם יכול לגלגלו בלבדו לא הנכרי ולא הישראל דאין המלאכה נעשית אלא ע"י שניהם ביחד אבל כשהנכרי יכול לגלגלו בלבדו אף על פי שהישראל מסייעו מ"מ מאחר שהישראל אינו יכול לגלגלו בלבדו ואינו אלא מסייע יש מי שהורה בזה להחמיר כלומר דאף למאן דמתיר בדיעבד היכא שעירו שניהם ביחד לא התיר אלא היכא שגם הישראל היה יכול לפרות בלבדו הלכך אינו אסור אלא לכתחלה שמא יסמוך על הנכרי בלבדו אבל דיעבד שרי כיון שגם הישראל עושה עיקר מלאכה כמו הנכרי אבל היכא שעיקר המלאכה ע"י הנכרי יש להחמיר אפי' דיעבד דמסייע אין בו ממש כדאסיקנא בפרק המגניע (דף נ"ג) וקאמר הרשב"א ויראה לי שמותר וכו' פי' כיון שאינו מפורסם לעיני הרואים שהנכרי יכול לגלגל לבדו וישראל אינו יכול לגלגל לבדו דבכך אפשר לומר איפכא שאין הכל יודעים כחו של כל אחד מהם א"כ למה נעשה אנחנו הנכרי עיקר וכו' והולכין להקל וסברא ראשונה כתובה בתוספות פ' ר"י גבי מעצרתא זוירא (דף ס') מ"מ מסיק ע"ש רשב"ם בהפסד מרובה יש לסמוך על איכא דאמרי שמתיר בכח כחו אפי' עשה הנכרי המלאכה בלא ישראל כלל והכי נקטינן כדפרי' בסוף סעיף א': **זרק** אבן או חפץ וכו' (סוף דף ס') פרק ר"י קאמר רב שרי דזריקה דנכרי אינו עושה יין נסך ופריך עליה מדתניא נטל את החבית וזרקה לבור בחמתו מותר בשתייה בחמתו אין שלא בחמתו לא ומשני התם דקאזיל מיניה ומיניה ופירש"י דהאי דקאזיל מיניה ומיניה לא הוי אלא זריקה אלא כיון דסמוך לבור זרקה הלכך שלא בחמתו חיישינן דילמא נגע ובחמתו לא חיישינן ומשמע לפ"ז דאי נגע ביה עד נפילתו לבור אף בחמתו אסור בשתייה אבל התוס' (בדף ס"א) בד"ה התם דקאזיל (ובדף נ"ז) בד"ה ה"ג כתבו דהא דקתני דאזיל מיניה ומיניה פי' שהיה נוגע בחבית עד שנפל לבור ובחמתו שריא משום דהוה מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א וא"כ רבינו דפסק בסימן קכ"ד דמגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א שרי בשתייה ס"ל כפי' התוס' דבחמתו אפי' נגע ביה עד נפילתו לבור שרי בשתייה וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב דשלא בחמתו חיישינן שמא יגע ביין ונסכו אי נמי שלא בחמתו הוי מגע נכרי בכוונה ע"י ד"א ואסור בהנאה וכו' אבל בחמתו לא חיישינן שמא נגע ביין ואעפ"י שנוגע ביין על ידי החבית הוי מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א ומותר בשתייה נראה מדבריו דשלא בחמתו אסור בהנאה מב' טעמים חדא דילמא נגע אידך דהוי מגע נכרי בכוונה ע"י ד"א. והב"י הבין דדוקא לחד טעמא דהוי מגע נכרי בכוונה הוא דאסור בהנאה אבל לאידך טעמא דחיישינן לדילמא נגע אינו אסור אלא בשתייה ולפיכך כתב ב"י וז"ל ורבינו כתב כלשון אחרון וכו' עכ"ל ולא דק דאין כאן שתי לשונות בדברי הרא"ש אלא לשון אחד וב' טעמים ואף לטעמא דדילמא נגע נמי אסור בהנאה כדכתב הרא"ש בפ' השוכר לדעת רש"י והסכים לדעתו ודלא כהראב"ד וכמ"ש גם רבינו להדיא בסוף סימן קכ"ח ואין חילוק כלל בין הטעמים להיכא דזרקו שלא בחמתו דאסור בהנאה לשני הטעמים אלא דבזרקו בחמתו איכא חילוק דלרש"י דוקא משום דהוי זריקה ולא נגיעה הוא דמותר בשתייה אבל אי נגע ביה עד נפילתו לבור אסור בשתייה ולר"ת בזרקה בחמתו אפי' נגע ביה עד נפילתו לבור נמי מותר בשתייה משום דה"ל מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א דמותר אפי' בשתייה ואיכא לתמוה טובא בדברי הרב בש"ע דבסימן קכ"ד העתיק לשון הרמב"ם בפי"ב בזרק בחמתו לבור מותר בהנאה ואסור בשתייה וכאן כתב כלשון רבינו בזרק אבן או חפץ וכו' עד ואם עשה כן בחמתו מותר אפילו בשתייה. ואפשר ליישב ולומר דס"ל להרב אליביה דהרמב"ם דמאי דקאמר התם דאזיל מיניה ומיניה הכי קאמר הבית שאני דכיון שהיא כבידה אין לה דין זריקה אלא נוגע ביין חשבינן ליה ושלא בחמתו ה"ל מגע נכרי בכוונה ע"י ד"א ואסור בהנאה אבל בחמתו אסור בשתייה ומותר בהנאה וכי היכי דבמדדו בקנה שנתכוין ליגע ביין אלא דאיכא לד קולא דמכוין למדידה ה"נ מתכוין ליגע בחבית זו ביין שבבור אלא דאיכא לד קולא דמתכוין לתלאות חמתו וזה וזה אסור בשתייה אבל זרק חפץ או אבן לבור בחמתו אף עפ"י שדוהו סמוך לבור עד שנופל לתוך היין אין זה נגיעה אלא זריקה כיון שאיננו כבד ומודה בה הרמב"ם דשרי אפי' בשתייה והשתא ניחא דנקט במשנה ובברייתא חבית אלמא חבית דוקא וכדאוקימנא דקאזיל מיניה ומיניה דכיון דכבידה היא ה"ל נגיעה בדקאזיל מיניה ומיניה אבל דבר קל כמו אבן וחפץ לא הויא לה אלא זריקה אעפ"י דקאזיל מיניה ומיניה ושלא בחמתו אסור אפילו בהנאה משום דחיישינן לדילמא נגע כיון שזרקו סמוך לבור ובחמתו שרי אפילו בשתייה כדין כל זריקה כנ"ל ליישב דעת הרב אליביה דהרמב"ם ומעתה א"כ לדחוק ולפרש דס"ל להרמב"ם דלית הלכתא כרב אשי כמ"ש הרב ז"ל בספר כסף משנה וכמו שפי' גם הרמב"ן אליבא דהרי"ף אלא ס"ל דהלכה כרב אשי אלא דרב אשי מדבר בזרק דבר קל כאבן או חפץ דברחוק מן הבור אפי' שלא בחמתו שרי בשתייה ובסמוך לבור דקאזיל מיניה ומיניה שלא בחמתו אסור אפי' בהנאה ובחמתו מותר אפי' בשתייה אבל חבית כיון שהיא כבידה ה"ל נגיעה ואפי' בחמתו אסור בשתייה ואע"ג דהר"ן ז"ל כתב ע"ש התוס' בהיפך דבחבית שהיא כבידה קיל טפי דלא הויא נגיעה אלא כחו ומביאו ב"י וכן הוא במרדכי הארוך ליישב הקושיא שהקשו התוס' לפירש"י בנכרי שנגע בחמרא ברישא דלוליבא דהא תנן נטל את החבית וזרקה לבור של יין בחמתו והכשירוה בשתייה ומוקמינן לה דקאזיל מיניה ומיניה שהיה אוחז בחבית כשנפל לבור וי"ל שהחבית הוי מעשה גדול ואין יכול להזיז בו יין שבבור ומקרי כחו אבל לוליבא שהוא דבר דק כשמזיז בו ליין מקרי מגעו עכ"ל מכל מקום להרמב"ם אינו כן אלא אדרבה חבית חמיר טפי דכיון שהיא כבידה לא הויא זריקה אלא נגיעה בדקאזיל מיניה ומיניה אבל דבר קל השיב זריקה אפילו בדקאזיל מיניה ומיניה כתבו בתוס' פר"י (דף נ"ח) וכ"כ במרדכי ובהגהת אשיר"י לשם ע"ש הא"ז דנכרי שנגע ביינו של ישראל כדי להכעיס הישראל ולהפסידו שרי אפילו בשתייה דכה"ג לא גזור רבנן וכ"כ ראבי"ה וז"ל היכא דזרק הנכרי החפץ לבור להכעיס או בחמתו אפילו קאזיל מיניה ומיניה מותר בשתייה וכן כמלא בתשובת הגאונים וקרוב הדבר בעיני דאפילו אם נגע הנכרי בידו להכעיס דמותר בשתייה וכ"כ ר"ב פ"ב דחולין וכו' וכ"כ רב נחשון גאון שכן עשה זקן אחד מעשה שראה נכרי שנגע בבורו של ישראל מלא יין להכעיס ושתה ממנו בפניו שלא יהא רגיל לעשות כן לישראל ע"כ ונראה דמדמי ליה לזרק בחמתו דשרי דאין דעתיה לנסך אלא ליגע ביין להפסיד לישראל ואפילו נגע בידו דמי למדדו בידו לרוב האחרונים דמתירין בשתייה דלא כרב נתן ובזמן הזה דאין בקיאין בניסוך פשיטא דשרי אפילו בשתייה ועי"ל תחלת סי' קל"ב במ"ש ב"י בזה ובהגהת ש"ע פסק לדין זה סוף סי' קכ"ד ועיין בתרומות הדשן סי' ר"ג:

ומ"ש

דרכי משה

שפ"ח ע"א: (ו) ונראה דאף על גב שכתב ב"י דדעת התוס' שלנו כדעת הרשב"א להתיר בדיעבד בנכרי יכול וישראל אינו יכול אפ"ה בתינוק שמסייע לנכרי מודים דאסור דמאחר שניכר שהנכרי הוא עיקר הוא אסור עוד כתב המרדכי בשיטת הר"ר פרץ יש דמשמע מפי' ריב"ם למ"ד ניצוק חיבור אם היה מערה מכלי אל כלי והנכרי מנענע ידו של ישראל אסור מה שביד ישראל דהוי כאילו נוגע בקילוח עכ"ל ולפמ"ש בשם הפוסקים דאין לחוש למסייע שאין בו ממש אין לחוש ג"כ לזה שנענע ידו של ישראל דהא בלא"ה היה היין מקלח ואפשר דמיירי ג"כ שהיה מעט יין בכלי שלא היה יוצא לחוץ אלא ע"י נענוע זו ולכך אסרו כתב המרדכי פרק השוכר את הפועלים במסכת ב"מ תשובה בנכרי שהגביה החבית ובעודו הגביה משך ישראל מן היין ה"ל ככח נכרי לאסור כל היין מה שיצא לחוץ: (ז) ודברי הרשב"א כדברי התוס' שהביא הר"ן לאסור לכתחלה בזה אינו יכול וזה אינו יכול ודלא כהג"א דלעיל דהכי כתב בד"א כשגלגלו ישראל ונכרי את הגלגל ולא היה הנכרי יכול וכו' ש"מ שאע"פ שהנכרי אינו יכול אפ"ה אסור לכתחלה דהא בד"א לא קאי רק אמה שמותר בדיעבד

פרישה

אוסרין מביאין ראיה מן הירושלמי הביאו ב"י ע"ש: (ו) וכתב עוד הרשב"א כו' ויראה לי שמותר שאף הנכרי מסייע לישראל ואפי' היכא דנכרי סגי וישראל המסייעו לא סגי שרי משום דמסייע אין בו ממש ולמה נעשה הנכרי עיקר נימא שהישראל הוא העיקר והנכרי המסייעו אבל הר"ן אוסר בכה"ג עיין בר"ן דע"א דף סע"ז: (ז) ולמה נעשה הנכרי עיקר ונראה דאף שהנכרי יש בו כח יותר שיכול לעשותו לבדו ואין הישראל יכול לעשותו לבדו דיש לחוש שיסמוך עליו ישראל ויעשהו הנכרי לבדו. ע"ז כתב רבינו דלא חיישינן להכי בדיעבד דמ"מ השתא שעושין יחד אמרי' דהישראל עשה כ"כ כהנכרי כל אחד הסלי כיון שגם הישראל יכול לעשותו כהלים: (ח) זרק אבן או חפץ כו' אבל אם מתגלגל כו' אסור אפילו בהנאה דחיישינן שמא נגע ביין ונסכו והוי מגע נכרי

כל

חדושי הגהות

ב בספרי האלפסי החדשים ד' י"ב איתא הנוסחא זה אינו יכול וזה אינו יכול

(ט) לפיכך נכרי שהביא ענבים בסלים וזרקן לגת שיש בו יין דרוך מותר דהוי כזורק אבן לגת ומ"מ (י) לכתחלה אסור לעשותו שמא יגע ביין (יא) כתב הרשב"א יש מי שהורה (יב) שאסור ליתן ענבים בדרדורים לגת ע"י נכרי מפני שהענבים נכתשין והיין מתאסף לשולי הדרדורין (יג) ונמצא הנכרי שופך יין צלול לגת (יד) ואם ישראל מסייעו בנתינתו לגת מותר ג לכתהלה שהרי יש כאן כח ישראל מעורב בו עבר והביא הנכרי לבדו ושפכו לגת אע"פ שהיין מזלף על הענבים מותר (טו) מפני שעדיין לא נדרכו הענבים ולא נמשך יינו (טז) ואין מכוון לשפיכת היין אלא לשפיכת הענבים ע"כ (יז) נכרי הזורק מים לתוך היין מותר אפילו בשתייה ואפילו מאן דאית לי' נצוק חיבור היינו דוקא יין ליין אבל מים ליין לא (יח) [ג] בד"א שאינו מכוון למוזגו כגון זרק מים לחבית גדול (יט) או לכוס ולא ידע שהוא יין שהוא ידוע שאינו מכוון למזיגה (כ) אבל אם מכוון למזיגה אסור בשתייה ואם אין ידוע אם כיון למזיגה אם לאו כתב א"א

ומ"ש לפיכך נכרי שהביא ענבים. בסלים וכו' הכי פסיק רב כהנא פר"י דף נ"ט והכי פי' אע"פ דבסמוך לגת זרקן וחשיב כנוגע ביין ע"י ד"א אפ"ה כיון שלא נתכוין ליגע ביין אלא לזרוק הענבים לגת הו"ל מגע נכרי שלא בכוונה ע"י ד"א דמותר אפילו בשתייה כמו זרק אבן בחמתו והוא דוחקו עד שנופל לתוך היין דאע"פ דנוגע ביין ע"י החפץ כיון שזרקן בחמתו ה"ל שלא בכוונה ע"י ד"א ומותר בשתייה וה"נ דכוותא אלא מיהו לכתחלה הוא דאסור כיון שהוא סמוך לגת שמא יגע ביין וה"ה דכל שאר נוגע נכרי שלא בכוונה וע"י ד"א דאסור לכתחלה: כתב הרשב"א יש מי שהורה וכו' ואם ישראל מסייעו בנתינתו לזה מותר אפי' לכתחלה וכו' ואע"ג דבסמוך כתב רבינו ע"ש הרשב"א דלכתחלה אסור שמא יסמוך על הנכרי לבדו התם איכא שפיכת יין גמור ואם יסמוך על הנכרי לבדו אסור מדינא אבל הכא אפילו יסמוך על הנכרי לבדו מדינא שרי כמ"ש עבר והביא הנכרי לבדו וכו' מותר הלכך בישראל מסייעו מותר אפילו לכתחלה: ומ"ש מפני שעדיין לא נדרכו הענבים וכו' הדא ועוד קאמר דלא שנה שהענבים נסחטים ונעלמן והמשקה מתאסף לשולי הדרדורים אין שם יין עליו כיון שעדיין לא נדרכו הענבים ולא נמשך יינו על שולי הגת ע"י דריכה אין זה יין אלא מוהל ומשקה ועוד טעם שני שאין הנכרי מכוון לשפיכת היין וה"ל כמו שלא בכוונה דשרי אפי' בשתייה אף היוצא מהן: נכרי הזורק מים וכו' בד"א שאינו מכוון למזגו כגון זורק מים לחבית גדול פי' דבחבית גדול אפילו יודע שהוא יין מסתמא ודאי אינו מכוון למזוג היין שהוא בחבית גדול כיון דהיין מתקלקל אם יעמוד כך מקצת ימים בחבית ובעל כרחך דשלא במתכוין זרקן לחבית אבל לכוס אם יודע שהוא יין מסתמא ודאי נתכוין למזיגה והלכך דוקא בדלא ידע שהוא יין דהשתא לא היה מכוון למזיגה אבל אם מכוון למזיגה כלומר דמסתמא ודאי דמכוון למזיגה כגון לכוס וידע שהוא יין אסור בשתייה וא"נ היכא דידוע דהתכוין למזיגה דכיון דקא מכוין שיהא נמזג כראוי איכא למיחש שמא יגע בו לבודקו אם נמזג כראוי ואעפ"י דלא נתכוין למזיגה אם היה דין נצוק חבור אף במים ליין ה"ל כאילו נגע נכרי ביין בידו ממש ואסור אף עפ"י שלא נתכוין ואיכא למידק דבסוף סימן קכ"ח כתב רבינו דלרש"י והרא"ש כל היכא דחיישינן לדילמא נגע אסור אפילו בהנאה

לפיכך נכרי שהביא ענבים בסלים וזרקם לגת שיש בו יין דרוך מותר וכו' בפרק רבי ישמעאל (נט.) בעו מיניה מרב כהנא נכרי מהו שיוליך ענבים לגת א"ל אסור משום לך לך אמרינן נזירא וכו' איתיביה רב ייטר נכרי שהביא ענבים לגת בסלים ובדרדורים אע"פ שהיין מזלף עליהם מותר א"ל הביא קא אמרת אנא לכתחלה קאמינא וכתב הר"ן הא דאסרי' לנכרי להוליך ענבים לגת לכתחלה פירש הראב"ד דטעמא דמילתא מפני שבאותם הדרדורים דהיינו גיגיות קטנים יש בהם יין שזב מן הענבים וכשהנכרי שופך מן הענבים נשפך ג"כ היין על ידו ואע"פ שאינו יין גמור מפני שעדיין לא נמשך בגת אסרינן לכתחלה אטו שפיכות יין גמור אבל דיעבד שרי ולפי שיטה זו הורה הרב שאם סייע ישראל את הנכרי בשפיכת הדרדורים מותר אפילו לכתחלה ולפי פי' זה צ"ל דסלין דקאמר במזופפים דומיא דדרדורים שהיין מתעכב בהם שאילו בסלים מנוקבים אין לחוש לדבר שהרי אין היין מתעכב בהם ואחרים פירשו דמאי דאסרינן בנכרי שיוליך ענבים לגת היינו טעמא משום דבגת שיש בו יין שכבר נמשך עסקינן וגזרינן שמא יגע ביין שבגת והא דתניא ואף ע"פ שהיין מזלף עליהם לאחר ששפכן בגת קאמר והכי משמע בתוספתא ולזה מטין דברי הרמב"ם בפי"ג מהמ"א ולפי שיטה זו בגתות שלנו שלעולם אין היין צף בהן ע"ג הענבים אין לחוש לנכרי שמוליך הענבים לגת אבל לשיטת הראב"ד צריך ליזהר בדבר והרשב"א כתב שתי סברות הללו בת"ה הארוך וסברא שכתב הר"ן בשם אחרים כתבה הרשב"א בשם הרמב"ן ונראה שהוא סובר כן ולפיכך כתב בת"ה הקצר כלשון הזה שכתב רבינו כי משם העתיקו זולת תיבת לפיכך שאינה שם: ובסה"ת כתוב (ה) ואסור להביא נכרי ענבים בסלים ולשפכם בגיגית שבמשיכו ממנו יין משום דמיחזי כמאן דאזלי מיניה ומיניה שהאשכולות אדוקים והם מחוברים יחד זה בזה אלא צריך שיסייע לו ישראל לזרקן שאם לא סייע הרי היין אסור כך פי' רשב"ם אבל אם זרקן כל כך למרחוק או כולן בבת אחת כמו זורק צרור מותר בדיעבד ע"כ וסברא זו סתרו התוספות בכמה קושיות והעלו שנראה לר"י לפרש דמיירי בשהתחיל לימשך דהי לא התחיל פשיטא שמותר ובהולכה בלא זריקה נמי פשיטא שמותר אלא מיירי בזריקה לגת וכו' א"ל אסור אף ע"ג דלקמן שרינן בזריקה אפילו בשתייה זאת דומה קצת למזיגה ולכך יש לאסור לכתחלה שיוליך נכרי ענבים לגת כיון שהתחיל לימשך אפי' בזריקה אבל בדיעבד שרי ואין שום חילוק בזריקה כמו שמחלק רשב"ם וכ"מ מתוך הירושלמי דאין חילוק כלל עכ"ל וכ"כ הרא"ש דמיירי במוליך ענבים לזורקם בגת בעוטה שהתחיל היין לימשך וזהו כפירוש הרמב"ן שכתבו הרשב"א והר"ן ז"ל: כתב הרשב"א יש מי שהורה שאסור ליתן ענבים בדרדורים לגת על ידי נכרי וכו' כ"כ בת"ה הקצר וזו היא סברת הראב"ד שכתבתי בסמוך: נכרי הזורק מים לתוך היין מותר אפילו בשתייה בפרק רבי ישמעאל (נח:) א"ר יוחנן יין שמזגו נכרי אסור משום לך לך אמרינן נזירא וכו' וכתב הרא"ש אם הפך הנכרי מים לתוך יין ולא כיון למזיגה שרי דדוקא במזיגה אסרו משום דקרוב ליגע אבל בשאר זריקות לא אסרו חכמים ואף אם קילוח מים ירד מיד הנכרי לתוך היין מותר דאפילו למ"ד ניצוק חיבור ה"מ חיבור יין ביין אבל חיבור המים ביין לא אמרו והביא הרמב"ן סעד לזה מן הירושלמי רבי ירמיה בשם רבי חייא בר אבא יין שמזוג בחמין אסור בצונן מותר ד יבא עלי שלא עשיתי מימי ר' יוסי אזל לצור חמא שתון חמרא וארמאי מזוג אמר לון מאן שרא לכון והיינו טעמא לפי שלא היו רגילין למזוג אלא בחמין לכך היו מתירין במזיגת צונן וכ"ש אם זרק מים שלא לשם מזיגה ולפי מנהגנו אין חילוק בין חמין לצונן עכ"ל וגם בסה"ת כתב נכרי השופך מים בתוך כלי של יין אסור ואומר מורי ה"מ כששופך לתוכו מים כדי שיהא טוב לשתותו דאז מכוון למוזגו כראוי ואיכא למיחש דילמא יגע אבל ספק מים בעלמא בהגם מותר בשתייה בדיעבד עכ"ל (ט) וכיוצא בזה כתב הר"ן ז"ל ויש מי שהורה דכיון דלא מיתסר אלא משום הרחקה דוקא במזיגה הראויה אבל אם ספך נכרי מעט מים בחבית גדולה או ששפך בה הרבה יותר מכדי מזיגה אין היין נאסר שלא אסרוהו אלא משום לך לך אמרינן נזירא כלומר שלא יהא הנכרי מוזג יינו של ישראל ויהא רגיל אצלו ואתי למיגע ביה אבל כי הא מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן והביא הרמב"ן ראיה לזה מהירושלמי דגרסינן התם יין שמזוג בחמין אסור בצונן מותר וכו' ואף ע"ג דאנן לא שמכינן אהא משום דלא מסייעין בגמרין הכי אלא מזגי סתם אמרינן ועוד דהתם נמי אמרינן יבא עלי שלא עשיתי מימי וכ"ש דהאידנא רגילי רובא דאינשי למזוג את הכוס בצונן מ"מ גמרינן מיניה דחבית גדולה שאין דרך בני אדם למזוגה שאם זרק שם מעט מים שהיא מותרת ואפשר שאפילו נתן בהם מים כדי מזיגה כראוי לשתייה שריא לפי שאין דרך למזוג חבית בבת אחת אבל בכוס נראים הדברים שאפילו לא ספך אלא מעט מים או יותר מדאי שאסור שכיון שדרכן של בני אדם חלוק במזיגה בין מרובה בין מעט מזיגה עיקרי ועוד שאם אי אתה אומר כן נתת דבריך לשיעורים ומיהו דוקא מתכוין למזוג אבל שלא בכוונה לא גרע מכחו שלא בכוונה שמותר בשתייה עד כאן לשונו. וכל דברים הללו הם דברי הרשב"א ז"ל בת"ה שכתבם שם לפסק הלכה ומתוך הדברים שהבאתי יתבאר לך שמה שכתב רבינו שאם מכוון למזיגה אסור בשתייה לכוס קאי דאילו בחבית אפילו במכוון למזיגה שריא דכיון דמילתא דלא שכיחא היא לא גזרו בה רבנן כלל: כתב הרמב"ם בפרק י"ג מהמ"א דלכתחלה דוקא אמר שאסור נכרי למזוג יין ישראל משום הרחקה אבל אם עבר ומזג מותר וכתבו הרשב"א והר"ן שטעמם משום דכיון דאינו אסור אלא משום לך לך אמרינן לנזירא לא מיתסר אלא לכתחלה מידי דהוה אמוליך ענבים לגת דאסרינן נמי ע"י נכרי בסמוך מהאי טעמא ואסיקנא דדיעבד מותר והם ז"ל כתבו דלאו ראיה היא דהכיא איתמר לכתחלה כדאמרי' מהו שיוליך ענבים אבל הכא שמזגו קאמרינן דמשמע דיעבד ועלה מהדר רבי יוחנן דאסור אלמא דיעבד נמי אסור והיינו נמי דאמרינן התם לקמן בהמרא דמזגו נכרי לא והכרז על ייגן משום י"כ ואע"ג דהכיא דמוליך ענבים לגת לא אסיר אלא לכתחלה במזיגת הכוס שייך למיגזר טפי שאם אתה מתיר למזוג המים יבא ליצוק היין במים או שיהא רגיל אצלו לנסקותו ונגע בידו ביינו אבל בהולכת ענבים לגת אינו כל כך קרוב שאם תתיר לו בשעבר והוליך שמא יגע בידו ביין שבגת ולפיכך אף ע"פ ששניהם נאסרו מטעם לך לך אמרינן לנזירא בזה לא אסרו אלא לכתחלה ובזה אסרו אפילו בדיעבד וכן כתב הרשב"א לפסק הלכה וכן דעת רש"י והתוספות וסה"ת ומ"מ כתבו רש"י והרשב"א והר"ן שאינו נאסר אלא בשתייה: ואם אין ידוע אם כיון למזיגה אם לאו כתב א"א ז"ל בתשובה דספיקא דרבנן לקולא לא נמצא כן בתשובה שבידינו:

נכרי

דרכי משה

יעבד: (ח) והביאו המרדכי פר"י והגמ"י פי"ב בשם סמ"ג: (ט) וכן כתב המרדכי פרק ר"י בשם ר"י

וה"ל

דרישה

אסור מה ששופך לחוץ אלא כשמגביה הכלי ושופך לחוץ אבל בלאו הכי אלא שמטהו על צידו ושופך לחוץ שרי וכן דעת הרמב"ן והר"ן והרא"ש עכ"ל וצ"ע מ"ש מהא דנתבאר לעיל סימן קכ"ד גבי הוציא את הברזא דאע"ג דלא שכשך ולא הגביה מה שיצא לחוץ הוא אסור מחמת כחו של נכרי ויש לומר דשאני התם דדרכו הוא בכך להוציא היין מן החבית עכ"ל: [ג] בד"א שאינו מכוון כו' או לכוס ולא ידע שהוא יין ק"ק דאם כן מאי צריך לטעמיה דבמים ליין לא שייך ניצוק נכרי כמו דשייך ניצוק מגע נכרי על ידי דבר אחר שלא בכוונה הוא ומותר וצ"ל דאי הוה שייך ניצוק במים היה אסור מכח מגע נכרי דכיון דהמים מקלחין מזריקת הנכרי ויורדין מיד ליין הוי כאילו נגע הנכרי בידו ביין ואף על גב דבר"ס זה גבי עירוי כתב דמה שנשאר מותר ולא אמרינן ניצוק חיבור ואף על גב דהנכרי עירה מהכלי היין ואותו יין נגע בשאר יין שאני התם דמה שיצא הוא יורד למטה והוא לעצמו אינו אסור אלא מכחו של נכרי ולהכי מה שנשאר מותר דניצוק כי כמו לא אמרינן שיהא כאילו זה היין חזר לאחוריו לכלי ראשון לאסור היין שנשאר דניצוק של כח הוא ולא שמיה ניצוק אבל הכא שהמים פסס כחו של נכרי כאלו מיד למטה ביין ולהכי פשיטא דאסור אי

פרישה

על ידי דבר אחר בכוונה אבל בחמתו לא חיישינן שמא נגע ביין ואף על פי שנגע ביין על ידי חבית ה"ל מגע נכרי שלא בכוונה על ידי דבר אחר ושרי אפי' בשתייה אפר"י: (ט) לפיכך נכרי שהביא ענבים בסלים כו' סתם סלים נקובים ואף אם הם נסחט יין מן הענבים לתוך הסל וג' הוא מן הסל דרך הנקבים ולכך דברי הכל מודו בזה שמותר בדיעבד משא"כ בדרדורים שהיין היוצא מן הענבים נשאר בתוכו ולכך יש אוסרים כמ"ש רבינו בסמוך: (י) ומ"ש בסלים דלכתחלה אסור ולא כ"כ בזורק אבן ליין משום דבסלים הוא דבר הרגיל ויש לגזור בו שמא יגע משא"כ בזורק אבן שאינו מצוי וגם י"ל מ"ש דלכתחלה אסור קאי ג"כ אזורק אבן. ועיין בש"ע סימן קכ"ד סי"ט שכתב בנטל חבית וזרק בחמתו לבור דאסור בשתייה ובסימן זה ס"כ מתיר בשתייה ועיין סמ"ע: (יא) כתב הרשב"א יש מי שהורה כו' זוהי סברת הראב"ד ב"י: (יב) שאסור ליתן ענבים בדרדורין פירש"י גיגית קטנים ס"פ רבי ישמעאל: (יג) ונמצא הנכרי שופך יין צלול לגת פי' בתחלה יורד היין צלול מן הכלי והוי כמו המשכה: (יד) ואם ישראל מסייעו בנתינתו לגת מותר דהואיל והישראל מסייעו אמרינן הישראל עיקר וכמ"ש בסמוך: (טו) מפני שעדיין לא נדרכו כו' פי' ולהכי לא נקרא יין גמור וכ"כ הראב"ד ב"י: (טז) ואין מכוון לשפיכה גם וכו' נתינת טעם לסיתר הוא דהואיל ואין מתכוין ה"ל כמו שלא במתכוין ושרי: (יז) נכרי הזורק מים לתוך יין מותר אפי' בשתייה ואף אם קילוח מים יורד מיד הנכרי לתוך היין מותר אפר"י: (יח) בד"א כו' כגון שזורק מים לחבית גדול ששם לא שכיח מוזגה ואפי' ספק בו מים כשיעור מוזגה שרי: (יט) או לכוס ולא ידע כו' עיין בדרישה: (כ) אבל אם מכוון למוזגה אסור בשתייה מטעם משום לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ודוקא בכוס אבל בחבית אפי' נתכוון שרי דלא שכיח שאם אתה מתיר למזוג המים יבא לצוק מן

בגון

חדושי הגהות

ג ואף על גב דבסמוך כתב רבינו ע"ש הרשב"א דלכתחלה אסור שמא יסמוך על הנכרי לבדו התם איכא שפיכת יין גמור ואם יסמוך על הנכרי לבדו אסור מדינא אבל הכא אפילו יסמוך על הנכרי לבדו מדינא שרי דהא הוי מגע שלא בכוונה ע"י ד"א אלא שאסרו לכתחלה משום החשש שמא יגע ביין עצמו (ב"ח): ד ר' ירמיה קאמר להא דאף שר' חייא בר אבא התיר בנכרי מזיגה בצונן יבוא עלי שלא עשיתי מימי לנהוג היתר בזה. חמא וכו' ראה אותם שותים יין עם מים חמין שמוזגין נכרי וא"ל מי הוא זה שהתיר לכם כ

העתיק

א"א הרא"ש ז"ל בתשוב' דספיקא דרבנן לקולא (כא) [ד] נכרי שמערה מכלי שבידו לכלי שביד ישראל היוצא אסור בשתייה וישראל שמערה מכלי שבידו לכלי שביד נכרי מותר אפי' בשתייה (כב) ואם הנכרי מקרב הכלי לצד הקילוח לרש"י אסור בשתייה ולהריב"ם אפי' בהנאה וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (כג) [ה] נכרי הנושא יינו של ישראל בנוד והישראל הולך עמו מותר אפי' אם הוא חסר והוא משכשך דרך הילוכו שאין דרך ניסוך בכך ואפילו אם הוא פתוח (כד) היה נושא בכובא אם היא חסרה שרי ואם היא מלאה אסורה שבקל יכול ליגע בו ולא יראהו הילכך חיישינן שמא נגע בו וכתב הרשב"א שאינה אסור אלא בשתייה ומותר בהנאה דלא חיישינן שמא יגע הנכרי בכוונה שהרי הוא עוסק במלאכתו אלא חיישינן שמא יגע בו שלא בכוונה וא"א הרא"ש ז"ל כתב אסור בסתם

נכרי שמערה מכל שבידו וכו' וישראל שמערה מכלי שבידו וכו' ואם הנכרי מקרב הכלי לצד הקילוה וכו' בפר"י (ס.) אמר רב פפא נכרי אדנא וישראל אכובא אמרא אסור מ"ט כי אתי מכח נכרי קא אתי ישראל אדנא ונכרי אכובא אמרא שרי ואי מלדד אלדודי אסור ופירש"י נכרי אדנא. נכרי מערה יין מדנא לכובא וישראל אוחז הכובא בידו : ואי מלדד אלדודי . לכובא אמרא אסור משום דמקרקש ליה להמרא וכובא מליאה עסקינן דלמא נגע ל"א אפילו חסרה נמי כיון דמקרקש בכוונה הו"ל כחו בכוונה ואסור בשתייה כתבו התוס' נראה לריב"ם כאותו לשון שפירש בקונטרס אפילו בכובא חסרה דכיון דמקרקש ליה בכוונה הו"ל כחו בכוונה ואסור בשתייה ומדמי ליה לנוגע בקנה דמ"ל נוגע בקנה או נוגע בשולי הכובא עכ"ל אבל הרא"ש כתב וז"ל ריב"ם פי' דאסור לפי שכשמטין הכובא על צידה בשעה שיין מקלח בתוכה ה"ל כנוגע בקנה דמ"ל נוגע בקנה ומ"ל נוגע בשולי הכובא ולפי זה אסור אפילו בהנאה כי נוגע בקנה בכוונה אסור אפילו בהנאה עכ"ל . וכפי' זה נראה מדברי הרמב"ם בפי"ב והרשב"א חלק על פירוש זה שלא מצינו שכשוך אסור אלא ביין עצמו בין ביין עצמו בין ע"י דבר אחר אבל בקרקוש על ידי כלי לא שאין כן דרך המנסכים כלל : ומ"ש רבינו שמסקנת הרא"ש כריב"ם אין בדברי הרא"ש הכרח אלא מדהביא פירוש ריב"ם לבסוף ועוד שכתב עליו ולפי זה אסור אפילו בהנאה וכולי . משמע לרבינו דהכי ס"ל . וכתבו הרשב"א והר"ן שהראב"ד פי' דה"ט דאסרי' כי מלדד אלדודי לפי שבלדוד הכובא א"א שלא ירבה בשפיכת היין וכגון שהדנא סמוכה על דפני הכובא ונמצא שהורק מכח נכרי והם ז"ל כתבו שאינו מחוור דכח ישראל וכח נכרי מעורב בו משמע בפרק השוכר בדיעבד מיהא מותר לגמרי וכתב הר"ן וסבור הייתי לחלק ולומר דההיא דוקא בשני הכחות מעורבים כהנהו שפוכאי אבל הכא דכל חד לחודא קאי אסור אלא שהוקשה לי במאי דאמרינן נכרי אדנא וישראל אכובא אמרא אסור מאי קמ"ל פשיטא שהרי מעשה ישראל בכאן לא מעלה ולא מוריד וכ"ל דה"פ דנכרי נקיט דנא וישראל נקיט כובא מוגבה מעל הקרקע ונכרי לא היה יכול לאחוז הדנא ולהריק ממנה אלא מפני שהיא נסמכת על הכובא דנקיט ישראל בידיה וסד"א כח ישראל וכח נכרי מיקרי קמ"ל דלא משום דכה"ג גרמא בעלמא הוא וישראל מעשה עץ בעלמא מסמס ואין הרקת היין באה מכח ישראל כלל והיינו דמסיים בה מ"ט כי קא אתי מכח נכרי אתי ומשמע דאלו לא כה"ג מיקרי אתי נמי מכח ישראל ושרי ולמדתי ממנה שני דברים חדא ה דאפילו זה יכול וזה אינו יכול גבי י"נ שרי ועוד דכל דאיכא כח נכרי וכח ישראל אע"פ שאין כחותיהן מעורבים שרי ואפ"ה מאי דאמרינן ואי מלדד אלדודי אסור לא קשיא לי מידי מפני שידוע שהמלדד הכובא כשהוא מגביה לדדיה מונע כח העליון המערה עד שכחו נפסק וכשהוא משפילה ממילא היין מתערה ונופל בלא סיוע של עליון כלל והו"ל נכרי גרידא ואסור וזה נראה נכון עכ"ל :

נכרי הנושא יינו של ישראל בנוד והישראל הולך עמו מותר וכו' בפ' רבי ישמעאל (שם) א"ר פפא נכרי דרי זיקא וקא אזיל ישראל אחוריה מליא שרי חסירה אסור דילמא מקרקש כובא מליא אסור דילמא נגע חסרה שרי דלא נגע רב אשי אמר זיקא בין מליא בין חסרה שרי מ"ט אין דרך ניסוך בכך ופסקו הפוסקים כרב אשי : ומ"ש רבינו שאין דרך ניסוך בכך ואפילו הוא פתוח כ"כ הרשב"א וכבר נתבאר בסימן קכ"ד שהרמב"ם הולך על זה שכתב אחז בכלי פתוח של יין ושכשכו אע"פ שלא הגביהו ולא נגע ביין נאסר ובדין זה כתב העביר נוד של יין ממקום למקום והוא אוחז פי הנוד בידו בין שהיה הנוד מלא או חסר מותר ואע"פ שהיין מתנדנד כלומר דלא שרי אלא באוחז פי הנוד או שהוא קשר כיון שהוא סתום אין דרך ניסוך בשכשוך דכלי סתום אבל אם היה פיו פתוח אם הוא חסר אסור מפני שהוא מתנדנד דרך הילוכו וחיישינן שמא שכשך בכוונה ויש ניסוך במשכשך כלי פתוח וכבר כתבתי בסימן קכ"ד שדעת הרמב"ן וריב"ם כדעת הרמב"ם ז"ל :

ואיבא למידק לדברי האומרים דאפילו בזיקא פתוח שרי אמאי שרי במלא ניחוש דילמא נגע ביה כי היכי דחיישינן בכובא . וכ"ל דלא דמי דפי נוד ככפף הוא ואין הנושאו עשוי ליגע בפנים כלל מה שאין כן בפי כובא . וכיוצא בזה מצאתי שכתב בעל התרומה וז"ל זיקא מליא שרי לפי שפי של נוד סתום ועקום :

היה נושא בכובא אם חסרה שרי ואם היא מליאה אסור וכו' . מבואר במימרא דרב פפא דבסמוך ואף על גב דרב אשי פליג עליה בזיקא מודה הוא בכובא וכן פירש"י והתוספות והר"ן . וכ"כ שהוא דעת כל הפוסקים . וכתב הרשב"א דכובא מליא אסור דילמא נגע ביה וחסיר שרי משום דכל שהוא נושאו על כתפו א"א ליגע בידו ולשמא הטה ונגע לא חיישינן דהא אזיל ישראל אחוריה וחזי ליה ואיהו נמי מסתפי דלמא חזי ליה בהטותו ויתפס בו בכך כגנב עכ"ל ואם תאמר לדעת הסוברים דמשכשך כלי פתוח אף על פי שלא נגע ביין נאסר מ"ט שרי בכובא חסרה הא כי דרי ליה מקרקש ליה כבר תירץ הר"ן דכובא שאני משום דלא ניחא ליה בקרקושי דלמא תשתפך עילויה והרמב"ם כתב בפי"ב כלשון הזה העביר כלי חרס פתוח מלא יין אסור שמא נגע בו ואם היה חסר מותר אא"כ שכשכו ע"כ נראה מדבריו שלא התירו בכובא חסרה אלא כשהוא נזהר ומהלך לאט לאט בענין שלא ישכשך ואף על פי שא"א להלך אפילו לאט בלי שינענע היין קצת כבר כתבתי בסימן קכ"ד דנענוע כל דהו לא מיקרי שכשוך :

וכתב הרשב"א שאינו אסור אלא בשתייה ומותר בהנאה דלא חיישינן שמא יגע בו הנכרי בכוונה וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה היה הכלי מלא אם היה ישראל הולך לו מאחריו אסור בשתייה אפשר שמא נגע בו שלא מדעת ישראל ולא ראהו מפני שהולך אחריו ומ"מ מותר הוא בהנאה שלא חששו בנגיעה בכוונה שהנכרי במלאכתו הוא עוסק וגם מתיירא הוא שמא ישראל ההולך מאחריו יראנו נוגע אלא שחששו להם חכמים שמא יגע שלא בכוונה עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל וכתב עוד הרשב"א שכ"כ רש"י וכן פר"ח : ומה שדקדק רבינו שהרא"ש סובר שהוא אסור בהנאה בדברי הרמב"ם מפורש

בהנאה והכא מתירו בהנאה וי"ל הכא כיון דאנו רואין שהנכרי זורק המים לתוך הכוס ואינו נוגע בו השתא רחוקה היא לומר דילמא נגע ולא ראהו הישראל נוגע ולא היה לנו לחוש לזה אלא משום לך לך אמרינן נזירא וכו' כדקאמר ר' יוחנן פר"י (דף נ"ח) הלכך מסתייה לאסור בשתייה ותדע שהרי הרמב"ם בפי"ג ס"ל דכיון דאינו אלא הרחקה משום לך לך אמרינן נזירא וכו' הלכך אם עבר ומזג מותר אפילו בשתייה א"כ לדידן דאסור אפי' דיעבד אינו אסור אלא בשתייה ומ"ה היכא דאינו ידוע כגון דאינו חבית ולא כוס אלא קנקן וכיוצא בזה כתב הרא"ש בתשובה דאזלינן לקולא אי נמי באינו ידוע איכא ס"ס דשמא לא נתכוין למזיגה ואפי' נתכוין דילמא לא נגע :

נכרי שמערה מכלי וכו' בפר"י (ד' ס') נכרי אדנא וישראל אכובא וכו' ומ"ש דהיוצא אסור בשתייה כבר התבאר בתחילת סימן זה דהיינו להרא"ש וסתם רבינו דבריו בכאן לדעת הרא"ש ולא היה צריך לחזור ולכתבו אלא כדי לחלק בין ישראל המערה ליד נכרי לנכרי המערה ליד ישראל דבנכרי שמערה ליד ישראל היוצא אסור בשתייה לעולם אפילו היה הישראל מלדד אלדודי ולא אמרינן דכח ישראל וכח נכרי מעורב בעירוב זה ושרי אלא אמרינן בזו ישראל מעשה עץ בעלמא משמש אבל בישראל מערה ליד נכרי איכא לחלק בין מלדד ללא מלדד ועי' במ"ש הר"ן וז"ל אלא שהוקשה לי וכו' הביאו ב"י : ומ"ש ואם הנכרי מקרב הכלי וכו' שם בפר"י קאמר ואי מלדד אלדודי אסור ובלשון ראשון פירש"י דכובא מליאה עסקינן וחיישינן לדילמא נגע ומ"ש בספרי הדפוס בפירש"י משום דמקרקש ליה לחמרא וכובא מליאה עסקינן דילמא נגע הוא ט"ס דהלא בסמוך בנכרי דדרי כובא מליאה אסור מטעמא דלמא נגע בלאו טעמא דקרקוש אלא האי טעמא דקרקוש לא שייך בלשון ראשון אלא בלשון אחרון וכל"ל ל"א אפילו חסרה נמי משום דמקרקש ליה לחמרא וכיון דמקרקש בכוונה הו"ל כחו בכוונה ואסור בשתייה וכ"כ התוס' בשם ריב"ם כלשון שני ושאינו אסור אלא בשתייה ותימה שהרא"ש כתב ע"ש ריב"ם דפי' כלשון שני ואוסר אפי' בהנאה וכמ"ש רבינו על שמו ואפשר דמ"ש התוס' ואסור בשתייה הוא לשון שני דפירש"י וריב"ם לא נראה לו כאותו לשון אלא במאי דאוסר אפילו חסרה משום דמקרקש בכוונה וכו' אבל במאי דפירש"י דאוסר בשתייה לא נראה לו אלא אוסר אפילו בהנאה דנגיעתו בקרקוש זה ה"ל כנוגע בקנה דמה לי נוגע בקנה מה לי נוגע בכובא והלכך אסור אפילו בהנאה ויש להקשות ללשון ראשון דחיישינן לדילמא נגע א"כ ליתסר אף בהנאה לר"י כמ"ש רבינו בסוף סימן קכ"ח דלרש"י כל היכא דאנו תולין לומר דילמא נגע אסור אפילו בהנאה וי"ל דהכא כיון דבעבידתיה טריד אפילו חיישינן לדילמא נגע אינה אלא מגע שלא בכוונה וכדכתב הרשב"א בסמוך גבי כובא : וראיתי בדברי מהרו"ך שמ"ש כאן ולעיל בסי' קכ"ד שהבין דהרא"ש פליג אהרמב"ם וס"ל דשכשוך בלא נגיעה אינו אוסר ולא דק דבזה לא נחלק הרא"ש דכל היכא דהוי דרך ניסוך פשיטא דאוסר שכשוך לד"ה :

נכרי הנושא יינו של ישראל בנוד וכו' בפר"י (דף ס') אליבא דרב אשי זיקא בין מליא בין חסרה שרי מ"ט אין דרך ניסוך בכך ולדעת רבינו מיירי אפילו פי הנוד פתוח ולא חיישינן במליא לדילמא נגע דכיון דפיו קצר אין הנושאו עשוי ליגע בו בקלות דלא ליחזייה הישראל שהולך עמו ומירתת ולא נגע וכ"כ בסה"ת

פרישה

בתוך המים או שיסא רגיל אצלו להשקותו ויגע בידו ביינו : (כא) בנכרי שמערה מכלי שבידו לכלי שביד ישראל היוצא אסור בשתייה דהרי בא מכחו של נכרי (ואע"ג דזה כבר נתבאר בריש הסימן אשמעינן אע"פ שהישראל יש לו הכלי בידו וס"א דנראה כאילו כח ישראל מעורב בו אפ"ה אסור ולעיל מיירי שהכלי עומד ע"ג קרקע דאז ודאי אסור עכ"ל) והיינו לסברת הרא"ש שס"ל שמותר בהנאה ואינו אוסר אלא בשתייה בר"ס זה : (כב) ואם הנכרי מקרב הכלי לצד הקילוח לרש"י אסור בשתייה דכיון דמקרקש בכוונה הו"ל כחו בכוונה ואסור בשתייה ולהריב"ם אפילו בהנאה כתב הריב"ם כשנוטין הכובא על צידה בשעה שהיין מקלח בתוכו הו"ל כנוגע בקנה דמה לי נוגע בקנה או נוגע בשולי הכובא והנוגע בקנה בכוונה אסור בהנאה ועד"ר : (כג) בנכרי הנושא יינו של ישראל כו' אפי' אם חסר והוא משכשך כו' פירוש לאפוקי מלא דאין שייך בה שכשוך ועד"ר : (כד) היה נושא בכובא כו' ואם היא מלאה אסור כו' הלכך חיישינן שמא נגע אבל בנוד אפילו מלאה לא חיישינן שמא נגע דפי הנוד כפוף הוא ואין הנושאו עשוי ליגע בפנים כלל משא"כ בפי כובא וכובא חסירה דשרי ולא חיישינן שמא שכשך לסברת הרמב"ם דאוסר כלי פתוח בשכשך אפי' בלא נגיעה תירץ הר"ן דכובא שאני דלא ניחא ליה בקרקושיה דלמא ישתפך עילויה אבל בנוד לא שייך האי טעמא הואיל ונשאו בידו ואפילו אם נשאו על כתפו כיון שפיו כפוף לתוכו אף על פי שהוא פתוח לא נשפך עליו בשכשוכו ולכך אוסר הרמב"ם בנוד אלא אם כן היה סתום למעלה דאין שכשוך בכלי שהוא סתום . ועיין בב"י מ"ש בשם הרמב"ם שאוסר אא"כ נשמר שלא ישכשך ואע"ג שבשעה שהוא נושא א"א שלא ישכשך מעט כבר כתבתי דהרמב"ם אינו אוסר בשכשך

[illegible]

דרישה

אי אמרינן ניצוק מים ליין הוי ניצוק : [ד] בנכרי שמערה מכלי כו' ואם הנכרי מקרב כו' ולהריב"ם אסור אפי' בהנאה ולזה הסכים הרא"ש בסימן קכ"ד כתב רבינו כתב הרמב"ם אחז נכרי בכלי פתוח כו' ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל וכתב שם הב"י דאדרבה ממ"ש רבינו בסימן קכ"ה שדעת הרא"ש כריב"ם כהרמב"ם ס"ל עכ"ל ב"י . ור"ל מ"ש רבינו כאן שהרא"ש הסכים לדעת הריב"ם וכ"ל דלק"מ דלעולם ס"ל להרא"ש שכשוך בלא נגיעה אינו אוסר וכמ"ש רבינו לעיל בסימן קכ"ד דלא נהירא להרא"ש מה דאוסר הרמב"ם שכשוך ומה שהסכים כאן לדברי הריב"ם שאסור אפי' בהנאה כתב הרא"ש הטעם בשם ריב"ם שכיון שמקרב הכלי אין לך נגיעה גדולה מזו וכמ"ש בפרישה בשם ריב"ם וא"כ ש"מ מדדייק וכתב שמקרב הכלי בשעה שהיין מקלח משמע שאם לא בשעת קילוח לא שמיה נגיעה ואפי' אם משכשך ולהכי א"ש מ"ש רבינו בסימן קכ"ד גבי אחז בכלי דלא נראו דברי הרמב"ם להרא"ש וכ"כ בהדיא הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד דהיינו טעמא דאסרינן כי מלדד אלדודי לפי שבלידוד הכובא א"א שלא ירבה בשפיכת היין ע"כ . וז"ל רמ"א וכ"ל דמ"ש ב"י דאינם מכוונים דברי רבינו במ"ש ולא נראה כו' זה לא קשה כלל דאפשר דאינהו לא ס"ל דאין לחלק בין שגביה ללא הגביה וס"ל דבלא הגבהה לא מקרי שכשוך דלא כהרמב"ם עכ"ל : [ה] בנכרי הנושא כו' ואפי' אם הוא פתוח כו' והרמב"ם חולק ע"ז כמ"ש ב"י לעיל בסימן קכ"ד ע"ש שמייתי שם בשדות שהרמב"ם חולק בדין זה ומטעם שמא כיון ושכשך דרך הילוכו אבל הרא"ש ס"ל דלא נאסר דרך שכשוך אם לא על ידי נגיעה כמ"ש בסמוך ולכאורה היה נראה לומר טעם הרא"ש כאן דכיון שהוא דרך הלוכו הרי הוא שלא בכוונה (גם רש"ל כתב ז"ל גם [illegible]

חדושי הגהות

(העתיק מספר פני משה) : ה דאפילו זה אינו יכול וזה אינו יכול בצ"ל עיין א"ק ב' :

בסה"ת ובמלוא ליכא נמי שכשוך והלכך לד"ה שרי אלא אפילו בחסרה דלרב פפא אסירה דחיים לדילמא מקרקש לשם ניסוך לית הלכתא כוותיה אלא כרב אשי דאין דרך ניסוך בכך ואפי' הוא פתוח ושרי אפילו בשתייה מיהו להרמב"ם דבפתוח אית ביה משום ניסוך כשהוא חסר ומקרקש צריך לפרש דרב אשי דמתיר בזיקא כשהוא חסר מיירי כשאוחז פי הנוד בידו דחשוב כסתום וא"ת להרמב"ם בכובא חסירה אמאי שרי הלא איכא קרקוש וכיון דכובא פיה רחבה ואי אפשר לאחוז פיה בידו דליהוי חשוב כסתום ומש"ה מליא אסירה דבקל יכול ליגע בו ולא ירגיש וא"כ בכובא פתוח ליתסר להרמב"ם מטעם דהקרקוש בכלי פתוח כשהוא חסר אית ביה משום יין נסך וי"ל כדפירש"י ז"ל אף על גב דכי דרי ליה אי אפשר בלא קרקוש מעט כיון דלא ניחא ליה בקרקושיה דילמא משתפיך ה"ל כחו בלא כוונה ומותר אבל זיקא הוי קרקוש ודומה למנסך והוי נסך עכ"ל ואע"ג דכל זה פירש"י לרב פפא ואנן לא קי"ל כוותיה בזיקא דאפילו חסרה שרי כיון שאוחז פיה בידו וחשוב כסתום מ"מ במאי דמכשיר רב פפא כובא חסרה מטעם דלא ניחא ליה בקרקושיה דילמא משתפיך ליכא מאן דפליג עליה וכבר הארכתי בזה בסימן קכ"ד בס"ד ע"ש אבל כתב הרמב"ם אחז כלי פתוח :

וכתב הרשב"א נכרי הנושא וכו' פי' אע"פ דהוא מרבה בשפיכה דרך הנקב בנדנודו וא"כ נשפך לחוץ מכח הנכרי אפ"ה כיון שלא ידע הנכרי הו"ל כחו שלא בכוונה ומותר אפי' בשתייה אף מה שיצא לחוץ ואע"ג דכחו בכוונה ס"ל להרשב"א דיוצא אסור אפילו בהנאה אפ"ה בשלא בכוונה מותר אפילו בשתייה וכ"כ בת"ה הארוך הביאו ב"י :

קבו הניצוק פסק רש"י דהוי חיבור וכו' וה"ה להחמיר כשאין שם הפסד מרובה והא דשרי לשתות עם הנכרי לכתחלה בקניסקנין דהיינו כלי שיש לו חוטמין תירץ הראב"ד דאין ניצוק חיבור אלא במאי דאתי בההוא פיתחא או בההיא ברזא אבל בהאי קניסקנין מאי דאתי בברזא דישראל לא אתי בברזא דנכרי ומ"ה לא הוי חיבור עכ"ל ומדברי הרשב"א בתשובה שהביא ב"י בסי' קכ"ד גבי קניסקנין נראה דה"ט דשריא התם אפי' לכתחלה דאין דרך ניסוך דרך מזיגה ברוחו וזה נראה עיקר וכ"כ הרא"ש בפ' השוכר (ד' ל"ד סוף ע"ג) ומה שהקשה מבת ניסתא ל"ק ולא מידי : שוב ראיתי בתוס' פג"ה בדף ל"ז בסוף ד"ה אמר רבא שפירשו דקניסקנין דאסור בדקדים ופסוק נכרי אע"ג דלא מיתסר אלא טיפה הנוגעת בפיו אבל לא כולו כיון דניצוק אינו חיבור והטיפה בטל בששים בדיעבד האי אסור היינו דאסור כן לכתחלה דאין מבטלין איסור לכתחלה אי נמי למ"ד מין במינו בכל שהו קאמר דאסור אפילו בהנאה לדין התלמוד :

ומ"ש הלכך אם עירה וקיטף וכו' פי' שקודם שירד הקילוח לתוך כלי נכרי הפסיק ראש הניצוק מכלי העליון ולאחר שהפסיק ירד הקילוח למטה בכלי שהנכרי מותר מה שבכלי העליון ואע"ג דלכאורה דבר פשוט הוא כתבו לאורויי דאינו

בפתחם ויראה שר"ל אפי' בהנאה (כה) [ו] וכתב הרמב"ן בשם הראב"ד דוקא כשהישראל הולך אחריו דלא מצי מינטר ליה אבל הולך בצדו ונטר ליה אפי' מליא שרי שאי אפשר לו ליגע בו שלא יראוהו וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק ואם נושא הכובא במוט בשנים אפילו מלאה שרי שהיא רחוקה ממנו ואינו יכול ליגע בה (כו) וכ' הרשב"א נכרי הנושא חבית במוט או אפי' על כתפו והיא נקובה ומוציאה יין שלא מדעת הנכרי מותר אפי' היה היין נשפך מכחו (כז) דכל כחו שלא בכוונה מותר אפי' בשתייה (כח) היתה מטפטפת מעט אפילו יודע שמטפטפת מותר שאין היין נשפך מכחו של נכרי ולא מרבה בשפיכה בנדנודו שאפי' אם היתה מונחת ע"ג קרקע היתה מנטפת ומוציאה כך כדרך שמנטפת ומוציאה על כתפו ואין כאן כחו של נכרי כל עיקר ולכך מותר אלא שיש להתיישב בדבר ע"כ :

קבו הניצוק פסק רש"י דהוי חיבור וכן דעת רב אלפס פירוש המערה מכלי שיש בו יין של היתר לתוך יין של איסור רואין כאילו יין של האיסור מעורב בשל ההיתר הילכך אם עירה וקיטף שקודם שנגע למטה בשל האיסור הפסיק קילוח היורד מהיין של היתר מותר ור"ת פסק דניצוק לא הוה חיבור ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כרש"י (א) והר"ם מרוטנבורק היה נוהג על פי גדולי צרפת דבהפסד מרובה היה מתיר ניצוק כגון אם הוציא מן החבית לכלי שיש בו יין נסך אבל לא בדבר מועט. (ב) וניצוק בר ניצוק לכולי עלמא שרי (ג) כגון שיצק הישראל מהקנקן לצלוחית של

מפורש שגם הוא אוסר בהנאה שכתב בפי"ב אסור סתם ובפי"א כתב כל מקום שנאמר בענין זה שהיין אסור אם היה נכרי שנאסר היין בגללו עובד כו"ם אסור בהנאה והכי נקטינן : **כתב** הרמב"ם בשם הראב"ד דוקא כשהישראל הולך אחריו וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה בארוך בשמם וכתב שזו גירסתו של הרי"ף שגורס ואזיל ישראל אחוריה ולא גרי' ואזיל ישראל בהדיה וכ"פ הוא ז"ל בת"ה הקצר :

ומ"ש רבינו שהרא"ש לא חילק אין משם ראיה לומר שאינו סובר חילוק זה שהוא העתיק לשון הגמרא ולא ירד לחלק בכך ואי הוה שמיע ליה חילוק זה שמא היה נראה בעיניו . ועוד שמאמר שנראה מדברי הרשב"א שרצה להכריע שהרי"ף סובר כן מפני שגורס ואזיל ישראל אחוריה כיון שהרא"ש ג"כ גורס ואזיל ישראל אחוריה שפיר איכא למימר דס"ל הכי :

ואם נושא הכובא במוט בשנים אפילו מליאה שרי וכו' ז"ל הרא"ש ז"ל שם והתוספות כתבו וז"ל קי"ל כרב אשי דהוא בתראה ואכובא לא פליג ודוקא כשנושאים על ראשו או על כתפו דאיכא למיחש דלמא נגע אבל במוט או לישא הדלי דרך טבעתו מותר ע"כ ונראה שכך הוא דעת הרא"ש (י) אלא שהתוס' ביארו דבריהם יותר ולשון סה"ת כלשון התוספות : כתב הרשב"א נכרי הנושא חבית במוט וכו' עד סוף הסימן הוא לי' ת"ה הקצר וז"ל ת"ה הארוך כתב הבעה"ת אם נושאה במוט ובלכתו יצא מן היין לחוץ שלא בכוונה מותר בשתייה ואפי' מה שיצא לחוץ פירוש ה"ר שמואל ז"ל ונראה דזה פשוט דכחו שלא בכוונה לא גזרו ביה רבנן . ואפילו נשאו על כתפו כל שיצא ונסבר שלא בכוונה מותר וכן כשנושאים על כתפיהם חבית נקובה והיין זב מעצמו מותר שהרי היין אינו זב מכחו ואפילו היתה מונחת ע"ג קרקע היתה מטפטפת ומוציאה כדרך שהיא מטפטפת ומוציאה עכשיו כשהוא מונחת על כתיפו ואין כאן כחו כלל וקרוב אני לומר בכל כי הא דאפילו ידע הנכרי דהבית מטפטפת ומוליכה מותר אפילו בשתייה דאין כאן כחו כלל כמו שאמרנו אלא שצריך להתיישב בזה להורות הלכה למעשה עד כאן לשונו :

קבו הניצוק פסק רש"י דהוי חיבור וכו' בפרק השוכר את הפועל (עב.) אר"ה דניצוק חיבור ליין נסך . ושקלי וטרי בה בגמ' וכתבו התוספות שרש"י פסק כרב הונא דניצוק חיבור . ור"ת פסק דאינו חיבור והביא כמה ראיות לדבר והרא"ש כתב על דברי ר"ת ראיות אלו נכוחות וברורות אלא שהגאונים ורש"י פסקו דניצוק חיבור וכן דעת רי"ף וכ"פ הרשב"א בת"ה וכתבה שאין לזוז מקבלתן של גאונים ז"ל שקבלתן תורה שלימה . וכ"פ הרמב"ם בפי"ב מהמ"א וכן דעת הר"ן . ודחה קצת ראיות שהביאו הפוסקים דניצוק אינו חיבור . וכתב שר"ת סובר כן דהלכה כרב הונא א וזה תימה בעיני שהתוספות והרא"ש כתבו שר"ת הוא פוסק דאין הלכה כרב הונא :

ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם וכל הני רבוותא מסכימים לאסור ניצוק הכי נקטינן וכן פשט המנהג . וא"ת אי ניצוק חיבור היכי שרי למישתי בקניסקנין כמ"ש בסימן קכ"ד דודאי חיבורו של כלי לא גרע מחיבורו של ניצוק כבר תירץ הר"ן (בפרק השוכר) בשם הראב"ד דכי אמרינן ניצוק חיבור ה"מ מאי דאתי בההוא פתחא או בההוא ברזא . אבל בהאי קניסקנין מאי דאתי בברזא דישראל לא אתי בברזא דנכרי ומש"ה לא הוי חיבור : ומ"ש הילכך אם עירה וקיטף וכו' פשוט הוא וכך מפורש בגמרא בהדיא : ומ"ש שהר"מ מרוטנבורק היה נוהג ע"פ גדולי צרפת דבהפסד מרובה היה מתיר ניצוק וכו' כן כתב הרא"ש בשמו וכ"כ התוס' והמרדכי דבמקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי ר"ת להתיר ניצוק . וכתוב בתרומת הדשן סימן רל"ד בשם גדולים דכל מה שהוא בחבית הן גדולה הן קטנה חשיב הפסד מרובה לאפוקי מה שהוא בכד או בקנקן מיהו כתב דהיכא דאיפשר למכור לנכרי אפילו חבית גדולה חשיב הפסד מועט הואיל ואיפשר לימכר ואע"פ שצריך לזלזל קצת במכירה ואפילו שהיין ביוקר באותה שנה ובדוחק יש לצבור יין לשתות אין להתיר והביא ראיה מדיני תרומה ודיני טרפות ואח"כ כתב אמנם איפשר דבי"נ דאקילו ביה רבוותא בזמן הזה בכמה דוכתי לא דייקינא כולי האי להחמיר (א): **כתבו** התוספות והמרדכי (ב) אם משך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך אם יש בחבית ס' מן הכלי שיש בו י"נ ודאי מותר אפילו למ"ד ניצוק חיבור דלא גרע חיבורו ע"י ניצוק מאילו היה כולו מעורב בחבית שהיה אז בטל בס' בסתם יינם כמו שפי' ר"ת וניצוק דמיתסר ה"ד כגון שהיה היין מקלח מן החבית ונגע בקילוח ומ"מ היכא שיש הפסד מרובה סמכינן אר"ת עכ"ל וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ט סי' ט"ז ובסימן קל"ד יתבאר שאין לסמוך על ר"ת בזה ומ"מ לענין ניצוק אי איכא הפסד מרובה בלאו ההיא דר"ת שרי כמ"ש רבי' בסמוך בשם הר"מ :

וניצוק בר ניצוק לכ"ע שרי וכו' כ"כ התוס' והרא"ש בפר"י אהא דאמר רב הונא ל"ש אלא שלא החזיר גרגותני לגת אבל החזיר גרגותני לגת אף מה שבגת אסור וז"ל

דרכי משה

(י) וכ"כ הגמיי' פרק י"ב וכ"ה במרדכי דף שפ"ה ע"א ע"ב המרדכי בשם ראבי"ה שצריך שיסייע הישראל להכניס החוט בנקב האוון תכובא אם ע"י שצידד ניתן היין על הנכרי וחזר וניתן ביין מותר דאין דרך ניסוך בכך עד כאן לשון המרדכי :

קבו (א) ותו דלא שייך הכא למחשביה הפסד מועט משום דאפשר למוכרו לנכרי דחומרא דאתי לידי קולא הוא דכסה רבוותא אסרו למכור יין הנאסר במגע נכרי לנכרי עכ"ל : (ב) וכ"כ בהגמ"יי פי"ב ומהרי"ו בתשובה :

דרישה

להרא"ש כריב"ס דמסתמא מכוון אבל בנכרי הנושא הנוד והולך אין כאן כיון ולהכי אפי' פתוח מותר אבל מה שהקשה הב"י מסימן קכ"ד ליכא לתרץ הכי לומר דהתם מיירי בלא כיון לשכשך ולהכי כתב רבינו ולא נהירא להרא"ש ז"ל כו'. א"א לומר כן דודאי מדכתב הרמב"ם דין דאחז כלי פתוח כו' וכתב גם כן דין זה דהעביר הכלי ממקום למקום ש"מ דע"כ לאו תרווייהו בשלא כיון איירי דא"כ למה כפל הרמב"ם לכתוב דין אחד שני פעמים ועוד שהרי רבינו הביא לעיל בסימן קכ"ד בתוך הדינים של מגע בכוונה ש"מ דמשמע לרבינו שהרמב"ם מיירי בכיון ולהכי שפיר הקשה ב"י אבל כבר כתבתי בסמוך דס"ל להרא"ש דאפי' שכשוך בכוונה אינו אוסר אם לא על ידי נגיעה וא"כ לק"מ ע"ש : [ו] וכתב הרמב"ן בשם הראב"ד כו' וא"א הרא"ש לא חילק ז"ל ב"י אין ראיה דלא ס"ל כן שהוא העתיק לשון הגמרא ולא ירד לחלק בכך ואי הוה שמיע ליה חילוק זה שמא היה נראה בעיניו ועוד שמאמר שנראה מדברי הרשב"א שרצה להכריע שהרי"ף סובר כן מפני שגורס ואזיל ישראל אחורי כיון שהרא"ש גם כן גורס ואזיל ישראל אחורי שפיר איכא למימר דס"ל הכי :

וי"א

פרישה

נשפך מעט : (וירצה שר"ל אפי' בהנאה כ"ל דר"ל מאחר שהוא סובר כבר דאין מדמין מילתא למילתא בטרפות נכרי כמ"ש בסימן קכ"ג אם כן טרדא דהכא אינו כלום דשמא נגע בה נכרי עכ"ס) : (כה) וכתב הרמב"ן בשם הראב"ד כו' אבל אם הולך כו' אפי' מלא עינו שרי ס"א אינו וכ"ג ואפי' מליא שרי ועד"ר: (כו) וכתב הרשב"א כו' אפי' היה היין נשפך מכחו פירוש דהואיל והוא נושא החבית ומנענעו נשפך היין אבל כשמונח החבית במקומו לא היה נשפך (וכתב רמ"ה דאם ישראל מריק מכלי אל כלי ובא נכרי ומנענע ידו של ישראל אם היה היין מקלח בלאו הכי שרי ואם לאו אסור . וכ"פ ב"י לענין אם היין מקלח מהחבית שבעגלה לתוך הכובא והנכרי מגביה העגלה כדי שיקלח היין יותר יפה שמותר) : (כז) דכל כחו שלא בכוונה מותר אפי' בשתייה פירוש אפי' שיוצא ממנו וכ"כ הרשב"א בהדיא והביאו ב"י : (כח) היתה מטפטפת כו' עד ולכך מותר אלא שצריך להתיישב בדבר להורות הלכה למעשה :

סי' קבו (א) והר"מ מרוטנבורק היה נוהג כו' דבהפסד מרובה היה מתיר ניצוק כגון אם הוציא מן החבית כו' פירוש בין גדולה בין קטנה וטעמו שהוא מסופק הלכה כדברי מי ולכך פוסק בהפסד מרובה כדברי המיקל וכ"כ התוס' דבמקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי ר"ת להתיר ניצוק וכתב בספר התרומות דהיכא דאפשר למכור לנכרי אפילו חבית גדולה חשיב כהפסד מועט הואיל ואפשר למכור ואף ע"פ שצריך לזלזל קצת במכירה (וכד"מ בשם ת"ה סימן ר"ד כתב גם כן זה וסיים וכתב אמנם אפשר ביי"נ שקילו רבוותא בזמן הזה בכמה דוכתי לא דייקינן כולי האי להחמיר וכ"כ בהגה"ה ש"ע דאפי' יכול למוכרו לנכרי בהפסד מועט מותר עכ"ס) : (ב) וניצוק בר ניצוק לכ"ע שרי כ"כ התוס' פרק ר' ישמעאל בד' נ"ו ע"ב ובהרא"ש שם וע"ל בסימן קכ"ג : (ג) כגון שיצק הישראל מהקנקן לצלוחית של נכרי כו' פי' שיש

חדושי הגהות

קבו א תמיהני על תמיהתו של רבינו המחבר שהדברים ברורים שט"ס נזכר הוא בדברי הר"ן ובמקום ולפיכך [illegible] דברי ר"ת צ"ל ולפיכך [illegible] שטחיות לשונו (כגה"ג) :

של נכרי שנאסר מה שבקנקן משום ניצוק (ד) ואם חזר ישראל ויצק מן החבית למה שבקנקן מותר ונכרי המערה מן החבית פסק רש"י שמה שנשאר בחבית מותר אע"ג דניצוק חיבור היינו דווקא ניצוק המחובר ליין שנאסר משום מגע נכרי אבל זה שאינו מחובר אלא ליין שנאסר מכחו של נכרי לא החמירו לאסור בו ניצוק והראב"ד כתב שגם ניצוק זה נמי אסור (ה) וכתב עוד שאם הנכרי מערה לטיט או לאשפה או למקום לכלוך אין דרך ניסוך בכך והכל מותר בין מה שיצא לחוץ בין מה שבפנים (ו) אבל ישראל המערה לטיט או לאשפה (ז) ובא נכרי ונגע בקילוח הכל אסור (ח) ודעת א"א הרא"ש ז"ל כרש"י [א] (ט) (י) ויש אומרים דניצוק אפילו לסתם יין

בית יוסף

ה"ל הרא"ש וא"ת למאי דס"ד דמשום ניצוק מיתסר גרגותני אם כן מה שבגת אסר משום ניצוק וכתבו רשב"ם וריב"ן בשם רש"י דיש ללמוד מכאן דאף לדברי האומר ניצוק חיבור ניצוק בר ניצוק לא הוי חיבור והכא הוי ניצוק בר ניצוק כי נקבי הגרגותני דקין ועומדין מן הצד ומגת לגרגותני איכא חד ניצוק ומגרגותני לבור איכא ניצוק שני ע"כ ואף על פי שהריב"ם דוחה ראיה זו מכל מקום הם זכרונם לברכה נראה דלא ס"ל כוותיה וכ"פ הרשב"א דניצוק בר ניצוק אינו חיבור ומותר בשתייה והכי נקטינן :

ונכרי המערה מן החבית פסק רש"י שמה שנשאר בחבית מותר וכו' והראב"ד כתב שגם ניצוק זה אסור כבר נתבאר זה בתחלת סימן קכ"ה ושם נתבאר שדעת רוב הפוסקים לאסור :

וכתב עוד שאם הנכרי מערה לטיט או לאשפה וכו' ז"ל הרשב"א בת"ה הקלר נכרי שהיה מערה מהחבית לאשפה או למקום לכלוך או לטיט כל מה שנשאר בכלי מותר שאין דרכן של מנסכים לנסך על גבי דבר המאוס ומה שנשאר בפנים אינו נאסר דלא אסרו בכחו של נכרי אלא מה שיצא לחוץ אבל לא מה שנשאר בפנים דמשום חיבור למה שיצא אין כאן שאף מה שיצא לחוץ לא נאסר הואיל ואין דרכן של מנסכים כן היה ישראל או נכרי מערה לתוך הטיט ובא נכרי אחר ונגע בקילוח אף מה שנשאר בפנים אסור משום ניצוק אף על פי שהולך לאיבוד בתוך הטיט הואיל ואינו מאבדו בידים ולא בטלו מחשיבותו עכ"ל וז"ל בת"ה הארוך מדברי הראב"ד בתשובותיו בנכרי המערה מכלי לכלי שאינו הולך לאיבוד הוא שנאסר הכל אי נמי אם הכל הולך לאיבוד על ידי ישראל או על ידי נכרי אחר ובא נכרי זה ונגע בו אע"פ שהולך לאיבוד אסור אבל אם נכרי זה בעצמו שופכו לאיבוד אין נאסר דה"ל כזורק מים בתוך הטיט וכדאמרי' בפרק אין מעמידין (לג.) בשמעתא דנודות הנכרים ובלשון הזה כתב דבר זה מסורת בידי מרבותי ומאבינו שבשמים שלא התירו ביין אלא כח שפיכתו בזמן ששופך אותו לאיבוד דהא נעשה בשפיכתו כזורק מים לטיט דהא בטליה מחשיבותיה ושוויה מיא בעלמא ומכלל זה אתה שומע שכל יין שהנכרי נוגע בו בענין אחר אע"פ שהיין הולך מעצמו לאיבוד בין הוא הולך לאיבוד מאליו בין על ידי ישראל בין על ידי נכרי אחר ובא נכרי ונגע בקילוחו אסור מה שנשאר בכלי מ"ט נכרי בתרא הא לא בטלה וקא מנסך ליה וכ"ש הכא דלא ניחא ליה לנכרי דניזל לאיבוד כמעשה דידכו ע"כ (ג) והולך לאיבוד היינו שהולך במקום מלוכלך כאשפה וכיוצא בה א"נ בנותן יין בזפת בשעה שמזפתים את הכלים מפני שהיין מקבל זוהמא מן הזפת וכדגרסינן בירושלמי וחש לומר שמא נסך אין עשוי לנסך על גב דבר מאוס אבל כשנסכך ע"ג קרקע לא שאף הם מזלפים ע"ג קרקע לפני כו"ם שלהם ומ"מ שמענו בנכרי המערה מחבית למקום איבוד דמה שנשאר בכלי מותר דכח נכרי דרבנן בכפק לבראי גזרו ביה רבנן דאשתאר בגוה לא גזרו ביה רבנן ואי משום ניצוק למה שיצא חוץ לכלי אפילו מה שיצא חוץ אין נאסר כיון שהוא משליכו לאיבוד עכ"ל וקצת מדברי הראב"ד כתב הר"ן בפרק אין מעמידין גבי נודות הנכרים ומיהו מדברי המרדכי בפרק רבי ישמעאל גבי הביא דפקעה לארכה נראה דניצוק ההולך לאיבוד מאליו מותר ושלא כדברי הראב"ד :

ומ"ש רבי' ודעת א"א הרא"ש ז"ל כרש"י לא קאי למאי דסמיך ליה דבהיא מילתא לא איירי הרא"ש אלא אנכרי המערה מן החבית פסק רש"י שמה שנשאר בחבית מותר קאי ומה שיש לדקדק בדברי הרא"ש בזה כתבתי בתחלת סי' קכ"ה : וי"א דניצוק אפי' לסתם יינם אוסר הכל בהנאה והרשב"א כתב בשם הגאונים דניצוק לא חשיב חיבור אלא במערה לתוך י"נ גמור אבל במערה לתוך כלי של נכרי שלא הודח וכו' זה שכתב רבינו בשם הרשב"א תמוה דפתח בי"נ גמור וסיים בנותן לתוך כלי שלא הודח דמכין דפתח במערה לתוך י"נ גמור ה"ל למיכתב בהדיה דינא דסתם יינם ועוד דהשתא לא איתפרש דיניה דמערה לתוך סתם יינם לדעת הרשב"א אם הוא כמערה לתוך כלי שלא הודח דמותר בשתייה או אם הוא אסור בשתייה ומותר בהנאה ולא ידעתי למה קיצר רבינו דברי הרשב"א בדבר זה כי דבריו מבוארים היטב בלא תמיהא שהרי כתב וז"ל איסור ניצוק אינו אלא מדין חיבור ולפיכך אם נעשה ניצוק לסתם יינם הכל מותר בהנאה אבל אם נעשה הניצוק לודאי יינם אסור בהנאה כאילו נתערבו זה בזה ויש מי שהורה לאסור בכל ניצוק אפילו בהנאה ולא יראה לי כן ניצוק זה שאמרנו שמעתי משמן של גאונים שלא אמרו אלא בשעירה לי"נ האסור בהנאה אבל ליין המותר בהנאה אינו חיבור ונראים הדברים שלא אמרו אלא הניצוק חיבור לי"נ ולא נקרא י"נ סתם אלא כאסור בהנאה ולפיכך המודד לתוך כליו של

בית חדש

דאינו מותר אלא מה שבתוך כלי העליון אבל דביני ביני דמחובר ע"י ניצוק אסור לקלטו מן האויר לשתותו ותו אשמועינן דאין היתר אא"כ שהפסיק קודם שיגיע ראש התחתון של קילוח לכלי הנכרי אבל אי נגע ראש התחתון בכלי הנכרי מקמי דליפסק ראש העליון תו לא מהני קיטוף דכבר איתסר לה כל מה שבכלי העליון וכך פירש"י בפרק השוכר (דף ע"ב) :

נכרי המערה מן החבית פסק רש"י וכו' עד ודעת א"א הרא"ש כרש"י אע"ג דכבר כ' רבינו דין זה בתחלת סימן קכ"ה התם אינו מדבר אלא בנכרי המערה מכלי אל כלי דאיכא צד קולא דהיוצא אינו נאסר מטעם מגע נכרי אלא מטעם כחו ומתירו הרא"ש להיין הנשאר בכלי דאין הניצוק אוסרו שלא החמירו בכח הנכרי לאסור המחובר לו ע"י ניצוק וכאן הביא דברי הראב"ד גם במ"ש דהמער' ובא נכרי ונגע בקילוח דהכל אסור אף מה שהוא בשל היתר ושדעת א"א הרא"ש כרש"י גם בזה דמה שהוא בשל היתר מותר אפי' בשתייה אפי' נגע נכרי בקילוח אף על גב דאיכא צד חומרא במגע זו דאם היה מעורב ממש לא ה"ל היתר דכל מה שבחבית חשיב מגע נכרי מ"מ השתא דאינו אלא ניצוק הנשאר מותר בשתייה ואע"פ שלא כתב הרא"ש מזה כלום בפסקיו הנה בתשובה כתב כך וכדכתב רבינו למעלה בסימן קכ"ד ולשם הביא ג"כ דעת הראב"ד בזה דאוסר הכל אם נגע נכרי בקילוח וכמ"ש לשם בס"ד ואע"ג דרש"י לא כתב כלום היכא דישראל מערה לטיט ובא נכרי ונגע בקילוח מכל מקום רבינו הוא דקאמר דדעת א"א הרא"ש להתיר במה שנשאר בחבית בכל ענין אפילו נגע נכרי בקילוח אם הוא הולך לאיבוד וכמו שפסק רש"י גבי נכרי המערה כך הוא דעת הרא"ש גם בנכרי הנוגע בקילוח ודלא כהראב"ד דאוסר אף מה שנשאר בחבית בין בנכרי המערה בין בנוגע בקילוח ההולך לאיבוד כנלע"ד ודו"ק ודלא כמ"ש ב"י כאן ובסימן קכ"ד סעיף כ' :

ומ"ש אבל ישראל המערה וכו' איכא למידק דבלשון הרשב"א איתא ישראל או נכרי המערה ולמה כתב רבינו ישראל ולא כתב ג"כ נכרי וי"ל דנקט ישראל לרבותא דאף על פי דלא היה נכרי אלא בנגיעת הקילוח בלבד אמרינן דאחשביה ומנסך ליה ואין צריך לומר אם נכרי מערה וגם נכרי אחר נוגע בקילוח דפשיטא דאחשביה והכל אסור ולענין הלכה נקטינן לחומרא כהראב"ד בין בנכרי המערה מן החבית לכלי אחר ובין בנוגע נכרי בקילוח ההולך לאיבוד הכל אסור היכא דליכא הפסד מרובה אבל בהפסד מרובה כל ניצוק מותר כמ"ש רבינו בשם הר"ם מרוטנבור"ק : וי"א דניצוק אפילו לסתם יינן אוסר הכל בהנאה זו היא דעת הראב"ד וטעמו דכיון דעשאו סתם יינם כי"נ ודאי לאסרו בהנאה אף דין הניצוק לסתם יינם כדין הניצוק לי"נ ודאי והרשב"א בת"ה בית ה' סוף שער חמישי השיג עליו וכתב ולא יראה לי כן דאעפ"י דסתם יינם אסור בהנאה אפ"ה הניצוק לסתם יינם אין מה שמערה ממנו אסור בהנאה דלא עדיף חיבור ניצוק מתערובות יין ביין דסתם יינם דקי"ל כרשב"ג דאמר ימכר לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו השתא נמי אע"ג דניצוק חיבור וכאילו נתחבר הכל ביחד אינו אסור כולו בהנאה אלא ימכר ואח"כ כתב הרשב"א ניצוק זה שאמרו שמעתי משמן של גאונים שלא אמרו אלא כשעירה לי"נ האסור בהנאה אבל ליין המותר בהנאה אינו חיבור ונראים הדברים שלא אמרו אלא הניצוק לי"נ הוי חיבור ולא נקרא י"נ סתם אלא האסור בהנאה ולפיכך מודד לתוך כליו של נכרי אעפ"י שלא הדיח את שמדד לתוכו אסור בשתייה ואת שעירה ממנו מותר אפילו בשתייה עכ"ל ודבריו מבוארים דס"ל דלא אמרינן ניצוק חיבור דה"ל כמעורב ביחד אלא כשעירה ליי"נ האסור בהנאה דהיינו בין יי"נ ודאי ובין סתם יינם דבי"נ ודאי אין לו תקנה ובסתם יינם נמי אף ע"ג דאסור בהנאה מ"מ כיון דקי"ל בתערובות סתם יינם ימכר ה"נ בניצוק דידיה ימכר אבל כשעירה ליין המותר בהנאה אינו חיבור שיהא כאילו הוא מעורב יחד וימכר אלא הדבר שמערה ממנו הוא מותר אפילו בשתייה דלא אשכחן ניצוק חיבור אלא ביין האסור בהנאה דה"ק רב הונא בפ' השוכר (דף ע"ב) ניצוק וקטפרס ומשקה טופח חיבור לענין יין נסך אלמא דדוקא ביין האסור בהנאה בין י"נ ודאי בין סתם יינם דהכל נקרא י"נ כיון דאסור בהנאה והתם הוא דניצוק הוי חיבור כאילו הוא מעורב ביחד אבל כשעירה ליין שהוא מותר בהנאה אין הניצוק חיבור ואינו כאילו הוא מעורב ולפיכך היין שבכלי שמערה ממנו מותר אפילו בשתייה וכיון דליכא יין דמותר בהנאה אלא במערה לכליו של נכרי שאין בו עכבת יין שאין היין המתערב לתוכו נאסר בהנאה אלא בשתייה וכדתנן נודות הנכרים וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בתוכן חכמים אומרים מותר בהנאה הלכך היין הנשאר בכלי שמערה ממנו מותר אפילו בשתייה ושרי ליה מהריה לב"י שהבין מדברי

דרכי משה

(ג) וע"ל סימן קכ"ד מ"ש שם בנכרי שנגע בקילוח או ביין שהולך לטיט :

פרישה

פ' יין נסך : (ד) ואם חזר ישראל ויצק מן החבית אורחא דמילתא נקט וה"ה מקנקן לקנקן מותר וק"ל : (ה) וכתב עוד שאם הנכרי מערה לטיט או לאשפה כו' אין דרך ניסוך בכך הטעם דהא נעשה כשופך מים לטיט דהא בטליה מחשיבותיה ושוויי' מיא בעלמא ודוקא במערה לטיט או לאשפה אבל אם שופך על הקרקע דרך ניסוך הוא ואסור : (ו) אבל ישראל המערה לטיט כו' גם לעיל סימן קכ"ד כ"כ בשם הראב"ד והרא"ש כתב בתשובה שמותר ועמ"ש שם : (ז) ובא נכרי ונגע בקילוח הכל אסור (וה"ה שנכרי מערה אותו לטיט או לאשפה ובא נכרי אחר ונגע בקילוח אסור עכ"ה) הטעם דהא נכרי בתרא הא לא בטליה וקא מנסך ליה ואדרבא לא ניחא ליה לנכרי דניזול לאיבוד רשב"א : (ח) ודעת הרא"ש ז"ל כרש"י אנכרי המערה מן החבית קאי ב"י : (ט) וי"א דניצוק אפי' לסתם יין אוסר הכל בהנאה כו' דע שרבינו הביא כאן דעת הי"א שמחמירין לאסור הכל בהנאה אפי' בסתם יינם והביא דעת הרשב"א שמיקל במערה לתוך כלי של נכרי שלא הודח להתיר הנשאר אפי' בשתייה ורבינו חולק אתרווייהו שחולק אי"א וס"ל דאם עירה לסתם יינם אינו אוסר אלא בשתייה ומוכר הכל חוץ מדמי יי"נ שבו כמו שנבאר בסמוך ואם עירה לתוך כלי של נכרי שלא הודח חולק ג"כ על הרשב"א וס"ל דאף המותר אסור בשתייה . והנה רבינו לא הביא דעת הרשב"א לכאן לומר שהוא חולק על הי"א בסתם אף כי פשוט הוא שחולק עליהם בזה אלא רבינו הביא דעת הרשב"א לכאן לומר שהוא חולק עליו וכמ"ש וכמו שיתבאר שם : (י) וי"א דניצוק אפי' לסתם יין אוסר הכל בהנאה טעם הי"א דע"י ניצוק חיבור אנו רואין את הכל כאילו הוא מעורב יחד ואע"ג דבתערובות עצמו אמרינן שימכור הכל חוץ מדמי יי"נ שבו היינו דוקא בנתערב האיסור דאמרינן כבר נתבטל ודי לנו בזה שיזהר הנאה ליה כמלא או ימכור הכל חוץ מדמי איסור שבו אבל כאן היין שאסור הוא

דרישה

פי' קכו [א] וי"א דניצוק אפילו לסתם יין אוסר הכל בהנאה והרשב"א כתב כו' ביאור דעת רבינו כתבתי בפרישה והנני מציג לפניך דברי הרשב"א וביאורם ובזו תבין שאין מקום לקושיות ותמיהות ב"י וז"ל הרשב"א איסור ניצוק אינו אלא מדין חיבור ולפיכך אם נעשה ניצוק לסתם יינם הכל מותר בהנאה (ר"ל כל יינו של ישראל מותר בהנאה ואם רוצה למכור הנשאר בכלי מותר למכור כולו ואם רוצה למכור התערובות משער כמה היה שם יין אסור ומוכר השאר לבד מדמי יין האיסור וכ"כ הב"י בהדיא בסמוך שמותר הכל בהנאה) אבל אם נעשה הניצוק לודאי יינם (ר"ל ליין נסך גמור) אסור בהנאה כאילו נתערבו זה בזה ויש מי שהורה לאסור בכל ניצוק אפי' בהנאה (דעת יש מי שהורה הוא דעת י"א שהביא רבינו וטעמם כתבתי בפרישה) ולא יראה לי כן. ניצוק זה שאמרנו שמעתי משמן של גאונים שלא אמרו אלא בשעירה ליי"נ האסור בהנאה אבל ליין המותר בהנאה (ר"ל שעירה לתוך כלי של נכרי שלא הודח שאותו היין מותר בהנאה אבל אין לומר דמיירי שעירה ביין של נכרי שהרי כל יינם אסור בהנאה) אינו חיבור (ולפ"ז מ"ש בשם הגאונים שלא אמרו אלא בשעירה ליי"נ האסור בהנאה ר"ל כל יינם של נכרי וכל אחד כדיניה דאי ליי"נ גמור הכל אסור בהנאה ואי לסתם יי"נ ימכר הכל חוץ מדמי יין האיסור שבו וע"ז כתב הרשב"א) ונראים הדברים שלא אמרו אלא הניצוק חיבור ליי"נ ולא נקרא יי"נ סתם אלא האסור בהנאה (ר"ל כל יין של נכרי שאסור בהנאה) ולפיכך המודד לתוך כליו של נכרי אע"פ שלא הודח את שמדד לתוכו אסור בשתייה ואת שעירה ממנו מותר אפילו בשתייה עכ"ל הרשב"א. ומה שמתיר במודד לתוך כלי מיירי דוקא שאין בכלי יין כלום דאי יש בו יין אסור בשתייה כמ"ש ב"י שהרי כתב אם נעשה ניצוק לסתם יינם הכל מותר בהנאה משמע דבשתייה מיהא אסור ומה לי עירה לתוך יין מרובה או לתוך יין מועט. ומ"ש ב"י וז"ל ואף על פי שאח"כ כתב בשם הגאונים שלא אמרו ניצוק חיבור אלא לודאי יינם בלבד ולא לסתם יינם וצ"ע תמוה בעיני מאוד איך עלה על דעת ב"י לומר דגם הרשב"א שכתב בשם הגאונים כן שהרי כתבו אבל ליין המותר בהנאה אינו חיבור ואי הוכא יין של נכרי שמותר בהנאה

יין אוסר הכל בהנאה (יא) והרשב"א כתב בשם הגאונים דניצוק לא חשוב חיבור אלא במערה לתוך יין נסך גמור אבל המערה לתוך כלי של נכרי שלא הודח הנשאר בו מותר אפי' בשתייה ונ"ל כיון דטעמא דניצוק שאנו רואין אותו כאילו הוא מעורב ביחד לפי מה שהוא הדבר שיוצק בו כך הוא הדבר שמערה ממנו אם יוצק לתוך יי"נ גמור אין לעליון תקנה (יב) ואם לסתם יינם יוליך הנאה לים המלח או ימכרנו כולו לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו ואם לתוך כלי

מדברי הרשב"א בשם הגאונים שלא אמרו ניצוק חיבור אלא לודאי יינם ולא לסתם יינם והקשה על פי הבנה זו דה"ל להרשב"א לכתוב וכן שמעתי ומדקאמר ניצוק זה משמע דענין מחודש קאמרי וצ"ע עכ"ל ולא דק כי הדבר ברור כדפרי' ובדברי רבינו איכא לתמוה טובא דמדכתב תחלה סברת י"א וכתב עליו והרשב"א כתב בשם הגאונים דניצוק לא חשיב חיבור אלא במערה לתוך י"נ גמור וכו' משמע לכאורה דס"ל כמי דהגאונים חולקין על סברת י"א והא ליתא דהגאונים לא באו למעט סתם יינם דפשיטא דאין חילוק בין י"נ ודאי ובין סתם יינם דתרוייהו קרינן להו י"נ דקאמר רב הונא דניצוק חיבור ליין נסך אלא באו לומר דלא חשיב ניצוק חיבור אלא כשעירה ליי"נ האסור בהנאה אבל ליין המותר בהנאה אינו חיבור ומשום הכי מסיים בנותן לתוך כלי שלא הודח דמה שמערה לתוכו מותר בהנאה ומה שנשאר בכלי שמערה ממנו מותר אפי' בשתייה דלא אמרי' ניצוק חיבור אלא דוקא במערה ליין שאסור בהנאה אלא דלסברת י"א אף בסתם יינם היין הנשאר אסור בהנאה ולהרשב"א בסתם יינם היין הנשאר מותר בהנאה וימכר כדפרישית וכדי ליישב דברי רבי' נראה דכך היא ההלכה בדבריו תחלה הביא סברת י"א דבסתם יינם אמרינן ניצוק חיבור ואסור נמי הכל בהנאה ואחר כך הביא מ"ש הרשב"א בשם הגאונים דניצוק חיבור לא אמרינן אלא במערה לתוך י"נ גמור כלומר דוקא כשיש בתוך הכלי למטה יין גמור בין יין נסך ודאי בין סתם יינם רק שיהא בו כדי עכבת יין דזהו נקרא יין גמור ואפי' הוא סתם יינן אבל המערה לתוך כלי שלא הודח דאין כאן יין גמור לא אמרי' בו ניצוק חיבור אח"כ השיג על שניהם על סברת י"א השיג ואמר דבסתם יינן אין ניצוק חיבור לאסור הכל בהנאה אלא הנשאר ימכר ועל סברת הרשב"א השיג ואמר דבמערה לכלי שלא הודח הנשאר אסור בשתייה והשתא לפי זה התיישב לשון רבינו שכתב ע"ש הרשב"א שנתקשה בו הב"י וכתב עליו וז"ל זה שכתב רבינו בשם הרשב"א תמוה דפתח בי"נ גמור וסיים בנותן לתוך כלי שלא הודח דמכיון דפתח במערה לתוך י"נ גמור ה"ל למיכתב בתריה דינא דסתם יינם דודאי לפי מה שהבין ב"י דיין נסך גמור בא למעט סתם יינם איכא להקשות אבל למאי דפרישית דיין נסך גמור דקאמר אפילו סתם יינם במשמע רק שיהא יין גמור לאפוקי היכא דמערה לתוך כלי שלא הודח לא קשיא כלל ותימה גדולה לפי דעת ב"י ולדידיה מי ניחא דפתח במערה לתוך י"נ האסור בהנאה דהיינו י"נ ודאי לפי הבנת ב"י ומסיים במערה לתוך כלי שלא הודח וכבר הרגיש בזה הב"י עצמו והניחו בצ"ע אבל למאי דפרישית ניחא דרבינו הבין דברי הרשב"א על נכון אלא שהביא תחלה סברת י"א ואח"כ סברת הרשב"א ואחר כך אמר דנ"ל שלא כדברי זה ולא כדברי זה אלא לפי מה שהוא הדבר שיוצק בו וכו' והשתא מ"ש רבינו ונ"ל כיון דטעמו דניצוק.שאנו רואים אותו כאילו הוא מעורב ביחד לפי מה שהוא הדבר שיוצק בו כך הוא הדבר שמערה ממנו וכו' איננו חולק על הרשב"א בשני דינים הראשונים שכתב רבינו דלמאי דפרישית גם הרשב"א ס"ל דבמערה לי"נ ודאי אין לו תקנה ובמערה לסתם יינם ימכר אלא דבדין הג' שכתב רבינו ואם לתוך כלי שלא הודח אסור בשתייה ומותר בהנאה חלוקים הם הרשב"א ורבינו דהרשב"א ס"ל דמה שמערה ממנו מותר אפי' בשתייה ונתן טעם לשבח ורבינו חולק עליו וסברתו וכבר השיג ב"י על רבינו ודבריו נכונים בזה ומ"ש רבינו ואם לסתם יינם יוליך הנאה לים המלח או ימכרנו כולו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו הכי פירושו דכי היכי שאם היה מעורב ממש ביחד צריך להוליך הנאה לים המלח או ימכרו כולו לנכרים וכו' השתא נמי דאמרינן ניצוק חיבור ימכר לנכרים דאסור בשתייה אבל אין דעתו לומר דבניצוק יוליך הנאה לים המלח או ימכר כולו חוץ מדמי י"נ שבו שהרי אינו מעורב ממש אלא רואין כאילו הוא מעורב ואין בהנאה שלו

של נכרי אע"פ שלא הדיח את שמדד לתוכו אסור בשתייה ואת שעירה ממנו מותר אפילו בשתייה עכ"ל ונראה שלא התיר במודד לתוך כליו של נכרי אע"פ שלא הדיח אלא בשאין בהם עכבת יין שאילו היה בהם עכבת יין מה שנשאר בכלי אסור בשתייה מיהא שהרי כתב שאם נעשה ניצוק לסתם יינם הכל מותר בהנאה משמע דבשתייה מיהא אסור ומה לי עירה לתוך יין מרובה מה לי עירה לתוך יין מועט ואע"פ שאח"כ כתב בשם הגאונים שלא אמרו ניצוק חיבור אלא לודאי יינם בלבד ולא לסתם יינם וכתב שנראים דבריהם י"ל דאף הגאונים לא אמרו כן אלא להתיר ניצוק דסתם יינם בהנאה אבל לא להתירו בשתייה אבל קשה דא"כ ה"ל להרשב"א לכתוב וכן שמעתי משום הגאונים ומדקאמר ניצוק זה משמע דענין מחודש קא אמרי וצ"ע משמע לי דאפילו בשיש בו משקה טופח אוסר משום ניצוק ואע"פ שאין בו כדי להטפיח דהא א"ר הונא הניצוק והקטפרס ומשקה טופח חיבור לענין י"נ ופי' רש"י משקה טופח ואין בו טופח ע"מ להטפיח שאם טפח בהם בידו לא יעלה בה משקה שיוכל להטפיח ד"א אבל רבינו ירוחם הצריך טופח ע"מ להטפיח לאסור משום ניצוק וכן משמע מדברי סמ"ג כמ"ש בסי' קכ"ג דלא הוי חיבור לדעתו בי"נ עד שיהא טופח ע"מ להטפיח וכ"כ התוס' בס"פ ר' ישמעאל (ס.) גבי ההוא נכרי דהוה קאי במעצרתא ומיהו בכלי שמכניסו נכרי לקיום כתב רבינו ירוחם שאע"פ שאין בו טופח ע"מ להטפיח אוסר משום ניצוק ומ"מ מ"ש רבי' ונ"ל דכיון דטעמא דניצוק שאנו רואים אותו כאילו הוא מעורב ביחד וכו' ואם לתוך כלי שלא הודח אסור בשתייה ומותר בהנאה אין לו טעם שהרי כבר נתן הרשב"א טעם לשבח בדבר שלא אמרו אלא הניצוק חיבור לי"נ ולא נקרא י"נ סתם אלא האסור בהנאה וכיון דיין של ישראל שנכנסו בכלי נכרי שלא הוכשר אינו נאסר בהנאה א"כ יין הנשאר בכלי שעירה ממנו לתוכו אינו נאסר משום ניצוק ואם רבינו היה חולק על טעם זה וסובר שכל שהוא אסור אפילו בשתייה בלבד בכלל בשם י"נ ה"ל להביא טעמו של הרשב"א ולכתוב עליו כן ולא להביא דינו בלא טעמו ולחלוק עליו משום דכיון דטעמא דניצוק שאנו רואין אותו כאילו הוא מעורב ביחד שהוא דבר שאינו ענין לטעמו של הרשב"א. ועוד שלפי דבריו שוויה להרשב"א טועה בטעמו של ניצוק והוא דבר שא"א לטעות בו דבפירוש אמרו ניצוק חיבור ועוד יש לתמוה על רבינו שכתב ואם לסתם יינם יוליך הנאה לים או ימכרנו כולו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו שתיקונים אלו לא שייכי אלא ביין המעורב ממש עם סתם יינם שא"א להבדילם זה מזה אבל ביין הנשאר בכלי אע"פ שאנו אוסרים אותו משום ניצוק שאנו רואין אותו כאילו הוא מחובר ליין האסור מ"מ אינו מעורב עמו וכשמוכר יין זה בפני עצמו לנכרים פשיטא דאין בו הנאה של כלום מפני יין האסור שהוא בתוך הכלי שהורק מכלי זה לתוכו ומה הנאה היא זו שאמר עליה שיוליכנה לים המלח או שיאמר לנכרי שהוא מוכר לו היין חוץ ממנה (ד) אלא ודאי ע"כ מוכרו לנכרי סתם ואינו נאסר אלא בשתייה בלבד וכדברי הרשב"א ז"ל והר"ן כתב בפרק השוכר את הפועל אהא דתנן נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של נכרי וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור עכבת יין פירוש כלומר מקום שמתעכב שם טיפת יין אסור לפי שנשאר שם מן היין שמדד לתוך צלוחיתו של נכרי ובגמרא מפרש דהה"א עכבת יין מתסרא למאן דאמר ניצוק חיבור משום ניצוק לפי שעכבת יין שבשולי המשפך מחוברת ע"י ניצוק ליין שבצלוחיתו של הנכרי והאי אסור בהנאה קאמר דאי לאסרו בשתייה למה לי עכבת יין אפילו אין בו עכבת יין אסור בשתייה שכיון שמשפך זה היה צריך הדחה ולא הדיחו ודאי שאוסר היין בשתייה אלא לענין איסור הנאה קאמרינן ומ"ה דוקא כי אית ביה עכבת יין הא לאו הכי לא עדיף מנודות הנכרים וקנקניהם שאין אוסרים יין הכנוס בהם בהנאה ולפ"ז אנן דקיי"ל כרשב"ג בתערובות סתם יינם דימכר כולו לנכרים חוץ מדמי איסור שבו לא קי"ל כי הך מתני' דכיון שאינו נהנה מאותו עכבת יין כלל אמאי מיתסר בהנאה ולפיכך יש לתמוה על הרי"ף שכתבה אלא שאיפשר שאפילו לרשב"ג דשרי בימכר כולו חוץ מדמי איסור שבו דוקא במפרש אבל בסתם אע"פ שאינו נהנה מן האיסור אסור ואחרים אומרים דהאי אסור בשתייה קאמר דכי לית ביה עכבת יין אפילו בשתייה שרי שאע"פ שהוא מחוסר הדחה כיון שהוא כלי שאין מכניסו לקיום מכיון שיבש יין נסך שעליו אם נשתמש בו אינו אוסר את היין אפילו בשתייה וכתב הרמב"ן שאין זה נראה אלא במשפך לפי שאין היין מתעכב בו אבל בכסי וכיוצא בהן לא עכ"ל: ומ"ש הרשב"א דניצוק לסתם יינם אינו אוסר אלא בשתייה ולא בהנאה ביארו יפה בת"ה הארוך שכתב על דברי הראב"ד כלשון הזה ומיהו מה שכתב הוא ז"ל דמה שנשאר בפנים אסור בהנאה מדין ניצוק אינו מחוור בעיני דכולי האי לא מחמרינן בניצוק לעשות אותו יין נסך ליאסר

דרכי משה

(ד) ונראה דכל קושיות אלו אינם קושיות רק אם נאמר שחיבור ועירוב הוא דבר אחד אבל לפי האמת בכוונת הטור שאנו רואין כאילו הוא מעורב יחד היא אינה חיבור לבד אלא שרואין

דרישה

אלא ודאי מיירי ביין של ישראל שעירה לתוך כלי שלא הודח וכמ"ש. וממילא הא דכתבו הגאונים אלא כשעירה ליי"נ האסור בהנאה ר"ל כל יינם של נכרי כל אחד ואחד כדיניה וכמ"ש. ומה שתמה ב"י על דברי רבינו במ"ש בשם הרשב"א שהתחיל ביין נסך גמור וסיים בנותן לתוך כלי שלא הודח כו' דמכיון דפתח במערה לתוך יי"נ גמור הו"ל למכתב בתריה דינא דסתם יינם כו' גם זה נלע"ד לפי מ"ש בפרישה דלק"מ שהרי רבינו לא הביא דברי הרשב"א אלא לומר שהוא חולק עליו במערה יין לתוך כלי שלא הודח אבל במערה לסתם יינם אינו חולק עליו ולמה ליה להביא דעת הרשב"א בזה די לו בזה שהביא דעת יש מי שאומר וכתב עליו סברתו שהוא חולק. ומה שתמה ב"י וז"ל ועוד שלפי דבריו שוייה להרשב"א טועה בטעמו של ניצוק והוא דבר שא"א לטעות דבפירוש אמרו ניצוק חיבור עכ"ל וכתב כן משום דכתב רבינו וז"ל וכ"ל כיון דטעמא דניצוק שאנו רואין אותו כאילו הוא מעורב יחד כו' דמשמע מזה דס"ל לרבינו שהרשב"א לית ליה טעם איסור ניצוק משום רואין אותו כאילו הוא מעורב כן הוא דעת ב"י. אבל לפי מ"ש בפרישה לק"מ שרבינו לא כ"כ אלא לסתור דעת הי"א דס"ל דאפי' במערה לסתם יינם אסור בהנאה ועלייהו כתב רבינו כיון דטעם ניצוק משום דרואין אותו כאילו הוא נתערב אין לאוסרו יותר מתערובות גמור אבל באמת ס"ל לרבינו שגם הרשב"א אית ליה טעם זה ואינו חולק על הרשב"א אלא במערה לתוך כלי שלא הודח כמ"ש בפרישה. ומ"ש ב"י וז"ל ועוד יש לתמוה על רבינו שכתב ואם לסתם יינם יוליך הנאה ליס או ימכרנו כולו לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו שתיקונים אלו לא שייכי אלא ביין המעורב ממש עם סתם יינם שא"א להבדילם זה מזה אבל ביין הנשאר בכלי אע"פ שאנו אוסרין אותו משום ניצוק שאנו רואין אותו כאילו הוא מחובר ליין האסור מ"מ אינו מעורב עמו וכשמוכר יין זה בפני עצמו לנכרי פשיטא דאין בו הנאה של כלום מפני היין האסור שהוא בתוך הכלי שהורק מכלי זה לתוכו ומה הנאה הוא זה שאומר עליה שיוליכנה לים המלח כו' עכ"ל. ולפי מ"ש בפרישה לק"מ דרבינו לא כ"כ אלא לסתור דעת הי"א שס"ל שאסור בהנאה אפי' במערה לסתם יינם וע"ז כתב רבינו שדין יין שמערין הוא לפי מה שהוא הדבר הניצוק בו ואם לסתם יינם יוליך הנאה כו' שרצה בזה כדין תערובות בסתם יינם וה"ה כאן ור"ל שלא נאסר הכל אלא מה שנתערב ימכר חוץ מדמי יי"נ שבו והנשאר ימכר כולו הואיל ולא נתערב בו כלום. ומה שתמה ב"י על רבינו במה שחולק על הרשב"א במערה לתוך כלי שלא הודח וס"ל לרבינו דאף הנשאר בכלי אסור בשתייה שהרי כבר נתן הרשב"א טעם לשבח שלא אמרו ניצוק חיבור אלא ליי"נ האסור בהנאה אבל יין של ישראל שנכנסו בכלי נכרי שלא הוכשר לא נאסר בהנאה כו' וא"כ גם היין הנשאר אינו נאסר משום ניצוק ואם רבינו היה חולק על טעם זה וסובר שכל שהוא אסור אפי' בשתייה נכלל בשם יי"נ היה לו להביא טעם הרשב"א ולכתוב עליו כן שהוא חולק על טעמו וגו'ד. אומר אני שבזה הטעת אתו שרשע קיבר קלת כאן שהיה

פרישה

הוא בעין בפני עצמו ולא נתערב עדיין אלא שאנו רואין אותו כאילו נתערב והואיל והוא בעין א"א לומר שנתבטל ולכן אסור הכל בהנאה: (יא) והרשב"א כתב בשם הגאונים דניצוק לא חשיב חיבור אלא במערה לתוך יי"נ גמור דע לך שמ"ש הרשב"א לתוך יי"נ גמור אין רצונו בזה לאפוקי לסתם יינם דזה אינו דגם בסתם יינם ס"ל להרשב"א דאף הנשאר אסור ובדבריו שלו לא ביאר שהאיסור אלא כתב סתם דניצוק הוה חיבור גבי כל אחד כדיניה ר"ל גבי ודאי יי"נ הכל אסור בהנאה וגבי סתם יינם אסור הכל בשתייה ומותר בהנאה כמ"ש בסמוך גם הרשב"א לא כתב בדבריו יי"נ גמור אלא כתב יי"נ ולאפוקי לתוך כלי בלא שאם עירה לתוך כלי שלא הודח שמותר מותר ורבינו שהביא דברי הרשב"א לכאן לא הביאן לומר שהרשב"א חולק על הי"א כמ"ש בסמוך אלא הביא דברי הרשב"א לכאן שמתיר בעירה לתוך כלי שלא הודח אפי' בשתייה את המותר ורבינו חולק עליו בזה ולכן כתב רבינו בדברי הרשב"א אלא במערה לתוך יי"נ גמור שדעתו לומר לאפוקי במערה לתוך כלי שלא הודח ונקט יי"נ גמור שלא הודח ועירה לתוכו אפ"ה המותר הנשאר בכלי מותר אפילו בשתייה. הנה לפנינו דהביא רבינו דעת הי"א שמחמירין כמ"ש והביא ג"כ דעת הרשב"א שמיקל כמ"ש ועתה הולך ומבאר במה שהוא חולק אתרוייהו וז"ש ונ"ל כיון דטעמא דניצוק שאנו רואין אותו כאילו הוא מעורב ביחד כו' ר"ל דלדעת הי"א רואין אותו כאילו הוא מעורב וגם רואין אותו כאילו הוא בעין כמ"ש בסמוך טעם הי"א ובזה חולק רבינו על הי"א וס"ל דהואיל ואמרינן רואין אותו כאילו הוא מעורב תו לא אמרינן רואין אותו כאילו הוא בעין אלא לפי מה שהוא כהדבר שיוצק בו כך הוא הדבר שמערה ממנו ר"ל שרואין כאילו הוא הכל מעורב יחד וכמ"ש ולכן כתב רבינו אם ייצק לתוך יי"נ גמור אין לעליון תקנה אלא אסור הכל בהנאה ואם לסתם יינם יוליך הנאה כו או ימכרנו כולו וכו' ר"ל שאף אותו שנתערב יכול למכור חוץ מדמי יי"נ שבו (פי' מה שהיה למטה מתחלה עכ"ה) וזהו שכתב נגד דעת הי"א ונגד דעת הרשב"א כתב ואם לתוך כלי שלא הודח אסור בשתייה ומותר בהנאה בזה הוא חולק על דעת הרשב"א ובפירושי זה יסולקו כל תמיהת ב"י שתמה על רשב"א ורבינו כמ"ש בדרישה. וטעם הרשב"א שמתיר במערה לתוך כלי שלא הודח כתבתי בדרישה שלא אמרו ניצוק אלא במערה לתוך יין האסור בהנאה ויין של ישראל שנכנסו בכלי של נכרי לא הוכשר ומותר בהנאה:
(יב) ואם לסתם יינם יוליך הנאה לים המלח כו' כבר כתבתי בסמוך וגם בדרישה דהיינו דוקא באותו שנתערב אבל אותו שנשאר ימכר כולו שאין בו שום תערובות והא דאמר יוליך הנאה כו' ולא אמרינן יטול דמי יי"נ ויתננה לנכרי דומיא דימכרנו כולו לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו (ולכאורה היה נראה לתרץ דשאני מתנה דאסור ליתן לנכרי דיהנה ממנו שיחזור ויחזיק לו טובה לאפוקי מכירה דהנכרי יסבור דמוזיל ליה גביה ומיהו לקמן סימן קל"ד משמע להדיא דשפי מותר כשאומר לו בשעת מכירה הריני מוכר לך חוץ מדמי יי"נ שבו משמכרו לו סתם ע"ס ולכן טעם

כלי שלא הודח אסור בשתייה ומותר בהנאה (ה) [ג] וכתב הרשב"א חבית של יין שיש בו קיתון של מים ועירה ממנו לתוך צלוחית של נכרי אם יש במים שבחבית לבטל היין שבצלוחית מותר (יד) שלא יהא חמיר מיין נסך שנתערב בהבית שאנו אומרים רואין היין הכשר כאילו אינו והאיסור מים רבין עליו ומבטלין אותו (טו) וכן הדין לגת שהיין יורד ממנה לבור ונגע נכרי בקילוח היורד רואין קילוח היורד כאילו הוא בגת (טז) וסלק היין שבגת כאילו אינו והרצנים והזגים וענבים שבגת מבטלין אותו :

קכז (א) [א] האומר לחבירו נתנסך יינך אם הוא בידו כגון שנתנו בידו לשומרו נאמן (ב) או אפילו אינו

ליאסר בהנאה דאטו מי חמור חיבור יין מתערובת יין ביין דסתם יינם דקי"ל כרשב"ג דאמר ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי יי"נ שבו ועוד שהוא ז"ל בעצמו פירש בעובדא דעד ברזא דרב פפא דעד ברזא אסור בהנאה ולמטה מן ברזא מותר בהנאה ומי עדיף למטה מן ברזא מניצוק ומיהו נ"ל שיש קצת סיוע לדבריו בשמעתא (עא.) דא"ל רב להנהו שבוחאי כי כייליתו חמרא לנכרי וכולי סוף סוף כי מטא להורה דכלי קנייה י"נ לא הוי עד דמטי אארעיתא דמנא ש"מ ניצוק חיבור דאלמא למ"ד ניצוק חיבור אסור בהנאה דהא א"ל ואי לאו דמי י"נ קא שקליתו וי"ל דהכי קא אמרו ליה ש"מ ניצוק חיבור ואפי' ליאסר בהנאה והכל מכלל השאלה וכן י"ל בההיא (עב:) דא"ל רבא במעשה דבת גיסתא ש"מ ניצוק חיבור ורבא ודאי להכיא אפילו בהנאה אסר דהא טעמא קאמר משום דכוליה אבת גיסתא גריר והלכך אסור אפילו בהנאה דהו"ל כאילו נגע בכוליה וכמעשה דרב פפא דעד ברזא אסור אפילו בהנאה משום דבתר דידיה גריר ואפ"ה א"ל לרבא ש"מ ניצוק חיבור ולכאורה הוה משמע למ"ד ניצוק חיבור אפילו בהנאה קאמר וליתא דהתם ה"נ קא אמרי' ליה ש"מ ניצוק חיבור ואפי' ליאסר בהנאה אבל קושטא דמילתא ודאי ניצוק אינו עושה י"נ ליאסר בהנאה ועי"ל בההיא דרב דהתם ההוא טעמא לרב ורב הא קאמר הלכה כרשב"ג בחבית וחבית אבל לא יין ביין. והילכך הוו כאילו נתחברו ונתערבו וכולה אסור אפילו בהנאה ולדידן נמי אם נעשה ניצוק לודאי יינם הכל נאסר אפילו בהנאה עכ"ל:

כתב רבי' ירוחם אם הנכרי נגע בקילוח הכל אסור בהנאה כאילו נגע בכל היין: (ב"ה) ואיני יודע מנין לו ועיין במה שכתבתי בר"ס קל"ד בשם הג"מ והר"ן והריב"ש:

כתב הרשב"א חבית של יין שיש בו קיתון של מים וכו' עד סוף הסימן הכל בת"ה (ב"ה) ומה שכתב וכן הדין לגת וכו' עיין קכ"ג וכבר כתבתי שם בזה:

וכבר נתבאר כיוצא בזה בסוף סימן קכ"ג כתוב בא"ה הני תמדים שלנו לא נאסר בניצוק דכל היכא דאיכא מיא סלק את מינו כמי שאינו וכו':

כתב הרשב"א בתשובה ח"ג סימן רל"ג חבית מליאה יין ישן ויש בשוליה שמרים ונאסרה בניצוק אם נאמר על השמרים שהם מין אחר אחר שנשתנה השם וסלק את מינו כמי שאינו או לא מפני שהשמרים עומדים כד אחד ואינם מתבלבלים עם היין תשובה מסתברא שהשמרים כל שלא נתמדו ולא עברו עליהם יב"ח דין יין יש להם ושמרי יין מיקרי וכאילו לא נשתנה שמם דומה למ"ש בפ"ק דמכות (ג:) התם מיא דליבעא מיקרי הכא חמרא מזיגא מיקרי אבל מפני שהם עומדי' כד אחד איכא טענה לדעתי מפני שאף השמרים נאסרים אילו נפל י"נ בתוך החבית וניצוק רואין אותו כאילו נתערב בחבית ומדין תערובות יין נגעו בה ולא משום נגיעה שאילו נפל איסור בקדרה בתוך מינו ויש חתיכות שאינן מינן בתוך הקדרה אנו אומרים סלק את מינו וחתיכות שאינן מינו מבטלות אותו ואף על פי שהתיכות ניכרות ועומדות לבדן בפני עצמן שכל שנאסר מחמת האיסור מבטל את האיסור ומצטרף לבטל את האיסור עכ"ל: (ב"ה) ולפי מה שנתבאר בסימן זה דכל גדול כמו חבית אין בו משום ניצוק חיבור לא נפקא לן בהך תשובה מידי:

שלו כלום והב"י תמה על רבינו בדבריו אלה והדבר פשוט שלא היה דעת רבינו לדבר שאין לו שער: כתב הרשב"א חבית של יין שיש בו קיתון של מים וכו' עד סוף הסימן הכל בת"ה בית ה' סוף שער ה' ואיכא למידק דהא ס"ל להרשב"א לשם בת"ה היכא דנגע נכרי בקילוח דאע"פ שהולך לאיבוד אוסר מה שנשאר בכלי שמערה ממנו דחשבינן ליה ניצוק חיבור וכאילו הוא מעורב ביחד א"כ לפי זה מה שנגע בקילוח ה"ל כאילו נגע ביין שבחבית ולא מהני ליה הו קיתון של מים שבתוך החבית וי"ל דס"ל דאע"ג דהניצוק חיבור וחשוב כאילו הוא מעורב ביחד אין זה אלא דלאחר שנגע בקילוח חשבינן ליה כמעורב ביחד אבל לא חשבינן ליה כמעורב קודם שנגע בקילוח דלימא דחשיב כאילו נגע בכל היין שבחבית וק"ל. כתב בהגהה כוס ששתה ממנו נכרי ועירה הישראל בכח לחוץ ומשך לתוכו מן החבית ואינו יודע אם היה בו טופח כדי להטפיח יראה שישנה שנית ויראה אם יהיה כדי טופח להטפיח אע"ג דאין נוגין בטהרות להקל מ"מ בניצוק שראיתי ברבותינו דשרו בלאו הכי נראה דנוגין וכן ראיתי מעשה לפני רבותי בכה"ג לשון מהר"מ בתשב"ץ עכ"ה:

קכז האומר לחבירו נתנסך יינך אם הוא בידו וכו' או אפילו אינו עתה בידו כגון שהחזירו אם אומר לבעליו שנתנסך בפעם הראשון וכו' פי' שהחזירו לבעליו כשלא היה בביתו אי נמי ע"י שליח החזירו לו ולא הוא עצמו מיד ליד ואחר כך כי אשכחיה א"ל בפעם הראשון שמצאו נאמן דהאי ה"ל למעבד אבל אם החזירו לבעליו עצמו מיד ליד ולא א"ל ולא מידי היינו אשכחיה ולא א"ל כיון שהיה לו לומר בשעה שהחזירו כשהיה בידו נתנסך יינך ולא אמר שוב אינו נאמן וכ"כ במרדכי פ' האשה רבה והרשב"א בחידושיו. ומקור דין זה בפ' הנזקין ת"ר היה עושה עמו בטהרות וא"ל טהרות שעשיתי עמך נטמאו נאמן אבל א"ל טהרו' שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אינו נאמן ומוקי לה רבא דהלכתא כוותיה לגבי אביי דרישא לא מיבעיא אם הוא עתה בידו דנאמן אלא אפילו אינו עתה בידו אלא דאשכחיה וא"ל מיד נמי נאמן וסיפא דאשכחיה ולא אמר ליה ולא מידי ולבתר הכי אשכחיה וא"ל פי' כיון שלא א"ל מיד בפעם הראשון מוכחא מילתא דמחמת איבה קאמר ומדקתני היה עושה עמו בטהרות משמע דוקא היכא שהיה בידו מתחלה נאמן כשא"ל בפעם הראשון שמצאו אבל אחר שאינו בידו אינו נאמן וכך הכריחו התוספות מכח ראיה אחרת עיין בקידושין פ' האומר (דף ס"ה) עוד כתבו התוספות שהקשה ר"ת דבקידושין פרק האומר קאמר דלד"ה עד אחד דא"ל אכלת חלב והלה שותק דנאמן אע"ג דאינו בידו ותירץ דהתם כיון דשתיק שתיקה כהודאה דמיא אבל הכא מיירי במכחישו הלכך אחר שלא היה בידו אינו נאמן וכתב עוד ה"ה באומר איני יודע דכיון דלאו הודאה היא אינו נאמן

ונתבארו

קכז האומר לחבירו נתנסך יינך אם הוא בידו כגון שנתנו בידו לשמרו נאמן וכו'. בפרק הניזקין (דף כד:) ת"ר היה עושה עמו בטהרות וא"ל טהרות שעשיתי עמך נטמאו נאמן אבל א"ל טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אינו נאמן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן רבא אמר כגון דאשכחיה ולא א"ל מידי ולבתר הכי אשכחיה ואמר ליה. ופירש"י כל שבידו. לעשות בשעה שמודיעו: נאמן. ורישא כגון שעודן בידו לטמאן: רבא אמר אע"פ שאין בידו נאמן וסיפא כגון דאשכחיה מקמיה האידנא ולא א"ל וכתב הרא"ש הקשה ר"ת דבפרק האומר בקידושין (סו.) פליגי אביי ורבא באשתו זינתה בעד אחד והלה שותק ומוכח התם דתרוייהו מודו באומר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק דנאמן וכן א"ל עד אחד אכלת חלב אע"ג דאינו בידו נאמן ומדרבא נמי קשה דאע"ג דמהימן ליה הכא כשאינו בידו היינו משום שהיה תחלה בידו אבל היכא שלא היה בידו מעולם לא והאומר ר"ת דהכא מיירי במכחישו או אומר איני יודע אבל התם מיירי בשותק דכהודאה דמיא וכן מוכח בפרק האשה רבה (פח.) ומתוך כך היה אומר ר"ת דאדם המטהר יין חבירו בין הנכרים אי אשכחיה בזימנא קמייתא וא"ל נתנסך יינך מהימן כרבא ואפי' אי מכחישו כיון שהיה בידו אבל אי לא א"ל בזימנא קמייתא או אחר שלא היה בידו לא מהימן אם מכחישו או אומר איני יודע אבל אי שתיק נאמן וכגון שאומר לו העד נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת דרגלים לדבר דומיא דאכלת חלב דכיון שא"ל שהוא יודע בדבר ושתיק ודאי הך שתיקה כהודאה דמיא אבל בענין אחר הא דשתיק משום דלא ידע וריצב"א היה אומר דאפי' היכא דהיה לו לידע אם שתק מעיקרא ולבסוף צווח ומכחישו אם נותן אמתלא לדבריו דמה ששתק מעיקרא לא בשביל שהודה אלא מתיישב ומחשב בלבו לדעת אם הוא אומר אמת אם לאו הך שתיקה לאו כהודאה דמיא כיון שיש לתלות השתיקה דלא להודות שתק כי ההיא דאמרי' בפרק המפקיד (לז.) גבי גזלתי את אחד מכם ואיני יודע איזהו כל אחד אומר אותי גזל ומוקי לה כגון ששתק בשעה שכולן תובעין אותו לא הויא שתיקה כהודאה משום דמימר אמר אכל חד וחד אמינא דילמא האי הוא עכ"ל משמע דסברת ריצב"א לא פליגי אדר"ת אלא תרווייהו איתנהו ודברים אלו הם מדברי התוספות שם ובקידושין פרק האומר וכתבם גם המרדכי בקידושין פרק האומר ופסקו התוס'

דרכי משה

שרואין כאילו מעורבים זו בתוך זו א"כ כל קושיות אלו אינן כלום דמ"ש דהרשב"א נתן טעם בדבר כו' היינו דוקא אם נאמר דניצוק חיבור ולא עירוב אז מהני אותה סברא דלא החמירו לומר דהוי חיבור אלא כשג"כ היה יין בתוך כלי התחתון אבל כשאין שם יין מה יחבר יחד ולכן ס"ל להרשב"א דאם מערה לתוך כלי שלא הודח לא אמרינן ניצוק חיבור ואם כן גם הרשב"א אינו טועה דאף אם אין סובר דהוי עירוב מ"מ חיבור הוי וא"כ הקושיא הנ"ל אינה כלום דהואיל ורואים כאילו מעורב יחד צריך ג"כ להוליך הנאתו או למכור בלא דמי י"נ שבו אילו היה מעורב כנ"ל כסברת הטור גם נראה דהמרדכי ס"ל דטעמא משום עירוב דהרי כתב פ' השוכר דף שפ"ט ע"ג אם ישראל מושך יין מן החבית לכלי שיש בו י"נ ודאי מותר דלא גרע מאילו היה כל היין נסך שבכלי מעורב בחבית דאז הוי בטל בס' בסתם יינם לדעת ר"ת וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ט סימן ט"ז וכ"כ ב"י בשם התוס' והדבר גלוי שאין שייך ביטול בס' אלא בדבר המעורב יחד אבל לא בדבר המחובר יחד כל אחד בפני עצמו וכצ"ל ג"כ דעת הטור אך יש לדחות דהא הרשב"א ס"ל הטעם משום חיבור לפי מ"ש למעלה ולמטה ס"ס כתב רבינו בשמו דרואין כאילו מעורב יחד לענין ביטול האסור אך דברי רבינו הטור יש ליישבו במה שכתבתי וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א דטעם דניצוק הוי דרואין כאילו נתערב זו בזו ומדין תערובות יין נגעו בה ולא משום נגיעה עכ"ל אך לפ"ז קשה תשובה זו לדברי שכתבתי דטעמא של רשב"א משום חיבור ולא משום עירוב ואפשר דתשובה זו לא ראה אותה רבינו הטור ולכן הביא דברי הרשב"א בת"ה וחלק עליו ומה שפסק דסתם יינם בטל בס' ע"ל סימן קל"ד אם נוהגין כן: (ה) ובמרדכי פרק השוכר ד' שפ"ט ע"א כדעת הרשב"א דאין ניצוק אסור מבלי שלא הודח הואיל ואין היין בעין עכ"ל ואע"ג שכתבתי לעיל דהמרדכי ס"ל דטעמא דניצוק הוי משום עירוב נראה דמ"מ ס"ל כדעת הרשב"א וס"ל דלא אמרינן דהוי כמעורב כשאין היין בעין דלא כדברי הטור שכתב כיון שהטעם משום עירוב דאף אם אין יין בכלי אסור:

וכתב

פרישה

א"א ז"ל נכון הוא. והפסד עוד לומר דבאי מכירה דמקבל דמי ואילו לא לקחו הנכרי לא היה נותנו לו נמצא שלא יחזיק לו טובה וק"ל עכ"ה) דבאי הכא כשמפרים הדמי יי"נ כאילו ידוע שזהו חליפי יי"נ וצריך לבערם מן העולם כדין ע"א משא"כ כשמוכרו לנכרי הכל יחד דאין האיסור ניכר ונראה בעין וזהו הטעם דלא סגי ביטול הבית אחת ויספוך היין לחוץ שלא יהנה ממנו וק"ל: (יג) כתב הרשב"א חבית של יין כו'. ועירה ממנו לתוך צלוחית כו' פי' אפילו יש בו יי"נ וס"ל להרשב"א דאפילו בהפסד מרובה אמרינן ניצוק ומ"ה לא התיר אלא כשיש מים בחבית: (יד) שלא יהא חמור מיי"נ שנתערב בחבית כו' כ"כ לאפוקי דעת י"א דלעיל דס"ל הואיל והוא בעין הוא גרוע טפי מכאם נתערב כמ"ש לעיל טעמם: (טו) וכן הדין לגת כו' עיין בדרישה: (טז) ויסלק היין כאילו אינו והרצנים וזגים וענבים שבגת מבטלין אותו והיינו כמ"ש דלעיל ס"ס קכ"ג:

סי' קכז (א) האומר לחבירו נתנסך יינך כו' אם הוא בידו כו' באשר"י פרק הנזקין דף ק"י ע"א כתב לענין טהרות דדינא ג"כ הכי דאין הטעם משום מיגו דאי בעי הוה מטמא להו דאי טמאינהו בעי לשלומי ועוד כו' ע"ש אלא ה"ט כיון דבידו לתקנו הוי כבעליו וכל אדם נאמן על שלו כו' וה"ט נמי אם היה בידו תחלה אע"פ שכבר החזירו לבעליו או בזימנא קמייתא דאשכחיה א"ל נטמאו טהרותיך עדיין נקראו בעליו ומהימן כו' ע"ש ועד"ר: (ב) או אפי' אינו עתה בידו כו' הלשון אינו מכוון קצת דקאמר מתחילה אם הוא בידו כו' דמשמע דוקא כשהוא בידו נאמן והדר קאמר או אפי' אינו בידו כו' ונראה דה"ק אם הוא בידו נאמן אפי' אם לא אמר לבעליו בפעם ראשון שמצאו או אפילו אינו בידו כו' אם אמר לבעליו

בפעם

דרישה

לו לכתוב טעם הרשב"א ולומר שהוא לא ס"ל טעמו: [ג] כתב הרשב"א וכו' עד וכן הדין לגת שהיין יורד למטה והא דכתב לעיל ס"ס קכ"ג דאין על מה שבגת תורת יין כו' אלא על מה שבגרגותני כו' וא"כ תקשה ממ"נ במאי נגע הנכרי אי בהנמשך מגת לגרגותני הלא שם עדיין לא הוי המשכה ואי במה שירד מהגרגותני להבור א"כ בלא סלק את מינו כו' אינו נאסר מה שבגת מכח דהוי מה שבגת ניצוק בר ניצוק. י"ל שאני התם שמיירי בגת שתומה פי' שתומה מלמשוך ממנו היין למוד אלא ששופכין משם יין והרצנים וזגין יחד לתוך הגרגותני כמ"ש שם משא"כ הכא דיורד מהגת יין צלול דזהו המשכה ממש. וי"ל ג"כ בקילוח דהכא מיירי דלית שם גרגותני רק היין נמשך בשיפוע בהגת עצמו ויוצא צלול משפת הגת ויורד משם לבור וכמו שמוזכר כעין זה ג"כ בס"ס קכ"ג:

סי' קכז [א] האומר לחבירו נתנסך יינך כו' כתב המרדכי פרק האשה רבה ואשיר"י פרק הניזקין י"ד חילוקים יש בענין נאמנות באיסורים. א' כל דבר שלא אתחזק לא איסור ולא היתר ע"א נאמן עליו בין להיתר בין לאיסור וכתב הר"ן שם דף תל"ג ע"א ומכאן ראיה דבמקולין שהיה שם טריפה וכשרה ואמר לך ע"א חתיכה זו כשרה נאמן אע"ג דאתחזק איסורא במקום הוא מ"מ כיון דלא אתחזק איסורא בחתיכה וכן מעשים בכל יום. ב' היכא דאתחזק היתר אין אחד נאמן עליו לאוסרו אלא אם כן הוא בידו. ג' היכא דאתחזק איסורא אין ע"א נאמן עליו להתיר אלא אם כן יש בידו לתקנו. ד' כל אדם נאמן על שלו אפילו היכא דאתחזק איסורא. ה' החשוד על הדבר אינו נאמן ולעיל סימן קי"ט נתבאר דינו. ו' האומר לחבירו טבל שלך מתוקן וא"ל היאך שאמרתי לפלוני לתקנו

והוא

אינו עתה בידו כגון שהחזירו [ג] [ג] אם אומר לבעליו שנתנסך בפעם הראשון שמצאו נאמן אפי' אם הבעלים מכחישין אותו אבל אחר שאינו בידו (ג) או שלא אמר השומר לבעלים בפעם הראשון שראהו ואמר לו אח"כ אינו נאמן ודוקא שהבעלים מכחישין אותו או אומר אינו יודע אבל אם שותק שתיקה כהודאה דמיא (ד) ומלמדין אותו לכתחלה שיאמר איני מאמינך והא דשתיקה כהודאה דוקא כשאמר לו נתנסך בפניך או שאמר לו ידעת דרגלים לדבר אבל בענין אחר לא הוי שתיקה כהודאה ואפי' היכא דהוי

נתבארו דברי רבינו : ומ"ש ותלמדין אותו וכו' כ"כ בסמ"ק סוף סי' רכ"ג וז"ל והיכא שהשומר אומר לבעה"ב נתנסך יינך נאמן ואם אחר אומרו הרשות ביד בעל היין לומר איני מאמינך ואפילו מהימן ליה כבי תרי כדפי' ר"ת בשם רבינו קלונימוס איש רומי וגם היה אומ' רבינו יחיאל בשם רבינו יהודה שמלמדין את בעל היין לומר שאינו מאמינו עכ"ל . אלא דמשמע מדבריו דלא אמרו כך אלא כשאחר אומרו דכיון דבעה"ב לא האמינו על יינו זה מעולם יש לנו ללמדו לומר לו איני מאמינך אבל בשומר כיון דעשאו נאמן מתחלה אע"ג דעכשיו אינו בידו ולא א"ל בפעם הראשון מ"מ אין לנו ללמדו שיאמר איני מאמינך מאחר שהיה מאמינו עד עתה אבל מדברי רבינו משמע דבכל ענין יש לנו ללמדו וה"ט דכיון דלא א"ל בפעם הראשון רגלי' לדבר דמחמת איבה קאמר הכי ולכך יש לנו ללמדו שיאמר איני מאמינך ומיהו כתב בהגהות מרדכי פ' המפקיד וז"ל כתב רבינו יעקב מקינו"ן דאם הוא מאמין בלבו שהוא אומר אמת דאין מועיל מה שהוא מכחישו וע"ז נאמר ויראת עכ"ל ובקידושין פ' האומר במרדכי כתב וז"ל ור"ת פסק דכל היכא דאמר אינו נאמן א"צ להחמיר אפילו נאמן כבי תרי ומיהו אומר הר"ס שבעל נפש יש להחמיר היכא דנאמן ואנו יודעין שלא לקנטרו ולהפסידו אמר כן ועוד כתב דרבינו משולם כתב דאם יודע שהעד נאמן יש לחוש וכ"כ ראבי"ה דדבר זה תלוי ביראת שמים שלא יבדה מלבו דבר לומר על העד דבר שאינו כדי לטהר טהרותיו או שלא לנסך יינו עכ"ל והכי נקטינן אבל בא"ו הארוך כלל י"ג כתב דאף ע"ג דכתב במרדכי פ' האומר דהבעה"ב יש לו להחמיר להאמינו היכא דנאמן אצלו ואינו מכוין לקנטרו להפסידו מ"מ בי"נ אין לדקדק ונוהגין כדברי ר"ת ללמדו להכחישו עכ"ל וכ"כ בהגהת ש"ע ולא נהירא אלא נקטינן לחומרא אף ביין נסך כדפרישית : ומ"ש והא דשתיקה כהודאה וכו' עד סוף הסימן הכל מדברי התוספות בקידושין פ' האומר דף ס"ה בד"ה נטמאו ובאשיר"י פ' הנזקין ונראה מלשון רבינו מדכתב אבל אחר שאינו בידו או שלא אמר השומר לבעליו בפעם הראשון וכו' ולא כתב או שלא אמר לבעליו בפעם הראשון אלא כתב או שלא אמר השומר לבעליו אלמא משמע דבאמר שאינו שומר שלא היה בידו אין חילוק בין פעם הראשון לפעם שני לעולם אם שותק כהודאה דמיא וכ"כ ב"י ע"ש הרשב"א בחידושיו ולא אמרינן כיון דלא א"ל בפעם הראשון ודאי מחמת איבה קאמר הכי ואפילו בעה"ב שותק לאו כהודאה.

התוספו' והרא"ש והמרדכי הלכה כרבא ונתבארו דברי רבינו וכתב המרדכי דבזמן צריכים להכחשת בעל הבית צריך שיכחישנו בתכ"ד וכתב עוד שאם אומר לו שמא לא דקדקת חשיב כאילו מכחישו (ה) ואע"ג דגרסינן התם ההוא דאתא לקמיה דר' אמי א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני אזכרות שבו לא כתבתים לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת א"ל ר' ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דכולי ס"ת מי הפסיד א"ל אין של ס"ת שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום . ההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני גוילין שלו לא עבדתים לשמן א"ל ספר תורה ביד מי אמר ליה ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת ומ"ש מדר' אמי התם איכא למימר טעי בדרבי ירמיה הכא כיון דקא מפסיד כוליה אגריה ואתא ואמר אימור קושטא קאמר ופירש"י התם איכא למימר דמשקר ונתכוון להקניט וסבור שלא ופסיד אלא שכר אזכרות כרבי ירמיה אבל הכא גבי קלפים דיודע הוא שיפסיד כל שכרו ואתא ואמר אימור קושטא קאמר ע"כ ומשמע מפשט דהני עובדא דאתו כאביי מדבעי ס"ת ביד מי כבר כתב הרא"ש דשפיר אתו כרבא דבעובדא קמא איכא למימר שמתחלה שאל לו אם ס"ת בידו וכשא"ל שאינו בידו עדיין ה"ל לשאול אם א"ל בפעם ראשונה כשמלאו אלא שהבין מתוך דבריו כשא"ל ס"ת ביד לוקח שהוא בעצמו החזירו לו ולא א"ל כלום הילכך אמר לו דשוב אינו נאמן ובעובדא תניינא כתב מה ששאל לו ס"ת ביד מי כדי לברר הדבר שאל לו שאם לא שאלו ס"ת ביד מי והיה אומר לו נאמן אתה לפסול ס"ת היינו טועים לומר דס"ת ביד הלבלר היתה ולכך האמינו ולברר הדבר שאל לו והשיב לו ביד לוקח היה והחזרתיו לידו וא"ל אפ"ה אתה נאמן במגו ופסול ס"ת : ומ"ש רבינו שמלמדין אותו לכתחלה שיאמר איני מאמינך כ"כ הגהות מיימון בפי"א בשם סה"ק וכתב בהג"ה במרדכי בפרק הנזכר ר"ת פסק דכל היכא דאמרינן אינו נאמן א"צ להחמיר אפילו נאמן ליה כבי תרי ומיהו אומר הר"ת שבעל נפש יש להחמיר היכא דנאמן ואנו יודעים שלא לקנטרו ולהפסידו אמר כן עד כאן לשונו (ב) . וכתוב עוד שם והיכא שהעד אומר נטמאו טהרותיך וכה"ג דמהניא הכחשה פסק ר"ת דאפילו אי מהימן לן כבי תרי יכול להכחיש ולומר איני מאמינך דהא דקאמר רבא (בקידושין סו) לגבי ההוא סומא אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה היינו היכא דשתק אבל היכא דלא שתק אף על פי דמהימן כבי תרי לא מהימן וה"מ דלא מהימן בדברים שישנן בחזקת היתר אבל דברים שישנן בחזקת איסור מהימן ורבינו משולם כתב דאם ידוע שהוא נאמן יש לחוש ויש מביאין ראיה לדבריו מההיא סומא אי מהימן לך וכו' ואמאי לא אמר ליה מר שמואל אל תאמן לו וכ"כ ראבי"ה דדבר זה תלוי ביראת שמים שלא יבדה מלבו דבר לומר על העד דבר שאינו כדי לטהר טהרותיו או שלא לנסך יינו עכ"ל ודברי רבינו נראה שהם כמו שכתבו בשם ר"ת אבל דעת התוספות כראבי"ה שכתבו בפרק הניזקין ובפרק האומר ומה שאמרנו דבר שאינו בידו כי אינו

דרכי משה

קכז (א) וכ' בהגמ"י פ"א דמ"א בשם סמ"ק כשבעלים שותקים אסור לכ"ע אפי' בא אחר והכחישו לא מועיל אפילו להתיר לעצמו עכ"ל וכתב באו"ה כלל י"ג דוקא שהבעלים שם אבל אם אין הבעלים שם ואחד מכחישו מהני עכ"ל וכתב הרשב"א בתשובה סימן תקמ"ה דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא : (ב) וכ' באו"ה כלל י"ג שיש להחמיר כדברי ראבי"ה אבל בי"נ שאין מדקדקים בו כ"כ נהיגין כדברי ר"ת דמלמדין אותו להכחישו עכ"ל ע"ב שם ראובן שבא לשמעון ואמר שראה דגים טלוחים טמאים בין טהורים אם שתק הוי כהודאה ואם אמר איני מאמינך מותר לשמעון לקנותן וה"ה בכל שאר איסורין דרבנן ומיהו בעל נפש יתרחק גם מזה וכן השיב מהרי"ש עכ"ל ונראה דמיירי דנאמן היה עליו כבי תרי ולכן כתב דמהני דוקא לגבי איסור דאדרייתא (י"ג דרבנן דאל"ה אפילו לגבי איסור דאורייתא) מהני כדאיתא פרק הניזקין ועוד דמאחר שלא היה בידו אינו נאמן כלל להחמיר כמ"ש בב"י סימן א' בשם תשובת הרשב"א שנשאל על טבח ישראל ששחט בהמות לקצב נכרי ובא ישראל א' לקנות מא' מהן ואמר לו הטבח לא תקנה ממנו כי לא שחטתיה והיה שם עדים ואמרו בפנינו שחטת אותה והשיב אע"ג דהטבח יש לו מיגו שהיה יכול לומר שהחליד או שהה או דרס [illegible] שאר מיני טריפות מ"מ כיון שטוען לא שחטתיה ועומד בדיבורו שלא שחט כלל אינו נאמן משום מיגו במקום עדים ומיהו לדידיה אסורה דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא עכ"ל כתב הרשב"ץ טבח שעשה סימן בראש הכבש השחוט שהיה נראה כאילו היה טריפה והיה אומר שהוא טריפה ואח"כ אומר שבכשר היה ולא עשה כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו כיון שנתן אמתלא לדבריו נאמן עכ"ל ב"י וצריך דיקדוק לקמן סימן קפ"ה גבי נדה שלבשה בגדי נדתה דלא מהני אמתלא א ואולי יש לחלק וצ"ע כתב המרדכי פ' האשה רבה ואשיר"י פ' הנזקין י"ד חלוקים הם בענין נאמנות באיסורין . א' בכל דבר שלא איתחזק לא איסור ולא היתר ע"א נאמן עליו בין לאסור בין להתיר וכתב הר"ן שם דף תל"ג ע"א ומכאן ראיה דבמקולין שהיה שם טריפה וכשירה ואמר לן ע"א התיכה זו כשירה נאמן אע"ג דאיתחזק איסורא במקום הזה מ"מ כיון דלא איתחזק איסורא בחתיכה וכן מעשים בכל יום . ב' היכא דאיתחזק היתר אין אחד נאמן עליו לאסור אא"כ הוא בידו . ג' היכא דאיתחזק איסורא אין ע"א נאמן עליו להתיר אא"כ בידו לתקנו . ד' כל אדם נאמן על שלו אפי' היכא דאיתחזק איסורא . ה' החשוד על הדבר אינו נאמן ולעיל סי' קי"ט נתבאר דינו . ו' האומר להבירו טבל שלך מתוקן וא"ל האיך שאמרתי לפלוני לתקנו והוא אומר לא תקנתי אינו נאמן ואע"ג שבכל מקום שהאמינה תורה לא' האמינו לו כשנים אינו נאמן כיון שזה מודה שהוא בעצמו לא הקנה אלא אמר לאחר לתקנו והוא אומר לא תקנתיו ובקצת ספרי מרדכי אינו כן הגירסא אבל בספרים ישינים ובאשר"י הכי איתא ומעשה בא לפנינו בראובן שתיקן חמאה לשמעון ושמעון מכר החמאה הרבה בחזקת כשרות ואמר שראובן תקנה לו ונתנה לו כולה בחזקת כשרות וראובן אומר שלא נתן לו בחזקת כשרות רק מקצתו והשאר א"ל בהדיא שהיה טריפה ושמעון מכחישו והקלנו בדבר הואיל וחמאה של נכרים רבו מתירין בהו ובקצת מקומות נוהגין בהן היתר אבל בשאר איסורין נ"ל שהוא אסור דדמי להא דפלוני תקן לי הכרי שאם אמר לא תקנתיו שראשון אינו נאמן דאין לחלק דדוקא בדבר דאיתחזק איסורא אבל בשאר דבר דלא איתחזק איסורא לא דאין סברא לחלק בהא לענין זה דא"כ היה להם למנות ט"ו דינים באלו הדינים ולא י"ד אלא נראה דאין לחלק בהא לענין זה . ז' אשה נאמנת לומר אשת איש אני וגרושה אני כיון דלא איתחזק איסורא אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר . ח' אשה נאמנת לומר מת בעלי . ט' חבר שמת כל פירותיו מתוקנים חזקה אינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן . י' אינו נאמן לומר כהן אני להאכילו תרומה . י"א כל דבר שהוא בידו ע"א נאמן עליו אפי' מכחישין אותו . י"ב אם הוציאו מתחת ידו שוב אינו נאמן עליו אם מכחישו ומלמדין אותו להכחישו . י"ג אם אמר לו בפעם ראשון נאמן . י"ד ע"א שאמר לו נתנסך יינך והוא שותק שתיקה כהודאה דמיא ואע"ג דאמר אח"כ איני מאמינך עכ"ל וכ"ה בתשובת הרשב"א סימן תתל"ז כתב הר"ן בקידושין פ' האומר ד' תרנ"ד ע"א וריש חולין דאף נשים נאמנות אף באיסור דאורייתא רק באיסור שיש צדדים להקל אינן נאמנות אבל שאר איסורין אף שיש דברים שהם טרחא מרובה אשה נאמנת ובסמ"ג כתב והביאו באו"ה כלל כ' דכל דבר שהוא ודאי איסור אשה נאמנת כגון ניקור חלב וגיד אבל ספק איסור כגון לראות אם יש דגים טמאין בין טהורים אינה נאמנת דאשה דעתה קלה ולא בדקה שפיר עכ"ל כתב הר"ן סוף לולב הגזול יש ללמוד שסומכין על הקטנים לשמור דברים המותרים ומיהו דוקא בידו ממש אבל ביד נכרי לא עכ"ל והריב"ש כתב בתשובה סימן רמ"ה אין קטן נאמן לאסור יין שהיה בחזקת היתר דע"א נאמן באיסורין אמרו ולא קטן כ"ש בדרבנן ומה שאמרו (פסחים ד :) המנוהו רבנן בדרבנן היינו להקל ולא להחמיר עכ"ל ובתשובת הרשב"א כתב סימן ר"ד אע"ג דקטן אינו נאמן באיסורין כשאר עד מ"מ יש להחמיר בדבר ולאסור ע"פ קטן בדבר שהקטן חריף ובקי לידע ולכוין הדבר בדבר דאיכא קצת רגלים לדבר עכ"ל כתב ב"י סימן ק"ל כתב הרשב"א נשאלתי אם סומכין בשמירת הפעוטות כששלחן לאוצרות יין עם השפחה תשובה נראה כי בזה סומכין לפי שאין זה תלוי בדעת הקטן לבד אלא לפי שהשפחה מירתתה שאם תגע ביין התינוק שיש בו דעת לשאול יגלה עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סימן תקמ"ד דשני אחים לא הוי אלא כע"א לענין איסורין בין לקיים דבר בין לענין הכחשה עוד כתב הרשב"א סי' ת"ל דאף הפסול לעדות ממון נאמן להעיד באיסורין אם אינו חשוד באותו דבר עכ"ל . ס"כ בהגהת אלפסי דף תרנ"ב ע"ב פ' האומר וז"ל נראה בעיני שאם היה היין של ב' שותפין ואמר להן א' נאסר היין שלכם והאחר מכחישו והא' שותק זה שישתוק אסור בו זה שמכחישו מותר בו וכן שאר בני אדם מותרין בו אף על פי שאין יודעין להכחישו דהא אין הדבר שלהם שיהיו צריכים להכחישו והרי הכחישו זה שהוא שותף

בו

דרישה

והוא אומר לא תקנתיו אינו נאמן ואע"ג שבכל מקום שהאמינה התורה לאחד האמינו לו כשנים אינו נאמן כיון שזה מודה שהוא בעצמו לא תקנה אלא אמר לאחר לתקנו והוא אומר לא תקנתיו ויש קצת ספרי המרדכי שהגרס' אינו כן אבל בספרים ישנים ובאשר"י הכי איתא ומעשה בא לפנינו בראובן שתקן חמאה לשמעון ושמעון מכר חמאה הרבה בחזקת כשרות ואמר שראובן תקנה לו ונתנה לו כולה בחזקת כשרות וראובן אמר שלא נתן לו כולה בחזקת כשרות רק מקצתה והשאר אמר ליה בהדיא שהיא טריפה ושמעון מכחישו והקלנו בדבר הואיל וחמאה של נכרי' רבים המתירים בה וקצת מקומות נוהגים בה היתר אבל בשאר איסורים נ"ל שהוא אסור דדמי להא דפלוני תקן לי הכרי שאם אמר לא תקנתיו אינו נאמן דאין לחלק דוקא בדבר דאיתחזק איסורא אסור אבל בדבר דלא איתחזק איסורא לא דאין סברא לחלק בהאי בענין זה דא"כ היה נכס למנות ט"ו דינים באלו הדינים ולא י"ד אלא נראה דאין לחלק בהא . ז' האשה נאמנת לומר אשת איש אני וגרושה אני כיון דלא איתחזק איסורא אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר . ח' אשה נאמנת לומר בעלי מת . ט' חבר שמת כל פירותיו מתוקנים חזקה אינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן . י' אינו נאמן לומר כהן אני לאכילו תרומה . י"א כל דבר שהוא בידו עד אחד נאמן עליו אפי' מכחישין אותו . י"ב אם הוציאו מתחת ידו שוב אינו נאמן עליו אם מכחישו ומלמדין אותו להכחישו . י"ג אם אמר לו בפעם הראשונה נאמן . י"ד ע"א אחד אמר לו נתנסך יינך והוא שותק שתיקה כהודאה דמיא ואע"ג דאמר אח"כ איני מאמינך עכ"ל וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תתל"ז כתב הר"ן בקידושין פרק האומר דף תרכ"ד ע"א וריש חולין דאף נשים נאמנות אף באיסור דאורייתא רק באיסור שיש לדון להקל אינה נאמנת אבל שאר איסורים אף שיש טירחא מרובה נאמנת אשה . ובסמ"ג כתב והביאו באו"ה כלל ב' דכל דבר שהוא ודאי איסור אשה נאמנת כגון ניקור חלב וגיד אבל ספק כגון לראות אם יש דגים טמאים בין טהורים אינה נאמנת דאשה דעתה קלה ולא בדקה שפיר עד כאן לשונו : [ב] אם אמר לבעליו שנתנסך בפעם הראשון כו' כתב ב"י בשם הרשב"א אם נתן לו ולא אמר ליה באותו הפעם היינו אשכחי' ולא אמר ליה אף על גב דאמר ליה אח"כ בפעם הראשון שמצאו אינו נאמן וכן משמע דעת הרא"ש עכ"ל ומזה הוכחה למ"ש בפרישה : [ג] אם אמר לבעליו כו' כתב ב"י בשם הרשב"א הא דיש לחלק בין אמר ליה בפעם הראשון שמצאו או לא דוקא בפועל או שכר שומר דכיון דקיבל עליו לשמור אבל עד דעלמא נאמן אפי' לא אמר ליה

בפעם

פרישה

בפעם ראשון שמצאו שנתנסך נאמן ולפ"ז מ"ש אמר זה ז"ל (אבל אחר שאינו בידו ר"ל אדם אחר שלא היה היין כלל בידו עכ"ה) או לא אמר השומר כו' אינו ר"ל או דהיינו שהוא בידו עתה אלא ר"ל או שהיה בידו ועתה אינו בידו וע"ד : (ג) או שלא אמר השומר לבעליו בפעם הראשון כו' ואמר לו אחר כך אינו נאמן עיין בב"י שכ"ח שדוקא לאותו בעל הבית ולבני ביתו התירו משום הפסד ולא לאחרים דעד אחד נאמן באיסורים ושם מתירין לכל וכ"פ באו"ה כלל י"ג דמותר לכל וכ"פ בש"ע (ודוקא שהבעלים מכחישי' אותו תוך כדי דיבור ד"מ בשם מרדכי פרק האומר ד' תרס"ב ואם אמר לו שמא לא דקדקת יפה חשיב כאילו הכחישו עכ"ה) :

(ד) ומלמדין אותו לכתחלה שיאמר איני מאמינך וכתבו בהגהות מרדכי וז"ל ומיהו אומר הר"ס שבעל נפש יחוש ויחמיר היכא דנאמן ואנו יודעין שלא לקנטרו ולהפסידו אמר כן :

כל

חדושי הגהות

קכז * ע"ל סי' א' בט"ז ס"ק כ"ב ובש"ך סימן קפ"ה ס"ק ה' .

אינו שותק לא מהימן היינו גבדא דלא מהימן כבי תרי אבל אי מהימן ליה כבי תרי נאמן כדאמרינן בסמוך גבי סמיא וכתבו עוד בהאומר בבלדא עושה חבירו שליח לשמור יינו אי להביא מן המרתף נאמן דהיינו בידו ומהימן עליה כבי תרי כבסומך עליו והא דבעינן שותק היינו דוקא בלא עשאו שליח:

כהודאה היא אלא דלא חש לדבריו כיון שלא א"ל בפעם הראשון אלא תלינן דלא זוכר לדבר בפעם הראשון דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד ולאו אדעתיה א"נ שלא רצה להעיד לו ולאחר כך נמלך ואמר לו והלכך אם שתק שתיקה כהודאה היא אפילו בפעם שני או שלישי או יותר והכי נקטינן:

וכתבו עוד התוספות בפ' הניזקין אפילו היכא דלא מהימן כבי תרי מ"מ לדידיה אסור דשוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא (ג):

וכתבו עוד התוס' בפרק האומר הא דאמרינן דבדבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן היינו דוקא בדבר שאינו יכול להתברר אבל בדבר שיכול להתברר כגון שא"ל שרץ בטהרותיך או נכרי מנסך יינך בא וראה האיסור בהא ודאי יש להוש לדבריו ויש לבדוק כדאמר לקמן גבי בעל מום דא"ל שלא והוי עכ"ל: ור"י כתב כשיטות הרא"ש וא"כ כתב פועל אם הוא דבר שכשאומר נאסר מפסיד שכירותו נאמן לומר אסור אפילו שלא מידו ואפילו אתחזק היתירא ואפילו מכחישו דכיון דפסיד אגריה ודאי קושטא קאמר כדאמרינן גבי ס"ת גוילים לא עיבדתים לשמה אבל אם הוא דבר שיכול לטעון הפועל שאפילו שיאמר אסור שלא יפסיד שכרו או שיפסיד דבר מועט ולא כולו כגון ס"ת שכתבתי לך לא כתבתי אזכרות שבו לשמה וכיוצא בזה שסבור שלא יפסיד כי אם שכר אזכרות אעפ"י שבדין אח"כ יפסיד כל השכר אינו נאמן שאינו עתה בידו כמו שכתבתי וכן כל הדין בענין יין וכיוצא בו כי לפעמים לא יפסיד כלל משכירותו כגון שנתנסך באונס ואז אינו נאמן כיון שלא מידו כפי החילוקים כמ"ש או כשיכול לטעון שסבור שלא יפסיד שכרו או שלא יפסיד ממנו כי אם דבר מועט אבל אם הוא בענין שנראה לכ"ע שמפסיד שכרו כגון שהניחו והלך לו או שנתנסך בפשיעתו אז נאמן אפילו שלא מידו כמ"ש ואפילו הוא מכחישו עכ"ל וטעמו מבואר שהוא מהכך עובדי שכתבתי בסמוך וכ"כ המרדכי וז"ל על דברי ר"ת ור"י וכל זה כשעשה עמו בתנאי אי נמי אפילו בשכר ואירעו אונס שנסכו היין בלא פשיעתו או שנפל שרץ על הטהרות שאין מפסיד שכרו אבל אם בפשיעתו נאמן לטמא ולנסך דומיא דהשוחט דפסע וכתב שלא לשמן וכן ההוא דקאמר גוילים שבו לא עיבדתים לשמן כי הני עובדי יש לפרש לרבא דהלכתא כוותיה דוקא בשכר מרובה שטרח לכתוב ומפסיד שכרו אבל בשכר מועט דילמא מחמת איבה אומר ואין חושש לשכר מועט כדי שיפסיד לחבירו הרבה הילכך אין נאמן עכ"ל: (ב"ה) כתב רבינו ירוחם סוף נט"ו כ"ש שאמרתי דעד אחד אינו נאמן לאסור דוקא לאחרים אבל לעצמו לעולם אסור דשוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא:

והא דתניא בפ' השוכר יינו כשמנו דאלמא דאסור בשתייה אין איסורו אלא מפני שאין חושש על מגעו של נכרי ולכך כתב דדברים אלו אינן אלא להרא"ש ושרי ליה מאריה דלא כתב הרא"ש אלא דמגעו של גר תושב ביין שלנו מותר בשתייה אבל יינו של גר תושב עצמו אסור בשתייה מדינא משום חתנות דגזרו על יינן משום בנותיהן וכאן דכתב רבינו שלו אסור כיון שאינו חושש על מגע נכרי היינו לומר דאסור אפילו בהנאה וכ"כ התוס' בפ' השוכר לחד שינויא והוא העיקר ע"ש (בדף ס"ד) בד"ה אין מפקידין וע"ל ריש סימן קכ"ד:

ושאר הנכרים העובדים כו"ם מנסכין ואין מפקידין אצלם ולא מייחדין פי' רש"י (בדף ס"ד) ייחוד אקרי בבית או בחנות ישראל עד שילך הישראל ויבוא דאינו אלא זמן מועט ותפקיד היינו שמוסרו בביתו של נכרי לזמן מרובה דאיכא למיחש לשמא יחליפנו וכ"כ שאר מפרשים וכך הם דברי רבינו:

ומ"ש ולא מיבעיא וכו' עד כגון נכרי שנמצא עומד בצד יינו של ישראל וכו' משנה בפ' ר' ישמעאל (דף ס') נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש לו מלוה עליו אסור ופי' הרשב"א דאסור אפילו בחביות סתומות ואפילו בחותם

קכח

דהוי שתיקה כהודאה אם שתק תחלה ואח"כ הכחישו ואמר שתקתי תחלה לפי שהייתי מחשב לידע אם הוא אמת נאמן:

קכח (א) **כל** מי שדרכו לנסך אין מייחדין יין אצלו אפילו שעה אחת (ב) ואם יחדו אצלו אסור בהנאה שאנו תולין לומר ודאי נגעו (ג) ואם אינו עובד כו"ם כגר תושב שקבל עליו שבע מצות מותר ליחד אצלו לזמן מועט (ד) ואפילו בעיר שכולה נכרים ואפי' הודיעו שמפליג ואין מפקידים אצלו לזמן מרובה שאנו חוששין שמא מחליפו בשלו (ה) ושלו ודאי אסור כיון שאינו חושש על מגע נכרי וישמעאלים לאו עובדי כו"ם הן ומותר ליחד אצלן אבל לא להפקיד והעובדי כו"ם מנסכין ואין מפקידין אצלם ולא מייחדין ולא מיבעיא שאסור ליחד אצלן אלא

קבח כל מי שדרכו לנסך כו' פשוט בפרק בתרא דע"ז (ד' ס"ד וד' ס"ט) שאסור לייחד יין עם הנכרי. ומ"ש ואם יחדו אסור בהנאה וכו' יתבאר בסוף הסימן: ומ"ש ואם אינו עובד כו"ם כגר תושב וכו' שם (דף ס"ד) פליגי תנאי בברייתא איזהו גר תושב ופסק כחכמים כל שקבל עליו ז' מצות בני נח וע"י בה"ג ריש סימן קכ"ד סעיף ב': ומ"ש רבינו ושלו ודאי אסור כיון שאינו חושש על מגע נכרי וכו' כתב ב"י אזיל לטעמיה דהרא"ש שמתיר מגעו בשתייה כמ"ש בסי' קכ"ד אבל להרשב"א שאוסרו בשתייה בלאו הכי נמי אסור משום מגע עצמו עכ"ל נראה שהבין דס"ל לרבינו דיינו דגר תושב מדינא הרי אפילו בשתייה

מצאתי כתוב מה שפי' ר"ת דע"א שאמר נתנסך יינך ומכחישו או שאומר איני יודע דאינו נאמן נראה דהיינו לב"ה ולבני ביתו דוקא שמפסידו ממון להם אינו נאמן אבל אחרים לא כל כמינייהו לסמוך על הכחשה דב"ה דעד אחד נאמן באיסורין ומורי הגבור (ס"א הגביר) אמר דעד אחד נאמן באיסורין אלא שהתיר היכא דלא איתחזק איסור אבל לאסור דבר שבחזקת היתר לאו כל כמיניה כיון דמכחשי ליה לא מהימן כבי תרי וק"ל דבפרק האומר אמרינן מקוה פסולו ביחיד אם אמר עד אחד שחסר משום דעד אחד נאמן באיסורין כדפ"ה עכ"ל: והרשב"א כתב בחידושיו פרק הנזקין אביי אמר כל שבידו נאמן פירש"י כל שבידו לטמא וכן פר"ת רבא אמר כגון דאשכחיה ולא א"ל ולבתר הכי א"ל כלומר ואע"פ שאין בידו. וסיפא דאינו נאמן כגון דאשכחיה ולא א"ל אם נתכן לו מיד ליד ולא א"ל היינו אשכחיה ולא א"ל ואף ע"פ שא"ל לאחר מכאן פעם ראשון שמאחו אינו נאמן והיינו דאמרינן בעובדא דר' אמי ס"ת ביד לוקח אינו נאמן ולא נאמרו דברים הללו אלא בפועל דכיון שקבל עליו לעשותם בטהרה א"כ כהן שפיגל דמזיד הוא או פושע אינו נאמן דחזקה מיזהר זהיר אלא אם יש בידו לטמאה עדיין לאביי ולרבא נאמן כל שאמר לו בשעה ראשונה שמאחו אבל ע"א דעלמא ודאי נאמן שמא לא נזכר בשעה ראשונה דלא עליה רמיא או שלא רצה להעיד לו ולבתר כן נמלך ואמר לו (ד) ומתוך דברי הרא"ש שכתבתי משמע שהוא סובר כדכתב הרשב"א לדעת רש"י שאם נתנם לו מיד ליד ולא א"ל היינו אשכחיה ולא א"ל ואע"פ שא"ל לאחר מכאן פעם ראשון שמאחו אינו נאמן: וכתב עוד הרשב"א שר"ח פסק כרבא וכתב דמעשה דרבי אמי דאמר ס"ת ביד מי כפירוקיה דרבא הוי ושכן מלא בנימוקי הרמב"ן והוא ז"ל תמה עליהם והעלה דהא דרבי אמי כאביי וכיון דרבי אמי קאי כפירוקיה דאביי ועבד בה עובדא איפשר למימר דהלכתא כוותיה דמעשה רב ואיפשר שזהו שלא הביא הרי"ף בהלכותיו הא דרבא אלא עובדא דרבי אמי לבד ואיפשר לומר דעובדא קמא דר' אמי ודאי כפירוקיה דאביי אתא אבל לבתר דשמע מרב אסי הא דר' יוחנן רביה סברה וחזר לומר כר' יוחנן כפירוקיה דרבא וצ"ע עכ"ל. כתב הריב"ש בתשובה ח"ב סימן כ"ט אין הקטן נאמן לאסור היין שהוא בחזקת היתר דעד אחד נאמן באיסורים אמרו ולא קטן וכ"ש בדרבנן דמה שאמרו [פסחים ד':] המנוהו רבנן בדרבנן היינו להקל אבל לא להחמיר עכ"ל: והרא"ש כתב בפרק אלו מגלחין עלה ל"ה ד"ד הא דעד אחד נאמן באיסורים ה"מ לסמוך עליו להתיר דגמרינן מוספרה לה לעצמה אבל להחמיר לא מהמרינן ע"פ עד אחד וכתבו רבינו ירוחם בדיני יין נסך כתוב בא"ח בשם הריטב"א דין קטן כך הוא דמילתא דקאי בחזקת איסור והוא מעיד שיבול האיסור לסיתר כי הסיה דבהמה בחייה וכו' צריך עוד גדול שראוי להעיד אבל דברים שאין בהם חזקת איסור אלא חששא שמא יתחלף או שיגע נכרי סומכין עליו מכיון שבא לכלל דעת שמירה: (ב"ה) ועיין בתשובת הרשב"א שכתבתי בסימן ק"ל:

קבח כל מי שדרכו לנסך אין מייחדין יין אצלו אפילו שעה אחת ואם ייחדו אצלו אסור בהנאה וכו' פשוט בפרק בתרא דע"ז (בהא דבסמוך ובכמה דוכתי) שאסור לייחד יין עם הנכרי וכתב הרשב"א דאפילו נכרים שבח"ל שאין עובדין כו"ם אלא מעשה אבותיהם בידיהם מכל מקום כיון שהם מנסכין יין לפני כו"ם אין כת בידינו להתיר לייחד אצלם ואפי' בדיעבד אסור: ומ"ש רבינו שאם יחדו אסור בהנאה הוא כשיטת רש"י והרא"ש שכתב בסוף הסימן:

ואם אינו עובד כו"ם כגר תושב שקבל עליו ז' מצות מותר לייחד אצלו וכו' שם (סד:) תניא אי זהו גר תושב כל שקבל עליו בפני ג' חבירים שלא לעבוד כו"ם דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שקבל עליו ז' מצות בני נח אחרים אומרים אי זה גר תושב זה גר אוכל נבלות שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבלות מייחדין אצלו יין אפילו בעיר שרובה נכרים ואין מפקידים אצלו יין אפילו בעיר שרובה ישראל ופירש"י מייחדין אצלו יין. ישראל מניח בחנותו עד שילך כדי מיל או יותר משא"כ בנכרי דהשתא כיון דלא פלא לא נגעו ולא מנסך ולמגע נכרי דאתא מעלמא לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך אינו מניחו ליגע ולאיחלופי בזמן מועט ליכא למיחש: אין מפקידין אצלו יין. בביתו לזמן מרובה דאיכא למיחש לאחלופי ביין שלו שהוא אסור: ומ"ש רבינו ושלו ודאי אסור כיון שאינו חושש על מגע נכרי אזיל לטעמא דהרא"ש שמתיר מגעו בשתייה כמ"ש בסימן קכ"ד אבל להרשב"א שאוסרו בשתייה בלא"ה נמי אסור משום מגע עצמו ומשמע מדברי הרשב"א דמייחדין היינו שהיין ברשות ישראל ומייחד הנכרי עמו כמו שפירש"י מניח בחנותו ומפקיד היינו שהניח היין ברשות הגר וכן פירש הר"ן ז"ל. וכתב הרשב"א בתשובה מי שנודע לנו שאינו עובד כו"ם מייחדין אצלו יין ברשותינו דכל שאינו מנסך סתמא דמילתא לא נגע אבל אין מפקידין אלא בשני חותמות לפי שאינו מקפיד על הנכרים הנכנסים אצלו אם נגעו בו עכ"ל:

כתב הרמב"ם בפי"ג מהמ"א המפקיד יין ביד הגר תושב או ששלחו עמו והפליג או שהניח ביתו פתוח בחצר גר תושב ה"ז אסור בשתייה שכל חשש של חילוף וזיוף יראה לי שכל הנכרים שוים בו הוא ונעשה היין ברשותן נאסר בשתייה עכ"פ עכ"ל ויש לתמוה למה תלה הדבר במה שיראה לו והלא בהדיא תניא דאין מפקידין אצלו והוא בעצמו כתב סתם בפי"א דגר תושב מייחדין אצלו ואין מפקידין אצלו וכ"ל דאתא לאשמועינן דלא תימא אין מפקידין אצלו לכתחלה ואם עבר והפקיד מותר קמ"ל: **וישמעאלים** לאו עובדי כו"ם הן ומותר לייחד אצלן אבל לא להפקיד זה פשוט ממה שנתבאר סימן קכ"ד שישמעאלים דינם שוה לגר תושב אף על פי שסר"ן בפרק השוכר לא כתב כן אלא להלכה כיון דמידי דרבנן הוא סומכין על דברי המתירים ליחד אצלם: ושאר הנכרים העובדים כו"ם מנסכין ואין מפקידין אצלם ולא מייחדים ול"ת שאסור לייחד אצלם אלא אפילו בלא ייחוד כל היכא דאיכא למיחש שמא נגע בו אסור כגון נכרי שנמצא עומד בצד יינו של ישראל ויש לו מלוה עליו אסור דחיישינן שמא נגע משנה בפרק ר' ישמעאל (ס':) נכרי שנמצא עומד בצד

דרכי משה

בו עכ"ד: (ג) ונ"ל דלדעת התוס' לכ"ע שרי מהדוערכו לומר דלדידיה אסור מהלל דלאחריני שרי וכ"פ באו"ה כלל י"ג: (ד) וצ"ע דע"כ צ"ל הא דעד דעלמא נאמן היינו כששתק הבעלים בשעת שתיקה בהודאה דמיא ומה לי פעם ראשון או שני דדוקא אם אנו מאמינין לשומר אז יש לחלק בין פ"א לשני דפ"א עדיין הוא שומר שלו במקצת ונאמן עליו הואיל והוי בידו אבל במקום שאין אנו מאמינים לעד אלא שאוסרים משום שתיקות הבעלים פשיטא דאין לחלק בין פ"א לפ"ב כנ"ל:

במרדכי

פרישה

ב"י **קבח** (א) **כל** מי שדרכו לנסך כתב הרשב"א אפי' נכרים שבח"ל (אע"פ שאין עובדים ע"א עכ"ס): (ב) ואם יחדו אצלו אסור בהנאה היינו כשיטת רש"י והרא"ש שבסוף הסימן ב"י: (ג) ואם אינו עובד ע"א כו' מותר ליחד אצלו מייחדים היינו שהיין בחנות של ישראל ומפקידין היינו שהיין ברשות נכרי ר"ן ולפ"ז דברי רבינו נראה דאורחא דמילתא נקט דכשהוא לזמן מועט ודאי הוא בתורת יחוד דהיינו ברשות ישראל וכשהם שומר לחבירו המתן כאן מעט עד שאבא וכשהוא ברשות נכרי דהיינו פקדון ודאי הוא לזמן מרובה דאל"כ עבור זמן מועט אינו מטריח להכניס יינס לרשות נכרי: (ד) אפי' בעיר שכולה נכרים כו' דלמגע נכרי לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך אינו מניחו ליגע ולאחלופי בזמן מועט ליכא למיחש

רש"י ונראה דמה"ט ליכא למיחש ג"כ דלמא יעתה משם ולהרשב"א אוסר במגע עצמו כדלעיל ר"ס קכ"ד (אבל לנגיעה בעלמא ליכא למיחש להרשב"א כמ"ש רש"י דכיון דלא פלא לע"א לא נגע ולא מנסך עכ"ס) דאם ישתה ממנו יצטרך למלאותו שלא ירגיש ובזמן מועט ליכא למיחש: (ה) ושלו ודאי אסור כיון שאינו חושש למגע נכרי ואפי' להרא"ש דלעיל בסימן קכ"ד דמתיר במגעו בשתייה ב"י וכן בסי' זה שכתב דלזמן מועט מותר ליחד אצלו ואמאי ניחוש למגעו אלא ודאי אף אם נגע שרי לשתות. (אבל לא להפקיד דיש לחוש ג"כ למגע נכרי עע"א ומ"מ כ"ע דהא הן אומה שלימה ואין זר ביניהם ולמה ניחוש למיעוט ונראה דרבינו סובר כמ"ש הר"ן ר"פ בתרא דע"ז וז"ל וישמעאלים נ"ל דספיקן לשמא נגע יש להתיר אפי' בשתייה אבל ודאי מגען אין

אלא אפילו בלא יחוד כל היכא דאיכא למיחש שמא נגע בו אסיר כגון נכרי שנמצא עומד בצד יינו של ישראל ויש לו מלוה עליו אסור דחיישינן שמא נגע ודוקא שיש מלוה על אותו יין (ו) כגון שעשאו אפותיקי או משכנה לו הא לאו הכי שרי (ז) שהוא ירא ליגע בו ואפי' נמצא בידו קצף שרגיל לעלות על פי היין מותר שאנו תולין לומר מדופני החבית (א) לקחו ולא מפיו וכתב הרשב"א בד"א בדברים (ח) המצויין לפעמים בדופני החבית אבל בדברים שאינן נמצאין אלא ע"פ החבית אסור (ט) שאף ע"פ שנתפש עליו כגנב מ"מ מה שנמצא בידו לא בא אלא מפי החבית (י) וכן בית שיש לישראל ולנכרי יין בתוכה ונכנס הנכרי (יא) וסגר הדלת אחריו בענין שאין יכולין לראותו מבחוץ היין אסור היו נקבים בדלת אם הישראל יכול להסתכל משם ולראות כל החביות מותרות אפי' הן פתוחות ואם לאו את שיכול לראות דרך שם מותר והשאר אסור וכתב הרשב"א דאפילו חביות סתומות אסורות ואף ע"פ שאין הנכרי יכול למנוע הישראל מליכנס כשיבא יכול לישמט ולומר ישן הייתי ולכך לא פתחתי לך בד"א שאין ישראל דר בהצר אבל אם דר בו אינו יכול לישמט (יב) שלא היה לו לסגור דלתים בפנים אחרי שהוא דר שם וראיתי לאחד מגדולי המורים שהחמיר בדבר אחרי שיש לנכרי שייכות בבית וצריכין אנו להוש לדבריו ע"כ (יג) [א] ואם אין בבית אלא יינו של ישראל לבד ונמצא הנכרי בתוכו פירש"י אם נתפס כגנב על הנגיעה מותר אע"פ שאינו נתפס כגנב על

בהותו דהא לא מירתת ומביאו ב"י וכן בפסק בש"ע ובגמרא אמר שמואל והוא שיש לו מלוה על אותו יין ופי' רש"י כגון שעשאו אפותיקי אבל לא היתה לו מלוה על אותו יין אף ע"פ שיש לו מלוה על בעליו מותר בשתייה דמירתת ולא נגע עכ"ל ומשמע דאפילו הנכרי עומד בצד חבית יין פתוח דומיא דעומד בצד הכור של יין דליכא לא מפתח ולא חותם וכן פי' רש"י להדיא במשנה בריש' דהמטהר יינו של נכרי ריש (דף ס"א) ומיהו ודאי דוקא בבית הפתוח לרשות הרבים דמירתת נכרי דילמא חזו ליה הנך ישראל דעברי ברשות הרבים ומפסידנא הלכך אפילו אין מפתח וחותם בידו שרי אבל אם אין פתוח לרשות הרבים לא שרי אלא במפתח וחותם והכי מתיישב הא דפי' רש"י בסוף (דף ס') אהך משנה בסיפא דהמטהר יינו של נכרי דאם אין לו מלוה על היין דמותר אם יש מפתח וחותם והיינו דוקא בדאין פתוח לר"ה דס"ל לרש"י דהא דקתני בהך מתני' בסיפא דאם אין לו מלוה על אותו יין דמותר בתרתי קא מיירי ולא"ד היכא דפתוח לר"ה כדקתני רישא אפי' אין שם מפתח וחותם ובאין פתוח לר"ה לא שרי אלא במפתח או חותם והשתא לא סתרי פי' רש"י אהדדי אבל מדברי התוס' סוף (דף ס"ד) בד"ה דיקא נמי משמע דס"ל דפירש"י סותרין זה את זה ובמהדורא קמא פי' כר"ת דבעי' מפתח או חותם אף בפתוח לר"ה ובמהדורא בתרא חזר בו דא"ל כלום וכ"כ ב"י ע"ש הרשב"א והרא"ש והר"ן דמותר אפי' בחביות פתוחות ואפילו נמצא הנכרי סמוך לו ממש משום דמירתת וכן פסק בש"ע ומיהו ודאי דוקא בפתוח לר"ה וישראל עברי בר"ה הא לאו הכי לא מירתת והכי נקטינן ודו"ק :

בצד הכור של יין אם יש לו עליו מלוה אסור : ומ"ש ודוקא שיש לו מלוה על אותו יין שם מימרא דשמואל ופירש"י שעשה לו ישראל את היין הזה אפותיקי לגבות ממנו דהשתא סמכא דעתיה ונגע ולא מירתת אבל לא היתה מלוה על אותו יין אף ע"פ שיש לו מלוה על בעליו מותר אף בשתייה דמירתת ולא נגע : ומ"ש או שמשכנו לו כ"כ הרשב"א דבין עשאו אפותיקי מפורש בין עשאו אפותיקי סתם אסור : וכתב עוד הרשב"א דמתניתין דקתני נכרי שנמצא עומד בצד הכור של יין פי' בבית שהכור שם ואפי' אין עומד בצד היין ממש ומשמע אפילו היו חביות סתומות ואפילו בחותם דהא לא מירתת וכל היכא דלא מירתת אסור עד שיהיו בו ב' חותמות וכתב דהכי תניא בתוספתא : **וכתב** עוד דהיכא דאין לו מלוה על היין ממש אף ע"פ שיש לו מלוה על ישראל בעל היין דמותר אפילו הגיע זמנה של מלוה נמי שרי ואפי' היה עומד בצד היין סמוך בכדי פישוט ידים דכל שאין לו רשות ליגע בו אפילו נמצא סמוך לו ממש בכדי פישוט ידים לא חיישינן ואפילו חביות פתוחות דגרסינן פרק השוכר את הפועל (ע:) א השוכר חצר החלוקה במסיפס וכו' מיתיבי הפנימי של חבר והחיצונה של ע"ה אוחז חבר סוטח שם פירותיו ומניח שם כליו ואף ע"פ שידו של ע"ה מגעת לשם קשיא לרב אמר לך רב שאני התם. שנתפס עליו כגנב אלמא היא דפליגי בה רב ור' יוחנן אפילו בשידיו של ע"ה מגעת לשם ואפ"ה לכ"ע בנכרי אינו עושה י"נ וכ"כ הרא"ש בפרק השוכר את הפועל גבי נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום וכתב שכן מעשים בכל יום דאפילו חביות פתוחות שנמצא הנכרי עומד אצלם ולא חיישינן שמא נגע ותימה אמאי לא חיישינן והלא בקל יכול ליגע וי"ל דכיון שיודע הנכרי שיפסיד הישראל יינו אם יגע בו מירתת נכרי והכי נמי תניא בתוספתא פרוזד שישראל ונכרי כונסין לתוכו יין אע"פ שהחביות פתוחות והנכרי יושב מותר מפני שחזקתו משתמר וכ"כ הר"ן ג"כ שם :

ומ"ש וכן בית שיש לישראל ולנכרי וכו' כך הוא גירסת האלפסי והאשיר"י והרשב"א והראב"ד בפרק השוכר (דף ע') ההיא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל ונכרי על נכרי אחדא לדשא באפיה והוה בזעא וכו' ומפרש דאחדא לדשא היינו שסגר הדלת מבפנים דאם לא סגר במנעול חשיב כפתוח ודוקא כשיש שם גם יינו של נכרי התם הוא דכל החביות שאין יכול לראות אסורות כיון דפשיטא הוא דאינו נתפס כגנב על הכניסה אבל אם אין בבית אלא יינו של ישראל לבד אם נתפס כגנב על הכניסה מותר וזהו שכתב רבינו בסמוך ואם אין בבית אלא יינו של ישראל וכו' ומ"ש בספרי רבינו דאם נתפס כגנב על הנגיעה מותר אף ע"פ שאינו נתפס כגנב על הכניסה ואם אינו נתפס כגנב על הנגיעה אסור אף ע"פ שנתפס כגנב על הכניסה הוא תמוה מאוד וכן תמה על זה ב"י והדבר פשוט דט"ס הוא וצריך

ומ"ש רבינו ואפילו נמצא בידו קלף וכו' בפרק השוכר את הפועל (ע:) ההיא רביתא דאשתכח דהות בי דני והות נקיטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי אימור מגבה דחביתא שקלתיה ואע"ג דליכא תו אימר אתרמויי איתרמי לה וכתב רש"י ודוקא רביתא דאינה יודעת בטיב ניסוך ולא מסרה נפשה למינגע אבל גדולה מכי חזינן דנקיטא אופיא לא תלינן לקולא אבל התוס' כתבו שלא מצינו חילוק זה בשום מקום וגם הרשב"א כתב והא דנקט רביתא ה"ה לנכרי גדול אלא שמעשה שהיה כך היה וזה שלא כדעת הרמב"ם ז"ל שפירש דוקא בקטנים ואין דבריו נכונים בזה וזו אחד מהשגותיו של הראב"ד שהשיג עליו עכ"ל. והרא"ש כתב על דברי רש"י ומסתבר דהאידנא דאין נכרים בקיאים בטיב ניסוך בכולהו תלינן לקולא וכן פסקו התוס' דלפ"ה לא כ"מ מידי עכשיו דגם הגדולים אינם בקיאים בטיב ניסוך : כתב הרשב"א בד"א בדברים המצויים לפעמים בדופני החבית וכו' כ"כ בת"ה הארוך בשם הראב"ד ז"ל ובקצר פסק כדבריו ופשוט הוא כתב המרדכי בפ' בתרא דע"ז בשם ראבי"ה נכרי שנגע ברתיחת היין יש לאסור והביא ראיה לדבר : וכן בית שיש לישראל ולנכרי יין בתוכו ונכנס הנכרי וסגר הדלת אחריו וכו' בפרק השוכר את הפועל (ע.) ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל והרי"ף והרשב"א גורסין חמרא דישראל ונכרי על נכרי ואחדיה לדשא באפיה והוה בזועא בדשא אמר רבא כל דלהדי בזועא שרי דלהדי גיסא ודהאי גיסא אסור ופירש"י דלהדי בזועא שרי. אף בשתייה דמירתת ולא נגע : דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור. אף בהנאה וכשאין נתפס על כניסתו כגנב עסקינן שהיה לו חלק ביין דאי נתפס עליו כגנב כוליה שרי וכתב הר"ן ומיירי בשאינו נתפס כגנב על נעילת הדלת שאילו היה כן מירתת ולא נגע ואי לא דאחדיה לדשא הוה שרי מפני שהיה בחזקת המשתמר לפי שישראל היה יוצא ונכנס אבל כיון דאחדא לדשא חמרא אסור לפי שמעשיו מוכיחים עליו דאי לאו לנסוכי למה ליה לאחודיה לדשא וכתב הרשב"א בת"ה אחדיה לדשא פירוש שסגר הדלת במנעול מבפנים שאילו בא ישראל ליכנס אינו יכול ליכנס שלא מדעת הנכרי אבל אם לא סגר במנעול מותר דמתיירא שמא יכנס ישראל עליו פתאום : וכתב הרשב"א דאפי' חביות סתומות אסורות דאף ע"פ שאין הנכרי יכול למנוע הישראל מליכנס כשיבא וכו' בת"ה הקצר. וז"ל בארוך ומסתברא דהאי אסור דקאמר אפי' בחביות סתומות ואף ע"פ שאם בא ישראל אינו יכול למנעו מליכנס וע"כ פותח לו אפי' כן אינו מתירא שהרי יכול להשמט ולומר לו ישן הייתי ולא שמעתי ותדע לך דהא תניא (שם סא.) אחד השוכר ואחד הלוקח בית בחצירו של נכרי אם אין ישראל דר באותו חצר אם אין מפתח וחותם ביד ישראל אסור ואף ע"פ שאילו בא ישראל אצל יינו אין הנכרי יכול למנעו ומיהו כשישראל דר באותו בית מותר דכיון שדירת ישראל שם אין לו להשמט ממנו בנעילת דלת לפניו והיינו דקתני התם ישראל דר באותו חצר מותר והראב"ד כתב דכל שיש לו רשות ביין או בבית ואפי' בבית שהישראל דר בה או שסופו לחזור בה כגון חנות וספינה אף ע"פ שלא הודיעו שהוא מפליג דבכללא הוא דכל שלא נתפס כגנב אסור והאי עובדא דביזעא אף ע"ג דהוה ישראל דר באותו בית ולא הודיעו שהוא מפליג מיתוקם כיון שהיה לנכרי שייכות בבית דחמריה הוה יתיב בגויה ולפי דבריו יש לנו לומר דהיא דהשוכר או הלוקח בית בחצרו של נכרי אם ישראל דר בתוכה מותר אע"פ שאין מפתח וחותם בידו. דדוקא בשלא נעל הנכרי מעולם בפניו הוא ואינו מחוור בעיני דכיון שאף הנכרי דר בחצר עשוי הוא לנעול פעמים הצרו וא"כ י"ל דשאני התם דאין לו שייכות בבית ממש שהיה היין נתון בתוכו וצריכים אנו לחוש לדבריו שכבר הורה זקן עד כאן לשונו : **ואם** אין בבית אלא יינו של ישראל לבד ונמצא הנכרי בתוכו פירש"י אם נתפס כגנב מותר וכו' בסוף פרק ר' ישמעאל (סא:) ההוא ברכה

דרכי משה

קכח (א) במרדכי פ' השוכר ע"ב דכל פעם תלינן בדבר ההוה ולכן אם הנכרי תפס ברזא בידו והיין מקלח מן החבית היין אסור ולא אמרינן ברזא מנפשיה נפל והנכרי מגביהו עכ"ל : כתב

דרישה

בפעם הראשון שמאחר שלא הכיר בפעם הראשון דלא עליה רמיא או לא רצה להעיד ולבתר הכי נמלך וא"ל עכ"ל וז"ל ד"מ וצ"ע דע"כ צ"ל דהא דעד דעלמא נאמן היינו בששתקו הבעלים מטעם שתיקה כהודאה דמיא דאי לאו הכי עד דעלמא אינו נאמן וא"כ דאיירי בששתקו פשיטא דאין לחלק בין א"ל פעם ראשון או שני דמ"מ שתיקתו כהודאה דמיא דדוקא אם אנו מאמינים לשומר או יש לחלק ולומר דדוקא בפעם הראשון דעדיין שומר שלו במקלט נאמן עליו הואיל והוי בידו אבל במקום שאין אנו מאמינים לעד אלא מכח שתיקה כהודאה פשיטא דאין לחלק עכ"ל : סי' קכח [א] ואם אין בבית אלא יינו של ישראל כו' פירש"י אם נתפס כגנב על הכניסה כו' כן הוא הגי' הנכונה וכמו שהגהתי בפרישה וכן הגיה מ"ו וז"ל כאשר הגהתי כן הוא בהדיא בפירש"י וכן הביאו הרא"ש ומש"ר א"ח וכן הדין בנמצא עומד בשוק כו' ה"ק כמו שיש כאן חילוק בין כניסה לנגיעה ולא בעינן שיהא נתפס כגנב אלא בכניסה למוד ובה תלוי ההיתר ה"נ בנמצא בשוק לא בעינן אלא שיהא נתפס כגנב על הנגיעה למוד ולפי דעתי תלמיד טועה שראה הלוי וכן הדין כו' שכתב הטור הגיה כמ"ש בפנים וטעה כדפרישית עכ"ל מ"ו. והטעם שביין שבשוק אם נתפס עליו כגנב מותר אע"ג דמאי לאשתמוטי אביאה לשם ה"ט דאין ריעותא לפניו בבואו שם משא"כ כשנכנס לבית שבידו דאיכא ריעותא דמאי בעי התם אמרינן דלנסוכי על ולא משגחינן בתירוצו דמשתמט ואומר דלהכי על וכן מפורש ברש"י שם. וגם ב"י וד"מ תמהו על רבינו שכ"כ בשם רש"י ולרש"י הכל תלוי באם נתפס כגנב על הכניסה ושכ"כ רשב"א ורמב"ן בשם רש"י אבל ב"י לא כתב להגיה דברי רבינו עכ"ל ונראה לי להוכיח מגופא דגמרא דהכל תלוי בנתפס כגנב על הכניסה כי שם בפרק השוכר את הפועל דף ע' ע"א גרסינן ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל על נכרי אחדא לדשא באפיה והוי בזעא בדשא

פרישה

אין להתיר ולכן אסור להפקיד אצלן עכ"ל ע"ל סי' קכ"ד סקי"ב מ"ש א"א ז"ל שדין ישמעאל לא שוה לדין גר תושב בכל דבר עכ"ה) : (ו) כגון שעשאו אפותיקי כו' (וא"ש ויש לו מלוה צריך לנקדו בקמץ ור"ל דהישראל חייב לו אפותיקי כו' עכ"ה) הא לאו הכי שרי אפי' יש לו מלוה על הישראל : (ז) שהוא ירא ליגע בו שיודע שאוסר היין על הישראל : (ח) המצויים לפעמים בדופני החביות ומיירי אפי' אין עתה קלף (פי' שוימא עכ"ה) בצד החביות דאל"כ אפילו אינו מצוי לפעמים : (ט) שאע"פ שנתפס עליו כגנב כתב רבי' ירוחם נתי' י"ז חלק ב' נתפס כגנב היינו שאם ימצאו ישראל נוגע שיתפס כדין גנב והמושל יעשה בו דין גנב ואינו אלם ויכולין לעשות בו דין ולהעגישו וכן הם דברי רש"י סוף פרק ר' ישמעאל עכ"ל : (י) וכן בית שיש לישראל ולנכרי יין בתוכו זאת הגירסא עיקר וכן גירסת הרי"ף והרשב"א והביאה ב"י ולא כס"א שגורסים ויין בתוכו אלא באותו היין שיה ג"כ לנכרי חלק בו ואפ"ה מותר וכן הוא ל' רש"י שם ריש דף ע' וכן משמע מדברי רבינו בסמוך שכתב ואם אין בבית אלא יינו של ישראל משמע דעד השתא מיירי כשיש שם יינו של ישראל ושל נכרי מיהו נראה דל"ד קאמר ומיירי דאין לנכרי חלק בו אלא כל א' יש לו הבית יין בבית בפני עצמו והשתא א"ש דכתב וראיתי לא' מהגדולים כו' שייכות בבית דמכח שיש לו ג"כ יין בבית יש לו ג"כ שייכות בבית ומסיים אבל אין לנכרי בבית יין כלל דאז נתפס כגנב על הכניסה מותר וכן משמע מדברי הר"ן והרשב"א : (יא) וסגר הדלת אחריו כו' פי' במנעול אבל בלא מנעול שיכול ישראל לכנוס פתאום שרי רשב"א : (יב) שלא היה לו לסגור דלת פי' ואפי' אם סגר הדלת מ"מ מרתת כיון דלא ה"ל לסגרו ואינו נוגע ודו"ק : (יג) ואם אין בבית כו' פי' רש"י אם נתפס כגנב על הכניסה מותר אע"פ שאינו נתפס כגנב על הנגיעה ואם אינו נתפס כגנב על הכניסה אסור אע"פ שנתפס כגנב על הנגיעה כן

חדושי הגהות

קכח א השוכר חצר החלוקה במסיפס וכו'. פירש"י במסיפס מחיצה נמוכה עם הארץ מצד זה וחבר עושה טהרותיו מצד זה :

על הכניסה (יד) ואם אינו נתפס כגנב על הנגיעה אסור אף על פי שנתפס כגנב על הכניסה ואפי' אם הפתח פתוח דודאי נגע ביין כשנכנס שם (טו) וכן הדין בנמצא עומד בשוק בין החביות אם נתפס כגנב על הנגיעה מותר אע"פ שאינו נתפס כגנב על הכניסה בין החביות ואם אינו נתפס כגנב על הנגיעה אסור (טז) [ג] ור"י פי' כל היכא שהדלת פתוח אפי' אינו נתפס כגנב מותר וכל היכא שנתפס כגנב אפי' על הכניסה לבד מותר אפי' הדלת נעול וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כתב הראב"ד דכל היכא דאנו אוסרים משום שמא נגע היינו דוקא בשתיה אבל אינו אסור בהנאה אא"כ

כרכא דהוה יתיב בי חמרא דישראל אשתכח נכרי דהוה קאי ביני דני אמר רבא אם נתפס עליו כגנב שרי ואי לא אסור ופירש"י כרכא. כרך: אם נתפס עליו כגנב. אם נכרי הלש הוא ויש אימת שופטי העיר עליו ואם ימצאוהו נוגע נתפס עליו כגנב חמרא שרי בשתייה: ואי לא אסור. אף בהנאה דודאי נגע. וכתבו התוס' מתוך הלשון משמע דנקט כרכא שהיה היין מונח בתוך הרחוב וגם היה שם יין של נכרי שעתה אין הנכרי נתפס כגנב על הביאה רק על הנגיעה ואפ"ה חמרא שרי כיון שנתפס על הנגיעה והא דאמרי' בפ' בתרא דההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל וכו' ואמר רבא אי מצי לאשתמוטי חמרא אסור ואע"ג שנתפס כגנב על הנגיעה היינו משום דבבית שיכול ליכנס שם אינו ירא כ"כ ומנסך אבל אי נתפס כגנב על הביאה ודאי חמרא שרי ולהכי מייתי עלה ההיא דננעל הפונדק עכ"ל והר"ן כתב אחר דברי רש"י אחרים פירשו דאם נתפס כגנב על הכניסה חמרא שרי אבל אי לא חייש אכניסה אע"פ שנתפס כגנב על הנגיעה אסור שהרי יכול ליגע בו מהרה קודם שיבא שם הישראל ובפ' השוכר את הפועל (ע.) ההוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל אשתכח נכרי דהוה יתיב בי דני אמר רבא אם נתפס עליו כגנב שרי ואי לא אסור ההוא ביתא דהוה ביה חמרא וכו' אי אית ליה לאשתמוטי אסור. ופירש"י אי אית ליה לאשתמוטי. ולומר לכך נכנסתי סמכא דעתיה ולא מירתת דכי על להא ביתא מעיקרא אדעתא לנסוכי על וסבר אי משכח לי אשתמיטנא אע"ג דבמגע היין לית ליה לאשתמוטי אסור דאי לא לנסוכי ל"ל דעייל ולא דמי למניח נכרי בחנותו דהתם כיון דברשות עייל וידעינן למאי עייל כל זמן שלא הודיעו שמפליג מותר דסבר אי נגענא השתא אתי וחזי לי: ואי לית ליה לאשתמוטי. שרי דכיון דבהול הוא על כניסתו מירתת ולא נגע. והרא"ש הביא דברי רש"י ואח"כ כתב אע"ג דלא קאמר הכא אחדיה לדשא כמו בעובדא דלעיל אפ"ה מיירי שנעל הדלת כדמוכח מדפריך מנעל הפונדק וכיון שהדלת סגור ואין ישראל יכול לראות מבחוץ אם נגע ביין לא מירתת אבל אם הדלת פתוח מירתת ואע"פ שאין הישראל יודע שהוא שם דהא אפי' עומד בצד הבור לא חיישינן לנגיעה אע"פ שאין הישראל יודע שהוא שם משום דמירתת כיון שלא ננעל הדלת ועוד בהך עובדא דלעיל דהוה ביזעא בדשא דאית ליה לאשתמוטי כיון שיש לו שם יין והדלת נעול ואפ"ה שרינן כל דלהדי ביזעא דהואיל ויכולים לראותו מירתת נכרי הילכך כל היכא דמירתת דילמא חזו ליה כגון שהדלת פתוח או דלהדי ביזעא ואפי' אית ליה לאישתמוטי שרי ואי לית ליה לאישתמוטי אפילו ננעל הפונדק שרי עכ"ל ורבינו ירוחם כתב על דברי רש"י ולפי זה מיירי שלא נעל ואפ"ה אם יש לו להשמט על הכניסה למה נכנס היין אסור = והקשו עליו התוספות וכתבו דמיירי בשנעל ואם היה יכול להשמט על הנעילה ולומר לכך נעלתי אסור ואם אינו יכול לישמט על הנעילה מותר שמתוך שמתירא שיתפס על הנעילה לא ינסך אבל אם לא נעלו אפילו שיכול לישמט על הכניסה היין מותר וכ"כ עכ"ל: והרשב"א כתב כדברי רש"י אי לית ליה לאישתמוטי על הכניסה שרי ואפילו בחביות פתוחות דהו"ל כבולשת ואחר שהשלים דברי רש"י כתב אבל הראב"ד כתב דדוקא כשנעל אחריו דומיא דברייתא דקא מותיב מיניה דקתני בנעל הפונדק או שא"ל שמור הא לאו הכי שרי דומיא דהמניח נכרי בחנותו והמניח יינו בקרון או בספינה וכ"ל דבריו דאילו לדברי רש"י כל היכא דאית ליה לאישתמוטי היאך אומר אם לא נכנס לנסך למה נכנס שם והרי הוא יש לו טענה מחמת יראת ארי או אויב או מחמת יין שיש לו שם וכיוצא בו ולמה נכנס לנסך עכ"ל ומ"מ ג יש לתמוה על מ"ש רבינו דלפי' רש"י בבית נמי אם נתפס כגנב על הנגיעה מותר ואם אינו נתפס כגנב על הנגיעה אסור ולא שאני לן בין נתפס כגנב על הכניסה לאינו נתפס שמלשון רש"י משמע בהדיא בהפך שבבית הכל תלוי בנתפס על הכניסה וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל מדברי רש"י שכתב בפרק השוכר גבי אית ליה לאישתמוטי נראה שהוא ז"ל סובר דכל שיכול לאישתמוטי ואין נתפס כגנב על הבית אסור וכן דעת הרמב"ן ויש לחוש לדבריהם עכ"ל: **כתב** הרשב"א והיא בתשובה להרמב"ן סימן קנ"ה שאלת ישראלית שכרה מנכרית בית ודרה שם ונתנה שם יינה ורצתה בדק הבית ואמרה לה שתתקנהו ואם לאו תניחוהו ונתנה והישראלית הולכת לחוג חג הסוכות בעיר אחרת ומפתח בידה ואמרה הנכרית כשתשובי אתקן לך הבית וא"ל הנכרית מתי תשובי אמרה מחרת החג אחר חצות היום לאחר חצות היום כשראתה שלא באה פתחה הפתח והכניסה שם פועלים ולא באה הישראלית עד עלות המנחה והיו חביות של יין שם ומגופות עליהם אך לא היו טוחות: תשובה מסתברא שהיין מותר אע"פ שהבית של נכרי כיון שאינה דרה באותה חצר וכדקתני אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של נכרי כלומר בחצר שהנכרי דר בה. ב"ה (אם ישראל דר באותו חצר מותר אע"פ שאין מפתח וחותם בידו ומינה דאם אין הנכרי דר בה). אע"פ שישראל דר בחצר אחרת ואין מפתח וחותם בידו מותר והלכך אילו לא נכנסה שם לא היינו חוששים לה כלל אלא שאתה בא לפקפק עליו לפי שקבעה לה זמן לתקן הבית אחר החג ונכנסה שם מחרת החג אחר שהמתינה שיעור שתבא הישראלית ממקום שבתה אפ"ה אין לאסור היין בכך שהרי חזרה אחר החג בלא הודיעה שהוא מפליג דכל שעה מתיראה שמא עכשיו תבא ואפי' הפליגה טובא ולא באה. ואף ע"פ שיש לה שייכות בבית כיון שאין לה שייכות ביין ולא נעלו במנעול מפנים וכמניח יין בקרון וכנכרי בחנותו דמיא וכולהו עובדי דהשוכר בשנעלו הם ואפילו ההיא דאושפיזא דאשתכח נכרי ביני דני בשנעל היא וכן פירש הראב"ד ודומיא דברייתא כשנעל הפונדק דמייתי עלה ואין חוששין שנעלה אלא א"כ ראינו שנעלה וכדמוכח בהא דקרון וחנות ואף לרש"י דנראה שפירש אפי' בשלא נעל ולא כפשטא דמילתא דאשתכח ביני דני הא קא פריש איהו ז"ל טעמא דלא דמי למניח נכרי בחנותו משום דרגלים לדבר הואיל ונכנס שלא ברשות ולולא שנכנס לנסך למה נכנס ובנדון שלפנינו אין רגלים לדבר לאסור אלא להיתר שהרי נכנסה לתקן ביתה והרי זה כמניח נכרי בחנותו ועוד דמימר אמרה הנכרית כיון דקבעה זמן לתקן מדכרא ישראלית חמרא ואתיא (ד): כתב הראב"ד כל היכא דאנו אוסרים משום שמא נגע היינו דוקא בשתייה וכו' דברי הראב"ד כתבם הרא"ש בפרק השוכר את הפועל וגם הסכים לדברי רש"י ז"ל וקצת נראה מדברי הר"ן שגם הוא נוטה לפסוק כן והרשב"א כתב על מחלוקת זה דרש"י והראב"ד דעתו אינו מכריע את ההרים ומ"מ נראה לי שכל שאיסורו מחמת ספק מגעו של נכרי אסור בהנאה במגעו כדברי רש"י ז"ל ולדעת מי שאוסר סתם יינם: נתפס כגנב כתב רבינו ירוחם

וצריך להגיה בזה הלשון פי' רש"י אם נתפס כגנב על הכניסה מותר אע"פ שאינו נתפס כגנב על הנגיעה ואם אינו נתפס כגנב על הכניסה אסור אע"פ שנתפס כגנב על הנגיעה וכך הגיה מהר"ש לוריא וכן פירש"י להדיא בפ' השוכר (דף ע') גבי הא דאמר רבא אי אית ליה לאישתמוטי ע"ש ומביאו ב"י ומה שפי' רש"י סוף פרק ר' ישמעאל בעובדא דההוא כרכא דאם נתפס כגנב על הנגיעה חמרא שרי התם מיירי דהיין היה עומד בשוק כמ"ש רבינו בסמוך וכן הדין בנמצא עומד בשוק וכו' ולשון וכן הכי פירושו דכי היכי דבבית לא בעינן אלא דבנתפס כגנב על הכניסה בלחוד היין מותר ה"נ בשוק לא בעינן אלא דבנתפס כגנב על הנגיעה בלחוד היין מותר וכן נראה ממה שפסק בש"ע והכי נקטינן: **כתב** הראב"ד כל היכא וכו' כ"כ הרא"ש בשמו בפ' השוכר (דף ע"ד

דרכי משה

(ב) כתב בהג"א פ' השוכר היכא דעל נכרי למרתף אפי' אחדיה לדשא ואית ליה לאשתמוטי מיניה אין לחוש בזה"ז שאין הנכרים מנסכים אא"כ יש לחוש לשתיה או לשום הנאה שלו

פרישה

כן היא הגירסא הנכונה וכן הוא להדיא בפירש"י וכן הביאו אשר"י וכן הגיה מ"ו וע"ד שהוכחתי גירסא זו מגופא דגמרא: (יד) ואם אינו נתפס כגנב על הכניסה אסור כו' דודאי נגע ביין כשנכנס שם דאם לא בא לנסך למה בא ולא דמי להניח נכרי בחנות שמותר כשלא הודיעו שמפליג כמ"ש רבינו בסימן שאחר זה דשאני התם שיודע הנכרי שהישראל יודע שהוא שם ומרתת הנכרי דלמא אתי הישראל כשיזכור יינו וחזי ליה אבל הכא שאין הישראל יודע שהוא שם לא מרתת וודאי לנסך נכנס אשר"י: (טו) וכן הדין בנמצא עומד בשוק עיין בדרישה:

(טז) ור"י פי' כל היכא שהדלת פתוח אפי' אינו נתפס כגנב מותר הטעם דאע"פ שאין הישראל יודע שהוא שם מרתת דהא אפילו נמצא בצד בור לא חיישינן לנגיעה אע"פ שאין הישראל יודע שהוא שם משום דמרתת כיון שלא ננעל הדלת ועוד בהך עובדא דלעיל דהיה לנכרי ג"כ יין בביתו ואית ליה לאשתמוטי על הכניסה אפ"ה כל דלהדי הנקבים מותר משום דכיון שיכול לראותו משם מרתת ולא נגע אשר"י וע"ד:

כל

דרישה

בדשא אשתכח נכרי דקאי ביני דני אמר רבא כל דלהדי ביזעא שרי דהאי גיסא והאי גיסא אסור (ומזה נלמד הדין הראשון שכתב רבינו וכן בית שיש לישראל פי' שיש נקבים בדלת כו') תו איתא התם בגמרא ההוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל אשתכח נכרי דהוה יתיב בי דני אמר רבא אם נתפס עליו כגנב שרי ואי לא אסור (ומזה נלמד הדין השלישי שכתב רבינו בנמצא עומד בשוק דאושפיזא דומה לשוק שמופקר לכל ליכנס שם ואין נתפס על הכניסה) ובלאו הכי נמי גרסינן שם בס"פ ר' ישמעאל ז"ל ההוא כרכא (פירש"י כרך והתוס' כתבו שם דמשמע דהיין היה מונח בתוך הרחוב באופן שלא היה הנכרי נתפס כגנב על הביאה כו') דהוה יתיב בה חמרא דישראל אשתכח נכרי דהוה קאי ביני דני אמר רבא אם נתפס עליו כגנב חמרא שרי ואי לאו אסור. ואיתא תו התם בפרק השוכר ד' עיין ההוא ביתא דיתיב ביה חמרא אשתכח נכרי דהוה קאים בי דני אמר רבא אי אית ליה לאשתמוטי חמרא אסור ואי לאו חמרא שרי עכ"ל הגמרא ומזה למד רבינו הדין השני שכתב ואם אין בבית אלא יינו של ישראל כו' ויש לדקדק בל' הגמרא דלמה שינה בלשונו דגבי עובדא דאושפיזא ודההוא כרכא אמר אם נתפס עליו כגנב שרי וגבי עובדא דההוא ביתא כו' אמר אי אית ליה לאשתמוטי כו' והכל דברי רבא הן גם על רש"י יש לדקדק מפורש טעמא דמילתא גבי אית ליה לאשתמוטי כמ"ש פירש"י בפרקין ולמה לא פירש לעיל גבי עובדא שלפני זה שהבאתי בסמוך אלא ודאי הא דקאמר בגמ' אי אית ליה לאשתמוטי ר"ל בלא נתפס על הכניסה דבזה לא שייך לומר נתפס כגנב דאף כי לית ליה לאשתמוטי מ"מ לא נתפס כגנב במה שנכנס לבית שלא ברשות דעדיין לא נגע כלום משא"כ בנגיעה דשייך שפיר למימר נתפס כגנב דבנגיעה דבר שאינו שלו נתפס עליו כגנב ולכן הולך רש"י לפרש כאן טעמא דמילתא דאם לא נתפס על הכניסה אסור אף על פי שנתפס על הנגיעה משא"כ בהני עובדא דלעיל דלא תלוי האיסור אלא בהם נתפס על הנגיעה והטעם התם כמ"ש דהואיל וברשות עייל ליכא ריעותא א"כ הוכחתי בראייה ברורה שכמו שהגהתי כן מוכח מהגמרא: [ב] ור"י פירש כל היכא שהדלת פתוח כו' כתב מור"ם ז"ל אין הכוונה שחולק על רש"י כי רש"י לא חילק בין פתוח כו' ויכול להיות שאף רש"י מודה אלא שהמחבר ס"ל שמשמעות הל' של רש"י משמע אפי' פתוח וכמ"ש ר' ירוחם בספרו וז"ל על דברי רש"י כו' ולפ"ז מיירי שלא נעל והקשו עליו התוס' וכתבו דאיירי בנעל ע"כ אכן בתוס' שלנו לא מצאתי שום דבר ואין נראה בעיני שיהא הוכחה שרש"י איירי אף בפתוח וכן הרא"ש כתב כדברי רש"י וכתב אחר כך דבפתוח נמי שרי ע"ש עכ"ל ולע"ד פשוט דאין כוונת רבינו כדברי מ"ו דהא כתב בפירוש דאפי' אם הפתח פתוח אסור דודאי נגע ביין וגם מדכתב עליו ור"י פי' בל' פלוגתא. לכן נראה דמלבושם דרש"י ור"י שם בגמרא שבידי נראה דפליגי אהדדי. דהילו רש"י שם בפרק השוכר תלה טעם איסורו דודאי לנסוכי על דהל"כ למה על ולפי ההוכחה זו אפי' לא נעל הדלת רק שאינו פתוח באופן שאין יכולין לראותו מרחוק חיישינן דנגע בו ול"ד לבית שיש לישראל ולנכרי יין בתוכו דנתבאר לפני זה דאינו אסור אם לא סגר הדלת אחריו דשאני התם דליכא ריעותא והוכחה לניסוך מהא דעייל די"ל דאמת בשביל יינו על אבל ודאי בפתוח לגמרי הפסק דגם רש"י מודה דמותר אפי' בהא דאין לנכרי יין בתוכו כיון דיכולין לראותו מרחוק דומיא דבכך והושפיזא שכתבתי לעיל ונתפס כגנב על הנגיעה. מיהו אינו מוכרח די"ל דגם בהא ס"ל לרש"י דכיון דיש ריעותא והוכחה למה על. אבל ר"י בעל תוס' ס"ל דאין זה דעל הוכחה דכוונתו לנסך דהא מיירי דמצי לאשתמוטי ולומר טעם למה על ואם כן אין הוכחה כ"כ דעל לניסוך אם לא דעל וסגר הדלת בעדו וכ"כ הב"י בשם רשב"א שהקשה אטעמו דרש"י ז"ל כיון דמשתמע ואומר שנכנס מיראת ארי או אויב או מחמת יין שיש לו שם וכיוצא בו למה נאמר שנכנס לנסך אלא מיירי בנעל אחריו דומיא דברייתא דקמותיב מינה דמיירי בנעל הפונדק ושכ"כ הראב"ד ע"ש בב"י. וכן נראה שהוא כוונת התוס' בס"פ ר' ישמעאל אעובדא דההוא כרכא שכתבתי לעיל אמ"ש שם דאם נתפס כגנב על הנגיעה מותר כתבו ז"ל ואע"ג דאינו נתפס כגנב על הכניסה והא דאמרי' בפ' בתרא בההוא ביתא דהוה יתיב בבית ישראל דאי מצי לאשתמוטי חמרא אסור אע"ג דנתפס כגנב על הנגיעה היינו בבית ישראל שיכול לכנוס בו אינו ירא כ"כ ומנסך כו' דקשה הא גם בההוא כרכא היה היין מונח ברחוב ולא נתפס הנכרי על הביאה לשם וכמ"ש התוס' ואפ"ה אמר רבא שם דאם נתפס כגנב מותר והל"ל שאני בית דאין מדרך לכנוס שם איש נכרי וכמ"ש רש"י הנ"ל אלא ודאי כוונתן דאין זה הוכחה וכנ"ל אלא דשם מיירי בבית שנעל אחריו ומש"ה אסור כיון דמצי לאשתמוטי על הכניסה וגם נעל ושוב אין לו לירא שיבא הישראל עליו פתאום ויראנו שהוא נוגע מש"ה אסור אף שאם יארע שיראנו הישראל נוגע יהיה נתפס על הנגיעה כגנב וזהו שמסקי התוס' שם וכתבו ז"ל אבל אי נתפס כגנב על הביאה ודאי חמרא שרי ולהכי מייתי על ההיא דנעל הפונדק עכ"ל ונראה דהלפני זה קאי והוכיח מדמקשה על ההוא עובדא מנעל הפונדק דאסור ש"מ דגם ההוא עובדא בנעל מיירי דהל"כ לא היה מקשה מידי וה"ט דאסור דמצי לאשתמוטי משום דנעל וכנ"ל. ומשום דברי התוס' שכתבתי נלמד נ"כ למש"כ בשם ר"י ז"ל וכל היכא שנתפס כגנב אפי' אינו נתפס כגנב אלא על הכניסה לבד מותר כו' דר"ל על הכניסה לבד להפוקי בגלעדך להיות נתפס כגנב אשניהן הכניסה והנגיעה אבל ודאי אף אם נתפס כגנב על הנגיעה כל שאינו נתפס כגנב על הכניסה היין

חדושי הגהות

ב לא ידעתי היכן הקשו התוס' לרש"י על זה והדרישה והב"ח כתבו דכן משמעות התוס' פרק ר' ישמעאל (סא.) ד"ה ההוא כרכא וכו' (כה"ג): ג עיין בדרו"פ וב"ח וש"כ ס"ק ט"ו:

משום

ל"ד ע"א) וכתב הה"כ ומסתברא כפירש"י דכיון דחיישינן דילמא נגע הוי כההוא דתני המפקיד אצל הנכרי לשמרו ואסור בהנאה עכ"ל מיהו עכשיו אפי' ודאי מגע נכרי אינו אסור אלא בשתייה ואם נגע בידו בלא כוונת מגע מותר אפילו בשתייה כדלעיל בסוף סי' קכ"ד ס"ג:

ירוחם (בני"ז ח"ב) דהיינו שאם ימצאוהו ישראל נוגע שיתפס כדין גנב והמושלך יעשה בו דין כגנב והיינו אלא שיוכלו לעשות בו דין ולהענישו וכך הם דברי רש"י שכתבתי בסמוך: **כתב** הרשב"א בתשובה על מעשה שנפלו בתי יהודי אחד לשר אחד ועבדיו והיהודי שכן במקלט בתי השר והיה בחצר אוצר של יין ופתח האוצר פתוח לחצר ויש לאותו הפתח דלתים ומנעול מבחוץ והיה סגור מבחוץ והמפתח ביד ישראל וכן יש לאותו אוצר חלון אחד פתוח לחצר ויש לו דלתים לסגור אותו כל זמן שירצו אבל פתוח היה עכשיו ויש סמוך לאוצר חדר אחד ויש פתח בין חדר והאוצר והנכרי' שוכבי' באותו חדר ובבקר קם הישראל ופתח מבחוץ דלתי האוצר ומצא חביותיו כאשר המה אבל היה נראה לו שנכנסו נכרי' שם בלילה שלא מדעתו לשכב שמה והשיב כל מקום שאמרו ננעל הפונדק ואחיד דשא באפיה היינו דוקא שננעל מבפנים בענין שאם בא ישראל ליכנס שלא מדעת הנכרי שמבפנים אינו יכול דהשתא הוא דלא מירתת נכרי השרוי בפנים שאפילו יבא ישראל קודם שיהיו כדי שתיה וסתימה וניגוב יעשה עצמו כישן ויטעון ישן הייתי

אא"כ הפקידו אצלו ורש"י פירש שהוא אסור בהנאה שאנו תולין לומר שמא נגע ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל:

קכט [א] (א) **כל** מקום שהיין בחזקת משתמר דאיכא למיתלי שלא נגע בו הנכרי מותר אפי' בלא חותם (ב) כיצד הניח נכרי (א) בחנותו ויצא או שהיה לו יין בספינה או בקרון והניחו עם הנכרי והלך לו לב"ה או לבית המרחץ או שהיה הנכרי מעביר לו חביות ממקום למקום והניחו לבדו עם היין ויצא אע"פ שבכל אלו יש לנכרי שייכות ביין מותר אפי' שהה זמן רב שהוא ירא בכל פעם עתה יבא ויראני (ג) ובלבד שלא יסגור הנכרי (ב) החנות ולא ירחיק הקרון והספינה בענין שאין יכולין לראותו אפ"ה אין אנו חוששין שמא סגר החנות או הרחיק הקרון והספינה (ד) בד"א שיש שם דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום שלא

קכט כל מקום שהיין בחזקת משתמר וכו' בפרק השוכר (דף ס"ט) תנן רישא נכרי שהיה מעביר וכו' ובתר הכי המניח יינו בקרון או בספינה וכו' וסיפא המניח נכרי בחנות וכו' ובגמרא קאמר דלא מיבעיא קאמר ל"מ נכרי שהיה מעביר וכו' דמותר דסבר נכרי דילמא אתי ישראל וחזי לי אלא אפילו קרון וספינה דמצי מפליג ליה לספינתיה וקרון ועביד מאי דבעי אפ"ה מותר ול"מ קרון וספינה דסבר נכרי דילמא אתי ישראל באורחא אחריתי וקאי אגודא וחזי לי אלא אפי' המניח נכרי בחנותו דמצי אחיד לה לבבא ועביד כל מאי דבעי אפ"ה מותר דלא חיישינן להכי שיסגור החנות ושירחיק הקרון והספינה. ואיכא לתמוה אמאי כתב רבינו תחלה הניח נכרי בחנותו ואח"כ הניח יינו בקרון ובספינה ואח"כ נכרי שהיה מעביר וכו' בדרך זו ואין נ"ל זו הפך מה ששנינו בדרך לא זו אף זו ואפשר דכיון דבסגר חנותו והרחיק הקרון או הספינה אסור הלכך נקט רבינו תחלה נכרי בחנות דל"מ בזו דכיון דסגר חנותו לא מירתת והיין אסור אפילו איכא כמי דרך עקלתון אלא אפילו בקרון וספינה דאעפ"י דהרחיק אכתי מירתת דילמא אזיל באורחא אחריתי והוה אמינא דשרי קמ"ל דאסור מיהו ודאי אפילו סגר חנותו והרחיק בקרון וספינה אינו אסור אלא כשהחביות פתוחות ואם הם סתומות אינו אסור אא"כ שהה כדי שיוכל להסיר מגופת החבית וכו' דלא גרע היכא דסגר חנותו והרחיק בקרון וספינה מאילו הודיעו שהוא מפליג דבסמוך ופשוט הוא: ומ"ש בד"א שיש שם דרך עקלתון וכו' שם אוקימתא דגמ' דקמפרש להא דתנן אם היה היין בחזקת המשתמר דמותר אפילו בלא חותם אע"פ שהיה לנכרי שייכות

אבל כל שסגר הדלת בלא מנעול הרי זה כפתוח ובחזקת משתמר הוא דמימר אמר השתא אתי ונכנס ואין מונע ואע"פ שיש מנעול מבפנים כל שלא ראינוהו נועל אין חוששין לו דספיקא דרבנן הוא ואיפשר דבכי הא אפי' דאורייתא לא חיישינן דספיקי טובא איכא וגרע מספק ביאה ותדע לך דהא ספינה אילו הפליגה בים וכן המניח נכרי בחנותו אילו אחדא לדשא חמרא אסור וכדתניא בהדיא בתוספתא ואפ"ה לא חיישינן כדמוכח בבריכותא דגמרא ואיפשר כי בחצר שהנכרי לבדו שרוי שם ואין שם דירה לישראל שנחוש לכך בלילות לפי שדרכן של בני אדם לסגור דלתות החנויות בלילה בנגר ובמנעול מפחד בלילות של גנבים וסתמן כפירושן וזה כדעת הר"א שכתב בנכרי הדר בחצירו של ישראל ואין ישראל דר שם ויש לו לישראל יין בבית אחד שבחצר שהוא מותר אפילו בלא מפתח וחותם ודוקא ביום אבל בלילה לא ועוד אני אומר שאין הפרש בין לילה ליום והיין מותר כל שאין שם דלתות נעולות מבפנים ואין אומרים לילה זמן שינה לכל הוא ואין הנכרי חושש שמא יבא בלילה ותדע לך מדגרסי' בפרק השוכר (ע.) ההוא ישראל ונכרי דהוו יתבי באורבא שמע ישראל קל שיפורא דבי שמשי קם סליק אמר רבא חמרא שרי וכו' עד כמה כיסי משתכחן בשוקא מדקאמר אי משום שבתא א"ל איסור גיורא וכו'. אלמא ע"כ חוץ לתחום הוא וישראל לא אתא בליל שבת ושבת ואפ"ה שרייה רבא לחמריה דאלמא חושש הנכרי שגם בלילה לא שכב לבו של ישראל על יינו ובא לשמרו. וכל שעתא ושעתא מימר אמר השתא אתי ולא אמרינן כיון דלילה זמן שינה אין הנכרי חושש לביאה משינה ואיפשר שלא אמרה הרב ז"ל אלא באספה וחלון ודקל ואורבה וכיוצא בהם שאין הנכרי מירתת אלא לביאת הבעלים במקום היין ממש לפי שאין רגלי הבעלים שם אבל במקום שרגלי הבעלים שם הנכרי מתירא שמא יזכרו הבעלים את יינם ויבואו לתוך הבית ממש ומתירא הוא כחשכה כאורה ותדע לך עוד שהרי שנינו אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של נכרי ומילאהו יין וישראל דר שם באותו חצר מותר ואף ע"פ שאין מפתח וחותם בידו ופירושו שאע"פ שהנכרי דר שם מדקתני בית בחצרו וה"ה אפילו היה היין נתון בחצר ממש שיש לנכרי רשות לעבור ולעמוד שם וכמו שפירש גם הר"א ולא חיישינן כלל אא"כ הודיעו שהוא מפליג והתם מי נימא דנעור כל הלילות או ששוכב בצד יינו זה דבר מתמיה ואף הר"א ז"ל לא כתב שם כן ואע"פ שהוא אזיל כרוכלא וכתב בכל מקום שעלה בדעתו ז"ל שיש הפרש בין יום ובין לילה ועוד אני אומר שלולי שאין אני כדאי להשיב את האחרי' אריא דבי עילאי הייתי אומר כי אף מ"ש הר"א ז"ל בעובדא דישראל דר בעיליתא הוא מן התימא למה לא התיר האורבה אף בלילה אבל מה נעשה וכבר הורה זקן ומעתה לעיקר הנדון שלפנינו אם לא נודע בבירור שסגרו בפנים במנעול אע"פ שהדלת סגורה מבחוץ כיון שהמפתח ביד ישראל ויכול ליכנס אצל יינו בכל עת שירצה בין ביום בין בלילה מתיראין הם ליגע ואפילו בלילה וכההיא דאורבא וכמו שאמרתי מ"מ אני אומר כן אלא על סמך מה שראיתי בכתבך שהנכרים הללו לא הורשו לאכול ולשתות ממה שבבתי היהודים ומתיראים הם ליגע שאילו לא היו מתיראים בכך אף הם פותחים ונועלים ושותים ואין נמנעים מפחד בעלי בתים ואפי' חביות סתומות אסורות שאין הנכרי מכוין להזיק כמו שמוכיח בכמה מקומות אלא להנאת עצמן הם מכוונין והפרש יש בין חבית של חרס שפתחן למעלה לקנקנים שלנו שהברזל בצד וכמו שאמרתי ועוד שלא לילה אחד בלבד הם לנים שם ושמא חסו על היין שלא לאבדו כדי שיהא שמור להם למועד עד אשר ירצו לשתותו. ומ"ש המתיר שחבית אחת פתוחה מטהרת חברותיה אין הדעת מודה לו ואין סוגיות שבגמרא מסכימות עמו הדא שהיינות שונים זה מזה ואולי תאותו לשתות מכולן או שמא מחזר הוא אחר היפה שבהם ופותח ובודק וחוזר ופותח ובודק להיות סומך על היפה שבו ולא עוד אלא אפילו היין כולן אחד אין סומכין בהיתרו של זה שהרי לגין על השולחן ולגין על הדולבקי ויש בהם יין הרבה ואפ"ה כשא"ל הוי מוזג הכל אסור ואפילו חביות סתומות אם שהה כדי שיפתח ויגוף ויגוב עכ"ל ועוד הביא כמה ראיות לדבר (ג): (ב"ה) שמעתי שיש שהיו שותים מיינם של קראים כיון שנשבע בעל היין שלא נגע בו ואני קראתי עליהם תגר משום דאפילו את"ל דאינו חשוד על השבועה מ"מ מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה אח"כ מצאתי להריב"ש שכתב בחלק ב' סימן כ' שכתב על מי שהוא פסול לעדות ואינו פסול לשבועה אפילו העיד עדותו בשבועה פסול שכל שאין העד נאמן מצד עדותו לבד גם בשבועה אינו נאמן דהא נפק ליה מתורת עד:

קכט כל מקום שהיין בחזקת משתמר דאיכא למיתלי שלא נגע בו הנכרי מותר אפילו בלא חותם כיצד הניח נכרי בחנותו וכו'. בפרק השוכר (סט.) תנן נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת משתמר מותר ואם מודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב רשב"ג אומר כדי שיפתח ויגוף ותיגוב המניח נכרי בחנותו אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר ואם מודיעו שהוא מפליג וכו' המניח יינו בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא נכנס למדינה ורחץ מותר ואם מודיעו שהוא מפליג וכו': ומ"ש ובלבד שלא יסגור החנות וכו'. שם בגמרא מצריך להנך בבי דאי תני נכרי שהיה מעביר משום דסבר דילמא אתי וחזי ליה אבל בקרון או בספינה אימא דמפליג לספינתיה ועבד מאי דבעי ואי תני בקרון או בספינה משום דסבר דילמא אתי באורחא אחריתא וקאי אגודא וקא חזי לי אבל נכרי בחנותו אימר אחיד לבבא ועביד כל מאי דבעי קמ"ל וכתב הרשב"א כלומר קמ"ל דלא חיישינן להכי וש"מ דאי ידעינן דאחיד לבבא חיישינן כיון דאית ליה שייכות בבית ואית ליה לאישתמוטי דברשות עומד שם שהרי הישראל הניחו שם וכן כמי שמעינן שאם הפליגה הספינה בים במקום שאי אפשר לו לראות אסור ובהדיא שנו כן בתוספתא: ומ"ש רבינו בד"א שיש שם דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום שלא יראנו. שם בגמרא אמאי דקתני אם היה בחזקת משתמר מותר היכי דמי בחזקת משתמר כדתניא הרי שהיו חמריו ופועליו טעונין טהרות אפי' הפליגו יותר ממיל טהרותיו טהורות והרי"ף והרמב"ם והרא"ש גורסים כדי מיל ואם אמר לכו ואני אבוא אחריכם כיון שנתעלמה עינו מהם טהרותיו טמאות מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר רבא בבא עליהם דרך עקלתון אי

דרכי משה

שלו וכ"כ מהרי"ל עכ"ל וע"ל סימן קכ"ט כתבתי עוד מזה: (ג) ובסוף סימן ק"ל לענין שוכר בית מנכרי יתבאר דיש להחמיר בלילות ע"ל סימן קכ"ט דר"ת ומהר"ם וריב"ש סוברים דאין אוסרים כל החביות מטעמא שכתב הרשב"א ז"ל: כתוב בת"ה סימן ר"ב ישראל שהניח הבית חתום ביד נכרי ובא נכרי ואמר שהחבית שלו היה מטפטף והוא הדקו אינו נאמן דנכרי אינו נאמן לא לאיסור ולא להיתר ואפי' ניכר מעט יין מבחוץ דיש אומדנא דמוכח כדברי הנכרי אפ"ה אין הנכרי נאמן ונאמר שיין זה בא מעלמא עכ"ל וע"ל סימן קכ"ט תשובת המרדכי כדבריו:

קכט (א) ובמרדכי פ' ר"י ע"ב בשם ראב"ן מיהו לכתחלה לא יניח אדם בביתו אצל הנכרי לא יין ולא חומץ בלא שמירה משום הרחק מן הכיעור עכ"ל: (ב) ובמרדכי דף שפ"ח ע"ב

דרישה

היין מותר וכן מוכח נ' על הכניסה לבד דכתב רבינו ודברי רבינו בשם ר"י בכאן הן המה מ"ש התוס' שם בסוף פרק רבי ישמעאל בהעתקתי ובזה דברי רבינו מבוארין כמ"ש והו"ק:

סי' קכט [א] **כל** מקום שהיין בחזקת משתמר כו' עד אבל אם ראה שהלך ליכנס לבית המרחץ ויודע שלא ימהר לבא ואינו ירא ע"כ וקשה דבסמוך בסימן זה כתב רבינו דברי הרשב"א שמחלק שהלך לדברים שאפשר לעשותן כאן לדברים שאי אפשר לעשותן כאן וכתב עליו ז"ל ונראה כיון דטעמא משום שאומר עתה יזכור יינו ויבא אין חילוק דבכל דבר שייך לומר אע"פ שא"א לעשותן כאן אינו להפסיד יינו בשבילו עכ"ל א"כ משמע להדיא דאפי' בראה שהלך לכנס לבית המרחץ אפ"ה שרי וכאן כתב בהדיא שאינו ירא ואסור וע"ק שכתב או שהודיעו שהוא מפליג כו' אסור ואמאי נימא שהנכרי ירא משום שאומר עתה יזכור יינו ויבא לדעת רבינו דס"ל דלעולם אמרינן הכי: וע"ק על רבינו שהרשב"א שמחלק בסמוך בין דבר שאפשר לעשותו כאן לדבר שא"א לעשותו כאן ודייק חילוק זה מגמרא דקשה ליה לדברי רבא שהוא התיר כשהלך לב"ה להתפלל ומסתמא הוא יודע שהלך לב"ה וכן מוכח מלשון רבא דקאמר אמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר ליה לחמרא והדר אתי ואי איתא דלא ידע הנכרי שהלך לב"ה למה ליה טעם מורתו משום מדכר ליה לחמרא בלאו הכי יחזור לבא שאין לו במה להתעכב שם אלא ודאי מיירי אף שהנכרי יודע שהלך להתפלל לב"ה אפ"ה שרי מימר אמר כו' אם כן כשהודיעו שהוא מפליג אמאי אסר במשנה נימא מימר אמר השתא מדכר ליה לחמרא ואתי דהא אזיל ללווי כרו הוא כמודיעו שהוא הולך להפליג לשבות בביתו ולפיכך הולך

פרישה

סי' קכט (א) כל מקום שהיין בחזקת משתמר דאיכא למיתלי שלא נגע בו הנכרי מותר רבינו כפל כאן בלשונו דאם הוא בחזקת משתמר היינו דאיכא למיתלי שלא נגע הנכרי וכן מ"ש דאיכא למיתלי שלא נגע הנכרי היינו מקום שהיין בחזקת משתמר אלא רבינו נקט לשון המשנה וגם לשון הגמרא שמפרש המשנה וע"ד שבאתי המשנה ושם כתבתי ביאורה ע"פ דעת רבינו ולמה הרשב"א מבארה בע"א ע"ש: (ב) כיצד הניח הנכרי כו' אע"פ שבכל אלו יש לנכרי שייכות ביין מותר הטעם כיון שהנכרי יודע שהישראל יודע שהוא אצל היין מירתת וסבר השתא יזכור ישראל יינו ויבא ויראני נוגע כמ"ש בסמוך בשם הרא"ש בסימן שלפני זה. ומ"ש רבינו לעיל דאם מצאו בבית אם אינו נתפס כגנב על הכניסה אסור אע"פ שנתפס כגנב על הנגיעה לרא"ש הטעם שהוא יודע שאין הישראל יודע שהוא שם ולרש"י הטעם התם דאיכא ריעותא כמ"ש לעיל. (והניחו לבדו עם היין ויצא ר"ל שהלך הישראל לדרכו והניח הנכרי לבדו ומלת ויצא אינו מדוקדק אלא דנקט אותו אגב אמריני דשם שייך לומר ויצא עכ"ה): (ג) ובלבד שלא יסגור החנות כו' פי' ובלבד שבשיבת הישראל לכאן לא ימצא החנות סגור או שסגרו ויש שם חור או סדק שיכולין לראותו כ"כ רמ"א וכ"כ רבינו בסימן קל"א ובסימן קכ"ח שכתב היו נקבים בדלת כו' עכ"ה). או הקרון מרוחק דאם מצא הקרון מרוחק ממקום שהיה רצון הישראל שיעמוד שם איכא ריעותא לפנינו ואמרינן דהרחיקו כדי שלא יראנו: (ד) בד"א שיש שם דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום שלא יראנו כו' זה קאי אבבא שלישית או שהיה הנכרי מעביר לו חבית והניח הנכרי לילך לבדו והוא נשאר שם שהנכרי ירא

שלא יראנו (ה) וכן בשהלך לבית המרחץ הלך דרך עקלתון בענין שלא ידע הנכרי שהלך לבית המרחץ ועל כן ירא בכל פעם עתה יבא (ו) אבל אם ראה שהלך ליכנס לבית המרחץ יודע שלא ימהר לבא ואינו ירא (ז) או שאומר לנכרי שהניח בחנות שמור לי יודע שנסתלק משמירתו (ח) או שאומר לנכרי המעביר החביות לך ואני אבא אחריך (ט) או שהודיעו שהוא מפליג אם החביות פתוחות כיון שנעלמו מעיניו אסורות ואם הם סתומות (י) כתב הרשב"א אם יש בהפלגתו שיעור כדי שיוכל להסיר מגופת החבית ולהחזירה (יא) ואם היא של סיד ויש שיעור כדי שיפתחנו כולה ויסתמנה ותנגב אסור אבל אם אומר לו להפליג פחות מזה השיעור (יב) אפי' יש בו כדי

אי הכי סיפא נמי כיון דאמר להם לכו ואני אבא אחריכם סמכא דעתייהו ופירש רש"י בבא עליהם דרך עקלתון כשהבעל בית יכול לבא דרך עקלתון דמירתת השתא אתי וכתב הר"ן ומיהו כי בעינן דרך עקלתון דוקא כשהנכרי אוחז החבית בידו על כתפו אבל במניח נכרי בחנותו וישראל יוצא ונכנס לא בעינן דרך עקלתון דכל שעה מסתפי מיניה דילמא השתא אתי וחזי ישראל שהוא מתקרב לחבית ע"כ והרשב"א כתב דמדאמרי' גבי קרון וספינה דסבר דילמא אתי באורחא אחרינא וכו' שמעינן אילו לא הוה אלא חדא אורחא דכל דאתי חזי ליה מכיון שהפליג עיניו מהם אסור דהא חזינ' דאזל ליה וא"א דאתי דלא חזו ליה איכהו עכ"ל. ונראה דגם הר"ן מודה בכך ולא הוציא אלא מניח נכרי בחנותו בלבד דסתמא יכול הישראל לבא לחנות פתאום ומיהו אם א"א לישראל לבא לחנות פתאום כגון שיש חלון על הפתח שיכול הנכרי לראות ממנו אם בא הישראל משמע דאסור משום דתו לא מסתפי: ומ"ש וכן כשהלך לבית המרחץ הלך דרך עקלתון וכו' כן כתב הרשב"א בשם הראב"ד וכתב דמש"ה נקט ליסנא דהלך לו בקפנדריא לומר דלא ידעו הם שהלך לרחוץ: ומ"ש או שאמר לנכרי שהניח בחנות שמור לי. בפרק השוכר (ע.) גבי הפונדק או שא"ל שמור אסור וטעמא משום דאע"פ שלא הודיעו שהוא מפליג כיון שבטח בו ומסר לו שמירת הבית סמכא דעתיה דכיון דהימניה לא מהדר עליה ואינו מתירא פן יבא עליו פתאום ואיכו כמלא מליגע: **ומ"ש** או שאמר לנכרי המעביר החביות לך ואני אבא אחריך ברייתא שם גבי טהרות כתבתיה בסמוך. וכתבתי דאוקימנא לרישא דהיא כשיכול לבא עליהם דרך עקלתון שאינם יכולים ליזהר בו ואפ"ה קתני סיפא דכל שאמר להם לכו ואני אבא אחריכם סמכא דעתייהו שלא יבא דרך עקלתון אלא באותו דרך שהלכו הם יבא אחריהם ולפיכך כל שנתעלמה עינו מהם לא מירתתי ונגעי: ומ"ש או שהודיעו שהוא מפליג מבואר במשנה (סט.) שכתבתי בסמוך: ומ"ש אם היו החביות פתוחות כיון שנעלמו מעיניו אסורות כ"כ הרשב"א והר"ן וכ"כ הרמב"ן ופשוט הוא: **ומ"ש** ואם הם סתומות כתב הרשב"א אם יש בהפלגתו שיעור כדי שיוכל להסיר מגופת החבית ולהחזירה וכו' גם הרמב"ם כ"כ בפי"ב ודבריהם מבוארים מדתנן (שם) אם הודיעו שהוא מפליג כדי שיסתום ויסתום ויגוב רשב"ג אומר כדי שיפתח ויגוף ותיגוב ופירש"י אם הודיעו שמפליג שמתרחק וחביות סתומות היו שיעורו בכדי שיסתום וכו' אם שהה כדי שיקוב הנכרי נקב במגופת החבית ויחזור ויסתום הנקב ותיבש הסתימה אסור. רשב"ג אומר אינו נאסר אלא עד שישהה עד שיפתח את כל מגופת החבית וא"א לנטלה שלא תשבר כולה: ויגוף. יעשה מגופה אחרת חדשה: ותיגוב. ותיבש אבל לסתימת חור לא חשש משום דמינכרי ואיפסיקא בגמרא הלכתא כרשב"ג: ומ"ש ואם היה של סיד דבעינן כדי שיפתחנה כולה וכו' ולא חיישינן לפתיחת נקב (שם) א"ר יוחנן מחלוקת בשל סיד אבל בשל טיט דברי הכל כדי שיפתח ויגוף ותיגוב וכיון דקי"ל כרשב"ג אפילו בשל סיד נמי כדי שיפתח ויגוף ותיגוב ב"ה וצריך להגיה בדברי רבינו ז"ל לכתוב אפילו היא של סיד: ומ"ש תחלה אם יש בהפלגתו שיעור כדי שיוכל להסיר מגופת החבית ולהחזירה נראה דהיינו פקק בעלמא של עץ וכיוצא בו ומש"ה א"צ שיעור אלא כדי להסירה ולהחזירה בלבד: **וכתב** הרשב"א הא דקתני אם מודיעו שהוא מפליג פי' הראב"ד דוקא וכו' ב"ה תני והרר מפרש. כשהודיעו מקודם הפלגתו

שייכות ביין כגון נכרי שהעביר ליין ממקום למקום או הניח נכרי בחנותו או בקרון וספינה חזקה זו היינו שיש דרך עקלתון וכו' דכיון דהנכרי ירא בכל פעם עתה יבא הו"ל בחזקת המשתמר דחזקה שלא נגע ביין ואין חוששין שמא שבר החנו' או הרחיק הקרון והספינה אבל אי ליכא דרך עקלתון אלא חדא אורחא דאי אפשר דאתי ישראל דלא חזא ליה נכרי מרחוק דאתא חביות פתוחות אסורות מיד שהעלים עיניו וסתומות כדי שיפתח המגופה וכו' כן נראה דברי רבינו ודלא כהר"ן שכתב דבמניח נכרי בחנותו אפילו ליכא אלא חדא אורחא כל שעה מסתפי מיניה דילמא השתא אתי וחזי ישראל שהוא מתקרב לחביות ע"כ ומביאו ב"י ותימה דאע"פ דבשאין החנות פתוח יוכל לבא עליו פתאום מ"מ הנכרי יפתח פתח החנות וכשלא יראהו לישראל מרחוק שבא לו לחנות שוב לא מירתת ונגע דליכא למימר בפתח פתוח דמירתת מעוברים ושבים דא"כ במעביר ממקום למקום ובקרון ובספינה נמי נימא דמירתת מעוברים ושבים ואמאי אסור בדליכא אלא חדא אורחא אלא בע"כ דכולה מתני' מיתוקמא במקום דאין רבים עוברים לשם והלכך אפילו במניח נכרי בחנותו אי ליכא אלא חדא אורחא לא מירתת דמניח פתח החנות פתוחה ורואה מרחוק אם יבא ישראל לחנותו אם לא ולא מירתת ואסור והכי נקטינן: **ומ"ש** וכן כשהלך לבית המרחץ וכו' שם במשנה המניח יין בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא ונכנס למדינה ורחץ מותר דפי' קפנדריא שהלך דרך עקלתון בענין שלא ידע הנכרי שהלך לבית המרחץ ועל כן ירא בכל פעם עתה יבא וכו' וכ"כ הרא"ש שם וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך בשם הראב"ד ומביאו ב"י: ומ"ש או שאומר לנכרי שהניח בחנות שמור לי וכו' הכל שם ואיכא לתמוה למה כתב רבינו דין סתומות כשהודיעו שהוא מפליג בשם הרשב"א הלא מפורש הוא לשם במשנה דת"ק רשב"ג ואפסיקא בגמרא הלכה כרשב"ג ומביאו ב"י ונראה דמ"ש רבינו אבל אם א"ל להפליג פחות מזה השיעור וכו' הוא ג"כ מדברי הרשב"א ואע"ג שאין לשון זה כתוב בת"ה הקצר שבידינו היום מ"מ ביד רבינו היה כתוב לשון זה בת"ה הקצר והשתא ניחא דלפי דכתב הר"ן דיש מי שפירש דכל שהודיעו שהוא מפליג כדי פתיחה ושהה כדי שיפתח ויגוף ותיגוב אסור דכיון שהנכרי בטוח שלא ימצאנו בשעה שהוא פותח פותחה ולא מירתת שאפי' ימצאנו ישראל בשעה שהוא סותם אותה מצי לאשתמוטי ולמימר חד מנכרי' אחריני דהוו הכא פתחה ואנא סתימנא לה עכ"ל ומביאו ב"י לכך הביא רבינו דברי הרשב"א דמפרש דוקא בהודיעו שהוא מפליג שיעור כדי שיוכל להסיר המגופה ולהחזירה וכו' אבל אם א"ל להפליג פחות מזה השיעור וכו' מותר ודלא כהר"ן בשם י"מ שפירש וכו': ומ"ש אם יש בהפלגתו שיעור כדי שיוכל להסיר מגופת החבית ולהחזירה פירוש אם הוא פקק של עץ בעלמא וכיוצא בו אין צריך שיעור אלא כדי להסירה ולהחזירה בלבד דסתימה זו חשיב כאילו היא פתוח דבקל יכול להוציא הפקק ולהחזירו אלא מיהו אינו נאסר מיד בהעלמת עיניו כמו היו פתוחות לגמרי בלי סתימה כלל: **ומ"ש** ואם היא של סיד וכו' כלומר אפי' של סיד דאע"פ שאינו ניכר מלמעלה אם ינקוב חור במגופה לפי שהנכרי ממרח בסיד למעלה ומשוה הכל מ"מ מלמטה ניכר וא"ל בשל טיט דניכר בין מלמעלה בין מלמטה כדאיתא בגמרא (דף ס"ט) וכו' כ"כ בת"ה הקצר

ויש בה כשיעור הזה. אבל אם לא הודיעו מותר ואפילו אמר להם ואני אבוא אחריכם דמירתתי שמא לא ישהה כל כך שיוכלו לפתוח ולסתום ואפילו שהה הרבה מכל מקום בכל שעה מירתתי שמא השתא אתי ואפילו כשהודיען מקום הפלגתו אם יש דרך אחרת קרובה שיוכל לבא עליהם תוך פתיחה וסתימה וגגוב מותר והוא שלא א"ל לכו ואני אבא אחריכם וכ"פ בת"ה הקצר והרא"ש כתב והודיעו שהוא מפליג פי' שא"ל שדעתו להפליג בשתם או שא"ל המקום ויש באותה הפלגה כדי שיפתח ויגוף ותיגוב אבל אם אין באותה הפלגה כשיעור זה אפילו שהה זמן מרובה מותר דבכל ענין מירתת נכרי דילמא אתי השתא וחזי ליה. והר"ן כתב פירושו של הראב"ד ואח"כ כתב אבל יש מי שאומר שכל שהודיעו שהוא מפליג כדי פתיחה ושהה כדי שיפתח ויגוף ותיגוב אסור דכיון שהנכרי בטוח שלא ימצאנו בשעה שהוא פותח פותחה ולא מירתת שאפילו ימצאנו ישראל בשעה שהוא סותם אותה מצי לאשתמוטי ולמימר חד מנכרים אחריני דהוי הכא פתחה ואנא סתימנא לה ע"כ ורבינו

פרישה

ירא תמיד שמא יבא עליו דרך עקלתון וכמ"ש בדרישה: (ה) וכן כשהלך לבית המרחץ הלך דרך עקלתון זה קאי אהניח נכרי בחנותו או שהיה לו יין בספינה והניחו עם הנכרי שהוא הולך והנכרי נשאר במקומו עם היין וכתב ב"י וה"ה אם היה בבית והיה בענין שהישראל יכול לבא עליו פתאום שלא ירגיש בו מותר: (ו) אבל אם ראה שהלך ליכנס לבית המרחץ ל"ד שראהו שהלך לבית המרחץ אלא שראהו שהלך למרחוק עד שיוכל לפתוח ולסתום קודם שיחזור וכמ"ש בדרישה: (ז) או שאומר לנכרי שהניח בחנותו שמור לי כו' הטעם כתב ב"י דכיון דבטח בו ומסר לו שמירת הבית סמכא דעתיה דכיון דהימניה לא מהדר עלוי לבא פתאום עכ"ל כ"ל פי' לפירושו כיון שמסר לו שמירת הבית א"א לומר שהשתא יזכור יינו ויבא שהרי בפירוש מסרו בידו והימניה עליה והבר הנכרי שבטוח עליו שלא יגע וק"ל: (ח) או שאומר לנכרי המעביר לו חביות לך ואני אבא אחריך דהואיל ואמר כן סמכא דעתיה דנכרי שלא יבא דרך עקלתון אלא באותו דרך שהולך הוא ב"י: (ט) או שהודיעו שהוא מפליג גם זה אהנכרי שהעביר יין ממקום למקום וכמ"ש בדרישה ול"ד שהודיעוהו אלא ר"ל שראה הנכרי שהישראל הרחיק ממנו עד שיוכל לפתוח ולסתום טרם בואו אליו ויש רוצים לפרש או שהודיעוהו כפשוטו דהואיל והודיעו שהוא מפליג שוב לא מרתת נכרי וכמ"ש רבינו באם אמר לנכרי שמור לי ייני או אם אמר לו ואני אבא אחריך וזה אינו דהא אם הודיעו שהוא מפליג מ"מ מרתת הנכרי דלמא יזכור יינו ויחזור כמ"ש רבינו בסמוך גבי מרחץ וכמ"ש בדרישה. וא"ת א"כ מ"ש מדאמר לנכרי שמור לי ייני דאינו מרתת י"ל כמ"ש דשאני התם דאמר שמור לי ייני שהיה נוכר שיש לו יין וציוה לו לשמרו אז הוא סובר שהוא בטח עליו ביינו משא"כ בהודיעו שהוא מפליג שסובר הנכרי דלמא שכח ביינו וכאשר יזכור יחזור וגם אין להקשות מ"ש זה מדאמר לנכרי ואני אבא אחריך דלא מרתת שיבא דרך עקלתון אמאי נימא שיזכור יינו ויבא דרך עקלתון י"ל דלמה נימא שיבא דרך עקלתון אם יזכור ביינו ימהר לבא בדרך זה שהלך הנכרי והואיל ואין הנכרי רואהו הולך אחריו הוא מנסך דכי אמרינן שהנכרי ירא שיבא דרך עקלתון כשלא אמר לו שיבא אחריו אז סובר הנכרי דלמא יש לו שום צורך לילך בדרך עקלתון ויבא פתאום אבל כי אמר לו ואני אבא אחריך כבר גילה לו בזה שאין לו שום צורך לילך בדרך עקלתון א"כ יסבור הנכרי אם יזכור ביינו ימהר לבא בזה הדרך וכמ"ש משא"כ כאן בהודיעו שהוא מפליג שהנכרי מרתת כמ"ש אם לא בנאמר שהודיעו שהוא מופליג ר"ל שהולך לעסק שאם יחזור יפסיד יותר בחזרתו מדמי היין אז אפשר לומר שהנכרי לא מרתת וכן משמע קצת הנכון שכתב רבינו בסמוך אבל אם אמר לו להפליג כו' דמשמע שר"ל דוקא כאמר לו: (י) כתב הרשב"א כו' כדי שיוכל להסיר מגופת החבית כו' פי' פקק של עץ וכיוצא בו א"ל בשיעור אלא כדי הסרה והזרה דמגופת עץ אינו מתקלקל בהסרתו משא"כ במגופה של סיד ותרס שצריך לעשות חדשה שהרי נשבר כשפותחין אותו וכמ"ש רש"י בהדיא והביאו ב"י (בסימן ק"ל עכ"ה) לכך צריך שיעור כדי סתימה וגגיבה: (יא) ואם היא של סיד ויש שיעור כדי שיפתחנה כולה דוקא כולה אבל במה ששהה שיעור שיעשה בה נקב או יפתחנה קצתה לא נאסר בזה נילר סתימת הנקב או המקצת אף לאחר ניגוב: (יב) אפילו יש בו שיעור כדי שינקב

דרישה

סוכרך לחלק דלא אמרינן מדכר למרחא ואתי אלא במפליג בדברים שאפשר לעשותו כאן כו' וקשה לי לדעת רבינו שאינו מחלק בזה מאי תירץ בקושיית הרשב"א שהמתניתין קשיא אדרבא וגם רבי' כתב כסיפא מתני' דאם הודיעו שהפליג אסור כמ"ש בסמוך בשם רבי' וע"ק מה שפתח רבי' לעיל בתרתי וסיים בחדא שהרי כתב בד"א שיש שם דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום שלא יראהו וכן כשהלך לב"ה הלך בדרך עקלתון כו' וסיים בחדא מהתרתי וכתב אבל אם ראה שהלך לכנס לב"ה כו' הו"ל נמי או שאין שם דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום ונלע"ד דלק"מ אחר שנעיין בדברי רבינו שכתב אלת בבי השנויים במשנתינו דף ס"ט ע"א רק שבמה שסיים במשנה פתח רבי'. והנה נציע לפנינו לשון המשנה נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת המשתמר מותר אם הודיעו שהוא מפליג כדי שיסתום (פירוש שיקוב נקב במגופת החבית עכ"ה) ויסתום ויגוב רשב"ג אומר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב. המניח יינו בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא (פי' דרך קצרה עכ"ה) ונכנס למדינה (פירוש לעיר) ורחץ מותר אם הודיעו שהוא מפליג כו' כדי שיפתח ויגוף ותיגוב כו'. המניח נכרי בחנות אע"פ שיצא ונכנס מותר ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שיפתח ויגוף ותיגוב כו'. והנה רבינו סידר לפנינו ג"כ בריש זה הסימן ג' דינים הללו ובמאי דסיים שם במשנה הוא פתח ואח"כ כתב שכל שהתירם אינו בכל ענין ופתח ג"כ במה שהוא סיים וכתב בד"א שיש שם דרך עקלתון כו' וזהו קאי אמה שסיים בדין הג' שאם היה הנכרי מעביר לו חבית ממקום למקום כו' שהיין מותר היינו דוקא כשיש שם דרך עקלתון שירא הנכרי ליגע ביין מטעם שאומר שכשם שאני הלכתי בדרך זה ובאתי כאן גם הוא הלך בדרך אחרת ויבא אלי פתאום ואח"כ כתב לד היתר של דין שני שאם הניח יין בספינה או בקרון עם הנכרי וילא לבית המרחץ דמותר היינו דוקא כשהלך דרך עקלתון כו' ר"ל דאין חילוק בין שהודיעו שהוא מפליג לילך לבית המרחץ או לא הודיעו אלא הכל תלוי בזה שאין לד היתר אלא כשהלך דרך עקלתון בענין שלא ידע הנכרי שהלך שאז לא יגע ביין שהוא ירא שמא לא הלך והוא אחורי ביתו ועתה יבא שהרי לא יכול לראות דרך עקלתון אם הפליג מביתו או לא הפליג ואע"פ ששהה שהייה רבה לא אמרינן דאמר שראה הנכרי ששהה זמן רב ידע שהלך לו ואינו עומד אחורי ביתו ויכסך לפי שעה דאפ"ה מרתת בכל פעם לומר שמא עתה כדר מור והוא אחורי בית ומ"ש רבינו אבל אם ראה כו' ר"ל שהלך לפניו דרך הישר והרי הוא רואה שהפליג מביתו שיעור שיכול לסתום וליגוב אסור והיינו דכתב ויודע שלא ימהר לבא דר"ל מכח שראהו שהפליג מביתו יודע שלא ימהר לבא ויכסך מיד דודאי יגוב קודם שיבא להכא אף כי יש דרך עקלתין לא מרתת אבל אינו ר"ל מכח שראה שנכנס לבית המרחץ יודע שירחץ עצמו שם ולא ימהר לבא שהרי כתב רבינו לקמן אדברי רשב"א שאפילו לבית המרחץ היה מרתת שמא עתה יזכור יינו ויבא אלא ודאי הכל תולה בראייתו שהפליג ולהכי לקמן דמיירי שלא ראה שהלך אף ע"פ שהודיעו שדעתו לילך לבית המרחץ מ"מ מרתת שמא יזכור יינו ולא ילך כלל ולהכי מיתר. ומרחץ דנקט רבי' כאן לאו דוקא וה"ה אם ראהו הלך לשוק למכור או לקנות כמי אם ראוהו הולך דרך ישרה וזו המלוקה שייך דוקא במניח יינו בספינתו או בקרנו והלך מאתו. אבל אין שייך במעביר יינו ממקום למקום

אבל הכא שם אין הישראל הולך ומתרחק מהנכרי המעביר אלא הנכרי המעביר הוא מתרחק עם יינו ממקום זה שהניחם היו עומדין שם למקום אחר שמוליך שם היין לכך הוצרך לכתוב לעיל

כדי שיעור שינקוב חור בחבית או במגופה ויסתמנו מותר דלא חיישינן לפתיחת הנקב (יג) וגם לא חיישינן לזיוף החותם אבל (יד) לפי מה שפסק ר"ת דסגי בחותם אחד וסתימת החבית הוי כחותם אפי' הודיע שמפליג מותר כיון שהוא סתום (טו) וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל ומ"מ עתה נוהגין להצריך שני חותמות ואין להקל כתב הרשב"א הא דשרי' כשיש דרך עקלתון דוקא כשהנכרי לבדו אבל אם אחד או שנים עמו אסור שאיפשר לאחד מהם לשמור דרך עקלתון והאחד ליגע (טז) כתב הראב"ד דלא שרינן בחביות פתוחות לגמרי אלא בספינה או בחנות שאין לו רשות ליגע בחבית עצמו אבל במעביר חבית ממקום למקום לא לפי שאפשר לו לפשוט ידו וליגע בתוכה אם היא מלאה הלכך אם היא מלאה אסורה (יז) אפילו לא הניחו כלל (יח) ואם היא חסרה אם העלים עיניו אסור חיישינן שמא הורידה מעל כתפו ונגע בה ומשתמיט לומר הורדתי (לנוח) מעט (יט) ור"י פירש אפילו פתוחות לגמרי

ב"ח

הקלר שבידינו ואם של טיט היא או של סיד וכו' ומ"ש וגם לא חיישי' לזיוף החותם כלומר לא חיישינן שמא זייף והסיר כל המגופה וחזר ועשה מגופה חדשה שהרי לא שהה כשיעור הזה וסתימת החבית במגופה קרי לה חותם כך פי' ב"י ותימה דאין לשון זה מתוקן לומר דלא חיישינן שיזייף כל החותם דהיינו שיפתח כל המגופה שהרי הודיעו שהוא מפליג פחות משיעור הזה דכיון דבפחות משיעור הזה אי אפשר כלל שיזייף כל החותם לא היה לו לומר לישנא דלא חיישינן לזיוף החותם אלא היה לו לומר וגם לא אפשר שיהא מזייף כל החותם ותו קשה טובא דלשון זה הוא מלשון הרשב"א שהיה כתוב בת"ה הקלר שביד רבינו ובסימן ק"ל יתבאר בסייעתא דשמיא דלהרשב"א צריך ב' חותמות זולת סתימת המגופה דאין המגופה הוי חותם להרשב"א וכאן אמר על סתימת המגופה וגם לא חיישינן לזיוף החותם אלמא דקרי לה לסתימת המגופה חותם ותו קשה דלפי פי' ב"י לאיזה צורך כתב אח"כ אבל לפי מה שפסק ר"ת דסגי בחותם אחד וסתימת החבית הוי כחותם וכו' הלא אף להרשב"א קאמר תחלה דסתימת החבית הוי כחותם ולכן נראה לפע"ד דלפי דהרשב"א כתב לשם בית ה' ריש שער ד' דאם סתמו וחתמו בחותם בתוך חותם מפקידין אצל הנכרי יין אעפ"י שהיבא ניסוך עליהם אין טורחין לזייף ב' חותמות והשתא קאמר הרשב"א דאם היה מגופה של סיד ולא שהה אלא כדי שיעור שינקב חור במגופה אי נמי היתה מגופת פקק של עץ בעלמא והיה חתום בחת"ה ושהה כדי שיעור שיזייף הב' חותמות לא אסרינן ליה דלא חיישינן לא לנקיבת חור במגופה אף שהוא של סיד וגם לא חיישינן לזיוף החותם דהיינו זיוף חב"ח על פקק של עץ אא"כ הודיעו שהוא מפליג כדי שיעור שיוכל להסיר סתימת הסיד כולו ויחזור ויסתמנו ותגנב כשאין עליו ב' חותמות וה"א סוף (דף ס"ט) דקי"ל כוותיה דרשב"ג דלא חיישינן לשיהויא פי' לנקיבת חור במגופה והלכתא כוותיה דר"א דלא חייש לזיופא דחותם וא"כ להרשב"א דמצריך ב' חותמות לא חיישינן לזיופא דב' חותמות והדר קאמר רבינו דכך הוא להרשב"א אבל לפי מה שפסק ר"ת דסגי בחותם אחד וסתימת החבית הוי נמי כחותם א' אפילו הודיעו שהוא מפליג מותר דכיון שהוא סתום בטיט או בסיד סתימת מגופה חשוב כחותם ולא חיישינן לזיופא דחותם ולפ"ז נראה דהכי פירושא בהא דקאמר תלמודא דקי"ל כרשב"ג דלא חייש לשיהויא פירוש לנקיבת חור במגופה והילכתא כוותיה דר"א דלא חייש לזיופא דחותם אחד וא"כ ממילא לית הילכתא כרשב"ג במאי דאוסר בהפלגת כדי שיעור שיוכל להסיר סתימת הסיד כולו ויחזור ויסתמנה דכיון שסתימה זו חשיב כחותם לא חיישינן לזיופא דחותם. ודו"ק:

ומ"ש אבל לפי מה שפסק ר"ת וכו' אע"ג דרבינו כתב לעיל בסי' קי"ח ס"ג דמסקנת הרא"ש כ"מ לחלק בין שולח למפקיד דלא כר"ת אין זה אלא שאין להקל כר"ת להתיר בשולח בחותם א' אלא צריך ב' חותמות אבל גם הרא"ש מסכים לר"ת דבמפקיד אף ביין סגי בחותם אחד והכי משמע מדבריו פרק א"מ (דף פ"ו.) שכתב במסקנתו דחותם אחד בלבד שרי להפקיד ביד נכרי לר' אליעזר דהלכה כמותו וישראל קדושים הם ונהגו בשני חותמות עכ"ל ולכן כתב גם רבינו וכן יראה מדברי הר"ש ומ"מ עתה נוהגים להצריך ב' חותמות ואין להקל מיהו דוקא לכתחלה קאמר דאין להקל אבל דיעבד נוהגים להקל ולהתיר אם לא היה שם אלא חותם אחד וכדפרישית בסי' קי"ח ועוד יתבאר בסי' ק"ל קל"א וכתב ב"י דלר"ת מתניתין דתנא בהודיעו שהוא מפליג דאסור אם שהה בכדי שיוכל להסיר המגופה ולתקן חדשה אלמא דחיישינן לזיוף בחותם אחד אתיא כרבנן דר"א בפרק א"מ דאסרי בחותם אחד אבל לר"א אף בהודיעו שהוא מפליג כמה מותר וה"א להדיא בגמרא סוף (דף ס"ט) האידנא דלא מותבינן חביות סתומות ביד נכרים משום שייכא פי' נקב קטן במגופת חבית שעושין כדי שיצא ריח היין ויש לחוש שיקדח שם במקדחא ויטעום מן היין:

כתב הרשב"א הא דשרי וכו' אבל אם אחד או שנים עמו וכולי לכאורה נראה דה"ק ל"מ אחד אלא אפילו שנים ולא אמרינן דשנים חשיבי רבים ומירתת מינייהו כההיא דבין הגיתות דבסמוך ולפי זה אם היו שלשה עמו דחשיבי רבים שרי ומכ"ש יותר משלשה. אבל לפע"ד דלאו דוקא שנים עמו קאמר הרשב"א אלא אפילו עשרה או יותר נמי אסור ולא דמי להההיא דבין הגיתות דהתם ודאי הני נכרים שהניח אצל הנכרים מרתתי מנכרים אחרים עוברי דרכים לפי שאינן מהן אבל הני נכרים שהניח אצל היין עלה אחת להם ולא מירתתי מהדדי אפילו הם רבים עשרה או יותר וכ"כ בש"ע אבל אם הם שנים או יותר אסור וכו' והכי נקטינן: כתב הראב"ד דלא שרינן בחביות פתוחות וכו' נראה דה"פ הך מתניתין דנכרי שהיה מעביר וכו' ודאי איירי בחביות פתוחות דומיא דברייתא דהיו חמריו ופועליו טעונין טהרות וכו' דמייתי עלה בגמרא וכדכתב הרא"ש באריכות אלא מיהו יש לחלק בהני תלתא בבי דמתני' דבקרון וספינה וכן במניח נכרי בחנות לא חיישינן דילמא נגע ביין אפי' הן פתוחות לגמרי כיון שאין לו רשות ליגע בחבית עצמו אבל במעביר חבית ממקום למקום לא וכו' וא"כ צריך לפרש דהך בבא דנכרי המעביר חביות דשרי בלא הודיעו שהוא מפליג לא שרינן לה אלא בסתומה דאם היה פתוחה לגמרי אפי' היא חסרה אסור אפי' אם העלים עיניו בלבד כ"ש כשהפליג אע"ג שלא הודיעו שהפליג. ור"י פי' דמעביר חבית ממקום למקום נמי איירי אפי' פתוח לגמרי ולא קשיא הלא דקל יכול ליגע בה והיה לנו לחוש דילמא נגע די"ל דכיון שיודע הנכרי שיפסיד הישראל יינו אם יגע בו מירתת נכרי וכל היכא דסבר נכרי דילמא חזי ליה ישראל לא נגע ואין לו פנאי לנסך דכל שעתא ושעתא אמר השתא אתי ישראל וחזי לי וכדכתב הרא"ש לשם להדיא הך טעמא והרמב"ן הכריע וכו' נראה דהרמב"ן ס"ל דאין לחלק בהני בבי דמתני' דפשיטא דכולה בפתוחות קמיירי אלא דגבי מעביר חביות וכו' מיירי בסתומות בפקק של עץ דהו"ל כאילו היה פתוח כיון שיכול לפתוח ולהחזירו בלא זיוף כלל אלא דמ"מ ירא הוא לסלק הפקק כשלא הודיעו שהוא מפליג אבל בספינה וחנות מודה הרמב"ן דמיירי בפתוח לגמרי דבהא כולהו שוין הראב"ד ור"י ורמב"ן דכיון דאין לו רשות ליגע בחבית עצמו לא חיישינן דמנסך אפילו אין שם סתימת פקק של עץ כל עיקר: ומ"ש הראב"ד אבל במעביר וכו' נראה דה"ק דבמעביר אם היא מליאה פשיטא דאסורה דהא אפי' ישראל אזיל בתריה דנכרי דדרי כובא מליא אסור כדלעיל בסימן קכ"ה סעיף י' כל שכן הכא דהניח את הנכרי לבדו דאסורה כשהיא מליאה אלא דאפילו היא חסרה נמי הא ודאי דבהעלים עיניו בלבד אסורה כ"ש הכא דהניח את הנכרי לבדו אבל היין דעד כאן

ב"י

ורבינו שכתב אבל אם אמר ליה להפליג פחות מזה השיעור נראה שהוא כדעת הרא"ש ז"ל: ומ"ש דלא חיישינן לפתיחת הנקב וגם לא חיישינן לזיוף החותם פירושו דלא חיישינן שמא יקוב נקב במגופה ויחזור ויסתמנו אע"פ שיודע שיפליג הישראל יותר משיעור זה משום דקי"ל כרשב"ג דלא חייש להכי מפני שמקום הסתימה ניכר וגם לא חיישינן שיזייף כל החותם כלומר שיפתח כל המגופה שהרי הודיעו שהוא מפליג פחות מכדי שיפתח ויגוף ותיגוב: ומ"ש אבל לפי מה שפסק ר"ת דסגי בחותם אחד וסתימת חבית הוי כחותם אפי' הודיעו שהוא מפליג מותר כיון שהוא סתום פי' שר"ת סובר שמפקידין יין ביד נכרי בחותם אחד כמ"ש בסימן ק"ל והא פשיטא דסתימת חבית הויא סימן א' א"כ אפילו הודיעו שהוא מפליג מותר כיון שהוא סתום ולפ"ז מתניתין דקתני אם הודיעו שהוא מפליג כדי שיסתום וכו' רשב"ג אומר כדי שיפתח וכו' כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר בפא"מ (לא.) ואסרי בחותם א' אבל לר"א אפילו הודיעו שהוא מפליג כמה מותר והכי משמע בגמ' בפרק השוכר דקאמר וכי מאחר דקי"ל כוותי' דרשב"ג דלא חייש לשיהויא והלכתא כוותיה דר"א דלא חייש לזיופא האידנא מ"ט לא מותבי' חמרא בי נכרים א משום שיבא ופירש"י והשתא דקבעינן הלכתא כרשב"ג דלא חייש לשיהויא לנקיבת חור שהוא בלא טורח משום דמינכר ולפתיחת חבית כולה דחייש לה רשב"ג לא קי"ל כוותיה דהאי זיופא דטירחא הוא ואנן קבעינן באין מעמידין הלכה כר"א דלא חייש לזיופא דחותם א': משום שיבא. נקב דק מאד שהוא במגופת החבית להיות ריח היין יוצא ויש לחוש שמא יקדח שם במקדחא ויטעום מן היין: **ומ"ש** וכן יראה מדברי א"א ז"ל בפא"מ נראה שהוא נוטה לדעת ר"ת ואפי' הכי כתב שם וישראל קדושים הם ונהגו בשני חותמות: ודברי ר"ת והחולקים עליו יתבארו בסימן ק"ל בס"ד ושם יתבאר דלית הלכתא כר"ת (ג): כתב הרשב"א הא דשרי דרך עקלתון דוקא כשהנכרי לבדו וכו' בת"ה ודברי טעם הם. כתוב בסמ"ג אמרינן בירושלמי מעשה שהפליגו בקרנות של בית רבי הטעונות יין ארבעה מילין בין טבריא לצפורי והתיר את היין מפני שיש בדרך כובין ואטדין וסוברים שהם ב"א ויראים ליגע ביין עד כאן לשונו: כתב הראב"ד דלא שרינן בחביות פתוחות לגמרי אלא בספינה או בחנות כו' סברא זו כתבה הרא"ש והר"ן בפרק השוכר וכמ"ש רבינו ומשתמיט לומר הורדתי מעט חסר תיבת לנוח וכך הו"ל לכתוב ומשתמיט לומר הורדתי לנוח מעט: ומ"ש ור"י פירש אפי' פתוחה לגמרי מותר סברא זו כתבה שם הרא"ש שלא בשם ר"י אלא בסתם וכ"ל דלא שרי אלא בחסרה אבל לא במליאה כדאמר בפ' ר' ישמעאל נכרי דדרי כובא וישראל אזיל בתריה מליא אסור דילמא נגע

דרכי משה

ע"ב פרק רבי ישמעאל ואם יש חלון או סדק בכותל או אילן או **אשפה** בחוץ **שיכול** לראות משם היין כפתח פתוח דמי ושרי וכ"ה בסמ"ג: (ג) גם לעיל סי' קי"ח כתבתי כיצד נוהגין: וכ"ל

דרישה

ברישא דמילתא דהיינו במעביר חבית דלד היתר ואיסור שלו תלוי אם יש דרך עקלתון שיוכל לבא עליו פתאום ממקום שהניחו שם הנכרי או אם אין שם דרך עקלתון וכמ"ש. ובמניח יינו בספינה או בקרון הוא אדרבא איפכא שהנכרי הוא שם במקומו עם היין והישראל מרחיק עצמו ממנו לכך תלה כל ההיתר והאיסור באם יכול הנכרי לראות אם הישראל הפליג ממנו היינו כשאין דרך עקלתון שהוא רואה אותו הולך בדרך לפניו ויוכל לראות אם הפליג שיעור שאף שעתה יזכור יינו ויחזור לבא לכאן יש שיעור בהפלגתו כדי שיפתח ויסתום ויגוב או לא אבל אם הישראל הלך דרך עקלתון מותר בכל ענין שהרי הנכרי מרתת דלמא לא הפליג והלך כלל אלא עדיין הוא אחורי ביתו וק"ל. או שאמר לנכרי שהניח בחנותו שמור לי דאז בטח בו וכמ"ש בפרישה. או שאמר לנכרי המעביר חביותיו לך ואני אבא אחריך או אף אם יש דרך עקלתון אין הנכרי מרתת שיבא עליו פתאום שהרי אמר לו שאינו רוצה להלך דרך עקלתון אלא הדרך שהוא הלך והרי הוא יכול לראות שעדיין אינו קרוב אצלו שיעור שיוכל לפתוח ולסתום. או שהודיעו שהוא מפליג שאז נמי קאי אנכרי המעביר חביות ממקום למקום שאף שיש שם דרך עקלתון וגם לא דיבר לו כלום אם יבא אחריו או לא מ"מ אם הוא רואה שהוא מפליג ר"ל שהוא רואה אותו הולך אחריו והוא עדיין רחוק ממנו שיעור פתיחה וסתימה אזי אפילו אם סתומות מ"מ אסור שהרי יכול לזייף ואינו מרתת שהרי רואה שהוא רחוק ממנו והו כ"ל ברור שכן דעת רבינו בפי' המשנה שאף שהמשנה סתמה וכתב בשלשתן ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שיפתח ויסתום ויגוב מ"מ עלינו לפרש כל חד וחד לפי הסייך לדינו ומפני שלשון המשנה ששנה ואם הודיעו שהוא מפליג דחוק לפי פי' זה שהרי לפירוש זה אין הדבר תלוי בהודעתו לנכרי שהרי אף אם הודיעו שהוא מפליג היא מרתת שמא אתה יזכור יינו והכל תלוי בראייתו שהוא מפליג. ועוד דא"כ למה קתני המשנה שנכנס לבית המרחץ הלא אין תלוי כלום במרחץ אלא הכל תלוי בראייתו שהוא מפליג לכך כתב הרשב"א חלוק אחר שאם הודיעו שהוא מפליג למקום שאינו יכול לעשות כאן כגון הליכתו לבית המרחץ אזי הוא אסור שאז הנכרי אינו מרתת בין שרואה שהפליג והלך שם או לא ראה ואם יכול לעשות אותו הדבר ג"כ כאן כגון תפלה ושביתת שבת או דוקא יש חלוק בין אם יש דרך עקלתון או לא ולפ"ז אתי שפיר מה שתלה המשנה הדין בהודיעו שהוא מפליג ור"ל שהודיעו שהוא הולך למקום שודאי יפליג ולא יחזור ויבא מיד דהיינו שהולך לדבר שאינו יכול לעשותו כאן אלא שרבינו נראה לו דוחק פי' זה שאף שהודיעו שהוא רוצה לילך למקום שאין לעשותו כאן

פרישה

חור בחבית פי' של חרס וכמ"ש בסמוך הטעם: (יג) וגם לא חיישינן לזיוף החותם כלומר שיפתח כל המגופה שהרי הודיעו שהוא מפליג פחות מכדי שיפתח ויסתום ויגוב: (יד) ולפי מ"ש ר"ת פי' אפי' הודיעו שיפלוג זמן רב לא חיישינן שיסיר המגופה כו' שהרי ס"ל כאותו תנא שדי בחותם א' וכשהוא סתום זהו חותמו ומ"ש עד הנה כתב אליבא אותו דס"ל דבעינן ב' חותמות ב"י ע"ש: (טו) וכן יראה מדברי הרא"ש ז"ל אע"ג דלעיל סימן קי"ח כתב רבינו בשמו דהשולח יין לחבירו עם נכרי צריך ב' חותמות שאני הך דהכא דהוי דומיא דמפקיד דהתם שהרי יחזור ויראה חותמו: (טז) כתב הראב"ד דלא שרינן בחביות פתוחות לגמרי כו' הלכך אם היא מליאה אסורה כו' נ"ל דלא מיירי כאן בהולך על גבו דהא בפ"ס קכ"ה כתב הרמב"ן בשם הראב"ד דאפי' מליאה שרי: (יז) אפילו לא הניחו כלל פי' לא העלים הישראל עיניו ממנו כשיעור שיוכל להניחה: (יח) ואם היא חסרה כו' עד ומשתמיט לומר הורדתיה לנוח מעט כן גרס בית יוסף: (יט) ור"י פי' אפי' פתוחה לגמרי מותר פי' והיא חסרה (אף שהעלים עיניו ממנו עכ"ס) אבל מליאה

חדושי הגהות

קכט א משום שייכא ב"ה בגמרא וע"ש בתוספות

לגמרי מותר (כ) [ג] והרמב"ן הכריע דודאי בפתוחה לגמרי אין להתיר כיון שהיא על כתפו ובקל יכול ליגע בה היישינן דילמא נגע ולא ירא כלל דמשתמיט למימר להחזיק בחבית כיונתי שלא תפול אלא מיירי בסתומות בפקק של עץ וכיוצא בזה שדרך להעביר חביות [ג] דאע"פ שיכול לסלקה וליגע בו בלא זיוף כלל ירא וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (כא) [ד] וכתב הרשב"א אפילו הודיעו שהוא מפליג אם החבית פקוקה והוא בזמן שיש הרבה עוברי דרכים כגון בין הגתות מותר שהוא ירא מעוברי דרכים וכ"כ רשב"ם בשם רש"י הא דאסרינן בהודיעו שהוא מפליג דוקא במקום שיש לחוש שמא גנב ושתה ונתן מים במקומו או החליף טוב ברע אבל במקום שאין לחוש שמא גנב ממנו (כב) כגון שרבים עוברים שם אפילו הן נכרים לא חיישינן (כג) המוסר מפתח חנותו לנכרי היין שבו מותר אפי' הודיעו שהוא מפליג שלא מסר לו אלא שמירת מפתח והוא ירא ליכנס בו (כד) ומכאן התיר ר"ת לישראל שהלך לעיר אחרת לשבות

בית יוסף

נגע וכתבו רבינו בסימן קכ"ה: **ומ"ש** בשם הרמב"ן כתבוהו שם הרא"ש והר"ן ז"ל. (ועיין בתשובה שכתב סקכ"ח) ומ"ש שכן הוא מסקנת הרא"ש ז"ל אינו מוכרח שיותר היה נראה לומר שהוא סובר כסברת ר"י שהביא רבינו שכתבה סתם אבל רבינו סובר דמדהביא סברת הרמב"ן אחריה וגם שאחר שהביא דברי הראב"ד כתב שאין נראה להרמב"ן ועוד שהביא הירושלמי שמסייע להרמב"ן משמע דכוותיה ס"ל. והרשב"א הסכים לדברי הרמב"ן ומיהו כתב דה"מ בזמן שאינה חסרה כ"כ שאם הרכינה בעודה על כתיפו יכול ליגע ביין אבל אם היא חסרה כ"כ שאין יכול ליגע ביין אא"כ הורידה מכתפו לא חיישינן דמירתתי והכי איתא בירושלמי א"ר שמואל מעשה בנכרי אחד שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אתא עובדא קומי רבי אבהו ואסר אמרי בפתוחות הוה עובדא א"ר זריקא לא סוף דבר מלאות אלא אפילו חסרות דטריף ונגע בידיה וחזר פי' שטרף היין בכתפו עד שהרכין החבית ונגע היין בידו אלמא כל היכא דיכול להרכין בעודה על כתפו וליגע חוששין אבל להורידו מכתפו לא חיישינן דמירתת:

וכתב הרשב"א אפילו הודיעו שהוא מפליג אם החבית פקוקה והוא בזמן שיש הרבה עוברי דרכים וכו' בת"ה ולמד כן מדגרסי' בפא"מ (לא.) ת"ר בראשונה היה אומר יין של עין כושי אסור וכו' ורמינהו השולח חבית של יין ביד נכרי ושל ציר ומוריים ביד נכרי אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואסיקנא אלא א"ר ירמיה בין הגתות שנינו כיון דכ"ע אפכי מרתת אמר השתא חזו לי ומפסדו לי:

וכ"כ רשב"ם בשם רש"י הא דאסרינן בהודיעו שהוא מפליג דוקא במקום שיש לחוש שמא גנב וכו' וכ"כ התוס' בפרק השוכר גבי הא דקאמר מ"ט לא מותבי' חמרא בי נכרי' משום שיכי וכתבו עוד שם ולא חיישינן שמא יגע כיון שהנכרי' בזמן הזה אינם בני ניסוך כך פי' רשב"ם ומיהו נראה דהיינו דוקא בחביות ובדרדורים שאין להם רק פתח קטן למעלה אבל גיגית או קנקן וכוס שיש בו יין ופתחו רחבה דקל הוא ליגע בהם ורגילות ליגע בהם דרך מתעסק לא (ד) עכ"ל:

כתב הרשב"א (סימן תרפ"ח) שאלה נכרי שהיה מוליך נודות של יין חב"ח והיה ביניהם כלי אחד של עץ והיה פיו סתום ומהודק ע"י פקק של עץ ומזופת יפה והיה הנכרי יודע בו והיה הישראל הולך עמו והלה בדרך ואומר לנכרי אכנס לעיר עד שאראה מה יהיה ממני לך אתה לבדך היין חתום הוא הכניסהו בבית פלוני ואם אתחזק אלך למחר מה דין הכלי ההוא שאין בו חב"ח מי אמרינן דהנכרי מתירא שמא יבא הישראל אחריו כיון שא"ל עד שאראה מה יהיה ממני או נאמר כיון שהדרך ישרה אין הנכרי מתירא שאם יבא הישראל היה רואה אותו או נאמר בהפך כיון שהדרך ישרה מפחד שמא יראהו הישראל מרחוק תשובה כל שאין בו חב"ח והודיע שהוא מפליג ה"ז אסור ואין הפרש בין שהדרך ישרה לשאינה ישרה דתנן המניח נכרי בחנותו וכו' ואם הודיעו שהוא מפליג וכו' המניח יינו בקרון או בספינה וכו' ואמרינן צריכא דאי תנא נכרי בחנותו וכו' אלמא בין הכי ובין הכי כל שהודיעו שהוא מפליג אסורה ואם לא הודיעו מותר: **המוסר** מפתח חנותו לנכרי היין שבו מותר בפרק השוכר (ע:) ההיא מסוביתא פי' מוכרת יין דמסרה איקלידא לנכרי' א"ר יצחק א"ר אלעזר עובדא הוה בי מדרשא ואמרו לא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד ופירש"י שמירת מפתח ולא סמכא דעתה ליכנס ונתפסה כגנב ומפרש לה רבינו אפילו הודיעו שהוא מפליג משום דאל"כ למה להו למיתני מטעם דלא מסר לה אלא שמירת מפתח תיפוק ליה דאפי' הניחה בתוך החנות מותר כיון שלא הודיעתה שהיא מפלגת וכתב הר"ן שכן נראה מדברי רבותינו הצרפתים והוא ז"ל כתב דהכא כיון שהאמינו והפקידו אצלו וא"ל שמור הו"ל כהודיעו שהוא מפליג דמימר אמר כיון דמהימנא לישראל לא אתי לעיוני בי הלכך הי לאו משום דלא מסר לה אלא שמירת מפתח הוה אסרינן ומשמע לי מפשטא דמעתא ומדברי הפוסקים דאפילו במסר לה המפתח סתם אמרינן לא מסר לה אלא שמירת המפתח. אבל מדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרש דדוקא בדפריש ואמר שאינו מוסר לה אלא שמירת המפתח ככבר שכתב בפי"ג הלוקח בית או שוכר בית בחצר הנכרי ומלאהו יין וכו' יצא ולא סגר המפתח או שסגר והניח המפתח ביד הנכרי הרי היין אסור בשתייה שמא נכנס הנכרי ונסך שהרי אין הישראלים שם א"ל אחוז מפתח זה עד שאביא היין מותר שלא מסר לו שמירת הבית אלא שמירת המפתח ע"כ: **ודע** שמפני שהרמב"ם כתב דין זה דלא מסר לה אלא שמירת המפתח אבל לוקח או שוכר בית בחצר הנכרי השיגו הראב"ד ואמר שלא אמרו כך אלא כשהיין והבית של ישראל אבל כשהבית של נכרי וישראל דר בחצר אחרת אפילו לא הפקיד לו את המפתח אלא שהניחה בדלת היין אסור משום שיש לו שייכות בבית ע"כ: **ומ"ש** ומכאן התיר ר"ת לישראל שהלך לעיר אחרת לשבות

בית חדש

כאן לא שריק בכובא חסרה אלא בדישראל אזיל בתריה אבל הכא הניח את הנכרי לבדו ודאי דאסור אפי' היא חסרה. אך קשה לר"י דמתיר אפי' פתוח לגמרי מטעם דנכרי מירתת ואמר כל שעתא ושעתא חזי לי ומאי שנא מכובא דמליא דאסירא אפילו אזיל ישראל אבתריה וב"י תירץ ואמר דלא התיר ר"י אלא בחבית חסירה ע"כ. אבל לא משמע הכי מדברי הרא"ש וראיותיו שהביא אלא ודאי דר"י מתיר אפילו מליא ולא התיר אלא במעביר ממקום למקום היין דהוי בחזקת המשתמר דהיינו בדאיכא דרך עקלתון שיוכל לבא עליו פתאום ולא יראהו הנכרי מקמי שיבא עליו דהשתא מירתת נכרי ואמר כל שעתא ושעתא חזי לי כדלעיל אבל בנושא כובא מליא אסור טפי אפי' אזיל ישראל בתריה דהא ודאי דלא מליא מינטר ליה כשהולך אחריו וכדכתב הרמב"ן ע"ש הראב"ד הביאו רבינו לעיל סוף סימן קכ"ה ואע"ג דרבינו כתב לשם דלהרא"ש אפילו הולך בלדו נמי אסור במליא ופתוח איכא למימר דהרא"ש אזיל לטעמיה דכאן נמי אוסר בפתוח לגמרי וכהכרעת הרמב"ן וכדכתב רבינו דמסקנת הרא"ש כהרמב"ן אבל ר"י דמתיר הכא פתוח לגמרי ס"ל לעיל גבי כובא כהראב"ד כדפרישי' ודו"ק:

ומ"ש וכתב הרשב"א אפי' הודיעו שהוא מפליג וכו' פי' הרשב"א הסכים לדברי הרמב"ן דבמעביר לא שרי אלא בסתומה בפקק של עץ וגלא הודיעו שהוא מפליג מירתת לפותחה וליטול הפקק וליגע ביין וס"ל דבדאיכא עוברי דרכים מירתת מפני עוברי דרכים אפילו הודיעו שהוא מפליג ומיהו דוקא בסתומה בפקק של עץ אבל אינה פקוקה לא מירתת דמשתמיט לומר להחזיק בחביות נתכונתי: ומ"ש וכ"כ רשב"ם בשם רש"י וכו' אע"ג דהרשב"ם לא כתב דוקא כשהיא פקוקה אלא אפי' פתוחה לגמרי נמי שרי ואע"ג דבקל יכול ליגע לא חיישינן דילמא נגע משום היכא ניסוך דחביב עליו כיון שהנכרים בזמן הזה אינם בני ניסוך כדכתבו התוספות להדיא בדף ע' בסוף דיבור הארוך המתחיל מ"ט ולהרשב"א לא שרי בפתוחה לגמרי אפי' בנכרים בזמן הזה אפ"ה כתב רבינו וכ"כ רשב"ם בשם רש"י דבזה הם שוין דבדאיכא עוברי דרכים רבים אפילו הם נכרים אמרינן דמרתת מינייהו אלא דבזה הם חלוקים דלהרשב"א דוקא בפקוקה דאף בנכרים בזמן הזה חיישינן דילמא נגע ביין לנסכו וכמ"ש ב"י בשם הרשב"א ריש סי' קכ"ח בדין ייחוד יין אצל נכרי בזמן הזה ולרשב"ם בשם רש"י אפילו פתוח לגמרי שרי בזמן הזה דלא חיישינן דילמא נגע ביין לשם היכא ניסוך אם אין דעתו להרויח להחליף טוב ברע או יין במים. עוד כתבו התוספות לאחר שכתבו פרשב"ם וז"ל מיהו נראה דהיינו דוקא בחביות או בדרדורים שאין להם רק פתח קטן מלמעלה אבל גיגית וקנקן וכוס שיש בו יין ופתחו רחבה קל הוא ליגע בהם דרך מתעסק לא עכ"ל והיינו דוקא לפירוש רשב"ם דמתיר אפילו פתוח לגמרי בזמן הזה אם אינו נוגע ביין כדי להרויח איכא לחלק בין פתח קטן לפתח רחב אבל להרשב"א דלא שרי אפילו בזמן הזה אלא בפקוקה וסתומה בפקק של עץ וכיוצא בו אין לחלק בין פתח קטן לרחב דכיון דפקוקה אין לחוש שמא נגע בו דרך מתעסק ופשוט הוא ואיכא לתמוה בש"ע דכתב כאן סעיף ששי כדברי הרשב"א דלא שרי אלא בפקוקה והיינו אפילו בזמן הזה כדפרישי' לדעת הרשב"א ובהגהת ש"ע לא כתב כנגד זה שום מחלוקת ובסימן קכ"ח ס"ד הביא בהגהת ש"ע לחלק בין פתח קטן לפתח רחב אלמא דס"ל כרשב"ם להתיר בזמן הזה אפילו בפתוח לגמרי ולפעד"נ עיקר כדרשב"א דפתוח לגמרי אסור אפילו בפתח קטן ואפי' בזמן הזה כמו גבי ייחוד יין אצל נכרי וכמו שפסק הרב גופיה בהגהת ש"ע ריש סי' קכ"ח ע"ש: **המוסר** מפתח חנותו לנכרי וכו' בפ' השוכר (דף ע') ההיא מסוביתא (פי' מוכרת יין בחנות כמו שבאך מהול במי') דמסרה אקלידא לנכרית וקאמר תלמודא דהמרא שרי ופרש"י דתלינן לא סמכא דעתה

דרכי משה

(ד) ת"ל דכולהו ס"ל כר"י דאפילו בפתוח לגמרי שרי או דמיירי ,שהיין בחנות או בספינה דשרי לכ"ע אף בפתוחות לגמרי ולכך מחלק בין נקב צר לרחב אבל לפי מאי דפסק לעיל

פרישה

מליאה אסור כמ"ש לעיל סימן קכ"ה ב"י: (כ) והרמב"ן הכריע כו' עד אלא מיירי בסתומה בפקק של עץ יש לדקדק מנ"ל לרבינו לכתוב דברי הרמב"ן שהוא מכריע דלמא גם הראב"ד מודה בזה שהוא מותר וי"ל דרבינו דייק מטעמא דהראב"ד שכתב דחיישינן שמא הורידה מעל כתפו ונגע בה ומשתמיט לומר הורדתיה לנוח מעט ולפ"ז ה"ה אם היא סתומה בפקק של עץ נמי יכול להעביר הפקק ומשתמיט לומר הורדתיה לנוח ונפל הפקק מאליו והואיל ויכול להשתמיט ודאי אסור ועיין בדרישה: (כא) וכתב הרשב"א כו' עד שהוא ירא מעוברי דרכים וכ"כ הרשב"ם כצ"ל ב"י והספר נומר דגם גרסת הספרים דגרסי וכתב הרשב"א מיושבת כמ"ש בדרישה: (והוא בזמן שעושין מלאכתן בין הגיתות והיינו בזמן הבציר שדרכן להעביר חביות ממקום למקום והז רבים שכיחין בין הגיתות עכ"ס): (כב) בגון שרבים עוברים שם אפי' הן נכרים לא חיישינן שמא נגע ביין דהנכרים בזמן הזה לאו בני ניסוך הם ודוקא בחביות שאין להם רק פתח קטן למעלה אבל גיגית או קנקן או כוס דיש לו פתח רחבה יש לחוש שמא נגע בהן דרך מתעסק כיון דבקל יכול ליגע בהן כ"כ התוס' אדברי רשב"ם והגה"ה דמ"ה מוכח דלריך לגרוס וכן כתב הרשב"ם כמו שהיא הגירסא בספרי ב"י וכמ"ש שהרי גם הרשב"ם מיירי בנקב צר דהיינו כמו פקוקה שכתב הרשב"א ועד"ר כתבתי גם דהדרבא מכאן איכא למידק הפכא: (כג) והמוסר מפתח חנות לנכרי כו' אפי' הודיעו שהוא מפליג כו' אין להקשות לפי מ"ש לעיל דהודיעו שהוא מפליג ר"ל שהודיעו שהלך לעוסק עסק גדול שאם יחזור יפסיד יותר נדמי יינו אם כן לפ"ז למה מותר כאן שהרי הנכרי יודע שלא יחזור אף אם יזכור יינו ולא מרתת דלאו פירושי ג"כ קשה קושיא זאת לרשב"א דמפרש מפליג שהפליג לדברים שא"א לעשותן כאן קשיא נמי למה מתיר כאן הא לא מרתת אלא י"ל דלכל הפירושים לק"מ דלעיל מיירי שהנכרי אצל היין ואין מחוסר אלא נגיעה הלכך בהודיעו שהפליג דליכא טעמא דמרתת אמרינן ודאי נגע ושתה ואסור אבל כאן שלא מס' לו אלא שמירת מפתח הלכך מרתת הוא ליכנס לחנות מפחד נכרים שיראוהו הולך לשם ויגידו לישראל ולכן אף אם הוא בטוח שלא יחזור הישראל אפ"ה הוא מרתת: (כד) ומכאן התיר ר"ת לישראל שהלך לעיר אחרת לשבות שם במועד ומיירי נמי שהודיעו שהפליג או דליכא דרך עקלתון שיבא עליו פתאום (דאל"כ ל"ל הטעם שלא מסר לה אלא שמירת המפתח עכ"ה) והטעם בהתיר כתבתי בסמוך דהואיל ולא מסר לה אלא שמירת המפתח מרתת מפחד נכרים שיגידו לישראל

דרישה

כאן מסתבר כשיזכיר יינו ודאי יחזור לכך פי' המשנה ע"ד שכתבתי לעיל ודוק: [ג] והרמב"ם הכריע דודאי בפתוח לגמרי אין להתיר כו' כתב ב"י ז"ל הרשב"א הסכים לדברי הרמב"ן ומיהו כתב דה"ס בזמן שאינה חסירה כ"כ שאם הרכינה בעודו על כתפו יכול ליגע ביין אבל אם היא חסרה כ"כ שאין יכול ליגע ביין אא"כ הורידה מכתיפו לא חיישינן דמרתתי והכי היתא בירושלמי כו' עכ"ל משמע מזה דגם הרמב"ן מיירי מזה ובזה הוא מכריע בין הראב"ד ור"י דלר"י במסכה בכל גווני מותר אפי' יכול ליגע בהרכנה ע"ג כתפו ולהראב"ד בכל ענין אסור אפילו לריך להורידה ולהרמב"ן בצריך ירידה מותר ובהרכנה אסור אא"כ נסתם בפקק אפשר לומר דגם הראב"ד מודה ולפ"ז להראב"ד מתניתין דמתיר במעביר חבית אף בפסה לא איירי אלא בסתומות ולר"י מיירי אפילו פתוחות לגמרי ולהרמב"ן מיירי בפתוחה ואינה פתוחה סתומה ואינה סתומה והיינו שסתומה בפקק של עץ ויכול לסלקה בלא זיוף כו' ואין להקשות אי ס"ל להרמב"ן כהרשב"א למה מוקי לה בהכי ולא מוקי לה בפתוחה והסירה כ"כ עד שאין יכול ליגע בה אפילו בהרכנה עד שצריך להורידה מעל כתפו ולזה לא חיישינן ומ"ה מותר. וי"ל דרמב"ן מסתבר להוקמי המשנה בסתם חבית ולא בחבית חסרה כ"כ אבל סתומה בפקק של עץ זהו דרכו וזהו שדייק וכתב שדרך להעביר חבית: [ג] דאע"פ שיכול לסלקה וליגע בו בלא זיוף כלל ירא יש להקשות הא לעיל מניה כתב רבינו בשם הרשב"א אם הם סתומות ואמר ליה להפליג פחות מכשיעור אפי' יש בו כדי שיעור שינקוב כו' מותר וא"כ מאי איריא כאן כשהולך עמו רק שהעלים עיניו דמותר אפילו בהפליג נמי וא"ל דלעיל מיירי בסתימה מובהקת ולהכי מותר וכאן מיירי בפקק של עץ נדנקט ולהחזירה כמ"ש ב"י שם וגם א"ל גברא אגברא קא רמית דהסיא דלעיל רשב"א קאמר לה דהא גם בדין זה הסכים רשב"א לדברי רמב"ן כמ"ש ב"י בשמו וי"ל דיש חילוק בין פקק לפקק דלעיל מיירי בפקק סתום כלל ולהכי אם לא שהה כשיעור מותר וכאן מיירי בפקק שמונח על פי החבית ואינו סותם כלל ולהכי אם הפליג אסור דבקל יכול ליגע תדע לך שהרי הרמב"ן כתב שיכול ליגע בו בלא זיוף כלל ש"מ דיכול לפותחו שלא ירגישו בדבר ולעיל קאמר וגם לא חיישינן לזיוף ש"מ דצריך בה זיוף רק שלא חיישינן כיון שלא שהה אלא כדפרישית וק"ל: [ד] וכתב הרשב"א כו' עד וכתב הרשב"ם כו' עד כגון שרבים עוברים שם אפילו הן נכרים לא חיישינן כבר כתבים

לשבות שם המועד והניח יין במרתפו ומסר המפתח ביד שפחתו אף על פי שלא נשאר שום יהודי בעיר (כה) והרמב"ן חלק על זה וכתב שלא התירו אלא כשאינו יודע שהוא מפליג ואז מותר אפי' מצאו שנכנס אבל אם הודיעו שהוא מפליג אפי' אם נתפש עליו כגנב אסור. (כו) ישראל ונכרי שהיו בספינה ושמע ישראל קול תקיעת שופר שתוקעין לשבת ונכנס לעיר והניח היין שבספינה עם הנכרי היין מותר שהנכרי ירא ליגע שיאמר עתה יזכור יינו ויבא אפילו יש בינו ליין יותר מאלפים אמה שאין אנו בעיני הנכרים בחזקת שומרי שבת כראוי [ה] היו יושבין לשתות כל אחד מיינו ושמע הישראל שקורין לילך לבית הכנסת והלך שם להתפלל היין מותר שיאמר הנכרי עתה יזכור יינו וכגון שיש דרך עקלתון שיוכל לבא עליו פתאום בד"א שכל אחד שותה מיינו אבל אם היו שותין ביחד מיין אחד ויין לפניהם על השלחן ויין אחר חוץ לשלחן והניח נכרי לבדו שעל השלחן אסור ואת שחוץ לשלחן את שתוך פישוט ידיו אסור ושחוץ לפישוט ידיו מותר אם אמר לו הוי מוזג ושותה אף שחוץ לפישוט ידיו אפי' בכל הבית אסור אפי' לא הודיעו שמפליג
שהרי

דעתה ליכנס דנתפס כגנב כיון דלא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד ופירש רבינו דמיירי אפילו הודיעו שהוא מפליג והכי משמע מפרש"י דמטעמא דלא סמכא דעתה ליכנס וכו' ודאי אפילו הודיעו שהוא מפליג שרי ועוד כתב ב"י דאי איתא דדוקא בלא הודיעו שהו' מפליג למה לי טעמא שלא מסר לה אלא שמירת מפתח תיפוק ליה דאפילו הניחה בתוך החנות מותר כיון שלא הודיעה שהוא מפליג. ולא נהירא דהא בהניחו בחנות לא שרי בלא הודיעו שהוא מפליג אלא בדאיכא דרך עקלתון כדפרישית לעיל דלא כפירוש הר"ן וכאן מתיר אפי' בדליכא דרך עקלתון ולהכי יהיב טעמא משום דלא מסר לה אלא שמירת המפתח ולא סמכא דעתה ליכנס וכו' והלכך אפילו בהודיעו שהוא מפליג נמי שרי:

ומ"ש והרמב"ן חלק ע"ז וכו' טעמו כיון דתנן במניח נכרי בחנותו אסור כשהודיעו שהוא מפליג אף ע"ג דנתפס עליו כגנב כשיהא נודע שפתח החבית ה"ה נמי במסר לו המפתח אפילו נתפס עליו כגנב נמי אסור ולא התירו מטעם שלא מסר לו אלא שמירת המפתח אלא בלא הודיעו שהפליג דכל שעתא ושעתא מירתת השתא יבא פתאום וחזי ליה כשאפתח החביות ואפילו מלא שנכנס שם דכיון דמסר לו המפתח סמך דעתו שנתן לו המפתח כדי לפתוח החנות וליכנס בו לראות אם אין שם קלקול בחביות אבל לא סמך דעתו לפתוח החבית כיון דנתפס עליו כגנב וכל שעתא ושעתא מירתת השתא אתי וחזי לי כיון שלא הודיעו שהוא מפליג כנ"ל טעמו של הרמב"ן: ישראל ונכרי שהיו בספינה וכו' עובדא בפרק השוכר (דף ע') ואמר רבא אמרא שרי: היו יושבין לשתות וכו' ג"ז עובדא שם ואמר רבא אמרא שרי. ומ"ש וכגון שיש דרך עקלתון וכו' כ"כ הרשב"א על שני מעשים אלו ואע"ג דל"ל דדרך עקלתון כמי הוי יותר מאלפים אמה דאל"כ מאי קאמר תלמודא דאמרי נכרי' יהודאי לא מינטרי שבתא אפי' מינטרי שבתא נמי לא נגע ביין כיון דאיכא נמי דרך קרוב דלא מחלל שבתא אפ"ה כי איכא דרך עקלתון שלא יראנו הנכרי כשחוזר עד שיכנס אלא פתאום מרתת הנכרי שמא עם יציאתו נזכר וחזר ורואהו נוגע ביינו אבל בדליכא דרך עקלתון ודאי נוגע ביינו של ישראל דהא מיירי בלגין וחביות פתוחות או סתומות בפקק של עץ ואין שם חותם דיוכל ליגע ביין ולא מירתת דהא חזי ליה נכרי מרחוק דאזיל ולא חזר ובין יש בו יותר מאלפים אמה ובין אין בו אלפים אמה לעולם אסור מ"מ אם אין שם דרך עקלתון אבל בדאיכא דרך עקלתון שיוכל לבא עליו פתאום לעולם שרי אפילו יש בו יותר מאלפים אמה דכל שעתא ושעתא מרתת נכרי ואמר עכשיו יבא פתאום ורואהו נוגע ביינו: **ומ"ש** בד"א שכל אחד שותה מיינו וכו' שם (דף ס"ט) תנן היה אוכל עמו על השלחן והניח לגינין על השלחן ולגין על הדולבקי פירוש על הספסל חוץ לשלחן והניחו ויצא מה שעל השלחן אסור שעל הדולבקי מותר וכו' וקשיא מהך מתניתין אעובדא דלעיל דישראל ונכרי שתו חמרא שמע ישראל קל צלויי בי כנישתא קם ואזל אמר רבא חמרא שרי אלמא דאף שעל השלחן נמי שרי וכתב הרשב"א שהראב"ד תירץ דהתם מיירי דישראל שותה מיינו ונכרי מיינו דאין לו רשות לנכרי ליגע ביינו של ישראל מירתת נכרי והלכך שרי אף שעל השלחן ומתני' מיירי בשותין יחד מיינו של ישראל הלכך כל היין שעל השלחן אסור ואעפ"י שכתב עוד די"מ דעובדא דרבא נמי מיירי כשניהם שותים מיינו של ישראל אלא דמיירי שסילק הישראל היין מעל השלחן והניחו חוץ לשלחן לא הביאו רבינו משום דפשיטא היא דכיון דכתב דהיכא דכ"א שותה מיינו מותר אף מה שהניח על השלחן כ"ש דמותר מה שסילק מן השלחן והניחו חוץ לשלחן גם הרשב"א בת"ה הקצר כתב והכל קרוב לענין אחד: ומ"ש ואת שחוץ לשלחן את שתוך פישוט ידיו וכו' ירושלמי הביאו ב"י ע"ש הרשב"א לפי מה שהגיהו הרשב"א: **ומ"ש** ואם א"ל הוי מוזג ושותה וכו'

לשבות וכו' כן כתב שם הרא"ש והר"ן ז"ל בשם רבינו תם ושיש בה הרא"ש ואי משום די"ט הוא הא אמרי נכרים יהודאי לא מנטרי שבתא ולא דמי להיא דמניח יינו בעיר של נכרי בלא מפתח וחותם דהכא נכרים אחריני מירתתי מן הספק' ואיהי מירתתה מנכרים אחריני שמא יאמרו לישראל שנכנסה והר"ן כתב על דברי רבותינו הצרפתים שכתבו כן משמו של ר"ת נראה שדעתם ז"ל לפרש זו ששנינו בפ"ר ישמעאל המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו והלה כותב התקבלתי ממך המעות מותר דאפי' בעיר שאין ישראל דרים בה שרי ואפילו כשיש לו פתח פתוח למבוי אבל אחרים מחמירים לומר דדוקא בעיר שישראל ונכרי' דרים בה הא לאו הכי כל שהודיעו שהוא מפליג אסור עכ"ל:

כתבו התוס' דמהאי עובדא שמעינן שאם תפס המושל את היהודי והניח שמירת נכרי בביתו ונמסר להם כל המפתחות אף של יין אם אין אוכלים ושותים ממה שבבית הישראל היין מותר ואם אוכלין ממה שבבית אסור ואמנם אם מלאם הישראל כמו שהניחם מלאים כשרים ואולי כשמחפשים אותם בכ"ת ובקרקע ובכתלי' את מטמוני ישראל גם היין אסור לפי שנס לתוך החבית הכניסו קנה ארוך לחפש בו אכן אם היה לישראל סי' וחיבור במגופה מותר דאם הסירוה לחפש בה לא היו מחזירין אותה דהא לא מירתתי מישראל כלל עכ"ל וכ"כ המרדכי בס"פ רבי ישמעאל שמצא בתשובה שבתפיסת לרפת ר"ח הכהן שהיו השומרים בבתי היהודים והמפתחות בידם ומחפשים ויהודי אין בבית וימים רבים היו כן והתיר אף בלא פתח פתוח לר"ה ושמא מטעם זה התיר הואיל והיה נתפס על היין כגנב וכו'. מעשה זה כתוב בארוך בארחות חיים וכתוב עוד במרדכי בשם ר"ת על יהודי שנתן לנכרי מפתח ביתו שבעיר אחרת לתקן פרצותיו והיה שם יין בחביות בקובות לפניהם דאין לחוש שמא ניסך דלשמא נגע דרך הנקב אין לחוש שכל ניסוכים לא היה אלא דרך הגבהה וחביות גדולות לא היה מגביה ולשמא משך מן החבית אין לחוש שהרי היו שם קובות מזומנות כדאמרינן גבי ההיא רביתא דאימור מגבא דחבית שקלתיה אלמא תלינן באותו המזומן יותר וגם הקובות היה מתיר ר"י שהרי לא הודיעו שהפליג ע"כ. ומיהו כתוב שם בהגהות לאסור הפתוחות ועיין שם ומ"ש דלשמא משך מן החביות אין לחוש שהרי היו שם קובות מזומנות חלק עליו הרשב"א בתשובה שכתבתי בסוף סימן קכ"ח: ומ"ש שהרמב"ן חלק על זה איפשר דהיינו אחרי שהזכיר הר"ן ורבינו ירוחם (נ"ז ח"ב) כתב על דברי ר"ת וכ"ל דהיתר גדול הוא זה ועוד כי הנכרים יודעים בזמן הזה שאפילו יפסיד תה הישראל לא ילך מעיר לעיר בי"ט ע"כ ולי נראה דטענת הרא"ש דספקה מירתתה מנכרי שמא יאמרו לישראל שנכנסה טענה יפה היא וכדי לסמוך עליה אפי' בלא טענת אמרי נכרים יהודאי לא מנטרי שבתא (ה): ישראל ונכרי שהיו בספינה ושמע ישראל קול תקיעת שופר וכו' עובדא בפרק השוכר (שם) וכתב הרשב"א דה"מ בשיש דרך עקלתון לבא שלא מדעת הנכרי ואם לאו אסור וכתבו רבינו בסמוך: היו יושבים לשתות כל אחד מיינו ושמע הישראל שקורין לילך לב"ה וכו' שם ההוא ישראל ונכרי דהוו יתבי וקא שתו חמרא שמע ישראל קל צלויי בי כנישתא קם ואזל אמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר לחמריה והדר אתי: **ומ"ש** וכגון שיש דרך עקלתון וכו' כ"כ הרשב"א על שני מעשים אלו וז"ל ק"ל כל הני עובדי דכי מדכר ליה והדר מאי הוי השתא מיהא הא חזי ליה דאזיל ואמאי לא נגע ביה לפי שעה דהא כשאין בו שום חותם ואפילו שום כיסוי אלא לגין פתוח מיירי וי"ל דדוקא בשיכול לבא דרך עקלתון שלא יראנו הנכרי עד שיכנס אצלו ומכתפי שמא עם יציאתו נזכר והוזר ורואהו עכ"ל. ודרך עקלתון כבר נתבאר ענינו בסימן זה ונתבאר ג"כ שאם היה בבית והוא בענין שהישראל יכול לבא פתאום שלא ירגיש בו הנכרי מותר: בד"א שכל אחד שותה מיינו אבל אם היו שותין יחד מיין אחד וכו' שם (סט.) תנן היה אוכל עמו על השלחן והניח עמו לגין על השולחן ולגין על הדולבקי והניחו ויצא מה שעל השלחן אסור ומה שעל הדולבקי מותר ואם א"ל הוי מוזג ושותה אף מה שעל הדולבקי אסור חביות פתוחות אסורות וסתומות מותרות כדי שיפתח ויגוף ויגוב ופי' רש"י מה שעל השלחן. דאמר נכרי זה ישראל זימנני לאכול ולשתות ונגע: שעל הדולבקי מותרת. שאין מוכן לסעודה זו: אם א"ל הוי מוזג ושותה. הואיל והיזק את ידיו ברשות במקצת סמכא דעתיה ונגע בכוליה: סתומות מותרות. עד שיעשה כדי שיפתח ויגוף ויגוב. ואיכא לאקשויי ממתניתין דקאסרה ליין שעל השלחן אעובדא דישראל ונכרי דהוי יתבי וקא שתו חמרא דאמר רבא חמרא שרי ומפני כך כתב הרשב"א אההיא עובדא פי' הראב"ד דוקא כשישראל שותה יינו ונכרי יינו דאין לו רשות לנכרי ליגע ביינו של ישראל ולפיכך הנכרי מתיירא מליגע דבחזקת משתמר הוא דמימר אמר השתא מדכר לחמריה ואתי וי"מ בשותים שניהם ביינו של ישראל וא"ת א"כ מאי שנא מהא דתנן היה אוכל עמו על השלחן והניח לגין על השלחן ולגין על הדולבקי מה שעל השלחן אסור י"ל דהכא כשלא הניח היין על השלחן אלא בשעת יציאתו סילקו והניחו במקום אחר דהוי כלגין על הדולבקי והא קמ"ל רבא דאפי' יצא להתפלל חוששין הוא הנכרי דכל שזוכר יינו חוזר הוא ואינו מתעכב כדי שלא יאסרנו עליו ע"כ ורבינו כתב כדברי הראב"ד: **ומה** שחילק בין תוך פישוט ידיו לחוץ לפישוט ידיו גם זה מדברי הרשב"א בת"ה וז"ל הא דקתני שעל הדולבקי מותר דוקא
כשהוא

דרכי משה

לעיל דלא שרי רק בפקוקה אין להלק בין צד לרחב דהא כשהוא פקוק אין לחוש שמא יגע בו דרך מתעסק כן נ"ל: (ה) והמרדכי דף שפ"ח ע"ב פר"י בשם הרמב"ן ובת"ה סימן ר"ן

דרישה

בפרישה גירסת ספרי ב"י שגרס וכ"ל הרשב"ם ושם כתבתי הוכחת גירסא זו מדברי התוס' ע"ש ולעד"נ דאי משום הא לא איריא ואדרבא הא מוכח מדברי הרשב"ם דלא איירי בפקוקה מדהגהו בתוס' עליו דאיירי כשיש נקב קטן אבל בנקב גדול בקל יכול ליגע כו' מוכח מגיה דגם בנקב קטן יכול ליגע אלא שאינו מן הדרך ליגע בתוכו דרך מתעסק כ"א בכיון ליגע וע"ז כתבו דלא חיישינן בזמן הזה כיון דלאו בני ניסוך נינהו וא"כ לא איירי בפקוקה ואפ"ה נראה דלא פליגי הרשב"א והרשב"ם דהרשב"א איירי לפי דינא דמסכת וברייתא דבימיהם הוו לכוונת ניסוך משום הכי מצריך פקוקה שאז כיון שהחבית בין הגתות ברבים עוברים ירא לזייף לפותחו וליגע ולנסך כן מוכח בת"ה הארוך שהביא ב"י שלמד הרשב"א ממנו דין זה ממסכת וברייתא פ"ק דלזמניהם איירי משא"כ הרשב"ם דלא איירי אלא לפי זמנינו דלא חיישינן שכיון ליגע ולנסך אלא לשמא החליף לנסכו מ"מ כתב דאפי' בפתוחה שרי כשהיא במקום ברבים עוברים שמה דמרתת להחליף אבל אי הוה חיישינן לכוונת מגע לא הוי שרי משום העוברים ושבים דבקל יכול ליגע כשהוא פתוח שלא ירגישו בו העוברים ולכך לא התיר הרשב"א כ"א כשהיא פקוקה דירא לפותחה שירגישו בו העוברים ולפ"ז מתוקמא שפיר גירסת הספרים דגרס וכתב הרשב"ם דמשמע דלא פליג עליה אלא דכל אחד אמר דין בפני עצמו ואפשר לומר מפני שבימיהם הרשב"א והרשב"ם ס"ל דיש להקל מפני העוברים כל חד לפי דינו לכך הוא כתוב במקצת ספרים וכ"כ הרשב"ם וק"ל. שוב מצאתי כתוב בד"מ וז"ל וכ"ל דהתוס' דמחלקין בין קטן לגדול ס"ל כר"י הנ"ל דאפי' פתוחה לגמרי שרי ולכך מחלקים דאל"כ אלא דוקא כרמב"ן דלא שרי רק בפקוקה אין לחלק בין קטן לגדול דהא כשהוא פקוק אין לחוש שמא נגע בו דרך מתעסק כן נ"ל עכ"ל ולעד"נ דהרמב"ן לא מצריך פקוקה אלא לזמנים הקדמונים דהוו לניסוך ורשב"ם בזמנינו איירי וכמ"ש: [ה] היו יושבים לשתות כל אחד מיינו וכגון שיש דרך עקלתון שיוכל לבא פתאום מדברי הרשב"א הוא זה שבגמרא לא פורש אלא יזכור יינו פירוש ושמא לא הלך וכמ"ש בפרישה והוקשה להרשב"א כמ"ש בפרישה ותירץ כשיש דרך עקלתון וכמ"ש ב"י בשמו ולמען כי יש טועין בהבנת דברי הרשב"א שהביא ב"י
כאן

פרישה

לישראל ועוד ע"א דהואיל ונתפס כגנב על הכניסה מרתת שמא יבא הישראל (ואי משום די"ט הוא עכ"ס) דהא אמרי נכרים ישראל לא מנטרי שבת אשיר"י: (כה) והרמב"ן חולק כו' אלא כשאינו יודע שהוא מפליג ואין להקשות פשיטא דמותר דהא מרתת שמא השתא יבא ומאי איצטריך הגמרא לטעמא דלא מסר לה אלא שמירת המפתח (הלא אפילו הניחה בתוך החנות מותר כגון שלא הודיעו שמפליג עכ"ה) משום הכי כתב ואז מותר אפילו מצאו שנכנס וה"א כיון שראינו שנכנס ודאי לא מרתת וסבר שמסר לו הכל והוי דומיא דמסור לו: (כו) ישראל ונכרי שהיו בספינה כו' שהנכרי ירא ליגע שיאמר שמא עתה יזכור יינו כו' אפי' יש בינו ליין יותר מאלפיים אמה כו' פירוש שמיד כשהלך סובר הנכרי שמא נזכר יינו ולא הלך ויחזור עתה מיד ואף אם שהה כבר זמן רב מרתת הוא שמא כבר חזר והרי הוא אחורי הבית ועתה יבא וז"ש רבינו שמא עתה יזכור יינו ויבא ר"ל שזכר כבר יינו ועתה יבא וכמ"ש בדרישה ר"ס זה וכן הפירוש בסמוך גבי שמע קול צלויי כו' מותר שיאמר הנכרי עתה יזכור יינו ר"ל ולא הלך כלל או אף אם הלך דלמא כבר נזכר יינו וחזר ועתה יבא ומ"ש רבינו שם וכגון שיש דרך עקלתון שיוכל לבא עליו פתאום זה קאי גם אלעיל אשמע קול תקיעות פירושו דגם אין לומר שאחר שראה הנכרי ששהה זמן רב ממילא יודע שהלך ונסך דמה יחוש שמא עתה יבא אם יבא יראהו. דמיירי כשיש דרך עקלתון ולהכי שפיר מרתת הנכרי שמא עתה היא אחורי ביתו
ויראני

שהרי הרשהו לשתות מכל אשר יבחר הלכך כל החביות פתוחות אסורות והסתומות מותרות אם לא שישהה כדי שיסיר המגופה ויחזירנה ותנגוב (כז) כתב הרשב"א לא התירו מחמת טענה זו עתה יזכור יינו אלא בדברים שאיפשר לעשותם כאן כשיחזור כמו תפלה ושביתת שבת אבל במפליג ליכנס לבית המרחץ וכיוצא בזה בדברים שיש להם מקום ידוע וא"א לעשותו כאן אסור שכבר הודיעוהו שמפליג לדברים שא"א לעשותם כאן (כח) ונראה כיון דטעמא משום שאומר עתה יזכור יינו ויבא אין חילוק בכל דבר שייך לומר כן אף על פי שא"א לעשותו כאן אינו רוצה להפסיד יינו בשבילו (כט) בית שיש לישראל ונכרי יין בתוכו ונכרי דר למטה וישראל בעלייה וארובה מהעליה לבית (ל) ויצאו לחוץ וקדם הנכרי וחזר לבית קודם הישראל וסגר הדלת אחריו היין מותר אף על פי שאין לישראל מעבר אל דרך הבית וא"א לעבור שלא יראנו אפ"ה מותר שהוא ירא שמא הקדימני והוא יושב בעלייה ורואה אותי (לא) נכרי ששמע שאגת קול אריה ומפחדו נכנס לבין החביות היין מותר אפי' הן פתוחות אע"פ שאינו נתפס עליו כגנב שהרי להציל עצמו נכנס שהוא ירא שמא גם אחרים נחבאו שם אפי' סגר הדלת אחריו : (לב) גנבים שנכנסו למרתף ופתחו חביות של יין אם רוב גנבי העיר

נכרים

כשהוא חוץ לפישוט ידים והכי איתיה בירושלמי דגרסינן התם ב הוון בעי מימר שעל השלחן אסור בתוך פישוט ידים ולא כן אמר בשם רב ששת כשם שנתנו פישוט ידים ליין כך אלא כיני מה דאמר על השלחן אסור מה דאמר ושעל הדולבקי מותר ובלבד חוץ לפישוט ידים כך מלאתי הגירסא בספרים ונראה לי שהוא משובשת דא"כ אין הפרש בין שעל השלחן לדולבקי אלא כך הגירסא שעל השלחן אסור אפילו חוץ לפישוט ידים מה שעל הדולבקי מותר ובלבד חוץ לפישוט ידים עכ"ל (ועיין בירושלמי) :

כתב הרשב"א לא התירו מחמת טענה זו עתה יבא ויזכור יינו אלא בדברים שאיפשר לעשותם כאן וכו' וטעמא משום דקשיא ליה לדברי רבא כשהודיעו שהוא מפליג אמאי אסור לימא מימר אמר השתא מדכר לחמרא ואתי דהא כי אזיל ללוויי הרי הוא כמודיעו שהוא הולך לשבת בביתו ולפיכך הוצרך לחלק דלא אמר מדכר לחמריה ואתי אלא במפליג בדברים שאיפשר לעשותן כאן וכו' ובאמת שיש לגמגם בו דמה טעם הוא שמפני שאי איפשר לעשות אותן דברים כאן כשיחזור שיפסיד יינו וכמ"ש רבינו ונראה שמפני כך כתב הוא ז"ל בסוף דבריו ועוד צריכא לי תלמודא אבל מכל מקום פסקה בת"ה הקצר ואיפשר משום דלחומרא היא פסקה ועוד אפשר לומר שהנכרי סובר דהפסד לגין אחר יין לא חשיב ליה כולי האי להניח בשבילו מלרחוץ או לעשות דבר שא"א לו לעשותו כאן ולפיכך אינו מתירא שמא יבא ויראנו מנסך כתב הרא"ש (כלל י"ט ג סימן י"ג) על ישראל ששכר בית בחצר שנכרי אחד דר באותו חצר ושם בו יין וסגר הדלת והכניס הבריח בטבעות ושכח ולא סגרו במפתח והפליג ולבסוף ג' ימים הרגיש הנכרי הדר בחצר שלא היה סגור במפתח ויצא וקרא ליהודים והגיד להם ונכנסו וראו החביות מכוסות ומדובקות בטיט יבש ובכל חבית היתה ברזא קטנה ועיינו במקום הברזא ולא היה שם שום לחות כ"ל דחמרא שרי וראיה מדקאמרינן בההוא ישראל ונכרי דהוו יתבי באורבא ושתו חמרא וכו' אמר רבא חמרא שרי מימר אמר נכרי השתא מדכר לחמריה ואתי ואי משום שבתא וכו' וכ"ש בנדון זה דשרי דמימר אמר נכרי השתא מדכר ישראל שלא סגר במפתח ואתי והוא עובדא דישראל ונכרי דשתו חמרא אע"פ שהיין היה עומד בכלי פתוח אבל הנכרי וישראל לא נכנס בספינה כל השבת שריא ליה ולא חיישינן דילמא נגע משום דמירתת נכרי דילמא אתי ישראל כ"ש בנדון זה שהיה אוצר היין סגור בבריח והחביות מגופות ודרוקות בטיט וישראל דרים בעיר דשרי (ו) :

בית שיש לישראל ונכרי יין בתוכו ונכרי דר למטה וישראל בעלייה וכו' בפרק השוכר (ע') ההוא חמרא דישראל דהוה יתיב בביתא דהוה דייר ישראל בעליונה ונכרי בתחתונה שמעו קול תיגרא נפקו קדים אתא נכרי אחדא לדשא באפיה אמר רבא חמרא שרי וכו' וכתב הרשב"א וכגון דאיכא ביזעא בעיליתא ומצי למיחזי לכוליה חמריה הא לאו הכי דהך גיסא ודהך גיסא אסור ופשוט הוא . ונראה מדברי הרמב"ם דדוקא כשיצאו בדרך בהלה הוא דתלינן בהכי אבל אם יצאו שלא בדרך בהלה לא דאיכא למיחש שמא ראהו את הישראל בשוק והניחו שם ובא לבית לנסך ואינו מתירא שיראנו מעלייה שהרי הניחו בשוק אבל כשיוצאים בדרך בהלה לפעמים מניח אדם את חבירו בשוק וכשבא לבית מוצאו שקדמו ובא לבית שמתוך הבהלה עובר לפניו ואינו מרגיש בו ומ"ה איכא למימר שמתיירא הנכרי שמא קדמו ולפיכך כתב כלשון הזה נכרי וישראל שהיו דרים בחצר אחד ויצאו שניהם בבהלה לראות חתן או הספד וחזר הנכרי וסגר הפתח וכו' :

הנכרי ששמע שאגת קול אריה ומפחדו נכנס לבין החביות היין מותר וכו' ג"ז שם ההוא אריה דנהים בי מעצרתא שמע נכרי טשא ביני דני אמר רבא חמרא שרו מימר אמר כי היכי דטשינא אנא איטשא נמי ישראל אחוריי וקא חזי לי ומשמע דבחביות פתוחות מיירי וכ"כ הרמב"ם : ומ"ש ואפילו סגר הדלת טעמו משום דאי לא סגר דלת למה הוצרך רבא לאותו טעם בלאו הכי הוא טעמא נמי שרי דלא גרע ממניח נכרי בחנותו דשרי וכ"כ הרשב"א :

גנבים שנכנסו למרתף ופתחו חביות של יין וכו' גם זה שם הנהו גנבים דסלקו לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא אמר רבא חמרא שרו מ"ט רוב גנבי ישראל ניכהו וכתב הרא"ש רוב גנבי ישראל ניכהו דבפומבדיתא שכיחי גנבי טובא כלומר דרוב גנבי העיר ישראל מיירי וכ"כ בביאור בתשובה כלל י"ט סימן ה' דדוקא במקום שרוב גנבי העיר ישראל הוא דתלינן בישראל ושרינן אבל במקום שרוב גנבי העיר נכרים אסור ושכן כתב מהר"מ וכך הם דברי הרשב"א בת"ה וכך הם דברי הרמב"ם בפי"ב וכתב הריב"ש בתשובה שאם רוב גנבי העיר ישמעאלים אסור בשתייה ומותר בהנאה (ז) :

ומ"ש

וכו' משנה שם : **כתב** הרשב"א לא התירו מחמת טענה זו וכו' בת"ה הארוך הקשה אהני תרי עובדי דאמר רבא חמרא שרי דמימר אמר נכרי השתא מידכר ליה לחמריה ואתי דא"כ אמאי תנן בהני תלתא בבי דמתני' אם הודיעו שהוא מפליג אסור למה אסור נימא נמי דמימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה ואתי ותירץ דלא אמרינן מדכר ליה לחמרא ואתי אלא במפליג בדברים שאפשר לעשותן כאן וכו' ומ"ש רבינו ונראה כיון דטעמא משום שאומר עתה יזכור יינו וכו' דברים של טעם הם אלא דקשיא מה ישיב רבינו לקושיית הרשב"א ממתני' דאוסר בהודיעו שהוא מפליג ולא תלינן דמימר אמר השתא מידכר ליה לחמריה וכו' ולפע"ד דרבינו מפרש למתני' דוקא בהודיעו סתם שהוא מפליג התם הוא דלא תלינן לקולא דמימר אמר השתא מידכר ליה לחמריה אלא אדרבא מימר אמר כיון דהניח את יינו והפליג מסתמא יש לו עסק גדול שהפליג בשבילו ואינו חושש בהפסד יינו אבל בהודיעו לנכרי שהפליג כדי ליכנס לבית המרחץ וכיוצא בזה דאיירי ביה הרשב"א על זה השיג רבינו ואמר דמסתמא יאמר הנכרי השתא מידכר ליה לחמריה שאינו סכל להפסיד יינו בשביל בית המרחץ וכיוצא בו אך קשה ממ"ש רבינו למעלה סעיף ג' אבל אם ראה שהלך לבית המרחץ יודע שלא ימהר לבא ואינו ירא אלמא דאף בראה שהלך לב"ה לא יאמר הנכרי השתא מידכר ליה לחמריה וי"ל דהתם קאמר רבינו שהנכרי ראהו שהלך לבית המרחץ אבל הישראל לא ידע שראה אותו הנכרי הולך לבית המרחץ התם ודאי יאמר הנכרי שהישראל סומך עצמו לומר שודאי הנכרי ירא בכל פעם ומימר אמר עתה יבא כיון שאינו יודע שהלכתי לבית המרחץ וכיון שהאמת הוא שהנכרי ראה אותו הולך לבית המרחץ שוב אין הנכרי ירא . והילכך כאן שאח"כ נודע שהנכרי ראהו הולך לבית המרחץ והישראל לא היה יודע שהנכרי ראהו הולך לבית המרחץ היין אסור והכי נקטינן כדעת רבינו לחלק בין הודיעו בסתם שהוא מפליג דאסור היין ובין כשהודיעו דמפליג לבית המרחץ וכיוצא בו דשרי ואם הנכרי ראהו דהלך לבית המרחץ והישראל לא ידע דנכרי ראהו הולך לבית המרחץ היין אסור כדפרישית :

בית שיש לישראל ונכרי וכו' עובדא בפרק השוכר שמעו קל תיגרא נפקו וכו' ואמר רבא חמרא שרי וס"ל לרבינו דלאו דוקא כדשמעו קל תיגרא דנפקו בבהלה ולכך כתב בסתם ויצאו לחוץ אבל הרמב"ם בפי"ב כתב ויצאו בבהלה לראות חתן או הספד וכו' ומפרש ב"י דדוקא שיצאו בבהלה דאפשר דמתוך בהלה חזר הנכרי ולא ראה בכניסת ישראל וכמדומה לו שישראל קדמו אבל שלא בבהלה מסתמא ידע נכרי דעדיין הישראל מבחוץ והיין אסור וכך פסק בש"ע והכי משמע ממ"ש הרשב"א בת"ה הקצר ושמעו קול תגר וכיוצא בזה וכו' דמדלא כתב בסתם ויצאו לחוץ כדכתב רבינו אלמא משמע דוקא בדשמעו קול תגר וכיוצא בזה דיציאת שניהם היתה בבהלה הא לאו הכי חמרא אסור והכי נקטינן :

נכרי ששמע שאגת קול אריה וכו' שם עובדא דההוא אריה דהוה נהים במעצרת' שמע נכרי טשא בי דני אמר רבא חמרא שרו וכו' ודברי רבינו בזה כדברי הרשב"א דאפילו סגר הדלת אחריו לפי שהוא מתיירא שמא קדמו ישראלים ונכנסו ונחבאו בין החביות ויראהו וכ"ל שיש ללמוד כך מעובדא דישראל ונכרי ששמעו קול תיגרא וכו' דכל שהוא נעשה בבהלה חושש שמא כבר קדמו ישראל כנ"ל . ועיין בת"ה הארוך (דף קמ"ז ע"א) :

גנבים שנכנסו למרתף וכו' שם הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא אמר רבא חמרא שרו מ"ט רוב גנבי ישראל ניכהו ופי' הרא"ש והרשב"א דבפומבדיתא היו רוב גנבי העיר ישראל וכ"כ הרמב"ם סוף פי"ב וכתבו התוס' דלאו דוקא טובא כיון דתלינן בישראל ואית דל"ג טובא עכ"ל והרא"ש והרמב"ם והרשב"א לא גרסי טובא וכ"כ רבינו בסתם ופתחו חבית יין דאפילו לא פתחו אלא חבית אחת תלינן בישראל היכא דרוב גנבי אותה העיר ישראל ואצ"ל היכא דפתחו טובא יותר מכדי צורך שתייתם דאפילו היו נכרים

אימא

דרכי משה

ר"ו ובתשובת ריב"ש סימן תכ"ד הביאו דברי ר"ת משמע דס"ל דנקטינן כן : (ו) דלא כהר"ן דכתב פרק השוכר דף שע"ו דמיירי כאן כשהיין פקוק בפקק : (ז) והוא סי' תכ"ד וכתב

דוקא

פרישה

וירא ני ועד"ר : (כז) כתב הרשב"א לא התירו כו' אלא בדברים שאפשר לעשות כאן כו' טעם הרשב"א שמפרש כן כתבתי בדרישה ריש הסימן ע"ש ומ"ש כגון תפלה ושביתת שבת אע"פ שהם כאילו הודיעו שהפליג ב"י : (כח) ונראה כיון דטעמא כו' אין חילוק כו' משמע כאן דרבינו ס"ל דאפי' הודיעו שהפליג לא חיישינן שמא ניסך וברים הסימן כתב אבל אם ראה שהלך למרחץ כו' לא מרתת ואסור ועד"ר ריש הסימן כתבתי דלק"מ . ולכאורה היה נראה לחלק דכאן מיירי שהחבית סתום וא"א לפתחו ולחזור ולסותמו כשיעור הלוכו מבית המרחץ לביתו ומ"ה שרי אף שראה אותו הולך לב"ה חושש שמא מיד שנכנס יזכור יינו ויבא ולעיל איירי בחביות שאין סתומות כ"כ ולכן אף שיחזור ויבא מ"מ כשיעור הליכתו מבית המרחץ לביתו יכול ליגע ולחזור ולכסותו כבראשונה : (איפו רוצה להפסיד יינו בשבילו והרשב"א סובר אפשר דהנכרי יסבור דלא יחשב הפסד מורת אחר יין להניח בשבילו מלרחוץ או לעשות דבר שא"א לו לעשותו כאן ב"י עכ"ה) : (כט) בית שיש לישראל ונכרי יין בתוכו גם הרשב"א בת"ה כ"כ שיש לישראל ונכרי יין בתוכו אבל בגמרא וברמב"ם והאשר"י ובש"ע תיבת נכרי ליתא ובאמת שאין נ"מ בזה שיש לנכרי ג"כ יין שם דהא על הכניסה בלאו הכי אינו מרתת כיון שדר שם ועל הנגיעה מרתת אע"ג דאין לו שם יין דמה לו עסק ביין של ישראל והו"ל למוסרה כיון דאינו נתפס כגנב על הכניסה וסגר אחריו כדלעיל סימן קכ"ח אי לאו שירא שמא הקדימני ישראל (ואפשר להגיה בית שיש לישראל ולנכרי ויין בתוכו ור"ל ויין של ישראל בתוכו כו' עכ"ה) : (ל) ויצאו לחוץ וקדם הנכרי כו' ז"ל הרמב"ם ויצאו בבהלה לחוץ לראות חתן או הספד כו' וכתבו ב"י ורמ"א דסבירא ליה דוקא כשיצאו בבהלה הדין כן דאל"כ איכא למיחש שמא ראה את הישראל בשוק והניחו שם ובא לבית וניסך אבל בבהלה דרך העולם שלפעמים אדם עובר לפניו ואינו מרגיש וסבר שכבר נכנס ולכן סגר הדלת משום שסובר שגם הישראל כבר נכנס : (לא) נכרי ששמע שאגת קול אריה כו' עד ואפי' סגר הדלת אחריו מדקאמר ואפי' משמע שיש עוד רבותא אחרת בדין זה ומאי רבותא הא כבר כתב רבינו בס"ס קכ"ח ז"ל וכן הדין אם נמצא עומד בשוק בין החביות . ונראה לפרש דמיירי שהוא בביתו דלא נתפס על הכניסה והואיל ולא נתפס על הכניסה אף אם נתפס על הנגיעה קי"ל לעיל דאסור אבל כאן מותר כמ"ש הטעם שהוא ירא שמא גם אחרים כו' וע"ז מסיק ואמר לרבותא עוד דאפי' סגר הדלת אחריו שרי מזה הטעם שכתב ואמת אין זה קושיא דקמ"ל דאף שהן פתוחות ועומד ביניהן וגם נעל הדלת : (לב) גנבים שנכנסו כו' ובמקום שיש ליהודים שכונה כו' אע"פ שרוב בני העיר נכרים ומסיק הרשב"א ע"ז בד"א כשאין דרך הנכרי מפסיקתם אבל אם היה דרך הנכרי מפסיקתם הולכין אחר רוב העיר עכ"ל וכיוצא בזה כתב רבינו בסמוך בנמצא

חבית

חדושי הגהות

ב הוון בעי מימר מה שעל השולחן אסור בתוך פישוט ידים ומה שעל הדולבקי מותר חוץ מפישוט ידים ולא כן א"ר בא בשם רב ששת כשם שנהגו פישוט ידים בטהרות כך נהגו פישוט ידים בי"נ אלא כיני מ"ד שעל השולחן אסור בתוך פישוט הידים ומה שעל הדולבקי מותר וכו' כ"ה בירושלמי שלפנינו ותוכן כוונתו שבתחלה רצו בני הישיבה לומר שמה שאמר במתניתין שעל השולחן אסור הוא דוקא בתוך פישוט הידים ומה שעל הדולבקי אפילו תוך לפישוט ידים חשיב כחוץ פישוט ידים ומותר משום דלא סמכא דעתיה ליגע בו וע"ז הקשה מדאמר לעיל דכמו שבטהרות כל מקום שיכול ע"ה לפשוט את ידו וליגע חוששין כמו כן ביי"נ וקאמר אלא כיני וכו' כלומר אלא כן הוא שעל השולחן בכל ענין חשיב בתוך פישוט ידים אפי' מה שחוץ לפישוט ידים ואסור ושעל הדולבקי אינו מותר אלא מה שחוץ לפישוט ידים כ"כ בספר פני משה וע"ש בספר מראה הפנים : **ג** זאת לדעת כי בכ"מ אשר המצא תמצא ציון מקום התשובה מסובב בב' חצאי לבנה הן הן דברי הד"מ וזה מוכיח שהט"ז וש"ך העתיקו הך ציון דהכא בשם הד"מ וע"ש שהשיגו עליו שבתשובה זו משמע היפך

כוונת

נכרים אסור ואם רובן ישראל מותר (לג) ובמקום שיש ליהודים שכונה לבדם הולכים אחר רוב בני השכונה אע"פ שרוב בני העיר נכרים (לד) ובמקום שרגילין להצניע ממון בחבית (לה) אצל היין מותר אפי' אם רוב גנבי העיר נכרים דשמא לא באו אלא בשביל הממון (ח) (לו) וכשראו שהוא יין לא נגעו בו (לז) חיל שבא לעיר ונכנס לבית ישראל בשעת שלום חביות פתוחות אסורות וסתומות מותרות (לח) בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות: (לט) נכרי שנמצא עומד אצל

אימא אדעתא דממונא פתחו ובגניבותייהו טרידי : ומ"ש ובמקום שיש ליהודים שכונה לבדם וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה הארוך והקצר וכתב עוד ודוקא שאין דרך הנכרים מפסיקות אותה הרי אותה שכונה כעיר בפני עצמה ואין הולכין בה אחר רוב העיר כולה אלא אחר רוב השכונה ואע"פ שקצת נכרים דרים בה ואע"פ שאין דלתות השכונה ננעלות והביא ראיה לדבר ותימה למה לא כתב רבינו הא דכתב הרשב"א דבעינן שאין דרך הנכרי' מפסיקות אותה ונראה דרבינו סבור דמדכתב הרא"ש על האי עובדא דפומבדיתא וכן במקומות שיש ליהודים מגרש בפני עצמו ננעל בלילה תלינן בגנבי ישראל עכ"ל ולא כתב דבעינן שאין דרך הנכרי מפסיקות אותה אלמא דלא ס"ל הא דכתב הרשב"א דוקא שאין דרך הנכרים מפסיקות אותה וסתם רבינו דבריו כהרא"ש ואע"ג דהוה ליה לרבינו לפרש דהשכונה ננעלה בלילה אפשר דלפי דכל סתם שכונת ישראל בלבדה ננעלה היא בלילה א"צ לפרש ועוד דפשיטא היא דאם אינה ננעלה בלילה אין השכונה נקרה בשם שכונה בלבדה ובש"ע כתב כדברי הרשב"א לחומרא דבעינן שאין דרך הנכרים מפסיקות אותה ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך אהרא"ש ורבינו להתיר אף כשדרך הנכרים מפסיקות אותה אם ננעלות הן בלילה כרחה לי :

ובמקום שרגילין להצניע ממון וכו' שם הוה עובדא בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי ואסיקנא שאני התם כיון דאיכא דפתחו לבס ממונא הו"ל ס"ס ופרש"י ספק ישראל ספק נכרי ואת"ל נכרי דילמא משום ממונא פתחו וכיון דחזו דחמרא הוא פי' (רש"י) דבגניבותייהו טרידי ולא מנסכי עכ"ל ומפרש רבינו דהיינו ברוב גנבי העיר נכרים דאי רוב גנבי העיר ישראל תיפוק ליה דתלינן בישראל ולא איצטריך לטעמא דספק ספיקא כתב המרדכי פר"י גנבים שלקחו יין מן החבית אם ידוע אחד מישראל חשוד בגניבה תולין בו והיין מותר והקשה ב"י דא"כ למה הוצרך רבא לומר רוב גנבי ישראל נינהו עכ"ל ולא קשיא מידי דהיכא דידוע דאיכא גנבים נכרים וישראלים תלינן ברוב גנבים אבל היכא דידוע גנב אחד מישראל ומנכרים אינו ידוע תלינן בישראל הידוע וכן כתב הרב בהגהת ש"ע והכי נקטינן ודלא כב"י דדחאה מהלכה :

חיל שבא לעיר וכו' משנה פרק השוכר סוף (דף ע') וכתבו התוספות פתוחות אסורות משמע אפילו טובא ולא אמרינן אדעתא דממונא פתחו כדאמרינן גבי פולמוסא דשאני פולמוס דבאים לגבות מס המלך והארנונא ולכך אמרי' דאדעתא דממונא פתחו אבל בולשת אינם באים כ"א לאכול ולשתות עכ"ל וכ"כ בהגהת אשיר"י וכתב הר"ן דסתומות בפקק של עץ כפתוחות דמי ומ"ש דבשעת מלחמה אלו ואלו מותרות משום דאין פנאי לנסך מיהו דוקא בפתוחות מתחלתן אבל סתומות שנפתחו חיישינן להו . וכ"פ בש"ע ופשוט הוא : **נכרי** שנמצא עומד אצל הגת וכו' בפרק ר"י (דף ס') ההוא נכרי דהוה קאי במעצרתא א"ר אשי אי איכא

ומ"ש ובמקום שיש ליהודים שכונה לבדם הולכים אחר רוב בני השכונה וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל יראה לי שאם ישראל דרים בשכונה בפני עצמה בתוך העיר אפילו היו מעט נכרים דרים בשכונה ורוב גנבי העיר נכרים הרי אלו מותרות שהשכונה כעיר בפני עצמה בד"א בשאין דרך הנכרי מפסיקתם אבל אם היה דרך הנכרי מפסיקתם הולכים אחר רוב העיר שהם נכרים עכ"ל בקיצור . ובארוך פי' דקשאין דרך הנכרי מפסיקתם דאמרינן מותרות אפילו כשאין דלתות השכונה ננעלו הוא וכדרך שאמרו בבשר הנמצא שאין הולכין אחר רוב עולם אלא אחר רוב טבחי העיר ואע"פ שאין דלתות המדינה נעולות כדאיתא בשילהי פ"ק דכתובות (טו') ע"כ אבל הרא"ש כתב על האי עובדא דגנבי דפומבדיתא וכן במקומות שיש ליהודים מגרש בפני עצמו נעול בלילה תלינן בגנבי ישראל עכ"ל : **ומ"ש** ובמקום שרגילין להצניע ממון בחבית אבל היין מותר וכו' שם הוה עובדא בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי כמאן כר"א דאמר ספק ביאה טהור שאני התם כיון דאיכא דפתחי לבוס ממונא הו"ל ספק ספיקא ופי' רש"י כיון דאיכא דפתחו חביות לבוס ממונא וכיון דחזו דחמרא הוא פירש"י דבגנבותייהו טרידי ולא מנסכי וכתב הרא"ש אין דין זה מצוי בינינו דאין רגילות להצניע ממון בחבית ע"כ : ומ"ש רבינו שרגילין להצניע ממון בחבית אבל היין פירושו שכדי להציל ממונם שלא ירגישו בו הגנבים ממלאין חבית ממון ומניחין אותה אצל חבית של יין כדי שיחשבו שגם חבית זו היא של יין ולפעמים יודעים הגנבים שבני אדם עושים תחבולה זו ולכן באים ופותחים החביות לראות אם ימצאו חבית שיש בה ממון כתב המרדכי בפרק ר' ישמעאל על חביות יין שהיו מונחים בר"ה ועברו גנבים ודקרו בחבית בסכין ובידם קדרה ומשכו יין לתוכה נ"ל שאם יש בעיר ישראל אחד חשוד בזה דרך גניבה או דרך ליצנות תלה בזה ומעיל כי היא דפ"ב דכתובות (כו') אם יש שם מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות אבל אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן מיהו אפילו בגנב נמי יש להסתפק שמא לא נגע ביין אלא מיד כשעבר הסכין את עובי השולים יצא היין ולא נגע בו בסכין כי היכי דחזינן דתלינן לקולא בההיא רביתא דאמרינן מגבה דחביתא שקלתיה אע"ג דהשתא ליתא ועוד אפילו נגע בסכין כיון שלא נתכוון הגנב אלא לנקוב כדי שיצא היין ולא חשש במגעו הו"ל כמו שלא בכוונה ושרי כלגרים ר"ת בהדי דקא נחית נגע בחמרא אבל יין שבקדרה נראה ודאי שנתנסך במגעו עכ"ל . ויש לתמוה עמ"ש שאם יש ישראל אחד חשוד בזה תולין בו דא"כ למה הוצרך רבא לומר רוב גנבי ישראל נינהו ואיפשר שהוא סובר דקושטא דמילתא אמר רבא ולא לעכב אבל אין דעת הפוסקים כן כמ"ש לעיל בסמוך (ט) : ומ"ש ללמוד להקל מההיא רביתא כבר כתבתי בסימן קכ"ח שהרמב"ם ורש"י סוברים דדוקא רביתא אבל גדולה לא מיהו כבר כתבתי שם דבזמן הזה שאין נכרים בקיאים בטיב ניסוך יש להקל גם בגדול : וכתב עוד בס"פ ר' ישמעאל בשם הר"מ מה שכתבת כיון שעשו הגנבים ברזא לאחד מהחביות שלא היתה מבוררת מתחלה והוציא ממנה יין כל שכן דחיישינן שמא משכו יין מן הברזות נראה דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן במילתא דאי לא הוה משכחנא ריעותא הוה שרינן אי משכחנא ריעותא בחד מינייהו לא אמרינן כי היכי דהאי אסור אחריני נמי אסירי והביא ראיות לדבר (י) ועיין בתשובת הרשב"א שבסוף סימן קכ"ח : כתב הריב"ש בתשובה סי' תכ"ד על גנבים שנכנסו למרתף ושברו מהחביות ומלאת חבית אחת מליאה סתומה בלוח עץ וקנה שומר עליה כאשר היתה מקודם והשיב שאותה חבית מותרת בשתייה שהרי זה כבולשת שנכנסה לעיר שאף בשעת שלום סתומות מותרות ואע"פ שיש מי שכתב דדוקא בסתומות במגופה של טיט אבל בפקק של עץ כפתוחות דמו דאורחא דמילתא להחזיר הפקק בנדון זה שהיה שם קנה שומר נראה דהוה ליה כסתומה במגופה של טיט דכולי האי לא טרחינן להחזיר כל זה ועוד שאף אם נדון אותה כפתוחה מותרת כיון שאין ידוע שנגעו בה דגנבי כבולשת בשעת מלחמה דמי דבין פתוחות בין סתומות מותרות ועובדא דהנהו גנבי דפתחו חביתא טובא דאמרינן התם דאם אין רוב גנבים ישראל אסור היינו בודאי פתחו חביתא כגון שהיו סתומות ונמצאו פתוחות אבל אם מתחלה היו פתוחות מותרות . וכל שכן בנדון זה שרוב גנבי העיר ישמעאלים שאין לחוש לספק מגען . אבל היין הנשאר בשולי החביות השבורות שבודאי נגעו בו בזה אין ספק שהוא אסור בשתיה עכ"ל . וכ"כ המרדכי בפרק ר' ישמעאל בשם ר"ת על גנבים שנכנסו וגנבו ממון והיה שם יין בחביות ונקובות לפניהם דאין לחוש שמא נסכו שהרי לא באו אלא לגנוב ממון ולא היה להם פנאי לנסך כדאמרינן ההוא פולמוסא דאתא לנהרדעא פתחו חביות טובא ואמרינן אדעתא דממונא פתחו : **ובתשובות** להרמב"ן סימן קע"ז גנבים שנכנסו לבית ויש בו חביות פתוחות ורוב העיר נכרים אם באותו בית שהיין בו נכנסו אסור לפי שזה ספק מגע הוא וכל החביות פתוחות אסורות כמה שנכנס לגנוב כך גונבים ושותים ולא דמי לבולשת דמתיראים הם ואין פנאי לנסך אבל גנבים שאין אדם מרגיש בהם שותים ומנסכים . אבל אם נסתפקו אם נכנסו באותו בית מותרות וזה ספק ביאה נראה דקי"ל בהא דאיכא אלא מדרבנן כר"א דאמר ספק ביאה טהור עכ"ל (יא) : כתב הר"ש בר צמח על גנבים שנכנסו לחצרו של ישראל בלילה והיו שם חביות יין שלא היו סתומות אלא באבן אחת ע"פ כל אחת וגנבו שתים או שלש והשאר נשארים כמו שהיו היין מותר בשתיה דכיון דמגע ישמעאלים אינו אוסר בהנאה ולפיכך מיחדים אצלם כמו בגר תושב וכיון דמיחדים אצלם יין ולא חיישינן לספק מגען הדבר ברור שאין לחוש כלל בנדון זה עכ"ל : **חיל** שבא לעיר ונכנס לבית ישראל וכו' משנה בפרק השוכר (סס) מפורש במשנה דטעמא דבשעת מלחמה אלו ואלו מותרות מפני שאין פנאי לנסך כתב הר"ן בשעת שלום סתומות מותרות שכיון שכן סתומות ה"ז ראיה שלא פתחום שאם פתחום לא חזרו לסותמם שאין אימת אדם עליהם וכ"ש דשרו לר"א דלא חייש לזויפא וסגי ליה בחותם אחד ומיהו בין לדידיה בין לרבנן דוקא סתומות במגופה של טיט אבל בפקק של עץ כפתוחות דמו וכי מהדר לפקק לאו משום אימתא אלא אורחא דמילתא בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות בין בכרקום של אותה מלכות בין של מלכות אחרת וכן מוכח בפרק השוכר שנתארמלה (סס) ומיהו דוקא בפתוחות מתחילתן אבל סתומות שפתחו חיישינן להו : ב"ה ועיין במ"ש ה"ה בפ"ט מה' א"ב : **נכרי** שנמצא עומד אצל וכו' בפרק ר' ישמעאל (ס:) ההוא נכרי דהוה קאי במעצרתא אמר רב אשי אי איכא טופח להטפיה בעי הדחה ובעי ניגוב

דרכי משה

דוקא בחביות שהיו סתומים ובודאי נפתחו אבל בספק מגע ישמעאלים אין לחוש ואפילו בשאר גנבי אין אוסרין מספק עכ"ל ויתבאר למטה: (ח) וכ"ה בהדיא בגמרא ובהג"א פרק השוכר משמע דלא תלינן לקולא רק כשפתחו הרבה חביות יותר מכדי צרכי שתיה ודוקא אם ניכר שבאו על עסקי שתיה כגון חיל שבא לעיר שדרכן לאכול ולשתות אבל בסתם גנבי מודה כי לא יחלוק על הגמרא: (ט) ול"נ דהמרדכי ס"ל דהואיל ויש כאן גנב ידוע מישראל ומן הנכרים אין גנב ידוע תלינן בידוע ומה שהצריכו בגמרא רוב גנבי ישראל היינו כששניהם ידועים או שניהם אינם ידועים לפ"ז אפשר דכל הפוסקים כדעת המרדכי ס"ל כנ"ל: (י) וסיים שם וכ"ש הכא בסתם יין דתלינן לקולא במידי דמוכח טפי דמן החביה מליאה לקחו כל צרכם ולא מן האחרים ורגלים לדבר שלא לקחו מן האחרים שהרי מן החבית הזה שהוא טוב הצאירו ולמה להם מן האחרים עכ"ל וכ"כ ריב"ש בתשובה סימן תכ"ד דלא מחזקינן איסורא ולא נאסר אלא אותן שפתחו הגנבים ודאי ודלא כתשובת הרשב"א לעיל סימן קכ"ה בסופו: (יא) וזהו לא כדברי ריב"ש אבל דלתשובת מוהר"ם שכתבתי למטה משמע

דרישה

כאן העתיקנו והפרשנו וז"ל ק"ל כל הני עובדי דבי מדכר ליה והדר מאי הוה בסתא מיהא לא הזי ליה ולמה לא נגע ביה לפי שעה ע"כ הקושיא ור"ל בודאי הא ניחא דלא חיישינן דניסך מיד אחר שהלך כדאמרינן בגמ' שמא יזכור יינו פירוש ולא ילך כלל והוא אחורי בית אבל אחר שעה הו ב' למה לא חיישינן דניסך לפי שעה דהא ודאי לא מרתת דכיון בשעה ממילא כולה שהלך לו ואינו עומד אחורי ביתו וימהר וינסך והאי הזי ליה דנקט הרשב"א לאו דוקא אלא ר"ל עכביו יכוון וידע שהלך לו ותירץ דדוקא כשיכול נבא דרך עקיתון בלא יראנו הנכרי עד שיכנס אלו ומסתפי שמא עם יציאתו נזכר וחוזר ורואהו ע"כ ור"ל אף בשעה מ"מ חושש שמא עכביו כבר חזר ויבא ויראני ואני לא אראנו וכדפרסינא וק"ל: מעשה בשפחה שאמר לה בעל בית ערוך השלחן והיא היתה יחידה בבית וכבישב ב"ה לאכול מנא קיבן מלא יין עומד על השלחן וא"ל בעל בית מי מסך היין אמרה אני מסכתיו. והשיב דהיין בבתוך החבית מותר הואיל ולא יודע כ"א על פיה אימא מעלמא אתו ולא מסכתו מן החבית מ"ק פר"י מ"ו : מה

פרישה

הבית בכרם כו' בד"א בשיושבת בין הכרים שאינו מעבר לעוברי דרכים כו': (לג) ובמקום שיש ליהודים שכונה לבדם כו' עד אע"פ שרוב בני העיר נכרים והא דכתב בסמוך כל מקום שיש רוב וקרוב הולכין אחר הרוב משום דפירשו החביות מקביעותם והא ינן כל דפרים מרובה קפריס גם כאן אף במגד הספק במקומו מ"מ הנכרים שבאו למרתף דמרובא פרשו. בהאי שכונה שהיא כעיר בפני עצמו וכ"כ הרשב"א הטעם בהדיא ולא אמרינן דהולכין אחר הרוב אלא כשנמצא קרוב לעיר אבל לא כשנמצא בתוך העיר דאז ודאי תלינן יותר שהוא מתוך העיר ורחייש לזה ממ"ש בסמוך בנמצא חבית בכרם של ישראל דצריכין טעם לאוסרו משום דאין דרך לגנוב מכרם זה כו' וכמ"ש שם ע"ש: (לד) ובמקום שרגילין להצניע ממון בחבית עושין תחבולה מפני הגנבים (שממלאים חבית ומניחין אותה בין חביות יין עכ"ה) ופעמים שמרגישין קלתם זה ב"י: (לה) אצל חבית היין כנ"ל: (דמנא לא באו כו' ר"ל דמסתמא כך הוא אבל ודאי מספק אמרינן נעולם ק"ל עכ"ה): (לו) וכשראו שהוא יין לא נגעו בו דטרידי בגניבותייהו: (לז) חיל שבא לעיר כו' וסתומות מותרות שאם היתה שפתחום לא היו חוזרין לסותמן שאין אימת אדם עליהן ודוקא בפקק של טיט אבל בפקק של עץ אמרינן אפי' סתומין דלא משום אימה סתמום אלא אורחא דמילתא עבדי בלא טורח ר"ן: (לח) בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות שאין להם פנאי לנסך: (לט) נכרי שנמצא עומד אצל הגת כו' דלא מירתת למיגע כתב רבינו כן שלא תקשה ממ"ש לעיל סימן קכ"ה נכרי שעומד בלד יינו של ישראל שאם אין לו מנוס עליו שמותר דשאני התם דמירתת שיודע שמפסיד לישראל עכ"ה (עד ואי לאו סגי בהדחה

חדושי הגהות

כוונת הר"מ ועי' בכה"ג : ד כוונתו על הר"מ שהביא הב"י בשם המרדכי לעיל:

אימצורי

אצל הגת אם יש בו טופח על מנת להטפיח צריך הדחה וניגוב דחיישינן שמא נגע דלא מירתת למיגע שהוא סבור שאינו מפסידה כיון שאין בו יין ואי לא סגי בהדחה : (מ) זונה נכרית במסיבת ישראל היין מותר (מא) זונה ישראלית במסיבתם של נכרים יינה של הזונה אסור : (מב) ישראל הניח יין בביתו בחלון שלא היה סגור ובא נכרי והכנים שם זונה וסגר הדלת אחריו אח"כ מצא הישראל יינו כמו שהניחו והתירו א"א הרא"ש ז"ל דבעבידתיה טריד ואין לו פנאי לנסך : (מג) הצר שחלקוה בראשי יתידות בין ישראל לנכרי אע"פ שהחביות פתוחות עומדות סמוך לחלקו של נכרי תוך פשוט ידיו מותרות (מד) וכן אם היה גגו של ישראל למעלה מגגו של נכרי (מה) מניח שם יינו אע"פ שידו של נכרי מגעת שם הבית של יין שצפה בנהר ונמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אם יש בנהר מכשולים וסכר אגמי מים שהיו מעמידין אותה אילו בא ממקום אחר מותרת שאין לתלותה אלא בעיר שנמצאת כנגדה ואם אין בנהר סכר אגמי מים אסורה שאנו תולין אותה ברוב הסביבות שהם נכרים שבכל מקום שיש רוב וקרוב הולכין אחר הרוב : נמצא כנגד עיר שרובה נכרים אם רוב הסביבות ישראל ויכולה לבא שם דרך ישראל שלא תטבע מותרת אפילו קרובה הרבה לעיר של נכרים עד שמוכיח קרובתה שהיא של נכרי מניחין הקרוב והולכין אחר הרוב ואם לאו שאינה יכולה לבא מהסביבות היין אסור והחבית מותרת בהנאה למוצאה (מו) ואם בא ישראל ונתן בה סימן אף היין מותר למוצאה (מז) הבית של יין שנמצאת בכרמו של ישראל ויש כרמים אחרים של

ניגוב . ואי לא בהדחה בעלמא סגי ליה . וכתב רבינו דלא מירתת למיגע שהוא סבור שאינו מפסידו משום דקשיא ליה אמאי מצרכינן ליה שום הכשר הא תנן נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין שאם אין לו עליו מלוה מותר דלא חיישינן שמא נגע ואפילו חביות פתוחות וניחא ליה התם דמירתת מליגע שיודע שאם יגע יתפס כגנב מפני שהוא מפסידו במגעו אבל הכא לא מירתת שהוא סבור שאינו מפסידו כיון שאין בו יין : וכתבו התוספות תימה היכא דליכא טופח ע"מ להטפיח אי חשיב יין לגבי ניסוך א"כ הדחה וניגוב בעי ואי לאו יין הוא הדחה נמי לא ליבעי ופירוש רשב"ס דפשיטא דיין הוא ושייך ביה ניסוך אבל מ"מ הוא אינו חיבור לאותו הבלוע בתוך הגת . דהכי אמרינן לקמן אי ליכא טופח על מנת להטפיח ליכא למיחש משום איסור בלוע :

זונה נכרית במסיבת ישראל וכו' בפרק השוכר (סט.) אמר רבא זונה נכרית וישראל מסובין אכלה אמרא שרי כהי דתקיף להו יצרא דעבירה יצרא דיי"נ לא תקיף להו זונה ישראלית ונכרים מסובין אמרא אסור מאי טעמא הואיל וזילא עלייהו בתרייהו גרירא כלומר ושבקה להו לנסוכי : **ישראל** הניח יין בביתו בחלון שלא היה סגור וכו' והתירו א"א ז"ל וכו' . כ"כ בתשובותיו כלל י"ט סי' ט"ו : **הצר** שחלקוה בראשי יתדות בין ישראל לנכרי וכו' עד אע"פ שידו של נכרי מגעת שם . כן כתב הרשב"א בת"ה מדגרסינן בפ' השוכר (ע:) חצר שחלקוה במסיפס אמר רב טהרותיו טמאות ובנכרי אינו עושה יי"נ כלומר אע"פ שידו של נכרי מגעת שם ור' יוחנן אמר אף טהרותיו טהורות מיתיבי הפנימית של חבר והחיצונה של ע"ה אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים ואע"פ שידו של ע"ה מגעת שם קשיא לרב אמר לך רב שאני התם דנתפס עליו כגנב ת"ש רשב"ג אומר גגו של חבר למעלה מגגו של ע"ה אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים ובלבד שלא תהא ידו של ע"ה מגעת שם קשיא לר"י אמר לך ר"י שאני התם דאית ליה לאישתמוטי מימר אמר ה אימצורי קא מיצרנא כלומר ואפילו הכי דוקא לרשב"ג אבל לרבנן בין כך ובין כך טהרותיו טהורות וכ"ש לגבי יי"נ דגבי הא אין הנכרי עושה יי"נ ת"ש גגו של חבר בצד גגו של ע"ה אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים אע"פ שידו של ע"ה מגעת שם. קשיא לרב אמר לך רב לאו איכא רשב"ג דקאי כוותי הכא דאמרי כרשב"ג אלמא אפילו לגבי טהרות לרבנן בכי הא טהורות וכ"ש לגבי יי"נ : ב"ה ודעת הרמב"ם בפי"ג דהא דשרי בגג ישראל למעלה וגג נכרי למטה בחלוקה במסיפס דוקא היא דומיא דחצר דבסמוך :

הבית של יין שצפה בנהר ונמצאת כנגד עיר שרובה ישראל וכו' בפרק לא יחפור (כד.) א"ר חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב איתמר חבית שצפה בנהר אמר רב נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותר כנגד עיר שרובה נכרים אסור ושמואל אמר אפילו נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסירא אימור מהאי דיקרא אתאי לימא בדר' חנינא קא מיפלגי לא דכ"ע אית להו דר' חנינא והכא בהא קא מיפלגי דמ"ס אם איתא דמהאי דיקרא אתא עקולי ופסורי הוו מטבעי לה ומ"ס חריפא דנהרא נקט ואתאי ופירש"י דיקרא . שם מחוז הוא על נהר פרת ואין ישראל מצויים שם . חריפותא דנהר נקט ואתא שמא מתחלה נפלה באמצעית הנהר במקום חזקו ומרוצת המים הביאתה ולא הניחתה לנטות ימין ושמאל ופסקו הפוסקים כרב כדקי"ל (בכורות מט:) דהלכה כרב באיסורי :

ומ"ש נמצא כנגד עיר שרובה נכרים אם רוב הסביבות ישראל ויכולה לבא שם דרך ישראל שלא תטבע מותרת וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה וטעמו מפני שהוא מפרש דרבי חנינא דקאמר רוב וקרוב הולכים אחר רוב ואפי' בקורבא דמוכח קאמר דאזלינן בתר רובא וכמ"ש שם התוס' : **ומ"ש** ואם לאו שאינה יכולה לבא מהסביבות היין אסור והחבית מותרת בהנאה למוצאה ואם בא ישראל ונתן בה סימן אף היין מותר למוצאה בפרק אלו מציאות (כד:) אמר רב אסי מצא חבית של יין בעיר שרובה נכרים מותרת משום מציאה ואסורה בהנאה בא ישראל ונתן סימניה מותרת בשתיה למוצאה כלומר יצאה מספק יי"נ ומותרת בשתיה והיא של מוצאה דכיון דרובה נכרים נתייאשו הבעלים וכי מאחר דאסירא בהנאה מותרת משום מציאה למאי הלכתא אמר רב אשי לקנקנה וכתב הרשב"א בת"ה הארוך יש מי שפירש דבא ישראל ונתן סימניה דמותרת בשתייה דוקא בשיש בה חותם ותימא א"כ מאי למימרא פשיטא ועוד דלא אמרינן הכי אלא במפקיד אצל נכרי או מייחד אצלו או ששלח על ידו דאי נגעי מירתתי ואי פתחו ונגעו טורחים וסותמים כדי שלא יתפסו כגנבים אבל במציאה אם מצא נכרי ופתח ונגע למה טרח וחזר וסתם אלא ודאי כל שהיא סתומה מותרת דסתמא לא מצאה ולא פתחה והוה ליה כבולעת שנכנסה לעיר בשעת שלום דתנן פתוחות אסורות סתומות מותרות ע"כ (יג) : **הבית** של יין שנמצאת בכרמו של ישראל ויש כרמים אחרים של ישראל סמוכים

איכא טופח להטפיח בעי הדחה ובעי ניגוב ואי לא בהדחה בעלמא סגי ופי' רש"י ניגוב אפר ומים ואפר כדמפרש לקמן בהשוכר עכ"ל והתוס' כתבו בשם הזכיר הדחה דכל ניגוב צריך שיתן מים תחלה אלא לפי שהיה רוצה לומר ואי לא בהדחה סגי נקט הדחה עכ"ל ולפעד"נ דלאו בשם הזכיר הדחה דהא מוכח לקמן בסוף המסכתא (דף ע"ה) דלכ"ע ברעיבתא צריך שיתן אפר תחלה וכיון דנגע נכרי ביין שהיה בו טופח להטפיח שהוא אסור בהנאה צריך שידיח אותו יין האסור תחלה ואח"כ יעשה נגוב כדין שיתן אפר ומים ואפר וכמו שפי' רש"י והכי נקטינן ודו"ק עוד כתבו התוס' תימה היכא דליכא טופח להטפיח אי חשיב יין לגבי ניסוך הדחה ונגוב בעי ואי לאו יין הוא הדחה נמי לא ליבעי ופירשב"ס דפשיטא דיין הוא ושייך בו ניסוך אבל מ"מ אינו חבור הוא לאותו הבלוע בתוך הגת וכו' ומביאו ב"י אבל מדברי הרמב"ם סוף פי"ב נראה איפכא דפשיטא דלאו יין הוא ולא שייך ביה ניסוך והדחה זו לא היה צריך אלא הרחקה יתירא היא זו ע"ש ומה שקשה אדברי רבינו שהביאו לפסק הלכה הך דרב אשי דבטופח להטפיח בעינן הדחה ונגוב ובסימן קל"ח פסק דסגי בהדחה יתבאר לשם בס"ד ע"ה ס"ג : **הצר** שחלקוה בראשי יתידות וכו' עד מגעת שם ה"א בפרק השוכר (סוף דף ע') דלכ"ע אין עושה יי"נ ומשמע דרבינו רבותא נקט דאפילו חצר אחד שחלקוה בראשי יתידות דכחצר אחד דמי וכי עייל נכרי ידיה לא מתפס כגנב ואפ"ה לא חיישינן לניסוך כ"ש שתי חצרות דכי עייל נכרי ידיה לחצר של ישראל נתפס עליו כגנב דפשיטא דלא חיישינן לניסוך וכן באם היה גגו של ישראל למעלה מגגו של נכרי אשמועינן רבותא דאע"ג דאית ליה לאישתמוטי דכיון דגבוה הוא מגג שלו אמצרא דגג קא מצרנא ופירש"י אני הייתי מכוון למדת בנין שאני רוצה למדוד לכך הושטתי את ידי ל"א מתשובת הגאונים מתמוגג אני וגרסינן אימצודי קא ממצדנא ומכ"ש היכא שאין גג ישראל גבוה ממנו וליכא לאשתמוטי כשמושיט ידו לשם לומר מתמוגג אני וכן ליכא למימר למדת בנין נתכוונתי ופשיטא דלא חיישינן לניסוך והכי משמע בסוגיא ע"ש : ובש"ע כתב וז"ל חצר שחלקוה בראשי יתדות וכו' וכן אם היה גגו של ישראל למעלה מגגו של נכרי וחלוקים ביתידות מניח שם יינו אע"פ שידו מגעת שם עכ"ל והוא מדברי הרמב"ם בפי"ג ואיכא למידק לאיזה צורך כתבו גבי גג וחלוקים ביתידות הלא בגמרא לא אמרו אלא בסתם גג של חבר למעלה מגגו של ע"ה גם הרשב"א ורבינו כתבו בסתם ונראה דכתב כן משום דאי איתא דאיכא מחיצה גמורה בין גג לגג לא היה אפשר שיפשוט ידו לשם ולכך כתב וחלוקים ביתידות דהשתא אפשר שיפשוט ידו בין יתד ליתד ואפ"ה לא חיישינן ומה"ט נמי קתני בברייתא חצר שחלקוה בראשי יתידות דהשתא אפשר שיפשוט ידו לשם ואפ"ה לא חיישינן וה"ה דאם היה החצר חלוק במחיצה ממש וכן מחיצה בין גג לגג היה אפשר להכניס ידו לשם דלא חיישינן אלא דאורחא דמילתא נקט חלוקים ביתידות דאפשר להכניס ידו לשם בקלות : **הבית** שליין שצפה וכו' בפ' לא יחפור (דף כ"ג) א"ר חנינא רוב וקרוב הלך אחר הרוב ומ"ש אם יש בנהר מכשולות וכו' פלוגתא דרב ושמואל שם (דף קכ"ד) וקי"ל כרב באיסורי שאם היה בנהר מכשולות דאין לתלות דמעלמא אתא וחריפא דנהרא נקט ואתאי אלא תלינן לה בעיר שנמצאת כנגדה : ומ"ש נמצא כנגד עיר שרובה נכרים וכו' עד ואם בא ישראל ונתן בה סימן אף היין מותר למוצאו מימרא דרב אסי בפרק אלו מציאות (דף כ"ד) מצא חבית של יין בעיר שרובה נכרים מותרת משום מציאה ואסורה בהנאה בא ישראל ונתן סימנים מותרת בשתייה למוצאה כך כתב הרשב"א הגירסא בת"ה הארוך וכ"כ ב"י וכתב הרשב"א לשם י"מ דבבא ישראל ונתן סימניה דמותרת בשתייה דוקא שיש בה חב"ח ותימה א"כ מאי למימרא פשיטא ועוד דלא אמרינן הכי אלא במפקיד אצל נכרי או מייחד אצלו או ששלח על ידו דאי נגעי מירתי וכי פתחו ונגעו טורחים וסותמים כדי שלא יתפסו כגנבים אבל במציאה אם מצאה נכרי ופתח ונגע למה טרח וחזר וסתם אלא ודאי כל שהוא סתומה מותרת

דרכי משה

משמע כדברי ריב"ש דהא כתב דאי לא משתכח ריעותא שרי והיינו כדברי ריב"ש : (יב) משמע הא אם מצאה פתוחה אסורה דחיישינן שמא נגע בה נכרי וכ"ה בתא"ו ני"ט ח"ג : וכבר

פרישה

בהדחה פי' רשב"ס דאע"ג דיין הוא מ"מ סגי בהדחה דלאו חבור הוא לאותו הבלוע בתוך הגת דהכי אמרינן לקמן טופח ע"מ להטפיח ליכא למיחש משום איסור בלוע עכ"ל תוספת דף ע"ו וב"י הביא אותם אבל לא כלשונם : (מ) זונה נכרית במסיבת ישראל היין מותר דאע"ג דתקיף עלייהו יצרא דעבירה יצרא דיי"נ לא תקיף להו ולא מניחין לה ליגע : (מא) זונה ישראלית במסיבתם של נכרים יינה של הזונה אסור דהואיל וזילא עלייהו בתרייהו גרירא ושבקה להו לנסוכי (ועיקר החילוק לעולם האשה טפילה אבל האיש דהכל ממנו ולא ממנה וק"ל עכ"ס) : (מב) ישראל הניח יין בביתו בחלון ס"א בחלון וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן ט"ו וז"ל ישראל הניח ביתו פתוח ויינו עומד בחלון שלא היה סגור כו' : (מג) חצר שחלקוה בראשי יתידות בגמרא פרק השוכר דף ע"א איתא במסיפס ופירש"י מסילה נמוכה ולשון הרשב"א הוא זה ראשי יתידות ואפשר דהיא היא דכל מסילה נמוכה דרכן לעשות בקנים העומדים לצד מעלה כראשי יתידות כדי שלא יעבור דרך שם : (מד) וכן אם היה גגו של ישראל למעלה מגגו של נכרי עיין בש"ע שכתב וחלוקה ביתידות וצ"ע למה צריך שיהא חלוקה ביתידות הלא בלאו הכי נתפס כגנב מאחר שהגג של ישראל למעלה ואם היה חלוקה ביתידות למה צריך שיהא למעלה ולכאורה היה נראה להגיה או שהיו חלוקה ביתידות : (מה) מניח שם יינו אע"פ שידו של נכרי מגעת שם הטעם דנתפס עליו כגנב כיון דהרשות חלוקות : (עד שמוכיח קורבתא כו' עיין בב"י שכ"ה בשם הרשב"א ואפשר דמ"ה כתבו רבינו כאן ולא כ"כ לעיל בנמצאת כנגד עיר של ישראל לפי שדבר זה בקורבא דמוכח העתיקו מהרשב"א והרשב"א כתב דין זה בראשונה ורבינו שהלך בדרך הרשב"א כתב במקום שכתבו הוא . או שכתב כאן לרבותא דאפ"ה מותר ולא סמכינן אקורבא דמוכח לאסור וכ"ש דלא סמכינן להתיר עכ"ס): (מו) ואם בא ישראל ונתן בה סימן אף היין מותר למוצאה דכיון דרובה נכרים נתיאשו הבעלים (ולכך א"צ להחזירו לבעלים עכ"ס) ולא בעינן הכא חותם דדוקא במפקיד אצל נכרי דאיכא למיחש משום זיופא ובחותם אחד טרח ומזייף והדר וחותמו כדאיתא אבל במציאה כל שהיא סתומה דאם איתא דנגע בה נכרי לא הוי טרח לסותמה הלכך כל שראינוה סתומה בודאי לא נגע ביה נכרי רשב"א (ודוקא סתומה בפקק אבל פתוחה לגמרי אסור כ"כ רמ"א עכ"ס) ובח"מ סימן רכ"ט כתב רבינו שמותר כשהיא רשומה ושם בסימן רס"ב משמע דרושם הוי סימן וסיכר : (מז) חבית של יין שנמצאת בכרמו של ישראל כו' אע"פ ששם רחוקים משל ישראל המבית אסורה

חדושי הגהות

ה אימצורי קא מיצרנא פירש"י אמיצרי דגג קא מצרנא אני מכוון למדת בנין שאני רוצה למדוד לכך הושטתי את ידי :

משום

של ישראל סמוכין וכרמים רבים מהם של נכרים סביבותיהם אע"פ שרחוקים משל ישראל החבית אסורה ואצ"ל כשאין שם כרם אחר של ישראל אלא זה (מח) שאין דרך לגנוב מכרם זה להצניע בתוכו (מט) וכן נמי להקל אם נמצא בשל נכרי ויש סביבותיו כרמים של ישראל בד"א כשיושבת בין ההרים שאינו מעבר לעוברי דרכים אבל אם אינה יושבת בין ההרים אסורין שרוב עוברי דרכים נכרים הם ושמא מהם נפל בד"א שתולין בעוברי דרכים בבקבוק שדרך עוברי דרכים להוליך כיוצא בו אבל חביות שאין דרך עוברי דרכים להוליך כיוצא בו אין תולין אותו בעוברי דרכים (נ) נודות יין שנמצאו מושלכין בדרך אם רוב שופכי יין ישראל מותרין ודוקא בנודות גדולים אבל אם הם קטנים שדרך עוברי דרכים להוליך כיוצא בהן אסורים שאנו תולין ברוב עוברי דרכים שהם נכרים (נא) היה בהן גדולים וקטנים מותרין שהגדולים מוכיחין על הקטנים שהם משופכי ישראל והרי רובו ישראל והקטנים להכריע המשא באו ולפיכך כולן מותרין :

קל (א) [א]מה שאין מייחדין ולא מפקידין יין ביד נכרי דוקא כשאינו חתום אבל אם הוא חתום מפקדין ושולחין על ידו פירש ר"ת אפילו בחותם אחד דכיון שחתום בחותם אחד

מותרת דסתמא לא מלאה ולא כתהה עכ"ל וג"ל דהני גדולים דמפרשים דוקא שיש בה הכ"ח הוי קשיא להו מהך עובדא דפרק השואל בההוא גברא דאפקיד שומשמי דא"ל דידך שקלתינהו והני אחרינא נינהו דאותבינן עלה ומי חיישינן שמא פינן והתניא מלא כלי וכתב עליו קו"ף קרבן וכו' ומסיק תלמודא הילכתא חיישינן שמא פינן וכתבו התוספות דהא דמדמה מתוכא לאיסורא ה"ט משום דרגילות הוא לפנותה וא"כ קשה האך דרב אשי דמאי מועיל סימן דהבית ליין שבתוכה דילמא הבית באה ליד נכרי ופינה היין שבתוכה ונתן בה יינו ואח"כ נאבדה הבית מן הנכרי ובאיסורא אפילו בחששא רחוקה חיישינן שמא פינהו כדמוכח מדברי התוס' ומ"ה פירשו הני גדולים דרב אשי לא התיר אלא דוקא שיש בה הכ"ח והיינו דקאמר נתן בה סימניה פירוש סימנים שהצריכו חכמים דהיינו הכ"ח ונתן בה סימניה ואמר שבך הם צורות החותמות אבל סימן בהבית לא מהני ליין דחיישינן שמא פינה הנכרי היין שבתוכה ונתן בה יינו והשתא ל"ק מאי למימרא פשיטא דהא סוגא המשמעינן דוקא נתן בה סימניה דפירוש הכ"ח הא לאו הכי לא גם מה שהקשה עוד דלא אמרינן הכי אלא במפקיד וכו' דהא לאו דפריך הכא כמו בעינן הכ"ח מיהו משמעות הפוסקים הוא דסימנין שנותן בהבית שפיר מהני להתיר היין שבתוכה וגרסינן בה ישראל ונתן בה סימן כמו שהוא בספרים שבידינו ולא חיישינן שמא מלאה נכרי זפינה היין הכשר ונתן בתוכה יינו וחזר ואבדה כל הני חששות רחוקות לא חיישינן ומותר אפי' ליכא חותם כלל אלא פקוק בפקק של עץ אבל פתוח לגמרי היין אסור דחיישינן למגע נכרי וכ"כ בהגהת ש"ע והוא מדברי הר"ן בפרק אלו מציאות הבית של יין שנמצא בכרמו של ישראל וכו' עד סוף הסימן תלמוד ערוך בפרק לא יחפור וע"פ דברי הרשב"א בת"ה :

קל מה שאין מייחדין וכו' כבר נתבאר כל זה לעיל ריש סימן קי"ח ומ"ש ופירש ר"ת אפילו בחותם אחד וכו' עד שיוצא מפס הרוח ה"א בפרק השוכר סוף (דף ס"ט) וכי מאחר דקי"ל כוותיה דרשב"ג דלא חייש לשיתומא והלכתא כוותיה דר"א דלא חייש לזיופא אידנא מ"ט לא מותבינן חמרא ביד נכרים ו

משום

כמוכים וכו' בפרק לא יחפור (כד:) ההוא קלבא דחמרא דאישתכח בפרדסא דערלה שרייה רבינא לימא משום דסבירא ליה דר' חנינא שאני התם דאי מיגניב מיגנב אגנובי בגויה לא מגנבי וכתב הרשב"א בת"ה ומ"מ לר' חנינא אפי' בקורבא דמוכח אזלינן בתר רובא והלכתא כוותיה והילכך הבית של יין שנמצאת מונחת בכרמו של ישראל ויש כרמים אחרים סביבותיו קרובים ויש כרמים רבים אחרים של נכרים סביבותיו רחוקים משל ישראל אסורה דאזלינן בתר רובא דאע"ג דאיכא קורבא דמוכח דשל ישראל היתה וא"צ"ל כשאין שם של ישראל אלא אותו כרם וה"ה להקל וכגון שנמצאת בכרמו של נכרי ואף על פי שיש כרמים אחרים של נכרים או איכא כרמים של ישראל רבים מהם אפי' רחוקים מהם הולכים להקל בתר רובא דישראל והוא שיושבת בין ההרים וכיוצא בזה שאין מעבר לעוברי דרכים הא לא"ה אסורים דרובא דעלמא נכרים נינהו עכ"ל וכך הם דברי רבינו : ומ"ש בד"א שתולין בעוברי דרכים בבקבוק שדרך עוברי דרכים להוליך כיוצא בו אבל הבית שאין דרך עוברי דרכים להוליך כיוצא בו אין תולין אותו בעוברי דרכים כ"כ הרשב"א ולמדו ממה שיבא בסמוך : נודות יין שנמצאו מושלכים בדרך אם רוב שופכי יין ישראל מותרים ודוקא בנודות גדולים וכו' עד סוף הסימן פשוט בגמרא פ' לא יחפור ומ"ש והקטנים להכריע המשא באו פירושו דכשיש ב' נודות זה גדול מזה מעט ומכביד המשא לצד אחד מניחים נוד קטן אצלו להשוות המשא כתב הריב"ש בתשובה סימן תל"ה שנשאל על ישראל ששם יין באוצר שלו בכפר אחד ופתח האוצר סגור במפתח אחד ובכפר הנזכר יהודים מתעסקים הולכים ושבין ועושים מלאכתם אך אין לשום יהודי דירה קבועה שם ויהי היום מצאו הפתח פתוח ונכרי אחד הודה שהוא פתח האוצר הנזכר לשאוב מים מבור שבאוצר כדי לבנות ביתו והשיב בנדון זה שהיין והאוצר של ישראל ואין האוצר בחצרו של נכרי הדבר ברור שהוא משתמר במפתח אחד אפי' בעיר שכולה נכרים ואין ישראל דר בה שלא הצריכו ב' חותמות או מפתח וחותם אלא במפקיד יינו ביד נכרי וכן כשהאוצר של ישראל הוא בחצירו של נכרי ואין ישראל דר בחצר אבל כשיין ישראל נתון באוצרו ואין האוצר בחצרו של נכרי דבר ברור הוא שא"צ ב' חותמות ולא מפתח וחותם וכ"ש בנדון זה שהיה האוצר פתוח לר"ה וישראל המתעסקים מחזרים בעיר ההוא ובדרך ההוא תמיד שבענין זה אפילו היין של נכרי והאוצר של נכרי מותר כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (סא.) גבי המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו בבית הפתוח לר"ה בעיר שכולה נכרים דאי איכא רוכלי. ישראל מחזרים בעיירות אפילו בעיר שכולה נכרים מותר גם דעת הרבה מהמפרשים דאפילו בלא מפתח ובלא חותם כלל מותר כל שהפתח נעול במנעול. כיון שהפתח פתוח לר"ה בעיר שישראל ונכרים דרים או ברוכלים המחזרים בעיירות אפילו בעיר שכולה נכרים אלא שר"ת מחמיר להצריך מפתח או חותם בהיא דמטהר יינו של נכרי ונראה שדוקא במטהר יינו של נכרי ונתנו ברשות הנכרי הוא שהצריך כן אבל כשהיין והבית של ישראל א"צ לא מפתח ולא חותם שהרי אפילו נמצא נכרי עומד בתוך האוצר סמוך ליין היין מותר וכדתנן (ס:) נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין אם אין לו עליו מלוה מותר דכיון דאין לנכרי שייכות לא בבית ולא ביין והוא נתפס כגנב על הכניסה בבית מירתת ולא נגע ביין אלא שלעולם יש לישראל לנעול אוצרו במפתח כדי שלא יכנס נכרי שאם יכנס שם ונמצא עומד בצד היין אם יש לנכרי טענה לומר שנכנס לאיזה דבר בענין שלא יתפס כגנב על הכניסה כגון שיאמר שנכנס שם מפני אימת ארי או פחד אויב או שנכנסה שם תרנגולתו דרך פתח או חלון שבענין זה היה היין אסור שכיון שאינו נתפס כגנב על הכניסה לא מסתפי ואפשר שיגע ביין כיון שהחביות פתוחות ובנדון זה אע"פ שאם האוצר לא היה נעול במפתח ונמצא הנכרי עומד בצד היין אפשר שלא היה נתפס כגנב על הכניסה לפי שהיה נשמט בטענה שנכנס לדלות מים מן האוצר וכיון שלא היה נתפס כגנב על הכניסה היה היין אסור מכ"מ כיון שהבית היה נעול במפתח אפילו נמצא הנכרי בצד היין מותר שהרי הוא נתפס כגנב על הכניסה שלא היה לו לשבור סגירת המנעול ולא לזייף במפתח אחר ולפתוח אוצר הסגור כדי לדלות מים מבורו וכיון שהוא נתפס כגנב על הכניסה הוא מפחד מליגע ביין ואין לו כנאי לנסך אפילו בחביות פתוחות דהו"ל כבולשת בשעת מלחמה והכל מותר אא"כ יש הוכחה שנגע ביין כגון שהיו חביות סתומות ונמצאו פתוחות או שידיו מלוכלכות ביין או בקלף הכף על היין וכמ"ש קצת מפרשים גבי ההוא רביתא דנקיטא אופיא בידה אמרה שרי אימור מגבה דחביתא שקלתה דדוקא רביתא שאינה יודעת בטיב ניסוך ולא מסרה נפשה ליגע אבל גדולה אפילו אזינן אופיא בידה לא תלינן לקולא אבל כל שאין הוכחה שנגע ביין שרי וכ"ש בנדון זה שלא נמצא הנכרי בצד היין ולא בתוך האוצר ואין לנו להאמינו שנכנס שם לא הוא ולא אחר ואף אם נאמינהו שנכנס ג"כ יש לנו להאמינו במה שאומר שלא נגע ביין אלא שדלה מים ולא ובנין ביתו מוכיח שאם נכנס לזה נכנס עכ"ל. כתב המרדכי בפרק ר' ישמעאל על יהודי שאמר לנכרית שכורה לו שתערוך השלחן ולא היתה בקיאה בדת יהודית אח"כ נכנס ומצא הכלי שהיו רגילים למשוך בו יין מלא יין ואמרה אני הוצאתי היין מחבית ואסרוהו ושאלו לי ואמרתי שנ"ל שמותר היין שבחבית הואיל ולא ידעו שהוציאה יין מחבית אלא על פיה אימור מעלמא הביאה אותו יין ולא מהחבית וראיה מההוא רביתא דהות נקיטא אופיא בידה אמר רבא אימור מגבה דחביתא שקלתיה ואע"ג דליכא השתא אימור אתרמויי אתרמי לה עכ"ל. וכתוב עוד שם על יהודית שהטמינה המפתח ולא מצאה במקומה ומצאה בתוך התבן כד מלא יין והודית השפחה שהיא לקחה אותו מהחבית דשרי משום דאמירת השפחה לית בה ממשא דאפי' ישראל אינו נאמן בדבר שאינו בידו עכשיו. ובהגהות קודם לכן כתב על גנבים שנכנסו למרתף ומשכו יין מהחבית דרך הברזא וברחו והניחו הברזא פתוחה ונכנס שם ב"ה ואמר מי סתם הנקב ואמרה השפחה אני שמתתיו כיון שנתיחדה הנכרית ואינה נתפסת כגנב על כניסתה וגם יש רגלים לדבר חמרא אסור והיא רביתא דנקיטא אופיא ותלו להקל פירש"י דוקא תנוקת קטנה ועוד דהכא ודאי ביאה היא וע"כ לא מטהר ר"א אלא ספק ביאה מיהו איכא לספוקי אי מדמינן גדולה דהשתא לקטנה דבימיהם (יג) וכיוצא בזה כתב בת"ה סי' ר"ב על ישראל שהניח חבית ברשות הנכרי חתום ובא הנכרי וא"ל שהיה מטפטף והלך הישראל ומצא עריבה מליאה יין תחת החבית והחבית כנער מלטפטף ואמר הנכרי שהוא תקנו וכתב להתיר וכתוב עוד שם במרדכי ישראל שיש לו נכרי או נכרית בביתו ונשאר יין בבית בלא שמירה כיון דאימתא רבן עליהם בחזקת כשרות הם דנתפס כגנב ומיהו לכתחילה לא יניח אדם בביתו לא יין ולא חומץ בלא שמירה ע"כ :

קל מה שאין מייחדין ולא מפקידין יין ביד נכרי דוקא כשאינו חתום אבל אם הוא חתום מפקידין ושולחין על ידו בפרק אין מעמידין (דף לא:) תניא אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של נכרי ומלאהו יין ומפתח או חותם ביד ישראל וי"ג ומפתח וחותם ר"א מתיר בשתיהם וחכמים אוסרים ואיפסיקא הלכתא בגמרא כר"א ודעת התוספות דאפי' בחותם אחד שרי ר"א אי משום דגרסי מפתח או חותם ואי משום דאפילו לספרים דגרסי מפתח וחותם איכא לפרושי דמפתח או חותם קאמר וכמ"ש הרשב"א שי"א כן וטעמא משום דאמרינן בפרק השוכר דר"א לא חייש לזיופא אי נמי מדלא קתני שני מפתחות או ב' חותמות . וכתבו התוספות והרא"ש שקשה על פסק זה דפסיק הלכתא כרבי אליעזר דשרי בחותם אחד מכמה דוכתי דמשמע בהו דיין לא משתרי אלא בחותם בתוך חותם

ולכן

דרכי משה

(יג) וכבר נתבאר לעיל סי' קכ"ח דאין לחלק בין גדול לקטן א"כ גם כאן חמרא שרי מיהו לעיל ריש סימן קכ"ח משמע דלעולם תלינן בדבר הרגיל ולכן נראה דאין להתיר בכה"ג רק בזמן הזה דאין הנכרים מנסכים וכמו שנתבאר לעיל סי' קכ"ח (י"ג קכ"ח) :

ונראה

דרישה

סי' קל [א] מה שאין מייחדין כו' ופר"ת אפי' בחותם אחד וס"ל כא דאמרינן חבית בעינן חותם בתוך חותם והיינו כשן יין נסך שהיינו דוקא בישראל חשוד אבל נכרי סגי בחותם

פרישה

אסורה שטעם דאזלינן בתר הרוב אף על גב דאיכא קורבא דמוכחא רשב"א : (מח) שאין דרך לגנוב מכרם זה להצניע בתוכו אע"ג דבלאו ה"ט נמי אסור משום קרוב ורוב בתר רוב אזלינן וכמ"ש בשם רשב"א י"ל דה"ט הכא טעמא דוקא כשדבר שנמצא אינו לא בקרוב ולא ברוב אזלינן בתר הרוב אבל כשדבר נמצא בתוך אותו שהוא קרוב הו"א לא ניזל בתר רוב אלא בתר קרוב וכשר ע"כ כתב רבינו טעם לאסור משום שאין דרך כו'. וע"ל כתבתי טעם אחר והוא כיון שהוא כרם בפני עצמו ולא אמרינן דאזלינן בתר רוב אלא כשנמצא קרוב להעיר ולא בעיר או בשכונה עצמה ודוק והוא מעין מ"ש כאן : (מט) וכן נמי להקל אם נמצא בשל נכרי כו' אע"ג דאיכא נמי עוד כרמים של נכרים סביבותיו כ"לעיל רשב"א : (נ) נודות יין שנמצאו כו' אם רוב שופכי יין ישראל מותרין פירוש רוב מוכרי יין שמוכרין ממקום לנוד (כדי למכור לעוברי דרכים עכ"ה) : (נא) היה בהן גדולים וקטנים וכו' עד והקטנים להכריע המשא פירוש כשיש שני נודות וזה גדול מזה מעט ומכביד המשא לצד אחד מניחין נוד קטן אצלו להשוות המשא רש"י :

סי' קל (א) מה שאין מייחדין ולא מפקידין כו' אבל אם הוא חתום מפקדין ושולחין מה שסיים רבינו בלשון שמתחילה קאמר שאין מייחדין ולא מפקידין ובתר הכי קאמר מפקידין ושולחין נראה לפרש דבריו דהיינו קאי אדלעיל סימן קכ"ח שכתב שם אין מייחדין כו' ואין מפקידין ע"ש כתב מה שאין מייחדים ולא מפקידים כו' ור"ל גם כן כמ"ש שם בסי' קכ"ח אין מייחדים ביד נכרי סתם ואין מפקידין ביד נכרי שאינו עובד ע"ז . ובסיפא נקט מפקידין ושולחין נקט ושולחין דרבותא דמותר אפילו לשלוח ע"י נכרי אם הוא חתום לאפוקי ממ"ד דוקא

מפקידין

ולכן היה אומר רבינו תם דביד נכרי דוקא הוא דסגי בחותם א' משום דמירתת ולא מזייף אבל ביד ישראל חשוד צריך ב' חותמות דבחותם א' איכא למיחש שיזייף דלא מירתת כל כך שהוא סבר שיאמינוהו כיון ששם ישראל עליו וכל הנך דוכתי דמשמע מינייהו דבעינן חותם בתוך חותם מיירי בישראל חשוד והתוס' הוקשה להם להעמיד כל אותם ההלכות בישראל חשוד אלא בנכרי מיירי ויש לחלק בין שולח לחבירו ואינו חוזר ורואה חותמו להכירו דאז צריך חותם בתוך חותם שסבור שהאחר לא יכיר החותם אבל היכא שמניחו ביד הנכרי ועתיד לראות חותמו די בחותם אחד · וה"ה אם שולח לחבירו כתב להודיעו ענין חותמו ומודיעו לנכרי שכך שלח לו דסגי בחותם א' דנכרי כיון דידע מירתת ולא מזייף · ולוקח או שוכר בית בחצרו של נכרי דאיפליגו ביה ר"א ורבנן כשחוזר ישראל ורואה ומכיר חותמו מיירי ומש"ה סגי בחותם א' · והנך דוכתי דמצרכי חב"ח מיירי בשולח לחבירו שאינו עתיד לחזור לראות חותמו ואינו מודיעו לחבירו ענין חותמו היאך · והרא"ש והר"ן כתבו סברא זו וכתב הר"ן שנראים דבריהם · וכתבו עוד התוס' שלדעת רבינו תם לא בעינן הכרת חותם ואפי' אינו הולך להכיר חותמו וגם אינו שולח באיזה ענין הוא חותם מותר ובדיעבד יש לסמוך על פסק ר"ת עכ"ל : אבל הרשב"א כתב שהגירסא הנכונה הוא מפתח וחותם וקולו של ר"א דעביד מפתח וחותם א' כשני חותמות ואע"פ שאיפשר לזייף המפתח ולא יהא ניכר אפילו הכי ס"ל לר"א דלא טרח ורבנן סברי דלעולם אסור עד שיהא שם ב' חותמות וכי פסק רב הלכה כרבי אליעזר היינו לומר דמפתח וחותם סגי והיכ' דליכא מפתח בעי ב' חותמות והיינו כולהו סוגיין דבעו ביין חב"ח ובזה נראה לי שהוא דעת בה"ג וכן נראה בהלכות הרי"ף שפסק כר' אליעזר וכתב דלרב אשי דאמר הא קא משמע לן חומץ שלנו ביד נכרי לא בעי חותם בתוך חותם אלמא לדידיה היין שלנו ביד נכרי צריך חותם בתוך חותם וגם הר"ן כתב פירוש זה וכתב שכן נראין דברי הרמב"ם בפרק י"ג מהמ"א ואף דברי בה"ג והרי"ף מכוונין כן : ומשמע דלפי שטה זו ב' מפתחות לא חשיבי כחב"ח וכ"כ הרשב"א בהדיא והרא"ש כתב על דברי הרי"ף וה"ג שהוא דוחק דהא דקאמר ר' אליעזר בחותם אחד לא משמע דבעי חותם עם המפתח וגם הקשה עליהם הרמב"ן מהא דאמרינן בפ' כל כתבי (קכב ·) ר' חנינא התיר לבית רבי לשתות יין הבא בקרונות של נכרים בחותם א' ולא ידענא אי משום דסבר לה כר"א אי משום אימתא דבי נשיאה אלמא בחותם אחד לבד שרי עד כאן והרשב"א תירץ קושיא זו של הרמב"ן דהתם מפתח היה בידו של בית רבי ושלהם היה וכגון שייחד לו קרן בקרון והניחו שם היין ומפתח בידם ולא עדיף מפלוגתא דר' אליעזר ור' יוחנן בהכל משתמר בחותם א' דמפרשינן דחותם אחד עם מפתח קאמר וכתב עוד הרשב"א ולפי פי' זה הא דאמרינן בפרק השוכר וכי מאחר דקי"ל כרשב"ג דלא חייש לשיתומא וכר' אליעזר דלא חייש לזיופא מ"ט לא מותבינן חמרא בי נכרים ה"פ מ"ט לא מותבינן חמרא בי נכרים ונשכיר את מקומו ומפתח ביד ישראל ותירץ משום שיכא ופי' הרי"ף שמניחים נקב במגופת חבית לאחר שטחין את פיה כדי שיצא הרוח ממנו ולא ישבור הכלי וחוששין שמא יכניס משם שפופרת וישתה ונמצא עכשיו לפירוש זה דלעולם יין צריך ב' חותמות בין שהפקידו אצל הנכרי בין שהפקידו אצל ישראל החשוד לנסך היין ומיהו מפתח וחותם סגי דכשני חותמות דמו לר"א דקי"ל כוותיה ואי איכא שיכא אפילו בכמה חותמות לא סגי דאיכא למיחש דילמא שתי ע"י מניקת ומנסכו עכ"ל ולענין הלכה כיון דבה"ג והרי"ף והרמב"ם והרשב"א סוברים שצריך חותם בתוך חותם או מפתח וחותם הכי נקטינן (א) וגם הרא"ש כתב בסוף דבריו וישראל קדושים הם ונהגו בשני חותמות כתב ר"י בשם הרשב"א אפילו שמשלחו בשני חותמות ראוי להודיע למי שמשלחו באיזה חותם סתמו וחתמו כדי שיעמוד עליהם ויכיר וכ"כ הראב"ד זולתי אם יש שם אותיות שאז אין צריך להודיע עכ"ל (ב) : ומ"ש ויש נוהגין לעשות שולים שניים לחבית וכו' · נראה שטעמם מפני שצריך לחתום בכל נקבי הברזות כשם שצריך לחתום בפי החבית וכמ"ש התוספות והרשב"א ז"ל וכדי לעשות חותם בתוך חותם בנקבי הברזות וגם כדי שלא יעלם מהם שום נקב שלא יעשו בו חותם שני ולפיכך מוסיפין שולים שלימות דהשתא איכא בכל נקבי הברזות ב' חותמות הא' סתימתן והשני השולים שמוסיפין ומטעם זה גם כן סותמין המגופה היטב ולחבר עוד במסמרים כי היכי דתיהוי חותם בתוך חותם וכן מבואר בדברי הרא"ש וז"ל התוספות ענין חתימת החביות פי' ר"ב נכון הדבר לסתום פי החבית בנעורת ולתת עור קבוע על הסתימה קבוע במסמרות ולכתוב אותיות חקוין על העור וחקיין על דופני קרשי החבית שאם יגביה העור הנכרי לא יכול לכוין לישבו כבתחלה ולתת חשוק א' שקורין צירקל"א סביב השולים במקום שמחוברים דופני החבית ולקבוע שם במסמרות מפני הנעורת התחובה שם סביב שלא יוציאנה הנכרי להוציא היין דרך שם ולתוחבו אחר כך אל מקומו הראשון וכל הברזות לחתום ולקבוע עליהם עור במסמרות או לכסות כל השולים והברזות ע"כ :

ומ"ש אבל ר"י ב"ר יהודה השיב לרש"י דחבית של עץ אסור לשלוח על ידי נכרי אפילו בחותם בתוך חותם וכו' עד להוציא יין מבין הנסרים כ"כ שם התוספות והרא"ש ז"ל וכתבו התוספות על דברי ר"י בר"י ולפי תשובתו יש לאסור אפילו חתמו בענין שפיר ויש מחמירים ומכסים כל דופני החבית בחשוקים וגם השולים בנסרים ואז אין לחוש כלל ע"כ : **ומ"ש** הלכך אין להם תקנה אלא להכניס כל החבית בשק וכו' כ"כ הרא"ש שם כתב הרשב"א ואם תאמר אף על פי שחתם החבית והקנקן בכמה חותמות ניחוש שמא יקוב חור בחבית כעין ברזא ויוצא ממנו לא היא דקי"ל כרשב"ג דאמר בפ' השוכר דלשיתומא לא חיישינן ואפילו לרבנן כמי דחיישינן לשיתומא ה"מ סתימת מגופה אבל בגופה של חבית קשה לינקב ע"כ וכה"ת וסמ"ג כתבו על דברי ר"י בר יהודה אין להחמיר כ"כ

להוש

אחד לא טרח ומזייף (ב) [ב] ובלבד שלא יהא בחבית שום נקב כנקב שמניחין בו שיוצא משם הרוח [ג] ויש מחלקין בין להפקיד בידו ובין לשלוח על ידו דודאי להפקיד בידו שרי בחותם א' מפני שעתיד לראות חותמו ומירתת נכרי ולא מזייף אבל כששולח לחבירו שאינו מכיר החותם לא מירתת ובעי שני חותמות ואפילו לפי זה אם הודיע לחבירו צורת החותם וגם הודיע לנכרי שהודיע לחבירו מירתת נכרי וסגי בחותם אחד וה"ג וכן רב אלפס מצריכין לכל שני חותמות וכן נוהגין ואין להקל (ג) ויש נוהגין לעשות שולים שניים לחבית (ד) ולחתום המגופה היטב ולחברה עוד במסמרים אבל ר' יצחק בר רבי יהודה השיב לרש"י דחביות של עץ אסורות לשלוח ע"י נכרי אפי' בחותם בתוך חותם ודוקא בחביות של חרס שטורח לעשות בהן נקב ולחותמו די בסתימת פיהן בחותם בתוך חותם אבל בחביות של עץ יכולין להוציא היין בין הנסרים ולא ירגישו כלל הלכך אין להן תקנה אלא להכניס כל החבית בשק

שאין

משום שייכא (וי"ג משום שיבא) פי' רש"י ותוספות נקב קטן שעושין שיצא משם ריח היין ויש לחוש שיקדח שם במקדח ויטעום היין עכ"ל :

ומ"ש ואפילו לפי זה וכו' כלומר לא מיבעיא לרבינו תם דבנכרי לא בעינן חב"ח פשיטא דאפילו לא הודיעו לחברו סגי בחותם א' אלא אפילו לי"מ דבלא הודיעו בעינן חב"ח מ"מ בהודיעו לחברו סגי בחותם א' ומה ששינה הלשון בסימן קי"ח דכתב ולפי זה אם הודיע לחברו וכו' לשם כוונתו לדיוק' לומר לפ"ז דוקא לאפוקי למ"ש הרשב"א דאפי' במפקיד ואפי' בנכרי כמי בעינן חב"ח אם כן ה"ה בהודיעו לחבירו וכו' כמי ודאי בעינן חב"ח אבל כאן לא הביא רבינו דעת הרשב"א כי אם דעת ר"ת וי"מ ומה שלא הביא דברי הרשב"א כאן דלא איירי אלא ביין דאין חלוק בין נכרי לישראל חשוד היינו משום דביין לא בעינן בישראל חשוד חב"ח אף להרשב"א דאין ישראל חשוד נחשד על הניסוך אלא שמא יחליף רע בטוב ולזה סגי בחותם א' דהא פשיטא דלא איירי הכא בישראל חשוד על הניסוך דא"כ לא נקרא בשם ישראל חשוד אלא ישראל מומר אלא ודאי בישראל חשוד על הגזל ועל החליפין קאמר וכמ"ש בסימן קי"ח ס"ב ע"ש זו היא דעת רבינו אכן מ"ש הרשב"א בת"ה הארוך בית ה' ריש שער ד' וז"ל ונמצא עכשיו לפי זה דלעולם יין צריך ב' חותמות בין שהפקידו אצל נכרי בין שהפקידו אצל ישראל החשוד לנסך יין וכו' ומביאו ב"י הוא תמוה מאוד דמשמע להדיא דבישראל חשוד על הניסוך קאמר ועי' ריש סי' קי"ח ובמ"ש לשם · ולענין הלכה נקטינן דלכתחלה צריך חב"ח בכל ענין אבל בדיעבד מתירין אף בחותם א' או במפתח בכל ענין וכמו שהורה ר"ת : **ומ"ש** ויש נוהגין לעשות שולים שניים וכו' פי' דבזה חשוב חב"ח בפני כל הברזות והנקבים שבשולים ובמגופה אבל אין חוששין שמא יוציא יין בין הנסרים דהאומנים מחברים היטב הנסרים זה בזה אבל ה"ר יצחק ב"ר יהודה השיב לרש"י דחוששין ג"כ לבין הנסרים וכו' עד מבין התפירות ואף על פי שרבים מן הפוסקים האחרונים כתבו להתיר אפילו בשל עץ וכמ"ש הרב בהגהת ש"ע ושכן נוהגין וכו' ע"ש מכל מקום עכשיו נוהגין שלא להתיר לשלוח יין כלל בחבית של עץ מעיר לעיר אם לא ע"י נאמן ישראל שומר ביום ובלילה כי שכיח שהנכרים נוקבין החביות במקדח קטן או בסכין בין הנסרים ומוציאין יין בגנבה ואין לשנות ולהקל כלל לשלוח יין מעיר לעיר בחביות של עץ בשום פנים בלא ישראל נאמן שומר ביום ובלילה · מיהו אם מכסים כל דופני החביות בחשוקים וגם השולים בנסרים יש להתיר וכמ"ש התוספות פ' אין מעמידין (דף ל"א) בד"ה השולים דבתיקון זה אין לחוש כלל לשום זיוף וכן במכניס כל החבית בשק וכו' אין לחוש כלל :

ה"ד

דרכי משה

קל (א) ונראה דדוקא לכתחלה הכי נקטינן אבל בדיעבד יש לסמוך אדברי המתירין וכ"כ באו"ה כלל כ"ב וחומץ אפי' לכתחלה די בחותם א' עכ"ל : (ב) וכ"כ הר"ן ור"י :

ועי'

פרישה

מפקידין שעתיד לראות חותמו אבל לשלוח אסור אפי' ע"י חותם כמ"ש בסמוך :

(ב) ובלבד שלא יהא בחבית שום נקב כנקב שמניחין בו שילא משם הרוח פי' עושין נקב שילא הרוח כדי שלא ישבר הכלי וחוששין שמא יכניס לשם שפופרת וישתה ועד"ר :

(ג) ויש נוהגין לעשות ב' שולים כו' ז"ל ב"י נראה שטעמם מפני שצריך לחתום בכל נקבי הברזות כשם שצריך לחתום בפי החבית ולפיכך מוסיפין שולים שלימות דהשתא איכא בכל נקבי החבית שני חותמות א' סתימתן והשני השולים שמוסיפין כו' ע"ש : (ד) ולחתום המגופה היטב ולחברה עוד במסמרים פי' סותמין היטב ומחברין במסמרים כדי שתהיה חותם בתוך חותם ולכאורה היה נראה להגיה ולחבר עליה עור קבוע במסמרים וכן משמע בתוספות וז"ל התוס' נכון לתת עור על הסתימה קבוע במסמרים וכן הביאו ב"י ויש לחלק דשם אסתימה בנעורת קאי ולכך בעי גם כן שיכתוב אותיות כדי שתהיה חב"ח ולפ"ז לא מיתוקמא גירסת עור אבל מדכתב שם בתוספות דף ל"א ע"ב או בד"א משמע דבכל ענין צריך לכתחילה חברת עור ולפ"ז מתוקם שפיר

דרישה

בחותם א' וכמ"ש רבינו לעיל סימן קי"ח : [ב] ובלבד שלא יהא בחבית שום נקב כו' פירושו וטעמו כתבתי בפרישה ע"ש ולפי מאי דקי"ל דנכרים בזמן הזה לאו עובדי עכו"ם הם ולכן אם נוגע ביין ע"י ד"א אף על פי שיודע שהוא יין וכיון ליגע מותר אפילו בשתייה דמקרי מגע ע"י ד"א שלא בכוונה וכמ"ש רמ"א סימן קכ"ד סעיף כ"ד והוא מהמרדכי שכ"כ בשם מהר"ר יחזקאל והביאו ב"י שם סימן קכ"ד בדף קכ"ד ע"א ע"ש וגם קי"ל דסתם יינם ומגע נכרי ביין שלנו בטל בששים כמ"ש התוספות פג"ה דף נ"ז בסופו ובטור י"ד סימן קל"ד וכמ"ש רמ"א ומה"ט פסקו שם התוספות דאם ישראל ונכרי מוצצים כל א' במוטש א' דהיין שבקנקן מותר אחר שפסק הנכרי מכח טעם זה דלא נאסר אלא מה שנגע בפיו והוא בטל בששים אם כן לפ"ז צריך ליתן טעם למה אין מתירין בדיעבד בזמן הזה אם שתה נכרי בשפופרת בנקב קטן שבחבית שא"א להכניס שם אצבעו דלמאי ניחוש אי למגעו בשפופרת הרי התירו בזמן הזה ואי משום שחוזר לחבית מה שבשפופרת בסוף השתייה הרי בטל בששים · אכן ראיתי בר"ן פ' רבי ישמעאל דף כ"ח אססיא דגרדומי נכרי שקדם במינקת דלדידן דקי"ל דסתם יינם שנתערב ביין ימכר לנכרי חוץ מדמי סתם יינם שבו הוי דינא דאם קדם במינקת והעלה יין לפיו מתסר כולי חמרא שכולו יין התמתון בסים הלכך הו"ל כנוגע בכולו ודומה למ"ש בגמרא שם דף ס' חבית שנקבה מפיה ומשוליה טמאה ע"ש עכ"ל אם כן לפ"ז אסור מטעם שכולו הוא בסים ליין זה שנוגע ביין ההולך בתוך השפופרת לפיו והביא ג"כ הב"י דברי הר"ן ז"ל הנ"ל בסימן קכ"ד דף ק"ב ע"ד ע"ש משא"כ בהסיא שכתבו התוספות דהיא קאי אקניסקניס דפרק השוכר את הפועל דף ע"ב ע"ב דשם גרם קניסקניס שריא ופרש"י קניסקניס כלי רחב ויש בו שני קניס או ג' לפי מה שהוא רחב יולאים מלדה ומשכין ועולין כנגד גובהה וכשנותנין יין לתוכו מתמלאין כל הקניס ויכולין כמה בני אדם לשתות בו ביחד וקאמר דיכולין נכרי וישראל לשתות בו יחד כו' דשם אין יין הנותר בסים לו מלמטה הימנו וגם הוא אינו בסים להן שתאמר כל היין טפל לגביה וכאילו נגע נכרי בשולי וק"ל · אבל צ"ע דהא רבינו בסימן קכ"ד כתב האי דינא דקניסקניס וכתב ב"י ז"ל כגון כלי שנוטלין ממנו בידים שיש לו ב' מוטמים כו' משמע דס"ל דאף ע"ג דאין המוטמין נמשכין דרך גובהה אלא היין נמשך מהן לחוץ למטה במקום קביעתן אפ"ה לפי' התוספות מותר אפילו לא קדם הנכרי אף על פי שלא כתב רבינו שם שמיירי בקנסקנים הא ב"י כתב שם דהשוא דינא דקנסקנים הוא וצ"ל דמ"ש כגון כלי שנוטלין בו בידים ג"כ היה כמותם כעשה כגוונא דהיה נמשך המוטם בגובהה של כלי וכמו שגם בזמנינו יש כלים שנוטלין מהם בידים בסעודה באופן זה ושם בתוספות דף ע"ב ע"ב בד"ה א"ר חסדא כו' כתב שדומה לנלוק אע"ג שאינו עולה אלא א"כ מוללים בקנסקנים ומקשים למ"ד נלוק חבור תאסור ע"ש : [ג] ויש מחלקין בין להפקיד בידו ובין לשלוח על ידו הא דלא הביא רבינו כאן ג"כ שיש מחלקין בין נכרי לישראל חשוד משום דלא איירי כאן

אלא

שאין בו שום תפירה מבחוץ ויחתום פי השק וכל שכן בנודות שבקל יכולין להוציא היין מבין התפירות (ה) וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל דישראל קדושים ונוהגין בשני חותמות ובלבד שיכניסם בכלי שלא יוכל הנכרי להוציא היין שלא ירגיש הישראל כגון בחבית של עץ בין הנסרים ובנודות של עור מבין התפירות (ד) (ו) היכי דמי חותם בתוך חותם טח פי החבית וחותמו וכופה כלי ע"ג ומהדקו בענין שיש טורח להסירו הוי חותם בתוך חותם (ז) [ה] קשר וחתם פי הנבל של יין ונתנו בשק פי הנבל למטה (ח) וקשר השק מלמעלה הוי הב"ח פי הנבל למעלה לא הוי הותם בתוך חותם בד"א כשאין פי הנבל כפוף לתוכו היה פי הנבל כפוף לתוכו אע"פ שפיו למעלה בשק

ה"ד חב"ח טח פי החבית וחתמו וכו' בפ' אין מעמידין (דף ל"א) ה"ד חב"ח אגנא אפומא דחביתא שריקא וחתימא הוי חב"ח ואי לא לא הוי חב"ח דיקולא ומיהדק הוי חב"ח לא מיהדק לא הוי חב"ח ולשון רבינו הוא לשון הרשב"א בת"ה הקצר וקודם לכן כתב שם אין מפקידין אותם אצל הנכרי עד שיסתום כל הנקבים שבה ויחתום עליהם בב' חותמות אלמא דס"ל להרשב"א דשני חותמות הם מלבד הסתימה וז"ש כאן הרשב"א טח פי החבית בטיט וכיוצא בו ואח"כ חתמו בחותם זהו חותם א' וכשחזר וכופה כלי ע"ג ומהדקו הוי חותם שני דלא כפרש"י שפירש דסתימת המגופה שדבוקה בחבית ונתייבשה וסל כפו עליה היינו שתי חותמות וכן פר"ת דסתימת החבית חשוב חותם א' כמ"ש רבינו למעלה בשמו בסימן קכ"ט ס"ו וכ"כ הרמב"ם בפי"ג אבל הרשב"א ס"ל דאין הסתימה בטיט חשוב חותם וכן פי' ב"י לדעתו ואיכא לתמוה היאך סתם רבינו דבריו כאן הפך פי' רש"י ור"ת ורמב"ם ותפס דעת הרשב"א שהוא יחיד כנגד רבים ותו קשה דבדברי הרא"ש פ' א"מ (דף פ"ו ע"א) כשהקשה על מה שפסק רב אלפס כר"א דסגי ביין בחותם א' והביא דברי ר' יוחנן דמצריך חב"ח כתב וז"ל שהם מפרשים דר"א בעי מפתח וחותם תרוייהו והמפקיד יינו אצל נכרי איירי בחבית סתומה דהיינו חותם א' וכו' אלמא דמחשיב סתימת פי החבית בטיט כחותם א' לפיכך נראה דרבינו אינו תופס דעת הרשב"א ולשון טח פי החבית וחתמו וכו' שכתב רבינו רצונו לומר שטח פי החבית בטיט ונתייבש עד שחתמו כלומר שהוא סתום היטב וחשיב חתימה מעליא וחזר וכפה כלי ע"ג ומהדקו בענין שיש טורח להסירו הוי חב"ח כפרש"י ור"ת והרא"ש והרמב"ם ודלא כהרשב"א · ותו דבתשובת הרשב"א שהביא ב"י בסוף סי' זה בישראל ונכרי שיש להם יין בשותפות וכו' כתוב בפירוש דחבית סתומה כחותם א' דמי ומשמע דחזר בו ממה דכתב בחבורו וס"ל כר"ת ושאר הגדולים דסתימת מגופת החבית או קשר חשוב כמו חותם והכי נקטינן : כתב ב"י ומשמע מדברי רש"י ורבינו דבדיקולא ומיהדק א"צ לטוח ע"פ הדיקולא אבל הרמב"ם כתב בפרק י"ג כלשון הזה סתם החבית בכלי שאינו מהודק כדרך שסותמים כל אדם וטח בטיט ה"ז חותם א' היה כלי מהודק וטח עליו מלמעלה הרי זה חב"ח עכ"ל · ול"נ דלפרש"י ורבינו תלמודא מעיקרא קאמר אגנא אפומא דחביתא שריקא וחתימא הוי חב"ח פירוש שריקא היינו טח בטיט תחלה ודיבק סביבות פי המזרק לדופני החבית הוי חותם א' וכי חתם עליה עוד חותם הוי חותם בתוך חותם אבל שריקא ולא חתימא לא הוי חב"ח והדר קאמר אפילו שריקא ולא חתימא אלא דעל השריקא כפה דיקולא ומיהדק היינו נמי ב' חותמות חדא מגופת החבית והסל ג"כ כפוי עליה הוי נמי חב"ח ולהרמב"ם הוי פירושו איפכא וה"ק אפי' שריקא ולא חתימא אלא דמעיקרא סתם פי החבית בדיקולא ומיהדק והדר עבוד שריקא דטח עליו מלמעלה הוי חב"ח אבל סתם פי החביות בדיקולא ולא מיהדק כדרך שחותמין כל אדם והדר עביד שריקא דטח עליו מלמעלה לא הוי חב"ח עוד הקשה ב"י למה לא כתב רבינו ההיא דאגנא אפומא דחביתא שריקא וחתימא הוי חב"ח עכ"ל ולמאי דפרישית דתלמודא לא זו אף זו נקט ל"מ אגנא דפומא דחביתא ושריקא וחתימא אלא אפי' שריקא ולא חתומא אלא דעל שריקא כפה דיקולא ומיהדק לפרש"י א"כ ברישא סתם פי החבית בדיקולא והדר עביד שריקא להרמב"ם נמי הוי הב"ח ואם כן כשכתב רבינו דשריקא ודיקולא ומיהדק הוי הב"ח כ"ש שריקא וחתימא גם הרמב"ם והרשב"א השמיטו הך דאגנא דשריקא וחתימה ולא כתבו אלא הך דשריקא ודיקולא ומיהדק דהוי חב"ח ומשמע ואצ"ל שריקא וחתימא דפשיטא דהוי חב"ח במכ"ש כ"ל ודו"ק :

קשר פי הנבל של יין ונתנו בשק (ס"א קשר וחתם פי הנבל של יין ונתנו בשק) שם נוד בדסקיא צייר וחתם פיה למטה הוי חב"ח פיה למעלה לא הוי חב"ח ואי כייף ופומיה לגיו וצייר הוי חב"ח ומשמע דהא דקאמר צייר וחתם לאו הותם ממש קאמר אלא ה"ק צייר הנוד פירוש שקשרו וחתם הדסקיא דהיינו שקשרו או שחתמו גם מ"ש רבי' קשר וחתם וכו' טעמו קשר הנוד וחתם השק היינו או בקשירה או בחותם ולספרים שכתוב בהן קשר פי הנבל וכו' ניחא טפי ואיך שיהיה אין כוונת רבינו במ"ש וחתם לחתימה ממש אלא למה שקשר גם הדסקיא או השק הוא נקרא בשם חותם וכדפרישית בסמוך אבל טח פי החבית וחתמו וכן פרש"י וז"ל נוד של עור מלא יין וקשור ומונח בתוך דסקיא של עור פיו של נוד למטה הוי חב"ח דטורח הוא להפוך ולהתיר קשר הדסקיא וקשר הנוד ולחזור ולקשרם וכולי האי לא טרח עכ"ל אלמא דס"ל לרש"י דהא דקאמר תלמודא וחתם לאו חתימה ממש קאמר אלא דלקשר הדסקיא קורא לו שם חתימה והוא ג"כ דעת רבינו והרמב"ם ודלא כהרשב"א דמשמע מדבריו שמלבד הקשר הנהוג צריך ב' חותמות וכל זה דלא כהסכמת ב"י דרבינו ג"כ

תופס

לחוש לזה כתב הרמב"ם בפי"ג אם הפקיד ביד נכרי בחותם א' הרי זה אסור בשתיה ומותר בהנאה והוא שייחד לו קרן זוית :

כתב הרשב"א בתשובות להרמב"ן סימן ע"ז שאלה אם סומכין בשמירת הפעוטות כששולחין אותן לאוצרות יין עם השפחה תשובה נראה כי בזה סומכין לפי שאין זה תלוי בעדות הקטן לבד אלא שהשפחה מרתתא שאם תגע ביין התינוק שיש בו דעת לישאל יגלה : כבר נתבאר בסימן קכ"ג שיין מבושל אין בו משום ניסוך וכן החומץ אם החמיץ עד שמבעבע כששופכין אותו על הארץ אין בו משום ניסוך ומפני כך א"ר אשי בפרק אין מעמידין דיין מבושל שלנו ביד נכרי וכן חומץ שלנו ביד נכרי א"צ חותם בתוך חותם מ"ט אי משום אינסוכי לא מנסכי אי משום איחלופי כיון דאיכא חותם א' לא טרח ומזייף ומשמע דאפי' אם יש בכלי שום נקב שיוכל לשתות ממנו אם אינו גדול שיוכל להריק בו יין לתוך הכלי שרי דלמאי ניחוש ליה אם מפני שהוא שותה ממנו אין חוששין בכך דהא לא מינסך ואי משום איחלופי הרי הנקב צר שאין יכולין להריק לתוכו יין הלכך מישרי שרי : וכתב הרמב"ם בפי"ג דשכר או יין שעירבו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן מותר בחותם א' (ג) ונראה שלמד כן מהא דאמר רב אשי יין מבושל וחומץ א"צ חותם בתוך חותם וכו' וכיון דקי"ל דייינומלין ואלונתית אין בהם משום י"נ כמו שנתבאר בסימן קכ"ג ויינומלין הוא יין שיש בו תערובת דבש ואלונתית יין שיש בו תערובת שמן וכיון שאין בו משום י"נ למאי איכא למיחש לחלופי כיון דאיכא חותם א' לא טרח ומזייף : ה"ד חותם בתוך חותם טח פי החבית וחתמו וכופה עליו כלי וכולי בפרק אין מעמידין (לא ·) ה"ד הב"ח אמר רבא אגנא אפומא דחביתא שריקא וחתימא הוי חב"ח ואי לא לא דיקולא ומיהדק הוי חב"ח לא מיהדק לא הוי חב"ח ופרש"י אגנא אפומא דחביתא · כפה מזרק ע"פ החבית : שריקא · טח ודיבק סביבות פי המזרק לדופני החבית : דיקולא · כפה סל ע"פ חבית וחבית מגופה דהיינו ב' חותמות מגופת החבית שדבוקה בחבית ונתייבשה וסל כפוי עליה : ומיהדק · נכנס בדוחק פי הסל לבלוע את החבית הוי חב"ח ולא טרח לזיופי כולי האי : לא מיהדק · דנוח ליטלו הוי כמאן דליתא ומשמע שמ"ש רבינו היינו דיקולא ומיהדק וכו' וק"ל למה כתב רבינו בטח פי החבית שחתמו דהא משמע מדברי רש"י שא"צ לחותמו וכן יש ללמוד ממ"ש הרמב"ם בפי"ג כל שינוי שמשנה מדברים שאין דרך כל אדם הרי הן כחותם א' והטיחה או הקשירה חותם ב' ע"כ ומאחר שאין דרך כל אדם לכפות כלי על המגופה שפיר הוי חב"ח וא"צ לחותם אחר כלל ושמא י"ל דחתמו דנקט לאו חתימה ממש קאמר אלא ה"ל כאילו חתמו קאמר אבל ראיתי להרשב"א שכתב בת"ה וחתמו ותם העתיקו רבינו וקודם לכן כתב שם אין מפקידין אותה אצל הנכרי עד שיסתום כל נקבים שבה ויחתום עליהם בשני חותמות דמשמע דס"ל דשני חותמות הם זולת הסתימה ושלא כדברי הרמב"ם : (ב"ה) ועיין בתשובה שבסוף הסימן : ועוד אכתוב בזה בסמוך בדין הנבל ויש לדקדק עוד דלמה לא כתב ההיא דאגנא אפומא דחבית שריקא וחתימא הוי חותם בתוך חותם וכו' משמע מדברי רש"י ורבינו דבדיקולא ומהדק אין צריך לטוח ע"פ הדיקולא אבל הרמב"ם כתב בפי"ג כלשון הזה סתם החבית בכלי שאינו מהודק כדרך שסותמים כל אדם וטח בטיט ה"ז חותם א' היה כלי מהדק וטח עליו מלמעלה ה"ז חב"ח :

קשר פי הנבל של יין ונתנו בשק וכולי שם נוד בדסקיא צרורה וחתמו פיו למטה הוי חב"ח פיו למעלה לא הוי חב"ח ואי כייף פומיה לגו וצייר הוי חב"ח ובקצת נסחאות רבינו אין כתוב אלא קשר פי הנבל ולא הוזכר חתימה ולפי זה הוא סובר דהחתימה דאמרינן לאו דוקא אלא ה"ל כאילו חתומה אחר שאילו היה פי הנבל קשור וחתום בחותם ממש הרי יש כאן חב"ח הא' הקשורה והשני החותם שחותם עליו אלא ודאי בשאין בו חותם איירי וכדברי הרמב"ם ומ"ש היה פי הנבל כפוף לתוכו אף ע"פ שפיו למעלה בשק הוי חותם בתוך חותם כלומר אם היה נתון בשק אף על פי שפיו למעלה הוי חב"ח אבל לאו למימר דבעי' שיהיה נתון בשק דכיון שהקשר שבו וכפופה פיו לתוכו הוי חב"ח למה לי שיהיה נתון בשק וכך מבואר בדברי הרמב"ם שכתב אם צר פי הנוד ה"ז חותם א' הפך פי הנוד לתוכו וצר עליו ה"ז חב"ח ולא הזכיר נתינה לתוך שק כלל אבל הרשב"א כתב חתם נבל יין ושם אותו בשק אם פי הנבל למטה עמל הוא בעיניו להוציאו ולזייף חותמו ולפיכך ה"ז כחותם בת"ח היה פי הנבל למעלה אין זה כחב"ח בד"א כשאין פי הנבל כפוף לתוך הנבל אבל אם היה פיו כפוף לתוכו אע"פ שפיו למעלה הרי זה כחותם בתוך חותם מאחר שפיו כפוף לתוכו עכ"ל משמע שמלבד הקשר הנהוג צריך ב' חותמות הא' שחתום על הקשר והשני שיתננו לתוך הדיסקיא ופיו למטה או שיכפוף פיו לתוכו ומ"מ גם לדברי

כשפיו

דרכי משה

(ג) ועיין בתשובת מהרי"ל סימן ל"ח שהאריך בזה : (ד) אמנם במרדכי ריש פא"מ ע"ב כתב בשם רש"י דאין לחלק בין חבית של עץ לשל חרס עכ"ל וכ"כ ב"י בשם ה"ה וסמ"ג ורשב"א דאין לחוש שמא ינקוב וכ"פ באו"ה כלל כ"ב מיהו אם מצא אח"כ קוץ תחוב שם היין אסור עכ"ל ומ"ש דהיין אסור כשמצא קוץ תחוב ע"ל סימן קכ"ד וקכ"ט דיש להקל וע"ד

דרישה

אלא באיסור של מגע נכרי או ששתה נכרי ממנו ובזה לא נאסר בישראל חשוד דבישראל חשוד לא חיישינן אלא דלמא מחליף ליה · גם י"ל דלא איירי כאן אלא בנכרי ולא בישראל חשוד : וה"ג וכן הרי"ף מצריכין לכל ב' חותמות וכן נוהגין ואין להקל אע"ג דלעיל סימן קי"ח כתב רבינו בשם הרא"ש דלא בעי אלא חותם א' היינו מדינא אבל לא ממנהגא וכמש"ר בהדיא בסימן קכ"ח והא דלא הביא לעיל בסימן קי"ח דנוהגין בשני חותמות ואין להקל משום דבכאן כ"כ איי"ג דמחמירין משום חיבת יין נסך ולעיל קאי אשאר איסורין כמ"ש שם : [ד] ה"ד חת"ח טח פי החבית וחותמו וכופה עליו כלי כו' בפ' אין מעמידין דף ל"א ע"א ה"ד חותם תוך חותם אמר רבא אגנא אפומא דחביתא שריקא (פרש"י כפה מזרק ע"פ חבית וטח בטיט ודיבק סביביו פי המזרק לדופני החבית עכ"ה) וחתימה הוי חת"ח ואי לא לא · דיקולא (פי' סל ע"פ החבית עכ"ה) ומיהדק הוי חת"ח לא מיהדק לא הוי חת"ח ומפרש רבינו שאף אם החבית טח בטיט יש עליו חותם · אפ"ה צריך לתת עליו כלי שיהא חת"ח אבל בסתימה לא חשיבא חותם וכן משמע מדברי הרשב"א שמפרש נמי הגמ' כן וז"ל הרשב"א שם דקאי אחבי"ת אין מפקידים חותם אצל הנכרי עד שיסתום כל נקבים שבה ויסתום עליהן בשני חותמות דמשמע דס"ל דשני חותמות הם זולת הסתימה ורש"י והרמב"ם מפרשי הגמרא בע"א (וז"ל הרמב"ם בפי"ג כל שינוי שמשנה מדברים שאין דרך כל אדם לעשות כן הרי הן כחותם א' והטיחה או הקשירה חותם ב' עכ"ה) ומשמע מדבריהם שגם הסתימה נחשבת לחותם א' ועיין בב"י שהאריך בזה : [ה] קשר וחתם פי הנבל כו' וכתבתי בפרישה שכן היא הגירסא הנכונה וז"ל הגמרא שם נוד בדסקיא צרורה וחתמו פיו למטה הוי חת"ח פיו למעלה לא הוי חת"ח ואי כייף פומיה לגו וצייר הוי חת"ח ומשמע ליה לרבינו מדקאמר צרורה וחתמו פיו למטה כו דצרורה לא נחשב לכלום ואע"פ שהנוד קשור צריך בלא זה ב' חותמות שיהא חת"ח דהיינו חתימה ופיו למטה וכן פירש הרשב"א לשון הגמ' שכתב וז"ל חתם נבל יין ושם אותו בשק אם פי הנבל למטה עמל הוא בעיניו להוציאו ולזייף חותמו ולפיכך ה"ז כחת"ח היה פי הנבל למעלה אין זה כחת"ח בד"א כשאין פי הנבל כפוף לתוך הנבל אבל אם היה פיו כפוף לתוכו אע"פ שפיו למעלה ה"ז כחת"ח מאחר שפיו כפוף לתוכו עכ"ל משמע שלבד הקשר הנהוג צריך שני חותמות הא' שחתם על הקשר והשני שנותן פיו למטה בשק וגם בכאן פירש רש"י והרמב"ם בע"א ע"ש · ושגג

רבינו

פרישה

שפיר כמו שהגהתי ולמצר עליה עור קבוע כו' : (ה) וכן כתב הרא"ש ז"ל וישראל קדושים ונוהגים בשתי חותמות פירוש מלבד המנהג שקדושים הם הצריכו שני חותמות אבל מדינא ס"ל להרא"ש שא"צ אלא חותם א' וכמ"ש בסימן קי"ח : (ו) היכי דמי חותם בתוך חותם טח פי החבית וחותמו וכופה כלי ע"ג ומהדקו כו' לכאורה נראה דס"ל דהטיחה דפי החבית לא נחשבו לכלום אלא שלבד הטיחה צריך חותם וכופה כלי ע"ג וכן הוא משמעות הגמ' וכן הוא דעת הרשב"א כמ"ש בדרישה ע"ש אבל היותר נראה לפרש טח פי החבית וחתמו דהכל א' הוא דפי' הטיחה חתמו וכן משמע ממ"ש רבינו בסימן קכ"ט ז"ל אבל לפי מה שפסק רבינו תם דסגי בחותם א' וסתימת החבית הוי כחותם כו' ע"ש : (ז) קשר פי הנבל של יין ונתנו בשק כו' יש ספרים גורסים קשר וחתם פי הנבל כו' ונתנו בשק וכן עיקר דס"ל לרבינו שצריך שני חותמות לבד הקשר וכן הוא דעת הרשב"א ועד"ר · ומ"ש פי הנבל למטה כו' הוי חת"ח דהואיל ופיו למטה יש טירחא להוציאה מהשק ולפותחה רשב"א : (ח) ה"ג וקשר השק למעלה הוי הב"ח

פי

בשק הוי חותם בתוך חותם ב' קשרים משונים הוי כשני חותמות (ט) שני אותיות הוי כשני חותמות מפתח וחותם הוי כשני חותמות חתמו בשני חותמות וחזר על חותמו ולא הכירו ודאי זייפו ואסור לא חזר עליו הזקה לא טרח ומזייף לפיכך אין צריך לחזור אחריו (י) ומ"מ השולח יין לחבירו ע"י נכרי טוב להודיע צורת החותם כדי שיחזור אחריו (יא) שכר או קנה בית בחצרו של נכרי ומלאהו יין אם ישראל דר שם מותר אפי' בלא מפתח וחותם אפי' אם גם הנכרי דר באותו חצר (יב) ואם אין הישראל דר באותו חצר אם יש לו מפתח וחותם מותר אפילו בעיר שכולה נכרים ואם לאו אסור (יג) כתב הרשב"א בד"א כשהנכרי דר באותו חצר אבל כשאינו דר שם אינו עתיד לבא שם כשאין לו שייכות באותו חצר ומותר (יד) ויש מי שאומר

כשפיו כפוף לתוכו א"כ נתינה לתוך השק אבל מלאתי נסחא אחרת בספרי רבינו שכתוב בה קשר וחתם פי הנבל ונוסחא זו נראית בעיני עיקר שהוא מעתיק לשון הרשב"א כמו שהעתיק גבי טח את החבית וחתמו ולפי זה חתמו דגבי טח את החבית וחתם פי הנבל חתימה ממש קאמר וכמ"ש לדעת הרשב"א ז"ל:

שני קשרים משונים הוי כב' חותמות כן כתב הרשב"א בת"ה בשם הראב"ד ז"ל: שני אותיות הוי כשני חותמות כן כתב הר"ן בפרק אין מעמידין בשם ר"י וכן כתב הרשב"א בת"ה וז"ל שמעתי בשם ר"י ז"ל דשני אותיות כשני חותמות ולא טרח ומזייף להו וטעמא דמסתברא הוא וכתב הרשב"א בתשובה הדפוסים אף ע"פ שיש בהם כמה אותיות לא חשיבי אלא כחותם א' כיון שקובעים אותם בבת אחת וכתוב בא"ח בשם הרא"ה במקום שמצויים מומרים ונכרים שיודעים לכתוב אין כתב סימן אלא למי שמכיר הכתב (ה):

מפתח וחותם הוי כשני חותמות כבר נתבאר בתחלת סימן זה:

חתמו בב' חותמות וחזר על חותמו ולא הכירו וכולי בפרק אין מעמידין (שם:) תניא השולח חבית של יין ביד נכרי ושל ציר ושל מורייס ביד נכרי אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור כלומר אם מכיר שלא זייף וכתב הר"ן ולפי דברי רבותינו הצרפתים שכתבנו לעיל הא דבעינן הכא מכיר דוקא בחותם אחד אבל בב' חותמות אפילו אינו מכיר כגון שולח לחבירו ואינו מודיעו ענין חתימתו כל שהודיעו שהוא חתום בב' חותמות ומוצא אותם כן שרי אבל אחרים כתבו דאפילו בכמה חותמות בעינן שיכיר והאי מכיר פי' הראב"ד בטביעות עינא ולפיכך כתב שהשולח יין ביד נכרי אין מסירת סימן מועיל לו שהרי לא היה עליו טביעות עין ולפיכך אין לו תקנה אלא בכתיבה בפי הכלי לפי שאין אותו סימן יוצא מתחת ידי נכרי לעולם אבל אחרים אומרים דכי אמרינן מכיר לאו בטביעת עינא אלא כגון שמודיע לחבירו ענין חתימותיו היאך הם וחבירו עומד עליהם ומוצא כענין שהודיע לו ע"כ והרשב"א כתב בת"ה סימן ר' דברים אלו וא"כ כתב ור"י הזקן פירש דברייתא דקתני אם מכיר חותמו וסתמו לאו למימרא שצריך לחזר אחריו ולדקדק אם מכירו אם לאו אלא ה"ק אם כשחזר על חותמו ומכירו כשר ואם לאו אסור דמוכח מילתא ודאי שנשתנה ונזדייף אחר שאין מכירו אבל לא הלך ולא ראה כלל אלא שהישראל השני מצאו חתום מותר והכי ודאי מסתברא דהא אמרינן לא טרח ומזייף ומ"מ ככון הדבר להודיע בכתב למי שנשתלח אי זה סימן עשה בו וכ"כ ר"י ז"ל עכ"ל וכ"כ סה"ת וסמ"ג ודברי רבינו כמסקנת הרשב"א וסה"ת וסמ"ג שהיא כסברת ר"י ז"ל והכי נקטינן כתב הרשב"א אמרת שנוהגים שם לשלוח יין של ישראל ע"י נכרי ממקום למקום וקושרים פי הכד והופכין להו וקושרים חוט אחד עליו וכותבים במעט קלף כשר או חותם וקושרים הקלף בחוט ומכסים אותו במעט טיט ונסתפק לך שמא יש ליאסור מפני שיכול להזדייף בלא טורח כמו מפתח שאינו חותם מפני שיכול להזדייף תשובה כל כי הא ודאי מותר דודאי טורח הוא לו להתיר כל הקשרים ולחזור ולקשור ולהפך פי הכוד ולסלק הטיט והקלף ולכסותם בטיט ואפילו בדסקיא ופי הכוד למטה אמרת שהוא חותם בתוך חותם וכ"ש בכל כי הא עכ"ל כתב המרדכי בפ"ח דע"ז היכא דנתקלקל החותם יש מדמים לטהרות דאמרינן (בתוספתא פ"ח דטהרות) המניח כליו בחלון של אולייריין וחתם בחותם אע"פ שמצא פתח פתוח וחותם מקולקל כליו טהורים וכ"כ עוד בפ"ר ישמעאל בהגהה אבל בסה"ת וסמ"ג כתוב שאם מצא המפתח נסתם או החותם מקולקל אסור א"כ ישראל יוצא ונכנס וכתוב בתה"ד דאיפשר לומר דלא פליגי דנתקלקל החותם בענין דניכר דע"י אדם בכוונה נעשה לא שרינן אלא בנכנס ויוצא אבל היכא דלא מוכח מילתא דע"י אדם בכוונה נעשה אלא י"ל דע"י טלטול או ע"י בהמות או תינוקות שלא בכוונה נעשה תלינן ושרי אפילו אין יוצא ונכנס (ו) שכר או קנה בית בחצרו של נכרי ומילאהו יין כו' בסוף פ"ר ישמעאל (סא:) ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של נכרי ומילאהו יין וישראל דר באותו חצר מותר ואע"פ שאין מפתח חותם בידו בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותם בידו וחכמים אומרים לעולם אסור עד שישב ומשמר וכו' ופסקו הפוסקים כת"ק דקאי כר"א דאמר לא חיישינן לזיופא וז"ל הרמב"ם בפי"ג הלוקח בית או ששכר בית בחצרו של נכרי ומילאהו יין אם היה הישראל דר באותו חצר אע"ג שהמפתח פתוח היין מותר מפני שהנכרי מפחד תמיד ואומר עתה יכנס לביתו פתאום וימצא אותו בתוך ביתו ואם היה דר בחצר אחרת לא יצא עד שיסגרו הבית ויהיה המפתח והחותם בידו ואין חושש שמא יזייף הנכרי מפתח הבית ע"כ: ומ"ש רבינו דמותר אפילו בעיר שכולה נכרים פשוט הוא דע"י מפתח וחותם מותר להפקיד ביד נכרי:

כתב הרשב"א בד"א כשהנכרי דר באותו חצר וכו' דברי הרשב"א העתיק רבינו בקיצור ומפני כך אינם מובנים ולכך הנני מעתיק כל דברי הרשב"א בת"ה בדין זה כדי שיתבארו יפה וגם ללמוד מהם אי זה ענין שלא נזכר בדברי הפוסקי' והילך לשונו ישראל ששכר או שקנה בית בחצירו של נכרי ומילאהו יין אם ישראל דר שם אף על פי שהניח יין בחצר ואין עליו לא חותם ולא מפתח מותר ואפילו היה הנכרי דר באותו חצר היה ישראל דר בחצר אחרת אם היה מפתח וחותם ביד ישראל מותר ואפ"ל ב' חותמות לא היה מפתח וחותם ביד ישראל אסור אע"פ שהיה היין באותו בית ששכר או שקנה ומה הפרש בין זה למי שהניח יינו בבית שאינו חושש שנכנס שם נכרי ונסכו זה שהשכיר ביתו או שמכרו יש לו שייכות בביתו ואינו נתפס כגנב בכניסתו לפי שאדם עשוי לראות בבית שהוא משכיר או שהוא מכר לראות מה השכיר או מה מכר בד"א כשהנכרי דר באותה חצר אבל כשאינו דר שם אינו עשוי לבא שם אחר שאין לו שייכות באותה חצר ומותר וי"א שאפילו נמצא עומד בצד היין מותר דכל שאינו דר באותו חצר ה"ה כנכרי אחר ויש מגדולי המורים שאמרו דכל שהשכיר או מכר יש לו שם קצת שייכות ואם נמצא עומד בצד היין אסור וראוי לחוש לדבריו עכ"ל הקצר ופי' בארוך דמה שהתיר ברישא אע"פ שהניחו בחצר ואין עליו לא חותם ולא מפתח היינו משום דכל שישראל דר שם ואין לנכרי שייכות ביין אע"פ שיש לו שייכות בבית בחזקת משתמר הוא עד שילא ישראל ויאמר לו שהוא מפליג דה"ל כמניח נכרי בחנותו שמניחו בהשוכר שהוא מותר אא"כ הודיעו שהוא מפליג ונתבאר שם שהראב"ד הוא מגדולי המורים שאמר שכל שהשכיר או מכר יש לו קצת שייכות וכו': כתב הרשב"א בתשובה שאלת ישראל ונכרי שיש להם יין בשותפות וטהרו ישראל ושכרו בית בחצר אחרת של נכרי על דעת שיהא מפתח וחותם ביד אותו ישראל ושלא יכנס שם הנכרי בעל היין אלא תחת יד ישראל וחביות סתומות בלא חותם אחד ומפתח ביד ישראל מסתברא שאע"פ שאין ישראל דר באותו חצר והנכרי המשכיר דר באותו חצר היין מותר אפי' בשתיה דחבית סתומה כחותם אחד דמי דהא קי"ל דלשיתומא לא חיישינן וכיון שהיא שריקה בטינא חותם הוא זה וכן נקטי ברזות שבה כיון שהעלים שבברזות מהודקים טורח הוא להסירם וכחותם דמי וכדאמרי' דיקולא אפומא דחביתא ומיהדק הוי חותם בתוך חותם וכן אמרו אגנא אפומא דחביתא

ספיה נתון בשק וכן מבואר בדברי הרמב"ם וכו' עכ"ל וכ"כ בת"ה הקצר וכן פרש"י וכו' ורמב"ם ורבי' והוא חופס דעת הרשב"א דליתא אלא כדפרי' והכי נקטינן כרש"י ורמב"ם ורבי' והוא דעת ר"ת והרא"ש כדפרישי' בסמוך אבל טח פי החבית וחתמו: וכתב ב"י דמ"ש רבינו היה פי הנבל כפוף לתוכו אע"פ שפיו למעלה בשק הוי חב"ח לאו למימרא דבעינן להדיא ואי כייף פומיה של נוד לגיו וכו' אפילו אין דסקיא הוי חב"ח עכ"ל ומ"מ קשה לאיזה צורך כתב רבינו אע"פ שפיו למעלה בשק ונראה ליישב דלפי שכתב תחלה דאין תקנה אלא להכניס כל החבית בשק שאין בו שום תפירה מבחוץ ויחתום פי השק וכ"ש בנודות שבכל יכולין להוציא יין מבין התפירות וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל וכו' השתא לפ"ז ודאי בע"כ האי דקאמר ואי כייף פומיה לגיו וכו' היינו כמי דוקא כשנתנו בדסקיא שהזכיר ברישא דאל"כ אע"פ שחתם את פי הנוד בכמה חותמות יש לחוש שיוציא יין מבין התפירות והכי נקטינן ודוקא בשק שאין בו תפירות ואע"פ שבש"ע סעיף ד' כתב כלשון הרמב"ם בסתם דהפך פי הנוד לתוכו הוי חב"ח ולא כתב שצריך שיהא נתון בשק סמך על מ"ש בסעיף א' דאין תקנה לנוד אא"כ ישים אותו בשק שאין בו תפירה ופשוט הוא:

שני קשרים משונים וכו' עד כדי שיחזור אחריו כל זה מדברי הרשב"א בת"ה וכך היא הסכמת המפרשים דלא כאחרים הביאו ב"י ומ"ש מפתח וחותם הוי כב' חותמות מכל מקום היכא דסגי בחותם אחד לא הוי מפתח כחותם כדלעיל בסי' קי"ח ואין זה אלא להרשב"א אבל במרדכי כתב לשם שפר"י ע"ש ר"ת במטהר יינו של ישראל וכתב לו התקבלתי אי כמי יינו של ישראל ברשות נכרי כששכר מנכרי בית או קנהו דמפתח הוי כחותם וכ"כ רבי' בסי' קל"א בשם ר"ת והכי נהגינן להתיר בדיעבד במפתח או חותם כר"ת וכ"פ בהגהת ש"ע בסי' ק"ל וקל"א:

שכר או קנה בית בחצרו וכו' פלוגתא דתנאי בברייתא פ"ר רבי ישמעאל (דף ס"א) ופסק כת"ק דלא כחכמים דמחמירין דבחצר אחרת לעולם אסור עד שיהא יושב ומשמר וכו' דליתא דהא קי"ל כר"א דלא חיישינן לזיופא דחותם ומ"ש רבינו דאם ישראל דר שם מותר אפילו בלא מפתח וחותם רצונו לומר אפילו ליכא לא מפתח ולא חותם ומ"ש אפילו גם הנכרי דר שם טעמו דכיון דהישראל דר שם חשוב כאילו יושב ומשמר דאפילו יוצא ונכנס אבל הנכרי שרי ואפילו במטהר יינו של נכרי ונתנו בחצרו של נכרי אם ישראל דר שם שרי אפי' בלא מפתח וחותם ואפי' גם הנכרי דר שם מטעמא דאמרן כמו שיתבאר בריש סי' שאחר זה כ"ש ביינו של ישראל ובביתו של ישראל:

ומ"ש דאם אין הישראל דר באותו חצר אם יש לו מפתח וחותם מותר ר"ל להרשב"א מפתח וגם חותם ולר"ת מפתח או חותם קאמר ומ"ש ריש סימן קל"א אבל יינו של נכרי כשהבית פתוח לר"ה ודינו שוה ליינו של ישראל כשאינו פתוח לר"ה: ומ"ש ואפילו בעיר שכולה נכרים וכו' כ"כ התוספות לשם (בדף ס"א) בד"ה המטהר יינו דביינו של ישראל כיון שאין הבית פתוח לר"ה אפילו דר ישראל באותו עיר אלא שדר בחצר אחרת הוי כעיר שכולה נכרים ואם יש מפתח וחותם מותר ואם לאו אסור: כתב הרשב"א בד"א וכו' פי' הא דאמרינן כשאין הישראל דר באותו חצר ואין לו מפתח וחותם דאסור היינו דוקא כשהנכרי דר באותו חצר דהשתא יש לו שייכות גם בבית זה שהשכיר או מכרו לפי שאדם עשוי לראות בבית שהוא משכיר או שהוא מוכר ואינו נתפס כגנב בכניסתו אבל אם

גם

דרכי משה

וע"ל סימן קכ"ז אם מותר לשלוח נכרי לאוצר יין עם תינוק שרואה שאינו נוגע: (ה) וע"ל סי' קי"ח מדינים אלו: (ו) וכ"כ באו"ה כלל כ"ב דהכי נהיגין: בהר"ן

פרישה

פי הנבל למעלה לא הוי חת"ח: (ט) שני אותיות הוי כשני חותמות במגופה של חרס שנשבר כשפותחין אותו שניסס על המגופה ובשל עץ חליו על המגופה וחליו על קרשי החבית ודפוס שקובעין בחבית אחת אע"פ שיש בו כמה אותיות חשוב כחותם א' ובמקום דשכיחים מומרים ונכרים שיודעין לכתוב אין הכתיבה סימן אלא למי שמכיר הכתב א"מ: (וחזר על חותמו ולא הכירו כו' ודוקא אם רואים שנסתר בכוונת בני אדם אבל אם יכולין לתלות בד"א שרי בדיעבד ת"ה סימן ר"ס וכ"כ רמ"א עכ"ה): (י) ומ"מ השולח יין לחבירו על ידי נכרי צריך להודיע ס"א טוב להודיע וכ"כ הרשב"א בת"ה שער ד' (וכתב רמ"א דבאותיות א"צ להודיעו רבי' ירוחם בשם רשב"א עכ"ה): (יא) שכר או קנה בית בחצרו כו' אפילו אם גם הנכרי דר באותו חצר הטעם כיון שאין לנכרי שייכות ביין אע"פ שיש לו שייכות בבית משתמר הוא עד שילא ישראל ויודיע לנכרי שיפליג: (יב) ואם אין הישראל דר באותו חצר ל"ד נקט חצר אלא ר"ל שאין ישראל דר באותו עיר כמ"ש רבינו בסמוך שאם בית פתוח לר"ה אפילו אם יש ישראל בעיר מרתת: (יג) כתב הרשב"א בד"א כו' אינו עתיד לבא שם כשאין לו שייכות באותו חצר כלום דהואיל ואינו דר שם ודאי השכיר כל החצר ולכן כתב רבינו שאין לו שייכות באותו חצר דאל"כ למה אמר שאין לו שייכות בחצר הרי לא השכיר אלא בית בחצר ולא כל החצר אלא ודאי ר"ל שהשכיר כל החצר: (יד) ויש מי שאומר דאפילו נמצא עומד בצד היין מותר הטעם דהואיל ואין לו שייכות נתפס על הכניסה ומרתת כמבואר לעיל בסימן קכ"ט:

דרישה

רבינו שכתב וקשר השק למעלה משמע דגירסת הספרים שלא נדפס בהן וחתם פי הנבל הוא עיקר וס"ל דקשר פי הנבל הוי סימן אחד וקשר פי השק הוא סימן השני אלא דכשפי הנבל למעלה כיון דשני הקשורים סמוכין יחד וענין אחד לא מחשב אלא כקשר אחד משא"כ כשהוא למטה דצריך לפתוח הקשר טרחא בפני עצמו להוציא הנבל · והשתא א"ש דכשפי הנבל כפוף לתוכו דמחשב לסימן כיון דיש לו עוד טירחא להוציא פי הנבל: המטהר

שאומר שאפילו נמצא עומד אצל היין מותר דכל שאינו דר באותו חצר הרי הוא כנכרי אחר (טו) יש מגדולי המורים שאומר שכל שהשכיר או מכר יש לו קצת שייכות ואם נמצא עומד בצד היין אסור וראוי לחוש לדבריו עכ"ל:

קלא [א] המטהר

יינו של נכרי פירוש שישראל עושה יינו של נכרי בהכשר בין שמכרו הנכרי לישראל ולא פרע לו המעות ואילו בא הישראל ליטלו אין מניח הנכרי או שלא מכרו לו אלא שמטהרו כדי למוכרו לישראל על ידו (א) אם נתנו בחצרו של נכרי (ב) והישראל דר בחצר מותר (א) אפילו בלא מפתח וחותם אפילו אם גם הנכרי דר שם (ג) ואם אין הישראל דר באותו חצר אם דר באותו העיר והבית שהיין בו פתוח לר"ה (ד) [ב] מותר ע"י מפתח או חותם לר"ת דסגי בחותם אחד ולשאר המפרשים צריך מפתח וגם חותם ואם הבית פתוח לאשפה חשוב כפתוח לר"ה (ה) וכן אם יש בחצר כנגד פתח הבית חלון פתוח לר"ה חשוב כפתוח לר"ה וכן אם יש דקל לישראל כנגד פתח הבית חשוב כפתוח לר"ה לא מיבעיא אם יש בו פירות שירא הנכרי שמא יעלה עליו ללקט פירותיו אלא אפילו אין עליו פירות הוא ירא שמא עתה יעלה עליו לצורך תשמיש אחר ויראנו משם (ו) ואם אין הבית פתוח לר"ה אע"פ שישראל דר בעיר או בעיר שכולה נכרים אפי'

גם הנכרי אינו דר שם אינו עשוי לבא שם בבית מאחר שאין לו שייכות באותו חצר כיון שאין דר שם ומותר אפילו אין שם מפתח וחותם ביד ישראל אלא חותם אחד נמי מותר וכן מ"ש ויש מי שאומר שאפילו נמצא עומד בצד היין מותר נמי ה"פ מותר בחותם אחד אבל לגדולי המורים כיון שמכר או השכיר אפילו אינו דר שם יש לו קצת שייכות ולכן אם נמצא עומד בצד היין אסור בחותם אחד אא"כ דאיכא ב' חותמות או מפתח וחותם וראוי לחוש לדבריו וכן פסק בש"ע עוד פסק לשם דבחצרו של ישראל שלא לקחו ולא שכרו מנכרי אפילו נמצא עומד בצד היין מותר ואע"פ שאין שם לא מפתח ולא חותם ואפילו הנכרי דר בחצר הישראל אינו דר דמירתת כיון שנתפס עליו כגנב ודוקא ביום אבל בלילה אסור וכל זה לדעת הראב"ד הביאו ב"י ועיין במ"ש הרב בהגהת ש"ע על זה:

קלא המטהר יינו של נכרי משנה ס"פ ר' ישמעאל (דף ס"א): ומ"ש בין שמכרו הנכרי לישראל וכו' היינו סיפא דמתני' אבל אם בא ישראל להוציאו אינו מניחו עד שיתן לו מעותיו וזה היה מעשה בבית שאן ואסרו: ומ"ש או שלא מכרו לו וכו' היינו רישא דמתני' המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו שפירשה ר"ת בשלא כתב לו התקבלתי דבעיר שכולה נכרים אפילו יש מפתח וחותם ביד ישראל אסור עד שיושיב שומר וכתבו תוספות דכיון שלא כתב לו התקבלתי א"כ יינו של נכרי הוא וכן תניא בגמרא המטהר יינו של נכרי ברשותו וישראל דר בחצר אחרת אסור לכ"ע אע"פ שיש מפתח וחותם ביד ישראל ומ"ש שאם הישראל דר בחצר מותר אפי' בלא מפתח וחותם ברייתא שם וכדא"ל ר' יוחנן לתנא תני אע"פ שאין מפתח וחותם בידו מותר וכתבו תוספות דמשום שישראל דר באותו חצר חשוב כמו שומר דיוצא ונכנס וכן פרש"י ולכן כתב רבינו אפילו אם גם הנכרי דר שם שהרי היתר זה הוא מטעם שהוא יושב ומשמר דהיינו כשהיין הוא ברשות הנכרי במקום שהוא דר שם מותר ואפילו אין מפתח וחותם בידו כיון שישראל ג"כ דר שם ומשמרו על ידי שיוצא ונכנס: ומ"ש ואם אין הישראל דר שם וכו' היינו רישא דמתני' דמפרשה ר"ת במפתח וחותם בידו ובעיר שיש בה נכרים וישראלים מותר כשהבית פתוח לר"ה וכן תניא בגמרא המטהר יינו של נכרי ברשותו וישראל דר בחצר אחר אסור אע"פ שמפתח וחותם בידו והיינו כשאין הבית פתוח לר"ה דאע"פ שהישראל דר בעיר כיון שדר בחצר אחרת אסור אבל בפתוח לר"ה קתני מתני' דמותר וכל זה הוא שיטת התוספות וכתב כן גם הרא"ש וכן כתב רבינו סוף סי' זה: ומ"ש ואם הבית פתוח לאשפה וכו' שם בגמרא וטעמא משום דדרך אשפה לעמוד בני אדם

דחביתא שריקא וחתימא הוי חותם בתוך חותם שריקא ולא חתימא לא הוי חב"ח אבל חותם מיהא הוי כיון דשריקא וה"נ דאי איכא מפתח בידו הוי כחב"ח דמפתח וחותם כשני חותמות דמו ואי משום שותפותו של נכרי דלא שרי אפילו במפתח וחותם ביד ישראל עד שיהא יושב ומשמר כדעת הגאונים ז"ל הכא שאני דכיון דלית ליה ישראל שותפות בגויה מירתת ונתפס הוא עליו כגנב ולא אמרו במטהר יינו של נכרי אלא במטהר יין שיהא של נכרי לגמרי דלא מירתת ואפילו נגע ביה אינו נתפס עליו כגנב ועוד דכיון ששכרו הבית מהנכרי הדר באותו חצר על דעת כן שיהא מפתח ביד ישראל הרי הוא לגבי הנכרי השותה ברשותו של ישראל ואף על פי שהנכרי המשכיר דר באותו חצר לא חיישינן שמא יניחנו לנכרי השותף ומחפה עליו דתנן (ע"ז סא:) רשב"א אומר כל רשות נכרי אחת היא וקא פריש רב נחמן דרשב"א להחמיר קאמר וה"ק וכו' וקי"ל כרב נחמן דהא תניא כוותיה והילכך שמעי' מיהא דרבנן להקל ולא חיישינן לגומלים וקי"ל כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים וכמעשה דבי פרזק רופילא דאפקידו חמרא גבי אריסייהו סבור רבנן קמיה דרבא למימר כי אמור רבנן חיישינן לגומלין ה"מ היכא דמותיב האי לגבי האי דס"ת לכאורה דהלכה כמ"ד חיישינן לגומלין לא היא דהתם רבותא בעלמא קא אמרי הכי לומר דהאי לכ"ע שרי וא"ל רבא דלא כנ"ל הדברים להלכה ועמכם עלה ותושיה הורו לכך למעשה עכ"ל:

כתב עוד הרשב"א בת"ה הארוך בשם הראב"ד דמסתברא דוקא שוכר או לוקח בית בחצרו של נכרי לפי שיש לו בה שייכות כמו שאמרנו אבל בחצרו של ישראל ממש שלא שכרו ולא לקחו מהנכרי אפילו היה הנכרי דר באותה חצר ואין ישראל דר בה מותר ואף ע"פ שאין מפתח וחותם ביד ישראל לפי שאין לו בה שום שייכות ואפילו נמצא עומד בצדו שהרי מ"מ נתפס עליו כגנב וה"מ ביום אבל בלילה אסור ולולי שאמרה הרב ז"ל הייתי אומר דל"ש יום ל"ש לילה אלא כל שיש דלתים לחצר וננעל אפילו ביום אסור שהרי יש לו שייכות בחצר ואית ליה לאשתמוטי על הנעילה הילכך אסור ואם לא ננעל החצר או אפילו נעל ויש לו חור בדלתות או ממקום שיכול לראות שם חביות שבבית מותר הא לאו הכי אסור כדאמרינן בפרק השוכר (ע·) ההוא ביתא מליא חמרא דישראל ונכרי וכו' והוה ביזעא לדשא וכו' ע"כ ובתשובה ביאר דברי הראב"ד וכתבתיה בסוף סי' קכ"ח ושם נראה מדבריו דלמעשה יש לפסוק כדברי הראב"ד (ז):

קלא המטהר יינו של נכרי פירוש שישראל עושה יינו של נכרי בהכשר וכו' בסוף פרק ר' ישמעאל (סא·) תנן המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו בבית שהיא פתוח לר"ה בעיר שיש בה נכרים וישראל מותר בעיר שכולה נכרים אסור עד שיושיב שומר אין השומר צריך להיות יושב ומשמר אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר רשב"א אומר כל רשות נכרי אחת המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו והלה כותב לו שנתקבלתי ממך מעות מותר אבל אם רצה ישראל להוציאו אינו מניחו עד שיתן לו את מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו ובגמרא (שם) תניא המטהר יינו של נכרי ברשותו וישראל דר באותו חצר מותר ואע"פ שאין מפתח וחותם בידו בחצר אחרת אסור אף ע"פ שמפתח וחותם בידו וכתבו התוספות והרא"ש שהכריחו ר"ת לפרש דרישא דמתני' ביש מפתח וחותם ביד ישראל ובלא כתב לו הנכרי התקבלתי והילכך בעיר שישראל ונכרים דרים בה ופתח פתוח לר"ה אע"פ שהוא יינו של נכרי מותר כיון דמפתח וחותם בידו שהנכרי ירא פן יראהו ישראל טורח ומזייף ויגיד לישראל שטיהרו ויפסיד למכור יינו ולא דמי לנכרי שנמצא עומד בצד הבור של היין דאסירנא ביש לו מלוה עליו דהתם כיון שאין מפתח וחותם סומך שיכול לנסכו קודם שיראהו שום אדם בעיר שכולה נכרים אסור ואע"פ שיש מפתח וחותם בידו לא יועיל כלום פתח פתוח כדמוקי לה בגמרא בעיר שיש לה דלתים ובריח שאין רוכלים עוברים דרך שם שלא ירגישו דכיון שלא כתב התקבלתי א"כ יינו של נכרי הוא וכן תניא בגמרא דיין של נכרי וישראל דר בחצר אחרת אסור לכ"ע אע"פ שיש מפתח וחותם וסיפא דמתני' דקתני והלה כותב התקבלתי הוי יינו של ישראל הלכך במפתח וחותם שרי אבל בלא מפתח וחותם אין להתיר כיון שהוא ברשות הנכרי דבקל ינסכו ולא דמי להאיה דנמצא עומד בצד הבור שהתרנו באין לו מלוה על היין דהתם איכא תרתי לטיבותא יינו של ישראל וברשות ישראל דרשות ישראל מועיל כמו מפתח וחותם והיכא דישראל דר באותה חצר שהיין מונח שם ל"ש ביינו של ישראל ל"ש ביין של נכרי שרי אף בלא מפתח וחותם כדקתני בברייתא אע"פ שאין מפתח וחותם משום דישראל דר באותו חצר חשוב כמו שומר דסגי ביוצא ונכנס ע"כ והשתא מ"ש רבינו המטהר יינו של נכרי בין שמכרו הנכרי לישראל ולא פרע לו המעות וכו' היינו סיפא דמתני' דקתני המטהר יינו של נכרי וכו' אבל אם בא ישראל להוציאו אינו מניחו עד שיתן לו את מעותיו: **ומ"ש** או שלא מכרו לו אלא שמטהרו כדי למכרו לישראל ע"י היינו רישא דמתני' שפירוש ר"ת שלא כתב לו התקבלתי א"כ הוי כאילו לא מכרו לו כיון שעדיין הוא ברשות הנכרי וגם לא כתב לו התקבלתי: ומ"ש אם נתנו בחצרו של נכרי והישראל דר בחצר מותר אפילו בלא מפתח וחותם אפילו אם גם דר הנכרי שם היינו ברייתא דקתני שאם ישראל דר באותו חצר מותר אע"פ שאין מפתח וחותם בידו: ומ"ש ואם אין ישראל דר באותו חצר אם דר באותה העיר כלומר אם דר שום ישראל באותה עיר דהו"ל עיר שיש בה נכרים וישראל והבית פתוח לר"ה מותר היינו מתני' דקתני בבית שהוא פתוח לר"ה בעיר שיש בה נכרים וישראל מותר והעמידה ר"ת ביש מפתח וחותם ביד ישראל וכבר נתבאר בסימן שקודם זה דלר"ת במפתח או חותם סגי ולשאר מפרשים לא סגי בחותם אחד וצריך ב' חותמות או מפתח וחותם ונתבאר שם דלית הלכתא כר"ת: ומ"ש ואם הבית פתוח לאשפה וכו' שם בגמרא וטעמא משום דמתירא שמא יבא ישראל לישב על האשפה ויראנו: ומ"ש וכן אם יש בחצר כנגד פתח הבית חלון וכו' שם א"ר יוסף חלון כר"ה דמי ופרש"י אפילו בית פתוח לחצר וחלון פתוח לחצר בר"ה כנגד פתח הבית כמאן דפתוח לר"ה דמי ל"א חלון של ישראל פתוח כנגד פתח הבית כר"ה דמי וכן עיקר ע"כ ורבינו כתב כפי' ראשון וכך הם דברי הרא"ש והרשב"א כתב לשון אחרון: ומ"ש וכן אם יש דקל לישראל וכו' שם וטעמא משום דמתירא הנכרי שמא יעלה הישראל ללקוט פירותיו ויראנו נוגע: ומ"ש אלא אפילו אין עליו פירות וכו' שם פלוגתא דרב אחא ורבינא וידוע דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וכ"פ הרא"ש ז"ל:

ומ"ש ואם אין הבית פתוח לר"ה אף על פי שישראל דר בעיר או בעיר שכולה נכרים וכו' אסור אפילו במפתח וחותם זה פשוט דע"כ לא שרי ברישא דמתני' אע"פ שמפתחה וחותם בידו אלא בתרתי לטיבותא בית פתוח לר"ה ועיר שיש בה נכרים וישראל וכי חסר חד מינייהו אסור ובהדיא קתני סיפא בעיר שכולה נכרים אסור כלומר ואע"פ שהבית פתוח לר"ה דכיון שאין שם ישראל כי פתוח לר"ה מאי הוי וממילא משמע דה"ה לאידך כלומר היכא שאין הבית פתוח לר"ה אע"פ שיש בעיר נכרים וישראל דכיון שאין הבית פתוח למקום שהרבים עוברים כי איכא ישראלים בעיר מאי הוי והכי תניא יינו של נכרי ברשותו וישראל דר בחצר אחרת

אע"פ

דרכי משה

(ז) וע"ל סימן קל"א וע"ל סי' קכ"ח. דבשאר מקומות אין חילוק בין יום ולילה:

קלא (א) בהר"ן דף שע"ח ע"א כתב הראב"ד דוקא שמונה בבית אבל בחצר לא עד שישב שומר דכיון שיש לו שייכות ביין ובחצר נוגע ולא מירתת כו' עד וראוי להחמיר כדבריו עכ"ל:

הוא

דרישה

סי' קלא [א] המטהר יינו של נכרי כו' והישראל דר בחצר מותר כתב הר"ן דף שע"ח דוקא שמונח בבית אבל בחצר לא עד שישב שומר דכיון דיש לו שייכות ביין ובחצר נוגע ואינו מרתת · וכתב עוד הר"ן פרש"י הא דשרי ע"י דקל או חלון דוקא ביום ולא בלילה ואפילו ביום יש מחמירין לומר שאינו מציל אלא מה שכנגד החלון והאשפה והדקל אבל שבצדדין אסור ויראה לי כל שפתוח לר"ה או לאחד מאלו מתירא הוא לכנס באותו בית כלל ולא דמי להא דאמר כל דלהדי בזעא שרי לכאן ולכאן אסור דהתם נכנס ודאי וסגר אחריו אבל כאן אמרינן מוקה דלא נכנס כלל דכל שפתח פתוח מתירא שמא יראוהו יוצא ונכנס וה"ה בחלון או דקל עכ"ל: [ב] מותר ע"י מפתח או חותם עמ"ש בפרישה ויש להקשות הא כתב רבינו לעיל סימן קי"ח דהיכא דסגי בחותם אחד מפתח אינו כחותם וצ"ל דלעיל כ"כ בשם הרשב"א אבל לר"ת והרא"ש לא ס"ל כן וכן מוכח מלשון ב"י דלעיל שכתב ומ"ש רבינו ומפתח אינו כחותם אחד הוא מדברי הרשב"א אבל קשה למה כתב רבינו לעיל סתם דהיכא דסגי בחותם אחד

מפתח

פרישה

(טו) ויש מגדולי המורים הוא הראב"ד:

סי' קלא (א) אם נתנו בחצירו של נכרי לאו דוקא בחצירו שהרי אין דרך ליתן יין בחצר אלא ר"ל בבית שבחצרו של נכרי וכ"כ רבינו בסמוך והבית שיש בו היין פתוח: (ב) והישראל דר בחצר מותר טעמו מבואר לעיל דהואיל וישראל דר עמו מרתת: (ג) ואם אין הישראל דר בחצר אם דר באותו העיר פירוש אם דר שום ישראל באותה עיר ב"י: (ד) מותר ע"י מפתח או חותם לר"ת כו' כן ראיתי מוגה וכן הוא בס"א ויותר נ"ל שלא להגיה כאן ונקט תחלה לשון הגמ' שאמרה ע"י מפתח וחותם וחזר ומפרש לר"ת סגי בחותם א' והוא מפרש מה דאמר בגמרא מפתח וחותם או חותם ולפ"ז צריך למחוק דלר"ת דסגי ועד"ר: (ה) וכן אם יש בחצר כו' ר"ל שיש חלון בדופן החצר של הנכרי פתוח כנגד פתח הבית ומפולש לר"ה וק"ל: (ו) ואם אין הבית פתוח כו' עד שיהא שם שומר ומשמר דאז אם הוא פתוח לר"ה אפילו אינו נכנס בבית אלא נכנס ויוצא בעיר סגי וכשאינו פתוח לר"ה צריך שיהא יוצא ונכנס

בבית

אע"פ שמפתח וחותם בידו אסור לפי שאין הבית פתוח לר"ה : ומ"ש ומיהו אין השומר צריך להיות יושב ומשמר וכו' פשוט במשנה : וכתב בא"ח כתב הר"י הלוי שמותר אפי' יוצא ונכנס יותר משעה ורבינו אמר לו דאפי' שהה יום א' דבזמן הזה לא תקיף יצרייהו לנסך עכ"ל : ורבינו ירוחם כתב גבי המניח נכרי בחנותו אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר לאו דוקא יוצא ונכנס אלא כל שלא הודיעו שהוא מפליג מותר אפי' ששה זמן מרובה עכ"ל : ומ"ש ובס"ה התירו בחותם ב"ח כ"כ שם בשם ר"ת ולטעמיה אזיל דכי קתני מפתח וחותם מפתח או חותם קאמר ומפרש דברייתא לא אסרה בישראל דר בחצר אחרת אלא כשמפתח או חותם בידו אבל אם היו שני חותמות מישראל שרי והביא ראיה לדבר : ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל אסר בפסקיו · היינו מדכתב שם בשם ר"ת דאין לנו לחלק בין חותם א' לחב"ח וכ"כ שם התוס' וכתב הרשב"א בתשובה שכך היא הסכמת הגאונים והר"מ והרא"ש שיינו של נכרי שטיהרו ישראל ונתנו בחצר שהנכרי דר שם אין לו תקנה ואפי' בכמה חותמות אלא כשישראל יושב ומשמר ולזה דעתי נוטה עכ"ל וכ"פ הרמב"ם בפי"ג והכי נקיטינן : ומ"ש וכו' בתשובה כיון שנוהגים הנכרים שבארץ הזאת שלא לשתות מיין של ישראל וכו' כלומר אע"פ שבפסקיו אסר בתשובה התיר מטעם אחר אלא שלא היה רוצה לסמוך על אותו טעם להקל לכתחלה ותשובה זו לא מצאתיה בתשובה שבידינו :

אפי' הבית פתוח לר"ה אסור אפי' במפתח וחותם עד שיהא שם שומר ומשמר ומיהו אין השומר צריך להיות יושב ומשמר תמיד אלא יהא יוצא ובא (ז) ובספר התרומות התירו בחותם תוך חותם (ח) וא"א ז"ל אסר בפסקיו (ט) וכתב בתשובת שאלה כיון שנוהגין הנכרים שבארץ הזאת שלא לשתות מיין של ישראל שאומרים כמו שהם נזהרים מיין שלנו כך נזהר אנחנו מיין שלהם היה נראה להתיר בחותם תוך חותם שהוא ירא לזייף שאם יזייף לא יכול למוכרו לא ליהודים ולא לנכרים אלא שאינו רוצה להקל לכתחלה (י) ואם רוכלי ישראל רגילין לבא לעיר ואין לעיר חומה דלתים ובריח בענין שיוכלו לבא שם בכל שעה שירצו חשובה כאילו ישראל דר שם ושרי א במפתח וחותם בד"א כשהיין בבית הנכרי בעליו אבל אם נתנו בבית של אחר מותר במפתח וחותם והוא שלא יהא נכרי האחר כפוף תחת יד בעל היין ואם הוא כפוף תחתיו ואילו בא בעל היין ליגע בו אינו רשאי למחות לא הוי כאילו הוא ברשות בעל היין ואם כתב הנכרי לישראל התקבלתי דמי היין ואילו בא ישראל ליטלה אינו מעכב עליו הרי הוא כיינו ומותר במפתח וחותם אפי' בעיר שכולה נברים · (יא) [ג] כתב ר"ת אע"פ שבעיר שכולה נברים

ומ"ש ואם רוכלים ישראל רגילים לבא לעיר וכו' פשוט שם בגמרא : כתוב בתשובת הרשב"א ח"ג סימן ר"ת ולענין מה שאמרת לפי מ"ש הראב"ד בענין רוכלין המחזרים בעיירות עיר שיש בה דלתים שהיא מליאה כל טוב וסוחרים אחרים לא ירויחו בה כלום אבל עיר קטנה שצריכה רוכלים אחרים מתירא הוא שאם יכנסו שם רוכלים אחרים ישראל יראוהו הכפרים שאין שם אלא עובדי אדמה ואין רוכלין מחזרין שם לא למכור ולא לקנות אם נדון אותו לזה כעיר קטנה ומותר או אסור לפי שאין רוכלין נכנסים שם כלל לא למכור ולא לקנות והו"ל לענין זה כעיר גדולה ואע"פ שישראלים נכנסים שם לעתים רחוקות אין זה מציל ואסור ויראה מתוך דצריך שלגריעות הכפר הו"ל כעיר גדולה לחשיבותא וכאן וכאן אסור דע כי מדעתי שאתה מסכים אל האמת ולזה דעתי נוטה כמו שאמרת עכ"ל וז"ל רבינו ירוחם (ני"ז) ומה שכתבתי בעיר שכולה נכרים צריך להיות יושב ומשמר מיירי שיש בה דלתים ובריח שאין נכנסים בה אלא ברשות וכ"ע ידעי כשנכנסים רוכלים וכשנכנסים רוכלי ישראל ידע הנכרי ולא יזייף באותה שעה ולפיכך לא סגי במפתח וחותם וכן הדין בעיר גדולה שיש לה דלתים ובריח ואינה צריכה שיבואו לה רוכלים ממקום אחר אבל בעיר שרוכלים המחזרים בעיירות נכנסים שם ואינם יודעים עת שנכנסים מותר במפתח וחותם דמירתת לזייפי אפי' אין ישראל בעיר שמא יבואו רוכלים ויראוהו פי' ואפי' בלילה מתירא מן השומרים שמא יחשדוהו לגנב ומכל מקום בשבתות וי"ט שאין מתירא מרוכלים נראה שצריך שומר ע"כ (ב) ומ"ש בד"א כשהיין בבית הנכרי בעליו אבל אם נתנו בבית של אחר מותר במפתח וחותם שם אהא דתנן ר' שמעון בן אלעזר אומר כל רשות נכרים אחת מפורש בגמרא דה"ק ת"ק בד"א ברשותו אבל ברשות נכרי אחר מותר ולא חיישינן לגומלין רשב"א אומר כל רשות נכרים אחת הוא ופסקו הרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל הלכה כת"ק אבל מדברי הרמב"ם בפרק י"ג נראה שפוסק כרשב"א ולענין הלכה נראה דנקיטין כהרשב"א והרא"ש והר"ן : ומ"ש במפתח וחותם פשוט הוא דאפילו יינו של ישראל אין מפקידין ולא מייחדין אצל נכרי אלא במפתח וחותם ומ"ש והוא שלא יהא נכרי האחר כפוף תחת יד בעל היין ואם הוא כפוף תחתיו וכו' הוי כאילו הוא ברשות בעל יין · שם בעובדא דבי פרזק רופילא · ומ"ש ואם כתב הנכרי לישראל התקבלתי דמי היין וכו' הרי הוא כיינו ומותר במפתח וחותם אפי' בעיר שכולה נכרים כ"כ שם הרא"ש והכי משמע מדקתני המטהר יינו של ישראל ונתנו ברשותו וכו' אבל אם ירצה ישראל להוציאו אינו מניחו וכו' דמשמע דמשום דאם רצה ישראל להוציאו אינו מניחו הוא דאסור הא אם היה מניחו מישרא שרי וכ"ש לספרים דגרסי והלה אומר התקבלתי ממך מעות מותר דבהדיא שרי ליה משום דה"ל יינו של ישראל ברשות נכרי :

אדם עליה : ומ"ש וכספר התרומות התירו בחת"ח פי' כשאין הבית פתוח לר"ה והישראל דר בעיר או כמי אפי' פתוח לר"ה ובעיר שכולה נכרים דאסור לר"ת במפתח או חותם ס"ל לספר התרומה דבדאיכא חב"ח שרי אפי' אין פתוח לר"ה ואפי' בעיר שכולה נכרים אבל הרא"ש אסרו בפסקיו דס"ל דאף לרבי' תם אין לחלק כאן בין חותם א' לחב"ח דהיכא דלא חיישינן לזיופא דחותם אפילו חותם א' סגי והיכא דחיישינן לזיופא אסור אפילו בב' חותמות ואע"ג דבריש סימן ק"ל כתב רבי' דנוהגין להצריך לכל ב' חותמות ואין להקל כר"ת אפ"ה רבינו הביא כאן דעת סה"ת דהתיר לר"ת בחת"ח משום דס"ל דלכתחלה דוקא נוהגין שלא להקל כר"ת אבל דיעבד כדאי הוא ר"ת לסמוך עליו בשעת הדחק דהשתא לפ"ז יש לסמוך ג"כ אדברי סה"ת דמתיר אליבא דר"ת באין פתוח לר"ה ואפי' בעיר שכולה נכרים כשהוא חתום בחב"ח . ותו דכך היא ההלעה בדברי רבינו בסה"ת התירו בחת"ח והרא"ש אסר בפסקיו אבל בתשובת שאלה הסכים דבזמן הזה יש להתיר כאן בחת"ח וכסה"ת מיהו בחותם א' אף בזמן הזה אין להתיר אפי' דיעבד והכי נקטינן ודלא כמ"ש בהגהת ש"ע בסתם ויש מי שאומר שבחת"ח מותר בכל ענין ויש לסמוך עליו להתירו בהנאה אבל לא בשתייה עכ"ל דאע"פ דדבריו נכונים לפי דין התלמוד שהנכרים עעכו"ם אבל בזמן הזה דכל מגע נכרי אפי' בכוונה וכל סתם יינם אינו אסור בהנאה אלא בשתייה כמו שנתבאר בסימן קכ"ג סעיף ד' א"כ כאן דאיכא ספק מגע נכרי יש לסמוך אסה"ת בזמן הזה להתיר אפילו בשתיה בחותם תוך חותם באין פתוח לר"ה ואפילו בעיר שכולה נכרים נ"ל · ומה שקשה לדברי הרא"ש בתשובה אליבא דר"ת דלפי טעמו שהתירו בזמן הזה משום דלא חיישינן לזיופא א"כ היה לו להתירו לר"ת אף בחותם א' דהא איהו גופיה ס"ל דאין לנו לחלק בין חותם א' לב' חותמות בענין זה דחששא דזיוף יתבאר בסוף סימן זה בס"ד ע"ש :

ומ"ש ואם רוכלי ישראל וכו' עוד אפילו בעיר שכולה נכרים הכל מבואר בגמרא לשם : כתב ר"ת אע"פ שבעיר שכולה נכרים וכו' וחותמין אותו חותם בתוך חותם וכו' מותר שלא אמרו וכו' יש להקשות דמשמע מלשון זה דלא התיר ר"ת אלא בחת"ח והא ליתא שהרי ר"ת כתב להדיא שאין לנו חילוק בין חותם א' לחת"ח לענין טרח ומזייף דאי אסור בחותם א' ה"ה חב"ח והכי משמע להדיא באשיר"י ס"פ ר"י כשכתב דברי ר"ת דבתחלה היה נמנע מלשתות אע"פ שהיה חב"ח ושוב נהג בו היתר דדוקא במטהר יינו של נכפי הגדל בכרמים שלו שלא טרח בו הנכרי כ"כ וכו' אבל המוליכין יין למרחקים בטורח גדול וביציאה מרובה וגם קונהו חש לטרחו ולהוצאתו ולא מזייף עכ"ל משמע מדכתב בסתם חש לטרחו ולהוצאתו ולא מזייף ולא הזכיר תנאי זה דוקא כשהוא חת"ח אלמא דתלינן דלא מזייף כלל ואפילו ליכא אלא חותם א' ודאי דחש לטרחו ולא מזייף כלל וי"ל דרבינו סובר דהרא"ש כתב בקיצור אבל ודאי דלא נהג ר"ת בו היתר אלא כשהיה חת"ח וכמו שהוא מפורש בתוס' לשם שכתבו וז"ל אבל הכא כיון שטורח כ"כ שלוקח אותו מישראל וגם מחתימו חת"ח ונושא להשתכר בו אין לירא שיטרח ויזייף פן יפסיד טרחו ועל סמך היתר זה שתה יין שהובא מאלכיריי"א בזה הענין עכ"ל אלמא דוקא בזה הענין וטעמו משום דכך היו רגילין הסוחרים לטרוח לשומרו על הצד היותר מועיל להחתימו חת"ח ובחביות מלא חשוקים ושלים

כתב ר"ת אע"פ שבעיר שכולה נכרים ולא כתב לו התקבלתי אסור עד שיהא יושב ומשמר נכרים שקונים יין מישראל וכו' כ"כ שם התוס' והרא"ש ז"ל וכתבו שע"פ טעם זה היה נוהג בו היתר : והרשב"א כתב בת"ה הקצר וז"ל ישראל שעשה יינו של נכרי בטהרה בין שמכרו נכרי לישראל ולא פרע לו מעות בין שלא מכרו לו אלא שהוא מטהר כדי למכרו על ידו לישראלים אם נתנו ישראל בחצרו של אותו נכרי עצמו ואין הנכרי דר באותו חצר אם היה פתוח לר"ה והיו ישראל ונכרים דרים באותה העיר מותר ואע"פ שאין ישראל דר באותו חצר ואין מפתח וחותם בידו מתירא הנכרי מליכנס שם בד"א בשלא נמצא עומד באותו בית שהיין נתון בו אבל נמצא עומד בבית אסור וי"א שאין דברים אלו אמורים אלא ביום אבל בלילה צריך להיות ישן בתוכו ויש מחמירים שאפי' ביום אין אשפה וחלון ודקל ופתח פתוח מצילין אלא מה שנראה ממנו מן החלון והאשפה והדקל אבל שבצדדים אסור ויראה לי שכל שפתוח לר"ה או לא' מאלו מתירא הוא מליכנס לאותו בית כלל מכרו הנכרי לישראל ופרע לו המעות ואפי' לא פרעו אלא שזקף המעות עליו במלוה ואילו רצה הישראל להוציא היין מרשותו אינו יכול לעכב על ידו היין מותר אע"פ שאין פתח פתוח לר"ה ואין מפתח וחותם ביד ישראל ולא עוד אלא אפי' עומד בצדו מותר אין זה אלא כמי שיש לו מלוה על ישראל ונמצא עומד בצד הבור של יין שלו ויש מחמיר בנמצא עומד בבית שהיין נתון בו לפי שהוא נתון בחצרו וכל שאינו נתפס כנגד בכניסתו בבית אסור ודברי הראשונים נ"ל עיקר כתב לו התקבלתי וכשבא להוציאו אינו מניחו ה"ז אסור עד שיהא פתח פתוח לר"ה וישראלים דרים באותה העיר שהתקבלתי זה אינו אלא בהערמה שאילו מדעת גמורה כתב לו לא היה מעכב מלהוציאו לא היו ישראלים דרים באותה העיר אע"פ שהפתח פתוח לר"ה ואפי' מפתח וחותם ביד ישראל מתירא הוא מן הישראל ואינו מתירא מן הנכרי ואע"פ שישראל זה דר לבדו באותה חצר אינו מתירא מליכנס שם ומזייף ואינו נמנע הואיל והבית והיין שלו לפיכך אין לו תקנה ואפי'

דרכי משה

(ב) הא דאמרינן דאין אנו בהזקת שומרי שבתות אינו אלא במקום דאיכא פסידא לישראל אבל אין רוכלים מהזירים בעיירות בשבתות ולכן לא מירתת מהם (כנ"ל) :

וע"ל

פרישה

בבית : (ז) ובספר התרומה התירו בחותם ת"ח כ"כ בשם ר"ת ולטעמיה אזיל דס"ל דלא אסר אפי' אין ישראל דר באותו חצר כשיש מפתח או חותם ב"י : (ח) וא"א הרא"ש ז"ל אסר בפסקיו פירוש אפילו לר"ת ב"י : (ט) וכתב בתשובה שאלה כו' ז"ל ב"י כלומר אף ע"פ שבפסקיו אסר בתשובה התיר מטעם אחר אלא שלא היה רוצה לסמוך על אותו טעם לכתחילה ותשובה זו לא מצאתי בתשובת הרא"ש שבידינו עכ"ל : (שבארץ הזאת שקורין קריכין היינו יוונים שקורין גריקין רש"ל עכ"ה) : (י) ואם רוכלי ישראל כו' עד ושרי במפתח וחותם פי' למר כדאית ליה דהיינו לר"ת חותם לבד סגי ולשאר מפרשים מפתח וחותם וכן נראה לפרש בסמוך אלא מ"ש רבינו בד"א כשהיין בבית נכרי בעליו אבל אם נתנו בבית של אחר מותר במפתח וחותם שר"ל לכל מר כדאית ליה וכן משמע שם בב"י שכתב דלא גרע מיין ישראל וביין של ישראל ס"ל לר"ת דסגי בחותם לחוד וכמ"ש בסמוך וכן נראה לפרש בסמוך אלא מ"ש רבינו ואם כתב הנכרי לישראל התקבלתי כו' הרי הוא כיינו ומותר במפתח וחותם : (יא) כתב ר"ת אף על פי כו' עד שיהא יושב

דרישה

שמפתח אינו כחותם א' ולא כתב שם שר"ת חולק ע"ז וע"ק לפי זה דאי ס"ל דמפתח לחוד הוי חותם אם כן למה אמר דמפתח או חותם כו' דאם ע"י מפתח מותר כ"ש שמותר ע"י חותם שהוא עכ"פ עדיף ממפתח ואפשר לומר דס"ל סתם חבית יש לו חותם שהוא רשום בסתימתו ואמר דמותר ע"י מפתח ר"ל אם יש גם מפתח נוסף על החותם שהוא בסתם חבית או ע"י חותם לחוד נמי מותר ולא זו אף זו קתני ובק"ש האדכתי : [ג] כתב ר"ת אע"פ כו' עד שיהא יושב ומשמר כ"כ התוספות בשם ר"ת ס"פ ר' ישמעאל אבל קשה לסה"ת שכתב לעיל בשם ר"ת שמותר בחת"ח אפילו בלא התקבלתי וצ"ל דר"ת לא קאמר בפירוש כן אלא אע"פ שבעיר שכולה נכרים אסור אפילו במפתח וחותם נכרים שקונין יין מישראל מותר כו' והוא מפרש דר"ל מפתח או חותם ואפ"ה מותר כשקונה יין מישראל דחש לטרחו ולא יזייף וכ"ע אבל אין לומר דיושב ומשמר הוי כמו חת"ח דהא כתב רבינו בשם ר"ת אע"פ שבעיר שכולה נכרים כו' אסור עד שיהא יושב ומשמר נכרים שקונין כו' וחותמין אותו חותם בתוך חותם משמע דדוקא נכרים שקונין שהוא פדיף

חדושי הגהות

קלא א ב"י למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהיינו לר"ת חותם לבד סגי ולשאר מפרשים מפתח וחותם וכ"כ לפרש מ"ש בסמוך בד"א כשהיין בבית נכרי בעליו אבל אם נתנו בבית של אחר מותר במפתח וחותם שר"ל לכל מר כדאית ליה וכ"ב לפרש אצל מ"ש רבינו ואם כתב הנכרי לישראל התקבלתי הרי הוא כיינו ומותר במפתח וחותם (פרישה) :

קשה

ושולים כפולים מלד זה ומלד זה א"כ אם היה נשמר בענין זה כמו שהיו רגילים לא היה ר"ת מתיר כיון שהיו ממנהגם היכא פתחון פה להסדה דזייף אבל מדינא ודאי אין חלוק לר"ת בין חותם א' לב' חותמות דכיון דמסתמא ודאי חש לטרחו ולהוצאתו לא זייף ועוד דאף לשון הרא"ש שכתב בקיצור ושוב נהג בו היתר וכו' משמעו גם כן שלא נהג היתר אלא בענין שהזכיר קודם שהיה ר"ת נמנע מתחלה לשתות היין שקונים נכרים מישראל והותמין חותם בתוך חותם וכו' ועלה קאמר ושוב נהג בו היתר וכו' דנהג בו היתר משמע בו בענין שכתב מקודם חת"ח דוקא ולפ"ז נראה כמו שכתב רבינו בסמוך ע"ש הרא"ש בתשובה דכשהישראל דר בחצר אחרת ואין הבית פתוח לר"ה דכיון שנוהגים הנכרים וכו' עד נראה להתירו בחת"ח שהוא ירא לזייף וכו' דקשה טובא דכיון דלהרא"ש אליבא דר"ת אין לנו לחלק בין חותם א' לחת"ח ולא שרינן ליה הכא אלא מטעם שנוהגין הנכרים בארץ הזאת שלא לשתות מיין של ישראל וכו' א"כ ה"ל להרא"ש להתיר לפי זה אף בחותם א' אלא צ"ל אע"ג דודאי הוא דלהרא"ש מדינא יש להתיר בזמן הזה אפילו בחותם א' דכיון דאין חוששין לזייף אין חלוק בין חותם א' לחותם תוך חותם לרבינו תם אפילו הכי כיון שלא נהגו בהיתר זה דחותם תוך חותם כאן אלא על פי סה"ת ואיהו לא התירו אלא בחת"ח לכך לא הסכים הרא"ש להתירו אלא דוקא בחת"ח:

נכרי' ולא כתב לו התקבלתי אסור [ב] עד שיהא יושב ומשמר (יז) נכרים שקונין יין מישראל והותמין אותו חותם בתוך חותם ומוליכין אותו כמה ימים בספינה לבדה מותר שלא אמרו אלא במטהר יינו של נכרי שנגדל בכרמיו שלא טרח בו כל כך ולא הוציא עליו הוצאות ואינו חושש כל כך אם ירגיש הישראל שיזייף אבל כשמוליך יין למרחוק בטורח גדול והוצאה מרובה וגם קנה אותו חש לטרחו ולהוצאתו ולא יזייף יש עוד דעות רבות בענין המטהר יינו של נכרי וכאשר כתבתי הוא שיטת התוספות וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל:

אע"פ

ואפי' בשני חותמות עד שיהא ישראל יושב ומשמר ואם היה יוצא ונכנס הרי הוא כיושב ומשמר כד"א בעיר גדולה שיש לה דלתים ובריח שרוכלים מצויין אבל היתה עיר קטנה שרוכלים נכרים ונכנסים לה מותר מתירא הוא שמא יכנסו בה רוכלים ישראל ויראוהו היה ישראל דר באותה חצר ואין הנכרי דר בה לעולם מותר ואפי' אין מפתח וחותם בידו ולא עוד אלא אפי' הנכרי וישראל דרים בה מותר היה הנכרי דר בה וישראל דר בחצר אחרת לעולם אסור עד שיהא ישראל יושב ומשמר עכ"ל וביאור דבריו בארוך שהוא מפרש דרישא דמתני' מיירי בשאין נכרי דר באותה חצר אלא בחצר אחרת וקתני שאם הבית פתוח לר"ה בעיר שיש בה נכרים וישראלים דרים בה מותר אע"פ שאין ישראל דר באותו חצר ואע"פ שאין מפתח וחותם בידו דהא מתני' סתמא קתני ואפי' אין מפתח וחותם בידו משמע ומיהו דוקא כשלא נמלא בבית שהיין נתון בו הא לא"ה אסור דכיון שיש לו שייכות ביין ונמלא עומד בלדו ה"ז אסור וכדתנן נכרי שנמלא עומד בלד הבור של יין אם יש לו עליו מלוה אסור וכ"ש כאן שהוא שלו ממש ויש לו שייכות בבית ודוקא כשהיה של נכרי וא"כ שמכרו לישראל ולא פרעו עדיין אבל כשמכרו לישראל ופרעו ואילו רצה ישראל להוציאו לא היה יכול לעכב על ידו מלהוציאו מותר ואפי' כשאין פתחו פתוח לרשות הרבים ואין מפתח וחותם ביד ישראל כיון שאין הנכרי דר באותה חצר והיינו דקתני כתב התקבלתי ממך מותר והך מתני' לא קתני פתח פתוח לר"ה ואף ע"פ שרש"י ז"ל לא פי' כן ואפשר לומר דאפי' נמלא עומד בלד הגת מותר דהא תנן נמלא עומד בלד הגת אין לו עליו מלוה מותר ותנן נמי בסיפא המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר וי"א שאם נמלא עומד בלד הגת אסור מפני שיש לו שייכות בבית וכל (שאינו) נתפס כגנב על הכניסה ונמלא עומד שם אסור ואין מחוור בעיני · בעיר שכולה נכרים אע"פ שפתוח לר"ה דכיון שהיה ברשותו ואין ישראלים דרים בה אינו מתירא מליכנס שם והלכך אע"פ שהוא אינו דר שם ופתח פתוח לר"ה ומפתח וחותם בידו של ישראל לעולם אסור עד שיהא יושב ומשמר וכו' ואכי תמה ל"ל יושב ומשמר או נכנס ויוצא בדר באותה העיר לבד תיפוק' דהא קתני בעיר שישראלים ונכרים דרים בה פתח פתוח לר"ה מותר וי"ל דהתם דוקא כשישראלים רבים דרים שם לפי שמתירא שמא יראוהו א' מהם אם לא יראנו זה יראנו זה אבל אם אין ישראלים רבים דרים בה אע"פ שזה יחידי דר בה אינו מתירא כיון דיש לו שייכות בין בבית בין ביין והיינו דקתני בעיר שישראלים ונכרים דרים בה ולא קתני אם אותו ישראל דר שם וכדקתני בברייתא בחצר אם ישראל דר באותו חצר ומיהו אם ישראל דר באותו חצר ואין נכרי דר בו לעולם מותר ואפי' אין מפתח וחותם בידו דהיינו כיושב ומשמר ואם ישראל ונכרים דרים באותה חצר ג"כ מותר ואפילו אין מפתח וחותם בידו דהיינו כיושב ומשמר וכשומר שאינו בא לקולים ואם הנכרי דר באותה חצר וישראל דר בחצר אחרת אפי' היה מפתח וחותם בידו ואפי' ב' חותמות אסור עד שיהא יושב ומשמר דתניא יינו של נכרי ברשותו כלומר ברשותו של נכרי ושהוא דר בה ישראל באותו חצר מותר אע"פ שאין מפתח וחותם בידו בחצר אחרת אסור אע"פ שמפתח וחותם בידו כלומר אם ישראל דר בחצר אחרת והנכרי דר באותה חצר והאה דאמרינן דיקולא כר"ה דמיא כתב מסתברא בדקל של הפקר או של ישראל הא של נכרי לא דהא מהנכרי לא מירתתי וכתב עוד ק"ל אפי' כשאין ישראלים דרים שם ואין רוכלים מחזרים למה יאסר והלא הישראל המטהר לא הודיעם שהוא מפליג ומסתפי נכרי דילמא השתא מדכר לאחריה ואתי וכדאמרינן בכל הגהו עובדי דפרק השוכר וי"ל דהכא שיש לו שייכות בבית וביין לא מסתפי כולי האי וא"כ י"ל דכיון שהוא דר בעיר אחרת כל שילא הרי הוא כמודיעו שהוא הולך לעירו או לביתו ומ"ש וי"א שלא נאמרו דברים הללו אלא ביום אבל בלילה צריך להיות ישן בתוכו ויש מחמירין בדבר שאפי' ביום אין אספה ודקל וכו' מגילין אלא מה שנראה ממנו מן הפתח וכו' בארוך ביאר שזה דעת הראב"ד ז"ל וסמך לו על הא דאיתא בהשוכר דאמר רבא כל דלהדי ביזועא שרי דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור והוא ז"ל כתב שאין הנדון דומה לראיה דהתם שאני דנכנס ודאי וסגר אחריו אבל הכא מיימר אמר חזקה לא נכנס כלל דכל שהפתח פתוח לר"ה מתירא שמא יראוהו יוצא ונכנס או יראוהו מן החלון דרך יציאתו וכניסתו ומפסדו ליה וכיון שאנו תולים בחזקה דאינו נכנס כלל ל"ש כנגד הפתח ול"ש בלדדין הכל מותר עכ"ל ומ"ש במה שמחלק בין לילה ליום נראה שאינו חולק ואפשר דמשום הכי פלגינהו בתרתי י"א ויש מחמירין אע"פ שנכנס הראב"ד אמרם אלא דלפי שאינו חולק אלא על סוף דבריו פלגינהו בתרתי ומיהו ק"ל למה כתב חילוק דבין יום ללילה בל' י"א דאיהו כמי הכי ס"ל ה"ל למכתביה סתמא · עי' בתשובת הרשב"א שבסוף סי' שקודם זה ושבסוף סימן קכ"ח ושבסוף סימן זה: ובתשובה אחרת ח"ג סימן רל"ט כתב על א' שטיהר יינו של נכרי בביתו של נכרי וחתם החבית שבו היין והא"כ חזר בו ישראל מהמקח וא"ל שימכרנו למי שירלה והא"כ נמלך ואמר לנכרי שישוב המכר לכמות שהיה שאפי' למי שמתיר במטהר יינו של נכרי בביתו של נכרי על ידי חותמות ואינו מלריך שיהא יושב ומשמר בכי הא אסור כיון שחזר בו ישראל מהמכר שאין חותמות מגילין אלא מחמת שירא לרמות שמא לא יכוין ויכירין ברמאותו וזה ממי יירא:

והרמב"ם כתב בפרק י"ג נכרי ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה כדי שיהיה מותר לישראל ויקחוהו ממנו והיה היין בביתו של נכרי וכו' עד ובית הפתוח לסם הרי הוא כפתוח לר"ה ג ומ"ש אם היה ישראל זה השומר אותו היין דר באותו חצר היין מותר ואע"פ שהפתח פתוח וכו' ואם היה השומר דר בחצר אחרת היין אסור ואע"פ שהמפתח והחותם ביד ישראל פשוט דהיינו ברייתא דקתני המטהר יינו של נכרי ברשותו וישראל דר באותו חצר מותר ואף על פי שאין מפתח וחותם בידו ומ"ש אפילו כתב הנכרי לישראל שנתקבל ממנו המעות וכו' פשוט דהיינו סיפא דמתני' ומ"ש בין ברשות בעל היין בין ברשות נכרי אחר היינו כרשב"א וכ"פ בפירוש המשנה כמותו ונראה שטעמו מדאמרינן בגמ' גבי עובדא דבי פרוק רופילא סבור רבנן קמיה דרבא למימר כי חיישינן לגומלין ה"מ היכא דמותיב האי גבי האי וכו' א"ל רבא אדרבא אפילו למ"ד דלא חיישינן לגומלין ה"מ היכא דלא מירתת מיניה וכו' ומדקאמר גבי דידהו כי חיישינן לגומלין וגבי דידיה קאמר אפי' למ"ד לא חיישינן לגומלין משמע דלדברי כולם הלכה כמ"ד חיישינן לגומלין דהיינו רשב"א ומיהו כבר כתבתי שסאר פוסקים פסקו כת"ק והכי נקיטינן ומ"ש היה היין זה הטהור של נכרי מונח בר"ה או בבית הפתוח לר"ה וישראלים הולכים ושבים מותר וכו' היינו רישא דמתני' דקתני ונתנו ברשותו בבית שהוא פתוח לר"ה בעיר שיש בה נכרים וישראל מותר ונראה דמוקי לה אפי' אין מפתח וחותם ביד ישראל ואפי' לא כתב לו התקבלתי:

כתב הרשב"א ח"ג סימן רמ"א כתבת במטהר יינו של נכרי ונתנו בביתו של נכרי ששכרו לו הנכרי או שהשאילו ולקח היין כדרך מקחן של נכרים שלא יוכל א' מהן לחזור במקח מכח המושל ולא פרעו ולא כתב לו התקבלתי ואילו רצה ישראל להוליך את יינו לא יעכבהו הנכרי כי יחשוב מה לי אם יוליאנו מרשותי הרי קלחו ממני בפני עדים והלך למקומו וכסתפקת אם נדמהו לכותב לו התקבלתי וזקפו עליו במלוה או לאו מסתברא דדוקא כתב לו התקבלתי או שזקפו עליו במלוה הא לאו הכי אסור דהרי הוא כשלו ויכול לעכבו שלא להוציאו דטוב הוא יותר לנכרי להיות יינו אצלו במשכון מליליך למקומו של ישראל ולהתרעם ממנו למושל מדמי היין והלכך כל שלא כתב לו התקבלתי אסור דכל תטהר יינו ודאי הכי משמע שקנאו ואין העיכוב אלא משום שלא כתב לו התקבלתי ומאי דקתני במתני' אבל אם רצה ישראל להוציאו אינו מניחו וכו' סיפא פירושא דרישא הוא אבל אם כתב לו התקבלתי שאין הנכרי מניחו זה היה מעשה ואסרו עכ"ל:

כתב עוד הרשב"א בתשובה שם סימן רנ"ד על ב' משניות דמטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו דבפ' ר' ישמעאל איברא שני משניות אלו מילי פסיקתא תנו דרישא אפי' בלא מפתח וחותם היא דאי איתא כיון דתני תקנתא דהיינו בפתח פתוח לר"ה וישראלים ונכרים דרים שם ובעיר שכולה נכרים עד שיהא יושב ומשמר אם איתא דדוקא במפתח וחותם מ"ש דלא תני הכי כדקתני הך תקנתא אלא ע"כ כל שישראל ונכרים דרים שם מותר אפי' אין מפתח וחותם ביד ישראל וברשותו דקתני היינו ברשותו שאין הנכרי דר שם שאם הנכרי דר שם פתח פתוח לר"ה מאי מהני והוא יושב בתוך אותו רשות שהיין בתוכו אלא ע"כ כשאינו דר שם ואינו יכול ליכנס לשם אלא באותו פתח הפתוח לר"ה ולפיכך מותר ואפי' לא כתב לו התקבלתי דמסתפי דילמא חזו ליה ומפסיד הוא יינו ואפי' בלילות כל שישראלים דרים שם או אפילו רוכלים ישראלים נכנסים לה דחושש הוא אפי' בלילות שמא לא יראנו זה יראנו זה דאפי' בלילות אין רגל כל העולם כלה מר"ה ולפיכך ירא הוא ואינו נכנס ובחזקת משתמר הוא ואינו דומה למעביר חבית דהתם היין עלמו מסור בידם ועוד שאין הכל יודעין שיין זה של ישראל הוא ואין לו קול אבל זה שמטהר יינו אינו בידו ממש וקול יוצא שזה היין שטהר פ"י ישראל למכור לישראלים ולפיכך נזהר בו כדי שלא יפסיד ריוח יינו ואי נמי התם בשאין רגל הרבים מצויה בדרכים כגון שלא בשעת הגתות אבל בשעת הגתות אומת עוברי דרכים עליו והרי היין בחזקת משתמר כדאיתא בפרק אין מעמידין ובתוספות ומיהו כשאין ישראלים דרים שם אפילו פתח פתוח לרשות הרבים ואפי' מפתח וחותם ביד ישראל אסור עד שיהא יושב ומשמר דכיון שיש לו שייכות ביין ובבית אינו נמנע מליכנוס דמנכרי לא מסתפי אבל ברשות נכרי אחר מותר כלומר שכל שנתנו שלא ברשותו אין חוששין לו ומ"מ לנכרי שהוא מופקד אנלו חיישינן ומחתת אותו נכרי המופקד אנלו חיישינן עד שיהא לו מפתח וחותם ואידך מתניתין כל שכתב לו התקבלתי ורוצה ישראל להוציאו ולהניחו מותר כלומר אף על פי שזקפו עליו במלוה כל שאין לו מלוה על אותו יין עלמו אף על פי שמונח ברשותו של אותו נכרי ואין מפתח וחותם ביד ישראל ואף על פי שאין פתח פתוח לר"ה מותר ואין צריך שומר לא ביום ולא בלילה דבבית מיוחד ליינו של ישראל אין חוששין לגנבים ואין לאותו הנכרי באותו היין שום שייכות אלא כנכרי דעלמא דכולי עלמא מירתתי מליכנס אבל ממון אחרים ואפי' בלילות ואפילו שאין ישראלים דרים שם הדא דאין חוששין אלא ביין המופקד אצלו או שניתן אצלו ועוד דמסתפי דילמא השתא מידכר לאחריה ואתי וכדאמרינן (שם ע'.) בעובדא דישראל ונכרי דהוו יתבי בארבא וכו'

דרישה

יקשה כאן שמסיים דחש לטרחו ולהוצאתו שם מועיל חת"ח אבל לא בעיר שכולה נכרים אלא צריך יושב ומשמר אם כן מוכח בהוייה דיושב ומשמר עדיף מחת"ם:

אע"פ

פרישה

יושב ומשמר ל"ד יושב ומשמר אלא נכנס ויוצא כמ"ש רבינו בסמוך ופד"ר: (יז) נכרים שקונין יין כו' (פירוש אפ"ה גבי נכרים שקונים יין אין סדין כן עכ"ס) עד סס לטרחו ולהוצאתו ולא יזייף וכל פי

חדושי הגהות

ב קשה לסה"ת שכתב לעיל בשם ר"ת שמותר בחב"ח אטו' בלא התקבלתי וצ"ל דר"ת לא קאמר בפי' כן אלא אע"פ שבעיר שכולה נכרים אסור אפי' במפתח וחותם נגה שקנה יין מישראל כו' והוא מפרש דר"ל מפתח או חותם ואפ"ה מותר כשקונה יין מישראל דחש לטרחו ולא יזייף וצ"ע (פרישה) ועי' ב"ח א"ק ג': ג כל הנך ומ"ש קאי על דברי הרמב"ם שבפרק י"ג:

קלב [א] (א) אע"פ שמגע נכרי ביין שלנו אסור בהנאה מותר ליקח דמיו מאותו הנכרי שאסרו או אותו הנכרי ימכרנו ויתן דמיו לישראל (ב) אבל הוא אסור למוכרן ולהנות ממנו שום הנאה בד"א שהנכרי נותן לו המעות קודם שיתן לו ישראל היין אבל אם הנכרי לוקח היין מישראל ואח"כ נותן המעות מותרין כיון שאחר שקונה הנכרי היין במשיכה נתן הדמים לא הוי דמי יי"נ (ג) [ב] ודוקא לאחר מותרין אבל לבעל היין שמכרו אסורין

וכו' ואפילו במוסר מפתח לנכרי אמרו דהמרא שרי דלא מסר להו אלא שמירת מפתח וכ"ל שכל שכתב לו התקבלתי מותר ואפילו נמלא עומד בלד היין דהכי מוכחא לי שמעתא (שם ס:) דאמר שמואל והוא שיש עליו מלוה על אותו יין וא"ר אשי אף אנן נמי תנינא דאלמא מתניתין דכתב לו התקבלתי אפילו עומד בלד היין שרי כמתני' דנכרי שנמלא עומד בלד הבור אלא שבזו יש להחמיר אבל אם אינו מניחו להוציאו כלומר שיש לו עליו מלוה ממש שיש לו שייכות ביין ובבית אפילו במפתח וחותם אסור ברישא שאין פתח פתוח לר"ה א"נ בשאין ישראלים דרים שם ואין רוכלים נכנסין לה עכ"ל:

כתב הר"ן בתשובה סימן מ' על מטהר יינו של נכרי ונתן לו דינר סימן כדי שיתקיים המקח ובדינא דמלכותא אינן יכולין לחזור בהם כל שיש לנכרי שייכות ביין אפילו הוא של ישראל לגמרי וברשותו לענין הפסד ויוקרא וזולא ושהוא יכול למכרו והוא שלו לכל דבר אפ"ה כל שיש לו שייכות ביין שמונח בביתו של נכרי שנמלא שיש לו שייכות בביתו ביין אסור עד שיושיב שומר והביא ראיה לדבר וכן הדבר ברור שאם אין לנכרי שייכות בו אף על פי שישראל לא קנאו מן הדין שרי והביא ראיה לדבר וכ"ל שאין שייכות גדול מזה שהדבר נראה ומוכרע מן השכל שכל המקבל סימן על סחורתו אינו מניח להוליך סחורתו מתוך ביתו עד שיתן לו מעותיו או יבטיחנו בהם ואם הוליך הקונה הסחורה לביתו אם לא יפרע למוכר בי דואר דמתא כופהו להחזיר הסחורה כאילו היא אפותיקי מפורש למוכר וכל כה"ג אין לך מלוה על היין גדולה מזו וכל שהיין בביתו של נכרי הרי יש לו שייכות בביתו וביין ובעינן שומר ועוד כיון שנשאר למוכר חלק במה שבתוך הגיגית דהיינו החרלנים והזגים כמלוה על אותו יין דמי מעתה בנדון זה בעינן שומר ואע"פ שר"ת כתב דשני חותמות כשומר דמי אין דעתנו להורות כן הלכה למעשה לפי שלא הסכימו כן הגאונים הראשונים ואף לא גדולי האחרונים ולפיכך דעתי מסכמת לאסור היין בשתיה אבל בהנאה מתוך שהתורה חסה על ממונן של ישראל לסמוך על דברי ר"ת דחב"ה כשומר דמי ועל דברי האומר דשתי אותיות כשתי חותמות דמו ועל דברי הראב"ד שהוא מיקל בספק מגע להתירו בהנאה כל שלא הפקידו אצל הנכרי לשומרו עכ"ל:

קלב אף על פי שמגע נכרי ביין שלנו אסור בהנאה מותר ליקח דמיו מאותו הנכרי שאסרו בפ"ר ישמעאל (נ"ט:) א"ר אשי האי נכרי דנסכיה לחמריה דישראל אע"ג דלזבוניה ומישקל דמי אסור מישקל דמי מההוא דנסכיה שרי מ"ט מיקלא קלייה · וכתב הר"ן דטעמא משום דלאו מכר הוא ואינו נהנה מדמי י"נ אלא אומר לו שפכת ייני ואבדתו הימני ודמי יין כשר קא שקיל ואף ע"ג דנכרי לא יהיב דמי אא"כ יהיב ליה ישראל חמרא לא מיתסר מש"ה דמ"מ הרי מחוייב לו דמי נזקו ומשום תשלומי נזק שקיל להו לדמיה ולא משום תורת מכר · וכך הם דברי הרמב"ם בסוף פי"ג ומשמע מדבריו דדוקא בנכרי שנתכוון להזיקו ולאסור יינו הוא דשרי למישקל דמי מיניה אבל אם לא נתכוון לכך אסור למישקל דמי מיניה ונראה דטעמו משום דאם לא נתכוון להזיקו ולאוסרו עליו אינו חייב לשלם וכיון שאינו חייב לשלם לו כי שקיל דמי י"נ קא שקיל · וא"ת כי לא נתכוון נמי אמאי לא מיחייב לשלומי הא תנן (ב"ק כו') אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד י"ל דה"מ בדברים שהם ידועים לכל העולם שהם נזקים בהנהו אמרינן שאין טענת שוגג או אינו מתכוון פוטרתו אבל אם נגיעה בעלמא ביין דלכ"ע לית ביה נזקא כלל אלא לישראל או ליודעים בטיבה כל שלא נתכוון להזיק אין לחייבו לשלם והרשב"א כתב בת"ה א"ר אשי האי נכרי דנסכיה לחמרא דישראל בכוונה י"מ לפי גירסא זו דוקא דנסכיה בכוונה הא אם היה סבור שהוא של עצמו ונסכיה אסור דהא בשל ישראל בכענין זה פטור וליתא דהא מ"מ קלייה ניהליה אלא אפילו לאותה גירסא ה"פ דנסכיה בכוונת מגע שאסרו עליו בהנאה אפ"ה שרי למישקל מיניה דאי נגע בו שלא בכוונת מגע אין צריך ליקח ממנו אלא אפילו לאחרים יכול למוכרו שהרי אין אסור וזה נכון ועיקר עכ"ל · והתוס' והגה"א כתבו בפ"ר ישמעאל בזה"ז נכרי שנסך ביינו של ישראל מותר למוכרו לנכרים דלא בקיאים בנסוך אבל בשתיה אסור ודוקא בשלא נתכוון הנכרי ליגע כדי להכעיס לישראל אבל נתכוון להכעיס לישראל ולהפסידו ההוא שרי ואפילו בשתיה דכה"ג לא גזור רבנן והיכא דזרק הנכרי חפץ לבור כדי להכעיס ואפילו אזיל מיניה כגון שתפס בו מ תר בשתיה וקרוב הדבר בעיני דאפילו נגע בידו הנכרי להכעיס מותר בשתיה וכ"כ בתשובה פעם אחד היה בידו של ישראל כוס מלא יין ובא אנס אחד והושיט ידו להכעיס והיה שם זקן ירא שמים שסופו נהרג על קידוש השם ושמענו שלקח מן היין ושתה לפני האנס כדי שלא יהא רגיל לעשות כן לבר ישראל אחר ע"כ (א) כתוב בתרומת הדשן דלא בעינן שיאמר להדיא שכיון להכעיס ולקלקל אלא אפילו רק אומדנא והדברים נראים מורגשים שרי : ומ"ש רבינו או אותו הנכרי ימכרנו ויתן דמיו לישראל מדברי התוס' בפ"ר ישמעאל שכתבו או ימכרנו אותו נכרי כמו שהיה מוכרו לצורך עצמו : אבל הוא אסור למוכרו וליהנות ממנו שום הנאה כלומר אבל בישראל אסור למוכרו לנכרי אחר זולת אותו נכרי שנסכו וכן אסור ליהנות ממנו שום הנאה כמו שנתבאר בתחילת סימן קכ"ג דמגע נכרי ביין שלנו אסור בהנאה: ומ"ש בד"א שהנכרי נותן לו המעות קודם שיתן לו הישראל היין אבל אם הנכרי לוקח היין מישראל ואח"כ נותן המעות מותרין וכו' חילוק זה נראה שהוא נלמד מדתנן בס"פ האיש מקדש (נו:) המקדש בערלה ובכלאי הכרם וכו' אינה מקודשת מכרן וקדש בדמיהם מקודשת ומייתינן לה בע"ז פ"ר ישמעאל (נד:) ופרש"י שם דאיהו אסור לאתהנויי מאותם דמים לפי שהדמים ערלה בידו אבל לאשה שרי לאיתהנויי שאינו דמי ערלה לגבי דידה ומיהו קשה דאיכא למימר דע"כ לא שרי אלא בשאר איסורין שאינם תופסים דמיהם אבל ביין נסך שהוא תופס את דמיו לא ומיהו בר"פ השוכר את הפועל (סב·) משמע קצת דל"ש לן בין דבר שתופס דמיו לדבר שאינו תופס דמיו ואף על גב דהתם אסיקנא דמשום חומרא די"נ אחמירו רבנן בשכר פועל סובר רבינו דלענין זה דלא אשכחן בהדיא שהחמירו בו שרי · ורבינו ירוחם א כתב וז"ל ישראל שיש בידו יין נסך שתופס דמיו

קלב אף על פי שמגע נכרי ביין שלנו אסור בהנאה מותר ליקח דמיו מאותו נכרי שאסרו וכו' בפר"י (דף נ"ט) א"ר אשי האי נכרי דנסכיה לחמרא דישראל אע"ג דזבוניה לנכרי אחרינא אסור שרי ליה למישקל דמי מההוא נכרי מ"ט מקלא קלייה כך היא גי' הרי"ף והרא"ש ובספרים שבידינו הגירסא האי נכרי דנסכיה לחמרא דישראל בכוונה וכו' ואף להרי"ף והרא"ש לריך לפרש דמיירי דהיה יודע הנכרי שהיין של ישראל ונסכיה בכוונה לעכו"ס שהרי מייתי עלה א"ר אשי מנא אמינא לה עכו"ס שניסך יינו של ישראל שלא בפני עכו"ס אסור ור"י בן בבא ור"י בן בתירא מתירין משום ב' דברים א' שאין מנסכין יין אלא בפני עכו"ס ואחד שא"ל לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי ופרש"י לא כל הימנך וכו' ואע"ג דלא ס"ל כותייהו להתירו למכור לנכרי אחר מההוא נכרי מיהא שרי לאיפרועי נזקו מטעם דלא כל הימנך עכ"ל · ועוד פרש"י מההוא נכרי שרי דלאו מכר הוא ואינו נהנה מדמי י"נ אלא א"ל שפכת ייני ואבדתו ממני ודמי יין כשר קא שקיל אלמא משמע דמיירי ביודע שהיין של ישראל ונסכיה בכוונה מיהו לא מיירי בעושה להכעיס לישראל דההוא שרי אפילו בשתייה כמ"ש ב"י כאן בשם התוספות והגהת אשיר"י ונתבאר בסי' קכ"ה סוף סעיף ה' אלא שנתכוין במגעו לנסך לעבוד עכו"ס שלו ואסרו בהנאה מיהו ודאי נראה דאפי' היה סבור הנכרי שהיין שלו ונסכיה נמי אסרו בהנאה ושרי למישקל דמי מיניה דהא מ"מ קלייה ניהליה וכ"כ הרשב"א מביאו ב"י אלא שהוא ז"ל פי' הא דקאמר ונסכיה בכונה בכונת מגע דאי נגע בו שלא בכונת מגע אפילו לאחרים יכול למכרו שהרי אינו אסור וקשה לי דכיון דקאמר האי נכרי דנסכיה לחמרא דישראל ודאי בכונת מגע קאמר דשלא בכונת מגע לא שייך לומר דנסכיה וא"כ לא היה לריך לפרש בכונה אלא ודאי פי' בכונה היינו דהיה יודע שהיה של ישראל ונסכיה בכונה ולא נקט בכונה אלא כדי לאשמועינן רבותא דאפ"ה אסור לזבוניה לנכרי אחר דלא כאותו הזוג דמתירין אלא מיהו דמההוא נכרי שרי למישקל מיניה אבל לעולם ודאי דאפי' שלא היה יודע שהוא של ישראל שרי למישקל מיניה דהא מ"מ קלייה וכדכתב הרשב"א להדיא והכי משמע מדברי רבינו שכתב בסתם וה"נ ודלא כמשמע מדברי הרמב"ם ס"פ י"ג דדוקא כשהנכרי נתכון להזיקו לישראל ומביאו ב"י דליתא :

ומ"ש או אותו הנכרי ימכרנו וכו' כ"כ התוס' פר"י סוף (דף נ"ז) בד"ה לאפוקי מדרב והרא"ש ג"כ הביא דבריהם סוף דף ל' ע"ש :

ומ"ש אבל הוא אסור למוכרו וליהנות ממנו שום הנאה כלומר דהישראל אסור למוכרו לנכרי אחר שלא נסכו או ליהנות ממנו שום הנאה ליתנו במתנה לנכרי אחר או לעשות ממנו זילוף לבית המרחץ וכיולא בזה :

ומ"ש במה דברים אמורים שהנכרי נותן לו המעות כו' כלומר הא דאסור למוכרו לנכרי אחר דוקא שהנכרי נותן לו המעות וכו' כ"כ התוס' ר"פ השוכר (דף ס"ב) בד"ה יאות ע"ש רבינו אלחנן ור"י ז"ל ע"ש וכ"כ הרא"ש לשם :

ומ"ש ודוקא לאחר מותרין כולי כלומר אפילו לקח הנכרי היין תחלה ואח"כ נתן דמיו לא שרי אלא לישראל אחר אבל לדידיה אסורין משום דקא

דרכי משה

קלב (א) וע"ל סימן קכ"ד בדין נכרי שנגע להכעיס ועיין סימן קכ"ג כל נגיעת יין בזה"ז מותר בהנאה :

ופשוט

פרישה

פי טעם זה היה נוהג ר"ת היתר אסר"י :

סי' קלב (א) אע"פ שמגע נכרי כו' מותר ליקח דמיו מאותו נכרי שאסרו הטעם דלא מכר הוא אלא אומר לו שפכת ייני ואבדתו ממני ומשום תשלומי נזק קשקיל לדמי ר"ן ועד"ר : (ב) אבל הוא אסור למוכרו פי' הישראל אסור למוכרו לנכרי אחר : (ג) ודוקא לאחר מותרין כו' נראה לפרש דקאי אדסמיך ליה שכתב אבל אם הנכרי לוקח היין מישראל ואח"כ נותן לו המעות מותרין כו' משום שכבר קנה הנכרי היין ותו לא הוי הדמים דמי יי"נ ואזה קאמר דדוקא לאחר מותרין ולא לאותו ישראל משום קנסא וחומרת יי"נ וכמ"ש רבי' ירוחם והביאו ב"י ע"ש ועד"ר אבל לעיל שכתב רבינו מותר ליקח דמיו מאותו נכרי שם אף לאותו ישראל עצמו מותר ובמוכר לנכרי אחר אף ישראלים אחרים אסורי' להנות ממנו :

לפי

דרישה

סי' קלב [א] אע"פ שמגע נכרי ביין שלנו אסור כו' מותר ליקח דמיו מאותו הנכרי שאסרו הטעם כתבתי בפרישה וכתב ב"י דמשמע מדברי הרמב"ם דספי"ג דמ"מ דוקא בנתכוון לנסך אבל אי לא נתכוון אסור למשקל דמי מיניה דכיון שלא נתחייב לשלם ה"ל דמי יי"נ וא"ת הא אמרינן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד וא"כ אמאי אינו חייב לשלם וי"ל דהיינו דוקא בדברים שהם ידועים לכל העולם שהם נזקים אבל הכא שהוא נגיעה בעלמא ביין דכ"ע לית בה היזקא כלל כ"א לישראל כל שלא נתכוון להזיק אין לחייבו לשלם ב"י · וכדברים הללו כתב ג"כ בכ"מ שם בס"פ י"ג מהמ"א ודבריו הללו תמוהין הן דהא כתבו התוס' שם פר"י דף נ"ט ע"ב בד"ה אמר רב אשי מנא אמינא לה כו' עד ואע"פ שאילו היה זה הישראל שופכו לא היה הנכרי נותן לו דמיו וא"כ ה"ל להחשיבה דמי יי"נ ממש מ"מ כיון דהישראל אם נסכו חייב לשלם ואפילו אם שפכו וזה כדתנן בהנוזקין המנסך במזיד חייב בנכרי נמי משבינן ליה דמי הזיקו עכ"ל הרי לפנינו דלא מחייב הנכרי אלא מטעם דגם הישראל היה מחייב ובישראל המנסך יינו של חבירו אינו חייב אלא בנסכו במזיד לאסרו דהיינו נתכוון וכדתנן שם בהנוזקין דהמטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב ופליגי שם חזקיה ורבי יוחנן וקי"ל כר"י דאמר דבר תורה היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ואפילו במזיד אלא דרבנן חייבוהו כדי שלא יהא כל אחד עושה כן לחבירו וכמ"ש רבינו ג"כ בח"מ סימן שפ"ה ע"ש והיינו כדברי הרמב"ם דאינו מתיר אלא בנתכוון לאסרו דאז בישראל חייב מש"ה התירו לקבל דמים מהנכרי ולא אמרינן הכהנה מיי"נ אלא דמי יינו הכשר דקספיק קשקיל · ואף שהרשב"א בת"ה כתב דאף אם נסכיה שלא בכוונה לאסרו אלא סבור שהוא של עצמו גם כן חייב ומותר לקבל ממנו אף ע"פ שבישראל בכה"ג פטור מ"מ הנכרי שאני דהא מ"מ קלייה ניהליה כו' (ור"ל דמ"מ לאו דמי יי"נ שקיל אלא דמי יין כשר דאפסיד מידו) מ"מ מדברי התוספות הנ"ל לא משמע הכי והרמב"ם ס"ל כסברת התוספות וכסברת הי"מ שכתב הרשב"א גופא שם ומנ"ל לב"י וסכ"מ להקשות אדברי הרמב"ם ול"ע · וכל זה מיירי בנכרים שמנסכים אבל בזמן הזה כל מגע שלהם אינו אוסר רק בשתייה כמ"ש לעיל סימן קכ"ג רמ"א בש"ע : [ב] ודוקא לאחר מותרין אבל לבעל היין שמכרו אסורין לעולם ז"ל ב"י סילוק זה נראה שהוא נלמד מדתנן המקדש בערלה כו' אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ופרש"י דאיהו אסור לאתהנויי מאותן דמים לפי שהן דמי ערלה בידו משא"כ באשה שאינן דמי ערלה בידה ומיהו קשה דאיכא למימר דע"כ לא קאמר אלא בשאר איסורין שאין תופסין דמיהן אבל יין נסך שהוא תופס את דמיו לא אלא בר"פ השוכר את הפועל משמע קצת דל"ש לן בין דבר שתופס דמיו לדבר שאין תופס את דמיו ואף ע"ג כו' ע"ש בב"י · וקשה

לי

חדושי הגהות

קלב א התוס' והרא"ש כתבו ג"כ סברות אלו וכבר תמה הב"ח על רב"י למה הביא כן בשם רי"ו ולא הביאו בשם הרא"ש רבו וכן תמה לקמן בס"ס זה בד"ה פועלים ישראלים וכו' שהביא ג"כ בשם רבי' ירוחם ואותן דברים מבוארים ג"כ בהרא"ש ולענ"ד נ' דהרב דרכו לפעמים שלא לכתוב המימרא בשם כל האומרים והביאה בשם א' מהם ובוחר להביאה

בשם

אסורין לעולם (ד) לפי שנהנה מדמי יין נסך (ה) (ו) לפיכך ישראל שמוכר יינו לנכרי (ז) צריך ליזהר שלא יאסר בעודו ברשותו (ח) כיצד יעשה יקח ממנו המעות קודם שימדוד לו היין ויתנה עמו שיתנם לו במתנה (ט) אף אם לא יתן לו היין (י) דאי לאו הכי לא נקנו לו שאין מעות קונות בכותי עד שימשוך (יא) ואם לא עשה כן ומודד (יב) לכליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין אסור אע"פ שפסק דמי היין שמיד נאסר כשהגיע לפי הכלי (יג) ומיהו בדיעבד מותר דקי"ל יין שנתערב בסתם יינן מוכרו לנכרי חוץ מדמי יין נסך שבו (יד) ואם פסק דמי היין ומדדו לתוך כליו של ישראל ומשכו הנכרי ואפי'

דקא מטיא ליה הנאה מעכו"ם והוא מדברי הרא"ש ר"פ השוכר ומסיק הרא"ש כדאמרינן לעיל גבי מכרן וקידש בדמיהן מקודשת עכ"ל והב"י כתב כך מדעתו גם סניא דברי הר"ר ירוחם שכתב כן · ואיכא לתמוה למה לא הביאו ב"י בשם הרא"ש שמשם למד ה"ר ירוחם להורות כך וע"ל סוף סי' קמ"ד לשם הביא ב"י דברי התוס' בשם רבינו אלחנן זמע דמההוא דנכרי דנסכיה מותר ליקח דמיו אפילו לא יהיב דמיו אלא א"כ יהיב ליה ישראל חמרא ברישא נמי שרי ליקח מידו הדמים וכן כתב הר"ן ומביאו ב"י: **לפיכך ישראל שמוכר יינו לנכרי וכו'** משנה בפרק השוכר (דף ע"א) המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרין מדד עד שלא פסק דמיו אסורין ובגמרא איתא דרב אמר למוכרי יין לנכרים שיהיו נזהרין שלא יהא נעשה י"נ כשהוא ברשות ישראל דהיינו שיקחו מהם המעות מיד קודם מדידה ואח"כ ימדדו להם דהשתא כשיהא נעשה י"נ בשעת מדידה או אח"כ ברשות נכרי הוא שהרי הישראל כבר קבל דמי היין ושוב אין היין של ישראל מקבלת דמיו ואילך ואם לא יקחו מהם המעות תחלה יאמר לנכרי מיד קודם מדידה שדמי היין יהיו הלואה גבייהו ואח"כ ימדוד להם דכשנעשה י"נ אח"כ ברשות נכרי הוא וכתבו התוספות וא"ת ולמה לא למדם להדיח כלי הנכרים או למדוד בכלי ישראל וי"ל דבכך יש לטעות כמה פעמים אבל בלקיחת מעות קודם לא יבא לטעות כיון שהיה מנהגם כן עכ"ל וז"ש רבינו כיצד יעשה כלומר כיצד ינהוג היותר שלא יבא לידי טעות כמו שאפרש בסמוך ופסק רבינו כמ"ד משיכה בנכרי קונה ומעות אינן קונות וכשמודדו לנכרי דהיינו משיכה בכלי בלא נגיעה ביין עצמו קנייה נכרי מיד והו"ל זוזי הלוואה גביה מקמי דהוי י"נ דהא לא הוי י"נ עד דנגע ביה נכרי בידו ביין לאחר שמשכו אבל אי לא פסק דמיו לא קנייה נכרי במשיכה דלא סמכה דעתיה כיון שיכול להעלות דמיו הרבה וכי נגע ביה נכרי הוי י"נ דישראל ודמיו אסורין ומה שאמר רבינו כיצד יעשה ישראל כו' כלומר כיצד יהא נוהג תמיד שלא יהיו דמיו אסורין אפילו יהא מודד בכליו של נכרי ויהא בפיו עכבת יין ואמר יקח ממנו המעות וכו' דהשתא הוי היותר בכל ענין בין שפסק עמו המדה בכך וכך בין לא פסק דכיון שנתן לו המעות במתנה אף אם לא יתן היין כלל א"כ אע"פ שימדוד לו בכליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין ונאסר אין המעות דמי י"נ ואע"פ שהמעות שנתן הנכרי לישראל הוא הרבה מדמי היין שמדד לכליו ומחזיר לו הישראל אח"כ המותר על דמי היין מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ישראל לנכרי שהרי אינו חייב להחזיר לו דבר אף אם לא יתן לו יין כלל · ובזה מתיישב מה שהקשה ב"י דבתוס' שם בד"ה שקולי זוזי כתבו וז"ל הקשה ר"ת הלא אין מעות קונות בכותי ואין לומר שהנכרים היו נותנים להם המעות במתנה דאטו בשופטני עסקינן ואומר ר"י שבשעת נתינת הדמים היו א"ל הנכרים אנו מקנים לכם המעות מעכשיו והיין יהיה שלנו מעכשיו והנכרים היו מאמינים אותם בטוב ולא היו יראים פן יגזלום ואף ע"פ שלא בא לידם עדיין עכ"ל וקשה דמאי נקט רבינו גוונא דלא שכיחא שיתנו המעות במתנה אף אם לא יתנו לו היין כמנהג שופטני ושבק גוונא דר"י דשכיחא וכתב ב"י לפרש דאף אם לא יתן לו היין אם ישפך קאמר והוא דוחק דאין הלשון משמע הכי ועוד דלפ"ז קשה דלא ה"ל לרבי' לומר שיתנם לו במתנה שהרי מכירה היא אלא שהנכרי מקנה לו המעות מעכשיו והיין יהיה שלו מעכשיו אף אם ישפך ואם לא ישפך חייב ליתן לו היין שקנה במעותיו ואין כאן מתנה אבל למאי דפרישית ניחא דר"י נקט גוונא דשכיחא בדפסק עמו תחלה המדה בכך וכך אבל רבינו נקט תקנתא אפילו היכא דלא פסק אלא שמאמין הנכרי לישראל שלא יעלה לו בדמיו הרבה ונותן לו מעותיו קודם שימדוד לו השתא ודאי ליכא תקנתא אלא שיתנה עמו שיתנם לו במתנה אף אם לא יתן לו היין דהשתא אף אם יפסוק לו אחר המדידה המדה בכך וכך ויחזיר לנכרי מקצת מעות אין הדמים אסורים דמתנה הוא דיהיב ליה ישראל לנכרי כדפרישית אבל אם לא יתן לו במתנה הו"ל דמי י"נ ביד ישראל שהרי לא קנה הנכרי היין אלא לאחר שיפסוק לו המדה בכך וכך לאחר שכבר עושה י"נ ביד הנכרי ודו"ק: ומ"ש ואם לא עשה כן ומודד לכליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין אסור וכו' שם אוקימתא דגמרא ופי' רש"י עכבת יין אוגנים יש בכליו של נכרי שמתעכב היין על פיו כטיפה או כשני טיפין מקמי דלימטי חמרא דישראל באוירא דמנא דנכרי ומיתסר בההיא טיפת יין שעל פיו עכ"ל ויש להקשות לר"ת דכתב רבינו בשמו ריש סי' קל"ד דסתם יינם בטל בס' כי איכא נמי עכבת יין בפיו או בשוליו אמאי לא יהא בטל בס' וכ"ל לר"ת דאיירי כשאין במשפך כדי לבטל העכבות בס' וכ"כ הרא"ש בפ' השוכר (ריש דף ע"ה) ע"ש: ומ"ש ואם פסק דמי היין וכו' עד שאין בפיו עכבת יין כלל וכו' פירוש שאין בו שום טיפת יין לא בפיו ולא בשוליו דהיינו שהדיחו הכלי של הנכרי יפה קודם שמדדו לתוכו וכמ"ש הרא"ש השתא לא נאסר היין אלא לאחר שכבר משכו לרשותו נאסר. כשנגע בידו ביין אבל בשעה שמשך הכלי עם היין והישראל רואהו שלא נגע ביין בשעת משיכה לא נאסר א"כ אין הדמים דמי י"נ שכבר היו הדמים הלואה גבי הנכרי משעת משיכה כשקנה היין מקמי דהוי י"נ וכן פירש ב"י דלפיכך אמר כלל לכלול גם שוליו ומהרש"ל הקשה דלפי זה לא הו"ל למימר בפיו אלא הכי הו"ל למימר שאין בו עכבת יין כלל אלא ודאי אפיו אמר שאין בו עכבת

דמיו ועבר ומכרו לנכרי בהקפה ומכרו הנכרי ואח"כ פרע לישראל דמיו מותרין מאחר שאין ביד הנכרי שום דבר כשפרע לישראל וי"א שהדמים מותרין אפילו פרעו קודם שמכרו דאין זה דמי י"נ כיון שאין המעות ביד ישראל בשעת משיכה ומ"מ לישראל אחר מותרין הדמים אבל לא לאותו ישראל משום קנס כך דקדקו הפסקים פרק השוכר (סג·) מההיא דאם בא עליה ואח"כ נתן לה אתננה מותר וכן הדין בע"ז עכ"ל: ב"ה וכתבתי זה בסי' קמ"ד בשם התוספות:

ומ"ש לפיכך ישראל שמוכר יינו לנכרי צריך ליזהר שלא יאסר בעודו ברשותו כיצד יעשה יקח ממנו המעות קודם שימכור לו היין וכו' בפרק השוכר (עא·) תנן המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרין מדד עד שלא פסק דמיו אסורין ובגמרא אמר אמימר משיכה בנכרי קונה ורב אשי אמר אינה קונה א"ר אשי מנא אמינא לה מדא"ל רב להנהו סבויתא כי כייליתו חמרא לנכרים שקולו זוזי מינייהו והדר כיילו להו ואי לא נקטו בהדייהו זוזי אוזפינהו והדר שקלוה מינייהו כי היכי דתיהוי הלואה גבייהו דאי לא עבדיתו הכי כי קא הוי י"נ ברשותייכו קא הוי וכי שקליתו דמי י"נ קא שקליתו ואי ס"ד משיכה בנכרי קונה מדמשכיה נכרי קנייה י"נ לא הוי עד דנגע ביה אי דקא כייל ורמי למנא דישראל ה"נ לא צריכא דקא כייל ורמי למנא דנכרי סוף סוף כי מטא לאוירא דמנא קנייה י"נ לא הוי עד דמטי לארעיתא דמנא ש"מ נצוק חיבור אי דנקיט ליה נכרי לכלי בידיה ה"נ לא צריכא דמנח אארעא ותיקני ליה ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח לעולם אימא לך קנה לוקח והכ"ע כגון דאיכא עכבת יין אפומיה דכוזנתא דקמא קמא איניסך ליה וכמאן דלא כרשב"ג דאי רשב"ג הא אמר ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו מידי הוא טעמא אלא לרב הא אמר רב הלכה כרשב"ג חבית בחבית אבל לא יין ביין:

והשתא מה שאמר רבי' יקח ממנו המעות קודם שימדוד לו היין היינו דאמר רב להנהו סבויתא כי כייליתו חמרא לנכרים שקולו זוזי מינייהו והדר כיילו להו: ומ"ש ויתנה עמו שיתנם לו במתנה אף אם לא יתן לו היין דאי לאו הכי לא נקנו לו שאין מעות קונות בכותי עד שימשוך שם כתבו התו' ופות' שרבינו תם פסק כאמימר דמשיכה קונה בנכרי ולא מעות והקשה דא"כ מאי קאמר רב שקולו זוזי מינייהו דמאי מועיל המעות שהיו נותנין תחלה מ"מ מיד שנגע בו הוי יין נסך ברשות ישראל דעדיין אינו של נכרי עד שימשכנו והמעות שביד ישראל נעשו למפרע דמי י"נ ואין לומר שהנכרים היו נותנים להם המעות במתנה דאטו בשופטני עסקינן ואומר ר"י שבשעת נתינת הדמים היו אומרים הנכרים אנו מקנים לכם המעות מעכשיו והיין יהיה שלנו מעכשיו והנכרים היו מאמינים אותם בטוב ולא היו יראים פן יגזלום ואע"פ שלא בא לידם עדיין עכ"ל ודברי רבי' משמע דלא אתי כתירוצא דר"י דלתירוצא דר"י היו מתנים שהיין יהיה מעכשיו של הנכרי וכ"ת שאם ישפך או יחמיץ אין המוכר חייב באחריותו ומ"מ כל שלא נשפך צריכים ליתנו להם וא"כ מאי אף אם לא יתן לו היין דקאמר רבינו שדעת רבינו לומר שיתנה עמו שנותנם לו במתנה בין שיתן לו היין ובין שלא יתן לו שאע"פ שכתב ר"ת דלאו בשופטני עסקינן היינו לומר דלא משכחת לה שהנכרים יתרצו להתנות כן אבל אם קרה מקרה שנתרצו להתנות פשיטא ודאי דמהני אבל קשה דמאי נקט גוונא דלא שכיחא ושבק גוונא דר"י דשכיחא ועוד דהשתא איכא למיטעי ולמימר דדוקא בכה"ג הוא דשרי אבל בגוונא דר"י לא לכך נ"ל דדברי רבינו כתירוצא דר"י אתי ואף אם לא יתן לו היין דקאמר שלא יתננו לו מפני שישפך ולא חשש רבינו להאריך בדבר דכיון דלא משכחת לה שיתנה עמו שיתנם לו במתנה אע"פ שלא יתן היין כלל ממילא משמע דע"כ דאף אם לא יתן לו היין אם ישפך קאמר · ובסמוך אכתוב דעת הרשב"א בזה:

ומ"ש ואם לא עשה כן ומודד בתוך כליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין אסור וכו' היינו מאי דאמרינן הכ"ע כגון דאיכא עכבת יין אפומיה דכוזנתא דקמא קמא איניסך ליה: ומ"ש ומיהו בדיעבד מותר דקי"ל יין שנתערב בסתם יינם מוכרו לנכרים וכו' · פשוט מדאוקים להא דרב דלא כרשב"ג ואנן קי"ל כרשב"ג כמו שאמר בסימן קל"ד: ומ"ש ואם פסק דמי היין ומדדו לתוך כליו של ישראל ומשכו הנכרי היינו מאי דאמרינן אי דקא כייל ורמי למנא דישראל ה"נ כלומר כיון דמשכיה נכרי במדה קנייה י"נ לא הוי עד דנגע ביה:

וכתב הר"ש בר צמח המוכר חבית יין לנכרי ופסק דמים אם הכניסו לאוירו קודם שנתנסך או שכר לו ישראל מקומו הו"ל דמי היין הלואה ביד נכרי ובמשכיר לו את מקומו יוציאנו משם קודם שיאסר שלא יטול שכירות י"נ עכ"ל: ומ"ש

דרישה

לי על דברי הב"י כללו דבא לאסור כאן גם לאחרים כיון דתופס דמיו הא טעם הסיתר שכתב רבינו הוא מטעם שכתב כיון שכבר לקח הנכרי היין המעות שנותן אחר כך הוא כאילו נותנו לו במתנה ולא דמי י"נ הוא ומש"ה מן הדין אפי' לזה הישראל בעל היין עצמו מותר לשקלן מידן אלא שהחמירו עליו שלא יהנה מע"א אבל לאחר אין טעם לאסרו אף אם היה אסור בערלה אף לאחרים דהא שם לא איירי בשקיל הערלה תמילה · וגראה דהב"י ס"ל דמש"ר ודוקא לאחר מותרין כו' דמלפיל קאי שאמר אבל הוא אסור למוכרו וליהנות ממנו שום הנאה וסיה קשה ליה הא בערלה תנן דמותר לקדש בדמיו וע"ז קאמר דוקא לו קאמר הכא דאסור אבל לאחרים מותר גם הכא כההיא דערלה ומשמע מזה דישראל שמכר י"נ מותר דמיו לאחר וקשה לי הא בסמוך בסימן זה כתב רבינו והא דדמי י"נ אסור דוקא בשל ישראל אבל נכרי שמוכר י"א או יינו הדמים מותרים ע"כ ש"מ דבכה"ג בישראל שמכר יין נסך שדמיו אסורין אפילו לאחרים לכך נ"ל נפרש מ"ש רבינו ודוקא כו' אדסמיך ליה קאי כמ"ש בפרישה ע"ש וכמ"ש ב"י בשם רבי' ירוחם היד אסור זה וא"ל דגם הב"י מבאר דברי רבינו כן ומש"ה הביא דברי רבי' ירוחם זה אינו דע"כ לא כתבו לפרושי אלא לאפלוגי דהא בפ"ע בסימן זה ס"ז כתב ת"א שאע"פ שלבעל היין אסורין כו' ש"מ דס"ל דלאו כ"ע גמירי דין זה דאל"כ מאן י"א אם לא רבי' ירוחם ועיין בסוף הסימן כתבתי

פרישה

(ד) לפי שנהנה מדמי יין נסך אבל כשנותן הוא לאחרים אין דמי י"נ בידם ב"י ע"ש:
(ה) לפיכך ישראל כו' לא קאי אדסמיך ליה רק אמה שכתב דמי יין נסך אסורין בהנאה:
(ו) לפיכך ישראל שמוכר יין לנכרי פי' יין כשר: (ז) צריך ליזהר שלא יאסר בידו אין פי' שלא יאסור הנכרי בידו שלא צריך לשלם לו כמ"ש בר"ש אלא ר"ל יזהר שלא יאסר היין ע"י כלי של נכרי כדמפרש ואזיל: (ח) כיצד יעשה (שיעשה שדבר בהיתר בכל ענין כגון שימדוד אפילו בכליו של נכרי ויהיה בפיו עכבת יין עכ"ה) יקח כו' שאז מותר בכל ענין:
(ט) אף אם לא יתן לו היין ר"ל שישפוך ב"י ע"ש: (י) דאי לאו הכי לא נקנו לו שאין מעות קונות (עד שימשוך ר"ל ושמא יגע בו קודם שימשוך אבל אם אינו נוגע בו מחלה אלא משכו אינו נאסר דבמשיכה לא נאסר היין עד שיגע וכמ"ש בסמוך ועוד יש לאסור כשיש בפיו עכבת יין לאסור לכתחילה עכ"ה) לנכרי דוקא נקט לנכרי אבל ישראל קונה במעות שאינו רשאי לחזור ועומד במי שפרע · או כ"כ לאפוקי מריש לקיש דאמר דבר תורה ישראל קונה במשיכה ונכרי בכסף ואנן קי"ל כרבי יוחנן דאמר איפכא · ומש"ר בסמוך ז"ל ואינו נראה דכיון דהקדים לו הדינר מיד נקנה לו היין כו' משמע דהנכרי נקנה בכסף איפשר דהיינו טעמא דישראל מכותי קונה טפי מנכרי מישראל וכמ"ש בא"ח סימן תמ"א ע"ש · והיותר נראה משום דשם אין היין עומד למשוך לרשותו דישראל אלא שיתנוהו הנכרי לפועליו וכיון דכבר קיבל הנכרי הדינר כדי שיתן בשלימותו יין לפועליו וכן הוא עושה מש"ה נקנה לישראל היין מיד בקבלת הדינר משא"כ כשבא למשוך אח"כ מרשותו · ועי' מ"ש לקמן בסימן קמ"ו עוד מזה בארוכות: (יא) ואם לא עשה כן מדד כי' ביאור דבריו דאם עשה כן מותר עכ"פ כמ"ש ואם לא עשה כן יש לד להסיר כמו שמפרש: (יב) לכליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין אסור פרש"י כשיש בפיו עכבות אזי אסור אפילו הכלי עומד ברשות הנכרי הלוקח וכשאין עכבות כלל אזי מותר על ידי משיכה אפילו עומד במכר ישראל וק"ל · עכבות של יין פרש"י באוגנים שיש בכלי של נכרי ונתעכב היין על פיו כטיפה או ב' ומקמי דנמטי חמרא דישראל באוירא דמנא דנכרי מתסר באותו טיפת יין שעל פיו ועכבות לשון עיכוב: (יג) ומיהו בדיעבד מותר והא דכתב רבינו לעיל ואם לא עשה כן ומודד כו' אסור י"ל דכתם שמתבטל עשה במזיד כדי שיתבטל ויהא מותר לו בדיעבד לכך אפילו בדיעבד נמי אסור כמ"ש לעיל בסימן צ"ט כל איסורין שריבה עליהן בשוגג מותרין במזיד אסורין: (יד) ואם פסק דמי היין כו' ומשכו אבל אם לא פסק לא קנהו הנכרי במשיכה כמ"ש בסמוך:

ואפי'

(טו) ואפילו לכליו של נכרי שאין בפיו עכבת יין כלל ומשכו הנכרי מותר [ג] יש בו עכבת יין בשוליו והכלי עומד בחצרו של נכרי או תופס אותו בידו מותר שמיד כשהגיע לאויר הכלי קנאו ולא נאסר עד שיגיע לשוליו (טז) ואם הכלי בחצרו של מוכר (יז) לא קנה ואסור (יח) אא"כ יאמר לו יקנה לך כליך: היה הנכרי מודד הגביהו תחלה לקנותו קנאו נמצא כשמערה אח"כ למדוד שלו הוא (יט) לא הגביהו תחלה לקנותו (כ) אסור ומיהו למאי דכתבינן לעיל דכחו בכונה מאי דנפק לברא שרי בהנאה מותר בדיעבד אלא שלכתחלה אסור שקרוב הדבר שיגיע ביין (כא) [ד] מדד עד שלא פסק אסור אע"ג שאין

ומ"ש ואפי' לכליו של נכרי שאין בפיו עכבת יין כלל פירוש שאין בו עכבת יין לא בפיו ולא בשוליו ולפיכך אמר כלל לכלול גם שוליו דהשתא דאין בו עכבת יין כלל לא נאסר עד שיגע בו ומדמשכיה מקמי הכי קנייה כי מה שאמר רבינו ומשכו היינו שמשכו קודם שיגע בו: ומ"ש יש בו עכבת יין בשוליו וכלי עומד בחצרו של נכרי או תופס אותו בידו מותר שמיד כשמגיע לאויר הכלי קנאו וכו' היינו מדאמרינן סוף סוף מכי מטא לאוירא דמנא קנייה יין נסך לא הוי עד דמטא לארעיתא דמנא ואסיקנא אי דנקיט נכרי לכלי בידיה ה"נ לא צריכא דמנח אארעא ומשמע דהא דבעינן דנקיט נכרי לכלי בידיה היינו משום דעומד ברשות מוכר. אבל אם היה עומד ברשות נכרי אע"ג דמנח אארעא מכי מטא לאוירא קנייה וי"נ לא הוי עד דמטא לארעיתיה דמנא: ומ"ש רבינו יש בו עכבת יין בשוליו היינו מדאמרינן וי"נ לא הוי עד דמטא לארעיתיה דמנא דמשמע דמדמטא לארעיתיה דמנא איסרא הוי י"נ ואי דלית ביה עכבת יין כלל אפי' מטא לארעיתיה דמנא נמי לא הוי י"נ. וכתב הרשב"א דבהני גווני כלומר שעוד הכלי ברשות הנכרי או דנקיט למנא בידיה מותר אפילו לכתחלה (ב): ויש לתמוה על רבינו שכתב דין זה דהא לא אוקימנא הכי בגמרא אלא כי היכי דלא נשמע מינה דנצוק הוי חיבור אבל למ"ד נצוק חיבור אפי' נקיט ליה נכרי לכלי בידיה או שעומד הכלי בחצרו לעולם אסור ומאחר שדעת רוב הפוסקים דניצוק חיבור ורבינו סובר שכך הוא מסקנת הרא"ש ז"ל לא הו"ל לסתום דבריו כנגדם וצ"ל שרצה לכתוב כל החילוקים הנאמרים בגמרא בדין זה וסמך על מ"ש בסימן קכ"ו פלוגתא דרבוותא בדין ניצוק דממילא משמע שדברים אלו אינם אלא אליבא דמ"ד ניצוק אינו חיבור דלמ"ד נצוק חיבור פשיטא דבכל גווני אסור ועי"ל דהא דאמרינן ש"מ נצוק חבור ה"פ ש"מ נצוק חבור ואפי' ליאסר בהנאה כלומר ותיקשי למאי דסבירא לן דאפילו למ"ד נצוק חיבור היינו ליאסר בשתיה אבל לא בהנאה והדר ליה דלא תשמע מינה הכי דהב"ע דמנח אארעא ונמצא שהוא נעשה י"נ קודם שיקנה הנכרי אבל אי הוה נקיט ליה נכרי בידיה היו דמיו מותרין משום דמכי מטא לאוירא דמנא קנייה וי"נ לא הוי עד דמטא לארעיתא דמנא דאע"ג דאפי' בעודו בכלי העליון נאסר משום נצוק מ"מ אין איסורו אלא בשתיה אבל לא בהנאה דהכא בשעכבת יין שבשוליו אינה אלא סתם יינם עסקינן הלכך אפילו למ"ד נצוק חיבור דמיו מותרים ופירוש זה כתבתי בס"ס קכ"ו בשם הרשב"א ז"ל ונראה שע"ז סמך הוא ז"ל לכתוב סתם דאי נקיט נכרי לכלי בידיה או דמנח ברשותיה דמיו מותרים אף על פי שפסק דנצוק חיבור משום דמסתמא עכבת יין שבשולי הכלי סתם יינם הוא אבל אי הוה ודאי יינם דמה שבכלי נאסר אף בהנאה פשיטא דאפי' נקיט נכרי למנא בידיה או דמנח ברשותיה דמיו אסורים לדידן דקיי"ל דנצוק חבור: ומ"ש ואם הכלי בחצרו של מוכר לא קנה ואסור אא"כ יאמר לו יקנה לך כליך היינו מדפסקו הפוסקים דכלי של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח אא"כ א"ל זיל קני וכמו שיתבאר בח"מ סימן ר' בס"ד: ומ"ש היה הנכרי מודד הגביהו תחלה לקנותו קנאו וכו' מדברי הרשב"א שכתב ר"ח והראב"ד פירשו משנתינו דמוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרין בשמדד הנכרי לעצמו ובשמשך הנכרי תחלה קודם שימדוד דמשמשך הנכרי ופסק קנאו וי"נ לא הוי עד שימדוד כלומר וכשמדדו נאסר משום דחכמים גזרו בכחו של נכרי ואסרו מאי דנפק לבראי וז"ל בת"ה הקצר ישראל שמכר יינו לנכרי אם היין נתון בכלי ופסק עמו דמים ואח"כ הגביה הנכרי הכלי כדי לקנות היין שבתוכו אע"פ שמדד הנכרי לעצמו דמיו מותרין דכל שפסק דמיו גומר הוא בדעתו לקנות וכשהגביה קנה הכל וכשעירה ונעשה י"נ לא של ישראל הוא אלא של נכרי עכ"ל: ומ"ש לא הגביהו תחלה לקנותו אסור פירוש אע"פ שהגביהו בשעה שהוא מודד לא קנה מפני שאותה הגבהה לא היתה לקנייה אלא למדידה וכ"כ הרשב"א ז"ל: ומ"ש ומיהו למאי דכתבינן לעיל דכחו בכונה שרי בהנאה מותר בדיעבד היינו מ"ש בסימן קכ"ה דכחו של נכרי שמערה מכלי אל כלי אם הוא בכוונה שיודע שהוא יין היוצא מהכלי אסור וכתב הרשב"א שאסור אפילו בהנאה וא"א הרא"ש ז"ל אינו אוסרו אלא בשתיה ע"כ. והשתא קאמר רבינו דלמאי דכתב לעיל בשם הרא"ש דאינו אוסרו אלא בשתיה ודאי הכא לא מיתסר בהנאה ומיהו היינו בדיעבד אבל לכתחלה אסור מפני שקרוב הדבר שיגע ביין מתוך שהוא עסוק במדידתו: ומ"ש מדד עד שלא פסק אסור אע"פ שאין כאן אלא תערובת של סתם יין קרוב הדבר שיגע וכו' נראה שהוקשה לו לדעת הרא"ש שסובר שמה שאסרו

עכבת יין כלל אפי' טפה אחת או טופח ע"מ להטפיח עכ"ל. ולי נראה עיקר כמו שפי' ב"י והאין ה"נ דלא גרסינן בפיו והכי איתא בהאשר"י שכתב ובמודד לתוך כליו של ישראל או לתוך כליו של נכרי שהדיחו דלית ביה עכבת יין עכ"ל ועוד ראיה דרבינו כאן בהך בבא כתב בסתם דאם פסק ואח"כ מדד בין בכליו של ישראל בין בכליו של נכרי מותר משמע בין עומד בחצרו של נכרי או תופס אותו בידו ובין שהכלי עומד בחצרו של מוכר ואח"כ משכו נכרי לרשותו לעולם מותר א"כ בע"כ צריך לפרש דאין שם עכבת יין כלל לא בפיו ולא בשוליו אבל אם לא היה עכבת יין בפיו אבל בשוליו היה עכבת יין לא היה מותר אא"כ עומד כלי של נכרי בחצירו או תופס אותו בידו כמ"ש בבבא שאחריה אלא צריך לפרש דפיו לאו דוקא אלא נסמך על מ"ש לשון כלל או ט"ס הוא וצ"ל שאין בו עכבת יין כלל וכמ"ש האשר"י: ומ"ש יש בו עכבת יין בשוליו וכו' שם אסיקנא י"נ לא הוי עד דמטא לארעיתיה דמנא דאלמא דבדמטא לארעיתיה דמנא הוי י"נ ואי דלית ביה עכבת יין כלל אף בשוליו אפילו מטא לארעיתיה דמנא לא הוי י"נ דאע"ג דלא הודח הא קי"ל כליו של נכרי שלא הודח אינו אסור אלא בשתיה כדלעיל סי' קכ"ו ס"ד אלא בע"כ איירי שיש בו עכבת יין בשוליו. והקשה ב"י דהא בגמרא לא קאמר דבמדד לכליו של נכרי העומד בחצרו או תופס אותו בידו דמותר אלא למ"ד נצוק אינו חבור אבל למ"ד נצוק חבור אסור דכיון שיש עכבת יין בשוליו נאסר כל היין בהנאה מטעם נצוק חבור ומאחר דהרא"ש תופס עיקר נצוק חבור וכך הוא דעת רוב פוסקים לא הו"ל לרבינו לסתום דבריו כנגדם עכ"ל וצריך לבאר דבריו דס"ל לב"י הא פשיטא מדכתב רבינו דבמודד בכליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין דבדיעבד שרי כשמוכרו לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו א"כ כאן שאין בו עכבת יין כלל משמע דמותר לגמרי אפילו לכתחלה ולכן הקשה הלא כיון דקי"ל נצוק חבור אסור ודאי לכתחלה ובדיעבד נמי צריך למוכרו לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו ולפעד"נ דיש ליישב דרבינו כתב כאן ע"פ מסקנתו בסי' קכ"ו כהר"ס מרוטנבור"ק דבהפסד מרובה לא אמרינן נצוק חבור בדיעבד ושרי לגמרי דא"צ למכרו לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו אלא מותר אף בשתיה הלכך מתיר כאן אף בשתיה בדיעבד כשהכלי עומד בחצרו של נכרי או תופס אותו בידו דמסתמא ודאי איכא הפסד מרובה כשיהא נאסר כל היין שמדד לנכרי אף בהנאה ומ"ש ב"י ביישוב שלו דבסתם יינם לא אמרינן נצוק חבור אלא לאסרו בשתיה אבל אינו אסור בהנאה ואמר שזו היא דעת הרשב"א ורבינו שרא ליה מאריה דכבר התבאר דליתא להאי פירושא לדעת רבינו והרשב"א כמו שהארכתי בזה בסימן קכ"ו בס"ד ע"ש היטב אלא העיקר כדפרי': ומ"ש ואם הכלי בחצרו של מוכר וכו' פירוש דקי"ל כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח אא"כ דא"ל מוכר זיל קני וכמו שנתבאר בח"מ סימן ר' בס"ד ולכך כתב ב"י: היה הנכרי מודד וכו' כ"כ הרשב"א בת"ה הארוך והקצר בית ה' סוף שער ב' דר"ח והראב"ד פירשו משנתינו דפסק עד שלא מדד דמיו מותרין בשמדד הנכרי לעצמו וכשמשך או הגביה הנכרי תחלה כדי לקנות היין שבתוכו קודם שימדוד דקנאו וי"נ לא הוי עד שימדוד ויערה דחכמים גזרו בכחו של נכרי ואסרו מאי דנפיק לבראי אבל לא הגביהו תחלה לקנותו בהגבהה אע"פ שהגביהו בשעה שהוא מודד לא קנה היין לפי שאותה הגבהה לא היתה לדעת קנייה אלא לידע כמה מדות יש בו ונעשה י"נ ברשות ישראל ואסור וסובר רבינו דאע"פ שרש"י פירש משנתינו בשמדד ישראל מודה הוא לענין דינא מה שפי' ר"ח והראב"ד דבמדד נכרי נמי דמיו מותרין כשהגביהו תחלה לדעת קנייה הלכתא היא אלא שכתב דאע"פ שלא הגביהו תחלה לדעת קנייה נמי שרי בדיעבד להרא"ש דכחו בכוונה מאי דנפק לברא שרי בהנאה כדכתב בסימן קכ"ה: מדד עד שלא פסק וכו' משנה שם מדד עד שלא פסק דמיו אסורין ומ"ש רבינו אע"ג שאין כאן אלא תערובת של סתם יין נראה דקשיא ליה לרבינו דלפי משמעות אוקימתא דתלמודא דרישא דפסק עד שלא מדד דמיו מותרין מיירי במדדו לכליו של ישראל ואפי' לכליו של נכרי שאין בו עכבת יין כלל ומשכו הנכרי ואם יש בו עכבת יין בשוליו ולא בפיו והכלי עומד בחצרו של נכרי או תופס אותו בידו ג"כ דמיו מותרין אם כן סיפא דמדד עד שלא פסק דמיו אסורין מיירי ודאי בגוונא דרישא והא ודאי דכשמדד לכליו של ישראל או לכליו של נכרי ואין בו עכבת יין כלל אע"ג דמשכו הנכרי לא נאסר היין אפי' מדד ולא פסק ואמאי דמיו אסורין בע"כ צריך לפרש דסיפא מוקמינן לה במדדו לכליו של נכרי ויש בו עכבת יין בשוליו והכלי עומד בחצרו של נכרי או תפסו בידו דאם פסק ואח"כ מדד תנא רישא דמיו

דרכי משה

(ב) ופשוט הוא כדברי רבינו דהרי אפילו יש עכבת יין בפיו מותר בדיעבד אם כן כשאין עכבת יין בפיו שאינו נאסר מיד מותר לכתחלה:

ונראה

פרישה

(טו) ואפילו לכליו של נכרי שאין בפיו עכבת יין כלל פי' כלל לא בפיו ולא בשוליו ולפיכך אמר כלל לכלול גם שוליו דהשתא לא נאסר עד שיגע בו הנכרי והנכרי משכו עד שלא נגעו שקנאו קודם איסורו ב"י אלא שהלשון מגומגם שאמר שאין בפיו עכבת כו' (והאשר דרבי' העתיק לשון הגמרא וגם לא נזכר הא דעכבת יין רק בפיו אבל ודאי מיירי שאין בו עכבת יין גם בשוליו. ומ"ש אח"כ יש בו עכבת יין בשוליו נלמד מדיוקא ולא נזכר בגמרא בפי' והביאו ב"י ורש"ל כתב קצת יותר באריכות עכ"ה) וצ"ל להגיה שאין בו עכבת יין כלל וכן מצאתי להדיא באשר"י דע"א דף ל"ד ע"ב ולפי מ"ש ב"י בסמוך דבסתם יינם מיירי בדיעבד שרי אפי יש בשוליו עכבת יין דהא לא נגע הנכרי וקנה אותו במשיכה ומיהו י"ל דבסמוך מ"ש ב"י דיש להתיר בסתם יינם ה"ט משום דהם כשהגיע לאויר מיד קונה הנכרי ואיכא למימר נצוק לקולא דקודם שמטא לשולי הכלי וקנה נכרי מה שהגיע לאויר באותו נצוק קנה כולן ואע"ג דבי"נ גמור או לשתיה לא אמרינן נצוק לקולא מ"מ בסתם יינם ובהנאה הקילו. משא"כ הכא דלא קנה הנכרי באויר עד דמשכו וכבר הגיע לשוליים ומש"ה בעינן דלא יהא שם יין כלל וק"ל: (טז) ואם הכלי בחצירו של מוכר פי' ואין בידו של נכרי אלא מונח על הקרקע דאל"כ יקנה הנכרי בהגבהה: (יז) לא קנה ואסור (ר"ל לכתחילה אסור לעשות כן מאחר שיתערב בסתם יינם אבל בדיעבד שרי כמ"ש רבינו לעיל ועי"ל דלכתחילה אסור מאחר שאינו קונה אלא במשיכה איכא למיחש שמא יגע בשעת משיכה אבל בדיעבד שרי כדלעיל עכ"ה) בח"מ סימן רס"ז כתב דהוא אבעיא דלא איפשיטא ובי"ד קרוב לס"ס קע"ב כתב אבל אם נותנו המלוה בכליו שוב אין הלוה נוטלן נדפס בצידו הגהות רמ"פ דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה הלוקח ע"ש וזה דלא כזה ודלא כזה וגם כתבתי דשאני התם דקאי אמשכנתא דהקרקע ברשות לוקח ועמ"ש בסי' קע"ב עוד מזה: (יח) אא"ב יאמר לו יקנה לך כליך שאז קונה כמו שנתבאר בח"מ סימן ר' ע"ש: (יט) לא הגביהו תחילה לקנותו אע"פ שמגביהו בשעת מדידה שאותו הגבהה לא הוי לקנין אלא לצורך מדידה: (כ) ומ"ש שם ואסור דכשמודדו אח"כ נאסר דהחכמים גזרו בכחו של נכרי במאי דנפיק לברא כיון שידע שהוא יין אע"פ שלא נגע כדלעיל סי' קכ"ה: (כא) מדד עד

שלא

דרישה

כתבתי ישוב לקושיא זאת: [ג] יש בו עכבת יין בשוליו כו' שמיד כשהגיע לאויר הכלי קנאו ולא נאסר עד שהגיע לשוליו ז"ל ב"י ויש לתמוה על רבינו דהא למ"ד נצוק חבור וכאשר פסק רבינו לעיל סימן קכ"ו לעולם אסור כיון שיש שם עכבות בשולי הכלי דמיד כשהגיע קילוח ראשון לשוליים נאסר כולו אפילו מה שלא הגיע לאויר כלי והנכרי אינו קונה שום טיפה אלא מה שהגיע לאויר כלי וי"ל דהכא מיירי שהעכבה בשולי הכלי אינם אלא סתם יינם הילכך אפילו למ"ד נצוק חבור אינו אוסר אלא בשתייה ולא בהנאה כו' ע"ש. והא דאמר לעיל ומודד לכלי של נכרי שיש עכבות בפיו אסור התם נאסר ע"י התערובות כשהוא עדיין ברשות ישראל ואסור בהנאה קודם שקנאו הנכרי אבל הכא שלא נאסר ברשות ישראל אלא ע"י נצוק שאינו אסור בהנאה אלא בשתיה ומיד שהגיע לאויר הכלי קודם הגיעו לשולי הכלי קנאו הנכרי נמצא שהנכרי קנאו קודם שנאסר ע"י תערובת י"נ. ועק"ש: [ד] מדד עד שלא פסק אסור כבר כתבתי בפרישה דמיירי אף במדד ישראל ע"ש וב"י פי' דברי הטור זה בשיטת הרשב"א דמיירי דוקא כשמדד הנכרי ואז קרוב שנגע הנכרי בשעת מדידה כו' ועל מ"ש רבינו אע"ג שאין כאן אלא תערובת של סתם יין כתב ב"י וז"ל וא"כ הו"ל שימכרנו חוץ מדמי י"נ שבו ולמה אמרו במשנה דאסור פי' אפי' בהנאה ומ"ש לעיל ומיהו בדיעבד כו' היינו משום דשם לא נאמר סתם אסור במשנה אלא מדיוקא דגמרא והיכן כיון שכבר מבך היין בידו של נכרי וישראל לא נזהר לשומרו קרוב הדבר שנוגע ביין ולכך אסור אפילו בהנאה ב"י ומ"ו וע"ש שהוצרך לדחוק מאוד במה שפי' דמיירי דוקא במדדו נכרי ומאוד אפלא ממנו למה פי' כן שהרי מוכח מדברי רבינו מיניה וביה דקאי אמדידת ישראל (ואין להקשות למה לא כתב דין זה לפני מ"ש היה הנכרי מודד כו' מאחר דאיירי במדידת ישראל די"ל דלפי שרצה לכתוב מתחלה כל הדינים כשפסק ועכשיו בא לומר דאם מדד ולא פסק אפילו הישראל וכ"ש נכרי דאסור עכ"ה) שוב מצאתי שגם בד"מ פי' כן ומרבה ג"כ פה בקושיות אדברי ב"י אמ"ש אדברי הרשב"א ורבינו לא חשש להאריך כו' ע"ש. ומה שהוכחתי כן מדברי רבינו הוא זה שהרי לעיל התחיל ואם פסק דמי היין ומדדו כו' והוא לשון המשנה ופירשו דאישראל המודד קאמר דמותר וא"כ ל"ל סיפוכו בשלא פסק אפי' מודדו כישראל אסור. וע"ק דגפני זה

כתב

שאין כאן אלא תערובת של סתם יין קרוב הדבר שיגע אחר שימשכנו ועדיין לא נקנה לו כיון שלא פסק וכיון שלא נזהר הישראל יש לחוש שמא נגע . פועלים ישראלים שעשו מלאכה אצל נכרי ושלח להם יין נסך בשכרם אם קודם שזכו בו אמרו לו תן לנו דמיו מותרין ואם לאחר שזכו בו אמרו לו תן לנו דמיו אסורין שהרי הוא כאילו מוכרין אותו לו מי ששכר פועלים נכרים ופסק להם

דמיו מותרין ותנא סיפא דבהא מדד וא"כ פסק דמיו אסורין דלא קנייה נכרי ליין לא מכי מטא לאוירא ולא מכי מטא לארעיתיה דכיון דלא פסק לא סמכא דעתיה והשתא כיון שנעשה יי"נ מכי מטא לארעיתיה דאיכא עכבת יין בשוליו ברשות ישראל נעשה יי"נ דמי יי"נ קא שקיל ואסור ולפ"ז קשיא ליה לרבינו הלא אין כאן אלא תערובת של סתם יין וקי"ל דמוכרו לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו ואמאי קתני מדד עד שלא פסק דמיו אסורין בדיעבד וקאמר רבינו דה"ט דאסור לגמרי בהנאה משום דקרוב הדבר' דלאחר שמדדו הישראל ומשכו הנכרי לרשותו נגע הנכרי ביין עצמו והיינו דפירש"י במשנה דכשהישראל מדדו ומשכו הנכרי לרשותו ונכרי לא קנייה במשיכה דכיון דלא פסק דמיו לא סמכא דעתיה הלכך כי נגע ביה הו"ל יי"נ דישראל עכ"ל ומפרש רבינו דהיינו לומר דחיישינן שמא נגע והרב ב"י במ"כ הבין דמ"ש רבינו מדד עד שלא פסק קאי אמ"ש קודם זה היה הנכרי מודד וכו' והאריך בדבריו ושרי ליה מאריה דהא הך בבא שכתב רבינו כאן היא סיפא דמתני' ולפרש"י אף במדד ישראל כמי דמיו אסורין וכדפרי' . ומהרש"ל כתב בהגהותיו וז"ל מ"ש אע"ג שאין כאן אלא תערובת של סתם יין וכו' יש להקשות מאי קשיא ליה דילמא אה"כ הא דדמיו אסורין היינו לכתחילה אסורין ובדיעבד כמי שרי למכרו לנכרים חוץ מדמי יי"נ שבו כדכתב גבי פסק עד שלא מדד ומדד לכליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין דאסור לכתחילה ובדיעבד מכרו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו ולא קשה מידי כי משמעות לשון המשנה מדד ולא פסק דמיו אסורין סתמא קתני אסורין ומשמע אסור הכל אף בדיעבד ואין לו היתר למכרו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו והא דכתב לעיל היכא דפסק ומדד לתוך כליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין דאסור וכתב עלה ומיהו בדיעבד מותר וכו' אין זה פירוש לשון המשנה דתני אסור אלא אוקימתא דתלמודא היא דמוקי להא דרב שהזהיר למוכרי יין של ישראל לנכרים שיקבלו המעות מיד נכרי קודם המדידה דאלמא דאי לאו הכי אסור מוקמינן לה דמיירי שמודד לתוך כליו של הנכרי שיש בפיו עכבת של יין ופריך עלה תלמודא והא קי"ל כרשב"ג דאמר ימכר לנכרים חוץ מדמי יי"נ שבו ומשני מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב הלכה כרשב"ג חבית בחבית אבל לא יין ביין השתא למאי דאנן קי"ל כרשב"ג אף ביין ביין דלא כרב צריכין אנו לפרש טעמא דמתניתין במדד עד שלא פסק דמיו אסורין דמשמע אסור לגמרי ולא יועיל למכרו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו דהיינו טעמא דחיישינן שמא נגע בו אחר שמשכו עכ"ל : **פועלים** ישראלים וכו' משנה פרק השוכר (דף ע"א) אומנין ישראל ששלח להם נכרי חבית של יי"נ מותר שיאמרו לו תן לנו את דמיה אם משנכנסה לרשותן אסור וכתב הרא"ש פי' שקבלה בשכרו אבל בהכנסתו לרשותו לא נאסר שאין חברו של אדם קונה לו בע"כ עכ"ל ולכן כתב רבינו אם קודם שזכו בו א"ל תן לנו דמיו מותרין ואם לאחר שזכו בו וכו' כלומר בהכנסתן לרשותן לא נאסר אלא אם כן שזכו בו וקבלו בשכרו וב"י כתב כך בשם ה"ר ירוחם ואיכא לתמוה הלא מדברי הרא"ש הוא ולמה לא הביא דברי הרב והביא דברי התלמיד : **מי** ששכר פועלים נכרים וכו' ברייתא ריש פרק השוכר (דף ס"ג) דבאומר ואני פורע דמי איסורא קא פרע והוי איהו לוקח האיסור ומאכילן ואוקמה רב

שאסרו חכמים בכחו של נכרי במאי דנפיק לבראי היינו דוקא בשתיה אבל לא בהנאה היכי תנן מדד עד שלא פסק דמיו אסורין ואמאי הא אע"פ שמדדו לא אסר אלא בשתיה ולא בהנאה ואפילו את"ל דהכ"ע בשיש עכבת יין בשולי הכלי שהוא מודד לתוכו ומכל מקום לא נאסר יינו של ישראל בהנאה מפני תערובת אותו יין דהא קי"ל כרשב"ג דאמר ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו וניחא ליה דטעמא דאסור משום דקרוב הדבר שנגע בו בשעה שהיה טרוד במדידתו : **ומ"ש** קרוב הדבר שיגע אחר שימשכנו וכו' היינו לומר דלא תיסק אדעתין למימר דאפי' נגע ביה בשעת מדידה מאי הוי הרי כבר משכו קודם לכן ומאותה שעה נקנה לו וכי קא נגע בדידיה קא נגע משום הכי קאמר שאע"פ שנגיעה זו בשעת מדידה היה אחר שמשכו דמיו אסורין משום דאותה משיכה לא קניא ליה משום דאכתי לא פסק : **ומ"ש** וכיון שלא נזהר הישראל יש לחוש שמא נגע בו נראה דהיינו לומר כיון דלא אסרינן דמיו אלא משום דחיישינן שמא נגע בו בשעת מדידה אם כן היינו דוקא בשלא נזהר הישראל דחיישינן דלמא נגע ולאו אדעתיה אבל אם נזהר הישראל בדבר יפה וידע דודאי לא נגע דמיו מותרין לדעת הרא"ש אבל לדעת הרשב"א שאוסר כחו של נכרי בהנאה אע"פ שנזהר יפה וברי לו שלא נגע בו אסור בהנאה (ג) : **כתב** עוד הרשב"א בת"ה הארוך על הא דאמרינן ואי לא עבדיתו הכי כי קא הוי יי"נ ברשותייכו הוי וכו' ואוקימנא בדכייל ורמי במנא דנכרי ודמנא בחכרו של ישראל ומנא אארעא מיהו אם הקדים לו מעות מותר כדא"ל רב כי כייליתו חמרא לנכרים אקדימו ושקולו זוזי מינייהו וכו' ואפי' את"ל דמעות אינן קונות בנכרי אלא במשיכה דוקא וכדאמרינן בבכורות (יג') מה עמיתך בחדא אף נכרי בחדא אפ"ה כיון שנתן ופסק מעות ע"ד להוציאם נתנם ולקנותם מעכשיו ע"מ שיתן לו יין לבסוף נמצא בשעה שנתנם לו לאו דמי יי"נ הוא וכשהנכרי נוטל יינו אותה שעה אין ישראל נוטל מעות ולפיכך מותר וא"ת מ"מ אסור לעשות כן מפני שרוצה בקיומו שהרי הנכרי יכול לחזור עד שימדוד כל מה שפסק עמו דקי"ל (ב"ב פו') כור בל' סאה בסלע יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה כ"ל כיון שנתן לו ע"ד להוציאם מעכשיו שוב אינו יכול לחזור בו ממה שמדד לו מיהא ודאמרי רב ושמואל יכול לחזור אפי' בסאה אחרונה דוקא כשלא הקדים לו מעות אבל בהקדים לו מעות כל סאה וסאה שמשך מיהא לכ"ע קנה אבל הרמב"ן פירש דאימור לאו משיכה דוקא קאמר אלא אף משיכה וה"ה למעות והילכך כל שהקדים לו מעות ופסק סמכא דעתיה וקנה ולפיכך מותר וזה נכון יותר עכ"ל ומשמע שהוא תופס דברי הרמב"ן עיקר וכן נראה ממ"ש בקצר הקדים לו הנכרי מעות מותר אף על פי שהוא מודד לעצמו בכל הפוסק ונותן מעות קנה עכ"ל. וכבר נתבארו דברי רבינו שאינן א' מב' שיטות אלו שכתב הרשב"א : **והרמב"ם** כתב בפי"ג מהמ"א ישראל שמכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרי' שמשפסק סמכא דעתו ומשמשך קנה וי"כ אינו נעשה עד שיגע בו נמצא בשעת המכירה היה מותר מדד לו עד שלא פסק הדמים דמיו אסורין שהרי לא סמכא דעתו אף על פי שמשך ונמצא כשנגע עדיין לא סמכא דעתו ליקח ונאסר היין בנגיעתו וה"ז כמוכר סתם יינס בד"א בשמדד ישראל לכליו אבל אם מדד לכלי הנכרי או לכלי ישראל שביד הנכרי צריך ליקח את הדמים ואח"כ ימדוד ואם מדד ולא לקח דמים אע"פ שפסק דמיו אסורים שמשעה שיגיע לכלי נאסר כסתם יינן : (ב"ה) ומ"מ יש לתמוה למה דמיו אסורין לפמ"ש בסימן קכ"ו דניצוק אינו אסור אלא בשתייה עכ"ל . ונראה מדבריו שהוא סובר דנכרי קונה בין במשיכה בין בכסף וכ"כ ה"ה בפ"א מה' זכייה ומתנה שהוא דעת ז"ל ומפרש דמתניתין בשמדד הישראל לכליו וכך נתנו לנכרי וכך משכו הנכרי מידו בכליו של ישראל ואח"כ נגע בו וקתני דאם פסק עד שלא מדד דמיו מותרים משום דמדמשכיה ע"ד הפסק שפסק עמו קנייה וזוזי הלואה נינהו גביה וי"כ לא הוי עד דנגע ביה אבל אם מדד עד שלא פסק ונתנו לנכרי ונגע בו דמיו אסורין שמאחר שלא פסק לא סמכא דעתו כשמשך דשמא יתבע ממנו דמים מרובים הילכך אע"ג דמשך לא קנה ונמצא כשנגע בו עדיין יינו של ישראל היה וכי שקיל מינה דמי הו"ל כמוכרו לו ומשמע לי דכ"ל דמדד דקתני מתני' ודנקט הרמב"ם לאו דוקא אלא היינו לומר דמדד ונתן לנכרי ומשכו דאל"כ קשה אמאי [מדד] (פסק) עד שלא (מדד) [פסק] דמיו אסורין הא אע"פ שלא פסק עמו עד אחר שמדדו כיון שעדיין לא משכו דמיו מותרין דכל שקדם פסק למשיכה סמכא דעתיה וקנה במשיכה וטעמא דנקטו מדידה במקום משיכה נראה דהיינו משום דאין דרך לפסוק בין מדידה למשיכה אלא או קודם מדידה או אחר משיכה משום הכי נקטו מדידה במקום משיכה ובכלל עוד במלת מדד שאחר שמשכו נגע בו כדלעיל . ומ"ש אבל אם מדד לכלי הנכרי או לכלי ישראל שביד הנכרי צריך ליקח את הדמים ואח"כ ימדוד וכו' . היינו מדא"ל רב שקולו זוזי מינייהו והדר כיילו להו ואוקימנא בדכייל ורמי למנא דנכרי כלומר דמדכפל למנא נאסר קודם שקנה הנכרי כלל שהרי עדיין לא משך ולא נתן דמים וכיון שעד שלא חל הקנין נאסר ברשותו של ישראל כי יהיב ליה בתר הכי הוי מוכר לו יין אסור ואם לקח ממנו דמים קודם שימדוד שרי משום דנכרי כיון דיהיב דמי קני אע"פ שלא משך הילכך כי מדד לכליו של נכרי ונאסר חמרא דנכרי הוא דנאסר שכבר היה קנוי לו . ומ"ש דה"ה אם מדדם לכלי של ישראל שביד הנכרי דמיו אסורים קשה דאדרבה בכה"ג אמרי' בגמ' דאפי' מודד לכלי של נכרי שרי דפרכינן סוף סוף מכי מטא לאוירא דמנא קנייה יי"נ לא הוי עד דמטא לארעית' דמנא ואהדריה אי דנקיט ליה נכרי לכלי בידיה ה"נ לא צריכא דמנח אארעא י"ל דהיינו למ"ד נצוק אינו חיבור אבל למ"ד נצוק חיבור מכי שדי לקלא בתוך יין שבכלי הנכרי נאסר כל יין שבכלי העליון משום נצוק וה"ה למודד לתוך כלי של ישראל דכיון שנפלה בו טיפה ראשונה ונאסרה מפני שנפלה לכלי שביד נכרי כל יין שבכלי העליון נאסר משום נצוק ולפ"ז מ"ש שמשיגיע לכלי נאסר כסתם יינס פי' משתחיל להגיע בכלי נאסר הכל כלומר אף מה שבכלי העליון כסתם יינס ומיהו הא דאסר במודד לכלי ישראל שביד הנכרי היינו דוקא כשהיה הנכרי מנדנד הכלי אם היה מונח בקרקע או שהיה אוחזו בידו באויר דאז ע"כ הוא מנדנד אבל אם היה מונח הכלי של ישראל ע"ג קרקע והנכרי אחזו ולא נדנדו לא נאסר היין כמ"ש [illegible] . וא"ת דמדד עד שלא פסק דאמרינן דהדמים אסורים אמאי הא כיון דאינו מוכרו אלא לאותו נכרי שנסכו שרי כמו שנתבאר בראש סימן זה . וי"ל שכבר כתבתי דלדעת הרמב"ם אינו מותר למכרו אלא בשנתכוין להזיקו שהרי אפי' הישראל טעה בדין וחשב שאין המעות נאסרין וברשותו של ישראל נגע אינו חייב לשלם לו ומיהו לדברי החולקים עליו צ"ע : **כתב** בא"ח בשם בעל המאור מאן דחכים למיעבד גמר בדעתו להשאיל רשותיה לכל מאן דאתי למיזבן מיניה חמרא כי היכי דליהוי כליו של לוקח ברשות לוקח דקנה לוקח אע"פ שלא משך הילכך כשגמר בדעתו כן בההיא שעתא דכייל בגו מנא דנכרי איחייב ליה נכרי בדמי והוי זוזי הלואה גביה ויכול ליקח ממנו המעות או משכון אחר שנגע בו דדמי הלואתו קא שקיל ולא דמי י"נ עכ"ל :

פועלים ישראלים שעשו מלאכה אצל נכרי ושלח להם יין נסך בשכרם אם קודם שזכו אמרו תן לנו דמיו אסורין וכו' . משנה בפרק השוכר (שם) אומנין ישראל ששלח להם נכרי חבית של יין נסך מותר שיאמרו לו תן לנו את דמיה אם משנכנסה לרשותן אסור ופי' רש"י מותר לומר לו תן לנו את דמיה דהא לא קנו לה והוא אינו חייב להם אלא מעות וכתב רבינו ירוחם משנכנסה לרשותן פי' קבלוה בשכרם אבל בהכנסה לבד לא נאסר שאין הגירו של אדם קונה לו בעל כרחו וכתב הר"ן ומיהו לאו דוקא דמיה דהו"ל רוצה בקיומו דאסור אלא כך הוא מותר שיאמרו לו עד שאתה שולח לנו חבית זו תהא שלך ותן לנו דמיה כנגדה ובכה"ג אין רוצים בקיומו כלל ואם משנכנסה לרשותן אסור דכיון דזכו בה כי שקלי דמיה דמי יי"נ קא שקלי . וכך הם דברי הרשב"א בת"ה אלא שפירש משנה זו בשלא פסק להם דמים ולערב שלח להם חבית של יין שוה דינר ע"כ . ואיני יודע למה הוצרך לפרש כן דאפי' פסק להם שכר משמע דדינא הכי הוי ושמא י"ל דאורחא דמילתא נקט שאין דרך לפסוק מעות ולשלוח יין אבל כשעושין מלאכה סתם לפעמים שולחין יין : וכתב עוד הרשב"א שי"מ משנה זו כשעשו מלאכה אצל ישראל וישראל זה אמר לנכרי לפרען בשבילו והוא שלח להם חבית של יי"נ והכל עולה לטעם אחד : **מי** ששכר פועלים נכרים ופסק להם מזונות אסור להשקותן יי"נ ואם אמר להם צאו אכלו ושתו מחנותי פלוני

דרכי משה

(ג) ונראה מדבריו שסבירא ליה דדברי רבינו הטור הם בכאן כשמודד נכרי ולכך חילק במאי דנפק לברא דאסור משום כח נכרי ול"נ דאפי' במודד ישראל מיירי כאן ואפ"ה אסור בהנאה דחיישינן

דרישה

כתב במודדו הנכרי ולא הגביהו לקנותו דאסור ומפרשו דהיינו לכתחילה ומשום דקרוב הדבר שיגע בו וא"כ מאי קשה ליה כאן מתערובת של סתם יינס הא איכא למימר דג"כ דאסור לכתחילה קאמר משום שמא יגע בו אלא ודאי דממודדו הישראל איירי דבזה אין לאסרו מש"ס שמא יגע בו ס"ל דשם יש לחוש שיגע בו בשעת מדידה משא"כ כשמודדו הישראל. ומש"כ א"ש כמי דמסיק וכתב דאפ"ה אסור משום משם נגיעה אחר שימשכנה לרשותו דאז אין ישראל שם לראות עליו שלא יגע בו וק"ל . ועל מ"ש רבינו מדד עד שלא פסק אסור [illegible] מוכרו אלא לאותו נכרי [illegible] שכתבתי לעיל [illegible] למכרו

פרישה

שלא נפסק אסור פירוש מדד ישראל ומ"ש אסור ר"ל אף שאין שם עכבת יין ולשון המשנה הוא וזה מדד עד שלא פסק אסור ורבינו מתמה ע"ז וה"ש אע"ג שאין כאן אלא תערובת של סתם יינס פי' אף את"ל שיש שם עכבות מ"מ אינו אלא סתם יי"נ וא"כ הו"ל שימכרנו חוץ מדמי יי"נ שבו למה אמרו במשנה לאסור ופי' אפילו בהנאה. והא דכתב רבינו לעיל גבי יש בפיו עכבת יין ואסור שכתב שם ומיהו בדיעבד כו' היינו דשם נאמר מתחלה סתם אסור ומתבאר אח"כ דהיינו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד [illegible] כתב רבינו דטעם קרוב הדבר שיגע אחר שימשכנו [illegible] הישראל נוסך

פלוני ואני פורע וכו'. בר"פ השוכר (סג י) תניא אומר אדם לחמריו ולפועליו לאו ואכלו בדינר זה לאו ושתו בדינר זה ואינו חושש משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום יי"נ ואם אמר להם לאו ואכלו ואני פורע לאו ושתו ואני פורע חושש משום שביעית ומשום מעשר ומשום יין נסך ואוקמה רב חסדא בחנוני המקיפו דכיון דאורחיה לאקופיה קני ליה דינר גביה ואותיבנא עליה ומסיקנא אלא אמר רבא ל"ש מקיפו ול"ש שאינו מקיפו אף על גב דמשתעבד ליה כיון דלא מייחד שיעבודיה לא מיתסר אלא הכא אמאי חושש א"ר פפא כיון שהקדים לו דינר כלומר שהקדים ב"ה דינר לחנוני קודם שאמר אכלו דהשתא מדפעלי' אכלי רב אשי אמר כגון שנטל ונתן ביד כלומר שנשא מיד החנוני ונתן להם דהשתא איהו ספי ליה איסורא וכתב הרשב"א מסתבר דרב אשי לא פליג אדרב פפא אלא דניחא ליה לאוקומיה בהכי משום דלישנא דברייתא' לא ניחא לאוקימתא דרב פפא ואיתא לדרב פפא ואיתא לדרב אשי וכ"פ הרמב"ם בפי"ג שאם הקדים לו דינר אסור:

להם מזונות אסור להשקותן יי"נ ואם אמר להם צאו ואכלו ושתו מחנוני פלוני ואני פורע אם הקדים הדינר להנוני אסיר שמיד נקנה לו היין שביד החנוני ומשלו משקה אותם אבל אם לא הקדים לו הדינר מותר אע"פ שיחד לו הדינר להיות שעבודו עליו והוא בעין ביד בעל הבית. ויש אוסרין גם בזה דכיון שיחדו הוי כאילו נתנה לו ונקנה לו מיד. (כג) כתב הרשב"א הא דאסור בשהקדים לו הדינר דוקא כשאומר לו יהא דינר זה בידך עד שתשקה לפועלים ואני אחשוב עמך באחרונה אבל אם נתנו לו להוציאו עכשיו אם יצטרך לו מותר ע"כ. ואינו נראה דכיון שהקדים לו הדינר מיד נקנה לו היין ובשליחותו נתנו להם. יש מקומות שנותנין למלך חלק ידוע מהפירות ואם יש לישראל יין צריך ליתן ממנו חלק ידוע למלך

רב פפא כגון שהקדים בעה"ב דינר לחנוני קודם שאלה אכלו מעליו דמיד נקנה היין נסך לבעה"ב ומדבעה"ב קאכלי ואיסורא דידיה הוא ומ"ש אבל לא הקדים וכו' לכאורה משמע מדקאמר בכך אוקימתא אע"ג דמשתעבד ליה כיון דלא מייחד שיעבודיה לא מיתסר אלמא דאי מייחד שיעבודיה אע"פ שלא הקדים לו דינר אסור דהוי כאילו נתנו לו וזהו דעת יש אומרים והכי משמע ליה להרשב"א מדברי הרמב"ם ותימה דא"כ למה ליה לרב פפא למימר כגון שהקדים לו דינר הוה ליה לאשמועינן רבותא ולמימר כגון דמייחד ליה שיעבודיה אלא ודאי דליכא איסורא אלא בשהקדים לו דינר והא דקאמר מעיקרא כיון דלא מייחד שיעבודיה לא מיתסר להקדמת דינר קורא מייחד שיעבודיה וכאילו אמר כיון דלא הקדים לו דינר לא מיתסר דבהקדמת דינר הוא דמייחד לשיעבודיה גם דברי הרמב"ם מבוארים כך לפע"ד שהרי כתב הנותן דינר לחנווני נכרי ואמר לפועלו הנכרי לך ושתה וכו' שזה כמי שקנה לו יין נסך והשקהו אבל אם א"ל אכלו ושתו בדינר זה או שאמר להם אכלו ושתו עלי מן החנווני

כתוב בא"ח וכן מי שמזמין אוהביו נכרים לשתות ראשי לומר לעבדו או לשפחתו לכו וקנו יין לאלה הנכרים שכיון שהוא אומר לקנות בעבורם נמצא שהיין ב אינו שלו עכ"ל (ד): ומ"ש רבינו אבל אם לא הקדים לו הדינר מותר אע"פ שייחד דינר להיות שעבודו עליו והוא בעין ביד ב"ה ויש אוסרין גם בזה וכו' הכא דאמרינן ול"ש מקיפו ל"ש אינו מקיפו אע"ג דמשתעבד כיון דלא מייחד שעבודיה לא מיתסר כתב הרשב"א מהכא משמע דאי מייחד שעבודיה מיהא מיתסר וכ"פ הרמב"ם ז"ל וק"ל דהא נכרי אין קונה דינר דייחד לו הישראל בנתינת היין עד שימשוך הדינר וא"כ ייחוד זה לא מעלה ולא מוריד דשעבודא בעלמא בלחוד הוא דאיכא ומדוחק י"ל דהא דקאמר כיון דלא מייחד שעבודיה לא מיתסר לאו למימרא דבייחוד לחוד מיתסר אלא מילתא בעלמא הוא דקאמר דכי לא מייחד ליה לא משכחת דמיתסר בשום צד אפילו בחליפי כלי בהגב אבל הכא לא שנא ייחד ל"ש לא ייחד שעבודא בעלמא הוא דאיכא ושרי ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפי"ג אם אמר להם אכלו ושתו בדינר זה או שאמר להם אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע אע"פ שנשתעבד הואיל ולא נתייחד שעבודו ה"ז מותר ע"כ ומדקאמר הואיל ולא נתייחד שעבודו מותר דייק הרשב"א שאם נתייחד שעבודו אסור ואע"פ שבלשון הגמ' נדחק לפרש לומר דאפילו נתייחד שעבודו כמי שרי לא נראה לו לדחוק כן בלשון הרמב"ם דאי לאו דנפקא לן מינה הכא לענין דינא למה ליה להרמב"ם לכתוב כן למימר מלתא בעלמא ולי נראה דיותר נכון לומר דהרמב"ם סירכא דלישנא דגמרא נקט ואתא ולידחק בפירושו כשם שאנו נדחקים בפירושא דלישנא דגמרא מלפרשו

ואני פורע אע"פ שנשתעבד הואיל ולא נתייחד שיעבודו הרי זה מותר וכו' דמשמעות לשונו כפי פשטו אינו אלא לומר דכיון דלא נתן הדינר לחנווני כמו שכתב בתחלת דבריו א"כ לא נתייחד שיעבודו ועוד הקשה הרשב"א על היש אוסרין דייחוד זה ודאי אינו מעלה ואינו מוריד דנכרי אינו קונה דינר כיון דלא משכו דינר לרשותו ולפעד"נ דקושיא זו יש לדחות ולומר דאע"ג דמדינא לא קנה הדינר אפ"ה מדרבנן עשאוהו כאילו קנאו דכיון שיחדו לשיעבודיה והדינר בעין ביד בעה"ב מתחזי כאילו בעה"ב לוקח האיסור ומאכילן אבל מה שכתבתי אין לדחות והכי נקטינן דלא כיש אוסרין וכ"פ בש"ע: כתב הרשב"א הא דאסור וכו' ואינו נראה וכו' עי' בב"י הביא מ"ש הרשב"א בת"ה הארוך וטעמו ונימוקו עמו ואולי ראה רבינו דבריו הארוכ' לא היה כותב ואינו נראה והכי נקטינן לקולא בזה כהרשב"א ולא כרבינו וכן פסק בש"ע. כתב ב"י בשם ארחות חיים כשמזמין נכרי אללו רשאי לומר לעבדו ולשפחתו לכו וקנו יין לאלה הנכרים שכיון שהוא אומר לקנות בעבורם נמצא שהיין אינו שלו עכ"ל וכ"כ בהגהה ש"ע והכי פירושו שנותן לעבדו ולשפחתו דינר שיקנו לאלה הנכרים דמזכה לנכרים הדינר על ידי עבדו והוא נעשה שליח לקנות היין בעבור הנכרים ומשמע אבל אם א"ל בסתם קנה יין כך וכך אין העבד קונה את היין אלא לבעה"ב ואסור. ונראה דמ"ש לעבדו ולשפחתו דוקא נקט עבדו ושפחתו אבל אסור לומר כך לישראל אחר דרוצה בקיומו של י"נ עד שיעשה שליחותו לנכרי וה"א להדיא בסימן קל"ג ס"ה בדין מוזג לנכרי בחנם ע"ש: ויש מקומות וכו' מימרא דרב

כתב הרשב"א הא דאסור כשהקדים לו הדינר דוקא כשאומר לו יהא דינר זה בידך עד שתשקה לפועלים וכו'. כפשוטו ושקשה עליו דיחוד זה לא מעלה ולא מוריד: כ"כ בת"ה הקצר וביאר בארוך שהוכרח לומר כן משום דק"ל כי הקדים לו דינר מאי הוי דהא מדיהבינן ניהליה קנייה נכרי דסתמא דמילתא לאפוקי יהביה ניהליה ובשעת נתינת המעות ליכא איסורא דהא לא שקיל יי"נ וכי שקלי פועלים יי"נ דינר ליתיה דישראל ולאו דמי יי"נ הוא והו"ל כנתן לה טלה באתננה ואח"כ בא עליה דאתננה מותר ולפיכך כ"ל דהא דהקדים לו דינר לאו להוציאו הקדימו אלא דליהוי גביה עד שיתן לפועליו לפי שאין ב"ה יודע עדיין כמה יטלו פועליו ולפיכך מקדים לו כדי להשב עליו באחרונה והיינו דקאמר בגמרא לאו ושתו ואני פורע ואני מחשב מיבעי ליה דאלמא לא הקדים לו דבר קצוב אלא הקדים לו דינר להיותו בידו ושלא יוציאנו אא"כ יודע כמה יטלו פועליו ויחשוב עמו באחרונה ואע"ג דלא פירש רב פפא כגון שהקדים לו דינר ושלא להוציאו היינו משום דמסתמא כל שמקדים דינר בדבר המסופק שמא לא יקח א"כ בדבר המכופק כמה יקח וכמה לא יקח סתמו כפירושו שלא יוציא לעצמו עד שיקח וכדאמרינן גבי אתנן כתן לה ואח"כ בא עליה מותר ואקשינן לכי בא עליה ליחול עליה איסור ופרקינן דאמר ליהוי גביך ואי מצטריך ליך קני מעכשיו דאלמא מסתמא כל דלא א"ל אי מצטריך קני מעכשיו דעתיה דאיגס בכל כי הכי כי מקנה דמי לא מקנה להו לאפוקינהו מהשתא עד דשקיל זבינא. וא"ת והא פלוגתא דמשיכה בנכרי דאיפליגו בה פרק השוכר אקשינן על רב אשי דאמר אינה קונה מדתנן המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרים וכולי ואי אמרת משיכה בנכרי אינה קונה אמאי דמיו מותרים דהא לא קנה ליה נכרי עד דיהיב דמי וכו' ופריק בשהקדים לו דינר דאלמא כל מאן דאקדים דינר לפרעון יהבי' מהשתא ל"ק דהתם הוא דקנה ממנו דבר קצוב והילכך כל כי מקדים לאפוקינהו מהשתא יהבינהו וכדאמרינן התם כיון דפסקה סמכא דעתיה וכל ההיא סוגיא דהתם בההיא רהיטא כנ"ל עכ"ל: ומ"ש רבינו ואינו נראה דכיון שהקדים לו הדינר מיד נקנה לו היין וכו'. אין ספק שלא ראה דברי הרשב"א שבת"ה הארוך שכתבתי בסמוך דא"כ לא היה כותב כ"כ בפשיטות דאינו נראה כי היתה נופלת עליו קושית מ"ש מנתן לה טלה באתננה ואח"כ בא עליה דאתננה מותר שבסיבתה הוכרח הרשב"א לפרש דהא דאסור בהקדים לו דינר דוקא באומר לו יהא דינר זה בידך עד שתשקה לפועלים וכו': ויש מקומות שנותנים למלך חלק ידוע מהפירות ואם יש לישראל יין וצריך ליתן ממנו חלק ידוע למלך יכול לומר לנכרי פיים למלך בשבילי וכו' בפרק השוכר (עא י) גמרא אומנים ישראל א"ר יהודה אמר רב מותר לאדם לומר לנכרי צא והפס עלי מנת המלך מיתיבי אל יאמר אדם לנכרי עול תחתי לאוכר א"ל רב עול תחתי לאוכר קא אמרת הא לא דמיא אלא להא אבל אומר לו מלטני מן האוכר וי"ג פול תחתי לאוכר במקום עול תחתי לאוכר ופי' רש"י צא והפס עלי מנת המלך ארנונא שהיו נותנים מתבואותיהן ומבהמותיהן עישור וישראל זה שחייב לתת למלך יין מותר לומר לנכרי הפס עלי אע"ג דקא יהיב האי נכרי יי"נ והא ישראל הוא פורע דמים כיון דה"מ לסלוקי לשליחא דמלכא בזוזי כי יהיב ליה נכרי יי"נ לאו שלוחיה הוא והתוס' כתבו על פי' רש"י דל"ל דא"כ פשיטא דמלטני מן האוכר שרי כיון דמיירי דיכול לסלקו לכן כ"ל שהישראל חייב למלך יי"נ מ"מ שרי כי א"ל מלטני מן העוכר משום דמשמע ה"ק ליה סלק אותו במה שתוכל אבל אינו מצוה לו לפרוע יין נסך ולכך שרי אפי' לא מצי לסלוקי בזוזי אלא בי"נ אבל כי א"ל עול תחתי הוי כמו שא"ל פרע למלך תחתי כמו שאני חייב לו יין ונמצא פורע חובו מי"נ. וכתב הרשב"א איכא למידק פול תחתי לאוכר אמאי מיתסר דהא אמרינן בריש פירקין דאומר אדם לחמריו ופועליו לאו ושתו ואני פורע ואינו חושש משום יי"נ אלא בנסא ונתן ביד או כמי בשהקדים לבעל היין דינר ותירץ הראב"ד דשאני התם דבשעת פרעון כבר שתו הפועלים יין אבל הכא כשהיין עדיין באוכר והילכך איסורא על המעות בשעה שהוא פורע ואין זה מחוור בעיני דאם איתא אדמוקי לה התם רב פפא בשהקדים לו דינר ורב אשי אוקמה בנסא ונתן ביד וקשה לו עלייהו למר מחשב מיבעיא ליה ולמר טלו ושתו מיבעיא ליה כדאיתא בגמרא לוקמוה כמשמעה וכגון שפרע עד שלא הספיקו לשתותו והרמב"ן תירץ דה"ל כשהקדים לו דינר כי התם והכי משמע בירושלמי פ"ו של דמאי ע"ל דגבי כותלים אין חייב ליתן יין דוקא שכן דרך ב"ה לפרעס במעות והם הולכים ואוכלים אבל במנת המלך שחייב לו יין ממש אלא בפעמים שלוקח מעות לפיכך כנא"ל

דרכי משה

דחיישינן שמא נגע הנכרי אחר שימשכנו ועדיין לא נקנה לו כו' ומ"ש רבינו לעיל דאם מדד בכלי שיש בו עכבת יין בפיו בדיעבד שרי היינו במקום שכלי של נכרי קונה לו בלא משיכה כגון בחצירו של נכרי או שהנכרי תופס בידו או שעומד בחצירו של ישראל וא"ל יקנה לך כליך אבל במקום שאין הכלי של נכרי קונה כגון בר"ה או בסימטא או שאין הכלי של נכרי בענין שאין קונה עד שימשוך אסור אפי' בדיעבד אף כשמודד ישראל וכ"ש כשמודד נכרי כנ"ל ברור ופשוט לדעת הטור דלא כדעת הב"י שרצה לעשות שלום בין החכמים וכתב ז"ל כתב רשב"א הרי שלא פסק דמים ומדד ישראל לתוך כלי של נכרי והיה הכלי מונח בחצירו של ישראל וע"ג קרקע מותר לו ליקח דמי יינו שאין פתם יין אוסר כל תערובותיה בהנאה אלא ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו עכ"ל הרשב"א ורבינו לא חשש להאריך בכך לפי שסמך עמ"ש לעיל בסמוך ומיהו בדיעבד מותר דקי"ל יין שנתערב בסתם יין מכרו כו' עכ"ל הרי שהביא דברי הטור דמיירי דוקא כשמדדו נכרי ולכך הוקשה לו שהיה לו לפרש מהו דין אם מדדו ישראל כמו שכ' הרשב"א ז"ל וכתב דסמך אמ"ש לעיל ואין דבריו נראין בכלל שזהו דעת הטור חדא דנאמר דסתם כאן דבריו וסמך אמ"ש לעיל ותו דלפ"ז היה לו להשמיענו לעיל דסתם טפי דאפי' אינו מודד לכלי של נכרי אלא לכלי שאינו של נכרי דצריך משיכה אפ"ה בדיעבד שרי למוכרו ולא חיישינן שמא יגע קודם שיהא קנוי לו ועוד אני תמה דמ"ש בשם הרשב"א המה הדברים עצמן שכתב רבינו לעיל היה מודד לתוך כלי של נכרי כו' א"כ למה כתב שרבינו סמך אמ"ש לעיל אבל האמת שאין עניננו שייך לכאן כלל דהכא הואיל וצריך משיכה ומ"ה לא קנה הואיל ולא פסק חיישינן שמא יגע אבל לעיל דהכלי קונה לו מיד ואף אם יגע אח"כ מה בכך הלא לא נעשה יי"נ ברשותו של ישראל ולכן גם הרשב"א מודה בדין זה שכתב רבינו הטור בכאן ותו דניזיל בתר טעמא דהואיל והטעם דאסור בדיעבד משום דחיישינן שמא נגע הנכרי א"כ מ"ל מדד נכרי או ישראל מ"מ איכא למיחש שמא יגע אחר שימשכנו ועדיין אינו קנוי לו עכ"ל: (ד) וכ"כ בכלבו ויש מחמירים שלא לשלוח שם שליח דהוי כאילו נטלו ונתן ביד דאסור עכ"ל: יבכיבו

פרישה

אבל בחמץ בפסח אסור לומר לעבדיו לאו ואכלו דמאמרינן שם מאחר דלא בדילי אינשי מיניה ואסור בו ויש לאוס שנגע כ"כ בסדיא רמ"א בש"ע והוא משיטת הרמב"ם שכביה ב"י וקאי כשמדד ביטראל וכ"ש שאסור כשמדד הנכרי (ולא כב"י עכ"כ) ועד"ר: (ואם אומר להן לאו ואכלו כו' וכמ"ש בא"ח סימן ת"ג עכ"ס): (כב) כתב הרשב"א הא דאסור כו' ואינו נראה דכיון שהקדים כו'

חדושי הגהות

בשם הפוסק הנעלם יותר מהמפורשים (כה"ג): ב ויש לפקפק בזה משום דיד עבד כיד רבו (ב"ה) והב"ח כתב דה"פ שמזכה להנכרי הדינר ע"י עבדו והוא נעשה שליח לקנות היין בעבור הנכרי: הטעם

למלך יכול לומר לנכרי פיים למלך בשבילי אע"פ שנותן לו יי"נ והיא חוזר ונותן לו דמיו אין נראה כפורע חובו מיין נסך דכיון שאומר לו פיים סתם משמע פייסו במה שתוכל לפייסו ופי' רש"י דוקא שגם הישראל היה יכול לפייסו בדבר אחר ור"י פירש אפילו הוא בענין שאין הישראל יכול ליפטר אלא ביין מותר (כג) אבל אם אומר לו היה במקומי ליתן למלך אסור דהוי כאילו אומר היה במקומי ליתן לו היין שיש עלי לתת לו: מלך שיש לו חוק על בני המדינה כשיש לו יין שהוא מחלקו על בני המדינה פלוני יקנה ממנו כך וכך ופלוני כך וכך (כד) אם כתבו על ישראל חלק ידוע ואומר לנכרי מלטני מאוצר המלך מותר לפי שזה הולך וקונה לעצמו מן המלך כדי שלא יכופו הישראל לקנות ואם אומר לנכרי הכנס במקומי וקח מאוצר המלך אסור דהוי כאילו אמר קבל אותו בשבילם ואני מוכרו לך וי"א שאם כתבו כבר על הישראל חלקו אסור בכל לשון שיאמר לו ואין בו היתר אלא כל זמן שלא כתבו עליו (כה) שמותר לומר לנכרי פיים בשבילי שלא יכתבו עלי: (כו) והא דדמי יין נסך אסור דוקא בשל ישראל (כז) אבל נכרי שמכר עכו"ם או יינו הדמים מותרין (כח) והא דאמרינן דמי עכו"ם ביד נכרי אסורין [ה] דוקא כשמכר לקנות בדמיו צרכי עכו"ם שאז נשאר הדמים באיסורן (כט) [ו] כדתניא ישראל שהיה נושה מנה ביד נכרי והיה מוכר עכו"ם ויי"נ ומביא לו מותר ואם א"ל המתן עד שאמכור עכו"ם ויי"נ ואביא לך אסור מפני שרוצה בקיומו ופי' ר"י דסיפא מיירי שאין לו ערב ממנו ולכך אסור שאינו יכול ליפרע ממנו (ה) בענין אחר ורוצה בקיומו עד שימכור אבל אם יש לו ערב שבלא"ה יכול ליפרע ממנו מותר והראב"ד חילק בשבידו לנוגשו ומרצונו ממתין לו

ב"ח

דרב פרק השוכר (דף ע"א) ופירש"י ור"י בתוס' שם : **ומ"ש** אבל אם א"ל היה במקומי וכו' שם ומשמע דבא"ל היה במקומי לא פליגי דבין לרש"י ובין לר"י אפי' היה יכול הישראל לפייסו בדבר אחר מ"מ כיון שא"ל היה במקומי ליתן למלך אסור והקשה הרשב"א עול תחתי אמאי מיתסר הלא בפועליו מותר לומר לחנווני עול תחתי ואינו אסור אלא במקדי' לו דינר ותירץ הראב"ד דהתם בשעת הפרעון כבר שתו הפועלים יין אבל הכא היין עדיין באוצר . והרמב"ן תירץ דה"נ במקדים לו דינר כי התם . עי"ל דגבי פועלים אין חייב ליתן יין דוקא שכן דרך בעה"ב לפרנס במעות אבל במנת המלך שחייב לו יין ממש אלא שפעמים שלוקח מעות הלכך כשא"ל עול תחתי לאוצר והוא פורע יין הו"ל כאילו קנהו ובמצותו נתנו לאוצר עכ"ל ומדברי התוס' נראה קצת כתירוץ האחרון שהרי כתבו דבאומר מלטני מן האוצר אפי' לא מצי לסלוקי בזוזי אלא בי"נ ואפילו הקדים לו דינר שרי כיון שאינו מצוה לו לפרוע יי"נ ולא דמי לפועלים משום דהוא מקדים ליה דינר בשביל שיתן יי"נ לפועלים אבל הכא קא"ל שיסלקנו במעות אם יוכל הלכך לא חשיב כפורע חובו מיי"נ אבל כי א"ל עול תחתי הוי כמו שא"ל פרע למלך תחתי כמו שאני חייב לו יין ונמצא פורע חובו מיי"נ ואפילו לא הקדים דינר אסור מטעם דפי' עכ"ל וקשיא לי טובא דאם כן גבי פועלים שא"ל צאו ואכלו ואני פורע דהו"ל כמו עול תחתי לאוצר כיון שא"ל לחנווני שיתן להם מזונות מה שהוא חייב לפועליו אפי' לא הקדים לו דינר נמי ליתסר וצ"ל דאע"פ שהוא חייב לפועליו מזונות לאכול ויין לשתות מ"מ מאחר שלא אמר לחנווני בפירוש ליתן להם יין ואם היה רוצה נותן להם מעות והן לוקחין לעצמם שכן דרך בעה"ב עם פועליו למלטני מן האוצר דמיא ולא מיתסר אלא כשהקדים לו דינר דהשתא כיון שדעת בעה"ב שיתן להם מיי"נ אע"פ שלא אמר כך בפירוש חל השיעבוד על הדינר כיון שהקדים הדינר ליד החנווני ויחד לו שיעבודו והוי כמי שקנה ממנו יין ואומר ליתנו לפועליו משא"כ באומר מלטני מן האוצר דאפילו הקדים לו דינר דבנכרי שאינו חנווני מוכר יין איירי כמ"ש ה"ר ירוחם נ"ו ח"א ואינו כפורע חובו ביי"נ דהא סתמא קאמר מלטני הרי נראה שהתוס' תופסים תירוץ האחרון וצ"ע דרבינו בא"ח סי' ת"נ כתב שאסור לומר לנכרי בפסח צא ואכול ואני פורע ומ"ש מיי"נ דאינו אסור אלא בהקדים לו דינר ואפשר דרבינו מדמה מה שחייב לנכרים עבדיו ומשרתיו ליתן להם מזונות ממש למנת המלך שחייב ליתן לו יין ממש דכי היכי דבמנת המלך אם א"ל עול תחתי לאוצר אפי' לא הקדים לו דינר אסור ה"נ גבי עבדיו ומשרתיו באומר צאו ואכלו ואני פורע דעול תחתי הוא ולא דמי לפועליו שאם רצה ליתן להם מעות והן לוקחין לעצמן שכן דרך בעה"ב עם פועליו אבל עבדיו ושפחותיו חייב להם מזונות ממש ובתשובה הארכתי ועיין בא"ח סימן ת"נ : והא דדמי יי"נ אסור דוקא בישראל וכו' בר"פ השוכר בעיא דאיפשטא דמי עכו"ם ביד נכרי מותר וכתב הרא"ש דהא דאמרינן לעיל דמי עכו"ם ביד נכרי אסור כתב ר"ת היינו שמכרה לקנות בדמיה צרכי ע"ז ונשארו המעות באיסורם ע"כ ומביאו ב"י ונראה דאין רצונו לומר דהדבר ידוע שמכר לקנות בדמיו צרכי עכו"ם אלא אפילו אינו ידוע אלא דיש לחוש שמכרו לקנות בדמיו צרכי עכו"ם נמי אסור דלא שרי אלא כדתניא ישראל שהיה נושה מנה ביד נכרי וכו' דידוע שמכר עכו"ם כדי לפרוע חובו כדקתני והיה מוכר עכו"ם ויי"נ ומביא לו חובו דמשמעות הלשון דמיד לאחר שמכר מביא לו חובו הרי ידוע דלא מכר אלא כדי לפרוע חובו דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מדהביא מיד לאחר המכירה ופרע לישראל חובו והא"ל היכא דא"ל המתן וכו' דידוע נמי שלא מכר אלא לפרוע חובו ואינו אסור אלא משום דרוצה בקיומו אבל אם יש לו ערב לפי' ר"י א"נ אין בידו לנוגשו לפי' הראב"ד שרי בא"ל המתן דהדבר יותר ידוע בא"ל המתן דלא מכר אלא כדי לפרוע לו חובו כדפי' ומשום הכי הביא רבינו פר"י ופי' הראב"ד לאורויי דלא שרי אלא בידוע דומיא דא"ל המתן וכיוצא בו כגון שבא להתגייר וכ"כ רבינו להדיא בסימן קמ"ד ע"ש ועיין עוד בסוף סימן קמ"ט ;

כשם

ב"י

כשא"ל עול תחתי לאוצר והוא פורע יין הוי כאילו קונהו ובמצותו נתנו הנכרי לאוצר אבל כשא"ל מלטני מן האוצר אע"פ שהוא פיים ביין כיון שהוא לא א"ל לפיים ביין אלא בכל שיוכל לסלק המלך ה"ז מותר ע"כ. והר"ן לא נתחוור בתירוץ האחרון ותירוצו של הרמב"ן נראה שתפס עיקר. אבל הרשב"א בת"ה הקצר כתב שכ"ל כדברי תירוץ אחרון : וכתב רבינו ירוחם בשם הירושלמי בין מלטני מן האוצר בין שאמר פרסני מן האוצר מותר אפי' הקדים לו מעות אבל פול תחתי או שקול על ידי לאוצר אסור אפילו לא הקדים לו מעות :

מלך שיש לו חק על בני המדינה כשיש לו יין שהוא מחלקו על בני המדינה וכו' כתב הרשב"א שכך פירשו מקצת הגאונים על הא דתניא אל יאמר אדם לנכרי פול תחתי לאוצר אבל אומר לו מלטני מן האוצר וכ"כ הרמב"ם בפי"ג ומשמע דהא דאמר רב יהודה אמר רב מותר לאדם לומר לנכרי לא והפס עלי מנת המלך כה"ג נמי מיפרשא ומפני כך לא הביא הרמב"ם הא דלא והפס עלי מנת המלך דבכלל מלטני מן האוצר הוא והרשב"א כתב בת"ה כדברי שני הפירושים נראה שהוא סובר שאינם חלוקים אלא בפירושא דברייתא ומימרא דרב יהודה אבל לענין הדין כל חד מהנך גווני לית ביה איסורא ולפיכך פסקה לשניהם ובדרכו דרך רבינו :

ומ"ש וי"א שאם כתבו כבר על הישראל חלקו אסור בכל לשון וכו' איפשר לפרש דברי הרמב"ם ז"ל דסבר הכי אלא שאין פירוש זה מוכרח בדבריו ועוד דא"כ הו"ל דבריו בשמו ולא בשם י"א :

והא דדמי יי"נ אסור דוקא בשל ישראל אבל נכרי שמכר עכו"ם או יינו הדמים מותרים בריש פרק השוכר (סד.) הדור יתבי וקא מיבעיא להו דמי עכו"ם ביד נכרי מי תופסת דמיה או לא ופשטוה מדתניא ישראל שהיה נושה בנכרי מנה מכר עכו"ם והביא לו י"נ והביא לו מותר וכתב הרא"ש והא דאמרינן לעיל לא חשו חכמים לדמי עכו"ם ביד נכרי אלמא דמי עכו"ם ביד נכרי אסור היה אומר ר"ת דודאי נכרי שמכר עכו"ם ופרע המעות לישראל מותרים והא דדרשינן והיית חרם כמוהו כל שאתה מהוה ממנו הרי הוא כמוהו היינו דוקא בישראל שהחליף עכו"ם אבל אם החליפם נכרי החליפים מותרים והא דאמרינן לעיל דדמי עכו"ם ביד נכרי אסורים היינו היכא שמכרה לקנות בדמיה צרכי עכו"ם ונשארו המעות באיסורם עכ"ל : ובסיפא דברייתא דבסמוך קתני אם אמר ליה המתן עד שאמכור עכו"ם או י"נ ואביא לך אסור ומפרש טעמא בגמרא מפני שהוא רוצה בקיומו וכמ"ש רבינו וכתב הרא"ש תימא משום דא"ל המתן הוי טפי רוצה בקיומו אפי' לא אמר המתן רוצה בקיומו עד שימכור ויתנו לו הדמים וי"ל דהלשון משמע דאין לו ערב מדקא"ל המתן אבל אם אית ליה ערב אז מותר דאז אינו חושש בקיומו כי יוכל להפרע מן הערב כדאמר בעכו"ם המתחלקת לפי סבריה לא חשיב רוצה בקיומה הילכך ברישא מיירי דיש לו ערב ולהכי מותר עכ"ל והוא מדברי התוספות שכתבו וז"ל ואם א"ל המתן לי וכו' רבינו יצחק היה מדקדק מזה הלשון המתן לי כלומר אינך יכול ליפרע ממקום אחר וצריך אתה להמתין עד שאמכור אז הוא ודאי אסור דרוצה הוא בקיומו כגון שאין לו ערב ממנו אף אין לו נכסים אחרים שיוכל ליקח חובו מיד עליהם אבל אם יש לו ערב שיכול ליפרע ממקום אחר אין אמירתו של נכרי מועלת כלום דא"כ כל נכרי יוכל להפקיע חובו מיד ישראל עכ"ל :

ומ"ש רבינו בשם הראב"ד כתבוהו הרשב"א והר"ן ז"ל וכתבו עוד ס"ת דהא דקתני המתן עד שאמכור וכו' אסור דוקא בדשוייה ניהליה אפותיקי דרוצה בקיומו להנאתו הא לא"ה לא דאין זה רוצה בקיומו וכתב הרשב"א שיש דוחים דבריהם וגם הר"ן כתב שאינו מחוור לחלק בכך :

וכתב הרשב"א בת"ה הארוך לדעת הגאונים ורש"י שאמרו דאין הנכרים בקיאים עכשיו בטיב עכו"ם ואין מגעם אוסר בהנאה אפילו בהמתן ואביא לך מותר אבל אנו אין אנו נוהגים כן ועכ"ז נהגו היתר בדבר זה ואין להם טעם על מה סמכו אחר שאוסרים מגעם בהנאה שלא כדברי הגאונים ז"ל מ"מ אחר שהגאונים ורש"י ז"ל מתירים מגעם בהנאה בהמתן ואביא לך אין בידינו כח לאסור עליהם וכן כתב בת"ה הקצר שאע"פ שאין אנו סומכים על דברי הגאונים בהוראה זו להתיר ייניהם ומגעם בהנאה מ"מ כדאי הם לסמוך עליהם בדבר זה שהדמים ביד נכרי אלא שהמתין לו ישראל עד שמכרם והביא עכ"ל. ומשמע דדוקא בסתם ייניהם קאמר אבל דמי עכו"ם אפילו בעכו"ם שבזה"ז אסור אף לדעת הגאונים וכתב הר"ש בר צמח על דברי הרשב"א ולפי טעם זה יש להתיר אפילו עשאו אפותיקי מפורש אלא שיש לחוש לכתחלה שלא לעשות אפותיקי אלא שישעבד לו הנכרי כל נכסיו ולא יזכיר לו היין בלבד :

כשם

דרכי משה

(ה) ובכלבו והר"ן כתב דוקא שאין לו לאותו נכרי דבר אחר לשלם שיוכל לגבות ממנו חובו אבל יש לו מותר וכ"מ במרדכי ריש פרק השוכר :

כ"ה

דרישה

למוכרו אלא כשנתכוין להזיקו ניחא דכאן לא נתכוין להזיקו ומיהו לדברי הסולקים עליו צ"ע עכ"ל :

[ה] דוקא כשמכר לקנות בדמיו צרכי ע"א עיין בתשובת ר"ש כהן ח"א בדף פ"א ע"א דמתמה מאוד בדין זה ומאריך ומסיים אם אזכה יגיעו דברי אלה למי שיסביר לי עומק סילוק זה כי עד עתה קשה בעיני להולמו עכ"ל . ואפשר לומר דודאי חליפי ע"א ביד נכרי מותרין ומיהו דוקא דבר שהוא חליפין בודאי אבל כשמכר ע"א לקנות בדמיו צרכי ע"א לא מקרי חליפי ע"א והדמים נשארו באיסור דע"א הראשונה וגם ודאי דהזמנה לאו מילתא היא כדתניא האומר בית זה לע"א לאו כלום אלא שוה אסור מטעם דלא מקרי חליפי ע"א דהוו כאילו לא החליף כלל וזהו שדקדק רבינו שאז נשארו הדמים באיסורן ולא אמר שאז הדמים אסורין אלא ודאי כמ"ש שהדמים הן באיסורן הראשון וק"ל עכ"ס) : [ו] כדתניא ישראל כו' ואם אמר המתן כו' אסור מפני שרוצה בקיומו יש להקשות למה לא אוקי רבינו להא דאמרינן דמי ע"א ביד נכרי אסור דמיירי באומר המתן כו' דאסור ולמה לו לאוקמי כשמכר לקנות בדמיו צרכי ע"א כו' אפשר דלשון דמי ע"א ביד נכרי משמע ליה הכי שהדמים מיוחדים לקנות בו ע"א או צרכיה . א"כ ליתנא דביד נכרי לא משמע כן דדמי ע"א ביד נכרי אסורין משמע שהדמים הם שלו ואינו חייב לאחרים ואפ"ה אסור ללקחם ממנו או להלוות ממנו אע"ג דאין הישראל שלוקחם ממנו רוצה בקיומו וא"כ אמאי אסור להכי אוקמה רבינו במוכר כדי לקנות ע"א ועי"ל דהלשון דמי ע"א ביד נכרי אסורין משמע שאסורין לכל ישראל ולא כדאמר המתן כו' אינו אסור אלא לאותו ישראל שהוא חייב לו משום

שהוא

פרישה

כו' ז"ל ב"י אין ספק שלא ראה דבריו בת"ה הארוך שכתב שם שמוכרח מכח קושיא לכתוב כך וב"י הביאו ע"ש : (כג) אבל אם אומר לו היה במקומי ליתן למלך אסור וזהו שנזכר עול תחתי לאוצר דאסור : (כד) אם כתבו על ישראל כו' מותר יש לדקדק מאי אם כתבו שהוא לשון תנאי דהא כל שכן אם לא כתבו על ישראל שמותר והו"ל למימר אפי' אם כתבו וי"ל דנקט אם כתבו לומר שאם כתבו יש צד איסור כמ"ש בסמוך משא"כ בלא כתבו שאפי' אמר לנכרי הכנס במקומי מותר : (כה) שמותר לומר לנכרי פיים בשבילי נראה דדוקא פיים בשבילי הוא דמותר אבל הכנס במקומי וקח כו' אפי' בכה"ג דלא כתב עליו ג"כ אסור : (כו) והא דדמי יי"נ אסור פי' אפילו לאחר משום דתופסין את דמיהן כמ"ש לעיל : (כז) אבל נכרי שמכר ע"א או יינו הדמים מותרין פירוש לישראל (וכתבו התוס' בע"ז דף ס"ו ע"א דמה שאמרו דתופסת דמים משום דכתיב והיית חרם כמוהו בישראל דוקא נאמר ולא בנכרי ע"כ ור"ל בנכרי אינו תופס דמיו עכ"ס) ומשמע מכאן דבישראל שמכר אפילו לישראל אחר אסורים וכמ"ש לעיל בר"ס בדרישה : (כח) והא דאמרינן דמי ע"א ביד נכרי אסורים כו' עיין מ"ש לקמן סימן קמ"ד : (כט) כדתניא ישראל שהיה נושה מנה ביד נכרי מרישא דמלתא דקאמר הדמים מותרין מביא ראיה מרישא דברייתא וסיפא דברייתא מייתי אגב גררא לניכא בפני עצמו גם י"ל דמסיפא דברייתא מביא ראיה שדמי ע"א ביד נכרי מותר מדלא נקט בהסיפא ברייתא איסור אלא באמר ליה המתן כו' ומשום דרוצה בקיומו מוכח מינה הא דמי ע"א ביד נכרי אע"פ שהם דמי ע"א

הדמים

לו אסור שהרי על ידו מתקיים עכו"ם אבל בשאינו בידו לנוגשו על כרחו ממתין לו ומותר:

קלג בשם שאסור למכור סתם יינן וליהנות בו כך אסור להשתכר בו לפיכך ישראל שנשכר לנכרי לעשות לו מלאכה אפי' בסתם יינם או ששכר לו חמורו או ספינתו להוליך אפי' סתם יינם שכרו אסור בהנאה (א) כיצד נטל מעות בשכרו (ב) שוחק וזורה לרוח או מטיל לים (ג) נתן לו פירות יוליכם לים המלח (ד) או ישרפם ויקבור האפר בבית הקברות כדי שלא יבא שום אדם ליהנות ממנו (ה) אפי' לקח בשכרו קרקע או בהמה דבר שאינו נאסר בהשתחואה החמירו בו לאוסרו בהנאה השכיר לו חמורו לרכוב עליו אע"פ שמניח גם לגינו עליו (ו) או שהשכיר לו ספינתו להוליך בה סחורתו אע"פ שנותן בה גם מאכליו ומשקיו (ז) שכרו מותר כיון שעיקר השכירות לא היה בשביל יי"נ נשכר לו להעביר לו חביות ממקום למקום כל אחד ואחד בפרוטה ונמצא בהן אחד של יי"נ שכר אותו חבית אסור והשאר מותר שכל חבית וחבית שכירות בפ"ע שכרו להעביר מאה חביות במאה פרוטות והיתה אחת מהן של יי"נ כל שכרו אסור שהכל קבלנות אחת היא ואותה פרוטה מעורבת בכל השכר ואילו לא העביר לו גם אותה חבית לא היה נותן לו שום דבר משכרו (ח) וכתב הראב"ד מיהו יש לו תקנה ע"י שיוליך שכר אותה חבית לים המלח וכן פי' ר"י והרמב"ן כתב כיון שקבלנות היא כוליה אגרא אבל חדא וחדא יהיב ואין לו תקנה ע"י הולכת הנאה לים המלח וכן כתב הרמ"ה [א] (ט) וכתב הרשב"א דווקא שיש ביניהן שוה פרוטה משכר יי"נ אבל

קלג בשם שאסור למכור סתם יינם וליהנות בו כך אסור להשתכר בו לפיכך ישראל שנשכר לנכרי לעשות לו מלאכה אפילו בסתם יינם וכו' ברפ"ב דע"ז (סב.) תנן השוכר את הפועל לעשות עמו בי"נ שכרו אסור השוכר את החמור להביא עליה יין נסך שכרה אסור ואמרינן בגמרא דה"ה לסתם יינם: ומ"ש רבינו ספינתו מפורש שם בגמרא בעובדא דההוא גברא דאגר ארביה לסתם יינם ומשם נלמוד דה"ה לכל כליו שהשכירם לסתם יינם דשכרם אסור:

ומ"ש כיצד נטל מעות בשכרו שוחק וזורה לרוח או מטיל לים כ"כ הרשב"א לפי שכיון שאסור בהנאה מסו' לתא דעכו"ם נוהג בהן כדרך שנוהג בעכו"ם שהוא שוחק וזורה לרוח או מטיל לים. והרמב"ם כתב בפי"ג אם מעות נתנו לו יוליכם לים המלח. ומשמע דה"ה דשוחק וזורה לרוח דלא עדיף מעכו"ם עצמה דשוחק וזורה כמ"ש בפ"ח מה' ע"ז:

כתוב בא"ח נכרי ששכר ישראל לעשות עמו ביי"נ שכרו אסור ביאר בגמרא דמשום קנסא הוא הילכך כ"ל שאינו אסור אלא לדידיה אבל לאחרים שרי הילכך בדיעבד טוב שיקח השכר ויתננו לעניים מסיניהו לנכרי ולדעת הרמב"ם נראה שאסור בין לו בין לאחרים עכ"ל: ומ"ש נתן לו פירות יוליכם לים המלח או ישרפם ויקבור האפר בבית הקברות בפ"ב דע"ז ההוא גברא דאגר ארביה לסתם יינן יהבו ליה חיטי באגריה אתא לקמיה דרב חסדא א"ל זיל קלינהו וקברינהו בבי קברי ולימא בדרינהו אתי כהו לידי תקלה וליקלינהו וליבדרינהו דילמא מזבלי בהו כלומר דחיישינן שמא יפול ממנו הרבה במקום אחד ויבא ישראל לזרוע זרעיו שם ומשמע לי דבדווקא נקט בי קברי דאי בדוכתא אחריתא חיישינן שמא יבאו ישראל לזרוע זרעיו שם ונמלא נהנה אבל בי קברי אין אדם עשוי לזרוע והא דלא מבדרינן להו בי קברי כ"ל דהיינו משום דחיישינן שמא יטול מאותו אפר לזבל במקום אחר אבל כשהוא מכוסה בעפר דלא חזי לזבולי לא מסקי אדעתייהו שיש תחתיו אפר הראוי לזבל בו ואפי' אם יפגעו בו בהפכת אי זה קבר כיון שרואין אותו קבור ידעו דמאיסורי הנאה הוא דהאפר אינו חשוב לומר בו אינש גנב וקבר הכא כדאמרינן בגמרא אחיטי גופייהו כנ"ל אבל הרמב"ם כתב בפי"ג ה"ז ישרוף אותן ויקבור האפר ולא הזכיר בית הקברות נראה שהוא סובר דבי קברי לאו דוקא דה"ה לכ"מ שאין ישראל עשוי לזרוע בו דהא ודאי פשיטא דלא יקברם במקום שישראל עשוי לזרוע בו ולא הוצרך להזכיר כן. ומ"ש רבינו יוליכם לים המלח כ"כ הרשב"א ונראה שטעמו משום דבכה"ג ודאי לא אתי לידי תקלה ולא אמרו בגמרא תקנתא דליקלינהו וכו' אלא באתרא דליכא ים המלח כתב הרשב"א אע"פ שהשכר אינו אסור אלא מד"ס החמירו עליו כשל תורה:

ואהא דאמרינן דילמא מזבלי בהו כתב הר"ן וא"ת כי מזבלי בהו מאי הוה הא קי"ל (ע"ז מט.) כר"י דזה וזה גורם מותר וי"ל דלא שרי ר"י אלא בדיעבד אבל לא לכתחלה: אפילו לקח בשכרו קרקע או בהמה דבר שאינו נאסר וכו' כ"כ הרשב"א שאע"פ שאין קרקע וב"ח נאסרין אפילו בהשתחואה להן ועבדן אפ"ה החמירו בשכר י"נ ואסרו בהנאה וכן מפורש בירושלמי:

השכיר לו חמורו לרכוב עליו אף על פי שמניח לגינו עליו שכרו מותר פשוט ר"פ השוכר (סה.) ומפרש בגמרא דאף ע"ג דמדינא מאי מחית עליה לגינו ואפ"ה שכרו מותר דכיון דאי לא מחית ליה מאי א"ל נכי לי אגרא דלגינא ה"ז כאילו לא שכרה לכך: ומ"ש או שהשכיר לו ספינתו להוליך בה סחורתו וכו' כ"כ הרשב"א והוא נלמוד מדין החמור דבסמוך:

נשכר לו להעביר לו חביות ממקום למקום כל אחת בפרוטה וכו' שם במשנה השוכר את הפועל לעשות עמו בי"נ שכרו אסור שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אע"ג שא"ל העבר לי חבית של י"נ ממקום למקום שכרו מותר ובגמרא (סה.) אוקמה רבא דא"ל העבר לי חבית חבית בפרוטה דתניא השוכר את הפועל וא"ל העבר לי ק' חבית בק' פרוטות ונמצאת חבית של י"נ ביניהן שכרו אסור חבית חבית בפרוטה ונמצאת חבית של י"נ ביניהם שכרו מותר ופרש"י העבר לי חבית חבית בפרוטה ונמצאת חבית של י"נ ביניהן שדי פרוטה לנהרא א"כ לא שקיל מיד נכרי ואינך מישתרו דהא לא שייך שכר ההיא חבית בהדי אינך דכל חדא קנין אגרא באפי נפשיה העבר ק' חבית בק' פרוטות דכל כמה דלא אעבריניהו לכולהו לא יהב ליה מידי הילכך כוליה אגרא שייך ביה ובסמוך אכתוב דברי הרשב"א דאפילו בחבית חבית בפרוטה אסור לכתחלה:

וכתב הראב"ד מיהו יש לו תקנה ע"י שיוליך שכר אותה חבית לים המלח טעמו משום דקי"ל כר"א דאמר (שם מט:) יוליך הנאה לים המלח ואפילו חבית חבית: והרמב"ן כתב כיון שקבלנות היא וכולי כלומר דהא קבלנות היא שקבל עליו להעביר ק' חביות וכיון שכן כוליה אגרא אכל חדא וחדא יהיב כ"כ הרשב"א בשמו וכתב עוד טעם אחר שאילו הודיעו מתחלה שאין מעביר לו אותו חבית שמא לא היה שוכרו כלל וכן כתב הר"ן ז"ל ולדברי הרמב"ן הסכימו הרשב"א והר"ן ז"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפי"ג וכ"כ שהוא דעת הרי"ף ז"ל שכתב סתם דשכרו אסור ולא חילק בדבר וכ"כ מדברי רש"י שכתבתי בסמוך והכי נקטינן: וכתב הרשב"א דוקא שיש ביניהם שוה פרוטה משכר י"נ וכו' טעמו משום דקשיא ליה מדאמרינן בפ"ק דע"ז

קלג בשם שאסור למכור סתם יינן וליהנות בו כך אסור להשתכר בו וכו' איכא למידק דהך דשכרו משנה היא (דף ס"ב) ר"פ השוכר את הפועל לעשות עמו בי"נ שכרו אסור ובגמרא איבעיא להו שכרו לסתם יינן ופשטינן דכי"נ דמי ואסור והך דמכירה והנאה הוא משנה פרק אין מעמידין אלו דברים ש"כ אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ ש"כ וכו' וכיון דאידי ואידי מתניתין היא אמאי תלי ליה רבינו דין שכרו במכירתו והנאתו ואמר כשם שאסור למכור וכו' וז"ל הרשב"א בת"ה הארוך (דף קל"ח) כדרך שאסרו סתם יינם בהנאה כך אסרו שכרו דתנן השוכר וכו' ואפשר שזאת היא גם כן דעת רבינו דלפי דאיסור הנאה דסתם יינם היא משנה פרק א"מ ואיסור הנאה דשכרו בסתם יינן בעיא דאיפשיטא לכך אמר כשם שאסור למכור סתם יינן וליהנות בו דמתני' היא כך אסור להשתכר בסתם יינן אע"ג דלאו מתניתין היא אבל העיקר כ"ל דס"ל לרבינו אע"פ שאינו מפור' גבי שכרו החילוק בין הקדים שכרו קודס שעשה מלאכה בסתם יינם ובין הקדים המלאכה לשכרו אפ"ה כשם שבמכירתו איתא בגמרא דאיכא לחלק בהכי כמבואר בריש סי' קל"ב ה"ה בשכרו איכא חילוק זה וכשם דבמכירה כשהנכרי נתן לישראל המעות מקודם שיתן לו הישראל היין אסור ליהנות בדמיהן בין הוא עצמו בין ישראל אחר משום קנסא ולא שרי אלא בלקח הנכרי היין מישראל תחלה ואח"כ נתן המעות אז שרי לישראל אחר דוקא ולא לעצמו ה"נ בשכרו אסור לו לעצמו בכל ענין ולא שרי אלא לישראל אחר ודוקא בנתן הנכרי שכרו תחלה ואח"כ עשה מלאכה אז שרי לישראל אחר והב"י הביא ע"ש א"ח דשכרו שרי לאחר וטוב ליתנו לעניים ולהרמב"ם אסור בין לו ובין לאחרים עכ"ל אבל דעת רבינו נראה כדפרי' דלו אסור בכל ענין ולאחרים אינו אסור אלא בהקדים המלאכה לקבלת שכר אבל הקדים שכרו ואח"כ עשה מלאכה שכרו מותר לאחר דלא קנסינן כולי האי אף לאחרים וכל זה דוקא בזמן שהיו הנכרים מנסכין לעכו"ם אבל בזמן הזה שכר סתם יינם מותר אפי' לעצמו כמו שנתבאר בסימן קכ"ג וכן כתב בהגהת ש"ע: ביצד נטל מעות וכו' שם בגמרא ריש פרק השוכר איתא בעובדא דההוא גברא דיהבי ליה חיטי באגריה דא"ל רב חסדא זיל קלינהו וקברינהו בבי קברי וס"ל לרבינו דכיון דהטעם כדי שלא יבא שום אדם ליהנות ממנו ה"ה דשרי בהולכה לים המלח או לנהר היכא דאיכא ים או נהר ורב חסדא לא אמר להאי גברא דליקלינהו ולקברינהו בבי קברי אלא בדוכתא דליכא ים ולא נהר אבל היכא דאיכא ים ונהר ודאי מהני כי היכי דמהני בעכו"ם עצמה כדלקמן בסימן קמ"ב וכן הא דקאמר רבינו נטל מעות שוחק וזורה לרוח או מטיל לים הוא נלמד מעכו"ם עצמה דמהני בכך כ"ש בשכר של י"נ וסתם יינם וכ"כ הרשב"א בת"ה. ומ"ש אפי' לקח לו בשכרו קרקע כך כתב הרשב"א ודה"א בירושלמי: השביר לו חמורו וכו' שם במשנה ר"פ השוכר:

ומ"ש נשכר לו להעביר לו חביות ממקום למקום וכו' שם משנה ואוקימתא דרבא בגמ' ומ"ש שכר אותו חבית אסור והשאר מותר נראה דמותר לקבל השכר אפילו לכתחילה אבל שכרו להעביר לו ק' חבית בק' פרוטות וכו' כל שכרו אסור אפי' אם קבלו מידו נמי אסור: ומ"ש הראב"ד מיהו יש לו תקנה וכו' לאו אהיכא שכבר קבלו מידו דיעבד דוקא קאמר דיש לו תקנה אלא אפי' לא קבלו עדיין נמי קאמר דיש לו תקנה דיוליך אותו הנאת חבית לים המלח והשאר מותר לקבל אפי' לכתחלה דכך לי אם יוליך הנאה לנהר קודם קבלה כמו לאחר קבלה והכי מוכח מהך דממשכנין אותו מנכסיו דשמעינן מינה דאף קודם שיעשה לו הנכרי טובת הנאה כנגד קבלת שכרו מהני הא דממשכנין אותו מנכסיו דהו"ל כאילו הוליך ההנאה לנהר ולהרמב"ן דאין לו תקנה ג"כ אין חילוק בין יוליך לנהר קודם קבלת השכר בין לאחר קבלת השכר לעולם כל השכר אסור והכי משמע להדיא בת"ה הארוך (דף קל"ח): **וכתב** הרשב"א דוקא שיש

פרישה

הדמים מותרים ועל"ר:

פי' קלג (א) **ביצד** נטל מעות כו' פי' כילד יבערם אם יש לו מעות אלו שאסורים בהנאה: (ב) שוחק וזורה לרוח או מטיל לים פי' לאחר שחיקה מטיל לים וכ"כ הטור בח"מ סימן תמ"ה וכתב שהם לים דשוחיל ושחקן א"כ לזורקן דוקא לים המלח אלא שלכל ים שזורקן דיו שהולכין לאיבוד שוהיל ושחקן: (ג) נתן לו פירות יוליכם לים המלח אבל לא לסתם ים שהספינות הולכין שם וחיישינן שמא ימלאם אחר ויהנה מהם וה"ה אם קיבל מעות יוליכם לים המלח וא"כ לשוחקן אם ירלה או ישרפן דלא ממיר מע"א עלמה וכמ"ש לקמן ס"ס קמ"ו ע"ש אלא שבפירות אין שייך שחיקה כתב גבייהו הטלה לים המלח: (ד) או ישרפם ויקבור האפר בבית הקברות כתב ב"י טעמא דדוקא בב"ה דאי בדוכתא אחריתא חיישינן שמא יבא ישראל לזרוע זרעיו שם ונמלא נהנה אבל בי קברי אין אדם עשוי לזרוע והא דלא מבדרינן אבי קברי כ"ל דה"ט משום דחיישינן שמא יטול מאותו אפר לזבל במקום אחר אבל כשהוא מכוסה בעפר דלא חזי לזבולי לא אסיק אדעתיה שיש תחתיו אפר הראוי לזבל כו' ע"ש:

(ה) **אפילו** לקח בשכרו קרקע כו' פי' ול"ת כיון דלא אסרוהו בהנאה אלא משום שנתנסך לע"א ואסרוהו כע"א עצמו ובזה אין שייך כל ע"א לא תאסר בהנאה קמ"ל: (ו) או שהשכיר לו ספינתו כו' אף ע"פ שנתן בה גם מאכליו ומשקיו פי' ואע"פ שהוא יודע שיקח כל צרכו ויקח גם מאכליו ומשקיו לכך נקט מאכליו עוד נראה לומר דרבינו אורחא דמילתא נקט השכיר לו חמורו לרכוב שהוא הולך ביבשה ובכל מקום מצוי לקנות מאכלים ולאו אורח ארעא ליקח אלא לגינו לשתות אבל השכיר הספינה שמפליג לים שצריך ליקח אתו גם מאכליו ומשקיו: (ז) שכרו מותר אף על גב שגם את זה מניח שם מכח שכירתו מ"מ אי לא מנח אותו שם לא מצי א"ל נכי לי אגר דלגינא והרי זה כאילו לא שכרה לכך גמרא: (ח) וכתב הראב"ד מיהו יש לו תקנה (ר"ל אם קבלם כן כתב רש"ל ור"ל ודאי לכתחילה אסור לשכור נכרי ע"ז ולכך נקט ונמלא בהן אחד של יין נסך עכ"ה) ע"י שיוליך כו' הא דנקט הראב"ד יש לו תקנה ואת בנשכר לו להעביר כו' כל אחת בפני עלמה בפרוטה י"ל דלעיל יש לו עוד תקנה אחרת שיכול להשאיר אותה פרוטה אבל הנכרי משא"כ כאן שפרוטה ואת מעורבת בכל השכירות: (ט) וכתב הרשב"א כו' אע"פ שיש בהן אלו פרוטה מיין נסך ואע"ג דקאי גם אקבלנות

דרישה

שהוא רולה בקיומו אבל לאחר שרי ולפי חילוק זה דאוקימנא להאי דכתב רבינו דמי ע"א ביד נכרי כו' דמיירי כשהוא מזומן בידו ואחרים באין ליקח ממנו אפשר לייסב מה שהקשינו לעיל אפילו ב"י שפירש לעיל דאפי' אם נתן הנכרי המעות קודם שמשך אפ"ה מותר לאחרים וכאן כתב רבינו בהדיא דדמי ישראל אסורים אפי' לאחרים דשאני הכא שהך ישראל הולך אצלו לביתו ורולה ליקח מידו הנך דמי יי"נ אסור אבל לעיל שהישראל שמכר היי"נ כנון לישראל אחר המעות ואותו ישראל אחר לא ידע שהן דמי יי"נ מותר כיון שהוא לא לקחו מהישראל אלא הישראל נתנו לו וק"ל: (ופר"י דסיפא מיירי כו' עיין בב"י שהביא דברי ר"י ורא"ש ומוכח שם דרישא מיירי דקתני מותר ביש לו ערב דאל"כ אסור ואמרי' בידוע שאין לנכרי מעות אחרים דאל"כ גם בסיפא לא היה אסור דאין אמירתו של נכרי מועלת כלום להפקיע חובו מיד ישראל. ועיין בתשובת בן לב ח"א ד' כ"ג ע"א שהאריך בדין זה ומה שמותיב ומפרק שם עכ"ה):

פי' קלג [א] **וכתב** הרשב"א כו' וכתב עוד אפי' אם היה עושה עמו בחנם ממשכנין אותו מנכסיו הטעם כתבתי בפרישה משום הנאה ע"ש אבל נ"ע דלפי זה מאי צריך

אבל פחות משוה פרוטה כגון ששכרו להעביר מאה חביות בחמשים פרוטות והיתה אחת מהן של יי"נ מותר אע"פ שיש בהן שכר חצי פרוטה מיי"נ (י) וכתב עוד אפי' היה עושה עמו בחנם ממשכנין אותו מנכסיו כנגד שכרו לפיכך לא יהא ישראל משמש ומוזג לנכרי ביי"נ (יא) ואפי' א"ל הנכרי שמור בחנם חבית זו של יי"נ אסור אף על פי שפטור אם נשברה או נאבדה מכל מקום ב מיצר הוא אם תשבר או תאבד מתוך שמירתו ורוצה הוא בקיומו ואסור (יב) שכרו לשבור לו חביות של יין נסך שכרו מותר אע"פ שרוצה בקיומם עד שישברם :

קלד (א) [א] **יין** נסך גמור שנתערב ביין של היתר אפילו כל שהוא אסור בהנאה אבל סתם יין שנתערב ביין של היתר כתב ר"ת שבטל בששים כמו שאר איסורין (ב) ואין דעת

שיש בינייהם שוה פרוטה משכר י"נ וכו' כלומר דשכרו אסור להראב"ד כדאית ליה דאיכא תקנה ע"י הולכה ליס המלח ולהרמב"ן כדאית ליה דליכא תקנה על ידי הולכת הנאה ליס המלח דוקא שיש בינייהם שו"פ משכר י"נ וכו' וטעמו ונימוקו בת"ה הארוך מביאו ב"י : **וכתב** עוד אפי' היה עושה עמו בחנם ממשכנין אותו מנכסיו כנגד שכרו ירושלמי הביאו הרשב"א בת"ה הארוך (ד' ל"ח) וטעמו דכיון דאין ספק שהנכרי יעשה לו טובת הנאה כנגד שכרו על כן ממשכנין אותו מתחלה מנכסיו כנגד שכרו כדי שלא יגיע לו שום הנאה מהנכרי כשיעשה לו טובת הנאה שהרי יצא לו הנאתו בהפסדו שמפסיד מנכסיו עכשיו . ומ"ש ורוצה הוא בקיומו ואסור שם ר"פ השוכר סוף (דף ס"ג ודף ס"ד) דרוצה בקיומו די"נ ודעכו"ם אסור וכתב הר"ן בשם רש"י דהיינו משום דכיון דישראל מצווה לבטל עכו"ם אסור לו להיות רוצה בקיומה עכ"ל ומביאו ב"י : שכרו לשבור לו חביות של י"נ וכו' שם סוף דף ס"ג בעיא דאפשיטא כל למעוטי תפלה ס"ד :

קלד יין נסך גמור וכו' משנה ר"פ השוכר ריש (דף ע"ג) י"נ אסור ואוסר בכל שהוא יין ביין ומים במים ומים ביין בכ"ש . וכתבו התוס' פר"ת דוקא י"נ ממש וכו' וז"ל הרא"ש ר"ת היה אומר דוקא בי"נ וכו' וכן מצא בתשובת הגאונים בכתב יד רבינו יוסף טוב עלם ומלשון י"נ אין לדקדק וכו' משמע מדכתב ר"ת היה אומר אלמא דאח"כ חזר בו וכ"כ המרדכי והגהת אשיר"י שם שר"ת לא סמך על מה שפסק דסתם יינם או מגע נכרי בששים לא לו ולא לאחרים אם לא בהפסד מרובה דהתורה חסה על ממונן של ישראל ומשמע נמי מדכתב ומלשון י"נ אין לדקדק וכו' דהבין הרא"ש דר"ת והגאונים דקדקו לפרש הך מדתנן י"נ אסור ואוסר בכל שהוא ולא תנן סתם יין ש"נ אסור ואוסר בכל שהוא והשיגו עליו דמלשון י"נ אין לדקדק וכו' ולכן כתב רבינו ואין דעת שאר מפרשים כן אלא אוסר בכל שהוא כיי"נ גמור דרומז על מ"ש הרמב"ם והרא"ש והרשב"א דסתם יינם אוסר במשהו ולכן לא דקדק רבינו לומר ר"ת היה אומר כיון דדעתו בטלה כנגד שאר מפרשים מיהו התוס' כתבו בשם ר"י דוקא בזמנם שהנכרים בקיאין בטיב עכו"ם החמירו בסתם יינם לאוסרו כי"נ ממש אבל בזמן הזה לא עכ"ל וכ"כ בהגהת אשיר"י דראבי"ה בשם רשב"ם פסק דלדידן בטל בס' עכ"ל ונראה דאע"פ דרבינו כתב כאן בסתם שאין דעת שאר מפרשים כן היינו דוקא בדוכתא דידעי בטיב עכו"ם או למאן דלית ליה הך סברא לחלק בין בזמן הזה לזמן חכמי התלמוד אבל גם הוא מודה למנהג שנהגו בזמן הזה להקל מטעמא שאין הנכרים בקיאין בזמן הזה בטיב עכו"ם כמ"ש בריש סימן קכ"ג ע"ש ולא היה צריך רבינו לפרש זה בכל מקום דנסמך על מ"ש בתחלת ה' יין נסך ועוד כתב ב"י ומהרש"ל דאף לדעת שאר מפרשים אינו כי"נ גמור אלא לענין זה שיהא אוסר במשהו כי"נ גמור אבל ודאי רשאי למכרו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו וכדכתב בסמוך דבסתם יינם אפילו נתערב גוף היין ביין יש לו תקנה להתירו בהנאה ע"י הולכת הנאה ליס המלח וכו' ופשוט הוא . ולענין הלכה נקטינן דבטל בס' וא"צ הולכה ליס המלח או למוכרו לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו אלא מותר אפי' בשתייה וכמ"ש המרדכי וז"ל מצאתי בתשובה בזמן הזה דאין בקיאין בטיב עכו"ם אין לנו לאסור סתם יינם

דע"ז (יט:) דאם בנה אפי' עכו"ם עצמה שכרו מותר משום דעכו"ם מאן גריס לה מכוש אחרון מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ואמאי נימא דכוליה אגריה במכוש אחרון פתוך דאי לאו מכוש אחרון לא היה מוגר ליה כלל וא"כ כוליה אגריה שכר עכו"ם הוא כדאמרינן הכא ולפיכך הוצרך לתרץ דכיון דמכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה ליכא למימר דכוליה אגריה מתפיס במאי דלית ביה שוה פרוטה אבל הכא דשכר חביתא דאיסורא פרוטה הוא איכא למימר דכוליה אגריה מתפיס בה דכי נקט ק' חביות בק' פרוטות בדוקא נקט ק' בק' אבל אי א"ל ק' חביות בחמשים פרוטות שכרו מותר והר"ן הביא דברי הרשב"א משמע דאיהו נמי הכי ס"ל ובסמוך אכתוב שאף על פי שאין בינייהם שוה פרוטה משכר י"נ לכתחל' מיהא אסור : וכתב עוד אפילו היה עושה עמו בחנם ממשכנים אותו מנכסיו כנגד שכרו כ"כ א בשם הירושלמי וגם הר"ן כתבו : וכתב עוד הרשב"א ירא' לי שאם שכרו להעביר לו חביות ולעתותי ערב קודם שנשלם זמן עבודתו א"ל העבר לי חבית זו והיא של י"נ אם נשאר לו מזמן עבודתו כ"כ שיש בו כדי להעביר חבית זו השכר כנגד אותה חבית אסור והשאר מותר שאין זה בקבלנות ואם לא נשאר מן זמן כ"כ הכל מותר שאין זה אלא כמעביר לו מרצון ואינו מכלל שכירותו ואיפשר שאפי' כן כנגד אותה חבית אסור ואפי' היה עושה עמו בטובה ממשכנין אותו מנכסיו עד כדי שכרו עכ"ל וביאר בארוך טעמו משום דאביי אוקי מתני' דקתני שכרו מותר בדא"ל לעתותי ערב כלומר שאין שכירתו מחמת אותו חבית ולא נשכר לו מתחלה כדי לעשות לו מלאכה זו והילכך אין שכר העברה זו נכלל בתוך שכירותו והיינו דנקט לעתותי ערב דאי לא מ"ש עתותי ערב דנקט שאם לומר שהעבירה בחנם לאחר שיצא ממלאכתו אפי' העביר לו בחצי היום נמי ולמה יהא שכר מלאכה אחרת נאסרת מחמת העברה זו ורבא לא פליג אדאביי דאיתא להא ואיתא להא אלא משום דלא תני במתני' לעתותי ערב : וכתב עוד אע"פ שאמרו שאם א"ל לעתותי ערב העבר לי חבית זו שכרו מותר וכן בא"ל ק' חביות כל חבית בפרוטה או ק' בכ' פרוטות מ"מ אסור לעשות כן ואפילו לשמור אותו חנם דתני בתוספתא השוכר את הפועל ולעתותי ערב א"ל הוליך הלגין למקום פלוני אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן שכרו מותר ולעתותי ערב טובה בעלמא הוא שכבר נתחייב לו ב"ה בשכרו גרסינן בירושלמי היה עושה עמו בטובת הנאה אתה ממשכנו מנכסיו עד כדי שכרו ואני תמה א"כ אפי' לעתותי ערב מפני מה שכרו מותר ת"ל שעשה עמו בטובת הנאה ואתה ממשכנו מנכסיו עד כדי שכר אותו שעשה עמו בטובה וי"ל שלדעת הירושלמי מה שאמרו במתני' שכרו אסור כל שכרו אסור ובטובת הנאה דהיינו נמי לעתותי ערב אותה חבית אתה ממשכנו כנגדה והשאר מותר עכ"ל : **לפיכך** לא יהא ישראל משמש ומוזג לנכרי ביין נסך וכו' עד ורוצה הוא בקיומו ואסור הכל מדברי הרשב"א ז"ל וכ"כ הר"ן בפ' השוכר בשם הרמב"ן ז"ל וגם רבי' ירוחם כ"כ בשם הרמב"ן והרשב"א וכתב בשם הרשב"א שממשכנין אותו מנכסיו עד כדי שכרו וטעמא דרוצה בקיומו אסור כתב הר"ן בשם רש"י דהיינו משום דכיון דישראל מצווה לבטל עכו"ם אסור לו להיות רוצה בקיומה : וכתוב בא"ח בשם הר"מ על הא דאסור למזוג יי"נ לנכרים שאם ימחו בידם לא יקבלו מוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידין וכמה פעמים תמהתי איך פשט ההיתר ומיין שלנו מותר למזוג להם עכ"ל (א) :

וכתוב עוד שם בשם הר"ת אסור ישראל לשכור מרתפו לנכרי לשום בו י"נ כמו שכירות בהמה להביא עליה י"נ ואין חילוק בין זמן זה לימי חכמי התלמוד רק ליקח יין בחובו מפני שהוא מציל מידו (ב) עכ"ל וכ"כ רבינו ירוחם : כתב הרשב"א בתשובה סימן תשט"ו ותשי"ו שאסור לישראל ליטול שכר להיות תורגמן למכור סתם יינם ואפילו שכרו סתם להיות לו תורגמן והנכרי הוא שמוכר היין אסור שהרי הוא רוצה בקיומו והרי הוא כסרסור שעל ידי שהוא תורגמן לנכרי מוכר היין ולא גרע מישראל המשמש ומוזג י"נ לנכרי שאסור וכ"כ הרמב"ן עכ"ל : כתוב בא"ח בשם הראב"ד נראה שאסור לתת יין בכלי ביד נכרי המכריז להראותו ולהטעימו שהרי מכיון שיגע בו נעשה יין נסך וכשמכריזו ומראה נהנה הישראל מיי"נ עוד שרוצה בקיומו עד שישלים להכריזו בכל העיר עכ"ל (ג) :

שכרו לשבור לו חביות של י"נ שכרו מותר וכו' בעיא בפ' השוכר (סג:) ואפשיטא דישבור ותע"ג שאע"פ שהוא רוצה בקיומם שלא ישתברו מאליהם עד שישברם הוא ויטול שכרם כל למעט תיפלה ס"ד כלומר דלא מיתסר רוצה בקיומו אלא כשהוא רוצה בקיומו כדי להשיב לבעליו או עד שימכור אבל רוצה בקיומו עד שיאבדנו הוא בידיו לא חשיב רוצה בקיומו :

קלד יין נסך גמור שנתערב ביין של היתר אפילו כל שהוא אסור בהנאה אבל סתם יינם שנתערב ביין של היתר כתב רבינו תם שבטל בס' כשאר איסורין בפרק השוכר (עג.) תנן י"נ אסור ואוסר בכל שהוא יין ביין ומים במים בכל שהוא וכתבו התוספות והרא"ש והר"ן שר"ת היה אומר דהא דיין אוסר בכל שהוא דוקא בי"נ ממש דומיא דמים במים שאין הדברים אמורים אלא במים שנתנסכו ודאי לעכו"ם אבל סתם יינם בס' כשאר איסורים וכתבו עוד התוספות בשם ר"י דאפילו אם נפסק לומר דבסתם יינם קאמר מתני' דבמשהו היינו דוקא בזמנם שהיו העכו"ם בקיאים בטיב כו"ם החמירו בסתם יינם לאוסרו כי"נ ממש אבל בזה"ז לא אבל הרמב"ם פסק בפי"ו דסתם יינם אוסר במשהו וכ"פ הרשב"א והר"ן ז"ל והמרדכי כתב שרבינו תם עצמו כתב אני הנהגתי בני עירי לערב קיתון של מים בכל חבית שאם יקרה שיתערב מעט י"נ להתירו כי לא הסמכתי על מה שפסקתי דסתם יינם בס' לא לי ולא לאחרים אך אם יש הפסד מרובה התורה חסה וכו' עכ"ל : **וכתב** הר"ן דהא דסתם יינם אוסר במשהו דוקא ביין שנאסר בהנאה אבל יין שאינו נאסר אלא בשתייה אינו אוסר בכל שהוא דהא דאמרינן בגמרא בסמוך דהא דאוסר יי"נ בכל שהוא משום חומרא דעכו"ם הילכך דוקא ביי"נ שנאסר בהנאה שיש בו משום לתא דעכו"ם

דרכי משה

קלג (א) כ"ה בכלבו ובתשובת מהר"ם פדווא הביא הג"ה מרדכי שבזמן הזה מותר למזוג לנכרי בסתם יינן עכ"ל : (ב) כבר נתבאר בסימן קכ"ג כיצד נוהגין בזה : (ג) וכ"כ הכלבו. ובמרדכי

דרישה

צריך ליתן טעם בסמוך דאסור לשמור בחנם משום שרוצה בקיומו ופי' הר"ן בשם רש"י דישראל מחויב לבטל ואיך יהיה רוצה בקיום זה תיפוק ליה לאסור משום טובת הנאה ואיפשר דאין מחזיקין לו טובה אלא כשעושה עמהן מלאכה דבלא מלאכתו לא היה הענין נגמר ונעשה אבל לא על שמירה בעלמא דאפשר דגם בלא שמירתו לא היה ניזק ולכך כתב אדין שמירה אסור ולא כתב דממשכנין אותו עליה וק"ל (עיין בב"י שר' ירוחם כתב בשם הרשב"א דאף גבי שמירה ממשכנין אותו כדי שכרו וטעמא דרוצה בקיומו אסור ע"כ. ואפשר דגם רבינו סובר הכי וסומך על מ"ש לפני זה דממשכנין אותו על שכרו עכ"ה) :

סי' קלד [א] יין נסך גמור כו' בפרק השוכר תנן יי"נ אסור ואוסר בכל שהוא ומוקי לה בגמרא דהייני דוקא היכא דנפל היתירא לגו איסורא אבל היכא דנפל איסורא

פרישה

אקבלנות וא"כ נימא דכל השכירות הוא בשביל כל חבית וחבית דאם לא העביר לו זו החבית לא נתן לו כלום מיהו הוא"ל ובאמת אין שם שכר יי"נ אלא חצי פרוטה ואם לא היה בקבלנות אין שום חשיבות השכירות מ"מ גם כשהוא בקבלנות אין בו כח לאסור כולו בשבילו : (י) וכתב עוד אפי' אם היה עושה בחנם ממשכנין אותו מנכסיו פי' הב"ד ממשכנין כו' שלא יהנה כלל ממנו בהרי בפעם אחרת יעשה לו טובת הנאה נגד שכרו והוא מן הירושלמי וקנסא בעלמא הוא מ"ו ועד"ר : (יא) ואפילו אמר לו הנכרי שמור כו' ורוצה הוא בקיומו אסור דישראל מצווה לבטל ע"א ואיך יהיה הוא רוצה בקיום זה רש"י : (יב) שכרו לשבור לו חביות של יי"נ שכרו מותר דלא חשיב רוצה בקיומו בכה"ג כשרוצה שיקיים עד שיאבדנו הוא בידיו ואע"ג דמקבל דמיו לא מחשב איסור הנאה מיי"נ דהא על השבירה והביעור מן העולם מקבל דמים ובנהו קבלת דמים נמי עליו לבערו במאי דאפשר :

סי' קלד (א) יין נסך גמור כו' אפילו כל שהוא אסיר בהנאה לפי מה שמחלק בסמוך וה"מ במערה כו' ומלוק זה קאי איי"נ גמור נ"ל דס"ק יי"נ גמור שנתערב מקילוס גדול ביין של היתר אפילו היין של כשר הוא אלף פעמים כשיעור האיסור אפ"ה נאסר כולו אע"ג דהיי"נ כל שהיא נגדו ושטעם ביין דבא מקילוס גדול הו"ל העירוי דבר חשיבות ועירוב זה לא נתבטל . משא"כ כשעירה יי"נ גמור מצרצור קטן דאז לעיריי אינו חשוב מ"כ אין שם איסור יי"נ גמיר עליו לאסור בכל שהוא אלא הו"ל כשאר איסורים דאם יש בהיתר ס' נגדו בטל ומותר ועד"ר: (ב) ואין דעת שאר המפרשים כן אלא שאוסר בכל שהוא כיי"נ גמור פי' בשתייה כדלקמן אלא שאוסר ג"כ במשהו כיי"נ גמור וכל אחד לפי דינו ב"י (וכתב רש"ל ז"ל ונראה דדוקא בסתם יינות

חדושי הגהות

קלג א הטעם על זה מבואר בירושלמי משום דאין ספק שהנכרי יעשה לו טובה בפעם אחרת בשביל שכרו ולכן ממשכנין אותו כדי שלא יגיע לו הנאה אח"כ מאותו טובה שיחזיק לו הנכרי שהרי הוא מפסיד עכשיו ע"י זה ב"ח הפוסקים : ב והא דהא קאמר הכא הטעם דלעיל דבחנם אסור משום שמא יחזיק לו טובה בפעם אחרת י"ל דלכך נקט הכא אפי' אמר לו הנכרי שמור בחנם וכו' ר"ל כיון שהנכרי אמר בהדיא שיעשנו בחנם לא יחזיק לו טובה אפ"ה אסור משום דמיצר הוא וכו' (ט"ז) ועיין דרישה ;
הב"ח

דעת שאר המפרשים כן אלא אוסר בכל שהוא כיין נסך גמור (ג) וה"מ במערה מגיגית של יין נסך לבור לפי שקילוחו גדול הלכך אוסר כל מה שבבור אפי' יש בו ששים לבטל הקילוח (ד) אבל המערה מצרצור לבור או אפילו מחבית כיון שאין קילוחו כל כך גדול בטל בששים שאם יש בבור ס' לבטלו מותר אפי' בשתייה עד שיתרבה כ"כ שאין בבור ששים לבטלו (ה) והמערה מעט מעט מיין של היתר לתוך של איסור (ו) אע"פ שנתרבה כ"כ עד שיש בהיתר ששים לבטל באיסור אסור (ז) אע"ג דבשאר איסורין כה"ג היה חוזר וניעור ומותר ביין נסך (כ) מחמירין והכל אסור ורש"י פירש שאין חילוק בין גיגית לצרצור והבית אלא בכל ענין אסור בכל שהו וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה (ח) [נ] ויין נסך שנתערב במים אוסר בנותן טעם יש מפרשים דהיינו בששים כמו בשאר איסורין

דכו"ם אבל ביין שלא נאסר אלא בשתייה דלית ביה משום לתא דעכו"ם לא עכ"ל וכ"פ הריב"ש בתשובה סימן תל"ג דיין שאינו אסור אלא בשתייה אינו אוסר אלא בס' וכתוב בהגהות מיימון פי"ו פסק הר"מ ז"ל אע"ג דקי"ל די"נ אפילו בזמן הזה אינו בטל בס' ה"מ יין שנגע בו נכרי אבל יין שלא נאסר כי אם על ידי כחו אינו אסור אלא בס' כמו נצוק ע"כ (ה) : והא דסתם יינם אוסר דוקא בשתיה אבל בהנאה לא דקי"ל כרשב"ג דאמר ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו וכתבו רבינו לקמן : ומ"ש רבינו כאן אלא אוסר בכל שהוא כי"נ גמור נ"ל שאינו מדמה אותו לגמרי לי"נ גמור אלא לענין שכניהם אוסרים במשהו הוא שמדמהו לו אבל מ"מ חילוק יש ביניהם שזה אוסר בהנאה וזה אינו אוסר אלא בשתיה ולפמ"ש בסמוך בשם הר"ן והריב"ש יין שאינו נאסר אלא בשתיה שנתערב ביין של היתר מתבטל בס' ומותר בשתיה וכ"ש שאינו נאסר משום נצוק ומותר בשתיה כל שיש בהיתר ס' כנגד האיסור ומיהו ה"מ בדיעבד אבל לכתחילה אסור לעשות כן דאסור לבטל איסור לכתחילה ואם עבר ובטלו במזיד אינו מבוטל כמו שכתוב בסימן צ"ט ומיהו אפילו בדיעבד נראה שאין להתיר אלא מה שנשאר בכלי העליון אבל מה שנפל לתוך הכלי שיש בו היין אסור אם אין בו לבדו ס' כנגד האיסור אסור בשתיה ואין מצרפין עמו יין שבכלי העליון כדי לבטל האיסור דאע"ג דנקטינן כמ"ד נצוק חיבור כיון דאיכא רבוותא דפליגי ופסקו כמ"ד אינו חיבור לא סמכינן אמאי דנקטינן אלא להחמיר ולא להקל ככ"ל :

והה"מ במערה מגיגית של י"נ לפי שקילוחו גדול וכולי מבואר דאריסא קאי לומר דהא די"נ אוסר בכל שהו הני מילי במערה מגיגית של י"נ אבל המערה מצרצור לבור או אפילו מחבית בטל בס' וטעם סברא זו מדגרסינן בפרק השוכר (שם) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן המערה י"נ מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל תנן י"נ אסור ואוסר בכ"ש מאי לאו דקא נפיק איסורא לגו היתירא לא דקא נפיק היתירא לגו איסורא וכתב הרא"ש ראשון ראשון בטל פרש"י ומותר בהנאה ולכאורה נראה דכיון דטעמא משום דראשון ראשון בטל דמותר אף בשתיה דהיכן מצינו ביטול להנאה וכן משמע דומיא דההוא דסלק את מינו כמי שאינו דשרי אפילו בשתיה וכתב עוד וא"ת מ"ש מכמה דוכתי דלא אמרינן בהו קמא קמא בטל ותירץ ר"ת דהא דקאמר ר' יוחנן ראשון ראשון בטיל לא שיבטל לעולם אלא הוא בטל עד שיפול מן היין כ"כ שלא יהא בהיתר ס' לבטל היין האסור והשתא הוי דומיא דאינך דוכתי דבטלים מתחלה עד שיתרבו וקאי ר' יוחנן אמתני' דקתני י"נ אוסר בכ"ש וקאמר דה"מ דנפל היתירא לגו איסורא אבל נפל איסורא לגו היתירא ראשון ראשון בטל עד שיתרבה האיסור שלא יוכל לבטל בס' וא"ת למה הזכיר שם ביטול כיון שאין בטל אלא שאינו אוסר מחמת מיעוטו הכי הל"ל ל"ש אלא שנפל היתר לתוך איסור אבל נפל איסור לתוך היתר אינו אוסר אלא עד כדי כ"ט י"ל דנקט האי לישנא דהמערה מחבית ראשון ראשון בטל לאשמועינן דוקא חבית דלא נפיש עמודיה כולי האי שפי החבית. כר ואע"ג דנפיש מצרצור אבל בגיגית דנפיש עמודיה טפי לא אמרינן קמא קמא בטיל אפילו יש בהיתר לבטל הקילוח והיינו חומרא די"נ יותר משאר איסורים דבשאר איסורים לעולם מותר עד שיהא באיסור כדי ליתן טעם בהיתר אבל בי"נ המערה מגיגית אוסר בכ"ש וגם בהיתירא לגו איסורא חמור י"נ משאר איסורים דבי"נ קמא קמא בטיל ואפילו נתרבה ההיתר ויש בו ס' לבטל האיסור ואילו בשאר איסורים אם נתרבה ההיתר ויש בו ס' נעור מאיסורו ומבטל האיסור ע"כ וגרסינן תו בגמרא (שם) כי אתא רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן המערה י"נ מצרצור קטן לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ודוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודיה לא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן י"נ שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלים אותו וכתב רש"י דאין הלכה כרב דימי שהרי בא רב יצחק והחמיר בא רבין והחמיר וכתב עליו הרא"ש ואין דבריו מוכנים לי דבעיקר דינא דרב דימי דאשמועינן ראשון ראשון בטל לא פליג עליה רב יצחק אלא שמחמיר לאסור המערה מחבית ורבין איכא למימר דלא פליג עליה כלל דהא דמצריך קיתון של מים לבטל היין ולא אמרינן קמא קמא בטיל היינו במערה מגיגית או שנפל לתוך כלי גדול מלא יין בלא עירוי והיתירא דרואין את ההיתר כאילו אינו אתא לאשמועינן וכיון דפליגי רב דימי ורב יצחק בחבית אליבא דרבי יוחנן מסתברא דבשל סופרים הלך אחר המיקל ע"כ. והרמב"ם פסק בפי"ו כרב יצחק בר יוסף דמפליג בין צרצור לחבית וכ"ל שטעמו משום דס"ל כדברי הרא"ש דרבין לא פליג אדרב דימי ואדרב יצחק ומיהו בפלוגתא דרב דימי ורב יצחק פסק להחמיר כרב יצחק וכבר האריך הר"ן ליתן טעם לדברי רב יצחק למה חילק בין צרצור לחבית וחלק על הראב"ד שהיה אומר דלא אמרינן קמא קמא בטיל אלא היכא דמקטף קטופי הא במערה ואינו מפסיק לא אבל הרשב"א ז"ל כתב כדברי רש"י דרבין פליג אדרב יצחק והלכתא כרבין וכתב שכן דעת הראב"ד והרז"ה והרמב"ן ז"ל וכן פסקו התוספות וכ"כ שהוא דעת הרי"ף ז"ל שלא הזכיר דבר מכל זה : **ולענין** הלכה כיון דהרמב"ם והרא"ש מסכימים דרבין לא פליג אדרב דימי ורב יצחק אע"ג דרבים וגדולים פליגי עלייהו כיון דבמילי דרבנן ה"א נקטינן כוותייהו ובפלוגתא דרב דימי ורב יצחק נקטינן כהרמב"ם שפסק כרב יצחק ואף על פי שהרא"ש פסק כרב דימי הו"ל יחידאה ולא נקטינן כוותיה (ג) : ויין נסך שנתערב במים אוסר בכ"ט שם במשנה וכתב הרשב"א בת"ה י"נ שנתערב במים אינו אוסר עד שיתן טעם במים נתן בהם טעם הכל אסור בהנאה לפי שהיין מכשיר המים וכל מכשירי אוכלים ומשקים הרי הן כעיקר ויש אומרים שאפילו במכשירים מוכר את הכל חוץ מדמי אותו יין המכשיר המים והתבשיל וכן הוא דעת רבותי וכן יראה לי עד כאן לשונו : **ומ"ש** י"מ דהיינו בס' כשאר איסורין והראב"ד כתב כיון שנתערב במים עד שיש בו יותר מכדי מזיגה פוגמו ומותר וכו' שני הפירושים כתבו הרשב"א בת"ה והר"ן בפ' השוכר אהא דגרסינן התם בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן שני כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה שמזגן וערבן זה עם זה מהו ואסיקנא דפשט ליה דרואין יין של חולין כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלין אותו ודעת הרשב"א בת"ה ובתשובה המכונות להרמב"ן סימן קס"ז כדברי הראב"ד ורבינו יצחק וכתב עוד בתשובה שם באותו סימן על כלי של יין אסור שנתנו בו יין כשר מה שאמרתם אם מועיל מים שמשימים ביין בשעת דריכת הענבים בגת ודאי זה אסור לכתחלה שאע"פ שאמרו מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו לא אמרו להקל ולעשות כן לכתחילה לפי שאין מבטלין איסור לכתחילה אבל אם נעשה זה בשוגג רואים אם יש במים כדי לבטל פליטת היין הנבלע בכלי מותר בדיעבד וא"ת היאך נשער אותו ולא ידענא כמה יצא ממנו אנו קבלנו מרבותינו שאין נאסר מן הכלי אלא כדי קליפה ולפיכך יש במים כשיעור ס' מותרת דיין במים צריך ס' לבטלו כדעת רוב המפרשים מפני ששנינו יין במים בכ"ט אלא שהרב הגדול ר"י בעל התוספות התיר בששה חלקים ולמדה מב' כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה שמזגן ועירבן

יינם במשהו יותר מחלב ודם עכ"ל ואע"פ דבהגהת מיימונית אוסר נ"ל דחומרא יתירה היא שהרי ר"ת התיר אפי' בימיהם בס' א"כ בזמן הזה דסתם יינם שרי בהנאה לכ"ע פשיטא היא דבטל בס' ומותר אף בשתייה : ומ"ש וה"מ במערה מגיגית וכו' טעמו דפסק כרב דימי א"ר יוחנן שם (דף ע"ג) דבמערה י"נ מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל וכתב הרא"ש דמדנקט חבית אלמא דוקא חבית אבל מגיגית דנפיש עמודיה טפי לא אמרינן קמא קמא בטיל וכתב עוד דמותר אפילו בשתייה דלא כפירש"י דאינו מותר אלא בהנאה דלא אשכחן בטול להנאה וכתבו התוס' וכ"כ הרא"ש ע"ש ר"ת דלא אמרינן קמא קמא בטיל לעולם אלא בטל עד שיפול מן היין כ"כ שלא יהא בהיתר ס' לבטל יין האסור אבל אם נפל היתירא לגו איסורא חמיר טפי דאמרינן ההיתר שנפל קמא קמא בטל ונאסר ואפי' נתרבה ההיתר ויש בו ששים לבטל האיסור אסור בי"נ משא"כ בשאר איסורין וכן במערה מגיגית אוסר אפי' איכא ס' בהיתר והיינו משום חומרא די"נ משאר איסורין וכך הם דברי רבינו ומיהו אין זה אלא מין במינו כגון יין ביין ומים במים אבל יין במים ומים ביין בכ"ט לעולם כמו שיתבאר בסמוך ומ"ש בשם פרש"י טעמו דפסק כרבי יצחק ורבין דמחמרי טפי מדרב דימי והרא"ש לשם השיג על פירושו ע"ש ומביאו ב"י וכל זה לדינא דגמרא אבל בזמן הזה נהגו היתר בדאיכא ששים אפילו לשתותו ונתבאר בסמוך ס"א :

י"נ שנתערב במים אוסר בכ"ט משנה שם בהאתיה ריש סימן זה ומ"ש י"מ דהיינו בששים כמו בשאר איסורין. פי' דכי היכי דפי' בכ"ט שאמרו חכמים בשאר איסורין ר"ל בששים הכי נמי הכא כך פירושו בס' ודעת הראב"ד הוא מדקאמר תלמודא התם משמיה דרבי יוחנן ב' כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה ומזגן ועירבן רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלין אותו ופירש"י כשמוזגן במים לפי כח היין ויש במים שבשניהם כדי לבטל את התרומה ברוב עכ"ל ופי' לפירושו למאי דקי"ל כל חמרא דלא דרא על חד תלתא מיא לא הוי חמרא א"כ במים שבשניהם שמוזגן לפי כח היין דדרא מן הסתם על חד תלתא מיא אם אתה רוצה לסלק את החולין כמי שאינו השאר שהיא התרומה מים שבשניהם שהם ששה חלקים מן היין של תרומה רבים עליו ומבטלין אותו וטעמא דמילתא כי חלק אחד מן היין שקול כשלש חלקים מן המים שמוזגו בהם כי הם לפי כח היין וא"כ בששה חלקים במים מן היין בטל היין של תרומה ברוב מים שהרי כח של המים עכשיו הוא שקול כשני כוחות מן היין השתא נמשך לפי זה דפי' בכ"ט ששנינו גבי י"נ במים ג"כ כך פירושו שאם אין במים ו' חלקים מן היין נותן בו טעם ואינו בטל אא"כ דאיכא במים ששה חלקים מן היין ומשמע מדברי רבינו מדכתב דברי הראב"ד ור"י במסקנתו אלמא דכך הלכה וכן הוא דעת הרשב"א בת"ה ובתשובה ומביאו רבינו לקמן בסימן קל"ז וכ"כ

ב"י

דרכי משה

קלד (א) ובמרדכי פרק השוכר ע"ג דף שפ"ט די"נ בזה"ז בטל בס' וב"ה באו"ה כלל כ"ג דכן נוהגין : (ב) ובהר"ן פרק השוכר ע"א ד' שפ"ח די"נ כשאר איסורין והאריך בזה שם ע"ד וע"א ד' שע"ד: (ג) וכתב הר"ן פרק השוכר דף שע"ח ע"א וטעם דמחלקין בין נפל ההיתר לתוך איסור או איסור לתוך היתר משום שאותו דבר שעומד במקומו

פרישה

יינות שלהם אבל בסתם יינות שלנו דשרי בהנאה לכ"ע בטל בס' וכן בהגהות מרדכי ואף שבהגהות מיימון אוסר מ"מ נ"ל שחומרא יתירה הוא מאחר שהתיר ר"ת אפי' בימיהם עכ"ה) : (ג) וה"מ במערה מגיגית של יין נסך כו' גם ארישא איי"נ קאי דדוקא בקילוח גדול לא אמרינן שיהא בטל בהיתר אבל בקילוח שאינו כ"כ גדול אמרינן קמא קמא בטל עד שלא יהא ס' לבטלו אסר"י ב"י : (ד) אבל המערה מצרצור לבור פי' פך קטן : (ה) והמערה מעט מעט כו' נראה דנקט מעט מעט לאפוקי אם עירה בפעם אחד כ"כ עד שבאותו עירוי הוה ס' נגדו האיסור דאז לא חל שם האיסור עליו מעולם דהוה מותר אבל אם לא היה ס' נגדו בעירוי הראשון אפילו שפך מגיגית גדולה הרבה היתר ביחד ג"כ אסור כיון דחל שם איסור עליו עד דלא הוי בהיתר ס' נגד האיסור ועד"ר בר"ם וה : (ו) אע"פ שיש ס' כו' אסור פי' בהנאה : (ז) אע"ג דבשאר איסורין כה"ג כו' ומותר כמ"ש לעיל ר"ס ק"ו : (ח) ויי"נ שנתערב במים כו' בגמרא קאמר ג"כ מים של איסור שנתערב ביין של היתר והיינו דוקא בימיהן שהיו רגילין לנסך הן יין הן מים אבל בזמנינו דאין מנסכין אפי' יין וכ"ש מים ועיקר האיסור אינו אלא משום חתנות והוא שייך דוקא ביין ולא במים מש"ה לא כתב רבינו ג"כ דין תערובת מים של איסור לתוך יין של היתר וק"ל : (אם יש במים ו' חלקים מן יין כו' דכל מוזגה הוי על חד תלת וכאי

דרישה

איסורא לגו היתירא ראשון ראשון בטל ולפ"ז נ"ל הא דנקט רבינו יי"נ גמור כו' אפילו בכל שהוא אסור בהנאה דהיינו דוקא בנפלו היתירא לגו איסורא אבל נפל איסורא לגו התירא אינו אוסר בכל שהוא אלא ראשון ראשון בטל אבל לשון שנתערב שכתב רבינו אינו משמע כן אלא משמע בכל ענין שנתערב אסור בכל שהוא עכ"ל לפרש דבעירוי מצרצור קטן איירי הגמרא כאן וקאמר דבעירה היתר לגו איסור אין חילוק בין צרצור קטן או גדול ואפילו נתרבה ההיתר עד אלף נגד האיסור בכל ענין נאסר אבל עירה איסור לגו היתר בצרצור קטן בטל בס' ועמ"ש עוד מיד אסר זה : [נ] יין נסך שנתערב במים כו' כתב ב"י בש"ע וז"ל מים שנתערבו ביין או יין במים בנותן טעם מפני שהן מין בשאינו מינו בד"א שנפל המשקה המותר לתוך משקה האיסור אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המותר ראשון ראשון בטל והוא שיורק מצרצור קטן שהיה מריק ויורד מעט מעט ואם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם אוסר ע"כ וכתב עליו רמ"א דבריו בכאן סותרין זה את זה דכתב דאם נפל המשקה האסור לתוך משקה המותר ראשון ראשון בטל וא"כ כתב דאם נתרבה האיסור חוזר אוסר ע"כ ול"נ אם נבא לדקדק בהלכה לשון ב"י שכתב בש"ע ובביאורו לי"ד ובדברי רבינו לק"מ שהרי כתב רבינו במערה מגיגית כו' לפי שקילוחו גדול הלכך כו' אפי' יש בו ס' לבטל הקילוח אבל הצרצור כיון שאין קילוחו גדול בטל

איסורין והראב"ד כתב כיון שנתערב במים עד שיש בו יותר מכדי מזיגה פוגמו ומותר אפי' בשתייה הילכך אם יש במים ו' חלקים מן היין מותר אפי' בשתייה וכן פי' ר"י (ט) ואם נפל היין לתוך המים מעט מעט אע"פ שאין בו כדי ליתן טעם כשמתרבה עד שיהא בו כדי ליתן טעם אוסר (י) ואם נפלו המים לתוך היין אפילו מעט מעט כיון שנתרבו המים עד שאין היין נותן בהם טעם מותר (יא) יין של היתר ואיסור שנתערב ואח"כ נפל לתוכו מים אם יש במים כדי לבטל היין של איסור רואין היין של היתר כאילו אינו והמים רבים על האיסור ומבטלים אותו ולא אמרינן כבר הזר היין של היתר באיסור ויצטרך מים לבטל שניהם וכ"ש אם היו המים עם היין של היתר ואח"כ נפל האיסור עמהם ואצ"ל אם היו המים עם היין

ב"י כאן ופסק כך בש"ע: **ומ"ש** ואם נפל היין לתוך המים וכו' כלומר הא דאמרי' כשנתערב י"נ במים בנ"ט לר"ת כדאית ליה ולהראב"ד ור"י כדאית להו וצריך לפרש דאם נפל היין לתוך המים דקי"ל קמא קמא בטיל אפ"ה כשמתרבה עד שיהא בו כדי ליתן טעם אוסר דלא כהראב"ד דמתיר לעולם אפילו כשמתרבה עד שיהא בו כדי ליתן טעם וכך היא דעת התוס' והרא"ש והרשב"א והרמב"ן ומביאו ב"י וכתב דהכי נקטינן: ומ"ש ואם נפלו המים לתוך היין וכו' פי' הכא נמי מותר כשנתרבו המים עד שאין היין נותן בהם טעם לר"ת כדאית ליה ולהראב"ד ור"י כדאית להו וכדתנן יין במים ומים ביין בנ"ט ונראה דס"ל לרבי' כיון דרב דימי דקאמר במערה יין נסך מחבית לבור קמא קמא בטל אינו אלא כשיש ששים בהיתר כדין שאר איסורין וחומרא דיין ביין דאוסר במשהו אינו אלא במערה היתירא לגו איסורא וכדכתבו כל המפרשים מלבד הראב"ד כדפרישית א"כ לפי זה בעל כרחך הא דתנן יין במים ומים ביין בנ"ט בין בנפל איסורא לגו היתירא בין בנפל היתירא לגו איסורא הוי בנ"ט לר"ת בששים ולהראב"ד ור"י בששה חלקים מן היין דלא כדמוקי לה תלמודא אליבא דרב דימי דרישא וסיפא תרווייהו בדנפל היתירא לגו איסורא התם הוא דהוי בנ"ט אבל בדנפל איסורא לגו היתירא קמא קמא בטל לעולם דלמסקנא ליתא לכך אוקימתא אלא דיחויא בעלמא הוא דדחי ליה תלמודא למאן דמותיב לרב דימי וב"י כתב וז"ל ואם נפלו המים לתוך היין וכו' זה פשוט בגמרא דע"כ לא קאמר רב דימי ראשון ראשון בטל אלא באיסורא לגו היתירא אבל לא בהיתירא לגו איסורא עכ"ל ותימה גדולה דהא רבינו פסק כאן ביין שנתערב במים דאין חילוק בין איסורא לגו היתירא ובין היתירא לגו איסורא הדין שוה בשניהם דאם חזר ונתרבה אזלינן בתריה בין לאיסור בין להיתר ולא כדקס"ד דתלמודא מעיקרא דרב דימי דאוסר טפי בהיתירא לגו איסורא דאפי' נתרבה עד שיהא בהיתר ששים לבטל האיסור אסור אף ביין במים ומים ביין קאמר הכי דלמסקנא לא קאמר רב דימי הכי אלא בנתערב יין ביין כדכתב רבינו לעיל אבל כאן דמיירי בנתערב יין עם מים לעולם הוי בנ"ט ולפע"ד דאיזה תלמיד טועה כתבו או איכא ט"ס. לשון הש"ע סעיף ג' מים שנתערבו ביין או יין במים בנ"ט מפני שהם מין בשא"מ בד"א שנפל המשקה המותר לתוך המשקה האסור אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המותר ראשון ראשון בטל והוא שיורק מכלכול קטן שהיה מריק ויורד מעט מעט. ואם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם אוסר עכ"ל. ובהגה"ה כתב עליו שדבריו סותרין זה את זה דכתב דאם נפל המשקה איסור להיתר ראשון ראשון בטל ואחר כך כתב דאם נתרבה האיסור חוזר ואוסר והוא מחלוקת בין הפוסקים ולענין דינא סברא האחרונה היא עיקר עכ"ל ולפעד"נ דאין דבריו סותרין שמ"ש תחלה לשון הרמב"ם עד מעט מעט הוא תלמוד ערוך דאסיקנא אליביה דרב דימי דמה ששנינו יין במים ומים ביין בנ"ט כולה מתני' היתירא לגו איסורא ורישא דנפל חמרא דהיתירא למיא דאיסורא סיפא דנפל מיא דהיתירא לחמרא דאיסורא אבל כי נפל איסורא לגו היתירא אינו אוסר בנ"ט אלא ראשון ראשון בטל אלא מיהו ס"ל להרמב"ם דדוקא במריק מכלכול קטן דשייך ביה קמא קמא בטיל אבל מן החבית אסור בנ"ט אפילו נפל איסורא לגו היתירא וכדרב יצחק בר יוסף דקאמר הכי והשתא מ"ש בש"ע אחר זה שאם נתרבה המשקה האיסור עד שיהא בו כדי ליתן טעם אוסר מיירי במערה מן החבית של איסור לגו היתירא דבזה מודה הרמב"ם דלא אמרינן קמא קמא בטל אפילו באיסורא לגו היתירא כ"נ דבר פשוט למעיין בדברי הרמב"ם: כתב הר"ן פ' השוכר הטעם דמחלקין בין נפל איסורא לגו היתירא ובין נפל היתירא לגו איסורא משום שאותו דבר שעומד במקומו הוא חשוב יותר מן הבא עליו עכ"ל: כתב ב"י שהרשב"א בתשובה השיב על כלי של יין אסור שנתנו בו יין כשר מה שאמרתם אם מועיל מים שמטילים ביין בשעת דריכת הענבים בגת ודאי זה אסור לכתחילה וכו' עכ"ל ואני תמה על מה שאסר ליתן מים בשעת דריכת הענבים משום דאין מבטלין איסור לכתחילה כיון שנתן המים קודם שנאסר לא הוי מבטל איסור וצ"ע ובתשובה אחרת לו ז"ל מצאתי דמים שנתנו בשעת הגתות מהני לבטל יין איסור שנפל משום דסלק את מינו כמי שאינו ושאין מינו רבה עליו ולעיל בסי' זה כתבתי שר"ת הנהיג ליתן קיתון מים בחבית בשעת הגתות עכ"ל ב"י ואיכא לתמוה על תמיהתו דהלא הרשב"א לא כתב דבריו אלא על כלי של יין איסור שנתנו בו יין כשר דהיכא איסור לפנינו התם הוא דאסור לכתחילה ליתן בו מים דאין מבטלין איסור לכתחילה אבל ליתן קיתון מים בשעת גיתות מקודם שנאסר גם הרשב"א מודה בזה לר"ת דשרי ומ"ש בתשובה אחרת דמים שנתנו בשעת הגיתות וכו' לאו למידק מיניה דוקא כשנתנו דיעבד אלא דהשיב על מה ששאלוהו היכא שנתנו שם מים אבל אה"נ דלכתחילה נמי שרי קודם שנאסר ולא קשה כלל וכן ראיתי שכתב מהר"ם איסרל"ש ז"ל והוא דבר פשוט: **יין** של היתר ואיסור שנתערבו ואח"כ נפל לתוכו מים וכו' ה"א בפ' השוכר (דף ע"ג) כלישנא בתרא דמיקל אבל הרמב"ם פסק בפי"ו כלישנא קמא דמחמיר ולא שרי אלא בשנתערב תחלה מים עם יין של היתר ואח"כ נפל לתוכו האיסור אבל דעת רבינו כהרא"ש שכתב והלכתא כלישנא בתרא דבשל סופרים הוא וכ"כ הרשב"א והר"ן שכך עיקר ובש"ע ס"ד גבי יין נסך גמור שנתערב ביין כשר פסק כרמב"ם דלא אמרינן רואין וכו' אלא כשנתערב קיתון של מים תחלה ואח"כ נפל לתוכו יין נסך. ובסתם יינם פסק כהרא"ש דאמרינן רואין וכו' אפילו נפל קיתון של מים לבסוף נראה שדקדק בלשון הרמב"ם ולשון רבינו שהרמב"ם כתב בדין זה לשון יין נסך הלכך פסק לחומרא כלישנא קמא ורבינו כתב יין של היתר ואיסור שנתערבו ולא הזכיר י"נ משמע שמדבר בסתם יינם הלכך פסק כלישנא בתרא לקולא כמ"ש הרא"ש דבשל סופרים הוא משא"כ י"נ גמור דאסור מדאורייתא ונכון הוא גם בהגהת ש"ע לא השיב כנגדו כלום. ומ"ש אם יש במים כדי לבטל היין וכו' היינו לר"ת כדאית ליה ולהראב"ד ור"י כדאית ליה ונקטינן כהראב"ד ור"י כדלעיל וכבר נתבאר דבבטול יין במים אין חלוק בין נפל איסורא לגו היתירא ובין נפל היתירא לגו איסורא א"כ

ועירבן זה עם זה כדאיתא בפרק בתרא דע"ז והדברים עתיקים ואע"פ שאין דעתינו מכרעת אני דעתי נוטה לדברי ר"י ז"ל עכ"ל ואני תמה על מה שאסר ליתן מים בשעת דריכת הענבים משום דאין מבטלין איסור לכתחילה כיון שנתן המים קודם שנאסר לא הוי מבטל איסור א וצ"ע (ד) ובתשובה אחרת לו ז"ל מצאתי דמים שנתנו בשעת הגתות מהני לבטל יין איסור שנפל משום דסלק את מינו כמי שאינו ושאין מינו רבה עליו ולעיל בסימן זה כתבתי שר"ת הנהיג ליתן קיתון מים בחבית בשעת הגתות: כתב הרמב"ם בפי"ז מים שנתערבו ביין או יין במים בנ"ט מפני שהם מין בשאינו מינו בד"א בשנפל המשקה המותר לתוך המשקה האסור אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המותר ראשון ראשון בטל והוא שיורק מכלכול קטן שהיה מריק ויורד מעט מעט עכ"ל. ונראה דלטעמיה אזיל דפסק כרב יצחק דמערה מצרצור לבור ראשון ראשון בטל: **וכתבו** הרשב"א בשם הר"ז והר"ן בשם הראב"ד ז"ל דאע"ג דלית הלכתא כרבי יוחנן לענין יין ביין מיהו גבי יין במים ומים ביין וכן לכל איסור שנמוח כגון חלב ודם הלכתא כוותיה שאם יפול האיסור תוך ההיתר מעט מעט שאין בו כדי נ"ט בשעת נפילה אפילו נפל בו איסור כל היום כולו מותר דראשון ראשון בטל וכיון שנתבטל הרי הוא היתר גמור ולא די לו שאינו מצטרף עוד לאסור אלא אף להיתר מצטרף לבטל איסור הנופל בו אחר מכאן ומיהו כתבו שהרמב"ן ז"ל חלק עליו וב"כ בתוספות בפשיטות דכל שבא לכלל נתינת טעם חוזר וניעור וכבר כתבתי בסמוך כך בשם הרא"ש ז"ל ולזה הסכים הרשב"א שכתב וז"ל י"נ שנפל לתוך מים מעט מעט ואפילו מצרצור קטן ואפילו לסירוגין אין אומרים ראשון ראשון בטל דכל שנ"ט לבסוף הכל אסור שלא הותר מתחלתו אלא מפני שלא היה בו נ"ט ועכשיו שנצטרף לנ"ט אין טעם בטל לעולם ויש מתירין והראשון נראה עיקר עכ"ל וכך הם דברי רבינו שכתב ואם נפל היין לתוך המים מעט מעט אע"פ שאין בו כדי ליתן טעם כשמתרבה עד שיהיה בו כדי ליתן טעם אוסר והכי נקטינן: **ומ"ש** ואם נתן המים לתוך היין אפי' מעט מעט כיון שנתערבו המים עד שאין היין נותן בהם טעם מותר זה פשוט בגמרא דע"כ לא קאמר רב דימי ראשון ראשון בטל אלא באיסורא לגו היתירא אבל לא בהיתירא לגו איסורא: יין של היתר ואיסור שנתערבו ואח"כ נפל לתוכן מים וכו' בפרק השוכר (סס) כי אתא רבין א"ר יוחנן י"נ שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואים את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלים אותו כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן ל"ש אלא שנפל קיתון של מים תחלה אבל לא נפל שם קיתון של מים תחלה מצא מין את מינו ונעור איכא דמתני לה אמתני' יין ביין כל שהוא אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן ל"ש אלא שלא נפל שם קיתון של מים אבל נפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלים אותו מאי איכא בין דמתני לה אמתניתין בין דמתני לה אדרבין מאן דמתני לה אמתני' לא בעי תחלה ומאן דמתני לה אדרבין בעי תחלה ופרש"י רואין את ההיתר כאילו אינו ולא אמרינן הרי נאסר כל היין ורבה היין על המים דהא הוו חמרא רובא אלא באיסור שנפל גרידא משערין ואיכא מיא רובא תחלה קודם י"נ דכי נפל י"נ אשכחוה מיא ובטלוה וכתב הרא"ש והלכתא כלישנא בתרא דבשל סופרים הוא והא דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבילה ואוסרת כל החתיכות ויצטרך מים לבטל היין דהיתר ויין דאיסור היינו לפי שלא נפל מן היין האסור כדי נ"ט בהיתר אלא במשהו נאסר וכל דבר שנאסר במשהו לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה: **והשתא** מ"ש רבינו יין של היתר ואיסור שנתערבו ואחר כך נפל לתוכן מים וכו' רואין היין של היתר כאילו אינו וכו' היינו כרב שמואל בר יהודה דאית ליה רואין וכלישנא בתרא דלא בעי תחלה. ומ"ש וכ"ש אם היו המים עם היין של היתר וכו' כלומר דבכהאי גוונא ללישנא קמא נמי שרי שהרי נפל קיתון של מים תחלה כלומר קודם שנתערב יין נסך עם היין של היתר ומה שכתוב ואין צריך לומר אם היו המים עם היין של איסור ואח"כ נפל של היתר לתוכו שהוא מותר כלומר דכיון שכבר נתבטל יין של איסור במים קודם שיפול יין של היתר לתוכו פשיטא דשרי דהוי היתירא לגו היתירא וכך הוא דעת הרשב"א בת"ה לפסוק כרב שמואל בר יהודה כלישנא בתרא וז"ל בת"ה הקצר י"נ שנפל לבור של יין ונפל בהם קיתון של מים אם יש במים כדי לבטל את היין על הדרך שאמרנו הכל מותר לפי שרואין את היין כשר כמי שאינו ואינו מצטרף עם י"נ שהוא מינו ומים שבו רבים על הי"נ ומבטלים אותו ויש מי שאומר שאין דברים אלו אמורים אלא כשנפל קיתון של מים לתוך יין כשר תחלה קודם שיתערב י"נ שם אבל אם נפל י"נ לתוך יין כשר מיד נאסר הכל ונעשה י"נ

דרכי משה

במקומו הוא חשוב יותר מן הבא עליו עכ"ל: (ד) ואיני יודע מנ"ל דהרשב"א קאמר לפי ענין עירוב המים ביין דלמא הא דאסור לכתחילה היינו ליתן היין בכלי של איסור ולסמוך שהמים

דרישה

בטל בס' עד שיתרבה כו' וצ"ל דריכין נותר טעם למילתא מ"ש בין קילוח גדול לקילוח קטן והא טעמא דמילתא ודאי הוא משום דבקילוח גדול יש כאן איסור גדול ולא שייך לומר קמא קמא בטל אפי' בס' כיון שהאיסור הוא ביין משא"כ בצרצור קטן דנופל לשם מעט מעט וקמא קמא בטל להכי מהני ס' דלא הוי איסור ביין וכ"כ ב"י בהדיא הטעם וז"ל כתבו התוס' בשם ר"ת דהא דאמר רבי יוחנן ראשון ראשון בטל לא ביבטל לעולם אלא שהוא בטל עד שיפול מן המים ע"כ שלא יהא בהיתר ס' לבטל האיסור וקאי ר"י אמאי דקתני יי"נ אוסר בכל שהוא וקאמר ס"ט

פרישה

וכאן דהוי בו מים כדי כפול במזיגה ודאי אין בו שום טעם יין עכ"ה): (ט) ואם נפל היין לתוך המים מעט מעט כו' כשיתרבה עד שיהא בו כדי ליתן טעם אסור וכ"כ לעיל ס"ס נ"ט בשאר איסורים: (י) ואם נפלו המים לתוך היין אפילו מעט מעט כיון שנתרבו כו' מותר הטעם דהואיל והמים אינו מינו ומבטלין טעם היין מש"ה מותר אפי' בנפלו מעט מעט ולעיל דכתב רבינו והמערה מעט מעט מיין של היתר כו' אע"פ שנתרבה עד ס' אסור התם ה"ט דהואיל ומינו הוא אמרינן קמא קמא נאסר הואיל ולא נפל בפעם אחד כדי לבטל האיסור: (יא) יין של היתר ואיסור שנתערבו

חידושי הגהות

קל"ד א הב"ח וט"ז א"ק ז' יישבו דברי הרשב"א על נכון:

אבל

היין של איסור ואח"כ נפל של היתר לתוכו שהוא מותר ולאו דוקא ממשו של איסור אוסר תערובתו אלא אפי' טעמו נמי אוסר כיצד נתן יין של היתר בקנקנין של נכרים אע"פ שאין בו אלא טעמו של האיסור אוסר (יב) י"נ גמור שנתערב בהיתר אין לו תקנה בד"א כשנתערב גוף היין ביין (יג) אבל חבית של יין נסך שנתערב בחביות של יין של היתר (יד) מוליך דמי חבית אחת לים המלח והשאר מותר בהנאה או מוכרו ביחד לנכרי חוץ מדמי יין נסך שבו ובסתם יינן אפי' נתערב גוף היין ביין יש לו תקנה להתירו בהנאה ע"י הולכת הנאה לים המלח או למוכרו לנכרים חוץ מדמי האיסור שבו (טו) לפ"ז היכא שאין בו ממשות של האיסור כגון שנתן יין בקנקנים של נכרים הכל מותר בהנאה שאין כאן דמי האיסור כתב הרשב"א י"א כל היכא דאמרינן מוכרו לנכרים חוץ מדמי יי"נ שבו שצ"ל לנכרי בשעת מכירה הריני מוכרו לך חוץ מדמי יי"נ שבו אבל אם מכרו לו סתם אסור וחוא כתב שאפי' מכרו סתם שפיר דמי

ד"מ ואע"פ שנפל שם מים לבסוף אינם מבטלין עד שירבו המים כ"כ שיש בהם כדי לבטל את כל היין וי"א דבין נפל שם קיתון של מים תחלה בין נפל לבסוף שלא אמרו איפשר לסוחטו אסור והתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר וחלב וכמו שנתבאר בבית ה ערובות וזה עיקר עכ"ל וכן דעת הר"ן אבל הרמב"ם פסק כלישנא קמא דבעי תחלה שכתב בפי"ו בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה ואח"כ נפל לתוכו י"נ רואין את היין ההיתר כאילו אינו והמים שנפלו משערים בהם עם י"נ אם ראויים לבטל טעם אותו י"נ הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו ויהיה הכל מותר עכ"ל והרי"ף לא הזכיר דבר מכל זה וכתב רבינו ירוחם שהטעם מפני שהוא סובר שבכל ענין מלא מין את מינו וניעור ול"נ שהטעם מפני שהוא סובר דלית הלכתא כמ"ד התיכה עצמה נעשה נבלה כמ"ש הר"ן בס"פ כל הבשר ואם כן פשיטא דאפילו נפל קיתון של מים בסוף שיש בו כדי לבטל היין האסור שרי: ולענין הלכה כיון שהפוסקים חוץ מהרמב"ם פוסקים כלישנא בתרא הכי נקטינן:

ולאו דוקא ממשו של איסור אוסר תערובתו וכו' כיצד נתן יין של היתר בקנקנים של נכרים אף על פי שאין בו אלא טעמו של האיסור אוסר משנה בפרק אין מעמידין (כט:) ויתבאר בסימן קל"ז בס"ד: יי"נ גמור שנתערב בהיתר אין לו תקנה בד"א כשנתערב גוף היין ביין וכו' בפ' השוכר (עד.) תנן י"נ שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו ובגמרא א"ר נחמן הלכה למעבה י"נ יין ביין אסור חבית בחביות מותר סתם יינם אפילו יין ביין מותר ופרש"י י"נ ממש חבית בחביות מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית אבל יין ביין כולו אסור בהנאה. סתם יינם. אפילו יין ביין מותר בהנאה חוץ מדמי אותו יין ובפרק ג' דע"ז (מט:) תנן הסיק תנור בעצי אשירה ואפה בו פת אסור בהנאה נתערבה באחרות כולן אסורות בהנאה רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח ואיפסיק בגמרא הלכתא כר"א ואיתמר עלה א"ר אדא בר אהבה ל"ש אלא פת אבל חבית לא ורב הסדא אמר אפילו חבית ההוא גברא דאתערב ליה חביתא די"נ בחמריה אתא לקמיה דרב חסדא אמר שקול ד' זוזי דמי חביתא ושדי בנהרא ונשתרי לך כלומר בהנאה וכתב הר"ן שדעת הרז"ה דתקנתו של ר' אליעזר עדיפא מדרשב"ג דאע"ג דתקנת רשב"ג לא סגיא ליין ביין בי"נ תקנת ר"א מהניא והרשב"א כתב שר"ה כתב ההוא גברא דאיערבא ליה חביתא די"נ מסתם יינם בחביות של יין שלו וא"ר חסדא שקול ד' זוזי וכו' וממנו אנו למדים דדוקא חבית בחביות בסתם יינם אמרינן יוליך הנאה לים המלח אבל בודאי יינם אפילו חבית בחביות לא אלא דוקא במוכר לנכרי חוץ מדמי חביה של יי"נ אבל בהולכת הנאה לים המלח לא עכ"ל ובת"ה הקצר כתב שיש להוש לדבריו אבל מדברי הרי"ף והרא"ש נראה דתקנת ר"א שוה לתקנת רשב"ג דכי היכי דתקנת רשב"ג לא מהניא בי"נ יין ביין ה"נ תקנת ר"א לא מהני בהכי והר"ן ז"ל סובר דתקנתו של ר"א מהניא לחבית בחביות אפי' בי"נ ולא מהניא ליין ביין אפי' בסתם יינם ומדברי הרמב"ם בפי"ו נראה שהוא סובר דתקנת רשב"ג ותקנת ר"א כולה חדא הוא אלא דמר נקט ריבא דמילתא ומר נקט סיפא דכי אמר רשב"ג ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו היינו לומר שאחר שימכור כולו לנכרי יקח דמי אותה חבית ויוליך לים וזה עולה כדעתו של הרי"ף שאינו מחלק בין תקנת ר"א לתקנת רשב"ג ודברי רבינו כדמשמע מדברי הרי"ף והרא"ש דתקנת רשב"ג שוה לתקנת ר"א והכי נקטינן וכדכתבתי בסמוך דעתו של הרשב"א ושהרא"ש חולק עליו:

אם כן הכא נמי דאמרינן רואין וכו' אין לחלק בכך לדעת רבינו מיהו להרמב"ם למאי שפסק כרב יצחק בר יוסף וכלישנא קמא להומרא וד"י יש לחלק בין נפל איסורא לגו היתירא לנפל היתירא לגו איסורא כדלעיל בסמוך: ומ"ש ולאו דוקא ממשו של איסור אוסר וכו' משנה פ' א"מ ויש לחלק בין קנקנים דמכניסן לקיום דנאסר מיד אפי' לא הכניס בו יין אלא לפי שעה ובין קנקנים דאין מכניסן לקיום דלא נאסר אלא בעמד בו יין של היתר כ"ד שעות כדכתב הרא"ש לשם ומביאו רבי' בסימן קל"ז. גם יש לחלק בין קנקנים שהשתמשו בהם י"נ דנאסרו במשהו ואין לו תקנה ובין קנקנים שהשתמשו בהם סתם יינן דהכל מותר בהנאה וא"צ למוכרו לנכרים חוץ מדמי האיסור שבו דאין כאן דמי האיסור כדכתב רבינו בסמוך וז"ל ולפ"ז היכא וכו' דמיירי בקנקנים ש"נ דלא השתמשו בו אלא סתם יינם דאפי' במכניסו לקיום שרי הכל בהנאה דאילו השתמשו בו י"נ במכניסו לקיום אסור הכל בהנאה אבל באין מכניסו לקיום אלא לפי שעה אפי' השתמשו בו י"נ מותר בהנאה ע"ל סוף סימן קכ"ו וכמ"ש לשם. וכתבו' הרשב"א כתב דאם נפל בו ג"כ מים אם יש במים כדי לבטל קליפת הקנקן של הנכרי דהיינו שיש במים ששה חלקים מן קליפת הקנקן של נכרי אמרינן רואין את מינו כמי שאינו וכו' הביאו ב"י ודוקא בדיעבד אבל אסור ליתן שם מים לכתחלה כדי לבטל קליפת הקנקן כיון שהאיסור לפניו וכבמוך הזכרתי תשובה זו שהשיג עליה ב"י ולא קביא ולא מידי ע"ש:

י"נ גמור שנתערב אין לו תקנה וכו' משנה פרק השוכר (דף ע"ד) י"נ שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו ובגמרא פסק רב הלכה כרשב"ג ואמר רב נחמן הלכה למעבה י"נ יין ביין אסור חבית בחביות מותר סתם יינן אפילו יין ביין מותר. ופרש"י י"נ ממש חבית בחביות מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית אבל יין ביין כולו אסור בהנאה: סתם יינן אפי' יין ביין מותר בהנאה חוץ מדמי אותו יין וכן הלכה עכ"ל וזהו שרבינו אמר י"נ גמור כו' לפי בלשון י"נ משמע נמי סתם יינם כדהוכיח הרא"ש בסוף דף ל"ד שכתב ומלשון י"נ אין לדקדק שהרי בר"פ קתני השוכר את הפועל לעשות עמו בי"נ ומסיק בגמרא דאפילו בסתם יינן וכו' א"כ כאן דמחלק בין י"נ לסתם יינם לכך אמר י"נ גמור וכו' וכן בתחלת סימן זה דמחלק בין י"נ לסתם יינם דק בלשון ואמר י"נ גמור כו' אפילו בכל שהוא אסור בהנאה אבל סתם יינם כתב רבינו תם שבטל בששים וכו'. ומ"ש רבינו מוליך דמי חבית אחת לים המלח והשאר מותר בהנאה או מוכרו ביחד לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו וכו' נראה דרצונו לומר דהי לא הוה מצי לזבוניה בהדא זימנא בהדי הדדי מתחלה או יוליך דמי חבית אחת לים המלח ואחר כך השאר מותר בהנאה לזבוני אפילו כל חבית וחבית לבדה אבל אם יכול למכור הכל ביחד לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו שפיר דמי וכן פירש רש"י סוף פרק כל הצלמים (דף מ"ט) וכ"כ לשם הרא"ש בעובדא דההוא גברא דאתעריב ליה חביתא די"נ בחמריה וכו' ע"ש והאריכס נמשך רבינו ודלא כדעת שאר פוסקים שהביא ב"י כאן ע"ש גם לא כמ"ש רבינו בסמוך ע"ש הרשב"א לחלק בין הולכת דמי י"נ לים המלח דלא מהני אפי' חבית בחביות ולמוכרו לנכרים ביחד חוץ מדמי י"נ שבו מהני: ומ"ש

ומ"ש ולפ"ז היכא שאין בו ממשות של האיסור וכו' הכל מותר בהנאה וכו' פשוט הוא: וכתב הר"ן שדעת הראב"ד דיין שנתערב במים אם נתערב בו שיעור שיכשר המים עד שיהיו ראויים לשתותן על ידו בתורת יין ואפילו ע"י הדחק הרי ככבשים שנתנו בהם יין והומץ דאמרינן בפרק אין מעמידין (לה:) אליבא דחזקיה דאסורים בהנאה ולא אמרינן בהו ימכרו כולם חוץ מדמי האיסור שבהן כיון שכל תערובת הוכשר על ידי היין אף כאן כיון במים אלו הוכשרו לשתייה על ידי היין [לה] שרינן חוץ מדמי האיסור שבהם וכיון שכן כתב עוד הרב ז"ל דיין ביין מסתם יינם אם נתערבו בו כ"כ שכנגדו במים יהו ראויים בשתייה ליכא תקנתא בימכר שלא אמרו יין ביין להקל אלא להחמיר ובודאי שזו הראיה שהביא הרב מכבשים אינה ראיה דהתם בדינא קא עסיק ואיסור הנאה אתא לאשמועינן ובתקנה לא קא מיירי אבל הרשב"א ז"ל הביא עוד סעד מן הירושלמי דגרסינן התם מודה רשב"ג ביין לתבשיל שהוא אסור אלמא בכל מכשיר אוכל מודה רשב"ג מפני שהוא כגופו של י"נ אבל לענין מה שהוסיף עוד הרב ז"ל דאפילו ביין בסתם יינם אם נפל בו הרבה כדי שכנגדו במים יהו ראויים לשתייה אסרה הכל אינו מחוור דמתניתין י"נ שנפל לבור סתמא קתני בין מרובה בין מעט ועלה אמר רשב"ג ימכר כולו לנכרים דעוד שכיון שאמרו בירושלמי ביין לתבשיל ודאי ביין המכשיר את התבשיל קאמר ומינה דדוקא יין לתבשיל הא יין ביין אפילו בכענין זה כלומר שיש בו כדי להכשיר כנגדו במקום אחר מתיר רשב"ג למכרו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו וכן דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל הר"ן (ה): כתב רבינו ירוחם על הא דמוכרו כולו לנכרים חוץ מדמי י"נ שבו ולא חיישינן שמא יחזור וימכרנו לישראל כי ישראל לא יקנה יין מנכרי וכ"כ מהירושלמי והתוס' כתבו דמשום הומר עכו"ם חיישינן שמא יחזור וימכרם לישראל לצורך פועליו ולפיכך לא ימכרנו ביחד לנכרי עכ"ל: כתב הרשב"א י"א כל היכא דאמרינן מוכרו לנכרי חוץ מדמי י"נ שבו שצ"ל לנכרי בשעת מכירה וכו' בת"ה וכתב שם דלדברי האוסרים אם נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של נכרי ונאסר יין שבמשפך אם נשאר אפילו לחלוחית של יין שבמשפך כדי שיהא בו טופח להטפיח ואח"כ מדד לתוך צלוחיתו של ישראל הכל אסור ואפילו בהנאה וביאר בת"ה הארוך שטעם האוסרים וטעמו היינו מדתנן בפרק השוכר נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של נכרי וחזר ומדד בתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור פי' מדד לתוך צלוחיתו של נכרי שיש בו י"נ ולפיכך נאסר מה שבמשפך משום נצוק ולמאן דלית ליה נצוק מוקי לה בגמרא (שם) בשפשפתו לצלוחיתו כלומר שעלה מה שבצלוחית וצף על המשפך. ויש מי שגורס עכבת יין בכ"ף כלומר שיש גומא במשפך שמתעכב שם היין

דרכי משה

שהמים יבטלו היין הבלוע ככ"ל דברי הרשב"א לא שיאסור ליתן מים ביין גם לעיל ריש סימן זה כתבתי בשם ר"ת להתיר: (ה) וע"ל בב"י בסימן קי"ד בשם הרשב"א: וכ"כ

פרישה

שנתערבו ואח"כ נפל לתוכו מים כו' עד ולא אמרינן כבר הזר היין של היתר באיסור ויצטרך מים לבטל שניהם והטעם דלא אמרינן התיכה עצמה כ"ג ויצטרך מים לבטל היין דהיתר ודהאיסור מיינו משום דלא נפל מן יין האסור אלא משהו ולא כדי כ"ט בהיתר וכל דבר שנאסר במשהו לא אמרינן התיכה עצמה כ"נ (וכ"כ הטור לעיל סימן צ"ב אליבא איהן דסברי דאמרינן הנ"כ דדוקא כשנאסר מחמת נתינת טעם אמרינן הנ"כ ולא מחמת משהו עכ"ס) אשר"י פ"ב דע"א ד' כ"ה ע"ב ונלע"ד שהרא"ש כ"כ אפי' אליבא דמ"ד דאמרינן בכל איסורין התיכה עצמה כ"נ אבל לפי מאי דפסק הרא"ש והטור כר' אפרים וסייעתו א"ל לזה התירוץ שהרי ס"ל דלא אמרינן הנע"כ כ"א בבשר בחלב וכ"כ ב"י שהרי"ף השמיט דין זה משום כ"ט דכבר גילה דעתו דלא אמרינן הנ"כ כ"א בבשר בחלב וא"כ פשיטא דאפי' נפל מים בסוף אם יש בו לבטל האיסור שרי ואף שיש מ"ד. שבדבר הנבלע כגון רוטב ברוטב אמרי' הנ"כ ובעינן ס' נגד ההיתר מ"מ הרא"ש לא ס"ל הכי. מיהו י"ל דביי"נ שהאמור לאסור אפי' בכל שהוא היה הרא"ש מודה אי לאו ס"מ דלא אמרינן חנ"כ אפי' בבשר בחלב שהאמור בשיש ס' נגדו: (וכ"ש אם היו המים כו' והנ"ל כו' עיין בב"י עכ"ס): (יב) יין נסך גמור שנתערב כו' בד"א כשנתערב גוף היין ביין בכלל האיסור בהיתר גופיה: (יג) אבל חבית של יין נסך כו' פי' חבית מלא יי"נ שנתערב בחביות מלאות יין כשר זה יש לו תקנה כמו שמבואר והטעם שהתיל והאיסור מובדל ומונח בפני עצמו לא נאסר השאר בהנאה מבא"כ כשהאיסור מעורב בו שכולם תערובת יי"נ. (יד) מוליך דמי חבית אחת לים שפלת והשאר מותר בהנאה וזהו כדעת הרא"ש שבסמוך: (טו) לפי זה היכא שאין בו ממשות כו' פי' לפי מאי דאמרינן דבסתם יין נסך אפי' נתערב לא נאסר בהנאה אלא דמי יי"נ שבו היכא שאין

דרישה

ה"מ דנפל היתירא לגו איסורא אבל אם נפל איסורא לגו היתירא ראשון ראשון בטל עד שיתרבה האיסור שלא יוכל לבטל בס' והא דקשו לבון דבטל אע"ג שאינו בטל אלא שאיני אוסר אלא מיעוטא י"ל דדוקא בצרצור דלא כפיה עמודי והוי קמא קמא בטל אמרינן דיש לו היתר בס' אבל בקילוח גדול לא אמרי' קמא קמא בטל ואפי' יש בהיתר ס' אפ"ה אוסר ע"כ ועוד האריך בדבר מ"מ משמע לנו בהדיא כי אמרי' קמא קמא בטל לא מהני אלא לאתירו בס' וכשמבך דברי ר"י דקאמר ה"מ כך הם המשך דברי. ב"י בש"ע מכוונים אות באות והכי פירושו מים שנתערבו ביין או יין במים או כל האיסור וההיתר תולה בכ"ט דאם יש ס' בטל אע"ג דבעלמא יי"נ במשהו אפ"ה לאן מפני שהם מין בשאינו מינו בטל בס' בד"א פי' דמהני ס' להתירו דוקא שנפל ההיתר לתוך האיסור אבל נפל האיסור לתוך ההיתר אז אין ההיתר והאיסור תלוי בכ"ט אלא בראשון ראשון בטל והוא שיורק מצרצור קטן ור"ל דבזה שייך בו ביטול דוקא ומש"ע לא קיים לכתוב דבר והפוכו דין עירוי מצרצור גדול מפני שסמך אמ"ש לפני זה דצרצור גדול אין לו דין ביטול וכמו שפירשתי לעיל עצמה דמילתא. ואם נתרבה כו' פי' ואם אין בהיתר ס' אז אפילו אם היה צרצור קטן לא מהני וכמבואר אע"ג דרבינו ריב"ה לא הביא הך הנוקס דגדול או קטן אלא בין יין ביין אבל לא במים ליין הכי הביא ב"י בסימן זה דברי' הרמב"ם שכתב תנוקס זו אפילו במים ויין ולפ"ז עונים דברי ב"י יפה ואין כאן מקום קושיא והו"ק: ואפי' היכא שאין בו ממשות כו'

ומ"ש והרא"ש לא כתב כן אלא תרווייהו מהני גם בי"כ גמור פי' גבי חבית בחביות מהני נמי הולכת הנאה ליס המלח כי היכי דמהני ע"י מכירה חוץ מדמי י"כ שבו אבל גוף י"כ שנתערב ביין אין לו תקנה כמ"ש לעיל בסמוך וכן מ"ש רבינו בסמוך ויעצרם וימכרם לנכרים היינו דוקא בשנפלה סתם יינם על הענבים אבל בי"כ גמור לא מהני תקנה כיון דאיסורו במשהו ולכן דק רבינו בלשון ואמר ויין של איסור בין חדש בין ישן וכו' שלא אמר י"כ אלא אמר יין של איסור דבסתם יינם קאמר יעצרם וימכרם וכו' אבל אי הוה י"כ גמור לא מהני מכירה לנכרים די"כ גמור איסורו במשהו כדפרישית :

כל

דמי (טז) וכתב עוד דיין נסך גמור שנתערב בחביות אע"פ שיש לו תקנה ע"י מכירה לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו אין ניתר ע"י הולכת הנאה לים המלח ואע"ג דבסתם יינן מהני אפי' ליין ביין (יז) וא"א הרא"ש לא כתב כן אלא תרווייהו מהני גם ביי"נ גמור (יח) והחומץ של נכרים שנפל לתוך יין של היתר או יין של נכרי' שנפל לתוך חומץ של היתר שניהם חשובים מין בשא"מ ואינן אוסרים אלא בנ"ט (יט) ויין של איסור בין חדש בין ישן שנפל על הענבים אם הם שלמים ידיחם והם מותרות (כ) ואם הם מבוקעות או שניטל עוקצן שאז חשובין כמבוקעות אם יש בו כדי ליתן טעם אסורין באכילה (כא) ויעצרם וימכרם לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבהם אבל לא ימכר כמו שהן שמא יחזור וימכרם לישראל ואם אין בו כדי ליתן בהם טעם מותרין (כב) יין של איסור שנפל על עדשים ושעורים וכיוצא בהן שאינן מבוקעין ידיחם והן מותרין (כג) וכתב הרשב"א דוקא שהדיחם מיד או לזמן מועט אבל אם עמד עליהם זמן רב ודאי בלעו ואין להם היתר בהדחה (כד) נפל על החטין ונתן בהם טעם כיון שהם מבוקעים כולם אסורים ואסור למוכרם לנכרי שמא יחזור וימכרם לישראל אלא יטחון אותם ויאפם וימכרם לנכרי שלא בפני ישראל שאז לא יקנה אותם ממנו אם הוא במקום שנהגו שלא לאוכלו (כה) אבל במקום שנהגו לאכול פת של נכרי אין להם תקנה למוכרם לנכרי חומץ של איסור שנפל לתוך גריסין רותחין פוגמן ומותרין אבל לתוך צוננין משביחן ואסורין אפי' הרתיחן אח"כ והזרו להיות טעם לפגם דכל שתחילתו לשבח ואח"כ פוגם אסור :

כל

היין ויש מי שגורס עקבת יין דקו"ף פי' לכלוך מלשון עקובה מדם (הושע ו') וכן אמרו בירושלמי ובדאיכא טופח ע"מ להטפיח ופי' הראב"ד דאסור דקתני אפילו בהנאה קאמר דאי בשתייה אפילו ליכא טופח ע"מ להטפיח כל שלא הדיח המשפך אסור דקנקנים של נכרים אף ע"פ שהדיחן אם יין של ישראל כנס לתוכן אסור בשתייה כדתנן פרק אין מעמידין (לג:) ואלא מיהו אם סתם יין הוא לדידן דקי"ל כרשב"ג דאמר ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי י"כ שבו הא מתניתין לאו מהלכתא אלא מותר בהנאה ואסור בשתייה והרי"ף כתב בהלכות ותמה עליו הרמב"ן שהרי לרשב"ג דקי"ל כוותיה ימכר כולה חוץ מדמי י"כ שבו וכאן אין בו דמי י"כ כלל ותירץ הר"מ ז"ל דכל שנפל י"כ לבור ואפי' טיפה אחת הכל נאסר בהנאה עד שיפרש חוץ מדמי י"כ שבו או שיוליך הנאה ליס המלח ואין מחוור בעיני כלל מדאמרינן התם בגמרא א"ל רבא להנהו שבואתא כי כייליתו חמרא לנכרים אקדימו ושקלו מינייהו זוזי וכו' ואקשינן כמאן דלא כרשב"ג דאי כרשב"ג הא אמר ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי י"כ שבו ואם איתא מאי קושיא דהתם לא אמר חוץ מדמי י"כ שבו ואפשר דהתם לא צריך לפי שטיפת י"כ שהיתה בפי החבית של נכרי הלוקח הוא וא"כ לפרש שאינו מוכר לו הטפה שבפי הכלי ומ"מ אין הדבר מחוור כלל שאין לחלק בין שהמשפך של לוקח או של מוכר ול"נ דיין נסך דקתני בכולה מתני' ודאי יינם

קאמר ולפיכך כתבה הרי"ף דבודאי יינם הא אמר רב נחמן יין ביין אסור ע"כ: **וכתב** עוד די"כ גמור שנתערב חבית בחביות וכו' אין ניתר ע"י הולכת הנאה ליס המלח וכו' וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן אלא תרווייהו מהני גם בי"כ גמור ככר נתבאר בסמוך: **וכתב** הר"ן בשם הראב"ד דה"ה לשאר האוסרים בכל שכן שאע"פ שהן אוסרים בהנאה מפני חיבותן ימכרו כולם לנכרי חוץ מדמי איסור שבהם ודבריו עיקר אלא מיהו צריך להזהר בדברים הניקחים מן הנכרי שלא למכרם להם במה יחזור וימכרם לישראל: **כתב** הרשב"א בת"ה על חבית של י"כ שנתערבה בחביות של יין נפלה א' מהן ליס הגדול או שנאבדה או ששתו אותה בשוגג הותרו כל השאר שאני אומר אותה שנפלה של איסור היתה ומשמע מדבריו דאפילו בשל י"כ גמור קאמר וכן בדין דבטבעת של כו"ם שנתערבה איתמר בפרק התערובות (עד:) שאם נפלה אחת מהם ליס המלח הותרו השאר וכבר נתבארו דינים אלו יפה בסי' ק"י: **חומץ** של נכרים שנפל לתוך יין של היתר או יין של נכרים שנפל לתוך חומץ של היתר שניהם חשובים מין בשאינו מינו ואינם אוסרים אלא בנ"ט חומץ לתוך יין פשוט בפרק השוכר (סו.) ויין לתוך חומץ הם פלוגתא דאביי ורבא והלכתא כרבא דאמר בנ"ט וא"ת חומץ לתוך יין מפני מה אוסר אפילו בנתינת טעם והלא הוא פוגם עצמו של יין תירץ הרשב"א דלא פגם מיקרי דהלא מינא אחרינא הוא ואיכא דניחא ליה בהלא ואיכא דניחא ליה בחמרא כדאיתא בפרק הספינה (פד:): **ויין** של איסור בין חדש בין ישן שנפל על הענבים וכו' שם במשנה (סה:) יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיחם והן מותרות ואם הן מבוקעות אסורות פי' בנ"ט וגרסינן בירושלמי מתני' בשלא נגלגלו הותמן אבל נגלגלו הותמן כמבוקעות הן וכתבו הרשב"א והר"ן: **ומ"ש** בין חדש בין ישן (סו.) פלוגתא דאביי ורבא והלכתא כרבא דאמר חמרא חדתא בעינבי אע"ג דאידי ואידי חד טעמא היא בתר שמא אזלי' האי שמא לחוד והאי שמא לחוד הו"ל מין בשאינו מינו ובנ"ט: **ומ"ש** ויעצרם וימכרם לנכרים וכו' זה נראה פשוט דהא קי"ל כרשב"ג דאמר ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי י"כ שבו וכ"כ הרשב"א ומ"ש אבל לא ימכר כמו שהם שמא יחזור וימכרם לישראל נלמד מדין נפל ע"ג חטים דבסמוך: ומ"ש ואם אין בו כדי ליתן בהם טעם מותרים כלומר מותרים אפילו באכילה שהרי הוא בטל במיעוטו וכ"כ הרמב"ם ז"ל: ומ"ש אם הם שלמים ידיחם והם מותרות פשוט דמותרות באכילה וכ"כ הרמב"ם ז"ל: **תנן** בפרק השוכר (סה:) מעשה בביתוס בן זונין שהיה מביא גרוגרות בספינה ונשתברו חבית של י"כ ע"ג ובא מעשה לפני חכמים והתירו ומפרש טעמא בגמרא מפני שהיין פוגם בטעם התאנים: יין של איסור שנפל על עדשים ושעורים וכיוצא בהן וכו' כ"כ הרשב"א והכי משמע מדהוה בעי למימר בחטים דידיחם והם מותרות אי לאו משום דאגב לירייהו כמבוקעות דמיין וכ"כ הר"ן ז"ל: **וכתב** הרשב"א דוקא שהדיחן מיד או לזמן מועט וכו' כ"כ הר"ן בשמו: נפל על חטין ונתן בהם טעם כיון שהם מבוקעים כולם אסורים בפרק השוכר (סה:) ההוא כרי' דחיטי דנפל עליה חביתא די"כ שרייה רבא לזבוני לנכרים איתיביה רבה בר ליואי בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לנכרים משום דדילמא אתי לזבוני לישראל ה"נ אתי לזבוני לישראל הדר שרי למיטחניה ולמפייה ולזבוני לנכרי' שלא בפני ישראל תנן י"כ שנפל ע"ג ענבים ידיחם והם מותרות ואם היו מבוקעות אסורות אין שאינן מבוקעות לא א"ר פפא שאני חיטי דאגב לירייהו כמבוקעות דמו: ומ"ש רבינו ונתן בהם טעם כ"כ הרשב"א דדוקא בשיש ביין כדי ליתן טעם בחטים הא לא"ה מותר דומיא דענבים מבוקעות ותמה על הרמב"ם שכתב בפי"ג ולמה אין בודקים את החטים בנ"ט מפני שהן שואבות והיין נבלע בהן: וכתב הרשב"א עוד ואני תמה אמאי אסורות והלא היין שנפל על החטים נ"ט לפגם הוא כיין (כמו) שנפל ע"ג גרוגרות ונראה שהיין מתחלתו אין פוגם בחטים אדרבה משביח: ומ"ש רבינו דהא דיטחון אותם ויאפם וימכרם לנכרי וכו' היינו במקום שנהגו שלא לאכול פת של נכרים לא במקום שנהגו לאכלו כ"כ הרשב"א ופשוט הוא וכתב אלא שורפן או מוליכן ליס המלח וכתב עוד ובכ"מ אסור למכור לפלטר שפת של פלטר בכ"מ נהגו בו היתר כתוב בא"ח עכשיו שאנו אוכלים פת של נכרי' אסור למוכרו רק בחתיכות שאין לוקחין כיוצא בהן עכ"ל (ו):

חומץ של איסור שנפל לתוך גריסין רותחין וכו' עד סוף הסימן בפרק השוכר (סז.) וכבר נתבאר בסימן ק"ג כתב הרשב"א בתשובה כל המשקין שדרכן לערב בתוכן יין או חומץ אסורים והרי הן ככבשים שדרכן לתת לתוכם יין וחומץ שאסורים באכילה כדתנן בפרק אין מעמידין ואם בידוע שנתנו לתוכן אסורים אפילו בהנאה כדאמרינן התם בגמ' ומיהו אפשר שמותר למכרו לנכרי חוץ מדמי י"כ שבו וכרשב"ג דפ' בתרא דע"ז:

ובתשובה אחרת ח"ג סימן רי"ד כתב ברופאים שאמרת ראיתי שערוריה שנותנים לחולים אותם המשקים הנעשים ביד נכרי מחומץ שלהם ודבש או פגג ולא ידעתי להם מקור שיסמכו בו שאם מפני שנתערב החומץ עם הדבש ובטל במיעוטו זה אינו שהרי עיקרו כך וכל שעיקרו כך אינו בטל כענין ד' מיני מדינה וכל שכן באיסור י"כ ואפילו בסתם יינם ככבשים שדרכן לתת לתוכן יין שאסרו אף על פי שטעמן קפילא ואין בהם טעם יין ולא הדברים שדרכן לתת לתוכן יין בלבד אסרו אף על פי שאין טעם האיסור ניכר בהם אלא כל הדברים הנעשים על ידי שרגילים לתת לתוכן שום דבר איסור אין אותו דבר האסור מתבטל במיעוטו להתירו ואף ע"פ שאילו נתערב כן ע"י ישראל היה בטל כגבינה של נכרים למ"ד (בע"ז לה.) שאסרו מפני שמעמידין אותן בעור קיבה ואע"פ שאין בה טעם בשר ואילו מן הדין בטל כיון שאין בה טעם בשר דבשר בחלב בנ"ט אלא שכל שאסרו להתרחק מהם בכל ענין אסרו וכן דעת הראב"ד ז"ל והוא היושר שהטעמים שנאמרו בדברים אלו ואע"פ שאפילו ודאי יינם שנתערב בשאינו מינו ובידינו או אפילו תחת ידם בטל ברובא לפי שזה דרך המקרה וכל שנתערבו דרך מקרה לא החמירו בו עד שיהיה נ"ט אבל כל שדרכן לעשות כן אסרו ואינו בטל במיעוטו כדרך שאמרו בכבשים שדרכן לתת לתוכן יין ובגבינה ואם ראו לסמוך להתיר מחמת הסכנה ודנין כל שקפץ עליו החולי ג' ימים כמסוכן וכל שיש לו קדחת מסוכן וכרבינא (פסחים כה:) דשייף לברתיה בגוהרקי דערלה וכליסנא קמא דמחד האי אישתא כמירתא כשעת הסכנה דמיא גם זה טעות ושיבוש גמור הוא בידם מכמה טעמים האחד שרוב החולים מקדחת כל הרופאים בקיאים דנים אותם לחיים ולא למסוכנים ואין אנו מתירין כל האיסורים לכל מי שיש לו קדחת ולכל מי שנפל למשכבו אפילו ג' ימים דא"כ חולה שחלה ג' ימים נאכילהו

דרכי משה

(ו) וב"כ בכלבו וכ"כ לעיל סי' ק"ב בשם או"ה דאין לוקחין חתיכות פרוסות מנכרים:

גרסי'

פרישה

שאין בו ממשו של איסור הכל מותר בהנאה שאין כאן דמי יין אסור: (מצריך לומר לנכרי בשעת מכירה כו' ולו מותר דלא משום הנכרי להוזא הנאה לכלום דסובר דלמא אין בו יין נסך אלא דבר מועט גם מאמר שהוא בשעת מכירה אינו נחשב למתנה שילטרך לחזור ולהנהותו בשבילו אבל כשלא א"ל כלום מחזי כנותן דמיו גם בשביל הנסך עכ"ה): (טז) וכתב עוד דיין נסך גמור עד אין ניתר ע"י הולכת הנאה ליס המלח הטעם דלא מ"מ ימכר ויקבל דמי י"כ שבחבית האיסור אבל הרא"ש סבר דכיון דבטל בשאר חביות וגם אינו נהנה מותר:

(יז) וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ אלא תרווייהו מהני גם ביין נסך גמור פי' בחביות שלו מ"ו:

(יח) חומץ של נכרים שנפל לתוך היין כו' וא"ת חומץ לתוך יין הלא כ"ט לפגם הוא ואמאי אוסר אפי' בנ"ט תירץ הרשב"א דלא פגום מקרי דהלא מינא אחרינא הוא ואיכא דניחא להו בהלא ואיכא דניחא להו בחמרא כדאיתא בפרק הספינה ב"י: (יט) ויין של איסור בין חדש בין ישן כו' דהלכתא כרבא דאמר חמרא חדתא בעינבי אף על גב דאידי ואידי חדא טעמא הוא בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והוה ליה מין בשאינו מינו בנותן טעם (ר"ל ולכך מותר אפילו אם הוא יין נסך גמור עכ"ה): (כ) ואם הם מבוקעות או שניטל עוקצן ע"ל סימן ק"ו: (כא) ויעצרם וימכרם לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבהם היינו דוקא בסתם יינם אבל ביין נסך לא מהני תקנה מ"ו ור"ל דאף על גב דהוא סתם יינם מ"מ כיון דיש בהן ליתן טעם אין בו ס' וכל דליכא ס' אוסר אפילו בסתם יינם ובשאינו מינו וככ"ל ובי"כ גמור אסור אפילו בכ"ש ואף על גב דהאי פגמו: (כב) יין של איסור שנפל על עדשים כו' שאינם מבוקעים פי' לאפוקי חטים: (כג) וכתב הרשב"א דוקא שהדיחם מיד כו' כ"כ הרשב"א אלאם גבל אעדשים ושעורים אמינייהו איירי הרשב"א ונראה דקאי גם אענבים דלעיל: (כד) נפל על חטים ונתן בהם טעם ז"ל ב"י מס"ר ונתן בהן טעם כ"כ הרשב"א דדוקא כשיש ביין כדי ליתן טעם בחטים הא לא"ה מותר דומיא דענבים מבוקעים ותמה על הרמב"ם שכתב בספי"ו ז"ל ולמה אין בודקין את החטים בנ"ט מפני שהן שואבות והיין נבלע בהן עכ"ל ב"י והראב"ד כתב שם על הרמב"ם ז"ל מפני שהן שואבות כו' א"א משום דאית בהו לירייהו (פי' סדק שבחיטין עכ"ה) כמבוקעות דמיין עכ"ל והמ"מ כתב שם שכן הוא כוונת הרמב"ם ע"ש ונלאה שגם כוונת רבינו הוא כן ומ"ש ונתן בהן טעם אין כוונתו דבדקי להו ע"י נכרי ואמר דיש בהו טעם י"כ דא"כ למה סיים וכתב כיון שהן מבוקעין בלא"ה כיון דבדקי להו וטעמו בהו טעם יין הרי שור שחוט לפניך ואין להתירן אע"ג דאין מבוקעין אלא משום דכתב לפני זה ע"פ שבגמרא דבענבים שאין מבוקעין והדיחן מיד מותרין קאמר אבל נפל יין על חטים אפילו בא להדיחן מיד אסורים ואסור למוכרם כו' כיון דהן מבוקעין בלירייהו . ומס"ר ונתן בהן טעם ר"ל שיש ביין שנפל עליהן כדי ליתן טעם לאפוקי אם נפל עלייהו י"כ כל שהוא וזהו שתמה הרשב"א על הרמב"ם למה לא הזכיר דבעינן שיהא ביין כדי ליתן טעם ודו"ק: (כה) אבל במקום שנהגו לאכול פת של נכרים אין להם תקנה למוכרם לנכרי אלא ישרפו או יוליכם ליס המלח ובכל מקום אסור למוכרן לפלטר שפתו נוהגין בו היתר רשב"א והא שאין מוכרין אותו לנכרי בעל הבית שאסור לישראל לקנות ממנו אף במקום שנוהגין היתר י"ל דרבינו לטעמיה אזיל שכתב בסימן קי"ב דבמקום שנוהגין

פיאר

נאכילהו בי"ה ולא ליבעי אומדנא ועוד דאיסתא למירתא מאן פריש לן שהוא חולי של קדחת והלא לדעת כל הבקיאים אין כל הקדחת מסוכנים לשעתן ורש"י לא פי' חולי של קדחת אלא חולי אחר והוא שיש בו סכנה ולא בקדחת הפשוטה ועוד דדילמא לישנא בתרא עיקר דא"ל מידי דרך הנאתן קא עבידנא ומשמע שאילו היה דרך הנאתן אסור אע"ג דה"ל איסתא למירתא דהלמא איסתא למירתא [לאו] כשעת הסכנה היא ועוד דאפי' תדין כל הקדחות כשעת סכנה אין אומרים שהותרו כל האיסורים אלא חולי שיש בו סכנה שאם כן אפילו יש דברים מותרים ואסורים נאכיל אותו מן האסורים אלא דחויים הם אלו וכל שאפשר להביא לו מן היתר אין נותנים מן האיסור והרי חולה זה אינו מסוכן אם אינו משקהו אותו תשקה לשעתו שאינו כאמדוהו לח' ימים שא"כ אלא שימתין כתלי שעה ויעשה לו מן המותר לו וא"ו ולא נעשה כן במקומנו ולא בכל מקומות ישראל ששמענו שמעט וכל בעושה כן יבדל מהקהל הגולה ישתקע הדבר ולא יאמר עכ"ל:

וכתב בתשובה אחרת ח"ג סי' רכ"ה על נכרי' שמשימים שק פלפלין ונגביל בתוך קנקני היין לתת טעם ביין אם מותר לשים אותם בתבשיל וז"ל בודאי אם היין נ"ט לפגם בתבלין התבלין מותרים אבל אם היין פוגם את התבלין הרי התבלין אסורין באכילה אלא שמותרין בהנאה חוץ מדמי י"נ שבהן וכיון שאסורין באכילה אסור ליתן מהן בתבשיל דאף ע"פ שהיין שבהם נותן טעם לפגם בתבשיל אפ"ה לכתחלה אסור דודאי אין נותנין לכתחלה חומץ לתוך גריסין וכיוצא בהן אבל בדיעבד מותר ואפילו בתבשיל שאין היין פוגמו לפי שהיין בטל בס' ואע"פ שטעם התבלין ניכר בתבשיל והתבלין נאסרים מחמת בליעת היין וטעמא לא בטיל אפ"ה מותר לפי שהתבלין אינן אסורין מחמת עצמן והן הן שנותנין טעם ואילו היו תבלין של עכו"ם או ערלה וכלאי הכרם לא היה להן בטלה כל שטעמן ניכר אבל אלו הרי הן כמלח שמלחו בה את הבשר שהרי היא נאסרת מחמת בליעת הדם והבשר מותר אע"ג שיש טעם מלח בבשר וכשמשערין משערין בכמות התבלין ולא בשיעור יין הבלוע בתוכן דלא ידעינן כמה הוא עכ"ל (ז):

הלכות כלי היין איסורן והכשרן

קלה (א) **כל** כלי עץ ומתכות או זכוכית או אבן שאין דרך להכנים בהן יין לקיום אלא משתמשין בהן לשעה סגי להו בשכשוך (ג) בין הקונה אותן מן הנכרים ישנים בין שלנו שנגע בהן נכרי בעוד משקה טופח עליהם (ג) בד"א כשאינם זפותים אבל אם הם זפותים (א) אפי' הלוקח אותם חדשים (ב) מן הנכרים צריכין עירוי שמא נתן בהם הנכרי יין בשעה שזפתם (ד) וכן שלנו שנגע בהן נכרי צריכין עירוי שהזפת מבליע היין מיהו פירש ר"י דוקא בימיהם שהיו רגילין ליתן יין בזפת שאז אינו ניכר אם יתן בהם יין אחר הזפת אבל האידנא שאין רגילין ליתן בהן יין בשעת זפיתה כל זמן שהן חדשים מראיתן צהוב עד שיתנו בתוכן יין לפיכך יכולין לקנותן מהם כל זמן שהם צהובים (ס) אבל א אם הכלי צר שאין יכולין לעיין בו (ו) כמו קירויה אין לקנותו מהן [א] (ז) ואפילו לפ"ז (ח) אם נוגע בשלנו בעוד היין טופח עליו צריך עירוי (ט) ור"ת התיר גם שלנו שנוגע בו נכרי ע"י שכשוך ובספר התרומות כתב שאין להתירו אלא בדיעבד אם נתן בהן יין אחר השכשוך בלא עירוי אבל

קלה כל כלי עץ וכו' הוא לשון הרשב"א בת"ה מכח סוגיא דפרק א"מ (דף ל"ג) ולאפוקי מפירש"י דכלי עור ועץ אע"פ שאין מכניסן לקיום אם הם ישנים פי' שנשתמש בהם נכרי לא מהני בהם שכשוך אלא צריכן ערוי וכבר הקשה התוס' על פירושו סוף (דף ל"ב) בד"ה כך הוא גירסת הספרים ע"ש: ומ"ש מיהו פי' ר"י וכו' ז"ל התוס' בדבור הנזכר ור"י היה מפרש לייאש המנהג דדוקא בימיהם שהיו רגילין להטיל בהן יין בשעת זפיתה יש לאסור דנהי דיין בשעת זפיתה אינו אלא כזורק מים לטיט יש לחוש שמא אח"כ הטיל שם יין ולא ידיע אבל עתה שאין רגילין להטיל בהן יין בשעת זפיתה אם היה נותן בהם יין אחר זפיתה היה ניכר ומיהו שלנו שנגע בהם נכרי במשקה טופח צריכין עירוי עכ"ל והרא"ש כתב כל דברי התוס' ושכפי' ר"ת וגירסתו עיקר וכמ"ש רבינו ומה שהוסיף רבינו בלשונו וכתב ואפילו לפי זה וכו' נראה דה"ק דלא תימא דדוקא בימיהם שהיו רגילין להטיל יין בשעת זפיתה התם הוא דהזפת מבליע היין דמלא מין את מינו וניעור ונבלע ולכן כשנגע נכרי בשלנו בעוד היין טופח ע"מ להטפיח צריך עירוי אבל האידנא דאין נותנין יין בשעת זפיתה מבליע יין שטופח עליו ולא בעי עירוי לכך קאמר ואפי' לפי זה אם נוגע בשלנו וכו' דכל שהם זפותים בולע היין שטופח עליו אף האידנא שאין נותנין יין בשעת זפיתה: ומ"ש אבל אם

פי הכלי צר וכו' כ"א בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן י"ד וז"ל וקירויה חדשה מזופפת הלקוחה מן הנכרי צריכה עירוי שמא שם הנכרי בתוכה יין כי אין אדם יכול לראות בתוכה אם היא צהובה וחדשה עכ"ל: **ומ"ש** ור"ת התיר גם בשלנו וכו' פי' אפילו בזפותים התיר בכלי עץ ומתכות או זכוכית או אבן דדוקא גבי נודות של עור שהוא רך מבליע היין ע"י זפיתה ומסיק דלכתחלה אין להתיר בלא עירוי אבל בשל חרס כתב בסמוך דאין נוהגין להצריכם עירוי בנוגע נכרי בזפותים שלנו כשמשקה טופח עליהם ומשמע דאפי' לכתחלה א"צ עירוי דבהא יש להקל טפי בכלי חרס מבשאר כלים אע"ג דבסמוך מבואר דיש להחמיר בכלי חרס מבשאר כלים הכא יש להקל טפי בכ"ח ויתבאר טעמו בסמוך בס"ד: ומ"ש

קלה כל כלי עץ ומתכות או זכוכית או אבן וכו' סגי להו בשכשוך בין הקונה אותם מן הנכרים ישנים בין שלנו שנגע בהן הנכרי בעוד המשקה טופח עליהם כ"כ הרשב"א בת"ה מדגרסינן בפרק אין מעמידין (לג:) דבי פרזק רופילא אנח הנהו כובי מפומבדיתא רמא בהו חמרא אהדרינהו ניהליה אתו שיילוה לרב יהודה אמר דבר שאין מכניסו לקיום הוא משכשכן במים והם מותרים וגרסינן תו התם אמר רב יהודה הני כובי דארמאי דבר שאין מכניסו לקיום הוא משכשכן במים ומותרים וכ"כ הר"ן בפרק אין מעמידין וכתב שכן מעשים בכל יום לאפוקי ממאי דמשמע מדברי רש"י דכלי עור ועץ אע"פ שאין מכניסן לקיום כל שנתייישנו ביד נכרי צריכים עירוי וכתב הרשב"א משכשכן היטב במים ומותרים: ושכשוך זה אם צריך להדיח הכלי ג"פ או אם די בפ"א אכתוב בסמוך וכתב רבינו לקמן בסימן זה ׳ ודע שאף על פי שאמרנו שכלים שאין מכניסן לקיום אפילו נתייישנו ביד נכרי בשכשוך בעלמא סגי להו אין כלי הגת בכלל זה לפי שמתוך שמשתמשין בשפע החמירו בהם יותר משאר כלים שאין מכניסן לקיום ומכ"מ לא החמירו בהם להצריכם מלוי ועירוי ככלי שמכניסן לקיום אלא נתנו עליהם הכשר בינוני דהיינו ניגוב כמו שמבואר בסימן קל"ח:

בד"א כשאינם זפותים אבל אם הם זפותים אפילו הלוקח אותם חדשים מן הנכרים צריכין עירוי וכו' שם ת"ר נודות של נכרים גרודין מותרין חדשים מזופתים אסורין כ"כ התוס' והרא"ש שהיא גירסת ר"ת פי' גרודין שאין בהם זפת מותרים ואפילו ישנים דכיון שאין מכניסן לקיום משכשכן במים ומותרים ואפילו היה בהם זפת אלא שנקלף סגי בשכשוך כדמוכח בפרק בתרא (דף עד:) כלומר שאין הזפת מוסיף באיסורן אלא בזמן שזופתן עליהם דזפת בלע טובא אבל לא שנאמר שהזפת יבליע הכלי עצמו יותר ממה שהיה בולע אילו לא היה מזופת חדשים זפותים אסורים פי' חדשים שדומה שלא היה בהם יין מעולם אפ"ה אסורים שאחר שזופתים דילמא רמא בהן נכרי חמרא ולא ידיע והזפת מבליעו ואע"פ שאין מכניסן לקיום צריכים עירוי מפני שהזפת מבליע וגם הרשב"א כתב שגירסא זו ופי' זה עיקר והר"ן כתב גירסא זו ופי' זה ואף גירסת רש"י פי' בענין שעולה כדברי גירסא זו ופי' זה וז"ל הרשב"א בת"ה כלים שאין מכניסין לקיום ככוסות והכוסות וכיוצא בזה בין שהן של עור ובין שהן של עץ ושל זכוכית ושל מתכת אם אינם מזופתין משכשכן היטב במים ומותרין בין שהיה תחלת תשמישן ביד נכרי בין ביד ישראל היו מזופתים וחדשים אם דרכן לשים בהם יין בשעת זפיתה כדי למתק מרירותו של זפת וכ"ש אם הם ישנים שנתיישנו ביד נכרי בתשמיש יין קולף את הזפת ומשכשכן ומותרין לא רצה לקלף מחלאן ומערן ג' ימים עכ"ל: **וכתבו** התוספות והרא"ש על שיטה זו דלפ"ז כלי עץ זפותים אפילו חדשים צריכין עירוי ור"י היה אומר דדוקא בימיהם שהיו רגילים ליתן יין בשעת זפיתה יש לאסור דנהי דיין בשעת זפיתה אינו אלא כזורק מים לטיט יש לחוש שמא אח"כ הטיל שם יין ולא ידיע אבל עתה שאינם רגילים ליתן בהם יין בשעת זפיתה אם נתן בהם יין אחר זפיתה היה ניכר ומיהו שלנו אם נגע בהם נכרי בעוד משקה טופח עליהם צריכין עירוי:

ומ"ש רבינו אבל אם הכלי צר שאין יכולין לעיין וכו' כ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ט סדין י"ד ופשוט הוא ע"פ דעת ר"י: ומ"ש ור"ת התיר גם שלנו שנוגע בו נכרי ע"י שכשוך כ"כ שם התוספות והרא"ש שר"ת חזר להתיר כלי עץ הזפותים בשכשוך אף שלנו שנגע בהם הנכרי דדוקא גבי נודות של עור שהוא רך מבליע היין ע"י זפיתה וכן גת ומחץ ומשפך דפרק בתרא דנבלע בהם ע"י זפיתה לפי שכן תדירין ביין אבל כלי עץ שהם קשים ולא תדירי בהו כ"כ ביין כי הם מיוחדים גם לשאר משקים אין הזפת מבליען כל כך והביא ראיה מגת של אבן שזפתה נכרי וכו' והטעם משום דגת של אבן קשה והוא הדין כלי עץ שאין משתמשין בהם יין בתדירות ולגי' רש"י אין ראיה משם וכו' ועוד דהתם כלים מזופפים היא כגו פילי והתם קאמר אי איה ביה פילי אסור ובספר התרומה כתב

דרכי משה

(ז) גרסי' בגמ' פא"מ האי גברי דשרי חמרא בבי מיחי שרי וכתב שם המרדכי ע"ד וז"ל נראה לפרש דמיירי שזורק חמרא למקום שעושין מלח שמתייבש והולך לאבוד ומכאן יש ללמוד היתר על המלח שנותנין בו הדם כשמרתיחים אותו כדי שיתלבן דשרי מה"ט דהוי כזורק מים לטיט לפי שהוא מתייבש ואין לו הנאה מיניה אלא שמתלבן ע"ל סימן ק"ח נכרים שנותנין בשמים ביין ספק אי מותר להריח באותן בשמים וע"ל בסי' קנ"ה אם מותר להתרפאות מדברים שיש בהם י"נ או בי"נ עצמו וע"ל סי' קכ"ג בב"י סוף הסימן: קלה (א) במרדכי פא"מ ע"ז בשם ר"י דוקא זפת אבל שעוה אינו בולע כ"כ כמו זפת ולכן דינם ככלים שאינם זפותים עוד כתב בשם ר"ת דכלים מנוקבים וסתמן בזפת הואיל ואינו עשוי לשמירת היין שלא יתקלקל אלא שלא ישפך אין דינו ככלים הזפופים וכ"ה בהג"א שדינו ככלי שאינו מזופף וכ"ה בתוס' סוף מסכת ע"ז ע"ד: (ב) בתשובת מיימון מהלכות מאכלות אסורות כתב בשם הרשב"א דנכרי נאמן במל"ת שהכלי עדיין חדש אבל אם הנכרי מבין מתוך דברי הישראל שיש איסור בדבר אם היה בו יין תו לא מהימן

פרישה

היתר בפת של נכרים ל"ש של נחתום או של בעל הבית או י"ל דמיירינן שמא ימכרם בעל הבית נכרי לנחתום ויחזור כישראל ויקננו מן הנחתום. ואם אפה מוכר מתיכה לנכרים שאין לוקחין מהן כיוצא בהן א"א:

סי' קלה (א) כל כלי עץ כו' שאין דרך להכנים בהן יין לקיום דאילו היה מכנים בהן לקיום צריך עירוי כמו שיתבאר בסימן זה: (ב) בין הקונה אותם מן הנכרים ישנים כו' חוץ מכלי הגת שצריך ניגוב כמ"ש בסי' קל"ח לפי שמשתמשין בהן יין בשפע החמירו בהן: (ג) בד"א כו' עד שמא נתן בהן הנכרי יין בשעה שזופתם כדי למתק מרירות הזפת וז"ל התוס' ור"י היה אומר דדוקא בימיהם שהיו רגילין ליתן יין בשעת זפיתה ואע"ג דיין בשעת זפיתה הוי כזורק מים לטיט יש לחוש שמא אח"כ הטיל בה יין ולא ידיע אבל עתה שאין רגילין כו' ע"כ ר"ל דהואיל ורגילין ליתן בהן יין בשעת זפיתה לא ניכר אח"כ אם נשתמש בהן יין ונראין כחדשים כמו שיתבאר בסמוך (וא"מ כל' דשמא נתן בהם יין בשעת זפיתה לא משמע כן והנ"ל שמא נתן בו הנכרי יין אחר זפיתה עכ"ה): (ד) וכן שלנו וכו' שהזפת מבליע היין וחוזר ופולט אחר כך בתוך ההיתר דדוקא היין שנתנו תחלה בתוך הזפת בשעת זפיתה מחשב כזורק מים לטיט אבל יין הנבלע אח"כ בזפת בטעמו עומד ואוסר: (ה) אבל אם פי הכלי צר כצ"ל: (ו) כמו קירויה כו' הוי כלי שפיו צר (אין לקנותו מהן היינו ר"ל להשתמש אותו תיכף בלא עירוי אבל בעירוי ודאי מותר עכ"ה) וכן הוא בתשובת הרא"ש: (ז) ואפילו לפ"ז אם נוגע בשלנו כו' נלע"ד דר"ל אפי' לפי' ר"י דמתיר לקנות מן הנכרי כל זמן שהן צהובים אבל בשלנו אם נגע בעוד שהיין טופח ואפילו רואין אותה אח"כ שהיא צהובה (וזה קשה לומר לסברת הטור שיהיה צהוב אחר שיתן שם יין וק"ל עכ"ה) אסור ולא אמרינן מדהוא צהוב ודאי לא קיבל הזפת שום יין וצריך עירוי אבל מן הסתם סמכינן אסימן דצהיבה: (ח) אם נוגע בשלנו (פירוש שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה נכרי בעוד כו' עד כאן הגהה) בעוד שהיין טופח עליו פי' טופח ע"מ להטפיח מ"ו וכמ"ש רבינו לעיל סי' קכ"ט בנכרי העומד אצל הגת: (ט) ור"ת התיר גם את שלנו כו' ר"ת ס"ל דאין איסור בזפיתה דכלי עץ ומ"ש בין אם הוא של ישראל ונגע בו הנכרי ואפילו אינן צהובים מותרים ע"י שכשוך אם לא נודות של עור שהוא רך או כלים שהן תדירין ביין אבל אלו כלי עץ מיוחדים גם לשאר משקים אין הזפת מבליע כ"כ תוס'

דרישה

סי' קלה [א] ואפילו לפי זה אם נוגע בשלנו בעוד היין טופח עליו צריך עירוי בפרישה כתבתי בשם מורי דמיירי בטופח ע"מ להטפיח וצ"ע למה לי נטופח ע"מ להטפיח הא כיון שזפתן בולע יותר בודאי צריך עירוי דהא ודאי לא דמי למאי דכתב רבינו לעיל סימן קכ"ט דמיירי התם כשלא זפתן וע"ל בסימן קל"ח שהביא ב"י דברי הרשב"א שכ"כ אבל

חדושי הגהות

קלה א אבל אם פי הכלי צר כצ"ל (פרישה)

אבל לא לכתחלה וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל בד"א בשל עץ ואבן אבל של עור לא שנא שלהם שאין ניכר בהם שהם חדשים לא שנא שלנו שנוגע בהן נכרי צריכים עירוי אפי' לדברי ר"ת לפי שהן רכין הזפת מבליע בהן היין וצריכין עירוי · (י) [ג] ובלי חרם לפי שהם בולעים הרבה משתנה דינם שאם נשתמש בהם הנכרי כל זמן שלא שבעו לבלוע צריכין עירוי אפי' אם אינן זפותין ומאימתי שבעו מפעם שנייה ואילך אבל נשתמש בה בפעם ראשונה ושנייה צריך עירוי (יא) וכתבו הגאונים דכל כלי חרם דינו שוה שאם תחילת

ומ"ש בד"א בשל עץ ואבן וכו' נראה דלאו דוקא עץ ואבן דה"ה מתכות או זכוכית וכמ"ש רבינו בתחלת סימן זה דכל הני ארבעה דיניהם שוה ועוד שהרי לא הוציא אלא של עור לפי שהן רכין אלמא דוקא של עור צריך עירוי ואפילו דיעבד אסור בלא עירוי אבל שאר כלים כיון שהן קשין שרי דיעבד בלא עירוי והא דנקט רבינו עץ ואבן היינו משום שר"ת כתב דשל עץ שהם קשים אין הזפת מבליע בהן כל כך והביא ראיה מגת של אבן שזפתה נכרי וכו' כדכתבו התוספות והרא"ש ומביאו ב"י לכך כתב גם רבינו בד"א בשל עץ ואבן אבל ודאי ה"ה מתכות וזכוכית דקשים הן כעץ ואבן חד דינא איכא לכולהו כדפרישית: ובלי חרם וכו' בפ' א"מ (סוף דף ל"ג) כסי רב אסי אסר ורב אשי שרי ואסיקנא והלכתא פעם ראשון ושני אסור שלישית מותר ודברי רבי' שכתב שאם נשתמש בהם הנכרי כ"ז שלא שבעו וכו' עד אבל נשתמש בה פעם ראשונה ושנייה צריך עירוי ה"פ בין שנשתמש בה נכרי פעם ראשונה בלבד או בשנייה בלבד כגון שהישראל השתמש בה בפעם ראשונה ואח"כ בא נכרי והשתמש בה בשנייה נמי צריך עירוי דבשעה שנשתמש בה הנכרי בפעם ב' עדיין לא היה שבע לבלוע אבל כשהשתמש בה הישראל בפעם הראשונה וגם בשנייה התם אם בא נכרי והשתמש בה בשלישית א"צ עירוי דכבר שבע לבלוע ברשות ישראל ושוב אינו בולע יין של איסור כשישתמש בה הנכרי בפעם השלישית

כתב שר"ת היה מתיר בדיעבד אם נתן בהן יין אחר השכשוך כשנגע בהם הנכרי אבל לא לכתחלה ע"כ ואע"פ שהרא"ש דחה ראיית ר"ת מ"מ כיון שכתב אח"כ דברי סה"ת ולא נחלק עליהם משמע לרבי' דהכי ס"ל והגהת מיימון כתבו בפי"א בשם סמ"ג דאף בדיעבד קשה בעיני להתיר דהא אמרינן בגמרא במסקנא אחד שלנו אחד שלהם לא שנא נודות ל"ש קנקנין מיישנן או מערן או יחזירם לאור עד שיתרפה זפת עליהן: **ומ"ש** רבי' בד"א בשל עץ ואבן אבל של עור ל"ש שלהם שאין ניכר בהם שהם חדשים ל"ש שלנו שנוגע בהן הנכרי הם צריכים עירוי אפילו לדברי ר"ת לפי שהן רכים וכו' נתבאר בסמוך: **והרמב"ם** כתב בפי"א הלוקח כלי' חדשים שאינם מזופתים מן הנכרים נותן לתוכו יין מיד ואינו חושש שמא נתנו בהם י"נ ואם היו מזופתים מדיחן ואע"פ שהם חדשים ונראה שהוא סובר כר"ת ומפרש דגרורים מותרין היינו לומר שמותרין בלא שום הכשר כלל ואפילו הדחה בעלמא לא בעו דכיון שניכר בהם שהם חדשים אין חוששין שמא נתן לתוכם יין כלל אבל אם הם זפותים אף על פי שנראים חדשים אסורים כלומר אסור ליתן לתוכם יין עד שיכשירם אי משום יין שנותנים עם הזפת אי משום דכל דמזופת אע"פ שנתן בו יין אינו ניכר ומיהו כיון דאין מכניסו לקיום בהדחה בעלמא סגי ליה ומשמע דאפילו בכלים שמכניסן לקיום אינו מצריך אלא הדחה לפי שנראה מדבריו שם גבי כלים השועים באבר דמכניסו לקיום היינו שנכנס בהם הנכרי יין לקיום וכלים אלו כיון שנראים חדשים ודאי לא הכניס בהם יין לקיום דא"כ היו נראים כישנים ותש"ה מסתם לא סתומי ולא פירש דבאין מכניסו לקיום מיירי משום דמתילא משמע כדפרישית. ומ"ש בסמוך וכן כלי שנתנו בו י"נ ואין מכניסו לקיום כגון כלי שחופף בו את המשפך וכיוצא בזה משכשכו במים ודיו כלומר דכלים אלו אף על פי שנתייסנו ביד נכרי מותרין בשכשוך בעלמא שאין לחוש שהכניס בהם יין לקיום כיון שאין דרך תשמישן בכך עוד אכתוב לקמן בדעת הרמב"ם ז"ל:

ובלי חרם לפי שהם בולעים הרבה משתנה דינם שאם נשתמש בהם הנכרי כ"ז שלא שבעו לבלוע אפילו אם אינם זפותים ומאימתי שבעו מפעם שנייה ואילך וכו' בפרק אין מעמידין (שם) כסי רב אסי אסר ורב אשי שרי אי שתי בהו נכרי פעם ראשון כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בפעם שני ואסיקנא והלכתא פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר ופי' רש"י כסי כוסות של חרם ואין מכניסן לקיום אלא שותים בהם אם שתי בהו נכרי פעם ראשון דכ"ע אסור דאיידי דרכיכי בלעי ואסירי עד שימלאנו מים שלשה ימים וכתבו התוספות והרא"ש על פירש"י ולכך נהגו העולם ליתן מים בכלי חרם חדשים קודם שישתמש בהם שאם יגע בהם נכרי אח"כ לא יצטרכו עירוי וקשה לר"ת דבפרק ב' לא מצרכינן עירוי בכלי חרם אלא בקנקנים משום דמכניסן לקיום ופי' ר"ת דשתי בהו נכרי בין חדשים בין ישנים פעם ראשונה לא פליגי דאסור פי' אם לא הדיחם במים אחר שתיית הנכרי אלא פעם ראשונה כולי עלמא ל"פ דאסור דאינו נפלט היטב בהדחה אחת והלכתא פעם ראשון ושני בשתי הדחות אסור פעם שלישית מותר דאז ודאי בפעם שלישית נפלט הכל וכיוצא בזה מצינו בפרק התערובות גבי חרסן של זב וזבה ועוד דאמרינן במדרש שאמר המן לאחשורוש שאם זבוב נופל לכוסו של אחד מהם זורקו ושותהו ואילו אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהם חובטו ולא עוד אלא שמדיח כוסו ג"פ ודוקא בכוסות של חרם שאין חלק והיין נדבק בו אבל כוסות של עץ א"צ להדיח ג"פ · וכתב הרא"ש על זה ואני אומר ראיות של רבי' הם נכוחות לומר דכל שכשוך הוא הדחה ג"פ אבל אין הסוגיא מתפרשת כלל לפי פירושו דרב אסי אסר משמע בכל איסור דאיירי ביה בשמעתיה דהיינו אסור בשכשוך ובעי עירוי אבל הדחה ג"פ מאן דכר שמיה דנפרש אסור עד שידיח ג"פ וכן אי שתי בהו נכרי פעם ראשון לא משמע כלל כפירושו ועוד למה הזכיר כסי מאחר דכל כלי חרם דינן כך הלכך נ"ל כפי' רש"י אלא שאני אומר דכוסות שהיו רגילין לשתות בהם היין עשויין ממין אדמה הידוע להם שבפעם ראשון או שני בולע הרבה קודם שנתמלא הכלי בליעה ומין האדמה גורמת או שלא היו נצרפים היטב בכבשן וכסי בסתם דקאמר הוא ע"ד ב' חלבי שחימי דארמאי ופתיחא דבי מיכסי דקאמר בגמרא כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרים דסם כסי גורם לו השינוי הידוע להם והוא הפך מחלבי שחימי ופתיחי דבי מיכסי דהנהו מכניסן לקיום ואפ"ה די להם בשכשוך משום דקיס להו דלא בלעי טובא דאי אין מכניסו לקיום פשיטא דהוכשרו בשכשוך ואמאי איצטריך למימר כיון דלא בלעי טובא וכסי אף ע"ג דאין מכניסו לקיום בעי עירוי דקים להו דבפעם ראשון ושני בלעי טובא עכ"ל הרא"ש ז"ל וכתב הר"ן שר"ח כתב כפירש"י וגם הרשב"א כ"כ בשם ר"ח והגאונים ז"ל וכתב שפירושן של גאונים עיקר ועליהם יש לסמוך שקבלתן תורה היא וא"ת א"כ תיקשי לן הא דאמר רב פפא הני חלבי שחימי דארמאי דבר שאין מכניסו לקיום הוא משכשכו במים ואינו חושש יש מי שפי' דהתם בשהיה תחלת תשמישן ע"י ישראל ואין מחוור בעיני חדא דל"ל למימר חלבי שחימי ופתוותא דמיכסא לימא חלבי ופתוותא דבר שאין מכניסו לקיום הוא ועוד מדקאמר חלבי שחימי דארמאי משמע דתחלת תשמישן ביד ארמאי הוה וע"כ נראה דהרסן של אלו קשה ועפרן אינו בולע הרבה ואינן כשאר כלי חרם ולפיכך אפילו תחלת תשמישן ביד נכרי הרי הן ככלי עץ עכ"ל: **והשתא** מ"ש רבינו שכתבו הגאונים דכל כלי חרם דינו שוה משמע לי דלא שכתבו כן בפירוש קאמר אלא לומר דכיון שסתמו דבריהם משמע דאינם מחלקים בכלי חרם ואפילו לפי מה שפירש הרשב"א בחלבי שחימי ופתוותא דמיכסי איכא למימר דכיון דכל סתם כלי חרם דינם ככסי לא איצטריך להו לפלוגי אבל אי הוה ס"ל כהרא"ש כיון דלדידיה כל סתם כלי חרם אין דינם ככסי לא הו"ל למיסתם סתומי ולמכתב דבכסי דפחרא איירי אלא ודאי משמע דס"ל דכל סתם כלי חרם ככסי · והרשב"א לא חילק בכלי חרם כלל בת"ה הקצר אף ע"פ שחילק בארוך בין חלבי שחימי ופתוותא דמיכסי לשאר כלים והטעם מפני שאין חרסן ועפרן של חלבי שחימי ופתוותא דמיכסי ידוע לנו: ודברי רבינו כדעת רש"י הם וכדברי הרשב"א ז"ל שהם מפרשים דפעם ראשונה שניה ושלישית קאי לשתיית היין וה"ק אם שתה בו הנכרי בכוס זה פעם ראשונה או שניה אסור כלומר וצריך עירוי אבל אם לא שתה בו הנכרי עד פעם ג' מותר בשכשוך אבל בעל התרומות נראה שמפרש לנתינת מים וה"ק אם נתן בהם מים פעם ראשונה ושניה לא נגמרו מלשבוע לבלוע לפיכך אם נגע נכרי ביין שנתנו בהם אסור כלומר וצריכים עירוי שלישית מותר כלומר אם נתן בהם מים ג"פ כשנגע נכרי ביין שנתנו בו אח"כ מותר בשכשוך שהרי כתב כלשון הזה פעם ראשונה ושניה אסור שלישית מותר פירש"י כסי של חרם אם נתן בהם מים שני פעמים ואח"כ יין ונגע בו הנכרי אסור הכלי וצריך עירוי ג' ימים אבל אם נתן מים ג"פ א"כ הוא בלוע ממים אם נתן בו אחר כך יין א"צ רק שכשוך ע"כ וכ"כ הגהות מיי' פי"א (ג): וכתבו עוד סה"ת והגהות שאם נתן בהם מים פעם אחת ושהו בה שעה גדולה כמו רביע היום דהוי בלוע ממים כמו נתן בהם מים ג"פ (ד) וכבר כתבתי כן בשם התוספות והרא"ש שכך נהגו העולם אבל לא נתבאר בדבריהם שיעור זמן השהייה ליחשב כג"פ ולפיכך כתבתי דברי סה"ת והגהות שנתבאר שהשיעור הוא כמו רביע היום · ומיהו הרשב"א כתב כלים של חרם שאינם שועים באבר אם היה תחלת תשמיש ביד ישראל אם שהה בהן יין או מים זמן אחד ואפילו זמן מועט אף על פי שנשתמש בהם הנכרי מותרים בהדחה בעלמא ע"כ · וכתב עוד ואם זפותין צריך לקלף הזפת או למלאות ולערות ג' ימים והיינו עובדא דבר עדי טייעא ואם כוסות של חרם הן שאין היין שוהה בהן אלא ממלא ושותה לפי שעה אם שתה בהם הישראל פעם ראשונה ושניה ואחר כך שתה בהם הנכרי מותרים בשיכשוך בעלמא אבל אם שתה בהם הנכרי בפעם ראשונה או אפילו פעם שניה צריך הכשר גדול ככלי שמכניסו לקיום וכדעת הגאונים ז"ל אבל משניה ואילך מותר עכ"ל: וכתב עוד בסה"ת ולפירוש רבינו יעקב אפילו לא נתן מים תחלה ואחר כך היה בהם יין נסך סגי בשכשוך רק שידיחנו ג' פעמים במים ואם נתן בהם מים תחלה ושהו שם ואחר כך נתן בהם יין נסך מותרים בהדחת מים פעם אחת אפילו ג' לפירוש רבינו יעקב ול"ע עכ"ל: **והרמב"ם** כתב בפרק י"א כדברי ר"ת וז"ל כוס של חרם ששתה בו הנכרי אסור לשתות בו הדיחו פעם ראשונה ושניה ושלישית מותר שכבר הלכו לחלוחי היין שבו והוא שהוא מצופה באבר כדרך שהיוצרים עושין או שהיה מזופת אבל של חרם צריך הדחה ע"כ אף ע"פ שכפי לשון הגמרא הו"ל לכתוב הדיחו פעם ראשונה ושניה אסור שלישית מותר יש לייסב דה"ק הדיחו פעם ראשונה ושניה ושלישית מותר אחר הג' הדחות וממילא משמע דקודם לכן אסור ומצאתי נוסחא שאין כתוב בה הדיחו ואינה נוסחא מחוורת שאין לה משמעות. ומ"מ מ"ש אבל של חרם צריך הדחה המוה מאד דעד השתא נמי לא שרי ליה אלא ע"י הדחה וכבר השיגו הראב"ד ז"ל. ונ"ל דה"ק אבל של חרם שאינה מצופה באבר ולא מזופת צריך הדחה בעלמא כדין הדחת שאר כלים כלומר א"צ אלא הדחה אחת בלבד וכ"כ כדי לחלק בין כסי לחלבי שחימי ופתוותא דמיכסי דבהנך אמור בגמ' משכשכן במים ודיו

דרכי משה

מהיטן וההכם יכול להבחין ולהכיר בט"ע אם הכניס יין תוך יב"ח עכ"ל וריב"ש סימן תל"ג כתב דאפילו במל"ת אין הנכרי נאמן וע"ל בסי' קכ"ח: (ג) וכל זה דלא כדעת רבינו דס"ל דאם שם הנכרי בו יין בפעם ג' שרי דכבר שבעו מב"פ וכ"כ ריב"ש בהדיא סי' כ"ו ומשמע מדברי ב"י דהכי בקטינן ודלא כמרדכי שם ריש הפרק ובהגמיי' דכתב דפעם ג' נמי אסור מכאן ואילך שרי והם תפסו שיטתן כדברי סה"ת דפי' הא דאמרינן בגמרא פעם ג' שרי דקאי לענין נתינת מים וכתב עוד המרדכי שם ע"ד דאם הושם י"נ בכלי של חרם אין לו תקנה רק בהזרת כבשן עכ"ל: (ד) וכ"כ המרדכי:

וכ"כ

דרישה

אבל נ"ע: [ב] ובלי חרם כו' כל זמן שלא שבעו לבלוע צריכין עירוי בפ' אין מעמידין דף ל"ג קאמר כסי אי שתי בהו נכרי פעם ראשון כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בפעם שני ואסיקנא והלכתא פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר ופרש"י בכסי של כלי חרם ומשום דפעם שלישי שבעו ר"ת פי' דג' פעמים לא אתשמיש קאי דלא אהדחה ג' פעמים דאם שתה בהו נכרי בין חדשים בין ישנים הלכתא פעם ראשון ושני בשתי הדחות אסור פעם שלישית מותר דלו ודאי בפעם שלישית נפלט הכל ומביא שם ר"ת ראיות לדבריו ומסיים שם וז"ל ודוקא בכוסות של חרם שאין חלק והיין נדבק בו אבל כוסות של עץ א"צ להדיח ג"פ ומסיים שם ומיהו בהרבה מקומות בתלמוד

פרישה

תוספ'. ומש"ר שר"ת התיר גם שלנו ר"ל אף על פי שראינו שהיה בו יין לפנינו וכ"ש כלי נכרים דאין ידוע כנלע"ד ועיין בגמרא ותוס': (י) ובלי חרם כו' עד כל זמן שלא שבעו לבלוע צריך עירוי והו כפרש"י בפ' אין מעמידין ד' ל"ג לאפוקי לפירוש ר"ת דלעולם סגי בהדחה ג"פ בלא עירוי כמ"ש הטור בסמו בסמוך בכל מקום שמזכיר שכשוך ועד"ר: (יא) וכתבו הגאונים כו' שאם תחילת תשמישו ביד נכרי צריכין עירוי וכתבו התוספות והרא"ש על פרש"י ולכך נהגו העולם ליתן מים בכלי חרם חדשים קודם שישתמש בהם שאם יגע בהן נכרי אח"כ לא יצטרכו עירוי (ודוקא כששהה שישראל בהן המים כמו רביע היום דלא חשיב כאילו השתמש בו שלשה פעמים

חדושי הגהות

ב חצבא שחימי ופתוותא דבי מיכסי דקאמר בגמרא (לג:) וכו' ופירש"י שחימי (מקרקע שהומתית) פתוותא (כלי הרם) דבי מיכסי מקום שקרקעיתו קשה: ג תמה אני שהרי בתוס' כתבו בשם רבינו יעקב וז"ל לכד פי' ר"ת ז"ל דמיירי הכא בכסי בין חדשים בין ישנים וכו' ומצאתי במרדכי שכתב פי' ר"ת במו שהובא בתוספות וכתב ע"ז כך מצאתי פי' ר"ת בתוס' רבינו יהודא אבל בס' (המגדת זצ"ל) התרומה כתב דוקא בכסי הרשים אבל ביישנים שנתן בהם מים תחלה ושהו שם ואח"כ נתן בהם י"נ מותר בהדחה אפילו לפי' ר"ת ע"כ

תהלת תשמישיו ביד נכרי צריכין עירוי אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב שאין זה הדין בכל כלי חרס אלא באותן הידועים שהן ממין אדמה שבפעם ראשונה ושניה היא בולעת הרבה ומין אדמה גורמת להם (יב) או שלא נשרפו בכבשן אבל סתם כלי חרס די להם בשיכשוך (יג) וכתב הרשב"א דוקא בכוסות שאין היין משתהה בהן אלא ממלאו לשעה ושותהו אבל כד של חרס שאינו מכניסו לקיום שנתן בו הישראל יין ונשתהה בו קצת אפי' בפעם ראשונה ונשתמש בו הנכרי מכאן ואילך מותר שכבר שבע בפעם הראשון ביד הישראל וכתב עוד ואם זפתו נכרי ודרך לתת יין בשעת זפיתה אע"פ שאין מכניסו לקיום צריכין עירוי (יד) אבל במקום שאין דרך לתת יין בשעת זפיתה ומראיהן צהוב מותר לקנותו מהן ע"כ: (טו) [ג] ובשלנו הזפותים שנוגע בהן נכרי בעוד משקה טופח עליהם מסתבר לדמותם לכלי עור להצריכן עירוי (טז) ואין נוהגים כן (יז) כלי נתר

והן

ידיו וכבשי הצריכו הדחה ג"פ ולפי פירושו דכשי הם מלופים או מזופתין ומפני הליפוי או הזפת הם בולעים הרבה ולפיכך צריכים הדחה ג"פ אבל חצבי שחימי ופתוותא דמיכסא שאינם מלופים ולא מזופתים אינם בולעים כ"כ ולפיכך בשכשוך בעלמא סגי להו כנ"ל. ומיהו יש לדקדק על זה מדין כלים השועים באבר שכתב שם בסמוך שאם הם לבנים או אדומים או שחורים מותרים ואם היו ירוקים אסורים מפני שהם בולעים ואם יש בהם מקום מגולה של חרס בין לבנים בין ירוקים אסורים מפני שהם בולעים דמשמע דטפי בלע חרס שאינו שוע מחרס שוע והכא משמע איפכא דבשוע בעי ג' הדחות ובשאינו שוע סגי בהדחה אחת. וי"ל דהתם איירי בכלים השועים באבר כלומר שהוא חלק ביותר דאז לא בלע אלא פורתא והכא איירי כשאינו חלק אלא שהוא חופה הכלי כענין חיפוי הזפת שאינו חלק ומש"ה בלע טפי מכשאינו מחופה דיקא נמי דהתם נקט השועים באבר דשוע לשון חלקות בלשון גמרא והכא נקט מלופה באבר כדרך שהיוצרים עושין ולשון מלופה אינה מורה על חלקות כמו שמורה לשון שוע ועוד דכדרך שהיוצרים עושין דנקט אתא לגלויי שאינם חלקים שדרך היוצרים שלא להקפיד שיהו שועים אלא שיהו מחופים בלבד ועוד מדנקט בהדיא או שהיה מזופת משמע דהאי ליפוי דהכא כענין ליפוי דזפת הוא שאינו חלק ואכתי איכא למידק דה"ק דשל חרס שאינם מלופים כלל בהדחה בעלמא סגי וגבי כלים השועים כתב שאם יש בהם מקום מגולה אסורים כלומר דהדחה לא מהניא בהו ואפילו כמה הדחות וי"ל שכבר כתב הוא ז"ל שם דיראה לו שאין הדבר אלא בשכנסו בהם לקיום אבל לא כנסו בהם לקיום מדיחן ומותרים והכא איירי בשלא כנסו בהם לקיום ומש"ה בהדחה בעלמא סגי להו:

ודעת הפוסקים אינה מסכמת לדעת הרמב"ם ז"ל בזה שהרי כתב הרשב"א דין זה כל כלי חרס שאמרנו כשתחלת תשמישו ע"י נכרי דאפילו כלי שאין מכניסו לקיום צריך הכשר גדול ה"מ בכלי חרס שאין שועין באבר אבל שועין באבר אין בולעין יותר משאר כלים אלא אדרבה ככלי מתכות הן שהאבר מין מתכת הוא ומציל ואינו בולע אלא מעט וה"מ כלים שחורים או לבנים שהאבר מציל והדחה בעלמא סגי עכ"ל וכן נראה שהוא דעת שאר הפוסקים ז"ל שלא לחלק בין מלופה באבר לשוע וכשתחלת תשמישו ביד נכרי אם אינה מלופה אבר צריך מילוי ועירוי כשיטת רש"י והגאונים שכתבנו לעיל:

ולקמן אכתוב עוד דברי הרשב"א והר"ן בזה בס"ד. והריב"ש ז"ל כתב בתשובה סימן כ"ו מ"ש הר"ם אבל של חרס צריך הדחה וכתב עליו הראב"ד אין זו הגירסא אצלנו וכו' נראה שהבין מדבריו דבחדשים איירי דכיון שתחלת תשמישן ביד נכרי צריכים הדחה וניגוב ככלי הגת דאי בישנים א"א לומר שיהו צריכים ניגוב לז"א שאין שומעין לו אלא צריכים מילוי ועירוי ככלי שמכניסו לקיום אומר אני אם היתה כוונת הרמב"ם להדחה וניגוב כמו שהבין הראב"ד מדבריו ה"ל לברר ולומר מנגבן כמ"ש בכלי הגת אבל נראה לי דבישנים איירי ובכלים מזופתים או מלופים באבר מדיחן ג"פ בלא שפשוף דבשכשוך המים ילכו לאצוחי היין אבל אם אין מלופים צריכים הדחה ר"ל עם שפשוף שישפשף בהם בידיו דסתם הדחה כך היא כדאמרינן (שם עה:) בלוקח כלי תשמיש מן הנכרים מדיחן ומטבילן וביארו המפרשים מדיחן בשפשוף קאמר עכ"ל ונראה שלא היה גורס בדברי הרמב"ם גבי ראשונה ושניה ושלישית הדיחו וכנוסחת הספרים שכתבתי לעיל דא"כ לא היה. אפשר לו לפרש דבריתא איירי בלא שפשוף דהא הדיחו קתני ואיהו ז"ל קאמר דכל היכא דקתני הדחה ע"י שפשוף הוא אלא ודאי לא היה גורס הדיחו ולפ"ז יקשה עליו מה שהקשיתי לעיל שאין לגירסא זו משמעות ונראה לפי פירושו דאפשר דאמשכשכו במים שכתב הרמב"ם לעיל מינה בסמוך סמיך ומיהו ק"ל על דבריו מאחר שכתב כאן הרמב"ם דין זה סתם דמשמע דדינא דתלמודא הוא בהדיא היאך חזר וכתבו בלשון יראה לי שהרי כתב בסמוך כלי חרס השועים באבר וכו' ואם יש בהם מקום מגולה של חרס וכו' ויראה לי שאין הדבר אלא בשכנסו בהם לקיום אבל לא כנסו בהם לקיום מדיחן ומותרים ואפילו הם של חרס:

וכתב הרשב"א על פי' ר"ת והרמב"ם ז"ל אפשר כן שצריך הדחה ג' פעמים וכן נהגו אבל אין פירושם עולה יפה וגם הר"ן כתב שכן נהגו ומיהו נראה דה"מ בשל חרס אבל בשל עץ או מתכות וזכוכית א"צ להדיח אלא פעם אחת וכן פי' בסה"ת וכן כתבו התוס' אלא שכתבו אח"כ מיהו בהרבה מקומות בתלמוד מצינו כוסות סתם שהם של מתכת וזכוכית ונכון להדיח ג"פ בכל הכלים עכ"ל. וכתבו רבינו לקמן כל מקום שמזכיר שכשוך כתב ר"ת להדיחו ג"פ ובסה"ת חילק שאם תחלת תשמישו ביד נכרי צריך ג"פ ואם תחלת תשמישו ביד ישראל די פעם אחת:

וכתב הרשב"א דוקא בכוסות וכו' כ"כ בת"ה הקצר ומ"ש אבל בכד של חרס שאינו מכניסו לקיום היינו משום דאם היה כלי שמכניסו לקיום אפי' לא נתן בו נכרי יין אלא לפי שעה היה צריך עירוי כמבואר בדברי רבינו בסימן זה והילוק זה שחילק הרשב"א בין כוס לכד מבואר יפה בדבריו בת"ה הארוך וז"ל נראה לי דדין זה דאמרו בכשי פעם ראשונה ושניה אסור לא אמרו אלא בכשי בלבד לפי שאין היין משתהה שם אלא לפי שעה נותן בו יין ושותהו ומערה לפיכך אין הכוס יכול לבלוע די ספוקו בפעם אחת אבל בשאר הכלים שמשתהה בו היין כל שהיה תחלת תשמישו ע"י ישראל אפי' בפעם אחת מותר שבאותו פעם שאב כל צרכו ושבע והיינו דנקט ליה בכשי עכ"ל וכבר נתבאר שגם התוספות והרא"ש וסה"ת כתבו כיוצא בזה:

וכתב עוד ואם זפתו נכרי ודרך לתת יין בשעת זפיתה וכו' ז"ל בת"ה הקצר כדים של חרס אפי' חדשים אם זפתן נכרי ודרכן לתת לתוכן יין בשעת זפיתה אע"פ שאין מכניסן לקיום הרי הן ככלים שמכניסן לקיום שבתחלת תשמישן בולעין הן הרבה כמו שביארנו ואם דרכן באותן המקומות לתת בהן יין בשעת זפיתה וניכר לעין שלא זפתן בידוע שלא נתנו בהם יין ומותרים ובזמן הזה לא הורגלו לתת יין בשעת זפיתה ולפיכך הלוקח בקבוק של חרס מזופת מן הנכרי אם זפתו מזהיב ה"ז מותר ואפילו שכשוך אינו צריך במה דברים אמורים בכלי חרס שאינם שועין אבל השועין יש בהן להקל ולהחמיר כמו שיתבאר עכ"ל:

ובשלנו הזפותים שנוגע בהם הנכרי בעוד משקה טופח עליהם מסתבר לדמותם לכלי עור להצריכן עירוי כלומר דאע"ג דר"ת התיר בשכשוך כלי עץ שלנו הזפותים שנגע בהם הנכרי כל שאין מכניסן לקיום איכא למימר דבכלי חרס הזפותים שנגע בהם הנכרי מודה דלא סגי בלא עירוי דכיון דכלי חרס בלע טפי מכלי עץ איכא לדמוייהו לנודות של עור המזופתין דבעי עירוי מפני שמתוך שהוא רך מבליע היין ע"י זפיתה כמו שנתבאר לעיל:

ומ"ש ואין נוהגים כן כפי מ"ש רבינו לעיל בשם סה"ת שאין להתיר אלא בדיעבד אם נתן בהם יין אחר השכשוך בלא עירוי ושכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל נ"ל דהא דקאמר דאין נוהגים כן לאו למימרא דנוהגין להתיר לתת לתוכן יין לכתחלה ע"י שכשוך דא"כ כשכתב דברי סה"ת ומסקנת הרא"ש ה"ל לכתוב שאין נוהגין כן אלא היינו לומר שכשנתן יין ע"י שכשוך לבד אין אוסרין אותו יין שמצויים דינם לדין כלי עץ המזופתים לדעת סה"ת והרא"ש ז"ל:

כלי נתר והם העשויים ממחפורת של צריף וכו' בפרק אין מעמידין (שם) א"ר יוחנן א"ר אמי כלי נתר אין לו טהרה עולמית מאי כלי נתר א"ר יוסי בר אבין כלי מחפורת של צריף וכתב הרא"ש כתב הרמב"ן דהא דקאמר אין להם טהרה עולמית היינו בתיקון הכשר עירוי והגעלה אבל ביישון שנים עשר חדש ודאי שרי דלא גרע מחרצנים וזגים ודורדיא דארמאי וכן מסתבר עד כאן לשונו אבל הרשב"א כתב שאין מחוור בעיניו דברי הרמב"ן שאין זה לשון עולמית דאדרבה

טהרה

השלישית וסגי בשכשוך ועל זה קאי מ"ש רבינו: וכתב הרשב"א דוקא בכוסות אבל בכד של חרס אפילו בא הנכרי והשתמש בו בשנייה א"צ עירוי שכבר שבע בפעם הראשון ביד ישראל. ומ"ש הרשב"א אבל כד של חרס שאינו מכניסו לקיום וכו' נראה דה"ק אע"ג דכד דמי לכוס דבשניהם אין מכניסין בהן יין לקיום אפ"ה שאני כד דשבע בפעם הראשון שהרי בכד נשתהה בו היין קצת ולא דמי לכוס שאין משתהה בהן אלא ממלאו לשעה ושותהו וב"י כתב וז"ל ומ"ש אבל בכד של חרס שאינו מכניסו לקיום היינו משום דאם היה כלי מכניסו לקיום אפילו לא נתן בו נכרי יין אלא לפי שעה היה צריך עירוי כמבואר בדברי רבינו בסימן זה עכ"ל ולפעד"נ דאינו כן דבכ"ח ודאי אפילו במכניסו לקיום היכא דכבר שבע לבלוע ביד ישראל א"צ עירוי בשנשתמש בו נכרי אח"כ אלא סגי בשכשוך ודברי רבינו בסמוך שכתב שצריך עירוי איירי בכלי עץ ואבן דאינן שבעין לבלוע לעולם וכן בכ"ח כל זמן שאינו שבע מלבלוע ביד ישראל אם היה מכניסו לקיום אע"פ שלא השתמש בהן נכרי אלא לפי שעה נמי צריך עירוי דאילו בשאין מכניסו לקיום א"צ עירוי בכ"ח אפי' לא שבע לבלוע אא"כ דנשתמש בו הנכרי ונשתהה בו יין של איסור קצת אבל בנשתמש בו לפי שעה סגי בשכשוך אבל במכניסו לקיום כשלא שבע לבלוע ביד ישראל צריך עירוי אפילו לא השתמש בו נכרי אלא לפי שעה ודו"ק:

ומ"ש וכתב עוד ואם זפתו נכרי וכו' פי' הכד של חרס שזפתו נכרי אפילו הן חדשים וגם אין מכניסן לקיום שאין בולעין הרבה בתחלת תשמישן אפ"ה כיון שדרך לתת יין בשעת זפיתה לא מהני שכשוך אלא צריכין עירוי:

ומ"ש רבינו ובשלנו הזפותים וכו' פי' בכ"ח שלנו הזפותים ג"כ צריך עירוי ואין נוהגין כן אלא משכשכין אותו בלבד והקשה ב"י דהא כתב רבינו לעיל בזפותים שלנו שנגע בהן נכרי בעוד משקה טופח עליהם אין להתיר אלא בדיעבד שכ"כ סה"ת וכך היא מסקנת הרא"ש ותירץ נ"ל דהא דקאמר ואין נוהגין כן לאו למימרא דנוהגין להתיר לתת לתוכן יין לכתחלה ע"י שכשוך אלא ה"ק אין נוהגין כן לאוסרו בדיעבד אבל לכתחלה ודאי צריך עירוי כדכתב לעיל בשם סה"ת והרא"ש עכ"ל ושרי ליה מאריה דלשון אין נוהגין כן לא משמע כלל אלא על מה שנוהגים כך לכתחלה ומה שהקשה אינה קושיא דלא כתב רבינו לעיל דלכתחלה צריך עירוי אלא בשאר כלים דלעולם בולעין ואינן שובעין מלבלוע אבל כאן למדבר בכלי חרס דשבע מלבלוע הלכך בשלנו אף הזפותים שנגע בהן נכרי אין נוהגין להצריכם עירוי כיון שכבר שבעו מלבלוע ביד ישראל וסגי בשכשוך דבדבר זה יש להקל טפי בכ"ח מבשאר כלים ופשוט הוא:

כלי נתר וכו' מימרא דר' יוחנן א"ר אמי בפ' א"מ (דף ל"ג) ופירש"י אין להם טהרה מי"כ הנבלע בהן משום דבליעי טובא מחפורת של צריף קרקע שחופרין משם צריף ובלעז אלו"ם ובלשון אשכנז ביים"א עכ"ל:

משמע

פרישה

פעמים כן מבואר בב"י עכ"ה): (יב) או שלא נשרפו בכבשן דאז כלי חרס בולעין הרבה: (יג) וכתב הרשב"א כו' (קאי אמ"ש דשביעת כלי חרס הוא מפעם שנייה ואילך אבל בפעם ראשון הדין לא שבע ע"ז קאמר ודוקא בכוסות עכ"ה) אבל כד של חרס שאינו מכניסו לקיום דאילו היו כלים שמכניסין בו לקיום אפילו לא נתן נכרי בו יין אלא לפי שעה צריך עירוי כדלקמן: (יד) אבל במקום כו' ומראיהן לזהוב מותר פי' אפי' כלי חרס: (טו) ובשלנו הזפותים כו' מסתבר לדמותם לכלי עור להצריכם עירוי כו' פי' דאפי' ר"ת דלעיל מודה דכלי חרס הזפותין יש לדמות לנודות של עור כמ"ש לעיל ב"י: (טז) ואין נוהגים כן (ויש לתמוה שלא פסק לעיל דלא כר"ת ואפי' בכלי עץ שלנו צריכין עירוי לכתחלה ע"כ פי' דאין נוהגין כן להשוותן לכלי עור אלא כו' עכ"ס) פי' אלא כשנתן בהם ישראל יין בדיעבד ע"י שכשוך לבד אין אוסרין אותו בו שמצוין דינם לדין כלי עץ המזופתים לדעת סה"ת והרא"ש שכתב לעיל שמותר ובדיעבד דוקא ב"י ועד"ר: (יז) כלי נתר העשוין ממחפורת של צריף אלוי"ן בל"א ושמעתי מלומד א' שנתר הוא מין אדמה ששורפין אותו בכבשן ואז נעשה ממנו אבנים כמו אבני סיד וכשמשימין עליהם מים מפיקין ג"כ כמו אבני הסיד וכשהולכין אל המרחץ משימים הנתר במקום השער לחוף בו והוא מייבש ומוציא כל הזוהמא שבראש ובשאר מקומות ועליו אמרו בגמרא וכתבו הטור לקמן בסימן [illegible] ו"ל שבעת שהולכת לטבילה לא תחוף בנתר לפי שמחתך השער ומזר ומסתבך עכ"ל (עיין

בתוס'

דרישה

בתלמוד מצינו כוסות סתם שהם של מתכת וזכוכית ונכון להדיח ג"פ בכל הכלים. וכתב הרא"ש ע"ז ואני אומר ראיות של ר"ת ככוסות לומר דכל שכשוך הוא הדחה ג"פ אבל אין השיטה מתפרשת כלל לפי פירושו כו' ע"ש ומסיים הלכך נ"ל כפירש"י אלא שאני אומר דכוסות שהיו רגילין לשתות בהן יין עשוין ממין אדמה כידוע להם שפעם ראשון או שני בולע הרבה קודם שנתמלא הכלי בליעה ומין האדמה גורמת כו' עכ"ל ע"ש ור"ל במ"ש אלא שאני אומר דכוסות כו' רוצה לתרץ בזה קושיית ר"ת שהקשה על פירש"י דמפרש דפעם ראשון ושני אסור היינו לי שתי בהו נכרי פעם ראשון ושני אסור וצריך עירוי והקשה ע"ז דבפ"ב לא מצרכי עירוי לכלי חרס אלא בקנקנים משום דמכניסן לקיום וע"ז כתב הרא"ש בכוסות כו' עשוין ממין אדמה ועיין בפרישה:

[ג] ובשלנו הזפותים כו' ואין נוהגין כן בפרישה כתבתי פי' ע"ז בשם ב"י וכתב מ"ו עליו ואין הלשון דאין נוהגין כן משמע כדבריו עכ"ל דכלי חרס שלנו הואיל והבפים כבר א"כ לא בלעי ודי בהן בשכשוך לכ"ע עכ"ל וזה הפי' דחוק קצת דהואיל והוא זפית הכלי חרס אע"פ שבלע כבר למה יהא מותר טפי לכתחלה מכלי עץ זפות כמ"ש לעיל שכן לכתחלה אסור. ואפשר לייסב דשאני כלי עץ דאף ע"ג שהוא זפות מ"מ אינו בולע כ"כ בפעם אחת או ב' ולכך בדיעבד מותר אבל לא לכתחלה. אבל כלי חרס דבולע הרבה כבר שבע מלבלוע ומותר אפי' לכתחלה [illegible]

ואם

והן העשויין ממהפורת של צריף אין להם טהרה עולמית וכתב הראב"ד אפי' אם ישנו שנים עשר חדש (יח) והרמב"ן כתב דמהני להו יישון שנים עשר חדש ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל לפיכך כלי חרס המצופין באבר (יט) או ברתוכי זכוכית אם הם ירוקין דינם ככלי נתר מפני שנותנין בהן נתר בשעת הפויין אבל אם לבנים או שחורין והם חלקין שאין בהן בקעים דינם כשאר כלי מתכות ושרו בשכשוך (כ) [ד] ואם יש בהם בקעים דינן כשאר כלי חרס וצריכין עירוי (כא) כל הכלים בין של עץ בין של אבן שמכניסין בהן יין לקיום צריכין עירוי ל"ש הלוקח אותן ישנים מן הנכרי (כב) לא שנא שלנו (כג) ונשתמש בהן נכרי אפי' לפי שעה ומיהו בעירוי סגי להו אפי' הן זפותים

ומ"ש וכתב הראב"ד דאפילו אם ישנו שנים עשר חדש טעמו דהכי משמע הלשון דאין להן טהרה עולמית ודעת הרמב"ן דלא גרע בליעת כלי נתר מתרגלים וזגין ודורדיא דארמאי דמהני להו יישון י"ב חדש כדאיתא בפ' א"מ (דף ל"ד) ואם כן לשון עולמית לא קאי אלא אטהרה דעירוי והגעלה שאין להן עולמית וכתב הרא"ש דכן מסתבר : ומ"ש לפיכך כלי חרס המצופין באבר וכו' שם מימרא דרב זביד ואע"ג דמרימר פליג ומתיר אף הירוקים פסקו הפוסקים כרב זביד ובש"ע פסק לחומרא כהראב"ד דכך כתבו הרשב"א והר"ן דנראין דברי הראב"ד ואפילו באין מכניסו לקיום ואפילו היה תחלת תשמישן ביד ישראל לעולם אין שבעין ובולעין הרבה בכל עת : **כל** הכלים וכו' עד אפילו לפי שעה פירוש כאן יש להחמיר טפי בשל עץ ושל אבן מבשל חרס דבשל חרס שלנו אפי' מכניסין א"צ עירוי כשנשתמש בהן נכרי וסגי בשכשוך אפילו נשתהה בו יין של איסור כיון שכבר שבעו לבלוע ביד ישראל שוב אין בולעין כלל מיין של איסור שנשתמש בהן הנכרי כדפרישית בסמוך אבל בשל עץ ושל אבן אף בשלנו ונשתמש בהן נכרי אפי' לפי שעה אם מכניסו לקיום הן צריכין עירוי ובית יוסף כתב דנקט עץ ואבן לאפוקי כלי זכוכית לד"ה וכלי מתכות להרשב"א שאע"פ שמכניסין לקיום סגי בשכשוך וכו' וזה ודאי אמת אלא שלא כתב ליישב למה לא נקט נמי של חרס ולמאי דפרישית ניחא : ומ"ש ומיהו בעירוי סגי להו אפי' הם זפותים כלומר וא"צ להסיר הזופת כדמסיק
סעיף

טהרה עולמית יש להן אלא שאין להן טהרה יומים לא ביום א' ע"י ניר ומורייס ולא בג' ימים ע"י עירוי ועוד דמסתברא דאילו היה להם טהרה ביישון אף בהגעלה או בחזרת כבשונות מותרים מיד וא"כ היכי פסק ואמר אין להם טהרה ונראין דברי הראב"ד שפי' דהוי להו כחרס הדרייני ואפילו לאחר י"ב חדש אסורין ואיסורן איסור הנאה ומה שכתוב ראיה מתרגלים וזגים אינו דקים להו לרבנן דאין לחות שבין ושבתרגלים מתקיים אלא עד י"ב חדש אבל לאחר מכאן עץ בעלמא הן וכן הדין וכן הטעם בדורדיא ולאחר י"ב חדש לחותו כלה ונעשה עפר בעלמא עכ"ל וגם הר"ן כתב שנראה כדברי הראב"ד ז"ל וכתב הרשב"א דהא דאין להם טהרה עולמית בין במכניסן לקיום בין בשאין מכניסן לקיום הוא ואפילו היה תחלת תשמישן ביד ישראל לעולם אין שבעין ובולעין הרבה בכל עת : **לפיכך** כלי חרס המצופין באבר או ברתוכי זכוכית אם הם ירוקים דינם ככלי נתר וכו' שם א"ר זביד הני מאני דקוניא חיורי ואוכמי שרי ירוקי אסור משום דמצריף ואי אית בהו קרטופני כולהו אסירי ואף ע"ג דפליג עליה מרימר נקיטי' כרב זביד משום דפס' ב' דייני גזילות (קז:) איפסיקא הילכתא כוותיה וכן פסקו כל הפוסקים ופי' רש"י משום דמצריף · שיש בו קרקע מחפורת של צריף : קרטופני · בקעים וסדקים · ומ"ש רבי' שאם הם ירוקים דינם ככלי נתר פירושו שאין להם טהרה עולמית כשם שכלי נתר אין להם טהרה עולמית וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן וכ"כ הרשב"א ז"ל : ומ"ש ואם יש בהם בקעים דינם כשאר כלי חרס וצריכין עירוי היינו דוקא אם היתה תחלת תשמישו ביד נכרי וכמו שנתבאר לשיטת רש"י והגאונים אבל אם לא היה תחלת תשמישו ביד נכרי בשכשוך בעלמא סגי ליה כמו שנתבאר וכן מבואר בדברי הרשב"א שאכתוב בסמוך : ודע שכתב הרמב"ם על דין זה יראה לי שאין הדבר אלא בשכנסו בהם לקיום אבל לא כנסו בהם לקיום מדיחן ומותרים ואפילו הם של חרס עכ"ל יש לדקדק דכיון דבתחלת דבריו פתח בכלי חרס השועים באבר מאי ואפילו הם של חרס דקאמר הא בשל חרס עסיק ואתי וי"ל דהוי כאילו אמר אף ע"פ שהם של חרס והיה ראוי להחמיר אפ"ה שרו בהדחה וכתב הרשב"א ז"ל על דברי הרמב"ם אם כדבריו חיורי ואוכמי כשמכניסן לקיום מותרים בשכשוך בעלמא דכלי מתכות הן ומכלל דבריו דכלי מתכות אפילו במכניסן לקיום א"צ מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא סגי וכן דעת הראב"ד ז"ל דכלי קוניא אוכמי וחיורי דלית בהו קרטופני וכלי מתכות אפילו מכניסן לקיום א"צ מילוי ועירוי והביא ראיה מדלא מפלגינן במאני דקוניא בין מכניסן לקיום לאין מכניסן אלא סתמא רב זביד מאני דקוניא חיורי ואוכמי שרי ועוד הביא ראיה מדתניא בפרק השוכר (דף עה:) הלוקח כלי תשמיש מן הנכרים ישנים דבר שנשתמש בהם ע"י צונן כגון הכוסות והצלוחית מדיחן ומטבילן והם טהורים וכלי מתכות אמורים בפרשה כדאיתא התם אלמא כלי מתכות בדבר שאין מכניסו לקיום אקילו ביה רבנן שלא להצריכו אלא הדחה ואף ע"ג דגבי משפך של עץ החמירו להצריכו ניגוב הלכך גבי מכניסו לקיום סגי להו בניגוב דלא בלע מידי בצונן עכ"ד הרב ז"ל וממנו למדנו דבר זה ואף ע"פ שאין ראייתו מן הברייתא ראיה דכלי עץ אף ע"פ שיש לו בית קבול אם אין מכניסו לקיום בהדחה נמי סגי ליה ומשפך שאני דכלי הגת מדה אחרת יש להם כמו שנכתוב לפנינו בע"ה ומ"מ מ"ש הרמב"ם דירוקא אם אינו מכניסו לקיום דבהדחה סגי ליה נראה שהלך בה לפי שיטתו שהוא ז"ל כתב בכל כלי חרס שאם אין מכניסו לקיום אין צריך אלא הדחה בעלמא וזה שלא כשיטת הגאונים שהחמירו בכלי חרס כשתחלת תשמישו ביד נכרי וכמו שכתבנו מסתבר דירוקא כשאין מכניסו לקיום דלא גרע מכלי חרס דעלמא שאין שועין ואם תחלת תשמישו ע"י נכרי אף הוא צריך מילוי ועירוי עכ"ל בת"ה הארוך וז"ל בקצר כלי זכוכית וכלי מתכות אפילו מכניסן לקיום משכשכן במים ודיין שאין כלי מתכות בולעים מן הצונן כלי חרס השועין באבר הרי הן ככלי מתכות בד"א הלבנים והשחורים ובלבד החלקים ביותר שאין בהם בקעים וסדקים היו בהם סדקים או בקעים הרי הן כשאר כלי חרס שאינם שועים כלי חרס השועים בצריף והרי הן ירוקים אם היה תחלת תשמישן ביד נכרי הרי הן אסורים ככלי נתר וכלי מחפורת של צריף ואין להם טהרה עולמית עכ"ל והר"ן כתב ג"כ דמסתברא דהא דשרינן באוכמי וחיורי בכלי שאין מכניסן לקיום עסקינן דאין דינן אלא ככלי עץ דמשכשכן במים ומותרים ואי אית להו קרטופני כולהו אסירי שדינם ככלי חרס שכל שתחלת תשמישן ביד נכרי אפי' אין מכניסן לקיום צריכין עירוי אבל כשמכניסין לקיום אפי' אוכמי וחיורי אסירי אבל ראיתי להרמב"ם שפירשה לזו בכלים שמכניסין לקיום אבל כשאין מכניסן לקיום אפילו כלים של חרס מותרים שהוא ז"ל אין לו חילוק בין כלי חרס לשאר כלים כשאין מכניסו לקיום מ"מ כיון שלמדנו הרב שיש כלים שאפילו מכניסן לקיום מותרין בשכשוך מפני מיעוט בליעתן הדבר פשוט בעיני להתיר כלי זכוכית אפי' במכניסן לקיום בשכשוך דשיעי ואקושי ובליעתן מעוטה מכל הכלים ע"כ ולקמן בסימן זה כתב רבינו סברת הרמב"ן וסברת הרשב"א וסברת הרא"ש ז"ל בדבר זה :

כל הכלים בין של עץ בין של אבן שמכניסים בהם יין לקיום צריכין עירוי ל"ש הלוקח אותם ישנים מן הנכרים ל"ש שלנו ונשתמש בהם הנכרי אפילו לפי שעה בפרק אין מעמידין (סט) ת"ר קנקנים של נכרים חדשים גרורין מותרים ישנים ומזופפים אסורים נכרי נותן לתוכו יין וישראל נותן לתוכו מים פרש"י ישנים ומזופפים או ישנים או מזופפים : נכרי נותן כו' · כלומר נותן לתוכו נכרי יין ישראל נותן לתוכו ג' ימים מים מעת לעת כדאמרינן ומותרין וגרסינן תו התם (סס) בר עדי טייעא אנס זיקי מרב יצחק בר יוסף רמא בהו חמרא ואהדרינהו ניהליה אתא שאיל בי מדרשא א"ל ר' ירמיה כך הורה ר' אמי הלכה ממלאן מים שלשה ימים ומערן מעת לעת אחד שלנו ואחד שלהם ל"ש נודות ול"ש קנקנים פי' קנקנים של חרס ובלעי טובא ומשמע דעל כרחך איירי במכניסן לקיום או בזפותין דאם לא כן בשכשוך בעלמא סגי להו כדאיתא התם א"ר יהודה הני כובא דארמאי דבר שאין מכניסו לקיום משכשכן במים ומותר ובפ"ב (עד:) ת"ר הגת והמחץ והמשפך של נכרים רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים ומודה רבי בקנקנים של נכרים שהם אסורים ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו לקיום וזה אין מכניסו לקיום ופרש"י ומודה רבי בקנקנים של חרס אף על פי שאין מזופפים שאסורים עד שימלאם שלשה ימים ומערן מעת לעת כדאמרינן בפרק אין מעמידין : והשתא מ"ש רבינו כל הכלים שמכניסין בהם יין לקיום צריכים עירוי היינו מדתניא בפרק ב' זה מכניסו לקיום כלומר דסתם קנקנים מכניסן לקיום הן וקאמר דמודה רבי דאסורין ע"י ניגוב ולא שרי אלא ע"י נתינת מים כדתניא בפרק אין מעמידין נכרי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים והיינו מילוי ועירוי שלשה ימים כדאמרינן התם אעובדא דבר עדי טייעא ומ"ש לא שנא הלוקח אותן ישנים מן הנכרי לא שנא שלנו ונשתמש בהם הנכרי היינו מדאמרינן הכי גבי עובדא דבר עדי טייעא ואף ע"ג דהסיא עובדא כשאין מכניסן לקיום אלא שהם מזופפין מוקי לה רבינו כמו שיתבאר בסמוך מכל מקום שפיר ילפינן מינה למכניסן לקיום דכיון דמזופפין הן בלעי טובא כמו מכניסן לקיום · ומ"ש ונשתמש בהם הנכרי לפי שעה כ"כ הרא"ש והר"ן בפרק אין מעמידין והרשב"א בת"ה וטעמא מדגרסינן בפ"ב (עד:) רבא ד כי הוה משדר גולפי להרפניא סחיף להו אפומייהו וחתים להו אבירצייהו קסבר כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו ביה רבנן דמשמע שהיה חושש שמא יכניס בהן הנכרי יין ואף על פי שלא היו בידו אלא זמן מועט כיון דדבר שמכניסו לקיום הן גזרו בהו רבנן ואמ"ו אף על פי שלא שהה היין בתוכו אלא זמן מועט אבל אין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב בפי"א גבי כלים השועים באבר יראה לי שאין הדבר אלא בשכנסו בהן לקיום אבל לא כנסו בהן לקיום ידיחן ומותרים ואם איתא הכי הל"ל יראה שאין הדבר אלא כשהן עשויין להכניס בהם לקיום ולפיכך כ"ל שהוא ז"ל מפרש דמכניסו לקיום היינו שהכניסו בו י"כ לקיום אבל אם הכניסו בו י"כ שלא לקיום אף על פי שהכלי מיוחד להכניס בו יין לקיום אין מכניסו לקיום קרינן ביה ובשכשוך בעלמא סגי ליה ולפי זה הא דאמר רבא כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו ביה רבנן לאו למימרא שאם הכניסו בו י"כ אפילו לפי שעה צריך הכשר דמילוי ועירוי אלא היינו לומר דגזרו ביה שלא ימסרנו ביד נכרי בלא חותם דחיישינן דילמא אתי לשהויי בידיה וכדפרש"י כלומר ואתי לאשתמושי ביה אחר שנשתהה ביד נכרי דלא מסיק אדעתיה שהכניס בו הנכרי י"כ לקיום ואף על פי שכתב שם נודות הנכרי וקנקניהם שהכניסו בהם הנכרים יינם אסור ליתן לתוכו יין עד שייושן י"ב חדש וכו' ומדסתם וכתב שהכניסו בהם יינם ולא כתב שהכניסו לקיום משמע דאפילו לא הכניסו אלא לפי שעה אסור משום דנודות וקנקנים הם כלים שמיוחדים להכניס בהן יין לקיום י"ל דלעולם כשהכניסו בהם יין לקיום דוקא מיירי והא דסתם ולא פירש שהכניסו בהם לקיום היינו משום דכיון דכלים הללו מיוחדים להכניס בהם לקיום כיון שכתב שהכניסו בהם הנכרים יין ממילא משמע דכדרך הכנסתו באותם כלים קאמר דהיינו שמכניסו לקיום : ומ"ש שם עוד וכן כלי שנתנו בו י"כ ואין מכניסו לקיום כגון כלי שחופף בו וכולי ביארתיו בסימן זה גבי לוקח כלים חדשים מן הנכרים וא"ת לפי שיטה זו כמה ישהה יין נסך בתוך הכלי ויקרא מכניסו לקיום נראה לי שהכל הולך אחר דעת המכניס יין שאם דעתו להשהותו בתוכו זמן מרובה אף על פי שנמלך והוציאו מיד כבר נאסר אבל אם לא הכניסו אלא ע"ד להוציאו מיד אף על פי שהכלי עשוי להכניס בו יין לקיום מותר אם הוציאו מיד ומיהו היכא דהשהה זמן מרובה איפשר דאסור ולא אזלינן בתר דעתו ואיפשר דבהא נמי אזלינן בתר דעתו דלא פלוג רבנן במילתייהו . ומכל מקום יותר נכון להסכים דעתו עם דעת הפוסקים ז"ל ולומר דלדידיה נמי כלי שמכניסו לקיום כיון שהכניסו בו יין אפילו שעה אחת אסור : ומ"ש גבי כלים באבר השועים בשנכנס בהם יין לקיום הוי כאילו כתב שהן עשוים להכניס בהם יין לקיום וסמך על מה שמוכיח מדבריו גבי נודות הנכרים וקנקניהם וגבי כלי שנתנו בו י"כ ואין מכניסו לקיום כגון כלי שחופף בו דמשמע מינייהו דבתר דרך תשמיש הכלי אזלינן : ומ"ש עוד רבינו ומיהו בעירוי סגי להו אפילו הן זפותים כלומר אף ע"ג דאית בהו תרתי שהם כלים שמכניסן

דרישה

פרישה

[ד] ואם יש בהן בקעים דינם כשאר כלי חרס ז"ל רש"ל בגמרא לא נאמר רק חיורי ואוכמי שרי ירוקי · בתוס' דפרק אין מעמידין דף ל"ג ע"ב בשם ר"י דג' מיני נתר הם עכ"ה) ודרכן באתר הנתר חופפין ורוחצין בו בבורית בקורין בל"א זייף: (יח) והרמב"ן כתב דמהני להו יישן י"ב חודש הא דאמר בגמרא אין להם טהרה פירושו על ידי שכשוך או עירוי או ניגוב או ניר: (יט) או ברהוטי זכוכית נ"ל נגרוס בהוטי זכוכית (ובתוספות שם פי' ר"ת על מאני דקוניא היתוך כלי זכוכית עכ"ה): (אבל אם הם לבנים או שחורים כו' דינם כשאר כלי מתכות כו' ודוקא לענין יי"נ דהתמיהו בצונן אבל לענין חמץ בפסח ובשאר א'סורים אפילו לבנים או שחורים דינן ככלי חרס וכדאית בפ"ח סימן הנ"ח ע"ש עכ"ה): (כ) ואם יש בהן בקעין דינן כשאר כלי חרס וצריכין עירוי פי' כגי חרס שהן ידועין ממין אדמה. ודוקא כשהיה תחלת תשמישו ביד נכרי כמ"ש לעיל בשיטת רש"י והגאונים דאל"כ בשכשוך סגי ב"י ועד"ר: (כא) כל הכלים בין של עץ כו' נאפו י כגי של זכוכית לד"ה ושל מתכות להרשב"א כמ"ש בסמוך דלא החמירו בהן אפילו במכניסן לקיום ומכניסו לקיום הוא ג' ימים וכ"כ ב"י ר"ס ק"ס ע"ש אלא בהחמירו אפי' בלפי שעה: (כב) ל"ש שלנו פי' וסיה בבע: (כג) ונשתמש בהן נכרי אפי' לפי שעה דגזרו והחמירו רבנן בכל אלו

חדושי הגהות

ע"ב (כה"ג) : ד פירש"י כי הוי משדר גולפי (כדים ריקים) סחיף להו אפומייהו (כופה אותן שוליהן למעלה ופיהן למטה משום הב"ח) וחתים להו אבירציייהו חותם את פי השק כלפי שוליהן

זפותים ונודות י"א שחשובין מכניסן לקיום וצריכין עירוי אפילו אינן זפותים [ס] (כד) ונראה שאין דרך להכניס בהן יין לקיום כיון שאינן זפותים. וכן יראה מתשובות א"א הרא"ש ז"ל שכתב נודות של נכרים של עור שלא נזפתו מעולם אין מכניסן לקיום רק להוליך בהן היין מן הגת לחבית יראה לי שמותרין בהדחה (כה) שהרי מעשים בכל יום שאנו מתירין כלי חרס בהדחה ולא מסתבר למימר דעור שאינו מזופף בלע טפי מכלי חרס ואף כי נשאר בהם מהצמר לא מצינו שיהא הצמר בולע ע"כ. בקבוק שמוליכין עוברי דרכים

אף

שמכניסן לקיום והם זפותים אפ"ה סגי להו בעירוי וכתב כן מההיא דתניא גבי קנקנים של נכרים ישנים ומזופפין אסורים נכרי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים כלומר ג' ימים ומערן מעת לעת כדפרש"י וקנקנים כלים שמכניסן לקיום הן כמו שהוכחתי ואפ"ה קתני שאע"פ שהם מזופפים ישראל נותן לתוכן מים ושרו ולקמן כתב רבינו שהראב"ד מצריך להסיר הזפת תחלה והרא"ש אינו מצריך וכן דעת הרשב"א ז"ל והכי נקטינן:

ומ"ש רבינו בתחלת דבריו כל הכלים בין של עץ בין של אבן הא דלא פשט וכתב כל הכלים שמכניסין בהם יין לקיום היינו משום דאיכא כלי זכוכית לד"ה וכלי מתכות להרשב"א שאף על פי שמכניסן לקיום סגי בשכשוך ונקט הני תרי מיני לאפוקי מהרמב"ן דסבר דבשל עץ ובשל אבן אפילו מכניסו לקיום שרי בשכשוך: כתב בתשובות להרמב"ן סימן קס"ו ישראל שנתן יין בכובא של נכרי ועיקר תשמיש הכלי ההוא להביא בו ענבים בעת הבציר אלא שמשתמשים בו הנכרים בכתונת יין של איסור דרך מקרה והשיב הכלים האלו עשויים הם להביא בהם יין בין הגתות מן הגת לחביות ואלו הם הנקראים כלי הגת ואף ע"פ שלא נשתמש בהם הנכרי אלא פעם אחת ביינו צריך הכשר כאילו נשתמש בו הרבה פעמים שכל הכלים גזרו בהם לפי שעה כמו שגזרו עליהם בנשתמש בהם תמיד בתשמיש הראוי לו וכמו שאמרו בשילהי ע"ז (עד:) גבי גולפי דרב פפא (דרבא) ובשילהי פ' ר' ישמעאל (ס:) אמרו בנכרי דאשתכח במעצרתא דאילו היה טופח ע"מ להטפיח ניגוב בעי ואם נפסך לומר שאין אלו עשויים אלא לבצור בהם ולפיכך אין חוששין שמא נשתמש בהם הנכרי ביינו ואפילו פעם אחת זה אינו שאנו רואים אותם משתמשים בהן בין הגתות תמיד ובהם הם מוליכים לעולם יין מן הגתות לחביות ולפיכך חזרתי על כל לדדיו ולא מצאתי היתר ליין זה בשתייה עכ"ל:

ונודות י"א שחשובין מכניסן לקיום וכו' נראה שטעמם מעובדא דבר עדי טייעא אנס זיקי ואמר בהו ממלאן מים ג' ימים ומערן וזיקי סתם לא משמע שהן מזופתין: ומ"ש ונראה שאין דרך להכניס בהם יין לקיום כיון שאינם זפותים כ"כ הרשב"א בת"ה דנודות אין מכניסן לקיום וקנקנים מכניסן לקיום ומש"ה תניא בפ' אין מעמידין דנודות הנכרים גרודים מותרים כלומר אפילו ישנים וגבי קנקנים תניא ישנים או מזופתים אסורים וא"ת א"כ תיקשי לן עובדא דבר עדי טייעא אנס זיקי למה הוצרכו למילוי ועירוי בהדחה הוי סגי להו כבכוזי דארמאי י"ל דזפותין היו וכדי להצילן מכדי קליפה אמרינן וכ"כ הרא"ש בפרק אין מעמידין אברייתא דנודות הנכרים גרודים מותרים דסתם נודות אין מכניסן לקיום ומה שהצריכו מילוי ועירוי בזיקי דבר עדי טייעא היינו מפני שהיו זפותים ומאחר שכתב כן הרא"ש בפסקיו איני יודע למה חוזר רבינו להביא ראיה מהתשובה ומיהו אין להקשות ולומר שאין ראיה מאותה תשובה דהתם שאני שהיו מיוחדים להוליך בהם יין מהגת לחבית שהרי בודאי אין מכניסים בהם יין לקיום ומש"ה מותרים בהדחה אבל סתם נודות אה"נ דחשיבי מכניסן לקיום דאם איתא דסתם נודות חשיבי מכניסן לקיום אף ע"פ שזה יחדן למלאכה דלא הויא מכניסן לקיום בטלה דעתו והיו צריכים מילוי ועירוי. ודע שהרא"ש כתב בתשובה פעמים שהנודות צריכים מילוי ועירוי ולפי דבריו בפסקיו ובתשובות שהביא רבי' ז"ל דבההיא תשובות מיירי מנודות מזופתים א"נ בנודות גדולות שגדלם מוכיח עליהם שהם מיוחדים להכניסן לקיום:

כתב הרשב"א בתשובה בנודות הנכרים הצריכים מילוי ועירוי צריך שיוסיף עור וכיוצא בו ע"פ הנוד כעין גדפא כדי שיעלו המים על פיו או שיהפכנו על פיו בתוך כלי מלא מים שלשה ימים אחרים:

כתבו התוספות בסוף מסכת ע"ז (דף עד:) כלי שניקב ונסתם בזפת אינו חמור ככלי מזופף שמחמירים בו אפילו לפי שעה לפי שמכניסו לקיום ולא משום דבלע הלכך סגי ליה בהדחה ככלי עצמו או ניגוב אם הוא כלי שצריך ניגוב ולפי זה המשפך שלנו שמזופף מעט סביב הברזל סגי ליה בניגוב כמו המשפך עצמו וכ"כ המרדכי בפ"ב דע"ז. וכתב עוד דכלי שהוא שוע בשעוה אין דינו כמזופף דשעוה לא בלעה: **בקבוק** שמוליכין עוברי דרכים וכו' בפרק אין מעמידין (לד.) אמר רב חביבא אבטא דטייעא בתר תריסר ירחי שתא שרו ופרש"י אבטא. חמת מעור עב. דטייעי הולכי דרכים נושאים אותו מלא יין לארחות והוי כמכניסו לקיום ומש"ה בעי שהייה י"ב חדש ע"כ ומשמע שהם רצה להכשירו תוך י"ב חדש ע"י מילוי ועירוי ס"ד ולא נקט תריסר ירחי שתא אלא לאשמועינן דאחר זמן זה מותרים בלא שום הכשר וכן דעת הרשב"א שכתב יש כלים שאין מכניסן לקיום אלא שמשתמשין בהן תדיר ביין וכשמריקים יין זה חוזרים וממלאים כלים שמוליכים בהם יין עוברי דרכים וכן אותם של שפוכאי הרי הם ככלים שמכניסין אותם לקיום וצריכים מלוי ועירוי דגרסינן התם אמר רב חביבא בריה דרבא הני גולפי נכרים לאחר י"ב חדש מותרים אמר רב חביבא האי אבטא דטייעי בתר י"ב חדש שרו וכן הנודות והכלים הקטנים שהסוחרים מוליכים בהם תדיר יין בדרכים וכששותים זה נותנים בו אחר למחרתו וכן עושין תדיר ומתוך כך הוא בולע הרבה כאילו הכניסוהו לקיום ולפיכך אותם באדללי"ש שמוליכים בידם עוברי דרכים הכשר גדול הם צריכים עכ"ל וכבר הזכיר הר"ן סברא זו שכתב גבי אבטא דטייעי וי"א דמהא שמעינן כל כלי שדרכו להשתמש בו יין תדיר אף על פי שהוא קטן חשיב מכניסו לקיום דבין שהוא מכניסו לקיום מתוך שהוא גדול ובין שמשתמש בו תדיר מכניסו לקיום מיקרי עכ"ל. ומשמע שאין דברים הללו אמורים אלא בכלים המיוחדים לעוברי דרכים שהם עשויין להשהות בהם יין תדיר הלכך אף על פי שלא הכניסו בהם יין אלא לפרקים מכניסו לקיום מיקרי וצריך הכשר גדול אבל כוסות וצלוחיות וקיתוניות המיוחדים לשתות בהם יין בבתים אף על פי שבכל יום נותנים בהם יין מאחר שבגמר הסעודה עשויה להתרוקן מן היין עד סעודה אחרת אין להם דין מכניסו לקיום וכן נראה מדברי הרשב"א שכתב בת"ה הקצר כלשון הזה קנקנים קטנים או בקבוק שמוליכים בהם היין הולכי דרכים אף על פי שאין מכניסין אותם לקיום הרי הן כמכניסן לקיום מפני שהיין נתון בתוכן תדיר כשמערין זה ממלאים אותם פעם אחרת וכן תדיר תדיר ע"כ ובפירוש כתב בת"ה הארוך דכלים שאין מכניסן לקיום ואין משתמשין בהם תדיר תדיר כבוכי משכשכן במים וכן הדין לכוסות אף על פי ששותין בהם תדיר מ"מ אין היין שוהה בהם תדיר אלא ממלאן לפי שעה ושותה ומערה והילכך בשכשוך בעלמא סגי להו ואפילו היה תחלת תשמישן ביד נכרי ע"כ: ב"ה ולשון עוברי דרכים שתפסו הרשב"א ורבינו אינו מדוקדק שהרי המת הסוחרים עוברי דרכים אינו בענין זה שאינם הולכין בדרכים

כי

סעיף כ"א: ונודות י"א שחשובים מכניסן לקיום וכו' הכי משמע בפ' א"מ (דף ל"ג) דקאמרינן בר עדי טייעא אנס זיקי מרב יצחק בר יוסף רמא בהו חמרא ואהדרינהו ניהליה אתא שאיל בי מדרשא א"ל רבי ירמיה כך הורה רבי אמי הלכה למעשה ממלאן מים ג' ימים ומערן ואמר רבא צריך לערן מע"ל וזיקי היינו נודות ושל עור הן ומסיק אחד שלנו ואחד שלהם צריכין עירוי ומשמע דבסתם נודות שאין זפותים קאמר ומדלא פי' תלמודא דדוקא בזפותים צריכין עירוי דלא ליתי למטעי ורבי' השיג עליהם ממנהג העולם שאין דרך להכניס יין לקיום בנודות שאין זפותין והלכך באינן זפותים א"צ עירוי וכן יראה מתשובות הרא"ש וכו' ולפי שאפשר לדחות דלא השיב הרא"ש תשובה זו אלא על מה ששאלוהו בנודות קטנות שמוליכין בהן היין מן הגת לחבית אבל סתם שאר נודות מכניסן לקיום ע"כ כתב רבינו וכן יראה מתשובת א"א הרא"ש וכו' דמדכתב בתשובה זו נודות של נכרים של עור שלא נזפתו מעולם אין מכניסן לקיום וכו' נראה מלשונו שהשיב על כל סתם נודות של נכרים וכו' וא"כ בע"כ הך עובדא דעדי טייעא מיירי בזפותים והב"י הקשה דמדכתב הרא"ש בפ' א"מ אברייתא דנודות הנכרים גרודים מותרים דסתם נודות אין מכניסן לקיום ועובדא דעדי טייעא דהצריכו עירוי היינו מפני שהיו זפותים למה חזר רבינו להביא ראיה מהתשובה כיון שכך כתב בפסקיו עכ"ל ותימה הלא דברי הרא"ש הללו אינן אלא לפרש"י וכיון שהקשה על פירושו ומסקנתו כר"ת כמבואר מדבריו א"כ לא כתב הרא"ש פי' זה בפסקיו לדעתו כלל ופשוט הוא: **ומ"ש** הרא"ש שהרי מעשים בכל יום שאנו מתירין כ"ח בהדחה וכו' נראה דמ"ש הרא"ש כך הוא ע"פ פירושו דסתם כ"ח די להם בשכשוך ולא אמרו דצריך עירוי בכ"ח כשהשתמש בו נכרי פעם ראשונה או שנייה אלא באותם כ"ח הידועים שהן ממין אדמה וכו' כדלעיל בסעיף ו' אבל לנאונים וכמו שנראה מדברי כל שאר פוסקים שלא כתבו חילוק זה שכתב הרא"ש אלמא דכל כ"ח דינן שוה שאם היתה תחלת תשמישו ביד נכרי צריך עירוי א"כ מה שהעי' הרא"ש דמעשים בכל יום שאנו מתירין כ"ח בהדחה אינו אלא בכ"ח שלנו שנשבעו לבלוע ביד ישראל ונשתמש בהן הנכרי ביין של איסור או נגע בהן הנכרי כשהיין טופח עליו ע"מ להטפיח התם הוא דשרי בהדחה כיון דלא בלע של איסור דכבר שבעו מלבלוע ביד ישראל ובהא ודאי מעשים בכל יום להתירו בהדחה אבל כ"ח של נכרים דשבעו לבלוע ביד נכרי לית להו טהרה אלא ע"י עירוי: **בקבוק** שמוליכין עוברי דרכים וכו' כתב בספר בדק הבית לב"י דעוברי דרכים דנקט רבינו אינם הסוחרים שאינן הולכין בדרכים כי אם פעמיים ושלש בשנה ושאר השנה יושבין בבתיהם והחמת ריקן בלי יין אלא הם הטייעים שהולכים בדרכים תמיד עכ"ל ולכך דקדק בש"ע וכתב אבל חמת של טייעא כיון שהיין נתון בו תמיד וכו' וה"א בפ' א"מ (דף ל"ד) הני אבטא דטייעא בתר תריסר ירחי שתא שרו וכך כתב הרא"ש בפסקיו ולא פי' כלום ורש"י פי' אבטא חמת מעור עב דטייעי הולכי דרכים נושאים אותו מלא יין למרחוק והוי כמכניסו לקיום ומש"ה בעי שהייה שני' עשר חדש עכ"ל ופי' הרשב"א דלאו דוקא ייבשן י"ב חדש אלא ה"ה עירוי נמי ש"ד ולא נקט י"ב ירחי שתא אלא לאשמועינן דאחר זמן זה מותרים בלא שום הכשר ומביאו ב"י וכך הם דברי רבינו אבל התוס' כתבו וז"ל אבטא דטייעי כך גורס בערוך בכ"ף ופי' שמביאין קמח ועשבים ובשמים ושורין אותו בחלב ומזלפין יין עליו ור"ח גרס אבטא לשון אבטיח פי' דלעת חלולה ומשימין בה יין ואינו נראה כי לא מצינו שום כלי שלא יהא ניתר בעירוי ועוד כי אבטיח ודלעת אינו אחד עכ"ל. נראה מדבריהם שהם מפרשים דבתר י"ב ירחי שתא דקאמר היינו לומר דאין להם תקנה לכן בהכשר דעירוי ולפיכך דחו פי' ר"ח והקשה ב"י מהא דאמר התם הני גולפי בתר י"ב ירחי שתא שרו וגולפי ע"כ כלים ניניהו ולפי דבריהם קשה אמאי אין להם תקנה קודם ע"י עירוי דלא מצינו כלי שלא יהא ניתר בעירוי עכ"ל ולפעד"נ פשוט דלא היו גורסים התוס' הך מימרא דרב חביבא בריה דרבא הני גולפי בתר י"ב ירחי שתא שרו והכי מוכח להדיא מדברי הרי"ף והרא"ש שהביאו כל הני מימרא דאמוראי דבתר י"ב ירחי שתא שרו ולא הביאו הך מימרא אלמא דלא גרסינן לה ותו דבפרק בתרא דע"ז (סוף דף ע"ד) קאמר רבא כי הוה משדר גולפי להרפניא סחיף להו אפומייהו וחתים להו אבירזייהו קסבר כל דבר שמכניסו לקיום אפי' לפי שעה גזרו בה רבנן וכל אותה סוגיא מוכחת דכל כלי שמכניסו לקיום א"צ אלא עירוי ועוד שרש"י פי' לשם גולפי כדים רקים עכ"ל והיינו כמו קנקנים של נכרים שאמרו לשם דצריכין עירוי

הלכך

פרישה

אלו ב"י ונלע"ד דדוקא בנשתמש בהן אבל אם נגע בשעת טפיחה לא נאסר דגורו משום שמא ישתמש הנכרי ויכניס בו לקיום ויהיה כבוש וכמו שכתב רבינו ר"ס קל"ח דאף בנגע הנכרי בשעת טפיחה דאסור נתבאר שם בדרישה ע"ש:

(כד) ונראה שאין דרך להכניס כו' עד"ר: (כה) שהרי מעשים בכל יום שאנו מתירין כלי חרס בהדחה נראה דר"ל אמר שכבר שימש בהן ישראל ב' פעמים כדלעיל ואע"פ שכתבתי לעיל בשם מ"ו דכלי חרס שבלעו ב' פעמים כבר שבעו ואינם בלועין כמו שבולעין כלי עץ וכ"ש בנודות של עור י"ל שלא כתב כן אלא כדי ליתן טעם למה שאין נוהגין כן אבל לדינא הא כתב המחבר שם דאיכא לדמותו לנודות כמו שדימה כאן ודו"ק שוב ראיתי שכתב מ"ו ע"ז פי' בסתם כלי חרס דלעיל לפי' הרא"ש ודו"ק עכ"ל ור"ל כשאינן ופותין דסגי להן בשכשוך. כדין

כלי

דרישה

ירוקי ובקיעי אסורי וכן ברמב"ם ורא"ש ולא חלקו כמו שהוא מחלק וצ"ע עכ"ל ור"ל דרבינו מחלק בין בקיעי לירוקי דבירוקי כתב דדינן ככלי נתר ולא מועיל להם עירוי ובבקיעי כתב דדינם בכלי חרס לענין להצריכם עירוי והוא מועיל להם וזה תימה מכ"ל. ואפשר לייסב דבגמ' ל"ק אלא ירוקי אסורי משום דאית בהו צריף ואי אית בהו בקיעי כולהו אסורי ולא כללינהו בחד בבא וסובר רבינו בבקיעי לית לן למיסר טפי משאר כלי חרס דליכא למימש בצריף ככל אלה שנכנס בתוך החרס מאחר שיש בו בקעים עכ"ס): [ה] ונראה שאין דרך להכניס בהן יין לקיום כיון שאינן זפותים ז"ל ב"י וכ"כ הרא"ש בפ' אין מעמידין שסתם נודות שאינם מזופתין אין מכניסין בהם יין לקיום ואיני יודע למה חזר רבינו להביא ראיה מתשובה כיון שכ"כ בפסקיו ומ"מ אין להקשות ולומר שאין ראיה מתשובה דהתם שאני שהיו מיוחדים להוליך בהן יין מהגת למבית אבל סתם נודות אה"נ דחשיבי מכניסן לקיום דאם איתא דסתמא חשיבי מכניס לקיום אע"פ שזה יחדן למלאכה דלא הוי מכניסן לקיום בטלה דעתו והיו צריכין מילוי ועירוי ע"כ ול"נ לייסב דיוקו דרבינו הוא מדכתב ואין מכניסו לקיום רק להוליך כו' ואי ס"ל להרא"ש דסתם תשמיש שלהן משום כמכניסו לקיום אלא שאלו אין משתמשין בהן שום תשמיש כ"א שמוליכין בו יין מהגת לחבית א"כ ה"ל למכתב הכי ואין משמשין בהן אלא להוליך בהן יין מן הגת כו' וכוה משמע מינה הא כל שמשמשין בהן סתם תשמיש משך השנה דינו כמכניסו לקיום ולא ודאי כל שאינו מכניסו לקיום ממש ס"ל דאין לו דין מכניס לקיום ובזה מיושב נמי דמש"ה מייתי מהתשובה דכתב בה בהדיא ליסנא ולא

ממ"ש

אף על פי שאין מכניסין בו יין לקיום כיון שהיין נתון בהן תמיד שמיד כשמערין אותו חוזרין וממלאין אותו דינו כמכנים לקיום וצריך עירוי (כו) כתב הרמב"ן דלא מחמרינן בשביל שמכנים לקיום אלא בכלי חרס אבל כלי אבן עץ ומתכות אפי' מכניסן לקיום סגי להו בשכשוך (כז) והרשב"א הוסיף כל כלי עץ ועור אבל לא כלי זכוכית ומתכות (כח) [ז] וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין לחלק במכניסו לקיום (כט) והביא ראיה מכלי עץ ועור שאסורין במכניסין לקיום (ל) ואפשר שאף לדבריו מודה בכלי זכוכית אבל כלי מתכות דינו ככלי עץ. (לא) בכ"מ שמזכיר שכשוך כתב ר"ת שצריך להדיחו ג' פעמים (לב) ובסה"ת הילק שאם תחילת תשמישו ביד נכרי שצריך ג'

ב"ח

לכך ליתא להך גירסא לפי דעת התוס': **כתב** הרמב"ן דלא מחמרינן וכו' כלומר הא דאמרן לעיל דשל עץ ושל אבן במכניסו לקיוס אפילו אינן מזופפין צריכין עירוי וכו' לא דברי הכל היא דהרמב"ן חולק ואמר דלא מחמרינן בשביל מכניסו לקיוס אלא בכ"ח פי' כ"ח שבעו לבלוע ביד נכרי אסור להשתמש בהם במכניסו לקיוס אלא ע"י עירוי אבל כלי אבן עץ ומתכות ש"כ סגי להו בשכשוך וטעמו דבפ' בתרא דע"ז (סוף דף ע"ד) ת"ר הגת והמחץ והמשפך של נכרים רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרין ומודה רבי בקנקנים של נכרים שהן אסורין ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו לקיוס וזה אין מכניסו לקיוס ושל עץ ושל אבן ינגב וכו' דמדקתני סיפא של עץ ושל אבן מכלל דרישא בשל חרס עסקינן כך פרש"י וכך מוכחא כולה סוגיא לשם דבמכניסו לקיוס בשל חרס קאמר תלמודא דצריך עירוי ואין לנו להוסיף איסור בשאר כלים כיון דאיכא טעמא לאיסורא בכ"ח דבלע טפי משאר כלים: ומ"ש והרשב"א הוסיף כל כלי עץ ועור וכו' נראה שטעמו דבנודות של עור אשכחן לעובדא דבר עדי טייעא דמצריך עירוי ומשמע דבסתם נודות שאינן מזופפין הוה עובדא וא"כ בע"כ דבמכניסן לקיוס קאמר דאי בשאין מכניסן לקיוס פשיטא דסגי בשכשוך וכיון דבשל עור צריך עירוי ה"ה בשל עץ נמי כיון דבלעי כמי כשל עור צריך עירוי במכניסן לקיוס אבל לא בשל זכוכית ומתכת דכיון דקשים הן וחלקים הן לא בלעי מן הנוכן כשל עץ ועור ונראה ודאי להרשב"א של אבן כשאינן מזופפין לא מקילינן באבן טפי מבעץ ועוד מדקאמר אבל לא כלי זכוכית ומתכות אלמא דלא הוציא אלא זכוכית ומתכות אבל לא אבן דעץ ואבן שוה בדין והא דכתב רבינו דהרשב"א הוסיף של עץ ועור נראה דלפי שכתב אח"כ דהרא"ש הביא ראיה מכלי עץ ועור דאין לחלק לכך כתב תחלה דהרשב"א לא ס"ל דאין לחלק ולא הוסיף אלא של עץ ועור בלחוד אבל ודאי דשל אבן דינו כשל עץ: **ומ"ש** וא"א הרא"ש כתב שאין לחלק במכניסו לקיוס והביא ראיה מכלי עץ ועור שאסורין במכניסן לקיוס קשיא לי דלאיזה צורך כתב רבינו שהביא ראיה מכלי עץ ועור שאין זה דרכו של רבינו בחבורו להודיע ולכתוב מאיזה ראיה פסק המחבר כך וכך אם לא שהודיע במה נחלקו המחברים שזה מביא ראיה מכך וכך וזה סותר הראיה וכאן אינו כן ונראה דלפי דהרא"ש כתב בסוף ע"ז וז"ל הרמב"ן ז"ל כתב דדוקא בכ"ח אומר דבר שמכניסו לקיוס צריך עירוי אבל כלי עץ וכלי אבן וכלי מתכות אפי' מכניסו לקיוס סגי להו בשכשוך ור"ת ור"י ז"ל לא ס"ל הכי כי הצריכו הגעלה או עירוי לחביות של עץ אפילו גרורים וכן מסתבר דכיון שהיין משתהה בתוכו זמן מרובה נבלע בתוכו וכן אמרינן גבי נודות של עור ואין לחלק במכניסו לקיוס עכ"ל וא"כ אין מפורש בדבריו היאך הוא דעתו לפסוק בכלי זכוכית ומתכות דאפשר לפרש דר"ל דר"ת ור"י לא ס"ל כהרמב"ן דכ"ח דוקא צריך עירוי במכניסן לקיוס כי הצריכו הגעלה או עירוי לחבית של עץ וכן אמרינן בנודות של עור אלמא דלאו דוקא כ"ח אלא ה"ה של עץ ועור ולפי זה משמע דלא הוסיף הרא"ש אלא של עץ ושל עור בלבד אבל לא של זכוכית ומתכות וכדעת הרשב"א אבל מדכתב הרא"ש אחר זה ואין לחלק במכניסו לקיוס ודאי דלא כתב האי לישנא יתירא ואין לחלק אלא לטפויי ולהוסיף עוד דבר אחר על של עץ ושל עור וא"כ בע"כ צ"ל שמ"ש הרא"ש ר"ת ור"י לא ס"ל הכי ר"ל שחולקים על מ"ש הרמב"ן דכלי אבן ועץ ומתכות לא צריך עירוי אלא כל הכלים צריכין עירוי וא"כ נמשך דצריך לפרש דס"ל להרא"ש דאע"פ דר"ת ור"י לא דיברו אלא מכלי עץ ועור אפ"ה יש להביא ראיה מכלי עץ ועור דכי היכי דאשכחן בהני תרתי דצריך עירוי דהשתא צ"ל בע"כ דלאו דוקא נקט תלמודא כ"ח א"כ ה"ה נמי שאר כלים דלאו עץ ועור ניניהו נמי צריך עירוי השתא נמשך דבא הרא"ש להוסיף עוד כלי זכוכית ומתכת דלהכי כתב ואין לחלק במכניסו לקיוס להוסיף כל שאר כלים דלאו של עץ ועור דצריך עירוי: ומ"ש ואפשר שאף לדבריו מודה בכלי זכוכית וכו' כלומר שאף לדבריו שהוסיף בלשון ואין לחלק אפשר שלא הוסיף אלא כלי מתכות אבל בכלי זכוכית מודה הרא"ש להרשב"א דסגי בשכשוך ודעת רבינו דכיון דהרמב"ן נקט בדבריו עץ ואבן ומתכות דסגי בשכשוך ובא הרא"ש והביא ראיה דכיון דבעץ ועור צריך עירוי אם כן בע"כ דאין לחלק במכניסן לקיוס ואף מה שאינו של עץ ועור נמי צריך עירוי דלא כהרמב"ן דלאו דוקא נקט תלמודא כ"ח א"כ ודאי משמע דה"ק דאף של מתכות נמי צריך עירוי דלא כהרמב"ן שכתב דבשל מתכות סגי בשכשוך אבל לחלק ואפשר דמודה בכלי זכוכית דסגי בשכשוך ודו"ק: בבל מקום שמזכיר שכשוך כתב ר"ת שצריך להדיחו ג' פעמים כ"כ התוס' בשמו פרק א"מ סוף (דף ל"ג) בד"ה כסי: ומ"ש ובספר התרומות חילק וכו' פי' בסה"ת חילק ומפרש דכך ס"ל לר"ת דהא דס"ל לר"ת שאם תחלת תשמישו ביד נכרי צריך הדחה ג' פעמים היינו דוקא בכ"ח אבל כלי עץ לא צריך רק הדחה פעם אחת ומדברי רבינו משמע שבכל הכלים מיירי סה"ת שצריך ג' פעמים. ונלע"ד דדעת רבינו הוא מדכתב בסה"ת בסוף הפסק וצ"ע אלמא דמספקא ליה בהך חילוק שמחלק בין כ"ח לכלי עץ וטעם הספק הוא לפי שחילוק זה נלמד מדקאמר תלמודא בפ' א"מ כסי פעם אחת וב' אסור ג' מותר שפי' ר"ת דעל הדחת הכוס כשהשתמש בו נכרי קאמר דאם הדיחו לכוס ג' פעמים שרי ומדהאי כסי פי' רש"י כוסות של חרס אלמא דוקא בשל חרס דבלעי טובא צריך הדחה ג' פעמים אבל של עץ סגי בפעם אחת והשתא איכא ספק מנ"ל דהאי כסי דוקא בשל חרס קאמר דילמא אף בשל עץ ואבן ומתכות נמי קאמר דכולן נקראין כוסות בלישנא דתלמודא ועל זה אמר סה"ת וצ"ע בתלמודא אם של שאר מינים ג"כ נקראים כסי בסתם בלישנא דתלמודא וכן נראה מדברי התוס' בד"ה כסי שלאחר שכתבו פרש"י ומה שהקשה ר"ת על פירושו ושר"ת פי' דמיירי לענין הדחת ג' פעמים אחר שהשתמש בו הנכרי כתבו וז"ל ודוקא בכוסות של חרס אבל של עץ או מתכות וזכוכית א"צ להדיח רק פעם אחת מיהו בהרבה מקומות בתלמוד מצינו כוסות סתם שהם של מתכות וזכוכית ונכון להדיח ג' פעמים בכל הכלים עכ"ל התוס' השתא לזה אמר סה"ת צ"ע בתלמודא אם מצינו כוסות סתם שהם של מתכות שהרי בסוף פ' הכונס קאמר רב יימר לרב אשי טעין כסא דכספא בבירה מאי ובפרק הגוזל בתרא (דף קי"ז) ההוא גברא דהוה מפקיד ליה כסא דכספא סלקי גנבא עילויה ואי איתא דשל מתכות נמי אקרי סתם כסא לא הוה צ"ל כסא דכספא אלא ה"ל למימר כסא בסתמא וממילא היה מובן דלא קמיבעיא ליה לרב יימר אלא

ב"י

כי אם פעמים ושלש בשנה ושאר השנה יושבים בבתיהם והחמת ריקן בלי יין וכך היה ליה לכתוב חמת הטייעים שהטייעים הם הולכין בדרכים תמיד ומ"ש הרשב"א דכסי בשכשוך בעלמא סגי להו אפילו היה תחלת תשמישן ביד נכרי אינו נוח לי שהרי נתבאר בסימן זה לדעת הרבה מהמפרשים דכסי שתחלת תשמישן ביד נכרי דינם כמכניסן לקיום וגם בשמו כתבתי כן וצ"ל דהתם בשל חרס והכא בשל עץ או עור:

והתוס' כתבו הא דבטא דטייעא כך גורס בערוך וכולי נראה שהם מפרשים דבתר י"ב ירחי שתא דקאמר היינו לומר שאין לו תקנה קודם לכן ולפיכך דחו פיר"ח ד"א מצינו כלי שלא יהא ניתר בעירוי ותפסו פי' הערוך דלא מיירי בכלי וק"ל דהא אמרי' התם הני גולפי בתר י"ב ירחי שתא שרו וגולפי ע"כ כלים ניניהו ולפי דבריהם שמפרשים דבתר י"ב ירחי שתא היינו לומר דאין להם תקנה קודם לכן אמאי אין להם תקנה ע"י עירוי: כתב הרמב"ן דלא מחמרינן בשביל שמכניס לקיום אלא בכלי חרס וכו' כ"כ הרא"ש בשמו בסוף ע"ז גבי רבא שדר גולפי להרפניא: **והרשב"א** הוסיף כל כלי עץ ועור אבל לא כלי זכוכית ומתכות כ"כ בת"ה וטעמא בכלי זכוכית ומתכות כתבתי אצל דין כלי חרס המצופים באבר או ברתוכי זכוכית: וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין לחלק במכניסו לקיום וכו' בסוף ע"ז כתב על דברי הרמב"ן ר"ת ור"י לא ס"ל הכי כי הצריכו הגעלה או עירוי לחבית של עץ אפילו גרורים וכן מסתבר דכיון שהיין משתהה בתוכו זמן מרובה נבלע בתוכו וכן אמרינן גבי נודות של עור אין לחלק במכניסו לקיום עכ"ל: בכל מקום שמזכיר שכשוך כתב ר"ת שצריך להדיחו ג"פ נראה שכתב כן רבינו ממה שפי' ר"ת על הא דאמרינן כסי פעם ראשונה ושנייה אסור שלישית מותר דהיינו לומר דכוס ששתה בו הנכרי והדיחו פעם ראשונה ושנייה אסור עד שידיחנו ג"פ משמע לרבינו דלא שאני ליה בין כסי דחרס לכסי דשאר מינים וכ"כ ממה שכתב הרא"ש על דבריו ואני אומר ראיות דר"ת נכוחות לומר דכל שכשוך הוא ג"פ ומדסתם לכתוב דכל שכשוך הוא ג"פ ולא כתב ושכשוך כלי חרס ג"פ משמע דבין בשל חרס בין בשל שאר מינים קאמר דכל שכשוך הוא ג"פ וכבר כתבתי כן גבי דין כלי חרס שכתבו התוס' שנכון להדיח ג"פ בכל הכלים. אך מ"ש ובסה"ת חילק שאם תחלת תשמישו ביד נכרי צריך ג"פ ואם תחלת תשמישו ביד ישראל די בפעם אחת הוא תמוה דמשמע מדבריו שסה"ת בכל הכלים מיירי וליתא שהרי בהדיא כתב על פי' ר"ת שמצריך להדיח ג"פ ודוקא כלי חרס אבל כלי עץ לא צריך הדחה רק פעם אחת ומה שחילק בין תחלת תשמישו ביד נכרי לתחלת תשמישו ביד ישראל לא קאי אלא לכלי חרס בלבד שהרי כתב וז"ל הילכך כלי חרס חדשים לפרש"י צריך ליתן בהם מים תחלה ג"פ או פעם אחת וישהו שם רביע היום עד שיהא הכלי בלוע ממים ואח"כ אם יש י"נ בהם סגי בהדחה פעם אחת ולא יותר ואם לא נתן מים תחלה ונגע הנכרי ביין אסור הכלי וצריך עירוי ג' ימים ולפי' רבינו יעקב אפילו לא נתן מים תחלה ואח"כ היה בהם י"נ סגי בשכשוך רק שידיחנו ג"פ במים ואם נתן בהם מים תחלה ושהו שם ואח"כ נתן בהם י"נ מותרין בהדחת מים פעם אחת אפילו לפי' רבינו יעקב וצ"ע עכ"ל הרי בהדיא דבכלי חרס הוא שחילק בין תחלת תשמישו ביד נכרי לתחלת תשמישו ביד ישראל אבל כלי עץ לא צריך הדחה רק פעם אחת ואפילו תחלת תשמישו ביד נכרי דבכלי חרס דוקא הוא דמפלגינן בין תחלת תשמישו ביד נכרי לתחלת תשמישו ביד ישראל לא בשאר כלים:

ולענין הלכה נקטינן כהרמב"ם ור"ת שצריך להדיח אפילו לא היה תחלת תשמישו ביד נכרי שהרי כתבו הרשב"א והר"ן שכן נהגו ונכון לנהוג בכל הכלים כמ"ש התוספות. וכלי חרס שתחלת תשמישן ביד נכרי פעם ראשונה או שנייה אסור וצריך עירוי וכדברי רש"י ור"ח והגאונים והרי"ף וכתב הרשב"א שעליהם יש לסמוך שקבלתן תורה היא. כתב המרדכי בפ"ב דע"ז בירושלמי יין שהוא אסור בשתייה ומותר בהנאה כנסו לתוך קנקן נעשה קנקן כיין פינהו ונתן לתוכו יין אחר היין אסור והקנקנים מותרין ש"מ כלי שהוא כסף ושכ"כו

דרישה

ממ"ש בפסקיו וק"ל: [ז] וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין לחלק במכניסו לקיום בסוף ע"ז דף ל"ג ע"ב הביא דברי הרמב"ן וכתב עליו וז"ל ור"ת ור"י לא ס"ל הכי כי הצריכו הגעלה או עירוי לחביות של עץ אפילו גרורים (פי' גרודים בלע"ז כמו להתגרד בו כפרש"י בפא"מ עכ"ס) וכן מסתבר דכיון שהיין משתהה בתוכו זמן מרובה נבלע בתוכו וכן אמרינן גבי נודות של עור אין לחלק

פרישה

כלי עץ א"כ בזפותין ושאינן ממין אדמה כדלעיל וק"ל: (כו) כתב הרמב"ן דלא מחמרינן בשביל שמכנים לקיום אלא בכלי חרס אע"ג דבכלי חרס צריך עירוי אף בלא הכניסן לקיום כמ"ש רבינו לעיל בסי' זה אפשר לומר דהכא מיירי אי הוה תחילת תשמישו ע"י ישראל שאז לא נאסר להצריך עירוי אם לא ע"י שמכניסין בו יין לקיום או אפשר לומר דהכא מיירי בסתם כלי חרס ולעיל מיירי בכוסות שהן ממין עפר ידוע כמ"ש לעיל בדרישה בשם הרא"ש או אפשר לומר דס"ל להרמב"ן כר"ת דא"צ עירוי בלא מכניסי לקיום: (כז) והרשב"א הוסיף כל כלי עץ ועור כו' וכ"ש בשל אבן שהוא דומה יותר לכלי חרס משל עץ כמש"ר לעיל בסי' קכ"א דעת רב האי שכלי אבן דומה לכלי חרס והרמב"ן דנקט כלי אבן ברישא דמשמע שהוא פשוט יותר שאינו צריך עירוי מכלי עץ ומתכות נ"ל דלרבותא נקטיה ברישא דאע"פ שהוא דומה לכלי חרס א"צ עירוי וביאור דבריו כך הם דלא מחמירין כו' אלא בכלי חרס אבל כלי אבנים אע"פ שדומות לכלי חרס וכ"ש עץ ומתכות שאינן דומות לכלי חרס בזה שא"צ עירוי: (כח) וא"א הרא"ש כתב שאין לחלק פי' אף שסתמא דתלמודא בכלי חרס איירי מ"מ ס"ל דאין לחלק ביניהן: (כט) והביא ראיה מכלי עץ ועור כו' ר"ל שדעת הרא"ש כמ"ש שם על דברי הרמב"ן כתבתי בדרישה שר"ת ור"י לא ס"ל הכי משמע שחולק על כלי עץ ואבן ומתכות אע"פ שלא הביא ראיה אלא מכלי עץ מדברי ר"ת ור"י ומכלי עור מתלמודא מ"מ כיון דאשכחן ראיה דהא דקאמר תלמודא כלי חרס לאו דוקא א"כ נימא ה"ה כל מינו: (ל) ואפשר שאף לדבריו מודה בכלי זכוכית כו' משום דשועין ואקושין בליעתן מעוטה מכל הכלים: (לא) בכל מקום שמזכיר שכשוך כתב ר"ת שצריך להדיחו ג"פ כבר כתבתי בדרישה ריש סימן זה שר"ת מפרש כן הא דאסיק בגמרא פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר דקאי אשכשוך ואף ע"ג דכתב שם ר"ת דדוקא אכלי חרס קאי סיים שם התוס' דס"ס לכל הכלים כמ"ש: (לב) ובספר התרומות חילק שאם תחילת תשמישו ביד נכרי כו' ב"י תמה על רבינו דמשמע מדבריו דסה"ת בכל הכלים איירי וליתא שהרי בהדיא כתב על פירוש ר"ת שמצריך להדיח ג' פעמים ודוקא כלי חרס אבל כלי עץ לא צריך הדחה רק פעם אחת ומשמע מדברי סה"ת דמה שמחלק ר"ת בין תחילת תשמישו ביד נכרי כו' היינו דוקא בכלי

חדושי הגהות

עוליהן: ה אבטא דטייעי בבא אחר האלף כ"ה בערוך ופי' שם בשם הגאונים שלוקחין קשת ועשבים ששורין אותן בחלב ונותנין יין בכך עליהם:

ושכשכו ביין כשר שהוא מותר לכתחלה עכ"ל: **כל** מקום שמזכיר עירוי כה עשרים וארבע שעות מעת לעת וכו' בפרק אין מעמידין (לג.) הורה רב אמי הלכה למעשה ממלאן ג' ימים ומערן אמר רבא וצריך לערן מע"ל וכתב המרדכי בפ"ב דע"ז בפ"ב דבילה מפרש דמכניסו לקיום ג' ימים הוא ותש"ה מערן ג' ימים דכבולעו כ"פ (ה) :

משפטו שימלאנו מים על כל גדותיו ויניחם בו עשרים וארבע שעות מעת לעת וכו'

אלא אבכא דכספא וכדפשט ליה רב אשי הזינא אי אינש דאמיד הוא דאית ליה כסא דכספא וכו' וכן הא דסלקי גנבא עילויה פשיטא דלא עלו אלא בשביל שהיא של כסף אלמא דאין לשון סתם כסא שייך אלא אשל חרס ומכוס של ברכה וכוס של קידוש והבדלה ולא יפחתו לו מד' כוסות אין הוכחה ג"כ דאיכא למימר דנקט של חרס לפי שמשתמשים בו רובא דעלמא ביגונים ועניים ואע"פ דמכתוב וכוס פרעה בידי איכא ראיה איכא למימר דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד ומטעם זה כתב בסה"ת דל"ע וס"ל לרבינו דמספק ודאי צריך להדיח ג' פעמים בכל הכלים אף לדעת סה"ת אליבא דר"ת ולא משום דנכון ליזהר כמ"ש התוס' דלדידהו לא מספקא להו דפשוט היה להם דמלינו בתלמוד כוסות סתם שהם של מתכות אלא דנכון ליזהר ממדת חסידות אבל לסה"ת מספיקא דדינא צריך להדיח ג' פעמים לר"ת בכל הכלים כנ"ל ליישב דעת רבי' : וכל מקום שמזכיר עירוי כה משפטו ה"א בפ' א"מ (דף ל"ג) דהורה רב אמי הלכה למעשה ממלאן מים ג' ימים ומערן ואמר רבא צריך לערן מעת לעת : ומ"ש ואם שפך המים וכו' עד וצריך ג' פעמים חוץ מאלו כ"כ הרא"ש בתשובה שאותו היום לא עלה לו ומביאו ב"י ודלא כמ"ש הרשב"א בתשובה שגם אותו היום עלה לו אלא שמשלים ביום שלאחריו אותן שעות שחסרו . וצ"ל נדחק להשוותם ושגם הרא"ש תופס דעת הרשב"א וכתב והכי נקטינן

ג' פעמים (לג) ואם תחילת תשמישו ביד ישראל די בפעם אחת (לד) [ז] וכל מקום שמזכיר עירוי כה משפטו שימלאנו מים על כל גדותיו ויניחם בו כ"ד שעות מעת לעת ולסוף כ"ד שעות ישפכם והמים בעצמן מותרין ויתן בו מים שניים ויניחם בו כ"ד שעות וכן יעשה פעם שלישית ואם ירצה לעשות עירוי ביין אינו כלום (לה) ואם שפך המים קודם שיעמדו בו כ"ד שעות לא עלו לו אותן המים וצריך ג"פ חוץ מאלו ואע"פ שאינם רצופין אין בכך כלום דאפי' לכתחלה יכול לעשות ג' ימים מפוזרין ואם עמדו בו המים כמה ימים ולא שפכם לא עלו לו. אלא ליום אחד ומ"מ ליום אחד עלו אע"פ שלא שפכם מיד אחר כ"ד שעות אין בכך כלום ואם בא לעשות עירוי לדבר המזופף שמכניסו לקיום כתב הראב"ד שצריך להסיר הזפת תחילה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שא"צ וגדולה מזאת כתב בסה"ת דאפי' בהסרת הזפת להוד סגי והרמב"ן תפש עליו בזה ואמר דלא סגי בהא ומ"מ א"צ להסיר הזפת קודם העירוי כדפרישית וכתב הרשב"א יש מגדולי המורים שאמרו שאפי' שמכניסו לקיום אינו בולע יותר מכדי קליפה לפיכך אם העביר עליו מלקט או רהיטני או קלפו בקורדום הוכשרו ויש מרבותי שאוסרין ונראין דברי

ומ"ש והמים בעצמן מותרין . פשוט מדתניא בפרק אין מעמידין נכרי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים וגם מדשרי למירמא בהו שיכרא . וכ"כ בסה"ת וכ"כ תוספות והר"ן בפרק אין מעמידין והרשב"א בת"ה ולאפוקי מהמרדכי שאוסר (ו) : ומ"ש ואם רצה לעשות עירוי ביין אינו כלום כתוב בא"ח שיש מי שאומר ע"פ הירושלמי שאם יעשה מילוי ועירוי ג"פ ביין כשר בדיעבד אע"פ שהיין השלישי נאסר מכח הקנקן הוכשר הקנקן והרמב"ן כתב על הירושלמי זה דבר חדש לא מלינו לו רגלים בגמרא שלנו ולפיכך אין להקל ולהורות כן (ז) והר"ש כתב על היין ששאלת אם ראית שנתנוהו בחבית של נכרי בלא מילוי ועירוי איני מתיר לשתות ממנו וכל שלא ראו עיניך אל תחזיק ייגס באיסור אע"פ שהם חשודים בו אין רוב הכותיים לקוחות מהנכרים ואיני מחמיר אלא ביין הניתן בו ראשון אבל לשנה אחרת איני מחמיר כ"כ עכ"ל ודברי רבינו מבואר שהם כדברי הרמב"ן : וכתב סמ"ג שר"י פעם אחד לא היה לו יין ושלח לאלזור ושמע שלא היו נזהרין יפה מניגוב ואעפ"כ שתה ממנו כל ימות הקיץ מפני שלא היה בריא ואח"כ צוה להכשיר החבית עכ"ל וכ"כ בהג"מ פי"ג :

ולא נהירא אלא דעת הרא"ש ורבינו הוא דאותו היום לא עלה לו כלל דשמא שעה כ"ד גורם פליטת האיסור והכי נקטינן לחומרא כ"ל והכי משמע בש"ע שחזר בו שהרי כתב בסתם ואם שפך המים קודם שעמדו בו כ"ד שעות לא עלו לו אותם המים עכ"ל פשט הלשון משמע דלא עלו לו כלל מדלא פירש ודו"ק :

ומ"ש ואם שפך המים קודם שיעמדו בו כ"ד שעות לא עלו לו אותן המים כו' ואע"פ שאינן רצופין אין בכך כלום וכו' ואם עמדו בו המים כמה ימים ולא שפכם וכו' . כ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל מלא אותם מים ועמדו שמים בהם ג' ימים לא עלו לו אלא לפעם א' וצריך למלאן עוד ב' פעמים מלא אותן ג"פ בשני ימים או אפילו בג' ימים פחות חצי שעה לא עלה לו כלל גדול אמרו צריך להשהות המים בכל פעם ופעם כ"ד שעות השהא אותן יותר מכאן אין בכך כלום מלא אותן ג"פ בד' ימים בין במים רצופין בין במפוזרים מותר ע"כ וז"ל בתשובה סי' (תרל"ג) על מי שבוים השני מיהר לערות בשתי שעות קודם מעת לעת ומיד מלאום לצורך יום ג' ועמדו המים ביום ג' מעת לעת וויתר כו' מילאן ועירן ג' ימים בכל יום ויום מעת לעת ואפילו בפיזור מותר כו' ולא עוד אלא אפילו מילא יום ראשון שש שעות ויום שני מילאם מים חדשים שש שעות וכן בפיזור עד תשלום שיעור ג' ימים מותר אבל פחות משיעור זה לא דב' ימים דוקא אמרו ולא פחות דכל שיעורי חכמים כן בארבעים סאה הוא טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו טובל עכ"ל : **וכתב** הרא"ש בתשובה כלל י"ט דין י' חז"ל קבעו זמן להכשיר כלי הבלוע י"כ בעירוי ג' ימים ושיערו שבכ"ד שעות פעלו המים פעולתם ושוב לא יועילו להכשיר הכלי הלכך בכל מעת לעת יכוין בדעתו לערות מים ראשונים ואם לא יוכל למלאם כרגע אחד לא נתנה תורה למלאכי השרת אבל אם מיהר לערות באחד מג' ימים בב' שעות אותו היום לא עלה לו ואין כאן אלא ב' ימים וכל שיעורי חכמים כן (ר"ה י"ג .) במ' סאה הוא טובל חסר קורטוב לא עלתה לו טבילה עכ"ל ולכאורה נראה שחולק על הרשב"א שהכשיר במילא יום ראשון שש שעות ויום ב' מילאם מים חדשים ו' שעות וכן בפיזור עד תשלום שיעור ג' ימים והרא"ש כתב שאם מיהר לערות בא' מג' ימים בשתי שעות אותו היום לא עלה לו ומשמע דלא עלה לו כלל קאמר ומיהו י"ל דה"ק אותו היום לא עלה לו בשביל יום שלם אבל אה"כ שעלו לו אותם שעות לענין שאם יתן מים חדשים ושהו בתוכו שעות כשיעור שחסרו מאותו היום שעלה לו יום אחד והכי נקטינן :

הר"ן הביא דברי הראב"ד סוף ע"ז ודחה דבריו והמסקנא דאין צריך להסיר הזפת וכן פסק רבינו לעיל סי"א בסתם דבעירוי סגי להו אפי' הם זפותים וכן פסק בש"ע : וכתב הרשב"א יש מגדולי המורים וכו' טעמם דעירוי ג' ימים שהוא בלוגן גם כן לא מפליט יותר מכדי קליפה : ומ"ש ויש מרבותי שאוסרין וכו' כתב בת"ה הארוך דהמתירין הם בה"ג והאוסרין הוא הרמב"ן וטעמו כיון דלא אשכחן בתלמודא היתר קליפה מכ"ל דאין עירוי מפליט יותר מכדי קליפה אין לנו לסמוך על סברא בלי רמז ראיה ומיהו בש"ע פסק לקולא כמו שהכריע הרשב"א וכן פסקו התוס' סוף דף ע"ד בד"ה דרש רבא געוה ארתחו ע"ש כי הביאו ראיה לזה ועוד דגם הרא"ש ס"ל הכי מדכתב בתשובה דקליפת הזפת לא מהני עד שיקלוף גם

ואם בא לעשות עירוי בדבר שמכניסו לקיום כתב הראב"ד שצריך להסיר הזפת תחלה כ"כ הר"ן בשמו בסוף מסכת ע"ז גבי רוקי דארמאי וגבי דיני גת : וא"א ז"ל כתב שא"צ כ"כ בפרק אין מעמידין גבי קינסא וז"ל חביות בין זפותות בין שאינם זפותות הכשרן ע"י עירוי ג' ימים וכ"כ הרשב"א גבי כלים דמכניסן לקיום דאפילו מזופתים א"צ לקלף הזפת וכל שהוא מערה מים מפליטין הכל ע"כ . וכתב הר"ן בסוף מסכת ע"ז שכן דעת התוס' ורש"י וכן דעת הרמב"ם בפי"א והוא ז"ל גבי הגת דחה דברי הראב"ד ז"ל : וגדולה מזו כתב בסה"ת דאפילו בהסרת זפת לחוד סגי והרמב"ן תפס עליו וכו' :

וכתב הרשב"א יש מגדולי המורים שאמרו שאפילו שמכניסו לקיום אינו בולע יותר מכדי קליפה וכו' כן כתב בת"ה הקצר וז"ל בארוך כתב בה"ג ז"ל כלי עץ אם קלף אותם בקרדום מותר דעירוי לא מפליט יותר מכדי קליפה וכן אמר לי מורי ה"ר יונה ז"ל לפי שהיין הנבלע בלוגן דבר מועט הוא וזהו ששנינו נכרי נותן יין וישראל נותן לתוכן מים ואינו חושש כלומר משתמש בהן ע"י זה ואינו חושש ואף על פי שהיין נפלט על ידי אותן המים וקי"ל שאין מבטלין איסור לכתחלה הכל שרי לפי שהיין הנבלע מועט והקנקן כלי שאין דרכו להשתמש בדבר מועט אלא בדבר מרובה ולפיכך כיון שא"א לבא לידי כ"ט מותר לבטלו לכתחלה והרמב"ן חלוק בדבר שאין קליפה מותרת ובטל דבריהם להם שומעים שאמרו להקל ועוד דמסתבר טעמייהו עד כאן לשונו והר"ן בפרק אין מעמידין הזכיר סברות אלו ולא הכריע והתוס' מסכת ע"ז (דף עד :) גבי געוה ארתחו כתבו להתיר וז"ל אם היה מגסרן הנגר וקולפן במלקט וברהיטני ומסיר

דרכי משה

(ה) וכ"כ בכלבו וכ"ה באו"ה כלל נ"ח : (ו) ובאו"ה פסק כהמרדכי : (ז) ולפ"ז אפשר דאף שכשוך ביין לא מהני ודלא כמרדכי פ"ב דע"ז דלמד מדברי הירושלמי דשכשוך מהני ביין אך אפשר דבשיכשוך יש להקל ולכן כתב רבינו דעירוי לא מהני ביין ולא כ"כ גבי שכשוך וצ"ע ועי"ל סי' קל"ז :

וכ"ה

פרישה

בכלי חרס אבל כלי עץ א"כ אלא סדסה אחת אפילו תחילת תשמישו על ידי נכרי וזהו תמיהת ב"י ע"ש וכ"ל דלק"מ דהא ע"כ צריך לומר לר"ת דמפרש הא דאסיק בגמרא כסי כו' פעם ראשון ושני אסור כו' דקאי אסדסה אם כן מכ"ל לר"ת לחלק בין תחילת תשמישו ביד נכרי לתחילת תשמישו ביד ישראל אלא נ"ל מסתבר דנפשיה קאמר לה דמילתא דמסתבר הוא וא"כ רבינו סביא דברי סה"ת להודיענו סברא זאת ואף אם הוא לא חילק כן אלא בכלי חרס אפשר דלדידן דלא שנא בין כלי חרס לשאר כל הכלים היה אפשר לחלק כן ולכן הביא רבינו דברי סה"ת דמשמע דבכל הכלים דינא הכי (וזהו פשוט שמש"ר בכ"מ כתב ר"ת כו' ובסה"ת חילק כו' שכתב דוקא לענין שאר כלים או סתם כלי חרס אבל כלי חרס הבלוע הלכה כבר כתב שדינו בעירוי ופירש"י ורבינו הולך בשיטת הרא"ש שמסכים לפירש"י וגם ראיות ר"ת שמצריך שכשוך ג"כ כ"מ לענין שאר כלים וק"ל עכ"ה) : (לג) ואם תחילת תשמישו ביד ישראל די בפעם אחד אבל שאר המפרשים לא חילקו בזה לר"ת והצריכו לעולם שכשוך ג"פ : (לד) וכל מקום שמזכיר עירוי כו' עד וכן יעשה פעם שלישית הטעם דמכניס לקיום הוא שלשה ימים ולכך מערן ג"כ ג' ימים דכבולעו כך פלטו מרדכי : (והמים בעצמן מותרין דאין היין יוצא מדופני הכלי רק שהמים מפיגין טעם היין שבו ובאו"ה מותרין שהיין בטל בו' חלקים מים ואין לך כלי שאין בתוכו ו' פעמים כנגד מה שהוא בדופנו ודוק עכ"ה) : (לה) ואם שפך המים כו' לא עלו לו אותן המים וצריך ג' פעמים חוץ מאלו מלשון רבינו משמע שאף לצירוף אין עולין לו מים אלו ששפך קודם כ"ד וצריך לומר שכן הוא מפרש דברי הרא"ש וחולק על הרשב"א ועד"ר ; (במקום שרגילין ליתן יין כו' ר"ל או בכל ענין צריך עירוי אבל במקום שאין נותנין יין בשעת ופיתה אם פניסס לגוביס א"צ עירוי וכמ"ש

דרישה

לחלק במכניסו לקיום עכ"ל הרא"ש ועפ"ז דברי רבינו מבוארים כמ"ש בפרישה : [ז] כל מקום שמזכיר עירוי כו' ואם שפך המים קודם שעמדו בו כ"ד שעות לא עלו לו אותן המים כו' ז"ל הרשב"א בתשובה מילאן ועירן ג' ימים בפיזור בכל יום מעת לעת מותר ולא עוד אלא אפילו מילא יום ראשון שש שעות ויום שני מילא מים חדשים ו' שעות וכן בפיזור עד תשלום שיעור ג' ימים מותר עכ"ל והרא"ש כתב בתשובה חז"ל קבעו להכשיר כלי הבלוע יי"כ בעירוי שלשה ימים כו' אבל אם מיהר לערות באחד מג' ימים בשתי שעות אותו היום לא עלה לו ואין כאן אלא שני ימים כו' עכ"ל וכתב ב"י ע"ז ולכאורה נראה שחולק על הרשב"א שהכשיר במילא יום ראשון שש שעות ויום שני מילאם מים חדשים שש שעות וכן בפיזור עד תשלום שיעור שלשה ימים והרא"ש כתב שאם מיהר לערות באחד משלשה ימים בשתי שעות אותו היום לא עלה לו משמע דלא עלה לו כלל מיהו י"ל דה"ק אותו היום לא עלה לו בשביל יום שלם אבל אה"כ שעלו לו אותן שעות לענין שאם יתן מים חדשים ושהו בתוכו שעות כשיעור שחסרו מאותו היום שעלה לו יום אחד והכי נקטינן עכ"ל ב"י אבל מדברי רבינו משמע שהוא סובר דאותו היום לגמרי לא עלה לו ונראה לומר שרבינו פירש גם דברי הרא"ש כן שהרי לא הזכיר שחולק עליו בזה וכמ"ש בפרישה

נר"ס

דברי המתירין וכתב עוד בדבר שאין מכניסו לקיום שצריך עירוי כגון שהוא מזופף במקום שרגילין ליתן יין בשעת זפיתה אם קלף הזפת ושכשך (ה) שפיר דמי (לו) כל דבר שצריך עירוי אם הכניס בו ציר או מוריים מותר ליתן בו יין אח"כ שהציר שורף ומבטל טעם היין וכתב הרשב"א שא"צ להשהות בו הציר אלא קצת (לז) וא"א ז"ל כתב שצריך להשהותו בו מעת לעת וכ"כ הרמ"ה (לח) וכתב הרשב"א שאין דנין מציר ומוריים לשאר משקים שאין אומרים בטבעים זה דומה לזה אולי תערובות המלח שבתוך הציר ומוריים פועלתו [ה] (לט) והרמ"ה כתב דמסתברא מיא דמילהא היכא דתקיף מלהייהו דומיא דציר ומוריים שפיר דמי ואפילו לדבריו אין להתיר אלא ברבוי מלה כי היכי דמפרש גבי שבת (קח:) היכי דמי מי מלה עזים י תלתא מילהא (מ) אבל לא כאותם שלוקחים מלח מלא קומצם ומערבין אותו במים ומשפשפין בו והרי כאילו לא עשו כלום ועוברין על דברי הכמים (מא) כתב הרשב"א הניח כלי תחת הצינור שמימיו מקלחים או במעיין שמימיו רודפים ונשתהו שם י"ב שעות מותר שהמים הרודפים העוברים עליו מעבר לעבר מפליטין היין הבלוע בדופני הכלי (מב) [ט] והראב"ד כתב שלא אמרו כן אלא בעקלים וביוצא בהן שאין המים מתכנסין בהם אבל נודות וקנקנים ושאר כלים לא סגי להן בהכי כי קילוחו ורדיפתו מאי הוי הלא כשהן בתוך הכלים אינן לא מקלחין ולא רודפין · (מג) כלי חרס שהחזירן לכבשן ונתלבנו אפי' לא השהם בתוכו עד שנשר הזפת אלא שנרפה שרו אבל אם מדליק בהן אש אפי' נתחממו עד שנשר הזפת לא מהני וכתב בספר התרומות שאם עבר חומם לצד חוץ עד שאינו יכול להגיע בהן ידו ש"ד (מד) לפיכך חביות של עץ בין מזופתין

ומסיר הקליפה של צד היין סגי בהכי אבל (בלא) עירוי דהא כי נעביד להו עירוי אינו מפליט כי אם כדי קליפה ע"כ : וכתב עוד בדבר שאין מכניסו לקיום שצריך עירוי כגון שהוא מזופף וכו' כבר כתבתי ל' הרשב"א בתחלת סימן זה ושם כתבתי שכ"כ התוס' והרא"ש והר"ן בפ' אין מעמידין ולא ידעתי למה ייחד רבינו דברים אלו להרשב"א מאחר שהתוספות והרא"ש כ"כ והביא ראיה לדבר :

כל דבר שצריך עירוי אם הכניס בו ציר או מוריים מותר ליתן בו יין אח"כ וכו'. ברייתא בפרק אין מעמידין (שם) קנקנים של נכרים חדשים מותרים ישנים ומזופפים אסורים נכרי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר ומוריים ואינו חושש ופירש"י נכרי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר ומוריים מיד אע"פ שלא מילאהו מים לפי שהציר והמוריים שורפין את היין הנבלע ומכלין אותו . וכתב הרשב"א שנראין דברי רש"י מדאמרינן בגמרא ציר שורף אור לא כל שכן וכן פסקו הפוסקים ז"ל : כתב הרשב"א שא"צ להשהות בו הציר אלא קצת . כ"כ בת"ה שאף על פי שלא נתן בהם ציר או מוריים אלא לפי שעה הוכשרו ובארוך כתב דאיפשר שצריך שיעמוד הציר או מוריים בהם כשיעור שיחמו באש ותסיר זפתן לפי שמדמה בגמרא שריפת ציר או מוריים לשריפת אש אבל הרא"ש בפ' אין מעמידין כתב שיעור שהיית הציר בשעה מועטת א"א לומר שישרוף היין לאלתר ומסתברא מעת לעת שורף ומבטל כמו ג' ימים מים מע"ל עד כאן לשונו :

וכתב הרשב"א שאין דנין מציר ומוריים לשאר משקין פירוש לשאר משקים שיש בהם מלח שאולי תערובות המלח עם הציר ומוריים פועלת כן אבל בהתערב עם מים או עם שאר משקים לא יפעל כן . וכן מבואר בדבריו ז"ל בת"ה וכן כתב בתשובה במכונות להרמב"ן סימן קע"ז וז"ל להכשיר במים ומלח אין בנו כח כי אולי סגולת המלח המעורב עם הציר והמוריים אבל במים ומלח לא שמענו ולא נקל בדבר זה בלא ראיה עד כאן לשונו וכיוצא בזה הם דברי הרא"ש בתשובה כלל י"ט דין ג' : **והרמ"ה** י כתב דמסתבר מיא דמילחא היכא דתקיף מילהייהו וכו' : כתב הרשב"א הניח כלי תחת הצנור שמימיו מקלחין או במעיין שמימיו רודפין ונשתהו י"ב שעות מותר כ"כ בת"ה הקצר וטעמו מדתניא בסוף ע"ז (עה.) דהכי מתכשר כלי הגת ומשמע ליה להרשב"א דה"ה לכלים שמכניסן לקיום . ומ"ש רבינו בשם הראב"ד גם הר"ן כ"כ בשמו ודבריו מתיישבים על הלב ולדעת הרשב"א י"ל דאיפשר שאף הוא ז"ל לא הכשיר אלא בכלי שניטלו שוליו והמים המקלחים או רודפין ועוברין מעבר לעבר והכי דייק לישניה דקאמר שהמים הרודפין העוברין עליו מעבר לעבר מפליטין את היין אח"כ מצאתי להרשב"א ז"ל שכתב בת"ה הארוך הא דקתני הרוצה לטהרם מיד יניחם תחת הצינור שמימיו מקלחים או במעיין שמימיו רודפין כתב הראב"ד דדוקא עקלים שאין המים מתכנסים בהם אבל נודות וקנקנים לא סגי להו בהכי כי קילוחן ורדיפתן מאי מהני הרי כשהן בתוך הכלי אין מקלחין ולא רודפין הלכך בעי ג' ימים אלו דברי הרב ז"ל ואם סילק השולים כדי שיעברו המים מעבר לעבר דרך רדיפתם הרי אלו מותרים עכ"ל . וזה מבואר כדבריו וזכיתי לכוין לדעתו ת"ל :

כלי חרס שהחזירן לכבשן ונתלבנו וכו' בפרק אין מעמידין (לג:) א"ר יוחנן קנקנים של נכרי שהחזירן לכבשן האם כיון שנשרף זפתן מהן מותרים א"ר אשי לא תימא עד דנתר אלא אפילו רפאי מירפא אע"ג דלא נתר . קינסא פליגי בה רב אחא ורבינא והלכתא כמאן דאסר ופירש"י והלכתא כמאן דאסר ולא דמי להחזירן בכבשן דהתם כיון שהסיקן מבחוץ עד שנשרה זפתם כבר נתלבן החרס אבל הכא כיון שהכניס האור מיד זפתו נושר : **וכתב** בסה"ת שאם עבר חומם לצד חוץ וכו' ז"ל סה"ת אע"ג דאר"י התם קנקנים של נכרי שהחזירן לכבשן כיון שנשר זפתן מותרים וא"ר אשי אפילו נרפה זפתם היינו שעשה היסק בחוץ ובפנים וקינסא לעשות אש ולכפות החבית או דבר שמכניסו לקיום על האש הלכתא כמאן דאסר ולא הותר בהכי ואומר מורי רבינו שאם עושה כ"כ אש בפניהם שאינו יכול ליגע בדופני החבית וידו סולדת לו ליגע בחוץ אז חשוב כהגעלה ומותר עכ"ל וכ"כ סמ"ג . כתבו התוס' משמע מדברי רש"י שאם הסיקו מבפנים עד שאם היה זפת מבחוץ היה נושר די בכך ואין נראה לרבינו אלחנן שיש לחוש דלמא חם עלה דלמא . ב"ה דאף בשל חרס אמרינן בפרק כ"ש (ל:) דלא גבלייה גומרי דחיים עלייהו דילמא פקעי . פקעה כ"ש בחביות דחיים דלא ישרפו והרא"ש הורה בתשובה כלל י"ט דין ז' כדברי סה"ת : **ומ"ש** רבינו לפיכך חביות של עץ בין מזופתים

גם העץ אלמא בקליפת העץ הוכשר : ומ"ש וכתב עוד בדבר שאין מכניסו לקיום שצריך עירוי כגון שהוא מזופף במקום שרגילין ליתן יין בשעת זפיתה אם קלף הזפת ושכשכו שפיר דמי כך הוא הנוסחא בכל ספרי רבינו ונראה מלשון זה דדוקא בחדשים דאין צריך הכשר אלא מספק שמא השתמש בהם הנכרי יין ואינו ניכר כיון שנתן יין בשעת זפיתה לכך יש להקל בקולף הזפת ומשכשכו אבל בישנים שנתיישנו ביד נכרי בתשמיש יין לא סגי בהכי אלא צריך עירוי ועוד משמע מלשון זה דאף בחדשים דליכא אלא ספק אין להתיר בקלף הזפת ומשכשכו אלא בדיעבד אם נשתמש בהם אבל לכתחלה צריך עירוי אבל מדברי התוס' בפ' א"מ סוף (דף ל"ב) בד"ה כך הוא גירסת הספרים וכן בדברי הרא"ש לשם משמע להקל אפילו בישנים אפילו היה בהן זפת דכיון שקלפוה דיין בשכשוך ומותרין להשתמש בה לכתחלה ולכן לא הביא רבינו בדין זה אלא דברי הרשב"א שהם להחמיר בישנים ותיישב מה שהקשה ב"י למה ייחד רבינו דברים אלו להרשב"א מאחר שהתוס' והרא"ש כתבו כן . מיהו ודאי דנוסחא מוטעת נזדמנה לו לרבינו בספר תורת הבית דבספרים דידן מפורש בתורת הבית דאין חילוק בין חדשים לישנים ואפילו לכתחלה קולף את הזפת ומשכשכו והוכשר בכך להשתמש בו ואפילו בישנים וכך הביא בית יוסף לשונו בתחלת סימן זה : וכתב הרשב"א בת"ה הארוך דכלים שאין מכניסן לקיום ואין משתמשין בהן תדיר כקוזי משכשכן במים וכן הדין לכוסות אע"פ ששותין בהם תדיר מכל מקום אין היין שוהה בהם תדיר אלא ממלאן לפי שעה ושותה ומערה והלכך בשכשוך בעלמא סגי להו ואפי' היה תחלת תשמישו ביד נכרי עכ"ל. ומביאו בית יוסף אבל דין בקנוק ובספר בדק הבית לבית יוסף שהקשה ע"ז שהרי נתבאר בסימן זה לדעת הרבה מהמפרשים דכסי שתחלת תשמישן ביד נכרי דינם כמכניסן לקיום וגם בשמו כתבתי כן וצריך לומר דהתם בשל חרס והכא בשל עץ או עור ולפעד"נ דאידי ואידי בשל חרס אלא דכסי דפליגי בה בתלמודא פרק א"מ איירי בכוסות של חרס שמשהין בתוכן יין אלא שאין מכניסן לקיום כמו קנקנים של נכרים דמכניסן לקיום ואפילו הכי אם תחלת תשמישן ביד נכרי דינן כמכניסן לקיום אבל הרשב"א בת"ה מיירי בכוסות של חרס ששותין בהן יין בתוך הסעודה דאין שוהה בהן יין כלל אין דינן של אלו כמכניכן לקיום כלל וסגי בשכשוך אפי' תחלת תשמישן ביד נכרי : כל דבר שצריך עירוי אם הכניס בו ציר וכו' ברייתא פ' א"מ (דף ל"ג) ומשמע מלשון רבינו דלכתחלה צריך להכשירו במילוי מים ועירוי אלא דבדיעבד אם הכניס בו ציר נמי הוכשר ושרי להשתמש בו אף לכתחלה ולא מטרחינן ליה לחזור ולעשות הכשר במלוי מים ועירוי ועיין שם בתוס' בסוף ד"ה כך הוא גירסת הספרים : כתב הרשב"א הניח כלי תחת הצינור וכו' טעמו דהך הכשר דתחת הצינור איתא בברייתא לגבי כלי הגת ומשמע דה"ה לכלים שמכניסן לקיום ואיכא לתמוה למה לא כתבו הכשר דתחת הצנור גבי כלי הגת שהוא מקומו בתלמודא וכתבו שלא במקומו לגבי כלים שמכניסן לקיום . וע"ל בסוף סימן קל"ה סט"ז :

כלי חרס שהחזירן לכבשן וכו' עד מרותחין כל זה בפ' א"מ (דף ל"ג) ובתוס' בד"ה קינסא ובאשיר"י לשם : ומ"ש לפיכך חביות של עץ וכו' פי' כיון דאפי' בשל

דרכי משה

(ח) וכ"ה בסמ"ג ובמרדכי פא"מ בשם התוס' ורש"י והרמב"ם פי"א ובהכי נקטינן ובהגמי' אם קלף הזפת הוי כאילו לא היה מזופף ואם הוא דבר שאין מכניסו לקיום די לו אח"כ בשיכשוך

דרישה

בפרישה : [ח] והרמ"ה כתב כו' עד היכי דמי מי מלח עזים תלתא מילחא פ' שמונה שרצים דף ק"ח ע"ב ע"ש שגירסא שלפנינו בספרי הגמרא שם אמר אביי תרי תלתי מילחא ותלתא מיא למאי עבדי א"ר אבהו למוריסא : [ט] והראב"ד כתב שלא אמרו כן אלא בעקלים וכיוצא בהן כו' כתב ב"י וז"ל ולדעת הרשב"א י"ל דאפשר שאף הוא ז"ל לא הכשיר אלא בכלי שניטל שוליו והמים המקלחים או רודפין עוברין מעבר לעבר והכי דייק לישנא דקאמר שהמים הרודפים העוברין עליו מעבר אל עבר מפליטין את היין אח"כ מצאתי להרשב"א ז"ל שכתב בת"ה הא דקתני הרוצה לטהרם מיד יניחם תחת הצינור שמימיו מקלחין או במעיין שמימיו רודפין כתב הראב"ד דדוקא עקלים שאין המים מתכנסים בהם אבל נודות וקנקנים לא סגי להו בהכי כי קלוחן ורדיפתן מאי מהני הרי כשהן בתוך הכלי אין מקלחין ולא רודפין הלכך בעי ג' ימים אלו דברי הרב ז"ל ואם סילק השוליים כדי שיעברו המים מעבר לעבר דרך רדיפתן הרי אלו מותרין כו' עכ"ל ב"י ואפשר לפרשו שגם רבינו ס"ל הכי והביא דברי הרשב"א ואחריו דברי הראב"ד לומר שביאור דברי הרשב"א הם כדברי הראב"ד אבל פשטן של דברי רבינו משמע דלפלוגי כתב דברי הראב"ד לדברי הרשב"א ושלא היה לפניו ת"ה הארוך וכמ"ש ב"י הרבה פעמים ולפ"ז צ"ל דרבינו הבין מ"ש הרשב"א העוברים עליו מעבר לעבר ר"ל שמקלחין בכח מן הצינור לתוך הכלי עד שנתמלא ואחר שנתמלא יוצא ממנו המים מעבר זה הפנימי לעבר דחוצה לה והכל בכח הקילוח ומש"ה מהני וק"ל : עוד הביא ב"י בריית' זו כמעט בס"ס קל"ח אמש"ר שם דין עקלים דכלי הגת מה הכשרן וכתב ב"י עלה שם בד"ה ודע דבהאי ברייתא כו' ז"ל הרי"ף והרא"ש השמיטו דברי רבי יוסי ודברי רשב"ג שאמר בשם רבי יוסי האי דינא מניחן תחת הצינור שמימיו מקלחין או במעיין כו' מפני שהם סוברין דת"ק פליג עלייהו ולית ליה הני טהרות ומסיק אבל הרשב"א כתב האי דינא דמניחין תחת

תחת

פרישה

בר"ס קל"ח עכ"ה) : (לו) כל דבר שצריך עירוי אם הכניס בו הציר כו' וכתב הרשב"א שא"צ לשהות בו הציר אלא קצת . בת"ה הארוך פירש כשיעור שיחמו באש ותסיר זפתן לפי שמדמה בגמרא שריפת ציר לשריפת אש דאמרי' ציר שורף אור לא כל שכן ע"כ ודין אור יתבאר בסמוך : (לז) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שצריך לשהותו בו מעת לעת טעמו משום דעירוי אחד של ציר הוא דומה לעירוי ג"פ מים ומה התם צריך בכל פעם מעת לעת אף בעירוי זה צריך מעת לעת שהוא אחד משלשה שבעירוי המים : (לח) וכתב הרשב"א שאין דנין מציר ומוריים לשאר משקין פירוש שיש בהן מלח : (לט) והרמ"ה כתב דמסתברא מיא דמילחא היכא דתקיף מלחייהו דומיא דציר ומוריים כו' אין רצונו לומר במ"ש דומיא דציר ומוריים שיש בו מלח כך הרבה כמו שיש בציר ומוריים דציר ומוריים מלחו מועט אלא ר"ל שהוא תקיף ע"י מלח שיש בו כמו ציר ומוריים שהוא תקיף וזהו שכתב בסמוך אבל לא כאותם שלוקחים מלח מלא קומצם כו' דאותם סברו לומר דהא דכתב הרמ"ה דומיא דציר ומוריים היינו שיהא מלח כך הרבה כמו שיש בציר ומוריים : (מ) אבל לא כאותם כו' טעמו נתבאר בסמוך : (מא) כתב הרשב"א הניח תחת הצינור שמימיו מקלחין כו' טעמו מדתני' בסוף מסכת ע"א דהכי מתכשר כלי הגת : (מב) והראב"ד כתב שלא אמרו כו' ר"ל הא דתני' דהכי מתכשר בכלי הגת לא אמרו אלא בעקלים (פי' שכורכים אותו סביבות התפוח שלא יתפזרו הענבים מכובד הקורה וקורין בל"א רעפין עכ"ה) כו' ועד"ר : (מג) כלי חרס שהחזירן לכבשן ונתלבנו כו' אבל אם מדליק בהן אש כו' לא מהני פירש"י דלא דמי לחזרת הכבשן דהתם כיון שהסיקם מבחוץ עד שנשרה או נרפה זפתה מבפנים כבר נתלבן החרס אבל הכא כיון שהכניס האור זפתו נושר מיד ומש"ה אם עבר חומה לצד חוץ שג"כ נתלבן החרס ש"ד : (מד) לפיכך חביות של עץ כו' וצריכי

עירוי

חדושי הגהות

ז ז"ל הפרישה עד זה אין דצונו לומר כמ"ש דומיא דמוריים וציר שיש בו מלח הרבה כמו בציר ומוריים מלחו מועט אלא ר"ל שהוא תקיף ע"י מלח שיש בו כמו ציר ומוריים שהוא תקיף וזהו שכתב בסמוך אבל לא כאותן שלוקחים מלח מלא קומצם כו' דאותם סברו לומר דהא דכתב הרמ"ה דומיא דציר ומוריים היינו שיהא מלח כך הרבה ככו ציר ומוריים : ז לפנינו בגמרא איתא אמר אביי תרי תילתא מילהא ותילתא מיא למאי עבדי להו אמר אביי למוריסא (פרישה):

פירש"י

מזופתים בין שאינן מזופתים וכו' פשוט הוא: **ומ"ש** דהגעלה מהניא הוא ע"פ הפוסקים שהזכיר בסמוך ושלא כדברי רש"י שכתב גבי קינסא דכל שמכניסן לקיום לא מתכשרי ע"י נתינת מים לתוכן:

ור"ת התיר לשפוך עליהם רותחים ולגלגלו וכולי כלומר בענין הכשר ההגעלה נחלקו ר"ת ור"י שר"ת התיר לשפוך בהם רותחים ולגלגלו וכו' ור"י היה מצריך להגעיל כל נסר ונסר וכו' מחלוקתם הזכירו התוס' והרא"ש בפא"מ וכתבו שטעמו של ר"ת דאף ע"ג דבשאר איסורים לא סלקא הגעלה בהכי דאפילו עירוי מכלי ראשון ליכא הכא י"נ שאני שתשמישו ע"י צונן:

ומ"ש רבינו בסברת ר"י כך הם דברי הרא"ש אבל התוס' כתבו בשמו דמלוה מן המובחר להגעיל כל נסר לבד ולזרוק עליה מאותו כלי עצמו שהוא רותח על האור ודי בכך אע"פ שפסקה הרתיחה כשמעבירה מן האור ויש משימין קערה בתוך מחבת על האש עד שרתיחות עולות תוך הקערה ומאותה קערה מגעילים בזה מסופק ר"י ותלה הדבר להחמיר דחשיב ככלי שני ע"כ. ובתשובות הרא"ש כלל י"ט דין ח' כתוב שנהגו העולם כר"ת ונראה שכך הוא דעתו ז"ל והר"ן כתב שדעת ר"ח והרמב"ן דבכלי ראשון הוא צריך להגעיל והרשב"א כתב שראוי לחוש לדברי האוסרים ובתשובה כתב על א' שהכשיר בקבוק במים חמין דאינו כלום דכלי זה מכניסו לקיום הוא ובעי הגעלה בכלי ראשון ועירוי דכלי ראשון אינו ככלי ראשון ואפי' למאן דסבר דהוי ככלי ראשון אין זה ממלא כל הבקבוק מים חמין בעירויו אלא משליכין לתוכו קצת מים ומגלגלים לאחר מכאן את הכלי כדי שיעברו המים על כל חלקיו ומתערין המים מצד אל צד לאחר שהשליכום בתוך הכלי ואין זה עירוי מכלי ראשון אלא עירוי דעירוי:

וכתב הרוקח בסי' רס"ה אם היה שופך ע"י משפך אינו כהגעלה: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש דאף לדברי ר"ת אין להתיר כה"ג אלא בשאינו מזופף וכו' כ"כ בתשובה: ומ"ש ומשמע מדבריו כי הגעלה טובה כלומר שהיא מכלי ראשון מהני בלא קליפת הזפת פשוט הוא: כתב הרא"ש בתשובה שם דין ו' שאלה במה יכשרו אחר קליפת הזפת דבר פשוט הם דדי להם בשפיכת מים רותחין לתוך כלי גדול ולא יצטרך שימלא מים שליטתן: ולענין הלכה לכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים בדיעבד יש לסמוך על דברי ר"ת: כלי עץ וכלי עור אע"פ שמכניסן לקיום שצריכים עירוי שרו כמי בהגעלה אבל כלי חרס כתב הרמב"ן דלא שרו בהגעלה וכו'. בת"ה הארוך כתב הרשב"א על דברי בעל התרומות שהתיר בשם ר"י במדליק אש בפנים עד שעבר החום לצד חוץ משום דחשיב כהגעלה דמדבריו אנו למדים דבהגעלה ס"ל דמהני בכלי חרס לגבי י"נ אבל הרמב"ן כתב שלא מצינו הגעלה לכ"ח הצריך עירוי וניגוב ואינו נראה דגרסינן בירושלמי דמס' תרומות פרק אחרון תני רבי חלפתא בן שאול קדרה שבישל בה ג"פ מגעילה ג"פ בהמין ודיו וכו' ומשמע דה"ה לכל שאר איסורין של דבריהם וכן מצאתי לה"ר שמריה הצרפתי ואע"פ שאין ראייתו מחוורת מ"מ לענין י"נ הנבלע בצונן שומעים לו ועוד דלא גרע ממילוי ועירוי עכ"ל. והר"ן כתב שתי הסברות ולא הכריע:

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ן דלא שרו בהגעלה אלא באותם שאין מכניסן לקיום כ"כ הרשב"א בשמו בת"ה והר"ן בפרק אין מעמידין ולאו למימרא דשאין מכניסן לקיום בעו הגעלה מפני שכן של חרס שהרי אם היה תחלת תשמישו ביד נכרי לשיטת רש"י והגאונים שצריך עירוי דין מכניסו לקיום יש לו ולא מתכשר בהגעלה לדעת הרמב"ן ואם תחלת תשמישו ביד ישראל בהדחה בעלמא סגי ליה ולשיטת רש"י (ר"ת) אפי' שתחלת תשמישו ביד נכרי לא בעי הגעלה דבג' הדחות בצונן סגי אלא היינו לומר שאע"פ שהוא ניתר בהדחה (לשאין) תחלת תשמישו ביד נכרי ואם רצה להגעילו שרי ואע"ג דמילתא דפשיטא הוא שאם הדחה בצונן שריא כ"ש הגעלה ברותחין איפשר שכ"כ לומר דאע"ג דלר"ת בעי ג' הדחות בהגעלה סגי אף ע"פ שאין שם אלא הדחה א' מאחר שהיא ברותחין היא חשובה כג' בצונן א"כ דכי מכשרינן בהדחה צריך לשכשך היטב להעביר טיפת היין שעל פי הכלי ואשמועינן דבהגעלה ברותחין אע"פ שאינו משכשך להעביר טיפת היין שעל פניו שרי משום דהמים שורף ומכלה לחות היין ואף ע"פ שמדברי הרמב"ן עצמו שהביאו הרשב"א והר"ן משמע דלא אשמועינן מידי בהא שהרי כתב כלשון הזה ומיהו כלי חרס המוכשר בהדחה דבר ברור הוא שניתר בהגעלה. ע"כ מ"מ מאחר שכתבו רבינו נכון לומר שכתבו להשמיענו שום דבר שאל"כ לא ה"ל לכתבו: ומ"ש בשם הרשב"א ודוקא בכלי ראשון אבל בכלי שני או אפי' לערות מכלי ראשון עליהם לא מהני וכו' לאו אכלי חרס בלחוד קאי אלא לכל כלים הניתרים בהגעלה קאמר דלא משתרו אלא בכלי ראשון שהוא סובר כסברת ר"י כמש"ל וסובר דעירוי דכלי ראשון ככלי שני וכ"כ מדבריו בת"ה הארוך והקצר וא"כ לא ה"ל לרבינו להביא דבריו פה אלא לעיל אחר דברי ר"י ואיפשר שלפי שראה שהרשב"א כתב דברים אלו בת"ה אחר שכתב דהגעלה מהני לכלי חרס אפי' מכניסן לקיום סבר דלא קאי אלא לכלי חרס ואין הדבר כן אלא שגמר לכתוב איזה כלים ניתרים בהגעלה ואח"כ ביאר כילד ענין עשיית ההגעלה ואכולהו קאי כמ"ש: **ומ"ש** אבל אם אין מכניסן לקיום סגי להו בעירוי וכו' לא בכלים שאינם צריכים אלא הדחה אתא לאשמועינן דהא ודאי פשיטא אלא לאשמועינן דאפי' כלי הגת הצריכים ניגוב אם עירה עליהם רותחים מכלי ראשון הוכשרו משום דלא תהא הגעלה פחותה מניגוב וכן מבואר בדבריו בת"ה ואף ע"פ שכבר כתב רבינו דבריו בסימן קל"ח לא נמנע מלכתבה כאן בקצרה:

מזופתין בין שאינן מזופתין אף ע"פ שמכנים בהן שלהבת לא מהני וצריכין עירוי או הגעלה (מה) ור"ת התיר לשפוך בהן רותחין ולגלגלו עד שיעברו על פני כולה (מו) וכתב א"א הרא"ש ז"ל דאף לדבריו אין להתיר כה"ג אלא כשאינו מזופף אבל במזופף לא מהני בהגעלה גרועה כזאת ומשמע מדבריו כי הגעלה טובה מהני בלא קליפת הזפת ור"י היה מצריך להגעיל כל נסר ונסר לבדו (מז) שיטבנים כלי לתוך היורה כשהיא רותחת על האש וישפוך על כל נסר ונסר שהמים שבאותו כלי חשובים ככלי ראשון כיון שהעבירו מרותחים כלי עץ וכלי עור אף ע"פ שמכניסן לקיום שצריכין עירוי שרו נמי בהגעלה (מח) [ו] אבל כלי חרס כתב הרמב"ן דלא שרו בהגעלה אלא באותן שאין מכניסן לקיום אבל אם מכניסן לקיום לא שרו בהגעלה (מט) [יא] והרשב"א כתב יש מגדולים שאומרים שאף במכניסן לקיום שרו בהגעלה ונראה דבריהם ודוקא בכלי ראשון אבל בכלי שני או אפי' לערות מכלי ראשון עליהם לא מהני כיון שמכניסן לקיום (נ) אבל אם אין מכניסן לקיום סגי להו בעירוי שמערה

בכל חרס לא מהני הדלקת אש מבפנים אא"כ היו סולדת בהן מבחוץ משום דזה הוא חשוב כמו הגעלה כל שכן הכיות של עץ דהיים עלייהו שלא ישרפו דלא מהני הדלקת אש מבפנים דהא ודאי דלא יהא כח האש כ"כ שהוי"ם מבחוץ דא"כ יהיה שורף דפני החביות אלא צריכין עירוי או הגעלה ואף ע"פ דליכא בהגעלה זו אפי' עירוי מכלי ראשון מ"מ ודאי חשובה היא כמו מילוי מים ועירוי ור"ת התיר לגלגל וכו' ס"ל דהגעלה זו חשובה כמו מילוי מים ועירוי: ומ"ש בשם הרא"ש דדוקא באינו מזופף וכו' ס"ל דמלוי מים ועירוי מפליט יותר מהגעלה זו הגרועה שהרי לעיל כתב רבינו בסי"ה דאף במכניסו לקיום סגי להו בעירוי אפי' הן זפותים וכאן לא מהני בזפותים: ומ"ש ור"י היה מצריך להגעיל כל נסר וכו' פי' אף באינן זפותין היה מצריך להגעיל כל נסר לבד וכו' למצוה מן המובחר כמ"ש בתוס' לשם:

כלי עץ וכלי עור וכו' פי' כלי עץ וכלי עור דבשאר איסורים מהני הגעלה הלכך אף באיסור י"נ מהני הגעלה אבל כלי חרס לא אשכחן הגעלה לכ"ח ואף ע"ג דהגעלה לא גרע ממלוי מים ועירוי אפ"ה כדי שלא יבואו לטעות להגעיל כלי ח"ס אף בשאר איסורין השוו חכמים מדותיהם שלא להגעיל כ"ח אף באיסור י"נ ולפ"ז ניחא הא דכתב הרמב"ן דבכ"ח שאינן מכניסן לקיום שרי בהגעלה דודאי מיירי באותן שתחלת תשמישן ביד ישראל ודי להם בשכשוך בעלמא ופשיטא דהגעלת רותחין כל שכן דמהני אלא לפי שהשוו חכמים מדותיהם שלא להכשיר שום כ"ח הבלוע בו איסור בהגעלה כדי שלא יבואו לידי טעות כדפרי' ושד"א דאף באינן מכניסן לקיום נמי לא מהני הגעלה לכך כתב דליתא דלא גרע הגעלת רותחין ממים צוננין והב"י נדחק ביישוב זה ע"ש: ומ"ש והרשב"א כתב וכו' כתב ב"י דבת"ה מבואר דלאו אכ"ח בלחוד קאי אלא אכל כלים הניתרים בהגעלה קאמר דלא משתרו אלא בכ"ר וכו' וא"כ קשה דלא ה"ל לרבינו להביא דבריו פה אלא לעיל אחר דברי ר"י שהיה מצריך להגעיל כל נסר ונסר וכו' עד שהעבירן מרותחין משום דסובר דעירוי דכלי ראשון ככלי שני עכ"ל ולע"ד נראה ליישב דכתבה רבינו פה משום דכתב בסוף דבריו אבל אם אין מכניסן לקיום סגי להו בעירוי שמערה מכ"ר עליהם לאורויי דאף בכ"ח דבלעי טובא סגי להו בעירוי באין מכניסן לקיום:

דרכי משה

בשכשוך וכ"ב הר"ן פא"מ דף שכ"ה ע"א דהזפת אינו עושה שהכלי בולע יותר ולכך אם קלפו הוי כאילו לא נזפת מעולם עכ"ל וכ"ה בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן ז' וכ"כ ב"י בשם התוס' והרא"ש: עוד כתב המרדכי פא"מ ע"ג הכלי שמכניסו לקיום ע"י זפת ובלא זפת אין מכניסו לקיום אם קלף הזפת זהו הכשירו עכ"ל אמנם בתשובת הרא"ש לא משמע כן וע"ל גבי הכשר חביות: ובכלבו:

פרישה

עירוי או הגעלה ובעניין ההגעלה פליגי כמו שמפרש ואזיל ור"ת התיר כו' ור"י פליג עליה והיה מצריך כו': (מה) ור"ת התיר כו' דמגלגלו עד שיעברו על פני כולה ואע"ג דבשאר איסורין לא סלקא הגעלה בהכי דאפי' עירוי מכלי ראשון ליכא הכא י"נ שאני שתשמישו ע"י צונן תוס': (מו) וכתב הרא"ש ז"ל כו' ומשמע מדבריו כי הגעלה טובה מהני כו' כתב ב"י כלומר שהוא מכלי ראשון מהני בלא קליפת הזפת ב"י פי' לפירושו שאינו ר"ל הגעלה טובה דהיינו להכניס כלי האיסור שהוא החבית לתוך היורה שיש בו החמין וכדרך ההגעלות דכיון דזה הוא צונן בעירוי סגי רק שיגעיל כל נסר מכלי ראשון ולא שיגלגל מנסר לנסר כדברי ר"ת ודעת ר"י הוא דגם באינו מזופף בעינן הגעלה כה"ג מיהו בהגעלה כה"ג אף ע"ג דהוא עירוי סגי בהכי וזה"ר בשמו ז"ל שיכנים כלי לתוך היורה כשהוא רותחת על האש וישפוך ור"ל שלא ישפוך מהיורה לתוך הכלי ומהכלי על כל נסר דאז יהיה המים נשפכים על הנסר מכלי שני וזה אינו מותר אפי' באיסור בליעת צונן כ"א לר"ת דמתיר לגלגל דאליביה ה"ה דמותר לשפוך ג"כ מהיורה לתוך הכלי. ומש"ה הצריך ר"י לכתוב שיכנים כלי לתוך היורה כו' ולא הל"ל אלא שישפוך על כל נסר ונסר בפני עצמו אלא אתא ללמדינו שגם בזה מחולק עם ר"ת: (מז) שיטבנים כלי לתוך היורה פי' כלי שמגעילין בו כו' וישפוך מהכלי על כל נסר ונסר ואע"ג דגם הרא"ש התיר בהכשר כזה נראה דלא בא הרא"ש לחלוק על ר"ת אלא שר"ת ור"י פליגי ובא הרא"ש לבאר דברי ר"ת דמיירי בלא זפתן ואף בזה חולק ר"י עליו וס"ל דאף בלא זפתן צריך להגעיל כל נסר ונסר מכלי ראשון ולא כדעת ר"ת: (מח) אבל כלי חרס כתב הרמב"ן דלא שרי בהגעלה אלא באותן שאין מכניסן לקיום כו' אע"ג דגם בהדחה סגי להו אשמועינן דאם רצה להגעילו שרי ב"י וכמ"ש בדרישה ע"ש: (מט) והרשב"א כתב יש מגדולי המורים כו' ונראין דבריהם כיון שהוא איסור מדבריהן ונבלע בצונן לא גרע ממילוי ועירוי עכ"ל: (נ) אבל אם אין מכניסן לקיום

דרישה

תחת הצינור או במעיין כו' ע"ש. ואם כן קלת קשה כיון דהרא"ש השמיטו למה כתבו רבינו כאן וי"ל דס"ל דע"כ לא פליג עליה הת"ק עליה דרשב"ג משמיה דר' יוסי אלא אמ"ש דכן הכשרן דכלי הגת ומשום דכלי הגת יש שפע יין אבל כאן דאיירי בכלים המכניסם לקיום ס"ל לרבינו דגם הרא"ש והרי"ף יכול להיות דמודים בהכשר זה והשתא א"ש דכתב רבינו דין זה כאן בדין כלים המכניסם לקיום ולקמן בסימן קל"ח בדין הכשר כלי גת לא כתבוהו. ועי"ל דלא כתב רבינו דברי הרשב"א והראב"ד משום דס"ל הכי אלא ה"ק הרשב"א לטעמיה דס"ל דהלכתא כרשב"ג כתב הכשר זה גם אכלים דמכניסם לקיום ואכל הכלים אזה כתב רבינו בשם הראב"ד דכתב דרשב"ג עצמו לא אמר דינו כ"א בעקלים כו' ודו"ק: [י] אבל כלי חרס כתב הרמב"ן דלא שרי בהגעלה אלא באותן שאין מכניסם לקיום ז"ל ב"י כ"כ הרשב"א בשמו בת"ה והר"ן בפא"מ ולאו למימרא דשאין מכניסן לקיום בעי הגעלה מפני שכן של חרס שהרי אם היה תחלת תשמישו ע"י נכרי לשיטת רש"י והגאונים שצריך עירוי דין מכניסו לקיום יש לו ולא מתכשר בהגעלה לדעת הרמב"ן ואם תחלת תשמישו ביד ישראל בהדחה בעלמא סגי ליה ולשיטת ר"ת אפי' שתחלת תשמישו ביד נכרי לא בעי הגעלה דבג' הדחות בצונן סגי. אלא היינו לומר שאף ע"פ שהוא ניתר בהדחה לשאין תחלת תשמישו ע"י נכרי אם רצה להגעילו שרי אע"ג דמילתא דפשיטא היא שאם הדחה בצונן שרי כל שכן הגעלה ברותחין אפשר שכ"כ לומר דאע"ג דלר"ת בעי שלשה הדחות בהגעלה סגי אף ע"פ שאין שם אלא הדחה אחת מאחר שהוא ברותחין היא חשובה כג' בצונן אי נמי דכי מכשירין בהדחה צריך לשכשך היטב להעביר טיפת יין שע"פ הכלי ואשמועינן דבהגעלה ברותחין אף ע"פ שאינו משכשך להעביר טיפת היין שעל פניו שרי משום דהמים שורף ומכלה לחות היין ואף ע"פ שמדברי הרמב"ן עצמו שהביא הרשב"א והר"ן משמע דלא אשמועינן מידי בהא שהרי כתב בלשון הזה ומיהו כלי חרס המוכשר בהדחה דבר ברור הוא שניתר בהגעלה ע"כ מ"מ מאחר שכתבו רבינו נכון לומר שכתבו להשמיענו שום דבר שאל"כ לא ה"ל לכתבו עכ"ל ב"י

ונראה שכתב רבינו ג"כ לסברת הרא"ש דלעיל דס"ל דלא בכל כלי חרס בעינן עירוי כדלעיל ע"ש וא"כ איירי בכל ענין ולכל הפירושים ואשמועינן שהגעלה מהני כשכשוך (שהוא הדחה ג"פ. גם ס"ל דרמב"ן אשמועינן דאפי' כלי הגת דצריכה ניגוב כמ"ש בסימן קל"ח אפ"ה מהני הגעלה. ותימה כאן משמע בפשיטות דעירוי עדיף מהגעלה ובא"מ סימן תנ"א כתב בהדיא דעירוי לא עדיף מהגעלה. ואפשר לתרץ דלעולם הגעלה עדיף מעירוי רק במכניסו לקיום סובר הרמב"ן דאינו מועיל הגעלה כמו עירוי והיינו משום דכבולעו כך פולטו והיינו שהיה בו זמן ארוך ובזה מתורץ דל"ת ממ"ש בסימן קל"ח דהגעלה עדיף מעירוי וע"ש בסעיף י"א בדרישה. ובסברא זאת י"ל דאפי' בתחלת תשמישו ביד נכרי איירי ואף ע"ג דצריך עירוי מ"מ כ"ש דהגעלה מהני ובמכניסו לקיום לא מהני הגעלה. אך להרמב"ן שהביא ב"י משמע דהרמב"ן לא איירי אלא בכלים דמהני הדחה דבהו כמי הגעלה מהני אבל בכלים דבעינן עירוי או ניגוב לא מהני בהו הגעלה ומיהו דברי רבינו יש ליישב כן כמ"ש ודו"ק כנ"ה): [יא] והרשב"א כתב כו' ודוקא בכלי ראשון אבל בכלי שני או אפי' לערות עליהן מכלי ראשון לא מהני כו' ז"ל ב"י לא אכלי חרס בלחוד קאי

שמערה מכלי ראשון עליהם כל הכלים שישנן י"ב חדש שרו שודאי בלה כל ליחלוחית יין שבהם (יא) וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שאם נתן בהם מים תוך י"ב חדש א"צ להמתין י"ב חדש לימים אחרונים אלא שנים עשר חדש לזמן הראשון [יב] כתב הרשב"א יש מי שהורה שצריך לחתיר הקשרים וכ"כ הראב"ד ומדברי רש"י יראה שא"צ להתירו וכ"כ הרמב"ן וכן בכל מקום שצריך עירוי אין להתירם שהמים נכנסין בכל מקום אבל מקום שמזכיר ניגוב צריך להתירם [יג] וא"א ז"ל כתב להתירם גם ביישון:

קלו (א) השולח

כלי ביד נכרי צריך להחתים שכל כלי ששהה ביד נכרי אפילו שעה אחת צריך הכשר כפי ההכשר שצריך אילו היה ישן בבית הנכרי ובא לקנותו ממנו

כל הכלים שיבשן י"ב חדש שרו וכו' מימרא דאמוראי בסוף ע"ז (דף ע"ה): ומ"ש וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שאם נתן בהם מים תוך י"ב חדש א"צ להמתין י"ב חדש למים אחרונים וכו' נראה דלפי דלגבי כלי של איסור שהוחמו בו מים תוך מע"ל צריך לשהות מע"ל לביטול המים כדכתב רבינו בסימן ק"ג ובסימן קכ"א א"כ הוה אמינא דבכלי יין נמי כך הדין אם נתן בהם מים תוך י"ב חדש כיון דאיסור הוא צריך להמתין י"ב חדש למים אחרונים וקאמר הרא"ש דלא דמי איסור יין לשאר איסורין דגבי המים מים תוך מע"ל בכלי של שאר איסורין הוי טעמא לפי שמשערין בכל הקדרה וכשהחמו בה המים תוך מע"ל לא היו במים ס' לבטלה והזרו המים כולן איסור אבל ביין של איסור דנבלע בגוכן והיין שנפלט מן הכלי בתוך המים מועט הוא כדי קליפה בלבד ונתבטל במים והזר כולו היתר והזר ונבלע בכלי בעודו היתר עדיף טפי מאילו יבשן י"ב חדש ולא נתן בהם מים תוך י"ב חדש ולפ"ז אין חילוק בין נתן בהם מים תוך י"ב חדש לנתן בהם יין תוך י"ב בכל ענין א"צ להמתין אלא י"ב חדש לזמן הראשון וב"י לא פי' כך וכתב נחלק בין נתן בהם יין לנתן בהם מים ומה שכתבתי הוא העיקר: **כתב** הרשב"א יש מי שהורה שצריך להתיר הקשרים סוף ע"ז (דף ע"ה) והי אית בהו קטרי שרי להו ולהראב"ד קאי נמי איישון אבל לפירש"י והרמב"ן לא קאי אלא אניגוב ועיין בב"י:

קלו השולח כלי ביד נכרי וכו' בפרק בתרא דע"ז (סוף דף ע"ד) רבא כי הוה משדר גולפי להרפניא סחיף להו אפומייהו וחתים להו אבירצייהו קסבר כל דבר שמכניסו לקיום אפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן ופירש"י סחוף להו כו' משום הב"ה גזרו ביה רבנן כיין עצמו כי היכי דלא ליתי לשהוי ביד נכרי עכ"ל נראה דמ"ש גזרו ביה רבנן כיין עצמו וכו' להורויי דלא נפרש גזרו ביה רבנן לכתחלה אבל דיעבד אם לא החתימו אין הכלי נאסר לכך פי' דגזרו ביה כיין עצמו כהניחו ביד נכרי דלא התימה לפי שעה דנאסר ה"נ נאסר מיד ואע"ג דאפי' נתן בו יין לפי שעה אינו בולע בגוכן אפ"ה גזרו לאסרו כי היכי דלא ליתי לשהויי ביד נכרי שאז נאסר מדינא וזהו שאמר גזרו ביה רבנן כלומר גזרו לפי שעה אטו היכי דאתי לשהויי והשתא בע"כ צ"ל דנאסר דיעבד בהניחו לפי שעה דאל"כ מאי אהנו רבנן בהך גזירה הא כיון דלא נאסר דיעבד לא יחוש לגזירתם ויניחנו לפי שעה ואתי נמי לשהויי ביד נכרי זאת היא דעת רש"י וכ"כ רבינו שאם הניחו ביד נכרי אפי' שעה אחת צריך הכשר כפי ההכשר שצריך אילו היה ישן בבית הנכרי וכו' וכן נראה מתוך התוספות וסה"ת והמרדכי שכתבו דבחביות גדולים שלנו אין לחוש שמא בזמן מועט נתן בהם יין ועירן אלא דבקטנים יש לחוש שנתן בהן ועירן וצריכין הכשר אפי' דיעבד וכ"כ ה"ר ירוחם להדיא והכי משמע בסמ"ג וסמ"ק ומכאן למדנו דבהניח ביד נכרי כלי סטודה שתשמישו בחמין לפי שעה דנאסרו מיד וצריכין הכשר כאילו היה ישן ביד נכרי ובא לקנותו ממנו אך קשה מ"ש המרדכי פא"מ גבי מעשה שליקא דארמאי דקאמר רב ספרא דשרי דלא חיישינן לגעולי נכרים דכ"ע לפגם הוא פי' משום דסתם כלים ש"נ אינן ב"י ואף ע"ג דספק דאורייתא הוא שרי משום דאיכא ספק ספיקא ספק אם נשתמשו בו היום ואת"ל נשתמשו שמא בדבר שהוא פוגם נשתמשו ולפ"ז כשמוליכין הסכינים להשחיז בבית האומן ומחזירן לבו ביום ליכא ההי טעמא דספק ספיקא משום דבו ביום החזירן א"כ אם נשתמשו בה היינו בו ביום בודאי וליכא למימר ספק משום דלא נשתמש כלל דודאי רגיל להשתמש בו כיון דאין ישראל עומד ע"ג והלכך צריך להגעילו וכן היה אר"ת דצריך שילך הישראל להשחזה והיה מחמיר בהן יותר מבכלי הנכרים עצמן ודוקא כשהניחם הני היום בבית הנכרי או יותר אבל לפי שעה לא וכו' עכ"ל משמע דלפי שעה אין לחוש דמירתת ואמר השתא אתי ישראל והזי לי אבל בהאי יום או יותר לא מירתת דמימר אמר כיון דלא אתא ישראל עד השתא שכחו אי נמי לא יבא עד למחר וזה סותר להך דפי' רש"י ורבינו דלפי שעה נמי נאסר וצריך הכשר. ובא"ו הארוך כתב לחלק דדוקא כששלחו מחוץ לעיר כי הך דרבא דמשדר גולפי להרפניא דלא מירתת אסור אבל מבית לבית דמירתת מותר לשלחו אפי' לכתחלה בלפי שעה אין לחוש וכו' אבל מלשון רבינו ומשמעות כל הפוסקים משמע דאין לחלק בכך ותלמודא דנקט רבא כי הוה משדר גולפי להרפניא מעשה שהיה כך היה ולאו דוקא מעיר לעיר אלא ה"ה מבית לבית ולכאורה נראה ליישב דמ"ש המרדכי בפרק א"מ דבסכינים ליכא אלא חד ספק שמא השתמש בו בדבר שהוא פוגמו דמחזקינן בהו דודאי השתמשו בו ונאסרו היינו לענין זה דאם נשתמש בו הישראל בו

לקיום ואין מכניסו כגון הגת וכליו דאפילו לפי שעה גזרו ביה רבנן וצריך ניגוב ורחיה לדבר מדאמרינן בסוף פרק רבי ישמעאל (דף ס.) גבי ההוא נכרי דאשתכח במעצרתא

כל כלי שיבשן י"ב חדש שרי דודאי בלה כל לחלוחית יין שבהם מימרות אמוראים בפ"ב דע"ז (לד.):

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שאם נתן בהם מים י"ב חדש א"צ להמתין וכו' נראה דהוצרך לאשמועינן דלא תימא כיון שנתלחלח תוך י"ב חדש אין הלחלוחית כלה עד שיעברו י"ב חדש משעה שנתלחלח קמ"ל דכיון שהמים מפיגין טעם היין אין זה לחלוח האוסר ומפני כך מונין י"ב חדש לזמן ראשון ולפ"ז אם נתנו בו יין כשר כיון שאין זה מפיג טעמו של י"נ הנבלע בכלי אדרבה הוא מחזיקו מונין מזמן יין אחרון ומיהו מצאתי להרא"ש שכתב בתשובה שם דין ד' וז"ל קנקנים של נכרים ששמו בהם יין בתוך י"ב חודש לדברי המתירים היין לפי שיש ששים מן הקליפה נ"ל שמותר ליתן בו יין לכתחלה כי דבר פשוט הוא שיותר יצא ונפלט בליעת הקנקן ונתערב בהיתר ונתבטל והזר ונבלע בתוכו מן ההיתר ממה שהיה מתייבש ע"י יישון י"ב חדש ונראה דמשום דלא קי"ל כר"ת כמ"ש בסימן קל"ד השמיט רבינו דברי תשובה זו ומה שיש לתמוה על תשובה זו הכתוב בסי' קל"ז: **כתב** הרשב"א יש מי שהורה שצריך להתיר הקשרים וכו' בסוף מס' ע"ז (ע"ה.) גרסינן אמר רב יהודה ה הני רווקי דארמאי דמזיא מדיקן דעמרא מנגבן דכיתנא מייבשן י"ב חדש אית בהו קיטרי שרי להו והני דיקולי והלתא דארמאי דצרי בהבלי מדיקן ט דלאבתא מנגבן דכיתנא מייבשן ואי אית בהו קיטרי שרי להו ופירש"י אי אית בהו קיטרי שרי להו מתירה ואה"כ מנגבה וכתב הר"ן נראה מדבריו דדוקא בניגוב צריך היתר קשרים אבל ביישון והדחה לא ואין משמעו של דבר כן דכיון דאמרינן סתמא אית ביה קיטרי שרי להו משמע דאיישון דסמיך ליה נמי קאי ולפיכך היה נראה דיישון וניגוב צריכים היתר קשרים אבל במילוי ועירוי א"צ היתר קשרים והראב"ד מצריך היתר קשרים בכולם הוץ מן הדחה ע"כ והרשב"א כתב בת"ה הארוך כל שצריך ניגוב צריך להתיר הקשרים לפי שאין המים והאפר יכולים ליכנס שם בין הקשרים והדפין אא"כ מתיר הקשרים ומרפה אותם אבל בהכשר מילוי ועירוי א"צ להסיר הקשרים מפני שהמים נכנסים בכ"מ שנכנס היין ומפליטים אותן ובהכשר יישון א"צ לומר שאין צריך להתיר הקשרים שהלחלוחית שבין דף לדף מתייבש לגמרי ויש מי שמצריך היתר קשרים ליישון והראשון נ"ל עיקר ואינו דומה למה שאמרו ברווקי דארמאי דאי אית בהו קיטרי שרי להו ולא סגי ביישון דהתם הוא דקאי המרא כנוס בין הקשרים אבל כלים הקשור מבחוץ בחריות אין היין נכנס בהם ובין דף לדף אין היין נכנס בהן כל כך. כלים שאין צריכין אלא הדחה לכ"ע א"צ להתרת קשרים כלל עכ"ל. והרא"ש כתב דברי הגמרא כהוייתה ומשמע לרבינו דכיון דלא פירש בהן דבר שהוא תופסן כפשוטן דאי אית ביה קיטרי שרי להו קאי גם לייבון דסמיך ליה ומפני כך כתב בשמו שמצריך להתירם גם ביישון ול"נ דיותר ראוי לומר שסמך על פירש"י ומפני כך לא הוצרך לפרש ומ"מ יש לתמוה על רבינו שהתחיל לכתוב דברי הרשב"א ולא גמרם ומשמע שהוא סובר כאותו שהורה שצריך להתיר הקשרים וליתא אלא הוא ז"ל חולק על הוראה זו וסובר כדברי מי שהורה להקל כמ"ש בשם ת"ה הארוך וכ"כ גם בקצר:

בסימן קל"ח כתב רבינו דהיכא דצריך יישון והיתר קשרים צריך שיתיר הקשרים ואח"כ ייבשם י"ב חדש: ולענין הלכה נקטינן כדברי רש"י והרשב"א דמסתברא טעמייהו: **כתב** המרדכי בפ"ב דע"ז פסק ראבי"ה דאם הוחם י"נ בכד של חרס אין לו תקנה להשתמש בו יין חם אם לא שילבננו בכבשן ואם בכלי מתכת הוחם צריך הגעלה והרא"ם מבוגבירי"ק פסק דוקא בכלי חרס חדש עכ"ל:

קלו השולח כלי ביד נכרי צריך להחתימו שכל כלי ששהה ביד נכרי צריך הכשר וכו' היינו מדגרסינן בסוף מסכת ע"ז (עד:) ורבא כי משדר גולפי להרפני' סחיף להו אפומייהו ותתים להו אבירצייהו קסבר כל דבר שמכניסו לקיום אפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן ומשמע לרבינו דגזרו ביה היינו לומר שצריך הכשר כאילו ודאי הכניס בו יין אבל הר"ן כתב בשם הרא"ה שאמר בשם הרמב"ן רבו דכי אמרינן אפילו לפי שעה גזרו ביה רבנן היינו לחוש לכתחילה וכן אם ידוע שנתן לתוכו יין אפילו לפי שעה אבל היכא שעבר ומסרה ביד נכרי בלא חותם ולא עמדה בידו אלא לפי שעה כיון דלא ידעינן בודאי דרמא ביה המרא ואפילו אם היתה דרמא ביה המרא לא מיתסר אלא משום גזירה בעלמא מקילין בספיקא דסגי ליה בהדחה עכ"ל: **וכתב** עוד דהא דאמרינן כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו ביה רבנן ה"ה בדבר שמכניסו במעצרתא

דרישה

קאי אלא לכל כלים הנותרים בהגעלה קאמר דלא משתרי אלא בכלי ראשון שהוא סובר כסברת ר"י וסובר דעירוי דכלי ראשון ככלי שני וכן נראה מדבריו בת"ה הארוך והקצר ואם כן לא ה"ל לרבינו להביא דבריו פה אלא לעיל אחר דברי ר"י והפסק שלפי שראה שהרשב"א כתב דברים אלו בת"ה אחר שכתב דהגעלה מהניא לכלי חרס אפ' מכניסן לקיום סבר דלא קאי אלא לכלי חרס ואין הדבר כן אלא שגמר לכתוב איזה כלים ניתרים בהגעלה ואחר כך ביאר כילד ענין עביית ההגעלה ואכולהו קאי פמ"ש: [יב] כתב הרשב"א יש מי שהורה שצריך להתיר הקשרים (פי' כיבשן) כ"כ הרשב"א בת"ה הארוך והקצר ע"ש דכתב דבניגוב צריך להתיר ובעירוי י"א שא"צ משום דהמים נכנסים בכל מקום וכ"ש אם יבשן דבכך נתייבש הלחלוחית וי"א דצריך כיבשן להתיר הקשרים והאשון נראה עיקר וב"י תימה על רבינו שהתחיל דברי הרשב"א ולא גמרם ומשמע שהוא סובר כאותו שהורה שצריך להתיר הקשרים וליתא אלא הוא ז"ל חולק על הוראה זו וסובר כדברי מי שהורה להקל עכ"ל ב"י ועי"ש שהאריך להביא דברי הרשב"א מת"ה הארוך ול"נ דלק"מ שמ"ש הרשב"א ויש אומרים שא"צ להתיר הקשרים הוא דעת רש"י ורמב"ן ורבינו שהביאם למה לו להביא עוד שגם הרשב"א כ"כ בשמם ומ"ש רבינו בשם הרשב"א יש מי שהורה כו' משום דלא ידע מי הוא זה שהורה כן הביאו בשם הרשב"א וכדי להביא סיוע לסברת הרא"ש להכריע הלכה כמותו כי ידוע סגנון רבינו וסדרו שכוונתו לכתוב הדעות ולהביא עליו הסכמת הרא"ש להלכה ולא רצה להאריך לכתוב שגם הרשב"א ס"ל שא"ל היתר מאחר שהרשב"א תלה הסכמתו לדעת האומרים כן והוא פרט שם דעת האומרים דא"ל היתר בפירוש וק"ל: [יג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב להתירם גם ביישון ז"ל הגמרא בסוף מסכת ע"ה אמר רב יהודה הני רווקי דארמאי (פי' משמרת של נכרי) דמזיא (של שער אדם) מדיקן דעמרא מנגבן דכיתנא מייבשן י"ב חדש אי אית בהו קטרי שרי להו ופירש"י אית בהו קטרי שרי להו מתירין ואח"כ מנגבן ע"כ וז"ל ב"י והרא"ש כתב דברי הגמרא כהווייתן ומשמע לרבינו כיון דלא פירש בהן דבר שהוא תופסן כפשוטן דאי אית ביה קטרי שרי להו קאי גם ליבשן דסמיך ליה ומפני כך כתב בשמו שמצריך להתירן גם ביבשן ולי נראה דיותר ראוי לומר שסמך על פירש"י ומפני כך לא הוצרך לפרש עכ"ל ב"י ול"נ דרבינו בפירוש דייק מדברי הרא"ש שהביא דברי הגמרא כהווייתן דס"ל הא דהאמר אי דאית ביה קטרי שרי להו קאי גם איישון דהא בגמרא משמע דאיישון דסמיך ליה קאי וכ"כ הר"ן אפירוש רש"י ז"ל נראה מדבריו דדוקא בניגוב צריך היתר קשרים אבל ביישון והדחה לא ואין משמע של דבר כן דכיון דאמרינן סתמא אי אית ביה קטרי שרי להו משמע דאיישון דסמיך ליה נמי קאי עכ"ל: וכתב

פרישה

לקיום סגי להו בעירוי כו' לא בכלים שאין צריכין אלא הדחה אתי לאשמעינן דהא ודאי פשיטא הלא לאשמעינן דאפי' כלי הגת הצריכין ניגוב אם עירו עליהן רותחין מכלי ראשון הוכשרו משום דלא תהא הגעלה פחותה מניגוב ב"י או אפשר לומר דבא לאשמעינן דאע"ג דבהדחה צריך ג' פעמים אם עירה עליהם בפעם אחד סגי וכמ"ש בסמוך: (כא) וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' א"ל להמתין י"ב חדש למים כו' הטעם דכיון שהמים מפיגין טעם היין אין זה להלוחית שאוסר: (שצריך להתיר הקשרים בגודות תפורים כ"ל רש"ל עמ"ש)

סי' קלו (א) השולח כלי ביד נכרי כו' צריך הכשר כפי ההכשר שצריך אילו היה ישן כו' פי' כאילו היה זמן ארוך בבית הנכרי בענין שודאי נשתמש בו יין נסך אבל אין לפרש כאילו היה מעולם בבית נכרי שהרי כלי חרס שתחלת תשמישו ביד נכרי דינו בעירוי כמ"ש לעיל וכשהיה תחלת תשמישו ביד ישראל ואח"כ שולחין אותו ביד נכרי סגי בהכשר דלא גרע מאילו השתמש בו הנכרי אח"כ לפנינו אלא שקשה דא"כ לא הו"ל לרבינו לומר ובא לקנותו ממנו דמשמע כאילו היה מעולם של נכרי ועכשיו הישראל רוצה לקנותו ממנו לכן נ"ל דרבינו אע"ג דכתב סתמא מיירי נמי בכלי שדרכו להכניס בו לקיום ובו אין חילוק דאע"ג שהכשר שבע הפ"ה צריך עירוי אפי' במכנים בו יין לפי שעה נמי גזרינן דלמא הכניס בו לקיום וכ"כ

חידושי הגהות

ח פירש"י רווקי (משמרת כמין שקין שנותנין בהם שמרים להוציא את היין) דמזיא (של שיער אדם ולא ברעי טובא) כיתנא (בלעי טפי מעימרא): ט דצאבתה פירש"י מן נמי: ע"ין

ממנו ורש"י כתב שצריך חותם בתוך חותם (ב) והריב"ם כתב שדי בחותם אחד ובספר התרומה התיר לשלוח חביות של עץ גדולים לבית נכרי אומן יום או יומים לתקנם (ג) דבבלי גדול כזה אין רגילין להשתמש בו לפי שעה (א) :

קלז כל הכלים האסורין שנשתמש בו ישראל ביין עד שלא הכשירן כראוי אסור בשתייה ומותר (א) בהנאה אפי'

במעלרתא דאי איכא טופח ע"מ להטפיח בעי הדחה ובעי ניגוב :

ומ"ש רבי' שרש"י כתב שצריך חב"ח כך מבואר מדבריו שפי' סתיק להו אפומייהו כופה אותן שוליהן למעלה ופיהן למטה משום חב"ח . וחתים להו אבירלייהו. חותם את פי הנקב כלפי שוליהן :

ומ"ש והריב"ם כתב שדי בחותם אחד יש נוסחא שכתוב בה הרמב"ן במקום הריב"ם והיא נכונה שלא מצאתי כן בשם הריב"ם אבל מצאתי בדברי הר"ן שכתב שהקשה הרמב"ן על דברי רש"י היכי בעי הכא חב"ח דהא כל היכא דליכא למיחש לניסוך בחותם אחד סגי דאי משום חילופי כיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזייף וכ"ש משום תשמיש שעה אחת דלא טרח ומזייף ולדידי ל"ק דהתם אין הנכרי יכול להחליפו אלא ביין מבושל או בחומץ שהרי גרוע ממנו מעט שאם היה שבחו של זה מרובה ממנו היה חלופו ניכר ומתפיס עליו כגנב ומשום שבחא פורתא לא טרח ומזייף וכדאמרינן בס"פ אין מעמידין (לט :) גבי פת אבל כאן משום תשמיש מרובה טרח ומזייף מפני ששבחו מרובה וכיון דמשום תשמיש מרובה טרח אפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן שלא נתנו דבריהם לשיעורים אבל אחרים פירשו סתיק להו אפומייהו דמהדק דיקולא אפומייהו והיינו חותם אחד וחתים לה אבירלייהו דהיינו באותו נקב קטן שמשם מוציאים היין וכל זה אינו אלא חותם אחד אלא שכיון שיש בכלי זה שני פתחים צריך חותם בכל אחד מהם עכ"ל וכ"כ מדברי התוס' דבחותם א' סגי שכתבו שמעינן מהכא דישראל השולח חבית ריקנית בבית הנכרי מעיר לעיר כדי לתקן צריך לחותמה מבפנים בגחלת או באבר רכה שהיא כאבר סיד כדי שיהא ניכר אם הנכרי נותן לתוכה יין והכי נקטינן : **ובסה"ת** התיר לשלוח חביות של עץ גדולים וכו' כ"כ התוס' והמרדכי ומיהו כתבו דמ"מ טוב להחמיר ונראה מדבריהם דלא שרי להשהות אלא יום או יומים אבל בא"ח כתב בשם ר"י דאפי' זמן מרובה שרי להשהות בבית האומן :

קלז כל הכלים האסורים שנשתמש בהם ישראל ביין עד שלא הכשירם כראוי אסור בשתייה ומותר בהנאה בפרק אין מעמידין (כט :) תנן

בו ביום נאסר המאכל אף בדיעבד אם כ"ח הוא צריך שבירה דאין כאן אלא ספק אחד בדאורייתא ולחומרא וכן אם ישהנו בלא תשמיש מע"ל צריך להגעילו דכל כ"ע לפגם אסור לכתחלה ואם כ"ח צריך שבירה וע"ז אמר וכן אר"ת וכו' כלומר שאין לומר בסכינים ספק אם נשתמש בו הנכרי ואם ישהנו הישראל אצלו מע"ל דהוה נט"ל א"צ להגעילו כיון דאפי' נשתמש בו הו"ל עכשיו פגומה דאינו אסור אלא מדרבנן וכיון דאיכא ספק אם נשתמש בו ה"ל ספק בדרבנן ולקולא אלא מחזקינן ליה בודאי נשתמש בו וצריך להגעילו והיה מחמיר בהן יותר מבכלי נכרי עצמם כלומר החמיר בהם יותר לענין זה דאם השתמש בו ביום נאסר המאכל ואם כ"ח צריך שבירה משא"כ בכלי נכרים דאם בישלו בו אין המאכל נאסר דיעבד משום דאיכא ס"ס ספק לא נשתמש בו אלא בדבר שהוא פוגמו ואת"ל נשתמש בו בדבר שהוא משביחו מ"מ שמא עכשיו הוא נט"ל דלאחר מע"ל הוא לתשמישו אבל הכא דמחזקינן בו דאי נשתמש בו היום ליכא אלא חד ספיקא שמא השתמש בו בדבר שהוא פוגמו וה"ל חד ספיקא בדאורייתא ולחומרא כדפי' ודוקא כשהניחה אלי היום בבית הנכרי או יותר אבל לפי שעה לא כלומר לפי שעה לא מחזקינן ליה בודאי נשתמש אלא ספק שמא לא נשתמש ואת"ל נשתמש שמא בדבר שהוא פוגמו ואיכא ס"ס והיינו כסתם כלים של נכרים דלכתחילה לא ישתמש בו ביום אבל בדיעבד אין המאכל נאסר ואם ישהנו הישראל אצלו מע"ל בלי תשמיש אז מותר להשתמש בו אף לכתחלה דה"ל ספק באיסור דרבנן ולקולא דהא עכשיו נט"ל הוא ואינו אסור אלא מדרבנן ואיכא ספק בדרבנן דשמא לא נשתמש בו כלל והשתא מ"ש רש"י בכך דרבא שדר גולפי ורבינו כאן דאף לפי שעה צריך הכשר ואף ע"ג דאיכא ספק אם נשתמש בו היינו כשרוצה להשתמש בו ביום דאף ע"ג דה"ל ס"ס לא עדיף מסתם כלי של נכרי דאית ביה נמי ס"ס ואסור להשתמש בו לכתחלה מיהו אף רש"י ורבינו מודו דאין המאכל נאסר בדיעבד וכן אם נשתהה ביד ישראל מע"ל מותר אף לכתחלה להשתמש בו בלא הכשר כיון דאיכא חד ספק בדרבנן כדפי' מיהו פשט דברי רש"י ורבינו לא משמע אלא דלעולם צריך הכשר ואפי' ישהנו הישראל בלא תשמיש מע"ל נמי אסור להשתמש בו בלא הכשר . על כן נראה עיקר דר"ת לא ס"ל הא דרש"י ורבינו אלא מפרש הך דרבא דהוה משדר גולפי כהר"ן בשם הרא"ה ורבו הרמב"ן דלאו אמרו להתיס לפי שעה אלא לכתחלה אבל דיעבד א"צ הכשר וסגי ליה בהדחה ומביאו ב"י אלמא דס"ל דבהניחו לפי שעה אין אנו מחזיקים אותו בודאי השתמש בו אלא ספק אם נשתמש בו ולכן סגי ליה בהדחה מיהו אף לפ"ז אם הניח ביד נכרי כלי סעודה שתשמישן בחמין אף ע"ג דאין המאכל אסור דיעבד אם השתמשו בו מ"מ לכתחלה אסור להשתמש בו דהא אף בגולפי צריך הדחה וכאן דאין שייך הדחה אסור מספיקא לכתחלה לגמרי אפי' לא הניחה אצל הנכרי אלא לפי שעה ונראה לפ"ז דר"ת ס"ל כהרא"ה והרמב"ן דלפי שעה ה"ל כספק אם כן אם ישהנו הישראל אצלו מע"ל מותר להשתמש בו אף לכתחלה שכך כתב הרא"ה הביאו ב"י בסוף סימן קכ"ב ופשיטא דלא כתב כך אלא היכא דלא שהו בבית נכרי אלא לפי שעה דאיכא ספק שמא לא נשתמש בו הנכרי כלל אבל בנשתהו ביד נכרי יום או יותר מחזקינן להו בודאי השתמש בו הנכרי וה"ל כדין סתם כלי נכרים דלכתחלה אסור להשתמש בו ובדיעבד אין המאכל נאסר והכי משמע להדיא בדברי הר"ן שהביא דברי הרא"ה בשם רבו הרמב"ן שכתב ולא עמדה בידו אלא לפי שעה כיון דלא ידעינן בודאי דרמא ביה חמרא וכו' אלמא דבעמדה ביד נכרי יום או יותר מחזקינן ליה בודאי נשתמש . כלל העולה דנקטינן כר"ת והרמב"ן והרא"ה דבכלי יין שהניחם ביד נכרי לפי שעה סגי בהדחה אבל לכתחלה לא יניחם אצלו בלא חתימה ואם הניח בידו כלי סעודה דבר שתשמישו בחמין יום ויומים דינן כשאר כלי נכרים דצריך הגעלה ואם כ"ח צריך שבירה ובדיעבד לא נאסר המאכל ודלא כמ"ש המרדכי בפרק א"מ ע"ש הר"ש בונבר"ק על אחד ששכח יורה בבית הנכרי עד למחרתו דהעמיד היורה על חזקתו ונאמר לא נשתמש בה איסור ואת"ל השתמש בה ה"ל פגומה שאיכא ב"י דסתם כ"נ אינן ב"י וה"ל ספק איסורא דרבנן ולקולא דיחיד הוא כנגד כל הגדולים דהא רש"י ורבינו מצריכין הכשר אף לכלי היין ולר"ת והרמב"ן והרא"ה דלא מצריכים אלא הדחה מ"מ ביורה שתשמישה בחמין מודו דצריך הכשר ודלא כמה שהבין ב"י דר"ת והר"ש בונבר"ק שוין בדבר זה כמ"ש בסוף סימן קכ"ב דליתא אלא היכא דהניחו יום או יומים ואפי' חצי יום מחזקינן ליה בודאי השתמש בו נכרי וצריך הכשר לכתחלה ובדיעבד אין המאכל נאסר אם לא דשהה חצי יום ביד נכרי ולקחו ממנו והשתמש בו ביום אז נאסר המאכל אף בדיעבד . ואם לא שהה ביד נכרי אלא לפי שעה כגון מקלת היום אפי' השתמש בו הישראל בו ביום לא נאסר המאכל אבל לכתחלה אסור להשתמש בו תוך מע"ל בלא הגעלה מיהו אף לכתחלה יכול להשהותו בלא תשמיש מע"ל ואחר כך מותר להשתמש בו אף לכתחלה כיון דאיכא ספק בהניחו לפי שעה שמא לא נשתמש בו כלל דבהא מודו ר"ת והרמב"ן והרא"ה כדפרישית . וראיתי שכתב בת"ח כלל נ"ט לפרש דברי הרא"ה שכתב דמשהה אותם מע"ל ומותר דלא מיירי אלא בשלא החזירם בו ביום דאז הוי כשאר כלי נכרים ואיכא בהן ס"ס על כן התירם ע"י שהייה מע"ל אבל אם מחזירם בו ביום שאז נאסרו בודאי אפי' בדיעבד יש לאסרם וכן לא מהני להו שהייה הואיל ונאסרו פעם אחת עכ"ל ותימה דאיפכא מסתברא דהרא"ה ודאי לא אמר אלא כשהחזירם בו ביום ולא הניחו ביד נכרי אלא לפי שעה דאיכא ספק שמא לא נשתמש בו נכרי כלל אבל בלא החזירם בו ביום אלא לאחר מע"ל או יותר הא ודאי דמחזקינן להו בודאי השתמש ושוב לא תועיל לו השהייה להשתמש בו לכתחלה אלא דינן כמו שאר כלי נכרים דאין לומר דאף בהניחו ביד נכרי יום או יומים אינו ודאי השתמש אלא ספק נשתמש וה"ל ספק בדרבנן ולקולא הא ליתא דא"כ אין צורך כלל שישהנו הישראל אצלו מע"ל דהא כבר נשתהו מע"ל ביד נכרי וכיון דהוי נמי ספק אם השתמש בו ה"ל ספק בדרבנן ולקולא עוד כתב הרב לשם וז"ל מיהו נראה לענין דיכא דבדיעבד שרי דהא אינו ברור דנשתמש בהו הנכרי ואף ע"ג דרגילות הוא להשתמש בהו אינו יוצא מידי ספק ועדיפי מכלי נכרים עכ"ל וזו היא סברת הר"ש בונבר"ק וכבר כתבנו דסברא זו דחויה היא דכל הגאונים חולקים עליה ומחזיקין להו בודאי נשתמש כל שנשתהה ביד נכרי חצי יום וכ"ש יום שלם או יותר . עוד כתב הרב ותדע דהא לדברי הרא"ה מהני בהו שהייה מע"ל ואינו מהני לגבי כלי נכרים ש"מ דעדיפי מכלי נכרים ולכן אין להחמיר בו אלא לכתחלה עכ"ל שרי ליה מהריה על שכתב בספר ובדיו דברים כאלו הלא הדבר פשוט דהרא"ה לא אמר דמהני בהו שהייה אלא בשלא הניחו ביד נכרי אלא לפי שעה דהוי ספק נשתמש ולא דמי לכלי נכרים דודאי נשתמש בו אבל בהניחו ביד נכרי חצי יום וכ"ש יום שלם או יותר דמחזקינן בהו דודאי נשתמש בהו נכרי חמורים הם מכלי נכרים כמ"ש ר"ת . עוד כתב הרב והא דקאמר שר"ת החמיר בהו יותר מכלי נכרים היינו שיש לחוש להם לכתחלה יותר מכלי נכרים דחמירי טפי אבל בדיעבד לא מחזקינן ריעותא לשבור הקדרות או לאסור המאכל שנשתמש בהן עכ"ל תמהני על דברים כאילו דמאי שייך לומר שלכתחלה יש להחמיר טפי הלא כמו שכלי נכרים אסור להשתמש בהו לכתחלה כך באלו אוסר ומאי יותר דקאמר אלא בעל כרחך דלענין דיעבד קאמר דאם הניחו ביד נכרי כחצי יום ולקח הימנו והשתמש בו נכרי אסור אפי' דיעבד דמחזקינן בהו בודאי השתמש וליכא אלא חד ספיקא בדאורייתא דשמא השתמש בדבר שפוגמו ולחומרא משא"כ בכלי נכרים דאיכא ס"ס דמותר בדיעבד וכדפרישית לעיל הוא העיקר :

כתב עוד במרדכי פ' א"מ דאותן משרתים נכרים שבבית ישראל שמוליכין הסכינים בבית ישראל הנה והנה אותם יש להתיר אפי' הונחו בידם כחצי היום מכח ס"ס כסתם כלי נכרים ומ"מ נכון להחמיר וכן יש ליזהר שלא להניח קדרות וקערות בבית הנכרי אפי' מקלת היום וכשישראל נותן לנכרי תבשיל בקדרה או בקערה להוליכה בביתו של נכרי יזהירנו הישראל שלא ידיח הקערה אך יש להניח בה קלת משיורי התבשיל וכן שיביאנו בו ביום עכ"ל נראה דר"ל דאותם סכינים שמוליכין המשרתים הנה והנה וכו' אין מחזיקין אותם בודאי השתמש בהם באיסור דכיון שהם בבית ישראל איכא למימר דמירתת אפי' הניחוה בידם חצי היום ויותר ואיכא ספק שמא לא נשתמשו בהם באיסור דהשתא דאיכא ס"ס אף בנשתמש בהם הישראל אח"כ בו ביום אין המאכל נאסר אבל לכתחלה ודאי אסור להשתמש בו ביום ובכלל זה אם הישראל רוצה להשהות אצלו בלא שום תשמיש מע"ל מותר להשתמש בהם אח"כ אפי' לכתחלה כדפרישית ועל זה אמר ומ"מ נכון להחמיר שלא להתיר לכתחלה אף אם נשתהו מע"ל ביד ישראל כדי שיהיו נזהרים לשומרם שלא יוליכום המשרתים נכרים הנה והנה . ומ"ש וכן יש להזהר שלא להניח קדרות וקערות בבית הנכרי אפי' מקלת היום ר"ל אף להניחם שם לפי שעה על סמך שישהנו הישראל אח"כ מע"ל יש להזהר שלא לעשות כן וכמ"ש על הסכינים שמוליכים המשרתים דנכון להחמיר בזה דאם לא תפרש כך לא הוה צריך לאשמועינן דאין לשהות ביד נכרי כלי לכתחלה לפי שעה דהא פשיטא היא דאסור זיל קרי ביה רב הוא וכל זה הלכה והכי נקטינן :

ומ"ש ורש"י כתב שצריך חב"ח כתב הר"ן שהרמב"ן הקשה הא כל היכא דליכא למיחש לניסוך בחותם אחד סגי דכיון דאיכא חותם לא טרח ומזייף ויישבו הר"ן דדוקא לחלופי לא חיישינן דמזייף דלית ליה אלא שבחא פורתא אבל כדי להשתמש בו תשמיש מרובה דשבחו מרובה חיישינן לזיופא וצריך חב"ח ומביאו ב"י ובש"ע לא הכריע הלכך צריך לכתחלה חב"ח ובדיעבד כדי הוא הרמב"ן לסמוך עליו בדיעבד :

קלז כל הכלים וכו' משנה פרק א"מ (דף כ"ט) נודות הנכרים וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בהם אסורין ואיסורם איסור הנאה דר"מ וחכמים אומרים אין איסורין איסור הנאה והלכה כחכמים ויש להקשות דלמ"ש התוספות שם בד"ה יין מנ"ל דמתניתין מיירי בסתם יינם ולר"ת דסתם יינם בטל בס' הא

דרכי משה

קלו (א) ובכלבו כ' דה"ה אם שהה זמן מרובה מותר דאין דרך להשתמש בהן מפני שגדולים הן ובמרדכי פרק השוכר דף שע"ט ע"ג דמ"מ נכון להחמיר ולהחתימו בכל היכולת עכ"ל :

קלז (א) ובהר"ן פרק השוכר דף שע"ט ע"ב דהרמב"ן כתב דאם שפך במשפך שלא הודח מותר אף בשתייה ודוקא משפך שאין היין מתעכב שם אבל שאר כלים לא עכ"ל וכתב המרדכי פא"מ ע"ג וע"ד ריש הפרק דכלי הצריך שיכשוך ושכשכו ביין אף על פי שהיין אסור מ"מ הכלי שרי אחר כך אבל בתשובת הרשב"א סימן תקע"ה ובתשובת הרא"ש סימן

פרישה

וכ"כ ב"י ומ"מ מדסתם רבינו נראה דמיירי נמי בגוונא דכתבתי וק"ל : (ב) והריב"ם כתב שדי בחותם א' פ"א רמב"ן וכ"כ ב"י שכן עיקר מ"ש : (ג) דבבלי גדול כזה אין רגילין להשתמש בו לפי שעה וכ"כ בסמ"ק וסמ"ג ומיהו טוב להחמיר בכל היכולת מ"ז (וכ"כ התוס' והמרדכי ב"י עכ"ס): ומיהו

אפי' הוא יבש (ב) כ"ז שלא עבר עליו י"ב חדש (א) ומיהו כתב א"א ז"ל אם הוא כלי שאינו מכניסו לקיום לא נאסר אא"כ עומד בו יינו של ישראל כ"ד שעות (ג) אבל בדבר שמכניסו לקיום יראה מלשון רש"י שנאסר בו היין מיד דכי היכי שנאסר הכלי ע"י נכרי אפי' לא הכנים בו יינו אלא לפי שעה הכי נמי נאסר בו יינו של ישראל אפי' לפי שעה (ג) [א] וכתב הרשב"א שאם נתן בו קיתון של מים רואין כל שיש במים כדי לבטל קליפת הקנקן מותר אפי' בשתייה שאפי' אם נחשוב הקליפה כיין הוא מתבטל בתוך ששה חלקים (ד) כדאמרינן לעיל רואין היין כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלין אותו וכל שכן אם דרך ענבים בגת של נכרי שלא הכשירו שהרי החרצנים והזגין רבים על הקליפות ומבטלין אותה (ה) ויראה לי שאפי' כן אסור להוציא היין דרך נקבי הברזא שהנקב אסור והיין יוצא משם צלול מבלי תערובת החרצנים (ו) ויאסר שם ע"כ וכן התיר ר"ת יין שנדרך בגת של נכרי שלא הוכשר (ז) אף ע"פ שאסור

הא ודאי דאיכא ס' ביין שבנודות וקנקנים כנגד הקליפה של איסור ומותר אף בשתייה ואם כן קשה למה אסרוהו חכמים בשתייה שלא התירו אלא בהנאה ונראה ודאי דמתני' מיירי בנודות גדולים וקנקנים גדולים דמכניסין בהן יין לקיום כמו שפירש"י להדיא וס"ל לר"ת דבולע יותר מכדי קליפה ואין ביין ס' כנגד פליטת האיסור ואף ע"ג דהתוס' פ' בתרא (דף מ"ד) כד"ה דרש רבא כתבו דחביות של נכרים סגי במסיר הקליפה של צד היין דזה חשיב כמו עירוי וחביות ודאי מכניסן לקיום הוא ר"ת לא ס"ל הכי והכי מוכח להדיא כמ"ש הרא"ש שם וז"ל שאלוני כמה ישהה היין בנוד וכו' עד ואוסר היין אף לפר"ת דסתם יינן בטל בס' ובסמוך הבאתי לשונו זה והרא"ש בתשובה דמתיר היין כיון דיש ששים כנגד הקליפה מיירי בקנקנים שאין מכניסין בהם יין לקיום א"נ הרא"ש בתשובה השיב על מעשה שהיה בזמנו וס"ל כר"י בתוספות דבזמן הזה דאין הנכרים בקיאין בטיב ע"ז לא החמירו בסתם יינם לאסרו במשהו אלא בטל בס' וזה עיקר ועיין במ"ש ריש סימן קל"ד בס"ד והב"י הקשה ג"כ קושיא זו ותירץ דחכמים דאוסרים בשתייה נ"ל לר"ת דמיירי בנותן בקנקנים יין מועט שאין בו ששים כנגד הקליפה ואין לשון משנתינו ויין של ישראל כנוס בהן משמע הכי : ומ"ש אפי' הוא יבש וכו' כ"כ הרא"ש בתשובה דבכלי שאין מכניסו לקיום עד שלא ידיח ונשתמש בהם מותר אם יבשים הם אלמא דבמכניסו לקיום אסור אפילו הוא יבש . ומ"ש דבאין מכניסו לקיום כתב הרא"ש דאינו נאסר בפחות מכ"ד שעות בפ' א"מ אמתניתין דנודות הנכרים וקנקניהם וכו' כתב שאלוני כמה ישהה היין בנוד ובקנקן ויאסור וכו' והאריך ומסקנתו דלזמן בזמן פליט ובלע בשהיית מע"ל כמו בבשול ונפלט כל היין שבדופני הכלי ואוסר היין אף לר"ת דסתם יינן בטל בס' ושכן כתב אבי העזרי אבל בפחות ממע"ל לא נאסר דיעבד אבל לכתחלה ודאי לא :

ומ"ש אבל בדבר שמכניסו לקיום יראה מלשון רש"י וכו' ג"ז מדברי הרא"ש לשם שכתב שאין לשון רש"י מוכיח כן אלא שיראה כן מלשונו ע"ש :

וכתב הרשב"א שאם נתן בו קיתון של מים וכו' פי' אם נתן דיעבד שרי אבל לכתחלה אסור ליתן דאין מבטלין איסור לכתחלה ועיין במ"ש בסימן קל"ד ס"ג בדין זה : ומ"ש ויראה לי שאפי' כן אסור להוציא היין דרך נקבי הברזא וכו' פירוש הכא לא מהניא החרצנים והזג שהרי היין יוצא משם צלול וכו' אבל אם יש בו במים מעורבים פשיטא דשרי להוציא דרך הברזא שאין זה מבטל איסור לכתחלה כיון שאין כוונתו אלא להוציא היין ולא כדי לבטל האיסור שבנקב הברזא והוא דבר פשוט ודלא כמ"ש ב"י דאפשר דלכתחלה אסור דליתא :

אע"פ שאסור ליתן יין וכו' הכי איסקנא בפ' א"מ (דף ל"ג) דשרי ליתן בהו שכר ופירש"י משום דשיכרא מבטל להו לטעמא דחמרא אבל הרשב"א פי'

תנן נודות הנכרי וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בהם אסורים ואיסורם איסור הנאה דר"מ וחכמים אומרים אין איסורם איסור הנאה וידוע דהלכה כחכמים :

כתב הרא"ש בתשובה כלל י"ט דין ד' קנקנים של נכרים ששמו בהם יין בתוך י"ב חדש לדברי המתירים לפי שיש ששים מן הקליפה נ"ל שמותר ליתן בו יין לכתחלה כי דבר פשוט הוא שיותר יצא ונפלט בליעת הקנקן ונתערב בהיתר ונתבטל וחזר ונבלע בתוכו מן ההיתר מאחר שהיה מתייבש ע"י ישון י"ב חדש ע"כ וכ"כ בא"ח בשם הר"פ להתיר וכן עבד ר"י עובדא בנפשיה וכ"כ המרדכי בפ' בתרא דע"ז ויש לתמוה על מי שהתיר יין הנוסך בקנקנים של נכרים היאך יתרץ משנה זו ואיפשר דמוקי לה בשנתן בהם יין מועט שאין בו ששים כנגד הקליפה ומיהו כבר כתבתי בסי' קל"ד דהלכה כדברי האומרים דסתם יינם אוסר במשהו . דין החשודים שאינם נזהרים בהכשר כלי הבולעים מי"כ כתבתי בסימן קל"ה אבל מה שכתב רבינו ואם רצה לעשות עירוי ביין אינו כלום : ומ"ש אפי' הוא יבש כל זמן שלא עבר עליו י"ב חדש נראה שכ"כ לאפוקי ממ"ש הרמב"ן דמדאמרינן בסוף ע"ז (ע"ס :) כוסות וצלוחיות וקיתוניות מדיחם ומטבילם והם טהורים דקתני עלה וכולן שנשתמש בהם עד שלא הטביל וכו' מותר משום דהוי נטל"פ יש ללמוד דכל שנשתמש בו י"ב ואח"כ נתן בו ישראל יין כיון שלא היה בן יומו שרי בדיעבד . והרא"ש כתב בתשובה שם דין ו' שהלילה להרמב"ן לכתוב כן אלא שום אדם כתבו בשמו וסתר דבריהם אלו בכמה ראיות והעלה דלא שייך נ"ט לפגם אלא בתבשיל אבל לא ביין וגם הר"ן העלה כן סוף מסכת ע"ז וכתב על דברי הרמב"ן כלשון הזה ואף הרב ז"ל לא אמרה אלא להלכה אבל לא למעשה ומ"מ כתב הרא"ש באותה תשובה שאם נשתמש בכוסות וקיתוניות וצלוחיות עד שלא ידיח אם יבשים הם מותרין כיון דכלים אלו אין מכניסן לקיום ונראה שטעמו משום דסבר דכל שאין מכניסו לקיום אינו אוסר יין שבתוכו עד שישהה בתוכו מע"ל כמ"ש רבינו בסמוך בשמו : ומיהו כתב א"א הרא"ש ז"ל אם הוא כלי שאין מכניסו לקיום לא נאסר אא"כ עומד בו יינו של ישראל כ"ד שעות כ"כ בפרק אין מעמידין ונתן טעם משום דלזמן בזמן פולט או בולע במע"ל והביא ראיה לדבר . ומיהו ה"מ כשהוא יבש אבל אם היה בו טופח ע"מ להטפיח אוסר המתערב עמו וכן אסור בניצוק כמ"ש בסימן קכ"ו :

כתב רבינו ירוחם כלי שאין מכניסו לקיום שנשתמש בו נכרי ונתייבש ואח"כ נשתמש בו ישראל בלא הדחה מותר ומ"מ לכתחילה צריך הדחה כך דקדקו המפרשים מההיא דנטל את המשפך ומדד לתוך צלוחית של ישראל וכבר כתבתי כן בסימן הנזכר בשם קצת המפרשים : ומ"ש אבל בדבר שמכניסו לקיום יראה מלשון רש"י שנאסר בו היין מיד דכי היכי דנאסר הכלי ע"י נכרי וכו' כ"כ שם הרא"ש על דברי רש"י שפי' על מתני' דנודות הנכרים וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בהם שהכניס בהם יין לקיום ומ"מ כתב הרא"ש שאין לשונו של רש"י מוכיח לפרש כן בדבריו דאם הכניס בהן יין לקיום נאסר לאלתר ולפיכך כתב רבינו יראה מלשון רש"י לומר דיש צד לומר שסובר כן אבל אינו מוכרח בדבריו ורבינו שמשון כתב בסוף מסכת תרומות דמהא דאמרינן בגמרא קנקני נכרים אסור למירמי בהו חמרא אין ראיה לדידן דסתם יינן שבכל התלמוד אסור בהנאה ואוסר במשהו אבל כרים דבזה"ז היה אומר רבינו שמואל שהם כתינוק שאינו יודע בטיב עכו"ם ולא מיתסר בהנאה אלא בשתייה ואינו אוסר אלא בס' לפי מה שפסק ר"פ דמין במינו בס' עכ"ל : וכתב הרשב"א שאם נתן בו קיתון של מים רואין כל שיש במים כדי לבטל קליפת הקנקן מותר אפי' בשתייה וכו' כ"כ בת"ה כלומר שיש ו' פעמים מים כנגד הקליפה מותר די"כ במים בטל בששה כמ"ש בסימן קל"ד וכ"כ בתשובה דאין צריך לשער בכל הכלי שאין היין נבלע אלא כדי קליפה שמקלפים העץ ברהיטני ואם יש בכל היין ששה חלקים כנגד הקליפה הוא מותר וכתב בתשובה אחרת ח"ג סימן רי"ט ומה שכתבתי בשאר האיסורים דבכולו משערינן אין משם סתירה למה שאמרתי כאן דאף כאן בכל מה שנכנס שם היין משערינן דהיינו בקליפות כולם ולא במה שיוצא מן הקליפות . והא דמהני נתן בו קיתון של מים היינו כשלא נתכוון לבטלו דאם נתכוון לבטלו אסור דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה ואם ביטלו אינו מבוטל כמ"ש בסימן צ"ט :

ומ"ש ויראה לי שאפי' כן אסור להוציא היין דרך נקב הברזא שהנקב אסור וכו' נראה דלא קאי אלא אהיכא דדרך ענבים בגת של נכרי דנקב שבגת נאסר מחמת יין הנכרי שיצא משם ועכשיו יוצא דרך שם יין הישראלי צלול בלא תערובות ואין דבר שיבטל איסור הבלוע בנקב ולפיכך נאסר היין היוצא דרך שם ולפיכך צריך לעשות לו נקב חדש או יציאנו דרך פתחו של גיגית כמ"ש בת"ה הארוך אבל היכא דנתן יין בחבית האסור ויש בו מים מעורבים כדי לבטל קליפת החבית והוציאו דרך הברזא מותר דכל יין שיוצא יוצאין עמו מים המעורבים בו ומבטלין איסור הבלוע בנקב הברזא וכ"כ הוא ז"ל בהדיא בתשובה שאכתוב בסמוך . ומ"מ איפשר דלכתחלה אסור להוציא דרך נקב הברזא משום דהוי כמבטל לכתחלה :

כתב הריב"ש בתשובה סימן תל"ג על הקנקנים של נכרים שלא הוכשרו ומילאם יין ואחר זמן הריק היין ההוא מן הקנקנים ועירב אותו עם יין אחר מרובה שהיה לו בקנקנים אחרים כשרים היין הראשון נאסר בשתייה וכשהוציאו מן הקנקנים ונתערב עם יין אחר אסרו ג"כ ונעשה כמוהו כדאמרינן בירושלמי אלא שכיון שהיין הראשון לא נאסר כי אם בשתייה אינו אוסר במשהו אלא בנ"ט ואח"כ אם יש ביין השני ס' ביין הראשון הכל מותר אפי' בשתייה אמנם זהו כשלא היה מים ביין הראשון ולא ביין הב' אבל אם היה מים ביין הראשון היין האסור הבלוע בקנקנים מתבטל במים ורואין את מינו כאילו אינו וכו' וכיון שבליעתו בכונן הוא אינו נבלע אלא כדי קליפה שמקלפין הכלי ברהיטני ולפיכך רואין את קליפת הקנקנים כאילו הם יין ואם יש במים ו' חלקים כנגד הקליפה הכל מותר כדעת ר"י בעל התוס' והרשב"א סמך על סברא זו הלכה למעשה וכתב אם היה מים ביין השני כדי שיעור ו' חלקים כנגד קליפת הקנקנים האסורין ג"כ מותר הכל בשתיה ואף ע"פ שלא היה מים ביין הראשון עכ"ל : וכתב עוד בתשובה בסימן רי"ח על ראובן שהכין יין בקנקנו של נכרי עד שלא הכשירו והוציאו היין מהקנקן ונתנו בנודות כשרים נאסרו גם הנודות וצריכין מילוי ועירוי כדאמרינן בירושלמי יין שהוא אסור בשתייה נתנו בקנקנים נעשו הקנקנים כיין פינהו ונתן יין אחר בקנקנים נעשה יין כקנקנים ואם יתן יין בנודות אלו יאסר בשתייה :

ומ"ש רבינו וכן התיר ר"ת יין שנדרך בגת של נכרי שלא הוכשר הרשב"א כתב בת"ה הארוך כן בשם ר"ת וכ"כ בסה"ת וכ"כ הר"ן בסוף מסכת ע"ז בשמו והאריך בטעמו של דבר : ויש לתמוה על דין זה מדגרסינן בסוף ע"ז (עד :) ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא א"ל הב לי גברא דדכי לי מעצרתאי אמר ליה לרב זיל בהדיה וחזי דלא מצווחא עלי בי מדרשא ופירש"י דלא מצווחא עלי לעשותו בהכשר שלא תפסיד את יינו ונמצא צווח עלי ואיפשר לומר שאולי היה חושב שיוציא החרצנים והזגים מהגת ולא ישאיר בו אלא היין צלול דאז היה נאסר היין א"נ דילמא איכא חמרא בפילא דתחות זיפתא והיה דורך בו ענבים מועטות בכדי שלא היה בחרצנים וזגים שלהם לבטל הקליפות וחמרא דתותא פילא דאז היה נאסר היין : כתוב בסה"ת אם הגיגית שהיא אסורה מליאה ענבים דרוכים אם עדיין לא נמשך ממנה כלום טוב לפנותה בגיגית כשרה ולהמשיך היין שם וכ"כ סמ"ג : אף ע"פ שאסור ליתן יין בכלים שנשתמש בהן הנכרי

דרכי משה

סימן ד' כלל י"ט דהכלי אסור ע"ל סימן קל"ח מדין זה : (ב) ואע"ג דכלי שאינו בן יומו מותר בשאר איסורין דהוי נט"ל הכא אסור וכן כתב הר"ן סוף ע"ד וז"ל כלים שהיין נבלע בתוכם אין

דרישה

סי' קלז [א] וכתב הרשב"א שאם נתן בו קיתון של מים כו' מלשון הרשב"א שאם כו' משמע דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור להוסיף מים והא דכתב ב"י בר"ס קל"ד

פרישה

סי' קלז (א) ומיהו כתב הרא"ש ז"ל אם הוא כלי שאין מכניסו לקיום לא נאסר כו' פירוש בדיעבד דוקא וטעם כ"ד שעות משום דלזמן בזמן פולט או בולע במעת לעת : (ג) אבל בדבר שמכניסו לקיום יראה מלשון רש"י שנאסר כו' אבל אינו מוכרח לפרש כן אסר"י : (ג) וכתב הרשב"א שאם נתן כו' רואין כל שיש במים כדי לבטל קליפת הקנקן כלומר שיש ו' פעמים במים נגד הקליפה דהיינו שמקלפין העץ ברהיטני דאין יין בלוע נכנס יותר ובכל הקליפה משערינן דלא ידעינן כו' ודוקא שלא נתכוין לבטל אבל אם נתכוון לבטל במים אסור דאין מבטלין איסור לכתחלה ואם ביטלו אינו מבוטל (והא דלא גזרינן שוגג אטו מזיד משום דאין אדם מעמיד את היין לשפוך שם מים דהא מותר בהנאה גם בלא תערובת מים עכ"ה) כמ"ש בסימן צ"ט ב"י וכן יש לדקדק מלשון הרשב"א שכתב שאם נתן בו כו' דמשמע דוקא דיעבד ועד"ר : (ד) כדאמרינן לעיל בסימן קל"ד : (וכ"ש אם דרך ענבים בגת כו' דשם הדבר שמבטלין בו דהיינו החרצנים והזגים הם עומדים בפני עצמן משא"כ קיתון של מים : והזגים רבים על הקליפה כנ"ל עכ"ה) : (ה) ויראה לי שאף ע"פ כן אסור להוציא היין דרך נקבי הברזא אם דרך בגת קאי שאסור להוציא כמו שמבאר וכן משמע הלשון שמסיים שהנקב אסור והיין יוצא שם צלול מבלי תערובת החרצנים משמע דאגת קאי שהאיסור נתבטל ע"י החרצנים אבל אם נתבטל האיסור ע"י מים ושרי להוציאו דרך נקבי הברזא שהרי המים הולך עמו ומבטל האיסור ב"י [illegible]

שאסור ליתן בהם יין בכלי שנשתמש בהן הנכרי ביין מותר ליתן בהם מים ושכר ושאר כל מיני משקין לפי שהיין פוגם אותם (ה) ולא חיישינן שמא יתן בהם יין :

קלח (א) [א] גת של אבן שזפתה נכרי ונתן בה יין בשעת זפיתה (א) (ב) [ב] או שזיפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה נכרי בעוד משקה טופח עליה (ג) צריכה ניגוב (ב) וכן אם דרך הנכרי

הנכרי ביין מותר ליתן בהם מים ושכר וכו' בפרק אין מעמידין (לג:) אסיקנא דמותר ליתן לתוכה שכר פירש"י משום דשיכרא מבטל טעמא דחמרא וכתב הר"ן ואחרים פירשו דשכר נמי מיקלא קלי לחמרא משום מריריתא דכשותא דאית ביה והראשון יותר נראה ומהא שמעינן שהמים של מילוי ושירוי מותרים בשתייה וכ"כ הרשב"א בת"ה הקצר וז"ל כל הכלים שנשתמש בהם הנכרי ביינו ישראל נותן לתוכן בין מים בין שכר בין שאר משקים ואינו חושש לפי שפליטתה מועטת וא"א לבא לידי נ"ט ובארוך כתב כל הכלים אם בא להשתמש בהם בשאר משקים קודם שהוכשרו משתמש ובלבד שידיח בתחלה לכלוכית היין שעל פני הכלים ע"כ. ונראה שמה שלא כתב בקצר שצריך להדיח בתחלה לכלוכית היין שע"פ הכלים משום דמילתא דפשיטא הוא דלכתחלה אסור להשתמש בכן עד שידיח לכלוכית היין שע"פ הכלים : כתב הרשב"א בתשובה סי' תקע"ה אם נתן בכלי אסור לא נתיר לו לתת בו יין פעם אחרת עד שיכשירנו ואע"פ שהרא"ש בתשובה התיר וכמ"ש בסימן זה כבר כתב שם דהיינו לדברי המתירים יין בס' וכבר כתבתי בסימן קל"ד דלא קי"ל אלא כדברי האומרים דאוסר במשהו . וכתב עוד הרשב"א בתשובה סימן שפ"ה ותת"ך מותר למלוח בשר בכלי שמכניסין בו יין לקיום עד שלא נכשר הכלי הדא שאין מלח מפליט כלי ועוד שא"א לבא לידי נתינת טעם ומבטלין איסור משהו וכ"כ הראב"ד והראיה קנקנים של נכרים ישראל נותן לתוכן מים לשתיה ועוד דאיידי דטריד למיפלט דמא לא בלע עכ"ל . וכתב א עוד שאלת בישראל ששכר גיגית מנכרי ודרך בה בלא נגוב ונכרי אחר שלא דרך בה שנה זו והראה פנים לאיסור לפי שהנכרי אפילו מל"ת אינו נאמן באיסורין דבעיא היא בירושלמי דמסכת ערלה ולא איפשיטא ועוד שמגת לגת אין י"ב חדש ואפילו בהנאה אסור תשובה האמת כמו שאמרת אלא שיש פנים להתיר בדיעבד לפי מה שהוא ענין והוא שאם דרך בה ישראל בשאינו מינו הרי הוא כשאר איסורים להתבטל בנ"ט והרי יש בגיגית ענבים וזגים והרצנים שאינן מינו והוא רבה עליו ומבטלו אבל אם הוציא היין דרך ברזא של גיגית חזר היין שפוי דרך ברזא בלא זגין וחרצנים עכשיו מקבל איסורו דרך ברזא ומ"מ אם נתנו מים בגיגית ע"ג ענבים כמו שעושים בקצת המקומות פליטת הברזא הוא דבר מועט ומתבטל בתוך המים עד כאן לשונו :

ולענין נאמנות הכותי כ"כ מהרי"ק בשורש קע"ו וכ"כ ג"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ח סימן ט' דכותי מל"ת אינו נאמן לומר על כובד שנתייבשה י"ב חדש . וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן תל"ד והר"ן סימן ק"ו כתב מה ששאלת אם נכרי מל"ת נאמן באיסורין דרבנן כגון סתם יינם דע שאפשר לדון ולהקל מדאמרינן בפרק הגוזל בתרא (קיד:) הא דאמר רב אשי אין מל"ת כשר אלא לעדות אשה בלבד קנין דרבנן הוא וכן מוקמינן הכיא דמעשה באדם אחד וכו' בתרומה דרבנן אבל אני לא רציתי לעשות מעשה בכיוצא בזה מפני שלא ראיתי אותו מפורש לא' מגדולים הראשונים ומ"מ מי שירצה לעשות לא אמחה בידו עכ"ל : ולענין הלכה אע"פ שנראין דברי הר"ן מי יקל ראשו כנגד הנך רבוותא דאוסרים וה"ש במקום שהר"ן לא רצה לסמוך על עצמו לעשות מעשה : כתב המרדכי בפ"ב דע"ז באותן גיגיות גדולות שלא נגע בהם הנכרי מאשתקד יש מקילין לדרוך בהם בלא ניגוב וסומכים על דברי רשב"ג שמתיר מגת לגת ושיבוש הוא בידם דה"פ מתחלת גת לתחלת גת או מסוף גת לסוף גת ועוד דאין הלכה כרשב"ג עכ"ל :

קלח גת של אבן שזפתה נכרי ונתן בה יין בשעת זפיתה וכו' . בסוף מסכת ע"ז (עד:) תנן גת של אבן שזפתה נכרי מנגבה והיא טהורה ושל עץ רבי אומר ינגב וחכ"א יקלוף את הזפת ושל חרס אע"פ שקלף את הזפת ה"ז אסורה ובגמרא (שם) אמר רב דוקא זפתה אבל דרך בה לא כלומר לא בעיא ניגוב אלא הדחה א"ד דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי ליה בניגוב כי הבוא דאתא לקמיה דרבי חייא א"ל הב לי גברא דדכי לי מעצרתאי וכו' אמר הא לא סגי ליה בניגוב אלא בקילוף ת"ר הגת והמחץ ומשפך של נכרים ר' מתיר בניגוב וחכמים אוסרים ומודה רבי בקנקנים של נכרים שהם אסורים ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו לקיום וזה אין מכניסו לקיום של עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופפין אסורים והתנן גת של אבן שזפתה נכרי מנגבה והיא טהורה מתני' דלא דרך בה ברייתא דדרך בה דרש רבא נעוה ארתהו ופירש"י גת של אבן שזפתה נכרי ואורחא למירמי ביה חמרא פורתא לעבורי קוטרא דזיפתא : של עץ . דבעיא זפת טובא ובלעה חמרא טפי : אבל דרך בה נכרי . בגת מזופפת : לא סגי ליה בניגוב . אלא בקילוף משום דעייל חמרא בפילי דזיפתא : הגת והמחץ והמשפך וכו' . בשל חרס עסקינן מדקתני סיפא של עץ ושל אבן ובשאינן מזופפים עסקינן מדקתני סיפא ואם

דהמרדכי פכ"ה ובהג"ה ש"ד סימן פ"ג בשם הא"ז כתב בדין עושים גביגות בדפוסי הנכרי דלבתחלה צריך להגעילו ובא"ו הארוך כתב עוד דנוהגים לאסרו אפילו דיעבד וכמ"ש המרדכי לשם ע"ש ראבי"ה מיהו ודאי לכתחלה פשיטא דאסור וכמ"ש לעיל בסימן ק"ה ואם היה נמלח בכלי ומונח שם מע"ל במלחו פשיטא דאסור אף דיעבד דה"ל כבוש שהוא כמבושל . ומ"ש טעם שני שא"א לבא לנתינת טעם וכו' גם זה אינו כמ"ש בסמוך דלא קי"ל כהך סברא דהרשב"א כדלעיל בסוף סי' קכ"ב : ומ"ש טעם ג' דאיידי דטריד לפלוט דם לא בלע ליתא דדוקא לגבי דם אמרינן דאיידי דטריד לפלוט דם לא בלע דם אבל שמנונית של איסור או ד"א של איסור דלא הוי דם ודאי בלע הלכך לא קי"ל כהך תשובה אלא לכתחלה אסור למלוח בו בשר אבל דיעבד שרי אם לא נכבש בתוכו יום שלם נ"ל פשוט :

קלח גת של אבן שזפתה נכרי וכו' משנה ס"פ בתרא דע"ז (דף ע"ד) גת של אבן שזפתה נכרי מנגבה והיא טהורה ופי' רש"י שזפתה נכרי ואורחא למירמי בה חמרא פורתא לעבורי קוטרא דזיפתא עכ"ל פי' דלאחר שהיתה הגת מזופפת רמי בגת חמרא אבל אין לפרש דרמי חמרא בזפת ואח"כ זיפתה באותו זפת דאותו יין אינו אוסר דהו"ל כזורק מים לטיט וכדכתב ר"י בפרק א"מ (דף ל"ג) ומביאו ב"י תחלת סימן קל"א וכדפרי' לשם : ומ"ש או שזפתה ישראל וכו' פי' בעודה חדשה זפתה ישראל ואח"כ נתן יין בגת לעבורי קוטרא דזיפתא ונגע בה נכרי וכו' דחשבינן להא כאילו זפתה נכרי ונתן בה יין בשעת זפיתה דבין כך ובין כך תחלת תשמישה ע"י נכרי הוא וצריכה ניגוב . ואיכא למידק דמשמע דוקא בשתחלת תשמישה ע"י נכרי הוא דצריכה ניגוב הא בשלנו שנגע בו נכרי בעוד משקה טופח לא בעי ניגוב אלא סגי בהדחה כיון דתחלת תשמישה ע"י ישראל וזה סותר למ"ש אחר כך בשם ר"ת והרא"ש דבזפותה אין חלוק בין תחלת תשמישה ע"י נכרי ובין שהוא ע"י ישראל ל"ש של אבן או של עץ וי"ל דמ"ש רבינו כאן או שזפתה וכו' אין דעתו למידק דוקא בתחלת תשמישה ע"י נכרי אבל בשלנו לא דודאי אף בשלנו בזפופין ונגע בו נכרי נמי בעי ניגוב כר"ת אלא דתחלה כתב רבינו מה שהוא עולה מן הסוגיא לד"ה דפשוט הוא בסוגיא דבשל אבן אפילו תשמישה ע"י נכרי סגי בניגוב וא"צ קליפה וניגוב ובשל עץ דבעיא זפת טובא בלע חמרא טפי בעינן קליפה וניגוב וכו' ואח"כ כתב מה שחידש ר"ת ופי' דאין חלוק וכו' ודכוותא צריך לפרש דמ"ש רבינו כאן בשל אבן: ובן אם דרך הנכרי בשאינה זפותה צריכה ניגוב דקשה מאי איריא דרך הלא לר"ת בתחלת תשמישה ע"י נכרי אפילו באינה זפותה צריכה ניגוב אע"פ שלא דרך בה דצ"ל ג"כ דכאן כיון שכך עולה מן הסוגיא דברייתא דתני בה של עץ ושל אבן ינגב אוקימנא בדדרך בה ומיירי באינן זפותין מדתני בתר הכי ואם היו מזופפות אסורין מכלל דעד השתא בשאינן זפותין מיירי על כן כתב רבינו תחלה מה שהוא פשוט ועולה מן הסוגיא לד"ה ואח"כ כתב מה שחידש בזה ר"ת . ומיהו קשיא טובא מהא דאיתא פר"י (דף ס') בעובדא דההוא נכרי דאישתכח דהוה קאי במעצרתא א"ר אשי אי איכא טופח להטפיח בעי הדחה ובעי ניגוב ופירש"י ניגוב אפר מים ואפר ופסק הרי"ף והרא"ש ורבינו לעיל סימן קכ"ט סי"ט ומשמע מדכתבו בסתם דאפי' אינה זפותה ובשלנו נמי דתחלת תשמישה ע"י ישראל קאמר דבעי ניגוב מדלא פירש והילק איפתי סגי בהדחה ואימתי לא סגי בהדחה ובעי ניגוב אלמא דאף בשלנו תחלת תשמישה ע"י ישראל ובאינה זפותה נמי בעי ניגוב וזה סותר מ"ש רבינו כאן ע"ש ר"ת דשלנו באינה זפותה סגי בהדחה. גם דברי הרא"ש קשיין אהדדי דכאן מסקנתו כר"ת ובפרק רבי ישמעאל פסק נמי להך דרב אשי וצ"ל דהרא"ש ורבינו מפרשים אליבא דר"ת דהך דרב אשי דלעיל או מיירי בזפותה ואפילו בשלנו דתחלת תשמישה ע"י ישראל שנגע בה נכרי א"נ מיירי אפי' באינה זפותה ובשלנו אלא שתחלת תשמישה היה ע"י נכרי דהיינו שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה נכרי בעוד משקה טופח עליה דצריכה ניגוב : ומ"ש

כתב הרשב"א בתשובה מותר למלוח בשר בכלי שמכניסין בו יין לקיום עד שלא הוכשר הכלי הדא שאין המלח מפליט כלי ועוד שא"א לבא לנתינת טעם ומבטלין איסור משהו וכ"כ הראב"ד והראיה מקנקנים של נכרים ישראל נותן לתוכן מים לשתייה ועוד דאיידי דטריד לפלוט דמא לא בלע עכ"ל ומביאו ב"י ופסק כך בש"ע וז"ל וכן מותר למלוח בהם עכ"ל ולעד"נ דלא קי"ל הכי חדא

פי' דפליטתה מועטת ואי אפשר לבא לידי נ"ט והביא רבינו דבריו לעיל סוף סימן קכ"ב והשיג עליו וכבר קבעתי ההלכה שם בס"ד דליתא להא דהרשב"א ע"ש ס"ד אע"פ שיהודי נתן שכר או דבש בזכוכית ש"כ שהיה בו יין נסך אין לאוסרו דהא שריגן קנקנים שלהן למירמא בהו שיכרא עכ"ל אגודה :

דרכי משה

אין אותו בליעה פוגמת היין כלל אדרבה הנסיון מוכיח שבל הכלי מיושן הרבה בתשמישו של יין הוא משביח היין שנתן לתוכו כל שהדיה יפה להעביר ומה שנדבק מהיין על פניו ולפיכך אין להתיר יין שנתנו בכליהם במכניסו לקיום ואע"פ שאינן בני יומן עכ"ל :

קלח (א) במרדכי דף שפ"ט ע"ג פ' השוכר ואפי' לרב זביד דאמר דנעשה כזורק מים לטיט מ"מ אסור שמא נתן בהן יין לאחר זפיתה לפיכך אינו ניכר ודוקא בימיהם כו' כמ"ש הטור ריש סי' קל"ט : (ב) ע"ל סי' קל"ה בב"י מ"ש בשם א"ח ובשם סמ"ג בענין ניגוב ועירוי גם מ"ש בשם מר"ד ס"ס קל"ז :

וכ"ה

פרישה

ויין פוגם כל שאר המשקים כמ"ש רבי' לעיל בשמו בסימן קכ"ב אבל להרשב"א דס"ל דאין יין פוגם כל המשקים רק מים פוגם אסור וע"ש מ"ש : (ה) ולא חיישינן שמא יתן בהם יין ובלבד שידיחנו תחילה מלכלוכי יין שע"פ הקבית רשב"א :

סי' קלח (א) גת של אבן שזפתה נכרי ונתן בה יין בשעת זפיתה הא דמסיים ע"ז שצריך ניגוב אע"ג שהוא דומה לזורק לטיט כמבואר בסימן קל"ס אפ"ה צריך ניגוב דחיישינן שמא נתן בה הנכרי יין אח"כ ואינו ניכר הואיל ונתן בה יין בשעת זפיתה ועד"ר : (ב) או שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה נכרי האי ונתן בה יין אינו ר"ל (כמ"ש הב"י עכ"ה) בשעת זפיתה כמו בזפת נכרי דלפני זה דמנגיעת אותו יין לא היה אסרו הנכרי וגם לא שייך לומר בו בעוד משקה טופח עליה אלא ר"ל שאחר הזפיתה נתן בה הישראל יין וקיבל יין הרבה מכח הזפיתה וק"ל : (ג) צריכה ניגוב (פי' באפר ומים כמ"ש בס"ס זה עכ"ה) הטעם דהואיל ויש בו יין כל ימי הגיתות דומה קצת לכלי שמכניסין בו יין לקיום והילכך אפי' למ"ד לעיל בסימן קל"ה דאף בזפותין מגע נכרי בשלנו סגי בשכשוך אפ"ה בעי כאן ניגוב וכמ"ש בדרישה ע"ש. ואפי' למ"ד לעיל דבזפותין אף בכלים שאין מכניסין בהן לקיום אם נגע נכרי או שזפתן בפי פירוי אפשר לומר דמודה בגת של אבן דסגי בניגוב דכיון שהוא של אבן קלוס וזפתא דהמכסג כן ליתן מעט זפת בגת של אבן ולהכי לא בלע הרבה וסגי בניגוב אבל לעיל מיירי בכלי של עץ דזפת דידהו עב ובלע טפי ולהכי צריכין עירוי וכן משמע בתוס' וברא"ש שכתבתי בדרישה דהא בלא"ה צריכין אנו לחלק כן כאן דמ"ש גת של אבן מגת של עץ . גם י"ל דשאני שאר כלים שמשמשין בהן יין כל השנה מגת וכלים שאין משמשין בהן אלא בימי הבציר ואע"ג דלעיל בסי' קל"ה מיירי נמי בכלי של ישראל שנגע בה נכרי מ"מ לא חלקו בכלים . או נראה שיש לחלק בין גת לשאר כלים דשאר כלים מסתמא יש לכן פילי מכח וזפתן פי' בקעים והיין

דרישה

קל"ד דנותנין לכתחילה מים לתוך היין כדי לבטלו י"ל דהתם מיירי שעדיין לא נאסר ונותנין מים שאם יעכ"ס אח"כ לתוך הכלי של נכרי שלא יאסור משום ניצוק ע"י מים אלו אבל כאן שכבר נאסר אסור ליתן מים לכתחילה כדי לבטל איסור :

סי' קלח [א] גת של אבן כו' בסוף מסכת ע"ז תנן גת של אבן שזפתה נכרי מנגבה והיא טהורה ובשל עץ אמרו חכמים יקלוף את הזפת וכלי חרס אע"פ שקלף את הזפת ה"ז אסורה ובגמרא אמר רב דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב כי ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה הב לי גברא דדכי לו מעצרתאי כו' אמר הא לא סגי ליה בניגוב אלא בקילוף : גת של אבן שזפתה נכרי ונתן בה יין בשעת זפיתה ז"ל מרדכי סי' תתכ"ו גת של אבן שזפתה נכרי משום שנתן יין בשעת זפיתה ולרב זביד דאמר לעיל בפרק ב' דנעשה כזורק מים לטיט מ"מ אסור שמא נתן בה יין אחר הזפיתה ואפילו בחד זימנא נכנס יין בתוך הזפת ובעי ניגוב עכ"ל . וכן נראה שכ"כ לדעת ר"י כמ"ש בפרישה שהרי הביא ר"י לעיל סימן קל"ה דמשמע דאינו אוסר אלא משום יין שנותן אחר זפיתה ודו"ק (ור"ל אע"פ שהגת של ישראל מ"מ מאחר שהנכרי נותן יין בשעת זפיתה מסתמא יש שם יין שלפניו גם אחר הזפיתה ויתן לשם היין כדי לבטל מרירתו של זפת הכוא שהוא בעין עכ"ה) : [ב] או שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה נכרי כו' צריכה ניגוב ולא סגי בשכשוך אפילו לדעת ר"ת דכתב רבינו בסימן קל"ה שהתיר שלנו שנגע בו נכרי ע"י שכשוך נראה דהע"ג דגת לא מקרי מכניסין בו לקיום מ"מ הואיל ומשהין בו יין כל ימי הגיתות ותדיר בו יין דומה קצת לכלי שמכניסין בו יין לקיום לגזור בו אף לפי שעה אבל מ"מ לא הוי לגמרי כמכניסו לקיום ולא בעי עירוי דשב"מ אבל אי לאו שהיה תדיר וטריד ביין אף ע"ג דזפותין הן היה סגי בהדחה למוד ואפילו לאותו מאן דאמר דבשאר כלים שאין מכניסן לקיום והן זפותין בעי עירוי וכמ"ש רבינו לעיל ר"ס קל"ה קצת דיעות אפשר לחלק בין כלי עץ לכלי

חדושי הגהות

קלז א עיין בה"ג סימן ר"א :

הנכרי בשאינה זפותה צריכה ניגוב (ד) אבל אם דרך בזפותה אין די לה בניגוב אלא יקלוף הזפת ואח"כ ינגב (ה) או עירוי בלא קליפה (ו) ושל עץ זפתה נכרי (ז) ונתן יין בשעת זפיתה אפילו לא דרך בה או שזפתה ודרך בה אח"כ דין אחד להם שצריכה קליפה וניגוב או עירוי בלא קליפה ואם דרך בשאינה זפותה ינגב (ח) ואם יש נעורת של פשתן בין נסר לנסר או בלאי בגדים כמו שעושין כדי לדבקם כדי שלא יטפטף משם (ט) אין די לה בניגוב (י) אלא צריכה עירוי (יא) ושל הרם זפתה הנכרי אפי' לא דרך בה צריכה קליפה

ומ"ש אבל אם דרך בזפותה וכו' פסק כאיכא דאמרי דאמר רבא דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב אלא בקילוף וכך פסקו כל הפוסקים כך ליסנא דרבא והסכימו הרא"ש והרשב"א והר"ן דכל היכא דמכשרי' בקילוף צריך ניגוב אחר הקילוף ומביאו ב"י: ומ"ש או עירוי בלא קליפה כ"כ הפוסקים ונראה דבריסא דסגי בניגוב לא היה צריך לפרש או עירוי דהא פשיטא הוא דכיון דסגי בניגוב בלא קליפה למה לו לטרוח לעשות עירוי שלא לצורך אלא דהיכא דצריך קליפה וניגוב צריך לפרש דאם הוא חס על הפסד הזפת שלא לקלפו יטריח עצמו לעשות עירוי דשוב לא יהא צריך לקלוף הזפת: ומ"ש ושל עץ וכו' משנה שם ושל עץ ר' אומר ינגב וחכמים אומרים יקלוף את הזפת דפי' גם יקלוף דהיינו קולף ואח"כ ינגב כדפרי' ובגמרא מוקי למתני' דלא דרך בה ומתמרי חכמים בשל עץ טפי כיון דבעי זפת טובא מבשל אבן בלעה חמרא טפי ובעינן קליפה וניגוב: ומ"ש או שזפתה ודרך בה אח"כ כו' ברייתא שם ואוקמוה בדדרך בה ואם היא זפותה אפי' בשל אבן בעי קילוף כל שכן בשל עץ והיינו קילוף וניגוב כדפרי' או עירוי בלא קליפה ובריסא דברייתא קתני דאם אינן מזופפין סגי בנגוב אפי' בשל עץ כ"ש בשל אבן: ומ"ש ואם יש נעורת של פשתן וכו' כ"כ בסה"ת ונראה דהכא דאיירי בשל עץ דשייך ליתן נעורת בין נסר לנסר ואע"ג דאינה זפותה לא מהני ניגוב לנעורת כי היכי דלא מהני ניגוב לקטרי להכי כתב דצריכה עירוי דהא פשיטא דמהני לה עירוי כי היכי דמהני לקטרי כדלעיל סוף סימן קל"ה: ומ"ש ושל חרס וזפתה נכרי וכו' תימה גדולה שפסק הפך פשט הסוגיא דמוקי מתני' בדלא דרך בה ותנן דבשל חרס אע"פ שקלף את הזפת ה"ז אסורה פי' דאפילו קליפה וניגוב לא מהני אע"פ שלא דרך בה וכך הקשה ב"י וכתב דט"ס הוא בדברי רבינו וצריך להגיה אינה ניתרת בקליפה וניגוב אלא בעירוי בלא קליפה עכ"ל והגה"ה זו נראה דוחק גדול לומר דשינו הלשון בטעות מאיסור להיתר ויותר נכון לומר דהשמיט הסופר בבא שלימה והוא דרבינו הסכים לדעת הרשב"א דפי' דהא דתנן בשל חרס אע"פ שקלף את הזפת וניגוב ה"ז אסורה אינו אלא בשתחלת תשמישו ע"י נכרי אבל בשתחלת תשמישו ע"י ישראל מקלף ומנגב וכשרה ומביאו ב"י ורבינו כתב כן בסמוך בשם הראב"ד דלפי זה כך צריך להגיה ושל חרס וזפתה הנכרי אע"פ שלא דרך בה וקלף וניגב אסורה אבל בשלנו שנגע בה נכרי צריכה קליפה וניגוב או עירוי בלא קליפה וכו' ועוד נראה ליישב ושאין כאן ט"ס והוא דרבינו מפרש הסוגיא כולה המשנה וברייתא דלא מיירי אלא בלכתחלה תדע מדמקשה להו אהדדי ולא משני כאן בלכתחלה כאן בדיעבד אלמא דכולה בלכתחלה קא מתנינן לה והתם הוא דפליגי ר' ורבנן בשל חרס דלרבי אפילו לכתחלה מקלף ומנגב וכשרה ולרבנן אסורה דלכתחלה צריך עירוי אבל דיעבד מודו רבנן לרבי דאם השתמש בו יין לאחר שקלף וניגב דכשר היין דלא מסתברא דלר' אפי' לכתחלה שרי ולרבנן אפילו דיעבד אסור אלא ודאי דלרבנן כשר בדיעבד והשתא מ"ש רבינו ושל חרס וזפתה הנכרי אפי' לא דרך בה צריכה קליפה וניגוב או עירוי בלא קליפה לכדדין קאמר קליפה וניגוב דיעבד או עירוי בלא קליפה לכתחלה כך נראה ליישב בלשון רבינו אם איננו ט"ס: ומ"ש

ואם היו מזופפין מכלל דכולה רישא בשאין מזופפין: ושל עץ ושל אבן. מנגבן והם טהורים דברי הכל כל זמן שאינם מזופפים: ואם היו מזופפי' אסורים. עד שיקלוף: מתני' דלא דרך בה. הילכך בשל אבן ד"ה בניגוב סגי ליה ובשל עץ לרבי ינגב. ברייתא בדרך בה. הילכך אפי' בשל אבן בעי קילוף וכ"ש בשל עץ וכתב הרא"ש הלא דאמרינן במתני' יקלוף את הזפת יקלוף ואח"כ ינגב וכ"פ בכל היכא דמכשרינן בשמעתין בקילוף דבעי ניגוב אחר הקילוף וכ"פ הרשב"א והר"ן ז"ל וכתבו עוד שאם ירצה לעשות עירוי שלשה ימים א"צ לקלוף את הזפת שע"י עירוי פולט את הבלוע בגת כדאמרינן בקנקנים זפותים אע"ג דמכניסן לקיום וכן דעת הרשב"א והר"ן ז"ל. ולפי זה ה"ה דייסון של י"ב חדש מתיר בלא שום הכשר אחר וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"א שאם ישנה י"ב חדש או נתן בה מים ג' ימים מע"ל א"צ לקלוף לא תהיה הגת חמורה יותר מן הקנקנים לא נאמר יקלוף אלא להתירו מיד וזה שלא כדברי רבינו ירוחם שכתב שאם דרך בה נכרי אין מילוי ועירוי מועיל בעוד הזפת עליו והכא דתנא ושל חרס אף ע"פ שקלף את הזפת ה"ז אסורה כתב הרא"ש ה"ז אסורה ואינה ניתרת בניגוב אלא בעירוי דניגוב אינו מפליט בכלי חרס וכיון דצריך עירוי א"צ קליפה דעירוי מפליט אף בלא קליפה כל זמן שלא דרך בה דלא גרע מקנקנים שמכניסן לקיום אבל אם דרך בה אין עירוי מועיל בעוד הזפת עליו משום דע"י דריכה בלע טפי אלא יקלוף ואח"כ יעשה עירוי ולהכי אמר רבא נעוה ארתחו והרוצה להכשירו בלא קליפה אין לו תקנה כי אם ע"י הגעלה ובמה שכתב שאם רצה להכשיר ע"י עירוי ג' ימים א"צ לקלוף כ"פ הרשב"א וכ"פ הרמב"ם וכתב דה"ה דמתכשר ע"י יישון י"ב חדש או ע"י שיחם אותה באש עד שירפה הזפת כדין קנקנים שמכניסן לקיום. ועל מ"ש הרמב"ם שאע"פ שקלף הזפת אסור לדרוך בה עד שיחם אותה באש עד שירפה הזפת א כתב הראב"ד זה שבוש אלא עד שיכניס גחלים ויתלבן כדי שיתרפה הזפת אם היה שם ע"כ ולטעמיה אזיל שהוא ז"ל סובר דאין הכשר מועיל לכלי מזופף עד שיקלוף כמו שנתבאר בסימן קל"ה וכבר נתבאר שכל הפוסקים חלוקים עליו בזה ומה שחילק הרא"ש בשל חרס בין דרך בה ללא דרך בה לא ראיתי לזולתו שחילק בכך ומה שהביא ההוא דנעוה ארתחו בסמוך כתב רבינו בשם הרשב"א שיש מתירים כלי גת ע"י עירוי ראשון ויש אוסרים ושם אבאר בס"ד: **ודע** שהרשב"א חולק בגת של חרס בין תחלת תשמישו ביד נכרי לתחלת תשמישו ביד ישראל דהא דתנן שאע"פ שקלף וניגב אסורה ה"מ בשתחלת תשמישו ביד נכרי שזפתה נכרי ונתן בה יין בשעת זפיתה או שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בו הנכרי אבל אם היה תחלת תשמישן ביד ישראל מקלף ומנגב וכשרה ולקמן בסמוך כתב רבינו סברא זו בשם הראב"ד ז"ל:

וכתב עוד הרשב"א בת"ה הארוך דהא דלא סגי לגת וכליו בהדחה כדין שאר כלים שאין מכניסם לקיום אע"ג דגת לא מיקרי מכניסו לקיום כדתניא ומודה רבי בקנקנים של חרס שאסורין ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו לקיום וזה אין מכניסו לקיום טעמא מפני שמשהין אותם ביין כל ימות הגתות ולפיכך אמרו גת של אבן שזפתה נכרי צריך לנגבה וכבר כתבתי למעלה שאין הזפת מבליעו יותר ממה שהיה בולע בלא זפיתה אלא שהגת אפילו לפי שעה הצריכוה ניגוב והא

דקתני שופתה נכרי ה"ה אם זפתה ישראל ונגע בה נכרי כשיש בה יין כדי להטפיח וכדאמרינן בשלהי פרק ר' ישמעאל (ס:) ההוא נכרי דאשתכח בי מעצרתא א"ר אשי אי איכא טופח ע"מ להטפיח בעי הדחה ובעיא ניגוב ואע"פ שהיה הגת ההוא תחלת תשמישו ביד ישראל. והטעם לזה כמו שאמרנו דגת כיון שאם היה תחלת תשמישו ביד נכרי היה צריך ניגוב אף הוא גזרו עליו ואפי' לפי שעה וכמו שאמרו כמי במכניסו לקיום שאפילו לפי שעה גזרו ביה רבנן. ואע"פ שאין נראה כן דעת רש"י ז"ל עד כאן לשונו. ולקמן בסמוך כתב רבינו דעות הפוסקים בזה: **והשתא** מ"ש רבינו גת של אבן שזפתה נכרי ונתן בה יין בשעת זפיתה צריכה ניגוב היינו מתני' ומ"ש דה"ה אם זפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה הנכרי בעוד משקה טופח פשוט הוא דכיון שנגע הנכרי ביין הרי נאסר היין והוי כאילו נתן הנכרי בה יין דזפתה נכרי דקתני מתני' אורחא דמילתא נקט שהמזופת נותן מיינו לתוכו אבל הא ודאי פשיטא שהכל תלוי ביין הניתן לתוכו שאם הוא אסור אע"פ שזפתה ישראל צריך ניגוב ואם הוא כשר אע"פ שהמזופת נכרי כשר אם נזהרו בו שלא יאסר מפני מגעו: **ומ"ש** וכן אם דרך הנכרי בשאינה זפותה צריכה ניגוב היינו מדתניא של עץ ושל אבן ינגב ואוקימנא בדדרך בה ובשאינם מזופפים איירי מדקתני בתר הכי ואם היו מזופפים אסורים מכלל דעד השתא בשאינן זפופים איירי ומ"ש אבל אם דרך בה בזפותה אין די לה בניגוב אלא יקלוף הזפת ואח"כ ינגב היינו ליסנא בתרא דרבא דאמר אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב אלא בעינן קילוף ולשון זה כתבו הרי"ף והרא"ש וכן דעת הרשב"א והר"ן וכ"פ הרמב"ם ז"ל וכבר כתבתי שהסכימו הרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל דכל היכא דמכשרי בקילוף צריך ניגוב אחר הקילוף ומ"ש או עירוי בלא קליפה כבר כתבתי שכן דעתו ודעת הרמב"ם ז"ל ומ"ש ושל עץ וזפתה נכרי ונתן יין בשעת זפיתה אפי' לא דרך בה צריכה קליפה היינו מתני' דקתני של עץ ר' אומר ינגב וחכ"א יקלוף את הזפת. וידוע דהלכה כחכמים וכבר נתבאר דכל היכא דמכשרינן בקילוף צריך לנגב אחר הקילוף וגם נתבאר דמילוי ועירוי ג' ימים מע"ל מהני בלא קליפה ומ"ש דה"ה לזפתה ודרך בה אח"כ היינו מדתניא של אבן ושל עץ ינגב ואם היו מזופפים אסורים ופירש"י אם היו מזופפים אסורין עד שיקלוף ואע"פ שרבינו לא הזכיר אלא זפתה נכרי וכו' כבר נתבאר שאין חילוק בין זפתה נכרי ונתן בה יין לזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בו הנכרי ולא חשש רבינו לכך לפי שסמך עמ"ש גבי גת של אבן דדבר פשוט הוא ואין חילוק ביניהם בענין זה ומ"ש ואם יש נעורת של פשתן בין נסר לנסר וכו' אין די לה בניגוב כ"כ בסה"ת ונראה דהיינו מדאמרי' ואי אית בהו קיטרי שרי להו וכתב רבינו בס"ם זה והני כי קיטרי דמי שאין הניגוב מפליט מה שמובלע בנעורת ובלאי הבגדים התחובים בין נסר לנסר: ומ"ש אלא צריכה עירוי כלומר מילוי ועירוי ג' ימים מע"ל וזה לפי מ"ש בס"ם קל"ה דכל מקום שצריך עירוי א"צ להתיר הקשרים שהמים נכנסין בכ"מ ובסה"ת כתב דה"ה דסגי בהגעלה ומשמע דאפילו בלא הסרת הנעורת או בלאי הבגדים קאמר דסגי בהגעלה: ומ"ש ושל חרס וזפתה הנכרי אפילו לא דרך בה כלום ונתן בה יין בשעת זפיתה כבר נתבאר דה"ה לזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בו הנכרי אלא שרבינו סמך

דרישה

לכלי אבן כמ"ש בפרישה ואע"ג דרבינו הזכיר לעיל בסימן קל"ה גם כלי אבן שהרי כתב כל כלי עץ או מתכת או זכוכית או אבן כו' לענין היתר הזכירו דכשאינן זפותין ואפילו הם ישנים כל שאין מכניסו לקיום מותר ל"ש עץ או אבן אבל לענין איסור דהיינו אם הם זפותין לא הזכיר אבן דבזפת בכלי עץ כדבר תולה א"כ דגם לענין איסור דבעי עירוי ג"כ אין חילוק בין עץ לאבן ואפ"ה יש לחלק ולומר דכאן בגת ל' המשנה נקט כמ"ש בפרישה. והנך חילוקים שכתבתי הם מפורשים בהדיא ברא"ש פרק אין מעמידין דף פ"ו ע"א על מ"ש ר"ת דכלים שאין מכניסן לקיום חופתן בעי עירוי ואח"כ חזר בו ר"ת והתיר כל כלי עץ בשכשוך כמ"ש רבינו לעיל בסימן קל"ה בשמו שמסיק וכתב שם וז"ל ושוב חזר ר"ת והתיר כל כלים הזפותין בשכשוך לדוקא נודות של עור שהוא רך מבליע היין ע"י זפיתה וכן גת ומחץ ומשפך דלקמן פרק בתרא נבלע בהן ע"י זפיתה לפי שתדירא ביין ולכך הזפת מבליע אבל כלי עץ שהם קשין ואין תדירין בהו כ"כ ביין כי הם מיוחדים גם לשאר משקים כגון כובי ושלתא ודיקולי דפרק בתרא אין הזפת מבליע כ"כ והביא ראיה מגת של אבן שזפתה נכרי מנגבה והיא טהורה וקאמר בגמרא דאפילו דרך בה שנשתמש בה יין תדיר סגי בניגוב אי לית ליה פילי והטעם משום דגת של אבן קשה וה"ה לכלי עץ שאין משתמשין בו יין בתדירות ולפירש"י אין ראיה משם כי פי' דגת של אבן אין מזפתין אותו כ"כ וזפת עבה אלא קלים ויפתא אבל של עץ רגילין לזפת יותר דקתני במשנה ושל עץ ינגב דברי רבי וחכמים אומרים יקלוף את הזפת וא"כ כלי עץ שרגילין לזפת זפת עבה אין ראיה משם להתיר ולעולם בעי עירוי ועוד דהתם כלים מזופפין אית ביה פילי והתם קאמר אי אית ביה פילי אסור עכ"ל התוס' והרא"ש הרי לך בהדיא הני ב' חלוקים שכתבתי כן נ"ל ליישב דברי רבינו אבל לא כי"א דהא דכתב רבינו כאן דסגי בניגוב לטעמיה אזיל דכתב לעיל בשם אביו הרא"ש דהסכים עם מורת ר"ת דסגי בשכשוך רק מכח חומרא טוב לאסור לכתחילה אבל לא נהירא לי פירושם כלל אלא כדפרישית תדע שהרי הרשב"א* בת"ה הקצר כתב וז"ל כלים שאין מכניסן לקיום שהיו מזופפין ומדשים אם דרכן לתת בהן יין בשעת זפיתה כו' קולף הזפת ומשכשכן ומותרין ואם לא רצה לקולפן ממלאן ומערן ג' ימים כו' ואח"כ כתב גת של אבן שזפתה נכרי כו' או שזפתה ישראל כו' מנגבה והיא טהורה כו' הרי לך בהדיא אף למי שסובר בשאר כלים דבעי עירוי מודה בגת דסגי בנגוב וכדפרישית וע"ק לדעת מפרשים אלו דהא דקאמר רבינו בעי ניגוב קאי דוקא אליבא דר"ת והרא"ש שהסכים לסברתו א"כ יקשה קשה אלו הסוברים שצריך עירוי איך מפרשים הא דקתני במתני' דגת שזפתה כו'

פרישה

וסיין נכנס בהן ולהכי בעינן עירוי אבל כאן בסימן קל"ה לשון המשנה נקט רבי' גת של אבן סגי' בניגוב ומיירי בגת דלית לה פילי וכדמפרש התם בהדיא בגמרא דאי אית לגת פילי אסור ולא סגי בניגוב ועד"ר שבאתי ראיה לחלוקים אלו: (ד) אבל אם דרך בזפותה אין די לה בניגוב שטעם משום דעייל חמרא בפילי דזיפתא ופירש"י מפני כובד הדריכה נעשה בקעים בזפת: (ה) או עירוי בלא קליפה וה"ה ייסנן י"ב חודש בלא קליפה: (ו) ושל עץ וזפתה נכרי כו' דבפי זפת טובא ובלעה חמרא טפי רש"י: (ז) ונתן יין בשעת זפיתה אפי' לא דרך בה כו' הא דלא נקט כאן או שופתה ישראל ונגע נכרי כשיש בה להטפיח כתב ב"י דה"ה דדין אחד להם בזה וסלא מתרווייהו נקט ובאידך סמך אמ"ש לפני זה ול"נ דדוקא לענין ניגוב לחוד אסרו גם נגיעת נכרי אבל לענין להצריך קליפה וניגוב או עירוי לא אסרו נגיעת נכרי כמ"ש לעיל בסימן קל"ה. בפרישה וכמ"ש בסימן זה בדרישה: (ח) ואם יש נעורת של פשתן כו' הא דלא חילק כן בגת של אבן משום דבשל אבן היא של אבן שלימה וא"צ פשתן לדבק הנסרים יחד: (ט) אין די לה בניגוב שטעם שאין הניגוב מפליט מה שבלוע שם (דחשיב כמו קשרים כמ"ש בסי' קל"ה דאין מועיל להו ניגוב ב"י וא"ל דלמה מועיל להו עירוי שלא כתב לעיל דאפי' ישן ועירוי אינו מועיל לקשרים י"ל אין זה חשוב כ"כ כמו קשרים ומועיל להן עירוי אף לדעת הרא"ש דלעיל עכ"ה): (י) אלא צריכה עירוי פי' מילוי ועירוי ג' ימים מעת לעת: (יא) ושל חרס וזפתה הנכרי כו' צריכה קליפה וניגוב כתב ב"י מוכח ממשנה ודברי הרא"ש והרשב"א שאינה ניתרת בקליפה וניגוב וכתב שט"ס הוא כאן וצריך להגיה אינה ניתרת בקליפה וניגוב אלא בעירוי בלא קליפה ע"ס ועד"ר: וכ"ל

חדושי הגהות

קלה א דברים אלו מחוסרים הבנה דלפי המתבאר בספרו כסף משנה פי"א מה' מאכלות אסורות דין כ"ג ע"ש לא קאי תשגת הראב"ד על מ"ש הרמב"ם שאע"פ שקלף וכו' ואם נפרש בוונתו כאן כמ"ש הלח"מ שם דאז שפיר קאי השגת הראב"ד על דברי הרמב"ם אילו אך לא א"ש הך סיומא דסיים הרב"י דהראב"ד לטעמיה אזיל וכו' ורע"ד נראה דטעו

קליפה וניגוב או עירוי בלא קליפה [ב] ואם זפתה ודרך בה צריכה קליפה ועירוי או הגעלה בלא קליפה ואם דרך באינה זפותה צריכה עירוי וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה אבל לטוח עליה סיד לא מהני כי מפני כובד הדריכה פעמים הוא מתבקע ולא מצינו היתר בזה בתלמוד ע"כ (יב) ונ"ל שאותם שבנוים מלבנים או סיד וגפסית (יג) דינם כשל חרס (יד) כתב הרשב"א שכלי הגת מהני להו הגעלה ע"י עירוי שמערה מכלי ראשון עליהם ויש אוסרין ודעתו היה נוטה לדברי המקילין (טו) והכי מסתבר שא"א להכניס גת בכלי ראשון: (טז) גיגית גדולה שדורכין בה דינה כמו גת וכן המחץ והמשפך דינם כדין הגת בעצמה כל אחת לפי מה שהוא וכן כלי המדה כיון שמודדין בהן תמיד צריכין הכשר גדול כמו הגת (יז) [ג] רש"י כתב שאין

סמך עמ"ש גבי גת של אבן דלענין זה אין חילוק בין של אבן ושל עץ לשל חרס. ומ"ש צריכה קליפה וניגוב יש לתמוה עליו דהא תנן ושל חרס אע"פ שקלף את הזפת ה"ז אסור ומתני' בשלא דרך בה איירי כדאמרינן בגמרא ואפ"ה קתני דאינה ניתרת בקליפה וסתם קליפה בעי ניגוב אחריה כמו שנתבאר גבי גת של אבן ושל עץ וכיון דבשל עץ קתני יקלוף הזפת כלומר וינגב אח"כ כי קתני בתר הכי של חרס אע"פ שקלף את הזפת אסורה ע"כ אפילו בקלף ונגב היא דאי בקלף ולא נגב מאי איריא של חרס אפילו של עץ נמי וכן מבואר בדברי הרא"ש שכתב ושל חרס אע"פ שקלף את הזפת ה"ז אסורה ואינה ניתרת בניגוב דניגוב אינו מפליט בכלי חרס ע"כ ומשמע ודאי דאינה ניתרת בניגוב אחר הקליפה קאמר וכן מבואר בדברי הרשב"א בת"ה לכ"נ דט"ס יש בדברי רבינו וצריך להגיה אינה ניתרת בקליפה וניגוב אלא בעירוי בלא קליפה ומ"ש דניתרת בעירוי בלא קליפה כבר נתבאר שכן פסקו הרמב"ם והרשב"א והרא"ש ז"ל. ומ"ש ואם זפתה ודרך בה צריכה קליפה ועירוי או הגעלה בלא קליפה כבר נתבאר שכ"כ הרא"ש ז"ל. ונתבאר דעירוי היינו מילוי ועירוי ג' ימים מע"ל ושאר הפוסקים לא חילקו בכך ומשמע שהם סוברים דזפתה ודרך בה נמי בעירוי בלא קליפה שרי ודעת הפוסקים אם ניתרת בהגעלה יתבאר בסמוך בס"ד ומ"ש ואם דרך באינה זפותה צריכה עירוי היינו מדתניא הגת והמחץ והמשפך של נכרים רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים כלומר עד שימלא ויערה ג' ימים וכן משמע מדקתני ומודה רבי בקנקנים שהן אסורין ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו לקיום וזה אין מכניסו לקיום משמע דחכמים מדמו גת וכליו לקנקנים שמכניסן לקיום וכיון דקי"ל דהנך משתרו במילוי ועירוי ג' ימים מע"ל פשיטא דה"ה לגת וכליו ובדרך בה איירי כדאוקימנא ברייתא בדרך בה ובשאינה זפותה איירי מדקתני סיפא ואם היו מזופפין אסורין משמע דעד השתא כשאינן זפופין איירי ובשל חרס איירי מדמדמי ליה לקנקנים שהם של חרס ועוד מדקתני סיפא של עץ ושל אבן מכלל דרישא איירי בשל חרס:

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה אבל לטוח עליה סיד וכו' כלל י"ט סי' ה': ונ"ל שאותם שבנויים מלבנים או סיד וגפסית דינם כשל חרס פשוט הוא בעיני אבל מצאתי להרא"ש בתשובה כלל י"ט סימן י"ג שכתב הגתות שהם של בנין אבנים ולבנים ואינם זפותים הכשרן בניגוב: כתב הרשב"א שכלי הגת מהני להו הגעלה ע"י עירוי וכו' ז"ל בת"ה הקצר כלי עור וכלי עץ שהגעילן ברותחין מותר ואפילו כלים קנקנים של חרס שמכניסן לקיום יש מי שהורה שאין הגעלה עולה להם ויש מגדולי המורים שהורו שהגעלה עולה להם ונראים דבריו בד"א שהגעיל בכלי ראשון אבל לא בכלי שני עירה מכלי ראשון ע"ג הכלים אע"פ ששהו שם זמן מרובה אין זה כלי ראשון בד"א כשמכניסן לקיום אבל שאר כלים ואפילו כלי הגת שצריכין ניגוב כמו שיתבאר אם עירה עליהם רותחין מכלי ראשון הוכשרו לא תהא הגעלה זו פחותה מניגוב ויש מגדולי המורים שהורו שאין כלי הגת נכשרים אלא מכלי ראשון ואפשר כדברי המתירין לפי שפליטתן קלה כיון שנבלעו בצונן ואפשר שאפילו בכלים שמכניסן לקיום כך אלא שראוי לחוש לדברי האוסרין ע"כ ומשמע שמ"ש שראוי לחוש לדברי האוסרין לא קאי אלא לכלים שמכניסן לקיום ולא לכלי הגת וכ"כ מדבריו בת"ה הארוך וכתב רבינו דהכי מסתבר שא"א להכניס הגת בכלי ראשון כלומר וכיון דדרש רבא נעוה ארתחו ממילא משמע דע"י עירוי קאמר וכ"כ התוס' וכבר נתבאר שדעת הרא"ש דהסיא דנעוה ארתחו אפי' בשל חרס קאמר דמתכשרא על ידי הגעלה ומשמע דמילתא דפשיטא הוא דע"י עירוי מכלי ראשון קאמר וכמ"ש התוס' ורבינו והרי"ף והרמב"ם השמיטו הא דנעוה ארתחו והוא תימה מאחר דרבא בתרא הוא ועוד דלא אשכחן מאן דפליג עליה למה לא פסקו דבריו ושמא י"ל שהם סוברים שאין הגעלה מועילה לכלי חרס בין שהן מכניסן לקיום בין שהן כלי הגת וכדברי הרמב"ן ולפיכך צריך לפרש הא דנעוה ארתחו לא בשל חרס קאמר אלא בשל אבן ועץ ולהכשירה בלא ניגוב וזה דבר פשוט שניתרים הם בכך דלא תהא הגעלה פחותה מניגוב ולפיכך לא הצריכו לכותבו ורבא לא לאשמועינן מידי נקטה אלא שהיה דורש כן להמון העם כדי שלא יבאו לטעות בעשיית הניגוב ועי"ל דס"ל דאין הגעלה מועלת אא"כ חמין כ"כ שיתרפה הזפת כמו שאמרו בפרק א"מ (לג:) גבי אור והסיא דנעוה ארתחו בכה"ג נמי היא וסברא הוא שלא יהו חמי האור גדולים מאור עצמו וכיון שכתבו דאם החזירן לאור עד שיתרפה הזפת מעליהם הוכשרו לא הוצרכו לכתוב נעוה ארתחו דסברא הוא שאין לחלק בין נתרפה מחמת האור עצמו לנתרפה מחמת חמי האור: **גיגית** גדולה שדורכין בה דינה כמו גת כ"כ הר"ן בסוף מסכת ע"ז וז"ל גיגיות גדולות שדורכין בהן יין דינן כגת ובעו ניגוב כי בימיהם לא היו רגילין לעשות בגת גלגל וקורה אלא רק דורכה ברגל כדתניא לוקחין גת בעוטה וכן מהו לדרוך עם הנכרי בגת: ומ"ש וכן המחץ והמשפך דינם כדין הגת בעצמה כל אחד לפי מה שהוא כלומר שאם הם של עץ ואבן דינם כגת של עץ ואבן ואם של חרס דינם כגת של חרס וזה פשוט בברייתא שהבאתי לעיל דקתני מחץ ומשפך בהדי גת. ומחץ פרש"י כלי שדולין בו מן הבור לחבית: ומ"ש וכן כלי המדה כיון שמודדין בהן תמיד צריכין הכשר גדול כמו הגת כלומר כשם שכלי הגת אע"פ שאין מכניסן לקיום מפני שמשתמשים בהם בשפע החמירו בהן להצריכן הכשר גדול יותר משאר כלים שאין מכניסן לקיום כך כלי המדה אף ע"פ שאין מכניסן לקיום מ"מ כיון שמשתמשין בהם תמיד יש להחמיר בהם להצריכן הכשר גדול יותר משאר כלים שאין מכניסן לקיום. ונראה שלמד כן רבינו מדין משפך ששנו בברייתא שדינו שוה לגת וכ"כ סה"ת דכלי המדה המיוחד למוד בתוכו יש שמחמירין לעשות בו ניגוב כמו במשפך לפי שנותנין בו יין בשפע תדיר: **רש"י** כתב שאין חילוק בין גת לשאר כלים כלומר לשאר כלים שאין מכניסן לקיום דכי היכי דהני כלים סגי להו בהדחה הכי נמי גת סגי ליה בהדחה ואע"ג דתנן גת של אבן שזפתה נכרי מנגבה וכו' ותניא הגת והמחץ והמשפך של נכרים רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים ושל עץ ושל אבן

ומ"ש וגפסית הוא לשון גפרית: כתב הרשב"א שכלי הגת מהני להו הגעלה ע"י עירוי וכו' בת"ה כתב טעמו לפי שפליטתן קלה כיון שנבלעו בצונן וכו' מ"ש רבינו והכי מסתבר שא"א להכניס גת בכלי ראשון איכא לתמוה וכי בשביל שאי אפשר נעשה הכשר שלא כדין ותו דמה בכך דא"א בהגעלה בכ"ר מ"מ אפשר להכשיר הגת במלוי ועירוי וצ"ל דבכך הם דברי רבינו מדקאמר בגמרא דרש רבא נעוה ארתחו ופרש"י הגת הרתיחו ברותחין אלמא דע"י עירוי רותחין קאמר דאי בכ"ר א"א להכניס הגת שהיא גדולה וכבידה ביותר מרותחת כדי להגעילה אלמא דע"י עירוי רותחין מפליט היין הבלוע בגת וכ"כ התוס' להדיא (ד' ע"ד) בד"ה דרש רבא וכן נראה ממ"ש בב"י: **גיגית** גדולה שדורכין בה דינה כמו גת תימה מהי תיתי שלא יהא דינה כמו גת דמה לי גת מה לי גיגית גדולה וי"ל דרבינו דיבר לפי זמנו שהיו עושין גלגל וקורה לגת וסד"א דע"י גלגל וקור' בלע טפי הלכך בעי ניגוב אבל גיגית גדולה שאין בה גלגל וקורה אלא דורכים בה ברגל בלבד לא בעי ניגוב קמ"ל דדינה כמו גת וטעמו כי בימי חכמי המשנה לא היו רגילין לעשות בגת גלגל וקורה אלא דורכים ברגל ואפ"ה בעי ניגוב א"כ עכשיו בגיגית גדולה נמי דדורכין ברגל בעינן ניגוב ולא סגי לה בהדחה והכי מוכח להדיא ממ"ש הרא"ש בסוף ע"ז: ומ"ש וכן המחץ וכו' עד לפי מה שהוא כלומר שאם הם של עץ ואבן דינם כגת של עץ ואבן ואם של חרס דינם כגת של חרס והוא ברייתא לשם ומחץ פרש"י כלי שדולין בו מן הבור לחביות וכ"כ ב"י:

ומ"ש וכן כלי המדה וכו' כ"כ סה"ת ולמד כך מגת וכלי הגת דמוכח בגמרא דהשיבי כלים שאין מכניסן לקיום שהרי בגת וכליו פליגי רבי ורבנן במשנה ובברייתא וקאמר בברייתא ומודה ר' בקנקנים של חרס שהן אסורין ואמרי' ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו לקיום וזה אין מכניסו לקיום אלמא גת וכליו לא מקרי מכניסו לקיום ואפ"ה הוא וכליו כגון המחץ והמשפך צריכין ניגוב אע"פ דשאר כלים שאין מכניסן לקיום סגי להו בהדחה והטעם לפי שמשהין אותן ביין כל ימות הבגתות תשמישן ביין מרובה ושמושן תמיד ולדכתב הרשב"א בת"ה הארוך סוף בית חמישי א"כ גם כלי המדה כיון שמודדין בהן תמיד צריכין הכשר גדול כמו הגת לפי מה שהוא: **רש"י** כתב וכו' כלומר כל מה שכתבתי דין הכשר הגת וכליו איזה גת בעי ניגוב או קלוף ונגוב או עירוי והגעלה ע"פ המשנה וסוגיית הגמרא דפרק בתרא (דף ע"ד) רש"י חולק על הוראה זו וכתב דאין הלכה כהך סוגיא אלא כסוגיא דבתר הכי (דף ע"ה) דמייתי ברייתא דתני בה דבגת מדיחה במים וכתב רש"י עוד דמהני' דמצריך ניגוב דחינן לה מקמי הך ור"ל דברייתא דהגת והמחץ והמשפך דחינן לה מקמי הך דקתני מדיחן דהיא עיקר וכך הביאו התוס' פרק בתרא דנדה ע"ש רש"י בפירוש דהכא דהגת והמחץ והמשפך דחינן לה מקמי ברייתא דהדפין ע"ש (דף ס"ה) וכ"כ ב"י וכ"כ התוס' בפרק רבי ישמעאל (דף ס') בד"ה בעיא הדחה וז"ל כתב רשב"ם ומיהו אנן לא עבדינן ניגוב אף

פרישה

(יב) ונ"ל שאותן שבנויים מלבנים או סיד וכפסיר ז"ל מ"ו נ"ל לגרוס גפסים והוא לשון ירושלמי סיד וגפסים בפ"ק דמ"ק דף פ' והוא לשון גפרית (עי' בפרק כיצד צולין דף ע"ה שקאמר מכות אש אין לי אלא אש סיד רותח וגפסים רותח מנין כו' ופרש"י גפסים מין סיד הוא עכ"ס): (יג) דינם כשל חרס והרא"ש בתשובה כלל י"ט סי' י"ג כתב הגיתות שהם של בנין אבנים ולבנים ואינם זפותים הכשרן בניגוב ב"י: (יד) כתב הרשב"א שכלי הגת כו' ודעתי נוטה לדברי המקילין טעמו דלא גרע מניגוב: (טו) והכי מסתבר שא"א להכניס גת בכלי ראשון כלומר וכיון דדרש רבא נעוה ארתחו ר"ל שיכשירו הגת על ידי רתיחה ממילא משמע דעל ידי עירוי קאמר שא"א להכניס הגת בכלי ראשון וכ"כ התוס' וכתב הרא"ש דאפילו של חרס סגי בהגעלה כזה ב"י ע"ש אבל אין לומר דאפשר להגעיל הגת ע"י אבן רותח שילבין אבן באש ויגעילנה בו דהא אמר רבא נעוה ארתחו משמע ע"י רותחין שהם בלא אבן: (טז) גיגית גדולה כו' וכן המחץ פי' כלי שדולין בו מן הבור לחביות (כן פרש"י ורש"ל כתב דהוא מיני גת רמב"ם וערוך עכ"ס): (יז) רש"י כתב שאין חילוק בין גת לשאר כלים (שאין מכניסן לקיום עכ"ה) דגת נמי סגי ליה בהדחה טעם רש"י כתבתי בדרישה דפסק כרבנן בתראי ולפי זה כל הדינים שכתב רבינו עד כאן אינו אליבא דהלכתא דהלכה כרבנן בתראי כ"כ ב"י ע"ש ומש"ר בר"ס זה הוא אליבא דר"ת והסכמת הרא"ש וכמש"ר ואזיל דבזופתין שוין כלי נכרי וכלי ישראל שנגע בהן הנכרי

דרישה

כו' אינה צריכה אלא ניגוב דהא דברי רבינו אלו משנה שלימה היא כמה שכתבתיה ריש הסימן ע"כ נ"ל כמ"ש וכן בש"ע בסימן קל"ה כתב סתם דבעי עירוי ובסימן קל"ח כתב סתם דסגי בניגוב נמצא דע"כ צריכין אנו לחלק בין שאר כלי אבן לגת של אבן וכמ"ש ודו"ק: ומ"ש רבינו ונגע בה נכרי בעוד משקה טופח עליה צריכה ניגוב ואע"ג דלעיל בסימן קל"ה משמע דלא נאסר בנגיעת הנכרי אפי' כזית טופח גבי מ"ש ונשתמש בהן הנכרי אפילו לפי שעה דמשמע דוקא ע"י שנשתמש בהן נאסר ולא ע"י נגיעה כמ"ש שם י"ל דהיינו דוקא להצריך עירוי לא גזרו על הנגיעה דהתם קאי אעירוי אבל להצריך ניגוב נאסר אף ע"י נגיעה: [ב] ואם זפתה ודרך בה צריכה קליפה ועירוי או הגעלה בלא קליפה משמע דהגעלה עדיפא מעירוי וקשה דלעיל בסימן קל"ה משמע דעירוי עדיף מהגעלה שכתב להרמב"ן בכלי חרס דמכניסן לקיום לא שרי בהגעלה אלא ע"י עירוי וי"ל דלעיל קאי דוקא אמכניסו לקיום דבמכניסו לקיום דומה כלי חרס לנתבשל בו ובנתבשל בו אינו נכשר כלי חרס על ידי הגעלה מש"ה לא מהני כמי במכניסו לקיום ועירוי מהני משום דהוא מבלבל בו טעם היין ולא מיכנו דלא מהני עירוי בכלי חרס מש"ה באין מכניסו לקיום דאינו דומה לבישול ניתרת בהגעלה אפי' בכלי חרס וכיון דמהני לכלי חרס לאין מכניסו לקיום הה"נ הכא שאין זה מכניסו לקיום אע"ג שכתבתי ריש הסימן שגת דומה קצת למכניסו לקיום מ"מ לא הוי ממש מכניסו לקיום והואיל ומהני הגעלה גם קליפת זפת תחילה לא בעי כשם שאמרינן בשאר איסורין דמהני בהו הגעלה אע"ג דכל הכלי מוזקינן באיסור ומשערינן נגד כולו אפ"ה אמרינן שפולט הכל ע"י הגעלה הה"נ הכא אמרינן שפולט כל האיסור על ידי הגעלה וא"צ קליפת זפת משא"כ בעירוי דהואיל ובלע הזפת אינו פולט הכל ע"י עירוי בכלי חרס וצריך קליפה ודו"ק (ועיין מ"ש לעיל בסימן קל"ה ס"ס מ"ח ויש רוצין ליישב דכאן ר"ל הגעלה ועירוי ואז סגי בלא קליפה אבל אין זה משמע באשר"י שהביא ב"י גבי נעוה ארתחו עכ"ס):

[ג] רש"י כתב שאין חילוק בית גת לשאר כלים דגת נמי סגי ליה בהדחה בסוף ע"א אמתניתין וגמרא שכתבתי ר"ס זה מסיק שם בעי מר' אבהו גורגי דארמאי פי' עקלים מהו א"ל ר' אבהו תניתוה הרי שהיו גתיו ובית בדיו טמאים וביקש לעשותן בטהרה הדפין והעדפין והלולבין מדיחן והעקלים של נצרים ושל בצבוץ (פירוש קנבוס) מנגבן כו' ופרש"י העדשים היינו הגת עצמה מדיחן במים ועל משנה זו יש לסמוך שא"צ אפר לגת ולא אמרינן זו אינה משנה דקתני בה דסגי לגת בהדחה ומתניתין קתני דבעי ניגוב דמדפשיט מינה רבי אבהו ש"מ קמו בה רבנן בתראי ופסקי הלכתא כוותיה עכ"ל. והא דאמר רבא נעוה ארתחו כתב הרא"ש דיעמיד בשל חרס אבל של עץ ואבן סגי להו בהדחה ע"ש וב"י הביאו ומסיק וכתב ז"ל ור"ת פירש דעדשה הנזכר לעיל בברייתא אין זה עיקר הגת עצמה אלא עיגול של טיט כמין רקיס עגול וכבד ודומה לעדשה ומכביד על הדפים שעל הענבים אבל גת עצמה בעי ניגוב וי"ל דאפילו כפרש שהיא גת עצמה לא תקשה משום דלעיל מיירי בשל נכרי והכא מיירי בשל ישראל כדקתני גתיו ובית בדיו. ועל פי זה דברי רבינו מבוארים כמ"ש בפרישה ע"ש ומש"ר בשם רש"י שאין חילוק בין גת לשאר כלים דגת נמי סגי ליה בהודחה כו' משמע דס"ל לרש"י דבשאר כלים סגי בהדחה וקשה דהא בהדיא ס"ל לרש"י בשאר כלים אע"פ שאין מכניסן לקיום והם מזופתים צריך עירוי וכ"כ בהדיא התוספות בשמו בדף ל"ב

אף בגיתות של נכרים אלא הדחה בעלמא וסמכי' אראיות שבפ' אחרון דלא בעיא ניגוב עכ"ל ור"ל דסמכינן על הראיות שפי' רש"י לשם (דף ע"ה) וכ"כ הגהת אשיר"י פר"י ע"ש רשב"ם ע"ש: ומ"ש רבינו ור"ת כתב דבשל ישראל ונגע בה נכרי סגי בהדחה וכו' כך הבין רבינו מדברי הרא"ש טפ"ק דע"ז שכתב וז"ל ור"ת גרס מדיחן וכו' ועי"ל וכו' דסובר רבינו דהאי ועי"ל הוי נמי מדברי ר"ת אבל המעיין בתוס' דפ' בתרא דנדה יראה מבואר דמדברי ר"י ניהו וכ"כ סתם תוס' (דף ע"ד) בד"ה הגת והמחץ וסתם תוס' הם דברי ר"י ולענין הלכה נראה דלכתחילה ודאי צריך הכשר ניגוב או קילוף וניגוב ועירוי לפי מה שהוא כדעת רוב פוסקים כמו שהוא בב"י וכפי' ר"ת וכ"פ בש"ע מיהו בדיעבד אם לא עשה אלא הדחה בגת של נכרי ודרך בה יין כדי הם רש"י ורשב"ם והגהת אשיר"י לסמוך עליהם בשעת הדחק כ"ל ומ"ש וה"מ שיש חילוק וכו' וטעמו כתבו התוס' דבאינה זפותה ותחלת תשמישה ע"י נכרי בלע טובא לפי שהרבה פעמים דרך בה הנכרי אבל בזפותה הזפת מבליע בה בשעה מועטת ולפיכך אפי' היתה תחלת תשמישה ע"י ישראל צריכה ניגוב:

ומ"ש וכ"כ הראב"ד וכו' קצת קשה דמאי וכן ונראה דה"ק גם הראב"ד כתב כר"ת לחלק בין תחלת תשמישו ע"י נכרי לשלנו והוסיף עוד דאף של

אבן ינגב טעמו של רש"י משום דבתר הכי גרסי' בגמ' בעי מרבי אבהו הני גורגי דארמאי פירוש עקלים מהו א"ל רבי אבהו תניתוה הרי שהיו גתיו ובית בדיו טמאים ובקש לעשותם בטהרה הדפין והעדשים והלולבים מדיחן והעקלים של נצרים ושל בלבוץ מנגבם וכו'. ופרש"י העדשים. היינו גת עצמה: מדיחן. במים ועל משנה זו יש לסמוך שא"צ ניגוב לגת מדפשיט מינה רבי אבהו ולא אמרינן זו אינה משנה דקתני בה דסגי לגת בהדח' ומתני' קתני דבעי ניגוב ש"מ קמו בה רבנן בתראי ופסטי הלכתא כוותיה עכ"ל. ולפ"ז אע"ג דרבא דבתראה הוא אומר דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב צ"ל דלדברי המשנה קאמר וליה לא ס"ל ואע"ג דבהיא דאתא קמיה דר' חייא וא"ל הב לי גברא דדכי לי מעצרתאי אמר רב בניגוב סגי ליה רבי חייא ורב רבנן קמאי ניהו והוה ס"ל דהלכת' כמתני' אבל לרבנן בתראי דאתו מהלכה וקבעו הלכה כברייתא דמכשרא

שאין חילוק בין גת לשאר כלים דגת נמי סגי לה בהדחה (יח) ור"ת כתב דבשל ישראל ונגע בה נכרי סגי בהדחה אבל אם תחילת תשמישה על ידי נכרי צריכה ניגוב והני מילי שיש חילוק בין ישראל לשל נכרי כשאינה זפותה ולענין ניגוב אבל אם היא זפותה אין חילוק בין אם תחילת תשמישה ע"י נכרי לשלנו שנגע בה נכרי (יט) לא שנא אם היא של אבן או של עץ כולם דין אחד להם (כ) וכ"כ הראב"ד דאף של חרס וכליה (כא) אם תחילת תשמישם ע"י ישראל סגי להו בניגוב ושל אבן סגי ליה בשכשוך ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כדברי ר"ת: (כב) הקורה שעוצרין בה הענבים והדפין שמשימין

בהדחה והא דאמר רבא נעוה ארתחו כתב הרא"ש דיעמיד בשל חרס אבל של עץ ואבן סגי להו בהדחה ע"כ. ול"נ שאם רש"י מחלק בין גת לגת יותר נוח לומר דממתני' ומדאמר רבא עלה דוקא זפתה וכו' ומעובדא דר' חייא ורב וכן מדדרש רבא נעוה ארתחו ל"ק מידי דכל הני מיירי בזפותין ובריותא דקתני מדיחן מיירי

שמשימין על העביט סגי להם בהדחה [ד] העקלים שבורכין סביב העביט העשוי מחריות של דקל מנגבן ושל שיפא ושל גמי בולעת טפי וצריך ליישנן י"ב חדש: (כג) משמרת של נכרים אם היא של שער אינה בולעת ודיה בהדחה ואם היא של צמר צריכה ניגוב ואם היא פשתן צריכה יישון י"ב חדש ואם יש בה קשרים צריך להתירן קודם היישון: דקולי וחלתא פירוש סל וכוורת שמסננים בהן בשעת הגיתות שהן של נכרים אם הם עשויין מחבלים משל צורי של דקל די להם בהדחה ואם מגמי מנגבן ואם הם מפשתן מיישנן י"ב חדש אחר שיתיר הקשרים שבו (כד) ורש"י פירש שא"צ להתיר הקשרים ליישון (כה) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שצריך להתירן: מפות שנפל עליהם יי"נ כתב ר"ת שא"צ (ג) ליישנן אע"פ שהן של פשתן שלא לכל הכלים של פשתן הצריכו יישון אלא דווקא לאלו כלים המפורשים (כו) כתוב בסה"ת דסל וגרגותני של נכרים לא סגי להו בניגוב אלא צריכין יישון כדין עקלים ובשלנו ונגע בהן נכרי מסתפק אם סגי להו בניגוב או בעי הגעלה (כז) [ה] והניגוב
כתב

הבית (סז:) המוכר הבד מכר היס ומפרש בגמ' מאי יס טלופחא וטלופחא היינו עדשה וי"א שהוא הריחים של בית הבד ויש לה בית קיבול ולפיכך קורא אותה יס ואינה גת עצמה ולא בד עצמה ומיהו בית קבול יש לה ואעפ"כ אין צריכה רק הדחה לפי שאין היין משתהה שם כ"כ כמו בגת עצמה ומש"ה הקלו בהכשרה: ומ"ש רבינו עקלים העשויים מחריות של דקל הוא פי' לעקלים של נכרים כ"כ הרשב"א ורש"י פי' של נכרים שבטים. ושל בלכון דקתני בברייתא דהיינו קנבוס ולולבין דקתני בברייתא פרש"י אשקוב"א שמכבד בה הענבים המתפזרים לאוספן ולא כתבו הרשב"א וגם רבינו לא הזכירו ונ"ל דטעמא משום דמשמע להו דדבר פשוט הוא דהדחה מיהא בעו כתב סמ"ג שמא אפילו הם של קנים נחמיר בהם כמו בשל שיפא ושל גמי: ודע דבהאי ברייתא דהדפים והעדשים וכו' מסיים ר' יוסי אומר הרוצה לטהרם מיד מגעילן ברותחין או חולטן במי זיתים ר' שמעון ב"ג משום ר"י אומר מניחן תחת צנור שמימיו מקלחין או במעיין שמימיו רודפים וכמה עונה ומפרש בגמרא דשיעור עונה י"ב שעות ופי' הר"ן חולט אישקאלד"ר ומי זיתים היינו שדרך לבשל את הזיתים להיותן רכים לצאת שמנן ואין זו הגעלה גמורה דהא קתני או מגעילן ברותחין. והרי"ף והרא"ש השמיטו כל זה נראה שהם סוברים דת"ק לית ליה הני גווני דטהרות כלל והלכתא כוותיה. והרמב"ם פסק דברי ר' יוסי ודברי רשב"ג בשם ר' יוסי משמע דס"ל דלאו לאיפלוגי את"ק אתו אלא איהו איירי בהכשר דלאחר זמן ואינהו איירי בהכשר דמיד הילכך שפיר נקטינן כוותייהו דהא לית מאן דפליג עלייהו. והרשב"א כתב הכשר דמניחן תחת הצנור שמימיו מקלחין או במעיין שמימיו רודפים לענין כלים שמכניסן לקיום כמו שנתבאר בסי' קל"ה וכ"ש דמתכשרי בהכי העקלים. אבל הכשר דחליטת מי זיתים לא הזכירו כלל ולא ידעתי למה כיון דפסק כחדא כר' יוסי למה לא פסק באידך דאמר רשב"ג משמיה. ואיפשר דטעמיה משום דאע"ג דהלכה כר"י משום דנימוקו עמו כיון דמשמע דרבנן פליגי ארשב"ג וסברי דלא א"ר יוסי כן הו"ל רשב"ג יחידאה ולית הלכתא כוותיה: (ב"ה עיין בהריב"ש):

משמרת של נכרים אם היא של שער אינה בולעת ודיה בהדחה וכולי עד ואם הם מפשתן מיישנן י"ב חדש אחר שיתיר הקשרים שבו מימרא דרב יהודה בסוף מסכת ע"ז (סם) ואע"פ שאינו מבואר בגמ' אם היתר הקשרים צריך להיות קודם היישון או אחריו משמע לרבינו שקודם לכן צריך להתירם דאל"כ שמא לא הספיק היישון לכלות לחלוחית היין המובלע בקשרים וכ"כ מדברי הרשב"א בת"ה:

ומ"ש רבינו שרש"י פי' שא"צ להתיר הקשרים לייסון והרא"ש כתב שצריך להתיר נתבאר בס"ס רל"ה: מפות שנפל עליהם יי"נ כתב ר"ת שא"צ לייסנן וכו' כ"כ התוספות והרא"ש בסוף מס' ע"ז:

כתב בסה"ת דסל וגרגותני של נכרים לא סגי להו בניגוב וכו' ובשלנו ונגע בו נכרי מסתפק וכו' וז"ל סה"ת ואם הם של ישראל ונגע בהם נכרי כשהיה בהם יין שמא סגי בניגוב כדין גת של ישראל שדרך בה הנכרי או שמא חמיר טפי מגת דהא אפילו אינו של נכרי לא סגי ליה בניגוב עכ"ל: ובניגוב כתב הרמ"ה שאם הכלי יבש מקנחו במים וכו' בסוף מסכת ע"ז (עד:) במה מנגבן פי' כל היכא דאמרינן בהכשר כלים ינגב כיצד הוא הניגוב הזה רב אמר במים רבנ"ח אמר באפר רב אמר במים ולא באפר רבנ"ח אמר באפר ולא במים ופרש"י במים ולא באפר · בתמיה מי מקרי ניגוב אלא אמר רב במים והוא הדין לאפר רבה בר בר חנה אמר באפר והוא הדין למים ולא פליגי הא ברטיבתא הא ביבשתא ופרש"י רב אמר מים תחלה וה"ה שצריך אפר אחריהם ורבנ"ח אמר אפר תחילה וה"ה שצריך מים אחריהם: ברטיבתא. שיש בה לחלוחית יין נותן אפר תחילה לשפשף עד שתהא נגובה ואח"כ מים: ביבשתא. מים תחילה ואח"כ אפר ומשפשף. אתמר בי רב אמרי משמיה דרב תרתי תלת שמואל אמר תלת ד' בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו בי רב אמרי משמיה דרב תלת ד' ושמואל אמר ארבע חמש ולא פליגי מר קא חשיב מיא בתראי ומר לא קא חשיב מיא בתראי ופרש"י תרתי תלת. ברטיבתא תרתי אפר ומים ביבשתא תלת מים ואפר ומים: תלת וד'. תלת ברטיבתא אפר ומים ואפר ואע"פ שחוזר ונותן מים להעביר האפר הנהו מים לא קא חשיב דלא לשום נגיבה אלא לנקותו מן האפר וד' ביבשתא מים ואפר ומים ואפר ומים בתרא לא חשיב רב לא בעי אפר אלא חדא זימני ושמואל בעי אפר תרי זימני בין ברטיבתא בין ביבשתא: בפומבדיתא מתנו. לרב תלת וד' כדפרישית ולשמואל ד' ברטיבתא וה' ביבשתא דקא חשיב מיא בתראי: ולא פליגי. רב ושמואל להאי לישנא דפומבדיתא אלא לרב לא חשיב מיא בתראי ושמואל חשיב מיא בתראי ואית דמפרשי ול"פ הנך דסורא ודפומבדיתא אבל רב ושמואל פליגי ביבשתא בין בדסורא בין בפומבדיתא דרב לא בעי אפר אלא חדא זימנא ושמואל בעי תרי זימני והסכים רש"י לפירוש אחרון והר"ן כתב פירוש ראשון בלבד וכתב עליו וקי"ל כלישנא בתרא והלכך ברטיבתא אפר ומים ואפר ומים וביבשתא מים ואפר ומים ואפר ומים כ"כ שהוא דעת הרמב"ם שכתב מדיחן במים ובאפר ג"פ ואם היתה לחלוחית מקדים האפר למים ואם לאו מקדים המים. וכן נראה שהוא דעת הרמ"ה שכתב רבינו שהרי באם הם לחים כתב דבעי אפר ומים ואפר ומים ומ"ש באם הם יבשים מקנחו במים ואח"כ מדיחו יפה יפה לאו למימרא דלא בעי אפר אלא היינו לומר דנותן מים תחילה ואח"כ אפר ומים ואפר ואח"כ מדיחו יפה יפה

על העביט סגי להו בהדחה נראה דהעביט הוא כלי שיש לה בית קבול שמשימין בה הענבים ואח"כ משימין עליה דפין ואח"כ משימין הקורה על הדפין ועוצרין בה הענבים ועל כולם אמר סגי להו בהדחה דלא דמי לגת שצריכה ניגוב דבולע טפי משא"כ עביט ולפי שבימיהם לא היו רגילין לעשות בגת גלגל וקורה כמ"ש הרא"ש וכדפרי' בסעיף י"א לכך לא כתב רבינו כאן גת אלא עביט ומפרש רבינו דהא דתניא בפ' בתרא (ע"ה) הדפין והעדשין והלולבין מדיחן דפי' עדשין היינו עביט שהוא נעשה מטיט או מדבר אחר כעין גת ומשימין בו הענבים ולא הזכיר רבינו לולבין דפי' רש"י טאטיתא שמכבד בה הענבים המתפזרים לאוספן לפי שבזמנו לא היו רגילין באלו הלולבין וכל זה כתב רבינו למאי שכתב הרא"ש לשם ועי"ל דאפילו נפרש שהוא גת עצמה וכו' דהכין רבינו דמדברי ר"ת הוא כדפרישית בסי"ד וגם מפרש דאין כוונתו גת ממש אלא עביט כעין גת וכדפרי'. אבל ב"י כתב וז"ל וכבר נתבאר שר"ת פי' דעדשים היינו עיגול של טיט כמין ריחיים עגול וכבד שמכביד על הדפין שעל הענבים ולפיכך כתב הקורה שעוצרים בה הענבים וכ"כ בת"ה הקצר וצ"ל שקורה זו נוגעת בענבים שאל"כ למה צריך שום הכשר וכו' עכ"ל ותימה היאך יעלה על הדעת לפרש דקורה הוא עיגול של טיט וכו' דלמה קורא אותה בשם קורה דמה עניינו לקורה ובת"ה הקצר הוא כתוב בלשון הזה הקורה שעוצרים בה הענבים בגת וכן כלים שמשימין ע"ג העביט של הענבים אע"פ שיש להם בית קבול מדיחן ודי שאין היין משתהה בהן כדרך שהוא משתהה בגת והמחץ והמשפך עכ"ל הנה שעל הכלים שמשימין ע"ג העביט אמר אע"פ שיש להם בית קבול לא על הקורה אלא הדבר ברור כדפרישית לדברי רבינו הם ע"פ ועי"ל שכתב הרא"ש ולא כמ"ש הרשב"א בת"ה הקצר והארוך ע"פ פר"ת דעדשים היינו כלי כמין ריחיים עגול וכו'. ודו"ק ותימה דבגמרא קאמרינן דהרוצה להכשירן מיד מניחן י"ב שעות תחת הצנור או במעיין שמימיו רודפין וכתב רבינו הכשר זה לכלי המכניסו לקיום לעיל בסימן קל"ה סכ"ה ע"ש הרשב"א וכאן שהוא מקומו בכלי הגת לא כתבו. וי"ל בדוחק דכיון דכתב דמהני הכשר לכלי המכניסו לקיום תו לא צריך לכתבו כאן דבמכ"ש שמעינן לה דמהני הכשר זה לכלי הגת וכ"כ ב"י. ומ"ש מחבלים של צורי של דקל פי' מביא נצרים והוצין וקורעין אותן ועושין אותן כמין חוטין ועושין מהן חבלים: והניגוב כתב הרמ"ה וכו' בפ' בתרא (סוף דף ע"ד) במה מנגבן רב אמר במיא רבנ"ח אמר באפר ואסיקנא דלא פליגי דודאי בעינן מים ואפר אלא דרב קאמר ביבשתא נותן תחילה מים ואח"כ אפר ורבנ"ח קאמר ברטיבתא שיש בה לחלוחית מים נותן תחילה אפר ואח"כ מים ותו פליגי רב ושמואל רב אמר תרתי תלת שמואל אמר תלת ארבע וללישנא אחריכא רב אמר תלת ארבע ושמואל אמר ארבע חמש והאריך רש"י בפירושו כמו שהוא בב"י ונראה דמ"ש הרמ"ה שאם הכלי יבש מקנחו במים ואח"כ מדיחו יפה יפה וכו' הכי פירושו דמ"ש מקנחו במים רצונו לומר משפשפו היטב במים כדי להסיר מעליו היין שנתייבש על הכלי ואח"כ צריך להדיחו יפה יפה פי' שתי הדחות צריך דהני מים שניים קודם שיתן האפר הדחה אחת להסיר אותו הצלצולית של יי"נ שהיה יבש ונתקנח במים הראשונים והדחה שנייה להסיר המים שנשאר מהדחה הראשונה שיש בהם קלת לחלוחית י"נ. ואם הן לחין מקנחו באפר כלומר משפשפו היטב באפר ואח"כ מדיחו במים ומ"ש ואח"כ אפר ומים פעם שנייה האי ואח"כ קאי אתרווייהו בין שהיה יבש ומקנחו במים ואח"כ מדיחו יפה יפה ובין שהן לחין דמקנחו באפר ואח"כ מדיחו במים בין כך ובין כך צריך שאח"כ מקנחו באפר ומים פעם שנייה והשתא לפי זה דעת הרמ"ה דבלח אפר ומים ואפר ומים וביבש מים ואפר ומים אלא שהחמיר ביבש במים הראשונים שאחר שמקנחו במים צריך עוד שתי הדחות כדפרי' והרא"ש ס"ל ביבש כהרמ"ה אלא שכתב בסתם מים ואפר ומים ולא כתב במים הראשונים דבעינן
עוד

דרכי משה

(ג) וכ"ה במרדכי פרק השוכר דף שפ"ט ע"ד דסגי להו בהדחה בצונן ואפילו נפל עליהן י"נ רותח או שאר איסור רותח וכ"ש בכיבוס שלנו דהוי כמו אפר וחובטין אותה כמה פעמים

פרישה

ב"י: (כג) משמרת כו' ואם יש בה קשרים צריך להתירן קודם היישון אבל לא אחר כך שמא לא הספיק היישון לכלות הלחלוחית יין המובלע בקשרים ב"י: (כד) ורש"י פירש שא"צ להתיר הקשרים בייסנן גם אדלעיל קאי: (כה) וא"א הרא"ש כתב שצריך כו' גם לעיל בס"ם קל"ה כתב רבינו כן בשם רש"י דא"צ ובשם הרא"ש דצריך ע"ש: (כו) כתב בספר התרומות כו' (ולא סגי להו בניגוב אלא צריכה לייסון היינו דוקא דשל גמי ודו"ק עכ"ה) ובשלנו ונגע בהן נכרי מסתפק אי סגי להו בניגוב (עיין בב"י שכתב בשם סה"ת שמא סגי בהדחה כו' ורבינו כתב בניגוב וכך יש להגיה בסה"ת ודו"ק עכ"ה) כדין גת של ישראל שדרך בה נכרי או חמור טפי מגת והא אפי' אינו של נכרי לא סגי ליה בניגוב עכ"ל: (כז) והניגוב כתב הרמ"ה כו' ואם הם לחין מקנחו באפר ואח"כ מדיחו במים ואח"כ אפר ומים פעם שנית טעם הרמ"ה כתבתי בדרישה שהוא פסק כלישנא בתרא ואתי כד"ה וז"ל ב"י ומ"ש באם הם יבישים מקנחו במים ואחר כך מדיחו יפה יפה לאו למימרא דלא בעינן אפר אלא היינו לומר דנותן מים תחילה ואח"כ אפר ומים ואפר ואח"כ מדיחו יפה יפה לנקותו מן העכר עכ"ל ב"י ואפשר שרימז כתיבתו ב' פעמים אפר במ"ש מדיחו יפה יפה משמע ב"פ וידוע שאין הדחה כ"א היה בתחילת בו דבר שאינו נקי וע"ד שאמר שמואל מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה שלמדו מזה שצריך למולחם מב' צדדים ולהדיח אחר כך ב' פעמים:
ומ"מ

דרישה

היינו בנפתמם בו מעט דהא התוס' שהבאתי בסמוך כתבו בהדיא בשם רש"י דאפי' ע"י נגיעה נאסר ודו"ק שם ברש"י ותוספות ובפ"ב דף ע"ד ע"ב בתוספות וברש"י שם: [ד] העקלים שבורכין סביב הענבים כו' עיין בב"י בד"ה ודע דבהאי ברייתא דהדפים כו' עד והרי"ף והרא"ש השמיטו כל זה כו' מה שיש לתמוה בזה על רבינו כתבתי לעיל כמעט בס"ם קל"ה בדרישה ע"ש. ועוד יש לתמוה על מ"ש ב"י בסוף דיבור זה ז"ל ואפשר דטעמיה משום דאף על גב דהלכה כרבי יוסי כיון דמשמע דרבנן פליגי ארשב"ג כו' ודברים הללו המה היפוך ממה שהתחיל הב"י לפני זה וכתב בברייתא דברי ר' יוסי ודברי רשב"ג וכן הוא בגמרא בפרק בתרא דף ע"ה כמ"ש הב"י בתחילה וגם בת"ה הארוך ראיתי שהביאן כן ולא ימלט לדעתי מטעות וצריך לומר שלפני הב"י הגירסא בריסא רשב"ג בשם רבי יוסי ובסיפא בשם ר' יוסי לחוד וא"ש ע"ש ודו"ק: [ה] והניגוב כתב הרמ"ה שאם הכלי יבש מקנחו במים ואח"כ מדיחו יפה יפה כו' ז"ל הגמרא בסוף מסכת ע"א אתמר בי רב אמרי משמיה דרב תרתי תלת ושמואל אמר תלת ארבע בסורא מתני הכי. ובפומבדיתא מתני הכי בי רב אמרי משמיה דרב תלת ארבע ושמואל אמר ד' ה' ולא פליגי מר קא חשיב מיא בתראי ומר לא קא חשיב מיא בתראי ופרש"י תרתי תלת ברטיבתא שיש בהכביות לחלוחית יין תרתי נותן אפר תחילה לשפשף עד שיהא נגובה ואחר כך מים. ביבשתא תלתא מים תחילה ואחר כך אפר ומשפשף ואחר כך חוזר ונותן מים לנקותה. תלת ארבע תלת ברטיבתא אפר מים ואפר אף על פי שחוזר ונותן מים להעביר האפר הנהו מים לא קא חשיב דלא לשם נגיבה אתו אלא לנקותו מן האפר וד' ביבשתא מים ואפר ומים ואפר ומים בתראי לא קחשיב רב לא בעי אפר אלא חדא זימני ושמואל בעי אפר תרי זימני בין ברטיבתא בין ביבישתא. בפומבדיתא מתני לרב תלת וד' כדפרישית ולשמואל ד' ברטיבא וה' ביבשתא. דקא חשיב מיא בתראי ולא פליגי רב ושמואל להאי לישנא דפומבדיתא אלא רב לא חשיב מיא בתראי ושמואל חשיב ואית דמפרשי כו' והר"ן כתב פי' זה בלבד וכתב עליו וקי"ל כלישנא בתרא וכן הוא דעת הרמב"ם וכן נראה שהוא דעת הרמ"ה שכתב רבינו בשמו שהרי באם הם לחים כתב דבעינן אפר ומים ואפר ומים עכ"ל ב"י ור"ל דאי ס"ל כלישנא קמא וללישנא קמא לא הצריך רב אפר אלא פעם אחת
והרמ"ה

עוד ב' הדחות אבל בלא חולק דסגי באפר ומים כנ"ל אבל ב"י פי' דברי הרמ"ה דבינש צריך מים ואפר ומים ואפר ומים כדעת הרמב"ם והר"ן וכ"פ בש"ע והמעיין שם בב"י יראה שנדחק בפירושו לדברי הרמ"ה ולענין הלכה נראה דלכתחילה יש להחמיר כהרמב"ם והר"ן וכמ"ש בש"ע אבל בדיעבד יש לסמוך על דברי הרא"ש להקל :

קלט אליל אסורה בהנאה היא ותשמישיה וכו' מבואר פר"י (דף כ"א) : ומ"ש אלא דשל נכרי אסורה מיד וכו' משנה פר"י שם וקאמר בגמרא מתני' מני ר"ע היא דלא כר' ישמעאל דקאמר איפכא של ישראל אסורה מיד ושל נכרי עד שתיעבד והלכה כר"ע וקאמר התם דר"ע יליף של נכרי מדכתיב פסילי אלהיהם משפסלו נעשה אלוה ודישראל יליף מדכתיב ושם בסתר עד שיעשה לה דברים שבסתר ופי' רש"י עבודות שבסתר הוא עובדה שלא ישמעו ב"ד ויסקלוהו עכ"ל . ומבואר בסוגיא דר"ע בעכו"ם עצמה פליג אבל בכלים משמשי עכו"ם של נכרי לא פליג ומודה הוא לר' ישמעאל דיליף מאשר עבדו שם הגוים דכלים של אליל של עכו"ם אין אסורין עד שישתמשו בהן לעכו"ם וא"כ לר"ע כ"ש בשל ישראל דלא עדיפי משמשיה מעכו"ם עצמה דאינה אסורה עד שתיעבד ומשמע דאין חילוק בין משמשיה לנויה וב"י כתב דכ"ש לנויה . ומ"ש ותקרובתה משהביאו לפניה וכו' דכל שלא הביאו לפניה לא מיקריא תקרובת עכו"ם והכי מוכח מדתנן פא"מ בשר הנכנס לבית עכו"ם מותר ופי' רש"י (דף ל"ב) שהנכרי רוצה להכניסו מותר בהנאה אם כוהר ישראל ליטלו עם כניסתו קודם שיקריבו אותו עכ"ל וכתבו רבינו בסמוך : ומ"ש אליל ותשמישיה ונויה של עכו"ם יש להם ביטול משנה שם ולר' עקיבא יליף ליה שם (דף כ"ב) כדשמואל דרמי כתיב לא תחמוד וגומר וכתיב ולקחת לך הא כיצד פסלו לאלוה לא תחמוד פסלו מאלוה שבטלו ולקחת לך . ושל ישראל אין לה ביטול משנה שם . ולר"ע יליף ליה מדכתיב לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח מה מזבח טעון גניזה דאסור בהנאה אף אשרה טעונה גניזה פי' ביעור בלא הנאה כמו עגל שסחקוהו וזרוהו ומיהו מעגל ליכא למילף כו' ע"ש בתוספות (דף כ"ב) בד"ה מה מזבח . ומ"ש ותקרובתה אין לה ביטול שם (דף כ') מימרא דרב גידל א"ר מדכתיב ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו ביטול לעולם אף תקרובת עכו"ם אין לה ביטול לעולם :

כתב *הרמ"ה שאם הכלי יבש מקנחו במים ואחר כך מדיחו יפה יפה ואם הן להין מקנחו באפר (ד) ואח"כ מדיחו במים ואח"כ אפר ומים פעם שנית (כח) וא"א ז"ל כתב ולקולא עבדינן וסגי ביבש במים ואפר ומים ובלה אפר ומים :

ב"ה צריך להגיה הרשב"א במקום הרמ"ה ואצל אחר כך מדיחה ב צריך לכתוב באפר ואצל יפה יפה צריך לכתוב ואח"כ מדיחו במים להסיר אותו האפר והוזר ומקנח באפר ואח"כ מדית במים :

הלכות ע"ז ותקרובותיה ומשמשיה ויום חג של עובדיהם ודברים שאסור למכור להם

קלט (א) **האליל*** אסירה בהנאה היא ותשמישיה ונויה ותקרובתה בין של עכו"ם בין של ישראל (ב) אלא דשל עכו"ם אסורה מיד ושל ישראל אינה אסורה עד (א) שתיעבד ותשמישיה ונויה בין של עכו"ם בין של ישראל אינן אסורין עד שישתמשו בהן (ג) ותקרובתה משהביאו לפניה ועשה ממנו תקרובת נאסר . אליל ותשמישיה ונויה של עכו"ם יש להן ביטול (ד) ותקרובותיה אין להן ביטול (ה) ואליל של ישראל אין לה ביטול והיכי דמי נוי והיכי דמי תקרובת נוי כגון שמדליק לפניה נרות או שוטח לפניה בגדים וכלים נאים לנוי (ו) ותקרובת כל שביוצא בו קרב על המזבח כמו כל מיני מאכל כגון בשר ייינות שמנים וסלתות מים ומלח אם עשה ממנו תקרובת שהניחו לפניה לשם תקרובת נאסר מיד אפי' לא עשה ממנו כעין עבודת פנים וגם לא הקטירו ממנו כלום אלא נתנו לפניה לתקרובת נעשה זבחי מתים [א] אבל בדבר שאין מקריבין ממנו בפנים אינו נאסר אא"כ עשה ממנו (ז) כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת (ח) והיא דרך לעובדה באותה דבר אע"פ שאין דרך לעובדה בזה הענין (ט) כיצד אליל שעובדין אותה במקל פירוש שמקשקשין לפניה במקל

*אליל קומי"ר בלע"ז

יפה לנקותו מן האפר אבל הרא"ש כתב ולקולא עבדינן וסגי במים ואפר ומים :

כתב רבינו שמשון בסוף מסכת תרומות דיש ללמוד ממתני' דהתם דהני גתות שדרך בהם הנכרי כשבא ישראל לגנבן מכבד כדרכו ואין מחייבין אותו ללקט החרצנים שבין הגתות כדאשכחן במתני' דמפנה חטים של תרומה מן המגורה ונותן להוכה חולין ונוהג בהם מנהג חולין לאכול הזרים ושלא לשמרן בטהרה דאין זה מבטל איסור לכתחילה שלא נתכוון לבטל עכ"ל :

קלט האליל אסורה בהנאה היא ותשמישיה ונויה ותקרובתה בין של עכו"ם בין של ישראל מבואר בפ' ר' ישמעאל :

ומ"ש אלא דשל עכו"ם אסורה מיד ושל ישראל משתיעבד משנה בפרק רבי ישמעאל (נא :) ובגמרא יליף לה מקראי : ומ"ש דתשמישיה ונויה בין של נכרי בין של ישראל אינם אסורים עד שישתמשו בהן שם בהדיא (נב .) אמרינן דמשמשי אליל של נכרי לדברי הכל אינם אסורין עד שישתמשו בהם ומשמשי אליל של ישראל אליבא דמתני' פשיטא דלא מיתסרי עד שישתמשו בהם דלא עדיפי מאליל עצמה שאינה אסורה עד שתיעבד וכיון דמשמשי אליל אינן אסורין עד שיעבדו כ"ש לנויה :

ומ"ש ותקרובתה משהביאו לפניה ועש' ממנו תקרובת נאסר שם (נא :) אמר רב אסי בר חייא כל שהוא לפנים מן הקלקלין אפי' מים ומלח אסור חוץ לקלקלין דבר של נוי אסור שאינו של נוי מותר ופרש"י קלקלין . מחיצה היא פרוסה לפני אליל : אפילו מים ומלח . דלאו לנוי הוא כיון דבעין פנים ניננהו היא תקרובת : חוץ לקלקלין . לאו משום תקרובת אתיה : הלכך של נוי אסור . דנפיק מאסר עמהם . שאינו של נוי מותר ואפי' הוא כעין פנים דהא חוץ לקלקלין לא מנחי תקרובת :

האליל ותשמישיה ונויה של עכו"ם יש לה ביטול משנה בפ' רבי ישמעאל (נ"ב :) המבטל אליל ביטל משמשיה ביטל משמשיה משמשיה מבוטלים והיא אסורה ומשמע לרבינו דכ"ש נויה שיש להם ביטול : ומ"ש ותקרובת אין לה ביטול בר"פ רבי ישמעאל (נ .) מימרא דרב גידל משמיה דרב מנין לתקרובת האליל שאין לה בטלה עולמית שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו בטלה לעולם אף תקרובת אליל אין לה בטלה לעולם :

והה"ד נוי וכו' שם בתוס' והרא"ש נסתפקו בנרות דאי הוי תקרובתה א"כ ביטול דכיון דלא הוי כעין פנים אין לו דין תקרובת ואי הוי נוי צריך ביטול ורבינו כתב להחמיר דהוי נוי וצריך ביטול ואיכא להקשות הלא אם הנרות תקרובת נמי לא מהני ביטול שהרי הכהן היה מדליק הנרות בפנים בכל יום . וי"ל דלענין ביטול בעינן דוקא דבר מאכל כדכתיב קרא ויאכלו זבחי מתים דמיניה ילפינן דתקרובת עכו"ם אין לה ביטול ודוקא בתקרובת כעין זביחה כדכתיב זבחי מתים . ומ"ש ותקרובת כל שביוצא בו קרב על המזבח וכו' מבואר שם . ועיין כל זה בדברי הרא"ש ר"פ ר"י ודקדק רבינו שכתב נאסר מיד וכו' כלומר אבל אינו חייב דאפילו זובח בהמה בעלת מום לעכו"ם אינו חייב דכתיב זובח לאלהים יחרם וגומר ולא אסרה תורה אלא כעין פנים כדאיתא ר"פ ר"י . ומש"ה לא היה לו לרבינו לבאר אבל שיבר המקל לפניה ואין עובדין אותה במקל דאינו חייב דפשיטא הוא אלא היה צריך לבאר דלא נאסר אבל במסקנת דבריו איידי דאמר ואם עבדה בקשקוש מקל וכו' חייב ולא נאסר וכן בכל דבר וכו' חייב ולא נאסר לכך כשאמר אח"כ אבל אם לא עבדה במקל בדרך עבודתה וכו' אמר ג"כ אינו חייב ולא נאסר וק"ל :

ומ"ש כיצד אליל שעובדים אותה במקל וכו' שם אמר רב יהודה אמר רב אליל שעובדין אותה במקל שבר מקל לפניה חייב זרק מקל לפניה פטור ותו

ומ"ש ואליל של ישראל אין לה ביטול פשוט שם ונתבארו פרטי דין זה בסימן קמ"ו : ומ"ש וה"ד נוי וה"ד תקרובת נוי כגון שמדליק לפניה נרות וכו' בר"פ רבי ישמעאל נסתפקו התוס' והר"ש בנרות שמדליקין לפני אליל אי הוי נוי או תקרובת ומיהו כתבו דאם תמצא לומר דהוו תקרובת מותר ליהנות מהם בלא ביטול משום דלא דמו לתקרובת מזבח ואת"ל דהוו נוי צריכי ביטול ונראה שמפני כך כללו רבינו עם דברים שהם לנוי להחמיר דבלא ביטול אינו ניתר :

ומ"ש ותקרובת כל שביוצא בו קרב ע"ג המזבח כמו כל מיני מאכל כגון בשר שמנים וסלתות כו' אם עשה ממנו תקרובת שהניחו לפנים לשם תקרובת נאסר מיד וכו' כ"כ הרא"ש בר"פ רבי ישמעאל והביא ראיה מדתנן בפרק אין מעמידין (כט :) בשר הנכנס לבית אליל מותר והיוצא אסור מפני שהוא זבחי מתים אלמא מפני שהכניסוהו ונתנוהו לפני אליל וחזר והוציאוהו נקרא זבחי מתים דאי משום דאמרינן כיון שהכניסו שחטו מתחילה לאליל א"כ גם הנכנס יהא אסור : ומ"ש אבל בדבר שאין מקריבין ממנו בפנים אינו נאסר אלא אם כן עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת וכו' כיצד אליל שעובדים אותה במקל פי' שמקשקשים לפניה במקל ושבר מקל בפניה נאסר וכו' עד אינו חייב ואינו נאסר שם (נ :) אמר רב יהודה אמר רב אליל שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב זרק מקל בפניה פטור ופרש"י כגון שהיו עובדים אותה בקשקוש מקל או בענין אחר הילכך שבר מקל בפניה חייב ואע"פ שאין עבודתה בכך דכיון דדמי שבירה לזביחה בהמה של פנים ששובר מפרקתה הרי זבח לפניה דבר שרגילה בו ואם לא היו עובדין אותה במקל לא מתחייב בשבר מקל דלא שייכא בפנים וגרסינן תו התם (נא .) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אליל שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב ונאסרה זרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרה א"ל רבא לר"נ מ"ש שבר דהו"ל כעין זביחה זרק נמי הו"ל כעין זריקה א"ל בעינן זריקה משתברת וליכא ופרש"י שבר מקל לפניה חייב ונאסרה . המקל בין שעבודתה בשבירה בין שאין עבודתה בשבירה הויא עבודה להתחייב והויא תקרובת ליאסר כדאמרינן

דרכי משה

פעמים וכ"ה בהג"א פ' השוכר : (ד) ובמרדכי פ' השוכר דף שפ"ט ע"ד ופר"י דוקא אפר שהוא הזק אבל עפר או ד"א לא ופעם אחד הגעילו גת ואח"כ מצאו בו ענבים והצריך ר"י להגעילו פעם אחרת שאין לומר אחר הגעלה נפלו שם עכ"ל :

קלט (א) בהג"א פר"י ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ולא השתחווה לה אסורה ואין לה ביטול אבל זקף בכרי אחרת משל ישראל והשתחווה לה אינה נאסרת דשמא לא ניחא ליה

דרישה

וכרת"ה שצריך ב' פעמים אפר א"כ צריך לומר דפסק הלכה כשמואל ואנן קי"לן הלכה כרב באיסורי אלא צ"ל דס"ל כלישנא בתרא ואתו כדברי הכל :

סי' קלט [א] **אבל** בדבר שאין מקריבין ממנו בפנים כו' אלא א"כ עשה כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת בר"פ רבי ישמעאל אמר רב נחמן אליל שעובדין אותה במקל שבר מקל לפניה חייב ונאסרת זרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרת א"ל רבא לרב נחמן מאי שנא שבר המקל דהו"ל כעין זביחה זרקו נמי הו"ל כעין זריקה א"ל בעינן זריקה המשתברת וליכא ופרש"י זרק מקל לפניה חייב וכגון שעבודתה בזריקת מקל . (זריקה המשתברת פי' כגון זריקת

מה מת אין לו בטילה לעולם אף תקרובת כן גמ' (וכתב רש"ל בביאורי סמ"ג הטעם דתקרובת הוא מקריב לאלוהות עצמו לאפוקי ע"א כגון פסילין אינן אלא דמיונות ואין ממשות בהן ואפשר ע"ד קבלה שהתקרובת קולטת מיד רוח אחרת עכ"ל עכ"ה : (ה) ואליל של ישראל אין לה ביטול וגם נוי שלה כלקמן : (ו) ותקרובת כו' עד כמו כל מיני מאכל כגון בשר כו' כראה דאפילו בשר עופות וחיות נמי מקרי תערובת ואסור הואיל ומין בשר בהמה : (ז) כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת מבואר בדרישה : (ח) והיא דרך לעובדה בכך כנ"ל : (ט) כיצד כו' שמקשקשין

פרישה

(כח) וא"א הרא"ש כתב ולקולא עבדינן כו' הרא"ש ס"ל כלישנא קמא דהואיל ואיסור דרבנן הוא אזיל בתר לישנא קמא דמיקל והלכה כרב באיסורי ופסק כוותיה :

סי' קלט (א) **האליל** אסורה בהנאה היא ותשמישיה ונויה . נויה נפקא לן מדכתיב כסף וזהב אשר עמהם : (ב) אלא דשל נכרי אסורה מיד דכתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש משפסלו נעשה להם אלוה לאפוקי גבי ישראל כתיב ושם בסתר אינו חייב עליה עד שיעשה דברים שבסתר : (ג) ותקרובתה משהביאו לפניה ועשה ממנו תקרובת נאסר פי' שהניח לפניה לשם תקרובת וכמ"ש רבינו בסמוך אלא נתנו לפניה לתקרובת כו' דבנתינה נאסר : (ד) ותקרובותיה אין להם ביטול הטעם שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים

חדושי הגהות

דטעות נפל בספרים שחסרו מלהעתיק סוף דברי הרמב"ם דאהך סיומא יפה עולין דברי הראב"ד וכמ"ש בכ"מ : ב ולפ"ז כצ"ל מקנחו במים ואח"כ אפר ואח"כ. מים ואח"כ אפר ואח"כ מדיחו יפה ע"כ (כה"ג וב"ה בע"ז) :

הפרישה

במקל ושבר מקל לפניה נאסר (י) ששבירת המקל דומה לזביחה ששובר צואר הבהמה (יא) אבל אם אין עובדין אותה במקל כלל ושבר המקל לפניה לא נאסר (יב) ואם עבדה בקשקוש מקל שהיא דרך עבודתה חייב ולא נאסר וכן בכל דבר שעובדה כדרך עבודתה בין אם הוא דרך בזיון ואינו כעין פנים חייב ולא נאסר (יג) אבל אם לא עבדה במקל כדרך עבודתה אלא זרקו לפניה אינו חייב ולא נאסר (יד) שחט לפניה חגב נאסר אפי' אין דרך לעובדה בחגב כלל משום דדמי טפי לשחיטה (טו) כל דבר שכיוצא בו קרב לפנים אם מוצאין אותו בפני אליל או שמוצא אותו לפנים מהמחיצה הפרוסה לפניה אסור (טז) שאנו תולין שעשה ממנו תקרובת ואפי' מלח ומים שאינו דרך כבוד וכל שמוצא חוץ מהמחיצה אם הוא דרך כבוד אסור משום נויו ואם לאו מותר (יז) ופעור ומרקולים כל מה שמצא עמהם אפילו דרך בזיון בחוץ הכל אסור (יח) והרמב"ם כתב דלפנים מהמחיצה אפילו הוא דרך בזיון ואינן ראוין למזבח הכל אסור ומה שרואין שמכניסין אותו לאליל ועדיין לא נכנס מותר

שעדיין

כדאמרינן דכעין זביחה היא : זרק מקל בפניה חייב. וכגון שעבודתה בזריקת מקל : ואינה נאסרת. המקל דלא הוי תקרובת אלא מידי דכעין פנים וכתב הר"ן זרק מקל לפניה חייב ואינו נאסר פירש"י כשעובדין אותה בזריקת מקל וכן עיקר ומ"ה חייב דלגבי חיובא בחדא מתרתי סגי או כעין פנים ונפקא לן מזובח לאלהים יחרם או כדרך עבודתה ונפקא לן מאיכה יעבדו אבל לגבי איסורא של תקרובת לעולם אינו נאסר אלא בכעין פנים דאיסור תקרובת מאשר חלב זבחימו יאכלו נפקא הילכך לא מיתסר אלא כעין פנים דומיא דזביחה ומש"ה זרק מקל לפניה אע"ג דעבודתה בזריקת מקל הוא מדאמר חייב אפ"ה אינו נאסר וכדכתיבנא ונתבארו דברי רבינו אלא שמ"ש אבל אם אין עובדין אותה במקל כלל ושבר המקל לפניה לא נאסר יש קיצור שהו"ל לכתוב אינו חייב ואינו נאסר :

שחט לפניה חגב נאסר אפי' אין דרך לעובדה בחגב כלל וכו' שם (נא.) שחט לה חגב ר"י מחייב וחכמים פוטרים ופסק הראב"ד כר"י משום דר"י ור"נ אליבא דרב ס"ל כר"י ומשמע לרבינו דבאין דרך לעובדה בחגב איפלגו שאם דרך לעובדה בחגב מ"ט דרבנן דפטרי דכיון דצוארו דומה לצואר בהמה כיון שדרך עבודתה בחגב אע"פ שעובדין אותה בו שלא בדרך שחיטה לא הו"ל למיפטר בשוחטו לפנים אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ג מהלכות ע"ז כרבנן דפטרי ואין זה מקום להאריך :

כל דבר שכיוצא בו קרב לפנים אם מוצאין אותו בפני אליל או שמוצא אותו לפנים מהמחילה וכו' משנה שם מצא בראשו מעות כסות וכלים הרי אלו מותרים פרכילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב ע"ג המזבח אסור ובגמרא (שם) אמר רב אסי בר חייא כל שהוא לפנים מן הקלקלין אפילו מים ומלח אסור חוץ לקלקלין דבר של נוי אסור שאינו של נוי מותר ופירש"י קלקלין. מחילה פרוסה לפני אליל : אפילו מים ומלח. דלאו לנוי הוא כיון דכעין פנים נינהו הוא תקרובת. חוץ לקלקלין. לאו משום תקרובת איתיה הילכך של נוי אסור : שאינו של נוי מותר. ואפילו הוא כעין פנים דהא חוץ לקלקלין לא מהני תקרובת : ומ"ש רבינו שאנו תולין שעשה ממנו תקרובת נ"ל דה"ק שאנו תולים שעשה אותו תקרובת כלומר שהכניסו לשם תקרובת דהכנסתו לפנים מן הקלקלין זו היא תקרובת דאליל אבל אין לפרש שאנו תולים שנסך קצת מן היין והקטיר קצת מן השמן והסלת ואלו שנמצאו כאן הם שירים וכדכתב הר"ן דאם כן משמע דאם לא שייך מקום לתלות כן היה מותר וליתא אלא אע"פ שברור לנו שלא נסכו מהיין ולא הקטירו מהסלת והשמן אסור משום דאמרינן הכניסו לפנים מן הקילקלין זו היא הקרבתו וכל שמקרבו לפני אליל אע"פ שלא הקטיר ולא ניסך ממנו כלל אסור וכמ"ש בסמוך : **ומ"ש** ופעור ומרקולים כל מה שמצא עמהם אפי' דרך בזיון בחוץ הכל אסור שם א"ר יוסי בר חנינא נקטינן אין קלקלין לא לפעור ולא למרקולים למאי אילימא דאפילו לפנים כחוץ דמי ושרי השתא פעור מפערי קמיה מים ומלח לא מקרבי ליה אלא דאפי' חוץ כפנים דמי ואסור ופירש"י אפילו חוץ כפנים דמי ומיתסר שהרי כל עבודתו דרך בזיון וקילקלין הוה לניעות ולכבוד הילכך לא שייכי ביה ולא מפסקי : **ומ"ש** בשם הרמב"ם דלפנים מן המחילה אפי' הוא דרך בזיון ואינן ראוין למזבח הכל אסור ז"ל הרמב"ם בפ"ז מה' ע"ז המוצא כסות וכלים ומעות בראש אליל אם מצאן דרך בזיון הרי אלו מותרים ואם מצאן דרך כבוד הרי אלו אסורים כיצד מצא כיס תלוי בצוארו כסות מקופלת ומונחת על ראשו כלי כפויה על ראשו ה"ז מותר מפני שהוא דרך בזיון וכן כל כיוצא בזה מצא בראשו דבר שכיוצא בו קרב לגבי המזבח ה"ז אסור בד"א בזמן שמצאן חוץ למקום עבודתו אבל אם מצאן בפנים בין דרך כבוד בין דרך בזיון בין דבר הראוי למזבח בין דבר שאין ראוי כל הנמצא בפנים אסור אפילו מים ומלח ופעור ומרקולים כל הנמצא עמהן בין בפנים בין בחוץ אסור בהנאה וכן אבני מרקולים שנראית שהיא עמו אסורה בהנאה עכ"ל ונראה מדבריו שהוא מפרש דהא דתנן פרכילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי המזבח אסור ארישא דקתני מצא בראשו מעות כסות וכלים קאי לומר דהא דאסור בפרכילי ענבים וכו' היינו כשמצאן בראשה דמוכח דשלה הם אבל אם לא היו בראשה אף על פי שמונחים אצלה מותרים ורב אסי בר חייא דאמר כל שהוא לפנים מן הקילקלין אפילו מים ומלח אסור וכו' אתא למימר דמתניתין דשריא במצא עליה מעות וכסות וכלים דרך בזיון כדמוקי לה בגמרא וכן שריא במצא אפילו דבר הקרב על גבי המזבח אצלה ולא עליה כדמשמע מדיוקא דלא אסרה בדבר הקרב ע"ג המזבח אלא במצא בראשה ומשמע דאם מצא אצלה כיון דלאו בראשה הוא מותר היינו דוקא במצא חוץ לקילקלין דהיינו מקום עבודתה אבל מצא לפנים מן הקלקלין אפילו מים ומלח שאינם דרך נוי ולא דרך הקרבה דאין דרך להביאם לבדם בלי ד"א דמלח פשיטא דאינו קרב בפנים לבדו ומים שהיו מנסכין בחג לא היו באים לבדם אלא עם ניסוך היין וכדתנן בפרק לולב וערבה (מח.) שני ספלים של כסף היו שם אחד של מים ואחד של יין וכו' וכמבואר בדברי הרמב"ם בפ"י מהלכות תמידים ומוספים ואפ"ה אסורים דכל שנמצא לפנים מן הקלקלים שהוא מקום עבודתה ודאי שלא הכניסוהו שם אלא לתקרובת או לתשמישה ואף על פי דמנחא עליה דרך בזיון איכא למימר דאיניש אחרינא אתא ואנחינהו הכי ומ"מ תקרובת או תשמיש הם ולא פרח איסורא מינייהו בהכי וכיון דטעמא משום הכי הוא משמע דאפילו לא נמצא בראשה נמי אסור דכל שמכניסין למקום עבודתה אינו אלא לתקרובת או לתשמיש דידה ואתא רבי יוסי בר חנינא למימר דהא דשריא מתניתין במצא חוץ למקום עבודתה כל שאינו מונח בראשה אע"פ שהוא דבר הקרב על גבי המזבח או שהוא מונח בראשה אלא שהוא דרך בזיון היינו דוקא בשאר אליל דסתמן אין מניחין בחוץ למקום עבודתם דבר מתקרובתן או מתשמישן אא"כ מונחין עליה דרך כבוד אבל פעור ומרקולים מתוך שעבודתם בדרך זלזול לא קפדי בהו שלא להקריב להם או שלא להניח דבר מתקרובתן או תשמישן חוץ למקום עבודתן ולפיכך כל הנמצא עמהם כלומר אע"פ שאינו עליהם וכן הנמצא עליהם אפילו דרך בזיון אף על פי שהן חוץ למקום עבודתם דהוי כלפנים ממקום עבודה דאחריני דמי כנ"ל ליישב דברי הרמב"ם ז"ל אבל רבינו נראה שלא היה מפרש כן דברי הרמב"ם דאם כן הו"ל להביא דבריו גם אחר דין מצא בראשו מעות כסות וכלים שהביא בסמוך ועוד שהביא על מצא לפנים מהמחילה דבר הקרב ע"ג המזבח שכתב הרמב"ם דאפילו מצא דרך בזיון אסור ולפמ"ש דרך בזיון שכתב הרמב"ם לא קאי אלא למצא בראשה וסברא הוא דבכה"ג הוא דאיכא לפלוגי בין דרך כבוד לדרך בזיון אבל במצא אצלה ליכא לפלוגי בהכי : **ומה** שרואין שמכניסין אותו לאליל ועדיין לא נכנס מותר וכו'

ותו אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב אליל שעובדין אותה במקל שבר מקל לפניה חייב ונאסרה זרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרה ופירש"י וכגון שעבודתה בזריקת מקל מאיכה יעבדו וע"ש בסוף (דף נ' ובדף נ"א) ופירש"י זריקה המשתברת כגון זריקת דם שבפנים שאינה מחוברת אלא משתבר ונופל טיפים טיפים עכ"ל :

שחט לפניה חגב וכו' שם קאמרינן לימא כך דרב יהודה אמר רב כתנאי שחט לה חגב ר"י מחייב וחכמים פוטרין מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס אמרינן כעין זביחה ומ"ס לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים לא דכולי עלמא לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים בעינן ושאני חגב הואיל וצוארו דומה לצואר בהמה ונראה דרבינו מפרש שחט לה חגב לכל עכו"ם שבעולם אפי' אין דרך לעובדה בחגב כלל ושחיטת חגב דמי לשבירת מקל וקאמר רב דאם אין עובדין אותה במקל כלל פטור והיינו כחכמים דלא כר' יהודה ומשני אמר לך רב ע"כ לא מיחייב רבי יהודה אלא דחגב הואיל וצוארו דומה לבהמה אבל בשבירת מקל מודה ר"י דאם אין עובדין אותה במקל דאינו חייב ופי' זה אין בו גמגום אע"פ שרש"י ותוס' לא פירשו כך ע"ש ולפי פירוש זה משמע לרבי' דע"כ לא פליגי ר"י וחכמים אלא לענין חיוב ופטור אבל לענין איסור מודים חכמים לר"י דכיון דצוארו דומה לצואר בהמה דנאסר אע"פ שאין דרך לעובדה בחגב כלל ולא דמי לשבירת מקל היכא דאין עובדין אותה במקל כלל דלא נאסר :

כל דבר שכיוצא בו קרב לפנים וכו' משנה שם (דף נ"א) מצא בראשו של עכו"ם מעות כסות או כלים הרי אלו מותרין פרכילי ענבים וכו' וכל דבר שכיוצא בו קרב על המזבח אסור ומ"ש או שמוצא אותו לפנים מהמחילה וכו'. שם מימרא דרב אסי בר חייא ודברי רבינו כפירש"י דחוץ מהמחילה אסור משום נוי ולא משום תקרובת דלא מהני תקרובת חוץ למחילה וא"כ יש לו ביטול אבל פעור ומרקולים כיון שכל עבודתה דרך בזיון והמחילה הוי לניעות ולכבוד הלכך לא שייכי ביה ולא מפסקי עכ"ל. פי' לפירושו דאף מה שהוא חוץ למחילה דיינינן ליה בדין תקרובת לפנים מן המחילה וכאילו לא היה שם הפסקת מחילה כלל דמחילה לא נעשית אלא דרך כבוד וכיון שכל עבודתה דרך בזיון אין לה דין מחילה ולכן אף מה שנמצא חוץ למחילה ודרך בזיון נדון בתקרובת ואין לו בטול אבל התוס' פירשו דאף חוץ למחילה אסור משום תקרובת אלא דלפנים מן המחילה מקריבין דבר אע"פ שאינו נוי אבל חוץ למחילה אין מקריבין שם אלא דבר של נוי דלפ"ז אם הוא של נוי אף חוץ למחילה אין לו ביטול כיון שאיסורו מטעם תקרובת. ופעור ומרקולים אפילו חוץ למחילה ואפי' אינו נוי גם כן אסור משום תקרובת : **ומ"ש** והרמב"ם כתב דלפנים מהמחילה אפי' הוא דרך בזיון וכו' נראה דס"ל כיון דמפרש בגמרא דרישא דמתני' מצא בראשו מעות וכו' הרי אלו מותרין אינו אלא במצאן דרך בזיון א"כ סיפא נמי דפרכילי ענבים וכו' וכל דבר שכיוצא בו קרב ע"ג מזבח אסור איירי נמי במצאן בראשו דרך בזיון וכיון דרב אסי בר חייא קאמר כל שהוא לפנים מן הקלקלין אפי' מים ומלח אסור חוץ לקלקלין דבר של נוי אסור שאינו של נוי מותר מכלל דמתני' איירי במצא חוץ לקלקלין דאי לפנים מן הקלקלין מכל מה שמצא לשם הכל אסור ואפי' אינו של נוי דהיינו אפי' דרך בזיון נמי אסור ואמאי תני רישא מצא בראשו מעות וכו' דהיינו דרך בזיון מותר אלא בע"כ דמתני' איירי בחוץ לקלקלין וכשאינו של נוי דהיינו דרך בזיון מותר ואפילו הכי כשכיוצא בו קרב על המזבח אפי' אם מצא אותו דרך בזיון נמי אסור אבל לפנים מן הקלקלין הכל אסור אפילו אינו קרב על המזבח ודרך בזיון נמי אסור ופי' לפנים מן הקלקלין לדעת הרמב"ם הוא מקום עבודתה וחוץ לקלקלין היינו חוץ למקום עבודתה ופירוש זה בדברי הרמב"ם מבואר מלשונו ואין עליו קושיא וב"י האריך בפי' דברי הרמב"ם וכתב שמחלק בין מצא בראשה למצא אצלה וא"כ הקשה על דברי רבינו ולמאי דפרישית לא קשיא ולא מידי לא על דברי הרמב"ם ולא על דברי רבינו ודו"ק : **כתב** ב"י להרמב"ם דאם נמצא במקום עבודתה הכל אסור אפילו אינו קרב על המזבח

פרישה

שמקשקשין לפניה במקל או בענין אחר רש"י : (י) ששבירת המקל כו' ששובר צואר הבהמה וקרי זבח לפניה דבר שרגילה בו רש"י : (יא) אבל אם אין עובדין כו' ושובר המקל לפניה לא נאסר וגם אינו חייב ב"י : (יב) ואם עבדה בקשקוש מקל שהיא דרך עבודתה חייב ולא נאסר הטעם כתב הר"ן דלענין חיובא בחדא מתרתי מחייב או כעין פנים ונפקא לן מזובח לאלהים יחרם או כדרך עבודתה ונפקא לן מאיכה יעבדו אבל לגבי איסור תקרובת לעולם אינו חייב אלא כעין פנים דנפקא לן מאשר חלב זבחימו יאכלו : (יג) אבל אם לא עבדה במקל כדרך עבודתה אלא זרקו לפניה אינו חייב ולא נאסר הטעם מבואר ממ"ש בסמוך ר"ס זה בדריכה בשם רב נחמן דאליל שעבודתה במקל זרקו לפניה חייב ואינה נאסרת והיינו דוקא כדרך עבודתה בכך אבל [illegible]

אותו בפני אליל זה מיירי באין שם מחילה שלא נאסר אא"כ מצאו בפניה ממש אבל אם יש שם מחילה כל מה שלפנים מהמחילה אפי' רחוק ומן הצד נאסר וכמו שיתבאר בסמוך בדברי רבינו שכתב סתם או שמצא אותו לפניה ממחילה כו' דמשמע כשהוא לפנים מהמחילה בכל ענין אסור : (טז) שאנו תולין שעשה ממנו תקרובה נ"ל דה"ק שעשה ממנו כלומר שהכניסו לשם תקרובת דהכניסתו לפנים זו היא תקרובתו כו' ב"י ע"ש : (ואפי' מלח ומים כו' דפשיטא דאין מלח לבד או מים לבד קרב ע"ג המזבח דניסוך המים היינו דוקא עם היין ב"י עכ"ה) : (יז) ופעור ומרקולים אפי' דרך בזיון בחוץ הכל אסור הטעם שהרי כל עבודתם הוא דרך בזיון וקלקלין הוא דרך כבוד וכניעות הילכך לא שייכי ביה ולא מפסקי רש"י : פי' המחילה הפריסה נקרא קלקלין וכיון שהיא [illegible]

שעדיין לא נעשה תקרובת **מצא** בראשה מעות כסות וכלים אם מצאן דרך כבוד אסורין ואם הם דרך בזיון כגון כיס תלוי בצוארו ובגד מקופלת על כתפו (יט) וכלי כפוי על ראשו מותרין (כ) והככרות שנותנים לכהני האליל אף על פי שביוצא בו לפנים מותרין שאין מקריבין אותם להאליל אלא חק הוא לכהנים המשמשים (כא) ונרות של שעוה שמדליקין לפניה נוי הן ואסורין ואם משכנן כהן האליל לישראל או מכרן מותרין דכיון דכבן לצורך עצמו זהו ביטולן (כב) וה"ר יונה כתב אפילו אם כבן על דעת לחזור ולהדליקן הוי ביטול אבל כבו מעצמן לא הוי ביטול אבל. אם משכנן לישראל או מכרן הוי ביטול כיון דלאו אליל עצמם הן וחתיכות של שעוה שנותנין לפניה מותרות דלאו נוי הן ולא תקרובת ומלבושין שלובשין כהני האליל כשנכנסין לבית אליל נוי שלהן הן ולאו נוי אליל ואפילו ביטול אינן צריכין. והגביע שאוחז הכומר בידו והמחתה שמקטיר בה משמשיה הן וצריכין ביטול: (כג) ואם מכרן או משכנן פי' רש"י דאסירי כרבנן דס"ל אליל שמכרה עכו"ם או משכנה לא בטלה וה"ה נמי נוייהן ותשמישן אבל הרמב"ן כתב (כד) אע"ג דאליל גופא לא בטלה במכירה ומשכון נוייה ותשמישה בטלין במכירה ומשכון :

האליל

במוזבח א"כ הני נרות נמי אם הכניסום במקום עבודתה תקרובת ניכהו ולית להו ביטול עכ"ל ודבריו נכונים וכל בעל נפש יש לו להחמיר ולאו דוקא בנרות אלא בכל הדברים שהיו בבית תרפותם איכא משום תקרובת עכו"ם דשמא נכנסו במקום עבודתה ואין להם ביטול כלל לדעת הרמב"ם ודו"ק :

מצא בראשה מעות וכו' משנה גמרא שם : ומ"ש והככרות וכו' ונרות וכו' כ"כ לשם המרדכי והרא"ש והוא מדברי התוספות לשם (דף נ') בד"ה בעינן כעין פנים : ומ"ש אע"פ שכיוצא בו קרב לפנים היינו מנחת מאפה תנור ואם היו מקריבין הככרות לעכו"ם היו נאסרים אבל כיון שאינן אלא חק לכומרים שרי וז"ל המרדכי שם לאם חק לכומרים אינה תקרובת לעכו"ם כי בימים הראשונים היו מאכילין לעכו"ם עצמה משא"כ בזמן הזה . וז"ל הר"ן שם כתוב בחידושי הרמב"ן לאם אונים שלהם הראב"ד ז"ל התיר ששכר גלה הם ע"כ ואיני יודע איזה לאם התיר עכ"ל וכתב ב"י וכ"ל שטעמו מפני שלאם אונים משמע דהיינו העוגה שקורין אוסטיאה והוא תימה בעיניו להעלות על דעת להתירה מפני שהוא תקרובת עכו"ם ממש ולפי הטעם שכתב המרדכי משמע דאפי' לאם זה לא הוי תקרובת עכ"ל :

ומ"ש וה"ר יונה כתב וכו' נראה דאתא לאפלוגי אסברא ראשונה שכתבו התוס' והרא"ש והמרדכי שאם משכנן או מכרן מותרין דכיון דכבן לצורך עצמו זהו ביטולן דאלמא דאין להן ביטול אלא מטעם דכבן לצורך עצמו אבל אם כבו מעצמן אע"פ שמשכנן או מכרן אח"כ לא נתבטלו במה שמכרן או משכנן ולהר"ר יונה אף אם כבו מעצמן אם אח"כ מכרן או משכנן נתבטלו במכירתה זו ובמשכונן זו וה"ה אם נתנן לישראל דנתבטלו כאילו מכרן ומשכנן דאין חלוק בין מכירה לנתינה דכל שהוציאו מרשותו לרשות ישראל הו"ל ביטול גמור להר"ר יונה ודלא כמ"ש ב"י לחלק בין מכירה לנתינה גם דלא כפי' ב"י לדברי הר"ר יונה ע"ש אלא כדפרי' עיקר :

וחתיכות של שעוה וכו' כ"כ התוס' והרא"ש והמרדכי לשם ומ"ש והגביע שאוחז הכומר וכו' אבל התוס' ומרדכי כתבו דכלי מחתה אסורה מפני שמקטרין בו והוי משמשי ע"ז וצריך ביטול אבל כלי שקורין קליל"א אין משמשין בו לעכו"ם וז"ל המרדכי הקליל"א הקשקוש הגביע שלהם מותרין ומיהו אח"כ כתב וז"ל פסק רא"ם שצריך ליזהר שלא יקח במשכון ולא יהנה ממשמשי עכו"ם ונויי עכו"ם שנתייפתה עכו"ם מהן כגון גביעים ומחתות ומעילים ורקמות המצויירים שפורסים לפני עכו"ם לנאותה ע"כ והר"ן ז"ל כתב בשם הרמב"ן שחכמי הצרפתים התירו גביעי כסף שקורין קלצ"ש אבל מחתות אסורין דמשמשי עכו"ם הם וכבר כתבנו שמכירתן זהו ביטולן ע"כ ולא ירדתי לסוף טעמם ודעתם עכ"ל . ונ"ל שטעמו מפני דכיון דבגביעים נותנים יין הוא תקרובת עכו"ם ונמצא הגביע שהיין בתוכו משמש עכו"ם שאין לך משמש עכו"ם גדול ממנו שמקריבין בו תקרובת לעכו"ם וטעמם אפשר שהוא מטעם שכתב המרדכי גבי ככרות הכומרים דאינו תקרובת לעכו"ם כי בימים הראשונים היו מאכילין לעכו"ם עצמה משא"כ בזמה"ז עכ"ל ב"י בדפוסים הראשונים . וז"ל הגהות מהרש"ל ורוב פוסקים אוסרים הגביע עכ"ש הכילכ"א האידנא ואפשר שיש לחלק בין גביע לגביע אבל שקץ תשקצנו כ"ל : מעיל שלובשין הכומרים כשהולכין לתרפות אסור לעשותן לדבר מצוה משמע לדבר הרשות מותר תשב"ץ וכ"כ בהגהות מיימוני דהמטילין לא יתקנו טליתות של מצוה דמאיס וכתב משם ה"ר יהודה חסיד וכן ספרים פסולים שלהם שנמחקו אסור לכתוב עליהם ספרי קדש משום דמאיס ע"כ ומש"ה כתב מהרש"ל שאסור לעשות נרות של מצוה משעוה הנוטף מנירות בבית עכו"ם עכ"ל וכ"כ המרדכי ר"פ ר' ישמעאל ע"ש ראבי"ה שקבל מאביו רבינו יואל ומביאו ב"י דאסורים לנר מצוה דשבת וי"ט וחנוכה או לבית הכנסת : כתב מהרא"י בכתביו סימן כ"ז דספרי יראתם אסור למכור לכומרים אמנם אם אין ידוע שהוא הספר פסול יש להתיר דתלינן ברוב ספריהם ספרי משפטים וספרי רפואות ותכונה ותשבורת ומוזיק"א ואפילו אם הוא ידוע שספר יראתם הוא אם אינו מוכרו לכומר אלא לעכו"ם אחר אפשר יש להתיר

משום

וכו' משנה בפרק אין מעמידין (כט:) בשר הנכנס לבית אליל מותר ופירש"י בשר הנכנס לבית אליל שהנכרי רוצה להכניסו מותר בהנאה אם נזהר ישראל ליטלו עם כניסתו קודם שיקריבו אותו : בסמוך ומקשינן בגמרא דבר

מצא בראשה מעות כסות וכלים משנה הזכרתיה של נוי הוא ואמאי לא מיתסר משום לא תחמוד כסף וזהב עליהם ומשני מעות בכיס קשור ותלוי לו בצוארו כסות במקופלת ומונחת על ראשו כלי דסחיפא ליה מסיכלא ארישיה ומשמע מדברי רש"י דדוקא מסיכלא שהיא עריבה שמכבסין בה בגדים שהיא משוכה ואינה עשויה כמין כובע ועוד שמשתמשין תשמיש של בזיון אם מצאו מונח בראש אליל הוי נוי ואסור ודעת הרמב"ם בדין זה כתבתי לעיל בסמוך :

ומ"ש בשם הרב רבינו יונה איכא למידק ביה דמ"ש אפילו אם כבן ע"ד לחזור ולהדליקן הוי ביטול אבל כבו מעצמן לא הוי ביטול משמע דבמכרן או משכנן לישראל קאמר וא"כ מאי האי דקאמר בתר הכי אבל אם משכנן לישראל או מכרן הוי ביטול הא עד השתא במכרן או משכנן נמי איירינן וכ"ל דרישא בלא מכרן ולא משכנן אלא שנתנן לישראל או שנפלו ומצאן ישראל דכיון שלא כיבן בידים לא נתבטלו מפני שנתנן לישראל וכל שכן שלא נתבטלו כשנפלו ממנו אבל כשמכרן או משכנן לישראל אע"פ שכבו מעצמן נתבטלו אע"פ שאליל שמכרה או שמשכנה לישראל אסורה כמ"ש רבינו בסימן קמ"ו שאני הני שאינם אליל עצמו אלא נוי אליל הילכך במכר או משכן לישראל מבטיל ובסמוך כתב רבינו שזהו מחלוקת הפוסקים . ודברי הר"ן בר"פ ר' ישמעאל כדברי הרב רבינו יונה בזה שכתב וז"ל נרות של שעוה שמדליקין לפני אליל מסתברא דלא מתסרי משום תקרובת אלא משום נויין דאפ"ג דהואי הדלקה במקדש מ"מ לא הוו דבר המשתבר דליהוי כעין זביחה או כעין פנים הילכך בביטול סגי להו ומש"ה אם נתנום או מכרום לישראל מותרות ואע"ג דבאליל עצמה אמרינן בפירקין אפילו מכרה או משכנה לצורך אסורה התם משום דמימר אמר איידי דדמיה יקרים מזבן לה לעכו"ם ופלח לה אבל נרות הללו אין דמיהם יקרים וכן הדין בכל משמשי אליל שאינן ניכרים שהם משמשים ועוד שאין חיבת משמשין עליהם כחיבת אליל עצמה שיהו נקחין ביותר מכדי דמיהם דניחוש דמימר אמר איידי דדמיה יקרים מזדבן להו לעכו"ם והיינו דתנא בתוספתא אף כלים המשתמשים בה ובגופה גנבום הכהנים ומכרום הרי אלו מותרים ומעתה כ"ש לנרות הללו ועוד כתב רבינו שמואל דאם כבו אותם כהנים להשתמש בהן לעצמן זהו ביטולן דנוים ניהו ובטילי עכ"ל :

ומ"ש וחתיכות של שעוה שנותנין לפניה מותרות וכו' כבר כתבתי כן בסמוך בשם המפרשים : ודע שדינים אלו ליתנהו אלא לדעת הסוברים שלא נאסר הנמצא בבית אליל אא"כ הוא דבר הראוי ליקרב ע"ג המזבח אבל לפמ"ש בסמוך בשם הרמב"ם נראה דאפילו דבר שאינו קרב ע"ג המזבח אסור אם נמצא במקום עבודתו וא"כ הני נרות נמי אם הכניסום במקום עבודתם תקרובת ניכהו ולית להו ביטול : ומ"ש דמלבושים שלובשים כהני האליל כשנכנסים לבית אליל נוי שלהם הוא ולא נוי של אליל ואפי' ביטול אינם צריכים כ"כ התוס' שכתב רשב"ם בשם רש"י וכ"כ הרא"ש בפרק רבי ישמעאל והמרדכי כתב בשם רא"ם [לאסור] וראבי"ה כתב בשם ר"ג להתיר (ב) משום דאף יוצא בהם להתנאות כנגד המלכים :

ומ"ש והגביע שאוחז הכומר וכו' אבל התוס' ומרדכי כתבו דכלי מחתה אסורה מפני שמקטרין בו והוי משמשי אליל וצריך ביטול אבל כלי שקורין קליל"א אין משמשין בו לאליל וז"ל המרדכי הקליל"א הקשקוש הגביע שלהם מותרין ומיהו אח"כ כתב וז"ל פסק רא"מ שצריך ליזהר שלא יקח במשכון ולא יהנה ממשמשי אליל ונוי אליל שנתייפתה אליל מהן כגון גביעים ומחתות ומעילים ורקמים המצויירים שפורסים לפני אליל לנאותה ע"כ והר"ן כתב בשם הרמב"ן שחכמי הצרפתים התירו גביעי כסף שקורין קלצ"ש אבל מחתות אסורין דמשמשי אליל הן וכבר כתבנו שמכירתן זהו ביטולן ע"כ ולא ירדתי לסוף טעמם ודעתם עכ"ל ולי נראה שטעמו דכיון דבגביעים נותנין יין הו"ל תקרובת אליל ונמצא הגביע שהיין בתוכו משמש אליל שאין לך משמש אליל גדול ממנו שמקריבין בו תקרובת לאליל וטעם המתירין אפשר שהוא מטעם שכתב המרדכי גבי כרות הכומרים דאינו תקרובת לאליל כי בימים הראשונים היו מאכילין לאליל עצמה משא"כ בזמן הזה :

ומ"ש רבינו ואם מכרן או משכנן פירש"י דאסירי כרבנן דסבירא להו אליל שמכרה עכו"ם או משכנה לא בטלה וה"ה נמי נויין כ"כ התוס' שכתב רשב"ם בשם רש"י וכ"כ הרא"ש בר"פ ר' ישמעאל וכתבו דה"ה למשמשין : ומ"ש בשם הרמב"ן דנוייה ותשמישה בטלים במכירה ומשכון כבר כתבתי כן בשם הרמב"ן וגבי נרות של שעוה כתב רבינו כן בשם הרב רבינו יונה וגם כתבתי שכן דעת הר"ן ז"ל : ומ"ש רבינו אע"ג דאליל גופא לא בטלה וכו' טעמא משום דמימר אמר איידי דדמיה יקרים ישראל הדר מזבין לה לעכו"ם ופלח לה כדאיתא בע"ז (דף מג:) : כתב המרדכי בר"פ ר' ישמעאל ראבי"ה קבל מאביו רבינו יואל דנרות ושעוה של אליל אסורים לנר מצוה בשבת ובחנוכה או לב"ה כדאמרינן בפ' כל הצלמים (מז:) גבי המשתחוה לדקל שנטעו ולבסוף עבדו לולביהן מה הן למצוה וכן באשרה שבטלה איבעיא להו וסלקא בתיקו : ב"ה וכ"כ רבינו ירוחם בשם רבותיו דאסורים לב"ה : וכתב עוד רבינו מאיר פסק תכשיטי כהני האליל דמותרים מ"מ לדבר מצוה לציין טלית אין נכון לעשות כן שבכה"ג איכא פרק פרת חטאת (קטז:) דבעינן מזבח שלא נשתמש בו הדיוט והני דלגבי טלית לא היינו אוסרים אם נשתמש בו הדיוט מ"מ אם נשתמש בו לאליל נראה דאסור עכ"ל וכ"כ הגהות מיימון בפ"ז מה' ע"ז שהמטילין לא יתקנו טליתות ולא שום דבר מצוה מהם משום דמאיס וראיה מפרק חטאת מאימיה דשבור מלכא וכו' ובפרק כל הצלמים עכ"ל : **וכתבו** עוד ההגהות לא יכתוב ישראל על הספרים של האליל אא"כ מחקם שלא יהיה רישומן ניכר משום דמאיסי ובשם ר"י"ח שמעתי שאפי' מחק ספרי האליל עד שאין רישומן ניכר אפ"ה לא יכתוב עליהם דברי תפלות ותחנונים דאין קטיגור נעשה סניגור (ג) עכ"ל :

וכתוב

דרכי משה

ליה אלא בזו שזקף עכ"ל : (ב) ודוקא מלבושי כומרים אבל מה שמלבישים לעכו"ם עצמה אסור משום נוי וכ"ה בסמ"ג ובהגהות מיי' פ"ז : (ג) וכ"ה בתא"ו נתיב ט"ז ח"ז

כתב

דרישה

ריקות דם שבפנים שאינה מחוברת אלא משתבר וכופל טיפים טיפים רש"י . ובא למעוטי זרק מקל לפניה דפטור שאינה זריקה המשתברת ושבר מקל בלא זריקה דמחייב היינו משום זביחה גמ' עכ"ם) וע"פ זה דברי רבינו מבוארים :

כל

פרישה

אסור עכ"ם) עיין בב"י שהוא ביאר דברי הרמב"ם באופן אחר לא כמו שהבינם רבינו : (יט) וכלי כפוי על ראשו מותרין מדברי רש"י משמע דוקא מסיכלא שהיא עריבה שמכבסין בה בגדים שהיא אינה עשויה כמין כובע ועוד שמשתמשין בה תשמיש של בזיון אבל כוס על ראשו אסור ב"י : (כ) והככרות שנותנין לכומרים אע"פ שכיוצא בו לפנים פי' לחם הפנים להבדיל בין קודש לחול : (כא) ונרות של שעוה כו' אם ממשכנן כו' מותרין כתב המרדכי מ"מ לדבר מצוה כגון בב"ה או לנרות של שבת אסור : (דכיון דכבו לצורך עצמו כו' מלשון זה משמע דצריכין כיבוי ומכירה או משכון אבל מכירה או משכון לבדה אינו מועיל לבטל וכיבוי לצורך עצמו ר"ל שכיבן כדי למכרן . והרר"י פליג ואמר דכיבוי לבד מועיל לבטל אפילו אין שכיבוי לצורך עצמו רק שעשה כדי לחזור ולהדליקו אפ"ה מועיל אפי' בלא מכירה או משכון רק שנפלה מן הנכרי ומצאן ישראל או שנתנן לו ומכירה או משכון מועיל אפי' בלא כיבוי עכ"ה) : (כב) והר"ר יונה כתב כו' אבל כבו מעצמן לא הוי ביטול פי' ונפלו מהכומר ומצאן ישראל או שנתנן לישראל לא הוי ביטול אבל משכן כו' ב"י : (כג) ואם מכרן או משכנן פי' ר"י דאסורי כרבנן כו' וכמ"ש בסימן קמ"ו : (כד) אע"ג דגוף ע"ז לא בטלה במכירה (טעמא הואיל ודמים יקרים מימר אמר מזבן לה לעכו"ם ופלח לה ב"י עכ"ה) :

לפיכך

קמ האליל ומשמשיה ותקרובתה אסורין בכל שהוא כגון כוס או טבעת או צורה של אליל שנתערבו אפילו באלף כולן אסורות אבל ספק ספיקא מותר כמו בשאר איסורין (א) לפיכך אם אחד מתערובות הראשון נתערב בב' אחרים מותרין וכן אם אחד מהתערובות הראשון נפל לים או נשרף בענין שנאבד מן העולם כל הנשארים מותרין ליהנות בהם שנים שנים ביחד אבל לא מאחד לבדו (ב) ובלבד א שלא יהנה אדם אחד מכולן:

קמא (א) [א] **כל** הצלמים (ב) הנמצאים בכפרים אסורין כיון דספק אליל אסורה דסתמא לשם אלילים נעשו והנמצאים בכרכים מותרין דודאי לנוי נעשו (ג) [ב] אא"כ עומדין על פתח מדינה ובידם מקל או צפור או כדור או סייף שאותם נעשו

וכתוב בשבלי הלקט ספרים של עכו"ם עובדי אלילים שנשתקעו ביד ישראל הרב רבינו אלעזר לא היה תופס איסור למכרם ורא"מ פסק בפרק קונם (סב :) גבי רב אשי הו"ל אבא זבניה לבי נורא מכאן יש ללמוד שאסור להלוות לצורך בנין אליל או לתכשיטיה או למשמשיה וכ"ש למכור לה תשמישים כגון מחתות וספרים והמונע מלויה ולקשור ספרים של עבודת כוכבים השיב ר' אביגדור שאין ראוי לקשרם חוץ מספר הדיינין והסופרים ואם חושש משום איבה כל מה שיכול להשמט ישמט: ב"ה כתב רבינו ירוחם עכו"ם בזמה"ז נוהגים להביא צורות של שעוה לאליל ויש מהם שבידם סייף וכלי זיין של שעוה ויש לאוסרם משום נוי אליל אע"פ שאין עובדין אותו ואם מכרן לישראל מותרים כמ"ש בנרות שעוה ומ"מ תבנית יד תבנית רגל נראה שמותר שכך הם נודרים לפעמים לתת כך משעוה עכ"ל:

קמ האליל ומשמשיה ותקרובתה אסורין בכל שהוא בפרק בתרא דע"ז (עד ·) תנן האליל ועורות לבובין דהיינו תקרובת דאליל אסורים ואיסורן בכל שהן. ומשמשיה כלמד מדין כוס וטבעת דבסמוך דהכך משמשין נינהו ואמרינן בהו דלא בטלי אפי' בכמה:

ומ"ש אבל ספק ספיקא מותר כמו בשאר איסורין ולפיכך אם אחד מתערובות הראשון נתערב בשנים אחרים מותרים בזבחים פרק התערובות (עד ·) פלוגתא דרב ושמואל ופסקו הפוסקים כרב דהלכתא כוותיה באיסורי וכבר כתבתי לשון הגמרא בסימן ק"י ונתבאר שם דהיינו דוקא כשמיעוט התערובות הראשון נתערב עם אחרים אבל אם רוב התערובות הראשון נתערב עם אחרים אין זה ספק ספיקא ולפיכך כולם אסורים ונתבאר שם עוד שאם מחצית התערובות הראשון נתערב עם אחרים דינו כאילו נתערב מיעוטו דהוי ספק ספיקא ושרי. ונתבאר שם עוד דהא דתלינן להקל בספק ספיקא דוקא כשתערובות הראשון מותר מן התורה כגון שנתבטל ברוב: **וכן** אם אחד מהתערובות הראשון נפל לים או נשרף בענין שנאבד וכו' בפרק התערובות אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה טבעת של אליל שנתערבה בק' טבעות ונפלה אחד מהן לים הגדול הותרו כולם כדאמרינן הך דנפל היינו דאיסורא ומשמע דנתערבה במאה לאו דוקא אלא כל שנתערבה בענין שהוא בטל מדאורייתא דהיינו חד בתרי כשנפל אחד מהן לים או נאבד מן העולם הותרו כולם ומה שיש לספק על זה כתבתי סימן ק"י:

ומ"ש מותרים ליהנות בהם שנים שנים ביחד וכו' ובלבד שלא יהנה אדם אחד מכולם כבר נתבאר בסימן הנזכר והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ז מהלכות ע"ז טבעת של אליל שנתערב בכמה טבעות ונפלו שתים מהם לים הגדול הותרו כולם שאני אומר אותה הטבעת היתה בכלל השתים משמע שהוא סובר דע"כ לא שרי רב נחמן אלא בנפלו שתים וכדאיתא בגמרא דאמר ר"נ אנא תרתי קאמינא ולפ"ז הא דקאמר ונפלה אחת מהן לאו דוקא אחת דהא לא שרי אלא בנפלו שתים א"נ מאי אחת זוג אחת:

קמא כל הצלמים הנמצאים בכפרים אסורים וכו' ריש פרק כל הצלמים (מ :) כל הצלמים אסורים מפני שהם נעבדים פעם אחת בשנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור ובגמרא (שם) אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן ובעומדין על פתח מדינה שנינו. ואע"פ שמדברי רש"י נראה דאליבא דר' מאיר בלחוד קאמר אבל לרבנן בין עומדין על פתח מדינה בין אין עומדין הכל תלוי ביש בידו מקל או צפור או כדור רבינו משמע ליה דאליבא דרבנן כמי קאמר וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות ע"ז ומה שחילק רבינו בין כפרים לכרכים שם אמר רבה מחלוקת בשל כרכים אבל בשל כפרים דברי הכל אסורים כלומר דמסתמא דכפרים למיפלחינהו עבוד לה דבני כפר לא עבדי לה לנוי. והא דתנן אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור אמרינן בגמרא (מא ·) תנא הוסיפו עליהם סייף עטרה וטבעת ומפרש בגמרא הכי מוכחא מילתא כשתופס חד מהני מילי שהוא נעבד. הרי"ף והרא"ש לא כתבו הני דהוסיפו עליהם ואפשר דלפי שאינם מצויים בזמן הזה השמיטוה אבל רבינו שכתב אחד מהן תימה למה השמיט השאר. אבל הרמב"ם כתבם כולם בפ"ז מהלכות ע"ז: ודע דאיתא בגמרא (יז :) אמתני' אי דנעבדין פעם אחת בשנה מ"ט דרבנן א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן במקומו של ר' מאיר היו עובדין אותה פעם אחת בשנה ור"מ דחייש למיעוטא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום ודרבנן דלא חיישי למיעוטא לא גזרו שאר מקומות אטו אותו מקום א"ר יהודה אמר שמואל באנדרטי של מלכים שנינו וכתב הר"ן דמשמע דרב יהודה אמר שמואל לתרוצי למתני' אתא דלא אמרינן דר' מאיר ורבנן פליגי אי גזרינן שאר מקומות אטו אותו מקום או לא אלא באותו מקום עצמו פליגי באנדרטי של מלכים ובשל כרכים כדמסיק רבא ובודאי דלא למפלחא עבדי לה אלא לנוי בעלמא אלא דר"מ חייש למיעוט אנשים שבאותו מקום דמקבלי לה באליל והיינו דקאמר מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה כלומר דכיון דחייש למיעוטא יש לחוש שמא טעה בה איש אחד פעם אחת בשנה ורבנן דלא חיישי למיעוטא שרי והרי"ף והרא"ש השמיטו אוקימתא דרב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן וכתבו הא דרב יהודה אמר שמואל דאוקמה באנדרטי ונראה שטעמם משום דאיכא למילף מינה לרבנן דאסרי בשל כרכים ביש בידו מקל וכו' ובשל כפרים אפילו אין בידו כלום דאפי' באנדרטי אסרי והרמב"ם השמיט הא דאנדרטי ונראה שלא הוצרך להזכירה דכיון דאינו מחלק בין צורה לצורה

משום דאלפני דלפני לא מפקדינן גבי עכו"ם כדאיתא פ"ק דע"ז עכ"ל וכ"ל דאין לסמוך על אפשר זה להקל באיסור עכו"ם דאין לנו אלא דברי התוספות שכתבו בפי' פ"ק דע"ז (דף י"ד) בד"ה חצב קצבא שאסור אפילו לעכו"ם אחר שאינו כומר דבודאי יתננו או ימכרנו לכומר וכ"פ בסמ"ג לאוין מ"ה והוא מדברי סה"ת הקלר סימן קל"ח וכ"כ בהגהות מיי' פ"ט דע"ז דאסור לכל עכו"ם ואין ראייה כלל מהא דאמר התם אלפני דלפני לא מפקדינן דלא איתמר הכי אלא גבי לבונה דאפשר דמזבין ליה לעכו"ם אחר וכן לענין שכונה דאפשר דלא מזבין ליה אבל בספרים פסולים הראויים לתפילה בבית עכו"ם ושאר ספרי יראתם דאין ספק דהעכו"ם יתננו או ימכרנו לכומרים הו"ל כאילו מכרו ישראל לכומר עצמו גם מהרא"י עצמו בת"ה סי' רל"ט כתב במסקנתו דיש לחלק דלא דמי להיא דלבונה זכה ולפיכך נראה ברור דאין להשגיח בהאי אפשר שכתב מהרא"י להתיר ואסור למכור ספרי יראתם ותפלתם וכיוצא בהן אף לעכו"ם אחר שאינו כומר והכי נקטינן. ודלא כהגהת ש"ע דמסתפק וכתב ב' סברות ומסיק והמחמיר תע"ב אלא אסור הוא מן הדין עוד כתב מהרא"י בכתביו ע"ש הא"ז שרבינו אליעזר מפיה"ס אוסר למכור לכומרים קלפים ודיו וכתב וכ"ל מדבריו שאינו אלא חומרא בעלמא. ונשאל מהרא"י על היעים שקורין וולעדי"ר ווי"ש שמא עדיף הנולה מקלף ודיו כיון דלא נשתייר שום דבר מהקולמוס על הקלף או שמא יש לאסור דמ"מ הוי מסייעו ולא נתבררה תשובתו ע"ז ע"ש ועיין במ"ש ב"י בשם שבולי הלקט סוף סימן זה ומיהו נראה דקלפים ודיו ויעים אין להורות איסור כיון דאפשר שיכתוב שאר ענייניס שאינן לעכו"ם ומ"ש דמ"מ הוי מסייעו אין טעם זה גורם איסור דהא מסקינן בפרק המלניע (דף נ"ג) בכל האיסורין מסייע אין בו ממש ומיהו נכון ליזהר אף מיעים וכ"כ מהרש"ל בביאוריו לסמ"ג:

קמ אליל ומשמשיה ותקרובתה אסורים בכל שהוא. משנה פרק בתרא דע"ז (דף ע"ד) ומשמע ודאי דה"ה נויי עכו"ם דינה כמשמשיה וקרוב אני לומר דצריך להגיה כאן בדברי רבינו מלת ונוייה והכי משמע מדקאמר כגון כוס דהוא משמשיה ובכלל זה גם תקרובתה שהרי בכוס מקריבין תקרובת לעכו"ם עצמה או טבעת דהוא נוייה או צורה של עכו"ם שהוא עכו"ם עצמה:

ומ"ש אבל ס"ס מותר כו' כבר נתבאר כל זה בסימן ק"י ע"ש:

קמא כל הצלמים הנמצאים בכפרים אסורים וכו' ר"פ כל הצלמים אסורים מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה דברי ר"מ וחכ"א אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל וכו' אמר רבה מחלוקת בשל כרכים אבל בשל כפרים ד"ה אסור: ומ"ש אא"כ עומדין על פתח מדינה שם אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ובעומדין על פתח מדינה שנינו ומביאו הרי"ף והרא"ש ופי' רש"י בעומדין על פתח מדינה שנינו בהנהו קאסר ר"מ דחשיבי להו עכ"ל וכיון דלר"מ דאוסר אפי' אין בידו מקל אפ"ה אינן אסורין אא"כ עומדים על פתח מדינה כ"ש לרבנן דאינן אוסרין אא"כ יש בידו מקל וכו' דאינן אסורין אא"כ עומדין על פתח מדינה ותו דא"כ הוי פלוגתייהו הפוכות דמה שר"מ אוסר חכמים מתירין ומה שחכמים אוסרין ר"מ מתיר והו"ל לתנא לפרש וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מהל' ע"ז דבכפרים כולם אסורים ובכרכים אינן אסורין אא"כ עומדים על פתח המדינה והיה ביד הצורה צורת מקל וכו' פסק כחכמים וכדפרי' וכך הם דברי רבינו ודע דבגמרא איתא אמר רב יהודה אמר שמואל באנדרטי של מלכים שנינו ומביאו הרי"ף והרא"ש ותימה למה לא כתבו כך הרמב"ם ורבינו ונראה שהם תופסים עיקר פירש"י שכתב וז"ל אנדרטי כשהמלך מת עושין צורתו בפתח השער לזכרון והתם קאמר ר' מאיר דאגב חביבותיה פלחי ליה עכ"ל דלפי זה חכמים דפליגי עליה דר"מ ס"ל דאף באנדרטי של מלכים אינו אסור אא"כ בעומד על פתח מדינה ויש בידו מקל וכו' ואין צריך לומר באנדרטי של שולטנות או סתם צורת אדם דאינו אסור אלא בעומד על פתח מדינה ויש בידו מקל וכו' ולפירש"י הסכים גם רבינו אלחנן בתוספות דלא כפי' ר"ת והשתא ניחא דכתבו הרמב"ם ורבינו בסתם דבשל כרכים ועומדים על פתח מדינה ויש בידם מקל וכו' דאסורין דמשמע דאין חלוק בין צלם לצלם הכל שוה לאיסור בעומד על פתח מדינה ויש בידו מקל וכו'. מיהו ודאי בעינן בדוקא צורת אדם דמדמוקמינן ליה באנדרטי משמע דוקא צורת אדם ולכן כתב רבינו בסמוך כגון צורת אדם העומדת על פתח מדינה ובידה מקל וכו' ודלא כמ"ש בש"ע שכתב והיה ביד הצורה צורת מקל וכו' ולא כתב צורת אדם דליתא

אלא

לצורה

פרישה

סי' קמ (א) **לפיכך** אם אחד מן התערובות הראשון נתערב בב' אחרים מותרין עי' בב"י ועי' לעיל סי' ק"י וצ"ע דמשמע כאן דגם תערובות הראשון אין לו תיקון אלא דוקא בנתערב בשנים אחרים ולעיל משמע דאפי' בנתערב בחד מותר כמ"ש שם ועי' ג"כ בש"ע מ"ש כאן ולעיל בסימן ק"י סעיף מ' ושם פירשתיהו: (ב) ובלבד שלא יהנה אדם אחד מכולן עי' מ"ש לעיל בשם מ"ו ורש"ם דלאדם אחד אסור לאכול כולם וכן משמע פי' כאן אם לא שתגיה ג"כ כאן ובלבד שלא יהנה אדם כאחד מכולן כמו שהגהתי לעיל בשם מהרא"י. א"כ י"ל דה"ק אבל לא יאכל כולן א' א' ובלבד כלומר אפי' אם יאכל כולן באופן שלא יהיה שייך בו איסור שלא יהנה אדם א' מכולן ר"ל שיאכל כולן חוץ מאחד ישאר דאז אין כאן איסור שלא יהנה אדם אחד מכולן אפ"ה אסור כיון שאינו אוכל שתים שתים. ובלבד ר"ל מלבד איסור שלא יהנה כו' וכה"ג פי' בא"ח בהל' פסח סימן תפ"ד על מש"ר ובלבד שיאכל כזית מצה כו' ע"ש:

סי' קמא (א) **כל** הצלמים כו' פי' דמות של אדם שאדם נקרא צלם שנא' כי בצלם עשה את האדם ועד"ר: (ב) הנמצאים בכפרים אסורין כו' דסתמא לשם ע"א נעשו. קאמר סתמא לאפוקי של כרכים דודאי לנוי נעשו (ר"ל לנוי הכרכים לא לנוי ע"א עכ"ס) וכדי שלא תימא דגם בשל כפרים מותר דמ"ש מ"ה כתב דאין בכפרים ודאות אלא אדרבא מסתמא אינן עושין אלא לע"א. אבל בלא סתמא אלא מספק כמי אסורים כמ"ש רבינו בהדיא דספק אליל אסורה והטעם דאמרינן סתמא לשם ע"א נעשו לפי שבני כפרים לא עבדי לנוי: (ג) אלא אם כן עומדים על פתח מדינה ובידם מקל או צפור כו' כל אלו מורים על שררה כמ"ש

דרישה

סי' קמא [א] **כל** הצלמים הנמצאים בכפרים אסורים כו' כתב ב"י ד' קמ"ז ע"א ז"ל ומדברי רבינו שכתב לקמן בסמוך וצורות שאר כל המזלות כו' אם לא שיש שוכחה שנעשה לאליל כגון צורת אדם עומדת על פתח מדינה וכו' משמע דמתניתין דכל הצלמים בצורת אדם דוקא היא אבל לא בשאר צורות ואיני יודע מנין הוא לו אם לא שנאמר מדמוקמינן לה באנדרטי (פי' צורה) של מלכים משמע ליה הכי. פי' דוקא צורת אדם יש איסור בכרכים כשיש בידו מקל או כדור כו' אבל שאר צורות אף שיש בידם א' מדברים הללו אינן אסורין אזה כתב מניין הוא לו אבל גם זה פשוט לב"י דבכפרים אסור אף בשאר צורות וכדמסיק רבי' כאן וכתב ובשל כפרים כולם אסורים ויש לדחוק ולומר דרבי' דכתב שם אדם לרבותיה כתביה דאפילו באדם אינו אסור סתמא עד שיהיה בידו כדור או סייף אלא שקשה שזהו כבר אשמעינן רבינו במ"ש שם אפי' צורת אדם כו': [ב] אא"כ עומדים על פתח מדינה ובידם מקל או צפור כו' ריש פ' א"מ תנן כל הצלמים אסורים כו' וחכמים אומרים אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור ובגמרא מפרש מקל שרודה כל העולם כולו במקל צפור שתופס כל העולם כולו כציפור כדור שתופס כל העולם כולו ככדור תנא הוסיפו עליהן סייף עטרה וטבעת. סייף מעיקרא סבר כו' ולבסוף סבור שהורג כל העולם כולו. עטרה מעיקרא סבור גדיל כלילי בעלמא ולבסוף סבור כעטרה למלך. טבעת מעיקרא סבור איסתיימא בעלמא (פרש"י שליח הנושא חותם המשלחו) ולבסוף סבור שחותם כל העולם כולו למיתה ע"כ בגמרא ורבי' לא הביא אלא ד' מקל או צפור או כדור או סייף וכתב ב"י ע"ז תימה למה השמיט השאר ע"כ ונראה דרבינו חשיב חד מאינך דאיכא לספוקי בהו אם מורה על שפלות או שררה כמ"ש בסמוך סייף מעיקרא סבר כו'

הדושי הגהות

קמ א הפרישה גורס שלא יהנה אדם כאחד מכולן ע"ש ובסימן ק"י (שכה"ג) :

ר"ל

נעשו לשם אלילים (ד) המוצא שברי צלמים מושלכים או בתוך שברי נחשת (ס) או אפילו שברי אליל עצמה מותרין (ו) אבל מצא תבנית יד או רגל והוא עומד על בסיסו אסור שבזה ניכר שתחלתו נעשה כך לעובדו (ז) [ג] כתב הרמב"ם המוצא יד אליל או רגל או אבר מאבריה מושלך אסור בהנאה ולא נהירא דהא מוקי ליה בגמרא בעומד על בסיסו כדפרישית: (ח) המוצא כלים ועליהם צורת חמה (א) או לבנה (ט) ודרקון והוא דומה לנחש ויש במין סנפירין בין פרק הוליות שבצואר אם הכלים מכובדין אסורין שודאי נעשו לשם אליל ואם הם מבוזים מותרין שאז לא נעשו אלא לנוי וה"ד מכובדין שעל השיראים ונזמים וטבעות (י) ומבוזים יורות קומקמוסין א והמי חמין (יא) בין אם הם למטה מהמים (יב) או למעלה מהמים ונראה דה"ה נמי שעל הכוסות ששותין בהן הוי מבוזין (יג) וי"א שעל בגדי משי ורקמה חשובין מבוזין כיון שהם ללבישה ומפרש שיראום פירוש אצעדה והרשב"ם חשב אותם עם המכובדים וטוב להחמיר וכל זה בסתם אבל בידוע שאינן נעבדים אפי'

אלא דוקא בצורת אדם: **המוצא** שברי צלמים וכו' משנה ר"פ כל הצלמים ובגמרא אמר שמואל אפי' שברי עכו"ם שראינום שעבדום כשהיתה שלימה שבריה מותרין דמסתמא כיון שנשברה שוב אין עובדין אותה: ומ"ש אבל מלא תבנית יד וכו' משנה שם ותרגמא שמואל בעומדים על בסיסן. ודברי רבינו כפי' התוס' ע"ש ר"ת שיש להם בית מושב רחב שיושבים עליו לבדם דנראה שכך נעשה מתחלה ואינם כשברים ואפילו מצאן בשוק או בשדה נמי אסורים וכ"כ הרא"ש ודלא כפירש"י דאינם אסורים אלא במצאן עומדים על כנן מקום המתוקן להם דכיון דאותביניהו התם ודאי פלחו להו עכ"ל ומיהו ודאי אף לר"ת אפילו אין להם בית מושב רחב ונראין כשברים אם מצאן על מקום המתוקן להם ודאי פלחו להו דבזה ודאי מודו כ"ע דאסירי:

כתב הרמב"ם המוצא יד עכו"ם וכו' שם בגמ' פריך אדשמואל דאמר אפי' שברי עכו"ם מותרים והאנן תנן שברי צלמים מותרין ופריק ה"ה דאפילו שברי עכו"ם מותרין והא דקתני שברי צלמים משום דקא בעי למיתני סיפא מלא תבנית יד וכו' דאפי' של צלמים אסורים בעומדין על בסיסן וסבירא ליה להרמב"ם דדוקא בצלמים אינן אסורין במלא תבנית יד אלא בעומדין על בסיסן אבל תבנית יד עכו"ם עצמה אסורין אפילו אינן עומדין על בסיסן דמסתמא כיון שהוא תבנית יד עדיין עובדין אותה אע"פ שנשברה ומתניתין דמלא תבנית יד אסורין לצדדין קתני תבנית יד דצלמים בעומדין על בסיסן ותבנית יד דעכו"ם אפילו אינן עומדין על בסיסן והיינו דתנא בה מפני שכיוצא בהן נעבד והא דלא כתב הרמב"ם דין תבנית יד של צלמים דאסורין בעומדין על בסיסן נראה דטעמו לפי שהיה מפרש כפירש"י בעומדין על כנן מקום המתוקן להם דכיון דאותביניהו התם ודאי פלחו להו ודבר פשוט הוא דאסורין וא"צ לפרש כנ"ל ונתיישב מעתה מה שהקשה רבינו על דברי הרמב"ם וכתב ולא נהירא וכו' דל"ק ולא מידי מיהו בפירוש המשנה משמע דהרמב"ם מפרש בעומדין על בסיסן כפי' ר"ת והרא"ש ע"ש וב"י לא פירש כך ולפע"ד נראה עיקר כדפרי':

המוצא כלים ועליהם צורת חמה וכו'. משנה שם מחלוקת ת"ק ורשב"ג והלכה כרשב"ג במשנתינו דאמר שעל המכובדים אסורים שעל המבוזים מותרין: ומ"ש ונראה דה"ה נמי שעל הכוסות וכו' טעמו כיון דקי"ל כשמואל דאפילו למעלה מן המים מבוזין הן לפי שמשתמשין בהם במאכל ובמשתה ה"ה נמי שעל הכוסות וכו' דאין נקרא שעל המכובדין אלא העשויין לתכשיט: ומ"ש וי"א שעל בגדי משי וכו'. כ"כ הרא"ש לשם: ומ"ש וכל זה בסתם וכו'. ה"א בירושלמי

לצורה אלא תלה הכל בעומד על פתח המדינה ויש בידו מקל וכו' ממילא הוי אנדרטי בכלל וזה נראה שהיה ג"כ דעת רבינו שלא הזכיר אנדרטי. אבל רבינו ירוחם כתב וז"ל כל הצלמים שהם אנדרטי של מלכים ובפתח מדינה מותרין והוא שאין ידוע אם נעבדו שאם נעבדו אליל מיקרי פי' אנדרטי כשימות המלך ועושין צורתו בפתח העיר כך פשוט פ' כל הצלמים ולפי' התוס' אפילו שיהיה בידם שום דבר מכובד אסור בהנאה והרמב"ם כתב שצלם אחר אינו אסור אפילו שיהיה בידם אבל אנדרטי אם היה בידו שום דבר אסור ואם לאו מותר שאינם עשויים אלא לנוי וכ"כ מהרי"ק עכ"ל וז"ל הרמב"ם צורות שעשאום עכו"ם לנוי מותרים בהנאה וצורות שעשאום לאליל אסורים כיצד כל הצורות המצויות בכפרים אסורים בהנאה מפני שחזקתן שלאליל הם עשויים. והמצויות במדינה אם היו עומדין על פתח המדינה והיה ביד הצורה צורת מקל או צפור או כדור או סייף או עטרה וטבעת חזקתו שהוא לאליל ואסור בהנאה ואם לאו הרי הוא בחזקת לנוי ומותר עכ"ל ונראה שסובר רבינו ירוחם שאע"פ שלא הזכיר אנדרטי בכלל ועומד על פתח המדינה הוא דסתם עומד על פתח המדינה אינו אלא אנדרטי והכי הוא דמפליג בין יש בידם לאין בידם אבל כשאינו אנדרטי בכל גווני שרי וז"ש צורות שעשאום עכו"ם לנוי מותרים ב"ה (ואם ידוע שהם נעבדים אפי' על המבוזים אסורים) בהנאה ולא חילק כלל: ומדברי רבינו שכתב לקמן בסמוך וצורות שאר כל המזלות וכו' אם לא שיש הוכחה שנעשית לאליל כגון צורה עומדת על פתח מדינה וכו' משמע דמתני' דכל הצלמים בצורת אדם דוקא היא אבל לא בשאר צורות ואיני יודע מנין לו אם לא שנאמר דמוקמינן לה באנדרטי של מלכים משמע ליה הכי. וגם נראה דמלישנא דאנדרטי משמע ליה צורה שלימה בכל איבריה ומפני כך בסוף הסימן כתב דצורת ראש בלא גוף או גוף בלא ראש אין בה שום איסור לא במוצא ולא בעושה: **המוצא** שברי צלמים מושלכים או בתוך שברי נחושת או אפילו שברי אליל עצמה מותרים אבל מלא תבנית יד או תבנית רגל וכו'. משנה שם (מא.) המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרים מלא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורים מפני שכיוצא בהם נעבד ובגמרא אמר שמואל אפילו שברי אלילים פי' אפילו שברי אלילים שראינו שעבדוה כשהיתה שלימה מותרין דכיון דנשברה שוב אין עובדין אותה והא אנן תנן שברי צלמים ה"ה דאפילו שברי אלילים והא דקתני שברי צלמים משום דקא בעי למיתנא סיפא מלא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהם נעבד פי' לאשמועינן דאפי' צלמים דשמא לא עבדום חיישינן לשבר חשוב כגון תבנית יד ובגמרא מלא תבנית יד תבנית רגל אסורים מפני שכיוצא בהם נעבד אמאי והא שברים נינהו תרגמא שמואל בעומדין על בסיסן ופירש"י על כנן מקום המתוקן להם דכיון דאותביניהו התם ודאי פלחו להו והתוס' הקשו דלשון מלא קשה דמשמע בשוק או בשדה לכך יראה לר"ת לפרש שיש להם בית מושב רחב שיושבים עליו לבדם ואינן נראים כשברים אלא נראה שכך הם מתחלה נעשים עכ"ל. ודברי הרא"ש נראה שהם כדברי ר"ת: **כתב** הרמב"ם המוצא יד אליל או רגל או אבר מאיבריה מושלך אסור בהנאה בפ"ז מה' ע"ז וז"ל צלמים הנמצאים מושלכים בשוקים או בתוך הגזוזטראות הרי אלו מותרים ואצ"ל שברי צלמים אבל המוצא יד אליל או רגלה או אבר מאיבריה מושלך הרי זה אסור בהנאה הואיל וידע בודאי שזה האבר מן הצורה הנעבדת הרי היא באיסורה עד שיודע לו שהעכו"ם בטלוה: ומ"ש רבינו דל"כ דהא מוקי לה בגמרא בעומד על בסיסו י"ל שהרמב"ם מפרש דשמואל דמוקי לה הכי סבר כר"ל דאמר אליל שנשתברה מאליה מותרת ואנן קי"ל כר' יוחנן דפליג עליה ואסר הילכך ליתא לדשמואל וזהו שכתב בפ"ח אליל שנשתברה מאליה שבריה אסורים בהנאה עד שיבטלום לפיכך המוצא שברי אליל הרי אלו אסורים בהנאה שמא לא בטלוה העכו"ם אבל הרי"ף והרא"ש אע"פ שפסקו כר' דאמר אליל שנשתברה מאליה אסורה והא דשרי בשברי אליל משום דלנשברה מאליה לא חיים דמסתמא אליל אינה משתברת מאליה דעכו"ם מנטר לה שפיר ומש"ה שברי אליל שרו דאע"ג דאי ודאי נשברה מאליה שבריה אסורים וכדר"י לנשברה לא חיישינן משום דלא שכיחא אלא אמרינן דעכו"ם רתח עליה ושברה ומש"ה שריא דבטולי בטלה וכ"כ רש"י בסוף פירקין (מט:) גבי פלוגתייהו דרב ושמואל באליל שנשתברה מאליה אי צריך לבטל כל קיסם וקיסם או לא: **ומ"ש** הרמב"ם דצלמים הנמצאים מושלכים מותרים אע"ג דמשמע דמתני' לא שרי' אלא בשברי צלמים כתבתי טעמו בביאור ספר המדע ואכ"מ להאריך: **המוצא** כלים ועליהם צורת חמה או לבנה ודרקון וכו' משנה בפ"ג דע"ז (דף מב:) המוצא כלים ועליה צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח רשב"ג אומר על המכובדים אסורים ועל המבוזים מותרים ופסקו הפוסקים כרשב"ג משום דקי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכתב המרדכי דרקון הוא נחש בריח בשמים ושמו תלי הגדול ומושל במזלות ומש"ה חשיב ליה בהדי צורת חמה ולבנה ומ"ש וה"ד מכובדים שעל השיראים ונזמים וטבעות וכו' ברייתא שם (מג:) ומ"ש בין אם הם למטה מהמים או למעלה מהמים שם אמר רב מכובדים למעלה מן המים מבוזים למטה מן המים פירוש למעלה מן המים על אוגני הכלים למטה מן המים בשולים ובדפנות ושמואל אמר אלו ואלו מבוזים הן פי' לפי שמשתמשין בהם במאכל ומשתה ואין מכובדים אלא העשוים לתכשיט ותניא כוותיה דשמואל ולפיכך פסקו הפוסקים הלכה כמותו: **ומ"ש** וי"א שעל בגדי משי ורקמה חשובים מבוזין כיון שהן ללבישה וכו' שם על ברייתא דבסמוך דמני שיראים בהדי מכובדים כתב הרא"ש אית דקרי שירים פירוש אצעדה אבל בגדי שיראים כל מלבושי יקר מבוזים מיקרי כיון שלובשין אותן והוי סדינים ואית דקרי השיראים ולבושי יקר מיקרו מכובדים. וכתב הר"ן דבירושלמי משמע דשיראים כיון שעשויים לבלות בכלל סדינים הן וכמבוזין דמו וכתב רבינו ירוחם שכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם כתב בפ"ז מה' ע"ז דבגדי שני דינם ככלי כסף וזהב. וכתב רבינו ירוחם יש מי שכתב וכן בתוספתא דלא אסרו על המכובדים אלא בולט:

ומ"ש וכל זה בסתם אבל בידוע שאינם נעבדים אפילו שעל המכובדים נמי מותרים בירושלמי הכא דאמר רבן שמעון בן גמליאל על המכובדין אסורים וכו' מאי

דרכי משה

קמא (א) כתב הרמב"ם בפי' המשנה וז"ל אין ענינו שימצא עגול ויאמר זה עגול שמש או קשת עגול ויאמר זה עגול לבנה אלא שבעלי הצלמים הנקראים טלאס"ם מיחסים לכוכבים צורות עד שאומרים צורת שבתי כו' עד וצורת השמש צורת המלך מעוטר יושב על עגלה וכן מיחסים לכל הכוכבים והמזלות צורות ואמרו צורת חמה י"ל צורות המתייחסים להמה וכן אמר צורת לבנה כו': ובמרדכי

דרישה

כו' וה"ה לאידך והס"ל דלאו דוקא הנך שית דקא חשיב תלמודא אלא כל מה שנותנין בידו שמורה על שררה כה"ג ידוע שהוא אליל ואסור ולכן לא חש רבינו להביא כל הנך שמביא בתלמוד דלא תימא דוקא הנך ותו לא: [ג] כתב הרמב"ם המוצא וכו' ולא נהירא דהא מוקי לה בגמרא דוקא בעומד על בסיסו כו' (עיין בשלטי הגבורים ד' שם"ו ע"א דכתב דגם הרמב"ם סבר כן והכן מוכח פי' המשניות שלו והאריך שם ותימה על דבריו דל' הרמב"ם שהביא הב"י לא משמע הכי וכן נראה מדברי רבינו ע"ש עכ"ה) כתב ב"י וז"ל י"ל שהרמב"ם מפרש דשמואל דמוקי לה הכי סבר כר"ל דאמר אליל שנשתברה מאליה מותרת ואנן קי"ל כר' יוחנן דפליג עליה ואסר הילכך ליתא לדשמואל עכ"ל ב"י ונראה לפרש רבינו דפסק כשמואל משום דר' יוחנן לא קאמר אלא דאליל שנשתברה מאליה ובסתם שברי אליל אמרינן לא מאליה נשתברה אלא שברה בשמתו לכן מותרים שברי אליל אם לא בעומד על בסיסו: (ובשל כפרים בש"ג דף שם"ו ע"ב כתב נ"ע שנראה מדברי הטור דמילוקים שקאמר אינם אלא בשל כרכים אבל בכפרים בכל ענין אסורים ולא ידענא מנא ליה עכ"ל ותימה על דבריו הלא גמרא ערוכה דבשל כפרים בכל ענין אסורין וכמ"ש

פרישה

כמ"ש בדרישה ע"ש: (ד) המוצא שברי אלילים מושלכים פי' בקרקע: (ס) או אפי' שברי ע"א עצמה פי' אפילו ע"א שעבדו ואפילו תבנית יד ורגל שאינו עומד על בסיסו וק"ל: (ו) אבל מלא תבנית יד או רגל והוא עומד על בסיסו אסור. פי' שיש להם בית מושב רחב שיושבים עליו לבום ואינם נראים כשברים אלא נראים שכך הם מתחילה נעשית כן פי' ר"ת והרא"ש לאפוקי מפירש"י שפי' על בסיסן על כנן מקום המתוקן להם דכיון דאותביניהו התם ודאי פלחי להו עכ"ל רש"י אבל לשון מלא אינו משמע כן כמו שהקשו התוס': (ז) כתב הרמב"ם כו' ולא נהירא עי' בדרישה: (ח) המוצא כלים ועליהם צורת חמה כו' ז"ל רמ"א והיא מדברי הרמב"ם בפי' המשנה דהיינו צורות הנעשים לשם חמה ולבנה כמו שעושין בעלי הטלמסאות צורות לכוכבים כגון הצורות המתיחסות לשמש מציירים מלך מעוטר יושב על העגלה וכן כיוצא בזה בלבנה יש להם צורה מיוחדת: (ט) ודרקון והוא דומה לנחש כו' ז"ל המרדכי דרקון הוא נחש בריח בשמים ושמו תלי הגדול ומושל במזלות ומש"ה חשיב ליה בהדי חמה ולבנה: (י) ומבוזים כו' וחמי חמין פי' כלי שמחממין בה חמין: (יא) בין אם הם למטה מהמים פי' על השולים: (יב) או למעלה פי' על אוגני הכלי: (יג) וי"א כו' ומפרשי שיראים פי' אצעדה ז"ל הרא"ש אית דקרי שירים פי' אצעדה עכ"ל ור"ל הא דאמר בגמרא שיראים יש גורסים שירים ומפרשי שהוא אצעדה ולפ"ז ק"ק דלא הו"ל לרבינו לכתוב ומפרשי שיראים אצעדה אלא הו"ל למימר וגרסינן שירים גם לשון

חדושי הגהות

קמא א ר"ל כלי שיש בו חמי חמין (פרישה)

אפי' שעל המכובדים נמי מותרין: (יד) וצורות שאר כל המזלות ושאר כל הצורות אפי' צורת אדם המוצא אותם מותרות (טו) אם לא שיש הוכחה שנעשה לאליל כגון צורת אדם עומדת על פתח מדינה ובידה מקל או צפור וכדור וסייף ב ובשל כפרים (טז) אבל כולם אסור לעשותם ל"ש אותם שבמדור שכינה כגון ד' פנים להדי הדדי (יז) ל"ש אותם שבמדור העליון כגון חיות שרפים ואופנים ומלאכי השרת ל"ש אותם שבמדור התחתון כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות (יח) ל"ש (אותם) צורת [אדם] לבדו כולן אסורין (יט) וכן נמי שמשין שבמקדש אסור לעשות ממש דוגמתן אם לא שישנה בהן קצת בגובה או באורך כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל בשיעור גובה וארכה ורחבה אכסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה שלחן תבנית שלחן מנורה תבנית מנורה אבל עושה של חמשה קנים או של ששה או של שמונה אבל של שבעה לא יעשה אפי' משאר מיני

מה אנן קיימין אם דבר ברי שנעבדין אפילו מבוזים אסורים ואם דבר ברי שאינם נעבדים אפי' מכובדים מותרים אלא כי כן קיימין בסתם וכתב הר"ן ומהא שמעינן שכל צורה שהיא נעבדת בודאי אין בה חילוק דין מכובדין למבוזין דמתני' בסתם בלומר העכו"ם היו רגילין לעבדן אבל יש מקומות שאין אנו יודעים אם נעבדים שם אם לאו ומש"ה על המכובדים אסורים על המבוזים מותרים שהכלים מודיעים אם נעבדים שם אם לאו וזהו דעת הרשב"א בזה ולפיכך כתב הרב ז"ל שכל הכלים אסורים בין כלים מכובדין בין כלים מבוזין ולי אפשר דהאי ירושלמי ה"ק אם דבר ברי שנעבדין כלומר שאותן צורות שבכלים היו נעבדין אסורים ואע"פ מבוזין שלא תאמר כיון שהם מבוזין אין עובדין עבודה בודאי אסורים ואם דבר ברי הוא שלא נעבד אותן הכלים אפי' מכובדין מותרין אלא כי כן קיימין בסתם כלומר שאין אנו יודעין אם נעבדו הכלים הללו. מש"ה מכובדין אסורים כיון שהצורה נעבדת בודאי חיישינן אף בכלי זה נעבדת כיון שהוא מכובד ואם על המבוזין מותרין שאף ע"פ שבודאי צורה זו נעבדת בכלי זה לא נעבדה כיון שהוא מבוזה. ובסמוך אכתוב שבדברי הר"ן נראה מדברי קצת מפרשים ז"ל: ודע דאמרינן בגמ' (מב:) עלה דמתני' דעליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון למימרא דלהני הוא דפלחי להו למידי אחרינא לא ורמינהי השוחט לשם נהרות וכו' הרי אלו זבחי מתים אמר אביי מיפלח לכל דמשכחי פלחי מיגר ומיפלח הני תלתא דחשיבי ליירי להו ופלחי להו למידי אחרינא לגוי בעלמא עבדי להו וכתב הר"ן מיהו ה"מ בסתם מקומות אבל במקום הידוע שעובדין לצורה אחת המוצא כלים ועליהם אותה צורה אסורים (ג):

ורבינו ירוחם כתב בשם הרב רבינו אברהם בן הסמע"אל דבכרים בזה"ז שאין עובדין לחמה וללבנה ולצורת דרקון כלים הנמצאים ועליהם צורות הללו מותרין בהנאה ואפשר דאלו שאינן אדוקים באליל כל מה שעושים בצורות הללו בכלים אינן עושין אלא לנוי ומותרים בהנאה כולם ואסורין לשהות משום חשד אם הם בולטים וראוי להחמיר בספק איסור תורה עכ"ל: ובמרדכי כתב בר"פ כל הצלמים אבל בשל כפרים ד"ה אסור וכו':

אהא דתנן מבוזין שעל היורות וכו' ועל הסדינין והמטפחות הרי"ף גורס מטבעות דסדינין ומטפחות חד הוא והילכך מותרים מטבעות שלנו שיש להם צורת אליל וכ"כ בהג"א אומר ר"י דמכאן יש ראייה למטבעות שלנו שרו דמבוזין הן ע"כ ויש לתמוה דהוי כצורת חמה ולבנה ודרקון דמשום דחשיבי ליירי ופלחי להו והרי אמרו בירושלמי דמתני' דמפלגא בין מכובדין למבוזין ליתא אלא בסתם אבל אם דבר ברי שנעבדין אפילו מבוזין אסורים וי"ל שהם מפרשים כמו שפי' הר"ן ז"ל דבידוע שנעבדו אותם צורות שבאותם כלים הוא דקאמר בירושלמי דאפילו על המבוזים אסורים וכו' אבל כל שאין אנו יודעים אם נעבדו הכלים הללו אם הם מבוזים מותרים שאע"פ שבודאי צורה זו נעבדת בכלי זה לא נעבדה כיון שהוא מבוזה וכ"ל שלזה נוטה דעת רש"י שפי' אהאי דאמר אביי מיפלח לכל דמשכחי פלחי מיגר ומיפלח הני הלתא דחשיבי ליירי להו ופלחי להו וכו' ליירי להו הילכך ליירי להו מיגר ומיפלח לצייר צורה כדי לעובדה להני תלת דחשיבי להו: וצורות שאר כל המזלות ושאר כל הצורות אפי' צורת אדם המוצא אותם מותרות שם מנקיט רב ששת חומרי מתנייתא ותני כל המזלות מותרין חוץ ממזל חמה ולבנה וכל הפרצופים מותרים חוץ מפרצוף אדם וכל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון ומוקי לה בגמרא רישא וסיפא במוצא ומציעתא בעושה דאילו במוצא אפילו פרצוף אדם שרי דהא תנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח צורת דרקון אין פרצוף אדם לא ואע"ג דרבא מוקי מציעתא נמי במוצא וכרבי יהודה ע"כ לא פליג אלא במינקת וכיוצא בזה אבל בפרצוף אדם גרידא מודה דשרי ועוד דע"כ לא אוקמא רבא כרבי יהודה אלא כי היכי דתתוקם כולה במוצא ולא ליצטרך לאוקומי רישא במוצא ומציעתא בעושה אבל לענין הלכה כרבי יהודה פשיטא דאין הלכה כרבי יהודה אלא כתנא דמתניתין דשרי בכל פרצוף אדם: **ומ"ש** אם לא שיש הוכחה שנעשית לאליל כגון צורה עומדת על פתח מדינה וכו' כבר נתבאר בתחלת הסימן: ומ"מ אני תמה על רבינו שסתם וכתב דין זה כמות שהוא מוזכר בתלמוד דמשמע ודאי דה"מ בזמנה. ועוד למה יאסר בזה"ז צורת חמה ולבנה ודרקון כיון דידעינן ודאי דלא פלחי ליה כלל. וכן כתב רבינו ירוחם בשם רבו דכלים הנמצאים עליהם צורות אלו בזמן הזה מותרים בהנאה ואסור להשהותן. ומיהו מדברי התוס' בפרק כל הצלמים (מג:) גבי הא דאמרינן שאני ר"ג דאחרים עשו לו משמע שאין חילוק בין זמן הזה לזמנם לענין זה: **ומ"ש** אבל כולם אסור לעשותם כלומר צורת כל המזלות וצורת אדם: ומ"ש ל"ש אותם שבמדור שכינה לא שנא אותם שבמדור העליון ל"ש אותם שבמדור התחתון מדור העליון קרי לגבי מדור התחתון אבל לגבי מדור שכינה פשיטא דמדור תחתון הוא וכל דברים אלו שכתב רבינו מדתנן בפרק ב' דר"ה (כד.) דמות צורות לבנות היו לר"ג בטבלא על הכותל שבהם מראה את ההדיוטות ואומר להם הכזה ראית או כזה ופריך עלה התם ובפ' כל הצלמים (מג.) ומי שרי והא כתיב לא תעשון אתי לא תעשון דמות שמשי אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשותן כמותם כלומר אבל שמשין שלמעלה שא"א לעשותן כמותן ממש אלא ציור דוגמתו מותר כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל כלומר שיהא כארכו ורחבו ורומו ושיעור מדת פתחיו אבל נשתנה במקצת מותר אכסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה שלחן תבנית שולחן מנורה תבנית מנורה אבל עושה הוא של חמשה כלומר מנורה של ה' נרות ושל ו' ושל שמונה לפי שאין דומין לשל מקדש ושל שבעה לא יעשה שהיא כשל מקדש ואפי' של שאר מיני מתכות שאף היא אע"פ שאינה של זהב כשירה במקדש דילפינן בהקומץ רבה בכלל ופרט וכלל אבל של עץ שרי שאינה כשירה במקדש דהפרט מפורש מתכת ופרכינן ושמשין שאי איפשר לעשות כמותן מי שרי והא תניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום דאלמא דאפילו שמשין עליונים נמי אסור ומהדרינן אמר אביי לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי כלומר פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת דוגמת חיות הקודש כדכתיב לא תעשון אתי השרויות אצלי ופרכינן אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה לישתרי ומפרקינן אמר ג רב אדא בר יהושע מפירקיה דאביי שמיע לי לא תעשון אתי לא תעשון אותי כלומר דמות שאני מתראה בו לנביאים. ופרכינן ושאר שמשין מי שרו והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת כלומר כדמות שהן נראים בו במראה הנבואה דהיינו אדם שיש לו כנפים. ומפרקינן אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון כלומר כדכתיב אתי אבל חמה ולבנה במדור התחתון הם. ופרכינן שבמדור התחתון מי שרי והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה וכוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת. כי תניא ההיא לעבדם. אי לעבדם אפילו שלשול הקטן נמי אין הכי נמי ומסיפיה דקרא נפקא כדתניא אשר בארץ לרבות ימים ונהרות מתחת לרבות שלשול הקטן. ופרכינן ועשייה גרידתא מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון דמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות. ומפרקינן שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו כלומר עכו"ם והא רב יהודה דאחרים עשו לו כלומר צורה בטבעת שהיה מניח וקאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא סמי עיניה דדין כלומר פחות את צורתו. ומפרקינן התם בחותמו בולט ומשום חשדא כלומר כדי שלא יאמרו אליה הוא עובד דתניא טבעת שחותמה בולט כלומר צורתה אסור להניחה ומותר לחתום בה לפי שכשהוא חותם שוקע החותם בשעוה ואינו נראה מבחוץ חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה דכשהוא חותם הוי חותמה בולט ולקמן פריך אי הכי בדרבן גמליאל נמי ניחוש לחשדא ומפרקינן ומי חיישינן לחשדא והא הואי בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא כלומר שף ויתיב שם מקום שהוא במדינת נהרדעא ויש אומרים שיכניה וגלותו נטלו עמם מאבני ירושלים ומעפרה ובנאוהו שם והיינו דשף ויתיב מכאן והיינו דכתיב כי רצו עבדיך את אבניה וכו' ואוקימו ביה אנדרטא כלומר צלם דהוו עיילי בה אבוה דשמואל ולוי ומצלו

בית ירושלמי הביאו ב"י וכתב ע"ש הר"ן דאף ע"פ שבודאי שצורה זו נעבדת בכלי זה לא נעבדת כיון שהוא מבוזה עכ"ל והאידנא אף על המכובדין אף ע"פ שצורה זו בודאי נעבדה מ"מ בכלי זה ודאי לא נעבדה וכל מה שמציירים צורת עכו"ם בכלי הכל הוא לזכרון וע"כ אין נוהגין בהם איסור אפילו על המכובדים וז"ל המרדכי ישן אבל בשל כפרים ד"ה אסור וכו' אבל מה שתולין . בצואריהן לזכרון לא מחמרינן בהו כך מצאתי באבי"ה עכ"ל . וכיוצא בזה כתב הרבינו ירוחם ע"ש הר"א הסמע"אל דבזה"ז שאין עובדין לחמה וללבנה ודרקון כלים הללו מותרים ואפשר דאלו שאינן אדוקין בעכו"ם כל מה שעושין בצורות הללו בכלים אינן עושין אלא לנוי ומותרין בהנאה ואסורין להשהותן משום חשד אם הם בולטין וראוי להחמיר בספק איסור תורה עכ"ל: וצורות שאר כל המזלות וכו'. שם מסקנא דגמ' (דף מ"א מ"ב): ומ"ש אם לא שיש הוכחה וכו' כבר נתבאר בתחלת הסימן דבכרכים אינו אסור אלא בעומד על פתח המדינה ובידו מקל וכו' ובשל כפרים אסור בכל ענין וז"ש רבינו כאן ובשל כפרים ר"ל או בשל כפרים אפילו אין עומד על פתח מדינה וגם אין בידה מקל וכו' אסור בכל ענין: ומ"ש אבל כולם אסור לעשותם וכו'. שם פשוט בגמ' (דף מ"ב מ"ג) ומ"ש אפילו של שאר מיני מתכות פי' כיון דכשרה במקדש

דרכי משה

(ב) כתב הר"ן פ' כ"ה דף שפ"ג כתב הרשב"א בזה"ז שחוקקין בכלים ומציירים בהם דמות אליל אף המוצא כלים שיש בהם דמות אליל אסורין ועוד שבן דרכן ברברבי לצייר בסייף כלי מלחמתם ומגפפים ומנשקים בשעת מלחמה עכ"ל וצל"ע שהיום אין עובדין לצורה כלל אלא לזכר בעלמא עושין כן עכ"ל:

פרישה

לשון הרא"ש צ"ע דכתב אית דקרי שירים סול"ל ואית דגרסי שירים: (יד) צורות שאר כל המזלות פי' דאין דרך לעובדן מסתמא אלא אותן הכ"ל אבל אלו אסורין דוקא בעשייה משום גזירת הכתוב לא תעשון אתי דמות שמשי דוגמת משכן ומנורה שאין נאסרין משום שהם אליל אלא שנאסרין בעשייה (ועיין בב"י בד"ה ומ"מ אני תמה כו' שכתב דבזמן הזה נשתנה דינם עכ"ה): (טו) אם לא שיש הוכחה כו' עד ובשל כפרים פי' כו' בשל כפרים כדלעיל. והיותר נראה להפך תיבת אבל וכצ"ל ובשל כפרים כלם אסור אבל לעשותן כו' והשתא א"ש דהא"ל דמס"ר ובשל כפרים הו"ל כמו או בשל כפרים וכולי האי ועדיין של' קלר ומגומגם. גם נתיישב כפל לשון דהתחיל רבינו וכתב אבל כולם אסור לעשותן כו' ומזור וסיים וכתב כולן אסורין וק"ל: (טז) אבל כולם אסור לעשותם ל"ש אותם שבמדור שכינה כו' כולם ילפינן מדכתיב לא תעשון אתי שדרשינן לא תעשון אותי כלומר דמות שאני מתראה בו לנביאים דהיינו מראה אדם. והשרויות אתי דהיינו ד' פנים (להדדי וחיות) שרפים ומלאכים ימות שמתראין לנבי אדם במראה הנבואה דהיינו אדם שיש לו כנפים. דמות חמה ולבנה לא תעשון אתי דמות המשמשין אותי במרום כן מסיק בהדיא בגמ' ולפ"ז נראה דא"צ לכל הני דרשות דכיון דדרשינן דמות המשמשין כולם נכללין בזה אלא שעדיין אנו צריכין לדרוש אתי אותי ללמוד מזה דאדם לחוד אסור: (יז) לא שנא אותם שבמדור העליון נגד התחתון קרוי עליון ולא לגבי מדור שכינה ב"י: (יח) לא שנא אדם לבדו כו' פי' לאפוקי ד' פנים יחד שפני אדם אחד מהן וקמ"ל דאפי' צורת אדם לבדו אסור והטעם כיון שעושה צורת אדם שלם כמ"ש בס"ם זה אסור אפי' לחוד משא"כ כשעושה ד' פנים (ובזה מיושב מה שהקשה הכ"מ פ"ג דהל' ע"א וא"ת למה אמר דאסור לעשותן ד' פנים תיפוק ליה משום צורת אדם וי"ל שאף עשה אדם ושור בצורה א' גרוע מאדם לבדו דלא מזינן ליה מקרא דלא תעשון אתי אותי עכ"ל עכ"ה): (יט) וכן נמי שמשין שבמקדש כו' עד אבל של ז' לא יעשה אפילו משאר מיני מתכות דכשרה נמי בכה"ג במקדש דילפינן מכלל ופרט וכלל. אבל לא כל עץ דבפרט מפורש מתכת ילפינן מזה דוקא של מתכת אסיר אבל לא

הדרושי הגהות

ב פי' או בשל כפרים וכדלעיל והיותר נראה להפך תיבת אבל וכצ"ל ובשל כפרים כולם אסור אבל לעשותן כו' ובזה נתיישב כפל לשון שהתחיל רבינו וכתב אבל כולם אסור וכו' וחזר וסיים וכתב כולן אסורין (פרישה): ג בגמרא שלפנינו א"ר יהודה בריה דרב יהושע מפירקיה דר' יהושע ובר"ה (כד:) איתא א"ר הונא בריה דרב אידי מפירקיה דאביי וכו' וגירסת הרי"ף ורא"ש א"ר הונא בריה דרב יהושע מפירקיה דאביי כו:

מיני מתכות (כ) וצורות ימים וגבעות מותר לעשותן ; (כא) וצורת דרקון אסורה למי שמוצאה להשהותה (כב) ומותר לעשותה (כג) [ד] וכל הצורות שאסור לעשות לעצמו אסור לעשותן ג"כ לעכו"ם (כד) וכן אם עכו"ם עשאם לו (כה) אסור להשהותם (כו) בד"א בבולטת (כז) אבל בשוקעת כאותם שאורגין בבגד (כח) ושמציירין בכותל מותר לעשותן (כט) כדתניא טבעת שחותמה בולט פי' שהצורה שבה בולטת (ל) אסור להניח (לא) ומותר לחתום בה שהצורה נשקעת בשעוה וחותמה שוקע מותר להניח ואסור לחתום ונראה דכל אותם שאסורין במוצאן אסורין אפי' בשוקעת דכיון שאנו חוששין לו שמא נעשית לאליל אף בשוקעת נמי איכא למיחש (לב) ואף בבולטת נמי לא אסרינן אלא ליחיד דטעמא משום חשדא שיחשדוהו שמכוין לאליל (לג) הלכך בשל רבים (ג) דלא שייך בהו חשדא או אפי' של יחיד והיא עשויה פרקים או עשאה להתלמד בה שרי ורב אלפס אינו מתיר אלא כשהוא להתלמד אבל אינו להתלמד אפילו של רבים ושל פרקים אסור וכ"כ הרמ"ה וא"א הרא"ש ז"ל כתב

במקדש אפילו אינה של זהב כדילפינן בהקומץ רבה אבל של עץ שרי כיון דאינה במקדש . ומ"ש וצורות ימים וגבעות מותר לעשותן וכו' כלומר אף ע"ג דשוחט אין חילוק בין שוחט להרים וגבעות ימים ונהרות ובין שוחט לחמה ולבנה כוכבים ומזלות דברי אלו זבחי מתים י"ל דווקא כשמתכוין לעובדם אין לחלק בין זה לזה אבל לעשותן שרי דאינן בכלל לא תעשון אתי והכי משמע בסוגיא לשם דהאה דתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומוקי לה כי תניא ההיא לעובדם פריך אי לעובדם אפילו שלשול קטן נמי ומשני אה"נ ומסיפיה דקרא נפקא דתניא אשר בארץ לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות מתחת לרבות שלשול קטן אלמא דימים ונהרות אינו אסור אלא לעובדם אבל מותר לעשותן ונקט רבינו ימים וגבעו' וה"ה נהרות והרים ובכלל ימים הוי נמי שלשול קטן שהים : ומ"ש וצורת דרקון אסורה למי שמוצאה להשהותה ומותר לעשותה פי' דבמוצאה חיישינן שמא עבדוה קודם שמצאה כדלעיל בסימן זה דהמוצא צורת דרקון על המכובדין אסורין שודאי נעשו לשם עכו"ם אבל מותר לעשותה דאינה בכלל לא תעשון אתי לפי שהוא פורח באויר ואינה בשמים כך מצאתי אבל העיקר נראה לי כמ"ש הרמב"ם בפי' המשניות כי צורה זו בדוה מלבם ויחסוה אלי הלבנה ולא היתה מעולם צורה ולכן מותר לעשותה דאינה בכלל לא תעשון אתי כיון שאינה בעולם אבל כיון שעשאוה הטועים עכו"ם ועובדים אותה אסורה למוצאה ומשמע דעשאה מותר להשהותן ולית בה משום חשדא אפי' בגוף שלם דליכא חשדא אלא בחמה ולבנה כוכבים ומזלות ופרצוף אדם כדלקמן . וצ"ע דבמרדכי פכ"ה במחלוקת רבינו אפרים ור' אליקים משמע שתופסים בפשיטות דצורת דרקון שוה לצורת חמה ולבנה דס"ל נמי דבכלל לא תעשון אתי ואסור לעשותן : ומ"ש וכל הצורות שאסור לעשות לעצמו וכו' . פי' בעשאן לעכו"ם אסור משום לא תעשון אתי דקפיד קרא על העשייה ומדכתיב קרא סתמא משמע אפי' עשאן לעכו"ם וכשהעכו"ם עשאן לו ליכא איסורא דעשייה אלא דאסור להשהותן דאיכא משום חשדא דעכו"ם והא דקאמר בד"א בבולטות וכו' אתרוייהו קאי בין היכא דאיסורא משום עשייה בין היכא דאיסורא משום חשדא ולא משום עשייה כגון דעשאן עכו"ם בין בזו ובין בזו אין איסור אלא בבולטות אבל בשוקעות מותר לעשותן ונקט רבינו לעשותן לאורויי רבותא דאף היכא דאסור משום לא תעשון אתי אין איסור בשוקעות כ"ש היכא דעשאן עכו"ם דליכא אלא משום חשדא מ"מ בשוקעות ליכא חשדא ושרי להשהותן וכתב רבינו דאף אריגה בבגד וציור בכותל הוי בכלל שוקעת אף ע"פ דהצורה ארוגה על הבגד דאין איסור אלא דוקא בבולטת ממש וכ"כ הר"ן להדיא ע"ש . ומ"ש כדתניא טבעת וכו' אף ע"ג דהך ברייתא איירי בשעשאו עכו"ם מדמתיר בשוקעת לחתום בה דאי בעשאו ישראל אסור להשהותה כלל אלא ודאי בעשאו עכו"ם דליכא אלא משום חשדא וכיון שאסור להניחה בבולטת תו ליכא חשדא אפ"ה ס"ל לרבינו דכי היכי דבדליכא אלא משום חשדא איכא חילוק בין בולטת לשוקעת ה"נ היכא דאיכא איסור עשייה איכא חילוק בין בולטת לשוקעת הכי משמע בסוגיא דבעשאו עכו"ם ליכא אלא משום חשדא דעכו"ם דמשני שאני ר"ג דאחרים עשו לו פירוש עכו"ם ואקשינן והא רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה שיננא סמי עיניה דדין ופרקינן התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא טבעת שחותמה בולט וכו' . דאלמא דאין שם איסור כשהעכו"ם עשאו לו אלא משום חשדא דעכו"ם ודוקא בבולטת וס"ל לרבינו סתמא לפי סברא זו דה"ה היכא דעשאו ישראל דאיסוריה משום לא תעשון אתי אין איסור עשייה אלא דדוקא בבולטת :

ומ"ש ואף בבולטת נמי לא אסרינן אלא ליחיד וכו' פי' היכא דעשאו עכו"ם וליכא איסורא אלא משום חשדא בבולטת לא אסרינן אלא ליחיד וכו' ואפי' של יחיד אם היא עשויה פרקים ואינה מחברה אלא בשעה שצריך לה ואח"כ חוזר ומפרקה דכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא או עשאה להתלמד בה לידע מהלך חמה ולבנה ומזלות וכוכבים וכדעביד ר"ג והכי אוקמא תלמודא לדר"ג בהני תלתא אוקימתא וס"ל להרא"ש ורבינו דכולהו הילכתא נינהו . אבל דעת הרי"ף דהך אוקימתא בתרא דקאמר וא"ת להתלמד שאני דמביא ראיה מדתניא לא תלמד לעשות

בה ולא חיישו לחשדא . רבים שאני . והא ר"ג דיחיד הוא דכיון דנשיא הוא שכיחי רבים גביה . ואי בעית אימא דפרקים הוה כלומר של חוליות ולא היה מחברה אלא בשעת בדיקת העדים וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא . ואיבע"א להתלמד שאני דתניא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות עכ"ל הר"ן (הגמרא) בפרק כל הצלמים וכתבו התוס' אומר ר"י דכל אלו תירוצים של אביי אמת הם מדלא קאמר בכל אחד ואחד אלא והכי קאמר לא אסרה תורה בשמשים של מטה אלא בית תבנית היכל ואכסדרה תבנית אולם ד ובשמשין התחתונים אסור חמה ולבנה וכוכבים ובמדור העליון דמות ד' פנים . וכ"כ הר"ן בשם הר"מ מרוטנבור"ק ז"ל והאריך ביישוב הסוגיא לפירוש זה :

והשתא מה שכתב רבינו דכולם אסור לעשותן ל"ש אותם שבמדור שכינה וכו' עד אבל של שבעה לא יעשה אפי' משאר מיני מתכות פשוט בגמרא וכתב הר"ן על פי פי' הר"מ מרוטנבור"ק ז"ל דכל הני אסור לקיימן אפילו בשאחרים עשו לו חוץ מחמה ולבנה וכוכבים ומזלות דשרי בשאחרים עשו לו כל היכא דליכא למיחש לחשדא כמו שיתבאר בסמוך . אבל מדברי רבינו לקמן בסמוך נראה שאינו מחלק ביניהם דכולהו נמי שרי בשאחרים עשו לו כל היכא דליכא למיחש לחשדא : ומ"ש וצורות ימים וגבעות מותר לעשותן זה פשוט שאינם מכלל דברים שנזכרו בגמ' לאיסור : ומ"ש וצורת דרקון אסור למי שמוצאה להשהותה כלומר אסור בהנאה וצריך להוליכה לים המלח משום דחיישינן דילמא עבדוה קודם שמצאה וכמו שנתבאר בסימן זה :

ומ"ש ומותר לעשותה היינו לפי שאינו מכלל דברים שנזכרו בגמ' שאסור לעשותן ומיהו נראה דה"מ בדליכא חשדא כגון בחד מהנך גווני דבסמוך הא לא"ה כיון דמידי דאיירי ופלחי ליה הוא משמע דפשיטא דאסור כדאמרינן בחמה ולבנה . ודע שהרא"ש כתב בפ' כל הצלמים גבי טבעת שחותמה בולט אסור להניחה וכו' האי חותם מיירי בחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ופרצוף אדם שאסור לעשותן וגם להשהותן אם עשאן עכו"ם משום חשדא וצורת דרקון מותר לעשותה ואסור לשהותה עכ"ל והוה משמע לי דה"ק מותר לעשותה לעכו"ם שלא לשם אליל דאינו עובר על עשייתה משום לא תעשון אתי דאינו מכלל אותם דברים שדרשו ממקרא זה לאיסור ואסור להשהותה משום חשדא . ורבינו נראה שלא רצה לפרש כן משום דהאי אסור להשהותה משום חשדא מההוא טעמא גופיה ה"ל למיסר לעשותן ולפיכך פי' דה"ק אסור להשהותה אם מצאה דחיישינן שמא עבדוה קודם שמצאה : וכל הצורות שאסור לעשותן לעצמו אסור לעשותם ג"כ לעכו"ם נראה דטעמא משום דכתיב סתמא לא תעשון אתי ולא כתיב לא תעשון לכם משמע דכל גוונא קא אסר עשייה ואפילו לעכו"ם : ומ"ש וכן אם עכו"ם עשאם לו אסור להשהות בד"א בבולטת וכו' כדתניא טבעת שחותמה בולט וכולי זה פשוט מדאמרינן והא רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל שיננא סמי עיניה דדין התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה וכולי : ומ"ש ונראה דכל אותם שאסורים במוצאן אסורים אף בשוקעת וכולי ברור בטעמו : ומ"ש דשוקעת מיקרי אותם שאורגים בבגד ושמציירין בכותל כלומר שמציירין בסמנין על הכותל או על הלוח כ"כ הרמב"ם בפ' ג' מהלכות ע"ז . וכ"כ המרדכי בפרק כל הצלמים בשם רבינו מאיר ז"ל : ומ"ש ואף בבולטות לא אסרום אלא ליחיד פשוט דמאי דכתב אם עכו"ם עשאן לו אסור להשהותן אהא כן בולטות קאי ומ"ש לחלק בין יחיד לרבים ובין של פרקים לשאינה של פרקים ובין להתלמד לשאינה להתלמד מבואר בגמ' שהבאתי ומשמע דכל הנך תלתא תירוצי דקאמר הגמרא הלכתא נינהו וכל חד מהנך גווני שרי וכן נראה מדברי הרא"ש ז"ל שכתבם אבל הרי"ף כתב ומי שרי והכתיב לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום כגון חמה ולבנה וכוכבים להתלמד שאני דכתיב לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות ולא חילק בין יחיד לרבים ובין של פרקים לשאינה של פרקים וגם לא הזכיר היתר דאחרים עשו לו כלל וגם הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות ע"ז לא חילק להתיר בדברים אלו וכתב הר"ן שנראה שהם סוברים דכיון דלקושטא דמילתא היא דלהבין ולהורות שרי מעתה ליכא למימר בדר"ג דאחרים עשו

דרכי משה

(ג) ובמרדכי פ' ת"ה מתיר היכא דשכיחי רבים דליכא חשדא היכא דאחרים עשו לו בין לעשותו בין להשהותן כו' והוא לא כדברי הר"ן דכתב משוקעים אינן אסורות רק לעשות אבל להשהותו

דרישה

וכמ"ש בב"י ר"ס זה) : [ד] וכל הצורות שאסור כו' עד הלכך בשל רבים דלא שייך בהו חשדא בפ"ב דר"ה דף כ"ד תנן דמות צורות לבנות היו לו לרבן גמליאל על טבלא בעלייתו בכותל שהיה מראה בהן את ההדיוטות ואמר להם הכזה ראיתם כו' ופריך עלה והא כתיב לא תעשון אתי כו' עד ר"ג רשות הוי ושכיחי רבים גביה ליכא חשדא איבעית אימא של חוליות הוה ולא היה מחברה אלא בשעת בדיקת העדים וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא ואבע"א להתלמד שאני דתניא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות כו' והוא דעת רבינו . והרי"ף שאינו מתיר אלא בלהתלמד אפשר משום דס"ל דלאיבעית אימא קמאי כאילו בהדיא אמר דוקא זה מותר לא ברבים או בפרקים אסור והרמ"ס

פרישה

של עז : (כ) וצורות ימים וגבעות מותר לעשותן אע"פ שאם עבדן אסורין לעיל סימן ד' נתבאר דאם שחט לשם כן נאסר ש"מ דיש שעובדין אותן מ"מ מותר לעשותן דמסתמא אין עובדין אותן : (כא) וצורת דרקון אסורה למי שמוצאה הטעם שמא נעבדה קודם לכן : (כב) ומותר לעשותה לפי שסוף פורח באויר ואינה בשמים ולא קרינן ולא תעשון אתי מ"ו . וב"י כתב ונראה דה"מ בדליכא חשדא כגון בהכי גוונא דבסמוך הא לאו הכי אסור כדאמרינן בחמה ולבנה ע"ש : (כג) וכל הצורות כו' אסור לעשותן ג"כ לעכו"ם הטעם מדכתיב סתמא לא תעשון אתי ולא כתיב לא תעשון לכם ב"י (אבל אין להביא ראיה מדכתיב אלהי מסכה לא תעשו לכם דדרשינן לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכם כמבואר בסמ"ג בסימן כ"א וי"ל דלמא דוקא דבר שעובדין אותו הוא בפס הלכי לא תעשו אבל צורת המזלות ושאר צורות האסורין אם אינן עובדין אותה מכ"ל דאסורין לעשותן אף לעכו"ם מס"ס מוכרח לומר מדכתיב לא תעשון אתי כו' עכ"ה) : (כד) וכן אם עכו"ם עשאם לו כו' כי' בין לישראל בין לעצמו : (כה) אסור להשהותן פי' משום חשדא שיסברו שהוא עשאם או עבדם ועיין בתוס' שם בדף מ"ג ע"ב דנראה דס"ל דלפי האמת אין חשד משום שעשאם אלא משום שעבדם וכן מוכח מל' הרמב"ן שכתב רבינו אחר זה שכתב דהכי דאיסורין דידהו משום לא תעשון אתי אין חילוק בין שוקעת או בולטת ולא מפלגינן אלא בהכי דטעמא משום חשדא הוא ה"מ דהתם חשדא הוא שיחשדו לעובדן וכן מוכח ממס"ר שם אחר זה . ודוקא להכניסם בידו כמ"ש בסמוך שהכל רואין ואיכא חשד אבל להניח בתיבה מקום שאין רואה מותר ק"ל . ועיין בסמוך במס"ר בשם ר"ת דבצורת חמה ולבנה כו' אסורין בין לעשותן בין להשהותן ולהשהותן דהתם פירושו דאסור מן התורה משמע דגם אסור להשהותן דכתב רבינו קמן ברישא איסור דאורייתא מיירי וכן דעת הרי"ף בכל משמשי מרום ודעת מהר"ם כן במשמשי מדור עליון למוד וכתב דג"כ נפקא מדכתיב לא תעשון וסבאתי לשונם ופירושם בתשובתי וכתבתי דמדברי תוספות והרא"ש מוכח דלא ס"ל דיש איסור דאורייתא בשהייה בלא עשייה ויש לתמוה על רבינו במ"ש בשם ר"ת איסור דאורייתא על השהייה למוד ועי"ש שכתבתי עוד כמה מקומות השייכים לענין זה ודו"ק : (כו) בד"א בבולטת דאיכא הני תרתי איסורא אסור לעשותו ואפי' עשאם נכרי אסור להכניסם בידו דכיון שהוא בולט הוא גלוי וניכר לעין כל ויחשדוהו שעובד אותו אבל במשוקעת מותר אפי' לעשותו אלא שר"ת ורמב"ן חולקין ומוסיפין בסמוך באיסור עשייה והנך דאסורין במולא משום דדרך שעכו"ם לעובדם אסורים אפי' במשוקעים לד"ה דאף שהן משוקעין ואינן גלוים לעין כל מ"מ המולא אותם צריך לחוש מעצמו שמא שעכו"ם עבדם וק"ל : (כז) אבל במשוקעת כאותן שאורגים בבגד וי"ל מ"ו כל אריגה קרוי שוקעת אפי' אם הצורה ארוגה על הבגד וכן הוא בהגדה בר"ן ע"ש עכ"ל : (כח) ושמציירין בכותל פי' בסמנין : (כט) כדתניא טבעת שחותמה בולט כו' בסמוך כתב בשם הרמב"ן דדוקא בהכי דטעמא משום חשדא מחלקין בהכי אבל הכך דאסורין משום לא תעשון אתי אפי' משוקעין נמי אסור ושם כתבתי שהוא מפרש הכיא ברייתא דמיירי בשאר צורות שאינן שמשים במרום : (ל) אסור להניח פי' להניח על ידו או במקום מגולה אבל להניח בתיבה מקום שאין רואה מותר כמ"ש בסמוך : (לא) ומותר לחתום בה אף ע"פ שבבאתי סתימה הוא עושה צורה מ"מ מותר לעשות כיון שהצורה כו' : (לב) ואף בבולטת כו' פשוט דמ"ש אם עכו"ם עשאם לו אסור להשהותו דמיירי בבולטת קאי ב"י : (לג) הלכך בשל רבים דלא שייך בכו חשדא כו' עד"ר :

חדושי הגהות

ד לשון התוס' שהעתיק הרב"י הוא כפי מה שהוא בתוס' דד"ה (כד :) אבל בע"ז דברי התוס' הם בנוסחא אחרת. ועיין בבה"ג ס"ש בזה

כתב כספרא ראשונה (לז) ור"ת כתב דבצורות חמה ולבנה כוכבים ומזלות אין חילוק בין בולטת לשוקעת דאין חילוק בין בולטת לשוקעת אלא בשאר צורות ופרצופין אבל כל אלו אסורין בכל ענין בין לעשותן בין להשהותן (לח) והרמב"ן הוסיף עוד צורת אדם וכל שמשין שבמרום שאסורין בין בבולטת בין בשוקעת ולא מפלגינן בין שוקעת לבולטת אלא בשאר צורות דטעמא משום חשדא הלכך לא אסירי אלא בבולטת דאיכא חשדא אבל בשוקעת דליכא חשדא שרי אבל הנך דאיסורא דידהו משום לא תעשון אתי אין חילוק ומסתברא שלא אסרו בשאר צורות אלא על הטבעות וכיוצא בהן שהן מכובדין אבל על המבוזין מותר לצור שאר צורות בין שוקע בין בולט דליכא למיחש בהו לחשדא (לו) והא דקתני אסור לחתום בה על המכובדים קאמר כגון שיראים וטבעות אבל על המבוזין שרי ע"כ כתב הרשב"א דמות שמשין שאסור לעשותן אין חילוק בין מכובדין למבוזין דלא שייך לחלק בין מכובדין למבוזין אלא בהנך דאיכא משום חשד אליל מכובדים איכא למיחש לאליל ולא במבוזין אבל בהנך דאיסורא דידהו משום לא תעשון אתי אין חילוק בהן ע"כ (לז) והא דאסרינן בצורת אדם ודרקון דווקא בצורה שלימה

עשו לו ומדחייה הנהו אוקימתי דאחרים עשו לו ודפרקים ע"כ. ומ"מ על הרמב"ם ז"ל יש לתמוה שה"ל לכתוב דלהתלמד מותר לעשותן: ומ"ש רבינו בשם ר"ת דבצורות חמה ולבנה וכוכבים ומזלות אין חילוק בין בולטת לשוקעת כ"כ התוספות והרא"ש בפרק כל הצלמים ודקדקו כן מדפריך והא ר"ג יחיד הוא ולא משני ליה דצורת לבנה דעשה ר"ג לא היתה בולטת ולכן אמרו דבחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין שהרי נראים בעינינו כשקועים ברקיע הלכך בשוקעין נמי אסור וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות ע"ז. והר"ן כתב בפרק כל הצלמים הך ברייתא דטבעת שחותמה בולט איכא מ"ד דלא בדמות שמשי מרום שאסרה תורה לעשותן איתניא דרחמנא לא פליג בין בולטות לשוקעת אלא בשאר צורות הוא שאף ע"פ שמותרות מן התורה בין לעשותן בין לקיימן כל שהן בולטות אסורות מדרבנן ומשום חשדא וכשהן שוקעות מותרות בדליכא חשדא וכן נמי צורות שבמדור התחתון שאסרה תורה לעשותן היכא שלא עשאה הוא אלא שאחרים עשו לו אם הם בולטות אסור לקיימן מדרבנן ומשום חשדא נמי ואם שוקעות מותרות דאיסור תורה ליכא שהרי אחרים עשו לו ומשום חשדא ליכא כיון שהם שוקעים ולשון אחר אמרו שכל הצורות שאסרה תורה דוקא בולטות אסורות אבל שוקעות מותרות וכל שאר הצורות בין שוקעות בין בולטות מותרות והא דתניא טבעת שחותמה בולט וכו' באותן צורות שאסרה תורה מיתוקמא דבהנהו איכא לאיפלוגי בין בולטת לשוקעת אבל שאר כל הצורות בין בולטות בין שוקעות מותרות והוא ז"ל הכריע כלשון ראשון וכתב עוד והרמב"ם ז"ל יש לו דעת אחרת בפ"ג מהלכות ע"ז שהוא כ' שם דדמות שמשי מרום אסורים בין בולטים בין שוקעים ושאר כל הצורות חוץ מצורת אדם מותרים בין בולטות בין שוקעות וזה שחילקו בין טבעת בולט לשוקע העמידה הרב בצורת אדם בלבד ולא ירדתי לסוף דעתו מנין לו לחלק בין צורת אדם לשמשי מרום וכולם אלא תעשון אתי כפקא אולי סובר הרב דמלאכי השרת מפני שאינן בעלי גוף כן חמה ולבנה וכוכבים ומזלות מפני שאינם נראין בולטים ואף בגלגלן אינם בולטים אלא משוקעים בתוכו ליכא לאיפלוגי בהו בין בולט לשוקע אבל דמות אדם מפני שאינו נראה אלא בולט לא מיתסר אלא בכה"ג דאע"ג דמאתי מפקינן אפ"ה כיון דצורת אדם הנמצאת בולטת היא לא מיתסר אלא בבולט: ומ"ש רבינו שהרמב"ן הוסיף עוד צורת אדם וכל שמשים שבמרום כלומר שבמדור העליון שאסורים בין בבולטות בין בשוקעות וכו' זו היא הסברא שהכריע הר"ן כמותה:

וכתב עוד הר"ן שם כ"ל שלא חששו לחשדא אלא בצורות שהיה מנהג העכו"ם לעובדן אבל כגון אלו מותרין לצור צורות כל שלא נודע ולא נשמע שיהיו נעבדות כלל שכן המנהג לקיים צורות בולטות מאותן שלא אסרה תורה ולא שמענו מי שמיחה בכך עכ"ל ולקמן בסמוך אכתוב סברות אחרות בשם המרדכי בענין צורת כפה חיה חוץ מצורת אדם: ומה שכתב ומסתברא שלא אסרו בשאר צורות כלומר בשאר צורות שמותרות מן התורה ואסרום חכמים משום חשדא אלא על הטבעות וכיוצא בהם שהם מכובדים וכו' והא דקתני אסור לחתום כלומר הא דתניא טבעת שחותמה בוקע אסור לחתום בה על המכובדים הוא דאסר אבל לחתום בה על המבוזין שרי דכיון דמבוזין נינהו לית ביה משום חשדא וסברא זו דהרמב"ן כתבה הר"ן בפ' כל הצלמים:

(ב"ה) כתב רבי' ירוחם על הא דטבעת שחותמה בולט מותר לחתום בה וכו' האי חותם מיירי בחמה ולבנה כוכבים ומזלות ופרצוף אדם אסור לעשותו ואפי' להשהותו אם עשאו עכו"ם משום חשד ועל היתירא דשכיחי רבים גביה כתב או ב' אנשים הנכנסים לבית שיש שם צורה ונראה שלמד כן מדמותיב בגמרא מעובדא דלוי ואבוה דשמואל הוו עיילי ומצלי בבי כנישתא דהוו ביה אנדרטא ולא היישינן לחשדא ושני רבים שאני וכתב עוד בשם הפסקים דאע"ג דברבים ליכא חשדא מכוער הוא להם: כתב הרשב"א דמות שמשין שאסור לעשותן אין חילוק בין מכובדים למבוזים וכו':

כתב הרא"ש בפ' כל הצלמים שאני ר"ג דאחרים עשו לו קנאה מהעכו"ם עשויות ע"כ והתוספות כתבו בפ"ב דר"ה (כד:) שאני ר"ג דאחרים עשו לו ואף ע"ג דבכל מילי אמירה לעכו"ם שבות הכא לא גזור משום מצוה וצריך ליזהר כשמלוים לעכו"ם ומתתמין חותם בחותם של שעוה שתלוי באגרת ואם העכו"ם מביא לו חותם מעצמו מותר ובפרק כל הצלמים כתבו יש שהיו רוצים להחמיר שלא להחתים לעכו"ם חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב אא"כ היה העכו"ם מביא מעצמו וכן שלא להגור אותן רצועות שיש בהם צורות בולטות אמנם יש סמך להתיר מתוך ה"ג שמעמיד אותה דר' יהודה בצורת דרקון ושם שייך חשדא טפי מבאחריני כדתנן מצא כלים ועליהם צורת דרקון יוליכם לים המלח והנדרעי דקא חייש לחשדא היינו משום שהיה צלם דמות אדם כל גופו בידים ורגלים ע"כ וכ"כ המרדכי (ז): והא דאסרינן בצורת אדם ודרקון דוקא בצורה שלימה וכו' כ"כ הרא"ש בפרק כל הצלמים וז"ל והא דאסרינן צורת אדם ודרקון דוקא בגולם שלם אבל צורת הראש בלא גוף שלם מותר ולא תעשון אתי דרשינן וגם ליכא חשדא אם אין כל הדמות שלם עכ"ל: כתב רבינו ירוחם המלעות שעושים בהם אותם צורות אסור לעשותן שהרי הן נעבדין וראוי לנדותו אם לא ימנע וכ"כ המפרשים עכ"ל: (ב"ה) כתב בא"ח כ' הרשב"א בתשובה סימן קס"ז ותתכ"ה על צורת אריה בלא ל' חרות על טס כסף לרפאות לפי שנמצא בספר הרפואות שזה מועיל לחולי המתני' והוא שיעשוה בשעה ידועה והשיב אפי' עשאה ישראל אפי' בלשון אפי' בולט אין איסור עשייה לפי שאין בשמשי עליון דמות אריה עומד לבדו ולא נשר אלא שפני חיות המרכבה דמות ארבע חיות אלו והעושה צורת פנים כצורת החיות שעושה לה דמות ארבעה פנים אלו ה"ז אסור אבל אחת בהם לבד לא והביא ראיות לדבר ושמעתי שמורי הרמב"ן היה עושה אותה צורה לאותו חולי וכתב עוד ואי משום דרכי האמורי כל שהוא משום רפואה וידוע לרופאים שהוא כן אין בו משום דרכי האמורי ויותר מזה כ"ל שכל שלא נאסר בגמרא (שבת סז.) באותם המנויים בדרכי האמורי מותר לעשותן לרפואה ואע"פ שלא נודע לנו בבירור אם יש בו משום רפואה לפי שאין הסגולות נודעות לנו והביא ראיה לדבר. ואני מצאתי בתשובת חכמי קטאלו"ניה האחרונים שהרשב"א הושג מחכמי דורו על היתר צורה זו וחזר בו: כתב המרדכי בפרק כל הצלמים השיב רבינו אפרים על צורות עופות וסוסים שציירו בב"ה לא דמי לטבעת שיש עליה חותם דהתם הוא דמות צלם פרצוף אדם או דמות חמה ולבנה ודרקון שעובדין להם אבל צורות עופות וסוסים אין העכו"ם עובדין להם אפילו כשהם תבנית בפני עצמה כ"ש כשהם מצויירים על הבגדים ותנן כל הפרצופים מותרים חוץ מפרצוף אדם ומוקי לה פרצוף אדם במולא דוקא לר"י אבל רבנן אפילו פרצוף אדם מתירים במולא הילכך אין כאן בית מיחוש עכ"ד ורבינו אליקים פי' הא דתנן כל הפרצופים מותרים חוץ מפרצוף אדם היינו בעושה כדמתרץ אביי והאי כל לאו דוקא דהא צורת חמה ולבנה ודרקון הם בכלל האיסור הואיל והשיבי ציירי וצלאי ועי"ל דוקא אביי הוא דמוקי לה הכי בעושה אבל אנן קי"ל כרבא

לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות הוא עיקר ומידחייה הני אוקימתא קמאי דרבים שאני וא"א דפרקים הוא דכיון דליכא ראייה להני אוקימתא דחיק להו מהילכתא: ומ"ש ור"ת כתב דבצורת חמה וכו' כ"כ התוס' והרא"ש בשמו והטעם לפי שברקיע הם שקועין וכ"כ התוס' והסמ"ג אבל הרא"ש כתב וז"ל כי נראין בעיניהו רשקועין ברקיע אלא דמ"ש רבינו לר"ת דאסורין בין לעשותן בין להשהותן לא ידעתי מנין לו דמ"ש הרא"ש אהך דשמואל דא"ל לר' יהודה שמי עייניה דדין וז"ל האי חותם מיירי בחמה ולבנה כוכבים ומזלות ופרצוף אדם שאסור לעשותן וגם להשהותן אם עשאו עכו"ם משום חשדא עכ"ל לא כתב הרא"ש דברים אלו אלא למאי דס"ל דאף באיסור עשייה איכא חילוק בין בולטת לשוקעת ולכך כתב הרא"ש דהאי חותם דרב יהודה דאסר ליה שמואל בבולטת מיירי בחמה ולבנה וכו' דאסור לעשותן וגם להשהותן אם עשאו עכו"ם משום חשדא אבל לר"ת דאוסר בחמה ולבנה אפי' שוקעת משמע דוקא היכא דעשאו עכו"ם דאיכא משום חשדא התם הוא דאפילו בשוקעת איכא חשדא דעכו"ם כדמוכח מהראיה שהביאו התוס' והרא"ש לדברי ר"ת מדפריך אשינויא דרבים שאני והא ר"ג דיחיד הוה תימה אמאי לא משני דצורת לבנה דר"ג לא היתה בולטת אלמא דבחמה ולבנה כוכבים ומזלות אין חילוק בין בולטת לשוקעת בכל ענין איכא חשדא דעכו"ם ונראה דס"ל לרבינו דהך קושיא דמכחה הכריח ר"ת דאין חילוק בחמה ולבנה בין בולטת לשוקעת היכא דאיסוריה משום חשדא איכא להכריח נמי מכח הך קושיא בתחלת הסוגיא דפרכינן אדר"ג ומי שרי לעשות צורת חמה ולבנה והכתיב לא תעשון אתי דמדלא משני דצורת חמה ולבנה דר"ג לא היתה בולטת אלמא דאין חילוק בין בולטת לשוקעת בכל עניין איכא איסורא דעשאה וכדכתב הרא"ש לסברה הראשונה דאין איסור בחמה ולבנה אלא בבולטת דאסור בין לעשותן בין להשהותן אם עשאן עכו"ם ה"נ לר"ת דאסור בחמה ולבנה בין בבולטת בין בשוקעת נמי אסור בין לעשותן בין להשהותן אם עשאן עכו"ם: ומ"ש והרמב"ן הוסיף עוד צורת אדם וכו' איכא לתמוה מאי מוסיף עוד דקאמר רבינו דמשמע דס"ל להרמב"ן הא דר"ת והלא הרמב"ן ס"ל לחלק בין היכא דאיסורא דידיה משום לא תעשון אתי התם הוא דאין חילוק בין בולטת לשוקעת אבל היכא דליכא איסוריה אלא משום חשדא איכא לחלק בין בולטת לשוקעת ולר"ת אף היכא דליכא אלא משום חשדא נמי אין חילוק בין בולטת לשוקעת כדמוכח מהראיה מדלא משני דלבנה דר"ג שוקעת היתה וליכא חשדא. ונראה דרבינו מפרש בדברי הרמב"ן דדוקא בשאר צורות דליכא משום איסור עשייה כלל אלא משום חשדא דעכו"ם התם הוא דאיכא לחלק בין בולטת לשוקעת אבל בחמה ולבנה כיון דהיכא דאיכא משום איסור עשייה אין חילוק בין בולטת לשוקעת הלכך אפי' עשאו עכו"ם דליכא משום איסור עשייה אלא משום חשדא נמי אסור בכל עניין בין בבולטת בין בשוקעת דהא בלאו חשדא דעכו"ם איכא נמי חשדא אף בשוקעת דעשאו זה ועבר על לא תעשון אתי וגו'. ומ"ש הרמב"ן והא דקתני אסור לחתום בה על המכובדין קאמר וכו'. נראה דר"ל דאסור לחתום בה על דבר מכובד כגון שיראים וטבעות וכיוצא בו מהדברים המכובדים שאחר חותם עליהם בשעוה כדי שלא יתחלפו לו אבל אחר וכיוצא בזה אבל לחתום על דברים מבוזין שרי. ודע דאהך דמשני שאני ר"ג דאחרים עשו לו כתבו התוס' הקשה הר"ר אלחנן דלכאורה משמע שצוה ר"ג לעכו"ם לעשות והא אמירה לעכו"ם שבות ואפי' בדבר שאינו של שבת וי"ל דמצוה שאני עכ"ל. ויש להקשות הלא כתבו התוספות דאין להתיר שבות דאמירה לעכו"ם במקום מצוה אלא במצות מילה דהיא גופה דוחה שבת אבל לא בשאר מצות וכ"כ רבינו בה' שופר ולכן לא נתקבל שינויא דתוספות להרא"ש ז"ל שהרי כתב וז"ל שאני ר"ג דאחרים עשו לו כלומר קנאן מן העכו"ם עשוי עכ"ל. דקשיא כיון דר"ג לא צוה לעכו"ם לעשות אין בו משום שבות כל עיקר והמרדכי הארוך תירץ דעכו"ם עשו לו מעצמן שלא אמר להן ר"ג לעשות לו והוא נכון: **ומ"ש** והא דאסרינן בצורת אדם דוקא בצורה שלימה וכו'. פי' דאם אין שם אלא צורת הראש בלא גוף שלם אין בו משום איסור עשייה דלא תעשון אותי דרשינן וגם חשדא דעכו"ם ליכא אם

דרכי משה

להשהותן משוקעים שרי אפי' בחמה ולבנה כו': (ד) וכ"ם פ' ח"ה ופ"ד דר"ה אמנם בהר"ן כתב בשם רב אלפס והרמב"ם דכל צורה שאסור לעשותן אסור להשהותן אם אחרים עשו לו כדעת הטור וכתב הר"ן עוד ואפי' באינן בולטות לא שרי אלא בחמה ולבנה וכוכבים ומזלות אבל צורות שבמדור העליון אפי' בשקוע אסור וזהו שלא כדברי רבי' הטור דמשמע דכל

פרישה

(לד) ור"ת כתב דבצורת חמה ולבנה כו' אין חילוק בין בולטת לשוקעת הטעם שהרי נראין בעינינו כשקועין ברקיע הלכך בשקועין נמי אסור וברייתא הנ"ל דתניא בה דבמשוקעין מותר להניחו ובבולטת לחתום אע"פ שבחתימה נעשה צורה מיירי בשאר צורות שבמרום שבולטות בעצמן שם ולהרמב"ן אותה הברייתא מיירי דוקא בשאר צורות שאינן במרום כלל: (לה) והרמב"ן הוסיף כו' ולא מפלגינן כו' אלא בשאר צורות דטעמא משום חשדא פי' שיחשדו אותו שעובד אותה צורה

(לו) והא דקתני אסור לחתום בה על המכובדים קאמר פי' לחתום דבר מכובד אבל לחתום על דבר מבוזה שרי והא דקאמר כגון שיראין וטבעות כלומר שאדם חותם עליהם בשעוה כדי שלא יתחלפו לו לשאר היכירא ודו"ק מ"ו: (לז) והא דאסרינן בצורת אדם כו' אבל צורת ראש בלי גוף אין בה שום איסור כו' והסמ"ג נוטה לאסור אפי' בפרצוף אדם לבדו מ"ו:

אם אין כל הדמות שלם ואפי' מלאו לא חיישינן שמא עבדוה קודם שמלאה כ"כ הרא"ש והתוספות בד"ה שאני ר"ג (דף מ"ג) מיהו בסמ"ג נוטה לאיסור אף בצורת אדם לבדו ע"ש ובמרדכי כתב ע"ש הר"ר פרץ כשאין בו צורת כל גופו של אדם אין אסור אלא צורת דרקון בלבד ע"ש :

קמב בשם שהאליל וכו' ברייתא בפרק בתרא דבילה (ל"ט) גחלת של אליל אסורה ושלהבתה מותר פירוש מותרת לחמם בה דלית בה משש"א ובסוף תמורה כל הנשרפים אפרם מותר חוץ מאפר אשירה :

סכין של אליל חדש וכו' פ"ק דחולין (דף ח') וע"ל סימן י' כתב גם דעת הרשב"א דבדיעבד צריך להוליך הנאה ליס המלח דהיינו כדי שכר סכין לשחוט בה וכאן סתם רבינו דבריו כהרא"ש שא"ל דבהנא' מוטע' כזו שרי בדיעבד ואיכא לתמו' היכא אשכחן היתירא באיסור הנאה בהנאה

שלימה בכל איבריה אבל צורת ראש או גוף בלא ראש אין בה שום איסור לא במוצאו ולא בעושה :

קמב בשם שהאליל אסורה בהנאה כך כל הנאות הבאות ממנה אסורות (א) אפי' אם שרפה (ב) אסור ליהנות בגחלתה ואפרה (ג) אבל מותר ליהנות משלהבתה (ד) סכין של אליל (עי"ל סימן י') חדש (ה) או ישן ולבנו (ו) אסור לשחוט בו לכתחלה בהמה מסוכנת ולהתוך בו נתחים קטנים דהוה ליה מתקן (ז) ובדיעבד מותר ומותר לשחוט בו בהמה בריאה ונתחים גדולים העומדים

כרבא דאמר כולה במולא ומציעתא רבי יהודה היא אלמא במולא מותרים ובעושה אסורין ובמכילתא אוסר לעשות אפי' פרצוף בהמה ולפורים וחגבים ודגים שנאמר תבנית כל בהמה אשר בארץ ע"פ הראיות הללו נוה להסיר צורות אריות ונחשים שציירו בב"ה בקלוניא עכ"ל (ה) וכהג"א כתב בשם א"ז דברי רבינו אליקים ונתן טעם עוד משום דכיון דאיתא (ברכות ה :) דבעינן שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר וגם (אמרו ב"ב כ"ה :) הרוצה שיעשיר יצפין יהא נראה כמשתחוה לאותן הצורות וכתב עוד וכשהיה אבא מורי נער היו מציירים בב"ה צורות אילנות ועופות ודן לאיסור השתא איתבריר לן דכולהו אסירי בעשיה כגון הפרצופין דהיינו אדם ובהמות וחיות וצורות כגון עופות ודגים ונחשים ותולעים וצלמים כגון תבנית ודבר העשוי כדמות כולהו העושה אותם עובר בלאו ועשו לו אחרים מותר מן התורה ואסור מדרבנן עד שיפחות צורתן עכ"ל וכבר נתבאר

מוטעת הא ודאי כיון דאיכא בהנאתו שוה פרוטה חשיב כאילו נהנה ק' מנה ותו קשה וכי גרע הנאה זו מהנאת הזאת מי חטאת בימות החמה דקאמר רבא דאסור במודר הנאה כדאיתא פ"ג דר"ה (דף כ"ח) ומה שהביא הרא"ש ראיה מריש השוכר את הפועל לעשות בי"כ דאין שכרו אסור אלא משום קנס כדי שלא ישכיר עצמו לעכו"ם לפע"ד אינה ראיה דשכירות אין בו איסור אלא מדרבנן דאינו חשוב כדמי י"כ כדפי' התוס' לשם להדיא והכי מוכחת כל הסוגיא דשכרו אינו כדמי עכו"ם הלכך אין בו איסור אלא משום קנס אבל סכין של עכו"ם דהוה משמשיה אסור בהנאה מדאורייתא אין חילוק בין הנאה מועטת למרובה הכל אסור מדאורייתא אפילו דיעבד הילכך נראה עיקר כהרשב"א והוא דעת הרמב"ם בפ"ז מה' ע"ז וכך נראה בש"ע שפסק כך

לעיל דללשון אחרון שכתב הר"ן כל הצורות מותרות אפילו בולטות חוץ מאותן שאסרה תורה משום לא תעשון אתי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות ע"ז וז"ל צורות הבהמות ושאר נפש חיה חוץ מן האדם וצורת האילנות והדשאים וכיוצא בהן מותר לצור אותם ואפי' היתה הצורה בולטת וזה מבואר כדברי רבינו אפרים ואפי' ללשון ראשון שהכריע הר"ן כמותו וכתבו רבינו בשם הרמב"ן ז"ל אף ע"פ שאוסר בשאר צורות כשהן בולטות מ"מ כשהן שוקעות מישרא שרי וכבר נתבאר לעיל שהמצוייר בסימנין על הלוח ועל הטבלא מיקרי שוקע וגם המרדכי כתב בשם הר"מ והתיר לצייר צורות במיני צבעונים מפני שאינו בולט הילכך מדברי כולם נלמוד דבכה"ג שהיו מצויירים בכותל שרי ושלא כדברי רבינו אליקים ועוד דאפי' לסברת הר"ן והרמב"ן כיון שאין העכו"ם עובדים לאותן צורות אפי' אם היו בולטות מותרות וכמ"ש בסמוך בשם הר"ן ז"ל הילכך נקיטינן כדברי רבינו אפרים דכולהו סברי כוותיה וליתא לדרבינו אליקים

מקמיה דס"ל יחיד לגבי רבים ומה שפירש רבינו אליקים דהא דתניא כל הפרצופים מותרים חוץ מפרצוף אדם שהי' כל לאו דווקא הוא דהא צורת חמה ולבנה ודרקון הם בכלל האיסור איני יודע מה הועיל בכך דמ"מ שאר פרצופין חוץ מג' צורות אלו מיהא מותרים וההוא עובדא שציירו בב"ה כיון שלא הוו מצורות אלו ודאי שרי ומ"ש ועי"ל דדוקא אביי הוא דמוקי לה בעושה אבל אנן קי"ל כרבא דאמר כולה במוצא וכולי אלמא במוצא מותרים ובעושה אסורים י"ל דרבא לא נאדי מאוקימתא דאביי אלא משום דדחיקא ליה לאוקומי רישא וסיפא בחד גוונא ומציעתא בחד גוונא ולהכי אוקמא כולהו במוצא אבל לענין דינא אה"נ דס"ל כאביי דשרי לעשות כל פרצופין חוץ מפרצוף אדם דכיון דלא אשכחן לאביי דפליג בהכי לא מוקמינן פלוגתא בינייהו ותדע מדאמרינן בגמ' אמציעתא אלא פשיטא בעושה וכדרב הונא בריה דרב יהושע כלומר דאסר פרצוף אדם מלא תעשון אתי ומדלא איצטריך לאיתויי ראיה להיתר שאר פרצופין ולאסור פרצוף אדם הוא דאיצטריך לאיתויי מדרב הונא משמע דשאר פרצופין מפשט פשיטא להתיר דהא אפילו פרצוף אדם הוה שרי אי לאו קרא דרב הונא ובאינך פרצופין דלא אשכחן מאן דמייתי להו מקרא לאיסורא ודאי מישרא שרו לכ"ע ומ"ש דבמכילתא אוסר לעשות אפי' פרצוף בהמה וכו' יש לומר דההיא בבולטת דוקא וכשיטת הרמב"ן והר"ן ז"ל ובפרק ח"ה (נד .) על הא דקאמר התם דרב לא קני לגינתיה אלא בצורה פירשב"ם צורת חיה ועוף כתב המרדכי מכאן הוכיח ר"מ דהא דתני במכילתין לא תעשה לך פסל וכו' עד לא יעשה לך גלופה אבל יעשה לו אטומה ת"ל וכל תמונה עד אפי' בהמה חיה ועוף דגים וחגבים היינו דוקא פרצוף גמור חקוק וגלופה היינו צורה בולטת אטומה היינו צורה שוקעת אבל במיני צבעונין מותר אפי' לישראל לצורך עצמו כדמשמע הכא מפרשב"ם אבל חותם בולט או שוקע אסור לישראל לעשות אבל אם אחרים עשו מותר להניחו היכא דרבים שכיחי גביה דליכא למיחש לחשדא כדמשמע פרק כל הצלמים עד כאן ולע"ד נראה לומר דבמכילתא מיירי בעושה אליל ממש ואפי' לעכו"ם א"כ בצורות שמנהג העכו"ם לעבדן והיינו דמייתי לה מלא תעשה לך פסל אבל צורות שאין מנהג העכו"ם לעובדן מישרא שרי וכמ"ש הר"ן ז"ל ומ"ש שע"פ הראיות הללו נוה להסיר צורות אריות ונחשים שציירו בב"ה בקלוניא לא ידעתי מה הועיל בתקנתו דהא לד"ה שאר פרצופין שרו במוצא וכיון דבמוצא שרו אע"ג דהוה איפשר למיחש דילמא פלחי ליה לא חיישינן להכי ומשמע דלקיימו נמי בכי דכיון דלית ביה חשש אליל אמאי אסרינן לקיימו ומשמע דה"ה בעשאו ישראל נהי דהעושה עבד איסורא מ"מ לקיימן מותר ועושה איסורא דעבד בשעת עשייה עבד ובוב אין לו תקנה אע"פ שיסירם ואפשר לומר דאע"פ כן לא רצה שיהיה זכר וקיום לדבר שנעשה באיסור לפי דעתו ז"ל אבל כבר כתבתי בכל הפוסקים חלוקים עליו ומתירים לעשות כן אפי' לכתחלה : (ו) **כתב** מהרי"ק בשורש ע"ה דהא דתניא מנורה בת ז' לא יעשה אע"פ שמשנה בגבהה ממנורה שבמקדש דהא דבעינן דמנורת מקדש גבוה י"ח טפחים אינו לעיכובא וכתב עוד דהאי דתניא אכסדרה תבנית אולם כתבו התוס' אף ע"ג דעולם היו בו ד' מחיצות י"ל דמ"מ כיון שפתחו רחב וגבוה מאוד היה ניכרת כאילו אין לו רק ג' מחיצות עד כאן והביא ראיה משם דבמראית העין תליא מילתא ה"נ כיון שהיא בת ז' קנים אף ע"פ שאינה גבוה י"ח טפחים דומה לשל מקדש ואף ע"פ שפירש"י בית תבנית היכל שיהא כארכו ורחבו ורומו ושיעור מדת פתחיו אבל אם נשתנה במקצת מותר אלמא דבעינן ממש דוגמת מקדש י"ל דשאני בית דהוי לא עביד ממש דוגמת מקדש לא מינכר כולי האי שיהיה תבנית מקדש דכמה בתי עבדי דגביהי ואריכי טובא אבל במנורה ליכא למימר הכי ואפי' נאמר דפליג על התוס' ולית ליה האי דיוקא דאכסדרה מ"מ בגובה של מנורה איכא למימר דלא פליג דבשלמא אורך היכל וגובהו ורומו ומדת פתחיו כתובים בקרא בהדיא אבל גובהה של מנורה לא כתיב ואפי' נאמר דפליג אפי' בהו מי יכניס ראשו בין רש"י ותוספות באיסור דאורייתא וכתב בשם ר"י מקורביל דתבנית מנורה של ז' קנים אפי' בלא גביעים אסור וכתב הוא ז"ל דה"ה בלא כפתורים ופרחים נמי אסור :

קמב בשם שהאליל אסורה בהנאה כך כל הנאות הבאות ממנה אסורות אפילו אם שרפה אסור ליהנות בגחלתה ואפרה אבל מותר ליהנות משלהבתה ברייתא פרק בתרא דבילה (לט .) גחלת של אליל אסור ושלהבת מותר : ומ"ש דאפרה נמי אסור בסוף תמורה (לד .) כל הנשרפים אפרם מותר חוץ מאפר אשירה : סכין של אליל חדש או ישן ולבנו אסור לשחוט בו לכתחלה בהמה מסוכנת ולחתוך בו נתחים קטנים וכו' בפ"ק דחולין (ח .) א"ר נחמן אמר רבה בר אבהו סכין של אליל מותר לשחוט בה ואסור לחתוך בה בשר מותר לשחוט בה מקלקל הוא ואסור לחתוך בה בשר מתקן הוא אמר רבא פעמים שהשוחט אסור במסוכנת ומחתך מותר באטמי דקיימין לקורבנא ותיפוק לי משום שמנונית דאיסורא בחדשה ואב"א בישנה שליבנה באור . ופי' רש"י של אליל משמשין בה קרבנות לאליל וכו' . וכתב הרא"ש יראה הא דקאמר אסור לחתוך בה בשר היינו לכתחלה ולא שיאסר הבשר משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם שהוא נהנה מאליל ולא דמי לנטל ממנה עצים והסיק בו התנור חדש שאסור התנור או אפה בו את הפת בתנור ישן שהפת אסורה ונטל הימנה כרכר וארג בו את הבגד דאסור דהבגד כולו נעשה באיסור אבל הכא בשביל חתיכת הבשר בסכין של אליל לא נעשה כל הבשר באיסור תדע לך מדפריך ות"ל משום שמנונית דאיסורא ואי ס"ד דנאסר כל הבשר כו' ואי משום שמנונית לא נאסר אלא מקום החתך וגם אי פריך ות"ל אהיתירא דמותר לשחוט בה או מותר לחתוך בה קשה מאי פריך הא איצטריך לאשמועינן דהבשר מותר (ובהא) [וכה] דהיתירא עדיף טפי לאשמועינן דאף ע"ג דאסור לכתחלה משום שמנונית אם שחט או חתך בדיעבד שלא נאסר הבשר ממה שישמיענו שלכתחלה אסור שזהו דבר פשוט ומיהו צ"ע במסוכנת אם ראויה לדמותה להיסק תנור חדש ולאפיית פת ולאריגת בגד דשמא היתה מתה אם לא שחטה ויש כאן הנאה מרובה או דילמא דוקא בתנור ופת ובגד שתיקונן ועשייתן נעשה ונגמר באיסורי הנאה אסרו חכמים אבל במסוכנת שכבר גדלה הבהמה ואינה חסרה כי אם להכשירה לאכילה ע"י שחיטה אף ע"ג שנהנה הרבה בשחיטה ע"י איסורי הנאה לא אסרו הנאתה בדיעבד וכן מסתבר עכ"ל והביא ראיות לדבר · ודברי רבינו כהרא"ש אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ז' מהלכות ע"ז שאם שחט בסכין של אליל בהמה מסוכנת ה"ז אסורה ומשמע שכל הבהמה אסורה וכתב עוד וכן אסור לחתוך בה בשר מפני שהוא מתקן ואם חתך דרך הפסד והשחתה מותר ע"כ . ומדכתב בסיפא מותר משמע דכשחתך דרך תיקון אסור הבשר הנחתך דאל"כ הכי הו"ל למיכתב אבל מותר לחתוך דרך הפסד והשחתה וכן דעת הרשב"א ז"ל שכתב וז"ל אסור לחתוך בה בשר מתקן הוא ה"ה דה"מ למימר ואם חתך בו בשר אסור שהרי הנאתו אסורה לו אלא משום דתנא רישא מותר לשחוט דעדיף ליה כהו דהיתירא תנא נמי סיפא אסור ומיהו בה לבת הנאה ליס

דרכי משה

דכל הצורות אינם אסורות לעשות אלא בבולטות ובהג"א פ' כ"ה דטבעת שיש עליו צורת עכו"ם אפי' בולטת אסור לחתום בו מא"ז : (ה) וכתב המרדכי פ' ח"ה בשם מהר"ם דשום צורה אסור לעשות אלא בולטת וכ"ה במכילתא אבל לצור בצבעונים מותר אפי' לישראל עצמו לצור אבל חותם בולט או שקוע ודאי אסור לישראל לעשות כן ומשמע מדאסר לעשות הותם שקוע דמיירי אפי' בצורת חמה ולבנה ואפ"ה ע"י צבעונים שרי וכ"ה בתשובת מהר"ם במרדכי פ' כל הצלמים דלא שייך לומר דלא תעשה לך בצר במיני צבעונים שאינו לא בולט ולא שקוע ולכן אותם המציירים צורות במחזורים ותפילות ליכא למיחש משום איסור עכו"ם אבל אסור לעשות כן משום שמסתכלים בהן בשעת התפילות ואין מכוונים לבם לשמים עכ"ל: וצ"ע (ו) עיין בא"ח סימן צ' :

פרישה

בי' **קמב** (א) **אפי'** אם שרפה פי' כגון שהיא אליל של ישראל שאין לה ביטול או שהיה של עכו"ם ובאתה ליד ישראל קודם שבטלה העכו"ם או אפשר לומר דמיירי בנשרפה מאליה אליבא דר' יוחנן דס"ל דנשתברה מאליה אסורה כמ"ש בדרישה בשמו בסי' קמ"ה וה"ה דס"ל כן בנשרפה : (ב) אסור ליהנות בגחלתה ואפרה אע"ג דשאר כל הנשרפין אפרן מותר כדלעיל בא"ה סימן תמ"ה אפ"ה אליל חמור ואסיר : (ג) אבל מותר ליהנות משלהבתה פי' לחמם בה : (ד) סכין של ע"א חדש פי' חדש שלא שמשו בו עדיין בהמין אבל לא נשתמש בו כלל לא נאסר כמש"ר בסימן קנ"ט : (ה) או ישן ולבנו פי' שלבנו שלא יהא בו משום געולי עכו"ם והא דמצריך ליבון ולא די לו בנעיצת י' פעמים בקרקע קשה בגמ' פריך לה ומתרץ דקאי אפי' אליבא דמ"ד בית השחיטה לרותח גמור הוא פי' דהייבינן שמא שימש העכו"ם בו ע"ג האש ויחזור ויפלוט מעט מעט כששוחטין בה שהוא רותח ולכך לא סגי ליה אפי' בהגעלה וכמש"ר לעיל סימן קכ"א: (ו) אס"ר לשחוט כו' ולחתוך בו נתחים קטנים פי' הנתחים קטנים אסור לחתוך בו עוד לבנים (מאחר שאין עומדין אלא לאכילה מתקן הוא בזה שחותך אותן עוד עכ"ה : (ז) ובדיעבד מותר הטעם מבואר מדברי הרא"ש שכתב דלא דמי הא לסיסק תנור ולאפיית פת ולאריגת בגד בעלי אברה משום דפת ובגד שתיקונן ועשייתן נעשה ונגמר באיסורי הנאה אסרו

חדושי הגהות

(ה) זהו כגי' הרי"ף ורא"ש דלמעלה א"ק ג' : פרישה

העומדים לדורון דהוה ליה מקלקל (ח) נטל א כרכר מהאשירה וארג בה בגד הבגד אסור (ט) נטל ממנה עצי' והסיק בהן התנור חדש יותץ שנגמר באיסור ישן יוצן (י) ואם אפה בו הפת באותו היסק למ"ד זה וזה גורם אסור הפת אסורה אבל אנן קיימא לן זה וזה גורם מותר בדיעבד אבל לכתחלה אסור לעשות ע"י זה וזה גורם (יא) ומ"מ תנור חדש שהסיקו בעצי איסור מותר לכתחלה לאפות בו ע"י היסק (יב) שיסיקנו בעצי היתר (יג) דחשוב דיעבד כיון שהיה צריך לנתצו אבל תנור ישן שהסיקו מעצי איסור אסור לאפות בו לכתחלה כיון שאין כאן אלא הפסד מועט של דמי העצים ומ"מ אם אפה בו הפת מותרת (יד) ואע"ג דקיי"ל זה וזה גורם מותר אם אבוקה כנגדו הפת אסורה (טו) דיש שבח עצים בפת (טו) [א] והרמ"ה כתב אפילו למ"ד זה וזה גורם מותר הכא גבי אליל הפת שנאפה בעצי איסור והבגד שנארג בכרכר של אליל אסורים וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל

לים המלח סני דקי"ל כר"א דאמר בפרק כל הצלמים (מט:) גבי אשירה אפה בו את הפת יוליך הנאה לים המלח עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל: נטל כרכר מהאשירה וארג בה בגד הבגד אסור נטל ממנה עצים והסיק בהם התנור חדש יותץ ישן יוצן משנה בפ' כל הצלמים (מט:) ובפרק כל שעה (כו:) ת"ר תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכ"א הפת מותרת בישלה ע"ג גחלים ד"ה הפת מותרת והא תניא בין חדש בין ישן יוצן ל"ק הא ר"א הא רבנן כלומר הא דתני יותץ ר"א היא דאמר זה וזה גורם אסור והא דתני יוצן רבנן היא דקאמרי זה וזה גורם מותר וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכתא זה וזה גורם מותר כרבנן והכי אסיקנא בפרק כל הצלמים. וכתב הרא"ש הלכך חדש יוצן ומסיקין אותו בעצים דהיתירא וה"ל זה וזה גורם ושרי ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות זה וזה גורם כדמוכח בפ' כל הצלמי' י"ל דהתם דין הוא שלא יהנה לכתחלה מן האיסור עצמו אבל הכא התנור אינו האיסור בעצמו אלא שהתנור נגמר בעצי איסור ואי אמרינן יותץ נמצא התנור מופסד והוי כדיעבד וכן כתב התוס' והר"ן ז"ל וכתבו עוד הרי"ף והרא"ש ז"ל ולענין אפה בו את הפת כלומר בחדש שלא נתצו ובישן שלא צננו ואבוקה כנגדו הלכה כרבי דאמר אסורה משום דיש שבח עצים בפת ובבישלה ע"ג גחלים פליגי שמואל ורבי יוחנן חד אמר ל"ש אלא עוממות אבל לוחשות אסורות וחד אמר אפילו לוחשות מותרות ואמרינן בגמרא למ"ד אפילו לוחשות מותרות פת דאסור דיש שבח עצים בפת לרבי היכי משכחת לה א"ר פפא בשאבוקה כנגדו ופירש"י כנגדו הפת בתנור ומבעיר העצים בפי התנור וז"ל הר"ן בשאבוקה כנגדו דכל זמן שהיה הפת בתנור היתה אבוקה דולקת כנגדו ונמצא נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין וכתב הר"ן ומוכחא סוגיין דאפילו בלוחשות מותר ולפיכך הביאה סתם הרי"ף ז"ל וכ"פ הרמב"ם בפ"י מהמ"א. אבל הרא"ש כתב דעבדינן לחומרא וכתב עוד והא דשרינן בעוממות לדברי הכל דוקא בקליפי ערלה ובקשין של כלאי הכרם משום דדינן בשריפה וקי"ל כל הנשרפים אפרן מותר אבל בחמץ בפסח קי"ל כרבנן דאמרי מפרר וזורה לרוח והוי בכלל כל הנקברים שאפרן אסור וכ"ש הגחלים וכ"כ ה"ר יונה ז"ל עכ"ל:

ויש לדקדק בדברי רבינו שבתחלה כתב דחדש יותץ ואח"כ כתב דמותר לאפות בו ע"י הסקה שיסיקנו בעצי היתר וכ"ל שמ"ש בתחלה הוא לדברי האומר דזה וזה גורם אסור דלדידיה חדש יותץ ישן יוצן ואע"פ שמ"ש ואם אפה בו הפת באותו היסק למ"ד זה וזה גורם אסור הפת אסורה משמע דלא קאי אלא לישן דאילו בחדש לכ"ע הפת אסורה דכיון דמהיסק דאיסור נגמר התנור ובאותו היסק עצמו אפה הפת אין כאן גורם דהיתר כלל מ"מ מיניה נשמע דהיכא דצנן החדש וחזר והסיקו בעצי היתר ואפה בו את הפת שהיא אסורה למ"ד זה וזה גורם אסור: ומ"ש אבל אנן קי"ל כמ"ד זה וזה גורם מותר ה"ק והלכך אם אפה פת בישן שלא צננו מותר דהא הוי זה וזה גורם תנור דהיתירא ועצים דאיסורא וה"מ בדיעבד אבל לכתחלה אסור לאפות בו דזה וזה גורם בדיעבד הוא דשרי ולא לכתחלה ואע"ג דאמרינן דזה וזה גורם לא שרי אלא בדיעבד ולא לכתחלה תנור חדש שהסיקו בעצי איסור מותר לכתחלה לאפות בו אם צננו וחזר והסיקו בעצי היתר דהוי זה וזה גורם וטעמא דשרי ביה לכתחלה משום דלכתחלה דידיה חשיבא כדיעבד כיון דאי לא שרינן ליה צריך לנתוץ התנור אבל ישן דכי לא שרינן ביה לכתחלה זה וזה גורם אינו מפסיד אלא דמי עצים לא התירוה אלא בדיעבד דוקא ומ"מ אע"פ שאין בו אלא הפסד מועט אם אפה בו את הפת מותרת בדיעבד דזה וזה גורם מותר בדיעבד:

ומ"ש ואע"ג דקי"ל זה וזה גורם מותר ה"פ והא דאמרינן הפת מותרת בדיעבד משום דזה וזה גורם מותר ה"מ כשאין אבוקה כנגד הפת אבל אם היתה אבוקה כנגדו אסור דיש שבח עצים בפת. ומ"מ יש לתמוה על רבינו למה לו לכתוב דברי האומר זה וזה גורם אסור כיון דלית הלכתא כוותיה ושמא י"ל שמפני שהיה רוצה לכתוב שהרמ"ה כתב אפילו למ"ד זה וזה גורם מותר הכא גבי אליל הפת שנאפה בעצי איסור וכולי אסורים ושכן נראה מדברי הרא"ש דלפי זה סברי בדין זה דזה וזה גורם אסור ולפיכך כתב דין תנור חדש ותנור ישן לדעתו כדי ללמדנו דעת הרמ"ה והרא"ש ז"ל בדין זה. וק"ל דכיון דגחלת של אליל אסורה כמו שנתבאר בסימן זה אמאי שרינן בבישלה ע"ג גחלים וצ"ל דכי אמרינן אסורה היינו לכתחלה דוקא:

והרמ"ה כתב אפי' למ"ד זה וזה גורם מותר הכא גבי אליל הפת שנאפה בעצי איסור והבגד שנארג בכרכר של אליל אסורים איני יודע טעם לדברי הרמ"ה בזה דהא בענין גינתא דאודבלא בזבל דאליל אסיקנא בפרק כל הצלמים (מט.) דהלכה כמ"ד זה וזה גורם מותר וא"כ הא דתנן נטל ממנה כלומר מאשירה עצים אסורים בהנאה הסיק בהם את התנור אם חדש יותץ ואם ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה דלא כהלכתא היא דאתיא כמ"ד זה וזה גורם אסור ולא קי"ל כוותיה וכ"כ הר"ן ז"ל גם יש לתמוה על מ"ש רבינו וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה דאי משום שהביא המשנה לפסק הלכה דייק הכי גם על הרי"ף היה יכול לכתוב שנראה שסובר כן שהרי גם הוא הביא המשנה לפסק הלכה ומ"מ לפי האמת משמע דבין להרי"ף בין להרא"ש אין הכרע ממה שהביאו המשנה סתם דאיכא למימר שלא הביאוה אלא משום דמסיים בה נתערבה באחרות כולן אסורות רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח וללמוד דהיכא דאפה בחדש שלא נצטנן דאסור בהנאה דיש לו תקנה ע"י הולכה לים המלח כרבי אליעזר דקי"ל כוותיה אבל רישא לא קי"ל כוותיה וסמכו עמ"ש קודם לכן בסמוך גבי גינתא דאודבלא בזבל דאליל ובפרק כל שעה דאמרינן דהלכה כמ"ד זה וזה גורם מותר והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ז מהלכות ע"ז נטל ממנה עצים אסורים בהנאה הסיק בהם את התנור יוצן ואח"כ יסיק בעצים אחרים של היתר ויאפה בו את הפת ולא צננו הפת אסורה בהנאה. ויש לתמוה עליו דמדכתב יוצן סתם משמע דאפילו בחדש קאמר והיינו כמ"ד זה וזה גורם מותר דאילו למ"ד אסור לא סגי לחדש בליצון אלא נתיצה בעי וכ"פ הוא ז"ל שם בסמוך גבי נטיעת ירקות תחתיה וכן גבי שדה זבלה בזבל אליל דזה וזה גורם מותר וא"כ למה סתם וכתב אפה בו את הפת ולא צננו הפת אסורה בהנאה דמשמע בין בחדש בין בישן ומיירי בישן אמאי הא זה וזה גורם הוא ושמא י"ל דהתם מיירי בשאבוקה כנגדו הא לא"כ מותר ולא חשש להאריך בכך מפני שסמך על מ"ש בהמ"א פ"ו גבי תנור שהסיקו בקליפי ערלה ובכלאי

כך והכי נקטינן: נטל כרכר מהאשירה וכו' משנה סוף פ' כ"ה וכתבו התוספות דבירושלמי מקשה מ"ש מי"נ דאמרינן ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי י"נ שבו וה"נ ימכר הבגד כולו לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו ותירץ שאני י"נ דכיון דאין דרך ליקח מן העכו"ם יין ליכא למיגזר אבל בגד דדרך בני אדם ליקח מן העכו"ם בגד גזרו בו דאסור למכרו לעכו"ם חיישינן שמא יחזור העכו"ם וימכרנו לישראל וכן י"ל באפה בו את הפת דרך ליקח פת מן העכו"ם עכ"ל: ומ"ש נטל ממנה עצים וכו' חדש יותץ וכו'. לכאורה קשה בדברי רבינו דכתב בתחלה סתם חדש יותץ וכו' ואח"כ כתב למאי דקי"ל הלכתא דא"צ לנתצו ולא קשה ולא מידי דכך הוא הלעת דבריו חדש יותץ ישן יוצן ואם אפה בו הפת באותו היסק למ"ד זה וזה גורם אסור הפת אסורה כלומר וגם חדש יותץ דקאמינא לא הוי אלא למ"ד זה וזה גורם אסור דלדידיה אפילו יוצן לא מהני ליהנות ממנו אלא ע"י זה וזה גורם דאסור אבל אנן קיימא לן זה וזה גורם מותר בדיעבד וכו' ולדידיה אפילו חדש לא יותץ אלא יוצן ושרי לאפות בו לכתחלה דכיון דאיכא הפסד מרובה בניתוצו חשוב דיעבד אבל הרמ"ה כתב אפי' למאן דאמר זה וזה גורם מותר בפת שנאפה בעצי איסור וכו' אסור וכן יראה מדברי אדוני אבי הרא"ש דהשתא הדרינן וקאמרינן דאף למאן דאמר זה וזה גורם מותר מכל מקום בתנור אסור וחדש יותץ ישן יוצן ואם אפה בו הפת באותו היסק אסור אפילו דיעבד: ומ"ש ואע"ג דקיימא לן זה וזה גורם מותר אם אבוקה כנגדו הפת אסורה דיש שבח עצים בפת פירוש שכל שעה שהיתה פת בתנור היה דולק האור ואופהו שהיה נהנה מן האיסור בשעה שעצי האיסור בעין הלכך הפת אסורה דלא שרי זה וזה גורם אלא בבישלה על גבי גחלים אפי' הן לוחשות דהתם הוא דהפת מותרת דכי אתהני פת מאיסור כבר כלה ובטל האיסור ולא חשוב כאילו היה האיסור בעין והכי איתא בפרק כל שעה (דף כ"ו) לגבי קליפי ערלה וכלאי הכרם ומהתם נלמוד לעצי אשירה ואע"ג דאסור ליהנות מגחלת אליל כדכתב רבינו בתחילת סימן זה היינו דלכתחלה אסור אבל הכא קאמר אם בישלה ע"ג גחלים הפת מותרת דיעבד וכן פי' ב"י ופשוט הוא:

ומ"ש והרמ"ה כתב אפילו למאן דאמר זה וזה גורם מותר הכא גבי אליל הפת וכו' נראה דס"ל להרמ"ה דאף ע"ג דאסיקנא בעובדא דגינתא דאודבלא בזבלא דאליל דהלכה כר' יוסי בזה וזה גורם אפי' הכי גבי אליל בפת שנאפה בעצי איסור וכו' אע"ג דליכא שבח עצים בפת אסור טפי דכיון דגוף הפת שנהנה ממנו האדם באכילתו נאפה בעצי איסור מחמרינן ביה טפי דלא דמי לשאר זה וזה גורם ודכוותא בבגד שנארג בכרכר של אליל דגוף הבגד שנהנה ממנו האדם בלבישתו נעשה בעצי איסור חמיר טפי: ומ"ש וכן יראה מדברי א"א הרא"ש שהביא המשנה לפסק הלכה נראה דרצונו לומר דכיון דכתב המשנה בסתם ולא פירש אלמא דהכי הוה פסק הלכה דאל"כ ה"ל לפרש ולומר ולית הילכתא הכי מדלא פירש אלמא דהלכתא היא ואע"ג דגם האלפסי הביא המשנה בסתם מ"מ הרא"ש דרכו לפרש יותר כל פסקיו ומדלא פירש כאן אלמא דהך משנה הלכה היא ונתיישב בזה מה שהקשה ב"י בדברי הרמ"ה ורבי' ומיהו לא קי"ל כהרמ"ה אלא כרוב הפוסקים דבין חדש ובין ישן יוצן וכ"פ בש"ע:

ואם

פרישה

סי' אסרו חכמים אבל במסוכנת שכבר גדלה הבהמה ואינה מסרה כ"א להכשירה לאכילה ע"י שחיטה אע"פ שנהנה הרבה בשחיטה ע"י איסורי הנאה לא אסרו הנאתן בדיעבד עכ"ד: (ח) נטל כרכר מהאשירה פירש"י עץ שהאורגין חד ואורגין בו בפרק המוציא יין: (ט) נטל ממנה עצים כו' ישן יוצן פי' יצננו מאותו היסק ויחזור ויסיקנו בעצי היתר: (י) ואם אפה בו הפת כו' למ"ד זה וזה גורם אסור פי' כמו כאן שגורם העץ של איסור והתנור ישן שהוא היתר אפיית הפת וה"ה בתנור חדש שהסיקו בעצי איסור וצננו והסיקו בעצי היתר שכבר נאסר התנור בהיסק ראשון ואפה פת בהיסק שני נאסר למ"ד זה וזה גורם אסור ב"י: (יא) ומ"מ תנור חדש כו' מותר לכתחלה לאפות בו ע"י היסק פי' אם צננו תחילה: (יב) שיסיקנו בעצי היתר והא דכתב לעיל חדש יותץ הוא לדברי האומר זה וזה גורם אסור דלדידיה חדש יותץ ישן יוצן מ"ו והא דכתבו רבינו משום דבסמוך מסיק רבינו בשם הרא"ש דס"ל כהרמ"ה דאפילו למ"ד זה וזה גורם מותר באליל בכה"ג מודה דאסור אם לא שנתערב אבל הב"י תמה שם על רבינו וכמ"ש בסמוך: (יג) דחשוב דיעבד כיון שהיה צריך לנתצו ואע"פ דבסמוך כתב דהרא"ש הסכים לאסור הפת והבגד שנארג בלא התערובות וכמ"ש הפת שוה יותר מהתנור מ"מ שאני תנור שגם מתחילה קודם שנתחזק בעצי האיסור היה שם תנור עליו אלא שנגמר יותר ע"י האיסור וה"ל כסכין ששוחטו בה בהמה הכ"ל דמתירין משום דלא הוה אלא הכשר בעלמא: (יד) ואע"ג דקי"ל זה וזה גורם מותר אם אבוקה כנגדו כו' פי' שלא אפה על התנור או ע"ג גחלים דמיקלי קלי איסורא אלא אפה באבוקה אסור דלא קלי איסור והוי בעין ואסור ר"ן ומ"ו: (טו) דיש שבח עצים בפת כלומר אין זה גורם אלא שבח: (טו) והרא"ש כתב כו' כן דעת מדברי הרא"ש ז"ל עי'

דרישה

סי' קמב [א] והרמ"ה כתב אפי' למ"ד זה וזה גורם מותר הכא גבי אליל כו' אסורים וכן יראה מדברי הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה כתב ב"י איני יודע טעם לדברי הרמ"ה בזה דהא בענין גנתא דאודבלא בזבל דאליל אסיקנא בפרק כל הצלמים דהלכה כמ"ד זה וזה גורם מותר וא"כ הא דתנן נטל ממנה כלומר מאשירה עצים אסורים בהנאה הסיק בהן את התנור אם חדש יותץ אם ישן יוצן אפה בו הפת אסורה בהנאה דלא כהלכתא היא דאתיא כמ"ד זה וזה גורם אסור ולא קי"ל כוותיה וכ"כ הר"ן ז"ל. גם יש לתמוה על מ"ש רבינו וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה דאי משום שהביא המשנה לפסק הלכה דייק הכי גם על הרי"ף היה יכול לכתוב שנראה שסובר כן שהרי גם הוא הביא המשנה לפסק הלכה ומ"מ לפי האמת משמע דבין להרי"ף בין להרא"ש אין הכרע ממה שהביאו המשנה סתם דאיכא למימר שלא הביאוה אלא משום דמסיים בה נתערבו באחרות כולן אסורות ור' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח וללמוד דהיכא דאפה בחדש שלא נצטנן דאסור בהנאה דיש לו תקנה ע"י הולכה לים המלח כר' אליעזר דקי"ל כוותיה אבל רישא לא קי"ל כוותיה וסמכו על מ"ש קודם לזה בסמוך גבי גינתא דאודבל בזבל דאליל ובפרק כל שעה דאמרינן דהלכה כמ"ד זה וזה גורם מותר עכ"ל ועיין באשר"י שנראין דבריו כסותרין זא"ז וצריך שתדע שהרא"ש לא התיר אלא באליל ומ"ש בזה וזה גורם להיתר היינו בשאר איסורים ותרומה ע"ש שבזה מיושב

דברי

חדושי הגהות

קמב א פירש"י פרק המוציא יין (פא:) שהוא עץ שאורגין בו וראשו חד (כ"ה)

ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה (יז) ואם נתערב הפת והבגד באחרים כולן אסורין כדפרישית לעיל דאליל אוסרת בכל שהוא רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח והלכתא כוותיה שאע"פ שנאסר הפת והבגד יש להם תקנה ע"י פדיון שיוליך דמיהן לים המלח ויהיו הן מותרין ופירש"י דאפי' לא נתערב הפת באחרים ניתר על ידי פדיון ופירש עוד שא"צ להוליך לים המלח אלא דמי העצים ולא דמי כל הפת ור"י. פי' שאין לו היתר בפדיון אא"כ נתערב הפת באחרים ולא סגי ליה בהולכת דמי העצים לבד אלא צריך להוליך דמי כל הפת וא"א הרא"ש ז"ל כתב ונ"ל כדברי ר"י שלא הקילו חכמים להתיר הפת בלא תערובות ע"י הולכת הנאה לים המלח אבל בהא נראה לי כרש"י שא"צ להוליך לים המלח אלא הנאת העצים דכיון שנסתלק מכאן הנאת גוף האיסור הותר הכל ע"כ: כתב הרז"ה שאין להתיר באכילה ע"י הולכת הנאה לים המלח אלא בהנאה לבד וה"ר יונה כתב דאפי' באכילה נמי שרי ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (יח) אפרוחין שקננו באשירה ואין צריכין לאמן מותרים אבל ביצים שעליה או אפרוחין שצריכין לאמן אסורים ואפי' באפרוחין שאין צריכים לאמן לא יעלה עליה ליקח האפרוחים אלא יתיז בקנה עד שיפלו לארץ ולא חיישינן שמא יעלה באילן: (יט) אסור לישב בצל האשרה ואפי' בצל צלה פי' שחרית וערבית הצל של כל דבר ארוך מאד עד כדי קומתו

ואם נתערב הפת וכו' משנה שם סוף פרק כל הצלמים פלוגתא דחכמים ור"א ואיפסיקא בגמרא הלכתא כר"א . ומ"ש פירוש רש"י ור"י הכל מבואר לשם באשיר"י גם מ"ש בשם הרז"ה וה"ר יונה כתב לשם באשיר"י ויראה דלפי' רש"י דסגי בהולכת דמי העצים בלבד א"כ לפ"ז נמשך דנ"ל גם כן אפי' לא נתערב הפת באחרים ניתר הפת ע"י פדיון דמי עצים דאם לא כן קשה כיון דבנתערב סגי בדמי העצים בלבד א"כ אפי' לא נתערב נמי למה לא יועיל פדיון לפת בדמי עצים אלא בע"כ דאה"כ דמהני אפילו בלא נתערב אבל לפר"י דצריך להוליך דמי כל הפת נמשך דדוקא בנתערב דכיון שהיה לשאר הפת שעת היתר קודם שנתערב מהני שיעור פדיון הפת שנתערב להתיר כל הפת אבל שיעור עצים גרידייהו לא מהניא שאם לא כן אפילו בלא נתערב אמאי לא סגי בהולכת דמי עצים אבל כיון שצריך להוליך כל דמי הפת אם כן בלא נתערב אין לו תועלת בפדיון דמה לי הוליך הפת עצמו מה לי הוליך דמי הפת וזה ודאי קשה למה שהכריע הרא"ש דסגי בהולכת דמי העצים גרידייהו ואפ"ה לא התיר אלא ע"י תערובות :

אפרוחין שקננו וכו' משנה במעילה (דף י"ג) קן שבראש האילן של הקדש לא נהנין (דאסור מדרבנן) ולא מועלין (אם נהנה לא מעל מדאורייתא שיתחייב קרבן מעילה) בראשו של אשירה יתיז בקנה (פי' ישליך בקן שלה) מסיק שם ובפרק כ"ה (דף מ"ב) בשם ר' יוחנן מאי יתיז יתיז באפרוחין ואסיק דבאפרוחין שא"צ לאמן מותרים דכיון דא"צ לאילן ליכא למיגזר דילמא אתי לאתהנויי מאילן גופיה אבל בביצים אי נמי באפרוחין שצריכין לאמן כביצים דמו ואסורין דכיון דצריכין לאילן גזור בהו רבנן כבעל אילן עצמו דאי שרית לאתהנויי מינייהו אתא לאתהנויי מאילן גופיה א"כ אי שרית ליה התזה בקן שמא יעלה דרך אילן ואע"ג דאיכא אוקימתא אחריתי בגמרא דיתיז בקנה קאי לקן עצמו שמתיז אותו לשרוף עליו לפי שהעוף מביא עצי הקן ממקום אחר ופסק הרמב"ם בפ"ז מה' ע"ז כתרתי אוקימתא דס"ל דלדינא תרווייהו הילכתא נינהו מ"מ רבינו נמשך אחר דעת הרי"ף והרא"ש שלא הביאו אלא אוקימתא בתרא דרב אשי מאי יתיז יתיז באפרוחין דהוא מסקנא דתלמודא :

אסור לישב בצל האשרה משנה שם (דף מ"ח) ואפילו בצל צלה . שם בגמרא לפי גרסתינו לתרתי לישני אסור אפילו בצל צלה . ומ"ש פי' שחרית וערבית וכו' כן פירש"י וה"א בירושלמי אלא דבירושלמי מתיר לישב בצל צלה וכן פסק הרמב"ם לשם דלא כדמשמע בגירסתינו בגמרא אולי היה לו גירסא אחרת בגמרא מסכמת עם הירושלמי וכן פסק הר"ן אבל לפע"ד נראה דהרמב"ם תופס ג"כ כגירסא שלנו אלא דפסק כסתם משנה דתנן לא ישב בצלה דמשמע פשיטא דוקא צלה אבל צל צלה שרי ומה שאמרו בגמרא בלישנא בתרא בדרך דהייה לא הא קמ"ל דאפי' לצל קומתה אם ישב טהור לא סמכינן אהך דהייה כיון דמפורש בירושלמי דצל צלה שרי וזהו דרכו של הרמב"ם בדוכתי טובא . ותו איתא בירושלמי דהא דאסור צלה לא משום הנאה שהרי הקבר אסור בהנאה וצלו מותר הרי היכל אסור בהנאה וריב"ז יושב ושונה בצלו של היכל אלמא דלא

ובכלאי הכרם שאף אם גרף את כל האש ואח"כ בישל או אפה בחומו של תנור הרי זה מותר שהרי עצי איסור הלכו להם פת שבשלה ע"ג גחלים של עצי ערלה מותרת כיון שנעשו גחלים הלך איסורן אע"פ שהן בוערות : ומ"ש כן גבי ערלה וכלאי הכרם ולא כתבו גבי עצי אשירה היינו משום דלגבי ערלה וכלאי הכרם איתמר בגמרא ומשם נלמוד לעצי אשרה :

ומ"מ יש לדקדק על דבריו בהמ"א שכתב כלשון הזה תנור שהסיקו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם בין חדש בין ישן יוצן ואחר כך יאפה אותו בעצי היתר ואם בישל בו קודם שיוצן בין פת בין תבשיל ה"ז אסור בהנאה שהרי יש שבח עצי איסור בפת או בתבשיל גרף את כל האש ואח"כ בישל בו או אפה בחומו של תנור ה"ז מותר וכו' והוא תימה למה לא חילק בין חדש לישן דהא דגרף כל האש וכו' וכן בישל ע"ג גחלים משמע דליתנהו אלא בישן שלא ננו דכיון דאין אבוקה כנגדו והוי זה וזה גורם מותר בדיעבד אבל בחדש שלא ננו אע"פ שאין אבוקה כנגדו משמע דאסור כיון דהוי כוליה גורם דאיסור . ואיפשר לומר שהוא ז"ל סובר דכל שאין אבוקה כנגדו מותר בדיעבד אפי' בחדש שלא ננו לד"ה מאחר שכלו עצי האיסור והכי דייק לישניה שכתב גבי גרף כל האש שהרי עצי איסור הלכו להם וגבי בישלה ע"ג גחלים כתב כיון שנעשה גחלי' הלך איסורן ויש הוכחה לדבר מדבעי בגמ' לאוקומי הא דתניא חדש יוצן כרבי למימרא דרבי סבר זה וזה גורם אסור ואע"ג דקתני אפלוגתא דרבי ורבנן בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר אלמא דאע"ג דהוה ס"ל לרבי זה וזה גורם אסור אפילו בדיעבד ה"מ כשעדיין עצי האיסור קיימים אבל כשכלו עצי האיסור ולא נשאר אלא גחלים אין כאן גורם של איסור ובדיעבד שרי ואם תאמר בחדש שלא ננו אע"פ שכלו עצי האיסור מ"מ הא איכא תנור דאיסור וליכא שום גורם דהיתירא ומי גרע מזה וזה גורם דאסור למ"ד הכי ואפילו בדיעבד אסור מדאיכא מאן דפליג עליה דאילו לכתחלה ליכא מאן דשרי כמו שנתבאר וי"ל דכיון דתנור גופיה אינו איסור עצמו אלא שנגמר בעצי איסור ועצי האיסור הלכו להם נמצא שאין כאן איסור כלל ועדיף מזה וזה גורם ולפ"ז צ"ל דהא דקתני אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וכו' קאי לחדש וישן שלא ננו ואבוקת עצי איסור כנגדם הא לאו הכי הפת מותרת אפילו בחדש שלא נתצו ולא ננו ואפילו מ"ד זה וזה גורם אסור מודה בהא דשרי והיינו דקתני סיפא בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר כנ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל ואע"פ שאין נראה כן מדברי רבינו ומדברי המפרשים אלא דכל שאפה בתנור חדש ע"י אותו היסק אע"פ שכלו עצי האיסור אסור לד"ה דהא ליכא גורם דהיתירא כלל: **בפרק** כל שעה (כו.) אמרינן דקערות וכוסות וצלוחיות שבשלן בעצי אשירה אסורים לד"ה משום דהנאתן בלא גורם שני הוא וע"י גורם ראשון הוא משתמש בהן הנאת גופו ולא דמי לתנור דלא מטיא הנאה מיניה עד דאיכא גורם שני ובקדרה איכא תרי לישני בגמרא ופסקו הפוסקים כלישנא בתרא דאמר דקדרה נמי שנרפת כשהיא חדשה בעצי איסור אסורה דהא מקבלת בישולה מקמי דניתו עצים דהיתירא כלומר והא איכא הנאה תשמיש שמשתמש בה בלא גורם אחר אבל תנור אין נותנין בו פת אלא לאחר היסק של גורם היתר ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה :

כתב הרמב"ם בפי"ו מהמ"א קדרה שבישל אותה בקליפי ערלה או בכלאי הכרם ובעלי היתר הרי התבשיל אסור ואף ע"פ שזה וזה גורם שכשעה שנתבשלה מחמת עצי איסור עדיין לא באו עצי ההיתר ונמצא מקצת הבישול בעצי ההיתר ומקצתו באיסור עכ"ל (ח): **ואם** נתערב הפת והבגד באחרים כולם אסורים משנה בפ"כ כל הצלמים (מט :) גבי פת ובגד נתערבה באחרות כולן אסורות בהנאה ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח ואיפסיקא בגמרא (שם) הלכתא כרבי אליעזר : ומ"ש בשם רש"י שם קודם למשנה זו מייתי לה בגמרא אגב גררא ופי' רש"י קתני הפת אסורה לר' אליעזר עד שיוליך הני דמי דעצים דאיסור לים המלח ומדכתב קתני הפת אסורה לר"א עד שיוליך וכו' משמע שהוא מפרש דר"א ארישא דמתני' דקתני אפה בו את הפת אסורה בהנאה קאי כלומר דאפילו לא נתערבה באחרות משתריא ע"י הולכת הנאה לים המלח וכתב עליו הרא"ש ומתני' לא משמע כן דמשמע דר"א דוקא אנתערבה קאי ופר"י יוליך הנאת הפת לים המלח כי הפת כולו אסור וכן מוכח בגמרא דקאמר ל"ש אלא פת אבל חבית לא דלפירש"י הל"ל ל"ש אלא עצים אבל יין שנתערב בחבית לא וכ"ל כפר"י דלא הקילו חכמים להתיר את תערובות הפת ע"י הולכת הנאת עצים אבל בהא נראה לי כדפירש"י שאין צריך להוליך לים המלח אלא הנאת עצים וכיון שנסתלק מכאן גוף האיסור הותר הכל והשתא ניחא ל"ש אלא פת שנתערב יוליך הנאת איסור לים המלח אבל חבית שנתערב לא עכ"ל . ומ"ש דלא הקילו חכמים להתיר את תערובות הפת על ידי הולכת הנאת עצים אינו מכוון כלל שנמצאת סותר למ"ש אח"כ בסמוך ונראה שהוא ט"ס וצריך להגיה כמ"ש רבינו שלא הקילו חכמים להתיר הפת בלא תערובות על ידי הולכת הנאה לים המלח: **והרמב"ם** ז"ל נראה שהוא סובר לגמרי כדפר"י שהרי כתב בפ"ז מהלכות ע"ז אפה בו את הפת ולא ננו הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרות יוליך דמי אותו הפת לים המלח כדי שלא יהנה בה ושאר הככרות מותרות וגבי בגד כתב כן כיוצא בזה : כתב הרז"ה שאין להתיר באכילה על ידי הולכת הנאה לים המלח וכו' ז"ל הרא"ש בסוף פרק כל הצלמים הרז"ה כתב דלא התיר ר' אליעזר אלא בהנאה אבל באכילה לא שמעינן ליה דהאמר יש פדיון והכי משמע בגמרא דבעי למימר ל"ש אלא פת אבל חבית לא וא"ר חסדא ואפי' חבית ומשמע פת דומיא דחבית דאינה ניתרת אלא בהנאה וה"ר יונה כתב בשם רבני צרפת דמותר אפילו באכילה ולא דמי לחבית שאוסר בשתיה משום מגע עכו"ם אבל פת בשביל שנאפה בדבר האסור באכילה אינה נאסרת כדתנן במסכת תרומות תנור שהסיקוהו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת שאין טעם כמון אלא ריח כמון ומשום הנאה אסרינן להאי פת וכיון שהוליך הנאה לים המלח תו לא אתהני מאליל עכ"ל ומוכח רבינו דמדהכיא הרא"ש דברי ה"ר יונה לבסוף הכי ס"ל :

אפרוחים שקננו באשירה ואינן צריכין לאמן מותרים וכו' בפ' כל הצלמים (מב :) מייתי הא דתניא במעילה קן שבראש האילן של הקדש לא נהנין ולא מועלין של אשרה יתיז בקנה ומפורש מאי יתיז יתיז באפרוחים כלומר ואשמועינן דלא גזרינן בהתזת קנה אטו שמא יעלה באילן ואמרינן תו בגמ' דבאפרוחין כאן וכאן מותרין כלומר בין בהקדש בין באשרה בביצים כאן וכאן אסורים ואפרוחים שצריכין לאמן כביצים דמו ופירש"י דטעמא דביצים ואפרוחים שצריכין לאמן אסורים היינו מפני שצריכים לאילן וגזור בהו רבנן כבעל אילן עצמו . והרמב"ם כתב שהטעם מפני שהאשרה כמו בסים להם והראב"ד כתב שהטעם מפני שהם כגידולי האשרה:

ודע דבגמרא איכא אוקימתא אחרינא דיתיז בקנה קאי לקן עצמו שמתיז אותו לשרוף עליו ומוקי לה בדאייתי עצי הקן מעלמא דאילו מאשרה עצמה אסור לר"י דסבר שברי אליל אסורים ונראה מדברי הרמב"ם בפ"ז מהלכות ע"ז דלא בעינן שידע ודאי דאייתי עצים מעלמא אלא סתמא דמילתא הכי הוי שעוף מביא עצי הקן מעלמא . אבל הראב"ד נראה שסובר דבעינן שידע בודאי דאייתי עוף עצי קן זה מעלמא :

אסור לישב בצל האשרה ואפילו בצל צלה וכו' בפרק כל הצלמים (מח :) תנן גבי אשרה לא ישב בצלה ואם ישב טהור ואיכא תרי לישני בגמרא ולתרווייהו אסור לישב בצל צלה ופירש"י צל צלה שחרית וערבית שצל ארוך לכל דבר מאד וכל זמן שלא עברה מדת אורך הצל את מדת גובה קומת האילן הצל

עב

דרכי משה

קמב (א) וצ"ע מ"ש מתנור חדש אפי' באותו היסק דשרי לדעת הרמב"ם וע"ש בדברי הרמב"ם :

כ"ב

פרישה

מיין בדרישה : (יז) ואם נתערב הפת והבגד כו' כדפרישית לעיל דאליל אוסרת בכל שהוא כו' בזה דברי הכל מודה שאוסרת בכל שהוא ולא אמרינן שיהא בטל ברוב כדין יבש ביבש אלא דלת"ק אין לו תקנה אבל לר' אליעזר אית תקנה ע"י הולכת הנאה וז"ש רבינו בסמוך ר' אליעזר אומר כו' והלכתא כוותיה כו' ר"ל שבזה שיש לו תקנה הלכה כוותיה . (כתב הרז"ה שאין להתיר כו' אלא בהנאה לבד ר"ל אם נתערב פת זה בין ככרות אחרים דאל"כ לא קאי עליו ולזה הסכים א"א ז"ל דהא הסכים לר"י דאין לו היתר בהולכת הנאה לים המלח אא"כ נתערב פת זה באחרים עכ"ל) : (יח) אפרוחים שקננו כו' אבל ביצים שעליה או אפרוחים שצריכין לאמן אסורין שטעם פירש"י מפני שצריכין לאמן גזרו כבעל אילן עצמו . והראב"ד כתב הטעם שהם כגידולי האשרה : (יט) אסור לישב כו' עד כדי קומתו נקרא צלו פירש"י וכל זמן שלא עברה מדת אורך הצל מדת גובה האילן הצל עב וחשוך ונקרא צלו ומכאן ואילך הצל דק וקלוש והוא צל צלו ע"כ :

ואילו

פב וחשוך ומכאן ואילך הצל דק וקלוש והוא צל צלו ואיצטריך לאשמועינן דאפילו בצל צלה לא ישב וכדבריו מפורש בירושלמי אבל הרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות ע"ז האשרה בין שהיתה נעבדת בין שהיתה אליל מונחת תחתיה אסור לישב בצל קומתה מותר לישב בצל העלים והשריגים שלה ותמה הר"ן עליו שאין פירושו בצל צלה מסכים עם הירושלמי וראוי לסמוך על הירושלמי בזה ועוד שפסק בצל צלה דמותר ובסוגיין משמע דאסור ונראה שהרב ז"ל ה"ה גורס כליסנא בתרא לא נצרכה אלא לצל קומתה מכלל דבצל צלה יושב ותו לא מידי וכן נראה מדברי הרי"ף ש"א הזכיר בהלכותיו כל האי שקלא וטריא דצל צלה משמע דס"ל דלא מיתסר אלא צלה וכן מצאתי לר"מ הלוי ז"ל שכתב מכלל דבצל צלה שהוא הצל היוצא למדת קומתה שחרית וערבית נמי ישב אלא שתמהני שלא מצאתי כן באחת מהנוסחאות עכ"ל והרא"ש ג"כ השמיט האי שקלא וטריא דצל צלה כמו שהשמיטה הרי"ף ולפי מ"ש הר"ן דהרי"ף והרא"ש ס"ל דצל צלה מותר וא"כ יש לתמוה על רבינו למה לא כתב שהרא"ש חולק עמ"ש ויש לומר דכיון דמ"ש רבינו הוא מבואר בתלמוד לא עלה על דעתו שהרא"ש והרי"ף יהיו חלוקים על כך ואם השמיטוהו היינו משום דמפרשי צל צלה כדפירש"י ומשמע להו דבכלל לא ישב בצלה משמע דאפילו ארוכה כמה צלה מיקרי: ומ"ש ואפי' לעבור תחתיה דרך העברה בעלמא אסור וה"מ שאינו נוטה על הדרך וכו' שם ובמשנה לא יעבור תחתיה ואם עבר טמא היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור ומפרש בגמרא דאי ליכא דרכא אחרינא עובר תחתיה לכתחלה מאחר שהיא גוזלת הרבים וכתבו התוס' דליכא דרכא אחרינא פירושו קצר כזה דאי בעי למימר אפילו ארוך יותר אין לדבר סוף:

ומ"ש ואפ"ה ירחיק אדם חשוב מהכיעור והדומה לו כשעובר תחתיה ימהר לרוץ וכו' שם א"ל רב ששת לשמעיה כי מטית להתם כלומר לאשרה שהיתה גוזלת את הרבים ארהיטני ומוקי ליה בדליכא דרכא אחרינא והא דא"ל ארהיטני משום דאדם חשוב שאני והרי"ף והרא"ש כתבו א"ל רב ששת לשמעי' כי מטית להתם ארהיטני ולא כתבו הא דאדם חשוב שאני וגם הרמב"ם כתב סתם בפ"ז מהלכות ע"ז ואם אין שם דרך אחרת עובר תחתיה כשהוא רץ ולא חילק בין אדם חשוב לשאינו חשוב וכבר תמה הר"ן עליו ועל הרי"ף ז"ל למה לא חילקו בין אדם חשוב לשאינו חשוב: כתב הר"ן שם מסתברא דלעבור בצלה שרי דמדקתני רישא לא ישב וסיפא לא יעבור משמע דבצלה ישיבה דוקא הוא דאסור אבל לעבור דרך שם שרי וטעמא משום דמדינא אפי' ישיבה הוה לן למשרי כל היכא שלא מכוין דהא קי"ל בפרק כ"ש (כה:) דאפשר ולא קא מכוין שרי אלא דחיישינן שמא ישהה בישיבה ואתי לכווני אבל העברה בעלמא דלא שייך למיחש בה כולי האי שריא ותחתיה דאסורה משום טומאת אליל עוד איפשר לי לומר דכי אמרי' לא ישב בצלה דווקא' בדקא מכוין הא לאו הכי שרי והביא ראיה אלא שכתב שיש לדחותה: (ב"ה) כתוב באו"ח בשם הרשב"א על אילני סרק שנוטעים בפתחי עכו"ם מותר לישב בצלן ואין בהם משום נוי עכו"ם אלא שיש בחוקי עכו"ם שלהם לעובדם באותם אילנות ונטיעתן וזו היה תקרובתן ותקרובת כזה אינו נאסר דאינו בעין פנים הילכך עכשיו שהוא ברי שאין עובדין לאילן מותר דעיקר כוונתם משום תקרובות והילכך שרי עכ"ל:

וכתב הראב"ד דוקא אשרה שעשויה לצל וכו' גם הר"ן כתב סברא זו בפרק כל הצלמים וז"ל כתב הראב"ד ז"ל דכי תנן לא ישב בצלה דווקא באשרה דעבידא לצל בין לתחתיה בין לחוצה לה אבל בית אליל תוכו וכנגד פתחו ד' אמות אסור אחריו מותר לפי שאין עשוי לצל שחוצה לו כדאמרי' בפ' כ"ש שאני היכל דלתוכו עשויה עכ"ל והתוס' כתבו אמתני' דלא ישב בצלה לא דמי לצלו של היכל דסתם היכל לתוכו עשוי אבל אשרה עשוי לצל א"כ חומרא דאליל שאני ע"כ וברמזים כתוב צל בית של אליל יש אוסרים ויש מתירין:

זורעין תחת האשרה ירקות בימות הגשמים אפילו לכתחלה וכו' בפ' כל הצלמים (שם) תנן זורעים ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה והחזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ר"י אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנמיה נושרת והוה להם לזבל. ופי' רש"י זורעין תחתיו ירקות. שהאילן קשה לכן שמעכבת את החמה מלבא: אבל לא בימות החמה. שהצל יפה לכן והזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים שהצל יפה לחזרת לעולם. ובגמרא למימרא דר' יוסי סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי זה וזה גורם מותר והא איפכא שמעי' להו ומסיק דר' יוסי סבר זה וזה גורם מותר ורבנן סברי זה וזה גורם אסור והא דקאמר אף לא ירקות בימות הגשמים וכו' לדבריהם דרבנן קאמר וכו' וכתב הר"ן ואע"ג דבריש סוגיין הוה ס"ל דרבנן סברי זה וזה גורם מותר ואפ"ה לא הוה ק"ל מאי דאמרי אבל לא בימות החמה היינו טעמא משום דמעיקרא קס"ד דכי אמרי' זה וזה גורם מותר כגון שני הגורמים מתערבים זה בזה כנמיה וקרקע אבל היכא דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כאיסורו של אילן זה המצל והיתירו של קרקע אסור אפילו למ"ד זה וזה גורם מותר והשתא במסקנא הדרינן מהך סברא וסבירא לן דלמ"ד זה וזה גורם מותר אפילו היכא דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי שרי הילכך לענין הלכה כיון דאיפסיקא הלכה כרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר לא קי"ל כמתני' דאבל לא בימות החמה וכן פסק הרמב"ם בפ"ז אבל הרמב"ן כתב דבמסקנא נמי ס"ל כדמעיקרא דכל כה"ג זה וזה גורם אסור כיון דגורם דאיסור קאי לחודיה ובעיניה הם ואפילו בדיעבד חוכך הרב להחמיר וכי אמרינן לדבריהם דרבנן קאמר להו משום מאי דאמרינן אבל לא בימות החמה אלא אמאי דאמרינן אף היא נעשית זבל קא מהדר דאינהו גופייהו ניכהו רבנן דמתניתין דירקות וסברת ר"י שכתב רבינו היא סברת הרמב"ן שהביא הר"ן ז"ל:

ומ"ש שדעת הרא"ש נראה שהוא כדעת הרמב"ם והרמ"ה ז"ל היינו מפני שלא הביא סוגיית הגמרא כמות שהיא אלא כך כתב וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור והתניא וכו' ואסיקנא דרבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר וכו'. ומשמע לרבינו דמשמע פשטן של דבריהם דרבי יוסי לגמרי שרי אף בימות החמה
ועוד

קומתו נקרא צלו ומשם ואילך נקרא צל צלו (כ) ואפי' לעבור תחתיה דרך העברה בעלמא אסור וה"מ שאינו נוטה על הדרך אבל אם נוטה על הדרך אם יש דרך אחרת אסור לעבור תחתיה (כא) ואם אין דרך אחרת מותר לעבור תחתיה ואפ"ה ירחיק אדם חשוב מהכיעור והדומה לו וכשעובר תחתיה ימהר לרוץ בכל מה שיוכל (כב) [ג] וכתב הראב"ד דווקא אשרה שעשויה לצל בין תחתיה בין לחוצה לה אבל בית אליל תוכו ונגד פתחו תוך ד' אמות אסור אחריו מותר ואפילו תוכו אם גוזל הרבים שקדם לו הדרך ואח"כ בנה שם בית אליל מותר לעבור דרך שם אבל אם קדם הבית לדרך אסור: (כג) זורעים תחת האשרה ירקות בימות הגשמים אפילו לכתחלה אבל לא בימות החמה ופר"י שאפי' בדיעבד אסורים ולא החזרת לא בימות הגשמים ולא בימות החמה (כד) אבל הרמ"ה מתיר ירקות גם בימות החמה וכ"כ הרמב"ם זורעים תחתיה ירקות בין בימות החמה בין בימות הגשמים וכן יראה דעת א"א הרא"ש ז"ל:
שדה

דלא הוי טעמא דע"ז משום הנאה אלא טעמא הוי משום הרחק מעליה דרכך זו המינות ואיכא לתמוה דהרמב"ם פי' צלה צל הענפים והעלים ולמה לא פירש כמפורש בירושלמי וכפי' רש"י וכן תמה עליו הר"ן. מיהו אפשר דס"ל להרמב"ם מדקנקט תלמודא בסתם דצלה הוא צל קומתה ולא חילק בין שחרית וערבית לאמצע היום מכלל דכל צל קומתה אף דשחרית וערבית דין אחד לו דלא כהירושלמי ומ"מ פשיטא דנקטינן נמי לחומרא דצל ענפים ועלים הוה בכלל צלה ואסור דלא כהרמב"ם ובש"ע קיצר וכתב בסתם אסור לישב בצלה אבל להלכה נראה דהכל אסור כדפרישית:

ומ"ש ואפילו לעבור תחתיה וכו' משנה וגמרא לשם כדברי רבי' אלא דהרי"ף והרמב"ם כתבו בסתם דימהר לרוץ ולא כתבו לחלק דאין זה אלא באדם חשוב ונראה דס"ל דהא דפריך בגמרא אי דליכא דירכא אחריני למה לי ארהיטני משרא שרי דלא פריך הך פירכא אלא ארב ששת דסגי נהור הוה וטורח גדול הוא למשכו במרוצה שלא יהא נופל לארץ ולכן פריך כיון דמדינא שרי למה ליה לאטרוחיה לסגי נהור למושכו במרוצה וע"ז מתרץ אדם חשוב שאני אף ע"ג דסגי נהור הוה אבל בשאר כל אדם אפילו אינו חשוב ימהר לרוץ וכיון דסגי נהור והוא אדם חשוב לא שכיח לכך כתבו בסתם והוא דעת הרי"ף והרמב"ם והב"י כתב שהרי"ף והרא"ש לא כתבו הא דאדם חשוב שאני אולי היתה כך נוסחאתו בהרא"ש אבל בנוסחאתינו באשר"י כתב בפירוש ואדם חשוב שאני. כתב הר"ן דמדתנן לא ישב בצלה והכא תנן לא יעבור תחתיה אלמא דבצלה שרי לעבור ודקדוק נכון הוא עיין בב"י הביאו באורך:

ומ"ש וכתב הראב"ד דוקא אשרה וכו' אבל בית ע"ז תוכו כו' הכי משמע מדברי התוס' שכתבו וז"ל לא ישב בצלה ולא דמי לצלו של היכל דשרי בפ' כ"ש (דף כ"ו) דהתם היכל לתוכו עשוי אבל אשרה עשויה לצל א"כ חומרא דע"ז שאני עכ"ל. ותירוץ הראשון הוא כדברי הראב"ד ותירוץ שני הוא ע"פ הירושלמי שהבאתי בסמוך דאין חילוק בין בית לאשרה דלעולם ליכא איסור הנאה בצל אלא דבאליל החמירו להתרחק מצלה:

זורעים תחת האשרה ירקות ביה"ג אפילו לכתחלה וכו' משנה פ' כ"ה שם פי' ביה"ג האילן קשה לזרעים שמעכב את החמה מלבא הלכך אפי' לכתחלה שרי כיון דליכא הנאה מאליל אבל ביה"ח שהצל יפה לזרעים איכא הנאה מאליל הלכך אפילו בדיעבד אסור לפר"י וכדין פת שנאפה בעצי איסור ואע"ג דקי"ל דזה וזה גורם מותר היינו דוקא כששני הגורמים נתערבו זה בזה כגון עלים שנשרו מן האשרה ונעשו זבל וקרקע דהיתירא אבל היכא דהאי איסורא לחודיה קאי והאי היתירא לחודיה קאי אסור לד"ה כן פי' הר"ן:

ומ"ש ולא החזרת וכו' משנה שם ולפר"י החזרת נמי אפילו בדיעבד אסור: ומ"ש אבל הרמ"ה מתיר וכו' טעמו דס"ל דלא קי"ל כהך משנה דאוסר ביה"ח דלמאי דאסיקנא דהילכתא כר' יוסי דזה וזה גורם מותר אף ביה"ח שרי ואין חלוק בין ששני הגורמים נתערבו זה בזה ובין לא נתערבו אלא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי בכל ענין שרי אף לכתחלה ואע"ג דכל שאר זה וזה גורם אסור לכתחלה היינו דוקא בעושה מעשה בידים אבל כגון ירקות דהנאה ממילא אתיא לא דמי למבטל איסור לכתחלה כ"כ הר"ן וכתב ב"י דה"ה דשרי בחזרת לכתחלה לפי טעם זה: ומ"ש וכן יראה דעת א"א הרא"ש כתב ב"י דה"ט דכיון דכתב הרא"ש בסתם דלר' יוסי בזורעים זה וזה גורם מותר ולא פירש אלמא משמע דבזורעים שרי אף ביה"ח. ואיכא למידק דבריש פ"ק דחולין כתב הרא"ש דבזורעים דוקא דיעבד שרי ביה"ח ע"ש (דף ק"כ ע"ג) וי"ל דהתם לא בא הרא"ש אלא להביא ראיה מתנא דמתני' דלא אסר ליה אלא בלכתחלה אבל דיעבד שרי לדברי הכל אבל לענין הלכה ס"ל להרא"ש דאף לכתחלה שרי אף בימות החמה
והכי

פרישה

(כ) ואפילו לעבור תחתיה כו' אסור כן הוא לשון המשנה וגם מ"ש רבינו אסור לישב בצל האשרה הוא גם כן לשון המשנה ודקדק הר"ן מזה מדתנן כאן תחתיה ולעיל גבי ישיבה תנן בצל דדוקא תחתיה אסור לעבור אבל מותר לעבור בצלה והטעם דמדינא אפי' ישיבה הוה לן למשרי כל היכא שלא מכוון דהא קי"ל פרק כל שעה אפשר ולא מכוון שרי אלא דחיישינן שמא ישהה בישיבה ואתי לכווני אבל העברה בעלמא דלא שייך למיחש בה כולי האי שריא ותחתיה דאסור משום טומאת אליל: (כא) ואם אין דרך אחרת כו' פי' קרוב וקצר כזה תוס':

(כב) וכתב הראב"ד דוקא אשרה כו' אבל בית כו' אחריו מותר מ"ש אחריו ר"ל אחרי הפתח והטעם שמותר לפי שאין בית עשוי לחוצה לו והוא כשינויא קמא של תוס' וכמ"ש בדרישה ומלת לצל לכאורה נראה דאינו נכון וצריך למוחקו אבל י"ל דאין למוחקו דלאחריו מסתמא אין בו תשמיש כ"א שישב בצלה וקאמר דמותר כיון דאינו עשוי לכך: (ואפילו תוכו אם גוזל הרבים והא דלא כתב חילוק זה גם בדין אשירה י"ל דבכבר כתב כן לעיל במ"ש אם אין דרך אחר מותר כו' לומר דהיא גוזלת את הרבים דמתחילה היה שם הדרך וכן מבואר בגמרא וב"י הביאה לעיל מ"ש עכ"ה): (כג) זורעין תחת האשירה ירקות בימות הגשמים בפרק כל הצלמים פירש"י שבימות הגשמים הצל קשה לכן ובימות החמה יפה לכן והחזרת הצל יפה לכן לעולם. ואע"פ דקי"ל זה וזה גורם מותר ה"מ היכא שבניהן הגורמין מתערבין זה בזה אבל היכא דהאי לחודא קאי והאי לחודא קאי כאיסורו של אילן זה המצל והיתרו של קרקע מודה דאסור ר"ן: (כד) אבל הרמ"ה מתיר ירקות גם בימות החמה הא דלתב ירקות ר"ל כל ירקות וה"ה להזרת שמותר לעולם וטעמו דס"ל דמ"ד זה וזה גורם מותר מתיר אף בכה"ג אע"ג דדוקא בדיעבד מותר כדלעיל כ"ל ה"מ בעושה בידים כנוטע אגוז של ערלה משום דמבטל איסור לכתחילה אבל בירקות דממילא אתיא לא דמי למבטל איסור לכתחילה ר"ן ב"י ע"ש וכ"ל לפרש דבשעה שזרע הירקות הוא זורע בהיתר אלא אח"כ כשנמח מן הקרקע מועיל לו הצל ואז אתיא ממילא ובזה יתורץ ג"כ דרבינו כתב כאן בשם הרמ"ה זה וזה גורם מותר ולעיל כתב בשם הרמ"ה והרא"ש דזה וזה גורם אסור משום חומרא דאליל גבי פת שנאפה בעצי אליל אלא דשאני התם כמ"ש וגם הר"ן שכתב בנוטע אגוז של ערלה כו' הס"כ במסיק בעצי אליל דס"ל הכי אלא
פר"ן

דרישה

דברי הרא"ש: [ג] וכתב הראב"ד דוקא אשרה העשויה לצל כו' אבל בית כו' מותר ז"ל התוס' אמתניתין דלא ישב בצלה לא דמי לצלו של היכל דסתם היכל לתוכו עשוי אבל אשרה עשויה לצל א"כ חומרא דאליל שאני ע"כ לשון התוס' וברמזים כתב של בית של אליל יש אוסרין ויש מתירין. ור"ל במ"ש יש אוסרין היינו לשינויא בתרא דמשני א"כ חומרא דאליל שאני דלפ"ז ה"ה צל בית אליל אסור ודעת הראב"ד שהתיר בצל בית הוא כשינויא קמא של תוס':
שדה

חדושי הגהות

ב כ"ה ג' הרי"ף. ח א"ש אבל בגמרא שלפנינו איתא מפני שהגביה נושרת פירש"י שעליו נושרין וכו':

(כה) [ג] שדה שנזדבלה בזבל אליל ופרה שנתפטמה בכרשיני אליל בדיעבד מותרין ולכתחלה אסור (כו) ונקראת אשר' כל שאליל תחתיה אפילו אינן עובדין האילן כ"ש אם עובדין האילן בעצמו וכל אילן ששומרין פירותיו לעשות מהם שכר לשתותו ביום חגם אסור בידוע שעובדין אותו ואילני סרק שרגילים ליטע בפני אליל שלהם י"א שהן מותרין שאין עובדין אותם ולא לנוי נטעו לה אלא שמחוקי העכו"ם הוא לעבוד באותן אילנות והוו כעין תקרובת אליל ונטיעתן זו היא תקרובתן ובתקרובת כזה אינו נאסר כיון שאינו כעין פנים וי"א דלא גרע מנוי אליל ואסור והכי מסתבר (כז) [ד] מרחץ שאליל עומדת בחצרה מותר לרחוץ בה שאין המרחץ נעשית בשבילה אלא היא נעשת לנוי למרחץ:

קמג כשם

שאסור ליהנות מאליל כך אסור להההנותם (א) [א] לפיכך מי שביתו סמוך לאליל ונפל אסור לבנותו שמהנה לה לבנות לה כותל כיצד יעשה כונס לתוך שלו ד' אמות ובונה היה בנין הכותל והמקום שהוא בנוי עליו משותף בינו ובין אליל חצי מקום הכותל שהוא שלו עולה לו להרחקת ד' אמות (ב) והלקו מן העצים והאבנים אם מכירן מותרין ואם לאו הכל אסור (ג) ובאותם ד' אמות שהרחיק יעשה בהם דברים שלא תהנה מהם האליל ואם אינו רשאי ימלאנה קוצים. אסור

והכי נקטינן וכן פסק בש"ע: ומ"ש שדה שנזדבלה וכו' ברייתא שם למ"ד זה וזה גורם מותר דיעבד אבל לכתחלה אסור כיון דעושה מעשה בידים ורצונו לומר דלכתחלה אסור לזבל שדה בזבל של אליל כדי לזרוע בו וכן אסור לפטם פרה בכרשיני אליל כדי שיאכלנה אבל דיעבד שכבר נזדבלה מותר לזרוע אותה וכן אם כבר פיטם את הפרה מותר לשחטה ולאוכלה ולא דמי לזורעים תחת האשרה דמותר לכתחלה דהנאה הכל ממילא אתא כדפרישית בסמוך:

ונקראת אשרה וכו' שם במשנה (דף מ"ח) ג' אשרות הן ופסק הלכה כרבנן: ומ"ש כל שכן אם עובדים האילן בעצמו פי' כשנטעו לאילן מתחלה לכך כדלקמן בסימן קמ"ה א"נ לפירש"י היכא דנטעו לאילן ואחר כך השתחווה לו דנאסר גם כן כדין בית דה"ל תלוש לבסוף חברו דחשוב כתלוש לפירש"י ויתבאר בתחלת סי' קמ"ה בס"ד:

קמג כשם וכו' לפיכך מי שביתו סמוך לאליל וכו' משנה פכ"ה (דף מ"ז) מי שהיה כותלו סמוך לאליל ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס לתוך שלו ד' אמות ובונה היה שלו ושל אליל נידון מחצה על מחצה אבניו ועציו ועפרו מטמאים כשרץ שנאמר שקץ תשקצנו ר"ע אומר כנדה וכו' ופירש"י שהבית עלמו נעבד נראה שאם לא היה הבית עלמו נעבד אלא שהעמידו בו אליל לא היה נקרא מהנה לאליל בבנין הכותל והו דהא מותר לבנות טרקלין שיהא העכו"ם מעמיד בה כיפה להעמיד. עליה אליל לרש"י ולהרמב"ם כמבואר בסמוך: ורבינו השמיט פי' זה דפירש"י דהבית עלמו נעבד וכתב בשתם מפני שתופסו פר"י דבסמוך עיקר דלר"י ודאי אסור לבנות כותל שנפל אפילו לא היה הבית עלמו נעבד וא"ת היאך סמך מתחלה כותל ביתו לעכו"ם. וי"ל דכותל ביתו היתה שם תחלה ואח"כ באו עכו"ם וסמכו אליל לכותלו וה"א בירושלמי תני בית אליל נסמכה לו ואחר כך הלכה לה מותר אבל אם בא הוא ונסמך לעכו"ם כל הבית לשם עכו"ם אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן היה שלו ושל עכו"ם נדון מחצה על מחצה וכ"ל דס"ל להירושלמי דהא דתנן היה שלו ושל עכו"ם וכו' לא קאי אנפל דרישא אלא דינא אחרינא אשמועי' בלא נפל דכשהכותל שלו ושל עכו"ם כגון שבנה ישראל בצד של כותלו מבפנים תחלה ואח"כ באו עכו"ם וסמכו כותל של אליל מבחוץ בצד כותלו נידון מחצה על מחצה מחצה שלו מותר בהנאה ושל אליל אסור בהנאה וי"ש מתנית' אמרה כן שמבזיא ראיה ממתניתין דבית אליל נסמכה לו מותר וכ"כ הרמב"ם ע"פ הירושלמי אבל הר"ן הבין דלפי הירושלמי סיפא דנדון מחצה על מחצה קאי אנפל דרישא ומתיר עציו ואבניו ועפרו במכיר שהם שלו וזהו דעת הרמב"ם. ולפע"ד הדבר פשוט דליתא להך פירושא אלא כדפרישית דלהירושלמי והרמב"ם הך סיפא לא איירי בנפל כלל והך סיפא דעליו ואבניו וכו' נמי דינא אחרינא אשמעינן דפליגי תנאי בעליו ואבניו דלרבנן מטמאים כשרץ ולר"ע מטמא כנדה: ומ"ש רבינו היה בנין הכותל והמקום שהוא בנוי עליו משותף כו' הוא ע"פ פי' רש"י בהך סיפא דתני בה היה שלו ושל אליל נידון מחצה על מחצה עליו ואבניו וכו' דכולה מתני' איירי בנפל דלא כפירוש הירושלמי והרמב"ם. ונראה דאף להירושלמי והרמב"ם הדין היוצא מפירש"י הוא אמת דבנפל אפילו חלקו ישראל ועכו"ם אסור חלקו של ישראל משום דאין ברירה

ועוד דא"כ לא הוה שתיק הרא"ש מיניה אלא ודאי ס"ל דשרי ולפיכך לא הוצרך לפרש. ודע שלשון הרי"ף ולשון הרא"ש ז"ל מכוונים ומשמע שגם הוא סובר להתיר אף בימות החמה ומשמע לי דלדברי הפוסקים להתיר אף בימות החמה ה"ה דשרי בחורת ואע"פ שהרמב"ם ז"ל לא הזכירה להיתר אין בכך כלום דמדסתם וכתב מותר ליטע תחתיה בין בימות החמה בין בימות הגשמים משמע דאף חורת שרי דהא מן הסתם חורין בכלל ירקות הן:

וכתב הר"ן הא דפרכינן וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור דאף ע"ג דקי"ל דאפי' מאן דשרי בזה וזה גורם לא שרי אלא בדיעבד אבל לא לכתחלה ה"מ בעושה בידים כגון נוטע אגוז של ערלה מפני שהוא כמבטל איסור לכתחלה אבל כגון ירקות דמתני' דהנאה ממילא אתיא לא דמי למבטל איסור לכתחלה ואם איתא דסבר רבי יוסי דזה וזה גורם מותר אפילו לכתחלה ה"ל למישרייה: שדה שנזדבלה בזבל אליל ופרה שנתפטמה בכרשיני אליל שם (מט) תניא שדה שנזדבלה בזבל אליל וכן פרה שנתפטמה בכרשיני אליל הנא חדא שדה תזרע פרה תשחט ותניא אידך שדה תבור פרה תרזה ואסיקנא הא רבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר והא רבנן דאמרי לאסור ומשמע לרבינו בדיעבד דוקא שרי כפשט לישנא דברייתא אבל לכתחלה לא יזבל שדה בזבל אליל ולא יפטם פרה בכרשיני אליל וטעמא משום דאע"ג דקי"ל זה וזה גורם מותר ה"מ בדיעבד אבל לכתחלה לא ואע"ג דגבי ירקות שרי ליטע לכתחלה תחת האשרה כבר כתבתי בשם הר"ן דלא דמו אהדדי:

אף זו היא אשרה כל שאליל תחתיה וכו' שם במשנה (מח.) ג' אשרות הן אילן שנטעו מתחלה לשם אליל אסור גדעו ופסלו והחליף נוטל מה שהחליף העמיד תחתיה אליל וביטלה הרי זו מותרת ובתר הכי תנן אי זו היא אשרה כל שיש תחתיה אליל רבי שמעון אומר שעובדין אותה כלומר אבל אם עובדין את אליל שתחתיו האילן מותר ובגמרא אי זו היא אשרה והא אתן ג' אשרות תנן ה"ק שתים לדברי הכל ואחד מחלוקת ר"ש ורבנן וידוע דהלכה כרבנן: ומ"ש וכל אילן ששומרין פירותיו וכו' שם אי זו היא אשרה סתם פי' אילן שלא הוברר לנו שהיא אשרה בחי זה סי' נכיר אם היא אשרה אם לאו אמר רב כל שכהניה יושבים תחתיה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר אפילו אמרי הכי תמרי (לבי נלרפו) אסור דרמו ביה שיכרא ושתו ליה ביום חגם אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא הלכה כשמואל:

ואילני סרק ג שרגילין ליטע בפני אליל שלהם י"א שהם מותרין וכו' וי"א דלא גרע מנוי האליל ואסור: מרחץ שאליל עומד בחצרה מותר לרחוץ בה וכולי בפרק כל הצלמים (מד:) תנן שאל פרוקלוס בן פלוספוס את ר"ג בעכו שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי א"ל כתיב בתורתכם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי וכו' א"ל אני לא באתי בגבולה היא באתה בגבולי אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אומרים נעשה אפרודיטי נוי למרחץ ד"א אם נותנים לך ממון הרבה אי אתה נכנס לבית אליל שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה וזו עומדת על הביב וכל העם משתינים בפניה לא נאמר אלא אלוהיהם את שנוהג בו משום אלוה אסור את שאינו נוהג בו משום אלוה מותר ופירש"י אפרודיטי שם אליל והמרחץ עומד בחצרה וכתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות ע"ז הא דזו עומדת על הביב והכל משתינים בפניה שאם היתה דרך עבודתה בכך אסור ליכנס בו וכן מפורש בגמרא ופשוט הוא: כתב רבינו ירוחם (נ"ז ח"ה) אסור לשמוע כלי שיר של אליל או להסתכל בנוי אליל כיון שנהנה בראיה כך מוכח בפרק כ"ש (כו.) מההיא דא"ר שמעון בן פזי קול ומראה אין בהם מעילה אבל איסור יש בהם (ג):

גרסינן בפרק שואל (קמט) ת"ר כתב המהלך תחת הצורה ודיוקנאות אסור לקרותה בשבת ודיוקנאות עצמה אסור להסתכל בה אף בחול שנאמר אל תפנו אל האלילים וכתב הרא"ש ז"ל נראה דבעשויה לאליל הוא אע"פ שלא נעבדה עדיין אבל לנוי מותר כדמשמע מבנן של קדושים דלא היה מסתכל בצורתא דזוזא מכלל דאחרים היו מסתכלים וכ"כ התוס':

קמג כשם שאסור ליהנות מאליל כך אסור להההנותה לפיכך מי שביתו סמוך לבית אליל אסור לבנותו וכולי בפרק כל הצלמים (דף מז.) תנן מי שהיה ביתו סמוך לאליל ונפל אסור לבנותו כילד יעשה כונס לתוך שלו ד' אמות ובונה היה שלו ושל אליל נידון מחצה על מחצה ופירש"י מי שהיה כותלו סמוך לאליל. שהיה אחד מכותלי אליל והבית עלמו נעבד אסור לבנותו: שבונה כותל. לאליל: היה שלו ושל אליל. שמקום עובי הכותל חציו שלו: נדון מחצה על מחצה. אותו חלק של אליל אינו עולה לו בכניסת ד"א אבל חלקו עולה לו שאם היה עביו שתי אמות מונה האמה שלו וכונס עוד שלשה אמות לתוך שלו. אבניו ועליו ועפרו מטמאין כשרץ ואפילו חלקו לפי שאין ברירה וכתב הר"ן אבל בירושלמי פירשו דמאי דאמרינן נדון מחצה על מחצה היינו לומר שחצי הכותל מותר ונוטל מחצה בעלים ובאבנים ומיהו ה"מ במכיר האבנים שכנגדו אבל כשאינו מכירו הכל אסור דאין ברירה ומיהו מסתברא דמותר למכור לו חלקו בכל מקום שהוא ולי פשטא דמתניתין מוכחא כפירושו של רש"י ולפיכך אני חוכך להחמיר בהיתירו של הירושלמי אבל הרמב"ם כתבו בפ"ח ע"כ לשונו:

ומ"ש ובאותם ד' אמות שהרחיק יעשה בהם דברים וכו' עד ימלאנה קוצים א הכי אמרינן בגמרא על מאי דקתני כילד יעשה כינס לתוך שלו ארבע אמות ובונה: אסור

דרכי משה

(ב) וכ"כ הרא"ש ומצאתי הג"ה בשם ר' ישעיה האחרון ז"ל וז"ל וכן אם היה רואה נוי אליל או שום נגינת הכומרים המנגנים לפני אליל אם אינו מתכוון להנאה שאינו חפץ בהנאת ואע"צ לה מותר ואם מתכוון להנות אסור שאף הקול והמראה אע"פ שאין בהם ממש אסור להנות מהן עכ"ל:

דרישה

[ג] שדה שנזדבלה בזבל אליל כו' בסמוך כתבתי שהב"י תמה על הרא"ש והרמ"ה דאם זה וזה גורם אסור משום סומר אליל דהא דשדה שנזדבלה כו' משנה שלימה ומתיר זה וזה גורם ע"ש גם על רבינו יש לתמוה שכתב לעיל דעת הרמ"ה והרא"ש וכאן כתב מתניתא דשדה שנזדבלה סתמא להלכתא והוא סותר דבריהם וצ"ע ויש לחלק קצת ולומר דשאני שדה דנזדבלה דלא ניכר הנאת האיסור בשיתור מיד כ"א לאחר זמן ואפילו נתפטמה בכרשיני אליל הפיטום והשמנונית לא נתהוה בשעת אכילתה מיד משא"כ בזה וזה גורם שניכר מיד דאסור:

[ד] מרחץ שאליל עומדת בחצירה כו' אלא היא נעשית לנוי המרחץ בפרק כל הצלמים תנן שאל פרוקלוס בן פלוספוס את רבן גמליאל בעכו שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי א"ל כתיב בתורתכם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי א"ל אני לא באתי בגבולה היא באתה בגבולי א"א נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אומרים נעשה אפרודיטי נוי למרחץ ע"כ ופירש"י אפרודיטי שם אליל והמרחץ עומד בחצרה והוא מבואר מ"ש רבינו אלא היא נעשית לנוי למרחץ:

סי' קמג [א] לפיכך מי שביתו סמוך לאליל כו' משנה בפרק כל הצלמים דף מ"ז סוף ע"א ומפרש שם רש"י מי שהיה שם כותלו סמוך לאלילים שהיה אחד מכותלי ביתו אלא והבית עלמו נעבד ויש לדקדק בפירש"י מי הכריחו לפרש כן דמיירי שהבית עלמו נעבד אי משום דקשיא ליה הא דקתני עליו אבניו ועפרו מטמאין כשרץ דלמא ס"ם משום

פרישה

הר"ן מערלה קאי שהוא סובר זה וזה גורם מותר: (כה) שדה שנזדבלה כו' בדיעבד מותרין דהיינו זה וזה גורם: (כו) ונקראת אשרה כו' וכ"ש אם עובדין האילן בעצמו ע"ל סימן קמ"ה (דשם יתבאר איך יאסר דבר המחובר עכ"ה): (כז) מרחץ כו' אלא היא נעשית לנוי למרחץ מבואר בדרישה:

סי' קמג (א) לפיכך מי שביתו סמוך לאליל ונפל אסור לבנותו ומעיקרא שבנאו מיירי שבנין ביתו קדם לאליל שאז ביתו נכנס בהיתר ואח"כ עשה העכו"ם חלקו אליל כ"כ הר"ן בשם ירושלמי: (ב) וחלקו מן העצים כו' מותרין ואם לאו הכל אסור הטעם כתבתי בדרישה דמיירי שהבית עלמו נעבד ואסור (כמ"ש בסימן קמ"ה) אפילו לריש לקיש דס"ל אליל שנשתברה מותרת דמיירי כאן שעובד לכל אבן ואבן כ"כ התוס' והר"ן וגם מפירש"י משמע כמ"ש בדרישה: (ג) ובאותן ד' אמות שהרחיק יעשה בהם כו' כן הוא שם בגמרא ופירש"י התם

חדושי הגהות

ג ואילני סרק שרגילין וכו' י"א וכו' הדיעה הראשונה היא דעת הא"ח בשם הרשב"א הביא הרב"י לעיל בכד"ה בד"ה כתוב בא"ח וכו': קמג א המעיין בגמרא ישתומם מאוד על פסקי הטור בזה דשם בגמרא הכי איתא על הא דקתני וכונס לתוך שלו פריך בגמרא והא קא שביק רווחא לאליל ונמצא מהנה לאליל ומשני דעביד כו' ופריך והא בעי צניעותא (פירש"י כיון דבעי צניעותא בעי כותל ותנן במתני' דאסור לבנות לו כותל בינו לבין האליל ומשני דעביד לה לתינוקות א"נ דקא גדיר לה בהוזמי והיני ע"כ הנה אין לדקדק למה נקט הטור דממלא להו קוצים ובגמ' נקיט דקא גדיר לה וכו' דכיון דעיקר קפידא שלא להניח רווחא לאליל מה לי גדר מה לי מילוי בקוצים אבל מה שיש לתמוה על הטור הוא שכתב סתם יעשה בהם דברים כו' משמע אף לגדולים והרי הוא מוקשה בגמ' ומצאתי בפלפולא חריפתא (שחיבר הגאון בעל תוס' י"ט) שעמד על זה ויישב

[ב] אסור לבנות הכיפה שמעמידין בה אליל עבר ובנה שכרו מותר [ג] וכתב הרמב"ם אבל בונה הוא לכתחלה הטרקלין או החצר שיש בה אותה כיפה וכ"כ רש"י שהוא מותר כיון שהוא תשמיש תשמישי אליל (ד) ור"י פירש דאפי' תשמיש תשמישי נמי אסור (ס) [ד] היה לאליל גינה או מרחץ והטובה היוצאה מהם היא לכומרים מותר ליהנות מהם שלא בטובה ואסור ליהנות מהם בטובה ואפילו יש לאחרים חלק בטובה עם הכומרים (ו) ואם אין הטובה היוצאה מהם לכומרים אלא לעובדיה מותר ליהנות מהם אפילו בטובה אפילו הגנה והמרחץ לאליל לבד והרמב"ם כתב בשיש לאחרים חלק בטובה מותר אפי' הטובה היא לכומרים (ז) ופרש"י בטובה שמעלה להם שכר אז הוא אסור שלא בטובה בחנם אז הוא מותר ולפי זה אסור

אסור לבנות הכיפה שמעמידין בה אליל משנה בפ"ק דע"ז (טז.) בונים עמהם בימוסיאות ומרחצאות הגיעו לכיפה שמעמידין שם אליל אסור מלבנותו ופרש"י דרך העכו"ם להעמיד אליל בבית המרחץ שלהן ע"כ ואע"ג דלא מיתסר מרחץ משום אליל שמעמידין בה כמבואר בסימן שקודם זה מ"מ אסור לישראל לסייע להעמיד האליל שם: ומ"ש עבר ובנה שכרו מותר שם (יט:) מימרא דר' אלעזר א"ר יוחנן ופריך בגמרא פשיטא משמשי אליל הן ומשמשי אליל אינם אסורים עד שיעבדו ומשני לא נצרכה אלא לאליל עצמה ויתבאר בסי' זה בס"ד: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ח מה' ע"ז ונראה שטעמו משום דמפרש הא דתנן בונה עמהם במסיאות דהיינו טרקלין או חצר שבו אותה כיפה וכן פרש"י דבמסיאות היינו בימה שמקריב עליה זבחים דהוי תשמיש דתשמיש לאליל: ומ"ש ור"י פי' דאפי' תשמיש תשמישי שם בתוס' הקשו על פרש"י ודחה ר"י גרסתו וגורס דימוסאות במקום במסיאות והוא לשון מרחצאות אבל דבר שהוא לצורך אליל אע"פ שהוא משמש למשמש אסו' לבנותו:

ברירה אם אין הישראל מכיר עליו ואבניו וגם דינו של הר"ן אמת דמותר למכור חלקו לעכו"ם בכל מקום שהוא: אסור לבנות הכיפה משנה פ"ק דע"ז (דף י"ו) ומ"ש עבר ובנה שכרו מותר מימרא דר"א אמר ר' יוחנן סוף (דף י"ט) ופריך פשיטא משמשי עכו"ם הן ומשמשי עכו"ם אינן אסורין לד"ה עד שיעבדו ואסיקנא לא נצרכה אלא דאפילו עשה ישראל לעכו"ם אליל עצמה בשכר שכרו מותר ואפי' לר"ע דקי"ל כוותיה דשל נכרי אסורה מיד כדלעיל ריש סימן קל"ט אפ"ה שכרו מותר דכיון דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף א"כ כבר נתחייב העכו"ם שכרו מקמי שנקראת אליל דלא נקראת אליל אלא במכוש האחרון דלית ביה ש"פ וכן פסק הרא"ש והר"ן ז"ל והוא דעת התוס' לשם וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מהלכות ע"ז · ותימה על רבינו שכתב בסתם עבר ובנה שכרו מותר ולא פירש דאפילו אליל עצמה נמי שרי ונראה דרבינו תפס לחומרא כהרי"ף שכתב ג"כ בסתם דמשמע דס"ל מימרא דר"א אמר ר' יוחנן כפשטא דדוקא בכיפה שכרו מותר אבל בעכו"ם עצמה שכרו אסור ואע"ג דתלמודא פריך פשיטא ואוקמה ר' ירמיה לא נצרכה אלא לעכו"ם עצמה דשכרו מותר משום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף לא קי"ל כר' ירמיה אלא ס"ל דאע"ג דקי"ל ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ואפילו לקולא שהרי לגבי קידושין אינה מקודשת וכדפסק הרמב"ם פ"ה דה' אישות וכן הוא דעת הרי"ף פ' האומר מ"מ בהא דקאמר ר' ירמיה מכוש האחרון לית ביה שוה פרוטה ולכך שרי לא קי"ל הכי דאפי' את"ל דלית ביה ש"פ אפ"ה אסור הוא ליהנות מדמי עכו"ם אפילו פחות מש"פ וא"כ מאי איסור מעורב בשכרו וכמ"ש התוס' לשם בד"ה מכוש ואע"ג דהתוס' כתבו ליישב זה אליבא דר' ירמיה ס"ל להרי"ף כיון דדוחק הוא לא סמכינן אאוקימתא דר' ירמיה ואשינויא דידיה אלא תפסינן פשטא דמימרא דר"א דבכיפה דוקא שכרו מותר אבל לא בעכו"ם עצמה ולא קשיא כלל מאי דהוה קשיא ליה לר' ירמיה לפי זה פשיטא משמשי עכו"ם הן ומשמשי עכו"ם אינן אסורין מדאורייתא לד"ה עד שיעבדו די"ל דאתא לאשמועינן דאפי' מדרבנן שכרו מותר כנ"ל ליישב דעת הרי"ף ורבינו שנמשך אחריו והכי נקטינן לחומרא ודלא כמה שפסק הרב בהגהת ש"ע להקל אפילו בעכו"ם עצמה: היה לעכו"ם גינה או מרחץ כו' משנה פרק ר' ישמעאל סוף (דף נ"א) ואיכא תרי לישני בגמ' ופסק רבינו כלישנא בתרא דמחמיר דאסור ליהנות מהם בטובת כומרים אע"פ שאין הטובה כולה לכומרים שיש לעכו"ם אחרים שאינן כומרים אלא עובדיה כלומר משרתי המרחץ ועובדי הגינה נמי חלק בטובה וכן נראה מדעת הרי"ף והרא"ש שהביאו בסתם ב' הלשונות ולא פירשו דבר אלמא מסתמא דהלכה כלישנא בתרא דמחמיר כמו בשאר ב' לשונות דבשל תורה הלך אחר המחמיר עיין במ"ש הרא"ש פ"ק דע"ז דף פ"ב ע"א וע"ב וכן בתוס' לשם דף ז' וכן פסק הר"ן אבל הרמב"ם ספ"ז דע"ז פסק לקולא כלישנא קמא דכשיש לאחרים חלק בטובה אפילו יש גם לכומרים חלק בטובה שרי וטעמו לפי שהוא ז"ל מפרש בטובה בטובת דברים ובלבד שלא יתן שכר וכיון דטובת דברים אין בו איסור דאורייתא אלא מדרבנן בעלמא הוא אזלינן בתר לישנא דמיקל ורבינו הביא ג"כ דעת הרמב"ם לפי שמסקנת הרא"ש כר"ת דמפרש בטובה טובת דברים שמחזיק להם טובה אסור אפילו אינו נותן שכר וכיון דאיסור זה אינו אלא מדרבנן בעלמא א"כ יש מקום לפסק הרמב"ם כהך לישנא דמיקל: ומ"ש ופרש"י בטובה שמעלה להם שכר וכו' · כך כתב בפירושו פ' ר' ישמעאל (דף נ"א) ואף ע"ג דבפכ"ה (דף מ"ד) פירש"י שלא בטובה שאין צריך להחזיק טובה לכומרים ובטובה שצריך להחזיק טובה לכומרים ס"ל לרבינו דא"כ חזר בו רש"י בפ' ר' ישמעאל ופי' בטובה שמעלה להם שכר וכמו שפי' ר"ת · אבל רבינו תם הקשה על פי' זה והסכים למה שפירש רש"י בפ' כל הצלמים ועיין בתוס' פ' כ"ה מבואר כך אבל לפעד"נ דאין פי' רש"י סותרין כלל אלא ס"ל לרש"י דכל שהוא בטובה בין דמעלה להם שכר ואינו מחזיק להם טובה בדברים בין שמחזיק להם טובה בדברים ואינו מעלה להם שכר הכל

 כתוב בא"ח המוכר ביתו לכו"ם דמיו אסורים בהנאה ויוליכם לים המלח אבל עכו"ם שאנסו לישראל וגזלו ביתו והעמידו בה כו"ם דמיו מותרים וכותב ומעלה בערכאות שלהם עכ"ל · כתב רבינו ירוחם בשם הרמב"ן · כיון דאמרינן מצוה לבטל אליל ומשמשיה ורוצה בקיומן אסור נראה שאפי' בחנם שאם אמר לו שמור אליל אסור שמא יגנבו בפשיעה ויתחייב לשלם והילכך רוצה בקיומו ואפי' פטרו מן התשלומין רוצה בקיומו הוא כיון שקבל עליו בטובה עכ"ל:

אליל שהיה לה גנה או מרחץ והטובה היוצאה מהם היא לכהנים וכו' משנה בר"פ ר' ישמעאל (נא:) אליל שהיה לה גנה ומרחץ נהנין מהן שלא בטובה ואין נהנין ממנה בטובה היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה ובגמ' אמר אביי בטובה בטובת כהנים שלא בטובה שלא בטובת כהנים לאפוקי טובת עובדיה דשרי היכא דמתני לה אסיפא היה שלה ושל אחרים נהנים מהם בטובה ושלא בטובה אמר אביי בטובה בטובת אחרים שלא בטובה שלא בטובת כהנים מאן דמתני אסיפא כ"ש אר שא מאן דמתני ארישא אבל בסיפא כיון דאיכא אחרים בהדה אפי' בטובת כהנים נמי ס"ד ופסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות ע"ז כלישנא קמא דשרי באיכא אחרים בהדה אפילו בטובת כהנים וכבר נתן הר"ן טעם למה פסק כן והרי"ף והרא"ש כתבו שתי הלשונות ולא הכריעו ומשמע דמסתמא ס"ל דהלכה כלישנא בתרא וכ"פ הר"ן ז"ל וכ"כ שהוא דעת רבינו שכתב דאפי' יש לאחרים חלק בטובה עם כהנים אסור להנות מהם בטובה והיינו כלישנא דמתני לה בסיפא דאע"ג דאיכא אחרים בהדה לא שרי בטובת כהניה כלומר כיון שיש לכהניה חלק בטובה: ומ"ש ואם אין הטובה היוצאת מהן לכהניה אלא לעובדיה מותר נראה דהיינו מדאמרי' מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא כלומר ומאי בטובה בטובת כהניה שלא בטובה שלא בטובת כהניה לאפוקי טובת עובדיה דשרי כלומר דכי תנן ברישא נהנין מהם שלא בטובה היינו שלא בטובת כהניה כלומר שאין לכהניה חלק בטובה היוצאת מהם אלא כל ההנאה לאחרים דלאו כהניה אע"ג שהם עובדיה אע"פ שכל הגנה והמרחץ הם של אליל וכדקתני אליל שהיה לה גנה או מרחץ דמשמע שכולה שלה: ומ"ש בשם הרמב"ם כבר נתבאר: ומ"ש ופרש"י בטובה שמעלה להם שכר וכו' · ז"ל הרא"ש פרש"י בטובה בשכר ולא נהירא לר"ת דא"כ בשכר ושלא בשכר הו"ל ולעיל בפ' כל הצלמים (מד ·) פרש"י בטובה שמחזיק טובה לכהניה ונראה שמותר לטחון ולאפות בתנור ורחיים שעושים בשכר ואין מחזיקין להן טובה ועוד נראה דאפילו בשכר מותר כיון שאין התנור והרחיים עומדים בחצר אליל כי הסיא דמרחץ של אפרודיטי ולא דמי לגינה של עכו"ם דאסור לתת מכס לאליל דהתם מיירי שהמכס הוא לצורך אליל ונויה תקרובתה אבל האי דאינו אלא חק הכהנים והגאון ואין עושין מהם צרכי אליל כההיא דאמר בשילהי בן סורר ומורה (דף עד:) הני ב קווקי ורימונקי היכי יהבינן להו אלא

אסור ולא שרי אלא שלא בטובה כלל דאינו מעלה להם שכר וגם אינו מחזיק להם טובה בדברים ובפ' כל הצלמים דמוכחא סוגיא דמיירי בטובת דברים מדקאמר התם ואני אומר אינה גנובה שלא בטובת ר"ג כבטובת אחרים דמי דכיון שהיא חשוב וטובה היא להם כשהוא נהנה מהן היה אסור לכך פי' רש"י לשם בטובה שמחזיק להם טובה וכו' שהרי ר"ג היה נהנה מהן שלא בטובה כלל לא טובת שכר ולא טובת דברים והשבינן ליה שלא בטובת ר"ג כבטובת אחרים אבל בפר"י דלא מוכחא סוגיא דאיירי בטובת דברים לכך פי' רש"י בטובה בשכר שלא בטובה בחנם דסתם טובה טובת שכר היא אבל ודאי דלא שרי שלא בטובת שכר אא"כ דג"כ אינו מחזיק לו טובת דברים ומ"מ ר"ת חולק על פירושו וס"ל דכאינו מחזיק לו טובת דברים שרי אפי' מעלה לו שכר: ומ"ש רבינו על פירש"י ולפ"ז אסור לטחון ולאפות ברחיים ותנור של עכו"ם איכא למידק דמאי אתא לאשמועינן הא פשיטא דאין לחלק בין גינה ומרחץ ובין רחיים ותנור ונראה דלפי שכתבו התוס' בפ' כ"ה וז"ל ועוד נראה לר"ת דמה שאנו אופין עתה בתנור של

פרישה

שם והא בעי צניעותא ומוקי לה דעבד ליה לתנוקות: (ד) ור"י פי' דאפי' תשמיש תשמישים נמי אסור טעמו כתבתי בדרישה שהוא דחה גירסת רש"י ומפרש כן לפי גרסתו:

(ס) היה לאליל גינה כו' מותר ליהנות שלא בטובה כו' כ"ז מבואר בדרישה ע"ש:

(ו) ואם אין הטובה היוצאה מהן לכומרים אלא לעובדיה כו' שמעתי מפרשים (פי' זה ראיתי בכתביו של יש"ל עכ"ס) דר"ל למשרתי המרחץ ועובדי הגינה וז"א דא"כ למאי כ"מ בנאה אם אין הנאה עולה אלא למשרתים ופועלים ועוד. דרש"י ז"ל כתב בהדיא בפרק רבי ישמעאל ד' נ"א עובדיה עכו"ם העובדים אותה לא איכפת לן אי יהבינן להו טובת הנאה פורתא עכ"ל · וכתב ב"י אע"פ שכל הגינה והמרחץ הם של אליל וכדקתני אליל שהיה לה גינה או מרחץ כו' דמשמע שכולה שלה ע"כ ור"ל דאפ"ה מותר ליתן שכר לעובדיה וס"ט דמאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ופרשינן בטובה בטובת כהניה שלא בטובה שלא בטובת כהניה אבל בטובת עובדיה שרי אע"פ שהגינה והמרחץ של אליל מה שכתב רבינו אפי' הגינה והמרחץ לאליל לבדה:

(ז) ופרש"י בטובה שמעלה לה שכר כו' ולפי זה אסור לטחון ולאפות כו' פי' המרחץ ששנינו לאו דוקא אלא ה"ה רחיים ותנור של אליל אסור · משא"כ לפי' ר"ת דנקט גינה ומרחץ לדייקא משום דהמרחץ לא בשביל הישראל הוחם וכן הגינה ומש"ה הורחא דמילתא לבנות הישראל ברשילה בחנם כיון דלא בשבילו הוחם והישראל מחזיק לו טובה משא"כ בתנור ורחיים דבשביל הישראל בפני

דרישה

משום שהן תשמישי אליל שנאסרין כאליל עצמה ונראה לפרש דכתב כן משום דקשה לריש לקיש דס"ל אליל שנשתברה מאליה מותר אם כן מהילה שנפלה למה עליו אבניו כו' מטמאין ולכן פי' שהבית עצמו נעבד ור"ל שכל אבן בפני עצמו הוא עובד וכ"כ התוספות הטעם וז"ל שם ריש ע"ב אבניו עליו ועפרו מטמאין כשרץ ואפילו למ"ד אין עובדין לשברים הב"ע כגון שהיתה אליל של ישראל או של עכו"ם והשתחוה לה ישראל ובירושלמי מוקי לה כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן וכן פי' הקונט' עכ"ל התוס' ולא מצאתי שפי' הקונטרס כן אלא ודאי ר"ל שפי' כן במ"ש והבית עצמו נעבד וכמ"ש: [ב] אסור לבנות הכיפה כו' עבר ובנה שכרו מותר כן הוא בגמרא פ' לפני אידיהן דף י"ט ע"ב ופריך שם פשיטא משמשי אליל הן לד"ה לא נאסרו עד שיעבדו ומתרץ רבי ירמיה לא נצרכה אלא לאליל עצמה ופריך למ"ד אלא של עכו"ם אסורה מיד מאי איכא למימר ומתרץ אליל מאן קא גרים לה מכוש האחרון ומכוש האחרון לית ביה שוה פרוטה: [ג] וכתב הרמב"ם אבל בונה כו' הוא בפ"ט מהל' אליל ונראה שטעמו משום דמפרש הא דתנן בונה עמהן במסיאות דהיינו טרקלין או חצר שבו אותה כיפה וכן פרש"י דבמסיאות היינו בימה שמקריב עליה זבחים דהוי תשמיש דתשמיש לאליל ובתוס' הקשו על פרש"י ודחה ר"י גירסא זו וגרס דימוסאות במקום במסיאות והוא ל' מרחצאות אבל דבר שהוא לצורך אליל אף ע"פ שהוא משמש למשמש אסור לבנותו ב"י וע"פ זה דברי רבינו מבוארים: [ד] היה לאליל גינה או מרחץ כו' משנה בפ' רבי ישמעאל

הדרושי הגהות

במוב טעם שהטור סמך עמ"ש בטא"ח סימן ג' כל דיני בית הכסא אך מ"מ הוא תמוה שבשביל יחור תיבה אחת (לתינוקות) יסתום דבריו להיפך עוד יש לדקדק למה בחר הטור בהך תירוץ הראשון דגמ' בפשיטות ותירוצא דהיומי והיגי נקט לה בואם אינו רשאי ע"כ נלע"ד דהטור דקדק מאוד בדברי הגמ' דהנה הך תירוצא דהיומי והיגי יש לפרשו על ב' דרכים שונים די"ל דקאי אדלעיל מיניה שהקשה והא קא שביק רווחא קאמר די"ש עוד תקנה אחרת דקא גדיר לה וכו' או א"ל דקאי אהך קושיא בתרייתא וקאמר דאפי' תימא דלאו בתינוקות מיירי ודקא קשיא לך הא צריך לעשות כותל משום צניעות ל"ק דקא גדיר לה בה זמי והיגי דבזה נמי איכא צניעותא ולפי פי' זה הקנתא דלמלאותו או לגדרו בקוצים בלי עשיית שום דבר לא נזכרת בגמ' היוצא מזה דתקנה דלעשות דבר לקטנים או לגדולים בגדר בזוי ושפל זהו ודאי מדינא דגמ' משא"כ הך תקנתא דמילוי קוצים אינו מדינא דגמ' לחד פירושא מעתה יפה כיון רבינו הטור וכתב יעשה בהם דברים שלא תהנה מהם האליל (רצה בזה שבוודאי אם יעשנו בכותל סביבו תהנה האליל מן הכותל אלא יעשנו בענין שלא תהנה כגון לגדולים במחיצה של קוצים או לקטנים בלעדי מחיצה לגמרי) שבזה בוודאי יעשה כדינא דגמ' וע"ז כתב שאם אינו רשאי (ר"ל מפני דרכי שלום) אז ימלאנו בקוצים שזהו אינם יכולין למחות לו · אח"כ מצאתי בשכ"ג שהאריך בזה והניחו קצת בצ"ע ע"ש : ב קואקי ודימונקי כ"ה בגמ' פירש"י שהם כלי נחושת גבוהים שנותנין בהם גחלים ועומדים לפני שלחן מלכים להתחמם כנגדן והיו נוטלין אותם ביום חגם לאליל: ומ"ש

אסור לטחון ולאפות בריחיים ובתנור של אליל (ח) ור"ת פי' בטובה שמחזיק להם טובה אסור אבל כשאינו מחזיק להם טובה מותר אע"פ שנותן להם שכר ועוד פי' ר"ת ואפי' לרש"י אם אין הריחים והתנור עומדים בחצר אליל עצמה מותר (ט) [ס] ולא דמי ליריד של עכו"ם שאסור ליתן מכס לאליל דהתם מיירי שהמכס הוא לצורך אליל נוייה ותקרובתה אבל כשאינה אלא לחק הכומרים הנאתם ואין עושין ממנו צורכי אליל מותר והר"י כתב לאו דוקא בגינה העומדת לפניה כדברי ר"ת אלא אפי' רחוק לה כיון שהגינה נתונה לאליל ונותנין פירותיה לשכר המתעסקים בצרכה דהיינו הכומרים אסור ליהנות ממנה בשכר אבל גנות שקנו הכומרים מאליהן לא מצינו איסור ליהנות מהם ע"כ וא"א הרא"ש ז"ל כתב כר"ת (י) חלילין של אליל אסור לספוד בהן (יא) הנוויות של אליל אסור לשכור מהם ואם מעלה שכר למדינה מותר לשכור מהם פי' שמעלה השכר למדינה

של כומרים וטוחנין בריחיים של מים שלהם ודאי ליכא למיחש וכו' עכ"ל · לכך כתב רבינו שלפי פי' רש"י אם נמצא מקום שנוהגים היתר בטובת שכר בתנור ורחיים כמו שהיו נוהגין בזמן ר"ת צריך לבטל מנהג זה דאסור לטחון וכו' לפירש"י דלא שרי תלמודא גינה ומרחץ אלא שלא בטובת שכר וה"ה רחיים ותנור אבל ר"ת פי' דבאינו מחזיק להם טובה בדברים מותר אע"פ שנותן להם שכר לפי זה יש לקיים המנהג לטחון ברחיים ולאפו' בתנור בשכר כאינו מחזיק להם טובה : **ומ"ש** ועוד פי' ר"ת ואפי' לרש"י וכו' נראה דמדכתב הרא"ש בפ' ר"י ז"ל פרש"י בטובה בשכר ולא נהירא לר"ת דא"כ בשכר ושלא בשכר ה"ל למימר ולעיל פכ"ה פרש"י בטובה שמחזיק טובה לכומרים ונראה שמותר לטחון ולאפות בתנור ורחיים של כומרים שעושין בשכר ואין מחזיק להם טובה ועוד נראה דאפילו בשכר מותר כיון שאין התנור והרחיים עומדין בחצר של עכו"ם וכו' עכ"ל אלמא דה"ק ר"ת ונראה דלא כפי' רש"י ולכן מותר לטחון ולאפות וכו' וכמו שנוהגין כל העולם היתר בזה דלא כפי' רש"י ועוד נראה דאפי' לפרש"י מותר בשכר בתנור וריחיים כיון שאין התנור והריחיים עומדים בחצר של עכו"ם דע"כ לא אסר תלמודא בגינה ומרחץ בטובת שכר לפירש"י אלא בעומדים בחצר של עכו"ם דומיא דמרחץ של אפרודיטי דפרק כ"ה דמייתי עלה תלמודא הך מתני' דפ' ר' ישמעאל בגינה ומרחץ דמוכחא הסוגיא דכי היכי דהך דאפרודיטי המרחץ היה במקום עכו"ם ה"נ הגינה ומרחץ היה בחצר של עכו"ם דאל"כ לא הוי פריך אביי מידי בהא דקאמר דתשובה גנובה השיב ר"ג להגמון דהתנן עכו"ם שיש לה מרחץ או גינה וכו' דילמא שאני גינה ומרחץ שלא היה בחצר של עכו"ם הלכך שלא בטובה שרי אבל דשל אפרודיטי אסור אפי' שלא בטובה כיון שהיה המרחץ במקום עכו"ם אלא בע"כ ס"ל לאביי דהך דגינה ומרחץ מיירי נמי במקום עכו"ם הלכך בשכר אסור לפירש"י אבל רחיים ותנור שנהגו היתר בשכר אף רש"י מודה בזו דשרי כיון דאינן עומדין בחצר של עכו"ם · ולפעד"נ להגיה בלשון הרא"ש ועוד נראה דאפילו לפירוש רש"י בשכר מותר וכו' · מיהו בתוס' פ' כ"ה כתוב בלשון הזה ועוד נראה לר"ת דמה שאנו אופין עתה בתנור של כומרים וטוחנים ברחיים של מים שלהם ודאי ליכא למיחש דלא מיבעיא בשכר דשרי דאין אנו מחזיקין להם טובה אלא אפילו שלא בשכר נמי מותר כיון שאין התנור והריחיים בבית עכו"ם עצמה וכו' משמע להדיא דר"ת לא כתב כן לפירוש רש"י אלא לפירושו דלר"ת דבשכר שרי אפי' היה עומד במקום עכו"ם כיון שאינו מחזיק להם טובה אלא אפי' שלא בשכר דהשתא ודאי מעתה מחזיק להם טובה כיון שאינו נותן שכר אפי' הכי שרי כיון שאין התנור והריחיים בבית עכו"ם אבל לפירש"י דאסור בטובת שכר כיון דמהנה לעכו"ם אין חילוק דאף ברחוק מעכו"ם נמי אסור וכמ"ש רבינו ע"ש הר"ר יונה בסמוך גם במרדכי פ' ר' ישמעאל משמע להדיא דר"ת לא כתב לחלק בין במקום עכו"ם לרחוק מעכו"ם אלא לפי פירושו · מיהו רבינו נמשך בדברי ר"ת ע"פ דברי הרא"ש דלא כמ"ש בעל התוס' על שמו של ר"ת : ומ"ש ולא דמי ליריד של עכו"ם וכו' הך קושיא ופירוקא כתבו התוס' לפי' ר"ת דמתיר בטובת שכר כשאינו מחזיק לו טובה בדברים גם הרא"ש כתבה אף לפירש"י לפי דעת ר"ת דמתיר בטובת שכר כשאין הריחיים והתנור עומדים בחצר של עכו"ם · דהא המכס נותנין בבית המוכס אף שהוא רחוק מעכו"ם וכדלקמן בסימן קמ"ט אבל לפעד"נ מפרש' בפרש"י שכתב אי יהבינן להו שכר טובת הנאה פורתא עכ"ל דאלמא דס"ל דהך הנאה דגינה ומרחץ אינה נקרא מהנה לעכו"ם כיון שנוטל פירות בעד שכרו וכן רוחץ במרחץ בעד שכרו. ואם לא היה הוא קונה פירות אלו ורוחץ במרחץ היו באים עכו"ם וקונין פירות ורוחצין א"כ אין כאן אלא טובת הנאה פורתא שזה הישראל מיהר וממציא מעות לידם בעד הפירות ורחיצה אבל גבי מכס שלא היה מגיע לכומר זה הריוח אם לא ע"י ישראל זה בנותן המכס שאם לא היה שם זה הישראל ביריד לא היה צריך ליתן מכס והתם הו"ל הנאה גמורה ואסור וכ"כ במרדכי פר"י וז"ל כתב ראבי"ה דהא דאין נהנין בטובת הנאה כגון שלא היה בא לכומר זה הריוח אם לא ע"י זה אבל מה שאנו נותנין להם מס מקרקעותינו ולקנות פירות גנותיהם מותר שאם לא יקנה ישראל יש עכו"ם רבים שיקנו וכו' כ"כ הר"ן ע"ש הרמב"ן פר"י ומביאו ב"י כאן ועוד האריך הר"ן ז"ל אבל זה שכתבתי הוא עיקר שדעת הרמב"ן הוא דעת רש"י וראבי"ה בפירוקא דהך קושיא דהקשה ר"ת ולא צריך לפרש דהמכס הוא לצורך נוי ותקרובתה דבלאו הכי נמי אסור כיון דאין שם אלא רווחא גרידא לכומרים והכי נקטינן : ומ"ש והר"י כתב לאו דוקא וכו' נראה דהר"ר יונה תופס פרש"י דבטובת שכר הוא דאסור ואין חלוק בין רחוק לקרוב לעולם אסור כיון ששכר פירות גינה נתונה לכומרים המתעסקים בצרכי אליל ונראה דלפי דברי הר"ר יונה הא דקאמר אביי בפרק כ"ה דתשובה גנובה השיב ר"ג להגמון מדתנן אליל שיש לה מרחץ או גינה וכו' דס"ל לאביי דר"ג רחץ במרחץ של אפרודיטי שלא בטובת שכר ושרי בין רחוק ובין קרוב כי היכי דבטובת שכר אסור בין רחוק בין קרוב דאין חילוק כלל בין לאיסור בין להיתר ודחי לה דשלא בטובת שכר מר"ג כבטובת אחרים דמי כאילו היו מקבלים שכר מר"ג :

ומ"ש וא"א ז"ל כתב כרבינו תם נראה דרצונו לומר דהרא"ש כתב ונראה שמותר לטחון וכו' והוא לשונו של ר"ת עד סוף הדיבור ולא כתב הדברים ע"ש ר"ת והוא כיון דס"ל כר"ת כתב דבריו בסתם כר"ת : חלילין של אליל וכו' ירושלמי הביאוהו התוס' והרא"ש :

אלא הנאת עצמו שאני ע"כ : ג ומ"ש בשם ה"ר יונה ז"ל וכתב הר"ן וא"ת למ"ד בסיפא דאפילו בטובת כהניה שרי היכי איפשר ליקח מהם והלא מוריד אסור משום מכס אליל וי"ל התם רווחא גרידא הוא ומהנה אסור אבל הכא כיון דשקול מינייהו פירות לאו מהנה הוא כ"כ בחידושי הרמב"ן ז"ל ותמהני דאי הכלו פירי דגנה רמו על אפה דאליל היכי שרי דהא אמרי' בפ"ד נדרים (לא·) דזבונא דרמי על אפיה דמוכר כלו' שאין ממכרו מצוי ומוכר רדוף למוכרו דהנאת מוכר הוא ומש"ה אסור במודר הנאה וכ"ש באליל דאסור לפיכך נ"ל דמש"ה שרי דה"ה בטובה אפי' יהא פירושו שכר ממש כדברי רש"י ז"ל אינו אלא שכר טובת הנאה פורתא והו"ל כלוקח בפחות דשרינן התם גבי מודר הנאה וזהו שכתב רש"י ז"ל דיהבינן להו שכר הנאה פורתא שהלכך לאו מהני הוא אלא מעט ומשום נהנה ליכא דאין הקדש לאליל אלא דמשום חומר אליל החמירו כשאין לאחרים חלק בה אבל הראב"ד ז"ל פי' בטובה ושלא בטובה טובת דברים וטעמא דאסור בטובת דברי' כדי שלא ימשך אחריהם והכי דייק לישנא דבטובה ושלא בטובה דהא במסכ' עדיות (פ"ה) תנן גבי פירות שביעית אין נהנין מהן אלא בטובה והיינו בטובת דברים דאי בדמים אסור דסחורה היא דטעמא דאין נהנין אלא בטובה כדי שלא יהו רגילין בכך ולי מההיא לא איריא דלעולם טובה דהתם כטובה דהכא דהיינו טובת הנאה פורתא דהכ"ג לאו סחורה מיקרי שאין זה כעין מקח אבל תמהני ממה שנמצא בירושלמי חלילין של אליל אסור לספון ואם היו מעלין שכר למדינה אע"פ שעושין שכר לאליל מותר הגובה של אליל אסור ליתן לו ואם היה מעלה שכר למדינה אע"פ שהוא גובה לשם אליל מותר ליתן לו מתני' אמרה כן היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה דאלמא לאו טובת הנאה פורתא בלחוד הוא דשרי אלא אפי' שכר גמור ואמאי וכ"ע ומ"ת לענין דינא אין לסמוך על הירושלמי דכיון דבגמרא דילן הרי ליסני ניגהו קי"ל כתנא דמתני לה אסיפא דלישנא בתרא הוא ואפי' שלה ושל אחרים בטובת כהניה אסור והירושלמי ההוא שכתבנו על דרך לשון ראשון שבגמרתנו דשלה ושל אחרים אפילו בטובת כהניה שרינן ולפיכך הוא מתיר לשכור חלילין של אליל כשמעלין שכר למדינה ולדידן דקי"ל כלישנא בתרא אסור והרמב"ן ז"ל התיר בגובה לשם מדינה אף ע"פ שבני מדינה נותנים חלקה לאליל וכ"ע ואחרים פירשו דהאי טובת כהנים דאמרינן היינו כשהדמים נופלים לכיסן ולא לכים של אליל כל כהאי גוונא לא מיתסר אלא מפני מראית העין ומשום הכי שרינן בשלה ושל אחרים וזה דרך נכון לפי גמרתנו דמשמע דכהניה דומיא דעובדיה שכן משתכרין ולא אליל אלא שלפי הירושלמי נראה שאפילו אליל משתכרת שרי והדבר תמוה במידי דרמי על אפה דאליל היכי שרי אלא א"כ נאמר דזבינא דרמי על אפה דאסרינן במודר הנאה לא מיתסר אלא מדרבנן ומש"ה שרי וכל היכא דאיכא אחרים בהדה לא החמירו לפי שיטת הירושלמי והרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות ע"ז נראה שהוא מפרש כדברי הראב"ד ז"ל עכ"ל הר"ן ז"ל · ורבינו כתב בסמוך פי' הירושלמי שנתקשה על הר"ן ז"ל : כתב המרדכי בשם אבי"ה דהא דאין נהנין בטובת הנאה כגון שלא היה בא לכהן שלה זה הריוח אלא ע"י זה אבל מה שאנו נותנים להם שכירות מקרקעות ולקנות פירות גנותיהם מותר שאם לא יקנה ישראל יש עכו"ם רבים שיקנו ואע"ג דאמרינן בפ"ק (יג·) יניח כמלא נהנה לא יניח כמלא מהנה משמע דתרווייהו אסירי י"ל דהתם ויד והדם תקרובת אליל הילכך אפילו שלא בטובת הנאה אסור אבל גינה ומרחץ עשוי להנאת עובדיה ור"ת התיר לאפות בתנורים שלהם משום דרחוקים הן מהאליל דמהנה אסור אינו אלא בקרובי' לאליל כי ההיא דגנה ומרחץ שהוא לשם אליל וה"ר פרץ כתב דדוקא גנה ומרחץ שהוא לשם אליל מיתסרא בטובת כהניה אבל דברים של כהנים עצמם שרי לשכור מהם א"כ מיירי כשהשכר לאליל עכ"ל והרשב"א בתשובה סי' קס"ג כתב שאלה חק הכהני' שנוטלים מעשר הבציר או אותו בציר או שטהרו יין ע"י ישראל אם מותר ליקח ממנו או לא תשובה בכל כי הכי פוק חזי מאי עמא דבר וכבר נהגו הכל להעלות מס כהניה מקרקעות ולוקחין פירות וירקות מהן וזו ששנינו פרק ר' ישמעאל אליל שיש לה גנה או מרחץ נהנים ממנה שלא בטובה ואין נהנים ממנה בטובה פירשה רבינו יעקב דוקא גנה או מרחץ שהם סמוכים לאליל ועוד שהבציר שבאותו הכרמים הרי הוא שלהם ושל אחרים וכל שיש לאחרים חלק נהנים אפי' בטובת כהניה עכ"ל : חלילין של אליל אסור לספוד בהן חנויות של אליל אסור

כשם

דרישה

ישמעאל דף כ"א (ובפרק כל הצלמים דף מ"ד) אליל שיש לה גינה או מרחץ נהנין ממנה שלא בטובה ואין נהנין ממנה בטובה היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה ובגמרא אמר אביי בטובה בטובת כהניה שלא בטובה שלא בטובת כהניה לאפוקי בטובת עובדיה דשרי איכא דמתני לה אסיפא היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה אמר אביי בטובה בטובת כהניה שלא בטובה שלא בטובת כהניה מאן דמתני אסיפא כ"ש ארישא מאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דאיכא אחרים בהדה אפילו בטובת כהניה נמי שפיר דמי ופסק הרמב"ם בפ"ז מהל' ע"ז כלישנא קמא דשרי באיכא אחרים בהדה אפילו בטובת כהניה וכבר נתן הר"ן טעם למה פסק כן . והרי"ף והרא"ש כתבו שתי הלשונות ולא הכריעו משמע דמדסתם ס"ל הלכתא כלישנא בתרא וכן פסק הר"ן ז"ל וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב דאפילו יש לאחרים חלק בטובה עם כהניה אסור להנות מהם בטובה והיינו כלישנא דמתני לה אסיפא דאע"ג דאיכא אחרים בהדה לא שרי בטובת כהניה כלומר כיון שיש לכהניה חלק בטובתה · ומ"ש ואם אין הטובה היוצאת מהן לכהניה אלא לעובדיה מותר נראה דהיינו מדאמרינן מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא כלומר ומאי בטובה בטובת כהניה שלא בטובה שלא בטובת כהניה לאפוקי טובת עובדיה דשרי כלומר דכי תנן ברישא נהנין מהן שלא בטובה היינו שלא בטובת כהניה כלומר שאין לכהניה חלק בטובה היוצאת מהם אלא כל ההנאה לאחרים דלאו כהניה עכ"ל ב"י · ועל מ"ש רבינו שאסור לקנות מהם בטובה יש לדקדק מ"ש מנרות של שעוה דכתב רבינו לעיל סימן קל"ט דאם כבו ומוכרן הרי הן בטלין ואמאי מותר לזבין מינייהו הא מהנין הכהנים ואפשר לומר שהנרות היו חול מתחילה רק שהדליקן לפני אליל ונעשה מהן נוי לאליל והואיל ומוכרן מבטל נויין פרי אבל גינה ומרחץ שהוקצה מתחילה לשם זה ליתן שכרן לכהניה ונמצא נתינת שכרן זהו תשמישם וכאילו מהנה לאליל עצמה לכן אסור : [ט] ולא דמי ליריד של עכו"ם כו' האי ולא דמי ליריד כו'

פרישה

בפני עצמו צריך לטרוח דבר כזה אינו אורחא דמילתא לעשות בחנם ומש"ה שרי לפי' ר"ת : (שלא בטובה כתב רש"ל דוקא שכל העולם נהנין ממנה שלא בטובה אבל אם מוחלין ליחיד אסור דאדרבה נהנה מע"א שמכנס אותו כדלקמן סימן קמ"ט גבי מכס עכ"ס) : (ח) ור"ת פי' כו' אבל כשאינו מחזיק להם טובה מותר אף ע"פ שנותן להם שכר הטעם דאין הקדש לאליל במה שמרוים לה מעות ליתן למשמשיה אלא עד שיקריב לפניו בתקרובת : (ט) ולא דמי ליריד של אליל כו' שאסור ליתן מכס כמ"ש לקמן סימן קמ"ט וגם לפי' ר"ת כתבו התוס' האי ולא דמי ע"פ ועד"ר : (י) חלילין של אליל אסור לספוד בהן (ר"ל דס"א דהיה מותר דאין בו ממש הוא אפ"ה אסור דאמרינן בגמרא קול וריח לית בהו משום מעילה לית בהו אבל איסורא איכא עכ"ס) ירושלמי והטעם לפי שהם משמשי אליל : (יא) חניות של אליל אסור לשכור מהם גם זה מהירושלמי ולדעת רש"י דס"ל שאסור להנות המשמשים אפילו נותנין שכר החנות לצורכי המשמשים אסור ולדעת ר"ת דלא אסור ליתן להם מעות הואיל וגם הוא נהנה מהם צ"ל הא דאסור לשכור חנות מהם מיירי שמוליכין הדמים לצורך אליל עצמה והא דכתב רבינו דין זה בחנות ולא חילק בגנה ומרחץ שאם המעות לצורך המשמשים מותר ואם הוא לצורך אליל אסור רבינו

כבית

חדושי הגהות

ג ומ"ש בשם ה"ר יונה וכו' הרב"י לא סיים דבריו ע"ז וז"ל הב"ח ע"ז ומ"ש דר"י יונה וכו' נראה דה"ר יונה תופס פירש"י דבטובת שכר הוא דאסור ואין חילוק בין רחוק לקרוב לעולם אסור כיון ששכר פירות גינה נתונה לכומרים המתעסקים בצרכי אליל ונראה דלפי דברי ה"ר יונה הא דקאמר אביי בפכ"ה דתשובה גנובה השיב ר"ג להגמון מדתנן אליל שיש לה מרחץ או גינה וכו' דס"ל לאביי דר"ג רחץ במרחץ של אפרודטי שלא בטובת שכר ושרי בין רחוק בין קרוב וכו' דאין חילוק כלל בין לאיסור בין להיתר ודחי לה דשלא בטובת שכר מר"ג כבטובת אחרים דמי וכאילו היה מקבלים שכר מר"ג עכ"ל :

העמיד

אסור לשכור מהם וכו' ירושלמי ותוספתא בפרק רבי ישמעאל: גבאין של אליל פירוש שנוטלים מכס לאליל אסור ליתן להם ואם היו מעלים שכר למדינה מותר ליתן להן ירושלמי פרק רבי ישמעאל:

קמד כשם שהאליל ותקרובתה אסורים כך דמיהם אסורים בד"א דמי אליל ביד ישראל שמכרה אבל אם מכרה עכו"ם אפי' מכרה כדי לעובדה הדמים מותרים ודוקא שהדבר ידוע שמוכרה לעשות צרכיו בדמיה וכו' בפ' א"מ (לג:) ת"ר עכו"ם ההולך ליריד בין בהליכה בין בחזרה מותר ישראל ההולך ליריד בהליכה מותר בחזרה אסור מ"ש ישראל דאמרינן אליל זבין ודמי אליל איכא בהדיה עכו"ם נמי נימא אליל זבין ודמי אליל איכא בהדיה וכו' וכתב הרא"ש קשה דהכא משמע דדמי אליל ביד נכרי אסורים וכן לעיל בפ"ק (יג:) לא חשו להם חכמים משום דמי אליל ביד עכו"ם ולקמן בפרק בתרא (דף סד:) אמרינן הדור יתבו וקא מיבעיא להו דמי אליל ביד עכו"ם אסורים או מותרין א"ר נחמן דמי אליל ביד עכו"ם מותרין ומייתי ראיה מדתניא עכו"ם שהיה ישראל נושה בו מנה ומכר אליל והביא לו המעות מותר וטעמא משום דדוקא גבי ישראל דמי אליל אסורין דנפקא לן מקרא לקמן בפ' רבי ישמעאל (נד:) והיית חרם כמוהו כל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו אבל עכו"ם שמכר אליל אף ע"פ שמכרה לעבדה חליפיה מותרים ותירץ ר"ת דודאי היכא שמכרה העכו"ם ופרע בחובו הדמים מותרים דחליפי אליל אסורים מוהיית חרם כמוהו והאי לא שייך בעכו"ם אבל הכא ובפ"ק איירי שהמעות עדיין ביד העכו"ם ולא מכרה כדי לפרוע חובו ויש לחוש שמא מכרה לקנות אליל אחרת והרי המעות מוקצין לאליל ואסורים ורב אלפס ז"ל כתב דהא דפירקין הכא גבי חמרא זבין גלימא זבין לא צריכא ליה דהא אסיקנא בפרק השוכר לקמן דדמי אליל ביד עכו"ם מותר ע"כ והר"ן כתב בפ"ק שהרז"ה הטיל פשרה בין שמועות הללו דלכתחלה אסור להתעסק עמו כל היכא דאיכא למיחש בדמי אליל והיינו סוגיין דהכא וכפי שיטת רש"י ז"ל והיינו נמי סוגיין דפא"מ אבל אם היה ישראל נושה בו ומכר אליל או יין נסך והביא לו כיון שאינו תופס דמיו ביד עכו"ם אלא ביד ישראל מותר ישראל ליפרע ממנו ולהציל מידו את חובו אבל לכתחלה ובידוע גזרו בעכו"ם אטו ישראל והרמב"ן ז"ל הקשה עליו והר"ן ז"ל טען בעד הרז"ה ז"ל ודברי רבינו הם כשיטת הרא"ש ז"ל:

כתבו התוס' בר"פ בתרא דע"ז (סב:) הא דקאמר התם דבי רבי ינאי יזפי פירי מעניים בשביעית וכו' מכאן דקדק ה"ר אלחנן הלכה למעשה שאם יש ביד ישראל יין נסך ואליל ודברים האסורים ומכרן לעכו"ם בהקפה ומכרם הנכרי לאחר קודם שיתן לזה הישראל הדמים שהדמים מותרים בדיעבד ואע"פ שהאיסור עדיין ישנו בעולם ועוד הוסיף ר"י שאפילו לא מכרה העכו"ם אלא כיון שמשכה אלו קודם שיתן הדמים דקי"ל משיכת עכו"ם קונה והוי כמו בא עליה ואח"כ נתן לה אתנן דאתננה מותר כיון שלא היה ברשותה בשעת הביאה וה"נ לא היתה אליל ברשותו בשעת פריעת המעות עכ"ל: (ב) ב"ה ועיין במ"ש בסי' קל"ב בשם ר"י:

קמה אין איסור אליל אלא בדבר שיש בו תפיסת יד אדם הילכך המשתחוה להר לא נאסר משנה בפרק כל הצלמים (מה:): ומ"ש ואפילו אבני הר שנדלדלו וכו' שם (מו:) פלוגתא דאמוראי אי דינייהו כהר מפני שלא היתה בהם תפיסת יד אדם (או לאו) כיון דתלושות נינהו ופסק הרמב"ם ז"ל בפ' ח' כמאן דשרי ותמה עליו הר"ן משום דכיון דלא איתמר בגמרא הלכתא כחד מינייהו אית לן למינקט לחומרא בשל תורה וכן פירש הרמ"ה ז"ל. ומ"ש וכן הנהרות ומעיינות של רבים אינם נאסרים שם (מז:) א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק מים של רבים אינם נאסרים: **ומ"ש** דאילנות שלא נטען לשם אליל אינם נאסרים שם במשנה (מה:) איפליגו ת"ק ורבי יוסי הגלילי ואוקי רב ששת פלוגתייהו באילן שנטעו ולבסוף עבדו דת"ק סבר מותר ר' יוסי הגלילי סבר אסור ופרש"י דלת"ק הרים וגבעות שרו וכל כיוצא בהם שמחוברים ולא היתה תחלתן לאליל ואי זו היא אשרה אסורה שנטעו מתחלה לכך דתפיסת יד אדם אינה כלום אא"כ היא לשם אליל אבל נטעו גרעין שלא לשם אשרה אין זו תפיסת יד אדם הואיל והיא שעתא לאו דעתיה לאליל וממעטי ליה מתחת כל עץ (ולא עץ) עצמו ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ק כת"ק וכ"פ הר"ן ז"ל וכתב מיהו איפשר דדוקא שנטעו גרעין אבל נטעו יחור מיתסר ויתבאר לפנינו בס"ד ע"כ ואח"כ כתב קי"ל כת"ק דס"ל דאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ואפילו לרב דאמר המשתחוה לבית אסרו משום דקסבר תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי איכא למימר דה"מ בית אבל אילן כיון שיש לו שרשים בקרקע דינו כמחובר מעיקרו אבל מדברי רש"י נראה דאילן נמי כל שנטעו יחור כתלוש דמי: **ומ"ש** ומ"מ אף ע"פ שלא נאסר גוף האילן כשמשתחוין לו כל השריגין והעלים והפירות היוצאים ממנו אסורים בהנאה כל זמן שהוא נעבד פירוש היוצאים ממנו אחר שנעבד אסורים בהנאה וכ"כ הרמב"ם כל השריגים והעלים והלולבים והפירות שיוציא כ"ז שהוא נעבד הרי אלו

למדינה ובני המדינה מספיקים צרכי אליל כיון שאין השכר מיוחד לכו"ם (יג) וגבאין של אליל אסור ליתן להם ואם היו מעלין שכר למדינה אע"פ שגובין לאליל מותר ליתן להם פירוש שבני המדינה לוקחין לעצמן מה שגובין ומספיקין צרכי האליל מותר כיון שאם ירצו יקחו לעצמן כל מה שגבו (יג) ומה שנותנין לאליל כאילו נתנו מכיסן:

קמד כשם שאליל ותקרובתה אסורין כך דמיהן אסורין (א) בד"א דמי אליל ביד ישראל שמכרה (ב) אבל אם מכרה עכו"ם אפילו מכרה כדי לעובדה הדמים מותרים [א] ודוקא שהדבר ידוע שמוכרה לעשות צרכיו בדמים כגון לפרוע חובותיו או שאר צרכיו אבל אם אינו ידוע (א) יש לחוש שמא מכרה לקנות בדמים אליל אחרת והרי המעות מוקצין לאליל ואסורין:

קמה (א) **אין** איסור אליל אלא בדבר שיש בו תפיסת יד אדם הלכך המשתחוה להר לא נאסר (ב) ואפי' אבני הר שנתדלדלו (א) ועדיין הן במקומן אינן נאסרים (ג) וכן הנהרות ומעיינות של רבים ואילנות שלא נטעו לשם אליל אינן נאסרים (ד) ומ"מ אע"פ שלא נאסר גוף האילן כשמשתחוים לו כל השריגים והעלין והפירות היוצאין ממנו אסורין בהנאה כל זמן שהוא נעבד

ואף

קמד כשם שאליל ותקרובתה אסורין כך דמיהן אסורין בד"א דמי אליל ביד ישראל וכו' ברייתא פרק א"מ (ד' ל"ב) עכו"ם שהולך ליריד בין בהליכה בין בחזרה מעותיו מותרין דאמרינן אימור המרא זבין אימור גלימא זבין משמע הא אליל זבין אסור אלמא חליפי אליל אסורין ובפ"ק (דף י"ג) קאמר אביי לא חשו להם חכמים משום דמי אליל ביד עכו"ם משמע דלאביי אי הוה ידעינן בודאי שהם של אליל אסורין והקשו התוספות לשם בפ"ק מהא דאיתא פ' בתרא (דף ס"ד) דדמי אליל ביד עכו"ם מותרין ופי' ר"ת דבפ' בתרא איירי בעכו"ם שפורע חובו מדמי אליל שמכר אבל בפ"ק ובפרק א"מ איירי שהעכו"ם מקבל הדמים לצורך אליל אחרת ולכך אסורין הדמים וכ"כ התוספות בפרק בתרא (דף ס"ד): ומ"ש רבינו ודוקא שהדבר ידוע וכו' זה אינו מפורש בתוס' אלא בדברי הרא"ש בפ' א"מ שכתב וז"ל ותירץ ר"ת דודאי היכא שמכרה העכו"ם ופורע חובו הדמים מותרים וכו' אבל הכא ובפ"ק איירי שהמעות עדיין ביד העכו"ם ולא מכרה כדי לפרוע חובו ויש לחוש שמא מכרה לקנות אליל אחרת וכו' אלמא דלר"ת לא שרי אלא בידוע שפורע חובו או עושה בו שאר צרכיו אבל היכא דיש לחוש שמא מכרה לקנות אליל אחרת והרי המעות מוקצין לאליל אסורין ועיין במ"ש לעיל ס"ס קל"ב: ומ"ש דמי אליל ביד ישראל שמכרה אסור לגמרי הכי מוכח בברייתא פ"ב ישראל ההולך ליריד פי' שוק של אליל בהליכה מותר דילמא הדר ביה ולא אזיל בחזרה אסור דאמרינן אליל זבין דמי אליל איכא בהדיה דאי גלימא זבין הכא הוה מזבין ליה א"כ ה"ה כא דידוע דאליל זבין פשיטא דדמי אליל שמכר אסורין ואין להם היתר וכמו שנתבאר לעיל בסי' קל"ב במיכר י"נ דדמיו אסורין וע"ש ועיין עוד בסוף סי' קמ"ט בש"ע ישראל שמכר אליל וי"נ לעכו"ם בהקפה ומכרם העכו"ם לאחר קודם שיפרע ליה הישראל הדמים מותרין בדיעבד עכ"ל וע"ל ריש סי' קל"ב:

קמה אין איסור אליל אלא בדבר שיש בו תפיסת יד אדם משנה פכ"ה (דף מ"ה) דלד"ה בעינן תפיסת יד אדם והמשתחוה להר לא נאסר כלומר הר לא נאסר אבל עובדיהן בסייף:

ומ"ש ואפילו אבני הר שנתדלדלו וכו' פי' שנעקרו מאליהן ושוב אינן מחוברין אבל אין בהן תפיסת יד אדם בהר ופליגי לה בני ר' חייא ור' יוחנן ופסק רבינו כמאן דשרי וכן פסק הרמב"ם בפ"ה והר"ן ז"ל פסק לחומרא דבשל תורה הואי וכ"כ הרמ"ה ותמה על הרמב"ם למה פסק לקולא ולפעד"נ דדעת הרמב"ם היא כיון דמאן דאסר מודה דנפקא לן במה הצד דשרי ולא אסר אלא מדכתיב שקץ תשקצנו לאורויי דאע"ג דאתיא מדינא להיתירא לא תיתי ופרש"י דממשמעותא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאתה דורש באליל לא תדרשה אלא לשקץ ולאסור ואין לך להתיר בו אלא מה שהתיר לך הכתוב בפירוש עכ"ל וס"ל להרמב"ם דבע"כ צריך לפרש דאף מאן דאסר לא אסר אלא מדרבנן כיון דאיכא משמעותא דקרא דמדאורייתא ודאי לית לן למיפרך מאי דאתיא מדינא אלא מיתורא דקרא וכיון דקרא לא אייתר דאיצטריך שקץ תשקצנו לכנות לה שם לגנאי כדאיתא התם לית לן למיפרך ולמיתסר האי דינא במשמעותא אלא בע"כ דמדרבנן אסרו וכיון דפליגי במידי דרבנן נקטינן לקולא וכן פסק בש"ע:

ומ"ש וכן הנהרות ומעיינות של רבים פי' ל"מ נהרות אלא אפילו מעיין דקא נבע מארעיה והשתחוה למעיין שלו אפ"ה כיון שיוצאים חוץ לשדהו הוו מים של רבים ואינם נאסרים וכ"כ התוס' לשם (דף מ"ז) בד"ה לא צריכא: ומ"ש ואילנות שלא נטעו לשם אליל אינן נאסרין פירוש היכא שנטע אילן שלא לשם אשירה ולבסוף עבדו וקאמר תלמודא דפליגי ביה רבנן ור"י הגלילי לרבנן אין זו תפיסת יד אדם הואיל והיא שעתא דנטעו לאו דעתיה לאליל ולר"י הגלילי אסור דלא דמו להר שהרי יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה ופסק רבינו כרבנן וכן פסק הרמב"ם בפ"ח: ומ"ש ומ"מ אע"פ וכו' שם (בדף מ"ו) אסיקנא דאף לרבנן לא שרי אלא עיקרו דהיינו כל מה שהיה בו באותה שעה כשעבדו והשתחוה לאילן אבל תוספתו דהיינו כל היוצא ממנו לאחר שנעבד שריגים ועלים ופירות הכל אסור בהנאה כל זמן שנעבד:

תלוש

דרכי משה

קמד (א) צ"ע דהא לעיל סוף סימן קל"ב משמע דאם אינו ידוע שרי וכ"פ במרדכי ריש פ' א"מ: (ב) וכ"פ המרדכי ריש השוכר:

קמה (א) ובהר"ן פ' כ"ה דף שס"ג ע"ב דאם נתדלדלו אסורים וכ"פ הרא"ה ז"ל וכ"פ בתא"ו ני"ו ח"ד וכ"כ הראב"ד בהשגות והרמב"ם פ"ח כתב כדברי רבינו: בתא"ו

פרישה

הביא ל' הירושלמי שמיירי בשנות כנ"ל לדעת ר"ת: (יב) גבאין של אליל כו' פי' בני המדינה הימנו לגבאים הללו לגבות ומהמעות הללו קונין צורכי אליל אלא שאם ירצו משנים אותו: (יג) ומה שנותנין לאליל כאילו נתנו מכיסן פי' אע"פ שנותנין אלו המעות עצמן ה"ז כאילו ניתנין מכיסם הואיל והם מספיקין צרכי האליל:

סי' קמד (א) **בד"א** דמי אליל ביד ישראל שמכרה הטעם דכתיב והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנו ה"ל כמוהו והאי לא שייך בעכו"ם: (ב) אבל אם מכרה עכו"ם אפי' אם מכרה כדי לעובדה שאז לא בטלה במכירתה אפילו הכי הדמים מותרין [illegible]

דרישה

כו' כתבו התוס' בפרק כל הצלמים דף מ"ד בפסק ר"ת ולא הזכיר שם באותו פסק פרש"י ע"ש ומ"מ מדכתבו רבינו אפי' רש"י ז"ל שם ס"ל שדוקא לפרש"י צריך לתרץ דלא דמי דאילו לפי' ר"ת הדמים אינם מעלים ולא מורידין בגינה ומרחץ שאין זה נקרא מהנה כיון שיש לו הנאה כ"כ הדמים בפירות או ברחיצה משא"כ ביריד שנותנין מעות לאליל בלא דמי המקח אבל לפרש"י שכתב שהאיסור הוא עבור שמהנה לכהנים במעות א"כ ה"ה אפילו אינם עומדות באמירה אסור כמו ביריד וק"ל:

סי' קמד [א] **ודוקא** שהדבר ידוע שמכרה לעשות צרכיו כו' ק"ק דלעיל בסימן קל"ב משמע מדברי רבינו דאף במכרה סתמא מיתרין ולא חיישינן שמא מכרן לקנות [illegible]

(ס) ואף ע"פ שמחובר אינו נאסר ציפויו (ב) נאסר תלוש ולבסוף חברו השוב כתלוש (ו) [א] לפיכך הבונה בית לאליל (ז) או שמצאו בנוי והשתחוה לו נאסר מיד [ב] ואם של ישראל אין לו ביטול אבל אם לא בנאו לעובדו אלא להעמיד בו אליל ה"ז משמשי אליל ואינו נאסר עד שישתמש בו (ח) סיידו וכיידו לאליל (ט) נוטל מה שחדש והשאר מותר (י) ל"ש סיידו וכיידו עכו"ם או ישראל כשנוטל מה שחדש השאר מותר כי לא נאסר אלא החדוש אבל הסיוד והכיוד שנטל ממנו נשאר באיסורו ואין לו ביטול עולמית אם הוא של ישראל ואם הוא של עכו"ם עד שיבטלנו העכו"ם (יא) הכנים לתוכו אליל והוציאה מותר פירש רש"י שלא הקצוהו לאליל אלא לפי שעה הלכך מועיל הוצאה לפי שעה אפי' דעתו להחזירה או אפילו הוציאה ישראל מותר אבל אם הקצוהו למשמשי אליל לא מהני הוצאה לפי שעה עד שיבטל מחשבתו ומוציאה על מנת שלא להכניסה עוד: (יב) שלשה אבנים הם (יג) אבן שחצבה לבימוס

תלוש ולבסוף חברו וכו' מימרא דרב שם (דף מ"ז) ומ"ש לפיכך הבונה בית לאליל פי' עכו"ם הבונה בית לאליל שיהא הבית עצמו נעבד אע"פ שעדיין לא השתחוה לו או שמצאו בנוי והשתחוה לו נאסר מיד כלומר אף בבנאו ולא השתחוה לו נאסר מיד דאליל של עכו"ם נאסר מיד כמ"ש רבינו ריש סי' קל"ט · ואם של ישראל פירוש בין שהעכו"ם בנאו ולא השתחוה לו דנאסר ואח"כ מכרו לישראל או הפקירו וזכה בו ישראל מן ההפקר או שבנאו ישראל בנוי והשתחוה לו אין לו ביטול · וא"ת אילן כשלא נטעו לשם אליל אמאי לא חשיב כתלוש ולבסוף חברו חשוב כתלוש ליתסר כמו בית תירץ הר"ן דאילן כיון שיש לו שרשים בקרקע דינו כמחובר מעיקרו וכ"כ התוס' מיהו רש"י תפס שיטתו בכולה שמעתין דקרי נטעו ולבסוף עבדו היכא דנטעו גרעין אבל בנטעו אילן לכ"ע אסור אע"ג שיש לו שרשים בקרקע דס"ל לרש"י דהו"ל כמו בית דתלוש ולבסוף חברו חשוב כתלוש ואסור והקשו התוס' (בדף מ"ה) ד"ה והכא באילן דאם כן מאי איריא דקאמר רב המשתחוה לבית אסרו אפילו אילן שהוא מחובר גמור בשרשים בקרקע נמי אסור היכא דהוה דומיא לבית כגון שנטעו אילן וליטעמיך אילן וכ"ש בית ול"כ יש לייסב לרש"י דרב אמתני' קאי דתני בית שבנאו מתחלה לאליל ה"ז אסור וקאתי רב לפרושי דלאו דוקא בנאו אלא אפילו השתחוה לו ולא בנאו ומתני' דתני בנאו היינו בנאו אפי' לא השתחוה לו וכדקא מוקים לה תלמודא להדיא אבל ודאי דאף באילן בשנטעו אילן נמי אסור לרש"י כמו בית מיהו מדברי רבינו שכתב בסתם ואילנות שלא נטעו לשם אליל אינן נאסרין משמע דתופס שיטת התוספות דאפילו נטעו אילן אינו נאסר דכיון דיש לו שרשים בקרקע השרשית הקרקע מבטלת התפיסה ולא דמי לבית דחשוב כתלוש גמור ואסור:

סיידו וכיידו לאליל וכו' משנה שם ופי' רש"י שהיה בית בנוי לדירת אדם וטחו עכו"ם בסיד ועשו בו ציורים לאליל פירוש לעבוד לאותו ציור נוטל מה שחידש אם קנאו ישראל מעכו"ם ובא לבטלו נוטל מה שחידש ומותר הבית ואע"פ שלא ביטלו עכו"ם כלומר דאם ביטלו עכו"ם א"צ שיטול מה שחידש דאפי' בכל שהו הוי ביטול. ואפילו היתה של ישראל מותר דכיון שאין נאסר אלא החידוש נוטלו והוא החידוש שנטלו אסור בהנאה לעולם והבית מותר:

הכנים לתוכו אליל והוציאה מותר משנה שם הכנים לתוכו אליל וסילקה ה"ז מותר ופרש"י את הבית עצמו לא נתכוון לעבוד ולא הקצהו לתשמיש אליל אלא לפי שעה הכנים עכו"ם לתוכו אליל ורבינו מפרש אפילו דעתו להחזירה ואפי הוציאה ע"מ שלא להכניסה ה"ל ביטול אליל ממש שהרי מבטל מחשבתו דהשתא אפילו הקצהו מתחלה למשמשי אליל מהניא הוצאה זו שלא להכניסה עוד ומדפירש רש"י ולא הקצהו אלמא דמיירי בהוצאה כל דהו דהיינו שדעתו להחזירה ה"ז הבית מותר כ"ז שלא חזר והכניסה לתוכו והר"ר ירוחם בני"ז ח"ד כתב כך בשם התוספות ע"ש ובכאן העתיק ב"י דברי הר"ן והקשה עליהם והניחם בצ"ע ובסמוך יתבאר בס"ד אבל העמיד לכם תחתיו ונטלו ה"ז מותר: ג' אבנים וכו' משנה שם: ומ"ש

הלו אסורים בהנאה ודין זה שאמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתו אסור ואסיקנא דאפילו לרבנן דסברי דאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ה"מ עקרו אבל תוספתו אסור פי' עקרו כל מה שיש בו באותה שעה עלים ולולבין ושריגין ופירות וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל: **ואע"פ** שמחובר אינו נאסר לפיו נאסר משנה שם העכו"ם העובדים את ההרים ואת הגבעות הם מותרים ומה שעליהם אסורים שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך: (ב"ה) כתב רבינו ירוחם מה שאמרנו מה שעליהם אסור יש מפרשים דוקא כשעבדו הציפוי אבל אם לא עבדו צפוי ההר דינו כהר ומותר וכמו כן כלים שנשתמשו לעבוד ההר מותר ותקרובת שלהם מותרים בהנאה ואסורים באכילה כדאיתא בפ' השוחט (מ.) הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר בעל חי נעבד אינו נאסר וציפוי שלו אינו נאסר אא"כ עבדו כמו בהר וכלי שנשתמש בהן לבעל חי אסורים דלית בהו קרא להתירא כמו בהר דכתיב את אלהיהם על ההרים, וכן תקרובת בעל חי איסורו מזה הטעם וי"מ דציפוי ההר אסור מגזרת הכתוב אפילו לא עבד הציפוי עכ"ל:

תלוש ולבסוף חברו השוב כתלוש לפיכך הבונה בית לאליל או שמצאו בנוי והשתחוה לו נאסר מיד שם (מז:) א"ר משתחוה לבית אסרו אלמא קסבר תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי והא אן בנאו תנן בנאו אע"פ שלא השתחוה לו השתחוה לו אע"פ שלא בנאו ופרש"י הא דאמרינן בית שבנאו מתחלה לשם אליל היינו כשעובדין את הבית עצמו וכתבו התוס' והר"ן דע"כ צריך לפרש כן שאילו לא היה הבית עצמו נעבד הוי משמשי אליל דלד"ה אינם אסורים עד שיעבדו אבל כיון שהבית עצמו נעבד אתי שפיר דאסר בבנאו אע"פ שלא השתחוה דאתיא כמ"ד אליל של עכו"ם אסורה מיד כלומר אע"פ שעדיין לא נעבדה ונראה שז"ש רבינו נאסר מיד והרישא קאי בונה בית לאליל נאסר מיד אע"ג שעדיין לא השתחוה לו:

ומ"ש ואם של ישראל אין לו ביטול אמצאו בנוי והשתחוה לו קאי שפיר אבל אבונה בית לאליל ולא השתחוה לו נראה דלא מצי קאי דהא קי"ל דאליל של ישראל אינה אסורה עד שתעבד וכמ"ש בסימן קל"ט · אבל מצאתי לרש"י שכתב במתני' גבי בית שבנאו מתחלה לשם אליל אסור וכ"ל דאי בשבנאו ישראל לשם אליל ה"כ דלא נאסר והכ"ע בשבנאו עכו"ם לשם אליל ואח"כ מכרו לישראל דכיון דבעודו ביד עכו"ם נאסר משום אליל כשבא ליד ישראל ה"ל אליל דישראל דאינה בטלה והכי דייק לישניה שכתב אם עכו"ם בנאו אסור עד שיבטלנו שיתוץ ממנו מקצת ואם של ישראל אסורה עולמית אבניו ועציו ועפרו ע"כ ומדנקט גבי עכו"ם בנאו ולא נקטיה גבי ישראל משמע דבשלא בנאו ישראל איירי וכמ"ש:

ומ"ש אבל אם לא בנאו לעובדו אלא להעמיד בו אליל ה"ז משמשי אליל וכו' כבר נתבאר: סיידו או כיידו וכו' שם במשנה סיידו וכיידו וחידש נוטל מה שחידש ופרש"י סיידו וכיידו לאליל שהיה בית בנוי לדירת אדם והוקצה לאליל וטחו בו סיד ועשו בו ציורים לאליל נוטל מה שחידש אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחידש ומותר הבית ואע"פ שלא בטלו עכו"ם או אפילו היתה של ישראל שהמיר דת שאין אליל שלו בטלה הכא בטיל שאין נאסר אלא חידוש והוא החידוש שנטל אסור בהנאה לעולם ובגמרא מוקי לה כגון שלא נעבד הבית מעולם אבל אם השתחוה לה עכו"ם אא"כ נאסר כל הבית ובעי עכו"ם לבטלו ואם השתחוה לה ישראל אסורה עולמית וכתב הר"ן וליכא לפרושי דהאי נוטל מה שחידש אעכו"ם קאי דאם כן למה לי שיטול כל מה שחידש אפילו בכל דהו סגי כדתניא לקמן נטל מקל או שרביט אפילו עלה ה"ז בטלה אלא ודאי אישראל קאי וכדכתיבנא: הכנים לתוכו אליל והוציאה מותר שם במשנה ופרש"י את הבית עצמו לא נתכוון לעבוד ולא נתכוון לתשמיש אליל אלא לפי שעה הכניסו לתוכו וסיים בה הר"ן והוציאה ישראל הרי בית זה מותר וטעמא דמילתא דכיון שלא נעשה אלא לתשמיש ערתי אינו נאסר משום משמשי אליל ומיהו כל זמן שאליל בתוכו מיתסר מדרבנן ומ"מ אם הכנים שם אליל דרך קבע אפילו אם הוציאה ישראל אסור דנעשה בית זה משמש לאליל ואחרים פירשו דהאי הכנים לתוכו אליל אפי' בקבע קאמר וכי תנן הוציאה ה"ז מותר הכ"מ הוציאה עכו"ם שכיון שסלקה משם ואין דעתו להחזירה ביטל משמשיה והיינו דומיא דאידך דאילנות דקתני א העמיד תחתיה אליל ובטלה ה"ז מותר אלמא צריכה ביטול אלא שמשביטל עכו"ם בטל משמשיה ע"כ ונראה שמ"ש לדעת אחרים כיון שסלקה משם ואין דעתו להחזירה היינו לומר שסלקה ע"ד שלא לעובדה עוד וזה פי' אין דעתו להחזירה דאל"כ היאך תדמה לה להעמיד תחתיה אליל ובטלה אבל קשה שפשט לשונו אינו מורה שביטלה וצ"ע: ומ"ש רבינו אבל אם הקצוהו למשמשי אליל לא מהניא הוצאה לפי שעה כלומר אפילו הוציאה עכו"ם לא מהני אא"כ הוציאה ע"מ שלא להכניסו עוד ודבר פשוט בעיני דהא דמהני בהוציאה ע"מ שלא להכניסה היינו בהוציאה עכו"ם אבל הוצאה בישראל לא מהניא לבטל מבית זה דין משמשי אליל: ג' אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס וכו' משנה שם ג' אבנים הם אבן שחצבה מתחלה לבימוס אסורה סיידה וכיידה חידש נוטל מה שחידש העמיד עליה אליל וסילקה מותר ופרש"י ג' אבנים הם · לענין ביטול אליל: אבן שחצבה מן ההר תחלה לבימוס · מקום מושב אליל שמושיב האליל עליה ועובדין את הבימוס עצמה כאליל ה"ז אסורה ואפילו לא העמיד עליה ואם עכו"ם הצבה צריך עכו"ם לבטלה לחסר ממנה מעט עד שתפגם ואם ישראל הצבה לעבוד עליה אליל אסורה עולמית: סיידה וכיידה לאליל · והיא היתה הצובה ועומדת: נוטל · ישראל מה שחידש הנכרי וזורה לרוח והאבן מותרת שלא נעשה לאליל

דרכי משה

(ב) בהא"ז גי"ו ח"ד וכלים שעובדים בהם להרים אוסרים בציפויו והקרובות מותר בהנאה אבל כלים והקרובות של ב"ח הבל אסור אע"ג דב"ח עצמן אינם נאסרים עכ"ל: ולא

דרישה

אסור בכה"ג כיון שסם יין עליו ומ"ש אבל עכו"ם שמכר אליל או יינו בדמים מותר ר"ל אליל דמיום דיינו וסיינו כשידוע שאינו רוצה לקנות בדמיו אליל אחרת וכיותר נראה דשם לא בא למעט אלא שלא תאמר י"ל או אליל תופס את דמיו כמו אליל ישראל שנלמד ממ"ש והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו ע"ז כתב שם דו"א אלא סדמים מותרין ר"ל אבל עצמן מותרין ואינן תופסין דמיהם וע"ז כתב שם וכא דאמריך דמי אליל ביד עכו"ם אסורין דמשמע אסורין מכח שתופסם דמיו ומשני דו"א אלא מש"ס אסורין משום שירצה לקנות מהן אליל אבל לא משום שתופסין דמיהן ושם לא כתית לדינא דסתמא סרי הוא בודאי אלא ללמדינו דאינו אסור מכח תפיסת דמים אבל מאחר שהדין שסתם הוא כודאי ממילא גם שם ר"ל כן וק"ל: סי' קמה [א] לפיכך הבונה בית לע"א או שמצאה בנוי והשתחוה לו נאסר מיד בפרישה כתבתי דלא דמי לאילן כשוע ע"ש ואף ע"ג דלעיל בהלכות שחיטה בסי' ו' לענין שחיטה כתב בשם הרא"ש דתלוש ולבסוף חיברו ובטלו שם מחשב כמחובר ובנין הבית אין לך ביטול כמוהו ולכאורה היה נראה דשאני התם דתליא רחמנא במ"ש ויקח המאכלת בידו דבעי דבר הניקח ביד משא"כ הכא דאסרה רחמנא כל זמן שאינו דומה להרים כמ"ש אלהיהם על ההרים כו' אמנם בגמרא דחולין דף י"ו משמע דשאני אליל דהסמיכו בה דו"ל שם אמר רבא פשיטא לי הלום ולבסוף חברו לענין אליל הוה תלום דאמר כו' בעי רבא לענין שחיטה מהו כו' ופרש"י לענין אליל דקי"ל העובד את ההרים אינם נאסרים כ"מ הר דמחובר מעיקרו אבל תלוש ולבסוף חברו ומשחברו עבדו נאסר משום לא ידבק בידך ודו"ק וע"ל סימן ו' · וע"ל בה"מ סימן צ"ב ס"ו דפסק הלכה כחכמים בתלום ולבסוף מיברו דהוי כתלום: [ב] (ואם של ישראל כו' עיין בב"י

פרישה

שנעבד ב"י: (ס) ואע"פ שמחובר אינו נאסר ציפויו נאסר שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך: (ו) לפיכך הבונה בית לאליל פי' שהבית עצמו יהיה אליל (ע"ז קאי מ"ש אח"כ נאסר מיד דאף שלא עבדו עדיין אפ"ה נאסר ב"י עכ"ה): (ז) או שמצאו בנוי והשתחוה לו והיינו דומה לאילן דלעיל בסמוך שלא נטעו לאליל דאינו נאסר בהשתחואה דשאני אילן דשרשיו מדובין ונשתרשין בקרקע דינו כמחובר לקרקע מעיקרו כן פי' הר"ן · ורש"י מחלק בין נטעו גרעין פרי לנטעו יחור שאם נטעו יחור הוי כתלוש ולבסוף חברו מ"ו וב"י ע"ש ועד"ר: (ח) סיידו וכיידו לאליל כו' סיידו פרש"י שהיה בית בנוי לדירת אדם והקצהו לאליל וטחו בסיד וכיידו פירוש שעשה בו ציורים לאליל: (ט) נוטל מה שחדש והמותר מותר כו' פרש"י אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחידש והבית מותר אע"פ שלא בטלה העכו"ם או שהיה של ישראל שהמיר דתו שאין אליל שלו בטלה הכא בטל שאין נאסר אלא חידוש כו' וכתב הר"ן דליכא למפרש ונוטל מה שחידש אעכו"ם קאי דא"כ למה לי שיטול כל מה שחידש אפילו בכל דהו סגי כדתנן נטל מקל כו' עכ"ל (מיהו י"ל דמיירי בבית של ישראל דאין מועיל ביטול כל דהו ממנו) וכן כ"ל להוכיח מל' רבי' שכתב בסמוך ואם הוא של עכו"ם עד שיבטלנו עכו"ם משמע דבשל ישראל די לו בביטול ישראל ומוכרח מזה דעד השתא איירי בביטול ישראל: (י) לא שנא סיידו וכיידו עכו"ם או ישראל ק"ק בסיידו וכיידו ישראל לא נאסר אא"כ עבדו ואם עבדו ודאי עבד כל הבית ונאסר כולו ושוב אין לו ביטול ומה מועיל בנטילת מה שחידש וי"ל דמיירי שאינו מכוון לעשות כל הבית אליל אלא מה שחידש כמ"ש רבינו בהדיא גבי ופר"י כו' שכתב וה"ל דומיא דסייד וכייד שאינו מכוון לעשות כל הבית אליל: (יא) הכנים לתוכו אליל כו' פרש"י שלא הקצוהו לאליל כו' הלכך מועיל הוצאה לפי שעה. אפי' דעתו להחזירה פי' להחזירה ג"כ לפי שעה דאי דעתו להחזירה ולהניחה שם עולמית אין הוצאה שמוציאה מועלת שכל אליל מוציאין אותה לפעמים לפי שעה ואינו ניתר בכך אלא ודאי מיירי בדעתו להחזירה לפי שעה ואע"פ כן בשעה שעומדת שם אסור: (יב) שלשה אבנים הם . אבן שחצב או זקף אחד . סיידו וכיידו ב' . העמיד עליה ג'. ושם אלוקים לענין ביטול אליל: (יג) אבן שחצבו לבימוס פי' אבנו מן ההר לבימוס והוא מקום מושב אליל שמעמידין האליל ועובדין הבימוס עצמה כאליל ה"ז אסורה אפילו לא העמיד עליה אליל כיון שעשה מעשה בחציבה לשם אליל (ומ"ש ועובדין הבימוס ר"ל שכן דרך

חדושי הגהות

בה א. העמיד תחתיה אליל ונפלה כצ"ל וכמ"ש הב"י בסמוך גבי העמיד אליל תחתיו ובזה מסולקת תמיהת הב"י אהר"ן (כ"ת):

או שזקפה לכך ועובדין הדימוס עצמו אגב הצלם שמעמידין עליו ה"ז אסור מיד סיידו וכיידו וחידש בה אפילו בגופה של אבן נוטל מה שחידש והשאר מותר העמיד עליה אליל וסילקה ה"ז מותר (יד) שלש אשרות הן אילן שנטעו מתחלה לאליל ה"ז אסורה (טו) גדעו ופסלו לאליל והחליף נוטל מה שהחליף והשאר מותר (טז) ופירש ר"י דוקא שמפרש בהדיא שמכוין שלא יהא אליל אלא מה שהחליף דומיא דסיוד וכיוד שאינו מכוין לעשות כל הבית אליל אבל אם מכוין לעיקר האילן נעשה כולו אליל בגידוע ופיסול אע"פ שלא השתחוה לו וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפי' כיון לעיקרו של אילן אפי' הכי לא נאסר האילן כולו אא"כ השתחוה לו אח"כ שאז נאסר כולו ובגדוע ופיסול נאסר מה שגדל אח"כ אע"פ שלא השתחוה לו העמיד אליל תחתיו ונטלו ה"ז מותר (יז) אע"פ שקרקע עולם אינו נאסר עשה בו מעשה כגון שחפר בו בורות שיחין ומערות והשתחוה לו אח"כ נאסר בעלי היים אינן נאסרים שאפי' השתחוה לבהמה שלו

לא

לאליל אלא החידוש. העמיד עליה אליל. לפי שעה ולא הקנה את האבן לדימוס וסילקה הרי זו מותרת וא"צ ביטול: ומ"ש רבינו או שזקפה טעמו משום דמשמע ליה דזקיפת אבן חשיב מעשה לענין זה שכיון שזקפה כדי לעובדה אע"פ שעדיין לא עבדה נאסרה כשם שהחציבה לשם אליל אוסרתה מיד אע"פ שעדיין לא עבדה דאשכחן דזקיפת אבן חשיב מעשה כדאיתא התם (מו.) בגמ' ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא עכו"ס והשתחוה לה אסורה וכי היכי דחשיב מעשה לאותו ענין ה"נ חשיב מעשה לענין זה וכ"כ התוספות אבן שחצבה מתחלה ה"ה דה"מ למינקט זקפה להשתחות לה כדאמר ר"י גבי לבינה אלא שאח"כ כתבו כ"ל דלא דמי: ומ"ש רבינו חידש בה אפילו בגופה של אבן נוטל מה שחידש הכי אמרי' בגמ' כלומר דאע"ג שחידש בגופה של אבן כלומר שחקק בה צורה בברזל לא אמרינן דנאסרה כולה כדין אבן שחצבה מתחל' לדימוס אלא אינו נאסר אלא אותו חידוש בלבד: ג' אשרות הן. אילן שנטעו מתחלה לאליל ה"ז אסורה וכו' ג"ז משנה שם (מח.) ורבי' כתב כאן השניה והאריך בביאור השניה ואח"כ כתב העמיד אליל תחתיו ונטלו ה"ז מותר וזהו השלישי. ופירש"י אילן שנטעו מתחלה לשם אליל ה"ז אסור עד שיבטלו העכו"ס. גדעו עכו"ס או ישראל לאליל לעבוד הגידולין שיגדלו בו מעתה והוא היה כבר נטוע נוטל מה שהחליף ושורפו כדין אשרה ועיקרו מותר בהנאה ע"כ ואמרינן בגמרא דאע"ג דהבריך והרכיב בגופו של אילן לא מיתסר עיקרו אע"פ שעשה מעשה בגופו: ומ"ש רבינו בשם ר"י דדוקא שמפרש שלא יהא אליל אלא מה שהחליף וכו' אבל אם נתכוון לעיקר האילן נעשה כולו אליל בגידוע ופיסול וכו' כ"כ שם התוס' ונתנו טעם לדבר שאע"פ שהאילן הוא מחובר כיון שעשה מעשה בגוף האילן אסרו דומיא דחפר בה בורות שיחין ומערות שנאסרה גם שאר הקרקע לפי שעשה בה מעשה: ומ"ש בשם הרא"ש ב דאפילו כיון לעיקרו של אילן לא נאסר האילן כולו וכו':

העמיד אליל תחתיו ונטלו ה"ז מותר כבר נתבאר שזהו האילן הג' השנוי במשנה אלא שבנוסחאות שלנו כתוב ובטלו במקום ונטלו. וכתב הר"ן ומיהו כי בעינן בטלו ה"מ היכא דנטעו מתחילה כדי להעמיד תחתיו אליל הא לאו הכי אפילו בשלא ביטל אליל האילן מותר דמחובר הוא דלא חמיר טפי מאליל עצמו דקי"ל בה כת"ק דר"י בר יהודה דס"ל דאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר אבל מדברי רש"י נראה דאילן נמי כל שנטעו ייחור כתלוש דמי:

ב"ה כתב רבינו ירוחם המשתחוה לדקל ונטעו מתחלה לכך לולבו ודאי אסור למצוה אבל אם לא נטעו מתחלה לכך ולבסוף עבדו והוא בענין שהלולב מותר להדיוט כי כבר כתבתי שלא נאסר אלא מה שנתגדל אחר שעבדו בעי (בגמ' מז.) לולבו מהו למצוה ולא איפשיט' ולחומרא פי' דזה מיירי לכתחלה והא דאמרי' בפ' לולב הגזול (דף לא:) לולב של ע"א לא יטול ואם נטל כשר התם מיירי בע"א האסורה אפי' להדיוט דמצות לאו ליהנות ניתנו עכ"ל:

אע"פ שקרקע עולם אינו נאסר עשה בו מעשה כגון שחפר בו בורות שיחין ומערות והשתחוה לו אח"כ נאסר בפרק ר' ישמעאל (נד:) א"ר יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה כרש"י חפר בה בורות לאליל ומפרש רבינו ובחפר בה ואחר כך השתחוה מיירי אבל אם לא השתחוה לא אע"פ שחפר לשם אליל (ב"ה וכ"ה לדעת הרא"ש דלעיל) אבל מדברי הרמב"ס בפ"ח משמע קצת דכל שחפרן לשם אליל נאסרו מיד אע"פ שעדיין לא השתחוה להם. (וכן הוא לדעת ר"י דלעיל):

ב"ה אינס נאסרים שאפילו השתחוה לבהמה שלו לא נאסרה בתמורה פרק כל האסורים (כח.) מני בהדי פסולי מזבח מוקצה ונעבד וקתני בתר הכי אי זהו מוקצה המוקצה לאליל הוא אסור ומה שעליו מותר ואי זהו נעבד כל שעובדין אותו הוא ומה שעליו אסור וזה וזה מותר באכילה כלומר להדיוט ומדסתם ותני דמותרים באכילה משמע שאפי' אם הוא שלו מותר ועוד דאמרינן בפר"י (כד.) תנא נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר ולענין איסור גבוה קאמר כדמשמע בגמרא וכן פירש"י וא"כ כי תנן בתמורה דנעבד מותר באכילה להדיוט בבהמה שלו תנן

דאילו

ומ"ש או שזקפה לכך כ"כ בשם התוספות בד"ה אבן שחצבה (דף מ"ז): ומ"ש ועובדים הדימוס עצמו וכו' כן פירש"י וטעמו דמשמע מלישנא דמתני' דבחצבה אע"פ שלא הושיב הצלם עליה אסורה מיד וא"כ צ"ל דחצבה לעבוד הדימוס עצמה לפיכך אסורה מיד דשל נכרי אסורה מיד דאם לא חצבה לעבוד הדימוס עצמה אלא להיות משמשי אליל להושיב הצלם עליה לא היה נאסר עד שיושיב הצלם עליו כדין משמשי אליל דאפי' של עכו"ס אינן נאסרין עד שישתמשו בהן כדלעיל ריש סימן קל"ט:

ומ"ש סיידו וכיידו וחידש בה אפילו בגופה של אבן וכו'. משנה וגמרא לשם ומשמע לשם דהא דלא אשמועינן גבי בית נמי דאפילו חידש בגופן של אבני הבית וכו' היינו משום דגבי דימוס איצטריך לאשמועינן דסד"א דמה שחוקק וחוצב בגופה של אבן חשיב כאבן שחצבה מתחלה לאליל ותיתסר כולה קמ"ל אבל גבי בית ליכא למימר כלל דהחקיקה באבני הבית יהא חשיב כאילו בנאו לבית מתחלה לאליל ולכך לא איצטריך לאשמועינן דאפילו חידש בגופן של אבני בית וכו' דפשיטא היא דאפילו חידש בגופן נוטל מה שחידש וליכא רבותא:

ג' אשרות הן וכו' משנה שם (מ"ח): ומ"ש ופר"י וכו' שם בתוס' (מ"ז) בדברי המתחיל גדעו וז"ל שאם נתכוון העכו"ס לעיקר לעשותו אליל ודאי הכל אסור אע"פ שהאילן מחובר כיון שעשה מעשה בגוף האילן דומיא דחפר בה שיחין ומערות שנאסרה גם שאר הקרקע לפי שעשה בה מעשה עכ"ל: ומ"ש וא"א הרא"ש כתב אפילו כיון לעיקרו וכו' לא נמצא זה בפסקי הרא"ש שבידינו ועיין בדברי הר"ר ירוחם כתב בזה עוד שתי סברות: ומ"ש העמיד צלם תחתיו ונטלו ה"ז מותר זהו דין הג' השנוי במשנה וכ"כ הרי"ף והרא"ש לשון המשנה העמיד צלם תחתיו ונטלו וכ"כ הרמב"ס בפ"ח והר"ר ירוחם בני"ז ח"ד: ובספרים שבידינו כתוב במשנה ובטלו במקום ונטלו ואין ספק שהוא ט"ס דהא דומיא דבית ואבן תנן דתני בהו וסילקה אף כאן ונטלה תנן וז"ל התוספות ה"ג העמיד תחתיה אליל ונטלה ה"ז מותרת אע"ג דכי לא נטלה נמי לא הוי משמשין וכו' מ"מ כל זמן שלא נטלה איסורא דרבנן איכא וכו'. וברוב ספרים כתוב גם בתוס' ובטלה במקום ונטלה והוא ט"ס גם בר"ן נדפס בטעות ובטלה במקום ונטלה וזה גרם לב"י שהקשה על דברי הר"ן לעיל אבל הכניס לתוכו אליל והניחס בצ"ע אבל הדבר פשוט דהוא טעות: אע"פ שקרקע עולם אינו נאסר וכו' בפר"י (דף נד) כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה בורות שיחין ומערות לאליל אסרה פי' אסרה כולה אף שאר הקרקע ומפרש רבינו דלא נאסרה כולה אא"כ דהשתחוה לה אחר שחפר בה בורות דאל"כ אלא אפילו בלא השתחוה נמי אסרה כולה אם כן בחנם נקט במילתיה אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה לא הל"ל אלא חפר בקרקע בורות שיחין ומערות לאליל אסרה כולה אלא בע"כ דאתא לאורויי דבחפר בה בורות לא אסרה כולה אלא בדהשתחוה לה אח"כ וה"ק אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע לא אסרה חפר בה בורות והשתחוה לקרקע אסרה כולה. והכי משמע מלשון הרמב"ס רפ"ח שכתב וז"ל המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה בורות שיחין ומערות לשם אליל אסרה עכ"ל וסיפא דחפר בה בורות ארישא קאי כאילו אמר אבל חפר בה בורות והשתחוה לה אסרה כולה אם נתכוין לכל הקרקע ודלא כמ"ש ב"י ונראה דפי' זה עולה ע"פ דעת הרא"ש דבסמוך דבגידעו ופיסלו ונתכוין לעיקרו של אילן לא נאסר האילן כולו אא"כ השתחוה לו אח"כ שאז נאסר כולו א"כ לפ"ז ה"ה בחפר בה בורות כו' לאליל ונתכוין לכל הקרקע דלא נאסרה כולה אא"כ בהשתחוה לה אחר שחפר בה בורות ואם לא נתכוין לעבוד אלא למה שחפר בה בורות ודאי דנאסר מיד אע"פ שלא השתחוה לה אחר שחפר דומיא דגידוע ופיסול לדעת הרא"ש דנאסר אע"פ שלא השתחוה לה. מיהו יותר נכון דמ"ש רבינו כאן בסתם בחפר בה בורות דלא נאסרה הקרקע כולה אא"כ השתחוה לה הוא אף לפר"י דדוקא באילן דאית ביה בחד לד תפיסת יד אדם הלכך אם מכוין לעיקר האילן נעשה כולו אליל בגידוע ופיסול אע"פ שלא השתחוה לו אבל בחפר בה בורות דלית ביה תפיסת יד האדם כל עיקר אינו נאסר אע"פ דהשתחוה לו אח"כ וכדמוכח מהך דר' יוחנן כדפרישית ואיכא לתחוה דבפרק כ"ה (דף מט) הכי איתא אמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתיה אסורה מתיב ר"א גידעו ופיסלו לעכו"ס והחליף נוטל מה שהחליף גידעו ופיסלו אין לא גידעו ופיסלו לא וכתבו התוס' תימא הא דלא משני גידעו ופיסלו אע"פ שלא השתחוה השתחוה אע"פ שלא גידעו כדמשני לעיל גבי בית וי"ל דיש חילוק בין אילן לבית דאילן שהוא מושרש בקרקע בטלה תפיסתו הלכך גידוע ופיסול בלא השתחוואה לא מהני כלום ע"כ אלמא דבגידוע ופיסול לא נאסר בלא השתחוואה אפילו לא נתכוין לעיקר האילן וקשיא בין לפר"י בין לפי' הרא"ש דס"ל דבלא נתכוין לעיקר האילן נאסר בגידוע ופיסול בלא השתחוואה ואע"ג דהתוס' הביאו ראיה לפירושם וחזרו ודחאוהו הא ודאי אע"ג דהראיה נדחית מ"מ פי' התוס' מוכרח דאם לא כן לא הוה קא מותיב ר"א כל עיקר דאיכא לשנויי כדמשני גבי בית וי"ל דס"ל לר"י והרא"ש דודאי למסקנא גידעו ופיסלו הוי דומיא דכיידו וסיידו דבית ואבן וכי היכי דסיידו וכיידו אפילו לא השתחוה לה השתחוה אע"פ דלא סיידו וכיידו ה"נ גידעו ופיסלו אע"פ שלא השתחוה השתחוה אע"פ שלא גידעו ופיסלו וכדקאמר בגמרא והא דומיא דבית תנן וכו'. אלמא דס"ל דהני תלתא בבי דמתניתין דמיין אלא דר' אלעזר דקא מותיב קס"ד לחלק בין בית לאילן וכדכתבו התוס' ומשני ליה תלמודא דאף לדידך דלא דמיין ל"ק אבל לקושטא דמילתא ודאי כולהו דמיין והלכך בגידעו ופיסלו אפילו לא השתחוה נאסר מה שהחליף אלא דהיכא דגידעו ופיסלו ונתכוין לעיקר האילן דלא איירי ביה מתניתין נחלקו ר"י והרא"ש דלר"י אע"ג דבקרקע שחפר בה בורות ונתכוין לקרקע כולה לא נאסרה אא"כ השתחוה לה אח"כ אפ"ה באילן דאיכא בחד לד תפיסת יד אדם אם נתכוין לעיקר האילן נאסר אפילו לא השתחוה אח"כ ולהרא"ש בין באילן בין בקרקע לא נאסר כולו אא"כ השתחוה לה אח"כ אבל גידעו ופיסלו דמתניתין ודאי הכי קתני גידעו ופיסלו אע"פ שלא השתחוה השתחוה אע"פ דלא גידעו ופיסלו וכן פסק הרמב"ס להדיא בפ"ח ודו"ק: ב"ה אינן נאסרין וכו' ה"א בתמורה ר"פ כל האסורים (דף כט) מה"מ דמוקצה ונעבד מותר באכילה להדיוט אמר רב פפא דאמר קרא ממשקה ישראל מן המותר לישראל ואס"ד אסירי להדיוט למה לי קרא למעוטינהו מגבוה ופירש"י ביחזקאל כתיב ממשקה ישראל גבי קרבנות משמע מן המותר לאכילת ישראל הבא קרבן עכ"ל ובעל כרחך דבהשתחוואה לבהמה שלו קאמר דמותר באכילה דאילו בבהמת חבירו אפילו לגבוה נמי שריא כדתנא פר"י ריש דף כ"ד נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר. ולענין איסור גבוה קאמר ר"ש:

עשה

פרישה

דרך שעובדין הדימוס ע"י אליל אבל כאן מיירי שלא עבדו עדיין אבל אין לפרש מ"ש עובדין הדימוס ר"ל שכבר עבדו אותו שהרי אמר ה"ז אסור מיד דמשמע מיד שחצבו קודם שהועמד האליל עליו וקודם שהועמד האליל עליו אין דרכו לעבדו שאין עובדין אותו אלא אגב האליל) וה"ה זקף אבן לדימוס חשיב מעשה בחציבה רש"י ב"י ע"ש: (יד) **שלש** אשרות הן פי' אשרה שלא נעבדה אלא שנטעו א'. גדעו ופסלו ב'. העמיד אליל ג': (טו) **גדעו** ופסלו לאליל והחליף פירוש שהיה אילן נטוע כבר וגדעו לעבוד הגדולין שיגדלו בו מעתה נוטל מה שהחליף ושורפו כדין אשרה ועיקרו מותר בהנאה אע"ג דהבריך והרכיב בגופו של אילן שעשה מעשה בגופו לא מתסר עיקרו גמ' ורש"י: (טז) **ופר"י** כו' אבל אם מכוון לעיקר האילן נעשה כולו אליל כיון שעשה מעשה בגוף האילן אסור טפי מנטעו ולבסוף עבדו דומיא דחופר בורות שיחין כו' תוס' מ"ו: (העמיד אליל תחתיו ונטלו ובמשנה גורס ובטלו וכתב הר"ן ה"מ היכא דנטעו מתחלה כדי להעמיד אליל הא לאו הכי אפילו בשלא ביטל אליל האילן מותר ב"י ע"ש עכ"ה): (יז) **אע"פ** שקרקע כו' עשה בו מעשה כו' והשתחוה לו אח"כ נאסר אין זה ל' הגמרא ורבינו מפרש כן לשיטת הרא"ש וכן משמע בב"י אבל לדעת ר"י שבסמוך שסובר גבי אשרה שאם מכוון לעבוד עיקר האילן

נעשה

דרישה

בב"י שהאריך לפרש דאליל של ישראל אינו נאסר מיד אלא א"כ נעבדה כמ"ש בר"ס קל"ט. ויש לחלק בין ישראל לישראל מומר כמ"ש בס"ס קמ"ס וכאן איירי בישראל שכבר המיר דגם עליו נאמר פסילי אלהיהם מפסלו נעשה אלוה אבל בישראל שעושה כדי לעובדו או למכרו לעכו"ס דאמרי' דלמא יחזור בו אינו נאסר אא"כ עובדו ולפ"ז הכל כפשוטו ועיין בב"י שדחק עצמו מאוד עכ"ה):

כיצד

הדושי הגהות

ב כבר כתב השכה"ג כי הרב"י לא הראה מקומו של הרא"ש בזה היות לא נמצא כן בפסקי הרא"ש שבידינו וכ"כ הב"ח:

לא נאסרה עשה בה מעשה ששחטה לאליל נאסרה אפי' בסימן א' ואפי' אינה שלו ודוקא עכו"ם אוסר דבר שאינו שלו (יח) אבל ישראל אינו אוסר של חבירו שודאי אינו מכוין אלא לצערו ולא לאוסרו ואפי' אם יש לו חלק בה אינו אוסר ואם ישראל מומר הוא או שהתרו בו וקבל התראה ה"ז אסור אע"פ שבעלי חיים אינן נאסרים החליף בעלי חיים באליל נאסרו ודוקא חליפין אבל חליפי חליפין כגון שהחליף בעלי חיים בחליפי אליל מותרין (יט) והרמב"ם ז"ל אסר אפי' חליפי חליפין :

קמו אליל שנתבטלה מותרת ודוקא בשל עכו"ם ובטלה עכו"ם אבל ישראל אינו יכול לבטל אליל של עכו"ם וכ"ש של ישראל שאין לה ביטול עולמית ואפילו אם יש לעכו"ם שותפות בה עמו אין ביטול העכו"ם מועיל לה (א) ואפי' אליל של עכו"ם משבאה ליד ישראל וזכה בה שוב אין לה ביטול בעכו"ם וכתב הר"א דמשמשי אליל ונויה אם באו ליד ישראל ואח"כ בטלם עכו"ם מותרים שאין להחמיר בהן כמו באליל עצמה (ב) לפיכך הלוקח גרוטאות מן העכו"ם ומצא בה אליל (ג) אם משך עד שלא נתן

עשה בה מעשה וכו' · בפ' השוחט פליגי בה אמוראי וכבר נתבאר לעיל בסימן ד' עיין שם : אע"פ שב"ה אינן נאסרין החליף וכו' בפר"י (ד' נ"ד) פליגי בה ר' ישמעאל בר' יוסי ורבנן חד אמר חליפין אסורין חליפי חליפין מותרין וחד אמר אפי' חליפי חליפין נמי אסורין ורבי' פסק כמ"ד לקולא דכיון דאיסוריה אינו אלא מדרבנן ספיקו לקולא והרמב"ם פסק כמ"ד לחומרא דכיון דדרש לה ממשמעותיה דקרא והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנו הריהו כמוהו יש להחמיר בה כאילו היה אסורים מן התורה כנ"ל והכי נקטינן לחומרא :

קמו אליל שנתבטלה מותרת ודוקא בשל עכו"ס וכו' משנה פר"י סוף (דף נ"ג) ופרש"י דעכו"ס פוסל אלוהו ילפינן ולא ישראל ע"ל ריש סי' קל"ט · ומ"ש ואפי' יש לעכו"ס שותפות בה וכו' שם בגמ' דאע"ג דעכו"ס מבטל דנפשיה דישראל לא מצי מבטל וה"ט דישראל לאו אדעתא דעכו"ס פלח אלא אדעתיה דנפשיה פלח : ומ"ש ואפי' אליל של עכו"ס משבאה ליד ישראל וזכה בה שוב אין לה ביטול בעכו"ס כך הוא הגירסא במקצת ספרי רבינו וה"פ ואפילו אליל של עכו"ס שהפקירה עכו"ס וזכה בה ישראל מן ההפקר א"נ אבדה ונתייאש ממנה ומצאה ישראל אחר ייאוש דזכה בה אי נמי קנאה מעכו"ס דהשתא נעשית אליל של ישראל כיון שזכה בה שוב אין לה ביטול בעכו"ס וה"א בברייתא פ' בתרא (דף ס"ד) ובספרים ישנים כתוב כך ואפי' אליל של עכו"ס משבאה ליד ישראל שוב אין לה ביטול ביד עכו"ס אף ע"פ שעדיין לא זכה בה ישראל וכתב הר"ר אליעזר וכו' ונראה לי שזו היא הגירסא הנכונה וטעמא דמילתא דאע"ג דמדינא יש לה ביטול כיון שלא זכה בה ישראל כגון שמצאה לפני יאוש אי נמי גזלה מעכו"ס א"כ אליל של עכו"ס היא אפ"ה מדרבנן אין לה ביטול גזירה משום אליל של ישראל עצמה וכדאמר רבא בפ' כל הצלמים (דף מ"ב) והיינו דמייתי עלה רבינו הא דכתב ר"א דמשמשי אליל אין להחמיר ולגזור בהן כמו באליל עצמה דהיינו בדלא זכה בה דאילו בדזכה בה ישראל אפי' משמשיה אין לה ביטול וכתב סמ"ג להדיא ע"ש בסימן מ"ה וב"י כתב מה שכתב ולא נהירא וגם בש"ע כתב אפי' אליל של עכו"ס משבאת ליד ישראל וזכה בה שוב אין לה ביטול דאלמא דבלא זכה בה יש לה ביטול וליתא דאפי' לא זכה בה אין לה ביטול ביד עכו"ס גם מ"ש אח"כ וה"מ אליל עצמה אבל משמשי אליל ונויה אם באו ליד ישראל ואח"כ ביטלה עכו"ס מותרים עכ"ל דס"ל במשמשיה אפי' זכה בה ישראל יש לה ביטול ביד עכו"ס ליתא אלא כדפרי' עיקר : **כתב** הר"א דמשמשי אליל וכו' כ"כ בסמ"ג לאוין מ"ה משמו · לשון ב"י כתב הר"ן בפר"י שנסתפק הרמב"ם במשמשי אליל של ישראל אם יש להם ביטול וכתב בשם הראב"ד דאין להם ביטול אבל משמשי אליל של עכו"ס שהיא ביד עכו"ס ומשמשיה ביד ישראל וביטול העכו"ס האליל שבידו אף ע"פ שהמשמשין ביד ישראל בטלים הן אגב ביטול אליל דבתרה גרירי כדתנן בטל אליל ביטל משמשיה ע"כ ומשמע מדבריו דאם בא לבטל המשמשים לבדם לא מהני ושלא כדברי ה"ר אליעזר עכ"ל ב"י נראה שהבין מדברי הר"ן מדלא אשכח היתר למשמשי אליל של עכו"ס שהיא ביד ישראל אלא ע"י שהעכו"ס בטל האליל שבידו ולא קאמר דאפילו לא בטל העכו"ס האליל שבידו נמי מהני ביטול העכו"ס במשמשי אליל של עכו"ס שביד ישראל אלמא דלא מהני ביטול המשמשין לבדם שביד ישראל כשהאליל קיימת ביד עכו"ס ושלא כדברי הר"א ותימה רבה הלא שנינו בפ' ר"י המבטל אליל מבטל משמשיה ביטול משמשיה משמשין מותרים והיא אסורה אלמא דמשמשיה נתבטלו אע"פ שהאליל קיימת וכדכתב רבי' בסימן זה ולא בא הר"ן אלא לאורויי דאע"פ דהמשמשין ביד ישראל אפ"ה כשמבטל העכו"ס האליל שבידו אף המשמשין שביד ישראל בטלים ומודה הר"ן לדינו של הר"א דאם עכו"ס ביטל המשמשין שביד ישראל דמותרין אע"פ שהאליל קיימת ביד עכו"ס דזה דבר פשוט דבטל משמשיה משמשיה מותרין והיא אסורה ולא בא ר"א אלא לאורויי דאע"ג דבאליל עצמה של עכו"ס שבאת ליד ישראל אין מועיל לה ביטול גזירה משום אליל עצמה של ישראל מ"מ אין להחמיר במשמשיה ע"י גזרה זו כמו באליל עצמה וכ"כ הג"מ להדיא ע"ש והכי נקטינן :

ומ"ש לפיכך הלוקח גרוטאות וכו' ברייתא פר"י (דף נ"ג) ומייתי לה בפרק בתרא (דף ע"א) ומפרש לה התם דאפילו למ"ד משיכה קונה מנכרי אפ"ה

דאילו בבהמת חבירו לגבוה נמי שרי : ומ"ש עשה בה מעשה ששחטה לאליל אסרה ואפי' בסימן אחד ואפי' אינה שלו ודוקא עכו"ס אוסר דבר שאינו שלו וכו' · בפרק השוחט (מ·) א"ר הונא היתה בהמת חבירו רבוצה לפני אליל כיון ששחט בה סימן אחד אסרה סבר לה כי הא דאמר עולא אמר ר' יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה רב נחמן ורב עמרם ורב יצחק אמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ת"ש שנים אוחזין בסכין ושוחטין א' לשם א' מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה הכ"ע דאית ליה שותפות בגוויה כתנאי עכו"ס שנסך יינו של ישראל שלא בפני אליל אסרו ר"י בן בתירא ור"י בן בבא מתירים אותו מפני ב' דברים א' שאין מנסכין יין אלא בפני אליל וא' שיכול לומר לו לא כל כמינך שתאסור ייני לאונסי ור"נ ור"ע ורב יצחק אמרו אפי' למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"מ עכו"ס אבל ישראל לצעוריה קא מכוין ת"ש שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה הב"ע בישראל מומר · וכתב רש"י ה"ה דה"מ לאוקמה בדאית ליה שותפות בגוויה כדאוקמוה אינהו לעיל והקשו עליו התוס' דא"כ אמאי חוזר והקשה קושיא שכבר תירץ אלא נראה דאע"ג דאית ליה שותפות בגוויה אכתי איכא למימר לצעוריה קא מכוין ואסיקנא בגמרא שאם התרו בישראל שלא ישחוט לשם אליל וקבל עליו ההתראה ושחט אע"פ שלא היה בחזקת מומר קודם לכן אסרה דכיון שהתיר עצמו למיתה אין לך מומר גדול מזה ופסק הרא"ש כר"נ ור"ע ורב יצחק משום דמוקמי מילתייהו ככ"ע ודר' (יהודה) [יוחנן] ועולא הוי כתנאי ופסק כדברי התוס' דאפילו אית ליה שותפות בגוויה אכתי איכא למימר לצעוריה קא מכוין וכך הם דברי רבינו וגם הר"ן כתב דמשמע הלכתא כר"נ ור"נ ור"י דסוגיין בגמרא כוותיה וכתב עוד ומיהו ר"ת כתב דאפילו לדידהו דוקא במעשה זוטא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל במעשה רבה אדם אוסר אבל רש"י כתב דאפי' במעשה רבה אין אדם אוסר ופשטא דסוגיין רהטא כוותיה ע"כ וגם הרא"ש הסכים לדברי רש"י וכך הם דברי רבינו :

וכתב עוד הר"ן הילכך השוחט בהמת חבירו לאליל לא מיתסרא בהנאה ומיהו איכא מ"ד דבאכילה אסורה ואפי' שוחט בהמת חבירו לשם הרים ומתכוין לרפואה כיוצא בה אסורה באכילה שכל שיש בה סרך לאליל מיתסרא באכילה וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאין שלו דהכא לאו איהו אסר לה אלא דלא שרי והו"ל כאילו לא נשחטה אלא שמתה מאליה עכ"ל :

כתב עוד הר"ן ז"ל שסובר הרמב"ן דכל כה"ג בבטולי בעלמא סגיא להו דאע"ג דאליל דעכו"ס שבאה ליד ישראל אין לה ביטול הכא יש לה ביטול שכיון שאליל זו שלא מדעת בעליה נאסרה מפני מעשה שנעשה בה כי היכי דמהני ההוא מעשה שתהא נאסרת כאילו היתה של עכו"ס ה"נ הויא כשלו לענין ביטול הלכך קודם שלקחה ישראל מן העכו"ס בביטול בעלמא סגי ליה והר"ן ז"ל דוחק דבריו והעלה דאף בזו אינה בטילה עולמית :

והרמב"ם כתב בפ"ח בד"א שאין הבהמה נאסרת כשלא עשה בה מעשה לשם אליל אבל עשה בה מעשה כל שהו אסרה כגון ששחט סי' לאליל בד"א בבהמת עצמו אבל אם שחט בהמת חבירו לאליל לא נאסרה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו נראה שהוא פוסק כר"נ ור"ע ור' יצחק אלא שיש לתמוה עליו למה לא חילק בין ישראל לעכו"ס או ישראל מומר כדמפלגינן בגמ' אלידייהו ונראה לי שסמך על מ"ש בפ"ב מהלכות שחיטה לחלק בזה וביארתי דבריו בסימן ד' : ואע"פ שב"ה אינם נאסרים החליף ב"ה באליל נאסרו מימרא דר' יוחנן בפ' ר' ישמעאל (נד :) ופי' רש"י עשאה חליפין לאליל כלומר שהיתה לו אליל והחליפה לעכו"ס בבהמות כי אתא רבין אמר פליגי בה ר' ישמעאל ב"ר יוסי ורבנן חד אמר חליפין אסורין חליפי חליפין מותרין וחד אמר אפילו חליפי חליפין אסורין ופסק רבינו כמ"ד חליפי חליפין מותרין וטעמו משום דכיון דהאי איסורא אינו אלא מדרבנן ספיקו לקולא א"נ משום דאמרינן בגמרא למ"ד מותרים דשני כתובין הבאין כא' אין מלמדין ולמ"ד אסורים מלמדין וכיון דהכי קי"ל בעלמא דאין מלמדין ממילא קמה ליה הלכתא כמ"ד מותרין אבל הרמב"ם פסק בפ"ח כמאן דאסר וכ"פ הר"ן ז"ל וצריך טעם לדבריהם :

קמו אליל שנתבטלה מותר ודוקא בשל עכו"ס ובטלה עכו"ס וכו' משנה בפר"י (נג :) עכו"ס מבטל אליל שלו ושל חבירו וישראל אינו מבטל אליל של עכו"ס ופי' רש"י אינו מבטל אליל של עכו"ס וכ"ש דאינו מבטל אליל של ישראל דאין לה בטלה עולמית : ומ"ש ואפי' אם יש לעכו"ס שותפות בה עמו אין ביטול העכו"ס מועיל לה מבואר שם בגמ' (שם ודף נג·) דיכול לבטל חלקו ולא חלקו של ישראל דלא אמרינן דישראל אדעתא דעכו"ס פלח דכיון דמבטל עכו"ס דנפשיה דישראל נמי מצי מבטל אלא אמרינן דישראל אדעתא דנפשיה פלח וכי מבטל עכו"ס דנפשיה אבל דישראל לא מצי מבטל :

אפילו אליל של עכו"ס משבאה ליד ישראל וזכה בה שוב אין לה ביטול כך הגירסא בקצת ספרים והוא מבואר בברייתא פרק בתרא דע"ז (סד·) ישראל שמצא אליל בשוק עד שלא באת לידו אומר לעכו"ס ומבטלה משבאת לידו אינו אומר לעכו"ס ומבטלה וכתב סמ"ג דטעמא משום גזרה אטו אליל של ישראל עצמו ואית ספרים דגרסי הכי ואפילו אליל של עכו"ס משבאה ליד ישראל שוב אין לה ביטול בעכו"ס אע"פ שעדיין לא זכה בה הישראל ואם גירסא זו אמיתית יש לה מקום מהא דתנן בפ"ו דדמאי גר ועכו"ס שירשו את אביהם יכול לומר לו טול אתה אליל ואני מעות אתה י"נ ואני פירות ואם משבאו לרשות הגר אסור ומסיק בפ' השוכר את הפועל (סד·) דדוקא בגר הקילו כדי שלא יחזור לקלקולו אבל בישראל דלאו גר אסור ותנ"ה בד"א שירשו אבל כשנשתתפו אסור ומדקתני אסור סתמא משמע דלית ליה תקנה אפי' ע"י ביטול והא הכא שלא זכה בה עדיין דומיא דירושת גר ועכו"ס עד שלא באה לרשות הגר וקתני דאסור ולא מהני ליה ביטול מכיון שנקרא שמו עליה ואע"ג דמתני' קרי בא לרשותו לגמרי הזכייה ורבינו קרי בא לרשותו לנקרא שמו עליה ועדיין לא זכה אין קפידא בזה ומ"מ הגירסא הראשונה היא הנכונה בעיני וכן מוכיח ממ"ש בסמוך גבי לוקח גרוטאות מן העכו"ס שאם לא זכה בה הישראל לגמרי יש לה ביטול : וכתב ה"ר אליעזר דמשמשי אליל ונויה אם באו ליד ישראל ואח"כ בטלם עכו"ס מותרים כו' כ"כ בסמ"ג ויהיב טעמא שאין להחמיר בהם ע"י גזירה זו כמו באליל עצמה : כתב הר"ן בפרק ר' ישמעאל שנסתפק הרמב"ן במשמשי אליל של ישראל אם יש להם ביטול וכתב בשם הראב"ד ז"ל דאין להם ביטול אבל משמשי אליל של עכו"ס שהיה ביד עכו"ס ומשמשיה ביד ישראל ובטל העכו"ס האליל שבידו אע"פ שהמשמשין ביד ישראל בטלים הן אגב ביטול אליל דבתרה גרירי כדתנן ביטל אליל ביטל משמשיה ע"כ ומשמע מדבריו דאם בא לבטל המשמשין לבדם לא מהני ושלא כדברי ה"ר אליעזר : לפיכך הלוקח גרוטאות

מן

פרישה

נעשה כולו אליל ע"י גידוע ופיכיל אף ע"פ שלא השתחוה לו ה"ה נמי גבי קרקע ס"ל הכי שאם עבד בה מעשה אע"פ שלא השתחוה לה אסורה : (יח) אבל ישראל אינו אוסר של חבירו כו' פירוש מן הסתם אינו אוסר דאמרינן לצעורי המכוין אם לא שידוע שכוונתו לאסרי וכמש"ר בסי' ד' ובישראל מומר אפילו מסתמא אמרינן דדעתו לאסרו · וזהו דעת הרא"ש שאינו אוסר אפילו אם יש לו חלק בה וכמ"ש ב"כ לעיל סימן ד' ולא כמ"ש רבינו בט"ו סימן ספ"ה וע"ל סימן ד' ששם פירשתי דלק"מ אבל הרמב"ם סובר שאם יש לו חלק בה אוסר גם חלק חבירו כמש"ר בסי' ד' ע"ש :

(יט) והרמב"ם אסר אפילו חליפי חליפין פלוגתא דאמוראי הוא בגמרא :

סי' קמו (א) ואפילו אליל של עכו"ס משבאתה ליד ישראל וזכה בה שוב אין לה ביטול בעכו"ס הטעם גזירה משום אליל של ישראל עצמו סמ"ג : (שאין להחמיר בהן כמו בע"א כו' דשאני ע"א עצמה דאסורה מיד אע"פ שלא עבדה לאפוקי משמשיה דאינה אסורה עד שיעבדו ליכא למיגזר כ"כ ויכול העכו"ס לבטל אפילו ביד ישראל עכ"ה :) (ב) לפיכך הלוקח גרוטאות מן העכו"ס פי' שברי כסף : (ג) אם משך עד שלא נתן מעות

יחזירם

נתן מעות יחזור לו שעדיין לא נקנו (ד) ואם משנתן מעות משך כבר נקנו לו והויא אליל של ישראל ואין לה ביטול וצריך להוליכה לים המלח וכ"כ הרמב"ם בין משך ולא נתן מעות או נתן מעות ולא משך יחזיר אא"כ משך וגם נתן מעות · (ה) גר ועכו"ם שירשו את אביהם יכול הגר לומר לעכו"ם טול אתה אליל ואני מעות אבל משבאת האליל לרשות הגר אסור · עכו"ם מבטל אליל אע"פ שאינו שלו ואפי' אינו עובד לאותה אליל ואפי' בע"כ ובלבד שידע בטיב אליל אבל קטן שאינו יודע בטיב אליל וגר תושב שאינו עובד אליל אינן יכולין לבטלה · (ו) [א] כיצד מבטלה נטל מהאשרה מקל או אפי' עלה אחד לצורכו נתבטלה ובין האשרה עצמה ובין השפאים שנטל ממנה מותרין (ז) ואם נטל השפאים לצרכה לא נתבטלה והיא אסורה והשפאים מותרין וישראל ששפאה בין לצרכו בין לצרכה היא והשפאים אסורין שאינו יכול לבטלה (ח) היתה של צורה וקטע ראש אזנה או ראש חוטמה או ראש אצבעה או שמעכה בפניה אפי' לא חסרה בטלה מעכה שלא בפניה ולא חסרה או שרקק או השתין בפניה או גררה וזרק בה הצואה לא בטלה : (ט) מכרה או משכנה אפי' לצורף ישראל לא בטלה

בל

מן העכו"ם ומצא בהם אליל בפ' השוכר את הפועל (עא:) מותיב למ"ד משיכה דעכו"ם קונה מדתניא הלוקח גרוטאות פי' שברי כסף מן העכו"ם ומצא בהן אליל אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן מעות יוליך ליס המלח ואי ס"ד משיכה בעכו"ם קונה אמאי יחזיר אמר אביי משום דמיחזי כי מקח טעות אמר רבא רישא מקח טעות סיפא לאו מקח טעות אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות ורישא דלא יהיב זוזי לא מתחזי כאליל ביד ישראל סיפא דיהיב זוזי מתחזי כאליל ביד ישראל ופי' רש"י מקח טעות הוא משיכה בטעות דלאו אדעתא דאליל וכיון מיחזי כאליל לכי הדר שקל זוזי מיחזי כמאן דמזבן אליל לעכו"ם · וכתבו הרי"ף והרא"ש ברייתא זו בס"פ כל הצלמים : ומ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם הוא בפ' ז' וק"ל למה הוצרך רבינו לכתוב שכ"כ הרמב"ם ז"ל שמאחר שהיא ברייתא ערוכה בלא מחלוקת למה לא יכתוב הרמב"ם כן ומה נשתנה דין זה שהוצרך בו להביא חזוק לו מדברי הרמב"ם יותר מלשאר דינים שכותב סתם ואינו מביא להם חזוק מדברי הרמב"ם ואיפשר דמשום דהרמב"ם סבר דעכו"ם קונה או במשיכה או בכסף כמו שנתבאר בסימן קל"ב והיה אפשר לעלות על הדעת שדוחה ברייתא זו מהלכה קמשמע לן א"נ יש לומר דהוה איפשר לפרושי שאם משך בתחלה ואחר כך נתן מעות קתני דיחזיר וכדדייק לישנא דאם עד שלא נתן מעות משך יחזיר קמשמע לן דל"ש משך ואח"כ נתן מעות ל"ש נתן מעות ואח"כ משך לא יחזיר דלא שריא להחזיר אלא כשלא היה שם לא משיכה לבד או נתינת מעות לבד :

ומ"ש רבי' לפיכך פשוט הוא דהלעיל קאי שכתב דאפי' אליל של עכו"ם משבאה ליד ישראל אין לה ביטול ומשום הכי קתני בהאי ברייתא דאם משנתן מעות יוליך ליס המלח : גר ועכו"ם שירשו את אביהם וכו' כבר נתבאר בסמוך :

עכו"ם מבטל אליל אפילו אינה שלו משנה בפ"ר ישמעאל (נב:) ובפרק השוכר את הפועל (סד:) תניא עכו"ם מבטל אליל שלו ושל חבירו בין עובדה בין אינו עובדה ומפ' בגמרא דאינו עובדה היינו כגון זה עובד לפעור וזה למרקולים שאע"פ שאינו עובד לאותה אליל כיון דאליל בעלמא פלח יכול לבטל :

ומ"ש ואפילו בעל כרחו ובלבד שידע בטיב אליל אבל קטן שאינו יודע בטיב אליל לא פשוט בפרק כל הצלמים (מג:) וכתב הרמב"ם בפ"ח דה"ה לכותה דאינו מבטל ופשוט הוא : ומ"ש שגר תושב אינו יכול לבטל בעיא בפרק השוכר את הפועל (שם) ואיפשיטא דפלח מבטל דלא פלח לא מבטל :

ומכאן למדנו דהני ישמעאלים אין ביטולם ביטול דהא לא פלחי אליל כמו שנתבאר בסימן קכ"ד : כיצד מבטלה נטל מהאשרה מקל או אפילו עלה וכו' עד שאינו יכול לבטלה משנה וברייתא ס"פ כל הצלמים (מט:) פי' לצרכו שצריך לשפיים ופי' לצרכה כדי ליפותה וכו' ופרש"י דהיינו טעמא דשפיים מותרים משום דמיזרק זריק להו ולא פלח להו : **היתה** של צורה וקטע ראש חוטמה וכו' עד לא בטלה משנה בפ"ר ישמעאל (מג:) : וכתב המרדכי בפרק כל הצלמים קבלתי דהיכא דהיה אנוס לבטלה לא בטלה עד שיעשה מעשה בגופה אבל היכא דלא אנוס אז פוסל עכו"ם אליל באמירה או במחשבה בעלמא ותדע דהא תנן אליל שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת ע"כ ותמהני על זה מדין מכרה ומשכנה דבסמוך דמשמע דאפילו מוכר ברצונו לא בטלה (א) : מכרה או משכנה אפי' לצורף ישראל וכו' משנה בפ"ר ישמעאל (שם) מכרה או משכנה רבי אומר בטל וחכ"א לא בטל וידוע דהלכה כחכמים ובגמרא זעירי א"ר חנינא ורבי ירמיה

אפ"ה אם לא נתן מעות יחזור לנכרי ויבטלנה ואח"כ אם ירצה יקחנה ממנו ולא אמרי' אליל של ישראל היא ואינה בטילה דהא משיכה בטעות הואי דלא ידע שיש בהן אליל ואם משנתן מעות משך אע"ג דמשיכה בטעות הואי אפ"ה כיון דנתן מעות כי הדר שקלינהו מיחזי כמאן דמזבן אליל לעכו"ם ולפ"ז הא דכתב רבינו יחזירם לו שעדיין לא נקנו היינו לומר דלא מתחזי כאליל ביד ישראל שהכל יודעים דלא נקנו ויחזירם לעכו"ם ויבטלנה ואח"כ אם ירצה יקחנה ממנו ואם משנתן משך כבר נקנו לו וכו' כלומר מתחזי שכבר נקנו לו והוי אליל של ישראל שאין לה ביטול הלכך לא יחזיר' לעכו"ם שיבטלנה אלא צריך להוליכם ליס המלח · והא דכתב רבי' לפיכך וכו' ניחא שפיר לפי גירסת ספרים ישנים שכתב רבינו תחלה דאליל של עכו"ם ביד ישראל אע"פ שלא זכה בה ישראל ומדינא יכול העכו"ם לבטלה אפ"ה לא מהני לה ביטול גזירה משום אליל של ישראל עצמה ולפיכך הלוקח גרוטאות נמי אע"ג דמדינא יש לה ביטול ע"י עכו"ם אפ"ה צריך להוליכם ליס המלח משום דמתחזי כאלילים של ישראל עצמו דמזבין לה לעכו"ם כשיחזירם לעכו"ם ולא כמ"ש ב"י דלפי גי' ספרים ישנים לא יתיישב האי לפיכך הלוקח גרוטאות וכו' דליתא אלא אדרבא מתיישב שפיר : ומ"ש וכ"כ הרמב"ם וכו' איכא לתמוה טובא דמייתי דברי הרמב"ם לחזק מה שפסק ע"פ הברייתא' כיהודא ועוד לקרא ועוד שלא נמצא כך לרבינו בשום מקום בספריו וכך הקשה ב"י ותירץ מה שתירץ ולפעד"נ דכיון דתלמודא קאמר בפ' בתרא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות ורישא דלא יהיב זוזי לא מתחזי כאליל ביד ישראל סיפא דיהיב זוזי מתחזי כאליל ביד ישראל אלמא משמע דבזוזי תליא מילתא והיכא דיהיב זוזי אע"ג דלא משך אלא עדיין הגרוטאות ביד עכו"ם הן ונודע שנמצא בה עכו"ם צריך להוליכה ליס המלח והא דתני ואם משנתן המעות משך יוליך ליס המלח לאו דוקא משך דה"ה בנתן מעות ולא משך נמי יוליך ליס המלח אלא איידי דתני רישא אם עד שלא נתן משך תני נמי סיפא ואם משנתן מעות משך ורבינו לא סבירא ליה לפרש כך אלא דוקא נקט תנא ואם משנתן מעות משך דכיון דנתן מעות וגם משך הכל יודעין שכבר נקנו לו והוי אליל של ישראל ואע"ג דאיכא מקח טעות מ"מ מתחזי כמאן דמזבן אליל לעכו"ם הלכך יוליך הנאה ליס המלח אבל נתן מעות ולא משך ואח"כ נודע שנמצא בה אליל יחזירה לעכו"ם דכיון דלא משך לא מתחזי כמאן דמזבין אליל לעכו"ם דהכל יודעים דלא נקנו לו הגרוטאות כיון דלא משך ולכך כתב רבי' האי לישנא שעדיין לא נקנו וכו' כבר נקנו לו וכו' לאורויי דלא אמרינן יוליך ליס המלח אלא בנתן מעות ומשך דהכל תופסין דנקנו לו וכדפרש"י ולפ"ז ניחא דכתב וכ"כ הרמב"ם וכו' שהרי פסק להדיא דבנתן מעות ולא משך ואח"כ נודע שנמצא בה אליל נמי שרי להחזירו ולא אמרינן יוליך ליס המלח אלא היכא דנתן מעות ומשך ואח"כ מצא בה אליל :

גר ועכו"ם וכו' משנה פ"ג דמאי הובאה פ' בתרא דע"ז (דף ס"ד): עכו"ם מבטל וכו' משנה פר"י (ד' נ"ב) עכו"ם מבטל אליל שלו ושל חברו : ומ"ש ואפי' בע"כ ובלבד שידע וכו' מעשה דר"א הקפר ברבי פכ"ה (ד' מ"ג): ומ"ש ואפילו אינו עובד לאותה אליל וכו'. ברייתא פ' בתרא (דף ס"ד) : כיצד מבטל וכו' משנה וגמרא ספכ"ה ופי' שפאים הם הקסמים שמחתך ממנה לצרכו שצריך לשפאים לצרכה כדי ליפותה : היתה של צורה וכו' משנה פר"י (דף נ"ג) : כתב במרדכי פכ"ה וז"ל כתב אבי העזרי קבלתי דהיכא דהוא אנוס כי הכא כעין סטרו ובטלו לא בטל עד שיעשה מעשה בגופה ובהיא אמרינן עכו"ם מבטל אליל שלו ושל חבירו אבל היכא דלא אניס אז פוסל העכו"ם אליל באמירה או במחשבה בעלמא תדע דהא תנן אליל שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת בשעת מלחמה אסורה וטעמא משום דאנוסים לבטלה עכ"ל והב"י הביאו וכתב עלה ותמהני ע"ז מדין מכרה ומשכנה דמשמע דאפי' מוכר ברצונו לא בטלה עכ"ל ולא קשה כלום דאף על גב דמכרה מרצונו זוזי אנסוה והו"ל כמו שהניחה בשעת מלחמה דאנוסים להניחה ה"נ אנוסים למכרה דבעי לזוזי דאכלו ליה למיפרע חובו ואין לך בטול מרצונו הגמור אלא בהניחוה בשעת שלום וכיוצא בזה דליכא אונס כלל וק"ל והכי נקטינן כקבלת ראבי"ה : מכרה או משכנה משנה פ' ר"י שם מכרה או משכנה ר' אומר בטל וחכ"א לא בטל וידוע דהלכה כחכמים ובגמ' פליגי אמוראי

קד

דרכי משה

קמו (א) ולא ידעתי מאי תמיהא דשאני התם דלא ידעינן בוודאי שבטלה אבל כשבטלה אפילו באמירה בעלמא מהני כדברי המרדכי :

פרישה

פירש לו שעדיין לא נקנו אף ע"ג דכבר פסק דמים ומשיכה בנכרי קונה מ"מ מקח טעות הוא דמתחילה לא משך לקנות אליל אבל אם כבר נתן המעות אע"פ שגם זה בטעות מ"מ כשחוזר ולוקח מעות מהעכו"ם מיחזי כמאן דמזבין לעכו"ם אליל · אבל אם נתן לעכו"ם מעות ועדיין לא משך מעות בעכו"ם לא קנה בגמרא ורש"י וב"י הביאו · וצ"ע דלשון שעדיין לא נקנו וכבר נקנו שכתב רבינו לא משמע כן לכן נראה דרבינו ס"ל דהגמרא ורש"י קאי דוקא לא"ד משיכה קונה והכי איתא בהדיא שם בפ' השוכר את הפועל דף ע"א ע"א דשם פלוגתא אמוראי בזה דאמימר אמר משיכה בעכו"ם קונה (ופירש רש"י וה"ה ישראל מעכו"ם) ורב אשי אמר משיכה בעכו"ם אינה קונה כו' עד מיתיבי הלוקח גרוטאות מן העכו"ם כו' ואי ס"ד משיכה בעכו"ם קונה אמאי יחזור כו' עד אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות ורישא דלא יהיב זוזי כו' ע"ש וב"י גם כן הביאו · וגם כתבו התוספות דר"ת פסק דמשיכה בעכו"ם קונה ופרש"י פסק דאינה קונה וכתב רבינו דעת שניהן לקמן בסימן ש"ך ולא הכריע ביניהן וכתב שם לענין בכור דיש להחמיר כדעת שניהן · ונראה דגם כאן ס"ל הכי דאין המקח נקנה עד שיתן מעות וג"כ משך ומש"ה כתב דאם משך ולא נתן מעות יחזור לו דמשיכה לחוד אינו קונה עד שיתן ג"כ מעות וז"ש ואם משנתן מעות משך כבר וה"ה איפכא קונה כו' · ומש"ר לעיל בר"ס קל"ב דאין מעות קונות בעכו"ם עד שימשך ר"ל וגם משך · ומש"ר שם ז"ל ואם פסק דמי היין ומדד לתוך כליו של ישראל ומשכו העכו"ם כו' המדקדק שם יראה דרבינו כתב אליבא שני המ"ד למר כדאית ליה דשם בגמרא פריך מהאי דינא למר ולמר וכל אחד משני לפי מאי דאית ליה ובלא"ה כתב ב"י שם כן לענין נסוך ע"ש . ומ"ש שם אחר זה וז"ל דכיון דהקדים לו הדינר מיד נקנה לו ר"ל כיון שהעכו"ם מוכן ליתן היין לפועליו והוא כבר קיבל הדינר מי מעכב הקנין וה"ש וכתב ובשליחותו נתנו לכן דכיון דלא מור שום אחר בהן סרי ודאי היין שנתן לפועלים כאילו הקנהו הישראל בעצמו דמשיכה לחוד אינו קונה · והא דכתב רבינו בסימן קס"ט ישראל שנתן משכונו לעכו"ם כו' עד ועכו"ם קנייה במשיכה כו' התם לא יתן העכו"ם מעות לישראל לעולם וניחא ליה לישראל שיקנהו במשיכה לחוד . ובח"מ בס"ס קל"ד דכתב וז"ל אבל בפי' ולטלין קונה בנתינת המעות ר"ל גם כן אחר שכבר משכם · לרשותו דבא לומר דא"צ שטר כמו לקרקעות דבלא"ה סמכה דעתו דישראל בלקיחתו המטלטלין מהעכו"ם כיון דכבר משכן לרשותו וכן ביהו · וזה נ"ל ברור ובזה גם כן מיושב תמיהת ב"י למה כתב רבינו וכן כתב הרמב"ם הלא ברייתא ערוכה היא משום דבגמרא מסיק רבא לאוקים האי ברייתא אליבא דמאן דאמר משיכה קונה שמע מיניה דמשיכה לחוד בלא נתינת המעות קונה קמ"ל דלא ובב"ב הרמב"ם דמשיכה לחוד אינו קונה ובזה מיושב נמי לשון רבינו דכתב אם משך עד שלא נתן מעות והברייתא קתני אם עד שלא נתן מעות משך וגם יש לטעות מתוכו ולומר דאף אם נתן מעות גם כן יחזור כיון דמשיכה היה בתחילה אלא משום דרבינו בא ללמדינו דל"ת משיכה לחוד קונה ומש"ה שינה לשון הברייתא וכתב משך כלומר אף שמשך מכל מקום עד שלא נתן מעות יכול לחזור וק"ל : (ד) ואם משנתן מעות משך כו' ר"ל שנתן מעות וגם משך אחר כך וה"ה אפכא אם משך ואחר כך נתן מעות דלא כמשמעות רישא דברייתא ולבכי הבית דברי הרמב"ם · ור"ל שהרמב"ם סיים בדבריו אלא אם כן משך וגם נתן מעות דמשמע שמשך קודם נתינת מעות ועוד משמע כן מלשון הרמב"ם שכתב בין משך ולא נתן מעות או נתן מעות ולא משך יחזיר דמשמע דוקא בהם לא עשה אלא אחד מאלו יחזיר אבל אם עשה שניהן המשיכה ונתינת מעות לא יחזור . ואיפשר לומר שרבינו דנקט ואם משנתן מעות משך כו' לרבותיה נקטיה דאף על פי שנתן מעות קודם משיכת הגרוטאות וא"כ ה"א המשיכה בטעות שלא ידע שיש שם אליל ויחזור ואפ"ה הכי לא יחזור וכל שכן אם משך ואחר כך נתן מעות דאיכא טפי למגזר משום מראית עין דאיכא למימר שיאמרו שידע שיש שם אליל ואפילו הכי נתן המעות ודאי קנה האליל ומכרה האליל לעכו"ם ופשיטא שלא יחזור אלא שלשון רבינו אינו משמע כן שכתב אם משך עד שלא נתן מעות יחזור כו' דמשמע אף על פי שנתן המעות אחר המשיכה שהוא אוליל והמשיכה היתה קודם נתינת המעות יחזור וצ"ל דהכי קאמר אם משך כו' ר"ל אף על פי שמשך וקי"ל משיכה קונה בעכו"ם אפילו הכי עד שלא נתן מעות כו' ר"ל כל זמן שלא נתן מעות יחזור אבל נתן מעות ולא משך פשיטא דאין מעות קונות בעכו"ם כמ"ש : (ה) גר ועכו"ם שירשו כו' יכול הגר לומר לעכו"ם טול אתה אליל כו' יש לדקדק שלא מיד שמת אביהם זכה הגר חלקו בכל הנכסים ואם כן גם בחלקו שיש לו באליל זכה ואיך יכול לומר לעכו"ם שיטול אליל והוא יטול מעות נמצא שהוא מוכר חלקו אליל במעות וי"ל לפי שעכו"ם יורש אביו דאורייתא אבל גר אינו יורש אלא מדרבנן כמ"ש רבינו בח"מ סי' רפ"ג וחכמים לא זכו לו חלק באליל אלא חלק במעות נגד אליל : (ו) כיצד מבטלה כו' או אפי' עלה אחד לצרכו פי' לצורך השפאים רש"י ועד"ר : (ז) ואם נטל השפאים לצרכה כו' פרש"י כדי ליפותה וכיון דמזרק זריק להו ולא פלח להו מותרין : (ח) היתה של צורה כו' עד או גררה כו' זרה בה כו' כצ"ל ופי' גררה פסכה ע"ג קרקע : (ט) מכרה או משכנה כו' לא

בטלה

דרישה

סי' קמו [א] **ביצד** מבטלה כו' ובין האשרה ובין השפאים מותרין וז"ל המשנה ס"פ כל הצלמים נטל ממנה מקל אחד או שרביט ואפי' עלה אחד ה"ז בטלה שיפה לצורכה אסורה שלא לצורכה מותרת ובגמרא מסיק שאף ששיפה לצורכה השפאין מ"מ מותרין וכ"כ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם המשנה ותמיהה לי על רבינו למה קצר שכתב בנטילת מקל או עלה וסיים בשפאים שפירוש שפאים שם הוא ששיפה והחליק האשרה וצ"ל שהוא כולל הכל בשפאים

כל שכן אם מכרה לצורף עכו"ם או לישראל אחר שאינו צורף : (י) הניחוהו עובדיה והלכו להם [ב] בשעת שלום מותרת (יא) בשעת מלחמה אסורה : (יב) [ג] אליל שנשתברה מאליה אסורה וצריך לבטל כל קיסם וקיסם ודווקא כשהדיוט יכול להחזירה אבל אין הדיוט יכול להחזירה בטלה : (יג) בימוס שהוא אבן אחד שנפגם ה"ז מותר ומזבח עד שינתץ רובו : המבטל אליל נתבטלו משמשיה (ד) ביטל משמשיה

ב"ח

חד אמר מחלוקת בצורף עכו"ם אבל בצורף ישראל ד"ה בטל וחד אמר אף בצורף ישראל מחלוקת וכתב הרא"ש וקי"ל לחומרא ואחריו נמשך רבינו אבל הרמב"ם ז"ל פסק לקולא דבמכרה לצורף ישראל ה"ז בטלה והביא ב"י דברי הר"ן לבאר דעת הרמב"ם וכתב עוד הר"ן שלדעת הרמב"ם משכנה לצורף ישראל דבטלה מיירי בהרשינה אבלו דא"ל אם לא הבאתי לך מכאן עד יום פלוני ה"ה שלך מעכשיו דה"ל כמכירה והשיג עליו ב"י דבמשכנה אפילו לצורף ישראל אפי' הרשינה אבלו לא בטלה דדוקא במכירה מפלגינן בין צורף עכו"ם לצורף ישראל ופסק הרמב"ם לקולא אבל במשכנה לא מפלגינן ולפעד"נ מלשון הרמב"ם להדיא מדכתב וז"ל או שמכרה לצורף ישראל ה"ז בטלה אבל אם משכנה או מכרה לעכו"ם או ישראל שאינו צורף כו' ה"ז אינה בטילה עכ"ל מדלא כתב בריש' או שמשכנה או מכרה לצורף ישראל אלמא דוקא במכרה לצורף ישראל קאמר הרמב"ם הרי זו בטילה והא דכתב אח"כ אבל משכנה ה"ק אבל אחד משכנה אבל אחד יהיה מי שיהיה או מכרה לעכו"ם או ישראל שאינו צורף וכו' ה"ז בטילה דדוקא במכירה הוא דמפלגינן בין צורף ישראל לצורף עכו"ם אבל במשכנה לא מפלגינן לעולם אינה בטילה וכמ"ש ב"י כן הוא העיקר להרמב"ם והלכך אף למאן דפוסק לקולא בצורף ישראל כהרמב"ם דוקא במכירה אבל לא במשכנה ודלא כמ"ש הש"ע שכתב מכרה או משכנה אפילו לצורף ישראל לא בטלה ויש מתירין בצורף ישראל דמשמע דיש מתירין אף במשכנה לצורף ישראל והא ליתא דאף ליש מתירין במכרה לצורף ישראל במשכנה מודה דלא בטלה כ"ל :

אליל שנשתברה מאליה אסורה וכו' ס"פ כל הצלמים אמר אליל שנשתברה מאליה רב אמר צריך לבטל כל קיסם וקיסם ושמואל אמר אליל אינו בטילה אלא דרך גדילתה ופרש"י אין אליל צריך ליבטל אלא דרך גדילתה אבל זו שנשתברה בטילה מעצמה דמימר אמר איהו נפשה לא מצלא להצלה גברא מצלא ליה וכדס"ל לריש לקיש בר"פ וקאמר תלמודא לומר בהא קמיפלגי דמר סבר עובדין לשברים שנשתברו מאליהן ומ"ס אין עובדין לשברים כלומר הא כבר אפליגו בהא מילתא רבי יוחנן וריש לקיש ומיבעיא ליה מי נימא דהדר אפליגו בהא רב ושמואל ומהדרינן לא דכ"ע עובדין לשברים וכר' יוחנן והכא בשברי שברים קמיפלגי פרש"י הכא דקאמר רב כל קיסם וקיסם לשון שברי שברים קאמר כגון דנשתברו שבריה לשברים ובשברי שברים הוא דפליג שמואל עילויה ואיבעית אימא דכ"ע שברי שברים מותרין והכא באליל של חוליות ובהדיוט שיכול להחזירה קמיפלגי מ"ס כיון דהדיוט יכול להחזירה לא בטלה ומ"ס אין אליל צריכה לבטל אלא דרך גדילתה ופרש"י כשהיא קיימת כגון אשרה שעליה נוטרין נבזי שברים הן שנופל עלה אחר עלה אי נמי העלה עצמו משתבר לכמה שברים ואפ"ה אסור משום דדרך גדילתה היא דהיינו אורחא כל שתא אבל הכא לאו היינו אורחא ליפול ולהתפרק הלכך בטילה מעצמה אפילו של חוליות והשתא מסקנא דתלמודא דכ"ע עובדין לשברים וכר' יוחנן ודכ"ע שברי שברים מותרין והכא באליל של חוליות פליגי והלכה כרב באיסורי דאפי' בשברי שברים כיון שהיא של חוליות והדיוט יכול להחזירה לא בטלה מעצמה וצריך לבטל כל קיסם וקיסם שבה אבל אם אינה של חוליות בטילה מעצמה כיון שנשברה לשברים קטנים אבל נשברה מאליה לשברים גדולים קי"ל כרבי יוחנן דעובדין לשברים ואסורין וכך פסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יוחנן לגבי ר"ל בריש פרק כ"ה ופסקו כרב באיסורי לגבי שמואל דבאליל של חוליות שהדיוט יכול להחזירה צריך לבטל כל קיסם וקיסם שבה אבל אם אינה של חוליות בטלה מעצמה כיון שנשברה לשברי שברים אבל בשברים גדולים הלכה כרבי יוחנן דאסורין כל זה נראה מגירסת ספרים שבידינו שכתוב בהן ואיבעית אימא דכ"ע שברי שברים מותרין והכא באליל של חוליות וכו' והיא גירסת הרי"ף והרא"ש ע"ש אבל רש"י כתב ה"ג ואיב"א דכ"ע אין עובדין לשברים והכא באליל שהיתה של חוליות וכו' דלפי זה משמע דלהאי אוקימתא אם אינה של חוליות אפילו נשברה מאליה לשברים גדולים בטל מעצמה ואח"כ קשיא הילכתא אהילכתא דהא קי"ל כר' יוחנן דנשברה מאליה אסורה והר"ן האריך ותירץ לפי גירסא זו דר' יוחנן מיירי בשאין עיקר האליל קיימת ורב מיירי בשעיקר אליל קיימת אבל דעת הרי"ף והרא"ש כדפרישית וכך היא דעת רבינו אלא שקיצר וכתב בסתם והיה לו לבאר שאם אין הדיוט יכול להחזירה אינה בטילה מעצמה אא"כ דנשברה לשברי שברים אבל נשברה לשברים גדולים אינה בטילה מעצמה · והרמב"ם פ"ח לא חילק בין שברים גדולים לשברי שברים אלא חילק דאם היא אליל של חוליות והדיוט יכול להחזירה צריך לבטל כל חוליא וחוליא מחוליותיה ואם אינו יכול להחזיר כיון שבטל אבר אחד ממנה בטלו כל השברים דעתו דר' יוחנן דקי"ל כמותו דנשברה מאליה אסורין היינו בלא ביטלה כלל אבל אם ביטל אפילו לא ביטל אלא אבר אחד מותרין דלא עדיף נשברה מאליה מאילו לא נשברה כלל דמהני ביטול אבר אחד לכולו דבקטע ראש אזנה או ראש חוטמה מהני לכולו אלא דבאליל של חוליות ונתפרקו החוליות א"כ כל פרק בפני עצמו חשוב כאילו הוא אליל בפני עצמה ולא נקראת בשם שברי אליל כיון שהדיוט יכול להחזירה אבל כשאין הדיוט יכול להחזירה נקראת שברי אליל וצריך לבטל אבר אחד וכבר השיגו הראב"ד ואמר לא מיחוורא הא מילתא שאם צריכה ביטול כולן צריכות ביטול אלא באליל של חוליות והחוליות הם שברי שברים כמו חצאי אברים שאם לא היה הדיוט יכול להחזירה אינה צריכה ביטול וכשהדיוט יכול להחזירה אינה כשבורה וצריך לבטל כל קיסם וקיסם עכ"ל דעתו כדעת הרי"ף והרא"ש וכגירסתם גם המגדול עוז העתיק לשון התלמוד כגרסת הספרים שבידינו וכגירסת הרי"ף והרא"ש והראב"ד וכך הוא העיקר לענין פסק ההלכה ודלא כש"ע שהעתיק לשון הרמב"ם דיחיד הוא כנגד כל הני רבוותא : בימוס וכו' ברייתא פרק ר"י סוף (דף נ"ג) ולמד ב"י מדברי הרמב"ם דוקא שנפגם וניתק ע"י עכו"ם בכוונה אבל אם נפגם וניתק מאליו ה"ל כאליל שנשתברה מאליה דלא בטלה מעצמה וכ"כ בש"ע : המבטל אליל בטל משמשיה וכו'

ב"י

ירמיה בר אבא אמר רב חד אמר מחלוקת בצורף עכו"ם אבל בצורף ישראל ד"ה בטל משום דמידע ידע דישראל תבר לה וחד אמר אפילו בצורף ישראל מחלוקת וכו' הרא"ש וקי"ל לחומרא וכ"פ הר"ן ז"ל משום דספיקא דאורייתא הוא כמאן מהני אמוראי הילכתא הילכך נקיטינן לחומרא וכ"כ דעת הרי"ף ז"ל שהביא משניהו כצורתה והשמיט הך שקלא וטריא דצורף עכו"ם וצורף ישראל דאלמא ס"ל דלרבנן בכל ענין לא בטל אבל ראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ח מכרה לצורף ישראל ה"ז בטלה אבל אם מכרה או משכנה לעכו"ם או לישראל שאינו צורף ה"ז אינה בטלה וכ"ל שהרב סמך אהא דאמרינן בגמרא ת"ר לוה עליה או שנפלה עליה מפולת אינה בטלה ואמרינן עלה דאריכה דאי תנא לוה עליה מדלא זבנה זבוני לא בטלה ובודאי לא משמע דסתמא דשקלא וטריא בגמרא סלקא דלא כרבנן וכיון שכן סוגיין כמ"ד בצורף ישראל ד"ה בטל ומש"ה קאמר דמדלא זבנה זבוני לא בטלה מכלל דאי זבנה בטלה אבל למ"ד דאפילו בצורף ישראל מחלוקת היכי אמרינן סתמא מדלא זבנה זבוני לא בטלה דהא לרבנן אפילו זבנה לא בטלה אלא ודאי כדאמרן ע"כ ונראה מדברי הר"ן שנראו בעיניו דברי הרמב"ם ז"ל ודברי רבינו כפסק הרא"ש שפסק לחומרא והא דאמרינן בצורף עכו"ם מחלוקת אבל בצורף ישראל ד"ה בטל פרש"י דצורף לאו דוקא אלא שהם לוקחי מתכות צורפים הם וכתב הר"ן שנחלקו עליו הראב"ד והרמב"ן ז"ל וכתבו דצורף דוקא אבל בשאינו צורף אפי' לרבי לא בטל וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל שכתבתי בסמוך שמחלק בין צורף לשאינו צורף וכתב הר"ן ולפי זה משכנה דתנן במתני' כגון שא"ל אם לא הבאתי לך מכאן עד יום פלוני הרי היא שלך והגיע הזמן ולא פדאה דה"ל כמכירה דכיון דצורף דוקא בעי כי משכנה ולא הרשינה אבלו מאי רבותיה דצורף עכ"ל ולי נראה דאפילו הרשינה אבלו צורף ישראל לא בטלה דלא מפלגינן בין צורף ישראל לצורף עכו"ם אלא במכרה אבל לא במשכנה אע"פ שהיא מהורשנת וכ"כ מדאמרינן מדלא זבנה לא בטלה ושהם זבנה מכר גמור הוא ולא הרשון ועוד דא"כ הא דקתני לוה עליה אינה בטלה בשלא הרשינה דוקא הוא וא"כ הכי הל"ל מדלא הרשינה לא בטלה אלא כדאמרן וכ"כ מדברי הרמב"ם ז"ל : בסימן קל"ט כתב רבינו בשם ה"ר יונה דנרות של שעוה שמדליקין לפני אליל אם מכרן או משכנן לישראל הוי ביטול כיון דלאו אליל עצמה הן ע"כ נראה מדבריו דכל משמשי אליל וגוי מכרן או משכנן לישראל בטלי :

הניחוהו עובדיה והלכו להם וכו' משנה שם · וכירש"י שהניחוהו עובדיה ואין דעתם לחזור · בשעת שלום מותרת הואיל ויצאו לדעת ולא נטלוה עמהם בטלוה · ואמרינן בגמרא (שם) דהא דהניחוה בשעת מלחמה אסורה ה"מ כשאינם יכולין לחזור אבל אם היו יכולין לחזור ולא חזרו מותרת (ג) :

כתב הרמב"ם בפ"ח נפנה עליה מפולת ולא פינוה גנבוה לסטים ולא תבעוה אינה בטלה ודברים אלו הם ברייתא בפ"ר ישמעאל : אליל שנשתברה מאליה אסורה בס"פ כל הצלמים (מט:) פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב וכן פסקו הפוסקים משום דהלכתא כוותיה באיסורי ומוקי פלוגתייהו בגמ' בתרי אוקימתי ואוקימתא בתרייתא דבאליל של חוליות פליגי והדיוט יכול להחזירה דרב סבר כיון דהדיוט יכול להחזירה לא בטלה וכתב הרי"ף והרא"ש ז"ל אוקימתא זו בלבד ודע דבר"פ כל הצלמים (מא:) איפליגו ר"י ור"ל אליל שנשברה מאליה ופסקו הרי"ף והרא"ש כר"י דאסור וקשה דא"כ היאך פסק פלוגתא דרב ושמואל כאוקימתא בתרייתא דמוקי פלוגתייהו בשל חוליות והדיוט יכול להחזירה הא לא"ה לד"ה מותר כבר תירץ הר"ן ז"ל דבפלוגתא דרב ושמואל מיירי בשעיקר אליל קיים דכיון דלא נשברה ממנה אלא מיעוטא בכה"ג אין עובדין לשברים אלא לגוף האליל בלבד ופלוגתא דר"י ור"ל מיירי בשנשתברה כולה וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמב"ן ז"ל ועוד תירץ הר"ן דפלוגתא דר"י ור"ל מיירי בנשתברה לשברים גדולים שעדיין שמה עליה ופלוגתא דרב ושמואל מיירי בנשתברה לשברים קטנים דבכה"ג לדברי הכל מותר אם אין הדיוט יכול להחזירה דכל שנשתברה בענין זה ודאי שביק לה ולא פלח לה כלל ועי"ל דפלוגתא דר"י ור"ל ופלוגתא דרב ושמואל בחד גונא דשברים מיירי והא דאוקמוה פלוגתא דרב ושמואל בשהדיוט יכול להחזירה לאו למימרא דאי אין הדיוט יכול להחזירה מותרת בלא ביטול כלל לד"ה אלא ה"ק דכשהדיוט יכול להחזירה צריך לבטל כל קיסם וקיסם לרבי וכשאין הדיוט יכול להחזירה אין צריך לבטל כל קיסם וקיסם ומכל מקום אינה מותרת בלא ביטול כלל דהא קי"ל כר"י דאסר אלא דמפרשינן דהא דאסר ר"י אינו אלא בלא ביטול כלל אבל אם ביטל מותר אפילו ע"י ביטול כל דהו דכיון שביטל אבר אחד ממנה בטלו כל השברים דכיון דאין הדיוט יכול להחזירה בביטול כל דהו סגי ליה ומ"מ ביטול בעיא ואי לא ביטל כלל אסור והיינו דר"י (דרב) ופירוש זה למדתי מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח ורבינו שסתם הדברים לא חילק כלל וכתב אבל אין הדיוט יכול להחזירה בטלה דמשמע בטלה מעצמה נראה שלא הרגיש בקושיא זו (ג) : בימוס שהיא אבן אחד שנפגם ה"ז מותר מזבח עד שינתץ רובו ברייתא בפ' רבי ישמעאל (נג:) בימוס שנפגם מותר מזבח שנפגם אסור עד שינתץ רובו ה"ד בימוס ה"ד מזבח א"ר יעקב בר אידי א"ר יוחנן בימוס אבן אחד מזבח אבנים הרבה וכו' הרמב"ם בפ"ח דהא דשרי במזבח בשניתץ רובו דוקא בשניתץ ע"י עכו"ם כלומר דאל"ה אסור כדין אליל שנשתברה מאליה :

המבטל אליל נתבטלו משמשיה ביטל משמשיה לא נתבטלה היא משנה שם (נב:)

דרכי משה

(ב) וכ"פ בתא"ו ני"ז ח"ד : (ג) ותי' ראשון כתב בתא"ו ני"ז ח"ד ומרדכי ר"פ כ"ה כתב בשם ראבי"ה דאע"ג דנשברה כולה ואינו מן העיקר כלום קיים בהא קי"ל כר"י דאסורה עד שיבטלנה העכו"ם אבל היכא דעיקר קיים ואהר שנשברה עובדין לעיקר בהא קי"ל כרב דצריך לבטל כל קיסם וקיסם עכ"ל ונראה דזו להיפך מדעת התירוץ הראשון דרא לדעת המרדכי גרע כשמקצת עדיין קיים משנשברה כולה ולפי דעת הר"ן תי' קמא היא להיפך : (ד) כתב הר"ן פרק רבי ישמעאל דף שס"ח ע"א דעכו"ם שביטל אליל ומשמשיו ביד ישראל אפ"ה בטלה וכ"כ הראב"ד ז"ל עכ"ל ובהר"ן פרק לולב הגזול דף של"ו ע"א מסתפק בדבר :

כתב

דרישה

השלמים מקל ועלה : [ב] (בשעת שלום מותרת ה"ל מ"ש ממכרה או משכנה דלא בטלה דסתם היינו בזיון כ"כ די"ל דאינו מבטלה רק משום דוחק מעות מכרה ומ"מ עבדה עבודה גמורה משא"כ בהניחוה עובדיה בשעת שלום היכא בזיון גדול ומסתמא מבטלה · ובזה מיושב מה שמתמה הב"י על המרדכי שכתב שהעכו"ם מבטל בהמירה או במשכנה בעלמא מ"ש ממכרה או משכנה דבסמוך דמשמע דאפילו מוכר ברצונה לא בטלה ע"כ דשאני היכא דאינו לוקח כלום עבורה היכא בזיון גדול והוי ממש דומיא דהניחוה עובדיה וק"ל עכ"ה) : [ג] אליל שנשתברה מאליה אסורה בגמ' (ס"פ כל הצלמים דף מ"ט ע"ב) מוקי לה באליל של חוליות והדיוט יכול להחזירה (וקשה

הא

פרישה

בטלה (שעם היאיל ודמים יקרים מימר אמר מזבן לה לעכו"ם ויפלח לה עכ"ה) אע"ג דס"ס קל"ט פליגי וסיבר הריב"ן דמכירה או משכנה בטלה היינו דוקא תשמישי אליל ונויה אבל באליל עצמה ד"ה מודים דלא בטלה במכרה או משכנה : (י) הניחוה עובדיה והלכו להם פי' ואין דעתם לחזור מותרים הואיל ויצאו לדעת ולא נטלה עמהם : (יא) בשעת מלחמה אסורה דוקא כשאינם יכולין לחזור אבל יכולין לחזור ולא חזרו מותרת גמרא ורש"י :

(יב) אליל שנשתברה מאליה לאפוקי אם שבירה עכו"ם הא קא מבטלה בשבירתה ועל"ז :

(יג) בימוס שהוא אבן אחד שנפגם כו' פירוש הואיל ואינה אלא אבן אחד נפסלה בפגימתה

אסא

משמשיה לא נתבטל היא. (יד) מצוה על כל המוצא אליל שיבערנה ויאבדנה וכיצד מבערה שוחק וזורה לרוח או שוחק ומטיל לים (טו) וצריך לשרש אחריה ולכנות לה שם גנאי:

קמז

(א) [א] **הנודר** או נשבע בשם אליל הרי זה לוקה (ב) [ב] ואסור אפילו להזכירה בשמה בחנם

(נג:): **מצוה** על כל המוצא אליל שיבערנה ויאבדנה ז"ל הרמב"ם בפ"ז מ"ע לאבד אליל ומשמשיה וכל הנעשה בשבילה שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות וגו' כ"א כה תעשו להם וגו' ובא"י מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו אבל בח"ל אין אנו מצווים לרדוף אחריה אלא כל מקום שנכבוש נאבד כל אליל שבו שנאמר ואבדתם את שמם מן המקום ההוא בא"י אתה מצווה לרדוף אחריהם ואי אתה מצווה לרדוף אחריהם בח"ל: **וכיצד** מבערה שוחק וזורק לרוח או שוחק ומטיל ליס בפרק כל הצלמים (מג:) תנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם ליס המלח (ובמשנה מג.) ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל ליס ואיבעיא לן בפרק כ"ש (כח.) היכי קאמר שוחק וזורה לרוח או שוחק ומטיל ליס או דילמא שוחק וזורה לרוח אבל מטיל ליס בעיניה וה"נ איבעיא לן אהא דתנן התם גבי חמץ מפרר וזורה לרוח או מטיל ליס אמר רבה מסתברא אליל דליס המלח אזלא לא בעיא שחיקה חמץ דלשאר נהרות אזיל בעי פירור א"ל רב יוסף אדרבה אליל דלא ממאיס בעי שחיקה חמץ דממאיס לא בעי פירור ונראה מדברי רבינו לכאורה שפסק כרב יוסף דאמר דאליל כיון דלא ממאיס בעי שחיקה וזה תימא דהא קיי"ל דרבה ורב יוסף הלכה כרבה ועוד שהרא"ש פסק שם לגבי חמץ כרבה וכתבו רבינו בהלכות פסח. ועוד שהתוס' הכריחו שם לפרש דליכא בין רבה ורב יוסף אלא חמץ בשאר נהרות אבל באליל ליכא בינייהו מידי לענין דינא דגם לרב יוסף לא בעי שחיקה אלא בשאר נהרות כמו לרבה וי"ל דים שכתב רבינו היינו שאר נהרות אבל ים המלח לא בעי שחיקה ולא חשש רבינו לכתוב דין ים המלח משום דפירש"י דים המלח אין ספינה עוברת ואינו מצוי שילך אדם להטיל אליל למקום כזה לא חשש רבינו לכתבו והרמב"ם כתב בפ"ח שוחק וזורה לרוח או שורף ומטיל ליס המלח ודבריו תמוהין דאי בעי למיפסק כרבה דליס המלח לא בעי שחיקה למה כתב שורף דשריפה זו למה ואי בעי למיפסק כרב יוסף למה החליף שחיקה בשריפה ואם מפרש כפי' התוס' יקשה למה כתב שורף כדקשיא אי בעי למיפסק כרבה וצ"ע: **וצריך** לשרש אחריה ולכנות לה שם גנאי בפרק כל הצלמים (מה:) יליף להו מקראי:

קמז הנודר או נשבע בשם אליל לוקה בפ"ד מיתות (ס:) תנן הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בלא תעשה פירוש לאו דושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך ומ"ש רבינו שלוקה על זה כ"כ הרמב"ם בפ"ה מה' עכו"ם ובביאורי לספר המדע כתבתי טעמו:

ואסור אפילו להזכירה בשמה בחנם שלא לצורך שם (סג:) שנא' ושם אלהים אחרים לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד אליל פלונית וכתב הרא"ש לכאורה משמע דוקא בכה"ג אסור להזכיר אליל לצורך ומיהו נראה דבכל ענין אסור דקרא סתמא כתיב והא דנקט שמור לאו דוקא אורחא דמילתא נקט שאין דרך להזכירה כלל שלא לצורך וקמ"ל דאפי' לצורך אסור עכ"ל ורבינו כתב דאסור להזכירה אפי' שלא לצורך וכ"ש לצורך ואין לשונו מכוון דכיון שנתכוון לכך הו"ל לכתוב כלשון הזה אסור להזכירה בשמה אפי' בחנם שלא לצורך ועוד דאע"ג דלהרא"ש פשיטא ליה דלצורך אסור טפי משלא לצורך היינו משום דברייתא קתני שמור לי בצד אליל פלונית וסד"א דדוקא נקט אבל למאן דלא ידע ברייתא לא פשיטא ליה לצורך טפי משלא לצורך וא"כ כך היה לו לרבינו לכתוב אסור להזכירה בשמה בחנם בין לצורך בין שלא לצורך: ואסור

כו' משנה פר"י סוף (דף כ"ב): **מצוה** על כל המוצא אליל שיבערנה וכו'. ס י"ד וכן הוא בספרי פ' ראה ומייתי לה פכ"ה (דף מ"ה) ופר"י (דף כ"א): **וכיצד** מבערה שוחק וכו' משנה פרק כ"ה ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל ליס א"ל אף היא נעשית זבל אם יזרנה לרוח אלא מטיל ליס דוקא ובפרק כ"ש שנינו גבי חמץ וחכמים אומרים מפרר וזורה לרוח או מטיל ליס ובפרק כל שעה קמיבעיא לן מי נימא באליל שוחק וזורה לרוח או שוחק ומטיל ליס או דילמא שוחק וזורה לרוח אבל מטיל ליס בעיניה והכי נמי איבעיא לן גבי חמץ אמר רבא מסתברא אליל דליס המלח אזלא ואין ספינה עוברת בו לא בעיא שחיקה חמץ דלשאר נהרות קאזיל בעי פירור שמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולאו אדעתייהו א"ל רב יוסף אדרבה איפכא מסתברא אליל דלא ממאיסה כלומר דלא נימוק מאליו בעי שחיקה חמץ דממאיסה ונימוק מאליו לא בעי פירור ואסיקנא דלרבה אליל ליס המלח מטיל בעיניה אבל לשאר נהרות בעי שחיקה וכתבו התוס' דלרב יוסף נמי לא בעי שחיקה אלא בשאר נהרות כמו לרבה אלא דרבה ס"ל דמטיל ליס באליל היינו ים המלח ובלא שחיקה ורב יוסף מוקי לה בשאר נהרות וע"י שחיקה מדלא תני בהדיא יטיל ליס המלח וליכא בין רבה לרב יוסף אלא חמץ בשאר נהרות כך הוא שיטת התוס' בפ' כ"ש אבל שיטת התוס' בפרק כ"ה אינו כך אלא לרב יוסף נמי הא דקאמר מטיל ליס סתמא ליס המלח הוא ומצריך שחיקה אף בים המלח וע"כ הקשו התוס' דלרבנן דמטיל ליס דוקא ואליבא דרב יוסף בע"כ לא מהניא שחיקה בשאר מימות דאי מהני שחיקה אף בשאר מימות לאיזו צורך קאמר דשוחק ומטיל ליס המלח דוקא אלא ודאי דלא מהני שחיקה בשאר מימות א"כ מה יעשו אותן שרחוקים מים המלח דהיאך יבערו אליל הניחא לרבה רבנן ה"ק מטיל בעיניה ליס המלח אבל בשאר מימות מהניא שחיקה אבל לרב יוסף קשיא דהיאך יבערו אליל הרחוקים מים המלח ותירצו דישחוק ויזרה במקום שאינו מגדל צמחים השתא לפ"ז באליל לרבה ליס המלח מטיל בעיניה לשאר מימות שוחק ומטיל לנהר ולרב יוסף ליס המלח שוחק ומטיל ולשאר מימות לא מהניא שחיקה. והשתא צ"ע בדברי רבינו דאי תופס שיטת התוס' דפ' כל שעה דלרב יוסף נמי לא בעי שחיקה באליל אלא בשאר נהרות כמו לרבה א"כ הא דכתב כאן או שוחק ומטיל ליס היינו שאר נהרות וכדמפרש לה רב יוסף מטיל ליס דמתני' דלשאר נהרות קרי להו ים דאילו ליס המלח לא בעי שחיקה וזה ודאי דוחק לפרש כך בדברי רבינו ואם נאמר דרבינו תופס שיטת התוס' דפרק כ"ה צ"ל דרבינו פוסק כרב יוסף ושוחק ומטיל ליס המלח קאמר אבל לשאר נהרות לא מהניא שחיקה וקשה לפ"ז חדא דהו"ל לפרש דלשאר מימות לא מהניא שחיקה אידך קשה וכי יעלה על הדעת דשחיקה לא מהניא לשאר מימות ושוחק וזורה לרוח מהני טפי דמשמע ודאי דלרבנן דוקא דחוששין בשוחק וזורה לרוח דנעשה זבל חוששין נמי בשוחק ומטיל לשאר מימות שמגרשים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם ושם נעשה זבל כדכתבו התוס' בפ' כ"ה בד"ה א"ל רבי יוסי אבל למאי דקיי"ל כר' יוסי דשוחק וזורה לרוח כ"ש דשוחק ומטיל לשאר מימות לכן נראה דודאי כך הוא דלמאי דקיי"ל כר' יוסי דשוחק וזורה לרוח כ"ש דשוחק ומטיל לשאר מימות אלא דאתא רבינו לפסוק דאף ליס המלח בעינן שחיקה ואסור להטיל ליס בעיניה דאע"ג דלרבא מטיל ליס בעיניה כיון דלא איפסיקא הילכתא כחד מינייהו נקטינן לחומרא וכ"כ הרז"ה בספר המאור בפ' כל שעה ושכ"כ הר"ר אפרים ע"ש ואף הרמב"ן לא כתב כנגד זה דבר נראה שהסכים לזה וטעמו דכך נראה גם מדברי הרי"ף שלא כתב בפ' כל שעה אלא המשנה כצורתה דאלמא דס"ל דהלכה כחכמים גבי חמץ דמפרר וזורה לרוח או מטיל ליס ולא הביא פלוגתא דרבה ורב יוסף ולפסוק הלכה כחד מינייהו אלמא דמספקא מילתא וממילא אנו מפרשים לחומרא דה"ק מפרר ואח"כ זורה לרוח או מטיל ליס דמפרר אתרווייהו קאי וכן באליל אנו מפרשים לחומרא שוחק ואח"כ זורה לרוח או מטיל ליס ושוחק אתרווייהו קאי וכ"כ הלשון בש"ע שוחק וזורה לרוח או מטיל ליס כלשון המשנה וכדכתב הרי"ף ומפרשים לחומרא והכי נקטינן כנ"ל ועיין בא"ח סי' תמ"ה מ"ש בס"ד: **וצריך** לשרש אחריה פ' כ"ה (סוף ד' מ"ה) לרבנן ור"ע נפקא להו מאבד תאבדון לעוקר אליל שצריך לשרש אחריה ולכנות לה שם גנאי נפקא להו מואבדתם את שמם ולר' אליעזר ור' יוסי בר יהודה נפקא להו לשרש אחריה מואבדתם את שמם מן המקום ההוא ולכנות לה שם נפקא להו משקץ תשקצנו:

קמז הנודר וכו' משנה פ"ד מיתות (דף ס') הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בל"ת ובגמרא (דף ס"ג) אסיקנא אלא כי אתא רבין אמר ר"א על כולן אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו ומוקי לה כר' יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ותו תניא ושם אלהים אחרים לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד אליל פלונית ולא ישמע על פיך שלא ידור בשמו ולא יקיים בשמו ולא יגרום לאחרים שידירו בשמו ושיקיימו בשמו מסייע ליה לאבוה דשמואל דאמר אסור לאדם שיעשה שותפות עם העכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ונשבע באליל שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך: **ומ"ש** ואסור אפילו להזכירה בשמה בחנם שלא לצורך כ"כ הרא"ש וז"ל לכאורה משמע דוקא בכה"ג אסור להזכיר כשמזכיר אליל לצורך שצריך להזכיר לסימן ומיהו נראה דבכל ענין אסור דקרא סתמא כתיב והא דנקט שמור לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך להזכירה כלל שלא לצורך וקמ"ל דאפי' לצורך אסור וכ"כ סמ"ג לאוין ל"ב שלא יאמר שמור לי וכו' שבכל ענין אסור להזכיר שם אליל שהרי המקרא נכתב בסתמא ומ"ש שלא יאמר שמור לי דבר ההווה תפש עכ"ל סמ"ג והרא"ש תחלה כתב כמו הסמ"ג ואח"כ הוסיף ואמר וקמ"ל דאפילו לצורך אסור והאי קמ"ל הוי כאילו אמר ועוד קמ"ל וכו' כלומר דה"ל לפרש אורחא דמילתא נקט אלא רבותא נקט דאפילו לצורך אסור כ"ש שלא לצורך ואיכא לתמוה אמ"ש ב"י וז"ל ואע"ג דהרא"ש פשיטא ליה דלצורך אסור טפי משלא לצורך וכו' עכ"ל והא ליתא שהרי לא כתב הרא"ש בתחלה אלא דלכאורה משמע דוקא לצורך שצריך להזכיר לסימן אסור אבל אח"כ כתב האמת ומיהו נראה דבכל ענין אסור ועוד רבותא נקט דאפילו לצורך אסור אלמא דפשיטא ליה דשלא לצורך אסור טפי מלצורך ותו קשה דהבין ב"י מדברי רבינו ג"כ שדעתו לומר דאפילו שלא לצורך אסור וכל שכן לצורך והא ודאי ליתא דמ"ש רבינו ואסור אפי' להזכירה וכו' האי אפילו לא קאי אלא אמ"ש תחלה הנודר או נשבע בשם אליל ה"ז לוקה וקאמר אח"כ דלא מיבעיא בנודר או נשבע אלא אפילו להזכירה בשמה בחנם שלא לצורך נמי אסור אע"פ שאינו נודר או נשבע אלא אי קשיא הא קשיא בדברי רבינו אמאי לא כתב דלצורך נמי אסור דהא

פרישה

אמת משא"כ במזבח שהוא אבנים הרבה דאף אם נפגמו קצתן אינו מבטל הנשארים עד שינתץ רובו (היינו דוקא על ידי עכו"ם ב"י עכ"ה): (יד) מצוה על כל המוצא אליל כו' או שוחק ומטיל ליס הא דכתב שוחק ומטיל דמשמע אבל לא שיטילה ליס כשהיא שלימה היינו דוקא בשאר ימים שהספינות הולכים שם ושמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולאו אדעתייהו אבל ליס המלח לד"ה א"צ שחיקה כמו שהוכיחו התוספות בפ' כל שעה דף כ"ח סוף ע"א ע"ש וב"י הביאו ג"כ קצתו וע"ל בא"ח סימן תמ"ה מ"ש שם: (טו) וצריך לשרש אחריה (בספרי מנין שאם קצץ אשירה וסלעיה אפילו שרש פעמים שחייב לקוצצה ת"ל אבד ואח"כ תאבדון עכ"ה) ולכנות לה שם גנאי פי' דוקא בא"י מ"ו:

פי' קמז (א) **הנודר** או נשבע בשם אליל הרי זה לוקה שנאמר ושם אלהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע על פיך: (ב) ואסור אפי' כו' עד"ר:

ומותר

דרישה

הא משמע בר"פ דף מ"א ע"ב כר"י דאסורה אפילו אין ההדיוט יכול להמירה עכ"ה) וכתב הר"ן דנ"ל דהא דאם אין הדיוט יכול להמירה בטלה היינו דוקא כשהעיקר אליל נשאר קיים דכיון דלא נשתבר ממנה אלא מיעוטא בכה"ג אין עובדים לשברים אלא לגוף אליל בלבד אבל אם נשתברה מאליה כולה קיי"ל כר' יוחנן דפסק בריש פרק כל הצלמים דאסורה אפי' אין יכול להמירה ההדיוט או יש לומר שהם מיירי שנשתברה לחתיכות גדולות שעדיין שמה עליה משא"כ שנשתברה לשברים קטנים עכ"ל עוד תירץ ב"י וחילק אם הדיוט יכול להמירה צריך לבטל כל קיסם וקיסם משא"כ כשאין יכול להמירה דסגי בביטול קיסם א' מהם ומזה איירי ר' יוחנן. וכ"פ בש"ע כשיטה בתרא ע"ש ס"א ובד"מ כתב שבתא"ו נתיב י"ד ח"ד כתב כשיטה קמא והמרדכי ריש כל האלילים כתב היפך שיטה קמא דאדרבה כשנשברה אליל כולה בטלה טפי ע"ש וכתב ב"י דרבינו דסתם לא הרגיש בקושיא זו (ומהר"ל מלובלין תירץ דפלוגתת ר"י ור"ל איירי בעיקר ע"א שנשארה קיים וקיי"ל כר"י דאסורה ופלוגתת רב ושמואל איירי בהשברים שנפלו ממנה ונמצא דרבינו יפה דקדק ולא סתם לן מידי דמ"ש רבינו אסורה היינו לומר שהע"א עצמה שנשארה קיים אסורה ושאר החתיכות שנפלו ממנה תלוי בהדיוט יכול להמירה ובזה דקדק וכתב וצריך לבטל כל קיסם וקיסם וק"ל עכ"ה):

פי' קמז [א] **הנודר** או נשבע כו': [ב] ואסור אפי' להזכירה בשמה בחנם שלא לצורך. כתב ב"י ל' רבינו אינו מדוקדק דכתב אפי' כו' שלא לצורך דמשמע דכ"ש דאסור אם הוא לצורך וזה אינו דפשיטא דשלא לצורך יותר יש לאסור מלצורך אף על גב דמלשון הרא"ש משמע דפשיטא דלצורך יותר יש לאסור משלא לצורך שהרי על מה דאמר בגמרא שמור לי בצד אליל כו' כתב לכאורה משמע דוקא בכה"ג אסור להזכיר האליל לצורך ומיהו נראה דבכל ענין קאסר ואורחא דמילתא נקט שאין דרך להזכירה כלל שלא לצורך וקמ"ל דאפילו לצורך אסור עכ"ל משמע דלצורך יותר מסתבר לאסור היינו משום דברייתא קתני שמור לי כו' אבל מאן דלא ידע ברייתא לא פשיטא ליה זה יותר מזה ואפילו לפי סברת רבינו דשלא לצורך יותר מסתבר להתיר מ"מ לא היה לו לכתוב כך אפילו קודם להזכירה בשמה אלא הכי הו"ל אסור להזכירה בשמה בחנם בין לצורך בין שלא לצורך עכ"ל אע"פ שלא נמצא כל זה בב"י בפירוש מ"מ נראה דכך דעתו. ולי נראה ליישב כל זה דרבינו כ"כ לדעת הרא"ש דהתחיל וכתב לכאורה אינו אסור להזכירה אלא בכה"ג דשמור לי ור"ל דבהזכרה לסוד ושלא לצורך אין קפידא אלא דוקא כשמזכירה לצורך דומיא דשמור לי דאז נראה דנותן ממשות באליל ואז אינו אסור משום

ההזכרה

בהנם שלא לצורך (א) ואסור לגרום לעכו"ם שישבע או ידור בשמה (ג) ומותר (ב) להזכיר שם אליל הכתובה בתורה כמו כרע בל קורס נבו העורכים לגד שלחן (ד) [ומותר להתלוצץ באלילים האלו]:

קמח [א] (א) שלשה

ימים לפני אידיהן של עו"ג מלבד יום האיד שלהם אסור לשאת ולתת עמהם (ב) ואם נמשך האיד ג' ימים או ד' ימים חשוב הכל כיום א' וג' ימים לפניהם אסורין ואינו נקרא יום איד ליאסר ג' ימים לפניו אא"כ הוא יום קבוע לכל ועושין אותו בכל שנה ושנה ומיהו אם הוא יום קבוע לכל אסור ואפילו אינו עיקר האיד שהחזיקו על שם אלהיהן אלא ה"ה שאר האידין שהחזיקו בהן על שם שאר דברים (ג) ואפילו יום גינוסיא של מלכי עכו"ם (ד) אבל אם אינו יום קבוע לכל כיום תגלחת זקנו ויום שעלה בו מהים שעושין אותו יום איד אינו אסור אלא באותו היום ועם אותן שעושין אותו איד באותו היום אבל עם אחרים מותר (ה) (ו) ואפילו הן משועבדים לאותן שעושין איד בו ביום [ב] ואפי' באיד קבוע אין איסור אלא באותו העיר

דהא להרא"ש בסוף דבריו משמע דשלא לצורך פשיטא דאסור טפי מלצורך כדפרי' ואו דמ"ש בהנס שלא לצורך לאורה לישנא יתירה הוא ונלפע"ד דמ"ש רבינו ואסור אפילו להזכירה בשמה בהנס היינו לומר דאע"פ שאין מדירין או משביעין אותו בשם אליל על איזה תביעת עכו"ם שתבעו בדיניהם דזה ודאי אינו בהנס דעושה כך כדי לפטור עצמו מתביעת עכו"ם להוציא ממנו ממון שלא כדין אלא מעצמו הוא מזכירה בהנס כגון שמור לי בצד אליל פלונית שזה ודאי הנס הוא דכך יכול להזכיר סימן אחר כמו סימן זה אי נמי מזכירה שלא לצורך כלל כל זה אסור אע"פ שאינו לוקה: ומ"ש ואסור לגרום לעכו"ם וכו' כבר נתבאר דה"א פרק ארבע מיתות ועי' בח"מ סימן קפ"ב לשם כתבתי דס"ד באריכות בדין זה דמותר ליקח ממנו שבועה כדי שלא יפסיד והרא"ש בתשובה כלל י"ח כתב מיהו ירא שמים כשירא' שהעכו"ם גמר בדעתו לישבע מה תועלת להשביעו עכ"ל. כתב בהגהת ש"ע מותר לומר לעכו"ם אלהיך יהיה בעזרך או יצליח מעשיך עכ"ל ולשון זה העתיקו הרב מפי' הרמב"ם במשנה סוף הניזקין דתנן ומחזיקין ידי עכו"ם בשביעית דמפרש בגמרא דשרי למימר להו אחזוקי כדאמר ר"י אי נמי אשרתא כדאמר רב ששת ופי' רש"י כשאומרים לעושי המלאכה העובדים עליהם תחזקנה ידיכם עכ"ל והרמב"ם מפרשו דר"ל דשרי למימר להו נמי אלהים יהיה בעזרך דאף להזכיר שם אלהים על העכו"ם נמי מותר והכי מוכח התם בהא דתנן ושואלים בשלומם מפני דרכי שלום דפירש"י וז"ל ושואלין בשלומם כל הימים ואע"פ שמטיל על העכו"ם שם שמים שהשלום שמו של הקב"ה עכ"ל וס"ל להרמב"ם דאף בשביעית דאיכא תרתי דמחזיק ידי עכו"ם במלאכתם בשביעית דאסור במלאכה לישראל וגם מזכיר על העכו"ם שם שמים נמי שרי ולמד משם הרב בהג"ה זו דכ"ש שלא בשביעית דמותר לומר לו אלהים יהיה בעזרך. אך קשה היאך מתיר הרמב"ם לומר אלהיך יהיה בעזרך דמייקר שם אליל באמירה זו כאילו מודה ח"ו שיש בכח אלוהו לעזור לעובדיו. דאין לייַשב ולומר דכוונתו על השם יתברך דהוא אלוה של כל העולם ועליו אמר אלהיך וכו' דא"כ הו"ל לומר בהדיא אלהים יהיה בעזרך אבל לשון אלהיך משמע אלהיך ולא אלהינו וזה ודאי אסור. ולכן נראה דט"ס הוא בפי' הרמב"ם הישנים שנדפס בהם אלהיך אלא צריך להיות אלהים יהיה בעזרך וכן הוא בדפוסים החדשים והרב בהגה"ה העתיק לשון הרמב"ם כמו שמצא בדפוסים הישנים ולא דק והעירני לזה אחד הרב הגאון כמהר"ר דוד סלוי נר"ו בהיותו אצלי בעסקי בהלכה זו. שוב ראיתי שבעל הלבוש כתב דמה שמותר לומר אלהיך יהיה בעזרך הוא מטעם שמלוצץ ושרי ליה מאחריה כתב פירושים מדעתו וסברתו ולא חקר תחלה מקור מוצא הדין ויגיע מדבריו להתיר מה שאסור מדין תורה:

קמח שלשה

ימים וכו' משנה ריש ע"ז ומסיק בגמרא דשלשה לבד מאידיהן: ומ"ש ואם נמשך וכו' (שם דף ו'):

ומ"ש ואין נקרא יום איד וכו' שם במשנה (דף ח') ואלו אידיהן של עכו"ם דאסורין ג' ימים לפניהם קלנד"א וכו' ובגמרא (דף י"א) א"ר יהודה אמר שמואל עוד אחרת פי' עוד אחרת יש להם לרומיים שאינה שנוייה במשנה אחת לע' שנה מביאים אדם שלם כנגד עשו ומרכיבין אותו על אדם חיגר כנגד יעקב וכו' ותנא דידן מ"ט לא קא חשיב לה הנך דאיתנהו בכל שתא ושתא קא חשיב דליתא בכל שתא ושתא לא קא חשיב שיהיו אסורין ג' ימים לפניהן ומשמע דאם היו עושין אותו איד בכל שנה היה אסור ג' ימים לפניהן אע"פ שלא החזיקוהו ע"ש אלוה שלהם אלא ע"ש ממשלת עשו על יעקב: ומ"ש דבעינן שיהא יום קבוע לכל שם (דף ח') במשנה יום תגלחת זקנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד ופי' רש"י יום תגלחת זקנו וכו' שאין זמן קבוע לרבים אלא כל אחד ואחד כשמגלח עושה יום איד וכו' ובכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו ולא לאחריו דלא חשיבי כולי האי עכ"ל. ולא ידעתי לאיזה צורך הביא ב"י כאן הך סוגיא דאמר שמואל ובגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד ודפריך עלה מתנא דטייעי דלא גלמד ממנו לדינים אלו שכתב כאן לפי שאינו ענין למ"ש רבינו כאן והדבר פשוט כדפרי': ומ"ש ואפי' יום גינוסיא של מלכי עכו"ם פי' יום שהעמידו מלך משנה שם. וכתב הר"ר ירוחם פירוש יום תגלחת זקנו ובלוריתו ושעלה מן הים ושיצא מבית האסורים מיירי במלך אבל שאר עכו"ם אינם עושים איד באלו וגם אותו איש ואותו יום קאי אכולהו מתגלחת זקנו ואילך כי אינו נראה שיעשו כל בני מלכותו יום איד ביום שמגלח המלך זקנו עכ"ל. משמע דס"ל דבשאר עכו"ם אינו חשוב איד ומותר לתת ולשאת עמו אבל בש"ע החמיר אף בשאר עכו"ם שאינו מלך:

ומ"ש אבל עם אחרים מותר ואפילו הן משועבדין וכו' (שם דף ה') פליגי בה ריב"ל ורבי יוחנן בקלנד"א שהוא איד קבוע והלכה כרבי יוחנן דתניא כוותיה אין

ואסור לגרום לעכו"ם שישבע או ידור בשמה (שם) אסור לאדם שיעשה שותפות עם העכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ונשבע באליל שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך לא ישמע בגרמא שלך וכתבו התוס' והרא"ש בשם ר"ת שאם כבר נשתתף עמו מותר ליקח ממנו שבועה קודם שיפסיד ממונו והאריכו בטעם הדבר וכ"כ הר"ן בספ"ק דע"ז בשם רבינו תם שם הרמב"ן ז"ל ואע"פ שרשב"ם חולק בדבר דעתם מסכמת לדעת ר"ת וכבר כתב רבינו זה בטור א"ח סימן קנ"ו לפיכך לא כתבו כאן:

(ב"ח) ובתשובה כלל י"ח כתב ומיהו ירא שמים כשיראה שהעכו"ם גמר בדעתו לישבע מה תועלת להשביעו ורבינו ירוחם כתב בשם ר"י כי יש היתר אחד בזמה"ז כי נשבעים בקדשים שלהם הנקראים אבן גליון ואין תופסי' בהם אלהות ואע"פ שמזכירין שם שמים מ"מ אין מזכירין שם אליל וגם דעתם לעושה שמים וארץ ואע"ג דמשתפים שם שמים ודבר אחר לא מצינו שאסור לגרום לאחרים לשתף וגם משום לפני עור ליכא דלא הוזהרו בני נח על השיתוף עכ"ל וכתוב בא"ח בשם הרשב"א ז"ל בתשובה נכרים הללו שנשבעים באותה כו' מותר לישראל להשביעם ואין בזה משום לא ישמע על פיך: ומותר להזכיר שם אליל הכתובה בתורה וכו' בפ' ד' מיתות (שם)

קמח שלשה

ימים לפני אידיה' מלבד יום האיד שלהם אסור לשאת ולתת עמהם בריש מסכת ע"ז (דף ב'.) תנן לפני אידיהן של עכו"ם ג' ימים אסור מלשאת ולתת עמהם מלהשאילן ומלשאול מהם מלהלוותם ומללות מהם מלפורען ומלפרע מהן ומסיק בגמרא (ו'.) דג' ימים דקתני לבד מאידיהן:

ומ"ש ואם נמשך ג' ימים או ד' חשוב הכל כיום אחד וג' ימים לפניהם אסורים פשוט שם:

ומ"ש ואינו נקרא יום איד שלהם ליאסר ג' ימים לפניו אא"כ הוא יום קבוע לכל ועושים אותו בכל שנה ושנה שם (יא:) אמר שמואל ובגולה אינו אסור אלא יום איד בלבד ויום איד כמי מי אסור והא רב יהודה שרא לרב ברונא לזבוני חמרא ולרב גידל לזבוני חיטי בחגא דטייעי שאני חגא דטייעי דלא קביעא ופירש"י דלא קביעא אין חוששין לה כ"כ אם אין עושין לה בכל שנה ואע"ג דר' יהודה ביום חג גופיה שרא משמע לרבינו דהא"י ג' ימים שלפניהם יום כתב דגולה משיבא אבל יום חג גופיה דא"י אמיר טפי ואסור אע"ג דלא קבוע ולפיכך כתב ואינו נקרא יום חג ליאסר ג' ימים לפניו אא"כ הוא יום קבוע דמשמע דלא משתרי מפני שאינו קבוע אלא בג' ימים שלפניו אבל לא ביום החג עצמו:

ומ"ש אא"כ הוא יום קבוע לכל ועושין אותו בכל שנה ושנה נראה שהוא סובר דבכלל קבוע הוי תרי מילי חדא שתהיה קבוע לכל בני אותה אמונה ולא כחגא דטייעי שלא היו עושים אותה אלא הטייעים לבדם ולא שאר בני העיר אע"פ שהם והטייעים מאמונה אחת ועוד צריך שתהיה קבועה בכל שנה ולא כחגא דטייעי שאין חוששין אם אין עושין אותה בכל שנה ויותר נראה לפרש דיום קבוע לכל כתב לאפוקי יום תגלחת זקנו ויום שעלה בו מן הים שאינו אסור אלא אותו היום בלבד ועושין אותו בכל שנה ושנה כתב לאפוקי חגא דטייעי דלא קביעא וכדפירש"י שאין חוששין אם אין עושין אותה בכל שנה: ומ"ש ומיהו אם הוא יום קבוע אסור אפי' אינו עיקר החג שהחזיקו ע"ש אלוה שלהם אלא ה"ה שאר החגים וכו':

ומ"ש ואפי' יום גינוסיא של מלכי עכו"ם פי' יום שהעמידו מלך משנה שם (ח'.):

ומ"ש אבל אם אינו יום קבוע לכל כיום תגלחת זקנו ויום שעלה בו מן הים וכו' ג"ז משנה שם יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורים אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש ומפרש בגמרא דקתני אותו היום לאפוקי לפניו ולאחריו וקתני אותו האיש לאפוקי משועבדיו וכתב הר"ן בשם בירושלמי אותו היום בלבד או אותו היום בכל שנה ולא פשטוה: ב"ה וכתב רבינו ירוחם פי' יום תגלחת זקנו ובלוריתו ושעלה מן הים ושיצא מבית האסורים מיירי במלך אבל שאר עכו"ם אינם עושים איד באלו וגם אותו איש ואותו יום קאי אכולהו אתגלחת זקנו ואילך כי אינו נראה שיעשו כל בני מלכותו יום איד ביום שמגלח המלך זקנו עכ"ל:

ומ"ש ואפילו באיד קבוע אין איסור אלא באותו העיר שהאיד בתוכה אבל חוצה לה אפי' הסמוכים לה מאד מותר לשאת ולתת ואפי' הם משועבדים לה שם בעי רב מתנא וכל העיירות הסמוכות לה משתעבדות לה אותן עיירות אסורות או מותרות ריב"ל אמר לכל אסורה ר' יוחנן אמר אין אסורה אלא לעובדיה והלכתא כר' יוחנן דתניא כוותיה ופירש"י כל עיירות הסמוכות לה יודעים אנו שהם משתעבדות ליתן להם מס להביא להם כל צרכיהם והר"ן כתב דמשמע בתוספתא שאע"פ שאותם עיירות עושות עמה מותרות לפי שאין עושות אותם אלא מיראת המלך ולא אזלי ומודו: ומה

דרכי משה

מז (א) כתב הרמב"ם פ"ה דגיטין בפי' המשנה דמותר לומר לעכו"ם אלקיך יהיה בעזרך או יצליח מעשיך: (ב) כתב המרדכי בספ"ק דע"ז ואבי"ה מפי הקבלה תם דאסור לזכור לשם אליל

דרישה

שהזכרה אלא משום דנותן בה ממשות מש"ה כתב וה"ה אלא בהזכרה להוד גרידא והיינו כשמזכירה בהנס ושלא לצורך נמי יש איסור וכדמסיק הרא"ש ודו"ק:

סי' קמח [א] שלשה ימים לפני אידיהן כו' ואם נמשך האיד שלשה ימים או ארבע ימים כו' חשוב הכל כיום אחד ז"ל הגמ' בפ"ק דע"א דף ו' ע"א איבעיא להו הן ואידיהן או דילמא הן בלא אידיהן. ופירש"י הן ואידיהן ג' ימים דחשיב במתני' עם יום האיד או ג' ימים לבד מיום האיד וקאמר שם ת"ש ואלו הן אידיהן של עכו"ם קלנד"א כו' ואמר רב חנן בר רבא קלנדא שמונה ימים כו' ואי ס"ד הן ואידיהן עשרה הו"ל למיתני ומשני תנא כוליה קלנדא חד יומא קחשיב ליה והמסקנא שם הוא דהן ולא אידיהן קאמר ע"כ ואם כן הייתי אומר כדס"ד מעיקרא דעת המקשן קמ"ל דלא וכמ"ש בפרישה: [ב] ואפי' באיד קבוע כו' אבל חוצה לה אפילו הסמוכין לה מאוד מותר כו' כתב ב"י ומשמע מפירש"י דהיינו שיודעין שחוצה אין עושין אותו האיד והר"ן כתב דמשמע בתוס' דגם חוצה עושין האיד מותרין שם אינם עושין האיד אלא מיראת המלך ולא אזלי ומודי עכ"ל ב"י וכ"כ ד"מ ונלע"ד דדעת רבינו כדעת הר"ן מדכתב אפי' באיד קבוע וכבר כתב דלא מקרי איד קבוע אלא שהחזיקו בו הכל ולכאורה היה נלע"ד דלא אסרו אלא בעיר שהאליל בתוכו דאזלי ומודי מיד: הילכך

פרישה

(ג) ומותר להזכיר שם אליל הכתובה בתורה כמו כרע בל כו' אלו השלשה ע"ז הזכרו בגמרא ע"י מעשה שהיה בפ' ד' מיתות דף ס"ג ע"ב לכך כתב הטור נמי אלו שלשה אע"פ שיש יותר אלילים (כגון בעל צפון ופעור וכה"ג) שמותר להזכירם הואיל וכתובים בתורה: (ד) ומותר להתלוצץ באלילים כי כל ליצנות אסורה לבד ליצנות דאלילים ע"ז:

סי' קמח (א) שלשה ימים לפני אידיהן כו' אסור לשאת ולתת עמהם הטעם משום דבפו למוזבן בהמות לקרבנם ומזכירין תמיד ביום אידם והאליל רגיל בפיהם ומייסינן דלמא אזיל ומודה ע"ש ריש פ"ק דף ב': (ב) ואם נמשך האיד שלשה ימים כו' חשוב הכל כיום אחד דשלשה ימים לפניהם אסורין נראה דקמ"ל דאע"ג דיום אידם הוא ב' ג' ימים אפ"ה לא חשבינן יום אחד מימי האיד לחשבון הג' שלפני החג ועל"ד:

(ג) ואפילו יום גינוסיא של מלכי עכו"ם פירוש יום שמעמידין בו את המלך שעושין אותו יום איד: (ד) אבל אם אינו יום קבוע לכל כו' שעושין אותו יום איד פי' כל אחד בפני עצמו ביום שגלח זקנו או בלוריתו או שעלה מן הים או מבית האסורין: (ה) ואפילו הן משועבדין כו' פירוש אותן האחרים וכתב הר"ן אפילו הן עושין עמהן מותרין לפי שאין עושין אלא מיראת המלך ולא אזלי ומודי: (ו) ואפי' באיד קבוע כו' אבל חוצה לה כו' מותר פי' הן

חדושי הגהות

קמה א ז"ל השכה"ג בזה ומ"ש ומיהו אם הוא יום קבוע ורו' לא הורה רבינו הב"י מקור דין זה ויראה דחסר בדפוס וכצ"ל ומ"ש ומיהו וכו' שם בגמ' ועוד אחרת יש לרומי כו' ואעש"
ג"ב

העיר שהאיד בתוכה אבל חוצה לה אפי' הסמוכין לה מאד מותר לשאת ולתת עמהם ואפי' הן משועבדים לה: בד"א בארץ ישראל (ז) אבל בחוצה לארץ אין איסור אלא ביום האיד בלבד. והא דמו"מ פירש"י דאסור משום דאזיל ומודה לאליל (ח) [ג] ועובר משום לא ישמע על פיך (ט) הילכך כל דבר שמתקיים אסור למכור להם ששמח בו ואזיל ומודה לאליל ומותר לקנותו מהן שהוא עצב במכירתו ואינו מודה ודבר שאינו מתקיים מותר למוכרו להם ואסור לקנותו מהם (י) והראב"ד כתב שאפי' דבר המתקיים אסור לקנותו מהם שהרי המעות

ומה שדקדק רבינו לכתוב אפי' הסמוכין לה מאד נראה שהוא כלמד ממה ששנינו שם (יא:) עיר שיש בה אליל חוצה לה מותר היתה אליל חוצה לה תוכה מותר. ופירש"י עיר שיש בה אליל שיום חג לבני העיר לאליל שבעיר מותר לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר שאין נמשכין אחר אותה אליל ש[...] מנהגם זה עובד את שלו וזה עובד את שלו ויום חג של אלו אינו כיום חג של אלו היה חוצה לה אליל והיו עובדים ליראתם שלהם תוכה מותר שאין בני העיר עובדין לאותה יראה ע"כ וחוצה לה משמע שהם במגרש ואפ"ה אין נגררים אלו אחר אלו וכן משמע ממה שאמרו בגמרא ה"ד חוצה לה כגון טעלוזא של עזה: **בד"א** בא"י וכו' פי' בד"א דג' ימים לפני אידיהן אסור בא"י אבל בח"ל אין אסור אלא ביום החג בלבד והוא מבואר בדברי שמואל שכתבתי דאמר בגולה אין אסור אלא יום איד בלבד ופירש"י טעמא מפני שאין אנו יכולין להעמיד עצמנו מלישא וליתן עמהם שביניהם אנו יושבים ופרנסתינו מהם: **והך** משא ומתן פירש"י דאסור משום דאזיל ומודה לאליל אמתני' דלפני אידיהן כתב כולהו משום דאזיל ומודה. ומתוך דבריו שפי' בגמרא משמע דלשאת ולתת דקתני מתני' היינו משא ומתן של מקח וממכר וכתב הרא"ש שר"ת הקשה עליו דבגמרא מוכח דלא איירי בכל משא ומתן אלא דוקא במידי דחזי להקרבה ולפיכך פי' ר"ת דלא שייך אזיל ומודה אלא בלהשאילו ולהלוותו ולפורעו דאית ליה רווחא סגי. וכן לשאול מהן וללוות מהן דחשיבא להו מילתא דישראל צריך לו ואזיל ומודה אבל במשא ומתן של מקח וממכר לא חשיב ליה רווחא כולי האי שכן הוא ריוח הישראל כמו ריוח שלו וגם כשהוא קונה עדיין אין יודע אם ירויח במקחו וכשהוא מוכר הוא דואג שמא יוציא המעות קודם שמוצא סחורה אחרת לקנות ולא אזיל ומודה ולשאת ולתת דמתני' מפרש ר"ת למכור להם דבר הראוי לתקרובת אליל וה"פ לשאת מהם המעות ולתת להם חילופיהם ודע דתני' בגמרא (ו:) כשאסרו לשאת ולתת עמהם לא אסרו אלא בדבר המתקיים אבל בדבר שאין מתקיים לא פירש"י כשאמרו אסור לשאת ולתת עמהם לפני חגיהם לא אסרו אלא בדבר המתקיים עד יום חגיהם דחזי ליה קמיה ביום חגו ואזיל ומודה אבל דבר שאינו מתקיים כגון ירק וכיוצא בו מותר ותניא הו בגמרא דבר שאין מתקיים מוכרין להם אבל אין לוקחין מהם ופי' רש"י אבל אין לוקחין מהן דמרווח ליה שמתוך שאינו מתקיים מתאוה הוא למוכרו וגבי הא דתנן (יב:) עיר שיש בה אליל חניות המעוטרות אסורות ושאינן מעוטרות מותרות כתב דמשום נושא ונותן ביום חגיהם ליכא דה"מ לזבוני להו משום דדרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודה אבל למיזבן מינייהו דבר המתקיים שרי דסתם מוכר עצב הוא. והא דתניא מוכרין להם דבר שאינו מתקיים אבל לא לוקחים מהם קשיא לפי' ר"ת וכתב הרא"ש דלדידיה י"ל דלא לוקחים מהן לא במקח איירי אלא בקבלת דורון ומיהו כתב שזה דוחק ויותר נ"ל לומר דמודה ר"ת בדבר שאין מתקיים אין לוקחים להם אע"פ שפירש דבמקח וממכר לא שייך אזיל ומודה דבר שאין מתקיים שאני כיון דמתאוה למוכרו שמח ביה ואזיל ומודה וכתב עוד הרא"ש ולפי מ"ש רש"י על מתני' דחנויות המעוטרות לשאת ולתת דמתני' לא איירי אלא במכירה והכי פירש לשאת מהם מעות ולתת להם המקח אבל לקיחה לא אסרה מתני' דסתם מוכר עצב הוא וכן מתפרשא נמי ברייתא דקתני כשאמרו לשאת ולתת לא אסרו אלא בדבר המתקיים דלא איירי אלא במכירה נמצא דלפירש"י יש במכירה צד איסור וצד היתר וכן בלקיחה כלומר צד איסור דמכירה דבר המתקיים וצד היתר דידה דבר שאינו מתקיים צד איסור לקיחה דבר שאינו מתקיים וצד היתר דידה דבר המתקיים ולפי' ר"ת נמי איכא במכירה צד איסור וצד היתר וכן בלקיחה אלא שהם בענין אחר דצד איסור דמכירה היינו מידי דבר תקרובת וצד היתר דידה היינו כל מידי דלאו בר תקרובת צד איסור דלקיחה דבר שאינו מתקיים וצד היתר דידה דבר המתקיים וכתבו התוס' שם גבי הא דקאמר התם ר' ירמיה זבן פיתא דפת חשוב הוא וקפיץ עליהם זבינא והוי כדבר המתקיים: אבל הרמב"ם כתב בפ"ט שאסור ליקח מהם ולמכור להם דבר המתקיים ומותר למכור להם דבר שאינו מתקיים עד יום חגיהם כגון ירקות ותבשיל ולפי דבריו מתני' בין מקח בין ממכר אסרה וברייתא לא אסרה אלא בדבר המתקיים אבל בדבר שאין מתקיים לא ה"פ לא אסרו לגמרי בין למכור בין ליקח אלא בדבר המתקיים אבל בדבר שאינו מתקיים לא אסרו לגמרי שאע"פ שאסרו ליקח לא אסרו למכור וזה דתניא דבר שאין מתקיים מוכרים להם אבל לא לוקחים מהם לפרושי מאי דקתני בהאי ברייתא אבל בדבר שאינו מתקיים לא אתיא וטעמא דמותר למכור להם דבר שאינו מתקיים ואסור ליקח מהם אפי' דבר המתקיים היינו משום דכשמוכר לו דבר שאינו מתקיים ביום חגו אין לו לא מעות ולא חפץ שיהא מודה עליהם ולאזיל ומודה מקמי יום חג לא חיישינן אבל כשלוקח מהם בין דבר המתקיים בין דבר שאינו מתקיים הרי המעות בידו ביום חגו ומודה עליהם אע"פ שאין בידו החפץ וזו היא סברת הראב"ד שכתב רבינו וכתב הר"ן שזו היא שיטת הגאונים וכתב שדבריהם עיקר:
ואסור

אין אסורה אלא לעובדיה בלבד: **ומ"ש** אבל חוצה לה אפי' הסמוכים לה מאד וכו'. משנה שם סוף (דף י"א) עיר שיש בה אליל חוצה לה מותר ה"ד חוצה לה אמר ר"ל משום ר' חנינא כגון טעלוזא של עזה ופי' רש"י שוק של בהמות דסמוכה לעיר מאד עכ"ל: **בד"א** בא"י וכו' שם (דף י"א) אמר שמואל בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד: **והך** משא ומתן פי' רש"י משום דאזיל ומודה לאליל וכו' ברפ"ק כתב רש"י וז"ל ג' ימים אסור לשאת ולתת עמהן וכולהו משום דאזיל ומודה לאליל ביום אידו עכ"ל. מתוך לשונו משמע דר"ל אף ממקח וממכר ותימה דהא בגמרא (בדף ו' י') איבעיא להו האי לשאת ולתת משום הרווחה הוא א"ד משום לפני עור לא תתן מכשול למאי נפקא מיניה דאית ליה בהמה לדידיה אי אמרת משום הרווחה הא קא מרווח ליה אי אמרת משום לפני עור הא אית ליה לדידיה ובעיין לא איפשיטא ופירש"י משום הרווחה דרווח ואזיל ומודה לאליל ועבר ישראל משום לא ישמע על פיך א"ד משום לפני עור דמזבין ליה בהמה ומקריבה לאליל ובני נח נצטוו עליה למאי נ"מ דאית ליה בהמה לעכו"ם להקריב ואי לא מזבין ליה ישראל אפ"ה פלא ליה בדידיה עכ"ל ולפירש"י מאי קמיבעיא ליה הא ס"ל לתלמודא דמקח וממכר נמי אית ביה משום אזיל ומודה וא"כ פשיטא דאפי' אית ליה בהמה לעכו"ם אסור למכור לו בהמה אחרת משום דאזיל ומודה כשאר כל מקח וממכר ואמאי לא איפשיטא בעיין וכך משמע באשיר"י שר"ת הקשה קושיא זו על פירש"י. וצ"ל ליישב דס"ל לרש"י דמה שאסרו ג' ימים לפניהן מוכח בגמרא (דף ה') דטעמא משום דכל ג' ימים מחזר העכו"ם אחר בהמות שלא יהא בו מום מחוסר אבר להקריבה ביום אידם. וס"ל לתלמודא דכל זמן שעוסק בתקרובת אליל אזיל ומודה ביום אידם בכל הנאה שהבא לו תוך ג' ימים כי אומר שסייעתו אליל שלו לפי שעוסק בצרכיה וכמו שפי' הרא"ש לדעת רש"י רפ"ק והשתא ניחא לרש"י דס"ל לתלמודא דבכל מקח וממכר דאית ביה הנאה לעכו"ם תוך ג' ימים פשיטא דאית ביה משום אזיל ומודה ביום אידם כי אומר שסייעתו אליל שלו לפי שעוסק בצרכיה אבל על מה שעוסק בצרכי אליל גופא קא מיבעיא ליה אי אית ביה נמי משום אזיל ומודה דלא גרע משאר מקח וממכר א"ד ליכא בהא מילתא אזיל ומודה כי מה לו להודות על קנייתו בהמה זו בייחוד הלא הקרבתו אינו אלא כדי לעבוד אלוהו ולהודות לו על כל הטובות אשר גמלוהו ולא אסור אלא משום ולפני עור בלבד והאי מילתא לחודא לא איפשיטא לן אבל כל שאר משא ומתן פשיטא לן דאסור משום אזיל ומודה ביום אידם ולפ"ז נמי לא קשה מה שהקשה ר"ת עוד דלפירש"י אמאי קאמר נ"מ דאית ליה בהמה לדידיה ואמאי לא קאמר נ"מ במידי דלא חזי להקרבה דמשום הרווחה אסור ומשום לפני עור שרי כדאיתא בהרא"ש דהא למאי דפי' לרש"י פשיטא ליה לתלמודא דבמידי דלא חזי להקרבה אית ביה משום אזיל ומודה דלא קא מיבעיא ליה אלא בדזבין בהמה להקרבה אי אית ביה נמי משום אזיל ומודה או לא ובסמוך הבאתי לשון רש"י אמתני' דחניות המעוטרות משמע להדיא כדפרישית ע"ש גם מה שהקשה עוד הרא"ש לפירש"י מדתני רב זביד אין לוקחין מהן דבר שאינו מתקיים משום דמתאוה למוכרו ואזיל ומודה דאם כן תפשוט מינה דטעמא משום הרווחה דאי משום לפני עור אמאי אין לוקחין מהן דהא למאי דפרישית לא קא מיבעיא ליה אלא בדזבין בהמה להקרבה אי אית ביה משום אזיל ומודה אם לאו אבל שאר מקח וממכר פשיטא דאית ביה משום אזיל ומודה. גם מה שפי' הרא"ש ונדחק לפירש"י דלשאת ולתת לא מיירי אלא במכירה ליתא להאי דוחקא כמו שאפרש בסמוך אלא והראב"ד כתב ע"ש כן נ"ל ליישב כל הקושיות שכתובים בהרא"ש שהקשה ר"ת על פירש"י: **ומ"ש** הילכך כל דבר המתקיים וכו'. ברייתא (בדף ו') כשאמרו אסור לשאת ולתת עמהם לא אסרו אלא בדבר המתקיים עד יום אידיהן דחזי ליה קמיה ביום אידו ואזיל ומודה אבל דבר שאינו מתקיים כגון ירק וכיוצא בו מותר כך פי' רש"י וכתבו התוספות והרא"ש פי' מכר דוקא דאילו לקנות אסור בדבר שאינו מתקיים יותר מדבר המתקיים ופשוט הוא וכך משמע להדיא מפי' רש"י וכדתני רב זביד דברים שאין מתקיים מוכרים להם אבל אין לוקחין מהם ופירש"י דאין לוקחין מהן משום דמרווח להו דמתוך שאינו מתקיים מתאוה הוא למוכרו עכ"ל. ומהך סוגיא לא נשמע מפי' רש"י דמותר לקנות מהם דבר המתקיים אבל ממה שפירש"י במתני' דהיו בה חניות מעוטרות וכו' סוף (דף י"א) וז"ל ומאי משום דנושא ונותן ביום אידם ה"מ לזבוני להו דילמא מזבין ליה בהמה ואזיל ומקריב ליה לאליל אי נמי דרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודי אבל למזבן מינייהו דבר המתקיים שרי דסתם מוכר עצב הוא עכ"ל שמעינן דאסור לקנות מהם דבר המתקיים ומהך דפי' רש"י מוכח להדיא כדפרי' דס"ל לרש"י דבשאר מקח וממכר פשיטא ליה לתלמודא דאית ביה משום דאזיל ומודה אלא דבבהמה להקרבה קא מיבעיא ליה ולהכי נקט רש"י בפי' דילמא מזבין ליה בהמה ואזיל ומקריב לה לאליל א"נ דהך לוקח וכו' דאלמא דס"ל לרש"י דבבהמה דוקא קא מיבעיא ליה ולא איפשיטא ולכן לא נקט בבהמה טעמא דאזיל ומודה אלא טעמא דאזיל ומקריב לה לאליל ועבר אלפני עור א"כ דמזבן להו שאר דברים המתקיימין שאין ראוין להקרבה ודרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודה וק"ל: **ומ"ש** והראב"ד כתב וכו' בספרי הרא"ש שבידינו כתוב דבר זה ע"ש הרמב"ם והכי משמע להדיא מדבריו רפ"ט שכתב וז"ל ג' ימים לפני אידיהן של עכו"ם אסור ליקח מהם ולמכור להם דבר המתקיים וכו' ומותר למכור להם דבר שאינו מתקיים כגד יום אידם כגון ירקות ותבשיל וכו' הרי דבלמכור להם מחלק בין מתקיים לאינו מתקיים אבל בלוקח מהם כתב בסתם אסור ויקח מהם ומשמע דאפילו מתקיים נמי אסור משום דהמעות מתקיים בידו ומודה עליהם ביום אידו מיהו מדכתב רבינו כך ע"ש הראב"ד ולא ע"ש הרמב"ם נראה שהיה גורס בספרי הרא"ש הראב"ד במקום הרמב"ם ואע"ג שאין ספק שכך הוא ג"כ דעת הרמב"ם כדפרישית וכ"כ ב"י מ"מ כיון שלא כתב כך בפי' הביאו הרא"ש ע"ש הראב"ד שכתב כך בפי' ובס"ע כתב כל' הרמב"ם אלמא דפוסק דאסור לקנות מהם אף דבר המתקיים מיהו נראה דאף לפירש"י דשרי לקנות מהן דבר המתקיים דסתם מוכר עצב ולא אזיל ומודה אע"פ שיש בידו המעות

פרישה

אף על פי שגם חוצה לה עושין האיד מותרין אם אין עושין אלא מיראת המלך וכמו שכתבתי בדרישה: (ז) אבל בח"ל כו' שטעם לפי שאנו דרים בין העכו"ם רש"י (ורש"ל כתב שטעם דבח"ל אינם אדוקין כ"כ בע"א כמו בא"י עכ"ס): (ח) ועובר משום לא ישמע על פיך פירוש הישראל אבל היכא דאזיל ומודה אין הישראל עובר אלפני עור לא תתן מכשול אף שהעכו"ם מצווה על האליל דלא עדיף מגיפוף וניסוק שאין העכו"ם מוזהר עליו (ר"ל שאינו מוזהר על הודאה לאליל אלא מוזהר שלא יקריב) דכללא הוא אפי' באליל היכא שאין ישראל עובר אלא באזהרה ולא במיתה אין העכו"ם מוזהר עליו מ"ו: (ט) הילכך כל דבר שמתקיים אסור למכור להם פירוש אפילו הוא דבר שאינו ראוי להקרבה אבל אם הוא דבר הראוי להקרבה אע"פ שהוא דבר שאינו מתקיים אסור נמי משום לפני עור לא תתן מכשול ועד"ר: (י) והראב"ד כתב כו' שהרי

דרישה

[ג] הילכך כל דבר שמתקיים אסור למכור להם כו' כתבתי בפרישה דהיינו אפילו בדבר שאינו ראוי להקרבה כו' ע"ש כדאיתא התם להדיא אם לא שיש לו כבר מאותו המין אינו אסור משום לפני עור וגומר כדאיתא התם והתוספות כתבו דאף בלקנות מהם שייך לפני עור וגו' דשמא מן הדמים יקנה תקרובת אליל ולפ"ז לא שרי לקנות מהם אף דבר המתקיים כ"א בעכו"ם ידוע שיש לו מעות הרבה זולת זה ולדעת ר"ת דלא שייך כלל במקח וממכר אזיל ומודה א"ל שקונה מהן דבר שאינו ראוי להתקיים לפי שאז שמח מאד במכירתו וא"ה אינו אסור

חידושי הגהות

ג"ב דאין כאן חסרון וט"ס רבינו המחבר ומ"ש ומיהו וכו' הוא נמשך עם מ"ש ומ"ש אפי' יום גינוסיא וכוונת הרב לומר מ"ש ומיהו וכו' ומ"ש ואפי' וכו' הכל מפורש במשנה שם שהרי יום שהעמידו מלך איז יהוא ההוא ע"ש אלודי ואפ"ה להיותו קבוע בכל שנה ג' ימים לפניהם אסורים וכו' עכ"ל שבה"ג:

המעות מתקיימין בידו . (יא) [ד] ור"ת פירש שאין במכירה משום דאזיל ומודה אלא משום שקונה צורך לאליל הילכך כל דבר שאינו לצורך תקרובת מותר למוכרו להם ומותר ליקח מהם בדבר המתקיים אבל דבר שאינו מתקיים אסור ליקח מהם ששמח הרבה במכירתו ואזיל ומודה . ואסור לשלוח לו דורון ולקבלו ממנו [ה] ואם אי אפשר לו שלא יקבלנו משום איבה יקבלנו ממנו ולא יהנה בו ובמי שמכירין בו שאינו עובד אליל הכל מותר (יב) ואסור להשאיל לעכו"ם ולישאל מהן ולהלוותן וללוות מהן ודוקא בלא ריבית אסור להלוותן (יג) אבל מותר להלוותן בריבית ואסור לפורען וליפרע מהם מלוה בשטר אבל מלוה ע"פ נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם והאידנא אפילו מלוה בשטר השוב כמציל מידם אפי' אינו ריבית וכל שכן אם הוא בריבית אבל היכא דאיכא משכון קאמר בירושלמי שאין נפרעין מהם שאינה השובה כאבוד וכתב א"א הרא"ש ז"ל וכ"ז מיירי בשאינה בריבית אבל אם היא בריבית אפילו במשכון חשוב כמציל מידם ונפרעין מהם (יד) ואם נשא ונתן ביום האיד אסור (טו) ובג' ימים שלפני האיד בא"י לרב אלפס מותר ולר"י אסור ולזה הסכים א"א הרא"ש זכרונו לברכה. אסור ליכנס לבית עכו"ם ביום אידו וליתן לו שלום מצאו בחוץ מותר אבל יאמר לו בשפה רפה ובכובד ראש . (טז) [ו] ואסור לכפול לו שלום לעולם לפיכך טוב להקדים

המעות ביום אידו דמעות ניתנו להוצאה אין זה אלא היכא דליכא חששא דלפני עור כגון דידוע שיש לו לעכו"ם מעות הרבה לקנות בהם בהמה להקרבה ולשאר צרכי אליל אבל היכא דאיכא למימר דאין לו שום מעות כ"א מה שמקבל מן הישראל בעד מה שמכר לו דבר המתקיים אסור לקנות מהן אף לרש"י אפי' דבר המתקיים דאע"ג דליכא משום אזיל ומודה מ"מ איכא ביה משום ולפני עור דממציא לו מעות לקנות בהמה להקרבה ותדע דרש"י מודה בהך סברא שהרי בהך בעיא משום הרווחה א"ד משום ולפני עור איכא להקשות לפי' רש"י דפי' לשאת ולתת היינו מקח וממכר תיפת ממכר אבל מקח מאי לפני עור איכא וצריך לתרץ דאיכא לפני עור לפי שממציא לו מעות לקנות צרכי אליל כדכתבו התוס' להדיא לפירש"י והיינו בדאינו ידוע שיש לעכו"ם מעות הרבה כדפרישי' ומה שפירש"י במתני' דחניות המעוטרות דלמזבן מינייהו דבר המתקיים שרי דהתם מוכר עצב הוא ולא אזיל ומודה היינו בהתם עכו"ם דידוע שיש לו מעות הרבה דלית ביה נמי משום לפני עור ולפ"ז אין צריך לדחוק לפירש"י דחזר בו ממה שהיה מפרש לשאת ולתת היינו מקח וממכר כמו שכתבו התוס' במתניתין דחניות המעוטרות וכ"כ הרא"ש דלפירש"י בהך דחניות המעוטרות לשאת ולתת דמתני' לא איירי אלא במכירה וכו' דליתא אלא אף בלקיחה לרש"י איכא צד איסור היכא דאין ידוע שיש לעכו"ם מעות דשמא ממציא לו מעות לקנות צרכי אליל ואסור משום לפני עור כדכתבו התוס' ולא כדכתבו במתני' דחניות המעוטרות ודו"ק : ומ"ש ורבינו תם פירש שאין במכירה כו' כלומר דל"ת בדבר שאין מתקיים אלא אפילו בדבר המתקיים אינו שמח דאין יודע אם ירויח במקחו והשתא אין בין פירש"י לפר"ת אלא תרתי חדא דלפירש"י אסור למכור דבר המתקיים אפי' שאינו לצורך תקרובת משום דאזיל ומודה אבל לפי' ר"ת אין בזה איסור אידך דלפירש"י אסור ליקח מהם אפילו דבר המתקיים אם אין ידוע שיש לעכו"ם מעות הרבה משום דשמא ממציא לו מעות לצרכי אליל ואיכא משום לפני עור אבל לפיר"ת אין בזה איסור שהרי ר"ת מפרש לשאת ולתת דמתני' לשאת מהן המעות ולתת להן דבר הראוי לתקרובת אליל אבל ליקח מהם דבר המתקיים שרי ולא חיישינן דממציא לו מעות לצרכי אליל אבל למכור להן דבר הראוי לתקרובת אליל בין לפירש"י בין לר"ת אסור אפי' אית ליה בהמה לדידיה דכיון דבעיין לא איפשיטא אזלינן לחומרא ואע"ג דלרש"י הוי טעמא דאיסורא משום דאזיל ומודה כשאר מקח וממכר ולר"ת הוי טעמא דכשיש לו הרבה להקריב משבח לאליל שלו שזימנה לידו להקריב ברווח ומן המוכחר הילכך בבהמה איכא עפי אזיל ומודה משאר מקח וממכר מ"מ לענין הדין לא פליגי . ותימה לפי' ר"ת הא דתנן בפרק א"מ (דף כ"ט) ההולכין לתרפות אסור לשאת ולתת עמהם צריך נמי לפרש לשאת מהן המעות ולתת להן דבר הראוי לתקרובת אליל אבל ליקח מהן שרי דליכא במקח וממכר משום אזיל ומודה והרי בגמרא (דף ל"ב) בפיסקא ההולכין לתרפות וכו' קאמרינן אמר שמואל עכו"ם ההולך לתרפות בהליכה אסור דאתי ומודה קמי אליל וכו' ונראה דהאי דכתוב בספרים שלנו דאתי ומודה קמי אליל הגה"ה היא ולא גרסינן לה וכך הוא הנוסחא באלפסי ובאשיר"י בהליכה אסור בחזרה מותר וכו' ותו לא ואיכא למידק אמאי דפירש"י בדף ו' דבאזיל ומודה אסור משום לא ישמע על פיך וכ"כ רבינו ואמאי לא אמרינן דאסור משום לפני עור י"ל דהאי אזיל ומודה לא חמיר טפי מגיפוף ומנישוק שאין העכו"ם מוזהר עליו וא"כ ליכא הכא משום לפני עור דבכלל הוא אף באליל היכא שאין הישראל חייב מיתה אלא באזהרה בלחוד אין העכו"ם מוזהר עליו : ואסור לשלוח לו דורון פ' בתרא (דף ס"ה) ר' יהודה שדר ליה קורבנא לאבידרנא ביום אידו אמר ידענא ביה דלא פלח לאליל רבא אמטי ליה קורבנא לבר שסך אמר ידענא ביה דלא פלח לאליל מכלל דכי פלח לאליל אסור לשלוח לו דורון : ומ"ש ולקבלו ממנו כו' בפ"ק (דף ו') ההוא מינאה דשדר ליה דינרא קיסרנאה לר"י נשיאה ביום אידו הוה יתיב ר"ל קמיה אמר היכי אעביד אשקליה אזיל ומודה לא אשקליה הוה ליה איבה א"ל ר"ל טול וזרוק אותו לבור לפניו אמר כ"ש דהוה ליה איבה כלאחר יד הוא דקאמינא וכתב הרא"ש שם וז"ל אלמא אי לא מצי לאישתמוטי דלא להוי ליה איבה הוה שקיל אע"ג דאזיל ומודה וכן בפ' א"מ שרי לבת ישראל לאולודי לארמאית בשכר משום איבה וכו' וכ"כ בהגהות מיימוני רפ"ט ע"ש סה"ת וכ"כ הסמ"ג וכ"כ רבינו ואם א"א לו שלא יקבלנו משום איבה יקבלנו ממנו אלא דמ"ש ולא יהנה בו וכ"כ הרמב"ם רפ"ט דמשמע דכיון שקבלו ממנו משום איבה והעכו"ם קאזיל ומודה הילכך לא יהנה בו קשה דזו מניין להם דדילמא דוקא דכדי דלא ליהוי אזיל ומודה יהיב לו ר"ל עצה שישליכו לבור בפניו כלאחר יד דכיון שרואה שאבד ממנו לא ישמח ולא אזיל ומודה וגם לא יהיה לו איבה כסבור דבאונס נפל מידו אבל היכא דאי אפשר לו לעשות כן וצריך לקבלו משום איבה דהשתא אזיל ומודה מנ"ל שלא יהנה בו וצ"ל דס"ל דכיון דע"י שקבלו לדורון זה ביום אידו מהעכו"ם קאזיל ומודה חשיב כאילו נהנה מאליל הילכך לא יהנה בו : ואסור להשאילן וכו' משנה שם רפ"ק ובגמרא (דף ו') אסיק רבא דכולהו משום דאזיל ומודה הוא ולא פליג ר"ת אלא אמקח וממכר : ומ"ש ודוקא בלא ריבית כ"כ התוס' והרא"ש דבריבית דלצער הוא לו ולא אזיל ומודה שרי : ומ"ש לחלק בין מלוה בשטר למלוה ע"פ ברייתא בשם ר"י בן קרחה ואיפסיקא הילכתא הכי : ומ"ש והאידנא כו' כל זה בתוס' רפ"ק דע"ז בד"ה לפרוע מהן וכו' ובאשיר"י שם ואם נשא ונתן וכו' שם (דף ו') תניא אידיהן של עכו"ם נשא ונתן אסור וריש לקיש מפרש אידיהן אין לפני אידיהן שרי ור' יוחנן קאמר אידי ואידי אידיהן קרי לה ואסור אפילו נשא ונתן לפני אידיהן בא"י דאילו בח"ל אפילו לכתחלה שרי כדלעיל ורב אלפס פסק כר"ל דתניא כוותיה וכן פסק הרמב"ם רפ"ט אבל התוס' וכ"כ הרא"ש בשם ר"י דלית הילכתא כר"ל לגבי ר' יוחנן אלא בתלת מילי כדאיתא ר"פ החולץ ואע"ג דת"כ דר"ל הלכה כר"י וכ"פ בסה"ת אבל הר"ן דהה ראיית התוספות והסה"ת והכריע דשרי כדעת הרי"ף והרמב"ם והכי נקטינן וכן בש"ע כתב כלשון הרמב"ם : אסור ליכנס לבית עכו"ם וכו' דכיון דאחשביה כולי האי דנכנס לביתו דילמא אזיל ומודה אבל בשוק דלא אחשביה לא חיישינן דילמא אזיל ומודה :

עכו"ם

ואסור לשלוח לו דורון ולקבלו ממנו וכו' שם (ו:) ההוא מינא דשדר ליה דינרא לר"י נשיאה ביום אידו אמר היכי אעביד אשקליה אזיל ומודה לא אשקליה הויא ליה איבה א"ל ר"ל טול וזרוק לבור בפניו אמר כ"ש דהו"ל איבה כלאחר יד הוא דקאמינא ופירש"י כלאחר יד שלא יבין שמדעת השלכתו וכיון שרואה שאבד ממך לא ישמח ומשמע ודאי דהאי זריקה כלאחר יד דקאמר בפניו צריך לזרוק דהא פירושא דמאי דאמר ליה טול וזרוק לבור בפניו הוא ועוד דאי שלא בפניו למה לו לזורקו כלאחר יד יזרקנו להדיא ועוד דאי שלא בפניו מה הועיל בזריקה זו דכיון דעכו"ם לא ידע בה אזיל ומודה דאין לומר שאח"כ יודיענו דאם כן הו"ל לפרושי אלא ודאי כדאמרן. וכך הם דברי רש"י ולפיכך יש לתמוה על הרמב"ם ורבינו שסתמו וכתבו שלא יהנה בו ולא פירשו שצריך לאבדו בפניו :

ומ"ש ובמי שמכירין בו שאינו עובד אליל הכל מותר בפרק השוכר את הפועל (סה.) רב יהודה שדר ליה קורבנא לאבידרנא ביום אידו אמר ידענא ביה דלא פלח אליל : ואסור להשאילן ולשאול מהן ולהלוותן וללוות מהן כבר כתבתי שהם שנויים במשנה (ב.) ושהטעם משום דאזיל ומודה :

ומ"ש ודוקא בלא ריבית אסור להלוותן וכו' כ"כ שם התוספות והרא"ש וטעמא משום דליכא למיחש דאזיל ומודה דלצער הוא לו מדאמרינן בפ"ק דקידושין ליזבון איניש ברתיה ולא לוזיף בריביתא וכ"כ הר"ן בשם ר"ת : ומ"ש ואסור לפורען וליפרע מהן כבר כתבתי שהוא שנוי במשנה שם : ומ"ש דמלוה על פה נפרעין מהן וכו' הכי איפסיקא הלכתא בגמרא (ו:) : ומ"ש והאידנא אפילו מלוה בשטר חשוב כמציל מידם אפי' אינו ריבית כ"כ שם התוספות דאמר בירושלמי אפילו מלוה בשטר אובדת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מחובו והא דקאמר בגמרא מלוה בשטר אין נפרעים מהן היינו כשידינו תקיפה עליהם וכ"כ הרא"ש בשם ר"י דהאידנא דידם תקיפה ובקל מעלילין להפקיע אפילו מלוה בשטר חשוב הכל כמציל מידן :

ומ"ש אבל היכא דאיכא משכון קאמר בירושלמי שאין נפרעין מהן וכו' וכתב א"א ז"ל וכל זה מיירי כשאינה בריבית וכו' שם וגם התוס' כתבו על הסיא דירושלמי מיהו בכל ענין חשיב כמציל מידן שכמה פעמים אובדות אפילו במשכון ונראה שטעמם מפני שהלוואות דהאידנא הם בריבית וכטעמם דהרא"ש דאי בשלא בריבית היאך היו באים לחלוק על הירושלמי :

ואם נשא ונתן ביום האיד אסור שם פשוט בגמרא : ומ"ש ובג' ימים שלפני האיד בא"י להרי"ף מותר ולר"י אסור שם פלוגתא דר"י ור"ל ות"כ דר"ל ופסקו הרי"ף והרמב"ם הלכה כר"ל משום דתניא כוותיה והתוס' כתבו בשם ר"י דאע"ג דתניא כוותיה דר"ל מ"מ הלכה כר"י והביאו ראיה לדבריהם וכתב הרא"ש דכן מסתבר : אסור ליכנס לבית העכו"ם ביום חגו וליתן לו שלום מצאו בחוץ וכו' ברייתא בס"פ הניזקין (סב.) : ב"ה וכתוב בא"ח בשם הר"ם דדוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה אסור לכפול אבל ברכה דליכא שם ליכא קפידא :

עכו"ם

דרישה

אסור למכור להם אלא מיני תקרובות ומשום לפני עור וגו' ולדעת ר"ת אפילו יש לו כבר מאותו המין גם כן אסור ע"ש באשר"י ותמצא שם מבואר יפה עכ"ל מ"ו : [ד] ור"ת פי' כו' אלא משום שקונה לצורך אליל והא דקתני מתניתין דג' ימים לפני אידיהן אסור לשאת ולתת עמהן כתב ר"ת בכוונת דמיירי במוכר להם צורכי אליל דוקא וה"פ אסור לשאת מהם המעות וליתן להם מילופיהן אלא כיון דקתני בברייתא אין לוקחין מהם כתב הרא"ש דמיירי בדבר שאינו מתקיים וכ"ל הא דסתם רבינו בפי' ר"ת (ולא כתב דאיירי מתני' במוכר להם צורכי אליל או קונה דבר שאינו מתקיים עכ"ס) משום דאפשר דס"ל דלשאת דמתני' מיירי שקונה מהם דבר שאינו מתקיים אלא שא"כ קשה דלא הוה פי' דלשאת דומיא דלתת דמיירי דוקא בדבר הצריך להן לתקרובות אבל לפי' ר"ת ניחא וק"ל : [ה] ואם א"א לו שלא יקבלנו כו' יקבלנו ממנו ולא יהנה כו' ז"ל ב"י יש לתמוה על רבינו והרמב"ם שסתמו וכתבו שלא יהנה בו ולא פי' שצריך לאבדו בפניו כדאיתא בגמ' שצריך לזרוק לפני הנכרי לבור או למקום האבוד כלאחר יד ופירש"י כלאחר יד שלא יבין שמדעתו השליכו וכיון שרואה שנאבד ממנו לא ישמח וכ"פ ב"י בש"ע ע"ש ויש ליישב דמש"ר ואם א"א לו שלא יקבלנו ר"ל שגם להשמט ממנו להשליכו א"א לו אלא הנכרי עומד עליו עד שיקבלנו ויהנה ממנו וק"ל : [ו] ואסור לכפול לו שלום לעולם לפיכך טוב כו' ואצטרך לכפול לו ז"ל הגמ' ס"פ הניזקין אין כופלין שלום לעכו"ם רב חסדא מקדים ויהיב שלמא רב כהנא אמר שלמא למר ופירש"י אין כופלין שלום לעכו"ם דהא דנותנין שלום לעכו"ם מפני דרכי שלום הוא דשרי ובמדא מינייהו סגי למימר להו ופי' הר"ן מקדים להו שלום כדי שלא יצטרך לכופלו אם ישאלו שלום תחילה . שלמא למר פירש"י ור"ן שלא היה בלבו לברכו אלא לבו היה לרבו וכתבו התוס' וצ"ע שלא יהא בזה כמו גניבת דעת ועל מנס פי' כן דלא קאמר אלא דאין כופלין לו שלום עכ"ל תוס' ושם רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואזיל גניבא כו' עד אזיל לגבייהו א"ל שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי א"ל מנא לך דכפלינן שלמא למלכא א"ל דאמר רב יהודה אמר רב מניין שכופלין שלום למלך שנאמר ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים לך דוד ועמך בן ישי שלום שלום לך ושלום לעוזריך עכ"ל הגמ' . והנה מכאן דכפילת שלום הוא מה שאנו עונין אמר הנותן לחבירו . שלום עליך שלום וכמו שהשיב אבישי לדוד שלום לך שלום לך . ומה שאמר עוד והשלום לעוזריך בזה לא נתן שלום לדוד אלא השיבו תשובה על מה ששאלו דוד דכתיב לעיל מיניה (בדברי הימים א' סימן י"ב עכ"ל) וילא דוד לפניהם ויען ויאמר להם אם לשלום באתם אלי לעזרני כו' וכשיב לו ע"ז ושלום לעוזריך ואפשר שכמו שהם היה כפילת השלום בתשובת אבישי לדוד שאמר לו תחילה אם לשלום באתם מזה למדו שבתורת השלום כופלים

פרישה

שהרי המעות מתקיימים בידו ואזיל ומודה עליהם ואינו מתיר אלא למכור לו דבר שאינו מתקיים : (יא) ור"ת פי' שאין במכירה משום דאזיל ומודה הטעם דכשהוא קונה אינו יודע אם ירויח אם לאו וכשמוכר הוא ירא שמא יוציא המעות קודם שימצא לקנות סחורה אחרת ועד"ר : (יב) ואסור להשאילן ולישאל מהם ולהלוותם וללוות מהם (בח"מ סי' ע"ג מבואר דסתם שאלה לאלתר וסתם הלואה ל' יום ועוד יש חילוק דשאלה הדר בעיניה והלואה לא הדר בעיניה וזה מבואר בגמרא עכ"ס) י"א גורים ללוותן ולישאל אטו להלוות ולהשאיל וי"א שגם בזה אזיל ומודה שהישראל צריך לו גמ' מ"ו : (יג) אבל מותר להלוותן בריבית דלצער הוא לו ולא שייך לומר אזיל ומודה : (יד) ואם נשא ונתן ביום האיד אסור ודינו כמ"ש בסימן הסמוך אם לקח בהמה תעקר כו' : (טו) ובג' ימים כו' לרב אלפס מותר ולרבינו יואל אסור וב"י הביא בשם התוס' דגרסינן ולר"י אסור : (טז) ואסור לכפול לו שלום פי' אפילו שלא ביום האיד דהא דנותנין שלום לעכו"ם

יגא

עכו"ם ההולך לתרפות פי' לטעות למרחוק בהליכה אסור לשאת ולתת עמו ובחזרה מותר משנה פ' אין מעמידין (כט :) ומפרש בגמ' דהיינו טעמא דבהליכה אסור משום דאזיל ומודי ובחזרה מותר דמאי דהוה הוה :

וכו"ש ואם נקשרים חבורות חבורות יחד אף בחזרה אסור וכו' שם בגמרא (לג .) הבאים מותרים אמר ר"ל לא שנו אלא שאין קשורים זה בזה אבל קשורים זה בזה אימור דעתו לחזור ופירש"י קשורים שחוזרים חבורה חבורה יחד ולא כד בכד : **וישראל** ההולך לתרפות בהליכה מותר וכו' גם זה שם ומפרש טעמא דבהליכה מותר דילמא הדר ביה ולא אזיל בחזרה אסור כיון דאביק בה מהדר הדר ואזיל : ומ"ש ואם ישראל מומר הוא גם בהליכה אסור גז"ש וטעמא משום דכיון דמומר הוא ודאי אזיל : והאידנא כתב הרמב"ן בשם רש"י שהכל מותר כלומר כל מה שנזכר בסימן זה לאיסור האידנא מותר וטעמא משום דלאו עובדי אליל הם כלומ' דאינם יודעים בטיב אליל ע"כ (א) וכדאמרינן בפ"ק דחולין (יג :) עכו"ם שבח"ל לאו עובדי אליל הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם ולא אזלי ומודו : ואע"ג דמתנדבין ונותנין המעות לכהניהם מותר לו להלוותם וכו' עד ס"ף הסימן כ"כ שם התוס' והרא"ש וכ"כ הר"ן בשם סה"ת ומיהו כתב הר"ן ואעפ"כ בעל נפש ימנע וכן כתב הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מהירושלמי : ב"ה ובת"ה כתב בסי' קצ"ה לענין לשלוח דורון בזה"ז ביום שלפני אידם או ביום שלאחריו :

קמט עיר שיש בה אליל אסור לילך שם אם הדרך מיוחד לאותו העיר לבד וכו' משנה בפ"ק דע"ז (יא :) : ומ"ש ומש"ה קאמר בירושל' שלא אסרו אלא באכסנאי וכו' כתב א"א הרא"ש ז"ל יש שכתבו שאם יהודים דרים בעיר מותר וכו' שם : וכתב הרשב"א ומשום

להקדים לו שלום כדי שלא יתחיל העכו"ם ויצטרך לכפול לו :

עכו"ם ההולך (יז) לתרפות (יח) פי' לטעות למרחוק בהליכה אסור לשאת ולתת עמו (יט) בחזרה מותר. (כ) ואם נקשרים חבורות חבורות יחד אף בה"זה אסור שניכר הדבר שדעתו להזור שם וישראל ההולך לתרפות (כא) בהליכה מותר לשאת ולתת עמו ובחזרה אסור (כב) ואם ישראל מומר הוא גם בהליכה אסור. והאידנא (כג) כתב הרשב"ם בשם רש"י שהכל מותר (כד) דלאו עובדי אליל הם ולא אזלי ומודי. ואע"ג דמתנדבין ונותנין המעות לכהניהם מותר לו להלוותן שאין כהניהם קונין מהם לא תקרובות אלו ולא נויה אלא אוכלים ושותין אותם ועוד כיון שעיקר פרנסתינו מהם ואנו נושאין ונותנין עמהם כל ימות השנה ואם היינו פורשים מהם ביום אידם היה לנו איבה לכך שרי והכי תניא בתוס' בד"א בעכו"ם שאינו מכירו אבל אם מכירו מותר מפני שהוא כמחניף לו ותניא נכנס לעיר ומצאם שמחים שמח עמהם מפני שהוא כמחניף להם :

קמט [א] (א) **עיר** שיש בה אליל אסור לילך שם אם הדרך מיוחד לאותו העיר לבד (ב) כגון שאין הדרך כבושה מכאן לשם אלא לאותה העיר אבל אם יש מעבר לעבור משם לעיר אחרת מותר ופירש"י דטעמא משום חשדא שיחשדוהו שהולך לשם לאליל ומשום הכי קאמר בירושלמי שלא אסרו אלא באכסנאי אבל בן עיר מותר. שיירא מותר שכן דרך שיירא לילך בכ"מ. (ג) כתב א"א הרא"ש ז"ל יש שכתבו (ד) שאם יהודים דרים בעיר מותר דתלינן דלדבר עם היהודים הולך שם ומתוך הירושלמי אינו משמע כן (ה) דלא שרי אלא בבן עיר שהיה חוץ לעיר והולך לביתו ע"כ וכתב הרשב"א ומשום הך טעמא דהשדא אפילו ישראל הדר בעיר שיש בה אליל אסור לילך לרחוב שאליל שם אם אין אותו רחוב פתוח לשווקים אחרים (ו) דנראה כהולך שם כדי לעובדה (ז) וכל שכן שאסור ליכנס לעולם לחצר אליל ואפי' לדבר עם א"ד מהם

עכו"ם ההולך לתרפות וכו' משנה פ"ה"מ (דף כ"ט) ובגמ' (דף ל"ב) מהלך בין עכו"ס לישראל ובין ישראל מותר ובין קשורין לאינן קשורין וכמ"ש רבינו והדבר פשוט דלרש"י הוי טעמא דאזיל ומודה ובין למכור או ליקח אסור ולפר"ת אין איסור אלא למכור דבר הראוי לתקרובת אליל כדלעיל ומה שקשה מגירסתינו לפירוש ר"ת כתבתי לעיל בסמוך : ומ"ש והאידנא כתב רשב"ם בשם רש"י וכו' כ"כ בסה"ת ובסמ"ג והגהת מיימוני שכתב רשב"ם בשם רש"י וכ"כ הרא"ש רפ"ק וז"ל ב"י כל מה שנזכר בסימן זה לאיסור האידנא מותר וכו' עכ"ל ומ"מ צ"ע בהא דאסור ליכנס לביתו של עכו"ס ביום אידו וליתן לו שלום אי שרי האידנא דאע"ג דרבא אמטי ליה בעצמו קורבנא לבר שסך וכו' דנכנס לביתו ואשכחיה דיתיב עד צואריה בוורדא וכו' התם שאני דידע ביה בודאי דלא פלח לאליל אבל האידנא דאינו ודאי אלא מחזיקין להו דאינן יודעין בטיב אליל כל כך אע"ג דאם היינו פורשין מהם שלא לישא וליתן עמהם ביום אידם כשהעכו"ס צריך ליהודי לישא וליתן עמו ודאי היה לנו איבה מ"מ אין איבה באי דלא נכנס לביתו ליתן לו שלום ודוקא בנכנס לעיר ומצאם שמחים שמח עמהם אבל אין לו ליכנס לכתחילה לעיר כדי לשמוח עמהם כל שכן ליכנס לביתו לכתחילה ליתן לו שלום כנ"ל :

קמט עיר שיש בה אליל וכו' משנה בפ"ק (סוף ד' י"א ובדף י"ב) ת"ר עיר שיש בה אליל אסור ליכנס לתוכה ולא מתוכה לעיר אחרת דר"מ וחכ"א כל זמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור אין הדרך מיוחדת לאותו מקום מותר פי' ר"מ אוסר הכל בכל ענין וחכמים פליגי אר"מ דל"מ דמתוכה לעיר אחרת דשרי ולא חיישינן לחשדא דנראה שהלך לתוכה היום לעבדה ושוב הולך מתוכה לעיר אחרת דודאי תלינן דכבר היה בעיר לצרכיו ועכשיו יצא משם אלא אפי' ליכנס לתוכה היום נמי שרי כשאין הדרך מיוחדת לאותו מקום וידוע דהלכה כחכמים וכסתם משנה וז"ל רש"י בדף י"ב כל היכא דתני שיש בה אליל משמע שהיום עובדין לירא' שלהם עכ"ל : ומ"ש כגון שאין הדרך כבושה מכאן וכו' פי' לפירושו שאין אותו הדרך הכבושה מכאן לשם אלא כדי לילך לאותה העיר לבד אבל אם יש מעבר מאותו הדרך הכבושה לעבור ממנו גם לעיר אחרת מותר דהרואה אומר למקום אחר הולך וכן פי' רש"י סוף (דף י"א) ולשון הס"ע ההולך ממקום למקום אסור לעבור בה אם הדרך מיוחד לה ובהגה"ה דהיינו שאין עוברין מאותה עיר לעיר אחרת עכ"ל אין ספק דמ"ש דהיינו שאין עוברין מאותה עיר רצונו לומר דמעיר שיצא ממנה כדי לילך לעיר שיש בה יריד ביום חגם אין דרך יוצאה מאותה עיר לילך לעיר אחרת אלא הדרך מיוחד לאותה עיר שיש בה אליל לבדה : ומ"ש ופירש"י וכו' ומש"ה קאמר בירושלמי וכו' נראה דרבינו קשה לו מ"ש אכסנאי מבן העיר ולכך הביא פירש"י דהשתא יתיישב דכיון דטעמא משום חשדא בבן העיר ליכא חשדא דכל מי שמכיר לזה שהוא ישראל מסתמא ידע מאיזה עיר הוא ואם לא ידע שואלו מאיזה מקום אתה כדי שלא יחשוד בכשרים :

כתב א"א הרא"ש ז"ל יש שכתבו וכו' איכא למידק ליש שכתבו אפילו אין יהודים בעיר אמאי לא תלינן דלדבר עם אחד מבני העיר הולך שם וכמו שכתב רש"י במשנה וז"ל מהו לילך לשם לאותה העיר ביום אליל שלהם לספר עם אחד מבני העיר עכ"ל וי"ל דבשכל העיר עכו"ם לא תלינן לקולא דמסתמא כיון שכל בני העיר עובדין היום לירא' שלהם אין שום עכו"ס בעיר שיניח האליל שלו ויהא עוסק עם היהודי בצרכיו אם כן למה הלך היהודי לשם ואיכא חשדא אבל אם יהודים דרים בעיר תלינן דלדבר עם היהודים הולך שם דבכל היכא דאיכא לדונו לזכות ליכא חשדא תדע שהרי כשאין הדרך מיוחד לאותו העיר מותר דליכא חשדא כיון דאיכא למיתלי לזכות ולומר למקום אחר הוא הולך הכי נמי כשיהודים דרים בעיר ליכא חשדא : ומ"ש ומתוך הירושלמי אינו משמע כן כו' פי' מדמחלק בירושלמי דאכסנאי אסור ובן עיר מותר וקשה אמאי לא קאמר דאפילו אכסנאי נמי מותר כיון דאיכא שם יהודי בן עיר דתלינן דלדבר עם היהודי בן עיר הולך שם אלמא דאכסנאי לעולם אסור ומיהו יש לדחות ולומר דהא פשיטא ליה היכא דידוע דאיכא יהודים בעיר דאפילו אכסנאי מותר אלא הכא איירי דליכא בעיר אלא יהודי אחד בלבד דר בעיר ואינו מפורסם שדר שם יהודי כיון שאין שם אלא אחד בלבד והיא גופא אתא לאשמועינן דבן עיר שרי וליכא חשדא דדילמא לא ידעי אינשי דבן עיר הוא ולא ידעי נמי דדר בעיר שום יהודי וא"כ איכא חשדא קא משמע לן דלא חיישינן להא וצריך לומר לפ"ז דליש שכתבו לא התירו אלא ביהודים הרבה שלא הו ארבע דהדבר מפורסם וליכא חשדא אבל דברי הרא"ש נכונים דמדקתני בירושלמי בסתם אכסנאי אסור בן עיר מותר משמע דאין חילוק בין דר שם יהודי אחד ובין שדרים שם יהודים הרבה לעולם אכסנאי אסור :

וכתב הרשב"א וכו' נראה דמסתמא אין הרשב"א חולק אפירוש רש"י דכל היכא דתני שיש בה אליל משמע שהיום עובדין לירא' שלהם וא"כ הא דאסור לילך לרחוב שאליל שם וכו' ר"ל דאם היום עובדין לאותה אליל בבית אליל שעומד ברחוב פלוני אסור לישראל לילך לאותו רחוב אא"כ שאותו רחוב פתוח לשווקים אחרים דתלינן דהולך לשווקים אחרים : ומ"ש וכ"ש שאסור ליכנס לעולם לחצר אליל

דרכי משה

אליל דדוקא בימיהם היה שם אליל משמע ל' שררה ואלהות אבל עתה ששם קדשים שלהם כשם ב"א אין קפידא בהזכרה והקרא מוכח אלהים אחרים לא תזכירו עכ"ל וכ"ה בהגמ"י פ"ז ובתא"ו ני"ז ח"ד דוקא שלא בלשון חשיבות אלא בלשון ב"א אבל לקרותן קדשים כמו שמזכירין אותו הא"י וכו' ע"ש :

קמח (א) ובמרדכי רפ"ק דע"ז התיר מט"א וז"ל ומותר להלות לעכו"ם בזה"ז אע"ג שהם נותנים תקרובות אליל לכומר ביום אידם לפי שאין נותנין לכומר כ"כ שלא יכול למצוא אותו דבר מעט ללות מעכו"ם אחרים אע"פ שאנו לא היינו מלוין אותו עכ"ל וכ"ה בהגמ"י פ"ט וכתב בת"ה סי' קצ"ח דאף בזמן הזה אם רצה לשלוח לו ביום אידם ישלח לו מבע"י מבערב ולא ביום האיד עצמו ואם חל יום שלפני האיד בשבת ישלח ביום האיד עצמו דאית ביה איבה אם ישלח לו אח"כ או קודם זמן רב מפני שיש לעכו"ם לסימן אם שלחו להם ביום אידם עכ"ל :

יראה

פרישה

לעכו"ם מפני דרכי שלום הוא דשרי ובמלא ומכא סגי עד"ר : (יז) עכו"ם ההולך לתרפות ז"ל התוס' פי' הר"ר שמעיה מקום טינופת כמו בית הטורפה ובירושלמי מפרש לשון תרפים ולפי' הללו לא הו"ל לרבינו (אבל גם רש"י ד' כ"ט ע"ב פי' לטעות עכ"ם) לפרש לטעות :

(יח) לטעות למרחוק בגמ' לא כתב האי למרחוק ואפשר דכתבו רבינו משום שכן משמע ל' ההולך לתרפות או י"ל דכיון שהולך למרחוק ואדוק בו כ"כ אזיל ומודה משא"כ בקרוב דכיון שמיירי שלא ביום אידם מותר אבל דוחק לומר דבקרוב אפילו בחזרה אסור דיחזור לשם ויודה דאם כן הו"ל לפרושי ואחר כך מצאתי שגם רש"י כתב לשון למרחוק :

(יט) ובחזרה מותר מאי דהוה הוה גמרא מ"ו : (ך) ואם נקשרים חבורות חבורות פירש"י שחוזרין חבורה חבורה יחד ולא כד בכד : (כא) בהליכה מותר לשאת ולתת עמו דדילמא הדר ביה ולא אזיל דאכתי ליכא למימדיה ובחזרה אסור דמהא הדר ואזיל ולא אמרינן גבי מאי דהוה הוה כמו גבי עכו"ם דכיון דאדיק ביה הדר ואזיל מ"ו : (כב) ואם ישראל מומר הוא אפילו בחזרה אסור כיון דמומר הוא ודאי אזיל לשם ומודה : (כג) כתב הרשב"ם בשם רש"י שהכל מותר פי' כל מה שנזכר בסי' זה : (כד) דלאו עובדי אלילים הם ר"ל שאינו יודעין בטיב אליל כדאמרינן עכו"ם שבח"ל לאו עובדי אליל הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם ב"י :

סי' קמט (א) עיר שיש בה אליל פי' ביום אידם וכמו שמוכח בסמוך מדברי הר"י כמ"ש שם וכן פירש"י בהדיא פ"ק דע"א דף י"א וכ"כ בס"ע בהדיא ועד"ר :

(ב) כגון שאין הדרך כבושה כו' פי' הדרך הנכבש מכאן לשם לא נכבש אלא בשביל אותה העיר ולא להלוך משם והלאה וכפירש"י בהדיא דף י"א : (ג) כתב א"א הרא"ש ז"ל יש שכתבו כו' וזהו שייך ג"כ לפי' ר' יונה דבסמוך דאל"כ קשה כיון שהרא"ש לא הביא אלא פי' דרבי' יונה כמ"ש בסמוך א"כ אמאי כ"כ : (ד) שאם יהודים דרים בעיר מותר פי' להלוך שם ישראל אחר : (ה) דלא שרי אלא בבן עיר שהיה חוץ לעיר כו' דה"א לא ילך משם חוץ לעיר (או אף אם הלך לא ילך לביתו ביום האיד עכ"ה) כדי שלא יראנה הרואה ויסבור שהוא בינו משם והולך שם לשסור וק"ל : (ו) דנראה כהולך שם לעובדה פי' ויחשדנו שאר הישראלים הדרים שם בעיר : (ז) וב"ש שאסור לכנס לעולם לחצר אליל פי' אפילו בלא יום איד. (ואפילו על עסקי רבים כגון יום שמעמידים בו את המלך עכו"ם רא"פ עכ"ה) :

דרישה

ולא בשאילת שלום תחלה . אלא שקשה שהרי שם בגמרא אמרו מנין שכופלין שלום למלך משמע דוקא למלך וגם משמע דהכפל הוא בשאלה כמי שהיה כופל גניבא בשאלת השלום לרב הונא ולרב כהנא שוב ראיתי בחכמת שלמה ומצאתי שכתב הא דאמרינן שם בגמרא שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי ז"ל בי"ס גורסין שלמא למר שלמא למר ופי' בגליון לכל א' היה אומר כן ולא שהיה כופל עכ"ל . גם י"ל דהיינו מעליותא דמלך דאפילו בשאלה צריך להכפיל לו שלום וה"ה לרבנים שנקראים מלכים כדאיתא שם אבל לשאר כל אדם אין כופלין להם כ"א בחזרה שאז הסברא נותנת להכפיל לו שלום ע"ד שאנו אומרים למי שנותן לחבירו לפרא טבא הוא משיב לו שנה טובה . אבל מ"מ אין כוונת הגמרא והפוסקים לזה שאין מה שמשיבין שנה טובה נקרא כפילת שלום גם ל' תשובה זו משתנה בין בני א"ש לפי הזמן ולפי המקום שקלתם אינם משיבין שנה טובה . לכן נראה שכמו ששאלת המלך בכפל הוא מה שאומרים שלמא עליך מלכא ב"פ כנ"ל בגניבא כן וע"ד זה הוא מן הדין להשיב לכל אדם בכפל שלום עליך שלום עליך ומנהגינו גם כן שמשיבין שלום עליך שלום . והיותר נראה דגם דברי אבישי לדוד לא היה בל' תשובה לחוד כי מ"ש לו בראשונה שלום שלום לך היה התחלה לשאלת שלום ולבסוף השיבו לו על שאלתו אם לשלום באתם והשיב לו ושלום לעוזריך ובזה עדיפות במלכים שכופלין להן שלום בתחלה משא"כ כל אדם שהמתחיל נותן לחבירו פ"א שלום וחבירו נותן לו שלום פעמיים . כי המתחיל ואומר לחבירו שלום עליך אינו ל' שאלה עד שתאמר שחבירו משיב לו שלום עלי וחוזר ונותן לו שלום דא"כ למה נותן לו שלום אלא הו"ל גם כן לשואלו בשלומו וא"ל שכן הוא באמת שחוזר ושואלו דהא אינו חוזר ומשיב לו חבירו השואלו תחילה ועוד דא"כ הו"ל השלום עליך בה"א אלא אין כאן שאלה ותשובה כלל אלא המתחיל אומר לו שלום עליך ר"ל מברכו בהשלום והוא מכפיל לו בשלום ואומר שלום עליך ועוד שלום וק"ל :

סי' קמט [א] עיר שיש בה אליל ז"ל רש"י עיר שיש בה אליל שיום איד יש לבני העיר היום לאליל שבעיר עכ"ל מדכתב יום איד יש כו' משמע שמפרש עיר שיש בה אליל

רגלפרי

מהם ואפשר אפילו על עסקי רבים ואפילו על פקוח נפש אסור ליכנס שם (ה) כדאמרינן גבי מעיין המושך מים לפני אליל שלא ישתה אפילו אי מאית אי לא שתי ע"כ והר"י כתב ומשום אליל שבעיר אין לאסור לילך שם אלא מיירי שעושין יריד ביום האיד ולפי שעבו"ם מתקבצין מכמה מקומות והולכים שם אסור [ג] שלא יהא נראה כאחד מהם הולך שם לסחורה ולכבד אליל (ט) אבל בעיר שעושין שם יום איד ואין הולכין שם משאר מקומות לא מצינו שיהא אסור לילך לשם משום חשדא (י) וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. עיר שיש בה יריד של אליל (יא) [ג] וכל מי שלוקח שום דבר נותן מכס לאליל אסור ליקח משם כלום בין אם יתן מכס או לא יתן שאם יתן מידי מהני לאליל ואם לא יתן הרי זה נהנה ממנה:

ומשום הך טעמא דחשדא אפי' ישראל הדר בעיר שיש בה אליל אסור לילך לרחוב שאליל שם וכו'. ב"ה כ"כ בא"ח בשם הרשב"א לפי פירש"י שפירש טעמא משום חשדא: וה"ר יונה כתב ומשום אליל שבעיר אין לאסור לילך שם וכו'. הרא"ש ז"ל כתב בשם דברי הרב רבינו יונה ומפני כך כתב רבינו וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ואין לשונו מדוקדק דלא שייך האי לישנא אלא כשמביא שתי סברות ומסכים לאחת מהן אבל הכא שלא הביא הרא"ש אלא סברת ה"ר יונה לבד לא שייך למימר לשון מסקנת אלא כך הו"ל וכן דעת א"א ז"ל (א):

עיר שיש בה יריד של אליל וכל מי שלוקח שום דבר נותן מכס לאליל

אליל וכו' כלומר אפי' אין עובדין היום לאותה אליל דהא פשיטא דאיכא חשדא לעולם דומיא דמעיין המושך לפני אליל דלא ישתה וישתה מפני שנראה כמשתחוה לאליל דאמרינן בגמרא דאצטריכא הך בבא לאורויי דאע"ג דאי לא שתי מיית בצמא ואיכא למיתלי דלא נתכוין לשחות לאליל אלא לשתות מן המעיין ואפ"ה אסור מפני שנראה כמשתחוה לאליל הכא נמי בהולך לחצר אליל נראה שהולך לעובדה ולא תלינן לקולא בכה"ג מיהו הר"ן בפ"ק דע"ז (דף שנ"א ע"ב) חולק ע"ז שכתב וז"ל מיהו עיר שיש בה אליל דאסרינן לילך שם מפני שנראה כהולך לאליל מסתברא דהיכא דאיכא סכנת נפש מותר שאם למדנו בנראה כעובד דאפילו במקום סכנה אסור בנראה כהולך לעבוד לא למדנו ואפשר עוד לומר דאף במעיין המושך שאע"פ שנראה כעובד כיון שאינו אלא משום מראית העין היכא דאיכא סכנה ממש מותר וכי אמרינן דאי לא שתי מאית לא מאית ודאי אמרינן אלא שאפשר לבא לידי סכנה שאם לא ישתה עכשיו שמא ימות בצמא קודם שימצא מים וכ"כ בשם הר"ר אשר ז"ל עכ"ל דהיינו מ"ש הרא"ש בתשובה דמותר לברוח לבית אליל וכתבו רבינו ס"ס קנ"ז ע"ש: ומ"ש והר"ר יונה כתב וכו' לכאורה נראה דרבינו הביא דברי הר"י לאורויי שחולק הוא אמ"ש הרשב"א וא"כ לפי זה ודאי קשה מ"ש רבינו על זה וכן הוא מסקנת הרא"ש הלא הרא"ש לא הביא סברת הרשב"א בפסקיו כל עיקר כדי שיאמר שכך הוא מסקנתו כהר"ר יונה ודלא כהרשב"א וכמו שהקשה ב"י אבל הדבר ברור שרבינו הביא דברי הר"ר יונה לחלוק אכל המפרשים שכתבו בדין זה דמשמע דס"ל דכל שעובדין היום לאליל שבתוך העיר אסור לישראל לילך שם אפי' לא היה שום יריד באותו יום אבל הר"י מחלק בין יריד לשאינו יריד ומשום הכי לאחר שהביא הרא"ש המשנה והברייתא והירושלמי ומה שיש שכתבו אם יהודים דרים וכו' והשיג עליה כתב אח"כ והר"ר יונה כתב לא אסור לילך אלא ביריד וכו' שכתב בלשון מחלוקת אמ"ש תחלה והוא דהראשונים לא חילקו בין יריד לשאין שם יריד אבל ה"ר יונה מחלק ומתיר בשאין שם יריד והביא הרא"ש דבריו במסקנתו לאורויי דהכי ס"ל וכך הם דברי רבינו דלאחר שהביא המשנה ופי' רש"י והירושלמי ומה שכתבו והשגת הרא"ש דמשמע דהראשונים לא חילקו בין יריד לשאינו יריד הביא על זה דברי הר"ר יונה שחולק ומחלק בין יריד לשאינו יריד והכניס דברי הרשב"א בתוך דברי הראשונים לפי שמדבריו נמי משמע שאינו מחלק בין יריד לשאינו יריד א"כ גם עליו חולק הר"ר יונה וכתב אח"כ וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דלא כהראשונים וכדפרישית ודו"ק מ"כ ע"ש מהרש"ל ומהך דהר"י כ"ל לאיסור גמור לילך לאותן יריד שעושיהם כגון במדינות הללו וכה"ג והעולם סומכין אר"א שכתב הרא"ש לקמן בסוף סימן זה וצ"ע עכ"ל: **עיר** שיש בה יריד של אליל וכו' משנה שם (סוף דף י"ב) עיר שיש בה אליל והיו בה חנויות מעוטרות וכו' ופירש"י ודרך העכו"ם להיות להם יום שוק ויריד ביום אידם עכ"ל בא לישב מה ענין מכס דמדבר בו בסוגיא למה שעובדים שם היום אליל וקאמר דדרכם לעשות יריד ביום אידם ואפשר דמש"ה כתב רבינו עיר שיש בה יריד של אליל וכו' וע"פ פירש"י. אבל התוס' הקשו על פי' וכתבו לכך פי' ר"ת דהכא מיירי ביריד שעשוי להניח בו מכס ושלא ביום אידם מיירי עכ"ל. ונראה עיקר דכך הוא דעת רבינו ולכן כתב עיר שיש בה יריד של אליל כלומר שאין שם איד היום אלא דהיריד עשוי לאליל להניח בו מכס של אליל וז"ש בסוף דבריו וכל זה איירי ביריד שאינו ביום איד וכו' פירוש האיסור וההיתר הכל מיירי ביריד שאינו ביום איד ודו"ק: ומ"ש אסור ליקח משם כלום וכו' שאם יתן מידי מהני לאליל ואם לא יתן ס"ז נהנה ממנה שמנחת לו המכס (שם דף י"ג) תניא רבי נתן אומר יום שאליל מנחת בו את המכס מכריזין ואומרים כל מי שנוטל עטרה ויניח בראשו ובראש חמורו לכבוד אליל יניחו לו את המכס ואם לאו אל יניחו לו את המכס יהודי שנמצא שם מה יעשה יניח נמצא נהנה לא יניח נמצא מהנה כו' ופי' רש"י נהנה מן הריח של עשבים או בשמים מהנה נותן מכס וכתבו התוס' פ"ה נהנה מן הריח ואף ע"פ שמניחין לו את המכס ויהנה אינו נקרא נהנה מאליל כיון שהמעות שלו וא"כ יש לתמוה לכאורה דדברי רבינו שפי' נהנה שמנחת לו המכס דלא כדברי פירש"י והתוספות וי"ל דרבינו ס"ל דלא גרע האי נהנה שמנחת לו המכס מאפרוחין שקננו באשירה וצריכין לאמן או אין צריכין לאמן ועולה באילן א"כ הנאת כל האשרה כשעובד תחתיה ומה שפי' רש"י נהנה מן הריח טעמו דלישנא דברייתא משמע דנהנה מאליל עצמה ולא דנהנה בהנאות הבאות ממנה וכן דייק לישנא דתוס' שכתבו ואע"פ שמניחין לו את המכס ויהנה אינו נקרא נהנה מאליל כיון שהמעות שלו כלומר שאינו נקרא בשם זה דנהנה מאליל עצמה אלא הנאה הבאה לו מחמת אליל ולא מאליל עצמה כמו שכתב רבינו בריש סימן קמ"ב שכתב רבינו בשם שאליל אסורה בהנאה כך כל הנאות הבאות ממנה אסורות כו' והשתא ודאי הך הנאה שמנחת לו המכס נמי מקרי הנאה הבאה ממנה ופשיטא דאסורה אלא דברייתא דעדיפא מינה קאמרה דאף נהנה מאליל עצמה דהני עשבים ובשמים הן של תקרובת אליל כדפי' רש"י לשם להדיא אמאי דקאמר ר"ל לא שנו אלא מעוטרות בוורד והדס דקא מתהני מריחא ופירש"י בוורד והדס של תקרובת אליל כו' דקא מתהני מריחא וורד והדס דרך לשוטחן לפני אליל ואסור משום תקרובת אליל ועלה מייתי הך ברייתא דר' נתן אבל ודאי דהנאה דהנחת המכס נמי אסור וכ"כ הר"ן להדיא וז"ל נמצא נהנה מן הריח א"נ במה שמניחין לו את המכס עכ"ל ועוד נראה בעיני דרש"י ז"ל שפי' נהנה מן הריח מילתא דפסיקא נקט דאי משום דנהנה שמנחת לו המכס איכא תקנתא לאיסורא דיוליך הנאה ליס המלח כדלעיל בסימן קמ"ב אבל נהנה מן הריח ליכא תקנתא להך איסורא והשתא לא צרכינן למידחק ולפרושי כפי' התוספות: ורבינו כתב בסתם דביריד של אליל אסור לכתחילה ליקח שום דבר אפי' לא יתן מכס מטעמא דנהנה שמנחת לו המכס דאין לו לבוא ולבא על סמך שיוליך הנאת המכס ליס המלח דפשיטא דלכתחילה מיהא אסור אך קשה ממה שפי' רש"י בפרק רבי ישמעאל אמתני' אליל שיש לה גינה כו' דשלא בטובה פי' בחנם מותר ליהנות מהם ומביאו רבינו בסימן קמ"ג ומצאתי בשלטי הגבורים ע"ש רבינו ישעיה אהרון בפ"ק דע"ז דהא דאמר יניח נמצא נהנה שמנחת לו המכס היינו דוקא כשמניח עטרה על ראשו ונראה שנהנה מפני כבוד אליל אבל במקום שמניחין המכס סתם לכל אדם כמו שעושין היום לירידים שלנו שעושין חירות לכל אדם בשוה אינו נראה כנהנה מאליל עכ"ל לפי זה איכא למימר דמה שפירש רש"י דבחנם שרי היינו דוקא שכל העולם נהנין ממנו שלא בטובה אבל אם מוחלין ליחיד שלא בטובה אסור דנהנה מאליל והא דכתב ריא"ז דוקא כשמניח עטרה על ראשו כו' אתא לאורויי דבכה"ג שמניח עטרה על ראשו כו' אע"פ שכל העולם עושין כך אסור מאחר שנראה ומפורסם שכל אחד ואחד נהנה מפני כבוד אליל וא"כ דאפי' אינו מניח עטרה על ראשו אם אינן מניחין המכס אלא ליחיד או יחידים אסור דהא נהנה מאליל אבל בעושין חירות לכל אדם אין זה נהנה מאליל והשתא מ"ש רבינו בסימן קמ"ג דנהנה שמנחת לו המכס היינו היכא שיחיד לבדו או יחידים לבדן נהנין מהנאה זו ואין עושין חירות לכל אדם בשוה ובמרדכי פר"י כתב וז"ל כתב ראבי"ה הא דאין נהנין בטובת הנאה כגון שלא היה בא לכומר זה הריוח אם לא ע"י זה אבל מה שאנו נותנין להם למס מקרקעותינו ולקנות פירות גינותיהם מותר שאם לא יקנה ישראל יש עכו"ם רבים שיקנו. ואע"ג דאמרינן בפ"ק יניח נמצא נהנה לא יניח נמצא מהנה משמע דתרוייהו אסירי י"ל דהתם וורד והדס תקרובי אליל הוי הלכך אפי' שלא בטובת הנאה אסור אבל הכא גינה ומרחץ עשוי להנאת עובדין ור"ת התיר לאפות בתנורין שלהם משום דרחוקין הן מן אליל דמהנה אסור אינו אלא בקרובין לאליל כי ההיא דגינה ומרחץ שהוא לשם אליל והר"פ זצוק"ל כתב דדוקא גינה ומרחץ שהיא לשם אליל מיתסרא בטובת כומרים אבל דברים שהם של כומרים לעצמם שרי לשכור מהם א"כ מיירי הכא כשהשכר לאליל עכ"ל וצריך ביאור לדברים אלו והוא כי ראבי"ה מפרש בטובה בשכר שלא בטובה בחנם ופי' הא דאסור כשמגיע טובת הנאה לכומרים דוקא כשלא היה מגיע ריוח לכומרים אם לא ע"י זה אבל מה שמהנה לכומרים שנותנין להם מס בשביל שאנו בונין על הקרקעות כו' מותר אחר כך קשיא ליה דאף ע"פ דמטעם מהנה אינו אסור דהכא יש עכו"ם רבים שהיו הכומרים נהנים מהם בכה"ג אבל מטעם נהנה שאנו נהנים בישיבת קרקעותיהם ובקניית הפירות אמאי לא אסרינן לה ותירץ דנהנה אינו איסור אלא בוורד והדס דהוי תקרובת אליל כו' ומשמע דמפרש כפשטן של דברי רש"י דלא הוי איסור נהנה בהנחת המכס אלא במה שנהנה מן הריוח וה"ה דהך הנאה דריוח קרקעות וריוח קנית פירות נמי שרי ומ"מ לא ס"ל כפי' התוס' שכתבו דאינו נקרא נהנה כיון שהמעות שלו דהא הכא הקרקע והפירות אינן שלו ואפ"ה שרי. ור"ת תירץ דלא קשה מהא דמהנה לכומרים דאינו אסור אלא בקרובין לאליל כו' וזה כבר נתבאר בסימן קמ"ג בס"ד ע"ש מיהו להלכה קי"ל כדברי רבינו והר"ן שמפורשין דאף נהנה בהנחת מכס גרידא

דרכי משה

קמט (א) ונראה לפ"ז דאף לחצר שיש בו אליל מותר לילך הואיל והר"ר יונה והרא"ש ס"ל דאינו אסור אלא כשעושים יריד ביום האיד הא בלא"ה שרי ואפילו למ"ש הרשב"א דאסור לילך שם ומשמע דאפי' אין יריד שם אסור לילך שם מ"מ משמע דלא אסור רק כשאין עובר דרך משם למקום אחר אבל עובר דרך משם למקום אחר שרי דלא גרע מעיר

דרישה

אליל ר"ל שעבודת האליל נתפשטה בכל העיר דהיינו ביום איד שלהם ומשום הכי סתם המשנה ולא הוצרך לפרש דמיירי ביום איד וזהו ג"כ טעם רבינו שסתם ודו"ק: [ב] שלא יהא נראה כא' מהם הולך שם לסחורה ולכבד אליל כו' ז"ל מ"ו מכאן נ"ל דאיסור גמור לכ"ע לילך לאותן יריד שעושים כגון במדינות הללו ובעמיכה שמתקבצין לשם מרחוק ביום איד שלהם וכה"ג והעולם סומכין אהא שאומרים שכתב הרא"ש לקמן וצ"ע עכ"ל (וקשה לפי דברי רש"ל היה לו לרבינו להביא כאן הי"א בל' פלוגתא ועוד דכאן כתב דהרא"ש הסכים להר"י ולקמן מביא הי"א סתם אלא נראה פשוט דר"י בא לפרש המשנה שהביא רבינו בר"ס דאיירי ביריד ביום האיד ולעיל מבואר דאיירי שאין שום דרך אלא לאותה עיר לבד ולקמן מיירי באופן שיש היתר לילך שם שיש שם מעבר משם לעיר אחרת ולכן אין שום נ"ע על ההכנס שמותר לילך לשם ומאחר שיש שם ודאי מעבר לעבור משם לעיר אחרת ודוק עכ"ה) ועמיכה הוא מקום הכל לאדמי"ר שמתקבצים מכמה מקומות לשם מרחוק ביום איד שלהם: [ג] וכל מי שלוקח שום דבר נותן מכס לאליל כו' הרא"ש מסיק לקמן אפילו אם הוא ביום אידם כיון שהוא יריד וכ"ל דשאני הכא שהאיד אינו כו' כמ"ש בפרישה ופי"ל דהרא"ש אינו מתיר אלא דבר הצריך לעצמו דהוי כדבר האבוד ולכן מתיר אפילו ביום האיד ולעיל מיירי שרוצה לקנות לסחור ולהשתכר וראיה לזה שהר"ן הביא ג"כ הי"א שהביאם הרא"ש אות באות וכתב אח"כ ז"ל ומיהו כי שרי משום דבר האבוד היינו דוקא בדברים שהוא צריך להם,

פרישה

(ח) כדאמרי' גבי מעיין כו' פי' אע"ג דהתם נמי יש משום פקוח נפש אפ"ה אסור לשתות שמא יאמרו שעושה לאליל ה"ה נמי כאן ביש חשד שאסור ג"כ בפקוח נפש וק"ל: (ט) אבל בעיר שעושין שם יום איד כו' מלשון אבל בעיר כו' שכתב משמע שהוא פי' מ"ש בריש דבריו ומשום אליל שבעיר כו' דמיירי אפילו בעיר שעושין שם יום איד אלא שאין הולכין שם מכמה מקומות מותר לילך שם וממילא מ"ש לעיל בריש הסי' אסור לילך שם מיירי נמי דוקא ביום איד שלהם וכן מוכח נמי מהתחלת ל' דברי רבי' יונה שכתב משום אליל שבעיר אין לאסור כו' ולא כתב דמשום אליל וגם משום האיד אין לאסור כ"א כשיש שם ג"כ יריד גם ממ"ש שם אלא מיירי שעושין יריד ביום האיד ולא קאמר אלא מיירי שיש שם איד ויריד באותו איד. מכל זה ש"מ שבכלל מ"ש עיר שיש בה אליל כאילו אמר עיר שיש בה איד וכמ"ש בתחילת הסי' מל' רש"י וק"ל: (י) וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ל' זה אינו מדוקדק דלא שייך האי לישנא אלא כשמביא שתי סברות ומסכים לא' מהם אבל הכא שלא הביא אלא סברת ר"י בלבד לא שייך לומר ל' מסקנא אלא הל"ל וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל ב"י. מיהו י"ל משום דפירש"י הוא ידוע ושבק הרא"ש פירש"י ונקט פר"י הו"ל כאילו הביא פי' שניהן והסכים לפירוש ר"י גם י"ל משום דרבינו סתם וכתב בתחילת הסי' כפירש"י וכתב עליו ור"י כתב בל' פלוגתא מ"ה כתב עליו וכן מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ור"ל שהרי הביא דברי ר"י לחוד: (יא) וכל מי שלוקח שום דבר נותן מכס לאליל פי' אבל אינו ביום האיד כדלקמן מ"ו דאילו ביום האיד אסור לשאת וליתן

עמכן כדלעיל סי' קמ"ח והרא"ש מסיק לקמן דמותר אפילו אם הוא יום אידם כיון שהוא יריד וכ"ל דשאני הכא שהאיד אינו אלא סימן ליריד משא"כ בעיר שיש בה אליל דר"ל שהביעוש

לאליל אסור ליקח מהם כלום וכו' ברייתא שם (יג): ומ"ש לפיכך פעמים שהעכו"ם מוכר חפץ ואומר לא אתננו אלא בכך וכך ועוד פשוט לאליל פלוני וכו' כ"כ שם התוס': וכתב בספר התרומה ואם אינו מזכיר בפירוש אליל וכו' כן כתב הגמיי' בשמו בפ"ט מהלכות ע"ז וכ"פ התוס' (יג.) בשם סמ"ג וכן כתב הכלבו:
ודוקא ביריד שנותנים המכס לאליל אסור ליקח מהם אבל ביריד שאין נותנין מכס לאליל או ליקח מבע"ה שאין לוקחין ממנו מכס מותר כדתניא הולכין ליריד של עכו"ם וכו' שם רמי האי ברייתא אההיא דלעיל בסמוך ומשני דלא קשיא כאן בתגר דשקלי מיכסא מיניה כאן בבע"ה דלא שקלי מיכסא מיניה:
ב"ה מהרי"ק בשורש קצ"ה דמכס שהיה קבועה ע"פ השר ואח"כ אמר השר שמה שיתנו היהודים יקנו ממנו צורת אליל שרי ליהודים לפרוע המכס כיון דמתחילה לא הוקבע מכס זה לשם אליל וגם עכשיו אין פורעין יותר ממה שהיו פורעים מקודם: ואהא דתניא כותב ומעלה בערכאות שלהם מפני שהוא כמציל מידן פירש"י כותב שטרות ומעלה בערכאות שלהם מקום גדוליהם ושופטיהם ומעלה שטרותיו לפניהם לחתום ואע"פ שכבוד ותפארת הוא להם ואיכא למימר דאזיל ומודה מותר מפני שהוא כמציל מידם שמתוך כך יהיו לו עדים ומסייעין להציל מן העוררין: וכתב הר"ר יונה א אפילו במקום שאין נותנין מכס לא התירו לילך שם לקנות אלא אלו וכו':
וכתב א"א הרא"ש ז"ל וי"א דהאי יריד יום חג הוא ואפ"ה מותר ליקח כל דבר שצריך וכו' עד וכ"כ רב האי בתשובה הכל שם וכן כתב הר"ן ג"כ ומ"ש והיינו דקאמר משום מיעוטינהו כלומר דאמרינן בגמ' בההוא פירקא (יג:) וכתב הר"ן ומיהו כי שרי משום דבר האבד היינו דוקא בדברים שהוא צריך להם לעצמו אבל להשתכר בהם לא דהנאת ריוח לא מיקרי דבר האבד והכי מוכח בפ"ק דמ"ק (י:): ב"ה ורבינו ירוחם כתב נראה כי בזה"ז אין עושים לשם אליל ומותר ללכת ליריד ליקח ולמכור עכ"ל:
והאידנא נוהגין היתר לישא וליתן להלוותן ולפורען וכו' וגם האידנא אינו מצוי שיתנו המכס לאליל וכו' עד ולא נוייה הם דברי הרא"ש שם: **עכו"ם** ההולך ליריד שמוכרין שם אליל וצרכיה וכו' עד סוף הסימן ברייתא בפרק א"מ (לב:) ומפרש טעמא משום דישראל אמרינן ודאי אליל הלך למכור דאי חמרא או גלימא הלך למכור כאן היה מוכרן לנו אבל עכו"ם אימור גלימא זבין חמרא זבין וכתב הרי"ף ז"ל דאין אנו צריכין לטעם זה דהא אסיקנא בפרק השוכר את הפועל (סד.) דדמי אליל ביד עכו"ם מותר:
קנ מצוה להתרחק מדרך אליל ד' אמות ישב לו קוץ בפני אליל וכו' עד סוף הסימן ברייתא בפ"ק דע"ז (יב.): ומ"ש אפי' אי מאית אי אף ביריד ביום אידם ואפי' נותנין מכס לכומרים: עכו"ם ההולך ליריד וכו' פא"מ (דף ל"ב) וע"ל סימן קמ"ד וסי' קל"ב:

גרידא נמי אסור ודוקא ביחיד או יחידים אבל כשעושין חירות לכל אדם בשוה אין בזה איסור כדאמרן: ומ"ש ואם לקח משם בהמה וכו' שם בגמ' ופירש הקונטרס מן הארכובה ולמטה אבל עיקור שתטרף בו אסור לעשות כן בידים בבהמה ואף ע"פ שהיא אסורה בהנאה עכ"ל והתוספות כתבו על מה שפי' דעיקור של טריפה אסור דלא נהירא כדפרישית לעיל גבי עוקרין על המלכים אלא הכי קאמר דיו בכך ויכול להיות שמותרת בהנאה ואף על גב דמעות ופירות וכל אינך אסורות בהנאה מ"מ גבי בהמה יכול להיות דסגי בקנסא דעיקור עכ"ל ולעיל דף י"א בד"ה עיקור כתבו דעיקור שיש בה טריפה לגבי מלכים אסור באכילה קאמר ומותר בהנאה דהכי איתא בתוספתא בדין עוקרין על המלכים ע"ש. ומדברי רבינו שכתב כאן בסתם נראה דס"ל דבעיקור למטה מן הארכובה סגי ואינו אסור לא בהנאה ולא באכילה דאל"כ הו"ל לפרש דאסורה באכילה או בהנאה:
ומ"ש לפיכך פעמים וכו' כן כתבו התוס' בשם הר"ר ברוך והוא בעל סה"ת וכן כתב הגהות מיימוני בשמו סוף פ"ט דע"ז עיין שם וכן כתב סמ"ג לאוין מ"ה: ומ"ש ודוקא ביריד וכו' שם בגמ' רמי הך ברייתא דהולכין ליריד וכו' אהך דלעיל ומשני דל"ק כאן בלוקח מן התגר דשקלי מיניה מיכסא כאן בלוקח מבעל הבית דלא שקלי מיכסא מיניה וסבירא ליה לרבינו דביריד שאין נותנין מכס לאליל הוה ליה כלוקח מבעל הבית ביריד שנותנים בו מכס לאליל דבין כך ובין כך לא נהנה מאליל ולא מהנה לאליל: ומ"ש וכתב הר"ר יונה אפי' במקום שאין נותנין מכס וכו' נראה דדעת הר"ר יונה מדקאמר לשם דטעמא דברייתא דלוקחין מהן בהמה עבדים ושפחות וכו' משום מיעוטינהו ופירש רש"י שממעט העכו"ם ומדלדלן שלוקח בהמתן שמשתמשין בהן והכי נמי עבדים ושפחות דממעטי שרי והוקשה להר"ר יונה דאם כן אמאי לא תניא סתמא לוקחין מהן כל דבר למה פרט בהמה עבדים ושפחות ותירץ דהני דוקא אית בהו משום מיעוטינהו אבל כסות וכלים וכו'. אך קשה דא"כ למאי דמפרש דכל זה מיירי ביריד שאינו יום איד וליכא משום אזיל ומודה אמאי אסרו כסות וכלים וי"ל דמשום דכותב ומעלה בערכאותיהם דכבוד ותפארת הוא להם הוה ליה כמיקר שם אליל: **ומ"ש** בשם הרא"ש וי"א דהאי יריד יום איד הוא וכו' פי' לפי זה מותר ליקח כל דבר אפי' כסות וכלים דלגבי דידיה הוה ליה דבר האבוד ושרי וגבי דידהו ליכא רווחא וכו'. ואם כן ליכא משום אזיל ומודה: ומ"ש והאידנא נהגו היתר וכו' כלומר אין חוששין לשום דבר ונהגו היתר

ממנה (ב) שמנהת לו המכס. ואם לקח משם בהמה תעקר (יב) שיחתוך פרסותיה מהארכובה ולמטה פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח לפיכך פעמים שהעכו"ם מוכר חפץ ואומר לא אתננו לך אלא בכך וכך ועוד פשוט לאליל פלוני או שרגילים שנותנין לאליל הפשוט שמקיימין המקח בו אסור לישראל ליקח ממנו וכתב בספר התרומות ואם אינו מזכיר בפירוש אליל אלא אומר אתננו לך בכך וכך ופשוט יותר מותר (ג) ואפילו אומר (יג) [ד] ועוד פשוט יותר לאלוה שלו אפשר שהוא מותר דשמא דעתו ליתנו לעניי עכו"ם ודוקא ביריד שנותנין המכס לאליל אסור ליקח מהם אבל ביריד שאין נותנין מכס לאליל או ליקח מבעל הבית (יד) שאין לוקחין ממנו מכס מותר כדתניא הולכין ליריד של עכו"ם ולוקחין מהם עבדים ושפחות אחד עבד עכו"ם ואחד עבד ישראל בתים שדות וכרמים וכותב ונותן ומעלה בערכאות שלהם (טו) מפני שהוא כמציל מידם וכתב ה"ר יונה אפי' במקום שאין נותנין מכס לא התירו לילך שם לקנות אלא אלו מפני שדברים אלו אין אדם מוכר אותם אלא מפני חסרון כיס (טז) הילכך משום מיעוטינהו שרי לילך שם וליקח מהם אבל כסות וכלים העשויין לסחורה אסור לילך שם וליקח מהם (יז) שאין זה כמציל מידם אלא מהנה ומעשיר ודאי הדר שם מותר ליקח כל דבר כיון דלא יהבי מיכסא אבל לילך שם וליקח לא התירו אלא עבדים ושפחות ובהמות שהן יישוב ללוקח ומיעוט למוכרים וכל זה איירי ביריד שאינו ביום האיד (יח) אבל אם הוא ביום האיד אסור לשאת ולתת עמהם כדפי' לעיל (יט) וכתב א"א הרא"ש ז"ל וי"א דהאי יריד יום איד הוא ואפ"ה מותר ליקח כל דבר שצריך משום דילמא לא משכח להו אלא ביריד והוה ליה לגבי דידיה דבר האבוד וגבי דידהו ליכא רווחא דביריד זול תרעי טפי משאר זימני (כ) והיינו דאמר משום מיעוטינהו כלומר דממעט להו רווחא ומטעם זה נמי מותר למכור לו סחורה אובדת וכ"כ רב האי בתשובה (כא) והאידנא נוהגין היתר לישא וליתן להלוותן ולפורען אף ביום אידם מהטעמים שכתבתי למעלה וגם האידנא אינו מצוי שיתנו המכס לאליל ואם יש מכס הוא לכהנים ואוכלין ושותין אותו ואין קונין ממנו לא תקרובת אליל ולא נוייה ע"כ. עכו"ם ההולך ליריד שמוכרין שם אליל וצרכיה (כב) מותר לשאת ולתת עמו בין בהליכה בין בחזרה (כג) [ה] שאין אנו תולין שמכר שם אליל (כד) וישראל ההולך שם בהליכתו מותר בחזרה אסור שאנו אומרים ודאי אליל מכר שם:

קנ

מצוה להתרחק מדרך אליל ד' אמות ישב לו קוץ ברגלו בפני אליל או נתפזרו לו מעות לפניה לא ישוח להסיר הקוץ וליטול המעות (א) מפני שנראה כמשתחוה לה ואם אינו נראה כמשתחוה לה כגון שמצדד עצמו מותר מעיין המושך מים בפני אליל לא ישחה וישתה ואפילו אי מאית אי לא שתי

פרצוף

קנ מצוה להתרחק וכו' בפ"ק דע"ז (יז) הרחק מעליה דרכך זו מינות כו' ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה אמר רב חסדא ד' אמות: ישב לו קוץ ברגלו וכו' שם (דף י"ב) וצריכא דאי תנא קוץ משום דאפשר למיזל קמיה עד שיעבור מכנגד אליל אבל מעות דלא אפשר אימא לא. ואי תנא

מעות

דרכי משה

מעיר שיש בה אליל אמנם בס' חסידים כתב דכל ההולך דרך שם אין תפלתו נשמעת תוך ל' יום אבל לא מחמירים בכך כ"כ: (ב) ע"ל סימן קמ"ג מ"ש שם בשם המרדכי: (ג) במרדכי דפ"ק דע"ז אוסר בכה"ג:

אבל

פרישה

היריד בשביל האליל ולכבודה וק"ל ועד"ר: (יב) שיחתוך פרסותיה מהארכובה ולמטה פירש"י דעיקור של טריפה אסור לעשות בידים אע"פ שהיא אסורה בהנאה וכתבו התוס' עליו ולא נהירא כו' אלא ה"ק דיו בכך ויכול להיות שמותרת בהנאה ואע"ג דמעות ופירות וכל אינך אסורין בהנאה מ"מ גבי בהמה יכול להיות דסגי בקנס דעיקור ע"כ מ"ו: (יג) ועוד פשוט יותר לאלוה שלו ואינו אסור אלא כשאומר ועוד פשוט לבנין אליל תוס' דע"א דף י"ג ועד"ר:
(יד) שאין לוקחין ממנו מכס דדוקא כשקנה מהתגרים לוקחין: (טו) מפני שהוא כמציל מידם פירש"י ולכך מותר להלוות בערכיהן אע"פ שזה כבוד להן ואיכא למיחש שאזיל ומודה שמתוך כך יהיה לו עדים ומסייעין אותו להציל מן המעוררים: (טז) הלכך משום מיעוטינהו שרי פי' שם אברייתא הנ"ל יהיב טעמא דמותר לקנות מהם כדי למעטינהו ר"ל למעט העכו"ם:
(יז) שאין זה כמציל מידם נראה שהוא מפרש מציל מידם לשון הפרשה שמפרים מהם וממעט אותם בדברים המתקיימין וס"ל דהאי מפני שהוא כמציל מידם הוא נתינת טעם אמה שמותר לקנות מהם עבדים ושפחות דאל"כ האי כמציל מידם מאן דכר שמיה אלא ודאי כדפרישית וה"ק מה שמותר לקנות מהן הוא מפני שממעט להו ולהכי כסות וכלים דלא ממעט להו אלא מהני כו' אסור אבל אין לומר דגם הוא מפרשו דקאי אסיפא דברייתא ומעלה בערכאות שלהן וכדלעיל דא"כ מאי נתינת טעם הוא זה לאסור לקנות כסות וכלים שאין זה כו' וק"ל: (אבל לילך שם וליקח כו' אף על גב דלא יהיב מיכסא לא התירו כו' דוקא הדר שם כיון דלא יהיב מיכסא וגם לא הוציא הוצאות ושום טירחא מותר לקנות כל דבר ודוק עכ"ה):
(יח) אבל אם הוא ביום האיד כו' ר"ל ועכו"ם מתקבלין מכמה מקומות לשם: (יט) וכתב א"א הרא"ש זכרונו לברכה וי"א כו' ק"ק והרא"ש כתב מיבעי ליה שהרי פליג על ר"י וכ"ל דאדרבה מדכתב בסוף דבריו והאידנא נהוג היתר משמע דליה לא סבירא ליה כי"א דסברי דאפילו מדינא מותר וכך הם המשך דברי הרא"ש ויש אומרים אפילו ביום אידם מותר כו' והאידנא כו' פי' אבל אפילו אם נאמר דאסור מדינא ודאי האידנא שרי וק"ל: (כ) והיינו דאמר משום מיעוטינהו כו' ק"ק מאי ראיה הוא זה הא גם לר"י שפיר קאמר משום מיעוטינהו שרי וי"ל דשם ברא"ש לא הביא כלל דברי ר"י ולא ידע שיש לפרשו בענין אחר ולהכי מייתי שפיר ראיה ממאי דאמרינן ולמעטינהו שרי: (כא) והאידנא נהגו היתר כו' וזהו סיום דברי הרא"ש: (כב) מותר לשאת ולתת עמו בין בהליכה בין בחזרה כו' כיון שאינו ביום אידם וגם אינו הולך עתה לטעות כדלעיל לא חיישינן דאזיל ומודה: (כג) שאין אנו תולין שמכר שם אליל פי' שמא דעתו לקנות אליל אחרת בדמים ועד"ר: (כד) וישראל ההולך שם כו' בחזרה אסור כו' דאמרינן מאמר שהלך שם והוא יהודי בודאי משום דאליל היה בידו והלך לשם כדי למוכרה ונמצא דמי אליל של ישראל בידו גמרא מ"ו ר"ל דאי הלך שם כדי למכור חמרא או גלימא לנו היו מוכרם אבל עכו"ם אימר גלימא או חמרא זבין:
סי' קנ (א) מפני שנראה כמשתחוה לה ולפי מאי דקי"ל דכל דבר שאסור משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור ה"ה כאן אפילו אין שום אדם רואהו אסור וכן מבואר בסמ"ג סימן

י"ט

דרישה

להם לעצמו אבל להשתכר בהם לא דהנאת ריוח לא מקרי דבר האבוד עכ"ל וב"י מביאו:
(ד) ועוד פשוט יותר לאלוה שלו כו' (ז"ל רש"ל בביאורי סמ"ג פי' אפילו כשרוצה ליתן אח"כ בלא פשוט אסור שבודאי ממעות המקח יקח פשוט ויתנו לע"א דאל"כ פשיטא שנהנה ואסור עכ"ה) ואינו אסור אלא כשאומר ועוד פשוט לבנין אליל תוס' והיינו לקדם פלוני דנקט רבינו ר"ל לצורך קדם פלוני ומ"מ מאחר שלא הזכיר רבינו לצורך או לבנין וכתב סתם לקדם פלוני נראה לומר דס"ל דיש חילוק בין אם מזכיר שם אליל ואומר בשביל קדם פלוני לאומר סתם בשביל אלוה שלו ומכאן נראה דמכ"ש דמותר ליתן לעניי' סתם כשהם מחזרין על הפתחים וא"צ לומר לו שנותן בשביל אלוה שלו יותר לאלוה שלו עיין בהגה"ת רמ"א בש"ע דכתב דוקא אם אמר סתם ועוד פשוט לאלוה ולא אמר שלו: [ה] שאין אנו תולין שמכר שם אליל וכתב הרי"ף דאין אנו צריכין לטעם זה דהא אסיקנא בפרק השוכר דדמי אליל ביד עכו"ם מותר עכ"ל וב"י הביאו אבל מ"מ רבינו לטעמיה אזיל דס"ל בסימן קמ"ד כר"ת דהיכא דהדמים ביד עכו"ם אסורים שמא מכרה לקנות אליל אחרת דאינו מותר אלא שידוע שמכרה לעשות צרכיו בדמיה כגון לפרוע חובותיו וכמ"ש ב"י לעיל דר"ת ס"ל דהאי דקאמר בגמרא חמרא זבין גלימא זבין דוקא נקט והרי"ף כתב דתירוצא בעלמא קאמר ובאמת לא צריכנא ליה דהא אסיקנא כו' ע"ש בבית יוסף:

אבל

חדושי הגהות

קמט א ז"ל הב"ח נראה דדעת ה"ר יונה מדקאמר לשם טעמא דברייתא דלוקחין מהם בהמה עבדים ושפחות וכו':

הדרישה

(ג) פרצוף המקלח מים בברכים לא יניח פיו וישתה מפני שנראה כמנשק לאליל:

קנא דברים המיוחדין למין ממיני אליל (א) אסורין למוכרן לעולם לעובדי אותה אליל שבאותו המקום ואם קונה הרבה ביחד שניכר הדבר שהוא קונה אותם לסחורה מותר והדברים שאינן מיוחדין לה מוכרין אותם סתם ואם פירש העכו"ם שהן לאליל אסור למוכרו לו (ב) אא"כ פסל אותם מלהקריב לאליל ואם העכו"ם מחזר אחר דברים המיוחדין לאליל ומערים לכלול דברים אחרים עמו או כיוצא בזה כדי שלא יבינו שקונה לצורך אליל אסור למוכרם לו [ואם אין רגילין להקטיר לו אלא לבונה כל דבר מותר למכור להם חוץ מלבונה וכל לבונה אסורה בין זכה בין שאינה זכה וכתב הרשב"א אפי' אומר שצריך אותה לדברים אחרים אסור אערומי קא מערים אבל אם ידוע שצריכה לו לדבר אחר מותר כתב בסה"ת אם אין רגילין להקטיר אלא לבונה אסור למכור לבונה לכומר ולשאר העכו"ם מותר. וכן שעוה ביום איד אסור למכור לעכו"ם אבל בשאר ימים מותר למכור להם שעוה. וכן הגביע שתופס הכומר עו"ג בידו וקנאו ישראל אחר שפגמו עכו"ם ובטלו אסור למוכרו לעכו"ם דבשביל פגימה קטנה כזו אינו מניח העכו"ם מלעשות בו עבודתו וכן ספרי דתן אסור למכור לכל עכו"ם] (ג) מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעכו"ם עובד אלילים מוכרים ובמקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין (ד) ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה (ה) ומותר למוכרה להם על ידי ספסירא פירוש שקונה הבהמה לעצמו כדי להרויח ומוכרה מיד

מעות דממונא אבל קוץ דנערא אימא לא והאי תנא הני תרתי משום דליכא סכנה אבל מעיין דאיכא סכנה דהאי לא שתי מיית בצמא אימא לא צריכא פרצופות למה לי הא תנא מעיין דאיכא סכנת צמא וקא אסרי משום דקבעי למיתני סיפא כיוצא בו ולא יניח פיו על הסילון וכו'. ועיין בסימן קמ"ט בדברי הרשב"א דמשמע דמפרש כך דהאי לא שתי מאית כפשוטו ושם הבאתי דברי הר"ן שחולק על זה:

ומ"ש פרצוף המקלח מים בכרכים לא יניח פיו וישתה וכו' כך הוא הגירסא בספרים שבידינו בסתם שלא כתוב בכן לפני אליל ופירש"י דרך יושבי כרכים להתנהג בגדולה להכי נקט כרכים עכ"ל כלומר וה"ה בכפרים גם ברא"ש ובדרי"ף כתוב בסתם אלא שלא הזכיר הרי"ף כרכים וכן בספר יראים סוף סימן ע"א וסה"ת סי' קמ"ג כתוב בסתם שלא כתוב בהם לפני אליל וכ"כ בסמ"ק סימן ס"ה להדיא פרצופות המקלחים מים אף ע"פ שאינם של אליל וכו' אבל ברמב"ם פ"ג וסמ"ג לאוין י"ט כתוב פרצופות המקלחין מים לפני אליל וכך הוא בה"ג סוף הלכות ע"ז פרצופות המקלחין מים בכרכים לפני אליל. ומשמע דדוקא בעומד לפני אליל דנעשה הפרצוף לנוי לאליל והמנשק לפרצוף כאילו מנשק לאליל עצמה ולפ"ז אפשר דנקט כרכים לרבותא דאפילו בכרכים דדרכן לנוי וכדאיתא בפרק כ"ה ולעיל בסימן קמ"א אפ"ה בפני אליל אסור ולגירסת ספרים שלנו נמי איכא למימר דרבותא אשמועינן דאפי' בכרכים ואינן לפני אליל ומסתמא עבידן לנוי אפ"ה אסור וכ"ש בכפרים שאינן לנוי דנראה כמנשק לאליל. ואיכא לתמוה לפי גירסתינו מאי קאמר בגמרא פרצופות למה לי הא תנא מעיין וכו' כדפרישית דממעיין לא נפקא לן פרצופות דמעיין הוא מושך מים לפני אליל והשותה שותה ממנו נראה כמשתחוה לאליל גופא אבל פרצופות המקלחין מים כשאינן לפני אליל דאינן נעשין אלא לנוי ה"א דשרי לפחות בכרכים קמ"ל דאסור הלכך נראה כגירסת הרמב"ם ודעימיה דבפרצופות המקלחין מים לפני אליל דחשיבי כאליל גופה ולהכי פריך למה לי דהא תני מעיין וכ"כ בש"ע כלשון הרמב"ם ובכפרים נמי דווקא לפני אליל הוא דאסור אבל שלא בפני אליל שרי והמחמיר אפי' שלא בפני אליל תע"ב. דין כומרים שנושאין שתי וערב אם שרי להשתחוות להם עיין בת"ה סי' קצ"ו דמחמיר ועיין בש"ע דמסיק וטוב להחמיר:

קנא דברים המיוחדים למין ממיני אליל וכו' משנה פ"ק דע"ז (סוף דף י"ג) ומדתנן בסתם אלו דברים אסורין למכור לעכו"ם וכו' משמע דלעולם אסור אפילו אינו ביום איד ולא תוך ג' ימים לפני אידיהן וגם אסור לכל עכו"ם אפילו אינו כומר דגם זה בכלל לעולם דכיון דמיוחדים לאליל ודאי דלצורך אליל קבעי להו ואסור משום ולפני עור וכו' ובכלל לעולם משמע נמי דאין חילוק בין א"י לח"ל לדיכא דמתני' ואע"פ דבח"ל אינן אדוקין כ"כ באליל:

ואם קונה הרבה ביחד כו' ברייתא שם (דף י"ד) ואע"ג דאזיל האי ומזבן לאחריני ומקטרי אלפני עור מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן:

והדברים שאינן מיוחדין וכו' שם במשנה ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור: ומ"ש אא"כ פסל אותם וכו' שם במשנה ונראה דאתא לאשמועינן דלא תימא כיון דמפרש שהן לאליל א"כ אין העכו"ם מקפיד במה שהוא מחוסר אבר שהרי קונה אותו לאליל ואסור קמ"ל דהאי עכו"ם ודאי לאו לאליל קא בעי לה אלא דהוא אדוק באליל וסבר כי היכי דאיהו היה מוכר בזול לאליל כ"ע נמי אדוקין באליל ויהבו ליה בזול ומיהו אין לבו להאליל כיון דמחוסר אבר ושרי וכיוצא בזה איתא בגמרא: ואם העכו"ם מחזר וכו' שם בעיא דלא איפשיטא וכתב הרא"ש ואזלינן לחומרא: **ואם** אין רגילין להקטיר לו אלא לבונה וכו' ז"ל הרא"ש והאידנא רגילין להקטיר לבונה לאליל הלכך אסור וכו' וכך הוא דעת רבינו שכתב ואם אין רגילין להקטיר לו אלא לבונה וכו' כלומר אי איכא מקום שאין רגילין להקטיר לו אלא לבונה כמו האידנא וידוע שאין מקפידין בין לבונה זכה לשחורה כל דבר מותר למכור להם אפי' מה שנזכר במשנה שהוא מיוחד לאליל ואסור אפי' בסתם לעולם האידנא מותר למכור להם אותן דברים בסתם חוץ מלבונה וכל לבונה אסורה בין שאינו זכה בין זכה דאף על פי דבגמרא מפרש ריש לקיש דוקא לבונה זכה מ"מ האידנא דאין מקפידין אפי' אינה זכה נמי אסור מיהו ודאי משמע דאף לבונה אינו אסור כשניכר שקונה לסחורה הרבה ביחד דאלפני דלפני לא מפקדינן כדלעיל ולא היה צריך לחזור ולפרש דין זה אבל לבונה האידנא ומשמע מדברי רבינו דס"ל דלסחורה משמע דדין לבונה האידנא כדין דברים המיוחדים לאליל דקא חשיב במתני' דאסור לעולם לכל עכו"ם אפילו אינו כומר כדפרי' אלא דא"כ הביא דברי סה"ת דלבונה אינו אסור אלא לכומר וכו' וכך הוא מסקנת הרא"ש והסמ"ג וכ"כ התוספות (דף י"ד) בד"ה אבל קשבא וכתבו כן לפי זמנם דהיה נודע דאין עכו"ם מקריב בעצמו לבונה אלא הכומר וכשהעכו"ם קונה לבונה קונה אותה לשאר צרכיו: ומ"ש וכתב הרשב"א אפי' אומר וכו' איערומי קא מערים פי' חיישינן דילמא קא מערים: ומ"ש אבל אם ידוע שצריכה לו לדבר אחר מותר. נראה דאיצטריך דלא תימא דאפ"ה אסור למכרה לו משום הרואים דלא ידעי דצריכה לדבר אחר ואיכא חשדא שמוכר דבר האסור לעכו"ם קמ"ל דלא חיישינן להך חשדא: ומ"ש וכן ספרי דתנן וכו' ע"ל בסימן קל"ט מדין זה באריכות וכן מדין קלפים ודיו: מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעכו"ם מוכרים משנה שם (סוף דף י"ד) ופי' כגון מקום שלא נחשדו על הרביעה והכי מפרש בגמ': ובב"מ אין מוכרין להם בהמה גסה שם במשנה מפני שמיוחדים למלאכה ואי

אי לא שתי אינו מפורש בברייתא אבל כך משמע שם בגמ' (א):

קנא דברים המיוחדים למין ממיני אליל אסור למוכרם לעולם לעובדי אותה אליל וכו' משנה בפ"ק דע"ז (יג.) אלו דברים אסור למכור לעכו"ם אצטרובלין ובנות שוח ופטוטרות ולבונה ותרנגול לבן ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור: ומ"ש לעולם נראה דהיינו לומר שאפילו שלא ביום חגם אסור א"נ לומר שלענין זה אין חילוק בין זמן זה לזמן חכמי התלמוד כמו שיש חילוק לענין דברים הנזכרים בסימן קמ"ח:

ומ"ש ואם קונה הרבה ביחד שניכר הדבר שהוא קונה אותם לסחורה מותר שם (יד.) ומכולן מוכרין להם חבילה וכמה חבילה פי' ר"י בן בתירא אין חבילה פחותה מג' מנין וליחוש דילמא אזיל ומזבין לאחריני אמר אביי אלפני עור מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ופירש"י ג' מנין משקל שלשה מנין דהא ודאי לסחורה קא מכוון ורבינו לא כתב ג' מנין ונראה דהיינו משום דמשמע ליה דהיינו בזמנם שלא היו עשויין לקנות לסחורה פחותה מג' מנין אבל בזמן שעשויין לקנות לסחורה פחות מכן או שאין עשויין לקנות לסחורה אלא יותר ע"כ הכל לפי הזמן וכל שהוא ניכר שהוא קונה אותו לסחורה מותר והרמב"ם השמיט הא דתנא ומכולם מוכרים להם חבילה ולא ידעתי למה:

ומ"ש ודברים שאינם מיוחדים לה מוכרים אותם סתם ואם פירש העכו"ם שהם לאליל אסור למכרו לו היינו דתנן ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור: ומ"ש אא"כ פסל אותם מלהקריב לאליל פשוט הוא שכיון שפסלו לאליל לא מיתסר למוכרו והכי תנן במתניתין גבי תרנגול לבן קוטע את אצבעו ומוכרו שאין מקריבים חסר לאליל:

ומ"ש ואם העכו"ם מחזר אחר דברים המיוחדים לעכו"ם ומערים לכלול דברים אחרים עמו וכו' שם תרנגול לבן למי תרנגול לבן למי ויהבו ליה שחור וסקיל מהו למכור לו לבן וסלקא בתיקו והרא"ש גורס יהבו ליה שחור וסקיל אדום וסקיל מהו למכור לו תרנגול לבן מי אמרינן מדיהבו ליה שחור וסקיל לאו לאליל קא בעי או דילמא איערומי מערים תיקו וכתב הרא"ש דאזלינן לחומרא. ודע דבמתני' תנן רבי יהודה אומר מוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולים ופירש"י לקח העכו"ם מישראל תרנגולים הרבה מותר למכור ביניהם תרנגול לבן דכיון דשקיל מיניה אחריני לאו לאליל קא בעי להו וכתב רש"י דהאי בעיא שכתבתי בסמוך אליבא דרבי יהודה מיבעיא ליה הכי ולא לרבנן דרבנן אפילו בין התרנגולים אסרו ורבינו נראה שהוא פוסק כר' יהודה שמאחר שכתב שכשהוא מערים אסור משמע דכשאינו ניכר שהוא מערים כגון שהוא מוכר לו תרנגולים הרבה וביניהם תרנגול לבן מותר וכ"פ הרמב"ם וכ"פ רבינו ירוחם ונראה שהטעם משום דרב אשי דבעי בעיא אליביה משמע דסבר דהלכתא כוותיה דאל"כ לא הוה בעי אליביה וכיון דרב אשי דבתרא הוא סבר דהלכה כרבי יהודה הכי נקטינן:

מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעכו"ם מוכרין ובמקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין ובכ"מ אין מוכרין להם בהמה גסה משנה בפ"ק דע"ז (שם) ומפרש טעמא בגמ' (טו.) משום דחיישינן דילמא עביד בה מלאכה בשבת ופריך ונעביד כיון דזבנה קנייה ומשני משום שאלה ומשום שכירות כלומר דאי שרינן לזבוני ולא חיישינן למאי דעבדא מלאכה בשבת אתי לאושולי או לאוגורי בהמתו לעכו"ם ועביד בה מלאכה בשבת וקא עבר בלאו דלא תעשה כל מלאכה וכו' וכל בהמתך דבהמת ישראל היא ומצווה על שביתתה א"נ משום נסיוני דזימני דזבנה ניהליה סמוך לשקיעת החמה במעלי שבתא וא"ל תא נסייה ניהלי ושמע לקליה ואזלא מחמתיה וניחא ליה והו"ל מחמר אחר בהמתו בשבת: ומותר למוכרה להם ע"י ספסירא שם רב אדא שרא לזבוני אידא דספסירא אי משום נסיוני הא לא ידעה לקליה דאזלא מחמתיה ואי משום שאלה ושכירות כיון דלאו דידיה היא לא מושיל ולא מוגר ועוד משום דלא ניגלי ביה מומא. וכתב הרא"ש ספסירא הוא ישראל הקונה בהמות למוכרן לאלתר אי משום נסיוני וכו' ואי משום שאלה ושכירות כיון דלפי שעתא הוא דמזבין לא מושיל ולא מוגר ומשמע לרבינו דדוקא בכה"ג שרי שישראל מוכרה לספסירא ישראל והספסירא מוכרה לעכו"ם אבל למוכרה ע"י סרסור דעלמא כיון שרוב המכירות הם בענין זה אסור והיינו דדייק למינקט ספסירא ולא נקט סרסירא אבל רש"י פי' ספסירא סרסור וכן כתב הרמב"ם

דרכי משה

קנ (א) אבל בהר"ן פ"ק דע"ז דף שמ"ו ע"א ואפשר דבמקום סכנה שרי ולא [חיישי'] משום מראית העין והא דאמרינן דאי דלא שתי מאית לאו דוקא מאית ודאי אלא אמרינן שאפשר לבא לידי סכנה וכ"כ הרא"ש ז"ל עכ"ל וכתב מהרא"י בת"ה סי' קכ"ו דאותן כומרים או שרים שיש להן דמות אליל בבגדים או בכובעים ירא"ה טוב ליזהר למנוע בכל היכולת להשתחות

פרישה

י"ט עכ"ה): (ב) פרצוף המקלח מים בכרכים כו' וכ"ש בכפרים שאינה לנוי וכן באשרי מ"ו גם י"ל דאורחא דמילתא נקט דאין מדרך הכפרים להיות להן פרצופין המקלחין מים: **סי' קנא** (א) **אסורין** למוכרן לעולם פי' אפילו שלא ביום האיד ואפילו בזמן הזה: (ואם קונה הרבה ביחד כו' ז"ל הגמרא וליחוש דילמא אזיל ומזבין לאחריני אמר אביי אלפני עור מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ומה נקרא הרבה מבואר בב"י דהכל לפי הזמן והמקום עכ"ה): (ב) **אא"כ** פסל אותם כו' האי הא"כ אכולי מילתא קאי דאפילו בדברים המיוחדין נמי אם פסל אותם פשיטא דמותר וכן דייק שם לשון המשנה בהדיא שם דף י"ג דקתני אותו שם אדברים מיוחדים וכ"כ ב"י ע"ש: (ג) **מקום** שנהגו למכור כגון במקום שלא נחשדו על הרביעה: (ד) **ובכל** מקום אין מוכרין להם בהמה גסה דחיישינן דלמא אתי לאושולי או להשכיר בהמתו לעכו"ם ועבד בה מלאכה בשבת וקא עבר בלאו דלא תעשה כל מלאכה וגו' ובהמתך א"כ משום נסיוני דזימנין דזבנה ניהליה סמוך לשקיעת החמה בע"ש וא"ל תא ניסיי' ניהלי ושמעה לקליה ואזלא מחמתיה וניחא ליה והוה ליה מחמר אחר בהמתו בשבת גמרא ע"א (דף ט"ו): (ה) **ומותר** למוכרה להם ע"י ספסירא פירוש ישראל הקונה בהמות למוכרן לאלתר כן פי' הרא"ש ובגמרא הכי איתא (אי משום נסיוני לא ידעה לקליה עכ"ה) אי משום שאלה ושכירות כיון דלאו דידיה היא לא מושיל כו' ובאשר"י כתב ז"ל אי משום שאלה כיון דלפי שעתא הוא דמזבין לא מושיל כו' וכ"כ ברי"ף ואפשר דגירסתן בגמרא כך היה. גם י"ל

מיד (ו) אבל ע"י סרסור בעלמא אסור כמו בלא סרסור ופי' רש"י דלא אסרינן אלא בבהמה טמאה שודאי למלאכה או בטהורה שפירש למלאכה אבל בטהורה סתם מותר שאנו תולין לומר שלשחיטה קונה אותה. (ז) ועגלים קטנים שקונה לגדלם אפי' בסתם אסורין (ח) דמסתמא אינו טורח בהם לגדלם אלא למלאכה (ט) ורבינו האי כתב שאין צד היתר אלא א"כ נראה בו שקונה אותה לשחיטה (י) והרמב"ן כתב כשמוכרה לטבח ודאי לשחיטה ומותר וכשמוכרה לבעל אדמה ודאי למלאכה ואסור וכשם שאסור למכור לעכו"ם כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם והאידנא נהגו היתר בכל וכתב ר"י הטעם לפי שבימיהם היו דרים הרבה יהודים ביחד והיו יכולים למכור זה לזה [א] אבל האידנא שמעט יהודים דרים במקום אחד ואי לא מזבני לנכרים איכא פסידא שרי וכתב בסה"ת אפילו לפי זה אין להתיר אלא כשנזדמנה לו אבל לקנות כדי להרויח לא. אין מוכרין להם כל דבר שיש בו נזק לרבים כגון דובים ואריות ולא שום כלי זיין (יא) ולא סדן וכבלים וקולרין ושלשלאות של ברזל ואפילו עשת של ברזל שראוי לרדד ולעשות ממנו כלי זיין אסור ולא משחיזין להם כלי זיין ולא בונים להם מקום שדנין בו בני אדם וכשם שאסור כל אלו למכור לנכרים כך אסור למוכרם לישראל החשוד למוכרם לנכרים ולא לישראל ליסטים אפי' אינו הורג בהן כיון (יב) שע"י הזיין עומד על נפשו ומלסטם הבריות והאידנא נהגו למכור כל כלי זיין לנכרים כיון שעל ידם מצילין אותנו מהאויבים הבאים על העיר [ב] אין מוכרין להם בארץ ישראל כל דבר המחובר (יג) כגון אילן וקמה אבל מוכרו על תנאי שיקוץ

כ"ב

הרמב"ם בפ"כ מה' שבת: ופירש"י דלא אסרינן אלא בבהמה טמאה וכו' שם רב הונא זבין ההיא פרה לעכו"ם א"ל רב חסדא מ"ט עבד מר הכי א"ל לשחיטה זבנה ופרש"י ותלינן לקולא ומתניתין בבהמה טמאה אפי' בסתמא אי נמי בטהורה ובמפרש ליה עכו"ם דלקיומי קאי והקשו התוספות והרא"ש מדתנן במתניתין שאסור למכור להם עגלים וסייחים ואפי' בסתם אסור למכור עגלים דהא דומיא דסייחים קתני ותירצו דעגלים שאני דמסתמא למלאכה קא בעי להו דאי לשחיטה לא היה טורח לקנותם ולגדלם וז"ש רבינו ועגלים קטנים שקונה לגדלם אפי' בסתם אסורים וכו': ומ"ש רבינו בשם רב האי וכן מ"ש בשם הרמב"ן מבואר שם בדברי הרא"ש שכתב וז"ל ורב האי כתב בספר המקח שאם נראה לו שהעכו"ם הזה אינו לוקח אותה אלא לשחיטה מותר למוכרה לו כדאמרינן רב הונא זבין פרה לעכו"ם וכו' והרמב"ן מוקי הא דרב הונא בשמכרה לטבח ורב חסדא ס"ד למיסר אף לטבח דניזיל בתר רובא דעלמא דזבני לרדיא וא"ל רב הונא כיון דאיכא למימר דזבין להאי ולהאי תלינן לקולא ע"כ. והר"ן כתב סתם כדברי הרמב"ן וכתב ה"ה שכן דעת הרשב"א וכתב עוד בשם הרשב"א שעכו"ם שעושה סעודה דינו כמוכר לטבח: ובשם שאסור למכור לעכו"ם כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם מימרא (שם:):

כתב הרמב"ם בפ"כ מה' שבת אם מכר בהמה גסה לעכו"ם קונסין אותו עד עשרה בדמיה ומחזירה וכתב עוד שאפי' שבורה אין מוכרים להם וכתב עוד שמותר למכור להם סוס שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם ולא למשוי והחי נושא את עצמו וכתב עוד שמותר למכור להם פרה לשחיטה ושוחט אותה בפניו ולא ימכור סתם אפי' שור של פטם שמא יצא אותה ויעבוד בהם וכתב עוד שכשם שאין מוכרין להם בהמה גסה כך אין מוכרין להם חיה גסה. וכל אלו הדינין איתנהו בגמרא ולא חשש רבינו לכותבם לפי שעכשיו נהגו היתר בכל כמ"ש בסמוך: ולענין מה שכתב שקונסין אותו עד י' בדמיה וכו' אפי' לא היו נוהגים היתר בדבר לא היה צריך לכותבה משום דליתא בח"ל וכמ"ש רבינו ירוחם בשם גאון משום דקנס הוא ואין דנין בו בח"ל:

והאידנא נהגו היתר בכל וכתב ר"י הטעם לפי שבימיהם היו דרים הרבה יהודים ביחד וכו' כ"כ שם התוס' והרא"ש וכ"כ בסה"ת וכתבו דכה"ג קאמר התם בגמרא א"ה אפי' חיטי ושערי לא נזבן להו א"ר פפא לא איפשר וה"נ לא איפשר וכתב עוד הרא"ש שכיוצא בזה מצא בירושלמי: וכתוב עוד בסה"ת שלא הוצרך לטעם זה לשור ופרה גדולים משום דאיכא למימר דסמכינן על פירש"י אבל הוצרכנו לטעם זה לעגלים וסייחים וכן לסוסים וחמורים דאע"ג דפסק התלמודא כר' יהודה בן בתירא דמתיר בסוס היינו מטעם שעושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת שבימיהם היו מיוחדים הסוסים לרכיבה ולעופות אבל עכשיו רגילין לחרוש בהן ולמשוך בקרון ועוד דזימנין דמפרש העכו"ם בהדיא שקונהו למלאכה: ומ"ש רבינו בשם ספר התרומות דאפי' לפ"ז אין להתיר אלא כשנזדמנה לו כלומר שקנאה לעצמו ונמלך למוכרה שאם לא היה יכול למכור לעכו"ם היה מפסיד אבל לקנות כדי למוכרה ולהרויח בה לא כלומר שלא היה לו ליקח ע"ד לחזור ולמוכרה כיון שיודע שאם לא ימכור לעכו"ם יפסיד:

ודע שכתב עוד בסה"ת בשם ר"ת דטעמא דנהגינן האידנא היתר לפי שעתה אין אנו בקיאין כ"כ בקלא דניחוש לשמעה קליה וליכא למיגזר משום נסיוני דמהאי טעמא שרינן אידא דספסירא משום דלא ידעה קליה ומשום שאלה ושכירות ליכא למיחש דאין רגילין עכשיו להשאיל לעכו"ם ולא לקנות בהמה כדי להשכיר כ"א לצורך עצמו קונהו ע"כ. וכתב הר"ן דנראה לפי דברים אלו דאפי' לקנות כדי למוכרה מותר ואעפ"כ בעל נפש ימעט אבל בשאלה ושכירות שהדבר פשוט לאיסור ראוי למחות למי שרוצה לעשות כך עד כאן לשונו: **אין** מוכרים להם כל דבר שיש בו נזק לרבים כגון דובין ואריות משנה בפ"ק דע"ז (דף יז): ומ"ש ולא שום כלי זיין ולא סדן וכבלים וכו' ברייתא שם (טו:): ומ"ש ואפי' עשת של ברזל מימרא שם (טז.): ומ"ש ולא משחיזין להם כלי זיין ברייתא שם: ומ"ש ולא בונין להם מקום שדנין בו ב"א משנה שם (יז.) אין בונין עמהם בסילקי וגרדום אצטדיא ובימה. ופי' רש"י בסילקי. ל' טירה גבוהה ושם דנין ב"א ומפילין אותו ומת: גרדום. בנין אחר הוא לדון נפשות: אצטדיא. מקום שעושים שם אצטדנית כמו שור האצטדין מנגח והורג אנשים ושחוק הוא להם: בימה. נמי כעין מגדל קצר הוא והיו עושים לדחוף משם איש להמיתו ובכל אלה יש נזק לרבים וכדי שלא יתפס ישראל שם אסור לבנות עמהם: ובשם שאסור למכור כל אלו לעכו"ם כך אסור למוכרם לישראל החשוד למוכרם לעכו"ם מימרא שם (טו:): **ומ"ש** ולא לישראל ליסטים אפי' אינו הורג בהן כו' גם זה מימרא שם אסור למכור לליסטים ישראל ואוקמוה במשמועתא דעביד לאצולי נפשיה ופירש"י ליסטים השומט ממון מיד בעליו ונמלט והולך וכשרודפין אחריו נלחם ומציל עצמו ומאבד זה ממונו: והאידנא נהגו למכור כל כלי זיין לעכו"ם כיון שעל ידם מצילין אותנו וכו' שם (טז.) והאידנא דמזבנינן א"ר אשי לפרסאי דמגני עלן: אין מוכרין להם בא"י כל דבר המחובר וכו' משנה שם (יט:) אין מוכרים להם במחובר לקרקע אבל מוכר הוא משיקוץ ר' יהודה אומר מוכר הוא ע"מ לקוץ ובגמרא (כ.) ת"ר מוכר לו אילן ע"מ לקוץ וקוצץ דברי ר' יהודה ר"מ אומר אין מוכר לו אלא קצוץ וכן נחלקו בשחת ע"מ לגזוז ובקמה ע"מ לקצור ואיבעיא להו בהמה ע"מ לשחוט מהו ואיפשיטא דהא נמי פלוגתא הוא. וכתב הרא"ש והלכה כר"מ דסתם מתניתין כוותיה כלומר ששנה דברי ר"מ בלשון סתם ותמיהא לי על הרי"ף למה הביא בהלכותיו הך בעיא דבהמה שהיא אליבא דר' יהודה והיה נראה מדבעי סתמא דתלמודא בבהמה אליבא דר' יהודה אלמא הלכתא כוותיה והא דקתני במתני' אבל מוכר הוא משיקוץ לאו סתמא הוא כר"מ אלא דר' יהודה ור"מ פליגי בדברי ת"ק דר' יהודה מפרש דבריו אבל מותר הוא משיתנה עמו לקוץ דלא משמע ליה דקאמר ת"ק משיקצוץ דמה חידוש הוא זה וכי בשביל שהוא מחובר לקרקע לא ימכרנו לו אחר שנקצץ ור"מ פירש בברייתא משיקוץ ממש. והרמב"ם ז"ל פסק בחיבורו כר' יהודה עכ"ל ואיני יודע א למה כתב רבינו שהרי"ף אסר אא"כ קצץ אותו תחלה דאדרבא מדהביא

אותה

ואי שרית לזבוני אתי למשאלה ולשוכרה לעכו"ם ועבר על שביתת בהמתו א"כ משום נסיוני דזבנה סמוך לשבת ומנסה לה אי אזלא שפיר כשהיא טעונה ואזלא מחמת קליה וה"ל מחמר אחר בהמתו הטעונה משאוי בשבת וחייב חטאת ואפילו מוכרה לעכו"ם ע"י סרסור דכיון דהישראל שהבהמה היא שלו הוא המוכר לעכו"ם איכא למיגזר משום שאלה ושכירות ונסיוני אבל ע"י ספסירא ישראל שכבר נסתלק בעל הבהמה מבהמתו והספסירא הוא המוכר לעכו"ם ליכא למיגזר משום שאלה ומשום שכירות דהספסירא אינו משהה הבהמה ברשותו אלא מוכרה מיד ועוד דאינו רוצה שיהא נודע לבני אדם המום שבה ומשום נסיוני נמי ליכא דלא ידעה לקליה דאזלא מחמתיה וכל זה לפי' התוס' והרא"ש דלא כפי' רש"י דמתיר אפילו בסרסור. ומ"ש בש"ע להתיר ע"י סרסור נמשך אחר דברי הרמב"ם בפ"כ מה' שבת דמסכים לפירש"י ואין להקל במקום שהתוספות והרא"ש והשותים דבריהם אוסרים: ופירש"י דלא אסרינן אלא בבהמה טמאה וכו' שם (דף ט"ו) אמימרא דרב הונא זבין ההיא פרה לעכו"ם פירש רש"י כך: ומ"ש ועגלים קטנים וכו' כ"כ התוספות והרא"ש שם: ומ"ש בשם רב האי ובשם הרמב"ן מבואר שם בדברי הרא"ש: אין מוכרין להם כל דבר שיש בו נזק לרבים וכו' משנה שם (דף י"ו): ומ"ש ולא שום כלי זיין וכו' הכל מבואר שם בגמרא: אין מוכרין להם בארץ ישראל כל דבר המחובר כגון אילן וקמה משנה שם (סוף דף י"ז) ומפרש בגמרא משום דכתיב לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע ובמוכרו על תנאי שיקוץ פליגי

ר"מ

דרכי משה

להשתחוות נגדם בכה"ג דהשתחויה הוא מן העבודה שחייבים עליו כרת בכל אליל שבעולם והוי כאילו נתפזרו לו מעות לפני אליל דלא ישוח ליטול המעות כו' ור"י מאופנהיים **התיר** לקום מפניהם ולסור כובע מפניהם אבל מ"מ יעצים עיניו בכל היכולת או לקום טרם בואם עכ"ל. והאריך שם בזה וקצרתי ומהרי"ו כתב דר"י מאופנהיים כתב הטעם

הואיל

פרישה

י"ל דפירשו כן מ"ש בגמרא כיון דלאו דידים ר"ל שאינן קונין אותו כדי שישארו בידו אלא כדי למזור ולמוכרו לפי שעה מש"ה לא מוסיל. והאי דקאמר דמוכר ע"י ספסירא ר"ל בעל הבית הרוצה למכור לעכו"ם אסור למכור לו הוא בעצמו אלא ימכרנו הוא להספסירא והספסר ימכרנו לעכו"ם. ובח"מ סימן רל"ב סט"ו בעובדא דאפוטרופוס דיתמי דזבין בקרא כו' כתב שם שאם הוא סרסור שקונה ומוכר כו' קראו שם סרסור שקונה ומוכר נ"ל דל"ד סרסור נקט אלא ר"ל ספסר כמו כאן שוב ראיתי ששם בגמרא פרק המפקיד דף מ"ה כתב ספסירא אלא שלשון הרמב"ם פי"ו דמכירה הוא סרסור והוא פירש דבריו שקונה ומוכר משמע דסתם סרסור אינו כן וכמ"ש כאן:

(ו) אבל על ידי סרסור בעלמא כו' דרוב המכירות הם בענין זה ודלא כרש"י וסמ"ג דמתירין אפי' בענין זה: (ז) ועגלים קטנים שקונים לגדלם פי' שאין דרך לקנות אותם לשחוט מיד: (ח) דמסתמא אין טורח בהם לגדלם פירוש לשחיטה: (ט) ורבי' האי כתב שאין צד היתר פירוש אפי' בבהמה גדולה: (י) והרמב"ן כתב כשמוכרה לטבח כו' פי' שמחזיקין אותו ויודעין בו שרגיל לקנות בהמות לאכילה אבל מכל מקום קונה גם כן למלאכה הואיל דאיכא למימר דלהאי ולהאי זבנה תלינן לקולא וכשמוכרה לבעל אדמה פירוש היינו סתם בני אדם שאין אנו יודעין אי הוה עובד אדמה או טבח מחזיקין אותו בעובד אדמה וזבנה למלאכה ואסור כן משמע מדברי הרא"ש שמביא דברי הרמב"ן ועיין בב"י. ומ"ש כשמוכרה לטבח ודאי לשחיטה כו' ל"ד ודאי לשחיטה אלא ר"ל שודאי הוא שרגיל לקנות לשחיטה כמו שרגיל לקנות למלאכה ובזה מיושב דלא תקשה דיוקי אהדדי: (יא) ולא סדן פרש"י בל"א שטא"ק: (יב) שע"י הזיין עומד על נפשו כו' פי' כשרודפין אחריו נלחם ומציל את עצמו בזיין או בשעת הגזילה כשבעל הממון אינו מניח ליקח ממונו ומבקש להורגו הוא מציל את עצמו בזיין: (יג) כגון אילן וקמה כו'

כל

דרישה

סי' קנא [א] **אבל** האידנא שרי כו' ובסמ"ג כתב היתר אחר משום דהאידנא לא שייך נסיוני משום דלא בקיאין בקלא וגם אין דרכינו להשאיל לעכו"ם כו' וכתב הר"ן דמש"ה מקילין אפי' לקנות כדי למוכרה ומ"מ בעל נפש יחוש וימעט אבל שאלה ושכירות יש למחות ביד נוהגין היתר: [ב] אין מוכרין להם בא"י כל דבר המחובר כו' עד ורב אלפס אסר גם בזה אלא א"כ קצץ כו' כתב ב"י ז"ל משנה שם אין מוכרין להן כו' עד וכתב הרא"ש והלכתא כר"מ דסתם מתני' כוותיה כלומר ששנה דברי ר"מ בלשון סתם ותמיה לי כו' עד עכ"ל ואיני יודע מה כתב רבינו שהרי"ף אסר כו' ע"ש בב"י שתמיהתו אינו תמיה שהרי"ף כתב בהדיא ז"ל והלכתא כר"מ דסתם מתני' כוותיה. והרא"ש שכתב גם כן כהאי לישנא לישנא דהרי"ף מציין ונקט וכדרכו. תדע שהרי כתב עליו כלומר ששנה דברי ר"מ כו' ואי מ"ש מתחלה והלכתא פיסקא דהרא"ש עצמו הוה לא הל"ל על דברי עצמו כלומר אלא מתחלה לשון הרי"ף מציין איך שפסק הלכה כר"מ ותמה עליו שלא ה"ל להביא האבעייא דאיבעיא אליבא דר' יודא כיון דלא ס"ל להרי"ף דהלכה כוותיה ומסיק וכתב ז"ל והיה נראה כו' ר"ל כן היה נראה להרא"ש דהלכה כרבי יודא ודלא כהרי"ף שפסק כר"מ וכל"ל. וה"ר דמסקנת הרא"ש הוא כרמב"ם דהלכה כרבי יודא ועיין בר"ן שם שמדבריו נתיישבו תמיהת הרא"ש די"ל דמש"ה הביא הרי"ף האבעיא דמינה נשמע דאף בבהמה אין למכור עד שכבר נשחט מדאיבעיא בגמרא אליבא דר"י בהמה לשחוט מהו ובעי למימר דאפי' רבי יודא דפליג באילן מודי בהא דלא ימכור עד שכבר שחטוהו וא"כ

מכ"ש

חדושי הגהות

קנא א הדרישה והב"ח תמהו על זה שהרי הרי"ף כתב בפירוש והלכתא כר"מ דסתם מתני' כוותיה וגם הרא"ש שהביא הרב"י לעיל תחלת דבריו הם דברי הרי"ף ועליה כתב כלומר ששנה דברי ר"מ וכו' ור"ל שאין סתם זה סתם גמור אלא חשוב כרבים לגבי יחיד כמ"ש התוספות בפרק החולץ (מב:) ע"כ:

ב"ב

כ"כ הרמב"ם ורב אלפס אסר גם בזה אלא א"כ קצץ אותו תחלה ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כמו הרמב"ם (יד) והרמב"ן כתב דה"ה נמי בח"ל נמי אסור גזירה אטו ארץ ישראל ולא נראו דבריו לא"א הרא"ש ז"ל אין מוכרין להם בתים ושדות בא"י (טו) אבל משכירין להם בתים (טז) ולא שדות ובח"ל בין בתים בין שדות מותרין בין למכור בין להשכיר ובלבד שלא ימכור (יז) או ישכיר לג' נכרים ביחד בשכונת היהודים (א) אבל לאחד או לשנים יכול למכור או להשכיר כמו שירצה ולא חיישינן שמא ימכור הוא או ישכיר לאחרים. ולא התירו להשכיר אלא לאוצר או לשאר תשמיש חוץ מלדירה אבל לדירה אסור להשכיר מפני שמכנים לתוכו אליל והאידנא נהגו להשכיר אף לדירה (יח) כיון שאין נוהגין להכנים אליל בבתיהם (יט) אסור ליתן להם מתנת חנם במה ד"א כשאינו מכירו (כ) אבל אם מכירו או שכינו מותר (כא) וכן מותר לפרנס ענייהם ולבקר חוליהם

ר"מ ור"י ר"מ חייש דילמא משהי להו בקרקע ונמצא שנתן לו ישוב וחנייה בקרקע ולהכי אסור אא"כ קוצצה תחלה ואח"כ מוכרו ור"י לא חייש לדילמא משהי להו בקרקע ופסק הרמב"ם כר' יהודה חדא דר"מ ור"י הלכה כר"י ותו דמדבעי סתמא דתלמודא בכמה אליבא דר' יהודה אלמא הלכתא כוותיה והא דקתני במתניתין סתמא אבל מוכר הוא משיקוץ לאו סתמא הוא כר"מ וכו' וכמ"ש הרא"ש בפסקיו וכך הוא מסקנת הרא"ש: ומ"ש בתחלת דבריו והלכה כר"מ דסתם מתניתין כוותיה וזהו לשונו של הרי"ף וכתב עלה הרא"ש כלומר ששנה דברי ר"מ בלשון סתם ואח"כ כתב ותמיה לי על הרב אלפסי וכו' הביא לשונו ופירשו ואחר כך תמה עליהם וב"י הקשה על דברי רבינו וז"ל ואיני יודע למה כתב רבינו שהרי"ף אסר אא"כ קצץ אותו תחלה דאדרבה וכו' עד סוף דיבורו · וטעות נזדקר לפניו שהרי הרי"ף כתב בפירוש והילכתא כר"מ דסתם מתניתין כוותיה והרא"ש הביא לשונו זה ופירשו דהסתם הוא כמה ששנה דברי ר"מ בלשון סתם וכו' וכוונתו שאינו חשוב סתם גמור אלא חשוב כרבים לגבי יחיד כמ"ש התוספות בפרק החולץ (דף מ"ב) גם הר"ן פי' כך דברי הרי"ף בסוף ע"ז עיין עליו והוא פשוט.

ומ"ש בשם הרמב"ן ושלא נראה להרא"ש שם בפסקיו דף פ"ג ע"ג:

אין מוכרין לעכו"ם בתים ושדות וכו' ספ"ק דע"ז איפליגו ר"מ ור' יוסי ואפסיקא הלכה כר"י דבא"י אין מוכרין להם בתים ולא שדות משום לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע אבל בשכירות ליכא איסורא ולא גזרינן אטו מכירה אבל שדות דאיכא במכירתן תרתי לאיסורא חדא משום איסור חנייה בקרקע ואידך דקא מפקע לה ממעשר גזרינן בהו שכירות אטו מכירה אבל בח"ל דליכא איסורא דאורייתא כלל הכל שרי ולא גזרו כלום אטו א"י: ומ"ש ובלבד שלא ימכור או ישכיר לג' נכרים וכו' שם מימרא דרב יוסף: ומ"ש ולא חיישינן וכו' שם בגמרא קאמר אביי אלפני מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ופי' התוספות האי סימנא בעלמא הוא כלומר לכולי האי לא חיישינן וכן פירש"י אי נמי כיון דאיסור שכונה שלא יבא היזק לישראל קרי ליה מכשול לפני עור עכ"ל: ולא התירו להשכיר אלא לאוצר וכו' משנה שם וכתב ב"י ונראה דלמכור אפי' לדירה שרי כיון דאין לישראל כלום בבית אחר מכירתו לעכו"ם משא"כ בשכירות דעיקר הבית של ישראל אית ביה משום לא תביא תועבה אל ביתך · ופשוט הוא דכך מוכח לשון המשנה: ומ"ש והאידנא נהגו להשכיר וכו' · כ"כ התוס' והרא"ש וע"ש. וז"ל רא"בן בסימן רל"א ומה שאנו משכירין בית דירה בזמן הזה ה"ט דכי אמרינן דאית ביה משום לא תביא תועבה אל ביתך ה"מ בא"י ובסוריא שהיו ביתם מיוחד להם ולא היה יד נכרים באמצע אבל אנו שנותנין מס לנכרים מקרקעות שלנו אינו מיוחד ועוד סמכינן אהא דנכרים שבח"ל לאו עובדי כו"ם נינהו ואין לחוש למכנים אליל לתוכו שאינן אדוקין בה לעשותם בביתם ותלינן לקולא ואמרינן דילמא לא עביד. אבל בארץ יון ודאי אדוקין שהם עושין על שעריהן ועל פתחי בתיהן ובכותלי בתיהן אליל עכ"ל נראה דר"ל דבארץ יון אדוקין ואפ"ה נוהגין היתר א"כ בע"כ דהטעם הראשון הוא עיקר דכיון דנותנין מס לנכרים מקרקעות שלנו אין מיוחד הבית אלינו וקרא דלא תביא תועבה אל ביתך אינו אלא בבית שמיוחד לנו כגון בא"י ובסוריא:

אסור ליתן להם מתנת חנם (שם דף כ') דריש מלא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע דאם לא תחנם לא תתן להם חן כדרב יהודה א"ר אסור לאדם לומר כמה נאה עכו"ם זה ור"ע דראה אדם נאה ואמר מה רבו מעשיך ה' אודויי הוא דקא מודה דאמר מר הרואה בריות טובות אומר ברוך שככה ברא לו בעולמו. ד"א לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ומתנת חנם גופה תנאי הוא ר' מאיר מתיר ור' יהודה אוסר והלכה כר' יהודה לגבי ר"מ: ומ"ש בד"א כשאינו מכירו וכו' תוספתא כתבה הרא"ש וה"ט דבמכירו או שכינו אינו אלא כמוכרו לו: וכן מותר לפרנס ענייהם וכו' ברייתא ס"פ הניזקין מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל וכו' ופירש"י עם מתי ישראל לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל עכ"ל משמע מפירושו שאין מפרנסין או מבקרין או קוברין לנכרים אלא דוקא עם ישראל וכ"כ להדיא בהגהות מרדכי דגיטין שכך נראה מפירושו ואם כן יש לתמוה דפסק רבינו בכאן בסתם וכן מותר לפרנס ענייהם וכו' דמשמע אפילו אינן עם ישראל גם בסמ"ג עשין קס"ג (דף ר"ז ע"ד) כתב כדברי רבינו וכן הר"ן להדיא ס"פ הניזקין וז"ל פירש"י אם מצאום הרוגים עם מתי ישראל ולישנא לאו דוקא דה"ה כשמצאו מתי נכרים לבד שמתעסקים בהם מפני השלום וכן לפרנס ענייהם ולבקר חוליהם ובפירוש אמרו בתוספתא מספידין מתי נכרים ומנחמין אביליהם מפני דרכי שלום ובירושלמי לא שנו עם בכל אלו כלל עכ"ל ונראה שזהו דעת רבינו שנסמך על התוספתא שהביאה גם הרא"ש ס"פ הנזקין דממנה מוכח דעם דתנו רבנן בכל הני לאו דוקא אבל מדברי הרמב"ם משמע דמחלק ביניהם דבפ"ק ופ"ז דה' מתנות עניים ופ"י דמלכים כתב להדיא דמפרנסים עניי נכרים בכלל עניי ישראל מפני דרכי שלום משמע דבפני עצמן אין מפרנסין אותם ובניחום אבלים וביקור חולים וקבורת מתים פי"ד דאבל (כתב) בסתם ומשמע אפילו בפני עצמן מיהו יש לדייק ממ"ש פ"י דמלכים דגם לקבור מתיהם עם מתי ישראל דוקא מיהו יש לומר דמ"ש עם מתי ישראל לאו לדיוקא קאמר דבלא מתי ישראל לא יקבור דודאי אפילו בלא מתי ישראל נמי קוברין וכן מבקרים חוליהם אפי' אין שם חולי ישראל ומש"ה לא כתב הרב גבי לבקר חוליהם עם חולי ישראל כמו שכתב אבל לקבור מתיהם עם מתי ישראל אלא ודאי בע"כ דהיתירא אתא לאשמועינן דאם מצאום הרוגים עם ישראל יכול לקבור מתיהם בקברי ישראל ואף ע"ג דאין ספק שאין קוברין נכרי אצל ישראל דאפילו ישראל רשע אין קוברין אצל צדיק כ"ש נכרי אצל ישראל וכדכתב הר"ן ס"פ הניזקין מכל מקום יכול הוא לקבור מתי נכרים עם מתי ישראל בחצר אחד מפני דרכי שלום כיון שמצאום הרוגים יחד. אבל לענין פרנסה משמע להדיא מדעת הרמב"ם דאין מפרנסים אותם אלא עם עניי ישראל וכ"כ בפ"י דהלכות ע"ז וע"ל בסימן רכ"ז ובסימן של"ב וסימן שס"ז. ובתוספות פרק

אותה בעיא שהיא אליבא דר' יהודה משמע דכר"י ס"ל ובלא"ה נ"ל לדקדק דסבר הכי מדהביא פלוגתא דר"י ור"מ בברייתא ולא הכריע משמע דס"ל דהלכה כר"י כדקי"ל בכל דוכתי דהלכה כוותיה לגבי ר"מ ומשום דממילא משתמע לא הוצרך לפסוק הלכה כמותו דאם איתא דכר"מ ס"ל משום דסתם מתניתין כוותיה כיון דאייתי פלוגתייהו בברייתא והו"ל ת"ק דמתני' ר"מ דבעלמא הלכה כר"י לגביה הוה ליה למפסק בהדיא כר"מ:

והרמב"ן כתב דה"ה בח"ל נמי אסור וכולי שם אין מוכרין להם במחובר לקרקע מנה"מ אמר ר"י בר חנינא אמר קרא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע. וכתב הרא"ש ע"ז ודוקא בא"י אבל בח"ל שרי והרמב"ן כתב דאף בח"ל אסור ואין נראה ע"כ והר"ן כתב שם ודאמרינן דאין מוכרין להם במחובר לקרקע היינו לר"מ כדאית ליה אפילו בח"ל ולר' יוסי כדאית ליה דוקא בא"י וכדפליגי בסמוך גבי מכירת בתים ושדות וכיון דקי"ל כר' יוסי דבח"ל מוכרין בתים ושדות כ"ש שמוכרים מחובר לקרקע ואיכא מאן דאמר דדוקא שדות מוכרין בח"ל אבל מחובר לקרקע לא וטעמא דמילתא דכיון דמחובר לקרקע אפשר למכור משקצץ לא התירו במחובר ולהכי תנן סתמא אין מוכרין להם במחובר לקרקע דמשמע אפילו בח"ל ואפילו לר' יוסי אבל בשדות דלא אפשר בלא"ה התיר ר' יוסי והראשון יותר נכון עכ"ל. וסברת הרמב"ן מבואר שהוא כדעת ראשון (האחרון):

(ב"ה) ומדברי הרמב"ם בפרק עשירי נראה שסובר כהרא"ש והכי נקטי':

אין מוכרין להם בתים ושדות בא"י וכולי עד בין למכור בין להשכיר שם במשנה (כ:) איפליגו ר"מ ור' יוסי ואיפסיקא הלכתא בגמרא כר' יוסי דאף בא"י משכירין להם בתים אבל לא שדות ובסוריא מוכרים בתים ומשכירים שדות ובח"ל מוכרין אלו ואלו ורבינו השמיט דין סוריא ולא ידעתי למה:

ומ"ש ובלבד שלא ימכור ולא ישכיר לג' עכו"ם ביחד וכו' שם (כא.) הלכה כר"י א"ר יוסף ובלבד שלא יעשה שכונה כמה שכונה תנא אין שכונה פחותה מג' בני אדם: ומ"ש רבינו בשכונת היהודים נראה שטעמו משום דהאידנא העיירות מליאות בתי עכו"ם וכל שאינו בשכונת היהודים אפי' מוכר כמה בתים מאי הוי הילכך לא מיתסר אלא בשכונת היהודים: ומ"ש אבל לאחד או לשנים יכול למכור או להשכיר כמו שירצה ולא חיישינן שמא ימכור הוא או ישכיר לאחרים שם בגמרא: ולא התירו להשכיר אלא לאוצר או לשאר תשמיש חוץ מלדירה אבל לדירה אסור להשכיר מפני שמכנים לתוכו אליל משנה שם ונראה דלמכור אפי' לדירה שרי דכיון שקנאו העכו"ם ואין לישראל זכות בו אע"פ שמכניס עכו"ם לתוכו אליל לית לן בה ולא דמי לשוכר שאע"פ שהוא ברשות הכותי מ"מ כיון דעיקר הבית של ישראל אית ביה משום ולא תביא תועבה אל ביתך:

והאידנא נהגו להשכיר אף לדירה כיון שאין נוהגין להכנים אליל התוספות האריכו שם בטעם המנהג והרא"ש כתב קצת מדבריהם וז"ל תימה על מה שנהגו האידנא היתר להשכיר בתים לעכו"ם אע"פ שמכנים לתוכו אליל סמוך למיתתו ויש להביא ראיה להתיר מדתניא בתוספתא כאן וכאן לא ישכיר אדם ביתו לעכו"ם מפני שידוע שמכניסין לתוכו אליל אבל משכירין להם שדות ואוצרות ופונדקאות אף ע"פ שמכנים לתוכו אליל ומ"ש דשרי שדות ואוצרות ופונדקאות שידוע שמכנים לתוכו אליל הלכך נראה לפרש דהא דאסרינן להשכיר לעכו"ם היינו מדרבנן דפשיטא דקרא קא מזהיר לישראל גופיה אלא שחכמים אסרו להשכיר לעכו"ם והעכו"ם מביא אליל לבית ישראל הלכך לא אסרו חכמים אלא בית דירה. ובימיהם היה רגילין להכנים אליל לבתיהם בקבע תמיד והתירו בשדות ובאוצרות ובפונדקאות אף על פי שידוע שמכנים לתוכו אליל כיון שאין מכנים בקביעות. והאידנא שאין העכו"ם רגילין להכנים אליל לבתיהם אלא בשעת חולה שרי (ג) ועוד נהי דלדידן שכירות לא קניא כיון שיד עכו"ם תקיפה ובדיניהם שכירות ליומיה כמכר ואף אם נפל ביתו של משכיר אינו יכול להוציאו הוי כמכר: אסור ליתן להם מתנת חנם שם בגמרא (כ.) ודריש לה מלא תחנם:

ומ"ש בד"א כשאינו מכירו וכו' תוספתא כתבה שם הרא"ש בד"א בעכו"ם שאינו מכירו או שהיה עובר ממקום למקום אבל אם היה אוהבו או שכינו מותר שאינו אלא כמוכרו לו: ומ"ש וכן מותר לפרנס ענייהם כו' ברייתא בס"פ הניזקין (סא.): ומ"ש

הדר

דרכי משה

ואיל וגם הנכרים אינן נוהגין להסיר הכובע מפני הדמות וא"כ גם כשישראל מסירו אינו נראה שמסירו לפניו עכ"ל · כתב בתא"ו ני"ז ח"ה מה שנוהגין בארצות ידוע לערוך בשלחן ולשום עליו מיני מאכל בלילה שלמחרתו מלין התינוק ואומרים שעושין אותו למזל התינוק ראיתי רבותי שנהגו בו איסור ומוחין בידם ואומרים שזהו בכלל העורכים לגד שלחן כדאמרינן פרק חלק (צב.) עכ"ל וכתבו האחרונים דוקא שולחן אבל לערוך מטה שרי וזהו שאמרינן בגמרא ערסא שרי:

קנא (א) אבל אם היהודים דרים שם מיתר לשכור אף ג' בתים וכ"ה במרדכי פ"ק דע"ז ע"ד ופשוט הוא: (ב) וכ"כ המרדכי פ"ק דע"ז ובהג"א ספ"ק השוכר בית מעכו"ם אסור להניח בו אליל דשכירות קונה במקצת כדברי ר' אפרים כר"י ואינו נראה מ"מ יש להחמיר הואיל ויצא מפי הגאונים עכ"ל:

וב"ב

פרישה

כל שני אסורין משום לא תחנם שדרשינן מלשון חנייה (מלשון כי ידעת חנותינו במדבר ול' מתנות חנם ול' חן עכ"ה) וכל המחובר לקרקע כקרקע דמי: (יד) והרמב"ם כתב דס"ה בח"ל נמי אסור כו' וזה אינו במיימוני לכן צ"ל הרמב"ן: (טו) אבל משכירין להם בתים דלא מקרי לא תתן להם חנייה אלא כשמכרו לו לחלוטין: (טז) ולא שדות דאכתי איכא הפקעת מידי מעשר גמרא: (יז) או ישכיר לשלשה עכו"ם ביחד כו' משום דלמא יארע סכנה לישראלים תוס' שם. ובגמרא אמרינן ובלבד שלא יעשהו שכונה וכמה שכונה תנא אין שכונה פחות מג' בני אדם ועיין בע"א ס"ם י' ובס"ם קי"ט שם הוכחתי דרבינו ס"ל דשכונה גדולה ממבוי וכן הוא דעת הרא"ש ולא כדעת הרמב"ם וב"י הביא דעת שניהן בס"ם קי"ט עיין שם: (אבל לדירה אסור להשכיר דמאחר שהבית עדיין ברשותו של ישראל אית ביה משום לא תביא תועבה אל ביתך ב"י עכ"ה): (יח) כיון שאין נוהגין להכנים אליל כו' אע"פ שמכניסין אליל לתוכו סמוך למיתתו לא אסרו אלא כשמכנים שם בקביעות תמיד משא"כ האידנא שאין מכניסין אלא בשעת חולי שלהם תוס' והרא"ש: (יט) אסור ליתן להם מתנת חנם שדרשו לא תחנם מלשון חנם ומלשון חן: (כ) אבל אם מכירו או שכינו מותר ואינו אלא כמוכרו לו גמ': (כא) וכן מותר לפרנס ענייהם כו' והא דקאמר תלמודא עם עניי ישראל ל"ד קאמר לדעת הטור ודוק וכן לקמן בסימן של"ב מ"ו. ועיין שם שכתבתי טעם נכון דמ"ה כתב עם דר"ל בהיות שעושה כן עם עניי ישראל אם לא יעשה כן גם לעניי עכו"ם ימנע השלום:

אפילו

הוליהם ולקבור מתיהם ולהספידן ולנחם אבלים משום דרכי שלום וכן אין ממחים ביד עני נכרי מליטול לקט שכחה ופאה: ואסור לשבחו כמה נאה עכו"ם זה וכל שכן שלא לספר בשבח מעשה ידיו. אבל אם מכוון בשבחו להודות להקב"ה שברא בריה נאה כזה מותר:

קנב עבו"ם העושה משתה לחופת בנו או בתו [א] אסור לישראל לאכול שם (א) אפילו אוכל משלו ושמש שלו עומד עליו ומשמש ומאימתי אסור מקודם החופה (ב) משיתחיל להכין שום דבר לצורכי החופה ולאחריהם בסתם ל' יום ולאחר ל' יום מותר אבל אם אומר שמזמינו בשביל החופה אסור עד י"ב חדש ולאחר י"ב חדש מותר אפילו הוא אומר בשביל החופה ואם הוא אדם חשוב שהעכו"ם שמח בו אם אומר מהמת החופה אסור אפי' לאחר י"ב חדש אפילו אינו שומע ממנו שמודה לאליל דמסתמא מודה כיון שהוא שמח בו שהוא אדם חשוב ואם העכו"ם שולח לישראל לביתו (ג) עופות חיין או דגים כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שמותרים:

דברים שצריך ליזהר בהם מהעכו"ם עובדי אליל ומחוקותיהם ורפואתם ודברים שיהרג ואל יעבור ואם מותר לראות במראה:

קנג (א) אין מעמידין בהמות בפונדקאות של עכו"ם (ב) אפילו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות מפני שחשודים על הרביעה (ג) ועכו"ם עובד אליל מצוי אצל אשת חברו הלכך אסור אפילו נקבות אצל נקבות ואצ"ל נקבות אצל זכרים (ד) וזכרים אצל נקבות. ואין מוסרין בהמה לרועה שלהן [א] ולא היו מוסרין להם תינוק ללמדו ספר או אומנות ור"ת פסק שמותר להעמיד אצלם בהמות דקי"ל שאין חשודין על הרביעה ואין מתייחדין עמהן מפני שחשודים על שפיכות דמים ואם נזדמן לו בדרך אם העכו"ם הגור סייף (ה) טופלו לימינו כדי שתהא ימינו קרובה לסייף העכו"ם שהיא הגורה לו על שמאלו ואם העכו"ם יש

לו

ב"י

ומ"ש וכן אין ממחים ביד עני נכרי מליטול לקט שכחה ופאה משנה שם: ומ"ש אבל אם מכוון בשבחו להודות להקב"ה גמ' ספ"ק דע"ז (כ.):

קנב עבו"ם העושה משתה לחופת בנו או בתו אסור לישראל לאכול שם אפילו אוכל משלו וכולי בריש מסכת ע"ז (ח.) תנא רבי ישמעאל אומר ישראלים שבח"ל עובדי אליל בטהרה הם פירוש בלא כוונה דאין שמים על לב כיצד עכו"ם שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אף על פי שאוכלים ושותים משלהם ושמש שלהם עומד לפניהם מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים שנא' וקרא לך ואכלת מזבחו פי' משעה שאתה קרוי לו מעלה אני על אכילתך כאילו הוא מזבחו: ומאימתי אסור מקודם החופה משיתחיל להכין דבר לצורכי החופה וכולי עד אפילו הוא אומר בשביל החופה הכל שם:

ומ"ש ואם הוא אדם חשוב שהעכו"ם שמח בו אם אומר מחמת החופה אסור אפילו לאחר י"ב חדש וכו' שם ולבתר י"ב חדש שרי והא רב יצחק בריה דר' משרשיא איקלע לבי ההוא עכו"ם לבתר י"ב ירחי שתא ושמעיה דאודי ופירש ולא אכל שאני רב יצחק בריה דרב משרשיא דאדם חשוב הוא ומשמע דמחזיקן עובדא דרב יצחק בר רב משרשיא יש ללמוד שכל אדם חשוב צריך ליזהר מן הסתם. אבל הרי"ף והרא"ש השמיטו עובדא דרב יצחק וגם הרמב"ם בפ"ט לא חילק כלל בין חשוב לשאינו חשוב נראה שהם סוברים שאע"פ שהוא אדם חשוב כל שעברו י"ב חדש תו ליכא למיחש דאזיל ומודה ונראה שהם סוברים דאף על גב דשמעיה דמודה לא משגחינן ביה ורב יצחק ממידת חסידות הוא דפירש ולא אכל. ומשמע קצת מדקדוק לשון הרמב"ם בפ"ט דלא מיתסר אלא כשאכל במסיבת עכו"ם אבל כשישראלים אוכלים במסיבה לעצמם אע"פ שאוכלים בבית משתה העכו"ם לא מיתסר ויש לדחות דאף על פי שהישראלים אוכלים במסיבה לעצמם כיון שבבית משתה העכו"ם הם אוכלים מסיבת העכו"ם מקריא הילכך אין להקל: ואם העכו"ם שולח לישראל לביתו עופות חיין או דגים כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה במותרים בסוף כלל י"ט כתב וז"ל מפשטא דקרא וממשמעות ההלכה משמע שאינו אסור אלא וקרא לך ואכלת מזבחו שהוא קרוי לאכול בבית העכו"ם עכ"ל. ולפ"ז אפילו שלח לו בשר ששחטו ישראל מותר וכן מבואר בתשובת הריב"ש כתבתי בסוף סימן ס"ג:

קנג אין מעמידין בהמות בפונדקאות של עכו"ם משנה ריש פרק ב' דע"ז (כב.) אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עכו"ם מפני שחשודים על הרביעה ופרש"י ובני נח נאסרין בה ויש כאן משום לפני עור לא תתן מכשול ומ"ש אפי' זכרים אצל זכרים הכי משמע התם בגמרא דבבהמות זכרים נמי איכא למיחש דילמא רבעי להו. ומ"ש ונקבות אצל נקבות הכי אמרינן התם בגמ' ויהיב טעמא מפני שהעכו"ם מצויין אצל נשי חבריהם ואתי לרבוע הבהמה ומבואר הוא שמ"ש רבינו מפני שחשודים על הרביעה קאי לכל מה שנזכר אבל מ"ש ועכו"ם מצוי אצל אשת חבירו לא קאי אלא למ"ש דאין מייחדין נקבות אצל נקבות וזהו שסמך לו הילכך אסור אפילו נקבות אצל נקבות:

ומ"ש ואין מוסרין בהמה לרועה שלהן ברייתא שם ופשוט הוא שהאיסור הוא משום חשש רביעה: ומ"ש ולא היו מוסרין להם תינוק ללמדו ספר או אומנות (שם:): ור"ת פסק שמותר להעמיד אצלם בהמות דקי"ל שאין חשודים על הרביעה שם כתבו התוס' והרא"ש והמרדכי יש ליתן טעם על מה אנו סומכים עתה לייחד בהמתנו עמהם ואין אנו מוסרין בהמתנו לרועה שלהם אומר ר"ת דסמכינן אהא דמשני ר' פדת בגמ' דמוקי מתני' כר"א דחייש לרביעה ובריית' דלוקחין מהם בהמה לקרבן דלא חיישינן לרביעה כרבנן ואנן קי"ל כרבנן ואף ע"ג דסתם מתני' דאין מעמידין מיתוקמא כרבי אליעזר מ"מ לית הלכתא כוותיה כיון שיש מחלוקת במסכת פרה ובתרי מסכתות לכ"ע אין סדר ע"כ. והר"ן התיר מטעם אחר דהא דתנן אין מעמידין בהמה בפונדקאות העכו"ם וכן אין מוסרין בהמה לרועה שלהם ה"מ במקומות שהעכו"ם חשודים על הרביעה א"כ בסתם עכו"ם אבל עכו"ם שבמקומות שאינם חשודים בה אדרבה מכין ועונשין עליה מותר וכ"כ ה"ה בפכ"ב מהלכות איסורי ביאה בשם הרשב"א ז"ל שבמקומות הידועים שלא נחשדו עליה מותר לייחד: ואין מתייחדין עמהם מפני שחשודים על שפיכות דמים משנה שם (כב.): ומ"ש ואם נזדמן לו בדרך אם העכו"ם חגור סייף טופלו לימינו וכו' עד ירחיב לו הדרך ברייתא שם (כה.):

ומ"ש טופלו לימינו כדי שתהא ימינו קרובה לסייף העכו"ם וכו' פירושו שדרך הסייף לחגרה בשמאלו נמצא שכשטופל ישראל לעכו"ם לימינו הכייף סמוכה לצד ימין ישראל ואם ירצה העכו"ם להרגו ישלח הישראל יד ימינו בסייף שהוא סמוך לו ויאחז בה אבל המקל דרכו להביאו ביד ימין ולפיכך טופלו ישראל העכו"ם לשמאלו כדי שתהא יד העכו"ם שהמקל בה סמוכה לישראל שאם ירצה העכו"ם להכותו במקל יחזיק ישראל במקל הסמוך לו ואי טופלו לימינו הוי המקל רחוק מידו של ישראל ודע דזה שכתב רבינו הוא כדברי ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אבל ת"ק פליג עליה וסבר דלעולם טופלו לימינו והרמב"ם בפי"ב מהלכות

רוצח

ב"ח

הדר (דף ס"ד) בד"ה ולמדנו שחמלו משמע דאף בלא עניי ישראל שייך דרך שלום אם הולך עמו בדרך וכן כתוב באגודה שם סימן ס"ג ע"ש וכבר נהגו לפרנס ענייהם אף בלא עניי ישראל:

קנב עבו"ם העושה משתה וכו' פ"ק דע"ז (ח') תניא רבי ישמעאל אומר ישראל שבח"ל עובדי אליל בטהרה הן (פירש"י כלומר בלא כוונה דאין שמים על לב) כיצד עכו"ם שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין משלהן וכו' מעלה עליהן הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים שנא' וקרא לך ואכלת מזבחו דאי עד דאכיל נימא קרא ואכלת מזבחו מאי וקרא לך משעת קריאה שאתה קרוי לו מעלה אני על אכילתך כאילו הוא מזבחו: ומ"ש ומאימתי אסור וכו' מבואר שם בגמרא: **ומ"ש** ואם הוא אדם חשוב וכו' שם פריך בגמר' ולבתר תריסר ירחי שתא שרי והא רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי ההוא עכו"ם לבתר תריסר ירחי שתא ושמעוה דאודי ופירש ולא אכל ופריק שאני רב יצחק בריה דרב משרשיא דאדם חשוב הוא ופירש רש"י (ושמח ממנו העכו"ם מאד) וס"ל לרבינו דבאדם חשוב נמי דווקא באומר לו מחמת חופה התם הוא דאסור אפי' לאחר י"ב חודש דחיישינן דילמא אזיל ומודה כיון דשמח בו העכו"ם דדין אדם חשוב לאחר י"ב חודש כדין שאר אדם תוך י"ב חודש והרי"ף והרא"ש השמיטו הך דרב יצחק גם הרמב"ם לא חילק כלל בין חשוב לשאינו חשוב ונראה דס"ל דכיון דתלמודא קאמר דלבתר תריסר ירחי שתא שרי ולא חילקה בין חשוב לשאינו חשוב אלמא דלא חיישינן כלל אפילו בחשוב דילמא אזיל ומודה ומעובדא דרב יצחק גופיה הכי משמע דאי לאו דשמעיה דאודי היה אוכל ולא הוה חייש דילמא אזיל ומודה אע"ג דחשוב הוא אלא דלבתר דשמעיה דאודי פירש ולא אכיל ותלמודא הכי פריך דכיון דאשכחן דנכרי אחד הוי מודה לבתר תריסר ירחי שתא א"כ ניחוש מן הסתם לכל נכרי דילמא אזיל ומודה ומשני תלמודא שאני רב יצחק דאדם חשוב הוא כלומר אדם חשוב מאד היה רב יצחק בעיני אותו נכרי עד ששמח ממנו נכרי מאד והוה אזיל ומודה ולא ילפינן מהך עובדא לשאר נכרי לאסור מן הסתם באדם חשוב דילמא אזיל ומודה אלא כיון דלבתר תריסר ירחי שתא הוא מסתמא אינו שמח ממנו העכו"ם כל כך דליהוי אזיל ומודה ושרי. וב"י כתב וז"ל ונראה שהם סוברים דאע"ג דשמעיה דמודה לא משגיחין ביה ורב יצחק ממידת חסידות הוא דפירש ולא אכל עכ"ל. ותימה הא ודאי דבשמעיה דמודה אסור מדינא דלא ישמע על פיך וכדקאמר ס"ד דתלמודא בקושיא דאיסורא הוא ואין לפרש דמתרץ ליה לא כדקס"ד דליכא איסורא אלא מדת חסידות דא"כ הו"ל לומר בפירוש ותו דאכתי ה"ל להרי"ף והרא"ש והרמב"ם לאורויי האי דינא דאסיקנא בתלמודא דאדם חשוב אין לו לאכול ממדת חסידות אף בתר תריסר ירחי שתא אלא העיקר הוא כדפרי':

קנג אין מעמידין בהמות בפונדקאות של עכו"ם משנה רפ"ב דע"ז מפני שחשודין על הרביעה ובני נח נאסרו בה דכתיב והיו לבשר אחד יצאו בהמה חיה ועוף שאין בשרן נעשה אחד ויש כאן לפני עור לא תתן מכשול. ומ"ש אפילו זכרים אצל זכרים ברייתא פ"ק דע"ז (דף ט"ו) והכי משמע בסוגיא רפ"ב דקאמרינן זכרים מאי איכא למימר ניחוש דילמא רבעה עכו"ם: ומ"ש ונקבות אצל נקבות וכו' הכי איתא בברייתא פ"ק דע"ז ובגמרא רפ"ב: ואין מוסרין בהמה לרועה שלהן ברייתא שם וטעמו נמי משום רביעה ולא זו אף זו קתני ל"ת בפונדקאות דאסור להעמיד אלא אפי' מסירה לרועה נמי אסור ולא אמרי דהרועה מירתת דאי חזי ישראל דהבהמה מתעקרת ומיכחשא בבשר קא תבע ליה ומפסיד שכרו והיינו טעמא משום דקסבר הרועה אנן לא ידעינן בהו דאורחיה לרבעה ולא מירתת: ומ"ש ולא היו מוסרין להם תינוק וכו' ברייתא פ"ק דע"ז ופירש"י דמשכי ליה למינות ועוד משום משכב זכור והן מוזהרין עליו דכתיב ודבק באשתו ולא בזכר: ומ"ש ור"ת פסק וכו' כ"כ בדבור הראשון פ"ב דע"ז וכ"כ הרא"ש והמרדכי: ואין מתייחדין עמהם מפני שחשודין על ש"ד משנה רפ"ב דע"ז: ואם נזדמן לו

בדרך

פרישה

סי' קנב (א) **אפילו** אוכל משלו ושמש שלו כו' שנה וקרא לך ואכלת מזבחו אפילו על הקריאה לבד נענש כאילו אכל מזבחו גמרא מ"י ועד"ר:

(ב) משיתחיל להכין שום דבר לצורכי החופה כו' דכל ימי הילולא מקריב לאליל רש"י:

(ג) עופות חיין (דהא כתיב וקרא לך ואכלת מזבחו ומשמע דאינו אסור אלא לאכול בבית העכו"ם ב"י עכ"ה) וה"ה אם שולח לביתו בשר שחוט כדינו מותר כן כתב ב"י בשם תשובת ריב"ש וכן כתב רמ"א:

סי' קנג (א) **אין** מעמידין בהמות בפונדקאות כו' וכתב הר"ן דה"מ במקומות שהעכו"ם חשודים על הרביעה אי נמי בסתם עכו"ם אבל כגון עכו"ם שבמקומות הללו שאינן חשודין אלא אדרבה מכין ועונשין עליה מותר וב"י הביאו: (ב) אפילו זכרים אצל זכרים פירוש שהעכו"ם בעל הפונדק זכר: (מפני שחשודין על הרביעה והעכו"ם מצווה עליה ועובר משום לפני עור לא תתן מכשול רש"י עכ"ה): (ג) ועכו"ם מצוי אצל אשת חבירו פירוש איכא למיחש שמא ירבע את הבהמה מ"ו: (ד) ובל שכן זכרים אצל נקבות משום שהנכרית היתה מביאה הבהמה שהוא זכר עליה: (ה) טופלו לימינו של ישראל אבל מקל דתופס העכו"ם בימינו לכך טופל העכו"ם לשמאלו כדי שיהא ידו לעולם סמוכה למה שהוא ירא שיזיק אותו בו:

דרישה

מכ"ש לר"מ דס"ל הכי והכי קי"ל ולאפוקי של"ת הסברא איפכא שר"מ מודי בהא ודוק וזה ברור:

סי' קנב [א] **אסור** לישראל לאכול שם אפילו אוכל כו' נ"ע אם נאמר גם בהאי מותר משום איבה לשמוח עמו כמ"ש לעיל ס"ס קמ"ח בשם תוס' דבמכיר מותר לשמוח עמהם משום דהוי כמחניף אע"פ שיש שם איסור גדול דהוי כיום אידם א"ד שאני הכא דנילף מקרא:

סי' קנג [א] **ולא** היו מוסרין להם תינוק ללמדו כו' פרש"י דף ט"ו הטעם משום משכב זכור ומשום דמשכי ליה למינות ולפ"ז אפילו לר"ת ולר"ן דכתבו דמותר להעמיד בהמה אצליהן דלא נחשדו ארביעה אפילו הכי תינוק אסור אפילו אם מסרו לו בפני

לו מקל בידו טופלו לשמאלו היו עולים בעלייה או יורדין בירידה לא יהא ישראל למטה ועכו"ם למעלה (ו) אלא לעולם יהא ישראל למעלה כגון בירידה יהא ישראל אחרון ובעלייה ראשון (ז) ולא ישחה לפניו לעולם שאל לו להיכן אתה הולך (ח) ירחיב לו הדרך. ולא תתייחד אשה עמהם אפי' הם רבים ונשותיהם עמהם (ט) וכה"ג בישראל שרי ובעכו"ם עובדי אליל אסור [ג] ופר"י דוקא באשה שאינה חשובה אבל אם היא חשובה וקרובה למלכות מותרת להתייחד שאין חוששין לא משום שפיכות דמים (י) ולא משום ערוה (יא) וכל אשה מותרת להתייחד בין הנכריות (יב) ורש"י פי' דכל אשה אסורה להתייחד

בדרך וכו' שם (דף כ"ה): **ולא** תתייחד אשה עמהם וכו' משנה רפ"ב ולא תתייחד אשה עמהם מפני שחשודין על העריות ובגמרא במאי עסיקנא אילימא בחד דכותיה גבי ישראל מי שרי וכו' אלא בתלתא דכותיה גבי ישראל בפרוצים מי שרי פי' למה ליה לתנא לאשמועינן עכו"ם הא אפילו ישראל פרוצים דכוותייהו אסירי לא צריכא באשתו עמו עכו"ם אין אשתו משמרתו אבל ישראל אשתו משמרתו וזהו שכתב רבינו אפי' הם רבים ונשותיהם עמהם וכה"ג בישראל שרי אפילו בפרוצים כיון שנשותיהם עמהם ובעכו"ם אסור ואע"ג דבישראל פרוץ אפי' יחיד נמי שרי כשאשתו עמו מ"מ כיון דאין אשתו עמו אסור בישראל פרוצים אפילו הם רבים נקט רבינו האי לישנא אפילו הם רבים ונשותיהם עמהם כלומר דמש"ה נקט עכו"ם ולא ישראלים פרוצים דבכה"ג אע"ג דבישראל שרי והוא הדין בישראל פרוץ אחד נמי שרי כיון שאשתו עמו ובעכו"ם אסור אפי' בכה"ג דרבי' ונשותיהם עמהם אבל הב"י כתב דרבינו רצונו לומר דבישראל בחד מהני גווני שרי או שהם רבים או שאשתו עמו ושרי ליה מהריה דהא השתא בישראלים פרוצים קאמר דומיא דעכו"ם דאפילו הם רבים אסור וכדקאמר בגמרא מעשה היה והוציאוה י' פרוצים לאשת איש זונה במטה אלא הכי פירושו דבכה"ג דנשותיהם עמהם בישראל שרי אפי' הם פרוצים וה"ה בישראל אחד פרוץ נמי שרי באשתו עמו ובעכו"ם אסור אפי' רבים ונשותיהם עמהם דעכו"ם לא קפדי דאיהו בקרי ואיהי בבוציני:

ופר"י דוקא באשה שאינה חשובה וכו' שם פריך ותיפוק ליה דאשה לא תתייחד משום ש"ד א"ר ירמיה באשה חשובה עסקינן דמירתתי מינה רב אידי אמר אשה כלי זיינה עליה מאי בינייהו אשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים ות"כ דרב אידי ופר"י דלרב אידי דהלכה כמותו מתני' מיירי בכתם אשה דאינה קרובה למלכות והא דלא חיישינן לש"ד ה"ט משום דאשה כלי זיינה עליה פי' ומרחמי עלה אפילו אינה קרובה למלכות ואינה אסורה להתייחד אלא משום עריות כיון דאינה חשובה אבל אשה חשובה וקרובה למלכות מותרת להתייחד ולא חיישינן לא לש"ד ולא לעריות וה"ה אפי' אשה שאינה חשובה מותרת להתייחד בין נשים נכריות ולא חיישינן לא לש"ד כיון דאשה כלי זיינה עליה כלומר דמרחמי לה לא קטלי ואי משום עריות שהעכו"ם מצויין אצל נשי חבריהן בת דעת היא וכשתראה שיבא העכו"ם תצא מיד ואצ"ל באשה חשובה בין הנכריות דפשיטא דליכא לא משום ש"ד ולא משום עריות דמירתתי מינה: ומ"ש ורש"י פי' וכו' כלומר דלרש"י לא איירי תלמודא ביחוד אשה בין הנכריות אלא בייחוד אשה בין העכו"ם ומשום ש"ד לא חיישינן אפילו אינה חשובה דאשה כלי זיינה עליה דאין העכו"ם הורג אותה אלא בא עליה אפילו מכוערת ולפיכך אסורה להתייחד משום ערוה ואצ"ל דאסורה להתייחד כשהיא חשובה ויפה אע"פ שקרובה למלכות דשמא יפתוה וליכא בין פר"י ופירש"י אלא אשה חשובה דקרובה למלכות דלפר"י מותרת להתייחד דאין חוששין אף לעריות ולפירש"י חוששין לעריות ואע"פ דהרא"ש לא הביא אלא פר"י רבינו חשש לחומרא דפירש"י דחוששין לעריות אף באשה חשובה וקרובה למלכות דאסורה להתייחד בין הנכרים וכן נראה מדעת הרי"ף והרמב"ם שכתבו בכתם שאסורה אשה להתייחד בין הנכרים דמשמע דכל הנשים שבעולם אסורים להתייחד עם הנכרים וכ"כ ב"י שכך משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם וא"כ יש לתמוה על תמיהתו שתמה על רבינו שלא כתב ודעת א"א הרא"ש כפר"י דהלא מבואר מדברי רבינו שחשש לחומרא דפירש"י ולכן הביא תחלה פר"י דמיקל באשה קרובה למלכות דלא חיישינן אף משום עריות ואח"כ מביא ורש"י פי' דכל אשה אסורה להתייחד עם אנשים משום ערוה ודקדק לומר עם האנשים להוציא שבין הנשים אין איסור כמו לפר"י אלא בין האנשים איכא איסור משום ערוה וכפירש"י והרי"ף והרמב"ם והכי נקטינן: כתב במרדכי ר"פ כל הצלמים אמה שמענו דר"ג היה רוחץ במרחץ בעכו עם ההגמון ושמעינן מינה שאם נכנס במרחץ ושוב נכנס העכו"ם מותר לרחוץ עמו שהרי הוא בא בגבולינו אבל אם קדם לו העכו"ם אסור לרחוץ עם העכו"ם כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר ואם הרחיק ממנו ד' אמות שרי כדאמרינן גבי נואה שמרחיק ד' אמות ומתפלל ולא אמרינן כל הבית כולה כד' אמות כדאמרינן פרק מי שמתו אבי"ה עכ"ל פי' דמ"ש ושמעינן מינה וכו' היינו לומר דלכל הפחות שמעינן מינה שאם נכנס וכו' דהי אפי' בכה"ג אסור א"כ קשה היאך רחץ ר"ג עם העכו"ם ומ"ש אבל אם קדם וכו' פי' דכדי לתרץ מ"ש בפדר"א שאסור לרחוץ עם העכו"ם צ"ל דהיינו דוקא אם קדם לו העכו"ם דהשתא לא יחלוק מתני' אפדר"א ומה שלא פי' דר"ג רחץ חוץ לד' אמות דהשתא אפי' קדם העכו"ם שרי היינו משום דמסתמא רחץ עמו תוך ד' אמות כיון שהיה מדבר עמו במרחץ וז"ל הגהות מיימוני' ספ"ז דע"ז אהך עובדא דר"ג מכאן משמע שמותר לרחוץ עם העכו"ם במרחץ ובפ' דר"א איתא דאסור אא"כ רחוק ד' אמות עכ"ל ואיכא לתמוה דבפרקי דר"א פכ"ט על מה שהיה אברהם מל את העבדים כתב וז"ל ולמה מלן בשביל הטהרה שלא יטמאו את אדוניהם במאכליהם ובמשתיהם שכל מי שאוכל עם העכו"ם כאילו אוכל כו' עכ"ל

רוצה פסק כת"ק: **ומ"ש** לא יהא ישראל למטה ועכו"ם למעלה וכו' פרש"י בעלייה ילך ישראל לפני העכו"ם דהיינו למעלה אלא שטופלו לימינו ולא הוי אחריו ממש ובירידתו ילך העכו"ם לפניו (א):

ומ"ש ולא ישחה לפניו לעולם פי' אפי' במישור והטעם מפורש בברייתא דאיכא למיחש שמא ירוצץ את גלגלתו:

ומ"ש ירחיב לו הדרך פירושו אם היה צריך שילך עד פרסה יאמר ב' פרסאות אני צריך לילך שמא העכו"ם ימתין מלהכותו עד פרסה שנייה וזה יפרוש ממנו קודם לכן:

ולא תתייחד אשה עמהם אפילו הם רבים ונשותיהם עמהם וכה"ג בישראל שרי משנה (כב.) וגמ' שם (כה:) ופי' כה"ג בישראל שרי לאו למימרא דבעי' תרתי שיהיו רבי' וגם שיהיו נשותיהם עמהם אלא היינו לומר שבישראל בחד מהני גווני שרי שאם אשתו עמו אפי' א' מותר ואם הם רבים אפי' אין נשותיהם עמהם מותר וכמבואר בטוא"ה סי' כ"ב: ומ"ש ופר"י דוקא באשה שאינה חשובה אבל אם היא חשובה וכו'. שם אהא דתנן לא תתייחד אשה עמהם מפני שהם חשודים על העריות פריך בגמרא תיפוק ליה משום שפיכות דמים א"ר ירמיה באשה חשובה עסקינן דמירתתי מינה רב אידי אמר אשה כלי זיינה עליה מאי בינייהו אשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים ופרש"י אשה כלי זיינה עליה אע"ג דאינה חשובה לא בין האנשים ולא בין הנשים אין עכו"ם הורג אותה אלא בא עליה וכיון שבא עליה אינו הורגה ואפילו אם אינה קרובה למלכות נמי אי לא אשמועינן דחיישינן לעריות לא הוה מסתבר דמתסרא משום ש"ד איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים קרובה למלכות: ואינה חשובה בין הנשים. אינה יפה לרבי ירמיה שריא ליחודי דמשום ש"ד ליכא דהא קרובה למלכות ומשום עריות נמי דהא מכוערת היא ולרב אידי אסור לייחודי דבכולהו חיישינן לערוה דסתמא קאמר אשה כלי זיינה עליה ולא קאמר באשה יפה עסקינן דכלי זיינה עליה והתוספות הקשו על פרש"י וכתבו דלכן נראה לפרש דהא דקאמר אשה כלי זיינה עליה לאו כדפרש"י אלא ה"פ מפני שאינה בעלת מלחמה כאיש מרחמין עליה והא דקאמר איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים תרי מילי נינהו וה"פ איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים קרובה למלכות אם מותרת להתייחד עם אנשים עכו"ם דלר' ירמיה אסירא כדקאמר טעמא באשה חשובה ואז לא נפיק לן מידי משום ש"ד אי לאו משום טעמא דעריות דקסבר ר' ירמיה דאפילו באשה חשובה איכא למיחש שמא תתפתה או שמא יאנסוה ויסמכו שתסתיר קלונה ולא תפרסם הדבר. ולרב אידי שריא דאמר דטעמא דליכא למיחש לש"ד דאשה כלי זיינה עליה מרחמי עלה אבל לעריות איכא למיחש וכשהיא חשובה קסבר רב אידי דמירתתי מינה אף לעריות לא חיישינן ושאינה חשובה נמי אם היא מותרת להתייחד בין הנשים עכו"ם איכא בינייהו דלר' ירמיה כיון דאינה חשובה קטלי לה דלית להו טעמא דמרחמי ולרב אידי שריא דכלי זיינה עליה כלומר דמרחמי עלה ואי משום עריות כדאמרי' בריש פירקין שהעכו"ם מצויים אצל נשי חביריהם בת דעת היא וכשתראה שיבא העכו"ם תצא מיד ופסק הרא"ש הלכה כרב אידי משום דתניא כוותיה נמצא דלפרש"י כל אשה אסורה להתייחד עם האנשים כרב אידי דאפי' בקרובה למלכות ומכוערת חייש לערוה ודין ייחוד עם הנשים לא נזכר לדברי רש"י ומשמע דמישרא שרי מהטעם שכתבו התוספות והכי דייק לשון רבינו שכתב אסורה להתייחד עם האנשים משמע אבל עם הנשים מותרת ולפי' התוספות קרובה למלכות מותרת להתייחד אפילו עם האנשים כרב אידי דסבר דמירתתי מינה בין מש"ד בין מעריות ועם הנשים אפילו שאינה קרובה למלכות שריא דלעריות ליכא למיחש ולש"ד נמי לא חיישינן משום דמרחמי עלה כדאמר רב אידי אשה כלי זיינה עליה אבל עם האנשים אסורה להתייחד דאע"ג דליכא למיחש לש"ד משום דכלי זיינה עליה מכל מקום איכא למיחש משום ערוה וכדתנן לא תתייחד אשה עמהם מפני שהם חשודים על העריות. והרא"ש ז"ל כתב פירוש התוספות לבד משמע דהכי ס"ל ותמיהני על רבינו שלא כתב ודעת א"א ז"ל כפר"י:

והרי"ף ·

דרכי משה

קנג (א) וכ"כ הר"ן פ' אין מעמידין כתב בפרקי ר"א פכ"ט דאסור לרחוץ עם העכו"ם. וכתב המרדכי ריש כל הצלמים אם נכנס ישראל למרחץ ואח"כ נכנס העכו"ם מותר לרחוץ עמו שהרי בא בגבולינו. אבל אם קדם לו העכו"ם אסור לרחוץ עם העכו"ם כדאיתא בפרקי ר"א עכ"ל. ואין אנו נוהגים להחמיר בזמן הזה דלא אסרו אלא בימיהם שהיו רגילים לילך בלא מכנסיים כמ"ש האגודה בפ' מקום שנהגו אבל השתא לית לן בה:

עיין

פרישה

(ו) **אלא** לעולם יהא ישראל למעלה וצריך גם כן שיצדדו ויעמוד סמוך ליד שאוחז בה העכו"ם החרב או המקל וכנ"ל וכן פרש"י וב"י: (ז) **ולא** ישחה לפניו לעולם פירוש אפילו במישור כדי שלא יהרגנו בשחייתו שהרי זה לא יראה שיציל את עצמו ממנו: (ח) **ירחיב לו** הדרך פירוש אם היה צריך לילך עד פרסה יאמר עד ב' פרסאות שמא ימתין מלהכותו עד פרסה שנייה וזה יפרוש ממנו קודם לכן: (ט) **וכה"ג** בישראל שרי פירוש בחד מהן או ברבים או בנשותיהן עמהן כמ"ש בא"ה סימן כ"ב: (י) **ולא** משום ערוה דמירתתי מינה: (יא) **וכל** אשה מותרת להתייחד בין הנכרים אפי' שאינה חשובה דלעריות ליכא למיחש דהא נקיבות הן ולעכו"ם לא חיישינן אע"ג דעכו"ם מצוין אצל נשי חביריהם (שאני אשה דבת דעת היא עכ"ה) דכשתראה אותו תברח ותצא ולש"ד לא חיישינן דהנכריות יהרגו אותה דמרחמי עליה: (יב) **ורש"י** פירש **דכל** אשה אסורה כו' משום ערוה דאפילו אם היא חשובה לא שייך לומר דמירתתי לענין **ערוה** מפני שיסמכו שתסתיר קלונה ועד"ר:

דרישה

בפני עדים בגוונא דליכא משום שפיכות דמים: [ג] **ופר"י** דוקא באשה שאינה חשובה כו' ז"ל המשנה לא תתייחד אשה עמהן מפני שהן חשודין על העריות ופריך בגמרא דף כ"ה ע"ב תיפוק ליה משום שפיכות דמים א"ר ירמיה באשה חשובה עסקי' דמירתתי מינה רב אידי אמר אשה כלי זיינה עליה מאי בינייהו אשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים והלכתא כרב אידי דתניא כוותיה ופרש"י באשה חשובה כו' אשה יפה וקרובה למלכות דמסתפי מינה ולא קטלי לה אבל משום עריות איכא דיפה היא אבל אשה שאינה חשובה בין האנשים וחשובה בין הנשים (ר"ל שהיא אינה חשובה בין האנשים שאינה קרובה למלכות אבל חשובה היא בין הנשים שאשה יפה היא עכ"ה) משום רציחה נמי איכא דבא עליה ואח"כ הורגה וחשובה בין האנשים ולא בין הנשים מותרת להתייחד דמשום עריות נמי ליכא כיון דאינה יפה. אשה כלי זיינה עליה אע"ג דאינה חשובה בין האנשים ולא בין הנשים אין העכו"ם הורג אותה אלא בא עליה ולכך צ"ל המשנה הטעם משום שהם חשודין על העריות. איכא בינייהו כו' דלר"י דמוקי לה באשה חשובה דמשמע חשובה בין האנשים והנשים דקרובה למלכות היא ולא קטלי אבל משום עריות איכא. איכא דאינה חשובה בין הנשים משום עריות נמי ליכא אבל לרב אידי בכולהו איכא משום עריות דהא סתמא קאמר אשה כלי זיינה עליה ולא תלינן ביפה. ור"י הקשה אפרש"י ז"ל מדלא דמשובה לא משמע יפה ועוד דלא משתמע בשום מקום בשבויה בין יפה לשאינה יפה להתירה לכהונה. ועוד דא"כ דחדא מילתא היא הל"ל איכא בינייהו חשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים מדקאמר ושאינה חשובה אלמא תרי מילי נינהו מש"ה מפרש אשה כלי זיינה עליה מפני שאינה בעלת מלחמה כאיש ומרחמין עליה הלכך ליכא בה איסור יחוד משום שפיכות דמים רק משום עריות איכא למיחש וכשהיא אשה חשובה מירתת מינה והא דקאמר איכא בינייהו תרי מילי הן וה"ק חשובה בין האנשים דקרובה למלכות איכא בין ר"י לר"א דלר"י אסור להתייחד עמהן אע"ג דליכא למיחש לש"ד מ"מ איכא למיחש משום עריות דאע"ג שהיא חשובה שמא יאנסוהו ויסמכו שתסתיר קלונה ולרב אידי שרי דכשהיא חשובה ליכא למיחש אפילו לעריות דמירתתי מינה ושאינה חשובה נמי אם היא מותרת להתייחד בין הנשים נכריות איכא בינייהו דלר"י כיון שאינה חשובה קטלי לה דל"ל טעמא דמרחמי עלה ולרב אידי דאשה כלי זיינה עליה דמרחמי עלה ולעריות ליכא למיחש דבת דעת היא וכשתראה העכו"ם תברח ותצא. וז"ש רבינו ופירש ר"י דוקא בשאינה חשובה פי' דאז אסורה משום חשש עריות אע"ג דליכא למיחש לש"ד דכלי זיינה עליה אם היא כו' מותרת דליכא למיחש למידי דאף לענין ערוה מירתתי מינה וכל אשה אפילו אינה חשובה מותרת להתייחד בין הנכריות דמרחמי עלה וגם לעריות ליכא למיחש דכשתראה תברח ורש"י פירש כו' אפילו אינה חשובה דמכוערת היא חיישינן לעריות אבל בין הנשים משמע דאפילו לפירוש רש"י מותר מטעם שתברח ותצא ודו"ק:

להתייחד עם האנשים משום ערוה :

קנד נכרית עובדת כו"ם לא תיילד לישראלית בינה לבינה (א) מפני שחשודה על שפיכות דמים (ב) ואפי' היא מומחית וכן מטעם זה לא תניק לבנו של ישראל בביתה (ג) ואפי' אחרים עומדין על גבה ולא אפי' בבית ישראל אא"כ אחרים עומדין על גבה אבל אם אחרים עומדין על גבה או יוצאין ונכנסין מותר לילך ולהניק בבית ישראל (א) אבל אין להניחו עמה לבדו בלילה (ד) וישראלי' לא תניק (ב) לבן כנעני אפי' בשכר. ולא תיילד לכנענית עובדת כו"ם בחנם (ה) אבל בשכר מותר. במה דברים אמורים בחול (ו) אבל בשבת אסור אפי' בשכר וכתב הרשב"א הא דשרי בשכר דוקא במילדת ידועה שמתעסקה בכך שאז יהיה לה איבה אם לא תעשה. אבל אשה שאינה רגילה בכך אפי' בשכר אסור דליכא איבה דמצי למימר איני בקיאה בכך :

קנה [א] **כל** מכה וחולי שיש בהם סכנה שמחללין עליהן שבת אין מתרפאין מהן דכיון שחשודין על שפיכות דמים ודאי יהרגנו ולא יחוש עליו שיאמרו עליו שהוא הרגו שיש לו טענה לומר מסוכן הוא למות וכן בדבר שאין בו חולי ואין בו סכנה כמו ריבדא

והרי"ף השמיט כל זה נראה שהוא מפרש כפרש"י דלרב אידי כל אשה אסורה להתייחד עם האנשים משום ערוה ולפיכך כתב המשנה כצורתה דמשמע דכל נשים שבעולם אסרו להתייחד עם העכו"ם וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם ז"ל שגם הוא סתם לאסור בפרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה :

קנד נכרית עובדת כו"ם לא תיילד לישראלית בינה לבינה מפני שחשודה על שפיכות דמים בפ' א"מ (כו.) תנן נכרית עובדת כו"ם מיילדת את בת ישראל ובגמרא (שם) עכו"ם לא תיילד את בת ישראל מפני שחשודים על שפיכות דמים דר"מ וחכ"א נכרית מיילדתאת בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה וידוע דהלכה כחכמים ומתניתין דקתני מיילדת באחרות עומדות ע"ג היא ואפילו אחרות עומדות ע"ג לא שרינן אלא ברשות ישראל דוקא כמ"ש רבינו בסמוך אם אחרים עומדים ע"ג וכו' מותר לילך ולהניק בבית ישראל : ומ"ש ואפי' היא מומחית כלומר דלא דמי לרופא שאם הוא מומחה מתרפאין ממנו משום דלא מרע נפשיה וטעמא דלא אמרינן הכי גבי מיילדת כיון דשכיחי נפלים אפילו תמיתם לא יאמרו שהמיילדת המיתה את הולד אלא נפל היה (עיין הטעם בפרישה) :

ומ"ש וכן מטעם זה לא תניק לבנו של ישראל בביתה וכו' גז"ש במשנה כותית מניקה בנה של ישראלית ברשותה ובגמרא (גז"ש) ת"ר כותית לא תניק בנה של בת ישראל מפני שחשודה על ש"ד דר"מ וחכ"א כותית מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבינה וכתב הרא"ש מכאן שיש ליזהר שלא תניק כותית בנה של ישראלית כי אם ברשותה ואחרות עומדות ע"ג דליכא למימר דאחרות עומדות ע"ג דהיינו ברשות העכו"ם דהא מסתמא ברישא דבעי עומדות ע"ג במיילדת היינו ברשות ישראל וה"ה לענין הנקה ומיהו נראה דנכנס ויוצא דמותר דודאי מרתתא ע"כ : ומ"ש א אבל אין להניחו עמה לבדה בלילה : ב"ה כתוב בא"ח בשם הר"מ כי מה שמניקת כותית נותנת לתינוק יין נסך או שאר איסורין אין למחות בידה דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו אבל אסור לומר לכותית להאכילו ולהשקותו דבר טומאה והרמב"ם כתב אע"פ שאין ב"ד מצווין להפרישו מצוה על אביו להפרישו והרשב"א כתב שדבר שאינו אסור אלא מדבריהם מותר להאכילו בידים עכ"ל : ומ"ש וישראלית לא תניק לבן עכו"ם וכו' גם זה שם במשנה וטעמא מפני שמגדלת בן לאליל . ומ"ש אפילו בשכר שם בגמרא ומפרש התם דליכא משום איבה דאי פנויה היא אמרה בעינא לאינסובי ואי א"א היא אמרה לא קא מודהמנא באפי גבראי : ומ"ש ולא תיילד לכנענית בחנם אבל בשכר מותר ג"ז שם במשנה בת ישראל לא תיילד את הכנענית כלומר מפני שמיילדת בן לאליל ובגמ' ורמינהו יהודית מילדת ארמאי בשכר אבל לא בחנם א"ר יוסף בשכר שרי משום איבה : ומ"ש בד"א בחול אבל בשבת אסור אפי' בשכר שם בגמרא ומפרש התם דאע"ג דחזו דמיילדן לנשי דידן בשבת ליכא איבה דיכלה למימר דידן דמנטרי שבתא מחללין עלייהו דידכו דלא מנטרי שבתא לא מחללין : וכתב הרשב"א הא דשרי בשכר כלומר בחול דוקא במילדת ידועה וכו' : הג"ה ב"ה כ' בא"ח בשם הרשב"א בתשובה רופא ישראל מותר לעשות רפואה לכנענית כדי שתתעבר משום איבה כמו שמותר למיילדת וכן העיד על הרמב"ן ז"ל שעשה הוא עצמו כן עכ"ל אני מצאתי כתוב שכ' לו הר"ר יונה על מעשה זה תבא עליך ברכה שאתה מרבה זרעו של עמלק :

קנה כל מכה וחולי שיש בהם סכנה שמחללין עליהן את השבת אין מתרפאין מהם וכו' בפרק אין מעמידין (כז.) תנן מתרפאין מהם ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות ובגמרא (שם עד סוף הסימן) מאי ריפוי ממון ומאי ריפוי נפשות אילימא ריפוי ממון בשכר ריפוי נפשות בחנם ליתני מתרפאין מהם בשכר אבל לא בחנם אלא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה ריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה והאמר רב יהודה אפילו ריבדא דכוסילתא לא מיתסינן מינייהו אלא ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופו והיינו דרב יהודה ובתר הכי גרסינן אמר

עכ"ל א"כ לא שמעינן מהך דפדר"א דאיכא איסורא שלא לרחוץ עם העכו"ם אלא לענין טהרה קאמר דהעכו"ם הוא כמת ומטמאו במגעו ולכן במרחץ אסור לרחוץ עמו אף שאינו נוגע בו דאי אפשר שלא יגיעו מימי הרחיצה מן העכו"ם אל הישראל הרוחץ עמו וכאילו רחץ עם המצורע ואין כל זה אלא בזמן שהיה טהרה בא"י היה צריך להזהר בכל זה אבל עכשיו שאין טהרה מנ"ל דאסור ואפילו תוך ד' אמות משמע דשרי . ובהגהת הרב דש"ע בסימן זה כתב דהאיסור הוא משום דהעכו"ם רוחצים ערומים בלא מכנסיים ואם הישראל כבר במרחץ ובאו עכו"ם א"צ לצאת עכ"ל ולא ידעתי מניין לו זה ועוד דאם כן לפי טעם זה אפילו חוץ לד' אמות נמי אסור והרי במרדכי ובהג"מ מתיר להדיא ברחוק ד' אמות אלא ודאי דהטעם הוא דאין להתחבר עם העכו"ם בשום ענין לא באכילה ושתייה ונגיעה בגופו ורחילה עמו ואף על פי שמתחלה לא היה אסור אלא משום טהרה מכל מקום כיון שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו ואף עכשיו שאין טהרה האיסור במקומו עומד ומכל מקום כל שהוא חוץ לד' אמות רשות בפני עצמו הוא ושרי כך הוא שורש הדין לפי דעת המרדכי והג"מ ואין חילוק בין שהעכו"ם לבוש מכנסיים לאינו לבוש מכנסיים אלא תוך ד' אמות אסור אפי' לבוש מכנסיים וחוץ לד' אמות שרי אפי' אינו לבוש מכנסיים ואפי' קדם העכו"ם שרי כיון שהוא חוץ לד' אמות כנ"ל ודלא כהרב בהגה"ה :

קנד נכרית עובדת כו"ם לא תיילד וכו' משנה פ"ב דע"ז (דף כ"ו) נכרית מיילדת בת ישראל ובברייתא פליגי ר' מאיר וחכמים והלכה כחכמים דנכרית מיילדת בת ישראל בזמן שאחרות עומדות ע"ג אבל לא בינה לבינה וכתבו התוספות ומיילדת סתמא ברשות ישראל היא ואפ"ה לא שרי אלא באחרות עומדות ע"ג ומיהו בישראל יוצא ונכנס שרי דעומד ע"ג קרינן ביה כדמוכח פרק ר' ישמעאל : ומ"ש ואפי' הוא מומחית פי' אף ע"פ דברופא נכרי מומחה מתרפאות ממנו משום דלא מרע נפשיה כמ"ש בסימן קנ"ה אבל במילדת כיון דשכיחי נפלים אפילו תמיתנו לא יאמרו שהמילדת המיתה את הולד אלא נפל היה : ומ"ש וכן מטעם זה לא תניק וכו' שם פליגי ר' מאיר וחכמים בברייתא והלכה כחכמים דנכרית עובדת כו"ם מניקה בנו של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה ופירשו התוספות דבינה לבינה אסור אפילו ברשות הישראלית דפלוגתא דמניקה דומיא דמילדת ומילדת סתמא ברשות ישראל היא ואפ"ה אינו שרי אלא באחרות עומדות ע"ג וכו' וא"כ צריך ליזהר שלא להניח ישראלית ההולכת חוץ לעיר את בנה יחיד בבית מינקת עובדת כו"ם אם אין ישראלית בעיר יוצאת ונכנסת תמיד שם וכו' עכ"ל מבואר מדבריהם שלא באו אלא לפרש דאפילו בבית ישראלית לא שרי להניק אלא באחרות עומדות ע"ג אבל אם אחרות עומדות ע"ג ודאי דשרי להניק אפילו בבית העכו"ם אבל הרא"ש כתב דאפילו אחרות עומדות ע"ג לא שרי להניק אלא אם כן בבית ישראל וכ"כ רבינו ולא ידעתי מנ"ל להרא"ש להוכיח כך דליכא לאוכוחי מהך דהנקה דומיא דהולדה אלא כי היכי דבהולדה בעינן אחרות עומדות ע"ג אפי' הולידה ברשותה ה"נ בהנקה אבל לעולם באחרות עומדות ע"ג שרי אפילו בביתו של עכו"ם וכמפורש בדברי התוספות וצ"ע . וי"ל דס"ל להרא"ש ורבינו כיון דבע"כ ברייתא דמצריך אחרות עומדות ע"ג בהנקה ובהולדה איירי בבית ישראל אם כן אין לנו להקל באחרות עומדות ע"ג בבית העכו"ם דאיכא לפרש דברייתא לא שרי אלא בדאיכא תרתי בית ישראל ואחרות עע"ג והכא להקל צריך להביא ראייה לדבריו וכן דייק לשון הרא"ש שכתב מכאן שיש ליזהר שלא תניקה נכרית בנה של ישראל כ"א ברשותה ואחרות עע"ג וכו' כלומר שיש ליזהר שלא להקל כיון דפשוטה של ברייתא מיירי ברשות ישראל בין בהולדה בין בהנקה כנ"ל ליישב דברי הרא"ש ורבינו :

ומ"ש אבל אין להניחו עמה לבדו בלילה כ"כ התוספות לפי שיטתם דשרי להניק בבית העכו"ם אם ישראלית בעיר יוצאת ונכנסת תמיד שם אפ"ה מזמן שכיבה ואילך אסור להניחו יחיד עכ"ל כלומר שלא יועיל בלילה שהוא זמן שכיבה יוצאת ונכנסת אלא צריך שתהא ישראלית שוכבת אצל התינוק כל הלילה שלא להניח אותו לבדו כלל וס"ל לרבינו דה"ה להרא"ש דבעיא תרתי שיהא ברשותה ושיהיו אחרות עומדות ע"ג דהיינו יוצא ונכנס מיהו בלילה לא יועיל יוצא ונכנס אלא אין להניחו עמה לבדו בלילה כלל וצריך שתהא ישראלית שוכבת אצל התינוק כל הלילה : ומ"ש וישראלית לא תניק לבן עכו"ם וכו' שם במשנה וכדמפרש בגמרא ומביאו ב"י תניא יונק התינוק מן הכנעני ומן בהמה טמאה ומביא לו חלב מכל מקום ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה כ"א בפ' חרש (דף קי"ד) ומביאו הרא"ש פ' אין מעמידין ואף על פי כן צריך להזהיר את המינקת שלא לאכול נבלות וחזיר וכ"ש שלא להאכילו לתינוק דברים טמאים או אסורים ספר א"ז ר"פ א"מ וכ"כ בהגהת אשר"י ומביא ראיה מאחר שאמו אכלה ממין עכו"ם וזה גרס לו לעת זקנתו שיצא לתרבות רעה עד כאן לשונו :

קנה כל מכה וחולי שיש בהם סכנה וכו' מימרא דרבה בב"ח אמר ר' יוחנן פ"ב דע"ז (סוף דף כ"ז) כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן א"ד אמר ר' יוחנן כל מכה של חלל (פי' בחלל גופו) אין מתרפאין מהן מאי בינייהו איכא בינייהו גב היד וגב הרגל דמחללין עליהן השבת ללישנא קמא אין מתרפאין אבל ללישנא בתרא מתרפאין דהואיל ומתחווא אי חזי דמקלקל בה לחיך ליה לסמא ומעבירו ופסק רבינו להחמיר כלישנא קמא ולכן כתב כל מכה וחולי שיש בה סכנה וכו' כלומר בין מכה של חלל שהוא חולה בה ובין מכה דגב היד וגב הרגל כיון שיש בהן סכנה אין מתרפאין :

ומ"ש וכן בדבר שאין בו חולי ואין בו סכנה וכו' שם מימרא דרב יהודה אפילו ריבדא דכוסילתא לא מיתסינן מינייהו ופירש רש"י אי כייבא לי ריבדא דכוסילתא שהקיז לו אומן של ישראל בכתפיים לא אמינא לעכו"ם לאסווי להעביר הכאב דאסור למסור גופו ביד עכו"ם עכ"ל · עוד פירש רש"י אמימר

דרכי משה

קנד (א) עיין סימן פ"א אם חלב נכרית עובדת כו"ם מותרת להניק : (ב) במרדכי ר"פ א"מ ומיהו אם היהודית יש לה חלב הרבה ומצערת מרוב חלב מותר לה להניק בן כנענית ובהג"א פא"מ הא דישראלית לא תינק בן כנעני משום דנותנת לו חיים א"ר אסי הדא אמרה שאסור ללמדו אומנות עכ"ל מא"ז :

וטעמו

פרישה

סי' קנד (א) **מפני** שחשודה על שפיכות דמים פירוש להמית את הולד : (ב) ואפי' היא מומחית כו' פירוש אע"ג דברופא מומחה מותר דלא מרע לחזקתיה גבי יולדת לא אמרינן הכי (כ"כ ב"י ולא נזכר שם טעם ונראה דהטעם דהעיקר המומחית הוא תלוי שהאם תחייה והולד תפרש ממנה ואינה מתירא כלל למיתת הולד ועוד דיכולה לומר דהולד כבר היה מת בבטן אמו ואין מועיל לו שום מומחית נמצא דאין כאן לומר דמרע נפשה וק"ל עכ"ה) : (ג) ואפי' אחרים עומדין ע"ג גם אדלעיל קאי ב"י והטעם דזימנין דמנחא ליה ידה אפותא פי' אמצחו מקום שמוחו של תינוק רופס וקטלא ליה ולא מתחזי גמרא אבל בבית ישראל מירתתא קצת ולא מייסינן להכי בעומדים ע"ג : (ד) וישראלית לא תניק לבן עכו"ם אפילו בשכר משום שמגדלת בן לאליל ומשום איבה ליכא דאי פנויה היא אמרה בעינא לאינסובה ואי א"א היא אמרה לא מיודהמנא באפי גבראי : (ה) אבל בשכר מותר משום איבה : (ו) אבל בשבת אסור אפילו בשכר אע"ג דחזי דמילדן לנשי דידן ליכא איבה דמצי למימר נשי דידן דמנטרא שבתא מחללין

דרישה

סי' קנה [א] **כל** מכה וחולי שיש בהם סכנה כו' אין מתרפאין מהן כ' בהגהות אשר"י כ"מ בחנם אבל בשכר הכל מותר דחיים לפסידא לאגרי (וע"ל רס"ל בביאורי סמ"ג

חדושי הגהות

קנד א כ"כ התוס' לפי שיטתם דשרי להניק בבית העכו"ם אם ישראלית בעיר יוצאת ונכנסת שם תמיד ואפ"ה מזמן שכיבה ואילך אסור להניחה יחידה עכ"ל כלומר שלא יועיל בלילה שהוא זמן שכיבה יוצא ונכנס אלא צריך שתהא שוכבת שם אצל התינוק וס"ל לרבינו וה"ה להרא"ש התרתי בעינן שיהא ברשותה ויוצא ונכנס (כמבואר בב"י לעיל) בעינן ג"כ בלילה שתהא ישראלית שוכבת אצל התינוק (ב"ח) :

פי'

ריבדא דכוסילתא (א) שהקיז לו ישראל וכואב לו המקום לא יתרפא ממנו דכיון שאין ברפואה זו אומנות אם ימיתנו לא יתלו הדבר בחסרון ידיעתו אלא יאמרו בלאו הכי הגיע זמנו למות (ב) ורב אלפס התיר בזה וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה ובחולי שצריך אומנות לרפואתו ואין בו סכנה (ג) לדברי הכל מתרפאין מהן וכ"ז כשאינו מומחה לרבים אבל אם הוא מומחה לרבים מתרפאין ממנו בכל דבר דלא מרע נפשיה הלכך עכו"ם אומן מקיז דם כיון שהוא מומחה מקיזין ממנו וריפוי ממון כגון לבהמתו מתרפאין אפי' מהכל וכ"מ שאין מתרפאין אפי' הוא ספק חי או מת אין מתרפאין ממנו שודאי ימיתנו אבל אם הוא ודאי מת מתרפאין ממנו [ב] (ד) דלחיי שעה לא חיישי' ואם אמר סם פלוני יפה לו וסם פ' רע לו יכול לסמוך עליו שירא שמא ישאל גם לאחרים ואדם שקרוב למלכות יכול להתרפאות מהכל אפי' ממי שאינו מומחה שירא לעשות לו רעה ואם העכו"ם מתקנאים בו או שהוא שונאו אפי' הוא קרוב למלכות אסור

אמימרא דר' יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת דהיינו מכת סכנה אבל שאין בה סכנה מתרפאים ולית ליה דר' יהודה דאפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו עכ"ל. והתוספות הקשו על פירושו וכתבו ע"ש ר"ת דלא פליגי דר' יוחנן מודה לרב יהודה דבדבר שאין בו חולי ואין בו סכנה כמו ריבדא דכוסילתא דאין מתרפאין דלא יתלו הדבר בחסרון ידיעתו והא דאמר ר' יוחנן דבדבר שאין בו סכנה מתרפאין היינו דווקא בחולה: ומ"ש ורב אלפס התיר בזה טעמו דכיון דרב אלפס לא הביא הך דרב יהודה דריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו והביא ההיא דר' יוחנן אלמא דס"ל דלר' יוחנן אין חילוק בדבר שאין בו סכנה דבין שהוא חולה ובין שאינו חולה כמו ריבדא דכוסילתא מותר להתרפאו' מהן דלית ליה דרב יהודה וכמו שפירש רש"י וכ"כ הרא"ש שזהו דעת רב אלפס אבל הסכמת הרא"ש כר"ת. ומה שפי' רש"י בהך דריבדא דכוסילתא שהקיז לו אומן ישראל כו' וכ"כ רבינו טעמו דכיון דכל זה איירי באינו מומחה לרבים אם כן קשה היאך הוקז מתחלה ע"י עכו"ם שאינו מומחה דאסור דכיון דאינו חולה איירי לא יתלו הדבר בחסרון ידיעתו כדלעיל ולכן פירש שהקיז לו אומן ישראל ולאו דוקא אומן דבישראל אפילו אינו אומן אין בו איסור אלא סתמא דמילתא שאין אדם מקיז דם אלא א"כ שהוא אומן ורבינו דקדק וכתב שהקיז לו ישראל וכואב לו וכו' ולא כתב אומן ישראל: ומ"ש וכל זה כשאינו מומחה לרבים וכו' כ"כ לשם התוספות והביא ראיה מרב דימי אמר ר' יוחנן אם היה מומחה לרבים מותר ולכן עכו"ם אומן מקיז דם כיון שהוא מומחה וכ"כ הרא"ש וב"י תמה על הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו הך דר"י דאם היה מומחה לרבים מותר ואפשר דאינהו ס"ל דהך דרבה בב"ח אמר ר' יוחנן ודאי איירי בסתם רופא שהוא מומחה לרבים ואפ"ה קאמר דאין מתרפאין מהן דבר שיש בו סכנה ולית ליה דרב דימי אמר ר' יוחנן ופסקו להחמיר בסכנת נפשות כרבה בב"ח אמר ר' יוחנן כנ"ל מיהו כבר נהגו העולם להקל כדעת התוספות והרא"ש ורבינו וכן פסק בעל המאור. ומ"ש דלחיי שעה לא חיישינן כתבו התוספות והא דאמר ביומא מפקחין עליו את הגל בשבת לחוש לחיי שעה אלמא חיישינן דאיכא למימר דהכא והתם עבדינן לטובתו דהתם אם לא תחוש ימות והכא אם תחוש ולא יתרפא מן העכו"ם ודאי ימות וכאן וכאן שבקינן הודאי למיעבד הספק עכ"ל: וריפוי ממון וכו' עד ישראל גם לאחרים מבואר שם בגמרא:

ומ"ש ואדם שקרוב למלכות וכו' שם עובדא דר' יוחנן דקיבל רפואה מההיא מטרוניתא בדבר שהיה בו סכנה קמשני תלמודא אדם חשוב שאני פרש"י ומסתפי ממלכותא למיקטליה ורבינו דשרי אפילו מי שאינו מומחה דבמומחה אפילו אינו אדם חשוב שרי: ומ"ש ואם העכו"ם מתקנאים בו וכו' שם פריך אהך שינויא והא ר' אבהו דאדם חשוב הוה וקרוב למלכות ורמא ליה יעקב מינאה סמא ובעא למיקטליה ומשני דרבי יוחנן רופא מומחה הוית הך מטרוניתא הדר ביה משינויא דאדם חשוב שאני ופריך דר' אבהו נמי רופא מומחה הוה ובעא למיקטליה ומשני שאני ר"א דמוקמי ביה מיני תמות נפשי עם פלשתים דשונאים היו לרבי אבהו פירוש הדר ביה משינויא דרופא מומחה הוית הך מטרוניתא אלא לאו רופא מומחה הוית אלא משום דאדם חשוב שאני ור' אבהו אף על פי דאדם חשוב בעו למיקטליה משום דהמינים היו שונאים אותו שמעינן מהך סוגיא דבאדם חשוב יכול להתרפאות אף ממי שאינו מומחה ואם הוא שונאו אפילו הוא אדם חשוב וגם הרופא מומחה אסור להתרפאות ממנו וסובר רבינו דכשהעכו"ם מתקנאים בו ה"ל כאילו היו שונאים אותו וב"י תמה על מה שהשמיטו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם

אמר רבב"ח א"ר יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם וכתב רש"י אבל שאין בה סכנה מתרפאין ולית ליה דרב יהודה דאסר אפילו בריבדא דכוסילתא. והתוספות והרא"ש והר"ן כתבו שר"ת הקשה על זה והעלה לקיים שתיהן דג' דינים הם חולי שיש בו סכנה אין מתרפאין מהם משום דלא מירתת דילמא מרע נפשיה שכיון שהיתה סכנה בחליו מימר אמרי אינשי שמפני סכנת חליו מת ולא מפני שאינו בקי ברפואותיו והיינו דר' יוחנן וחולי שאין בו סכנה מתרפאים מהם שאילו ימות יתלו הדבר בחסרון ידיעתו ויקפח פרנסתו והיינו דיוקא דמילתיה דר' יוחנן אבל רב יהודה איירי כגון שאינו חולה כלל אלא מיחוש בעלמא כריבדא דכוסילתא דבכה"ג לא מתסינן מינייהו לפי שאפילו ימיתנו לא מרע נפשיה שלא יתלו הדבר בחסרון ידיעתו שהרי רפואה קלה כזו הכל בקיאים בה וע"כ יתלו הדבר שהגיע זמנו למות או ששוגג היה והמיתו בידו: והרי"ף השמיט להא דרב יהודה וכתבה לדר' יוחנן וכתב הר"ן נראה מדבריו שדחאה לדרב יהודה א"ר מקמי הא דר' יוחנן אלא שכתב בהלכות ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופו והקשו עליו דהא איכא דרב יהודה תרצינן הכי כי היכי דלא תיקשי ליה וכיון דלא קי"ל כוותיה נקיטינן פירושא דסלקא דעתך מעיקרא דריפוי ממון דבר שאין בו סכנה וריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה והרמב"ן זכרונו לברכה כתב להעמיד דברי הרי"ף ז"ל דהא דרב יהודה הלכתא היא ולפיכך כתב הרי"ף מאי דתרצינן אליביה דרבי יוחנן לא פליגא עליה דר"י הכי קאמר כל מכה שהיא במקום סכנה שאיפשר לבא לידי מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם ואף על פי שהיא עכשיו מכה קטנה שמא יכנים לו סם המות ויכבידנה הואיל והיא במקום סכנה והיינו דרב יהודה דריבדא דכוסילתא מקום סכנה הוא דשוריאני דכוליה גופא בההוא דוכתא אגידי ומה שהשמיטה לדרב יהודה לא לדחותה מהלכה נתכוון אלא שהוא בכלל דברי רבי יוחנן דריבדא דכוסילתא נמי במקום סכנה היא והר"ן כתב שאין זה מחוור בעיניו והעלה דהרי"ף ז"ל דוחה לדרב יהודה ולא כתב ריפוי ממון בהמתו וכו' אלא ללמדנו דריפוי בהמתו שריא מהם א"כ דלר"י נמי קושטא דמילתא בפירושא דמתני' הכי הוי וכ"כ הרא"ש שהוא דעת הרי"ף ז"ל דר"י פליג אדרב יהודה ופסק כר"י וזהו שכתב רבינו ורב אלפס התיר בזה וכ"פ הרמב"ם שכתב בפי"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש מותר ליקח רפואה מן העכו"ם לבהמה או למכה שבגוף מבחוץ כגון מלוגמא ורטיה ואם היתה מכה של סכנה אסור ליקח ממנו וכל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם:

ומ"ש רבינו ובחולי שצריך אומנות לרפאותו ואין בו סכנה לד"ה מתרפאין מהם פשוט הוא כתוב בהג"ה פרק אין מעמידין נראה בעיני דכל זה מדברו בחנם אבל בשכר הכל שרי דחייש להפסידא דאגריה ולא קטיל ליה:

ומ"ש וכל זה כשאינו מומחה לרבים אבל אם הוא מומחה לרבים מתרפאין ממנ בכל דבר דלא מרע נפשיה כ"כ שם התוספות מדאמרינן התם גבי מילה בעכו"ם דרמי מתני' אהדדי דתנא חדא דר"מ אוסר למול עכו"ם את ישראל אפי' אחרים עומדים ע"ג משום דחייש דילמא מגלי סכינא ומשוי ליה כרות שפכה ובאידך ברייתא קתני דר"מ מתיר ומשני הב"ע ברופא מומחה דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן אם היה מומחה לרבים מותר והכי נמי קאמר תו התם גבי רבי יוחנן ורבי אבהו דאסו נפשייהו מעכו"ם וכ"פ הרא"ש ז"ל:

ומ"ש הלכך עכו"ם אומן מקיז דם וכו' כ"כ שם התוספות שעל זה אנו סומכים להקיז דם מן העכו"ם דלגבי הקזה כולם המקיזים מומחים הם ע"כ וכ"פ הרא"ש ומיהו יש לדקדק בדברי רבינו שכתב לעיל כמו ריבדא דכוסילתא שהקיז לו ישראל דמשמע שהוצרך לכתוב כן כי היכי דלא תיקשי לן היכי הוקז ע"י עכו"ם וכ"כ שמתפרשין דברי רש"י שכתב כן שהקיז לו ישראל ולפמ"ש כאן אפילו הקיז לו עכו"ם איכא לאוקומה וי"ל דאי שאומנתו להקיז אה"נ דאף ע"פ שהוא עכו"ם אלא משום דהתם בשאין אומנתו בכך ומש"ה איצטריך לומר שהקיז לו ישראל כלומר ואע"פ שאינו אומן דכיון שהוא ישראל אין מקפידין בו בין אומן לשאינו אומן דאילו עכו"ם דכוותיה דאינו אומן אסור להקיז ממנו אבל הכא כתב עכו"ם אומן לומר שאומנתו בכך ומש"ה שרו דלא מרע נפשיה (א):

והרי"ף השמיט הא ואם היה מומחה לרבים מותר וגם הרמב"ם לא הזכירו בפרק י"ב מהלכות רוצח ולא ידעתי למה דהא ליכא מאן דפליג אדר' בהא: ומ"ש וריפוי ממון כגון לבהמתו מתרפאין אפי' מהכל כלומר אפי' ממי שאינו אומן וכבר נתבאר שדין זה משנה שם: **וכל** מקום שאין מתרפאין אפי' הוא ספק חי או מת אין מתרפאין ממנו וכו' עד דלחיי שעה לא חיישינן מימרא דר"י שם: ואם אמר סם פלוני יפה לו סם פלוני רע לו יכול לסמוך עליו גז"ש מימרא דרב עוקבא:

ומ"ש שירא שמא ישאל גם לאחרים היינו משום דחייש שמא יוחזק שקרן וכתב הרמב"ן בפי"ב מהלכות רוצח דמכל מקום לא יקח ממנו אותו הסם כלומר דכדי למכור מקחו חייש דילמא משקר א"כ חיישינן שמא יערב סם המות בו גרסינן בירושלמי אבן אופיון סכנתא הדא תריאק"י ר' סימון אמר אסורה ר' יוחנן אמר מותרת וכ' הרמב"ן בסה"ת פי' אופיון כשמה מין רפואה שעושין אותה מהפרגין וסכנה הוא לקבלו מהם שאינו דבר מומחה אבל תריאק"י שלהם מותרת שדמיה יקרים ובהמחאה עושין אותה עכ"ל: גרסינן תו בירושלמי א מהו למכחל מנהון רב אמר מאן דבעי למסתייה לסתייה ולוי אמר מאן דבעי לימות ימות רב לא עביד עינא כחללא ולוי עביד עינא כחללא: ואדם שקרוב למלכות יכול להתרפאות מהכל אפילו וכו' עד שירא לעשות לו רעה שם (כח.) מייתי עובדא דרבי יוחנן אתסי מעכו"ם ופריך ור"י היכי עביד הכי ומשני אדם חשוב שאני ופריך והא רבי אבהו דאדם חשוב וכו' והרי"ף והרא"ש השמיטו זה וגם הרמב"ם לא הזכירו בפי"ב מהלכות רוצח ותימא בעיני למה דחאוה מהלכה כיון דר"י עבד בה עובדא וליכא מאן דפליג עליה ואיפשר דס"ל ז"ל דכיון דחזינן דרבי אבהו סמך על הא דאדם חשוב שאני להתרפאות

דרכי משה

קנה (א) וטעמו דהתם באינו אומן מיירי וע"כ הוצרך לומר שהקיז לו ישראל ולא מצי למימר דהקיז לו עכו"ם אומן משום דאי הקיז לו אומן אין דרכו לכאוב המקום עד שיצטרך לרפואה ולכן הוצרך לומר שהקיז לו ישראל שאינו אומן והואיל ולא היה בקי במלאכה לא כיון יפה וכאב לו המקום כ' הא"ח (כלל נ"ט) דכל רופא שרגיל לרפאות רוב חולים

דרישה

סמ"ג פ"ז חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן כי תלמודא סתמא קאמר וגם גדולי הפוסקים לא חיישי לסברו היכא דליכא למיחש למרע מוקתו וכן דעת רוב המחברים ועיקר עכ"ה) : [ב] דלחיי שעה לא חיישינן וז"ל התוס' בפ"ק דע"א דף כ"ז לחיי שעה לא חיישינן והא דאמרי' ביומא מפקחי' עליו את הגל בשבת לחוש לחיי שעה אלמא חיישינן דאיכא למימר דהכא והתם טובתו עבדינן דהתם אם לא תחוש ימות והכא אם תחוש ולא יתרפא מן העכו"ם ודאי ימות וכאן וכאן שבקינן הודאי למעבד

פרישה

מחללין עלייהו דידהו דלא מנטרי שבתא לא מחללין עלייהו.

סי' קנה (א) שהקיז לו ישראל כו' אבל עכו"ם אסור לו להקיז על ידו והא דכתב בסמוך הלכך עכו"ם אומן מקיז כו' י"ל דהכא מיירי בלא אומן דאז על ידי ישראל מותר ולא על ידי עכו"ם ב"י וז"ל ד"מ וכ"ל דאורחא דמילתא נקט דאם הקיז לו אומן אין מדרכו לכאוב לו מקום שהקזתו אלא ודאי איירי שהקיז לו מי שאינו אומן ואז בכה"ג בעכו"ם אסור ליתן לו להקיז לו לכך צ"ל שהקיז לו ישראל שאינו אומן עכ"ל : (ב) ורב אלפס התיר בזה דסבר דכ"ש דירא להמית אותו ופלוגתייהו תלוי בסוגית הגמרא : (ג) לדברי הכל מתרפאין מהן פירוש אפילו לסברא ראשונה משום דלא מרע אומנתו שאילו ימית אותו יתלו הדבר בחסרון ידיעתו ויקפח פרנסתו : (מתרפאין ממנו בכל דבר אפילו בדבר שאינו מומחה כן מבואר בתוספות דע"א דף כ"ו ע"א עכ"ה) : (ד) דלחיי שעה לא חיישינן אף על פי שבשבת חיישינן מ"ו ועד"ר : מאיכ"י

חדושי הגהות

קנה א פי' הספרים דאיבעיא ליה אם מותר לכחול העינים מרופא עכו"ם וקאמר רב מאן דבעי מיסתמא פי' מי שרוצה לסמות עיניו יכחול מהעכו"ם ויסתמא כלו' נחי דסכנת מיתה ליכא סכנת סמיות עינים מיהא איכא לוי אמר מאן דבעי למימת ימות דס"ל דאפי' סכנת מיתה איכא כשיתן עכו"ם זה סם המות בתוך הכחול רב לא עביד עינא כחללא ר"ל שלא עשה סכנה עין כחלל הגוף ולוי עביד עינא כחללא ועיין בגמ' (ע"ז כח:) ובש"ע א"ח סי' שכ"ח סעיף ט' ובירוש' שלפנינו איתא הגי' רב לא עביד עינא כחללא ולוי עביד עינא וכו' ופי' הפני משה רב לא עביד עינא לא היה רב רגיל לכחול עיניו ולכך לא היה בקי כ"כ לידע אם יש סכנת מיתה בדבר אבל לוי היה רגיל לכחול עיניו והיה יודע עד היכן מגיע מכת הכחול וע"ש במראה הפנים שלו שהאריך. בירוש'

אסור שהעכו"ם מוסר נפשו עליו לעשות לו רעה וכל מה דאמרן היינו כשבא לרפאותו בסם אבל אם בא לרפאותו בלחש מותר שאין בו סכנה בד"א בסתם שאינו יודע אם מזכיר שם אליל אבל אם יודע שמזכיר שם אליל אסור אפי' אם יודע שודאי ימות וה"מ דבסתם מותר בסתם עכו"ם אבל (ה) מאי"ני אפי' סתמא נמי אסור שודאי מזכיר שם (ב) אליל ומאי"ני להתרפאות ממנו ע"י סם דינו כשאר עכו"ם עובד אליל דעלמא לכל דבר (ו) ועכו"ם דעלמא שבא לרפאותו ואמר לו קח ממים אלו או מאילן פלוני שהוא של אליל לא יקבל ממנו כדאמרינן בכל מתרפאין אפי' (ג) באיסורי הנאה במקום סכנה או אפי' שלא במקום סכנה אם הוא שלא כדרך הנאתו כגון מניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו וכיוצא בו חוץ מבעצי אליל [ג] (ז) ודוקא שאומר לו שאין לו רפואה אלא במים אלו או מאילן זה שאז נראה לו כאילו הישראל נותן ממשות באליל אבל אם אומר לו קח ממים אלו או מאילן זה ולא הזכיר לו שם אליל ואין מאותן המים או מאותו האילן מצוי אלא אלו מותר כיון שלא תלה הרפואה במה שהן אליל :

קנו אין מסתפרין מהעכו"ם שמא יהרגנו [א] לפיכך ברשות הרבים שהכל עוברין ושבים שם מותר שהוא ירא וכן אם הוא מסתכל במראה מותר שאז נראה כאדם חשוב ויירא לעשות לו רעה [ב] ולא התירו להסתכל במראה אלא למי שמסתפר מן העכו"ם (א) וכיוצא בו כגון שמספר לעצמו או שחושש בעיניו משום רפואה אבל בלאו הכי אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה ועכו"ם המסתפר מישראל (א) כיון שהגיע סמוך לבלוריתו

ג'

להתרפאות מהם ובא לידי סכנה : וכל מה דאמרן היינו כשבא לרפאותו בסם אבל אם בא לרפאותו בלחש מותר וכולי עד דינו כשאר עכו"ם דעלמא שם אהא דא"ר יוחנן ודאי מת אין מתרפאין מהם דלחיי שעה לא חיישינן פריך תלמודא מדתנן לא ישא ויתן עם המינין ואין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה ומשני שאני מינות דמשכה דאתי למימשך בתרייהו . וכתב הרא"ש דהמינים אפילו הוא מומחה לרבים אין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה משום דמינות משכא לפי שהם מזכירים בלחש שם כו"ם ואתי למימשך בתרייהו ולומר שיש ממש בכו"ם וכו' והשתא ניחא הא דר' אבהו שקיבל רפואה מיעקב מינאה דע"י סם היה ולא ע"י לחש וה"ה מעכו"ם שאינו מין אם יודע שמזכיר לחש של כו"ם אבל אם העכו"ם בא לרפאותו בלחש סתם ואינו יודע אם יזכיר כו"ם אם לאו מותר והכי איתא בירושלמי וכ"כ בא"ח בשם הרשב"א : ועכו"ם דעלמא כלומר עכו"ם דלאו מאי"ני הוא שבא לרפאותו וא"ל קח ממים אלו וכו' כדאמרינן בכל מתרפאין אפילו באיסורי הנאה וכו' חוץ מבעצי אליל בפרק כל שעה (כה.) אמרינן הכי בכל מתרפאין במקום סכנה חוץ מעצי אשרה ומפורש שם דשאר איסורי הנאה מותרים אפילו שלא במקום סכנה והוא שיהנה מהן שלא כדרך הנאתן : ב"ה חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב שאסורים אפילו שלא כדרך הנאתן שלא במקום סכנה ועיין בפ"ה מיסודי התורה : ולענין להתרפאות באיסורי הנאה של דבריהם שלא במקום סכנה נתבאר בדברי הר"ן שם ובדברי הריב"ש בתשובה סימן רנ"ה :

ומ"ש ודוקא שאומר לו שאין לו רפואה אלא במים אלו או מאילן זה וכו' עד סוף הסימן כ"כ התוספות והרא"ש ז"ל בפ' אין מעמידין וכתב דהכי איתא בהדיא בירושלמי דפ"ח שרלים וכ"כ הר"ן בפרק כ"ש בשם התוס' ומיהו כתב אבל בירוש' דפ' אין מעמידין לא משמע הכי דהתם אמרינן בהדיא שאפילו אמרו לו הבא עלין סתם והביא לו מעלי אשרה ימות ואל יתרפא בכן וש"מ דטעמא לאו משום דאתי לאימשוכי אבתריה אלא משום שהוא עובר על לאו דלא ידבק בידך מאומה מן החרם ואף על גב דליתיה אלא לאו דאליל הוא ממש כאליל וכולהו לאוי דילה אמרי' יהרג ואל יעבור (ד) :

קנו אין מסתפרין מהעכו"ם עובד אליל וכו' בפרק אין מעמידין (כז.) תנן אין מסתפרין מהם בכל מקום דר"מ וחכ"א בר"ה מותר אבל לא בינו לבינו וידוע שהלכה כחכמים וכן פסק הרמב"ם ז"ל :

ומ"ש וכן אם הוא מסתכל במראה מותר שאז נראה כאדם חשוב וכולי מפורש שם בגמרא (כט.) ומשמע שאם הוא ניכר לאדם חשוב אף ע"פ שאינו רואה במראה מותר וכ"כ הרמב"ם בפי"ב מהלכות רוצח ונראה דלא בעי להיות רואה במראה אלא כשהוא מסתפר בינו לבינו אבל בר"ה בכל גווני מותר אלא שהתוס' כתבו דהלכה למעשה אסור להסתפר מעכו"ם אא"כ רואה ואפילו בר"ה (ב) מדגרסינן בגמרא רב חנא בר ביזנא הוה מסתפר מעכו"ם בשבילי דנהרדעא א"ל חנא חנא יאי קועיך לזוגא אמר תיתי לי דעברי אדר"מ ודוקא בתער דשכיח ביה היזקא בקל אבל במספרים לא שכיח בהו היזקא ושרי אם יש עמו אחר עכ"ל ואין נראה כן דעת הפוסקים וצ"ל דאף התוס' לא כתבוה אלא לומר שטוב לנהוג כך כיון דחזינן דרב חנא היה מצטער על דלא חש לדר"מ : **ולא** התירו להסתכל במראה אלא למי שמסתפר מן העכו"ם עובד אליל כו' וכיוצא בו וכו' אבל בלאו הכי אסור כ"כ שם התוס' והרא"ש מדמשמע הכא ובפרק שואל דמותר האיש לראות במראה ובירושלמי ובתוס' אמרי' דאסור אא"כ קרוב למלכות והר"ן חילק בענין אחר דבמקום שרגילין האנשים להסתכל במראה כמו הנשים מותר דתו ליכא משום לא ילבש גבר שמלת אשה ושמעתין דהכא ודפרק שואל ותוספתא כמי בהכי איירי ואפילו הכי הוצרכו להתיר לקרובים למלכות לפי שהחברים היו נמנעים בכ"מ : ב"ה וכ"כ בא"ח בשם הרשב"א וכתוב עוד שם שהר"מ מתיר לראות במראה כשהוא מסתפר לעצמו כדי שלא יחתוך את עצמו ואומרים שהרב כשהיו עיניו כואבות היה מכסה פניו בבגד חוץ מן העינים ומסתכל במראה : **ועכו"ם המסתפר בישראל**

כיון

והרמב"ם הך דינא דאדם חשוב ולפעד"נ דהם מפרשים דלמסקנא הדר ביה מקושיא דאדם חשוב שאני אלא אין חלוק בין חשוב לשאינו חשוב ורבי יוחנן דקיבל רפואה ממטרוניתא רופא מומחה הות ור' אבהו דקיבל מרופא מומחה ואפילו הכי בעו למיקטליה שוכאין הוו לר' אבהו : ומ"ש וכל מה דאמרן וכו' שם אהא דמסיק דלחיי שעה לא חיישינן פריך תלמודא מדתניא לא ישא ויתן אדם עם המינין ואין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה ומשני שאני מינות דמשכא דאתא למימשך בתרייהו וכתב הרא"ש דהמינים אפילו הוא מומחה לרבים אין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה משום דמינות משכא לפי שהם מזכירים בלחש שם עכו"ם ואתא למימשך בתרייהו ולומר שיש ממש בעכו"ם וכו' והשתא ניחא הא דר' אבהו שקיבל רפואה מיעקב מינאה דעל ידי סם היה ולא ע"י לחש וה"ה מעכו"ם שאינו מין אם יודע שמזכיר לחש של עכו"ם אבל אם העכו"ם בא לרפאותו בלחש סתם ואין יודע אם יזכיר עכו"ם אם לאו מותר וה"א בירושלמי וכו' עכ"ל ונתבארו דברי רבינו :

ועכו"ם דעלמא וכו' פי' אפי' עכו"ם דעלמא שאינו מין : וכל זה שכתב רבינו עד סוף הסימן מבואר מדברי התוס' והרא"ש ע"ש. כתב בהגהת אשיר"י משם הא"ז נראה בעיני דכל מקום שאסור להתרפאות מן העכו"ם איירי בחנם אבל בשכר הכל שרי דחייש לפסידא דאגריה ולא קטיל ליה עכ"ל . מיהו למ"ש הרא"ש לשם בשם ר"ת דג' חלוקים בדבר ובחולה שאין בו סכנה לא מרע נפשיה ומתרפאין ממנו אף ע"פ שאינו רופא מומחה דלא מרע נפשיה לקפח פרנסתו עכ"ל אלמא דמיירי במרפא בשכר ואפ"ה בחולה שיש בו סכנה א"כ באינו חולה כגון ריבדא דכוסילתא אין מתרפאין ממנו אע"ג דמרפא בשכר דלא מרע נפשיה לקפח פרנסתו : וגם מהרש"ל כתב דלא נקטינן כא"ז בדין זה דתלמודא סתמא קאמר דאין מתרפאין מהן וגם גדולה הסכנה דלא חייש לשכרו היכא דליכא למיחש דמרעיה לחזקתיה וכן דעת רוב המחברים ועיקר עכ"ל . אבל הרב בהגהת ש"ע הביא דין זה דהגהת אשיר"י וכתב עלה וכן נהגו להקל ולי נראה כדכתב מהרש"ל וכדמוכח מלשון הרא"ש שכתב דלא מרעיה נפשיה לקפח פרנסתו וכ"כ הר"ן :

קנו אין מסתפרין מעכו"ם שמא יהרגנו משנה שם פליגי בה ר"מ וחכמים והלכה כחכמים דבר"ה מותר אבל לא בינו לבינו וכתבו התוס' (כז' כ"ט) ודוקא בתער דשכיח ביה היזק בקל אבל במספרים לא שכיח בהו היזקא שרי אם יש עמו אחר עכ"ל פי' דאם אין עמו אחר אפי' אין מסתפר כלל הא תנן ולא יתייחד אדם עמהן מפני שחשודים על ש"ד אלא ודאי דיש עמו אחר דליכא יחוד ואפ"ה בתער אסור במספרים שרי : ומ"ש וכו' אם הוא מסתכל במראה מותר וכו' שם בגמרא : ומ"ש ולא התירו וכו' שם בתוס' וכ"כ הרא"ש :

כל

דרכי משה

חולים שבעירו מקרי מומחה : (ב) ובהגהת מרדכי ריש א"מ מכאן אמר רבי דאין ללמוד שום לחש מהם דשמא עכו"ם הם עכ"ל : (ג) ובהר"ן פ' כ"ש דף קל"ח ע"א וע"כ בכל האיסורי הנאה מתרפאין שלא כדרך הנאתן במקום דליכא סכנה חוץ ב"ב וכלאי הכרם דאסור אף שלא כדרך הנאתן אם לא במקום סכנה ואף באיסור הנאה דרבנן אסור להתרפאות ממנו במקום דליכא סכנה אלא שלא כדרך הנאתו ויש מתירין באיסור הנאה מדרבנן אפי' בדרך הנאתו עכ"ל וכ"פ להתיר באיסור דרבנן בתשובת ריב"ש סימן רנ"ח וכ' דוקא הנאה אבל לאכול ולשתות אסור דסתם יינן של נכרים אסור להתרפאות מהם ויש מתירין בסתם יינם במקום סכנה מ"מ בדליכא סכנה אסור אם לא שלא כדרך הנאתן עכ"ל וכב"י בשם תשובת הרשב"א סימן קכ"ג וז"ל אמרת אם מותר לעשות מרחץ מסתם יינם או לא וכו' ע"ש באריכות ע"ל סוף סי' זה דבמקום סכנה מצינו מקום להתירו ובאו"ה סימן ל"ט כתב וז"ל במרדכי פ' בתרא דע"ז שי"ב בזה"ז מותר לזלף אפי' לאדם בריא ואין חילוק בין הוא יין של נכרי או של ישראל ונגע בו נכרי אז חולה מותר לרחוץ בו ידיו ורגליו אבל לא אדם בריא עכ"ל והיינו שאפי' אין בו סכנה ומ"מ בריא אסור דסיכה כשתיה וחמור מריח עכ"ל הא"ו כב"י סוף סימן פ"ד בשם א"ח מותר לשרוף שרץ ולאכלו משום רפואה דעפרא בעלמא הוא עכ"ל וכ"פ הארוך כלל ל"ב דמותר לשרוף איסור ולאכלו משום רפואה אפי' חולה שאין בו סכנה משום דכל הנשרפים אפרן שרי מיהו באיסורי הנאה יש לספק עכ"ל ובתשובת בר ששת סימן קנ"ה מתיר אף באיסור הנאה חוץ מאיסורי אליל עכ"ל כתב הגמיי' פא"מ פי"ד דנכפה הוי חולה שיש בו סכנה ומותר לבשל לו שרץ להאכילו אם הוא רפואה ידועה אבל רפואה שאינה ידועה אסור עכ"ל ובאו"ה כלל נ"ט דה"ה כל רפואה צריכה להיות ידוע קודם שנתיר לו לאיסור עכ"ל ונראה דע"פ רופא מומחה יש לסמוך : (ד) וא"כ לפי דברי המתירים נ"ל דגם בי"נ מותר להתרפאות במקום סכנה במקום דליכא למגזר לאמשוכי אבתריה כגון דא"ל הבא יין סתם וכ"מ בתשובת הרשב"א לעיל דמדמים להדדי וכב"י סוף סי' קל"ד בשם הרשב"א בתשובה וז"ל ברופאים שאמרת שנותנין לחולי אותם המשקים שנעשו בידי נכרים מחומץ שלהם לא ידעתי להם מקום שיסמכו בו וכו' וע"ש באריכות :

קנו (א) ובהג"א וכופרים המעמידים מראה בפניהם ומתכוונים להסתכל בו שלא יחשכו עיניהם שרי עכ"ל וכ"ה בהגמ"י פ"ה מה' ע"ז ובסמ"ג מתיר אם רואה בו להאיר עינו וכ"פ מהר"ר זעלקיל ז"ל דאם רואה במראה משום שיש לו נוצות בשערות או כתמים בפניו ומסירם כדי שלא יתגנה בין הבריות מותר הואיל ואין כוונתו ליפות רק שלא יתגנה וק"ו לת"ח דלא גרע מרבב שעל בגדו דאסור לת"ח (כדאיתא שבת קי"ד.) וכ"מ בתוס' פרק במה טומנין (נ.) דאמרינן גורר אדם גילדי צואה בשביל צערו ואם בשביל ליפות אסור וכתבו שם התוס' אם אין שם צער אחר אלא שמתבייש לילך בין הבריות שרי דאין לך צער גדול מזה עכ"ל והה"ה האריך בזה ולבסוף כתב סוף דבר רחמנא ליבא בעי והארכתי בזה כי אינם נזהרים עכ"ל ובמרדכי פא"מ כתב די"א דמותר לראות במראה אם לא במלקט לבינות מתוך שחורות : (ב) וכ"כ הכלבו :

כתב

פרישה

(ה) מאי"ני פירוש תלמידי : (ו) ועכו"ם דעלמא שבא לרפאותו כו' פירוש אפילו עכו"ם דעלמא וכל שכן מאי"ני : (ז) ודוקא שאומר לו שאין לו רפואה כו' עד"ר :

סי' קנו (א) כיון שהגיעו סמוך לבלוריתו כו' פי' מגלח ראשו ומניח בלורית מאחורי העורף לשם אליל כפרש"י וע"ל סימן קע"ח שמפרש בע"ה :

ואם

דרישה

למעבד הספק עכ"ל ואע"ג דרבינו כתב דודאי ימיתנו היינו היכא שהוא ספק אמרינן הכי :

[ג] ודוקא שאומר לו שאין לו רפואה אלא במים אלו כו' משמע דוקא שאמר שאין לו רפואה אלא במים אלו אסור אבל אם לא אמר כן אלא אמר קח ממים של אליל פלונית מותר ואמר כך כתב אבל אם אמר לו כו' ולא הזכיר לו שם אליל כו' משמע דאם אמר מים אלו שהם של אליל אסור וכלשון רבינו כתב גם כן האשיר"י דף פ"ס ע"א אבל התוספות כתבו קצת בע"א וז"ל דף כ"ז פ"ג ואומר ר"י דמיירי כגון שאומר לו שאותן מים מועילין ולא אחרים כגון ע"י סך שמטינהו כי לפעמים יש כח ביד שדים להטעותם כדי לטורדם כו' אבל כשאינו תולה תועלת בהם יותר מאחרים אלא שאמר הבא לי מים מותר להביא אף מאליל והביא לשון הירושלמי וז"ל בכל מתרפאין חוץ מאליל עד שאמר לו הב לי עלין מאליל אבל א"ל הב לי עלין סתם מביא לו עלין של אליל עכ"ל וצ"ע ויש לדחוק ולומר דמ"ש בסוף ולא הזכיר לו שם אליל ר"ל שלא הזכיר לו שמים אלו של אליל דוקא מרפאין דכל זמן שלא א"ל מים אלו דוקא מרפאין לא מקרי שם אליל עליו ובזה מיושב במ"ש בריש"א ז"ל חוץ מבעלי אליל וכתב עליו ודוקא שא"ל שאין לו רפואה אלא במים אלו דקשה הא חוץ מבעלי אליל סתמא קאמר אלא שמע מינה דלא מקרי שם אליל עליו אלא בכה"ג . והיותר נראה דאדרבה כשנזכר מדבריו שמכוון לשם אליל אסור אע"ג דאינו מזכיר שם אליל וגם אינו אומר שאין לו רפואה אלא מאלו אלא כשיש מים או עלים אחרים והוא אומר קח מאלו שהם במקום פלוני ודאי קפיד ור"ל שאין מרפאין אלא אלו משא"כ כשאין מים אחרים ואינו מזכיר שם אליל אז אמרינן דלאודועי בעלמא מכוון . ומש"ר בריש"א ז"ל ועכו"ם דעלמא כו' עד שהוא של אליל האי שהוא של אליל לשון הטור הוא ור"ל שהעכו"ם אמר שיקח מים מאילן פלוני ואותו האילן הוא של אליל . ועי"ז מסיק דו"א אסור אלא אם כן מוכח מלשונו שר"ל שאין מים אחרים מרפאין והיינו כשיש מים אחרים ועי"ז מסיים אבל כשאין מים אחרים דאז אינו מוכח מתוך לשונו מותר וק"ל . גם מ"ש חוץ מבעלי אליל ר"ל כשנראה שמקפיד על אליל ודו"ק :

סי' קנו [א] לפיכך ברשות הרבים מותר כו' וז"ל רמ"א ויש מחמירין שלא להסתפר מהעכו"ם אפילו במקום רבים בתער ונהגו להקל עכ"ל ונראה הא דנהגו להקל משום דאנו נותנין לכן שכר וכבר כתבתי בשם הג"א לעיל בסי' קנ"ה דמותר : [ב] ולא התירו להסתכל כו' וז"ל רמ"א ובמקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה מותר ובכל מקום מותר לראות

לרפואה

ג' אצבעות מכל רוח שומט ידיו [וכן הקרחה שעושין למשמשין אסור לעשות להם]:

קנז כל העבירות חוץ מעכו"ם וגלוי עריות וש"ד שאומר לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג אם הוא בצנעא אם (א) ירצה יעבור ואל יהרג (ה) ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי (ב) ואם הוא בפרהסיא חייב ליהרג ולא יעבור בד"א שהעכו"ם עובד אליל מכוון להעבירו על דת (ג) אבל אם אינו מכוון אלא להנאתו יעבור ואל יהרג (ד) ובשעת השמד אפי' על מנהג בעלמא שנהגו

קנז כל העבירות חוץ מהעכו"ס וכו' פלוגתא דתנאי ר' ישמעאל ורבי אליעזר בכמה מקומות בתלמוד ופסקו הפוסקים כרבי אליעזר דמחלק בין שאר עבירות לעכו"ס וג"ע וש"ד דבשאר עבירות יעבור עליהן בצנעה ואל יהרג ובעכו"ס ועריות וש"ד יהרג ואל יעבור אפילו בצנעה: ומ"ש ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי. כ"כ התוס' והרא"ש בפרק אין מעמידין מדאיתא בירושלמי ר' אבא בר זימנא הוה חייט אצל עכו"ם וא"ל אכול נבלות ואי לא קטילנא לך א"ל אי בעית למיקטל קטול דלא אכילנא ומסתמא בצינעא היתה בבית עכו"ס אלא שרצה להחמיר על עצמו עכ"ל דשמעינן מהאי עובדא דרשאי להחמיר על עצמו ואינו עושה עון שמתחייב בנפשו. אבל הרמב"ס בפ"ה מיסודי התורה כתב דמתחייב בנפשו הוא דכיון דדינא הוא דיעבור ואל יהרג א"כ איסורא קעביד במה שמוסר נפשו למיתה שלא כדין והך עובדא דירושלמי צ"ל דהוי בפרהסיא בפני עשרה מישראל א"נ שעת השמד הוא. מיהו הסמ"ק בתחלת ספרו כתב והסכים לדעת התוספות והרא"ש דמדת חסידות הוא שלא יעבור ואינו מתחייב בנפשו מאחר שכונתו לשמים לדקה תחשב לו ורחיה משאול שמסר עצמו למיתה ואמר לנערו פגע בי ואל יתעוללו בי הערלים שנתכוין לש"ש וכו' עכ"ל אכן נראה שאין ראיה משאול דאפשר שלא סמכה דעתו לעמוד בנסיון וכן כתב שם בהגה"ה דקדושים ששחטו עצמם שלא סמכה דעתם לעמוד בנסיון קדושים גמורים הם וראיה משאול וכו'. וה"א בספרי אך את דמכם וגומר יכול כמעשה שאול ת"ל אך אלמא דוקא היכא שלא סמכה דעתו לעמוד בנסיון כשאול שאמר ואל יתעוללו בי הערלים הא לאו הכי ודאי מתחייב בנפשו וכדעת הרמב"ס עיקר כ"ל:

ומ"ש בד"א שהעכו"ס מכוין להעבירו על דת וכו' ס"פ בן סורר ומורה (דף ע"ד) אמר רבא עכו"ס דא"ל לישראל קטול אספסתא בשבתא ושדי לחיותא ואי לא קטילנא לך ליקטול ולא ליקטלוהו שדי לנהרא ליקטלוהו ולא לקטול מ"ט לעבורי מילתא קא בעי ופירש רש"י שדי לנהרא להעבירו הוא מתכוין ואי פרהסיא הוא או שעת השמד ליקטליה ולא לקטול אספסתא עכ"ל והתוס' כתבו לשם דההוא עובדא דסוף יבמות דא"ל עכו"ס לישראל בשיל לי קדרה בשבתא ולא בשיל וקטליה שמא לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא ה"ל למסור עצמו במקום הנאת עצמן של עכו"ס עכ"ל. ויש להקשות הלא כתבו התוס' בפרק אין מעמידין דרשאי להחמיר על עצמו ולא הוי בזה מתחייב בנפשו וא"כ י"ל אפי' היה בקי בהלכה החמיר על עצמו ורשאי הוא בכך ונראה דלא ס"ל לתוס' דרשאי הוא ליהרג אלא דוקא במכוון להעבירו על הדת דהתם הוא דרשאי ליהרג ולקדש את השם שלא לעבור על דת אף על פי שהוא בצינעא שאין שם ישראל אבל במתכוין להנאת עצמו מודים התוס' והרא"ש דמתחייב בנפשו אם בא ליהרג והשתא לפי זה הא דכתב רבינו בד"א שהעכו"ס מכוין להעבירו על דת וכו' קאי אתרווייהו וה"ק בד"א דבצינעא יעבור ואם רצה ליהרג רשאי ובפרהסיא יהרג ואל יעבור דוקא היכא שהעכו"ס מתכוין להעבירו על דת אבל אם אינו מכוון אלא להנאתו אפילו בפרהסיא יעבור ואל יהרג ואפילו להחמיר על עצמו וליהרג אינו רשאי וא"צ"ל בצינעא דיעבור ואל יהרג ואינו רשאי להחמיר וליהרג כיון שאין העכו"ס מכוון אלא להנאתו:

ומ"ש ובשעת השמד אפילו על מנהג בעלמא וכו' בפרק בן סורר ומורה כי אתא רב דימי אמר יוחנן בשעת השמד אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור כי אתא רבין א"ר יוחנן אפי' שלא בשעת השמד ובפרהסיא אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור ופסקו הפוסקים כתרוייהו דמשמע להו דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ובגמרא מאי מצוה קלה אמר רב אפילו לשנויי ערקתא דמסאני ופרש"י שרוך הנעל שדרך ישראל להיות לנועים לקשור בע"א מדרך העכו"ס אפילו שינוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש השם בפני חביריו עכ"ל. וכתב ב"י ויש לתמוה למה כתב רבינו דבשעת השמד אפילו על מנהג בעלמא וכו' ולמה לא כתב כן גבי פרהסיא דהא בה נמי איתמר אפילו על מצוה קלה ואיפשר לומר דממילא משמע דה"ה פרהסיא דהא דין פרהסיא שוה לדין שעת השמד ע"כ. ולא נהירא אלא נראה מדברי רבינו שכתב תחלה בד"א שהעכו"ס מכוין להעבירו ואחר כך כתב ובשעת השמד וכו' ולפי משמעות התלמוד ה"ל להקדים דין זה דבשעת השמד וכו' וא"כ לומר בד"א שהעכו"ס מכוין להעבירו וכו' והוי קאי האי בד"א אתרווייהו אפרהסיא ואשעת השמד אלמא דס"ל לרבינו דבשעת השמד אינו שוה לגמרי לפרהסיא אלא חמור מיניה דאף על גב דבפרהסיא אם מכוון להנאתו יעבור ואל יהרג מכל מקום בשעת השמד אפילו מכוון להנאתו יהרג ואל יעבור ולכן הקדים רבי' לכתוב בד"א שהעכו"ס מכוין להעבירו על דת אבל אם אינו מכוון אלא להנאתו יעבור ואל יהרג ואח"כ כתב ובשעת השמד וכו' כלומר דבשעת השמד אפילו על מנהג בעלמא שנהגו אם באים להעבירו עליו יהרג ואל יעבור אף על פי שלא באו להעבירו עליו אלא להנאתו וזהו שדקדק רבינו בלשונו שלא כתב אם באים להעבירו על דת אלא סתם כתב אם באים להעבירו עליו דמשמע שלא באו אלא להעבירו עליו אף על פי שלא נתכוונו להעבירו על דת אלא להנאתן נמי יהרג ואל יעבור דכיון דטעמא דשעת השמד דאפילו על מנהג בעלמא וכו' יהרג לא הוי אלא שלא ירגילו העכו"ס להמריך הלבבות לכך כדפרש"י הלכך אין חילוק דאפילו להנאתו נמי יהרג ואל יעבור בשעת השמד אבל שלא בשעת השמד אפילו בפרהסיא יעבור אפילו בכל שאר עבירות ולא יהרג אם אינו מכוון אלא להנאתו דאילו מכוון להעביר על דת ובפרהסיא ככר אמר דיהרג ואל יעבור אף בשאר כל העבירות וה"ה אפילו מנהג בעלמא דכל היכא דאסור לגמרי אסור אפילו על מנהג בעלמא

וכל

כיון שהגיע כמוך לצלוריתו ג' אצבעות מכל רוח שומט ידיו מפורש שם בגמרא:

קנז כל העבירות חוץ מעכו"ס וג"ע וש"ד שאומר לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג וכו' בסוף פרק בן סורר ומורה (עד.) א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יהולדק נמנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרים לו לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעכו"ס וג"ע וש"ד ופסקו כן כל הפוסקים ואתמר עלה בגמרא כי אתא רב דימי א"ר יוחנן ל"ש אלא שלא בשעת השמד אבל בשעת השמד אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור (א"ד) כי אתא רב דימי (רבין) א"ר יוחנן לא אמרו אלא בצינעא אבל בפרהסיא אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור מאי מצוה קלה אמר רבא בר רב יצחק אמר רב אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא וכמה פרהסיא א"ר יעקב א"ר יוחנן אין פרהסיא פחות מעשרה בני אדם ואסיקנא דכולהו ישראלים בעינן והא אסתר פרהסיא הואי אמר אביי אסתר קרקע עולם היתה רבא אמר הנאת עצמן שאני ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא עכו"ס דא"ל להאי ישראל קטול אספסתא בשבתא ושדי לחיותא ואי לא קטילנא (לך ליקטול ולא לקטליה שדי בנהרא) ליקטליה ולא ליקטול מ"ט לעבורי מילתא קא בעי ופסקו הפוסקים כלישנא דרב דימי וכלישנא דרבין משמע דס"ל דתרווייהו אמרינהו ר' יוחנן ומר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ פרש"י אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. שלא ירגילו העכו"ס להמריך הלבבות לכך: ערקתא דמסאנא. שרוך הנעל שאם דרך העכו"ס לקשור כך ודרך ישראל לקשור בענין אחר כגון שיש לד יהודית בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שינוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש השם בפני חבריו ישראלים וז"ל הרי"ף אפילו ערקתא דמסאנא פי' העכו"ס שבאותו זמן היו רצועות של מנעליהם אדומות וישראל היו עושים שחורות כדי שלא ילבשו מלבוש עכו"ס וכתב מהרי"ק בשורש פ"ח דבדוקא נקט הרי"ף שהעכו"ס היו עושים אדומות והיהודים שחורות דבכה"ג הוא דיש להקפיד שאין דרך הצנועים להיות אדום לבושם וצבע השחור היא דרך צניעות והכנעה והיינו כדפי' רש"י דדוקא שיש בו צד יהודית וצניעות ואם תאמר היכי אמרינן הכא דאפי' אערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור והא אמרי' בפרק במה טומנין (מט.) באלישע בעל כנפים שכשראוהו קסדור אחד נטל תפילין מראשו תירץ הר"ן בפרק במה טומנין דלא אמרו יהרג ואל יעבור אלא לעבור על מל"ת אבל לא בגזרו לבטל מ"ע כיון שאינו עובר בידים ועוד שהם יכולים לבטל ממנו ע"כ שיניחנו בבית האסורים ותבטל מאליה הלכך תבטל ואל יהרג עכ"ל וכ"כ נ"י בס"פ בן סורר ומורה:

ומ"ש רבינו על שאר עבירות שאם הוא בצינעא אם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי הוא כדברי סמ"ק וכדברי הר"ן בפרק במה טומנין וכ"כ הרא"ש בפרק אין מעמידין והביא ראיה מהירושלמי וכ"כ רבינו ירוחס אלא שכתב דהיינו כשהעכו"ס מתכוון להעבירו אבל להנאתו נקרא חובל בעצמו. ודלא כהרמב"ס ז"ל שכתב בפ"ה מה' יסודי התורה שהוא מתחייב בנפשו. ודברי הרמב"ן בס' תורת האדם נוטים לדברי הרמב"ס ז"ל. וכ"י בס"פ בן סורר ומורה כתב כדברי הרמב"ס ז"ל ומ"מ כתב שאם הוא אדם גדול חסיד וירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם ליראה השם ולאהבו בכל לבם והיינו דאמרינן [פסחים נג:] מה ראו חנניה מישאל ועזריה שהפילו את עצמן לכבשן האש פי' ולא השתחוו לצלם והאי לאו כו"ס היתה אלא אנדרטי של מלכים לכבוד בעלמא אלא מתוך שהיו רובן טועין וסבורים שהיתה כו"ס היה קדוש השם במה שעשו. ואמרי' נמי במדרש מה לך יוצא ליסקל שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב שנטלתי את הלולב דמשמע שהיו מוסרין עצמם על קדושת השם לפניס משורת הדין דודאי לא היו מחוייבין בכך כיון שבידן להעביר ולבטלם אלא דאפ"ה היו נהרגין מפני שהיתה השעה צריכה לכך (ב):

והא דבשאר עבירות מפלגינן בין בצינעא לבפרהסיא ובין להנאת עצמן לשלא להנאת עצמן ובג' עבירות לא מפלגינן בינייהו כתוב בנ"י דטעמא משום דהני לאו משום חלול השם הוא דאסירי אלא מפני חומר עצמן הלכך בכל ענין אסירי יכ"כ הר"ן במסכת יומא בשם הרמב"ן ובפרק כל שעה כתב שהרז"ה סובר דבג"ע כל היכא דאין העכו"ס מתכוון אלא להנאת עצמו לא אמרינן תהרג ואל תעבור ושאחרים הקשו עליו וכתבו כסברת הרמב"ן ז"ל וכן דעת רבינו וכ"כ דברי הרמב"ס בפ"ה מהלכות יסודי התורה: אהא דמקשינן והא אסתר בפרהסיא הואי כתב בנ"י הא דלא מקשה והא אסתר שעת השמד הוה משום דלא מיקרי שעת השמד אלא כשהגזירה מיוחדת באומה אחת לבד אבל אחשורוש לא על ישראל בלבד גזר אלא על כל מדינות מלכותו:

ויש לתמוה על רבינו למה כתב דאפילו על מנהג בעלמא שנהגו יהרג ואל יעבור ולא כ"כ גבי בפרהסיא דהא בה נמי איתמר אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור וכי פירשו בגמרא מאי מצוה קלה ערקתא דמסאנא עלה נמי קאי ואיפשר לומר דמאחר דפרהסיא שוה לענין יהרג ואל יעבור סמך על מה שכתב דאפילו על מנהג בעלמא יהרג ואל יעבור דממילא משמע דה"ה בפרהסיא:

והרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' יסודי התורה כתב אפילו לא נתכוון להעבירו אלא על מצוה משאר מצות ולא הזכיר ערקתא דמסאנא כלל

ולא

דרכי משה

קנז (א) כתב הר"ן פ' לולב הגזול דף של"ו ע"ב דאף דמצוה שיעבור ואל יהרג מ"מ יתן כל אשר לו קודם שיעבור ודוקא לעבור אל"ת אבל לעבור אעשה שב ואל תעשה שאני עכ"ל וכתב מהרי"ו בתשובה סי' קנ"ז אע"ג דאמרינן כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס על אותו דבר מה שאנו אין מוחין משום דרבו פריצי עמינו המלעיגים בתורה ובלומדים ואינם שומעים למוכיחים אם היינו מוחים בידם איכא למיחש לסכנה שהיו עומדים על גופינו ומאודינו והא דאמרינן כל מי שבידו למחות כו' היינו במקום דליכא סכנה ואין אדם חייב להוציא ממונו ע"ז עכ"ל: (ב) וכ"פ בתא"ו ובת"ה סימן קצ"ט כתב דלפי הענין מורין לו:

וכ"כ

פרישה

סי' קנז (א) **ואם** ירצה להחמיר כו' ז"ל מ"ו צ"ע כי הרמב"ס (הלכות יסודי התורה פרק ה' עכ"ה) פסק שהוא מתחייב בנפשו. אבל מ"מ צ"ע אם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו צריך ליתן הכל ולא יעבור ל"ת אבל א"צ להוציא ממונו למחות באחרים רמ"א: (ב) ואם הוא בפרהסיא ר"ל בפני עשרה: (ג) אבל אם אינו מכוון אלא להנאתו יעבור ואל יהרג מדלא קאמר חייב לעבור משמע דקאי אפרהסיא דאם אין העכו"ס מכוין להעבירו על דת רשאי לעבור אבל אם רוצה להחמיר ליהרג ולא לעבור ג"כ רשאי ולא קאי אדלעיל אמ"ש שאף בצינעא אם ירצה להחמיר דהיינו דוקא כשמכוון העכו"ס להעבירו וכן התוספות והרא"ש בפרק א"מ כתבו סתמא שרשאי להחמיר אבל מ"מ אין זה כ"כ הוכחה בדברי רבינו דאפשר דאצינעא נמי קאי ויעבור ר"ל חייב לעבור וכ"כ רבינו ירוחס דאינו רשאי אלא כשמכוון להעבירו אבל להנאתו נקרא חובל בעצמו וכ"פ ב"י ע"ש: (ד) ובשעה שרוצין להעבירו על הדת פי'

בשעת

שנהגו אם באים להעביר עליה יהרג ועל יעבור ובעבו"ם ובג"ע ושפיכות דמים (ס) אפי' בצינעא יהרג ואל יעבור ואפי' אין העכו"ם עובד

ולא גבי פרהסיא ואפשר שהוא ז"ל היה מפרש ערקתא דמסאנא כמו שפירש הרי"ף שהיו רצועות ישראל משונות כדי שלא ילבשו מלבוש עכו"ם שזו מל"ת היא כמ"ש בפי"א מהלכות ע"ז שאין מדמין לעכו"ם לא במלבוש ולא בשער שנאמר ולא תלכו בחוקות הגוים: כתבו התוספות והר"ן בפרק כל שעה (כה:) דהא דאמרינן דבג"ע יהרג ואל יעבור דוקא הבועל אבל היא תבעל ואל תהרג דקרקע עולם היא כדאמרינן גבי אסתר ומיהו לעשות מעשה כגון שאומרים לה להביא ערוה עליה תיהרג ואל תעשה מעשה והאיש אפי' אומרים לו הנח לתקוע אותך בערוה יהרג ואל יעבור דלא מצי למימר לא עבידנא מעשה דאין קישוי אלא לדעת ומה שהוא מתקשה הוי מעשה (ג): (וכ"כ הר"ן פ"ב דיומא והמרדכי פ' א"מ) והיכא שהיה כבר מקושה שיודע שלא יתקשה עוד כתבו התוס' בר"פ הבא על יבמתו דאינו חייב למסור עצמו כיון דלא עביד מעשה: וכתבו עוד דהא דבש"ד יהרג ואל יעבור דוקא כשאומרים לו להרוג בידים אבל אם אומרים לו הנח לזרוק עצמך על התינוק ויתמעך אינו חייב למסור עצמו:

ב"ה וכ' בא"ח בב"ר דורש אך את דמכם לנפשותיכם וכו' אזהרה לחונק את עצמו יכול אפילו כחנניה מישאל ועזריה ת"ל אך פי' שבשעת השמד יכול למסור עצמו למיתה ולהרוג את עצמו אם הוא ירא שלא יוכל לעמוד בנסיון וכן יכול אפי' כשאול בן קיש שאם ירא שמא יעשו לו יסורים קשים שיכול למסור עצמו למיתה ת"ל אך ומכאן הביאו ראיה השוחטים התינוקות בשעת השמד ויש שאסרו ומפרשים הך ת"ל אך שאינו יכול להרוג עצמו וחנניה מישאל ועזריה מסרו עצמם ביד אחרים אבל הם לא פגעו בעצמם ושאול בן קיש שלא ברצון חכמים עשה ומעשה ברב אחד ששחט תינוקות הרבה בשעת השמד שירא שיעבירום על דת והיה עמו רב אחד וכעס עליו וקראו רוצח והוא לא חש לדבריו ואמר הרב המוגע אם כדברי יהרג אותו רב במיתה משונה וכן היה שתפשוהו עכו"ם והיו פושטים עורו ונותנין חול בין העור והבשר ואח"כ נתבטלה הגזירה ואם לא שחט אותם אפשר שהיו ניצולים ולא היו הורגים אותם וז"ל ר"י כתבו הפסקים אם רוצה להחמיר על עצמו ליהרג בצנעא על שאר מצות רשאי ואינו נקרא חובל בעצמו וכן בירושלמי ודוקא שהעכו"ם מכוין להעבירם אבל להנאתו נקרא חובל בעצמו והא דאמרינן בגילוי עריות ה"ה עכו"ם הבא על בת ישראל דאינו מכוין אלא להנאתו ולא להעבירה וכן ישראל הבא על הכותית וי"א דעכו"ם הבא על בת ישראל לא מטעם עריות נגעו בה דאינו עושה מעשה אלא מטעם אם הוא בפרהסיא וכ"פ ר"ת בההיא דאסתר קרקע עולם היתה ואינה מצווה ליהרג וכמה פרהסיא י' בני אדם:

וכתב הר"ן במסכת יומא בשם הרמב"ן דעכו"ם עובד אליל הבא על בת ישראל לאו בכלל ג"ע הוא דאי בזנות גזירת בית דין של שם הוא ואי דרך חתנות מלא תתחתן בם נפקא דמשאר עבירות הוא ולא הוי בכלל ג"ע אלא א"א בישראל א"כ ישראל הבא על הכותית דמחייבי מיתות הוא דהא קנאים פוגעים בו ומחייבי כריתות נמי קא חשיב דהא אדכריה רב לגמריה יכרת ה' לאיש אשר יעשנה וכו' ובהכי ניחא הא דמשני רבא אאסתר הנאת עצמו שאני וצ"ל דלית לי' דרשא דאל תיקרי לבת אלא לבית דלא הוה בה אלא איסורא דעכו"ם הבא על בת ישראל דלאו ג"ע הוא אלא משאר מצות וכיון דלא הוה בה איסור דגילוי עריות כל שאין העכו"ם מתכוון אלא להנאת עצמו שרי וכ"נ שהוא דעת ר"ת בפ"ק דכתובות (ג:) ובפרק בן סורר וכ"כ המרדכי שם בשמו ונראה שלזה נתכוון רש"י שפי' על מאי דפריך והא אסתר פרהסיא הוה ונבעלה לעכו"ם ולא מסרה נפשה נשמר דלא נפרש דפריך דא"א היתה ולא מסרה נפשה דא"כ לא הוה מתרץ רבא מידי דכיון דג"ע הוא אפילו מתכוון העכו"ם להנאת עצמו הוה לה למימסר נפשה: כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג ה"ז מחלל את השם ואם היה בעשרה מישראל ה"ז חילל את השם ברבים וביטל מצות עשה שהוא קדושת השם ועבר על מל"ת שהוא חילול השם ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו ב"ד אפילו הרג באונס שאין מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו ובעדים והתראה שנאמר בנותן מזרעו למולך ונתתי אני את פני באיש ההוא מפי השמועה למדו ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה ומה אם אליל שהוא חמור מן הכל העובד אותה באונס אינו חייב כרת ואצ"ל מיתת בית דין ק"ו לשאר מצות האמורות בתורה ובעריות הוא אומר ולנערה לא תעשה דבר אבל אם יכול למלט נפשו ולברוח מתחת יד המלכים ואינו עושה הנה הוא ככלב שב על קיאו והוא נקרא עכו"ם והוא נטרד מן העה"ב ויורד למדרגה התחתונה של גיהנם: גרסינן בס"פ בן סורר ומורה (דף עה.) מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ובאו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שתבעל לו אמרו חכמים ימות ואל תבעל לו. תעמוד לפניו ערומה ימות ולא תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר פליגי בה ר' יעקב בר אידי ור' שמואל בר נחמני חד אמר אשת איש היתה וחד אמר פנויה היתה בשלמא למ"ד אשת איש היתה שפיר אלא למ"ד פנויה היתה מאי כולי האי רב פפא אמר משום פגם משפחה רב אחא בריה דרב איקא אמר כדי שלא יהא בנות ישראל פרוצות בעריות ולינסבה מינסב לא מייתבא דעתיה כדרבי יצחק דא"ר יצחק מיום שחרב בהמ"ק ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם והרמב"ם פסק בפ"ה מהלכות יסודי התורה כמ"ד פנויה אע"ג דפלוגתא היא וספק נפשות להקל נראה שטעמו משום דשב ואל תעשה הוא שלא לספר עמה ותו דכיון דחזינן דרב פפא ורב אחא דאמוראי בתראי נינהו יהבי בה טעמא אלמא הכי ס"ל:

תנן בפ"ח דתרומות (כז:) נשים שאמרו להן עכו"ם תנו לנו אחת מכם ונטמאה וכו'. וגרסינן עלה בירושלמי תני סיעת בני אדם שהיו מהלכים בדרך ופגעו בהן עכו"ם ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אנו הורגים את כולכם אפילו כולם נהרגים לא ימסרו נפש אחת מישראל ייחדו להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ואל יהרגו ארשב"ל והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי ור' יוחנן אמר אע"פ שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי ומשמע דהלכה כר' יוחנן וכן נראה מדברי רבינו שמשון בפי' המשנה ומדברי הר"ן במסכת יומא וכתבו דה"ה לנשים שאמרו לכן עכו"ם תנו לנו אחת מכם ונטמאה וכו' שאם ייחדוה

וכל היכא דשרי שרי אפילו על עבירה גמורה והכי משמע מדקאמר רבא התם תדע דלהנאת עצמן שרי מדנהגינן ליתן לכומרי פרסיים כלי נחשת ביום איד שלהם שנוטלין אף מבית ישראל בע"כ ולהעמידן בבית עכו"ם שלהם ולא מסרי נפשייהו אקדושת השם אע"ג דחוק לעכו"ם הוא אלא הואיל והעכו"ם אינו מתכוון להעבירו אלא להנאת עצמו מתכוון שצריך לאותו כלי אין כאן קידוש השם ליהרג עליו וכיון דהתם לאו שעת השמד הוה אלא פרהסיא אם כן ליכא לאוכוחי מינה אלא דלהנאת עצמן שרי שלא בשעת השמד אף ע"פ שהוא פרהסיא אבל שעת השמד אימא לך אפי' בצינעא יהרג ואל יעבור אפילו מתכוון להנאת עצמן שלא להמריך הלכבות אע"ג דרש"י פי' בהך דשדי לנהרא ליקטליה ולא לקטול וז"ל שדי לנהרא להעבירו הוא מתכוון ואי פרהסיא הוא או שעת השמד ליקטליה ולא ליקטול אספסת' עכ"ל אלמא משמע דאפי' בשעת השמד אינו נהרג אלא היכא דמתכוון להעבירו על דת דא"ל שדי לנהרא אבל להנאת עצמו שרי י"ל דרבינו הכריע לחומרא דלא כפרש"י וכדפרישית וכדמוכח מהראיה דמביא רבא מכלי נחושת ביום איד דפרסיים ודו"ק כ"ל ובסמוך יתבאר עוד בס"ד . וז"ל הסמ"ק ומ"ש בצינעא יעבור ואל יהרג ה"מ כשהנכרי עושה בשביל הנאת עצמו אבל במתכוון להעבירו על דת יהרג ואל יעבור וראיה מההוא עכו"ם דא"ל לישראל קטול אספסתא בשבתא ושדי לקדם חיותא ואי לא קטילנא לך יעבור ואל יהרג אבל אם א"ל שקול אספסתא ושדי לנהרא יהרג ואל יעבור ואם בפרהסיא דהיינו בפני עשרה מישראל אפילו אמר שדי קדם חיותא יהרג ואל יעבור עכ"ל . ואיכא לתמוה טובא דהא בס"פ בן סורר ומורה קא פריך תלמודא והא אסתר פרהסיא הואי אמר אביי אסתר קרקע עולם היתה רבא אמר הנאת עצמן שאני וכו' ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא עכו"ם דאמר לישראל קטול אספסתא בשבתא ושדי לחיותא וכו' מבואר מהך סוגיא דבשאר עבירות בצינעא אפי' להעבירו על דת יעבור ואל יהרג אם לא בשעת השמד אפי' בצינעא או בפרהסיא אפי' שלא בשעת השמד וכפי' רש"י וכשהוא מתכוון להנאת עצמו אפי' בפרהסיא יעבור ואל יהרג וכן פסקו כל הפוסקים . ונראה דס"ל לסמ"ק מדקאמר ואזדא רבא לטעמיה והך דרבא דא"ל לישראל קטול אספסתא וכו' איירי בצינעא אם כן הך דרבא דקאמר הנאת עצמן שאני איירי נמי בצינעא והכריח הסמ"ק עוד לפרש כן מדקשיא ליה מאי דוחקיה דאביי דקאמר אסתר קרקע עולם היתה ואמאי לא קאמר כדרבא דהנאת עצמן שאני דהא ודאי אף אביי מודה דהנאת עצמן שאני וכדמוכח מכלי נחשת שנותנין לכומרים פרסיים אלא ודאי בה"פ אביי ורבא אביי סבר דהנאת עצמן לא שרי אלא דוקא בצינעא ואסתר דבפרהסיא היתה צ"ל דטעמא משום דקרקע עולם היתה ורבא לא ס"ל דאסתר פרהסיא היתה דאע"פ דנלקחה בפרהסיא לבית המלך מ"מ הבעילה לא היתה בפרהסיא אלא בצינעא ואף בצינעא אם היה מתכוון להעבירה על דת היה הדין שתיהרג ואל תעבור אלא דהנאת עצמן שרי בצינעא וא"כ בין לאביי בין לרבא לא שרי הנאת עצמן אלא בצינעא אבל בפרהסיא יהרג ואל יעבור אע"פ שמתכוון להנאת עצמו וכדמוכח מהך דרבא בההוא עכו"ם דא"ל לישראל קטול אספסתא וכו' דאיתא בס"פ בן סורר ומורה ומ"ש בסמ"ק וראיה מיבמות נראה דט"ס הוא דבעובדא דיבמות לא הזכירו שדי לנהרא וגם לא אמרו לשם דאי אמר עכו"ם לישראל קטול אספסתא בשבת' ושדי לחיותא ואי לא קטילנא לך יעבור ואל יהרג ואין לפרש דהסמ"ק מדייק מעובדא דיבמות דא"ל עכו"ם לישראל קטול אספסתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלניא בר ישראל דא"ל בשל לי קדרה וכו' דמשמע שאותו ישראל עבר ולא נהרג שהרי הוא בא והוציא קול זה שא"ל עכו"ם ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלניא וכו' ובא להתיר את אשתו לינשא ומשמע לשם דמחזקינן ליה בעד כשר אלמא דכדין עשה שעבר על חילול שבת ולא נהרג דאי איסורא קעביד היה פסול להעיד דעבר על חילול שבת ומשמע נמי מדקאמרינן בההוא עובדא קטול אספסתא ושדי קדם חיותא ולא אמר סתם קטול אספסתא אלא לדיוקא אתא שאם אמר קטול אספסתא ושדי לנהרא היה חייב ליהרג ואם עבר ולא נהרג ה"ה עד פסול האי פירושא ליתא דהא פשיטא הוא דאפי' היה חייב ליהרג מן הדין והוא עושה שלא כדין ועבר ולא נהרג כיון שבאונס היה כשר לעדות כמו שפסק הריב"ש בתשובה סימן קע"א וכתב כך בשם הרשב"א ע"ש אלא הדבר פשוט לפי עניות דעתי דט"ס הוא וצריך להגיה וראיה מפרק בן סורר ומורה דקאמר ההוא עכו"ם וכו' הנה התיישב דעת הסמ"ק דלא שרי הנאת עצמן בשאר עבירות אלא בצינעא ושלא בשעת השמד אבל בפרהסיא לי נמי אפי' בצינעא ובשעת השמד יהרג ואל יעבור ואם מתכוון להעבירו על דת יהרג ואל יעבור אפי' בשאר עבירות ואפי' בצינעא ודלא כדעת רוב הפוסקים ולענין הלכה נראה כדעת רבינו וכדפרי' שהכריע דבפרהסיא לא נאסר בשאר עבירות אלא במתכוון לעבור על דת אבל בצינעא שרי אפילו במתכוון לעבור על דת ולהנאת עצמן שרי אפילו בפרהסיא אבל בשעת השמד יהרג ואל יעבור אפילו מתכוון להנאת עצמו ואפי' בצינעא: כתב נ"י בפרק בן סורר ומורה והר"ן בפ' במה טומנין דהא דאמר אפי' ערקתא דמסאנא וכו' אינו אלא לעבור על מל"ת אבל לא בגזרו לבטל מ"ע כיון שאינו עובר בידים וכדמוכח מעובדא דאלישע בעל כנפים בפרק במה טומנין (דף מ"ט) ומביאו ב"י וכ"כ התוס' לשם בד"ה נטלם מראשו: ומ"ש ובעכו"ם ובג"ע ובש"ד אפילו בצינעא יהרג ואל יעבור ואפילו אין העכו"ם מכוין להעבירו על דת אלא להנאתו כ"כ הרמב"ם בפ"ה מיסודי התורה וא"ת דא"כ כלי נחושת שלוקחין כומרי פרסיים ביום אידם שלהם מישראל דחוק לאליל הוא ואפ"ה התירו בגמרא משום דלהנאת עצמן הוא וי"ל דהתם הישראל אינו עובד לאליל בשום דבר אלא העכו"ם הוא דעושה תקרובת בכלי של ישראל ואיכא משום לפני עור לא תתן מכשול ובכלל שאר עבירות הוא דשרי להנאת עצמן אפילו בפרהסיא: תנן בפ"ח דתרומות נשים שא"ל עכו"ם תנו לנו אחת מכם ונטמאה וכו'. וגרסינן עלה בירושלמי תני סיעת בני אדם שהיו מהלכים בדרך

ופגעו

ייחדוה

דרכי משה

(ג) וכ"כ הר"ן בפ"ב דיומא והמרדכי פא"מ כתב הר"ן ר"פ כ"ש ופא"מ דף שנ"ב ופ' ב"ש דף רפ"א ע"א וביומא דף שי"ז דה"ה לאו של אליל כגון ליהנות מאליל או לאו של ג"ע הרג ואל יעבור דהא אמרינן סוף בן סורר ומורה מעשה באחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ואמרו הרופאים אין לו תקנה עד שתבעל לו ואמרו חכמים ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ואל יספר עמה מאחורי הגדר ובודאי דברים אלו אינן משום ג"ע אלא עובר בלאו דלא תקרבו לגלות ערוה שהוא לאו דג"ע . ומשמע בהר"ן פ' ב"ש ובפרק כ"ש דדוקא לאו שהוא מיוחד אבל לאו דלפני עור כגון שאנסו להשאיל לו דבר לכו"ם הואיל ובלאו זו כלולים גם שאר מצות יכול לעבור :

ובהג"מ

פרישה

בשעת גזירה שגוזרים על כלל ישראל: (ס) אפילו בצינעא יהרג ואל יעבור כו' דסני לא משום חילול השם אסירי אלא משום חומר עצמן שלכך בכל ענין אסורי ג"י :

בתב

דרישה

לרפואה שמאיר עיניו או להסיר כתמים מפניו או גולות מראשו וכן נהגו : (או שמשם בעיניו משום רפואה ז"ל בג"ח ולסופרים המעמידים מראות לפניהם ומכוונים להסתכל בהן כדי שלא ימשכו עיניהם שרי עכ"ס) :

אסור

עובד אליל מכוון להעבירו על דת אלא להנאתו. [א] אסור לאדם לומר שהוא עכו"ם כדי שלא יהרגוהו דכיון שאומר שהוא עכו"ם הרי מודה לדתם וכופר בעיקר אבל מי שנתחייב מיתה ומציל עצמו במה שבורח לבית אליל (ו) כתב א"א הרא"ש ז"ל (ז) שיכול לברוח לתוכה ואין בזה משום מודה באליל:

קנח [א] **בזמן** שישראל על אדמתם כנענים שירדו לבור או למקום סכנה אין על הרואה אותם

ופגעו בהם עכו"ם ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אנו הורגין את כולכם אפילו כולם נהרגים לא ימסרו נפש אחד מישראל ייחדו להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ואל יהרגו אמר ריש לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי ור"י אמר אע"פ שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי ומדברי הר"ן כפי' המשנה והר"ן ביומא נראה דפסקו הלכה כר"י לגבי ר"ל כדקי"ל בר"פ החולץ דבכל דוכתא הלכה כר"י לגבי ר"ל בר מתלת וכך נראה מדברי סמ"ג בלאוין קס"ה וכסמ"ק סי' ע"ט ע"ש אבל הרמב"ם בפרק ה' מיסודי התורה פסק דייחדוהו אם חייב מיתה כשבע בן בכרי יתנו אותו להם ואין מורין להן כן לכתחילה ואם אינו חייב מיתה יהרגו כולן ואל ימסרו להן נפש אחת מישראל פסק כר"ל ותמה עליו בהגהת מיימוני למה לא פסק כרבי יוחנן דאמר אע"פ שאינו חייב מיתה ובתשובותי הארכתי לבאר דמה דפסק הרמב"ם כר"ל אית ליה מסמרות נטועים ויסודות קבועים וכך פסק באגודה פ"ח דתרומות וכן נראה מדברי הרב בהגהת ש"ע שהביא ב' הסברות וכתב סברת הרמב"ם באחרונה נראה דהכי נקטינן לחומרא ונראה מבואר דכל היכא שייחדוה לפלוני וא"ל תן לנו אותו וכו' בין שאותה שאלה היא שאלת הריגה בין שאלת היסורין ועונשין שאינן של מיתה או שאלת ממון בלבדה הנה אם אותו פלוני חייב בכך ע"י מעשיו שעשה כנגד העכו"ם יכולין למוסרו אותו בידי עכו"ם וכסברת הרמב"ם אליבא דר"ל דמאחר דאיהו גרם לנפשיה ע"י מעשיו אין אנו נתפסים עליו אלא דמו בראשו הוא דגרם לנפשיה ואע"פ דהרמב"ם כתב דאין מורין לכתחילה כך אין זה אלא היכא ששואלין בפירוש להרגו אבל בסתם שאלה דאפשר דלא באו להרגו יכולין למסרו ואין עובר בזה על משנת חסידים: וג' חלוקים בדבר אחד אם ח"מ בדין תורה כשבע בן בכרי מורין לכתחילה. ב' אם אינו ח"מ בדין תורה אלא בדיניהם ושאלו להרגו לאו משנת חסידים הוא ואין מורין כך לכתחילה. ג' אם שאלוהו בסתם שימסרו להם ולא נודע אם דעתם להרגו אם לאו אם חייב בדיניהם שימסרוהו להם יכולין למסרו להן ומורין כך לכתחילה וכל זה בררתי בס"ד בתשובה בראיה ברורה וכאן יספיק הקיצור:

אסור לאדם לומר שהוא עכו"ם וכו' כ"כ הרא"ש ריש פרק אין מעמידין (דף פ"ד ע"ג) ודחה דברי מי שרצה להביא ראיה מהירושלמי דשרי דליתא ע"ש. ומיהו כתב בנ"י פרק הגוזל בתרא דבשעת הגזירה יכול לשנות מלבושו כמלבוש העכו"ם שלא יכירוהו ויברח ואפי' לובש כלאים ע"ש ועיין בב"י. ונראה דאף כשאינו שעת הגזירה אלא שהולך בדרך ואיכא סכנה לישראל באותן דרכים טפי מלעכו"ם יכול לשנות מלבושו ובלבד שלא ילבוש כלאים וכך נהגו רוב סוחרים והולכי דרכים וז"ל הגהות מיימונית פ"ה מיסודי התורה הא דשרי ר"ש משום ר"ע ללבוש כלאים כדי להבריח בו את המכס אין לפרש שיהא נראה לעכו"ם כשהוא לבוש כלאים דבהא לא הוי שרי ר"ע דאפי' לשנויי ערקתא דמסאנא אסור לשנות אלא ה"פ לפי שאין נותנין מכס מכל מה שהאדם לבוש ור"ש לטעמיה דאמר דבר שאין מתכוון מותר מחידושי ר"מ ז"ל עכ"ל. וז"ל מהר"ם מ"ץ אדם יכול לשנות בגדיו שלא יכירוהו שהוא יהודי כדי לחקור דעת העכו"ם כשרוצים לגזור פרעות על ישראל ע"כ משמע דבלאו הכי אסור ונראה דהיינו דווקא כשאין שם שום חשש סכנה אלא להנאת עצמו הוא משנה בגדיו שיחשבוהו לעכו"ם ולא יתן מכס וכיוצא בזה אסור ואפי' אינו לבוש כלאים אסור וכן פסק הרב בהגהת ש"ע ולא כיש מתירין וע"ל ריש סי' קע"ח מ"ש בשם האגודה. עוד בתשובת מהר"ם מ"ץ עכו"ם ויהודים היו הולכים בדרך בשעת השמד ופגעו בהן פריצים וחקרו אותן מרחוק אם יש ביניהם יהודי וכיון היהודי לבו אם ישאלוהו יאמר להן האמת והעכו"ם אמר מה אתם סבורין אין כאן יהודי ביניכו ואז כנהל היהודי ולא אמר אתה משקר נראה דלא חטא היהודי בכך ולרווחא דמילתא אם לבו נוקפו יתענה בה"ב אך מדינא אין נראה לעונשו בכלום הואיל ולבו היה לשמים אם ישאלוהו עכ"ל: ומ"ש אבל מי שנתחייב מיתה וכו' עיין בתשובותיו כלל י"ט וכן ראיתי כתוב בהגה"ה וז"ל מכאן למדנו היכא שיש פיקוח נפש מותר ליכנס לבית אליל תוספות שאנ"ץ מפדק[?] כל כתבי עכ"ל ואף על גב דלמ"ש רבינו בסימן קמ"ט ע"ש הרשב"א דאפי' היכא דאיכא פיקוח נפש אסור ליכנס להאר עכו"ם אם כן לדידיה נמי אסור לברוח לבית עכו"ם מכל מקום נראה לרבינו דברי הרא"ש עיקר וכבר כתבתי לשם ע"ש הר"ן שהתיר ליכנס לעיר שיש בה אליל מפני סכנת נפש וכך כתב בשם הר"ר אשר אם כן הרא"ש והר"ן חולקים על הרשב"א ומתירין והכי נקטינן להקל בסכנת נפשות וכדכתב בהגה"ה ע"ש תוס' שאנ"ץ:

ייחדוה להם יתנו אותה ואל יטמאו כולן. אבל הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה פסק כר"ל וצריך טעם למה דהא בכל דוכתא קי"ל הלכה כר"י לגבי ר"ל ואפשר דפשט ליסנא כוותיה דר"ל דייקא טפי:

וגרסינן תו בירושלמי א עולא בר קסרי ב תבעתיה מלכותא ערק ואזל ליה ללוד גבי ר' יהושע בן לוי אתון ואקפון מדינתא אמרו להן אי לית אתון יהבין ליה לן אנן מחרבין מדינתא סליק גבי' ריב"ל ופייסיה ויהביה לון והוה אליהו זכור לטוב יליף מתגלי עלוי ולא איתגלי וצם כמה צומין ואיתגלי עלוי א"ל ולמסורות אני נגלה א"ל ולא משנה עשיתי א"ל וזהו משנת חסידים הוא. משמע דאע"ג דמדינא שרי מ"מ מדת חסידות הוא שלא לעשות כן ומפני כך כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה שאם ייחדוהו והוא חייב מיתה יתנוהו להם ואין מורין להם כן לכתחילה (ז): אסור לאדם לומר שהוא עכו"ם כדי שלא יהרגוהו וכו' וכן כתב הרא"ש ברפ"ב דע"ז ומיהו כתב בנימוקי יוסף בפרק בתרא דקמא שאם גזרו שיהרג כל הנקרא בשם יהודי על שאינו עובד אליל וזה כדי שלא יכירוהו משנה מלבושו כמלבושם ובורח מותר והביא ראיה מדאמרינן בפרק קונם (סב:) אמר רבא שרי לצורבא מדרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא יהיבנא כרגא ופירשו המפרשים בשם התוספות שאותם שהיו עובדים האש היו פטורים ממכס ומס (ה) וכולי ובמדרש רבה פרשה ויצא איתא שני התלמידים של רבי יהושע שינו עטיפתן פגע בהם איסטרטוס אמר להם אם בניה של תורה אתם תנו נפשכם עליה למה שניתם עטיפתכם ואם אין בניה אתם וכו' א"ל בניה אנו ועליה אנו נהרגים הרי מבואר שגם כי רצונם ליהרג בשביל התורה עם כל זה משנים מלבושיהם למלבוש נכרי שמא לא יכירום ולא ימיתום ע"כ ומבואר הוא דלא מהני שינוי העטיפה אלא לשמא לא ישאלום מאי זה דתיהם אבל אם ישאלום אסור להם לומר שהם עכו"ם וכדכתב הרא"ש ז"ל (ו) והיינו דאמרי הנך תלמידים בניה אנו ועליה אנו נהרגים וכיוצא בדברי נ"י כתב מהר"י קולון בשורש פ"ח בשם הגהת סמ"ק וז"ל הא דאמרינן אפי' ערקתא דמסאנא אסור וכו' היינו דוקא כשהעכו"ם אומרים לו עשה כך כדי לחלל את השם אז הוא אסור אפי' בשינוי ערקתא אבל כדי שלא יהא ניכר שהוא יהודי כגון ללבוש בגדי עכו"ם שקורין רא"י או להתנהג בדבר שלא יהא ניכר מותר ומ"מ כתב דאיכא שתם[?] מן דפליג ואמר דללבוש בגדי רא"י שלא יכירוהו ביהודי בדרכים אסור מההוא דבן סורר ומורה: (ב"ה) ובת"ה סימן קצ"ז כתב בדינים אלו באורך:

אבל מי שנתחייב מיתה ומציל עצמו במה שבורח לבית אליל כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל שיכול לברוח לתוכה וכו' כתוב בתשובותיו כלל י"ט:

ב"ה כתב בת"ה סימן קנ"ח שנשאל על מומר שיצא מן הכלל וחזר לדת האמת אם צריך להתכפר בסיגופים גדולים כפי מה שעבר על כל מצוה שבתורה והשיב דאין להוסיף ולהרבות עליו יותר מדאי ונתן טעם לדבר:

(ב"ה) חידושין שכתב ר"י בני"ח ואלו הם אע"פ שאין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ומ"מ אע"פ שפטור מדיני אדם המשלח חייב בדיני שמים כדתניא (קידושין מ"ג.) האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש הוא חייב ושלוחו פטור שמאי הזקן אומר שולחו חייב שנאמר ואותו הרגת בחרב בני עמון ושקיל וטרי ומסיק דיני רבה ודיני זוטא א"ב ולכ"ע המשלח חייב בדיני זוטא כדין גורם קטן שאוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו ודוקא שעושה לדעת עצמו אבל אם מוכחא מלתא שעושה על דעת גדול שמבין הקטן שגדול ציוה לו בכך אסור ומצווין עליו להפרישו ודוקא דלא שייך בר חיובא באיסור הקטן אבל שייך בר חיובא באיסור הקטן מצווין עליו להפרישו ומאחר שאסור לומר לו אכול נבילה או עשה זה לא יאמר אדם לתינוק בשבת הבא לי מפתח או הבא לי חותם אלא מניחו תולש או זורק ולאו דוקא תולש מעציץ שאינו נקוב וזורק בכרמלית דאיסורא דרבנן אלא אפילו בר"ה אין מפרישין אותו מאחר שלא הגיע לחינוך ולא ספינן ליה בידים האיסור (כדאיתא ביבמות קיד.) זה כתב בנ"א ה"א בדין הקטן וכאן בני"ח חלק ג' כתב שהחרש והשוטה דינם שוה לדין קטן בזה. הבא לב"ד ואמר הרגתי את הנפש או חללתי שבת או עברתי עבירה אין מנדין אותו ואין מלקין אותו ואין פוסלין אותו לעדות דאין אדם משים עצמו רשע דהלכה כרבא אבל אם רצה לעשות תשובה מלקין אותו ועושין לו כפרה וזו היא כפרתו דמלקות במקום מיתה והא דאמר רבא אין אדם משים עצמו רשע לא לענין כריתות אלא לענין מיתות ב"ד כ"כ הגאונים בתשובה. איסור דרבנן כגון אסור למלאות שחוק פיו (ברכות לא.) ולשמש מטתו בשני רעבון (תענית יא.) ולישן ביום יותר משינת הסוס (סוכה כו.) וכיוצא בהן אין עליו לא מלקות ולא נידוי אלא קורין אותו עובר על תקנת חכמים ז"ל. אסור לומר שום יהודי אפילו רוצין להורגו עכו"ם שכבר כפר בעיקר והודה לדתם אבל מותר לכפור שלא למד או שאין לו שום מעלה בענין אחר של מצוה כי יש כמה יהודים שלא למדו ע"כ:

ומ"ש

קנח בנענים שירדו לבור או למקום סכנה אין על הרואה אותם להעלותן וכו' פרק א"מ (דף כ"ו) סבר רב יוסף למימר הא דתניא הכנעני ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אסוקי בשכר שרי משום איבה א"ל אביי יכול לומר לו קאי ברי אאיגרא פי' רש"י ואם לא אורידנו ימות וגוח לי להפסיד שכרי ולהצילו אי נמי נקיטא לי זימנא לבי דואר פי' רש"י השלטון קבע לי זמן ליום הוועד ואי לא אלך יזא שכרי בהפסדי והלכתא כאביי וכאידך סבר רב יוסף דקאמר תלמודא התם סבר רב יוסף למימר דאולודי עכו"ם בשבת בשכר שרי משום איבה דא"ל אביי יכלה למימר לה דידן דמנטרא שבתא וכו'. ותו סבר רב יוסף למימר אנוקי בשכר שרי משום איבה דא"ל אביי יכלה למימר אי פנויה היא וכו' דבכולהו הילכתא כאביי כדלעיל בסימן קנ"ד וכדמשמע מליסנא דתלמודא דקאמר סבר רב יוסף למימר כלומר קס"ד מעיקרא למימר הכא עד דאתא אביי ואקשי ליה והדר ביה ממאי דקס"ד מעיקרא:

ומ"ש

דרכי משה

(ד) ובהג"מ פ"ח מה' יסודי התורה דצריכים לחזור תחילה על כל צדדים קודם שימסרנו עכ"ל: (ה) ומסיים שם לפי שצורבא מרבנן יודע לכוון לבו נגד הקב"ה שהוא אש אוכלה אש וי"מ עבדא דנורא עבד לכומר העובד אש וה"ה לאליל אחרת ומ"מ אין ספק שאין מחשבין אותו כיהודי אחר שעובד לכומרים: (ו) ומשמע מפי' זו דמותר לומר דבר דמשתמע לתרי אפי כדי שלא יכירוהו כ"כ (ב"י וכתב) שם עוד אההיא מעשה דאחזו ליבא טינא דאם היו יכולים להטעות דשאשתו יספר עמו אחורי הגדר והיא יוסבר שאותה אשה היא שרי עכ"ל וכ"כ ת"ה סימן קצ"ו דמותר לעשות מעשה שהעכו"ם יסברו שהוא עושה איסור והוא עכו"ם ולא עשה כדאמרינן (ע"ז יח:) גבי ר"מ טמש בהא ומציץ בהא עכ"ל הא דכתב הב"י מותר ללבוש בגדים שלא יכירוהו כ"כ מהרי"ק שורש פ"ח בשם הגהות סמ"ק דמותר ללבוש בגדי עכו"ם או להתנהג בדבר שלא יכירוהו בדרכים או כדי להעביר המכס מותר ובלבד שלא יהיו כלאים ויש חולקים ואוסרים בגדי עכו"ם ללבוש כדי שלא יכירוהו בדרכים עכ"ל מהרי"ק וכ"מ פ"ה דיסודי התורה בהגהות דאסור ללבוש בגדי עכו"ם כדי להעביר המכס וכ"כ בחדושי אגודה פ' במה טומנין דמותר ללבוש בגדי עכו"ם ובלבד שלא יהיו כלאים ודוקא משום צורך גדול עכ"ל. ובת"ה סימן קצ"ו מתירו ג"כ ודוקא במקום סכנה אבל שלא במקום סכנה דהיינו כדי להעביר המכס וכדומה אסור ובס"ה מתיר להולך בדרך סכנה להלביש בגדי עכו"ם ובלבד שלא יהיו שעטנז וזה צ"ע כי זה לא חשוב סכנה הואיל ומתחילה מכנים עצמו לכך להעביר דרך ההוא עכ"ל מהרא"י ז"ל. ע"כ מהרא"י שם דאפי' בשעת השמד אין אסור אלא כשהעכו"ם מכירים אותו ורוצים לכופו כדי להעביר אבל ללבוש בגד העשוי כבגדי עכו"ם אז ליכא חילול השם שהרי אין העכו"ם מכירים אותו ומיהו מדברי ב"י דלעיל אינו משמע דמחלק בהא דהא משני דאסור לשנות ערקתא דמסאנא בענין אחר: (ז) ובכלבו ומיהו בשעת השמד אסור:

ועיין

דרישה

סי' קנז [א] **אסור** לאדם לומר שהוא עכו"ם וז"ל רמ"א מ"מ מותר לומר לשון דמשתמע לתרי אפי העכו"ם יחשוב שהוא עכו"ם והוא יחשוב לדבר אחר או לטעותו (כ"כ נ"י פרק הגוזל ד' ל"ח ות"ה סימן קנ"ו עכ"ס) וכן מותר ללבוש בגדי כלאים במקום סכנה אבל לא כדי להעביר המכס עכ"ל (כ"כ מהרי"ק שורש פ"ח עכ"ס):

סי' קנח [א] **בנענים** שירדו לבור או למקום סכנה אין על הרואה אותן להעלותן אפילו אם יתן לו שכר לפיכך אין לרפאותן אפילו בשכר ואם מתירא מהם

פרישה

(ו) כתב א"א הרא"ש ז"ל שיכול לברוח לתוכה ואע"ג דלעיל סי' קמ"ט ובסי' ק"ן כתב הרשב"א דמשום שדאה אסור להנות ממעיין שלפני אליל אפי' על פיקוח נפש יש לחלק דשאני התם שהרואה אינו יודע שמשום פיקוח נפש נכנס שם שסובר שמא כ"כ משא"כ כאן שהרואה שרודפין אחריו להורגו וכס"ג מותר. וגם אינו דומה למ"ש בסימן קנ"ה דאסור להתרפאות באליל דשאני התם דסבר דיש ממשות באליל מה שאין כן הכא דהכל יודעין דאין האליל מצלת אותו רק שעשו כימום שהבאה לאליל נפשו יכנס שם:

חדושי הגהות

קנז א בירושלמי איתא עולא בר קושב: ב פי' המלכות תבעתיה לשבב אצלה ערק וכו' אתו ואקפן מדינתא היו מקיפין אותו מקום שעולא שם סליק ריב"ל ופייסיה לעולא ומסר אותו להם והיה אליהו זכור לטוב רגיל להתגלות אצל ריב"ל ומאותו מעשה ואילך לא נגלה לו והתענה כמה תעניתים עד שנגלה לו ושאלו למה לא נתגלה לו א"ל וכי למוסרים אני נגלה א"ל והלא משנה עשיתי שהרי שנינו (בפ"ח דתרומות) ואם יחדו להן אחד דמותר למוסרו א"ל וכי משנת חסידים היא אע"פ שהדין כן לחסיד כמותך אין ראוי לעשות כן (העתק מספר ר"א פערקאן):

אותם להעלותן אפילו אם יתן לו שכר לפיכך אין לרפאותן אפילו בשכר ואם מתיירא מהם או משום איבה מרפאין אותם בשכר אבל לא בחנם ומכל מקום אין מורידין אותם לבור בידים אבל המינין והמוסרים ומומר אוכל נבלות להכעיס והאפיקורסים מורידין אותם בידים:

קנח ומ"ש לרפאותן בשכר כ"מ לכאורה דדמיא להא דמעלין בשכר ומדברי רש"י שם (כו:) אהא דתנו רבנן ישראל מל את העכו"ם לשום גר לאפוקי לשום מורנא דלא משמע דבשכר שרי לרפאותן וכ"כ התוס' והביאו ראיה מפרק מי שאחזו דרב שימי בר אשי עבד להההוא עכו"ם לד"א ואתסי אלמא שרי לרפאות עכו"ם אלא ודאי בשכר הוה ועוד י"ל דהתם נמי בחנם הוה ולהתחכם ברפואות יכול להיות מותר וכ"ש שמפני שלא היה בקי ברפואות עשה לעכו"ם ולא לישראל ואיתמר עלה דאפי' בשכר ואפשר דבמכירו שהוא מרפא לישראל איירי שאינו יכול להשמט ממנו ואפ"ה בחנם לא דכל שאינו רוצה לעשות אלא בשכר ליכא איבה וכדאמרינן במילדת וכך הם דברי רבינו וכ"כ הרמב"ן בת"ה דמדתניא בס"פ הניזקין (סא.) מבקרין חולי עכו"ם עם חולי ישראל מפני דרכי שלום וביקור חולים יש בו רפואה גדולה לחולה ש"מ מרפאין חולי עכו"ם עם חולי ישראל מפני דרכי שלום ואע"ג דתניא העכו"ם לא מעלין ואסיקנא דאפילו בשכר התם איכא למיתלי בעילה כל דהוא איירי' אבל היכא דאיכא איבה ודאי מותר דהא תנן יהודית מיילדת הארמאית בשכר ואין לך הצלת נפשות יותר מן המיילדת לולד וליולדת עצמה ואפ"ה מותר בשכר וכך דינו של רופא ברפואה בשכר מותר וכתב עוד הלכך כיון דהיתירא משום איבה הוא בין בשכר בין בחנם נקיט עילה היכא דמצי ובדליכא עילה כגון רופא שהוא מרפא חולי ישראל ועכו"ם המכירו דאיכא איבה גדולה מרפא ודאי חולי עכו"ם עם חולי ישראל בין בשכר בין בחנם מפני דרכי שלום תדע דקתני סיפא ומפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל ופרנסה להחיותו הוא אלמא מחיין אותן ומפרנסין אותן מפני דרכי שלום עכ"ל: **ומ"ש** רבי' ומ"מ אין מורידין אותן לבור בידים. שם בברייתא ומשמע מדברי התוס' דלאו למימרא שאסור להורידם אלא היינו לומר שאינו מצווה להורידם אע"פ שהם עוברים על ז' מצות ומיהו היכא דמקיימין ז' מצות משמע דאסור להורידם והא דאמרינן במ"ס [בפט"ו] טוב שבעכו"ם הרוג היינו בשעת מלחמה וכן נראה מדברי הרמב"ם בפרק ד' מהלכות רוצח (ועיי' בח"מ סי' תכ"ה): ומ"ש אבל המינין והמוסרין וכו' שם תני רבי אבהו קמיה דר"י העכו"ם ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אבל המינים והמסורות מורידין ולא מעלין א"ל אני שונה לכל אבידת אחיך לרבות את המומרים ואת אמרת מורידין סמי מכאן מומר וליתני כאן במומר אוכל נבלות להכעיס כאן במומר אוכל נבלות לתיאבון (ופי' ר"ש המינין הם האדוקים באליל בין עכו"ם בין ישראלים) מסורות מלשינים המוסרין ממון חביריהם ביד עכו"ם מומר לתיאבון כשאין להם בשר אבל אינו מופקר להיות איסור והיתר לפניו להניח היתר ולאכול איסור ואם עושה כן זה להכעיס והרמב"ם כתב בפ"ד מהלכות רוצח וכן העושה עבירות להכעיס אפי' אכל נבילה או לבש שעטנז להכעיס ה"ז מין וטעמו מדאמרינן סמי מכאן. וכתב הר"ן שכן דעת הרי"ף אבל רבינו כתב להכעיס וטעמו משום דאיתא התם בגמ' דפליגי רב אחא ורבינא במלתא וקי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל הילכך אפי' להכעיס הוי מומר ולא דחמיר לענין כתיבת ס"ת כדאיתא בהשולח וכבר יישב הר"ן זה לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל: ומ"ש רבינו והאפיקורסין שם בברייתא בנוסחת הרי"ף והרא"ש. וכתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות רוצח דאפיקורסים הם ישראלים שכפרו בתורה ובנבואה ובפרק ג' מהלכות תשובה כתב האומר שאין נבואה כלל והמכחיש נבואתו של משה רבינו והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני האדם כל אחד משלשה אלו הם אפיקורסים והר"ן פי' דהיינו מבזה ת"ח או מבזה חבירו בפני ת"ח וכך אמרו בפרק חלק: ואהא דקתני רועי בהמה דקה אין מעלין כתבו התוספות פירוש בשלהן כלומר מפני שמרעין אותם בשדות אחרים אבל רועי בהמות דאחרים לא דאין אדם חוטא ולא לו: וכתבו עוד דדוקא ברועים החמירו משום דלא פסילי (מדאורייתא) וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כדי שיתנו לב לשוב אבל גזלנין דאורייתא ואוכל נבילות לתיאבון מעלין והרמב"ם כתב בפ"ד מהלכות רוצח רועי בהמה דקה וכיוצא בהם אין מעלין בד"א בישראל בעל עבירה והעומד ברשעו ושונה בו תמיד כגון רועי בהמה דקה שפקרו בגזל הם הולכים באולתם אבל בישראל בעל עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד אלא ועושה עבירות להנאת עצמו כגון אוכל נבלות לתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו עד כאן לשונו:

ומ"ש או למקום סכנה נראה דרבינו ס"ל דהיא דלא מעלין איירי שנפל לבור שיש בו מים דאית ביה סכנה מותר שאם לא יעלוהו מיד יטבע במים ולהכי כתב או למקום סכנה דאלמא דמ"ש שירדו לבור נמי במקום סכנה קאמר. והרמב"ם כתב יותר בביאור ספ"ד מה' רוצח וז"ל אבל העכו"ם שאין בינינו וביניהם מלחמה ורועי בהמה דקה מישראל וכיוצא בהן אין מסבבין להן המיתה ואסור להצילן אם נטו למות כגון שראה אחד מהן שנפל לים אינו מעלהו וכו' עכ"ל הרי שפירש לא מעלין בנפל לים שנטה למות וכך הוא דעת התוס' דבפ"ק דע"ז (דף כ') בד"ה רבי יהודה הקשו למ"ד דשרו ליתן מתנה לעכו"ם ויליף לה מקרא וכי לית ליה ההיא דהעכו"ם ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין וי"ל דקרא איירי שאינו מחייהו באותה מתנה כי אף אם לא יתן לו כלום לא ימות ולא דמי להעלאה מן הבור שהוא קרוב למיתה ואם מעלהו כמלא מגדל בן לעכו"ם עכ"ל ואחריהם נמשך רבינו. ומ"ש הרמב"ם העכו"ם שאין בינינו וביניהם מלחמה ולא כתב סתם העכו"ם נראה שכוונתו ליישב מה שהקשו התוס' שם על הא דתניא ולא מורידין דהא במסכת סופרים תניא כשר שבעכו"ם הרוג וי"ל דבירושלמי דקידושין מפרש דהיינו בשעת מלחמה וכו' עד כאן לשונו וליישב זה נתכוון גם הרמב"ם: **ומ"ש** לפיכך אין לרפאותן אפילו בשכר שם ת"ר ישראל מל את הכנעני לשום גר לאפוקי לשום מורנא דלא ופי' רש"י תולעת שיש לו בערלתו אסור לרפאותו בחנם דהא אמרן לא מעלין ולא מורידין עד כאן לשונו וכתבו התוס' וז"ל פ"ה דאסור לרפאותן בחנם אבל בשכר שרי משום איבה וראיה מפ' מי שאחזו וכו' עכ"ל ואע"ג דלא מעלין איירי אפילו בשכר דליכא איבה אסור שאני התם דיכול לומר קאי ברי אאיגרא וכו' וליכא איבה ודאי וכך הם דברי רבינו דאפילו בשכר אסור לרפאותן אם לא דמתיירא מהם או משום איבה דמרפאים אותם בשכר אבל לא בחנם דכל שאינו רוצה לעשות אלא בשכר ליכא איבה וכדלעיל בסי' קנ"ד במיילדת ובמניקה ודלא כמו שהבין ב"י דרבינו פסק דלא כרש"י והתוספות אלא אדרבה רבינו נמשך אחר דבריהם וכך פסק הרמב"ן בספר תורת האדם ומביאו ב"י ע"ש: **ומ"ש** ומ"מ אין מורידין אותם לבור בידים שם בברייתא ואיכא למידק אלשון רבינו שכתב ומ"מ אין מורידין וכו' למה לא אמר ואין מורידין אותם לבור כלישנא דברייתא לא מעלין ולא מורידין לאיזה צורך כתב ומכל מקום ותו לאיזה צורך כתב אין מורידין אותם לבור בידים דפשיטא דהורדה לבור בידים הוא וא"כ היה לו לומר בסתם ואין מורידין אותם לבור. ונראה דרבינו בא לבאר דלא תימא דדוקא לדחפו לבור הוא דאסור אבל אם כבר הוא בבור אלא דמסבב מיתתן ע"י שגורם שלא יכול לעלות מן הבור כגון שהסולם בבור דמקדים ומסלקו ואומר הריני טרוד להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך סד"א דשרי ולכך כתב רבינו ומכל מקום אין מורידין וכו' דחזר אמה שכתב ראשונה כנענים שירדו לבור אין להעלותם מן הבור וכו' ומ"מ אף על פי שאין להעלותם מן הבור אסור לגרום להך הורדה לבור בידים דהיינו ליטול הסולם מן הבור דכל שהוא עושה בידים חשבינן ליה כאילו דחפו לבור והמיתו בידים וכך מבואר בדברי הרמב"ם ספ"ד דרוצח שכתב האפיקורסי' והם עובדי אליל או העושה עבירות להכעיס וכו' היה מצוה להורגן אם יש בידו כח להרגן בסייף בפרהסיא הורג. ואם לאו יבא עליהן בעלילות עד שיסבב הריגתן כיצד ראה א' מהן שנפל לבאר והסולם בבאר קודם ומסלקו ואומר הריני טרוד וכו'. אבל העכו"ם וכו' אין מסבבין להן המיתה וכו'. אלמא דבעכו"ם אפילו לנפל לבור תחילה אסור לסבב להן המיתה ע"י שמסלק לסולם דכיון שגורם לו מיתה בידים שמסלק לסולם חשבינן ליה כאילו המיתו בידים ולזה נתכוון רבינו בלשונו: **ומ"ש** אבל המינין והמסורין ומומר אוכל נבלות להכעיס והאפיקורסים מורידין אותם לבור בידים שם תני ר' אבהו אבל המינין והמוסרין וכו' מורידין ולא מעלין והרי"ף והרא"ש גורסין גם האפיקורסים ואחריהם נמשך רבינו ומומר דתני בברייתא אית בה פלוגתא דרב אחא ורבינא חד אמר לתיאבון מומר להכעיס מין הוי ולפי זה צ"ל סמי מהך ברייתא מומר דאי בלהכעיס מין הוא והא תנא רישא המינין ואי בלתיאבון הא תניא לכל אבידת אחיך לרבות את המומר והכא תניא מורידין אלא סמי מכאן מומר. וחד אמר אפילו להכעיס נמי מומר אלא איזהו מין זה העובד אליל ורבינו פסק כהאי מ"ד לקולא ולכן אמר אבל המינין והמסורין ומומר אוכל נבלות להכעיס והאפיקורסים וכו' ופרש"י בכמה דוכתי דאינו חילוק בין מין למומר כגון ס"ת שכתבו מין ישרף ומורידין דהכא עכ"ל. ופי' אפיקורסין כתבו הרמב"ם בספ"ד דרוצח הם ישראלים שכפרו בתורה ובנבואה ועיין במ"ש פ"ג דתשובה ובהגה"ת מיימוני לשם. ואיכא למידק דבברייתא תניא ולא מעלין ורבינו לא כתב אלא דמורידין אותם בידים ולא כתב ולא מעלין וליכא לתרץ דכלמדנו במכ"ש דכיון דמורידין כ"ש דלא מעלין דהא בגמרא קשיא להו להך קושיא השתא אחותי מחתינן אסוקי מבעיא ותירצו האמוראים רב ששת אמר לא נצרכה שאם היתה מעלה בבור מגררה וכו' רבה ור' יוסף אמרי שאם היתה אבן ע"פ הבור מכסה וכו' רבינא אמר שאם היה סולם מסלקו וכו' וא"כ למה לא כתב רבינו ג"כ כמסקנת התלמוד ונראה דהיה קשה לרבינו דמאי קא מתרצים האמוראים הלא הקושיא במקומה עומדת השתא אחותי מחתינן כ"ש שיכול לגרר המעלות שבבור או לכסות פי הבור באבן או לסלק הסולם וס"ל לרבינו דהכי קאמרי האמוראים אי לא תני אלא מורידין סד"א מאי מורידין דקאמר אינו אלא דשרי לגרום לו הורדה אם כבר נפל לבור ששוב לא יעלה כגון לגרור המעלות שבבור או לכסות פי הבור או לסלק הסולם דלא שרי אלא לסבב לו המיתה אבל לדחפו לבור אסור השתא דתני ולא מעלין דרצונו לומר אין מניחין לו להעלות דהיינו דמגררין המעלות שבבור א"כ מכסין פי הבור באבן א"כ מסלק הסולם מן הבור אם כן בע"כ האי מורידין דקתני לטפויי אתא לאשמועינן דאף יכול לדחפו אל הבור כשידינו תקיפה ואם אין ידינו תקיפה מסבבין לו מיתה ע"י עילה דלא תיהוי איבה כמו שפירשו התוספות ע"ש. והשתא רבינו שהוסיף מלת בידים נקט בקצרה ואמר מורידין אותם בידים דהכל במשמע בין הורדה לבור ע"י שדחפו לבור בידים בין מגרר המעלות או מכסה פי הבור באבן או מסלק הסולם מן הבור בידים וכי היכא דברישא דאמר ומ"מ אין מורידין אותם לבור בידים אתא לאורויי דהכל אסור כיון שעושה מעשה בידים כדפרי' ה"נ בסיפא אתא לאשמועינן הכא דהכל שרי בידים:

דרישה

או משום איבה מרפא אותם בשכר אבל לא בחנם ומ"מ כו' כצ"ל ומ"ש ומ"מ אין מורידין אותם לבור משמע מדברי התוס' דלאו למימרא שאסור להורידם אלא היינו לומר שאינו מצווה להורידם אע"פ שהם אינם משמרים ז' מצות בני נח ב"י בשם הרמב"ן ורש"ל האריך בביאור סמ"ג סימן מ"ם לבאר דאסור להורידם ע"ש עכ"ם) ב"י. ומ"ש טוב שבעכו"ם הרוג הסוא דוקא בשעת מלחמה כ"כ התוס' בפרק אין מעמידין דף כ"ו ע"ב בשם הירושלמי הביאו ב"י בסימן ל"ה ובח"מ סימן תכ"ה: (והאפיקורסים עיין פירושו בב"י בשם הרמב"ם פ"ד מהלכות רוצח ופ"ג מהלכות תשובה והר"ן פי' דהיינו מבזה ת"ח או מבזה חבירו בפני ת"ח עכ"ם):